آذربایجان سؤزلویو – ۲۰۱۳

(آذربایجان تۆرکجه سی سؤزلویو – ۳ جیلدده)

جیلد ۱ (آ A – پ P)

(آA – ائـ E – اَƏ – اوْO – اؤÖ – اوُU – اوٚÜ – ایْـI – ایٚـİ – بB – پP)

فرهنگ لغت آذربایجان

حاوی بیش از ۱۲۰۰۰۰ لغت اصلی و تعابیر تُرکی
اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص نامدار و شاعران،
ریشه شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی

اسماعیل جفرلی

بو کیتابدان دوٚزگون یارارلانماق اوٚچون آشاغیداکی مطالیبه دقت ائتمک یارارلی اوٚلور:

۱–بو کیتابدا قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب یئنه‌ده بیرسیٚرا قیلاووُز و قیساتمالار اوٚچون: هر جیلـدین ایلـک صـفحه لرینـده قیساتمالار بؤلومونه باخا بیلیرسینیز.

۲– اصلی سؤزجوکلر قالین فونتلارلا یازیلیب، قرامئر بیلگی لری کروشه ایچینده ، سونرادا سؤزجوکلرین آنلامی یازیلیب، و ائتیمولوژیـک یازیلار، آکولاد ایچینده وئریلیبدیر.

۳–کیتاب حاققیندا گنل بیلگیلر، یازی قایدالاری، ییغجام قرامئر، و اکلر، صفحه ۲۳–۳۶ دا وئریلیبدیر.

۴–کندآدلاری..kənd adları[اؤزل آد]: بو سؤزه رجوع ائده‌رک شهر آدلاری و اونلارا باغلی کند آدلارینی آختارابیلیرسینیز.

۵–یئر آدلاری لازیم اولدوغو حالداآذربجا مستقیل سؤزجوک کیمی ده وئریلیبدیر.

۶–قایناقلار بؤلومونده هر قایناق سایی‌لا بیلدیریلیبدیر، متن ایچینده یارارلانان قایناق سایی‌سی، اوٚست سایی شکلینده گؤسته‌ریلیبدیر.

۷–بو کیتاب اصلینده تورکجه تورکجه سؤزلوکدور و یالنیز اصلی سؤزجوکلره و یا بیلیمسل و فنی سؤزجوقلره ییغجـام شـکیلده فارسـجا و اینگیزجه آنلاملار وئریلیبدیر.

مشخصات کتاب پایه (فرهنگ ارک)

سرشناسه	:	جعفرزاده، اسماعیل، ۱۳۳٦
عنوان و نام پدیدآور	:	آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو (آذربایجان سؤزلویو)،فرهنگ ترکی (آذربایجان سؤزلویو)AZERBAİJANİ (Azerbaijani-turkish) turkish DİCTİONERY (بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک)
مشخصات نشر	:	تبریز، احرار، ۱۳۸۹ (آذربایجان سؤزلویو ۱۳۹۲ شمسی، ۲۰۱۳ میلادی)(بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک) با همکاری سومرنشر
مشخصات ظاهری	:	۲ ج.
شابک	:	دوره دوجلدی ارک :۷-۰۸۲-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸، جلد ۱: ۰-۰۸۱-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸،جلد ۲: ۳-۰۸۰-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	ترکی آذربایجانی - فارسی- انگلیسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - فارسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - انگلیسی
موضوع	:	واژه‌نامه‌های چند زبانه
رده بندی کنگره	:	۱۳۸۸ ٤ آ ۷ ج ۳۱۳ pl
رده بندی دیویی	:	۲۹٤/۳٦۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۹۲۹۸۲۱

یا ایها النّاس انّا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا انّ اکرمکم عندالله اتقیکم انّ الله علیم خبیر.

" سوره حُجرات، آیه ۱۳"

(ای انسانلار بیز سیزی بیر کیشی و بیر قادیندان یاراتدیق و بیربیرینیزله تانیش اوٚلوب آنلاشمانیز اوٚچون سیزی ملّت لره و قبیله لره آییردیق، حقیقتا آللاه یانیندا سیزین لاپ حؤرمتلی اوٚلانیز، آللاه دان لاپ چوٚخ قوٚرخانیزدیر، شُبهه سیزکی آللاه بیلندیر، هرشئیدن خبرداردیر.)

ومن ایاته خلق السموات والارض و اختلاف السنتکم و الونکم انّ فی ذلک لایات للعالمین.

"سوره الروم، آیه ۲۲"

(و اوٚنون نشانه لریندن گؤیلری و یئری خلق ائتمک، و دیللرینیزین و رنگلرینیزین فرقلی اوٚلماسی دیر، بوُندادا عالِم لر اوٚچون بؤیوک عِبرتلر واردیر.)

قران کریم و آذربایجان توٚرکجه سیله ترجمه / چاپ تاریخی ۱۳۷۷ / بیرینجی چاپ / ایران، قوُم شهری.

مُترجم : رسول اسماعیل زاده دوُزال

ایچینده کیلر (فا: فهرست مطالب)

الف- اؤن سؤز(هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ٤
قیساتمالار(فا:اختصارات)(قیساتمالار هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ٥
قایناقلار(فا: مآخذ) (قایناقلار هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ١١
پیشگفتار برای فرهنگ دوجلدی ارک ١٩
ب-کتابین اؤزللیکلری و تقدیرنامه(فا:ویژگیهای کتاب و تقدیرنامه)..... ٢٠
١-تؤرک دیلی یازی قوُرالاری(الیفبا،تورکجه‌وآلینما کلمه‌لرینین یازیلیشی)(ف:آیین‌نگارشِ زبان‌ترکی‌آذربایجانی)..... ٢٣
٢-تورکجه کلمه‌لرین قوُرولوش نوْع‌لارینا اؤتَری بیر باخیش (حرفلر، آد، صفت، فعل)(فا:نگاهی‌به‌ساختارکلمات)..... ٢٩
٣-فعل‌لرین چکیمله‌مه‌سی (تصریف افعال در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٣٤
٤-اکلر(فا:پسوندها در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٣٦
٥-تؤرک دیلینده حرف دَییشمه لری (فا:تغییرات حرفی در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٤٨
٦-سؤزجوکلر ٥٠

بیرینجی جیلد:

آ/ا A a (٥٠)، ائـ ا Ee(٢١٣)، اَ Əə(٢٣٣)، اوْ o (٣١٤)، اؤ ö (٣٥١)، اوُ u (٣٧٧)، اوّ ü(٤١٧)، اهـ əh (٤٣٨)، ایْـ lı (٤٤٣)، ایـ li (٤٥٠)، ب بـ Bb (٥٠٣)، پ پـ Pp (٧٠٣-٧٤٢).

ایکینجی جیلد:

ت تـ Tt (٧٦٢)، ث ثـ Ss (٨٩١)، ج جـ Cc (٨٩٢)، چ چـ Çç (٩٣٢)، ح حـ Hh (١٠٢٢)، خ خـ Xx (١٠٣٤)، د Dd (١٠٧٢)، ذ Zz (١٢١٩)، رRr (١٢٢١)، ز Zz (١٢٣٦)، ژ Jj (١٢٥٩)، س سـSs (١٢٦١)، ش شـ Şş (١٤٠٥)، ص صـ Ss (١٤٤٣)، ض ضـ Zz (١٤٥٠)، ط Tt (١٤٥٢)، ظ Zz (١٤٥٥)، ع عـə `A (١٤٥٦)، غ غـ Ğğ (١٤٧٣-١٤٧٧)،

اؤچونجو جیلد:

ف فـ Ff (١٤٩٧)، ق قـ Qq (١٥١٦)، ک کـ Kk (١٧٠٩)، گ گـ Gg (١٨١١)، ل لـ Ll (١٩٠٣)، م مـ Mm (١٩٢٠)، ن نـ Nn (٢٠١٧)، و Vv (٢٠٤٢)، هـ ه ـه Hh (٢٠٥٨)، ی یـ Yy (٢٠٩١-٢١٩٤)

اؤن‌سؤز

"آذربایجان سؤزلویو-۲۰۱۳" حاققیندا:

بو کیتابی یازماق اؤچون ایکی جیلدلیک "ارک سؤزلویو" اساس آلینمیشدیر، اینتئرنئت ده فایللاری راحاتجاسینا یئندیرمک اؤچون کیتاب ۳ جیلددە و هربیری ۱۰-۱۲ مگابایت اولاراق تنظیم اولونوبدر، کیتاب ۲۰۱۳ ده دؤزنله‌نیب و اگرعؤمور قالمیش اولسا گلن ایللرده ده تکمیللنمیش سؤزلوک همین آدلا و تنظیم‌له‌نن ایل ساییسیلا یاپینلاناجاقدیر. (بو کیتابدا **azerlotus** و **azertitrbold** فونتلارینداn یارارلانمیشدیر).

بو کیتاب عرب‌تورک آلفابه‌سیله حاضیرلانمیشدیر، انشاالله گلن وئرسییالار لاتین آلفابه سیله ارائه اولونسون.

ارک سؤزلویو گونش ایلی ۱۳۸۵ ده بیر جیلددە، ۱۳۸۹ دا ایکی جیلددە و ایندیده میلادی ایلی ۲۰۱۳ ده ۳ جیلددە چاپا بوراخیلیر، اومودوم واردیر سونراکی ایللرده مطالیب آرتاراق داها چوخ جیلددە یاپینلانسین، یارارلانانلاردان ایسته‌ییم بودور، هر یئرده ایراد و قصور گؤروسه لر اونلاری گله‌جک سؤزلوکده دؤزلتمک اوچون "**sumernashr**" آدرسینه ایمیل ائله‌سینلر.

سؤزلویو حاضیرلارکن ائله بو سؤزلوک اؤچون ده یارارلی اولاراق نئچه آیری کیتابلار (بعضی سین تکلیده و بیر نئچه سینده باشقا شخصلرین امکداشلیغیله) حاضیرلادیم، اؤرنک اؤچون بونلارا اشاره ائتمک اولار: [بیر داغارجیق فؤلکلور(تؤرکجه)، فرهنگ ترکی فارسی صحاح العجم (تؤرکجه)، اسلامیتدن اؤنجه تؤرکلرین تاریخی (تؤرکجه)، تاریخ ترکان پیش از اسلام (فارسجا)، تاریخه گیریش (تؤرکجه)، مقدمه ای بر تاریخ (فارسجا)]؛ البتده یونیوئرسیته کوُرسوما باغلی اولاراق نئچه فنی کیتابدا فارسجا اولاراق چاپا بوراخمیشام بو کیتابلارین عُنوانی بئیله دیر: (کنترل رسوب، کاربرد کامپیوتر در مهندسی روخانه، رسوب و کنترل آن در آبگیرها، طرح و آنالیز حوضچه های رسوبگیر، آبشستگی).

بو کیتاب حاققیندا بیر سؤزه دئییمه‌لییم : دوْستلاردان سؤیله‌ییرلر بو کیتابدا چوخلو آیری تورک قوللارینین سؤزجوقلری ایشله نیبدیر نییه بو کتابین آدینی تورکجه سؤزلوک یوخ بلکه آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو قوْیولوبدور، دئمه‌لییم، بو کتابدا آماج آذربایجان تورکجه سینی و آذربایجان یئر آدلارینی آچیقلاماقدیر و هر یئرده گره‌ییرسه، آیری تورک توپلوملارینین سؤزلریندن و اونلارین سؤز وارلیقلارینداn کؤمک آلینیبدیر و هدف ساده جه آیری توپلوملارینین سؤز وارلیغینی بورادا گتیرمک دئییلدیر واگر بئیله نیّت اولورسا یوّز مینلرجه سؤزجوک بو کیتابا آرتیرمالییق.

کیتابین یازاری اوچون بیلگی ایسته‌نلره بونلاری سؤیله‌یه‌بیلیریم: گونش ایلی ۱۳۳٦/۳/۱۱ قرزیادین دا آنادان اولدوم، قرزیادین، خوی و اورمیه ده ایلک اوخول و یوکسک اوخولو بیتیردیم (۱۳۵۵)، تهران یونیوئرسیته سینده لیسانس آلدیم(۱۳٦۳) و تبریز یونیوئرسیته سینده یوکسک لیسانس‌یمی بیتیردیم (۱۳٦۹)، یونیوئرسیته کورسوم "سوُوارما و درئناژ مهندیسلیگی **irrigation & drainage engineering**" اولموشدور، ۱۳٦۵ ده ایران عراق ساواش بؤلگه سینده ایکی ایللیک عسگرلیک دؤنمینی بیتیردیم و اوْزاماندان اوْنلارجا سووارما، درئناژ، سد و پمپاژ طرحلرینده چالیشمیشام و فنی ایشیمین یانیندا ادبیات و سؤزلوک ایشینده ده ایشله‌ییرم،سون واختلار یایین ایشلرینه ده ماراق گؤسته‌ره‌رک "سومرنشر" انتشاراتی نی دا یولا سالمیشام، سیجیللیده آدیم اسماعیل جعفرزاده یازیلیبدیر ولی آتام دئییردی کی بیزلره جفرلی دئیرلر.

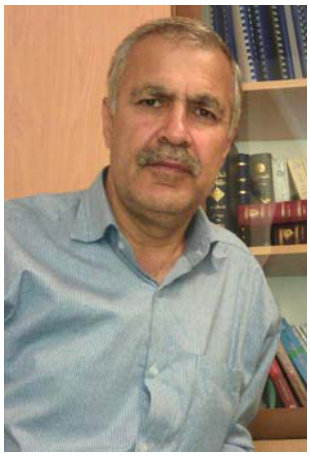

اسماعیل جفرلی-۲۰۱۳ **cəfərli**

گؤرونتولو قیلاووز:

بو صفحه ارک سؤزلویوندن یاخشی یارارلانماق اوچون کتابا آرتیریلمیشدیر، آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب، یئنه ده یارارلی اولابیلیر، داها چوخ بیلگی اوچون قیساتمالار بؤلومونه (صفحه ۳۴) باخینیز.

راهنمای تصویری فرهنگ ارک:

فونتهای بکاربرده شده در کتاب

B lotus,B titr,Azer nastaliq

آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار:

(فا: اختصارات) آ: آد، ایسیم (فا: اسم) noun

آتاسؤزو: آتالار سؤزو، ضرب المثل.

آنادولو: چوْخراق آنادولو تورکجه سینده ایشله نن کلمه، (کلمه مرسوم درترکی آناطولی).

آ-ی: آشاغی-یوُخاری، کند آدلاریندا آشاغی کند و یوُخاری کنده اشارتدیر (فا: سفلی/علیا).

ا.م: ا م (فا: اسم مصدر از فعل...) (فقط در معانی فارسی بکار میرود).

اآ: اؤزل آد، یئر(کند، داغ، چای)، حکومت، بوْی، ویا شخص آدی،خاص ایسیم(فا:اسم خاص).proper noun

اا / ائتد: ائتدیرگن ائیلم، اجبار فعل، سببی فعل (فا: فعل سببی). Causative verb

اسکی: اسکی کلمه، گئچمیشده ایشله نن و ایندی ایشلک اولمایان کلمه.

این: اینگیلیزجه (فا: انگلیسی).

ب: گونباتان طرف، باتی، غرب(فا:غرب).

با:باغلاییجی سؤز(فا:حروف ربط). conjunction

بل: بلسیز ائیلم، مجهول فعل، ائدیلگن (فا: فعل مجهول).

بوْش:بیر یئرلشیم یئرینین سکنه‌سیز اوْلماسینی گوسته‌ریر.

بی: بیتگی بیلمی (فا: گیاه شناسی). botonic

ت:دیوان‌الغات‌التورک، کاشغرلی محمودون کیتابیندا ایشلنمیش اولان کلمه(فا: کلمه‌بکاررفته‌دردیوان‌لغات‌ترک)

تا: تاراما سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در لغتنامه تاراما).

تو: بیر یئرین اهالی سینین تؤرک اوْلماسینا تأکید اوْچون ایشله نیر (البته شهرلرین کند آدلارینی یازارکن ائتنیک اوْچون اشاره قوْیولماسا اهالی نین تؤرک اوْلماسینا اشارت ائدیر و اوْ بیری ائتنیک‌لر قید اوْلوناجاق)، باخ: ی.تو، غ.تو.

توپلوم.ب:توپلوم بیلیمی (فا: سوْسیولوژی). sosiology

تو+کو: اهالی نین تؤرک و کؤرد اولماسینا اشارتدیر ویا گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرا لاربیربؤلومونون کؤردلشمه‌سینه‌اشارتدیر.

تو-کو: گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرالار کؤردلشمه‌سینه اشارتدیر.

چو.آ: چوْغول آد،جمع آد (فا:اسم‌جمع). plural noun

ح: حضرت.

خ: تاریخی، بللی بیر تاریخی دؤنمده ایشله نن کلمه.

د: گوندوْغان طرف، دوْغو، شرق.

دا: خالق دیلینده دئییلن و یازین دا آز ایشلک اوْلان، (فا: کلمه ای محاوره ای).

دده: دده‌قوْرقود کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در دده‌قوْرقود).

دی:حئیوان تانیما بیلیمی، دیرگی بیلیمی(فا:جانورشناسی). zoology

دیل.ب: دیل بیلیمی (فا: گرامر). gramer

س: ائتگی سیز ائیلم، تاثیر سیز ائیلم، لازم فعل، دؤنوشلو فعل لرده بو حرفله نیشان وئریلیر. (بو حرف کلمه نین ایکینجی بؤلومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، (فا: فعل لازم) intransitive

سس‌تق:یانسیما سؤز، سس تقلیدی اولان بیر کلمه(فا: کلمه تقلیدی).

سن: سنگلاخ سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب سنگلاخ).

سوُمرجه:سومردیلینده ایشلنمیش کلمه(فا:کلمه سومری).

ش: گؤنش ایلی، شمسی ایل (فا: سال شمسی).

شع:شعر و ادبیات، آنجاق یازین دا و اؤزل لیکله دیوان شعری و ادبیاتیندا ایشلەنن و دانیشیق دیلینده ایشلک اولمایان کلمه (فا: کلمه عمدتا به کاربرده شده در ادبیات منظوم). **literature**

ص: صفت، آدجیل.(فا: صفت) **adjective**

صح: صحاح العجم کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب صحاح العجم).

ض: ضمیر،عوضلیک، آدجیل،آدلیق؟ (فا: ضمیر).

طب: ساغلیق بیلیمی(فا: طب). **medicin**

ظ: ظرف، قید، ائیلم جیل (فا: قید). **adverb**

ع: عربجه (فا: کلمه عربی).

غ.تو:اهالی‌نین تۆرک اۆلماماسینا اشارت‌دیر، اهالی آیری ائتنیک قروُپلاردیر.

ف: فعل، ائیلم(فا: فعل).

(فا:...): بیر کلمه نین فارسجا وئریلن معنی سی (معنی داده شده به زبان فارسی).

(فا:~): بیرکلمه نین تۆرکجه و فارسجادا عینا بیِر اۆلدوغونا اشارت ائدیر (کلمه مورد نظر در زبان ترکی و فارسی عینا بکار برده میشوند).

فر: فرانسیزجا (فا: کلمه فرانسوی).

ف.س: سببی فعل (فا: فعل سببی از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ف.م: مجهول فعل (فا: فعل مجهول از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ق:قوُزئی طرف، شمال (کند موقعیتلرینی نشان وئرمک اۆچون ایشله‌نیر).

قا:قارشیلیق‌لی‌فعل،مشارکه و اوْرتاقلیق‌فعل(فا:فعل‌مشارکه).

قْ::سونرادان قوْیما آد، اوُیدورما آد، یانلیش‌آد، قوْندارما آد (نامی که بیشتر در دوران پهلوی‌ها اشتباها وًیا عمدا بًصورت ساختگی و غیرواقعی درست شده و عمدتا دًر کتابهای فارسی استفاده میشود، این علامت زمانی بکار برده میشود که در معنی ویا در شکل لغت تغییر اساسی صورت گرفته باشد).

ک: کیلومتر.

ک.م: کیلومترمربّع.

گ: گۆنئی طرف، جنوب.

گؤ: گؤی تورکجه ده ایشله نن کلمه (کلمه بکار برده شده در کتیبه های اورخون).

گؤی‌ب: گؤی بیلیمی، نجوم (آسترونومی). **astronomy**

ل: تاثیرلی ائیلم(بو حرف کلمه‌نین ایکینجی بؤلومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، متعدی فعل (فا: فعل متعدی) **transitive**

لا: لاتینجه (فا: کلمه لاتین).

م: میلادی ایل (فا: سال میلادی).

م.ق: میلاددان قاباق ایل (فا: سال قبل از میلاد).

مت: سایش بیلیمی،سایم بیلیمی، متئماتیک، ریاضی (فا: حساب، ریاضی). **matematics**

مج: مجازی(فا: مجازی).

مَس: مسیحی اهالی، بیر یئرلَشیم یئرینده کلدانی، آسوری و ارمنی قوروملاریندان اۆلان اهالی یه اشارتدیر.

ن: اؤنلم، ندا (فا: ندا).

هـ/ه‌ق: آیسال‌ایل، هجری ایلی(فا:سال هجری‌قمری).

ی‌تو:اهالی‌نین بیر بؤلومونون تۆرک اۆلماسینا اشارت‌دیر، " یاری تورک" (فا:ترک بودن قسمتی از اهالی).

یئر.ب: یئر بیلیمی (فا: زمین شناسی). **geology**

یازار: شاعر، ادبیاتچی، تاریخچی(فا: نویسنده).

یازین: ادبیات ساحه سینده ایشله نن کلمه (فا: مربوط به ادبیات). **literature**

یاشام.ب: یاشام بیلیمی (فا: زیست شناسی). **biologj**

یو: یونانجا (فا: کلمه یونانی).

*: بیر یئرلشیم یئرینین ۱۳۲۰ گؤنش ایلینده نفوسو (بوُ علامت نشان وئریرکی بیلگیلر(موقعیت، نفوس، اتنیک وضعیت) ۱۳۲۰جی ایله مربوط دور، آیری دؤنملره عاید اولان نفوس ساییمی آیریجا تاریخ ایله قید اولوناجاق).

×: کورد کندی، کؤردلشمیش کند.

(---): بیر کلمه و سؤز اوچون آچیقلانان مطالب.

/:بیر کلمه و سؤزجوکله باغلی اولاراق نئچه آیری مطلبی بیربیرینden آییران علامت؛ نئچه سئچه‌نک ویا بیربیرینه تبدیل اوْلابیلن ویا بیربیرینden تؤره‌نه‌بیلن سؤزلر.

:قیساخط"-": بیربیرینه باغلی اوْلان ایکی کلمه‌نی آییرماق اوْچون ایشله‌نیر، جمله‌یه تأکید اوْچون اولینده قوْیولور.

: اصلی‌سؤزلری معنالاردان آییران علامت.

[---]:اصلی کلمه‌لردن سوْنرا کروشه ایچینده یازیلان سؤزلر کلمه نین گرامری وضعیتینی و بیر دیله عاید اوْلدوغونو نشان وئریر (فا: خصوصیات گرامری و زبانی).

{...}:آکولاد ایچینده یازیلان سؤزلر، اتیمولوژیک آچیقلامالاردیر (فا: توضیحات اتیمولوژیک).

،:ویرگول، مختلف سؤزلری بیربیرینden آییران علامت.

؛:نقطه ویرگول، بیر اصلی کلمه‌یه باغلی آیری آیری مطالبی بیربیرینden آییران علامت، اتیمولوژیک بحث لرده مختلف قاناق لارین سؤزلرینی بیربیرینden آییران علامت؛ یئر آدلارینda فارسجا یازیلان کلمه‌لردن فرقلی اوْلاراق یئرلی اهالی دیلیندن ائشیدیلن و یازیلان سؤیله‌نیش/ بعضا نئچه سؤیله‌نیشه راست گلنده ان دوزگون و چوخ دئییلن اوّلده یازیلاجاق.

" ...":بیرلغت‌و سؤزجوغون جمله ایچینده‌ایشلنمه‌سی‌اوچون وئریلن مثال و اؤرنک (فا:مثال داده شده در داخل جمله).

[۳۵]:اوْست سایی، آچیقلامالاردان سوْنرا، قاناقلارا اشاره ائدیر "اؤرنک: آوار سؤزو ۳۵جی قاناق‌داندیر، اگر اوست‌سایی‌قیساخطله-برابرآیری‌سایی‌ایله‌گلریسه قاناغین صفحه‌سینه اشارت ائدیر، البته ساییلار آراسیندا ویرقول اولورسا مختلف قاناقلارین نُمره سینی گؤستَریر (فا:اشارات‌مربوط به‌شماره در فهرست‌مآخذ).

؛:آلت‌سایی،بنزر سؤیله‌نیش‌لی ولی مختلف کؤک‌لره باغلی(سینونیم) لغت‌لری بیربیرینden آییریر (فا: اشارات مربوط به کلمات مشابه).

~: ۱-اصلی کلمه‌نی تکرار ائتمه‌مک اوْچون ایشله‌نیر "(باباگنجه/ تپه~)=(باباگنجه/ تپه باباگنجه)"؛ ۲-تورکجه‌ده ایشله‌نن کلمه عینا فارسجادا ایشله‌نیرسه بو علامتله (فا:~) نشان وئریله جک "آبریز abriz [آ/فا] آیاق یوْلو (فا:~)."؛ ۳-چای آدلارینda،چای‌آدیلا چایین گئچدیگی کندین آدی بیر اوْلدوغوندا، اوْ آدی تکرار ائتمه‌مک اوْچون پارانتز ایچینده ایشله‌نیر.

b: بوْی، اوُزونلوق، چای و ایرماغین کیلومتر واحد ایله اوُزونلوغو، (فا:طول) **length**

km: کیلومتر.

q: چای و ایرماق دا آخان اوْرتالاما ایللیک سوُ مقداری،

میلیون مترمکعب هر ایلده، (فا:دبی). **capacity**

m: متر.

s: اَییم، چای و ایرماق لاردا یوْزده‌لیک ایمه اشارت ائدیر، (فا: شیب). **slope**

smb: **somebody**

t~: **to ask/ to cause somebody**

آچیقلاملار:

کندآدلاری: کندآدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و دیرناق ایچینده (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و سوْنرا کندلرین آدی و گونش ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو وئریله‌جک، یئنه‌ده گره‌یرسه تلفّظو ویا اوُیدورما آدی یازیلاجاقدیر، سؤیله نیشی اهالی دیلیندن ائشیدیلیرسه "؛" علامتیله و آیری حالدا"،" علامتیله بلیرله‌نه‌جکدیر.

داغ آدلاری: داغ آدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و یئری گلدیکجه (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و داغ آدیندان سوْنرا دیرناق ایچینده ایلکجه داغین شهر مرکزیندن یؤن و فاصله‌سی و سوْنرادا داغ زیروه سینین یوکسکلیگی (دنیز سویه سینی معیار توتاراق) متر واحد ایله یازیلاجاق.

چای آدلاری:چای و ایرماق آدلارینی یازارکن ایلکجه آدی یازیلیر و سوْنرا دیرناق‌ایچینده چای‌ین کئچدیگی کند ویا تؤکولدوگو آیری چایین آدی یازیلیر و آردیجا چایین اوُزونلوغو کیلومتر واحد ایله و **b** علامت ایله و چایین اَییمی(شیبی) یوْزده‌لیک مقدارلا **s** علامت ایله نشان وئریله‌جک،بیلگی‌وارسا ایللیک‌سوُمقداری**m3/s**مترمکعب هرثانیه واحدینده **q** علامت ایله نشان وئریله جک.

۱-فعللردن "ق/ک" حذف‌ایله دوْزه‌لن فعلی آدلار (اسم مصدر)، فعلله آنلامداش اوْلدوغو اوْچون تکرار اوْلونمایيب و فقط‌مستقل معنالی-اوْلدوغوندا قئیداوْلوب.

۲-اکلر یالنیز باش‌سؤز بؤلومونده وئریلیرکن سؤزجوکلر بؤلومونده قئید اوْلونمایيبدیر.

قایناقلار (فا: مآخذ)

۱-آذربایجان دیلینین ایضاحلی لُغتی، (بهزاد بهزادی۱۳۷٦ و لاتین حرفلریله چاپ اوْلموش یئنی سؤزلوک).

۲-تورکجه‌سؤزلوک،تورک‌دیل‌قورومو، ۱۹۸٦ Türkce sözlük. Türk dil kurumu 9.baskı ankara

۳-آراشدیرمالار و گؤروشلر (بو کتابین یازارینین گزدیکلری و یئرلی اهالی‌دن ائشیتدیگی یئرآدلاری، باخ: یئرآدلاری)

٤-اسماعیل هادی، ترکی هنر است، ناشر: احرار، ۱۳۷٤ (فارسجا)

۵-اسماعیل هادی، دیل دنیز، ناشر: اختر تبریز، ۱۳۸٦ (فارسجا)

٦-اسماعیل هادی،فرهنگ ترکی نوین، ناشر: احرار، ۱۳۷۹

۷-اوْرهان گؤدول، قوُتالمیش اؤزتورکلر-استانبول، اوْجاق ۲۰۰۳، پی.دی.اف. لشدیرن:مهران بهاری، orhan güdül

۸-امید نیایش، آلتایلاردان سهندیمیزه، ۱۳۸۲ (تورکجه)

۹-اوْلجاس‌سُلیمانوف، شوُمئرنامه، کؤچورن‌سیماصمدی، ناشر: اختر ۱۳۸٤

۱۰-ایوازطاها، نئجه یازاق، یارپاق قزئتی، ۱۳۸۵. (تورکجه)

۱۱-بیژن نیک بین، گذشته چراغ راه آینده است، تهران ۱۳۸۱ (فارسجا)

۱۲-بارتولد، تاریخ ترکهای آسیای میانه، غفار حسینی، ناشر: توس ۱۳۷٦

۱۳-بارتولد، خاورشناسی، ترجمه حمزه سدادور، ناشر: ابن‌سینا ۱۳۵۱

۱٤-باغرو (عارف رفیعی)، بوُلقاوار و یایچی و باغروسیرا داغلاری، ۱۳۸۲

۱۵-بهاءالدین‌اگل،امپراتوری بزرگ هون، ترجمه علی داشقین، تبریز ۱۳۸٤

۱٦-بهرام اسدی، آختاریش‌لار و آراشدیرمالار، ناشر: یاز، اورمیه، ۱۳۸۵

۱۷-بهروز خاماچی، طواف سهند، تبریز، ناشر: ذوقی ۱۳٦۸ (فارسجا)

۱۸-بهروز خاماچی، قلعه های تاریخی آذربایجان،تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)

۱۹-بهزاد بهزادی،آذربایجان دموکرات، دانشجویان دانشگاه تهران ۱۳۸٤

۲۰-بهزاد بهزادی،فرهنگ آذربایجانی فارسی، تهران ، ۱۳٦۹

۲۱-بهزاد بهزادی، آذربایجانجا فارسجا سؤزلوک، تهران ، ۱۳٦۹

۲۲-آرازاوْغلو،تاریخ‌مختصرآذربایجان،ترجمه‌عیسی‌یگانه، آبتام، تهران ۱۳۸۲

۲۳-پرویز زارع شاهمرسی، فرهنگ ترکی فارسی و تاریخ زبان ترکی،۱۳۸۵

۲٤-پرویز یکانی زارع (ائلیار)، مُعرفی شهرهایی از آذربایجان ، اختر، ۱۳۸۵

۲۵-پناهی، دده قوقود و ادبیات دونیامیز، تبریز، ناشر: ائلدار، ۱۳۸٤

۲٦-پیوتروسکی، اورارتو، ترجمه رشید برناک، ناشر: اندیشه نو، ۱۳۸۱

۲۷-تورک دیل قورومونون تخصصی سؤزلوکلری، آنکارا

۲۸-جواد هیئت، آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش، تهران،۱۳۵۸

۲۹-جواد هیئت، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی ۱۳٦۷

۳۰-جواد هیئت، تورکلرین تاریخ و فرهنگینه بیر باخیش ۱۳۷۷

۳۱-جواد هیئت،سیری در تاریخ زبان و لهجه های ترکی،

۳۲-جواد هیئت، وارلیق درگی‌لری، تهران، ۱۳٦۰-۱۳۸۱

۳۳-حسن بگ هادی، آرْین، تبریز، ۱۳۸۲ (تورکجه-لاتین)

۳٤-حسن دمیرچی، آذربایجان موغاملاری، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)

۳۵-حسن زنده دل مجموعه ایرانگردی آذربایجان شرقی ۱۳۷٦. (فارسجا)

۳٦-حسن عمید، فرهنگ فرسی عمید. (فارسجا)

۳۷-قراملکی، تحلیل زبان ترکی آذربایجانی به طریق ریاضی، تهران ۱۳۸۵
۳۸-حسین خوش باطن، زبان ترکی از دیدگاه رده شناسی، تبریز ۱۳۸۵
۳۹-حسین‌زاده،آتالار سؤزو، کؤچورن:قاسمی، تبریز ۱۳۸۱ (تورکجه)
٤٠-مُغانلو، جاذبه های گردشگری سرعین، ناشر: باغ اندیشه۱۳۸۲ (فارسجا)
٤١-حسین‌فیض الهی وحید، فرهنگ نامهای زیبای ترکی، یاران، ۱۳۸۵
٤٢-حسین گؤنئیلی، دده قورقود، تهران، ۱۳۷۸ (تورکجه)
٤٣-حمید صبری، آذربایجان شناسی،آذرشهر، تبریز، ناشر: هماآذر، ۱۳۸۲
٤٤-داشقین، فرهنگ ترکی (سؤزلوک)، ناشر: یاران، ۱۳۸۲ (تورکجه)
٤٥-داشقین، یازیشما،چاغریلار، قوُتلامالار، یاس تؤرنلری (تورکجه)
٤٦-دانلُپ، تارخ خزران، ترجمه محسن خادم، ناشر: ققنوس، ۱۳۸۲
٤٧-رحیم رئیس نیا، آذربایجان درسیر تاریخ ایران، جلد ۱،۲،۳، ناشر: مبنا،چاپ سوم، ۱۳۷۹، شابک: ۳-۰۲-۹۹٤٤-۹٦٤
٤٨-رسول آذر، بازی و اهمیت آن در یادگیری، ناشر:احرار، ۱۳۷۳
٤٩-رشیدالدین‌فضل‌اللـه، اوْغوزنامه، شوّکوراووا- خامنه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
٥٠-رشیدالدین فضل اللـه، جامع التواریخ دوجلد- کریمی۱۳٦۷
٥١-رضا شعبانی، دستور زبان ترکی ، ناشر: نیما، ۱۳۸۲
٥٢-رضا غفاری، آذربایجان خانیم شاعیرلری، تبریز ۱۳۸۰ (تورکجه)
٥٣-رضا غفاری، تورک آدلار سؤزلویو، تبریز، ناشر: شعاع، ۱۳۷۷
٥٤-رفیق اؤزدک، تورکون قیزیل کیتابی، کؤچورن: شیزری، گلشن،۱۳۷۲ türkler`in altln kiabı
٥٥-محمودزاده، معانی بعضی از اسامی کهن و ایرانی در زبان کردی،
٥٦-رنه گروسه، امپراطوری صحرانوردان،میکده، ، ۱۳۷۹ (فارسجا)
٥٧-روشن خیاوی، فرهنگ سومر، ناشر: بخشایش، ۱۳۸٤ (فارسجا)
٥٨-روشن‌خیاوی،فرهنگ‌تاریخی‌تطبیقی‌زبانهای‌اورال‌آلتائیک،۱۳۸۳(فارسجا)
٥٩-ریچاردتایر، شاهسون های مغان، ترجمه حسن اسدی، اختران، ۱۳۸٤
٦٠-زهره وفایی، بازیهای محلی تبریز، نامها و نامیده ها، شاهسونلر، مزدک
٦١-زهره‌وفایی،گئییملر،قابلار،پئشه‌لر،سایالار،دعاها،سینامالار، شاهسئون‌لر
٦٢-ساندراس، گیلگمیش داستانی، چئویرن فرهود مشروطه چی، ۱۳۸۵
٦٣-سعید فرجی خویی، جستاری تحلیلی تاریخی در مشروطه آذربایجانی، ناشر: ستوده، ۱۳۸٦ (فارسجا)
٦٤-سلیمان‌نورالهی،سؤز بازاری ، قوُم شهری، ناشر: اندیشه ماندگار ۱۳۸٤
٦٥-عون الهی (پروفسور سید آقاعون الهی)، اوْرتا عصرلرده تبریز شهرینین تاریخی، کؤچورن:همت‌جو، نشریاران، ۱۳۸۵.
٦٦-صمد چایلی،فرهنگ اسامی روستاهای‌و کوه های آذربایجان،اختر ۱۳۸۷
٦٧-صحاح العجم، هندوشاه نخجوانی،غلامحسین بیگدیلی، تهران، ۱۳٦۱
٦٨-صدیق، برگزیده متون نظم ترکی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
٦٩-صدیق، شیخ صفی الدین اردبیلی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
۷٠-صمدچایلی،اؤنجولوم،اوُمای، دیللن سازیم، تبریز، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۷١-صمد چایلی، نگاهی به واژه های اساطیری آذربایجان، تبریز، ۱۳۸۳
۷۲-صمد سرداری نیا،سیری در تاریخ آذربایجان، ناشر: اختر ۱۳۸٦
۷۳-صمد ظهوری، شعر صنعتی ایران تورکجه ادبیاتیندا، عروض اؤلچوسو،، هجا وزنی تبریز ۱۳٦۲ (تورکجه)

۷٤-باباپور، تورکجه هجا وزنی، رب القلم، تهران، ۱۳۷۱ (تورکجه)
۷۵-قنبر حقیری، بهرام اسدی، ایران آشیقلاری، اوُرمیه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
۷٦-عادل ارشادی فرد،فرهنگ واژگان ترکی، اردبیل، ۱۳۷۹
۷۷-آریانپور، فرهنگ فشرده فارسی انگلیسی، تهران، ۱۳٦۲ (فارسجا)
۷۸-عبدالاحد بهراد، فرهنگ نامهای آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۰
۷۹-عبداله اوْغلو، فرهنگ نامهای ترکی، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۸۰-علی آقا واحد، کلیات:زهتابی،ایمانی،فخیمی،اختر، ۱۳۸٦ (تورکجه)
۸۱-علیرضاصرّافی، کتابلار و مقاله لر.
۸۲-علی مشکینی، فرهنگ منتخب ترکی، ناشر: پورحسین، ۱۳۸٤
۸۳-علیرضاصرّافی، دیلماج درگی لری.
۸٤-فاروق سومر، اوْغوزها، آنادردی عنصری، حاج طلایی، گنبد، ۱۳۸۰
۸۵-فاروق سومر، نقش ترکان آناطولی درتشکیل و توسعه دولت صفوی،اشراقی-امامی، تهران ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸٦-فرزانه، مبانی دستور زبان آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸۷-فضولی،دیوان ترکی، دوزومله ین: امین صدیقی، تهران، ۱۳۷٤
۸۸-فیروزسیمین فر، نگاهی نوین به اسامی کهن در شهرستان میانه، اختر
۸۹-قران کریم، آذربایجان تورکجه سیله ترجمه سی،مترجم:رسول اسماعیل زاده دوزال، قُم شهری ۱۳۷۷ (تورکجه)
۹۰-کاظم عباسی، گؤروش، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)
۹۱-کریم مشروطه چی، ساغلام املا بیرلیگی اوُغروندا، تهران ۱۳۸٦
۹۲-کسروی تبریزی، آذری زبان باستان آذربایجان، تهران ۱۳۸۵ (فارسجا)
۹۳-محرم جعفرلی، داستان و میف، کؤچورن: احد آتش، ناشر اختر ۱۳۸٤
۹٤-میرزا ابوالقاسم امین الشرع خویی(متوفای ۱۳٤۸ ق) تاریخ تهاجمات وجنایات ارامنه، اسماعیل سیمیتقو و سردارماکو درآذربایجان
۹۵-محمد پیفون، فرهنگ آذربایجانی فارسی، چاپ نوبهار، ۱۳٦۱
۹٦-محمد تقی زهتابی، مُعاصیر ادبی آذری دیلی، کیهان، ۱۳۷۰
۹۷-محمد تقی زهتابی، ایران تورکلرینین اسکی تاریخی،تبریز، ۱۳۷۷
۹۸-محمد تقی زهتابی، علی کمالی، تئلیم خان، ناشر: اختر، تبریز، ۱۳۸۲
۹۹-محمد حافظ زاده، ارس در گذرگاه تاریخ، ناشر:نیا تبریز (فارسجا)
۱۰۰-حافظ زاده، ارسباران در گذر حماسه و تاریخ، مهدآزادی تبریز، ۱۳۷٦
۱۰۱-محمدرضا آقاپور، آذربایجان مدنیت اوْجاغی، ۱۳۸۱ (تورکجه)
۱۰۲-محمدرضا کریمی، ائلیمیزین آجیان یاراسی (دکتر صدیق) ۱۳۸۱
۱۰۳-محمد سعید اُردوبادی،سالهای خونین،علیرضاتقی پور،ناشر:اختر ۱۳۸۰
۱۰٤-محمد سعید اُردوبادی، قانلی سنه لر، رسولوند، اندیشه نو، ۱۳۷۲
۱۰۵-محمد صادق نائبی، واژگان زبان ترکی در فارسی، پیام، ۱۳۸۰
۱۰٦-محمد کانار،فرهنگ جامع ترکی استانبولی به فارسی،ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۷-محمد کانار،فرهنگ جامع فارسی به ترکی استانبولی، ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۸-مرکز آمار ایران نشریاتی. [م.آ] (فارسجا)
۱۰۹-مسعود هاشمی (دکتر)، فرهنگ کشاورزی و منابع طبیعی،تهران ۱۳۷۵
۱۱۰-مغان، پیر و مغان، ناشر: دانشمند، ۱۳۷۹ (تورکجه)

١١١-مقصود سمع سردرودی، یادها و نامها، تبریز ١٣٨٣
١١٢-مولودسلیمانلی،سؤزایچینده‌سؤز، کؤچورن:ائل اوْغلو، اندیشه نو، ١٣٨١
١١٣-میرزا مهدی استرآبادی، سنگلاخ، روشن خیاوی، ناشر: مرکز، ١٣٧٤
١١٤-میرعلی‌سیدوف، قام شامان، مترجم: صمدچایلی، ناشر:اختر ١٣٨١
١١٥-میرهدایت حصاری، تورکجه قدیمی طبی کیتابلار، اندیشه نو، ١٣٨٤
١١٦-گیلگَمیش،جرج اسمیت، ١٣٧٨ (فارسجا)
١١٧-نادعلی‌پیام،سککیزیوزایل آذربایجان‌تورکجه غزلی،ناشر: آسیا، ١٣٧٨
١١٨-نباتی، دیوان‌سید ابولقاسم نباتی،صدیق، ناشر: احرار، ١٣٧٢
١١٩-نوایی، محاکمۀ اللغتین، تورخان گنجه ایی، طهران ١٣٢٧ (فارسجا)
١٢٠-هادی کریمی، اسامی گیاهان ایران، تهران، ١٣٧٤ (فارسجا)
١٢١-هادی هدایتی، تاریخ هرودت، کلی یو، ناشر: دانشگاه تهران، ١٣٨٣
١٢٢-هوشنگ جعفری زنگانلی، گؤنش، ناشر: نیکان کتاب، زنجان ١٣٨٤
١٢٣-یورد- ابتکار صلح جهانی، باکو ٢٠٠٥ (فارسجا)
١٢٤-دهخدا لغتنامه‌سی
١٢٥-ناصر پورپیرارین کتابلاری
١٢٦-محمد بندر ریگی-المنجد (عربی بفارسی)، تهران ١٣٨
١٢٧-حکمی افشار، واژه نامه فنی، تهران،١٩٩٢ (فارسجا)
١٢٨-زائورحسن اوْف،سکیفلر، مترجم: رضاجلیلی نیا، ١٣٨٦-**çar skiflər**
١٢٩-توحیدملک‌زاده دیلمقانی، تاریخ ده هزارساله سلماس و غرب آذربایجان غربی، تبریز ١٣٨٤(فارسجا)
١٣٠-بابایی،صادقزاده، جاذبه های‌سیاحتی مشکین شهر، ناشر: احرار ١٣٧٩
١٣١-صمد سرداری‌نیا، مشاهیر آذربایجان، ناشر: ذوقی ١٣٧٠ (فارسجا)
١٣٢-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، دیوان غریبی و ...تهران، ١٣٨٢
١٣٣-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، آذر و آذری
١٣٤-هیأت، دکتر جواد هیأت مقاله‌لری
١٣٥-فهرستِ تطبیقی واژگان ترکی با هزارگی
١٣٦-اینترنت مقاله‌لری (اردشیرنصیری-خانیم‌خئیره‌نبسا، ...)
١٣٧-نیکنام، ذوقی، تبریز در گذرتاریخ ،تبریز، انتشارات یاران، ١٣٧٤
١٣٨-صمد سرداری‌نیا،ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود (فارسجا)
١٣٩-توحیدملک زاده دیلمقانی، فجایع جیلولوق، تبریز، ١٣٨٦(فارسجا)
١٤٠- اینام : به باد خوجالی.
١٤٠-م. باهاری مقاله‌لری (فارسجا- تورکجه)
١٤١-عسگر زینالی(آلتای)، سخنوران، آذرسبلان، ١٣٧٦(فارسجا)
١٤٢-محمدرضا کریمی، قاراباغ شاعرلرمسکنی، زنجان ١٣٨٢(نورکجه)
١٤٣-ایرج افشار سیستانی،ابراهیم اسکندرنیا، آذربایجان غربی(فارسجا)
١٤٤-عشایر آذربایجان و ایلات مغان،جمشید اسماعیل پور، تبریز، ١٣٧٧
١٤٥-مسامره الاخبار و مسایره الاخیار، آقسرایی،آنکارا ١٩٤٣ ،تهران ١٣٦٢
١٤٦-آذربایجان تاریخی، رشیدبگ اسماعیل اوف، نریمانی، تبریز ١٣٧٩

۱٤۷-منهاج سراج، طبقات ناصری،

۱٤۸- حسن انوری، اصطلاحات دیوانی.

۱٤۹- غلامحسین بیگدلی (دکتر)، تاریخ بیگدلی، دکتر تهران، ۱۳۷۲

۱۵۰- توحید ملکزاده، آذربایجان در اوایل دوره پهلوی، نشر اختر، ۱۳۸۸

۱۵۱-شهرلر حاققیندا کتابلارشبستر(احمدسلیمی)، سیمای بناب(حسین بابک)، تسوج(نبیی)، مغان(قاسمی)،مرند(عزیزیان).

۱۵۳- مقصود اثنی عشری خیاوی، سبلان، بابک، مشکین، باغ اندیشه، ۱۳۸۰

۱۵٤- فرزانه هریس، شهرستان هریس، دفتر نشر نوید اسلام، قم، ۱۳۷۸

۱۵۵-رحمت الله‌توفیق؛ تاریخچه‌اورمیه، سرزمین زردشت، علی دهقان.

۱۵٦-بهرام اسدی، شعرتونقالی، اورمیه،۱۳۸۱.

۱۵۷-بهرالدین شارق، تاریخ مختصر تورکستان جنوبی(تورکستان افغانستان)، طهران، اندیشه نو، ۳۰٤ صفحه، چاپ اول، تابستان ۱۳۸۸

۱۵۸- اسماعیل جعفرزاده، سیامک حسینعلی‌زاده، اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی(تاریخ ترکان قبل از اسلام)، تبریز، سومر نشر، ۱۳۹۰، ٤۰۸ صفحه.

۱۵۹- فاطمه مصطفی پور، بیر داغارجیق فوْلکلور (یک انبان فولکلور) شامل فولکلورهای از منطقه خوی، ماکو و چاپپاره، جمع آوری شده در سالهای ۱۳٤۷-۵۰، ۱٤٤صفحه. تبریز، سومرنشر ۱۳۸۹، ۱٤٤ صفحه.

۱٦۰-ممدلی : اسماعیل محمدثانی، هئریز (هریس)، تبریز،هاشمی سودمند ۱۳۸۹، ٤۹۲ صفحه.

۱٦۱-کلی یو، تاریخ هرودوت، ترجمه دکتر هادی هدایتی،چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، شابک: ۸-٤۸۹۸-۰۳-۹٦٤

۱٦۲-دیاکونوف، تاریخ ماد، ترجمه کریم کشاورز، چاپ شرکت‌انتشارات‌علمی‌فرهنگی، چاپ هفتم، ۱۳۸۳، شابک٦-۱۰٦-٤٤۵-۹٦٤

۱٦۳-سازمان جغرافیایی کشور(انتشارات)، فرهنگ‌جغرافیایی‌ایران، مجلدات۱ الی ۱۰، چاپ‌سال۲۵۳۵، (آماربرداری نفوس: ۱۳۲۰-۱۳۲۹)

۱٦٤-مهرالزمان نوبان، نام مکانهای جغرافیایی در بستر زمان، چاپ انتشارات ما، سال ۱۳۷٦، شابک ٦٤۹۷۰۰٤-۹٦٤

۱٦۵-اسکاروایت ماسکارلا و صمدعلیون، گزارش لشکرکشی سارگون‌به‌اورارتو،نشراختر، چاپ‌اول۱۳۹۰، شابک۱-۳۷۵-۵۱۷-۹٦٤-۹۷۸

۱٦٦-بوریس پیوتروووسکی، اوُرارتو، ترجمه رشید برناک، چاپ اندیشه نو، ۱۳۸۲، شابک ۸-٤۲-٦۷٤۱-۹٦٤

۱٦۷-اسماعیل جعفرزاده (جفرلی)، مقدمه ای بر تاریخ (تورکلر، سومرلر، اتروسکلر، اورارتولار...)، ویرایش اول، ۱۳۹۱، ۲۲۰ صفحه

۱٦۸-علیرضا چلنگی، فرهنگنامه تطبیقی مکانهای جغرافیایی، ، ۱۳۷۸، ۲۹۳ صفحه، شابک: ۱-۲۰۹-٤٤٤-۹٦٤

قایناقلار(لاتین‌حرفله):

دیوان‌الغات‌تورک،محمود کاشغرلی، دوزوملەین: بسیم‌آتالای،آنکارا، ٤ جیلد،۱۹۸٦-**201-Mahmud kaşgerli - Divanü lüğat-it-türk**

202- heritage dictionary هئریتئیج سؤزلوگو، اینگیلیزجه.

206-Thorndike-barnhard high school dictionary تورئندایک سؤزلوگو.

208-, ismet zeki eyuboğlu, Türk dilinin etimoloji söslügüsosyal yayınlar, istanbul, 1988
211- murat uraz, türk mitolojisi, düşünen adam yayınları, 1994
212- yaşar çoruhlu, türk mitolojisinin anahtarı, 2002
215- abtullabattal, ibnü-mühenna-lüğəti, istanbul,1934
218-yabancı kelimelere karşılıklar, ankara 1995
219- enver uzun, akçaabat yer adları, trabzon 2005
220- əliyeva rubabə, azərbaycan toponimləri, bakı 2002
221- eyvazova, Əfqanistanda türk mənşə`li toponimlər, bakı 1995
222-yeni tarama sözlügü-türk dil kurumu yayınları
223- tarama sözlügü(1-8)-türk dil kurumu yayınları
224-derleme sözlügü(1-12)-türk dil kurumu yayınları
240-Azərbaycan izahlı coğrafi adlar luğəti,1960(kril alfabe ilə)
241-güney A. dogusundaki yer adlari, qalibə gültəkin

242- nadir məmmədov, Azərbaycan yer adları, oronimiya, bakı, 1993
244- kamuran gürün, turkler ve turk dovletleri-
245-Hasanov, kamal,qədim Azərbaycan xalq rəqsləri, İshig, Baku,1983: pp. 28-60
246-xəlil əliyev, birçalı, axısqa, qazaq toponimleri, ELM, 2008
247-hasan eren, türk dilinin etimolojik sözlüyü, ankara, 1999
248-Azərbaycan Toponimlərinin Ensiklopedik Lüğəti-1-(Sharq-Qarb-Baki-2007)

کیتابدا یئریئر مختلف تاریخی شخصیتلره، کیتابلارا و دؤوره لره اشاره اولونور، اوْنلاری دوزگون توتوشدورماق و بیربیریندن آییرماق اوچون بو بؤلومده کروْنولوژیک دورومدا وئریلیر، بو اوُمودلا کی گلن وئرسیيالاردا داهادا تکمیل حالا گلسین.

اسکی قاپاقلار(یازیلما تاریخی سیراسیلا، م= میلادی ایلسایاری، هـ = هجری قمری ایلسایاری)

سومرلر:۱- اسکی سوُمرجه دؤوری:

آ- آرخایک دؤنم (م.ؤ. ۳۰۰۰- ۲۶۰۰)

ب- اسکی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲۶۰۰- ۲۳۵۰)

ج- سارقوْنیجه و قوُدئاجا دؤنَمی (م.ؤ. ۲۳۵۰- ۲۱۴۰)

د- یئنی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲۱۴۰- ۲۰۲۰)

سومرلر:۲- گئج سوُمرجه دؤورو

آ- ارکَن اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۲۰۲۰- ۱۸۵۰)

ب- اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱۸۵۰- ۱۶۰۰)

ج- گئج اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱۶۰۰- ۱۰۰)

میصیر اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
چین اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
اوُرارتو(دوغو آنادولو و باتی آذربایجان)		م.ؤ. ۸۶۰- م.ؤ. ۵۸۰
اتروْسک لر(ایتالیا)		م.ؤ. ۱۳۰۰ده ایتالیایا گلمه یه باشلارلار،(تروْیا Troia ساواشی م.ؤ. ۱۲۴۰-۱۲۳۰ اوْز وئردی و بو ساواشدان سونرا بؤیوک کؤچلر باشلادی) م.ؤ.۷۵۰ده اویقارلیق قورارلار، م.ؤ.۳۷۴ده حاکمیتلری سونا چاتار.
مانا شاهلیغی دؤور		م.ؤ. ۸-۹جو عصرلر
یونان اوُیقارلیغی	اویقارلیق زیروه سی	میلاددان اؤنجه: ۷۵۶-۱۴۶
هرودوت (یونان)	هرودوت تاریخی	دوْغوم:۴۸۴ م.ؤ، اؤلوم: ۴۲۰ م.ؤ،
گزنفون(یونان)		دوْغوم:۴۴۵ م.ؤ، اؤلوم: ۳۳۵ م.ؤ،
استرابون (یونان)	جغرافیکا کیتابی	دوْغوم:۶۳ م.ؤ، اؤلوم: ۲۱ م.س،
دیوْنیسوُس		م.ؤ. ۶۰، م.س. ۷
پوْمپئی		م.ؤ. ، م.س.
یئنی‌سئی یازیتلاری، بؤیوک هوُن امپراتورلوغو		م.ؤ. ۲۲۰ (محتملا م.ؤ. ۲۵۰)، م.س. ۹۳
باتی هوُنلاری(بالامیر، اولدوز، روُآ، بلئدا، آتیلا، ایلَک)		م. ۳۷۴، م. ۴۶۹،
گؤک‌تورک یازیتلاری: گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۵۸۲،
شرقی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۶۳۰،
غربی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۶۵۹،
طبری(محمد جریر)	تاریخ طبری(عربجه)	م(۸۳۹-۹۲۲)، هـ(۲۲۴-۳۱۰)، یازیلیش: م۹۱۵(هـ۳۰۲)
ابوعلی‌بلعمی(سامانلی‌وزیر)	تاریخ بلعمی (طبریدن فارسجا ترجمه)	یازیلیش: م۹۶۶(هـ۳۵۵)
ابن خردادبه	مسالک و ممالک	م ۸۶۴، هـ ۲۵۰ ، (متوفی: هـ ۳۰۰)
قدامه		م ۸۸۰، هـ ۲۶۶ ،
یعقوبی	تاریخ یعقوبی(۲جیلد)	م۸۷۲-۸۷۳، هـ ۲۵۹-۲۶۰ ،

یعقوبی	البلدان،	م ۸۹۱، هـ ۲۷۸ ،
ابن‌سرابیون		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌رسته	الاعلائق النفسیه	م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌فقیه		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
مسعودی(ابوالحسن‌علی‌بن‌حسین)	مروُج الذهب(۲جیلد)	م ۹٤۳، (هـ ۳۳۲ – هـ ۳۳٦)،
اصطخری	مسالک و ممالک	م ۹۵۱، هـ ۳٤۰، (متوفی: هـ ۳٤٦)
ابن حوقل	صورة الارض	م ۹۷۸، هـ ۳٦۷،
(منوچهر ستوده‌نین تلاش ایله)	حدودالعالم منالمشرق الی مغرب	م ۹۸۲، هـ ۳۷۲/
مقدسی		م ۹۸۵، هـ ۳۷۵،
ناصرخسرو قبادیانی مروزی	سفرنامه	م ۱۰٤۷، هـ ٤۳۸،
البلاذری (احمد ابن ال..)	فتوح البلدان	م ، هـ ،
ده‌قورقود	ده‌قوْرقود	م ، هـ ٤٤٤،
ماحمود کاشغرلی	دیوان‌لغات‌ترک	م ، هـ ،
ساوجی	قوتادقوبیلیک	م ، هـ ،
نرشخی	تاریخ بخارا	م ، هـ ،
ابوالقاسم ابن احمد جیهانی	اشکال العالم	م ، هـ ۲٤۸-۲۸٦،
عزالدین ابن اثیر	الکامل(۲۷ جیلد)	م (۱۱٦۰-۱۲۳۳)، هـ (۵۵-٦۳۰)،
بیهقی	تاریخ بیهقی	م ، هـ ،
تاریخ گردیزی	محمود گردیزی	م ، هـ ٤٤۲-٤٤۳،
ادریسی		م ۱۱۵٤، هـ ۵٤۸،
ابن جبیر		م ۱۱۸٤، هـ ۵۸۰،
یاقوت		م ۱۲۲۵، هـ ٦۲۳،
شیخ ربوه محمد دمشقی	نخبه‌الدّهرفی‌عجایب‌البرّوالبحر	م۱۲۵۵-۱۳۲۷، هـ٦۵٤-۷۲۷
قزوینی		م ۱۲۷۵، هـ ٦۷٤،
مراصدالاطلاع		م ۱۳۰۰، هـ ۷۰۰،
ابوالفداء	تقویم البلدان	م ۱۳۲۱، هـ ۷۲۱،
صحاح‌العجم		م ۱۳۳۰، هـ۷۳۰،
شبانکاره ای	مجمع‌الانساب(۲جیلد)	م ۱۳۳۳، هـ ۷۳۳،
مستوُفی	نزهه القلوب	م ۱۳٤۰، هـ ۷٤۰،
ابن بطوطه		م ۱۳۵۵، هـ ۷۵۰،
حافظ ابرو		م ۱٤۱۷، هـ ۸۲۰،
شرف‌الدین‌علی یزدی		م ۱٤۲۵، هـ۸۲۸،

میرخواند(٦جیلدی‌میرخواند هـ۹۰۳ ده یازدی، جیلد ۷ نی اونون قیز نوه‌سی خواند میر ۹۲۹دا یازدی و جیلد ۸-۹-۱۰و رضا قولوخان هدایت ۱۲۷۰ ده یازدی (ایندیلیکده ۱۰ جیلد اصلی روضه الصفا ۱۵ جیلدده چاپ اولوبدور ،

	روضه الصفا (۱۰ جیلد)	م ، هـ ۹۰۳، ۹۲۹، ۱۲۷۰،
خواندمیر	حبیب السیر(٤ جیلد)	م ، هـ ۹۲۷-۹۳۰،
جهان‌نما		م ۱٦۰۰، هـ ۱۰۱۰،

ایوالغازی	شجره التراکمه	م ١٦٠٤، هـ ١٠١٤،
زرتشت(فرانسه‌لی انکتیک دوْپرون anquetil duperon بوُ کتابی، هیند موبدلری نین سؤیله دیکللریندن کتابت ائدیبدیر)		
	اوستا əvista	م ۱۷۷۱، هـ ،
نسیمی		(دوغوم: م ۱۳٦۹شاماخی، اؤلوم: ١٤١٧ حلب)، هـ ،
ختایی(شاه اسماعیل)(دوغوم: م ١٤٨٧/٧/٢٣- اردبیل، اؤلوم: ١٥٢٤/٦/٢٣ سراب، منقوتای، اردبیل)، هـ ،		
سیدابوالقاسیم‌نباتی	دیوان	(دوغوم: م ۱۸۱۲ اوّشتیبین، اؤلوم: ۱۸۷۳ اوّشتیبین)، هـ
سنگلاخ		م ، هـ ،
تاورنیه	سفرنامه	م ، هـ ،
محمدحسنخان‌اعتمادالسلطنه	مرآت البلدان	م ، هـ ،
لسترنج	جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی	م ، هـ ،

پیشگفتار برای فرهنگ دوجلدی ارک

فکر تهیه این کتاب با جمع آوری معادلهای لغات فنی و اسامی گیاهان و جانوران به دوران تحصیل دانشگاهی برمیگردد، تدوین کتاب را از سال ۱۳۷۰ با جدیت آغاز کردم و با آنکه لغتنامه در سال ۱۳۷٦ جهت چاپ آماده شد ولی با مطالعه بیشتر تغییراتی در کتاب انجام دادم، از یک طرف ریشه یابی لغات را جهت شناخت بیشتر آنها و دسته بندی بهتر مطالب پی‌گیری کردم و از طرف دیگر تلاش نمودم مطالب بنحوی تنظیم گردد تا استفاده عمومی‌تری از کتاب بعمل آید، باچنین محتوایی فرهنگ یک جلدی ارک در سال ۱۳۸۵ چاپ گردید، چاپ این کتاب فرصتی بوجود آورد تا دوستان و علاقه مندان نظران و انتقادات خودرا ارائه دهند و در این فاصله تجدید نظری کلی در کتاب بعمل آمد و کلمات بیشماری بصورت لغات ساخته شده جدید و لغات متعلق به فرهنگ اساطیری و قدیمی همراه با توپونیم های مناطق ترک نشین در آذربایجان و ایران به آن اضافه گردید و طبیعتا ریشه‌یابی و به تَبع آن معانی مجدد لغات در فضایی جدید پی گرفته شد، با توجه به افزایش حجم آن، کتاب بصورت دوجلدی جهت چاپ آماده گردید. مسلما هر کتاب از یک طرف نشان از پایان یک سری بررسیهایی است که نتیجه آنهارا ارائه میدهد ولی از طرف دیگر راهی برای تحقیقات جدید باز میکند و امید بر آن است علاقه مندان و بویژه نسل جوان با کنکاش بیشتر و دیدی کنجکاوانه و انتقادی این راه را دنبال کرده و مارانیز از کاستی های پیش آمده آگاه سازند تا در چاپهای بعدی تصحیح گردد.

کتاب بصورت یک لغتنامه ترکی به ترکی تهیه شده و سعی گردیده مطالب آن بدون در نظر گرفتن معادلهای فارسی و انگلیسی رسا و گویا باشد، ولی به جهت نیاز روز و استفاده عمومی تر، معادلهای فارسی و انگلیسی از منابع مختلف تدارک و برای‌لغات‌اصلی‌اضافه گردید، اسامی گیاهی و جانوری به منظور وضوح بیشتر آنها وتطابق با روشهای بین المللی همراه با معادلهای لاتین آورده شده است، البته جهت جلوگیری از افزایش حجم کتاب، ازتکرار معانی فارسی برای کلمات خاص مثل اسامی مکان و شخص و اسامی خاص تاریخی" با علامت گرامری: [آ]، [خ]" خودداری‌شده‌است و برای کلماتی‌که در ترکی و فارسی مثل هم نوشته شده و در یک مفهوم بکار برده‌میشوند نیز دادن معانی فارسی زاید مینمود به این سبب در اینگونه موارد،به نوشتن علامت (فا:~) اکتفا گردیده است،در مورد لغاتی‌نیزکه با علامت باخ(نگاه کن)به‌لغتی‌دیگر رجوع داده‌شده چنین‌عمل‌شده‌است.

بررسی اتیمولوژیک (ریشه شناسی) لغات با استناد به منابع مستند و مستدل شناخته شده انجام شده است در این زمینه منابعی مثل دیوان-لغات‌ترک، سنگلاخ، صحاح العجم، لغات کتیبه‌های اورخون، سومر، دده‌قورقود، لغتنامه تاراما، درله‌مه مورد استفاده قرار گرفته‌است، و سعی گردیده منابع در هر مورد با اشاره به شماره ماخذ نشان داده‌شود. در بررسی لغات فارسی بیشترین استفاده از لغتنامه دهخدا بوده است و بررسی لغات انگلیسی با استفاده از فرهنگ هایی مثل قاموس تورندایک (thorndike) وهریتج (heritage) انجام شده است، در اظهار نظر نسبت به منسوب بودن لغات خاص انگلیسی به لغات معین ترکی پارامترهایی مثل موارد ذیل مدنظر بوده است: (تشابه لغات ریشه ای انگلیسی به لغات ریشه‌ای و اصلی ترکی و تشابه مفاهیم آنها، متداول بودن لغت ترکی در گذشته و حال، تک هجایی وچند هجایی بودن لغت در زبان انگلیسی و ترکی، مشترک بودن لغت در بین زبانهای تحلیلی بویژه زبان لاتین، انگلیسی، فارسی و عربی، مستدل بودن ریشه-های مورد اشاره در دیکشنری های فوق‌ذکر وبویژه ابهامهای مورد اشاره در این کتابها و منسوبیت لغات به زبانهای اسکاندیناوی، بالاخره اطلاعات و حسّ شخصی با توجّه به مجموعه موارد).

جهت کارهای تحقیقی بیشتر بویژه با حروف لاتین، لغتنامه کامپیوتری بصورت جداگانه ارائه میگردد که قابل تهیه است.

اسماعیل جفرلی cəfərli

ب–کتابین اؤزللیکلری و تقدیرنامه(فا:ویژگیهای کتاب و تقدیرنامه)

بو کتاب اصلینده تورکجه بیر سؤزلوک اولاراق آچیقلامالاری آیدین شکیلده وئریلمه‌سینه چالیشیلیبدیر، بونونلا یاناشی کتابی ایران شرایطینده عمومی‌لشدیرمک اوچون اصلی لغتلره فارسجا معنالاردا آرتیریلیب، خصوصیله فنی سؤزلرده معنالارین داها گئنیش آیدینلاشماسی اوچون اینگلیزجه معادللر چوخ یارارلی گؤرونموشدور، یئنه‌ده علمی جهتدن لاتینجه اولان بین المللی کلمه‌لر بیتگی و دیرگی آدلاری اوچون یئری گلدیکجه وئریلمیشدیر، اشاره اوْلوندوغو کیمی فارسجا معنیلر یالنیز اصلی سؤزجوکلر اوْچون وئریلیبدیر و اؤزللیکله اؤزل آدلار و یئر آدلاری اوْچون فارسجا معنی وئرمک اصلی کلمه نین تکرارییندان باشقا بیر شئی دئییلدی بو اوْزدن او کلمه‌لرکی اؤزل آد" اآ"، " ب‌آ" و تاریخی آدلار" خ" شکلینده نشان‌وئریلیبدیر اونلارا فارسجا معنی وئریلمه‌یبدیر و یئنه‌ده ترکیبی آدلار و عبارتلره فارسجا معنی‌لر وئریلمه‌یبدیر چونکی بوجور معنالار کتابین حجمینی چوخ‌چوخ یوخاری آپارابیلردی، و اوْ کلمه‌لرکی عینا فارس دیلیندن آلینیب ویا عینا اورادا ایشله‌نیر، اونلارادا معنی وئرمک چوخ آیدینلادیجی گؤرونمور، و بوجور حاللار (فا:~) علامت ایله نشان وئریلیبدیر.

کتابدا اولدوقجا سؤزجوکلرین‌سؤیله‌نیشی،یئنی‌لاتین حرفلرله‌یازیلیبدیر،البته‌کتاب‌حجمینین‌گرکسیز یئره چوخالماماسی اوْچون یالنیزجا اصلی سؤزلر و اؤزللیکله سؤیله‌نیشلری قوُشقولو ویا چتین کلمه‌لر لاتین حرفلرله یازیلیبدیر، البته بیلگی‌سایاردا یارارلانماق اوْچون سؤزلوک، لاتین‌حرفلرله یازیلمیشدیر کی آیریجا تهیه ائتمک اوْلار.

بونلارین یانی‌سیرا ائتیمولوژیک آلانینداادا اشاره‌لر وار. اشاره اولوندوغو کیمی بیر دؤوره، فنی، بیتگی و دیرگی آدلارین توپلاماغا باشلارکن گؤردوم بو لغت‌لرین کؤکونو و گئچمیشینی تانیمادان دوزگون یازیلا بیلمه‌سی و معنالانماسی و خصوصیله اک‌لر واسطه‌سیله گئنیشله‌نیب یئنی حاللارا گلمه‌سی، مومکون اولمایاجاق، بو اوزدن اوزون مدّت لغت کتابلارینی و یانیندا تاریخ کتابلارینی اوخویوب آراشدیرماغا باشلادیم.

ائتیمولوژیک‌آراشدیرمالاردا سوْن ایللرده تورکجه یایینلانان اثرلردن بول بول فایدا آلینمیشدیر، فارس کؤکلو لغت‌لر اوچون ان چوخ، دهخدانین کتابی قایناق کیمی ایشله‌نیب، اینگیلیزجه سؤزلر اوچونده تورئندایک‌وهئریتئیج‌سؤزلوکلری‌استفاده اولونموشدور، انگیلیزجه - سؤزلرین ائتیمولوژیک آراشدیریلماسی آشاغیداکی اساسلارا دایاناراق یازیلمیشدیر: اینگیلیزجه و تورکجه‌سؤزجوکلرین‌کؤک اوْخشارلیغی،سؤزلرین‌گئچمیشده‌کی‌وبوگونکو بنزرلیکلری، بو دیللرده لغتلرین بیر و یا نئچه هجا اوْلدوقلاری، لغتلرین تحلیلی دیللرین آراسیندا‌کی اوْرتاقلیغی، اؤزللیکله اینگیلیزجه فارسجا عربجه و لاتینجه‌ده اوْرتاق اولماسی، بو لُغت‌لرین آدلارین آپاردیغیمیز کتابلاردا قانیتلانماسی و بونون مستند و دلیل‌لره دایانماسی، اسکی‌لیگی، اؤزللیکله بو سؤزلرین اسکاندیناوی دیللرینه منسوبلوغو، نهایتاً شخصی حیس، دوُیو، بیلگی و مطالیبین بیربیرینه باغلی‌لیغی، ائتیمولوژیک آراشدیرمالاردا گؤز اؤنونه آلینمیشدیر.

آیری‌بیرمطلبه‌اشاره‌ائتمکده یارار واردیر،ایلک نظرده یئرآدلاری‌نین حجمی‌نین چوْخلوغو اوْنلارین سؤزلوکده گتیریلمه‌سینی سورقولایبر، اؤزللیکله مثلا هشتری ویا میانا کندلری هربیری ۵ صفحه‌لیک یئر توتور، ولی بیر سیرا مسایلی نظره آلیرساق بو آدلارین بورادا گتیریلمه‌سی نه فقط دوْغال بلکه واجب گؤروندو، چونکی: ۱-بعضی اونودولموش اصیل و گؤزل لغتلر یالنیز یئرآدلاریندا اؤزونو گؤستَریر وبونلارا ال تاپماق اوْچون یئرآدلارینین دؤزگون آراشدیریلماسی گره‌یبر، مثلا اؤروش، ارگنه، و یوزلرجه بوجور لغتلره اشاره ائتمک اوْلار. ۲- یئرآدلارینین معنالانماسی‌خالق‌طرفیندن ان ماراقلی و دقت چکیجی کلمه‌لردن ساییلیر و یازارلارین بونا اؤنم وئرمه‌لری آیدینلادیجی اولابیلیر،(بونو هئریتئیج کیمی سؤزلوکلرده‌ده گؤرمک اولور). ۳-آذربایجان یوردونون اؤزل زنگینلیکلری،شفاهی ادبیات و فولکلورونون گئنیش اولماسی عینا یئر آدلاری حاققیندادا صادقدیر و بو بیلیم قوْلو، فولکلور بیلیمینین بیر بوداغی کیمی گؤرونمه‌لیدیر و اؤزللیکله اگر هر شخص یالنیز بیر کنده اوْلان داغ، دره، باغ و ...آدلارینا توجه ائدرسه بؤیوک لغت و فولکلور خزینه سینه ال تاپمیشدیر دئیه‌بیلیریک ٤- یئرآدلاری لغت‌باخیمیندان بؤیوک ذخیره‌کیمیدیر و پهلوی دؤنمی‌تحریفه‌معروض قالماسی سببیله یئرآدلارینین دؤزگون یازیلیش و معنالانماسی اؤنم داشییبر. ۵-یئر آدلاری ایلک نظرده چوخ گؤرونسه‌ده، کلی باخیشدا بئیله‌دَییل، مثلا هشتری ویا میانا کندلری هربیری ۵ صفحه‌لیک یئر توتوبدور، بونو نظره آلارساق کی مثلا " اوْرَک"سؤزو" آذربایجان‌دیلی‌نین ایضاحلی‌لُغتی" کتابیندا ۱۰ صفحه‌لیک، ویا " باش"سؤزو، تورک‌دیل‌قوُرومو سؤزلوگونده ۵صفحه‌لیک‌حجمی‌واردیر،حال بوکی هشتری یئرآدلاری ۵ صفحه‌ده ان آزی ۱۵ باشلیق آلتیندا وئریله‌رک بالاجا لغتلر کیمی اوْلاراق اوْخوماغی‌دا حوصله آپاریجی اوْلمایاجاق. ٦-یئرآدلارینین بوْتؤو حجمی(معنالار دیْشیندا)بوکتابدا ٦٪

قدَر دیر بوُ اوُزدن اونلاری سؤزلوکدن آیریجا گتیریلمه‌سی ائیله بیر دئییشیکلیگه سبب‌اوْلموردو و اؤزللیکله یئرآدلاری‌نین، تورکجه لغتلرین ایچینده اولماسی، معنا آختارما باخیمیندان یارارلی گؤرونمکده دیر، بو مطلب عینا شَخص آدلاری اوْچون ده گئچرلیدیر.

بو کتابدا "*۱۳۲۰" سؤزو گونش ۱۳۲۰ ایلدن قاباق باشلایان، نئچه ایل سوْرن، و سونوجلاری ۱۳۲۷-۲۸ ده یاییناناان ایران چاپیندا گئنیش ساییملامایا اشارتدیر. یئرلَشیم یئرلرینین اوْزامانکی نفوسو هم ایندیکی جمعیت له مقایسه‌ده وهم کندلرین بعضی یانلیش پروقراملامالارلا نه‌گونه دوشدوگونو گؤز اؤنونه قوْیور،و چوخ‌کندلره باخدیقدا ایندیکی‌نفوس ۶۰ ایل بوندان اوّلکی نفوسدان قات‌قات آشاغیدیر،اشاره اولونمالیدیرکی شهر عنوانی آلتیندا یازیلان هر کند تورک کندی ساییلیر و آیری ائتنیک‌اولورسا کندآدیلا بیرلیکده‌اشاره اولوناجاق،آچیقدیرکی‌کند آدلاری‌مستقل لغت شکلینده، یالنیزجا معنالاماق اوْچون یازیلیبدیلار و کندآدلارینین‌چوخو ساده‌جه‌شهر عنوانلاری‌آلتیندااقئید اوْلونوبدور)،یئنه‌ده‌اشاره‌اولونمالیدیر کندلرین قاباغیندا ش۱۳۲۰جی‌ایلی نفوسو ایندیکی‌کندآدلارینین قاباغیندا یازیلیبدیر و آیریجاهرشهراوْچون سوْن بؤلومده،۱۳۲۰جی ایلده اولان و ایندیکی کند آدلاریلا تطابق وئریله‌مه‌ین آدلار مستقل حالدا (ش۱۳۲۰*) کندلری عنوانیله وئریلیبدیر.

بو کتابدا چوخو آمار مرکزی نشریاتیندا اولدوغو کیمی ییغجام حالدا داغ، چای و بعضا کند آدلارینا اشاره اولونوبدور و البته‌اونلارین موقعیتیده قیساتما حرفلرله بلیرله‌نیبدیر، بیرسیْرا یئرآدلاری حاققیندا دئییلمه‌لیدیرکی بورادا یئرلی اهالینین سؤیله‌نیشی امکان یئترسیزلیگیندن دولایی بلیرلنمه‌ییبدیر،بوحالدا یالنیز بونو دئیه‌بیله‌ریک‌کی بئیله‌لیکله بوجور یئر آدلاری آراشدیرماجیلارا قاناق کیمی ساییلاراق، شُبهه‌لی آدلار یئرلی گنجلر و آراشدیماجلارجا آراشدیرما موضوع‌سو اولابیلیر، اؤزللیکله بوجور یئرلرین هربیرینده چوخلو چؤل، تپه، دره، یوْل، باغ، زمی،یورد، بولاق،داغ، دؤزلوک،یایلاق...آدلاری‌نین توْپلانماسی هریئرده چالیشقان گنجلرین عهده‌سینه دوشور(اؤرنک اوچون باسمینج یئر آدلارینا باخماق اولار) و شکسیز بوکلمه‌لر، لغت باخیمیندان دیلیمیزده اؤنملی قاناق کیمی یارارلی اوْلابیله‌جکدیر(دقّت: یئرآدلاریندا سؤیله‌نیشی خالق دیلینده بللی‌اولان آدلارلا مرکزِآمار نشریاتیندا اولان آدلار بیر بیریندن فرقلی علامتلرله بلیرله‌نیبدیر بئیله‌کی دؤزگون سؤیله‌نیشلر نقطه ویرقول "؛" علامتیله و یالنیز نشریات و کتابلاردان یازیلان آدلار ویرقول "،" علامتیله مشخص اولوبدور،آیدیندیرکی آراشدیرماجیلار بوعلامتلره دقت‌ائده‌رک اوْز وئرن یانلیشلیقلارا گؤز یومماماليديلار)، یئر آدلارینین بوتونونه ال تاپماق اوْچون" یئر آدلاری" سؤزونه رجوع ائتمک اولار.

تورک‌شخصیت،یازار و شاعرلر ایلکجه‌هربیری‌یاریم ویا بیرصفحه‌لیک‌تانیتمالارلا وئریلمیشدی، بو موضوع سبب اولموشدو کتابی حجمی بؤیوک مقداردا چوخالسین، نهایت اونلارین قیساجا بیر و ایکی جُمله‌لیک معرفی سینه قرار وئردیم و عین حالدا هر مورد ده قایناقلاردا آدلارلا بیرلیکده وئریله‌رک اوخویوجولار اوْچون قیلاووُز کیمی یارارلی اوْلابیلر.

کتابی حاضرلاماق اوْچون چوخ بیلگینلر منه قیلاووُز کیمی اولاراق یول گؤسته‌ریبلر، یئری واردیر بو انسانلارا تشکّرومو بیلدیرم،جنابلار:پروفسورصدیق، اسماعیل‌هادی، سیامک‌حسینعلیزاده، بهروزایمانی،محمدرضاهیئت، مهندس‌رفرف، مختلف قایناقلاری منیم اختیاریمدا قویاراق و یول گؤستردیکلری اوچون بؤیوک تقدیره لایقدیلر. جناب باوفا، احرار انتشاراتی‌نین مُدیری کتابین‌چاپی اوْچون زحمت چکیبلر و اؤز عایله‌م فرانک، سحر، سهند و جناب ابراهیم‌جواهرکلام و عایله‌سی کتابین حاضیرلانماسیندا هر جوره‌سینه یاردیمجی اولوبلار، خانم رشیدی کتابین تایپیندا کؤمک ائتدیکلری اوچون و جناب آسیابی و جناب فرزانه‌دن کتابین تنظیمله‌مه‌سینده یوْل گؤستَریجی اولدوقلاری اوچون تشکّر ائدیرم، تبریزده، مرکزی، تربیت و میرداماد کتابخانالارینین ایشله‌ینلرین‌دن‌کی منه کتابلاردان یارالانماغا اوْلدوقجا امکان‌یارادیبلارتشکّرائتمه‌لی‌یم،آچیقدیرکی قایناقلاردان سؤزآچیلیرکن یئری‌واردیر رحمتلیک‌پروفسورزهتابی‌دن یادائدک‌کی یازدیغی‌تاریخ کتاب‌ایله آذربایجان‌تاریخینه، سؤزجوک‌و یئرآدلارینا یئنی‌آنلام قازاندیراراق چالیشانلارا آیدینلادیجی چیْراق‌کیمی اولدو و یئنه‌ده پروفسور هیئت و پروفسور صدیق حاققیندادا بئیله سؤزلری سؤیله‌مک اولار و بئیله‌لیکله بو بؤیوک‌عزیزلری بیرداها خاطرلامیش اوْلورام.

یئری واردیر اوْ عزیزلردن کی ائلئشتیری‌لرینی یازیلی اولاراق منه یئتیریبلر و کتابین یئنیدن دؤزنله‌مه‌سینده منه یاردیمجی اولوبلار یاد ائدیب و جنابلار سیامک‌حسینعلیزاده، اسماعیل‌هادی، علی‌خالط‌آبادی، دوکتور بوُداغی، دوکتورحسینقلی‌سلیمی، و اونلاردان کی سؤزلو اولاراق کتابین ایلک چاپی‌نین ایرادلارینی منه دئییبلر، تشکر ائدم.

منیم دانشگاهی تحصیلاتیم سولاما و آخاجلاما (آبیاری و زهکشی) اوْلدوغو اوْچون دایما ایرانین مختلف بؤلگه‌لرینده بؤیوک اکین یئرلرینده، مختلف پروژه‌لرده فنی و ناظرلیک بؤلومونده ایشله‌یه‌رک، واخت اولدوغوندا یئرلی اهالی‌دن یئرآدلارینین دؤزگون سؤیله‌نیشنی

سوْروشاراق بیر یئره توْپلایاردیم، چوخونون آدینی بیلمه‌دیگیم بو انسانلارا بؤیوک تشکّر بوْرجلویام، اؤزللیکله بیر سؤزه دئییئمه‌لی‌یم کی یئر آدلارینی توْپلارکن اناویقون یئرلردن بیرینی کند مسیرلرینده ایشله‌ین مینی‌بوس و سواری دوراق‌لارینی گؤردوم چونکی بو جور یئرلرده معمولا بوتون کندلردن مینی‌بوس‌لاردا اولاردی و یئرآدلارینی تقریبا هرکندین اؤز اهالیسندن ویا ان یاخین قونشو کند اهالی-سیندن سوروشماق اولوردو بوجور آراشدیرمالاردا ان ایلگینج موضوع بئیله‌ایدی‌کی وقتی مینی‌بوس‌لاردا یئر آدلارینی سوروشاردیم اورادا اولان خانیم‌لار داها چوخ رغبتله و عین حالدا داها آیدین جاوابلار وئررردیلر و بعضا کندلرده توکانلارا ویا یوللاردا اکین یئرلرینده ایشله-ینلرین یانینا گئدیب یئرآدلاری حاققیندا سوروشاردیم و خانیملارین‌دا اولدوغو حالدا یئنه‌ده‌همان وضعیتله قارشیلاشیردیم، البتده بو افرادی نه تانیییردیم و نه امکان اولدوکی آدلارینی سوروشام و اونلاردان یالنیز بیر نئچه‌سینی یاخیندان تانییارکن بعضی‌لرینین‌ده تصادفی حالدا آدلارینی سوروشوراق بورادا قئید ائدیرم بلکه آزجادا اولسا اونلاریندا زحمتلرینی و بو کتابا ایلگیلرینی بورادا عکس‌ائتدیرمیش-اولام: قئید اولونمالیدیرکی پارانتئز ایچینده یازیلان شهر و کند آدلاری بو انسالارین عاید اولدوغو و یئرآدلاری حاققیندا یاردیم ائتدیکلری بؤلگه‌لردیر: جنابلار: همت‌جعفرزاده، حسین‌ملکی، یعقوب‌اسماعیلی، علی‌جعفرزاده، حمیدرضا احمدی (قره‌ضیاالدین)، غلامرضا غلامرضاشندی (اوُرمیه)، عزیز قویونچی (خوی)، احدگلی(مراغا-چیْلاغای)، احدی(ساینقالا)، اسماعیل‌قربانی‌مرام (باهار - خلیل کوّرد)، انصاری (قوشاچای)، باقر بایرامپور (سراب)، حاج‌عباس‌لکیان(سلماس)، حیدرشاهی (ساینقالا)، جبرئیل پروری (کیوی)، رامین عابدی (عجب‌شیر- قُبادلو)، رجب شهابی (سراب-داراب)، عبدی،عظیمی،ابراهیمی (قوْشاچای)، علی‌محمودی (اوُرمیه- شئین‌آوا)، عین‌اله‌میرزاپور (تبریز-اسفنگره)، یعقوب مردی (داش‌آتان)، فیروز (سارای)، قادر سپهبد و فاضل (بوْستان آباد)، لطیف حسین پور (اورمیه)، مولایی (تبریز-کلیبر)، مهدی علیزاده (اردبیل)، نورمحمد- مجید سرْلی و ۱۰ نفره یاخین سواری سوّروجولری (تورکمن-گنبد)، هادی احمد زاده (گنبد- یَنقاق)، خلیل خان محمدی (سلماس)، رسول بِهگُزین (ماکی)، ناصرصادقی (اردبیل- بولقاوا)، شعبان نجفی (اردبیل)، ابراهیم نصیری (اردبیل)، حاجی‌علیشان‌جاهد و برات محبوب (اردبیل- زئیوه)، کمال واهبی (خیاو-خاراوان)، ایمانپور (خالخال)، سجادآباریان(خیاو)، قُربان اصغرزاده (خیاو-بوْران)، داوُد اوُجارودی- علی‌محمدی (گئرمی)، حسینی، رضاپور (سولدوز)، حصاری (بُجنورد)، حسین‌مودی (بجنورد-تاتارشهرکی)، فلّاحی(تاروُم)، حمید توکّلی(گرماب)، مهری-جعفری (ماهنشان)، حمیدی(اوُجان)،

۱–تۆرک دیلی یازی قوُرال‌لاری (فا: آیین نگارش زبان ترکی آذربایجانی)

آذربایجان تۆرکجه‌سینی عرب الفباسیله، دۆغرو و دۆزگون یازماق اۆچون، اۆرتوقرافی سمینارلاری، سۆنراکی تنقیدلر و آلینما کلمه‌لرین اصلی دیلده اۆلان شکلی دقّته آلینیبدیر(بوُ خُصوصدا یازیلان مقاله‌یه رجوع ائتمک اولار).

۱–۱–تورکجه کلمه‌لرین یازیلیشی:

تورکجه‌نی یازماقدا، کلمه‌لرین هارادا بیرلشیب آیریلماسی و فتحه حرکه‌سینین نه‌ساياق یازیلماسی ان اۆنملی نُکته‌لردندیر، دقت اۆلونمالیدیر کی بوُ ایکی موضوع آیری آیری گؤرسنسه‌ده بیربیرلریله چوْخ یاخین ارتباط و ایلگی‌لری واردیر و بو ایکی مطلب دۆزگون حلّ اۆلارسا دئمک اۆلار تۆرکجه‌نی یازماقدا بۆیوک چتین‌لیگی آرخادا قوْیاریق. لذا بوُ مقاله‌ده تۆرکجه الفبانی وسیرالاماسی‌نین تانیتیم‌ٔیندان سۆنرا، ایلکجه بوُ ایکی مطلبه اشاره اۆلوناجاق.

۱–۱–۱–تۆرک عرب الفباسی‌نین‌سیرالاماسی:

عرب الفباسیندا مُعیّن دَییشیک‌لر اۆلوناراق تۆرکجه‌نی یازماغا نسبتا اُوُیقون الفبا تؤره‌نیر، بوُ الفبانین آدی تۆرک الفباسی‌دیر، آنجاق فرقلندیرمه زامانی تورک عرب الفباسی دئییلیر و ۳۲ حرفدن تشکیل تاپیر، البتده سسلی حرفلر "الف، و" حرفلری‌نین کؤمگیله یازیلیر و سیرالاماداً" حرفی‌نین مجموعه سینده قرار تاپیر، آشاغیدا بوُسیرالاما و تورک‌لاتین حرفلرله مُعادلی وئریلیر.

تورک عرب آلفابه‌سینین سیرالاماسی:

آAa، ائEe، ا(ـهـ ـه)Əə (کلمه‌لرین اوّلینده: اَƏə، اوْOo، اؤÖö، اوُUu اۆÜü، ای‌ْıا، ایْ İi)، بBb، پPp، تTt، ثSs، جCc، چÇç، حHh خXx، دDd، ذZz، رRr، زZz، ژJj، سSs،شŞş، صSs، ضZz، طTt ظZz، عeə‘، غĞğ، فFf، قQq، کKk،گGg، لLl، مMm، نNn وVv (کلمه‌لرین اوْرتاسندا و سوْنوندا: وVv، وْOo، ؤÖö، وُUu، ۆÜü)، هـHh ی Yy (کلمه‌لرین سوْنوندا: یْ ıا، یْ İi).

تورک‌لاتین آلفابه‌سینین سیرالاماسی:

Aa, Bb, Cc, Çç, Dd, Əə, Ee, Ff, Gg, Ğğ, Hh, Xx, Iı, İi, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Öö, Pp, Qq, Rr, Ss, Şş, Tt, Uu, Üü, Vv, Yy, Zz,

(قید ائتمه‌لی‌یک: مختلف متن‌لرده "ایْ ıا" حرفی "ایْ ı " شکلینده‌ده یازیلیر ولی سُکون علامتی‌نین سئچیلمه‌سینده، اوْنون ساده‌لیگی، هامیجا تانیش اوْلدوغو و اؤزللیکله هر چاپ وسیله‌سی و بیلگی سایاردا راحتجه الده اوْلماسی مؤثرایدی).

تورک عرب الفباسی‌نین‌سیرالاماسی								
سایی	تورک‌عرب الفبای	تورک لاتین الفبای	سایی	تورک‌عرب الفبای	تورک لاتین الفبای	سایی	تورک‌عرب الفبای	تورک لاتین الفبای
۱–۱	آ ا	Aa	۷	چ	Çç	۲۱	ع	`ə`-e
۱–۲	ائـ	Ee	۸	ح	Hh	۲۲	غ	Ğğ
۱–۳	اَ،ـه،ه	Əə	۹	خ	Xx	۲۳	ف	Ff
۱–٤	اوْ، وْ	Oo	۱۰	د	Dd	۲٤	ق	Qq
۱–۵	اؤ، ؤ	Öö	۱۱	ذ	Zz	۲۵	ک	Kk
۱–٦	اوُ، وُ	Uu	۱۲	ر	Rr	۲٦	گ	Gg
۱–۷	اۆ، ۆ	Üü	۱۳	ز	Zz	۲۷	ل	Ll
۱–۸	ایْ، یْ	Iı	۱٤	ژ	Jj	۲۸	م	Mm
۱–۹	ایـ یـ	İi	۱۵	س	Ss	۲۹	ن	Nn
۲	ب	Bb	۱٦	ش	Şş	۳۰	و	Vv
۳	پ	Pp	۱۷	ص	Ss	۳۱	ه	Hh
٤	ت	Tt	۱۸	ض	Zz	۳۲	ی	Yy
۵	ث	Ss	۱۹	ط	Tt			
٦	ج	Cc	۲۰	ظ	Zz			

۱-۱-۲-کلمه‌لرین آیری آیری یازیلماسی:

کلمه‌لرله اکلرین هارالاردا یاپیشیق‌لی و هارالاردا آیری آیری یازیلماسی تارتیشما موضوعسو اوْلاراق، اوْنلارین ظاهری گؤرونوشو، اوْخونوشو و یازیلیشی‌نین آسان و چتین‌لیگی‌ندن آسیلی دیر:

-اوْخونوشو آسانلاشدیرماق اوْچون، مُستقل معنالی کلمه‌لر اوْلدوقجا آیری یازیلمالیدیر، اؤزل‌لیکله هرکلمه اکله‌بیرلیکده ان چوْخو اوْچ هجادان چوْخ اوْلمامالیدیر، و چوْخ اوْلدوغو حالدا کؤک و اک آیریشیق یازیلمالیدیر، البته اگر اصلی کلمه چوخ هجالی اوْلورسا بیرلیکده یازیلمالیدیر، اؤرنک:

-تک و جوّت هجالی کلمه‌لر: داغلیق، بیلمن، یازیچی، بیلیمسل، آنلاملی، چوْبانلیق،، یئْغجام لاشدیرماق.

-چوْخ هجالی کلمه‌لر: گله‌نک‌سل، دَییرمان‌چی، گئتمه‌لی‌یک، یاپیشیق‌لی، شهرلی‌لشمک، یابانجی‌لاشماق.

-بیتیشدیریجی سس‌سیز حرف: بیر کلمه‌یه یاپیشان اک، بیتیشدیریجی حرفله باشلانیرسا اصلی کلمه‌دن آیری یازیلمالیدیر (بوُ حالت فقط "ی،یْ" حرفلریله سوْنلانان کلمه‌لره شامل اوْلور، چوّنکو اوْبیری سسلی حرفلر ذاتا اَیریشیق یازیلیرلار "ا،و،ه" و توّرکجه‌ده "ئ، ئ" حرفیله سوْنلانان سؤزجوک یوْخدور)، اؤرنک: (منسوبیت اکی، ۳جو غایب شخص) گمی‌سی،بیری‌سی، (تاثیرلیک حال) گمی‌نی، دیلی‌نی، (یییه‌لیک حال) گمی‌نین، تانری‌نین، کتابی‌نین، تقی یئف، (زامان اکی) یئری‌یر، (بیرینده= بیر+ین+ده).

-آد حاللانما اکلری کلمه‌یه یاپیشیقلی و اؤزل کلمه‌لردن آیری‌یازیلسادا کلمه‌یه‌یاخین‌یازیلاجاق (اؤرنک: زنجانا/ زنجانا، زنجاندا/ زنجان-دا" زنجاندا ایشله‌یر"، زنجاندان/زنجان‌دان، زنجانی/زنجانی، زنجانین/زنجان‌ین)، دقّت اوْلونمالیدیر:" دا" اکی باغلاج حالتینده (هم معناسیندا) مستقل معنالی اوْلدوغو اوْچون کلمه‌دن آیری یازیلاجاق:" زنجان دا گؤزل شَهَردیر".

- اگر کلمه "یی" حرف‌لریله سوْنلانیرسا اک‌لردن آیری یازیلماغی اوْخونوشو آسانلاشدیریر "چیی‌لیک، ایی‌لیک،"، اؤزل‌لیکله اوْچ "ی" ویا آیری حرف، یان یانا گلیرسه کلمه و اک آیری یازیلمالیدیر، البته یان یانا یازیلماغی توصیه اوْلونور: پیی‌ین، گئتمه‌لی‌یک، سس‌سیز،

-اؤزل آدلار و اکلرین آیری آیری یازیلماسی اوُیقونراقدیر، بو قوُرال کلمه‌لرین آیدین اوْخونوشونا سبب اوْلور، خاصّ حاللاردا کاما علامتیندن‌ده یارالانماق اوْلار: تهران‌دا، تهرانا/ تهران'ا، خوْیون/ خوْی'ون، کتاب'یم.

-سیرا سایی‌لار عددن سونرا سس اوُیوم یاساسینا گؤره "جی،جیْ، جوُ، جوّ" علامتی ایله نشان وئریلیر: "۳جو (اوْچونجو)، ۵جی". اوْ بیری اکلر عئینا یَوُخاریداکی قورالا گؤره یازیلاجاق "۲۰نی (پیرمی‌نی)، ۳ وّ (اوْچو)".

-مرکب ویا بیله‌شیک کلمه‌لرین یازیلیشی: بوُجور کلمه‌لرده اگر مرکّب کلمه‌نین معناسی، آیری آیری کلمه‌لرین معناسیندان دؤزه‌لیرسه کلمه‌لر آیریشیق، و اوْلدوقجا یان یانا یازیلمالیدیرلار"آغ‌ساققال، دمیریوْلو، بئش‌آچیلان، آذربایجان‌شُناس، آغری‌داغ"، آنجاق بیله‌شیک سؤزون معناسی تک تک کلمه‌لرین معناسیندان آیری اوْلورسا بوُ بندین ایلک یاساسینا اوْیقون و اوْلدوقجا یاپیشق‌لی یازیلمالیدیر:" آغداش کندی، ".

-لی، لیق، چی، جی اکلری کلمه‌یه یاپیشیرسا(ایلک اک اوْلدوغوندا) گؤرکمی و اوْخونوشو یاخشی‌راق اوْلور و لار/لر اکلری آیریشیق ولی کلمه‌یه یاخین یازیلاندا گؤزلراق اوْلور" تهرانلی‌لار، اشکانلی‌لار، دلی‌قانلی‌لار، بیلگیلی، دیریلیک، آغاجلیق، آغاجچی‌لیق، گمیچی-لیک، اناؤزملی‌لری".

۱-۱-۳- اَ حرفی ویا فتحه حرکه‌سینین یازیلیشی (فتحه حرفی): فتحه سس'ینی گؤسترمک اوْچون مختلف قایدالار ایشله‌نیر، اوْنلارین ان اؤزملی‌سی اوْرتوقرافی سمیناری‌نین قرارینا گؤره موْرفئم و هجا قایدالاریدیر، بورادا ساده اوْلماغی و هامی‌نین طرفیندن راحتجه ایشله‌دیله بیلمه‌سی اوْچون یالنیز هجا قایداسی ووُرقولاناجاقدیر.

-فتحه حرفی کلمه‌نین باشیندا " ا" و کلمه‌نین سوْنوندا "ه، ــه" شکلینده یازیلاجاق "الک **ələk**، دؤیمه **düymə**".

-فتحه حرفی‌نین کلمه اوْرتاسیندا یازیلیشی: تورکجه کلمه‌لرده، کلمه باشیندا و سونوندا‌کی ایکی سس‌سیز حرفین آراسیندا‌کی حرکه فتحه ساییلیر وبو حالدا فتحه علامتی‌نی یازماغا گرک یوْخدور" گلمک، گله نک، اؤیرَتمن، **və**".

-تورکجه کلمه‌لرده بو قورالا اوُیمایان سؤزجوکلر چوخ آزدیر و متن‌لرده نادیرحالدا گؤرسه‌نیر، بوجور کلمه‌لرین یازیلیشینی آیدینلاتماق اوچون سُکون علامتیندن فایدالانا بیله‌ریک: (سرْت، برْک، درْد، گوْلونْج، قوْرخونْج).

-کلمه اوْرتاسیندا، فتحه حرفلی باغلی هجالاردا ساده‌جه فتحه علامتیندن استفاده اوْلوناجاق، "اؤیرَتمن"، ولی فتحه حرفلی

آچیق هجادا اوْلدوقجا "ــه، ه" حرفی ایشلهنه‌جک" اؤیره‌دیجی، گؤسته‌ریش"

-منسوُبیت اکلری: سوْنو فتحه حرفلی باغلی هجاسی اوْلان کلمه‌لره، منسوبیت اکی "ی" ویا آد حاللانما اکلری "ی، ه، ین،یه" یاپیشاندا بوحرفلر سسلی حرف اوْلدوغو اوْچون کلمه‌نین سون سس‌سیز حرفی ایله بیر هجا تشکیل وئریر و سس‌سیز حرفدن قاباقکی فتحه، سوْنو آچیق هجایا تبدیل اولور "یمن/ یمَنی، الک/ الَگی"، بئیله حاللاردا فتحه‌نین "ه" شکلینده یازیلماغی کلمه‌نین اصلی شکلینی دَییشدیریر و کلمه‌نین اصلی فورمو بیربیرینه دَیمه‌سین دئیه، فتحه علامتیندن یارارلانا بیله‌ریک، " الک، الَگی **ələgi** ، چؤرک، چؤرَگی"، عکس حالتده، سوْنو فتحه حرفلی کلمه‌یه، منسوبیت اکی (سس‌سیز حرف) آرتیلیرسا اصلی شکل قوْرونمالیدیر "وظیفهم، ددهم".

-عمومی حالدا اوستده‌کی قوُرالی بئیله ییغجاملاماق اوْلار:کلمه‌نین سوْن هجاسی سس‌سیز حرفله باشلایاراق آچیق هجالی اولورسا و اوْ هجادان قاباقکی هجا فتحه ایله سوْنلانیرسا ان گؤزل حالت بوُ فتحه‌نی دیاکریتیک علامت له گؤسترمکدیر، اؤرنک: اؤرک/اؤرَگی، هشتَری، مُشتَری، گؤستَری، سردَری؛ هشته‌سَر،

۱-۱-٤-کلمه باشیندا سسلی حرفلرین یازیلماسی: کلمه باشیندا سسلی حرفلر الف له" ا" بیرلیکده یازیلاجاق، آیری یئرلرده تک اوْلاراق یازیلیر " اَ، ئـ وْ، ؤ، وُ، وٗ، یْ، ی" مثال اوْچون: " اَل**lə**، ائل **el**، اوْن **on**، اؤردک **ördək**، اوُن **un**، اوْن **ün**، ایْلیق **ilıq**، ایل**il**، بئل **bel**، دوْن **don**، سؤنمک **sönmək**، دوُز **duz**، دؤز **düz**، قیْز **qız**، میز **miz**."

۱-۱-۵-دیاکریتیک علامت‌لرین یازیلماسی:

-تورکجه کلمه‌لرده "وُ، وٗ، یْ" حرفلری فقط ایلک دفعه ایشلندیکده نشان وئریله جک "اوُلدوز/ اوُلدوُز، قوُرولموش/ قوُرولُموُش، دؤزلوک/دؤزلوٗک، قیْریْنتی/قیْریْنتیْ " البته "وْ،ؤ" حرفی اوْلان کلمه‌لرده سوْنراکی"وُ،وٗ" حرفلرینین دیاکریتیک علامتلرینی سس اوُیوم یاساسینا گؤره یازماغا گرک یوخدور "دؤزوم/ دؤزؤم"، اگر ایلک هجادا "او" حرفینین اوستونه علامت قویولماسا بو حرف "اوٗ" شکلینده اوْخونمالیدیر"اوزوم/ اوٗزوٗم"،قالین سسلی کلمه‌لرده یعنی "آ، ا" سسلی حرفلری اولان کلمه‌لرده "ای" حرفی‌نین دیاکریتیک علامتی‌نی سس اوُیوم یاساسینا گؤره قویماغا نیاز یوخدور "قالینتی/ قالْینتیْ".

-اشاره اولونمالیدیرکی یازیلاردا، "**v** ، ی**y**" حرفلری سس‌سیز حرف اوْلدوغو اوچون یانیناکی سسلی حرفله مشخّص اوْلونابیلیر (آیری دئییشله: هر سسلی حرفین یانیناکی "و، ی" حرفلری "**v** ، ی**y**" شکلینده اوْخونمالیدیر) و فتحه علامتینین قوْیولماسی بوُ حاللاردا آیدینلادیجی اولابیلیر."آیمک**əymək**، دَیر**dəyər**، آیری**ayrı**، بَی**bəy**، دَوه**dəvə**"،

۱-۱-٦-ک، گ حرفلرین یازیلیشی:

-ک حرفی کلمه باشیندا و ساکن سس‌سیز حرفلردن سوْنرا اصلی شکلینده سؤیله‌نیرلر "کردی، کرکی" و آیری یئرلرده، "ه" حرفینه یاخین سؤیله‌نیلیر، هر حالدا یازیلیشی اصلی شکینده یازیلاجاق "گلدیک **gəldik, gəldih**"

-گ حرفی کلمه باشیندا و ساکن سس‌سیز حرفلردن سوْنرا اصلی شکلینده یازیلیب سؤیله‌نه‌جک"گلین، گرگین، بیلگین"؛ "سسلی-حرف+ک"حرفیله‌بیتن کلمه‌لر،سسلی‌حرفله باشلانان اک‌آلیرسا،ک‌حرفی ایکی سسلی حرف آراسیندا قالیر و سؤیله نیشی "ی" حرفینه دَییشیر، بئیله حالدا کلمه نین گؤرونوشو دَییشمه‌سین دئیه، ک حرفی گ شکلینده یازماغی تکلیف ائدیرلر البته سوْن واختلار آذربایجان-یازیچیلاری لاتین آلفابه‌ایله یازیلدیغی کیمی ی یازماغی داها اوُیقون گؤرورلر" دیلک، دیله‌یم"؛ ایکی ایـ **i** آراسیندا "ی**y**"سسی‌نین، گ اشاره‌سیله یازیلماسیدا بئله‌دیر" ایید/ایگید،چییین/چیگین".

۱-۱-۷-"خ، ق" حرفلری‌نین یازیلیشی و اوْخونوشو: "خ" حرفی تک‌هجالی کلمه‌لرین سوْنوندا و چوْخ هجالی کلمه‌لرین اوْرتاسیندا "خ" شکلینده یازیلیب اوْخوناجاق،ولی چوْخ هجالی کلمه‌لرین سوْنوندا "خ" شکلینده اوْخونسادا بوُ حرف "ق" شکلینده یازیلاجاق "اوْخوماق"،بوحالدا سسلی‌حرفله باشلانان‌اک‌له،سوْن ق حرفی، غ حرفینه‌دَییشیلیر" آیاق،آیاغی"(کلمه اورتاسیندا ق/غ حرفی‌اولدوغو حالدا،اگر ایلک‌هجاسس‌سیز حرفله‌سونلانیرسا سونرا" ق"وایلک‌هجاسسلی حرفله‌سونلانیرسا سونرا "غ" اوخوناجاق " یوْرقان، قارقا، داغارجیق"؛ البته ادبی فورمادا تماما غ شکلینده یازیلماغینی‌چوخ‌راق‌توصیه‌ائدیلیر).

۱-۱-۸-" آ" و "ــه ه" حرفلرله بیتن فعل‌لرین یازیلماسی: بوُجور سسلی حرفلرله بیتن ائیلم (فعل) اک آلیرسا کلمه‌نین سوْن حرفی دَییشیک‌لیگه اوُغراماز" آنلایان/آنلاییرام (آنلْیان و آنلْییرام یانلیشدیر)، بیلمه‌یَن (بیلمییَن یانلیشدیر)،".

۱-۱-۹-"ای i" حرفلریله باشلانان اک‌لرین یازیلماسی: "ایکن، ایسه، ایمیش، ایدی، ایله"؛ بوُجور سسلی حرفلرله باشلایان اکلر ایکی نوع (اصلی کلمه‌یه یاپیشیق ویا آیریشیق) یازیلابیلرلر، آنجاق آیری یازیلاندا اولینده الف حرفی گلمه‌لیدیر " گلرایکن/ گللریکن، بیلیرایسه/بیلیرسه، گؤزل ایسه/ گؤزلیسه، اوُشاق ایمیش/ اوُشاقیمیش".

۱-۱-۱۰-"ده/دا" سؤزجوغونون اک و باغلاج حالت‌لرینده یازیلیشی: بوُ سؤزجوکلر اک حالتینده یاپیشیق ویا کلمه‌یه یاخین، باغلاج حالتینده مستقل سؤزجوک اوْلدوغو اوْچون کلمه‌دن آیری یازیلیر" کتاب حسن‌ده‌دیر، حسن ده گلدی، "

۱-۱-۱۱-" کی" سؤزجوغونون اک و باغلاج حالت‌لرینده یازیلیشی: بوُ سؤزجوک اک حالتینده یاپیشیق ویا کلمه‌یه یاخین یازیلیر و سس یاساسینا اوُیوملو اوْلور آنجاق باغلاج حالتینده مستقل سؤزجوک اوْلدوغو اوْچون کلمه‌دن آیری یازیلیر و اوُیومسوز اوْلور" اوْگوْنکو آداملاری بیرده گؤردوم، اوْگوْن کی آداملای گؤردوم اوْنلارلا دانیشدیم".

۱-۱-۱۲-" می" سوْر اک اینین یازیلیشی:هرحالتده آیری و سس یاساسینا اوُیوملو اوْلور" گلدین‌می؟، گلیرمیسن؟".

۱-۱-۱۳-تورکجه متنلرده نُقطه له مه علامت‌لری و یؤنَتم‌لری قیْساجا بوُنلاردان عبارتدیر:

-نُقطه اشارتی " . ": خبری جُمله و غیرمستقیم سوْرو جُمله‌لرین و اختصار حرفلرینین سوْنوندا قوْیولور.

-سوْرو اشارتی "؟": سوْرو جُمله‌لرین سوْنوندا قوْیولور (تورک لاتین الفباسیندا ?).

-تعجُب اشارتی " ! ": شاشقین‌لیق بیلدیرن جُمله‌لرین سوْنوندا قوْیولور.

-ویرقوُل یا کاما " ، ": بیربیریله باغلی نئچه کلمه، جُمله و عبارتی آییرماق اوْچون قوْیولور.

-نُقطه‌لی ویرقوُل " ؛ ": ویرقول لو اوْلان نئچه بؤلوملو سؤزلری بیربیریندن آییریر " احمدین اوُشاق‌لاری سوْلماز، سهند؛ و تئیمورون اوُشاق‌لاری آیلار، گوْلنار، حُسین و یاشار بیرلیکده داغا چیخدیلار (تورک لاتین الفباسیندا ;).

-ایکی نُقطه " : ": نقل قوْل اوْچون ویا اصلی بیر جمله‌دن سوْنرا فرعی جمله و عبارتلری یازماق اوْچون ایشله‌نیر.

-قیساخط" -": بیربیرینه باغلی اوْلان ایکی کلمه‌نی بیربیریندن آییرماق اوْچون ویا جمله‌یه تأکید اوْچون اولینده قوْیولور.

-دیرناق اشارتی " ... ": بیر کلمه‌نی آییریب اوْنا تأکید ائله مک اوْچون ایشله‌نیر.

-آیراج(یای آیراج)، پارانتئز " (...) ": جمله ایچینده ویا بیر کلمه اوْچون اؤزل آچیقلامالار یای ایچینده وئریلیر.

-دیک‌آیراج، کروشه و آکوُلاد " [...]، {...}": اصلی موْضوع‌دان خارج بیر آچیقلاما بوُ علامت‌لرین ایچینده وئریلیر.

-آپستروْف،اوْست‌ویرقول " ‘ ": کلمه ایله اکلری آیری گؤسترمک اوْچون ایشله‌نیر" اربیل‘ین گنجلری، fransa"ya".

تک دیرناق " ` ": تورک‌لاتین الفباسیندا عربجه" ع" حرفی‌نین مُعادلی یئرینده‌ایشله‌نیر،" وعده və`də، مُعادل mu`adil".

-اَییک‌خط،اسلش " / ": بیر کلمه ویا مطلبین ایکی سئچه‌نک ویا بؤلومونه اشاره ائدیر (ترس اَییک‌خط یا بک‌اسلش\).

-اوْچ نُقطه " ... ": مطلبین آردی‌نین اوْلماسینا اشارتدیر ویا آچیقلامانین ادامه‌سینه گرک اوْلمادیغینی ووُرقولویور.

۱-۱-۱٤-عربجه کلمه لرده اوزاتیلان" ع" حرفی تورکجه یازیلیشدا (لاتینجه ده) ایکی حرفله یازیلاجاق، اؤرنک: اعتمادeetimad، اعصار əəsar، معجزه mööcüzə، بو کلمه لر تک سسلی حرفلرله (ə,e,ö) یازیلیرسا، اوْخونوش دؤزگون اوْلابیلمز: اعلم əələm، اَلم ələm، معنی məəni، منی məni، اَعیان əəyan، عَیان əyan، داوا dava، داعوا daava،

۱-۲-عربجه و فارسجا کلمه‌لرین یازیلیشی و اوْخونوشو:

۱-۲-۱-کلمه‌لرین یازیلیشیندا عمومی قایدا:

-عمومی قایدا اوْلاراق بیر عربجه و فارسجا اصلی کلمه، اگر حرکه (فتحه، کسره، ضمّه) قوْیماقلا تؤرکجه‌یه اوُیقون اوخونا بیلیرسه اصلی شکلینده یازیلاجاق، توجه اوْلونمالیدیر کی تؤرکجه‌ده عربجه کیمی، و فارسجانین ترسینه کسره‌لی حرفلر "ای i" شکلینده اوْخونور، و فقط "ح هـ ع ی" حرفلری ایله سوْنلانان هجالاردا کسره " اِ e "شکلینده اوْخونور، (مثلاً مُعجُز کلمه‌سینه حرکه‌دن علاوه آیری حرف قوْیماغا گرک یوْخ ولی جهان کلمه‌سینی هر جور حرکه قوْیساقدا بئله جاهان اوْخوماق اولماز، لذا لازم اولدوغو یئرده بو کلمه جاهان شکلینده یازیلمالیدیر.

-عربجه کلمه‌لری آیدین اوْخوماق اوْچون حرکه و تشدید تنوین و " أ" علامتیندن یارارلانمالی ییق "عینا، جُرأت".

-عربجه کلمه‌لرده ایلک هجادا سس‌سیز حرفلرین اؤستونه قویولان ضمّه (ـُ) علامتی نشان وئریرکی بو کلمه‌ده ایلک سس‌سیز حرف فتحه اوخونمایاجاق و لازمدیر یوُوارلاق سسلی حرفله و تورکجه‌یه اوُیقون اوْخونسون، "مُستحضر müstəhzər، مُندِرِس mündəris، مُبارِزه mübarizə، مُناظِره munazirə"

-عربجه کلمه‌لرین اولینده یازیلان غ حرفی تؤرکجه‌ده ق کیمی اوْخوناجاق "غُربت qurbət، غریب qərib، غیر qeyr".

-فارسجا کلمه‌لرده یازیلان "گ" حرفی بعضا "ق" کیمی اوْخوناراق اصلی شکلینده یازیلاجاق "آبگوشت، دانشگاه".

-عربجه‌وفارسجادان آلینان و چوْخو ادبیاتدا ایشله‌نن مرکّب کلمه‌لر اصلی شکلینده یازیلاجاق "سیمایِ شمس، دارُالادب...".

۱-۲-۲-عربجه و فارسجا کلمه‌لرین یازیلیشیندا استثنا قایدالار:

-عربجه کلمه‌لر آشاغیدا قید اوْلونان استثنا حاللاردا تؤرکجه‌یه اوُیقون (فونْتیک) یازیلاجاق (سس‌سیز حرفلر اصلی کلمه ایله عینی اوْلمالیدیر): بوُ نوع کلمه‌لر یئری گلدیکجه مخصوصا اَدبیات و شعرده هر ایکی فورْمادا گله بیلیرلر.

۱-۲-۲-۱-هجا آرتیمی ویا هجا دؤشومو اوْلان کلمه‌لر ویا حرف دَییشیک‌لیگی اولان کلمه‌لر: آبیده/آبِده، ایذین/ اذن، ایسیم، حبیس/ حبس، حیس/حِسّ، حؤکؤم/ حُکْم، رذل/رذیل، رسیم/ رسم، زای/ضایع، زهیر/زهر، سئحیر، سِحر، شکیل/شکل، شؤکور/ شُکْر، سَلْقه/ سلیقه، صاباح/صبح، صبیر/صبر، صیفیر/صفر، صینیف/صنف، طیفیل/طفل، طیلیسم/ طلسم، عاغیل/عقل/ عاقیل/عاقل، عطیر/ عطر، عؤمور/عمر، عکس/عکیس، عؤذور/عذر، عیلیم/ عِلْم، فصیل/ فصل، قایدا/ قاعده، قبیر/قبر، قبیض/قبض، قصید/ قصد، قصیر/قصر، قیْفیل/قُفل، کسیر/کسر، کشیف/کشف، کؤفور/ کُفر، مؤهور/مهر، مؤطوروف/مُطرب، میثیل/مثل، میصیر/میصر/مصر، ناغیل/ نقل، نبیض/نبض، نثیر/نثر، نذیر/ نذر، نسیل/نسل".

۱-۲-۲-۲-اینجه ویا قالین حرفلردن بیربیرلرینه دَییشین کلمه‌لر: آرابا/ ارابه، آراق/ عرق، باهار/ بهار، پاخیل/ بخیل، تابیت/تابوت، تاماه/ طمع، تامام/ تمام، جئهیز/جهیزیه، جاماعات/جماعت، جاواب/ جواب، جاهاز/جهاز، جاهاد/ جهاد، جاهان/ جهان، جوُما/جمعه، چارا/چاره، حئیف/حِیف، حاممال/حامبال/حمّال، حامام/حمام، حوْققا/حُقّه، خارابا/خرابه، داعوا/دعوا، داوام/دوام، دؤربون/دوربین، دیغال/جیغال/دغل، راحات/راحت، زامان/زمان، زارافات/ظرافت، سئوق/سوق، ساعات/ساعت، سالام/سلام، سالامات/سلامت، ساوای/سوا، طایفا/طایفه، قافا/قفا، قوُماشدا/گماشته، قیدا/غذا، کاساد/کساد، کاسیب/ کاسب (کسبه)، کامال/کمال، کئف/کئیف، لئش، لاوقا/ لوغاز/لغز، لوغاب/لعاب، ماحلیج/ محلوُج، مستانا/ مستانه، ناققال/نقّال، ناهار/نهار، واخت/ وقت،

۱-۲-۲-۳-عربجه‌ده و فارسجادا "ی" حرفی تؤرکجه‌ده "ئـ" حرفینه دؤندوگو حالدا ویا حرف دَیشدیگی حالدا فونْتیک یازیلمالیدیر (حرکه‌لرله اوْخونا بیله‌مه‌سی اوْچون): بئساواد/ بی‌سواد، بئکار/ بیکار، پئشکئش/ پیشکش، پئشواز/ پیشواز، تسبئح/ تسبیح، چؤهره/چِهره، دؤربون/دوربین، فهله/فعله، قبئح/قبیح، قوْوم/قوم، کئف/کیف، یئتیم/یَتیم، لئش/لش، مئجمئعی /مئژمئیی/مجمعه،، مئحور/محور مئوجود/موجود، مؤدور/مُدیر، مئولا/مولا، موْوضوع/موضوع،

-عربجه کلمه‌لرده کسره علامتی قوْیولاندا (فارسجانین ترسینه) "ای «i سؤیله‌نیشی اوْرتایا چیخیر و فقط "ح هـ ع ی" حرفلری ایله سوْنلانان هجالاردا کسره علامتی " اِ e "شکلینده اوْخونور، بئیله حاللاردا خطانی اؤنله مک اوْچون گره بیرسه، "ئـ"حرفیندن یارارلانماق اوْلار، دقّت اوْلونمالیدیر کی اِ حرفی قوْیولدوغو یئرده ئـ حرفی نین یازماغینا گرک یوْخدور:

حئیران/حِیران، قئید/قِید، استئعلام/ استعلام. شئیطان/شیطان، اِحتِرام، اِعتِماد، اِهتمام،

۱-۲-۲-٤-عربجه‌ده و فارسجادا ایشله‌نن تؤرک کؤکنلی کلمه‌لر(ویا احتمالا تؤرک کؤکنلی): هرچند تؤرکجه‌ده آز ایشلک اوْلسادا تؤرک الفباسینا اوُیقون (فونْتیک) یازیلاجاق: اوُمود، ایرق، داوا، صاندیق، مؤژده، موُشدولوق، ناماز،

۱-۲-۲-۵- عربجه و فارسجادان آلینمیش بعضی کلمه‌لر، بنزر کلمه‌لردن آییرد اولونماسی اوچون استثنا اولاراق فونتیک یازیلیر، بو کلمه‌لر بولاردان عبارتدیر: اشکال(شکیللر)/ ایشکال (ایراد)، بینا(بَنا،تیکینتی)/بنّا (تیکینتی دؤزُلدن)، عالیم (بیلگین)/ عالَم، مَلَک(فرشته)/ مَلیک(شاه)/ مؤلک(مُلک)،

-اؤززل و شخص آدلاری گره‌بیرسه و مخصوصا شعرده و رومان‌لاردا فونْتیک یازیلمالیدیر "جفرده باخیب یوْسوفه اوْنون کیمی باشلادی زیرینپانی؛ فاطماخالا- کؤسَوی گؤتور- منی قاوالا".

-چوْخ یایقین و دوْغمالاشمیش کلمه‌لری فونئتیک یازماق یازیلاری گؤزل‌لشدیریر: دؤنیا/دُنیا، شاعیر/شاعر، عاشیق/عاشق، کتاب/کتاب، موْشکول/مُشکل، موْمکون/مُمکن،

۱-۲-۳-عربجه کلمه‌لرین تورکجه ده اوْخونوشو:

-عربجه کلمه‌لر تورکجه‌یه دَییشنده آشاغی قورال‌لارا اوُیقون یازیلاجاق (قید اوْلونمالیدیرکی بوُ بؤلوم عربجه کلمه‌لری، لاتین حرفلرله یازاندا گئچرلیدیر).

۱-۲-۳-۱-عربجه کلمه‌لرده "ائـ e" حرفی تورکجه‌ده "ای i" حرفینه چئوریلیر واگر هجا سوْنو، دیل آرخاسی حرفلر "ح، هـ ع، ء، ی" اوْلسا "ائـ" حرفی دَییشیلمیر و کلمه سونوندا کی "ه/ائـ" حرفی تورکجه‌ده "ه/فتحه" حرفینه چئوریلیر: خشِن xəşin، اِستِبداد istibdad ، اِستِعلام iste`lam ، اِستِعداد iste`dad ، مُبارِزه mubarizə ، اِحسان ehsan ، اِحترام ehtiram ، اِهتزاز ehtizaz ، اِنتِقاد. intiqad

۱-۲-۳-۲-اگر عربجه کلمه‌نین ایلکدن سوْنراکی هجالاریندا قالین سسلی حرفلر(آ، وْ، وُ) ایشلَنسه، ایلک هجادا ایشله نن "اوْ" حرفی "اوُ، ای" حرفینه چئوریلیر"فُضولی fuzuli,fizuli، شُجاع şuca"، و اگر عربجه کلمه‌لرده سس‌سیز دیل آرخاسی کیمی حرفلر "غ، ق، خ، ح، هـ ع" ایشله‌نیرسه "اوْ" حرفی‌نین "اوُ" اوْخونماسی اویقون دور: مُغنّی muğənni، غُربت qurbət ، قُران quran ، تعادُل təadul ، تساهُل təsahul ، تناسُب tənasub ، مُستثنا mustəsna ، مُنتها muntəha ، مُبارزه mubarizə ، سُهوُلت suhulət ، مُتقاطع mutəqati، مُهندس muhəndis، مُهیّا muhəyya ، مُعلّق muəlləq (البته بعضی دئییش و لهجه‌لرده "آ، وْ" اولان کلمه‌لرین اوخونوشوندا ایلک هجاداکی وْ حرفی اوْ شکلینده دئییلیر "مُتناسب mütənasib ، مُبتلا mübtəla"، ولی عُمومی و یایقین شکلی نظره آلارساق، اوْخونوش و یازیلیش ساده و راحت اوْلاراق یانلیشلاردا آزالار).

۱-۲-۳-۳- اگر کلمه‌لرده "اوْ" سسلی هجادان سوْنراکی (ویا قاباقکی) هجالار اینجه سسلی اوْلسالار اوْ حرفی اوْ حرفینه چئوریلیر: مُمکن mümkün ، مُشکل müşkül ، مُستَقل müstəqil ، مُنقَلب münqəlib ، مُکتَشف müktəşif ، مُستَحق müstəhəq ، مُحوّل/مَحوّل mühhəvvəl ، تخیُل təxəyyül ، تزلزُل təzəlzül ،

۱-۲-۳-٤- اگر اوْ سسلی هجانین سوْنو دیل آرخاسی حرفلر "ح، هـ ع، ء" اوْلسا اوْ حرفی اؤ حرفینه چئوریلیر: صُحبت söhbət ،مُحکم möhkəm، تُهمت töhmət،زُهره zöhrə،مؤمُن mömün ،رؤیت röyət ، شُهرت şöhrət ، تُحفه töhfə، مُهره möhrə ، شُوکت şövkət، شُعبه şö`bə، نُوبت növbət ، مُحسن möhsün ، مُحتکر möhtəkir ، مُعتبر mö`təbər ، مُحتاج möhtac(اوْ سسلی هجانین باشی "ح" اولورسا اوْ حرفی اؤ حرفینه‌چئوریلیر:حُرمت hörmət ، حُجّت höccət).

۱-۲-۳-۵-تک‌هجالی "اوْ" سسلی کلمه‌لرده اوْ حرفی اوْ حرفینه چئوریلر واگر هجا سوْنو یاری باغلی دیل‌آرخاسی‌سس‌سیز حرفله تاماملانا اوْ حرفی اوُ حرفینه چئوریلیر البته بوجور کلمه‌لر اوْ سسیله‌ده اوخونورلار: اُنس üns ، حُسن hüsn ، حُرّ hürr ، حُزن hüzn,hozn ، صُلح sülh,sulh ، نوْع nov

۱-۲-۳-٦-قوْشا هجالی فُعلی fo`la بیچیملی کلمه‌لرده اوْ حرفی اوْ حرفینه چئوریلیر واگر باغلی هجانین سونو دیل آرخاسی"ح، ه، ع، غ، ء" حرفلر اوْلسا اوْ حرفی اوُ حرفینه چئوریلر: دؤنیا/دُنیا dünya ، کؤبره/کُبرا kübra ، صُغرا suğra ،

۱-۲-۳-۷-آچیق اوْ هجاسیله باشلانان کلمه‌لرده اوْ حرفی اوْ حرفینه چئوریلر: اُدَبا ədəba ، اُسَرا üsəra ، اُمَرا ümərа ، عُلَما üləma ، اُجْرت ücrət ، اُنْسیت ünsiyət ،

۱-۲-۳-۸- بعضی عربجه کلمه‌لر عیناً اؤز شکلینده ایشله‌نیر (بعضی دئییشلرده دَییشیک‌لیگه‌ده اوُغرایر): توْهین tohin ، موْجود، مئوجوُد movcud,mevcud ، مولا، مئولا movla,mevla ، نوُح nuh ،

۱-۲-۳-۹- عربجه تعریف حرفلرینده اوْلان اوْ حرفی توْرکجه‌ده اوُ حرفینه چئوریلیر: دارُالادب darulədəb،

۱-۲-۴-عربجه کلمه‌لرین تورکجه ده یازیلیشی:

۱-۲-٤-۱-عربجه کلمه لرده ایکی هئجانین یانیانا سوْن و ایلک حرفلری فتحه اولونحا و بعضا اوزاتیلان "ع" حرفلی کلمه‌لر بنزر کلمه لردن سئچیلمک اوْچون تورکجه یازیلیشدا (لاتینجه ده) ایکی حرفله یازیلاجاق، اؤرنک: تعدّی təədi، تعدّد təəddüd، تعرق təərrüq؛ اعلم əələm، اَلم ələm، معنی məəni، منی məni، اَعیان əəyan، عَیان əyan،

۱-۳-آوروپا دیللریندن آلینما کلمه‌لرین یازیلیشی:

-آوروپا دیللریندن (اینگیلیزجه،روسجا،فرانسیزجا و باشقا دیللردن) آلینان کلمه‌لر عمومی حالدا و بیر نئچه کلمه خارج‌اینده، تام فوْنئتیک یازیلاجاق "لئکسیک، دوْکتور، اوْرتوْقرافی، دیفرانسیئل،هوْموْژئن،پروْفئسور، کاراکتئر،باریْت/ باروُت، ..."، استثنا اوْلان بعضی کلمه‌لر فارسجادا یایقین اوْلان و گوْنلوک سؤزلره دؤنموش سؤزلر هر ایکی فوْرمادا یازیلیر "انرژی/ائنئرژی، الکتریک/ائلئکتریک، الکترو/ائلئکترو، پُست/پوْست، تلفن/تئلئفون".

-آوروپا دیللریندن آلینان کلمه‌لرده، فارسجادا گ و اوُریژینالی G حرفیله یازیلان سؤزلر، توْرکجه‌ده قQ حرفیله یازیلاجاق(چوخراق بیلیم داللاری)،: آقرونومی (فارسجا: آگرونومی)، قرافیک (فارسجا: گرافیک).

-آلینما اؤزل آدلارداکی "ئو" شکلینده یازیلان حصّه "وْ" سسی کیمی اوْخوناجاق "مائو/ماوْ، چائوشسکو/چاوْشئسکوْ".

-آوروپا دیللریندن آلینان و s حرفیله باشلایان کلمه‌لر "اس" حرفلریله یازیلاجاق "اسپورت، استاتیستیک، استاسیون، استارت، استراتئژی، استرئس، استریل، استوْپ، اسوئچره" (دوْغمالاشمیش کلمه‌لر استثنادیر: ایستانبول، ایسفناج).

۲-تورکجه کلمه‌لرین قوُرولوش نوْع‌لارینا اؤتَری بیر باخیش : ۴-۱-سس‌سیز حرفلرین بؤلومله مه‌سی.

سسین چیخیش نوعو ← / سسین چیخیش یئری ↙ / دوداغین آچیق‌باغلی‌لیغی / سسین تیتره شیم نوعو ↓		کویلو،پارتلایان (آغیز و بورون سس‌سیزلری)(فا: انفجاری)					سوْرتونن(فا:اصطکاکی)	
		قوشا دوداق	دیش دوداق	دیل اؤنو	دیل اورتاسی	دیل آرخاسی	قوشا دوداق	دیل اؤنو
جینگیلتی‌لی،	باغلی	ب	و	ج، د	گ	ق	م	ن
تیتره‌شیم‌لی	یاری‌باغلی	-	-	ز	ژ، ی	غ	-	ل،ر
تیتره شیم‌سیز	باغلی	پ	-	چ،ت	ک	-	-	-
کارسس‌سیز	یاری‌باغلی	-	ف	س	ش	خ،هـ،ح،ع	-	-

ز(ض،ظ،ذ)، ت(ط)، س(ث،ص)، هـ،ح(ع)، (ق،ی،ک حرفلری‌دیل‌اوْرتاسی و آرخاسی حالتلرین‌آراسیندادا ساییلابیلیر)

۲-۱-سسلی حرفلرین بؤلومله مه‌سی.

دوْداغین دؤز و یوُوارلاق وضعیتی.. / دوْداغین آچیق و یوُمولو شکلی... / دیلین آلت‌چنه‌یه یاپیشما وضعیتی...	دؤز، دوْداق لانان		یوُارلاق،دوْداقلانمایان	
	گئنیش	دار/ قاپالی	گئنیش	دار/ قاپالی
قالین، دیل‌آرخاسی "دیل آغزین دال‌طرفینه چکیلیر"	آ a	یْ ı	اوْ o	اوُ u
اینجه، دیل‌اؤنو "دیل آغزین اؤن طرفینه قوْوزانیر"	اَ ə ، ائـ e ++	ای i	اؤ ö	اؤ ü
++ائـe سسلی حرفینی یاریم دار دا آدلاندیریللار، بوحرفه یاریمچیق سسلی حرف‌ده دئییلیر.				

۲-۳-تورکجه متن‌لرده حرفلرین داغیلیم نسبتلری(اوْرانلاری).++++تورک‌لاتین متن‌لرده مُعادل حرفلر: "ت= ت، ط؛ ز=ز، ذ، ظ، ض؛ س=س، ث، ص؛ ه=hهـ ه، ح؛ َ_ =اَ ، ـَ ، هَ؛ ٪ =یوزده.؛ سیـ=سیرا؛

++جدولده یوزده‌لری گؤسته‌رن ایلک سایی‌لار تورک-لاتین و پارانتئز ایچینده اولان سایی‌لار تورک-عرب حرفلرله یازیلان متین‌لرده حرفلرین داغیلیم‌اینی نشان وئریر.

++تورک‌عرب‌حرفلرله یازیلان متن‌لرده "اوْ،اوُ،اؤ،ایْ"حرفلرینین یوزده‌لری دیاکریتیک علامتلرینه اشارتدیر و"آ"حرفی‌باشلیق‌لی حرفه اشارت اولاراق "ا" حرفی بوتون سسلی حرف‌لرله بیرلیکده کلمه‌نین اوْرتا و سونونداکی الف حرفلرینی‌ده ایچینه آلیر.

*** حرفلرین داغیلیمی‌نی فتحه و کسره حرفلری اؤچون گؤز اؤنونه آلیرساق گؤرورک بیر متن ده توپلام حرفلرین سایینا نیسبت، فتحه حرفلرینین سایی، کسره حرفینین ٤-٦ قاتی اولور آیری دئییشله، فتحه حرفی ۸-۱۲ فایز و کسره حرفی ۱,۵-۲,۵ فایز اولور، بو نشان

وئریرکی اگر فتحه یئرینه، لاتینجه‌ده "Ee" حرفیندن یارارلانیلسایدی بو دیلین یازیب پوزماسی اؤنملی اؤلچوده آزالابیلردی، بئیله‌کی هم اینتئرنئت ده ۱۰-۸ فایزه یاخین حرفلریمیز اوْ بیری اؤلکه‌لرین و اؤزلیکله اینگیلیزجه حرفلرله اوُیوملو اولاردی، آیری طرفدن تورکیه تورکجه‌سیله اوُیوم چوخالاردی و نهایتا بیزیم حرفلر اینگیلیزجه حرفلرله داها اوُیوملو اولاراق قارشیلیقلی اؤیرنمه‌لره داها یارارلی اوْلابیلیردی (یوخاریدا آچیقلانان اؤنه‌ری بئیله‌دی کی کاشکی فتحه حرفینین یئرینه "Ee" و کسره حرفینین یئرینه مثلا "ĕĚ یا ęĘ" ویا اونا بنزر بیر علامتدن یارالاناردیق، سهو ائتمه‌سم جناب نطقی‌نین‌ده بئیله بیر سؤزو وارایدی کی بیزیم فتحه اوچون لاتینجه ده موشکولوموز یوخدو و بو حرف "Ee" حرفیدیر، بیز گرک کسره حرفینین معادیلینه بیر فیکیر ائله‌یک)، البته هله‌لیک اوْنایلانمیش آذربایجان لاتین الیفباسینا اوُیمالی‌یق و لازیم اولورسا گله‌جکده بو حاقدا دوزگون آراشدیرمالاردان سونرا یارارلی تصمیملر توُتابیلینیر.

سیرا	حرف	٪	سیرا	حرف	٪	سیرا	حرف	٪	سیرا	حرف	٪
۱-۱	A آ	۹,۸(۱۳,٤)	۳	pپ	۰,۵(۰,۵)	۱۳	zز	۱,۲(۱,۰)	۲۳	fف	۰,٦(۰,٦)
۱-۲	E ائـ	۲(۱,۱)	٤	tت	۳,٤(۳,۲)	۱٤	Jژ	۰,۱(۰,۱)	۲٤	qق	۱,۳(۱,٤)
۱-۳	ə ، ه َ	۱۱(۳,۱)	۵	Sث	۰,۰(۰,۲)	۱۵	Sس	۳,۰(۲,٦)	۲۵	k ک	۲,۷(۲,۹)
۱-٤	O اوْ	۱,٦(۰,۵)	٦	C ج	۰,۹(۱,۰)	۱٦	Şش	۱,۳(۱,٤)	۲٦	gگ	۱,۰(۱,۰)
۱-۵	Ö اؤ	۱,۲(۱,۳)	۷	Çچ	۱,۰(۱,۱)	۱۷	sص	۰,۰(۰,٤)	۲۷	lل	۸,٤(۹,۰)
۱-٦	U اوُ	۲,٤(۰,۱)	۸	Hح	۰,۰(۰,٤)	۱۸	zض	۰,۰(۰,۱)	۲۸	mم	۳,۵(۳,۸)
۱-۷	ü اؤ	۱,۸(۰,۳)	۹	Xخ	۰,۹(۰,۹)	۱۹	tط	۰,۰(۰,٤)	۲۹	nن	٦,۰(٦,٤)
۱-۸	Ii ایْـ	۳,۲(۰,۱)	۱۰	Dد	۳,۸(٤,۱)	۲۰	zظ	۰,۰(۰,۱)	۳۰	vو	۲,۵(۷,۹)
۱-۹	Ii ایـ	۹,٦(۰,۰)	۱۱	zذ	۰,۰(۰,۱)	۲۱	ə,eع	۰,۰(۰,۵)	۳۱	hه	۱,۳(۱,۰)
۲	B ب	۲,۸(۳,۰)	۱۲	rر	۹,۲(۹,۸)	۲۲	Ğغ	۰,۳(۰,۳)	۳۲	yی	۱,۷(۱۵,۲)

۲-۴-آد: بیر وارلیق و یارانمیش مادّی و غیرمادی شئیی بیلدیرن کلمه و سؤزجوغه آد دئییلیر "داغ، آراج، بیلگی".

۲-٤-۱-آدلارین چکیملمه‌سی: آدلار مختلف اک‌لرله بیرلیکده گله بیلرلر: حالت اکلری" دا، دان، ین، ا..."/ منسوبیت اک‌لری ویا یییه‌لیک عوضلیکلری(ملکی ضمایر) " یم، ین،ی، یمیز، ینیز، لری"؛ چوْخلوق اکی" لار، لر"؛

سیرا	آد حالی(وضعیتی)	سوْرولان سؤز	اک	اؤرنک
۱	آدلیق، مسندالیه (نوْمینئیتیو)	کیم، نه، هارا		دمیرچی، گمی
۲	یؤنلوک حال، مفعول الیه دئیتیو دورومو	کیمه،هارایا نه‌یه،نمنه‌یه	آ،ـه /(ی)+ا،ـه	اوْتاغا، گمی‌یه
۳	تاثیرلیک حال، مفعول‌به، آککوزاتیو دورومو	کیمی، هارانی نه‌یی، نمه‌نه‌نی	ی، یْ، وُ، وْ/ (ن)+(ی،یْ،وُ،وْ)	اوْتاغی، گمی‌نی
٤	یییه‌لیک حال، گئنئیتیو دورومو	کیمین، هارانین نه‌یین، نمنه‌نین	ین، یْن، وُن، وْن، / (ن)+(ین،یْن،وُن،وْن)	آغاجین، گمی‌نین
۵	یئرلیک حالی، بولونما دورومو لوکاتیو دورومو (فا: مفعول فیه)	کیمده، نمنه‌ده، هارادا	دا، ده	آغاجدا، گمی‌ده
٦×	چیخیشلیق‌حال، آیریلما دورومو (مفعول‌عنه)، آبلاتیو دورومو ،	کیمدن، نمنه‌دن،هاردان	دان، دَن	آغاجدان، گمی‌دن
× بعضی قایناق‌لاردا" له" اکی" حسنله، آغاجلا" آدین ۷جی نوعو سایبلیر				

۲-٤-۲-آد حالتلری، آدلارین حاللانماسی (پارانتئز ایچینده یازیلان حرفلر بیتیشدیریجی صامت اولاراق سوْنو سسلی حرفله بیتن کلمه‌لره حاللانما اکیله بیرلیکده گلیر).

۲-٤-۳-آدلارین قورولوشجا نوْعلاری، باخ: اکلر.

۲-٤-٤-آدین انواع‌سی: گنل آد(عام) / اؤزل آد(خاص)، ذات /معنی، تکیل / چوْغول (مفرد/جمع)، ....

۲-۵-صفت: اشیانین کیفیتی،شکلی،علامتی،رنگی، و بوجور اؤزللیک‌لرینی بیلدیرن‌سؤزه صفت دئییلیر" آغ، گؤزل".

۲-۵-۱-صفت‌لرین قورولوشجا نوعلاری، باخ: اکلر.

۲-٦-فعل، ائیلم: ایش، حال و حرکت بیلدیرن سؤزلره فعل دئییلیر، فعللرده مصدر علامتی "ماق، مک" حرفلریدیر و فعل‌لرین مصدرلیق علامتی دیْشیندا قالان بؤلومه فعل کؤکو دئییلیر، "یازماق، بیلمک، اوْلماق،گؤرمک".

۲-٦-۱-فعللرین مفهوم و مدلول نوعلاری (فعل‌لرین نحوی(آئلام سال) حالت‌لری) (فا: حالات نحوی فعل):

۲-٦-۱-۱-تاثیرسیزفعل(فا:فعل لازم):معنالاری فاعل‌له(ائتمن‌له)تاماملانان فعل‌لره تاثیرسیزفعل‌دئییلیر" گلمک،سینماق".

۲-٦-۱-۲-تاثیرلی فعل(فا:فعل متعدی): واسطه‌سیز تاماملیق طلب ائدن فعل‌لره تاثیرلی فعل دئییلیر. (یالین و اکلی: ت، ر، دور، دار، دیر)، آپارماق، قوُروتماق، ایشلَتمک، چیخارماق، یازدیرماق، قوْندارماق، تاثیرلی فعل‌لر مفعولا (ائدیلگن) احتیاجی وار و "نمَنه‌نی؟، کیمی؟" سوْرولارینا جواب وئریللر.

۲-٦-۱-۳-بللی ائیلم (فا: فعل معلوم): ایش گؤره‌نی معلوم و بللی اولان فعل‌لره بللی فعل دئییلیر،" قیش گئدر".

۲-٦-۱-٤-بلسیز ائیلم(فا: فعل مجهول) :ایش گؤره‌نی معلوم و بللی اولمایان فعل‌لره بلسیز فعل دئییلیر، اکی" ل" حرفی اولاراق سس اویومو قورالیجا بعضا" ن" شکلینده گلیر. "قازیلماق، دئییلمک، یئییلمک، بیلینمک، یویولماق؛ دلینمک".

۲-٦-۱-۵-دؤنوشلو ائیلم (قاییدیشلی) (فا: فعل رجعی یا عطفی) : بو حالت‌ده فعلین مضمونو ائله اولورکی ایشین نتیجه‌سی ایش گؤره‌نین اؤزونه قاییدیر، دؤنوشلو فعلین اکی "ن" حرفی اولاراق سس اویومو قورالیجا بعضا "ل" شکلینده گلیر، "یویونماق، دئینمک، بیلینمک، گئینمک؛ آییلماق"

۲-٦-۱-٦-اوْرتاق‌لیق یا قارشیلیق ائیلم (فا: فعل مشارکه): بو فعلین معناسی ائله اولورکی ایشی بیردن چوخ شخص متقابل شکیلده گؤرواللر، بو فعلین اکی چوخراق "ش" حرفیدیر، "سؤزلشمک، دئییشمک"

۲-٦-۱-۷-اجبار یا سببی فعل(فا: فعل سببی) بو نوع فعل‌ده ایش بیر نفرین امری، ایستَگی، تدبیری ویا مصلحتی ایله گؤرونور: بو فعلین اکلری "دور، دیر" کیمی حرفلردیر، "یازدیرماق، قوپارتدیرماق، قوْرخوتدورماق".

۲-٦-۱-۸-منفی فعل (انکار) (فا: فعل انکار) ایش و حرکتین اجرا ائدیلدیگینی گؤسته‌رن فعللره تصدیق و اجرا ائدیلمه‌مه‌سینی بیلدیرن فعل‌لره انکار فعلی دئییلیر: بو فعل‌لرین اک‌لری" ما، مه" سؤزلریدیر" یازماماق، گلمه مک".

۲-٦-۲-فعل‌لرین چکیم سل کیپلری (وجه‌لری) (فا: وجه های تصریفی فعل) باخ: جدول ٤-٦-۱ و ٤-٦-۲

۲-٦-۲-۱-خبر کیپی: گئچمیش، ایندیکی وگله‌جک اتفاق و اوْلای‌لارینی بیلدیرین ائیلم خبر وجه‌ی‌دیر، فعل‌لرین خبر کیپلری شهود و غیر شهودی و یا شرطی حالت‌لره بؤلونور(فا: وجه اخباری)

۲-٦-۲-۲-امر کیپی:زمان اکی اوْلمایان فعل کؤکو،امر وجه‌ی ساییلیر،یاز،یازین(فعل کؤکو+کیمسه اکی)(فا:وجه امری)

۲-٦-۲-۳-گرکلیک کیپی:بیر بوُیروغون گؤرولوب گؤرولمه‌مه‌سینی‌الزام شکلینده گوسته‌ریر(فا:وجه‌الزامی‌واجب و لازم)

۲-٦-۲-۳-۱گرکلیک واجب شکلی: فعلین واجب وجه‌ی ایشین اجراسینین واجب و گرک‌لی اولدوغونو بیلدیریر و اونون زامان اکی اولماز، بو کیپین اکی" مالی، مَلی"علامتی دیر،" یازمالی یام، بیلمه‌لیدیر".

۲-٦-۲-۳-۲گرکلیک لازم شکلی: فعلین لازم وجه‌ی ایشین اجراسینین لازیم اولدوغونو بیلدیریر و اونون زامان اکی اولماز، بو کیپین اکی " آسی، اسی" کیمی سؤزلردیر" آلاسی یام".

۲-٦-۲-٤-شرطی کیپ:بیر فعلین گؤرولوب گؤرولمه‌مه‌سی بیر شرطه باغلانیر(اک: سا، سه)، آختارسان(فا:وجه شرطی)

۲-٦-۲-٥-دیلک و ایستک کیپی (فا: وجه آرزو): فعلین ایستک وجه‌ی ایشین اجراسینین لازیم اولدوغونو و آرزو شکلینده ایسته دیلدیگینی بیلدیریر، بو کیپین اکی "آ، اَ، یا، یه" کیمی علامت‌لردیر، "یازام، ایشله یم".

۲-٦-۲-٦-سوْرکلی‌لیک کیپی (فا: وجه استمراری): بو کیپ بیر نوع خبر کیپی سایلیر.

٤-٦-۲-۷-سوْرو کیپی (فا: وجه استفهامی): بو نوع کیپ بوتون فعل وجه‌لری سوْرو شکلینه سالیر و بو وجه ین علامتی بوتون حالت‌لرده "می، می، موُ، موّ" علامت‌لریدیر، "گلدین می؟، گؤردون مو؟".

۲-٦-۲-۸-گؤره‌بیلمه کیپی، یاپابیلیرلیک کیپی(فا:وجه‌توانایی): بو حالت‌ده فاعلین‌بیر ایشی گؤره بیلمه‌سی نشان وئریلیر و بیلمک فعلینین کؤمک ایله دؤزه‌لیر، فعل‌لرین چوخو بو نوع کیپ شکلینه گله‌بیلرلر: "آلابیله‌رم، باخابیلرمیش، یازابیلمه‌لی‌یم، یازابیلسَیدی"، بعضا انکار وجه‌ده بو وجه، نفی علامتی ایله بیرلیکده سؤیله‌نه‌بیلیر "آلانمارام، توتانماز".

۲-٦-۲-۹-مصدرکیپی (فا: وجه مصدری): بیر زامانا اشاره ائتمه‌دن بیر ایشی و حرکتی بیلدیریر (اک: ماق، مک) "بیلمک، اوْیناماق"، فعلی آدلار: (اک: ما، مه) "گزمه، قازما" (فا: وجه مصدری).

۲-٦-۲-۱۰-توصیفی وجه ویا فعلی صفتلر (فا:صفات‌فعلی): بو صفتلر فعل کؤکوندن دوزه‌له‌رک فاعل و مفعولون اؤزل لیکلرینی، حرکت و جریان حئین‌اینده توصیف ائدیر "قانان آدام، قوجالمیش آدام، آشیلماز داغلار،اوخومالی مقاله".

۲-٦-۲-۱۱-امدادی فعل (ایمک فعل ایله دؤزه‌لن امدادی فعل) (فا: فعل امدادی): بو فعل تورک دیلینین تکجه قورالسیز فعلی اولاراق بو دیلده گئنیش بیر رول اوْینایر، بو کلمه ایندی کی زاماندا مستقل حالدا معناسیز سایلیر و فقط اک شکلینده حال و ایندی‌لیک زمان معنی‌سی یارادیر، بو فعل بیر کلمه‌سیله بیرلیکده بوتون زامانلاردا صرف اولونور، "یورقونام، یورقونسان، یورقوندور..." بو کلمه ایدی، ایمیش، کیمی اک‌لرین کؤکو سایلیر.

۲-٦-۲-۱۲-فعلی باغلامالار یا ظرفی فعللر (فا: افعال قیدی یا ظرفی): بو حالتی‌ده زامان‌سیز وشخص‌سیز ائیلم‌لرله بیرلیکده بعضی اک‌لر دوزلدیر و بیر زامانا باغلی اولمادان اصلی جمله‌نین و اصلی فعلین خصوصیت‌لرینه باغلی اولور و چوخ مختلف نوعلاری واردیر، اؤرنک: ۱-یب، ییب: ایشلَریمی قورتاریب گلَرم. ۲-آندا: گؤرنده. ۳-اَرکن: گئدرکن. ٤-دیقدا: ایچری گیردیکده. ٥-دیقجا: دانیشدیقجا. ٦-ینجا: اوخویونجا. ۷-آلی: گله‌لی. ۸-مادان /مه‌دن: گؤزله‌نیلمه‌دن. ۹-میش:سینمامیش شاقیلداماق. ۱۰-آر، ماز: اوْخویار اوْخوماز. ۱۱-جاق/جک: گورجک. ۱۲-آندن: دوشندن سوْنرا. ۱۳-اَن: یئتیشن مسافه. ١٤-آراق: قورتاراراق. ١٥-آنا: یاتانا قدر. ١٦-دیغی، دیگی: یازدیغی کیمی.

۲-٦-۳- فعل‌لرین قورولوشجا نوعلاری، باخ: اکلر.

۲-۷-سایی‌لارین چئشیدلری: سایی‌لار اشیانین کمیتینی بیلدیریر.

مقدارسایی‌لاری: اؤرنک، بیرلیک‌لر، بیرتا دوققوز/ اون تا دوقسان دوققوز / مین، میلیون، میلیارد، تریلیون

سیراسایی‌لاری: بیرینجی، بئشینجی، یوزونجو

کسیک سایی‌لاری، کسر سایی‌لاری: یئددی نقطه اوچ: ۷،۳

غیرمعین سایی‌لار(بلسیز سایی‌لار): آز، چوخ، بیرقدر، بوقدر، نه قدر، فیلان قدر

۲-۸-عوضلیک ،آدیل، ضمیر: آدلارین تکرارلانماماسی اوچون اونلارین یئرینه اوتوران کلمه‌لره عوضلیک دئییلیر.

۲-۸-۱-شخص عوضلیک‌لری: من، سن، اوْ، بیز،سیز، اونلار(اوْلار).

۲-۸-۲-اشاره عوضلیک‌لری: بوُ، اوْ، بئله، ائله، همین، هامان.

۲-۸-۳-سوْرو عوضلیک‌لری: کیم، نه، هارا، هانسی، هاچان، نئچه، نه واقت، نه زامان، هانی، هایان..

۲-۸-٤-غیرمعین عوضلیک‌لر: کیمی، هرکیم، هئچ کیم، بیری، هئچ بیرکس، هرزاد، بعضی،هامی، هره، هره‌سی.

۲-۸-٥-تعیین عوضلیک‌لر: اؤز، هر، بوتون، عینی، فلان.

۲-۹-ظرف: ظرف ایش وحرکتین نئجه اجرا اوْلونماسینی و زامان، یئر، سبب، مقصد، مقدار کیمی قونولاری بیلدیریر؛ و بوُ سوْرولارا جواب وئرر: نئجه، نه جور، هاچان، نه واقت، نه زامان، نه قدر، هارا، نییه، نه اوچون، نه سببه، نه‌یه گؤره

۲-۹-۱-حرکت طرزی ظرفلری

--ساده حرکت طرزی ظرفلر:تئز، دیک، یاواش، سرت، آغیر، یامان، برک، آج، پیس، گؤزل، یاخشی "تئز گئتمک".

--دوزلتمه حرکت طرزی ظرفلری: کؤک+دن/دان: برکدن، یاواشدان، دریندن؛ ینه،: ترسینه، دوزونه، دیکینه؛ لا، له: شدتله، گوجله، باجاریقلا؛ جاسینا، جه‌سینه: آلچاقجاسینا، قوچاقجاسینا؛ جا، جه: یاخشی جا، یاواشجا، آیدینجا، آچیق جا؛ آکی، اَکی: یاناکی، زوراکی؛ فعل+ یق/ایک/جاق/جک/از/مز: آچیق، تله‌سیک، اوتانجاق، سئوینجیک، دینمز؛

--مرکب حرکت طرزی ظرفلری، بیرلشیک ترپنیش ظرفی

یالین سؤزجوک تکرارییندان: یاواش یاواش، تئز تئز، دامجی دامجی

" با، به" ایله تکرار اوْلان کلمه: اوز به اوز، ائوبه ائو

" آه، ه" ایله تکرار اوْالان کلمه: قاچاقاچا، گوّله گوّله

" بیر" +سؤزجوک: بیردن بیره، بیرتهر، بیرجور

آدحاللاریندا اوْلان کلمه‌لر: گؤز اوُجو، ال اله، قول قوْلا، الی بوش، اوزو اوسته، اؤز اؤزونه

۲-۹-۲-زامان ظرفلری:-یالین" دوّنن،ایندی".-دوزلتمه ظرف " هله‌لیک".-بیرله‌شیک(مرکب)زامان ظرفی" تئزتئز، تازاتازا".

۲-۹-۳- یئر ظرفلری: -یالین" بوُرا، یان، ایره‌لی". -دوزلتمه" اوْرتالیغا، اوُزاقدان". -بیرله شیک مقدارظرفی " هر یاندان".

۲-۹-٤-مقدارظرفلری: -یالین" آز، چوخ". -دوزلتمه" دونیاجا، ذره جه". - بیرله شیک مقدارظرفی " بیربیر، دؤنه دؤنه".

۲-۱۰-نطق حصّه‌لری:

۱- آد" آنا، وطن" ۲-۱۰-۲-صفت " آغ" ۳-فعل (ائیلم) " ایشله مک، اوْخوماق" ٤-سایی " ایکی" ٥-ضمیر (عوضلیک) " من، سن" ٦-ظرف (قید) " یاواش، دیقّتله، آخشام چاغی" ۷-نیدا یا اوّنلم " آخ، وای، یاهو، هورا، آه" ۸-باغلاییجی سؤزلر (عمومیتله کؤمَکچی نطق حیصّه‌لری، ادات، یامسیلاملار، آرا سؤزلر ،خطاب، و ندا-اوّنلم کیمی سؤزلره دئییلیر)، بو سؤزلر تکلیکده معناسیز ولی جُمله‌ده کلمه‌لری بیربیرینه باغلاییب مفهوم وئرن سؤزلر سایيلير " ساری، دک، کیمی، اوزه ره، ایچره، گؤره، و، هم، دا، یوخسا، آنجاق، کی، می، دا، بس، ها، دی، گیلن، آخ، وای".

۳-۱- فعل لرین چکیمله مه سی: زامان و وجه اکلری (فعل لرین چکیم له مه یولو: فعل کؤکو + زامان اکلری + شخص اکلری)(فا: تصریف افعال) اؤرنک: یازماق، بیلمک، دوُرماق، گؤرمک

	خبر وجه لری ؛وجوه اخباری ؛						دیلک وجه لری؛ وجوه آرزو؛				
	یالین	نقلی	ایندیکی	استمراری	کسین	گئنیش‌زامان،	شرط	ایستک،	گرَکلیک	گرکلیک	امر
	گئچمیش	گئچمش	زامان	ایندیکی‌زامان	گله‌جک	کامیل زامان	وجه	آرزووجه	واجب‌وجه	لازیم	وجه‌ی
یالین زامانلار، ساده حالت؛	(فا: ماضی مطلق)	(فا: ماضی نقلی)	(فا: زمان حال)	(فا: زمان حال استمراری)	(فا: آینده قطعی)	(فا: آینده غیرقطعی)	(فا: وجه شرطی)	(فا: وجه آرزو)	(فا: وجه واجب)	(فا: وجه لازم)	(فا: وجه امری)
(فا: زمانهای ساده)	دی دی دوُ دؤ	میش-یب میش-یب موُش–وُب موّش–وّب	یر یر وُر وّر	ماقدا مکده	آجاق اجک ۳جو کیمسه : دیر	آر ار اینکار: ز	سا سه	آ اَ	مالی مَلی	آسی اسی	فعل کؤکو
حکایت‌شکلی، شهودی	–	اوزاق گئچمیش (فا: ماضی‌بعید)	یاریمچیق ۱گئچمیش فا: ماضی‌نقلی‌ناقص	استمراری ۱گئچمیش (فا: ماضی استمراری)	گئچمیشده‌قطعی گله‌جک (فا: ماضی مستقبل قطعی)	گئچمیشده گئنیش‌زامان ماضی‌مستقبل‌غیرقطعی					
شکیل، (فا: شکل حکایت ویاشهودی)	"ایدی" لی یا "دی" لی فعل لر	میش‌دی(ایدی) میش‌دی(ایدی) موُش‌دو(اوُیدو) موّش‌دو(اوّیدو)	یردی یردی وُردو وّردو	ماقدایدی مکده ایدی	آجاقدی (آجاق‌ایدی) اجکدی (اجک‌ایدی)	آردی (آرایدی) اردی (ارایدی)	سایدی سَیدی	آیدی ایدی	مالی‌ایدی ملی ایدی	آسی‌ایدی اسی‌ایدی	
روایت شکلی، غیرشهودی شکیل٤	"ایمیش"لی یا "ایمیشدی"لی فعل لر	میش‌ایمیش۲ میش‌ایمیش موُش‌اوُموش موّش‌اوّموش	یرمیش۳ یرمیش وُرموش وّرموش	ماقدایمیش (ماقدایمیشدی) مکده ایمیش (مکده‌ایمیشدی)	آجاق‌میش (آجاق‌میشدی) اجک‌میش (اجک‌میشدی)	آرمیش (آرمیشدی) اَرمیش (اَرمیشدی)	سایمیش (سایمیشدی) سَیمیش (سَیمیشدی)	آیمیش اَیمیش (آیمیشدی اَیمیشدی)	مالی‌ایمیش (مالی‌ایمیشدی) ملی‌ایمیش (ملی‌ایمیشدی)	آسی‌میش (آسی‌میشدی) اسی‌میش (اسی‌میشدی)	
شرط شکلی (فا: وجه شرطی)	–	میش‌سه (ایسه) میش‌سا (ایسه) موُش‌سا (ایسه) موّش‌سه(ایسه)	یرسه(ایسه) یرسا(ایسه) وُرسا(ایسه) وّرسه(ایسه)	ماقدایسا(ایسه) مکده ایسه	آجاق‌سا (ایسه) اَجک‌سه (ایسه)	آرسا (ایسه) اَرسه (ایسه)					

سایی ٤-٦-۱جی جدولین آچیقلامالاری۱-بعضا یاریمچیق گئچمیش زامانا، استمراری گئچمیش زامان ۱جی نوع(:ماضی استمراری نوع ۱) و استمراری گئچمیش زامانا استمراری گئچمیش زامان ۲جی نوع (:ماضی استمراری نوع ۲) دئییلیر، محاوره ای دانیشیق لاردا معمولا هر ایکی فعل بیربیرینین یئرینه ایشله نیر، البته ۲ینجی نوع فعل، اتفاقی گؤرمک زامانیندان سونرا کسین حالدا ایستمرار و ایدامه تاپیر ولی ۱ینجی نوع فعلین قورتولماغی محتمل اولور. ۲=میش ایمیشدی، میش ایمیشدی، موُش اوُموشدو، موّش اوموشدو. ۳-یرمیشدی، یرمیشدی، اوُرموشدو، اوّرموشدو. ٤-:شکل روایت ویا غیر شهودی؛

سایی ٤-٦-۲جی جدولین آچیقلامالاری(فعل چکیمله مه لریندن اؤرنک) ۱-یازمیشام، یازیسان، یازیب(یازیدی)، یازمیشیق، یازیسیز، یازیلار(یازیدیلار). ۲-(اول شخص اوچون سونو"ر" و"ل" حرفلر اولدوغو حالدا سوْن حرف تیکرار اولور) دره‌رم= دَررم/ بیلـه رم= بیللَم، قالارام، قاللام. ۳-بعضا یاریمچیق گئچمیش زامانا، استمراری گئچمیش زامان ۱جی نوع(:ماضی استمراری نوع ۱) و استمراری گئچمیش زامانا استمراری گئچمیش زامان ۲جی نوع (:ماضی استمراری نوع ۲) دئییلیر، البته ۲ینجی نوع فعل، اتّفاقی گؤرمک زامانیندان سونرا کسین حالدا ایستمرار و ایدامه تاپیر ولی ۱ینجی نوع فعلین قورتولماغی محتمل اولور. ٤=یازمیش‌ایدیم، یازمیش‌ایدین، یازمیش‌ایدی، یازمیش‌ایدیق، یازمیش‌ایدیز، یازمیش‌ایدیلار. ٥-یازایـدیم، یازایـدین، یازایـدی، یازایـدیق، یازایـدیز(یازایـدینیز)، یازایدیلار. ٦=بعضی دئییش لرده شخص اکلریندن قاباق "دی" اکی ده اضافه اولونور، اؤرنک: یازمیش‌ایمیشدیم، یازیرمیشدیم، یازمقدایمیشدیم، یازاجاقمیشدیم، یازارمیشدیم، یازسایمیشدیم، یازایمیشدیم، یازمالی ایمیشدیم، یازاسی میشدیم. ۷-بعـضی دئیـیش لـرده "سا" یئرینه "ایسه" دئییلیر، اؤرنک (یازمیش‌ایسه، یازیرایسه، یازمقدااایسه، یازاجاق‌ایسه، یازارایسه) ×× هرچند قاپاناق لاردا فعل لرین وجه لرینی یازارکن منفی (انکار) و سوْرو (سؤال) وجه لرینه ده اشاره اولونور، بـوُرادا اولاریـن تیکرارلانماماسـی اوچـون بونـا اشـاره اولونمالیدیرکی گنل لیکله بوتون فعل لرده انکار اکی "ما، مز" و سوْرو اکی "می، می" شکلینده فعله آرتیریلیر، البته سوْرو شکلینده اولان فعللر بعضا مثبت شکیلده و سؤال حالتینده دئییلیر. ۸-محاوره ای دانیشیق‌لاردا ۲ینجی چوخلوق شخص اکی "نیز، نیز،نـوُز، نـوّز" یئرینه چوْخراق ایلک ایکی حرف حذف اولاراق "ز" حرفی ایشله‌نیر، اؤرنک:"یازمیشدیز، یازمیش‌ایمیشسیز، یازمیش‌سیز"

۳-۲- فعل لرین چکیمله مه سی. (فعل چکیمله مه لریندن اؤرنک : یازماق، بیلمک، دوُرماق، گؤرمک) (فا: نمونه ای از تصریف فعل)××

	خبر وجه لری ؛وجوه اخباری ؛						دیلک وجه لری؛ وجوه آرزو (وجوه التزامی)؛				امر
یالین زامانلار، بسیط	یالین گئچمیش فا:ماضی‌مطلق	نقلی گئچمش (فا: ماضی نقلی)	ایندیکی‌زامان (فا: زمان‌حال)	استمراری‌ایندیکی زامان فا: حال‌استمراری	کسین گله‌جک (فا: آینده‌قطعی)	گئنیش زامان فا:آینده‌غیرقطعی	قوْشول کیپی فا:وجه‌شرطی	ایستک کیپی فا:وجه‌آرزو	گرَکلیک کیپی (واجیب، زوْرونلو) (فا: وجه‌واجب)	گرکلیک (لازیم، گرکلی) (فا: وجه لازم)	امر
زامانلار، ساده شکیل (فا:زمانهای ساده)	یازدیم یازدین یازدی یازدیق یازدینیز یازدیلار	یازمیشام ۱ یازمیشسان یازمیش یازمیشیق یازمیشسینیز۸ یازمیشلار	یازیرام یازیرسان یازیر یازیریق یازیرسینیز یازیرلار	یازماقدایام یازماقداسان... یازماقدا(دی،دیر) یازماقداییق یازماقداسینیز یازماقدادیلار	یازاجاغام یازاجاق‌سان... یازاجاق(دی،دیر) یازاجاغیز یازاجاق‌سینیز یازاجاق‌لار(دیلار)	یازارام۲ یازارسان یازار یازاریق یازارسینیز یازارلار	یازسام یازسان یازسا یازساق یازسانیز یازسالار	یازام یازاسان یازا(یازسانا) یازاق یازاسینیز یازالار	یازمالی‌یام یازمالی‌سان یازمالیدی(ر) یازمالی‌ییق یازمالی‌سینیز یازمالی‌دیلار	یازاسی‌یام یازاسی‌سان یازاسیدی(ر) یازاسی‌ییق یازاسی‌سینیز یازاسی‌دیلار	یازیم یاز یازسین یازاق یازینیز یازسینلار
حکایت شکلی، شهودی شکیل (فا: وجه حکایت)	ایدی (دی)	اوزاق گئچمیش (فا: ماضی بعید)	یاریمچیق گئچمیش۳ (فا: ماضی نقلی ناقص)	استمراری گئچمیش۳ (فا: ماضی استمراری)	گئچمیشده کسین گله‌جک (فا: ماضی مستقبل قطعی)	گئچمیشده گئنیش‌زامان (فا: ماضی‌مستقل غیرقطعی)					
	"ایدی" لی یا "دی" لی فعل لر	یازمیشدیم٤ یازمیشدین یازمیشدی یازمیشدیق یازمیشدینیز۸ یازمیشدیلار	یازیردیم یازیردین یازیردی یازیردیق یازیردینیز یازیردیلار	یازماقدایدیم یازماقدایدین یازماقدایدی یازماقدایدیق یازماقدایدینیز یازماقدایدیلار	یازجاق ایدیم یازاجاق‌ایدین یازاجاق ایدی یازاجاق ایدیق یازاجاق ایدینیز یازاجاق ایدیلار	یازاردیم۵ یازاردین یازاردی یازاردیق یازاردینیز یازاردیلار	یازسایدیم یازسایدین یازسایدی یازسایدیق یازسایدینیز یازسایدیلار	یازایدیم یازایدین یازایدی یازایدیق یازایدینیز یازایدیلار	یازمالی‌ایدیم یازمالی‌ایدین یازمالی‌ایدی یازمالی‌ایدیق یازمالی‌ایدینیز یازمالی‌ایدیلار	یازاسی‌ایدیم یازاسی‌ایدین یازاسی‌ایدی یازاسی‌ایدیق یازاسی‌ایدینیز یازاسی‌ایدیلار	
روایت شکلی، غیرشهودی شکیل (فا: وجه روایت)	"ایمیش"لی یا "ایمیشدی"لی فعل لر ۸	یازمیش‌ایمیشام٦ یازمیش ایمیشسان یازمیش‌ایمیش یازمیش‌ایمیشیق یازمیش‌ایمیشسینیز یازمیش‌ایمیشلار	یازیرمیشام یازیرمیشسان یازیرمیش یازیرمیشیق یازیرمیشسینیز یازیرمیشلار	یازماقدایمیشام یازماقدایمیشسان یازماقدایمیش یازماقدایمیشیق یازماقدایمیش‌سینیز یازماقدایمیش لار	یازاجاق‌میشام یازاجاق‌میشسان یازجاق‌میش یازاجاق‌میشیق یازاجاق‌میشسینیز یازاجاق میشلار	یازارمیشام یازارمیشسان یازارمیش یازارمیشیق یازارمیش‌سینیز یازارمیشلار	یازسایمیشام یازسایمیشسان یازسایمیش یازسایمیشیق یازسایمیشسینیز یازسایمیشلار	یازایمیشام یازایمیش‌سان یازایمیش یازایمیشیق یازایمیش‌سینیز یازایمیش‌لار	یازمالی‌ایمیشام یازمالی‌ایمیشسان یازمالی ایمیش یازمالی‌ایمیشیق یازمالی‌ایمیش‌سینیز یازمالی ایمیشلار	یازاسی‌میشام یازاسی‌میشسان یازاسی‌میش یازاسی میشیق یازاسی‌میش‌سینیز یازاسی‌میشلار	
شرط شکلی (فا: وجوه شرطی)	"سا، ایسه" لی فعل لر	یازمیش‌سام۷ یازمیش‌سان یازمیش‌سا یازمیش‌ساق یازمیش‌سانیز۸ یازمیش‌سالار	یازیرسام یازیرسان یازیرسا یازیرساق یازیرسانیز یازیرسالار	یازماقدایسام یازماقدایسان یازماقدایسا یازماقدایساق یازماقدایسانیز یازماقدایسالار	یازاجاق‌سام یازاجاق‌سان یازاجاق‌سا یازاجاق‌ساق یازاجاق‌سانیز یازاجاقسالار	یازارسام یازارسان یازارسا یازارساق یازارسانیز یازارسالار					

۴–اکلر (آدلار و فعللره یاپیشان اکلر)(فا:پسوندها در زبان ترکی):

بو بؤلومده قیساجا تؤرکجه‌ده ایشله‌نن اک ویا شکیلچیلره اشاره‌اؤلوناجاق، دیللر قروپوندا تورک دیلی التصاقی دیل ساییلماسینا سبب،بوُدیلده‌ایشله‌ننااکلر داها اؤنم قازانیرلار، چونکی تورک دیلینین وارلیغی، گوجو و گله‌جه‌گی بو اکلره باغلیدیر،مثلا وقتی یئنی-بیرکلمه (فرضا: تلفن) وجودا گلیر اکلرین واسیطه‌سیله راحتلیکله لازیم اولان کلمه‌لر دوزه‌لیر(تلفن‌لاشماق ویا زنگلشمک/زَهلشمک)، حالبوکی حتی بؤیوک سرمایه صرف اولونان فارس دیلینده بوجور یئنی‌کلمه‌لر راحتلیکله دؤزه‌له‌بیلمیر. آشاغیداکی یازیلاردا نشان وئریلیرکی‌هانسی اکلر،هانسی کلمه‌لره (آد ویا فعل) یاپیشیر و اه‌گلن کلمه‌لر نجور شکل تاپاراق هانسی مفهوملاردا ایشله-نیر،آیدیندیرکی مطلبین حجیم اولماماسی اؤچون قیسا حرفلردن یارارلانیبدیر و آرتیق بیلگی اوچون بو حاقدا یازالان گرامر کتابلارینا رجوع ائتمک اولار.

قیساتمالار: ف(فعل کؤکو)، آ(آد)، ص(صفت)، ظ (ظرف)،

آ/اَ/ه.. [اک](آد+اک/فعل): یاشاماق، اله‌مک، تؤره‌مک، (فعل+اک/فعل):سیناماق، (فعل+اک/ظ): گوله‌گوله، آچیلا، یئنه، (فعل+~/صفت): کسه‌یول، (فعل+لاش+اک/ظ): اوْرتاقلاشا/ مشترکاً،

آت/اوْت/ایْت/ایت .. [اک] ۱–(/آد): قانات، ایچیت، آنیت، اوموت، گئچیت، مینیت، قوروت، یوغوت، قاووت، آییرد، چیییت، یاشدت، اؤگوت، آغیت، آنیت، (محتملاً)قوْرقود، توْرقود، بایات، ۲–(اک/فعل+اک/فعل): باخ: ت

آج/اَج/آچ.. [اک] ۱–(آد+اک/آد) (بؤیوتمه آد) آناج، قوْلاج، آماج، بوْزاچ، یاماج، اوْروج؛ (فعل+ اک/آد): تیخاج، سورج،

آجاق/اَجک.. [اک](بللی‌و بلسیز فعل+اک/صفت): گله‌جک زامانی بیلدیریر، اوْلاجاق حادثه، گله‌جک ایل، (فعل+اک/کیچیتمه‌آ، آراج آدی): گله جک، گؤره جک، آلاجاق.

آچ.. [اک]باخ: آج.

آر/اَر/اوُر/ایر.. [اک] ۱–(فعل+ اک/آد) (فاعلی صفت): چیخار، یارار، بنرز، توتار، کسر/کسرلی (اسم مصدر): آچار، کسَر، گلیر، بنزر، چوْپور، داشینار، (ص): آخار، آغلار، گوْلر، ۲–(آد+اک/فعل) باشارماق، بئجَرمک، سوُوارماق، سارارماق/ سارالماق، گؤیرمک، ۳–(فعل+اک/فعل)چؤکورمک، قورْتارماق،

چیخارماق، قوْپارماق، گئدرمک،

آراق/ارک.. [اک](فعل+اک/آد) بیله‌رک/عمداً،دایاناراق/ استناداً،

بعضی آدلارلادا یئنی آد دوزلدیر: شوْوه‌رک/ اینجه بوْیلو، کَورَک/گؤوه‌رک، تؤوه‌رک/سرپیچ، بزه‌رک، تاواراق، بزه‌رک، آزاراق، بوْزاراق

آرقی/اَرگی.. [اک](فعل+اک/آد) (مُبالغه)قالارقی، گئدَرگی

آرلاما/ارله‌مه.. [اک](فعل+اک/فعل) قومارلاماق/ قومارالاماق، توْپارلاماق، یوُوارلاماق، (بوُخار+لاماق، تومارلاماق کیمی فعللر بوُ اک له قاتیشدیریلمامالیدیر)

آری/اری/ارگی.. [اک] ۱–(آد+اک/آد)(یؤنلوک)دیشاری، ایچه‌ری، یوخاری، ایله‌ری (ایه‌لی گوْن)، ۲–(آد+اک/ مُبالغه) آشاری/ هشَری، کؤچَری، اؤتَری،

آز/از.. [اک](آد+اک/آد)آیاز، آلاز، (فعل+اک/آد)اؤلَز، گوزَ،

آسی/اسی.. [اک](فعل+اک/صفت) بیرایشده لازیم لیک بیلدیرن، یازاسی مکتوب، دوْیاسی، ایچه‌سی، وئره‌سی، گله‌سی،

آش/اش.. [اک] ۱–(آد+اک/فعل):ساواشماق،یاناشماق،دالاشماق ۲–(فعل+اک/فعل) (آ/ا اکلی فعل کؤکلرینه گلیر) یاراشماق، سارماشماق، آغلاشماق، دوْلاشماق، ساتاشماق، (چوْخ واخت کؤکلرده آد و فعل بیربیرینه دَییشه‌بیلیر).

آغان/اگن/این.. [اک](فعل+اک/مُبالغه.ص):قاچاغان، گزه‌ین.

آق/اک.. [اک](اسکی‌لرده قاق اوْلاراق ایلک ق یوُوارلانیبدیر: باشقاق/ باشاق، بوُجقاق/بوجاق)، ۱–(آد+اک/آلت و بدن عضوو): قئیناق، دوُزاق، بوُجاق، قوُلاق، یوْلاق، کؤششک/ کؤشَک، چاناق، اوْداق، چیراق، باشاق، ناجاق، گؤبک، گوْدَک،چؤرک، اینک، دیرناق، ۲–(فعل+اک/آد): (مکان آدی) یاتاق، دوراق، قوْشاق، سیغناق، (بدن عُضوو): دوداق، یاناق، (ابزار): بیجک/ پیچاق،جاینا‌ق،داراق،قاپاق،

(گنل آد): سوْراق، ییغیناق، جالاق، توّتک، یاساق، دیرک، قوُراق، یاپراق، یانشاق/یاوا دانیشان، یانساق/ مقلّد، اؤلچک، دایاناق، اوُچاق، بوُداق، شیشک، قوْرخاق، بوْیاق، سیْرناق(سُم)، جاییناق،

آل/اَل/اوّل/ایْل.. [اک] ۱-(آد+اک/صفت)توْپال، یانال، اؤزل، سوّتول، یاشیْل، قیزیْل، گؤزل، چنقال، کئچل، اوُسال، قاندال/آیاق باغی، (کؤکلری بللسیز کلمه لر):گزال/نار قابیغی، ساققال، قارتال، چوْغول، چاققال، انگل، گؤنول، خارال، خاشیل، شوُشال /بیتگی آدی، چاغال/قویروغو اغ اینک، یوّنگول، گنل، اؤزَل، ۲-(آد/ص+اک/فعل) چوخالماق، آزالماق، گئنَلمک،

آلا/اله.. [اک](فعل+اک/فعل) ائشه له مک، قوْوالاماق، سپه له مک

آلاق/الک.. [اک] ۱-(آد+اک/گنل آد)گؤبه لک، مازالاق، دازالاق،

دوْنبالاق، شاپالاق، چییه لک، قازالاق(چکاوک)، بیجه لک، چاغالا(محتملا چاغالاق اوْلمالی ایدی). ۲-(فعل+اک/ مُبالغه.ص): یاتالاق، قوْوالاق (مطرود و رانده شده)، چؤکه لک، میزه لک/موْزالان، تاققالاق(چوْخ تاق توق ائله ین ماشین)، بادالاق، یاپالاق (شب پره)،

آم/اَم.. [اک] ۱-(آد+اک/آد)کؤندم، یؤندم، اؤنم، گوّندم، ۲-(فعل+اک/آد) توُتام، اؤتکم، گؤرکم، قوُرام،

آما/اَمه.. [اک](فعل+اک/آد) قوُراما،

آن/اَن.. [اک](آد+اک/آد): اَر/ اَرَن، اوْغول/ اوْخ/ اوْغلان، موُغان،

آن/اوُن/این.. [اک] ۱-(آد+اک/آد): اگین، اوُزون، اوّستون، اودون، ایرین، بوْیون، تکین، نارین، یئهین، قالین، قوُلون، قوْیون، سرین، چتین، قارین، یالین، یئلین، یوْسون، ۲-(فعل+اک/گنل آد): یالان، تالان، یاخین، توّتون، درین، گلین، اوْیون، بوّتون، بوُرون، یایین، باسین، چکین/جاذبه، (فعل+اک/ اسم فاعل، مُشبّهه ص): آلان، یازان، چالیشان، یارادان، دئین، بیلن، ۳-(آد+اک/فعل) (دؤنوشلو فعل) بوُلانماق، چکینمک، گؤرونمک، ٤-(فعل+اک/دؤنوشلو فعل)چکینمک، سیغیمناق، قاشینماق،

آناق/انک.. [اک](قاناق) (فعل+اک/یئر، آراج و گنل آد)بیچه نک، اوْتلاناق، گئچه نک، بابانک، ساغاناق، دوْغاناق، چارپاناق، بوْغاناق، دگه نک، گله نک، یئته نک، اوْلاناق، اؤده نک، دؤیه نک، گؤره نک؛ درنک، شیرنک، اؤرنک، (سانیلیر کی: گزه نه، ایشگه نه، دره نه/سبد، اته نه، بو اک له دؤزه له رک سون ک حرفی دؤشوبدور).

آنج/اوُنج/اوّنج/ایْنج.. [اک](فعل+اک/مُبالغه،آراج،اؤزل آد) قازانج، قیلینج، قورخونج، گولونج

آو/آی/اَو/اوْو/ائیav/ay/ov/ey.. [اک](آد/فعل+اک/آد، آراج،

آنلام و ایش آدی)آلاو، اوْخلاو، پیلاو، یاغلاو، یاناو، قاشاو، قاچای، (بوُ اک بعضی آلینما فارسجا سؤزلرله اشتباه ائدیلمه لردیر: شوْراو/ شورآب، چَرگوْو/ چهارگاو، اردْو/ آب و آرد اینک اوّچون، چیرکوْو/ چرک آب). اؤدَو، بیتَو/بوّتؤو، بوُخوْو، بیزوْو، بیلوْو (فسان)، پیلوْو، داغلوْو (تفتیده)، دمیروْو (بیماری پوستی ضخیم)، ساخلوْو/پادگان، قیروْو، قیلوْو (تیز کن)، یاغلوْو، کؤسَو/کؤسؤو، گؤرَو، (یئنی کلمه لر): دیکئی، یاتای، گؤرَو،

آی/ائی.. [اک](آد+اک/صفت) یاتای، دیکئی، (وظیفه)، باخ: آو.

اَ.. [اک]باخ: آ.

ائی.. [اک]باخ: آو، آی.

اَج.. [اک]باخ: آج.

اَجَر.. [اک](آد+اک/ صفت) عیبَجر(عیبلی)، سوّتَجر (سوّت دن یانیق، آریق).

اَجک.. [اک]باخ: آجاق.

اَر.. [اک]باخ: آر.

ارَک.. [اک]باخ: آراق.

اَرگی.. [اک]باخ: آرقی، آری.

ارله مه.. [اک]باخ: آرلاما.

اری.. [اک]باخ: آری.

از.. [اک]باخ: آز.

اسی.. [اک]باخ: آسی.

اش.. [اک]باخ: آش.

اک.. [اک]باخ: آق.

اگن.. [اک]باخ: آغان.

اَل/اول/ایل.. [اک](فعل+اک/فعل) (بلسیز فعل)بوْغولماق، دریلمک، قیسیلماق، اوْزولمک، دینجلمک، (کؤکو یووارلانمیش کلمه لر): داغیلماق، آییلماق، قیْوریلماق، (آد+اک/فعل): داریلماق، دیریلمک،

اَل.. [اک]باخ: آل.

الک.. [اک]باخ: آلاق.

اله.. [اک]باخ: آلا.

اَم.. [اک]باخ: آم.

اَمه.. [اک]باخ: آما.

انک.. [اک]باخ: آناق.

اوُ/اوّ/ای/u/ü/ı/i.. [اک](سانیلیرکی بو اک'ین سوْنوندا ق و ک حرفی وارایدی و سوْنرالار حذف اوْلوبدور) ۱-(آد+اک/آد): باخ: آو/آی. ۲-(فعل+اک/آ، صفت): دیری، اؤلو، دوُرو، قوْبو، هوْزو، (یئنی کلمه‌لر): قوْنو، آچی، آنی، باتی، دوْغو، سالدیری، باخی، یاخی، قوْخو ۳-(آد+اک/فعل) :قاناماق، کیریمک/کئییمک، قاریماق، آغریماق، بؤیومک، توْخوماق، یاریماق، (مزید ف): داغیلماق، یانسیلاماق،برکیتمک، یاریتماق، کئییتمک، ٤-(فعل+اک/فعل) سوّرومک، قاشیماق، چوروموک، اپریمک، یوروموک،

اَو.. [اک]باخ: آو.

اوّ.. [اک]باخ: اوُ.

اوُت.. [اک]باخ: آت.

اوُجو/اوّجو/ایْجی/ایجی.. [اک](فعل+اک/صفت):(پئشه،باجاریق، کیفیت بیلدیرن): آلیجی‌قوش، اؤلدوروجو ضربه

اوُر/ایر.. [اک](قور)(آد+اک/فعل):گؤتورمک، گمیرمک، گه‌ییرمک (فعل+اک/فعل):اگیرمک،پیشیرمک،آشیرماق،توّپورمک، باخ: آر.

اوُز/ایز/اوس/ایس.. [اک] ۱-(آد+اک/چوخلوق آنلامی): بیز/ بنیز، سیز/سنیز، ایکیز؛ (مفعولی‌ص): آغوز، اوجوز؛ (بیتگی، دیرگی): یارپوز، آندیز، قارپوز، دوْغوز، بوینوز، (یئر و ائل‌آدی): اوْغوز، گروس، هئریس، اوْروز، (محتملا): گؤز، دیز، یارپیز، قارپیز، یالقیز/ یالنیر/یالین‌ایز، دوْنقوز/ دوْنوز، اوُجوز، گوّنوز/گوّندوز، ییلدیز/اوُلدوز، ۲-(فعل+اک/ آ): سمیز/سمیرمک، قوُدوز/قودورماق، دریز/ دسته/ درمک، بوْغاز، آلیز/وخیم، گوّداز، ۳-(ائتگی‌سیز فعل+اک/ ائتگی‌لی ف) (بعضا ف ترس معنالی اولور) قالخیزماق، امیزمک، دادیزماق، دوْغوزماق، قورخوزماق/ اودماق/ اوُدوزماق،

اوس.. [اک]باخ: اوُز.

اوُش/ایش.. [اک] ۱-(آد+اک/آد، صفت): داراش، کوْروش، یوْخوش، گوّنش، چوْووش، گؤگوش/ گؤیوش، بگیش (بالاجا بگ)، جوّمبوش (بالاجا)، ایبیش/ابراهیم، فاطیش/فاطمه، آبیش/ عبدالله، روُقوش/ رُقیه، منوش/ منوچهر، ممیش/ ممد، ۲-(فعل+اک/آد) گوّموش/گؤموش، دؤیوش، ترپه‌نیش، داورانیش، یئریش/ یئرییش، یوّروش، وئریش، سایش، دیرچه لیش، وئریلیش/ وئرلیش، ۳-(فعل+اک/ مشارکت ف) دوروشماق، بوْغوشماق، یاریشماق، باریشماق/وارماق، (فعل+اک/ دؤنوشلوف) آلیشماق، قیزیشماق، سیْواشماق، بوّزوشمک، چالیشماق، گیریشمک،

اوُشدور/ایشدیر(اوُش+دیر).. [اک](فعل+اک/فعل)توتوشدورماق، ایلیشدیرمک، گولَشدیرمک،

اوُق/ایْق/اوّک/ایک.. [اک] ۱-(فعل+اک/آد)پوزوق،قانیق،سینیق، (بدن عوّضوو): ایلیک، کیپریک، قویروق، (آراج): قاشیق، چاریق، بیلیک، سیلیک، چلیک، دلیک، باتیق، کسیک، ۲-(فعل+اک/فعل): گؤروکمک، بئزیکمک، ایسینیقماق، ۳-(آد+اک/فعل) بیریکمک، داریخماق، گئجیکمک، ٤-(آ،فعل+اک/آد): گؤیوّک، یؤروک، بؤلوک،

اوُقدور/ایکدیر/ایخدیر.. [اک](فعل+اک/فعل تعدّی، مُبالغه): بئزیکیدرمک، داریخدیرماق، قاریخدیرماق/ یئهینلتمک، گؤروکدورمک، هوُیوخدورماق،

اوّک.. [اک]باخ: اوُق.

اوّل/اوُل.. [اک]باخ: آل، اَل.

اوُلدا/ایلدا.. [اک](سس تق کلمه لر+اک/فعل)خورولداماق،زیریلداماق ، زوْقّقولداماق، دونقولداماق، میریلداماق، هیریلداماق، فیسیلداماق، شاققیلداماق، باخ: دا/ده،

اوُلو/ایلی.. [اک](آد+اک/آ، مفعولی آد)سؤکولو، کسیلی، یازیلی، اؤرتولو

اوُم/اوّم/ایْم/ایم.. [اک](فعل+اک/صفت،آد)۱-بیرآتیم،آلیم‌ساتیم، بیرایچیم سو، اؤلوم، دؤنوم، گؤروم/گؤروش ارمغانی، اوُدوم/ برکت، گئییم، یوْروم، (بعضا بوُ اک سونراکی یئنی کلمه لر اوّچون ایشله نیر): ساریم/ساریمساق، چلیملی، سئو.یملی، سیریمسه مک، هؤرومجک، ۲-(آد+اک/آد): تأنیث علامتی (تورکجه‌ده بوجور کلمه‌لر استئنادیلار و قوشقولودور) خانیم، بگیم،

اوُمتول/اوّمتول/ایْمتیل/ایمتیل.. [اک](آد/ص+اک/صفت): (بنزرلیک معناسیندا) آغیمتیل، بوْزومتول، قیرمیزیمتیل، ساریمتیل، گؤیومتول، قارامتیل،

اوُن.. [اک]باخ: آن.

اوُنتو/اوّنتو/اینتی.. [اک](بو اک اصلینده "این" اک'لی دؤنوشلو فعل و "تی" اک‌ایله‌دوّزه‌لیر) (فعل+اک/آد) چالخانتی، سیخینتی، توپلانتی، قازینتی، بوُلونتو، آزینتی، گؤرونتو،

اوُنج/اوّنج/ایْنج/ایبج.. [اک](فعل+اک/صفت)قورخونج حادثه، گولونج ایش، باخ: آنج.

اوْو.. [اک]باخ: آو.

ای/ایْ.. [اک]باخ: اوُ.

ایت/ایْت.. [اک]باخ: آت.

ایجی/ایجیْ.. [اک]باخ: اوُجو.

ایر.. [اک]باخ: آر، اوُر.

ایرقا/ایرگه.. [اک](آد+اک/فعل)(فعل+اک/فعل)(گرایش‌مفهومو)یادیرقاماق ، اسیرگه مک، قیزیرقاماق.

ایز.. [اک]باخ: اوُز.

ایس.. [اک]باخ: اوُز.

ایش.. [اک]باخ: اوُش.

ایشدیر.. [اک]باخ: اوُشدور.

ایشقا/ایشگه.. [اک](آد+اک/فعل) دَییشمه و باشقالاشما آنلامی وئرن (خرابلیق جهتینده): اؤلوشگه مک، قوروشقاماق (قوُروماق)

ایْق.. [اک]باخ: اوُق.

ایقسا/ایکسه.. [اک](فعل+اک/فعل) دولوقسونماق، آجیقساماق

ایک.. [اک]باخ: اوُق.

ایکسه.. [اک]باخ: ایقسا.

ایْل/ایل.. [اک]باخ: آل.

ایلا/ایله.. [اک](آاک/معییت.آد،همراه‌لیق.آ)حسن‌ایله، حسنله، حسنن

ایلدا.. [اک]باخ: اوُلدا.

ایله.. [اک]باخ: ایلا.

ایلی.. [اک]باخ: اوُلو.

ایْم/ایم.. [اک]باخ: اوُم.

ایْمتیراق.. [اک](ص+اک/صفت)نئجه لیک ازالدان:ساریمتیراق، آغیمتیراق

ایْمتیل.. [اک]باخ: اوُمتول.

ایمسا/ایمسه.. [اک](آد+اک/فعل)(فعل+اک/فعل) گولومسه مک، سیریمسه مک، چیکیمسه مک/ امتناع ائتمک، دورومساماق/ قوُشقولانماق، آغلامساماق،

ایمسی/سی.. [اک](آد+اک/آد) قوُرومسو/ قوُروم+سی(دده)، (فعل+ اک/آد):یاتسی،توتسو/توّسسو، (ق حرف ایله بیرلیکده): یاستیق.

این.. [اک]باخ: آغان، آن.

اینتی.. [اک]باخ: اوُنتو.

ایْنج/ییج.. [اک]باخ: آنج، اوُنج.

با/پا.. [اک](پاق›پا) (آد+اک/آد)توربا، زوْربا، دارابا(پاراوان)، آرابا، دوْمبا، سوْمبا(سومبه)، کوبیا، سوپا

باج.. [اک]باخ: ماج/مج.

باغا.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) قورباغا، توسباغا

بان/من.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) باغبان، نگهبان

پا.. [اک]باخ: با، پاق.

پاش.. [اک](فعل+اک/فعل)چالپاشماق"ت"

پاق/پا/پاو/پک/پوْو.. [اک](فعل+اک/آد): چالپاق، چالپوْو، چالپا، چلپک، چوُلفا،

پک.. [اک]باخ: پاق.

پوْو.. [اک]باخ: پاق.

ت.. [اک] ۱-(تاثیرسیز فعل+اک/ تاثیرلی ف): دوّزلتمک، یئکلتمک، بؤیوتمک، قیسالتماق، (تاثیرلی فعل+اک/ تاثیرلی ف): چیخارتماق، بئجرتمک، گبرتمک، قوپارتماق، ۲-(یالنیز تاثیرلی فعلی اوْلان) اونوتماق، اوُووتماق، داغیتماق، آلداتماق، ۳-(آد+اک/فعل): دیریتمک/دیری، ایتیتمک/ایتی۳-(کؤکو یووارلانمیش کلمه‌لر): اؤیرتمک،

تا.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) ت‹یاماتا›، توْرتا، شاختا، اوْرتا، یومورتا، آختا (یومورتقاق)

توُ/تی.. [اک](فعل+اک/آد):۱-آغارتی، ایْشیلتی، اینیلتی، پاریلتی، چیغیرتی، خیریلتی، زیریلتی، فیسیلتی، خیشیلتی، شیْریلتی، کوّشولتو، گورولتو، گوّپیولتو، قیریلتی، قارالتی، جینگیلتی، زوْقولتو، دانقیلتی، ونگیلتی، تاقیلتی، شاقیلتی، گؤیرتی، هنیرتی، ۲-یئر آدلاریندا اسکی معنادا

داغ و چای مفهومو وئریر: جیغاتو، سلکه‌تی.

توّر.. [اک]باخ: دار.

تهر.. [اک](ص+اک/صفت):عادی درجه دن چوخ آز درجه دوزلدن، آغ تهر، ساری تهر، اوزون تهر

تی.. [اک]باخ: توُ.

تیر.. [اک]باخ: دار.

ج.. [اک](فعل+اک/صفت)قیسقانج، ایرنج، قارماج،

جا/جه.. [اک] ۱-(آد+اک/آ/صفت)(کیچیتمه، مقدار قئیدی): آزجا (آزاراق)، آزجا/ (ناخوشلوق آدی)، یاخشیجا، بالاجا، چوْخلوجا، قاراجا (بوغدا کوّفو)، قاراجا (قارا تهَر)، آغجا، بوْزجا، داشلیجا، یاغلیجا، اوُنلوجا، گؤیجه، گوّللوجه، آلچا/اَلچه، منجه، بوُنجا، قاینارجا، بالاجا، قیزیلجا، (دیل آدی): تورکجه، اینگلیزجه، فارسجا، ۲-(فعل+اک/آد): دوشونجه، ایلَنجه، اؤیرنجه/تعلیم، گوّنونجه/تضمین،

جاق/جک، جوُق/جوّک، جیق/جیک، چک/چاق.. [اک] ۱-(آد+اک/آ/صفت)(کیچیتمه، آلت آدی): دیلچک، الجک، ائوجیک، شهرجیک، قالاجیق، قیلچیق، داغارجیق، سالجیق/ سلجوق، کؤینکجک، تومانچاق، یالینچاق، اوْیونچاق، بؤجک/بؤقجک، قوْلچاق، ددەجیک، قیزجیق/ قیزجیغاز، ارجیک/ارجیگز، ایْسیجاق/سیجاق، ۲-(فعل+اک/ ص): گؤرجک گونلریمیز، اوْلاجاق، آلاجاق، دالداناجاق، یاناجاق، چاپاجاق، تپه جک/تیخاج، اوتانجاق قیز،

جک.. [اک]باخ: جاق.

جو.. [اک]باخ: چوُ.

جوُق/جوّک.. [اک]باخ: جاق.

جوُل/جوّل/جیل، چوُل/چیل.. [اک](آد+اک/آد) (بنزَرلیک و ایلگی گؤسترمه)اتجیل، آدامجیل، اوْرتانجیل، اؤلومجول، اؤتجول، بالیقچیل، سوُچول، قانچیل، یئییمجیل،

جه/.. [اک]باخ: جا.

جی.. [اک]باخ: چوُ.

جیْغاز.. [اک](آد+اک/آد) (جیق+از) (کیچیتمه) قیزجیغاز، یارجیغاز، قوشجیغاز، ارجیگز،

جیق/جیک.. [اک]باخ: جاق.

جیْل/جیل.. [اک]باخ: جوُل.

چا/چه.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) دوْلچا، خیرچا، پارچا، یارماچا، فیرچا، سئرچه

چاق/چک.. [اک]باخ: جاق.

چوُ/چوّ/چیْ/چی/جو/جی.. [اک] ۱-(آد+اک/آ/ص،ایش،ایش صاحبی): دؤیوشچو، دمیرچی، قاپیچی، سوْلچو، قامچی، ۲-(فعل+اک/آد):ساتیجی،آلیجی،قالیجی، تیکیجی، یارادیجی،

چوّ.. [اک]باخ: چوُ.

چه.. [اک]باخ: چا.

چیْ/چی.. [اک]باخ: چوُ.

چیْن/چین.. [اک](آد+اک/آد) (قوش.آ)سیغیرچین، گؤوَرچین، لاچین، بالیقچین، (آد+اک/آد):یالچین،

خی.. [اک]باخ: غوُ.

خیر.. [اک]باخ: قیْر.

دا/ده.. [اک](ته، تا) (آد+اک/فعل)(ایلقاء مفهومو) تاپداماق، آلداماق/ آلداتماق،ایسته مک، ۲-(سس تق کلمه لر+اک/فعل) خورولداماق، باخ: اوُلدا/ایلدا، ۳- (آد+اک/آد): باخ:داق/دک.

دار/دوّر/ دیر(تار/ توّر/تیر) .. [اک] (فعل+اک/فعل) قوْندارماق، قایتارماق، گؤندرمک، اؤلدورمک، گتیرمک/گلتیرمک، (آد+اک/آد) یالدیر،

داش/دش.. [اک](آد+اک/آد) (معیّت)یولداش، سوْیداش، چاغداش، سیرداش، دیواندا: یئردش: هم یئرلی،

داق/دک.. [اک] ۱-(آد+اک/آد)بایراق/بایداق، جایداق (اوُجا بوْی آدام)، چکیردک، چردک، خوْدک (چوبان یاردیمجی سی)، اوْوورتداق، (محتملا ق حرفینین حذف اوْلماسیندان بعضی کلمه لر اله گلیبدیر): آیدا، ایگده، سئودا، موُیدا (گوّله ین آرواد)، گیرده، جیدا، قوُدا، جیندا، ۲-(فعل+اک/آد): زوّوولدَک/زوّوولداق، شاققیلداق، فیریلداق، زونْقولداق، شیریلداق، قیْغیرداق، ایشیلداق،

دام/دَم/ دوُم/ دوّم/دیم.. [اک] (آد+اک/آد) یؤندم، اردم، دؤردم (چاپماق)، بوّزدوم، (فعل+اک/آد) یاردیم،

دان/دن.. [اک](ص+اک/صفت)تقضیلی درجه، یوخو بالدان شیریندیر؛ فعلدنظرف دوّزَلدناک" اوْخومادان،بیلمه‌دن".

دک.. [اک]باخ: داق.

دَم.. [اک]باخ: دام.

دن.. [اک]باخ: دان.

دو/دی.. [اک](فعل+اک/آد) اخباری ماضی نین اوچونجو شخص ایله مرکب آد دوزَلدیر: اوْلدو بیتدی، تاری وئردی، قاپدی قاپدی، قاپدی قاچدی، وئردی چیخدی، مینگه بئردی/جلال الدین منکبرنی،

دوّر.. [اک]باخ: دار.

دوُروق/دوّروک/دیْریق/دیریک.. [اک](آد+اک/ آراج آدی): بوْیوندورق، چیییندیریک، اگیندیریک (پالتار)، گؤزندیریک (قوْروما توْرو)،

دوُق/دوّک/دیق/دیک .. [اک] (فعل+اک/ص/آد) مقدار بیلدیرن، آلدیغیم کتاب، گوردوگوم فیلم، تاپدیق، سئویندیک، باسدیق/ باسلیق، ساتدیق/ ساتلیق/ ساتیلیق،

دوْم/دوُم.. [اک] باخ: دام.

ده.. [اک] باخ: دا.

دی.. [اک] باخ: دو.

دیر.. [اک] باخ: دار.

دیج/دیش/دوش.. [اک] ساغدیج/ساغدیش، سوْلدوش.

دیْریق/دیریک.. [اک] باخ: دوُروق.

دیق.. [اک] باخ: دوُق.

دیْقجا/دیکجه.. [اک] (فعل+اک/آد) (زامان ظرفی) اوْلدوقجا، گئدیکجه، اسدیکجه

دیک.. [اک] باخ: دوُق.

دیکجه.. [اک] باخ: دیْقجا.

دیم.. [اک] باخ: دام.

را/ره.. [اک] (آد+اک/فعل) (بدن ترپه‌نیشی‌نی گؤسته‌رن فعللر دوزلدیر) تیتره‌مک، قیوراماق، سیچراماق، کوکره‌مک، ساندیراماق، بودره‌مک

راق/رک.. [اک] ۱-(اک/ص+اک/تفضیلی‌ص) قیوراق، بوْزراق، آغراق، خیْرداراق، سئیرک، یاخشی‌راق، گوّده‌رک، قاراراق، دیواندا: آزراق،

۲-(فعل+اک/عالت قئیدی): آغلایاراق، گوّله‌رک، باخ: رک.

ره.. [اک] باخ: را.

ری.. [اک] آد دوّزلدن بیر اک "ایچَری، کیپری"، باخ: اکلر. سردری،

تانری،

سا/سه.. [اک] (آد+اک/فعل) (فعل+اک/فعل) سوساماق، قاپساماق، خامسیماق، یادسیماق، اوزاقساماق

ساق/سک.. [اک] (آد+اک/آد): ارسک، اوْوورساق (ایکینجی ایلده سوّت

وئرن حئیوان)، باغیرساق، دوّمسوک، سَوسَک (ساو+اک)، قورومساق،

قوُرساق، کوّرسک، یوّکسک، هؤوله سک (تله‌سن) ۲-(فعل+اک/آد): آخساق (آخماق)، دیرسک(دیره‌مک)، ساریمساق (ساریماق)، قایساق (سیْوی نین اوّزو، قایماق)،

سال/سوُل.. [اک] (آد+اک/آد) (عربجه یایِ نسبت آنلامیندا) یوخسول، قومسال، قوتسال، آیسال، وارسیل (وارلی)، گوکسل

سک.. [اک] باخ: ساق.

سوُ/سیْ/سی.. [اک] (آد+اک/آد) (بنزرلیک) یاتسی/یاسسی، توّتسو/ توسسو، دلیسی، اوُزونسو، ساخسی، (یئنی کلمه لر): معدنسی (معدنه بنزر)، میمونسی (شبه میمون)، سالخیمسی (سالخیم شکلینده)، ایگنه‌سی (ایگنه کیمی)، چوْجوقسو (اوشاق ایشی، کودکانه)، (اسکی شکلی سوق/سیق اولمالیدیر): پوْرسوق، یاتسیق/یاسدیق، تانسیق/ تانیق، سوّمسوک،

سوُز/سوّز/سیْز/سیز.. [اک] (آد+اک/آد) (ییه لیک قارشیتی، اوْلومسوُز معنا) توتومسوز، وئریم سیز، یئترسیز،

سوُل.. [اک] باخ: سال.

سوْو.. [اک] (ص+اک/صفت): عادی دن آز درجه بیلدیرن، اوُزونسوْو، دلی سوْو،

سه.. [اک] باخ: سا.

سیْ/سی.. [اک] (فعل+اک/فاعلی.ص) آلاسی، گله‌سی، وئره سی،

سی.. [اک] باخ: ایمسی، سوُ، سیْ.

سیْز/سیز.. [اک] باخ: سوُز.

شین.. [اک] (آد/ص+اک/صفت): نئجه لیک آزالدان: آغشیْن، قاراشیْن، ساریْشیْن

غوُ/غی/قو/قی/گی/خو/خی.. [اک](فعل+اک/آد) (آراج آدی، گنل آد)بوُرغو، چالغی، گوّزگو، کرکی، ایلخی/ ایلقی، سوْرغوچو، (آد+اک/آد)یالقو، یالخیْ(خالص)،

غوُن/غین/قوُن/قین/گوّن/گین.. [اک](فعل+اک/مُبالغه.ص) دالغین، اوزگون، سوزگون، یایقین، اوْلقوُن، (فعل+اک/فعل) اوُدقونماق، دالغینماق، داشقینماق،

غی.. [اک]باخ: غوُ.

غین.. [اک]باخ: غوُن.

قا/گه.. [اک](ف/آد+اک/آد)(اصلینده‌قاق/گک اکی اوْلمالیدیر)

دامقا، بلگه، یومورتا(یومورتقا)، سیْرقا، قارقا، یوْنقا،

قاج/قج/کج/گج/قیج(غیج،لانقیج)/قوُج(غوْج)/گوّج.. [اک](فعل+اک/آد) (آراج آدی) سوزگج، توتقاچ، اوّلگوج/اوّلگو، ارکج، اوُتانقاج، باشلانقیج، بیزلَنقیج /بیزله مه آیقیتی، دالقیج، آلقیج.

قار.. [اک]بارانقار، قوْچقار،

قال/گیل.. [اک](فعل+اک/آد)(قابیلیت)یانقال/ یاناجاق، ایشگیل/ ایلیشگیل، قانقال، چانقیل، زیگیل،

قان/کن/گن.. [اک](فعل+اک/صفت)چالیشقان آدام، سورونگن، گمیرگن، بورولقان، یئلکن، دگیشکن، سورونگن،

قَپ/ قیْپ.. [اک](آد+اک/آد) قپ قره، قیپ قیرمیزی،

قج.. [اک]باخ: قاج.

قو.. [اک]باخ: غوُ.

قوُج.. [اک]باخ: قاج.

قی.. [اک]باخ: غوُ.

قیْپ.. [اک]باخ: قَپ.

قیج.. [اک]باخ: قاج.

قیْر/کور/گور/گیر/خیر.. [اک] (آد+اک/فعل) ایشقیرماق، هایخیرماق، هیچقیرماق، چیمخیرماق، فیسقیرماق، قیشقیرماق، پوّسگورمک، هؤنکورمک،

ک.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) توّرک (توّره مک)، بؤرک (بوّرومک)، کوّرَک (کوّره مک)

کن.. [اک]باخ: قان.

کوّ.. [اک]باخ: کیْ.

کور.. [اک]باخ: قیْر.

کیْ/کی/کوّ.. [اک](ظ/ص+اک/ظ، ییه لیک): چوخدانکی، یاخین زامانکی، (ی)منیمکی، بیزیمکی، ائوده کی، منده کی، ائلنازدا کی

کی.. [اک]باخ: کیْ.

گج.. [اک]باخ: قاج.

گک.. [اک](آد+اک/آد) دیواندا: امگک/امک،

گن.. [اک]باخ: قان.

گور.. [اک]باخ: قیْر.

گوّن.. [اک]باخ: غوُن.

گه.. [اک]باخ: قا/گه.

گی.. [اک]باخ: غوُ.

گیر.. [اک]باخ: قیْر.

گیل.. [اک](آد+اک/آد) ازگیل، نیسگیل، ایشگیل، (فعل+اک/آد): ایلیشگیل،

گیل.. [اک]باخ: قال.

گین.. [اک]باخ: غوُن.

لا/له .. [اک] (آد+اک/فعل) لان، لن، لاش لش (آد+ اک+ مک، ماق) لن، لان، لندیر، لاندیر، لاش، لش، لاشدیر، لشدیر، لاندیریل، لندیریل، لاشدیریل، لشدیریل /یاغلانماق، یاغلاندیریلماق، بیرلشمک، بیرلشدیریلمک

لار/لر.. [اک](آد+اک/آد) (چوغول آد، فرقه‌آدی): ائولر، داشلار، سلجوقلولار، سوْلچولار

لاش/لش.. [اک] ۱-(آد+اک/ف لازم): بوّرگه‌لشمک،

لاق/لک.. [اک](آد+اک/چوخلوق بیلدیرن آد، یئرآدی): اوْتلاق، یایلاق، سوُلاق، سوُلوق

لاما/لمه.. [اک](آد+اک/آ/اسم مصدر) دیکله مه، دوزله مه،

لان/لن.. [اک] ۱-(آد+اک/آد) (دیرگی)ترلان، اَسلان، قافلان، سیرتلان ۲-(آد+اک/فعل) (دؤنوشلو، بلسیزفعل) یاغلانماق، ائولَنمک، یارالانماق

لانقیچ.. [اک]باخ: قاچ.

لاوا/لَوی.. [اک](آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) (آراج، آنلام و ایش آدی)باغلاوا، یغلَوی

لایین [اک/ سن]بنزَتمه اداتی " اوْغورلایین: اوْغروکیمی.

لر.. [اک]باخ: لار.

لش.. [اک]باخ: لاش.

لک.. [اک]باخ: لاق.

لمه.. [اک]باخ: لاما.

لن.. [اک]باخ: لان.

لوُ/لوّ/لیْ/لی.. [اک](آد+اک/آ، صفت): (معیت آدی): کؤپکلی، (منسوبیت):آذربایجانلی،زنجانلی، قاشقایلی، (زمان قئیدی): گئجه-لی،(صفت): دادلی، باجاریقلی، یوخولو، (یییه‌لیک آد) پوللو،ائولی،(قابلیت):گئیمه‌لی،گوّلمه‌لی،سئومه‌لی،

لوق.. [اک]باخ: لوّک.

لوّک/لوق/لیق/لیک.. [اک](آد+اک/آد):(ص) یایلیق، بایراملیق، توْخوملوق، (ابزار): باشلیق، گؤزلوک، قولاقلیق، آغیزلیق، قیرخلیق، بارماقلیق، (مکان): سامانلیق، گوّللوک، مئشه لیک، (اسم مصدر) بوللوق، چوخلوق، قونشولوق، (مشاغل): حکیملیک، وکیللیک، شاعرلیک، سوتچولوک، اسلامچیلیق، تملچیلیک (مقام): شاهلیق، اماملیق، مین باشیلیق، لعنتلیک، باخانلیق، هفته لیک، بئشلیک،

لَوی.. [اک]باخ: لاوا.

له.. [اک]باخ: لا.

لیْ/لی.. [اک]باخ: لوُ.

لیق/لیک.. [اک]باخ: لوّک.

ما/مه [اک،سومرجه‹یام›، ت](بللی‌وبلسیزفعل+اک/صفت):آدین نوعونو بیلیریز،آلینماسؤز، دولما توفنگ، کسمه یول (فعل+ اک/آد) (اسم‌مصدر،صفت)دوْلما،آسقیرما، آرتیرما، اکسیلتمه،

ماج/مج/باج/مج.. [اک](فعل+اک/آد)/ دوْلانماج: دوْلانماج، دوگمج، دورمج، گیزلنباج، ساخلانباج، دئمج، پیرتماج،

ماجا/مجه.. [اک](فعل+اک/آد) تاپماجا، توتماجا، اسمه جه، گولمه جه، بیلمه جه

ماجاسینا (مجه سینه).. [اک]فعل‌دن ظرف دوْزَلدن اک " دورماجاسینا، بیلمه جه سینه"

مار/مر.. [اک](فعل+اک/آد) چاخمور،

ماز/مز.. [اک](بللی و بلسیز فعل+اک/صفت): اؤزوللیکلری بیلدیرن، اسم مفعول، آخماز، گولمز، آشیلماز، قورخماز، قانماز، آنلاماز، دوْیماز

ماش/مش.. [اک](فعل+اک/فعل) دیرماشماق، سارماشماق، سیْرماشماق، قارماشماق،

ماق/مک.. [اک](فعل+اک/آد)قازماق (ته دیگ)، باشماق، (آد/فعل+اک/فعل) گوّلمک، یارماق.

مال.. [اک]فعلدن صفت دوزلدن اک: ساغمال.

مالی/ملی.. [اک](لازم و واجب فعل+اک/صفت):بیرایشده لازیم لیک بیلدیرن، اوخومالی مقاله، گؤرمه‌لی‌ایش

مان/من.. [اک](فعل+اک/آد) (مُبالغه و تشدید) شیشمان، یالمان، قوجامان، سؤزمن، یؤنتمن،

مانج/منج.. [اک](آد+اک/آد)دیلمانج، کوّرمانج، قارمانج، قیْرمانج، تیرمانج

مج.. [اک]باخ: ماج.

مجه.. [اک]باخ: ماجا.

مز.. [اک]باخ: ماز.

مش.. [اک]باخ: ماش.

مک.. [اک]باخ: ماق.

ملی.. [اک]باخ: مالی.

من.. [اک]باخ: بان، مان.

منج.. [اک]باخ: مانج.

موُش/موّش/میْش/میش.. [اک](فعل+اک/آ/صفت)گئچمیش زامانی بیلدیرن حادثه، ایسم مفعول اکی، قوجالمیش آدام، قورروموش آغاج، گئچمیش،بیچمیش، گؤرمه میش، دوُرموش، دوّنیاگؤرموش،

موّش.. [اک]باخ: موُش.

مونجو/مینجی.. [اک](سایی+اک/ترتیبی سایی) بیریمینجی، اوّچومونجو،

مه.. [اک]باخ: ما.

میْش/میش.. [اک]باخ: موُش.

میق/میک.. [اک](فعل+اک/آد) قاراموق، قارامیق، چیمدیک.

مینجی.. [اک]باخ: موُنجو.

نا/نه.. [اک] ۱-(آد/فعل+اک/آد): قورنا، فیرتینا، دوُرنا، قیرنا، زوُرنا، زیرنا، اتەنه، ایشگه نه، آروانا، ۲-(فعل+اک/فعل) اسنه مک، آغناماق، قایناماق،

ناز.. [اک](فعل+اک/آد) قوُرناز

ناق.. [اک]باخ: آق(آد+اک/آد)(فعل+اک/آد) جاییناق: جیرناق، دیرناق، قازناق، قاسناق

نه.. [اک]باخ: نا.

نیک.. [اک](آ) چای نیک

وُ/وّ/یْ/ی.. [اک]باخ: او/ای.

ور.. [اک](فعل+اک/آد) گونه ور(آفتابگیر)، بخته ور

ه.. [اک]باخ: آ.

یْ/ی.. [اک]باخ: وُ.

-اؤن اکلر:

١-اؤن: اؤنآد، آؤنآلیش، اؤناک، اؤن اوْخول، اؤن اوْلوش، اؤن بیلدیری، اؤنیارقی، اؤنگؤرو، اؤنسوْروشدورما، اؤنیئییم،

-ایکی کلمهلی سؤزلر: اؤن آوورد، اؤن آیاق، اؤنتکر، اؤن سؤز،

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر: اؤنجل، اؤنلهمه، اؤنجو، اؤندر، اؤنرتی، اؤنرگه، اؤنَری، اؤنسل، اؤنم، اؤنملی،

٢-اؤز: اؤزایشلر، اؤز ائییتم،اؤزآلقی،

-ایکی کلمهلی سؤزلر: اؤز ، اؤز ،

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر:

٣-ایچ: ایچ گؤدو،

-ایکی کلمهلی سؤزلر: ایچؤز ، اؤن، اؤز ،

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر:

۴-اَک: اکاؤدهنک، اکایش، اک یاتیریم، اک بودجه،

-ایکی کلمهلی سؤزلر:

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر: اکلَم، اکلی، اکمک، اکین، اکین، اکه

۵-بیر :

-ایکی کلمهلی سؤزلر: بیرمعنالی،

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر: بیریم، بیرجه، بیریکیم

۶-ایکی:

-ایکی کلمهلی سؤزلر: ایکی اؤزلو،

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر: ایکیز، ایکیلی، ایکیشَر،

۴-یئنیدن:یئنیدن یاپما، یئنیدن قاتیلیم، ...

-ایکی کلمهلی سؤزلر:

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر:

۵-گئری:

-ایکی کلمهلی سؤزلر:

-تک کلمه و اکلی اولاراق ایشله نن سؤزلر:

-اؤزگه دیللردن آلینما اکلر:

١-آ.. [اک](لاتینجه، اؤن اک): آنورمال،

١-آنتی.. [اک](لاتینجه، اؤن اک): آنتی فاشیزم،

٢-یزم، ایست، ایو، اکتیو، ل، لوژی، تیک، ژی، یک .. [اک] (لاتینجه، سوْن اک، آ~) سوسیالیزم، دراماتیست، اکتیو، فورمال، ایده لوژی، مورفولوْژیک،

٣-بی، نا، با.. [اک](فارسجا، ~آ): بی غم، ناخوش، باادب،

٤-دار، کار، باز.. [اک](فارسجا،آ~): ائلدار، طلبکار، اوْیوْنباز،

٥-لار،ی،اوی.. [اک](عربجه،~آ):لامذهب،اقتصادی،دنیوی،

مرکب آدلار، صفتلر و فعللر:

١-ایکی سؤزجوکلو آدلار: ستارخان؛

٢-بیرسؤزون تکراریندن: قالاقالا، کوْساکوسا؛

٣-معناجا ضید ایکی سؤزجوکدن دؤزه‌لن آدلار: واریوخ؛

٤-بیری معنالی و بیری معناسیز(اوُیوم اکی) سؤزلردن دؤزه‌لن آدلار: آدام مادام، شله شوله، سؤرسوموک،

٥-ایکی‌صفت تکراریندن:یاشیل یاشیل چمنلر

٦-معناجایاخین‌ایکی‌کلمه دن: باغلی باغچالی کندلر

٧-یالین‌وآدسال‌صفتلردن:اوجابویلوقیز،سویوق قانلی خانیم

٨-یالین صفت+آد دان دؤزه‌لن صفتلر: گؤیگؤز کیشی

٩-ائیلمسل صفت +آد دان دؤزه‌لن صفتلر: آچیق گوزآدام،

١٠-نسبت اکلی‌آد+صفت دن: گوزوتوخ آدام، دیلی شیرین

١١-نسبت اکلی آد+ آدسال صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: اوستواؤرتولو، گوزوقانلی

١٢-نسبت اکلی آد+ف سل صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: آلنی آچیق کیشی، اوستواؤرتولو مسئله

١٣-مرکب فعللردن دوزه لن صفتلر: تایید اوْلونان ایش

١٤-دان ودن اکلی آد+صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: داشدان یومشاق، آغیلدان کم آدام

١٥-سای+دوزلتمه صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: بئش ایللیک، اون قاتلی ساختمان

١٦-سؤزبیرلشمه لری واسطه سیله دوزه لن صفتلر: بایرام قاباغی، سئچگی قاباغی

١٧-صفت+آد دان دؤزه‌لن صفتلر: خوش قدم آرواد

١٨-سای+آد دان دؤزه‌لن صفتلر: یکرنگ حیات

١٩-آد+ف سل صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: قوش باز اوشاق

٢٠-فعلی صفت دن دؤزه‌لن صفتلر: اویونباز آدام

٢١-صفت+آد دن دؤزه‌لن صفتلر:عادی درجه، یاخشی انسان، آچیق ساری، آلاقارانلیق، آلایاریمچیق

٢٢-اوُیوم اکلریندن دؤزه لن آد و صفتلر: آغ‌آپباغ، بوْمبوش، ساپساری، گؤم گؤی، یام‌یاشیل،

٢٣-مؤرکب فعل لر: (آد، صفت، (ظرف+اوْلماق)گؤزل اوْلماق

٢٤-بیلمک سؤزوندن دؤزه لن فعللر: (فعل+اک+بیلمک) گؤره بیلمک

٢٥-آدلیق آد+ف دن دؤزه لن فعللر: آد قویماق

٢٦-یؤنلوک آد+ف دؤزه لن فعللر: دیله دوشمک

٢٧-چیخیشلیق‌آد+ف‌دؤزه‌لن فعللر:گؤزده قولاقدا اوْلماق

۵–توّرک دیلینده حرف دَییشمه لری(فا:تغییرات حرفی)

۱–ابدال: حرف دَییشمه سی(آچا/هاچا). ۲–ادغام (دنله‌مک/دننه‌مک)، ۳–ادخال: حرف آرتیمی (رضا/ایرضا). ۴–اسقاط: حرف دوّشومو (دستمال/دسمال).

–ا/ع: ایلک هجادا: اعتبار/ائهتیبار،

–ا/ه: ایلک هجادا: آچا/هاچا، اوّرکمک/هوّرکمک، اؤروش/ هؤروش(اطراف)،اؤرمک/هؤرمک،دیواندا:آتا/هاتا،آنا/هانا.

–ا/ی: ایگید/ییگید، ایلان/ییلان، ائنمک/انمک/یئنمک، ایو/ییو، آلوْ/یالوو، ایرمی، ییرمی، اپریمک/ییْپراماق، ایلدیریم/ ییلدیریم، اوّز/یوّز، .

–اوْ/ایّ، اوّ/ایّ: بوُغ/بیْغ، بوُغدا/بیْغدا، پوّله‌مک/پیله‌مک، اوّن/ این(اوّن:سس/اینله مک: زاریلداماق)، سوّدوک/ سیدیک،

–اوّ/یوّ، اوُ یی ْ، ایّ/یی ْ، آ/ی: اوّز/ یوّز، اوُلدوز/ ییْلدیز، ایلان/ ییْلان، ایگید/ ییگید، آلوْ/ یالوْو،

–ب/پ: بیشیرمک/پیشیرمک، بیچاق/پیچاق، بازار/پازار، بوْزماق/پوْزماق،

–ب/ف: میکروْب/ میکروْف، مطرب/ موّتروف، .

–ب/م:بن/من،حاممال/حامبال، بینمک/مینمک، باغبان/ باغمان،

–ب/و: باغبان/باغوان، وفا/بفا، آبادانلیق/ آوادانلیق،

–ب/و: وفا/بفا، وبال/بابال، باغبان/ باغوان.

–پ/ب: یاپماق/ یابباق، اؤپمک/ اؤپبک، اَپمک/اپبک، قاپماق/ قاپباق، تاپماق/ تاپباق، چاپماق/ چابباق.

–ت/د: تاش/داش، دیکمک/تیکمک، یاشید/یایت، ایگید/ ایگیت، چاتیر/ چادیر،

–چ/ش: گئچدی/گئشدی، آچماق/ آشماق، قاچماق/ قاشماق، اوُچماق/ اوُشماق، اوّچ/ اوّش، .

–د/چ، ج: دؤنمک/چؤنمک، دئویرمک/چئویرمک، آخشاماداک/ آخشاماجاق.

–ح–ه/ع–ی: صفحه/صَیفه، قَهوه/ قفه، .

–د/ن: مندن/مننن، ایراندان/ ایرانان، آذربایجاندان/ آذربایجانان، دیندن/دینن.

–ر/ل: ضرر/ ضرل، سارارماق/ سارالماق.

–ر/ایر: رحمان/ایرحمان.

–ره/ل: گله رم/ گللم، اؤله رم/ اؤللم.

–ز/ی: آزاق/آیاق، سئزرک/سئیرک.

–ق/خ: آلماق/آلماخ، بوُلاق/ بوُلاخ، اوْجاق/ اوْجاخ، مقصود/ مخصود،

–ق/غ: بوُلاق/بوُلاغی، دالقین/دالغین، سوْلقون/سوْلغون.

–ک/چ–ج: گؤگرمک/جوّجرمک، گیجیک/ جیجیک، .

–ک/خ: آکتور/ آختور، میکانیک/ میخانیک، تراکتور/ تراختور، کُت/ خوْت، واکس/ واخس، واکسن/ واخسن.

–ک/ه: دؤکتور/ دؤهتور، اکبر/ اهبر، اکدی/اهدی، کؤک/ کؤح، اوّرک/اوّرح، چؤرک/ چؤرح، یئمک/ یئمه‌ح، .

–گ/ی: دوّگمه/دوّیمه، دگیرمان/دَییرمان، ایگید/اییید.

–گ/ی، ق: گ حرفی نین سوّرتولوب گئتمه سی ویا ی حرفینه تبدیل اوْلماسی:امگک/امک،آشقینماق/آشینماق، سؤگود/ سؤیود.

–ل/د: آتلی/ آتدی، ایتلر/ ایتدر، پارتلادی/ پارتدادی، کندلی/کتلی/کتدی، رحمتلیک/ رحمتدیک، نعلتدیک/ نهلتدیک.

–ن+ج/ش: سانجماق/ ساشماق، چکینج/چکیش، قیلینج/ قیلیش، قارینج/ قاریش، نارینج/ ناریش، زرینج/ زریش، .

–ن/ل: دنله‌مک/دننه مک، دانلاماق/ دانناماق، ایرانلی/ ایراننی، آلمانلی/ آلماننی، انلنمک/ اننمک، جانلی/ جاننی، آنلاق/آناق، نئیله ییم / نئینه ییم.

–ن/م: ۱–تنبل/تمبل، آنبار/آمبار، پایبق/پامبیق، ایستانبول/ ایستامبول، ۲–دینمک/ دیممک، قانماز/قاممماز،

–ن/نگ: ن غنّه نین بوتؤولو کله دوّشمه سی: کؤنگول/کؤنول، بانقیرماق/باغیرماق، بنگزه‌مک/بنزه‌مک، .

-و/ف: قهوه/قفه، محو/محف، سهو/ سهف، .

-وی/م: ائویمیز/ ائممیز.

-ی/ذ/ز: دیواندا: چاغاتای دئییشینده ذ حرفی اوْغوز دئییشینده ی حرفینه و قیْپچاق دئییشینده ز حرفینه دؤنوشور: آیاق/آزاق، یاز/یای (ایلک باهار آذربایجاندا و آنادولودا).

حرف آرتیمی: بو حالت اؤزل حاللاردا وجودا گلیر: ۱-بیرلهشیک ایکی کلمه ده ایکی سسلی حرف یانیانا دوّشنده: ؟؟

حرف دوّشومو: ۱-دست مال/ دسمال، دوْت/ دوْس، نفت/نف، آرتیست/ اتیس، قوْرخماق/ قوْخماق، ۲-زعفران/ زفران، جعفر/جفر، رفعت/رفت، دفعه/دفه ۳-گئدیرسن/ گئدیسن، گل آلا/گالا، گؤتورگل/ گؤتوگه، گل گؤروم/ گه گؤروم،

Aa..آا [حرف] ۱-تورک عرب و تورک لاتین الفباسی‌نین ایلک حرفی، سَس بیلیمی باخیمیندان: قالین، دۏز وگئنیش سسلی حرفدیر (فا: اوّلین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

a(aa,ay)..آ(آآ، آی) [اؤنلم] ۱-شاشقین‌لیق، چاغیریش، خطاب، اؤفکه‌لنمه، دۏغرولاما و ممنونلوق و هیجان بیلدیرن بیر سؤز " آ بو نه گؤزل، آ اوُشاق راحات اوُل، آ بو اوْلدوها، آ کیشی چکیل گؤروم". ۲-اک اولاراق ایشله نیر: چکیملی فعل اکی " آلاسانا"؛ آدین یؤنلوک حال اکی " داغا، یوْلا "؛ آددان فعل دوزَلدن اک " بوْشا: بوْشاماق"؛ فعلدن ظرف دوزَلدن اک (ا، ه): " یازا یازا، قاچا قاچا" (فا: آی).

aerodinamik..آئرودینامیک [باخ] آیرودینامیک.

aerostat..آئروستات [آد، یونانجا] هاوا بالوْنو (فا: بالون). balon

aort..آئوْرت [آد، فرانسیزجا] قلبین سوْل طرفینده ووُجودا قان داغیدان دامار، آتار دامار (فا: ~).

ab..آب [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] سوُ (فا: آب). water {بیر سیرا سبب‌لره خاطر و اؤزللیکله آب کلمه سینین تحلیلی دیللرده یایقین و اوْرتاق اولماماسی و تورکجه ائو› اؤو› اوْبا کلمه‌سینه بنزرلیگی و یئنه ده بو کلمه‌نین فارسجانین مختلف دئییشلرینده " اوْو" دئییلمه‌سی اوچون چوخ بیلگینلر آب کلمه سینی اوْی و ائو سؤزونون دَییشیلمیش شکلی بلیبلر، چونکی سو گرچکدن اوْیماقلا اله گلیر و آبادی(ائو)، آبادانلیق یئر، اوْیولاراق اینسان یاشامینا اوُیقون اولان یئرلرده دوزه‌لیر و نائبی بگین دئدیگینه گؤره " ائو و اینسان اولان یئره آبادی دئییلیر و اگر آبادی سؤزو یالنیز آب سؤزیله ایلگیلی اوْلسایدی، بوتون دریالار ان بؤیوک آبادی ساییلاردی"؛ بو مطلبی ده بو سؤزلره اکله مک اولارکی سومئرلرین تانریلاریندان بیری " آبزوُ abzu" آدینا ایدی و معناجا سوُ تانری‌سی دئمکدیر و بو کلمه‌نین سؤیله نیشینده کی آب سؤزجوغو و معناجا سوُ سؤزیله بیر اولماسی بو کلمه‌نین فارسجا اولماماسینی و اوستده کی قانیتلاری کفایت شکیلده گوجلندیریر، باخ: اوْیماق، ائو}.

ab..آب [اؤزل‌آد] آذربایجان و تورک بؤلگه‌لرینده آب‌سؤزیله باشلانان یئر آدلارینا راست گلیریک، بوُ آدلارین آو، ائو، اوْو، آوا شکللیندن آب سؤزونه دَییشدیریلمه‌سی محتملدیر: باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۵ آد سایماق اوْلار).

aba_آبا [آد] ۱-آنا، آبلا. ۲-بؤیوک باجی. ۳-حُرمت اوّچون قادینلارا دئییلن سؤز. ٤-سایقی دَیر، سایقی یا لایق شخص، بعضی تورک بوْیلاریندا آنا. آبلا. بعضی‌لرینده ایسه بابا آنلامیْندادا ایشلنمکده‌دیر[۷]. ۵-خوارزَمشاهلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷] ٦-آلتای تورکلری-ساقای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. (فا: ~). aba {سوُمرجه ‹آبا›؛ دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-آنا۲-آیی، صح، ایلام دیلینده هاتا و هاتی دئییلیبدیر}. ۲-آبا‌(آد، عربجه) آتابابالار (فا: اجداد). aba

abatey..آباتئی [اؤزل‌آد] خوی'دا کند آدی {آبا/ اوْبا+تئی / داغ}.

abatay..آباتای [اؤزل‌آد] باخ: آبا+تای، اینسان آدی[۷].

abacalı..آباجالی [اؤزل‌آد] اوُرمیه'ده کندآدی {اوْبا+جا+لی}.

abacı..آباجی [آد] بوکلمه تورکلرین ایچینده بؤیوک باجی، آنا و بعضادهً خالانی سسله مک اوّچون سؤیله نیر (فا: آبجی). elder sister . {باخ: باجی}.

abaxıl..آباخیْل [اؤزل‌آد] قوزئی آذربایجان'دا یئر آدی[۲٤۰].

abad..آباد [اؤزل آد] آغداش رایونوندا کند ادیدیر، ۱۸۰۹ و ۱۹۱۷جی ایلده آوات و آواد شکلینده قئیله آلینمیشدیر، قازاخیستان، قافقاز و گوْرجوستانداداد بئیله یئر آدلاری واردیر، آوات لار قیرقیز طایفالارینین بیرینین آدیدیر، سلجوقلو یوْرویوشلرینده اونلارلا غربه دوْغرو گله‌لری سانیلیر[۲٤۸].

abad..آباد [صفت، فا] بایندیر، بایندیریلمیش، معمور (فا: آباد). habitable {یئر آدلاریندا عموما " اوْوا، آوا" آدلارینی آباد سؤزونه چئویریللر" حسن اوْوا"، باخ: آب}.

abadan..آبادان [اؤزل‌آد] ۱-جؤمَرت، وئریجی[۷]. ۲-باغیْشلاییجی، روح‌لاندیران ۳-بؤریلَر خاندانیندان " توُغ تیگین " بگین توْرونو ۲-قیْرقیزلارین بیر اوْیماغی و ایلک بگی. ٤-باخ: آب.

abadan..آبادان [اؤزل‌آد] خوزستانین گوْنئییندە بیر شهر آدی (شهر عرب یئرله‌شیملی یئر اولاراق اموی خلیفه لری زامانی گلیشه‌رک آدی عبّادان ایدی، آبادان آدی بو شهر اوّچون قوندارما آدیدیر.

abadanlıq..آبادانلیق [آد] ۱-آبادلیق. ۲-ائو اشیالاری(فا: آبادانی).

abadçı..آبادچی [اؤزل‌آد] فریدن دا کند آدی.

abadlaşdırmaq..آبادلاشدیرماق [تاثیرلی‌ائیلم] آباد ائتمک (فا: آباد کردن).

abadlaşdırılmaq..آبادلاشدیریلماق [بلسیزائیلم] آبادلاشدیرماق ایشی گؤرولمک، آباد ائدیلمک، یاخجی حالا سالینماق (فا: آباد شدن).

abadlaşmaq..آبادلاشماق [تاثیرسیزائیلم] آباداوْلماق، یاشاییش یئری حالینا گلمک.

abadlıq..آبادلیق [آد] ۱-آباد یئر، یاشاییش یئری (فا: آبادی). habitable state

آباده..abadə [اؤزل‌آد] ۱-فارس اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲-آباده بؤلگه‌سینین داغلاری: ساری‌خانی(۸۰ک گ‌د۳۲۸۵)، ۳-آباده-سوُریان بؤلگه‌سینده توّرک کندلری : بند پایین (۹۹ک گ‌د ❊۵۰/ ی‌تو)، بند نو (۸۷ک گ‌د ❊۱۳۰/ ی‌تو)، ترکان هَرابَرجان (۶۰ک گ‌د ❊۶۳۰/ ی‌تو)، توُجَرْدی (۸٤ک گ‌د ❊۲۶۰/ ی‌تو)، جلیل (۷۸ک‌ق‌ب ❊۷۰/ ی‌تو)، چم بَیان (۵٤ک‌ب ❊۳۵۰/ ی‌تو)، چنار روئیه (۸۳ک گ‌د ❊۱۵۰/ ی‌تو)، حاجی‌آباد (۶۱ک‌ب ❊۵۰/ ی‌تو)، حسن آباد خوانسار (۱۰۹ک گ‌د ❊۱۲۰/ ی‌تو)، خوُرجان (۳۰ک‌ب ❊٤۲۰/ ی‌تو)، دلیچه خیر (۶۶ک‌ب ❊۱۷۰/ تو)، ده بید (۶۰ک‌ق‌ب ❊۶۱۰/ ی‌تو)، سلطان‌آباد(۸۷ک گ‌د ❊۷۰/ ی‌تو)، شوْراب (۱۲۶ک گ‌د ❊۷۰/ ی‌تو)، شیرین آباد (۶۰ک‌ق‌ب ❊۱۳۰/ ی‌تو)، علی‌آباد کوشک‌بامداد(۶۲ک‌ق‌ب❊۳۱۰/ ی‌تو)، قاضیان (۸۵ک‌ق ❊۲۷۰/ ی‌تو)، قصر یعقوب (۸٤ک‌ب ❊۱۳۰/ ی‌تو)، قنات‌نو(۲ک‌ب❊٤٤۰/ ی‌تو)، قیشلاق (۷۸ک‌ب ❊۶۳۰/ ی‌تو)، کؤشک شوْراب (۶۲ک‌ق‌ب ❊۱۳۰/ ی‌تو)، مروَشکان (۷۸ک گ‌د ❊۲۰۰/ ی‌تو)، ناصرآباد (۶۱ک‌ق‌ب ❊۳۲۰/ ی‌تو)، نوُیَه (۸۵ک گ‌د ❊۳۵۰/ ی‌تو)، سوُریان (۱۵۶ک گ‌د ❊ ۱۸۲۰/ فا)، اِقلید (۳۲ک گ ❊۱۲۰۰۰/ فا)،

آبار..abar [اؤزل‌آد](آوار/ آپار) ۱-گؤسته‌ریش، هیبتلی‌لیک ۲-باش اَیمز، دیرَنجلی[۷]. ۳-باخ: آوارائلی، اَبرلو، ابرقان، ابهر(فا: ~).

آبارا باشی..abara başı [اؤزل‌آد]ماکی'دا کند آدی {آبار+ا+باشی}.

آبارتما..abartma [آد، دیل‌بیلیمی] آبارتیش، بؤیوتمه، شیشیرتمه، مُبالغه (فا: مبالغه). exaggeration

آبارتماجی..abartmacı [آد، صفت] آبارتیجی، بؤیودوجو، بیر شئیی اولدوغوندان بؤیوک گؤسته‌رن، مُبالغه‌چی (فا: مبالغه گو).

آبارتماجی‌لیق..abartmacılıq [آد] آبارتی جیلیق(فا: مبالغه گویی).

آبارتماسیز..abartmasız [صفت] آبارتیلمامیش(فا: بدون مبالغه).

آبارتماق..abartmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قابارتماق، شیشیرتمک، بؤیوتمک (فا: مبالغه کردن). to exaggerate {قابارتماق کلمه سیندن دؤنوموش اولمالیدیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آبارتمالی..abartmalı [صفت] قابارتمالی بیر شئی، آبارتیلمیش.

آبارتی..abartı [آد، صفت] آبارتما، شیشیرمه، کؤپورمه، قابارتی، قابارتما، مُبالغه (فا: مبالغه) exaggeration {بو کلمه قابارماق-فعلیندن‌آلیناراق قابارتی سؤزونون آیری‌شکلیدیر}.

آبارتی‌جی..abartıcı [آد] آبارتماجی، مُبالغه چی (فا: مبالغه گو).

آبارتی‌جی‌لیق..abartıcılıq [آد] آبارتی جی‌نین ایشی، آبارتی جی اوْلما وضعیتی، مُبالغه چیلیک (فا: مبالغه گویی).

آبارتی‌سیز..abartısız [صفت] اوْلدوغوندان بؤیوک گؤسته‌ریلمه‌ین، مُبالغه‌سیز (فا: بدون مبالغه).

آبارتیش..abartış [آد] آبارتی، بؤیوتمه، یئکلتمه (فا: مبالغه).

آبارتیلما..abartılma [آد]، قابارتیلما، بؤیودولمه (فا: مبالغه).

آبارتیلماق..abartılmaq [بلسیزائیلم]قابارتیلماق، بؤیودولمک، مُبالغه ائدیلمک (فا: مبالغه شدن). to be exaggerated

آبارتی‌لی..abartılı [صفت] اوْلدوغوندان بؤیوک گؤسته‌ریلن، مُبالغه‌لی، بؤیودولموش، (فا: مبالغه آمیز). exaggerated

آبازا..abaza [اؤزل‌آد]عُثمانلی دؤنمی بیرسیْرا تورک پاشالارین عنوانی[۸۲].

آباژوْر..abajor [آد، فرانسیزجا] ایشیغی بیریئره توپلایان و گؤزه دؤشمه ییئین قاباغین آلان بیر نوع چیراق، یالنیز میز اوْستونه ایشیق سالان چیراق (فا: ~). lampshade

آباژوْرچو..abajorçu [آد] آباژور دؤزلدن و ساتان (فا: آباژور ساز).

آباژوْرچولوق..abajorçuluq [آد] آباژوْر دوزلتمه و ساتما(فا: آباژور سازی).

آباژوْرلو..abajorlu [صفت] آباژورو اولان (فا: آباژور دار).

آباسه‌یی..abasəbəyi [آد، بیتگی] چوخ شیرین، شیره‌لی، عطیرلی-یای‌آرمودو نوعو، "باخ: نار آرمودو، داش آرمودو" (فا: نوعی گلابی)[۱].

آباسی..abası [اؤزل‌آد] یاقوُتلاردا بیر کؤتولوک تانری‌سی[۲۱۱].

آباش..abaş [اؤزل‌آد] آباش‌خاتون: ۱-باخ: خانیم یئریشی (کیچیک نارین آدیْم. ۲-هوُلاکوخان'ین گلینی، مَنگو تیموُر خان"ین - خانیمی[۷].

آباق..abaq [اؤزل‌آد] ۱-تمیز، عفّتلی۲-شام سلجوُقلو بگی{باخ: آپاغ}.

آباقا..abaqa [اؤزل‌آد] ۱-یاخین قوْهوم. ۲-آباقاخان، ایلخانلی خانی[۷].

آباقان..abaqan [اؤزل‌آد] ۱-عالیجناب؛ ۲-چاغاتای خانلاریندان[۷].

آباقای..abaqay [اؤزل‌آد] ۱-یاخین قوْهوم، عمی‌اوُشاغی۲-سیبیریا دا سایقین و سؤزو گئچن خانیملارا وئریلن بیر عُنوان[۷].

آباقلی..Abaklı [اؤزل آد] اؤزبَک-کینئگئس بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

آباقی..abaqı [آد]بوستان وباغچا قورخوُلوغو(فا: مترسک) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آباقیر..abaqır [تاریخی‌اؤزل‌آد]قیْرقیزلارین‌اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

آباقیزیل..abaqızıl [اؤزل‌آد] یئنی‌سئی‌ده‌آباکان‌تاتارلاریندان بیربوْی[۵٤].

آباقیْیمیش..abaqıymış [اؤزل‌آد] ۱- کؤنول قیْریجی، جان یاخیجی. ۲-گؤی تؤرک بگلریندن (کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری)[۷].

آباکان‌تاتارلاری..abakan tatarları [اؤزل‌آد] یئنی‌سئی یاخینیندا یاشایان تؤرک بوْیو، بوُ بیرلیکده اوْلان بوْیلار: قوْیبات، ساقای، کاماسین، قاش، بلتیر، شوْر، آباقیزیل، توُبا، کؤاَریک، هاکاس [۵۴].

آباکبَگیم..abakbəyim [اؤزل‌آد] آباقبَییم: اینسان آدی، باخ: آپ-آغ+بَگیم.

آباکلی..abaklı [اؤزل‌آد] اؤزبک کَنگَش اوْیماغی‌نین اولُوبابا لاریندان[۷].

آبالی..abalı [ظرف] ۱-بیرشئیی آز گؤرمه و آزیمساما زامانی دئییلن-سؤز {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر} ۲-آبا سؤزو تؤرکلرده بؤیوکلره وئریلن بیر عنواندیر و بؤیوک باجی، آنا و حتی دده اوْچون ده دئییلمه‌یی قئید اوْلونوبدور[۲۴۸]، یئر آدلاریندا بیر بؤیوگه عاید یئری نشان وئرمه‌گی سانیلیر.

آباندیرما..abandırma [آد] دایانماسینی ساغلاما (فا: تکیه دهی).

آباندیرماق..abandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرینین‌بیر یئره دایانماسینی ساغلاماق(فا: فس). ۲-بیرحئیوانی یئره چؤکدورمک (فا: زمین خواباندن). to lean on hand

آبانگ..abang [باغلاییجی سؤز] اَگر (فا: اگر) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آبانما..abanma [آد] آبانماق ایشی (فا: تکیه).

آبانماق..abanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیه ویا بیر آداما یاسلاناراق دایانماق (فا: تکیه دادن). to lean against ۲-(مج) بیرینه یؤک اوْلاراق اوْنون سیرتیندان گئچینمک. {سانیلیر کی دایانماق سؤزونون دَییشمیش شکلیدیر}.

آبانوْز..abanoz [آد، بیتگی] باخ: آبنوس.

آبای..abay [اؤزل‌آد] ۱-آیدینلیق وئریجی ۲-حئیرت وئریجی ۳-جوُجی خان'ین توْرونو، باتو خان'ین اوْغلو ٤-قازاق اصیْللی دؤنیاجا اوْنلو شاعر(آپای) (۱۹جی یوْز ایل)[۷].

آبایی..abayı [اؤزل آد] بو رقص شکی-زاقاتالا زوناسیندا یارانمیشدیر. بو یئرلرده آهیل قادینا "آبایی" دئیرلر. اونو اساس اعتیباریله آهیل آداملار هم قادینلار، همده کیشیلر اؤینایئرلار. رقصین مئلودیاسینی شکی موسیقیچیلری یاراتمیشلار. بیر قدر موبالیغه لی، گؤلمه لی رقصدیر. رقصین تئمپی آرامدیر. بیر زامان شکیده " آبایی " رقصینی کوللئکتیو حالدا اوینایئردیلار. سونرالار سولو رقصینه چئوریلمیشدیر. " آبایی " نی سولو رقصی کیمی ۳-٤ آدام بیردن، هم ده هر کس اؤزو اوچون یئنی اویوناشی ایله ظاهیری علاقه سی اولمادان اوینایئر[۲۴۵].

آبئشیک..abeşık [آد] مئشه به‌یی.

آب‌باریک..abbarık [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه، قروه و آستانادا چای؛ بوُیین زهرا، کبودرآهنگ ده کند آدی {ائو+واریک: واریلان ائو}.

آبپاش..abpaş [آد، فا] باخ: سوُ سپن، سوُ چیله ین (فا: آبپاش).

آبتال..abtal [آد، عربجه: بدل چوْغولو: اَبدال؛ عارف، صوفی] ۱-ذهنی بؤیومه‌میش، بوُدالا، سرسم، یاوا آدام. ۲-دیلنچی، قلَنَدر، درویش. ۳-ابدال سؤزو عربجه ده یاخشی و دؤز آداملار معناسیندادیر ولی ایندیکی آذربایجان تؤرکجه سینده ترس معنا تاپاراق یاوا آدام اوْچون سؤیله‌نیر؛ قارشی آنلامی: اوُسلو؛ (فا: احمق). fool، silly ۳-باخ: آبدال. {آبتال کلمه سی}.

آبتالجاسینا..abtalcasına [ظرف] آخماقجاسینا (فا: احمقانه). stupidly

آبتاللاشما..abtallaşma [تاثیرسیز ائیلم] آبتاللاشماق ایشی(فا: حماقت).

آبتاللاشماق..abtallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آبتال وضعیته گلمک (فا: احمق شدن).

آبتاللیق..abtallıq [آد] آبتال اولما وضعیتی، آخماقلیق (فا: احمقی). stupidity.

آبجِ..abece [آد] بیردیلده اولان حرفلرین هامی‌سی، الفبا (فا: الفبا). alphabet

آبجسل (آبئ جئ سل)..abe ce səl [صفت] آلفابئتیک، آلفا ب ایله ایلگی‌لی (فا: الفبایی).

آبجو..abco [آد، فا] بوُخسوم، بَکنی، بوْزا، بیرا، آرپا سوُیو.

آبجی..abcı [آد] باجی، بؤیوک باجی (فا: آبجی). {آباجی‌نین قیسساتیلمیشی}.

آبچار..abçar [تاریخی اؤزل‌آد] باخ: اوْوشار، افشار.

آبخازیا..abxazia [اؤزل‌آد] آبخاز: آبخاز'یا اهالی‌سینی تشکیل ائدن خالق.

آبخولو..abxolu [اؤزل‌آد] قئیدار دا داغ آدی.

آبخوْر..abxor [آد، فا] باخ: لیوان (فا: لیوان).

آب‌خوْره..abxorə [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی {اوْو+خارا/ اوْوقارا}.

آبخوْری..abxori [آد، فا] باخ: آبخور (فا: لیوان).

آبدار..abdar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: سوُلو (فا: آبدار).

آبدارلی..abdarlı [اؤزلآد] آوادارلی: اردبیل ده کند آدی {اوْو+دار+لی}.

آبدال..abdal [اؤزلآد] آبتال: ۱-صفوی‌لر دؤنَمینده بیر تورک اوْیماغی نین آدی ۲-دوْغان آوجی اوْغلو، هپتال/ هپتال/ هئپتال/ هئفتال/ اثفتال/ آپتال کلمه‌سینی طایفا آدی بیلیر، شوّکرقایا‘یا گؤره آپتال سؤزو هیند یئرلی اهالینین دیلینده قارلوق سؤزونون ترجمه‌سی اوْلاراق قارلی یئرده یاشایان معناسیندادیر و قارلوق طایفاسینا دئییلیر[۲۰۹]، کامران گوّرون(مورّخ) آفتالیت سؤزونون بو حکومتین حاکیمی آدیندان بیلیر، ۳-توّرکمن-جاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. ٤-بو کلمه گئچمیشده درویش طریقت‌لرینه ویا اوْنلارین بؤیوکلرینه دئییلیردی، بوُ شخص‌لر بیر شئیین اوْلاجاغینی اؤنجه‌دن بیلدیکلرینی ادّعا ائدردیلر. باخ: آغهونلار، قارلوق. ۵-آبدال سؤزه حاقدا جناب بهرالدّین شارق“ین کتابیندادا (تاریخ مختصر تورکستان جنوبی- افغانستان) اؤنملی بیلگیلر واردیر، بورادا بعضی‌لرینه اشاره ائدیریک: افغانستان مملکتی‌نین قوروجولاریندان ”احمد خان ابدالی“ بو قووما منسوبدور، آبدال قوومو تورک طایفاسی اولاراق کؤکو اوغوزلارا گئدیر، نادرشاه زامانی آبدال طایفاسی نادرشاهین خدمتینده ایدی، پیر سوُلطان ابدالی، ١٦جی عصرده علوی بکتاش طریقتینین بؤیوک شاعرلریندن ایدی، قبری افغانستاندا جوزجان ایالتینین مرکزی شبرغان شهرینده دیر و زیارتگاه اولاراق بابا ابدال آدیلا معروفدور، اونون نئچه بیت شعرینه اشاره ائتمک اولار: قوْیون منی حق عشقینه یاناییْم. دؤنن دؤنسون من دؤنمه‌رم یوْلومدان. یوْلدان دؤنوب موّجروم‌مو قالاییْم؟. دؤنن دؤنسون من دؤنمه‌رم یوْلومدان. منیم پیریم غایت اولُو کیشی دیر. یئددیلر اولُوسو قیْرخلار ائشی‌دیر. دؤنن دؤنسون من دؤنمه‌رم یوْلومدان- [۲۰۱-۱۵۷].

آبداللار..abdallar [اؤزلآد] آبتاللار:هشتَری‌ده کند آدی، همدان شهرینین فامنین بؤلگه سینده بیر تورک کندی شیرآبدال آدیندادیر، ق.آذربایجاندا، آغدام،توْووز، اوْردوباد رایونلارینداً کند آدی؛ ق.آذربایجاندا قوْبادلی‌رایونوندا (آبدانانلی)، لاچین رایونوندا (آبداللار)، اوْغوز رایونوندا (آبداللی) کندآدی؛ {باخ: آبدال سؤزونه و آغهونلار}.

آبدان..abdan [اؤزلآد] ۱-اوّنلو، ۲-قازاق اوُلویوّز اوْیماغی بگی[۷].

آب‌درمانی..ab dərmani [آد]سوُ ایله درمان، سوُ تَداوی‌سی، سو ایله درمان ائتمه ایشی (فا: ~). hydrotherapy

آبدست..abdəst [آد، فا]دستاماز، نامازدان قاباق ال اوّز و آیاغین یوُماق ایشلَری، وُضو (فا: وضو). ablution.

آبدست پوْزان..abdəst pozan [آد، دیرگی]شریت گیللردن وُجودو یاستی، بیربیرینه گئچمیش بوْغوم‌لاری اوْلان و بعضا مترلرجه اوُزونلوق‌دا اوْلان‌باغیرساق آسالاغی، شریت(فا: کرم روده).

آبدست پوْزان اوْتو..abdəst pozan otu [آد، بیتگی]قارا و یاشیل رنگلی گولو اولان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). poterium spinosum

آبدست‌خانا..abdəst xana [آد، فا]آیاق یولو، توُوالئت(فا: وضوخانه).

آبدست‌لی..abdəstli [صفت]آبدست آلمیش، دستامازلی(فا: وضودار).

آبدست‌لیک..abdəstlik [آد]آبدست آلینان یئر(فا: وضوخانه).

آبدوغ..abduğ [آد، فا]باخ: آیران (فا: ~).

آبرئویاتوْرا..abreviatora [آد، لا]قیساتما؛ نئچه سؤزون باش حرفلریندن دوزه‌لن کلمه و یا حرفلر، اؤرنک اوچون ”ت.د.ق.“ =تورک دیل قوُرومو عبارتینین قیسا شکلیدیر(فا: اختصار).

آبراش..abraş [باخ]ابرش.

آبرای..abray [اؤزلآد]اینانج، حُرمت، اوْغلان و قیز آدی. {باخ: آبرو}.

آبرایلی..abraylı [اؤزلآد]اینانجلی، حؤرمتلی.

آبرو..abru [باخ]آبیر (فا: ~).

آبریز..abriz [آد، فا]آیاق یوْلو (فا: ~).

آبریخ..abrix [اؤزل آد]قوزئی آذربایجان قبه‌لده کند آدی {باخ: آوریق}.

آبزاس..abzas [آد، آلمانجا]پاراقراف، یازی‌لاردا ایکی سطیر باشی آراسیندا اوْلان بؤلوم (فا: پاراگراف).

آبستراکت..abstrakt [صفت، فر]سوْیوت، سوْمود قارشیتی، مُجرّد ” آبستراکت آنلاییش“ (فا: مجرّد). abstract

آبستراکسیا..abstraksia [آد،فرانسیزجا] آبستراکسیوْن: سوْیوتلاما، مجرد ائتمه، تک‌له‌مه (فا: تجرید). abstraction

آبستراکسیونیزم..abstraksıonızm [آد، فرانسیزجا]سوْیوتچولوق abstractionizm

آبستره..abstrə [باخ] آبستراکت.

آبستره سایی..abstrə sayı [آد]سوْیوت سایی (فا: عدد مجرد، عدد مطلق). abstract number

آبسقون..abısqun [اؤزلآد]خزر دنیزینده بیر یئرآدی.

آبسیْ داغی..absı dağı [اؤزلآد]قازاق‘دا یئر آدی[۲۴۰].

آبشارای..abşaray [آآ]باخ: آوشار+آی.

آبشرون..abşron [اؤزل‌آد] آذربایجاندا بیر رایون آدی، رامهرمزدا داغ آدی(۳٦ک گ‌د۷٦۷). {آفشار+ان› آوشارون› آبشارون› آبشرون، بو کلمه آفشار سؤزونه آن اکی گلمه سیله دؤزلمیشدیر و معناجا بؤیوک و چوخلو آفشار یوردو دئمکدیر، اؤنک اؤچون تورکجه ده: اَر: ارَن؛ اوْغول/ اوْخ: اوْغلان--}.

آبشوُری..abşuri [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {اوْوشاری/ افشاری}.

آبقورا..abqora [آد] قورا سوُیو، کال اوزوم سویو (فا: آبغوره).

آبقورا آشی..abqora aşı [آد] آبقورا ایله پیشیریلن آش‌نوعو(فا: آش-آبغوره).

آبکِش..abkeş [آد، فا] سوُ سوْزن، سوُچیله‌ین (فا: ~). strainer

آبگَردان..abgərdan [آد، فا] بیر نوع اوزون دسته‌لی چؤمچه (فا: ~). ladle

آبگوُشت..abguşt [آد، فا] ات شوْرباسی، بوْزباش، پیتی (فا: ~). broth

آبلا..abla [آد] ۱-بؤیوک‌باجی. ۲-بؤیوک باجی کیمی سایقی گوسته ریلن قیز (فا: آبجی). elder sister {باخ: آبا}. ۳-قیْرقیز-تاقای-ساریْ باغیْش-موْنقوُل بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

آبلالیق..ablalıq [آد] آبلا اوْلما وضعیتی (فا: خواهری).

آبلاوُت..ablavut [آد، فرانسیزجا] سؤز تشکیلی و فعل صرفینده کؤکده‌کی سس‌سیز حرفین دَییشمه‌سی[۹]. (فا: ~).

آبلوکا..abluka [ایتا، آد] قوُشاتما، مُحاصره (فا: احاطه). blockade

آب‌نبات..ababnat [آد] بیر نوع شیرنی (فا: آب‌نبات). (fruit) drops

آبنوس..abnus [آد، بیتگی، فا‹یو] قارا رنگی چوخ برک اوْدوُنجاقلی بیر آغاج (فا: نوعی درخت).

آبوُق‌سابوُق..sabuoq abuoq [آد] یاواشئی‌و ایش[۲](فا: چرت-وپرت) incoherent

آبوُل..abul [اآ] کاشغرده بیر کند آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آبوُنمان..abunman [آد] باخ: آبونه.

آبوُنه..abunə [آد، فرانسیزجا] اؤنجه‌لیک بیر پارایلا بللی بیر سوْره ایچینده بیر شئی آلما، بیرساتیجی وآلیجی آراسیندا اوْلان بیر نوع آنلاشما (فا: ~). subscription

آب‌هاوا..ab hava [آد، فا+ع] بیر یئرین اقلمی، بیر یئرین سوُ و هاوا شرط‌لرینی بیلدیرن بیر کلمه (فا: اقلیم). weather

آبی بگلو..abı bəyli [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {اوْبا+بگلی}.

آبی..abı [اؤزل‌آد] ۱-جان، روُح ۲-سوْیلوُلوق؛ ۳-بؤیوک قارداش. ٤-قئیدار دا کند آدی. ٥-گؤی توْرکلر دؤنَمی بگلریندن؛ کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷]{اوْبا}.

آبی..abı [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آچیق گؤی، ماوی رنگی(فا: ~).

آب‌ی‌بقاء..abebqa [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: آب‌ی حیات(فا: ~).

آبیتای..abıtay [اآ[۷]] اینسان آدی، باخ: آبیْ+ تای.

آبیچ..abıç [تاریخی اؤزل‌آد] کؤنوللو؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آبی‌حیئوان..abeheyvan [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: آب‌ی‌حیات.

آب‌ی‌حیات..abi yat [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاشام سوُیو، افسانه‌لره گؤره اؤلمزلیک گتیرن سوُ، حیات سوُیو (فا: ~). water of life

آب‌ی‌حیات ایچمیش..abi həyat içmiş [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاشی چوْخ اوْلدوغو حالدا جاوان گؤرونن کیمسه حاقیندا دئییلن بیر سؤز.

آبیْدال..abıdal [اآ، تا[۷]] آبیْ+دال؛ توْرکمَن-چاودوُر اوْیماغی بگی.

آبیْدان..abıdan [تاریخی اؤزل‌آد] ایچلی، کؤنول اینسانی؛ قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن.

آبیده..abidə [آد، ع‹آبده›] آنیت، تاریخی اثر و قالینتی (فا: اثر تاریخی). monument

آبیده‌وی..abidəvi [آد، عربجه] آنیتسال، آنیت کیمی (فا: تاریخی).

آبیده‌لشمک..abıdələşmək [تاثیرسیز ائیلم] آبیده اولماق، آنیت لاشماق.

آبیر..abır [آد، فا] اؤز سوُیو، شرف، حیثیت، افتخار (فا: آبرو).

آبیر قوْیماماق..abır qoymamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آبیردان سالماق، خاراب ائتمک.

آبیرحیا..abırhəya [آد] اؤز سوُیو، شرف، حیثیت، افتخار (فا: آبرو).

آبیرسیز..abırsız [صفت] آبیری اولمایان، حیاسیز. (فا: بی آبرو).

آبیرسیزلیق..abırsızlıq [آد] آبیری اولماما وضعیتی (فا: بی آبرویی).

آبیرلاما..abırlama [آد] دانلاما، مذمت ائله‌مه (فا: مذمّت).

آبیرلاماق..abırlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] دانلاماق، مذمت ائله مک. (فا: مذمّت کردن).

آبیرلی..abırlı [صفت] آبیری اولان، حیالی. (فا: آبرودار).

آبیز..abız [اؤزل‌آد] روُحسال، آلتای داستان‌لاریندا اؤنلو بیر قام آدی[۷].

آبیش..abış [ا آ۷] آپیش: ۱-باجاغین دیز قاپاغیندان یوُخاری‌سی ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ، آذربایجان'دا یئر آدی (آبیْش‌آباد)[۲۴۰]. {آبا و آبی سؤزونو خالق دیلینده دئییشی، یئر آدلاریندا سایقین شخص آدینا اشارت اولونمالیدیر}.

آبیْش‌احمد..abış əhməd [اؤزل‌آد] آبیْش‌اَکمه: کلئیبرده کند آدی.

آبیْش‌اَکمه..abış əkmə [اؤزل‌آد] باخ: آبیْش‌اَکمه.

آبیْشقا..abışqa [تاریخی اؤزل‌آد] ایچدن، صمیمی، قازان خان'ین کوْموتانی[۷].

آبیْش‌کمری..abış kəməri [آد] آوْیْش کمری : خالخال دا داغ‌آدی.

آبیشلی..abışlı [اؤزل‌آد] ۱-شاهسون‌ائلی‌بوْیلاریندان، ۲-آصلاندوز یاخین ایندا و حاجی‌خوجالی بوْیونون قیشلاق یئری[۳، ۱۰۸].

آبیْق..abıq [اؤزل‌آد] ایچلی، کؤنوللو؛ اینسان آدی[۷].

آبیْقان..abıqan [تاریخی اؤزل‌آد] آبیْ+قان، سوْیلوُ؛ دؤوه خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

آبیْقای..abıqay [اؤزل‌آد] ایچلی، کؤنوللو؛ اینسان آدی[۷].

آبیک..abyek [اؤزل‌آد] ۱-قزوین اُستانیندا شهر کند آدی {آو+یئی}. ۲-آبِیک بؤلگه‌سینین چایلاری : ایلْوَند (~ زیاران، قوُم دوُزگؤلو، s۱۰b۹)، آتَنَک (~ قوُم دوُزگؤلو، s۳b۱۹)، ۳-آبیک بؤلگه‌سینین کندلری* : آغاجَری (۱۲ک‌م ق/ غ‌تو)، آلاداغلو (۲٤ک‌ب *۳۰)، ابراهیم آباد (۲٤ک‌ب *٤۱۰/ ی‌تو)، باقرآبادتوْرک (قزوین ۱۵ک‌ب *۲۱۰/ ی‌تو)، پاپوُلی (٤۸ک‌گ‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، حاج تپه (۲۳ک‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، حسین آباد رکنی (٦ک‌گ *۲۹۰/ ی‌تو)، خاکشان (۲۷ک‌ب *۳۰۰/ ی‌تو)، خرّم پشته (٤۲ک‌ب *۳۰۰/ ی‌تو)، خطایان (۲۷ک‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، رضی آباد (۳۰ک‌ب *۲۳۰/ ی‌تو)، زرگر (۱۲ک‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، شفیع آباد (۲٦ک‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، شهرآباد (٤۲ک‌ب *٤۲۰/ تو)، شهرستان (۳۹ک‌ب *۱۷۰/ ی‌تو)، عبدال تپه (۲٦ک‌ب *۸۰/ تو)، عبدل آباد (۳۰ک‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، قازانچال، قاراقباد (۱۷ک‌ب *۳٤۰/ ی‌تو)، قازانچال (۱٦ک‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، قیزقالا (۳۵ک‌ق‌ب *۱۳۰/)، قیزقالا وکرمعلی قیشلاق، قیشلاق حکیم آباد (۱۰ک‌گ‌د *۱٤۳۰/ ی‌تو)، گلیزور (۳٦ک‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، گنجاب (۱۲ک‌گ‌د *۱٦۰/ تو، اینانلو طایفاسی)، محمدآباد (۳۲ک‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، محمودیان (۱۸ک‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، مرآباد (۳٦ک‌ب *۲۰۰/ تو)، منصورآباد (۱۹ک‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، نودوز (٦۸ک‌ب *۵٦۰/ ی‌تو)، هزارجوُلفا (۳۵ک‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، یزبر yəzbər (۳۹ک‌ب *۲۹۰/ ی‌تو)، یعقوب آباد (۱۵ک‌گ‌د *۷۰/ ی‌تو)،

آبی‌کوثر..abe kösər [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] جنّت سوُیو، کوْثر سوُیو، جنت ده کوثر ایرماغیندا آخیلان سوُ (فا: ~). paradis water

آبیکه..abikə [اؤزل‌آد] عالیجناب، یوّکسَک کؤنوللو[۷].

آبیْل..abıl [تاریخی اؤزل‌آد] کؤنوللو، ایستَکلی؛ خوارزم-مُحمّدخان'ین اوْغلو[۷].

آبیْلاق..abılaq [تاریخی اؤزل‌آد] آبلاق: آبیْل+آغ؛ قیْچاق‌خانی یادگارین اوْغلو[۷].

آبیْلای..abılay [ا آ۷] قازاق خانلاریندان (م۱۸جی یوّزیل)[۷].

آبیماق..abımaq [ل] گیزله مک، اؤرتمک(فا: پوشاندن) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آبین..abın [اؤزل‌آد] موُتلو، مَمنوُن؛ آلتای-چوُر اوْیماغی بگی[۷].

آبیْناق..abınaq [اؤزل‌آد] ساکین‌لشمیش، کؤنول راحاتلیغی ایچینده[۷].

آبی‌نئیسان..abe neysan [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] نئیسان یاغیشی کیمی(فا: آبِ بهاره).

آبینج..abınç [اؤزل‌آد] باخ: آبیْنچوُ: آووُنج، تَسلّی[۷].

آبیْنچوُ..abınçu [اؤزل‌آد] باخ: آبیْنچ: آووُنج، تَسلّی[۷].

آپ..ap [اؤن اک] اؤن اک اولاراق کلمه‌نین آنلامینی شدّت لندیریر "آپ آغ" (فا: نوعی پیشوند) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آپ بو آپ اول› نه بو نه او: نفی علامتی؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹آپ آق ‹توّم آغ›}.

آپ‌آجی..ap acı [صفت] چوخ آجی (فا: خیلی تلخ).

آپ‌آچیق..ap açıq [صفت] هئچ باغلی یانی اولمایان، تامامیله آیدین و آچیق (فا: کاملا باز).

آپ‌آچیق لیق..apaçıqlıq [آد] آپ آچیق اولما وضعیتی (فا: وضعیت باز).

آپ‌آز..apaz [صفت] چوخ آز (فا: خیلی کم).

آپ‌آغ..apağ [صفت] توّم‌آغ، بوّتون‌ایله آغ، آغ آپباغ (فا: سفیدِ سفید).

آپ‌آلاجا..apalaca [صفت، دده] کاملا آلاجا(فا: ابلق).

آپ‌آنسیز..apansız [ظرف] بیردن بیره، هئچ بکله‌مه دن (فا: ناگهان).

آپ‌آیدین..apaydın [صح] چوخ آیدین، بللی، آچیق (فا: واضح).

آپ‌آیری..apayrı [صفت] چوخ آیری (فا: کاملا جدا).

آپا..apa [اؤزل‌آد] آبا: اوُلو، بؤیوک، سایقی و حُرمت قازانمیش، بعضی توّرک بؤلگلرینده "بابا" آنلامیْنا دا ایشلنمکده‌دیر[۷]. ۲-آپا-: آپا سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: آپاؤکه، آپااوّرَک، آپابای/ آپابگ، آپابَرک، آپابیل، آپابیلگَن/ آپابیلگه، آپاتؤر/ آپاتؤره،

آپاتارخان/ آپاتارکان، آپاتاش، آپاتاغ، آپاتان، آپاتای، آپاتَکین، آپاتَگ، آپاتوُر، آپاتوُغ، آپاتیگین، آپاچئری، آپاخان، آپاداغ، آپادوُر، آپادوُراق، آپادوْغان، آپاساوجی، آپاسای/ آپاسوْی، آپاغای، آپاغوُت، آپاغوْر، آپاغوُرت، آپاغوْلوْک، آپاقارا، آپاقایا، آپاقوْجا، آپاقوُل/ آپاقوُلو، آپاقیْر، آپاگوْر، آپاگوْن، آپایئل، آپایازقان، آپایازقی، آپایاکشی، آپایوْروک، آپایوْل،

آپاایْشبارایابقوُ..apaişbarayabqu [تاریخی اؤزل‌آد].غربی- گؤی‌توْرکلرین گنل والیلریندن

آپاتوُلوخاقان..apatuluxaqan [تاریخی اؤزل‌آد]شاتوْ توْرکلری دؤنَمی خاقانی[۷].

آپاخاقان..apaxaqan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌توْرک‌خاقانلاریندان[۷].

آپار..apar [اآ[۷]]باخ: آوار.

آپارات..aparat [آد، لا]قوُرغو، آلت (فا: آلت).

آپارتماق..apartmaq [ائتدیرگن ائیلم]آپارماق ایشینی گؤردورمک، آپارماغا مجبور ائتمک (فا: فس بردن).

آپارتمان..apartman [آد، فرانسیزجا]نئچه‌قاتلی تیکینتی‌لرده یئرلشیم ائولرینین هر بیرینه وئریلن آد (فا: آپارتمان).

آپارتوْپار..apartopar [ظرف]تالاش وعجله ایله، تله سیک (فا: با چابکی).

آپارماق..aparmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آلیب گؤتورمک، بیر شئیی الینه آلاراق ویا دالینا یوْکله‌یه‌رک ویا یانیجا بیر یئردن باشقا یئره کؤچورمک، اؤزیله گؤتورمک "کتابلاری آپاردی" (فا: بردن). to carry ۲-چالماق، قاچیرماق" اوْغرولار گئنه اینه‌یی تؤوله‌دن آپاردیلار". ۳-(مج)قازانماق" یاریشی کیم آپاردی؟". ٤-بیرشئیی سوْرتوب یوخ ائتمک "بندی سئل آپاردی، اسید بارماغیمی آپاردی". ۵-باییلماق، بیهوش اولماق "مریضی ایینه آپاردی". ٦-صرف ائیله مک، ایشلنمه سینه سبب اوْلماق "بوُ ایش بئش گوْن واخت آپارار". ۷-" اؤزونو" کلمه سیله بیرلیکده بیر قایدادا حرکت ائتمک مفهومو دوْزلدیر "اؤزونو یاخشی آپاریر". ۸-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "ایش آپارماق، مُبارزه آپارماق، مُحاربه آپارماق، تبلیغات آپارماق، اجلاس آپارماق، یوُخو آپارماق، لذّت آپارماق، فیکیر آپارماق، قان آپارماق" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آبیماق›: گیزلتمک، تا}.

آپاریجی..aparıcı [صفت]قاباغا آپاران، مجری (فا: مجری).

آپاریجی قوّه‌لر .. Aparıcı quvvələr [آد]حاکیم قوّه‌لر، ان گوْجلو و سؤز صاحیب اوْلا قُدرتلر.(ف: قدرتهای حاکم و اصلی).

آپاریلماق..aparılmaq [بلسیزائیلم]آپارماق ایشی گؤرولمک، "شئی لر آپاریلدی" (فا: برده شدن).

آپاز..apaz [آد]اوْووُج (فا: کف‌دست){بوکلمه "آیا" سؤزجوغونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر، باخ: آیا۱}.

آپازلاماق..apazlamaq [تاثیرلی‌ائیلم]اوْووُج لاماق (فا: چنگ زدن).

آپاغ..apağ [اآ[۷]] ۱-آغ، تَمیز، ناموُسلو، عفّتلی، ۲-چنگیزخان'ین توْرونلاریندان؛ بابوُر خان دؤنَمی کوْموتان آدی(آپاکخان).

آپاغ‌بَگیم..apağbəyim [تاریخی اؤزل‌آد]تیموُرلوُلار دؤنَمی اوْنلو بیلگین و دؤولت آدامی، حُسین بایقارا'نین خانیمی[۷].

آپاقان..apaqan [تاریخی اؤزل‌آد]قازاق: کیچییوْز، بای‌اوْغلو و قاراساقال‌اوْیماق‌بگی[۷].

آپالاق..apalaq [آد]توْکلری‌تام‌چیخمامیش قوُش بالاسی(فا: جوجه) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آپاندیس..apandis [آد، طب، لا] کوْر باغیرساغین‌اینجه بارماق کیمی سوْن بؤلومو و اوْنون التهابی (فا: ~). appendix

آپبا..apba [آد]بعضی یئرلی دئییشلرده آنا عنوانی یئرینه ایشله نیر.

آپپاق .. Appak [اؤزل آد]قازاق-کیچلیوْز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

آپریوْر..aprior [ظرف، فرانسیزجا]اؤنسل، بیرگؤرگو و دئنه‌مه‌یه دایانماییب و ساده جه عاغیل یوْل ایله اوْرتایا قوْیولان گؤروش و قوُرال (فا: پیش فرض).

آپریوْری..apriori [آد، فرانسیزجا]اؤنجول، دئنه‌مه‌یه یوْخ عاغیل یوْل ایله اؤنجه‌دن قبول ائدیلن، تکلیف ائدیلن قارشیلیق "کانت فلسفه سینده زمان و مکان مفهوم و قاوراملاری اؤنجول اوْلاراق قبول ائدیلیر"[۲۱۸]. (فا: ~)

آپستروْف..apstrof [آد، یونانجا]یازیلی سؤزلرین ووُرقولو یئرلرینده قوْیولان نُقطه ویرگو علامتی، نُقطه‌ویرگول (فا: ~).

آپسوُ..apsu [اآ، سوُمرجه]سوُمئرلرده یئرین آلتینداکی ایلکین سوُلار[۱۱٦].

آپسه..apsə [آد، فرانسیزجا]چیبان، چیوزه، ایرین ییغینتی‌سی (فا: آبسه).

آپلان..aplan [آد، دی، ت]سئچان جیسیندن بیر حیئوان.

آپوُر ساپوُر..apur sapur [ظرف]دارماداغین، قارماقاریشیق، پریشان {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آپوْبند..apobənd [اؤزل‌آد]لنکران دا داغ آدی[۲٤۰].

آپوْستریوْری..apostriori [آد، فرانسیزجا]سوْنجول، "دئنئمه و تجربه یوْل ایلا الده ائدیلن بیلگیلر سوْنجول بیلگیلردیر"[۲۱۸].

آپوْکوْپا..apokopa [آد، فرانسیزجا]اختصار یوْل ایله ویا بعضی حرف

لرین دؤشمه‌سیله سؤز دؤزلمه" آیروپلان / آیرو، آلانگ / آلان".

آپوُل آپول..apul apul [ظرف] سالالانا سالالانا (یئریمک) {دده قورقوت و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آپی..apı [آد، تورکمنجه] اوْخ ایلانی (فا: مار افعی).

آپیش..apış [آد] باجاقلارین آراسی، بوُدلارین ایچ طرفی[۲] (فا: قسمت داخلی ران).

آپیشما..apışma [آد] آپیشماق ایشی، اوتورُما.

آپیشماق..apışmaq [تاثیرسیزائیلم] حیئوان یورقوُنلوقدان باجاقلارینی آییراراق چؤکمک، اوتورُماق (فا: نوع نشستن حیوان)[۲].

آپیلاماق..apılamaq [ل] گؤنلونو خوش ائتمک، اوْخشاماق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آت..at [آد، دیرگی] ۱-دیرناقلی حیوانلارین تک بارقلی آلْت تاقیمیندان اوْلان و مینمک، چاپیتماق و یوْک چکمک اوْچون یارارلی حیوان" باخ: جیدیر آتی، مینیک آتی، یدک آتی" (فا: اسب) equus caballus ۲-شطرنج اوْیونوندا بیر مؤهره آدی (فا: مهره اسب). a horse {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صحاح‌العجم‌ده ایشله‌نیبدیر}.

آت‌آت..atat [باخ] اوُشاق لار آراسیندا آت اوْیونو.

آت‌آغیزلی‌اوْروز..at ağızlı oruz [اؤزل‌آد] دده‌قورقود بوْی‌لاریندا بیر قهرمان آدی.

آتا..ata [آد] ۱-بیر کیشی‌نین‌اوشاقلارینا گؤره نسبتی (فا: پدر) father ۲-(مج)آدین و سوْیوُن باغلی اوْلدوُغو کؤک، بؤیوک و سایقین بیر کس؛ قروپ ویا بیر قورومو یئتیشدیره‌نه حُرمت اوچون وئریلن آد. ۳-آتالار شکلینده اجداد معناسیندا ایشله‌نیر" آتالاربئیله دئییرلر"، ٤-(آ)بیر تورک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار {سوُمرجه ‹آددا›، ایلام دیلینده هاتا و هاتی سؤیله‌نیر؛ اسکی‌لرده اویغور تورکلری آراسیندا آتایا" قانگ، کانک" دئییلیردی[۳۰]؛ بو کلمه آد سؤزیله ایلگی‌لیدیر، چونکی اسکی‌لردن بری هر شخص آتاسینین توسط ایله تانینیب و آدلانیردی، بو سببه هر شخصین اصل آدی آتاسینین بللی اولماسیلا بللی اولوردو و گئتدیکجه بیر شخصین آدی نی بللی ائدن کیمسه اونون آتاسی اولاراق آتا عنوانیندا تانینیبدیر، بو کلمه‌لرین سومرلره قدَر اوُزانماسی عربجه ده آدام سؤزونوده آتا کلمه‌سینه باغلایابیلیر و گرچکدن آدم‌‹آدام کلمه‌سی بؤیوک آتا سایبلیر، لاتینجه atavism, atavus کلمه‌لری نیاکان مفهوموندا بو کؤکه باغلانیر، باخ: آنا؛ بو کلمه تاراما سؤزلویونده ده ایشله‌نیبدیر}.

آتا...ata [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: آتااَر، آتابؤری، آتابَرک، آتاخاقان، آتاسوُ، آتاسوْی، آتاقارا، آتاقال، آتاقام، آتاقایا، آتاقوُرد، آتاقیْلیچ، آتاگؤن، آتامبؤرو، آتامبای، آتامَر، آتامَرک، آتاوئردی، آتاوْل.

آتاآنا..ata ana [آد] ار و آروادین‌اوشاقلارینا گؤره نیسبتلری (فا: پدرمادر)

آتاآناسیز..ata anasız [صفت] آتاسی آناسی اولمایان، یئتیم (فا: یتیم).

آتاآنالی..ata analı [آد] ۱-آتاسی و آناسی اولان. ۲-سوْیلو و کؤکلو آدام، اردملی و دوْز اینسان (فا: پدر مادر دار).

آتاارکیل..ata ərkil [آد] دده بگلیک، ارککلرین قادینلارا اوْستون اولان دؤنمی‌نین آدی (فا: پدرشاهی).

آت‌اوْلن..at ölən [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

آتا اوُشاغی.. Ata Uşağı [اؤزل آد] آفشار بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

آتابابا..ata baba [آد] بیر نسلین ایلک بانی‌لری (فا: پدرجد). grandfather

آتابابادان قالما..ata babadan qalma [آد] چوخ اسکی وچوخ گئچمیش دن قالما، قدیملردن قالمیش، ارثی (فا: ارثی).

آتابالا..ata bala [آد] آتا ایله اوُشاغی (فا: پدر و بچه).

آتابای..atabay [اؤزل‌آد] ۱-گنبد شهری نین مرکزی بخش اینده بیر کندیستان اولاراق ۵۰کندی و ۱۸۰۰۰نفر* نُفوسو واردی بو یئر آدی بیر تورکمن طایفاسی آدینا باغلیدیر و اهالی سی تورکمندیلر؛ ۲-کیچیک آتابای گُنبد ده کند آدیدیر.

آتابای..atabay [اؤزل‌آد] باخ: آتابگ.

آتابگ..atabəy [اؤزل‌آد] آتابای: ۱-بؤیوک‌آتا ۲-باخ: آتابگلر. ۳-تورکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

آتابگلر..atabəylər [اؤزل‌آد] سلجوقلو سلطانلاری بیر شهزاده‌نی بیر ایالته والی گؤنده‌ره‌رک اوْنونلا بیرلیکده اوْغوز بگلرینده‌ن بیر آتابگ ده گؤنده‌ریردیلر، آتابگ بو شاهزاده یه دؤولت و حربی ایشلرینده کؤمک ائدیب و ایشلری دؤزَنلی گئتمه‌سینه چالیشیردیلار، سلجوقلو امپراتورلوغو داغیلاندان سوْنرا آتابگلر کیچیک دؤولتلر قوُردولار، بونلارین اؤنملی‌سی آذربایجان آتابگلری ویا ائلدنیز اوْغوللاری (م۱۲۲۵-۱۱٤٦)، موصل آتابگ‌لری (م۱۲۸٦-۱۱٤۷)، سوُلقور ویا فارس آتابگلری (م ۱۲۸٦-۱۱٤۷)، و حلب آتابگلری ایدی (فا: اتابکان).

آتابگلیک..atabəylik [باخ] آتابگ اوْلما وضعیتی.

آتابوْغان..ata boğan [آد] دده سین اؤلدورن (فا: پدرکش). patricide

آتابوُلاغی..atabulağı [اؤزل‌آد] بوُکان'دا کند آدی.

آتابیر..atabir [آد] آتالاری بیراولان کیمسه‌لر.

آتاتۆرک..atatürk [آد] تۆرکیه جُمهوریت‌ینین قوُروجوسو (فا: آتاترک).

آتاچ..ataç [آد] آتاج: ۱-بؤیوکلوک گؤستەرن اوُشاق. ۲-آتالاردان گلن (فا: پدرانه) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتاجان..atacan [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

آتاجیلیق..atacılıq [آد] بؤیوک آتابابالارین تؤره و عادتلریله گئتمه (فا: راه و روش آبا اجدادی).

آتاچای..ataçay [اؤزل‌آد] دوه‌چی بؤلگه سینده چای آدی[۲۴۰].

آتاخان..ataxan [آد] بؤیوک آتا، بؤیوکلر اوچون بیر عنوان، دؤولتین ایلک قوُروجو بؤیوگو، دؤولته آد وئرن کیشی.

آتادان..atadan [اؤزل‌آد] میراث، معنوی میراث[۷].

آتادان‌بیر..atadan bir [باخ] آتابیر.

آتادان‌قالما..atadan qalma [آد] ارث وقالینتی اولاراق آتادان قالمیش (فا: ماترک). estate

آتار توتار..atar tutar [آد، سن] آتیب توتان هر شئی، بالاجا حالدا آلچاق اوُجا یئر، باخ: آتیش.

آتار دامار..atar damar [آد، طب] قلبدن وُجودا قان داشییان و ووُرقولاری دوُیولان دامار (فا: سرخرگ). artery {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آتاَری..ataəri [اؤزل‌آد] آتا اَری: آتالارینا و گئچمیشینه سایقْلی[۷].

آتاسؤزو..atasözü [آد] اوُزون تجرُبه سوْنوجو قیسسا و موثر شکیلده دؤزه‌لن سؤزلر، اؤرنک اوْچون "آغاجی ایچیندن قوُرد یئیر" (فا: ضرب المثل). proverb

آتاساغون..atasağun [آد] ۱-حکیملرین‌اَن بؤیوگو، باش‌حکیم؛ شامانیست گله‌نک‌ده اَن ایی قاملار اوْچون ایشلنیر ۲-تورکوستاندا شهرآدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتاسال..atasal [صفت] آتالارلا ایلگی‌لی اولان (فا: مربوط به پدر).

آتاسای..atasay [اؤزل‌آد] حُرمتلی‌آتا، سایقی‌لی‌آدام، اوْغلان‌آدی(فا: نام‌پسر)

آتاسی یانماق..atası yanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوخ چتین لیگه دؤشمک.

آتاسیز آناسیز..atasız anasız [صفت] اؤکسوز، یئتیم (فا: یتیم).

آتاسیز..atasız [صفت] آتاسی اولمایان، آتا طرفیندن یئتیم اولان (فا: پدرمرده). orphan

آتاسینا اوْد ووُرماق..atasına od vurmaq [باخ] آتاسینی یاندیرماق.

آتاسینی‌یاندیرماق..atasını yandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] شدّتلی‌جزا-لاندیرماق، چوخ‌اینجیتمک.

آتاش..ataş [اؤزل‌آد] باخ: آداش، اوْغلان آدی (فا: نام پسر).

آتاق..ataq [صفت] ۱-دوشونجه‌سیزجه وسایقی‌سیزجا اوْرتایا آتیلان سؤز و یا هرشئی، آتماجا" آتاق سؤزلر هر مجلیسده دانیشیلماز" (فا: حرف کنایه). rash ۲-بیر شاهین تؤرو[۷].

آتاقارداشلی..ataqardaşlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

آتاقان..ataqan [تاریخی اؤزل‌آد] آتا+قان؛ آتیلای‌خانا یاخین بیر هوُن بگی[۷].

آتاقای..ataqay [تاریخی اؤزل‌آد] قازاق: اوْرتایؤز، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان.

آتاقلیق..ataqlıq [آد] آتاق آتماغا مناسب گلن هر شئی(فا: کنایه ای).

آتاقوُل..ataqul [آد] آتاقوُلو: اینسان آدی: آتاسینا قوُل وتابع اولان[۷].

آتاکیمی..ata kimi [باخ] آتا یانا (فا: پدرانه).

آتاگؤج..atagüc [آد] گؤجونو آتالاریندان آلمیش، اینسان آدی[۷].

آتالا..atala [اؤزل‌آد] ۱-اینسان آدی، تانیْنمیش، اؤنلو و زَنگین[۷]. ۲-یاپارلی-سالوُربوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].

آتالار..atalar [باخ] بؤیوک‌لر، اجداد" آتالار بئیله دئییرلر".

آتالار سؤزو..atalar sözü [باخ] آتا سؤزو.

آتالان..atalan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، تانیْنمیش، اؤنلو و زَنگین[۷].

آتالای..atalay [اؤزل‌آد] ۱-آد آلمیش، تانینمیش، ۲-بعضی‌لریجه آتیلا"نین اصلی آدی، باخ: آتیلا (فا: نام‌پسر)[۷].

آت‌آلماسی..at alması [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، دؤیولو میوه سی اسهال اوْچون یارارلیدیر، قاباتیلمیش کؤکوده بؤیرک و مثانه داشی نین اریب دوْشمه سی اوْچون ایشله نیر[۱۳۶].

آتالمیش..atalmış [اؤزل‌آد] آدالمیش: ۱-اؤنلو، مَشهور ۲-تیموُرگؤرخان‌ین اوْردوباشی‌لاریندان ۳-قازان خانلارینین عُنوانلاریندان[۷].

آتالی..Atalı [صفت] آتاسی اولان (فا: پدردار).

آتالی..atalı [اؤزل‌آد] عطالو: بسده‌کانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

آتالی‌آنالی..atalı analı [باخ] آتاآنالی.

آتالی‌بالالی..atalı balalı [صفت] آتا ایله اوشاقلاری (فا: پدر و بچه هاش).

آتالیق..atalıq [آد] ۱-آتا ایله اوولاد آراسینداکی قانقوْهوم لوغو" آتالیغینی دانماق"۲-آتایا یاراشان رفتار و داورانیش، آتاکیمی ترپه‌نیش(فا: پدری)۳-اؤگئی آتا، آتا یئرینی توتان (فا:

ناپدری)stepfather٤-شرقی تۆرکوستان'دا ۱۹جی‌قرن باغیم‌سیزلیق مُجادله‌سی وئرمیش اویغور بگی(آتالیق‌قازی) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آتالیق ائتمک..atalıq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] آتا کیمی باخیب بؤیوتمک و ائیتمک.

آتامان..ataman [آد] ۱-آتا کیمی، سایقیدَیر کیشی ۲-بیرقیْسیم - تاریخچیلره گؤره عُثمانلی قوُروجوسو عثمان'ین اصیل آدی بوُدور، بیر قیْسمیده آتمان دئییر[۷]. (فا: بزرگ خاندان).

آتامانلیق..atamanlıq [آد] باشچی لیق، آتا کیمی ترپنمه.

آتامبگ..atambəy [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز-اوُیسوُن اوْیماغیْنین اوُلوبابالاریندان[۷]

آتاموْی..atamoy [تا] آتام+اوْی؛ دؤشؤنجه؛ قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

آتان..atan [آد] ایغدیش ائدیلمیش دوه {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتان داش..atan daş [اؤزل‌آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

آتاوْستو ایش(گؤرمک)..at üstü iş görmək [صفت، ظر، کؤ] باشدان سوْوما، تلَسیک گؤرونن ایش (فا: کار سرپایی).

آتااوْقای..ataoqay [تاریخی اؤزل‌آد] آتااوْخای/آتوْکای: ۱-سی‌ئن‌پی خانی ۲-قوُبیلای‌خان‌ین ژاپوْن فتحی‌اوْچون یوْللادیغی کوْموتان.

آتاوه‌لیگی..at əvəliyi [آد، بیتگی] چوخ ایللیک، ۵/ ۱متر بوْیدا بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

آتاویزم..atavizm [آد، فرانسیزجا] آتاجی لیق لا ایلگی لی، چوخ اوُزاق آتابابالارا باغلی بیراؤزل لیگین گؤرونمه‌سی (فا: ~). {باخ: آتا}.

آتااوْیناتماق..at oynatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ایگیدلیک گؤسترمک، آت مینیب چاپماق.

آتااوْیونو..at oyunu [آد] آغاج اوسته مینه‌رک اوُشاقلارین اویناديقلاری بیر اویوُن آدی.

آتاوُت..ataut [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا چای آدی[۲٤۰].

آتای..atay [اؤزل‌آد] ۱-اؤنلو، ۲-آخیْن ۳-باخ: آدای، اوْغلان آدی[۷].

آتایانا..atayana [ظرف] آتا کیمی، آتایا اؤزل اولان (فا: پدرانه). fatherly

آتایوُرد..atayurd [آد] اینسان آدی، باخ: آتا+یوُرد[۷].

آتئرینا..aterina [یو› آنادولو] باخ: گؤموش بالیغی.

آتئیزم..ateizm [آد، یونانجا] تانری تانیمازلیق، تانری‌لاری دانما، تانری‌سیزلیق، آللاه‌سیزلیق (فا: آتیزم).

آتئیست..ateist [آد، یونانجا] تانری تانیماز، تانری‌لاری دانان، آللاه‌سیز (فا: خدا نشناس).

آتباتان..atbatan [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی {۱-آت لارین اوْستون گلدیگی یئر ۲-آت لارین دایاندیغی یئر}.

آت‌باز..at baz [آد] سون درجه‌ده آت‌سئون، آت اویناندان(فا: اسب باز).

آت‌بازلیق..at bazlıq [آد] آت سئومه، آت اویناتما.

آت‌باشی گئتمک..at başı getmək [تاثیرسیز ائیلم] برابر اولماق.

آت‌باقلاسی..at baqlası [آد، بیتگی] بیرنوع کیچیک باقلا، آجی باقلا (فا: نوعی باقلا).

آت‌بالیغی..at balığı [آد، دیرگی] باخ: سوُ آیقیری.

آتبوُلاق..atbulaq [اؤزل‌آد] علی‌بایراملی دا کند آدی[۲٤۰].

آت‌پیتراغی..at pıtrağı [آد، بیتگی] بیرنوع‌بیتگی(فا: علف‌بابا‌آدم) arctium

آت‌توُتان..at tutan [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی {آت بئجه‌ریلن یئر}.

آتتیس..atːs [اؤزل‌آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

آتجیل..atcıl [صفت] آت ساخلاماغی سئون (فا: اسب دوست).

آتجیل‌لار..atcıllar [آد] آت ائششک و قاتیر کیمی تک بارماقلی ممه‌لی‌لر سوْیو (فا: اسب سانان).

آت‌چاپان..at çapan [آد] آت یاریشیندا اولان، آت یاریشما اشتراک-چی‌سی، آت سورن (فا: سوارکار). jockey

آت‌چاپدی..at çapdı [آد] باخ: آت چاپدیرما.

آت‌چاپدیرما..at çapdırma [آد] آت اوْیناتما (فا: اسب دوانی). horse-race

آت‌چاپدیرماق..at çapdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آت اوْیناتماق (فا: اسب دوانی کردن).

آت‌چاپماق..at çapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آت سورمَکله یاریشماق.

آت‌چاپیتماق..at çapıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آت سورمَکله یاریشماق.

آت‌چَکَنلر..at çəkənlər [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولودا چوْخراق آت یئتیشدیرمکله مشغول اولان و تورک بوْی‌لاریندان تشکیل تاپان بیر بیرلیک[۸۵].

آتچی..atçı [آد] ۱-آت بسله ین، آتا باخان، آت ساخلایان (فا: پرورشگر) ۲-یاخجی آت مینن، آت مینن(فا: سوار کار).

آت‌چیبینی..at çibini [آد] باخ: آت میلچگی.

آتچیلیق..atçılıq [آد] آت ساخلاما، آت یئتیرمه (فا: پرورش اسب).

آتدانماق..atdanmaq [باخ] آتلانماق.

آت‌دره‌سی..at dərəsi [اؤزل‌آد] ساییق‌الا، میانادا کندآدی {آت‌بئجه-ریلن‌یئر}.

آتدیرماق..atdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] ۱-آتماق ایشینی گؤردومک (فا: دور ریختن) ۲-یوُنو و پامبیغی دیدمک (آراجلا).

آتدیریلماق..atdırılmaq [بلسیزائیلم] آتدیرماق ایشی گؤرولمک(فا: ف‌م).

آتراکسیوْن..atraksion [آد، فرانسیزجا] سیرک ده ویا بیر گؤستَری ده سئییرچی‌لرین نظرینی ان چوخ جلب ائدن حیصّه.

آترانوْچ..atranoç [اؤزل‌آد] بایْندیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

آتَرْک..atərk [اؤزل‌آد] آذربایجان ده کند آدی[۲٤۰].

آتروْپاتئن..atropaten [اؤزل‌آد] بوُ دؤولت کیچیک میدیا یعنی مانا اراضی سینده یارانمیشدی ومانا دؤولتی‌نین وارث ایدی، بوُ اؤلکه ده یاشایان ائللرین بعضی سی: ماتیئن‌لر (هوری/ میتانی‌لرین قالینتی‌سی)، ساقارتی(زیکیرتولارین واریشی)، کاسپی‌لر (کاس‌لارا باغلی)، ساک‌لار، موغ‌لار (ماد بیرلیگینه داخل ایدیلر)، آزَرلر (آز قوْمونا باغلی)، پاوسیک‌لر، ماردلار، تیبارئن‌لر؛ آتروپاتئن‌ین باشکندی "قازاکا"= گنجک شهریدی (بوُ آد کاس آدیلا ایلگی لی اولمالیدیر) بو شهر عربجه قایناقلاردا جئنیزه گلیب و ایندیکی ماراغا و اورمو گؤلونون جنوب شرقینده یئر آلمیشدی، اسلام دؤورونده بو شهره شیز دئییلیردی و بیناسینی آلپ ارتونقایا منسوب بیلیرلر، آتروپاتئن اراضی سینده یاشایان طایفالار دیشاری‌دا اولان حتی گوجلو حکومتلره‌ده راحتلیکله یئنیلمه‌دیلر، هخامنشی‌لر نه‌قدر چالیشسالاردا قاراداغدا ساکن‌اولان کاسسیت/ (کاسسی)، ماردلار، موسک‌لار (ماساقئت‌لر)، تیبارئن‌لر، موْغ‌لاری اؤزلرینه تابع ائده-بیلمه‌دیلر، استرابون یونان تاریخچی‌سی بو دؤولتدن بئیله آد آپاریر "آتروپاتئن‌لرین گوْجلو قوْشون‌لاری وارایدی، ائرمنی‌لر و پارتی‌لر تئزتئز اونلارا هجوم ائدیردیلر، لاکن اونلار مقاومت ائدیب توْپراق لارینی گئری آلیردیلار"، آتروپاتئن‌اراضی‌سی‌پارتلار زامانی یاریم مستقل حالدا اداره اوْلوردو، م ق ۲۲٤جو ایلده ساسانی‌لر قدرته چاتاندان سوْنرا آتروپاتئن اوْنلارین اؤنملی بیر ایالتینه چئوریلیر[۸]. {باخ: آذربایجان}.

آتروْپین..atropin [آد، فرانسیزجا] گؤزل آرواد اوتوندان اله گلن و طبابتده ایشله‌نن و آغری کسن بیر زهیرلی مادّه (فا: ~).

آتریبوْت..atribot [آد، فر، فلسفه] بیر حادثه‌نین ویا بیر شئیین آیریلماز و دایمی اؤزل لیگی" حرکت مادّه‌نین آتریبوتودور"

آتساق..atsaq [اؤزل‌آد] اؤنلو؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آت‌سوْرمه..at sürmə [آد] آت اوْیناتما (فا: سوارکاری). jockeying

آت‌سوْرن..at sürən [صفت] آت مینن، یاخشی‌آت سورن (فا: اسب-سوار).

آت‌سوْولار..at sovlar [آد، دیرگی] آت، ائششک و زئبرا کیمی بارماقلی و امجک‌لی حئیوانلارین عام آدی، آت گیللر (فا: تیره اسب).

آتسیز..atsız [اؤزل‌آد] ۱-آتی اولمایان. ۲-آدسیز، آدیْنی اَلده ائده‌مه-میش ۳-فقیر، وارلیقسیز. ٤-اینسان آدی: ~آی، ~اَر.

آتسیزْخان..atsızxan [تاریخی اؤزل‌آد] خوارزمشاه، سلجوقلو، کوُمان، آلتیْن اوْردو و خوارزم خانلاریندان[۸۵]، اوْغوزنامه‌ده تاتار خان'ین اوْغلو.

آتش..atəş [آ] ۱-اوْد، یانقین ، ایشیق ساچان شئی. ۲-قیزقینلیق، جوْشقونلوق. ۳-توْفنک وتوپدان آتیلان هر شئی (فا: ~). fire {فا› باخ: اوْد› اوْت}.

آتش‌آچماق..atəş açmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: گوْللـه‌له مک(فا: آتش کردن).

آتشپالیدی..atşa palıdı [آد، بیتگی] آت کستانه سی، ۱۵متر بویوندا ائنلی یاپراقلاری اولان وچیچکلری خوش ایسی لی، یاپراقلاری قارشی‌قارشیا اوْلان بیرآغاج(فا: شاه‌بلوط). hip aesculus

آتشپالیدی گیللر..atşa palıdıgillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لی (ایکی لپه‌لی) بیتگی لردن بیر سوْی (فا: شاه بلوط). hippocastanaceae

آتش‌بؤجک‌لری..atəş böcəkləri [آد، دیرگی] قین‌قانادلی‌لاردان ایْشیل بؤجک‌لرینین آیری آدی (فا: کرم شبتاب ها). lampyuridae

آتش‌بؤجگی..atəş böcəyi [آد، دیرگی] ایشیل بؤجگی، قین قانادلی‌لاردان، قارانلیقدا ایشیلدایان، اکلم باجاقلی بیر بؤجک (فا: کرم شب تاب). lampurus nuctiluca

آتشبار..atəşbar [صفت، فا] اوْد یاغدیران (فا: ~).

آتشباز..atəşbaz [آد، فا] اوْد اوْیناداں (فا: ~).

آتشبازلیق..atəşbazlıq [آد] اوْدلا اویناما (فا: آتشبازی). firework

آتش‌بگ..atəş bəy [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

آتشپاره..atəşpara [آد، فا] ۱-اوْد پارچاسی، قیغیلجیم، شراره. ۲-(مج)اوْد کیمی اوْلان اوشاق، شولوق اوشاق (فا: ~).

آتش‌پرست..atəşpərəst [آد، فا] اوْدپرست، اوْدا تاپینان (فا: آتش‌پرست).

آتش‌چیچکی..atəşçiçəyi [آد، بیتگی] نعناع‌لاردان و باللی بابا گیللردن قیرمیزی چیچکلی بزک گوْلو (فا: نوعی گیاه). salvia

آتش‌حدّی..atəşhddı [آد] آتیلان گولـله توپ ویا مرمی‌لرین تأثیر و اتگی دایره‌سی (فا: حدّ آتش).

آتشخانا..atəşxana [آد، فا] اوْدلوق، اوْجاق (فا: آتشخانه).

آتش‌خطی..atəşxtı [آد] آتیلان گولـله توپ ویا مرمی‌لرین یئری (فا: خطّ آتش).

آتش‌دیبی..atəşdıbı [آد] قازماق، قازانین دیبینده قالانی (فا: ته دیگ).

آتشرنگ..atəşrəng [آد، فا] اوْد رنگینده اولان، قیرمیزی (فا: آتشرنگ).

آت‌شفتالی‌سی..at şaftalısı [آد، بیتگی] اتی چَوده گیندن آیریلمایان بیر شفتالی نوعو (فا: نوعی شفتالو).

آتشفشان..atəşfişan [صفت، فا] اوْد پوّسکورن، اوْد ساچان، یاناردا‌غ (فا: ~).

آتش‌قوردو..atəşqurdu [باخ] آتش بؤجگی.

آتشکده..atəşkədə [آد، فا] اوْدتاپیناغی، اوْدا تاپینانلارین تاپیناغی. fireplace

آتش‌کس..atəşkəs [آد] اوْد دوردورما، ساواشمایی کسمک ایشی (فا: آتش بس). cease-fire

آتشگاه..atəşgah [آد، فا] اوْدلوق، اوْد یئری، اوْدتاپیناغی (فا: ~). fireplace

آتشگاه..atəşgah [اؤزل‌آد] اردبیل، خیاو دا کند آدی.

آتشلاندیرماق..ataşlandırmak [تاثیرلی‌ائیلم] اوْدلاماق، اوْد وورماق (فا: آتش زدن).

آتشله‌مک..atəşləmak [تاثیرلی‌ائیلم] آتشه توتماق، اوْدلاماق (فا: زیر آتش گرفتن).

آتشلی..atəşli [آد، فا] اوْدلو (فا: آتشین).

آتش‌لیک..atəşlik [تاثیرلی‌ائیلم] اوْدلوق، اوْد یانان یئر، کوّلمان (فا: آتشگاه).

آتشلی‌لیک..atəşlilik [آد] آلوْولولوق، حرارت لی لیک، قیزقین لیق.

آتشناک..aətşnak [صفت، فا] اوْدلو، قیزقین (فا: آتشین).

آتشه توتماق..atəşə tutmaq [باخ] آتش آچماق.

آتشی‌شیروانی..atəşi şirvani [اؤزل‌آد] قاجار دؤورونون اوّللرینده یاشایان بیر توّرک شاعری[١٤١].

آتشی‌مراغه‌ای..atəşi mərağei [اؤزل‌آد] قاجار دؤورونده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[١٤١].

آتشین..atəşin [صفت، فا] اوْدلو، قیزقین (فا: آتشین).

آت‌صفت..at sifət [صفت] اوّزو یئکه و اوُزون اولان (فا: اسب صفت).

آتاق..atqaq [آد] ١-ساری رنگلی بیر بیتگی. ٢-قاریندا عمله گلن ساری سوُ خسته لیگی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آت‌قایتاران..at qaytaran [آد، بیتگی] بیر نوع ایری تیکانلی اوْت، قانقال.

آت‌قَجَلی..at qəcəli [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

آتقوُجو..atqucu [آد] آتان (فا: پرتاب کننده).

آت‌قوُلاغی..qulağı [باخ] اوه‌لیک.

آت‌قوُلانجاری..at qulancarı [آد، بیتگی] بیر نوع بوْزومتول ایری قوُلانجار.

آت‌قوْوماق..at qovmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آت سورمَکله یاریشماق.

آت‌قوُیروغو..at quyruğu [آد، بیتگی] ساپلارینین ایچی بوش، اسپورلاری ساپین اوجوندا، یاش یئرلرده یئتیشن کؤک ساپی عؤمورلو اوْلان، توخداج اوچون ایشله نیلن (فا: گیاه دم اسب). hippuris vulgaris ,equisetum arvense

آت‌قویروغوگیللر..at quyruğugillər [آد، بیتگی] دامارلی، چیچک سیز بیتگی‌لردن و ائیرَلتی اوْتو گیللردن بیر بیتگی (فا: تیره دم اسبیان).

آتقی..atqı [آد] ١-بیرشئین اوزه‌رینه آتیلان تیر و بوُجور شئیلر. ٢-باش و بوْیونا اؤرتولن اؤرتوک٣-قاپی پنجره و کؤرپویه (چای‌ین ائینه) آتیلان آغاج، دمیر ویا بتوْن دیرک. ٤-باشماق اوّستونده کی باغ. ٥-آرغاج (فا: پوُد). ٦-آرتیق و یاراماز اولاراق اتشیگه آتیلان هر شئیی (فا: دور ریز). waste ٧-(دا)بؤیوک یابا، شانا. ٨-زیان (فا: زیان). loss

آتقی‌ایپلیک..atqı iplik [آد] توخوماجیلیقداائئینه‌آتیلان ایپ، آرغاج(فا: پود

آتقی‌لاما..atqılama [آد] آتقی لاماق ایشی (فا: طناب کشی).

آتقی‌لاماق..atqılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-توخوما آراجیندا ائینه ایپ آتماق، آرغاج لاماق (فا: طناب کشی کردن). ٢-گوّللـه آتماق.

آتقی‌لی..atqılı [صفت] آتقی‌سی اولان (فا: طناب کشی شده).

آت–کشدی .. At-Keşti [اؤزل‌آد] آلتای‌توّرکلری‌بوْی‌لاریندا‌ندیر[٨١-١٥٨].

آت‌کستانه سی..at kəstanəsi [باخ] آتشا پالیدی.

آت‌کستانه‌سی گیللر..at kəstanəsigillər [باخ] آتشا پالیدی گیللر.

آتَکه..atəkə [اؤزل‌آد] آدی یئکه، آدی‌اَکه؛ بابوُر خان دؤنَمی بگ‌لریندن[٧].

آت‌گؤزلوگو..at gözlüyü [آد] آت گؤزونو قوْرویان توْر.

آت‌گتیرن..at gətirən [آد، بیتگی] باخ: یوْغورت اوْتو.

آت‌گوّجو..at gücü [آد] ترپتمه گوّجونو اؤلچمک اوّچون بیر بیریم. "بیر آت گوجو ٧٥ کیلوگرم متر ثانیه ایله برابردیر " (فا: اسب

بخار). horsepower

آتگؤن داغ..atgün dağ [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

آتلاتما..atlatma [آد] آتلاتماق ایشی (فا: جهش، پرش).

آتلاتماق..atlatmaq [انتدیرگن ائیلم] ۱-بیرینی بیر یئردن آتلاتاراق گئچیرتمک (فا: موجب جهیدن یکی شدن) ۲-(ل) کؤتو بیر وضعیتی گئچیشدیرمک، باشیندان ساوماق (فا: رد نمودن).

آتلاتیلماق..atlatılmaq [بلسیزائیلم] آتلاتماق ایشی گؤرولمک (فا: فم جهیدن).

آتلاز..atlaz [باخ] آتلاس، اطلس.

آتلاما..atlama [آد] ۱-آتلاماق ایشی. ۲-بیر آرخ ویا بیرشئیین اوستوندن گئچمه‌وسیچراما (فا: جهش)۳-(مج)، بیرتهلیکه‌نی رد ائتمک. ٤-سوُ قاتیلاراق دورو حالا گتیریلمیش قاتیق، آیران "یایین آتلاماسی قیشین اوْوماجی".

آتلاماج..atlamac [آد] دار دره و چای و یارغانلار اوزه رینه آتیلان کیچیک کؤرپو (فا: پل کوچک چوبی مانند).

آتلاماداشی..atlamadaşı [آد] سویو گئچمک اوچون آراسینا قویولان بؤیوک داش، بیرینین بیر انگل ویا مانع‌دن گئچمه‌سی اوچون یارارلانان وسیله ویا اینسان (فا: مجازا پله ترقی).

آتلاماق..atlamaq [ل، سن] ۱-بیر یئردن آتلانماق، بیر شئیین اوستوندن آتلانماق، گئچمک، اؤتمک، آشماق، بیر صینیفی آز زاماندا گئچمک (فا: جهیدن). ۲-(مج) کؤتو بیر اوْلایی و ایشی گئری ده بوراخماق (فا: رد نمودن). {بو کلمه آت سؤزو ایله ایلگی‌لی اولاراق اصلی مفهومو آتلا سیچرایب گئچمک دئمکدیر}.

آتلامباج..atlambac [باخ] آتلانباج.

آتلانباج..atlanbac [آد] ۱-اوُشاقلارین اویناديقلاری بیر نوع آتلاما اویونو، اوُشاق‌لار بئل‌لرینی اَیه‌رک بیربیرینین بئلیندن آتیلاراق اوْینانان بیر اویون آدی (فا: نوعی بازی بین بچه ها). ۲-دار دره، چای ویا یارغان‌لار اوزه ریندن آتیلان کیچیک کؤپرو.

آتلاندیرما..atlandırma [آد] ۱-آتلاندیرماق ایشی. ۲-تویلاردا گلینی آتا میندیریپ بگ ائوینه آپاراراق چالینیان بیر اویون هاواسی، بیر تورک خالق اویون هاواسی‌نین آدی (فا: نام آهنگی).

آتلاندیرماق..atlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آتا میندیرمک، آت صاحبی ائتمک. ۲-(ائتد) آتلانماسینا سبب اولماق (فا: جهاندن).

آتلانقیچ..atlanqıç [آد] سوُیوگئچمک اوچون آرایا قویولان داش و یا آیری شئی، آتلاما داشی (فا: سنگ وسط جوب).

آتلانما..atlanma [آد] آتلانماق ایشی (فا: جهیدن). resilience

آتلانماج..atlanmac [باخ] آتلانباج.

آتلانماق..atlanmaq [س، سن] ۱-آتا مینمک. ۲-آت یییه‌سی اوْلماق. ۳-بیر آرالیغی اؤتوب گئچمک، سیْچراماق، هوْپانیب گئچمک، بیر تهلیکه‌نی رد اولماق. ٤-اوره‌گی چیْرپینماق (فا: جهیدن). to jump or leaop

آتلانیب دوْشمه..atlanıb düşmə [آد] آتلانیب دوشه‌رک اویناماق (فا: جست وخیز). gamboling

آتلانیش..atlanış [آد] ۱-آتلاناراق گؤرولن بیرنوع ایدمان (فا: پرش-ارتفاع). jump high ۲-سیچراما (فا: جهش). jump

آتلی..atlı [آد] ۱-یییه‌سی اولان، آتا مینیمیش(فا: اسب‌سوار). rider ۲-اینسان آدی: آتلیْای، تلیْبای، آتلیْخان، آتلیْخانیم، آتلیَر،

آتلی آغاج..atlı ağac [آد] آغاجلا اویناناں بیر اوُشاق اوْیونو (فا: نوعی بازی کودکان).

آتلی‌قاریشقا..atlı qarışqa [آد، دیرگی] آتلی قارینجا: آیاقلاری اوزون و یئهین گئدن بیرقاریشقا (فا: مورچه سواره). poneragrondis, an ant

آت‌مئیدانی..at meydanı [آد] ۱-آت اوْیناتما یئری، آت قوْشدورما یئری (فا: میدان اسب دوانی) ۲-(اؤزل‌آد)سربند ده داغ آدی race-course

آتما..atma [آد] آتماق ایشی (فا: اسم مصدر از پریدن).

آتما سؤز..atma söz [آد] آتاق، آتماجا سؤزو، بیرینه توخونان سؤز (فا: متَلک). sarcastic

آتماجا..atmaca [آد، دیرگی] ۱-دوْغان جنسیندن، آولانمادا استفاده اوْلونان کیچیک، ایتی، اوُزون جاییناق لی، قیسا قارماق دیمدیکلی، بیرتیجی بیر قوش، قیرقی (فا: قرقی، نوعی باز، شاهین) royal، accipirter nisus ۲-(ص) ۱-کنایه‌لی سؤز، ساتاشماق اوچون دئییلن سؤز، آتما سؤز (فا: کنایه). irony ۳-(تاریخی اؤزل‌آد)سَلجوقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

آتماجا آتماق..atmaca atmaq [تاثیرسیز ائیلم] کنایه‌لی سؤز آتماق، ساتاشماق، سؤز آتماق (فا: کنایه زدن).

آتماجالاماق..atmacalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آتماجاسؤیله‌مک، سؤزآتماق(فا: حرف‌پراندن).

آتماجالی..atmacalı [آد] آتماجا اوزل لیگی اولان سؤز (فا: کنایه آمیز).

آتماق..atmaq [ل] ۱-تؤنله‌مک، توُللاماق، بیر یانا توْلازلاماق، بیر نسنه‌نی بیر یئره بوُراخماق و قوْیماق "داش‌آتماق" ۲-حبسه سالماق "حبسه آتدیلار". ۳-گوللـه کیمی شئیلری ایشلتمک "تؤفنگ

آتماق، توپ آتماق، فوزه آتماق". ٤-اؤرتمک، بوروماک "اوستونه بیر یورقان آتدی". ٥-(مج)سؤز آتماق و ساتاشماق. ٦-دؤیونمک، ووُرماق، ترپَنمک "اوره‌یی و نبضی آتماق". ٧-سؤکولمک "آز قالدی پالتارین تیکیشی آتسین". ٨-اوزاتماق "الینی آتیب کتابی توُتدو" ٩-ایچمک "بیر استکان آراق آتدی" ١٠-سپمک"توخوم آتماق"(فا: انداختن)١١-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوزَلدیر"جان آتماق، کئیف آتماق، ال آتماق، آددیم آتماق، پوشک آتماق". to throw{دیوان لغات تورک، گؤیتورک داشیازیلاری، سنگلاخ سؤزلویونده و صحاح العجم ده ایشله-نیبدیر}.

آتموسفئر..atmosfer [آد، فرانسیزجا]هاوا یوُواری، گؤی کوره‌سی (فا: آتمسفر).

آتمیان..atmiyan [اؤزل‌آد]سراب‌دا کند و هئریس‌ده چای آدی {آت+ مایان}.

آتمیانلی..atmiyanlı [اؤزل‌آد]قاراداغ قاراچورلو طایفاسینا باغلی اوبا آدی[٣، ١٠٨].

آتمیش..atmış [آد]اللی دوققوزدان سونراکی سایی (فا: شصت). sixty

آتمیش..atmış [اؤزل‌آد] آتما ائیلَمینده اولموُش (اوخ، قارقی و بنزَری) (تاریخی اؤزل‌آد) سیبیر خانلاریندان (آتمیش خان)[٧].

آتمیق..atmıq [آد]ار سوُیو، ارککلیک اورقانیندان ائشیگه آتیلان سوُ، تور، اسپئرما (فا: منی).

آتمیلچه‌یی..at miılçəyi [آد، دیرگی] آتلارین قانینی سومورلان بیر نوع میلچک (فا: خر مگس).

آتمینمه..at minmə [آد] آت اوینا‌تما (فا: سوارکاری). jockeying

آتمینن..at minən [آد] یاخجی آت سوُرن (فا: سوارکار).

آتوُق..atuq [آد] ١-بوللوق، بَرکت ٢-اینسان آدی، آتوُقبای.

آتولییه..atoliyə [آد، فرانسیزجا] ایشلیک، رسیم و هئیکل کیمی صنعت ایشیچی‌لری‌نین ایشله دیگی یئر (فا: آتلیه).

آتوم..atom [آد، فرانسیزجا]بیر کیمیاسال اؤیه دوزَلدن پارچاجیق، مولکوللاری دوزه‌لدن پارچاجیقلار، الکترون پروتون وپوزیترون دان دوزه‌لن پارچاجیق (فا: اتم). atom

آتوم‌بومباسی..atom bombası [آد] آتوم‌لارین قاناشماسیلا دوزه نیلن بومبا (فا: بمب اتمی). atomic bomb

آتوم‌بومبو..atum bombu [آد] آتوم‌لارین قاناشماسیلا دوزه نیلن بومبا (فا: بمب اتمی). atomic bomb

آتومچو..atomçu [آد] آتوم ساحه سینده چالیشان (فا: متخصص اتم).

آتومسال..atomsal [آد] آتوملا ایلگی لی (فا: اتمی). atomic

آتومسال‌رآکتور..atomsal reaktor [آد] آتوم گوج ایله ایشله ین رئاکتور (فا: رآکتور اتمی). atomic reactor

آتوم‌ساواشی..atom savaşı [آد] آتوم بومبالاریلا دوزه نیلن ساواش (فا: جنگ اتمی). atomic (nuclear) war

آتوم‌سایی‌سی..atom sayısı [آد]هر آتومون هیدروژن آغیرلیغی معادلینده اولان آغیرلیق سایی‌سی (فا: عدداتمی)atomic number

آتوم‌گوجو..atom gücü [آد] آتوم چوده‌لریندن اوره تیلن گوج (فا: نیروی اتمی). atomic emergy

آتومیزم..atomizm [آد، فرانسیزجا]ماده‌نین دایم ترپه‌نیشده اولان و بؤلونمزلیگینی ساووناں بیر قدیمی گؤروش و فلسفه (فا: اتمیزم).

آتومیستیک..atomistik [آد، فرانسیزجا] آتومیزمه عاید اولان (فا: اتمی). atomic

آتی..ati [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گله جک (فا: آتی).

آتیالداغ..atyaldağ [اؤزل‌آد] قوبوستاندا جئیران گئچمز چاپینا یاخین داغ آدی.

آت‌یئمز..at yeməz [اؤزل‌آد] اسفراین دا کند آدی.

آتیب‌توتماق..atıb tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-بیر شئیی اللریله یوخاری آتیب دوشرکن توتماق. ٢-(مج)ایی دؤشونمک، اؤلچوب بیچمک.

آتیج..atıc [آد] اوشاقلارین جویز و چوخورلا اویناديقلاری بیر اوبون آدی (فا: نوعی بازی بین کودکان).

آتیجی..atıcı [صفت] ١-پامبوق آتان، حلاج. ٢-نیشانجی، ایی توفنگ آتان، اوخ آتان (فا: تیرانداز) shooter ٣-(مج)سؤزآتان، آتماجا آتان (فا: کنایه‌گو).

آتیجیلیق..atıcılıq [آد] ١-اوخ و توفنگ آتما ایشی، اوخ آتماق ایشینی ایی‌گؤرمه (فا: تیراندازی). ٢-یون آتما ایشی (فا: حلاجی).

آتیز..atız [آد]سدّ (فا: سد). dam {آتماق سؤزوندن: بیر چای و ایرماغین قاباغینی‌آغاج و داش‌آتماقلا باغلاماق، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتیزلاما..atızlama [آد]سدّ دوزلتمه (فا: سد سازی) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتیزلاماق..atızlamaq [ل، ت]سدّ دوزلتمک (فا: سد ساختن).

آتیش..atış [آد] آتماق‌ایشی و طرزی (فا: پرتاب). hurled{دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتیش بیلیمی..atış bilimi [آد]بیر نسنه‌نی آتاراق اونون حرکتی نی و

بو حرکتین اؤزللیک‌لرینی و قوراللارینی آراشدیران بیلیم (فا: پرتاب شناسی). ballistics

آتیش‌یئری..yeri atış [آد] اوْخ آتاراق آماج‌و هدف آلینان‌صفحه(فا: سیبْل).

آتیْش..atış [اآ] اوْنلو، مشهور، قاراخانلیْلاردؤنَمی‌بگ‌لرینده‌ن.

آتیشدیرما..atışdırma [آد] آتیشدیرماق ایشی{دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آتیشدیرماق..atışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آتیشماق ایشینه سبب اولماق).

آتیشما..atışma [آد] آتیشماق‌ایشی، دئییشمه(فا: مجادله). altercation

آتیشماق..atışmaq [ل] ۱-آغیزقاوقاسی ائتمک، سؤیوشمک، دالاشماق (فا: جروبحث کردن). ۲-بیربیرینه داش آتماق، بیربیرینه گوْللـه آتماق، اوْخ و گوْللـه آتماقدا یاریش ائتمک (فا: بهم تیر انداختن) {دیوان لغات تورک،سنگلاخ و دده قورقوت دا ایشله-نیبدیر}.

آتیق..atıq [آد] سوْت ویوْغورت چالخالاماغا یارایان کیچیک تاغار (فا: ظرف ماستبندی).

آتیْقای .. Atıgay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-موُمیْن بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

آتیلا..atila [اؤزل‌آد] آتیلای: توْرک تاریخی‌نین ان اؤنملی کیشیلریندن و غربی‌هوُن‌امپراتوْرو، بو کیشی نین آدی اوْزه‌رینده تاریخچی و دیلچیلرین مختلف نظرلری واردیر، "اوْرهان گوْدول"ون نظرینه، گوْچ سیْراسیندا ایدیل/ ایتیل ایْرماغی قیْیی‌سیْندا دوْغولماسینا سبب" ایدیل+آی"دیر. آنجاق بوکیشی اوْچون "آتیلا، آتیللا، آتیْلای، آتیلای، آتالای، آتلیْخان" و بنزر آدلار هامی‌سی توْرکجه-دیلر؛ آنلاملار: ۱-آتاجیق، باباجیق ۲-ایتیل ایْرماغی‌چوجوغو، ایدیل آیی ۳-آتلیْ+آی، آتلیْ+ خان ۵-ماجار دیلینده چَلیک آنلامیْنا گَلن "آتزَل" دن[۷]

آتیلای..atilay [اؤزل‌آد] باخ:آتیلا.

آتیلقان..atılqan [صفت] گیریشن، قورخمازجا قاباغاگئدن، جسور، سئچراغان (فا: زیاد جست و خیز کننده).

آتیلقان‌لیق..atılqanlıq [آد] آتیلقان‌اوْلماوضعیتی(فا: حالت جست و خیز).

آتیللا..atilla [باخ] آتیلا.

آتیلماق..atılmaq [ت] ۱-(بل)آتماق ایشی گؤرولمک، توپ و گوللـه آتیلماق (فا: پرتاب شدن). ۲-(س) بیر شئیین اوستوندن آتلانماق، سیچراماق، هُجوم ائتمک (فا: پریدن و جهیدن).

آتیلمیش..atılmış [صفت] ۱-آتیلان (فا: جهنده).۲-طرد اولونموش(فا: مطرود)rejected ۳-آتیْلقان، جسور؛ تیموُرخانین کوْموتانی[۷].

آتیلیب دوْشمک..atılıb düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آتلانیب دوشمک، قالخیب دوشمک. ۲-چاباالاماق، ووُرنوخماق. ۳-سئوینجدن ویا اعتراض اوچون وورنوخماق (فا: پرش). jump

آتیلیش..atılış [آد] آتیلما، آتدانما، سئچراییش (فا: پرش). jump

آتیلیم..atılım [آد] ایلَری و قاباغا آتیلما، سئچراما (فا: پرش).

آتیلیم‌جی..atılımcı [صفت] آتیلان (فا: پرش کننده).

آتیم..atım [آد] ۱-آتماق ایشی (فا: پرتاب). ۲-بیرقورشون یا بیر نسنه و یا اوخ کیمی شئیلرین آتا بیله‌جک قدر مقداری، اوخ آتیمی (فا: تیررس). ۳-ایچکی و تریاکین بیردفعه‌لیکده توکه تیلن ویارارلانان مقداری، هر شئیین بیر دفعه‌لیک قدر مقداری، دوْز (فا: اندازه یکبار مصرف) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آتیم آتیم..atım atım [ظرف] داغیلمیش، سپه‌لنمیش "آتیم آتیم ائدیلمیش پامبوق".

آتیمجی..atımcı [آد] پامبوق آتان (فا: حلّاج).

آتیمجیلیق..atımcılıq [آد] آتیمجی‌نین ایشی، حلاج لیق (فا: حلّاجی).

آتیملیق..atımlıq [صفت] سلاح ویاراق دوْلدورماغا یئته جک باروُت مقداری (فا: مقدار کب باروت جهت یکبار پرتاب).

آثار..asar [ع: اثر چوغولو] ۱-ایزلر، قالینتی‌لار، یاپی‌لار، تیکینتی‌لر، قالیق‌لار. ۲-اثرلر و کتابلار (فا: آثار).

آج..ac [صفت] ۱-قارنی بوْش، یئمک احتیاجی حس ائدن؛ قارشی آنلامی توخ؛ ۲-(مج)دوْیماز، حریص. ۳-یوخسول (فا: گرسنه) ٤-قوُراقلیق دان سوُسامیش "آج توْپراق". hungry {بوُ سؤز آچ سؤزیله باغلانتیلی اوْلمالیدیر[۵]؛ آز(حریص) شکلینده فارسجایا گئچیبدیر، {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر}.

آج آیی اوْیناماز..ac ayı oynamaz [آد] آجین‌ایمانی‌اوْلماز(فا: گرسنه‌ایمان‌ندارد)

آج‌آجیق قالماق..ac acıq qalmaq [ظرف] یوْخسوللوق ایچینده قالماق.

آج‌آجینا..acacına [ظرف] هئچ بیرشئی یئمه دن، تمامیله آج، بوْش قارنینا.

آجابای..acabay [تاریخی اؤزل‌آد] آچا+بای؛ آغقوْیونلوُلار دؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

آجابوْغا..acabuğa [تاریخی اؤزلآد] گؤی تورکلر دؤنَمی بیر بگ آدی[۷] {آجا+بوْغا}.

آجاتای..acatay [اآ[۷]] اینسان آدی، باخ: آجا+تای[۷].

آجاخان..acaxan [تاریخی اؤزلآد] آغْقویْونلولُلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

آجار..acar [صفت، صح] ۱-ایگید، ایلماز، گوجلو، جسور "آجار کؤپک لئش باشیندا بللی اوْلور" (فا: قوی). ۲-سمیز، کؤک، شیشمان. ۳-یئنی، تازا، تازا و یویولمامیش پارچا، مجازا آهارلی و شاخ دوران پارچایا دئییلیر "اسکی‌سی اولمایانین آجاری اولماز؛ آجارلی پارچا: آهارلی پارچا"(فا: تازه). ٤-(تاریخی اؤزلآد)قارا-خاتایلار دؤنَمی بگ‌لریندن (باراق‌حاجب بگ'ین اوْغلو)[۷]. ٥-آجاریستان خالقینا عاید اولان، آجار خالقی(فا: ـ). {زکی‌ولیدی-دوغان آجار سؤزونو آغاج‌اری‌لرله باغلانتیلی بیلیر و بو دوزگون گؤرونور، بو کلمه آجوُرلو سؤزیله ده باغلانتیلی اولابیلیر، باخ: آجوُرلو: "آغاج‌اَری‌لو› آاجریلو› آجَرلو› اَجیرلو: اَجیر / اَجر / آجار"؛ آجورلو وآجار خالقی و اینسان آدی مفهوملارینی بیر طرفه قوْیارساق؛ او بیری معنالاردا بو کلمه‌نین، عربجه اَجْر / اَجَرَ سؤزویله باغلیلیغینی اؤنه سوْررولور[۱٤۷]، المنجد سؤزلویونده "اَجْر و آجار" سؤزلری ایی موْزد معنالانیبدیر، ولی بو کلمه نین تورکجه ده یئنی و گوجلو معناسینی عربجه موْزد آنلامینا باغلاماق او قدرده منطقی گؤرونمور، ائیلییه‌بیلرکی گوْجلو مفهوم بو آددا اولان طایفانین گوْجلو اولماسیندان قایناقلانسین، ویا دیوان لغات توْرک ده ایشله آجیغ سؤزیله ایلگیلی اوْلسون، دیواندا "آجیْغ" سؤزو (آچماق، آچیقلیق: گئنشلیک سؤزیله ایلگیلیدیر)، ایی بسلنمک مفهوموندا ایشله نیبدیر، اورادا ایکی مثال وئریلیبدیر "خان منکا آجیغ بیردی: خان منه بخشیش وئردی"، "اؤزونغی آجلیغ توُت:اؤزونو ایی بسله"[۲۰۱(۱، ٦۳)]، بو موضوع داها چوخ آراشدیریلمالیدیر}.

آجار–..acar [اؤزلآد] اینسان آدی: آجارآلپ، آجارای، آجاربای / آجاربگ، آجارتان، آجارتای، آجارخان، آجارسوْی، آجارقان، آجاروْز، آجاروُز.

آجارلاشماق..Acarlaşmaq [س، سن] گوجلو و ایگیداولماق(فا: قوی‌شدن).

آجالماق..acalmaq [باخ] آجماق.

آجان..acan [آد، فرانسیزجا] ۱-بیرشرکت و یا دؤولتین بعضی ایشلرینی گؤرن کیمسه (فا: آژان).

آجان..acan [اؤزلآد] ساوه ده کند آدی {آچان: فرحلندیریجی}.

آجای..acay [اؤزلآد] ۱-خوی'دا کند آدی. ۲-آچای، فرح‌لندیریجی ۳-اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آجبوُراخماق..ac buraxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آج ساخلاماق.

آجدره..acdərə [اؤزلآد] اسماعیللی'دا چای آدی[۲٤۰].

آجدیران..acdıran [صفت] اشتاها آچان، آج ائدن (فا: اشتها آور).

آجدیرماق..acdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آجماسیناسبب‌اولماق، آجماسینا یول آچماق، اشتاها دوْغورماق (فا: گرسنه گردانیدن).

آجیْریق..acırıq [آد، بیتگی، سن] باخ: چایبر (فا: نوعی گیاه).

آج‌ساخلاماق..ac saxlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] یئمک وئرمه مک، آجیندان اؤلدورمک.

آج‌سوُسوز..acsusuz [ظرف] هئچ بیرشئی یئییب ایچمه دن.

آج‌قارنینا..acqarnına [ظرف] آج آجینا.

آج‌قارین..acqarın [صفت] ۱-هئچ بیر شئی یئمه میش. ۲-یوْخسول.

آج‌قویماق..ac qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آج ساخلاماق ۲-گلیر قایناغینی کسمک.

آج‌گؤدن..acgödən [دا] چوْخ یین، دوْیماق بیلمه ین.

آج‌گؤز..acgöz [باخ] آج گؤزلو.

آج‌گؤزلو..acgözlü [صفت، صح] گؤزوآج، حریص، تاماهکار (فا: طمعکار). covetous

آج‌گؤزلوک..acgözlük [آد] ۱-گؤزو دوْیمازلیق، تاماهکارلیق، آج گؤزلو اولما وضعیتی (فا: طمع). ۲-covetousness (مج)حسرتله، "چوخ بؤیوک ماراقلا وآج گؤزلوکله چالقی یا قولاق آسماق" (فا: طمعکاری).

آج‌گؤزلولوک..acgözlülük [آد، صفت] باخ: آج گؤزلوک.

آجلان..aclan [اؤزلآد] آچیْلان؛ قارَسی اوْغوللاری دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

آجلیغی اؤلدورمک..aclığı öldürmək [تاثیرلی‌ائیلم] آجلیق حسّینی گئچیشدیرمک.

آجلیق..aclıq [آد] آژلیق: ۱-آج اولما وضعیتی (فا: گرسنگی). ۲-(مج)آشیری ایستک ایچینده اولما وضعیتی. ۳-قیْتلیق، یوْخسوللوق. ٤-تازا تاخیل‌دان اؤیودولن ایلک اوُن.

آجلیق اعلان ائتمک..aclıq elan etmək [تاثیرسیز ائیلم] آجلیق اعتصابی اعلان ائتمک، آج قالاراق اعتصاب ائتمک (فا: اعتصاب غذا کردن).

آجلیق چکمک..aclıq çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ آج قالماق. ۲-یوخسوللوق ایچینده اولماق.

آجلیق دوشمک..aclıq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قحط‌لیک اؤز وئرمک.

آجلیق قرئوی..aclıq qrevi [آد] آجلیق اعتصابی، آج قالاراق اعتصاب ائتمک (فا: اعتصاب غذا).

آجلیق گئدرمک..aclıq gedərmək [تاثیرسیز ائیلم] یئیه‌رک توخ اولماق(فا: سدجوع کردن).

آجلیقدان اؤلمک..aclıqdan ölmək [تاثیرسیز ائیلم] دایانیلماز درجه ده آجیقماق، چوخ آجالماق.

آجماق..acmaq [ل] آجلیق دوُیماق و حس ائتمک، یئمک ایسته مک (فا: گرسنه شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازی لاریندا ایشله نیبدیر}.

آجواج..acvac [اؤزل‌آد] سالماس'دا کند آدی.

آجو..acu [اؤزل‌آد] آجی: ۱-آچیق۲-کسکین، سرت. ۳-آچی، آرالیق ٤-ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آجوبای..acubay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آجو+بای / خان[۷].

آجوخان..acuxan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آجو+بای / خان[۷].

آجودان‌باشی..acudan başı [آد، فر+تو] قاجار دؤوری سارای مقاملایندان[۸۲].

آجور..acur [آد، بیتگی] قاباق گیللردن، قابیغی بوُروشوق، جیزیق جیزیق آغ و ساری و یاشیل لکه‌لی رنگده بیر نوع خیار (فا: خیارچنبر). **cucumis anguria**

آجورلو..acurlu [اؤزل‌آد] اَجیرلی: ۱-بوُ طایفا حلب تؤرک‌لریندن ایدی، م١٤جی یؤزیل‌ده آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفویلره قاتیلدیلار، بوُنلارین بیر بؤلومو، شاملو بیرلیگینین بیر اوْباسی ساییلیردی[۸۵]. طایفانین آدی اَجیرلو شکلینده ده یازیلیر، یازار ریچارد تاپر'ین دؤزگون حدس ووُردوغونا گؤره بوُ کلمه آغاجری سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اوْلمالیدیر "آغاج‌اَری‌لو› آاجریلو› آجَرلو› اَجیرلو". ۲-ساییق‌قالادا کندیستان و چای آدی، رزن ده کند آدی.

آجودان آباد..acudan abad [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {آجو+تان}.

آجومان..acuman [اؤزل‌آد] یاقوُتلاردا بیر کؤتولوک تانری‌سی[۲۱۱].

آجی..acı [صفت، ت›آجیغ‹صح] ۱-دادی آجی اولان (فا: تلخ، تند). bitter ۲-(ج)سرت، آغری، درد، خوشا گلمه ین، قابا، گوْبود، پیس. {آجماق سؤزونه باغلانمالیدیر، آجی وضعیت آجماق ایشینین اصلی نتیجه‌سی ساییلیر}.

آجی‌آجی..acıacı [ظرف] آجی لیقلا، آجی بیر طرزده.

آجی‌آغاج..acıağac [آد، بیتگی] صدف‌اوْتوسوولاردان ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن و قابیغی توخداج اوْلاراق ایشله‌نن کیچیک بیر آغاج، قاواسیا (فا: آکاسیا). **auassia amara. rut**

آجی‌آلاق..acıalaq [آد، بیتگی] ۱-توْپلاشیق گیللردن، ساری گؤی و قیرمیزی چیچک‌لی نوعلاری اوْلان اوْتسوْو بیتگی **centaurea. com** ۲-بوجنسدن تاخیل تارلالاریندا چوخ راستلانان گؤی (ماوی) چیچک‌لی و بعضی نوعلاری پیغمبر چیچگی، گؤی باش، بله میر اولان بیتگی (فا: قنطاریون، گل گندم) **centaurea cyanus. com**

آجی‌آلما..acıalma [آد، بیتگی] باخ: آجی قارپیز.

آجی‌اریک..acı ərik [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: یسر).

آجیالاواج..acyalavac [آد، صفت] هئچ بیرشیئی اولمادان، یوخسول، دیلنچی، یوردسوز (فا: بی چیز).

آجیالاواج قوْیماق..acyalavac qoymaq [آد، ل] هر شئی دن محروم ائتمک، وار یوْخونو الیندن آلماق، دیلنچی حالا سالماق. یوخسول ائله مک (فا: فقیر گردانیدن).

آجی‌اوْت..acı ot [آد، بیتگی] یئر آلتیندا بیلک یوْغونلوغوندا کؤکو اولان، چوخ ایللیک و اوْتسوْو بیتگی **tamus communis**

آجی‌اوْت‌گیللر..acıotgillər [آد، بیتگی] دیرماشیجی، بؤیوک کؤکلو و توْمورجوق لو بیتگی. **dioscoreaceae**

آجی‌اوْووق..acıovuq [آد، بیتگی] قارا هیندیبا، توْپلاشیق گیللردن اوزون و دیشلی یاپراقلی چیچک‌لری ساری و کؤمج بیچیمینده (فا: کاسنی زرد). **turcicum. com taraxacum**

آجی‌ایتیمی..acıitimi [ساغ ب] سینیر پوزوق لوغو.

آجی‌ایستی اوْت (ایستوْت)..acıistiot (istot) [باخ] بیبار.

آجی‌بادام..acıbadam [آد، بیتگی] گوْل گیللردن بیر میوه آغاجی وکسگین قوْخولو یئمیشی اوْلان(فا: بادام‌تلخ) **amygdalus amara**

آجی‌باغیرساق..acıbağırsaq [آد] باخ: باغیرساق.

آجی‌باقلا..acıbaqla [آد، بیتگی] باقلا گیللردن آجی دانالی و داناسی سودا دادلی لاشاراق یئییلن بیر اوْت سوْو بیتگی (فا: لوبیا گرگی). **lupinus termis. leg**

آجی‌بالدیرقان..acıbaldırqan [آد، بیتگی] نم یئرلرده بیتن زهرلی بیر بالدیرقان نوعو (فا: نوعی گیاه).

آجی‌بالیق..acıbalıq [آد، دیرگی] سازان گیللردن. ۸-۱۰cm اوُزونلوقدا بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **rhodeus amarus**

آجی‌بَگ..acı bəy [اؤزل‌آد] حاجی‌بگ: گنبد ده کند آدی.

آجی‌بوُغو..acı buğu [تاریخی اؤزل‌آد] یاقوُت داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آجی‌بیان..acıbian [آد، بیتگی] چوخ ایللیک بیر نوع بیان اوْتو (فا:

نوعی گیاه).

آجی‌بیشه..aci bişə [اؤزل‌آد] رشت ده کند آدی(۲ک.د *۱٦۲۰ گیلک).

آجی‌پاخلا..acıpaxla [آد، بیتگی] بیرپاخلا نوعو(فا: نوعی‌باقلا) fabaceous

آجی‌تره..acıtərə [آد، بیتگی] بیر نوع تره (فا: تره توت، ترتیزک).

آجیتقان..acıtqan [آد] چوْخ آجیدان، قایقی وئرن {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آجیتما..acıtma [آد] ۱-آجیتماق ایشی. ۲-خمیر مایاسی (خمیره آجیتما قاتماق) (فا: خمیرمایه). leaven ۲-آجیتما۲(آد، یازین) آذربایجان فولکولوروندا بو جور شعر یاری اینجیدیجی و بعضا یاری گرچک مفهوملارلا قارشی طرفه سؤیله‌نیر و قوُرولوشجا هر جور هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک " (س: سؤزو سویله ین): گل گئدک باغا (قا: قارشی و غافل اولان طرف) منده منده. س: چیخاق بوداغا، قا: منده منده. س: شافتالی درَک، قا: منده منده. باغبان گلسین، قا: منده منده. ایتی کوْشکورتسون، قا: منده منده. ایت هوروسون، قا: منده منده. "۷۳، ۷٤ (فا: نوعی شعر).

آجیتماق..acıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-عصبانی‌ائیله‌مک، اؤفکه‌لندیرمک، هیرسلندیرمک، اینجیتمک (فا: رنجاندن). ۲-آجیتما قاتیب یئتیشدیرمک، قـیژقیرتماق (فا: تخمیر گردانیدن).

آجیتمالی..acıtmalı [صفت] آجیتما وورولموش (فا: دارای خمیر مایه).

آجیتمالیق..acıtmalıq [صفت] آجیتما اوچون اولان، " آجیتمالیق خمیر" (فا: خمیر مایه).

آجی‌تهر..acıtəhər [صفت] بیر آز آجی، آجی کیمی.

آجیدیش..acıdış [آد، صفت] آجیتیش: آجیتماق ایشی (فا: رنجش).

آجیجا..acıca [صفت] آزجا آجی، آجی تهر (فا: تلخ گونه).

آجی‌چای..acı çay [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا، خوی، سراب، میانا دا کند آدی، پیرتاج بیجار و قُروه ده چای آدی؛ قاخ'دا چای آدی، آذربایجان'دا یئر آدی(~دره، ~سوُ، ~نوْهور) ۲٤۰.

آجی‌چکمک..acı çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین لیگه دوْشمک، مصیبته دوشمک (فا: سختی کشیدن).

آجی‌چیچک..acı çiçək [آد، بیتگی] آجی چیچک سوولاردان، اوْت سوو، ایستی و آز ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن بیر بیتگی (فا: گیاه جنتیانا، کوشاد) gentiana

آجی‌چیچک‌سوولار..acı çiçək sovlar [آد، بیتگی] اوْت سوو، ایستی و آز ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن (فا: جنتیاناسه). gentianaceae

آجی‌چیغیدم..acıçiyıdəm [آد، بیتگی] چییدم گیللردن، شریت یاپراقلی، آچیق موْر چیچک لی، یوُمرو کؤکلو توخوملاری روماتیزم معالجه سینده ایشله‌نن زهیرلی بیر بیتگی، اؤرنگی: چاققال چییدمی، قاتیر آزیغی، قاتیر چییدمی (فا: نوعی گیاه). calchicum autumnale. lil

آجیخدیرماق..acıxdırmaq [باخ] آجیقدیرماق.

آجیخماق..acıxmaq [باخ] آجیقماق.

آجی‌خمره..acıxumrə [آد] خمیر مایاسی، آجیتما[1].

آجی‌خیار..acıxiar [باخ] آجی قارپیز.

آجی‌دادلی..acıdadlı [صفت] یاخجی پیس، ایی کؤتو (فا: بد و خوب).

آجی‌دانیشماق..acı danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجی سؤزلر دئمک (فا: بد دهنی کردن).

آجی‌دوُیماق..acı duymaq [تاثیرسیز ائیلم] آجی چکمک.

آجی‌دوْیه‌لک..acıdüyələk [باخ] آجی قاباق.

آجی‌دیل (دیللی)..acıdil (dilli) [صفت] آجی دانیشان (فا: تند خو).

آجی‌دیللی‌لیک..acıdillilik [صفت] آجی دیل اوْلما، آجیلاما، دانیشارکن هامینی سانجما (فا: تند خویی).

آجی‌راق..acıraq [صفت] آز آجی، آجیمتیراق (فا: نسبتا تلخ).

آجیرقا..acırqa [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن، کؤکو و یاپراقلاری ادویه‌لی، آغ چیچک‌لی بیر بیتگی، یابان توُرپو armoracia, pathifolica raphanus,

آجیرماق..acırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آجیقدیرماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آجی‌زیتون..acızeytun [آد] بیر نوع زیتون (فا: علقم، زن زلخت).

آجی‌ساققیز..acısaqqız [باخ] چام ساققیزی.

آجی‌سوُ..acısu [آد] ایچینده مختلف مینئرال‌لارین اولدوغو اوچون دادی آجی یا چالان سوُ (آب معدنی).

آجی‌سوُ..acısu [اؤزل‌آد] گنبد-مراواتپه دا چای آدی.

آجی‌سؤز..acısöz [آد] اینجیدن سؤز (فا: حرف تند).

آجی‌سیز..acısız [صفت] ۱-دادی آجی اولمایان. ۲-اوزونتوسوز، سیخینتی‌سیز (فا: بدون عذاب).

آجی‌سینی آلماق (چیخارماق)..acısını almaq (çıxarmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آجی لیغینی آزالتماق.

آجیشدیرماق..acışdırmaq [ل، سن] آجیشماسینایول‌آچماق، گؤینتمک، اینجیتمک، آغریتماق (فا: رنجاندن).

آجیشدیریجی..acışdırıcı [صفت] گؤینه دیجی، اینجیدیجی، آجیشدیران (فا: سوزش آور).

آجیشما..acışma [آد] اینجیمه، گؤینه‌مه (فا: رنجش).

آجیشماق..acışmaq [س، سن] اینجیمک، گؤینه مک، آغریماق (فا: رنجیدن، سوزش داشتن).

آجیغا دؤشمک..acığa düşmək [تاثیرلی ائیلم] ترسلیک ائتمک، عناد ائتمک (فا: لج کردن).

آجیغا سالماق..acığa salmaq [تاثیرلی ائیلم] ترسلیگه سالماق.

آجیغی توتماق..acığı tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] هیرسلنمک.

آجیغی سؤیوماق..acığı soyumaq [تاثیرسیز ائیلم] ساکت لشمک.

آجیغی یاتماق..acığı yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساکت لشمک.

آجیغینی باسماق..(acığını basmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ساخلاماق، قضب و حدّتینین قاباغین آلماق.

آجیغینی توتدورماق..tutdurmaq acığını [تاثیرلی ائیلم] هیرسلندیرمک، آجیق لاندیرماق.

آجیغینی چیخارماق..çıxarmaq acığını [تاثیرلی ائیلم] عوضینی چیخارماق.

آجیغینی یئمک..yemək acığını [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ساخلاماق، قضب و حدّتینین قاباغین آلماق.

آجیق..acıq [صفت] ۱-هیرس، قضب. ۲-(مج)اؤج، انتقام، کین، ترسلیک (فا: خشم، لجاجت). anger {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه آجماق و آجی سؤزوندن آلینمالیدیر}.

آجیق قیجیق..acıq qıcıq [ا] بیرینه آجیق وئرمک اوچون دئییلن سؤزلر "آجیق قیجیق وئرمک".

آجیق آلماق..acıq almaq [تاثیرلی ائیلم] اؤج آلماق، اینتقام آلماق.

آجیق ائلەمک..acıq eləmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤسمک، اینجییب گئتمک.

آجی‌قاباق..acı qabaq [آد، بیتگی] قاباق گیللردن دیرماشیجی و اوْتسوْ بیتگی، ائششک خیاری، آجی دؤیه‌لک (فا: نوعی گیاه). ecballium elterium. cuc

آجی‌قاریز..acı qarpız [آد، بیتگی] آجی‌آلما، آجی‌خیار، ایت‌خیاری، قارپیز سوولاردان آلما بؤیوکلوگونده آجی و سؤردوروجو میوه‌سی اولان، چوخ ایللیک، سؤرونوجو، سارئ چیچک لی، اوْتسوْو، یئمیش‌لری قارین سؤروجو بیتگی (فا: هندوانه ابوجهل، حنظل) citrulullus colocynthis. cuc

آجی‌قاواق..acıqavaq [آد، بیتگی] داغ قاواغی و یا تیترک قاواق (فا: نوعی گیاه). populus tremula. sal

آجی‌قایماق چیچگی..acıqaymaq çiçəyi [باخ] دؤیون چیچه‌یی.

آجیق‌چکمک..acıq çəkmək [تاثیرلی ائیلم] خوْشا گلمه‌ین سببله هیرسلنمک (فا: حرص خوردن).

آجیق‌چیخارماق..acıq çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] آجیق آلماق.

آجیقدیرماق..acıqdırmaq [ل، سن] ۱-یئمک یئمه ایسته یینی اویاندیرماق، ایشتاهایا گتیرمک، آجلیق حسّی دوغورماق. ۲-آج قوْیماق.

آجیق‌لا..acıqla [ظرف] آجیقلی بیر صورتده، هیرسله (فا: غضبناک).

آجیق‌لاندیرماق..acıqlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آجیغینی توتدورماق، بیرینین آجیق‌لانماسینا سبب اولماق، هیرسلندیرمک(فا: عصبانی کردن).

آجیق‌لانما..acıqlanma [آد] آجیقلانماق ایشی (فا: پرخاش). qurrel

آجیق‌لانماق..acıqlanmaq [تاثیرلی ائیلم] آجیغی توتماق، هیرسلنمک، قیزماق، بیرینین اوستونه قیشقیرماق، دانلاماق (فا: توپیدن).

آجیق‌لی آجیق‌لی..acıqlı acıqlı [ظرف] آجیقلی حالدا، هیرسلی هیرسلی.

آجیق‌لی کؤمئدی..acıqlı komedi [آد] غضبلی کؤمئدی (فا: کومدی غضبناک).

آجیق‌لی لیق..acıqlılıq [آد] آجیقلی آدامین حالی (فا: کینه توزی).

آجیق‌لی..acıqlı [صح، ص] ۱-هیرسلی، قضب لی. ۲-(مج)کین لی، قوْرخونج، جوْشقون (فا: کینه توز).

آجیقماق..acıqmaq [س، سن] ۱-آجماق، آجلیق دوُیماق (فا: احساس گرسنگی کردن). to feel hungry ۲-الی آشاغی دؤشمک، یوْخسول لاشماق، کاسیب لاشماق.

آجیقمیش..acıqmış [صفت] آجمیش (فا: گرسنه).

آجی‌قوْووق..acı qovuq [آد، بیتگی] قیریلارکن ایچه ریسیندن سوت کیمی مایع چیخان قیسا گؤوده‌لی، اوُزون ساپلاقلی اوْتسوو بیتگی، زنجیر اوْتو، قاب سیندیران اوْتو.

آجی‌قوْووون..acı qovun [آد، بیتگی] دؤیونلو کؤکو اوْلان و یئر اوْستو گؤوده‌سی اوْلمایاراق فقط چیلپاق و نئشتر کیمی کسیک کسیک یاپراق‌لاری اولان، چوخ ایللیک بیر نوع درمان بیتگی‌سی.

آجیق‌وئرمک..acıq vermək [تاثیرلی ائیلم] باخ: آجیق لاندیرماق.

آجیق‌وئرمه..acıq vermə [آد] لج ائله‌مه (فا: لجاجت). obstinacy

آجی‌قیجی..acıqıcı [آد، بیتگی] بیر نوع بولاغ اوْتو (فا: نوعی بولاق-اوتیِ‌وحشی) nasturtium silvestre. cru

آجی‌قیجی(آجیق‌قیجیق)..(acı qıcı(acıqqıcıq [آد] بیرینه آجیق وئرمک اوچون اونا دئییلن سؤزلر (آجیق قیجیق وئرمک) (فا: موجب عصبانیت کسی شدن).

آجی‌قیجیق وئرمک..acıqıcıq vermək [باخ] آجیق وئرمک.

آجی‌کاهو..acı kahı [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، دادی آجی، دیشلی یاپراقلی، سوّتو اوُیوشدوروجو (فا: نوعی کاهو). **lactuca virosa**

آجی‌گوْلوش..acı gülüş [آد] کدرلی گوْلوش، آغلارکن گوْلمک (فا: خنده تلخ).

آجی‌لاتماق..acılatmaq [تاثیرلی ائیلم] آجی لاشدیرماق (فا: تلخ کردن).

آجی‌لاشدیرماق..acılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آجی ائیله مک، باخ: آجی لاتماق.

آجی‌لاشدیریلماق..acılaşdırılmaq [بلسیزائیلم] آجی لاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

آجی‌لاشماق..acılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجی وضعیته گلمک (فا: تلخ شدن).

آجی‌لاماق..acılamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آجی سؤز دئمک، سانجماق۲-آغی لاماق، زهرلی ائتمک (فا: تلخ کردن). **to throw a tantrum**

آجی‌لانماق..acılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آجی لاشماق.

آجی‌لی..acılı [صح] آجی‌سی اولان، آغی لی.

آجی‌لی اوْت..acılı ot [آد، بیتگی] بیر نوع یاپراق‌سیز، بوْغوملو، گؤوده‌سی دوْز و قوْل بوداقلی، قیسما اُوْدونلاشمیش و بوْز رنگلی بوُداقلاری اوْلان، کیچیک گوْللری اولان بیتگی.

آجی‌لی لیق..acılılıq [آد] آجی‌لی اولما وضعیتی (فا: تلخی).

آجی‌لیجا..acılıca [آد، بیتگی] چوخ ایللیک بیتگی اولاراق بیر نوع درمان بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه).

آجی‌لیق..acılıq [آد] ۱-آجی اولما وضعیتی، آجی داد، مجازی اولاراق اوْزونتو (فا: تألّم). **suffering**، **torture** ۲-(مج)پیس اوْز گوسترمه، خوشا گئتمزلیک، پیس‌لیک، سرت‌لیک. ۳-(آ، بی) بیر نوع آغاشجیق آدی (فا: درختچه هوم، آرمک) **ephedra. eph**

آجی‌لیق‌سوْلار..acılıqsovlar [آد، بیتگی] آجی لیق بیتگی‌سینی ایچینه آلان بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره آرمک). **ephedraceae**

آجیما..acıma [آد] آجیماق ایشی. ۲-تأسّف ائتمه. **regret** ۳-یازیغی گلمه، اوْره‌یی یانما، رحمی گلمه ٤-توُرشوما، قیْژقیرما.

آجی‌مارول..acımarul [آد] باخ: آجی کاهو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آجیماسیز..acımasız [صح] داش اوْرک، مرحمت‌سیز (فا: بیرحم).

آجیماسیزجا..acımasızca [ظرف] آجیماسیز اولاراق، ظالمجه (فا: ظالمانه).

آجیماسیزلیق..acımasızlıq [آد] آجیماز اولما وضعیتی، مرحمت‌سیزلیک، رحم‌سیزلیک (فا: بیرحمی).

آجیماق..acımaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْره‌یی یانماق، باشقاسی‌نین آجی‌سینا اوْرتاق اولماق، رحم ائتمک (فا: ترحّم کردن). ۲-دادی آجی یا چالماق، آجی لاشماق (فا: تلخ شدن). ۳-قیْژقیرماق، توُرشاماق، یئتیشمک (فا: ترشیدن). ٤- **to become soure** بیرشئیی وئرمه‌گه قیْیماماق ویا بیر شئیین الدن چیخماغینا اوْزولمک (فا: ناراحت شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آجیماق، آجیقماق›: توُرشاماق، جان و یارا اینجیمک، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آجیمالی..acımalı [صفت] رحم ائتمه‌لی، کدر دوْغوران (فا: تألّم آور).

آجیمتیراق..acımtıraq [صفت] آجیمسی، آجیمسوْو، آجیمتیل، آجی تهر، بیر آز آجی، آجی یا چالان، آجی یا یاخین، دادیخان (فا: تلخ مزه).

آجیمتیل..acımtıl [صفت] آجیمسی، آجیمسوْو، آجیمتیل، آجی تهر، بیر آز آجی، آجی یا چالان، آجی یا یاخین، دادیخان (فا: تلخ مزه).

آجی‌مرجیمک..acı mərcimək [آد] بیر نوع مرجیمک (فا: اندوصارون).

آجیمسوو..acımsov [باخ] آجیمتیراق.

آجیمسی..acımsı [باخ] آجیمتیراق.

آجی‌میان..acımian [آد، بیتگی] چوخ ایللیک، شیرین بیان کیمی کؤکلو، آغ چیچکلی، اوْتسوْو، تارلا قیراقلاریندا بیتن، توّکلو یاپراقلی، میان کؤکو، تیکانلی میان (فا: تلخه). **glycyrrhiza. lab**

آجیمیش..acımış [صفت] توُرشامیش، قیژقیرمیش(فا: خمیر ور آمده).

آجیمیق..acımıq [آد، بیتگی] بوغدا تارلالاریندا یئتیشن، توخومو زهیرلی بیر نوع چؤل بیتگی‌سی، گؤی (ماوی) پیغمبر چیچه‌یی، قانتارون چیچه‌یی، بله میر (فا: گل ریزک). **cephalaria syriaca. dip**

آجیمیق سوولار..acımıqsovlar [آد، بیتگی] بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره دیپساغوس). **dipsaceae**

آجین..acın [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی {آچون: جنّت}.

آجیناجاق(لی)..acınacaq(lı) [صفت] آجیمالی، اوْزونتو دویولاجاق، مرحمت ائتمه‌لی (فا: ترحم انگیز).

آجیندان‌اؤلمک..acından ölmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ آج قالماق۲-آجلیغا دؤشمک.

آجیندیرماق..acındırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آجیماسینا یول آچماق، مرحمته گتیرمک، شفقت دوغورماق (فا: به تاسف و رحم واداشتن).

آجیندیریجی..acındırıcı [صفت] آجیندیران، آجیناجاق لی (فا: تألّم آور). regretful, sorrowful

آجینماق..acınmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجیماق ایشی گؤرولمک.

آجینیش..acınış [آد] آجیماق ایشی ویا بیچیمی (فا: دلرحمی).

آجینیلاجاق..acınılacaq [صفت] اوْزونتو دویولاجاق، مرحمت ائدیله جک وضعیتده اولما (فا: حالت دلرحمی).

آجینیلماق..acınılmaq [بلسیزائیلم] آجینماق ایشی گؤرولمک(فا: فم آجینماق).

آجییان..acıyan [صفت] اوْره‌یی یانان، رحمی گلن (فا: دلسوز).

آجی‌یاوشان..acıyavşan [آد، بیتگی] مثشه قیراق‌لارییندا اوْتلو یاماج‌لاردا بیتن بیر نوع درمان بیتگی‌سی، باخ: دالاق اوتو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آجی‌یوْنجا..acıyonca [آد، بیتگی] قیْزیل‌قانتاروْن گیللردن، کؤتو قوْخولو، آجی یاپراقلاری توْخداج اوچون ایشله‌نن، باتلاقلاردا یئتیشن (فا: نوعی گیاه). menyantes trifoliata

آجییجی..acıyıcı [آد، صفت] ۱-آجییان(فا: دلرحم). ۲-اینجیدن (فا: اذیت کننده).

آجییش..acıyış [آد] آجیماق ایشی و یا بیچیمی (فا: دلرحمی).

آچلییا..açeliya [باخ] آچالیا.

آچا..açа [اؤزل‌آد] ۱-توْپلوُم ایچینده سایقینلیغی اوْلان ۲-آنالیق درجه‌سینده سایقیْیا لایق خانیم، ۳-قارَسی اوْغوللاری دؤنَمی بگ‌لریندن[۷]. ٤- اینسان آدی: آچابؤری ، آچابوُغا[۷].

آچاج سال..açacsal [آد، صفت] چؤزوم‌سل (فا: تحلیلی). analytic (al).

آچاجاق..açacaq [آد] قاپاق و قوتوکیمی شئیلری آچماق اوْچون یارارلانیلان، کیلید (فا: بازکن). opener

آچاچی..açaçı [اؤزل‌آد] هاچاچی: میاناداکندآدی {هاچا و آیریم یئری}.

آچار..açar [آد، سن] ۱-کیلید، قاپینی ویا هر شئیی آچان ویا باغلایان آلت. switch ۲-(مج)بیرچتین لیگی چؤزه بیلن ۳-(موسیقی)نوْت سطیرلرینین اوّلینده قوْیولاراق نوْتلارین معناسینی بللی ائدن علامت. (فا: ~). key

آچارچی‌لیق..açarçılıq [آد] آچار قاییرما، آچار دؤزلتمه (فا: کلید سازی).

آچارچی..açarçı [آد] ۱-آچارقاییران، آچار دؤزلدن (فا: کلید ساز). ۲-بیر یئرین قاپی‌سینی آچماغا گؤروَلی کیمسه(فا: کلیددار).

آچارسالماق..açar salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اوْغورلوق‌اوْچون بیرینین قاپی‌سینا کیلید سالماق (فا: کلیداندا‌ختن). ۲-بیرینین اوْره‌یینی اله گتیرمک اوْچون اوْنو سیناماق و یوخلاماق (فا: به یکی متوسل شدن).

آچارفرانسه..açarfəransə [آد] بیرنوع‌مکانیکی آچار(فا: ~ monky wrench)

آچارلی..açarlı [آد] ۱-آچاری اولان. ۲-قیفیللی قاپی (فا: کلید دار).

آچاگوْن..açagün [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آچا+گوْن[۷].

آچالیا..açalia [آد، بیتگی] قوْخوسوز و گؤزل رنگلی چیچکلر آچان بیرگول آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آچامای..açamay [اؤزل‌آد] اؤزبک-قاراقالپاق اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

آچامایلیْ .. Açamaylı [اؤزل آد] اؤزبَک-قاراقالپاق و اؤزبَک-کینگئس بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

آچان..açan [صفت] آچماق ایشینی گؤرن "قوْل بوْکوملرینده آچماق ایشینی گؤرن عضوا آچان قاس دئییلیر" (فا: باز کننده).

آچانگوْل..açangül [اؤزل‌آد] قوْنچالانمیش‌وگؤزل‌گوْل، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آچدیرماق..açdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آچماق ایشینی ائتدیرمک و گؤردورمک، آچماغا مجبور ائتمک (فا: باز گردانیدن).

آچغوُجو..açğucu [صفت، سن] آچیجی (فا: باز کننده).

آچقی..açqı [آد] ۱-کیلید، آچار و آچما آراجی. ۲-بیر شئیی سوْرته‌رک پارلادان وسیله. ۳-دمیرچی‌لیکده و ناجّارلیقدا دلیک‌لری گئنیشلتمک اوچون اولان آراج (فا: باز کن).

آچقی‌چی..açqıçı [آد] ۱-آچقی ایشینی گؤرن، پارلادان. ۲-آچارچی (فا: باز کننده).

آچقی‌سیز..açqısız [صفت] پارلاق اولمایان (فا: غیر براق).

آچقی‌لاتماق..açqılatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آچقی لاماسینا یول آچماق، پارلاتماق (فا: براق کردن).

آچقی‌لاماق..açqılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] پارلاتماق (فا: برق انداختن).

آچقی‌لانماق..açqılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] پارلانماق، پارلاق اولماق (فا: برق زدن).

آچقی‌لی..açqılı [صفت] پارلاق (فا: براق).

آچقینگوْل..açqıngül [اؤزل‌آد] قونچالانمیش گؤزل‌گول، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آچماز..açmaz [آد] ۱-آچیلماز وضعیت، ایچیندن زور چیخیلیر حال. ۲-شطرنج ده کیش اولمادان داشلارین هئچ بیرینی یئرینده

ترپشدیره بیلمه‌مه وضعیتی (fa: آچمز).

آچماز دۆشمک..açmaz düşmək [آد] ایچیندن چیخیلماسی زور اولماق، گۆچ وضعیتده قالماق.

آچمازا گتیرمک(دوشورمک)..açmaza gətirmək (düşürmək) [تاثیرلی ائیلم] آچمازوچتین‌وضعیته‌سالماق.

آچمازلیق..açmazlıq [آد] آچماز اۆلما وضعیتی.

آچماق..açmaq [ل] ۱-باغلی شئیین قاپاغینی گؤتورمک و آچیق حالا گتیرمک، دؤیوندن و زنجیردن آچماق، بۆکولموش شئیین قاتی‌نی آچماق" گؤزلرین آچدی". ۲-بیر چتین شئی و قونویو چؤزمک، دؤزلتمک، بیر ایشی آچیق لاماق " ایشین دؤیونون آچدی". ۳-چیچک‌لنمک، گۆللنمک " لاله‌لر آچدی". ٤-اوستونو آچماق، افشا ائتمک، آشکار ائتمک، مئیدانا چیخارماق، یارماق " سرّینی آچماق". ۵-بیر شئیین اساسینی قویماق " اۆخول آچماق". ٦-یاراتماق، وُجودا گتیرمک " یئنی اُفق‌لار آچدی" ۷-فتح ائتمک " بؤیوک سردار اؤلکه‌لری بیربیر آچدی". ۸-باشلاماق، ایشه سالماق " اجلاسی آچماق". ۹-رنگی‌نی آچماق، پاریلداتماق، ایشیلداتماق " قارا قابلامانی قوُملا سۆرتوب رنگینی آچدی". ۱۰-بیر شئی و یئری اۆیاراق دلمک، دئشمک، قازیماق " توُنئل آچماق، دلیک آچماق". ۱۱-گئنیشلتمک، بیر بیریندن اوُزاقلاشدیرماق " دمیر نرده‌نین بارماق لیق‌لارین آچدی آراسیندان گئچدی". ۱۲-آخیشی، دایاندیریلمیش شئیین آخیبب گئتمه سینی ساغلاماق، یوْلونو آچماق " سوُیو آچماق". ۱۳-خوْشونا گلمک، اۆره‌یینه یاتماق " اوره‌گی آچیلدی". ۱٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " کؤنول آچماق، آغیز آچماق، گؤز آچماق، فال آچماق" (fa: باز کردن) to open {ت، گؤیتورک داشیازیلاری، صح، بو کؤکدن: آچی، هاچا› آچا، خاج› هاچ› هاچا، آچار، دیوان لغات تورک گؤیتورک داشیازیلاری و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آچمالیق..açmalıq [آد] کیرلی شئی‌لری تمیزله مک اوچون اولان هر نوع مادّه (fa: ماده براق کننده).

آچمیزان..açmızan [اؤزل‌آد] ملایر ده کند آدی {آچماز+آن}.

آچوُن..açun [آد، صفت] ۱-ائورن، بوتون یارانیش، کاینات، عالم، دؤنیا (fa: کاینات) world ۲-جنّت، اوْغلان آدی (fa: جنت) {ت، آچماق و آچیلماق سؤزلریله ایلگیلیدیر}.

آچوُن–..açun [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ـاپا، ـاتا، ـاغا، ـآل، ـآلپ، ـآی، ـبؤری، ـبای/ ـبگ، ـبوُغا، ـبوْی، ـتاش، ـتان، ـتای، ـتوُغ، ـتوْی، ـتیگین، ـخان، ـداغ، ـدوْغدوُ، ـر، ـسوُ، ـسوُز، ـسوْی، ـشاد، ـقوُل، ـقوُلی، ـکوُت، ـگؤل، ـگؤن، ـلوق، ـوئردی، ـوْخ، ـوْغول،

آچه داغ..Açə dağ [اؤزل‌آد] هاچاداغ، آچی داغ: باهار دا داغ آدی.

آچی..açı [آد، مت] ۱-چارپاز و کسیشن‌ایکی‌خط آراسیندا‌کی آچیق لیق (fa: زاویه). corner ۲-بیرشئیه باخیش، گؤروش (fa: نگاه). ۳-بیربیرینی کسن ایکی خط یا سطح آراسی.

آچی‌اؤلچر..açı ölçər [آد] زاویه اؤلچن (fa: زاویه سنج). goniometer

آچی‌اوْرتالایان..açı ortalayan [آد] زاویه‌نی ایکیبه بؤلن خط (fa: نیمساز).

آچیب‌آغارتماق..açıbağartmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی افشا ائتمک، آشکارا چیخارماق.

آچیت..açıt [آد] بیر دوُوار و پنجره ده آچیق بوراخیلان یئر، آچیق‌لیغا چیخیلان یئر (fa: پنجره). opening

آچیجی سؤزلر..açıcı sözlər [آد] آچیقلایان سؤزلر (fa: توضیحی).

آچیجی..açıcı [صفت، صح] ۱-آچماغا یارایان. ۲-فرحلیک وئرن، ایچ آچیجی بیر دوروم (fa: باز کننده).

آچیسال..açısal [صفت] زاویه ایله ایلگی لی (fa: زاویه ای).

آچیسال‌اوُزاقلیق..açısal uzaq lıq [آد] گؤی جیسم‌لرینین بیربیرلرینه نیسبت زاویه‌سی و آچی‌سی (fa: فاصله زاویه ایی).

آچیسال‌تاو..açısal tav [آد] زاویه‌ای تاو، آچی‌سال‌ایومه(fa: شتاب-زاویه‌ای

آچیسال‌یئهینلیک(هیز)..açısal yehinlik(hız) [آد] حرکت ائدن جیسمین بیر ثابیت نُقطه یه نسبت زامان بیریمینده دوزه‌لن زاویه‌سی (fa: سرعت زاویه ای). angular velocity

آچی‌سیندان..açısından [آد] باخیمیندان، بو لحاظدان (fa: بلحاظ).

آچیش..açış [آد] ۱-آچماق ایشی و بیچیمی. ۲-آچیلیش، بیر قورولوشون چالیشماغا باشلاتماسی (fa: گشایش).

آچیغ..açığ [آد] ۱-باخ: آچیق ۲-بخشیش، خانلارین وئردیغی بخشیش ۳-نعمت ایچینده یاشاییش؛ ٤-بیر اوُیغور بگی[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آچیغا چیخارماق..açığa çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیدین‌ائتمک(fa: آشکارکردن to reveal

آچیغا ووُرماق..açığa vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یایماق، شایع ائتمک (fa: افشا کردن).

آچیغاچیخماق..açığaçıxmaq [تاثیرسیزائیلم] بللی‌اوْلماق، آنلاشیلماق (fa: آشکارشدن).

آچیق..açıq [صفت، صح] ۱-باغلی اولمایان" آچیق قوُتو"؛ (fa: باز).

open ۲-اؤستو اؤرتولو اولْمایان، دامی و تاوانی اولْمایان یئر "آچیق هاوا کولْنسئرتی". ۳-بولُودسوز، آیدین و تمیز "آچیق هاوا". ٤-گئنیش، بولْش ساحه "آچیق دنیز، آچیق تارلا". ٥-آیدین، توتقون اولمایان "آچیق رنگ، آچیق ساری". ٦-سربست، مانع‌سیز "آچیق یولْ، آچیق ساتیش، آچیق مُزایده، آچیق آرتیرما، آچیق اسکیتمه ساتیشی". ۷-آزاد (فا: صریح). explicit ۸-چیپلاق، اؤرتوسوز "آچیق باش". ۹-مُدافعه‌سیز، هُجوما معروض قالا بیلن "آچیق شهر". ۱۰-هامی‌نین اشتراکینا آزاد اولْان، گیزلی اولْمایان "آچیق تولْپلانتی" (فا: علنی). ۱۱-صمیمی، هئچ بیر شئی گیزلتمه دن "آچیق دانیشیق". ۱۲-آیدین و شُبهه‌سیز، بللی "آچیق مُبارزه، آچیق یالان". ۱۳-آیدین و آنلاشیلان، منطقی "آچیق فیکیر".

آچیق‌اؤنَرمه..açıq önərmə [آد، سایش] ایچینده دَییشگَنی اولان و اونون آلاجاقی دَیرله بوُ دییشگن'ین دوْغرولوغو ویا یانلیش لیغی کسینله شن اؤنَرمه.

آچیق‌اؤیرَنمه..açıq öyrənmə [آد] مکتوبلا اؤیرَنمه سیستمی، باخ: آچیق‌اؤیره تیم (فا: آموزش مکاتبه ای).

آچیق‌اؤیره‌تیم..açıq öyrətim [آد] یایین آراجیلیق ایلا اؤیرتمه‌ایشی، درسلرینی رادیو و تلویزیون کیمی آراجلار توسط ایله اؤیرنجی‌لره یاییلایان اؤیره‌تیم‌سیستیمی(فا: آموزش‌مکاتبه‌ای‌از راه دور).

آچیق‌آچی..açıq açı [آد] اؤلچوسو ۹۰ درجه دن چوخ اولان زاویه (فا: زاویه منفرجه). abtuse angle

آچیق‌آچیغینا..açıq açığına [ظرف] آچیق‌بیرصورتده (فا: بصورت باز).

آچیق‌آچیق..açıq açıq [ظرف] آیدین، گیزلی اولْمادان، آچیق‌اولاراق.

آچیق‌آدام..açıq adam [آد] گؤلر اؤزلو، صاف قلبلی، اؤره‌یینده هئچ بیر گیزلی شئی اولْمایان آدام.

آچیق‌آرتیرما..açıq artırma [آد] مزایده، آچیق‌مزایده آل وئری، آچیق‌ساتیش‌دا چوخ پول وئرن آداما بیر شئیی ساتما ایشی (قارشی آنلامی: آچیق‌اسکیتمه) (فا: مزایده روباز).

آچیق‌اسکیتمه..açıq əskitmə [آد] مُناقصه، بیر ایشی ان آز مبلغ له ایشله‌یه‌نه وئره‌رک بیر نوع آنلاشما اُصولو، آچیق‌مناقصه (قارشی آنلامی: آچیق‌آرتیرما) (فا: مناقصه روباز).

آچیق‌آشکارا..açıq aşkara [ظرف] آچیق‌بیرصورتده، (فا: بصورت باز).

آچیق‌اعتبار..açıq ətibar [آد] گرکدیگی قدر یارارلانابیلن اعتبار (فا: اعتبار قابل برداشت).

آچیق‌آغیز..açıq ağız [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن بیر بیتگی (فا: هسپریس). hesperis acris. cru.

آچیق‌آغیزلی..açıq ağızlı [آد] بوش دانیشان (فا: حرّاف).

آچیق‌آغیل..açıq ağıl [آد] دامی اولمایان آغیل، چیغ دان داش دان دووارى اولان آغیل (فا: آغل روباز).

آچیق‌ال (لی)..açıq əl(li) [صفت] الی آچیق، سخاوت لی (فا: متواضع).

آچیق‌اللی‌لیک..açıq əllilik [آد] متواضع اولما (فا: تواضع).

آچیق‌آلینلی..açıq alınlı [صفت، مج] آلنی آچیق(فا: پیشانی سفید).

آچیق‌آنلاتماق..açıq anlatmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ آیدین شکیلده آچیقلاماق.

آچیق‌اوْتوُروم..açıq oturum [آد] آچیق‌جلَسه، آچیق‌دوُروشما (فا: جلسه علنی، نشست علنی).

آچیق‌اوْرکلی..açıq ürəkli [صفت] اوْره‌یی آچیق، صمیمی، اؤز فیکرینی گیزلتمه ین (فا: زنده دل). alacritous

آچیق‌اوْرکلی‌لیک..açıq ürəklilik [صفت] اوْره‌یی آچیق(فا: صمیمیت).

آچیق‌اوْزلو..açıq üzlü [صفت] خوش گولوش (فا: گشاده رو).

آچیق‌اولْماق..açıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] صمیمی اولْماق، فیکرینی گیزلتمه ین.

آچیق‌اوْی..açıq oy [آد] گیزلی اولمادان وئریلن اوْی (فا: رای علنی).

آچیق‌اوْیلاما..açıq oylama [آد] آچیق‌سئچیم (فا: رائ گیری آزاد و باز).

آچیق‌آیدین..açıq aydın [صفت] باخ آچیق.

آچیق‌ایشلَتمه..açıq işlətmə [آد] اوستو آچیق‌معدن و تونئل لرده ایش ایشلَتمه ایشی (فا: کار در محل روباز).

آچیق‌بؤلگه..açıq bölgə [آد] سربست بؤلگه، گؤمروک سئینرلاری اولمایان بولگه (فا: منطقه آزاد).

آچیق‌بازار..açıq bazar [آد] گؤمروک قئیدی اولمایان یئر (فا: بازار آزاد).

آچیق‌بلگه..açıq bəlgə [باخ] آچیق‌مکتوب.

آچیق‌بلیط..açıq bilit [آد] تاریخسیز یولجولوق بلیطی (فا: بلیط باز). open ticket

آچیق‌تاماشا..açıq tamaşa [آد] هر کسین گله بیله‌جه‌یی تاماشا و یا آچیق‌هاوادا اوْینانیلان تئاتر (فا: نمایش در فضای باز).

آچیق‌توُتقون..açıq tutqun [ظرف] آردآردا رنگلی و رنگسیز اولان شئی (فا: سایه روشن).

آچیق‌توْخوملولار..açıq toxumlular [آد، بیتگی] توخوم قابیقلاری

آچیق‌اوْلاراق، چیچک‌لی بیتگی‌لرین آیریلدیغی ایکی بؤیوک دالدان بیری (فا: باز دانگان). gymnospermae

آچیق‌جا..açıqca [ظرف] اؤرتوسوزجه، گیزلی اولمایان، آچیق‌جاسینا، یالین و ساده، آنلاشیلیر بیچیمده (فا: آشکارا). openly

آچیق‌جاسی..açıqcası [آد] دوغروسو، آچیق‌اوْلانی، آنلاشیلیر بیچیمده، دؤزو (فا: براستی، راستش).

آچیق‌جاسینا..açıqcasına [ظرف] باخ: آچیق‌جا.

آچیق‌جلَسه..açıq cələsə [آد] باخ: آچیق‌اوْتوروم (فا: آشکارا).

آچیق‌چئک..açıq çek [آد] آغ چئک، مبلغ مقداری یازیلمامیش چئک (فا: چک سفید).

آچیق‌حساب..açıq hesab [آد] اؤنجه‌لیک‌سیز اولان و نقد اولان آلیش وئریش (فا: حساب نقد).

آچیق‌داشیت..açıq daşıt [آد] اوستو اؤرتولمه‌میش آرابا (فا: ماشین رویاز).

آچیق‌دان آچیغا..açıqdan açığa [آد] آچیق‌آچیغا، بللی اولاراق (فا: آشکارا).

آچیق‌دان..açıqdan [ظرف] آیدین اولاراق، گیزلتمه دن (فا: باز و روشن).

آچیق‌دانالی‌لار..açıq danalılar [باخ] آچیق‌توْخوملولار.

آچیق‌دانیشان..açıq danışan [آد] آچیق‌و سئچیک‌دانیشان، سؤز گیزلتمه‌ین.

آچیق‌دانیشیق..açıq danışıq [آد] آچیق‌و آیدین قونوشما (فا: رک گویی).

آچیق‌دلیل..açıq dəlil [آد] بللی و مُشخص قانیت (فا: دلیل روشن).

آچیق‌دنیز..açıq dəniz [آد] آیری دنیزلره ویا چوخ بؤلگه‌لره یولو اولان دنیز، دنیزین قورولوقدان اوزاق اولان بؤلومو(فا: دریای آزاد

آچیق‌دوُروشما..açıq duruşma [آد] باخ: آچیق‌اوتوروم (فا: جلسه علنی).

آچیق‌دوْشمه..açıq düşmə [آد، ایدمان] یاغلی گولشده قیچی اوسته دوشه‌رک اوُدوزماسی (فا: نوعی فن در کشتی).

آچیق‌راق..açıqraq [صفت] داها آچیق، آزاجیق آچیق(فا: بازتر).

آچیق‌رئژیم..açıq rejim [آد] پارلمان‌لی رئژیم(فا: رژیم پارلمانی).

آچیق‌رنگ..açıq rəng [صفت] رنگی آچیق‌اولان (فا: رنگ باز، نیمرنگ).

آچیق‌رنگلی..açıq rəngli [صفت] رنگی آچیق‌اولان (فا: کمرنگ).

آچیق‌سئچکی..açıq seçki [آد] آچیق‌سس وئرمه، آچیق‌اوْی وئرمه اُصول ایله گئچیریلن سئچکی (فا: رای علنی).

آچیق‌سئچیک..açıq seçik [صفت، ظرف] چوخ آچیق، چوخ بلیرگین (فا: شمرده). distinct

آچیق‌سؤز..açıq söz [آد] آیدین و اؤرتوسوز سؤز (فا: رک).

آچیق‌سؤزلو..açıq sözlü [آد] هر شئیی اولدوغوکیمی سؤیله ین، سؤزونو اسیرگه‌مه ین (فا: صریح اللهجه). straighttoward

آچیق‌سؤزلولوک..açıq sözlülük [آد] آچیق‌سؤزلو اولما وضعیتی (فا: صریح اللهجه بودن).

آچیق‌سؤیله مک..açıq söyləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر سؤزه و صحبته آچیقلیق گتیرمک (فا: تصریح کردن).

آچیق‌ساچیق..açıq saçıq [صفت، ظرف] ۱-چیلپاق، آچیق‌سئچیک، اؤرتوسوز (فا: باز، برهنه). ۲-داغینیق، پریشان، آچیلیب تؤکولموش، نظام‌سیز (فا: پریشان)

آچیق‌ساری..açıq sarı [آد، صفت] توتقون اولمایان ساری (فا: زرد روشن).

آچیق‌ساییم..açıq sayım [آد] سئچیمده وئریلن اوی‌لارین آچیق‌اولاراق ساییلماسی (فا: شمارش علنی).

آچیق‌سس..açıq səs [آد] ۱-آچیق‌رای، توپلانتی‌دا ویا رای وئرمه ده گیزلی یوخ آچیقجا رای وئرمه اوصولو (فا: رای علنی) ۲-(آ، دیل‌ب)(فا: صدای باز). open sound

آچیق‌سسلی..açıq səsli [باخ] گئنیش سسلی حرف (فا: حرف صدادار باز). wide vowel

آچیق‌شهَر..açıq şəhər [آد] دوُشمان قاباغیندا ساوونما سیستیمی اولمایان شهر (فا: شهر بی دفاع).

آچیق‌صفت..açıq sifət [صفت] غمگین اولمایان، سئوینجلی (فا: خوشرو).

آچیق‌فیکیرلی..açıq fikirli [صفت] ذهنی دوُرو، آیدین اوُسلو، آیدین.

آچیق‌فیکیرلیک..açıq fikirlik [آد] آچیق‌فیکیرلی اولما، آیدین فیکیرلی (فا: روشن فکری).

آچیق‌فیکیرلی لیک..açıq fikirlilik [آد] آچیق‌فیکیرلی اولما، آیدین فیکیرلی (فا: روشن فکری).

آچیق‌قاپی..açıq qapı [آد] ۱-قاپی‌سی‌آچیق‌اولان، قوناق و باش چکن‌لره آچیق‌اولان قاپی، هرکسین گله‌بیلدیگی یئر، قوناق سئوَرلیک مفهوموندا ایشله نیر"حسن خانین ائوی هامی یا آچیق‌قاپی اولوبدور". ۲-بیر یئره و یا بیر کیمسه‌نین یانینا گئتمه‌یه ایذن‌لی اولان گوْن و واخت (فا: درِ همیشه باز).

آچیق‌قاپی‌سیاستی..açıq qapı siasəti [آد] اؤزگه‌اؤلکه‌لرین‌مال-وجنسی‌سربست‌جه‌بیراؤلکه‌یه گیرمه‌سیاستی (فا: سیاست درهای‌باز).

آچیق‌قاش..açıq qaş [اؤزل‌آد] گؤلش قاباق قیز، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آچیق‌قلب ایشلَمی(عملیاتی)..açıq qəlb işləmi(əməliatı) [طب] آچیق‌قلب عملیاتی (فا: جراحی روباز قلب).

آچیق‌قوْنوشماق..açıq qonuşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سؤزلری آیدین دئمک (فا: رک گفتن).

آچیق‌قیرمیزی..açıq qırmızı [صفت] آزجا قیرمیزی رنگلی(فا: قرمز کمرنگ).

آچیق‌کرئدی..açıq kredi [آد] بانک‌لارین گؤوَندیکلری مُشتری‌لره وئردیکلری پول (فا: نوعی اعتبار بانکی).

آچیق‌کرِم رنگی..açıq krem rəngi [آد] سوت و کرِم رنگلری آراسیندا بیر رنگ (فا: شیر شکری).

آچیق‌گؤروشلو..açıq görüşlü [صفت] آچیق‌فیکیرلی (فا: روشن بین). clear-sightedness

آچیق‌گؤز(لو)..açıq göz(lu) [صفت] اوْلاناق‌لاردان و وار اولان شئیلردن یاخجی یارارلانان کیمسه، گؤزو آچیق، آییق، ساغلام دوشونن (فا: روشن بین). clear-sightedness

آچیق‌گؤزله باخماق..açıq gözlə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلایاراق بیر ایشه و سؤزه نظر سالماق (فا: با چشم باز نگریستن).

آچیق‌گؤزلولوک..açıq gözlülük [آد] آییق‌لیق، گؤزو آچیق‌لیق، اوُسلولوق، ساغلام دوشونمه (فا: روشن بینی).

آچیق‌گزن..açıq gəzən [صفت] اؤرتوسوزجه گزن، چادراسیز، چادرااؤرتمه‌ین.

آچیق‌لاتماق..açıqlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آچیق‌لاما ایشینی گؤرمک (فا: فـس).

آچیق‌لاشدیرماق..açıqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آچیق‌وضعیته گتیرمک(فا: روشن‌نمودن).

آچیق‌لاشماق..açıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آچیق‌وضعیته گلمک (فا: باز گردیدن).

آچیق‌لاما..açıqlama [آد] آیدین لاتما، بیر قونونو و سؤزو آیدین شکیلده گوسترمه (فا: شرح). descrption

آچیق‌لاماق..açıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرسؤزو آیدینلاتماق اوچون دانیشماق و قونوشماق، بلیرتمک (فا: شرح دادن).

آچیق‌لامالی..açıqlamalı [صفت] آچیق‌لاماغا گره کی اوْلان سؤز.

آچیق‌لانان..açıqlanan [آد، منطق] آچیق‌لاما سوْنوندا اورتایا چیخان سؤز و مفهوم (فا: تشریح).

آچیق‌لانما..açıqlanma [آد] آچیق‌لانماق ایشی.

آچیق‌لانماق..açıqlanmaq [بلسیزائیلم] آیدین‌لانماق، بلیرلنمک (فا: تشریح شدن).

آچیق‌لایان..açıqlayan [آد، منطق] بیر مفهومو و سؤزو آچیق‌لایان سؤزلر (فا: شارح). commentator

آچیق‌لاییجی..açıqlayıcı [صفت] بیر سؤزو آچیق‌لایان و آیدین لادان هر سؤز ویا شئی و کیمسه (فا: شارح). commentator

آچیق‌لاییش..açıqlayış [آد] آچیق‌لاماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تشریح).

آچیق‌لی قوْیولو..açıqlı qoyulu [صفت] آچیق‌توُتقون (سایه روشن).

آچیق‌لیغا چیخماق..açıqlığa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی دان قوُرتولماق.

آچیق‌لیق..açıqlıq [آد] ۱-آچیق‌یئر، آچیق‌ساحه. ۲-آرالیق، ایکی شئی آراسیندا بوشلوق، مسافه (فا: بازشدگی). ۳-آیدینلیق، تمیز-لیک، بوُلودسوزلوق. ٤-صمیمی‌لیک، اوره گی آچیقلیق.

آچیق‌لیق اؤلچر..açıqlıq ölçər [آد] آرالیق اؤلچن آراج (فا: فاصله سنج).

آچیق‌لیق‌قازاندیرماق..açıqlıq qazandırmaq [آد] آچیقلیغا قوْووشدورماق (فا: روشن کردن).

آچیق‌لیق قازانماق..açıqlıq qazanmaq [آد] آچیقلیغا قوْووشماق (فا: واضح‌شدن).

آچیق‌لیق گتیرمک..açıqlıq gətirmək [آد] بیر سؤزو و ایشی آیدینلاتماق.

آچیق‌ماوی..açıq mavı [صفت] چوخ توتقون رنگلی اولمایان ماوی رنگ، آچیق‌گؤی رنگی (فا: آبی روشن).

آچیق‌مکتوب..açıq məktub [آد] بیرینه آغزی باغلی و گیزلیجه یوخ علنی صورتده یوللانان‌مکتوب، آچیق‌یازی (فا: نامه سر گشاده).

آچیق‌هاوا..açıq hava [آد] اوستو آچیق‌یئر، بوُلودسوز هاوا (فا: هوای باز).

آچیق‌هاواتیاتروسو..açıq hava tiatrosu [آد] آچیق‌هاوادا دوزنله‌نن گؤستَری (فا: تئاتر در هوای باز).

آچیق‌هاوادا..açıq havada [آد] اوستو اؤرتوسوز یئرده، قاپالی بین خارج‌ینده، اوْستو‌آچیق‌یئرده(فا: درهوای روباز). in the open air

آچیق‌هاواسینماسی..açıq hava sinaması [آد] آچیق‌هاوادا گؤسته ریلن فیلم یئری (فا: سینمای هوای باز).

آچیق‌هجا..açıq həca [آد، دیل‌بیلیمی] سونو سسلی هجا، بیر سس‌سیز و بیرسسلی حرفدن دؤزه‌لن هجا " دئ، نه، بوُ" (فا: هجای باز). open syable

آچیقویا گیزلی اولاراق..açıq və ya gizli olaraq [ظرف] هر حالدا (فا: صریحا وً تلویحا)ً

آچیقیاخا..açıq yaxa [آد] دالی چئوریلمیش یاخا (فا: یقه برگردان).

آچیقیارا..açıq yara [آد] هله ساغالمامیش یارا (فا: زخم باز).

آچیقیاشیل..açıq yaşıl [صفت] آزجا یاشیل رنگلی (فا: سبز کم رنگ).

آچیل..açıl [اؤزل‌آد] آیدین، آچیلمیش؛ خوارزم خانی قایوُرخانین اوّچ آدیندان بیری (دیگر آدی دا اینالجیْق دُیْر)[۷].

آچیلای..açılay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آچیْل+آی[۷].

آچیلاجاق..açılacaq [آد] قاپی و هرشئیین آچیلان یئری، آچیلما یئری (فا: قسمت باز شو).

آچیلان..açılan [آد] ۱-آتش آچان سلاح، اودلو سلاح. ۲-سایی‌لاردان سونرا گله‌رک تاپانچا و توّفنگ نوعلارینی بیلدیریر "بئش‌آچیلان، یئددی آچیلان" (فا: نوعی سلاح).

آچیلان‌کؤپرو..açılan köprü [آد] متحرّک کؤپرو (پل متحرک).

آچیلای..açılay [اؤزل‌آد] بوتون و گؤرکملی آی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آچیلماز..açılmaz [صفت] آچیلا بیلمه ین (فا: لاینحل). indissoluble

آچیلماز‌امانی..açılma zamanı [آد] آچیلماغاباشلایان‌زامان(فا: زمان بازشدگی).

آچیلماق..açılmaq [بل] آچماق ایشی گؤرولمک (فا: گشوده شدن) to be open{دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آچیلمیش..açılmış [صفت] آچیق اولْموش (فا: مفتوح). open (ed).

آچیلیب باغلانان..açılıb bağlanan [آد] بوّکولن، بوّکوملو (فا: تاشو).

آچیلیش..açılış [آد] بیر قورولوش ویا قورولتایین باشلانقیج ایندا اولان اوتورووم" آچیلیش تؤرَنی، آچیلیش دانیشماسی" (فا: افتتاحیه)opening

آچیلیشماق..açılışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیربیرینه یاخین لاشماق، بیربیرینه ایسینیشمک. ۲-داها اوُتانماماق، سیْخیلماماق، شرایطه آلیشماق، چکینمه‌مک، ال قوْل آچماق. ۳-سیرتیق لاشماق (اوشاق اوچون). ٤-انکشاف ائتمک، کامل لشمک، یئتیشمک، ذهنی آچیلماق، ایره‌لی له مک.

آچیلیم..açılım [آد] ۱-آچیلیش، ترقی (فا: گشایش) ۲-(گؤی بیلیم) دیک خط له (اوُستوا دا) قوزئی ویا گونئی طرفده اولان اولدوزون زاویه‌سی (فا: آزیموت). debunching

آچیم..açım [آد] ۱-آچیلما اؤلچوسو و مقداری" بارماقلارین آچیم‌ٔینا قاریش دئییلیر"، آچیلیش (فا: باز شدگی). ۲-آچیلما زامانی ومُدّتی.

آچیملاماق..açımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیدینلادیب آچیقلاماق، یوْروملاماق (فا: روشن نمودن، تفسیر نمودن).

آچیملانماق..açımlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آچیم لاماق ایشینه قونواولماق.

آچیْن..açın [باخ] آچون.

آچیندیرماق..açındırmaq [ل، مت] بیر سطح و دوّزلم اوّستونه تصویر ائتمک (فا: چیزی‌را تصویر کردن).

آچینساماق..açınsamaq [تاثیرسیز ائیلم] انکشاف ائتمک (فا: انکشاف کردن).

آچینماق..açınmaq [تاثیرسیز ائیلم] انکشاف‌ائتمک، ایچینده کی یئته‌نکلر اوْیاناراق آماجینا چاتماق، گلیشمک (فا: انکشاف شدن).

آچینیم..açınım [آد] ۱-آچینماق ایشی (فا: انکشاف). ۲-بیرشئیین اوّزو آچیلماق، بیر جیسمین سطح‌نین آچیلیب بیر دوّز صفحه (دوّزلم) اوّزه رینه یاییلماسی (فا: گسترانیدن).

آخ..ax [باغلاییجی سؤز] وای، تعجب، تاسف، آرزو و حسرت کیمی حیس‌لری بیلدیرن بیرسؤز" آخ نئجه کئف چکمه‌لی ایام‌دیر"؛ ۲-مذمّت، دانلاق و تُهمت بیلدیرن بیر سؤز" آخ اوْنون الیندن نه‌لر چکدیم" (فا: آه). ah {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله-نیبدیر}.

آخ‌ائی..ax ey [اوّنلم] آخ‌وای: یورقونلوق زامانی دئییلن بیر سؤز (فا: آخ‌ای).

آخ‌توُف..ax tuf [آد] توپورمه (فا: آخ تف).

آخ‌وای..ax vay [باخ] آه ائی (فا: آخ وای).

آخاج..axac [آد] آرخلیم، آخلیم (فا: زهکش). drain pipe

آخاج‌لاتماق..axaclatmaq [ائتدیرگن ائیلم] آخلیملاماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس)

آخاجلاما..axaclama [آد] آخلیم لاما، آریتما (فا: زهکشی). drainage

آخاجلاماق..axaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آخلیم لاماق، آریتماق (فا: زهکشی کردن).

آخاجاق..axacaq [آد] آرخ (فا: کانال). canal

آخاخ..axax [آد] ۱-آخارسو یاتاغی، یاتاق، چای گئدن یئر (فا: بستر رود). ۲-اَیم و یئنیشی چوخ اولان یئر.

آخار..axar [صفت] ۱-دایم‌وسورَکلی آخان، آخیجی (فا: روان). ۲-آخیشقان حالتینده اولان (فا: جاری)۳-دره، آخارسو[۷].

آخارآخار سئل اولار دامار دامار گؤل اولار.. axar axar sel olar damar damar göl olar [آتاسؤزو] آزار آزار چوخالیر(فا: قطره قطره جمع شود وانگهی دریا شود).

آخارباخار ائو.. axarbaxar ev [آد] ۱-آچیق آلان اورتاسیندا دوزه‌لن ائو (فا: ویلا) ۲-گؤرونتو). منظره. villa sight

آخارباخار.. axarbaxar [آد] ۱-هرطرفی آچیق یئر، گؤرونوملو، گؤرونتولو یئر، گؤزل گؤرونن یئر (فا: منظره). ۲-ایکی چای، حوضه ویا بؤلگه‌نی آییران خط. ۳-سوُمقاییت دا داغ آدی[۲۴۰].

آخارباخارلی.. axarbaxarlı [صفت] هر طرفی آچیق وگؤرونتولو، خوش منظره‌لی (فا: خوش منظره).

آخارجا.. axarca [آد] ۱-بالاجا سو یولو (فا: جوب). ۲-آخینتی‌لی خسته‌لیک، سوموک ورَمی و شیشی، سوُ و ایرین وئرن چیبان (فا: زخم آبدار، سل استخوان).

آخارسوُ.. axarsu [آد] ۱-دوُرقون اولمایان سوُ (فا: آب روان). flowing water ۲-دره، ایْرماق[۷].

آخارسوُآدلاری.. axarsu adları [آد، دیل‌بیلیمی] چای و ایرماق آدلاری (فا: اسامی رودخانه ها) hydronymy

آخارسوْی.. axarsoy [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آخار+سوْی[۷].

آخارعنبر.. axar ənbər [آد، بیتگی] جویز آغاجی کیمی اوْدونلو و گؤزل قوْخولو اؤز سویو اوْلان بؤیوک بیر آغاج (فا: نام درختی). liquidambar irientalis. ham.

آخارقا.. axarqa [آد] چای آخیلان بؤلگه، آخیمین آخدیغی اورتام، بیرچایا دوغرو یاغیش سولارینین آخدیغی بؤلگه(فا: حوضه)[۹۷-۲۵۸].

آخارقوُم.. axarqum [آد] چوخ نارین و یئل ایله توز کیمی هاوایا قالخان قوم (فا: ماسه بادی). quicksand

آخارلار.. axarlar [آد، دیرگی] گؤوده‌لری حالقاسیز، باشلاری و کؤکسلری بیرله‌شیک، سانجان ایینه‌لی هؤرومجک‌لر تاقیمی (فا: تیره ای از عنکبوت ها).

آخارلی.. axarlı [صفت] ۱-دورقون اولمایان، آخار یئری اولان، آخارلی گؤل (فا: سلیس). ۲-اوتوموبیل، اوچاق و گمی کیمی آراج‌لاردا هاوا و سوُیون راحتجه آخیشماسینا مناسب دوزه نیلن بؤلوملر (فا: آیرودینامیک).

آخارلیق.. axarlıq [آد] آخیجی‌لیق، سلیس‌لیک، چالقی‌نین آخارلیغی، اوْتوموبیلین آخارلیغی (فا: سلاست). smoothness

آخاری.. axarı [آد] ۳-یؤن، سمت، مسیر" چایین آخاری ایله گئتمک، هونلارمدنیت آخارینی اوُصوللو یولا سالدیلار" [۸] (فا: مسیر).

آخاریاخیت.. axaryaxıt [آد] آخار وضعیتده اولان یاخیتلار (بنزین، مازوت، گازیاغی) (فا: سوخت مایع).

آخاق.. axaq [آد] ۱-سو یاتاغی، آخار سو یاتاغی، چایلاق (فا: بستررودخانه)۲-ایرماق، چای، کیچیک آخارسو (فا: جوب).

آخاقان.. axaqan [آد] چوْخ آخان {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخان.. axan [صفت] ۱-آخار، آخیجی (فا: روان) ۲-سوّزگون، خوُمار "آخان گؤزلَری" (فا: خمار).

آخان اوْلدوز.. axan ulduz [گؤی ب] گؤی داشلارینین هاوا یووارینا گیردیکده یانارکن بوراخدیقلاری ایشیق جیزیغی (فا: شهاب). shooting star

آخ‌اوُف.. axuf [آد] سیْزلاما، اینله‌مه (فا: آخ اف).

آختا.. axta [آد، ص، سن] ۱-بیرآت نوْعو ۲-ارکک‌لیک وزی‌لری کسیلیب چیخاریلمیش، خایاسی بوُرولموش "آختا اؤکوز". ۳-چوده‌گی‌چیخاریلمیش‌میوه‌ویئمیش. ٤-(دا)یهر قالتاغی‌نین اوّستونه چکیلن گؤن (فا: اخته). gedding {بیضه‌لری‌چکیلمیش‌آت، بوکلمه آغ، آق‌سؤزونه باغلیدیر، آغ کلمه‌سی هم دیواندا و هم ایندی‌ده ایکی باجاق آراسیندا‌کی بوْشلوغا دئییلیر، بو سؤز" تا" اک ایله (اؤرنک: یومورتا، توْرتا) بیرلیکده بوکلمه‌نی دوزلدیر}.

آختاائله مک.. axta eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: آختالاماق.

آختاج.. axtac [اؤزل‌آد] ساوه-خرقان‌داکندآدی {حئیواندارلیقلا ایلگیلی}.

آختاچی.. axtaçı [آد، سن] ۱-آختا ائدن کیمسه، حئیوانلاری آختالایان (فا: اخته کننده). ۲-بوُکان دا کندیستان، باهار و شاهی‌ده کند آدی.۳-عثمانلی بیرلیگینده بیر توْرک بوْیو.

آختاخانا.. axtaxana [آد] حئیوانلار آختا ائدیلن یئر.

آختاخانا.. axtaxana [آد] آفتاخانا: سالماس'داکندآدی {آت‌بئجرمه-یئری}.

آختارتماق.. axtartmaq [ائتدیرگن ائیلم] آختارماق ایشینی گؤردورمک.

آختارما.. axtarma [آد] آختارماق ایشی (فا: جستجو).

آختارماسیز.. axtarmasız [صفت] آختارما اوْلمادان.

آختارماق.. axtarmaq [ل] ۱-گیزلی ویا ایتمیش شئیی تاپماغا چالیشماق، آراماق، تفتیش ائتمک. ۲-الده ائتمه یه چالیشماق "اؤزونه ائو آختارماق، ایش آختارماق، اؤز حاقیقینی آختارماق، اوْغرونو آختارماق". (فا: جستجو کردن). to search {آخماق فعل ایله ایلگیلیدیر، {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آختارمالی.. axtarmalı [آد، صفت] آختارماغا یارار (فا: قابل تفحص).

آختاریجی.. axtarıcı [آد] آراشدیران، دالی‌سیجاگئدن(فا: تفحص

کننده).

آختاریش..axtarış [آد] آختارما ایشی، آراما، یوخلاما ایشی "آختاریش یولو" (فا: تفحّص). **inevstigaion**

آختاریش‌اداره سی..axtarış idarəsi [آد] آراشدیرماقلا و تحقیق له اوُغراشان قوُروم (فا: تشکیلات تفحص).

آختاریشچی..axtarışçı [تاثیرلی‌ائیلم] تاپماغاچالیشان، آراشدیریجی (فا: متفحص).

آختاریشلی اوُچوش..axtarışlı uçuş [آد] تانیماق و تفحص اوچون اولان اوچما ایشی (فا: پرواز ارتباطی).

آختاریشماق..axtarışmaq [ل] هرطرفی آختارماق و آراشدیرماق (فا: تفحص کردن) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آختاریلان..axtarılan [صفت، مت] بیر ایشلم ده آراشدیریلان و بیلینمک اوچون آرانان پارامتر (فا: پارامتر مجهول).

آختاریلماق..axtarılmaq [بل] آرانیلماق(فا: جستجو شدن) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آختالاتما..axtalatma [آد] آختالاتماق ایشی (فا: اخته کنی).

آختالاتماق..axtalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] آختالاماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس).

آختالاما..axtalama [آد] آختالاماق ایشی(فا: اخته کنی).

آختالاماق..axtalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آختا ائیله مک، خایاسینی بورماق، میوه‌نین چوده گینی چیخارماق (فا: اخته کردن). **to castrate**

آختالانماق..axtalanmaq [بلسیزائیلم] آختا ائدیلمک، بوُرولماق، ارککلیک وزی‌لری چیخاریلماق. (فا: اخته شدن).

آختالانمیش..axtalanmış [صفت] آختا ائدیلمیش، بورولموش، چَیبرده گی چیخاریلمیش (فا: اخته شده).

آختوّف..axtüf [آد] توّپورمه، بلغم گتیرمه.

آخچا..axça [باخ] آغچا.

آخچاچای..axçaçay [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا چای آدی.

آخدیرما..axdırma [تاثیرلی‌ائیلم] آخدیرماق ایشی (فا: روان نمایی).

آخدیرماق..axdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آخماسینا یول آچماق (فا: روان نمودن).

آخر..axır [صفت، ع] سون، سونراکی (فا: آخر).

آخرالامر..axərüləmr [ظرف، عربجه] سوْنوندا، ان آخیرندا (فا: ~).

آخرالزّمان..axərüzzaman [آد] دینی‌اینانج‌لارا گؤره دونیانین سوْنو، قیامت گونو (فا: ~). **end of times**

آخرت..axirət [آد، عربجه] دینی اینانجا گؤره اوْبیری دوّنیا، قیامت و قالخیش گونو، آخرزمان (فا: ~). **futurity**

آخساتماق..axsatmaq [ل، ت] ۱-آخساماسیناسبب اولماق، توْپال ائتمک. ۲-لنگیتمک، ایشین یاخجی گئتمه‌مه سینه سبب اولماق (فا: لنگ نمودن).

آخسار..axsar [صفت] آخساق، آخسایان (فا: لنگ).

آخساق..axsaq [آد] ۱-توپال، آخسایان، چولاق. ۲-(یازین) آخیجی و سلیس اولمایان شعر. ۳-حئیوانلاردا آیاق وقیچ آخساما خسته‌لیگی (فا: چلاق). **lame** ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) تیموُر گوّرخان'ین عُنوانلاریندان {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله-نیبدیر}.

آخساق‌لیق..axsaqlıq [آد] آخساق‌اولما، توپال‌لیق، چولاق‌لیق(فا: لنگی)

آخساقلار..axsaqlar [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {۱-آغ+ساق‌لار، ۲-مجازا چَتین یئتیشیلن یئر ئمکدیر}.

آخساماق..axsamaq [س، ت] ۱-نامنظّم و دوزنسیز اولماق، بیرایشین قاباغا گئتمه‌یی یاخجی اولماماق "ایش آخسایير" (فا: نقص داشتن). ۲-توپال کیمی یئریمک، چولاق چولاق یئریمک (فا: لنگیدن). **to go lame** {ت: چیخماق (داغا)، یوکسَلمک ایسته مک، صح؛ آخماق سؤز ایله ایلگیلیدیر}.

آخسانتی..axsantı [آد] آخساماق‌ایشی‌ویاطرزی، فلج‌اوْلما، باخ: آخساما.

آخساییش..axsayış [آد] آخساماق ایشی، فلج اوْلما، باخ: آخساما.

آخسوُم..axsum [آد] سرخوش، مست اولموش (فا: مست). {ت، سن، آخساماق‌سؤزیله ایلگی‌لی اولاراق مست آدامین آخساق شکیلده یئریمه گین و دانیشماغین گؤسته ریر}.

آخسوُم لاما..axsumlama [آد] بدمست‌لیک (فا: بد مستی).

آخسوُم‌لاماق..axsumlamaq [س، سن] بدمست‌لیک‌ائتمک(فا: بدمستی کردن).

آخسوُنگ..axsung [باخ] آخسوم.

آخشام..axşam [ظرف] گوّندوزون سوْن و گئجه‌نین ایلک ساعاتلاری، گوّن باتان واخت(فا: آقشام). **esvening** {سومرجه «اوُسان»؛ ت، صح، تا}.

آخشام ائله مک..axşam eləmək [تاثیرسیز ائیلم] آخشام لاماق، آخشاما قدر قالماق.

آخشام اوْلدو..axşam oldu [آد] آذربایجان موسیقی‌سینده آخشام دوْشمه سینی وصف ائدن بیر چالقی هاواسی.

آخشام‌اوْلدوُزو..axşam ulduzu [آد، گؤیب] ونوس گزه‌ینی، چوُلپان

(فا: زهره).

آخشام اوْزه ری..axşam üzəri [ظرف] باخ: آقشام اوْستو.

آخشام اوْستو..axşam üstü [ظرف]، باخ: آخشام چاغی.

آخشام بازاری..axşam bazarı [آد] آخشاما دوْغرو آلیش وئریش.

آخشام‌چاغی..axşam çağı [آد] آخشام اوستو، گون باتانا یاخین، آخشام اوْلارکن، گوْن باتاندان قاباق، گوْنشین باتدیغی‌سیرالاردا، آخشاما دوْغرو (فا: شامگاه). eventide

آخشام‌دان..axşamdan [ظرف] آخشام اوْلارکن.

آخشام‌دان آخشاما..axşamdan axşama [ظرف] هر آخشام.

آخشام‌دوْشمک..axşam düşmək [تاثیرسیز ائیلم] هاوا قارالماق، گوْن باتماق.

آخشام‌قوْووشماق..axşam qovuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] هاوا قارالماق، گوْن باتماق.

آخشام‌سحر..axşam səhər [ظرف] گوْنون هر واختی، همیشه، دایم.

آخشام‌صفاسی..axşam səfası [باخ] گئجه صفاسی.

آخشام‌طرفی..axşam tərəfi [باخ] آخشام اوْستو.

آخشام‌قاباغی..axşam qabağı [باخ] آخشام چاغی.

آخشام‌قارانلیغی..axşam qaranlığı [آد] گون باتاندا سوْنراکی واخت.

آخشامکی..axşamkı [صفت] آخشام باش وئرمیش، آخشامدا اوْلان.

آخشام‌گوْنشی..axşam günəşi [آد] تاثیری آزالمیش گوْن ایشیغی.

آخشام‌لاتماق..axşamlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] آخشامی گئچیندیرمک (فا: بیتوته کردن).

آخشام‌لاماق..axşamlamaq [س] آخشام ائیله‌مک، آخشامی بیر یئرده قالماق، آخشامی بیرلیکده گئچیرمک(فا: بیتوته کردن) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخشام‌لایان..axşamlayan [آد، صفت] آخشام واختی.

آخشام‌لیق..axşamlıq [آد، صفت] آخشام اوچون، آخشاما عاید.

آخشام‌نامازی..axşam namazı [آد] ایکیندی ایله یاتما نامازی آراسیندا قیلینان ناماز (فا: نماز شب).

آخشام‌یئلی..axşam yeli [آد] آخشاملاری اسن یئل.

آخشام یئمه‌یی..axşam yeməyi [آد] شام (فا: شام).

آخشام‌لاری..axşamları [ظرف] آخشام وقتی، آخشام (فا: سر شب).

آخشامین‌خئیر..xeyir axşamin [آد] آخشامین‌خئیراوْلسون، باخ: آخشامینیزخئییر.

آخشامین دارچاغی..axşamın darçağı [ظرف] آخشام اوْستو، گون باتاندا.

آخشامینیزخئیر..xeyir axşamınız [اوْنلم] گئجه‌نیزخئییر(فا: شب-بخیر) good night

آخشید..axşid [آد] ایکشیت: ۱-اوْرَکلی، باهادیر ۲-آخشیدلر دؤولتی‌نین قوُروجوسو و ایلک خانی[۷].

آخشیدلر..Axşidlər [اؤزل‌آد] ایخشید و آغشید‘ده‌دئییلیر، (م۹۶۹-۹۳۵) میلادین اوْنونجو یوز ایللرینده مصر بؤلگه‌سی بیزانس و بغداد گوجلری آراسیندا چابالارکن فاطمی‌لر طرفیندن ده اغتشاشا معروض قالمیشدی. بو زامان محمّد ابن توْغاچ توْرک سرداری اوْلاراق بغداد خلیفه‌سی طرفیندن مصره گؤندریلدی، محمّد ایلکجه فاطمی‌لرین آخین‌لارینی دوُردوردو و آخشید لقبی نی آلدی، توْلون اوْغوللاری و آخشیدلرین حاکمیت دؤورو مصرده آلتین دؤور سایبلیر و تاریخچی‌لر بو دؤنَمی یاخجی اداره‌نین موْدئلی کیمی دَیرلندیریللر (فا: حکومت آخشیدها در مصر).

آخشین..axşin [اؤزل‌آد] باخ: آغشین، قیز آدی.

آخلیم..axlım [آد] آرخلیْم: آخاج، کیرلی سولاری آپاران آرخ و بوْرو (فا: فاضل آب). sewage

آخلیم‌لاما..axlımlama [آد] آخاجلاما، درئناژلاما (فا: زهکشی).

آخلیم‌لاماق..axlımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آخاجلاماق، درئناژلاماق (فا: زهکشی کردن).

آخما..axma [آد] آخماق ایشی، آخیش (فا: جاری).

آخماز..axmaz [آد] ۱-دورقون‌سو، گوْلَت، آخمایان، دورقون (فا: راکد) stagnant ۲-مینگه‌چئویر‘ده گوْل آدی[۲۴۰].

آخماسیْنیری..axma sınırı [آد، مکانیک] (مئتال‌لاردا) آخماغاباشلاما نُقطه‌سی و حدّی، مختلف مئتال‌لارین چکیلمه و سیخیلما گوجونون اثر ایله قوپماغا باشلاما و دایانیشمانین اورتادان قالخماغا باشلاما و اوْزولمه نُقطه‌سی (فا: حدتسلیم) yield point

آخماق..axmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آخیب گئتمک، یاییلیب‌سیزماق، سوْزولمک، دامجی دامجی تؤکولمک. ۲-(مج) یاواشجا سوْزوب گئچمک، ایره‌لی سوْرمک و گئتمک، ازدحاملی گئچمک، آخیجی بیرحالدا گئتمک. ۳-گؤز خومار خومار سوْزمک، بیر یئره اوُیاراق باخماق (فا: به نقطه ای زل زدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آقماق›، سن؛ دیواندا آقماق/ آغماق (آخیلیب گئتمک، چیخماق و یوکسلمک) سؤزو بیر سیرا کلمه‌لرده آخیلان شئیین باشلانقیج یئرینی و اوْنون توپلاندیغی یئری گؤسته ریر مثلا آغیر کلمه‌سینده آخیلیب توپلانان شئیین اؤزللیگی نشان وئریلیر و آغیز سؤزونده بیر شئیین آخیلماغا و چیخماغا باشلانان یئرینی نشان وئریلیرر و آغوز سؤزونده سوْت وئرمه‌یه باشلانما آنلامی وار و

سانیلیر فارسجادا آغاز سؤزوده آغماق و آغیز سؤز ایله ارتباطسیز دئییل}. ٤-آخماق۲ahmaq (آد، ع‹احمق›) آغیل‌سیز، دوشونمز(فا: احمق

آخماقایا..axmaqaya [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {آغناق+قایا}.

آخماق‌جا(سینا)..axmaqca(sına) [ظرف] آخماق‌لار کیمی (فا: احمقانه).

آخماق‌لاشماق..axmaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخماق حالا گلمک(فا: احمق شدن).

آخماق‌لاماق..axmaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] سَفئه‌لشمک (فا: احمق شدن).

آخماق‌لیق..axmaqlıq [آد] سَفئه‌لیک، گیج لیک (فا: احمقی).

آخمانُقطه سی..axma nuqtəsi [باخ] آخما سیْنیری.

آخموُد قیشلاغی..axmud qışlağı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {آغ+موُت}.

آخناشما..axnaşma [آد] آخناشماق ایشی. (فا: لغزش).

آخناشماق..axnaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخیشیب گلمک، آخیشماق، باخ: آغناشماق (فا: روی هم لغزیدن).

آخوُر..axur [آد] آخْیر: یئم آخورو، حئیوانلارا یئم و سو وئرن یئر و آرخ (فا: آخور). manger {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آقور›، صح؛ بو کلمه آغماق سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر، باخ: آغیل}.

آخوُرا..axura [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا شهر و چای آدی[۲٤۰].

آخوُرلو..axurlu [اؤزل‌آد] خوی'دا کند آدی {حئیواندارلیقلا ایلگیلی}.

آخوُز..axuz [اؤزل‌آد] دوُرولوق و صافلیق آندیران بیر کلمه، قیز آدی (فا: نام‌دختر). {اسکی تورکجه ده چای اوچون دئییلن آد، عبدالله اوغلو، بو کلمه آخماق فعلیندن آلینمادیر}.

آخوُن..axun [اؤزل‌آد] سوُمقاییت دا بوُلاق آدی[۲٤۰].

آخوُند..axund [آد] ماللا (فا: ملا). mulla {بو کلمه‌نین آغا سؤز ایله ایلگی‌لی اولماغینی سانیللار}.

آخوُندزاده..axundzadə [باخ] میرزا فتحعلی آخوندوف.

آخوندقیشلاق..axundqışlaq [اؤزل‌آد] بیناب دا کند آدی.

آخوُندلوق..axundluq [آد] آخوند صنعتی و ایشی.

آخوُندوف..axundof [باخ] میرزا فتحعلی آخوندوف.

آخوُندوف‌مکتبی..məktəbi axundof [اؤزل‌آد] (۱۹جویوّزیل) آخوندوفلا باشلایانو آذربایجان تورکجه سینی جانلاندیران وتمیزله ین بیرآخیم، ادبیات انکشافینا وئریلن آد (فا: مکتب آخوندوف).

آخولا..axula [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {۱-آقولا، یؤنه‌تیجی ۲-آغول و حئیواندارلیقلا ایگیلی آددیر}.

آخی..axı [باخ] آخیش. ۲-آخی۲(ادات) افاده‌نی گوجلندیرمک اوچون ایشله‌نن بیر کلمه "نیبه بئیله دوشونورسن، آخی سن کی بیلیرسن" (فا: نوعی کلمه تأکید) {داخی›آخی۵}. ۳-آخی۳(آد) بیر کیمسه نین سئودیگی، ان یاخینی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخیتاج..axıtac [باخ] آخیداج.

آخیتدیرما..axıtdırma [آد] آخیددیرما: آخیتدیرماق ایشی.

آخیتدیرماق..axıtdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آخیتماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس).

آخیتما..axıtma [آد] ۱-آخیتماق ایشی. ۲-یاغ سوّت و یوُمورتا و اوُن دان دؤزه‌لن دوُرو بیرخمیر و اوُندان اله گلن بیر یئمه‌لی (فا: نوعی-خوراکی)۳-حئیوانو اؤزللیکله آتلارین آلین لاریندان بورونلارینا قدر اوُزانان آغ لکه. ٤-ائتلی بیلرزیک.

آخیتماق..axıtmaq [ل] ۱-آخماسینا یول‌آچماق "سوُیو آخیتماق" (فا: روان نمودن). ۲-تؤکمک "گؤز یاش‌لارینی آخیتدی". ۳-(مج)چوْخلو مقداردا و آردی کسیلمه‌دن گؤندرمک، یوللاماق "بوُ کیشی وار دؤولتینی سئل کیمی اؤز دوْغما یوُردونا آخیدیردی". ٤-سؤزمک، گؤزلرینی سؤزه‌رک باخماق "گؤزلرینی یوُخاری آخیدیب اوُیدو" {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخیتمالی..axıtmalı [آد] آلنیندا آغ لکه‌سی اولان حئیوان (فا: دام با لکه های سفید در پیشانی).

آخیجان..axıcan [اؤزل‌آد] اَخیجان: تبریز و ساییِن‌قالا'دا کند آدی {آخیجی و قاییجی وضعیت ده اوْلان}.

آخیجی..axıcı [آد] ۱-آخیشقان، آخینتی، آخیلقان شکلینده اولان، دوُرو. ۲-(یازین) راحت سؤیله‌نن و ایشله‌نن سؤز یا یازی، ساده اوخونابیلن. ۳-بیر یئرده قرار تاپمایان، ثابت اولمایان، دایم یئر دَییشن، قرارسیز. (فا: سلیس). fluent

آخیجی سس‌سیز حرف..axıcı səssiz hərf [آد، دیل‌بیلیمی] یومشاق سس‌سیز حرف، تیترک سس‌سیز حرف (ر-ل-غ-ی)، جییارلاردان گلن هاوا، آغیز بوشلوغوندا کی یاری باغلی مانعه دیه‌رک چیخاران بوْل سسلی بیر سس‌سیز حرف (فا: حروف بی صدای روان) liguid consonat

آخیجیلیق..axıcılıq [آد] آخیجی و آخیشقان اولما (فا: سیالی) fluidity

آخیجیلیق‌اؤلچر..axıcılıq ölçər [آد] آخیشقان لیق اؤلچن(فا: سیالیت سنج).

آخیداج..axıdac [آد] دورو شئی‌لری آخیتماغا یارایان بوْرو (فا: پیپت). **pipette**

آخیدیلماق..axıdılmaq [بلسیزائیلم] آخیتماق ایشی گؤرولمک (فا: روان شدن).

آخیر..axır [آد] باخ: آخوُر.

آخیر..axır [آد، عربجه] سوْن، قورتاراجاق (فا: آخر).

آخیرا یئتیرمک..axıra yetirmək [تاثیرسیز ائیلم] سونا چاتدیرماق (فا: به انتها رساندن).

آخیرآخیردا..axıraxırda [ظرف] آخیردا، باخ: آخرالامر.

آخیرتسیز..axırətsız [صفت] دینسیز، ایمان‌سیز.

آخیرچرشنبه..axır çərşənbə [آد] یاز بایرامینا یاخین آخیرینجی چرشنبه و بوگونو مختلف مراسیملرین باشلانماسینا اشارت.

آخیری بیریاناچیخماق..axırı bir yana çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْنوج وئرمک.

آخیری خئیر اوْلسون..axırı xeyr olsun [آد] نتیجه‌سی یاخجی اوْلسون.

آخیرینا داش آتماق..axırına daş atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] محو ائتمک، یوخ ائتمک.

آخیرینجی..axırıncı [صفت] سوْنونجو، آخیرداکی.

آخیزدیرماق..axızdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آزجا آزجا آخیدیلماق، تؤکمک (فا: روان گردانیدن).

آخیزدیریلماق..axızdırılmaq [بلسیزائیلم] آخیزدیرماق ایشی گؤرو-لمک (فا: روان گردانیده شدن).

آخیزماق..axızmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: آخیتماق.

آخیسقا .. axısqa [آد] ق.آذربایجانین قوزئییندە بیر تورک یئرلی بؤلگه آدیدیر، کلمه آغ ساکا سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر.

آخیسقا توْرکلری..axısqa türkləri [آد] دؤنیا ساواشی سوْنرالاریندا ساوئلرده سؤرگونه معروض قالان بیر تورک‌قوومو(فا: ترکان-آخیسقا).

آخیش..axış [آد، فیزیک، سن] آخماق ایشی، سوآخیمی، آخینتی، آخی، گئچیب گئتمه، شار "آلْتمیشا گلدیغی زامان ایللرین آخیشینی آنلادی" (فا: سیلان). **flux**

آخیش اؤلچر..axış ölçər [آد] بیر آخیش‌ین اؤزللیکلرینی اؤلچن وسیله (فا: شارسنج). **fluxmeter**

آخیشقان..axışqan [آد، صح] خاص بیچیمی اولمایب و ایچینده اولان قابین بیچیمینه گلن ماده (فا: سیال) **fluid**

آخیشقان‌لاشدیرماق..axışqanlaşdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخیشقان دورما دوروما گتیرمک (فا: سیال نمودن).

آخیشقان‌لاشدیریجی..axışqanlaşdırıcı [صفت] آخیشقان دورما گتیرمه اؤزللیگی اولان (فا: سیال کننده).

آخیشقان‌لاشدیریجیلیق..axışqanlaşdırıcılıq [صفت] آخیشقان دورما گتیرمه اؤزللیگی اولما (فا: سیالیت).

آخیشقان‌لاشماق..axışqanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخیشقان حالا گلمک (فا: سیال شدن).

آخیشقان‌لیق..axışqanlıq [آد] آخیشقان اولما وضعیتی (فا: سیّلالیت، لزوجت). **viscous**

آخیشما..axışma [آد] ۱-قولاغا خوش گلن ویا راحت سؤیله‌نن سس‌لرین اؤزللیگی. ۲-بیر آخیمی و آخار ماده‌نین آخیلا بیلمه اؤزل لیگی (فا: لزوجت). **viscousity**

آخیشماز..axışmaz [صفت، فیز] دوراغان، آخیشقانلیغی اولمایان ویا آز اولان نسنه (فا: غیر سیال).

آخیشمازلیق..axışmazlıq [آد] آخیشماز و دوراغان دوروم (فا: غیرسیالی).

آخیشماق..axışmaq [س] آخیب بیر یئره ییغیلماق، آخیب تؤکولمک، آخین حالینا گلمک (فا: سیال شدن) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخیشمالی..axışmalı [صفت] آخیشما اؤزللیگی اولان (فا: سیال).

آخیلقان..axılqan [صفت، سن] باخ: آخان.

آخیلیق..axılıq [آد] جؤمردلیک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آخیم..axım [آد] ۱-آخماق و آخیلماق ایشی، آخما. ۲-آخینتی، سوکیمی آخیشقان اولان(فا: جریان). **current**{دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آخیم اؤلچر..axım ölçər [آد، فیز] الکتریک آخیمینین گؤرلوغونو اؤلچن آراج (فا: گالوانومتر). **galvanometer**

آخیم توپلار..axım toplar [آد] خازن (فا: باطری).

آخیمجی..axımcı [آد] بللی‌بیر آخیماباغلی‌اولان (فا: وابسته به جریانی).

آخیم لیق..axımlıq [آد] سو یاتاغی، باخ: آخاق.

آخیم یوغونلوغو..axım yoğunluğu [آد] بیر آخیم‌ین مقداری (فا: چگالی جریان). **current density**

آخین..axın [آد] ۱-آراسی کسیلمه‌دن حرکت ائدن هر شئی، فوتبال کیمی اویونلاردا و یا ساواشدا قاباغا گئتمه (فا: هجوم). ۲-قازاق، قیرقیز و تورکمن اوْزانلارینا وئریلن آد. ۳-سئل (فا: سیل). **flood** {ت: سئل، آخینتی، ‹موندوز آخین›: بیردن بیره گلن سئل؛ دده

قوْرقوت ایشله نن سؤز}.

آخین–..axın [اؤزل‌آد] اینسان آدی: ~آل، ~آلپ، ~بای / ~بگ، ~خان، ~اَر، ~اَری، ~سوُ، ~اوْل.

آخین‌آخین..axın axın [ظرف] سئل کیمی، آردآردا، بیربیرینین آردیجا.

آخین‌اؤلچر..axın ölçər [آد] آخین اؤلچن، آخینتی اؤلچر.

آخینا قوْشولماق..axına qoşulmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْغونلوغا باغلانماق.

آخیْنای..axınay [اؤزل‌آد] توْرکوستان'دا خانیم اوْزانلارا وئریلن آد[۷].

آخینتی..axıntı [آد] ۱–آخیش، سئل، سوُیون بیریونه دوغرو یئهین گئدیشی (فا: سیل). **flood** ۲–خسته‌لیک و یارا سبب ایله وُجودون بیر یئریندن آخان سوُلو ماده (فا: جراحت، چرک). ۳–اَییکلیک، اَییم، مئیل {دیوان لغات تورک سنگلاخ و دده قورقوت دا ایشله-نیبدیر}.

آخینتی اؤلچر..axıntı ölçər [آد] بیر ایرماق و چایین آخار سوُیونو اؤلچن آراج، آخین اؤلچر، آخین اؤلچن (فا: جریان سنج).

آخینتی بیلیمی..axıntı bilimi [آد] دنیز و قارا سوُلارینین آخیلما و اونون کمیت و کیفیتی‌نی اینجه‌لیین بیلیم دالی (فا: هیدرولوژی).

آخینتی یا کؤرَک چکمک..axıntı ya kürək çəkəmək [تاثیرلی ائیلم] بوشونا چالیشماق.

آخینتی‌لی..axıntılı [صفت] آخار، آخینتی‌سی‌اولان(فا: درحال‌جریان).

آخینجا..axınca [اؤزل‌آد] توْووزُ چایی نین ساغ قوْلودور[۲۴۰].

آخینجی..axıncı [آد] ۱–سالدیرقان، دوشمنه آخین ائدن. ۲–فوتبال کیمی اوْیونلاردا قارشی طرفه هجوم ائدن (فا: مهاجم)۳–عُثمانلیلار دؤنَمینده‌کی، اؤنجو بیرلیکلَره و اوْنا داخل اوْلانلارا وئریلن عُنوان[۷] {ت، سن: گنجه سالدیران}.

آخینجی لیق..axıncılıq [آد] آخینجی اولما وضعیتی (فا: هجومی).

آخیندیریق..axındırıq [آد] آغاج بالی وشیره سی، چیگیتگه / چیییدگه (فا: صمغ، رزین، علک).

آخین‌قایاسی..axın qayası [آد، دیرگی] قایابالیغی سوْولاردان درین و اوُزاق‌لاردا یاشایان اینجه و اوُزون بیر بالیق نوعو (فا: گاو ماهی).

آد..ad [آد، دیل ب] ۱–بیر نسنه، جانلی، آنلام ویا قاورامی تانیدان و بیلدیرن سؤزجوک، دوْغولدوغو زامان بیرکیمسه یه وئریلن تانیتما سؤزو(فا: اسم، نام). **name** ۲–شان، شُهرت، بیر آدام حاققیندا عمله گلمیش عُمومی رای ویا بیرایش ساحه سینده اوْلان اؤزل‌آد" یاخشی آد، فخری‌آد" ۳–مجازاً سبب، اساس و بهانه معناسیندا ایشله نیر" ایندی سنین منه بادالاق قوُرماغی‌نین هئچ آدی یوْخدور[۱]" {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آد آرار..ad arar [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آد+آرار[۷].

آدآلماق (چیخارماق)..ad almaq (çıxarmaq) [باخ] آد قازانماق.

آد اوْلماق..ad olmaq [تاثیرلی ائیلم] آداخلانماق، نیشان لانماق.

آد با آد..ad ba ad [ظرف] هر شئیی اؤز آدیلا سسله یه‌رک.

آد گؤوده سی..ad gövdəsi [دیل‌بیلیمی] آد کؤکو، سؤزجوک.

آدئرنالین..adernalin [آد، فرانسیزجا] بؤیرک اوْستو بئزلرین تاثیرلی بیر ماده سی، دامار داراتما قاناما کسمه و اؤنله‌مه و برونْشلاری آچما آماج‌یلا ایشله نن بیر مادّه (فا: آدرنالین).

آدآلان..adalan [اؤزل‌آد] آد قازانان ایگید، اوْغلان آدی.

آدا..ada [آد] ۱–چؤره‌سی و هر یانی سوُ اولان قورولوق و قارا، سوُ ایله بوْرونموش قوُرولوق (فا: جزیره). **island** {سن، سوُ اوْرتاسیندا آتلاماق (آدداماق) اوْچون اولان قوُرولوق دئمکدیر و اصلینده آتاق› آداق اوْلمالیدیر}. ۲–اوُرمیه و سوُلدوز'دا کند آدی

آداؤکه..ada ökə [اؤزل‌آد] آلتای اساطیرینده اؤلموش بابالارین روُحو اوْلاراق ارلیک تانری نین اداره سینده اوْلورلار[۲۱۱].

آدائدیلمک..ada edilmək [بلسیزائیلم] آداخلانماق.

آدائله‌مک..ada eləmək [تاثیرلی ائیلم] آداخلاماق.

آداب..adab [آد، ع: ادب چوْغولو] تؤره، یول یؤنتم، یوْل یوْردام (فا: آداب). **ceremonies**

آدا بالیغی..ada balığı [آد، دیرگی] بیرنوع بالیق، باخ: عنبر بالیغی.

آداب‌و مُعاشرت..adab u moaşirət [آد، عربجه] رفتار و داورانیش تؤره سی، یول یؤنتم، یوْل یوْردام (فا: آداب و معاشرت).

آداپات..adapat [اؤزل‌آد] سومرلرده‌تانریلاشمیش‌اوْلانلاردان‌بیرینین-آدی[۲۱۱].

آداپتا..adapta [صفت، فر] اویوملو، مناسیب، اوُیارلانمیش.

آداپتاسیون..adaptasion [فر] اویقونلاما، اوُیقولاما (فا: آداپتاسیون).

آداپتوْر..adaptor [آد، فرانسیزجا] بیرجنسدن اوْلان فرقلی شئیلری بیربیرینه چئویرن و گئچیرن قورغو، دوُیوروجو (فا: ~).

آداتماق..adatmaq [تاثیرلی ائیلم] آداماق ایشینی گؤرمک.

آداجیق..adacıq [آد] ۱–کیچیک آدا (فا: جزیره کوچک). ۲–اوُرمو گؤلونون آدالاریندان بیری.

آداچایی..adaçayı [آد، بیتگی] باللی‌باباگیللردن‌آغیمتیراق‌یاپراقلی، عطیرلی و چای کیمی دمله نیب ایچیلن، چوخ ایلیک، چالی سوو ویا اوْتسوو بیتگی (فا: مرموک). **salvia officinalis lab**

آداد..adad [آد] سوُمئرلرده طوُفان، ایلدیریم، یاغیش و هاوا تانری-سی[۱۱۶].

آدا دوْوشانی..ada dovşanı [آد، دیرگی] ائوجیل جنسلری ده اوْلان بیرگمیرکن (فا: نوعی خرگوش پرورشی) orytolagus cuniculus

آدار..adar [اؤزل‌آد] سوُمر تانری‌لاریندان بیری(آسوریلرده: نینیپ)[۲۱۱].

آدار..adar [آد] ۱-آداما ائیلَمینده اوْلان[۷]. ۲-آوج ده کند آدی {یئر آدلاریندا آدلی‌سانلی، و بیر بوْیا عاید مفهومدادیر}.

آدارامَند..adarəmənd [اؤزل‌آد] ساوه-رازقان (۱۲ ک. قوزئی طرفینده، نفوس* ۱۷۰/ ی‌تو) دا کند آدی {آدار+امند}.

آداژیوْ..adajio [آد، لا] آغیر تئمپ ده چالینان بیر موسیقی حیصّه سی.

آداسوْغانی..ada soğanı [باخ] آغاج سوغانی.

آداش..adaş [آد] ۱-یولداش، آرخاداش ۲-آرالاریندا آد بیرلیگی اولانلار، آدلاری بیر اولان(فا: هم نام). {دیوان لغات تورک و صحاح‌العجم‌ده ایشله‌نیبدیر}.

آداشلیق..adaşlıq [آد] آداش‌اولما، آدلاری‌بیراوْلماوضعیتی(فا: همنامی

آداغان..adağan [اؤزل‌آد] ماکی'دا کند آدی {بیر بوْی و بؤیوگون آدینا اوْلان یئر}.

آداق..adaq [آد] آداخ: نشانلی (فا: نامزد). ۲-نذیر، باغیْش، سوُنقو (فا: نذر) ۳-اوشاغین ایلک یئریشی، باخ: آددیم (فا: گام). ٤-(اؤزل آد) تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-نذر، نذری. ۲-نامزد، باخ: آد}.

آداق .. Adak [اؤزل آد]

آداق‌آداق..adaq adaq [ظرف] یاواش یاواش، آددیم آددیم (اوشاق اوچون) (فا: تاتی پاپی، قدم به قدم).

آداق‌آداماق..adaq adamaq [آد] نذر ائتمک[۲] (فا: نذر کردن).

آداق‌دورماق..adaq durmaq [آد] اوشاق ایلک یئریشین یئریمک(فا: راه رفتن).

آداق‌سیز..adaqsız [آد] آداخلی اوْلمایان (فا: غیر نامزد).

آداق‌قبول اولماق..adaq qəbul olmaq [آد] نذرقبول اولماق (فا: نذر پذیرفته شدن).

آداق‌لاما..adaqlama [آد] نشانلاما (فا: نامزدی).

آداق‌لاماق..adaqlamaq [ل، سن] نشانلاماق (فا: نامزد نمودن).

آداق‌لاندیرماق..adaqlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آداخلی ائتمک (فا: نامزد نمودن).

آداق‌لانما..adaqlanma [آد] آداخلانماق ایشی.

آداق‌لانماق..adaqlanmaq [بلسیزائیلم] نشانلانماق، نشان تاخیلماق (فا: نامزد شدن).

آداقلی..adaqlı [صح، دده] نشانلی (فا: نامزد). engagement

آداقلی‌بازلیق..adaqlı bazlıq [آد] آداخلی اوْلوب آداخلی نی گؤرمک و اوْنونلا دانیشماق (فا: نامزد بازی).

آداقلیق..adaqlıq [آد] آداخ اوچون آیریلمیش (فا: ویژه نامزد).

آداقلیلیق..adaqlılıq [آد] آداخلی اوْلما (فا: نامزدی).

آداقوْچو..adaqoçu [آد، دیرگی] اوُرموگؤلونون قوْیون‌داغی و ایسپیر آدا لاریندا اوْلان قوْچ نوعو (قوْ: میش شرقی، میش ارمنی) orientalis gmelini ovis.[۱۴۰]

آداگئییکی..ada geyiki [آد، دیرگی] اوُرموگؤلونون قوْیون‌داغی و ایسپیر آدا لاریندا اوْلان گئییک نوعو (فا: گوزن بین النهرینی) dama mezopotamica[۱۴۰]

آدال..adal [صفت] صادق، گوْوَنیلیر[۷].

آدالار توپلولوغو..adalar topluluğu [آد] بیر یئرده نئچه آدا یا وئریلن آد (فا: مجمع الجزایر). archipelago

آدالان..adalan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، اوْنلو، شؤهرَتلی، آد قازانمیش آدام[۷].

آدالدی..adaldı [اؤزل‌آد] اینسان آدی، اوْنلو، شؤهرَتلی، آد قازانمیش آدام[۷].

آدالمیش..adalmış [اؤزل‌آد] اینسان آدی، اوْنلو، شؤهرَتلی، آد قازانمیش آدام[۷].

آدالیْر..adalır [اؤزل‌آد] اینسان آدی، اوْنلو، شؤهرَتلی، آد قازانمیش آدام[۷].

آدام..adam [آد] ۱-کیمسه، اینسان، یالینقی. ۲-(مج) اخلاق لی، قاناجاقلی اینسان (فا: آدم). {سومرجه ‹آدام، آداپا›؛ بو کلمه سوُمرجه‌دن عربجه‌یه و اوْردان تورکجه‌یه گئچیبدیر}.۳-(اؤزل‌آد) (۱۳۲٤ه)وایقانلی آدام شبسترین وایقان کندینده دوْغولوب، و شعرلرینده آدام / آدامی تخلّص ائتمیشدیر[۱۱۷].

آدام‌ائتمک..adam etmək [تاثیرلی‌ائیلم] تربیه‌ائله‌مک(فا: تربیت کردن).

آدام‌ائله‌مک..adam eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تربیه‌ائله‌مک(فا: تربیت کردن).

آدام‌آزمانی..adam azmanı [صفت] چوخ ایری گؤوده‌لی کیمسه (فا: تنومند).

آدام‌آلدادان..adam aldadan [آد، صفت] یالانچی (فا: فریبکار).

آداما اوخشاماز..adama oxşamaz [آد] چیرکین، بیچیم‌سیز، عئیبه جر.

آداما اوخشامازلیق.. adama oxşamazlıq [آد] چیرکین لیک، بیچیم‌سیزلیک.

آداملی.. adamanlı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو.

آداما یوْووُشماز.. adama yovuşmaz [صفت] آدام دان قاچان، اورکک، قاراقاباق، قانی سوْیوق، میزی.

آداما یوْووُشمازلیق.. adama yovuşmazlıq [صفت] آدام دان قاچما، اورکک لیک، قارا قاباق لیق، قانی سوْیوق لوق، میزی لیق.

آداماق.. adamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی بیر آد اوچون اختصاص وئرمک، نذر ائتمک، قوُتسال سایدیغی شئیه اؤزونو فدا ائتمک (فا: نذر نمودن). {آدلاماق› آداماق}.

آداماوْتو.. adam otu [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن، گئنیش یاپراقلی، کؤتو قوْخولو، کؤکو چنگللی؛ قان قوُرودان، آدام کؤکو (فا: مهر گیاه، ساج). alropa mandragora. sol

آداماوْغلو.. adam oğlu [آد] اینسان اوغلو (فا: آدمی).

آداماوْلماق.. adam olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغیللی وتربیه‌لی اوْلماق (فا: آدم شدن). ۲-بیر ایش و پئشه صاحبی اولماق.

آداماوْیناداں.. adam oynadan [آد، صفت] آدامی اله سالان، آدامی لاغا قوْیان (فا: فریبکار).

آداماؤلدورمه.. adam öldürmə [آد] بیرینی اؤلدورمک(فا: آدم-کشی). murder

آداماؤلدورن.. adam öldürən [آد، صفت] اینسانی قتل ائدن (فا: قاتل). murdere

آدامایچینه چیخماق.. adam içinə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] توپلوما و جاماعاتا قاریشماق.

آدامایچینه قاریشماق.. adam içinə qarışmaq [باخ] آدام ایچینه چیخماق.

آدامبابا.. adambaba [آد] اینسان‌لارین باباسی، حضرت آدام (فا: بابا آدم).

آدامباشی.. adambaşı [ظرف] هربیرآداما، هربیرنفره (فا: سرانه). per capita

آدامباشینا.. adambaşına [باخ] آدام باشی.

آدامبوْیو.. adamboyu [صفت] آدام یئکه‌لیکده اوْلان.

.. [ظرف] باخ: آدامجاسینا.

آدامجا.. adamca [ظرف] اینسانا یاراشان بیچیمده(فا: مثل آدم).

آدامجاسینا.. adamcasına [ظرف] اینسانا یاراشان بیچیمده(فا: مثل آدم).

آدامجاغیز.. adamcağız [ظرف] بیرینه ایستک، سئوگی ویا آجیما حالی حسّ ائدیلدیگینده سؤیله‌نن بیر سؤز "ائله تعریفله دیم کی آدامجاغیز ایناندی" (فا: حیوونَکی).

آدامجیغاز.. adamcığaz [ظرف] بیرینه ایستک، سئوگی ویا آجیما حالی حسّ ائدیلدیگینده سؤیله‌نن بیر سؤز "ائله تعریفله دیم کی آدامجاغیز ایناندی" (فا: حیوونَکی).

آدامجیق.. adamcıq [آد] آدام جیغاز (فا: آدمک). toy man

آدامجیل.. adamcıl [صفت] ۱-اینساندان اوْرکمه ین (فا: اهلی).

آدامجیل لیق.. adamcıllıq [آد] آدامجیل اولما وضعیتی (فا: اهلی بودن).

آدام‌حسابینا قویماق.. adam hesabına qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه دیر وئرمک.

آدام‌داشه.. adam daşə [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی.

آدامدان سایماق.. adamdan saymaq [تاثیرلی‌ائیلم] دیری اولمادیغی حالدا دیر وئرمک.

آدامدان قاچان.. adamdan qaçan [صفت] آدام‌لارا اوُیمویان (فا: ازمردم گریزان).

آدام‌دره سی.. adam dərəsi [آد] گئرمی ده کند آدی {یئرله شیم یئری}.

آدامس.. adams [آد، آوروپا دیللریندن] چئینه مه لی ساققیز (فا: ~).

آدام‌سئومز.. adamsevməz [صفت] آدام‌لاری سئومه ین، آدامدان قاچان.

آدام‌سئومزلیک.. adamsevməzlik [آد] آدام سئومز اوْلما دوْرمو.

آدام‌ساتان.. adamsatan [صفت] خایین، خبرچی (فا: جاسوس).

آدام‌سایماق.. adamsaymaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی حسابلاماق، حسابا قویماق.

آدام‌سیز.. adamsız [صفت] کیمسه‌سیز، یاردیمسیز، آرخاسیز (فا: بی کس).

آدام‌سیزلیق.. adamsızlıq [آد] کیمسه‌سیزلیک، آرخاسیزلیق (فا: بی کسی).

آدام‌صرّافی.. adam sərrafı [صفت] آداملارین کاراکتر و اؤزل لیگینی تانییان اینسان (فا: آدم شناس).

آدام‌قیْتلیغی.. adam qıtlığı [صفت] ایشه یارار کیمسه اولمادیغی حالی نشان وئرمک اوْچون دئییلن سؤز.

آدام‌کؤکو.. adamkökü [باخ] آدام اوْتو.

آدام‌کیمی (گیبی).. adam kimi (gibi) [ظرف] آدام جاسینا، اینسان جاسینا.

آدام‌گؤرمک.. adam görmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرایش‌اوچون آراچی و

واسطه چی تاپماق.

آداملی..adamlı [صفت] آرخالی، آرخاسی اوْلان (فا: کس و کار دار).

آدام‌لیق..adamlıq [آد] اینسانلیق، اینسانا یاراشان دوروم، آدمیت (فا: اینسانیت). humanity

آدامی..adamı [اا، ی] آدَمی: وایقانلی آدَمی(۱۴-۱۳ه)شبسترلی شاعردیر.

آدام‌یئرینده توتماماق..adam yerində tutmamaq [تاثیرلی‌ائیلم] سایماماق، دَیر وئرمه مک.

آدام‌یئرینه قویماق..adam yerinə qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] آدام سایماق، دَیر وئرمک.

آدامیانا..adamyana [ظرف] آدام جاسینا.

آدامینا گؤره..adamına görə [آد] دیرینه گؤره.

آدام‌یییَن..adam yiyən [صفت] اینسان‌آتی‌یییَن، اینسان اتی سئون (فا: آدمخوار).

آدان..adan [آد] اوُیقوُنلوق، لیاقت(تاریخی اؤزل‌آد) غوُرلار دؤنَمی، افغانستان جیوارْیندا بگلیک قوُرموُش بیر تورْک بگی[۷].

آدانماق..adanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آداماق ایشی گؤرولمک.

آدانمیش..adanmış [اؤزل‌آد] آداخلی، آداق اوْلموُش.

آدانیر..adanır [اؤزل‌آد] آد آنْیر: آدی آنیلان، آدی یاخجی لیقلا تانینان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آدای..aday [آد] ۱-آداق (فا: کاندید). candidate ۲-(آ) مَمنونلوق، خوْشنودلوق ۳-(اؤزل آد) قازاق-کیچییوْز-بای اوْغلوُ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آدای گؤسترمک..aday göstərmək [آد] بیر ایش اوچون بیرینی آدای لاماق.

آدا یئرله‌شیمجی‌سی..ada yerləşimcisi [آد] بیر آدانین ساکینی (فا: جزیره نشین). islander

آدایلیق..adaylıq [آد] آدای اوْلما وضعیتی، نماینده‌لیک، وکیل‌لیک (فا: کاندیدایی).

آدباتیرماق..ad batırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتبار و حُرمتدن دؤشمک.

آدبان .. Adban [اؤزل آد] قازاق-اوْلوُیوْز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آدبای..adbay [اؤزل‌آد] بؤیوک آدلی، اوْغلان آدی.

آدبَریلگَن..adbərilgən [اؤزل‌آد] آدیْنا و اوْنونه لایق آدام[۷].

آدبیلیمی..ad bilimi [آد، دیل‌بیلیمی] آدلاری تانیما علمی (فا: اسم شناسی). onomstic

آدتاخماق..ad taxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آدلاندیرماق، آد قوْیماق(فا: اسم گذاشتن).

آدتوْتماق..ad tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: آد چکمک ۱.

آدجُمله سی..ad cümləsi [آد، دیل‌بیلیمی] ایسیم جُمله‌سی (فا: جمله اسمی).

آدچکمک..ad çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آدینی دئمک، بیرینین حاقیندا دانیشماق. ۲-قُرعه چکمک، پوْشک آتماق.

آدچکمه‌یه گیرمک..ad çəkməyə girmək [تاثیرسیز ائیلم] قُرعه یه تابع اولماق، پوْشک آتماق.

آدچکیمی..ad çəkimi [آد، دیل‌بیلیمی] آدین جمله‌لرده دوُرولاری، آد تورکجه ده بئش نوعا بؤلونور (چیخشلیق، یییه‌لیک، ...) (فا: تصریف اسم). declention

آدچیخارماق..ad çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] معروف اوْلماق.

آدچیلیق..adçılıqq [آد، فلسفه] آدلاری و قاورام‌لارین گرچک وارلیقلار اولدوغونو ساووناں فلسفه گؤروشو (فا: نومینالیزم). nominalizm

آدحال اکلری..ad hal əkləri [آد] بو اکلر آدین معناسینی دَییشمه‌دن آدلارین جُمله ایچینده یؤنلوک و چیخیشلیق دوروملارینی گؤسته ریللر، باخ: باش سؤز ٦جی بؤلوم. {بو اکلر سومر دیلینده ایندیکی سؤیله نیشه یاخین شکیلده سؤیله نیردی، باخ: سومر دیلی}.

آددا بوددا..adda budda [ظرف] اوردا بوردا، سئیرک اوْلاراق، ترتیب‌سیز، دوزن‌سیز (فا: وقت و بی وقت).

آددا بوددالیق..adda buddalıq [آد] سئیرک‌لیک، دوزن‌سیزلیک.

آدداش..addaş [صفت] آد بیر، باخ: آداش(فا: هم-اسم) homonymous

آدداماق..addamaq [تاثیرسیز ائیلم] آتلاماق: اوستوندن گئچمک، اوزه رندن آتیلیب گئچمک، آشماق، آتلانماق (فا: پریدن).

آددان تؤره‌مه فعل..addan törəmə fəil [باخ] آدسال فعل.

آددیم..addım [آد، صح] ۱-یئریمکده آیاق آتیشلاریندان هربیری، هر آیاق آتیمی، قدم. ۲-بیرفوت ۳۰,٤۸ سانتی متر، بالا آددیم. ۳-یاخلاشیق ۷۵ سانت اولان بؤیوک آددیم آراسی، بؤیوک آددیم. ٤-دیش دیش اولان شئی‌لرده ایکی دیش آراسیندا کی آرالیق (فا: گام). ۵-(مج) ایش، حرکت، تَشبّث معناسیندا ایشله نیر "فیکیرلشمه دن آددیم آتماق، تهلیکه‌لی آددیم" step

آددیم آتماق..addım atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آیاق گؤتورمک، آددیم لاماق. ۲-(ل) بیرینه طرف قدم گؤتورمک (فا: قدم زدن).

آددیم آتماماق..addım atmamaq [تاثیرسیز ائیلم] گئتمه مک.

آددیم آچماق..addım açmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئریمه گه باشلاماق.

آددیم آددیم..addım addım [ظرف] یاواش یاواش، آغیر آغیر.

آددیم‌آددیم‌ایزلەمک..izləmək addım addım [تاثیرلی ائیلم] گیزلینجه بیرینین دالی‌سیجا گئتمک.

آددیم آددیم دۏلاشماق..addım addım dolaşmaq [تاثیرلی ائیلم] هر یئری قدم قدم گزمک.

آددیم اۏلچر..addım ölçər [آد] آددیملاری اۏلچن آیقیت.

آددیم باآددیم..addım ba addım [ظرف] آددیم‌لارلا، آددیم آتدیقجا.

آددیم باشی..addım başı [ظرف] هرآددیمدا، هریئرده، تئز تئز، آرالیق‌سیز، سیخ سیخ، بیربیرینه یاخین یئرلرده.

آددیم سایار..addım sayar [آد] باشماغا تاخیلان وآددیملاری اۏلچن آراچ.

آددیم گۏتورمک..addım götürmək [تاثیرسیز ائیلم] آددیم آتماق.

آددیملاتماق..addımlatmaq [اتتدیرگن ائیلم] آددیملاماق‌ایشینی-گۏردورمک (فا: فس).

آددیم لاماق..addımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آددیملا اۏلچمک. ۲-قدم ووراق. ۳-اۏتمک، گئچمک" گۏنلرآددیملارگئدیرایره‌لی"(فا: قدم-زدن).

آددیم لیق..addımlıq [آد] بیر آددیم قدر اۏزونلوق (فا: اندازه یک قدم).

آددیملی..addımlı [صفت] آددیم‌لاری‌ایری اۏلان (فا: دارای قدم بزرگ).

آددیمینی گئری آتماق (آلماق)..addımını geri atmaq (almaq) [آد] بیر ایشدن دۏنمک.

آدران..adıran [اۏزل‌آد] کرج، علیشاه عوض ده کند آدی {آدار+ ان: بیر بۏیا آد اۏلموش، اۏنلو؛ آد+آران: آدی آرانلیق یئر}.

آدرئس..adres [آد، فرانسیزجا] تانیتیم یئری، بیرکیمسه‌نین قالدیغی و اۏتوردوغو یئر، بیر شئین قایناق یئری (توی اۏچون آدرس وئردیلر، بومالین آدرسینی وئر) (فا: آدرس). address

آدرنالین..adırnalın [آد، فرانسیزجا] قان باسینجی نی یوُخار آپاران بیر نوع مادّه (فا: ~).

آدسال..adsal [صفت] آدلا ایلگی لی (فا: اسمی).

آدسال آد..adsal ad [آد، دیل‌بیلیمی] بیر آد و بیر اک له دوزه‌لن یئنی آد (فا: اسامی ساخته شده از اسم) denomiatove noun

آدسال ائیلم..adsal eylm [آد، دیل‌بیلیمی] آدسال‌فعل: بیر آد و بیر اک له دوزه‌لن فعل (فا: فعل اسمی). denominative verb

آدسال فعل..adsal fəil [آد، دیل‌بیلیمی] آدسال ائیلَم: بیر آد و بیر اک له دوزه‌لن فعل (فا: فعل اسمی). denominative verb

آدسان..adsan [آد] شۏهرت، شان (فا: آوازه). voice

آدسان قازانماق..adsan qazanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آد قازانماق.

آدسای..adsay [اۏزل‌آد] آدیْنا سایقی دوُیولان؛ تیمورُ خان'ین تورونو[۷].

آدسیز..adsız [صح] ۱-آدی اۏلمایان، آدسیز سانسیز، تانینمایان.۲-فاغیر، کیمسه‌سیز ۳-اۏنسوز، تانیْنمایان ٤-اسکی تورکلرده بللی بیرایگیدلیک گۏسترمه دیگی اوچون آدلانمایان کیمسه و یا عایله سیندن آیریلدیغی اوچون عایله آدینی ایتیرن کیمسه (فا: بی اسم). nameles

آدسیز بارماق..adsız barmaq [آد] اۏزوک بارماق، سئرچه و اۏرتا بارماقلارین آراسیندا کی بارماق.

آدسیز سانسیز..adsız sansız [صفت] آدی سانی اۏلمایان، تانینمایان (فا: بی نام ونشان). untraceable

آدسیزلیق..adsızlıq [آد] آدسیز اۏلما وضعیتی (فا: بی اسمی).

آدقازانما..ad qazanma [آد] مشهور اولما (فا: اشتهار). fame

آدقازانماق..ad qazanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اۏن قازانماق، مشهور اۏلماق.

آدقۏیدو..ad qoydu [باخ] آد قۏیما.

آدقۏیما..ad qoyma [آد] اوشاغا آد قویما مناسبتیله دوزه نیلن قوناقلیق.

آدقۏیماق..ad qoymaqq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اۏزوندن آد قویوب گئتمک. ۲-بۏهتان ووُرماق. ۳-آد وئرمک (فا: نامیدن). to name

آدقیْر..adqır [اۏزل‌آد] آیقیْر، ارکک آت[۷].

آدکۏکو..adkökü [آد، دیل‌بیلیمی] آدلارین کۏکو و اصلی، دیل بیلیمی جهتیندن بیر آدین کۏک سۏزجوغو. nomial

آدلارین چکیمسل نۏعلاری (حالتلری)..adların çəkimsəl novları (halətləri) [آد، دیل‌بیلیمی] آدلارین چکیمسل نوعلاری چوغول و منسوبیت حاللارینا بۏلونور اۏرنک اوچون: چوغول نوعو "قوُشلار"، آدلیق نوعو "بللی و بلسیز= قوُشو، قوُش"، حاللانما نوعلاری "ییه‌لیک، تاثیرلیک، یۏنلوک، یئرلیک، چئخیشلیق= تهرانین، تهرانی، تهرانا، تهراندا، تهراندان"، باخ: باش سۏز ۱۱جی بۏلوم (فا: حالتهای تصریفی اسم) mandragora autmnalis

آدلاشدیرماق..adlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آد وضعیتینه گتیرمک (فا: نامیدن).

آدلاشماق..adlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آد وضعیتینه گلمک.

آدلاماق..adlamaq [ل، سن‹آتاماق›] ۱-آداخلی ائتمک. ۲-آد صاحبی

ائتمک، آدقویماق (فا: نامیدن). to name

آدلاندیرماق..adlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آد وئرمک، آد قویماق (فا: نامیدن).۲-دَیروئرمک، آدینی چکمک. denomination

آدلاندیریلماق..adlandırılmaq [بلسیزائیلم] آدلاندیرماق ایشی گؤرولمک .

آدلانما..adlanma [آد] آدلانماق ایشی (فا: اشتهار). fame

آدلانماج .. adlanmac [باخ] آدلانمانج، آتلانباج.

آدلانمانج .. adlanmanc [باخ] آدلانماج، آتلانباج.

آدلانماق..adlanmaq [بلسیزائیلم] ۱-آد وئریلمک. ۲-(س)آد قازانماق، آدلی و اوْنلو اوْلماق (فا: نامدار شدن).

آدلانمیش..adlanmış [صفت] بیر آدلا تانینمیش (فا: ملقب). entitled

آدلی سانلی..adlı sanlı [صفت] ۱-اوْنلو، شؤهرت قازانمیش. ۲-گئچمیش دؤنم‌لرده وارلی و زنگین خانواده و طبقه‌لره منسوب اوْلانا دئیلن سؤز (فا: سرشناس). well-known famous,

آدلی..adlı [صفت] آدی اوْلان، بللی آدی اولان (فا: نامدار).

آدلیق..adlıq [آد، دیل‌بیلیمی] آد اوچون اولان، آد اؤزللیگی اولان، آدا عاید(فا: اسمی).

آدلیق حال..adlıq hal [آد، دیل‌بیلیمی] آدلارین یالین حالی، آدلارین اکلی اولامیش و ساده وضعیتی، کیم، نمه نه، هارا سؤاللارینا جاواب وئرن "سالار، گمی، تبریز" (فا: حالت فاعلی یا آزاد اسم) nominative

آدلیم..adlım [اؤزل‌آد] آدلی سانلی، اوْغلان آدی.

آدم اوغلو..adəm oğlu [آد] آدم اوْولادی (فا: اینسان).

آدم..adəm [باخ] آدام (فا: آدم). adam

آدمان..adman [صفت] اوْنلو، سایقین[۷].

آدمیت..adəmiət [آد، عربجه] اینسان‌لیق(فا: آدمیت).mankind

آدمیرال..admiral [آد، عربجه] دنیز امیری، بیرسیرا دؤلت‌لرده دنیز قوْوّه‌لرینین یؤکسک رؤتبه‌لریندن بیری (فا: آدمیرال).

آدمیرال‌لیق..admirallıq [آد] دنیز امیریلیگی، آدمیرال رؤتبه سی. ۲-(اسکی) حربی دوْنانمایی اداره ائدن عالی اوْرقان.

آدمیش..admış [اؤزل‌آد] آد آلمیش، تانینمیش، بیر اوُیغور بگی[۷].

آدناز..adnaz [اؤزل‌آد] آدی ناز اولان، قیز آدی.

آدنالی..adnalı [اؤزل‌آد] جلیل‌آباد و شاماخی رایونلارینا کند آدی، شاماخیدا کله‌خانا بؤلگه‌سینده یئرآلیبدیر {کله‌خانا فارسجادا ایلخی یئری وآت ساخلانان یئره دئییلیر، قدیم تورکجه ده ده "آدانا/ آدینا/ آدوُنا" کلمه لری "آختالانمیش دوه، آت ایلخیسی، آت ساخلانیلان یئر" معناسیندا ایشله‌نیبدیر، بو کندین آدیدا بو معنادادیر، ائله سانیلیر تورکیه ده اولان آدانا یئر آدیدا بو معنایلا ایلگیلیدیر[۲۴۸]}.

آدوئرمک..ad vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-چوُوللاماق، شئیطان لاماق. ۲-دَیر و قیمت وئرمک، آدلاندیرماق.

آدوئریلمیش..ad verilmiş [آد] آد وئریلمه (فا: ملقب). entitled

آدوُر..adur [اؤزل‌آد] قوْبا"دا کند آدی {تورک دیللرینده "آدیر، آدیْر، آدوُر" کلمه‌لری "تپه‌لیک، داغلیق یئر، دؤزن‌اوْلمایان یئر، سوُواریلا بیلمه‌ین یؤکسکلیک، بیرنئچه تپه‌دن عیبارت مئشه‌سیز یئر" معناسیندادیر، "فرغانه" بؤلگه‌سینده "آدیْر"، آلتایلاردا "آدوُر" و تورکیه ده "ائدیرنه" یئر آدلاری بو آنلاملارلا ایلگیلیدیر[۲۴۸]}.

آدی–..adı [اؤزل‌آد] آد سؤزونون تاثیرلیک حالی، بوُسؤزله‌دؤزه‌لن اینسان آدلاری: آدیْای، آدیْبای، آدیْقوُت، آدیْقوُتلوغ، آدیْگؤزل، آدیْگؤن، آدین، آدیناز، آدیْنبای آدیْنچیْغ، آدیْنَر، آدیْؤته، آدیْوار، آدیْئکه، آدیْیاخشی، آدیْیامان.

آدی اوستوندە..adı üstündə [صفت] آدی بللی کیمسه اوچون.

آدیْقتی..adıqtı [اؤزل‌آد] اوْنلو؛ قازاق، کیچیبؤز قروُپو اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

آدی‌آنیلماق (سؤیلَنمک)..adı anılmaq (söylənmək) [تاثیرسیز ائیلم] خاطرلانماق.

آد یازدیرما..ad yazdırma [آد] بیر یئر و ایشه باش ووراراق آدینی یازدیرماق ایشی (فا: نام نویسی). enlistment

آدیال..adyal [آد] یوُن و ایپلیکدن توْخونما بیر قات یوْرقان[۱].

آدی‌اوْلماق..adı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرسیز اوْنو اولماق.

آدی‌بئله اوْخونماماق..adı belə oxunmamaq [صفت] بیرینه هئچ اؤنم وئریلمه مک.

آدی‌باتاسی..adı batası [صفت] یوخ اولاسی.

آدی‌باتماق..adı batmaq [تاثیرسیز ائیلم] شُهرت‌دن دؤشمک، روُسوا اوْلماق.

آدی‌بلیرسیز..adı bəlirsiz [صفت] آدی بللی اولمایان.

آدی‌بیلینمز..adı bilinməz [صفت] آدی بللی‌اوْلمایان، آدینی گیزلی ساخلایان.

آدی‌پیس چیخماق..adı pis çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتبار وحؤرمتی پیس اولماق.

آدی‌پیسه(کؤتویه)چیخماق..adı pisə (kötüyə) çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتباروحُرمتی پیس اولماق.

آدی‌چکیلمک..adı çəkilmək [بلسیزائیلم] آدی آنیلماق.

آدی‌چکیلن..adı çəkilən [آد، صفت] مشارالیه. he

آدی‌چیخماق..adı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتبار وحؤرمتی پیس اولماق.

آدی‌دلی‌بنگ..adı dəlibəng [آد] بیرایلیک، پیس‌قوخولو و یئیمیشی زهیرلی اوْت(فا: تاتوره، تاتوله، واتوره)daturastramonium. sol

آدی‌دیللرده سؤیلَنمک..adı dillərdə söylənmək [باخ] آدی دیللره دؤشمک.

آدی‌دیللرده داستان اولماق)..adı dillərdə dastan olmaq [باخ] آدی دیللره دؤشمک.

آدی‌دیللره‌دؤشمک..adı dillərə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] آدی(پیس- ویاياخجی)چوخ‌دئییلمک.

آدیر..adır [اؤزل‌آد] آدوُر: ۱-تپه‌لیک، سوُواریلا بیلینمه‌ین داغ بئلی. ۲-قوُبادا کند آدی[۲۲-۲۴۲].

آدی‌قارا گلمک..adı qara gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] یاسی توتولماق، اؤلمک.

آدی‌قاریشماق..adı qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین آدی بیر ایشه قاریشماق.

آدی‌قالدیریلماق..adı qaldırılmaq [بلسیزائیلم] آدی‌سیلینیب گئتمک.

آدی‌قالماق..adı qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرانسانین کؤچدوغون دن سونْرا آدی ایشلنمک و آنیلماق، آدی یاخجی لیقلا آنیلماق.

آدی‌کیمی بیلمک..adı kimi bilmək [تاثیرلی‌ائیلم] چوخ یاخجی بیلمک.

آدی‌گئچمک..adi geçmək [تاثیرلی‌ائیلم] آنیلماق، سؤزوگئچمک.

آدی‌گئچن..adi geçən [آد، صفت] آدی دئییلن (فا: مزبور). aforesaid

آدیل..adıl [دیل ب] ضمیر، عوضلیک (فا: ضمیر).

آدیلا سانیلا..adıyla sanıyla [صفت] بیلینن شُهرت و اوْن له "منه آدیلا سانیلا دلی بکیر دئییرلر".

آدین باتسین..adın batsın [آد] قارقیش اوْچون دئییلن سؤز.

آدینه..adinə [آد، فا] ۱-جوما گوْنو (فا: جمعه). ۲-آستانا دا کند آدی.

آدینی‌آغزینا آلماماق..adını ağzına almamaq [تاثیرسیز ائیلم] سایماماق، بیرینین آدینی ایسته‌مه مک اوچون گتیرمه مک.

آدینی آلماق..adını almaq [تاثیرسیز ائیلم] آد وئریلمک.

آدینی آنماق..adını anmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریندن سؤز ائدینمک.

آدینی داشیماق..adını daşımaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین آد ایله آنیلماق.

آدینی کیرلتمک..adını kirlətmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین آدینین پیسه- چیخماسینا یول‌آچماق.

آدینی وئرمک..adını vermək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین آدینی بیلدیرمک.

آدی‌وار..adıvar [اؤزل‌آد] آد قازانمیش، اوْغلان آدی.

آدی‌وار اؤزو یوخ..adıvar özü yox [آد] یاشامایان کیمسه اوچون، یالنیز سؤزده اولوب و حقیقتده مُوجود اولمایان کیمسه.

آدی‌وایقانلی..adıvayqanlı [آد] هرپیس‌ایش‌اوْچون آدی استناد ائدیلن آدام.

آدی‌یامان..adı yaman [اؤزل‌آد] خوی'دا کند آدی.

آدی‌یانماق..adıyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آدی باتماق.

آذ..az [باخ] آز۲.

آذر..azər [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجان تورکلرینین قیساتیلمیش آدی، آذر ائلینه منسوب اوْلان اینسانلار؛ بوُ آد شرکت ، قوُروم و اؤزل‌آدلاردا ایشله‌نه‌رک آذربایجان آدینا اشارتدیر (فا: آذربایجانی). ۲-بوردا اشاره ائتمه‌گه دَیر، حضرت ابراهیمین اجدادینین آدلاری تارُخ و آذر اولماسی و بو آدلارین تورک›توُروخ و آذر ائللری آدیلا مطابق اولماسی ایلگینج اولاراق آراشدیریلمالیدیر و اؤزللیکله چوخلو نشانه‌لر ح ابراهیمین سومرلردن اولماسینی گؤسته‌ره‌رک اونون اوشاقلارینی و بؤیوک پیغمبرلرین تورک سوْیلو اولماغینا اشارتدیر. ۳-ایندی قیز آدی کیمی ایشله نیر. ٤-آذر۲(اؤزل‌آد، یازار) ابراهیم بگ آذر (۱۳۰۲-۱۲۵۷هـ ق) قاراباغ شاعرلریندندیر[۱۱۷] (فا: ~). ۵-آذر۳(اؤزل‌آد ، یازار)(۱۳۷۱ه-۱۲۸۷)مشدی آذرمجید اوْغلو امام علی زاده باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷] (فا: ~).

آذربایجان..Azərbaycan [اؤزل‌آد] آذربایجان‌بؤلگه‌سی‌تاریخ بویو مختلف سؤیله نیش‌لرله آدلانیبدیر: آسور داشیازی‌لاریندا: آنتارپاتی/ آندیریاپاتیاتو، پهلویجه: آتورپاتکان/ آذربایگان/ آذربادگان، یونانجا: آتروپاتنه/ آتروپاتئس، آتراپئس، آکروپاتئن، آتروپاتیا/ آدَربیگانون/ آذربایگانون، سریانی‌جه: آذربایغان، ارمنیجه: آذربایاقان/ آذربادگان، عربجه: آذربیجان، و سوْن اوْلاراق بو بؤلگه ده یاشایان ملت بورایا آذربایجان سؤیله‌یبدیر، یازیلان سؤیله- نیشلرین ایچینده مختلف لهجه و دئییش لره باخمایاراق ایکی سؤیله‌نیش آغیر باسیر، بیرینجی‌سی آذربایجان و ایکینجی‌سی آتروپاتئن، آذربایجان سؤزونو ایندیلیکده چوخ بیلگینلر و اؤزللیکله تورک آیدینلاری آز+ارسبای+جان/ قان شکلینده یورومیلایاراق آز ائلینین زنگین یوردو معنالاییرلار، و آتروپاتئن سؤزوده آت/ اوت/ اوْد+ ار+ پات+ ان سؤزلریندن دؤزه‌لرک، اوْد اری ویا اوْد قوْرویوجوسو اینسانلارین یوردودور، اوْد مفهومو بؤلگه‌ده قوتسال ساییلاراق آذر سؤزونده ده اؤزونو نشان وئریر و آذربایجانا اوْدلار یوردو آدینی‌دا وئریرلر، پات سؤزو سومرجه‌ده پاتئسی شکلینده شهر

قورویوجوسو آنلامینیدادیر، سؤیله‌نن سؤز و مفهوملارین تاریخجه بیربیرینه دَییشیلمه سی دیل باخیمیندن دا معنالیدیر و بوُ ایکی کلمه نین ایلگی سی منطقلی دیر، یئنه ده بیر سؤزه اشاره اوْلونمالیدیر: "آسار" سؤزو سوُمرجه‌ده گؤی تانریلارینین بیرینین آدی اوْلاراق ایشلنمیشدی و بو کلمه آترو و آذر سؤزونه چوْخ یاخیندیر و بو کلمه‌نین چوخ اسکی‌لیگینی نشان وئریر، (اشاره اوْلونمالیدیر: آز+ار سؤزو تورک بوْیلارینین آدیندا بوْل بوْل ایشله‌نیر: خزر، قاجار، بولغار، مجار--؛ یئنه‌ده: آتروپاتئن سؤزو چوخ اسکی‌لره و م.ق ۸جی یوّزیله دایانیر، بیلگی یئترسیزلیگیندن دولایی دهخدا سؤزلوگونده آتروپاتئن، اسکندرین سردارلاریندان تانیناراق بؤلگه آدیدا بوندان آلینماسی سانیلیبدیر (م.ق ۳جو یوّزیل)، آکادمیسین مار، آتروپات سؤزونو آتروپات حکومتیندن قاباقجادا اوْلدوغونو سؤیله‌یه‌رک آذربایجانین بؤیوک طایفا آدیلاریندان بیلیر).

آذربایجان..Azərbaycan [اؤزل‌آد](۱) گؤرونتو: قوزئی آذربایجان.

آذربایجان..Azərbaycan [اؤزل‌آد](۲) گؤرونتو: گونئی آذربایجان و ایران تورکلری.

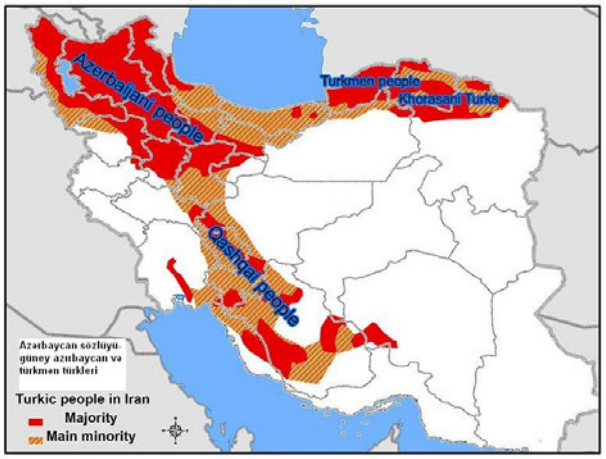

آذربایجان..Azerbaycan [اؤزل آد] سون درجه مئلودیک، قدیم رقصدیر. اونو یالنیز کیشیلر اویناییرلار. طنطنه لی مراسیملرده ایفا ائدیلیر. داها چوخ بایرام لیباسیندا، چرکزی چوْخا دا اویناییرلار. خئیلی جَلد تئمپی ایفاچیدان خصوصی مهارت طلب ائدیر[۲۴۵].

آذربایجان آی آدلاری..azərbaycan ay adlar [آد] آذربایجاندا گونش‌ایلی اوّچون آی‌آدلاری صحاح‌العجم(هیجری ۷۳۰) کتابیندا بئیله سیرالانیبدیر (ایلک یاز آیی، اوْرتایاز، سوْن یاز، ایلک‌یای، اوْرتایای، سون‌یای، ایلک‌گوْز، اوْرتاگوْز، سون‌گوْز، ایلک‌قیْش، اورتاقیْش، سون‌قیْش)، فلکی‌بورجلار اساسیندا اسکی تورک آیلاری بئیله‌ایدی (قوْچ، بوغا، ائکیزلر، یئنقج، آسلان، باشاق، تره‌زی، چایان، اوْخ/ یای، اوْغلاق، قوْوا، بالیق)، اؤنَری اوْلاراق - آراشدیرماجی بهرام اسدی بوآدلاری بئیله وئریبدیر (آغلارگوْلر، گوْلن، قیْزاران، قوْراپیشیرن، قوُیروق دوْغان، زوُمار، خزل، قیْروْو، آذر (اوْخ آتان)، چیللە(قاراقیش)، دوْندوران، بایرام‌آیی)؛ تورکیه‌ده آیلار میلادی ایلی اساسیندا بئیله‌دیر (اوْجاق، شوُبات، مارت، نئیسان، مایْیس، هازیران، تموُز، آگوْستوس، ائیلوُل، ائکیم، قاسیم، آرالیق)، آذربایجان‌جمهوریتینده میلادی آیلار بئیله‌دیر (یانوار، فئورال، مارت، آپریل، مای، ایوْن، ایول، آوقوسْت، سئنتیابر، اوْکتیابر، نویابر، دکابر)، آذربایجاندا اؤنَری اولاراق میلادی ایلی اساسیندا آدلار بئیله اوُیقوندور (اوْجاق، اوْرتاقیش، بایرام، نئیسان، اورتایاز، سوْن‌یاز، تموز، اورتایای، زوُمار، باشگوْز، قیْروْو، آرالیق).

آذربایجان‌اؤلکه‌سینین ان اسکی لرده اوْلان آدی..azərbaycan ölkəsinin ən əskilərdə olan adı [اؤزل‌آد] م.ق ۷۱۳-۷۱۶ ایللرینده آشورشاهی ۲جی سارقون آذربایجانین دوْغوسونا هجوم ائدیر و "آندیریاپاتیاتو" وآیری اوْخونوشا گؤره "آنتارپاتی" {آتارپاتی}. آدلی بؤلگه‌دن سؤز ائدیر، آراشدیرماجی لاردان "کنودت تسون، کلائور، روست" بو آدی آذربایجان آدیلا عینی لشدیریللر، آممّا "نلدکه، دیاکونوف، اشترک" بو نظریه‌یه قارشی دیلار، البته بطلمیوس'ا نسبت وئریلن و اشکانلی‌لار دؤورونه عاید بیر خریطه ده "آنتروپاتیا antropatia" آدی ایشله‌نیر و بوُ بؤلگه ماد/ مدیا اؤلکه سینین قوُزئییندە نشان وئریلیر (بطلمیوس ۱۶۷ م ایلینده فوْت ائدیبدیر)، یئنه ده، بوُ کلمه لرین انطباقی اوْنو آتروپات/ آتروپاتئن سؤزوندن چوخ اسکی اوْلدوغونو گؤسته‌ریر. (قاپاق: ارشادی فر، دیلماج سایی۲۸-۲۹). باخ: توُروک.

آذربایجان‌بؤلگه‌سینین‌سیْنیرلاری و دیلی..azərbaycan bölgəsinin sınırları və dili [اؤزل‌آد] آذربایجان اؤلکه سینین سیْنیرلاری تاریخی سندلره گؤره: شرقدن زنجان قزوین، ری، گونئی دن همدان، قوزئی-دن قفقازلاردا دربند و غربدن تؤرکیه و عثمانلی‌سینیرلارینا قدر اوزانیر، عرب یازاری ابن‌هُشام دئییر: "آذربایجان قدیمدن تؤرکلرین

اؤلکه‌سیدیر"[۲۱٤]، تاریخ‌بلعمی‌ده اسلام دان قاباقکی حادثه لره اشاره ائده‌رک آذربایجانین تورکلرین الینده اولماسیندان آچیقجا سؤز آچیر، بو حاقدا اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی[۱۵۸] کیتابیندان قیسا بیر بؤلومون وئرمه‌سی آیدینلادیجی اولابیلیر: -ان قدیم یازیلان کتابلار ایچینده و بؤلگه تاریخی اوچون ان اؤنملی و گئنیش بیلگی‌لره صاحب اولان کتاب، شکّسیز "محمدجریرطبری"نین یازدیغی "تاریخ طبری"دیر، طبری هـ۲۲٤-۳۱۰ (م۸۳۹-۹۲۲) ایللرینده یاشاییب و تاریخی حادثه‌لری حضرت آدمدن باشلایاراق، حقیقت‌و افسانه ایله قاریشیق شکیلده اسلامیته قدر یازیبدیر، سونرادا اسلام دؤنمی حادثه‌لرینی داها دقیق حالدا هـ۳۰۲یه (م۹۱۵) قدر یازیبدیر، البته آیدیندیرکی او دؤنم، قدیم حادثه‌لر حاققیندا یازارکن، دقیق زامانلاماداں سؤز ائتمک ممکن دئییلدیر آمما عمومی بیر باخیش اوچون فایدالی یازیلارا یئتیرمک اولار، "تاریخ‌طبری" کتابی اصلینده عربجه یازیلیبدیر و بوُکتاب سونرالار خُراساندا ساماتلیلار دؤنمی ابوعلی‌بلعمی طرفیندن فارسجایا چئوریلیبدیر، بو چئویری چوخراق "تاریخ بلعمی" آدیلا معروفدور، ترجمه تاریخی هـ۳۵۵ (م۹٦٦) اولاراق بیلینیر، بو ترجمه حاققیندا اؤنملی بیر سؤزه اشاره اولونمالیدیر، تاریخ طبری کتابیندا آذربایجان بؤلگه‌سیندن ان اسکی چاغلاردان سؤز آچیلارکن بو بؤلگه‌نین آدی آذربیجان شکلینده ضبط اولونوبدور عین حالدا بو کلمه بلعمی‌نین ترجمه‌سینده آذرآبادگان و آذربایگان شکلینه دَییشیلیبدیر، بئله دئمک‌اولارکی او دؤنم خُراسان مُحیطینی نظرده-توتارساق‌عربجه‌متنلر ترجمه اولارکن، حتی خاص آدلاردا فارسجا-لاشدیریلیبدیر،حالبوکی آذرآبادگان آدی‌اصلی‌کتابدا هئچ‌یئرده ایشلنمه‌یه‌رک یالنیز بوُ اوُزاق بؤلگه‌ده و بؤیوک احتمالا، اوخوجولار و حتی‌ترجمه‌ائدنلرجه‌ده ایبی‌جه تانینمایاراق یئنی بیر آد شکلینه گلیبدیر، و بو شکیلده یازیلان آد سونرالاری بیر چوخ مورّخ و حتی تورک بیلگین لریجه، اصلی آدلا بیر علاقه‌سی اولمایاراق ایشلنمیشدیر، یوخاریدا قئید اولونان سؤزه ان آیدین ثبوت ائله کتابین اؤزونده گؤرمک اولار، تاریخی طبری کتابیندا عربلرین آذربایجانی فتح ائتمه‌سی بؤلومونده یالنیز فتوحاتدان بحث اولونور (جلد۵، صفحه ۱۹۷۹)، ولی تاریخ بلعمی‌ده همان بؤلومده فتح حادثه‌لرین آچیقلاماسینا باشلامادان آذربایجانین حدودلاری حاقدا دانیشیلیر، البته بو آچیقلاما تاریخی لاحاظدان دَیرلیدیر بوُدا یوخاریداکی سؤزه بیر دلیل اولابیلیر و گرچکدن مترجملر آذربایجان بؤلگه سینین اورالاردا یاخشی تانیتماق اوچون اوّلجه حدودلارین تعریفله‌یب و سونرا اورادا اوز وئرن حادثه‌لری یازیبلار و دئمک اولار بوُ اوزدنده اونا بیر فارسجا آد یاراشدیریب بلکه راحاتلیقلا بؤلگه فارسلاریجا تلفظ اولونسون، آذربایجانین حدودلاری بو کتابدا بئله‌دیر: "آذربایجان همدان‌دان باشلایاراق ابهر و زنجان‌دان گئچه‌رک دربندِ خزران‌دا سونا چاتیر و بو آرادا بوتون شهرلری آذربایجان دئیرلر"(تاریخ بلعمی، صفحه۵۲۹). بو کتابلاردان اوّلجه‌نئچه جمله‌نی تفسیرسیز شکیلده تورکجه اولاراق وئریریک (مهم قسمتلرینی فارسجادا وئرمیشیک) و سونرا بیر نئچه-آچیقلاما گتیریب‌سونراکی موضوعا دؤنه‌ریک(هر مطلبین سونوندا قاپناق و صفحه‌سی گؤسته‌ریلیر). -عبدالله‌بن‌عباس'دان روایت اولوب، آدم چاغیندان نوح چاغینا ۲۲۵۰ ایل ایدی، طوفان چاغیندان ح ابراهیم چاغینا ۱۰۷۹ ایل ایدی، و ح موسی چاغینا قدر ۵۷۹ ایل و ح سلیمان‌بن‌داوود چاغینا قدرکی بیت‌المقدسی بنا ائتدی ۵۳٦ ایل ایدی، و ذوالقرنین چاغینا دک ۷۱۷ ایل و ح عیسی چاغینا دک ۳٦۹ ایل و بیزیم پیغمبر چاغینا کیمی ۵۵۱ ایل ایدی(تاریخ بلعمی، صفحه۱۱). -منوچهر'ین عاملی اولان یمن حاکمی(حضرت موسی زامانی) آذربیجان'ا کی تورکلرین اَلینده-ایدی هجوم ائتدی و چوخلارینی اؤلدوردو و اسیر توتدو [فارسجا متنی: (عامل منوچهر در یمن) ودر آذربیجان به ترکان که آن سرزمین را به دست داشتند حمله برد و بسیار کس بکشت و اسیر گرفت.](تاریخ طبری، جلد۱، صفحه۲۹۳). -منوُچهر شاهلیق-دؤنمینده غربله شرقی آلدی و یمن اؤلکه‌سینده بوتون ملیکلر اونون‌فرمانی آلتینا گلدیلر، یمن‌ده بیر ملیک وارایدی او یعرب بن قحطان اوغوللاریندان حارث بن شدّاد آدیندایدی، اونا رایِش دئییردیلر... یمن‌دن طی داغینا و عراق'ا گئدیر و انبار، موصل و آذرآبادگان بؤلگه‌سینه یئتیریر، بو توپراقلار تورکلرین الینده‌ایدی هامیسین اونلاردان آلدی و اونلاری مغلوب ائتدی و یئری اونلاردان تمیزله‌دی، بو ملیکدن سونرا اونون اوغلو ابرهه شاه اولدو [فارسجا متنی:(پادشاه یمن یکی از تابعین ملک منوچهر) و به عراق آمد بناحیت انبار و موصل و بدان حدها برگشت و به آذرآبادگان شد و این زمینها بدست ترکان اندر بود همه از ایشان بستد و ایشان را مقهور کرد و زمین از ایشان پاک کرد](تاریخ بلعمی، صفحه۲٤۷). -کیخسرو و یانداشلاری افراسیابی تعقیب ائتمَگه باشلادیلار و افراسیاب بیر ولایتدن آیری ولایته گئدیب و آذربیجان'دا گیزلندی و او آذربیجانا قوشون چکدی و افراسیابی اؤلدوردو(تاریخ طبری، جلد۲، صفحه٤۳۱). -بهمن شاه‌ین عاملی یمن‌دن انبار شهرینه و اورادان موصل و آذربیجانا گئتدی سونرا تورکلرله اوز اوزه گلدی و اونلاری مغلوب ائتدی، آداملارین اؤلدوردو، قادین و اوُشاقلارین

اسیر ائدیب، یمنه دؤندو {و از آنجا سوی موصل وآذربیجان رفت وبا ترکان روبرو شد و آنهارا شکست داده و مردان بکشت و زن وفرزند اسیر کرد و آنگاه به یمن بازگشت(تاریخ طبری، جلد۲، صفحه۴۸۳)}، {با سپاه همی رفت تا به آذرآبادگان برسید از راه موصل چون آنجا رسید با ترکان آذرآبادگان حرب کرد بسیاری از ایشان بکشت برده کرد و غنیمت برداشت و آن هوا اورا موافق نیامد بازگشت سوی یمن(تاریخ بلعمی، صفحه۴۷۸)}. -منوچهر حضرت موسی زامانی و کیقباد حضرت سلیمان زامانی شاهلیغا یئتیشدی سونراکیکاوس، سونرا کیخسرو و سونرا گشتاسب، و سونرادا بهمن شاه اولدو(تاریخ بلعمی).تاریخ طبری و بلعمی‌دن یازیلان یوخاریداکی سؤزلردن، آیدین و آچیق شکیلده آشاغیداکی نتیجه‌لره یئتیره‌بیله‌ریک. عربجه و فارسجا یازیلان ان اؤنملی قاناق ثبوت ائدیرکی، اسلامیتدن چوخ قاباقلار تورکلر آذربایجاندا وارایدیلار، نئجه‌کی یازیر: آذربایجان تورکلرین الینده‌ایدی و خصوصی‌ایله دفعه‌لرجه آذربایجانا هجوم ائتمک، گؤستَریر تورکلر اورادا کؤک سالمیشدیلار و هر هجومدا اؤلدورمه‌لر و اسیر آلیب قایتمالار نشان وئریرکی بو اؤلکه، هجوم ائدنلره یاد و بیگانه اولاراق اونلارین اَللری آلتیندا بیر اؤلکه ساییلمیردی. یوخاریدا یازیلان تاریخلره باخارساق دئمک‌اولار، منوچهر یعنی ح‌موسی-زامانی‌و آیری دئییشله میلاددان اؤنجه ۱۶۰۰ لرده تورکلر آذربایجاندا وارایدیلار و یئنه‌ده‌حضرت سلیماندان سونرا بهمن شاه دؤورو تقریبا میلاددان ۸۰۰ و ۷۰۰ ایل قاباقلار تورکلرین آذربایجاندا اولدوغونا اشاره ائدیر. آیری بیر نکته‌یه‌ده اشاره اولونمالیدیرکی مثلا م.ق. ۱۶۰۰لرده آذربایجانا هجوم ائدن قوشون منوچهرین اؤز قوشونو یوخ بلکه یمنلی‌لرین اوردوسواویدو و بو موضوعنو بیلیریک‌کی، آریاییلر ۹۰۰ ایل میلاددان اؤنجه بؤلگه‌یه گلیبلر و آنجاق میلاددان قاباق ۵۵۰جی ایللرده هخامنشی حکومتی‌نی قورماغا موفق‌اولوبلار البته افسانه‌لر ساده‌شکیلده داها اؤنجه‌لره گئدیر، هر حالدا آذربایجان بؤلگه‌سینده چوخ قدیم حادثه‌لرده آریایی‌لرین بیرباشا اشتراک ائتمه‌مه‌لری، تاریخی حادثه-لرله اؤرتوشور. آذربایجانین قدیم دیلی حاقدا "ابن‌حوقل‌بغدادی" سؤزونه باخابیلیرسینیز (فا: آذربایجان).

آذربایجانجا..Azərbaycanca [آد] آذربایجان دیلینده (فا: ترکیِ آذربایجانی).

آذربایجاندانفوس‌اوْرانی..azərbaycanda nufus oranı [باخ] باتی آذربایجاندا نفوس اوْرانی.

آذربایجان‌دیلینین‌یئنی‌لاتین‌الفباسی.. azərbaycan dilinin yeni latin alfabesi [اؤزل‌آد] لاتین‌الفبا آذربایجان جمهوریتینده ایشله‌نیر، گونئی آذربایجانیندا ایسه ساده‌جه بعضی یاپینلاردا و همچینین کلمه‌لرین تلفظ‌نو یازماق اوچون استفاده اولونور (فا: الفبای‌لاتین-ترکیِ‌آذربایجانی) aa, bb, cc, çç, dd, əə, ee, ff, qq, gg, ğğ, hh, xx, ıı, ii, jj, kk, ll, mm, nn, oo, öö, pp, rr, ss, şş, tt, uu, üü, vv, yy, zz. (دقت اولونمالیدیر الینیزده اولان سؤزلوک عرب الفباسی اساسیندا یازیلمیشدیر، بیلگی سایارا یوکله‌ینده باش سؤزلر لاتینجه یه چئوریلدی، بو سببه چوخلو یئترسیزلیکلر لاتین حرفلرله، باش سؤزلرده گؤزه چارپیر بو اوزدن تلاش اولونور کلمه کلمه اونلارا باخاراق دوزَلتمه‌لری تاماملایام، بو ایش تاماالانینجا لاتینجه حرفلره دقت ائتمک لازیمدیر).

آذربایجان‌رقصلری..azərbaycan rəqsləri [آد] آذربایجان رقص لری چوْخ متنوع حالدا مختلف بؤلگه‌لرده اوْینانیر، اوْنلاری توْپلاغا "اؤزللیکله اوْخونان مختلف شعر و تصویری حالتلر" بؤیوک امک گره‌یر، بوُرادا ساده‌جه اوْنلاردان بیر سیرا آدلار قئید اوْلونور: آبایی، آذربایجان، آستاقاراباغی، آسما کسمه، آغیرقاراداغی، آلچاگوّلو، آواری، آی‌بری باخ، انزه‌لی، اوّچبادام بیر قوْز، اوّچ نوّمره دؤرد نوّمره و --، اوّچ آیاق، اوُزون دره، اوْن دؤرد نوّمره، ایکی آروادلی، بیر یلیانت، بنؤوشه، پهلوانی، تامارا، توْی رقصی، توُراجی، تره‌کمه، جامیش باغا گیردی، جنگی، جئیرانی، جهری‌بَگیم، چاتتادی، چال پاپاق، چیت تومان، خالاباجی/ جئیران‌بالا/ قاچای‌بالا، خان-چوْبانی، دارتما یاخام جیریلدی، دارچینی، دسمالی، رنگی، ذوُغالی، ساری باش، ساموخ، سمَنی، شالاخو، شاهسَوَنی، شکی، ایننابی/ عنّابی، قازاغی، قایتاغی، قوْچعلی، قوْفتا، قیْقیلدا، قیْزلاربولاغی، قیزیل‌گوّل، کئچی‌ممه‌سی، کسمه، کندیری، کوْراوْغلو، کوْراوْغلو قایتارماسی، گلین‌آتلاندی، گلین گتیرمه، گلین هاواسی، گوّل‌گز، گوّلمه‌یی، لاله، مجسمه، میصری، میرزه-یی، میرواری، نازنازی، واغزالی، وئلاچوْلا، هالای، حئیرانی، هئیواگوّلو، یاللی، یئرلی‌رقص، یوّزبیر (قاناق: حسنوْف، کمال)، بوُ رقص لرده اوْخوماقلار و اوْنون یئهین و یا آرام حالتلری ده مختلف وضعیتلر تؤره‌دیر، مثلا توْوْلاما اوْخوماغی "توْوْلاما توْوْلاما توْوْلاما گلین، الینده ناردانا اوْیناما گلین"، عسگرخانی، یان باستی، و بوجور اوْخوماق لاردا آهنگین یئهین‌لیگینه گؤره رقصین شکلی دَییشیلیر. گونئی آذربایجاندا یوخاریدا سؤیله‌نن رقصلرین یانیسیرا آیری اوْیونلارادا اشاره ائتمک اولار، گونئی آذربایجاندا بو اوْیونلارا عموما یاللی دئییرلر [۱۵۹]: اوچ‌دَنه‌مرجان، آرمود باغدا قیز بالکوُندا،آمان نازو، شئرخانی، شاهقولو، عسگرالی، اَسقوْبربندی، هانی منی های

های منی، گؤل خانا، نار یئمه، قوْنداراللی، قیزیل آلما، بیر بارداق-سرین‌سو، پنجره‌لری بئش بارماقدان، هاوار دؤیمه‌لی گلین، آفشارقیزی، های دوُرنام، آمان بوُ قیزین آناسی(قاياناق: بیر داغارجیق فولکلور).

آذربایجان‌عاشیقلاری..azərbaycan aşıqları [آد] باخ: عاشیقلار.

آذربایجان‌موسیقی‌عالیملری..azərbaycan musiqi alimləri [آد] آذربایجان موسیقی‌سینده و اؤزللیکله موغاملاردا اؤنملی بیلگینلره اشاره ائتمک اوْلار: میرمحسن نوّاب، فتح الله شیروانی، صفی الدین اورمَوی، عبدالقادر مراغه‌ای، فارابی، ابن‌سینا، امیرعلیشیرنوایی، اوْزئییر حاجی بگلی.

آذربایجانلی..Azərbaycanlı [آد] آذربایجان اهالی‌سیندن اولان (فا: آذربایجانی).

آذربایجانلی..Azərbaycanlı [اؤزل‌آد] میرزابگ آذربایجانلی، م۱۶-۱۷ جی یوّزیلده یاشایاراق آذربایجان موسیقی بیلگینی کیمی تانینیر .

آذربایجان‌ملّتی..azərbaycan milləti [اؤزل‌آد] بعضی‌بیلگینلرین-دئییشینه گؤره آذربایجان تورک‌ملّتی‌نین ایندیکی شکیلده وُجودا گلمه‌سینده قاراقوْیونلولارین امه‌یی بؤیوک اوْلموشدور و بو امک سوْنوجو آذربایجانلیلار بیر واحد بؤیوک ملّت حالینا گلدی، سوْنراکی دؤنملر بو بیرلیگین گؤجلنمه سینده قیْزیلباش و شاهسَون ائللری ائتگین اوْلموشدولار، بوُ ائللر بوّتون ایله اوْغوز بوْیلاریندیلار، ایندیلیکده بوُ ائللر کؤچه‌ری یاشامدان تماما یئرله‌شیک یاشاما کئچیبلر و چوْخ آزاراق اسکی وضعیتده گؤرونوللر، "ایران آمار مرکزی" بؤلگه‌لری اساس توُتاراق، اوْنلاری شاهسون، قاراداغ، قاشقای، ساوه، اراک و همدان ائللرینه بؤلورلر و بعضا ً ده بعضی طایفالاری مستقل حالدا گؤسته‌ریر، مستقل طایفالاردان بوُنلاری آد آپاریللار" آغ‌باشلو، اینانلو، بالکانلو، چله-بیانلو، حیدرلو، حاج‌اللو، قاراموسالو، پوْلادلو، گوْرانلار/ گؤرنلر، آرتیق بیلگی اوّچون بیرلیکلرین آدینا رجوع ائتمک اوْلار.

آذربایجان‌موغاملاری..azərbaycan muğamları [آد] آذربایجان-موسیقی‌سینده موغاملارین اؤنملی یئری وار، چوخلو موسیقی بیلگینلری موغاملاری ۱۲ دسگاها بؤلوللر: ۱-دؤزلوک‌موُغامی (راست موُغامی). ۲-اؤیود موُغامی (شوُر موُغامی). ۳-سئوگی موُغامی، سئیگاه (سه گاه). ٤-یوّروش (چهارگاه). ٥-گلین موُغام/ موُغاملار گلینی (بایات شیراز). ٦-شوشتر. ۷-هوُمایون. ۸-اوُچوروم موُغامی (ماهور). ۹-بایات قاجار ۱۰-اوْرتا اوچوُروم (اوْرتاماهور). ۱۱-نیسگیل موُغامی (زابوُل سئیگاهی، زابول موُغامی). ۱۲-دوْگاه (آچیقلامالار اوّچون هر سؤزجوگه رجوع ائتمک اولار، باخ: قیسسا موُغاملار، ریتمیک موُغاملار) (فا: موسیقی مقامی آذربایجان).

آذربایجان‌یئرآدلاری..azərbaycan yer adları [اؤزل‌آد] باخ: کندآدلاری.

آذربایجانین اسکی داستانلاری..Azərbaycanın əski dastanları [اؤزل‌آد] باخ: بیلگه میش، یاشام سوُیو افسانه سی.

آذربایجانین بیلگین قادینلاری..Azərbaycanın bilgin qadınları [آد] آذربایجاندا چوخ تانینمیش شاعر، یازار، سیاستچی-وبیلگین و بو بؤلگه‌یه خدمتلر ائله‌ین بؤیوک قادینلاردان آد آپارماق اوْلار، بوردا فقط بیر نئچه‌سینین آدینا اشاره اولونور: پریخان-خانیم(شاه‌طهماسب‌ٔین قیزی، حکومتچی)، زینب‌بیگم (شاه‌اسماعیل ٔین قیزی، حکومتچی)، بی‌بی‌آتونی (امیرعلیشیر نوایی‌نین‌مشاوری)، آبیش‌خاتون (سالغورلاردان، حکومتچی)، آرایش بیگم (۸۲۳هـ شاعر)، آذر (۱۱۰۰هـ نقّاش)، زوّبیده استانبوللو (۱۱۹٤هـ شاعر)، والیه خانیم (۱۳۱۲گؤنش، تئاترچی)-- (فا: زنان عالِم آذربایجانی).

آذربایجانین‌غربینده‌یاشایان‌کؤچَری‌بوْیلار(غربی‌آذربایجان)..azrbaycanın ğərbində yaşayan köçəri boylar(ğərbi azərbaycan) [آد]-بوُ طایفالار چوْخراق کؤچه‌ری یاشام سوّره-رک دیل جهتیندن چوخو کوّرمانج تورکلری کاتئقوری سینده یئر آلیرلار، البته بیر سیراسی نئچه یوز ایلدن بری تورکجه دانیشاراق، بیرعدّه‌سیده سنّی مذهب اولاراق تورک بوْیلاری کیمی تانینیرلار و بیر سیراسیدا کوردله‌شه‌رک اؤزل کورد لهجه‌لریله دانیشیرلار، باخ: کوّرمانج، --ماکی‌شهرینین‌طایفالاری: -میلان کورد طایفاسی اولاراق میلانلو و خلکانلو طایفالارینا بؤلونور: -میلانلولار ٥ طایفادیلار (بعضا بوُ بوْیو میل آدلی شخصه منسوب بیلیرلر و بعضیلری مِل سؤزونو کوردجه ده داغین خطالرّسی معنالایی‌ر): ۱-شیخ کانلو: (نادرشاه زامانی خوراسانا کؤچوبلر و اوْرانین بؤیوک کورمانج بوْیودور). ۲-دودکانلو ۳-ممکانلو. ٤-مندوله کانلو.٥-سارمانلو/ شاتویی. -خلکانلو: ۱-دلایی. ۲-کئچلانلو. ۳-امویی. ٤-قوُردویی. ٥-مرویی. ٦-گلی کانلو. ۷-خزویی/ خزایی، بوُ طایفالارین اوْبالاریندان بوُنلارادا اشاره اوْلونوبدور: (پیرویی، گوجکی، مَهمِی‌یی، حَسویی، شَمویی، الخویی، میرزه یی، نَمویی، مستویی، شرفی، حاجی محمدی) --خوی‌طایفالاری: زیلان: بوُ طایفا کورمانج بوْیلاری بیرلیگی اوْلاراق ماکی و خوی اطرافیندا یئرلشیبلر (داستانلارا گؤره بؤیوکلردن بیرینین ایکی اوْغلو میل و زیل آدیندا میلان و زیلان بوْی لارینی وُجودا گتیریبلر، زیل‌ٔین نوه-سی جلال‌ٔین اوْغوللاری حیدر و برو آدیندایدی اوْنلارین طایفالاری جلالی ، حیدرانلو و بروکی اوْلوبدور، حیدرانلو لاری حیدرکرّار آدینادا باغلایانلار واردیر. بعضا دئییلیرکی زیلان سؤزو

تورکیه ده زیلان دره سی آدیندان آلینیبدیر)، بیر سیرا قایناقلاردا زیلان ائلینی بوُ طایفالارین بیرلشمه سی بیلیرلر (حیدرانلو، کوّره سوننو، سیپکی، جلالی، بروکی، بعضا دؤنبولولرده بوُ سیْرادا یئر آلیرلار). --دؤنبولولر: بوُ بویلار خوی شهرینین ان قدیم کورمانج طایفالاریندانديلار و تورکجه دن باشقا دیل دانیشمازلار و تورک عالمینه ده بؤیوک عالیم لر وئریبلر، بعضا اوْنلاری سلیمانیه کوردلریندن اوْلدوغونو یازارلار حالبوکی کورمانج بوْیلاریندان قئید اوْلماسی دؤزراقدیر. -کوره‌سوننولر(کره‌سنی)(بعضا بَوُ بوْیون کورد اوْلدوق لارینی یازارلار، بوموضوع دؤزگون دَییلدیر و بوُ طایفا بیر تورک طایفاسیدیر و مغرض‌لر اوْنلاری سوّننو مذهب اوْلدوقلاری اوّچون آیری قوْملارا باغلاماق ایسته ییرلر و البته تورکلرین بؤیوک بؤلومو سوّننو مذهبدیلر) -قلیکی: قلیکی‌لر بوُکی‌لرین بیر قوْلو ساییلیرلار، بؤیوک لری جعفرقلیکی‌خلج کندینده‌دیر، اوْنلاری‌شرویی و چلویی بوْیلارینا بؤلورلر.-حیدرانلو: ماکی وخوی اطرافیندادیرلار. -سیپکی: چوخراق تورکیه توْپراق لاریندااوْلورلار -جلالی‌لر: اوْنْطایفادان‌تشکیل‌تاپیرلار: ۱-قیزیلباش: ٦ باو (بوی) دان اوْلوشورلار (رسولی، قولوکانلو، اوسقی، ولیلو، راسقی، حاجیلو). ۲-خلکانلو: ۱۲ باو(بوی) دان اوْلوشورلار (مزدکی، جنده‌کی، قروقچی، اولویی، عودویی، پاشویی، دانویی اهمه‌یی، بروتوپال، عبدوکوری، سله‌تیم، خلیلی). ۳-مصرکانلو: ۲باو(بوی)دان اوْلوشورلار (شیددی، ذکَرلو). ٤-جنی‌کانلو: ۷ باو(بوی)دان اوْلوشورلار (عطه‌کر، سارویی، علی، مصطی، حُسو، رُستو، مرچکلو)، خرمن‌یئری، یاریم‌قایا. ۵-اوتایلو: بو طایفا قندکانلو طایفالاریندان آیریلدیقدان سوْنرا بوُ آدلا تانیندیلار و معناجا اوْطرفین بوْیو دئمکدیر، ۸ باو(بوی)دیلار(خسرو پاشازاده، حاج‌خالص، قره باغی، محمد عثمان/ ارژنگ، محمدرنجبر، موسی قاسمیان، خالداقدامی، بالغ‌کاهلی). ٦-علی محولی/ علم حولی، ٤ باو(بوی) دان اوْلوشورلار (مرخا، میرزا، سلو، مصطه‌جنی). ۷-حسوخلف: ۵ باو (بوی) دان اوْلوشورلار (شابویی، دربا‌سک، اوزمانکی، گرزکی، بودکی). ۸-بلخکانلو: ٤ باو(بوی) دان اوْلوشورلار (صفی اوشاقی، عمه‌اوشاقی، حسوکئچل‌اوشاقی، خله-اوُشاقی/ خالا اوشاغی). ۹-ساکان: بوُ آد قوروجوسو ساکو آدیندان آلینمادیر، بو باو(بوی) لاردان اوْلوشورلار (برویی، بادو اوشاغی، حسی بگ، شیخ، سلو، تمویی، قادو/ قدو، اولی‌دین، بارو، عبدی حسن، خیدیرآغا). ۱۰-قندکانلو: بو باو(بوی) لاردان اوْلوشورلار (عثمان حوه، پرتو، عمَری، نبی، عدی، حومزی، علی محمدی، آمو). --اورموسالماس‌طایفالاری: -شکاک: محتملا شاه‌کاک/ شه-کاک سؤزونون دَییشیک شکلیدیر، کاک کیشی معناسیندادیر، بو طایفا اوُرمیه ده سوُمای و بارادوْست بؤلگه سینده و سالماس دا چهریق، شپیران، شیتتال، گردیان، کوره سوننو، دول، مرحمت آباد، وئران شهر و بناجوی بؤلگه لرینده یاشاییرلار، شکاک لار کوّرد ائلی اوْلاراق ۲ طایفادان تشکیل تاپیر: ۱-قارداری/ کارداری (بوْیلاری: پسیاقا، گوریک، خِدری، بوتان، هِناره، دَلان، نیسانی، مامدی، فنَک، خَلوفان). ۲-عبدویی (بوْیلاری: کِیْزبیی، کچلی، پیساقا، بالکانلو، اَتمانی، مامدی عبدویی، چَرگویی، مَندولَکی، نعمتی، اِیوَری، شِکری)اوْنلاین آلت اوْبالارینداندا نئچه‌سینه اشاره اوْلونوبدور (گمی، گولویی، بَیزویی، گُلَه‌بوزی). -بیگزاده‌طایفاسی: اورمیه‌بوْیلاریندادیر. -آیری طایفالار: ایران عراق و تورکیه سیْنیرلاریندا آزاراق کؤچه‌ری حالدادیلار: (تاکوری، مدرومی، سادات، آلان، کئچمیشده اوْلان حکا طایفالاریندان بوُنلارا اشاره ائتمک اوْلار: پنیانشی، زبار، پرخولکی، چلی‌پاکی، باوی، سله)، -- سوُلدوز، اوّشنو و خانا طایفالاری: -قاراپاپاق/ بوْزچالی/ بوْرچالی: سولدوزدا تورک‌طایفاسی اولاراق۷ باو(بوی)دان اوْلوشورلار (عربلو، جان احمدلو، ترکوون، شمسه‌دین، چاخیرلو، سارال، نقی-خانلو) -زرزا: کوّرد بوْیو اوْلاراق اوّشنو'نون: سنگان/ سینگان، نالوس، نلیوان، نرزئیوه، سرگز، پوش آباد، جای شیران، گندویلا، حسن نوران، ده شمس/ آ-ی، گرگ‌آباد، کندلرینده یاشاییرلار. - مامش: کوّرد بوْیو اوْلاراق اوشنو وجلدیان دا یاشاییرلار، بو باو(بوی) لاردان اوْلوشورلار (قادری، احمدی، پاشایی امیرعشایری، سلیمانی، خل‌آغایی، گلابی‌آقا، بایزیدی) -هرکی: (کورد بوْیو)اوشنو بؤلگه سینده یاشاییرلار (بوْیلارندان: مندان، سرهاتی، سیدان)، -سادات: اورمیه ده مرگَوَر بؤلگه سینده و ساووُجبولاق دا یاشاییرلار. -پیران: پیرانشهر/ خانا ده یاشاییرلار. صوفیانلو: صوفیان و پیرانشهر ده یاشاییرلار. -افشار: (تورک بوْیو)قوْشاچای‌دا یاشاییرلار. -زعفرانلو/ چامیشگزک (تورک بوْیو)، ساییِن‌قالا بؤلگه‌سینده‌یاشاییرلار. --ساووُجبولاق‌کورد بوْیلاری: ۱-دهبُکری، ۲-عثمان بگی، ۳-گورک ٤-منگور۵-باسک‌کوله، ٦-بریاحی، ۷-کلاسی، ۸-پشتوری ۹-ملکاری، باخ: کوُرمانج، کورد طایفالاری.

آذربایجانین‌آغیرگؤنو..ağırgünü azərbaycanın [آد] گونش ۱۲۹۰جی ایلده‌تبریزاشغالچی متجاوزلرین‌الینده‌اسیر اوْلموشدو، چوْخلوقتل‌و غارتلردن سوْنرادِی‌آی‌نین‌اوْنوندا(آرالیق‌آی‌نین-۳۱ی)۸نفروسونراکی هفته‌سی‌ده توپلام ۲٤۳نفر آزادیخواه و مترقی اینسان، روسلار طرفیندن دارا چکیلدی، بوُ گوْن آذربایجاندا تاریخی گون اوْلاراق یئنیلیک‌چیلیگین دوْشمنلر طرفیندن هدف آلدیغی گون

ساییلیر و اؤزل لیکله ظاهرده گؤجلو و مترقی گؤرسه‌نن یابانجی-دیکتاتورلارین گرچک‌اؤزلرینین سوُ اوزونه چیخماسی و بوُ دؤشمنلرین آذربایجان علیهینه مختلف یوْللارلا توطئه‌قوُردوقلاری، ترقی یوْللارینین قاباغینی آلماق اؤچون‌چیرکین‌سیاستلره‌اَل-آتدیقلارینین‌آنما گؤنودور.

آذربایجانین قیسا موُغاملاری..Azərbaycanın qısa muğamları [باخ] قیسا موُغاملار.

آذربایجانین یئنی داستانلاری..Azərbaycanın yeni dastanları [اؤزل‌آد] بو داستانلار کئچمیش اؤچ دؤردیؤز ایلده خالق ایچینده و اولارین معیشت و یاشایش مسایلینی تصویره چکه‌رک دوزه‌لیبدیر: کوْراوغلو، عاشیق غریب، اصلی‌کرم، عابباس‌و گولگز، شاه اسماعیل داستانی، عالیخان و پری خانم، البته بولارین تایی چوخلو معیشیت ناغیلاری، تاریخی ناغیللار، حئیوانلار حقّینده ناغیللار، سئحیرلی ناغیللار و -- (فا: داستانهای جدید آذربایجان).

آذرشهر..azərşəhr [اؤزل‌آد] ۱- بو شهرین اصلی آدی توُفارقان اولاراق، گونش ایلی ۱۳۱٦ دا پهلویچی ایران فرهنگستانی طرفیندن آدی دَییشیلدی و قوْندارما آد اولاراق آذرشهر قوْیولدو. ۲- آذرشهربؤلگه‌سینین چایلاری : چایلار آجی چایا تؤکولورلر: گؤنبَرچای (~۱/ ۱-۵۲/ q۱، s٤b۵۰)، دره چای (اربط s٤b۳۷)، امیر دیزه چای (s۹b۱۲)، بؤیوک چای (s۵b۲۱)، آلمالوچای (s٦b۱۳)، ۳-آذرشهر/ توُفارقان بؤلگه سینین گؤرمه‌لی و تاریخی یئرلری : -تاپتاپان بوُلاغی، بادامیارماغاراسی/ قدمیار ماغاراسی، -قیرمیزی گؤل، پیرقطران تپه سی، مُصلّا تپه سی، پیر حئیران قبرستانی، چارسی مچیدی، رومیان مچیدی، مِحراب مچیدی، توْرامین مچیدی و توْرامین ماغاراسی و قبرستانی، قَتجاهان کندینین بُقعه‌لری، پیرجابر بُقعه سی، ماماغان هِیکل‌لری (مجسّمه‌لری)، یئنگیجه کندی قبرستانی. ٤-باخ: توفارقان، باخ : تبریز.

آذری..azəri [آد] ۱-آذری سؤزو ایکی معنادا ایشنمکده‌دیر، بیر معنا قوْندارما معنا اوْلاراق و کسروی‌نین یازدیغی "آذری زبان باستان" کتابینا دایاناراق اوْرتایا چیخدی، بوُ کتاب پهلوی حکومتی‌نین ایلک ایللرینده یازیلدی (ش۱۳۰٤) و کسروی‌نین‌اوْ دوْنم ایلیشگیلرینه‌گؤره بوُ کتابین حاضیرلانما سیندا انگلستان کنسوللوغونون و پهلوی حکومتینین الی وارایدی، بوُ مطلب ایلکجه تایمز مجله‌سینده و سوْنرا کتاب شکلینده چیخدی[۱۳۳، ۱۳٤]، بوکتاب یالان و یانلیش ترجمه‌لره دایاناراق یازیلیبدیر و بو حاقدا دکتورقابوسی نین مقاله‌سی آچیقلاییجی‌دیر، جناب صدیق‌ین سؤیله دیگی کیمی البته بو لغتی کسروی جعل ائتمه ییبدیر بلکه مفهومونو تحریف ائدیبدیر حالبوکی اؤنجه‌لرده کسروی‌نین ایشلتدیگی معنادا ایشلنمیردی. ۲-بوُ کلمه تورک آیدین‌لاری طرفیندن اوْ جمله‌دن پروفئسور زهتابی، صدیق، هیأت، کؤپرولو کیمی بیلگین‌لرجه، آذربایجان تؤرکجه سی معناسیندا و چوْخراق تؤرکیه و آذربایجان تؤرکجه لرینی بیربیریندن آییرد ائتمک اؤچون ایشله‌نیر، بوُ کلمه اسلامیتین ایلک چاغیندا، بلاذری، ابن‌حوقل، مسعودی، المقدسی کیمی یازارلارین یازی لاریندا الآذریه شکلینده ایشله‌نیبدیر و بوُ دیلی، عجم(تات، تالش)، جاودانیه (اکراد) و عرب دیللریندن و قوْوملاریندان آییرد ائتمک اوچون ایشله‌دیبلر، ابن‌مقفع، خوارزمی و حمزه اصفهانی بو دیلی اشکانلیلارین دیلی بیله‌رک سؤیله‌ییرکی پارسلار بوُ دیلی بیلمزلر[۱۳۳]. و حتی یاخین گئچمیشده ده بوتون یازارلارین کتابلاریندا آذری، تورک دیلی معناسیندا ایشله نیبدیر، مثلا ناصرالدین شاه زامانی یازیلان صبغه دانش‌نامه انسیکلوپئدیاسیندا، آذری سؤزونو آذربایجان تؤرکوسو معنالاییدیر، و لسترنج نزهه‌القلوب کتابیندان یازاراق آذری سؤزونو آذربایجانین قدیم تؤرک دیلی گؤستریبدیر، بارتولد، برگه berge، وامبری و تورکیه یازارلاری، و چوخلو یازارلار آذری سؤزونو آذربایجان تؤرکجه‌سی یئرینه و عثمانلی، چاغاتای تورکجه سیندن فرقلندیرمک اؤچون ایشله دیبلر[۱۳۳].

آذرقاسمی‌تؤرکان..azərqasimi türkan [اؤزل‌آد] ش۱۳٤٤ده ماکی‌دا آنادان اوْلوبدور، سربست شعر وبایاتی دئمکده تجربه صاحبیدیر[۵۲].

آذری‌توْرکجه سی..azəri türkcəsi [باخ] آذربایجان تورکجه سی.

آذریجه..azəricə [آد] آذربایجانجا، آذربایجا تورکجه سیله (فا: بزبان آذربایجانی، بزبان ترکی آذربایجانی).

آذری‌کؤکنلی..azəri kökənli [آد] تورک کؤکنلی، آذربایجان تورکلریندن اولان (فا: آذربایجانی).

آذوقه..azuqə [آد] آذیق: یییه جک (فا: آذوقه) {تورکجه سؤز اوْلاراق عربجه یه ده گئچیبدیر، باخ: آزیق}.

آذیق..azıq [آد] یییه جک (فا: آذوقه) {تورکجه سؤز اوْلاراق عربجه یه ده گئچیبدیر، باخ: آزیق}.

آر (ار)..ar(ər) [اک] باخ: اکلر ۲-آر۲/ ار ar\ər(اؤزل‌آد) بوُ سؤز کؤک باخیمیندان یئر سؤزونه باغلاناراق تاریخی یئر و اینسان آدلاریندا اؤن اک کیمی سؤزجوک اوْلاراق ایشله‌نیر: آراز، آرشاق، ارباتان، اربات، ارسنجان، ارسالان، ارزیل، ارگنه، اردوان، آران؛ -تورک طایفا آدلارینین سوْنوندا گلیر: آذر، قاجار، خزر، آوار، سابار، سوُمر، آفشار، ماجار، بوُلغار، تاتار، . ۳-آر۳(اؤزل‌آد) بیر تؤرک بوْیو، باخ: آلتون‌اوردو بوْیلاری.

آرآچوُن..araçun [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ: آر+آچوُن[۷].

آرا..ara [صفت] ۱-اوْرتا، ایکی شئی و زامان اورتاسیندا آچیق‌لیق، بوْشلوق، بوش یئر، ایکی حادثه و اوْلای آراسینداکی مُدّت "اوُلدوزلارین آراسی، ایکی دؤنیا ساواشی آراسی". ۲-سْینیر، سرحد، حُدود "ایکی داغین آراسینداکی آغاجلار". ۳-ایچَری، اوْرتا، اوْرتالیق "چؤره‌یین آراسینداکی پنیر" ٤-ایلگی، علاقه، مُناسبت "یارمندن کسمزدی بئله آرانی، یوْل کسیلدی بئله باغلاندی آرا" (فا: بین). in between ٤-(اؤزل آد)آلتای توْرکلری آلتای کیشیلر بوْی‌لاریناندیر[۸۱-۱۵۸]. {آر/ ار سؤزو یئر سؤزو ایله ایلگیلی اولاراق بو مفهومو بو جوُر کلمه‌لرده گؤسته‌رِیر و آرا سؤزوده ایکی یئرین کسیشدیگی و دَیدیگی یئری گؤسته‌رِیر، و آراماق سؤزوده بو معنانین گئنیشلنمیش مفهومونو گؤسته‌رِیر، آریش، آراج--دا بوُ کؤکدندیلر؛ {دیوان لغات تورک، گؤیتورک داشیازیلاری و سنگلاخدا ایشله نیبدیر}.

آرآچماق..ara açmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-فاصله آچماق، آرا وئرمک. ۲-آرانی دؤزلتمک، مُناسبتی یاخجی لاشدیرماق.

آرآی..ara ay [آد، سن] ۱-شوّال آیی(فا: ماه شوّال). ۳-میلادی ایلینده سوْن آی، دئکابر، دئسامبر ۲-ایکی‌بللی‌آی‌ین آراسیندا اوْلان سوّره و مدّت اوْچون دئییلیر.

آرااؤلچر..ara ölçər [آد] آرالیق اؤلچن آراج (فا: فاصله‌سنج). olometer

آرابا..araba [آد] داشیت، داشیما آراجئ، حئیوان و موتورلا حرکت ائدن آراج، تکرلی و موتورلو و یا موتورسوز داشیت (فا: سواری، ارّابه) machine {بو کلمه نی عربجه ساناناز وار، اوستاد اسماعیل‌هادی‌نین نظریجه عربجه کلمه ساییلاماز و روسجا اوْلادا بیلیر؛ بوُ کلمه و بوُنا تای یئنی کلمه‌لره ایندیکی‌آذربایجان تورکجه-سینده راست گلیریک: دارابا (تاختا حاصار)، کوْپابا، سوْمبا، توربا، زوْربا، دوْمبا کیمی کلمه‌لر یئنی"با" اک ایله دؤزه‌لیبدیر، و محتملدیر اکین چیلیک ساحه سینده آرالیقلاری گزن و یوک داشییان آراج اوْچون سؤیله‌نیبدیر (آرا+با)، درله‌مه سؤزلوگونده آنادولو کؤیلرینده ده آرابا سؤزو ایشلنمکده دیر، بوُکلمه فارسجایا گئچه-رک "اَرّابه، عرّابه، عرّاده" یازیلیر}.

آرابآرابا..araba araba [ظرف] آرابالار دوْلوسو (فا: ارابه ارابه).

آرابااِیله‌دوْوشان‌توْتماق..araba iylə dovşan tutmaq [ل] (کل-قوْشولان‌آرابااِیله)باش توُتماياجاق بیر ایشه گیریشمک.

آرباجیق..arabacıq [آد] کیچیک‌آرابا، اوشاق آراباسی (فا: ارابه کوچک).

آرآباچی..arabaçı [آد] سوْروجو، آرابا ایشله دن، آرابا سوْرن (فا: ارابه چی). carrier

آرآباچی‌لیق..arabaçılıq [آد] آرابا سوْروجولوغو، آرابا سوْرمه ایشی، آرابا ساتما و آلما ایشی (فا: ارابه رانی).

آرابالیق..arabalıq [آد] آرابا ساخلانیلان یئر، قاراژ (فا: گاراژ).

آرابره..arabərə [آد] آرالیق، آرا، اوْرتا.

آرابوُغا..arabuğa [تاریخی اؤزل‌آد].اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آرابیر..arabir [ظرف] آرادا بیر (فا: یک درمیان). every other (one)

آراپال..arapal [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

آراپوْزان..arapozan [صفت] آرا ووُران: ایکی نفرین آراسینی بیربیرینه ووُران (فا: دوبهمزن). mischief-maker

آراپوْزان‌لیق..ara pozanlıq [آد] آرا پوزما، آرا پوزوجولوق (فا: دو بهمزنی).

آراپوْزما..ara pozma [آد] آرا ووُرما، آرا ووروشدورما، آرا قاریشدیرما، بیربیرینه ووُرما (فا: دو بهمزنی، اخلال) intrigue، deranging

آراپوْزماق..ara pozmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایکی نفرین آراسینداکی یولداشلیغی پوزماق، آرانی قاریشدیرماق (فا: دو بهمزدن).

آراپوْزوجو..ara pozucu [آد] آراپوْزان، آرا ووُروُشدوران (فا: دو بهمزن).

آراپوْزوجولوق..ara puzuculuq [آد] آرا پوْزوجو اوْلما وضعیتی (فا: دوبهمزنی).

آراپوْزولماق..ara puzulmaq [باخ] آرا دَیمک.

آرات..arat [آد] شوْخوملانیب سوُواریلمیش و توْخوم سپیلمه‌میش یئر، دینج، هئریک‌یئر، گله‌ین یئر(فا:آیش) {آرا سؤز ایله ایلگی‌لی اولاراق یئرین اکیلمه‌سینه آرا وئریلمیش دؤنَمه اشارتدیر}.

آرات ائله مک..arat eləmək [تاثیرسیز ائیلم] آراتا قوْیماق، توْخوم سپمه دن اوّل شوخوملاییب سوُوارماق.

آراتا قویماق..arata qoymaq [باخ] آرات قویماق.

آرات قویماق..arat qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] آراتا قوْیماق، توْخوم سپمه دن اوّل شوخوملاییب سوُوارماق.

آراتلاماق..aratlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آراتا قوْیماق، توْخوم سپمه دن اوّل شوخوملاییب سوُوارماق.

آراتی چیخماق..aratı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوُواریلاندان سوْنرا بیر آز قوُرویوب توخوم سپمه گه حاضرلانماق.

آراتی قاچماق..aratı qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قوُروماق (اکین

یئری).

آراتیمور..arateymur [تاریخی اؤزلآد] اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آراج..arac [آراماق+ج] دستگاه، ماشین، بوکلمه گئچیمشده آرغاج شکلیندهایشلهنیردیو توْخوما دستگاهی آنلامیندایدی، ایندی غ حرفیسیلینهرک آراج شکلینده ایشلهنیر و هرجور ایشلهین وسیلهیه کی اینسانین واسطهسیله دوزهلیر دئییلیر " یوْنما آراجی، باسین آراجی" (فا: وسیله، آلَت، دستگاه و ماشین دستی). machine

آراجسیز..aracsız [صفت] آراجسیز، واسطهسیز (فا: بدون واسطه).

آراجلار..araclar [آد] وسائط means

آراجُمله..ara cümlə [باخ] آرا سؤز ۱.

آراچ..araç [اؤزلآد] اوْغوز-یاپارلیبوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

آراچادزوْر..araçadzor [اؤزلآد] آذربایجان'دا شهرآدی[۲۴۰].

آراچالقی..ara çalqı [آد] ایکی موزیک آراسیندا چالینان چالقی.

آراچان..araçan [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ: آر+آچان[۷].

آراچای..araçay [اؤزلآد] سراب دا چای آدی.

آراچی..araçı [آد] ۱-باریشدیریجی، آرا دوزَلدن(فا: میانجی) mediator ۲-ایکی حصّه و بؤلومون، اؤرنک اوْچون اوْره تیجی و توْکه دیجی آراسیندا باغلانتی قوران، واسطه چی (فا: دلال)broker ۳-شاهبوُز دا داغ آدی(آراچی۳۰۶۷)[۲۴۰].

آراچیدیل..araçı dil [آد، دیلبیلیمی] واسطه دیل (فا: زبان واسطه). intermediate longugae

آراچیسیز..araçısız [صفت] واسطهسیز (فا: بدون واسطه).

آراچیلیق..araçılıq [آد] آرا دوزهلتمه ایشی، دلال لیق، واسطه چیلیک(فا: شفاعت، وساطت). mediation intercession

آراچیلیقائتمک..araçılıq etmək [تاثیرلیائیلم] واسطه چیلیک ائتمک، آرا دوزلتمک، باریشدیرماق وآنلاشدیرماق.

آراچیلیقایلا..araçılıq iylə [ظرف] آراچی اوْلاراق (فا: با واسطه گری).

آراحکیمی..ara həkimi [آد] یونیوئرسیته و بیلی یوردرونا گئتمهدن و ساده جه تجربه ایله حکیم لیگی اؤیره نیب و ایشله دن کیمسه، تحصیل آلمادان حکیم لیگه باخان کیمسه.

آراخط..ara xət [آد] زاویهنی اوْرتالایان خط (فا: نیمساز). bisector

آرادا..arada [ظرف] آرالاردا(فا: اواسط) in the middleparts

آرادابیر..aradabir [ظرف] سئیرک اوْلاراق، هردن بیر، آرا سیرا، زامان زامان (فا: گاه گاه). once in a while

آرادا سیرادا..arada sırada [ظرف] سئیرک اوْلاراق، هردن بیر، آرا سیرا، زامان زامان (فا: گاه گاه). once in a while

آراداغ..aradağ [اؤزلآد] سراب، هشتری دا داغ آدی.

آرادااقالماق..arada qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] زور وضعیتده قالماق.

آرادااگزمک..arada gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوش‌بوشانا دوْلانماق. ۲-آراقاریشدیرماق.

آرادال..aradal [اؤزلآد] زنجان دا داغ آدی.

آرادان آپارما..aradan aparma [آد] پوْزما، داغیتما (فا: تلف). waste

آرادان آپارماق..aradan aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخ ائتمک (فا: برانداختن). to abolish

آرادان اکیلمک..aradan əkilmək [تاثیرسیز ائیلم] گیزلینجه آرادان چیخماق (فا: جیم شدن). to sneak away

آرادان چیخارماق..aradan çıxarmaq [تاثیرلیائیلم] چتین وضعیت دن قورتارماق.

آرادان چیخماق..aradan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورتولماق، یاخاسین قورتارماق، گؤزدن ایتمک، بیرایشدن قیراغا چَکیلمک.

آرادان قالدیرماق (گؤتورمک)..aradan qaldırmaq (götürmək) [تاثیرلیائیلم] یوخ ائتمک removed

آرادان گئتمک..aradan getmək [تاثیرسیز ائیلم] داغیلماق removed

آرادان گئتمه..aradan getmə [آد] داغیلما (فا: زایل). removed

آرادانقالدیرما..aradan qaldırma [آد] سیلیب‌داغیتما(فا: بطلان). nullification

آرادانگئتمیش..aradan getmiş [صفت] داغیلمیش (فا: منقرض). overthrown

آراداووُردو..arada vurdu [آد] اوشاقلار آراسیندا توپلا بیرینه وورماغا چالیشاراق اویناناننبیراوْیون آدی(فا: نوعی‌بازی‌بین کودکان).

آرادَنیز..ara dəniz [آد] اوقیانوسلاردان آیریلان واوچ طرفدن قارا ایله چئورهلنمیش دنیز (فا: خلیج).

آرادوْزلتمک(سازلاماق)..ara düzəltmək [تاثیرلیائیلم] باریشدیرماق.

آرادوْزَلدن..ara düzəldən [صفت] باریشدیریجی.

آرادَیمک..ara dəymək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن کوسمک، کوْسوشمک.

آرارات..ararat [اؤزلآد] آرارات سؤزو ایندیکی شکیلده ظاهراً گئچمیشدن فرقلی اوْلاراق ایلک دفعه ارمنیلر طرفیندن آغری داغ اوْچون دئییلدی (گئچن عصر)، ارمنیلر بوُ آدی اوُرارتو قوْومونون آدیندن آلمیشدیلار، البته بوُ تصورلاکی اوْرارتولار ارمنیلرین آتاباباسی ایدیلار، سوْنراکی قازینتی و آراشدیرما سوْنوجلاری ثبوت

اتّدیکی ارمنی‌لر بیلگی‌سیزلیک اؤزوندن یانلیشلیغا دؤشوبلر و اوْرارتولار ارمنی دیللی یوْخ بلکه التصاقی دیللی اوْلاراق تؤرک بوْیلاریلا اقرابادیر، هرحالدا بوُ یانلیش آدقویما سوْنوجو بیر چوْخ کسیم و اؤزللیکله غیر تؤرکلر بوُ داغا آرارات دئییرلر، حالبوکی آغری داغ بوُ داغین دؤزگون و تاریخی آدیدیر، تاریخی لاحاظدان یئر آدی اوْلاراق بوکلمه سومر کتیبه‌لرینده "آراتتا، آراتته" شکلینده ایشله‌نیب و اوْرارتولارین قالدیغی یئرلری گوستریر، آرارات سؤزونده ایکی اؤنملی سؤزجوک، "آری، آریت" (تمیز وپاک) سؤزو و تاو= تاغ= داغ سؤزلریدیر، چونکو بوکلمه آراتتا شکلینده ده قید اوْلونوب و بوکلمه ده "تا" سؤزو داغ سؤزونو آنلادیر و نتیجه ده "آریت‌تا" کلمه‌لری قوتسال ومقدس داغ سؤزو دئمکدیر، و آری داغ سؤزو آغری داغ سؤزونونده کؤکو گؤرونور (آرارات‹آراتتا ‹آریت تا› آری‌تا› آری‌داغ› آغری داغ؛ دقّت اوْلونمالیدیر آغری سؤزو تانری کلمه سینین وزنینده اوْلاراق آغ سؤزیله ایلگیلیدیر و بورادا آغری/ درد معناسیندا ایشلنمیر)، البته بعضی قایناقلاردا بو کلمه‌نی آرت (آرد: داغ بئلی) ایله ایلگی‌لی بیلیللر، بونادا اشاره ائتمکده فایدا وارکی تورکجه ده بوکلمه یه بنزر چوخلو کلمه‌لری گؤرمک اولار "آلتای، آلاتاو، آلاداغ. "، بو داغ قوْشا زیروه‌لی اوْلاراق اوجالیغی ۵۱۶۵ و ۳۹۱۶متردیر (بؤیوک و بالاجا آغری داغی) و تورات کتابی‌نین دئدیگینه گؤره حضرت نوح پیغمبرین گمی‌سی بو داغدا توْپراغا اوْتوروبدور [۴۷، ۲۶، ۹۷]، بورادا بیر حادثه‌یه‌ده اشاره‌ده یارار واردیر "علّامه قزوینی یازیر: بوگون (۱۳۵۰شعبان‌ین ۱۱ی)مینورسکی ایله حدودالعالم کتابینی اوْخویارکن حارث ha`ris سؤزونه یئتیشدیک، مینورسکی دئدی، بو اصلینده حارارات اوْلمالیدیر و دَییشه‌رک حارث اوْلوبدور و یانیناداکی داغدا حُوَیرَت یعنی کیچیک حارث دئییلیبدیر! [۴۱۱-۹۹]".

آراز..araz [آذ] ۱-آذربایجاندا آخان بؤیوک چایین آدی، بو چای تورکیه ده ارزروم شهری نین قوُزئی بؤلگه‌لریندن قایناقلاناراق ماکی یاخین لیغیندا آذربایجان توپراقلارینا داخل اوْلور و سوْنوندا خزره تؤکولور، چایین بوْیو ۱۰۷۰ کیلومتردیر بو طولدان ٤٥١ کیلومتری آذربایجان مرزینده‌دیر، آراز مسیری نین متوسط اَییم مقداری خُداآفرین بؤلگه سینده ٦٪ و خزر دنیزینه دوْغرو ۱،۳٪دور، سوُ مقداری خزانگاه ایستگاهیندا ۱٦۰ مترمکعب هرثانیه ده اؤلچولوب). ۲-آرازچایی ایندیکی گونئی و قوزئی آذربایجان‌نین سیْنیری سایبلیر، اسکی یونان قایناقلارینا بو چایین آدی آراکس قئید اوْلوبدور، گئچن یوْزیلین اتّفاقلارینا خاطر آراز چایی بیر نوع آیریلیق و حسرت سیمگه‌سینه چئوریلمیش بیر چای اولوب و چوخلو یازارلارین اثرلرینده و خالق ماهنی‌لاریندا بونو گؤرمک اولار" آراز آراز جان آراز. سُلطان آراز خان آراز. سنی گؤروم یاناسان. بیر دردیمی قان آراز. " (فا: ارس). the arax river {۱-بو کلمه" آر/ اَر" و "آز› آذ" (آز قوْمو) سؤزلریله ایلگیلی اولمالیدیر[۱۰۵]، بوُ سؤزده آر/ ار سؤزونو سؤزجوک و آز بؤلومونو اک سایارساق بیرلیکده جسور و شهامتلی مفهومدادیر، (اؤرنک: اوْغوز، اوْروز، بوینوز، ایکیز)، آراز چایی اسکی قایناقلاردا اؤزللیکله هرودوتون کیتابلاریندا آراکس araxes شکلینده یازیلمیش اولمالیدیر؛ بو آد فارسچیلار طرفیندن عرب آلفابه سینه دؤندریلنده، آراکس شکلینه گلمیشدیر و اونو آراز کیمی اوخونماقدان قاچینمیشلار و هدف آزجادا اوْلسا بو آدی، آذربایجان خالقینین ایندیکی سؤیله نیشیندن اوزاق گؤسترمکدیر، بو موضوع نو، هم "تاریخ هرودوت، دکتر هادی هدایتی‌نین ترجمه‌سی" و هم "تاریخ ماد،دیاکونوف؛ کریم کشاورز ترجمه سی" کیتابلاریندا گؤره بیلیریک، "تاریخ هرودوت" دا فارسچی مترجم تلاش ائدیر، آراکس چایینی خزر دنیزینین دوغوسونا ویا وولگا چایینا باغلاسین تا بلکه اطرافیناکی ماساژئت و آیری قوملاری، آذربایجانلی قووم کیمی گؤستریلمه‌سین (صفحه۲۷٦)؛ همین ایشی کریم کشاورز صفحه ۲۲۸ و آیری صفحه‌لرده گؤروبدور، گنللیکله فارسچی راسیستلرین آماجی، آذربایجانا عاید بوتون آدلاری تحریف ائدیب و اوخویوجونو دؤزگون‌تاریخدن اوزاقلاشدیرماق و چاشدیرماقدیر}.

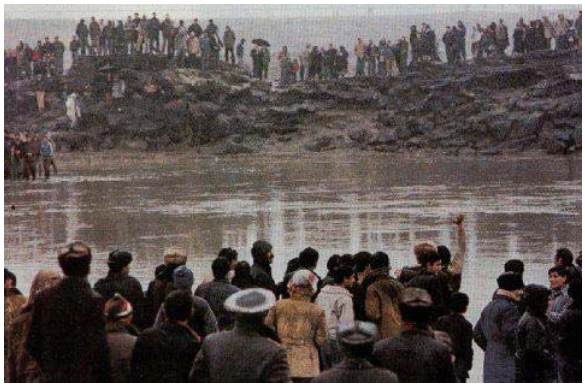

آراز..araz [اؤزل‌آد] میانا؛ هشتَری (ـگؤنئی)، اهر (ـوان) دا کند آدی. باخ: قاراداغ (ـبار).

آرازبار..arazbar [اؤزل‌آد] ۱-آغجابدی‌ده یئر آدی[۲۴۰]. ۲- قاراداغ و اهر بؤلگه‌سینه وئریلن بیر قوْندارما آد، کاتب چلبی آرازین یانیندان گئچرکن بیر بؤلگه‌دن آرازبار شکلینده آد آپاریبدیر، بو سببدن پهلوی لر دؤورو قاراداغ بؤلگه سینین آدینی فارسلاشدیرماق ایسته-یه‌رک، ارسباران قویدولار[۱۰۰]، البتده یوخاریدا قئید اولوندوغو کیمی آرازبار قوزئی آذربایجاندا آغجابدی رایونوندا بیر یئر آدیدیر و آغجابدی ده آراز چایینا یاخیندیر، آیدیندیرکی پهلویچیلرده بؤلگه

لری قاریشدیراراق ارسباران کیمی اویدورما آدلار دؤزلدیر و البته بعضی قویروقچو یازارلاردا دؤشونمه‌یه‌رک ویا غرضلی اولاراق ارسباران آدیندا کیتاب یازاراق بؤلگه کؤلتورونو تحریف ائتمه‌یه چالیشیرلار.

آرازباری..arazbarı [آد] آذربایجان چالقی‌سیندا دوْغا و اینسان گؤزل لیگینی وصف‌ائدن‌بؤلوم(فا: آهنگی در موسیقی آذربایجان).

آراس..aras [اؤزل‌آد] ۱-آت قیْلی ۲-قالین یوْن ۳-طالع، بخت[۷].

آراسئچیم..ara seçim [آد] اصلی سئچیم‌لر آراسیندا‌کی آرا دؤنم سئچیمی، یانال سئچیم.

آراسؤز..ara söz [آد] ۱-بیر صُحبت و جُمله‌نین ایچینده گلن یان و آیری سؤز (فا: جمله معترضه). ۲-دئدی قوْدو (فا: شایعه). rumo (u) r

آراسازلاماق..ara sazlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آرا دؤزلتمک.

آرایاخاشماق..ara sayxaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرا دؤزلمک، آرا ساکت لشمک.

آراسته..arastə [صفت، فا] بزَ نمیش.

آراسلان..araslan [اؤزل‌آد] ارسَلان (چوُواش توْرکلرینجه سؤیله-نیشی)[۷].

آراسنج..arasənc [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی {آرا+ سانج، بیر یئرین اوْرتاسیندا تیکیلمیش اوْلان}.

آراسوْیوماق..ara soyumaq [تاثیرسیز ائیلم] ایلگی و علاقه کسیلمک، کوّسوشمک.

آراسی آچیلماق..arası açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاخین لاشماق، دوست لاشماق. ۲-آراسی دَیمک.

آراسی‌اوْلماق..arası olmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوستلوغو اوْلماق.

آراسی‌اوْلماماق..arası olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] دوستلوغو اوْلماماق، خوشلاماماق، سئومه مک، زهله‌سی گئتمک.

آراسی‌دَیمک..arasi dəymək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرندن کوسمک.

آراسیرا..arasıra [ظرف] زامان زامان، آتدا بوُتدا، آرا بیر، هردن بیر.

آراسیز..arasız [ظرف] آرا وئرمه‌دن، سوره کلی (فا: ممتد) protracted

آراسی‌ساز(کؤک) اوْلماق..arası saz(kök) olmaq [باخ] آراسی اوْلماق.

آراسی‌کسیلمز..arası kəsilməz [صفت] آراسی کسیلمه ین، سوره کلی.

آراسی‌کسیلمزلیک..arası kəsilməzlik [آد] آراسی کسیلمز وضعیتده.

آراسی‌کسیلمک..arası kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آرا وئرمک. ۲-آراسی پوْزولماق.

آراسی‌کسیلمه‌دن..arası kəsilmədən [تاثیرسیز ائیلم] دایانمادان.

آراسیناو..arasınav [آد] ایلکل و اصلی سئچیم‌لر آراسیندا‌کی سئچیم (فا: امتحانِ میانی).

آراشدیرما..araşdırma [آد] آختارما، تحقیق (فا: تفحّص) inevstigaion

آراشدیرماجی..araşdırmacı [آد] بیلیم ادبیات صنعت آلانلاریندا آراشدیرما ائدن، محقّق (فا: متفحص).

آراشدیرماجی‌لیق..araşdırmacılıq [آد] آراشدیرماجی‌اولما، تحقیق (فا: تفحّص).

آراشدیرماق..araşdırmaq [آد] اینجه‌له‌مک، آختارماق، یوْخلاماق (فا: جستجو کردن). to search

آراشدیرمان..araşdırman [آد] آراشدیرماجی، محقّق (فا: متفحّص).

آراشدیری..araşdırı [آد] آراشدیرما (فا: تفحّص).

آراشدیریجی..araşdırıcı [آد] آختاریجی، یوْخلاییجی، اینجه‌له ین، آراشدیرماجی (فا: محقق). researcher

آراشدیریجی لیق..araşdırıcılıq [آد] آراشدیری جی‌نین گؤردوغو ایش (فا: تفحّص).

آراشدیریلما..araşdırılma [آد] آراشدیریلماق ایشی (فا: تفحّص).

آراشدیریلماق..araşdırılmaq [بلسیزائیلم] آرانماق، آختاریلماق، یوخلانیلماق، تدقیق ائدیلمک (فا: تفحص شدن).

آراشقین..araşqın [باخ] آراقچین.

آراشماق..araşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آختارماق، آراماق، سوْراق لاماق، خبر آلماق (فا: خبر گرفتن).

آراشیت..araşit [فر‹یو] یئرفیسدیغی؛ باقلالاردان، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن و یاغی آلیناراق یارارلانان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). arachidne

آرافات..arafat [اؤزل‌آد] ماکی'دا کند آدی {۱-آرا+ آوات/ اووُاند: بیر بؤلگه نین آرا یئری. ۲-عربجه عرفات سؤزوندن!}.

آراق..araq [آد، عربجه] ۱-میوه دن چکیلن آلکوللو ایچکی، چاخیر. ۲-بعضی گوّل و چیچک‌لردن اله گتیریلن عصاره و اؤز سوُیو (فا: عرق). ۳-باخ: اکلر.

آراقاپی..araqapı [آد] ایکی قاپی ویا اودا آراسیندا اولان قاپی.

آراقاتماق..araqatmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آرا پوْزماق، آرا قیرماق.

آراقاریشدیران..ara qarışdıran [صفت] فتنه و فساد سالان، آرا وُوران (فا: مفسد). seditious

آراقاریشدیرماق..ara qarışdırmaq [باخ] آراپوزماق.

آراقاریشماق..ara qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] هرج مرج اوْلماق، نیظام‌سیزلیق دوشمک.

آراقاریشیب مسّب (مذهب) ایتمک.. ara qarışıb məssəb (məzhəb) itmək [باخ] آراقاریشماق.

آراقالا.. araqala [اؤزل‌آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

آراق‌چاخیر.. araqçaxır [آد] ایچکی لر (فا: عرقیات).

آراق‌چکن.. araq çəkən [آد] آراق چکمک‌له مشغول اولان و اوُغراشان کیمسه (فا: عرق ساز).

آراقچی.. araqçı [آد] آراق چکن، آراق آلیب ساتان، باخ: آراق چکن.

آراقچین.. araqçın [آد، ع+فا ‹عرق+چین›] اوّستو بزنمیش و اپیک ساپلا ناخیش لانمیش گئییم (فا: شبکلاه). nightcap

آراقچین‌لی.. araqçınlı [صفت] آراقچینی اولان (فا: شبکلاه دار).

آراق‌لاماق.. araqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آراق چکمک.

آراقوْناقچی.. ara qonaqçı [آد، دیرگی] اؤزگه یاراتیقلارین وُجود لاریندان یارارلاناراق یاشایان موجود (فا: پارازیت، انگل).

آراقیرماق.. ara qırmaq [باخ] آرا پوْزماق.

آراکسمه یه سالماق.. ara kəsmə yə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دؤوره‌له مک، بوّرومک.

آراکسمه.. ara kəsmə [آد] بیراوْتاغی‌و بیر تیکینتی‌نی ایکی‌یه آیران یونگول دوُوار، آرالیغا چکیلن دوُوار (فا: دیواره). parapet

آراکسیت.. ara kəsit [آد] جیزیق و سطح‌لرین توخوشان یئری.

آراگوّل.. aragül [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا شهرآدی[۲۴۰].

آرال.. aral [آد، باخ: آرا+ل] ۱-آرالیق، اوْرتالیق، داغ و قورولوق‌لار آراسیندا اولان سوُلوق‌یئر، ایرماق آراسیندا اوْلان قوُرولوق و آدا ۳-مئیدان ۲-اوْرتاآسیادا بیرگوّل آدی(فا: دریاچه‌آرال).

آرالاقالاسی داغ.. arala qalası dağ [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

آرالاتدیرماق.. aralatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] آرالاتماق ایشینی گؤردورمک (فا: فاصله دار گردانیدن).

آرالاتماق.. aralatmaq [اتّدیرگن ائیلم] آچدیرماق، آرالی اتّدیرمک، آرالاماق‌ایشینی گؤردورمک (فا: فاصله‌دارکردن).

آرالاری دَیمک.. araları dəymək [تاثیرسیز ائیلم] آرالاری پوزولماق، آرالاری سرین لشمک آرالاری قیْریلماق، کوسولشمک.

آرالارین‌دان‌قیْل‌کئچمه‌مک.. aralarından qıl keçməmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ‌یاخین ومهربان اوْلماق.

آرالاشدیرماق.. aralaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیربیریندن‌آرالی اتّمک، اوزاقلاشدیرماق، آییرماق (فا: فاصله دار کردن).

آرالاشدیریلماق.. aralaşdırılmaq [بل] آرالاشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: فس فاصله دار شدن)

آرالاشما.. aralaşma [آد] آرالاشماق ایشی.

آرالاشماق.. aralaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالی اوْلماق، آیریلماق، اوزاق لاشماق (فا: فاصله دار شدن).

آرالاماق.. aralamaq [ل] ۱-ایکی شئی و یا ایکی نفری بیربیریندن آییرماق، آییرماق (فا: فاصله دار کردن). ۲- to separate بیربیریندن آرالایاراق ساواشماغینا مانع اولماق، باریشدیرماق {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرالانان.. aralanan [آد] بیربیریندن اوُزاقلاشان (فا: متباعد). divergent

آرالاندیرماق.. aralandırmaq [باخ] آرالاماق.

آرالانما.. aralanma [آد] آرالانماق‌ایشی.

آرالانماق.. aralanmaq [بلسیزائیلم] ۱-آرالاماق‌ایشی گؤرولمک، آرالی ائدیلمک (فا: فاصله دار شدن). ۲-(س) بیربیریندن آیریلماق، بیر آز آچیلماق. to slide apart

آراللی.. arallı [اؤزل‌آد] آراللو: اردبیل ده کند آدی {آرا+لو}.

آراللی.. arallı [اؤزل‌آد] افشار شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۱۰۸،۳].

آرالی.. aralı [ظرف] ۱-بیربیریندن بیرقدر اوُزاق، بیر آز آراسی اوْلان. ۲-سئیرک، بیر آز آچیق (فا: فاصله دار).

آرالیغا آتماق.. aralığa atmaq [باخ] آرایا آتماق.

آرالیغا آلماق.. aralığa almaq [باخ] آرایا آلماق.

آرالیغا تؤکمک.. aralığa tökmək [تاثیرلی‌ائیلم] سرّین آرایا تؤکمک.

آرالیغا سؤز قاتماق.. aralığa söz qatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] کنار سؤزلرله آلداتماق ایسته مک.

آرالیغا گتیرمک.. aralığa gətirmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوْرتایا و مئیدانا آتماق.

آرالیغا گلمک.. aralığa gəlmək [باخ] اوْرتایا چیخماق.

آرالیق.. aralıq [آد، سن] ۱-ایکی شئی آراسیندا‌کی آچیق لیق و بوشلوق، اورْتا و آرا (فا: فاصله). ۲-دالان، دار کوچه و گئچیت ۳-اوْرتام "بوآرالیقدا، بو اورتامدا، بو زاماندا و بو یئرلرده" (فا: مسافت). distance

آرالیق‌آدامی.. aralıq adamı [آد] ۱-آراچی، واسطه‌چی ۲-خبرآپاریب گتیرن.

آرالیق‌آیی.. aralıq ayı [آد] دئکابر، دئسامبر، میلادی ایلی‌نین ۱۲جی آیی‌نین آدی، آرا آی.

آرالیق‌اؤلچر.. aralıq ölçər [آد] فاصله اؤلچن (فا: فاصله سنج). olometer

آرالیق‌اوْیونو.. aralıq oyunu [آد] تیاترودا پرده آراسی اویناناں اوْیون.

آرالیقچی..aralıqçı [آد] باخ: آراچی.

آرالیقدا قالماق..aralıqda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بییه‌سیز قالماق، آرادا قالماق.

آرالیقدا..aralıqda [ظرف] آرادا قالان، آرادا تاپیلان.

آرالیق‌سؤزو..araliq sözü [آد] باخ: آرا سؤزو.

آرالیق‌ساری بَگلو..aralıq sarı bəyli [اؤزل‌آد] اوُرمیه'ده کند آدی.

آرالیق‌سیز..aralıqsız [صفت] ۱-بیربیرینه بیتشیک و یاپیشیق اولان. ۲-(ظ) سوَرَکلی، آرا وئرمه دن (فا: پیوسته). connected

آرالیق‌قاریشماق..aralıq qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرا قاریشماق.

آرالیق‌قای..aralıq qay [اؤزل‌آد] چاراویماق دا داغ آدی.

آرالیق‌لی..aralıqlı [صفت] ۱-بیربیرینه بیتشیک اولمایان. ۲-(ظ) کسیک کسیک (فا: متناوب).

آرالیق‌ووُرماق..aralıq vurmaq [باخ] آرا ووُرماق.

آرام..aram [آد، فا] دینج، سکوت (فا: آرام).

آرام ائتمک..aram etmk [تاثیرلی‌ائیلم] آرام ائیله مک: ساکت و راحات ائتمک، دینجلْتمک (فا: آرام کردن).

آرام‌آرام..aram aram [ظرف] یاواش یاواش (فا: آرام آرام).

آراما..arama [آد] آراماق ایشی (فا: تجسس).

آراماق..aramaq [ل، ت‹آرقاماق›، سن، تا] آراشدیرماق، آختارماق (فا: تجسس کردن).

آرامال..aramal [آد] اؤره‌تیم‌ده بیرمالی دوزلتمک اوچون ایشله‌نن آراچی ماللار.

آرام‌اولْماق..aram olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساکت اولْماق (فا: آرام شدن).

آرام‌سیز..aramsız [صفت] قرارسیز، دؤزوم سوز، دینج‌سیز (فا: بی آرام).

آرام‌سیزلیق..aramsızlıq [آد] قرارسیزلیق، دؤزوم سوزلوک، دینج-سیزلیک (فا: بی آرامی).

آرامگاه..aramgah [آد، فا] ۱-دینجلیک، یاتیلان‌یئر. ۲-قبیر (فا: آرامگاه).

آرام‌لیق..aramlıq [آد] دینج، ساکت‌لیک (فا: آرامش).

آراموُت..aramut [اؤزل‌آد] دورولوق و صافلیق آندیران بیر کلمه، قیز آدی (فا: آراموُت). {دیواندا: اوُیغورلارین یاخینیندا یاشایان بیر تورک ائلینین آدی و بیر یئر آدی}.

آران..aran [آد، صفت] ۱-یایلاق یئرلره گؤره آلچاق و ایستی اولان یئرلر، "بایاتی: عزیزیم یاز آراندا.قیش داغدا یاز آراندا.بیرجه کلمه سؤزوم وار.یارینان اؤز آرامدا" (فا: منطقه گرمسیر). aran ۲-(تا) سال، تابوُت. {آران سؤزو توَرک ائللری آراسیندا چوخ مختلف شکیل‌لرده ایشلنمکده‌دیر، بو کلمه‌نین، توَرکمن‌لرده اوْرانژی، قاراقالپاق‌لار داخلینده اوْرانشی، و قیْپچاق سوْیلاریندان اولان اوْران سؤزلریله یاخینلیقلاری وار، بو کلمه بیر سیرا یئر آدلاریندادا اؤزونو گؤسترییر: "پایتاکاران: پایتاک +آران (قدیم آلبان ولایتینده بیر بؤلگه آدی، بو گؤنکو موغان لنکران وآستارا)، اورونق (آرانیق)، و آذربایجاندا چوخلو کند آدلاری، هشتَری‌ده یایلاق آدی؛ بیر زامانلار آران سؤزو آذربایجانین قاراباغ بؤلگه‌سینه دئییلیب"؛ کؤک باخیمیندان: آر سؤزو یئر سؤزجوک ایله یاخینلیغی وار، و ارمک سؤز ایله ایلگی‌لی اولْاراق اریلن و واریلان یئری گؤسته‌ریر بو باخیمیدان گؤزل و اوْتلاقلی یئری و دؤزلوگو گؤسته‌ریر؛ (آران کلمه‌سی اَرَن سؤزویله قاریشیلمامالیدیر)؛ دیوان لغات تورک ده: آخوُر، آت طوله‌سی؛ سنگلاخدا: ۱-دوُزاق. ۲-گئنیش آلان، ایلیملی و آز ایستی هاوالی یئر معناسینداییر؛ باخ: آرا، آرین}. ۳-آران۲aran(اؤزل‌آد) کاشاندا بخش وکرج، نهاوند ده کند آدی.

آرانتی..arantı [آد] آرانیلان چؤزوم و شئی (فا: مورد تجسس).

آرانچی لیق..arançılıq [آد، کؤ] آران بؤلگه سینده اوتوراق ائتمه ایشی (فا: اهل آران بودن).

آرانچی..arançı [آد، کؤ] ۱-یایدا یایلاغا کؤچمه‌یب بیر یئرده قالیب ایشله‌ین، یایلاق قیشلاق ائتمه ین، کؤچَری اولمایب بیر بؤلگه ده یورد سالان (فا: جلگه نشین). ۲-کئچمیشده آران دان داغا مال آپاریب ساتان و اوردان آغارانتی "سوّت قاتیق" آلیپ آپاران کیمسه (فا: فروشنده دوره گرد). ۳-گئرمی ده کند آدی.

آرانژمان..aranjman [آد، فرانسیزجا] دؤزنله‌مه، ترتیب، نظم [۲۱۸]. arrangement

آرانژوْر..aranjur [آد، فرانسیزجا] دؤزنله‌مه‌جی، ترتیب و نظم وئرن [۲۱۸].

آرانلی..aranlı [آد] همیشه آراندا یاشایان کیمسه (فا: اهل آران).

آرانلیق..aranlıq [آد] آران یئرلر (فا: آران).

آرانما..aranma [آ] آختاریلما، آرانماق ایشی(فا: تجسس).

آرانماق..aranmaq [بلسیزائیلم] آختاریلماق، آراماق ایشی گؤرولمک (فا: مورد تجسس واقع شدن).

آرانی‌ساز ائله‌مک..aranı saz eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] دوست لاشماق.

آرانی ووُرماق (کسمک)..aranı vurmaq (kəsmək) [تاثیرسیز ائیلم] کوسمک.

آرانیلما..aranılma [آد] آرانیلماق ایشی(فا: تجسس).

آرانیلماق..aranılmaq [بلسیزائیلم] ۱-آراماق ایشی گؤرولمک. ۲-سؤز صحبتی اولْماق، آختاریلماق (فا: مورد تجسس واقع شدن).

آراوئرمک..ara vermək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی تکرار باشلاماق اوچون قیسا بیرسوره دایانماق.

آراووُران..ara vuran [صفت] آرا قاریشدیران trouble-maker

آراووُرماق..ara vurmaq [باخ] آرا پوْزماق.

آراه..arah [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا تانری عیاریندا اوْلان و یئرآلتی سوُچلو اینسانلاری جزالاندیران (بنزر تانریلاردان: تاریلا، داهتالیر / تاراه، توْیَر، سایبرای، مالاهای)[۲۱۱].

آرای..aray [اؤزل‌آد] آری آی، پاک آی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرایؤن..arayön [آد] ایکی آنا جهت آراسی: قوُزئی گوندوْغان (قوزئی شرق)، گونئی گوندوْغان (گونئی شرق)، قوُزئی گونباتان (قوزئی غرب) و گونئی گونباتان (گونئی غرب).

آرایاآتماق..araya atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْرتالیغا قوْیماق، مئیدانا آتماق.

آرایاآلماق..araya almaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْرتالیغا آلماق، دؤره‌له مک.

آرایااینجیک‌لیک سالماق..araya inciklik salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ناراضی لیق دوشمک.

آرایاتی..arayatı [دا] ایکی گونلوک و آرادا بیرگئجه اولان گؤرَو و یا ایش (بیر گؤنلوک اوزاق اولان و گئجه‌نی قالماغا مجبور اولان یول حاققیندا).

آرایادوشمک (گیرمک)..arayaduşmək (girmək) [تاثیرسیز ائیلم] واسطه چی اوْلماق.

آرایاسوْخولماق..araya soxulmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرانی قاریشدیرماق.

آرایاسؤز سالماق..araya söz salmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرانی قاریشدیرماق.

آرایاقوْیماق..araya qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْرتالیغا قوْیماق، مئیدانا آتماق.

آرایاگتیرمه..araya gətirmə [آد] سؤزونو سالما (فا: مطرح).

آرایاگیرمک..araya girmək [تاثیرسیز ائیلم] آراجی لیق ائتمک.

آرایش..arayiş [آد، فا] بزک، سوْس (فا: آرایش).

آرایلی..araylı [اؤزل‌آد] آری+آی+لی؛پاک آی، قیز آدی(فا:نام‌دختر).

آرایوْل..arayol [آد] کسمه یول (فا: میانبر). bypass

آراییب آختارماق..arayıb axtarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سوْروشوب بیلمک.

آرایی‌جی..arayıcı [آد] آراما ایشینه باخان، آختاریجی (فا: متجسس).

آرایی‌ش..arayış [آد] آرا+یی‌ش؛ آختاریش، آراماق ایشی[۷] (فا: تجسس).

آرایی‌شخان..arayışxan [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خان دؤنَمی بگی؛ قوْچبگین اوْغلو[۷].

آرئال..areall [آد، فرانسیزجا] یاییلماساحه‌سی، مُعیّن‌فونئتیک، قراماتیک، لئکسیک حادثه لرین یاییلدیغی ساحه[۹] (فا: ~).

آرئنا..arena [آد، فرانسیزجا] بوْغا گؤلشی و یاریشی و اوْنون کیمی گوسترییلر اوْینانیلان یئر، مجازی اوْلاراق سیاسی چکیشمه‌لرین کسیشن و بیربیرینه یئتیردیگی یئر (فا: آرِنا).

آرباتا..arbata [اؤزل‌آد] سالیان‌دا شهرآدی[۲۴۰].

آرباد..arbad [اؤزل‌آد] خزرلر دؤنَمینده ماجار تورکلرینین بؤیوگونون آدی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرباش..arbaş [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آر+باش[۷].

آربات..arbat [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {ار+بات: باتان و اوْستون ار}.

آرباغ..arbağ [آد، سن، ت‹آرواش›] اوفسون، بویو (فا: افسون).

آرباغوجو..arbağucu [آد، سن] اوفسونجو، بوْیوجو (فا: افسونگر).

آرباما..arbama [آد] آرباماق ایشی، بوْیوله مه.

آرباماق..arbamaq [تاثیرلی‌ائیلم] افسون ائله مک، بوْیوله مک (فا: افسون کردن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ت‹آرواماق›، باخ: آرواماق}. .

آرباو..arbav [اؤزل‌آد] بوْیو، افسون، سِحْر، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آربای..arbay [اؤزل‌آد] بوْیو، افسون، سِحْر، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آربوُز..arbuz [اؤزل‌آد] ۱-قارپوُز ۲-بوْیو، سئحیر ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

آربیش..arbış [اؤزل‌آد] بوْیو، فسوُن، باخ: آرباماق[۷].

آربینار..arbınar [اؤزل‌آد] آری پینار، پاک بوُلاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرپئچیو..arpeçio [ایتالیانجا، چالقی] موسیقی پارچالاریندا چالقی آلت‌لرین تک تک آردیجیل چالینماسی (فا: آرپچیو).

آرپا..arpa [آد، بیتگی] بوُغدای گیللردن، اوُزون‌قیلچیق‌لی بیتگی و اوْنون‌داناسی؛ بیرا، یئمک، چؤرک دؤزَلتمک اوچون یارارلی(فا: جو) hordeum vulgare. gra ،barley ۲-آرپا،(اؤزل‌آد) بوْیو، طیلسیم، شامانیست گله‌نک‌ده قاملارین اوْخوُدوغو دُعا[۷] {دیوان لغات تورک و صحاح العجم سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرپاتپه..arpatəpə [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی، باخ: نمین.

آرپاجیق..arpacıq [آد] ۱-ایت دیرسگی، گؤزون قیراغینا چیخان کیچیک چیبان. ۲-نشان آلماق اوْچون توْفنک و تاپانچادا قویولان

یئر (فا: گل مژه).

آرپاجیق‌سوغانی..arpacıq soğanı [آد] توخوملوق کیچیک سوغان، بیر نوع سوغان و اونون توخومو (فا: موسیر).

آرپاچ چوُخور..arpaç çuxur [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.

آرپاچؤره‌یی..arpa çörəyi [آد] آرپا اوُنوندان پیشیریلن چؤرک (فا: نان جو).

آرپاچای..arpa çay [اؤزل‌آد] خالخال، زنجان، هشتَری، کیوی ده چای آدی؛ سالماس دا داغ آدی؛ تیکان‌تپه‌ده کند آدی.

آرپاچی..arpaçı [آد] آرپا بئجَرن و آلیب ساتان کیمسه (فا: جوکار).

آرپاچی‌لیق..arpaçılıq [آد] آرپابئجَرمه‌وآلیب ساتما ایشی (فا: جوکاری).

آرپاخان..arpaxan [تاریخی اؤزل‌آد] ایلخانلی خانلاریندان[۷].

آرپاد..arpad [اؤزل‌آد] مجارستاندا بیر تورک خاندانی آدی، باخ: خزر[۲۰۹].

آرپادره سی..arpa dərəsi [اؤزل‌آد] ملیکان، تبریز و آوج (آرپادره) ده کند آدی.

آرپازمی سی..arpa zəmisi [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

آرپاسامان..arpasaman [آد] حئیوان یئمیندن‌عبارت آرپاو سامان (فا: کاه‌وجو).

آرپاسوُیو..arpasuyu [آد] بیرا، ماء الشعیر، آبجو (فا: آبجو). barlery

آرپاسی آرتیق دوّشمک..arpası artıq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُدورماق، آزماق، هارین لاماق.

آرپاشیل..arpaşil [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی {آرپا+ش+ایل}.

آرپاغان..arpağan [آد] چؤل آرپاسی، وحشی آرپا (فا: چاودار) {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرپاق..arpaq [اؤزل‌آد] آرپاغ: آرباو، بوّیو، سئحیر، ۲-سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی لاریندان.

آرپاگوّوه سی..arpa güvəsi [آد] تاختالاردا یاشایان بیرگوّوه توّرو.

آرپالاما..arpalama [آد] ۱-آتلارین آیاقلاریندا اولان بیرخسته‌لیک. ۲-آرپالاماق ایشی (فا: جو دادن).

آرپالاماق..arpalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] حیئوانا آرپا وئرمک (فا: جو دادن).

آرپالانماق..arpalanmaq [بلسیزائیلم] حیئوانا آرپا وئریلمک (فا: تغذیه شدن).

آرپالیْ .. Arpalı [اؤزل آد] ایران توّرکلری قاراپاپاق بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آرپالیق..arpalıq [آد] ۱-آرپا اکیلن یئر (فا: زمین جو کاری شده) ۲-آتلارین آزی دیش‌لرینده کی چؤککلیک و چوُخور "آرپالیغی سیلینمک: آزی دیشی آشینماق". ۳-اسکیدن دین بؤیوکلرینه وئرین معاش و آیلیق. ٤-اهر و ماکی'دا کند آدی، اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرپایا دوّشمک..arpaya düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئنیجه آرپا یئمه‌یه باشلاماق. ۲-چوْخ آرپا یئمَکدن خسته‌لنمک.

آرپایلخان..arpayılxan [اؤزل‌آد] باخ: آرپا+ایلخان، آرپاخان[۷].

آرتابای..artabay [اؤزل‌آد] باخ: اوْردو بگی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرتابوُلاق..artabulaq [اؤزل‌آد] ملایر ده کند آدی {اوْرتا+--}.

آرتار..artar [آد] آرتان، مثبت، قیز آدی (فا: نام‌دختر). positive

آرتاش..artaş [اؤزل‌آد] آرخاداش، یوْلداش، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرتاغان..artağan [صح] وئریملی، آرتیملی اولان (فا: پربار).

آرتاغانلیق..artağanlıq [آد] آرتاغان اولما وضعیتی (فا: پرباری).

آرتام..artam [اؤزل‌آد] اَردم، دَیرلی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرتاماق..artamaq [س] پوْزولماق، کؤتولشمک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرتان..artan [صفت] آرتیریملی، آرتیملی، گئدیکجه چوخالان، بؤیویین، گئدیکجه گوجله‌نن (فا: متزاید). increasing

آرتانلار..artanlar [اؤزل‌آد] آستراخان‌بازار'دا کند آدی[۲٤۰].

آرتای..artay [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

آرتئل..artel [آد، روسجا] کالخوْز، مُعیّن شرط‌لرله بیرلیکده ایشله مک اوچون دوزلدیلن تصرّفات بیرلیگی (فا: کالخوز).

آرتپه..artəpə [اؤزل‌آد] داش کسن'ده چای آدی[۲٤۰].

آرتچی..artçı [آد، صفت] بیر اوْردو قوْشونون آرخا بؤلوّمونو قوْرویان عسگر بیرلیگی، اصلی بیر شئیین آردیندان گلن هر شئی (فا: عقبه، پشتوانه).

آرتروْز..artroz [صفت، فر] عمومیتله شکیل پوْزوجو التهاب‌سیز اکلم خسته‌لیگی (فا: آرتروز).

آرتریت..artrit [آد، فرانسیزجا] اکلم روْماتیزمی، اوْیناق‌لارین التهابی (فا: ~).

آرتزین..artziyən [آد، فرانسیزجا] پؤرتن‌قوُیو: سوُ فیشقیران قویو، سوُ پوّسکورن قوْیو، یوّکسک بؤلگه‌لرین یاخین لیغیندا اوْلان چوُخور یئرلرده قازیلان و سوُیو فشارلا ائشیگه آتیلان قوُیولارا وئریلن آد.

آرتساخ..artsax [اؤزل‌آد] بیر آذربایجان شهری اولاراق کوّر چایی و بردعه شهری نین جنوبوندا و گؤیجه گؤل ایله آرازین آراسیندا قرار

تاپیردی، بو کلمه جناب زهتابی‌نین نظریجه آرساق سؤزودورکی آر/ آرد و ساق/ ساغ/ ساکا سؤزلرینین بیرلشمه سیندن دؤزه‌لیبدیر[۹۷].

آرتما..artma [آد] آرتماق ایشی (فا: تزاید). **augmentation**

آرتماق..artmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤلچوسو چؤخالماق، بؤل اولماق، چوخالماق (فا: زیاد شدن). ۲-گؤجلنمک، یاییلماق، بؤیومک (فا: قدرت پیدا کردن). ۳-ایره‌لی گئتمک {صح، دیوان لغات تورک، سنگلاخ و صحاح العجم ده ایشله نیبدیر، بو کلمه آرد سؤز ایله ایلگیلیدیر و آردا و دالی آتیلان و چوخالان شئیه دئییلیر}.

آرتوت..artut [اؤزل‌آد] آرماغان، هَدیه[۷].

آرتوج..artuc [آد] ۱-میزراق، میزراق‌اوجو[۷] ۲-(ت) کاشغرده کندآدی.

آرتور..artur [صفت] جاذبه‌لی، چکیجی، عشوه‌لی، فتّان[۷].

آرتورو..arturu [اؤزل‌آد] ۱-بیر شئیین سونْ بؤلومو، اوُج نُقطه‌لر، انکسترئم. ۲-بَرکت، بوللوق (تاریخی اؤزل‌آد) گؤیتؤرکلر دؤنَمی بگ و کومْوتان آدی[۷] {آرد/ آرت سؤزیله ایلگیلیدیر}.

آرتوشو..artuşu [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر تورک کوُرمانج بویو.

آرتوق..artuq [اؤزل‌آد] ۱-آرتیق، اؤستونلوک، زَنگینلیک؛ ۲-ملیکشاه دؤنَمی سلجوقلولارا باغلی بیر کومْوتان ایکَن، سونْرالاری اؤز دؤولتینی قوُران بگ (آرتوق اوغوللاری)[۷]. ۳-اینسان آدی: آرتوقارسلان، آرتوقالپ، آرتوقای، آرتوقبای/ آرتوقبگ، آرتوقبوغا، آرتوقتَکین، آرتوقتیمور، آرتوقر، آرتوقینال.

آرتوقدوغان..artuqduğan [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیزلار'دا، اولاغان اؤستو وصفلره صاحب کیشیلره وئریلن بیر عُنوان[۷].

آرتوم..artum [اؤزل‌آد] اردم، دَیرلی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرتون..artun [صفت] ۱-وقارلی؛ ۲-آلتای‌داستانلاریندا بیر قام آدی[۷]. ۳-اینسان آدی: آرتونالپ، آرتونای، آرتونچ.

آرتی..artı [آد، مت] آرتیش، آرتیرما علامتی‌نین آدی " + " (بیر آرتی اؤچ اولار دؤرد، ٤= ۳+۱) (فا: علامت علاوه).

آرتی‌اوج..artıuc [آد، شیمی] طرف مثبت (فا: کاتد).

آرتیجاق..artıcaq [ظرف] بیر آز آرتیق، آزاجیق چوخ، داها آرتیق.

آرتیجان..artıcan [اؤزل‌آد] فریدن ده کند آدی {بوللوق یئر}.

آرتیرما حرف..artırma hərf [آد] کلمه‌نین بیر یئرینه اضافه اولان بیر حرف (فا: حرف اضافه). **preposition**

آرتیرما..artırma [آد] ۱-آرتیرماق ایشی. ۲-کونْسول، ائوین ایکینجی طبقه سینده قاباغا گلن بؤلوم. ۳-مزایده (قارشی آنلامی: اسگیتمه، مناقصه)(فا: مزایده).auciton ٤-گتیریش. **insert**

آرتیرماق..artırmaq [ل] چکی‌سینی چوخالتماق، بؤیوتمک، علاوه ائتمک، گؤجلندیرمک، یوکسلتمک، چوخالتماق (فا: افزودن). **to increase** {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آرتیرلما..artırılma [آد] آرتیرماق ایشینه قونواولْما.

آرتیرلماق..artırılmaq [بلسیزائیلم] آرتیرماق‌ایشینه‌قونواولْماق (فا: افزوده شدن).

آرتیرلمیش..artırılmış [آد] اضافه اولونموش (فا: مزید). **increased**

آرتیرلمیش‌لار..artırılmışlar [آد] اضافه اولونموشلار (فا: مضافات). **appurtehnances**

آرتیریم..artırım [آد] آرتما، چوخالما، چوخالیش (فا: پس انداز). **saving**

آرتیریملاماق..artırımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آرتیرما، بیر شئیی آرتیراراق دالی گؤنه ساخلاماق(فا: پس انداز کردن). **to save**

آرتیریملیق..artırımlıq [آد] آرتیرما، دالی گؤنه ساخلاماق اؤچون اولان.

آرتی‌سایی..artısayı [آد] پوزیتیو سایی، مثبت سایی.

آرتیست..artist [آد، فرانسیزجا] باش‌صنعتچی، باش‌اویونچو، باش-رولچو(فا: ~).

آرتیستلیک..artistlik [آد] باش اویونچولوق، (فا: آرتیستی).

آرتیش..artış [آد] آرتما، چوخالما (فا: تزیید). **increasing**

آرتیش..artış [اؤزل‌آد] آرتوش: توُرکوستاندا کاشغرشهرینه یاخین قالا آدی، ساتوق بوغراخانین مزاری بورادا یئر آلیبدیر[۱۲].

آرتیق..artıq [صفت] ۱-بیر شئیین یارارلاندیقدان سونرا گئری قالانی، گره گیندن چوخ اولان و گرگ‌سیز هر شئی. ۲-اولدوقجا چوخ، چوخ مقدار. ۳-تأکید آنلامیندا بیر کلمه " آرتیق منیم بوردا ایشم یوخدو" (فا: زائد). **excessive** {ت، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، صح: حدّن آشیری}.

آرتیق‌آرتیق..artıq artıq [ظرف] گرگیندن چوخ آرتیق، آرتیق اولاراق.

آرتیق‌اسکیک..artıq əskik [صفت] نه آرتیق نه اسگیک (فا: کم و بیش).

آرتیق‌اسکیک‌سیز..artıq əskiksiz [ظرف، ص] ۱-نه آرتیق نه اسگیک (فا: بی کم وزیاد). **exactly** ۲-یئرسیز، گرک‌سیز" من اونا بیر آرتیق اسگیک‌سیز سؤز سؤیله‌مه دیم".

آرتیق‌ایل..artıq il [آد] بیر ایل ۳٦٥ گؤن ٦ساعت اولدوغونا سبب هردؤرد ایلده بیر گؤن اضافه اولور که او گؤنه آرتیق گؤن و او ایله آرتیق ایل دیئیلیر (فا: سال کبیسه).

آرتیق‌بیلمک..artıq bilmək [تاثیرلی‌ائیلم] لوزومسوز حساب ائتمک،

لازیم بیلمه مک.

آرتیق‌تاماه..artıq tamah [صفت] چوخ تاماهکار، آج گؤزلوک (فا: طمعکار).

آرتیق‌تاماهلیق..artıq tamahlıq [آد] آج گؤزلولوک (فا: طمعکاری).

آرتیق‌توُتماق..artıq tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤستون توتماق، ایره‌لی توتماق.

آرتیق‌دانیشماق..artıq danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] اضافه و بوْش دانیشماق.

آرتیق‌دَیر..artıq dəyər [آد] بیر ایش ویا شئیین سانیلدیغی دَیردن اضافه‌دیر، اَک‌دیر (فا: ارزش اضافی، ارزش الحاقی).

آرتیق‌راق..artıqraq [ظرف] هامی دان آرتیق، داها چوخ.

آرتیق‌قالمیش..artıq qalmış [صفت] باياتیمیش، گره کیندن چوخ اولوب اضافه قالمیش (فا: شب مانده).

آرتیق‌گوْن..artıq gün [آد] باخ آرتیق ایل.

آرتیق‌لاشا..artıqlaşa [ظرف] مُعیّن ائدیلمیش و نظرده توتولموش مقدار دان آرتیق، اوْسته‌لیک، علاوه" آرتیق‌لاشااوْچ مانات وئردی".

آرتیق‌لاما..artıqlama [آد] آرتیقلاماق ایشی (فا: دور اندازی).

آرتیق‌لاماق..artıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] یئمکده بیرشئیی کوْرلایب یئمه مک، بیر زادی آرتیق بوُراخماق (فا: دور انداختن).

آرتیق‌لیغینجا..artıqlığınca [ظرف، دا] آرتیق آرتیق، داها چوخ" آرتیق لیغینجا یئمک" (فا: خیلی زیاد).

آرتیق‌لیق..artıqlıq [آد] چوخلوق، بوْللوق" دردین آرتیق لیغیندان رنگی بوْزاردی" (فا: زیادی).

آرتیکوُلاسیا..artıkulasia [آد، دیل‌بیلیمی] سؤیله نیش و سس‌ین چیخیش طرزی (فا: نحوه تلفظ). articulation

آرتیکیل..artikıl [آد، دیل‌ب، لا] بعضی دیللرده معیّن و غیر معیّن لیگی بیلدیرمک اوْچون و یا جنسیتی بللی ائتمک اوْچون کلمه نین اولینه آرتیریلان سؤز، "مثلاً the سؤزو انگیلیز دیلینده آرتیکیلدیر، توْرکجه ده آرتیکیل ایشلنمز".

آرتیم..artım [آد] آرتما، آرتیش، چوخالما، برکت، بوْللوق" آرتیمی چوخدور، بو دویونون آرتیمی چوخ آزدیر؛ بو ایش آرتیم‌سیزدیر" (فا: ری، ازدیاد).

آرتیماج..artımac [آد] باخ: آرتیرما.

آرتیْمبای..artımbay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آرتیْم+بای[۷].

آرتیمجیل..artımcıl [صفت] آرتان، پیشه‌رک یئتیشیب چوخالان، آرتاغان چوخ آرتان (فا: قابل تزاید).

آرتیم‌سیز..artımsız [صفت] آرتیم وئرمه ین، برکت‌سیز (فا: بدون تزاید).

آرتیملی..artımlı [صح] آرتان، پیشه‌رک یئتیشیب چوخالان، آرتاغان چوخ آرتان (فا: قابل تزاید).

آرتْیوْم..artyum [اؤزل‌آد] آبشرون'ا یاخین آدا و بؤلگه آدی[۲۴۰].

آرتیوُن‌آقومئر..artiyun aqümer [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

آرتیی .. Artyi [اؤزل آد] آلتای توْرکلری قوْیبال بوْی‌لارینداندیر[۱۵۸-۸۱].

آرجا..arca [اؤزل‌آد] ۱-آریْجا، صاف، تَمیز ۲-چام آغاجی، چامدان دؤزلمیش قوُتو[۷].

آرجان..arcan [اؤزل‌آد] اَرجان:پاک جان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرچا..arça [آد، بیتگی] آرچان: باخ: آردیج آغاجی، قیز آدی.

آرچابوْی..arçaboy [اؤزل‌آد] آرچا کیمی اوُجا بوْیلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرچان..arçan [آد، بیتگی] باخ: آردیج آغاجی، قیز آدی.

آرچین..arçın [اؤزل‌آد] حُکومتین کندلرده اولان یوکسک روتبه‌لی مامورو، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرخ..arx [آد] قازیلمیش سوُ یولو (فا: نهر، کانال). canal {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آریق›، سن؛ یارماق سؤزوندن: یاریق› آریق› آرق› آرخ}.

آرخا..arxa [آد] ۱-سیرت، دال، کؤرَک (فا: خلف). back ۲-یاردیمچی، کؤمکچی (فا: پشتیبان). ۳-ساواش و مُحاربه ده ساواش اؤنونده اولمایانلار وگئری ده اوْلانلار (فا: عقبه). {سومرجه ‹آرقو›؛ ت، صح؛ آرد و آرت سؤزونه باغلیدیر و" آ، ه" اک ایله دوزه‌لیب " اؤرنک: گئجه، یارا"}.

آرخا..arxa [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

آرخاآرخایا وئرمک..arxa arxaya vermək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک لشمک.

آرخاآرخایا..arxa arxaya [ظرف] آرد آردا، سیرت سیرتا، دال دالا، کوْرَک کوْره گه، بیربیرینه کؤمک و یاردیمجی اولاراق.

آرخاباآرخا..arxa ba arxa [ظرف] ۱-دال‌دالا، ۲-(مج)بوْتون نسیل.

آرخاباخچا..arxa baxça [آد] ۱-بیر ائوین دال طرفینده بیر دینج یئر بوراخیلان یئر (فا: حیاط خلوت). back-yard ۲-سیاسی بیر مفهوم اولاراق بیر اؤلکه‌نین بیر آیری اؤلکه یه اؤزل حالتده صاحب چیخماسی و اورانی اؤزونه عاید بیلمه سی.

آرخاج..arxac [آد] داغ بئلینده آز یاتیش‌لی یئر، مال داوارین چؤلده دینلَندیگی یئر (فا: دامنه کم شیب، تپه). {آرخا سؤزوندن دوزلمیش کلمه‌دیر و اصلینده ائل اوْبانین آرخا طرفینده مال داوار یاتاغینا دئییلیر}.

آرخاجلاماق..arxaclamaq [تاثیرلی ائیلم] قوْیون‌قوزونو آرخاجا ییغماق (فا: جمع کردن).

آرخاج لانماق..arxaclanmaq [بلسیزائیلم] آرخاجا ییغیلماق (فا: جمع شدن).

آرخاچئویرمک..arxa çevirmk [تاثیرسیز ائیلم] اوْز دؤندرمک، .

آرخا دؤندرمک..arxa döndərmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْز دؤندرمک، .

آرخادا قالماق..arxada qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئری و دالدا قالماق.

آرخاداش..arxadaş [آد] یوْلداش، کؤمکچی (فا: دوست). **friend**

آرخاداشجا..arxadaşca [ظرف] یولداش اولاراق (فا: دوستانه).

آرخاداشلیق..arxadaşlıq [آد] یولداش اوْلما، یوْ لداشیلیق (فا: دوستی).

آرخا داماق سَس‌سیز حرفی..arxa damaq səssiz hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] آرد داماق سسسیز حرفی "ق، غ، خ" (فا: حرف بی صدای پشت کامی) **post palatal yuttural**

آرخادان..arxadan [ظرف] دالدان، دال طرفدن.

آرخادان‌آرخایا..arxadan arxaya [ظرف] اَل آلتیندان، گیزلیجه، بللی ائتمه‌دن.

آرخادان‌گلن..arxadan gələn [آد] دالدان گلن (فا: خلف). **successor**

آرخادان‌ووُرماق..arxadan vurmaq [تاثیرلی ائیلم] گیزلیندن ووُرماق.

آرخادؤیوشچولری..arxa döyüşçüləri [آد] مُحاربه‌واختی جبهه آرخاسیندا چالیشان ایشچی‌لر و خدمت ائیله ین‌لر حاققیندا.

آرخادوُرما..arxadurma [آد] دالیندا دورما (فا: حمایت). **protection**

آرخادوُرماق..arxadurmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک و یاردیم ائتمک.

آرخار..arxar [اوْزل‌آد] وحشی قوْچ، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرخازلو..arxazlu [اوْزل‌آد] نمین‌ده کندآدی {آرخا و یاردیمجی اوْلانلار}.

آرخاسی‌کسیلمک..arxası kəsilmək [بلسیزائیلم] آردی کسیلمک، - کؤمک‌سیز قالماق.

آرخاسی یئره دَیمک..arxası yerə dəymək [تاثیرسیز ائیلم] مغلوب اوْلماق، یئنیلمک.

آرخاسی یئره دَیمه مک (گَلمه مک)..arxası yerə dəyəməmək (gəlməmək) [تاثیرسیز ائیلم] مغلوب اوْلاماق، یئنیلمه مک، باسیلماماق.

آرخاسی یئره گلمک..arxası yerə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] مغلوب اوْلماق، یئنیلمک.

آرخاسیجا..arxasıca [ظرف] آردیجا، دالیسیجا (فا: پی در پی).

آرخاسینجا..arxasınca [ظرف] آردیجا، دالیسیجا (فا: پی در پی).

آرخاسیز..arxasız [صفت] آرخاسی اوْلمایان، یاردیمجی‌سی اوْلمایان (فا: بی پناه). **shelterless**

آرخاسیزلیق..arxasızlıq [آد] آرخاسیز اولما وضعیتی (فا: بی پناهی).

آرخاسین یئره قویماق..arxasın yerə qoymaq [تاثیرلی ائیلم] مغلوب ائتمک، یئنمک.

آرخاسینا دوْشمک..arxasına düşmək [تاثیرلی ائیلم] ایزله مک.

آرخاسینجا..arxasınca [باخ] آرخاسیجا.

آرخاسینی ایشه وئرمه مک..arxasını işə verməmək [تاثیرلی ائیلم] تنبل لیک ائتمک.

آرخاسینی‌یئره وئرمک (قوْیماق)..arxasını yerə vermək (qoymaq) [تاثیرلی ائیلم] باسماق، مغلوب ائتمک.

آرخاشلار..arxaşlar [اوْزل‌آد] اراک دا داغ آدی.

آرخالاماق..arxalamaq [تاثیرلی ائیلم] آرخاسینی آلماق، دستک‌له‌مک، کؤمک‌اوْلماق، یاردیم‌اوْلماق(فا: حمایتکردن).

آرخالانما..arxalanma [آد] دایانما، اتکاء **reliance**

آرخالانماق..arxalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین کؤمگینه اوُمود اولماق، گوْنمک، بئل باغلاماق (فا: متکی شدن).

آرخالی..arxalı [صفت] ۱-قوْرویانی اولان، قوْرویوجوسو اولان، کؤمگی اولان. ۲-آردی اولان، دالی‌سی گلن (فا: عقبه دار). ۳-باخ: آرخار (فا: قوچ وحشی).

آرخالیج..arxalıc [آد، سن] یوکچو و حاممال پالانی(فا: پالان حمالی).

آرخالیق..arxalıq [آد] ۱-ائو ایچینده گئییلن قوْلسوز گئییم، یاخاسی دؤیمه‌لی و بئلی بوْزمه‌لی ویا بوْزمه‌سیز اوست پالتار(فا: آرخالق) ۲-دالی گوْنه ساخلانان هرشئی(فا: پشتوانه). **cushion for the back cover (for bank notes)**.

آرخالیق‌لی..arxalıqlı [صفت] آرخالیغی اولان، آرخالیق گئیمیش .

آرخان..arxan [اوْزل‌آد] پاک خان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرخاوئرمک..arxavermək [باخ] آرخالانماق، گوْنمک، استناد ائتمک.

آرخاییزم..arxayizm [باخ] آرکاییزم.

آرخایین..arxayın [آد] ۱-دینج، گوْوَن، قایقیسیز، راحت. ۲-آسوده و راحات (فا: مطمئن). **assured** {آرخا سؤز ایله ایلگیلی اوْلاراق بیرینه آرخا اوْلما معناسی وئریر}.

آرخایین‌اوْلماق..arxayın olmaq [تاثیرسیز ائیلم] خاطرجمع اوْلماق(فا: خاطرجمع شدن). **to make secure**

آرخایین‌جا..arxayınca [ظرف] آرخایین اولاراق (فا: با اطمینان).

آرخایین‌چیلیق..arxayınçılıq [آد] ایشلرین یاخشی گئده جه یینه خاطرجمع اولماق (فا: خاطر جمعی).

آرخایین‌لاتماق..arxayınlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آرخایین ائتمک (فا: مطمئن کردن).

آرخایین‌لاشدیرماق..arxayınlaşdırmaq [باخ] آرخایین لاتماق.

آرخایین‌لاشماق..arxayınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرخایین اولماق، بیرایشه و یا بیر سوزه خاطرجمع اولماق (فا: مطمئن شدن).

آرخایین‌لاماق..arxayınlamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آرخایین لاشماق.

آرخایین‌لانماق..arxayınlanmaq [باخ] آرخایین لاشماق.

آرخایین‌لیغا چیخماق..arxayınlığa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] راحات اولماق.

آرخایین‌لیق..arxayınlıq [آد] آرخایین اولماوضعیتی (فا: اطمینان certainty

آرخایین‌لیقلا..arxayınlıqla [ظرف] آرخایین‌بیروضعیتده (فا: مطمئناً certainly)

آرخئتیپ..arxetip [آد، فرانسیزجا] ایلکین فورما، ان قدیم فورما، سونراکی دیل واحدلرینین عمله گلمه سی اوچون بیر اساس تشکیل ائدن ایلکین[۹].

آرخئولوژی..arxeoloji [آد] باخ: آرکئولوژی.

آرخ‌قازان..arxqazan [آد] آرخ‌قازماغا یارایان ماشین ویا کیمسه (فا: نهرکن

آرخ‌لاما..arxlama [آد] آرخ چکمه، آرخلاماق ایشی (فا: کانال کشی).

آرخ‌لاماق..arxlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آرخ قازیب دوزَلتمک (فا: کانال ساختن).

آرخلیم..arxlım [باخ] آخلیم.

آرخیپئلاق..arxipelaq [آد، یونانجا] بیربیرنه یاخین آدلار قوروپو "آبشئرون آرخیپئلاقیندا جوغرافی آدلار چوخدور".

آرخیو..arxiv [آد] باخ: آرشیو.

آرد..ard [آد، صفت] ۱-سیرت، داغ بئلی، آرخا، سونو، دال، دالی‌سی (فا: خلف). ۲-بیر شئین سوَرکلی گلمه‌سی و دوامی. back {دیوان لغات تورک‌آرت؛ ددەقورقوت، سنگلاخ و صحاح العجم سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آردآردا..ardarda [آد] دال دالا، آرخاآرخایا (فا: متوالی) chianed

آردآووُرت..ardavurt [آد] آووُردون آرخا و دال طرفی.

آردا..arda [اؤزل‌آد] ۱-اوزون دَیه‌نک ۲-آردچی، خلیفه، آردی سیرا گئدَن، ۳-اویغور یازیتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آردالان..ardalan [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {اردەلان، جسور}.

آردالی..ardalı [اؤزل‌آد] آردالو، یؤنه‌تیجی، امیر؛ بیر سلجوقلو بگی[۷].

آرداها..ardaha [اؤزل‌آد] اَردَها: آرداها چایی هشتگرد بؤلگه سینده آخاراق فشند چاینا یاپیشیب قوم دوزگؤلونه تؤکولور، (q۰ /۲۵s٦b۲۰) دا چای آدی.

آردای .. Arday [اؤزل آد] قیرقیز-ائدیگنه بوی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

آردچی..ardçı [باخ] آرتچی.

آردلاشماق..ardlaşmaq [س، سن] سیرالاشماق (فا: دنباله دار شدن).

آردمین قالاسی..ardmin qalası [اؤزل‌آد] باخ: ساوه {آرد+مین}.

آردوشان..ardoşan [اؤزل‌آد] نهاوند دا داغ آدی {آردوج+ان}.

آردوش دوغ..arduş duğ [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی {آردوج}.

آردوج..arduc [اؤزل‌آد] مرندده‌داغ‌آدی {آردیج، داغ‌اوزانتی‌سی}.

آردی..ardı [آد] دالی‌سی (فا: دنباله). trail

آردی‌آتماق..ardı atmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارین آغریسینا دوشمک، آیاغی ایشله مک.

آردی‌آچیلماق..ardı açılmaq [بلسیزائیلم] افشا اولونماق، عئیبی‌نین اوستو آچیلماق.

آردی‌آردینا..ardıardına [صفت] دال دالا، آرالیق‌سیز.

آردی‌بوُرولماق..ardı burulmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک آریقلاماق، ضعیف له مک.

آردیج..ardıc [آد، بیتگی] یاپراقلاری قیشدا تؤکولمه ین بیرآغاج، سرو سوولاردان، یووارلاق قارا یئمیش‌لری توخداج اوچون ایشله‌نن بیرآغاشجیق؛ دمله‌مه‌سی گؤز آغریسینا و سوُیو ایت دیرسینه خئییردیر[۱۳۶] (فا: آردج، درخت عرعر، سرو کوهی). juniperus. cup ۲-آردیچ[۲] (اؤزل‌آد) خلیفه، آردچی[۷]. آذربایجان‌داداغ-آدی(۲۰۳۲)[۲۴]. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ دا ایشله‌نیبدیر}.

آردیجا..ardıca [ظرف، سن] دالیجا (فا: متعاقب). subsequent

آردیج‌اوتو..ardıc otu [آد، بیتگی] آردیج آغاجی‌نین اوتسووو و بالاجا نوعو.

آردیج‌سوولار..ardıc sovlar [آد، بیتگی] ایینه یاپراقلی‌لار (فا: تیره سوزنی برگان) cupressaceae

آردیج‌قوشو..ardıc quşu [آد، دیرگی] قارا تویوق‌لاردان، گؤودسی اوزون قوش (فا: باسترک از تیره گنجشکیان) turdus pilaris

آردیجیل..ardıcıl [صفت] آرد آردا (فا: مداوم). continual

آردیجیللیق..ardıcıllıq [آد] بیرایشین آردیجا گئتمه، آراسی

کسیلمه‌دن دوام ائتمه، سوْرَکلی‌لیک (فا: تداوم). iteration

آردی‌چیخماق..ardıçıxmaq [باخ] آردی‌بوُرولماق.

آردیس..ardıs [اؤزل‌آد] هیتیت لرده گؤنش تانری‌سی[۲۱۱].

آردی‌سیرا..ardısıra [ظرف] آرخاسیندان.

آردیشیق..ardışıq [صح، سایْم ب] بیربیرینین آردیجا گلن، آرد آردا (فا: متوالی). consecutive

آردیشیق یوْک..ardışıq yük [آد] متناوب حالدا اولان الکترک یوکو هر بوجور شئی (فا: بار متناوب). repeated loading

آردی‌کسیلمز..ardı kəsilməz [آد] آرد آردا (فا: بی پایان). impoverished

آردی‌کسیلمک..ardı kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] توْکنمک، دالی کسیلمک.

آردیل..ardıl [آد] ۱-آردیندان گلن، بیرینین آردیندان گلیب اوْنون یئرینه گئچن، اؤنجَل قارشیتی، خلف. ۲-(منطق) بیر چیخاریمدا واریلان سوْنوج[۲](فا: خلف).

آردیل گؤرونتو..ardıl görüntü [آد] بیرشئیین یئرینده قالان ایز (فا: اثر).

آردینا دوْشمه..ardına düşmə [آد] ایزلەمه (فا: تعاقب). pursuing

آردینجا..ardınca [ظرف] دالینجا، آرخاسینجاً آردینجا گلمک" (فا: سپس). afterwards

آردینی..ardini [اؤزل‌آد] اوُرارتولاردا گؤنش تانری‌سی[۲۱۱].

آرزاناخ..arzanax [اؤزل‌آد] قاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

آرزو..arzu [آد] آرزی: ۱-ایستک، دیلک ۲-هوس(فا: ~) {ظاهرا فارسجادان آلینیبدیر ولی آرزو سؤزونون فارسجادا کؤکلو کلمه اوْلمادیغی اؤچون آرقو سؤزونون دَییشیمی اوْلمالیدیر، بئیله کی آراماق سؤزوندن آرزو کلمه سی آختاریب تاپما دیلگینده اوْلماغی گؤستریر[۵] نئجه‌کی گؤدوجو سؤزوده گؤدگو اوْلاراق گؤدمک فعلیندن آلینمادیر}.

آرزوسوز..arzusuz [صفت] کؤنول سوز، ایستک‌سیز.

آرزوسونا چاتماق..arzusuna çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته دیگینه نایل اوْلماق.

آرزوسوندا اوْلماق..arzusunda olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته مک.

آرزولاماق..arzulamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آرزو ائتمک، دیله مک (فا: آرزو کردن).

آرزولانماق..arzulanmaq [بلسیزائیلم] آرزو ائدیلمک.

آرزولو..arzulu [آد] آرزو ائدیلن، دیله نیلن.

آرزومان..arzuman [آد، فا‹آرزومند›] دیلک، ایستک (فا: آرزو).

آرزومند..arzumənd [آد] آرزو ائدن، دیله ین.

آرزومند..arzumənd [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

آرزیْق..arzıq [اؤزل‌آد] فاناتیک، باغناز، صوْفو[۷].

آرزی..arzı [باخ] آرزو.

آرزین..arzın [اؤزل‌آد] ۱-سالماس شهرینین اوْرتاسیندان گئچیب زوْلا چاییندا تؤکولن‌بیر چای آدی ۲-قیز آدی (فا: نام‌دختر) {آرسون سؤزو راحاتا ارمیش و حضورلو معناسینداییر و ارزین سؤزوده بو کلمه نین دَییشمیش شکلی اوْلاراق دینج و حضورلو و روحو اوْشایان یئر دئمکدیر}.

آرساروُ..arsaru [تاریخی اؤزل‌آد] ۸جی یوْزیل بالکان اوْغوزلاری بگ‌لریندن[۷].

آرساق..arsaq [اؤزل‌آد] ساغ و ایگید، اوغلان آدی، باخ: آرشاق، اشکانلیلار (فا: نام‌پسر). {ار+ساق/ ساکا: ساکا اینسانی، معناجا ساغلام اینسان}.

آرساقلی..arsaqlı [اؤزل‌آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توْرک بویو.

آرساکای..arsakay [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آرسال..arsal [آد، صفت] قوْیو و قوُمرال رنگی، اوْغلان آدی (فا: موخرمایی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آر، آرسال، آرسیل، آرسیق›}.

آرسالان..arsalan [اؤزل‌آد] باخ: ارسلان، آسلان.

آرسالیق..arsalıq [آد] هم ارککلیی وهم دیشیلییی اوْلان حئیوان {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرسان..arsan [اؤزل‌آد] تمیزوآدلی‌سانلی، اوْغلان‌آدی (فا: نام‌پسر).

آرسان‌دوْلای..arsan dolay [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا کؤتو روُحلارین قوْرویوجوسو[۲۱۱].

آرسای..arsay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آر+سای[۷].

آرسلان..arslan [اؤزل‌آد] آسلان: ۱-یئرتیجی حئیوان، باخ: آسلان ۲-جَسارت و آتیْلقانلیغی سَمبوْلیزه ائدر. ۳-توْرک تاریخینده بو آدلا بیر چوْخ کیشی واردیْر. اَن اؤنلولری: چاغری بگین عمی‌سی و قوُتالمیش[۷]ین باباسی؛ آلپارسلان خان[۷]ین اوْغلو؛ عاباسی خلیفه‌سی (امرالله) زامانی عُصیان ائدن بیر اوْغوز بگی[۷]. {ار+سالان}.

آرسلان..arslan [اؤزل‌آد] اَرسَلان: اینسان‌آدی: ~اپا، ~ارقوُن، ~الپ، ~ای، ~باسات، ~بالا، ~بای، ~بوُغا، ~تاتار، ~تارکان، ~تاش، ~توُغ، ~جیْق، ~چا، ~خاتوُن، ~خان، ~اَر، ~سای، ~سوْی، ~قاراخان، ~قیْران، ~گیرای، ~یابقوُ، ~یلیگ.

آرسلان آپا..Arslan apa [اؤزل‌آد] ائیمیر بویوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

آرسوْی..arsoy [اؤزل‌آد] پاک سوْیلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرسوُ..arsu [صفت] دَیرسیز شئی. {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آرسوُن..arsun [اآ[۷]] ۱-اَفندی، آغیْرباشلی ۲-راحاتاَرمیش، حُضورلو[۷].

آرسیتا..arsita [اؤزل‌آد] همدان یاخینلیغیندا اولان و اسکی مانا ائلینه عاید اولان بیر بؤلگه آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرسیز..arsız [ع ‹عار›] اوتانماز (فا: بی عار).

آرسیز آرسیز..arsız arsız [ظرف] اوتانماز بیر بیچیمده.

آرسیزجا..arsızca [ظرف] آرسیز کیمی (فا: بصورت بی عار).

آرسیزلاشماق..arsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرسیز وضعیته گلمک (فا: بی عار شدن).

آرسیزلانماق..arsızlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرسیز لیق ائتمک (فا: بی عار شدن).

آرسیزلیق..arsızlıq [آد] آرسیزین ایشی و وضعیتی (فا: بی عاری).

آرسیل..arsıl [اؤزل‌آد] باخ: آرسال، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرسیملا..arsimela [اؤزل‌آد] اوُرارتولاردا ایکینجی درجه ده تانری آدی[۲۱۱].

آرسین..arsın [اؤزل‌آد] ۱-اَرسین، قوُرتولوش، استقلال؛ ۲-سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

آرش..arəş [باخ: اشکانی‌لر] سینماز، ، یئنیلمز، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرشاق..arşaq [اؤزل‌آد] باخ: آرساق، ارشق، اشکانلیلار. {ار+ساق / ساکا: ساکا اینسانی، معناجا ساغلام اینسان}.

آرشه..arşə [آد، فرانسیزجا] کمان یایی (فا: آرشه).

آرشیتئکت..arşitekt [آد، فرانسیزجا] مئعمار، آرشیتئکتوْر (فا: معمار).

آرشین..arşın [آد، صفت] ۶۸سانتی‌متراوزونلوغوندااؤلچوبیریمی، ایکی فوت اؤزونلوغوندا اولان بیر اؤلچو بیریمی (فا: ذرع). unit {دیوانداکی اریش" اوُزونلوغونا آتیلان ایپ" سؤز ایله چوخ یاخین گؤرونور و اوُزونلوق اؤلچن ایپ معنالانسا بو یاخینلیق آیدینلاشیر، باخ: اریش، دده}.

آرشین‌چی..arşınçı [آد] آرشین مالچی، گزه‌رک پارچا ساتان (فا: پارچه فروش سیار).

آرشین لاماق..arşınlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آرشین ایله اؤلچمک (فا: متر کردن). ۲-(مج)قدم له مک، آددیم لاماق. ۳-(دا) بوْش بوشونا گزمک، آددیملاماق (فا: ذرع کردن).

آرشین لانماق..arşınlanmaq [بلسیزائیلم] آرشین ایله اؤلچولمک (فا: اندازه شدن).

آرشین لیق..arşınlıq [آد، صفت] بیر آرشین قدر (فا: به اندازه یک ذرع).

آرشین مالچی..arşın malçı [آد] دالیندا آرشین‌مالی گزدیریب ساتان.

آرشین مالچی لیق..arşın malçılıq [آد] آرشین مالی ساتما ایشی.

آرشین مالی..arşın malı [آد] توْخونما ماللار (چیت، بئز، پارچا و --).

آرشینبگ..arşınbəy [اؤزل‌آد] باخ: ارسین بگ[۷].

آرشیو..arşiv [آد، فرانسیزجا] بلگه‌لیک، سندلر و یا بیر موضوع و مطلبه راجع مدارک ساخلانیلان یئر (فا: آرشیو). archives

آرشیوچی..arşivçi [آد] بلگه‌لیک گؤرَولی‌سی ویا اوُزمانی (فا: بایگان).

آرغاج..arğac [آد] ۱-آتقی، توخوما آراجیندا ائتینه آتیلان ایپلر، اریشه دیکئی اوْلان ایپ (فا: پود). ۲-بالیق توتما آیقیتی، اوجو اَیری آیقیت (فا: قلاب ماهیگیری). woof {ت، صح، باخ: اریش}.

آرغاج گئچمک..arğac geçmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین ایشینه پل ووُرماق، ضرر وئرمک.

آرغاج لاماق..arğaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توخومادا آرغاج آتماق، آرغاجینی گئچیرمک (فا: در فرش بافی پود انداختن).

آرغاج لانماق..arğaclanmaq [بلسیزائیلم] توخومادا آرغاج گئچیرمک (فا: ف‌م).

آرغاج لیق..arğaclıq [آد] آرغاج اوچون یارارلی، آرغاج لیق ایپ (فا: مناسب برای پود).

آرغاز..arğaz [باخ: آریق، ص] نه کؤک نه آریق، اوْغلان آدی (فا: نامی برای پسران: نه خیلی چاق و نه خیلی لاغر).

آرغالی..arğalı [آد، تورکمنجه] باخ: آرقالی، اوْغلان آدی.

آرغوُ..arğu [اآ] باخ: آرقوُ.

آرغوُشتک..arğuştək [آد] اوُشاقلار آراسیندا اوْیون آدی، بیری اَییلیب اللرینی دیزلرینه قوْیاراق اوْبیرلر اوْنون بئلیندن آتلانیرلار. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرغوُن..arğun [اآ] باخ: آرقون،

آرغین..arğın [صفت] باخ: آرقیْن.

آرغینلیق..arğınlıq [آد] باخ: آرقیْنلیق.

آرفا..arfa [اآ، تورکمنجه] پاییزدا اکیلیب یازدا گؤتورولن اکین {محتملاً ارته سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}. ۲-آرفا۲(آد، آلمانجا) چنگ کیمی بیرچالقی آلتی (فا: چنگ).

آرقا..arqa [اؤزل‌آد] زَکی، آغیللی، باخ: آرقاماق[۷].

آرقاتو..arqatu [اؤزل‌آد] یابان قوْیونو[۷].

آرقاچ..arqaç [باخ] آرغاچ.

آرقار..arqar [آد] بوُینوزوندان بیچاق‌دؤزه‌لن‌دیشی‌داغ کئچی‌سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرقالی..arqalı [آد، دیرگی] آرغالی: بوُینوز سْولاردان قوچ کیمی وحشی بیرحئیوان، یابان قویونو، وحشی قوچ (فا: قوچ وحشی، بزکوهی)ovis ammon{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آرقار›، باخ: آرقاماق}.

آرقاماق..arqamaq [تاثیرلی‌ائیلم] یوْخلاماق، کوْنترول ائتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آرقاماق› یوْخلاماق؛ آرقولاماق: آراسینی یارماق}.

آرقان..arqan [اؤزل‌آد] ۱-باخ: آرقاماق، آری+قانلی۲-کمند، کمند باغی[۷].

آرقانا..arqana [اؤزل‌آد] خاتوُن، آرقان خاتوُن؛ چاغاتای خان'ین توْرونو مُبارک شاه'ین آناسی[۷].

آرقوْ..arqo [آد، فر، دیل‌ب] یالنیز بیر محدود پئشه‌کار قوُروپ‌وُنون ایشلتدیگی و باشقالارینین باشا دوشمه‌دییی شرطی افاده‌لر و سؤزلر، دانیشیق دیلده اوْلمایان و خاص توْپلولوق طرفیندن ایشله‌نن سؤز داغارجیغی، گده گؤده‌نین ایشلتدیگی سؤز و دئییم (فا: عوامانه).

آرقوْتیزم..arqotizm [آد، فر، دیل‌ب] ادبی دیله هر هانسی بیر آرقوْ دان گئچمیش سؤز ویا افاده.

آرقوُ..arqu [اآ] آرغوُ: ۱-بیرتوْرک‌بوْیو و تالاس‌و بالاساغون‌آراسی بؤلگه‌آدی، بوُکلمه ایکی‌داغ‌آراسیندا گئچید معناسیندادیر، ایکی-داغ‌آراسی‌اوُچوروم؛ ۲-کاشانداداغ‌آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرقوُت..arqut [اؤزل‌آد] آرین و قوتسال، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرقوُچ..arquç [صفت] ۱-آلدادیجی شئیلر" آرقوچ آچون: یالانچی دؤنیا" ۲-آرقیْچ، مراع[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرقوُخ..arqux [آد، ت‹آرقوُق›] ایکی دوُوار یا دیرک آراسیندا قوْیولان چارپاز آغاج (فا: چوب بست ضربدری).

آرقوُرو..arquru [صفت] اَیری، یان اوْستو، ترسینه، آیقیری {آیقیری؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرقوُز..arquz [اؤزل‌آد] ۱-ادبلی، ایی خوُیلو. ۲-عایباسیلَر دؤنَمینده توْرک اصیللی کوْموتانلاردان[۷].

آرقوُش..arquş [اؤزل‌آد] ۱-اَدبلی، تَربیه‌لی ۲-خبرچی، خبر وئرن(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

آرقوْلاماق..arqulamaq [ل] آراسینی یارماق، کئچمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرقوُن..arğun [اآ] آرغون: ۱-پارس جنسیندن آوجی بیر حئیوان (پوُما)۲-سئرچه‌آولایان بیر قوُش آدی؛ ۳-یابان آیقیری ایله ائوجیل قیْسراق دان‌اوْلان‌آت ٤-آلتایلاردا قیْزیل، قازاق، اورتایوْز اوْیماغی اوُلو باباالاریندان. ۵-خلَف، گئریدن گلن، گله‌جک ایل، اوْبیری ایل، تعقیبچی {آرقولاماق سؤزوندن اولاراق آرخا مفهوموندا اولمالیدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}. ٦-زنجان دا داغ آدی. ٦-شخص‌آدی: ـاتا، ـاغا، ـالپ، ـخاتوُن، ـای، ـخان، ـقوْجا[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرقون‌آغاجی..arqun ağacı [آد] چوُلها لارین بئزی توْخودوقجا اؤزه‌رینه‌ساردیقلاری آغاج، سَلمن {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آرقوُنلار..arqunlar [اؤزل‌آد] آرقینلار:بیر توْرک بوْیو، باخ: آلتون-اوردو.

آرقوُنوْیان..arqunuyan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آرقوُن+نوْیان[۷].

آرقوُی..arquy [اؤزل‌آد] سیپَر، موضع[۷].

آرقوُمان..arquman [آد، فرانسیزجا] قانیت، دلیل[۲۱۸]. بیر معادیله‌نین دَییشگن'ینه وئریلن آد (فا: آرگومان).

آرقیت..arqıt [آد] گئچیت، بوغاز، گدیک (فا: گردنه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آرقو›: ایکی داغ آراسی، ‹آرقولاماق›: یارماق، کئچمک، بو کلمه‌نین کؤکو یارماق سؤزونه باغلانمالیدیر، و آرقیت معناجا داغلارین آراسیندا یاریق یئر اوچون سؤیله نیر}.

آرقیرماق..arqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرقورماق: ۱-یوْرولماق، ضعیف له‌مک. ۲--یوْرماق، ضعیف لتمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آرقیش..arqış [اؤزل‌آد] ۱-اوُلاق، خبرچی. ۲-کَروان، قافله(تاریخی اؤزل‌آد) ساکالار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷] (فا: کاروان). caravan {ت: ۱-کروان. ۲-گؤندریلَن مکتوب و ائلچی. ۳-بوْیو، افسون، بو کلمه دیواندا آرقولاماق " کئچمک، آراسینی یارماق" سؤزایله ایلگیلی‌دیر}.

آرقین..arqın [آد، صفت] ۱-یوْرقون، گوْجو توْکنمیش(فا: خسته). ۲-یاواش، ساکن، آغیر(فا: کم‌حرکت) ۳-گله‌جک ایل. ٤-گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی.۵-(اؤزل آد)آلتای توْرکلری قیْزیل و قازاق-اورتایوْز بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. ٦-اینسان آدی: آرقینای، آرقیْنبای، آرقیندوْغان[۷] {دیوان لغات تورک، سنگلاخ و

تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر: ‹آرقارماق، آرقورماق›: یورماق}.

آرقین یوْرقون..arqın yurqun [آد] چوخ یورقون.

آرقینلیق..arqınlıq [آد] آرغینلیق: آرقین اوْلما وضعیتی یاواشلیق، ساکنلیک، آغیرلیق (فا: خسته گی). {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آرکئوْپئتریک..arkeopetrik [آد، فرانسیزجا] هم قوش وهم سورؤنگن اؤزللیکلری گوستَرن بیر نوع حئیوان فْسیلی (داشیلی) (فا: آرکوْپتریک).

آرکئوقراف..arkeoqraf [آد، فرانسیزجا] آرکئوقرافی اوُزمانی.

آرکئوقرافی..arkeoqrafi [آد، فرانسیزجا] اسکی یازی‌لاری توْپلاماق و اوْلاری شرح ونشراتیمکله‌مشغول اولان بیلیم ساحه‌سی (فا: آرکئوگرافی).

آرکئولوژی..arkeoloji [آد، فرانسیزجا] قازی(قازینتی) بیلیمی (فا: باستانشناسی).

آرکئولوق..arkeoloq [آد، فرانسیزجا] قازی بیلمنی، قازی اوُزمانی (فا: باستانشناس).

آرکاییزم..arkayizm [آد] آرکاییک له‌ایلگی‌لی اولان‌بیلیم(فا: ~).

آرکاییک..arkayik [آد، فرانسیزجا] دانیشیق دیلینده ایشلک‌لیکدن دؤشموش سؤز و یا دئییم، اسکیمیش سؤز (فا: آرکاییک).

آرکتیک..arktik [آد، فرانسیزجا] یئرکوْره‌سینین‌قوُزئی‌قُطبو، قوُزئی-اوُجای(فا: ~).

آرکهو..arkhu [اؤزل‌آد] آرخوُ: ایلاملاردا تانری آدی[۲۱۱].

آرگؤدَر..argüdər [اؤزل‌آد] باخ: آر+گؤدَن، عارلی، ادبلی[۷].

آرگؤدَن..argüdən [اؤزل‌آد] باخ: آر+گؤدَن، عارلی، ادبلی[۷].

آرگؤن..argün [اؤزل‌آد] پاک‌اوْلاراق گؤن کیمی نورلو، قیز آدی.

آرگومان..arguman [باخ] آرقومان.

آرگؤنش..argünəş [اؤزل‌آد] آذربایجان دا داغ آدی(۱٤٦۸)[۲٤۰].

آرلات..arlat [اؤزل‌آد] آرلات: ۱-م۱۱جی یؤزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیرطایفانین آدی[۸۵]. اؤزبَک بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. ۲-چاغاتای اوُلوسونو تشکیل وئرن دؤرد بؤلومدن بیرینین آدیدیر[۱۲]. ۳-بیریجیک اوْغول، آنالارین اَن چوْخ سئودیکلری اوْغول[۷]. {چاغاتایلار ایچینده موُغول عنصرلو طایفالاردا اوْلاراق چوْغونلوقلا تؤرک بیرلیکلریندن تشکیل اوْلونموش اوُلوس ساییلیر-دیلار، باخ: چاغاتای}.

آرلاتلار .. Arlatlar [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توْکتا میْش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آرلاغ..arlağ [صفت] آرلیغ: آرلی، ادبلی؛ خوارزم خانلاریندان[۷].

آرلیْغ..arlığ [صفت] آرلاغ: آرلی، ادبلی؛ خوارزم خانلاریندان[۷].

آرما..arma [آد] یوْرقون آرقین اولما.

آرماتور..armator [آد، فرانسیزجا] تیکینتی ایشلرینده بئتون لا ایشله نیلن دمیر چوبوقلار، دمیر بئتوندا اولان دمیر میله‌لر (فا: ~).

آرماتورچو..armatorçu [آد] آرماتور باغلایان و توخویان (فا: آرماتوربند).

آرماتیان..armatian [اؤزل‌آد] قاخ‌دا داغ آدی(۹۹۷)[۲٤۰].

آرمار..armar [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی {کروان}.

آرماغان..armağan [آد] هدیه، تُحفه (فا: ارمغان) gift {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آموج، آرماغان، یارماغان›: بوکلمه یارماق› یارارلانماق "پای‌گؤتورمک" کلمه‌لریله ایلگیدیر یارماغان› آرماغان}.

آرماق..armaq [تاثیرسیز ائیلم] یوْرقون آرقین اولماق (فا: خسته شدن). {گؤز: "آلداتماق، ‹آریلماق›: آزالماق، توْکنمک، ‹آرقیش› کروان، ‹آرتیق›فاضلا"؛ ت: "۱-یوْرولماق، درمانسیز قالماق. ۲-آلداتماق"؛ سن؛ دیواندا ایشله‌نن کلمه‌لر و گؤی تورک داشیازی‌لاریندا کی کلمه‌لردن ائله دوشونولورکی آرماق سؤزو اصلینده آزالماق، توْکنمک و گوجو آزالاراق ضعیفله‌مک مفهوموندادیر، آر سؤز ایله دوزه‌لن کلمه‌لرده بو مفهوملارین ایزینی گؤرمک اولار، آریماق و آری سؤزلری تمیز معناسیندا و بیر شئی آرتیق شئیلردن توکنمیش اوْلموش دئمکدیر، آرت=آرد کلمه‌سی داغ سیرتینا دئییلیر و گرچکدن بو قسمت داغین یوکسکلیگی و اوجالیغی آزالان یئره دئییلیر و داغین اوجالیغی آزالاراق دالی‌سیجا بالاجا شکیلده گلن بؤلومه دئییلیر، آرتماق سؤزوده آرت سؤزونه باغلی اولاراق بیر شئیه یاپیشاراق او شئیین دالیسیجا گلن‌لره دئییلیر و بو کلمه‌نین معناسی مجازی حالتده گئنیشله‌نه‌رک اوست اوسته یئغیلماغا و چوخالماغا دئییلیب، بیر سیرا کلمه‌لرده آرماق سؤزونون اصلی مفهومونو گؤرمک اولار مثلا آرقیش کروان معناسیندا یول گئدیب یوْرولموش آداملارا دئییلیر، البته بعضی بنزر کلمه‌لرین "آرا، آراماق، آریش، آراج" آرماق سؤزونه بلاواسطه یوْخ بلکه اوُزاق کؤکداشلیقلا باغلانیر و "آر=یئر، آرا" سؤزیله ایلگیلیدیرلر}.

آرمالوُ..armalu [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

آرمان..arman [آد] ۱-آرزو، دیلَک، ایدئال (فا: ~). ideal ۲-اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: آرزو، حسرت؛ ار+مان› آرمان: اردملی کیشی،[۱۰۵]؛ باخ: آراماق›آختاریلان شئی[۵]}.

آرمان..arman [اؤزل‌آد] تویسرکان دا داغ آدی.

آرمود..armud [آد، بیتگی] آمرود، اَمرود، آرمیت: آلت طرفی یومرو وساپلاق طرفی گئتدیکجه اینجه‌له‌نن بیر میوه و بو میوه‌نین آغاجی، گوّل گیل‌لردن چیچک‌لری آغ، (فا: گلابی). **pyrus communis. ros** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه آم (درمان) سؤزونه باغلی، یومشاق میوه آنلامیندادیر}.

آرمودُ..armud [اؤزل‌آد] اهر، ماهنشان(~لو)؛ قوچان و اورمیه (~آغاجی)؛ میانادا (آرموداق)کند آدی؛ باجگیران و بجنورد (~لو)؛ قزوین (~آغاشلو)؛ زنجان‌دا (~داغی) داغ آدی.

آرمودبوْغاز..armudbuğaz [صفت] بوغازی اوزون وآریق.

آرمودقاباغی..armudqabağı [آد، بیتگی] آرمود بؤیوکلویونده اوّرونو اوْلان بیر بزک و سوّس قاباغی (فا: نوعی گیاه).

آرمودگوّلو..armudgülü [آد، بیتگی] چوْخ ایللیک بیر اوْت آدی.

آرمودلوق..armudluq [آد] آرمودُدباغی، آرمودُدوچوخ‌اوْلان‌یئر(فا: باغ-گلابی).

آرمودو..armudu [صفت] آرمودُدا اوْخشار، آرمودُدکیمی (فا: گلابی وار).

آرمیچر..armiçer [آد، اینـ] استارت استوانه سینین تئل دوْلاما مئحوری.

آرنا..arna [اؤزل‌آد] ۱-سوُلدوز'دا کند آدی. ۲-(آ، تورکمنجه) چای و آرخ، قیزآدی(فا: نام‌دختر) {۱-آرین ۲-آرواماق‌دان}.

آرنابوس..arnabus [اؤزل‌آد] بوُکان'دا کند آدی {آرنا+پوّس / چن}.

آرناسا..arnasa [اؤزل‌آد] اورُمیه'ده کند آدی {آرنا+سا}.

آروا..arva [آد] قابلارین و ایچینه شئی قویولان ظرفلرین بوْش چکی‌سی (فا: وزن ظرف خالی). {۱-گرک کی آری و آروُن سؤزلریله باغلی اولسون و معناجا هر شئیدن آرینمیش و یالین اولموش مفهوم داشییر ۲-آرواماقدان}.

آروad..arvad [آد] قادین، قارئ (فا: عیال). **wife** {تا، دده؛ صح؛ باخ: اورُاغوت‹اوّری ‹اوّره مک}.

آروad آراسی..arvad arası [صفت، دا] آروادلار آراسیندا اولان، آروادلارا اؤزل اولان (فا: مربوط به زنان).

آروad آغیز (لی)..arvad ağız (lı) [صفت، دا] آروad سؤز ایله اوْتوروب دوُران، آغزی بوْش، عاجز و جسارت‌سیز (فا: زن صفت).

آروad اوْشاق..arvad uşaq [آد] عایله، ائو آدامی (فا: عائله).

آروad اوّزلو..arvad üzlü [صفت، دا] آرودا اوْخشایان، آروad کیمی اوْلان (فا: زن صفت). **effeminate**

آروادباز..arvadbaz [آد، دا] قادین دوّشگونو (فا: زن باز).

آروادبازلیق..arvadbazlıq [آد] قادین دوّشگونلویو (فا: زن بازی).

آروادجیل..arvadcıl [آد] آرواد دوشگونو (فا: زن باز). **whoremonger**

آروادلاشماق..arvadlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر قیز آروادکیمی اولوب و بؤیومک ۲- آروad کیمی داورانماق (فا: حالت زنانه پیدا کردن).

آروادلانماق..arvadlanmaq [باخ] آروادلاشماق.

آروادلی..arvadlı [صفت] ائولی، ائوی آروادی اولان (فا: ازدواج کرده).

آروادلیق..arvadlıq [آد] ۱-قادینلیق (فا: زنانگی). ۲-آرواد اؤزللیگی.

آرواش..arvaş [آد] بوّیو، طیلیسم، افسون، (فا: طلسم). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرواشماق..arvaşmaq [ل، ت] بیرلیکده طیلیسم ائتمک (فا: طلسم شدن).

آرواما..arvama [آد] افسون اوْخوما، (فا: طلسم کنی)

آرواماق..arvamaq [تاثیرلی‌ائیلم] طیلیسم ائتمک، افسون اوْخوماق، افسون ائله مک، باخ: آرباماق (فا: طلسم کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ سن ‹آرباماق›؛ آرواماق سؤزو آری و آریماق سؤزلریله باغلی اولاراق تمیزله‌مک و کؤتولوکدن اوزاقلاشدیرماق مفهوموندادیر و اسکی‌لرده افسون و بوّیو ایشی بیرینی کؤتو گوج و روحلاردان آریتماق اوچون گؤرولوردو}.

آروان..anar [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی {آروانا، بوّیوله ین}.

آروانا..anar [آد] ۱-ایکی هؤرگوجلو دیشی دوه (فا: شتر دو کوهانه). ۲-تبریزین غرب طرفینده کند آدی، ایندی گؤنئی آدیلا تانینیر؛ اردبیلده کند آدی؛ اوُجان دا و خالخال دا داغ آدی {دوه نین بؤیوکلوگونه خاطر آرواماق (بوّیوله مک) فعلینه باغلیدیر}.

آروانبَگ..arvanbəy [اؤزل‌آد] دماوند ده داغ آدی {آروانا، بوّیوله ین}.

آرویْش..arvış [اؤزل‌آد] سئحیر، بوّیو، طیلسیم[۷].

آروُخلو..aruxlu [اؤزل‌آد] ساوه همدان بؤلگه سینده اوْلان باغداد شاهسون ائلی‌نین اصلی طایفالاریندان بیری ساییلیر.[۹۸]

آروُرو..aruru [اؤزل‌آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

آروُز..aruz [اؤزل‌آد] ۱-آروُز، اوْراز، اوُروز، اوْروس: ده‌قورقوُد داستانلارینده بیر باش قهرمان آدیدیر، قیبچاقلاردا بیر بوْی آدیدیر، ۲-" اوْروزاینال"؛ ده‌قورقوُد'دا اینسان آدیدیر " آروُز، آروُززخان، آروُززامن، آروُززقوْجا"؛ ۳-آلتین‌اوْردو و اوْغوزنامه بگلریندن. {آر / ار و اوُز سؤزلریندن دوّزلمیشدیر و اوُزمان انسان دئمکدیر،بعضا بو

کلمه‌نی اوُروز شکلینده اوْرماق/ اوُرماق/ ووُرماق فعلینه باغلایاراق ساواشچی و جسور آنلامینا باغلاییرلار}.

آروُق..aruq [اؤزل‌آد] ملیکان دا کند آدی {تمیز، پاک}.

آروُق‌توُروق..aruq turuq [ا‌آ] کاشغرفرغانه آراسیندا بیر گدیک آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آروُقخاتوُن..aruqxatun [اؤزل‌آد] اوْلجایتوخان'ین آناسی[۷].

آروُن..arun [باخ] آرین.

آروُنا..aruna [اؤزل‌آد] هیتیت دنیز تانریچاسی[۲۱۱].

آروُناس..arunas [اؤزل‌آد] کوُمارچی‌افسانه‌سینده تانریلاشان دنیزین-آدی[۲۱۱].

آره کمر..arə kəmər [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی {آری/ تمیز}.

آرهوُن..arhun [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آر+هوُن[۷].

آری..arı [آد، دیرگی] زارقانادلی‌لاردان، آغی‌لی ایینه‌سی اوْلان‌بیر بؤجک، بال آری‌سی (فا: زنبور). **apis mellipica** {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}. ۲-آری۲ (صفت) صاف، آری، آریْق، آریْنمیش {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹آریغ›؛ صحاح‌العجم‌ده ایشله‌نیبدیر، گؤیتوْرک داشیازی‌لاریندا ایشله‌نیبدیر}. ۳-ایْرماق، دَره (فا: پاک) ٤-اینسان آدی: آریْبوُغا، آریْباسوُن، آریْبوُلاق، آریْپْنار، آریْتای، آریْسو، آریْسوْی[۷]. ۵-آری۳ (باغلاییجی سؤز) ۱-حداقل. ۲-بوُ یا اوْ (فارسجا: یا).

آریْ..ari [ادات، فارسجا] ائوئت (فا: بلی).

آریا..arya [اؤزل‌آد] بو سؤز آوروپا شوْوئنیست‌لری طرفیندن گئچن ایکی یوْزیلده یئنی بیر کلمه اولاراق اورتایا چیخاریلمیشدیر، و آماجلاری آریا آدیندا نژاد دؤزلده‌رک بیر عده افرادی اوْ بیری‌لره اوستون توتاراق خالقلاری غارت ائدیب و بو ایشلری توجیه ائتمک ایدی، بو کلمه اسکی هخامنشی داشیازی‌لاریندان آلیناراق معناسینی بیر پاک نژاد بیلدیرمیشلر، حالبوکی بو کلمه هخامنشی دورونون فقط ۵۰ ایل سوره سینده و جمعا ۹ دفعه ایشله‌نه‌رک هر ۹ یئرده ده شرور کؤتو و بیر آیری مفهومدا خالقین قانینی تؤکن و قیرقین سالان معناسیندا گلیبدیر، آوروپالی راسیستلر بو کلمه‌نی عکس و ترس معنادا اؤزگه ملتلری سویماق و استثمار ائتمک اوچون اؤز آرالاریندا بیرلیک واسطه‌سی قرار وئریبلر و ایران کیمی اؤلکه‌لرده پهلویچی‌لری اؤز عامیللری و غارت واسطه‌لری قرار وئره‌رک بوتون مملکتی و مضاعف حالدا خالقلاری روانی لحاظدان خلع سلاح ائده‌رک استثمار ائتمیشلر، "ناصر پورپیرار، www. tribun. com"، باخ: پهلویچیلیک.

آریاچی..aryaçı [آد] باخ : شوالیه‌چی.

آریالار..aryalar [اؤزل‌آد] (آریا آدینی پارسلار فرض ائده‌رک) بوُ گون تاریخ علمی و قطعی صورتده نشان وئریرکی پارسلار اوْن قبیله حالیندا ایلک دفعه ۹۰۰ ایل میلاددان قاباق شرق طرفدن ایرانا گلمیشلر و ایلام شاهزاده‌لرینین حاکمیتی آلتیندا اوْلموشلار، البته اوْنلاردان حداقل ۳۵۰۰ ایل قاباق التصاقی دیللی طایفالارین ایزینی بو بؤلگه‌لرده گؤرمک اولار. پارسلار اوْن قبیله اولاراق ۳و فارس و ۷سی کرمان اُستانلاریندا یئرلشدیلر، فارسلارین اؤز قایناقلارینا گؤره بوُ طایفالار چوْخ بدوی بیر حالدا یاشاییردیلار و شاهنامه‌یه گؤره بوُنلار مدنیت دن اوُزاق اولاراق یئرلی اهالیدن چوْخ شئیلر اؤیرندیلر، [۹۷].

آریانچی..aryançı [آد] باخ : شوالیه‌چی.

آریانیزم..aryanizm [آد، فرانسیزجا] م٤جو یوْز ایلده "آریونین" آدلی بیر پاپازین قوُردوغو و مسیحیت اینانج اینین ترسینه اوْلاراق عیسی‌نین تانری لیغینی اینکار ائدن مذهب آدی(فا: آریانیزم).

آری‌اوْتو..arıotu [آد، بیتگی] ایری یاپراقلی، عطیرلی بیر آلاق اوْتو.

آری‌بگی..arıbəyi [آد، دیرگی] هر پتک‌ده بیردانا اوْلان بؤیوک و توخوم وئرن (یومارتالایان) آری(فا: ملکه‌زنبور). **braula caaeca**

آری‌پته‌یی..arıpətəyi [آد] آری‌لارین قالدیغی و آلتی بوجاق یوواجیق‌لارلا دوزلمیش یئر (فا: شان). **honey) comb**

آریتال..arıtal [آد، ت‹آریوتال›] حامام اوْتو، زیْرنیخ، واجیبی (فا: زرنیخ) {بوُ کلمه آریتماق فعلی و آل اکیله دؤزَلمه‌لیدیر}.

آریتان..arıtan [صفت] تمیزله ین، آریدان.

آریتدیرماق..arıtdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آریتماق ایشینی گؤردورمک، تمیزلتمک (فا: تصفیه گردانیدن).

آریتک..arıtk [اؤزل‌آد] آرتَک: پاک و تمیز، قیز آدی.

آریتلاما..arıtlama [آد] آریتلاماق ایشی.

آریتلاماق..arıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] تمیزله‌مک، آریتماق (فا: تمیز کردن). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آریتلانما..arıtlanma [آد] آریتلاناماق ایشی.

آریتلاناماق..arıtlanmaq [بلسیزائیلم] تمیزلنمک، یاخجی پیس دن آیری لانماق (فا: پاک گردیدن).

آریتمئتیک..aritmetik [آد، فرانسیزجا] سایش‌بیلیم، حساب، ریاضیات-دا سایی‌لار و ایشلم‌لر موُوضوع‌سوندا اوْلان بیلیم (فا: حساب).

آریتما..arıtma [آد] آریتماق ایشی، تصفیه، تنظیف (فا: تصفیه، تنظیف). **filtration، cleaning، refinement**

آریتماق..arıtmaq [ل] تمیزله مک، قاریشیق‌سیز وضعیته گتیرمک، آرین ائتمک (فا: تصفیه کردن). **to filter**{دیوان لغات تورک و

سنگلاخ دا ایشله‌نیبدیر}.

آریتیلما..arıtılma [آد] تزکیه. freeing from

آریتیلمیش..arıtılmış [آد] تمیز، مصفّی (فا: مصفّی). purified

آریتیم..arıtım [آد] آریتما، تصفیه ائتمه، آریتما ایشی (فا: تصفیه) filtration refining,

آریتیم ائوی..arıtım evi [آد] آریتیم یئری (فا: تصفیه خانه).

آریتیم لاما..arıtımlama [آد] تصفیه ائتمه (فا: تصفیه). filtration

آریتیم لاماق..arıtımlamaq [تاثیرلی ائیلم] تمیزله مک، تصفیه ائتمک (فا: تصفیه کردن). to filter

آریْجا..arıca [اؤزل‌آد] سوْیلو، تَمیز، ایی خوُیلو[۷].

آریْچ..arıç [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باریْش، صُلح[۷].

آریچی..arıçı [آد] بال آریسی یئتیشدیرن وبئجَرن کیمسه، آری ساخلایان (فا: زنبوردار).

آریچی لیق..arıçılıq [آد] بال آری‌سی یئتیشدیرمه ایشی، آری ساخلاما (فا: زنبورداری).

آریْخاقان..arıxaqan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آریْ+خاقان[۷].

آری‌خانا..arıxana [آد] آری پتک‌لری ساخلانیلان یئر (فا: محل نگهداری زنبور).

آریخ .. Arık [اؤزل آد] آریک: قیْرقیز-تاقای-بو گوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

آریخلی..Arıklı [اؤزل آد] اوْغوزنامه ده "آریْخلی آرسلان" آدلی بیر بگدن سؤز گئدیر، بو تاریخی شخص آدی سونرالار بوْرچالیدا طایفا آدی اوْلموشور، همده ارمنیستاندا "شؤره‌ییل" بؤلگه سینده واختیلا "آریْخلارکندی" اوْلموشدور، اسکی تورکجه کیتابلاردا بو سؤز، "سارسیلماز، دَیانتلی، یاراشیقلی" معناسیندا گلیبدیر[۶٤(۲٤٦)].

آریداج: ..aridac [آد] تصفیه ایشلرینی گؤرن یئر (فا: پالایشگاه). refinery

آری‌دالاغی..arıdalağı [آد] باخ: بال پتگی.

آریدیجی..arıdıcı [صفت] آریتما اؤزل لیگی اولان (فا: تصفیه کننده).

آریدیش..arıdış [آد] آریتماق ایشی و یا بیچیمی (فا: تصفیه).

آری‌دیل..arıdıl [آد، دیل‌بیلیمی] ال دیمه میش دیل، ایندیکی مفهومدا توسعه تاپمامیش و گلیشمه میش دیل (فا: زبان پاک و دست نخورده) pure language

آریدیلماق..arıdılmaq [بلسیز ائیلم] آریتلانماق، آریتماق ایشی گؤرولمک، آرینماق (فا: تصفیه شدن).

آریدیلمیش..arıdılmış [صفت] تصفیه اوْلونموش (فا: تصفیه شده). filtered

آریْس..arıs [اؤزل‌آد] صاف، دوُرو[۷].

آریستوتئلئس‌چیلیک..aristotelesçilik [یونان فیلوسوفو آیندان] گزیم جی‌لیک (فا: مکتب آریستوتلس).

آریستوکرات..aristokrat [آد، فرانسیزجا] ۱-سوْیلو۲-سوْیلوبگلیک-یانلی‌سی(فا: ~).

آریستوکراسی..aristokrasi [آد، فرانسیزجا] سوْیلو بگلیک، سویلولار طرفیندن یؤنه تیلن اگه منلیک (فا: ~).

آریش..arış [آد] ۱-قوْلون دیرسَک دن بارماق اوُجلارینا قدر اوْلان بؤلومو، بو اندازه ده اولان بیر اسکی اؤلچو بیریمی، آرشین (٦٨cm) (فا: آرشین). ۲-توْخومالاردا دسگاها اوُزونلاماسینا گریلن اپیلیک {باخ: ارش، آرشین؛ {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.}.

آریش‌لاماق..arışlamaq [تاثیرلی ائیلم] دسگاها اوُزونلاماسینا اپیلیک آتماق.

آریش لیق..arışlıq [آد] ساواش زامانیندا اله گئییلن بیر نوع الجک، مخمل جنسیندن‌بیر نوع قادین الجه‌یی (فا: دستکشی زنانه).

آریق..arıq [صفت] ۱-جیلیز، سیْسقا، کؤک اولمایان (فا: لاغر). thin ۲-آری، آرینمیش، تَمیز. ۳-قیْرقیزلارین، توْقای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان. {صح؛ ت‹آریغ / آریق›: ۱-تمیز. ۲-چوْخجا. ۳-چادیراؤرتوّسو. ٤-ضعیف}.

آریق..arıq [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ~الپ، ~ان، ~ای، ~بؤری، ~بای، ~بوْغا، ~بوُکه، ~پارس، ~تان، ~تای، ~تیگین، ~تیموُر، ~خان، ~سَر، ~سوْی.

آریق اوُروق..arıq uruq [صفت] باخ: آریق.

آریقجا..arıqca [ظرف] چوخ آریق، آریق تهر (فا: لاغرگونه).

آریقلاتماق..arıqlatmaq [تاثیرلی ائیلم] آریق وضعیته گتیرمک (فا: لاغر گردانیدن).

آریقلاشماق..arıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آریق اولماق (فا: لاغر شدن).

آریقلاماق..arıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آریق وضعیته گلمک (فا: لاغرشدن).

آریقلیق..arıqlıq [آد] سیسقالیق، جانسیزلیق و ات‌سیزلیک، (قارشیتی: کؤکلوک) (فا: لاغری).

آری‌قوشلاری..arıquşları [آد، دیرگی] گؤی قوُزقونوم گیللردن، دیمدیگی اوُزون، قانادلاری بیز و اوُزون قوشلار (فا: پرنده های زنبورخوار) meropidae

آری‌قوشو..arıquşu [آد، دیرگی] بئلی ساری، قارنی گؤی و قویروغو یاشیل، گؤی قوُزقونوم گیللردن، سئرچه دن بیر آز بؤیوک قوش

(فا: پرنده زنبورخوار) merops apiaster

آری‌قوْوان..arıqovan [آذ، گؤی ب] یئنقج اولدوُزلاری یاخینیندا بیر کوْما اوُ لدوز آدی (فا: نام برجی فلکی).

آری‌ْقیران..arı qıran [اؤزل‌آذ] گده‌بَی‌ده چای آدی(b۱۰)[۲۴۰].

آریْل..arıl [اؤزل‌آذ] اینسان آدی، آریْنمیش، تَمیز، پاک[۷].

آری‌لار..arılar [آذ، دیرگی] وجودو قیللی، زار قانادلی‌لار (فا: تیره زنبورها). apoidae

آری‌لاشماق..arılaşmaq [باخ] آرین لاشماق.

آری‌لاماق..arılamaq [باخ] آرین لاماق

آری‌لانماق..arılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آرین لاشماق.

آریماق..arımaq [باخ] آریتماق.

آرین..arın [آذ] ۱-پاکیزه، آری نسنه و اینسان (فا: تمیز) clear ۲- آرینار، آرینار، آرینای، آریْنتیگین {آریماق+ین؛ اؤرنک اوچون: اکین، یارین}.

آرین..arın [اؤزل‌آذ] ساییین‌قالا دا چای آدی.

آرین‌اتکلی..arın ətəkli [آذ] تمیز اتکلی (فا: پاکدامن). chaste

آریْنچ..arınç [اؤزل‌آذ] ۱-باریْش، قوُرتوُلوش. ۲-تَمیزلیک، صافلیق، گوْناهسیزلیق[۷].

آریندیرماق..arındırmaq [اتّدیرگن ائیلم] آرینماسینی جوْرله‌مک(فا: تمیز گردانیدن).

آرین‌لاشماق..arınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرین وضعیته گلمک (فا: تمیز شدن).

آرین‌لاما..arınlama [آذ] تمیز له‌مه (فا: تطهیر). purification

آرین‌لاماق..arınlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تمیز له مک (فا: تمیز کردن).

آرین‌لیق..arınlıq [آذ] تمیزلیک (فا: پاکی). cleanliness

آرینما..arınma [آذ] آرینماق ایشی.

آرینماق..arınmaq [س، بل] تمیزلنمک، آریدیلماق (فا: تمیز شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آرینمیش..arınmış [صفت] آریدیلمیش، تمیزلنمیش(فا: مصفی) purified

آرینا..arınna [اؤزل‌آذ] هیتیت گوْنش تانریچاسی[۲۱۱].

آرینوْد..arınod [اؤزل‌آذ] آرین‌اوْد: قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آرینیش..arınış [آذ] آرینماق ایشی و یا بیچیمی (فا: تمیز ی).

آریْنیق..arınıq [اؤزل‌آذ] صاف، شَفّاف، بُلور[۷].

آری‌یوُواسینا چؤب سوْخماق..arı yuvasına çöb soxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی هیرس لندیرمک، آجیق لاندیرماق.

آز..az [صفت] ۱-چوخ اوْلمایان، گره‌گیندن اسگیک، آزآجیق (فا: کم). ۲-سئیرَک، آرابیر، گئج گئج "باخ: بیر آزدان" (فا: اندک). little {سوُمرجه ‹آس›، دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله نیبدیر}. ۳-آزا(ظرف) باخ: آز داغی، آز قوْومو.

آزآز..azaz [ظرف] یاواش یاواش، کیچیک اؤلچولرده (فا: یواش یواش). gradually

آزا..aza [اؤزل‌آذ] اوْردوباد‌ده یئر آدی[۲۴۰].

آزاجیق..azacıq [صفت] ۱-چوخ آز. ۲-(ظ) آز اولاراق، بیر آز (فا: جزئی، کم). few slight

آزاد..azad [صفت، فا] ۱-سربست، اؤزگور، آسیلی اوْلمایان، باغیم‌سیز. ۲-بوش، انگل‌سیز (فا: ~).

آزاد..azad [اؤزل‌آذ] زنجان؛ اوُرمیه (~گان)، گئرمی (~لو)، یاستکند (~وئیس)، جوُغاتئی (~وار)، ساوه (~قیْن) ده کند آدی.

آزادشهر..azadşəhr [اؤزل‌آذ] گُلستان اوُستانی شهرلریندن اولاراق گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل‌لیکده ۸۹۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۳۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، بوُ شهرده چوْخلو توْرکمن و توْرک یاشماقدادیر.

آزادفیکیرلی..azadfikirli [صفت] آزاد دوشونن، اؤزگور (فا: آزاد فکر).

آزاده..azadə [باخ] آزاد.

آزاده‌بالاش‌اوْوا..azadə balaş ova [اؤزل‌آذ] آزاده خانیم قاچاقیزی گونش ۱۳۳۹ دا آغداش دا آنادان اوْلوبدور، "آیریلیق بیر دنیزمیش" کتابینی باکیدا چاپا وئرمیشدیر[۵۲].

آزاده‌دارایی..azadə darayı [اؤزل‌آذ] گونش ۱۳۱۰ دا تاروُم-بنارود دا آنادان اوْلوبدور، تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

آزادی..azadi [آ، ی] دؤولت متعهد آزادی (م۱۷۶۰- ۱۷۰۰) گونئی توْرکمن شاعیرلریندن اوْلاراق "بهشت نامه، وعظ آزادی" آدلی منظومه‌لری واردیر.

آزادی..azadi [باخ] باخ: آزادلیق (فا: ~).

آزادیخواه..azadixah [آذ، فا] اؤزگورلوکچو، آزادلیق ایسته ین، اؤزگورلوک سئون (فا: ~).

آزار..azar [ظرف] دوزلوکدن و ساغلاملیق‌دان آزماق و اوزاق‌لاشماق، اذیت، خسته‌لیک (فا: ~). {آزماق+ار› آزار}.

آزار آزار..azar azar [باخ: آز، ظ] آز آز، یاواش یاواش.

آزار بئزار..azar bezar [آذ] هرجور آزار و خسته‌لیک.

آزار قلیج مهراب..azar qılıc məhrab [اؤزل‌آذ] گمیشان دا کند آدی.

آزارگزدیرن..azargəzdirən [صفت] یوْلوخما خسته‌لیگی سالان،

میکروب لاری یایان، خسته‌لیک‌لرین یاییلماسینا سبب اولان.

آزار گزمک..azar gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] یولوخما خسته‌لیگی دوشمک، یاییلماق.

آزار محمد آخوند..azar məmməd axund [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی.

آزار وئرمک..azar vermək [تاثیرلی‌ائیلم] اینجیتمک، اذیت وئرمک.

آزارا دوشمک..azara düşmək [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک.

آزارا سالماق..azara salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خسته‌لندیرمک.

آزاراق..azaraq [ظرف] بیر آز، آزجا (فا: اندک). **little**

آزارتوتماق..azartutmaq [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک، ناخوش-لانماق(فا: مریض‌شدن.

آزارخانا..azarxana [آد] خسته خانا.

آزاردان‌قالخماق..azardan qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساغالماق، خسته‌لیکدن‌دورماق.

آزارسیز..azarsız [صفت] آزاری اولمایان (فا: بی آزار). **harmless**

آزارلاتماق..azarlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خسته‌لتمک، ناخوشلاتماق(فا: ناخوش کردن).

آزارلاماق..azarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک، ناخوشلانماق(فا: ناخوش شدن).

آزارلانماق..azarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک، ناخوش-لانماق(فا: مریض‌شدن).

آزارلی..azarlı [صفت] آزار دوشموش(فا: بیمار).

آزاری توتماق(قالخماق)..azarı tutmaq(azarı qalxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یئنیدن پیس ایشه باشلاماق، ترک ائتدیگی عادته تازاشدان باشلاماق.

آزارینی چکمک..azarını çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] باشقاسینین عوضینده اذیت چکمک، بیرینین ضرری نی چکمک.

آزاق..azaq [آد] ۱-آزقین، آزمیش، ناغافیلدن گلن بیرشئی، بیرایش ویا بیر اوخ (فا: ناغافل). ۲-اوغوز بگ‌لرینین بیرینین آدی؛ ۳-آلتون اوردو دؤنمی آدی گئچن‌بیر شهر[۱۲]. {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آزالار..azalar [اؤزل‌آد] شامانلاردا روح معناسیندا، ، باخ: آینالار[۲۱۱].

آزالتما..azaltma [آد] ۱-آزالتماق ایشی (فا: تخفیف). **discount** ۲-تفریق ائله‌مه (فا: تفریق). **subtraction**

آزالتماق..azaltmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اسگیلتمک، آزاتمک(فا: کاستن) **to diminish**

آزالدیجی..azaldıcı [صفت، آد] آزالدان (فا: کاهنده).

آزالدیلماق..azaldılmaq [بلسیزائیلم] آز وضعیته گتیریلمک، اسکیدیلمک (فا: کاسته شدن).

آزالما..azalma [آد] آزالماق ایشی (فا: تخفیف).

آزالماق..azalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اسگیلمک، تاثیرینی ایتیرمک، ساییجا آز اولماغا باشلاماق، چکیلمک(سوُ) (فا: تخفیف یافتن). **to decrease**

آزالمیش..azalmış [آد، صفت] آز اولونموش (فا: کم شده).

آزالیا..azalia [آد، بیتگی، یونانجا] گؤزل رنگلی چیچکی‌لی بیر بیتگی، باخ: آچالیا (فا: آچالیا). **azalea. erica**

آزانبار..azanbar [اؤزل‌آد] آوج‌ده کندآدی {آزاراق واریلان یئر}.

آزاوشاقلی..azuşaqlı [صفت] اوشاقلاری آز اولان (فا: کم عائله).

آزای..azay [آد، دا] شکایت، دئییینمه، گیلئی‌لنمه (فا: شکایت).

آزایشلک سوْن اکلر..az işlək son əklər [آد، دیل‌بیلیمی] چوخ ایشلنمه ین اکلر (فا: پسوند کم فعال). **less productive suffixes**

آزایشله‌نن..az işlənən [صفت] چوخ ایشلنمه‌ین، آزایشلنمیش، چوخ یاییلمامیش ویا ایشلنمه میش (فا: کم مصرف شده).

آزایلانماق..azaylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] شکایتلنمک، گیلئی‌لنمک(فا: شکایت کردن.

آزبئست..azbest [آد، فرانسیزجا] داش پامبیغی، قایا پامبیغی (فا: آزبست).

آزبوْی..azboy [اؤزل‌آد] هَیَجان[۷].

آزپالار..azpalar [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

آزتاپیلان..aztapılan [صفت] بوْل اولمایان، آزگؤرولن (فا: کم پیدا).

آزتک..aztək [اؤزل‌آد] زنجان ابهر آراسیندا بیر تپه آدی.

آزتَکین..aztəkin [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی، موُصول والی-سی و چیگَرمیش بگ'ین اوغلو (بعضی قایناقلاردا اوُز تَکین)[۷].

آزتوُتوملو..aztutumlu [صفت] آز شئی توُتان، توُتومو آز اولان (فا: کم ظرفیت).

آزجا..azca [صفت] اولدوقجا آز (فا: کم). **few**

آزجا آزجا..azca azca [ظرف] آزاجیق، بیر آز (فا: کم کم).

آزچوخ..azçox [صفت] بیرپارچا، اولدوقجا، بیرمقدار، بیرقدر (فا: کمابیش). **more or less**

آز داغی..az dağı [اؤزل‌آد] اورمیه ده داغ آدی.

آزدان چوخدان..azdan çoxdan [ظرف] آزچوخ(فا: کمابیش).

آزدانیشان..azdanışan [صفت] دانیشماغی چوخ سئومه ین (فا: کم حرف).

آزدیرتماق..azdırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] آزدیرماق ایشینی گؤردورمک

(فا: ف‌س).

آزدیرماق..azdırmaq [ائتد، سن ‹آزغورماق›] ۱ -یولدان چیخماسینا سبب اولماق، آزقین وضعیته گتیرمک، پیس یولا سوق ائتمک، ساپدیرماق (فا: گمراه کردن). ۲-(س) باشقا استقامته چئویرمک، آیری یولا یؤنَلتمک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر " آغلینی آزدیرماق، دانیشیغینی آزدیرماق، ایز آزدیرماق".

آزدیریلماق..azdırılmaq [بلسیزائیلم] آزماسینا یول‌آچیلماق، یولدان چیخاریلماق، ساپدیریلماق (فا: گمراه گردیده شدن).

آزراق..azraq [صفت] آز، نادر، آز راستلانیر(فا: کمتر). Less {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آززامان..azzaman [ظرف] بیر آن (فا: لحظه). moment

آزساما..azsama [آد] آزالتما (فا: مناقصه). tender

آزغان..azğan [آد، بیتگی] قوُش بوُرنو، یابان گوّلو، آغ و ساری چیچکلی و کوّپه کیمی میوه‌سی اولان بیر آغاشجیق (فا: درخت نسترن) . {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آزغان..azğan [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {آز و آس لارا منسوب}.

آزغین..azğın [باغلاییجی سؤز] باخ:آزقین.

آزقالا..azqala [باغلاییجی سؤز] آز آرا ایله، اولارکی " گوللـه آز قالا منه دَیمیشدی" (فا: کمی مانده).

آزقالدی..azqaldı [باغلاییجی سؤز] آز آرا ایله، اولارکی " گوللـه آز قالا منه دَیمیشدی" (فا: کمی مانده).

آزقالمیش..azqalmış [باغلاییجی سؤز] آز آرا ایله، اولارکی " گوللـه آز قالا منه دَیمیشدی" (فا: کمی مانده).

آزقان..azqan [آد] قانی آزلیقدان عمله گلن خسته‌لیک، قانی آز اولما وضعیتی (فا: کم خونی).

آزقانلیلیق..azqanlılıq [آد] قانی آزلیقدان عمله گلن خسته‌لیک، قانی آز اولما وضعیتی (فا: کم خونی).

آزقانلی..azqanlı [صفت] قانی آز اولان، سولقون (فا: کم خون).

آزقوُومو..az qovmu [اؤزل‌آد] هرخالق آدینین ایزینی یاشادیغی بؤلگه-لرده بوُراخار و چوخلو بیلگینلر بوُنا اینانیرلارکی آزلاردا آذربایجان و آزیا/ آسیا کیمی یئرلرده ایزینی بوُراخیبدیر، بوُ باره‌ده فقط بیرسیرا قیسا مطالبه اشاره اولونور: بارتولد تورکیش‌لری، آز و توخسی بویلارینین بیرلشمه‌سی بیلیر؛ م.ق ۸جی عصرده آسوری شاهی سارقون‌ون یازیتلاریندا کرکوک و اورمو گؤلو آراسیندا آذاری azari شهری و بؤلگه سیندن آد گئدیر؛ گؤی‌تورک یازیتلارینداآز بوُدون و آز کیشی شکلینده ایشله نیبدیر[۲۱۴]؛ آزلار گؤک تورک بیرلیگینده یئر آلاراق کؤگمن kökmən داغلاری یاخینلاریندا یاشاییردیلار؛ بارتولد‌ون نظریجه ایندیکی آس-سین assin قوُومو (یئنی‌سئی چایی‌نین توُروهان جُلگه سینده یاشایاراق کوت kot آدیلادا تانینیرلار) بوُ قوُوما باغلی‌دیرلار[۸۵]؛ سیدوف بوُ کلمه نی اوُغور و بخت کیمی معنالاییب، بوُ کلمه بیر سیرا کلمه‌لرین ترکیبینده اؤزونو گؤرسه‌دیر" آسکیل (آغ هوُن تورکلری طایفالاریندان)، آزا (اینسان آدی، م.ق۷۱۶ جی ایل ایرانزو‌نون اوغلو)"، آز قوُمو م.ق آذربایجان قوُتی حُکومتی‌نین تشکیلینده نقشلری وارایدی، آزتک و آزغان کیمی کندلرین آدی بوُ آدلا باغلیدیر[۷۱]، بوُ قوُوم دان دیواندادا سؤز آچیلیبدیر، بوُ سؤز بعضی قایناقلاردا التفات، مرحمت و آیریجا ذکا، عاغیل و اوُس معنالانیبدیر[۲۱۹] باخ: آس، آذربایجان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازی لاریندا ایشله نیبدیر}.

آزقین..azqın [صح، سن ‹آزغوُن›] ۱-یولدان چیخمیش، آزمیش اولان ۲-(مج)قوُدورموش، بیرتیجی و سرت اولان. ۳-پوزقون، ناموس سوز (فا: گمراه). misled ٤-خوارزَم خانلاریندان مَحمَد خان'ین اوغوللاریندان (گوّجلو)[۷].

آزقین‌لاشما..azqınlaşma [آد] آزقینلاشماق ایشی(فا: گمراهی).

آزقین‌لاشماق..azqınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آزقین وضعیته گلمک، یولوندان چیخماق، قوُدورماق (فا: گمراه شدن).

آزقین‌لیق..azqınlıq [آد] آزقین‌اولما وضعیتی، سرت‌لیک (فا: گمراهی).

آزگلیشمیش..az gəlişmiş [آد، صفت] آز ایره‌لی گئتمیش(فا: کمترتوسعه یافته).

آزگوّجلو..azgüclu [صفت] آز اولان، ضعیف اولان (فا: کم زور).

آزلیق ائتمک..azlıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] چاتیشماماق، آز مقدارلا بیرجور گئچینمک.

آزلو..azlu [صفت] نصیبی آز، قسمتی آز {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آزلیق..azlıq [آد] ساییجا آز اولان (فا: قلّت). littleness

آزما..azma [آد] ۱-آزماق ایشی(فا: گمراه) ۲-ایکی آیری ایرقین قاریشماسیندان دوغولان حئیوان (قورد آزماسی بیرکؤپک).

آزماز..azmaz [ظرف، دا] بیر آز، آز مقداردا.

آزماق..azmaq [س] ۱-یولدان چیخماق، گمراه اولماق، پیس یولا گئتمک، یولو ایتیرمک (فا: گمراه شدن). to lose one's way, to get lost ۲-(آ، تا) بیر سوُدان آیریلان قول و آرخ. ۳-یاپیشقان چامورلو باتاقلیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آزمان..azman [صفت، آد] ۱-چوخ گلیشمیش، بؤیوک و ایری، یئکه، اوْغلان آدی (فا: تنومند). ۲-(آ، دا) آلتی یاشلی گئچی.

آزمانلاشماق..azmanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوجامان لاشماق (فا: تنومند شدن).

آزمانلیق..azmanlıq [آد] چوخ ایری لیک، چوخ بؤیو کلوک (فا: تنومندی).

آزمیش..azmış [صفت] یوْلونو ایتیرمیش، قوُدورموش (فا: گمراه misled

آزناوسر..aznavsr [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

آزناووُر..aznavur [آد، دده] سالدیرقان، متجاوز {گوْرجوجه[۲۲۲]}.

آزوانا..azvana [ظرف] کوْکره‌یب‌هایقیرما(فا[۲۲۲]) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آزواناووُرماق..azvana vurmaq [ظرف] کوْکره‌یب هایقیرماق (فا[۲۲۲]) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آزوای..azay [آد، بیتگی] باخ: ساری صبیر {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آزوْت..azot [آد، یونانجا] هاوانین اساس ترکیبی نی تشکیل ائدن مادّه (فا: آزت). nitrogen azote

آزوْخ..azox [اؤزل‌آد] دوه‌چی بؤلگه سینده یئر آدی[۲۴۰].

آزوُر..azur [آد] آزار: دوْغرو یوْلدان چیخار. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آزوُرده..azurdə [آد، فا ‹آزرده›] اینجیمیش، اذیت چکمیش (فا: آزرده).

آزوُغا..azuğa [آد] یوُل اوْچون گؤتورولن یئمک، باخ: آزیق (فا: آذوقه).

آزوُق..azuq [اؤزل‌آد] باخ: آزیق؛ سلجوُقلولار دؤنَمی بیر بگ آدی[۷]؛

آزی..azı [ظرف] ان آز، ان جوزیی، مینیموْم" بو کتابی آلماق اوچون ان آزی بئش مین تومن لازمدیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آزی دیشی..azı dişi [آد] چنه‌نین هر طرفینده بیز دیش‌لردن (کوپک دیشلردن) سوْنرا ایچه‌ری طرفده اوْلان بئش دانا اوْیودوجو دیشلر، اوْیودوجو دیش (فا: دندان آسیا). molar {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آزیغ دیشی› بوکلمه ازمک کلمه سیله ایلگی لیدیر}.

آزیاشلی..azyaşlı [صفت، آد] کیچیک اوُشاق، بالاجا (فا: کم سن).

آزیتماق..azıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آزقین وضعیته گتیرمک، آزدیرماق (فا: گمراه کردن).

آزینقان..azıtqan [آد] دایما یوْلدان چیخاران، آزدیران(فا: گمراه). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آزیخماق..azıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آزماق، یولدان چیخماق، ساپماق (فا: گمراه شدن).

آزیشدیرماق..azışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: آزدیرماق.

آزیشماق..azışmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آزماق.

آزیق..azıq [آد] ۱-آزی دیشی. ۲-یوْلونو آزان. ۳-(تا) یول اوچون گؤتورولن یئمک یییه جک (فا: قوت، آذوقه). nourishment {ت: ۱-آزی دیشی. ۲-آذوقه. ۳-یولوُنو آزان؛ سن؛ صح؛ بو کلمه چوخ اسکی بیر تورک کلمه‌سی اولاراق آزماق فعلیندن آلینمادیر، یولا چیخانلار یولدا ایتمیش و آزمیش کیمی اولارکن یانلاریجا آپاردیقلاری یییه جک له گئچینه‌رک بونا آزیق دئییلر[۱۰۵]}.

آزیق لیق..azıqlıq [آد] آزیق و یییه جک اوچون ایشله‌نن هرشئی، یییه جک حاضرلاما آراجلاری(فا: مربوط به آذوقه).

آزیقلی..azıqlı [صفت] ۱-آزیغی اولان. ۲-یوخسوللاری دوْیوران (فا: آذوقه دار).

آزیماق..azımaq [ل] ۱-سیْزماق، ۲-گوْرولتودن قوُلاق اذیت اوْلماق" ت: قوُلاق آزیدی". {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آزیموُت..azımut [آد] بیر گؤزَتچی یه گؤره‌بیرجیسیملەبیر دیکئی خط آراسیندا اوْلان زاویه(فا: ~) {ع، آسیسموت سؤزوندن}.

آزینتی..azıntı [آد] اوْیناش قادین (فا: فاحشه). prostitute

آزینج..azınc [آد] ساپینج (فا: گمراه). aberration

آزینلیق..azınlıq [آد] اقلیّت، سایجا آیری‌لارینا گؤره نسبتی آز اولان، بیراؤلکه ده حاکیم اوُلوسا گؤره سایی‌سی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیّت). minority

آزینلیق حُکومتی..azınlıq hökuməti [آد] مجلیسده چوغونلوغو اوْلمایان بیرحزب‌ین قوردوغو حُکومت (فا: حکومت اقلیت).

آژان..ajan [آد، فرانسیزجا] ۱-بیر دؤولت و قورولوشون گیزلی آماج‌لاری اوْچون چالیشان کیمسه، تمثیلچی، آجان، پوْلیس (نمایندگی). ۲-(مج)جاسوس (فا: ~). plice

آژانس..ajans [آد، ایتالیانجا] پول قارشی‌لیغیندا باشقا کیمسه‌لر، قوُروم ویا دؤولتین ایشینی گؤرن بیر قورولوش، بیرایش اوْچون دؤزه نیلن قوُرولوش" خبر آژانسی، ایش آراما آژانسی" (فا: ~). agent

آژانس لیق..ajanslıq [آد] آژانس آچما ایشی (فا: نمایندگی). agency

آژماق..ajmaq [باخ] آجماق.

آژوُن..ajun [باخ] آچوُن.

آژیر..ajır [آد، فا] آلارم (فا: آژیر). alarm

آس..as [صفت] آسْت ast: ۱-آست سؤزونون قیْساتیلماسیدیر، بیرینین بوُیروغو آلتیندا اولان، آشاغیدا و آلت رتبه ده اولان عسگر ویا هر شئی" آس‌سوبای". ۲-آلْت و آشاغی سؤزونه معادل بیرکلمه (فا: پایین). ۳-(اؤزل آد)قوُندوُر-قاسپوُلاد بوْیلاریندا‌ندیر [۱۵۸-۸۱]. {۱-آس وآست سؤزو چوخ اسکی تورک سؤزو اولاراق چوخلو کلمه‌لرده ایشله‌نیب، دیواندا ایشله‌نن " آسماق، آسدیرماق، آسقیرماق، آستیغ، آست، آسرا، آستین" سؤزلری، آشاغی یؤن معناسیندادیر و ایندیده بیرسیرا کلمه‌لرده ایشله نیر: آستار، آستین و آستانا " آست یان" سؤزلری، پالتارین آشاغی و آلت یؤنو و یا ائوین آشاغی طرفینی بیلدیریر، ۲-بیر سیرا تورک شهرلری آدیندا بو کلمه‌نین ایزی‌نی گؤرمک اولار، معمولا بو شهرلر بیر بؤلگه‌نین آشاغی طرفینده یئر تاپیللار" اؤرنک اوچون: آستارا، آستاراخان" و البتّه بو آنلامدا بیر سیرا اؤزگه دیللی" فارسجا: ایستادن، اُستان، اینگیلیزجه stop: دورماق، اوتورماق" سؤزلریله اوزاق کؤکداشلیغی اوْلابیلر، ۳-آس سؤزو آست شکلینده اوْسته کی آنلاملاردا ایشله‌نیر ولی آز/ آس شکلینده آز قوْومو آدینا باغلانیر. و آس/آز قوومونون ایزینی آسیا، آذربایجان، و بیر سیرا شهر و کند آدلاریندا گؤرمک اولار، باخ: آز}.۳-آس۲(آد، دیرگی، دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر) سانسار جنسیندن قویروغو قارا، آغ توْکلو، دری‌سی اوْچون آولانان (فا: قاقیم، ارمین). ٤-جاریه‌لره وئریلن آدلاردان. ۵-آس٤(اؤزل‌آد) سِمیرُمدا داغ‌آدی، کلئیبرده ۲کند و بیر چای آدی.

آس..as [آد، فرانسیزجا] ورق اوْیونوندا تک خال ورق (فا: تک خال) as

آسارماق..asarmaq [ل] اسیرگه‌مک، قوْروماق {باخ: آسماق؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آساق .. Asak [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندا‌ندیر [۱۵۸-۸۱].

آسالاق بیلیمی..asalaq bilimi [آد] آسالاق لیق و آسالاغین قوناقچی‌سینی اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: انگل شناسی).

آسالاق لاشماق..asalaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آسالاق وضعیته گلمک (فا: انگل شدن).

آسالاق لیق..asalaqlıq [آد] آسالاق اوْ لما وضعیتی (فا: انگلی).

آسالاق..asalaq [آد، ص، باخ: آسلانماق] ۱-انگل کیمی یاشایان پارازیت. ۲-(مج)اؤزگه سینین سیرتیندان گئچینن کیمسه (فا: انگل). parasite

آسالیْم..asalım [اؤزل‌آد] اَسالیم: طوالش شهرستانی نین بخش لریندن، ۲۱ کند و ۱۰۰۰۰* نفر نفوسو واردیر {۱-آس لارین آلیندیغی یئر. ۲-آسماق سؤزوندن: بوُ یئر خالخالین اوُجا داغلارینین یئنیش نُقطه سینده یئر آلماغی اوْچون گویا داغلاردان آسیلمیش سالخیما بنزه ییر}.

آسان..asan [اؤزل‌آد] ۱-ساغلیقلی ۲-آسما ائیلَمینده اوْلان. ۳-آسانبگ؛ قازاق خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷]. {آس+ان}.

آسان..asan [آد، فا] قولای، راحتجه و زحمت‌سیز اله گلمه (فا: آسان). easy

آسانا..asana [باخ] آسئنا {آس لارین آناسی}.

آسانااتا..asanata [اؤزل‌آد] قیْرقیز، نوْقای داستان‌لاریندا بیر بگ آدی[۷].

آسانتای..asantay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آسان+تای[۷].

آسانجا..asanca [آد] قولایلیقلا، آسانلیقلا (فا: به آسانی).

آسانجاسینا..asancasına [آد] قولایلیقلا، آسانلیقلا (فا: به آسانی).

آسان‌لاتماق..asanlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قولای لاشدیرماق (فا: آسان نمودن).

آسان‌لاشدیرما..asanlaşdırma [آد] قولای لاشدیرما (فا: آسان گردانی).

آسان‌لاشدیرماق..asanlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قولای لاشدیرماق (فا: آسان نمودن).

آسان‌لاشدیریلماق..asanlaşdırılmaq [بلسیزائیلم] قولای-لاشدیریلماق(فا: آسان نمودن).

آسان لاشما..asanlaşma [آد] آسانلاشماق ایشی(فا: آسان نمایی).

آسان‌لاشماق..asanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آسان بیر وضعیته گلمک (فا: آسان شدن).

آسانلیق..asanlıq [آد] قولای لیق، یوْنگوللوک (فا: آسانی). ease

آسانلیقلا..asanlıqla [آد] قولایلیقلا، یوْنگوللوکله (فا: به آسانی). ease

آسایش..asayiş [آد، فا] دینجلیک، دوْزه نلیلیک، آرخایین لیق، امن آمانلیق (فا: آسایش).

آسایش..asayış [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {آس+اوْغوش: آس لاردان بیر بوْی و اوْغوش، آسلارا عاید یئر}.

آسئپتیک..aseptik [آد، فرانسیزجا] میکروبْ دان آرینمیش، میکروبسوُز لاشمیش (فا: آسِپتیک).

آسئنا..asena [اؤزل‌آد] ۱-افسانه‌وی دیشی قوُردون آدی، توْرک میتوْلوژیسینده، توْرکلرین بیر سوْی‌قیْریم سوْنراسی یئنیدن اوْره‌یب چوْخالماسیْنی ساغلایان قوُرد. ۲-اسکی تورک بوْیلارینین بیرینین

آدی ۳-توْپوْخان'ین قیْزینین اوُشاغی ۵-یاخین ٦-قیز آدی: آسئناقوُت، آسئناآی (فا: نام‌دختر)(فا: آشینا) {آس+آنا، میتولوژیده دیشی قورد آنا مقامینادیر و بو اوْزدن بو کلمه آس قومونون اناسی شکلینه اولمالیدیر}.

آسئناتوُغجو..asenatuğcu [اؤزل‌آد] غربی گؤی تورکلری دؤنَمی والیلریندن[۷].

آسئناقوْتلوغ..asenaqutluğ [اؤزل‌آد] گؤی تورکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

آسئنکرون..asenkron [آد، فرانسیزجا] ائش زامان‌سیز (فا: غیرهمزمان).

آسپار..aspar [اؤزل‌آد] آسبار: فایدالی، ایشه یارایان؛ غربی هونلاری دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

آسپارای..asparay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آسبار+آی[۷].

آسپاروُخ‌خان..asparux xan [اؤزل‌آد] آسباروُخ‌خان: توُنا بولغار دؤولتی‌نین قوروجوسو[۲۰۹]. (قوُرد خانین اوْغلو) {آس+باراق}.

آسپاس..aspas [اؤزل‌آد] آباده نین کندیستان‌لاریندان، ۸ کندی و *۱۳۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستان مرکزی آسپاس اقلیدین ٤۲ ک‌گ‌ب طرفینده و *۷۰۰ نفر نفوسو وارایدی و اهالی تورک و لُر دیلار {آس لارین فتح ائدیلدیگی یئر}.

آسپرین..asprin [آد، لا] باش‌آغری‌سی‌اوْچون‌بیر داوا آدی(فا: ~).

آسپوُر..aspur [آد، عربجه] باخ: یالانجی زعفران.

آسپیدیسترا..aspidistra [لاتین ‹یو] زنبق‌لردن، ساخسی‌دا یئتیشن، یاپراقلاری توپراقدان چیخان بیر بزک بیتگی‌سی (فا: جنس عبایی). aspidistra

آست..ast [صفت، باخ: آس] آشاغی، آلت (فا: مادون). inferior

آست باشقان..ast başqan [آد] باخ: ایکینجی باشقان.

آست قات..ast qat [آد، مت] باخ: آلت قات.

آست یؤن..ast yön [باخ] آرا یؤن، آشاغی دا اوْلان جهت.

آستا..asta [ظر] یاواش، یاواشجا (فا: آهسته). gradually

آستا آستا..asta asta [ظرف] آغیر آغیر، یاواش یاواش(فا: یواش یواش).

آستاجا..astaca [ظرف] باخ: یاواشجا.

آستادان..astadan [ظرف] یاواشجادان، سس چیخارمادان (فا: یواشکی).

آستار..astar [صح، باخ: آس› آست] پالتار و گئییمین ایچ قاتی، ایچ قات، آلت قات، قاپی و دووارا ووُرولان ایلک رنگ ویا سوُواق (فا: آستر). lining

آستارا..astara [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْنو شهر آدی. ۲-بو شهر اردبیلدن ۷۵ کیلومتر آرالیقدا و دنیزسوُلاری سَویه‌سیندن۲٦مترآشاغی‌دا اوْلاراق ش ۱۳۸۵ ده شهرستان و شهر جمعیتی ٤۱،۰۰۰ و ۸۰،۰۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش‌لیگی ۳۳٤۰km2 ایدی، بؤلگه ده ایللیک یاغیش اؤلچوسو ۱۲٦۵ میلیمتردیر، آستارا شهری خزر دنیزی قیراغیندا و آذربایجان سیْنیریندا قرار تاپدیغی اوْچون، اؤزل‌لیکله توُریسم، بالیق چیلیق و تجارت لاحاظیندان بؤیوک پوُتانسییله صاحبدیر {۱-آس لارین اکین یئرلری ۲-بؤلگه‌نین ان-آشاغی‌یئری، ۳-سایی ۱٦٤جو قایناق کلمه نی تالیشجا "آسته‌رو" کلمه‌سینه منسوب بیلیر و علتینی‌ده بئیله ایضاح ائدیرکی گویا بؤلگه‌نین قوُملوق چؤللر و گؤللوکلرینده انسانلار مانعلر اولدوغو اوچون یاواش یاواش یئرییردیلر، بئیله یوروم منطقی گؤرونمور بونا نئچه قانیت واردیر، اولا آستارادا چوغونلوق تورکلرله دیر، ایکینجی‌سی بو کلمه چوخ یایقین کلمه دیر و تورک بؤلگه لرینده خالخال، اهر و قوزی اذربایجان و قازاخیستاندا بئیله آدلارا راست گلمک اولار و بو یوروم کی بو یئرلرین اینسانلاری یاواش ترپه-نیردیلر آصلا عاغیلا سیغینمایان یورومدور و یوخاریدا قئید اولوندوغو کیمی بوجور کلمه‌لر بیر طرفدن بؤیوک تورک طایفاسی آز/آس لارلا ایلگیلیدیر و آیری طرفدن آست سؤزیله ایلگیلی اولاراق آشاغی یؤن و یئره اشارتدیر، آستارا شهریده بؤلگه‌نین ان آشاغی یوکسکلیده اولان یئریدیر}. ۳-آستارا : آستارا شهری یاخینیندا بیر کند و بیر چای (آستاراچای) آدی. ٤-آستارا بؤلگه سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: -ایستیل گؤلو (ایستیل مُردابی، رشت یوْلو)، -عاباس آباد باغی و چای باغی، -صدف ساحلی (آستارا رشت یوْلونون ۸ کیلومترلیگینده قرار تاپیب). -کوُته کومه ایستی سوُیو (لَوندویل بؤلگه سینده). -علی داشی ایستی سوُیو (آستارا اردبیل یوْلو). شهرین بازارچالاری و کاکتوس بؤلگه‌لری و ساحل‌لری. حئیران گدیگی (اردبیل یوْلوندا). امامزادا قاسم و ابراهیم مقبره‌سی (رشت یولوندا). شیخ مُحمد خیاوی مقبره‌سی (لمیر محله سینده). قُطب الدین بُقعه‌سی (اردبیل یولونون ٤ کیلومترلیگینده). -لاتوُن شلاله‌سی (۷۰ متر یوْکسک‌لیگینده). ۵-آستارا بؤلگه‌سینین‌چایلاری: خزر دنیزینه تؤکولورلر: چَلْوَندچای (~s۱۲b۱۸)، کیچیک چای (s۱۳b۱۳)، لَمیر (~ s۲b۱۳)، لَنْزی (~ s۱۲b۱٤)، کَری چای (s۸b۱۰)، آستارا چای (s٦b۳٤)، لَوَنْدْویل چای (~ s۱۳b۱۸). ٦-آستارا بؤلگه‌سینین داغلاری: بینه‌سی‌تپه‌سی (۸ک‌گ‌ب٦۹٦)، تَنگه (۱۰ک‌ب۷٤۰)، قیلیج (۱۵ک‌گ۹٤۸)، نالا-داغ (۳ک‌ق۲۵۰)، اَروُن (٤۰ک‌گ‌د۹۲٦)، قیْسیرداغ (٤۳ک-گ‌ب۲۳۹۲)، بایداق‌یئری(۱۲ک‌ق٤۲۵)، قالاچال(۱۸ک‌ق‌ب

۱۷۱۱)، ساری‌بوُلاق (۲۵ک‌ق‌ب۲۳۰۰)، ارگَنه (۲۵ک‌ق‌ب ۳۱۹۶)، آغ‌بوُلاق چشمه (۳۵ک‌ق‌ب۱٤۸۲)، رَزَن (۲۵ک‌گ ٦٤۷)، آواردیم(۳۰ک‌گ۱۲٦٦)، آغمچید(۳۲ک‌گ‌ب۱۵۵۲)، ۷- آستارا(مرکزی-حئیران) بؤلگه‌سینین کندلری: آستارا؛ دمیر اوغلو کئش؛ باهارستان؛ مئشین(قوْ: مشند)؛ هولستون، شاغوْلا/ شاغلا (*۲۰۰/ تو/ شاغوُلا طایفاسی) şağula؛ باسکم چال، هوُزیه؛ گودی اولر، زَرەژییه؛ گله‌دی کندی gələdi(۱۹ک‌گ‌ب*۳۵۰/ تو/ گله‌دی‌طایفاسی)(قوْ: گیلاده) ؛ موُمبی؛ چَملَر؛ دَییرمان کیشی (*۱۸۰)؛ آغمچید؛ فیْندیقلوُ (قوْ: فیْندیقاپُشته) (*۱۱)؛ حئیران/ آ-ی (*۲۲۰۰)؛ حاجی امیر وَنه‌بین (*۳۸۰)؛ لاتوُن (*۳۹۰)؛ داش دیبی؛ میزی‌هوّنو/ میناهونی(معنا: جَویز بوُلاغی)؛ سیج (۲۵ک‌ب *۲۱۱)؛ قالا(۵ک‌ب *۱٦٤۰/ تو+تالیش)، کشفی (۸ک‌ب *۱۷۰)، گوّنش (۱۸ک‌گ‌ب*۷۲۰/ تو/ گونش طایفاسی)، ۸-آستارا(مرکزی-لَوندویل) بؤلگه‌سینین کندلری: سیبلی sibli؛ کانروی(*۹۷۰) (قوْ: کانرود)؛ قنبرمحله؛ سارالوْوا/ سرالیوه؛ خسرومحله؛ لَوَندویل (*۱۵۳۰) ləvəndvil؛ باش‌محله لَوندْویل؛ کوْرده سرا؛ خلج محله؛ چیله‌وَند (قوْ: چلوند) (*۱۵۰۰) çiləvənd؛ خلیله سرا؛ خان حیاطی؛ نظرمحلّه؛ کؤته-کوّمه (قوْ: کوته‌کومه) (۱٤ *٦٤۰) kötəküməşuan؛ شوُآن؛ دیلَه؛ عَنبَران کوّمه؛ خلیفه حیاطی؛ عزیزبگ حیاطی؛ باباعلی؛ خان بولاغی؛ ایسبینه/ آس‌وانا (قوْ: اسپیناس)؛ هیندوُدَر (۲۱ک‌گ‌ب *۱۷۱۰/ تو)، ۹-آستارا(مرکزی-ویرموْنی) بؤلگه‌سینین کندلری: ویرموْنی (*۲۸٤۰)؛ بیجارابین (قوْ: بیجاربن)؛ شیخ علی محله؛ خشگه دهنه (*۱۵)؛ باخچاسارای (*٦۳٤)؛ عَنبَران محله؛ شیخ محله؛ عسگرآباد؛ جبراییل؛ شوّندَه‌چوْلا (*۱۱۰/ تو+تالیش/ شوّنده-چوْلا ائلی)؛ لیمَرمحلّه؛ هَره‌دَش؛ عوضلرصیادلار (*۲۹۰/ تو+تالیش)؛ سیه‌ژییه/ سوژابه (*٦۵/ تو+تالیش)؛ توّرک محلّه؛ شوُنان/ شوُنان (*۷۵)، دَگیرمان ائولری (قوْ: خانه های آسیاب) (*۵۱۰)؛ هوْدوُل؛ تیله خان (*٦۰)؛ مُریدلر/ عابباس آباد (۱۱ک‌گ *۳۰۰/ تو+ تالیش)؛ دربند؛ برزن(بوْش)، بیبی‌یانلی (*۵۰)؛

آستاراخان..astaraxan [آستاراخان‌شهری آدیندان، باخ: آس] قوزو دری-سیندن دوزلمیش بیر اوّست گئییمی(فا: نوعی لباس چرمی).

آستارتئ..astarte [اؤزل‌آد] سومرتانریچالاریندان، ایشتارْین آیری آدی[۲۱۱].

آستارخان..astarxan [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ و اهرده کند{باخ: آستارا}.

آستارسیز..astarsız [صفت] آستاری اوْ لمایان (فا: بی آستر).

آستارلاتما..astarlatma [آد] آستارلاتماق ایشی (فا: آسترزنی).

آستارلاتماق..astarlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] آستار چکدیرمک (فا: ف-س آستر زدن).

آستارلاما..astarlama [آد] آستار چکدیرمه (فا: آستر کاری). lining

آستارلاماق..astarlamaq [آد] ایچ لای چکمک، ایچ قات و آلت قات و آلت لای چَکمک (فا: آستر زدن).

آستارلانماق..astarlanmaq [بلسیزائیلم] آستارچکیلمک (فا: آستر کشیده شدن).

آستارلی..astarlı [آد] آستاری: آذربایجاندا سُلطان داغی نین قوُزئییندە و کندوانین یاخین‌لیغیندا بیر کند {باخ: آستارا}.

آستارلی..astarlı [آد، صفت] آستاری اوْلان (فا: آستردار).

آستارلیق..astarlıq [آد، صفت] آستار اوْلماغا ال وئریشلی (فا: آستری).

آستاری‌اوّزوندن باها (باشا گلمک)..astarı üzündən baha (başa gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] اصلینده اوجوز اولان بیر شئی چوخ باها باشا گلمک.

آستاری‌چیخماق..astarı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] تامامیله کؤهنلمک، داغیلماق، داغیلاراق آستاری گؤرونمک.

آستاقاچان..astaqaçan [صفت] آغیر ترپه‌نن، یاواش ترپه‌نن (فا: کند رو).

آستا قاراباغی..asta qarabağı [اؤزل آد] بو رقص قاراباغدا یارانیب. رقصین حرکت دوزوملری ثابیتدیر، ایلکجه آرام، سونرا ایسه بیر قدر ترپه نیشله ایفا اولونور. رقصین تئمپی آرامدیر[۲۴۵].

آستاگل..astagəl [صفت] آغیر ترپه‌نن، یاواش ترپه‌نن (فا: کند رو).

آستالاتماق..astalatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یاواشیتماق، یاواشلاتماق (فا: یواش نمودن).

آستالاشدیرماق..astalaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آستالاشماسینا یول آچماق (فا: فـم).

آستالاشماق..astalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغیرلاشماق، یاواشلاماق (فا: یواش گردیدن).

آستالیق..astalıq [آد] یاواش‌لیق، آغیرلیق(فا: آهسته گی). slowness

آستامال..astamal [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی{۱-آس+تمل: آس‌لارین ساغلام یئری. ۲-آس لارین دامی و ائوی(آل= اک)}.

آستانا..astana [آد، باخ آس› آست] ۱-ائوین و یا هر یئرین گیریش یئری و آشاغی طرفی (فا: درگاه) threshold doorway, ۲- قازاخستان توّرک جمهوریه تینین باشکندی (فا: آستانه) {بو آد

بعضا قوتسال یئلر اوّچون ایشله‌نیر مثلا اراک شهرستانیندا سربند بخشی نین مرکزی و گیلاندا آستانه اشرفیه آدلاریندا آستانا کلمه سینی گؤره‌بیلیریک، علتی‌ده بودورکی بو شهرلرده‌قوتسال سانیلان انسانلارین مزارلاری وار اولماسی سؤیله‌نیلیر و بو شهر ویا کندلر بو مزار بؤلگه‌لرینه گیریش یئری کیمی اولاراق آستانا آدلانیرلار، البته یئنی قوْیولان یئر آدلاریندا بو یوْروم دؤز اولابیلیر ولی اسکی یئر آدلاریندا بو کلمه‌نین آس/آز قوومو آدیلادا ایلگی‌سی گؤزدن قاچیریلمامالیدیر بو حالدا کلمه ایکی بؤلومه آیریلیر ایلک بؤلوم آس/آز سؤزودور و ایکینجی بؤلوم تانا/دانا سؤزو اولور و بو حاقدا تانا سؤزونون آنلاملارینا باخارساق بورادادا بیر طایفا آدینا راست گلیریک یعنی بیرلیکده آس قوْمونون بیر طایفاسی آنلامینا گلیر، باخ: آس/آز، تانا/تن، دان/دن}.

آستانا..astana [آد، باخ آس› آست] ۱-اراک شهرستانیندا سربند بخشی نین مرکزی و اراک شهری‌نین۳۶ک.گ طرفینده یئر آلیبدیر. ۲- **آستانا بؤلگه‌سینین کندلری**(اراک شهرستانیندا): آب باریک (۳۶ک‌د ۵۶۰* ی‌تو)، آب بخشان (۳۳ک‌گ‌د ۲۹۰*)، آدینه مسجدعلیا (۲۶ک‌ب ۵۳۰*)، آغ بوُلاق سادات (۱۸ک‌گ‌د ۶۳۰*)، آغ بوُلاق فرج بَگ (۴۵ک‌گ‌د ۱۸۰*)، آغ بوُلاق محمد حسین خان (۳۹ک‌گ‌د ۵۹۰*)، آغاج اَکَنی (۴۲ک‌گ‌د ۲۸۰*)، آغجابوُلاق (۱۸ک‌گ‌د ۲۱۰*)، ارکؤیوّین (۴۲ک‌ق‌د ۴۴۰*)، اَریکلو (۲۵ک‌گ‌د ۱۴۰*)، اسکندرلو (۲۴ک‌گ‌د ۲۳۰*)، افراوَنده (۴۸ک‌گ‌د ۹۰۰*)، ایمانلو (۲۵ک‌گ‌د ۴۷۰*)، باجگیران (۳۳ک‌گ ۳۷۰*)، بادامَک (۴۱ک‌ق‌ب ۲۷۰*)، باغ جمال (۴۲ک‌گ‌د ۲۰۰*)، باغ‌برآفتاب (۱۸ک‌ق‌د ۶۴۰*)، باقرآباد (۲۱ک‌گ‌د ۴۰۰*)، بالمان (۳ک‌ب ۵۰۰* ی‌تو)، بامْسَر (۳۶ک‌گ‌د ۲۰۰*)، بان (۴۰ک‌ق‌د ۴۵۰*)، بصَری (۳۲ک‌ب ۱۷۰۰*)، بوُرج (۱۲ک‌گ‌د ۴۰۰*)، بوُرج بالان (۳۰ک‌گ‌د ۵۷۰*)، بوُرج/ بُرج عیوض (۲۷ ک‌گ‌د ۲۴۰*)، بوْنه/ بُنه (۳۹ک‌ق ۲۱۰*)، بهرام آباد (۲۴ک‌گ‌د ۶۰*)، بَی‌آتان (۴۸ک‌گ‌د ۷۴۰*)، بَیاتان سوخته (۴۷ک‌ب ۲۹۰*)، تپه خلج (۳۰ک‌گ‌د ۱۹۰*)، تجه-جره (۲۰ک‌ق‌د ۵۴۰*)، تلخستان بالا (۴۲ک‌گ‌د ۴۵۰*)، تلخستان پایین (۴۲ک‌گ‌د ۳۷۰*)، تواندشت/ آ-ی (۴۲ک‌گ‌د ۱۴۵۰* - ی‌تو)، توُرج آباد (۴۰ک‌گ ۱۱۰* ی‌تو)، جزه‌نق (۳۰ک‌ق ۸۰۰* ی‌تو)، جلایِر (۳۴ک‌ق‌ب ۸۶۰* ی‌تو)، جمال آباد (۳۹ک‌د ۵۴۰*)، چارچریک (۲۷ک‌گ‌د ۱۰۶۰* ی‌تو)، چالهُما (۱۵ک‌گ‌د ۶۵۰* ی‌تو)، چشمه (۴۲ک‌ب ۱۲۰*)، چشمه پهن (۳۳ک‌ق‌د ۵۱۰* ی‌تو)، چَم رحیم (۳۰ک‌گ‌د ۹۰*)، چنگه‌زین (۴۳ک‌د ۲۲۰*)، چوبُدر/ آ-ی (۵۷-۵۴ک‌گ‌د ۵۸۰* ی‌تو)، چوْناس (۳۰ک‌د ۴۸۰* ی‌تو)، چینارستان (۴۲ک‌گ‌د ۶۰۰* ی‌تو)، حاجی بَگ (۳۳ک‌گ‌د ۱۰۲۰* ی‌تو)، حاجی یوسف (۱۴ک‌ب ۳۷۰*)، حسن آباد (۴۲ک‌گ‌د ۱۴۰* ی‌تو)، حشیان (۳۰ک‌گ ۶۹۰* ی‌تو)، حصاردره (۲۱ک‌ب ۶۲۰* ی‌تو)، خاراباکند (۳۰ک‌گ‌د ۱۹۰*)، خانه میران (۳ک‌ق‌د ۱۷۰* ی‌تو)، خرّم آباد (۴۳ک‌د ۵۱۰* ی‌تو)، خُشکدَر/ آ-ی (۲۴-۳۴ک‌ب‌د ۶۲۰* و ۲۲۰* ی‌تو)، خلج مالمیر (۳۶ک‌گ‌د ۸۴۰* ی‌تو)، خلج/ آ-ی (۳۰ک‌گ‌د ۴۲۰* ی‌تو)، خلیفه بولاغی (۳۰ک‌گ‌د ۳۴۰* ی‌تو)، خُمستان (۲۴ک‌گ‌د ۲۲۰* ی‌تو)، خورُزن (۴۹ک‌ق‌د ۳۱۰*)، خیْنا دره (۲۱-۲۷ک‌گ‌د ۱۰۰۰* ی‌تو)، داوریجان (۴۸ک‌گ‌د ۱۹۰*)، دره پیری (۳۳ک‌گ‌د ۴۶۰* ی‌تو)، دستجرده (۱۸ک‌ق‌د ۴۹۰* ی‌تو)، دوْجفت (۲۴ک‌ب ۳۷۰*)، دوْآب (۴۸ک‌گ‌د ۲۲۰*)، دوْخواهران (۵۵ک‌گ‌د ۲۶۰* ی‌تو)، ده آقا (۲۱ک‌گ‌د ۱۷۰* ی‌تو)، ده اصغر (۲۴ک‌گ‌د ۶۰۰*)، ده حسین (۲۰ک‌گ‌د ۳۶۰* ی‌تو)، ده خدا کرم (۲۸ک‌گ‌د ۹۰* ی‌تو)، ده داود (۱۶ک‌گ‌د ۸۳۰* ی‌تو)، ده ذوالفقار (۲۴ک‌گ‌د ۲۵۰*)، ده زمان (۳۲ک‌گ‌د ۱۴۰*)، ده سفیر (۴۲ک‌گ‌د ۲۰۰*)، ده سلمان (۳۶ک‌گ ۷۱۰*)، ده صفرعلی (۳۰ک‌ب ۲۹۰* ی‌تو)، ده عبدالله (۳۶ک‌گ‌د ۲۹۰*)، ده علیخان (۳۶ک‌گ‌د ۳۸۰*)، ده علیمراد (۳۸ک‌گ‌د ۵۲۰*)، ده قایبت (۳۳ک‌گ‌د ۵۹۰* ی‌تو)، ده کلبی/ چلبی (۲۴ک‌گ‌د ۲۲۰* تو)، ده کوثر (۲۲ک‌گ‌د ۶۹۰*)، ده مولا (۳۰ک‌گ‌د ۲۹۰*)، ده مهدی (۲۴ک‌گ‌د ۳۱۰*)، ده میرقاسم (۳۰ک‌گ‌د ۸۰*)، دینه کبود (۴۳ک‌ق‌د ۸۴۰*)، ذاغه چوبدار (۴۸ک‌گ‌د ۱۶۰*)، ذالیان (۳۰ک‌ب ۶۶۰*)، رُباط (۴۸ک‌گ‌د ۴۵۰*)، رُباط (۲۶ک‌ق ۵۵۰*)، رستم راه (۴۳ک‌ب ۱۹۰*)، رضاآباد (۳۰ک‌گ‌د ۴۷۰* ی‌تو)، ریز (۳۲ک‌ق‌د ۲۰۰*)، ساریجالو (۲۴ک‌گ‌د ۱۷۰*)، ساقی (۱۲ک‌ق‌د ۶۵۰* غ‌تو)، ساکی سفلی (۵ک‌د ۴۸۰*)، ساکی علیا (۵ک‌د ۴۲۰* ی‌تو)، سراب (۴۵ک‌گ‌د ۵۰*)، سرخه در (۴۲ک‌ب ۲۳۰*)، سیاسُلطان (۱۸ک‌گ‌د ۲۱۰* ی‌تو)، سیرْکَن (۴۵ک‌ق‌د ۱۱۰*)، صادق‌آباد (۱۸ک‌گ‌د ۲۳۰*)، ضیاءآباد (۱۲ک‌گ ۸۲۰* ی‌تو)، ظهیرآباد (۸ک‌ب ۵۳۰* ی‌تو)، ظهیرآباد قوش تپه (۳۵ک‌ق‌ب ۲۰۰* غ‌تو)، عابباس آباد (۱۰ک‌ق‌د ۴۵۰* مسیحی)، علم کندی (۴۲ک‌د ۴۶۰* ی‌تو)، علی آباد (۲۴ک‌گ‌د ۱۸۰* ی‌تو)، فیزیانه/ آ-ی (۳۰ک‌گ‌د ۳۵۰* ی‌تو)، قئینر (۱۶ک‌ق‌د ۹۵۰* ی‌تو)، قاسم آباد (۴۲ک‌ق‌د ۸۶۰* ی‌تو)، قالا عابباس آباد (۲ک‌د ۵۴۰* ی‌تو)،

قالا عضدیه (۸ک گ‌د ٭۱۰۷۰/ ی‌تو)، قالا نو کریم بَگ (٤۲ک گ‌د ٭۱۹۰/ ی‌تو)، قالا نورحیم خان (۲٤ک گ‌د ٭۵۰۰/ ی‌تو)، قانیارق/ قارنی یاریق آ-ی (۱۵-۱٦ک‌ق‌د ٭٤۲۰/ ی‌تو)، قایْیدان (۲۰ک گ‌د ٭٦۰۰/ ی‌تو)، قارابُنیاد (۳٦ک‌ب ٭۳۸۰/ ی‌تو)، قارابیات/ اسدآباد (۳٦ک گ‌د ٭۱۰۰)، قاراداش (۳۳ک گ‌د ٭۱٦۰/ ی‌تو)، قاراقایا/ محسن آباد (۳٦ک گ‌د ٭۱۱۰/ ی‌تو)، قوُش تپه (۳۹ک‌ق‌ب ٭۱۵۰/ غ‌تو)، قوُمارخان/ قامارخان (٤۸ک‌ب ٭۲۹۰/ ی‌تو)، قیشلاق (٤۵ک‌ق‌د ٭۱۰۰/ ی‌تو)، قیشلاق (۸ک‌د ٭۷۰/ غ‌تو)، قیشلاق ده زمان (۲۱ک گ ٭۱۷۰/ ی‌تو)، کؤهنه حصار (۲۸ک گ‌د ٭٤٦۰)، کارخانا (۲۸ک گ‌د ٭۲۱۰/ ی‌تو)، کَرَک (۲۸ک‌د ٭۵٦۰)، کِشْت باغ (٤۲ک‌ب ٭۲۲۰)، کمال صالح (٤۲ک گ‌د ٭۱۳۰/ ی‌تو)، کوْلرشته (۵۱ک گ‌د ٭۱۹۰)، کوْله جوُب (۳٦ک گ‌د ٭۵٦۰/ ی‌تو)، گئچیلوُ (۲٦ک گ‌د ٭۲۲۰)، گزْطاف/ آ-ی (۳۰ک گ‌د ٭۳۸۰)، گَلمه قارداش (٤۸ک‌ق‌د ٭۲۰۰)، گوُشه (٤۵ک‌ق‌د ٭۲۰۰)، گوُشه (٤۵ک گ‌د ٭۵٤۰)، گوّل بوُداق (۲٦ک گ‌د ٭٤۰)، گوّل تپه (۵۱ک‌د ٭۲۲۰)، گوّل زرد عبدی (۳۹ک گ ٭۳۷۰)، گوّل زرد مالمیر (۳٦کج ب، گوّلشن آباد (٤۲ک‌ق‌د ٭٤۷۰)، گوَنیستان (٤٤ک‌ب ٭۱۲۰)، لنجرود (٤۲ک‌ق‌ب ٭۲۱۰۰)، لوْزدَر/ آ-ی (۲۰-۲۳ک گ‌د ٭۱۱۰۰)، مالمیر (۳٦ک گ‌د ٭۱۵٦۰)، محسن آباد (۳٦ک گ‌د ٭۱۱۰)، محمود آباد (۲۸ک گ‌د ٭۲٤۰)، مروارید (۱۵ک‌ق‌ب ٭٦٦۰/ غ‌تو)، ملحمدَر (٤۸ک گ‌د ٭۳۰۰ تو)، موُچان (۳٦ک‌د ٭۱۰۷۰)، موروک (٤۲ک گ‌د ٭۲۲۰)، میان رود (٤۷ک‌ق‌ب ٭۱۷۰)، میصیرلو (۳۰ک گ‌د ٭۱۵۰)، نجف آباد (۳٦ک گ‌د ٭٤۵۰)، نظام آباد/ زردلک (٤۰ک گ‌د ٭۲۰۰)، نفوس ٭٤۸۰)، نَلخاس (٤۲ک گ‌د ٭٤۲۰)، نمک کور (۱۸ک‌ق‌د ٭۲۲٤۰)، نوُرآباد (۱۵ک گ‌د ٭۱۰۰۰)، نوُرین (٤۸ک‌ق‌د ٭٤٦۰)، نیازآغا (۳٦ک گ‌د ٭٤۲۰)، وَزْمیستان (۳٦ک گ‌د ٭٤٦۰)، یئنیستان (٤۲ک‌د ٭۳۰۰)،

آستانانین آغزیندا دوُرماق..astananın ağzında durmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاپ یاخین لاشماق.

آستانئیین..astaneyin [اؤزل‌آد] اَستانجین: میانا دا کند آدی {باخ: آس، آستانا}.

آستراخان‌بازار..astraxan bazar [اؤزل‌آد] آذربایجانین گد طرفینده بؤلگه آدی[۲٤۰].

آستروْفیزیک..astrofizik [آد، فرانسیزجا] گؤی فیزیکی بیلیمی (فا: ~).

آستروْلوق..astroloq [آد، فرانسیزجا] گوی بیلمنی (فا: آسترولوگ).

آستروْنات..astronat [آد، فرانسیزجا] اوُزای جی، اوُزای یولچوسو (فا: فضانورد).

آستروْنوم..astronom [آد، فرانسیزجا] اوُزای بیلمَنی، گؤی بیلیمجی‌سی (فا: ~).

آستروْنومیک..astronomik [آد، فرانسیزجا] گوی بیلیم ایله ایلگیلی (فا: ~).

آستما..astma [یو، طب] آسم: سوْلونوم اوْرقانیندا (آغ جیاردا) اوْلان خسته‌لیک "آسم خسته‌لیگی اولان" (فا: آسم).

آستیرخان‌خانلیغی..astırxan xanlığı [اؤزل‌آد] باخ: آلتون‌اوْردو خاقانلیغی[۲۰۹].

آستیغ..astığ [آد] آسیْغ: ۱-قازانج، یارار. ۲-قادین‌لارین باشلاری دالیندان آسیلان بزک (فا: آویز). {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ:آست}.

آستین..astin [آد] آشاغی، آلت، پالتار قولونون اوُج بؤلومو (فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، باخ:آست}.

آسخاناکِران..asxanakeran [اؤزل‌آد] آسخانا کیْران: آستارا بؤلگه-سینده شهر آدی[۲٤۰].

آس‌داشلاری..as daşları [اؤزل‌آد] باخ کیْغال قالاسی[٦٦].

آسدیرما..asdırma [آد] آسدیرماق ایشی.

آسدیرماق..asdırmaq [ائتد] آسماق‌ایشینی گؤردورمک {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ: آس}.

آسدیریلماق..asdırılmaq [بلسیزائیلم] آسدیرماق‌ایشی گؤرولمک(فا: آویزان‌شدن).

آسرا..asra [ظرف] اؤته قارشی طرف، ایله‌ری، آشاغی، آلت "آسرا گئچه: اوْبیری طرف، آسرا اوْز: قارشی یاخا" {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آسراغی..asrağı [ظرف] اؤنجه کی "آسراغی گوْن"، باخ: ایسراغا.

آسراق..asraq [اؤزل‌آد] حمایه، قوْروما[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آسری..asrı [آد] قافلان کیمی ایکی رنگلی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آسسی..assı [آد] آسیْ: یارار، چیخار {باخ: آسارماق؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آسفالت..asfalt [آد، یونانجا] نفت اؤرونو، قوم و داشلا دؤزه‌لن، خیاوان و یوللاری دؤشه‌مک اوْچون یارارلی ماده (فا: ~).

آسفالت‌لاما..asfaltlama [آد] آسفالت تؤکمه (فا: آسفالت کنی).

آسفالت‌لاماق..asfaltlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آسفالت تؤکمک (فا: آسفالت نمودن).

آسفالت‌لانماق..asfaltlanmaq [بلسیزائیلم] آسفالت تؤکولمک (فا:

آسفالت شدن).

آسفالتلی..asfaltlı [صفت] آسفالت تؤکولموش (فا: آسفالت شده).

آس‌غوُر..asğur [اؤزل‌آد] خزرتورک بیرلیگی ایچینده یئر آلان بیر بوی.

آسقی..asqı [آد، سوُمرجه ‹آزقو›] ۱-پالتار آسماغا یارایان آلَت. ۲-شالوار و اته‌یینده ساخلاماق اوچون چییین دن آسیلان ایپ. ۳-اؤزوم سالاماق اوچون یئره تاخیلان آغاج (فا: آویز). **hang thou**

آسقی‌لیق..asqılıq [آد] آوچی‌لارین بئللرینه تاخیلان‌آسقی، هرنوع ایش اوچون یارارلانیلان بوجور شئی (فا: کمربند شکارچی).

آسقیرتماق..asqırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] بیرینین آسقیرماسینا سبب-اوْلماق(فا: فس).

آسقیرتی..asqırtı [آد] آسقیرما، آسقیریق (فا: عطسه). **sneeze**

آسقیردیجی..asqırdıcı [صفت] آسقیردان، آسقیریق‌دوغوران(فا: عطسه‌آور).

آسقیرما..asqırma [آد] آسقیرتی (فا: عطسه). **sneeze**

آسقیرماق..asqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُرون گیجیک‌له‌نه‌رک آغیز و بوروندان یئهین هاوا بوْشالیب پوْسکورمک (فا: عطسه کردن). **to sneez** {دیوان لغات تورک و صحاح‌العجم ده ایشله‌نیبدیر ‹آسورماق›؛ آسقیرماق، اؤسکورمک، اوسدورماق، سس تقلیدی اولاراق یئلین ائشیگه پوْسگورمه سسیندن آلینمیشدیر[۶]}.

آسقیریش..asqırış [آد] آسقیرما، آسقیریق (فا: عطسه).

آسقیریق..asqırıq [آد، سن] آسقیرما، بورون گیجیک‌له نه‌رک آغیز و بوروندان یئهین هاوا بوْشالماسی (فا: عطسه). **sneeze**

آسقیریق اوْتو..asqırıq otu [آد، بیتگی] چوخ ایللیک، و ۱,۵ متر بوْیدا بیر نوع آسقیردیجی اولان اوْت (فا: نوعی گیاه).

آسقیریقلی..asqırıqlı [صفت] چوخ آسقیران (فا: عطسه کننده).

آسقیریقلی تیسقیریقلی..asqırıqlı tısqırıqlı [صفت] یاشلی و خسته‌یه دئییلن بیرسؤز.

آسقی‌لی..asqılı [صفت] آسقی‌سی اوْلان (فا: آویزدار).

آسقین..asqın [اؤزل‌آد] توْرکمن ائل‌لریندن بیر بؤلومو گئچمیش زامانلار ساوه بؤلگه سینه گلیرلر، اوْنلارین ایچینده بئش قارداش "آسقین، کئیف خان، خادیم، سوُرمانشاه و ذاکر شاه" آیری آیری کندلر و یئرلَشیم یئرلری قوراراق، آدلاری اهالی اوْچون منسوبیت آدی اوْلدو، آسقین ائلی ده بوُنلارین بیری سایبلیر[۹۸].

آسکاریدaskarid.. [آد، یونانجا] اینسان و حئیوان باغیرساغیندا یاشایان بیر آسالاق قوُردو (فا: ~).

آسگوْلو..asgülü [آد، بیتگی] رنگی آغ ویا ساری‌بیر چیچک (فا: گیاهی).

آسلاق..aslaq [آد، صفت] آسلاناراق (فا: آویزان). **suspended**

آسلان..aslan [آد، دیرگی] ۱-کدی گیللردن، ارکگی یَله‌لی، اتله بسله‌نن، آفریقا وآسیا گوْنتی اینده یاشایان بیرتیجی بیر حیئوان (فا: شیر). **lion**، **fekix** ۲-(مج)قوْچاق، ایگید. ۳-(گؤی‌ب) فلکی بوُرجلاردا یئنقج و باشاق آراسیندا‌کی بوُرج، زوْدیاکدا بیر بوُرج آدی (فا: نام برج فلکی اسد)، باخ: آرسلان {سوُمرجه‹آرو›؛ ت، سن ‹ارسلان›؛ اصلینده اَر سالان سؤزودور، البته لان اکی تورکجه حیوان آدلارینداً بوُلجا گؤرسه‌نیر}.

آسلان‌آغزی..aslan ağzı [آد، بیتگی] سیراجا اوْتلار سوْیوندان، توْرلو رنگلی و گؤزل قوْخولو چیچکلی، میمون گوْلو (فا: گل میمون). **antirrhinum. scr**

آسلان‌آیاغی..aslan ayağı [آد] گوْل‌لردن ساری قیزمیزی چیچک‌لی بیر چؤل بیتگی‌سی (فا: گیاه پای شیر). **alchemilla. ros**

آسلان‌اوْرکلی..aslan ürəkli [صفت] ایگید.

آسلان‌پایی..aslan payı [آد] اوْز پاییندان چوخ آلینان پای.

آسلان‌پنجه سی..aslan pncəsi [باخ] آسلان آیاغی.

آسلان‌جا..aslanca [ظرف] آسلان کیمی، ایگیدجه (فا: شیر وار).

آسلان‌سوولار..aslansovlar [آد، دیرگی] پیشیک سوولاردان بوتون اتجیل حیئوانلاری ایچینه آلان حیئوان سوْیو (فا: شیر سانان).

آسلان‌قالاسی..aslan qalası [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

آسلان‌قوُلاغی..aslan qulağı [آد، بیتگی] بیرساپ اوْستونده دوْزولو ساری ویا قیرمیزی چیچک‌لی اوْتسوْو بیر بیتگی (فا: نام گیاهی).

آسلان‌قوُیروغو..aslan quyruğu [آد، بیتگی] باللی بابالاردان، آجی نعناع، یئر پیراسی، حکیم‌لیکده ایشله‌نیر(فا: نام‌گیاهی). **leonurus**

آسلان‌لیق..aslanlıq [آد] ایگیدلیک، جسارت‌لی‌لیک (فا: دل و جرات).

آسلانتاش..aslantaş [اؤزل‌آد] آسلان کیمی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آسلی‌کیشی..aslı kişi [اؤزل‌آد] آسلی کئش: میانا دا کند آدی {۱-آس لارا عاید اکینچیلیک و داوارچیلیق ساحه سی۲-بؤلگه نین اصلی اکین یئری۲-آسلی کیشی‌یه عاید یئر، باخ: کئش}.

آسم..asm [باخ] آستما.

آسما..asma [آد] ۱-آسماق ایشی. ۲-آسیلمیش، آسیلی، بیریئردن آسیلان وساللانان هر شئی، پالتاری آسماغا یارایان شئی (فا: معلّق، آویز). **hanging pendant** ۳-آسماگیللردن داللاری دوُوار و چاردا‌ق اوزه رینه یاییلان بیتگی‌لره وئریلن عمومی آد.

آسماوْدا..asma oda [آد] تیکینتی و ساختمان‌لاردا ایکی قات آراسیندا بالاجا و آسیلمیش دام و دوُراجاق یئر (فا: بالکن طره دار).

آسماباخچا..asmabaxça [آد]، دایاق و دیرک اوسته اکیلن باغچا (اؤرنک: بابیل آسما باغچاسی) (فا: باغهای معلّق بابل).

آسمابیتی..asmabiti [آد، دیرگی] ائش قانادلی‌لاردان، آسما بیتگی لری اوْچون ضررلی، ساریمتیل بیر بؤجک (فا: فیلوکسرای مو). phylloxera vestatrik

آسمادیرک..asmadirək [آد] دال و دتاوانین دایاقلار ائشیگینده دایاقسیز بؤلومو، کوْنسول (فا: کنسول).

آسماق..asmaq [ل] ۱-سالاماق، یوکسک یئره ایلیشدیرمک (فا: آویزان نمودن). ۲-دار آغاجینا آساراق اؤلدورمک. ۳-یئمک و پیشیرمک اوچون قازانی اوْجاق اوستونه قویماق، قازان آسماق. to hang {دیوان لغات تورک ، سنگلاخ و صحاح العجم ده ایشله-نیبدیر}.

آسماقاپان..asmaqapan [آد] زنجیر ویا ایپله آسیلمیش قاپان نوعو (فا: قپان).

آسماقات..asmaqat [آد] باخ: آسما اوْدا.

آسما کسمه..asmakəsmə [اؤزل آد] ان قدیم عنعنه‌وی توی رقصلرینده بیریدیر. اونا گؤره بئله آد وئریلیب کی، موسیقی نین صدالاری آلتیندا گلینی بگین ائوینه گتیریرلر. گلینی مُشایعت ائدن قادینلار ایسه اونون قارشیسیندا اویناییرلار. رقصین تئمپی آرامدیر، بیر قدر موبالیغه لی، سیچراییشلی شکیلده دیر[۲۴۵].

آسماکؤپرو..asmaköprü [آد] ایکی باش دایاقلاردان باشقا دایاناق یئری اوْلمایان کؤپرو (فا: پل معلق). suspension bridge

آسماکیلید..asmakilid [آد]، آسیلی کیلید، آسیلی قیفیل (فا: نوعی قفل).

آسماگؤلو..asmagülü [آد، بیتگی] چارداغا ساریلان ویا کؤتوک حالدا اوْلان و اؤزوم وئرن بیتگی (فا: گل پروانش). vinca

آسماگیللر..asmagillər [باخ] آغی چیچگی سوولار.

آسمالی..asmalı [صفت] آسماسی اولان (فا: آویزدار).

آسمالیق..asmalıq [آد، صفت] ۱-آسما اوچون آیریلمیش یئر و شئی، آسمالیق آرموُد (فا: آویز). ۲-چارداق، چوْلوق، قمریه.

آسمان..asiman [آد، فا] گؤی (فا: آسمان).

آسمان‌بولاغی..asman bulağı [اؤزل آد] خالخال(ساباشی)، سقزده‌داغ-آدی، یاستیکند و تیکان‌تپه‌ده کند آدی {آسا+مان: آسلارا عاید}.

آسمان خراش..asiman xəraş [آد، فا] گؤی دلن (فا: آسمان خراش).

آسمانی..asimanı [صفت، فا] آچیق ماوی رنگینده، گؤی رنگینده (فا: ~).

آسملی..asmlı [آد، صفت] آسمی اولان (فا: آسمی). asthmatic

آسَمه چال..asəmə çal [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

آسوُ..asu [اؤزل آد] اوْلکر آت، چیْلقین آت، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

آسوُتای..asutay [اؤزل آد] اوْلکر آت، چیْلقین آت، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

آسوُدای..asuday [اؤزل آد] اوْلکر آت، چیْلقین آت، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

آسوده..asudə [آد، فا] دینج، قایقی‌سیز، آرخایین، راحات (فا: آسوده). well-to-do

آسوده چیلیک..asudəçilik [باخ] آسوده‌لیک (فا: آسایش).

آسوده حال..asudə hal [آد، صفت] دینج (فا: آسوده حال).

آسوده‌لشمک..asudələşmək [تاثیرسیز ائیلم] آسوده‌اوْلماق(فا: آسوده-شدن).

آسوده‌لیک..asudəlik [آد] دینجلیک، آرخایین لیق(فا: آسایش).

آسوُری‌لر..asurilər [اؤزل آد] آشورلار: آسوُر امپراطورلوغو ایندیکی عراق بؤلگه سینده م‌ق ۱۵۰۰-۶۰۷ ایللرینده قوُرولدو، بو قوم سامی قوموندان اوْلاراق، هیت و ایلام امپراتورلوغونو آرادان آپاریب‌لار و سونرالار ماد و اوْراراتولار طرفیندن آرادان گئدییلر، آسوری‌لرین بؤیوک شاهلاریندان حمورابی معروف اولاراق، باشکندلری نئینوا ایدی (ایندیکی موصول شهرینین یاخین‌لیغیندا)، آسوری‌لر دایما بوتون قونشولارینا (قوتتی، لوللوبی، کاسسی، اوْرارتو، میتانی یا هوری) ساواش حالیندایدیلار، اوْنلارین حکومتنی ۳ اصلی دؤره‌یه بؤلورلر(اسکی، اوْرتا، یئنی)، قدیم دؤور م ق ۱۵۰۰-۹۰۰جو ایللرده قرار تاپیر، اوْرتا دؤور م ق ۷۴۶ا قدر ادامه تاپیر و سوْن دؤور م‌ق ۶۱۲ده قوُرتولاراق قطعی شکیلده م ق ۶۰۵ده سوْنا چاتدی، آسوری‌لر اوْرتا دؤوره‌ده دفعه‌لرله ماد و اوُرارتو ویا خود آذربایجان بؤلگه‌سینه حمله ائتدیلر، اوْنلاردان قالان متعدد داشیازی-لارینداً بؤلگه نین بؤیوک گوْجلری ماد، اورارتو، ایشغوزلاردان آد آپاریللار و سوْنونداداً اوْنلارین ایش بیرلیگی‌ایله آرادان قالدیریللار، سوْن دؤره‌لرین شاه‌لارینی بئیله سیْرالاماق اوْلار: تیکلات پیله‌سر (م‌ق۷۴۶-۷۲۸)، شلم نصر(م‌ق۷۲۸-۷۲۲)، ۲جی سارقون (م‌ق۷۲۲-۷۰۵)، سناخریب (م‌ق۷۰۵-۶۸۱)، اسرحدون (م-ق۶۸۱-۶۶۸)، آشوربانیپال(م‌ق۶۶۸-۶۳۳)، سوْن اغتشاش و انحطاط دؤوره سینده اوْچ پادشاه دؤورو (م‌ق۶۳۳-۶۰۵)، م‌ق۶۱۲ده مادشاهی کیاکسار بوْتون بؤلگه خالق‌لارینین ایش بیرلیگی‌ایله آسور

امپراتورلوغونو یئنه‌رک همیشه‌لیک تاریخ صفحه سیندن سیلدیلر[۹۷]. [٤٧]. assyrian {گویا نئینَوا قازینتیلاریندا بیر داشیازیدا آثور/آسور/آشور کلمه سی دوْغو معناسینسیندادیر و محتملا آسور سؤزوده بو آنلامدا اولمالیدیر [١٦٤]}.

آسیبُولدوُ..asıbuldu [تاریخی اؤزل‌آد] آسیغ+بوُلدوُ؛ اوُیغور یازیْت-لاریندا بیر بگ آدی[۷].

آسیغ..asığ [آد] آسی، آسیْق: ۱-فایدا، چیْخار ۲-قیْرقیز- باغیْش اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. باخ: آسیْق.

آسیغ‌تارکان..asığtarkan [تاریخی اؤزل‌آد] آسیْتارکان: خزر خاقانلیْغی دؤنَمی بگی[۷].

آسیغتای..asığtay [تاریخی اؤزل‌آد] چنگیزخان'ین تورونو، مانقو خاقان'ین اوْغلو[۷].

آسیغتَکین..asığtəkin [تاریخی اؤزل‌آد] آسیغ‌تیگین: عاباسیلر دؤنَمی-موُصول‌والیسی‌تورک بگی[۷]. سلجوُقلو توُغروُل بگ دؤنَمی، بیربگ آدی[۷].

آسیغلی..asığlı [اؤزل‌آد] فایدالی، گرَکلی[۷].

آسیا..asya [اؤزل‌آد] یئر کوره سینین بئش آناقاراسیندان (قاره) بیری (فا: آسیا). asia {سوُمرجه ‹آسار›؛ بو کلمه آس قوْوم ایله ایلگی‌لی اوْلمالیدیر، باخ: آذربایجان، آز، آس}.

آسیاهوُنلاری..asyahunları [اؤزل‌آد] باخ: هوُنلار.

آسیاب..asyab [آد، فا› باخ: ازمک] ۱-دَیرمان (فا: آسیاب). آذربایجاندا یئر آدلاریندا آسیاب سؤزو دَیرمان کلمه سینی ترجمه ائده رک یازیلمیشدیر: اهر، کلئیبر (~ان)ده چای آدی.خالخال دا(~سر) داغ آدی.ساوه ده(~َک) کند آدی.

آسیان..asyan [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی.{باخ: آس / آز}.

آسی‌بولاق..asi bulaq [اؤزل‌آد] قوچاندا کندآدی.{باخ: آس / آست / آز}.

آسیرقال..asırqal [آد، بیتگی] بیر نوع آجی اوْت.

آسیستان..asistan [آد، فرانسیزجا] یاردیمجی، کؤمکچی.

آسیق..asıq [صفت] آسیْغ: ۱-سوْمورتقان. ۲-آسیلی (فا: آویز شده).

آسیْق .. Asık [اؤزل آد] تورْکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز، و قیْرقیز-تاقای-سان باغیْش-مونْقوُل بوْی‌لاریندا[۱۵۸-۸۱].

آسیلاجاق..asılacaq [آد] آسما (فا: آویز).

آسیلتاج..asıltac [اؤزل‌آد] اؤزوک قاشی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آسیلتی..asıltı [آد، فیز] چؤزوله‌مه‌ین‌ماده‌نین پارچاجیق‌لاری بیرمایع‌ده چؤکمه‌دن قاباقکی وضعیتی(فا: آمولسیون). emulsion

آسیلقان..asılqan [آد] آسقی سالاماق اوچون اولان هر شئی، پالتار آسیلقانی (فا: آویز). hanging

آسیلماق..asılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-(بل) آسماق ایشی گؤرولمک، قازان و یئمک قابی اوْجاق اوستونه قویولماق. ۲-(س) بیریئردن آسیلیب سالالانماق. (فا: آویزان شدن) ۳-دار آغاجینا چکمک له اعدام ائدیلمک.

آسیلمیش..asılmış [صح] آسیلی، آسیلان‌هرشئی (فا: معلّق). hanging

آسیلمیش آدام..asılmış adam [آد، بیتگی] ثعلب سوْولاردان، چیچک‌لری آسیلمیش و آدام کیمی گؤرسه‌نن، کؤکوندن ثعلب اله گلن بیر بیتگی (فا: زبان دراز). loroglosum

آسیلی..asılı [صح] ۱-آسیلمیش. ۲-(مج)بیرینین کؤمه‌یینه احتیاجی اولان، ناچار قالان، بیرینه باغلی اولان (فا: آویخته). suspension

آسیلی اوْلماق..asılı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر سببین نتیجه‌سی اولماق، بیر سبب له علاق دار اولماق.

آسیلی‌لیق..asılılıq [آد] بیرینین یاردیم و کؤمگینه باغلی اوْلما، ناچارلیق، باغلی‌لیق (فا: تأسی). to follow

آسیم..asım [آد] آسما ایشی (فا: آویز کاری).

آسیمپتوْت..asımptut [آد، فرانسیزجا] مُجانب، سوْنوشماز، توْخوشماز (فا: مجانب).

آسیم‌آسیم..asım asım [آد] آسیلی بیر وضعیتده "پاییز اوْلاندا رنگ به رنگ میوه‌لر آسیم آسیم اوْلوردو".

آسیم‌تاخیم..asım taxım [آد] قادین‌لارین تاخدیقلاری بزک اشیاسی.

آسیمیلاتوْر..asimilator [ل، آد] حاکم میلتین دیلینی و تؤره سینی زوْرلار اوْ بیری ملّت‌لره قبول ائتدیرن، بیر ملّتین وارلیغینی زوْرلا محو ایتمه یه چالیشان (فا: ~).

آسیمیلاسیون..asimilasion [آد، فرانسیزجا] اؤزونه بنزَتمه یا بنزَشمه و اوُیدورما معناسیندا بیر سؤز، آیری‌لارینین دیل و فرهنگینی مختلف طرفدارله آرادان آپاریب و اؤزگه فرهنگ و دیلی زوْرلا اونون یئرینه اوْتورْتما ایشی (فا: ~).

آسیمیله..asimilə [آد، فرانسیزجا] اوُیدورما، اریتمه (فا: ~).

آسیمیله‌ائتمک..asimilə etmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوُیدورتماق، آیری لارینین دیل و فرهنگ‌ینی مختلف طرفدارله آرادان آپاریب و اؤزگه فرهنگ و دیلی زوْرلا اونون یئرینه اوتورتماق (فا: آسیمیله کردن).

آسینتی..asıntı [آد] بیرایشی گئجیکدیرمه، یوباتما (فا: تاخیر).

آش..aş [آد] یئمک؛ سوُلو خؤرک، یارما و سبزی‌لرله پیشیریلن دوُرو و سوُلو یئمک‌لرین آدی (فا: آش). pilaw, soap {ت، گؤ: ۱-

یئمک. ۲-دمیر؛ بو کلمه آشاماق و ایچمک سؤزلری ایله ایلگیلیدیر، سانیلیرکی فارسجا آشامیدن فعلی‌ده بو سؤزه باغلی اولسون}.

آشا..aşa [آد] اؤته سی، آشیری (فا: ماورا) {گؤیتورک داشیازیلاریندا اؤته سینده انلامیندا گلیبدیر؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آش‌اوی..aş evi [آد] آش و یئمک دوزَلدیب ساتیلان یئر (فا: آشپزخانه). kitchen

آشاتاچای..aşataçay [اؤزل‌آد] هشتَری ده چای آدی.

آشاتماق..aşatmaq [ل] دوْیورماق، یئدیریب ایچیتمک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آشاج..aşac [آد] آش قابی، تنجَره، آشیج (فا: ظرف آش) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آشار..aşar [اؤزل‌آد] آشیلان سوُ و یئر، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آشاغی..aşağı [آد، صفت] ۱-پیرشئیین آلت طرفی؛ قارشی آنلامی: یوخاری؛ (فا: پائین). down ۲-دؤشوک، آلچاق، کؤتو، دَیری آز. ۳-آذربایجان'دا بیر سیرا یئر آدلاریلا بیرلیکده ایشله‌نیر(~آییْبلی، ~بیْزقوْو، ~بئیجَللی، ~قوشچو، ~اسکی‌پارا، ~یایجی، ~کؤنگوت، ~گَندوْو، ~گؤینوک، ~لکه‌تاغ، ~لَگَر، ~سیَیه‌کی، ~سوُررا، ~تالا، ~ توُله‌کران، ~ فَره‌جان، ~جوْره‌لی[۲۴۰]) {صح، ت‹آشاق›، سوُمرجه ‹آششا›، آشماق سؤزوندن آلینما کلمه‌دیر}.

آشاغی باش..aşağı baş [آد] آشاغی‌سَویه (فا: پائین دست). lower part

آشاغی بیتگی‌لر..aşağı bitgilər [آد، بیتگی] سو یوْسونلاری، گؤبه‌لک‌لر و قارا یوْسونلار کیمی سوُ انشیگینده چوخ قالامایان دامارسیز بیتگی‌لر (فا: گیاهان تک یاخته ای).

آشاغی داکی..aşağıdakı [عوضلیک] آشاغی‌دا اولان (فا: پائینی). lower

آشاغی دوْشمک..aşağı düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْزئیی و نئجه‌لیگی آشاغی دوْشمک.

آشاغی دوشمه..aşağı düşmə [آد] آشاغی یوْنه یئنمه(فا: کاهش) depression

آشاغی سالماق..aşağı salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آشاغی دَیره گتیرمک، اوُجوز لاتماق.

آشاغی لاتماق..aşağılatmaq [آد] آشاغی سالماق، آشاغی لاتماق ایشی.

آشاغی لاتماق..aşağılatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آشاغی سالماق، آشاغی یئندیرمک، آزالتماق، دوشورمک (فا: کاستن).

آشاغی لاشماق..aşağılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آشاغی یا دوشمک (فا: کاسته‌شدن). ۲-آلچاق‌لانما، تحقیرلنمه(فا: تحقیر شدن).

آشاغی لاما..aşağılama [آد] آشاغی لاماق ایشی (فا: تحقیر).

آشاغی لاماق..aşağılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] کیچیتمک (فا: تحقیر نمودن).

آشاغی لاییجی..aşağılayıcı [آد، دیل‌بیلیمی] کیچیلدیجی، آزالتیجی (فا: تحقیر کننده). derogotory

آشاغی‌لی یوُخاری‌لی..aşağılı yuxarılı [ظر] باخ: آشاغی یوخاری.

آشاغی‌لیق..aşağılıq [آد] کیفیتی دوْشوک، آلچاق و آشاغی اوْلما وضعیتی (فا: رذالت). meanness

آشاغی‌لیق دویقوسو..aşağılıq duyqusu [آد] بیرینین منلیگینی آشاغی، کیچیک و یئترسیز گؤرمه سی.

آشاغی یؤن..aşağı yön [آد] آشاغی باش (فا: پائین دست). lower part

آشاغی یوخاری..aşağı yuxarı [ظر، دا] آزچوخ، یاخلاشیق، اورتا دَیرله" آشاغی یوخاری ۲۰میلیون نفرسئچیمه قاتیلدیلار".

آشاق..aşaq [آد] آلچاق، آشاغی" ~کؤنوللو: متواضع، ~وارماق: متواضع اوْلماق، آشاقلیق: آلچاق گؤنوللولوک".{تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آشاگوْلو..aşagülü [اؤزل‌آد] شاماخی'دا داغ آدی(۷۹۸)[۲۴۰].

آشالیق..aşalıq [آد] یئمک اوچون حاضرلانمیش اوْلان شئیلر (فا: ملزومات آش).

آشام..aşam [آد] باخ:آشاما.

آشاما..aşama [آد] آشام:مرتبه، مرحله، درجه، دَیرین اؤلچوسو (فا: درجه). degree{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آشاماق..aşamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچمک، یئمک (فا: آشامیدن). to drink {بوکلمه گؤک‌تورک یازی‌لاریندا و دیواندا ایشله‌نیب و معناسی ایچمک و یئمک اولاراق کؤکو آش سؤزودور، فارسجا آشامیدن کلمه سینین‌ده کؤکو ساییلیر}. ۲-آشاماق۲(تاثیرسیز ائیلم) یئنمک، آلت اتمک {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آشامالار..aşamalar [آد] آشاما سؤزونون چوغولو (فا: مراحل). stages

آشان..aşan [اؤزل‌آد] ۱-آشماق'دان: عزیملی، اَنگل تانیْماز؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷]. ۲-اینسان آدی: آشانبای، آشانبوُغا، آشانتوُغرولُ. ۳-آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

آش‌اوجاغی..aş ocağı [آد] یئمک پیشیریب یوخسوللارا داغیتیلان یئر، آشخانا (فا: آشخانه).

آشبار..aşbar [آد] اوت و سامان کیمی شئیلری قاتاراق و ایسلاداراق حاضرلانان حئیوان یئمی (فا: نوعی علوفه). {دیوان لغات تورک

ده حئیوان یئمی معناسیندا گلیبدیر؛ باخ:آآش}.

آشباشی..aşbaşı [آد] آشین و پیلووون اوّستونه قوّیولان خوُروش (فا: خورشت).

آشپاز..aşpaz [آد، تو+فا] آشچی، آش و یئمک پیشیرن کیمسه (فا: طباخ). cooker

آشپازباشی..aşpazbaşı [آد] باخ: آشچی‌باشی (فا: آشپز باشی).

آشپازخانا..aşpazxana [آد] باخ: آشخانا، آش پیشیریلن اوْدا (فا: آشپزخانه).

آشپازلیق..aşpazlıq [آد] آشچی‌لیق، آشپازین ایشی، آشچی‌نین ایشی (فا: آشپزی). cooking

آش‌پیشیرمک..aşpışırmək [س، مج] (بیرینه) تله قوُرماق.

آشتابی..aştabı [اؤزل‌آد] کوُماربی افسانه‌سینده تانری آدی[۲۱۱].

آشتال..aştal [آد] آرتیق، دؤللویه یاراماییان قویون و مال {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آشتال›: اوْغول، بیرینین ان سوْن اوشاغی؛ باخ آش}.

آشچان..aşçan [اآ] آشیْچان: یئر آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آشچی..aşçı [آد] آش ویئمک پیشیرن، آشپاز (فا: آشپز). cooker

آشچی‌باشی..aşçı başı [آد] آشچی‌لارین بؤیوگو (فا: آشپز باشی). head-cook

آشچی‌لیق..aşçılıq [آد] یئمک پیشیرمه ایشی، آشچی اولما وضعیتی (فا: آشپزی، خوراک پزی) cookey

آشخانا..aşxana [آد] یئمک اوئی، آش اوئی (فا: آشپزخانه). dining-room, eating-house

آش‌دامی..aşdamı [آد] آش پشیریلن یئر.

آشدوُق..aşduq [آد] آشدیق: آشیلان، گئچیلن.

آش‌دوّیوسو..aşdüyüsü [آد] آش اوچون اولان دویو.

آشدی بولاق..aşdı bulaq [اؤزل‌آد] ساییین‌قالا'دا کند آدی {آشیلیب واریلان بوُلاق}.

آش‌دیبی..aş dibi [آد] قازماق، قازانین دیبینده قالانی.

آشدیرماق..aşdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] باخ: آچدیرماق.

آش‌سوّزن..aş süzən [آد] آشین سوُیونو سوّزمه‌یه یارایان سوّزگج، سوّزگج. colander, cullender

آشقار..aşqar [آد] ۱-قاتقی، بیر مادّه یه قاتیشان آیری مادّه ۲-(اآ)ساواش آتی، قوُیروق و یئله‌سی قارا، وُجودو قوُلا رَنگینده اوْلان آت[۷] {صحاح‌العجم ده: قیزیل یاللی آت آنلامیندا گلیبدیر؛ بو کلمه ده قار سؤزو قاریشماق فعل‌ینین کؤکو اوْلمالیدی}.

آشقارسیز..aşqarsız [صفت] ترکیبینده باشقا شئی اوْلمایان، (فا: خالص).

آشقارلی..aşqarlı [صفت] آشقاری اوْلان، ترکیبنه باشقا شئی قاتیلمیش اوْلان ماده (فا: ناخالص).

آش‌قاشیغی..aş qaşığı [آد] بیر نوع بؤیوک قاشیق.

آشقال..aşqal [ص] آشقار، یارارسیز (قویون)، آریق قویون، یارارسیز هرشئی (فا: آشغال). Garbage {آشقار› آشقال، باخ: آشقار، آش}

آشقال‌لانماق..aşqallanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یارارسیز اولماق (قویون) پوزولماق، جیرلاشماق (فا: آشغال گردیدن).

آشقین..aşqın [صفت] بللی بیرسوّره نی آشمیش، اؤته‌سینه گئچمیش، آشمیش، گچمیش، اؤتموش (فا: ردشده). ۲-(آ) مئلوْدی، نغمه[۷]. ۳-اینسان آدی: آشقیْنای، آشقیْنَر.

آشکار..aşkar [آد، فا] آچیق، آیدین، بللی (فا: آشکار).

آشکارا..aşkara [آد، فا] آچیقجا، آچیق آیدین، آپ آچیق، بللی (فا: ~).

آش‌کاساسی..aşkasası [آد] بیر نوع بؤیوک کاسا.

آشکئسا‌پا..aşkesapa [اؤزل‌آد] هیتیت‌لرده تانری آدی[۲۱۱].

آش‌گؤیو..aş göyü [آد] آش پیشیرمک اوْچون مختلف گؤیلر(تره/ سوْزو، جعفری، اسفناج، گشنیز)(فا: سبزی آش).

آشلاما..aşlama [آد] آشلاماق ایشی.

آشلاماق..aşlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آش وئرمک، یئمک وئرمک.

آشلانماق..aşlanmaq [بلسیزائیلم] آش وئریلمک، یئمک وئریلمک.

آشلاو..aşlav [آد، سن] حئیوانلارین سوُ قابی‌سی.

آشلوُن..aşlun [اآ، باخ: آشماق] اسکی تورک قادین‌لارینین آدلاریندان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آشلی..aşlı [صفت] مجازا چؤرک‌لی و اؤزگه‌لرینه یئتیشن آدام اوچون سؤیله نیر (فا: آدم نون بده).

آشلیق..aşlıq [آد] یئمک اوچون حاضر لانمیش و ساخلانمیش اولان شئی‌لر، آش ویئمک اوْچون یارایان هر شئی (فا: ملزومات آش). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر: تاخیل}.

آشماق..aşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر شئیین اوزه ریندن آتیلیب گئچمک، دیک بیر یئردن گئچمک. ۲-(مج) بیر انگل و چتین‌لیکدن گئچمک (فا: از مانعی رد شدن). ۳-چئوریلمک، ییخیلماق" یانی اوْسته آشدی". ٤-دؤزلمک، عمله گلمک، تامین اولونماق" امری آشماق، ایشی آشماق" to get across ٥-(تا) داشماق. ٦-ارکک حئیوان دیشی سینه مینمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آشمیش..aşmış [آد، صفت] چؤنموش، دؤنموش (فا: چپه). capsizing

آشنا..aşina [آد، فا] تانیش، دوست، یولداش. ۲-اوْیناش (فا: ~).

آشنابا‌ز..aşinabaz [صفت] تانیش باز، دوستباز (فا: آشنا باز).

آشنابازلیق..aşinabazlıq [آد] تانیش بازلیق، دوستبازلیق (فا: آشنا بازی).

آشناس..aşnas [اؤزل‌آد] خوارزمشاه شهرلرینده بیری.

آشناق..aşnaq [اؤزل‌آد] سالماس'داکند آدی {آش+ناق: کئچید}.

آشنالیق..aşinalıq [آد] تانیش‌لیق، یاخین‌لیق، دوست لوق (فا: آشنایی).

آشنوُ..aşnu [آد] آشنی: ۱-دان چاغی، سحر تئزدن، ۲-ازلی. ۳-قیز آدی (فا: نام‌دختر) {باخ: آچینماق}.

آشنی..aşnı [آد] باخ:آشنو.

آشوُت..aşut [آد] باخ:آشیْت.

آشوُر..aşur [صفت، مج] ایلماز، غیرتلی[۷] {آشیْرماقدان}.

آشوُرآدا..aşurada [اؤزل آد] خزر دنیزینین گونئی دوغوسونده بیر آدادیر و اهالیسی توْرکمندیر{گویا بورادا گوْمروک وئرگیسی آلیردیلار و مقداری کالانین اوْدا بیر اولاراق عربجه عشره سؤزونه باغلانارق عشر آدا آدلانیب و آشورآدا شکلینده یازیلیبدیر، البته بعضا قوندارما آد اولاراق آشورده یازیلار}.

آشوُش..aşuş [اؤزل‌آد] اوْشنویه‌ده‌چای و اوُرمیه‌ده‌چای و داغ آدی،

آشوُق..aşuq [اؤزل‌آد] ۱-آشیْق، آشمیش، گئچمیش ۲-توْلقا ۳-بابوُر خان'ین اوْردوباشی‌لاریندان؛ گؤی توْرکلر دؤنَمی کوْموتانی و چین ائلچی‌سی نین آدی[۷].

آشوْلا..aşula [آد] ۱-ایلماز ۲-سلجوُقلولار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

آشوْفته..aşüftə [صفت، فا] پریشان، دیدرگین (فا: پریشان).

آشوُر..aşur [اؤزل‌آد] بوشهر-کنگان کند آدی {آشیلان، کئچید}.

آشیْ..aşı [آد] ۱-آغاج پیوندی، جالاق (فا: پیوند درخت) ۲-واکسَن (فا: واکسن). vaccine ۳-تلقیح (فا: تلقیح). ٤-دری دابباغ‌لاماق اوْچون اوْنا ووُرولان ماده (فا: مواد دباغی).

آشیّ..aşı [اؤزل‌آد] بوشهر-اهرم دا کند آدی {آشیلان، کئچید}.

آشی‌گوْلان..aşı golan [اؤزل‌آد] بوُکان'دا کند آدی {گؤیه قوْوزانان اوُجا یئردن آشیلان یئر، کئچید}.

آشیْت..aşut [آد] آشوُت: ۱-آشیلاجاق یئر، بئل، گئچیت. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر ، ددەقورقوت‹آشوُت›، باخ: آشماق}.

آشیان..aşian [آد، فا] ۱-یوُوا، قوش یوواسی. ۲-(مج)بالاجا ائو (فا: آشیانه).

آشیانه..aşianə [آد، فا] ۱-یوُوا، قوش یوواسی. ۲-(مج)بالاجا ائو (فا: آشیانه).

آشیب داشماق..aşıb daşmaq [تاثیرسیز ائیلم] حدّیندن آرتیق اوْلماق، سوْن درجه چوخ اوْلماق، بوْل اوْلماق (فا: سرریز شدن).

آشی‌پیشمک..aşı pişmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشی بیتمک، بدبخت‌لیگه دوشمک.

آشی‌چی..aşıçı [آد] باخ: آشی لاییجی.

آشیرتماق..aşırtmaq [التدیرگن ائیلم] آشیرماق ایشینی گؤردورمک.

آشیرما..aşırma [آد] ۱-آشیرماق‌ایشی، آشیریلمیش. ۲-حمایل، آسقی، آشیرمالی " آسقی‌لی شالوار". " آشیرما آتش، آشیرما قاتار: چیینَدَن سالالانان فشنگ قاتاری" (فا: شمایل).

آشیرماآتش..aşırma atəş [آد] ساواش جبهه سینده بیر نوع آتشه توتما ایشی (فا: آتش تهیه).

آشیرماجی..aşırmacı [آد، مج] آیری‌سینا عاید اولان شئیی ایذین‌سیز اؤزونه چیخان (فا: کسی که مال دیگری را بالا میکشد).

آشیرماجیلیق..aşırmacılıq [آد] آیری‌سینا عاید اولان شئیی ایذین‌سیز اؤزونه چیخما ایشی.

آشیرماق..aşırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر شئیی آیری شئیین اوزه ریندن گئچیرمک " خوُرجونو آتین بئلینه آشیردی" (فا: رد نمودن). to throw over ۲-یئخماق، دئویرمک، چئویرمک بیرینین مالینی‌و پولونو یئمک ویا خرجله ییب داغیتماق " آشیریب یئره سالدی"، مجازا اَؤلدورمک معناسیندادا ایشله‌نیر " اوْوچولار دؤنن اوْچ جاناوار آشیردیلار". to overturn ۳-اؤزه‌ریندن آتماق، یاخا قوُرتارماق " طرفین ایشینی آشیردی". ٤-عُهده سیندن گلمک، حلّ ائتمک " بیرلیک اوْلماسا بوُ ایشی آشیرماق اوْلماز".

آشیرماقاتار..aşırmaqatar [آد] چیینَدن‌سالالانان‌فیشنگ‌قاتاری(فا: کمرفشنگ)

آشیرماقایش..aşırmaqayış [آد] بیر تکری فیرلاتماق اوْچون قاسناقدان گئچیریلَن تسمه (فا: تسمه).

آشیری..aşırı [صفت] ۱-گرکیندن چوخ و آرتیق (فا: افراطی). overheated ۲-اؤته سینده، اؤته ده. ۳-بیر سیرا سؤزلرله بیرلیکده اوْ کلمه‌نین اؤته سینده اوْلان شئی‌لره اشاره ائدیر، باخ: داغ آشیری، یوْل آشیری، اؤلکه‌لر آشیری، گوْن آشیری، واخت آشیری، دؤور آشیری، چای‌آشیری، دنیزآشیری (فا: ماورا) {باخ: آشماق}.

آشیری‌اوْلماق..aşırı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گرکیندن چوخ و آرتیق جوشماق (فا: افراطی شدن). to go to extremes

آشیریچی..aşırıçı [آد] بیرایشی گره‌یندن چوخ گؤرن (فا: افراط کار).

آشیری‌چیلیق..aşırıçılıq [آد] آشیری اوْلما (فا: افراط کاری).

آشیری‌کیچیتمه..aşırı kiçitmə [آد، دیل‌بیلیمی] بیر شئیی حدیندن آرتیق کیچیتمک (فا: تصغیر زیاد). extreme dimdnation

آشیریلماق..aşırılmaq [بلسیزائیلم] ۱-آشیرماق‌ایشی گؤرولمک. ۲-(س) مینمک "قاچا قاچ آتین اوْستونه آشیریلدی و گئتدی".

آشیری‌لیق..aşırılıq [آد] آشیری‌اولما (فا: افراط). encroachment

آشیریم..aşırım [آد] داغین بئلی، آشیلاجاق یئر (فا: دامنه کوه).

آشیرینتی..aşırıntı [آد، صفت] آشیریلمیش اولان.

آشیری‌یورد سئور..aşırı yurd sevər [صفت] آشیری حالدا یوردونو سئون (فا: میهن پرست افراطی) an over-fervent

آشی‌سیز..aşısız [صفت] آشی وورولمامیش، واکسن وورلمامیش (فا: بدون واکسن).

آشیشماق..aşışmaq [ل] حئیوانلار بیربیرینی آشماق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آشیغی آلچی دوُرماق..aşığı alçı durmaq [تاثیرسیز ائیلم] ماچاسی آلچی دوُرماق: ایشی راست گلمک، بختی آچیلماق.

آشیق..aşıq [آد] ۱-توْپوق سوّموگو، دیز قاپاق‌لاریندان چیْخان اوْیناق سومویو. ۲-(تا) آخینتی، جریان {ت، سن، صح، دده، آشماق سؤزوندن آلیناراق بدنده آشیلان و دؤنولن یئری گؤسته‌ریر؛ بو کلمه فارسجایا اشتق شکلینده گئچیبدیر[۱۰۵]}. ۳-آشیق۲(آد، ع‹باخ: عاشق) خالق، اوخویانی، اوخویوب چالان سازشاعری، عاشق (فا: عاشقهای آذربایجانی).

آشیق آتماق..aşıq atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آشیق اوْیناتماق.

آشیق آشیق..aşıq aşıq [آد] آشیق لا اویناتان اوشاقلار اویونو "آشیق آشیق اوْیناماق".

آشیق بوْیلو..aşıq boylu [صفت] چوخ بالاجا بویلو کیمسه.

آشیق‌ساياغی..aşıq sayağı [آد] عاشیق‌ساياغی: آشیق چالقی‌سیندا بسلنمیش بیر کیچیک چالقی تیکه‌سی، آشیق چالقی‌سیندا بیر آهنگ.

آشیق قوْز..aşıq qoz [آد] آشیق و قوْز ایله اوْیناتیلان اوُشاق اوْیونو.

آشیق‌لاماق..aşıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آشیق اوْلماق، سئودالانماق.

آشیقلی..aşıqlı [اؤزل‌آد] خانلار بؤلگه سینده کند آدی[۲۴۰].

آشیق‌لیق..aşıqlıq [آد] دیزین آشیق سومویو گیزلندیگی یئر. ۲-آشیق‌لیق۲(آد) عاشق‌لیق.

آشیقماق..aşıqmaq [ل] عجله ائتمک {آشماق فعلیندن؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آشیق هنگی..aşıq həngi [آد] باخ : آشیق ساياغی.

آشیلاما..aşılama [آد] واکسن وورما، آشیلاماق ایشی (فا: واکسناسیون). vaccination

آشیلاماق..aşılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آشی وورماق، آغاجا پیوند وورماق، جالاق لاماق، اینسان و حئیوانا واکسن ووُرماق (فا: واکسن زدن) to vaccinate against ۲-دری نی دابّاغلیق ائله مک (فا: دباغی کردن). ۳-بیر دوشونجه و فیکری آیریلارینا منیمسه مک و اؤیرتمک (فا: تزریق و تحمیل کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹آشلاماق›: پیوند وورماق}.

آشیلانماق..aşılanmaq [بلسیزائیلم] ۱-آشی و واکسن وورلماق (فا: واکسن زده شدن). ۲-جالانماق، پئیوند ووُرلماق (فا: پیوند زده شدن).

آشیلانمیش..aşılanmış [صفت] آشی ووُرولموش (فا: واکسینه شده).

آشی‌لانیمش دری..aşılanımş dəri [آد] دابباغلیق اولونموش دری (فا: چرم دباغی شده). leather

آشی‌لاییجی..aşılayıcı [صفت] آشی لایان، آشی ووُران (فا: واکسن زن).

آشیلماز..aşılmaz [صفت] چوخ‌اوجا، اوْزه‌ریندن گئچیلمز(فا: مرتفع). high

آشیلماق..aşılmaq [بلسیزائیلم] آشماق‌ایشی گؤرولمک(فا: رد شدن).

آشی‌لی..aşılı [صفت] آشی‌لانمیش، واکسن‌لنمیش(فا: واکسن‌زده‌شده

آشیم..aşım [باخ] آشیلما.

آشینا سوُ قاتماق..aşına su qatmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه دوُزاق قوُرماق، انگل تؤرَتمک.

آشینا..aşına [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک داستانلاریندا تؤرک آدلی ایگیدین، دیشی قوُرد ایسملی و آشینا آدیلا معروف اوْلان خانیمی و اوْندان وجودا گلن بوْیون آدی[۵۴]. باخ: آسئنا. {آس+آنا}.

آشینتی..aşıntı [آد] آشینما، آشینیم، سوّرتولمه، یئیینتی، استهلاک، چئشیدلی سببلرله توپراغین سورتولوب گئتمه‌سی (فا: فرسایش، سایش). erosion

آشیندیرماق..aşındırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی سورته سورته آرادان آپارماق، مستهلک ائتمک (فا: فرسودن). to wear

آشیندیریجی..aşındırıcı [صفت] آشیندیرماق‌اؤزللیگی اولان (فا: فرساینده

آشیندیریلما..aşındırılma [آد] آشیندیریلماق ایشی(فا: فرسایش).

آشیندیریلماق..aşındırılmaq [بلسیزائیلم] آشیندیرماق ایشی گؤرولمک (فا: فعل مجهولِ فرسایش دادن).

آشینما..aşınma [آد] آشینماق ایشی (فا: فرسایش).

آشینماق..aşınmaq [س، دده] بیرشئی سورتوله سورتوله آرادان گئتمک، دَیری آزالماق، توکَنمک، مستهلک اولماق (فا: فرسایش یافتن) {کلمه قورولوش جهتدن آشماق فعلینه‌بنزه‌مه‌سینه‌رغما ائشنمک‌فعلینین‌دَییشیمیدیر[۵]}.

آشینیم..aşınım [آد] اروْویزیون (فا: فرسایش). **erosion**

آشی‌ییجی..aşıyıcı [آد] باخ: آشی لاییجی.

آصف..asif [آد] (۱۳۴۹ه‍-۱۲۹۱)الحیدرآصف‌باکی‌لی‌شاعردیر[۱۱۷].

آصف‌لنبرانی..lənbərani asif [اؤزل‌آد] قاراباغ-لنبران(کند) شاعریدیر[۱۱۷].

آصلا..asla [ظرف، ع] هئچ بیر زامان، هئچ بیربیچیمده (فا: اصلا).

آصلان..aslan [آد] باخ آسلان.

آصلاندوز..aslanduz [اؤزل‌آد] بیله سوار دا یئر آدی(۱۲۰ک‌ق‌ب ۲۵*) {آصلان دؤزو[۱۵۶]}.

آصلانلو..aslanlu [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی {آصلان یئری}.

آغ..ağ [صفت] ۱-آغ بویاق و رنگ، قار و سوْت کیمی شئیلرین رنگی، قارشی آنلامی قارا، (فا: سفید). **white** ۲-توْر، هؤرگو، بالیق توْرو، هؤرومجک توْرو (فا: تور). ۳-(مج)دوزاق، تله (فا: تله). ٤-ایکی باجاق آراسیندا بوْشلوق (فا: خشتک). **(seat (of trousers** ۵-(مج)تمیز و آرین، سیخینتی‌سیز، دینج. ٦-گؤز بیگ‌ینده عمله-گلن آغیمتیل‌لکه (خسته‌لیک) "گؤزونه آغ گلیبدی". ۷-(اسکی)گوْموش ویا آغ مئتال دان کسیلمیش پارا و پول. ۸-(آ) دوْغوش، دوْغوم؛ یوْکسه‌لیش؛ پارلاقلیق؛ دئوینیم، حرکتلی‌لیک؛ (مج)ناموُسلوُلوق، عفّت و گوْوَنیرلیگین سَمبوْلو[۷]. ۹-بیر سیرا کلمه‌لرله ترس معنالی و بؤیوکلوک آندیران سؤزلر دوزلدیر "آغ انقلابچی: عکس انقلابچی، آغ یالان: بؤیوک یالان، آغ بؤهتان: بؤیوک بؤهتان". ۱۰-توْرکمن-اَرساری-اوْخ و توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].{ت، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، صح}.

آغ-..ağ [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱٤۰ آد سایماق اوْلار).

آغ-..Ağ- [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ئل، ئاجار، ئاَر، ئارسون، ئالپ، ئالْیم، ئباتوُ، ئباتوْر، ئباجی، ئبارس، ئبءا، ئبای/ ئبگ، ئبیکه، ئبیلگه، ئبنیز، ئبوُداق، ئبوْرا، ئبوُغا، ئبوُغرا، ئبوُلود، ئبیلَک، ئبییْق، ئپای، ئپوْلاد، ئپینار، ئتاج، ئتاش، ئداش، ئتان، ئدان، ئتانا/ ئدانا، ئتای، ئتکین، ئتَمیر، ئتوُران، ئتوُغ، ئتوْقان/ ئدوْغان، ئتوْلقا/ ئتوُلقا، ئتوْلو/ ئتوُلو، ئتوْلون، ئتوُمان، ئتوْن، ئتوْرک، ئتیموُر، ئچوُر، ئچوْماق، ئخاتوُن، ئخانیم، ئدوْرا/ ئدوُرا، ئدوُق، ئدوُران، ئدوْرو/ ئدوُرو، ئدوْروق، ئدوْغدوُ، ئدوْغو، ئدوْز، ئدی، ئدیلَک، ئاَرکه، ئسال، ئسان، ئسل، ئسوْل، ئسوْنا، ئسوْی، ئقاش، ئقانْیش، ئقوْجا، ئقوْچاق، ئقوُرد، ئقوُش، ئقوُل، ئقوْنقار، ئقیْر، ئقیْران، ئقیز، ئقیْلیچ، ئؤز، ئکؤنول، ئکوْر، ئگؤزه، ئگؤ گچه، ئگوْل، ئگوْج، ئموُت/ ئموُتلو، ئمینگ، ئناز، ئوْردوُ، ئوْزان، ئوْنال، ئایگید، ئیال، ئیْالپ.

آغ‌آپاغ..Ağapbağ [صفت] بوتون ایله آغ، لاپ آغ.

آغ‌آتماق..ağ atmaq [آد] بالیق‌توتماق‌اوچون دنیزه ویا چایا توْر سالماق.

آغ‌آسما..ağasma [آد، بیتگی] دؤیون چیچک‌گیللردن، داش‌قیران-لاردان، آغ‌چیچک‌لی، زینت‌اوچون‌باخجادا بئجه‌ریلن و میوه‌سی سپی‌جیلیکده ایشله‌نن بیر نوع سارماشیق؛ یابان آسماسی؛ مریم-آنا‌آسماسی(فا: فیل‌باهار) **clemtis vitalbu. ran** {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغ‌آغاج..ağağac [آد، بیتگی] قایین آغاجی جنسیندن بیرآغاج، گوْرکن گیللردن، تاختاسیندان یارارلانیلان قابیق‌لی نوْع (فا: سپیددار). **butula alba**

آغا..ağa [آد] ۱-آغابگ، بؤیوک قارداش. ۲-ارکک و کیشی‌لری چاغیرماق اوچون بیر عنوان. ۳-اوُلو کیشی، بؤیوک آداملارا دئییلن بیر سؤز، بؤیوک دین آداملارینا وئریلن آد (فا: آقا). **master** {بو کلمه چوخ اسکی اکه سؤزوندن آلینمیش کلمه‌دیر و چوخلو کلمه‌لرله کؤکداش ساییلیر: اگه منلیک، یئکه، خاقان› قاآن› آغاخان، کاکا› قاغا› قاغان› خاقان› آغاخان، اچه؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر و سوُمر دیلینده ده ‹آقا› شکلینده گلیبدیر}.

آغا-..ağa- [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اوْلار).

آغا..Ağa [اؤزل‌آد] اینسان آدی: ئبیر، ئبیکه، ئآتا، ئاتابای، ئتای، ئچوُر.

آغاائله مک..ağa eləmək [تاثیرسیز ائیلم] حدّیندن آشماق، افراطا وارماق.

آغاآغ قارایا قارا دئمک..ağa ağ qaraya qara demək [تاثیرسیز ائیلم] گرچه‌یی اوْلدوغو کیمی دئمک.

آغابابا..ağababa [آد] ۱-بابا ۲-عایله‌ده اَن یاشلی کیشی، بؤیوک بابا. ۳-یوْموُت‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان۳-کلبَجرده‌داغ‌آدی(۲۳٦۷)

آغاباجی..ağabacı [آد] بؤیوک قارداش، دایی و باشقا قوْهوملارین

خانیم‌لارینا حُرمت اؤچون وئریلن آد؛ اینسان آدی.

آغابالا..ağabala [آد] کیچیک آغا.

آغابانی..ağabanı [آد] یاشلی‌قادینلاراؤچون ناخیشلی بیر باش اؤرتوگو.

آغابگ..ağabg [آد] بؤیوک قارداش.

آغابَیگیم..ağabəyim [آد] آغابَییم: خانیملاراوچون بیر عنوان و آد.

آغابَیگیم‌آغا..ağabəyimağa [اؤزل‌آد] قاراباغین خانیم شاعرلر یندندیر[۵۲].

آغابَیگیم‌جاوانشیر..ağabəyim cavanşir [اؤزل‌آد] م۱۸جی یؤزیلده آذربایجان- قاراباغ شاعرلریندن اولاراق، توركجه شعرلری واردیر[۷].

آغابَیلیک..ağabəylik [ی آ] آغابَی اولما وضعیتی.

آغاپبا..ağapba [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {آیدین و ایشیقلی آپبا}.

آغات..ağat [اؤزل‌آد] آقات: ۱-ناموُسلو، کؤنوللو، عفّتلی ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قیپچاق خانلاریندان اوزبک خان'ین خانیمی[۷].

آغاج..ağac [آد] ۱-گؤوده‌سی قالین و یوْغون بیتگی (فا: درخت). tree ۲-دیرک، آغاج دان حاضرلانمیش "آغاج قاپی"؛ ۳-(اسکی)بؤیوک آرالیق‌لاری اؤلچمه بیریمی "بیرآغاج یاخلاشیق ٦ کیلومتردیر". ٤-گئچمیشده آرشین آغاجی اولاراق ٦٨ سانتی متر[۲۲۲]. {سوُمرجه ‹غیش›آغاش؛ ت‹یغاج›، صح، بو کلمه آغماق (یوخاری گئتمک) سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، هرچند اسکی سؤیله نیشی یغماق فعلینی نشان وئریر}.٤- رزن ده کند آدی. ٥-یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آغاج‌آتما..ağac atma [آد] ۱-اوُشاقلار ایچینده آغاجلا اوینانیلان بیر اویون آدی. ۲-گئچمیشده قویون ساتاندا سئچمه اولماسین دئیه آغاج آتیب داوارین بیرحیصّه سینی آییرما ایشی.

آغاج‌آری‌سی..ağac arısı [آد، دیرگی] دؤزگون قانادلی، قویروغوندا ایینه‌سی اولان ٤cm-٣بویدا آغاجا ضرر وئرن بیرنوع آری بؤجگی (فا: نوعی زنبور).

آغاج‌آغاجا قوْیماق..ağac ağaca qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] دالاشماق، چیرپیشماق.

آغاج‌آغاجا گلمک..ağac ağaca gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دالاشماق، چیرپیشماق.

آغاج‌آیاق..ağac ayaq [آد] ۱-آیاقلارینا آغاج تاخیب یئریین اوْیونباز. ۲-اوزون آدام، اوزون آیاقلی قوش.

آغاجا دؤنمک..ağaca dönmək [تاثیرسیز ائیلم] برکیمک.

آغاج‌ائشن..ağac aeşn [باخ] آغاج دلن.

آغاج‌اَبه‌کؤمه جی..ağac əbəköməci [آد، بیتگی] ابه کؤمه جی‌لردن بیر نوع اوْت، باخ: آغاج کؤمه جی. lavatere

آغاجاری..ağacari [آد] ۱-بیر تورک قومونون آدی. ۲-بهبهان شهری نین ۷۸ک.ق.ب طرفینده، ❊۱۸۰۰نفر نُفوسلو، مختلف قوملاردان‌بیر شهر آدی، مینوْرسکی بؤلگه آغاجری لرینین قیزیلباش طایفالارینا منسوب بیلیر {باخ: آغاجری}.

آغجاقوْیونلو ائلی..ağcaqoyunlu eli [اؤزل‌آد] بیر تورک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

آغاج‌اکنی..ağac akəni [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

آغاجان..ağacan [آد] ۱-آتا و یا بیر بؤیوگه حرمت اوچون وئریلن آد (فا: ~). dear

آغاج‌اوُغاج..ağac uğac [آد] آغاجلار و آغاج کیمی شئیلر.

آغاج‌اوْلماق..ağac olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئرده بیرینی گؤزلویه‌رک قالماق، آیاق اوسته قالاراق بکله مک.

آغاج‌اوْوان..ağac ovan [آد، دیرگی] آغاجلارین‌قابیغینی‌اوْووب-یییه‌رک‌اوْنا ضرر ووُران و قوُردجوغو اولان بیر بؤجک (فا: حشره چوبخوار).

آغاج‌اوْیما..ağac oyma [آد] بیر نوع اینجه صنعت اولاراق آغاجدان مختلف شئیلر دوزلتمه ایشی (فا: منبّت کاری).

آغاج‌اوْیماجیلیغی..ağac oymacılığı [آد] آغاج اوْیما ایشی (فا: منبّت کاری).

آغاج‌بالی..ağac balı [آد] اریک‌و قایسی کیمی آغاجلاردان‌سیزان صمغ.

آغاج‌بیتی..ağac biti [آد، دیرگی] یاریم قانادلی‌لاردان، بیتگی‌لر اؤزه-رینده یاشایان و سیچرا ییجی بیر بؤجک نوعو (فا: شپش درختی).

آغاج‌پوْسو..ağac püsü [آد] آغاج‌کؤپوگو: آغاج دان سیزان صمغ {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغاج‌تیکمک..ağac tikmək [تاثیرلی‌ائیلم] آغاج اکمک.

آغاج‌تیکیمی..ağac tikimi [آد] آغاج اکمه (فا: درختکاری).

آغاج‌جیق..ağaccıq [باخ] آغاشجیق.

آغاج‌چییه‌له‌یی..ağac çiyələyi [آد، بیتگی] گوْل گیللردن، تیکانلی بیتگی، بؤیورتلن (فا: تمشک). rubus idaeus

آغاج‌خان..ağacxan [اؤزل‌آد] ۱-آلتای‌لاردا آغاج‌و توْپراغی تمثیل - ائدن‌تانری[۲۱۱]. ۲-اینسان‌آدی.

آغاج‌دئشن..ağac deşn [باخ] آغاج دلن.

آغاج‌دالی..ağac dalı [آد] آغاج بوتاسی (فا: شاخه).

آغاج‌دلن..ağac dələn [آد، دیرگی] ۱-بؤجکلری تاپیب یئمک اوچون آغاجی اوْیان بیر قوش آدی (فا: دارکوب). woodpecker ۲-

یووا دوزَلتمک اوچون آغاجلاری اوْیان بؤجک، آغاج دئشن (فا: نوعی حشره) {صح، سن، ما}.

آغاجدوْغرایان..ağac doğrayan [صفت] آغاجلاری تاختالیق اوچون دوغرایان.

آغاجَری..ağacəri [اؤزل‌آد] آغاج‌اَری: ۱-آغاجَری تورکلری خزر قوْمونا منسوبدور و م٤٦٠جی ایللرده قافقازلارا کؤچه‌رک ساسانی‌لرله دؤشلرده شرکت ائدیبلر[۸]، قاراقوْیونلولار و صفویلر دؤنمی، حکومتی تشکیل وئرن بیرلیگین اصلی طایفالاریندان ساییلیردی، باخ: آجورلو. ۲-بو کلمه اوغوز سؤز ایله باغلی اولمالیدیر و معناجا اوغوز اینسانلارینی آندیریر، (اوْغوز+ اری› اوغوزاَری› آغازاَری› آغاجاری)، بوُ کلمه بعضی بیلگین‌لر طرفیندن اساطیری اینانج‌لارا باغلاناراق آغاج اَری شکلینده یازیلیر و معناجا آغاج‌لارا تاپینان اینسانلاری آندیریر؛ بعضی‌لریجه اوْنلار اوْرمانلیق بؤلگه‌لرده یاشادیقلاری اوْچون بوُ آدلا تانینیر[۲۰۹]، نئجه کی تورکلر ایچینده داغ‌اری، قوُم‌اری و یابان‌اری و بوُنا تای آدلارا راست گلمک اوْلور. ۳-آذربایجان تؤرکلری نین باغلی اوْلدوُغو اوْغوز اوْیماغْینین دیپ ددەسی[۷] (فا: ـ). ۵-تؤرک بؤلگه‌لرینده بیرچوْخ یئر آدی: بیناب، دیواندره، ساییق‌قالا، مراغا، هشتَری، تبریز و قئیدار دا کند آدی.

آغاجساقیزی..ağac saqqızı [آد، بیتگی] بیر نوع رئزین (فا: رزین).

آغاجسانساری..ağac sansarı [آد، دیرگی] بیر نوع سانسار martes

آغاجسوْغانی..ağac soğanı [آد، بیتگی] دنیز سوْغانی، زنبق گیللردن، توْخداج اوچون یارارلانان، چوخ ایللیک (فا: پیازعنصل). urginea maritima, ungerina trisphaera

آغاجسوْو..ağacsov [صفت] آغاجسی: آغاجابنزر، آغاج کیمی (فا: چوبی).

آغاجسی..ağacsı [صفت] آغاجسوْو: آغاجابنزر، آغاج کیمی (فا: چوبی).

آغاجسیز..ağacsız [صفت] آغاجی اوْلمایان (فا: بدون درخت).

آغاجقاقان..ağacqaqan [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن، آغاج قوردلاریلا گئچینن، دیمدیگی قمه بیچیمنده، دیلی اینجه، دیرناقلاری گوْجلو بیر قوش (فا: نوعی پرنده). picus

آغاجقاووْنو..ağac qavunu [آد، بیتگی] توُرونج گیللردن، تاج یاپراقلی، گوْی‌و پمبه رنگلی، ایری لیمونا بنزر میوه‌سی اوْلان ومربا (رچل) اوچون ایشله‌نن‌بالاک، توُرونج(فا: بالنگ) citrus medica{تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغاجقورباغاسی..ağac qurbağası [آد، دیرگی] قورباغا گیللردن ۳-۵cm بویدا بئلی آغاج یاشیلی رنگده، آغاجلارا دیرمانان قورباغا (فا: قورباغه درختی). hyla arborea

آغاجقوُردو..ağac qurdu [آد، دیرگی] آغاج‌لارلا بسله‌نن قوردجوقلارا وئریلن آد (فا: چوبخوار).

آغاجکؤپرو..ağac köprü [آد] آغاج دان دؤزلمیش کؤپرو (فا: پل چوبی).

آغاجکؤتوگو..ağac kötüyü [آد] آغاج گؤوده‌سی(فا: تنه) the trunk of tree

آغاجکؤمه جی..ağac köməci [آد، بیتگی] ابه کؤمه‌جی گیللردن بوْیو یوکسک بیر اوْت، ختمی گولو (فا: گل ختمی). alcea.mal

آغاجکه‌نگی..ağac kəpənəyi [آد، دیرگی] آغاجلارا ضرر وئرن بیر نوع کپه نک.

آغاجکسن..ağac kəsən [آد، دیرگی] زار قانادلی‌لاردان، قورتجوغو (لاروی) گوْل چیچک و تومورجوقلار اوْستونده یاشییان و یاپراق ییین، قارارنگلی بؤجک (فا: نوعی حشره). hyotoma

آغاجکؤپوگو..ağac köpüyü [آد] آغاج پوْسو: آغاج دان سیزان صمغ {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغاجکوْپه سی..ağac küpəsi [آد، بیتگی] باخ ختمی گولو، آغاج کؤمه جی.

آغاجکوْفو..ağac küfü [آد، بیتگی]، آغاجدا بیتن بازیت‌لی کوْفلره وئریلن آد (فا: نوعی قارچ).

آغاج‌لاشماق..ağaclaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغاج کیمی برکیمک (فا: چوب شدن). ۲-آغاجلا ووُروشماق (فا: همدیگر را با چوب زدن).

آغاج‌لاماق..ağaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آغاجلا دوناتماق و بزه مک ویا برکیتمک (فا: باچوب‌محکم کردن)۲-آغاجلا ووُرماق(فا: باچوب‌زدن).

آغاج‌لاندیرما..ağaclandırma [آد] آغاج لاندیرماق ایشی (فا: درخت کاری).

آغاج‌لاندیرماق..ağaclandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] بیریئری آغاجلی وضعیته گتیرمک (فا: درخت کاری کردن).

آغاج‌لاندیریلماق..ağaclandırılmaq [بلسیزائیلم] بیر یئر آغاجلی وضعیته گتیریلمک (فا: درخت کاری شدن).

آغاج‌لانماق..ağaclanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغاجلا دونانماق و بزنمک، آغاجلی اولماق، آغاج اکیلمک (فا: درخت کاری شدن).

آغاج‌لانمیش..ağaclanmış [آد، صفت] آغاج‌لی‌اولموش(فا: مشجر). planted

آغاجلی..ağaclı [صفت] آغاجی اولان و یا چوخ اولان (فا: مشجر).

آغاجلی داغ..ağaclı dağ [اؤزل‌آد] نمین ده داغ آدی.

آغاجلیق..ağaclıq [آد] آغاجی بول اولان یئر (فا: مشجر).

آغاجلیقلی..ağaclıqlı [آد] باخ: آغاج‌لیق.

آغاجمانتاری..ağac mantarı [باخ] آغاج کوفو.

آغاجموبیلیا..ağac mobilia [آد] آغاج و تاختادان دوزه‌لن موبیلیا.

آغاجمیناسی..ağac minası [آد، بیتگی] مینا چیچگی گیللردن، قیرمیزی موْرچیچکلی وبیر نوع بزک آغاججیغی (فا: شاه پسند درختی). lanana. ver

آغاجواری..ağacvarı [ظرف] آغاج کیمی، آغاجا اوْخشار.

آغاچا..ağaça [اؤزل‌آد] ۱-مَلیکه خان خانیمی ۲-آغجا، بیاضجا[۷].

آغاخان..ağaxan [آد] بؤیوک آدام، اوْغلان آدی، باخ: آغا+خان.

آغادا..ağada [اؤزل‌آد] سوُمرلرده یاغمور فیرتینا تانری‌سی و الینده ایلان اوْلاراق دنیز جاناواری شکلینده دیر[۲۱۱].

آغاداداش..ağadadaş [آد] بؤیوک قارداش دئییلن آد، گلین‌لرین بؤیوک قاینی‌لارینا حؤرمت اوچون وئردیکلری آد.

آغاداداش‌ثریا..süreyya ağadadaş [اؤزل‌آد] (۱۳۱۸ه-۱۲۶۶) باکی‌لی اوْلاراق، ۳۵ صحیفه‌لیک الیازما شعرلری قالمیشدیر[۱۱۷].

آغادایی..ağadayı [آد] بؤیوک دایی یا وئرلن آد.

آغار..ağar [اؤزل‌آد] ۱-بیر تؤرک‌طایفاسی اولاراق مانقیشلاق بؤلگه-سینده (خزر-گؤندوغان) یاشاییردیلار[۸۵]. ۲-آغیرباشلی، اوْتوُراقلی؛ کؤنول فَراحلیْغی؛ گؤیه یؤکسه‌لیش[۷].

آغاران..ağaran [صفت] اوُزاق دان گؤرولن پارلاقلیق.

آغارانتی..ağarantı [باخ] آغارتی.

آغارتدیرما..ağartdırma [آد] آغارتدیرماق ایشی.

آغارتدیرماق..ağartdırmaq [اتدیرگن ائیلم] آغارتماق ایشینی گؤردورمک (فا: سفید گردانیدن).

آغارتقو..ağartqu [آد] بیر نوع ایپک قُماش (فا: نوعی حریر) {ت: بوغدا شرابی؛ گؤ}.

آغارتما..ağartma [آد] ۱-قالای چیلیق (فا: سفیدگری). whitesmith's trade ۲-دووارین اؤزونو مرغوب گچله آغ و صاف وضعیته گتیرمه (فا: سفیدکاری). gatch-plastering

آغارتماق..ağartmaq [ل، سن] ۱-آغ رنگله بوْیاماق، آغ رنگه گتیرمک، آغ رنگ چکمک "دوُوارلاری آغارتماق". ۲-سؤرتوب تمیزله مک، سیلیب آغ ائیله مک، پاریلداتماق "قابلامانی و تاوانی آغارتماق". ۲-تیکینتی ایشلرینده دووارلارین اؤز لایینی (قاتینی) چکمک (فا: سفیدکاری کردن). to whitewaş ۳-سوْلدورماق، رنگینی قاچیرماق "پالتاری گؤنون آلتیندا قوْیوب آغارتماق". ٤-اؤزونو کؤچورمک (یازی)، تمیز یازماق "معروضه سینین اؤزونو اوْن بیر دفعه آغارتدی گئنه اؤره‌یی قیزمادی، [۱]". ۵-آشکار ائتمک، آچیب دئمک، بوُمعنا چوْخو منفی جُمله‌لرده آچیب آغارتماق شکلینده ایشله‌نیر "چوْخ ایسته‌دی آمما اوُتانجاغیندان آچیب آغاردانمادی"٦-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر" باش~، گؤزونو~، گؤز~، اؤزونو~".

آغارتمیش..ağartmış [اؤزل‌آد] ۱-ناموُسلو، دؤروست ۲-آلچاق کؤنوللو[۷].

آغارتی..ağartı [آد] ۱-سوتدن اله گلن اؤرون‌لر (فا: لبنیات). ۲-اوُزاقدان گؤرولن و سئچیله بیلن آغ شئی (فا: شبح). figure seen from a destance

آغارتیلماق..ağartılmaq [بلسیزائیلم] آغ ائدیلمک، آغارماق ایشی گؤرولمک (فا: سفیدکاری شدن).

آغارجا..ağarca [اؤزل‌آد] دره، ایْرماق[۷].

آغارجیق..ağarcıq [اؤزل‌آد] قزوین و رودبار دا داغ آدی.

آغاردیجی..ağardıcı [صفت، آد] آغاردان، آغارتماقلا مشغول اولان و اوُغراشان (فا: سفیدکار). gatch-plasterer

آغاردیلماق..ağardılmaq [بلسیزائیلم] آغارتماق ایشی گؤرولمک (فا: سفیدکاری شدن).

آغاردیلمیش..ağardılmış [صفت] اؤزونه آغ رنگ چکیلمیش، آغ رنگه بوْیادیلمیش، تمیزلنمیش (فا: سفیدکاری شده).

آغارلار..ağarlar [آد، دیرگی] تیخناز (دوْلو) گؤوده‌لری حالقاسیز، باشلاری کؤکس‌لریله بیرلَشیک، آغیزلاریلا آوی امَن هؤرومجک‌لر تاقیمی (فا: تیره ای از عنکبوتها) acarina

آغارماق..ağarmaq [س] ۱-آغ اولماق، آغلاشماق، آغ رنگ آلماق، قار یاغاراق یئر آغارماق" داغلارین باشی آغارير". ۲-آغ دوشمک (باش و ساچا)، بیاض لاشماق، قوْجالماق "تؤکلری آغارمیشدی" to turn white ۳-آیدین لانماق، تمیز لنمک، سیلینیب پاریلداماق "قابلار سؤرتولوب آغاردیلار". ٤-دان آتماق، شفق سؤکمک، سحر آچیلماغا باشلاماق، ایشیق لانماق "تئزدن آییلاراق اُفق‌لارین آغاردیغینی گؤردو". ۵-رنگی آتماق، سوْلماق، رنگی قاچماق "گؤندن پالتاریم آغاردی". ٦-اؤزونون رنگی قاچماق، قوْرخودان رنگی آتماق "رنگی قورخودان آغارمیشدی". ۷-یارا و چیبان چیرکله یئتیشمک "چیبانبن‌باشی آغاردی"۸-یئتیشیب واختی گئچمک "تاخیل آغارماغا باشلامیشدی" (فا: سفید شدن). to get brighter {سنگلاخ و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغارمیش..ağarmış [صفت] آغ‌اولموش، آغ‌رنگه‌چؤنموش(فا: سفید

شده).

آغاریشماق..ağarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغارماغا باشلاماق (فا: سفید شدن).

آغاریق..ağarıq [صفت] آغارمیش، رنگی سوْلموش (فا: سفید شده).

آغاز..ağaz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باشلانیش {فا›باخ: آغیز›آغاناماق› آخماق[۲۲۶]}.

آغازاده..ağazadə [آد] بگ اوغلو (فا: آغازاده). your son

آغازامان..ağazaman [اؤزل‌آد] شاماخی دا داغ آدی(۸۳۱).

آغاسوْی..ağasoı [آد] سوْیلو، آغا منیش، اوْغلان آدی.

آغاسی..ağası [اؤزل‌آد] ۱-آغاکیمی‌اوْلان، اوْغلان‌آدی ۲-قاجار دؤوروندە یاشایاراق (اوْنلو وزیر) تؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱]. ۳-خوی'دا (~کندی) کند آدی.

آغاش..ağaş [اؤزل‌آد] آغ+آش، حلال‌رزق؛ تؤرکمَنلرین یوْموُت اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

آغاشجیق..ağaşcıq [آغاج+جیق، آد] دال‌لاری قیسسا و چوخ اولان کیچیک آغاج، کوْل شکلینده اوْلان آغاج (فا: بوته، درختچه). shrub

آغاشچی..ağaşçı [آد] آغاج یئتیشدیرن، آغاج آلیب ساتما ایشی (فا: درختکار، چوب فروش).

آغاش‌چیلگی..ağaş çılgı [آد] باخ: آغاج چیلگی.

آغاشچی‌لیق..ağaşçılıq [آد] آغاج یئتیرمه‌ایشی(فا: درختکاری، چوبفروشی.

آغاشلیق..ağaşlıq [آد، صفت] آغاجلیق: آغاج‌بوْل‌اولان یئر(فا: درخت زار).

آغاعمی..ağəmi [آد] بؤیوک عمی.

آغاکیمی..ağakimi [ظرف] آغایاراشیرحالدا(فا: آقامنش)gentelmanly

آغالانماق..ağalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغا کیمی اولماق، بؤیومک(فا: آغا شدن).

آغالبای..ağalbay [اؤزل‌آد] محترم، سایقیْدَیر؛ ماناس داستانیْندا بیر بگ[۷].

آغالچای..ağalçay [اؤزل‌آد] توْووزدا چای آدی {چای آدی اولماغینا خاطیر اصلینده آغانچای اولمالیدیر و معناجا آغنایان و آشیب داشان چای دئمکدیر}.

آغالیق..ağalıq [آد] آغا اولما وضعیتی، بؤیوک لوق، باشچی‌لیق (فا: آغایی). mastery

آغالیق‌ائتمک..ağalıq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] یاخجی یاشاماق، کیبار و ایگید کیمی رفتار ائله مک و داورانماق (فا: آغایی کردن).

آغالی‌کند..ağalı knd [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

آغالیْن..ağalın [اؤزل‌آد] باخ: آغ+آلیْن(مج) دوْروست، ناموُسلو[۷].

آغامایلی..ağamaylı [اؤزل‌آد] ۱-آغام+آی'لی؛ اؤزبگلرین کوْنرات اوْیماغی اوُلوبابالاریندان ۲-آذربایجان'دا یئر آدی (آغامالی اوْغلو)[۲۴۰].

آغان..ağan [آد] ۱-آخان، آغنایان اوُلدوز (فا: شهاب). ۲- آغیْجی ۲-یوْکسه‌لن، یوُخاریلارا چیْخان[۷]. ۳-جوُلفا دا کند آدی. ۳-آغان-~(اؤزل‌آد) اینسان‌آدی: آغاناق، آغانالپ، آغانای، آغانبای، آغان-اَر/آغانَر، آغانسای.

آغاند..ağand [اؤزل‌آد] آغ‌آند، آکانت: عهدو پیمان، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آغانه..ağanənə [آد] عایله‌نین آغ‌بیرچک‌لرینه حُرمت‌اوچون وئریلن آد.

آغانوس..ağanus [اؤزل‌آد] لاچینده بیر کند و چای آدی {آغان سؤزیله ایلگیلی اولابیلیر و ز اکی چوخلوق علامتیدیر و معناجا چوْخ آشیب داشان و چوخ آغنایان دئمکدیر}.

آغاوْت..ağot [آد، بیتگی] بیر نوع خاشخاش {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغاوُلدوز..ağulduz [آد] چوبان اوُلدوزو.

آغاوْرک..ağürək [آد] آغ جیبار، اوْرک‌سیز.

آغاوْزلو..ağüzlü [صفت] ۱-اوزونون دری‌سی آغ اولان (فا: سفید چهره). acquitted ۲-سوُچسوز، گوْناهسیز.

آغای..ağay [آد] ۱-باخ: آغ+آی، آغ و آی کیمی گؤزل، قیز آدی[۷]. ۲-یئنی‌سئی تؤرکلرینده "خانیم‌افَندی" آنلامیْندا ایشله نیر.

آغایانا..ağayana [صفت، ظرف] آغاکیمی، چوخ یاخجی (فا: آقامنش). gentelmanly

آغایپک..ağipək [اؤزل‌آد] آغ ایپک کیمی اولان، قیز آدی (فا: نام-دختران).

آغایدین..ağaydın [اؤزل‌آد] اوْره‌یی پاک، اوْغلان آدی.

آغایرق..ağırq [آد] ایرقی‌آغ اولانلار(فا: نژادسفید) the white race

آغاییه‌سی..ağ iynəsi [آد] توْر توْخوماغا مناسب ایینه(فا: سوزن-توربافی).

آغبؤروْ..ağbörü [اؤزل‌آد] سلجوُقلو بگی(پوْرسوُق بگین اوْغلو)[۷].

آغبؤری..ağböri [اؤزل‌آد] سلجوُقلو بگی(پوْرسوُق بگین اوْغلو)[۷].

آغبابا..ağbaba [آد، دیرگی] داغلیق یئرلرده یاشایان، لئش له بسله‌نن، باش و بوینو چیپلاق، ایری، یئرتیجی بیر قوش (فا: نوعی

پرنده). vultur monachus

آغبابا گیللر..babagillər ağ [آد، دیرگی] گؤندوز ییرتیجی لاری نین آلت تاقیمی، قانادلاری گئنیش و بؤیوک اولان وایی اوچان قوشلاری ایچینه آلان بیر سوی (فا: تیره ای از پرنده ها).

آغباسماق..basmaq ağ [تاثیرسیز ائیلم] گؤزه آغ لکه دوشوب و گؤرمه یئتمه گین ایتیرمک.

آغباش..ağbaş [صفت، آد] ۱-باش آغارمیش، ساچلاری آغ اولموش، ۲-دؤروست، ناموسلو آدام. ۳-آغ باش کیشی، (مج) موللا، آخوند. white-headed ٤-نوقای خان لاریندان، قازاقلارین کئچی یؤز اویماغی دیب ددهلرینندن. ۵-اوغوزلاردان بیر طایفا آدیدیر، دوه چی رایونوندا بیر کند آدی[۲٤۸].

آغباش قوشو..ağbaş quş [آد، دیرگی] یازدا قطب بؤلگه لرینده و قیشدا ایلیق قیبی لاردا یاشایان بیر قوش، بالا دیمدکلی بیر نوع قاز، دنیز قازی (فا: نوعی پرنده). bemicla

آغباشلی..ağbaşlı [باخ] آغ باش.

آغباغیر..ağbağır [باخ] آغ جیبار.

آغباقلا..ağbaqla [آد، بیتگی] آغ باقلاگیللردن بیربیتگی، قورو باقلا (فا: لوبیای خشک).

آغباقلاگیللر..ağbaqlagillər [آد، بیتگی] باغلی توخوملو، ایکی چنک لی، آیری تاج یاپراقلی، چیچکلی بیتگی لر فامیلیاسی (فا: تیره ای از باقلاها) fhaseolus vulgaris

آغبال..ağbal [اؤزل آد] دورو وصاف، قیز آدی.

آغبالا..ağbala [اؤزل آد] دورو وصاف، قیز آدی.

آغباللی بابا..ağballıbaba [باخ] باللی بابالار (فا: گزنه سفید).

آغبالیق..ağbalıq [آد، دیرگی] خزر دنیزینده یاشایان بیر بالیق، گؤل و دنیزلره تؤکولن ایرماقلاردا یاشایان بیر نوع ایتی قیلچیق لی بالیق (فا: ماهی سفید). lucioperca

آغبالیق..ağbalıq [اا، خ] آغ قویونلولار دؤنمی بگ و کوموتان آدی.

آغبالیقجیل..ağbalıqcıl [آد، دیرگی] بیربالیق جیل نوعو، باتاق و گؤللرده یاشایان و لئیلک سولاردان بؤیوک وآغ رنگلی بیر قوش (فا: نوعی پرنده). egrettaalba

آغبایراق قالدیرماق..ağbayraq qaldırmaq [تاثیرسیز ائیلم] تسلیم اولماق ایسته مک.

آغبئس .. Ak-bes [اؤزل آد] قازاق کچیؤز-آلیموغلو-قاراساقای بوی لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

آغببک..ağbəbək [آد] گؤز ببگینده آغ بیر یارا دؤشن لکه.

آغبخت..ağbəxt [صفت] خوشبخت، آغ گونه چیخمیش.

آغبرگو..ağbərgü [اؤزل آد] باخ: آغ+وئرگی، فطرت، خوی، ایی-خویلو[۷].

آغبل..ağbəl [اؤزل آد] دؤروست، سؤزونه گؤوه نیلیر کیشی[۷].

آغبنک..ağbənək [آد] ۱-(آ، بی)آغجا، آرپا بیتگی سینده گؤرولن آغ نقطه لر شکلینده گؤبه لک خسته لیگی (فا: نوعی آفت غلات). pyrenophora ۲-(آ، طب) گؤزون پارلاق قاتیندا بیریارا سونجو قالان و گؤرمه یی آزالدان آغلیق، گؤز بنه ییننده دوشن آغ لکه (فا: آب مروارید).

آغبورا .. Ak-bora [اؤزل آد] قازاق-اورتایؤز-نایمان بوی لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

آغبورچاق..ağburçaq [آد، بیتگی] باقلاگیللردن بورچاغا یاخین بیر بیتگی جنسی(فا: خلر) lathyrus sativus.leg, orobus. leg

آغبوغدا..ağbuğda [آد، بیتگی] قوراق بؤلگه لرده بیتن بیر بوغدا نوعو (فا: نوعی گندم).

آغبیرچک..Ağbırçək [صفت] ۱-ساچی آغارمیش، یاشلی, قوجا. ۲-(مج)دونیا گؤرموش، یاشلی قادین، گؤرگولو قادین (فا: سفیدمو). grey-haired

آغبیرچکلی..Ağbırçəkli [صفت] باخ: آغ بیرچک.

آغبیرچکلیک..ağbırçəklik [آد] آغ بیرچک اولما، بؤیوکلوک، باشچی لیق.

آغبیغ..ağbığ [آد، بیتگی] بیتگی آدی(فا: سنبل هندی) nardus stricta

آغبیلک .. Ak-bilek [اؤزل آد] تورکمن-چاودور بوی لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

آغپاس..ağpas [آد، بیتگی] کلم، تورپ، شلغم، قارنا باهار و سیمیز اوتو گیللر کیمی بیتگی لرینین یاپراق و زوغ لاریندا یاشایان بیر گؤبه لک نوعو، تارلا گؤبه لگی، اوه لیک گؤبه لگی (فا: نوعی قارچ). albugo candida, agaricus

آغپول..ağ pul [آد] سکّه.

آغتاز .. Ak-Taz [اؤزل آد] قازاق-اورتایؤز-نایمان-سَمیزباقانالی بوی لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

آغتامات .. Ak-Tamat [اؤزل آد] آلتای تورکلری تئلئوت بوی لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

آغتَوره..ağ təvərə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {آغقویونلو[۸۸]، باخ: تَوره}.

آغتوت..ağtut [آد، بیتگی] آغ رنگده بیر توت نوعو (فا: توت سفید).

آغتورپاق..ağtorpaq [صفت] بیر نوع کیرئج لی تورپاق.

آغتوزلوجا..ağtozluca [آد، دده] آغ توزلو، دسته سی و توتاغی آغ، آغ توز سارینمیش (توز بیر چئشید آغاج قابیغی دیر).

آغتوُغای..ağtuğay [اؤزل‌آد] گنبد شهری‌نین یاخین‌لیغیندا مختوم قولونون مزاری اولان یئر، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغ‌تویون..ağtuyun [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا بؤیوک و ساکن تانری[۲۱۱].

آغ‌تَوره ..ağtəvərə [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {آغ+تَوره: اولو کؤچه‌ری}.

آغ‌تیکان..ağtikan [آد، بیتگی] عناب‌سوولاردان، چَودکلی، میوه‌سی بؤزوجو، آغ‌رنگده، حکیم‌لیک و بوْیاجیلیق‌دا ایشله‌نن، گئییک تیکانی (فا: خوشه انگور). rhamnus cathartica. rha

آغجا..ağca [آد، سن، صح، دده] آغچا: ۱-پول، پارا، کیچیک گؤموش پارا (فا: سکه). coin، copper ۲-اوْلدوقجا آغ. ۳-بعضی بالیق‌لارین اؤزه رینده اوْلان پارلاق پولجوق‌لار، پوُلجوق، پیلک (فا: پولک). ٤-آغ بنک.

آغجا–..-ağca [اؤزل‌آد] آغچا:اوغلان‌آدی: ـآلپ، ـبؤری، ـبارس، ـباغ، ـبای / ـبگ، ـبوْغا/ ـبوُغرا، ـاَر، ـقوجا، ـقوُل؛ قیز آدی: آغجا، ـقیز، ـسوُ

آغجا–..-Ağca [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٦۰ آد سایماق اوْلار).

آغجاآرمود..Ağcaarmud [آد، بیتگی] بیرآرمود نوْعو، اینجه قابیق‌لی، ساری، سوُلو و اتلی بیر آرمود نوعو (فا: نوعی گلابی).

آغجاآغاج..ağcaağac [آد، بیتگی] آغجا قایین، ایلیق اقلیملرده یئتیشن ٤۰ متر اوُزونلوغوندا، جوّت چنک‌لی، میوه‌سی یئل له سپیلن، تاختاسی ناجّارلیقدا یارارلانان، آغجا آغاج گیللردن (فا: اسفندان، افرا، آچ). acer {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغجاباخچا..ağcabaxça [آد، مج] آغ و گؤزل قادین.

آغجاباش..ağcabaş [آد، بیتگی] یاز آیلاریندا بیتن و آش پئنجَری کیمی ایشله‌دیلن بیر نوع جیْر بیتگی (فا: نام‌گیاهی).

آغجابَدی..ağcabədi [اؤزل‌آد] آذربایجان‌جمهوریتینده‌رایوْن آدی.

آغجاریش..ağcarış [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند و چای آدی {آغجا+اریش: اریشیلن و واریلان گؤزل یئر}.

آغجاسیز..ağcasız [صفت] آغجاسیز، پولو اولمایان.

آغجاقالا..ağcaqala [اؤزل‌آد] ۱-بو قالا اهر ورزقان یولوندا قرار تاپیب و اسلامدان قاباقکی دؤنملره عایددیر (فا: نام قلعه ای در آذربایجان). ۲-دده قوْرقود بوْی‌لارینداا بیر یئر آدی.

آغجاقاناد..ağcaqanad [باخ] میغ میغا (فا: پشه).

آغجاقاواق..ağcaqavaq [آد، بیتگی] باخ: آغ قاواق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آغجاقایین..ağcaqayın [باخ] آغجا آغاج.

آغجاقیز..ağcaqız [اؤزل‌آد] آغجاقیز کربلایی داداش‌قیزی نفت‌چالا لیدیر، اوْندان دوُیقولو و درین معنالی شعرلر قالیبدیر[۵۲].

آغجاگیللر..ağcagillər [آد، بیتگی] آغجا آغاج گیللر، جوت چنکلی‌لردن بیرفامیل (فا: افراییان). aceraceae

آغجالی..ağcalı [صفت] آغجاسی اولان، وارلی، پوللو (فا: پولدار).

آغجالیق..ağcalıq [آد] اینسان و حئیواندا ساچین و تؤکون غیر نورْمال آغارماسی.

آغجاماتان..ağcamatan [آد] باخ آغ مانان.

آغجامایا..ağcamaya [باخ] آغ مایا.

آغجان..ağcan [اؤزل‌آد] آغ و تمیز، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغجاواز..ağcavaz [صفت] آریق، رنگی سوْلموش.

آغجایئل..ağcayel [آد] آغ یئل، گونئی دوغودان اسن یئل.

آغجَبه..ağcəbə [اؤزل‌آد] بابیارس خان دؤنَمی کوْموتان آدی[۷].

آغجَریش..ağcəriş [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {آغجاریش}.

آغجیق..ağcıq [آد] ۱-خورما کیمی آغاجلاردا چیچک‌لرین دیییندە و چئوره سینده کی تئللی قین (فا: زایده ته شکوفه خرما). ۲-آغ تَهر، آغ کیمی.

آغ‌جیْوان اوْتو..ağcıvan otu [آد، بیتگی] مین بیر یاپراق (فا: بومادران هزار برگ) achillea mllefolium. com

آغ‌جییار..ağciyar [آد] کؤکس قفسینده سوْلونوم و نفس چکمه اورْقانی (فا: ریه، شش، جگرسفید).

آغ‌جییارلی‌لار..ağciyarlılar [آد، دیرگی] قاریندان باجاقلی، یومشاقجالاردان، تک جییارلا نفس (سوْلوق) آلانلار.

آغچا..ağça [آد] ۱-باخ: آغجا، آغ و پارلاق. ۲-پارا، پول. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آغ‌چاقیر..ağçaqır [آد، دیرگی] باخ: آغ‌دوْغان {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغچاقوْیونلو..ağçaqoyunlu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدرتوْرکلرینه‌باغلی‌بیر بوْی‌آدی، اوْنلاردان بیر اوْبا قاجار بیرلیگی ایچینده، آذربایجانا کؤچوب صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

آغچالار..ağçalar [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آغ+چالار، آغ و گؤزل خانیم[۷].

آغچالانماق..ağçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغ و پارلاق‌بنکلرشکلینه گلمک.

آغچالماز..ağçalmaz [اؤزل‌آد] باخ: آغ+چالماز (مج) یانیْق تَنلی خانیم[۷].

آغچالی..ağçalı [اؤزل‌آد] ۱-بوُ طایفا توْرکیه‌نین بوْزوق سیواس

بؤلگه‌لرینده یاشاییردیلار، صفوی‌لر دؤنمی بونلاردان بیر اوبا قاجار بیرلیگی ایچینده، آذربایجانا کؤچوب و صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵]. ۲-اینسان‌آدی، زَنگین، مال صاحبی[۷].

آغچام..ağçam [آد، بیتگی] ۱-بیر نوع چام آغاجی. ۲-(آ) چام آغاجی کیمی آغ و گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغچای..ağçay [اؤزل‌آد] آغ، دوُرو و آیدین اولان.

آغ‌چئک..ağçek [باخ] آچیق چئک.

آغچَری..ağçəri [اؤزل‌آد] آغاجَری: آبیک‌ین ۱۲ک. قوُزئی طرفینده کند آدی (غیر تورک).

آغ‌چؤپله‌مه..ağçöpləmə [آد، بیتگی] زنبق گیللردن، یاپراقلاری گئنیش و اوْزون، چیچک‌لری گؤزل بیر بزک بیتگی‌سی (فا: چوبلمه سفید). **veratrum album**

آغچوْرا..ağçora [آد] ۱-آغ+چوُرا، یاخشی روحیه‌لی، ساغلام روحلو، ۲-(تاریخی اؤزل‌آد)شامانیست گله‌نک‌ده ایی روُح و ایی-لیک پَریسی ۳-ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ، ٤-عُثمانلی-لارین سوْن دؤنَملرینده شرق تؤرک ائللریندن استانبوُل'ا گلن و تؤرکیه'ده کی " تؤرکچولوک " آخیْمینی باشلادان یازار و آیدین‌لاردان. ۵-اوْغلان آدی[۷].

آغ‌چوُواق .. Ak-çuvak [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-جیْریق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغ‌چؤرومه..ağçürümə [آد] کؤف و گؤبه‌لک‌نوعو(فا: سفیدک **powdery**

آغچی..ağçı [آد] آغ ایله بالیق توتوپ گئچینن آدام.

آغچیْستار .. Akçıstar [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری بَلتیر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغچیل..ağçıl [آد] آغارمیش، رنگی آتمیش (فا: سفید گونه) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغچی‌لیق..ağçılıq [آد] آغ ایله بالیق توتما (فا: ماهیگیری- با تور).

آغچیْن..ağçın [اؤزل‌آد] سؤزونه گؤوه‌نیلن، ساغلام کیشی‌لیکلی[۷].

آغخان..ağxan [اؤزل‌آد] ۱-گؤی‌تورک‌بؤیو‌ک‌تانری‌سینین دؤرد اوْغلوندان بیری(قیزیل‌خان، ساری‌خان، یاشیل‌خان)[۲۱۱]. ۲-شامانلاردا ایی‌لیک تانری‌سی ۳-آلتای داستانلارینداً بیر بگ آدی[۷].

آغ‌خردل..ağxərdəl [آد، بیتگی] حکیم‌لیکده ایچ سؤروجو اوْلاراق ایشله‌نن بیرخردل نوْعو (فا: نوعی خردل). **sinapis**

آغدا..ağda [آد، عربجه] قاناتیلیب‌غلیظ‌لنمیش مربا و بوُجورشئیلر.

آغدا چیچگی..ağda çiçəyi [باخ] چوُخا چیچگی، چوُخاچیچگی سوولار.

آغدار..ağdar [اؤزل‌آد] آلت‌اوست‌ائدن، اوْغلان آدی {تورکمنجه آغدارماق فعلی بیخماق و دَییشمک معناسیندادیر، غفاری}.

آغداری..ağdarı [آد] بوُغدا گیللردن بیر ایللیک ویا چوخ ایللیک اوْتسوو بیتگی (فا: ارزن سفید). **panicum miliaceum**

آغداش..ağdaş [اؤزل‌آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر. ۲-تیکینتی لرده یارارلانیلان بیرداش تؤرو (فا: نوعی سنگ). **white stone** ۳-گونئی آذربایجاندا ان آزی ٦٥ یئر آدیندا ایشله نیبدیر

آغداش–آیاق..ağdaşayaq [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-اؤتمیش-داشایاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغداغلات .. Ak-dağlat [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغدام..ağdam [اؤزل‌آد] ۱-آغ شین، قیز آدی (فا: نام‌دختر). ۲-رایوْن آدی. ۳-کلئیبر ده کند آدی.

آغدانا .. Ak-Tana [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْیْنلی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغداوشان..ağdavşan [آد، دیرگی] بیرجنس چؤل داوشانی، آدا داوشانی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغدریلی..ağdərili [صفت، آد] دری‌سی آغ اوْلان کیمسه (فا: سفیدپوست). **white-skinned**

آغدمیر..ağdəmir [آد] دؤیمه دمیر، اوْغلان آدی، باخ: آغ+دَمیر.

آغدَن..ağdən [آد، دا] بوغدا آرپایا دئییلن بیر آد، تاخیل.

آغدَنیز..ağdəniz [اؤزل‌آد] آنادولونون گؤنئی‌یندە اوْلان دنیزین آدی، باخ: آغ+دَنیز، (فا: دریای مدیترانه). **the white sea**

آغدوْنلو .. Ak-Tonlu [اؤزل آد] قیْرقیز-قاراتال-خیْتای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغدوْشمک..ağdüşmək [تاثیرسیز ائیلم] باشینا آغ لکه‌لر دوْشمک، باشی آغارماق.

آغدوْغان..ağdoğan [اؤزل‌آد] ۱-قارتال گیللردن بیردوْغان نوْعو، آغ سوْنقور. ۲-اینسان‌آدی، باخ: آغ+دوْغان.

آغدیرماق..ağdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آغماسیناسبب اولماق (فا: لغزاندن).

آغدیش..ağdiş [آد، دیرگی] بیرجنس سیچان.

آغراق..ağraq [اؤزل‌آد] یوْکسه‌لن، ایلَرله‌ین؛ خوارزم خانلاریندان جلال الدین شاه'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

آغروق..ağruq [آد] یوک، آغیرلیق (فا: بار) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آغری..ağrı [آد] ۱-ووُجوددا دوُیولان آجی و اینجیک، سانجی،

خسته‌لیک(فا: درد)pain ۲-اینجیک‌لیک، ناراضی‌لیق (فا: الم). {گؤ، ت‹آغریق› صح، بو کلمه آغماق "پوْزولماق، باشقالاشماق، دؤنمک"سؤزونه‌باغلیدیر}.

آغری‌آجی..ağrıacı [آد] آغیر یورقونلوق، بؤیوک آغری.

آغری‌آجی‌سیز..ağrıacısız [ظرف] عذاب‌سیز، آسانلیق لا.

آغریتماق..ağrıtmaq [ل، سن] آغریماسینا باعث اوْلماق، آغریماسینا یول آچماق (فا: بدرد آوردن).

آغریْتمیش..ağrıtmış [اا، مَج] آجی قوُوّته صاحب کیشی(تاریخی اؤزل‌آد) عاباسی خلیفه‌سی، المُعتمد دؤنَمینده والی اوْلان بیر توْرک بگی[۷].

آغری‌توْتماق..ağrıtutmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغری باشلاماق، سانجی و اذیت چکمک (عوموما دَوْغماغا یاخین).

آغریدیجی..ağrıdıcı [آد، صفت] آغریدان (فا: درد آور). painful

آغری‌سیز..ağrısız [صفت، ظرف] آغریمایان، آغری‌سی اولمایان، اینجیتمه ین (فا: بیدرد). painless

آغری‌سیزلاشدیرماق..ağrısızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آغریسیز وحیس‌سیزلشدیرمک.

آغری‌سیزلاشدیریجی..ağrısızlaşdırıcı [صفت] آغری یا قارشی دوُیوسوز و حیس‌سیزلشدیریجی. دوُیوسوز اتدن.

آغری‌سیزلاشدیریلماق..ağrısızlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] آغری یا قارشی دوُیوسوز و حیس‌سیزلشدیریلمک.

آغری‌سیزلاشدیریلمیش..ağrısızlaşdırılmış [صفت] آغری یا قارشی دویوسوز لاشدیرلمیش.

آغری‌سیزلیق..ağrısızlıq [آد] آغری یا قارشی دویوسوزلوق.

آغری‌سیزی..ağrısızı [آد] راحاتسیزلیق وئرن آجی.

آغریشماق..ağrışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده آغریماق (فا: باهم درد گرفتن).

آغری‌کسن..ağrıkəsən [آد، طب] آغری نی آرادان آپاران.

آغری‌کسیجی..ağrıkəsici [آد، طب] آغری نی آرادان آپاران.

آغری‌کسیمی..ağrıkəsimi [آد، طب] آغری‌نین آرادان گئتمه وضعیتی.

آغری‌لی..ağrılı [صفت] آغری‌سی، آغریان (فا: پُردرد). sore

آغریما..ağrıma [آد] ۱-آغریماق ایشی. ۲-(طب) مَمه‌لی حئیوانلاردا آسالاق کنه‌لرَدن گلن خسته‌لیک (فا: درد).

آغریما‌آسالاقلاری..ağrıma asalaqları [آد] آغریما خسته‌لیگی دوزلدن آسالاقلار.

آغریماز (باش)..ağrımaz (baş) [صفت] قایقی‌سیز باش، آغریمایان باش، آغری‌سی اولمایان (فا: بیدرد). painless

آغریماق..ağrımaq [س، سن] وُجودون بیر یئری اینجیمک و سیزلاماق (فا: دردکردن). to ache

آغریم‌اوْره‌ییمه..ağrım ürəyinə [ظرف] قارقیش و نفرت بیلدیرن بیر افاده.

آغرین..ağrın [صفت، سن، باخ: آغرینماق] آستا، یاواش (فا: آهسته).

آغرین‌اوْره‌ییمه..ağrın ürəyimə [ظرف] بیرینه مئهربیان چیلیقلا ویا عزیزله‌مه زامانی دئییلن بیر سؤز.

آغرینماق..ağrınmaq [تاثیرلی ائیلم] سوست لوق ائتمک (فا: سستی کردن).

آغرییان..ağrıyan [صفت] اینجیدن (فا: درد آور).

آغزار..ağzar [آد، طب] بالدیر اوْرقانلارینی اؤرتن زار.

آغزنبق..ağzənbəq [باخ] آغ سوُسن.

آغزوج..ağzuc [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.ابهر ده چای آدی.

آغزهیر..ağzəhir [باخ] بیاض زهیر.

آغزی..ağzı [باخ] آغیز.

آغزی‌آچیق..ağzı açıq [صفت] ۱-شاشقین، حئیران. ۲-آغزی‌باغلی اولمایان (فا: سرگشاده). open

آغزی‌آچیق‌آیران دلیسی..ağzı açıq ayran dəlisi [صفت] شاشیران، شاشقین، حئیران.

آغزی‌آچیق‌قالماق..ağzı açıq qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ شاشیرماق، شاشا قالماق.

آغزی‌آچیق‌لیق..ağzıaçıqlıq [آد] مایماق‌لیق، شاشقین‌لیق.

آغزی‌آچیلماق..ağzıaçılmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤیمه‌یه باشلاماق، دانلاماغا باشلاماق.

آغزی‌آیریلا (آچیلا) قالماق..ağzı ayrıla (açıla) qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] حئیرتده قالماق.

آغزی‌اوْدلو..ağzı odlu [صفت] چوخ هیسلی.

آغزی‌اوْینامای..ağzı oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیلر یئمک.

آغزی‌اَیری..ağzı əyri [صفت] آغزی‌نین بیچیمی دوز اوْلمایان.

آغزی‌ایله قوش توتماق..ağzı ilə quş tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] تئز باشا دوشن و زیرنگ اوْلان آدام حاقّیندا.

آغزی‌بوتؤو (بوتون)..ağzı bütöv (bütün) [صفت] سؤزونون اوستونده دوُران، سیر ساخلایان.

آغزی‌بوتؤولوک..ağzı bütövlük [آد] سؤزونون اوستونده دوُرما، سیر ساخلاما.

آغزی‌بورنو بیربیرینه قاریشماق..ağzı burnu birbirinə qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤتک بیه‌رک اؤزباشی یارالانماق.

آغزی‌بورنو دۆشموش..ağzı burnu düşmüş [صفت] یارارسیز.

آغزی‌بورنو یئرینده..ağzı burnu yerində [صفت] اولدوقجا گؤزل، یاراشیقلی.

آغزی‌بوش..ağzı boş [صفت] سؤز ساخلایا بیلمه ین، سؤزونون اوستونده دوُرمایان.

آغزی‌بوشلوق..ağzı boşluq [آد] سؤزونون اوستونده دوُرماما.

آغزی‌بیر..ağzı bir [ظرف] ۱-سؤزبیر، دیل‌بیر ۲-چیخاجاق یئری بیر اوْلان.

آغزی‌بیرلیک..ağzı birlik [آد] سؤز بیرلیگی، سؤزو بیر اوْلما.

آغزی‌پرتؤو..ağzı prtöv [باخ] آغزی یاوا.

آغزی‌پرتؤولوک..ağzı pərtövlük [آد] آغزی یاوالیق.

آغزی‌پوْزوق..ağzı pozuq [آد، صفت] سؤیوش ائدن، پیس دانیشان (فا: دهن دریده). loudmouthed

آغزی‌پوسته..ağzı püstə [آد] آغزی‌چوخ کیچیک.

آغزی‌پولاد..ağzıpulad [آد] آغزی کسرلی.

آغزی‌توربا دگیل کی بۆزولسون.. ağzı torba dəyil ki büzülsün [صفت] بیر دئدی قوْدو و شایعه‌نین قاباغینی آلابیلمه‌مه سینی آنلاتان بیر سؤز.

آغزی‌جیریق..ağzı cırıq [صفت] ۱-آغزی‌نین بیرطرفی یاریق و جیریق اوْلان. ۲-(مج)سؤز ساخلامایان، آغزی‌بوش.

آغزی‌دئییل..ağzı deyil [اؤنلم] باجارماز، ایشی دَییل.

آغزی‌داغینیق..ağzı dağınıq [صفت] آغزی‌بوش.

آغزی‌داغینیق‌لیق..ağzı dağınıqlıq [آد] آغزی‌داغینیق اولما.

آغزی‌دوُعالی..ağzı dualı [صفت] دایم دوُعا اوْخوماق لا مشغول اولان و اوُغراشان آدم.

آغزی‌دوْلودوْلودانیشماق(قونوشماق).. ağzı doludolu danışmaq (qonuşmaq) [تاثیرسیز ائیلم] هیجانلی دانیشماق.

آغزی‌دوْلو..ağzı dolu [صفت] سؤزلو و چوخ هیرسلی، آجیقلی دانیشان.

آغزی‌دیلی باغلانماق..ağzı dili bağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشاماز اولماق.

آغزی‌دیلی توتولماق..ağzı dili tutulmaq [تاثیرسیز ائیلم] شاشقینلیقدان دانیشاماز اولماق.

آغزی‌دیلی قوروماق..ağzı dili qurumaq [تاثیرسیز ائیلم] سوسوزلاماق.

آغزی‌سؤیوشلو..ağzı söyüşlü [صفت] آغزی یاوا.

آغزی‌سوْت ایییسی وئرمک..ağzı süt iyisi vermək [باخ] آغزی‌سوْت قوْخماق.

آغزی‌سوْت قوْخماق..ağzı süt qoxumaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی کیچیتمک اوچون ویا اوُشاق کیمی حرکت ائتمه‌سینه خاطر بوسؤز سؤیله نیر.

آغزی‌سوْروشمک..ağzı sürüşmək [تاثیرسیز ائیلم] چاشماق، یانلیش لیغا دؤشمک.

آغزی‌سولانماق..ağzı sulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] تاماه ائتمک، بیرشئیدن‌چوخ خوشلانماق.

آغزی‌سیخی..ağzı sıxı [صفت] آغزی‌برک، سیر ساخلایان.

آغزی‌قارا..ağzıqara [آد] ۱-قارا و کؤتو خبر وئرمکدن خوشلانان آدام، سَرت دانیشان، آجیْماسیز و حُکم ائدیجی دانیشان کیشی، قارا خبر وئرن کیمسه، (مج)چوخ پیس دانیشان، ایت کیمی هوروین. ۲-سلجوُقلولاردؤنَمی بگ و کوْموتان آدی.

آغزی‌قشنگ..ağzı qəşng [آد] آغزی قشَک:آغزی گؤیچک، بوْش بوغاز.

آغزی‌قوُروسون..ağzı qorusun [آد] (قارقیش)دیلی قوروسون، آغزی یانسین.

آغزی‌قوُروماق..ağzı qorumaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دانیشماقدان آغزی یورولماق.

آغزی‌قولاقلارینا یئتیشمک..ağzı qulaqlarına yetişmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سئوینمک.

آغزی‌قولاقلاریندا..ağzı qulaqlarında [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سئوینجک.

آغزی‌کؤپوک لنمک..ağzı köpüklənmək [تاثیرسیز ائیلم] جوشماق، هیرس لنمک.

آغزی‌کؤپوکلو..ağzı köpüklü [صفت] قودورقان، آزقین.

آغزی‌کسرلی..ağzı kəsərli [صفت] سؤزو گئچن.

آغزی‌کنتلی (کیلیدلی)..ağzı kənətli (kilidli) [صفت] سیر ساخلایان.

آغزی‌گئن..ağzı gen [صفت] آغزی‌ائنلی، آغیزلی.

آغزی‌گؤیچک..ağzı göyçək [صفت] بوْش بوغاز، آغزینا گلنی دانیشان.

آغزی‌گؤیچک‌لیک..ağzı göyçəklik [آد] بوش بوغازلیق.

آغزی‌گنگ..ağzıgəng [اؤزل‌آد] مامونیه دا کند آدی.

آغزی‌گوشک..ağzı gəvşək [صفت] سیر ساخلاماز.

آغزی‌گؤنه بوُراخماق..ağzı günə buraxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باشلی بوشونا بوراخماق" دفترخانانین آغزی‌گونه بوراخیب بیر یئره گئده بیلمز".

آغزی‌گؤنه قالماق..ağzı günə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشلی بوشونا و ییه‌سیز قالماق.

آغزین قایتارماق..ağzın qaytarmaq [تاثیرسیز ائیلم] گره کن جاوابی وئرمک.

آغزینا آتماق..ağzına atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته‌مه یرک بیر شئیی قاباغینا آتماق.

آغزینا آغیز وئرمک..ağzına ağız vermək [تاثیرسیز ائیلم] سسینه سس وئرمک، جوْشدورماق.

آغزینا آلماق..ağzına almaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤیله مک.

آغزینا آلماماق..ağzına almamaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزونو سؤیله‌مه مک.

آغزینا باخا قالماق..ağzına baxa qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزلرینه حئیران اولماق.

آغزینا باخدیرماق..ağzına baxdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو زوق ایله دینلتمک.

آغزینا بیر بارماق بال یاخماق..ağzına bir barmaq bal yaxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی شیرین سؤزلرله و کیچیک چیخارلارلا قاندیرماق.

آغزینا بیر سؤز قویماق..ağzına bir söz qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر سؤزو بیرینه قاندیرماق.

آغزینا بیر شئی قویماماق..ağzına bir şey qoymamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئی یئمه مک.

آغزینا دیل وئرمک..ağzına dil vermək [باخ] آغزینا آغیز وئرمک.

آغزینا ساغلیق..ağzına sağlıq [اؤنلم] آغزین وار اولسون.

آغزینا سوُ آلماق (گؤتورمک)..ağzına su almaq (götürmək) [تاثیرسیز ائیلم] سکوت ائتمک، سوْسماق.

آغزینا سوّموک آتماق..ağzına sümük atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی سوسدورماق و قاندیرماق.

آغزینا قوُرد دوْشمک..ağzına qurd düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دانیشدیریلماماق، ساییلماماق.

آغزینا قوْووت وئرن یوْخدور..ağzına qovut verən yoxdur [آتا سؤزو] اهمیت وئرن یوْخدور.

آغزینا کیرا ایسته مک..ağzına kıra istə mək [تاثیرلی‌ائیلم] دانیشماغا نازلانماق.

آغزینا کیلید تاخماق..ağzına kilid taxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دانیشماغینین قاباغین آلماق.

آغزینا گؤتورمک..ağzına götürmək [تاثیرسیز ائیلم] قیشقیرماق، باغیرماق.

آغزینا گلنی سؤیله مک (دئمک)..ağzına gələni söyləmək (demək) [تاثیرسیز ائیلم] برک دانلاماق، سؤیمک.

آغزینا لایییق..ağzına layiq [اؤنلم] دادلی ییه جگی بیرینه تعارف ائتمک اوچون دئییلن سؤز (فا: نوش جان).

آغزینا وورماق..ağzına vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزله توخونماق.

آغزیناباخماق..ağzına baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز اراده‌سی‌اوْلمایيب- اؤزگه‌سینه اوُیماق.

آغزیندا دیلی یوْخ..ağzında dili yox [صفت] مظلوم و عاجیز آدام حاققیندا.

آغزیندا گوَه‌له‌مک..ağzında gəvələmək [تاثیرلی‌ائیلم] آچیقجا سؤیله‌مه مک.

آغزیندان (چؤره‌یی) چیخارماق..ağzından (çörəyi) çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین حاقّینی یئمک.

آغزیندان بال تؤکولمک (آخماق)..ağzından bal tökülmək (axmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ شیرین دانیشماق.

آغزیندان چیخماق..ağzından çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر سؤزو ایسته‌مه‌دن سؤیله مک.

آغزیندان دوْشمه مک..ağzından düşməmək [تاثیرلی‌ائیلم] تیکرار ائتمک.

آغزیندان سوّت‌اییسی‌گلمک..ağzından süt iyisi gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] هَله‌اوُشاقدی، بؤیومه‌میش.

آغزیندان قاپماق..ağzından qapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر سؤزو مختلف یوللارلا بیریندن اؤیرنمک.

آغزیندان قاچیرماق..ağzından qaçırmaq [باخ] آغزیندن چیخماق.

آغزیندان قان قوخوماق (قوخماق)..ağzından qan qoxumaq (qoxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] داعوا آختارماق.

آغزیندان ووُرماق..ağzından vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دانیشماغا قوْیماماق.

آغزینی‌آچدیرماق..ağzını açdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشماغا باشلاتدیرماق.

آغزینی‌آچماق..ağzını açmaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

آغزینی‌آچیب گؤزونو یوممامق..ağzını açıb gözünü yummaq [تاثیرسیز ائیلم] آغزینا گله‌نی سؤیله مک.

آغزینی‌آرالاماق..ağzını aralamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین رأیینی بیلمه‌یه تشبّث ائله مک.

آغزینی‌آللـه یولونا آچماق..ağzını allah yoluna açmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیلنمک.

آغزینی‌اؤپه‌ریم..ağzını öpərim [اؤنلم] سئویندیریجی بیر سؤز سؤیله

دیگی اوچون دئییلن سؤز.

آغزینی‌ازمک..ağzını əzmək [تاثیرلی‌ائیلم] دؤیمک.

آغزینی‌اوْوماق..ağzını ovmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤیمک.

آغزینی‌اَیمک..ağzını əymək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یانسیلاماق. ۲-آغزینی باغلاماق اوچون ووُرماق، سوسدورماق.

آغزینی‌برک (سیخی) توتماق..ağzını bərk (sıxı) tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سیر وئرمه مک.

آغزینی‌بوْزمک (آغیز بوْزمک)..ağzını büzmək (ağız büzmək) [تاثیرلی‌ائیلم] ناراضی‌لیک ائتمک.

آغزینی‌پوْزماق..ağzını pozmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس دانیشماق.

آغزینی‌پیچاق آچماماق..ağzını pıçaq açmamaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزه گلمه مک.

آغزینی‌تمیز ساخلاماق..ağzını təmiz saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس سؤز سؤیله‌مه مک.

آغزینی‌توْپلاماق..ağzını toplamaq [تاثیرلی‌ائیلم] پیس و کؤتو سؤز دانیشماغی کسمک.

آغزینی‌توتماق..ağzını tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] پیس و کؤتو سؤز دانیشماغی کسمک.

آغزینی‌خئیره آچماق..ağzını xeyrə açmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخجی دانیشماق.

آغزینی‌داغیتماق..ağzını dağıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آرتیق اسکیک دانیشماق.

آغزینی‌ساخلاماق..ağzını saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشاماماق.

آغزینی‌سوْرومک..ağzını sürümək [تاثیرلی‌ائیلم] مُعیّن فیکیر سؤیله مکدن چکینمک.

آغزینی‌سوْلاندیرماق..ağzını sulandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغزینین سوُیونو آخیتماق، چوخ بیه ندیریب ایستَمک.

آغزینی‌قایتارماق..ağzını qaytarmaq ۱-کسَرین آغزینی برک بیر شئیه ووُروب کوْتلشدیرمک، ۲-لازیم جاوابی وئرمک.

آغزینی‌قوْخولاماق..ağzını qoxulamaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤز آلماق، سؤز اؤیرنمک.

آغزینی‌گؤیه آچماق..ağzını göyə açmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغزینا گلنی دئمک.

آغزینین‌پایینی وئرمک..ağzının payını vermək [تاثیرلی‌ائیلم] قارشیلیق وئرمک.

آغزینین‌دادی پوزولماق (قاچماق)..ağzının dadı pozulmaq (qaçmaq) [تاثیرسیز ائیلم] واریوخو الدن گئتمک، بؤیوک یوخسوللوغا ویا سیخینتی یا دوشمک.

آغزینین‌دادینی بیلمک..ağzının dadını bilmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیین ایییسینی و یاخجی‌سینی آنلاماق.

آغزینین‌دادینی قاچیرماق.. ağzının dadını qaçırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] واریوخونو الیندن چیخارماق.

آغزینین‌سؤزونو بیلمک..ağzının sözünü bilmək [تاثیرسیز ائیلم] دانیشارکن پیس سؤزلر ایشلتمَکدن چکینمک.

آغزینین‌سویو آخماق..ağzının suyu axmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ بیه نیب ایسته مک.

آغزینین‌سوُیونو آخیتماق..ağzının suyunu axıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] برک تاماها سالماق.

آغزینی‌بابانا قویماق..ağzını yabana qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش بوش دانیشماق.

آغزینی‌یوْخلاماق..ağzını yoxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] امتحان ائله مک.

آغزینی‌یوْرماق..ağzını yormaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش یره دانیشماق.

آغزینی‌یومماق..ağzını yummaq [تاثیرسیز ائیلم] سوسدورماق.

آغزیوار دیلی یوخ..ağzıvar dili yox [آد] آغیزیندا دیلی یوخ، ساکت آدامدیر.

آغزیوای..ağzıvay [صفت] عاجز، جسارت‌سیز.

آغزیوایلیق..ağzıvaylıq [صفت] عاجزلیک، جسارت‌سیزلیک.

آغزیهئیوه ره..ağzıheyvərə [صفت] آغزی یاوا.

آغزیهاوادا..ağzıhavada [تاثیرسیز ائیلم] اطرافیندان خبرسیز.

آغزیهده‌لی..ağzıhədəhli [آد، صفت] آغزی یئللی.

آغزییئللی..ağzıyelli [صفت] یئکه یئکه و هده قوْرخو ایله دانیشان.

آغزییاریق..ağzıyarıq [صفت] دوداغیندا یاریق اولان کیمسه.

آغزییاستی..ağzıyastı [آد، صفت] هر ایکی طرفی یاستی اولان قازما و کولونگ نوعو.

آغزییانماق..ağzıyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] خئییر گؤرومه مک.

آغزییاوا..ağzıyava [صفت] عاجز، جسارت‌سیز، سؤیوشکن، هرزه دانیشان (فا: بددهن). scurrilous

آغزییاوالیق..ağzıyavalıq [آد] سؤیوشکن‌لیک هرزه دانیشما.

آغزییئرتیق..ağzıyırtıq [صفت] سیر ساخلامایان، بوش بوغاز.

آغسئل..ağsel [اؤزل‌آد] باخ: آغسل.

آغ‌سؤیود..ağsöyüd [آد] سؤیود گیللردن‌بیر سؤیود نوْعو (فا: سپیددست).

آغسا..ağsa [آد] باخ: آغماق، یوْکسه‌لن، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آغسار..ağsar [آد] باخ: آغماق، یوْکسه‌لن، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آغساری..ağsaray [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

آغ‌ساچلی..ağsaçlı [صفت] ساچی آغارمیش(فا: سفیدمو) grey-haired

آغساری..ağsaray [اؤزل‌آد] آغ و تمیز ائو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغ‌سارماشیق..ağ sarmaşıq [آد، بیتگی] ائورن‌گؤلو، مینقوُلاج و آغ-آسما دئییلن بیر نوع سارماشیق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغ‌ساققال..ağsaqqal [آد] آغ ساقال، بیرکند و یا بیرائلین بؤیوک سؤز بیلَنی، ساققالی آغارمیش (فا: ریش سفید). grey-haired

آغ‌ساققال..ağsaqqal [اؤزل‌آد] آغ‌سَققل:اوُرمیه'ده کند آدی.

آغ‌ساققاللیق..ağsaqqallıq [آد] ۱-قوجالیق. ۲-باش چیلیق، بؤیوکلوک.

آغ‌ساققاللیق ائتمک..ağsaqqallıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] باشچی‌لیق-ائتمک، بؤیوکلوک‌ائتمک.

آغسال..ağsal [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۱۹۲٤)[۲٤۰].

آغ‌سالوُر..ağsalur [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوّزیلده، اوُلویؤروک تورکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

آغساماق..ağsamaq [س] چیخماق، یوّکسلمک، آغماق ایسته‌مک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آغسای..ağsay [اآ] ۱-بیر یئر آدی. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سایقی، قازاق خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آغستافا..ağstafa [اؤزل‌آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

آغ‌سروی..ağsərvi [آد، بیتگی] تاختالیق اوچون یارارلی، آچیق قهوه رنگلی بیرآغاج (فا: نوعی سرو). thuya occidentalist

آغسوُ..ağsu [اؤزل‌آد] ۱-داغ تپه‌لردن آخیب گلن قار و یاغیش سوُلاری. ۲-آغ باسما، گؤزه گلن آغ. ۳-رایوْن آدیدیر. ٤-خالخال و ماکی دا چای آدی.

آغ‌سوُسن..ağsusən [آد، بیتگی] آغ سوسن گیللردن، زینت بیتگی‌سی اوچون یئتیشدیریلن، چیچگی دیش و اوّز شیشی توخدامیندا ایشله‌نن، آلماشیق یاپراقلی، ساپین ایکی طرفینده قارشی‌لیقلی یوخ، بیر هم بیر یوخ یاپراقلاری اولان بیتگی (فا: سوسن سفید). lilium candidum

آغ‌سوّسنبر..ağsüsənbər [باخ] آغ سوسن.

آغسوُنقوُر..ağsunqur [اآ] ۱-بیر قوُش آدی (فا: شاهین سفید)، ۲-آغ سوْنقور کیمی اولان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتان آدی. ۲-اوْرخان بگ دؤنَمی عُثمانلی بگ‌لریندن ۳-آغ‌هوُنلار دؤولتی خانلاریندان {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغ‌سوُنقورلار..ağsunqurlar [اؤزل‌آد] بؤیوک سلجوقلو دؤولَتی ضعیفلر کن یاریم قرن حُدودوندا آذربایجاندا آغ‌سوُنقورلولار و همده ائدنیزلیلر حکومت ائتدیلر، سوْنرا ائلدنیزلیلر آغ‌سوُنقورلولارا مسلط اوْلاراق بوّتون بؤلگه‌نی اله گئچیردیلر، عرب روادی‌لریندن اوْلان "احمدیل ابن ابراهیم وهسودان" مراغا و باشقا شهرلرده حاکم اوْلدو، احمدیل هـ۵۱۰ دا اسماعیلی فدایی‌لرینین تئروروُنا قُربان گئتدی و یئرینه کؤله‌مَنی آغ‌سوُنقور اوْتوردو و اوْدا هـ۵۲۷ده اسماعیلی‌لر طرفیندن اؤلدورولدو و اوْغلو نصرالدین‌ارسلان آبا خاصبَگ و سوْنرادا اوْبیری اوْغلو فلک‌الدین یئرینه گئچدی بوُ دؤنم ائلدنیزلی شاهی محمدجهان پهلوان، تبریزی اله گئچیره‌رک باشکند ائتدی (هـ۵۷۰)، و آغ‌سوُنقورلولار یالنیز مراغا و سایین قالا دا و بعضا موقتی حالدا اطراف شهرلرده حؤکوم سوّروردولر، شاهلاریندان ارسلان آبا'نین اوْغلو کؤرپه ارسلان'ا اشاره ائتمک اوْلار، گنجه‌لی نظامی هفت پیکر کتابی‌نی کؤرپه ارسلانا سوُنموشدو، آغ سوُنقورلولارین سوْن قادین شاهی ائلدنیزلیلر کیمی خوارزمشاه‌لیلارا یئنیلدی (م۱۱۲۵) بوُ قادین جلال‌الدین‌ین حرمینه تاپشیریلدی(ائلدنیزین نوه‌سی اوْلان آتابگ اؤزبگین اوْغلو خاموش-آتابگین‌قادین ایدی)[۸].

آغ‌سوُوار..ağsuvar [اؤزل‌آد] آغ هونلاردا بیر خاقان آدی [٥٤].

آغ‌سوُواق..ağsuvaq [باخ] آغ مالا.

آغسوّیروّک..ağsüyrük [اؤزل‌آد] کیچیک‌خان‌ین‌خانیمی[۷].

آغسوّیَک..ağsüyək [اؤزل‌آد] کیچیک‌خان‌ین‌خانیمی[۷].

آغ‌سینک..ağsinək [آد، دیرگی] اؤزللیکله پامبوق‌لارین اوّزه رینده اوّره ین و اوْنلارین اؤزسوُیونو امکله قوُروماسینا سبب اوْلان بیر سینک نوْعو (فا: نوعی مگس).

آغَش..ağəş [اؤزل‌آد] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی {آغاج}.

آغشامان..ağşaman [اؤزل‌آد] شامانیست گله‌نک‌ده، ایی روُحلارلا ایلگیله‌نن و ایلیشکی‌یه گیرَن قام[۷].

آغشت..ağəşt [اؤزل‌آد] کرج ده چای آدی.

آغشوُر..ağşur [آد] آقچوُر:توّرکمن گؤکلن‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[۷].

آغ‌شوُر .. Ak-Şur [اؤزل آد] توّرکمن-گؤکلَن-سَنریک بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغشوُرای..ağşuray [اؤزل‌آد] باخ: آغ+شوْرای / چوُرای[۷].

آغشیرای..ağşıray [اؤزل‌آد] باخ: آغ+شوْرای / چوُرای[۷].

آغشین..ağşin [اا، صفت] آغ رنگی اوْلان وآغ رنگه بنزر، باخ: آغ بنیز، قیز آدی (فا: سفید).

آغشین‌لیک..ağşinlik [آد] آقشین اوْلما وضعیتی (فا: سفیدی).

آغ‌صفت..ağsifət [آد، صفت] صفتی آغ رنگده اولان.

آغ‌صوْفی..ağsofu [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

آغ‌طبقه..ağtəbəqə [آد] گؤز ببک اطرافیندا اولان بؤلوم (فا: شبکیه).

آغ‌قاباق..ağqabaq [آد] بیر نوع قاباق.

آغقارا..ağqara [اؤزل‌آد] ضدّلرین بۆتونلوگو[۷].

آغ‌قارامان..ağqaraman [آد] بیر قویون نوعو.

آغ‌قاریشقا..ağqarışqa [آد، دیرگی] دۆز قانادلی، ایستی بؤلگه ده یاشایان، بیتگی‌لره ضرر وئرن قاریشقا (فا: نوعی مورچه). **tremitis**

آغ‌قاریشقالار..ağqarışqalar [آد، دیرگی] آغیز پارچالاری ایی گلیشمیش، ایری باشلی بؤجک‌لر توپلولوغو (فا: مورچه ها) **termitis**

آغقاش تۆرکمنلری .. akkaş [اؤزل آد] سوُریه تۆرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

آغ‌قالا..ağqala [اؤزل‌آد] ۱-گُلستان اوُستانی شهرلریندن: ش ۱۳۸۵ ده گنل‌لیکده ۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، بوُ شهر تۆرکمن شهری ساییلیر {بو یئرین آدی فارس راسیستلری طرفیندن پهلوی دؤنَمی، قوندارما آد اولاراق، پهلوی‌دژ قویولموشدور}. ۲-آغ‌قالا بؤلگه‌سینده تۆرکمن کندلری : اسلام آباد؛ آغ‌aq (۳ک‌گ *۳۵۰)، آغ‌تَکه خان؛ آغ دَگَش/ آغ‌تکش (۱۶ک‌ق‌د *۴۵۰)، آغ قبیر (۴ک‌ب *۳۵۰)؛ آغیْرگئش/ ی؛ آغیْزبیر/ آقزبیر؛ آنبار اوْلوم؛ آنبارتپه؛ آتاآباد (قوْ: عطاآباد)؛ امین آباد؛ اوْنق‌ییْلقی/ اوْنوق ییْلقای؛ اوْچ تپه؛ باغاشیخ‌موسی؛ باغایوْلماسالییان؛ بَهَلْکَه **bəhəlkə** (~شیخ‌موسی-~بایرام آخوند-~داشلی) (۳۲ک‌ق‌د *۸۰۰)؛ بَدراق‌مُلا (۳۵ک‌ق‌د *۵۲۰)؛ تازاآباد؛ گَمیشلی‌ییْلقی(جامیشلی)؛ پیرآغاج؛ پیرواش/ آ-ی؛ جَماران؛ چین-سَبیلی/ سَن‌سَبیلی؛ حبیب ایشان؛ حیدرآباد؛ حیووْلی **hivoli**/ خیووْلی؛ خوْجاتوْپ؛ داز (۱۲-۲۴ ک‌د *۳۰۰۰)، دَلیجه؛ دۆگونچو (۳ک‌گ *۱۵۵۰)؛ سالاق‌ییْلقی؛ سیدلر؛ سیْغیردیلی/ سقردیلی؛ شیْخ تپه؛ شئبدالی‌باغ/ شفتالی‌باغ؛ شوُرحیات حاجی‌قارا؛ صَحْنه/ آ-ی (۹-۶ک‌گ‌د *۲۱۰۰)؛ طعنه (۱ک‌د *۸۰۰۰)، عُثمان‌آباد؛ قالاجیق؛ قانقیْرما؛ قُربان آباد (۱۱ک‌گ *۲۰۰)؛ قَرناس (۱۴ک‌ق‌د *۱۵۰)، قَرَنجیک پوُراَمان؛ قاراتپه؛ قاراداغلی؛ قارای‌دۆیوجو (۲۷ک‌ق‌د *۱۰۰۰)(قوْ: گری‌دوجی)؛ قوُشجان/ قوُشجان‌آباد؛ قیْزیللی؛ کَسَلْخه (۲ک‌ب *۱۱۰۰)، کوُرد کندی/ تور؛ گؤگ‌تپه؛ محمدآباد/ آ-ی؛ محمدآلوُق/ ممدالیْق (۳ک‌د *۱۰۵۰)؛ میرزاعلی ییْلقی؛ نصرت‌آباد؛)، نصرکان؛ یامپی **yampı**؛ ییْلقی **yılqi** (۱۲ک‌د *۲۰۰۰)؛ یوْلماخندان (۵ک‌د *۵۲۰)؛ یوْلماسالیان(قاسم‌آباد~-شیخ‌آباد~)؛

آغ‌قان..ağqan [آد،] ۱-لنف، باخ: آغ+قان ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) تۆرکمَنلرین یوُموُت اوْیماغی اوُلوبابالاریندان.

آغ‌قانادلی..ağqanadlı [صفت] قانادلاری آغ اولان.

آغ‌قان‌یانقی‌سی..ağqan yanqısı [آد، طب] آدئنیت (فا: نوعی مریضی).

آغ‌قاواق..ağqavaq [آد، بیتگی] یاپراق‌لارینین آلتی آغ بیرقاواق نوْعو، آغ قابیق‌لی و دال‌لاری یوخاری قالخان سؤیود گیللردن (فا: سپیدار). **populus alba. sal**

آغ‌قوْر..ağqur [آد] ایشیق ساچان قوْر و قیزارمیش پارچاجیق‌لار.

آغ-قوْنقوُر .. Ak-Kongur [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

آغ‌قوُرد..ağqurd [آد، دیرگی] آلما و اریک کیمی یئمیش آغاجلارینا ضرر وئرن بیر قوُرد (فا: نوعی آفت درختان میوه).

آغ‌قوُزولو..ağ quzulu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یۆزیلده، اوُلویؤروک تورکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

آغ‌قوُش..ağquş [باخ] آتماجا.

آغ‌قویروق..ağquyruq [آد، دیرگی] بیر نوع گؤورچین {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغ‌قوْیونلولار..ağqoyunlular [اؤزل‌آد] قوُروجوسو: قوُتلوق اوْغلو قارایوْلوک (ایلیگ) عثمان‌بگ؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۳۵۰-۱۵۰۲؛ حاکمیت یئرلری: قافقازلار، شرقی‌آنادولو، خزر و هیند دنیزلری آراسی و عراق؛ آغ‌قویونلولار آنادولودایکن مرکزلری دیاربکر اوْلوب، م۱۴۶۷ده جهانشاه (قاراقویونلو پادشاهی) اوُزون حسن یوُردونا آخین ائتدی، بوُ آرادا جهانشاه تانینمایان بیر عسگرین طرفیندن اؤلدورلدو، بوحادثه بیر امپراتورلوغون چؤکمه‌سینه و اوْ بیری‌نین دوْغولماسینا سبب اوْلدو، جهانشاهین اوْغلو حسنعلی و عسگرلری مرندده مغلوب اوْلدو و اوْنون یاردیمینا گلن تیموریلردن ابوسعیدده مغلوب اوْلوب اؤلدو، م۱۴۷۰ده آغ قویونلو امپراتورلوغو قورولدو، اوُزون حسن تبریزی پایتخت ائتدی، تاریخچیلر اوزون حسن‘ه "سلطانِ عادل" لقبی وئرمیشلر، اوزون حسن اکینجی، صنعتکار و تاجرلر اوْچون "قانون نامه" ویا "حسن پادشاه قانونلاری" نی چیخارتدی، بو زاماندا ابوبکر تهرانی آغ قویونلو تاریخینین چوخ قسمینی اوزون حسن‘ین آغزیندان ائشیده‌رک یازمیشدی "کتاب دیاربکریه" و قُرانی تورکجه‌یه ترجمه ائتمیشدیر، اوُزون حسن دن سوْنرا اوّلجه لیاقت‌سیز اوْغلو خلیل و

بلافاصله اوْ بیری اوْغلو یعقوب بگ (اونا عصیان ائده‌رک) ۱۲ ایل تخته اوْتوردو (م۱٤۷۸)، سلطان یعقوب عادل و عاغیللی بیر پادشاه ایدی، تورکجه و فارسجا گؤزل شعرلری‌وارایدی و تبریزی بیر مدنی مرکز حالینا گتیرمیشدی، سلطان یعقوب زامانی سطان حیدر، شاه اسماعیل'ین آتاسی باش قالدیراراق اؤلدورولدو، سلطان یعقوب سلطان حیدرین اوْغوللارینی (علی ابراهیم و اسماعیل) آنالاریلا بیرلیکده فارسداکی‌استخر قالاسیندا حبس ائتدی، سلطان یعقوب دان سونرا اوْغلو بای‌سونقور شاه اوْلدو، م۱۵۱۰دا شاه‌اسماعیل بو دؤولتی ییخاراق صفوی حکومتی‌نی قورُردو، بو ایلده شاه‌اسماعیل ۱۵ یاشیندا ایدی، آغ قویونلولارین پرچمی آغ رنگینده اوْلوب و اوْستونده قویون باشی شکلی وارایدی، اوُزون‌حسن'ین قانون نامه‌سی مُدّت‌لرجه صفوی‌لر و عثمانلی‌لار طرفیندن ایشله نیب و تطبیق ائدیلمیشدیر؛ آغقوْیونلو اؤلکه سیندن بیر گؤرونتو:.

آغ‌قوْیونلوبوْیلاری..boyları ağqoyunlu [اؤزل‌آد] بوُ حکومتین منسوبیتی قوْیون/ قوُن/ هون طایفالارینا قدر اوزانیر، بوُ بیرلیگین چوْخونو اوْغوزلارین بایندیر طایفاسینا باغلاییرلار، آغ قویونلولاری تشکیل ائدن بوْی‌لارین ان اؤنملی‌لری ایکی طایفا پؤرنک و موُصوللو اوْلموشدو بونلارلا برابر: خوْجاحاجیلو، حمزه-حاجیلو، دابانلو، احمدلو، عزالدین حاجیلو، حیدرلو، امیرلو، یورُتچو، شیْخلو، سلیمان حاجیلو، چاووُندور، دوْدورُغا، دؤگر، قارقیْن، افشار، بگدیلی، کوّت بگیلی، ایناللو، چاخیرلو، اوْزَر، کؤپک، عربگیرلو، بیچَن، دوْهارلو، بایراملو، قاراباللی-لوُر و قاراوُلوس طایفالاری بوُ بیرلیگه قاتیلمیشدیلار[۲۰۹، ۸۵، ۳۰]؛ لوُر تؤرکلری توْرکوستاندا اوْلان لوْلان **lolan** کندیندن گلمیشدیلر، بوُ دؤنم پئچه‌نک لردن اوْلان کوُرمانج لار قاراوُلوس و بوْزاوُلوس آدیلا تانینیردیلار؛

آغ‌قیزیل..ağqızıl [باخ] پلاتین.

آغقیْیال..ağqıyal [اؤزل‌آد] آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر قیْز[۷].

آغ‌کؤمور..ağkömür [آد] سودان اله گلن الکتریک انرژی‌سی.

آغ‌کؤینک دسته سی..ağköynək dəstəsi [آد] عاشورا گؤنو اَینینه آغ گیین حضرت حسین یانلی‌سی، باش چاپان، باش یاران، قمه ووُران.

آغ‌کپه نک..ağkpənək [آد، دیرگی] میوه آغاجلاریندا تومورجوق‌لارا ضرر وئرن، آغقانادلی کله‌بک(فا: نوعی‌پروانه) **aporia crataeys**

آغ‌کفال..ağkəfal [آد، دیرگی] سازان گیللردن بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **alburnus**

آغکند..ağkənd [اؤزل‌آد] ۱-میانا شهرینه باغلی بؤلگه وشهر آدی، لسترنج "سرزمینهای خلافت شرقی" آدلی کتابیندا بوُ شهردن خوْنج آدیلا دانیشیر و حمدوللا مُستوفی یازیرکی بوُ شهرده یاخشی کاغاذلار دؤزلدیللر و بورا کاغذکنان'ا معروفدور. آیدیندیرکی مستوفی کتابینی فارسجا یازدیغی اوْچون کاغاذچی سؤزونو ترجمه ائدیبدیر، بو شهر گئچمیشده خوُنای آدلانیردی، بوُ کلمه هوُن سؤزونون دَییشمیدی و معناجا هوُن تانریسی و هوُن یئری دئمکدیر، صفویلر دؤورو بوُ بؤلگه‌یه ایزدیگین ویا ایزلیگین دئییلیردی، بوُ کلمه گؤک تورکلرده بؤیوک عنوان کیمی ایشله نن تیگین سؤزونه باغلیدیر، ایز سؤزو اسکی‌توْرکجه‌ده یاقین‌آدلاردان‌ایدی[۸۸]. ۲-هشتَری، اهر، ساییّن‌قالا، زنجان، قوْشاچای، بیجار، مراغا، دیواندره، رزن، سقز، یاستیکند، کبودرآهنگ، زنجان و ماهنشان دا کند آدی.

آغ‌گؤک..ağkök [آد، بیتگی] بنفشه کؤکو، سوُسام کؤکو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغ‌گؤکشه .. Ak-gökşe [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغ‌گیرپیک (آغ‌گیپریک)..ağkirpik (ağkiprik) [آد، بیتگی] خاقق آراسیندا حئیوانلار اوچون درمان کیمی ایشله دیلن بیر اوْت.

آغ‌گیْررِیْن .. Ak-kırrın [اؤزل آد] توّرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغ‌گؤبه‌لک..ağgöbələk [آد، بیتگی] بسله ییجی و لذتلی بیرنوع گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ خوراکی) **agaricus campetris**

آغ‌گؤبه‌لک‌لر..ağgöbələklər [آد، بیتگی] اینسان وحئیوان‌لاردا خسته‌لیگه یوْل آچان و بیر چوخ نوْعو ایچینه آلان ایلکل بیتگی‌لر توپلولوغو (فا: تیره‌ای از قارچها).

آغ‌گئجه‌لر..ağgecələr [آد] یئرین‌قوزئی‌اوُجای‌لاریندا اوْلان‌ایشیق-گئجه‌لر.

آغ‌گؤز..ağgöz [صفت] قورخاق، جسارت‌سیز.

آغ‌گؤزلو..ağgözlü [صفت] ۱-(مج)نظر سالان و نظر ووُران کیمسه. ۲-گؤزلرینین رنگی آچیلمیش اولان.

آغ‌گؤزلوک..ağgözlük [آد] قورخاق‌لیق، جسارت‌سیزلیک.

آغ گؤرکن آغاجی..ağgürkən ağacı [آد] بیر نوع گورکن آغاجی.

آغگؤن..ağgün [اؤزل‌آد] ۱-خوشبختلیک، آغ کیمی اولان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).۲-(مج) گله‌جک، استقبال[۷].

آغگؤن آغلاماق..ağgün ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشبختلیک و سعادت آرزولاماق.

آغ گؤنلو اولماق..ağgünlü olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گونو آغ اولماق، خوشبخت اولماق.

آغ گؤنلو..ağgünlü [صفت] گونو آغ اولان کیمسه، سیخینتی‌سی اولمایان کیمسه، خوشبخت (فا: سفید بخت). prosperous

آغ گؤنه چیخماق..ağgünə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشبخت اولماق.

آغل..ağəl [اؤزل‌آد] باخ: آغ+اَل (مج) دؤروست، ناموُسلو[۷].

آغلاباتان..ağla batan [صفت] آغیل قبول ائده‌بیلن، اینانیلابیلن، آغلا اوُیقون.

آغلاباتماز..ağla batmaz [صفت] آغیل قبول ائتمه ین.

آغلاباتمازلیق..ağla batmazlıq [آد] آغیلا سیغمازلیق، اینانیلا بیلمه مزلیک.

آغلاباتماق (سیغماق)..ağla batmaq (sığmaq) [تاثیرسیز ائیلم] مُمکن اولماق اینانیلا بیلمک.

آغلاتماق..ağlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرینین آغلاماسینا یول آچماق. ۲-چوخ تاثیر ائتمک، چوخ ائتگی له مک.

آغلاتی..ağlatı [صفت] تراژئدی (فا: تراژدی).

آغلاجاسینا..ağlacasına [ظرف] اؤزونو آغلایان کیمی گؤسترمرک.

آغلاچاتماق..ağla çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلایا بیلمک.

آغلادا آغلادا..ağlada ağlada [ظرف] سوزَکلی آغلاداراق، اوزمرک.

آغلادیجی..ağladıcı [آد] ۱-آغلاماغا یول آچان، آغلادان (فا: گریه آور). ۲-تاثیرلی، یانیقلی.

آغلادیش..ağladış [آد] آغلاتماق ایشی و بیچیمی (فا: گریه).

آغلار گؤنه دوشمک (قالماق)..ağlar günə düşmək (qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] بدبخت‌لیگه دوشمک.

آغلار..ağlar [صفت] چوخ آغلایان، گؤزو یاشلی، گؤزو یاشلا دولو (فا: گریان). weeping

آغلارجاسینا..ağlarcasına [ظرف] اؤزونو آغلایان کیمی گؤسترمک.

آغلاسیغان (سیغیشان)..ağla sığan (sığışan) [صفت] آغلا باتان.

آغلاسیغماز..ağla sığmaz [صفت] آغلا باتماز.

آغلاسیغمازلیق..ağla sığmazlıq [آد] آغلا باتمازلیق.

آغلاشدیرماق..ağlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغ وضعیته گتیرمک.

آغلاشما آچماق (قوُرماق)..ağlaşma açmaq (qurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره یغیلیب آغلاماق.

آغلاشماق..ağlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغ وضعیته گلمک. ۲-آغلاشماق۲(قارشیلیقلی ائیلم)بیرلیکده آغلاماق، آغیز آغیزا وئریب آغلاماق (فا: باهم گریستن). to cry together

آغلاغان..ağlağan [آد] ۱-تئزتئز و چوخ آغلایان (فا: گریان) weeper, cry-baby {باخ: آغلاماق}. ۲-آغلاغان۲(اؤزل‌آد) دده-قورقود بوی‌لاریندا بیر یئر آدی؛ قوشاچای و نیر‌ده داغ‌آدی. کلئیبر‌ده کند آدی. {باخ: آغماق}.

آغلاغان‌چای..ağlağan çay [اؤزل‌آد] چای آدی.

آغلاغان‌لیق..ağlağanlıq [آد] تئزتئز وچوخ آغلاما (فا: گریانی).

آغلاق..ağlaq [صفت] باخ: آغناق {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر، آغناق› آغلاق}.

آغلاگلمز..ağla gəlməz [صفت] تصور ائدیلمه‌سی ممکن اولمایان، بؤیوک.

آغلاما..ağlama [آد] بیرینی‌سوچسوز بیله‌رک تمیزه چیخارما. ۲-آغلاماق ایشی (فا: گریه). weeping

آغلاماق..ağlamaq [ل، باخ: آغ] بیرینی سوُچسوز بیله‌رک تمیزه چیخارماق، باشاری‌لی گؤسترمک. ۲-آغلاماق۲ (تاثیرسیز ائیلم) گؤز یاشی تؤکمک، سیزلاماق، گؤز یاشی آخیتماق (فا: گریستن). to weep، to cry. ۳-(مج)یاس توتماق، ماتم ساخلاماق. ٤-وضعیت ایندن و دوُروموندان شکایت ائتمک. ۵-یالوارماق، یاخارماق، یالوارا یالوارا‌ایسته مک {ت، سن، ییغلاماق، ایغلاماق، صح}.

آغلامالی..ağlamalı [صفت] پیس، فاجعه‌لی، چوخ آغیر، آجیناقلی" آغلامالی گؤنلرگئچدی" (فا: گریه آور).

آغلامسی..ağlamsı [صفت] آغلایاجاق کیمی، آغلامالی (فا: گریان).

آغلامسیماق..ağlamsımaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلایان کیمی اولماق، دولوخسونماق، گؤزلری یاشلادولماق (فا: به حالت گریه گرفتن).

آغلامسینان..ağlamsınan [صفت] آغلایان کیمی اولان، دولوخسونان (فا: کسی که حالت گریه گرفته، بغض گرفته).

آغلامسینماق..ağlamsınmaq [باخ] آغلامسیماق.

آغلامیش..ağlamış [اؤزل‌آد] چیله‌لی، چیله چکن(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوقلولار دؤنمی آتابگ‌لریندن[۷].

آغلان..ağlan [آد، باخ: آغماق] آقلان، سولارینی بیر گؤله و یا دنیزه گؤندریلن بؤلگه، بیر داغ یاماجلاریندان هربیری (فا: حوضه، دامنه کوه، سراشیبی).

آغلانتی..ağlantı [آد] یاواش یاواش آغلاما (فا: گریه و زاری).

آغلانماق..ağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغ اولماق.

آغلایاآغلایا..ağlaya ağlaya [ظرف] آغلایاراق (فا: گریان). crying, weeping

آغلایان..ağlayan [صفت، آد] چوخ آغلایان، همیشه آغلایان، تئز تئز آغلایان (فا: گریان). crying, weeping

آغلاییب سیزلاماق..ağlayıb sızlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤرکدن آغلاماق. ۲-یالوارماق.

آغلاییجی..ağlayıcı [آد] ۱-آغلایان کیمسه. ۲-یاس مجلس لرینده رسم اولاراق پول آلیب بیرینین دالی‌سیجا آغلایان کیمسه (فا: گریه کننده). crying, weeping

آغلاییش..ağlayış [آد] سیزلاما، آغلاماق ایشی و بیچیمی (فا: گریه).

آغلاییب اینلهمک..ağlayıb inləmək [تاثیرسیز ائیلم] آغلایاراق سیزیلداماق.

آغلک..ağlək [اؤزل‌آد] آغولک: قوم-دستجرده کندآدی {آغجا}.

آغ‌لی..ağlı [صفت] آغ رنگلی.

آغلی آزماق..ağlı azmaq [تاثیرسیز ائیلم] دلی اولماق، آغلی نی ایتیرمک.

آغلی آلا قایادا..ağlı ala qayada [صفت] هوشو باشیندا اولمایان آدام حاققیندا.

آغلیان..ağlyan [اؤزل‌آد] بوکان دا کند آدی {آغناغان، آغیل+آن}.

آغلی‌باشینا گلمک..ağlı başına gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] هوشا گلمک، اؤزونه گلمک.

آغلی‌باشیندا..ağlı başında [صفت] هوشو باشیندا، آغیللی.

آغلی‌باشیندان گئتمک..ağlı başından getmək [تاثیرسیز ائیلم] آغلینی ایتیرمک.

آغلی‌توپوغوندا..ağlı topuğunda [صفت] گیج، هوشسوز.

آغلیجا..ağlıca [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی {باخ: آغماق}.

آغلی‌چاشماق..ağlı çaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چاشیب قالماق.

آغ‌لیق..ağlıq [آد] آغ اولما وضعیتی، آغ شئین وضعیتی.

آغ‌لی‌قارالی..ağlı qaralı [صفت] هر رنگده، آغ و قارا رنگلر بیرلیکده.

آغلی‌کسمز..ağlı kəsməz [صفت] هله آغلی بیر شئی بیلمه ین.

آغلی‌کسمک..ağlı kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] آغلینا باتماق.

آغلی‌کسمه مک..ağlı kəsməmək [تاثیرسیز ائیلم] آغلینا باتماماق.

آغلی‌گونئی..ağlı güney [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

آغلینا باتماق..ağlına batmaq [تاثیرسیز ائیلم] اینانا بیلمک.

آغلینا چاتماق..ağlına çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] درک ائتمک.

آغلینا گتیرمک..ağlına gətirmək [تاثیرلی‌ائیلم] یادینا سالماق.

آغلینی ایتیرمک..ağlını itirmək [تاثیرلی‌ائیلم] دلی اولماق، هوشو گئتمک.

آغلینی باشینا یئغماق..ağlını başına yığmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دؤز فیکیرلشمک.

آغلیا آغلییا..ağlıya ağlıya [باخ] آغلایا آغلایا.

آغما..ağma [آد] ۱-یوکسَلمه. ۲-آشاغی زوومه، مئیل ائتمه (فا: لغزش). ۳-آخان اولدوز (فا: شهاب).

آغماتان..ağmatan [صفت] آغ و گؤزل قیز، قیز آدی.

آغمارال..ağmaral [اؤزل‌آد] آغ و مارال کیمی اولان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغماق..ağmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوکسَلمک، یئردن هاوایا قالخماق. ۲-آشاغی‌زؤومک، مئیل ائتمک (فا: لغزیدن). {دده قورقوت، دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر: چیخماق، آشماق، باشقالاشماق، پوزولماق، باخ: آخماق}.

آغمالا..ağmala [آد] ۱-دووارا چکیلن بیرینجی مالا و سوواق، آغ سوواق. ۲-چلتیک شوخوموندا چکیلن ایلک مالا.

آغمان..ağman [اؤزل‌آد] ۱-آغ و تمیز، عفّتلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاق اویماقلارینین ایلک دؤنَم بگ لرینلدن. ۳-قازاق-کیچییوز-بایوغلو-آدای بوی لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

آغمانتار..ağmantar [تا، باخ] آغ گوبه لک / آغ گوبه لک لر.

آغمانتارلار..ağmantarlar [تا، باخ] آغ گوبه لک / آغ گوبه لک لر.

آغمانقو..ağmanqu [اؤزل‌آد] اؤزبکلرین، مانقوت اویماغی، اولوبابالاریندان[۷].

آغمانقیت .. Ak-Mangıt [اؤزل آد] اؤزبک-مانقیت بوی لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

آغمایا..ağmaya [صفت] آغ وکؤک اوشاق و یا قادین.

آغمیون..ağmiun [اؤزل‌آد] سرابدا چای‌وکند آدی {آغ+مایان}.

آغمیق..ağmıq [اؤزل‌آد] ۱-اؤنلو، تانینمیش ۲-یؤکسک رُتبه‌لی[۷].

آغمیکا..ağmika [آد] بیر نوع ورق ورق لایلاری اولان داش (فا: میکای سفید). common mica

آغمیلچک..ağmilçək [باخ] آغ سینک.

آغناتما..ağnatma [آد] آغناتماق ایشی.

آغناتماق..ağnatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آشاغی سؤرمک، یئندیرمک (فا: سر دادن).

آغناشماق..ağnaşmaq [قا] بیرلیکده آغناماق، آغناماق (فا: باهم لغزیدن).

آغناغاز..ağnağaz [آد] آغناواز: ۱-عاجِل احتیاجی ساوماق‌اوچون اؤیودولن آزاجیق دن، بعضا دییرماندا اؤیودولن ایلک اؤن (فا:

خیلی کم). ۲-(ص) آغارمیش، سولقون.

آغناغاز اوْیوتمک..üyütmək ağnağaz [تاثیرلی ائیلم] بوشونا دانیشماق، بوش‌بوغازلیق ائتمک.

آغناق..ağnaq [آد] ۱-داغ‌لاردا سوّروشوب یئریین بؤلوم، آغنایا بیلن هر یئر و شئی. ۲-حئیوانین آغنادیغی یئر (فا: محل لغزش).

آغناما..ağnama [آد] آغناماق ایشی (فا: لغزش).

آغناماق..ağnamaq [س] ۱-مال داوار توپراقدا اَوه‌دمک. ۲-یئر شئی زوّووب تؤکولمک، زوومک، توپراق یا هر شئی سوروشوب ترپشمک، یئخیلیب تؤکولمک (فا: سرخوردن) {دیوان لغات تورک و سنگلاخ دا ایشله‌نیبدیر}.

آغناواز..ağnavaz [آد] باخ: آغناغاز.

آغ‌نظر Ak-Nazar .. [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمم بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

آغ‌نیلوفر..ağnilufər [آد، بیتگی] بیر نوع اوتسوو بیتگی (فا: نیلوفرهندی). nelubrium speciosm

آغ‌وئرن..ağverən [اؤزل‌آد] میانا و ماکی دا کند آدی {آغ+وارلان: واریلان بؤیوک یئر}.

آغ‌والدین..ağvaldeyn [ع ‹آق والدین›] آق‌والدین: آتا آنانین سؤزوندن چیخان.

آغوْبا..ağoba [اؤزل‌آد] باخ: آغ+اوْبا (مج) سوْیلو[۷].

آغوُ..ağu [آد] زهیر، سم (فا: زهر). poison {ت، صح، باخ: آغی (آغماق: پوْزولماق)}.

آغوُاوتو..ağuotu [آد] آغی‌اوْتو: بیرنوع اوْتسوْو بیتگی(فا: شوکران).

آغوُتمان..ağutman [اؤزل‌آد] بوُکان دا کندآدی {آغ+اوُتماد: بؤیوک اودولان و فتح ائدیلن یئر}.

آغوُتور..ağutur [اؤزل‌آد] یوّکسلدن، یوُخاری چیْخاران[۷].

آغوُز..ağuz [آد] بالا دوْغان حئیوانین ایلک سوّتو، بوُلاماج (فا: بولاماج). beestings ۲-آغوُز؛ (اؤزل‌آد) باخ: آغ+اوُز، اوُزمان، اوُستا(تاریخی اؤزل‌آد) بایارس خان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. ۳-آغوُز؛ (اؤزل‌آد) ابهر ده کند آدی {۱-اوْغوز. ۲-آغوز؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، باخ: آخماق}.

آغوُزبوْن..ağuzbon [اؤزل‌آد] رودبار و لاهیجان شهرلری نین یاخینلیغیندا کند آدی {اوْغوز+بان}.

آغوُزلو..ağuzlu [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی {باخ: آغوز۳}.

آغوُش..ağuş [آد، فا] قوُجاق (فا: آغوش) {تورک غُلاملارینین آدلاریندان‌دیر و فارسجایا گئچیبدیر: آغ+قوُش[۸۲]}.

آغوُق..ağuq [صفت، ت‹آغوّق لانماق›] آغی لانمیش، مسموم اولموش (فا: مسموم).

آغوُل..ağul [اؤزل‌آد] ۱-آی'ین هاله‌سی ۲-اوْبا، کؤی.باخ: آغیل[۷]. ۳-اهر ده داغ آدی.میانا دا کند آدی. زنجان (~داش)، اردبیل (~یئری) دا داغ آدی.

آغوُلاشما..ağulaşma [آد] آغیولاشماق ایشی(فا: مسمومیت).

آغوُلاشماق..ağulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغی‌لی‌وضعیته گلمک(فا: سمی‌ومسموم‌شدن.

آغوُلاما..ağulama [آد] آغولاماق ایشی(فا: مسموم نمایی).

آغوُلاماق..ağulamaq [ل، ت] مسموم ائتمک، زهیرله مک، آغی لاماق (فا: مسموم کردن).

آغوُلاندیرما..ağulandırma [آد] آغولاندیرماق ایشی (فا: مسموم گردانی).

آغوُلاندیرماق..ağulandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آغولووضعیته-گتیرمک(فا: مسموم کردن).

آغوُلانما..ağulanma [آد] آغولاناماق ایشی (فا: مسمومیت).

آغوُلانماق..ağulanmaq [س، سن، ت‹آغوقماق›] مسموم‌اوْلماق‌و اولونماق (فا: مسموم شدن).

آغوُلانمیش..ağulanmış [صفت] زهرلنمیش، مسموم اولموش (فا: مسموم).

آغوُلو..ağulu [صفت] زهیرلی، آغی‌لی (فا: سمّی).

آغوُنا..ağuna [اؤزل‌آد] باشقیردجا کهلیک معناسیندادیر، قیز آدی.

آغوّن..ağün [اؤزل‌آد] باخ: آغ+اوّن (مج) تَمیز، شؤهرتَلی[۷].

آغوّز..ağüz [اؤزل‌آد] آغ‌اوّز: تمیز و آغ، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آغ‌هؤرمک..ağhörmək [تاثیرلی‌ائیلم] پارچا توخوماق (فا: تار تنیدن).

آغ‌هوُنلار..ağhunlar [اؤزل‌آد] بوُ قوْوم تاریخده مختلف شکیللرده آدلاندیریلار، بیزانس تاریخچی‌لری بونلارا آغ‌هون و چین‌لیلر "یه-تایی ye-tai" دئییلر، آیریجا هفتال، هپتال، هئتال، هفتا، یئتا، هیتال، ثتال، افتالیت، آفتالیت، هیاطله[۱۲] آدیلادا تانینیرلار، ان یایقین آد هفتال-خیوُن شکلینده گلیبدیر، نظره گلیرکی آغ هون سؤزو، آخ هون= آخیون= خیون کیمی سؤیله‌نیب‌و بیزانسلاردا بو آدی ترجمه ائدیبلر (بیزانسلی‌پروکوپیوس‌بواینسانلارین‌دریلرینین آغ اولدوغونو leukoy hunnoyسؤیله ییب)، بو کلمه هفتا= هئتا شکلینده ده دئییله‌رک، خیتا/ ختا سؤزویله ده اؤرتوشور، بوُ سؤز بیر دؤنم چین اؤلکه سینین گؤنباتان طرفینده اوْلان توْپراقلارا اطلاق اوْلونوردو/ دوْغان آوجی اوْغلو هفتال= هپتال کلمه سینی بیر خاندان آدی بیلرکی هونلار ایچینده حاکمیت ائدیردیلر، بعضی‌لرینجه سوْنرالار ابدال شکلینده بیر طایفا آدی هپتال سؤزونون دَییشمیشی اولمالیدیر

(شوّکروقایانین دئدیگینه گؤره قارلوقلار بوُ حکومتین قوْروجو بوْیلاریندان ایدیلار و قوُزی هیندلیلرین دیلیجه آپتال، قارلی یئرلرده یاشایان معناسیندادیر و بوُ تورکجه قارلوق کلمه سینین ترجمه سیدیر[٢٠٩]) یئنه‌ده خان کلمه‌سی، هون سؤزونون آیری شکلیدیر[٤٧]، چوخلو تاریخچی‌لر، اوْ جمله‌دن بلینسکی، ریچاردفرای، فرانسه‌لی کلاپ روْث، ژاپونلو میازاکی، شیگه ماتسو، و حتی سعید نفیسی، آغ‌هونلاری/ آفتالیت‌لری تورک بیلیرلر، اسلام‌دان سوْنراکی قاناق‌لاردا هیاطله‌دن تؤرک عنوانیندا آد آپاریللار، آغ هوْنلار بؤیوک تؤرک اوُلوسو اوْلاراق هوُن و آوارلارین بیرلشمه سیندن دوْغولدو، بونلار م٣٥٠جی ایلده جوُوان جوُوان‌لاردان آیریلاراق قازاقستان، افغانستان و ایران شرقینده حکومت قوُردولار، آغ هونلار ساسانی شاهلاری بهرام و فیروزلا ساواشیب و فیروز'و اؤلدوردولر (م‌ق٤٨٤)، ابراهیم‌قفس‌اوغلو، بیزانس‌لی" تئومانس" دان نقل‌ائده‌رک دئییرکی بو دؤنم آغ هون خاقانی آفتالانوس اوْلاراق آفتالیت آدینی بولارا وئردیلر، البته بوُنو بیلیریک کی ساسانی فیروز شاهی ایله دؤیوشن آغ هون شاهی آغ سوُنقور اوْلوبدور، بوُ آد تاریخچیلرجه دَییشه‌رک آخشنور، آخشنوار و خوشنواز شکلینه دؤشوب و بوُ اؤزدن ادعا اولونوبکی گویا بوُ آد آریایی بیر آددیر و رنه گروسه ده بو آدی خشوان **xeşevan** شکلینده یازیب، ولی آیری بیلگینلر و اوْجمله دن ژاپونلو انوُکی بو کلمه‌نی "اخسنک‌ار" (دیواندا: مست کیشی) شکلینده گؤستریب[٤٧]، آفتالیت سؤزو حاققیندا بیر مطلبده "اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی" کیتابیندان وئریریک: آفتالیت سؤزو گؤی‌تورک داش یازیلاریندا اوْلدوغو کیمی آبدال/آوتال سؤزونون دئفورمه شکلی اوْلمالیدیر، ایلک هجا آو سؤزو اوْلاراق بو قوْمون اورتایا چیخدیقلاریندا یاخشی اوْوچو اوْلدوقلارینا اشارتدیر ویا آوار سؤزونو دَییشه‌رک قیْسادیلمیش شکلی اوْلابیلیر، ایکینجی هجا تال و تالی سؤزو، تؤلو و تؤلوس طایفاسینا اشارت اوْلمالیدیر و سوْن ت حرفی، س حرفینه دؤنوشمه‌سی کیمی‌ده اولابیلیر، مثال اوْچون، ساکا بؤلومونده دئییلدیگی کیمی، ایچ‌اوْغوز سؤزو ایشغوز دئییله‌رک، یونانجادا ش حرفی‌نین اوْلمادیغی اوْچون ایسکیت دئییلیر بورادا س حرفی ش حرفینه و غ/ق حرفی ک حرفینه، ز حرفی‌ده ت حرفینه تبدیل اولور، بونا تای آو+تؤلؤس سؤزو، آف+تؤلوت/تالیت شکلینی دَییشه‌رک، نهایتا آفتالیت/ هفتالیت/ اثفتالیت و هفتال/ آپتال فورمونا دوشور؛ باخ: آبدال، ابدال ؛ آغهون

اؤلکه سیندن‌بیر گؤرونتو:.

آغ‌هوُن‌خاقانلیغی..xaqanlığı ağhun [اؤزل‌آد] آغ هونلارین قوروجوسو قوُن‌خان اوْلاراق م٣٦٧دن ٥٥٧جی ایله قدر حکومت سؤردولر. حاکمیت‌یئرلری گؤنئی‌تؤرکوستان، افغانستان و هیندوستان ایدی، م٥٥٧جی ایلده انوشیروان گؤک تورک خاقانی ایستَمی خانلا بیرلیکده آغ هونلاری مغلوب ائدیب و اؤز آرالارینا بؤلوشدولر، آغ هونلارین مرکزی کابوُل ایدی و هیندوستان'دا م٧جی یوْزیله قدر وارلیقلارینی سؤردولر.

آغی..ağı [آد، یازین] ١-آغوُساغوُ، آغیت، اوْخشاما، نوحه، مرثیه؛ اؤلو اوْچون و یاسدا سؤیله‌نن یانیقیلی اوْخشاما و نوحه کیمی سؤزلر، آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو یاییلمیش شعر نوعلاریندادیر، مضمونجا نوحه مرثیه کیمی مُصیبت غم کدر حالتلرینی مطرح ائدیب و قورولوشجا مصرع‌لری مختلف هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "آغاجدا خزل آغلار. دییینده گؤزل آغلار. بئله اوغلو اؤلن آنا. سرگردان گزر آغلار"[٧٣،٧٤] (فا: مرثیه). **elegy** ٢-(آا) اَلی آچیْق، جؤمَرت، زَنگین کؤنوللو؛ آلتای تؤرکلری، قیْزیل اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧]. ٣-آلتای تؤرکلری قیْزیل بوْی‌لاریندادیر[١٥٨-٨١]. ٤-کلئیبرده کندآدی {صحاح العجم و دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاریندا ایپک قُماش معناسیندا گلیبدیر؛ بو کلمه‌نین زهیر و مرثیه مفهوملاری، معنا لحاظیندان‌بیر کؤکه دایاناراق بیر نوع پوْزولماق معناسی داشییرلار، باخ: آغماق}.

آغیْ.. Akı [اؤزل آد]

آغی‌آغاجی..ağı ağacı [باخ] آغی چیچگی.

آغیاپا..ağyapa [اؤزل‌آد] آغیابا: کاراییتلر دؤولتی بگ‌لریندن و توُلای خان'ین قایین آتاسی[٧].

آغ‌یاپراقلی..ağyapraqlı [صفت] یاپراقلاری‌نین رنگی آغ اولان.

آغ‌یاتاق..ağyataq [آد] ایکی آغاج آراسینا باغلانان و ایچینده یاتیلان و سالالانا بیلن یاتاق.

آغی‌یادوْشمک..ağıya düşmək [تاثیرسیز ائیلم] زهرلی بیر شئی یئییب زهرلنمک.

آغی‌یاسالماق..ağıya salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] زهرلی شئی یئدیرمک ویا

ایچدیرمک.

آغیارپاقلی..ağyarpaqlı [صفت] یارپاقلارین رنگی آغ اولان.

آغیازی..ağyazı [اؤزل‌آد] یاستیکند ده کند آدی.

آغیاغیز..ağyağız [صفت] اوزو آغ، آغ بنیز.

آغی‌اوْتو..ağı avtu [آد، بیتگی] بالدیران (فا: شوْکران).

آغیْبای..ağıbay [اؤزل‌آد] باخ: آغیْ+بای / بگ[٧].

آغی‌بیلمَنی..ağı bilməni [آد] آغی و سملرین اؤزللیکلرینی اینجه‌له ین بیلمن (فا: زهرشناس). toxicologist

آغی‌بیلیمی..ağı bilimi [آد] آغی و سملرین اؤزللیکلرینی اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: زهرشناسی). toxicology

آغیْت..ağıt [اؤزل‌آد] مرثیه، اؤلوْم توْرکوسو، گؤیه یوْکسه‌لن فریاد، باخ: آغی[٧].

آغیت سؤیله مک (دئمک)..ağıt söyləmək (demək) [تاثیرلی ائیلم] ساغی، مرثیه و نوحه دئمک.

آغیتلاما..ağıtlama [آد] اؤلولری آنماق اوچون دئییلن آغیت، ازگی-له‌مه

آغیتلاماق..ağıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] آغیت سؤیله مک.

آغیت یاخماق..ağıt yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیت سؤیله مک.

آغیْتای..ağıtay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آغیْ+تای[٧].

آغیْتبای..ağıtbay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آغیْت+بای[٧].

آغیتچی..ağıtçı [آد] آغی دیین، نوحه دیین، مرثیه دیین، نوحه اوْخویان، آغیچی (فا: مرثیه خوان).

آغیتچی‌لیق..ağıtçılıq [آد] آغیتچی‌نین ایشی ومسلگی (فا: مرثیه خوانی).

آغیتماق..ağıtmaq [س] یوکسَلمک، چیخارماق {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آغیْچ..ağıç [اؤزل‌آد] وارلیق، خزانه، ثروت؛ ماناس داستانیْندا بگ آدی[٧].

آغیچی..ağıçı [آد] آغیتچی، آغی دیین، نوحه دیین، مرثیه دیین، نوحه اوخویان (فا: نوحه خوان، مرثیه خوان) preacher

آغی‌چیچگی..ağı çiçəyi [آد، بیتگی] آغی‌چیچگی سوْلاردان، چیچک‌لری آغ پمپه، قیشدا یاپراق تؤکمه‌ین، زهیرلی بیرآغاججیق، آغی آغاجی (فا: خر زهره، زقوم). nerium oleander

آغی‌چیچگی گیللر..ağı çiçəyigillər [آد، بیتگی] ایکی چنکلی و آغی چیچگی و جزایر بنوْوشه‌سی کیمی توْرلری ایچینه آلان فامیلیا (فا: تیره خرزهره). apocynaceae

آغیْخان..ağıxan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آغیْ+خان[٧].

آغیر..ağır [صفت] ١-چکی‌سی چوخ اولان "آغیر یوْک" (فا: سنگین). heavy ٢-گوجلو، شدّت‌لی، تأثیرلی "آغیر ضربه". ٣-بؤیوک و یئکه "آغیر داشیت". ٤-قوْرخولو و تهلیکه‌لی، دؤزولمز، داریخدیریجی "آغیر خبر". ٥-چتین، گرگین "آغیر وظیفه" (فا: شاقه). hard ٦-داورانیشی یاواش اولان "آغیر تَرپَنیش". ٥-درین، برک "آغیر یوُخو". ٦-یوْنگوللوگو آز اوْلان ویا سلیس‌لیگی چوْخ اوْلمایان "آغیر افاده". ٧-چتین هضم ائدیلن "آغیر یئمک". ٨-خوْشا گلمز، اوْرک اینجیدن "آغیر سؤزلر". ٩-تمکین‌لی، وقارلی، جدّی "آغیر آدام". ١٠-ایکی جانلی، بوْغاز، حامله "قادین آغیرلاشیب". ١١-دیرلی، گؤسته ریشلی "آغیر کئیفیت‌لی جنس". (فا: گران). expensive ١٢-یر سیرا فیزیکسل و کیمیاسال قاتقی‌لی ماده‌لره وئریلن آد "آغیرسوُ" ١٣-توْرکمَنلرین اَرسارو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧]، توْرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندادیر ٨١-١٥٨. {سومرجه ‹آغار›، دیوان لغات تورک؛ گؤیتورک داشیازیلاری و صحاح العجم ده ایشله نیبدیر، باخ: آخماق}.

آغیر آخساق گئتمک..ağıraxsaq getmək [تاثیرسیز ائیلم] یاواش یاواش یول گئتمک.

آغیر آخساق یئریمک..ağıraxsaq yerimək [تاثیرسیز ائیلم] یاواش-یاواش یول گئتمک.

آغیر آراج(لار)..ağırarac(lar) [آد] آغیر آرابالار (فا: وسایط سنگین).

آغیر آغیر..ağırağır [ظرف] یاواش یاواش، آستا آستا، تلَسمه دن.

آغیر آیاق..ağırayaq [صفت] ١-دوْغماسی یاخین (بویلو و بوغاز اوچون). ٢-آغیر ترپه‌نن وآغیر حرکت ائدن کیمسه، یاواش یاواش ایشله ین کیمسه.

آغیر ائشیتمک..ağır eşitmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاغی یاخجی ائشیتمه مک.

آغیر ازگی..ağır əzgi [آد] چوخ آغیر و یاواش یاواش اوخونان ماهنی.

آغیر اللی..ağır əlli [صفت] الی آغیر.

آغیر اللی‌لیک..ağır əllilik [آد] الی آغیر اوْلما وضعیتی.

آغیر اوْتورماق..ağır oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوزگون ترپشمک، اوُسلو اولماق. "آغیراوْتوروب باتمان گلمک : آغیر اولماق، وقارلی اولماق".

آغیر اوْل..Ağır ol [اؤنلم] جدّی اوْل.

آغیر ایش..ağır iş [آد] بؤیوک تهلیکه یاراداں و گوج ایسته ین ایش.

آغیر باسماق..ağır basmaq [صفت] کابوس گؤرمک، دؤش گؤرمک.

آغیْرباش..ağırbaş [تاریخی اؤزل‌آد] ١-اوْلقوُن، آلچاق کؤنوللوّ؛ ٢-توّرکمن: اَرسارو، تکه‌لی اوْیماغی بؤیوکلریندن[٧]، ٣-توّرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندانديرِ[١٥٨-٨١].

آغیرباشلی..ağırbaşlı [صفت] یوّنگول وآشیری ترپه نیشلرده اوْلمایان کیمسه، وقارلی وتمکین‌لی کیمسه (فا: باوقار). graceful

آغیرباشلیلیق..ağırbaşlılıq [صفت] ترپنیش‌لری اؤلچولو اولما وضعیتی.

آغیْربای..ağırbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آغیْر+بای[٧].

آغیرپارا جزاسی..ağırpara cəzası [آد] بؤیوک نقدی جزا.

آغیرتاختالی..ağırtaxtalı [صفت، دا] تشخّوص لو، جدّی.

آغیرتاش..ağırtaş [اؤزل‌آد] آغیر ومتین، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آغیرترپشمک..ağır tərpəşmək [تاثیرسیز ائیلم] عطالت گؤسترمک.

آغیرترپنمک..ağır tərpənmək [تاثیرسیز ائیلم] عطالت گؤسترمک.

آغیرترپه‌نن..ağır tərpənən [صفت] آغیر ویاواش حرکت ائدن، تلسمه ین (فا: تنبل). neglectful

آغیرترپه‌نیشلی..ağır tərpənişli [صفت] آغیر ویاواش حرکت ائدن، تلسمه ین (فا: تنبل). neglectful

آغیرتوْپ (آدام)..ağırtop (adam) [مج] گوجلو اونلو و تانینمیش کیمسه.

آغیرتوُتساق..ağır tutsaq [آد] تک بیر اوْدادا ساخلانان توتوقلو.

آغیرجا..ağırca [صفت، ظرف] اوْلدوقجا آغیر (فا: نسبتا سنگین).

آغیرجاچایی..ağırcaçayı [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا چای آدی.

آغیرجانلی..ağırcanlı [صفت] چوخ یاواش ایش گؤرن.

آغیرجانلی‌لیق..ağırcanlılıq [آد] ترپه نیش این چوخ یاواش اوْلماسی.

آغیرجزا..ağır cəza [آد] نیسبی حالدا بیر مُحاکمه ده بؤیوک جزا.

آغیرچکمک..ağır çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] چکی‌سی آغیر اولماق، بیرسؤزآغیر گلمک.

آغیرچکی‌لی..ağırçəkılı [صفت] چکی‌سی آغیر(فا: سنگین). heavywight

آغیرحپیس جزاسی..ağır həpis cəzası [آد] عؤمور بویو ویا اوُزون حپیس جزاسی.

آغیرخاصیت‌لی..ağır xasiətli [صفت] ١-تمکین‌لی، وقارلی. ٢-خوْشا گلمز.

آغیرخسته‌لیک..ağır xəstəlik [آد] اؤلوم تهلیکه‌سی اولان خسته‌لیک.

آغیردان..ağırdan [ظرف] آغیر اوْلاراق.

آغیردورماق..ağır durmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغیر باشلی و سویوق قانلی اولماق.

آغیرزهْملی..ağır zəhmli [صفت، دا] قوْرخونج، هیبت‌لی.

آغیرسؤز..ağırsöz [آد] بیرینه توخونان سؤز.

آغیرسؤیله مک..ağır söyləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه آجی توخونمالی سؤز دئمک.

آغیرساتماق..ağırsatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤزونو نازا قویماق، نازلانماق.

آغیرساتیجی..ağırsatıcı [صفت] باها ساتان. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹آغیرساتغوجی›}.

آغیرساما..ağırsama [آد] آغیرساماق ایشی.

آغیرساماق..ağırsamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه قارشی سوْیوق رفتار ائده‌رک و سیخینتی وئردیگینی آنلاتماق (فا: سر سنگین رفتار کردن).

آغیرسلاح..ağırsilah [آد] گوجلو سلاح، بؤیوک سلاح.

آغیرسوُ..ağırsu [آد، شیمی] نوُکلیئر سانترال‌لاردا هیدروژن یئرینه دوْتئریوْم ایشلتمه سونوجو اورتایا چیخان سوُ (فا: آب سنگین). do، hard water

آغیرسیماق..ağırsımaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغیرکیمی اوْلماق، آغیرلاشماق (فا: نسبتا سنگین شدن).

آغیرشاق..ağırşaq [آد] ١-یوُن اَییرمک اوچون باشی توپپوز ال آراجی (فا: چرخ‌دوکِ نخریسی)؛ ٢-تکر بیچیملی نسنه (فا: قرص)؛ ٣-دیز قاپاغی، آشیق سوّموگو[٢٢٢]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آغیرصنایع..ağır sənaye [آد] اوّره تیم آراجلاری تولید ائدن صنایع.

آغیرطبیعت‌لی..ağır təbiətli [صفت] تمکین‌لی، ویقارلی.

آغیر قاراداغی..ağıqaradağı [اؤزل آد] قاراداغدا یارانمیش رقص مئلودییاسیدیر. شکی و زاقاتالادا گئنیش یاییلمیشدیر. آرام تئمپده ایفا اولونور.

آغیرقانلی..ağırqanlı [باخ] آغیر جانلی.

آغیرکوّره..ağırkürə [آد] یئرکوره‌سینده‌آغیرلیغی‌چوخ اولان ایچ بؤلوم.

آغیرگلمک..ağır gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی بیرینه آغیر گلمک، اوّره‌یی قیریلماق، کؤنلونه دیمک، قلبی‌سینماق.

آغیرلاتماق..ağırlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغیرلاماق ایشینی گؤردورمک (فا: ف س قدردانی کردن).

آغیرلاشدیرماق..ağırlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-بیرشئیین-آغیرلاشماسینا یول آچماق و بو اؤزل‌لیگی گوجلندیرمک، چکی‌سینی آرتیرماق "یوّکو آغیرلاشدیرماق" (فا: سنگین نمودن).

۲-بیر ایشی چتین لشدیرمک، شدّت لندیرمک" ایشی آغیرلاشدیرماق". ۳-هضمی چتین لشدیرمک "معده نی آغیرلاشدیرماق".

آغیرلاشدیرلماق..ağırlaşdırılmaq [بلسیزائیلم] بیر ایش چتین لشدیریلمک (فا: فـم).

آغیرلاشماق..ağırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغیر وضعیته گلمک، یوک چکی‌سی چوخالماق "تلیس آغیرلاشیب" (فا: سنگین شدن). to grow heavier ۲-چتین وضعیته دوّشمک، گوجلشمک، زوْرلاشماق، گرگین‌لشمک. "یاشاییش گوّندن گوّنه آغیرلاشیر". to become complicated ۳-یاواش لاماق، زورلاشماق، خسته وضعیته گلمک، تنبل لشمک، ضعیف لشمک "قوُلاغی آغیرلاشیبدیر". to become worse ٤-حامله اوْلماق، دوغورماسی یاخین لاشماق (بوْیلو اوچون) "قادین آغیرلاشیب". ٥-پوزولماغا و کوّفلنمه گه باشلاماق (ات و بونون کیمی شئیلر) "ات ایستی دن آغیرلاشیر". ٦-جدّی اوْلماغا باشلاماق، تمکین‌لی و وقارلی اوْلماق "یاشا دوْلدوقجا آغیرلاشیر".

آغیرلاما..ağırlama [آد] آغیرلاماق ایشی، قدیرشناسلیق.

آغیرلاماق..ağırlamaq [ل] تعظیم ائتمک، دیرله مک، سایقی گوسترمک، عزیز له مک (فا: قدردانی کردن) {دیوان لغات تورک، سنگلاخ و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آغیرلانما..ağırlanma [آد] آغیرلانماق ایشی، قدیرشناسلیق.

آغیرلانماق..ağırlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغیرلاماق‌ایشی گؤرولمک (فا: قدردانی‌شدن).

آغیرلیغینی اوْرتایا قوْیماق..ağırlığını ortaya qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین کیملیگینی و کیشی لیگینی قبول ائتدیرمک.

آغیرلیق..ağırlıq [آد] ۱-چکی‌سی آغیر اوْلما وضعیتی، آغیر شئیین حالی "یوّکون آغیرلیغی" (فا: سنگینی). heaviness ۲-وقارلی‌لیق، سوْرومولولوق، تمکین‌لیلیک "ترپَنیشینده بیر آغیرلیق واردیر". ۳-تهلیکه‌لی اولما وضعیتی، چتین‌لیک "یارانین آغیرلیغی" ٤-آغیرلیق-حسّی، تضییق حسّی، قایقی "باشیمدا بیر آغیرلیق حس ائدیرم" ٤-(فیزیک) یئر چکیمی نین بیر جیسمین مولکوللاری اوزه رینده تاثیری "بو جیسمین اوّزه رینده آغیرلیغینی حسابلاماق" (فا: سنگینی).

آغیرلیق اولماق..ağırlıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه یوک اولماق.

آغیرلیق باسماق (چکمک)..ağırlıq basmaq (çəkmək) [تاثیرسیز ائیلم] یوخوسو گلمک.

آغیرلیق ساتماق..ağırlıq satmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو آغیر گؤسترمه یه چالیشماق.

آغیرلیق‌سیز..ağırlıqsız [صفت] آغیرلیغی آز اولما و یا اولاماماق (فا: بی وزنی). weightless

آغیرلیق‌لی..ağırlıqlı [صفت] دَیرلی (فا: با ارزش).

آغیرلیق‌مرکزی..ağırlıq mərkəzi [آد، فرانسیزجا]: بوتون هر جهتده آغیرلیغی بیر اولان نُقطه (فا: مرکز ثقل).

آغیرمان..ağırman [آد] آغیر ترپه شن (فا: سر سنگین).

آغیرو سرت دیللە..ağır və sərt dillə [ظر] سینیرلی و هیسلی حالدا.

آغیروسایط..ağır vəsait [باخ] آغیر آراج.

آغیرهیدروژئن..ağır hidrojen [آد] دوْتئریوْم، h2

آغیریئریش‌لی..ağır yerişli [صفت] یاواش یئریین (فا: بطی الحرکه). slow-moving

آغیریاغ..ağır yağ [آد] ماشین و آراج‌لارین اوْیناق یئرلرینی یاغلاماق اوچون بیر نوع آز آخیشقانلی یاغ، خام نفتدن اله گلن بیر نوع برک یاغ.

آغیریانا..ağıryana [صفت، دا] لیاقتلی، یاراشان، آغیر یانا پالتار.

آغیرینا گئتمک..ağırına getmək [تاثیرسیز ائیلم] حِیثیت‌ینه دَیمک (فا: بهش برخوردن).

آغیریوُخو..ağır yuxu [آد] درین یوخو.

آغیریوّکلو..ağır yüklü [صفت] آغیریوّکلنمیش، آغیریوکلو داشیت.

آغیریوّنگول ائله مک..ağır yüngül eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] یوْخلاماق، اؤلچوب بیچمک.

آغیریوّنگول..ağır yüngül [آد] ائوده اوْلان هرشئی، بیریئرده اوْلان بالا و بؤیوک هرشئی، "ائوی داشییاندا آغیر یونگول نه‌مه نه وار ایدی داشیتا دوْلدوردولار".

آغیز..ağız [آد] آغزی: ۱-اینسان و حئیوانین نفس چکمه و یئمک یولونون اؤنو (فا: دهان). mouth ۲-قاب‌لارین و ایچی بوش شئیلرین آچیق یانی "قابلامانین آغزینی قوْی". ۳-کسیجی آلتلرین کسگین طرفی، اوْدلو سلاح‌لارین بوْرولاری‌نین اؤن طرفی "توّفنگین آغزی، پیچاغین آغزی". ٤-چایین دنیزه و گؤله توّکولن یئری، شهر و کندین دنیزه طرف آچیلان طرفی "کند آغزی". ٥-یول وگئچیت‌لرین گیریش یئری، هر شئیین یانی و قیراغی بیر یئرین گیریله‌جک ویا گئچیله‌جک طرفی "یوْل آغزی". ٦-سایی‌لارلا دفعه معناسیندا، کز، "بیرآغیز سؤز سؤیله مک". ۷-دانیشیق دیلینده یاخین اوْلان بیر واخت اوّچون سؤیله نیر "بایرام آغزی حاضرلیق‌لار". ۸-باخ: آغوُز، تازا دوغموش حئیوانین ایلک سوتو {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر، باخ:

آغماق›آخماق}.

آغیزآچماق..ağız açmaq [تاثیرلی‌ائیلم]سؤز سؤیله مک، بیرینه سؤیوش ائتمک.

آغیزآغیز..ağız ağız [ظرف] آغیز با آغیز، آغیزدان بیربیرینه سؤیله یه‌رک.

آغیزآغیزاوئرمک..ağız ağıza vermək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-ماهنی- اوْخوماق، بیرلیکده اوْخوماق، دانیشماق. ۲-چیغیرباغیر ائدیب ساواشماق. ۳-پیچیلداماق.

آغیزاآلینماز..ağıza alınmaz [صفت]سؤیله‌مه‌سی یاخجی اولمایان سؤز.

آغیزاباخان..ağıza baxan [صفت]اؤزگه‌نین آغزینا باخان و سؤزونه اوُیان.

آغیزا دوْشمک..ağıza düşmək [تاثیرسیز ائیلم]دئدی قوْدو اولماق، شایعه اولماق.

آغیزاوْتو..ağız otu [آد، کؤ]توپلاردا باروُتو پارتلادان ماده (فا: چاشنی).

آغیزاوُجو..ağız ucu [ظرف] کؤنول سوز، باشدان سوْوما، اعتبارسیز.

آغیزاَیمه..ağız əymə [آد]بیرینه اهانت ویا اعتراض اوچون آغزین بوْزمه (فا: دهن کجی). **making faces at**

آغیزباآغیز..ağızbaağız [ظرف] آغیزدان آغیزا.

آغیزبوُرماق..ağız burmaq [تاثیرسیز ائیلم]ناراضی‌لیق اظهار ائتمک.

آغیزبوُرون اَیمک..ağız burun əymək [تاثیرلی‌ائیلم]ناراضی‌لیگینی بیلدیرمک.

آغیزبوُرون..ağızburun [آد، دا]ظاهری گورؤنوش، گؤرکم (اینسان اوچون).

آغیزبوُرونلو..ağızburunlu [صفت] گؤرکملی، گؤرونوشلو.

آغیزبوْشلوغو..ağızboşluğu [آد] آغیزلا دوْداق و بوْغاز آراسیندا بوشلوق (فا: حفره دهان).

آغیزبیر..ağızbir [صفت] آغزی‌بیر: سؤزلری بیر اوْلما.

آغیزبیرائتمک..ağızbir etmək [تاثیرلی‌ائیلم] سؤزبیر ائتمک، سؤزلشمک.

آغیزبیرلیگی..ağız birliyi [آد]سؤزلری بیر اوْلما.

آغیزبیرلیگی ائتمک..ağızbirliyi etmək [تاثیرسیز ائیلم] آنلاشماق.

آغیزتیخماق..ağıztıxmaq [تاثیرلی‌ائیلم]دانیشما امکانی وئرمه مک.

آغیزجیق..ağızcıq [آد] ۱-بالاجا آغیز. ۲-چیچکین دیشی جیگینی اوّست طرفدن آیریلمیش حیصّه سی.

آغیزدئیه‌نی قوْلاق ائشیتمه مک..ağız deyəni qulaq eşitməmək [تاثیرسیز ائیلم]های کوی اوْلماق.

آغیزدا داغیلماق..ağızda dağılmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخجی پیشه‌رک لذتلی اولماق.

آغیزدا ساققیز کیمی چئیننمک..ağızda saqqız kimi çeynənmək [تاثیرسیز ائیلم]بیر سؤزو و دوشونجه‌نی تئزتئز آغزیندا تکرارلاماق.

آغیزدادیلا..ağızdadıla [ظرف]راحاتلیقلا، ایچینه‌سینه سینه.

آغیزدان..ağızdan [ظرف]شفاهی اوْلاراق، یازی ایله دئییل دیل ایله، دیل جاوابی، سؤزلو اوْلاراق، سؤزله، سؤزلو.

آغیزدان آغیزا..ağızdan ağıza [ظرف]بیربیرینه سؤیله یرک.

آغیزدان اوْلماق..ağızdan olmaq [تاثیرسیز ائیلم]چوْخ دانیشماقدان یوْرولماق.

آغیزدان ایتی..ağızdan iti [صفت] آغیزدان دیری، دیللی باشلی.

آغیزدان بوْش..ağızdan boş [صفت]سؤزوکسرسیز، سوزو کئچمه ین.

آغیزدان بیلمک..ağızdan bilmək [تاثیرلی‌ائیلم]خبر بیلمک.

آغیزدان چیخماق..ağızdan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم]سؤیلنمک، دئییلمک.

آغیزدان دولما..ağızdan dolma [آد](اسکی) آغیز طرفیندن باروت دولدورولان بیر نوع توفنگ.

آغیزدان دیری (ایتی)..ağızdan diri (iti) [صفت] دیللی باشلی.

آغیزدان قاپماق..ağızdan qapmaq [تاثیرلی‌ائیلم]بیریندن سؤز آلماق وسؤز اؤیرنمک.

آغیزدان گلَنی (چیخانی) دئمک..ağızdan gələni (çıxanı) demək [تاثیرلی‌ائیلم]سؤیمک، سؤیوش‌له‌مک.

آغیزدوْلوسو..ağız dolusu [ظرف]چوخ، چوخ اوْلاراق.

آغیزدَییشدیرمک..ağız dəyişdirmək [تاثیرلی‌ائیلم]سؤزونو تئزتئز دییشدیریب آیری سؤز دئمک.

آغیزسؤزو..ağızsözü [آد] آغیزدان ائشیدیلن خبر، چوخ اعتبارلی اوْلمایان خبر.

آغیزساتماق..ağız satmaq [تاثیرلی‌ائیلم]اؤزونو چوخ تعریفله‌مک و اؤومک.

آغیزسانبالللی..ağızsanballı [صفت] تمکین‌لی، وقارلی.

آغیزسس‌سیز حرفی..ağız səssiz hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] آویرد سس‌سیز حرفی، گئنیز و بوُرون یول ایله چیخان سس‌سیز حرف (فا: حرف بی صدای دماغی) **oral consonant**

آغیزسسلی حرفی..ağız səsli hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] گئنیز و بوُرون یول

ایله چیخان سسلی حرف" آ، اوْ، اوُ، ای، ائـ اؤ، اوّ، ای" (فا: حرف صدادار دماغی) **oral vowel**

آغیزسوّروتمه سی..ağız sürütməsi [باخ] آغیز اوُجو.

آغیزسوُیو..ağızsuyu [آد] آغیز وزی‌لریندن تؤره‌نن سوُ(فا: بزاق). **saliva**

آغیزسیز..ağızsız [صفت] ۱-یومشاق خویلو و سس‌سیز. ۲-کوْت و کسرسیز. ۳-دیل‌سیز، سؤزوگئچمه ین وکسرسیز.

آغیزسیزلیق..ağızsızlıq [آد] آغیزیندا کسر اوْلماما، دیل‌سیزلیک.

آغیزسیل..ağızsıl [آد] آغیزلا ایلگی‌لی.

آغیزشاقاسی..ağızşaqası [آد] سؤزله دئییلن شاقا.

آغیزقاوقاسی..ağızqavqası [آد] سؤیوشمه، آغیزآغیزا بیربیرینی سؤیمه.

آغیزلارا دوّشمک..ağızlara düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دیللره دؤشمک، دئدی قودو اوْلماق.

آغیزلاردا ساققیز اولماق..ağızlarda saqqız olmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیللره دؤشمک، چوْو و دئدی قودو اوْلماق.

آغیزلاشماق..ağızlaşmaq [قا] بیربیریله سؤزلشمک، دیللـه دالاشماق (فا: دهن به دهن دادن).

آغیزلاماق..ağızlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آغزی ایله قوپارماق، آغزی ایله دارتماق (فا: با دهان گرفتن، گاز گرفتن). ۲-(مج)آچیق لاماق، نصیحت وئرمک. ۳-(مج)اوّستونه قیشقیرماق.

آغیزلی..ağızlı [صفت] آغیزی اوْلان هرشئی (فا: دهنه دار).

آغیزلیق..ağızlıq [صح، سن] ۱-تلفن آراجلاریندا آغیز طرفه توُتولان بؤلوم (فا: دهنی). ۲-چالقی آلت‌لرینده آغیزلا چالینان حصّه (فا: دهنی). **oral**. ۳-قیْف، دورو شئیلری بیر قابا تؤکمه یه یارایان اوّستو گئن وآشاغی‌سی دار آلت. ٤-آت آغیزلیغی (فا: دهان بند). **muzzle** ٥-سو تاسیسات‌یندا سوُ آلیب وئرن یئر. ٦-بیر شئیین باشلادیغی یئر.

آغیزلیقچی..ağızlıqçı [آد] آغیزلیق ساتان ویا دؤزَلدن(فا: پوزه بند ساز).

آغیزنشانی..ağız nişanı [آد] سؤزله اولان نیشانلانما، اؤز آرالاریندا بیرینی آیریسینا نیشانلاما.

آغیزی پوزوق..ağızı pozuq [صفت] آغزی‌پوْزوق: سؤیوشجو، سرت سؤز دیین کیمسه.

آغیزیایماق..ağız yaymaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغزینا گلنی سؤیله مک.

آغیزینا کیلید ووُرماق..ağızına kilid vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغزینا کیلید ووُرماق: دانیشماماق، آز دانیشماق.

آغیزیوْخلاماق (آراماق)..ağız yoxlamaq (aramaq) [تاثیرلی‌ائیلم] اؤیرنمک اوچون بیریندن بیریندن سؤز آلماق، بیریندن سؤز چکمک.

آغی‌سپمه..ağı səpmə [آد] سم و آغی سپمک ایشی (فا: سم پاشی). **spraying poison**

آغی‌سپن..ağı səpən [آد] سم سپن (فا: سم پاش). **pison-sprayer**

آغی‌سیز..ağısız [صفت] آغی‌سی اولمایان، سم‌سیز(فا: بی‌زهر). **atoxic**

آغیش..ağış [آد، فیزیک] گازلارین هاوایا دوغرو قوْزانماسی؛ قارشی آنلام: یاغیش؛ (فا: تصعید). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آغیْچ، خزانه، ثروت؛ قازاقلارین، اورْتایؤز اویْماغی اوُلوبابالاریندان[۷] {ت: یوّکسه‌لیش؛ صح، گؤ: ثروت؛ آغماق سؤزوندن}.

آغیشماق..ağışmaq [ل] یوکسه‌لیشمک، یوکسلمک، چیخیشماق، یوخاری گئتمک (فا: تصعید شدن) {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آغی‌قارادان سئچمک..ağı qaradan seçmək [تاثیرسیز ائیلم] یاخشی نی یاماندن آییرماق.

آغیل..ağıl [آد] قوْیون یاتاغی، مال داوار ساخلانیلان یئر (فا: اصطبل)stable {دیوان لغات تورک؛ سنگلاخ؛ صحاح‌العجم و ددەقوْرقود دا ایشله‌نیبدیر؛ آغماق" دؤنمک، مئیل ائتمک" سؤزوندن آلیناراق " ل" اک ایله دوزه‌لیب}. ۲-آغیل۲ (آد، عربجه) شُعور، ادراک، ذکاء، حافظه. (فا: عقل).

آغیل آغیلا وئرمک..ağıl ağıla vermək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرلیکده اوْتوروب دؤشونمک.

آغیل ائله مک..ağıl eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] فیکیرله شیب بیر ایشی دؤز گؤرمک.

آغیل چاتماز..ağıl çatmaz [آد، صفت] آنلاشیلماز.

آغیل دیشی..ağıl dişi [آد، صفت] بیرمی یاشیندان سوْنرا چیخان و آغیزین دیبینده کی‌اولان بؤیوک دیشلره وئریلن آد (فا: دندان عقل).

آغیل لاندیرماق..ağıllandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوُسلو لاندیرماق، اصلاح ائتمک.

آغیل لانماق..ağıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُسلولانماق، اصلاح اوْلماق، دؤزلمک.

آغیل وئرمک..ağıl vermək [تاثیرسیز ائیلم] اؤیود وئرمک، اؤیودمک.

آغیل یانا..ağıl yana [ظرف] آغیل ایله. دؤشونه‌رک.

آغی‌لاشماق..ağılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] زهرلی لشمک (فا: زهردار شدن).

آغی‌لاماق..ağılamaq [تاثیرسیز ائیلم] آغی وئرمک، زهرله مک (فا:

زهردار کردن).

آغی‌لاندیرماق..ağılandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغی‌لی ائتمکباخ: آغی لاماق.

آغی‌لانماق..ağılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغی‌وئریلمک، زهرلنمک (فا: زهردار شدن).

آغیلدان کاسیب..ağıldan kasıb [آد، صفت] ذئهنی جهتدن دالی.

آغیلسیز..ağılsız [آد] دؤشونجه‌سیز، ذئهنی جهتدن دالی.

آغیلسیزلاشماق..ağılsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُس سوزلاشماق، سفئه لشمک.

آغیلقات..ağılqat [اؤزل‌آد] ۱-سایقیدَیر ۲-اوُلدوز، گزه‌ین[۷].

آغیللی..ağıllı [صفت] درّاکه‌لی.

آغیللی باشلی..ağıllı başlı [صفت] درّاکه‌لی.

آغیللی‌لیق..ağıllılıq [آد] درّاکه‌لی لیک.

آغی‌لی..ağılı [صفت] زهرلی، سملی (فا: زهردار). poisoned

آغی‌لی‌بؤجک..ağılı böcək [آد، دیرگی] قین‌قاناتلی‌لاردان، باشقا بؤجک‌لری یئین و یارارلی بیر بؤجک (فا: حشره‌ای سمی). carabus

آغیم..ağım [آد، باخ: آغاماق] ۱-آیاغین اوّستونده کی توّمسمک یئر. ۲-یوّکسه‌لیش.

آقامایلی‌ْ .. agamaylı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْخ‌تامغالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغیمتیل..ağımtıl [آد، سن] آچیق‌آغلیق، آغ شئیین حالی(فا: سفیدگونه).

آغیمتیل‌لیق..ağımtıllıq [صفت] آغیمسوْولوق، آغ رنگه چالارلیق.

آغیمسوو..ağımsov [باخ] آغیمتیل.

آغیملی..ağımlı [صفت] اوّستو چوخ توّمسمک اولان (آیاق).

آغیْن..ağın [اؤزل‌آد] ۱-زوْربا، ۲-پینتی[۲۲۲]؛ ۲-قازاق و قیْرقیزلاردا، اوْزان‌لارا وئریلن آد[۷].

آغینا بوْزونا باخماق..Ağına buzuna baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آییرد ائتمک.

آغیْنبای..ağınbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آغیْن+بای[۷].

آغینماق..ağınmaq [س، آغماق سؤزوندن] (حئیوان) یئره یاتیب یوُوارلانماق (فا: خوابیدن حئیوان).

آغی‌وئرَن..ağı verən [اؤزل‌آد] آنادوْلو سلجوُقلولاری دؤنَمی "آغی-لیق" اؤرگوّتونو قوُران بَکتاشی بیلگین[۷].

آغیوْل..ağıl [آد] آچیق گئجه‌لرده گؤی یووارلیندا اولان ایشیق اوُلدوزلو زوْلاق، سامان یوْلو، سوت یوْلو.

آغیوْل..ağıvl [اؤزل‌آد] باخ: آغ+یوْل؛ اوْغلان‌آدی، دؤزگون، ناموُسلو، قیْرقیزلارین آرقیْنچ اوْیماغینین قوُروجوسو و ایلک بگی[۷].

آغیوْنجا..ağyunca [آد] پاخلالار سوْیوندان چوْخ ایللیک بیر بیتگی.

آغیوْن..ağyön [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آغ+یؤن (مج) دؤز یوْل[۷].

آغیوُسوُف .. Ak-Yusuf [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

آغیوُوار..ağyuvar [آد، طب] قاندا میکروبلارا قارشی اوْلان آغ گؤزه‌لر.

آفات..afat [آد، ع: آفت چوْغولو] باخ: آفت.

آفاق..afaq [آد، ع، اُفق چوْ] اوفوق‌لار، دؤرد بیر طرف، بوتون هریان (فا: آفاق). horizons

آفان..afan [اؤل آد] ساآتلی (ساهاتلی) رایونوندا کند آدی {۱-توْپونیم انسیکلوپئدیاسی[۲۴۸] آفان سؤزونو ضعیف معناسیندا بیلیدیر و یئرآدی وئریمسیز توپراق معناسیندا اولابیلیر. ۲-آفان سؤزو حرف دَییشمه‌سیله اصلینده آوان سؤزو اوْلابیلیر و "آولیق یئر ویا سوّرولمه میش" یئر معناسیندادیر، باخ: آوان}.

آفت..afət [آد، عربجه] ۱-ضررلی، خسته‌لیک‌لرین توخوملاردا تؤرتدیگی پوْزوق لوق (فا: آفت). ۲-(شع) گؤزل قادین و قیز، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آفت‌زده..afət zədə [آد، ع+فا] آفت ووُرموش: آفت گؤرموش، آفت لنمیش (فا: آفت‌زده).

آفت‌ووُرموش..aft vurmuş [آد، صفت] ضررگؤرموش (فا: آفت‌زده) damaged

آفتاب..aftab [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گوّنش (فا: آفتاب).

آفتافا..aftafa [آد] ۱-بیر نوع قوُلپلو و بوْرولو سوُ قابی (فا: آفتابه). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) خوْجند خانلیْغی خانلاریندان. ۳-کیوی ده کند آدی {ت: فارسجا آفتابه کلمه سیندن آلینمیشدیر}.

آفتافا لَگَن..aftafa ləgən [آد] آفتافا لگن دن عبارت یویونما جاهازی.

آفتالیت‌لر..aftalitlər [باخ] آغ هوُنلار.

آفریقا چکیرگه سی..afrıqa çəkirgəsi [آد، دیرگی] قوزئی آفریقادا یاشایان بیر چکیتگه (فا: نوعی ملخ آفریقایی) locusta migratona

آفریقا..afrıqa [آد] یئر کوْره سینین بئش قاره‌ّ سیندن بیری (فا: ~). africa

آفریقادوْغوزو..afrıqadoğuzu [آد، دیرگی] جوت بارماق‌لیلاردان قالین دری‌لی (فا: نوعی خوک). phacachoerus aethiopicus

آفرین..afərin [باغلاییجی سؤز، فا] آلقیشلاماق و بینمه کیمی دوُیقولاری بیلدیرمک اوْچون سؤیلهنن سؤز، براووْ، ساغ اول، یاشا، یاشاسین، آلقیش (فا: آفرین).

آفساید..afsayd [آد، فرانسیزجا] آچیغا دوْشمه [۲۱۸].

آفشار..afşar [آد] اوغوز تورْکلرینین ۲٤ بوْیوندان بیری.

آفشین..afşın [اؤزلآد] باخ افشین.

آفوْریزم..aforizm [آد، یونانجا] درین معنالی بیر سؤزون قیساجا افاده سی.

آفورُجا..afurca [اؤزلآد] قوُبا دا کند آدی، بو کند، آدینی یاخینیندا اولان شلاله (چاولان) دن آلمالیدیر، آغیرجه شکلینده ده سؤیله-نیر [۲٤۰]. {توْپونیم انسیکلوپئدیاسی [۲٤۸] بو سؤزو فارسجابیلیر و آب+فوُر+جه: "سوُ+آشاغی+جُستن / سیْچراماق" شکلینده معنالایر هر حالدا عجیبه و معناسیز بیر بنزَتمه‌دیر؛ ۲-آوُورتا / آووُردا سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولابیلیر و ماما و ابه معناسیندادیر، و بورادا بئیله بیر قابلیت اولانلارا خاطیر بئیله آدلانابیلیر، باخ: اووُرتا / آووُردا}.

آفی..afı [اؤزلآد] مراغا دا کند آدی {۱-اَهَق، محتملا آوا سؤزوندندیر ۲-مافی-افشار بوْیونون آدینین دَییشمیش شکلیدیر}.

آفیس..afis [آد، فرانسیزجا] ایش یئری، دایره، بوُروْ، اداره (فا: اداره).

آفیش..afiş [فر] بیر شئیی تانیتما و بیلدیرمک اوچون چوخو رسیملی دوُوار بیلدیری‌سی (فا: ~).

آق..aq [باخ] آغ.

آقبولاق‌قارابولاق..aq bulaq qarabulaq [اؤزلآد] آغبوُلاق‌قارا بولاق: یاستیکند ده کند آدی.

آق سوُ..aq su [اؤزلآد] آغسوُ: مینودشت ده چای آدی.

آق یئل..aq yel [آد] آغ یئل: گونئی دن اسن یئل.

آقا..aqa [اؤزلآد] آغا: ۱-سایقی دَیر، اوُلو کیشی ۲-جؤمَرت، قوْرویوجو ۳-بؤیوک اَرکک قارداش، آغابگ، باخ: آغا [۷].

آقافیا..aqaqya [باخ] آکاسیا.

آقراندیزور..aqrandizor [آد، فرانسیزجا] بؤیولتج، شیشیردیجی (فا: آگراندیزور).

آقراندیسمان..aqrandisman [آد، فرانسیزجا] بؤیولتمه، شیشیرتمه (فا: آگراندیسمان).

آقروْ..aqro [آد، لا، اؤناک] بعضی سؤزلرله بیرلیکده اکینله ایلگی‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "آقروْنوم" (فا: آگرو).

آقروْبیولوژی..aqrobioloji [آد] اکین چیلیک ده بالاجا حئیوانلاری اینجه‌له ین بیلیم (فا: آگروْبیولوژی).

آقروْتئکنیک..aqroteknik [آد] اکین تئکنیک‌لری (فا: آگروْتکنیک).

آقروْکیمیا..aqrokimia [یو: آقروْ + ع: کیمیا] بیتگی‌لرین تغذیه سیندن، گوْبره‌لرین تطبیقیندن و بیتگی‌لرین کیمیاوی یوْللارلا قوْرونما اوُصول‌لاریندان بحث ائدن بیلیم دالی.

آقروْنوم..aqronom [آد] اکین‌اوُزمانی، اکینچیلیک بیلمنی (فا: آگروْنوم).

آقروْنومی..aqronomi [آد، یونانجا] اکینچیلیک ایشی و بیلیمی (فا: آگروْنومی).

آققیشقا..aqqışqa [آد] آچیقلیغی اوْلان یئر، پنجَره (فا: پنجَره) [۱۲۲].

آقلوْتیناتیو..aqlotinativ [آد، فرانسیزجا] التصاقی، بیتیشگن، بیتیشملی، بیتیشگن دیل(فا: التصاقی).

آقلوْتیناسیون..aqlotinasion [آد، فرانسیزجا] کوْمالاشیم(فا: آگلوْتیناسیون).

آقلوْتینین..aqlotinin [آد، فرانسیزجا] سئرومدا مئیدانا گلن‌آنتیکوْر (فا: آگلوتینین).

آقنوْزی..aqnozi [آد، یونانجا] بیلمزلیک، آلقی ایتیمی و یا یوخلوغو، تانی‌سیزلیق (فا: آگنوْزی).

آقنوْستیسیزم..aqnostisizm [آد، فرانسیزجا] دوُیوچولوق، حسّ و دوُیولار انشیگینده هئچ‌بیر شئیین درکینه اینانمایان گؤروش (فا: آگنوْستیسیزم).

آقنوْستیک..aqnostik [آد، فرانسیزجا] دوُیوچو (فا: آگنوْستیک).

آق‌والدین..aqvaldeyn [صفت، عربجه] آتا آنانین اطاعتیندن چیخما، آتا آنانین اوْزونه دورما و قابارما (فا: ~).

آقیش .. Agış [اؤزل آد] قازاق-اورْتایوْز-آرقین-قوُواندیْک بوْی‌لاریندادیر [۱۵۸-۸۱].

آقیشلی..aqışlı [اؤزلآد] خوی‌داکندآدی {آغیشلی، یوکسه‌لن}.

آکادئمی..akademi [آد، یونانجا] بیلیم اوْجاغی، عالی علمی موسسه، بیلگین‌لر یازارلار و صنعتچی‌لر قوُرولو، یوکسک اوْخول (فا: آکادمی). academy

آکادئمیسین..akademisiən [آد، یونانجا] آکادئمی اؤیه‌سی (فا: آکادمسین).

آکادئمیک..akademik [آد، یونانجا] بیلیم‌سل‌اؤزل‌لیگی‌اوْلان، بیلیم‌سل آراشدیر مالارا باغلی، آکادئمیایا عاید(فا: آکادمیک). academic

آکاردئون..akardeon [آد، فرانسیزجا] بیر نوع میئلسل چالقی آلتی، باخ: قاموْن.

آکاسیا..akasia [آد، بیتگی، فرانسیزجا] ۱-بوْیا اوچون ایشله‌نن بیرآغاج، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن acacia.leg ۲-باخ: سالخیم آغاجی(فا:

robinia pseudoacacia. leg(اقاقیا)

آکای..akay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آقا+ی، اوْغلان آدی.

آکتریس..aktris [آد، فرانسیزجا] قادین اوْیونجو (فا: هنرپیشه زن).

آکت..akt [آد، لاتینجه] ۱-شاهد لرین اشتراکی ایله ویا یوْخلاما سونوجو بیر فاکتی تصدیق ائدن سند "بیرینه آکت دؤزلتمک". ۲-اؤنملی دؤولت قراری "توپراغی همیشه لیک کندلیلره ورمه‌یین دؤلت آکتی"[۱] (فا: آکت).

آکتوْر..aktor [آد، فرانسیزجا] ارکک اوْیونجو، اوْیونجو (فا: هنرپیشه مرد).

آکتوئل..aktuel [آد، فرانسیزجا] گؤنجل، شیمدی کی، ائدیمسل (فا: آکتوئل).

آکتوآلیته..aktualitə [آد، فرانسیزجا] گؤنجل‌لیک، گونون اصلی حادثه‌سی و ایتفاقی و یا سؤزو "گونون آکتوآلیته فیلمی" (فا: ~).

آکتوآلیته سینی ایتیرمک..aktualitə sini itirmək [تاثیرلی‌ائیلم] گؤنجل‌لیگینی ایتیرمک، گؤنون اصلی اتّفاق اولماسینی الدن وئرمک.

آکتوآلیزم..aktualizm [آد، فرانسیزجا] گئچمیش ژئولوژی اتفاقلاری نی بوگونکو اتفاقلارا باخاراق آچیقلانا بیله‌جه‌ییني اؤنه سؤرمک و بو تئریمی ساوونماق، ائدیمسل جیلیک (فا: ~).

آکتینولوژی..aktinoloji [آد، فرانسیزجا] گونش ایشینلارینین تاثیرینی اینسان و بوتون دیرگی‌لر اؤزه رینده اینجه‌لیین بیلیم دالی (فا: ~).

آکتینیت..aktinit [آد، فرانسیزجا] بیر سیرا رادیواکتیو ائلئمان‌لارین اورتاق آدی: آکتینیوْم، توریوْم، پروْتاکتینیوْم، تولیوم، پلوْتونیوم، آمریکیوْم، کوریوْم، بئرکئلیوْم (فا: ~).

آکتیو..aktiv [باخ] اکتیو.

آکرئدیتیف..akreditif [آد] گؤوَن یازیسی[۲۱۸].

آکروبات..akrobat [آد، یونانجا] سیرک اویونجوسو (فا: آکروبات).

آکروباتیک..akrobatik [صفت] آکروباتا عاید (فا: آکروباتیک).

آکروپول..akropol [آد، یونانجا] اسکی یونان شهرلرینده تپه اؤزه‌رینده یئرله شن ان اؤنملی بؤلوم، شهرین ان اؤنملی تیکینتی و تاپیناقلاری اولان بؤلومو (فا: ~).

آکسارای..aksaray [اؤزل‌آد] آغسارای، آغ و تمیز ائو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آکسوُ..aksu [اؤزل‌آد] آغسوُ: اوُیغورلارین (م۸) قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴].

آکسیوْم..aksiom [آد، یو، سایش‌ب] عمومیتله و گنللیکله قانیتا و دلیله احتیاجی اوْلمایان گرچک، ثُبوتسوز قبول ائدیلن فیکیر "ریاضیات آکسیوملاری: ریاضیات‌اصل‌و اساسلاری"(فا: ~).

آکسیون..aksion [آد، فرانسیزجا] بیر ایش و حرکتدن تؤره‌نن گلیشیم و ائتگی (فا: ~). action

آکوْرد..akord [آد، فرانسیزجا] آککوْرد: بیرچالقی آلتی نی دوْغرو سس وئرمه‌سی اوْچون کؤک له‌مه و عیارلاما، نئچه تونون بیر زاماندا اوُیوملو و هماهنگ سس لنمه‌سی (فا: ~).

آکوْردئون..akordeon [آد، فرانسیزجا] یئل سیستیملی و بارماقلارلا چالینان و قارمونا اوْخشار بیرچالقی آلتی (فا: آکوردئون).

آکوْستیک..akostik [آد، فرانسیزجا] فیزیک علمینده سسی اینجه‌لیین بیلیم قولو، یانسی (یانقی) بیلیمی و بیلگی‌سی، سس یانسی بیلیمی، سس داغیلیمی نی آراشدیریران بیلیم دالی (فا: ~).

آکوْمولاتوْر..akomilatur [آد، فرانسیزجا] آخیم توْپلار، الکتریک آخیمی یئغان قورقو (فا: ~).

آکونیتین..akonitin [آد، فرانسیزجا] بوْغان اوْتوندان آلینان وحکیم‌لیکده ایشله نیلن ماده (فا: ~).

آکوارئل..akvarel [آد، فرانسیزجا] سوُلو بویا (فا: ~).

آکواریوم..akvariom [آد، فرانسیزجا] ایچینده سوُ اوْلاراق سو بیتگی‌سی وحئیوانی ساخلانیلان یئر (فا: ~).

آکین..akın [اؤزل‌آد] آکیْن: قیرقیزلاردا ساز شاعرینه وئریلن بیر آد[۵۴].

آگئت..aget [آد] آژئنت، باخ: آژانس.

آگاه..agah [آد، فا] بیلگی‌لی، اوْیانیق، خبردار (فا: آگاه).

آگاه قیلماق..agah qılmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آگاه ائتمک.

آگنوستیسیزم..agnostisizm [باخ] آقنوستیسیزم.

آگوستوس بؤجگی..agostos böcəyi [باخ] اوْراق بؤجگی.

آگهی..agəhi [آد، فا] باخ: بیلدیری.

آل..al [آد، صفت] ۱-قیرمیزی رنگ، قیزیل رنگی، گونش رنگی (فا: سرخ). red ۲-آلداتما، دؤزن، دوزاق، حیله، مکر (فا: کلک). ruse ۳-حضور، اؤن، آلان، آلین. ٤-قادین‌لارین اؤز و دوْداقلارینا سؤرتدوکلری بوْیا، اَنلیک. ٥-قوُلئیبانی، موهومی بیرجانلی و بعضاً گؤزه گوروشمه‌گی ادّعا ائدیلن جانلی. ٦-بوُ کلمه اوْجاق و اوْد الاهه‌سی معناسینادا ایشله نیبدیر و آل‌آروادی / آل‌قاری‌سی / آل-باستی / آل‌بیس کیمی کلمه‌لرده شر روُحو، و آلی کیشی سؤزونده داغ تانری‌سینی تمثیل ائدیر[۱۱۴]. ۷-باخ: اکلر {ت، سن، دده، تا؛ بو کلمه اصلینده قیرمیزی معناسینادی و بو رنگین آلدادیجی و گؤز آلیجی اوْلماغی اوچون بو معنادا بو کلمه‌یه اکله‌نیب و گؤسته-ریشلی آلانی و حضورو آنلادیر، بوُ کلمه چوْخ کلمه‌لرده و یئر آدلاریندا ایز قوْیوبدور و آیدین، اوْدلو، مُحتشم مفهوموندادیر، آلان / آلبان (حکومت و یئر آدی)، آلتای (داغ آدی)"؛ آلا: چوخلو

کند آدی: آلانا/ آلاناق، آلوانا، آللی، آلقییان، آلوار، آلماس، آلمان، آل قیه‌سی، آل داشی، آلازار، آلائیوان، و گؤی‌آلی(قوْ: گاوعلی)و--}. ۸-آل۴(آد، عربجه) خاندان.

آل‌آلتی ایْشین..al altı işın [آد]قیزیل اؤتەسی ایْشینلار، قیزیل آلتی ایشین‌لار (فا: اشعه فرا بنفش). **infrared rays**

آلا..ala [صفت] ۱-آچیق قیرمیزی، آلاجا پالیت رنگی، ۲-ایکی رنگ اولان هر شئی، آغ قارا اولان شئی "آلا گؤزلر، آلا یئر: تیکه تیکه یاش و قورو اولان یئر" (فا: هرچیز دو رنگ). ۳-آلا بالیغین قیساتیلمیش آدی (فا: نوعی ماهی). ٤-قانین پوزولماسی سونوجو دری ده دؤزه نیلن آغ لکه "آلا دؤشمک" (فا: لک وپیس پوست). ٥-دده قورْقود بوْی‌لاریندا اوُجا و هؤندور معناسیندا ایشله نیبدیر "آلا آلچاق هاوا یئر= آلچاق اوُجا یئر، آلاداغ= اوُجا داغ". ٦-باخ: اکلر{ت، سن، تا، آل سؤزوندن: آل› آلاق› آلا}. ۷-آلا(اؤزل‌آد) اینسان آدی: آلابای، آلت/ آلاآت، آلابؤری، آلاتاو، آلاتای، آلاتلی/ آلاآتلی، آلاتان/ آلادان، آلاتوْن، آلاتوْنقا، آلاتوُغ، آلاخان، آلاقاش، آلانور.

آلابات..alabat [صفت، ظرف]نه یاخجی نه پیس، باشدان سوْوما "آلابات دؤزلتمک".

آلاباتلیق..alabatlıq [آد]آلابات شئیین حالی.

آلاباختا..alabaxta [اؤزل‌آد]بیر نوع چؤل گؤورچینی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلاباد..alabad [اؤزل‌آد]علی‌آباد: ساییین‌قالا دا کند آدی.

آلاباش ایت..alabaş it [آد]باش‌لاری آلا اوْلان ایتلره وئریلن آد.

آلاباش کلم..alabaş kələm [آد، بیتگی]تورپ گیللردن شلغَمه بنزر بیر بیتگی، داش کلم (فا: کلم قمری). **brassica oleracea**

آلاباشلی..alabaşlı [اؤزل‌آد]آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

آلابالیق..alabalıq [آد، دیرگی]سوْیوق ودوُروسولاردا یاشایان اتی تورونجو رنگلی و لذّتلی بالیق، قیزیل خاللی بالیق (فا: نوعی ماهی قزل آلا) **trutta faris**

آلابالیق گیللر..alabalıqgillər [آد، دیرگی]اوْمورقالی‌لاردان سوّموکلو بالیق‌لارین بیر سوْیو (فا: تیره ای از ماهی ها).

آلابان..alaban [آد]آلاوان: باخ: تمساح.

آلابانچی‌لیق..alabançılıq [آد]قوُلدورلوق، باخ: آلامانچی‌لیق.

آلابانچی..alabançı [صفت]قوُلدور، باخ: آلامانچی.

آلابایداق..alabaydaq [آد]پیسه چیخمیش، روسوا.

آلابایداق ائتمک..alabaydaq etmək [تاثیرلی‌ائیلم]روسوای ائله مک.

آلابزک..alabəzək [صفت]آلابولا، رنگ به رنگ.

آلابزک بنؤوشه..alabəzək bənövşə [آد، بیتگی]بیر نوع بنؤوشه گوْلو.

آلابزک‌لیک..alabəzəklik [آد]آلا بزک اوْلما دورمو.

آلابوُغا..alabuğa [آد، دیرگی]قانادی پرده‌لی بیر نوع بؤجک.

آلابوْلا..alabula [صفت]توْرلو رنگلرده اوْلان (فا: ابلق). **dapple-grey**

آلابوْلا چالماق..alabula çalmaq [تاثیرسیز ائیلم]مختلف رنگلرده گؤرونمک.

آلابوْلالیق..alabulalıq [صفت]آغ رنگ ایله قاریشق رنگ، آلا بولا رنگ.

آلابوْلانلیق..alabulanlıq [صفت]یاریم بولانلیق.

آلابیلدیگینه..alabildiyinə [ظرف، س]۱-نه قدر گوجو وارسا، گوجونه گؤره. ۲-(مج)آشیری درجه، چوخ، اولدوقجا چوخ.

آلاپاچا..alapaça [آد]پاچا سینین آراسی آغ اوْلان کوْرَن آت.

آلاپارس..alapars [آد، دیرگی]میشوْوول نوعوندان اوْلوب، آغاجدا یوُوا تیکیب یاشایان بیر حئیوان.

آلاپلنگی..alapələngi [صفت]خاللی بوُتالی، ایری بوُتالاری اولان چیت.

آلاپؤرتو..alapörtü [آد]باخ: آلاچیی.

آلاپیْسراق..alapısraq [آد، بیتگی]اوْت علف ایچینده گؤیه رن بیر نوع گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ).

آلاپیشمیش..alapişmiş [صفت]یاری‌پیشمیش، آلاچیی، گره ییجه پیشمه‌میش.

آلاتاش..alataş [اؤزل‌آد]باخ: آلا+تاش کؤز، آتش پارچاسی[۷].

آلاتالا..alatala [صفت]آددا بوُددا.

آلاتپه..alatpə [اؤزل‌آد]تفرش ده داغ آدی.

آلاتَمیر..alatəmir [اؤزل‌آد]آلاتیمور: میانا دا کند آدی{آلا و قیرمیزی دمیر}.

آلاتَن..alatən [صفت]جوْذاملی.

آلاتوُبا..alatuba [آا، باشقیردجا]قوُمرو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلاتوُران..alaturan [صفت]آلا قارانلیق.

آلاتوُرانلیق..alaturanlıq [صفت]آلا قارانلیق.

آلاتوُرکا..alaturka [ایتالیاجا‹آلا+تؤرک›]اسکی تؤرک گله‌نک، گؤره-نک، تؤره و یاشاییشینا مناسب، آلافیرنگین قارشیتی (فا: ~).

آلاتوُغان..alatuğan [آد، دیرگی]بیر نوع قوش، اوْغلان آدی (فا: مرغ صعوه).

آلاج .. Alac [اؤزل آد]توْرکمن-اَرساری بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

آلاجا..alaca [صفت] قاریْشیق رَنگلی، نئچه رنگلی، آلا رنگ، پالیت-رنگی(فا: ابلق)dapple-grey ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) تؤرکمَن لرین، تکه‌لی و اؤده‌میش اوْیماقلارینین اوُلوباباالاریندان،تؤرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندیر [۸۱-۱۵۸]. ۳-اینسان آدی: آلاجابای، آلاجابگ، آلاجات/ آلاجاآت{تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجاابیق..alaca ıbıq [آد، دیرگی]بوُبو، چاووُش قوُشو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجاباش .. Alacabaş [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی لاریندیر [۸۱-۱۵۸].

آلاجابالیقجیل..alaca balıqcıl [آد، دیرگی]بالیقجیل گیللردن بیر قوش، ۵۰ cm بویدا، کؤل رنگی (فا: نوعی پرنده). ardeola ralloides

آلاجابایقوُش..alaca bayquş [آد]بیر قوش آدی (فا: مرغ شب آویز).

آلاجابوُلاجا..alaca bulaca [صفت]چوخ قاریشیق رنگلی.

آلاجاسرچه..alaca serçə [آد، دیرگی]بیر سرچه تؤرو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجاسیْغیرجیق..alacasığırcıq [آد، دیرگی]آلاسیْغیرجیق، چکیرگه قیْران بیر نوع سیْغیرجیق قوُشو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجاق..alacaq [آد]آلماغی گرَکن هرشئی، بیرینه چاتاجاق پول، آلیناجاق بورج (فا: طلب). amount received

آلاجافارانلیق..alaca qaranlıq [آد] گونشین باتدیغیندان سونراکی و چیخماسیندان قاباقکی آیدینلیق، یاری قارانلیق.

آلاجاقارقا..alaca qarqa [آد، دیرگی]باخ: ساغساغان {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجاقاناد..alaca qanad [آد، دیرگی]اوْخویان، کیچیک‌بیرقوش-آدی(فا: سهره‌زرد)

آلاجاقلی..alacaqlı [صفت] آلاجاغی اوْلان؛ قارشی آنلامی: بورجلو، وثره جکلی؛ (فا: طلبکار). creditor

آلاجاقلی‌لیق..alacaqlılıq [آد] آلاجاقلیاولما(فا: بستانکاری houticulture

آلاجاق‌وثره جک..alacaq verəcək [آد]بیر شخص ویا قورُولوشون طلب‌لری و بورْجلاری.

آلاجاگئییک..alaca geyik [آد، دیرگی]ارککلری چاتال بوینوزلو، جوت بارماقلی، امجک‌لی (فا: نوعی آهو). dama dama

آلاجالاماق..alacalamaq [تاثیرلی‌ائیلم]رنگ رنگ و بنک بنک بویاماق (فا: رنگ به رنگ کردن).

آلاجالاندیرماق..alacalandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آلاجالانماق ایشین گؤردورمک (فا: رنگ به رنگ کردن).

آلاجالانماق..alacalanmaq [س، بل] آلاجا بیر وضعیته گلمک، آلابوُلا اوْلماق (فا: رنگ به رنگ شدن).

آلاجالی..alacalı [صفت، دا] ۱-آلابوُلا (فا: ابلق). ۲-(آ، دی) تورکمنجه بیر قوش آدی.

آلاجالی بولاجالی..alacalı bulacalı [صفت، دا] آلابوُلا (فا: ابلق).

آلاجالیق..alacalıq [آد] آلابوُلالیق، ایکی اؤزلولوک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجامَنقشه..alaca mənəqşə [باخ]هرجایی منقشه.

آلاجئهره..alacehrə [آد، دیرگی] ۱-بیر نوع قوش، اوْتَلگه، نوْع‌لاری: آلنی قارا، قیرمیزی باش، بوْز (فا: مرغ زنبورخوار). janudae ۲-(آ، بی) داغلاردا بیتن و قابیغی زوْلاق زولاق اولان بیر نوع آغاج (فا: درختی کوهستانی) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاجیگی..alacigi [اؤزل‌آد] آذربایجان‌و گؤرجوستان سینیرندا داغ آدی [۲۴۰].

آلاچ..alaç [اؤزل‌آد] اینسان آدی،باخ:آلاچا.

آلاچا..alaça [اؤزل‌آد] آلاچ: اینسان آدی، باخ: آل+آچ، تؤرکمَنلرین اَرسارو و ساریْق اوْیماغی بگ‌لریندن[۷]، تؤرکمن-ساریْق و قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ بوْی‌لاریندیر [۸۱-۱۵۸].

آلاچارپاز..alaçarpaz [باخ] چارپاز.

آلاچالپوْو..alaçalpuv [آد] کؤلک‌لی قار، یاغیش ایله بیر یئرده یاغان قار (فا: برف و کولاک).

آلاچام..alaçam [آد، بیتگی]رنگی قیزیلا یاخین بیر چام نوعو (فا: نوعی کاج). picea excelsa. pin

آلاچَرپوْو .. alaçərpov [آد]" هاوا آلاچرپوو دور: هاوا نه یاغان کیمی یاغیر و آچان کیمی آچیر".

آلاچوُق..alaçuq [اؤزل‌آد]باخ: آلاچیق.

آلاچی..alaçı [آد]باخ: آلاقچی.

آلاچیق..alaçıq [آد] ۱-چادیر، آغاجدان دؤزه‌لن حاصار و کؤلگه‌لیک، نئچه دیرک اوْستونده قورولان دام و کؤلگه‌لیک (فا: آلاچیق).۲-هشتَری‌ده کندآدی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلاچوُ› سن، صح، تا؛ باخ: چیغ؛ فارسجادا الچوق ایشله نیر}.

آلاچیق تپه سی..alaçıq təpəsi [اؤزل‌آد]خیاو دا کند آدی.

آلاچیمن..alaçimən [اؤزل‌آد]قئیدار دا کند آدی {گؤرچیمن}.

آلاچیی..alaçiy [صفت] یاریمچیق‌پیشمیش، یاری‌چیی(فا: نیمرس

آلاخ بولاخ..alax bulax [صفت] سؤزونون اوّستونده دوُرمایان، فیکرینی تئز تئز دییشن (فا: هفته خیال).

آلاخئی..alaxey [صفت] یوّنگول ترپه نیش‌لی آدام، یالتاقلیق ائدن "آلاخئی آدام: آغیر باشلی اوْلمایان" (فا: سبک).

آلاداد ..aladad [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {۱-آلا+تات: تات و کؤچه‌ری لرین اوْتوردوغو یئر[۸۸]. ۲-فتح ائدیلن یو کسک یئر}.-

آلاداش..aladaş [اؤزل‌آد] شاماخی دا توُدار و چیگیل چایلاری آراسیندا داغ آدی(۲۵۸۳)[۲۴۰].

آلاداغ..aladağ [اؤزل‌آد] ملایر و اسفراین ده داغ آدی.

آلاداغلو..aladağlu [اؤزل‌آد] آلاداغلی:آبیک دا کند آدی.

آلادوْداق..aladodaq [دا] دوْداغی آغ و بدنی آیری رنگ اوْلان آت اوّچون دئییلیر.

آلادوْغان..aladoğan [اؤزل‌آد] باخ: آلا+دوْغان، بیر دوْغان توّرو[۷].

آلادوْن..aladon [اؤزل‌آد] تورکمنجه بیر گئییم آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلادوُ..aladu [ظرف] عجله، ایوه‌دی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلادوّشمک..aladüşmək [تاثیرسیز ائیلم] خال‌دوّشمک، آغ‌لکه-دوّشمک(فا: لکه‌افتادن).

آلادیْر..aladır [اؤزل‌آد] آلادئر:اینسان آدی، آتیلای خان'ین اوْغلو[۷].

آلادیزگه جنگلی..aladizgə cəngəli [اؤزل‌آد] باخ: اردبیل.

آلادیزگه..aladizgə [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {یو کسک دوّزلوک}.

آلادَیمیش..aladəymiş [صفت] یاریم کال (میوه و یئمیش).

آلار..alar [اؤزل‌آد] ۱-قیزارمیش، قیرمیزی، قیز آدی (فا: نام‌دختر). ۲-یالانجی قارانلیق(گوّندوز واختیندا).

آلارد..alard [اؤزل‌آد] شهریار، خیاو دا کند آدی {باخ: اَلْیرد}.

آلارم..alarm [تاثیرلی‌ائیلم] بانیْ، آژیر (فا: آژیر).

آلارم وئرمک..alarm vermək [تاثیرلی‌ائیلم] بانیْ، آژیر ووُرماق (فا: آژیر زدن).

آلارما..alarma [آد] آلارماق و قاماشماق ایشی.

آلارماق..alarmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاماشماق، ایْشیلدایاراق گؤرسنمک (فا: چشمک زدن). {ت: آل کیمی اوْلماق، قیزارماق، قاماشماق، یان باخماق؛ آل سؤزوندن دوّزه‌لیبدیر؛ انگیلیزجه آلارام alarm کلمه‌سی اوْ دیلده یئنی بیر کلمه اولاراق آزجا معنا دییشیک‌لیگ ایله بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

آلاروْد..alarod [اؤزل‌آد] آلاراوْد:قیزقین‌وقیزارمیش، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلاز..alaz [آد] ۱-آلاو، اوْد یاللاری، قیز آدی. (فا: آلو). باخ: آلاس، آلاش {باخ: یال› یالاو› یالاز› آلاز}.

آلاز آلاز..alaz alaz [ظرف] آلاجابوُلاجا، آلاو آلاو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلازار..alazar [اؤزل‌آد] گئرمی دا چای آدی.

آلازلاما..alazlama [آد] ایلانجیق خسته لیگی.

آلازلاماق..alazlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آلاولاماق. ۲-آلاو کیمی بیر بیرینی توتماق و ویرماق (فا: مشتعل کردن).

آلازلانماق..alazlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلوولانماق، قیزارماق، آلیشماق، آلیشیب یانماق (فا: مشتعل شدن).

آلازوْد..alazod [اؤزل‌آد] آلازاوْد: آلوْولو اوْد، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آلاس..alas [تاریخی اؤزل‌آد] شامانیست گله‌نک‌ده: آتش‌تانریسی؛ باخ: آلاز، آلاش.

آلاسئیرک..alaseyrək [صفت، ظرف] داغینیق، اوردا بوُردا (فا: تنک).

آلاساققال..alasaqqal [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

آلاسایوان..alasayvan [اؤزل‌آد] شفق واختی، گوّنَشین دوْغوشو[۷].

آلاس‌باتیر..alas batır [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا آغوُل تانری‌سی[۲۱۱].

آلاسندل..alasəndəl [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی.

آلاسوُلو..alasulu [صفت] تازا اوْلقونلوغا باشلامیش.

آلاسوّتول..alasütül [صفت] یئتیشمه میش، بیرقدر کال.

آلاسی..alası [اؤزل‌آد] اَرَک، آماج، صاحب اوْلونماسی ایسته‌نن نسنه[۷].

آلاسیا..alasiya [آد] پاراسی اؤنجه دن وئریلیب قارشیلیغی اوْلان مال ایله‌ریده آلینماق اوّزره. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آلاش..alaş [صفت] ۱-آچیق‌قیرمیزی، قیزآدی.۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز اوْیماق لاریندان و بو اوْیماغین ایلک بگ‌لریندن؛ باخ: آلارماق، آلاز.

آلاشا..alaşa [آد] ۱-سرت باشلی و حشری آت، یابی. ۲-حیاسیز، اوّزسوز (فا: بی حیا). ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز خانلاریندان[۷]. ٤-توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸]. ۵-آستارا بؤلگه سینده کند و بولاق آدی[۲۴۰]. {آلاشا ‹آلاجا: ایکی رنگ و ایکی اوّزلو آنلامیندا، باخ: آلا، بو کلمه الشه فورماسیندا فارسجادا ایشله نیر[۲۲۶]}.

آلاشاربوُروْوار..alaşarburovar [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا سیْراداغ آدی [۲۴۰].

آلاشیق دولاشیق..alaşıq dolaşıq [صفت، باخ: آلارماق] آیدین گؤرونمه

ین، یاخجی سئچیلمه ین (فا: غیر روشن).

آلاشیم..alaşım [آد، شیمی، باخ: آلای] باخ: آلیاژ.

آلاغاج..alağac [آد، دا] یول قیراقلاریندا، سرحد و سینیرلاردا یئره تاخیلان علامتلی آغاج (فا: تیرهای علامتدار کنار جاده).

آلافا..alafa [آد، دا] بیر نوع ظریف ایپک پارچا.

آلافرانقا..alafranqa [باخ] آلافیرنگی.

آلافیرنگ..alafirəng [آلا+فرانسه سؤزجوغو] آلافیرَنگی: فیرنگ‌لره اویقون، فرنگ‌لرین تؤره وعادت ویاشاییشینا مناسب، فرانسه دَب-یَنده یئتیشمیش و بنیمسنمیش اولان کیمسه، ظاهری یئنی چیلیک (فا: فرنگی مآب).

آلاق..alaq [آد] ۱-تارلادا اکیلن بیتگی‌نین ایچینده بیتن و اوْنون یئتیشمه‌سینه انگل اوْلان اؤزگه بیتگی، تارلادان حذف ائدیلمه‌سی گره‌کن بیتگی‌لر (فا: وجین). weed ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) یوْخ ائدیجی، اؤلدوْروجو، آلیْجی، آولاییْجی؛ آتیلای خانین توْرون-لاریندان؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلوق›: داز، قابا؛ آلماق (قورپارماق) سؤزوندندیر و آرتیق اوْت و بیتگی‌لری‌اصلی‌محصولدان‌آلماق و آییرماق آنلامینداديير، و آلوق سؤزو نوْرمال اوْتلارین ایچینده آرتیق اوْتلارین قابا مفهومونا دایانیر}. ۳-آلاق۲(آل+اق) آغ قیرمیزی رنگ.

آلاق بوُلاق..alaq bulaq [صفت] آللاق‌بوُللاق، قارماقاریشیق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاقارقا..alaqarqa [آد، دیرگی] باخ: آلاجاقارقا {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاقایا..alaqaya [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {یوکسک قایا}.

آلاق‌دَرن..alaq dərən [آد] ۱-آلاق ووُرما آلتی، توْخا، آلاقچین ۲-آلاقچی.

آلاقوُش..alaquş [آد، دیرگی] باخ: تاووُس قوُشو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاق ووُرماق..alaq vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلاق لاماق.

آلاقاپی..alaqapı [آد] دروازا، ائوین بؤیوک گیریش قاپی‌سی و تاغی.

آلاقارانلیق..alaqaranlıq [صفت] ۱-سحرچاغی، دان یئری سؤکولن واخت، دان سؤکومو. ۲-بیر آز قارانلیق، یاری ایشیق یاری قارانلیق.

آلاقارساق..alaqarsaq [صفت، دا] یاخجی پیشمه میش.

آلاقارقا..alaqarqa [آد، د، سن] گؤی رنگینه چالان قارقا، دؤشو بوْز رنگلی قارقا، قاراقارقا گیللردن اؤتوجو و ایری گؤوده‌لی (فا: نوع پرنده شبیه کلاغ) garrulus glandarius

آلاقارین..alaqarın [ظرف، ص] یاریم توْخ، نه آج نه توْخ.

آلاقالی..alaqalı [آد، دده] اوُزون قالی.

آلاقان..alaqan [آد، دیرگی] ۱-آلاغان، آلیجی قوُش، اوْو قوُشو، شکار قوُشو. ۲-اینسان آدی، آلقان، فاتح {دده قورقوت دا گلیبدیر}.

آلاقاناد..alaqanad [باخ] آلاجا قاناد.

آلاقانقال..alaqanqal [آد، بیتگی] آغ لکه‌لی یاپراقلی تیکان‌لی آلاق اوْتو.

آلاقایا..alaqaya [اؤزل‌آد] قاراباغ دا داغ آدی(۲۵۸۳)[۲۴۰].

آلاقچی..alaqçı [آد] ایشچی، آلاق ووُران (فا: وجین کننده) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلاقچین..alaqçın [آآ] قیْرقیز-مُرادلی " اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

آلاقچیلیق..alaqçılıq [آد] آلاقچی‌نین ایشی، آلاق ووُرما (فا: وجینکاری).

آلاقچین..alaqçın [آد] آلاق ووُرما آلتی، توْخا. ۲-(اؤزل آد) قیْرقیز-موُرات آلی‌ْ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلاق‌لاما..alaqlama [آد] تارلانین آلاغین آلما (فا: وجین).

آلاق‌لاماق..alaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تارلانین آلاغین آلماق (فا: وجین کردن).

آلاق‌لانماق..alaqlanmaq [بلسیزائیلم] آلاغی ووُرولماق و تمیزلنمک (فا: وجین شدن). to be weeded, to be weedgrown

آلاقلی..alaqlı [صفت] آلاق باسمیش تارلا، آلاقلی اکین (فا: وجین دار). weedy

آلاق‌لیق..alaqlıq [آد] آلاق لانماسی گره کن اکین، آلاغی آلمالی یئر. weedy place

آلاقنویان..alaqnoyan [تاریخی اؤزل‌آد] چنگیزخان'ین کوْموتانی" جَبه"نین دیگر آدی[۷].

آلاقوْرا..alaqora [ظرف] باخ: آلاقوْلای، یئتیشمه میش.

آلاقوْلای..alaqolay [ظرف] آیوْنگول واری، یئتیشمه میش.

آلاقوْلایلیق..alaqolaylıq [آد] آلاباباتلیق.

آلاقوْللو ساپان..alaqollu sapan [آد، دده قوْرقود] اوُزون قوْللو ساپاند.

آلاخان..alaxan [تاریخی اؤزل‌آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

آلاقاش..alaqaş [اؤزل‌آد] اینسان آدی، اَندَر راستلانان، نادر[۷].

آلاقیْری..alaqırı [آد، دده قوْرقود] قیْریق سؤکوک.

آلاکوْل..alakol [اؤزل‌آد] تووُز بؤلگه سینده یئر آدی[۲۴۰].

آلاکؤلگه..alaköl gə [صفت] بیر آز کؤلگه.

آلاکؤلونگ..alaköl üng [آد، بیتگی] اکین و چؤل‌لرده بیتن کیچیک بیر

بیتگی.

آلاکؤزه..alaküzə [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی.

آلاگؤز..alagöz [صفت] ایری و آچیق و گؤی گؤز.

آلاگؤز..alagöz [اؤزل‌آد] یاستیکند، ساییین‌قالا، سوُلدوزداکند آدی؛ نخجواندا یئر آدی(~مزره)[۲۴۰]، باخ: بیجار(~قالاسی).

آلاگؤزلو..alagözlü [صفت] ایری و آچیق و گؤی گؤز.

آلاگؤزلر..alagözlər [آد] آچیق گؤی (ماوی) گؤزلر، گؤزل گؤزلر.

آلاگؤل..alagöl [آد] آددا بوددا گؤللر اوْلان یئر، سئیرک گؤل لو.

آلاگؤل..alagöl [اؤزل‌آد] بالخاش گؤلونه یاخین بالجا بیر گؤل آدی[۱۲].

آلاگؤللر..alagöllər [اؤزل‌آد] لاچین بؤلگه سینده داغ آدی(۳۱۷۵)[۲۴۰].

آلاگؤللوک..alagöllük [آد، دیرگی] رنگی آلابوُلا اوزون سوْو بیر بؤجک.

آلاگؤن..alagün [آد] یاری بوُلودلو گؤن، کؤلگه‌لی.

آلاگؤن..alagün [اؤزل‌آد] باخ: آلا+گؤن، گؤن اوْرتاسی[۷].

آلالا..alala [باخ] آل لاله.

آلالازانی‌اَیری‌چای..alalazanı əyrı çay [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

آلالاماق..alalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلاجا وضعیته گتیرمک (فا: رنگ به رنگ کردن).

آلالان..alalan [اؤزل‌آد] هشتپر ده چای آدی.

آلالانماق..alalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤزلَرایری‌آچیلماق "مستانه گؤزلرین آلالانیبدیر" ۲-دَن دؤشمک، آغارماغا باشلاماق "ساققالی آلالانیبدیر". (فا: رنگ به رنگ شدن).

آلالماق..alalmaq [آد] رنگدن‌رنگه گیرمک، آل اوْلماق، قیزارماق {دده قورقوت و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلالیق..alalıq [آد] بوُلانیق گؤرمه خسته لیگی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آل‌الوان..ələlvan [صفت] آلابزک، رنگ به رنگ (فا: رنگ به رنگ).

آلالی..alalı [صفت] آلا بولا خال‌لاری اوْلان (فا: رنگ به رنگ).

آلامان..alaman [اؤزل‌آد] ۱-چاپقین، سوْیقون، تالانچی. ۲-تورکمن‌لرین هجومو ایکی شکیلده اولاردی، بیر نوعو آلامان اولاراق مُرتّب و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگری چیو، ساده و غفیل دن اولان هجوما دئییلیردی. {آلماق سؤزوندن}.

آلامانچی..alamançı [آد] قولدور، یول کسن، سویقونچو، تالانچی (فا: قُلدر) {آلماق سؤزوندن؛ فارسجادا ایشله نیر}.

آلامانچیلیق..alamançılıq [آد] قولدورلوق، یول کسمه، سویقونچولوق، تالانچیلیق (فا: قلدُری).

آلامرزه..alamərzə [اؤزل‌آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

آلامسسب..alaməssəb [آد] آلامذهب:اینانجیندا دایانیقلی و ثابت قدم اوْلمایان.

آلامذهب..alaməzhəb [آد] آلامسسب:اینانجیندا دایانیقلی و ثابت قدم اوْلمایان.

آلان..alan [آد] ۱-دوْز وآچیق یئر، مئیدان، چالیشما یئری (فا: میدان). ۲-(مت) اوْز اؤلچومو، گئنیش‌لیک، مساحت. ۳-آلقان(تاریخی اؤزل‌آد) تورکمَنلرین سالوُر و قارامان اوْیماقلاری اوُلوباباالاریندان[۷]. ٤-سراب و قُروه-گوْل تپه ده کند آدی. ٤-تورکمن-سالوُر-قارامان بوْی‌لاریندانديرَ[۸۱-۱۵۸]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلانگ، آلان›، تا؛ آل‌سؤزونون گئنیش معنالی بیچیمی}.

آلان..alan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: آلانار، آلانآلپ، آلانای، آلانبای/آلانبگ، آلانتاش، آلانتوْر، آلانَر، آلانقوُش.

آلانا..alana [آد] ایچینه شکرلی قوْز بادام کیمی شئیلر دولْدورولموش قورُو مئیوه (فا: نوعی شیرینی میوه ای). ۲-آلانا(اؤزل‌آد) بوْستان آباد دا کند آدی {۱-آلان لارا عاید. ۲-مئیدانگاه و الان یئری. ۳-آل+آنا[۶۶]}.

آلانار..alanar [اؤزل‌آد] ۱-قیرمیزیمتیراق نار؛ ۲-سبلان داغینین یانیندا بیر داغ آدی؛ ۳-قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلان‌آس..alanas [اؤزل‌آد] خزرتورک بیرلیگی ایچینده یئر آلان بیر بوْی.

آلان‌تالان..alantalan [ظرف] باخ: قارماقاریشیق.

آلان‌تالان ائتمک..alantalan etmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: یاغمالاماق.

آلانتای..alantay [اؤزل‌آد] قیرمیزی رنگده اولان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلان‌توْپو..alantopu [آد] باخ: تئنیس.

آلانچا..alança [اؤزل‌آد] باخچالاردا آغاج‌آرالاریندا اوْلان‌چیمَنلیک-بؤلگه[۷].

آلاندوُرماق..alandurmaq [ل] چئوره ده گزدیرمک، دوْلاشدیرماق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلانغیر..alanğır [آد] تارلا سیْچانی {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آلانقوُ..alanqu [دا، آد] بالاجا آلوْلو اوْجاق، بالاجا توْنقال.

آلان‌قوْرخوسو..alan qorxusu [آد، طب] بعضی‌لرینین پارک، کوچه و دوْزلوکده قورخمالیق خسته‌لیگی، آگورافوبی.

آلانقووا..alanqova [اؤزل‌آد] آلان‌هوْآ: ۱-بیر تۆرک داستانیدیر: بوْرته‌چینه سوْیوندان مینَکلی‌نین‌اوْغلو اوْلدوزخان‌ین بیر اوْغلو دوُبون و بیر قیْزی آلانقوْوا آدیندا ایدی، آلانقوْوا ائوله‌نه‌رک ایکی اوْغلو بیلقوُتای، بکچیتای ایدی، اوْنون اری ارکن اؤلور، و بیر مدت سوْنرا بیر گون گبه اوْلور و --[۲۱۱]؛ تۆرک میتولوژیسینده اوّنلو قادین اوْلاراق "تۆرکلرین مریم آناسی" کیمیدیر، باخ: آلا+ گئییک[۷]؛ ۲-چنگیزخان‌ین اوْنوُنجو گؤبَکدن بؤیوک آناسی ۲-ارگَنه‌کوْن داستانیْندا آدی گئچن اوُلدوز خان‌ین قیْزی.

آلانقوُش..alanquş [اآ، دیرگی] بیر قوش آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلانکش..alankeş [اؤزل‌آد] کیوی ده کند آدی {آلان+کئش: اکین یئری}.

آلانگ..alang [آد] حوضه، میدان (فا: حوزه). area، square {سن: چای تراسی}.

آلانم..alanəm [صفت، ظرف] بیر آز نم و یاش، قوُروماميش.

آلانهوآ..alanhoa [اؤزل‌آد] باخ: آلانقوْوا.

آلاو..alav [آد] الوْ: اوْد دیلیم‌لری یالیم، یالاز (فا: شعله). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، تا، باخ: یال، بوکلمه یال (زبانه وآت یالی) سؤز اینه باغلیدیر: یال+آو› یالاو› آلاو›، باخ: یال، بو کلمه عینا فارسجادادا ایشله نیر}.

آلاوان..alavan [آد] باخ: تمساح {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آلاولاندیرما..alavlandırma [آد] آلوولاندیرماق ایشی.

آلاولاندیرماق..alavlandırmaq [انتدیرگن ائیلم] آلوولاندیرماق (فا: مشتعل نمودن).

آلاولانما..alavlanma [آد] اوْد توتما (فا: اشتعال). inflammation

آلاولانماق..alavlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلاو چیخارماغا باشلاماق (فا: مشتعل شدن).

آلاهی..alahı [صفت، ع ‹علیحده›] آیری، باشقا (فا: دیگر).

آلای..alay [آد] ۱-هر هانسی یئغن و تؤرنده یئر آلان توپلولوق، توپلانتی، دسته، اوْردو، قوْشون. (فا: دسته) ۲-(مج)بیرینی و بیر شئیی کۆچومسه‌مکله گۆلمه‌لی اَیلنجه دؤزَلتمک، بیرینی لوْغازا قویما، حیله (فا: سخرَه). derision ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) اوُیغور یازیْتلارینداً آدی گئچن بیر بگ[۷] {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده‌قوْرقود؛ بیرینجی معنادا alloy سؤزونه و ایکینجی معنادا آلداتماق سؤزونه باغلانیر؛ اینگیلیزجه و اسکی لاتینجه ده اولان alloy، ally کلمه‌لری بیرلشمک و قایناشیب ترکیب تاپماق معناسیندا ایندیکی سؤزلرین کؤکو اولمالیدیر، تورکجه ده آلای "یئغین" و آلاشیم "قاپاناشیم" سؤزلری چوخ اسکی کلمه‌لر ساییلمایاراق بو کؤکدن آلینمادیلار، آچیقدیر فارسجا آلیاژ سؤزوده فرانسیزجادان آلینمیشدیر؛ دقت اولونمالیدیر تورکجه ده آلدانما و آلای ائدیب آلداتماق معناسیندا ایشله‌نن آلای و آلای ائتمک سؤزو آیری کلمه اولاراق تورکجه آل سؤزونه باغلیدیر و آلارماق سؤزونه باغلیدیر؛ باخ آلارماق}.

آلای‌آلای..alay alay [ظرف] دسته دسته، دسته‌لر حالیندا {باخ: آلای}.

آلای ائتمک..alay etmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی مسخره ائتمک (فا: تمسخر).

آلایئمیش..ala yemiş [صفت] یئتیشمه میش یئمیش، آلا دَیمیش.

آلایاریم (چیق)..alayarım(çıq) [صفت، ظرف] یاریمچیق.

آلایاریم چیق‌لیق..alayarımçıqlıq [آد] یاریمچیق گؤرونموش ایش.

آلایبانی..alaybanı [آد] بوُ سؤز ایکی سؤزجوکدن دؤزَلیب، آلئی (آلای، آلا، آل) بیرنوع خسته‌لیک، آلداتما و حیله آنلامیندا و بانی، خانیم آنلامیندادیر، بو سؤزجوغون آنلامی حیله‌کار خانیم دئمکدیر، ائل قوْجالاری‌نین دئدیگینه گؤره آلئیبانی بیر قادیندیرکی اینسانلاری قارانلیقدا و تک‌لیکده آلداتار و فقط اینه گؤرسه قاچار وگؤزدن ایتر، بوکلمه ایکی اؤنملی سؤزجوغون ایشلنمکده اوْلماغینی گؤسته ریر، "آلئی› آلای": آلداتما معناسیندا و "بانی› بانو"، بانو کلمه‌سی دده قوقوت کتابیندا چوخ ایشلنیب، البته بعضی یوْروملارا گؤره بو کلمه‌نی آل یابانی شکلینده یازیللار، حال بوکی بوجور یازیلیش گئچمیش یازی‌لاردا اولمایاراق بو حالتده یازیلماغین یانلیش‌لیغین گؤسته ریر و آنلام لحاظیندان‌دا غلط کلمه اوْلور و خانیم مفهومون او کلمه‌نین اجزاسیندان دوشونمک اولماز. {آلای+بانی› آلئی+بانی، باخ: آل، آلا، آلای، آلداتماق}.

آلای‌بَی..alay bəy [آد] دسته باشی.

آلای‌پوْزان..alay pozan [آد] بیر قوْشونو وییغینی بیربیرینه ووران" کوراوْغلونون آلپلاریندان و قوچاقلارینین بیرینین آدی".

آلایجی..alaycı [آد] آلای ائدن آدام، آلداتیجی (فا: فریبکار).

آلایلی..alaylı [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

آلایوْنجا..alayonca [آد] یاری یونجا یاری اکین یئرلر اوچون دئییلر.

آلایوُنت..alayunt [آد] آلتای تۆرکلرینده "قیْسراق" آنلامیْندا ایشله-نیر[۷].

آلایوُنتلو..alayuntlu [اؤزل‌آد] ۱-اوْغوزتۆرکلرینین ۲۴ بوْی‌وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه یاخجی حئیوان و آت

صاحبی معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه آلایوُندلو و اوُلایوُندلوغ شکلینده ده یازیلیبدیر، دیواندا یوُنت سؤزو آت سوّروسو معناسیندا گلیب و دده قورْقود بویْلاریندا یوُند و یوُنت کلمه‌لری دیشی آت و مادیان آنلامیندا ایشله نیبدیر.

آلئرژی..alerji [آد، فرانسیزجا] بیر سیرا گوّل توْزو قوخوسونا و بیر شئیه قارشی بدنده آشیری حسّاسیت و تپگی گؤستَرمه وضعیتی (فا: آلرژی).

آلئرژیک..alerjik [آد، فرانسیزجا] آلئرژی‌سی گؤرسه‌نن، آلئرژی‌لی، آلئرژی ایله ایلگی‌لی (فا: آلرژیک).

آلئقروْ..aleqro [ایتالیانجا، چا] موسیقی ده بیر پارچانین هیزلی و جانلی چالینماسی (فا: آلگرو).

آلئگروْ..alegro [باخ] آلئقروْ.

آلئو..alev [باخ] آلاو.

آلئیبانی..aleybanı [باخ] آلایبانی.

آلئیوان..aleyvan [اؤزل‌آد] مراغادا کند آدی {آل+ائیوان: اوْدلو و ایشیقلی بؤلگه، یوکسک یئر}.

آلبا..alba [آد] یوّکوملولوک، خدمت یوّکوملولوغو[۷].

آلباتروْس..albatros [آد، دی، فرانسیزجا] گوّنئی اوقیانوسدا یاشایان، یاخلاشیق بیر متر اوُزونلوقدا دیمدیگی اوْلان و چوخ بیرتیجی و پرده آیاقلی بیر قوش (فا: نوعی پرنده دریایی).

آلباتوُ..albatu [اؤزل‌آد] بوروْکرات خدمتله یوّکوملو کیشی[۷].

آلبار..albar [اؤزل‌آد] ایری گؤزه‌لی بیرنوع الک، قلبیر {الهمک‌دن[۵]}.

آلباغ..albağ [اؤزل‌آد] قادینلار اوّچون گئنیش و اوُزون اوّست گئییمی، مانتو، درویشلرین گئیدیکلری گئنیش پالتار.

آلباقا..albaqa [اؤزل‌آد] حاصلات، ساواش یادا آو غنیمتی[۷].

آلبال..albal [اؤزل‌آد] قیرمیزی‌رنگده و شیرین، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

آلبالی..albalı [صح ‹آلبالو، کراس] باخ: گیلانار.

آلبالی رنگلی..albalı rəngli [صفت] قیپ قیرمیزی رنگ.

آلبالی‌لیق..albalılıq [آد] آلبالی باغی.

آلبان..alban [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجان‌جُمهوریتینده بیر بؤلگه آدیدیر همده اسکی بیر تورک قومونون آدی (فا: ~). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد)خراج، غنیمت؛ قاراخان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. {هخامنشی‌لر چؤکدوکدن سونرا آرازین جنوب بؤلگه‌لرینده آتروپاتئن و آذربایجان جُمهوریتی بؤلگه لرینده و کوّر چایی‌نین اطرافیندا آلبان دؤولتی یاراندی، بو دؤولت م ۵-۱جی یوّزیللرده قورولموش و بعضا آران سؤز ایله ده دئییلمیشدیر، آلبان‌سؤزونده آلپ کلمه‌سی و اسکی تورکجه ده چوغول علامتی "آن" اکی‌له (ارن و اوْغلان کیمی کلمه‌لرده) دؤزه‌لیب و ایگیدلر آنلامیندادیر، بو سؤز ددهقورْقود کتابیندا آلبانلارباشی شکلینده گلیب و ایگیدلر یا قهرمانلار باشی معناسیندادیر، بو حکومت اشکانی‌لر حکومتینین قالیغی و اوُزانتی‌سی حساب اولور، اشکانی‌لر حکومتی ساسانیلر طرفیندن یخیلدیقدان سونرا بو بؤلگه ده حکومت‌لرین ارشکلر= آرشاکلار سولاله‌سی آدیلا سوّرواللر، آیری طرفدن بو یئر چوخراق عربلر طرفیندن آران سؤز ایله ده تانینیب، تورکجه ده ایستی و اوْتلاق بؤلگه‌لره آران دئییلیر و آلبان بؤلگه سینده چوخ اوْتلوق اوْلماسی اوّچون بوُ آدلا تانینیبدیر. آلبانلارین شاه آدلاری آیری تورک ائللرینین آدلارینا چوخ یاخین گؤرونور مثلا: اوُریس= اوْروز (ددهقورْقوددا اوْروزبای، ماناس داستانی و قازان تورکلرینده اینسان آدی)، ماتی (مته، قدیم هون شاهلاری‌نین آدی)، زوبئر (سوبئر› سومئر› سایبر کلمه‌لرینه یاخین بیر کلمه)؛ آلبانلارین باشچی‌سی قازان خان اوْلموشدور، آلبان‌لار ۲۶ طایفا بیرلیگییندن دؤزلمیشلر، بونلارین ان اؤنملی‌لری بوُنلارایدیلار: لئق، گئل (بو ایکی طایفا ایشغوزلاردان ایدیلار)، سیلوsilv، دیدوُر، سوقد soqd، قارقار، آرساق، آزات، ساکاسئن، اوتین، چاودی، کنگر، (چوخ احتمال کی سوْقدلار هیند آوروپایی و قالانی التصاقی دیللی ایدیلر)، آلبانلارین باشکندی قابالا شهرایدی، آلبانلار موردینده بیر دولاشیقلیق یارادان مسئله‌نین دؤیونلرینی آچماغا گرک وار: میلادی ٤جو یوّزیلین ۲۰-۳۰جو ایللرینده آلبانلارلار برابر گوّرجولر، ائرمنی‌لر، مسیحی دینی‌نی قبول ائدیرلر و طبیعی‌دیرکی یاشادیقلاری یئرلرده کیلیسه‌لر و مذهبی یئرلر تیکمیشلر، سوْنرالار ائرمنی تاریخچیلری و خصوصیله ساوئت دؤورو ائرمنی‌لر، تورک آلبانلاری و اوْنلارین قوُردوقلاری کیلیسه‌لری ائرمنی کیلیسه‌سی-کیمی‌قلمه‌وئردیلر، حالبوکی بوُ کیلیسه‌لر و همچینین ماکی و جوُلفاداکی قدیم قورولان قاراکیلیسه و سنت استپانوس کیمی تیکینتی‌لر آلبان دؤورونه عایددیلر، اؤزللیکله بونودا خاطرلاماقدا یارار وارکی بوُ بؤلگه‌لرده (آلبانلار و نخجوان جولفا ماکی آراسی) هئچ واقت ائرمنی‌لرین چوغونلوغو یوخ اویدو، و فقط گئچمیش ایکی عصرده روس راسیستلرینین ایستی سوُلارا ال تاپما سیاستی نتیجه‌سینده و داشناقلارین تورکلری قیرما سونوجو بیر سیرا ائرمنی بوُ بؤلگه‌یه کؤچورولموشدور}.[۸، ۹۷]

آلبان‌بارای..alban baray [اؤزل‌آد] بوْرای: یاقوُت تانریلاریندان[۲۱۱].

آلبانجا..albanca [ظرف، ص] آلبان دیلینده.

آلبانلارباشی..albanlarbaşı [آا، دده] ایگیدلر و قهرمانلار باشی.

آلبالی‌ساياغی..albalı sayağı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، دمله‌مه‌سی سانجی یا خئییرلی سانیلیر[۱۳۶].

آلبای..albay [آد] کلنل (فا: سرهنگ). **colonel** {۱-آلای بگی› آل بَی› آلبای؛ ۲-باخ: آل+بای}.

آلبند..albənd [اؤزل‌آد] زرداب‘دا کند آدی[۲۴۰].

آلبَنی..albəni [اؤزل‌آد] چکیم، جاذبه، سَمپاتی[۷].

آلبوم..albom [آد، فرانسیزجا] رسیم و بو جور شئیلری ساخلاماغا یارایان دفتر (فا: آلبوم). **album**

آلبوخارا..albuxara [آد] بیرنوع‌الچه‌یه بنزر و اوندان بؤیوک میوه (فا: ~).

آلبومین..albomin [آد، فرانسیزجا] یوُمورتا ساری‌سی و توْخوملارین ایچینده اولان بیر مادّه‌نین آدی و گؤوَرمه زامانی بیتگی‌نین بؤیومه سینی ساغلایان مغذّی ماده، بیر نوع یاپیشقان ماده (فا: آلبومین). **albumin**

آلبینوْس..albinos [آد، لا] آلبینیزمی اولان آدام ویا حئیوان.

آلبینیزم..albinizm [آد، لا] بیرنوع دری وساچ خسته‌لیکی وگؤزلرین قیرمیزیلیغی (فا: ~).

آلپ..alp [آد، صفت] ۱-ایگید، ساواشچی، پهلوان، بو کلمه بیلگه‌لیک، فداکارلیق، قهرمانلیق، توْپلوُمجولوک، و بنزَر خصلت‌لری نشان وئریر(فا: دلاور). **alpine** {ت؛ بو کلمه اسکی تورکجه دن بری یایقین سؤزجوک اولاراق میلاددان اؤنجه تورک حؤکمدارلارینین آدلاریندادا گؤروکور و گوجلولوگو و عظمتی آندیریر، نظره گلیر آوروپادا آلپ داغی بو کلمه ایله ایلگی‌سیز دئییلدیر، مخصوصا اینگیلیزجه ده اؤزل معنادا ایشلنمیر و فقط بعضا ترکیبی کلمه‌لرده بؤیوک و عظمتلی معناسیندا ایشله نیر و آلپ داغی، عظمتلی داغ آنلامیندا گلیب، بوکلمه تورک ائللرینین آخینی سوْنوجو و اؤزللیکله هونلارین آتیلا اگه منلیگی آلتیندا روم شهرینه بو داغلاردان کئچمه‌سی سیراسیندا اونون بؤیوکلوغو سببیله بو داغلارا وئریلمیش آد اولابیلر، یئنه ده داغلاردا اَلبُرز و ائلبروس آدلارینین ایلک قیسمی آلپ سؤزو اولمالیدیر؛ محتملا آلماق فعل ایله باغلیدیر[۵]. ۲-اینسان‌آدی: ~آتا، ~آتای، ~آتسیْز، ~آتوُغ، ~آجار، ~آچان، ~آچوُن، ~آدان، ~آر، ~آریْق، ~آغا، ~آغان، ~آغای، آغو، ~آغی، ~آلا، ~آلاجا، ~آلتوُن، ~آندا، ~آی، آیخان، ~آیدین، ~آرقون، ~آر، ~آرای، ~آربیچَن، ~آرتای، ~آرتوُغ، ~آرتوُغرول، ~ارتونقا، ~آردَم، ~آردن، ~آرسای، ~آرسوْی، ~ارْک، ~ارْکه، ~ارْکین، ~ارگَن، ~ارگین، ~آزگی، ~آکه، ~آزَن، ~اوْراق، ~اوْروز، ~اوْزان، ~اوْغور، ~اوْغوز، ~اوْقان، ~اوُجا، ~اوُرونقوتوتوق، ~اوُز، ~اوُزاق، ~اوُزان، ~اوُزوُن، ~اوُسلوُ(غ)، ~اوُغور، ~اوُلو(غ)، ~اوُیتوُن/ ~اوُیدوُن، ~اوْرَک، اوْن، ~ایلته‌بر، ~ایلیگ، ~بامسی، ~تؤره، ~توُتوق، ~توُرا، ~توُران، ~تورک، ~توُرموُش/ ~دوُرموُش، ~توْزون، ~توُغ، ~توُغرول، ~توْگه، ~توُلو، ~توُلوغ، ~توُلون، ~توْلون، ~توُلین، ~توُمان، ~توُنچ، ~توُنقا، ~توْیقار، ~تیلوُن، ~تیموُر، ~جَبه، ~چئری، ~چاغ، ~چاغان، ~چاغری، ~چاقا، ~چاقان، ~چاقیْن، ~چاولی، ~چوُر، ~خان، ~خاقان، ~داغ، ~دَنیز، ~دوُر، ~دوُرا، ~دوُراق، ~دوُرو، ~دوْرو، ~دوْروق، ~دوْز، ~دوْزن، ~دوْزوک/ ~توْزوک، ~دوْغان، ~دوْغدوُ، ~دوْغو، ~دوْلو، ~دیرک، ~دیرلیک، ~رؤستم، ~ساتی، ~ساروُ، ~ساغناق، ~سالچی، ~سانجار/ ~سَنجَر، ~ساوچی، ~سای، ~سَن، ~سوُ، ~سوُنقوُر، ~سوْی، ~سوْی، ~سی، ~شکین، ~قارا، ~قارتال، ~قان، ~قاناد، ~قایا، ~قوْجا، ~قوُتلوق، ~قوُرد، ~قوُل، ~قوُلو، ~قیْلیچ، ~قیْیان، ~کَرای، ~کوْر/ ~قوْر، ~کوْرای/ ~قوْرای، ~کوْر/ ~گوْر، ~کوْلوگ، ~گَرای، ~گَلدی، ~گوُرکلوْک، ~گوُکای/ ~گوُی-آی، ~گوُکچَک/ ~گوُیچَک، ~گوُکچه/ ~گوُیچه، ~گوْن/ ~گوْنای، ~ؤز، ~ؤزَن، ~مان، ~مانقوُ/ ~مَنگوْ، ~نوْیان، ~هوُن، ~هوُنای/ ~هوُن-آی، ~هوُنَر/ ~هوُناَر، ~ییتیک، ~یاخشی/ ~یاکشی، ~یارقی، ~یازقان، ~یازقوُ، ~یاغان، ~یاغیْش، ~یالیْم، ~یالیْن، ~یامان، ~یای، ~یچلیغ، ~یسَن، ~یش، ~یْشیق، ~یْشین/ ~ایْشین، ~یلای، ~ینانچ، ~یوْلداش، ~یوُلوغ، ~یوْروک.

آلپ‌ارتونقا داستانی..Alp artunqa dastanı [اؤزل‌آد] بو داستان تورکلرین اسلام‌دان اؤنجه‌کی داستانلارینا عایددیر و تورکلرین قهرمانلیق‌لارینی گؤسترییر، تورک قهرمانی‌نین آدی آلپ ارتونقا (افراسیاب) دیرکی ساکا (توران) تورکلریندن اوْلوب و ایران توران ساواشلاریندا بؤیوک روْل اوْینایییر، بو داستانا دیوان الغات تورک ده و قوتاتقوبیلیک ده اشاره اوْلونوب، شاهنامه ده مفصلا بوَ داستان تشریح اوْلونوب، بللی‌دیرکی شاهنامه ده اوْلان روایت‌لر، قارشی طرفین گؤروشونو عکس ائتدیریر.

آلپ‌ارسلان..alp ərsəlan [اؤزل‌آد] آلب‌ارسلان، آلپ‌آسلان: ۱-بؤیوک‌سلجوُقلولارین ۲جی خاقانی چاغری بگین اوْغلو، توْرک تاریخچی‌لرجه آنادوْلو فاتحی اوْلاراق آنیْلیر.۲-کرمان-سلجوُقلولارین ۳جو خانی[۷].

آلپاغوت..alpağut [اؤزل‌آد] ایگید؛ قاراقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بویو[۲۰۹]. {آلپ+ اوُغوت: آلپ دان تؤرنمیش}.

آلپاووُت..alpavut [اؤزل‌آد] آلپوْووُت: برده، قازاق، گؤیچای، اهر، اوُجار‘دا کندآدی[۲۴۰]. {آلپ+ اوُغوت: آلپ دان تؤرنمیش}.

آلپاقا..alpaqa [اسپانیولجا‹پرو دیلیندن، آ، دیرگی] گوشه ین، گونئی

آمریکادا یاشایان اوُزون توکلو حئیوان (فا: نام حیوانی در آمریکای شمالی). lama lacos

آلپان..alpan [اؤزل‌آد] قوبادا یئرآدی[۲٤۰].

آلپاوُلدوزو..alpulduzu [آد، بیتگی] داغلارین چوخ یوکسک یئرلرینده یئتیشن بیرچیچک(فا: نوعی گیاه). paradisia liliastrum

آلپاووُت..alpavut [اؤزل‌آد] ۱-بوُ طایفا قاراقوْیونلو طایفالارینین ایدیلر، صفویلر زامانی ایراوانا یاخین چوُخورسعد بؤلگه سینده یاشاییردیلار و صفوی‌لر ایچینده اؤنملی امیرلری وارایدی[۸۵]. ۲-(آآ) هئریس، یاستیکند (آلپهوت)، ملایر (آلفاوت) ده کند آدی {آلپ+اوُغوت: آلپ دان تؤرنمیش}.

آلپایا..alpaya [تاریخی اؤزل‌آد] آلپ+آیاغ؛ گؤی‌تؤرکلر دؤنَمی بگ‌لرینین کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

آلپتَکین..alptəkin [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-ایگید ۲-آلپتَکینلی‌لرین قوُروجوسو و ایلک خانی؛ غزنه‌لیلر دؤولتی نین ایلک دؤنَم بگ‌لرینندن[۷].

آلپتیگین..alptigin [تاریخی اؤزل‌آد] قاراخاتایلار دؤنَمی، بوُخارا والی‌لرینندن[۷].

آلپَرَن..alpərən [تاریخی اؤزل‌آد] (قازی، دَرویش)توْپلومون سایب سئودیگی و اؤرنَک آلدیْغی کیشیلرین گنل آدی؛ آنادوْلو'نوُن تؤرکلشدیریلمه‌سینده اؤنَملی روْل اوْینایان و ساواشچیْلیق و دَرویش‌لیگی کیشیلیگینده بیرلشدیرن شخصین آدی[۷].

آلپ‌کیچیک‌بیلگه‌خان..alp kiçik bilgəxan [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور کؤلوگ‌بیلگه‌خانین اوْغلو[۷].

آلپلو..alplu [اؤزل‌آد] بوُ اوْبا حلب تؤرک‌لرینندن ایدیلر، صفوی‌لر دؤنمی بو اوْبا افشار بیرلیگینده عُثمانلی توْپراقلاریندان کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره‌قاتیلدیلاروخراسان‌بؤلگه‌سینده یئرلشدیلر[۸۵].

آلپوْروز..alporuz [اؤزل آد] آلپ+اوْروز، اوْروز سؤزو دده قوْرقود دا بیر قهرمان آدیدیر یئنه ده اوْروز بیر تورک طایفاسینین آدیدیر، بواؤزدن بو کلمه پهلوان اوْروز شخصی دئمکدیر و یا پهلوان اوروز طایفاسیدا معنالانیر، بو کلمه دَییشه رک بیر سیرا داغلارین آدیندا اؤزونو گؤسته‌ریر، باخ: آلپ داغلاری، اَلبُرز، ائلبروس.

آلپوْووُت..alpovut [اؤزل‌آد] باخ: آلپاووُت.

آلپینیست..alpinist [آد، فرانسیزجا] داغ توریستی، داغچی[۹].

آلَت..alət [آد، عربجه] آیقیت، ال آراجی، جهاز، قورقو، آراج (فا: آلت، وسیله). tool

آلْت..alt [صفت] ۱-آشاغی، بیر شئیین یئره اوْتوران طرفی، بیر شئین آشاغی یانی، دیب؛ قارشی آنلامی: اوْست؛" آغاجین آلتی، ماشینین آلتی، یئر آلتی دؤنیاسی" (فا: پایین). down ۲-بیر شئیین تأثیر دایره‌سی، ائتگی‌سی دایره سینده "حکیمین نظارتی آلتیندا". ۳-بیر شئیین اؤته سی، مادون "قیرمیزی آلتی ایشین‌لار". inferior {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آلت‌آغیز..altağız [آد، دیرگی] چَکی بالیق‌لاریندان، چای‌لارین دیبینده یاشایان بیر بالیق نوعو.

آلت‌آلتا..altalta [ظرف] بیربیرینین آلتیندا اوْلاراق.

آلتاج..altac [اؤزل‌آد] قیرمیزی تاجلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلتاچوُ..altaçu [اؤزل‌آد] ۱-آلداتیْجی، تاکتیسَن. ۲-هوُلاکوخان‌ین کوْموتانی؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

آلتاچ..altaç [اؤزل‌آد] ۱-آلداتیْجی، تاکتیسَن. ۲-هوُلاکوخان‌ین کوْموتانی؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

آلتامیش..altamış [تا[۷]] آلدامیْش: آلداتیْجی، حیله‌جی؛ هیند-تؤرککؤله‌من‌لری دؤولتی دؤنَمی، دهلی بگ‌لرینندن[۷].

آلتامیش‌خان..Altamışxan [اؤزل‌آد] آلدامیش+خان؛ قیْپچاق-خانلاریندان[۷].

آلتان..altan [اؤزل‌آد] ۱-آلتین ۲-گؤنَشین دوْغوش آنی، شفق. ۳-آلتون‌اوْردو و خاتای خانلاریندان، اینسان آدی: ~الپ، ~ای، ~خاقان، ~خان، ~وْد، ~وُروق.

آلتان‌ساباری..altan sabaray [اؤزل‌آد] یاقوُتلاردا چیبان دئییلن یارانی اینسانلاردا وُجودا گتیرن روُح اؤچون سؤیله نیر[۲۱۱].

آلت‌اوّست..altüst [صفت] چوخ قاریشیق و داغینیق بیرشئی.

آلت‌اوّست ائتمک..altüst etmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آلت اؤزونو اوّست اؤزونه گتیرمک، قاریشدیرماق ۲-داغیتماق. ۳-پوُچا چیخارماق، پوْزماق.

آلت‌اوّست ائتمه..altüst etmə [آد] داغیتما (فا: کن فیکون). destroyed

آلت‌اوّست اوْلماق..altüst olmaq [تاثیرسیز ائیلم] داغیلماق، بیربیرینه دیمک.

آلتای..altay [اؤزل‌آد] آلتایلار: بو داغ آسیانین مرکزینده بؤیوک داغ آدیدیر وآلتین داغ (قیزیل داغ) آدی‌نین آیری شکلیدی (فا: ~) {آل+تای: آل داغ}.

آلتایجا..altayca [آد] آلتای‌تؤرکجه‌سی؛ تؤرک، موُغول، مانچو، تونقوز، توُبا، دیللرینی تؤرده‌ن آنادیل، باخ: اوْرال‌آلتای(فا: آلتایی).

آلتای‌خان..altayxan [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا داغلارین باشیندا اوْتوران تانری عیاریندا بیر روح آدی[۲۱۱].

آلتایْرق..altırq [آد] بیر ایرقین ایچینده آیریلان ایرق نوعو.

آلتای تۆرکلری .. Altay [اؤزل آد] آلتای مُختار بؤلگه‌سی، هاکاس مُختار بؤلگه‌سی، توُوا خالق جمهوریتی. بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلتای کیشیلر .. AltayKişiler [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلتایستیک..altaistik [آد] آلتای دیل، یازین، ائییتج و تاریخی ایله باغلی اوْلان بیلیم دالی (فا: ~).

آلتاییست..altaist [آد] آلتای دیلینی بیلیمسل شکیلده بیلن و اؤیره‌ن.

آلتاَیین..altəyin [آد] بدن و اَیین‌ین آشاغی بؤلومو (فا: پائین تنه).

آلترناتیو..alternativ [آد، فرانسیزجا] سئچه‌نک، بدیل[۹] (فا: گزینه).

آلتئل..altel [اؤزل‌آد] قیرمیزی تۆرکلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلتبؤلوم..altbölüm [آد] ۱-بیریازی ویا شئیین آشاغی بؤلومؤ، اصلی بیر شئیدن آیریلان یانال بؤلوم (فا: زیر گروه). subdividian

آلتبیلینج..altbilinc [آد] بیلینج آلتی.

آلتتاقیم..alttaqım [آد] بیرتاقیم ایچینده اولان ایکینجی درجه ده کی تاقیم، بیر تاقیما باغلی اوْلاراق آشاغی رؤتبه ده کی تاقیم (فا: زیرگروه).

آلتتۆر..alttür [آد] بیر تۆرون و نوعون ایچینده آیریلان ایکینجی درجه ده کی تۆر و نوع.

آلتتیکی..alttiki [آد] بیریاپی یا توپلومسال ایشلرین تمل بؤلومو، آلت یاپی (فا: زیرساخت). infrastructure

آلتجی..altcı [آد] آلتجو: بیردن چوْخ قاری‌سی اوْلان شخصین ایلک قاری‌سی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلتچنه..altçənə [آد] چئینه‌مک اوچون اوْیناق و آلْت انگ، آغزین آشاغی بؤلومو.

آلتدا قالماق..altda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] مغلوب اوْلماق، یئنیلمک، باسیلماق.

آلتداکی..altdakı [عوضلیک] آشاغی‌داکی(فا: زیرین) undermentioned

آلتداماق..altdamaq [آد] داماقلاردان آلتدا اوْلانی.

آلتدان..altdan [ظرف] ۱-آشاغی طرفدن، آلت طرفدن. ۲-گیزلی، خلوت، باخ: آلتدان آلتدان.

آلتدان آلتدان..altdan altdan [ظرف] چوخ بیلینمه‌دن وگیزلی گیزلی بیرایش گؤرمک اوچون دئییلیر "آلتدان آلتدان باخیردی".

آلتدان اوستدن..altdan üstdən [ظرف] یالان دوْغرو، یالان دوْز "منه باخ آلتدان اوْستدن دانیشما".

آلتدان یوُخاری..altdan yuxarı [ظرف] آشاغیدان یوُخاری.

آلتدری..altdəri [آد] اوْست دری‌نین آلتیندا اوْلان دری، دری‌نین ایچه‌ری قاتی.

آلتدوْداغی یئر سوْپورمک..altdudağı yer süpürmək [باخ] دوْداغی یئرله گئتمک.

آلتشعبه..altşöbə [صفت] آلت صینیف، بیرشعبه و صینیفا باغلی اوْلاراق آشاغی درجه ده کی اوْلان صینیف وشعبه.

آلتشلوار..altşalvar [آد] تومان، اصلی شالوارین آلتیندان گئییلن شالوار (فا: پیژامه). underpants

آلتفامیلیا..altfamilia [آد] آلت تاقیم، بیرتاقیمین ایچینده اوْلان ایکینجی درجه ده بیر فامیلیا.

آلتقاتمان..altqatman [باخ] آلت قات.

آلتکؤینک..altköynək [آد] تر کؤینک، اوست پالتار آلتیندان گئییلن کؤینک (فا: زیرپوش). underwear

آلتگئچیت..altgeçit [آد] ترافیک آخیمی نی کسمه مک اوچون بیر یولون آلتیندان گئچیریلن یوْل؛ قارشی آنلامی اوْست گئچیت؛ (فا: زیرگذر). underpass

آلتگئییم..altgeyim [آد] اوست پالتار آلتیندان گئییلن کؤینک، (فا: زیرپوش). underwear

آلتگؤوده..altgövdə [آد] باخ آلت اَیین.

آلتلاما..altlama [آد، منطق] بؤلوملەمه (فا: طبقه بندی وتقسیم بندی).

آلتلاماق..altlamaq [ل، منطق] بؤلوملە مک (فا: طبقه بندی وتقسیم بندی کردن).

آلتلی اوْستلو..altlı üstlü [صفت] بوْتونلو کله، بیرلیکده.

آلتلیق..altlıq [آد] ۱-شاسی، بیرزادین آلتیندا اوْلان شئی، بیرشئیی ساخلاماق اوچون دایاق دوزه نیلن شئی، آیاق قابی‌نین‌آلتینا ووُرولان دَری.(فا: زیرسازی). substructure ۲-حئیوانلارین آلتینا تؤکولن سامان و اوْت. ۳-اوْتوروملوق، اوْتوروم، زمینه (فا: زمینه).

آلتَمور..altəmur [اؤزل‌آد] آلتَمیر: اینسان آدی، باخ: آل+دَمیر[۷].

آلتَمیر..altəmir [اؤزل‌آد] آلتَموُر: اینسان آدی، باخ: آل+دَمیر[۷].

آلتمیش‌لیق..altmışlıq [صفت] ایچینده‌آلتمیش‌دانا اوْلان (فا: شصت تایی).

آلتمیش..altmış [صح، سن] آلتی اوْنلوق، اللی دوققوز دان سوْنرا گلن سایی (فا: شصت). sixty

آلتمیشینجی..altmışıncı [صفت] سیرادا آلتمیش (سیرا سای) (فا: شصتم، شصتمی). sixtieth

آلتمیشقارا..altmışqara [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغورلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

altu..آلتو [آز] آلدو: ١-ایلک، بیرینجی ٢-آلقان، فاتح. ٣- یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

altuğ..آلتوُغ [آز] اینسان آدی، باخ: آل+توُغ[٧].

altuğan..آلتوْغان [آز] آل رنگده و توْغان کیمی گوجلو، قیز آدی.

altuqa..آلتوُقا [آز] اینسان آدی، باخ: آل+توْقا[٧].

altun..آلتوُن [آد] آلتیْن: ١-قیزیل gold. ٢-آتوم سایی‌سی ٧٩، اتوم آغیرلیغی١٩٦,٩ و اریمه درجه‌سی ١٠٦٤، دَیرلی بیر فیلیز au. ٣- قیز آدی (فا: طلا). ٤-(تاریخی اؤزل‌آد)جَلاییْر اوْغوللاری دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان، قازاقلارین کیچییؤز و بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧]. ٥-قازاق-کیچییؤز-بایوْغلوُ بوْی‌لاریندادیر[١٥٨-٨١]. ٦-سقّز ده کند آدی. {ت، گؤیتورک داشیازیلاری، صح، سن، آل سؤزونه باغلی اوْلمالیدیر}.

altun-..آلتوُن- [آز] اینسان آدی: ٭آی، ٭آریق، ٭ائل، ٭آپا، ٭اَر، ٭ارسلان، ٭اَل، ٭الپ، ٭اوْبا، ٭اوْردا/ ٭اوْرتا، ٭اوْردو، ٭اوْک/ ٭اوْخ، ٭اوُروق، ٭بوغا، ٭بیگه، ٭بؤری، ٭بارس، ٭باش، ٭باشاق، ٭بای/ ٭بگ، ٭بَگیم، ٭تارکان، ٭تاش، ٭تاغ، ٭تامقان‌تارکان، ٭تؤره، ٭تاریْم، ٭تان، ٭تای، ٭چیچَک، ٭خان، ٭خاقان، ٭خانیم، ٭داغ، ٭ر، ٭ساباق، ٭سای، ٭ساپین، ٭سوْی، ٭قارا، ٭قان، ٭قایا، ٭قوْجا، ٭گؤل، ٭یاروُق، ٭یای، ٭یوُرد،

Altundağ..آلتوُنداغ [تاریخی اؤزل‌آد] آلتیْن+داغ، آلتای‌داغلارینْن-دیگر آدی[٧].

altunağac..آلتوُن‌آغاج [آد، بیتگی] آلتین آغاج سوولاردان بیر آغاج، بیر نوع فیسدیق (فا: پسته). pitaciia vera

altunağacsovlar..آلتوُن‌آغاج سوولار [آد، بیتگی] سوُماق سوولار (فا: تیره پسته). anacardiaceae

altun ayaq..آلتوُن‌آیاق [آد، دده] قیزیل پیالا، آلتون قدح.

altunordu xaqanlığı..آلتوُن‌اوْردوخاقانلیغی(امپراتورلوغو) (imparatorluğu) [اؤزل‌آد] قوُروجو : باتوخان، حاکمیت دؤنمی م١٢٣٦-١٥٠٢؛ حاکمیت یئرلری: روسیا، ایدیل بؤلگه‌سی، بوُلغارستان، رومانیا، مجارستان، چک، اسلواکی، پوْلونیا، ایران، افغانستان، شرقی آوروپا؛ ییْخیلیش سببی: ایچ قاوقالار، روُس و لیتوانیا خانلارینین قاتیلماسیلا حکومت ضعیفله‌دی و همچینین تیمورون آرد آردا اؤچ هجومیله م ١٥٠٢ده تاریخه قاریشاراق یئرینده ٦خانلیق قوُرولدو؛ ١-قازان‌خانلیغی: قوُروجوسو: اوُلوغ محمدخان؛ حاکمیت دؤنمی م١٤٣٧-١٥٥٢؛ ایچ مجادله سوْنوجو مُسکوواچاری ٤جو ایوان طرفیندن تصرّف اوْلوندو. ٢-آستیرخان-خانلیغی: قوُروجوسو: قاسیم‌خان؛ حاکمیت‌دؤنمی‌م١٤٦٦-١٥٥٧؛ ایچ مجادله سوْنوجو مُسکووا چاری ٤جو ایوان طرفیندن تصرّف اوْلوندو. ٣-قاسیم‌خانلیغی: قوُروجوسو: قاسیم‌خان؛ حاکمیت دؤنمی م١٤٦٥-١٦٨١؛ مُسکوواچاری باسقی‌سیلا حکومتین عؤمرو فاطماسُلطان بیکه نین اؤلوم ایله سوْنا چاتدی. ٤-کیْریم‌خانلیغی: قوُروجوسو: حاجی‌گیرای؛ حاکمیت دؤنمی م١٤٤٢-١٨١٢؛ مُسکوواچاری طرفیندن تصرّف اوْلوندو. ٥-نوْقای‌خانلیغی: قوُروجوسو: نوقایا باغلی بوْیلار طرفیندن قوُرولدو؛ حاکمیت دؤنمی م١٥٠٢-١٨جی عصرین ٢جی یاریسی؛ سوْنوندا روسلارا تابع اوْلاراق بیر عدّه سی آنادولویا گؤچ ائتدی. ٦-سیبیرخانلیغی: قوُروجوسو: نامیق اوْغلو تای‌بوُغا؛ حاکمیت دؤنمی م١٥٠٢-١٦٨٣؛ بیر طرفدن روُسلارین تهدیدی و گؤنئیدن توْرک بوْیلاری نین هجومو خانلیغین باشچی سی یادگارخانی روُس تابعیتینه گیرمه‌یه تشویق ائتدی[٢٠٩، ...].

altunordu biyları..آلتوُن‌اوْردوبوْیلاری [آد] خالقین اساس قسمینی قیْپچاق، اوُز، پئچه‌نک، قازان‌تاتار، باشقیرد، چاووُش، سیبیر بوْیلاری، چیرمیش، آر، موْکسی/ موْسکی، فین‌اوْغوربوْیلاری، شیْرین لار، آرقین‌لار، بارین‌لار تشکیل وئریردی، ابن‌بطوطه عرب سیّاحی آلتون اوْردو قوْشونو ایله گؤرشورکن بئیله یازمیشدیر: من گؤروش بوْیو تورکجه سؤزلردن علاوه هئچ بیر آیری بیر کلمه‌یه راست گلمه دیم، یئنی سارای شهری بوُ دؤنم تیکیلمیشدیر[٢٠٩]. باخ: موُغوللار.

altunişləmli..آلتوُن‌ایشلملی [آد] آلتونلادوزلمیش(فا: زرکوب gold inlaid

altunil..آلتوُن‌ایل [آد] یاخجی ایل.

altunbaş..آلتوُن‌باش [آد، بیتگی] یوُمرو و قالین قابیق‌لی بیر قاووُن (فا: نوعی خربزه).

altunbulaq..آلتوُن‌بولاق [آد] اهرده کئچی قیران و قوچ‌گؤلوندن سونرا و یاورکندینه یاخین بیر یایلاق آدی.

altunpatlar..آلتوُن‌پاتلار [آد] آلتی گوْللـه‌لی تاپانچا.

altuntərim..آلتوُنتَریم [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌توْرک پرنسسی و کوْرشاد'ین خانیمی[٧].

altuntop..آلتوُن‌توْپ [آد، بیتگی] ١ -گریب فروت، قیزممه‌سی؛ پورتغال دان بیرآز بؤیوک میوه‌سی اوْلان آغاج، توُرونج‌لاردان (فا: دارابی، گریپ فروت) citrus decumana. ٢-ایکی چنکلی، اوُزون تیکانلی، ساپلاری بالاجا توپلار حالیندا اوْلان بیر کاکتوس نوْعو (فا: نوعی کاکتوس). trollius ranunculoides

آلتون‌توْخولو..altuntoxulu [آد] قیزیل توْخولو، قیزیل‌لی (فا: زربافت). woven with gold

آلتونجو..altuncu [آد] آلتون ساتان و دؤزَلدن (فا: زرگر). goldmith

آلتونجو..altuncu [اؤزل‌آد] آلتینجی:هشتَری‌ده کندآدی {قیزیلچی}.

آلتون‌چاغ..altunçağ [آد] ان پارلاق و موتلو چاغ.

آلتون‌چکیملی..altunçəkimli [صفت] آلتونلا بزنمیش (فا: مطلا). gilt

آلتون‌ساری‌سی..altunsarısı [آد] آلتون ساری‌سی نی آندیران.

آلتون‌سوُ..altunsu [آد] ایچینده‌آلتون‌حل‌اولونموش مایع (فا: آب طلا).

آلتون‌قیلینج..altun qılınc [آد] قیزیل‌قیلیج‌لی، اوْغلان‌آدی(فا: شمشیرطلایی).

آلتون‌کئش چای..altun keş çay [اؤزل‌آد] قزوین ده چای آدی.

آلتون‌کؤکو..altunkökü [آد، بیتگی] گؤنئی آمریکادا یئتیشن، قوسدوُروجو کؤکو اوْلان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). cephaelis ipeca cuanha

آلتونکش..altunkeş [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی {قیزیل اکین}.

آلتون‌گئییملی آدام..altun geyimli adam [اؤزل‌آد] باخ: تؤرک-دیلینده ان اسکی یازی.

آلتون‌لا بزهمه..altunla bəzəmə [آد] آلتون لاما (فا: ترصیع). inlaying with gems

آلتون‌لاشماق..altunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلتون وضعیتینه گلمک (فا: مطلا شدن).

آلتون‌لاماق..altunlamaq [آد] آلتونلا بزهمک (فا: ترصیع). inlaying with gems

آلتون‌لوجا..altunluca [آد، دده] آلتونلو، قیْزیل ایله بزنمیش.

آلتین‌اوْستونه چئویرمک..altın üstünə çevirmək [تاثیرلی ائیلم] آلت اوْست ائتمک، داغیتماق.

آلتون‌توْخماق..altun toxmaq [اؤزل‌آد] گؤموشان دا کند آدی.

آلتی..altı [گ، سن، صح] سآییدا بئش دن سوْنراکی سایی (فا: شش). six

آلتی‌آچیق..altı açıq [صفت] ۱-آلت طرفی آچیق. ۲-چارداق، تالوار.

آلتی‌آچیلان..altı açılan [ظرف] آلتی گؤللـه‌سی اوْلان تاپانجا و توپ (فا: ششلول). six-shooter

آلتی‌آغاج..altı ağac [اؤزل‌آد] مراواتپه؛ و سوُمقاییت دا کندآدی[۲۴۰].

آلتی‌آلتی..altı altı [ظرف] هر بیرینه آلتی.

آلتی‌آوارلی..altı avarlı [آد] آلتی کؤرک‌لی قایيق.

آلتیْ آیاق .. Altı ayak [اؤزل آد] قوُندوُر-کاسای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلتی‌آیلیق..altı aylıq [صفت] ۱-آلتی‌آیی اولان (اوشاق)۲-(مج) بیرینین چوخ تلسمه‌سی حالدا اونا دئییلن سؤز.

آلتی‌اپی..altyapı [باخ] آلت تیکی.

آلتی‌یازی..altyazı [آد، دیل‌بیلیمی] یازی ویا کتاب‌دا ایضاح اوچون آشاغیدا یازیلان سؤزلر (فا: زیرنویس). footnote

آلتی‌یازی‌لاماق..altyazılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلت‌یازیلی ائتمک (فا: زیرنویسی کردن).

آلتی‌یازی‌لی..altyazılı [صفت] آلت یازی‌سی اوْلان فیلم وکتاب.

آلتی‌یازی‌یازما..altyazı yazma [آد] بیر یازی‌نین آلتیندا‌کی بؤلومو (فا: زیر نویسی). footnoting

آلتی‌اوْزلو..altı üzlü [صفت] آلتی اوُزو اوْلان جیسیم (فا: شش وجهی).

آلتی‌بارماق..altı barmaq [آد] ۱-آلتی بارماقلی. ۲-بیرجور بالیق آدی. ۳-آلتی زولاقلی پارچا و اوْندان دوْزَلن گئییم.

آلتی‌بوجاق..altı bucaq [آد] آلتی بوجاغی و زاویه‌سی اوْلان شکیل و جیسیم (فا: ششگوش). hexangular

آلتی‌بوجاقلی..altı bucaqlı [صفت] آلتی بوجاغی اولان (فا: شش گوش).

آلتی‌جرگه‌لی (آلتی‌سیْرالی)..altı cərgəli (altısıralı) [صفت] آلتی‌سیرا شکلینده دوْزولموش اکین.

آلتی‌چای..altı çay [اؤزل‌آد] خیاو دا چای آدی.

آلتیز..altız [صفت] بیردوْغومدا دونیایا گلن‌آلتی اوُشاق(فا: شش‌قلو).

آلتی‌قات..altı qat [آد] آلتی قاتلی تیکینتی، آلتی مرتبه‌لی .

آلتی‌قاتلی..altı qatlı [صفت] آلتی قاتی اولان تیکینتی، آلتی مرتبه‌لی.

آلتی‌قارداش..altı qardaş [آد، گوی ب] قوزئی اوُجایيندا بؤیوک آیی‌نین قارشی‌سیندا اوْلان تاقیم اوُلدوز.

آلتی‌قوْل..altı qol [آد، سایيم] آلتی یانلی هندسی شکیل (فا: شش ضلعی). hexangular

آلتی‌گؤللوک..altıgüllük [آد، دیرگی] یئرآلتیندا‌یوُوا تیکن گؤی‌رنگلی-بیرقوُش.

آلتی‌لی..altılı [صفت] آلتی پارچادان دوْزه‌لن شئی (فا: شش تایی).

آلتی‌لیق..altılıq [صفت] آلتی‌سی بیر آرادا (فا: شش تایی).

آلتیمور..altimur [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آل+تیمورٌ[۷].

آلتین..altın [آد] باخ: آلتوُن، قیزیل.

آلتینا آلماق..altına almaq [تاثیرلی‌ائیلم] مغلوب ائتمک، یئنمک.

آلتین‌تاختا..altıntaxta [اؤزل‌آد] قاراباغ دا داغ آدی[۲۴۰].

آلتینجی..altıncı [صح] سیرا باخیمیندان بئشینجی دن سوْنرا، آلتی‌نین

سیرا صفتی.

آلتینجی‌دوُیو..altıncı duyu [آد] اؤن‌سیزی، بیر شئیی و یا سؤزو گؤرمه‌دن و بیلمه‌دن اوزاقدان آلقی لایان حس (فا: حس ششم).

آلتین‌چکمک..altın çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] پئشمان اولماق، توُتدوغو ایشین پیس نتیجه سینی گؤرمک.

آلتیندان چیخماق..altından çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] عُهده سیندن گلمک، اؤده مک.

آلتینی اوّستونو اؤلچمک..altını üstünü ölçmək [تاثیرسیز ائیلم] گزیب دولاشماق.

آلتی‌یاشار..altı yaşar [صفت] آلتی یاشیندا اولان اوُشاق (فا: شش ساله).

آلتی‌یاشلی..altı yaşlı [صفت] یاشی آلتی اولان.

آلتی‌یانلی..altı yanlı [صفت] آلتی اؤزلو (فا: مسدس). **hex**

آلتی‌یوز..altıyüz [سایی] سایی‌دا بئش یوز دوقسان دوقوزدان سونراکی سایی (فا: ششصد). **six hundred**

آلجا..alca [آد، دده] قیرمیزی جا، آل بوْیالی.

آلجوُ..alcu [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلچو، آلیْجی، اوجی[۷].

آلچا..alça [آد، بیتگی] جیر و جالاق جنس‌لری اولان چَودکلی توُرش و یا شیرین میوه (فا: آلوچه). **cherry-plum** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلوچ› صح، بو کلمه آلوچ سؤزونون قیساتیلماسیدیر و آل و قیرمیزی رنگی آندیریر}.

آلچاجیق..alçacıq [صفت] چوخ آلچاق، آلچاق جا (فا: کوتاه).

آلچاق..alçaq [صفت] ۱-آشاغی، آشاغی سطحده "طیاره‌لر آلچاق دان اوُچوردولار، خزر دنیزینین سطح یوکسک‌لیگی ۲۶ متر آغ دنیزدن آلچاقدادیر". (فا: پست). **low** ۲-آشاغی سویه رفتار و داورانیش "بو ایش آلچاق ایش‌دیر" (فا: نابکار) **wicked** {ت، تا، ظاهرا آلت سؤزوندن آلینمادیر ولی درینه گئدنده آشاق(آشاغی) سؤزونون دَییشیلمیشی گؤروکور و آشماق فعلینه باغلیدیر}.

آلچاق‌باسینج هاوا..alçaq basınc hava [آد] ۷۶۰ میلیمتر آلتیندا باسینجی اولان هاوا، بوُ هاوا و کؤتو هاوایا اشارت اولان عبارت.

آلچاق‌بوْی (لو)..alçaq boy (lu) [صفت] بوْیو آلچاق اولان.

آلچاق‌تپه‌لی..alçaq təpəli [صفت] آلچاق تپه‌لری اولان یئر.

آلچاق‌جا..alçaqca [صفت] ۱-اولدوقجا آلچاق. ۲-کؤتو، آشاغیلیق (فا: نسبتا کوتاه).

آلچاق‌جاسینا..alçaqcasına [ظرف] خاینجه‌سینه، شرفسیزجه‌سینه (فا: خائنانه).

آلچاق‌دان..alçaqdan [ظرف] آشاغی دان، یئر سطح اینه یاخین. ۲-یاواشدان "آلچاق دان اوْخوماق".

آلچاق‌سایما..alçaq sayma [آد] آشاغی لاما (فا: اهانت). (**slang) hoot**

آلچاق‌کؤنوللو..alçaq könüllü [آد، صفت] اؤزونو اولدوغوندان آشاغی توتان کیمسه (فا: متواضع). **humble**

آلچاق‌کؤنوللولوک (آلچاق گؤیولولوک)..alçaq könüllülük (alçaq göyülülük) [آد] آلچاق کؤنوللو اولما وضعیتی (فا: تواضع). **humility**

آلچاق‌لاتماق..alçaqlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلچاق ائتمک، آلچاق وضعیته سالماق، یئندیرمک (فا: کوتاه نمودن).

آلچاق‌لاشدیرماق..alçaqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلچاق لاندیرماق (فا: کوتاه کردن).

آلچاق‌لاشماق..alçaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلچاق لانماق، آلچالماق.

آلچاق‌لاماق..alçaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلچاق ائتمک، تحقیر ائتمک.

آلچاق لاندیرماق..alçaqlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلچالتماق (فا: کوتاه نمودن).

آلچاق‌لیق..alçaqlıq [آد] ۱-پیس داورانیش، پیس‌لیک، رذیل‌لیک (فا: رذالت). **meanness**-۲-آلچاق‌اولماوضعیتی (فا: کوتاهی) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلچا گوّلو..alçagülü [اؤزل آد] ۱۹۱۰-۱۹۲۰ اینجی ایللرده، شاماخی رایونوندا‌کی کالوا کندی نین ساکینی عالی کریموو طرفیندن یارانمیشدیر. اساسا قادینلار اوینایارلار. تئمپی بیر قدر جلددیر[۲۴۵].

آلچالان ووُرقو..alçalan vurqu [آد، دیل‌بیلیمی] کلمه ده سس تونو آلچالان ووُرقو (فا: تاکید کاهشی). **falling stress**

آلچالتما..alçaltma [آد] آشاغی لاتما (فا: حقارت). **abjectness**

آلچالتماق..alçaltmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آلچاق ائتمک، بویونو قیسالتماق، گوّدلتمک (فا: کوتاه نمودن). ۲-آشاغی لاتماق، تحقیر ائتمک، خاراب ائتمک.

آلچالدیلماق..alçaldılmaq [بلسیزائیلم] آلچالتماق ایشی گؤرولمک (فا: کوتاه گردانیده شدن).

آل‌چاللو..alçallu [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

آلچالما..alçalma [آد] ۱-یوکسک‌لیکدن آشاغی یئنمه (فا: کاهش ارتفاع). ۲-گؤدَلمه (فا: عمل کوتاه شدن). ۲-(مج)دَیرینی ایتیرمه (فا: کم ارزشی).

آلچالماق..alçalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوکسک‌لیکدن آشاغی یئنمک (فا: ارتفاع کم کردن). ۲-گؤدَلمک (فا: کوتاه شدن). ۲-(مج)دَیرینی ایتیرمک (فا: کم ارزش شدن).

آلچالی..alçalı [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی. هشتَری، اهر و تیکان‌تپه ده کند آدی {۱-آلچاسی بوْل. ۲-یوکسک اوْلمایان یئر}.

آلچالیش..alçalış [آد] آشاغی لاشما (فا: کاهش).

آلچالیق..alçalıq [آد] آلچا باغی (فا: باغ آلوچه).

آلچامُربّاسی..alça murabbası [آد] بو میوه‌نی سوُدا قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه نیلن بیر نوع مربّا.

آلچاموْلک..alçamülk [اؤزل‌آد] شبسترده کند آدی {یوّکسک لیگی آز یئر}.[۶۶]

آلچوُ..alçu [اؤزل‌آد] آلجوُ: ۱-آلقان، فاتح، ۲-آلجی، آوجی.[۷]

آلچوُبای..alçubay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلچوُ+بای / بگ.[۷]

آلچوُنوْیان..alçunoyan [تاریخی اؤزل‌آد] چنگیزخان دؤنَمی بگ‌لریندن.[۷]

آلچی..alçı [آد، لا] آلچی داشیندان پیشیریلیب اله گتیریلن توْز مادّه، گچ (فا: گچ). gatch ۲-(آ، تا) آشیق آتمادا آلچی دورما وضعیتی، آشیغین یان اوْسته دوُرما وضعیتی {باخ: آلماق، آلیجی[۶]، صحاح-العجم و سنگلاخ سؤزلویونده‌‹آلچوُ› ایشله‌نیبدیر}.

آلچی‌جی..alçıcı [آد، صفت] آلچی ایشچی‌سی، دوُوارلارا آلچی ووران، گچکار. gatch plasterer.

آلچی‌داشی..alçı daşı [یئر بیلیمی، آد] چوغونلوقلا رنگسیز و دیرناقلا جیزیقلانابیلن بیر مینئرال، هیدراتلی کلیسم سولفات، ژیپس، گچ داشی (فا: گچ). gypsum

آلچی‌دوُرماق (آشیغی آلچی دورماق).. alçı durmaq (aşığı alçı durmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آشیق یان اوْسته دورماق. ۲-بختی گتیرمک" هله کی اوْغلانین آشیغی آلچی دوُروب".

آلچی‌گیو..alçıgiv [اؤزل‌آد] بجنورد دا داغ آدی.

آلچی‌لاماق..alçılamaq [تاثیرلی ائیلم] گچله‌مک، آلچی ایله سوُواماق (فا: گچکاری).

آل‌چیچک..alçiçək [اؤزل‌آد] قیزیلا چالان گول، قیرمیزی گول، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلچین..alçın [اؤزل‌آد] ۱-قیرمیزی رنگده چالی قوشو، ۲-قیزیلا چالان، قیرمیزی، ۳-اینسان آدی: ~الپ، ~بای، ~اَر.[۷]

آلخا..alxa [آ، قازاقجا] بوْیونباغی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلخاسْلی..alxaslı [اؤزل‌آد] لاچین دا کندآدی.[۲۴۰]

آلخان..alxan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آل+خان.[۷]

آلخان تپه..alxan təpə [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

آلدا..alda [اؤزل‌آد] ۱-قیْرقیزلاردا بیر تانری آدی.[۲۱۱] ۲-(تا) آلدایا دوْشمک: آلداتیلماق.

آلداتما..aldatma [آد] کلک وورما (فا: حیله گری). guile

آلداتماجا..aldatmaca [آد] آلداتیجی اوْیون، آلداتمایا دایانان رفتار و داورانیش، حیله (فا: کلک).

آلداتماق..aldatmaq [ل] ۱-اوْیون و آلایلا بیرینی قاندیرماق، توْولاماق، یولدان چیخارماق. ۲-خیانت ائتمک (ائشینه، یولداشینا) (فا: فریب دادن). to deceive {دیوان لغات تورک صحاح العجم و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلداتیجی..aldatıcı [صح] قاندیریجی، آلدادان کیمسه و شئی (فا: فریبنده). beguiling، (al) demagogic.

آلداتیجی‌لیق..aldatıcılıq [آد] قاندیریجی‌لیق، آلداتما.

آلداتیلماق..aldatılmaq [یلسیزائیلم] آلداتماق ایشی گؤرولمک(فا: فریفته شدن).

آلداتیلمیش..aldatılmış [آد، صفت] مغبون اولموش (فا: مغبون). short changed

آلداجی..aldacı [اؤزل‌آد] آلتاچو، آلتاچ: ۱-آلداتیْجی، تاکتیسیَن. ۲-هوُلاکوخان‌ین کوْموتانی؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی.[۷] آلتای اساطیرینده اؤلموش بیرینین روُحونا وئریلن آد.[۲۱۱]

آلدادیجی..aldadıcı [باخ] آلداتیجی.

آلدادیجیلیق..aldadıcılıq [باخ] آلداتیجی‌لیق.

آلداشین..aldaşın [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {آلدادیجی و بوّیوله-ین}.

آلداغ..aldağ [اؤزل‌آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری {قیرمیزی داغ}.

آلداغان..aldağan [صفت] چوْخ آلداتان {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آلدانج..aldanc [آد، صفت] دؤزن، آلدانما ایشی (فا: حیله).

آلدانجا..aldanca [باخ] آلدانقیج.

آلدانقیج..aldanqıc [آد] اوّستو اوْت ویا قوملا اؤرتولموش چوخور، آلداتیجی شئی، دوزاق (فا: کلک).

آلدانما..aldanma [آد] آلدانماق ایشی.

آلدانماق..aldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یالانا و یا دؤزه نه اوُیماق، اوُمودو بوشا چیخماق (فا: فریب خوردن). to be deceived

آلدانمیش..aldanmış [باخ] آلداتیلمیش.

آلدانیش..aldanış [آد] آلداتماق ایشی و بیچیمی (فا: کلک).

آلداواج..aldavac [اؤزل‌آد] بوّیوجو، افسونگر، قیزآدی(فا: نام‌دختر)

آلدمیر..aldəmir [اؤزل‌آد] قیزارمیش دمیر، مُحکم، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آلدوْغان..alduğan [اؤزل‌آد] باخ: آل+دوْغان بیر دوْغان توّرو.[۷]

آل‌دوْنلار..aldunlar [اؤزل‌آد] هـ ق ۳جو یوّزیلین باشلانقیجیندا آل‌دوْنلار بابک باشچی‌لیغی ایله آذربایجاندا عباسی خلیفه‌لری علیه‌اینه بؤیوک عصیان باشلامیشلار، آراشدیرماجی‌لارا گؤره، آل دوْنلار مسلمان اوْلوبلار و اوْدا سایقی‌لی اوْلماغینا خاطر اؤزلرینی قوْرام (قوْر: اوْد قیغیلجیمی) آدلاندیریلار و قارا دون گئین خلیفه آدام‌لاریندان فرقلنمک اوّچون قیرمیزی (آل) گئییم‌لر (دوْنلار) گئیرمیشلر، بو سببه اوْلارا قوْرام دوْنلاردا آد وئریلیب و بو کلمه عربجه‌لشه‌رک خرّم‌دین(سرخ جامگان) آدلانیبدیر، البته بو بؤلگه‌لرده آلتینلار آدلی فرقه‌لردن آد آپاریلیب کی بو ایکی کلمه‌نین بنزه ییشی ایلگینج‌دیر، بابکین اصلی آدی حسن ایمیش و اردبیل'ین یاخین‌لیغیندا بیلال آوا کندینده آنادان اوْلوب وآل دوْنلار فرقه سینین بؤیوگو جاویدان'ین اؤلوموندن سوْنرا ائل طرفینده بای بگ: بابک (بؤیوک بگ، بوْی بگ) مقامینا چاتمیشدیر، تاریخده حاکیم گوروشلر بو فرقه یه مختلف آدلار (مزدکیه، اباحیه) وئریلر (قاپاق دوْکتور صدیق) (فا: خرم‌دینان).

آلدوُر..aldur [اؤزل‌آد] اوْخ آتیْشی، اوْخلاییش[۷].

آلدوُزماق..alduzmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: آلداتیلماق. {ت: مالینی الیندن آلدیرماق، سوْیولماق، گ: یاخالاماق}.

آلدی..aldı [اؤزل‌آد] ۱-اؤنجو، اؤنده‌کی، سلَف ۲-آلقان، فاتح ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاق خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

آلدیْبای..aldıbay [اؤزل‌آد] آلدی‌بَگ: اینسان آدی، باخ: آلدیْ+بای[۷].

آلدیْبَگ..aldıbəy [اؤزل‌آد] آلدی‌بای: اینسان آدی، باخ: آلدیْ+بگ[۷].

آلدی‌قاچدی..aldıqaçdı [ظرف] ۱-توپلا اوْینانیلان بیر اوُشاق اوْیونو (فا: نوعی بازی بین کودکان). ۲-باشلی باشینالیق.

آلدی‌یوّرویو وئردی..aldı yürüyü verdi [دئییم، دده] یوْلو توُتوب گئتدی.

آلدیْقای..aldıqay [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

آلدیرماز..aldırmaz [صفت] سؤزائشیتمز، بیرشئیه اؤنَم وئرمه‌ین(فا: بی‌توجه

آلدیرمازلیق..aldırmazlıq [آد] آلدیرماز اوْلما وضعیتی، لاقید (فا: لاقیدی).

آلدیرماق..aldırmaq [بل، دده] ۱-آلماق ایشینی گؤردورمک "قاش آلدیرماق". ۲-(ل) اؤنم و اهمیت وئرمک (بو معنادا فقط منفی جُمله‌لرده ایشله نیر) "بوُ سؤزو اؤزووَه آلدیرما". ۳-(ائد) توُتدورماق، یاخالاتماق، آلینماسینا سبب اوْلماق.

آلدیرماماق..aldırmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤنم و اهمیت وئرمه مک، قولاق آسماماق، فیکیر وئرمه مک (فا: اهمیت ندادن).

آلدیریش..aldırış [آد] آلدیرماق ایشی وییچیمی.

آل‌دیل..aldıl [آد] حیله، مکر، یالان، آلداتما "اوْنو آل دیل ایله آلداتیب یوْلدان چیخارمیشدی".

آل‌دَییشیک..aldəyişik [تاثیرلی ائیلم] بیرشئییی‌وئریب‌باشقاسینی آلما، عوض ائتمه.

آلرژی..alerji [باخ] آلئرژی.

آلزایمئر..alzaymer [تاثیرسیز ائیلم] بوُناما؛ اوُس‌ایتیریمی، ذئهین-ایتیریمی، قوجالما ویا الکوْلیزم‌سببیله‌ذئهین‌باغینتی‌سی‌قوْپما، اوُنوتقانلیق(فا: ~).

آل‌ساتچی..alsatçı [آد] تجارت‌ایشینه باخان (فا: بازرگان). merchant

آلساج..alsaç [اؤزل‌آد] آل ساچلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلساچی..alsaçı [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آلسانار..alsanaz [اؤزل‌آد] قیزیلا چالان و سانی‌سی آز اولان، قیز آدی.

آلسوُ..alsu [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آل+سوُ[۷].

آل‌شراب..alşərab [آد، دده] قیْرمیزی شراب، اوْزوم شرابی.

آلشیرای..alşıray [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آل+شوْرای[۷].

آلغاساماق..alğasamaq [ل] قوْرخوتماق، اوْرکوتمک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلغان..alğan [اؤزل‌آد] قیزیلا چالان، قیرمیزی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلفا..alfa [آد، یونانجا] ۱-یونان‌آلفابه سینین بیرینجی حرفی. ۲-بیر بیتگی آدی. ۳-بللی بیراؤزللیکلری اوْلان ایشین (فا: آلفا).

آلفابه..alfabə [باخ] الفبا.

آلفاتراپی..alfatrapi [آد، فرانسیزجا] آلفا ایْشین‌لاری‌نین معالجه اوچون ایشله دیلمه‌سینه وئریلن آد (فا: آلفاتراپی).

آلقا..alqa [اؤزل‌آد] ۱-بیتیریجی، یوْخ ائدیجی ۲-ایلَری، ایلَریجی[۷].

آلقابؤلوک..alqabölük [اؤزل‌آد] اوْغوز توّرکلرینین ۲٤ بوْی'وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه باشاری‌لی معنالانیب، بعضی قاپناقلاردا بو کلمه آلقا ائولی، آلقاولی، آلقار ائولی شکلینده ده یازیلیبدیر.

آلقاجی..alqacı [س ‹آلقاغوجی›] دعا ائدن (فا: دعاگو).

آلقار..alqar [اؤزل‌آد] ۱-بیر نوع قوْچ ۲-بیتیریجی، یوْخ ائدیجی[۷]. ۳-اوْغلان آدی،

آلقازیْن..alqazın [اؤزل‌آد] یابانی وحشی حئیوان[۷].

آلقاش..alqaş [اؤزل‌آد] باخ: آلقار؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آلقاما..alqama [آد] آلقاماق ایشی (فا: دعا).

آلقاماق..alqamaq [س] یاخجی دعا ائتمک، قارقاماق سؤزونون قارشیتی (فا: دعا کردن). {ت، سن، بو کلمه اصلینده آرقا› آرخا سؤزونه دایانیر و بیرینه آرخا دورما آنلامینه‌دادیر، بو سؤز آلقیش سؤز ایله کؤکداشدیر و بوُنون ترسی قارقاماق سؤزودور کی بیرینین وضعینی پوْزماق و قاتیشدیرما آنلامینه‌دادیر}.

آل‌قان..alqan [آد] قیرمیزی قانی اوْلان.

آلقان..alqan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سلجوُقلو توُغرولُبگ‌دؤنَمی‌بیر بگ[۷]. ۲- اینسان آدی: آلقانای، آلقانَر. ۳-گئرمی ده کند آدی(آلقانوْ).

آل‌قانلی..alqanlı [صفت] قیزمیزی قانلی.

آل‌قئیسی..al qeysi [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

آلقوْریتم..alqoritm [آد، فرانسیزجا] ۹ جو یوْزیلده بیرتوْرک بیلگینی "موسی اوْغلو خارزملی محمد، الخوارزم"آدیندان آلینان بیرتئریم آدی و اوْنون وئردیگی یوْل یونتم ایله دؤزه نیلن بیرایش وایشلم (فا: آلگوْریتم).

آلقوُ..alqu [آد] ۱-تامیله، هامی‌سی ۲-توْپلوُم، توْپلولوق ۳-سلاح ٤-آلْیجی، اوجی[۷]. ۵-(آ) هشتَری، بینابدا کند آدی. ٦-اینسان آدی: ←آلپ، ←بای، ←بگ، ←خان، ←نوْیان.

آلقوُت..alqut [اؤزل‌آد] باخ: آل+قوُت[۷].

آلقوُر..alqur [اؤزل‌آد] ساکین، اؤز حالیندا، اؤزوندن اَمین[۷].

آلقوُرای..alquray [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلقوُر+آی[۷].

آلقوُشاقلی..alquşaqlı [آد، دیرگی] بیر نوع قوش آدی[۱٤۰].

آلقوُن..alqun [اؤزل‌آد] ۱-باخ: آلقین[۷]. ۲-اینسان آدی: آلقوُنای.

آلقوُیروق..alquyruq [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {بؤیوک و قیرمیزی قوُیروقلو حئیوانلاری اوْلان}.

آلقوْق..alquq [آ] کاشغرده بیرکندآدی {آلیجی، فتح ائدیجی؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آلقی..alqı [آد] ۱-ایدراک، بیرحادثه و اوْلایی ویا نسنه و شئیی حسّلر و دوُیوملار یوْلویلا وارلیغینی بیلمه، شعور (فا: ادراک). intelligence ۲-قازانج، آلاجاق، ساتین آلما ایشی. ۳-فتح، آلماقدان[۷] (فا: گرفتنی) {دیوان لغات تورک و سنگلاخ دا ایشله-نیبدیر}.

آلقی‌پیچاغی..alqıpıçağı [آد] خشخاش قوزاسینین سوّتونو آلماق اوچون چیرتماغا یارایان آراج.

آلقیر..alqır [اؤزل‌آد] تاماملاییجی، بیتیریجی[۷].

آل‌قیرمیزی..alqırmızı [صفت] توتقون قیرمیزی.

آلقی‌ساتقی..alqısatqı [آد] آلیب ساتماق ایشی، آل وئر (فا: بیع).

آلقی‌سیز..alqısız [صفت] آلقی یئتنه‌یی اوْلمایان (فا: بی ادراک). unintelligent

آلقیش..alqış [آد] بیرینی تشویق ائتمه، بنیمسه مه، ال چالما، اؤومه (فا: مرحبا). well done {باخ: آلقاماق؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آلقیْشای..alqışay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلقیْش+آی[۷].

آلقیش‌جی..alqışçı [آد] آلقیش لایان کیمسه (فا: تشویق کننده).

آلقیش‌لار اوْلسون..alqışlar olsun [اؤنلم] ماشاللاه مفهوموندا بیر سؤز (فا: ماشاءالله). well done

آلقیش‌لار و قارقیش‌لار..alqışlar və qarqışlar [آد] آتا سؤزلرینه بنزر و معمولا مُحتواسیندا آلقیش دوعا، نفرین و قارقی واردیر، اؤرنک" گولمک اؤزوندن اسگیلمه سین، لئشین آرالاردا سریلسین" (فا: دعاها و نفرین ها).

آل‌قیشلاقی..alqışlaqı [اؤزل‌آد] علی‌قیشلاغی:میانا دا کند آدی.

آلقیش‌لاما..alqışlama [آد] آلقیش لاماق ایشی، تحسین (فا: تشویق). admiration

آلقیش‌لاماق..alqışlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئیه دَیر وئریب ال چالماق، تشویق ائتمک (فا: تشویق کردن، کف زدن) the infidls {ت، صح، سن ‹آلقاماق، آلقشماق›، باخ: آلقاماق}.

آلقیش‌لانما..alqışlanma [آد] تشویق اوْلونما(فا: تشویق).

آلقیش‌لانماق..alqışlanmaq [بلسیزائیلم] تشویق اوْلونماق، آلقیش لاماق ایشی گؤرولمک (فا: تشویق شدن).

آلقی‌لاتماق..alqılatmaq [ائتدیرگن ائیلم] آلقی لاماق ایشینی گؤردورمک.

آلقی‌لاما..alqılama [آد] آلقی لاماق ایشی (فا: دریافت). receiving

آلقی‌لاماق..alqılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ادراک ائتمک، بیر نسنه‌نین وارلیغینی دوُیوم یولو ایله یالین بیر بیچیمده دؤشونمک (فا: دریافت کردن و گرفتن) to receive

آلقی‌لانماق..alqılanmaq [بلسیزائیلم] آلقی لاماق ایشی گؤرولمک(فا: دریافت‌شدن)

آلقی‌لاییجی..alqılayıcı [فلسفه، ص] آلقی یئتگی‌سی اوْلان (فا: دارای قدرت ادراک).

آلقی‌لاییش..alqılayış [آد] آلقی لاما، آلقی آلما (فا: تشویق).

آلقیم..alqım [اؤزل‌آد] گؤی قوُرشاغی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلقیْمای..alqımay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلقیْم+آی[۷].

آلقین..alqın [اؤزل‌آد] ۱-سراب ۲-یوّکسک یئر ۳-بیتیریجی‌لیک، بیتیریش[۷]. ٤-(تا)آلغین، عقلی آلینمیش، مجذوب

آلقینای..alqınay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آلقین+آی[۷].

آلقیان..alqyan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: آلقی+ان، آلقین}.

آلک..alək [اؤزل‌آد] یوْخ ائتمه، سوْنا اَردیرمه، بیتیریجیلیک[۷].

آلکاوا..alkava [اؤزل‌آد] سوُلدوزدا کند آدی {۱-اؤلکه+آوا، ۲-آلقی+آوا}.

آلکوْل..alkul [آد، فرانسیزجا] طبده ضدعفونی و آریندیرماق اوچون اولاراق ایشله‌نن بیر ماده c2h2oh

آلکوْلی (آلکوْلیک)..alkolı (alkolik) [آد، صفت] آلکولی ایچکی‌لره آلیشقین کیمسه (فا: الکلی). alcohlice

آلگناف..algnaf [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

آلگوْریتم..algurıtm [باخ] آلقوْریتم.

آلگون..algün [اؤزل‌آد] سئوینج گونلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آللئقروْ..alleqro [آد، ایتالیانجا] (موسیقی اثرلرینین ایفاسی‌نین حاققیندا) تئز، ایتی، یئهین و بوُ حالتده چالینان حصّه.

آللات..allat [اؤزل‌آد] سومرلرده یئرآلتی و جهنّم تانریچاسی[۲۱۱].

آللاتمان..allatman [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {فتح ائدن}.

آل‌لاشدیرماق..allaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آل رنگه بوْیاماق، قیزارتماق.

آل‌لاشدیریلماق..allaşdırılmaq [بلسیزائیلم] آل رنگه بوْیادیلماق، قیزاردیلماق.

آللاق..allaq [صح] ۱-دؤنَک، سؤزونده دوُرماز. ۲-حیله جی (فا: حیله کار).

آل‌لاله..allalə [باخ] آلالا (فا: آلاله).

آللار..allar [اؤزل‌آد] آستراخان‌بازار دا یئرآدی[۲٤۰].

آللالی..allalı [اؤزل‌آد] کلئییر ده کند آدی {آل+لالی / لاله}.

آللانماق..allanmaq [باخ] آلدانماق. ۲-آل‌لانماق، (تاثیرسیز ائیلم) آل‌رنگه‌بویانماق، بزنمک(فا: رنگ‌به‌رنگ‌شدن).

آللاه..allaə [آد] ۱-تانری، بوّتون وارلیق‌لاری یارادان، یارادیجی(فا: خدا) god ۲-مجازاً چوْخ باشاری‌لی بیری اوّچون ویا بیر تام یئتگی‌لی و حاکیم اوّچون سؤیله نیر "اوْ شاهماتین آللاهی‌دیر". {ع› باخ: ائل› ایل}.

آللاه–..allaə- [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

آللاها آند اولسون..Allaha and ulsun [اؤنلم] آللاهی تانیق توتورام معناسیندا بیر سؤز (فا: بخدا قسم). by god

آللاه‌آمانیندا..allahamanında [اؤنلم] الوداع، خُداحافظ(فا: خداحافظ) farewell

آللاها باخ..allaha bax [اؤنلم] خواهش و یالواریش مقامیندا دئییلن بیر سؤز.

آللاها دایان..allaha dayan [اؤنلم] آللاها توکّل(فا: توکل بخدا) trust in god

آللاها شوکوّر..allaha şükür [اؤنلم] الحمدالله، یاخشی اوْلدو معناسیندا بیر سؤز (فا: بحمدالله). thank god

آللاه‌ائیله سین..allah eyləsin [اؤنلم] آرزو ائدیلن بیرشئی اوّچون.

آللاه‌ائیله‌مه سین (ائله‌مه سین)..allah eyləməsin (eləməsin) [اؤنلم] آرزو ائدیلمه ین بیرشئی اوّچون دئییلن بیر سؤز، معاذآللاه god forbid

آللاه‌ایسته‌سه..allah istəsə [اؤنلم] انشاءآللاه(فا: انشاءالله) if god pleases

آللاه‌بیلیر..allahbilir [اؤنلم] بللی دَییل مفهوموندا بیر سؤز، یعلم آللاه (فا: خدا میداند). god knows

آللاه‌جانین آلسین..allah canın alsın [اؤنلم] جزاسینی وئرسین.

آللاه‌حَق..allah həq [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی.

آللاه‌رحمتینه گئتمک..allah rəhmtinə getmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلمک.

آللاه‌ساخلاسین..allah saxlasın [اؤنلم] جان‌ساغلیغی دیله‌مک‌اوّچون دئییلن سؤز.

آللاه‌سیز..allahsız [صفت] تانری‌تانیماز، ملحد (فا: خدانشناس). atheist

آللاه‌طرفی..allahtərəfi [صفت] عدالتلی، انصافلی.

آللاه‌قوْیسا..allah qoysa [اؤنلم] خوش آرزو افاده سی، انشاءآللاه "آللاه قویسا بو ایشی ده سونا یئتیره ریک". if god pleases

آللاه‌قوْلو..allahqulu [اؤزل‌آد] آللهین بنده سی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آللاه‌قووّت وئرسین..allah quvvət versin [اؤنلم] آللاه کؤمک ائله سین.

آللاه‌کؤمک اوْلسون..allah kömək olsun [اؤنلم] ایشینیز راست گلسین.

آللاه‌گؤسترمه سین..allah göstərməsin [اؤنلم] آللاه ائله‌مه سین (فا: مباد) beware

آللاه‌لیق..allahlıq [آد] ۱-تانری‌لیق، تانری‌نین ایشی و مقامی،

اوْلوهَیت (فا: خدایی). lordship ۲-باشلی باشینا اگه منلیک.

آللاەمبارک ائله سین..allah mubarək eləsin [اؤنلم] توی بایرام اؤچون دئییلن سؤز.

آللاەوئردی..allahverdi [اؤزل‌آد] تاری وئردی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آللاهوئردی..allahverdi [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

آللاهیان..allahian [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

آللاهین آدیلا..allahın adıla [اؤنلم] بسم‌الله (فا: بسم‌الله) in the name of god

آللاەیاد .. Allahyad [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آللاەیولوندا ساواش..allah yulunda savaş [آد] جاهاد (فا: جهاد). jihad

آللی..allı [صفت] ۱-آل رنگینده اوْلان، قیرمیزی رنگلی اوْلان (فا: رنگارنگ). ۲-(آللی / آللو) آذربایجان‌دا قوروچایا تؤکولن بیر چای آدی[۲۴۰]، کیوی، مراغا، اهر ده کند آدی.

آللی الوانلی..allı əlvanlı [صفت] آل الوان "آللی الوانلی بزنمیش قیزلار و گلینلر" (فا: رنگارنگ).

آللی‌شاللی..allı şallı [صفت] آل الوان (فا: رنگارنگ).

آللی‌گؤللو..güllü allı [صفت] گؤزل، قشنگ، آلا بزک، بزکلی، گؤللو چیچک‌لی (فا: رنگارنگ و قشنگ).

آللیق..allıq [آد] آل اوْلما وضعیتی (فا: رنگارنگی).

آلما..alma [آد] آلماق ایشی. ۲-آلما[۲] (آد، بیتگی) مُختلف رنگلرده اوْلان بیر یئمیش و گول سوولاردان، چیچک‌لری پمبه و آغ رنگلی آغاجین آدی، (فا: سیب). apple,pirus malu {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، صحاح‌العجمده ایشله‌نیبدیر، ‹آلما، آلمیلا› بو کلمه آل "قیرمیزی" سؤز ایله ایلگی اولمالیدیر}.۳-آلما-(اؤزل‌آد) تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۵ آد سایماق اوْلار).

آلماآرموُدلوق..alma armudluq [آد] آلما آرموُد باغی.

آلماباش..almabaş [آد، دی، سن] تپه‌لی دالقیج قوشو (فا: شانه به سر).

آلمات .. Almat [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری آلتای کیشیلر بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلماج..almac [آد، فیز] بیرالکتریکی آخیمینی آلیب باشقا گوجه چئویرن، آلیجی (فا: دریافت کننده، گیرنده).

آلماجیق..almacıq [آد] ۱-یاناقلا گؤز آراسیندا کی‌بالا تومورجوق کیمی اوْلان ات (فا: بر آمدگی در زیر چشم). ۲-قوچان، فریمان دا داغ آدی.

آلماجیق سؤموگو..almacıq sümüyü [آد] یاناقلا گؤز آراسیندا اوْلان سؤموک.

آلماچی..almaçı [آد] آلما یئتیشدیرن کیمسه، آلما بئجَرن(فا: سیبکار).

آلماچی‌لیق..almaçılıq [آد] آلما بئجرمه ایشی (فا: سیب کاری).

آلمادە..almadə [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {۱-آلیناماز. ۲-آلما کندی}.

آلماز..almaz [آد، صفت] اؤزونه آلمایان، قبول ائله‌مه ین، آلیجی اولمایان. مجازا نَازلی. ۲-آلماز[۲] (باخ) آلماس.

آلماس..almas [ع‹یو] برکو رنگ‌سیز و سایدام بیر داش، خالص کربون دان دوْزه‌لن بیر نوع ماده، آلماس کیمی پارلاق هرشئی (فا: الماس).

آلماس..almas [اؤزل‌آد] شبستر دا کند آدی {۱-آلیناماز. ۲-آلماس}.

آلماس کؤپروسو..almas köprüsü [اؤزل‌آد] باخ: اردبیل.

آلماسوُیو..alma suyu [آد] آلمادان چیخاریلان سو.

آلماش..almaş [آد، صفت] ۱-ایکی ویا داها چوخ شئیین سیرا ایله یئر دَییشمه‌سی، ۲-(منطق) بیرینین دوغرو اولماسی اوْ بیرینین یانلیش‌لیغینا سبب اولان ایکیلی‌سیستیم، مانعة الجمع اولان ایکی شئی دن دوزوه‌لن سیستیم (فا: سیستمی با حالت مانعه الجمع).

آلماشیق..almaşıq [آد، صفت] ایکی‌ویا داهاچوخ شئیین سیرالا-نماسیندا دَییشیک‌لیک اولان، آلترناتیولی (فا: متناوب).

آلماشیق یاپراقلار..almaşıq yapraqlar [آد، بیتگی] آرابیر یاپراقلار، ساپین ایکی یانیندا قارشیلیقلی یوخ بلکه آرالیقلی و بیری ساغدا بیری سولدا بیتمیش یاپراقلار (فا: گیاهان بابرگهای متناوب).

آلماق..almaq [ل] ۱-بیر شئی یئریندن آییرماق، قالدیرماق، الینه گؤرتورمک، توُتماق "الینه آغاج آلماق" (فا: برداشتن و گرفتن). ۲-اجرا اؤچون و اوُیقولاماق اؤچون قبول ائتمک، ایسته‌نیلن ویا تکلیف ائدیلن بیر شئیی قبول ائتمک، "تاپشیریق آلماق" (فا: سفارش گرفتن). ۳-ساتین آلماق، پوُلونان ویاخود قارشی‌لیقلی اله گئچیرمک، اله گتیرمک "بازاردان ات آلماق" (فا: خریدن). to buy ٤-(قیز، خانیم کلمه‌لریله بیرلیکده) ائولنمک، آرواد آلماق "حسن بگ یاشارین قیزینی آلیبدیر" (فا: زن گرفتن). ٥-اخذ ائتمک، استفاده اؤچون گؤتورمک، دؤشونمک و اله گتیرمک "سؤزلری بوُ قایناق دان آلیبدیر"(فا: گرفتن) ٦-آد و درجه قازانماق "پروْفئسوْر آدی آلماق" (فا: درجه گرفتن). ۷-اؤز ایله برابر آپارماق، یانیجا گتیرمک، گؤتوروب آپارماق "یانینا آلیب اوْخولا آپاردی". ۸-فتح

ائتمک، استیلا ائتمک" قالانی آلماق". ۹-بۆرومک، قاپلاماق، احاطه ائتمک، سارماق، اؤرتمک" داغلارین باشینی دومان آلیبدی". ۱۰-اؤرتمک، استحصال ائتمک، تولید ائله مک" نفت دن بنزین آلماق". ۱۱-آرالارینا قبول ائتمک، اشتراک وئرمک، داخل ائتمک" بیبه‌سیز اوشاق‌لاری اوشاق ائوینه آلماق". ۱۲-مُعیّن شکله دؤشمک، ماهیّت و بیر اؤزللیک کسب ائتمک" مُباحثه کسگین بیر شکیل آلدی". ۱۳-قیسالتماق، گؤدَلتمک، کسمک" پالتووون اتگیندن بیر آز آلسان پیس اولماز". ۱٤-ماراق لاندیرمک، اتگی آلتینا آلماق، مشغول ائتمک، صرف ائتمه‌یه مجبور ائتمک" قریبه خاطره منی آلدی". ۱۵-(دا) رؤشوَت آلماق، رؤشوت قبول ائتمک، یئمک" بوُ کیشی آلان‌لاردان دَییل". ۱٦-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر" اؤزونه آلماق، قان آلماق، سؤز آلماق، کؤنلونو آلماق، انتقام آلماق، واخت آلماق، پوُل آلماق، تحویل آلماق، یوْرقونلوغون آلماق" {دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آلماقای..almaqay [اؤزل‌آد] آلما یاناکلی[۷].

آلماکیمی قیپ قیرمیزی..alma kimi qıp qırmızı [صفت] گؤزل و ساغلام مفهوموندا" گلینین یاناق‌لاری آلماکیمی قیپ قیرمیزی ایدی".

آلماگؤوه‌سی..alma güvəsi [آد، دیرگی] آلما آغاج‌لارینا زیان ووران بیر بؤجک.

آلمالی..almalı [آد] ۱-آلماسی اولان؛ ۲-رامسرده داغ آدی (۵ک گ‌ب۷٤۷). قاخ‌دا یئر و شاهبوز‌دا داغ آدی[۲٤۰].

آلمالوقخان..almaluqxan [تاریخی اؤزل‌آد] آلمالیق+خان؛ نایمانلار دؤولتی خانلارینداندان[۷].

آلمالیق..almalıq [آد] ۱-آلما باخچاسی. ۲-چؤککلیک، آتلارین گؤزلری اؤستونده کی چوخوریئر (فا: فرو رفتگی زیر چشم اسب). ۳-آلینماسی گرَکلی اولان[۷].

آلمامار..almamaz [باخ] آلماز ۱.

آلمامازلیق..almamazlıq [آد] قبول ائتمه‌مه وضعیتی (فا: عدم مقبولیت).

آلمامُربّاسی..alma murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه نیلن بیرنوع مربّا.

آلمان..alman [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی.اوُرمیه‌ده(~آوا) کند آدی. تبریزده داغ آدی{۱-آل+مان: آل، اوْد و نور بوْل اولان یئر، ۲-آلبان سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولابیلیر و بو حالدا آلبان یوردو دئمکدیر}.

آلماناق..almanaq [آد، ع‹المناه›] یازارلار تذکیره سی.

آلمانیا..almania [اؤزل‌آد] آلمان: آوروپا مرکزینده یئرله شن بیر اؤلکه‌نین آدی و اهالی‌سی.

آلمایاناق..almayanaq [صفت] ۱-یاناق‌لاری قیرمیزی، آل یاناق. ۲-آلماجیق سؤموکلری چیخیق کیمسه.

آلمسته..alməstə [اؤزل‌آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

آلمَمبَت..alməmbət [اؤزل‌آد] ماناس‌داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٥٤]. {آل‌ممد}.

آلموُش..almuş) [اؤزل‌آد] آلمیش/ آلموُس: ۱-آلقان، فاتح؛ ایدیل-بوُلغار خانلیغی نین بیر خاقانی و آرپاد'ین باباسی[۲۰۹].

آلموُقولاغ..almuqulağ [اؤزل‌آد] باهار دا داغ آدی.

آلمیت..almıt [اؤزل‌آد] ارماغان، پیشکئش، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلمیلا..almıla [اآ] آلما، قیز آدی (فا: نام‌دختر) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آلن..aln [باخ] آلین.

آلنار..alnar [اؤزل‌آد] قیرمیزی نار، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلنوُق..alnuq [صفت] غافل، مجذوب {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آلنی‌آچیق..alnı açıq [صفت] ناموسلو، وجدانی تمیز (فا: روسفید). acquitted

آلوار..alvar [آد] آردیج تاختاسی، تاختادان‌دؤزه‌لن دوُوار، اَلوار[۲۲٤].

آلوار..alvar [اؤزل‌آد] اهر ده و تبریز ده (۲) کند آدی {باخ: آلوارلو}.

آلوارس..alvars [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {بوْی آدی}.

آلوارلو..alvarlu [اؤزل‌آد] ۱-ساوه‌همدان‌شاهسئون‌ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر طایفا[۹۸] {محتملا تاختاجیلیقلا مشغول اولدوقلاری اؤچون بوُ آدلا تانینیبلار}. ۲-زنجاندا کندآدی.

آلواج..alvac [آد] قاباقلارین ایچینده کی یوُمشاق توْخوملو بؤلوم[۲۲٤].

آلواز..aluaz [اؤزل‌آد] باخ: آلواچ: اوُرمیه ده کند آدی.

آلواچ..alvaç [اؤزل‌آد] باخ: آلواز: اوُرمیه ده کند آدی.

آلوان..alvan [اؤزل‌آد] ۱-م۱٦جی یوّزیل‌ده، آنادولو چوُخوراوْوا بؤلگه سینده، توّرکلردن بیر بوْی آدی[۸۵]. ۲-رنگ به رنگ، توّرلو {آل+بان کؤکونو نظره آلساق معنا لاحاظیندان شاشیردیجی و محتشم سس و گوّرولتو دئمکدیر، همچینین آل سؤزو اوْد تانری سی و بان، بؤیوک و بگ آنلام‌ایندادا ایشله نیبدیر، بو کلمه آلبان شکلینده آذربایجانین قدیمی یئرلریندن و حکومتلریندن ساییلیر}.

آلوان..alvan [اؤزل‌آد] جوُلفا دا کند آدی. تبریزده کندآدی (آلوانا) {۱-آل+ وان+ ا: قیرمیزی گؤل بؤلگه سی، بو کندین یاخینینداداا قیرمیزی گؤل کندی واردیر، ۲-آلبان سؤزونه باغلی اولاراق بو طایفا و حکومتیت آدیلا ایلگیلیدیر، بو حالدا لغوی لاحاظدان آلپ و ایگدلر یوردو معنالانیر}.

آلوئر..alver [آد] آلیش وئریش، آل سات، آلقی ساتقی، تجارت (فا: دادوستد). trancaction

آلوئرچی..alverçi [آد] آلیش وئریش‌له مشغول اولان، تاجیر (فا: کاسب). tradesman

آلوئرچی‌لیک..alverçilik [آد] آلوئرله مشغول اولما، تیجارت.

آلوَرد..alvərd [اؤزل‌آد] شهریار دا کند آدی {آلوارلو› آلوارد}.

آلوْ..alu [آد، فرانسیزجا] تئلئفون قونوشماسیندا ایشله‌نن سس لنمه سؤزو، باخ: الوْ" آلوْ حسن بگ اوْردادیر؟" (فا: الو).

آلومین..alomin [آد، لا] آلومینیوم دان قایریلمیش (فا: ~).

آلومین‌داشی..alomin daşı [آد] بوکسیت (فا: بکسیت). bauxite

آلومینیوم..alominiom [آد، لا] راحتجه دؤیوله بیلن و گؤموش رنگلی یؤنگول بیر مئتال (فا: آلومینیم). aluminium

آلوْ..alov [باخ: یالوْ، آد] یانان بیرشئیدن چیخان اوْد، باخ: آلاو (فا: شعله). flame

آلوْ ساچان..alov saçan [صفت] اوْدساچان، اود پوْسکورن، آلوْولو، قیزقین (فا: مشعل).

آلوْ گؤزلو..alov gözlü [صفت] گؤزلریندن آلوْ ساچان، قیزقین.

آلوْلاتماق..alovlatmaq [باخ] آلوْلاندیرماق.

آلوْلاندیرماق..alovlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یاندیرماق، آلیشدیرماق(فا: برافروختن). to inflame ۲-(مج)قیزیشدیرماق، گؤجلندیرمک، گؤرلندیرمک، شدت لندیرمک.

آلوْلاندیریلماق..alovlandırılmaq [بلسیزائیلم] آلوْلاندیرماق‌ایشی-گؤرولمک.

آلوْلانماق..alovlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلیشماق، یانماق (فا: برافروختن).

آلوْلانمیش..alovlanmış [صفت] اوْد توتموش (فا: مشتعل). aflame

آلوْلو..alovlu [آد] آلوْلانمیش، اوْد توتموش(فا: شعله ور). flaming ۲-جوْشقون، حرارتلی، آتشین" آلوْلو سلاحلار".

آلوْلولوق..alovluluq [آد] قیزقین‌لیق، جوْشقونلوق، آلوْلو اوْلما وضعیتی (فا: شعله وری).

آلوْ..alu [آد] باخ: آلچا، الچه، آلی (فا: آلو) {باخ: آل آلچا}.

آلوْ..alu [آد] ۱-عاجز۲-دَیرسیز، گئری ۳-آپتال {باخ: آلیق؛تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلوُچ..aluç [آد، بیتگی] شافتالی، قایین جنسی بیر آغاج (فا: شفتالو). {ت: شافتالی: بوسؤز آل سؤزجوک ایله کؤکداش اوْلمالیدیر و قیرمیزی رنگی آنلاتیر}. ۲-آلیْجی {باخ: آلماق}. ۳-(آا) خیاو دا کند آدی.

آلوُچان..aluçan [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی {آلیب توتان}.

آلوُچه..aluçə [اؤزل‌آد] اردبیل، سایین‌قالا ده کند آدی.

آلوُچین..aluçin [آد، بیتگی، ت] بیرتوْر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

آلوُدر..aludər [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی.

آلوُده..aludə [صفت، فا] ۱-بولاشمیش. ۲-ووُرولموش (فا: ~).

آلوُده‌لیک..aludəlik [صفت، فا] آلوده اوْلموش آدامین و شئیین حالی.

آلوُزولن..aluzulən [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

آلوُسان..alusan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {آلماقدان: فاتح}.

آلوُش..aluş [آا] کاشغرده بیر کند آدی.خالخال دا داغ آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آلوُقو..aluqu [تاریخی اؤزل‌آد] آلتون اوْردو خانلاریندان[۱۲].

آلوُله..alulə [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

آلوُنقان..alunqan [اؤزل‌آد] آلیْنقان، نازلی[۷].

آلوُنور..alunur [اؤزل‌آد] نازلی[۷].

آلی..alı [آد] جیرآلچا، داغ‌آلچاسی، باخ: آلوُ {آل سؤزوندن}.

آل‌یاشیل..alyaşıl [آد] ۱-قیرمیزی‌یا چالان یاشیل. ۲-آل یاشیلی رنگلی ایپک پارچا.

آلیان..alyan [اؤزل‌آد] فومن دا کند آدی {آلیجی، فاتح}.

آل‌یاناق (لی)..alyanaq(lı) [صفت، سن] یاناق‌لاری قیرمیزی.

آلیب‌آلاجاق..alıb alacaq [دا] باخ: آلاجاق.

آلیب‌آلداتماق..alıb aldatmaq [دا] باخ: آلداتماق.

آلی‌بالتا..alı balta [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

آلیب‌ساتما..alıb satma [آد] آلیش وئریش، آل وئر (فا: خرید و فروش).

آلیب‌ساتماق..alıb satmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلیش وئریش له مشغول اوْلماق (فا: خرید و فروش کردن).

آلی‌بَکلوُ .. Alıbeklu [اؤزل آد] علی‌بَگلو: ایران توْرکلری قاشقای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلیب‌وئره جک..alıb verəcək [آد، دا] ایش گؤج "منیم پیس آداملارینان نه آلیب وئره جه‌یم وار" (فا: آمد و شد).

آلیب‌وارماق..alıb varmaq [ل، دده] گؤتوروب گئتمک، توُتوب گئتمک.

آلیتماق..alıtmaq [ل، دده] قبول‌ائتدیرمک، منیمستمک، بیندیرمک.

آلیجان..alıcan [اؤزل‌آد] قانی ایستی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلیجی..alıcı [صح] ۱-ساتین آلان، مال‌آلان، بیر مالی تحویل آلان(فا: مشتری) customer ۲-(فیزیک) بیر الکتریک آخیمینی آلیب باشقا گۆجه چئویرن آیقیت، آلقی لایان، دالقالاری آلان آراج، رئسیوئر (فا: گیرنده) receptor ۳-ایتی گؤرن، آلیجی گؤزلو. ۳-آتماجا، آوچی قوُش.

آلیجی‌لیق..alıcılıq [آد] ۱-مال آلما، تحویل آلما (فا: خرید). ۲-بیر (آراج) دالقانی آلیب آیری انرژی‌یه چئویرمه ایشی (فا: گیرنده گی). ۳-ایتی گؤرمه.

آلیچ..alıç [آد، بییتگی] باخ: آلوُچ: بیر نوع گول آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آلیچ آغاجی..alıç ağacı [باخ] الچه.

آلی‌چالی..alıçalı [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

آلیْچین..alıçın [اؤزل‌آد] هشتَری، سایین‌قالاداکندآدی {آلوچین}.

آلیر..alır [باخ] مُزد (فا: مزد). wage

آلیر اوْلماق..alır olmaq [ل، دده] آلماق ایسته مک، آلماغا چالیشماق.

آلیرچی..alırçı [باخ] آیلیقچی (فا: حقوق بگیر). salaried

آلیرلیق..alırlıq [آد، فلسفه] ۱-آلقی لاما یئته‌نه‌یی، دویقوسال شئیلری آلابیلمه، ادراک قابلییتی (فا توانایی ادراک) ۲-مُزد و آیلیق (فا: مواجب). salary

آلیز..alız [آد، باخ: آلاز، صفت] ناخوش، سایری، خسته (فا: بیمار).

آلیْز .. Alız [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بایبانتیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

آلیزلاماق..alızlamaq [تاثیرسیز ائیلم] پوْزولوب قاریشماق "مریضین حالی آلیزلاندی" (فا: مریض شدن). {باخ: آلاز}.

آلی‌ساتی..alısatı [آد] باخ: آلیم‌ساتیم {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

آلیش..alış [آد] ۱-بیر قایناغین باشلانقیجی، ۲-سوُآلیشی، سوُ آغزی، سوُلاش، اَملَش (فا: آبگیر). ۳-آلماق ایشی ویابیچیمی (فا: خرید). purchase {ت: سوُ آغزی: گؤل و چای دان سوُ آلان یئر}.

آلیش آوار..alış avar [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

آلیشابیلیر..alışabilir [آد] اوْدلانا بیلیر (فا: قابل اشتعال). inflammable

آلیشان..alışan [آد، بییتگی] گئییک اوتو، صدف اوتوسوْولاردان بیر بیتگی (فا: علف آهو). dictamus. rut

آلیشدیرما..alışdırma [آد] ۱-آلیشدیرماق ایشی. ۲-وُجودون بیوْلوژیک یؤندن گلیشیمینی ساغلایان چالیشما، ۳-ایدمان اؤنجه سی گؤرولن حرکتلر (ف: نرمش).

آلیشدیرماق..alışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر ایشه و شئیه عادت وئرمک، معتاد ائله مک، اؤیرشدیرمک. ۲-اوْدون و کولَشی آلوْو-لاندیرماق، یاندیرماق ۳-اهلی لشدیرمک، ائوجیل لشدیرمک، اله اؤیرتمک (فا: عادت دادن).

آلیشدیریلماق..alışdırılmaq [بلسیزائیلم] آلیشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: عادت داده شدن).

آلیشدیم یاندیم..alışdım yandım [آد، اسـ دا] زرلی ایپک دن توخونموش بیر نوع پارچایا وئریلن آد (فا: نوعی پارچه زری).

آلیشقان..alışqan [صفت، صح، سن] ۱-آلیشقین، عادت‌ائتمیش، دادانمیش، دادانیجی (فا: معتاد). addict ۲-تئز آلیشان، تئزیانان، تئزآلوْولاناق. ۳-(دا) کیبریت، اوْد یاندیرما آلتی.

آلیشقانلیق..alışqanlıq [آد] ۱-بیر شئیه آلیشمیش اوْلما وضعیتی، اؤیرنمیش، آلیشمیش، معتاد اوْلما، عادت ائتمه (فا: اعتیاد، عادت). habits ۲-تئز یانما وآلیشقان اوْلما وضعیتی، .

آلیشقی..alışqı [آد] عادت (فا: عادت). habits

آلیشقین..alışqın [صفت] عادت ائتمیش (فا: عادت کرده).

آلیشما..alışma [آد] ۱-یانما (فا: اشتعال). inflammation ۲-عادت ائله‌مه (فا: انس). familiarity

آلیشماق..alışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر شئیی تکرار ائتمکله اؤیرنمک، عادت ائیله مک، دادانماق (فا: خوگرفتن). to get used to ۲-اهلی لشمک، ائوجیل لشمک، اله اؤیرنمک (فا: اهلی شدن). ۳-آلوْولانماق، اوْد توتوب یانماق "اوْجاق آلیشدی" (فا: آتش گرفتن). to burn ٤-قیزارماق "یاناق‌لاری آلیشیب یانیر" (فا: سرخ رنگ شدن). {یالیشماق سؤزوندن آلیناراق آلوْو و یانماغی آنلادیر}.

آلیشمالیق..alışmalıq [صفت] ۱-اؤیرنمه‌یه‌عایداوْلان، عادت‌ائتمه وسیله‌سی "تیریئک چکمه‌یه سیقار بیر آلیشمالیق اوْلابیلیر"، اؤیرنمک اوْچون آیریلان هر شئی "آلیشمالیق داوشان". ۲-آلیشماغا عاید اوْلان شئی، یاندیرماق اوچون حاضرلانمیش شئی "اوْجاغا آلیشمالی قوْی یاندیر".

آلیشمیش..alışmış [صح] آلیشیق "آلیشمیش قوُدورموشدان بئتردیر: آلیشیلان بیر شئیدن راحتجه ال چکه بیلمز" (فا: خوگرفته). used to

آلیش‌وئریش..alışveriş [آد] ۱-آلیم ساتیم (فا: خرید و فروش). a purchase ۲-مج: ایلیشگی (فا: ارتباط).

آلیش‌وئریشچی..alışverişçi [آد] آلیش وئریش ائدن کیمسه (فا: کاسب).

آلیشیب‌وئریشمک..alışıbverişmək [قا] اؤز آرالارندا آلیش وئریش ائله مک، اؤز آرالارندا کسیب بیچمک.

آلیشیق اوْلماق..alışıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلیشقانلیق وضعیتینه گلمک.

آلیشیق..alışıq [صفت، صح] ۱-اؤیرَنمیش، تانیش اوْلموش، آلیشمیش (فا: خوکرده، معتاد). ۲-ساماوار و قاز اوْجاغی کیمی شئیلری یاندیرماق اوْچون اولان وسیله، جرقّه ووُرماغا یارایان وسیله، فندک. ۳-یاندیرماغا یارایان هرشئی، اوْجاغی یاندیرماق اوچون اوْدون و قیرقیجین.

آلیْشیق..alışıq [اؤزل‌آد] علی‌شیْخ: خوی دا کند آدی.

آلیشیق‌لیق..alışıqlıq [آد] آلیشیق اوْلما وضعیتی، آلیشقانلیق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آلیشیلما..alışılma [آد] بیرشئیه آلیشما (فا: خو گیری).

آلیشیلماق..alışılmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرشئیه آلیشماق (فا: خو گرفتن). ۲-(بل) بیر شئیه آلیشمیش وضعیته گلینمک.

آلیغین آشیرماق..alığın aşırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] عُهده سیندن گلمک، دئویرمک.

آلیق..alıq [آد، صفت] ۱-یهر آلتینا قوْیولان تر بئزی، حئیوان چوُلو. ۲-(تا) گئدیش طرزی. ۳-دؤشونجه‌سیز، آبتال (فا: احمق). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلیغ، آلیق، آلوق›: ۱-قوش دیمدیگی. ۲-کؤتو، هر شئیین کؤتوسو. ۳-داز، تاس. ٤-قابا، خشن؛ بو سؤز آل سؤزونه باغلاناراق حیله‌کار آدامی آنلاتیر و فارسجا هالو سؤزونون ده کؤکودور، بو کلمه حئیوان چوُلو معناسیندا دَیرسیز شئی مفهوموندادیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آلیق لاشدیرماق..alıqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آلیق وضعیته گتیرمک.

آلیق لاشماق..alıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی قارشی‌سیندا سفیه جه شاشیرماق (فا: به صورت احمقانه حیرت نمودن).

آلیق لاماق..alıqlamaq [س، ت‹آلقماق›] ۱-پوْزولماق، کؤتولشمک، دؤشونجه‌سیز لنمک (فا: حماقت کردن). ۲-چوللاماق، حئیوانا آلیق قویماق.

آلیق‌آلیق..alıq alıq [ظرف] آبتالجا، شاشقین، حئیران حئیران (فا: متعجب).

آلیق‌لیق..alıqlıq [آد] آلیق اوْلما وضعیتی و بوجور ایش (فا: حماقت).

آلیقماق..alıqmaq [س، ت] احمق اوْلماق (فا: حماقت کردن).

آلیکان..alıkan [اؤزل‌آد] علیکان: بیر تورک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

آلی‌کندی..alı kəndi [اؤزل‌آد] خیاو، هشتَری، سایین‌قالا، ماکی و خوی دا کند آدی.

آلیم..alım [آد] ۱-آلاجاق، بوْرج، آلماق ایشی. ۲-چکیم، جاذبه. ۳-آلیناجاق مقدارین اوْرانی (فا: بازده). yield {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آلیْم..alım [اؤزل‌آد] ۱-چَکیم، جاذبه ۲-وئرگی، خراج. ۳-اینسان آدی: ـالپ، ـای، ـبای، ـبگ، ـخان، ـاَر[۷].

آلیمئنت..aliment [آد، لا] نفَقه.

آلیماق..alımaq [ل، دده] آلا بیلمک، یئنه بیلمک.

آلیْم‌اوْغلو..Alımoğlu [اؤزل آد] قازاق-کیچیبوْز بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

آلیمجی..alımcı [آد] وئرگی ییغان، وئرگی توپلایان (فا: تحصیلدار). tax collector

آلیم‌ساتیم..alımsatım [آد] آل وئر، آل وئرچی‌نین ایشی (فا: داد و ستد). carrying on business

آلیم‌سیز..alımsız [صفت] آلیمی اوْلمایان، چکیم‌سیز (فا: بی بازده).

آلیم‌سیزلیق..alımsızlıq [آد] آلیم‌سیز اوْلما وضعیتی (فا: بی بازدهی).

آلیْمقا..alımqa [اؤزل‌آد] یازیْجی، (خاقان‌لارین کاتبی)[۷].

آلیمقا..alımqa [آد] سئکرتئر، (فا: کاتب، منشی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلیمقا، آیلیمقا› خاقانین مکتوبلارینی تورک یازی‌سیلا یازان}.

آلیملی..alımlı [صح] ۱-جاذبه‌لی، چکیملی، چکیجی. ۲-آلیمی اوْلان، آلاجاغی اوْلان (فا: پر جاذبه).

آلی‌موُرَبّاسی..alı murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع موُرَبّا (فا: مربای آلو).

آلین..alın [آد] ۱-اینسانین آلنی، قاش و ساچ آراسی. ۲-اؤن، آلان (فا: جبهه). front {ت، صح، آل سؤزونون اکلی شکلی، باخ: آل}.

آلیْناق..alınaq [اؤزل‌آد] آلیْن+آغ، ناموُسلوُ؛ ایلخانلیْلار دؤنَمی بگی[۷].

آلین‌تریله قازانماق..alın tərilə qazanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤز زحمت ایله قازانماق.

آلین‌تری تؤکمک..alın təri tökmək [تاثیرلی‌ائیلم] اَمک صرف ائتمک (فا: رنج).

آلین‌تری..alın təri [آد] اَمک (فا: رنج).

آلینتی..alıntı [آد] ۱-آلینان هرشئی (فا: رسید). ۲-باشقا بیردیلدن آلینمیش سؤزجوک.

آلینتی سؤز..alıntı söz [آد، دیل‌بیلیمی] آلینما، آلینما سؤز، اؤدونج (فا: کلمه وارده از یک زبان دیگر). loanword, borrowed,

آلینتی لاماق..alıntılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر موضوع و ایشی آیری بیرشخصین ایشیندن اؤیره نیب گؤتورمک، اقتباس ائتمک.

آلینجاخان..alıncaxan [تاریخی اؤزل‌آد] اوْغوزنامه‌ده تؤرک'ون اوْغلو.

آلینجاقالاسی..alıncaqalası [اؤزل‌آد] دده قورقود بوْی‌لاریندا بیر یئر آدی.

آلینجاکندی..alıncakəndi [اؤزل‌آد] باخ: الینجه {آلینان و فتح ائدیلن یئر}.

آلینجوق..alıncuq [آد، دده] آلین (فا: پیشانی).

آلینچا..alınça [آد] بیر نوع تازا و سیاه اریک[۲۲۴].

آلین‌چاتی..alınçatı [آد] ایکی قاشین آراسی، آلنین اورْتاسی.

آلینچاق..alınçaq [اؤزل‌آد] ۱-چَکیجی، جاذب ۲-آلْیَنقان، نازیک۳-(تاریخی اؤزل‌آد) آغیورُدلار دؤولتی، تیمورُ مَلیک دؤنَمی وَزیرلریندن[۷].

آلینچاقخان..alınçaqxan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤیوّک خان'ین اوْغوللاریندان[۷]. اوْغوزنامه‌ده تؤرک'ون اوْغلو.

آلیندی..alındı [آد] بیرشئی وپارانین آلماسینی گؤسته رن بلگه، آلینتی (فا: رسید).

آلینقان..alınqan [اؤزل‌آد] آلْینان، یئنجینَن، گوّجه‌نن[۷].

آلینقان..alınqan [صح] ۱-تئز اؤزونه آلان، تئز اینجیین (فا: زود رنج). ۲-آشیری دوُیقولو.

آلین‌لیق..alınlıq [آد] آلینا ووُرولان سوّس و بزک اشیاسی، آلینا باغلانان ساریق (فا: پیشانی بند). fillet

آلینما..alınma [آد] ۱-آلینماق ایشی. ۲-اؤزگه دیللردن آلینان سؤز، باشقا دیللردن آلینمیش (فا: اخذ شده).

آلینماز..alınmaz [صفت] یئنیلمز، اله گچیریلمه‌سی مُمکن اوْلمایان (فا: تسخیرناپذیر). unconquerable

آلینمازلیق..alınmazlıq [آد] یئنیلمزلیک، اله گئچیریلمه‌سی مُمکن اوْلماما (فا: غیر قابل تصرف).

آلینماق..alınmaq [بلسیزائیلم] ۱-آلماق ایشی گؤرولمک، وُصول اوْلماق۲-(س) بیرسؤزو وياحرکتی اؤزونه آلیب اینجیمک. ۳-بیر سؤز باشقا دیلدن اله گلمک (فا: اخذ شدن).

آلینمیش..alınmış [آد، صفت] اخذ اولموش (فا: متّخذ). adopted

آلین‌یازی‌سی..alınyazısı [آد] سرنوشت، طالع، یازقی، قدر (فا: تقدیر). destiny، preditination

آل‌یوُوارلار..alyuvarlar [آد، طب] قانین هر میلیمترمکعب اینده بئش میلیونا قدر اوْلان آل رنگلی و قانا آل رنگی وئرن چَودک‌سیز یومرو گؤزه‌لر (فا: گلبول قرمز).

آم..am [آد] ۱-دیشی‌لیک آلتی (فا: فرْج). valva ۲-(اسکی) داوا (فا: دوا) {باخ: ام}.

آمئریکا(آمریکا)..amerika(amerika) [آد] ۱-یئر اوْزونون بئش قارّه سینین آسیا، آوروپا، آفریقا و اوْسترالیا قارّه‌لرینین اؤته سینده قالان قورولوق‌لارا وئریلن آد (فا: آمریکا). america ۲-بو قارّه‌نین قوُرئییئنده بیرلشمیش دؤولتلر اوُچون دئییلن آد، آمئریکا بیرلشمیش دؤولتلری. united states of america {ایتالینجا؛ ۱۵جی یوّزیللرده "کریستوْف کوْلومب" لا برابر ایلک دفعه ایتالیالی "آمئریک وئسپوس" آدلی بیر دنیزچی‌نین بوُ توپراقلارا گئتدیگی اوّچون بو قارّه بو آدلا تانینیبدیر}.

آمئریکالی..amerikalı [صفت] آمئریکا میلّتی، آمئریکانین اهالی‌سی.

آمئریکانیزم..amerikanizm [آد] ۱-آمئریکا میلّیت چیلیگی. ۲-آمئریکا دیلی‌نین اؤزل‌لیگی.

آمّا..amma [باغلاییجی سؤز] آممّا: ۱-ایکی جمله‌نی بیربیرینه باغلایان سؤز. ۲-ندا معناسیندا ایشله نیر "آما نه اوْخودو، آممّا نه کئف چکدیک" (فا: امّا). {سومرجه ‹آم›، ع}.

آما..ama [آا، سوُمرجه] آنا، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آماتوْر..amator [آد، فرانسیزجا] بیر ایشی پول اوّچون یوخ ذوق و ایسته‌گی اوّچون گؤرن کیمسه، پروْفئسوْنال قارشیتی (فا: ~).

آماج..amac [آد] قصد، هدف، بَکلَنتی، گئدیلن یئر (فا: ~). target {ت: ۱-اؤکوز و جوتجوآیقیت‌لاری.۲-هدف، سن: جوت بوْیوندوروغو؛ باخ: آم/ آماج‹اوُماج‹اوُماق ‹اوُمماق؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آماجا چاتما..amaca çatma [آد] هدفه یئتیرمه (فا: نیل). attainig

آماجسیز..amacsız [صفت] آماجی اوْلمایان (فا: بی‌هدف). no purpose

آماجسیزلیق..amacsızlıq [آد] آماج‌سیز اولما وضعیتی (فا: بی هدفی).

آماجلاما..amaclama [آد] آماجلاماق ایشی (فا: نشانه گیری).

آماجلاماق..amaclamaq [ل، ت] بیر آماجا یئتیرمک ایسته مک، نشان لاماق، هدف له مک (فا: نشانه گرفتن).

آماجلانما..amaclanma [آد] آماجلاماق ایشی گؤرولمه (فا: نشانه

گیری).

آماجلانماق..amaclanmaq [بلسیزائیلم] آماجلاماق ایشی گؤرولمک (فا: نشانه گرفته شدن).

آماجلی..amaclı [صح] آماجی اولان اینسان (فا: هدفدار).

آماجلیلیق..amaclılıq [آد] آماجلی اولما وضعیتی (فا: هدفداری).

آماجمَنگوّ..amacməngü [تاریخی اؤزل‌آد] آماج+مَنگوّ؛ سَلجوقلولار دؤنَمی‌یبر بگ آدی[۷].

آماده..amadə [ظرف، فا] حاضر لانمیش (فا: آماده).

آماده‌لیک..amadhlik [آد] حاضرلیق (فا: آماده گی و آماده بودن).

آمازون..amazon [آد، یونانجا] ارکک اؤزللیک‌لی، ساواشچی و آتا مینن قادین، ارکک کاراکترلی قادین، اسکی چاغلاردا (یونان اساطیرلرینده) ارکک کیمی اولان قادینا وئریلن آد، یونانلیلار طرفیندن آذربایجاندا و قارادنیز قیییلارینداً یاشایان ساواشچی قادینلارا وئریلن آد (فا: آمازون).

آماغان..amağan [اؤزل‌آد] تبریزده کندآدی {آما+غان: آنا، یارادیجی[۶۶]}.

آماقات..amaqat [اؤزل‌آد] یاقوُت تانریچالاریندان[۲۱۱].

آمال..amal [اؤزل‌آد] ایلام لاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

آمال..amal [آد، عربجه، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] امل‌لر، دیلک‌لر، آرزولار(فا: ~)wishes

آمالئ .. Amale [اؤزل آد] ایران تورکلری قاشقای بوْی‌لاریندانديرلار[۱۵۸-۸۱].

آمان..aman [آد، عربجه] ۱-امداد، رحم، مرحَمت و یاردیم ایسته‌مه آنلامیندا بیرسؤز، "آمان آللاه، دؤشمنه آمان یوْخدور" (فا: امان، رحم). ۲-مُهلت، ماجال "دؤشمنه آمان وئرمه دیلر" (فا: فرصت). ۳-(ن) هیجان، رجا و ناراضیلیق بیلدیرن بیر سؤز "آمان یامان یولداش الیندن" (فا: هیهات).

آمان..aman [اؤزل‌آد] ایلام لاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

آمان‌اوی..aman evi [آد] دالداناجاق یئر، آمان و پناه گتیریله جک یئر.

آمانای..amanay [اؤزل‌آد] گؤزل آی کیمی، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آمانبگ..amanbəy [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آمان+بگ[۷].

آمانتوُر..amantur [اؤزل‌آد] باخ: آمان+دوُر(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

آمانجوُل .. Amancul [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمین بوْی‌لاریندانديرلار[۱۵۸-۸۱].

آمان‌خوْجا..aman xoca [اؤزل‌آد] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.

آمان‌زامان..amanzaman [صفت] تک، یالنیز" آمان‌زامان بیر اوْغلو وارایدی".

آمان‌سیز..amansız [صفت] ۱-آمانی اولمایان، کؤمک‌سیز (فا: بی امان) expression ۲-رحم‌سیز" آمانسیزووُروش، آمانسیز ضربه"

آمان‌سیزجا (سینا)..amansızca (sına) [ظرف] آمانسیزجاسینا: رحم ائتمه دن، یازیغی گلمه دن، چوخ سرت بیر صورتده " آمان‌سیزجاسینا جزا وئرمک، آمان‌سیزجاسینا مُبارزه ائتمک".

آمان‌سیزجاسینا..amansızcasına [ظرف] باخ: آمانسیزجا.

آمان‌سیزلیق..amansızlıq [آد] رحم‌سیزلیک، "بوتون بو پیروزلوقلار دؤشمَنین آمانسیزلیغینی آرتیرمیشدی".

آمانقوُل..amanqul [تاریخی اؤزل‌آد] قازاق اوْیماغی‌اوُلو باباالاریندان[۷].

آمانوْخ..amanox [تاریخی اؤزل‌آد] قیْپچاق خانلاریندان (یادیگار خان'ین اوْغلو)[۷].

آمانی کسیلمک (قیریلماق)..amanı kəsilmək (qırılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یوْرولماق، اؤزولمک.

آمبار..ambar [آد، عربجه] دئپو، یئْغاج (فا: انبار).

آمبالاژ..ambalaj [آد، فرانسیزجا] اشیانی سارماغا یارایان کاغاذ ویا بو جور شئیلر، پاکئت‌له‌مک اؤچون اولان، باغلاج لاما اوچون اولان شئی (فا: کاغذ بسته بندی).

آمبالاژ ائتمک..ambalaj etmək [آد، فرانسیزجا] اشیانی سارماق و بوخجالاماق، باغلاج لاماق، بسته بتدیک ائله مک (فا: بسته بندی کردن).

آمبالاژلاماق..ambalajlamaq [فر، ل] اشیانی سارماق و بوخجالاماق، باغلاج لاماق، بسته‌بتدیک‌ائله‌مک(فا: بسته‌بندی کردن).

آمبالئم..ambalem [آد، فرانسیزجا] بلیرتگه" بیرپارتی ویا بیرلیگین سمبوْلو "[۲۱۸].

آمبولانس..ambulans [آد، فرانسیزجا] جان قورتاران(فا: ~) ambulance

آمپار..ampar [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {۱-آنبار. ۲-آم+بار}.

آمپئر..amper [آد، فرانسیزجا اؤزل‌آددان] الکتریک آخیم گؤرلوغونون اؤلچو بیریمی (فا: آمپر). ampere

آمپئرمتر..ampermetr [آد، فرانسیزجا] الکتریک آخیمینی اؤلچن. ampermetr

آمپلیتوُد..amplitiud [آد، فرانسیزجا] گوجلندیرن، گئنیشلندیرن (فا: تقویت کننده).

آمپلیفیکاتور..amplifikator [آد، فرانسیزجا] یوْکسَلْتج، بیر آخیمین گوجونو آرتیران آراج، گوجلندیرن (فا: آمپلی فایر).

آمپوْتاسیون..amputasion [آد، فرانسیزجا] بیر اورقانی کسیب چیخارما

(فا: ~).

آمپول..ampul [آد، فرانسیزجا] ایگنه، علاج ایینه‌سی (فا: ~). ampoule

آمپیریست..ampirist [آد، فرانسیزجا] دئنئی جی (فا: ~).

آمجا..amca [آد] باخ عامجا، عمی.

آمرانه..amranə [آد، صفت] تحکم لو (فا: ~). imperiously

آمراق..amraq [آد] ساکن، راحات {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

آمرود..amrud [باخ] آرمود.

آمره..amrə [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی.

آمریکا..amerika [باخ] آمئریکا.

آمسار..amsar [اؤزل‌آد] قوُبا دا کند آدی[۲۴۰].

آمشوُی..amşuy [آد] بیر چئشید ساری اریک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آمفی‌تئاتر..amfiteatr [آد، یونانجا] گؤستری اوچون دوزنله‌نن بؤیوک یئر (فا: ~)

آمفیبی..amfibi [آد، فرانسیزجا] ایکی یاشاییش‌لی، سودا و قاردا یاشایا بیلن، اؤزر گزر (فا: دوزیست).

آمقاق..amqaq [اؤزل‌آد] اَمک+زحمت[۷].

آمل..amul [اؤزل‌آد] آمُل بؤلگه سینین داغلاری: دماوند (۶۲ک گ‌ب ۵۶۲۸)، قارابوُلاق (۷۳ک ۳۱۴۵)،

آمما..amma [باخ] آمّا.

آممزززادوُ..ammezzaddu [اؤزل‌آد] سومر-کوُماربی افسانه‌سینده-بیرتانری آدی[۲۱۱].

آموُن..ammun [اؤزل‌آد] سوُمرلرده گؤنش تانری‌سی، بو کلمه گونش معناسیندا اوْلاراق سوْنرالار" آتوُم، را" شکلینده‌ده گلیبدیر[۲۱۱].

آموُدریا..amudərya [باخ] جئیحون چایینین آیری آدیآمّا.

آمورتماق..amurtmaq [ل] یاتیشدیرماق، دینجلتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آموْرتیزوْر..amortizor [آد، فرانسیزجا] یومشاتمالیق، موتورلاردا سارسینتی و سالاللانتی‌نین قاباغین آلان قوُرغو، کؤمک.

آموْرف..amorf [صفت، فر] بیچیم‌سیز، شکیل‌سیز (فا: بی شکل).

آموْرف‌دیللر..amorf dillər [آد، فرانسیزجا] سؤزلرین‌فوْرمال (شکیل-چی) علامتلری (مثلا سوْنلوق‌لاری) اوْلمایان و بوُنا گؤره ده مختلف قراماتیک علاقه‌لری (مثلا حال، سای، کیمسه، زامان مُناسبت‌لری) کؤمکچی سؤزلرله و جُمله ده سؤزلرین سیراسی ایله افاده اوْلونان دیللر (مثلا چین دیلی)، اک‌سیز دیللر.

آمول..amul [آد] دینج، آرام، قیز آدی (فا: نام‌دختر) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آموُنکی..amunki [اؤزل‌آد] سومر-کوُماربی افسانه‌سینده بیر تانری آدی[۲۱۱].

آمونیاک..amuniak [آد، فر، شیمی] آذوت و هیدروژن آتوم‌لارینین بیرلشمه سیندن اله گلن کسگین قوْخولو بیر قاز. (فا: آمونیاک). nh4

آمونیوم..amuniom [آد، فر، شیمی] آمونیاک‌لی دوزلاردا گؤرسه‌نن شیمیایی کؤک (فا: ~). nh4

آمیب..amib [آد، دی، یونانجا] بیر ویا نئچه گؤزه‌لی، یالانجی آیاقلی، چیلپاق ویا اؤزو دؤزلتدیغی قابیقلا سوْرونن، دوُزلو و دادلی سولاردا یاشایان میکروسکوپیک بیر حئیوان (فا: آمیب). amoibe

آمیب‌لر..amiblər [آد، دیرگی] بیر گؤزه‌لی حئیوانلارین کؤک باجاقلی‌لار صنف ایندن بیر تاقیم (فا: آمیب ها).

آمیتیدا..amitida [اؤزل‌آد] مادشاهی کیاکسارین قیزی(فا: نام‌دختر).

آمیر..amir [ع، ص] بوُیوران، امر ائدن (فا: آمر).

آمیرانه..amiranə [ع+فا، ظ] آمیر کیمی (فا: آمرانه).

آمین..amin [ع، با] قبول و مستجاب اوْلسون (فا: ~). amen

آن..an [آد] ۱-اوُس (فا: ذهن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آنوُماق› حاضرلاماق؛ بو کلمه آنلاماق، آنماق، آنیت، آنوق، آنوُماق، آنقیرماق، آندیرماق، آند سؤزجوکلرینین کؤکوْدور و ذهن آنلامیندادیر و ائله سانیلیر اینانماق کلمه سیده بوسؤزون دَییشمیش شکلیدیر؛ آن سؤزونون ذهن معناسینی نظرده توتاراق عملاً روح مفهومونا یاخین اوْلور و ائله بوُ اؤزدن "آنوُ" سوُمرلرین گؤی آللاه‌لاریدی، سومرلر، "آنکی" سؤزونو گؤی و یئر یعنی عالَم اؤچون ایشله‌دیردیلر و نشانه‌سی گئچی‌ایله بالیق‌ایدی بئیله‌کی گئچی ان یوْخاری یاماج و تپه‌لرین و بالیق‌دا ان درین یئرلرین علامت ایدی، ایندی آن / ان سؤزو یئر آدلارینداکی شکلینده مکان و یئر معناسینی وئریر: زنجان، قوُتان، قیْیان، چالدران، دوُمان، کسیان، چوْمران، بابکان، چمان}. ۲-آن۲(ان)(اک) باخ: اکلر. ۳-آن۳(آد، دا) ایکی تارلا آراسیندا کی‌سیْنیر[۲]. ٤-آن٤(آد، عربجه) زامانین ان کیچیک بؤلومو، لحظه "باخ: بوُآن، بوُآندا، بیرآندا، بیرآنلیق" (فا: لحظه). moment

آن‌آن..anan [ظرف] آن‌باآن: گئتدیکجه، آراسی کسیلمه دن.

آنئکدوْت..anekdot [آد، فرانسیزجا] قیسا اوْلاراق گؤلدوروجو حیکایه، لطیفه، جوُک (فا: آنکدوْت).

آنئموْن..anemon [آد، فرانسیزجا] داغ لاله‌سی (فا: نوعی گیاه).

آنئمی..anemi [آد، فرانسیزجا] قانسیزلیق (فا: آنومی).

آنئمیک..anemik [صفت، فر] قانسیز (فا: آنومیک).

آنا..ana [آد] ۱-بیر قادینین اوشاق ایله نِسبتی، اوشاغی اوْلان قادین (فا: مادر). mother ۲-بیر شئین اساس بؤلومو و کوکؤ آنلامیندا "آنا یاسا، آنا یوْل، آنایورد". ۳-یاشلی قادین‌لارا سایقی‌لی بیرسسله‌مه سؤزو ٤-اؤز بالالارینا نسبتی اوْلان حئیوان "قوُزولار آنالارینی امیرلر". {سوُمرجه ‹آما›: (۱-آنا. ۲-ممه. ۳-امممک)، ‹آنا، آنو›: گؤی آناسی؛ دیوان لغات تورک و صحاح العجم ده ایشله نیبدیر؛ ایران و آیری اؤلکه‌لرده ده آناهیتا سؤزوده بو کلمه ایله ایلگیلی اولمالیدیر، البتده آناهیتا ساکالارین تانریچاسی ایدیر[۷۱]؛ آن کلمه سنین معناسینا باخارساق ذهن و روح مفهومو نظره گلیر و گرچکدن ده آنا بیرینین روُحونو داشییان و اوْنو دُنیایا گتیرندیر، آنا سؤزو سومرلرین گؤی آللاهی "آنو" سؤزیله ده ایلگی‌لیدیر}.

آناً..anən [عربجه] بیر آندا، بیردن(فا: آناً). instantaneously

آناآتا..ana ata [آد] آنا بابا، آتا آنا.

آناآتار دامار..ana atar damar [آد] آئورت.

آناآری..ana arı [آد] آری بیی.

آناائر..ana əsər [آد] شاه اثر (فا: شاهکار). masterpiece

آناائوزللیک..ana özəllik [آد] بیر شئیین اصلی اؤزللیگی.

آناائوْرَگی..ana ürəyi [آد] آنا دویقوسو.

آناائوشاغی..ana uşağı [صفت] اوُتانجاق، دیلسیز آغیزسیز.

آنابابا بیر..anababa bir [آد، صفت] آنا باباسی بیراوْلان.

آنابابا جی..anabacı [آد، دا] بیربیرینه چوخ یاخین اوْلان خانیم‌لار، آنا کیمی وباجی کیمی اوْلانلار.

آنابارداق..anabardaq [اؤزل‌آد] شامخوْر دا داغ آدی(۱۱۲۵)[۲٤۰].

آنابالا ائیله مک..ana bala eyləmək [تاثیرسیز ائیلم] آنا بالا کیمی بیر بیرینی سئومک.

آنابالا اوْلماق..ana bala olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله مهربان اوْلماق.

آنابالا کیمی..ana bala kimi [ظرف] چوخ مهربان.

آنابالا..ana bala [آد] آنا ایله اوْغلو و یا قیزی.

آنابطنی..ana bətni [آد] آنا قارنی.

آنابَیلیک..ana bəylik [آد] آناآرکیل: قادین اؤستونلوگو، آنا اوستونلوگو اوْلان دؤنم (فا: مادرشاهی). matrilineal

آنابولاغی..anabulağı [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

آنابیر..anabır [باخ] آنادان بیر.

آنابیلگی .. Ana bilgi [اؤزل آد] تؤرکمن-سالوُر بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

آناپا..anapa [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آنا+آپا[۷].

آنات..anat [اؤزل‌آد] ۱-آنی، آنْیلان ۲-یاخیْن، قوْهوم[۷].

آناتوْپراق..ana topraq [آد] باخ: آنا یوُرد.

آناتوْپلار دامار..ana toplar damar [آد] کیرلی قانی بیغان اصلی دامار.

آناتوْمی..anatomi [آد، فرانسیزجا] اوْرقانلارین یاپی وایلیشگی‌لرینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: آناتومی).

آناتوُ..anatu [اؤزل‌آد] سومر تانریچالاریندان، آنوُ"نون خانیمی[۲۱۱].

آناج..anac [صفت، ت] آناچ/آناش: ۱-کیچیک کن بؤیوکلوک گؤسته رن، آناش، تجربه‌لی و دونیا گؤرموش آدام. ۲-چوخ یاورو دوْغوب قارتلاشمیش (حئیوان).

آناج..anac [اؤزل‌آد] ۱-آناجیق ۲-آنالیق دوُیقوُسو چوْخ گلیشمیش ۳-آنایا چکن ٤-دوْغورقان، اوْرَتکن[۷].

آناجا..anaca [ظرف] آنا اوْلاراق (فا: مادرانه). motherly

آناجان..anacan [آد] سایقی ایله آنانی سسله مه سؤزو (فا: مادرجان).

آناجلانماق..anaclanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیویوب تجرُبه‌لی اولماق، اوُستالاشماق (فا: مجرب شدن). ۲-کیچیک کن اؤزونو بؤیوک گؤسترمک، اؤزونو بؤیوک سانماق.

آناجلیق..anaclıq [آد] ۱-آناج اوْلما وضعیتی، دفعه‌لرله بالا دوْغوب قارتلاشمیش حئیوان. ۲-ایری‌لیک، یئکه‌لیک. ۳-کیچیک کن اؤزونو بؤیوک گؤسترمه، اؤزونو بؤیوک سانما.

آناجیغاز..anacığaz [صفت] کیچیک آنا، آناجیق.

آناجیق..anacıq [آد] کیچیک آنا، آناجیغاز، آناجیق.

آناجیل..anacıl [صفت] آناسینا دؤشکون (اوُشاق).

آناخاتون..anaxatun [اؤزل‌آد] خانیم آنا، قیز آدی، تبریز ده کند آدی.

آناختار..anaxtar [آد، یونانجا] آچار، ایشگیل و قیفیلی آچیب باغلاماق اوچون اوْلان آیقیت (فا: مفتاح). key

آناخط..ana xət [آد] اساس یول، اؤنم‌لی جهت.

آنادامار..ana damar [آد] ۱-قانی اؤره گه آخیدان دامار (فا: شاهرگ). (anat) jugular vein

آنادان بیر..anadan bir [صفت] بیر آنادان اوْلان، بیر آنادان دوغولان.

آنادان دوْغما..anadan duğma [باخ] آنادان گلمه.

آنادان گلمه..anadan gəlmə [صفت] بیراؤزللیگین دوغولان زاماندان اولماسی، یارادیلیشیندا اولان، ارثی (فا: ارثی). patrimonial

آنادان گلمه اولماق..anadan gəlmə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] لوْت

اولماق.

آنادنیز..ana dəniz [آد، جغرافیا] یئر اوزونده بؤیوک اوْقیانوسلارین هر بیری (فا: اقیانوس).

آنادوْلو..anadolu [باخ: آنماق] آنی و خاطره ایله دوْلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنادوْلو..anadolu [اؤزل‌آد] تؤرکیه نین دوغو و اورتا بؤلومونون قارادنیز و آغ دنیز آرالارییندا اولان بؤلگه سی (فا: آناتولی). {بعضا بو کلمه‌نین معناسینی دوْغو اولارق دئییلر}.

آنادوْشونجه..ana düşüncə [آد] باخ: تمل فیکیر.

آنادیل..anadil [آد] آنادیلی: ۱-نئچه دیلی‌و دئییشی تؤره‌دن‌اصلی‌دیل botive language ۲-(آ، دیل‌ب) آنادان اؤیره نیلن دیل، کؤرپه‌لیکدن اؤز آنا و آتاسیندان اؤیرندیگی دیل (فا: زبان مادری). mother language

آنار..anar [آد، باخ: آنماق] ۱-آنلایان، آنی لایان، خاطرلایان، قیز آدی، اینسان آدی: آناآی، آنارباى / بگ (فا: نام‌دختر).

آنارشی..anarşı [آد، فرانسیزجا] هئچ‌اگه‌منلیگی‌قبول‌ائتمه‌ین و بنیمسه-مه‌ین بیر گؤروش آدی، قارقاشا، باشی بوشلوق (فا: ~).

آنارشیزم..anarşizm [آد، فرانسیزجا] تاریخی‌شرطلره باخمایاراق-دؤولت و اگه‌من‌لیگی اوْرتادان قالدیرمایا چالیشان بیر گؤروش قارقاشاچیلیق.

آنارشیست..anarşist [آد، فرانسیزجا] قارقاشاچی (فا: ~).

آنارقای..anarqay [اؤزل‌آد] باخ: آنار+قای(قایان)(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز بگ‌لرینده‌ن.

آناز..anaz [آد] یئی‌رک، داها ایی، داها اؤستون.

آناس..anas [اؤزل‌آد] میصیر مملوکلارینداں بوْرقوق‌ون آتاسی‌نین آدی.

آناساو..anasav [آد] ایله‌ری‌سؤروله‌رک ساووُنولان دؤشونجه‌لرین اَن بللی باشلی اوْلانی.

آناستازی..anastazı [آد، فرانسیزجا] اویوشدوروجو علاجلا بوتون وجوددا ویا بیر بؤلومونده دوُیوسوزلوق یاراتما وضعیتی، دوُیوم ایتیمی، بایقین‌لیق (فا: آناستازی).

آناسوْن..anasun [آد، بیتگی، یونانجا] چتیر سوولاردان، توخومو راکی چیلیکده و خمیر ایشلرینده ایشله‌نن بیر بیتگی (فا: رازیانه رومی). pimpinelle anisum

آناسوْتو کیمی..ana sütü kimi [ظرف] حلال.

آناسی واپینا اوْتورماق..anası vayına uturmaq [باخ] آناسی ملر قالماق.

آناسی‌اوْغلو..anası oğlu [آد] ۱-باباسی اَرکَن اؤلموش و آناسی طرفیندن مین بیر گوْجلو کلرله یئتیشدیریلیب بوْیودولموش، یئتیم اوُشاقلار اوْچون ایشلنمیش اوْلدوُغو آنلاشیْلان نَفیس توْرک آدلاریندان ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) بؤیوک سلجوُقلو بگلردن.

آناسی‌اؤلموش(اؤلسون)..anası ölmüş (ölsün) [اؤنلم] بیرینه رحم‌له و یا تأسّف سبب ایله دئییلن سؤز، یازیق و بدبخت معناسیندا بیر سؤز" آناسی اؤلموش دوْشدو قوْربَته".

آناسیز..anasız [صفت] آناسی اوْلمایان، آنا طرفیندن یئتیم(فا: بی مادر).

آناسیزلیق..anasızlıq [آد] آناسیز اولما وضعیتی (فا: بی مادری).

آناسی‌ملر قالماق..anası mələr qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] آناسی واپینا اوْتورماق، اؤلمک.

آناسینی‌آغلاتماق..anasını ağlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤلدورمک، بؤیوک بیر ضربه ووْرماق.

آناسینی‌آغلارقوْیماق..anasını ağlar qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤلدورمک، بؤیوک بیر ضربه ووْرماق.

آناسینی‌آغلارقوْیماق..anasını ağlar qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤلدورمک، بؤیوک بیر ضربه ووْرماق.

آناسینین‌امجه‌یین‌کسن..anasının əmcəyin kəsən [صفت] چوخ بیج، فیریلداقچی، دله دوْز.

آناشا..anaşa [آد، دا] خاشخاش دان اله گلن چوخ زهیرلی بیر نارکوتیک ماده (فا: نوعی ماده مخدر).

آناشاچکن..anaşa çəkən [آد] نارکوتیک چکن، آلیشقان (فا: معتاد).

آناشاچی..anaşaçı [آد] نارکوتیک چکن، آلیشقان (فا: معتاد).

آناطولی..anatoli [آد] باخ: آنادوْلو (فا: ~). anatolia

آنافوْر..anafor [آد، یونانجا] ۱-بوُرقاچ، سوُ ویا هاوا بوُرولومو. ۲-(مج)قارماشیق وگوْج وضعیت. ۳-پولسوُز و امک‌سیزجه الده ایدیلن شئی.

آناقارا..ana qara [آد، جغرافیا] یئر اوزونده بئش بؤیوک قارا پارچا-لاریندان هر بیری (فا: قاره).

آناقای..anaqay [اؤزل‌آد] آنایا چَکمیش، آنایا بَنزَر(تاریخی اؤزل‌آد) آوار خانلاریندان.

آناقوُرشاق..ana qurşaq [آد] اوُستوا قورشاغی(فا: خط استوا). the equtor

آناقوُرول..anaqurul [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی.

آناقیْز..anaqız [اؤزل‌آد] سراب دا چای و کند آدی.

آناکروْنیک..anakruник [آد، فرانسیزجا] چاغی گئچمیش، چاغا اوُیماز،

اسکی میش.

آناکند..anakənd [آد] آناشهر، بؤیوک کند و شهر (فا: شهر اصلی).

آناگؤل..anagül [اؤزل‌آد] گؤل کیمی آنا، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنالاشدیرماق..analaşdırmaq [انتدیرگن ائیلم] آناداکی اؤزللیکلری قازاندیرماق (فا: مادر گردانیدن).

آنالوژی..analoji [آد، یونانجا] بنزرچی‌لیک، ایکی حادثه و اولای ویا شئی آراسیندا اوخشارلیق (فا: ~).

آنالوله..analulə [آد] اصلی‌بورو، آنابورو(فا: شاه‌لوله) main pipe line

آنالی آتالی..analı atalı [صفت] ۱-آنا و باباسی اولان. ۲-آنا و آتاسی ایله برابر "آنالی بابالی هامیسی وارایدی".

آنالی بابالی..analı babalı [صفت] ۱-آنا و آتاسی اولان. ۲-آنا و آتاسی ایله برابر "آنالی بابالی هامیسی وارایدی".

آنالی..analı [صفت] ۱-آناسی اولان. ۲-(آ) قیز آدی.

آنالیتیک..analitik [صفت، یونانجا] آنالیزه‌عاید، تحلیلی، چؤزوم‌سل (فا: ~). analytic

آنالیتیک‌دیللر..analitik dillər [آد، دیل‌بیلیمی] تحلیلی دیللر، هیند آوروپالی دیللر، یان اکلی دیللر (فا: زبان های تحلیلی)

آنالیز..analiz [آد، یونانجا] ۱-بنزه‌شیم. ۲-آندیریش. ۳-(دیل‌ب) اؤرنکسه‌مه. ٤-چؤزوم‌له‌مه، تجزیه تحلیل (فا: ~).

آنالیست..analist [آد، فرانسیزجا] چؤزومله ین، تحلیل وئرن (فا: ~).

آنالیق..analıq [آد] ۱-آنا اولما وضعیتی، آنایا عاید اولان. ۲-آنا دویقوسو. ۳-آنا یئرینی توتان ویا آنا قدر یاخین‌لیق گوسته‌رن قادین، اؤگئی آنا (فا: نامادری). stepmother {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آنامالسلی..anamaslı [اؤزل‌آد] قاراجلی: م١٦جی یوزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵]؛ باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

آنامایقیل..anamayqıl [اؤزل‌آد] آلتایلاردا قورویوجو تانریچالاریندان[۲۱۱].

آنامال..anamal [آد، تو+ع] سرمایه کاپیتال (فا: سرمایه).

آنان اؤلسون..anan ölsün [اؤنلم] تاسف و اوزونتو بیلدیرن بیر سؤز.

آنان..anan [اآ، باخ: آنماق] آنلایان، آنی لایان، خاطرلایان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آناناس سوولار..ananas sovlar [آد، بیتگی] آناناس‌لار، بیرچنک‌لی، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن (فا: تیره آناناس). bromeliaceae

آناناس..ananas [آد، بیتگی، آمئریکا یئرلی‌لر دیلیندن] آناناس گیللردن ایستی بولگه‌لرده یاشایان، خوش قوخولو بیرآغاج (فا: آناناس). ananas sativus

آناهتار..anahtar [آد، یونانجا] کیلید، آچقی (فا: آچار).

آناهیتا..anahita [اآ، باخ: آنا] قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنایار..anayar [اآ، باخ: آنماق] آناسینین یاری، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنایاسا..anayasa [آد] بیراؤلکه‌نین ایلکل یاسالاری (فا: قانون اساسی).

آنایاساچی..anayasaçı [صفت] آنایاسانی‌ساووُنان(فا: طرفدارقانون اساسی).

آنایاسال..anayasal [آد] آنا یاسایا مناسب اولان، آنا یاسا ایله ایلگی‌لی (فا: مربوط به قانون اساسی).

آنایایلا..anayayla [آد] فلات قارّه (فا: فلات قاره). continental shelf

آنایول..anayol [آد] اصلی یول، بؤیوک یول ویان یولو چوخ اولان یول (فا: شاهراه). highway

آنایولو..anayolu [آد] (بعضی یئرلرده توی مراسیمینده) اره گئدن قیزین ار ائوینده ایلک دفعه آناسی ائوینه گئدنده اونا آپاردیغی سوغوقات.

آنایؤنلر..anayönlər [آد] اصلی جهتلردن هر بیری، گونئی قوزئی شرق و غرب جهتلری (فا: جهات اصلی).

آنایورد..anayurd [آد] بیر اولوسون آتالاریندان قالان یورد، آنا وطن (فا: وطن آبا اجدادی).

آن‌باآن..an ba an [ظرف] آراسی کسیلمه‌دن، فاصله‌سیز (فا: پشت سر هم).

آنبار..anbar [آد، فا] ۱-تاخیل ویا بوجور شئیلر ساخلانیلان یئر، اشیانین ساخلاندیغی یئر، توپلاچ، ییغاج (فا: ~).

آنبار..anbar [آد] بوکان؛ کرج(~تپه)ده کند و زنجاندا(~دره) داغ آدی.

آنبارا ووُرماق..anbara vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آنباردا ساخلاماق، آنبارا دولدورماق.

آنبارچی..anbarçı [آد] آنبار ایشینه باخان، آنباری دوزنله‌ین و قورویان (فا: انباردار).

آنبارچی‌لیق..anbarçılıq [آد] آنبارچی‌نین ایشی.

آنباردان..anbardan [اؤزل‌آد] هشتَری، بوستان آباد دا کند آدی.

آنبارقو..anbarqo [اسپانیولجا، آد] بیر مال ویا ایشین سربست‌جه دولانیشی نی یاساقلاما (فا: تحریم).

آنبارگؤوه سی..anbar güvəsi [آد، دیرگی] تاخیل بیتی، تاخیلا دوشن گؤوه. (فا: نوعی حشره)

آنبارلار..anbarlar [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

آنبارلاما..anbarlama [ل، دا] آنبارا بیغما، آنباردا ساخلاما (فا: انبار زنی).

آنبارلاماق..anbarlamaq [ل، دا] آنبارا بیغماق (فا: انبار کردن).

آنبارماران..anbarmaran [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

آنبازوُق..anbazuq [تاریخی اؤزل‌آد] آن+باسوُق؛ آتیلای خان دؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

آنباس..anbas [اؤزل‌آد] کلئیبر ده آنباستیق کندی یاخین ایندا و چلَبیانلی بوْیونون یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

آنباستیق..anbastıq [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

آنباق..anbaq [آد] ۱-جویزین یاشیل قابیغی[۲۲٤]. ۲-اهر ده کند آدی.

آنبال..anbal [آد] آنبوُل: سوُلامایی قوْلایلاشدیرماق اؤچون توْپراغین وضعیتینه گؤره دؤزنله‌نن پارچاپارچا دؤز یئر {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آنبوُر..anbur [آد، فا] انبوُر، انبیر، دمیرچی‌لرین و نال ووُران لارین ایشلتدیگی اَیری کلبه‌تین، دمیرچی توُتقاجی (فا: انبر).

آنت..ant [اؤزل‌آد] ۱-باخ: آند، یَمین. ۲-اینسان آدی، آنتبای/ آندبای، آنتبگ/ آندبگ، آنتَر/ آندار، آنتقوُل/ آندقوُل، آنتقوُلو/ آندقوُلو، آنتلیغ/ آندلیق، آنتیئل/ آندیئل[۷].

آنتپ فیسدیغی..antep fısdığı [باخ] آلتین آغاج، پوّسته.

آنتئن..anten [آد، فرانسیزجا] دوُیارقا "مکانیکی دوُیارقا، بؤجک دویارقاسی"، سس و چکیم دالقالارینی توتماغا یارایان وسیله (فا: آنتن). antenna

آنتارکتیک..antarktik [صفت، فر] گوْنئی قوُطوب و اوُجای لا ایلگی‌لی، گونئی له ایلگی‌لی (فا: مربوط به قطب جنوب).

آنتارکتیکا..antarktika [یو، ص] یئرین گوْ نئی اوُجایی.

آنتاقوْنیزم..antaqonizm [آد، فرانسیزجا] مُتضاد، قارشیت‌لیق، بیربیریله باریشمامازلیق (فا: آنتاگونیزم).

آنتاقوْنیست..antaqonist [آد، فرانسیزجا] قارشیتچی، دوْشمانجا، بیربیریله باریشماز و دوشمن اوْلان (فا: آنتاگونیست).

آنتالوژی..antaloji [باخ] آنتولوژی.

آنتانت..antant [آد، فرانسیزجا] آنلاشما، اوُزلاشما، اوُیوشما (فا: توافق).

آنتراسیت..antrasit [آد، فرانسیزجا] بیرجوْر کؤمورداش (فا: نوعی ذغال سنگ).

آنتراکت..antrakt [آد، فرانسیزجا] آرالیق، آراکسیم (فا: فاصله). entracte

آنتره..antrə [آد، فرانسیزجا] گیریش "ائوین گیریشی"[۲۱۸].

آنتروْپوْلوژی..antropolojo [آد، فرانسیزجا] اینسان بیوْلوژی‌سینی اینجه‌له ین بیلیم، اینسان بیلیمی (فا: اینسان شناسی).

آنتروْپوْلوژیست..antropolojist [آد، فرانسیزجا] اینسان بیوْلوژی‌سینی اینجه‌له ین، اینسان بیلیمجی‌سی، اینسان بیلمَنی (فا: اینسان شناس).

آنتروْپوْنیم..antropinim [آد، فرانسیزجا] اینسان آدلارینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی، آد بیلیمی (فا: ~).

آنتروْپوسانتیریزم..antroposantrizm [آد، فرانسیزجا] اینسان اؤچونجولوک، هرزادی اینسانا عاید اوْلماسینی و اینسان اؤچون یاراندیغینی ساووناق و بوُنا اینانان گؤروش (فا: آنتروپوسانتیریزم).

آنتروْتوْپوْنیم..antrotoponim [آد، فرانسیزجا] اینسان‌آدلاریندان دؤزه-لن یئرآدلاری(فا: ~).

آنتریت..antrit [آد، فرانسیزجا] اینجه باغیرساق التهابی (فا: ~).

آنتن..anten [باخ] آنتئن.

آنتوْلوژی..antoloji [آد، فرانسیزجا] شعر ویازین درله‌مه سی، درله‌مه کتاب، سئچیلمیش اثرلر، سئچمه، سئچیلمیش (فا: آنتولوژی).

آنتوْن..anton [آد، بیتگی] آنتوْن آلماسی، بیرنوع یاشیل‌ساری توُرش آلما.

آنتوْنیم..antonim [آد، یو، دیل‌ب] باشقا سؤز، قارشی آنلام داشییان سؤز.

آنتوُ..antu [اؤزل‌آد] سومرلرین گؤزللیک‌تانریچاسی، آنو'نون خانیمی و ایشتارین آناسی[۱۱۶].

آنتوُم..antum [آد] سوُمرلرده گؤی آللاهی.

آنتی..anti [آد، فرانسیزجا] اؤنَاک اوْلاراق بعضی سؤزلره ترس آنلام وئریر، ضد معناسیندا بیر اک "آنتی فاشیست" (فا: آنتی).

آنتی‌بیوتیک..anti biutik [آد، فرانسیزجا] بعضی بیتگی‌لردن سنتزله اله گلن و میکروبلارا قارشی ایشله نیلن پنی‌سیلین و ایستروپتومایسین کیمی ماده‌لرین اوْرتاق آدی (فا: آنتی بیوتیک).

آنتی‌پاتی..antipati [آد، فرانسیزجا] سئویمسیزلیک، سوْیوقلوق"بیرینه سوْیقلوق حس ائتمک"[۲۱۸]. (فا: آنتی پاتی).

آنتی‌پاتی‌دوُیماق..antipati duymaq [آد] قانی قایناماق[۲۱۸].

آنتی‌پاتیک..antipatik [صفت، فرانسیزجا] سئویمسیز، سوْیوق[۲۱۸].

آنتی‌تئز..antitez [آد، فرانسیزجا] قارشی ساو (فا: آنتی تز).

آنتی‌توْکسین..antitoksin [آد، فرانسیزجا] آغی قارشیتی، پادزهر.

آنتی‌دامپینگ..antidamping [آد، فرانسیزجا] قارشی‌دؤشوروم[۲۱۸].

آنتی‌سئپتی..antisepti [آد، فرانسیزجا] میکروبلاری علاجلا اؤلدورمه

یوللاری (فا: آنتی سپتی).

آنتی‌سئپتیک..antiseptik [آد، یو، طب] آنتی سئپتی اؤزل‌لیگی اوْلان ماده ویا یئر، میکروب‌لارین گلیشمه‌سینه انگل اوْلان "آنتی سئپیک ماده‌لر" (فا: آنتی سپتیک).

آنتی‌سئمیت..antisemit [صفت، فر] یهودی قارشیتی (فا: آنتی سمیت).

آنتی‌ساوئت..antisavet [صفت] ساوئت قارشیتی (فا: آنتی سویت).

آنتی‌فاشیست..antifaşist [صفت] فاشیزم قارشیتی (فا: ~).

آنتی‌فریز..antifriz [اینـ آد] دوْنما درجه سینی دؤشورن ماده، دونما سینی اؤنله ین (فا: آنتی فریز).

آنتیک..antik [آد، فرانسیزجا] گئچمیش تمدن و اویقارلیق‌لارلا ایلگی‌لی هر شئی، باخ: انتیقه (فا: عتیقه).

آنتیلوْپ..antilop [یو، آ، دیرگی] ایستی اؤلکه‌لرده یاشایان یئهین قاچابیلن بوینوزلو بیر حئیوان (فا: ~). anthilopus

آنجا..anca [ظرف] باخ: آنجاق.

آنجازین..ancazin [اؤزل‌آد] آلتای‌لاردا تانری آدی[۲۱۱].

آنجاق آنجاق..ancaq ancaq [ظرف] آزآجیق، گؤجله، چتین‌لیکله.

آنجاق..ancaq [صح، سن، با] ۱-یالنیز، ساده جه، تک. ۲-چتین‌لیکله و زورلا، گوجله "بو ایشی آخشاما قدر آنجاق قوُرتارماق اوْلار" (فا: فقط). only ۳-لاکین، آمما "من راضی یام آنجاق ایکی گؤن دؤزمک گره کیر".

آند..and [آد] قسم، یمین، تانری و قوتسال شئیی تانیق گوستره‌رک بیر زادی دوْغرولاماق ایسته مک (فا: سوگند). oath {دیوان لغات تورک، سنگلاخ و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر، باخ: آن۱؛ تاریخی لاحاظدن بوُ کلمه اؤزل‌لیکله یئر آدلارینین سوْنوندا اؤنملی یئری واردیر، بوُ کلمه سوْن اَک شکلینده (آندand، اَندənd) یئر آدلاری نین سوْنوندا و بعضا اولینده، بیر یئرین بللی قوْوما عاید اوْلماسینی گؤستَریر، آییری دئییشله بیر آندلاشما اولاراق بیر یئرین بیر قوْوما تعلّق تاپماسینا بلگه ساییلیر، اؤرنَک اؤچون: سهند (ساکا+اند: ساکالارا عاید یئر)، هوْراند (هور+اند: هوُرلارین یئری)، اشاره اوْلونمالیدیرکی اوْرخون یازیت‌لاریندا "اند" حرفی بیرتک علامته مالیک ایدی، قئید اوْلونمالیدیرکی بوُجور کلمه‌لر چوْخ اسکی‌لره دایانیر و چوْغونلوقلا قوْوم ویا اینسان آدلاریلا اَند اکی بیربیرلریله قایناشیب و معمولا اَوْلاری بیربیریندن آییرماق چوخ چتیندیر}.

آندآمان‌ائله‌مک..andaman eləmək [آد، فرانسیزجا] آند ایچمک، اینادیماق اوچون آند ایچمک و یالوارماق.

آندا..anda [اآ[۷]] بیرلیکده آند ایچمیش(قان قارداشی)، آندا'لیق توْرکلرین اَن اَسکی گله‌نکلریندن بیریدیر و آندالار بیربیرلرینی قارداشلاریندان داها ایلَریده گؤرر.باخ: آنت[۷].

آنداچ..andaç [آد] آنی، خاطره، هدیه قیز آدی (فا: نام‌دختر)؛ ۲-اؤلن کیمسه نین آرخادا قالان تک ائولادی. ۳-نسیل، ائولاد. ٤-دامازلیق قوْیون ویا کئچی[۲۲٤]. {باخ: آنماق}.

آنداچای..andaçay [آد] قازاق: کیچییوْز، بای‌اوْغلواوْیماغی-دیبدده‌لریندن.

آندارکان..andarkan [اؤزل‌آد] یاقوُت‌لاردا آتش تانری سی، بوُ آددا بیرده بیتگی لری قوْرویان تانریچا واردیر[۲۱۱].

آندار..andar [آد] باخ: آندیر.

آندارجای .. Andarcay [اؤزل آد] قازاق کیچییوْز-بایوْغلوُجاپپاس بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

آنداری..andarı [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {آند اچمیش و پئیمان باغلامیش ار و اینسانلارین یوُردو، قوُتسال یئر، باخ آند}.

آنداریمان..andarıman [اؤزل‌آد] ۱-آنیْلارا دَیر وئرن و سایقی گؤسته‌رن کیشی.۲-(تاریخی اؤزل‌آد)شاهنامه‌ده‌ده آدی گئچن‌بیر ساکا کوْموتانی[۷].

آنداش..andaş [آد] ۱-آند ایچیب آنلاشان‌لارین هر بیری؛ ۲-ایکی تارلانی بیربیریندن آییران سیْنیر[۲۲٤].

آنداق..andaq [ظرف] ۱-همن، درحال، اوْ آندا. ۲-اوْ قدر؛ ۳-آندا {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آندال..andal [آد] آندان:۱-اکین یئرلرینده سوُوارماغی آسانلادان اَییمینه دؤزه نیلن بؤلوملر، کرت، ائولک. ۲-سئیرک، آرالیقلی[۲۲٤]. {ائنمک/ یئنمک سؤزیله ایلگیلیدیر}.

آندان..andan [آد] باخ: آندال.

آندای..anday [اآ، باخ: آنماق] آنی، خاطره، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آندایچدیرمک..and içdirmək [ائتدیرگن ائیلم] آندایچمه‌یه‌وسؤز وئرمه‌یه مجبور ائتمک.

آندایچمک..and içmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر سؤز و ایشین دوغرولوغونو آندلا تایید ائتمک (فا: قسم خوردن).

آندایچمه..and içmə [آد] تأیید مراسمی (فا: تحلیف). sdministration

آندایچن..and içən [آد، صفت] بیر شئیی آندلا دوغرولاماغا چالیشان (فا: متحالف). swearing with each other

آندبلگه..and bəlgə [آد] یمین بلگه (فا: قسم نامه). swearing formula

آندچی..andçı [آد] گئچمیشده محکمه‌ده و بوجور یئرلرده باشقا-

سینین یئرینه آندا ایچن و نفوذلو آدام (فا: قسم خورنده).

آنددَاش..anddaş [آد] بیربیریله آندلاشان کیمسه‌لر، بیربیریله عهد باغلایان‌لار (فا: هم سوگند). bound by oath

آندره..andərə [اؤزل‌آد] آنددره/آندَرَق: تاروُم دا چای آدی.

آندریان چای..andəryan çay [اؤزل‌آد] اهر ده چای آدی.

آندقارماق..andqarmaq [ل، ت] آند ایچدیرمک.

آندقای..andqay [اؤزل‌آد] آنقای: آنْیلارینا باغلی اوْلان کیشی؛ کْیریم'ی فَتح ائدن، اوْن اوْنقوُرلار دؤنَمی بگ و کوْموتانین آدی[۷].

آندقیْرما..andqırma [آد] عهدپوزما(فا: عهدشکنی) breach of promise

آندلاشما..andlaşma [اؤزل‌آد] آندلاشماق ایشی، عهدلشمه.

آندلاشماق..andlaşmaq [قا] بیربیرینه سؤز بیرلیگی وئرمک، عهدلشمک (فا: باهم سوگند خوردن).

آندلی..andlı [صفت] آند ایچمیش، سؤز وئرمیش (فا: سوگند خورده).

آندوئرمک..and vermək [تاثیرلی‌ائیلم] آند وئره‌رک بیر سؤزون دوزونو بیلمک ایسته مک، آند ایچدیرمک.

آندوز..anduz [آد] ۱-باخ: آندیز. ۲-کلئیبر ده داغ آدی.

آندوزاوی..anduzavi [اؤزل‌آد] آندیز ائوی: بوکان دا داغ آدی.

آندوق..anduq [آد] سیْرتلان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آندیر..andır [آد] ۱-ماتَرَک، قالیق، میراث ویا صاحابسیز مال. ۲-سؤیوش و قارقیش مقامیندا ایشله‌نن بیر سؤز. {آنماق سؤزیله ایلگی‌لی اولمالیدیر، بو کلمه اصلینده ارث و قالیق مفهوموندا اولاراق ایندیکی زاماندا یییه‌سیز و صاحب‌سیز مال و سؤیوش مقامیندادا ایشله نیر" مالی آندیرا قالسین: مالی ارث اولاراق صاحبسیز قالسین"}.

آندیرا..andıra [آد] ایلک باهاردا ایلک دفه اوْلقونلاشان کیراز[۲۲۴].

آندیریجی..andırıcı [آد] یادگار {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آندیرما..andırma [آد] خاطرلاتما (فا: تذَکر). remining

آندیرماق..andırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آنماسینا یوْل آچماق، خاطر-لاماسینا یوْل آچماق (فا: یادآوردن). to remind {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آندیریش..andırış [آد، منطق] آندیرماق ایشی، یاد ائتمه (فا: یادآوری).

آندیریشما..andırışma [آد] بیربیرینی آندیرما و یاد ائتمه (فا: یادآوری).

آندیریشماق..andırışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینی یاد ائتمک (فا: یادآوردن).

آندیز اوْتو..andız otu [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن نملی یئرلرده یئتیشن، ساری چیچک‌لی، آجی و قوْخولو بیر اوْت (فا: رازیانه). inula {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آنغدوُز› بو کلمه ذهنی امراض‌لارا داوا ساییلماغی اوچون آن۱ سؤزوندن آلینمالیدیر؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آندیزلیق..andızlıq [آد، بیتگی] آندیز بیتن یئر.

آندیغ..andığ [آد] الک و قلبیر کیمی شئیلرین قاسناغی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آندیق..andıq [آد، سن] سیْرتلان، قوردلا کافتار جوتلشمه سیندن عمله گلن حئیوان.

آندیل..andıl [آد] بوْش گزن، ایش‌سیز" آئیلماق: یاسلانماق ایلمک"[۲۲٤]. {آن}.

آندیللی یوُردو..andilli yurdu [اؤزل‌آد] ورزقان‌دا یایلاق آدی[٦٦] {آند+ایل: باخ: آند}.

آندیندان دؤنمک..andından dönmək [تاثیرسیز ائیلم] آندینی پوْزماق.

آندینی پوْزماق..andını pozmaq [تاثیرسیز ائیلم] وئردیگی وعده‌نی یئرینه گتیرمه مک.

آنراماق..anramaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْکره مک، هایقیرماق.

آنری..anrı [دا، ظ، صفت] اوْیان، اوْطرف، اوْیانا" آنری گئدیرم".

آنری‌بری‌ائتمک..anrı bəri etmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یئر بئ یئر ائتمک، یئرلشدیرمک. ۲-باش قاچیرماق، سوْروندورمک.

آنری‌بری‌چکمک..anrı bəri çəkəmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوْ طرف بو طرفه چکمک، اوُزاتماق.

آنزا..anza [اؤزل‌آد] کلئیبرده داغ آدی {۱-قوُش آدی[٦٦]؛ ۲-آنساق: توْپال ۳-آنساماق: اؤزله‌مک[۲۲٤]، ٤-مانّا حاکیملرینین آدلارینداً گؤرسه نیر: ایرآنزو}.

آنزالی..anzalı [اؤزل‌آد] اهرده داغ آدی، باخ: آنزا.

آنزوْر..anzor [اؤزل‌آد] نخجوان'دا یئر آدی[۲٤۰].

آنزیم..anzim [آد، فرانسیزجا] شیمیایی فعل انفعالی تشدید ائله مک اوْچون بیتگی سل و حئیوانی سلوّل‌لار طرفیندن سالقی لانان مادّه.

آنژین..anjin [آد، فرانسیزجا] بوْغاق، اوُداق التهابی، فارئنژیت (فا: ~).

آنژیوْلوژی..anjioloji [آد، فرانسیزجا] قان دوْلاشیم اوْرقانلارینی اینجه‌له‌ین آناتومی بؤلومو (فا: آنژیوْلوژی).

آنژیو..anjio [باخ] آنژیوقرافی.

آنژیوقرافی..anjioqrafi [آد، فرانسیزجا] دامارلارا x ایْشینی گئچیرمه

ین ماده وورولدوقدان سونرا فیلم آلینما ایشی، دولاشیم چکیمی (فا: آنژیوگرافی).

آنساق..ansaq [آد] هدیه، ارمغان[۲۲۴]. {آنداچ}.

آنساماق..ansamaq [آد] آخساماق، توپاللانماق[۲۲۴]. {آخساماق}.

آنسامبل..ansambıl [آد، فرانسیزجا] چیخیش ائدن چالقیچی لار توپلولوغو، اویناپان و اوخویانلار دسته‌سی (فا: ~).

آنسین..ansın [تاریخی اؤزل‌آد] آنماق دان، اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

آنسیز..ansız [ع، ص، ظ] بیردن، گؤزله نیلمه‌دن" آنسیز اؤلوم، آنسیز حادثه" (فا: ناگهان). **suddenly**

آنسیزلیق..ansızlıq [آد] گؤزله نیلمزلیک، بیردن بیره (فا: ناگهانی).

آنسیزین..ansızın [ظرف] باخ آنسیز.

آنشهار..anşhar [اؤزل‌آد] سوُمرلرده اوْ بیری تانریلاری یئتیشدیرن ان بؤیوک تانری، آنو بوُ تانری نین بؤیوک اوْغلودور[۲۱۱].

آنفارکتوس..anfarktus [آد، فرانسیزجا] بیر اورْقان و دامارداقان بوغولوب تیخانماسی (فا: آنفارکتوس).

آنق .. Anq [اؤزل آد] آلتای تورْکلری آت کئشدی بوْی‌لاریندا دیر[۱۵۸-۸۱].

آنقا..anqa [آد] دَیرسیز هرشئی {باخ: آنقوت / آنغ: یوخ؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آنقارا..anqara [آد] آنقَره: ساواش و آو، دیوانی تکالیف. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آنقاژمان..anqajman [آد، فرانسیزجا] باغلانتی[۲۱۸]. (آنقاژه: باغلانمیش).

آنقوُت..anqut [آد، دیرگی] ۱-ائوجیل اوْلابیلن اوزون بوغاز و اؤردک کیمی توُتقون رنگلی بیر قوش؛ (فا: ~). **casarca ferruginea**

۲-آج گؤزه، ایشتاهالی آدام. {ت: قوُش آدی، شراب‌قیْفی؛ سن؛ ت‹آنغ›: (یوْخ، قوُش آدی، یاناق)}.

آنقوت بوْغاز..anqut boğaz [صفت] چوخ آریق، اوزون بوغاز.

آنقوت کیمی اوُدماق..anqut kimi udmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قاباغینا قویانی یئمک.

آنقوتا دؤنمک..anquta dönmək [تاثیرسیز ائیلم] آنقوتو چیخماق، آریق لاماق.

آنقوتو چیخماق..anqutu çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنقوتا اوخشاماق، آریق لاماق.

آنقی..anqı [اؤزل‌آد] ۱-آنی، خاطره، ۲-یئتکی، یئتَرلیلیک[۷].

آنقیش..anqış [آد] ۱-قوْوان پته‌یی‌نی کسیب آلمایا یارایان پیچاق. ۲-خاطرلانان شئی؛ ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) اؤنلو، مشهور؛ وار خانین تورونو یا بالاق خانین اوْغلو[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آنقیم..anqım [اؤزل‌آد] ماموُر، حاکیم[۷].

آنقین..anqın [اؤزل‌آد] اؤنلو، آنیْلان، آدی دوُیولان[۷].

آنقیرتماق..anqırtmaq [انتدیرگن ائیلم] آنقیرماق ایشینی گؤردورمک، آنقیرماغینا یوْل آچماق (ائششک اوچون) (فا: وادار به عرعر کردن) **to make bray**

آنقیردان..anqırdan [آد] هایقیران، کؤکره ین {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آنقیرتی..anqırtı [آد] باغیرتی، آنقیرماق ایشی (ائششک اوچون) (فا: عرعر). **bray**

آنقیرما..anqırma [آد] آنقیرماق ایشی.

آنقیرماق..anqırmaq [باخ: آن۱، س] برک باغیرماق، (ائششک اوچون) (فا: عرعر کردن). **to bray**

آنقیریشماق..anqırışmaq [قا] بیرلیکده آنقیرماق، باغیریشماق (فا: باهم عرعر کردن). **to bray together**

آنک..ank [اؤزل‌آد] سوُمرلرده سوُلارین و برکتین تانری‌سی، آیری آدی: انآ ea، اینکی[۲۱۱].

آنکئت..anket [آد، فرانسیزجا] قاباقجادان حاضرلانمیش سوْرولارا جاواب وئرمک اوْچون سوْرو ورقه سی.

آنکی..anki [اؤزل‌آد] سوُمرلرده گؤی و یئر (آن+کی) اوْچون سؤیله نیر.

آنگرئن..angren [تاریخی اؤزل‌آد] آلتون‌اوْردو دؤنمی بیر یئر آدی[۱۲].

آنگلوساکسوْن..anglosakson [آد، فرانسیزجا] م ۵-۶جی یوْزیلده بریتانیانی اله گئچرن آلمان کؤکن‌لی و آنادیللری انگیلیزجه اوْلان آخینجی‌لارا وئریلن آد (فا: آنگلوساکسوْن). **anglo-saxon**

آنلاتدیرماق..anlatdırmaq [انتدیرگن ائیلم] آیدین لاتدیرماق (فا: واضح گردانیدن).

آنلاتما..anlatma [آد] تفهیم. **causing to understand**

آنلاتماق..anlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دوْشوندورمک، تانیدیرماق، باشاسالماق (فا: تفهیم کردن).

آنلاتی..anlatı [آد] بیر حادثه‌نی آنلاتما (فا: عمل تفهیم).

آنلاتیش..anlatış [آد] آنلاتما طرزی (فا: تفهیم).

آنلاتیلما..anlatılma [آد] آنلاتماق ایشی گؤرولمه، قاندیرلما، باشا سالینما، بیلدیریلمه (فا: تفهیم).

آنلاتیلماق..anlatılmaq [بلسیزائیلم] آنلاتماق ایشی گؤرولمک،

قاندیرلماق، باشا سالینماق، بیلدیریلمک (فا: تفهیم شدن).

آنلاتیم بیلیم..anlatım bilim [آد] بیچیم بیلیم، اُسلوب یؤنتملرینی اینجه‌له‌ین ادبی آراشدیرما، استیلیستیک.

آنلاتیم جی..anlatımcı [صفت، آد] آنلاتان وآچیقلایان کیمسه و اثر (فا: تفهیم کننده).

آنلاتیم سال..anlatımsal [صفت] آنلاتیملا ایلگی‌لی اوْلان(فا: تفهیمی).

آنلاتیم..anlatım [آد] افاده، آچیقلاما، دؤشوندورمه (فا: تفهیم).

آنلاتیملی..anlatımlı [صفت] آچیقلامالی، دؤشوندورمه‌لی(فا: عمل تفهیم).

آنلادیجی..anladıcı [آد] آنلاتان، حکایت ائدن (فا: راوی).

آنلادیلماق..anladılmaq [باخ] آنلاتیلماق.

آنلاشدیرماق..anlaşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آنلاشمایی و اوُزلاشمایی جوْرله مک (فا: فس از سازش کردن).

آنلاشما بلگه سی..anlaşma bəlgəsi [آد] پیمان نامه (فا: پیمان نامه). written contract

آنلاشما پوْزان..anlaşma pozan [آد، صفت] پیمان قیران (فا: پیمان شکن). guilty

آنلاشما پوْزماق..anlaşma pozmaq [تاثیرلی ائیلم] پیمان قیرماق (فا: پیمان شکستن). to break a promise

آنلاشما..anlaşma [آد] آنلاشماق و اوُیوشماق ایشی (فا: سازگاری، مقاوله و پیمان، قرارداد). contract ،arrangement

آنلاشماجا..anlaşmaca [آد] آنلاشمایا دایاناراق (فا: قراردادی). conventional

آنلاشماچی..anlaşmaçı [آد] قراردادباغلایان(فا: مقاطعه کار). contractor

آنلاشماچیلیق..anlaşmaçılıq [آد] قراردادباغلاما(فا: مقاطعه کاری). contract work

آنلاشماق..anlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤشونجه وآماجدا بیرلشمک، یاخجی گئچینمک، بیربیرینی آنلاماق، بیربیریله سازش ائتمک (فا: سازش کردن، قرارداد بستن).

آنلاشماقلا..anlaşmaqla [ظرف] آنلاشاراق (فا: بالمقاطعه). by contract

آنلاشمالی..anlaşmalı [صفت] آنلاشیلا بیلن (فا: قابل توافق).

آنلاشیق..anlaşıq [آد] آنلاشما، گئچینمه (فا: سازگاری، تفاهم). understanding

آنلاشیق‌لی..anlaşıqlı [صفت] آیدین، باشا دؤشولن، هامی‌نین باشا دؤشه جگی شکیلده اوْلان (فا: تفاهم آمیز).

آنلاشیلان..anlaşılan [صحت، آراسؤز] گؤرونوشه گؤره، غالبا، گؤرونور-کی، یقینکی (فا: یقین که).

آنلاشیلماز..anlaşılmaz [صحت] دؤشونولمز، آنلاشماسی گوْج اوْلان، آیدین اوْلمایان، باشا دوشمه‌سی چتین اوْلان (فا: غیر قابل توافق).

آنلاشیلمازلیق..anlaşılmazlıq [آد] اوُیوشمازلیق، دوشونجه و ایش گؤرمه آیریلیغی، بیربیرینی آنلاماما (فا: عدم توافق).

آنلاشیلماق..anlaşılmaq [بلسیزائیلم] آنلاشماق‌ایشی گؤرولمک (فا: توافق کردن).

آنلاشیم بلگه..anlaşım bəlgə [آد] پیمان نامه. written contract

آنلاغان..anlağan [آد] دؤشونجه‌لی، آنلاییشلی(فا: فهیم). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آنلاق..anlaq [آد] دؤشونجه و ایی رفتار، قاناجاق (فا: فهم). understanding

آنلاقسیز..anlaqsız [صفت] تربیت‌سیز (فا: بی تربیت). ill-bred

آنلاقسیزلیق..anlaqsızlıq [آد] دوشونجه‌سیزلیک، قاناجاق‌سیزلیق(فا: بی‌ادبی

آنلاقلی..anlaqlı [صحت، ص] چوخ آنلاییشلی، آنلاغی اولان، دوشونجه‌لی، قاناجاقلی (فا: زکی، باشعور). intelligent

آنلام..anlam [آد، دیل‌بیلیمی] بیرسؤزجوغون مفهوم و معناسی (فا: مفهوم، معنی). meaning , sense

آنلام‌آد..anlam ad [آد، دیل‌بیلیمی] معنا و آنلام داشییان مفهوم "گؤزللیک، گله جک" (فا: اسم معنی). abstract

آنلامادوق..anlamaduq [آد] دؤشونجه‌سیز، آنلاییشسیز. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آنلامار..anlamaz [صفت] قانماز، قاناجاق‌سیز، گوْبود، شوعورسوز، معرفت‌سیز (فا: نادان). ignorant

آنلامازلیق..anlamazlıq [آد] دؤشونمزلیک، قانمازلیق (فا: نفهمی).

آنلاماق..anlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤشونمک، دوُیماق، سئزمک، باشا دؤشمک، قانماق" اوْنلار بیربیرلرینی یاخجی آنلاییرلار" (فا: فهمیدن). to understand {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آنغیلان›، سن ‹آنکماق›}.

آنلاماماز‌لیق..anlamamazlıq [آد] بیر شئیی دؤشونمه میش وآنلامامیش کیمی رفتار و داورانیش (فا: نفهمی).

آنلام‌بیلیم..anlambilim [آد، دیل‌بیلیمی] سؤزجوکلری آنلام یؤنوندن اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: علم معنی). semantics

آنلام‌داش..anlamdaş [صحت] یاخین آنلاملاری اوْلان سؤزجوکلر، ائش آنلاملی (فا: مترادف، هم معنی) synonymous

آنلام‌داشلیق..anlamdaşlıq [آد] بیر آنلاملی‌لیق (فا: هم معنی بودن).

آنلامسال..anlamsal [صفت] آنلاملا ایلگی‌لی، ذهین له ایلگی‌لی، ذهین سل (فا: ذهنی، معنایی). intellectual

آنلامساللیق..anlamsallıq [آد] آنلام سال اولاراق (فا: مربوط به ذهنی بودن) intellectcuality

آنلامسیز..anlamsız [صح] آنلامی اوْلمایان(فا: بیمعنی meanningless

آنلامسیزلاشماق..anlamsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلامسیز حالا گلمک(فا: بی‌معنی‌شدن).

آنلامسیزلیق..anlamsızlıq [صفت] آنلام‌سیز اوْلماوضعیتی(فا: بی معنی بودن).

آنلاملاندیرماق..anlamlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] آنلام وئرمک (فا: معنی دار کردن).

آنلاملیلیق..anlamlılıq [آد] آنلاملی اوْلما وضعیتی (فا: معنی داری).

آنلاملی..anlamlı [صح] آنلامی اوْلان (فا: معنی دار). meaningful

آنلاین..anlayn [آد، فرانسیزجا] چئوریم ایچی [۲۱۸].

آنلاییش..anlayış [آد] ۱-(دیل‌ب) آنلام. معنا، مفهوم، آنلاتما طرزی (فا: مفهوم) concept ۲-آنلاما یئته نگی، آنلاما، قانما، دؤشونجه (فا: فهم). understanding

آنلاییش‌سیزلیق..anlayışsızlıq [آد] آنلایش‌سیز اوْلما وضعیتی (فا: نفهمی).

آنلاییش گؤسترمک..anlayış göstərmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی خوش گؤرو ایله قارشی لاماق (فا: فهم نشان دادن).

آنلاییشلی..anlayışlı [صح] آنلایان آدام، دؤشونجه‌لی (فا: فهمیده).

آنلاییشلی‌لیق..anlayışlılıq [آد] آنلاییش‌لی‌اوْلماوضعیتی (فا: فهمیده بودن).

آنلی..anlı [صفت، کؤ] آغیللی، دؤشونجه‌لی (فا: فهمیده).

آنلیق چیلیق..anlıqçılıq [آد، روح ب] دوُیو و اراده قارشیسیندا آنلیغین و ذهن‌ین اوستونلویونو ایلَری سورن بیر دوْکترین (فا: ذهنیه). entellektualizm

آنلیق..anlıq [آد، روح بیلیمی] دوُیو و اراده دن آیری اوْلاراق بیلمه یئتی‌سی. entellekt

آنما..anma [آد] ذکر (فا: ذکر). mention

آنماز..anmaz [صفت] آنمایان، باشا دؤشمه ین، سایمایان.

آنماق..anmaq [س، دده، باخ: آن۱] ۱-بیرینی ویابیر شئیی یاد ائتمک، خاطرلاماق، ذکرائتمک، بیرینی دؤشونمک (فا: یاد کردن). to call - to mind ۲-بیر ارمغانلا کؤنلونوآلماق.

آنمالیق..anmalıq [آد] آنماق اوچون وئریلن شئی (فا: یادگار).

آننا..anna [اؤزل‌آد] آنا، ننه، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنناق..annaq [اؤزل‌آد] یادگار، خاطره[۷].

آننه..annə [اؤزل‌آد] آنا، ماما، قیز آدی (فا: مادر). mother

آنو..anu [اؤزل‌آد] سوُمرلرده گؤی تانری‌سی.[۲۱۱]

آنوْد..anod [آد، فرانسیزجا] مثبت و آرتی اوُج، تئل‌لرده الکتریک آخیمی گیرن اوُج (فا: آنُد).

آنورمال‌لیق..anormallıq [آد] دوْزگونسوزلوک، دوْغال دیشیلیق.

آنورمال..anormal [صفت، فر] ۱-دوْزگونسوز، نورْمال دیشی، دوْغال دیشی. ۲-دنگه‌سی پوْزوق، دلی (فا: ~).

آنوْفئل..anofel [آد، فر، دیرگی] بیر نوع میغ میغا، سیتما میکروبونو اؤز ایله داشییان بیر نوع میغ میغا (فا: آنوْفل).

آنوْمالی..anomalı [آد، فرانسیزجا] یوخلوق آنلاتان بیر اؤن اک.

آنوْمومیتیر..anomomitır [آد، فرانسیزجا] یئل اؤلچر (فا: باد سنج).

آنوْنس..anons [آد، فرانسیزجا] دوُیورو، دوُیورما، کوْنسئرت اعلانی، آفیش، "آنوْنس ائتمک: بیر خبری و وضعیتی سؤز ویا یازی ایله خالقا بیلدیرمه" (فا: اعلان).

آنوْنیم..anonim [صفت، فر] آدی سانی بیلینمه ین، آدسیز، یارادیجی‌سینین آدی بیلینمه ین مثللر و فولکور کیمی اثرلر (فا: ~). anonymous

آنوْنیم اوْرتاقلیغی..anonim ortaqlığı [آد] سرمایه‌سی حصّه‌لره و پایلارا بؤلونن و پایی جا مسئولیتی و سوْروملولوغو محدود و سیْنیرلی اوْلان اوْرتاقلیق و شرکت "آنونیم شرکت: سینیرلی سوْروملو شرکت، محدود مسئولیت‌لی شرکت" (فا: شرکت با مسئولیت محدود).

آنوُ..anu [اؤزل‌آد] سوُمرلرده گؤی تانری‌سی.[۲۱۱]

آنوْتماق..anutmaq [ل، ت] حاضرلاماق (فا: حاضر کردن).

آنوُچوُر..anuçur [اؤزل‌آد] اؤوولموش؛ آخشیدلَر دؤولتی خانلاریندان[۷].

آنوُش..anuş [آد] اینسان آدی، آنیْش، آنما، آنی، دوشونجه[۷].

آنوُشتَکین..anuştəkin [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-خوارزَمشاهلار دؤولتی‌نین تملینی آتان، ملیکشاه دؤنمی وزیرلیک ائدن قیْپچاق کؤکَنلی بیربگ[۷].

آنوُق..anuq [اؤزل‌آد] خاطره؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آنوُما..anuma [آد، ت‹آنوُمئ›] جوْذام خسته‌لیگی (فا: جذام).

آنوُق..anuq [ظرف] حاضر (فا: حاضر). {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آنوُنما..anunma [آد] حاضرلانما (فا: عمل حاضر شدن). {دیوان

لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آنوُنماق..anunmaq [تاثیرسیز ائیلم] حاضرلانماق (فا: حاضر شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آنوُنناکی..anunnai [آد] سوُمرلرده ایکینجی درجه‌ده بیر تانری آدی[۲۱۱]؛ آنو'دان دوْغولموش و یئرآلتی دُنیاسیندا اؤلولرین حاکمی و قاضی سیدیر. {سوُمئرجه، گؤیتورک داشیازیلاریندا گلیبدیر}.

آنوُننی..anunni [اؤزلآد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

آنی..anı [آد] یاشام دؤنملرینده ذهنده قالان ایز (فا: خاطره). ۲- آنی۲ (آد) فاطماخانیم آنی(۱۲۲۸-۱۱۲۲ه) تبریزلی شاعردیر.

آنیت..anıt [آد، باخ: آنماق] ۱-آبیده، آنی اوْلسوُن دئیه دؤزه لن شئی. (فا: یادبود). remembrance ۲- اینسان آدی: آنیْتای، آنیْتَر[۷].

آنیت‌سال..anıtsal [صفت] آبیده‌وی، اؤنملی بیر اوْلای و اتفاقی آندیران و خاطرلادان بیر تیکینتی و یاپی (فا: مربوط به یادبود).

آنیْتقان..anıtqan [اؤزلآد] آنیْت دؤزلدن[۷].

آنیت‌قبیر..anıtqəbir [آد] بؤیوک بیری اوچون دؤزه‌لن قبیر (فا: یادبود).

آنیت‌لاشماق..anıtlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنیت حالینه گلمک (فا: یادبود شدن).

آنیتماق..anıtmaq [ل، دده] خاطرلاتماق، دوُیدورماق.

آنیْخ..anıx [اؤزلآد] قوُسار'دا کندآدی[۲۴۰].

آنیدریت..anidrit [آد، فرانسیزجا] سوُسوز کلسیوْم سوُلفات (فا: ~).

آنیر(لی)..anır(lı) [اؤزلآد] دوشونجه، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آنیز..anız [آد] اکین بیچیلدیکدن سونرا توپراقدا قالان کؤکلو ساپ {آن+ایْز؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آنیزپوزماق..anızpozmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آنیزلاری آلت اوْست ائتمک، یئری شوخوملاماق (فا: شخم زدن).

آنی‌سیز..anısız [صفت] آنلاییش‌سیز (فا: نفهم).

آنیش..anış [آد، باخ: آن] ۱-آنلاتیم، خاطرلاما، ایستک، آرزو" گئجه-گوْندوزمنیم آنیشیم‌بوُدور" ۲-قیزآدی (فا: یادآوری).

آنیشدیرماق..anışdırmaq [س، باخ: آن] سؤزو آچیقجا یوخ بلکه اوستو اؤرتولو آنلاتماق (فا: با ایماء گفتن).

آنیق..anıq [صفت] ۱-چوخ یئتنک‌لی، استعداد لی۲-آنلاییْش، یئتَنَک ۳-حافظه، بَللَک ۳-حاضر، موجود. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر‹آنوق›، صحاح‌العجم و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آنیق‌لاشماق..anıqlaşmaq [س، ت‹آنوتماق›] حاضرلاشماق(فا: حاضر کردن

آنیق‌لاماق..anıqlamaq [بل، ت‹آنونماق›] حاضر لانماق (فا: حاضر شدن).

آنیک..anik [آد، صفت] حاضر (فا: حاضر).

آنیل..anil [اؤزلآد] ۱-تانینمیش، خاطرلانمیش، دورو و تمیز اینسان، قیزآدی(فا: نام‌دختر)۲-اینسان آدی: آنیلبای، آنیلخان، آنیلَر[۷].

آنیلار..anılar [اؤزلآد] دوشونجه‌لر، خاطره‌لر، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

آنیلان..anılan [صفت، آد] سؤزو گئچن، مزبور. aforesaid

آنیْلای..anılay [آد] باخ: آنیْل+آی(تاریخی اؤزلآد)قازان خانلارینین سوْنوُنجوُسو[۷].

آنیلتی..anıltı [آد] آنیلماق ایشی (فا: یادآوری، خاطره).

آنیلماق..anılmaq [بلسیزائیلم] یادا سالینماق، خاطرلانماق، یاد اندیلمک، آنماق ایشی گؤرولمک (فا: یاد آوری شدن).

آنیلی..anılı [آد] همیشه آنیلان، تانینمیش (فا: یاد شونده).

آنیماتوْر..animator [آد، فرانسیزجا] جانلاندیریجی[۲۱۸].

آنیمساماق .. anımsamaq [س] خاطیرلاماق.

آنیماسیون..animasion [آد، این] جانلاندیرما، چکیم‌لری بیربیرینین آردیجا نشان وئره‌رک بیر حادثه‌نی جانلی حالا گتیرمه، انیمئیشین (فا: انیمئیشین).

آنیمیزیم..animizm [آد، فرانسیزجا] ۱-جانلیجی‌لیق، بیرسیرا چکیم و تصویرلری جانلی حالا گتیرمه ایشی. ۲-ایلکین اینسان‌لارین هر بیر شئیین روُحو اولدوغونو اینانماسی، دوْغا گوْجلرینی و حادثه‌لرینی روحلا باغلی و ایلگی‌لی‌بیلمه‌اعتقادی. (فا: ~).

آنین..anin [اؤزلآد] قوُم دا داغ آدی.

آنیوُرد..anıyurd [اؤزلآد] اینسان آدی، آنیلان یوُرد، باخ: آنی+یوُرد[۷].

آو..av [آد] ۱-آولانان و آولاماق اوچون حئیوان و قوش (فا: شکار). hunting ۲-جئیران (فا: آهو) {آو سؤزو کؤکلو توْرک سؤزو اوْلاراق یئر آدلارینا اؤزونو گؤسته ریر، آوان سؤزو آو بؤلگه‌سی دئمکدیر و آوارلار توْرک طایفالاریندان بیر بؤلوکدور، کند آدلارینین آخرینا گلن آوا سؤزو آو یئری و سوْنرالاردا آوادانلیق یئر معناسیندا ایشله نیبدیر، باخ: اؤ؛ دیوان لغات تورک سنگلاخ، صحاح العجم و دده قورقوت دا ایشله‌نیبدیر}.

آوا..ava [باخ] اووا.

آوا..ava [اآ، خ] آبا: سوْقای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

آواتماق..avatmaq [ل، دده] اووق اووق ائتمک.

آواجیق..avacıq [اؤزلآد] بالاجا اوْوا، باخ: اوْواجیق، ماکی دا بؤلگه آدی.

آوادانلیق..avadanlıq [آد] باخ: آبادانلیق.

آوار..avar [اؤزل‌آد] آبار: ۱-قافقاز-داغستاندا یاشایان بیرتۆرک خالقی ۲-هِیبت، بؤیوکلوک، دایانیقلی‌لیق، دیرَنچلی‌لیک[۷] ۳-اینسان‌آدی: ~بای/ بگ، ~توُنقا، ~تیگین، ~آلپ، ~خان {تاریخچیلر آوار/ آبار/ آپار سوزونو "دایانان" معنالاییرلار، بو کلمه‌نی آو سؤزیله ایلگی‌لی بیلمک اولار، آو+اَر، اؤرنک: خزر، بوْلغار، باخ: آوار، باخ: آوار خاقانلیغی}. ٤-آوار۲(آد) قاییق سۆرمه کۆره‌گی. ۵-گئچمیشده سوُواقلی داملارا دؤشه‌نن قامیشا اوْخشار بیر نوع قوُرو و برک اوْت. {ائله سانیلیر کی بو کلمه آوماق فعلینین توپلاماق و بیر یئره ییغماق مفهومونا دایاناراق دوزلمیشدیر}.

آوارا..avara [صفت] بوش گزن، ایش‌سیز گۆجسوز، ایشه یاراماز، بوش بوْش گزن اینسان، اصلینده چوخ گزن و کؤچَری اوْلان آنلامیندادیر (فا: آواره). loafer، idler {بوکلمه فارسجادا ایشلک اولماغینا رغما اسکی تۆرک ائلی (آوار) آدیندان آلینماسی مناسب گؤرونور چونکو آوارلارین کؤچَری اوْلماسی بوکلمه‌نی تداعی ائدیر، آچیقدیر آوار کلمه‌سی آو سؤزو و ار اک ایندن دوزه‌لیب و تورک ائللرینین آدلاریندا بو بیچیم کلمه‌لره بوللوجا راست گلمک اولار" اؤرنک: مجار، خزر، قاجار، افشار"}. ۲-آوارا۲(دا) جامیش بالاسی، ایکی یاشار کلچه.

آوارا ائتمک..avara etmək [تاثیرلی‌ائیلم] یوُردوندان ویا ایشیندن ائله مک.

آوارا اوْلماق..avara olmaq [باخ] آوارا قالماق.

آوارا دوْلانماق (گزمک)..avara dolanmaq (gəzmək) [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز و بوْش بئکار گزمک.

آوارا دوْشمک..avara düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوُردوندان ویا ایشیندن محروم اوْلماق.

آوارا سالماق..avara salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یوُردوندان ویا ایشیندن ائله مک.

آوارا قْویماق..avara qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] یوُردوندان ویا ایشیندن ائله مک.

آواراچیلیق..avaraçılıq [آد] باخ: آوارالیق.

آوارالاشماق..avaralaşmaq [باخ] آوارالانماق.

آوارالانماق..avaralanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آوارا اوْلماق، آوارا گزمک (فا: بیچاره و سرگردان شدن) to idle, to loaf, to do nothing

آوارالیق..avaralıq [آد] بیرایشله مشغول اوْلماما و بوْش بوش گزمه، واختینی بوش گئچیرمه (فا: سرگردانی). bewilderment

آوارالیق ائتمک..avaralıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشله مشغول اوْلماما و بوْش بوش گزمک، واختینی بوش گئچیرمک (فا: سرگردان شدن).

آواران..avaran [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا یئر آدی[۲٤۰].

آوارایر..avarir [اؤزل‌آد] خوْی و ماکی آراسیندا چؤل آدی[۷۱] {باخ: آوار}.

آوارچی..avarçı [آد] باخ: آوارچکن، قاییق کۆرَکچی‌سی (فا: پارو زن).

آوارخاقانلیغی..avar xaqanlığı [اؤزل‌آد] قوُروجوسو بایان‌خاقان، حاکمیت دؤنمی: م۵۵۸-۸۰۷؛ حاکمیت یئرلری: توُنا و رن نهرلری قییی‌لاریندا قوورولموشدور (لهستان، مجارستان، آلبانی، چک، اسلواکی، اُتریش، آلمان گونئی اینده) ، آوار امپراتورلوغو نئچه یول خزرلر و بیزانسلارلا ساواشدیلار، ۸۰۵ده فرانکلار آوارلاری یئندیلر؛ بیزانس لارین گیریشیم ایله مختلف مذهبی قاوقالار آوار حکومتی ییخیلیشی‌نین اصلی سببی ساییلیر؛ آوارلار آسیا هوُن امپراتورلوغونو قوُران هیوُنگ-نوُلارین خلفلریدی، آپا و اوْغورلار اوْنلارین اساس کیتله‌لری اوْلموشدور، آوارلار روس‌وبیزانس قایناق-لاریندا اوُآر uar، و هوُننی آدلی ایکی قروُپا آیریلیرلار و ماجار طایفالاریندان ان شرق ده‌کی بؤلومونو تشکیل وئرن سَکیل‌لر آوارلاردان ایدیلار، آوار بوْیلاری بیزانس دؤنمی چوْخلو آنادولودا اسکان وئریلمیشدیر و بوُ آد ایندیکی یئر آدلاریندا آیدینجا ایز بوُراخمیشدی[۲۰۹]، بوُنلارین بعضی لری آنادولودا و بیرقسمی‌ده آذربایجاندا یئرآلیر: آوارا، آواراق، آواریق، آوارسین، آواردیم، آوارس، آوارسی، آوارایر (فا: امپراتوری آوارها).

آواردیم..avardim [اؤزل‌آد] هشتپر ده داغ آدی {باخ: آوار+دیم/ تیم}.

آوارْس..avars [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {باخ: آوار}.

آوارسین..avarsin [اؤزل‌آد] آوارسیّ: کلئیبر ده چای آدی، خیاو داکندآدی {باخ: آوار، معناجا آوار دفینه سی مفهومونداديرِ}.

آوارسین قالاسی..avarsin qalası [اؤزل‌آد] بو قالا اهر کلئیبر یولوندا قرار تاپاراق آدینی یانینداکی کندین آدیندان آلمیشدیر، قالانین قدمتی اشکانلی‌لارا قدر اوزانیر باخ: خُداآفرین (فا: نام قلعه‌ای).

آوارلاماق..avarlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آوار چکمک (فا: پارو زدن).

آوارلی..avarlı [صفت] آوار و کۆره‌یی اوْلان (فا: پارو دار).

آواری..avarı [اؤزل آد] آذربایجاندا یاشایان آوارلارا منسوبدور. " آواری " رقصی آذربایجانلیلار آراسیندا دا گئنیش یاییلمیشدیر. اوچ حیصه سی واردیر. رقصین مئلودییاسی آرام آرام باشلاییر. سونرادان تئمپی آرتیریر، اورتا تئمپله کئچیر، نهایت، لئزگینکا ریتمینده جلد سسله‌نن تئمپرامئنتلی رقصه چئوریلیر. زاقاتالادا دا بو رقص " تالا " دا دئییلیر. " آواری " نین قادین ایفاسی نین مئلودییاسی کیشی

رقصی نین مئلودییاسیندان فرقله نیر. شکیده سولو ایفا اولونور. زاقاتالادا سولو یادا کوللئکتیو صورتده ایفا ائدیلیر[۲۴۵].

آواره..avarə [صفت] باخ: آوارا.

آواز..avaz [آد، فا] سس، اوْخوما، نغمه، خوش سس (فا: ~).

آوازات..avazat [آد، فا] اوْرتاعصر، یاخین‌شرق‌موسیقی دستگاه - لاریندا سوْنْ‌آلتی پرده‌نین ابتداسینی تشکیل ائدن هاواجات سلسله‌سی "موُسیقی بیناسینین مؤحکم تملینی تشکیل ائدن ۱۲ سوُتون ۱۲ اساس موُغامی، و ٦ بوُرج ایسه ٦ آوازاتی تمثیل ائدیردی، حاجی بگلی". (فا: ~).

آوازه..avazə [آد، فا] اوْن (فا: آوازه).

آوازیماق..avazımaq [تاثیرسیز ائیلم] رنگی‌قاچماق، سوْلماق.

آواش..avaş [آد، آماج ‹آواج ‹آواش[٦]] اکین شریکی، بیر تارلانی اکَن شریکلر "علی ایله احمد آواش اولدولار".

آواقویو..avaquyu [اؤزل‌آد] هشتپر ده چای آدی.

آوال..aval [باخ] آواناق.

آوالان..avalan [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {آو+آلان: آو مکانی}[٦٦].

آوان..avan [اؤزل‌آد] ۱-ایلاملار دؤورونه عاید بیر شهرین آدی (احتمالا ایندیکی شوشتر شهری ویا اوْنون یاخین‌لیغیندا) و بوُ بؤلگه ده قورولان حُکومت و سُلاله‌نین آدی[۹۷]. ۲-اهر ده چای و کند آدی. ۳-سؤرولمه میش و بوْش یئر[۲۲٤] {آو/ ائو سوزیله ایلگیلی اوْلاراق آو و ائو چوْخ اوْلان یئر معناسیندادیر}.

آوانق..avanaq [صفت، ارمنیجه] راحت تر قاندیریلا بیلن و آولانا بیلن، اوُسسوز، آبتال، مایماق (فا: بی عقل).

آوانتا..avanta [ایتالیایی، آد] امک‌سیز قازانج (فا: ~).

آوانتاژ..avantaj [آد، فرانسیزجا] یارار و اؤنجه‌لیک، اوْستونلوْک ساغلایان شئی (فا: ~).

آوانتوْرا..avantora [آد، فرانسیزجا] تصادفی موُفقیت اوُمودویله گؤرولن ایش، خطرلی و تشبّثلو ایش (فا: مخاطره آمیز). **hazardous activity, venture, adventure**

آوانتوْراچی..avantoraçı [آد، فرانسیزجا] ماجراچی (فا: ماجراجو).

آواند..avand [آد] اوُواند، بیرشئیین و اؤزللیکله توْخونموش بیر شئیین اوْز طرفی (فا: رویه اصلی هرچیز) **right side** {۱-آوان: سورلمه میش دؤزلوک یئر مفهوموندادیر و اوْوا سؤزیله ایلگیلیدیر ۲-بیراحتمال بودورکی غربی اوْلکه‌لرده ایشله‌نن آوانت‹ آوانتا‹ آوانتاژ کلمه‌لرینده آلینمیشدیر}.

آواندلاشماق..avandlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤزنلَنمک، قایدایا دؤشمک، ساهمانلانماق (فا: سرراست شدن). **to improve**

آواندلاماق..avandlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤزنله مک، قایدایا سالماق، ساهمانلاماق (فا: سرراست کردن).

آوانس..avans [آد، فرانسیزجا] اؤنَرلیک، اؤنجه‌لیک، اؤنده‌لیک، قاباقدان وئریلن پول شئی ویا امتیاز، پئشین (فا: آوانس).

آوانسار..avansar [اؤزل‌آد] اهرده‌چای‌وکندآدی {آوان+سار: بکراکین-یئری}.

آوانقارد..avanqard [آد، فرانسیزجا] اؤنجو، اؤن دسته(فا: آوانگارد).

آوانقاردلیق..avanqardlıq [آد] اؤنجولوک، قاباقجیل‌لیق (فا: آوانگاردی).

آو ایتی..av iti [آد] آولاماق اوچون یارارلانان‌ایت (فا: سگ شکاری).

آوباشی..av başı [آد] آوچی‌لارین باشچی‌سی (فا: سر شکارچی).

آوتَنگیز..avtəngiz [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتانی[۷].

آوَج..avəc [اؤزل‌آد] شهر آدی(قزوین‌ین۱۱۱ک. *۱۸۰۰/ ی‌تو).

آوجار..avcar [آد] قابلامایا قوْیولان یئمک ملزمه سی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آوَج..avəc [اؤزل‌آد] ۱-تاکستان و همدان آراسیندا بیر شهر آدی، اهالی‌سی تورکدولر، ۱۳۲۰ده نفوسو ۱۸۰۰ نفر قئید اولونوبدور{بوکلمه آو سؤزیله ایلگیلیدیر}. ۲-آوَج بؤلگه سینین کندلری*: آب دره (٥٤ک‌ق‌ب *۲٤۰)، آدار (٥٥ک‌ق‌ب *۱۳۰)، آرپادره (٤۸ک‌ب *۸۷۰)، آروان (۷ک‌ق‌ب *۷٦۰)، آزانبار (٥۸ک‌ق‌ب *٥٤۰)، آسیان (۲٤ک‌ق‌د *٦۳۰)آغ بولاق (۳٦ک‌ق‌د *۳٤۰)، آغجاخارابا (٦۰ک‌ق‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، آغجادام (۳۸ک‌د *۱۰۰)، آغجاقایا (٤۰ک‌د *۷۰)، آغجاقالا (۳۲ک‌ق *٤۳۰/ ی‌تو)، آغجالیجا (٥۹ک‌ب *۱٤۰)، احمدآباد (۳۳کیلومترینده، نفوس *۱٥۰)، اَردَلان (۷۱ک‌ق‌ب *۷۰۰)، اَرغای (۷ ک‌ق‌د *۳۲۰/ ی‌تو)، اَرکَنجه (٦۰ک‌گ *۱۹۰)، اَزْناب (٥۲ک‌ق‌ب *۱۳۰)، اَسبَک (٦٤ک‌ق‌د *۱۲۰)، ایستَلَج (۳۰ک‌گ‌د *۱۹۷۰)، اسدآباد (۲٤ک‌ق‌ب *۱٦۰)، اک (۲۲ک‌ق‌د *۷۱۰)، امامزاده اَک (۲۰ک‌د *۱٥۰)، اَندَرجین (۲۰ک‌ق‌د *۳۹۰)، اوْجاق (٤۳ک‌ب *٤٦۰)، بادامَک (٤٥ک‌ق‌د *۹۰)، بادَقین/ بابون (۳۰ک‌ق‌د *۳٤۰)، بَرزَلجین (٥٤ک‌ق‌د *۸۳۰/ ی‌تو)، بَگلر، بندسر (۷ک‌ق‌د *۲۲۰/ ی‌تو)، بهشتیان (۱٥ک‌ق *۹٥۰)، بی آب (۱۲ک‌ق *٤۲۰)، پرسبانَج (۲۰ک‌گ‌د *۱۳۷۰/ ی‌تو)، پَروان (٦ک‌ب *٤۹۰)، تخت یایلاق (۲۰ک‌د *٥۰)، توآباد/ طوبی (۲۸ک‌د*۱۰۰۰)، تیره(۳٦ک‌گ‌د*٤٤۰)، جبَل‌آباد(۲۰ک‌گ‌د *۷۰)، جعفرآباد رفیع خانی (٦۲ک‌ق‌د *۲٤۰/ ی‌تو)، جهان آباد (٥۹ک‌ق‌د *۷۳۰/ ی‌تو)، چاه برف (۳٦ک‌د *۲٥۰)، چپلو (٤٥ک‌ب *۷٥۰)، چنار/ آ-ی

(۵۱-۴۸ک‌قد *۶۰)، چنگوره (۳۸ک‌قب *۹۴۰)، چوُبینه (۶ک‌گد *۴۷۰)، حاجی آباد (۵۳ک‌قد *۴۱۰/ ی‌تو)، حسن آباد اوچ تپه (۶۰ک‌قب *۱۷۰)، حسین‌آبادسارولی(۵۴ک‌قب *۱۱۰)، حصار (۴۰ک‌قد *۳۳۰/ ی‌تو)، حصارارمنی (۵۴ک‌قب *۱۲۰۰/ ی‌تو)، حکان (۱۵ک‌گ *۵۷۰)، خسروآباد (هرایین سفلی) (۱۲ک‌گ *۹۰)، خلج (۴۵ک‌ب *۳۸۰)، خنداب (۳۶ک‌قب *۱۰۰)، خوْرخوْره (۴۱ک‌قب *۷۴۰)، خوْروز دره (۷ک‌گ *۵۱۰)، دؤولت آباد (۲۲ک‌گد *۱۲۰)، داخرجین (۳۴ک‌ق *۴۳۰)، داسکین (۲۱ک‌قد *۳۵۰)، داش تپه (۶۴ک‌ب *۳۰۰)، دانل(یئل کؤرپو/ ۳۶ک‌د *۸۲۰)، درنیان (۲۵ک، نفوس *۸۰۰)، دشتک (۶۶ک‌قب *۵۵۰)، رحیم آباد (۵۴ک‌قد *۳۶۰/ ی‌تو)، رزک (۳۶ک‌قد *۸۶۰)، رضوان (*۱۴۰)، زاکان (۱۶ک‌گ *۲۲۰)، زرین ده (۱۲ک‌ق *۲۳۰)، ساریجالو (۴۲ک‌ب *۸۹۰/ مختلف قوم لاردان)، ساغری / آ-ی (۲۴-۸ک‌قد *۱۳۸۰)، سبزک(ائشیک چوپان)(۳۰ک‌د *۴۲۰)، سعیدآباد (۳۰ک‌قب *۳۷۰)، سکمزآوا/ سکمس آباد (۲۶ک‌قد *۱۱۸۰)، سکزناب(۳۳ک‌ق*۴۳۰/ ی‌تو)، سلطان بولاق (۱۰ک‌گد *۳۹۰)، سمینک (۴۲ک‌قد *۱۶۰)، سنجده (۷۲ک‌قد *۱۵۰)، سنگاوین (۳۶ک‌گد *۵۱۰)، سورآوجین (۶۷ک‌قد *۲۲۰/ ی‌تو)، سورنجین (۲۴ک‌گب *۷۶۰)، سیراب (۲۴ک‌قد *۴۸۰)، سیغیرچین (۶۸ک‌قب *۳۶۰)، سینک (۴۲ک‌قد *۳۵۰/ ی‌تو)، شنستق سفلی (۶۰ک‌قد *۵۸۰/ ی‌تو)، شنستق/ ی(۶۴ک‌قد *۱۱۰۰/ ی‌تو)، شنگل(۲۱ک‌قد*۴۰۰)، شوراب(۲۶ک‌قب *۵۷۰)، شهرباز (۵۴ک‌قب *۲۰۰)، شیزر (۳۶ک‌قد *۵۴۰/ ی‌تو)، شیزند (۴۸ک‌قد *۴۸۰/ ی‌تو)، طباشکبن(مادآباد) (۴۸ک‌قب *۳۶۰)، طبرزک (۲۲ک‌قد *۷۸۰)، عابباس آباد (۲۷ک‌قد *۹۰۰)، عبداله-مسعود (۵۶ک‌قب *۳۳۰)، علی آباد (۳۳ک، نفوس *۷۲۰)، علی آباد ملکی (۴۴ک‌قب *۷۲۰)، علی حلاج (۲۴ک‌گد *۱۱۰)، فارسی غلام (۳۳ک‌گد *۴۴۰)، قالادیدار (۴۸ک‌قب *۳۵۰)، قانقانلو (۵۹ک‌قب *۲۶۰)، قرخ بولاق (۲۸ک‌ق *۲۰۰)، قارا آغاج (۴۸ک‌د *۲۱۰)، قارابوُلاق (۵۴ک‌قب *۲۰۰)، قارا داش (۲۶ک‌د *۸۳۰)، قمیشلو (۴۰ک‌ق *۵۷۰)، قوْزلو (۱۱ک‌قب *۳۷۰)، قوْشاقویو (۵۶ک‌قب *۳۵۰)، قهوج (۶ک‌گد*۴۹۰/ ی‌تو)، کؤشگَک (۶۰ک‌قد *۳۰۰/ ی‌تو)، کاروانسرا (۱۰ک‌گ *۲۶۰)، کاشگان (۳۸ک‌قب *۱۴۰۰)، کردوجین (۴۸ک‌قب *۱۲۰)، کیسه جین/ کسجین (۳۸ک‌ق *۹۰)، کئشمرز (۵۱ک‌قد *۴۷۰/ ی‌تو)، کلنجین/ کلنگین (۲۴ک‌د *۲۷۱۰/ ی‌تو)، کله سر (۴۵ک‌قب *۱۳۰)، کوکج-کوله (۳۰ک‌ق *۳۱۰)، گؤوزَمی/ گاوزمین (۳۳ک‌د *۴۹۰)، گاویک (۱۰ک‌گد *۲۳۶۰)، گرمک (۱۵ک‌گد *۴۸۰)، گنبدک (۳۳ک‌ق *۳۳۰)، گندآهو (۲۱ک‌ق *۲۸۰)، لجام گیر (۵۴ک‌قب *۱۸۰)، لک بزرگ (۶۰ک‌قب *۵۳۰)، محمودآباد (۴۸ک‌قب *۱۷۰)، مرادبَگلو (۶۸ک‌قد *۲۱۰/ ی‌تو)، مشانه (۱۲ک‌ب *۲۶۰)، مشهد (۴۲ک‌قب *۲۴۰)، مصرآباد (۲۴ک‌د *۱۲۰۰)، منصور (۲۶ک‌قب *۷۸۰)، مهرآباد(میان رباط) (۲۴ک‌ق *۸۰)، میاندره (۲۰ک‌قد *۲۰۰)، میلاق (۲۴ک‌د *۳۹۰)، میندک (۲۴ک‌د *۹۰)، نجف آباد (۱۹ک‌ق *۵۳۰)، نصرت آباد(قارداش) (۴۴ک‌د *۳۲۰)، نقاش/ ناقاش (۲۰ک‌قب*۱۲۰)، نهب/ نوْهوْب (۴۵ک‌قد *۳۰۰/ ی‌تو)، نیرَج (۳۲ک‌قب *۱۲۰۰)، ورچند (۴۲ک‌گد *۸۳۰)، وروق (۱۲ک‌د *۱۱۴۰)، ولی جانلو (۶۳ک‌قد *۷۰)، وهنده (۲۱ک‌گد *۶۳۰)، هرائین (۱۵ ک‌گد *۱۲۷۰)، هله‌دَر (۱۶ک‌قد *۴۲۰)، یئنگیجه (۲۴ک‌د *۹۰)، یاستی بوُلاق (۲۰ک‌د *۴۸۰)، یاستی بوُلاق (*۵۰)، یزن(۷۶ک‌قد*۲۶۰/ ی‌تو)، یمق (۳۶ک‌د *۵۳۰)،

آوج بؤلگه‌سینین داغلاری..avc bölgəsinin dağları [اؤزل‌آد] غَراغلی (۱۸ک‌قب۲۸۹۸)،

آوَج چایی..avəc çayı [اؤزل‌آد] آوج‌ده‌چای‌آدی(قوُم‌دوُزگؤلو q۱۵s۲b۴۶)،

آوجی..avcı [صفت، سن] آوچی/ اوْوچو: آو ووُران، آوآولایان کیمسه (فا: شکارچی). hunter

آوجی..avcı [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو-حلب‌ده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

آوجیْل..avcıl [اؤزل‌آد] آولاییْجی، آو ایشی نین اوُزمانی[۷].

آوچی اوْتو..avçı otu [آد، بیتگی] دوْیون چیچک گیللردن، قوْخوسوز، پارلاق، زهیرلی بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). adonis. ran

آوچی اوُچاغی..avçı uçağı [آد] دوْشمن اوچاقلارینی آولاماق اوچون یارارلانیلان اوچاق (فا: هواپیمای شکاری).

آوچی قوشلار..avçı quşlar [آد] آولاماق‌لا یئمک اله گتیرن قوشلار (فا: پرندگان شکاری). flying sauacer

آوچیلیق..avçılıq [آد] آو آولاما ایشی و وضعیتی (فا: شکار کردن).

آودؤنَمی..av dönəmi [آد] آولانما دؤنمی، (آولاما) ایلین بعضی آیلاری سربست اوْلان سوْره، آولاما فصلی (فا: فصل شکار).

آودوُق..avduq [آد، فا] آبدوغ:باخ: آیران.

آوراد..avrad [باخ] آرواد.

آوراسیا..avrasiya [آد] آوروُپا وآسیا قطعه‌لری‌نین اوْرتاق آدی (فا:

اوراسیا).

آوران..avran [آد] دمیرچی اوْجاغی بیچیمینده دؤزه‌لن چؤرک تندیری {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آورانتی..avrantı [آد] اوْوونتو، قیرینتی {باخ: اوْوماق؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آوروپا..avrupa [آد] دونیانین ۵ قطعه‌دن بیرینین آدی(فا: اروپا). {ظاهرا ئینوادا تاپیلان بیر داشیازیدا گؤروندویو کیمی: باتی اوْچون عرب دئییلیرمیش و آسوریلر باتی دا اولان اینسانلارا و یئرلره عرب دئییرمیشلر، گئتدیکجه عرب سؤزو اَرَب/ اوْروپ/ اوروپا/ آوروپا اولموشدور [۱٦٤]}.

آوروپالی..avrupalı [آد، صفت] آوروپادا یاشایان کیمسه، اوْروپالی (فا: اروپایی). european

آوروپاهوْنلاری..avrupa hunları [اؤزل‌آد] غرب هونلاری؛ باتی-هونلاری؛ (حاکمیت دؤنَمی: م۳۵۰-٤٦۹) هونلارین بیر بؤلومو م۳۵۰دن سونرا خزر و آرال بؤلگه سینی آلدیلار و سوْنرا ایدیل (ووْلقا) و قارا دنیز بؤلگه‌لرینه صاحب اوْلدولار، غرب هونلارینین قوْروجوسو (باشبوُغو) م۳۷۸ده بالامیر'ایدی (بایق-قورسیق بوُ دؤنم بؤیوک باش بوُغ‌لاردان ایدی) آردیجا اولدوزخان(٤۱۰)، قاراتوْن (قارا دوْن، ٤۱۲)، روُآ rua (٤۳٤)، مونجوق (قارداش‌لاری آیبارس و اوْکتار'لا بیرلیکده مملکتی اداره ائدیردیلر)، تخته اوْتوردوْلار؛ سوْنرا مونجوق اوْغلو آتیلا اوْنون یئرینه گئچدی (اوّلجه بیلئدا قارداش ایله بیرلیکده مملکتی یؤنتدیلر، بیلئدا م٤٤۵ده وفات ائتدی و اگه منلیک تماما ً آتیلانین الینه گئچدی)، آتیلا بیزانس امپراتورلوغونو م٤۳٤ده مغلوب ائده‌رک بؤیوک توپراقلاری اله گئچیردی بوآخین‌دا هون اوْردو باشچی‌سی اوْکتار آلمان و بلژیکه قدر قاباغا گئتدی، آلمانلارین ملی افسانه‌سی نیبه‌لونگئن (niebelungen) بو دؤنمه عایددیر، آتیلا بؤیوک و دوشونجه‌لی و باریش سئور و بایندیرلیق ایسته ین شخص ایدی، آتیلا روم'و فتح ائده‌رک اوْ شهرین داغیتماسیندان واز گئچیب و بو دؤنم روم امپراتورلوغو آتیلانین وئرگی وئرلریندن ایدی، آتیلا م٤۵۳ده دونیادان گئتدی، سوْنرا خاتونو "آریق قان" دان اولان اوّچ اوْغلانلاری "ایلَک، دنگیزیک/ دنیز، ایرنَک" یئرینه اوْتوردولار، ایرنَک مجار و بولغارلارین تشکّللوندا بؤیوک روْل اوْینامیشدیر، آوروپا هونلاری'نین سیبیریادان بریتانیایا قدر صاحب اوْلدوغو اؤلکه‌لرده گؤچ یوْللاری توْرکلره آچیلدی، آتیلادان سوْنرا قارداش قاوقالاری اوْنلارین یئخیلیشی‌نین اصلی سببی اوْلموشدور، آوروپا هون‌لاری‌نین بؤیوک‌حاکیمی آتیلانین موردینده چوخلو کتابلار یازیلیبدیر، آوروپانین اوْرتا چاغداکی متعصب (فاناتیک) مسیحی مؤلّفلری آتیلانی قابالیق و آدام اؤلدورمک‌تیمثالی تانیتمیشلار، ولی-سوْن‌یاریم‌عصر طرفسیز تاریخ آراشدیرمالاری بوُ ادعالارین چوخونو مبالغه‌لی و یالان اولدوغونو اثبات ائتمیشدیلر (فا: هونهای اوروپا)[۲۰۹]، [۸]؛ باتی‌هونلارینین اؤلکه سیندن بیر گؤرونتو:

آوریق..avrıq [آد] بیربیری اوْستونه اَییلمیش، یئغیلمیش {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، آورانتی سؤزو دیوان دا اوْوولموش شئیه دئییلیبدیر و تاراما سؤزلویونده ده آوریلماق بوْکولوب اَییلمک مفهومو وئریر، محتملا آوریق سؤزو، اوْولماق سؤزونه باغلیدیر، بو کلمه قوزئی آذربایجاندا یئر آدی اولاراق آبریْخ ویا آوریق شکلینده اؤزونو گؤسته‌ریر، محتملا بو کلمه‌لر آنلامداش اولسونلار}.

آوریل..avril [اؤزل آد، رومجا] آپریل: میلادی ایلینین ٤جو آیی، نئیسان.

آوریلماق..avrılmaq [ل] بیر شئیین اوْستونه (قاپانیر کیمی) اَییلمک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آوزوُری..avzurı [آد] بوُغدا و آرپا قاریشیمیندان دؤزلدیلن بیر نوع اکمک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آوشار..avşar [آد] ۱-اوْغوز تورکلرینین٢٤بوْیوندان بیری. ۲-اینسان آدی: بابوُر خان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی

آوشارای..avşaray [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آوشار+آی[۷].

آوشارلار..avşarlar [آد] گئچن یوْز ایللرده نادرشاه واسطه سیله ایراندا قورولان بیر توْرک حکومتی‌نین آدی (فا: افشاریان).

آوشیل..avşıl [آد] سیْغیرلارین دیلینده و آیاغیندا دؤه‌لن بیر نوع خسته‌لیک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آوقار..avqar [اؤزل‌آد] بوْزقیْر بیْلدیرچینی[۷].

آوقان..avqan [تاریخی اؤزل‌آد] آووُنتوُ؛ خوارزم خانی مَحمَد بگین اوْغلو[۷].

آوقان داغ..avqan dağ [اؤزل‌آد] سالماس دا داغ آدی {آلبان لارین آیری آدی[۱۲۹]. آو سؤزیله ایلگیلیدیر: آو یئری}.

آوقوُش..avquş [آد] موْردوک دئییلن بیر بیتگی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آوقوُشو..quşu av [آد] آولاماق‌اوچون یارارلانان‌قوُش(فا: پرنده شکاری).

آوقین..avqın [آد، دا] گیلیف، دوُوار آلتیندا سوُ دلیگی.

آوکؤپه‌یی..av köpəyi [باخ] آو ایتی.

آوگؤن..avgün [آد] یئر آلتیندا اوْلان سوُ یوْلو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آولاق..avlaq [آد] آولاما یئری، آوی چوخ اولان یئر (فا: نخجیرگاه). hunting place

آولاما..avlama [آد] ۱-آولاماق ایشی (فا: شکار کردن). ۲-والیبال اوْیونوندا توپو قارشی طرفده بوش‌یئره سالیب سایی آلما.

آولاماق..avlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر آوی ووُروب توتماق. ۲-(مج)آلداتماق، اله گئچیرمک (فا: شکار کردن). to hunt

آولانماق..avlanmaq [بلسیزائیلم] بیرینه آو اوْلماق (فا: شکار شدن).

آولیق..avlıq [باخ] اوْولاق.

آوماق..avmaq [ل، ت] باخ: اوْوماق.

آونجان..avncan [اؤزل‌آد] ارد کان‌دا کندآدی {آوان+جان}.

آووُتما..avutma [آد] باخ: اوْووتما (فا: تسلّی). consolation

آووُتماق..avutmaq [ل، ت] باخ: اوْووتماق، تسلّی وئرمک (فا: تسلّی دادن).

آووُتموُش..avutmuş [اؤزل‌آد] تَسلّی ائدن.

آووُتولماق..avutulmaq [بلسیزائیلم] آووتماق ایشی گؤرولمک (فا: تسلّی یافتن).

آووُج..avuc [آد] اوْووُج، اَلین ایچی، الین یاری یوُمولموش وضعیتی (فا: کف دست). {ت، سن ‹آذوُت، آیوت›}.

آووُج آچماق..avuc açmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه ال آچماق، طلب ائتمک.

آووُج آووج..avuc avuc [ظرف] آووج‌لار دولوسو.

آووُج ایچی..avuc içi [آد] اَل ایچی‌نین بارماق دیبلریندن بیله‌یه کیمی اوْلان یئر.

آووُج دوُلوسو..avuc dolusu [صفت] چوخ چوخ.

آووُج لاماق..avuclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئیی آووجونا دولدوراراق گؤتورمک (فا: با مشت برداشتن).

آووُرت..avurt [آد] باخ: آووُرد.

آووُدوجو..avuducu [آد] بیری‌نین سیخینتی‌سینی آزالدان(فا: تسلی دهنده).

آووُرتا..avurta [آد] سوّت ننه، دایه {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، باخ: اووُردا}.

آووُرد..avurd [آد] آووُرت/اوْوورت: ۱-یاناغین آغیز بوْشلوغونا گلن-بؤلومو(فا: لُپ) ۲mouth-سؤز، صحبت {باخ: اوْوماق؛ بو کلمه سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آووُردا..avurda [آد] ابه، ماما، اوُشاق دوْغوران، قابله. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر: "ماما کی آووُردا (آورده) دئرلر، آردیندا اوْتورور"؛ باخ: آووُرتا}.

آووُزغون..avujğun [آد] دریچیلیکده ایشله‌نن پالاموت آغاجی میوه سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آووُستوْس بوُجگی..avustos bucəyi [باخ] اوْراق بؤجه‌یی.

آووُس..avus [آد] موُم، بال موُمو (فا: موم). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آووُش چایی..avuş çayı [اؤزل‌آد] آرپاچایی نین سوْل قولو[۲۴۰].

آووُقمان..avuqman [باخ] آووُخمان.

آووُکات..avukat [ایتالیانجا، آد] (فا: وکیل).

آووُکاتلیق..avukatlıq [آد] وکیل‌لیک (فا: وکالت).

آووُل..avul [اؤزل‌آد] ۱-باخ: آغوُل، اوْبا، کؤی. ۲-اینسان‌آدی: آووُلای[۷].

آووُنا بیلر..avunabilər [آد، صفت] (فا: تسلی پذیر). consolation

آووُنا بیلمز..avunabilməz [صفت] (فا: تسلی ناپذیر). inconsolable

آووُنتو..avuntu [آد] اینسانی‌و اوشاغی آووُدان شئی (فا: تسلّی).

آووُنج..avunc [آد] آوینج: ۱-تسلّی، آووُتما، آووُندورما (فا: تسلّی). ۲-قیزآدی: آوینج، آوینجا، آووُنچای، ؛ اوغلان آدی: آوینبَگ، آووُنج‌بگ، آووُنچ‌بای[۷]. {باخ: اوْوماق}.

آووُندوُک..avunduk [اؤزل‌آد] آوینقوُ: آووُنتو، تَسلّی[۷].

آووُندورما..avundurma [آد] تسلّی وئرمه (فا: تسلی دهی). consolation

آووُندورماق..avundurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تسلّی وئرمک (فا: تسلّی دادن).

آووُندوروجو..avundurucu [آد] (فا: تسلی بخش). consoling

آووُنماق (اوْوونماق)..avunmaq (ovunmaq) [تاثیرسیز ائیلم] تسلی تاپماق.

آوه چای..avə çay [اؤزل‌آد] آواچای: قزوین ده چای آدی.

آویتامینوْز..avitaminoz [آد، فرانسیزجا] یئمک‌لرده ویتامین‌لرین یوْخلوغو ویا آزلیغی اؤزوندن عمله گلن خسته‌لیک.

آویز..aviz [آد، فا] آسیلی (فا: آویز).

آویزآغاجی..avizağacı [آد، بیتگی] زنبق‌لردن، آمریکانین ایلیملی اقلیم‌لرینده یئتیشن، و اوردان دونیانین هر یئرینه یاییلان بیر نوع

سالخیم و باشاق بیچیملی و آغ چیچکلی بیر آغاج، باشاق آغاجی (فا: نوعی درخت). yucca glosiosa

آویزچیچگی..avizçiçəyi [آذ، بیتگی] باخ: گوْنه باخان.

آویزه..avizə [آذ، فا] آسیلی چیراغ (فا: چراغ آویز).

آویْق..avıq [باخ] اووُق.

آوینه..avinə [اؤزل‌آذ] اوْغوز-بایات‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

آویْلقو..avılqu [آذ، بیتگی] آفیْلقو: بیر دنیز آغاجی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آوْرتا..aorta [باخ] آئورت.

آه..ah [ندا] توْرلو دوُیقولار (آغری، هیجان، فغان کیمی) دوُیولان زامان دئییلن سؤز (فا: آه). sigh

آها..ahan [اوْنلم] آهان: بیر شئیی بیردن بیره باشا دوْشدوکده دئییلن سؤز (فا: آخ) {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آهار..ahar [آذ] ۱-(فا، تا‹فا›)قاییناتیلمیش نشاسته و یومورتا آغیندان دوزه‌لن یاپیشقان ماده، بوماده کاغاذ وپارچانی پرداختلاماق اوچون ایشله‌نر (فا: آهار). starch ۲-حئیوان‌لارین سو ایچدیگی یالاق ویا یئم یئدیگی یئر، آخور[۲۲۴].

آهارا..ahara [اؤزل‌آذ] میانا دا کند آدی.

آهارمشکین..aharmişkin [اؤزل‌آذ] قئیدار دا کند آدی.

آهان..ahan [اوْنلم] باخ:آها.

آهای..ahay [اوْنلم] هی هی (فا: هی هی). oh, alas

آه‌چکمک..ah çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] آه دئمک، افسوس یئمک، حسرت چکمک.

آهزار..ahzar [ظرف، فا] آه‌وُزار: آه چکمه.

آهسته..ahistə [صفت، ظ، فا] ۱-آستا، یاواش. ۲-آغیر باشلی ترپشمه، آغیر (فا: ~).

آهسته‌آهسته..ahistə ahistə [ظرف] یاواش‌یاواش، آغیر آغیر، آستا آستا (فا: ~).

آهک..ahək [آذ، ت‹اورنگک›] کیرئج (فا: آهک).

آهلات..ahlat [باخ] آرمود.

آهلاماق..ahlamaq [ل، ت: آه دئمک] آه چکمک (فا: آه کشیدن).

آهن..ahən [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دمیر (فا: آهن).

آه‌ناله..ah nalə [ظرف، فا] آه‌وُناله:آغلاما، اینله مه.

آهن‌رُبا..ahənruba [آذ، فا] دمیرچکن، ماقنیت (فا: آهن رُبا).

آهنگ..ahəng [آذ، فا] ۱-اوُیوم، اوُیوشما، آنلاشما –۲-موسیقی ده اوُیوملو سسلر (فا: آهنگ).

آهنگ‌دار..ahəngdar [صفت، فا] آهنگ‌لی، اویوملو (فا: آهنگ دار).

آهنگ‌دارلیق..ahəngdarlıq [آذ، فا] آهنگ‌لی‌لیک، اویوملولوق(فا: هماهنگی).

آهنگ‌سیز..ahəngsiz [صفت] اوُیومسوُز، اویقونسوُز سسلر (فا: بی آهنگ).

آهنگ‌قانونو..ahəng qanunu [آذ] اوُیوم یاساسی (فا: قانون هماهنگی).

آهنگ‌لشدیرمک..ahəngləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوُیوملاندیرماق، اوُیوملو ائتمک، آهنگ‌لی ائتمک (فا: آهنگ دار کردن).

آهنگ‌لندیرمک..ahəngləndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوُیوملاندیرماق، اوُیوملو ائتمک، آهنگ‌لی ائتمک (فا: آهنگ دار کردن).

آهنگ‌لی..ahəngli [صفت] اوُیوملو، دوْزنلی (فا: هم آهنگ).

آهنگ‌لی‌لیک..ahənglilik [آذ] اوُیوم لولوق (فا: هم آهنگی).

آه‌وای..ah vay [ظرف، فا] آه‌وُوای: دردا، کدر، قوُصّه.

آه‌وای چی..ah vayçı [آذ] آه وای ائدن.

آهوای..ahvay [اؤزل‌آذ] آخوای:قاخ‘دا داغ آدی(۳۴۸۰)[۲۴۰].

آهو..ahu [آذ، دی، فا] ۱-جئیلان، جئیران، قاراجا ۲-(مج)گؤزل واینجه قادین (فا: ~). ۲-اراک-طرخوران دا کند آدی.

آهوداغ..ahudağ [اؤزل‌آذ] شاماخی‘دا داغ آدی(۹۶۳)[۲۴۰].

آهوُدوُدو..ahududu [باخ] آغاج چیلگی.

آهوگؤزلو..ahugözlü [صفت] (مج)ایری گؤزلری اوْلان (فا: آهو چشم).

آهوْه..ahoh [اؤزل‌آذ] اسماعیللی‘دا چای آدی[۲۴۰].

آهوُی‌ختا..ahuyi xəta [صفت، فا] آهوُی‌خُتن:اصلینده چین آهوسو و مجازا گؤزل و گؤیچک اوچون سؤیله نیر (فا: آهوی ختا).

آهوُیئریشلی..ahu yerişli [صفت] گؤزل یئریشلی (فا: آهووار).

آهی گؤیلره قالخماق..ahı göylərə qalxmaq [باخ] آهی گؤیه چیخماق.

آهی گؤیه چیخماق..ahı göyə çıxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سوْن درجه کدرلنمک، اینله مک.

آهی یئرده قالماماق..ahı yerdə qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] عوَضی-چیخماق، قصاصی‌چیخماق.

آهیل..ahıl [ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاشا دوْلموش، قوْجالماغا باشلامیش.

آهیل‌لاشماق..ahıllaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشا دوْلماق، قوْجالماق.

آهیل‌لانماق..ahıllanmaq [باخ] آهیل لاشماق.

آی..ay [آد] ۱-یئر کوره سینین اطرافیندا فیرلانان و یئر کوره سیله بیرلیکده گؤنشین اطرافینا گزن کوره. ۲-ایلین اون ایکی بؤلوموندن بیری، آی کوره سینین بیر دؤور یئر کوره سینین اطرافینا دولانما مُدّتی. (فا: ماه). moon ۳-بوُ سؤز کوزموقرافیک و اساطیری بیر آددیر و تانری و یارادیجی معناسیندادیر، قیپچاقلار افسانه‌وی اولو باباالارینا آی‌آتا و ننه لرینه آی-وا دئییرلر [۲۱۹]. سیدوف‌ون یازدیغینا گؤره قدیم تؤرکلرده آی بیر تانریچا آدی ایدی؛ بوُ آد چوخلو سؤزلرده یئر آلیبدیر: مانای، آیغیر، آی‌خیلو (باشقیر داستانلارینداقهرمان بیر قیزین آدی)، کوُدای (آلتای‌لارین تانری‌لاریندان بیری)، آی‌زیت (یاقوُت دیلینده گؤزللیک تانریچاسینین آدی)، آیتاق (اینسان آدی)، دونای، آیا (گیلگه‌میش داستانیندا شَمَش‌ین سئوگیلی سی)، آیدوغموش، سارای و سیغای (کند آدی)، قاشقای [۷۱]. {ت، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، صح، ۱-آی، خطاب. ۲-آی کوره سی؛ سن: ۱-آی، خطاب اداتی. ۲-عسگر و خان قوللاری‌نین آدلاری یازیلان دفتر. ۳-اوتوز گؤنلوق سوره، آی کوره سینین یئر یوواری‌نین چئورسینه دولانان سوره. ٤-توروونجو رنگده ایپک قُماش. ۵-بگلرین قوللوقچوسو، کؤله}. ٤-آی۲(آد) ۱-چاغیریش، مُراجعت و هایلاما نداسی "آی جاماعات، آی داد، آی باشینا دؤندوگوم". ۲-گؤزله نیلمه ین بیر حالدا سؤیله‌نن سؤز "آی نه گؤزل‌دیر بوُا، آی ایلانا باخ!". ۳-" آ " یئرینده ندا اولاراق ایشله نیر "آی اوُشاقلار، آی یولداش صبر ائت". ۵-آی- (اؤزل‌آد) تؤرک کؤلتوروندە بو آد گؤزللیک، تَمیزلیک، اخلاقلی‌لیق‌و بنزَر دَیرلر سمبولودور. چوخ اؤنجه‌لری ارککلره و زامانلا قیز اوُشاقلارینا آد اولاراق وئریلمیش آنجاق آغیرلیق قیز آدلاریندادیر و بعضا باشدا ویا سوندا، بیرله‌شیک آد اولاراق ایشله نیبدیر [۷]: آیاتای، آیاتسیز، آیاتلیغ، آیاچا، آیار، آیارتوُن، آی‌اَرسن، آیارسلان، آیارقوُن، آیارقین، آی‌اَرگین، آیازبای، آیاسوُن، آیاش، آیاشان، آیاشبگ، آیالان، آیالپ، آیآلتون، آیالیم، آی‌اوُد، آی‌اوُز، آیایدین، آیئلچی، آیئلچین، آیبؤرک، آیبؤری، آیبؤگؤ، آیباتماز، آیباتوُ، آیباتوُر، آیباسات، آیباش، آیباکتی، آیبال، آیبالا، آیبایار، آیبایان، آیبایقوُ، آیبایین، آیبَرک، آیبَرکَر، آیبَرکَن، آیبَرکه، آیبَرکوُل، آیبَرکیل، آیبَرکین، آیبَگیم، آیبَنگؤ، آیبوُداق، آیبوُدون، آیبوُرا، آیبوُرچ، آیبوُسات، آیبوُغا، آیبوُغو، آیبوُقا، آیبوُلاک، آیبوُن، آیبوُیروق، آیبؤیگه، آیبؤیو، آیبؤیوم، آیبیچر، آیبیچَن، آیبیردی، آیبیرگَن، آیبیکه، آیبیگه، آیبیل، آیبیلگَن، آیبیلگه، آیبیلگی، آیبیلیگ، آیپار، آیپاراوُد، آیپاریل، آیپارین، آیپَری، آیپَک، آیپیریل، آیتاج، آیتارخارن، آیتاریم، آیتاش، آیتاغ، آیتامیش، آیتانیل، آیتانین، آیتای، آیتای‌اوُد، آیتَبَر، آیتَریم، آیموُر، آیتَن، آیتَنگیز، آیتور، آیتوغدو، آیتولدی، آیتولون، آیتونقا، آیتوره، آیتوُتار، آیتوُتام، آیتوُتان، آیتوُتقوُن، آیتوُتکوُ، آیتوُتو، آیتوُتوق، آیتوُتون، آیتوُتون، آیتوُتونچ، آیتوُر، آیتوُران، آیتوُغ، آیتوُغروُل، آیتوُلقا، آیتوُلوغ، آیتوُلین، آیتوُمان، آیتوُن، آیتوُنچ، آیتوُنقا، آیتؤبه، آیتؤرک، آیتؤره، آیتؤزوق، آیتؤزون، آیتؤن، آیتیگین، آیتیل، آیجان، آیجاوُد، آیجایار، آیجَبه، آیجَرَن، آیچئری، آیچابا، آیچابای، آیچاپین، آیچاشن، آیچاغ، آیچاغان، آیچاغانچ، آیچاغری، آیچاغلا، آیچاغیت، آیچاغیر، آیچاقا، آیچاقار، آیچاقیش، آیچاقیم، آیچاقین، آیچاگؤن، آیچال، آیچالار، آیچالان، آیچالماز، آیچالیش، آیچایار، آیچکتی، آیچکَر، آیچکَن، آیچکه، آیچکیم، آیچلَن، آیچوُر، آیچوُرا، آیچوُرا، آیچیچک، آیچین، آیچیزگَن، آیچیزَن، آیچیزیم، آیچیل، آیخاقان، آیخان، آیخانیم، آیدؤندؤ، آیدؤنَر، آیدؤنه، آیدؤنوّم، آیدئویر، آیدابوُل، آیدابولدو، آیداشن، آیداغ، آیداگوّل، آیداگؤن، آیدان، آیدانوُد، آیداناریغ، آیداناک، آیدانای، آیدایار، آیدَرلی، آیدَریل، آیدَرین، آیدَغدی، آیدَغَن، آیدَغیش، آیدَلَر، آیدَلَن، آیدَمیر، آیدَنیز، آیدئوریم، آیدوُرو، آیدوُروق، آیدوغ، آیدوغا، آیدوغار، آیدوغان، آیدوغو، آیدوغوش، آیدوکور، آیدوکون، آیدولار، آیدولان، آیدولسوُن، آیدولو، آیدولوم، آیدونات، آیدورا، آیدوراق، آیدوران، آیدوردو، آیدورسوُن، آیدورقوُن، آیدورموش، آیدورول، آیدوروم، آیدوَرَن، آیدوَز، آیدوَزَن، آیدوَزوم، آیدوَزی، آیدوَش، آیدوَشوّن، آیدوُیار، آیدوُیان، آیدوُیقوُن، آیدَیر، آیدیرَک، آیدیرگَن، آیدیرگه، آیدیرلیک، آیدیرَن، آیدیرَنچ، آیدیریل، آیدیل، آیدیلَر، آیلشَن، آیدیلَک، آیدینای، آیدینبای، آیدینبَگیم، آیدینچ، آیدَییش، آیَردَم، آیَرسین، آیَرکین، آیَرگَن، آیَرگیل، آیَرَن، آیسابار، آیساتی، آیساران، آیساروُ، آیساریل، آیساقین، آیسالا، آیسالان، آیسالدی، آیسالوُر، آیسالیم، آیسالین، آیسان، آیساو، آیساوا، آیساوچی، آیساووُل، آیساووُن، آیسای، آیسایقی، آیسایقین، آیسایل، آیسایم، آیسایین، آیسئزگی، آیسئزگین، آیسئزَن، آیسئزی، آیسئزیل، آیسئزیم، آیسئزین، آیسؤنمَز، آیسئو، آیسئوَر، آیسئوگی، آیسئون، آیسئوی، آیسئویل، آسئویم، آیسئوین، آیسَچیل، آیسَرَن، آیسَل، آیسَلَن، آیسَلین، آیسَمیز، آیسَن، آیسولوق، آیسوْن، آیسونا، آیسوی، آیسوُ، آیسودا، آیسوُشن، آیسولو، آیسوُن، آیسونا، آیسوُندوُ، آیسوُنقوُر، آیسوُنقوُن، آیسوّرَن، آیسوّزَر، آیسوّزَن، آیسوّزول، آیسوّزون، آیَسیم، آیَسین، آیشاد، آیشان، آیشَن، آیشَنیار، آیقاپار، آیقاپان، آیقار، آیقارا، آیقاش،

آیقال، آیقاناد، آیقایا، آیقوْجا، آیقوْچ، آیقوْچوُن، آیقوُتالپ، آیقوُران، آیقوُرد، آیقوُل، آیقوُلو، آیقیْریْق، آیقیْریْل، آیقیْزیل، آیقیْلیچ، آیقیْمیز، آیقیْن، آیقیْوان، آیقیْوانچ، آیقیویل، آیکؤنول، آیکَسیم، آیکوُت، آیکوُتال، آیکوُتال، آیکوُتون، آیکوُتونچ، آیکورُقان، آیکورُرول، آیکورُروم، آیکوْشوُم، آیکوُمان، آیکوْن، آیکوُن، آیکوْنار، آیکوْناک، آیکوْنجا، آیکوْنچوی، آیکوْندوُ، آیکوْنوُر، آیکوْنوُک، آیَکین / آیاَکین، آیگَزَن، آیگَزیم، آیگؤچَر، آیگؤچَن، آیگئچن، آیگؤرگؤ، آیگؤرگؤن، آیگؤزَن، آیگؤره، آیگؤروْم، آیگؤروْن، آیگؤزه، آیگؤزَن، آیگؤنَنچ، آیگؤنه، آیگَلدی، آیگَلیر، آیگوْر، آیگوْرول، آیگوْروم، آیگوْلدوْ، آیگوْلَر، آیگوْلسه، آیگوْلگوْن، آیگوْلَن، آیگوْلوْش، آیگوْن، آیگوْنجا، آیگوْوَن، آیگیز، آیگیزگؤ، آیگیزلَر، آیگیزلَن، آیگیزَم، آیلار، آیلان، آیلی، آیلو، آیمارال، آیمان، آیمانقوُ، آیمانقوش، آیمَنگؤ، آیمَنگؤچ، آینار، آیناز، آینوُر، آیوئردی، آیوئرگی، آیوئرن، آیوئریل، آیوئریم، آیواران، آیواریْش، آیوْبا، آیوْتار، آیوْتاغ، آیؤدَن، آیؤدوْل، آیؤرَن، آیؤز، آیؤزگَن، آیؤزگوْن، آیؤزلَم، آیؤزَن، آیؤزَنچ، آیؤغدوْ، آیؤغَر، آیؤغوْت، آیؤغوْنچ، آیوُتقو، آیوْتقوُن، آیوُچماغ، آیوْران، آیوْردا، آیوْردوُ، آیوُرقان، آیوْرقوُ، آیوُرکو، آیوْرکوُن، آیوْروک، آیوْرون، آیوْزان، آیوُسلوُغ، آیوُغراش، آیوُغور، آیوْغور، آیوْغول، آیوْقان، آیوْقان، آیوْقوُر، آیوُلاش، آیوْلتوُن، آیوْلکَن، آیوْلکوْ، آیوْلگَن، آیوُلو، آیوُلوچ، آیوُلوغ، آیوُمار، آیوُمان، آیوُموُت، آیوْنال، آیوْنانچ، آیوْنقان، آیوْنقوُن، آیوْنوُک، آیووُران، آیووُرقوُن، آیووُرول، آیووُروم، آیوْیا، آیوْیتوُن، آییئلَن، آییار، آییارقین، آییاروُق، آییازقان، آییالیْن، آییانار، آییانیْق، آییچلَن، آییچلی، آییچمَن، آییچیم، آییزگَن، آییزگوْ، آییزلَر، آییسَن، آییْشیت، آییْشیق، آییْشیل، آییْشین، آییلچی، آییلگی، آیینان، آییننانچ، آییوُرد، آییوْل، آییوُلا، آییوْلداش، آییوُموُش، ٦-آی ay (اؤزل‌آد) هئریس(~داغی)؛ تیکان‌تپه، ساییِن‌قالا(~قالاسی)، ماکی (~گؤرمز)، هئریس(آیناخلی) ده داغ آدی. یاستیکند (~قالاسی) ده کند آدی.

آی‌آلانی..ayalanı [صح] آی ایشیغی، آیلی گئجه، آی ایشیغی اولان گئجه (فا: مهتاب).

آی‌آللاهم..ayallahım [اؤنلم] تعجب ائدیلن حالت‌لرده دئییلن بیر سؤز (فا: باری ایلاها). o lord

آیا..aya [آد] ۱-الین آچیق یئری (بارماقلار داخل اوْلمادان)، اووج (فا: کف). (of the hand) palm ۲-قیز آدی (فا: نام‌دختر). ۳-یاپراغین اوْز طرفی، " یاپراغین قین و آیاسی توْکلرله دوْلودور". ٤-سوُمئرلرده گؤنش تانری‌سی، شَمَش'ین گنج سئوگیلی سینین آدی[۱۱۶]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آذوُت›، سن؛ دده: ساپانین داش قوْیولان یئری}.

آیا..aya [ادات، فارسجا] سوال و سورو علامتی؟ (فا: آیا). ?is it

آی‌ائوی..ay evi [باخ] آیلا، آی ایشیق دایره سی.

آیابا..ayaba [تاریخی اؤزل‌آد] آی+آبا، آیاپا؛ سلجوُقلولار دؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

آیابؤر..ayabör [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

آیات..ayat [آد] آیه‌لر (فا: آیه ها). verses

آیاتا..ayata [اؤزل‌آد] آلتایلاردا گؤیون ٦جی قاتیندا بیر تانری آدی[۲۱۱].

آیاریْغ..ayarığ [تاریخی اؤزل‌آد] آلتای داستانلاریندان(آی خان'ین قیْزی)[۷].

آیاز..ayaz [آد] ۱-آچیق و سویوق هاوا، صاف و بَرّاق هاوا (فا: هوای بی ابر و سرد) frost, freezing weather ۲-آی‌ایْشیغی[۷]، ۳-اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر). {تا، ت: ۱-آیاز هاوا. ۲-قول وکوله‌لره اؤزلری پارلاق اوْلدوغو اوچون وئریلن آد، سن؛ آی سؤزوندن آلینمادیر، باخ: آیاس}.

آیاز..ayaz [اؤزل‌آد] اَیاز: هشتَری ده کند آدی.

آیازخانلی..ayazxanlı [اؤزل‌آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسیناباغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

آیازلاتماق..ayazlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] سویوقدا بکلَتمک(فا: درسرمامنتظر گذاشتن).

آیازلاماق..ayazlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آیازا چئویرمک. ۲-آیازدا قالیب اؤشومک (فا: در سرما ماندن). ۳-(مج)بوْش یئره اللشمک، الینه بیرشئی گئچمه‌مه مک.

آیازلاندیرماق..ayazlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آیازلاماسینی ساغلاماق.

آیازلانماق..ayazlanmaq [بلسیزائیلم] آیازدا بوُراخیلیب اؤشومک(فا: درسرماماندن).

آیازلی‌لیق..ayazlılıq [آد] سوْیوق اولما وضعیتی. frostiness

آیازلی..ayazlı [صفت] شاختالی، سوْیوق (فا: هوای خیلی سرد).

آیازلیق..ayazlıq [آد] ائولرده سرینله مک اوچون سرین وآچیق یئر (فا: هوای سرد بی ابر).

آیازمند..ayazmənd [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی‌بوْیوناعایدیئرآدی (م١٦جی قرن)[۲۲۵].

آیازیتماق..ayazıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیازا وئرمک، سوْیوغا وئرمک، دوْندورماق.

آیازیماق..ayazımaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤی اؤزو آچیلماق، بولُود و دوُماندان تمیزلنمک، آیدین لاشماق (فا: هوا بی ابر و تمیز شدن) to clear up ۲-آیازدا اؤشویوب دونْماق (فا: در سرما ماندن). ۳-آغیر خسته‌لیکدن آییلماق، بیر آز یاخجی لاشماق، اؤزونه گلمک.

آیاس..ayas [اآ۷] آی ایْشیغی؛ آلتای، توُوا، چوُواش تؤرک‌لرینده تانری صفتی اولْاراق ایشله‌نن بیر آد۷. {باخ: آیاز}.

آیاش..ayaş [اؤزل‌آد] آرخاداش، آداش، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آیاش..ayaş [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)۲۲۵.

آیاغ..ayağ [آد] باخ: آیاق.

آیاغا آتیلماق..ayağa atılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیردن قالخماق.

آیاغا باغلانماق..ayağa bağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] انگل اولْماق.

آیاغا چیخماق..ayağa çıxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوُرتارماق، بیتیرمک، تامام ائتمک.

آیاغا دولْاشان..ayağa dulaşan [آد، صفت] (اوُشاق اوچون) بیرینین ایشله مه‌سینه مانع اولوب انگل اولان (فا: پاگیر). encumbrance

آیاغا دولْاشماق..ayağa dulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] (اوُشاق اوچون) بیرینین ایشله مه‌سینه مانع اولوب انگل اولماق.

آیاغا دؤشنمک..ayağa döşənmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یالوارماق.

آیاغا دورُما (قالخما)..ayağa durma (qalxma) [آد] یوخاری قالخماق (فا: قیام). rising

آیاغا دوُرماق (قالخماق)..ayağa durmaq (qalxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] حرکته گلمک، قیام ائتمک.

آیاغا دؤشمک..ayağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باخ: آیاغا دؤشنمک. ۲-اوُجوزلاشماق.

آیاغا سالماق..ayağa salmaq [تاثیرسیز ائیلم] حُرمتدن سالماق، گؤزدن سالماق.

آیاغا قالخماق..ayağa qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-حرکته گلمک، قیام ائتمک. ۲-ایشلری دؤزلمک، بؤیومک. ۳-ساغالماق، یاخجی لاشماق.

آیاغا قالدیرماق..ayağa qaldırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-حرکته گتیرمک، جوْشدورماق. ۲-بؤیوتمک، یئتیشدیرمک. ۳-ساغالتماق.

آیاغا وئرمک..ayağa vermək [تاثیرلی‌ائیلم] آلچالتماق، حؤرمتدن سالماق.

آیاغی آچیلما..ayağı açılma [آد] قارنی ایشله‌مه (فا: اسهال). diarrhea

آیاغی آچیلماق..ayağı açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره گئدیب گلمه گه باشلاماق.

آیاغی آغیر..ayağı ağır [آد] باخ: آغیر آیاق.

آیاغی اوُغورلو..ayağı uğurlu [باخ] آیاغی یؤنگول.

آیاغی ایشله‌مک (آچیلماق)..ayağı işləmək (açılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] قارنی‌ایشله‌مک و سؤرمک.

آیاغی ایله گلمک..ayağıilə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤز آیاغی ایله گلمک، دعوت‌سیز چاغیرمامیش گلمک.

آیاغی پرده‌لی..ayağı pərdəli [صفت، دیرگی] سوُدا اؤزمک اوچون بارماقلاری آراسی پرده‌لی اولان قوشلار (قاز، اؤردک، آنقوت و...).

آیاغی دولْاشماق..ayağı dulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بؤدره مک، گلرکن چاشماق.

آیاغی دؤشمک..ayağı düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گلمه‌سی خئیرلی اولْماق، خوشقدم اولْماق. ۲-تصادُفی حالدا ویا گئچیرکن بیر یئره گلمک.

آیاغی سؤروشگن..ayağı sürüşgən [صفت، دا] اخلاقی یؤنگول، پوزغون.

آیاغی سؤروشمک..ayağı sürüşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤدره مک، گلرکن چاشماق. ۲-سهو ائتمک، یانیلماق.

آیاغی قبیرده..ayağı qəbirdə [آد، صفت] چوخ قوجالیب اؤلمک اؤزه‌ره‌اولْماق.

آیاغی کسیلمک..ayağı kəsilmək [بلسیزائیلم] ۱-بیر یئره گلیب گئتمک علاقه سینی کسیلمک. ۲-آردی کسیلمک.

آیاغی نی چکمک..ayağını çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] آخساماق.

آیاغی یئر آلماق..ayağı yer almaq [تاثیرسیز ائیلم] دیلی اوُزون اولْماق، اؤزونه گؤوَنمک.

آیاغی یئر توتان..ayağı yer tutan [صفت] ۱-تازاجا یئریمه‌یه باشلایان، تازاجا یئریمه‌یه اقتداری اولْان. ۲-دیلی اوُزانان، اؤزونه گؤوه‌نن.

آیاغی‌یئر توتماق..ayaği yer tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیلی‌اوُزون اولْماق، اؤزونه گؤوَنمک.

آیاغی یانماق..ayağı yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بند اولْماق، ووُرولماق.

آیاغی یؤنگول..ayağı yüngül [صفت] اوُغور گتیرن، خوشقدم.

آیاغی یونگوللوک..ayağı yüngüllük [آد] خوشقدم‌لیک.

آیاغینا آپارماق..ayağına aparmaq [تاثیرلی‌ائیلم] حساب ائتمک.

آیاغینا چاغیرماق..ayağına çağırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یانینا گلمه سینی امر ائتمک.

آیاغینا دوْشمک..ayağına düşmək [باخ] آیاغینا دؤشنمک.

آیاغینا قالخماق (دوُرماق)..ayağına qalxmaq (durmaq) [تاثیرسیز ائیلم] احترام قویماق.

آیاغینا گئتمک..ayağına getmək [تاثیرسیز ائیلم] خواهش ائتمک.

آیاغینا گلمک..ayağına gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] تسلیم اوْلماق.

آیاغینا یازماق..ayağına yazmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرینین حسابینا یازماق. ۲-بیریسینه استناد ائتمک.

آیاغیندا قالماق..ayağında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْرجو قالماق.

آیاغیندان چکمک..ayağından çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی یئخماغا چالیشماق.

آیاغینی یئره دیره مک..ayağını yerə dirəmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: آیاق دیره مک، عناد ائتمک.

آیاغی‌نین آلتینی اؤپمک..ayağının altını öpmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه یالوارماق.

آیاغینین آلتینی قازماق..ayağının altını qazmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین علیه اینه ایشله مک.

آیاغینین اوُجوندا..ayağının ucunda [دئییم] یاواشجا، سس چیخارمادان.

آیاق..ayaq [آد] ۱-اینسان و حئیوان قیچی، باجاغین آلت قیسمی، اینسان و حئیوان‌دا اوْلان یئریمه عُضوو(فا: پا). ۲-نردبان آیاغی و آیاقلیغی، آیاغا اوْخشایان هر شئی، دایاق "تاختین آیاق‌لاری" (فا: پایه). ۳-مسافه اؤلچوسو، بیر فوت (۳۰,٤٨cm)، "ایکی آیاق بوْیو وارایدی" (فا: قدم). foot ٤-چای و بولاق وآخار سوُلارین آشاغی بؤلومو "چای آیاغی". ٥-دفعه، کره "بیر آیاق ماشین". ٦-سوْن، آخیر "سؤزونون نه باشی وار نه آیاغی، کندین آیاغیندا بیر بوُلاق واردی". ۷-قدح، چاناق، ساغر (فا: قدح). cup ۸-آددیم و سُرعت معناسیندا ایشله نیر "اوُشاق آیاغی ایله گئتمک". ۹-(دا) دَیرسیز و آلچاق معناسیندا ایشله‌نیر "آیاق مال". ۱۰-توّفنگ کیمی سلاح‌لارین تَتیگی و چاخماغی "توّفنگین آیاغی نی چکمک". ۱۱-چیخیشلیق حالدا حسابیندان و حسابدان مفهوموندا ایشله نیر "قوْیون قوْیون آیاغیندان کئچی کئچی آیاغیندان، آتا سؤزو". ۱۲-یئرلیک حالیندا زامان و واخت مفهوموندا ایشله نیر "داعوا آیاغیندا یاردیما گلمک". ۱۳(تا۷) اوُغور، شَرف، شان، دئوینیم، حرکت (آیاقلانما سؤزو بوُرادان گلیر)؛ آلتای داستانلارین‌دا آدی گئچن بیر بگ. {سوُمئرجه ‹آداقور› ت، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، صح: ۱-قیچ. ۲-چاناق، ساغر، قدح. ۳-لقب، تاخما آد؛ بو کلمه آداق ‹آذاق ‹آتاق ‹آتماق سؤزوندن آلینیب و قدم آتماق معناسیندادیر و سانیلیر یایاق، یایا سؤزلری ده بو کلمه‌نین دَییشیک شکلیدیر و آیاق اوسته اولان کیمسه‌نین قدح وئردیگی اوچون قدح معناسیندادا ایشله نیر" مثلا: بیر آیاق داهی یئتیر" و آیاقچی آیاق اوستده قدح وئرنه دئییلیر}.

آیاق آچدی(آشما)..ayaqaçdı(aşma) [آد] آیاق‌آچما، قیزین تویدان سوْنرا ایلک دفعه آتاسی ائوینه گلمه‌سی، بیر یئره ایلک گئدیش مراسیمی (فا: پاگشا).

آیاق آچماق..ayaqaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره تئز تئز گلمک.

آیاق آغری‌سی..ayaqağrısı [آد] آیاقداا‌اولان آغری(فا: پادرد). pododynia

آیاق آلتی..ayaqaltı [صفت] ۱-آستانا و قاپی قاباغینا سالینان شئی، سالینجاق (فا: زیرپائی). footstool ۲-(مج)دیر وئریلمه ین هر شئی یئر ویا آدام.

آیاق آلتینا آلماق (سالماق)..ayaq altına almaq (salmaq) [تاثیرلی‌ائیلم] مغلوب ائتمک، تابع ائتمک.

آیاق آلتینا دوْشمک (سالینماق)..ayaq altına düşmək (salınmaq) [تاثیرسیز ائیلم] تاپدالانماق.

آیاق آلتیندا قالماق..ayaq altında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] تاپدالانماق.

آیاق آلماق..ayaq almaq [تاثیرسیز ائیلم] تلَسمک، تئز تئز گئتمک.

آیاق آیاغا..ayaq ayağa [ظرف] بیرلیکده (اوُشاقلار آیاق آیاغا یئریرلر).

آیاق اوْلماق..ayaq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] شریک اوْلماق.

آیاق اوْیونو..ayaq oyunu [آد] حیله.

آیاق اوُجو..ayaq ucu [آد] بیرشئیین آشاغی یؤنو.

آیاق اوْزه ری..ayaq üzəri [باخ] آیاق اوستو.

آیاق اوْستو..ayaq üstü [آد] ۱-گئچی جی بیرسوْره ده، گئچه‌رک، قیسا سوْره ده، آیاق اوْزه ری، تلَسیک، اوْتورمادان (فا: نوک پا). tiptoe ۲-قوْناقلیقدا و مجلیسده آیاق اوْستو دوْلانیب و قوللوقچو لوق ائدن کیمسه.

آیاق اوْستولوک..ayaq üstülük [آد] قوْناقلیق‌دا آیاق اوْستو قوللوقچو لوق ائتمه.

آیاق اوْسته دوُرا بیلمه مک..ayaq üstə dura bilməmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ضعیف له مک.

آیاق اوستو یارقیلاما..ayaq üstü yarqılama [آد] عادی حالدا یوخ بلکه فوری حالدا یارقی لاما (فا: محاکمه صحرائی). court matrial

آیاق اوسته قالماق..ayaq üstə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْتورماغا یئر

تاپماماق.

آیاق‌ایزی..ayaq izi [آد] آیاق اثری، لمپر.

آیاق‌ایشی..ayaq işi [آد] گتیر گؤتور ایشلری.

آیاق‌باسدی..ayaq basdı [آد] آیاق مُزدو، آیاق کیراسی، بیرایشی گئدیب گؤرمک اوچون وئریلن قارشی‌لیق، آیاق حاقّی.

آیاق‌باسما..ayaq basma [آد] گلین آپارما مراسیمینده بیر رسم آدی.

آیاق‌باسماق (قویماق)..ayaq basmaq (qoymaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره گیرمک.

آیاق‌باسماماق (قویماماق)..ayaq basmamaq (qoymamaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره گئدیب گلمه مک.

آیاق‌باغی..ayaq bağı [صح] بیریئره و ایشه انگل اولان شئی "بواوُشاق منه آیاق باغی اولوب".

آیاق‌پاراسی..ayaq parası [آد] آیاق پولو، بیرخبر گتیره نه وئریلن پارا.

آیاق‌تری..ayaq təri [آد] ۱-آیاقدا پیس قوخولو تر. ۲-خدمت اوچون بیریئره گؤنده ریلن کیمسه یه وئریلن پول و اوجرت.

آیاق‌توپو..ayaqtopu [آد] فوتبال.

آیاق‌توتماق..ayaq tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئریمه گه باشلاماق.

آیاقجیق..ayaqcıq [آد] ۱-آیاقدان کیچیک هرشئی "قوش آیاقجیغی" (فا: پایِ کوچک) ۲-چیچک و میوه‌نین ساپلاق جیغی.

آیاق‌چکمک..ayaq çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: آیاق کسمک.

آیاقچی..ayaqçı [آد، سن] ۱-آیاق اوستونده ایشلری گؤرن، قوللوقچو (فا: پادو). ۲-قاپی قاپی گزیب مال ساتان، چرچی. ۳-(اسکی) قدح گزدیریب شراب پایلایان (فا: ساقی) cupbearer

آیاقچی..ayaqçı [اؤزل‌آد] سقز ده کند آدی.

آیاقچین..ayaqçın [آد] توخوما آراجلاریندا آیاق‌لیق (فا: پدال).

آیاقدا سؤرونمک..ayaqda sürünmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مریض اولماق ۲-هامی دان دالیدا گئتمک.

آیاقدا قالماق..ayaqda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیاق اوسته قالماق.

آیاقدا..ayaqda [ظرف] آیاغاقالخمیش حالدا، تلاشلی، هیجانلی (فا: سرپا)

آیاقداش..ayaqdaş [آد] آرخاداش، یولداش (فا: دوست، همپا).

آیاق‌داشی..ayaqdaşı [آد] دابان داشی، آیاغی سؤرتن بیر نوع داش.

آیاقدان اولماق..ayaqdan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئریمکدن یورولماق، اؤزولمک.

آیاقدان دوشمک..ayaqdan düşmək [باخ] آیاقدان اولماق.

آیاقدان دیرناقدان دوشمک..ayaqdan dırnaqdan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] طاقتدن دؤشمک.

آیاقدان‌دیری(آیاغی‌دیری)..ayaqdan diri(ayağı diri) [صفت] ایتی گئدن.ایشی تئز گؤرن

آیاقدان سالماق..ayaqdan salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یورماق، الدن سالماق.

آیاق‌چالماق..ayaq çalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریئره چوخ گئدیب چالیشماق.

آیاق‌دؤیمک..ayaq döymk [تاثیرسیز ائیلم] بیریئره چوخ گئدیب چالیشماق.

آیاق‌دوزاغی..ayaq duzağı [آد] ۱-آیاق بوخوو. ۲-(مج) انگل، مانئع.

آیاق‌دیره مک..ayaq dirəmək [تاثیرسیز ائیلم] عنادائتمک، ترسلیک ائتمک، الچکمه‌مک.

آیاق‌سئیری..ayaq seyri [آد] آیاقلا دولانماغا و ایلنمه یه چیخما.

آیاق‌ساتیجی‌سی..ayaq satıcısı [آد] گزگین ساتیجی.

آیاق‌ساخلاما..ayaq saxlama [آد] دایانیب دورما (فا: مکث). pause

آیاق‌ساخلاماق..ayaq saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دایانماق، دورماق.

آیاق‌سؤرمک..ayaq sürmək [تاثیرسیز ائیلم] بیریئره آخین وهجوم ائتمک.

آیاق‌سؤرومک..ayaq sürümək [تاثیرسیز ائیلم] کؤنولسوز یئریمک، یوبانماق.

آیاقسیز..ayaqsız [صفت] آیاقی اولمایان.

آیاقسیزلار..ayaqsızlar [آد، دیرگی] آیاقسیز اومورقالی حئیوانلار تاقیمی.

آیاق‌قابی..ayaqqabı [صح] آیاغا گئییلن و آیاغی قورویان شئی، باشماق، چاریق، قوندارا (فا: کفش). shoe

آیاق‌قابیچی..ayaqqabıçı [آد] آیاق قابی دؤزه‌لدن وساتان کیمسه.

آیاق‌قابیچی‌لیق..ayaqqabıçılıq [آد] آیاق قابیچی‌نین ایشی.

آیاق‌قویماق..ayaq qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] آیاق باسماق.

آیاق‌کسری..ayaqkəsəri [آد] آیاقدا دورارق آغاج یونماغا وکسمه یه یارایان کسر.

آیاق‌کسمک (چکمک)..ayaq kəsmək (çəkmək) [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره گئتمه مک.

آیاق‌کسیلمک..ayaq kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] گئت گل دایانماق، اورتالیق ساکتلشمک.

آیاق‌کیراسی..ayaq kırası [آد] آیاق پاراسی.

آیاق‌گؤتورمک..ayaq götürmək [تاثیرسیز ائیلم] یئریمه یه باشلاماق.

آیاقلاتماق..ayaqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] تاپدالاتماق، آیاق آلتیندا ازدیرمک.

آیاق‌لاری دالیجا سوْرونمک..ayaqları dalıca sürünmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یوْرولماق.

آیاق‌لاری نی اوُزاتماق..ayaqlarını uzatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اوْتوراراق آیاقلارینی آچماق. ۲-اؤلمک، اوُزاناراق جان وئرمک.

آیاق‌لاشماق..ayaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیریله آیاق آیاغا گئده بیلمک، برابر گئتمک. ۲-(مج)اؤزونو بیرینه چاتدیرماق، یاریشماق، اوُیقونلاشماق (فا: پابه پای کسی رفتن).

آیاق‌لاماق..ayaqlamaq [ل، ت: آیاغا ووُماق] ۱-آیاقلا اؤلچمک (فا: با پا اندازه گرفتن) ۲-آیاغی آلتیندا ازمک، تاپدالاماق (فا: لگدمال کردن). ۳-(مج)سایماماق، تاپدالایيب پوْزماق، سیخماق، تضیق آلتینا آلماق. ٤-دوْلانماق، گزمک "بوتون شهری آیاق لادیم" (فا: قدم زدن).

آیاق‌لاندیرماق..ayaqlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] آیاقلانماق ایشی گؤرولمک، اوْزه رینه قالدیرماق، تحریک‌ائتمک، جسارت لندیرمک(فا: برخاستن).

آیاق‌لانما..ayaqlanma [آد] آیاقلانماق ایشی (فا: پایمال). trampling

آیاق‌لانماق..ayaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آیاق توتماق، یئریمگه باشلاماق (فا: پا گرفتن). ۲-(بل) آیاق آلتیندا قالماق، ازیلمک (فا: له شدن). ۳-(س) آیاغا قالخماق، قوْوزانماق، آیاغا دوُرماق، اوْیانماق (فا: بر خاستن). ٤-(س) بیرینین اوْزونه دوُرماق، باش قالدیرماق، عصیان ائتمک (فا: به پا خاستن).

آیاق‌لی..ayaqlı [صفت] ۱-آیاغی اوْلان. ۲-چابوق، چئویک.

آیاق‌لی ترپنمک..ayaqlı tərpənmək [تاثیرسیز ائیلم] تئز حرکت ائتمک.

آیاق‌لیق..ayaqlıq [آد] آیاقلا ایشله دیلن هر نسنه، پئدال، آیاق باساجاق یئر، دیکینه دوُران شئیلرین دایاناجاغی (فا: پله، پدال، نردبان) ladder، stair، pedal

آیاق‌ووُرماق..ayaq vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] گزمک (فا: قدم زدن).

آیاق‌وورشو..ayaq vurşu [آد] تپیک، تپیک له‌مه (فا: لگد). kick

آیاق‌یئری..ayaq yeri [آد] بیر یئردن یئنمک اوچون ویا بیریئره چیخماق اوچون دؤزه نیلن یئر (فا: رکاب). strapped

آیاق‌یالین..ayaqyalın [آد] یالین‌آیاق، چیپلاق‌آیاق(فا: پابرهنه) barefoot

آیاق‌یوْلو..ayaqyulu [آد] ۱-بالاجا آخلیم، آتقی سولاری آپاران آرخ. ۲-مُستراح، توُوالئت (فا: مستراح). lavatory

آیالاماق..ayalamaq [ل] ال آیالارین بیربیرینه ووُرماق {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آیالقا..ayalqa [باخ] آیاما.

آیاما..ayama [آد] بیر آداما ائل طرفیندن وئریلن آد "صادق بیر آز دوُروخوب جاواب وئردی کی: لاغلاغی اوْنون آیاماسی‌دیر". {اوُیماق و اوُیدورماق فعللری بو سؤزون کؤکو اولمالیدیر؛ اوُیماق› اوُیما› اوُیاما› آیاما}.

آیاماق..ayamaq [ل] سایقی گؤسترمک، سایقی ایله آنماق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیان..ayan [تاریخی‌اؤزل‌آد] آی+آن؛ قازاقلارین‌توْقای‌اوْیماغی اوُلوبابا لاریندان[۷]. قازاق-تاقای-بو گوُ-تئنیمسِید بوْی‌لاریندان‌دیر [۱۵۸-۸۱].

آیان .. Ayan [اؤزل آد]

آیانا..ayana [تاریخی اؤزل‌آد] آلتای تؤرکلری نین اَسکی تانریْچالاریندان[۷]. {آی+آنا}.

آیانماق..ayanmaq [س] لیی باخیلماق، قوْرونماق {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آی‌اوُلدوز..ayulduz [آد] بیرجوْر بویون باغی، آی اوُلدوز شکلینده قادین بزگی. آی اوُلدوزلو تؤرک بایراغی.

آی‌اوُلدوزلو..ayulduzlu [صفت] آی اؤلدوز تصویرلی. ~تؤرک بایراغی.

آی‌اوْزلو..ayüzlu [صفت] گؤزل، گؤیچک ((فا: مه‌لقا) moon-faced

آی‌ایشیغی..ayışığı [آد] مهتاب، آیین یئر اوْزونه وئردیغی ایشیق (فا: مهتاب). moonlight

آی‌ایلی..ayili [باخ] آیسال ایل.

آی‌با آی..ayba ay [ظرف] آیدان آیا، هر آی، دؤزه نلی بیر بیچیمده.

آیبا..ayba [اؤزل‌آد] بیر نوع اوت آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیبات‌اُلحقایق..aybatülhəqaiq [اؤزل‌آد] محمود یوْگنگی yügnəgi طرفیندن کاشغر تورکجه سینده و قوُتادقو بیلیک سایاقیندا (و دؤنمینده) یازیلان بیر کتاب آدی، حبات‌الحقایق ده یازیلیبدیر[۱۲].

آی بری باخ..aybəribax [اؤزل آد] یالنیز قادینلار طرفیندن ایفا اولونان ان قدیم رقصلردندیر[۲۴۵].

آی‌بگ..aybəg [اؤزل‌آد] آیی‌بَگ/آیَبی: ماکی‘دا کند و داغ آدی، قیْپچاق تؤرکلری ایچینده آی‌بگ بیر کوماندان آدی اوْلموشدور، باخ: مصر مملوکلاری.

اولتان قالاسی..ultan qalası [اؤزل‌آد] بو قالا اصلاندوز شهری‌نین ۳۹ کیلومتر شُمالیندا قرار تاپاراق آدینی یانیناکی کندین آدیندان آلمیشدیر، قالانین قدمتی اشکانلی‌لارا قدر اوزانیر (فا: ـ).

آیباد..aybad [اؤزل‌آد] پارس آباد دا کند آدی.

آیبار..aybar [اؤزل‌آد] ۱-آی کیمی پارلاق ۲-هیبت، هیبتلی‌لیک[۷].

آیبارس..aybars [اؤزل‌آد] باخ: آی+بارس(تاریخی اؤزل‌آد) آتیلای‌خان عمی‌لریندان[۷].

آیباستی..aybastı [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتان آدی[۷].

آی‌باشی..aybaşı [آد] عادت، حئیض، قادین‌لاردا هر آی حئیض اولْما.

آی‌بالتا..aybalta [آد] سوّموک سیندیرماق اوچون آغزی یای کیمی اولان بیر نوع بالتا (فا: تبر).

آی‌بالیغی گیللر..aybalığıgillər [آد، دیرگی] سوّموکلو بالیق‌لار تاقیمی، چنگل چنه‌لیلرین آلت تاقیمینا گیرن بیر سوْی.

آی‌بالیغی..aybalığı [آد، دیرگی] تکره کیمی بیربالیق (فا: نوعی ماهی). orthangoriscusmola

آیبان..ayban [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آی+بان؛ دَبدَبه، شاشا[۷].

آیباندی..aybandı [اؤزل‌آد] باخ: آی+باندی (بانماق، باندیْرماق'دان)[۷].

آیبک..aybək [اؤزل‌آد] آیبَگ/آیبَی: ۱-آی کیمی اولْان بگ، بوُت، صنم اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۲-هیندتورک سُلطانلیغی‌نینی قوُروجوسو ؛ میْصیر-تؤرک، گؤی‌تؤرک و دده‌قوْرقوُد دؤنَمی بگ‌لریندن[۷] {آیبک بؤیوک و زنگین تانریچا معناسیندادیر}.

آی‌بنیز..aybəniz [صفت] اؤزو آغ، قیز آدی (فا: ماهرخ). moonfaced

آی‌بوْغا..ayboğa [اؤزل‌آد] چنگیزخانین نوه‌لریندن[۲۰۹].

آیبیتیگ..aybitig [تاریخی اؤزل‌آد] آی+بیتیگ؛ قاراخانلیْلار دؤنَمینده، آد و آزیْق استحقاق‌ینین یازیلدیغی دفتر[۷].

آیپا..aypa [آد، دا] سوُلاماق اوچون اولان بیر نوع سطیل.

آی‌پارا (پارچاسی)..aypara (parçası) [آد] ۱-آیین نازیک یای بیچیمینده اولْان شکلی، یئنی آی، هلال ۲-قیزیل ویا گوْموش دن دوُزه نیلن، قادین بزگی. ۳-آی پارچاسی، چوخ گؤزل، قیز آدی (فا: ماهپاره). piece of the moon

آی‌پارالی..ayparalı [صفت] اؤزه رینده آی پارا کیمی بزه‌یی اولْان.

آی‌پارچاسی..ayparçası [آد] ۱-هلال.۲-گؤزل‌قادین اوچون سؤیله‌نن بیر سؤز، گؤزل (فا: مهپاره). a piece of the moon

آیت..ayət [عربجه] آیه‌لر، نشانه‌لر. signs

آیتاخلی..aytaxlı [اؤزل‌آد] هئریس ده داغ آدی.

آیتار..aytar [آآ، باخ: آیماق] خبر گتیرن، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیتاق..aytaq [اؤزل‌آد] قوْنوُشماجی، خطیب(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار، (سنجر خان) دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

آیتال..aytal [اؤزل‌آد] قروه دا داغ آدی. {باخ: آیماق}.

آیتان..aytan [تاریخی اؤزل‌آد] سؤیله‌ین، خبرگتیرن؛ سلجوُقلولار دؤنَمی موُصول آتابگ‌لریندن[۷] {باخ: آیماق}.

آیتک..aytək [اؤزل‌آد] ۱-آی کیمی اولان، ۲-قوْنوُشماچی ۳-قیز آدی.

آیتَکین..aytəkin [تاریخی اؤزل‌آد] توُغرولُ بگ دؤنَمینده اؤنجه‌لری غزنه‌لی اوْردوسوندایکن، سوْنرادان سلجوُقلولارا قاتیْلان بیر بگ[۷].

آیتَمَر..aytəmər [اؤزل‌آد] داشلی بوُرون دا کند آدی {آی+دمیر}.

آیتوْلو..aytolu [تاریخی اؤزل‌آد] آی+دوْلو؛ "قوُتادقو بیلیگ" 'ین یازاری، یوُسف خاص حاجب'ین خانیمی[۷].

آیتوُق..aytuq [اؤزل‌آد] خطیب، قوْنوشماچی[۷].

آی‌توُتولماسی..aytutulması [آد] یئرین آی و گؤنش آراسیندا اوْلماسیله یئرین کؤلگه سی آیین اؤزه رینه دؤشمه‌سی (فا: خسوف). lunar eclipse

آی‌توتولماق..ay tutulmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئر کؤره‌سی آی وگونش آراسیندا قالاراق آیین ایشیغی‌نین آزالماسی و قارالماسی، خُسوف.

آیتوس اوْولاغی..aytus uvlağı [اؤزل‌آد] باخ: بیجار.

آیتیش..aytış [آد] نُطق، سؤیله مه، خطابه، خاطر سوْرما {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آیتیشان..aytışan [اؤزل‌آد] خطیب، قوْنوشماچی[۷].

آیتیشماق..aytışmaq [ل، دده] سؤیلشمک، مباحثه ائتمک.

آیچا..ayça [آد] آیین چیْخدیغیندا اولان ایلک گؤرونوشلری، نازیک و اینجه یای شکلینده اولان آی، هلال، قیز آدی (فا: هلال).

آیچوْنقال..ayçonqal [اؤزل‌آد] زنگه‌زوُر بؤلگه سینده گدیک آدی[۲۴۰].

آی‌چؤره‌یی..ayçörəyi [آد] ایچینه‌دارچین‌جویزقویولوب‌پیشیریلن-چؤرک.

آیچی..ayçı [اؤزل‌آد] سقز ده کند آدی {آی+چی}.

آی‌چیچگی..ayçiçəyi [باخ] گؤنه باخان.

آیخاتوُن..ayxatun [تاریخی اؤزل‌آد] اؤنلو تاریخچی رشیدالدین'ین قیْزی.

آیدا..ayda [اؤزل‌آد] آی کیمی اوُجا و گؤزل، سوُ قیراغیندا گؤیه رن بیتگی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیدابوُل .. Aydabul [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-قوُواندیْق بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

آیداچی..aydaçı [آد] آیلیقچی، آیدا بیر آیلیق آلان (فا: ماهانه بگیر).

آیدار..aydar [اؤزل‌آد] ۱-ساچ پرچمی، ککوْل. ۲-آیدارخان؛ ووْلقا بوُلقارلاری خانلاریندان ۲-ماناس داستانیْندا بیر بگ آدی[۷].

آیدَریش..Aydəriş [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آی+دریش (.درله‌مک-دن)[۷].

آیدرویش..aydərviş [اؤزل‌آد] کَلاله: ۱-گُلستان اُستانی شهر-لریندندیر، ش۱۳۸۵ده گنل‌لیکده ۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحب ایدی، بوُ شهر توْرکمن شهری ساییلیر، شهرین آدینی کلاله سؤزونه دَییشدیریبلر. ۲-آیدرویش / کلاله بؤلگه سینده توْرکمن کندلری : (شهرین اسکی آدی آیدرویش اوْلاراق ایندی کلاله آدینا چئوریلیبدیر، شهرین یاخین لیغیندا بالاجا کندده آیدرویش آدینداديرِ)؛ آراز علی شیخ؛ آغ‌تاققا؛ آغ-چاتال؛ آغ قمیش (۱۱ک‌د *۳۵۰)، آغ‌یاجی / آغ‌آغاجی؛ آمان‌خوجا (۱۰ک‌ب *۷۰)، آیدرویش (گنبد۳۵ ک‌ق‌د *۳۵۰)؛ اَجَن‌سنگرلی (۱۷ک‌ق‌د *٤۰۰)، اَجَن‌قاراخوْجا (۷ک‌گ‌د *۲۰۰)، اَجَن‌یئلی (٤ک‌ق‌د *۳۵۰)، اوْخچو؛ اوْرجَنلی (۲۳ک‌ق‌د *٤۹۰)؛ بئش ائولی (۲۱ک‌د *۱۵۰)، باینال (۵۰ک‌گ‌د *۱۲۰)، پیشقَمر / پیشکَمَر (۱٤ک‌ق‌د *۱۵۰۰) (چروک~-کسر~)؛ تَرجَنلی tərcənli (۱۳ک‌د *۱۵۰)؛ تگَک (۷ک‌گ‌د *۸۰)، قوْجوق بئردی (سلق یاخین لیغیندا، *۹۰۰)، پَشمَک قوْجوق (قول حاجی، گ*۱۵۰)، تَمَک (۲٦ک‌ق‌د *۸۰۰)، جالچه، چاتال؛ چئرلا؛ چشمه‌نیل؛ چَقَقر / چقر (٦ک‌گ‌د *۳۰۰)، چَقَقَرلی (۱۰ک‌ق‌د *٤۰۰)، حاجی بگ؛ حیدرآباد (۵ک‌ب *۲۰۰)، خان دوْشن (۳۰ک‌د *۳۰)، خوْجا ممّد (۱۵ک‌ق *٤۰۰)، خوْجالار (۷ک‌ب *۳۵۰)؛ خوْجا یاپاقی؛ دَنه dənə (۷ک‌ق *٦۰۰)(قوْ: دهنه)؛ دوُمانلی؛ دوْیه‌جی / دوْیوجو؛ روشن دره؛ زاو؛ شاقال تپه (۱۷ک‌د *۳۰۰)، صوفیان (۱۱ک‌ق *۳۵۰)؛ عرب پوُران (۱۰ک‌گ‌د *۱۵۰)، قاپان / قپان؛ قاراووُل (٤ک‌گ *۱۰۰)، خانجوق / قانجوق (۷ک‌گ‌د *۲۵۰)، قَرَنقی-جنگل؛ قاراآغاج؛ قاراتپه‌شیخ (۱٤ک‌ق *۸۰)، قاراجا؛ قاراتَرناوا؛ قاراسعید؛ قارا شور (۱۲ک‌ب *۱٦۰)، قارا قوُزو (۱٦ک‌ق *۳۰۰)، قارا یئسیر / آ-ی (۳٦ک‌ق‌د *۲۵۰)؛ قوْجاموْز(۳۰ک‌ق‌د *۳۵۰) (قوْ: قوْجمز، قوْجامست)؛ قوْدوْنوْ / قُدونه / آ-ی؛ قوْشاتپه (۱۰ک‌گ‌د *۲۰۰)، قوُیجوق؛ کَرکَز (۸ک‌ب *۲۰۰)، قیْرخ‌قیْز؛ قیْرناق؛ کروُک چوْتور (۳۱ک‌ق *۵۰)؛ کوْنگوُر (۱۰ک‌گ‌د *۱٦۰) (قوْ: کنگوُر)؛ کوْرک korək (توْرکمنجه: داماد)؛ کوْسا (۱ک‌گ‌د *۱۲۰)، کوْوُرلار / کورلار kourlar؛ کوْیلی بایيندير؛ گؤکجه (۱۹ک‌ق‌د *۲۹۰)، گئچی سوُ؛ گونیلی، گینک‌لیک (۳ک‌گ‌د *۲۰۰) (~قارا محمد- مالای شیخ~)؛ مالای شیخ آتالار؛ یاریم تپه؛ یاساقلیق؛ یئکه قوْز (۱٦ک‌ق‌د *۵۰۰)؛ یئل چشمه؛ یئللی بَدراق؛ یَنقاق (۱۰ک‌گ‌د *٤۰۰)،

آی‌دمیر..aydəmir [آد] اوْزو یای بیچیمینده بیرجورکسر.

آی‌دمیر..aydəmir [آد] میانادا کند آدی {۱-اینسان آدی. ۲-تانری دمیری و قیلینجی}.

آیدوْغدوُ..aydoğdu [آد] ۱-مانه ده کند آدی. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) عُثمان بگین شَهید عمی‌سی (گوْندوزآلپ'ین اوْغلو)[۷]. {باخ: آیدوْغموش}.

آی‌دوْغماق..aydoğmaq [تاثیرسیز ائیلم] آی چیخماق.

آیدوْغموش..aydoğmuş [اؤزل‌آد] ۱-تیکان‌تپه‌و هشتَری‌ده چای آدی. هشتَری، اصفهان-فلاورجان، میانادا کند آدی. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد)سلجوُقلولار دؤنَمی، آذربایجان آتابگ‌لریندن[۷]. ۳- اوغلان آدی (فا: نام برای پسران) {آی تانریچا سینین یاراتدیغی یئر}.

آیدوْلون..aydolun [اؤزل‌آد] اوْن دؤرد گئجه‌لیک آی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آی‌دؤنومو..aydönümü [آد] آی باشی.

آیدوُرگاز .. Aydurgaz [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-آلتوُن بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

آیدیرماق..aydırmaq [ل، دده] سؤیله مک، دئمک، خطاب ائتمک.

آیدیشا..aydışa [اؤزل‌آد] ایْدیشه:ساییِن‌قالا دا کند آدی.

آیدین..aydın [آد، صفت] ۱-آچیق و ایشیق، پارلاق، ایشیقلی، ایشیق ساچان " آیدین هاوا" (فا: روشن). ۲-بیرتوپلومدا ایيی دوْشونجه‌لی اینسانلارا وئریلن آد، آچیق و گؤزل دوْشونجه‌لی، آیدینجا دوْشونن آدام " آذربایجان آیدین لاری"(فا: روشنفکر)۳-بللی، معلوم" آیدین-مسئله" (فا: صریح) explicit ٤-(تا[۷]) سلجوُقلو بگ‌لریندن و آیدیْنوْغوللاری بگلیگی نین قوُروجوسو.{تا، دده، صح؛ ت، سن‹آیدینگ›؛ آی+ دانگ› آیدین: آی کیمی ایشیق‌لی صبح}.

آیدینَر..aydinər [اؤزل‌آد] گؤزل فیکیرلی اینسان، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آیدین‌ائتمک..aydin etmək [تاثیرلی‌ائیلم] آیدین لاشدیرماق، آشکار ائتمک.

آیدینالپ..aydınalp [اؤزل‌آد] ۱-گؤزل فیکیرلی و ایگید اینسان، ۲-اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-(تاریخی اؤزل‌آد)سلجوُقلو بگلریندن[۷].

آیدین‌اوُسلو..aydınuslu [آد] یاخجی دوشونجه‌لی (فا: روشن روان).

آیدین‌اوْلماق..aydın olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیدین لاشماق، آشکار اوْلماق.

آیدیناي..aydınay [اؤزل‌آد] گؤزل فیکیرلی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آیدین‌جا..aydınca [ظرف] آیدین بیر وضعیتده، آچیق آیدین (فا: بالصراحه). frankly، explicitly

آیدین‌جاسینا..aydıncasına [ظرف] آیدین بیر وضعیتده، آچیق آیدین (فا: بالصراحه). frankly، explicitly

آیدینچی..aydınçı [آد، صفت] ظاهرده آیدین‌لار کیمی داورانان ولی باطنده آیدین اؤزللیگی اولمایان.

آیدین‌دوشونجه‌لی..aydındüşüncəli [آد، صفت] ایی فیکیرلی (فا: روشن ضمیر).

آیدینسال..aydınsal [صفت] آیدین ایله ایلگی‌لی "آیدینسال توپلوم: (فا: جمعیت و اجتماع روشنفکری)". (فا: روشنفکری).

آیدینساللیق..aydınsallıq [آد] آیدینسال اوْلما وضعیتی (فا: روشنفکری).

آیدین‌سوْو..aydınsov [صفت] آیدین‌لارکیمی داورانان ولی اصلینده آیدین اوْلمایان ویا کؤتو ذئهینلی اوْلان.

آیدین‌گؤن..aydıngün [آد] اوُغورلوگؤن، خوشبتلیک مفهوموندا بیر سؤز.

آیدین‌گؤنه چیخماق..aydın günə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چتین‌لیک وعذاب دان قورتولماق.

آیدین‌لاتماق..aydınlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیدین‌ائتمک، آچیقلاماق، ایشیق لاندیرماق.

آیدین‌لادان باغلاییجی..aydınladan bağlayıcı [آد، دیل‌بیلیمی] آچیلیق گتیرن باغلاییجی (فا: حرف رابط معین کننده) modified relation

آیدین‌لادان..aydınladan [آد، صفت] آچیقلایان (فا: آشکار ساز). openly

آیدین‌لادیجی..aydınladıcı [صفت] آیدینلیق وئرن، آیدینلادان، آچیقلایان (فا: روشنگر). indicative

آیدین‌لاشدیرما..aydınlaşdırma [آد] آیدین ائتمه (فا: تبیین). making clear

آیدین‌لاشدیرماق..aydınlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیدین ائتمک، بللی ائتمک، آچماق (فا: روشن نمودن).

آیدین‌لاشدیریلماق..aydınlaşdırılmaq [بلسیزائیلم] آیدین لاشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: روشن گردانیده شدن).

آیدین‌لاشماق..aydınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیدین اوْلماق، بللی اوْلماق، آیدین گؤرونمک (فا: روشن شدن).

آیدین‌لاما..aydınlama [آد] آیدین ائتمه (فا: توضیح). explanation

آیدین‌لاماق..aydınlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیدین و آچیق وضعیته گتیرمک، آیدین ائتمک (فا: روشن نمودن).

آیدین‌لانماق..aydınlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیدین و آچیق وضعیته گلمک، آیدین لاشماق (فا: روشن شدن).

آیدینلو..aydınlu [اؤزل‌آد] اهر، اوُرمیه ده کند آدی.

آیدین‌لیغا چیخاسان..aydınlığa çıxasan [اؤنلم] خوشبخت اوْلاسان، اوُغورلو اولاسان، یاخشی گؤن گؤره سن.

آیدین‌لیغا چیخماق..aydınlığa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشبخت‌لیگه چیخماق.

آیدین‌لیق..aydınlıq [آد] ۱-ایشیق‌لیق، آچیق‌لیق(فا: روشنایی). ۲-آی ایشیغی، آچیق و ایشیق هاوا. ۲-(مج)ایی گؤن، خوش گؤن، خوش وضعیت (فا: صراحت). clearness

آیدین‌لیق‌اؤلچر..aydınlıq aölçər [آد] آیدین‌لیغی‌اؤلچن آراج (فا: لوکسیمتر).

آیدین‌لیق اوْلماق..aydınlıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشبخت و راحات حیات گئچیرمک، اوُغورلو اوْلماق.

آیراج..ayrac [آد] ۱-پارانتز علامتی. ۲-جمله‌ء معترضه. ۳-(شیمی) معیار.

آیرال..ayral [اؤزل‌آد] سئچگین، استثنا، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیران..ayran [آد] ائیران: ۱-سوّت و یوْغورت توُلوخدا چالخالانیب یاغی آلیناراق قالان سوُلو بؤلومو. ۲-یوْغورتا سوُ قاتاراق دؤزه نیلن بیر ایچه جک، یاغی آلینیب سوُ قاتیلمیش قاتیق (فا: دوغ). yogurt and water {ت، سن، صح؛ ۱-بو کلمه ائیمه سؤز ایله ایلگی‌لیدیر و ائییرمک، ائیمک فعل‌لریندن آلینمادیر، آیران یا ائیران ائیدیریلمیش سوّتون و قاتیغین حاصلیدی. ۲-ظاهری حالدا آییرماق فعلینه ده باغلانیر و یاغی آیریلان سوّت و قاتیق اوّچون دئییلیر}.

آیران آشی..ayranaşı [آد] آیرانلا پیشیریلن بیر نوع آش، آیران چیلوْو.

آیران آغیزلی..ayran ağızlı [صفت] یاوا، آبتال.

آیران‌تؤکن..ayran tökən [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ و یئر آدی[۲۴۰].

آیران جی..ayrancı [آد] آیران دوزلدن و ساتان کیمسه.

آیران چیلوْو..ayran çilov [باخ] آیران آشی.

آیران دره سی..ayran dərəsi [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

آیران دیبی..ayran dibi [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی {آییران+سوْن یئر}.

آیران لاشماق..ayranlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیران کیمی اولماق.

آیرانلیق..ayranlıq [آد] ۱-آیران دؤزلتمه یه یارایان. ۲-آیران قابی.

آیروْ..ayro [اک، یونانجا] کلمه‌لرین باشیندا گله‌رک هاوایا اوُچوش مفهوموندا آنلام آرتیریر (آیروْپلان، آیرودینامیک) (فا: ~). airo

آیروْپلان..ayroplan [آد، فرانسیزجا] اوُچاق، طیاره (فا: هواپیما). airplane

آیروْپوْرت..ayroport [آد، فرانسیزجا] هاوا آلانی، اوُچاق آلانی، اوُچاق دوُراغی (فا: فرودگاه). airpor

آیروْتئرمیک..ayrotermik [آد، فرانسیزجا] آیرودینامیک و تئرمودینامیک‌له ایلگی‌لی اولان بیلیم (فا: آیروترمیک).

آیروْدینامیک..ayrodinamik [آد، فرانسیزجا] حرکتده وگئدیشده اولان جیسم اوْزه رینده هاوانین یاراتدیغی تاثیری اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: ~).

آیروْدینامیک جیسیم..ayrodinamik cisim [آد] هاوا باسینجی‌نی آزالدان اوْزل بیچیملی جیسیم.

آیروْفوتوقرافی..ayrofotoqrafı [آد، فرانسیزجا] هاوادان چکیم، هاوادان چکمه ایشی، طیاره و اوُچاق دان فوْتو و رسیم چکمه ایشی (فا: نقشه برداری هوایی) airophotography

آیروْکلوُپ..ayroklup [یو+این، آد] اوُزای چیلیق و اوُچاق چیلیق لا اوُغراشان کیمسه‌لرین اجتماعی و تشکیلاتی قوُرومو.

آیروْلوْژی..ayroloji [آد، فرانسیزجا] هاوانین اوُست قاتلارینی فیزیکی و شیمیایی جهتدن اینجه‌له ین بیلیم (فا: آیروْلوژی). airology

آیروْنات..ayronat [آد، فرانسیزجا] اوُزای اوُچوجوسو، اوُزایچی (فا: فضانورد).

آیروْتئرمودینامیک..ayrotermodinamik [آد، فرانسیزجا] سَس دوُوارینی آشان هیزلاردا هاوا آخیمی‌نین یاراتدیغی ایستینی آراشدیران و اینجه‌له ین بیلیم (فا: آیروترمودینامیک).

آیروُداملو..ayrudamlu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

آیروُق..ayruq [اؤزل‌آد] ۱-فرقلی، دَییشیک ۲-وارلیقلی، زَنگین[۷].

آیروُق..ayruq [عوضلیک] آیری، باشقا، اؤزگه، اؤزگه سی، آیری سی.

آیری..ayrı [ظرف] ۱-یئرلری بیراوْلمایان (فا: دا). separate ۲-باشقا، دَییشیک، فرقلی. ۳-(ظ) یالنیز، تک باشینا اوْلان، آیریجا (فا: جداگانه) {دیوان لغات تورک، سنگلاخ و صحاح العجم ده ایشله‌نیبدیر}.

آیری‌آیری..ayrıayrı [ظرف] ۱-بیربیریندن آیری اوْلان، تک تک، بیربیر (فا: جدا جدا). separately ۲-هربیری اوچون، آیری اوْلاراق (فا: متفاوت). differnt

آیری‌آیریلیقدا..ayrı ayrılıqda [ظرف] تکلیکده، اؤزاؤزلوگونده.

آیریت..ayrıt [آد، سایش‌ب، باخ: آیرماق] ایکی دؤزلم و دوزئی‌ین آرا کسیشی (فا: محل انقطاع).

آیری‌تاج یاپراقلی‌لار..ayrı tac yapraqlılar [آد، بیتگی] تاج یاپراقلاری بیربیرینه بیتیشیک اوْلمایب یان‌یانا یئرآلمیش اوْلان بیتگی‌لر(فا: تیره گیاهی).

آیری‌تورْلو..ayrı türlü [آد، صفت] آیری آیری (فا: متفاوت). differnt

آیریج..ayrıc [آد] آیریلیش، ایکیه آیریلان یوْلون باشی، یوْل قووْشاغی، یوللارین آیریلدیغی یئر، آیریش، بؤلوشوم، تقسیمات (فا: محل انشعاب) {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیریجا..ayrıca [ظرف] آیری‌اوْلاراق، آیری‌آیری (فا: جداگانه، علیحده). separately

آیریجاسیز..ayrıcasız [ظرف] آیری توتولمادان، استثناسیز (فا: استثناء).

آیریجالی..ayrıcalı [صفت] باشقالارینا بنزه‌مه ین، آیری توتولان، مُستثنی، مُمتاز (فا: مستثنی).

آیریجالیق..ayrıcalıq [آد] باشقالاریندان آیری و اوْستون توتولما وضعیتی، مُمتازلیق، مُستثنی‌لیق (فا: استثنایی concession

آیریجالیق‌سیز..ayrıcalıqsız [صفت] آیریجالیغی اوْلمایان (فا: بدون استثنا).

آیریجالیق‌لی..ayrıcalıqlı [صفت] آیریجالیغی اولان، امتیازلی(فا: استثنایی).

آیری‌چاناق یاپراقلی‌لار..ayrı çanaq yapraqlılar [آد، بیتگی] چاناق یاپراق‌لاری بیربیرینه بیتیشمیش اوْلمایان بیتگی‌لر (فا: گروهی از گیاهان).

آیری‌دوْشمک..ayrı düşmək [تاثیرسیز ائیلم] آرالی دوشمک، اوُزاق دوشمک.

آیری‌سئچگی..ayrı seçgi [آد] عدالت‌سیزلیک، بیرطرفی اوْستون توتما.

آیری‌سئچگی‌لیک..ayrı seçgilik [آد] آیری سئچگی اوْلما وضعیتی.

آیری‌سالماق..ayrı salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیرماق.

آیری‌سی..ayrısı [عوضلیک] آیری بیری (فا: دیگری). other

آیریش..ayrış [باخ] آیریج.

آیریشدیرما..ayrışdırma [آد] بیربیریندن آیری آیری ائتمه (فا: تفکیک).

آیریشدیرماق..ayrışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیربیریندن آییرد (فا: تفکیک کردن).

آیریشق اؤزکلی..özəkli ayrışq [آد، صفت] مختلف الجنس heterogeneous

آیریشما..ayrışma [آد] ۱-آیریشماق ایشی، بیرلشیک ماده و یا قونون نئچه یئره آیریلماسی. ۲-آیریشیم، مشتق (فا: مشتق) dervied

آیریشماق..ayrışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیربیریندن آیریلماق، بیرلیگی پوْزولماق (فا: تجزیه‌شدن). ۲-مشتق اولماق. to dervied

آیریشمالار..ayrışmalar [آد] مشتق‌لر، مشتقات (فا: مشتقات). derivative

آیریشیق بیچیملی..biçimli ayrışıq [صفت] مختلف الشکل heteromorphic

آیریشیق قوْللو..qollu ayrışıq [صفت] مختلف الاضلاع (فا: مختلف الاضلاع). scalene

آیریشیق..ayrışıq [صفت] آیری آیری، چئشید چئشید، مختلف (فا: مختلف). different

آیریشیم..ayrışım [آد] مشتق (فا: مشتق). dervied

آیریق..ayrıq [صفت] باشقا، غیری، آیریلمیش، آیری جالی، آیری توتولان، بیر داها.

آیریق‌اوْتو..ayrıq otu [آد، بیتگی] بوُغدا گیللردن کؤکو توخداج لیقدا ادرار سؤکدوروجو اوْلاراق ایشله‌نن چؤل بیتگی، چیمن اوْتو (فا: مرغ، بیدگیاه). agropyrun. gra {دیوان لغات تورک و سنگلاخ دا ایشله‌نیبدیر}.

آیریْقچا..ayrıqça [اؤزل‌آد] آییْشقا: دَرویش، مَجنون[۷].

آیریق‌سیز..ayrıqsız [صفت] فرقی اوْلمادان، استثناسیز (فا: بدون استثنا).

آیریق‌قوْچو..ayrıqquçu [آد، دیرگی] یابان گئییکی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیریق‌قوْیونو..ayrıq qoyunu [آد، دیرگی] یابان گئییکی {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیریق‌کوْما..ayrıq koma [آد، مت] اوْرتاق ائلئمانلاری اوْلمایان کوْمالار.

آیریق‌لی..ayrıqlı [صفت] آیری توتولموش، بنزرلرینه اوُیمایان.

آیریق‌لیق..ayrıqlıq [آد] آیریق‌لی اوْلماوضعیتی، آیری توتما(فا: استثنا).

آیری‌قوْبو آخماز..ayrı qobu axmaz [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا گؤل آدی[۲۴۰].

آیریلا بیلر..ayrılabilər [صفت] بیر بیریندن آیریلابیلن (فا: جداشدنی). separable

آیریلا بیلمز..ayrılabilməz [صفت] بیربیریندن آیریلابیلمه ین (فا: جدانشدنی). inseparable

آیریلا قالماق..ayrıla qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالانماق، آچیلا قالماق "سوْیوقدان بوُرنو توتولموشدو آمما دوْداق‌لاری آیریلا قالمیشدی".

آیریلاشماق..ayrılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیریلیشماق، بنزرلری آراسیندا آیری بیر فرقی و اؤزنمی اوْلماق (فا: جدا شدن).

آیریلان..ayrılan [صفت] آیری اولان (فا: مفارق). separating

آیریلانما..ayrılanma [آد] بیربیریندن آیری اولما (فا: واگرایی). disintegration

آیری‌لانماق..ayrılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیریلماق، آیری حالا گلمک(فا: جداشدن).

آیریلما..ayrılma [آد] ۱-(فیز) ایشیغین یالین رنگلره آیریلماسی. ۲-آیری آیری اوْلما (فا: اشتقاق). derivation

آیریلماز..ayrılmaz [صفت] ۱-هئچ واقت بیربیریندن آیریلمایان، چوخ یاخین. ۲-بؤلونمز (فا: جدانشدنی). inseparable

آیریلمازلیق..ayrılmazlıq [آد، فلسفه] ۱-قالیجی‌لیق قارشیتی، بیرنسنه ویا کیمسه یه باغلی اوْلان اؤزللیک. ۲-بؤلونمزلیک، بیربیریندن آیریلماز وضعیت (فا: عدم جدایی پذیری).

آیریلماق..ayrılmaq [س] ۱-بیر یئردن آیریلیب اوُزاقلاشماق، بیربیریندن آیری دؤشمک، بیر یئردن گئتمک "ائودن آیریلدیغیم ایکی گوْن اوْلدو". ۲-بیربیریندن فرقلنمک، بیر اؤزللیک له سئچیلمک "ائکیزلرین بیربیریندن آیریلماسی چتیندیر". ۳-ائولی‌لیک بیرلیگینی پوْزماق، بوْشانماق "ایرندن آیریلدی". ٤-اؤلمک "بو دونیادان آیریلماق" ٥-آرالانماق، قوپماق "چاینیگین قوُلپو آیریلدی". ٦-بؤلونمک "ایکی دسته یه آیریلدیلار" (فا: جدا شدن). ۷-تخصیص ائدیلمک "بوُکتاب لارکیمه آیریلیب؟" {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیریلمیش..ayrılmış [صفت] بیربیریندن آیری (فا: منفک). separate

آیریلی..ayrılı [صفت] آیریلمیش اولان (فا: جدا جدا).

آیریلیش..ayrılış [آد، سن] ۱-آیریلما طرزی و بیچیمی، آیریلماق ایشی (فا: تفرق). separation ۲-آیریلانما (فا: واگرایی). divergence

آیریلیش‌لی..ayrılışlı [صفت] آیری آیری اولما (فا: واگرا). divergent

آیریلیشماق..ayrılışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آیریلماق، علاقه نی قیرماق "اوْرتاقلار آیریلیشدیلار".

آیریلیق..ayrılıq [آد] ۱-آیری اوْلما وضعیتی، بیریندن اوزاق دوْشمه، هجران، فراق "منه ظلم ائیله دی یامان آیریلیق" (فا: جدایی).مفارقت separation. ۲-قارشیلیق، باشقالیق، فرقلیک، اوُیقونسوزلوق، بیربیرینه بنزهمه مزلیک (فا: تفاوت).

آیریلیقدا..ayrılıqda [ظرف] آیری اولاراق، آیریجا، تک‌لیکده.

آیریم..ayrım [آد] ۱-آییرماق ایشی (فا: فرق). distinction ۲-تبعیض. ۳-آیریْج، ایکی ویا نئچه شئیین آیریلان یئری "کوْچه‌نین آیریمیندا دورموشدو" (فا: انشعاب)branching off ٤-شُعبه (فا: شعبه). branch{یوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیریم جی‌لیق ائتمک..ayrımcılıq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] تبعیض قائل اولماق (فا: تبعیض قائل شدن). prejudice، to discriminate

آیریم لاشماق..ayrımlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیریم‌لی‌وضعیته گلمک، فرق‌لی لشمک.

آیریم لاماق..ayrımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آییریم ائتمک (فا: جدا کردن).

آیریم‌سیز..ayrımsız [صفت] آیریم‌لی اوْلمایان، فرق‌سیز (فا: بدون فرق).

آیریم‌سیزلیق..ayrımsızlıq [آد] آیریم‌سیزاوْلما دوُرمو، فرق‌سیزلیک.

آیریملی..ayrımlı [صفت] فرق‌لی، دَییشک (فا: فرق دار).

آیریملی..ayrımlı [اؤزل‌آد] آیریملو: سلجوقل طایفالاریندان بیری[۱٤٦].

آیریم‌لی‌دیللر..ayrımlı dillər [آد، دیل‌بیلیمی] تک هجالی دیللر (چین دیلی) (فا: زبانهای تک هجایی) monosyllabic language

آیریم‌لیق..ayrımlıq [آد]. تفاوت، تمایز. difference، distinction

آیریم‌لی‌لیق..ayrımlılıq [آد] فرق‌لی‌لیک، آیریم‌لی اوْلما (فا: تفرق).

آیرینتی..ayrıntı [آد] بیر بوتونون کیچیک بؤلوملری (فا: تفصیل). detailed account

آیرینتی‌لار..ayrıntılar [آد] جزئیات، تفصیلات (فا: جزئیات).

آیرینتی‌لارلا..ayrıntılarla [آد] (فا: ~). تفصیلاً in detail

آیرینتی‌لی..ayrıntılı [صفت] آیرینتی‌سی اوْلان، مفصّل، مبسوط، مشروح (فا: مشروح). detailed expanded

آیری‌یاپراقلی..ayrı yapraqlı [آد، بیتگی] یاپراقلاری آیری آیری اولان بیتگی (فا: جداگلبرگ). (bot) dialypetalous

آییزیت..ayzıt [اؤزل‌آد] یاقوُتلاردا گؤزللیک تانریچاسی، یئنی دوْغان خانیملاری قوْرویار (یونانلاردا آفرودیت کیمی)[۲۱۱].

آیسال..aysal [آد] آی ایله ایلگیلی.

آیسال ایل..aysal il [آد] هجری ایلی، آی یووارینین اون ایکی دفعه یئرین چئوره‌سینه دوْلمانما سوْره سیله دؤزه‌لن ایل دؤنمی، اوْ اساسلا دوزه‌لن تقویم (۳٥٤گوْن ۸ساعات) (فا: هجری).

آیسَلیگ..aysəlig [اؤزل‌آد] آیسیْلیغ:آی+سیلیگ، دؤروست، ناموُسلو.

آی‌سیز..aysız [صفت] ۱-آی ایشیغی اوْلمایان گئجه. ۲-(مج)سئوگی‌سی اوْلمایان کیمسه.

آیش..ayış [آد، فا] باخ: دینج۳؛ آرات. گله‌یَن، هئریک.

آیشه قادین..ayşə qadın [آد، بیتگی] قیلچیق‌سیز، لذتلی بیر نوع تازا لوبیا.

آیغیر..ayğır [آد] باخ: آیقیر.

آی‌قاباق (لی)..ayqabaq (lı) [آد] آی بنیز.

آیقاچ..ayqaç [اؤزل‌آد] دانیشان، قوْنوشماچی، خطیب[۷].

آیقار اوْولاغی..ayqar ovlağı [اؤزل‌آد] آیقار ایستی سوُیو، آیقار داغی: باخ: خیاو.

آی‌قارانلیغی..ayqaranlığı [آد] بوُلودلار دالیندا قالان آیین یایدیغی خفیف ایشیق و آیدین‌لیق.

آی‌قارانلیق لاماق..ayqaranlıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آی بوُلود آلتینا گئتمک.

آیقاقلیق..ayqaqlıq [آد] قوْووجولوق، منافق لیک {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیقالا..ayqala [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

آیقان..ayqan [اؤزل‌آد] ایچدن، صمیمی، باخ: آی+قان[۷].

آیقای..ayqay [اؤزل‌آد] نارا، باغیْرتی[۷].

آیقوْیوُن..ayqoyun [تاریخی اؤزل‌آد] یاقوُت داستانلاریندا آدی گئچن، اَسکی دؤنَم گوْج تانریْسی[۷].

آیقوُت..ayqut [آد] قارشیلیق، مُکافات. ۲-قارشیلیق اوْلاراق، بالمقابله. ۳-گؤزل و قوتلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آیقوُتلوغ..ayqutluğ [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی توْرکلر دؤنَمی بگلریندن، کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

آیقوُجو..ayqucu [اؤزل‌آد] گؤی‌تورکلرده باش وزیر معناسیندا بیر عنوان[٥٤].

آیقوْلی..ayqulı [تاریخی اؤزل‌آد] عُثمان اوْغوللارینیْن ۱۸جی گؤبَک دییده‌سی[۷].

آیقیت..ayqıt [آد] آلَت، جاهاز (فا: جهاز). apparatus {آرقیت: آرایان، یاران وسیله(قایناق: علیزاده)}.

آیقیر..ayqır [صفت] ۱-ارکک آت، دامازلیق ارکک آت، چوْخراق مینمک اوْچون یارارلانیلان بیر نوع آت. ۲-گوّجلو کیشی، جنسل گوّجو چوخ اوْلان. ۳-(مج)قابا، ایری (فا: قوی و زمخت) {ت: دامیزلیق ارکک آت، سن، گؤیتورک داشیازیلاری، دده؛ ‹هایخیرماق سؤزو سس تقلیدی اولاراق، آت لارین کیشنه‌مه‌سی و نعره سینی بیلدیرن بیر کلمه‌دیر}.

آیقیراق..ayqıraq [آد] ۱-(ت)یاغما ائلینده بیر سوُیون آدی. ۲-(آ) داغ کئچی‌سی؛ بیر گئییک توّرو[۷].

آیقیرت‌دوُیقویرت..ayqırt duyquyrt [صفت] اَیری بوّیرو {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیقیرچای..ayqırçay [اؤزل‌آد] اوُجان دا چای آدی.

آیقیرچیمن..ayqırçimən [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی {گوّر چمن}.

آیقیری..ayqırı [صفت] قارشیت، ترس، مخالف، قابا (فا: مخالف).

آیقیری لاشماق..ayqırılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیقیری وضعیته دوّشمک (فا: مخالف ومعکوس گردیدن).

آیقیری لاماق..ayqırılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیقیری ائتمک (فا: به‌شکل-مخالف‌درآمدن).

آیقیری‌لیق..ayqırılıq [آد] آیقیری اولما وضعیتی (فا: منافات). incompatibility

آیقیْن..ayqın [اؤزل‌آد] سیْنیرسیز، اوُجسوز، گئنیش، فَراح، آیدینلیق[۷].

آیقیش..ayqış [اآ] بیر یئر آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آیقین بایقین..ayqın bayqın [صفت] ۱-عشق دن و سئوگی دن سؤز ائدن، ووُرقون. ۲-گوّجسوز، چوخ یورقون (فا: واله).

آی‌گؤرونمک..ay görünmək [تاثیرسیز ائیلم] قمری آیین ایلک گؤنو آی گؤیده گؤرونمک، آی باشلاماق.

آیلا..ayla [آد] ۱-آی دؤوره‌سینده کی ایشیق چمبَری و هاله سی. ۲-دئویر، دؤنوشوم. ۳-قیز آدی (فا: هاله). ٤-(تا)آی حسابیله، آیلیق اوْلاراق {آی+لا، سانیلیرکی هاله سؤزو بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلیدیر}.

آیلار..aylar [اؤزل‌آد] شاهسون‌ائلی‌بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

آیلار..aylar [اؤزل‌آد] باخ: آذربایجان‌تورکجه‌سینده‌آیلار

آیلارجا..aylarca [ظرف] بیرچوق آی (فا: ماه های مدیدی).

آیلاق..aylaq [صفت] ۱-ایش‌سیز، بوْشونا گزن، ایشه یاراماز، قلب، باخ: آلیق. ۲-مجانی، بئداوا، اُجرت سیز {یئرآدلاریندا آی چوْخ اوْلان ویاخود آی چوْخ گؤرسه‌نن یئره دئییلیر؛ تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

آیلاقچی..aylaqçı [آد] اوُزون مدت ایشی اوْلمایان آدام (فا: بیکار).

آیلاقچی‌لیق..aylaqçılıq [آد] ایش‌سیزلیک (فا: بیکاری).

آیلام..aylam [آد] آی کیمی دایره بیچیمینده حالقا، باخ: آیلا.

آیلاماق..aylamaq [تاثیرلی‌ائیلم] گؤزله مک، بکله مک، آیلارجا قالماق و وگئچینمک (فا: منتظر ماندن).

آیلاندیرماق..aylandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] فیرلاندیرماق، هئل لندیرمک (فا: چرخاندن).

آیلاندیز..aylandız [آد، لاتینجه ‹ailantthus›، بیتگی] تئز یئتیشن و کؤلگه‌لی بیر آغاج، باخ: قوخار آغاج.

آیلانماق..aylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دوْلانماق، فیرلانماق، هئل لنمک (فا: چرخیدن). ۲-باشی گیجَلَلَنمک، باشی دؤنمک "باخ: دوّنیا باشینا آیلانماق: متأثّراوْلماق"(فا: سرگیجه گرفتن).

آیلوُ..Aylu [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

آیلی‌اولدوزلو..aylı ulduzlu [صفت] آی‌اوُلدوزلو و ایشیقلی گئجه(فا: مهتابی).

آیلی..aylı [صفت] ایشیق لانمیش گئجه، قیز آدی (فا: مهتابی).

آیلی‌داغ..aylıdağ [اؤزل‌آد] خالخال و میانا دا داغ آدی.

آیلیق..aylıq [آد، سن، صح] ۱-هر آی وئریلن ماعاش، آیدا بیر وئریلن حقوق (فا: مواجب). salary ۲-بیر آی ایچینده گؤرولن، آیدا بیر، آی بویونجا سوّرن، آیدا بیر یایینلانان درگی (فا: ماهانه). monthly

آیلیق‌چی..aylıqçı [آد] آیلیق‌لا چالیشان کیمسه، باشقا گلیری اوْلماییب یالنیزجا آلدیقی آیلیق لا گئچینن کیمسه (فا: ماهانه بگیر). salaried

آیلیق‌چیلیق..aylıqçılıq [آد] آیلیق لا چالیشما.

آیلیق‌لی..aylıqlı [صفت] آیلیغی اوْلان کیمسه (فا: ماهانه بگیر).

آیلین..aylın [اؤزل‌آد] باخ: آیلان، آی صاحبی اولماق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیما..ayma [صفت] ۱-آیماق ایشی، اؤزونه گلمه، عاغلی باشینا گلمه، آییلما(فا: بیداری) {ت: بوراخیلان، باشی بوش}.

آیماز..aymaz [صفت، باخ: آیماق] غافیل، اطرافدا اوْلوب بیتن‌لری بیلمه ین (فا: غافل).

آیمازلیق..aymazlıq [آد، باخ: آیماق] غفلت، اطرافدا ده اوْلوب بیتن‌لری بیلمه‌مه وضعیتی (فا: غفلت).

آیماق..aymaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه گلمک، عاغلی باشینا گلمک، آییلماق (فا: بیدار شدن) {ت: سؤیله مک، تا؛ باخ: آییلماق}.

آین..ayn [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

آینا..ayna [آد، فا] ۱-گؤزگو "آینایا باخماق" (فا: آینه). ۲-(مج)دوُرولوق، صافلیق، پارلاق‌لیق "چای‌لار آخیب آینا کیمی دوُرولور". ۳-(تا) جوُما گؤنو.

آیناتوُتان..aynatutan [آد] توْیلارداگلین‌قاباغیندا آینا آپاران، گؤزگو توُتان.

آیناجیق..aynacıq [آد] کیچیک آینا، بالاجا گؤزگو.

آیناچی..aynaçı [صفت] آینا دوزلدن ویا ساتان (فا: آینه ساز). mirror maker

آیناچی‌لیق..aynaçılıq [آد] آینا دؤزَلتمه صنعتی (فا: آینه سازی).

آینادوْن..aynadun [اؤزل‌آد] چَینی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

آیناسی‌آچیق..aynası açıq [صفت] ۱-اؤزونو یاخشی‌حس‌ائدن ۲-اؤزو گولر.

آیناسی آچیلماق..aynası açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغیر خسته‌لیکدن آییلماق. ۲-کئیفی سازالماق، اؤره‌یی آچیلماق.

آیناقو..aynaqu [آد] یابانجی، باشقاسی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

آینالاتماق..aynalatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] پارلاتماق، جلا وئرمک.

آینالار..aynalar [اؤزل‌آد] شامانیسم ده یئرآلتی عالمینده ارلیک تانری نین اداره‌سینده اولان کؤتو روُحلار(آیری‌آدی: یئک، آزالار)[۲۱۱].

آینالاما..aynalama [آد] بیر یئری آینا ایله بزه‌مه (فا: آینه کاری). decoration with mirrors

آینالاماق..aynalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] گؤزگوله مک، گؤزگو سالماق و ووُرماق، بیر یئری آینا ایله بزه مه، پاریلداتماق (فا: آینه سازی کردن).

آینالانما..aynalanma [آد] گؤزگو سالینما، گؤزگولو ائتمه (فا: آینه کاری).

آینالانماق..aynalanmaq [بلسیزائیلم] گؤزگولنمک، گؤزگو سالینماق، گؤزگولو ائتمک (فا: آینه کاری شدن).

آینالی..aynalı [اؤزل‌آد] ۱-آیناسی وگؤزگوسو اولان. ۲-قاراداغ بؤلگه سینده کند آدی[۷۱]. ۳-کلئیبر ده کند آدی. ٤-بیرنوع کیلیم؛ اینجه زینت آلتونو، بزکلی؛ کل، ساچسیز؛ باشی بوْش، سئودالی؛ آلنیندا آغ خال حئیوان[۲۲٤]؛

آینالی‌تؤفنگ..aynalı tüfəng [صفت] بیرنوع تؤفنگ (فا: تفنگ‌ته‌پر). breech- loading

آیناما..aynama [آد] دَییشمه، پوزولما (فا: بطلان).

آیناماق..aynamaq [آد] ۱-دَییشمک، پوزولماق (فا: باطل شدن). ۲-باغیرماق امداد ایسته مک[۲۲٤]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

آینه..aynə [باخ] آینا.

آیواتلوُ..ayvatlu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان، خیاو دا کند آدی.

آیؤکه..ayökə [تاریخی اؤزل‌آد] آی+اؤکه؛ سیئنپی‌لر دؤنَمی بگ آدی[۷].

آیوُر..ayur [اؤزل‌آد] قوْنو، بحث، بحثه موضوع اوْلان[۷].

آیوُق..ayuq [اؤزل‌آد] سؤز سؤیله‌نه‌بیلن و سؤزون دَیر گؤردؤغو یئر[۷].

آیوّن..ayün [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۲-قاراخانلیْلار و اوُیغورلار دؤنَمینده، خان و خاقانلارین آنالارینا وئریلن بیر عُنوان[۷].

آیوا..ayva [باخ] هئیوا، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آیواچیچک..ayva çiçək [اؤزل‌آد] آیواچیچه‌یی کیمی گؤزل، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

آیواز..ayuaz [آد] اوْغلان آدی، کور اوغلونون دله‌لریندن (فا: نام‌پسر) {آیاز کلمه‌سینین ائکیزی؛ باخ: عوض / عیوض}.

آیواگول..ayvagül [اؤزل‌آد] آیوا گولو کیمی گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

آیه..ayə [آد، عربجه] قُران سوُره بؤلوم‌لریندن هر بیری (فا: آیه). sign

آی‌های..ayhay [اؤنلم] معمولا ناراضی‌لیق حالدا بیرینی سسله یندە دئییلن بیر سؤز.

آیی..ayı [آد، دیرگی] ۱-ممه‌لی‌لردن و اتجیل تاقیمیندان ایری گؤوده‌لی بوْز و آغ رنگده اوْلان بیرحئیوان (فا: خرس). nrsus arctos, bear ۲-(مج)، قابا، هایقیر، ایری، گوْبود، یؤندم‌سیز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹آییغ›، صحاح‌العجم‌ده ایشله‌نیبدیر}.

آیی‌انار..ayıanar [اؤزل‌آد] آلتای‌لاردا تانری آدی[۲۱۱].

آیی‌اوْزومو..ayı üzümü [آد، بیتگی] سوْپورگه اوْتولاردان، یاپراق-تؤکمه‌ین، کیچیک قیرمیزی دانالی یئمیش وئرن (فا: عنب الدب). arbutus uva ursi

آیی‌اوْینادان..ayı oynadan [آد] آیی اویناندیب پول قازانان کیمسه.

آیی‌بالاسی..ayıbalası [آد، مج] سامان‌لی پالچیق دان دؤزلمیش بؤیوک چیی کرپیش "چایین قیراغیندا آیی بالاسیندان تیکیلمیش بیر بینا وارایدی".

آیی‌بالدیرقانی..ayıbaldırqanı [آد، بیتگی] بالدیرقانا اوْخشار بیر یابانی بیتگی.

آیی‌بالیغی..ayıbalığı [آد، دیرگی] اۆزگک آیاقلی‌لاردان، باشی کؤپک کیمی، امجک‌لی، ۲متر اوُزنلوغوندا دنیز حئیوانی فوْک (فا: فُک).

آیی‌بوْغان..ayıboğan [آد، بیتگی] بیرنوع چؤل آرمودو (فا: نوعی گلابی). ۲-(ص، مج) ایری وقابا، دوشونجه‌سیز کیمسه.

آیی‌پوْزان..ayı pozan [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

آیـیت..ayıt [آد، بیتگی] آییدآغاجی، بئش‌بارماق اوْتو؛ مینا چیچگی گیللردن، ایستی بؤلگه‌لرده یول قیراغیندا و چاییرلیقدا یئتیشن، یاپراقلاری بئش بارماق بیچیمینده و توْخومو شهوتی کسمک اۆچون ایشله‌نن بیر آغاشجیق، یارا اۆچونده یارالی اوْلماسی سانیلیر (فا: پنج انگشت). vitex agnus castus. ver {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آییْت .. Ayıt [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

آییتماق..ayıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اوْیاتماق، آیدینلاتماق، بیلگیلندیر-مک ۲-یوخودان اوْیاتماق (فا: بیدار کردن). ۳-سؤیله مک، دئمک "اوْلما ملول، آییتما کیم، بند وْ حصار ایچینده یم، شعر". {ت: دئمک، سؤیله مک، باخ: آیماق}.

آییْتمیش..Ayıtmış [اؤزل‌آد] سؤیله‌ین، بیلدیرَن، اوُیاران(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین، کیچییۆز بؤلوگو، قاراساقال اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

آیی‌جیرناغی..ayı cırnağı [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی.

آیی‌جیرناغی‌سوولار..ayı cırnağısovlar [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر فامیلیا آدی آکانتاسه‌لر (فا: آکانتاسه ها، پای خرسان). acanthaceae

آییچی..ayıçı [آد] آیی اویناداں (فا: خرس باز).

آییچی‌لیق..ayıçılıq [آد] آیی اویناتما ایشی (فا: خرس بازی).

آیی‌چیْنقیللی..ayıçınqıllı [اؤزل‌آد] کلبَجرده داغ آدی(۳۹۰۵)[۲۴۰].

آیی‌دره سی..ayıdrəsi [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

آیی‌دؤشه‌یی..ayıdöşəyi [آد، بیتگی] مئشه آلتیندا بیتن بیر نوع آلاق اوْتو، قیژی بیتگی‌سی، بوُ بیتگی چوْخ ایللیک و اینجه کؤکلودور.

آیی‌داناسی..ayıdanası [آد، بیتگی] یوکسک‌لیگی ۷۰-۱۵ سانتیمتر، سیْخ توکلو، سوْلوق ساری چیچک‌لی، چوخ ایللیک، اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). achillea nobilis

آیی‌دۆدویو..ayıdüdüyü [آد، بیتگی] داغدا بیتن و گؤوده سی‌نین ایچی کوْغوش بیربیتگی.

آییْر..ayır [اؤزل‌آد] دَییشیک، فرقلی، باشقا[۷].

آییرَحؤکومت‌ائله..ayı hökümət elə [آتاسؤزو] بیر توپلومو بیربیریندن آییراراق آرالاریندا بیرلیگی پوزوب اونلارا راحتجه حکومت‌ائله مک ایشی (فا: تفرقه بیانداز و حکومت کن) divide and rule

آییراج..ayırac [آد، شیمی] ۱-جیسیملرین قاتیشما و آیریشمالارینی بیلدیرن و گؤسترن ماده (فا: کاتالیزور) ۲-پارتیشن. partition

آییران..ayıran [آد] ۱-(فیز) ایشیغی یالین عُنصرلارا آییران، آییریجی. ۲-نئچه شئیی بیربیریندن اوزاقلاشدیران ویاآیدین لادن هرشئی (فا: مفرق). separator

آییْرباش..ayırbaş [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: آییْر+باش، دَییشیم، مُبادله[۷].

آییرتی..ayırtı [آد] آییردی: عینی شئیلرین آراسیندا اوْلان اینجه فرق و آیریم (فا: افتراق).

آییرتلاماق..ayırtlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] سئچمک، آییریب چیخارماق. ۲- چؤزوملەمک. ۳-آییق لاماق، تمیزله مک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آییرتیم..ayırtım [آد] آییرتی (فا: افتراق). distinction

آییرد..ayırd [آد، دده] آیریم، فرق، فرقلیلیک (فا: فرق).

آییردائتمک..ayyrd etmək [تاثیرلی‌ائیلم] یوْخلاییب معین لندیرمک، آییرماق (فا: تفکیک).

آییردائدیلمک..ayyrd edilmək [بلسیزائیلم] بیربیریندن آیری‌ائدیلمک (فا: تفکیک کردن).

آییرما..ayırma [آد] تفکیک، تخصیص، (فا: گزینش). separation

آییرماج..ayırmac [آد] آییران عنصر (اۆیه) (فا: جدا کننده).

آییرماق..ayırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر یئرده اوْلان شئیلری بیربیریندن اوُزاقلاشدیرماق، آیری آیری یئره بؤلمک، سئچمک، آییرد ائتمک (فا: گزیدن). to choose {ت، سن؛ آییرماق، آییلماق، آیماق و آییتماق کیمی کلمه‌لر آی سؤز ایله ایلگیلیدیر، آی ایشیق اولماغینا سبب بو کلمه‌لره آیدینلیق هوشیار اولما معناسی وئریر، آییرماق بیربیریندن آیری ائدیب بللی ائتمک و آیماق سؤزو بیربیریندن سئچیب آیدین ائتمک دئمکدیر البته دیواندا آییرماق کلمه‌سی آذیرماق شکلینده گلیب و "آذ" کلمه‌سی ایی‌لیک‌علامتی-آنلامینداگلیب‌و معنی لحاظیندان آی سؤزویله ایلگیلیدیر}.

آییرمان..ayırman [آد، صفت] بیر بیریندن آییرد ائدن (فا: ممیز).

آییریجی..ayırıcı [آد] بیرشئیی آیری آیری بؤلوملره آییران

آییریشماق..ayırışmaq [باخ] آیریلماق.

آییْریم..ayırım [آد] آییرما، آییرماق ایشی، ایکی‌لیک اوْرتایا آتماق، آیریم (فا: فرق، استثناء). exception

آییْریم‌سالماق..ayırım salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تفرقه سالماق (فا: تفرقه انداختن). to cause disunion

آییْریم‌لاماق..ayırımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آییریم‌لی ائتمک (فا: جدا جدا نمودن).

آیی‌سوْغانی..ayısoğanı [آد] چمن‌لرده‌بیتن سوْغاناقلی بیتگی (فا: گیاهی).

آییشماق..ayışmaq [س، باخ: آیماق] گیجیشمک " گؤزو آییشماق" (فا: خاریدن).

آییق..ayıq [صفت] سرخوشلوغو گئچمیش اوْلان، آنلاییش‌لی، اویاق، یوخودا اوْلمایان، سایيق، آغلی باشیندا اوْلان(فا: بیدار) awake {ت: وعد، سؤز؛ تا؛ باخ: آییرماق}.

آییق‌اوْل..ayıq ol [اؤزنلم] مواظب اول (فا: بهوش). conscious

آییق‌سالماق..ayıq salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آییلماسینا سبب اولماق.

آییق‌ساییق..ayıq sayıq [صفت، ظرف] گؤزو آچیق، آغلی باشیندا (فا: بیدار).

آییق‌لاماق..ayıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آییق ائتمک (فا: بیدار نمودن).

آییق‌یاتان..ayıq yatan [صفت] برک یاتمایان (فا: هشیار).

آییق‌لیق..ayıqlıq [آد] آییق اولما وضعیتی " آییق‌لیق عالمینده" (فا: هوشمندی). intelligence

آیی‌قوْلاغی..ayıqulağı [آد، بیتگی] گلینجیک چیچگی؛ چوُخا چیچگی‌نین بیر نوعو، همیشه یاشیل و یاریم کوْل بیتگی (فا: نوعی پامچال). pri{تاراما سؤزلویونده ایشله primula auricula. نیبدیر}.

آیی‌گوْلو..ayıgülü [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلردن و دؤیون چیچگی-لردن، بیرشقایق‌نوْعو(فا: نوعی‌شقایق) peconia corollina

آیی‌گیللر..ayıgillər [آد، دیرگی] ممه‌لی ات جیل‌لری ایچینه آلان بیر سوْی (فا: خرس سانان).

آیی‌لار..ayılar [آد، دیرگی] امجک‌لی و ات جیل‌لردن اولان حئیوانلار تاقیمی (فا: گروه خرسها). ursidae

آییلتماق..ayıltmaq [باخ] آییتماق.

آییلتی..ayıltı [آد] ۱-بیلگی لنمه" کامو آییلماسی"(فا: بیداری) ۲-یوخودان اوْیانما (فا: بیدار شدن).

آییلما..ayılma [آد] آییلماق ایشی(فا: بیداری).

آییلماق..ayılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوخودان دورماق۲-مست‌لیکدن و بایقین لیقدان قورتولماق، عاقلی باشینا گلمک(فا: بیدار شدن).

آیی‌لیق..ayılıq [آد] قابالیق (فا: زمختی).

آییْم..ayım [اؤزل‌آد] ۱-چَکیجی‌لیک، سَمپاتی ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. ۳-توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریناندیر[۱۵۸-۸۱].

آییْمچا..ayımça [اؤزل‌آد] آی پارچاسی[۷].

آیین..ayın [آد، فا] ۱-قایدا، قوُرال، یاسا، یوْل یؤنتم. ۲-دینی ماهیتده اولان مراسم (فا: آیین).

آیین‌اوْیون..ayın oyun [آد، دا] ۱-ائوین احتیاجی اوچون بازاردان آلینان گؤنده‌لیک شئیلر، خیریم خیردا شئیلر" ائوه بیرآز آیین‌اوْیون آل" (فا: خرت وپرت). trumpery ۲-(مج)معناسیز و بوْش سؤز " آیین اوْیون دانیشماق". {اوْیون سؤزو بوُرادا دَیرسیز معناسیندا اوْلاراق آیین سؤزوده آیدینلادیجی و اوْیون اوْچون تاکید و اوُیوم اکی‌دیر}.

آیین‌بایین(اوْلماق)..ayın bayın(olmaq) [ظرف] شاشیب قالماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

آییْنتاپ..ayıntap [اؤزل‌آد] مَهتاب، آی ایْشیغی[۷].

آیین‌شایین..ayın şayın [ظرف] گؤزله نیلمه دن، دایانیب دوردوغو یئرده(فا: ناگهانی) {آیین کلمه‌سی آی سؤزوندن اولاراق، شایین، اوُیوم اکی اولاراق کلمه یه اکله‌نیب}. .

آیینه..ayinə [باخ] آینا.

ائـ..e [حرف] ائ حرفی تورک عرب الفباسی‌نین ایکینجی سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی‌نین یئددینجی حرفی ساییلیر، بو حرف دیل وضعیتی‌جه اینجه، دوداق وضعیتی جه دوز و گئنیش سؤیله‌نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:دومین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

ائبونیت..ebonit [آد،فرانسیزجا] کائوچو و ۳۲٪ گؤگورد قاریشیمیندان اله گلن پلاستیک مادّه(فا:ـ).

ائپسیلون..epsilon [آد،یونانجا] ۱-یونان الفباسینین ۵جی حرفی. ۲- ذرّه جیک، چوْخ بالاجا بیر شئی اؤچون(فا:ـ).

ائپوْخا..epoxa [آد،روسجا] دؤور، تاریخ، زامان، عصر[۹](فا:عصر).

ائپوْس..epos [آد،روسجا] قهرمان نامه، خالق قهرمان‌لاری باره ده یارادیجیلیق‌لارین مجموعه سی، حماسه[۹] (فا:حماسه).

ائپیتافیا..epitafya [آد،روسجا] مزارکتابه‌سی،باشداشی یازیلاری[۹].

ائپی‌دئرْم..epiderm [آد،فرانسیزجا] اوْست دری (فا:اپیدرم).

ائپیدئمیک..epidemik [آد،فرانسیزجا] ائپیدئمی: سالقین خسته‌لیک، سالقین‌لی، یوْلوُخوجو، یوْلوخان(ائپیدئمیک خسته‌لیکلر) (فا:اپیدمی).

ائپیزود..epizod [آد،یونانجا] بیر روْمان ویا حیکایه ده ایکینجی درجه ده اولان اتفاق و اوْلای (فا:اپیزود).

ائپی‌سئنتر..episentr [آد،یونانجا] زلزله و دئپرم قاینا‌غی‌نین یئر اوْزونده اوْلان تصویری (فا:اپی سنتر).

ائپیستوْمولوژی..epistomoloji [آد،فرانسیزجا] بیلگی قوُرامی[۲] (فا:بحث ارزش و حدود معرفت). epistemology

ائپیقراف..epiqraf [آد،یونانجا] آییده و آنیت‌لاردا یازیلان یازی، بیر اثرده یازیلان باش یازی (فا:اپیگراف).

ائپیقوْن..epiqon [آد،یونانجا] اؤزونون‌مستقل یارادیجیلیق سیماسی اولماییب سیاست و ادبیات و علمی ایشلرده باشقاسیندان تقلید ائدن.

ائپیقوْنلوق..epiqonluq [آد،یونانجا] بیلیم و اینجه صنعت وسیاست کیمی شئی‌لرده اوْلان تقلیدچیلیک.

ائپیک..epik [آد] قهرمانلیق‌داستانلاریلا ایلگی‌لی، حماسی (فا:حماسی).

ائپیک..epik [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی {آیبگ}.

ائپیلوق..epiloq [آد،یونانجا] ادبی اثرین سوْن بؤلومو، سوْن بؤلوم (فا:اپیلوگ).

ائتر..eter [آد،فرانسیزجا] اوُچوجو بیر قاز (فا:اتر).

ائتالوْن..etalon [آد،روسجا] ایشلنمکده اوْلان اؤلچو آلتلرینی یوْخلاماق اوْچون دقیق اؤلچو اؤرنه‌یی، شابلوْن[۹].(فا:ـ).

ائتانا..etana [اؤزل آد] سوُمرلرده نوُح طوفانیندان سوْنرا کیش شهرینین افسانه‌وی و تانریلاشمیش کرالی، سوُمر حکایه‌لرینده بیر قارتالین بئلینه‌مینه‌رک گؤی‌لره آپاریلیر[۱۱۶].

ائتدیرگن..etdirgən [دیل‌بیلیمی] باخ: ائدیجی، فاعل (فا:فاعل).

ائتدیرگن فعل..etdirgən feil [آد،دیل‌بیلیمی] ائدیجی و ائدیلَنی اولان جمله " چکدیرمک، آلدیرماق"(فا:فعل‌سببی) causative verb

ائتدیرمک..etdirmək [ائتدیرگن ائیلم] باشقاسینین ائتمه‌سینه‌سبب‌اولماق ویا ائتمه‌یه مجبور ائتمک، یاپدیرماق(فا:ف‌س انجام دادن).

ائتدیریلمک..etdirilmək [بلسیز ائیلم] ائتدیرمک ایشی گؤرولمک یاپدیرماق (فا:موجب انجام کاری شدن).

ائتروسک‌لار..etrüsklər [اؤزل آد] هوُن تورکلری نسلیندن قالان بیر قوْمدولار و ایندی ایتالیادا یاشاییرلار و ۲ میلیوندان چوْخ نفوسا صاحبدیلر و اؤزلرینی راسنا rasna آدلاندیریللار، اوْنلارین آدینا ۱۹۸۶جی میلادی ایلی یوُنسکو طرفیندن ائتروسک‌لار ایلی اعلام اولدو، اوْنلارین تاریخی اثرینده قالان بیر بُرونز مجسمه دیر، اوْ هئیکلین اوْستونده اوْلان شال اوْزه رینده ۱۵ کلمه‌لیک بیر توْرکجه متن یازیلیبدیر "۴۹ یاشیندا شالا بوْرونموش متهنین اوْغلو کول کئسی‌نین هئیکَلی"، مجسمه ۱۶جی یوْز ایلده تاپیلیبدیر[۶۴]. آیریجا ائروسک دیلیندن آیری اؤزنک کلمه‌لر وئرمک اولار: ائتروسک‌لار گؤک تانری‌سینی، چوْخ بؤیوک بیلیب و بوتون ایشلرین سببکاری اولدوغونا اینانیردیلار، اونو "پوپا یوْی Popa Yoy" آدلاندیریردیلار، ائتروسک‌لر ده "بابا Baba "یا" پوْپا، پاپا Popa, Pafa " شکلینده مراجعت ائدیرلر، هر حالیندان توركجه اولدوغو آنلاشیلیر، فقط هیند کؤکنلی اولدوغو دا سؤیلنیلیر. بو کلمه‌نی بوتون "اورال-آلتای" دیل عائله‌سینه عاید اولان خالق‌لار ایشله-دیرلر. لاکین بیز بونون دیگر طرفینه باخارساق بو سؤز لاتین و یونان‌لارا، آرسئنالار طرفین‌دن، یعنی ائتروسک‌لر آراجیلیغی ایله کئچمیش‌دیر. دیگر سؤز "یوْی". سؤزو ده "گؤی" سؤزیله معادیلدیر، ائتروسک‌لار سما تانری‌سینی "پوْپا یوْی"، "بابا گؤی" آدلان‌دیریردی، تورک دینینده ده تک تانری "گؤی‌تانری" ایدی. "ی" سسی‌نین "گ" کیمی سسلنمه‌سیده تورک دیل‌لرینده عادی حال‌دیر، قازاقلار، اؤزبک‌لر و تورکیه‌ده‌کی کؤیلولر "گ"نی "ی" شکلینده سؤیله‌ییرلر، آذربایجان تورک‌لری‌نین تامامی چوخ زامان "ی" شکلینده سؤیله‌ییرلر "گؤگ/ گؤی". البته "ک" صامیتی "گ"نین "کار" قارشیلیغی اولدوغو اوچون، بو کلمه‌لرده یئر دَییشمه‌سیده طبیعی‌دیر، آیریجا، ایسکیف‌لر "پوْپای"، قوزئی سیبیریا خالق‌لاری "باپا یوْی"، شکلینده سؤیله‌ییرلر. یعنی بونلارین هامیسی گؤیتانری اینانجینین ایلکین پروتو واریانتی‌دیر، لاتین‌لار رومانی ایستیلا ائده‌نه کیمی ائتروسک‌لر یالنیز میخی یازی‌لار، اوْرخون

آلفابه‌سیندن ایستیفاده ائدیلر. لاتین دیلینده ایشله‌دیلن بعضی سؤزلرده ائتروسک و کنگر(سومئر) کؤکنلیدیر، اؤرنک اؤچون ائتروسکجا: کلان > اوْغلان > باشقیردجا: اوکلان (Klan > Oğlan > Başkırtca: Oklan)؛ ائتروسکجا: کْونسول > کونْشول > قونْشو (Konsul > Konşul > Konşu)؛ائتروسکجا: باجاناک = باجاناکیس (Bacanak = Bacanakis)؛ ائتروسکجا: آقا = آغاس (Aga = Ağas)؛ ائتروسکجا: باغلاما = باقلاماس (باغ فعلینه منسوب‌دور) (Bağlama = Baglamas)؛ ائتروسکجا: بئی = بئیس (Bey = Beis)؛ ائتروسکجا: بابا = باباس (Baba = Babas)؛ ائتروسکجا: بودالا = بوودالاس (Budala = Boudalas)؛ چوبان = جوبانئس (Çoban = Cobanes)؛ ائتروسکجا: دئدئ = دئدئ(Dede = Detde)، آیریجا اینگیلیزجه "داددی" (Daddy)؛ ائتروسکجا: یئر = یئ(یئرله‌شن) (Yer = Ye)، ائتروسکجا: آل = آل (آلدی،آلاجاق) (Al)، (قاییناق: اینتئرنئت)؛ آرتیق بیلگی اؤچون تروْیا، توْرک سؤزجوقلرینه و ۱٦۷جی قاییناغا باخابیلیرسینیز.

ائتکن..etkən [آد] عامل، مؤثر اولان (فا:مؤثر).

ائتکن فعل..etkən feil [آد،دیل‌بیلیمی] معلوم فعل، باخ: بللی فعل.

ائتکنلیک..etkənlik [آد] ائتگن اوْلما وضعیتی (فا:موثریت).

ائتکی..etki [آد] بوراخیلان‌ایز(فا:تاثیر)impression, effect

ائتکی آلتیندا..etki altında [آد،صفت] بیر شئی و ایشین تاثیری آلتیندا قالما (فا:تحت الشعاع). overshadowed

ائتکی‌سیز..etkisiz [صفت] تاثیری اوْلمایان (فا:غیر مؤثر).

ائتکی‌سیزلشدیرمک..etkisizləşdirmək [آد] تاثیرسیز وضعیته گتیرمک (فا:غیر مؤثر نمودن).

ائتکی‌سیزلشمک..etkisizləşmək [آد] تاثیرسیزوضعیته-گلمک(فا:غیرمؤثرشدن).

ائتکی‌سیزلیک..etkisizlik [آد] تاثیرسیز اوْلما وضعیتی (فا:عدم مؤثّریت).

ائتکی‌لشمک..etkiləşmək [فا] قارشی‌لیقلی اوْلاراق بیربیرینه تاثیر ائله‌مک (فا:تاثیر گذاشتن).

ائتکی‌لشمه..etkiləşmə [آد] قارشی‌لیقلی تاثیر ائله‌مه (فا:تاثیر گذاری).

ائتکی‌لنمک..etəkilənmək [بلسیز ائیلم] تاثیر آلتیندا قالماق (فا:متاثرشدن).

ائتکی‌لنمه..etkilənmə [آد] تاثیرآلتیندا‌قالما(فا:تاثر).

ائتکی‌له ییجی..etkiləyici [صفت] تاثیر قویان (فا:تاثیر گذار).

ائتکی‌له‌شیم..etkiləşim [آد] بیربیرینه قارشی‌لیقلی اوْلاراق تاثیر قویما ایشی، ائتکی لنمه (فا:تاثّر).

ائتکی‌له‌مک..etkiləmək [تاثیرلی ائیلم] تاثیر قوْیماق، ایز قویماق، تاثیر ائتمک (فا:تاثیر کردن).

ائتکی‌له‌مه..etkiləmə [آد] تاثیر قوْیما (فا:تاثیرگذاری).

ائتکی‌لی..etkili [آد] تاثیرلی (فا:موثر).

ائتکی‌لیک حال..etkilik hal [آد،دیل‌بیلیمی] "کیمی، نمه‌نه‌نی و هارانی" کیمی سوْروْلارا جاواب وئرن کلمه "سئویلی، سؤزو، ائوی" (فا: حالت تأثیر یا مفعول مستقیم یا صریح). accusative

ائتکی‌لی‌لیک..etkililik [آد] تاثیرلی اوْلما وضعیتی اوْلان (فا:موثری).

ائتکین..etkin [صفت] حرکتلی، ایشله ین، چالیشان، فعال (فا:متنفذ، مؤثر، فعال) influential . effective

ائتکین‌ایستی‌لیک..etkin istilik [آد] مؤثرایستی‌لیک(فا:دمای‌موثر).

ائتکین جُمله..etkin cümlə [آد،دیل‌بیلیمی] تاثیری چوخ اولان جُمله (فا:جمله مؤثر). lanyuaye active verb

ائتکین لشدیرمک..etkinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ائتکین‌وضعیته-گتیرمک(فا:فعال نمودن).

ائتکین لشمک..etkinləşmək [تاثیرلی ائیلم] ائتکین‌اؤزللیگی قازانماق (فا:فعال شدن).

ائتکینچی..etkinçi [آد] ائکینجی:اکتیویست، ائتکینچی‌لیک طرفداری (کیمسه)، (فا:اکتیویست).

ائتکینچی‌لیک..etkinçilik [آد،فلسفه] بوْتون‌وارلیغین‌ائتگینلیک و چالیشما اوْلدوغونو، بو ائتکینلیگین و فعالیتین داشییجی گرکدیرمه دیگینی ایلَری سوْرن دوْکترین و اؤیره‌تی، اکتیویزم.

ائتکین‌سیزلشمک..etkinsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] تاثیرسیزحالا گلمک (فا:غیرفعال‌شدن)

ائتکین‌سیزلیک..etkinsizlik [آد] تاثیرسیزاولماحالی(فا:انفعالی passive

ائتکین‌لیک..etkinlik [آد] چالیشقان‌لیق،ایش‌گؤرمه گوْجو (فا:فعالیت)

ائتگی..etgi [آد] باخ: ائتکی.

ائتگین..etgin [آد] باخ: ائتکی.

ائتلاف..etilaf [آد،عربجه] بیرلشمه،یولداش اوْلما (فا:اتحاد).

ائتمک..etmək [ل] ائیله‌مک،بیرایشی گؤرمک، یاپماق، عمله گتیرمک (فا: انجام دادن). to do {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سننگلاخدا ایشله نیبدیر ،گؤیتورک یازیلاریندا ایشله نیبدیر: تنظیم‌ائتمک}

ائتمک‌سیزین..etməksizin [ظرف] ائتمه‌دن (فا:بدون انجام کاری).

ائتمکلیک..etməklik [آد] ائتمک ایشی، ائتمه.

ائتمن..etmən [آد] عامل؛ فاکتور؛ تاثیرگوستهرن گوْج، شرط ویا عضو (فا:فاعل). doer

ائتناز..etnaz [اؤزل آد] ناز ائدن، نازلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ائتنوتوْپونیم..etnotoponim [آد] طایفا آدلاریندان دوْزه‌لن یئر آدلاری(فا:~).

ائتنوس..etnos [آد،روسجا] خالق،بوُدون، قوْوم(فا:قوم).

ائتنوقراف..etnoqraf [آد،فرانسیزجا] بوُدون بیلیمجی (فا:اتنوگراف).

ائتنوقرافی..etnoqrafi [آد، یونانجا] بیرخالقین و اوُلوسون مدنی و تاریخی ایلگی و علاقه‌لرینی اینجه‌له‌ین بیلیم، بودوُن بیلیمی، سوْی بیلیمی" قافقازین ائتنوقرافیاسی" (فا:اتنوگرافی).

ائتنولوژی..etnoloji [آد،فرانسیزجا] بوُدون‌لارین تؤره، دیل، کولتور، و ایْرقلارینین هاردان گلدیگینی و نئجه یاییلدیغینی آراشدیران بیلیم، بوُدون بیلیم (فا:قوم شناسی).

ائتنولوژیک..etnolojik [آد،فرانسیزجا] ائتنولوژی له ایلگیلی، بوُدون-بیلیمسل.

ائتنونیم..etononim [آد،فرانسیزجا] ائتنیک، طایفاآدیلا باغلی یئرآدلاری

ائتنیک..etnik [آد،فرانسیزجا] قوْمی، بوُدون سال (فا:نژادی.).

ائتنیک‌دَییشیمی..etnik dəyişimi [آد] گئچن ۵۰-۶۰ ایل‌عرضینده-مختلف سببلره گؤره (یئر، سوُ ویا آیری بیر موضوع اؤزوندن مختلف بوْیوتلاردابیراختلاف سبب‌ایله) غربی آذربایجاندان همدان بؤلگه‌لرینه قدر وُجودا گلن اولای لارا دئییلیر، بوُ حادثه‌لر اؤزوندن تورکلر یئر و موّلکون بوْشلایاراق ویا اوُجوز اوُجوزونا ساتاراق بیر کنددن کؤچوب تدریجا یًئرلرینی کؤردلر توْتورلار و کؤرد کندی وجودا گلیر، هر حالدا بوُ مطلب آراشدیرما موضوع سو اوْلابیلیر.

ائتوْد..etod [آد،فرانسیزجا] ۱-بالاجا ادبی و موسیقی اثری. ۲-بیر نوع مداد آدی (فا:اتوْد).

ائتوْسانتریک..etosantrik [آد،فرانسیزجا] هرزادی اؤزو اؤچون اوْلماغینی ساوؤنان گؤروش (فا:اتوْسانتریک).

ائتهه..ethə [تاریخی اؤزل آد] آتیلای خان[۷]ین اؤچونجو گؤبکدن دده‌سی[۷].

ائتیز..etiz [اؤزل آد] یوّکسک، اوُلو[۷]. باخ: آتیز.

ائتیک..etik [آد] ائتیکا: تؤره‌بیلیمی، اخلاق بیلیمی (فا:علم اخلاق).

ائتیکئت..etiket [آد،فرانسیزجا] یارلیق،بیر مال و جنس‌لرین اؤستونده قیمت‌لری یازیلان‌بالاجا کاغاذ، بیر شئیین اؤزللیگی(فا:~).

ائتیموْقرافیک..etimoqrafik [آد،روسجا] خالقلارین معنوی و مادی کوّلتورلرینی اؤیره‌نن علمه عاید اوْلان، باخ: ائتنوقرافی[۹](فا:~).

ائتیموْلوق..etimoloq [آد،فرانسیزجا] کؤک بیلیمجی، سوُزجوق‌لرین کؤکونو آراشدیران بیلیمن (فا:اتیموْلوگ).

ائتیموْلوژی..etimoloji [صفت،فرانسیزجا] باخ: اتیموْلوژیا.

ائتیمولوژیا..etimolojia [صفت،فرانسیزجا] کؤک‌بیلیم، سوُزجوق‌لرین کؤکونو آراشدیرما بیلیمی (فا:اتیموْلوژی).

ائجئویت..ecevit [اؤزل آد] ۱-چالیشقان، آکتیو ۲-حشه‌ری، یاراماز[۷].

ائجلَند..ecland [اؤزل آد] کیمئرلرین۷ بوْیوندان بیری [۲۰۹].

ائچیگ .. Eçig [اؤزل آد] آلتای توّرکلری ساقای بوْی‌لاریناندیر[۸۱-۱۵۸].

ائدزَن..edzən [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توّرک بوْیو[۲۰۹].

ائدگوّ..edgü [اؤزل آد] ۱-ائییتیجی، اؤیره‌دجی ۲-ایی، اعلا. ۳-عادل[۷].

ائدگوّتوُغرولْ..edgütuğrul [اؤزل آد] اوُیغور یازیْت‌لاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ائده‌رک..edərək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی ائتمه و گؤرمه حالیندا اوْلما (فا:در حال انجام کاری).

ائده‌مه‌مک..edəməmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی گؤره‌مه‌مک،ائده‌بیله‌مه-مک، یاپاماماق.

ائدی..edi [آد] ۱-ائدیلن و گؤرولن ایش. ۲-مرثیه(فا:مرثیه).

ائدیتوْر..editor [آد،فرانسیزجا] باسیجی، یاییمجی، ناشر.

ائدیجی..edici [آد] ۱-ائدن، بیر ایشی گؤرن، ائیله ین (فا:فاعل). doer ۲-(اسکی)یاس ائوینده آغی دئین، آغیجی، آغیتچی، نوحه دئین (فا:نوحه خوان).

ائدیجی آد..edici ad [آد] ۱-ائدن آد، فاعلی آد (فا:اسم فاعل)

ائدیجی‌لیک..edicilik [آد] ۱-مرثیه اوْخوما. ۲-بیر عملی گؤرمه ایشی، فاعلیت (فا:فاعلیت). agency

ائدیز..ediz [اؤزل آد] ائدیزلر بیر توّرک قوْومو اوْلاراق گؤی تورک بیرلیگی ایچینده یئر آلیردی، بوُ قوْوم ایکی بؤیوک قوْل بیرلیگی اولاراق ایکی ائدیز آدلانیردیلار[۸۵].

ائدیش..ediş [آد] ائتمک ایشی، عمل (فا:عمل). act

ائدیک..edik [آد] قوْنچو قیسا چکمه،آیاق قابی[۸](فا:چکمه) {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ائدئکوْن..edekon [اؤزل آد] ائدیک کوّن: آتیلا زامانی بیر اوْردوباشی آدی[۵۴].

ائدیگَنه .. Edigene [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی‌لاریناندیر[۸۱-۱۵۸].

ائدی‌لشمک..ediləşmək [فا] آغیزآغیزاوئریب‌ائدی سؤیله‌مک.

ائدیلگن..edilgən [آد،دیل‌بیلیمی] مجهول، ائدیجی‌سی بللی اولمایان فعل، مجهول فعل،بللسیز فعل (فا:فعل مجهول).

ائدیلگن چاتی..edilgən çatı [آد،دیل‌بیلیمی] مجهول وجه (فا:وجه مجهول).activ sentece

ائدیلگن‌لشدیرمک..edilgənləşdirmək [ل،دیل‌بیلیمی] ائدیلگن‌مجهول حالا سالماق.

ائدیلگن‌لشمک..edilgənləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ائدیلگن حالا گلمک، مجهول‌لاشماق.

ائدیلگن‌لیک..edilgənlik [آد،دیل‌بیلیمی] ائدیلگن وضعیتی، مجهول حالی.

ائدیلگه ایله توْختامیش..edilgə ilə toxtamış [اؤزل آد]بوُلغار-تورکلری داستانلاریندان[۲۰۹].

ائدیلگی..edilgi [آد،فلسفه] انفعال، بیر شئیین اوستونده تاثیرلی اوْلان هر ایش و اینانج.

ائدیلگین..edilgin [صفت] ۱-حرکتی و تاثیری اوْلمایان، پاسیو. ۲-تاثیر آلان و تاثیر آلتیندا اولان. ۳-بیر حادثه‌یه تاثیر قویماغا چالیشماما وضعیتی، غیر فعال، منفعل (فا:پاسیو). pasive

ائدیلگین‌لیک..edilginlik [آد] ائدیلگین اوْلما وضعیتی (فا:غیر فعالی).

ائدیللی..edilli [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

ائدیلمک..edilmək [ایل،ت‹ائتیلمک،ائتینمک›] ائتمک ایشی گؤرولمک (فا:شدن). to get

ائدیلمیش..edilmiş [صفت] یئرینه یئتیریلمیش، گؤرولموش (فا:شده)

ائدیلن..edilən [آد] مفعول (فا:مفعول).

ائدیلن آد..ediln ad [آد] ۱-مفعولی آد (فا:اسم مفعول)

ائدی‌لمک..ediləmək [ل،باخ:ائتمک] ائدی و آغی‌دئمک، آغیز آچماق.

ائدیم..edim [آد] گؤرولموش و گرچک‌لشمیش ایش، عامل، فعل (فا:عامل). act

ائدیمسل..edimsəl [فلسفه، ص] گرچک اوْلان، تاثیری اوْلان، گرچک اوْلاراق وار اوْلان (فا:اصالت عمل). actual

ائدیملی..edimli [صفت] ائدیمی اوْلان (فا:عملی).

ائدینتی..edinti [آد] ائدینیلن، قازانیلان شئی (فا:عمل و فعل).

ائدینج..edinc [آد] ائدینیلن شئی ویا شئیلر (فا:عمل و فعل).

ائدینمک..edinmək [تاثیرلی ائیلم] اله گتیرمک،اکتساب-ائتمک(فا:اکتساب کردن).

ائدینیلمک..edinilmək [بلسیز ائیلم] ائدینمک‌ایشی گؤرولمک (فا:اکتساب شدن).

ائدینیم..edinim [آد] اکتساب، قازانیش، قازانما (فا:اکتساب).

ائرا..era [لا] ۱-تاریخ باشلانقیجی، میلادی تاریخ، دوغوش تاریخی "یئنی ائرا: حضرت عیسی‌نین دوْغولدوغو گوْندن باشلانان تاریخ". ۲-بؤیوک تاریخی اهمیتی اولان دؤور "تورک‌لرین تاریخینده سلجوقلولارین اوْرتادوْغویا مُسلّط اولماسی یئنی بیر ائرا آچدی" ۳-(یئر بیلیمی) یئر تاریخی‌نین بؤیوک دؤورلری(فا:دوره، عصر).

ائرئشکیقال..ereşkiqal [اؤزل آد] جهنّم تانریچاسی،آیری آدی: آللات[۲۱۱].

ائرئقلی..ereqli [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

ائرته..ertə [باخ] ارته.

ائرته‌سی..ertəsi [ظرف] ارته‌سی: بیرسوره‌نین دالی‌سیندا گلن گوْن، دالی‌سی، سونراسی، بیر دؤنمین آردیندان گلن دؤنم، باخ: ارته‌سی (فا:بعداً).

ائرته‌له‌مک..ertələmək [تاثیرلی ائیلم] باخ:ائرته‌له‌مک،ائرته گوْنه قویماق.

ائرسی..ersi [آد] ۱-آتش کوْره‌گی و بیر نوع قازما و بونا بنزر آیقیتلار[۲۲۴](فا:نوعی پارو). ۲-مرند،جوُلفا،خویدا کند آدی.

ائرسین..ersin [آد] بیرنوع گؤزل قوْخولو بیتگی[۲۲۴](فا:گیاهی)

ائرکج..erkəc [باخ] ۱-قوْچ،ارکج۲-شامیان،خاچماز'دا کند آدی[۲۴۰].

ائرککجه..erkəkcə [باخ] اررککجه.

ائرمک..ermək [باخ] ارمک، وارماق.

ائرمن .. ermən [آد] اَرمن:۱-ائرمن اورارتو و هوری- میتانی لار دؤورو بیر تورک طایفاسینین آدی‌ایدی، ۳-بو آد و بونا بنزر آرمان، ارمن، ائرمن، آرمه کلمه‌لری اسکی‌لرده و اورارتولار دؤورو بیر تورک بوْیونون آدی‌ایدی، بونا بنزر قازاخیستاندا ائرمن داغی، ائرمن قیشلاغی، اؤزبکیستاندا ائرمن قالاسی، و کرکوک یاخینیندا ائرمن داغی واردیر، ۳-نظامی گنجوی نین خسروشیرین حکایه‌سینده بئیله سؤیله‌نیرکی خسرو فارس و شیرین‌ده افراسیاب کؤکوندندیر، یئنه دئییلیرکی شیرین بیر ائرمن‌دیر، بو نشان وئریرکی ائرمن‌لر اوْ تورک-لردیلرکی مسیحی ایدیلر و بؤلگه تورکلری، اسکیدن مسیحی اوْلان تورکلره ائرمن‌دئییردیلر و بوکلمه‌ایله ائرمنی تانینان قوْمون ایلگی-سی یوخدور، آیریجا ائرمنی کلمه سیده تورکلرین طرفیندن اوْنلارا وئریلن بیر آددیر و اوْنلار اؤزلرینه "های" دئییرلر و بئیله‌سانیلیرکی های ائرمنی‌لریله تورک مسیحی ائرمن‌لرینین ایکی‌سینینده مسیحی اوْلماسی تورک دیلینده بو ایکی قوْمون بیر توتولماسینا سبب اوْلوبدو، حالبوکی بونلار آیری آیری کؤکدن گلمیشلر.

ائرمَنی..ermənі [آد] ائرمنیستان اؤلکه سینده یاشایان بیر خالق آدی (امپریالیستلرین قیشقیرتمالارینا باخمایاراق بو خالق اوزون تاریخی

دؤنمده تورکلرله قارداشجاسینا یاشاییبلار و بعضی تاریخچیلره گؤره بو خالقلار بیر کؤکه باغلانیرلار)، باخ ائرمن.

ائرمنی..erməni [اؤزل آد] بوُکان(~بولاغی)، کلئیبر (~یان) ده کندآدی. رزن (~داغی) قزوین (~قایاسی) ده داغ آدی.

ائرمنی‌جیزیغی..erməni cızğı [اؤزل آد] اوشاقلارآراسیندا اوْیناناں بیر اوْیون آدی.

ائروْزیون..erozion [آد،فرانسیزجا] ائروْزیا:آشینما،توپراغین‌سوُ ویا یئل توسط ایله اوْزدن سوْرتولوب اوْیولماسی، اوْیونتو (فا:فرسایش).

ائروتیزم..erotizm [آد،فرانسیزجا] شهوانی دوُیولار افاده ائتمه (فا:اروتیزم).

ائروتیک..erotik [آد،فرانسیزجا] شهوانی، جنسل عشق‌له ایلگی‌لی.

ائرویین..eroyin [آد،فرانسیزجا] باخ: هئروْیین.

ائریشمک..erişmək [باخ] اریشمک.

ائس ائس (اس اس)..es es [آد] آلمانجا مُحافظه دسته سی.

ائسانس..esans [آد،فرانسیزجا] بیتگی‌لردن آلینان‌قوْخولواوُچوجوسیْوی مادّه.

ائسپرانتوْ..espıranto [آد] ان چوخ یاییلمیش آوروپا دیللری اساسیندا دوْزلدیلمیش صُنعی بیر دیل. {اسپانیولجا، اوْزل آددان آلینما کلمه دیر}.

ائسپری..espri [آد،فرانسیزجا] نُکته، اینجه آنلاملی دوْشوندوروجو و طنز سؤز (فا:حرف نکته دار).

ائسپیری..espiri [آد،دیرگی] آوا آلیشتیریلمایان بیر نوع دوْغان.

ائسکوْرت..eskort [آد،فرانسیزجا] باخ: اسکوْرت.

ائسیرقی..esirqi [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده داغ آدی[۲۴۰].

ائش..eş [آد] ۱-آرخاداش،یولداش۲-ار و آروادین بیربیرلرینه نسبتی (فا:همسر) mate ۳-بیربیرینی تاماملایان و بوتونله‌دن ایکی شئی‌دن هر بیری "باشماق ائشی"٤-تای، بنزر،برابر (فا:شبیه،مثل) ٥-(دا) اَتَنه {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،بوکلمه جوت و جوتلشمیش مفهوموندا ائشمک سؤزونون کؤکودور (ایکی ایپی جوتلشدیریب توخوماق)}.

ائششی..eşey [آد] ارکک و دیشی آراسیندا مختلف فرقلر، جنسیت "حئیوانلاردا ارکک‌دیشی‌ائششی‌لری‌آیری و بیتگی‌لرده بعضا اَیکی - ائششی بیر آغاجدا گؤرونور"(فا:جنسیت.

ائششی‌سل..eşeysəl [آد] جنسل (فا:مربوط به جنسیت).

ائششی‌سیز..eşeysiz [صفت] ائششیی اوْلمایان، جنس‌لیک‌سیز.

ائششی‌سیز چوخالما..eşeysiz çoxalma [آد] ائششی اوْلمادان چوخالما وضعیتی.

ائششی‌لی..eşeyli [صفت] ائششی‌له بیرلیکده.

ائش‌آدلی..eşadli [صفت] آدلاری‌بیر ومعنالاری‌آیری‌اوْلان،ائش-سسلی.

ائش‌آدلی‌لیق..eşadlılıq [آد] آدلاری‌بیراوْلما وضعیتی، ائش سسلی‌لیک.

ائش‌آنلام..eşanlam [آد] بیر آنلاملی،ائش معنالی،آنلام بیرلیگی حالی.

ائش‌آنلاملی..eşanlamlı [آد،دیل‌بیلیمی] آنلامداش، مُترادف. synonymy

ائش‌آنلاملی‌لیق..eşanlamlılıq [آد] آنلام داش‌لیق.

ائشانتییوْن..eşantiyon [آد] ساده اؤرنک، بیر مال و شئیی تانیتماغا یارار بالاجا مقدار (فا:نمونه کوچک).

ائش‌اوْرتای..eşortay [آد] ائش مرکز (فا:متّحد المرکز). concentric

ائش‌اؤرنک..eşörnək [آد] پروتوتیپ (فا:پروتوتیپ).

ائش‌اؤلچوم..eşölçüm [آد] ایزومتری (فا:ایزومتری).

ائش‌ایستی..eşisti [باخ] ائش سیجاق. isoterm

ائش‌باجاقلی‌لار..eşbacaqlılar [آد،دیرگی] قارالارین‌دادلی‌سوُلاریندا و دنیزلرده انگل ویا یاریم انگل ویا اؤزگور حالیندا یاشایان بیر نوع قابیق‌لیلار تاقیمی، تسبیح بؤجک‌لر (فا:تیره‌ای جانوری).

ائش‌باسینج..eşbasınc [آد] باسینج‌لاری‌ائشیت‌اوْلان نقطه‌لر (فا:هم فشار).

ائش‌باسینجلی..eşbasınclı [صفت] باسینج‌لاری بیراوْلان و بیرقالان.

ائش‌باشقان..eşbaşqan [آد] بیر قوُرول، توْپلانتی ویا بیر قوُروپا باشقانلیق ائدن‌لردن هر بیری.

ائش‌بیچیم..eşbiçim [صفت] بیچیم‌لری بیراوْلان (فا:هم فرم).

ائش‌بیچیملی..eşbiçimli [صفت] ائش بیچیم (فا:متحدالشکل). uniform

ائش‌بیچیم‌لیک..eşbiçimlik [آد،دیل‌بیلیمی] بنزر بیچیملی اولما (فا:تک شکلی). homonym

ائش‌بیچیملی‌لیک..eşbiçimlilik [صفت] بیچیم‌لری بنزر اوْلما وضعیتی.

ائش‌ترپنیش‌لی..eştərpənişli [باخ] ائش دئپرم.

ائش‌جنسل..eşcinsəl [صفت] هموسئکسوئل(فا:خنثی) hermaphrodite

ائش‌جنسل‌لیک..eşcinsəllik [آد] ائش جنسل اوْلما وضعیتی.

ائش‌چکیم..eşçəkim [آد] فتوکپی. (فا:فتوکپی).

ائش‌چوْخلوغو..eşçoxluğu [آد] تعددزوجات(فا:تعددزوجات). polygamy

ائش‌دئپرم..eşdeprəm [آد،یئرب]مختلف یئرلرده دئپرم مقداری بیر شدّت‌له حسّ اولْموش اولْان نقطه‌لر.

ائش‌دَیر..eşdəyər [آد]دَیرلری ائشیت اولْان، معادل (فا:هم ارز).

ائش‌دَیرلی..eşdəyərli [صفت]۱-دَیرلری بیر اولْان، معادل (فا:هم ارز). ۲-جبر علم‌ینده قارشی‌لیقلی اولْاراق چؤزوملری بیراولْان.

ائش‌دَیرلیک..eşdəyərlik [باخ]ائش دَیرلی‌لیک.

ائش‌دَیرلی‌لیک..eşdəyərlilik [آد]ائش دَیرلی اولْما وضعیتی.

ائشدیرمک..eşdirmək [بلسیز ائیلم]ائشمک ایشینی گؤردورمک (فا:بهم تابیدن).

ائشدیریلمک..eşədirilmək [بلسیز ائیلم]ائشدیرمک‌ایشی-گؤرولمک(فا:تابیده شدن).

ائش‌زامانلی..eşzamanlı [آد]زامانلاری بیر اولْان.

ائش‌سسلی..eşsəsli [دیل‌بیلیمی]سسلری بیر و آنلاملاری آیری اولْان سؤزجوک" اؤرنک اوچون: یاز(یازماق‌دان، یاز(باهار)".

ائش‌سیجاق..eşsıcaq [صفت]ایستی‌لیگی‌بیراولْان، ایزوتئرم (فا:ایزوترم).

ائش‌سیز..eşsiz [صفت]۱-تایی و بنزری اولْمایان (فا:بی همتا). ۲-اری و یا آروادی اولْمایان، کیمسه‌سیز (فا:بی کس).

ائش‌سیزلیک..eşsizlik [آد]ائش‌سیز اولْما وضعیتی (فا:بی کسی).

ائششک..eşşək [آد،دیرگی]۱-آت گیللردن، امجکلی، آتدان کیچیک، اوزن قولاقلی، یئهین قاچامایان چوخ دؤزوملو یوک و مینیک حئیوانی (فا:خر). **equus asinus**، **donkey** ۲-(مج)قانماز، گوْبود. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ائشک›؛ ائشمک سؤزیله ایلگی‌لی اولمالیدیر}

ائششک‌آری‌سی..eşşək arısı [آد،دیرگی]زارقانادلی، اکلم باجاقلی، یوواسینی دوُوار وآغاج اوْیوق‌لاریندا دؤزَلدن، سانجاراق چوخ آغری وئرن (فا:زنبورسرخ،خرمایی) **bombus, vespa crabro**

ائششک‌اوْتو..eşşək otu [باخ]ائولیا اوْتو.

ائششک‌اوْیونو..eşşək oyunu [آد]آخیری‌ساواشماغاچکن اوْیون، چیرپیشمایا چئوریلن قابا زارافات (فا:شوخی خرکی).

ائششک‌بئلی‌سیندیرما..eşşək beli sındırma [آد]بئلدن آتیلما اوْیونو، (اوشاق آراسیندا) دوْمبالاق دوروب بیری بیری‌نین بئلیندن آتیلاراق اوْینادیقلاری اوْیون.

ائششک‌بئییین‌لی..eşşək beyinli [آد]دوشونجه‌سیز (فا:کلهّ خر). **stupidly**

ائششک‌پئنجَری..eşşək pencəri [آد،بیتگی]چتیر گیللردن ایکی ایللیک، اوتسوْو بیر بیتگی، آنتریسکوُس. (فا:آنتریسکوُس). **anthriscus silvestris**

ائششک‌توُرپو..eşşək turpu [آد،بیتگی]کؤکو توُرپا بنزر یابانی آلاق اوْتو (فا:نوعی گیاه).

ائششک‌تیکانی..eşşək tikanı [آد،بیتگی]دوه تیکانی نوْعوندان بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).

ائششک‌جه..eşşəkcə [صفت]ائششک کیمی (فا:خروار).

ائششک‌چی..eşşəkçi [صفت]۱-ائششک‌له یوک داشییان ویا ائششک‌له خیریم خیردا شئیلری داشییاراق آل وئر ائله ین. ۲-ائششک‌لره یئیتیش و باخان کیمسه (فا:مهتر).

ائششک‌چیلیک..eşşəkçilik [آد، کؤ]ائششک‌له یوک داشیما (فا:مهتری).

ائششک‌خیاری..eşşək xiyarı [آد،بیتگی]قاباق گیللردن، چؤلجول، دیرمانان، اوْتسوْو بیتگی، آجی قاباق (فا:نوعی گیاه). **ecballum elaterium**

ائششک‌عنادی..eşşək inadı [آد]چوخ عناد ائتمه (فا:خیلی لجباز).

ائششک‌قولاغی..eşşək qulağı [آد،بیتگی]قاراقفس (فا:علف خر). **onagra**

ائششک‌لشمک..eşşəkləşmək [س، مج]پیس ترپنمک، پیس حرکت ائتمک، پیس داورانماق (فا:خر شدن، خریّت).

ائششک‌لی..eşşəkli [صفت]ائششگی اولان.

ائششک‌لیک..eşşəklik [آد]قانمازلیق، گوْبودلوق (فا:خریت).

ائششک‌مارولو..eşşək marulu [باخ]چؤل کاهوسو.

ائشقارا..eşəqara [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ائش‌قانادلی..eşqanadlı [آد،دیرگی]جوّت قانادی اولْان.

ائش‌قانادلی‌لار..eşqanadlılar [آد،دیرگی]اکلم باجاقلی‌لاردان، خوْرتوملو بؤجکلرین آلت تاقیمیندان وجودلاری یوُوارلاق یادا یاستی، قانادلاری بیر بیرینه ائش و زار وضعیتینده، مُختلف بیچیم‌لرده سس چیخارما اوْرقانلاری اولْان، قوُرتجوق و ارگین‌لری بیتگی‌لرین اؤزسوُیونو امه‌رک بسله‌نن، اوْراق بؤجگی و گوّل بیتی کیمی نوْعلاری اولْان بؤجک‌لر تاقیمی (فا:تیره‌ای از حشرات). **homoptera**

ائش‌قوْللو..eşqollu [صفت]متساوی الاضلاع. **equiangular**

ائشک..eşək [باخ]ائششک.

ائش‌کنارلی..eşkənarlı [صفت] ائشیت کنارلی،قوللاری برابر اولان شکیل.

ائشکیا..eşkia [آد،عربجه] یول کسن، هیرسیز.

ائشکین..eşkin [اؤزل آد] ۱-هیزلی،آتیق ۲-دایانیقلی، متین ۳-یئللی بؤلگه، روزگار آلان بؤلگه. ۳-بو سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری:ائشکینالپ،ائشکیناى،ائشکینبای، ائشکینر[۷].

ائشکین جی‌لر..eşkincilər [اؤزل آد] م۱۶جی یوزیل‌ده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده،ذوالقدرتوزکلرینه‌باغلی بیر بوی آدی[۸۵].

ائش‌گؤدوم..eşgüdüm [آد] کوردیناسیون، مختلف ایشلر آراسیندا بللی بیر آماجا یئتیشمک اوچون اویوم ساغلاما(فا: هماهنگی).

ائش‌گؤدومچو..eşgüdümçü [آد] کوردیناتور، مختلف ایشلر آراسیندا بللی بیر آماجا یئتیشمک اوچون اویوم ساغلایان (کیمسه) (فا: هماهنگ کننده).

ائش‌گؤدوملو..eşgüdümlü [آد] کوردینه، آرالاریندا اویوم اولما (فا: هماهنگ).

ائش‌لشدیرمک..eşləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیربیریله‌ائش‌ائتمک(فا:مثل هم گردانیدن).

ائش‌لشدیریلمک..eşləşdirilmək [بلسیز ائیلم] ائش‌لشدیرمه ایشی گؤرولمک(فا:فم)

ائش‌لشمک..eşləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیر ایله ائش اولماق (فا:مثل هم شدن).

ائشلَک..eşlək [آد، گؤی ب] ائکواتور (فا:استوا).

ائشلَکسل..eşləksəl [صفت، گؤی ب] ائکواتورال (فا:استوایی).

ائشلم..eşləm [آد] کوپیا (فا: کپی).

ائش‌لَنمک..eşlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ائش اولونماق (فا:مثل هم شدن).

ائشله‌مک..eşləmək [تاثیرلی ائیلم] برابر ائتمک، ایکی شئیی بیربیرینین یانینا قویماق. ۲-سس ایله گؤرونتو آراسیندا باغلانتی قورماق (فیلم وچکیم اوچون) (فا:برابر ومعادل نمودن).

ائشله‌مه..eşləmə [آد] ائشله‌مک ایشی (فا:برابر ومعادل نمایی).

ائشله‌مه‌سیز..eşləməsiz [صفت، سینما] فیلم کیمی شئی‌لرده سس و گؤرونتو آراسیندا باغلانتی اولمایان (فا:ناهماهنگ).

ائشله‌مه‌لی..eşləməli [صفت] ائشلنمیش، سس و گؤرونتو بیربیرینه باغلانمیش اولان.

ائش‌له‌نیلمک..eşlənilmək [بلسیز ائیلم] ائش‌له‌مک‌ایشی گؤرولمک.

ائش‌لیک..eşlik [آد] ائش اولما وضعیتی، برابرلیک، دوستلوق.

ائش‌مرکزلی..eşmərkəzli [صفت] مرکزلری بیر اولان (فا:هم مرکز).

ائشمک..eşmək [آد] قادین اوچون یاخاسی خزلی و قولسوز اوست گئییمی (فا:نوعی لباس نیم تنه بی آستین زنانه).

ائشمک..eşmək [ل،سومرجه‹ائش›ت:قازماق، داشماق] ۱-قازماق و اویماق، قوردالاماق(فا:کاویدن). to excavate، to dig ۲- (مج)اینجه‌له‌مک، آراشدیرماق، اللشدیرمک (فا:تفحص کردن). ۳-بورماق (بیغینی بورماق)، هؤرمک، یون و پامبیغی بوراراق ایپ کیمی ائتمک (فا:تاب دادن). to twist، to spin ٤-(ت) یورقا یئریمک (آت اوچون) ناز ایله و قیرجاناراق یئریمک.

ائشمه..eşmə [آد] ۱-ائشمک‌ایشی. ۲-(ص) بورولموش، ائشیلمیش، ائشیلیب حاضرلانمیش. ۳-اوشاقلارین آشیق اوینادیقلاری بیر اویون. ٤- (اؤزل آد) هشترى ده کند آدی.

ائشمه‌ائشمه..eşmə eşmə [صفت] بورق بوروق، بورم بوروم، "نبی‌نین بوغلاری ائشمه ائشمه دی" (فا:مجعد). curly

ائشنج..eşənc [آد] ائشمه‌یه یارایان هر شئی، کؤسو .

ائشنک..eşənək [آد] چوخ گلیب گئدیلن یول و یئر {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ائشؤمک..eşümək [ل] اؤرتمک، هؤرمک {باخ: ائشمک؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ائشه‌نک..eşənək [آد] ۱-جویزین ایچینی ایکی‌یه بؤلن برک ماده. ۲-آلما آرموودو یئیندن سونرا قالان توخوملو و پؤلوشلو بؤلومو. ۳-ائشیلمیش یئر، (تویوغون) قازیب آچدیغی یئر. ٤-(مج)قاریشدیریلمیش یئر، شئی و دوروم، قاتما قاریشیق حال (فا:محل بهم ریخته).

ائشه‌لک..eşələk [آد] آلما،هئیوا کیمی میوه‌لرین یئییلمه‌ین‌ایچ‌بؤلومو.

ائشه‌لنمک..eşələnmək [بلسیز ائیلم] ۱-توپراق کیمی شئیلر ائشه‌له نیب بیربیرینه ووُرولماق. ۲-(س) ائشینمک (فا:بهم زدن خاک و--).

ائشه‌له‌مک..eşələmək [تاثیرلی ائیلم] توپراق کیمی شئیلری ائشه‌لیب بیربیرینه ووُرماق (فا:بهم زدن خاک و چیزهای شبیه به آن).

ائشه‌وه..eşəvə [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {ائش+ائوه/آنایورد}.

ائشیت..eşit [صفت] برابر، بیر دَیرده اولان، بیر بویوت‌دا اولان مُتَساوی (فا:متساوی). equal

ائشیت‌جه..eşitcə [ظرف] بالسویه (فا:متساویا). equally

ائشیت‌چنَتلی..eşit çənətli [آد،دیرگی] (یومشاقجالار اوچون) ایکی چنَتی بیر بیرینه ائشیت اولان.

ائشیتچی..eşitçi [صفت] ائشیتچی‌لیک یانلی‌سی (فا:برابری خواه).

ائشیتچی‌لیک..eşitçilik [آد] اینسانلارین برابرلیغینی ساوونان دکترین (فا:برابری خواهی).

ائشیتدیرمک..eşitdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-ائشیتمه سینی ساغلاماق، ائشیتمه گه مجبور ائتمک،خبردارائتدیرمک. ۲-(ل) بیر سؤزو بیرینه دئمک‌له آیرسینین قولاغینا یئتیرمک، بیلدیرمک (فا:به گوش کسی رساندن). to let smb. know

ائشیتدیریلمک..eşitdirilmək [بلسیز ائیلم] ائشتیدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف‌م).

ائشیت‌سل..eşitsəl [صفت] ائشیتمه دوُیوسو ایله ایلگی‌لی (فا:شنوایی).

ائشیت‌سیز..eşitsiz [صفت] ائشیت اولمایان (فا:نابرابر).

ائشیت‌سیزلیک..eşitsizilik [آد] ائشیت‌سیز اولما وضعیتی (فا:نابرابری).

ائشیتگَن..eşitgən [صفت] ائشیدیجی،دینله‌ییجی،اؤیوددینله‌ین.

ائشیت‌لشدیرمک..eşitləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ائشیت‌وضعیته گتیرمک(فا:برابر نمودن).

ائشیت‌لشمک..eşitləşmək [تاثیرسیز ائیلم] برابر لشمک (فا:برابر شدن).

ائشیتلم..eşitləm [آد] دنگلم مُعادله (فا:معادله). eqution

ائشیت‌لنمک..eşitlənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله‌ائشیت‌وضعیته-گلمک(فا:برابرشدن).

ائشیت‌له‌مک..eşitləmək [تاثیرلی ائیلم] ائشیت و برابر ائتمک (فا:برابر نمودن).

ائشیت‌لیک..eşitlik [آد] برابرلیک (فا:برابری). equality

ائشیت‌لیک اکی..eşitlik əki [آد] کلمه‌یه: بنزرلیک آنلامی وئرن " جه، سی" کیمی اکلر " چوْجوقسو، ".

ائشیتمز..eşitməz [صفت] قولاقلاری ائشیتمه ین (فا:ناشنوا). deaf

ائشیتمزلیک..eşitməzlik [آد] کارلیق، باخ: ائشیتمه مزلیک.

ائشیتمک..eşitmək [تاثیرسیز ائیلم] قولاقلا دوُیماق،سسینی بیلمک، دینله‌مک(فا:شنیدن to hear {سوُمرجه ‹گیشتوُقو›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛بوُ کلمه‌نین ایچ و ایچیتمک سؤزیله باغلانتی-سی اوْلابیلیر}

ائشیتمَن..eşitmən [تاریخی اؤزل آد] ائشیتگَن؛ اؤنلو فیلوْسوْف، زَرتوشت‌ون گرچک آدیْنین بو اوْلدوُغو، آیریْجا پِرس دئییل، تؤرک اوْلدوُغونو سؤیله‌ین بیلیم آداملاری دا وار(اؤرنک: بَسیم آتالای)[۶].

ائشیتمه..eşitmə [آد] ائشیتمک ایشی، سمع (فا:سمع). hearing

ائشیتمه‌لی گؤرمه‌لی..eşitməli görməli [صفت] سمعی و بصری audio visual

ائشیتمزلیک..eşitməzlik [آد] باخ: ائشیتمه‌مزلیک.

ائشیتمه‌مزلیک..eşitməməzlik [آد] ائشیتمَزلیک : ۱- کارلیق،ائشتیمه‌مه وضعیتی ۲-ائشتیمه‌مه، قوْلاق آسماما، اؤزونو کارلیغا وورما، ائشیتمز کیمی داورانیش. (فا:ناشنوایی، کری). deafness

ائشیتمه‌لی..eşitməməli [صفت] ائشیتمه‌سی مُناسب اولمایان (فا:نشنیدنی). unfit to be heard

ائشیدن..eşidən [آد] دینله‌ییجی،دینله‌ین(فا:مستَمع). listener

ائشیدیجی..eşidici [باخ] ائشیدن.

ائشیدیش..eşidiş [آد] ائشیتمه ایشی.

ائشیدیلمز..eşidilməz [صفت،ظرف] ائشیدیلمه‌ین، ائشیتمه‌سی مُمکن اوْلمایان (فا:غیر قابل شنیدن).

ائشیدیلمزلیک..eşidilməzlik [آد] ائشیدیلمه‌سی مُمکن اوْلماما.

ائشیدیلمک..eşidilmək [بلسیز ائیلم] دینلنمک، قولاق آسیلماق، دوُیولماق، قولاق لا دوُیولماق (فا:شنیده شدن).

ائشیدیم..eşidim [آد] ائشیتمه یئتی‌سی و دویوسو (فا:شنیدار).

ائشیشله‌مک..eşişləmək [ل،ت‹ائشیشمک›] بیربیرینه قاتماق (فا:امتزاج).

ائشیک..eşik [ظرف] ۱-دیشاری، ایچَری‌نین ترسه‌سی. ۲-قاپی‌نین گیریش یئرینده کی آلچاق آیاقلیق (باساماق) (فا:آستانه) out {سومرجه‹گیشیک›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ ائشمک سؤزوندن آلیناراق‌ائوین گیریش یئرینه(گیرکن‌ائشیلن‌طرفینه)دئییلیر}.

ائشیک..eşik [اؤزل آد] باخ: خیاو. داشلی بوُرون دا (~تپه) کند آدی. مینودشت ده (~یالی) داغ آدی. {بعضا ائششک شکلینده سؤیل نیلیر و محتملا دؤزو ائشیک اولمایدیر}.

ائشیک‌آغاسی..eşik ağası [آد،اسکی] شاه ساراییندا تشریفات مامورو، ائولرده نؤکرلرین باشچی‌سی، قوللوقچولارین باشی (فا:رئیس تشریفات دربار).

ائشیکده کی..eşikdəki [عوضلیک] ائشیکده اولان (فا:بیرونی). outer

ائشیلمک..eşilmək [بل] ائشمک‌ایشی گؤرولمک (فا:بهم ریخته شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ائشیلمه..eşilmə [بل] ائشیلمک‌ایشی(فا:بهم ریخته گی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ائشیلمیش..eşilmiş [صفت] بیربیرینه بورولموش (فا:تابدار). curled

ائشیم ائشیم..eşim eşim [صفت] بوُروق بوروق، باخ ائشمه ائشمه.

ائشین..eşin [آد] خندک، چوُخور، مزار. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}

ائشینگَن..eşingən [آآ۲] ۱-چالیْشقان ۲-ائشیت، مُساوی ۳-ائشیدن.

ائشینمک..eşinmək [تاثیرسیز ائیلم] آیاقلا یئری قازماق، اؤزونو قاشیماق، قوُردالانماق (فا:خاراندن).

ائشینمه..eşinmə [آد] ائشینمک ایشی (فا:خارش).

ائفیریاغی..efiryağı [آد، یونانجا] بعضی بیتگی‌لرده‌اولان‌خوش قوخولو یاغ.

ائقزما..iqzima [آد، یونانجا] سوُلانما و قایيق باغلاما علامت‌لریله بیلینن بیر نوع دری خسته‌لیگی (فا:اگزما). eczema

ائقوْسانتریزم..eqosantrizm [آد،فرانسیزجا] منجیلجیلیک، دؤنیادا بیرئی‌منلیگینی مرکز سایان فلسفه گؤروشو.

ائقوْیزم..eqoizm [آد،فرانسیزجا] منجیللیک، بنجیللیک، اؤزونو بینمه.

ائکران..ekran [آد،فرانسیزجا] سینما پرده سی، آغ پرده (فا:اکران).

ائکسانتریک..eksantirik [آد،فرانسیزجا] دیْش مرکزلی، مرکز دیْشی.

ائکسپئرت..ekspert [آد، لا] اوُزمان (فا:متخصص).

ائکسپرئس..ekspres [آد،این] دوُرمادان(یوْل اوْرتاسیندا) یئهین گئدن (آراج وگمی‌لر اؤچون)؛ دوُراقسیز [۲۱۸]. (فا:سریع‌السیر).

ائکسپرئسیونیزم..ekspresionizm [آد،فرانسیزجا] دیْشا ووُرومجولوق.

ائکسپریمئنتالیزم..eksprimentalizm [آد،فرانسیزجا] دئنئی جیلیک.

ائکسپوْز..ekspoz [آد،فرانسیزجا] بیر یئره سوُنولان بیلدیری خُلاصه سی.

ائکسپوْزیسیا..ekspozisiya [لا] ائکسپوْزیسیون، ائکسپوْزیشین : ۱- مختلف شئی‌لرین،ماتریاللارین‌بللی قایدا اؤزره یئرلشدیریلمه‌سی دؤزولوشو و قوْیولوشو، سرگی. ۲-ادبی اثرلرده: اساس سوُژئتین انکشافیندان قاباق اوْلموش کئیفیت‌لری و حادثه‌لری ایضاح ائدن گیریش حصّه. ۳-(فوْتو) شکیل چکرکن فوْتو آپارات اوْبیئکتیوین آچیق قالمالی اوْلدوغو مدّت.

ائکسترا..ekstra [آد،فرانسیزجا] ان ایی، اؤستون اوْلان.

ائکستریم..ekstrim [آد،فرانسیزجا] ان سوْن، ان اوُج.

ائکسن..eksən [آد،فرانسیزجا] مئحور، دینگیل.

ائکشی..ekşi [صفت] توُرش، سیرکه و لیمون دادیندا اوْلان (فا:ترش). sour {توُرش؛ اگمک سؤزوندن آلینماسی مُناسب گؤرونور چونکی تورش شئی یئییله‌رک آغیز و اؤز بؤزوشوب اَیری شکله دوشور، محتملاً ایشکنجیین سؤزوده ائکشی› ائشکی و فارسجا انگبین سؤزلریندن دوزه‌لیب[۶]}.

ائکشی قوْلاق..ekşi qulaq [آد] باخ: قوُزو قوُلاغی.

ائکشی کیراز..ekşi kiraz [آد] باخ: ویشنه.

ائکشی یوْنجا..ekşi yonca [آد،بیتگی] ائکشی یوْنجاگیللردن، چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی. oxalisocetosellaş

ائکشی یوْنجاگیللر..ekşi yoncagillər [آد،بیتگی] ایکی چنکلیلردن یاپراقلاریندا قوُزوقولاغی اسیدی اولان بیر بیتگی.

ائکشیتمک..ekşitmək [اتّدیرگن ائیلم] تورشاتماق، ائکشیمه‌سینه یوْل آچماق (فا:ترشاندن).

ائکشیدیلمک..ekşidilmək [بلسیز ائیلم] تورشادیلماق،ائکشیمک ایشی گؤرولمک (فا:ترشانده شدن).

ائکشی‌لی..ekşili [صفت] ایچینده ائکشی‌سی اوْلان.

ائکشی‌لیک..ekşilik [آد] ائکشی اوْلما وضعیتی.

ائکشی‌لیموْن..ekşilimon [آد] ائکشی‌لیگی چوْخ‌لیموْن، توُرش‌لیموْن.

ائکشیمتیراق..ekşimtıraq [آد] تورشاشیرین، آز ائکشی (فا:نسبتا ترش).

ائکشیمسی..ekşimsi [آد] باخ: تورش سوْو (فا:نسبتا ترش).

ائکشیمک..ekşimək [تاثیرسیز ائیلم] تورشاماق(فا:ترشیدن).

ائکشیمیک..ekşimik [آد] یاغی آلینمیش سوتدن دؤزه‌لن بیر نوع پنیر، کسیمک، چؤکه‌لک (فا:نوعی پنیر).

ائکوْلوژی..ekoloji [آد،فرانسیزجا] چئوره‌بیلیمی[۲۱۸].(فا:بوم شناسی). ecology

ائکوْلوژیست..ekolojist [آد،فرانسیزجا] چئوره بیلیمجی.

ائکواتوْر..ekvator [آد،فرانسیزجا] یئرکوْره‌سی‌نی‌ایکی‌و برابر حیصّه‌یه بؤلن فرضی دایره، اوْستوا (فا:اکواتور).

ائکونومتری..ekonometri [آد،فرانسیزجا] اقتصاد قونولارینی ساییش و ریاضی سایی‌لارلا یوْروُم لاما و یؤنَتمه (فا:اکونومتری).

ائکونومی..ekonomi [آد] اقتصاد. economy

ائکونومی‌سال..ekonomisal [آد،صفت] اقتصادی(فا:اقتصادی). economical

ائکونومیک..ekonomik [آد،فرانسیزجا] اقتصادسال.

ائکیپ..ekip [آد،فرانسیزجا] تاقیم، قوُروپ.

ائکیز..ekiz [اؤزل آد] ۱-باخ: ایکیز. ۲-مراغا دا کند و داغ آدی.

ائکیزدر..ekizdər [اؤزل آد] ائکیزلر: میانا دا داغ آدی.

ائل..el [آد] ۱-گؤی‌تورک یازیتلاریندا ایندیکی ائل معناسینا معادل بوُدون ایشله نیردی و هر بوُدون نئچه بوْی و بوْی دا نئچه اوْبادان تشکیل تاپیردی[۲۲۵]؛ طایفالار بیرلیگی "شاهسئون ائلی" (فا:عشیره). tribe، clan ۲-اؤلکه، یوُرد. ۳-خالق، اهالی، اینسان توْپلوُلوغو {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ ‹ائل، ائلیگ، ال›؛ باخ: ال} ٤- (اؤزل آد)ائل سؤز ایله بیرلیکده چوْخلو اؤزل آدلار دؤزه‌لیر، بوُ آدلار اینسان(قیز، اوْغلان) و قوروم آدی کیمی ایشله‌نیر، ~آچان، ~آچدی، ~آرزی ~ارسلان، ~آلار، ~آلان، ~آلتوُن،~انا، ~اوْغلو،~آی، ~اینام، ~اینجی، ~باجی، ~بارس، ~باسان/~باسمیش،

ـباستی /ـباسدی، ـباش،ـبال، ـبالا، ـبگی، ـبگیم،ـبَن،ـبَنگوّ، ـبوُغا، ـبوْغا، ـبوُغو، ـبوُلاق، ـبوُلان، ـبوْی، ـبؤری، ـبیکه، ـبیلگه، ـبیلیگ، ـپای، ـپینار، ـتاپار، ـتاج، ـتاش، ـتامای، ـتان، ـتَریم، ـتَکین، ـتَمیر، ـتَنگیز، ـتَنیز،ـتوُتار، ـتوُتموُش، ـتوُتقوُ، ـتوُتوق،ـتوُران، ـتوُرنا /ـدوُرنا، ـتوّرک، ـتوُنقا، ـتیکه، ـتیموُر،ـجان،ـچیک، ـخاتوُن، ـخاقان، ـخانیم، ـدَمالپ، ـدَمبای، ـدَمیر،ـدَنای، ـدنیز، ـدوْغان، ـدوْغدوُ، ـدوْغدی، ـدوْقوز، ـدوْقوزبای، ـدوْکوز،ـدوّز،ـاَر،ـسرک، ـسرکه،ـسسئور، ـسسئون، ـسساناز، ـسسانای، ـسسس، ـسسوْنا، ـسسوْی، ـشاد، ـشَن، ـشَنای، ـشنگول، ـفیدان، ـقان /ـخان، ـقایا، ـقوُت، ـقوْجا، ـقیز، ـکینبای،ـگَز،ـگوّز، ـگوّزل، ـگوّل /ـگوّلو، ـگوّن،ـگوّنو،ـگونای، ـگونش، ـگوّی، ـگیزَر، ـگینالپ، ـگینای، ـگینسوُ، ـمارال، ـمان، ـمنور، ـموْبا، ـموْد، ـمؤتوّکَن، ـموُجا، ـمؤرَک، ـیار، ـیارار، ـیاز، ـایستر، ـین، ـییْغمیش

ائل‌آتاسی..el atası [آد] ائلین کیشی باشچی‌سی ویا ان سایقین آتاسی.

ائل‌آناسی..el anası [آد] ائلین قادین باشچی‌سی ویا ان سایقین آناسی.

ائلاچمیش..elaçmış [آد] اینسان‌آدی، ائل+ آچمیش آلقان، فاتح[۷].

ائلالدی..elaldı [اؤزل آد] ائل+آلدی فاتح؛ آنادوْلو سلجوُقلولاری دؤنَمی، اینان اوْغوللاری بگلیگی‌نین قوُروجوسو[۷].

ائلباشی..elebaşı [آد] ۱-اوْیوندا یولداشلارینا باش اوْلان. ۲-کؤتو و پیس ایشلرده‌اؤندراوْلان کیمسه (فا:سرکرده). refractrory

ائلباشی‌لیق..elebaşılıq [آد] ائلباشی اولما (فا:سرکردگی). command

ائلشتیرَل..eleştirəl [صفت] ائلشتیری کیفیتی داشییان، تنقیدی.

ائلشتیرمک..eleştirmək [تاثیرلی ائیلم] تنقید ائتمک (فا:تنقید نمودن). {اَل سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، ال سؤزوندن اللَشدیرمک سؤزو: قوُتدالاماق و توْخونوب ترپتمک معناسیندادیر و بو کلمه ائلشدیرمک سؤزونون ایلکین شکلی اولمالیدیر}

ائلشتیرمَن..eleştirmən [آد] ائلشتیری ائدن، موُتَقید.

ائلشتیرمه..eleştirmə [آد] تنقید، تنقید ائتمه (فا:تنقید).

ائلشتیرَن..eleştirən [آد،صفت] منتَقد، انتقاد ائدن (فا:منتقد). criticiser

ائلشتیری..eleştiri [آد] بیردؤشونجه‌نین نئجه‌لیگین اینجه‌له‌مه، تنقید (فا:تنقید). criticism

ائلشتیریجی..eleştirici [آد] ائلشتیرن، منتَقد.

ائلشتیریجیلیک..eleştiricilik [آد] ائلشتیرمه ایشی، تنقید ائتمه.

ائلشتیریلمک..eleştirilmək [بلسیز ائیلم] ائلشتیرمک ایشی-گؤرولمک،تنقیدائدیلمک

ائلشتیریم..eleştirim [آد] ائلشتیرمک ایشی، انتقاد.

ائلکترو..elektro [باخ] الکترو.

ائلکتریک..elektrik [باخ] الکتریک.

ائلات..elat [آد، ائل+عربجه: آت] ائللر، بیر یوُرددا یاشایان خالقلار و طایفالار (فا:ایلات). tribes

ائلاچین..elaçın [اؤزل آد] لاچین، شاهین؛ گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

ائل‌ادبیاتی..el ədəbiatı [آد] ائل یازینی، خالق ادبیاتی.

ائل‌ارکی..el ərki [آد] دئموکراسی.

ائلالمیش..elalmış [اؤزل آد] فاتح، آلقان[۷].

ائل‌اوْبا..eloba [آد] ائل اوُلوس، بوتون خالق.

ائل‌اوْغلو..el oğlu [اؤزل آد] ش۱۳۳۸ده خُداآفرین‌ده آنادان اوْلوبدو، ادبیات ساحه سینده آراشدیریجی و محقق کیمی تانینیر.

ائل‌اوْغلو..el oğlu [اؤزل آد] باغبان‌ائل‌اوْغلو ۱۲۵۰ده تبریزده‌آنادان اوْلوب و مشروطه انقلابچی سی اولاراق ش۱۲۸۷ده شهید اوْلدو.

ائل‌اوُلوس..elulus [آد] خالق،ائل(فا:خلق‌الله). god's creatures

ائلبار..elbar [اؤزل آد] خانلار'دا داغ آدی[۲۴۰].

ائل‌باشی..elbaşı [آد] ائلی اداره‌ائدن کیمسه،ائل‌باشچی‌سی(فا:بزرگ-ایل

ائل‌باشی‌لیق..elbaşılıq [آد] ائل باشی‌نین ایشی

ائلبان..elban [اؤزل آد] ایلبان، ائلبَن: دؤولتچی، دؤولتینه باغلی، قیْپچاق خانی مَنگوتیموُر خان'ین اوْغلو، آلتیْن‌اوْردو کوْموتانی[۷].

ائلبای..elbay [تاریخی اؤزل آد] باخ: ائلبَگ.

ائلبروس..elbrus [اؤزل آد] باخ: اَلبُرز، آلپوْروز.

ائلبن..elbən [اؤزل آد] باخ: ایلبان، ائلبان.

ائلبَگ..elbəy [تاریخی اؤزل آد] بئلبای: ۱-عُثمانلی‌لار دؤنَمینده عسگر توْپلاییپ، اوْنلارین ائییتیم و لوْجستیگینی ساغلایان کیشیلَره‌وئریلن بیر عُنوان[۷]؛ ۲-بگلَربگی، عُثمانلی اوْرخان بگین یوْلداشی[۷].

ائل‌بگلیک..elbəylik [تاثیرسیز ائیلم] ائل ارکیلیک،ائل‌باشی‌لیق (فا:مردم سالاری).

ائل‌بگی..elbəyi [آد] ائل بؤیوگو، باخ: ائل باشی.

ائلبیلگه..elbilgə [تاریخی اؤزل آد] باخ:ائل+بیلگه،ائلین بیلگینی(دؤولت یؤنَتیم‌ینده اوْلان و دؤولت تجرُبه‌سی اوْلان)، اوْغلان آدی[۷].

ائلبیلگه‌خاتون..elbilgəxatun [تاریخی اؤزل آد] باخ: ائلبیلگه+خاتون؛ ایلتَریش‌قوُتلوق خاقان'ین خانیمی، بیگه خاقان و کوّل تیگین'ین آناسی[۷].

ائلبیلمیش..elbilmiş [اؤزل آد] باخ:ائل+بیلمیش یوُردسئوَر، یوُردونا باغلی[۷].

ائلبیلیگ..elbilig [آد] ۱-دؤولت‌بیلگیسی‌ودئنئییمی ۲-دؤولت آرشیوی[۷].

ائل‌یَه‌نن..elbəyənən [آد،صفت] هامی‌نین توسط ایله یَیه نیلن (فا:مردم پسند). popular

ائلتئمیش..eltemiş [تاریخی اؤزل آد] یوُردسئوَر؛هیندتورک‌بگلریندن[۷].

ائلدئمیش..eldemiş [تاریخی اؤزل آد] یوُردسئوَر؛هیندتورک‌بگلریندن[۷].

ائلَتدیرمک..elətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ائلتمک ایشینی-گؤردورمک(فا:انجام گردیدن).

ائلتَر..eltər [اؤزل آد] یوُرد قوْرویوجوُسو، یوُردونا صاحب چیْخان[۷].

ائلتَکه..eltəkə [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، کیچییوّز بؤلوگو بایاخدی اوْیماغینین اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ-بایاختی بوْی لاریندایر[۸۱-۱۵۸].

ائلتمک..elətmək [ائتدیرگن ائیلم] ائله‌مک ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س).

ائلتؤره..eltörə [اؤزل آد] باخ:ائل+ تؤره، دؤولت گله‌نگی[۷].

ائل‌تؤکن..eltökən [آد] داغدان کؤچمه‌یه یاخین زامان باشلانان گوّجلو یاغیش (فا:باران دوره آخر ییلاق).

ائل‌توُتموش..el tutmuş [تاریخی اؤزل آد] ائل‌قورویان،سلطنتی قوْرویان(فا:ایلتُتمش).

ائلتوّزَر..eltüzər [آد] باخ:ائل+ توّزَر ۲-(تاریخی اؤزل آد خیوه خانلیْغی دؤنَمی بگی[۷].

ائلتی..elti [آد،دا] قئیین خانیمی،قئین خاتون"ائلتی ائلتی‌دن گؤرر".

ائلجاری..elcari [ظرف] ائل لیکله،هامی‌لیقلا،بوتونلوکله (فا:همه) {ائل +چاغیریش/جار؛ فارسجادا ایلجار شکلینده ایشله‌نیر[۲۲۶]}.

ائلجوُلا .. Elcula [اؤزل آد] قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ-قیْزیلقوُرد بوْی لاریندایر[۸۱-۱۵۸].

ائلچی..elçi [آد،سن] ۱-آراجی، دؤولتی آدیْنا آراجیْلیق ائدن، دؤولته خدمت ائدن، تَمثیلچی (فا:سفیر). ambassador ۲-خبرچی، یالواج (فا:رسول). ۳-قیز ایسته‌مه‌یه ویا بیر آنلاشما اوچون-گؤندریلن(فا:خواستگار) suitor ٤-م١٦جی یوّزیل‌ده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی‌بیربوْی آدی[۸۵]، ۵-اوُیغور خاقانلارینین عُنوانلاریندان. ٦-ائلچی۲(یازار) عاباسعلی یحیوی، ائلچی و آذرخش تخلّص ایله تانینان شاعر، ش۱۳۲۲ده اردبیلده آنادان اولوبدور ۷-ائلچی(اؤزل آد[۱۱۷]) اینسان آدی: ،بؤگوّ، ،تیموُر، ،بای، ،بوُغا، ،تای، ،قوُلا، ،خاتای‌خان، ،خان، ،خاتون[۷].

ائلچی‌بگ..elçibəy [تاریخی اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتی'نین ساوئتلره قارشی باغیمسیزلیق مُجادله‌سینی یؤنه‌تن و سوْنراسی قوُرولان جُمهوریت‌ین ایلک‌جُمهور باشقانی سئچیلن تاریخ بیلگینی.

۲-(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیزلارین ائدیگه‌نه اوْیماغی بگ‌لریندن[۷]. قیْرقیز-ائدیگنه بوْی لاریندایر[۸۱-۱۵۸].

ائلچی‌داشی..elçi daşı [آد] ناغیل‌لاردا پادشاه قیزینین ائلچی‌لیگینه گلن لرین اوْتورماسی‌اوْچون‌سارای مئیدانیندا قوْیولان‌اؤزل‌داش.

ائلچی‌له‌مک..elçiləmək [تاثیرسیز ائیلم] ائلچی‌لیگه گئتمک(فا:خواستگاری کردن).

ائلچی‌لیک..elçilik [آد،سن] ائلچی‌نین ایشی(فا:سفارت‌خانه embassy

ائلچی‌لیک‌ائتمک..elçilik etmək [تاثیرسیز ائیلم] ائلچی‌ایشینی گؤرمک، اوُزلاشدیرمک.

ائلچین..elçin [اؤزل آد] ۱-ائلین یاراشیغی، قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۲-دؤولت آدامی ۳-قازان خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن.

ائلچی‌نامی..elçi nami [یازار] صفویلر دؤنمی شاعریدیر[۲۸].

ائلخان..elxan [اؤزل آد] ۱-بؤلگه خانی، خاقانلیْغا باغلی اؤزَرک‌خان، ۲-چَنگیزخان'ین اؤلوّموندن سوْنرا، امپراتوْرلوُغون، دؤرده بؤلونن پارچالاریندان هَر بیری. آیریْجا سوْنرالاری هوُلاکوخان'ین قوُردوغو دؤولت و اوْ دؤولتین خانلارینین عُنوانی[۷]. ۳-ائلین‌بؤیوگو، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

ائلدار..eldar [آد] قاپی قونشو ایله یاخجی گئچینن کیمسه. ایشینده ائل آداملاریله اوغراشان کیمسه،اوغلان آدی (فا:مردمدار).

ائلدار..eldar [اؤزل آد] کوّر چاییدا یاخین یئر آدی[۲۴۰].

ائلدارشامی..eldarşami [آد،بیتگی] آذربایجانین ائلدار دئییلن یئرلرینده بیتن بیر شام آغاجی نوْعو.

ائلداش..eldaş [آد] ائلدَش: بیر یئرلی، یوُرداش، بیر ائلدن اوْلان، اوغلان آدی (فا:هم وطن).

ائلدَش..eldəş [آد] باخ: ائلدَش:.

ائلدک..eldək [اؤزل آد] ۱-بصیرت، قابلیّت. ۲-یدک، اَلده اوْلان شئی[۷].

ائلدَکداش..eldəkdaş [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲٤۰].

ائلدَم..eldəm [اؤزل آد] ۱-آلیشقین، یئتیشکین ۲-سئویملی، جانا یاخین ۳-ائوجیل قوْیون. ٤-پئشمان، نادم[۷].

ائلدنیزلیلر..eldənizlilər [اؤزل آد] شمس الدین ائلدنیز کؤله اوْلاراق ساتیلیب سلجوقلولار ساراییندا یوْل تاپیر یئتەنگین‌دن دوْلایی توُغرول اوْغلو ارسلان اوّچون آتابگ سئچیلیر، سلجوقلولار دؤولتی ضعیف‌لرکن و توُغرولون‌اؤلوموندن سوْنرا اوْنون بیوەسی مومنه خاتون‌لا ائولَنیر، و م۱۱۳٦دا آران والی‌سی‌اوْلور و بئله‌لیکله ائلدنیزلیلر حکومتی‌نین اساسی قوْیولور، اوْ نخجوانی باشکند ائده-رک و سلجوقلو ساراییندا اؤز نفوذوندان یارارلاناراق قیسا مدت‌ده شیروانشاهلاری اؤزونه تابع ائدیب و حکومتی‌نی آذربایجان عراق، اصفهان و مازندران بؤلگه‌لرینه قدر بؤیوتدو، ائلدنیزدن سوْنرا اوْغلو محمدجهان پهلوان م۱۱۷۵-۱۱۸٦ ایللری آراسیندا حکومت ائتدی، اوْ ایلکجه همدانی و سوْنرادا تبریزی آلاراق اوْرانی پایتخت ائتدی، اوْغلو قیزیل ارسلان م۱۱۸٦-۱۱۹۱ ایللرینده حکومت ائتدی، اوْ سلجوقلو ۳جو توُغرولو یئنه‌رک اسیر ائدیب و خلیفه عباسی‌نین رضایت ایله اؤزونو سلطان اعلام ائله‌دی، اوْندان سوْنرا اوْغوللاری ابوبک و قوُتلوق اینانج و سوْنرادا اؤزبک اوْغلو (م۱۲۱۰-۱۲۲۵) شاه اوْلدو، ائلدنیزلیلر م۱۲۲۵جی ایلده موغوللارین هجوموندان قاچان جلال‌الدین قوْشونونا یئنیلدی. ائلدنیزلیلر دؤنمی تبریز، گنجه و نخجوان شهرلری هربیری ۱۰۰،۰۰۰ نفره قدر نُفوس‌لاری وارایدی بوُ دؤنم آذربایجان توّرکجه سی انکشاف ائتدی و بوُ دیل اسلام دین ایله برابر، بیرلیک سمبولو حالینا گلدی و اؤلکه بؤیوک مقداردا توسعه تاپدی[۱].

ائلسیزئت..elsizet [اؤزل آد] دوّشمانین دؤولتینی یِیْخیب، اسیر ائدن و دؤولت‌سیز بوُراخان؛ اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی کوْموتانی[۷].

ائل‌سیز اوْباسیز..elsiz obasız [صفت] یوُردو ائوی اوْلمایان (فا:بی کاشانه).

ائل‌سیزلشمک..elsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوردسوُز و وطن‌سیزلشمک.

ائل‌عالم..elaləm [آد] هامی، هرکس، قاپی قونشو (فا:همه).

ائلقاتمیش..elqatmiş [اؤزل آد] ائل+قاتمیش،اوّلکه‌فَتح‌ائتمیش، آلقان، فاتح[۷].

ائلقار..elqar [باخ] ایلقار.

ائلقارسیز..elqarsız [صفت] وفاسیز (فا:بی وفا). unfaithful

ائلقای..elqay [اؤزل آد] یوُردسئور[۷].

ائلقوْتلوغ..elqutluğ [تاریخی اؤزل آد] آتسیزخان'ین اوْغلو،آیری آدی "آتلیْغ خان"[۷].

ائل‌قوْوان (آی)..elqovan(ay) [آد] یایین ایکینجی یاری‌سیندا دوّشن و ائلی داغ دان آرانا کؤچمه‌یه مجبورائدن سوْیوق هاوا، شهریور و سپتامبر آیلار ایلا توتوشان آیا و گونلره وئریلن بیر آد (فا:سرمای آخر ییلاق).

ائلقوُش..elquş [اؤزل آد] باخ:ائل+قوُش، قارتال توّرو بیر آوجی قوُش[۷].

ائلقیلیچ..elqılıç [تاریخی اؤزل آد] اتسیزخان'ین بیر اوْغلو[۷].

ائلک..elək [اؤزل آد] ایْلَک: آتیلایخان'ین اوْغوللاریندان[۷].

ائلکین..elkin [اؤزل آد] ۱-قوْنوق ۲-یوْلجو[۷].

ائلگَزدی..elgəzdi [اؤزل آد] باخ:ائل+ گَزدی، گَزگین، سیاح[۷].

ائلگَزَر..elgəzər [اؤزل آد] باخ:ائل+ گزر، گَزگین[۷].

ائلگؤرموش..elgörmüş [اؤزل آد] ائل+ گؤرموّش، گَزگین، سیّاح[۷].

ائل‌گؤلو .. el gölü [اؤزل آد] تبریزه یاخین بیر کند و گزمه لی یئر آدی.

ائلگوّ..elgü [اؤزل آد] آماج، هدف[۷].

ائلگیک..elgik [اؤزل آد] باریْش سئوَر، باریْشچی[۷].

ائلگین..elgin [اؤزل آد] ۱-قوْناق سئور ۲-قوُربَتچی، یوُردوندان اوُزاق[۷].

ائللراوْیوغو..elləroyuğu [اؤزل آد] توْووزُ'دا داغ آدی[۲٤۰].

ائللزگی..elləzgi [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {لئزگی/لزگی ائلی}.

ائل‌لشدیرمک..elləşdirmək [باخ] ائل‌لیک لشدیرمک.

ائل‌لشدیریلمک..elləşdirilmək [باخ] ائل‌لیک لشدیریلمک.

ائل‌لشمک..elləşmək [باخ] ائل‌لیک لشمک.

ائللی..elli [اؤزل آد] ۱-ائللی اوْبالی، باغیْمسیز، دؤولتی اوْلان ۲-(تاریخی اؤزل آد) آتیلای خان'ین اوْغوللاریندان[۷]. ۲- قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ائللیک..ellik [ظرف] ۱-دؤولتلی، مالللی، زنگین. ۲-(ص) بیر یئرین بوتون خالقینا عاید اوْلان، عمومی، گنل(فا:عمومی). ۳- (ظرف) ائل اوچون اوْلاراق، گنل‌لیکله. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوّرک داشیازی‌لاریندا ایشله‌نیبدیر، صحاص‌العجم‌ده ایشله‌نیبدیر}

ائللیکجه..ellikcə [ظرف] باشدان باشا، هامی‌لیقجا، بوتون (فا:همه).

ائللیک‌لشدیرمک..ellikləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بوتون خالقین یارارینا و استفاده‌سینه وئرمک (فا:عمومی گردیدن).

ائللیکلشدیریلمک..elliklәşdirilmәk [تاثیرسیز ائیلم] ائللیک‌لشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:عمومی گردیده شدن).

ائللیکلشمک..elliklәşmәk [تاثیرسیز ائیلم] بوتون ائلین مالی اوْلماق، توپلومسال لاشماق، اجتماعی لشمک (فا:اجتماعی شدن).

ائللیکله..elliklә [ظرف] هامی‌لیقلا، بوتونلوکله، بوتون ائل(فا:همه).

ائلمَن..elmәn [اؤزل آد] دؤولتچی، دؤولتینه صادق؛ قازاقلارین، کیچییوّز، بچلوّغو، بای اوْغلو اوْیماغی اوْلوبابالاریندان[۷].

ائلمیرا..elmira [اؤزل آد] بوکلمه ائل‌مارالی› ائلمارال کلمه سینین قیساتیلمیشی اولمالیدیر، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ائله..elә [آد] ۱-اوْجور، اوْ تهر، ۲-اوْ یانا، اوْ طرفه (فا:آنطوری).

ائله بیل..elә bil [ظرف] ائله اوْجور (فا:همان گونه).

ائله‌جه..elәcә [صفت] اوْلدوغو کیمی،نئجه وارسا، ائله (فا:همانگونه).

ائله‌بئله..elәbelә [ظر] بوْشوبوْشونا" ائله‌بئله کؤچَری‌قوُش کیمی گزیرم"

ائله‌لیک..elәlik [آد] حال، دوُروم (فا:وضعیت).

ائله‌مک..elәmәk [ل، باخ: ال] ائتمک.

ائل‌یاردیم کوْمپانیاسی..el yardım kompaniası [آد] اؤزل آماجلار اوچون، یوخسول بؤلگه‌لر و بللی‌یئرلرین‌قالخینماسی‌اوچون‌دوزه‌لن-کوْمپانیا.

ائل‌یازینی..el yazını [آد] ائل ادبیاتی، خالق ادبیاتی.

ائلیامان..elyaman [تاریخی اؤزل آد] بابوُر خان دؤنَمی بگلریندن[۷].

ائلیپتیک..eliptik [آد، یونانجا] ائلیپسه اوْخشار.

ائلیپس..elips [آد، یونانجا] بیضی،بیرمخروط‌ویا سیلندرین(قاساق)مستوی سطح ایله کسیشمه سیندن اله گلن قاپالی اَیری خط.

ائلیپسوْید..elipsoid [آد، یونانجا] ائلیپس‌ین اوْخوُ چئوره سینه فیرلانماسیندان اله گلن جیسیم و شکیل.

ائلیخان..elixan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز خاقان'ین توْرونو دَنیز خان'ین اوْغلو[۷].

ائلیز..eliz [تاریخی اؤزل آد] ۱-دوُرو، تَمیز، موُنس، اوُیوملوُ ۲-یاقوُت داستان‌لاریندا بکارت تانریْچاسی (اوُلو توُیون'ون قیْزی)[۷].

ائلیک..elik [آد،دده] حؤکمدار،بگ،آدلی‌سانلی‌آدام. {بوکلمه سومئرجه ده ‹آلیم/عالیم› شکلینده ایشله نیب و حؤکمدار آنلامینداییر و گؤستریرکی عربجه عالیم (بیلیمجی) و تؤرکجه ائلیگ هامی‌سی بو کلمه‌دن آلینمادیر و اصلینده بوکلمه‌لرین هامی‌سی ائل سؤزونه باغلی کلمه‌لردیلر}.

ائلیمیناسیوْن..eliminasion [آد،فرانسیزجا] اَله‌مه[۲۱۸].

ائلینگی..elingi [اؤزل آد] ۱-دؤولتینه باغلی، دؤولتی‌نین خدمتچی‌سی ۲-(تاریخی اؤزل آد)چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

ائل‌یوْلو..elyolu [آد] گئدیشی گلیشی چوخ اوْلان یوْل، بؤیوک یول.

ائل‌یوُرد..elyurd [آد] ائل اوْبا (فا:وطن).

ائلییْغدی..elyığdı [اؤزل آد] باخ:ائل+ ییْغدی، آلقان، فاتح[۷].

ائمپاتی..empati [آد،فرانسیزجا] دوُیقوداشلیق[۲۱۸].

ائمپوْزه..empozə [آد،فرانسیزجا] دایاتیلمیش" ائمپوْزه ائتمک: دایاتماق"[۲۱۸].

ائمپیریزم..empirizm [آد،فرانسیزجا] ۱-ادراک اوّچون یالنیز تجربه و حسّی قاورایشی قبول ائدن فلسفی جریان[۹]. ۲-عملی فعالیت.

ائمناوا..emnava [اؤزل آد] اوُجان دا کند آدی {امک دن: بوللوق یئر}.

ائموسیا..emosia [آد،فرانسیزجا] هیجان، تصوّر، حسّ[۹].

ائمیسیوْن..emision [آد،فرانسیزجا] اسوّروم، پیاسا و بازارا چیخارما[۲۱۸].

ائمیل..emil [اؤزل آد] توُرکوستاندا آلاگؤله تؤکولن‌بیرچای آدی؛ وبوُ چایا یاخین‌قاراخاتایلیلارین‌قوُردوقلاری بیرشهر آدی[۱۲].

ائن..en [آد] بیر شئیین گئنیشلیگی، سطح بوْیوتلاریندان بیری" ائن و بوْی"، بیرشئیین یان طرفده اولان اوُزونلوغو (فا:پهنا).width {گ،ت:۱-یان. ۲-چوُخوریئر،سن،صح}.

ائن کسیگی..en kәsiyi [آد] جیسمین اوْخونا عمود مُستوی ایله کسیگی.

ائنتئرئسان..enteresan [آد،فرانسیزجا] ایلگی چکیجی (فا:جالب و جاذب).

ائنتئرناسیوْنال..enternasional [آد،فرانسیزجا] اوُلوسلارآراسی، میللت‌لر آراسی، بی الملل (فا:بین المللی).

ائنتئقراسیوْن..enteqrasion [آد،فرانسیزجا] بوّتونلشمه،اوُیوم[۲۱۸](فا:انتگراسیون).

ائنتئقره..enteqrə [آد،فرانسیزجا] بیر بوّتون،بوّتونلشمیش[۲۱۸]. (فا:انتگره).

ائنتئلئکت..entelekt [آد،فرانسیزجا] عاغیل، ذهن، ادراک،آنلیق (فا:ذهن).

ائنتئلئکتوآلیزم..entelektualizm [آد،فرانسیزجا] عاغیلچیلیق، ذهنیه (فا:ذهنیه).

ائنتریکا..entərika [آد،فرانسیزجا] ائنتریک: حیله، دؤزن، دسیسه، گیزلی گیریشیم (بیرایشی پوْزماق اوّچون) (فا:حیله).

ائنتوْمولوژی..entomoloji [آد،فرانسیزجا] بؤجک بیلیمی (فا:انتوموْلوژی).

ائنجک..encək [باخ] یئنجک.

ائندَش..endəş [اؤزل آد] ائنشیت، مُساوی[۷].

ائندَک..endək [آد] مساحت، گئنیش‌لیک (فا:وسعت) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ائندوْتئرمیک..endotermik [آد،فرانسیزجا] ایستی آلان (فا:اندوترمیک).

ائندوْدئرم..endoderm [آد،فرانسیزجا] ایچ دری (فا:اندوترمیک).

ائندوْسکوْپی..endoskopi [آد،فرانسیزجا] اینسان ووجودونون ایچ اوْرقانلارینین مُعاینه مئتودو (فا:اندوسکوپی).

ائندوْکرین..endokrin [آد،فرانسیزجا] ایچ سالقی (فا:اندوکرین).

ائندوْکرینوْلوْژی..endokrinoloji [آد،فرانسیزجا] ایچ‌سالقی-بیلیمی(فا:اندوکرینولوژی).

ائندوْکسیون..endoksion [آد،فرانسیزجا] توّمه واران (فا:اندوکسیون).

ائندیرمک..endirmək [باخ] یئندیرمک.

ائندیریجی..endirici [باخ] یئندیریجی.

ائندیریلمک..endirilmək [باخ] یئندیریلمک.

ائندیریم..endirim [باخ] یئندیریم (یوْلون یئندیریمی).

ائندیریملی..endirimli [باخ] یئیندیرملی، یئنیشلی.

ائنسترومان..enstruman [آد،فرانسیزجا] ۱-چالقی آلتی، ۲-مالی بلگه[۲۱۸].

ائنسترومانتال..enstrumantal [آد،لا] ۱-مختلف موُسیقی آلت‌لرینده ایفا اوْلونان، موُسیقی آلت‌لرینده چالینماق اوْچون یازیلمیش نوْت، ۲-آراج چیلیق (فا:انسترومنتال).

ائنستیتو..enstitu [آد،فرانسیزجا] بیر یونیوئرسیته‌یه باغلی اوْلاراق ولی باغیمسیزجا آراشدیرما و بعضاً ائییتیم ایشلرینه باخان بیر قوُرولوش، آراشدیرما و ائییتیم اوْجاغی (فا:انیستیتو).

ائنسیز..ensiz [صفت] ائنی‌اوْلمایان، ائنی آز اوْلان (فا:تنگ). narrow

ائنسیزلشدیرمک..ensizləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ائن‌سیزوضعیته سالماق، دارلاشدیرماق، ائنینی آزالتماق (فا:کم عرض نمودن).

ائنسیزلشدیریلمک..ensizləşdirilmək [بلسیز ائیلم] ائنسیزلشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:کم عرض گردیده شدن).

ائنسیزلیک..ensizlik [آد] ائنسیز اوْلما وضعیتی (فا:کم عرضی).

ائنفارکتوس..enfarktus [آد،فرانسیزجا] بیر اوْرقاندا بیر آتاردامارین توْخو پوْزوقلوغو سوْنوجو قان لاختالانماسیلا تیخانما "قلب ائنفارکتوسو، آغ جییار ائنفارکتوسو".

ائنفلاسیوْن..enflasion [آد،فرانسیزجا] شیشگینلیک[۲۱۸]، پاراشیشگین‌لیگی (فا:تورم). enfation

ائنکیدوْ..enkido [آد،سوُمئرجه] سوُمئرلرده یارادیلیش تانریچا سی طرفیندن پالچیقدان یارادیلیبدیر و اوْنون جؤوهری گؤی تانری‌سی"آنو" و ساواش تانری‌سی نینوُرتا دان ایدی، گیلگمیش'ین یوْلداشی اوْلاراق سوْنرالار حئیوان‌لار تانری‌سی و قوْرویوجوسو کیمی آنیلدی[۱۱٦].

ائنلتمک..enlətmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ائنلی ائتمک to widen

ائنلشمک..enləşmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ائنلی لشمک.

ائنلم..enləm [آد،جغرافیا] یئرین آنا قوُرشاغی (اوْستوا) ائیله موازی و قوْشوت اوْلاراق هر نقطه‌دن چکیلن قوُرشاق، " نظرده توتولان ائنلم و آنا قوُرشاق دان یئرین مرکزینه وصل اولان خط‌لرین آراسیندا کی زاویه او ائنلم'ین اؤلچوسونو نشان وئریر" (فا:عرض جغرافیایی).

ائنلم دایره سی..enləm dairəsi [آد] برابر ائنلم‌لی نقطه‌لرین بیربیرینه یاپیشماسیندان اله گلن دایره (فا:دایره عرض جغرافیایی).

ائنلندیرمک..enləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ائنلی ائتمک (فا:پهن کردن). to widen

ائنلَنمک..enlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ائنلی لنمک (فا:پهن شدن). to widen ۲-(مج)سئوینمک، بؤیوکلوک دوُیماق. ۳-(مج) کؤکلمک.

ائنله‌مه‌سینه..enləməsinə [ظر] ائنی‌بوْیونانسبت‌داهاچوخ-اوْلاراق(فا:به‌پهنا).

ائنلی..enli [صفت] ائن جهت‌دن گئنیش اوْلان، یان طرفدن اوُزون اوْلان، گئنیش (فا:پَهن). wide

ائنلی آغیز (لی)..enli ağız(lı) [آد،صفت] آغزی یئکه (فا:دهن گشاد).

ائنلی باش..enli baş [آد،دیرگی] بیر نوع بالیق آدی.

ائنلیجه..enlicə [ظرف] ائنلی اولاراق.

ائنلی لشمک..enliləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ائنلی اولماق (فا:پهن شدن).

ائنلیل..enlil [آد] سوُمر کاینات یارادیلیش بیلیمینده گؤی اوْلان "آن" و یئر اوْلان "کی"نین بیرلشمه سیندن ائنلیل دوْغولدو، ائنلیل بوُ ایکی سینی بیربیریندن آییردی و یئری اؤز پایینا گؤتوردو، داها سوْنرالار باش‌تانری اوْلاراق آنو'نون یئرینی‌توُتدو و نیپور'ون قوْرویوجوسویدو[۱۱٦].

ائنلیلیک..enlilik [آد] ائنلی اوْلما وضعیتی (فا:پهن بودن).

ائنلی‌یارپاق(لی)..enli yarpaq(lı) [آد،صفت] یاپراغی ائنلی اوْلان (فا:پهن برگ).

ائنمک..enmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آرابادان آشاغی دوْشمک، باخ: یئنمک، یوخاریدان آشاغی گلمک، (فا:پیاده شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن‹یئنگمک›}

ائنه جک..enəcək [باخ] یئنه جک، یئنمک اوچون دوْزه نیلن شئی.

ائنه وئرمک..enə vermək [تاثیرلی ائیلم] کؤکلمک، ائینه بؤیومک.

ائنیب قالخماق..enib qalxmaq [باخ] یئنیب قالخماق.

ائنیجه..enicə [صفت] ائن ایله ایلگی‌لی اولاراق (فا:به پهنا).

ائنیش..eniş [باخ] یئنیش.

ائنیش آشاغی..eniş aşağı [باخ] یئنیش آشاغی، باش آشاغی.

ائنیش یوخوش..eniş yuxuş [باخ] یئنیش یوقوش.

ائنیش یوخوشلو..eniş yuxuşlu [باخ] یئنیشلی یوقوشلو.

ائنیشلی..enişli [صفت] یئنیشلی، یئنیشی اوْلان (فا:سراشیب).

ائنیشلی یوْخوشلو..enişli yoxuşlu [باخ] یئنیشلی یوخوشلو.

ائنینه..eninə [ظرف] ائن طرفی اوْلاراق، پارچانی ائنینه کسمک (فا:عرضاً).

ائنینه بوْیونا..eninə boyuna [ظرف] چوخ اینجه آیرینتی‌لاری ایله، ایری یاری (فا:در تمام جهات).

ائو..ev [آذ] ۱-بیر عایله‌نین اوْتوراجاق و یاشایاجاق یئری، قوْنوت (فا:خانه). house ۲-(مج)عایله، سوْی. ۳-یئر. ٤-بیر سیرا حئیوان آدلارینین اؤنونه گله‌رک اوْلارین اهلی لشمه‌سینه اشاره اوْلونور" ائو قوشو، ائو گؤرَچینی" ٥-بعضی آدلارلا بیرلیکده بیر شئیین ائوده حاضرلانماسینا اشاره اوْلور ویا یالنیز ائوده ایشلنمه سینی بیلدیریر" ائو پالتاری، ائو باشماغی، ائو چؤره‌یی، ائو ایشی". {سومرجه ‹ائ›؛ ت‹ائو، ائف›، سن ‹ائو، اوُی›؛ بو کلمه اوْیماق سؤزوندن آلینمیشدیر: اوْی› اوْو› ائو، همچینین اوْبا ‹اوْوا کلمه سیده بو سؤزون آیری شکلی اولمالیدیر؛ ائومک و اوْیماق سؤزلرینین بیر معناسی توپلاماق و بیغیشدیرماق شکلینده‌دیر بو مفهوما باخارساق ائو و ائورن کیمی کلمه‌لرینین معناسیندا توپلوم و بیر یئره توپلانمیش مفهومونو گؤرمک اولار و ائوریم کلمه سینده بوتونلشمه و تکامُل-تاپما معناسیدا بومفهوملا باغلیدیر،اشاره‌اولونمالیدیر فارسجادا آب کلمه سینین شکل و مفهوم لحاظیندان ائو سؤزونه باغلانماسی اوُیقونسوز گؤرونمور؛ اؤزل‌لیکله بو کلمه‌نین آیری‌تحلیلی دیللرده یایقین اوْلمادیغی، بو کلمه نین چوخ یئرلرده اوْو شکلینده سؤیلنمه‌سی، ائو سؤزونون ده بونا بنزر سؤیله‌نیشی، سوُیون چوخراق اوْیماقلا اله گلمه‌سی و بو سؤزون سومرلره قدر اوزانماسی، بو یاخینلیغی گوجلندیریر، باخ: آب}.

ائوئت..evet [باغلاییجی سؤز] بلی، ائیله دیر آنلامیندا بیر سؤزجوک (فا:بله). yes {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ ‹ائوئت، ائمت›؛دده}

ائوئت‌له‌مک..evetləmək [تاثیرسیز ائیلم] ائوئت دئمک، اوْنای لاماق(فا:قبول کردن).

ائوآدامی..evadami [آذ] ائوینه باغلی آدام.

ائوآراسی..evarası [صفت] ائوه یاخین، ائوله ایلگی‌لی.

ائوآلتی..evaltı [آذ] ائوین آلت قات‌لاری، ائوین یئردن آشاغی قاتلاری (فا:زیرزمین). subterranean

ائوآلماق..evalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائو صاحبی اوْلماق.

ائوائشیک..eveşik [آذ] بوتون ائو اهلی.

ائوائو..evev [ظرف] ائوبه‌ائو، ائولری بیربیر دوْلاشاراق(فا:خانه به خانه

ائوازالیلار..evazalılar [اؤزل آذ] آذربایجان'دا کند آدی[۲٤۰].

ائوازکسدی..evazkəsdi [اؤزل آذ] ماساللی'دا داغ آدی[۲٤۰].

ائواوْغلو..evoğlo [آذ] ائو قوللوقجوسو (فا:خانه زاد). home-born

ائواوْغلو..evoğlo [اؤزل آذ] ۱-خالخالدا برندق کندینده یئرله‌شن بیر ائلین آدی، باخ: خالخال. ۲-خوی دا شهر و داغ آدی.

ائواوْغلو..evoğlo [اؤزل آذ] میربشیر'ده کند آدی[۲٤۰].

ائواوْلماق..ev olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائو صاحبی اوْلماق.

ائواهلی..ev əli [آذ] عایله (فا:عائله). family

ائوایشی..ev işi [صفت] ائو ایچینده احتیاجلاری ساغلایان ایشلر.

ائوبارک..evbarək [باخ: ائو+پارک، آذ] ۱-ائو موّلک. ۲-عایله دئیه.

ائوبؤجه‌یی..evböcəyi [آذ،دیرگی] چوخراق ائولرده یاشایان بیر نوع بؤجک، سوسری (فا:سوسک).

ائوبه‌ائو..ev bə ev [باخ] ائو ائو.

ائوپاراسی..ev parası [آذ] کیرالانمیش ائو اوچون اؤده‌نن پارا.

ائوتمیزله‌مه..ev təmizləmə [آذ] ائوی تمیز ائتمه ایشلری (فا:خانه تکانی). house cleaning

ائوتؤرو..ev törü [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ:ائو+ تؤرو[۷].

ائوتؤکمک..ev tökmək [تاثیرسیز ائیلم] ائوین‌هرطرفینی‌سیلیب-سوّپورمک‌وتمیزله‌مک.

ائوتوْتماق..ev tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائو کیرالاماق.

ائوجه..evcə [ظرف] ائوده کی‌لر ه‌گؤره،بوّتون‌ائواهلی (فا:کل خانواده).

ائوجیک..evcik [آذ] ۱-کیچیک ائو. ۲-اوُشاقلارین دوّزلتدیغی اوْیونجاق ائو (فا:خانه کوچک بصورت اسباب بازی).

ائوجیک‌ائوجیک..evcik evcik [آذ] اوُشاقلارین قومدان دوّزَلدیب اوْیناديق‌لاری اوْیون (فا:بازی کودکان برای ساختن خانه کوچک).

ائوجیل..evcil [آذ] ائوجیمَن، ائوینه باغلی، ائوه و اینسانا آلیشمیش؛ قارشی آنلامی چؤلجول؛ (فا:اهلی). domestic

ائوجیل لشدیرمک..evcilləşdirmək [تاثیرسیز ائیلم] ائوجیل‌حالا گتیرمک(فا:اهلی‌نمودن).

ائوجیل لشمک..evcilləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ائوجیل وضعیته گلمک، اهلی اوْلماق، اهلی لشمک (فا:اهلی شدن).

ائوجیل‌لیک..evcillik [آذ] ائوجیل اوْلما وضعیتی (فا:اهلیت).

ائوجیم..evcim [اؤزل آد] ۱-ائوجیمَن، ائوجیل ۲-ایشگوّزار[۷].

ائوجیمن..evcimən [صفت] ائو سئور، ائوینه باغلی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ائوجیمیک..evcimik [اؤزل آد] ائکونْومیست، مقتصد[۷].

ائوجییز..evciyəz [آد] ائوه اوخشار، ائوکیمی (فا:شبیه خانه).

ائوچی..evçi [آد] ۱-تعطیل گونلری ائویندە گئچیریلن. ۲-ائوه باغلی آدام، ائو آدامی. ۳-ائو ایشلرینه باخان کیمسه، ائو خانیمی (فا:خانه دار). housekeeper

ائوچیلیک..evçilik [آد] ائوچی اوْلما، ائودارلیق، ائو ایشینه باخما، ائو خانیمی اولما (فا:خانه داری). houme economics

ائوخانیمی..evxanımı [آد] ائوده قالیب ائو ایشلرینه باخان خانیم، ائوقادینی (فا:کدبانو، خانه دار). housekeeper

ائودار..evdar [باخ] ائوچی.

ائودارلیق..evdarlıq [باخ] ائوچیلیک.

ائودره..evdərə [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی.

ائودش..evdəş [آد] ۱-بیر ائوده اوْتورانلارین هربیری (فا:همخانه). ۲-خانیم، اَرکگین ائشی.

ائودن چیخماق..evdən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائودن کوسوب گئتمک.

ائودوْلوسو..evədolusu [ظرف] چوخ، چوخلو مقدار.

ائوده‌پیشمه ییب قوْنشودان گلمه ییب.. evdə pişməyib qonşudan gəlməyib [آد] حاقیندا هئچ بیر شئی بیلینمه ین و بیر تصوّر اوْلمایان شئی اوْچون دئییلیر.

ائوده‌جی..evdəci [آد] اکینچی ایشچیلرینه یئمک حاضرلایان آشچی.

ائوده‌قالماق..evdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] (قیز اوچون) واختی گئچیب اره گئتمه‌مک.

ائودیمک..evdimək [ل] ییغیشدیرماق، بیر یئره ییغماق، توْپلاماق "داغیتدیغین نوْخودلاری ائودیر" {ائو سؤزوندن؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ائوَرمک..evərmək [س،دده] ائولندیرمک، ائولی ائتمک.

ائورن..evrən [باخ:ائو] بوتون‌وارلیق، گوی و یئر وارلیق‌لاری‌نین بوتونو، کاینات، قیز آدی (فا:کیهان). cosmos ۲-(آ[۷]) اَژدَرها، جاناوار؛ ۳-بخت، طالع[۷].

ائورن پوُلو..evrən pulu [آد] میکا داشینا وئریلن بیر آد (فا:میکا).

ائورن دوغومو..evrən doğumu [آد،فلسفه] ائوره‌نین دوغوشو و دوزَلمه سی، کاسموگونی (فا:خلق کاینات).

ائورن گزر..evrən gəzər [آد] اوُزایی گزن (فا:کیهان نورد). consmonaut

ائورَنای..evrənay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:ائورَن+ آی[۷].

ائورن‌باشلانقیجی..evrən başlanqıcı [آد] بؤیوک پاتلاییش گؤنو، بیلگینلره گؤره ایچینده اولدوغوموز ائورن ۱۳-۱۵ میلیارد ایل اؤنجه بؤیوک پارتلاییش سوْنوجو وار اولماغا باشلاییب، (فا:ابتدای جهان). the beginning of the world

ائورن‌بیلیم..evrən bilim [آد] ائوره‌نه‌باغلی قوراللاربیلیمی (فا: کاسمولوژی).

ائورن‌بیلیمسل..evrən bilimsəl [آد] ائورن‌بیلیم‌ایله ایلگی‌لی (فا: کاسمولوژی).

ائورَنتیموُر..evrənteymur [تاریخی اؤزل آد] توْقا تیموُر خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

ائورنسل..evrənsəl [صفت] ائورن‌له ایلگی‌لی، دوْنیا اؤلچوسونده، دونیا چاپیندا (فا:کیهانی). cosmic

ائورنسل ایشین..evrənsəl ışın [آد] چوخ اوزاقلاردان و ائورَنین درین لیک‌لریندن‌ساچیلان‌ایشین(فا:اشعه کیهانی) cosmic rays

ائورنسل‌لشدیرمک..evrənsəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ائورنسل-حالاگتیرمک(فا:جهانی‌نمودن)

ائورنسل‌لشمک..evrənsəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ائورن‌سل وضعیته گلمک، کوره‌سل لشمک، گلوْبالیزه اولماق (فا:جهانی شدن).

ائورنسل‌لیک..evrənsəllik [آد] ائورن‌سل اوْلما وضعیتی (فا:جهانی گری).

ائورَنوُز..evrənuz [تاریخی اؤزل آد] باخ:ائورَن+ اوُز؛ عُثمانلی‌لار دؤنَمی بگ و اوْردوباشی‌لاریندان. اوْرخان بگین یاخین یوْلداشلاریندان[۷].

ائوره..evrə [آد] آشاما،دَییشیک دونُم‌لرین هربیری،مرحله، فاز (فا:مرحله، فاز). {ائوره سؤزو ائوریم کلمه‌سینه باغلاناراق بیر ائوریم ایشینین مُختلف آشاما‌لارینا اشارتدیر}

ائوریک..evrik [اؤزل آد] اردبیل، کلئیبرده کند آدی {ائو+ اریک: اریشیلن ائو}.

ائوریم..evrim [آد،باخ:ائو] بوتون‌له‌شیم، تکامُل و تحوّل (فا:تکامل).

ائوریمجی..evrimci [آد] تکامُل تئوری‌سینه اینانان.

ائوریمجیلیک..evrimcilik [آد] تکامُل تئوری‌سی.

ائوسه‌مک..evsəmək [تاثیرلی ائیلم] ائوینی یوُردونو اؤزله‌مک.

ائوسیز..evsiz [صفت] ائوی اوْلمایان (فا:بی سامان). homeless

ائوسیز ائشیک‌سیز..evsiz eşiksiz [صفت] ائو ائشیگی اوْلمایان (فا:بی سامان).

ائوسیزلیک..evsizlik [آد] ائوی‌و عایله‌سی اولماماوضعیتی(فا:بی-سامانی).

ائوسیلمه..evsilmə [آد] ائوی تمیزلەمه(فا:خانه‌تکانی house cleaning

ائوسینه‌یی..evsinəyi [آد،دیرگی] ائومیلچه‌یی.

ائوصاحبی..ev sahibi [آد] ائوین ییه‌سی (فا:صاحب خانه).

ائوطبیبی..ev təbibi [آد] بیرینین خصوصی دوکتورو (فا:پزشک خانواده). dispensary

ائوقادینی..ev qadını [آد] ائو خانیمی، ائو ایشینه مشغول اولان.

ائوقورماق..ev qurmaq [تاثیرلی ائیلم] ائو تیکمک، ائو دؤزلتمک.

ائوقوللوقجوسو..ev qulluqcusu [آد] ائو ایشلرینی گؤرن قوللوقجو.

ائوگین..evgin [اؤزل آد] ائوجیل، ائوینه باغلی.

ائولاد..evlad [باخ] اولاد.

ائولندیرمک..evləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ائولی ائتمک، اوغلانا و قیزا توی ائیله‌مک (فا:ازدواج کردن). to marry off

ائولندیریلمک..evləndirilmək [بلسیز ائیلم] ائولندیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف‌م).

ائولنمک..evlənmək [س] توی‌ائله‌مک (فا:ازدواج کردن) to marry {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ائولنمه..evlənmə [آد] ائولنمک ایشی (فا:ازدواج) marriage

ائولنمیش..evlənmiş [آد،صفت] ائولی‌اولموش(فا:ازدواج کرده). married

ائوله نیش..evlənış [آد] ائولنمک ایشی ویا ییچیمی.

ائولی..evli [صفت] ۱-ائولنمیش اولان (فا:ازدواج کرده). married ۲-ائوی اولان کیمسه (فا:خانه دار و منزل دار).

ائولی ائشیکلی..evli eşikli [صفت] ۱-ائوائشیگی اولان، having home and house ۲-بوتون عایله، ائو اهلی بیرلیکده.

ائولی قادین..evli qadın [آد] ائولنمیش خانیم (فا:محصّنه).

ائولی قیشلاق..evli qışlaq [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

ائولیا اوتو..evəlia otu [آد] باقلا گیللردن: حئیوان یئیمی اولان بیر بیتگی، قورونقا، ائشیک اوتو (فا:اسپرس). onobrychis. leg

ائولیک..evlik [آد] ائو اوچون یارایان‌هرشئی(فا:مربوط‌به‌وسایل‌خانه).

ائولیلیک..evlilik [باخ] ائولنمه، ائولی اولما وضعیتی (فا:ازدواج کرده). the state of being married

ائولیلیک بیرلیگی..evlilik birliyi [آد] قاری قوجادان دوزه‌لن توپلولوق، ار و آرواد.

ائولیلیک دؤیونو..evlilik düyunu [آد] ائوله‌نده اولان توی و دویون.

ائومیلچه‌یی..ev milçəyi [آد،دیرگی] بؤجک‌لر صینف ایندن جؤت قانادلیلار تاقیمیندان، کؤل رنگلی بیر اکلم باجاقلی نوعو، تیفو و دیزانتری میکروب‌لارینی داشییان بیر بؤجک (فا:نوعی مگس). musca domestrica

ائونیک..evnik [آد،دده] دده قورقود بوی‌لاریندا بیر یئر آدی "ائونیک اونیک قالاسی".

ائوولوسیون..evolosion [آد،فرانسیزجا] تکامُل نظریه‌سی (فا:تکامل).

ائوه جن..evəcən [صفت] باخ:ایوه‌جن: عجول، عجله جی.

ائوه‌له‌مک..evələmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر سؤزو کامل دئمه ییب میریلداماق.

ائوی آباد..evi abad [اؤنلم] یاخجی‌لیغا و حُرمته قارشی تشکّر افاده-سی.

ائوی بئلینده..evi belində [صفت] ائوی یوُردو اولمایان.

ائوی باشینا اوُچولماق..evi başına uçulmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ائوی ییخیلماق.

ائوی باشینا گؤتورمک..evi başına götürmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ های کوی ائله‌مک.

ائوی ییخیلماق..evi yıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائوی باشینا اوُچولماق، یازیق و بدبخت اولماق (فا:خانه خراب شدن).

ائویمه‌یی..ev yeməyi [آد] ائوده پیشریلن و ائوده دؤزه‌لن یئمک.

ائوی‌ییخیلمیش(داغیلمیش)..evi yıxılmış (dağılmış) [صفت، مج] بدبخت اولموش (فا: خانه خراب). ruined

ائویاران..ev yaran [آد] اوغرو، ائولری یاریب اوغرولوق ائدن.

ائویرگن..evirgən [اؤزل آد] ۱-تَدبیر، تَدبیرلی ۲-دؤنوشوم، چئویریم.

ائویرمک..evirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دؤندرمک،چئویرمک۲-اساسینی-دَییشدیرمک

ائویز آباد..eviz abad [اؤنلم] ائوینیزآباد، ائوینیزآبادان: تشکّر اوچون و یا یاخشی‌لیق قارشی‌سیندا سؤیله‌نن بیر جاواب.

ائوین..evin [اؤزل آد] جوهر، اؤز، نؤوه.

ائوین تیکیلسین..evin tikilsin [اؤنلم] بالا اعتراض ویا آلقیش اوچون-سؤیله‌نیر.

ائویندن قاچاق دوشمک..evindən qaçaq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوردوندان آرالی یاشاماق.

ائوینه..evinə [باخ] اؤینه.

ائوییخان..ev yıxan [آد] باشقاسینی بدبخت ائدن پیس آدام (فا:خانمان برانداز). ruinous

ائوین یئخماق..evin yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی بدبخت ائتمک.

ائوییخماق..ev yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی بدبخت ائتمک.

ائوییه سی..ev yiyəsi [آد] ائو صاحبی (فا:میزبان). **host**

ائه..eh [اؤنلم] اَه: کدرلی‌و اوُمودسوز حاللاردا دئییلن‌بیرسؤز(فا:اَه).

ائی(ای)..ey [اؤنلم] ۱-بیرینی سسله‌مک اوچون دئییلن سؤز "ائی اوُشاقلار، ائی اوْغول" (فا:آی). ۲-باخ: اکلر.

ائی‌بسا..ey bəsa [اؤنلم] نئجه کی، شاید (فا:ای بسا). **how often**

ائیته‌میش..eytəmiş [اؤزل آد] گؤزل دانیشان، خطیب (تاریخی اؤزل آد)میْصیر-توْرک کؤله‌من‌لری (قیْلاووُن) دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

ائیدیرمک..eydirmək [تاثیرلی ائیلم] اینه‌یی ساغمادان اوّل امجک لرینی سوّتلندیرمک اوچون ایکی بارماقلا سیخماق ویا بالاسینی آزجا امیزدیرمک (فا:گاو را) جهت دوشیدن آماده نمودن). **to massage the udder of the cow before milking** {ایگیتمک سؤزوندندیر، باخ:یئگ}

ائیرَتمک..eyrətmək [تاثیرلی ائیلم] ائیره تی وضعیته گتیرمک (فا:جعل کردن).

ائیرَتمه..eyrətmə [آد] ائیره تی وضعیته گتیرمه (فا:جعل کنی).

ائیرَتی..eyrəti [آد] ائیره‌تی: ۱-دوزه‌لتمه، مصنوعی، "ائیره‌تی ساچ (تاخماساچ)،ائیره‌تی دیش(قویمادیش) (فا:ساختگی) ۲-مُوقّت، گئچیجی۲-مُستَعار. **fictitious** ۳-ایی یئرلشمه میش، یئرین یاخشی تاپمامیش. {اَیری›ائیری سؤزوندن}.

ائیرَتی‌لشمک..eyrətiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ائیرتی وضعیته گلمک (فا:ساختگی شدن)

ائیرَتی‌له‌مک..eyrətiləmək [یلسیز ائیلم] ائیره‌تی حالا گتیریلمک(فا:ساختگی شدن).

ائیرَتی‌لیک..eyrətilik [آد] ائیره تی اوْلما وضعیتی (فا:ساختگی بودن).

ائیسللی..eysəlli [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {اوسالو بویوندان}.

ائیگوّ..eygü [اؤزل آد] ایی،صالح، ایییجه[۷]. {باخ: یئگ}

ائیگی..eygi [اؤزل آد] ایی،صالح، ایییجه[۷]. {باخ: یئگ}

ائیگیش..eygiş [اؤزل آد] ایی،صالح، ایییجه[۷]. {باخ: یئگ}

ائیگوتَکین..eygütəkin [تاریخی اؤزل آد] عاباسیلَر دؤنَمی، طبرستان والی‌سی[۷].

ائیگیل..eygil [آد،ائیگو›ایو›ایی] آسوده،دینج و راحات (فا:راحت).

ائیلم..eyləm [آد] ۱-ائیله‌مک ایشی، عمل، ایش گؤرمه، چالیْشما (فا:فعل). **act** ۲-(دیل‌ب) فعل (فا:فعل). **verb** ۳-ائتکی‌له‌ییجی داورانیْش ٤-دوُردورما، اؤنونو کَسمه.

ائیلم‌چکیمی..çəkimi eyləm [آد] فعل تصریفی(فا:تصریف‌فعل) **decielesion**

ائیلمچی..eyləmçi [صفت] دؤشونجه سینی ائیلمی ایله گرچکلشدیرمگه چالیشان (کیمسه) (فا:عمل گرا).

ائیلمچی‌لیک..eyləmçilik [آد] ائیلمچی اوْلما وضعیتی، اصالت عمل (فا:اصالت عمل). **pragmatism**

ائیلمسل..eyləmsəl [آد،دیل‌بیلیمی] فعلی (فا:فعلی). **verbal noun**

ائیلم‌سیز..eyləmsiz [صفت] ائیلمی اوْ لمایان.

ائیلم‌سیزلیک..eyləmsizlik [آد] ائیلم‌سیز اوْلما وضعیتی.

ائیلم‌سیزلیک ایلکه سی..eyləmsizlik ilkəsi [آد،فیزیک] جیسمین دورما، دؤز ویا ثابت سُرعت‌له حرکت ائتمه سی.

ائیلَمگَوّن..eyləmgün [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:ائیلَم+ گوّن[۷].

ائیلملر..eyləmlər [آد] افعال (فا:افعال). **verbs**

ائیلملی..eyləmli [صفت] ائیلم وضعیتینده اوْلان.

ائیلملیک..eyləmlik [آد] مصدر (فا:مصدر).

ائیلوّک قوْجا..eylükqoca [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُت داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

ائیلول..eylül [آد] میلادی ایلینده سککیزینجی آیین آدی.

ائیله..eylə [ظرف] ائله:۱-اوْنون کیمی، اوْقدر (فا:همانطور). ۲-ائیله‌مک فعلیندن بوُیروق وضعیتی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن}

ائیله‌ائیله..eylə eylə [ظرف] باخ: ائیله جه، یاواش یاواش.

ائیله‌جه..eyləcə [ظرف] ائیله اوْلان (فا:همانطور).

ائیله‌دیر..eylədir [باغلاییجی سؤز] ائوئت (فا:بله). **yes**

ائیله‌سی..eyləsi [صفت] اوْنون کیمی (فا:همانطور).

ائیله‌سینه..eyləsinə [ظرف] اوْجور اوْلاراق (فا:همانطوری).

ائیله‌کی..eyləki [ظرف] اوْجور اولاراق.

ائیله‌لیک‌له..eyləliklə [ظرف] او بیچیمده، سونوندا (فا:بدین ترتیب).

ائیله‌مک..eyləmək [تاثیرلی ائیلم] ائتمک، گؤرمک (فا:کردن). **to do**

ائیله‌مه..eyləmə [آد] یاپما، گؤرمه‌و ائتمه (فا:ارتکاب). **commission**

ائیله‌مه‌سینه..eyləməsinə [ظرف] ائیله سینه (فا:همانطوری).

ائیلیه بیلمک..eyliyə bilmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤره بیلمک، یاپماق (فا:توانستن). **can**

ائیمج..eymək [آد] ائیمه‌قاتیق‌و آیران کیمی شئیلری ساخلاماق اوچون قویون دری‌سیندن دؤزه نیلن توْربا (فا:توبره‌ای پوستی).

ائیموّره‌لی..Eymüreli [اؤزل آد] توْرکمن بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ائیمیر..eymir [اؤزل آد] ۱-اوْغوز توْرکلرینین ۲٤ بوْی‌ُوندان بیری،

اوْغوزنامه‌ده بؤیوک اوْردوسو اولان، معنالانیب، بعضا ً ایموُر/ ایمَر/ائیموّر شکلینده ده یازیلیبدیر، اوْنلارین بیر بؤلومو ذوالقدر بیرلیگینین بیر اوْباسی حالیندا آنادولودا یاشایاراق آذربایجانا کؤچوب صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵]. ۲-ایی‌لیک‌صاحبی، خئیرشناس ۳-سلجوُقلولار دؤنَمی بیربگ و کوْموتان آدی، توّرکمن اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

ائیمیر..eymir [اؤزل آد] بی‌بی‌شیروان، گؤنبد، اردبیل، ماهنشاندا کند آدی.

ائیمَن..eymən [اؤزل آد] ۱-آلچاق کؤنوللو، مُتواضع ۲-یاردیْمسئوَر[۷].

ائیمَنمک..eymənmək [س] چکینمک،قوْرخماق،اوّرکمک {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ائیمه..eymə [آد] ائیمج‌ده دوزه‌لن آغارتی‌و لبنیات (فا:نوعی لبنیات).

ائیمه آغیز..eymə ağız [صفت] آغزی یئکه.

ائیمه چی..eyməçi [آد] ائیمه دوزه‌لدن، ائیمه اوُستاسی (فا:ماست بند).

ائیمه‌لیک..eyməlik [صفت] ائیمه‌یه یارار (فا:مناسب برای ماست بندی).

ائین‌آباد..eynabad [اؤزل آد] کبودرآهنگ، هشتَری و رزن ده کند آدی {ائینه‌آوا: ایی یئر، باخ: ائینیمک}.

ائینال..eynal [آد] یئردن چیخان ایستی سوُ[۲۲۴]. {ایی+آل}

ائینالتاختا..eynaltaxta [اؤزل آد] بئینالتاختا: داش کسن‌ده داغ آدی[۲۴۰].

ائینال زئینال..eynal zeynal [اؤزل آد] بعضا ً خالق دیلینده ائینالی داغی‌نین آدی.

ائینالی..eynali [اؤزل آد] تبریز شهرینین‌قوُزییندەبیر داغ آدی، ائینال زئینال.

ائینه‌جیک..eynəcik [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {یاخشی یئر}.

ائینه‌دین..eynədin [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {یاخشی روحلو}.

ائینی..eyni [آد] کیچیک قارداش {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اینی}.

ائینیمک..eynimək [تاثیرسیز ائیلم] یاخشی لاشماق، عمله گلمک، بؤیومک "اوُشاق بورایا گلندن‌عمللی‌باشلی‌ائینیمه‌یه باشلادی"(فا:رشد کردن).

ائینیمه..eynimə [تاثیرسیز ائیلم] ائیینمک ایشی، یاخشی لاشما(فا:رشد).

ائی‌واه..ey vah [اؤنلم] افسوس (فا:هیهات).

ائی وای..ey vay [اؤنلم] افسوس (فا:هیهات).

ائیوان..eyvan [آد،باخ: ایوان] ائو و اوْتاغین قاباغیندا اوْلان آچیق و اوّستو اوُرتولو یئر.

ائیوّگه..eyügə [تاریخی اؤزل آد] ایی، اییجه؛ قیْرقیز آدلاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-ساری باغیْش-موْنقوُل بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

ائی‌های..ey hay [باخ] آی های.

ائی‌یارائی‌یار..ey yar ey yar [آد] اوخوجولارین زامان زامان اوخوما هاواسینی اوُزاتماق اوّچون سؤیله دیکلری سؤز، یارام یارام (فا:ای یار ای یار).

ائیی..eyi [باخ] ایی.

ائییت بیلم..eyit bilim [باخ] ائییتیم بیلیمی.

ائییتج..eyitəc [آد، یئنی کلمه] کوّلتور، فرهنگ (فا:فرهنگ). cutlure

ائییتسل..eyitsəl [آد،صفت] ائییتیم‌له ایلگی‌لی.

ائییتسل‌لیک..eyitsəllik [آد] ائییتسل اولما وضعیتی.

ائییتمک..eyitmək [ل] ائییتیم وئرمک، تربیت وئرمک (فا:تربیت کردن). to train {باخ: ایگید، یئگ،تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}

ائییتمن..eyitmən [آد] ائییتیجی (فا:مربی).

ائییتمن‌لیک..eyitmənlik [آد] ائییتمن‌ین ایشی (فا:مربی گری).

ائییتمه..eyitmə [آد] ائییتیم وئرمه (فا:تربیت کنی). train

ائییتیجی..eyitici [آد] اؤیودوجو، ائییتیم ایشینه باخان (فا:مربی). educator

ائییتیجی‌لیک..eyiticilik [آد] ائییتیم ایشی.

ائییتیلمک..eyitilmək [ل،ت‌ایکدیلمک] تربیت‌ائتمک(فا:تربیت‌شدن).

ائییتیلمه..eyitilmə [آد] تربیت، ائییتیلمک ایشی (فا:تربیت).

ائییتیله بیلن..eyitiləbilən [آد] ائییتیلمه یئته نه‌یی اولان (فا:تربیت پذیر). educable

ائییتیم..eyitim [آد] بللی‌بیربیلیم‌دالی‌وایش‌اوّچون یئتیشدیرمه، و ائییتمه ایشی (فا:آموزش و پرورش). training

ائییتیم‌اوی..eyitimevi [آد] بسله‌مه‌وائییتمه‌اوی(فا:پرورشگاه). nursery

ائییتیم‌انیستیتوْسو..eyitim inistitosu [آد] اوْرتا درجه‌لی مدرسه و اوْخول‌لارا اؤیرَتمن یئتیشدیرن انیستیتو(فا:دانشسرای عالی).

ائییتیم‌بیلیمی..eyitim bilimi [آد] ائییتیم‌له ایلگی‌لی بیلیم دالی، پئداقوْژی.

ائییتیمجی..eyitimci [آد] ائییتیم ایشینده ایشله ین کیمسه، پئداقوق (فا:معلم، مربی). educator

ائییتیم‌جیلیک..eyitimcilik [آد] ائییتیم جی اوْلما وضعیتی (فا:مربی گری).

ائییتیم‌دؤنمی..eyitim dönəmi [آد] بلل بیر ائییتیم‌له ایلگی‌لی سوْره سی.

ائییتیمسل..eyitimsəl [صفت] ائییتیم‌له ایلگی‌لی (فا:تربیتی).

ائییتیم‌سیز..eyitimsiz [صفت] ائییتیم گؤرمه میش(فا:آموزش ندیده).

ائییتیم‌لی..eyitimli [صفت] ائییتیم گؤرموش (فا:تربیت شده).

ائییتیم‌و بسله ییش ناظرلیگی.. eyitim ve bəsləyiş nazirliyi [آد] ائییتیم و بسله ییش ایشینه باخان ناظرلیک (فا:وزارت آموزش وپرورش).

ائییلیک..eyilik [اؤزل آد] اییلیک، یاردیْم، اعانه[۷].

ائییمک..eyinmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ائینیمک، بؤیومک.

A..ə [حرف] A حرفی تورک عرب الفباسی‌نین اوّچونجو سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی ین آلتینجی حرفی سایی‌لیر، بو حرف دیل وضعیتی جه اینجه و دوداق وضعیتی جه دوز و گئنیش سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:سومین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

ابا..iba [آذ،عربجه] چکینمه، ساقینما.

ابابیل..ababil [آذ،عربجه] داغ قایالانقوشو، اوزون قویروق قوشو، دینی حیکایه‌لره گؤره بالاجا داشلار ایله آللاه دوشمانلارینی داغیدان بیر نوع قوش (فا:پرستو).

ابابین..ababin [اؤزل آذ] میانا دا کند آدی {آبا/اوبا+بین: مین ائو[۸۸]}.

اباته..abatə [آذ،عربجه] گئجه نی بیر یئرده گئچیرمه(فا:بیتوته).

اباحه..abahə [آذ،عربجه] مُباح بیلمه، جایز سایما(فا:مباح کردن).

اباحی..abahi [آذ،عربجه] مُباح بیلن، جایز سایان (فا:~).

اَبَاذر..abazər [اؤزل آذ] اردبیل ده کند آدی {۱-اوبا+سار: اوبانین ساریلدیغی و یئرلشدیگی یئر ۲-اینسان آدی}.

اُباشه..obaşə [آذ،عربجه] بیر گروه هرجور آداملاردان(فا:~).

اباطل..abatil [آذ،عربجه] باطل لر، یاوا و بیهوده سؤزلر(فا:~).

اباعد..abaid [آذ،عربجه] اقرب قارشیتی، اوزاق‌راق، اؤزگه‌لر(فا:~)

ابتداء..ibtida [آذ،عربجه] باشالانقیج، ایلک اؤنجه (فا:ابتدا).

ابتداع..`abtda [آذ،عربجه] یئنی‌بیرشئی گتیرمه، بدعت‌قویما(فا:~).

ابتذال..ibtizal [آذ،عربجه] کؤتوله‌مه، پیس وضعیته سالما (فا:~).

ابتر..abtər [آذ،عربجه] قویروغو یولوق (فا:دم بریده). **bobtail**

ابتسام..ibtisam [آذ،عربجه] گولومسه‌مه (فا:~).

ابتشار..ibtişar [آذ،عربجه] بشارت وئرمه (فا:~).

ابتعاد..ibtiad [آذ،عربجه] اوزاق دورما، چکینمه (فا:~).

ابتغاء..ibtiğa [آذ،عربجه] ایسته‌مه و آختارما (فا:~).

ابتکار..ibtikar [آذ،عربجه] بیر ایشده یئنیلیک گتیرمه ایشی (فا:~).

ابتلا..ibtila [آذ،عربجه] دؤشگونلوک، آلیشما، بلایا دؤشمه (فا:~)

ابتنا..ibtina [آذ،عربجه] دؤزلتمه، تیکمه و قورما (فا:~).

ابتهاج..ibtihac [آذ،عربجه] سئوینمه، شاد اولما (فا:~).

ابتهال..ibtihal [آذ،عربجه] زاریلتی ایله دُعا اوخوما (فا:~).

ابتیاع..ibtia [آذ،عربجه] آلماق، ساتین آلما (فا:~).

ابجد..əbcəd [آذ،عربجه] عرب الفباسیندا رقم‌لرله دَیرلندیریلن حرفلر،عرب یازیزیندا حرفلری‌عددلرله‌دَیرلندیره‌رک کلمه لره تاریخ-مفهومو وئرَردیلر،ابجدسککیز کلمه‌دن دوزه‌له‌رک ۲۸ حرفدن عبارتدیر: "ابجد، هوّز، حُطّی، کلَمَن، سعفن، قرَشَت، ثخذ، ضطغ، بو حرفلر سیراجا ۱دن ۱۰'آ و ۱۰ دان ۱۰۰'ه و ۱۰۰دن ۱۰۰۰ سایی-یاقدر برابر ایدیلر، و بو معیارلا هر کلمه‌نی سایی‌یا و ایل سایار عددینه دؤندرمک اولار، " اوّرنک: ایکی عاشیق (۱+ ۱۰+ ۲۰+ ۱۰+ ۷۰+ ۱+ ۳۰۰+ ۱۰+ ۱۰۰=) ۵۲۲جی تاریخی گؤستَریر (فا:حروف ابجد).

ابجد حسابی..əbcəd hesabı [آذ،عربجه] کلمه‌لری‌ابجد دَیرلریله سایی‌یا دؤندرمه ویا ترسینی گؤرمه.

ابحاث..ibhas [آذ،عربجه] تارتیشما، بحث ائتمه (فا:~).

ابحر..əbhər [آذ،عربجه] بحرلر، دنیزلر (فا:~).

ابخر..əbxər [آذ،عربجه] آغزی یئکه، آغزیندان پیس قوخو گلن(فا:~).

ابخره..əbxərə [آذ،عربجه] بوخارلار، بوغولار(فا:~).

ابخل..əbxəl [آذ،عربجه] پاخیل لار(فا:~).

ابد..əbəd [ظرف،عربجه] سونسوز،سونسوز گله‌جک‌زامان،ازل-قارشیتی(فا:~)

اَبداً..əbədən [ظرف، ع] هئچ واخت، اصلا (فا:ابدا). **eternally**

ابداء..ibda [آذ،عربجه] باشلاما، آشکار ائله‌مه (فا:~).

ابداع..ibda [آذ،عربجه] یاراتما، یوخدان وار ائتمه(فا:~).

ابدال..abdal [آذ،ع'بدل،بدیل'چو] عربجه ده یاخشی و دوز آداملار معناسینداییر ولی توّرکجه ده ترس معنا تاپاراق احمق و یاوا آدام اوّچون سؤیله نیر، باخ: آبدال، آبتال، هفتال.

اَبدال..abdal [اؤزل آذ] زنجان‌داداغ‌وکند آدی {باخ:هفتال}.

اِبدال..ibdal [آذ،عربجه] دَییشمه، عوض‌له‌مه (فا:~).

ابدالابد..əbədüləbəd [آذ،عربجه] همیشه‌لیک،سونسوزلوق(فا:~)

ابدالدّهر..əbədüddəhr [آذ،عربجه] همیشه‌لیک (فا:~).

ابدال‌لار..abdallar [اؤزل آذ] قئیدار دا کند آدی {باخ:هفتال، آبدال}.

ابدان..əbdan [آذ،عربجه] بدن‌لر (فا:~).

ابدع..ibdə [آذ،عربجه] یئنی راق، تازاراق، لاپ تازا (فا:~).

ابدی..əbədi [صفت،عربجه] سونسوز، اؤلومسوز، ابدی‌لیک (فا:~).

ابدی لشدیرمک..əbədiləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سونسوزلاشدیرماق (فا:ابدی نمودن).

ابدی لشمک..əbədiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] سونسوزلاشماق (فا:ابدی شدن).

ابَدی یوُخو..əbədi yuxu [آذ] اؤلوم.

ابَدیاً..əbədiən [ظرف،عربجه] سونسوز اولاراق، همیشه‌لیک (فا:~).

ابَدیت..əbədiyət [ظرف،عربجه] سونسوز اولاراق، همیشه‌لیک (فا:~).

ابر..əbr [آذ،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: بولود (فا:ابر).

ابر..əbər [اؤزل آذ] شاهرود-قلعه‌نو دا کند آدی {باخ:آبار}.

اَبراء..əbra [آذ،عربجه] بیخدیرما، بیزار ائتمه،دفع ائتمه (فا:~).

اَبراج..əbrac [آذ،عربجه] بوُرج لار (فا:~).

اَبرار..ebrar [آد] یاخجی و ایی آداملار (فا:~). the just

ابراز..ibraz [آد،عربجه] اوْرتایاچیخارما، گؤسترمه(فا:~)to expess

ابرام سمی..ibram səmi [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

اِبرام..ibram [آد] دیرنج گؤسترمه (فا:ابرام). insisting

ابراهیم (ح)..ibrahım [اؤزل آد] اوُلو پیغمبرلرین بیرینین آدی و ح محمد، ح موسی و ح عیسی پیغمبرین اولو آتاسی، باخ: یالواج، ابن العبری، صفورا، قنطورا.

ابراهیم-..-ibrahım [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲٤ آد سایماق اوْلار).

ابراهیم‌شبستری..şəbistərı ibrahım [یازار] هـ۱۰جو یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱٤۱].

ابراهیم‌طاهرموسی..tahirmusa ibrahım [یازار] (۱۲۷۹ه‍.ق-۱۳٦۲)قاراباغ شاعردیر، شاهنامه‌نی توّرکجه‌یه‌چئویریب‌و مطبوعاتدا چالیشیبدیر[۱٤۲].

ابراهیم‌کبیرلی..ibrahım kəbirli [یازار] آذربایجان شاعریدیر

ابراهیم‌موسی‌بیگین..bigin musi ibrahım [یازار] آذربایجان یازارلاریندان.

ابراهیم‌میرزا..mirza ibrahım [یازار] (م۱٦جی) شاه طهماسب‌ین قارداشی شاعر بهرام میرزانین اوْغلودور، توركجه شعرلری واردیر.

اَبرَت..ebrət [اؤزل آد] آیریلیم، اختلاف[۷].

ابرج..ebrəç [اؤزل آد] شیراز شهری‌نین بخش‌لریندن، ٦۰۰ نفر نفوسو*و ۲۲ کندی واردیر، اهالی تورک و فارسدیلار.

اَبرَد..ebrəd [آد،عربجه] سوْیوق راق (فا:~).

ابرش..ebrəş [آد،عربجه] ۱-آلاجا بنک‌لی (آت و...). ۲-الده بسلنمیش " ابرش قوچ". (فا:ابرش)

ابرص..ebrəs [آد،عربجه] دری‌سی آغ لکه‌لی اوْلان (فا:~).

اَبَرغان..əbərğan [اؤزل آد] مرند،سراب‌دا کند آدی {آوار+غان: آوار یوردو}

اَبرَک..əbrək [صفت] ائبرَک، اَبروّک: دایانیْقلی، باخ: آوار/آپار[۷].

اَبرَک‌تیمورُ..əbrək teymur [تاریخی اؤزل آد] توْقا تیمورُ خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

ابرلو..əbərlu [اؤزل آد] صفوی‌لر دؤنمی بو اوْبا افشار بیرلیگینده عُثمانلی توْپراقلاریندان کؤچ ائده‌رک بیر بؤلومو صفوی‌لره قاتیلدیلار و قزوین بؤلگه سینده یئرلشدیلر، چوْخ احتمالا نادرشاه افشارین مُنتَسَب اوْلدوغو قیْرخلو طایفاسی ابرلو ویا گؤندوزلولردن منشعب اوْلموشدو[۸۵]؛ بوُ بوْی چوْخلو یئر آدلاریندا ایز بوُراخمیشدی، منسوبیت " لوُ" اکی آیریلیرسا اَبَر سؤزو "اَبرقان، ابهَر" کیمی کلمه‌لرده گؤرسه نیر؛ آ/اَ حرف دَییشیمی ایله، اَبَر سؤزو آبار و آوار سؤزلرینین دؤنولموش شکلی اوْلمالیدیر؛ آوار/آپار سؤزو دایانان و دایاناقلی معناسیندادیر، باخ: آوار.

ابرو..əbru [آد،فا] ۱-بیرنوع بزک. ۲-قاش (فا:ابرو).

اَبَری..əbəri [اؤزل آد] اَبروُ: همدان دا کند آدی {باخ: آبار}.

ابریشم..əbrişəm [آد،فا] باخ: ایپک (فا:ابریشم).

ابریق..ibriq [آد، ت] باخ: ایبریق.

ابزار..əbzar [آد،عربجه] آیقیت‌لار، جهازلار (فا:~). tool

ابصار..əbsar [آد،عربجه] بصَرلر، گؤزلر (فا:~).

ابصر..əbsər [آد،عربجه] ان بصَر، ان ایی گؤرن (فا:~).

ابطاء..ibta [آد،عربجه] یوُبانما، یوُبانیش (فا:~).

اَبطال..əbtal [آد،عربجه] دلیرلر، ایگیدلر (فا:~).

ابطال..ibtal [آد،عربجه] سیلمه، پوْزما (فا:ابطال).

اَبطح..əbtəh [آد،عربجه] گئنیش‌و آلچاق یئر،چایلاق یئر (فا:~).

اَبعاد..əbad [آد،عربجه] بوْیوت‌لار، بُعدلار (فا:~).

ابعد..əbəd [آد،عربجه] اوُزاق راق، ان اوُزاق دااکی (فا:~).

ابقا..ibqa [آد،عربجه] یئرینه قالما، قالدیرماما(فا:ابقا).

اَبَک..əbək [اؤزل آد] میانادا کند آدی {آیبک سؤزونون قیساتیلمیشیدیر}.

ابل..əbəl [اؤزل آد] کلئیبر ده(~داشی)، بیناب(~داغ)دا داغ آدی.

ابلاغ..iblağ [آد،عربجه] یئتیریم، اریشدیرمه، اوُلاشدیرما (فا:~).

ابلق..əbləq [ع، ص] آلا، آلا بوُلا، آلا بزک (فا:ابلق).

اَبَللی..əbəlli [اؤزل آد] اهر و کیوی ده کند آدی {اوْبالی}.

ابله..əbləh [صفت،عربجه] بودالا، آغیل‌سیز،سفئه،سارساق،باشی-بوْش(فا:~).

ابلهانه..əbləhanə [صفت،عربجه] سارساق جاسینا، آغیل‌سیز جاسینا (فا:~).

ابله‌جه‌سینه..əbləhcəsinə [صفت] سارساق‌اوْلاراق، احمق‌جه‌سینه (فا:ابلهانه).

ابلیس..iblis [آد،عربجه] دؤزنجی، کؤتو، شئیطان (فا:~) the devil

ابن..ibn [آد،عربجه] اوْغول (فا:ابن).

ابنا..əbna [آد،عربجه: ابن چوغولو] اوْلادلار، اوْغوللار (فا:ابنا).

ابن‌العبری..ibnülibri [اؤزل آد] هـ۷جی یوّزیلده یاشایاراق ۳۱دن چوخ اثری واردیر،"مختصرالدول" کتابیندا دونیانین ۱۰ دؤولتینی تشریح ائدیبدیر و ح ابراهیمین خانیمی قنطورا و قیزی صفورا، ح موسی‌نین خانیمیندان سؤز آچیر(آراشدیرمالار قنطورا'نی کنگرلی تورک ائلینه باغلاییرلار، موسس خورناسی م٤جی عصرده کتوُرا

آدینی سؤیله ییر، دده‌قورقود بویلاریندا قانتورالی سؤزونه راست گلیریک).

ابن‌الوقت..ibnülvəqt [آد،عربجه] فُرصتچی،فُرصت‌طلب(فا:~).

ابن‌تورک..ibntürk [آد،ی] بوبیلگین جبرعلمی‌نین اساسینی قوْیموشدور.

ابن‌جانی..ibncani [یازار] شوشالی شاعردیر و هـ۱۲۵۵ ده دؤنیاسین دَییشیبدیر و توْرکجه شعرلری واردیر[۱۴۲].

ابن‌حوقل‌بغدادی..ibn huqel bəğdadi [اؤزل آد] عرب سیّاحی-اوْلاراق هـ۳٦۷ده صوره‌الارض و المسالک والممالک کتابلارینی (عربجه) یازمیشدیر؛ گئچمیش یوزیلده فارسچیلار ابن حوقل کیتابینا دایاناراق راسیستی عمللرینی سوردورمه یه چالیشیبلار بو اوزدن بو حاقدا آچیقلاماق لازیم گؤرونور: معمولا پهلوی دؤنمینده تربیت اولونموش مورّخلر، یالان بیر سؤزو تکرار ائده‌رک آذربایجانلیلارین فارس اولمالارینی یازارلار، مثلا جعفرشعار، ابن حوقل'دن ترجمه ائتدیگی کتابین ۹٦جی صفحه‌سینده یازیر: آذربایجان و ارمنیه خالقی‌نین چوخونون دیلی فارسجادیر(زبان مردم‌آذربایجان و بیشتر ارمنی فارسی است)، ابن‌حوقل عرب‌سیّاحی اولاراق کتابی‌نی هجری ۳٦۷ (م۹۷۸) ایلینده یازیبدیر، بوُ سؤزلری اوخویاندا انسان بئله فیکیرله‌شیرکی اگر بوُ سؤزو مثلا شاهنامه‌ده اوخوسایدی بونا اینانمازدی بوسببله‌کی بو کتابی یازان اوُزاق بیر بؤلگه‌ده یاشاییب و آذربایجانلا بیر علاقه‌سی یوخدور، عین حالدا اینانجلاریندا اؤزو منسوب اولدوغو ملتین حاقلارینی دفاع ائتمکدن اؤته یه گئچیب و او بیری ملّتلره آشاغیلاییجی سؤزلرله توخونوبدور، و انسان بئله سؤزو ابن‌مقفع ویا صبّاح‌دان ائشیتسه‌ایدی یئنه‌ده بئله دوشونردی، آمما بیرعرب‌سیّاحی،اسلامی بیر دوشونجه‌یه صاحب اولاراق یالنیز گؤردوکلرینی یازیبدیر، نیبه آذربایجان حاققیندا یالان بیر سؤز یازسین، البته اگر فقط ترجمه بؤلومونده بو مطلب اولسایدی مسئله یئنه‌ده آیری جور تفسیر اوْلونابیلیردی آمما جناب شعار کتابین اولینده اؤزوندن بیر مقدمه آرتیراراق کتابین اهمیتیندن یازیب و صفحه ۹ دا یازیرکی بو کتابین اصلی اهمیتی اودورکی آذربایجانلیلارین دیلینین فارس اولماسینی بیلدیریر، انسان بورادا ظاهرا مطمئن اولورکی بو جناب کتابی ترجمه ائدرکن بؤیوک بیر کشفه و اکتشافا اَل تاپیبدیر، البته بو ترجمه ایلک دفعه‌لر پهلوی دؤنمی‌نین اوّللرینده، عینا کسروی طرفیندن‌ارائه اولاراق، سون واختلارا قدر بوتون پهلوی عالملری و کاشفلری تکرار ائدیبلر، بعضاده بوجور یالان ترجمه‌لرین عاقبتینه فیکیرله‌شه‌رک چالیشدیلار موضوعیا چیخیش یولو اوچون اوُیدورما دیل دوزلده‌رک آدینی‌دا اسکی پهلوی آذری لهجه‌سی قویسونلار. بو ترجمه یه آیدینلیق گتیرمک اوچون قیسا بیر بؤلوم "جناب دکتر فرهاد قابوسی"نین مقاله سیندن گتیریرم، بو مقاله "آذربایجانین قدیم دیلی حاققیندا(ملاحظاتی در زبان قدیم آذربایجان) آدینادیر، مقاله‌نین ۹جو صفحه سینده عینا بئله یازیبدیر: ابن‌حوقل'ین یازدیغی و اونون ترجمه‌سی کی "المسالک و الممالک" کتابینین آلت یازیسیندا بئیله یازیلیبدیر (دقت اولونمالیدیرکی بو سؤز کتابین خارجینده و آلت یازی شکلینده وئریلیبدیر): "و اما لسان اهل آذربایجان و اکثر اهل ارمنیه فالفارسیه تجمعهم (تجمعه) والعربیه بینهم مستعمله و قلمن بها ممن یتکلم بالفارسیه لا یفهم بالعربیه و یفصح بها من التجار و ارباب الضیاع---. " بو مطلب عینا عرب دیل بیلم آداملارینین تأییدینه یئتیریبدیر و معناسی بئله‌دیر: "و اما آذربایجان و ارمنیه اهالی سنین اکثرینین(منظور تاجیرلر) تجمعه (باغلانتی) دیلی فارسجادیر و عربجه‌ده اونلارین آراسیندا مستعمل‌دیر و اونلارین آرالاریندا آزتاپیلارکی فارسجا دانیشالار ولی عربجه‌نی بیلمه‌یه‌لر ولی عربجه‌ده بعضی تاجرلر و مولکه‌دارلار فصیحدیلر" و جناب دکتر قابوسی بئله ادامه وئریرکی: "گرک بیلک‌کی یوخاریدا یازیلان تجمعهم (تجمعه) سؤزونون معناسی اونلارین جمع اولماسی و بیرلیکده اولمالاری معناسینادیر، بو آنلامادیرکی، وقتی آذربایجانلی و ارمنی تاجیر و مالیک‌لری بیر یئره گلیرلر بیربیرلرینین دیلینی بیلمه‌یه‌رک اکثراً فارسجا و عربجه دانیشیرلار، و بو جمله او ملّتلرین هر بیری اؤز آرالاریندادا بو دیللرده دانیشماغینا دلالت ائتمیر و بیر ملتین ایچینده بیر نئچه دؤولت آدامی ویا تجارتله اوُغراشان آدامین اؤزگه بیر دیلی بیلمه‌سی او ملتین هامی سینین اودیللره منسوب اولدوغونو نشان وئرمز". البته نئچه اؤلکه‌نین بؤیوک ایش آداملارینین اورتاق بیر دیل اؤیرنمه‌سی طبیعی بیر شئیدیر و خصوصی ایله اسلامدان اؤنجه بؤلگه‌نین بیر مدت ساسانیلرین قیْریجی استیلاسیندا اولماسی بو نتیجه‌نی دوغورموشدو، و بو جمله ده اکثر سؤزو نشان وئریرکی حتی تاجرلر و مالکلرده هامی‌سی فارسجا و عربجه‌نی بیلمیرلر، و یئنه‌ده بیلیریک‌کی ساسانیلرین اقتداری داغیلاندان سونرا آذربایجان تورکجه‌سی تدریجا بوتون بؤلگه اهالی‌سی کورد، ائرمنی، جیوار فارس قوواملارینیندا علاقه و باغلانتی دیلی کیمی ایشله‌نیر و بو وضعیت ایندیده دوام ائتمکده‌دیر و ایندیلیکده ایش‌آداملاریندان باشقا حتی کورد،ائرمنی،تالش، جیوار فارس و لُر خالق‌لاریدا تورکجه‌نی اورتاق باغلانتی دیل کیمی ایشله‌دیرلر و البته بوُ او دئمک دییل‌کی چون بیر یئرده کوردلر، تورک دیلینی اورتاق دیل کیمی ایشله‌دیر تورکدولر بلکه اونلار کورد خالقی اولاراق بو دیلی

بیلیرلر، گؤروندویو کیمی پهلویچی یازارلار یا ترجمه ائتمه‌یی باشارمیرلار ویا بللی هدفلر دوغرولتوسوندا یالنیش ترجمه‌لرله تاریخی مسائلدن یارارلاناراق، پهلوی‌چیلیک سیستیمینی و نهایتده دیکتاتورلوغون اساسلارینی برکیتمه‌یه و خارجی استعمارچیلارین آماجلارینا خدمت ائتمه‌یه چالیشیردیلار، هر حالدا بو حاقدا اصلی مقاله‌یه باش ووُرولسا آیدینلادیجی اولابیلیر {قایناق: اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی[۱۵۸]}.

ابن‌خُردادبه..ibn xordadbeh [اؤزل آد] اؤنملی کتابی" المسالک-والممالک(جغرافیا)آدیندادیر هـق۳۰۰جو ایلده وفات ائدیبدیر.

ابن‌خلدون..ibn xəldun [اؤزل آد] ابن‌خلدون عربلرین اؤنملی تاریخچی لریندن اوْلاراق توپلوملاری بَدَوی و مدنی ایکی آنا قروپا آییریردی، بدوی‌لری مدنیت قورامادیقلارینی و تاریخسیز اولدوقلارینی‌و تورکلرین‌ده بدوی اولدوقلاری اوچون تاریخسیز اولدوقلارینی سؤیله ییر. بو سؤز اؤزل‌لیکه گئچمیشده چوخ تاریخچی‌لری یانیلتاراق بؤیوک اشتباها سالمیشدیر، و البتده بیرعده تورک دوشمنی سؤزده تاریخچی افرادادا بهانه وئریردی، حالبوکی ابن خلدون بوْزقیر مدنیت‌لریندن، گئچمیش هون و گؤگ تورک امپراتورلوق‌لاریندان، سومر، ایلام، ماننا، اوْرارتو و چوخلو بؤیوک تورک دؤولتلریندن خبرسیزایدی، اونون‌تصووروندا گؤچبه دئدیگینده یالنیز گلیشمه‌میش عربستان گؤچَبه‌لری ذهنینه گلیردی و بوتون گؤچبه قووملاریدا گلیشمه‌میش سانیردی و زمانه دن دولایی بیلگیسی بونا یئتمیردی کی گؤچبه تورکلر آلتون، دمیر و یازینی مکمل حالدا تانییردیلار و اورخون عابیده‌لری کیمی یادگارلار قویوب و آلتون گئییملی اینسانلار و اونون یانینداکی اشیالار دوزلدیبلر، بوجور یانلیشلیقلارا رغما اونون کتابلاری چوخلو دَیرلی بیلگیلره مالیکدیر.

ابن‌سینا..ibn sina [اؤزل آد] باخ:ابوعلی سینا.

ابنگ..əbəng [باغلاییجی سؤز] اگر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ابن‌فضلان..ibn fəzlan [اؤزل آد] هـ۳۰۰ده سفرنامه یازان عرب سیّاحی.

ابن‌مهنّا..mühənna ibn [اؤزل آد] م۱٤جی-عصرده" تورکجه،موغولجا،فارسجا"لغت کتابینین یازاریدیر[۱۲]. باخ: خوارزم تۆرک لهجه سی.

ابنَت..ebnət [آد،عربجه] قیز، بِنْت (فا:~).

اَبنیه..əbniə [آد،عربجه] بنالار، تیکینتی‌لر (فا:~).

ابوُ..əbu [آد،عربجه] آتا، دده، بعضاً "بوُ،با" شکلینده ده ایشله نیر "ابوعلی: علی‌نین آتاسی، بوُعلی، بایزید" (فا:~).

ابوُاسحق ابراهیم اصطخری..əbuəshəq ibrahım istəxri [اؤزل آد] باخ: المسالک و الممالک

ابوُالقاضی‌بهادُرخان..əbulqazı bəhadürxan [اؤزل آد] خیوه خانی اوْلاراق م۱٦٦۱جی ایلده شجره‌تراکمه کتابینی تۆرک سوْیلاری بارده یازیبدیر.

ابوُجهل قارپیزی..əbucəhl qarpızı [ع، آ،بیتگی] بالاجا قارپیز شکلینده اولان چوْخ آجی یابانی چؤل میوه سی.

ابوُعِین..əbueyn [آد،عربجه] آنا و بابا، والدئین (فا:ابوعین).

اَبواب..əbvab [آد،عربجه] باب‌لار، قاپی‌لار (فا:~).

اَبوالبشر..əbulbəşər [آد،عربجه] بشر'ینآتاسی، ح آدم (فا:~).

ابوالفتح‌خان‌طوطی..əbulfəth xan tuti [اؤزل آد] قره‌باغ حاکمی ابراهیم خلیل خانین اوْغلودور و شعرلریندن بعضی‌سی گونوموزه چاتمیشدیر[۱۱۷].

ابوالفضل حسینی..əbulfəzl hüseyni [یازار] م۱۹۲۲ده تبریزده آنادان اوْلوب، حسرت تخلص‌ایله شعر و چوخلو نمایشنامه‌لر یازمیشدیر.

ابوالقاسم‌کامل..əbulqasım kamil [یازار] ۱۸۷۹دا تبریزده آنادان اوْلوب، موسیقی وشعر اوستادی حساب اوْلور[۱٤۱].

ابوالقاسیم خطیبی (ناصر)..əbulqasım xətibi (nasir) [یازار] ش۱۳۰۲ده زنجان‌دا آنادن اولوب وتۆرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱٤۱].

ابوجانلو..əbucanlu [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {اوْبا+جانلی}.

ابوجهل..əbucəhl [آد،عربجه] پیغمبرین عمی‌سینین آدی، مجازی اوْلاراق چوخ ترس وعناد آدام اۆچون ایشله نیر (فا:ابوجهل).

ابوحیّان..əbuhəyyan [اؤزل آد] الادراک‌اللسان‌الاتراک کتابی نین یازاریدیر، بوُ کتاب م۱۹۳۱ده استانبول‌دا چاپ اوْلوبدور.

ابوریحان بیرونی..əburehan biruni [یازار] محمد بن ریحان هـ۳٦۲ده خوارزم اوْغوز تۆرکلری‌نین یوردوندا آنادان اوْلدو، کتابلاریندان، قانون مسعودی، ریاضیات حاققیندادیر، ابوریحان عمرونون سوْنونا قدر غزنوی تورکلری‌نین ساراییندا اوْلوب و ٤٤۰ه دونیادان گئدیبدیر، اونون نظریه‌لری یئرچکیمی، یئرین وضعی حرکتی باره‌ده چوخ دَیرلی و ایندیکی علمی تاپینتی لار سَویه سینده دیر"(وحید).

ابوعلی سینا..əbuəli sina [اؤزل آد] بؤیوک حکیم، فیلسوُف و منجّم اولاراق بوُخارا شهرینین خرمیشن بؤلگه سینده دنیایا گؤز آچیب، اوْ اؤزبک تورکلریندن اوْلوب و اؤز دئدیگینه گؤره فارسجانی سوْنرادان

اؤیره‌نیبدیر، ابوعلی‌سینانین اثرلریندن شفا(فلسفه)، قانون (حکیملیک) کتابلاینا اشاره ائتمک اولار، ابن سینا همداندا دنیاسین دَییشدی[٦٤].

اَبولحارث..əbulharis [آد،عربجه] آسلان، شئر، اسد (فا:~).

ابولقاسم‌فیوُضات..əbulqasım fiuzat [یازار](ش۱۲٦۷-۱۳٤۹)تبریزده آنادان اوْلوب، ایلک دفعه تبریزده‌اوُشاقلار باخجاسی دؤزلدیبدیر، فیوضاتدان چوْخلو کتاب یادگار قالیبدیر[۱۳۱].

اَبوی..əbəvi [آد،عربجه] آتا، آتا ایله ایلگی‌لی (فا:~).

ابه..əbə [آد] ۱-اوُشاق اوْیونوندا ایچَری‌سینه قوْز وفیندیق سالینان چوخور. ۲-ماماچا(اوُشاق‌دیلیجه) ۳-ماما، اوُشاق دوْغوران.

ابهام..ibham [آد،عربجه]شُبهه، شک (فا:ابهام). **ambiguity**

اُبهّت..obohhət [آد،عربجه]بؤیوکلوک و عظمت، شُکوه (فا:~).

ابه‌چی..əbəçi [آد]ماما، ماماچا.

ابه‌چی‌لیک..əbəçilik [آد]ماماليق، ماماچالیق، ماما اولما.

اَبهر..əbhər [آد،عربجه]انباهر، آپ آیدین، چوخ ایشقلی (فا:~).

ابهر..əbhər [اؤزل آد] ۱-بو شهر قزوین'ین ۸٦ ک‌گ و زنجان'ین ۸۸ ک‌د طرفینده یئر آلیبدیر، ش۱۳۲۰ ده نفوسو *۱۲۰۰۰ نفر اولاراق تورک قئید اوْلوبدور(ابهررود ۹۲ کند،*۷۰۰۰۰ نفوسلا زنجان'ین ۵ بخش‌یندن بیری‌ایدی)، دنیز سوُلاری سویه سیندن ۱۵٤۰ متر یؤکسکده و ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ۱٦۱۰۰۰ و ۷۲۰۰۰ نفر و اؤزئی گئنیشلیگی ۱۳۳٤کم ایدی،چوْخلو معدنی‌سوُلاری-واردیر{باخ:ابرلو، ابرلو طایفا آدی اولاراق دایانیقلی آنلامیندادیر؛ ابهر حدودالعالم (هـ۳۷۲) کیتابیندا اوهر کیمی یازیلیبدیر}. ۲-ابهر بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: تپه قالاسی، سُلطانیه گؤنبذی، چلبی اوغلو و ملاحسن‌کاشی مقبره سی، داش کسن یازیتی، علی بولاغی ماغاراسی، اولنگ غاری، امامزادا (اسماعیل-شاناط، یحیی)، پیراحمد زهر نوش بُقعه‌سی، شاهزادازیدالکبیر بُقعه سی، قروه جامع مچیدی. ۳- ابهر بؤلگه‌سینین چایلاری:چایلار قیزیل اؤزن'ه تؤکولورلر: آغ زوْوج چای (~s٦b۳٦)، بَهاوَر (~s۹b۱۱)، چپدره (~s۳b۱۰)، ساری واش (اینجَل s۹b۱۳)، خُراسانلو (اوجاق، قوُم دوُزگؤلونه تؤکولور، s٦b۱۷)، ٤- ابهر بؤلگه‌سینین داغلاری: بؤیوک داغ (۱۱ک‌ق‌د۲۰۵۰)، بیشیلو/پیشیکلی (۱۸ک‌ق‌د۱۹٤۷)، گونئی (۲۲ک‌ق‌ب۲۵۸۲)، بَرَش‌داش (۱٦ک‌ق۲۱۱۰)، اوْچ قاشیق (۱۸ک‌ق‌ب۲۳۰۹)، الونددا‌غ (۲۰ک‌ق۲٤٤۹)، گئی قایا/ گؤی‌قایا (۱۰ک‌گ‌ب۲۲۱۰)، کئچیلیک داغی (۱۵ک‌گ‌ب ۲۰٤٦)، زَمَنْکه (۱۷ک‌ب۲٤۸۲)، قیزیلداغ (۱۸ک‌گ‌ب ۲۰٤۵)، جلوْگیر (۲۰ک‌ب ۲۳۲۵)، آغداش(۲۲ک‌ب۲٤۸٦)، قیزیلجا (۲۲ک‌گ‌ب ۲۰۲٤)،سیاه(۱۲ک‌د۱۷٤۵)، سیاه‌بَک(۱۲ک‌د ۱۷٤۵)، قاشگیر (۱۲ک‌ق‌د ۲۱۲۷)، رَزَک (۱۵ک‌ق‌د ۲۰۰۵)، شترکوه (۱٦ک‌د۱۸۸۳)، گَبَرقالا (۱۷ک‌ق‌د۲۰۰٦)، داغ (۱۹ک‌ق‌د۲۰۸۰)، زَرتشت کبیر (۲۰ک‌ق‌د۱۹۳٤)، یهَرلو (۲۰ک‌ق‌د۱۹٦۰)، زمه‌داغ (۲۲ک‌ق‌د۱۸۲۷)، قاسم گدیکی (۲۳ک‌ق‌د۱۹۳۹)، بابا هانی (۲۷ک-ق‌د۲۱۰۸)، اَهَک داشی (۱٦ک‌ق‌د۲۰۱۰)، دوُزلاق (۱٦ک‌ق۲۰۵۰)، قوُرودره (۱۷ک‌ق۲۲٦۰)، کن‌اوْستو(۲۰ک‌ق۲٤٤۷)، سنگر(۲۰ک‌ق ۲٤۲٦)، بوُلاق (۲۳ک‌ق۲٦۳۰)، بَهاوَر (۲٤ک‌ق‌د۲۳٤۲)، درویش-پیری۲٦ک‌ق۲۱۸٤)،سَرنه (۲۷ک‌ق۲۲۲۵)، بؤیوک‌داش ۳۰ ک‌ق۲۷۸۲)، داش‌بولاق ۳۱ک‌ق۲۳۲۵)، هَردَلَر (۱۸ک گ‌ب۱۹۰۲)، قنبرلو (۳۰ک‌گ‌ب۱۹۹۰)، دربند (۱۰ک‌گ ۱۹۳۲)، خلف‌سار (۱۱ک‌گ۱۸۸۳)، بوُتالی (۱۱ک‌گ‌ب ۲٤٤٦)، ملّاداغی (۱۲ک‌گ‌ب۲٤٦۳)، داش حسام (۱٤ک‌گ۱۸۹۱)، پَناس (۸ک‌گ‌ب۲۲٦٤)، چال چالار (۹ک‌گ‌ب۲۲۳۲)، سه چشمه (۱٤ک‌گ‌ب۲٤۵۹)، علی درویش (۲۰ک‌گ‌ب۲۱۲۱)، چشمه بار (۲٤ک‌گ‌ب ۲۱۰۵)، دوُلزاغا (۲۵ک‌گ‌ب۲۰۹٦)، عزت قوُزئی/ قورت قوزئی (۲۵ک‌گ‌ب۲۲۰۹)، آت دربندی (۳۰ک‌گ‌ب ۲۰۱۰)، امام (۳۰ک‌گ‌ب۲۱٦۳)، خوْشنام (۳۰ک‌گ‌ب ۲۳۰۷)، نادرآباد (۵۰ک‌ق‌ب۲۱٤۵)، جوّجه‌دره‌سی (۵۱ک ق‌ب۲۲۰۰)، پاشادره‌سی (۵۱ک‌ق‌ب۲۲۲۵)، گونئی (۵۲ک ق‌ب۲۲۵۲)، کَلکَش (۵۲ک‌ق‌ب۲٦۳۰)، قاراووُل (۵٤ک‌ق‌ب۲۱٦۰)، قاراجاقوُل (٦۰ک‌ق‌ب۱۵۰۰)، آره کمر (٦۰ک‌ق‌ب۲۳٤۳)، سیاه بَگ (٦۵ک‌ق‌ب۲۱۳۰)، پرنگین (٦۵ک‌ق‌ب۲۲۲٦)، حیدربَگ (٤۷ک‌ق‌ب۲۳۲۵)، قاراداش (۳۰ک‌ق‌ب۲٤۱۰)، قاراداغ (۳۰ک‌ق‌ب۲۵۸۰)، بوْلاقایا (۳۵ک‌ق‌ب۲۲٦۳)، آغ‌داغ (۳۵ک‌ق‌ب۲۵۰۰)، قوْنق دره (۳۷ک‌ق‌ب۲۳۰۰)، ساری-داش(٤۰ک‌ق‌ب۲۱۰۰)، شارشار (٤۲ک‌ق‌ب۲۲۰۰)، حوْوض‌قایا (٤٤ک‌ق‌ب۲۰۸۰)، هادچا (٤۵ک‌ق‌ب۲۲۲۲)، قایالیقلی/ قیه‌لیکلی (٤۵ک‌ق‌ب۲۳۰۰)، شالوار (٤۷ک‌ق‌ب) ابهر، ۲۲٤۳)، بادچمن (٤۷ک‌ق‌ب۲۲۰۰)، دوُلاما (۵۱ک‌ق‌ب۳۳۳۰)، قوزئی (۵۷ک‌ق‌ب۲۲ ۸۲)، گونئی (۲۱ک‌ق‌ب۱۹۰۰)، خوْراسانلو (۲۵ک‌ق‌ب۲٤۳۸)، قوْوات (۲۵ک‌ق‌ب۲۵٤۳)، قوْوزین (۳۰ک‌ق‌ب۲۱۵۳)، سیندان داغ (۳۲ک‌ق‌ب۲۹۷۵)، گونئی لر (۳۳ک‌ق‌ب۲۲۱۰)، شیخ سوّرو (۵۷ک‌ق‌ب۲٤۷۰)، قَزه گونئی (٦۰ک‌ق۲۳۲٤)، گرایلی (٦۲ک‌ق‌ب۲۵۵۰)، سلمان بوْینوْجو (٦۵ک‌ق‌ب۲۳۷۰)، کره (٦۷ک‌ق‌ب۲۱۸۵)، ۵-ابهَر(ساین‌قالا)بؤلگه‌سینین کندلری: هیَیه/هیدَج*٤٤۰۰؛ ساین قالا *۳۱۵۰، گؤوه‌در/گؤی دره

(قوْ:گاودره) *۳۵۰؛ خُراسانلو *۵۶۰؛ امامزادا یعقوب؛ خلیفه لو/کبودچشمه *۶۶۰؛ داش بولاق؛ سَرواجان/سروجهان *۴۹۰؛ پیرساقا (قوْ:پیرزاغا)؛ کیزین*۲۷۰ (قوْ:کوه‌زین)؛ چَرگَر *۱۵۰۰؛ آلیگیزیر alıgizir *۹۰۰؛ اَرْهان *۵۸۰؛ عمیدآباد *۱۰۲۰؛ جیْداقایا *۵۲۰؛ ۶-ابهَر(سُلطانیه)بؤلگه سینین کندلری: سوُلطانیه؛ اؤلَنْگ/ اؤلن *۲۳۰؛ کبودگؤنبذ *۴۶۰، چَپ‌دره *۲۱۰؛ ندیرآباد، تَهمَز آوا/طهماسب آباد *۲۱۰؛ اَرجین *۵۵۰، میهمان، عاباس آباد، قالا، اَلْمَکی *۳۳۰، قارا بولاق، مشک آباد، یوْسف آباد *۶۷۰، خیرآباد *۱۴۵۰، کَک آباد/کاکاآباد *۳۸۰، علی آباد، سیْرخادیزه*۹۵۰ (قوْ:سرخه دیزج)؛ کنگه، آقزوج، ونونان، بوجی، برونقور، پرنگین، بالوف، چمرود، چمه، امیرآباد، شابَیَندی (قوْ: امام کندی)؛ ۷-ابهَر(سُلطانیه-سؤنبول‌آباد)بؤلگه سینین کندلری: والاییْش *۷۰۰؛ دوسنگان *۲۱۰؛ بویین/بوُیون؛ سؤنبول آباد *۵۶۰؛ حسین آباد، ویَر *۱۱۰؛ قیاسا *۲۷۰ (قوْ:قیاسیه)؛ اسدآباد *۴۶۰؛ چالوار(شالوار) *۲۲۰؛ توْرقنده/توْرکانده türqəndə *۶۵۰؛ ویکvik *۷۶۰؛ ۸-ابهَر(سُلطانیه-گؤزلدره)بؤلگه سینین کندلری : گؤزلدره/ آ-ی *۱۴۰-۱۶۴۰؛ شُکورآباد *۵۱۰، سلمان کندی *۳۷۰، کَردره *۵۰۰، خرّمدره *۶۰۰؛ سبزدرق، کردناب/کوْرده نان *۲۸۰، ساریجالو *۸۰۰، ۹-ابهَر(مرکزی-ابهررود)بؤلگه سینین کندلری : فینیش آوا *۶۱۰؛ مِیموُن دره *۷۵۰؛ ایسپاس‌قالا *۵۵۰؛ چالچوُق *۴۰۰؛ کینه وَرْس *۸۸۰؛ زیره‌باش *۴۷۰؛ قاراآغاج *۴۹۰؛ قیشلاق مردعلی *۱۴۰، عاباس آباد/آ-ی *۶۵۰؛ ۲۴۰، قیزیلجا *۳۰۰؛ گوْل بولاغی، قافاس آوا *۵۲۰؛ ۱۰-ابهَر(مرکزی-حومه)بؤلگه سینین کندلری: اَبهَر؛شریف آباد *۱۱۸۰، قوُیجوق خان *۶۰؛ قاراتپه *۳۱۰، قیْروه qırvə *۱۶۷۰ (قوْ:قروه)؛ نوُرین*۱۱۶۰؛ قَمَج‌آباد*۶۴۰؛ حاصار قاجار *۴۶۰؛ علی آباد *۲۸۰/ی‌تو، قارابولاق *۱۴۰؛ بَزاویل/ بَرزابیل *۱۵۰؛ گوْللوجه *۳۳۰/ی‌تو؛ اسدآباد *۱۶۰؛ قارلوُق*۳۴۰؛ باریک‌آب*۶۰، کماجین، لمیرآباد، حصارعبدالکریم *۶۳۰، کوْله خانا؛ یئنگیجه؛ یایلاق مرشون/مرچیق؛ حسین‌آباد *۴۰۰؛ قارقالو؛ علی بوُلاغی* ۱۷۰؛ بیاوار(بهاور)؛ دادگر/داوُدگر*۳۵۰، آرپاشارلو؛ ۱۱-ابهَر(مرکزی-درسجین) بؤلگه‌سینین کندلری: کؤینک* ۱۰۸۰ (قوْ:قوُهیجین)؛ گوْن‌حوْسئن*۲۸۰(جندحسین)؛ دره‌سین/ دَرْسه‌جین *۱۰۸۰؛ اَزناب *۱۱۹۰؛ کوْلَنگَرْز *۳۴۰؛ رازمئجین *۴۲۰؛ بالیقلی؛ آغجاکند *۲۷۰؛ قیزیل بولاق، ۱۲-ابهَر(مرکزی-دؤولت آباد)بؤلگه سینین کندلری: قیالچه مزره، شکرچشمه۲۴ک‌گ*۱۸۰؛ دؤولت‌آباد*۷۰۰؛ چشمه وار *۷۶۰؛ یئنگی کند *۲۹۰؛ آغور/آغوُز*۲۰۰؛ نایجوک، خوشنام*۳۹۰؛ گوْللو (قوْ:کلی)؛شیخ چریک *۲۵۰، گوْل تپه *۳۳۰؛ چنگ‌الماس/چنگه‌ماس*۶۳۰؛ ائیوه‌نَک *۸۱۰؛ چئشین*۷۵۰؛قیشلاق‌حسنعلی، امیربوُساق(بوُستاق)*۵۳۰، ۱۳-اَبهَربؤلگه‌سینین کندلری(۱۳۲۰*): اَهک (۶ک‌د *۱۹۰)، اَردَهین (۱۸ک‌ق‌ب *۷۹۰)، اَرْکین (۲۲ک‌گ *۳۹۰)، پیرسقّا (۲۴ک*۸۲۰)،چوبُوقلو(۲۶ک‌ق‌ب، *۱۵۰)، دهنج/ دهنه(۴۸ک‌ق‌ب *۳۵۰)، شابوُلاق (۲۶ک‌ب *۱۴۰)، شناط (۲ک‌ق *۳۸۲۰)، فیله وَرین (۴۲ک‌ق *۵۸۰)، قالا حسن خان (۴ک‌ب *۹۰)، قیشلاق بالاخان (۲۱ک‌گ‌ب *۷۰)، گوْلجه (۳۶ک‌گ‌ب *۲۰۰)، موُغول آباد (۳۶ک‌ق *۲۷۰)، میلان (۲۱ ک‌گ *۱۸۰)، قاراتپه/ وازدَه (۲۴ک‌د)،

ابه‌قوُشاغی..əbəquşağı [آد] گؤی قوُشاغی.

ابه‌قورباغا..əbəqurbağa [آد،دیرگی] قویروق سوولار صینفیندن، قارا رنگده قورباغا نوْعو (فا:نوعی قورباغه). **alutos**

ابه‌کوْمه‌جی..əbəküməci [آد،بیتگی] ابه کوْمه‌جی سوْولاردن، یاپراقلاری پیشیرله‌رک یئییلن، قایناديب ایچه‌رک سیندیریم یولونو یوموشادان، پمبه موْر رنگینده چیچک‌لی و چوخ ایللیک بیتگی دیر، امه کؤمه جی، کؤمج اوْتو (فا:پنیرک). **malva siylvestris** {ابه سؤزجوغو آبا سؤزونون دَییشیک شکلی اولاراق بو بیتگی‌نین اؤنَمینی گؤسته ریر و کؤمج بو بیتگی‌نین گؤمولو و قویلانمیش حالتینی نشان وئریر}.

ابه‌کومه‌جی‌گیللر..əbəküməcigillər [آد،بیتگی] آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، اوْدوُن سوْو، اوْتسوْو، ایستی و مرطوب اؤلکه‌لرده یئتیشن بیتگی فامیلی (فا:پنیرکها). **malvasylvestris**

ابیات..əbyat [آد،عربجه] بیت‌لر، شعرین ایکیلی بیتی (فا:~).

ابیجه..əbicə [آد] اولیا، ولی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ابیض..əbyəz [صفت،عربجه] آغ (فا:سفید).

ابیورد..əbivərd [اؤزل آد] فارس اُستانیندا بیر یئر آدی و تورک اهالی سینین دانیشدیغی توْرک دئییشینین (آغیز، لهجه) آدی.

ابیورد .. əbivərd [آد] یئرآدی اولاراق اوغوز داستانیندا آدی گئچیبدیر، اومونداوغلونو نظرینه بو کلمه اوْیایورد اوْلمالیدیر.

اپبک..əpbək [باخ] اکمک، اپمک.

اُپرا..opera [باخ] بیر نوع آوازلز نومایش (فا:اوْپرا). **opera**

اپریتمک..əpritmək [تاثیرلی ائیلم] چوْروتمک(فا:پوساندن **t~to decay**

اپریتمه..əpritmə [آد] چوْروتمه (فا:عمل پوساندن).

اپریک..əprik [صفت، سن] چوْروموش (فا:پوسیده).

اپریمک..əprimək [س] اسکیمک،دیدیک دیدیک اوْلماق، چوّرویوب یئرتیلماق، (فا:پلاسیدن). to fade {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر}.

اپریمه..əprimə [آد] چورومه (فا:پوسیدگی). decay

اپریمیش..əprimiş [آد] چوّرویوب تؤکولموش، الدن دؤشموش (فا:پوسیده). decayed

اپسم..əpsəm [آد] سس‌سیز، سس چیخارمایان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اپمک..əpmək [آد] چؤرک، اکمک (فا:نان). Bread {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ات..at [آد] ۱-دری ایله سوّموک آراسیندا اوْلان یومشاق بؤلوم (فا:گوشت). meet ۲-میوه‌نین قابیغی آلتیندا اولان یئمه‌لی و یومشاق حصّه. {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر}.

ات‌آجی..atacı [صفت] اَتاجی: دیلی آجی، دانیشاندا یئرینی اینجیدن.

ات‌آجیلیق..atacılıq [آد] اتی آجی اوْلما وضعیتی، دیلی آجیلیق

ات‌آسماق..at asmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیشیرمک‌اوچون‌اتی قازاندا اوْد اوْستەقویماق.

ات‌اؤرپه دن..at ürpədən [صفت] اینساندا آغیر تاثیر یاراداں، دهشت اوْیادان.

ات‌اوْرپه دیجی..at ürpədici [باخ] ات اؤرپه دن.

ات‌باسماق..at basmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤکلمک، ات لنمک.

ات‌باش..atbaş [صفت، دا] آغیل‌سیز، گئج آنلایان، کوْت بئیین.

اَتباع..atba [آد،عربجه] تبع‌لر، تابع‌لر، اوْیروقلولار (فا:~).

ات‌باغلاماق..at bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-شیشمانلاماق.

ات‌بالا..atbala [آد] اتجه، اتجه بالا.

ات‌بالتاسی..at baltası [آد] اتی کسیب دوْغراماق اوچون بیر نوع بالتا.

ات‌تاختاسی..at taxtası [آد] ات دوغراماق اوچون اولان تاختا.

ات‌توْپراق..at topraq [آد] یومشاق، قیرمیزی توْپراق.

ات‌تؤکمک..at tökmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آریق لاماق ۲-سوْن درجه اوْتانماق، خجالت چکمک" کؤینک کؤینک ات تؤکمک".

ات‌توْتماق..at tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-شیشمانلاماق.

اتجه..atcə [آد] اتجه بالا: ۱-چیلپاق اوْشاق بدنی. ۲-یومورتادان چیخان ات کیمی بالا (فا:گوشتی).

اتجیک..atcik [آد] کیچیک ات پارچاسی (فا:تکه ای از گوشت).

اتجیل..atcil [آد،دیرگی] اتله بسله‌نن (فا:گوشتخوار).

اتجیللر..atcillər [آد،دیرگی] ات یئینلر، امجک‌لی حئیوانلاردان پیشیک کؤپک سیرتلان آیی سوُساموُرو کیمی کسیجی دیشلی و دیرناقلی حئیوانلار تاقیمی، اتله بسله‌نن اوْمورقالی ممه‌لی حئیوانلار تاقیمی (فا:گوشتخواران). carnivora

اتچی..ətçi [آد] ات ساتان، قصّاب (فا:قصاب).

اتچیل..ətçil [صفت] ات‌سئور، ات‌یئین، اتله بسله‌نن (فا:گوشتخوار).

اتچیللر..ətçillər [آد] ات یینلر، اتله بسله‌نن‌لر (فا:گوشتخواران).

اتچی‌لیک..ətçilik [آد] اتلیک حئیوان یئتیشدیرمه ایشی.

اتّحاد..ittihad [آد،عربجه] بیرلشمه (فا:اتّحاد). union

اتحاف..ithaf [آد،عربجه] ارمغان ائتمه، سوُنما، هدیه (فا:~).

اتحاف ائتمه..ithaf etmə [آد] تقدیم ائله‌مه (فا:تقدیم). presentation

اتّخاذ..ittixaz [آد،عربجه] اؤنلم‌آلما، آلما (فا:~). adopting

اتداشی..ətdaşı [آد] اوْستونده ات دؤیمک اوچون اولان برک داش.

اتدن دوْشمک..ətdən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آریق لاماق. ۲-اتدن چیپریمک.

اتدن قاندان اوْلماق..ətdən qandan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف‌له‌مک، چوخ آریق لاماق.

اتدوْغرایان..ət doğrayan [آد] ات دوْغراماغا یارایان آراج.

اتدؤیمک..ət döymək [تاثیرلی ائیلم] کوْفته‌لیک اوچون توخماقلا اتی تاپدالاماق.

اتدؤین..ət döyən [آد] توخماق، ات دؤیمگه یارایان آلت.

اتدیرناق اوْلماق..ətdırnaq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریله‌یاخین عایله ایلیشکیده اوْلماق.

اتدیرناق کیمی..ətdırnaq kimi [ظرف] بیربیرلرینه یاخین ایلیشکیلی.

اَتر..ətər [باخ] خبر اَتَر. ۲-اِتر،(آد) ائتئر، یوخاری اتمسفر (فا:اتر). ether

اتراک..ətrak [اؤزل آد] عربلشمیش تورک سؤزو،توْرک‌لر (فا:~).

اترک..ətrək [آد] خوراسان و تورکمنستان اؤلکه‌لری آراسیندا آخان چای‌آدی(٤b٥٣٥,q٩s٠مراواتپه ده)(فا:~) {۱-دیوان لغات تورک: رنگی قیزیلاچالان و ساری آدام؛ بوکلمه چوخراق ات رنگینه یاخین بیر رنگی گؤستریریر و بو چایین چوخ نارین و گیل رنگیده چؤکونتوسو بو رنگله تانینیر، باخ: ات توْپراغی، بعضا بو کلمه نی اتراک سؤزونون دَییشیلمیش شکلی بیلیلر، بو یوروم قانیتلاییجی گؤرونمور}.

اَترَک..ətrək [اؤزل آد] گنبد شهری‌نین بخش‌لریندن،٣٤ کندی و ١١٠٠٠ نفوسو*واردیر بخش'ین مرکزی داشلی بورون دور.

اترنگی..ətrəngi [صفت] ات رنگینده اوْلان (فا:رنگ گوشت و پوست)

اتساتان..ətsatan [آد] قصّاب (فا:قصّاب). butchery

اِتّساع..ittisa [آد،عربجه] گئنیشلنمه، گئنلنمه (فا:~). dilation

اِتساق..itsaq [آد،عربجه] نظم وئرمه، دوْزنله‌مه. (فا:~).

اتسِز..ətsez [باخ] آتسیز، آدسیز.

اتسوُیو..ətsuyu [آد] ات سودا پیشندن سوْنرا حاصل اوْلان یاغلی سوُ، ایچینده ات قاباتیلمیش سوُ، بوْزباش.

اتسیز..ətsiz [صفت] ۱-اتی اوْلمایان. ۲-آریق، سیسقا (فا:ضعیف).

اتسیزله‌مک..ətsizləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آریقلاماق، اتینی تؤکمک. ۲-اوْره‌یی ات یئمک ایسته‌مک.

اتسیزلیک..ətsizlik [آد] ۱-آریقلیق. ۲-ات اوْلماما وضعیتی.

اتشوربا‌سی..ətşorbası [آد] سوْموکلو ات نوْخود آغ لوبیا و یئر آلما و بامادورلا پیشیریلن بیر یئمک.

اتّصال..ittisal [آد،عربجه] بیتیشمه، یاپیشما، توخونما، دَیمه(فا:~).

اتّفاق..ittifaq [آد،عربجه] ۱-آنلاشما، باغلاشما، اویوشما، بیرلشمه. ۲-قضیه، واقعه (فا:اتّفاق).

اتّفاقاً..ittifaqən [ظرف، ع] تصادفاً، گؤزله نیلمه‌دن، بیردن بیره (فا:~).

اتفاقی..ittifaqi [ظرف] بیردن بیره (فا:اتفاقی). circumstantial

اتقیریمی..ətqırımı [آد] ات کسیمی، مسیحی لرین پرهیزه گیرمه گوْنلری.

اتک..ətək [آد] ۱-پالتارین بئلدن آشاغی بؤلومو، هرشئین آشاغی بؤلومو (فا:دامان). lap ۲-ایکی دالقانین زیروه آراسیندا کی آرالیق (فا:دامنه). ۳-قیز آدی. ٤-بیر سؤزیله غیرمُعین چوْخلوق بیلدیریر "بیر اتک پول وئردیم" amplitude {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویوندە ایشله نیبدیر، آتماق ‹آتاق› اتک}

اتک‌آلتی..ətəkaltı [مج، ظ] گیزلیجه، خلوتجه.

اتک‌آلتیندان اؤتورمک..ətəkaltından ötürmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیی گیزلینجه وئرمک.

اتّکا..ittika [آد،عربجه] تکیه ائله‌مه، دایانما (فا:~).

اتک‌اتک..ətəkətək [ظرف] چوخلو، چوخ مقداردا، بوللوجا، اتک دوْلوسو.

اِتّکال..ittikal [آد،عربجه] توکّل ائله‌مه، اعتماد ائله‌مک (فا:~).

اتک‌اؤپمک..ətək öpmək [تاثیرلی ائیلم] یالتاقلانماق.

اتک‌بئزی..ətək bezi [آد] اوُشاق قوندا‌غی بئزی.

اتک‌باسانلو..ətəkbasanlı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک بوْیو[۹۸].

اتک‌دوْلوسو..ətək dolusu [صفت] بوْل بوْل، چوخ، اتک اتک.

اتک‌کیری..ətək kiri [آد] یوْلسوز ایلیشگی.

اتَکگَول..ətəkgül [اؤزل آد] بیراتک گوْل کیمی گؤزل، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اتک‌لنمک..ətəklənmək [بلسیز ائیلم] اتگیندن توتولماق، توتولوب ساخلانیلماق (فا:از دامن کسی گرفته شدن).

اتک‌له ییش..ətəkləyiş [آد] اتک‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م).

اتک‌له‌مک..ətəkləmək [تاثیرلی ائیلم] اتگیندن توتماق، اتگیندن توتاراق یالوارماق، اؤیمک و ایسته‌مک (فا:از دامن کسی گرفتن).

اتکلی..ətəkli [صفت] اتگی اوْلان، اته‌یی گئنیش و اوزون (فا:دامن دار).

اتکلیک..ətəklik [آد] ۱-اتک دوزلتمه‌گه ال وئریشلی. ۲-بئلین آشاغی‌سینی اؤرتن پارچا (فا:مربوط به دامن).

ات‌کوْکوسو..ət küküsü [آد] چرخلنمیش‌اَت و یئرآلما ازینتی‌سی یومورتا اوُن زعفران و جویز ایچی قاتیلاراق و قیزارتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک.

ات‌گلمک..ət gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بدنین یارا و ضعیف یئری اتلی اوْلماق.

اتلاف..itlaf [آد،عربجه] یوخ ائتمه، تلف ائتمه (فا:~). wasting

اتلز..ətləz [باخ] اطلس، اتلس.

اتلشمک..ətləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ات کیمی اوْلماق، اته دؤنمک، ات کیمی یوموشانیب چوْرومه‌یه باشلاماق (فا:گوشتی شدن).

اتلنمک..ətlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ات باغلاماق، شیشمان اوْلماق، شیشمانلانماق، سمیرمک، کؤکلمک (فا:چاق شدن).

اتله‌دیرناق آراسیناگیرمک..ətlə dırnaq arasına girmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه‌چوخ یاخین اوْلماق.

اتله‌مک..ətləmək [ل، ت] اتلیک ائتمک، بسله‌مک (فا:پروراندن).

اتلی..ətli [آد] ۱-کؤک، چاق، اوْلقون، اتی یئییلن "حئیوان ومیوه و یئمیش اوچون". ۲-اتی چوخ اوْلان، ایچینده اتی اوْلان (فا:چاق). fat

اتلی بوُدلو..ətli budlu [صفت] اوْلدوقجا شیشمان.

اتلی بیتگی..ətli bitgi [آد،بیتگی] قوُراق اوْرتامدا یاشایان و توْخوملاری سوُ ایله دوْلو ویاپراقلاری و ساپلاری قالین بیتگی، بیر نوع کاکتوس (فا:نوعی گیاه با اعضای گوشتی).

اتلی جانلی..ətli canlı [تاثیرسیز ائیلم] کؤک، دوْلقون، ایری وکؤک، گوّجلو.

atlı çilov..ətli çilov [آد] atla döyünü qarışdırarıq pişirilən çiloy (fa:چلو گوشت).

atlı qanlı..ətli qanlı [صفت] döllü, saqqallı.

atlı mivə(yemiş)..ətli mivə(yemiş) [آد] ortasında atlı və s. olan meyvə (fa:گوشتی سولو یئمیش).

atlıq..ətlik [آد] atı olan tövlə, tövlə, dəvəxana, samanlıq, dəvələrin saxlandığı yer (fa:اتلی اوچون بسلەنن، قئیمه، قووورما، باسدیرما دؤزَلتمک اوچون کؤک حئیوان (fa:پرواری). **atallofed**

atlıq piylik..ətlik piylik [صفت] bax : atlıq (heyvan).

atlıq südlük..ətlik sütlük [صفت] at və s. südündən hazırlanan (heyvan).

atlılıq..ətlilik [آد] atlı olma vəziyyəti, kök olma(fa:چاق بودن).

atmam..itmam [آد،عربجه] sona çatdırma, axıra yetirmə (fa:اتمام).

atmaq..etmək [آد] bax: etmək، çörək {سنگلاخدا چاغاتای تورکجه سیله اکمک اؤچون اؤتمک یازیلیبدیر، بو کلمه اکمک سؤزونون کؤکو اولمالیدیر، دیوان لغات تورک و دده قورقوت دا ایشله نیبدیر}.

atmaq basmaq..etmək basmaq [س، دده] çörəyi daxmaq, nanquruq ütmək.

atmə tən..etmətən [باخ: ات] bax: atmə.

atməlçəyi..etmilçəyi [آد،دیرگی] kül rəngli at sinəyi.

atom..etom [باخ] atom.

ittiham..ittiham [آد،عربجه] birinə qarşı sözlən sözü, sözçalma, sözçalğörmə (fa:اتّهام)-

atə cana dolmaq (gəlmək)..ətə cana dolmaq (gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] ata dolmaq, kök olmaq.

atə dönmək..ətə dönmək [تاثیرسیز ائیلم] bədnə sözsatmaq, kişi-lişmək، حرکت ائده بیلمه یه جک حالا دوشمک.

atə gətirmək..ətə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] kök atmaq.

atə..ətənə [آد] ۱-ana qarnında bala ikən uşaq ayrısında olan qan at (fa:جنین). **foetus** ۲-toxalı çıxmamış qoşa. ۳- (آد،بیتگی) meyvə yapraqlarında yumurtacığın bağlı olduğu budaq (fa:زائده گوشتی ساقه) {بوسؤزجوک ات سؤز ایله ایلگیلیدیر؛ ات› اته نک› اته نه}.

atəsiz..ətənəsiz [صفت] ata nəsli olmayan.

atəsizlər..ətənəsizlər [آد،دیرگی] atanəsli olmayan yalın və məlhəm heyvanlar (fa:خانواده ای از پستانداران).

atələnmək..ətənələnmək [تاثیرسیز ائیلم] atanə kimi olmaq (fa:گوشتی شدن).

atəli..ətənəli [صفت] atə nəsli olan (fa:دارای جفت گوشتی).

atəlilər..ətənəlilər [آد،دیرگی] atanəsli olanlar məhəlləri bir alt sinif.

atəyə daş qoydu..ətəyə daş qoydu [آد] oşaqlar arasında daşla oynanan fikri bir oyun adı.

atəyi düşük..ətəyi düşük [آد] ağır kirli, düşkün qadın.

atəyi kirlənmək..ətəyi kirlənmək [تاثیرسیز ائیلم] namusuna toxunulmaq.

atəyin çəkmək..ətəyin çəkmək [تاثیرلی ائیلم] qarşısını almaq.

atəyindən tutmaq..ətəyindən tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] yalvarmaq, kömək istəmək.

atəyindən yapışmaq..ətəyindən yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] yalvarmaq, kömək istəmək.

atəyinə düşmək..ətəyinə düşmək [تاثیرلی ائیلم] yalvarmaq.

atəyini buraxmaq..ətəyini buraxmaq [تاثیرسیز ائیلم] al çəkmək, boşlamaq.

ati açıq..əti açıq [صفت] dözüm, qüvvə çılpaq (qadın və qız hamiləsi).

atyaran xəstəliyi..ətyaran xəstəliyi [آد] qurğalağan, dölama xəstəliyi، dırnaq lərin qıraqlarında yumşaq bölgələrdə üzüntü gülən tutab.

atyağ içində böyümək..ətyağ içində böyümək [آد] bəllək içində yaşamaq.

ati ürpərmək..əti ürpərmək [تاثیرسیز ائیلم] qorxu və əsəbdən tük-saçları biz-biz durmaq.

atyeməz..ətyeməz [آد] at yəmə yən، kəsilməyən heyvan ətini yəmə yən.

atyeməzlik..ətyeməzlik [آد] at yəməmə vəziyyəti، alnız bəzgi ilə bəslənən.

ati tökülmək..əti tökülmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-zəifləmək، arıq lamaq. ۲-xoşa gəlmə bir əsdən xəcalət çəkmək، utanıb duymaq.

ati çimçəşmək..əti çimçəşmək [تاثیرسیز ائیلم] ir gənmək.

atiket..etiket [باخ] etiket. **etiquette**

atimizi tökmə..ətimizi tökmə [تاثیرلی ائیلم] yaramaz əyiş gözəni ütandırmaq üçün onu dəyilən bir söz.

اجْر..əcr [آد] قارشی‌لیق، باخ: اجیر. remuneration

اَجَر..əcər [باخ] آجار.

اجرا..icra [آد،عربجه] اویقولاما، یئرینه گتیرمه (فا:~). execution

اَجرام..əcram [آد،عربجه] ۱-جُرم‌لار، سوُچ‌لار ۲-جِرم‌لر، گؤوده‌لر، "سماوی اَجرام: گؤی جیسملری" (فا:~).

اجرایه..icraiə [آد،عربجه] اوُیقولاما (فا:اجرایه).

اُجرت..ücrət [آد،عربجه] ایش‌اؤچون وئریلن قارشی‌لیق، زحمت و امک حاقی (فا:~).

اجْرینی چکمک..əcrini çəkmək [تاثیرلی ائیلم] جزاسینی چکمک.

اجزا..əcza [آد،عربجه] ۱-آیرینتیلار،بیرشئیی تشکیل ائدن کیچیک بؤلوملر و پارچاجیق‌لار. ۲-درمان مادّه‌لری، داوا (فا:~).

اجزاچی..əczaçı [آد] داوا و درمان اوُزمانی(فا:متخصص‌دواجات).

اجزاچیلیق..əczaçılıq [آد] داوا درمان حاضرلاما (فا:داروسازی).

اجزاخانا..əczaxana [آد] داواخانا، اجزا توکانی (فا:داروخانه).

اجساد..əcsad [آد،عربجه] جسدلر، نعش‌لر (فا:~).

اجسام..əcsam [آد،عربجه] جیسملر (فا:اجسام). bodies

اجل..əcəl [آد،عربجه] اؤلوم‌زامانی، یاشایشین سوْنو (فا:~) death

اَجلِ مُعلّق..əcəl i müəlləq [آد،عربجه] گؤزله نیلمه ین و طبیعی اوْلمایان اؤلوم.

اجلاس آپارماق..iclas aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] توپلانتی دؤزنله‌مک (فا:جلسه گذاشتن)

اجلاس..iclas [آد،عربجه] ییغینجاق، توپلانتی (فا:اجلاس).

اَجلاف..əclaf [صفت،عربجه] آلچاقلار، رذیل‌لر.

اجلال..iclal [آد،عربجه] سایین لاما، محترم سایما.

اجلی چاتماق(گَلمک، یئتمک)..əcəli çatmaq(gəlmək, yetmək) [تاثیرسیز ائیلم] اؤلوم زامانی گلمک، یاشایشین سوْنو گلمک "اؤز اجل ایله اؤلمک" (فا:مردن).

اجماع..icma [آد،عربجه] جمیعا،بوتونلوکله(فا:~) areunion

اجمال..icmal [آد،عربجه] ییغجام، قیسالتما، اؤزت (فا:~).

اجمع..əcmə [آد،عربجه] هامی، هامی‌لیقلا (فا:~).

اجمل..əcməl [صفت،عربجه] گؤزل راق، ان جمیل (فا:~).

اجن‌سنگرلی..əcən səngərli [آد] گنبد-آیدرویش‌ده‌کند آدی.

اجن‌قاراخوجا..əcənqaraxoca [اؤزل آد] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.

اجن یئلی..əcənyeli [اؤزل آد] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.

اجناس..əcnas [آد] جنسلر، مالار (فا:~). goods

اجنبی..əcnəbi [آد،عربجه] یابانجی، اؤزگه (فا:~).

اتینی دیدمک..ətini didmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ اینجیتمک، چوخ اذیت چکمک.

اتییین..ətyiyən [صفت] اتله بسله‌نن.

اثاث..əsas [آد] آیقیت‌لار،ائووسایلی،قاب‌قاجاق (فا:~). furniture

اثبات..isbat [آد،عربجه] ثبوت ائتمه، قانیت لاما (فا:~).

اثر..əsər [آد،عربجه] ۱-ایز، ایم، بلیرتی، علامت، نشانه، تأثیر. ۲-بوُراخیلیش، اینسانین امه‌یی (فا:اثر). effect

اثربخش..əsərbəxş [ع+فا] تاثیرلی، اتّگی‌لی (فا:اثربخش).

اثرسیز..əsərsiz [صفت] تاثیرسیز، تاثیرسیز (فا:بی اثر).

اثرلی..əsərli [صفت] تاثیرلی، ایز بوُراخان (فا:بی اثر).

اَثقال..əsqal [آد،عربجه] آغیر شئیلر، آغیرلیقلار (فا:~).

اِثقال..isqal [آد،عربجه] آغیرلاشدیرما (فا:~).

اثقل..əsqəl [آد،عربجه] ان آغیر، آغیر راق (فا:~).

اثنا..əsna [آد،عربجه] حین، آن "بو اثنادا: بو حین ده" (فا:اثنا).

اثناعشر..əsnəşər [آد،عربجه] ۱-اوْن ایکی، اون ایکی اماما اینانان. ۲-اون ایکی بارماق باغیرساغی (فا:~).

اجابت..icabət [آد،عربجه] جاوابلاما، یئرینه گتیرمه، گرکلمه (فا: اجابت). accepting

اجاره..icarə [آد،عربجه] کرا، کرایه وئرمه (فا:اجاره). lease

اَجاز..əcaz [آد،ع‹اعجاز›] عجیب‌غریب، آنوْرمال.

اجازه..icazə [آد،عربجه] اذن،رخصت(فا:~). permission ۲- اجازه‌سیز (فا:بی اجازه). unauthorized

اجانب..əcanib [آد،عربجه] اؤزگه‌لر، یابانجی، اجنبی‌لر (فا:~).

اجبار..icbar [آد،عربجه] زوْرلاما، زوْرونُلو، جبرله (فا:اجبار). compulsion

اجبار نوْع..icbar nov [آد،دیل‌بیلیمی] بیر ایشی بیرینه اجبار و زورلا گؤردومه فعلی (فا:وجه اجبار). causative voece

اجتماع..ictima [آد،عربجه] توپلانتی، توپلانیش، قوْووشوم (فا:~).

اجتماعی..ictimai [صفت،عربجه] توپلومسال، جمعیته و توْپلوما عاید (فا:~).

اجتناب..ictinab [آد،عربجه] چکینمه، قاچینما، ساقینما (فا:~).

اجتهاد..ictihad [آد،عربجه] مجتهدلیک، وارگوج ایله چالیشما، چالیشیب چابالاما (فا:~). striving hard

اجحاف..ichaf [آد،عربجه] بیرینین حقینده دوزگون حرکت ائتمه‌مه، زوْر دئمک (فا:~). overcharging .

اجداد..əcdad [آد،عربجه] آتالار، ده‌لر، آتا بابا (فا:~). ancestors

اجدان..əcdan [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

اجنّه..əcinnə [آد،عربجه] جنین سؤزونون چوْغولو و جمعی اوْلاراق یانلیشلیقلا جن لرمعناسیندادا ایشله نیر (فا:~).

اجوُوُ..əcuv [آد،سس تق] اوُشاغی مشغول ائتمک اوْچون دئییلن بیر سؤز (فا:کلمه ای برای مشغول کردن بچه).

اجه..əcə [آد] اولو، باشقان {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَجه‌هوُر..əcəhur [اؤزل آد] قوُسار'دا کند آدی[۲۴۰].

اجهل..əcəhl [آد،عربجه] چوْخ جاهل.

اجیر..əcir [آد،عربجه] ایشچی،عمله،آیلیقچی(فا:~). a hired worker

اجیرآوا..əcirava [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {باخ: آجرلو،آغاجری}.

اجیش بوّجوش..əcişbücüş [صفت] ایری اوّیرو.

اَچه..əçə [آد] اَجه:۱-بؤیوک‌باجی؛ ۲-داهی،گؤرگولو خانیم ٤-عُثمانلی(اوْرخانبگ)دؤنمی بگی[۷]، اَچیبگ {باخ:اکه، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اچی..əçi [آد] یاشلی قادین، خانیم ننه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اَچینه..əçinə [اؤزل آد] ۱-دوْغرو سؤزلو، سؤزونه گوْوَنیلیر[۷]. ۲-گؤی‌تورک بؤیوکلریندن: ~توْرچو، ~قوُتلوغ، ~کوْر[۷].

احادیث..əhadis [آد،عربجه] حدیثلر (فا:~). traditions

احاسن..əhasin [آد،عربجه] احسن لر،ایی لر(فا:~traditions

اَحاطه..əhatə [آد،عربجه] قوُشاتما،چئوره‌له‌مه، دؤوره‌له‌مه، سارما، بوّرومه (فا:احاطه). surrounding

احاله..ihalə [آد،عربجه] ساتیشا بوُراخما(فا:~).

اَحباب..əhbab [آد،عربجه] دوست لار، یوْلداشلار (فا:~).

اِحتراز..ehtiraz [آد،عربجه] حذر ائتمه، پرهیز (فا:~).

اِحتراس..ehtiras [آد،عربجه] قوْرونما،اؤزونو قوْروماق (فا:~).

احتراص..ehtiras [آد،عربجه] هیجان، جوشقونلوق، حریص لیک، وجد،هوس، شووق" دریالار سؤندورمز احتیراصیمی " (فا:~).

اِحتراق..ehtiraq [آد،عربجه] یانماق،آلیشما،اوْد توتما (فا:~).

اِحترام..ehtiram [صفت،عربجه] حؤرمت،سایقی(فا:~). respect

احتراماً..ehtiramən [اؤنلم] سایقی لارلا (فا:~). reverently

اِحتساب..ehtisab [آد،عربجه] سایما، حسابلاما، حسابا قوْیما.

اِحتشام..ehtişam [آد،عربجه] دبدَبه، طنطَنه، گورکم لی اوْلما (فا:~).

اِحتقان..ehtiqan [آد] توُتولما، حبس اوْلما، بوغوق وضعیت تاپما (فا:~). congertion

اِحتکار..ehtikar [آد،عربجه] ووُرقونجولوق،ایسپئکولاسیون (فا:~).

اِحتکارچی..ehtikarçi [صفت] مُحتکر،ووُرقونچو،ایسپئکوُلاتور (فا:محتکر).

اِحتلام..ehtilam [آد،عربجه] یوُخودا محتلم اوْلماق (فا:~). nocturnal pollution

اِحتمال..ehtimal [آد،عربجه] ۱-اوْلابیلرلیک،اوْلاسی لیق، اوْلاناق، اوْلابیلمه. ۲-بلکی، اوْلاکی (فا:~). probabitity

احتمالاً..ehtimalən [باغلاییجی سؤز] اولابیلیرکی (فا:~). probabily

اِحتمالی..ehtimali [صفت، ع] اوْلابیلن، اوْلابیلیرلی (فا:~). probable

اِحتوا..ehtiva [آد،عربجه] ایچینه آلما، بوّرومه (فا:~).

اِحتیاج..ehtiyac [آد،عربجه] گرک‌سینمه، گرک‌سه‌مه، گوّجلو ایستک، گرک‌لیک، نیاز (فا:~).

اِحتیاط..ehtiyat [آد،عربجه] ۱-ساقینما، چکینمه، ایلَری‌نی‌دوّشونه‌رک داوارانما ۲-یدک، گرکیندن‌چوخ اوْلوب‌ساخلانان(فا:~).

احتضار .. ehtizar [ع] ۱-حاضیر اولما. ۲-اؤلوم حالینا دوّشمه.

احجار..əhcar [آد،ع، حجَر چوْغولو] داشلار (فا:~).

احد..əhəd [آد] بیر، تک (فا:تک). one

احداث..ehdas [آد،عربجه] دوّزَلتمه،قوُرما،اوْرتایاچیخارما(فا:~

احدافخَمی‌نیا..əfxəminia əhəd [اؤزل آد] اوُرمولوچاغداش-شاعردیر[۱۵۶].

احدگوهری..əhəd gövhəri [اؤزل آد] ش۱۳۵۷ده اوُرمودا آنادان اوْلوب و قوُمدا تحصیل آپاریبدیر، ادبیات ساحه سینده چالیشقاندیر، اثرلریندن: جامعه کبیره، شعر تونْقالی[٦٤].

احدیّت..əhədiyət [آد،عربجه] بیراوْلما،تک‌اولما،بیلیک(فا:~).

احرار..əhrar [آد،عربجه] اؤزگوّرلر، آزاده‌لر (فا:~).

اِحرام..ehram [آد،عربجه] حاجی‌لارین زیارت سوّره سینده گیئدیکلری و بوّروندوکلری آغ پارچا، حج اؤرتویو، حج اؤرتویو باغلاما (فا:~). pilgrims garb

اَحرام..əhram [آد،عربجه] حرم‌لر.

اَحزاب..əhzab [آد،عربجه] حزب‌لر، پارتییالار.

اِحساس..ehsas [آد،عربجه] دوُیو، دویقو، حس (فا:~).

اِحساسات..ehsasat [آد،عربجه] دوُیقولار (فا:~).

احسان آباد..ehsanabad [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

اِحسان..ehsan [آد،عربجه] باغیشلاما، یاخجی‌لیق و ایی‌لیک ائتمه، اؤلموش آدامین آدینا وئریلن یئمک، ثواب اوْچون وئریلن بیرشئی (فا:~).

اَحسن..əhsn [آد،عربجه] ۱-ان ایی،بیه‌نیلن ۲-(ن) احسنَت(فا:~

اَحسنت..əhsənt [ن،عربجه] چوْخ یاخجی، آفرین (فا:~).

اَحشاء..əhşa [آد،ع،ن] ایچ آلات،بدنین ایچ عضولاری(فا:~)

اَحشام..əhşam [آد،ع،ن] حشَملر، قوْیون قوُزو(فا:~).

اِحضار..ehzar [آد،عربجه] حاضر اولماغینی ایسته‌مه، چاغیرما، چاغیریش (فا:~).calling

اِحضاریه..ehzariə [آد،عربجه] چاغیرما و ایسته‌مه بلگه سی، احضارنامه.

احفاد..əhfad [آد،عربجه] توْرونلار (فا:~).

اِحقاق..ehqaq [آد،عربجه] حق ایسته‌مه(فا:~) administering justice

اِحکام..ehkam [آد،عربجه] مُحکم له‌مه، برکیتمه(فا:~).

اَحکام..əhkam [ع، حُکم چوْغولو، آد] یارقی‌لار، حُؤکم‌لر (فا:~). commands

اِحلال..ehlal [آد،عربجه] حلال ائتمه، حلال لاما(فا:~).

اِحلام..ehlam [آد،عربجه] شیطانی یوُخوگؤرمه، دؤش آزما (فا:~).

احمد..əhməd [آد،عربجه] اؤونموش، مدح اوْلونموش (فا:~).

احمد..əhməd [اؤزل آد] تقریبا بوتون‌شهرلرده‌ترکیبی‌حالدا یئرآدی- اوْلاراق ایشله‌نیر،باخ:کندآدلاری.

احمد بگلو..əhəd bəyli [اؤزل آد] گئرمی، خیاو دا کند آدی.

احمدجلیل..əhmədcəlil [یازار]م۱۹۱۳ده ایرواندا آنادان اوْلموش وشعرلری محاربیه و باریشا حصر اولوبدرو (فا:نام شاعر).

احمدجوادآخوندزاده..axundzadəəhmədcavad [یازار]۱۸۹۲ده گنجه‌نین سئیفعلی کندینده آنادان اوْلوب و روس استیلاچیلارین علیه اینه چوخلو شعرلر یازیبدیر (فا:نام شاعر).

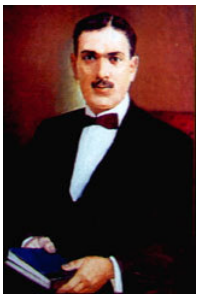

احمدحرامی‌داستانی..əhmədhərami dastanı [اؤزل آد] بوُ منظوم اثر ۷جی‌عصردن قالما بیر اثردیر، داستانین یازاری بللی اوْلمایاراق ایلکجه م۱۹۲۸ده طلعت اوْنای توسط ایله چاپ اوْلدو، محتملا بوُ اثر تبریز و یا اوْنون اطرافیندا یازیلیبدیر، داستاندا ایکی عنصر آراسیندا مبارزه گئدیر،بیرطرفده احمدحرامی شر قوّه‌لرین سمبولو و اوْ بیری طرفده گولندام خئیر سیمگه‌سیدیر، کتاب باشدانباشا ظُلمه قارشی چیخما و سئوگی ایله اینسان سئورلیک دوشونجه لریله دولودور[٦٨].

احمدرنجبری‌حیدرباغی..əhməd rəncbəri heydərbaği [اؤزل آد]ش۱۳٤۰داسایین‌قالادوغولوب ،ادبیات‌ساحه سینده چالیشقاندیر، اثرلریندن: (ناعم ایله بیرلیکده) ح معصومه‌نین زیارتنامه سی‌نین ترجمه‌سی[٦٤].

احمدعبدی..əhməd əbdi [اؤزل آد]ش۱۳۵۸ده اوُجان آنادان اوْلوبدور، ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر[٦٤].

احمدلو..əhmədlu [اؤزل آد]بوُ طایفا م۱۵جی یوّزیل‌ده آغقوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق اونون تشکیلینده نقش‌لری وارایدی. سوْنرالار اوْتوزایکیلر طایفاسی آدی آلتیندا صفویلره قاتیلدیلار[٨٥].

احمدیلی‌لر..əhmədililər [اؤزل آد]باخ: آغ سوُنقورلار.

اَحمر..əhmər [ع، ص] آل، قیزیل رنگی، قیرمیزی (فا:سرخ).

اَحمق..əhməq [صفت،عربجه]بودالا، آبتال،باشی‌بوش،بئیین‌سیز(فا:~

اَحوال..əhval [آد،عربجه]وضعیت و دوُروم،حال‌لار، داوارانیش‌لار.

اَحوالات..əhvalat [آد،عربجه] اوْلوب گئچن‌لر، اوْلای‌لار (فا:~).

احیا..əhya [آد،عربجه] اوْیاندیرما، جانلاندیرما، دیریتمه، گوّج لندیرمه، گلیشدیرمه (فا:~).

اَحیا..əhya [آد،عربجه] دیریلر، جانلی‌لار(فا:~).

اِحیاناً..ehyanən [باغلاییجی سؤز،عربجه]بیردن، اوْلمایا، ایشدیر، اوْلابیلسین، اگر، اوْلسا، بئیله اوْلورسا (فا:احیانا). occasionally

اَخ..əx [آد] اوُشاقلار دیلیجه پیپی (فا:اخ). spitting

اَخ داغی(فالی)..əx dağı(falı) [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

اَخّاذ..əxxaz [صفت،عربجه]رؤشوه آلان، پوُل کسن(فا:~).

اَخبار..əxbar [آد،عربجه]خبرلر، ساوالار (فا:خبرها). news

اخبار..ixbar [آد،عربجه]بیلدیرمه، بیلدیریم، خبر وئرمه(فا:~).

اخباری وجه..əxbari vəch [آد،دیل‌بیلیمی]فعل‌لرده خبر وئرمه حالتی (فا:وجه اخباری). indicative

اختتام..ixtitam [آد،عربجه]قوُرتارما، سوْنا چاتدیرما (فا:~).

اختتر..extətər [اؤزل آد]بوُکان دا کند آدی {آغ+تاتار}.

اختر..extər [آد،فا] اوُلدوز (فا:ستاره).

اختراع..ixtira [آد،عربجه] یارانتی، تؤرَتمه، یاراتما، یارادیجیلیق.

اختصار..ixtisar [آد،عربجه]قیسالتما، ییغجام لاما (فا:~).

اختصاراً..ixtisarən [آد،عربجه] اختصار اولاراق (فا:~).

اختصاری..ixtisari [آد،عربجه] قیسسا، ییغجام (فا:اختصاری). summary

اختصاص..ixtisas [آد،عربجه] تخصیص وئرمه، بیر شئی ویا بیر ایش اوْچون آییرما (فا:~).

اختفاء..ixtifa [آد،عربجه] گیزلنمه، گیزلتمه. (فا:~).

اختلاس..ixtilas [آذ،عربجه] غیرقانونی اولاراق بیر مالا ال قویما و یییه‌لنمه، آشیرما، آشیرتی (فا:~).

اختلاط..ixtilat [آذ،عربجه] قاریشما، قاریشدیرما (فا:~).

اختلاف..ixtilaf [آذ،عربجه] اوُیوشمازلیق، آنلاشمازلیق، آیریم‌لیق.

اختلال..ixtilal [آذ،عربجه] قارقاشالیق سالما، قاریشیق‌لیق (فا:~).

اختناق..ixtinaq [آذ،عربجه] بوُغولما،خفه‌لنمه. trangulation

اخته چی..extəçi [باخ] آختاچی.

اخته..extə [آذ] باخ: آختا.

اختیار..ixtiyar [آذ،عربجه] سئچمه، اؤز آرزو و اراده سیله حرکت ائتمه (فا:~). authority

اخذ..exz [آذ،عربجه] آلیب گؤتورمه، اله گتیرمه(فا:~).

اَخراج..exrac [آذ،عربجه] خرج‌لر، خراج‌لار(فا:~).

اخراج..ixrac [آذ،عربجه] دیْشلاما، چیخارما(فا:~). dismissal

اخراجات..ixracat [آذ،عربجه] صادرات، دیش ساتیم (فا:~).

اُخروی..uxrəvy [آذ،عربجه] آخرت‌له‌ایلگی‌لی، اوْدؤنیا (فا:~).

اخضر..exzər [آذ،عربجه] یاشیل، گؤی گؤوَرنتی رنگی (فا:~).

اَخطار..extar [آذ،عربجه] خطرلر، تهلیکه‌لر (فا:~).

اخطار..ixtar [آذ،عربجه] اوُیارما،اویاری (فا:اخطار). notification

اخطارنامه..ixtarnamə [آذ] اوُیاری بلگه سی، اوُیاری بلگه (فا:اخطارنامه).

اخفاء..ixfa [آذ،عربجه] گیزلتمه، اؤرتمه (فا:~).

اخلاص..ixlas [آذ،عربجه] صاف اؤرَکلی‌لیک، صاف لاما (فا:~).

اَخلاط..exlat [آذ،عربجه] خلط‌لر، قاریشمیش اوْلانلار (فا:~).

اِخلاف..ixlaf [آذ،عربجه] خلاف‌وعده‌وئرمه، یالان چیلیق (فا:~).

اخلاف..exlaf [آذ،عربجه] خلف‌لر، بیرینین یئرینه گئچن‌لر، اسلاف قارشیتی (فا:~).

اَخلاق..exlaq [ع، خُلق‌لار] بیر توپلومون بنیمسه دیگی قوُرال‌لار، اینسانین معنوی کیفیتی نی، احوال و روحیه سینی بللی ائدن نورْم‌لار. (فا:~). morals

اخلاقی..exlaqi [صفت] اخلاق لا ایلگی‌لی.

اَخلاقیات..exlaqiat [آذ،عربجه] اخلاق بیلیمی (فا:~).

اِخلال..ixlal [آذ،عربجه] خلل یئتیرمه، بیربیرینه ووُرما، پوْزما، ضرر وئرمه (فا:~).

اَخَوان..exəvan [آذ،عربجه] ایکی قارداش (فا:~).

اِخوان..ixvan [آذ،عربجه] قارداشلار (فا:~).

اُخوّت..oxovvət [آذ،عربجه] قارداشلیق (فا:~).

اخوی زاده..exəvizadə [آذ،ع+فا] قارداش اوْغلو (فا:~).

اخوی..exəvi [آذ،عربجه] قارداش (فا:~).

اخی..əqi [آذ،ت] اَقی: دیواندا و قوتادقوبیلیک ده اقی کلمه سی بیر قروپ افرادا دئییلیردی کی منظم حالدا یوْخسوللارا کؤمک ائدیردیلر بوُ مطلب ابن‌بطوطه‌نین سفرنامه سینده ده قئید اوْلونوبدور، بوُ کلمه عربجه اخی سؤزیله تصادفی بنزرلیگی وار[۱۲۹].

اخی..exi [آذ،عربجه] باخ: اخوی.

اخیان..exyan [اؤزل آذ] سالماس و اوُرمیه‌ده کند آدی {خَیّرلر یوردو: دیواندا و قوتادقوبیلیک ده اقی کلمه سی بیر قروپ افرادا دئییلیردی کی منظم حالدا یوْخسوللارا کؤمک ائدیردیلر بوُ مطلب ابن بطوطه نین سفرنامه سینده ده قئید اوْلونوبدور، بوُ کلمه عربجه اخی سؤزیله تصادفی بنزرلیگی وار[۱۲۹]}.

اَخیجان..exican [اؤزل آذ] تبریز ده کند آدی {اخی+ قان/ جان: ایگیدلر یوردو، باخ:اخی، اخیان}.

اخیجاهان..exicahan [اؤزل آذ] تبریزده کند آدی، باخ: اَخیجان

اخیر..exir [صفت،عربجه] سوْنونجو، آخیرینجی.

ادا..eda [آذ،عربجه] ۱-رفتار، داورانیش، ناز، عشوه۲-اؤزه‌مه(فا:~).

اداباز..edabaz [ع+فا] ادا وئرن (فا:ادا و اطوار دار).

ادات..edat [آذ،ع، دیل‌ب] بیر نوع باغلاج و باغلاییجی سؤز، ایلگَج، ایکی کلمه و یا جمله آراسیندا باغلانتی قوران و تک اوْلاراق معناسی اولمایان "ائو کیمی راحات یئر اولماز، اوشاق صاباحا یاخین یاتدی"، ادات لار بیر نوع باغلاییجی کلمه‌لر ساییلیرلار (فا:ادات). postposition

اداره..idarə [آذ،عربجه] یؤنَتمه، یؤنه تیم، هرهانسی بیر ایش و یؤنه تیم ساحه سینه باخان تشکیلات و قوُروم (فا:اداره).

اداره ائتمک..idarə etmək [تاثیرلی ائیلم] دوْلاندیرماق، یؤنتمک.

اداری..idari [آذ،عربجه] یؤنه تیم سل (فا:اداری.).

ادامه..idamə [آذ،عربجه] سوْردورمه، دوام ائتدیرمه (فا:ادامه).

ادب..ədəb [آذ،عربجه] مناسب حرکت، یاخجی رفتار، توپلومدا مناسب داورانما، اینجه‌لیک (فا:ادب). politeness

ادب گؤزله‌مک..ədəb gözləmək [تاثیرسیز ائیلم] نزاکتلی اوْلماق.

ادب لنمک..ədəblənmək [تاثیرسیز ائیلم] ادب‌لی اوْلماق (فا:مؤدب شدن).

اُدَبا..üdəba [آذ،عربجه] یازارلار (فا:ادَبا).

ادبستان..ədəbistan [ع+فا] اؤیره تیم وائییتیم یئری (فا:ادبستان).

ادبسیز..ədəbsiz [صفت] ادبی اوْلمایان، خشن رفتارلی (فا:بی ادب).

ادبسیزلیک..ədəbsizlik [آذ] ادب‌سیز اولما، خشن رفتارلی اولما (فا:بی ادبی). impoliteness

ادب‌سیزلیکله..ədəbsizliklə [ظرف] ادب‌سیزاولاراق(فا:بی‌ادبانه). impolitely

ادبلی..ədəbli [صفت] ادبی اولان (فا:با ادب). polite

ادبی..ədəbi [صفت، ع] ادبیات لا ایلگی‌لی، ادبیاتا ایلیشگن، یازین سال (فا:~). literary

ادبی اثرلر..ədəbi əsərlər [آد] یازین سال اثرلر (فا:آثار ادبی). literaty works

ادبی اوْغورلوق..ədəbi oğurluq [آد] اؤزگه‌نین اثرین اؤز آدینا وئرمه.

ادبیات..ədəbiyat [آد،عربجه] یازین (فا:~). literature

ادبیات شناس..ədəbiyat şinas [آد] یازین تانیان، یازین اوُزمانی (فا:~).

ادبیاتچی..ədəbiyatçı [ع+تو] یازار، یازین چی (فا:~).

ادخال..idxal [آد،عربجه] داخل ائتمه (فا:~).

ادخالات..idxalat [آد،عربجه] دیش آلیم‌لار، واردات (فا:~).

ادرار..idrar [آد،عربجه] سوْدوک، سیدیک (فا:~).

ادراک..idrak [آد،عربجه] آلقی لاما، آنلاییش، دوْشونوش (فا:~).

اَدَرقوْن..ədərqon [تاریخی اؤزل آد] اَده+ اَر+ قوْن (قوْنماقدان: جان، روُح)؛ آتیلای خانین دانیْشمان و کوْموتانی[٧].

اَدره‌میت..ədrəmit [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

ادّعا..iddaa [آد،عربجه] ١-مدّعی اوْلما. ٢-اؤزونده اوْلمایان یئته نه‌گی وارمیش کیمی گؤسترمه (فا:~).

ادّعالی..iddaalı [آد] ایدّعاسی اوْلان، مدّعی. pretentious

ادعّا نامه..iddaanamə [ع+فا] ساوبلگه (فا:~).

ادعیه..ədiyə [آد،عربجه] دُعالار (فا:~).

ادغام..idğam [آد،عربجه] قاریشدیرما، بیربیرینه قاتما (فا:~).

اَدگوْ..ədgü [اؤزل آد] ایدگوْ: ١-ایی، گؤزل، خوْش ٢-عادل، عدالتلی ٣-ائییتمن، اؤیرتمن[٧].

ادنا..ədna [صفت،عربجه] ان آلت‌دوْزئی‌ده،چوخ آشاغی، دنی(فا:~).

ادوات..ədəvat [آد،عربجه] بیر ایش اوْچون لازیم اوْلان ملزمه و پارچالارین بوتونو (فا:~).

ادوار..ədvar [آد،عربجه] چاغ‌لار، دئویرلر (فا:ادوار).

ادوْک..ədük [آد،دده] چکمه، قوُنجو اوُزون باشماق.

ادویات..ədviat [آد،عربجه] ادویه‌لر (فا:ادویات).

ادویه..ədviə [آد،عربجه] بیتگی‌لردن دوْزه‌لن چاشنی (فا:~).

ادویه پیلوْو..ədviə pilov [باخ] تویوق پیلوْو.

اده..ədə [آد] ١-دده و بؤیوک قارداشا دئییلن بیر سؤز. ٢-(اوْنلم) هایلاما،چاغیرما،چاغیریش نیداسی،باخ:اکه (فا:آهای) {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَده‌بالی..ədəbalı [تاریخی اؤزل آد] عُثمان‌لی دؤولتی‌نین معنوی قوُروجوسو و عُثمان بگین قایین آتاسی[٧].

ادهم..ədhəm [صفت،عربجه] قارا رنگ، قارا شین(فا:~).

اَده‌من..ədəmən [اؤزل آد] باخ:اَده+من

.. [تاریخی اؤزل آد] آتیلای خان'ین توْرونلاریندان[٧].

ادی..ədi [اوْنلم] اوُشاقلاری سسله مک اوْچون دئییلن بیر سؤز.

ادیان..ədyan [ع، دین چوْ] دین‌لر (فا:~).

ادیب..ədib [آد،عربجه] ١-یازیچی، یازار (فا:~). ٢-ادبلی، تربیه‌لی. ٢-ادیب٢(یازار) یعقوب‌ادیب،ه١٢٧٥ده سلیاندا آنادان اوْلوب، بو شاعردن شعر و نغمه‌لر کتابی چاپ اولوبدور[١١٧] (فا:~).

ادیبانه..ədibanə [ع، ص] ادیب کیمی، ادبی دیلده (فا:~).

اَدیز..ədiz [اؤزل آد] ائدیز: ١-قیمت،قیمتلی ٢-یوْکسک، یوْکسَلمیش[٧].

اَدیک..ədik [اؤزل آد] ائدیک: قیْسا قوْنچلو چیزمه[٧].

اَدیگَنه..ədigənə [تاریخی اؤزل آد] ائدیگه‌نه، اَدیگه، قیْرقیزاوْیماغی و بگ‌لریندن[٧].

اَدیگه..ədigə [تاریخی اؤزل آد] ائدیگه: ١-ایی،ایی‌قلبلی ٢-اؤیرَتمن. ٣-آلتوْن اوْردو خانلاریندان[٧].

اذان..əzan [آد،عربجه] ناماز قیلماغا اوْلان چاغریش، ناماز چاغیریشی (فا:~). call to prayer

اذان داغی..əzandağı [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

اذانچی..əzançı [آد] اذان وئرن.

اذعان..izan [آد،عربجه] اقرار و اعتراف‌ائتمه،بوْیون‌ایمه (فا:~).

اذن..izn [آد،عربجه] اجازه، رُخصت (فا:اذن). permission

اَذهان..əzhan [آد،عربجه] ذهن‌لر (فا:اذهان). memories

اذیت..əziyət [آد،عربجه] اوْزگو،اینجیک، اینجیتمه (فا:~). boghering

اذیت‌سیز..əziyətsiz [صفت] اذیتی اولمادان (فا:بی اذیت). inoffensive

ار..ər [آد] ١-ایشینی ایی بیلن،یئته‌نکلی، اوْلقوُن اوْلموُش، اَرگین، یئتیشکین ارکک، ایگید (فا:مرد). ٢-رتبه‌سی اوْلمایان عسگر، چئری. (فا:سرباز) ٣-بیرینین اری و قوْجاسی، قادینین ائشی (فا:شوهر). husband ٥-نفر "بوُ عایله نئچه اردیر" (فا:نفر). {سوُمرجه، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اَر-ər..- [اؤزل آد] اَر سؤز ایله بیرلیکده‌چوخلو اؤزل‌آدلار دؤزه‌لیر، بوُ آدلار اینسان آدی کیمی(ایلک آد و سویْ آد)، قوُروم و قورولوش آدی ویا هربیر شئیه آد قویماق اؤچون ایشله‌نیر، بوُنلار بیرله‌شیک آدلار اولاراق معنالارینی آیری آیری بیرله‌شن کلمه‌لرین معنالارینا رجوع ائده‌رک دؤشونمک اوْلار،اؤرنک: ارباغاتوُر، ارئلچی، ارئلچین، ارابا، اراتا، اراتان، اراتسیْز، اراتلیْغ، اراتیْق، اراتیْل، اراجار، ارادلان، ارادیْن، ارارسلان، اراسیْغ، اراشار، اراشان، اراشوُق، اراغا، اراغالیْن، اراغان، اراغای، اراغیْت، اراغیْن، اراقا، ارال، ارالان، ارالپ، ارالتان، ارآلتای، ارالتوُن، ارالدی، ارالقان، ارالیْم، ارانت، ارانیْل، اراؤرک، اراوُلدوز، ارای، ارایتوُنچ، ارایدیْن، ارایقان، ارایگید، اربؤرک، اربؤرؤ، ارباتوُ، ارباتوُر، ارباتیْر، ارباتیْم، ارباخار، ارباخیش، اربارس، ارباسات، ارباسان، ارباستی، ارباسوُت، ارباش، ارباشات، ارباشار، ارباقتی/ارباخدی، اربا کان/ ارباخان، اربالا، اربای، اربایات،اربایچوُ، اربایقوُ، اربایلی، اربایِیق، اربایِیْن، اربَرک، اربَرکه، اربَرکین، اربگ، اربَلگین، اربوْرا، اربوْغا، اربوْی، اربوُغ، اربوُغا، اربوُغرا، اربوُقای، اربوّکه، اربوّگه، اربوّگوّ، اربوُلاک، اربوُلان، اربوُن، اربوُنچ، اربوُیان، اربوُیروق، اربوُیور، اربیچتی/اربیچدی، اربیچَر، اربیچَن، اربیل، اربیلَک، اربیلگَن، اربیلگه، اربیلگی، اربیلمیش، اربیلَن، اربیلیر،اربیلیگ، ارپاخیْر، ارپَک، ارپوُسات، ارتؤرَن، ارتؤره، ارتاپار، ارتاپان، ارتاش یابقوُ، ارتاشان، ارتامیش، ارتان، ارتانوُک، ارتانیْر، ارتانیْش، ارتانیْن، ارتای، ارتایانچ/ اردایانچ، ارتایلان، ارتَریش، ارتَریم، ارتَکین، ارتَگوّن، ارتَمیر، ارتوُتار، ارتوُتای، ارتوُتکوُ، ارتوُتو، ارتوُتوش، ارتوُتوق، ارتوْخلوُ، ارتوّر، ارتوُرا، ارتوُران، ارتوّرک، ارتوّرَل، ارتوّره، ارتوْرو، ارتوْرون، ارتوّزون، ارتوُغ، ارتوْغا، ارتوُغبای، ارتوْغدی، ارتوُقان، ارتوْقوز/اردوْقوز، ارتوْکتا/ ارتوْخدا، ارتوُلقا، ارتوْلو، ارتوُلین، ارتوُمان، ارتوّمَن، ارتوْن، ارتونا، ارتوُنچ، ارتوُنقا، ارتوْی، ارتیگین، ارتیموُر، ارجَلاسوُن، ارچئری، ارچابا، ارچاپار، ارچاپیْن، ارچاتلی، ارچاختی، ارچاغ، ارچاغا، ارچاغان، ارچاغان، ارچاغری، ارچاغلار، ارچاغی،ارچاغیْر، ارچاغیْر، ارچاغیْش، ارچاغیْم، ارچاغیْم، ارچاغیْن، ارچالوق، ارچالیْش، ارچاو، ارچاولی، ارچاووُش، ارچتین، ارچکَر، ارچکمَز، ارچکَن، ارچکیم، ارچلیک، ارچیزَن، ارچیزیم، ارخان، اردؤندوّ، اردؤنه، اردئوریم، اردؤوَن، اردئویر، اردؤیوّش، ارداش، ارداغ، اردال، اردالار، اردالاش،ارداوران،اردایان، اردَریل، اردَرین، اردَمای، اردَمبای، اردَمخان، اردَمخان، اردَمیر، اردَنالپ، اردَنای، اردَنیز، اردوُرا، اردوْرا، اردوُراق، اردوُران، اردوُردو، اردوُرسا، اردوُرسون، اردوُرقون، اردوُرموش، اردوّرَن (ار دؤیَن)، اردوُرو، اردوْرو، اردوُروش، اردوْروق، اردوُروک، اردوّز، اردوّزَن، اردوّش، اردوْغان، اردوْغدوُ، اردوْغرو، اردوْغموُش، اردوْغو، اردوْغوش، اردوْقوز، اردوْلو، اردوْلون، اردوُمان، اردوُیار، اردوُیان، اردوُیقوُ، اردوُیو، اردوْیور، اردوُیوش، اردوُیول، اردوُیوم، اردییبگه، اردَیَر، اردیرَت، اردیرَک، اردیرلیک، اردیرَن، اردیرَنچ، اردیل، اردیلَر، اردیلَک، اردَین، اردینچ، اردَییش، اردَییش، ارسئچَن، ارسئزی، ارسئزیش، ارسئزیل، ارسئزیم، ارسئزین، ارسئوّک، ارساتوُق، ارساخلی، ارساداق، ارساران، ارساریْل، ارساغان، ارساغناک،ارساغون، ارساقیْن،ارسال، ارسالان، ارسالدی، ارسالوُر، ارسالیْن، ارسان، ارساو، ارساوان، ارساوجی، ارساودی، ارساووُت، ارساووُر، ارساووُن، ارسای، ارسایار، ارسایان، ارسایدی، ارسایقیْن، ارسایِیْن، ارسَمیز، ارسَن، ارسنجر، ارسه‌قوْجا، ارسوّزَن، ارسوّزَر، ارسوّزَن، ارسوْلوق، ارسوُن، ارسوُنای، ارسوُندوُ، ارسوُنقوُر، ارسوْی، ارسوْیلوُ، ارسی، ارسیْغیْن، ارسین، ارسینبای، ارغوُل، ارقاپار، ارقاچماز، ارقارا، ارقازاق، ارقازان، ارقازان، ارقازان، ارقال، ارقاملی، ارقان، ارقایا، ارقایان، ارقایوُر، ارقوْپوُز، ارقوُت، ارقوُتال، ارقوُتان، ارقوْچ، ارقوُرد، ارقوْرون، ارقوُل، ارقوُلوغ، ارقوُلی، ارقوُنالپ، ارقوُنای، ارقوُنبای، ارقوُنتای، ارقوُنخان، ارقوُنَر، ارقوْنوُر، ارقوْوان، ارقیْران، ارقیْرقیز، ارقیْزیل، ارقیْلیچ، ارقیْلیق، ارقیْمیْز، ارقیْوان، ارقیْوانچ، ارقیِیان، ارگؤرْک، ارؤز، ارؤزبَک، ارؤزلوّ، ارؤزَن، ارؤگدوّ، ارؤیَر، ارکؤنول، ارکؤنول، ارکَسَر، ارکَسکین، ارکَسَن، ارکوْنار، ارکوْنوُق، ارگئچن، ارگؤرْکلوّغ، ارگؤرْکَم، ارگؤروّن، ارگؤز، ارگؤک، ارگؤ کچَک/ارگؤیچَک، ارگؤکچَن/ ارگؤیچَن، ارگؤنَنچ، ارگزَر، ارگزَن، ارگلدی، ارگلمیش، ارگلن، ارگوّج، ارگوّدَر، ارگوّر، ارگوّرلَر، ارگوّلَچ، ارگوّلَر، ارگوّموّش، ارگوّن، ارگوّندوز، ارگوّوَن، ارگیرای، ارگیز، ارگیزَک، ارگیزَم، ارگیزَی، ارمانقوُ، ارنوْیان، ارهوُن، اروئردی، اروئرگی، اروئرن، اروئریم، اروواران، اروواریْش، اروْبا، اروُتقوُ، اروْخ، اروُرقوُ، اروّرَک، اروُزان، اروْزان، اروُزلوُ، اروُسلوُغ، اروُغراش، اروْغوز، اروْغول، اروْقان، اروْقان، اروْل، اروُلاش، اروُلوچ، اروُلوغ، اروُمان، اروُمود، اروّن، اراؤنال، اراؤنسال، اراؤنلَن، اروووُران، اروووُروش، اروُیار، اروْیتوُن، اروُیوم، اریئتَر، اریئتَن، اریئتیچ، اریئتیش، اریئتیک، اریئتیم، اریئتین، اریؤروّک، اریئلَر، اریئلَن، اریئلین، اریؤن، اریئنال، اریؤنَل،اریاریْش، اریاروُق، اریازقان، اریازقی، اریاسا، اریاشا، اریاشام،اریاغان، اریاغدی، اریاغیْز، اریاغیْش، اریاقار، اریاقان، اریاقوُت، اریالیْم، اریالیْن، اریاماچ، اریامان، اریانیْق، اریاووُز، اریای، اریاییْل، اریرکیل، اریْرماق، اریز، اریَغین، اریل، اریلچی، اریلخان، اریناک، اریوْروم،

اریوْل، اریوُلا، اریوْلداش، اریوُرد، اریوْرور، اریوْروک، اریوز، اریيْغار، اریيْغيْن.

ارآباد..ərabad [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ار+اوْوا}.

اَرآرواد..ərarvad [آد] کیشی ایله آروادی، ایکی ائش (فا:زوجین).

اَرآروادلیق..ərarvadlıq [آد] ار آرواد اوْلما وضعیتی (فا:زن و شهری).

ارائه..iraə [آد،عربجه] نشان وئرمه، گؤسترمه(فا:~).

اراجیف..əracif [آد،عربجه] یاوا و بیهوده سؤزلر(فا:~).

ارادت..iradət [آد] سایقی گؤسترمه(فا:ارادت). inclination

اراده..iradə [آد،عربجه] ۱-ایستک، دیلک۲-ایستنج، اینسانین بیر مقصده وارماسی اوچون ایچینده اولان قابلیتی (فا:~). will

اراده جیلیک..iradəcilik [آد] باخ: ایستنجچی لیک.

ارادی..iradi [ظرف،عربجه] ایستنجسل،اراده یه‌عاید اوْلان (فا:ارادی).

اراذل..ərazil [آد، ع] آلچاق لار، پست آداملار (فا:~).

اراضی..ərazi [آد،عربجه] ارض لر، یئرلر، توپراق و اکین یئرلری(فا:~).

اراک..ərak [اؤزل آد] ۱-بو شهر۱۳۲۳-۱۳۲۷ هـ ایللرینده یوسف خان گرجی/سپهدار طرفیندن" قلعه‌سلطان"آدیلا آبادلاشماغا باشلانیب، بوُ شهر تهران و قوُم شهرلرینین گؤنئی اینده یئر آلیبدیر. ۲-درگز-چاپشلو دا کند آدی {باخ: ارک، بو کلمه ارک سؤزونون دَییشیک شکلی اولاراق قالا و قورونموش یئر معناسیندادیر}. ۳-اراک بؤلگه‌سینین داغلاری: کئچی‌قالاسی(۱۷ک‌ب۲۳۰۹)، یئکه باغ/ دَنگ داغ (۱۳ک‌گ‌د۲۳۲۵))، ارگن (۱٤ک گ‌د۱۸۳۵)، قاراداغ (۱۸ک‌گ‌د۲۲۱۵)، سنگر (۲۷ک‌گ‌د ۲۲۵۰)، قوُرده-لَگی(٤۲ک‌گ‌د۲۸٦۰)، بَرْکْلیجه (۱۸ک‌ق‌ب ۲۳۰۵)، قاراتپه (۷۳ک‌ق۱۹۷۰)، گدیک (۷۸ک‌ق۲۰۱۵)، قاراقاراش (۸۲ک‌ق۲۰٦۵)، سوُ دره سی (۸۳ک‌ق۲۱۰٤)، قاراقوُش قایاسی (۸۵ک‌ق۱۸۲۵)، چال آغاش/چال‌آغاج (۸۸ک‌ق۱۹۲۵)، قاناق (٤۵ک‌گ‌د) ک‌ق‌د۱٦۱۰)، ساری گؤنئی (۳۵ک‌ق‌ب۲۰٤٦)، آرخاشلار (۱۳ک‌گ‌ب۲۲۱۱)، قوزئی (۱۸ک‌گ‌ب۲۸۱۰)، بؤیوک-قوُزار(۱۸ک‌گ‌د ۲۵٦۵)، قارانقولوق دره (۲۰ک‌گ‌ب ۲۷۸۵)، سیبَک (٤ک‌گ‌ب ۲۱۷۰)، میل (٦ک‌گ۲۱۵٤)، قاراننه (۷ک‌گ۲۱۰۲)، بیدَک قوُزار (۱۵ک‌گ‌د۲۵۸۵)، اوْرتو داغی (۵ک‌گ۲۲۳۱)، ساری-سار (۳۱ک‌گ‌د۲٦۸۸)، دینگه‌تپه (۲۵ک‌گ‌ب۲۷۰۳)، چال خاتون (۳٤ک‌گ‌ب ۲۹۲۵)، میشوْو (۳۵ک‌گ۲۹۲۵)، ازنا (۳۰ک‌د۲۱۱۰)، قانقال (٤۵ک‌گ‌د۲۷۳۳)، قانقوُل (٤۷ک‌د۲٤۰۵)، قاراگونئی (٤۷ک-د۲٤٦۵)، ٤-اراک-سربند بؤلگه‌سینین داغلاری: قوْروق دره (۱٤ک‌گ‌ب۲۹٤۰)، آغداش (۱٦ک‌گ۲٤٦۲)، آت‌میدانی (۱۷ک‌گ-۲۹۲۰)، سوْل‌دره/ سوُلودره (۲۰ک‌گ۲٦٦۳)، بوُلاق (٦ک‌ق‌ب-۲۱۸۲)، اَزنا(۳ک‌ب۲۸۳۸)، قاراداغ (۱۸ک گ‌ب۲۳۹٤)، اوُزون دره (۱۸ک‌گ‌د۲٤۵۰)، دده حسین (۱۹ک‌گ‌ب ۲٤۵۰)، اوُجا داغ (۲۲ک‌گ‌ب۲۵۲۱)، قبله داش (۲۸ک‌گ‌ب۲٤۲۸)، حمامچی (۳٤ک‌گ‌ب۲۱۵۰)، هوْدوق (۳۸ک‌گ‌ب۲۳۵۰)،باشلی‌قیه (٤۰ک‌گ‌ب ۱۹۵۹)، آغداغ (٤۰ک‌گ‌ب۲۲٤۰)، خضرشاه (٤۲ک‌گ‌ب ۱۹۲۲)، ۵-اراک-سربند بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: ضامن‌جان (۱۲ ک‌گ *۱۷۷۰/ی‌تو)، سرکمری(*۳۰۰)، سوُرانا (۱۸ک‌د *۸۸۰)، شمش آباد (٤۲ک‌گ‌د *٤۰۰ تو+ارمنی)، عابباس آباد (۳۸ک‌گ‌ب *٦۰/ی‌تو)، عقیل آباد (۳٦ک‌ق‌ب *۹۰۰/ی‌تو)، علی قوُرچی (۱۵ک‌گ‌ب *۵۰۰/ی‌تو)، فاغیْرلو (۲۷ک‌گ‌ب *۲۰۰/ی‌تو)، قارادره/ عابباس آباد (۳۸ک‌گ‌ب *٦۰/ی‌تو)، قرینه دره (۱۸ک‌گ‌ب *٤۵۰/ی‌تو)، قیْزلیجا (۳۹ک‌ق‌ب *۳۸۰/ی‌تو)، گَوار (٤۰ک‌ق‌ب *۱۲۷۰/ی‌تو)، ملاباقر (۲٦ک‌گ‌ب *۱۰۷۰)، ٦-اراک-طرخوران بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: آرزوُمند (٤۲ک‌ق‌ب *٦٦۰)، آهوُ (۱۵ک‌گ *۱۰۰۰ خلج‌تؤرکو)، احمد آباد (٤۸ک‌ق‌ب *۱۰۰)، احمدیه (روسیان) ٤۸ک‌ق‌ب *۱۱۰)، بَگلیک (۲۷ک‌ق‌ب *۱۱۰)، بوُن چینار (۱٤ک‌گ‌د *٤۱۰خلج تؤرکو)، جَفتان (۲۷ک‌ق‌ب *۵۰۰)، جلاییر (۲۲ک‌ق‌د *۲٤۰)، جوُره‌قین (٤٦ک‌ق‌ب *۲٤۰)، چالçal (۹ک‌ب *٦۰/ی‌تو)، چشمه خان-وئردی (۳۰ک‌گ *۲۰۰/غ‌تو)، حشه (۲٤ک‌ق‌ب *۳۵۰/ی‌تو)، خانَک (۱۸ک‌ق‌د *٤۰۰/ی‌تو)، قاراق/خرک (۲٤ک‌ق‌ب *۱۹۰/ی‌تو)، داداقان (۱۵ک‌ق *٤۰ نفر) دره‌بر (۲٤ک‌ق‌ب *۷۰/ی‌تو)، دستجرده (۳۰ک‌گ‌د *۳۸۰/غ‌تو)، دیزه/دیزک (۱۷ک‌ق‌ب *۸۰)، دیزه/دیزک (۳۰ک‌ق‌ب *۱٤۰)، زنگ آباد (۲۹ک‌گ‌د *۱۵۰خلج تؤرکو)، سیاوُشان (۲٤ک‌گ‌د *۱۵۰۰ نفر، خلج تؤرکو)، شوُلَک (٤٤ک‌ق‌ب *۱۹۰)، شیرین بولاغ (٤۷ک‌ق‌ب *٤۰)، طَریزآباد (۳٦ک‌ق‌ب *۱۸۰/ی‌تو)، عابباس‌آباد (٤۲ک‌ق‌ب *۱۲۰)، عزالدین (۱۸ک‌ق‌ب *۳۵۰/ی‌تو)، فَرَسمانا (۲۷ک‌ق *۲۲۰/ی‌تو)، فَرْسُمه (٤۲ک‌ق‌ب *۷۰/ی‌تو)، فیسینجان (۱٦ک‌ب *۲۵۰)، فُلوجِرد (۲۷ک‌ق‌ب *۱۹۰/ی‌تو)، فوْرک/فُرک (۲۱ک‌ق‌ب *٤۰۰/ی‌تو)، قاراجاتپه (۵۷ک‌ق‌ب *۱۲۰/ی‌تو)، قارایاناق (محمدآبادا یاخین بیرکند)، قیْزیلجا رودبار (۱۵ک‌ق‌ب *۳٦۰/ی‌تو)، قیْزیلقاش (۳٦ک‌ق‌ب *۱۵۰/ی‌تو)، کؤهول/کؤهلو/آ-ی (۵۰-٤٦ک‌ق‌ب *۲۰۰۰)، کُلا (۳٦ک‌ق‌ب *۳۳۰/ی‌تو)، کَندَج (۲۰ک‌ق‌ب *۵۵۰)، کوْردآباد (۲۱ک‌ق‌ب

*۱۳۰/ی‌تو)، کوّره (۵۳ک‌ق‌ب *۳۱۰/ی‌تو)، کوُریان (۱۷ک‌ق‌ب *۲۶۰/ی‌تو)، گؤگ سؤیود (۴۲ک‌ق‌ب *۲۲۰)، گزه‌یین (۳۴ک‌ق *۴۰)، گزاوَند (۵۰ک‌ق‌ب *۳۵۰)، معین آباد/ (نئینَوا (۲ک‌ق‌ب *۳۰ نفر)، موُسی آباد (۱۵ک‌گ‌د *۳۴۰)، نَدْرآباد (۱۷ک‌گ‌د *۶۶۰ نفر، خلج توّرکو)، نوْباهار (۱۸ک‌ق‌ب *۱۴۰)، وایمَند (۳۰ک‌ق‌ب *۱۷۰)، هفتان/آ-ی (۳۶-۳۹ک‌ق‌ب *۳۵۰)، ۷-اراک-فرمهین بؤلگه‌سینده خلج توّرک کندلری: آغا زیارت (۱۸ک‌ق‌ب *۴۸۰)، ابراهیم آباد (۲۷ک)، اوْرتاگوّل (۲۲ک‌ق *۱۳۰)، انجیرک (۵۴ک‌گ *۵۸۰)، اَیْبَک‌آباد (۳۰ک‌گ *۳۰۰/ی‌تو)، اَییر (۲۰ک‌ق‌ب *۱۲۰)، بوُرقان (۹ک‌گ *۶۶۰/ی‌تو)، تاج آباد (۱۴ک‌گ‌د *۳۰۰)، تَبَرته (۱۲ک‌ب *۷۴۰)، تلخ آب (۲۱ک‌ق *۱۳۲۰)، جلال آباد (۶ک‌ق‌ب *۵۲۰)، چاخیر(چاقر) (۲۰ک‌ق *۲۳۰)، خُسروان (۲۰ک‌ق‌د *۵۹۰/ی‌تو)، خلج آباد (۱۲ک‌گ *۴۹۰ نفر)، خلج آباد (خَلَت) (۶ک‌ق *۳۲۰)، خوُرچه (۱۳ک‌د *۱۸۰)، دارستان (۱۰ک‌ق‌د *۴۹۰)، دَرمَنَک (۱۲ک‌ق‌د *۶۴۰)، دَستجان (۱۶ک‌ق *۶۱۰/ی‌تو)، زرنوُشه (۱۴ک‌ق‌د *۴۵۰)، زنجیران (۲۴ک‌ق‌ب *۲۶۰)، زنگارک (۱۸ک‌ق‌ب *۳۷۰)، ساروق (۱۸ک‌گ‌د *۲۴۳۰/غ‌تو)، ساق (۷۰ک‌گ‌د *۱۲۰/غ‌تو)، سربند (۱۵ک‌ق‌د *۴۹۰)، سعدآباد (۱۶ک‌د *۸۰)، سفیدآب (۱۳ک‌ق‌د *۵۵۰)، سیغیرجیق (۱۵-۱۸ک‌د *۷۲۰)، سَلْم آباد (۳۶ک‌ق‌ب *۳۸۰)، سوارآباد (۵۷ک‌گ‌د *۵۴۰)، سییان/آ-ی (۸۲-۸۴ک‌گ‌د *۱۱۵۰)، شُتُریه (۱۰ک‌ق‌ب *۳۶۰)، شَهوه (۵۴ک، نفوس *۵۲۰)، شیرین آباد (۱۵ک‌ق‌ب *۴۸۰/ی‌تو)، صفرآباد (۱۸ک‌گ‌د *۴۲۰)، طوُر (۲۴ک‌گ‌د *۳۳۰/ی‌تو)، فَشْک (۱۸ک‌ق *۱۲۷۰/ی‌تو)، فیض آباد (۲۰ک‌د *۸۳۰)، قالا ارجناوند (۲۷ک‌گ‌د *۳۱۰/ی‌تو)، قرمزچشمه (۲۲ک‌ق‌د *۳۲۰/ی‌تو)، قُهیه(۲۴ک‌گ‌د *۱۳۰/ی‌تو)، کاظم-آباد(۹ک‌ق *۱۵/ی‌تو)، کرکان (۱۵ک‌گ‌د *۹۶۰/غ‌تو)، کَشَه (۱۳ک‌ق‌د *۲۸۰)، کَمَرَک(۱۲ک‌ق‌ب *۱۰۰/ی‌تو)، کودزر (۱۴ک‌ب *۴۳۰)، محسن‌آباد (۱۳ک‌د *۲۶۰)، نَوازَن (۱۸ک‌گ‌د *۴۶۰/ی‌تو)، نوْده حاجی نبی (۹ک‌ق‌د *۱۷۰)، نوْده نجف آباد (۱۲ک‌د *۴۵۰)، واشقان (۲۲ک‌ق‌د *۸۵۰)، وَروان (۱۲ک‌ق‌ب *۳۷۰)، وَنَک (۱۸ک‌ق‌ب *۳۱۰)، هفته خانَک (۲۴ک‌ق‌ب *۱۷۰)، یئنگیجه (۱۲ک‌د *۱۹۰)، ۸-اراک-وفس بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: پیازآباد (۲۵ک گ‌د *۲۷۰)، قازوُق (*۱۵)، قیشلاق پَرکَک (*۱۰)، قیشلاق‌جام‌آباد، قیشلاق سلوکلر/ سوّلوکلر (*۲۰)، قیشلاق‌عاباس‌آباد/ چیچکلو (*۵۰)، هیزَج (*۶۳۰)،

ارانج..əranc [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی {آران+ج}.

اراو..ərav [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: ارآباد}.

اراوْغلو..əroğlu [آد] ایگید، قهرمان.

اراوْغلو ار..əroğluər [آد] ایگید، قهرمان.

اربئزی..ərbezi [آد] ارککلیک هوْرمونو.

ارباب..ərbab [آد،عربجه:ربّلر] بؤیوک،آغا، ۲-یییه، کندصاحبی (فا:~) ۳-خیاو و درگز-نوخندان دا کند آدی.

اَربات..ərbat [اؤزل آد] اَربَط: سایین‌قالا، تبریز، ماهنشان و هشتَری ده کند آدی. هشتَری داغ آدی. تاکستان دا چای آدی {اوّستون ار یئری}.

اربَاتان..ərbatan [اؤزل آد] ۱-هرکسه باتان، آلپ ار، اوغلان آدی (فا:نام پسر). ۲-(آ) مرند ده کند آدی {اوّستون ار یئری}.

اربَاتوُر..ərbatur [اؤزل‌آد، ار+باتماق+ ار] هرکسه باتان، باهادور، ایگید، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

ارباش..ərbaş [باخ: ار] ۱-عسگرلیکده بیر رُتبه. ۲-(باخ: ارته) تئز یئتیشمیش.

ارباى..ərbay [اؤزل آد] ار+بای، ایگید، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اربدیان..ərbədyan [اؤزل آد] قزوین ده چای آدی.

اربست داغی..ərbəst dağı [اؤزل آد] باخ: هشتَری.

اربع..ərbə [آد،عربجه] دؤرد (فا:~).

اربعین..ərbəin [آد،عربجه] امام حسین شهادتیندن قیرخ گوّن گئچن گوّن، هر بیراتفّاقین قیرخینجی گوّنو (فا:~).

اربیلان..ərbilan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {۱-ار+بیلن. ۲-اربیل+ان}.

اربیوْم..ərbiom [آد،فرانسیزجا] طبیعت ده چوْخ آز اوْلان، آتوم سایی‌سی ۶۸، آتوم آغیرلیغی ۱۶۷,۲، قیسالتماسی er

ارپ..ərp [آد] ۱-سیرکه کیمی شئیلرین اوّزونده دوّزه‌لن کوّفلو قات. ۲-قابلاردا دوّزه نیلن دوُزلو سرت چؤکونتو. ۳-دیشلرین دییینده اوْتوران چؤکونتو. ۴-دارارکن باشدان تؤکولن کپک، قوْواق (فا:کپک، شوره).

ارپلنمک..ərplənmək [تاثیرسیز ائیلم] اوّستو ارپله‌اؤرتولمک،ارپ باغلاماق.

اَرتارقیْن..ərtarqın [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز کؤکَنلی اوْلوب، کیْریم خانلیْغینا خدمت ائتمیش بیر بگ. آدیْنا بیرده داستان یازیْلمیش اوْلان بگ[۷].

ارتاش..ərtaş [اؤزل آد] داش کیمی مُحکم و گوجلو؛توُغروُل و چاغری بگلرین عمی اوْغلانلاریندان. اینال بگین قارداشی[۸۵،۷].

اَرتاشینال..ertaşınal [تاریخی اؤزل آد] اَرتاش+اینال؛ سلجوقلو بؤیو کلریندن[۷].

ارتان..ertan [اؤزل آد] ۱-سحر تئزدن، ۲-داناری، اوغلان آدی (فا:نام پسر).

اَرتانا..ertana [تاریخی اؤزل آد] اَردانا؛ ایلخانلیلار دؤنَمی بگلریندن[۷].

ارتباط..irtibat [آد،عربجه] باغلا نتی، باغلی اولما (فا:~).

ارتجاء..erteca [آد،عربجه] اومودلو اولما (فا:~).

ارتجاع..irtica [آد،عربجه] گئری چیلیک، اجتماعی ترقی یه قارشی اولان و دؤورو گئچمیش مُحافظه کار گؤروش (فا:~).

ارتجال..irtical [آد،عربجه] بداهَت، دؤشدن دئیلن شعر و سؤز.

ارتجالاً..irticalən [آد،عربجه] دوشونمه‌دن و دؤشدن گلن شعر وسؤز (فا:~).

ارتحال..irtihal [آد،عربجه] اؤلمه، کؤچمه، رحلت ائتمه(فا:~).

ارتداد..irtidad [آد،عربجه] قاییتما،دؤنمه،دین‌دن دؤنمه (فا:~).

ارتزاق..irtizaq [آد،عربجه] رزق ایسته‌مه،رزق‌دالیسیجااولما (فا:~).

ارتش..ərtəş [آد،فا] باخ: قوشون، اوردو (فا:~).

ارتشاء..irtişa [آد،عربجه] روشوت آلما ویئمه (فا:ارتشاء).

ارتعاش..irtiaş [آد،عربجه] تیتره‌مه، تیتره ییش (فا:لرزش).

ارتفاع..irtifa [آد،عربجه] یوکسکلیک، یوکسلتی (فا:ارتفاع).

ارتقاء..irtiqa [آد] یوکسلمه، قوزانما (فا:~). promotion

ارتک..ərtək [اؤزل آد] ایگیدلیکده تک اولان، اوغلان آدی (فا:نام پسر).

ارتکاب..irtikab [آد،عربجه] یاپما، کؤتولوک ائتمه، گؤناها باتما، گؤناه ایش گؤرمه (فا:ارتکاب).

ارتگل..ərtəgül [اؤزل آد] اورتاگؤل: فرمهین دا کند آدی.

اَرتَم..ərtəm [تاریخی اؤزل آد].اردم؛ آوروپا هونلاری (ماجار) دؤنَمی بگلریندن[۷]

ارتنان..ərtənan [آد] م۱۱جی یوزیل‌ده اویغور بؤیو کلریندن[۸۵].

اَرتوخوش..ərtoxuş [تاریخی اؤزل آد] سلجوقلولار دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷]

ارته..ərtə [ظرف] ائرته: ۱-تئز، ائرکن "سحر ائرته‌دن دورماق" (فا:زود). soon ۲-سونراکی گؤن، دالی گون، اوبیری گؤن. next {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ائرتانگ›؛ بو کلمه ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر، ائر سؤزو ارمک سؤزوندن آلیناراق تئز یئتیشمک معناسینداری و تانگ کلمه‌سی دان سؤزونون اسکی شکلیدیر و سحر تئزدن معناسینداریر و بیرلیکده چوخ تئز معناسینداریر، ائر سؤزوندن هئره باش، ارباش (تئز یئتیشمیش)، اره‌زن کلمه‌لرینه ده اشاره ائتمک اولار}.

ارته‌داغ..ərtə dağ [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا داغ آدی.

ارته‌دن..ərtədən [ظرف] تئزدن،ارکن، صبحدن "ارته‌دن ایشی گؤرمک".

ارته‌سی..ərtəsi [باخ] ائرته سی.

ارته‌قمیش..ərtəqəmiş [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

ارته‌لنمک..ərtələnmək [ایل،س] باشقا زامانا ساخلانیلماق و بوراخیلماق، تاخیره دؤشمک، گئجیخدیریلمک، بویادیلماق، ائرته‌لنمک (فا:به تاخیر انداخته شدن، به تأخیر افتادن).

ارته‌لنمه..ərtələnmə [آد] ارته‌لنمک ایشی (فا:تاخیر).

ارته‌له نیش..ərtələnış [آد] ارته‌لنمک ایشی ویا طرزی(فا:تاخیر اندازی).

ارته‌له ییش..ərtələyiş [آد] باخ: ارته‌له نیش.

ارته‌له‌مک..ərtələmək [ل] یوباتماق،باشقازامانابوراخماق ،تاخیره-سالماق، گئجیکدیرمک، ائرته‌له‌مک و یوباتماق فعل‌لرینین فرقی بودورکی یوباتماق زامانی تلف ائتمکله ایشی سونرایا ساخلاق-دئمکدیر و ارته‌له‌مک بیر پروقرام و ایشین وقتینی دَییشیب سونرایا سالماق دیر، آیری دئییشله زامان اؤچون، یوباتماق منفی مفهوم داشییر و ارته‌له‌مک مُثبت معنا وئریر، (فا:به‌تاخیر انداختن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ارته‌له‌مه..ərtələmə [آد] ارته‌له‌مک ایشی، ایشی سونرا یا ساخلاما، تاخیره سالما، گئجیخدیرمه، یوباتما (فا:تاخیر اندازی).

ارتیان..ərtiyan [اؤزل آد] درگز ده کند آدی {آرت/آرد+یان}.

اَرتیک..ərtik [آد] ۱-ایشلک یول؛ ۲-مسلک، صنعت[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اَرتیم..ərtim [اؤزل آد] اولقوُن، اَریشکین، بیلگه ۲-(تاریخی اؤزل آد) پئچه‌نک بگلریندن[۷]

ارث..irs [آد،عربجه] قالیتیم، صاحبینین اؤلوموندن سونرا باشقالارینین (اوشاقلاری ویا یاخین قوهوملاری) اختیارینا گئچن مال و مولک (فا:ارث).

ارثاً..irsən [آد،عربجه] قالیتیم یول ایله، آنادان دوغما (فا:~).

ارثی..irsi [صفت،عربجه] قالیتسال، سویدان قالما(فا:~) patrimonial

ارثیت..irsiyət [آد،عربجه] قالیتیم (فا:~).

ارثیه..irsiyə [باخ] ارث (فا:~). legacy

اَرج..ərc [آد،فا] دَیر، قیمت (فا:~).

ارجاع..irca [آد،عربجه] رجوع ائتمه، گئری دؤندرمه (فا:~).

ارجان..ərcan [اؤزل آد] اوْرکلی، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

ارجانلی..ərcanlı [آد] اَرینی چوخ سئون و اوْنا یاخشی قوُللوق ائدن.

ارجح..ərcəh [آد،عربجه] چوْخراق، ایی راق. (فا:~).

ارجرود..ərcrud [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

ارجق..ərcəq [اؤزل آد] اَرجَک: خیاو دا کند آدی {ار+جک: ار کیمی، زورلو و کیشیه بنزَر}.

ارجَل..ərcəl [صفت،دده] ۱-آیاغی اَیری‌آدام، یاراماز آدام. ۲-بؤیوک، مکمّل و گوْجلو.

ارجَل قوْپماق..ərcəl qopmaq [س،دده] بوْینو یوْغون چیخماق.

ارجنک..ərcənək [اؤزل آد] شهرکرد دا کند آدی {ارگنه}.

اَرجنلی..ərcənli [اؤزل آد] ملایر ده داغ آدی {ارگنه}.

اَرجنه(اَرگَنه)..ərcənə(ərgənə) [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی {ارگنه}.

اَرجَنی..ərcəni [اؤزل آد] همدان دا داغ آدی {ارگنه}.

ارجه..ərcə [آد] ارکک اوْلارق، ار کیمی، اره بنزر بیچیمده.

ارجه..ərcə [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی {گوجلو ار و اینسان یئری}.

ارجیستان..ərcistan [اؤزل آد] اردبیل‌ده کندآدی {گوجلو ار و اینسان یئری}.

ارجیک..ərcik [آد] چیچک‌لرده‌ارکک‌لیک اوْرقانی (فا:نرینگی گیاه).

ارجین..ərcin [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

ارچنگان..ərçəngan [اؤزل آد] درگز-کلات دا کند آدی.

اَرچل..ərçəl [آد] نامرد، یاراماز {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَرچه..ərçə [اؤزل آد] باخ:اَر+ چه، ارکگه یاخیْشیر بیچیمده[۷].

اَرچین..ərçin [تاریخی اؤزل آد] اؤلکه‌نین اداری بؤلوّملریندن هَر بیری (ایل، ایلچه، قصبه و بنزَری)[۷].

اَرچیوان..ərçivan [اؤزل آد] آستارا'دا کند آدی[۲۴۰].

اَرخاشان..ərxaşan [اؤزل آد] آرخاشان: ماکی‌دا کندآدی.زنجان دا داغ آدی.

ارداق..ərdaq [اؤزل آد] اَرداک: مشهد و بوُیین زهرا دا کند آدی.

اردبیل..ərdəbil [اؤزل آد] ۱-بو شهر تبریزین ۲۱۶ کیلومتر گوْنئی ایندە دیر، دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱۳۱۱ متر یوْکسک لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده نفوسو ٤۱۸۲٦۲ نفر، اؤزئی گئنیش لیگی ٤۹۰۰ کیلومترمُرَبّع ایدی. اردبیل شهری م.ق ۳جو مین ایللرده گوتیوم و آراتا قوْوملارینین یئرلَشیم یئرلری اوْلوبدور، شهرین آدی حدودالعالم، مسالک و ممالک کتابلاریندا "اردویل"، م ۸جی یوْزیل‌ده ارمنی مورّخی لئوونْد کتابیندا "ارت ویت" ثبت ائدیبدیر، حموی (٦۱۷ه) "آرتاویل" و فردوسی اردبیل شکلینده یازیبدیر، اردبیل سؤزونون اسکی شکلینده کی آرد و آرتا بؤلومونو و یئنه ده آراتا قوْومو آدی و اوْرارتو سؤزونون اصلی کؤکونده آرتتا سؤزلرینی یان یانا قوْیدوقدا بوُ سؤزلرین بیربیرینه باغلی اوْلدوغونو گؤرمک اوْلار (قایناق: ارشادی‌فر، دیلماج، سایی ۲۸-۲۹)، البته آرتا سؤزونون آردیندا کی بئل سؤزو بوُ شهرین بؤیوک بیر داغین اتگینده (ساوالان داغینین بئلینده و اتگینده) اوْلماسینا اشارتدیر و معناجا ساوالان داغینین اتگینده اوْلان آراتا قوْومونا عاید یوُرد دئمکدیر. اردبیل شهری اسلامدان قاباق و سوْنرا چوْخ واختلار آذربایجانین مرکزی و ان اؤنملی شهرلریندن اوْلوبدور؛ بوُ شهرین آدی ایلک دفعه سوُمئر ساخسی‌لارینداَرَتاَ شکلینده گلیبدیر (قایناق: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل). **۲-اردبیل بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری:** بُقعه‌لر: شیخ صفی الدّین، شیخ صفی الدّین'ین خانیمی و آتاسی شیخ جبرییل(کلخوران‌دا)، شیخ زاهد گیلانی‌نین قیزی، سُلطان حئیدرین اوْغلو سید موُسی، شاه اسماعیل،شیخ بدرالدین؛ کؤپرولریندن: قاراسو(زاغالان)، ججین (یئددی گؤز)، سِیدآباد، سامیان، نیر، آلماس؛ اردبیل موُزه سی، شیخ صفی بُقعه سینین موُزه سی، جمعه مچیدی، اردبیل بازاری، شوْرابیل گؤلو، فیْندیقلی جنگلی، آلادیزگه جنگلی، یئل سوُیو بوُلاغی، قوُرددداشی بؤلگه سی، حئیران گدیگی، سَرعین معدنی سوُلاری (جامیش گؤلو، ژئنرال سوُیو، پهین سوُیو، اعصاب سویو)، آلوارئس ایسکی پیستی، آناهیتا تپه‌سی، آذرفریق‌آتشکده‌سی، ویندکلخوران کندی و اوْندا اوْلان تاریخی قبیرلر، گوْلوستان ماغاراسی، سرداوا چاولانی/ شلاله سی)، نئوْر گؤلو. **۳-اردبیل بؤلگه‌سینین چایلاری:** چایلار آرازا تؤکولورلر: قاباق چای (آغجاکندی، q۰/۰۸s۳b۵۲)، بالیقلی چای (اورتاکند s۳b۹۱ ،q٤،۱۵-۳،٤)، قاراسوُ (دره رود q۱۷/۳s۲b۲۳۵)، کَروُل چای (سامانلو، s۵b۱۸)، رشید علی چای (سامیان، s۳b۲۹)، سوُدابه چای (~ sVb۱۵)، یئدی بؤلوک چای (شالی کندی سامیان، s٤b٤۳)، شیخ احمدچای (قوناق قیران، s۹b۱٦)، هوُراکوُت (کرگان s٤b۳۰)، کمال آباد/ جوْراب چای (~s٦/۵b۳۸)، کندوان چای (~نیرs۳-۱۵b۳٦)، قانی‌دره (محمدبیگ، q۰/ ۱۷s٦b۸)، قوُروچای (نمینs۳b۳۸)، قوُروچای (نیر ٤s۱bV٦ /q۱)، درویش چای (وینه کلخوران s٦/۵b۲۸)، تنه جی چای/ هیر چای (هیر کرگان s٦b۲۰ q۰/۲۵)، **٤-اردبیل بؤلگه‌سینین داغلاری:** آغ (٤۰ک‌گ‌ب۱۹۳۳)، آغ گونئی (٤۰ک‌گ‌ب۱۸۹۲)، آغوُل یئری (٤۵ک‌گ‌ب۱۹۹۲)، اکبرسنگی(۳۵ک‌گ۱۹٤۱)،ایقارداغی (۳٤ک‌گ‌ب ۳٤٦۹)، بَریوُت داغ (۳۰ک‌گ‌ب۳۱۰۸)، بوْینویوْغون (۳۵ک‌ق‌ب۱۹٤۷)، تک قارداش (۷ک‌ق‌ب۲٤۷۲)، توْندَر (۳۵ک-

ق‌ب۲۸۳۰)، جین بولاغی (۳۰ک‌گ‌ب۱۹۵۲)، چاخناق (٤٥ک‌گ‌ب۲۱۹۵)، چَرابا (۳۰ک‌ق‌ب ۲۳۲۹)، خانعلی-بیچَن(٤٠ک‌گ‌ب۲۱۸۱)، داشدی گونئی (٤٠ک گ‌ب ۱۹۵۲)، داشلیق (۲۰ک‌گ‌ب۱۷۸۲)، ساوالان/ ماملی (۳۵ک‌ب٤٨١١)، سیْرخا/سرخه سنگ (۳۵ک‌گ‌د۲٦۳٦)، سین‌داغی (۳۰ک‌گ‌ب-۳۳٦۷)،شفی گؤنئی داغی (۲۰ک‌ب۲۸٦۹)، شکَر بولُاغی (٤٥ک‌گ‌ب۲۱۳۵)، صدرداغی (۲۰ک‌ب۲۹۸٦)، عاباس خان (٤٥ک‌گ-۲۰٤٤)، قالاداش (۳۰ک‌گ۱۷٦۵)، قالایئری (٤٥ک‌گ‌ب۲۰۵٦)، قاراوول (٤٥ک‌گ‌ب۲۱۱٤)، قاراوُل خانا (۳۰ک‌ق‌ب۱۷۰۳)، بؤیوک قاراوول (۳۲ک‌گ۲۰٦۱)، کیچیک قاراوول (۳۷ک‌گ۱۸۵۲)، قاراقایا (۳۰ک‌ق‌ب۳۱۵۸)، قوْروقچو (۳۵ک‌گ۲۱۱۰)، قوُش‌داغی (٤٥ک‌گ‌ب۱۹۲۵)، قوْشاقارداش (۳۵ک‌گ‌ب۲۱۷۰)، قوْشاکلَک (٤۳ک‌گ‌ب ۲۳٤۱)، قیزل بره (۳۵ک‌ب۳۸٤۹)، قیزل گؤل (۳۰ک ق‌ب۲۵۳٤)، قیزیل گؤل داغی (۳۵ک‌گ‌ب۳۱۰٦)، کمره (۲۲ک‌گ‌ب۱۸٤۳)، گؤنه کی (٤٠ک‌گ‌ب۱۹۹۲)، کیچیک‌گؤنه کی (۲۰ک‌گ۲۰۰۷)، بؤیوک‌گوْنه کی (۳۵ک‌گ۱۹۹۵)، کؤهَن داغ (٤٥ک‌گ‌ب۲۱۵۲)، گئدارکوُر (۵ک‌گ‌د۲۰٤٦)، گوْرگوْرداغی (۳۷ک‌ق‌ب ۳۵۲٦)، گوْنئی (٤٥ک‌گ‌ب۲۰۹۰)، گیره‌لیک (۳۵ک‌گ‌ب۱۹٦۵)، مصطفی خان (٤٠ک‌گ‌ب۱۸۰۹)، هاچا(٤٠ک‌گ‌ب۲۰۰۵)، یئللی‌گدیک(۳۱ک‌ق‌ب ۲٦٦۸)، یانیق (٤٠ک‌گ‌ب۲۰٤۲)، یوُرت (۳۲ک‌گ۲۰۸۰)، ۵-اردبیل(سرئیین-ایستی‌سو/آبگرم) بؤلگه‌سینین کندلری: سرعین/سرئیین/ساری-قایا(۱۰۰۰*)؛ کنزه/کنزق (۱۱٤۰*)؛ آغقالا؛ ورنیاب (٤٦۰*)،کلخوران وبند (٤٤۰*)، وبند کلخوران (٤٤۰*)، بیله دره؛ کوْرده دی (٦۰۰*)؛ اسبمرز (٤۸۳*)، اَلداشین (۵۵۰*)؛ گازیر، لاطران (۷۳۰*)؛ ورگه ساران (٤۱۰*)؛ اوُجور (٤۷۰*)؛ آلوارْس (۱۰۰۰*)؛ شیخلار؛ دیزه‌قارا؛ ساری‌گوْللو؛ قورتلو بولاق؛ آغیورُد؛ قارایورد، قوُرویورُد، دره‌یورد، آزادیورد، قاراماللا، ٦-اردبیل(مرکزی-پالیتلو) بؤلگه‌سینین کندلری: شام‌اسبی (* ۱۵۸۰)؛ بنؤوشه‌دره(۷۹۱*)؛ زردلو(۵۵۰*)؛ زئیوه(۱٦۰*)؛ گوْللو(۳۵۰*)(قوْ:گلی)؛ قالایچی(۳۸۰*)؛ وره‌نوْو(۷۵*)؛ روْشَنَق (۳٦۰*)؛ حکیم‌قیشلاغی؛ خارابا کؤهول (۹۰*)؛ آلماس؛ قاسم قیشلاغی؛ پیرآلقیْر (۸۵۲*)؛ اسکی‌شهر (۲۳۵*)، نوُران (٦٤۰*)؛ حسن‌باریْ (۳۷۰*)(قوْ:باروق)؛ گوْل‌موُغان(۱۰*)؛ ماللایوسف(۲۰۰*)؛ ملاباشی(۸۷۰*)؛ ۷-اردبیل(مرکزی-ساولان) بؤلگه‌سینین کندلری: اندرآب (* ۵٤۳)؛ شمس‌آباد (٤۱*)؛ کوْلورکلور (٤٦۰*)؛ اَردیمیس/ اَردیم‌ایستی (قوْ:ایردموسی)(۲٤۰۰*)؛ دره‌وار (قوْ:درآباد) (۱۱۷۰*)؛ ارجیستان (۲۸۵*)؛ آتاشگاه (۱٤٤۵*)؛ بینامار ساوالان (۲۷٦*)؛ سئیین (٤۷۰*)؛ آغاخان دره‌سی؛ آیران دره‌سی (۱۵*)؛ آلچاساوالان (٤۵۰*)؛ سامانلی/بؤیوک~ (۲۳۰*)؛ تازاکند ساوالان، ۸-اردبیل(مرکزی-سرداوا/سردابه) بؤلگه‌سینین کندلری: هیمْل‌آوار/ (قوْ:حمل آباد) (٤۲۰*)؛ آغ‌میان (قوْ:عموقین) (۱۰۲۰*)؛ دیوله‌سر (۳۱۰*)؛ دیوله/ دیولق (۱۳۰۰*)؛ ایمیجه (۸۰۰*) (قوْ:امیدچه)؛ گَرجان (۹۵۰*)؛ میرنی (۱٤۲۰*)، شؤهره‌وَر (۱۲۰۰*)(قوْ:شهریور)؛ باری/باروُق (۲۵۰۰*)؛ دیژویژین/ دیجوجین؛ خوْشگارید/خشکرود (۳۰۰*)؛ چاناقلی/ چاناقیرد (۱۱۵۰*)(قوْ:چاناق‌رود)؛ئینگیجه - رضابگلو (٤۲۰*)؛ قالاجیق ساوالان (۹٦۰*)؛ کوْردکندی (٤٦۰*)؛ آروانا (قوْ:اروانق) (۳۱۳*)؛ حسنعلی کندی (۵۳*)؛ خیه‌رک/ خیارک (۱۰۰۰*)؛ جوُمادی/ جُمادی (٤۸۰*)؛ قاراقایا ساوالان؛ وکیل آباد (۳۱۰*)؛ سرداوا (قوْ:سردابه)؛ شالی کندی؛ شمشیرخانا (۱۳۰*)؛ شفیع گؤنئی، چیلگَز (قوْ:چهل گز) (۲۱۰*)؛ عزیزلو؛ قبادآباد، بندی خانلو، گؤگه/ گیلگل؛ بینه خرمندیلی؛ بینه قارداش خانلی؛ گُنسول کندی (٦۷۰*)، شوّشه‌گَمیرن/ شیشه گران (٤کب ۳۰۰*)؛ اوُزون بینه (قوْ:بنه)؛ چینْقیرلو، الگشاد، علی آباد، دوجه، کمرلی، عزیزلو، آغول، ۹-اردبیل(مرکزی-شرقی ارشه) بؤلگه‌سینین کندلری: طالب قیشلاقی (۱۱۱۰*)؛ قوُش قایاسی؛ داشلیجا (۱۵۰*)؛ جوُمایران (٤٤۰*)؛ آبدارلو (۱۱۵*)، خلَج؛ سیدلر؛ بایرام بده‌لی(۳۱۰*)؛تقی‌دیزه (۹۷۰*)؛للـه‌لی (۳۵۰*)؛ سُلطان بابا (اکین‌یئری) (۲۵۰*)؛ پیرآلوان (۲٤۲*)؛ دریان (قوْ:دریالار)؛ بگلرآباد؛ اکمه‌لی؛ ائیمیر (۳۱۰*)؛ آغ قالا (۱۰۰*)؛ تاهمازآوا(قوْ: طهماسب‌آباد)؛ اوْچبولاق(۱۳٤*)؛ کافدارا/ کافدره(قوْ:کفتاره) (۱۲۰*)؛ محمدجانلو(۱٦۰*)؛ چات‌قایا (۱۸۰*)؛ سارخانلی؛ دلیکلی‌داش (۲۰۰*)؛ بهادوُرلو (۱٦*)؛ خوْجابولاغی (٦۲۰*)؛ پالازلی(۳٦*)؛ کفتاهل، چوْغون گوْنَش/ چؤن‌گونش (۵۵*)؛ گوْل‌تپه (۳۳۰*)؛ نغدی کندی(۱٤۰*)؛ شریف بَگلی (۲۹۰*)؛ آلماز کندی؛ سوْیوقبولاق/ ساووجبولُاق؛ ۱۰-اردبیل(مرکزی-شرقی) بؤلگه‌سینین کندلری: آغبولاق آغاجان‌خان؛ آغبولاق اینانلی/ آغبولاق رُستم‌خانی؛ چنذانق قورغا (۳۰۵*)، نیار (۲۰۵۰*)؛ حمیدآباد (۳۵۰*)؛ کَمی آباد (۲۹۰*)؛ رَضی‌آباد (۲۹۰*)؛ آقاباقر/ قصّاب‌آباد (۱۲۰۰*)؛ پیره‌قوُم (۷۷۰*) (قوْ:پیراقوم)؛ توْپراقلو (۲۹۰*)؛ پیله سئهران/بیله‌سئهران (۷۷*)؛ ۱۱-اردبیل(مرکزی-غربی ارشه) بؤلگه‌سینین کندلری: جبه‌دار (۱۰۰۰*)؛ معصوم آباد (۵۸۰*)؛ مختارآباد (۱۰)؛ کوْرد

قیشلاغی(*٤٦٠)؛ زعفران (*٣٦٠)، سوُمَرین (قوْ:ثُمرین) (٥ک*٤٠٠٠)؛ تازاکندمحمدیه(*٤٠٤)؛ میجَندی (*٤٥٠)؛ علی قیشلاقی (*٢٠١)؛ یئیجه محمد حسن/ یئنگیجه (*٥٥٠)؛ ابربکوه (*٧٥٨)، کوْولاندره (قوْ:کولانکوه) (*٨٩٠)؛ شیخ احمدلو (*٨٧٠)؛ روئین درق (*٧٧٠)، آصلان قیشلاغی؛ کلاته قیشلاغی، گئندیشمَن؛ شیْندیْر شامی (*٣٨٠)؛ چوخوریوُرد؛ چاراپا؛ خلج کندی؛ اسماعیل خان کندی؛امیرآباد؛ کمرکندی؛ حسین‌خان کندی؛ میاندره-تقی کندی؛ قالاپیر؛ هاچا کندی؛ **۱۲-اردبیل(مرکزی- کاهْرالان/ کلخوران) بؤلگه‌سینین کندلری :** کاهرالان(*٤٢٠/تو)(قوْ:کلخوران-شیخ)؛ائردی (*٩٠٠) (قوْ: اردی)؛ سوُما(٦ک‌ق *١٤٠٠)؛ سلطان آباد (*٧٨٠)؛ قارالار (*١١٤٠)؛ تازاکندرضاآباد(*٣٥٠)؛گیلانده(*٤١٠)؛ کَریق (*١٠٢٠)(قوْ:کرکرق)؛ تازاکند شریف آباد (٩ک‌ق *٥٠٠)؛ قوُجور؛ آغچاکند (*١٣١)؛ سامیان (*٩٥٠)؛ **۱۳-اردبیل(هیر-جنوبی پوْلاتلی) بؤلگه‌سینین کندلری:** شابولاغی (*٥٢)؛ آلماگلن(*٣٤٥)؛ مچیدلی (*١٠٠)؛ بوُدالالی (*٤٨٠)؛ قاراوَلی؛ دللر (*١٧٠) (قوْ:دلیلو)؛ عاباس آباد (*١٨٠)؛ نوْوُر/آ-ی؛ داشبولاق (*٣١٠)؛ چیملو، قایاچیمن (*٢٠٠)؛ فیروزآباد (*١٧٠)؛ حیفْظ آباد (*٩٦٠)؛ جییاوان(*٣٢٠)؛هیللاوا (*٥٦٠)؛ سئیدآوا (*٧٠) (قوْ:سعیدآباد)؛ گلین‌بولاغی/بیله‌گلین (*١٨٢)؛ محمودآباد (*٦١٠)؛ اینیللی (*٥٠٠)(قوْ:اینلو)؛ گوْوُرقالا (*٢٦٠)؛ **۱٤-اردبیل(هیر-شمالی-پوْلاتلی)بؤلگه‌سینین کندلری:** گوْرادیل (*٣٧٠)؛کوّزه‌توپراقی (*٢٧٠)؛ آراللی/کیچیک- بؤیوک~ (*١١٤٧)؛ خلیل آباد *١١٠٠)؛ ائوریک/ ائوریق (*٩٠٠)؛ نوُشار (*٨٤٠)(قوْ:نوشهر)؛ حاصار *٢١٢؛ قاراداغلی (١٨ک‌گ* ٦٤)؛ آلچاپوْلادلی (*٤٥٠)؛ رزگاه (*١٩٠) (قوْ:رزمگاه)؛ گوّل‌تپه‌ماللالی؛ **۱۵-اردبیل(هیر-هیر) بؤلگه‌سینین کندلری:** کئریک/کئریق (*٦٣٠)؛ کوّردآلی؛ قیزیل قایا (*٣٩٠)؛ بیله دره (*٦٧٠)؛ آی‌قالا(قوْ:آهوقلعه)؛ دوّمدومه (*٢٠٠)؛ یایچی (*٢٣٠)؛ بوُلقاوار(*٨٥٠)(قوْ:باقرآباد/بقرآباد)؛خنه-یه(*٤٢٠)؛دؤیول (*٢٨٠)؛ کاهرالان/ کلخوران(*٤٨٠)؛ کَرگن/ کَرگان(* ٥٥٠)؛ چنزه/چنزاو(*٣٠٥)؛شیبلی (*٣١٠/ تو)؛ محمدبگ قیشلاغی/آ-ی(*٢٠٠)؛ کیسالا (*٩٠٠) (قوْ:کوهساره)؛ **۱٦-اردبیل بؤلگه سینین کندلری(گونش ۱۳۲۰جی ساییملاما) :** آلمالی (*٤٨٤)، امین جان (*٧٠٢)، اوْرتاکند (*٤٩٣)، ایلانجیق(*١٠٣٠)، ایلخیچی (*٤٠٠)، اهلیمان/ ایمان‌کندی (*١٤٠)،بابوْلان (*٩٠)،باشکند (*٣١٠)، بوْنه خوُر(٢٢ک‌ق*١٣٠)،بوْیاقچیلی(*٢٧٤)،بیجاراین(*١٨٠)، بیجه-میر(*٥٦٠)، پیله‌رود (*٢٥٠٠)، ججین(*٥٢٠)، جندر (٩ک‌ب *٤٨٠)، حاج سلیم قیشلاقی (*٦١٠)، حیدرآباد (*١٥٠)، خان کندی (*٣٠٠)، خصللو (*٣٣٠)، دیمان (*٥٠٠)،زره نای (زره ناس) (٣ک‌د *٧٦)، ساری خانلی (*٤٥٠)، ساری قایا (*٩٠٠)، سوْیوق بولاق (*٦)، سیف آبادآغداغ (*١٠٥)، شاه‌نشین (*٦١٠)، شایق (*٨٥٠)، صاندیقلی(*٦٢٠)،علی-کمر(*٢٠٠)،قارلی(*١٩٠)، کلاش هزاردرق (*٥٦٠)، کوّردلو(*٢٦٠)، کوْللی(کلّی)(*٣٥٠)، کهریز (*١٧٠)، گوّلندرق سفلی (*١٢٠)، گوّن دوشمه‌ین (*١٣٣٠)، گوْور(*٨٠)، مادیه(*٣٤٠)،موسی کندی (*٥)، موُغانلو(*٣٧٠)، میرحسنلو(*١٠٠)، نوده(*٤١٢٠)، وله زاقرد/ولَزجرد (*٥٧٠)، یاسدی بولاق (*١٠٠)،

اردبیلق..ərdəbiləq [اؤزل آد] اردَبیلَک: خالخال دا کند آدی.

اردبیللی..ərdəbilli [یازار](م١٣جویوّزیل)اردبیللی میرزاشفی ناظم، اردبیل شاعرلریندندیر[١١٧].

اردبیللی مُنزَوی..ərdəbilli münzəvi [اؤزل آد]ش١٣١٦ده دوّنیایا گلدی، اؤزو یازیرکی "منی شاعر ائدن آنامین جاوان چاغیندا اؤلمه سیدی"، اوْ مرثیه‌نین، اردبیل قوْلو سبکی‌نین تانینمیش اوُستادی دیر، اثرلری: آمال منزوی، آثار منزوی، ایثار منزوی، صد منظره.

اَردَش..ərdəş [اؤزل آد] ارککجه، ارکک کیمی[٧].

اردَشا..ərdəşa [اؤزل آد] اَردهشه: اوُرمیه‌ده کند و بیر آدا آدی.

اَردَشه..ərdəşə [اؤزل آد] اَردَشیر، اهر ده کند آدی.

اردَغان..ərdəğan [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی {ار+دوْغان}.

اردکان..ərdəkan [اؤزل آد] فارس اُستانیندا بیر شهر آدی.

اردکان‌بؤلگه‌سینین‌داغلاری..ərdkan bölgəsinin dağları [اؤزل آد] قاراجنگل (٣٠ک‌ق‌ب٢٧٦٧)، قیریق توْپو (٣٥ک‌ق‌ب٢٦١٥)،

اردلان..ərdəlan [اؤزل آد] ١-ایگید، باهادیر، اوغلان‌آدی (فا:نام پسر) ٢-آوج ده کند آدی. {ار+ دالایان› اردالان[١٠٥]}.

اردَلی..ərdəli [اؤزل آد] اقلید دا کند آدی.

اردم..ərdəm [آد] ادب،اخلاق، فضیلت، شخصیت (فا:لیاقت). virtue، personality (تاریخی اؤزل آد) قیْرقیزلارین نایمان اوْیماغی بگ‌لریندن(ارتَم)[٧]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،دده/باخ:ارمک}

اَردَمالپ..ərdəmalp [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[٧].

اَردَمچی..ərdəmçi [اؤزل آد] اَردم صاحبی[٧].

اردم‌سیز..ərdəmsiz [صفت، ت: یارارسیز] فضیلت‌سیز (فا:بی فضیلت).

اردمسیزلیک..ərdəmsizlik [آد] اردمسیز اولما وضعیتی، فضیلتسیزلیک (فا:بی فضیلتی).

اردملر..ərdəmlər [آد] کمالات. accomplishments

اردملی..ərdəmli [صفت] فضیلتلی،اردم صاحبی (فا:فاضل). learned (تاریخی اؤزل آد) تیمورُ گوَرخان'ین اولوبابالاریندان[۷].

اردملیلیک..ərdəmlilik [آد] اردملی اولما وضعیتی، فضیلتلیلیک.

اردَمیر..ərdəmir [اؤزل آد] دمیر کیمی ساغلام، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اردَمین..ərdəmin [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی {اردملی یورد}.

اردن..ərdən [ظرف] ۱-تئزدن، ارکندن؛ ۲-اَر پارچاسی، اَردن اولما. ۳-توَرکمَنلرین اولوبابالاریندان[۷]. ٤-باکره {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَردَنانار..ərdənanar [تاریخی اؤزل آد] باخ:اَردَن+ آنار؛ اویغور یازیتلاریندا بگ آدی[۷].

اردَنک..ərdənək [اؤزل آد] اَردَنق: گئرمی ده کند آدی {چوخ ایگید اولان یئر}.

اردَنلیک..ərdənlik [آد] باکیرلیک، باکره لیک.

اردوغان..ərdoğan [اؤزل آد] دوغان قوشو کیمی گوجلو؛ سلجوقلولار دؤنَمینده آنادولودا قوُرولموش بیربگلیک، و بگ آدی[۷].

اَردوو..ərdov [آد] اروو،پالتار یویولموش چیرکلی سوُ (فا:چرکاب) {بو معنادا اریمک و اریتی سؤزلرینه باغلانمالیدیر}. ۲-اَردوو[۲](آد) قوُرخونج گؤرونوشلو و موهومی وجود، قوُلئیبانی (فا:موجود خیالی-وترسناک) {ار سؤزونه‌باغلی اولمالیدیر}.

اردوهان..ərdohan [اؤزل آد] باخ: اردوغان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اردها..ərdəha [اؤزل آد] آرداها، سراب دا کند و چای آدی {اردی و اردَلان سؤزلریله کؤکداشدیر، باخ: اردی}.

اردهجان..ərdəcan [اؤزل آد] رضوانده ده کند آدی {باخ: اردی}.

اردهرودکنار..ərdərud kənar [آد] طوالش-پونل ده کند آدی.

اردهلان..ərdəlan [اؤزل آد] باخ:اردَلان، ار دالایان،اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اردههین..ərdəhin [اؤزل آد] قئیدار و ابهر ده کند آدی.

اَردی..ərdi [آد] ۱-اردبیل ده کند آدی. ۲-اَرمیش، اولقوُن[۷].

اردیرمک..ərdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئتیرمک، ارمک و وارماغینی ساغلاماق "بوُ توپراق‌لار یاخجی میوه اردیریر".

اردیشی..ərdişi [آد] ۱-هم ارکک هم دیشی قامئتلری اولان شخص، ارسه‌لیک، خُنثی. هم ارکک و هم دیشی چیچکلی گوَل.

اردیشیلیک..ərdişilik [آد] اردیشی اولما وضعیتی، ارسه‌لیک‌لیک.

اردیگینه ارَر، ارمه دیگینه داش آتار..ərdiyinə ərər, ərmədiyinə daş atar [دئییم] ساتاشقان و دوَلاشقان آدام حاققیندا.

اَردیم..ərdim [اؤزل آد] اَرمیش، اولقوُن؛ (تاریخی اؤزل آد) پئچه‌نک‌لر دؤنَمی بگلریندن[۷]

اَردین..ərdin [اؤزل آد] اَرمیش، اولقوُن[۷].

اَردین..ərədin [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

اردینی..ərdini [آد] ایری اینجی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اَرَز..ərəz [اؤزل آد] ۱-بوغدالیق‌لاردا گؤوه‌رن بیر اوت آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۲-اَریشیلن ۳-جسوُر، گؤزوقارا، دایانیقلی[۷].

ارزاق..ərzaq [آد،عربجه] ییه جک شئیلر (فا:آذوقه ها).

ارزانفوت..ərzanfut [اؤزل آد] ملایر ده کند آدی {ارزَ+آنقوت}.

اَرزه‌نه..ərzənə [اؤزل آد] ۱-خیاو و سراب داکندآدی ۲-دوَروق[۷].

اَرزی‌قوُش..ərziquş [اؤزل آد] دوه‌چی'ده کند و چای آدی[۲٤۰].

اَرزیل..ərzil [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {ار+سیل: تمیز و پاک اینسان}.

اَرزین..ərzin [اؤزل آد] اهرده کند آدی {ار+سین:اینسانلارین ابدی یئری}.

ارزینجاه..ərzincah [اؤزل آد] ایغدیربوُیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

اَرساری..ərsarı [تاریخی اؤزل آد] اَرسارو: بیر توَرکمَن اوَیماغی و بگی‌نین آدی. ۲-اوغوزلارین سالوُر طایفاسینا منسوب بیر بوی آدی[۸۵].

اِرسال..irsal [آد،عربجه] گؤندَرمه، یوللاما (فا:ارسال).

اِرسالات..irsalat [آد،عربجه] گؤنده ری‌لر (فا:ارسالات).

ارسباران..ərəsbaran [اؤزل آد] قاراداغ"ا پهلوی دؤنمی قوندارما اولاراق قوَیولان آدی، باخ: آرازبار.

ارسَک..ərsək [صفت] ارکک ایسته‌ین،اوَیناش(فا:بی‌حیا) {ت: اوَرتایا دؤشموش آرقین، تاراما سؤزلویوندهده ایشله نیبدیر}.

ارسلان..ərsəlan [آد] اری یئره ووران، گوجلو و ایگید، اوغلان آدی (فا: نام پسر) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخدا: ار+سالان}.

ارسنی داغ..ərsənidağ [اؤزل آد] کلئیبر ده داغ آدی.

ارسوُن..ərson [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

ارسوُیو..ərsuyu [آد] آتمیق، منی، توُر.

اَرسوّ..ərsü [اؤزل آد] ۱-چوخ، چوخلوق ۲-اَر+ سوّ، عسگر[۷].

اَرسه..ərsə [اؤزل آد] اولقوُنلاشماسی ایسته‌نن[۷].

اَرسه‌گؤن..ərsəgün [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تؤرک بگی (بؤگو آلپ'ین تؤرونو)[۷].

ارسه‌مک..ərsəmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیومک، کمالا چاتماق (فا: رشد کردن)۲-ارکک ایسته‌مک{بعضاعربجه عرصه سؤزونه باغلاییرلار ولی بو ظاهری بنزرلیک اولاراق یانلیشدیر، تؤرکجه‌ده "سی، سوْو، سه" اکلری، آد و فعل‌لرله بیرلیکده اصلی کلمه‌نین مفهومونا یاخین و بنزر بیر آنلام دوزَلدیر، اؤرنک اوچون "گؤلوم سه‌مک= گولر کیمی گؤرونمک، دلی سوْو = دلی کیمی" بونلارا تای ارسه‌مک سؤزونون آنلامی ار کیمی اوْلماق ویا ار ایسته مک دئمکدیر}.

ارسه‌مه..ərsəmə [آد] ارسه‌مک ایشی (فا:رشد).

ارسه‌یه (ارسییه) گلمک..ərsəyə (ərsiyə) gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ارسه یه یئتیرمک، بؤیومک.

ارسیز..ərsiz [صفت] اری اوْلمایان دوُل و یا قیز (فا:بی شوهر).

ارسیزلیک..ərsizlik [آد] اری اوْلماما وضعیتی (فا:بی شوهری).

ارسین..ərsin [آد] تندیر ویا کوْره‌دن پیشمیش چؤره‌گی خمیرگؤتورمک اوچون دسته‌سی آغاج اوزون دمیر، بالاجا کوْرک شکلینده بیرآلَت (فا:میله آهنی نوک پهن). {آرشین سؤزوندن: آرشین‌قدر اولان آلَتی گؤرسه دیر}. ۲-اَرسین[۲](اؤزل آد) اوْلقوُنلاشمیش،ارسه یه یئتیشمیش {باخ: ارسه؛ ،تاراما و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

ارسین‌له‌مک..ərsinləmək [تاثیرلی ائیلم] ارسین له قازماق (فا:با چوب بهم زدن).

ارْش..ərş [آد] دیرسک‌له بارماقلارا قدر اولان بیر اؤلچو (فا:اندازه ایی برای طول). {آرشین سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

ارشاد..irşad [آد،عربجه] اوُیارما،اخطار،دوْغرویولوگوسترمه (فا:~).

اَرشاداواسی..ərşad ovası [اؤزل آد] لاچین'دا چای آدی[۲۴۰]. {ارشه اوْواسی سؤزوده اولابیلیر و بو حالدا ایکی سسلی حرفین یانیانا گلمه‌سی سببیله حرف آرتیمی اتفاق دوْشه‌رک، یئنی شکله دوْشموش اولابیلیر}.

ارشت..ərşət [اؤزل آد] تاروُم، ضیاآباد دا کند آدی {ارشه!}.

ارشد..ərşəd [صفت،عربجه] بؤیوک راق، داها بؤیوک (فا:~).

ارشدآباد..ərşəd abad [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی. {ارشه اوْوا سؤزوده اولابیلیر و بو حالدا ایکی سسلی حرفین یانیانا گلمه‌سی سببیله حرف آرتیمی اتفاق دوْشه‌رک، یئنی شکله دوْشموش اولابیلیر}.

ارشدمحمّدی..ərşəd məhəmmdi [اؤزل آد] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

ارشدیت..ərşədiət [آد] بؤیوکلوک (فا:ارشدیت). eldership

ارشق..ərşəq [آد] ۱-باخ:آرشاق، اشْک. ۲-خیاو دا داغ آدی، ارشه.

ارشق قالاسی..ərşəq qalası [اؤزل آد] بو قالا میشگین شهرین ۶۲ کیلومتریندە و قاراسو چایی‌نین یاخینلیغیندا قرار تاپیب و بعضی‌لریجه بو قالانین قدمتی اسلامدان قاباقکی دؤورلره و اشکانلیلارا قدر اوزانیر، بو قالانین آدی اشکانلیلار شاهی اشک› ارشک آدیندان آلینماسی سانیلیر (فا:نام قلعه ایست).

ارشق‌مئیدانی..ərşəq meydani [اؤزل آد] باخ: خیاو (قوْ: ائشک مئیدانی).

ارشک..ərşək [آد] بارس و آیی جوْتلشمه سیندن عمله گلن حئیوان {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ارشلو..ərşlu [اؤزل آد] صفوی‌لر دؤنمی بو اوْبا افشار بیرلیگینده کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

ارشن..ərşən [اؤزل آد] ایگید و سئوینجلی، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

ارض..ərz [آد،عربجه] یئر (فا:زمین).

ارضاء..irza [آد،عربجه] راضی ائتمه، راضی لاشدیرما (فا:~).

ارغاچ..ərğaç [آد،باخ: اریش] ارقاچ: توخوما چاتی‌سیندا ائینه باغلانان ایپلر (فا:تارو پود).

ارغای..ərğay [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

ارغَنون..ərğənun [آد،یونانجا] بیرنوع چالقی آلتی (فا:نوعی آلت موسیقی).

ارغنه‌خاتون..ərğənə xatun [اؤزل آد] ارگنه‌خاتون، م۱۳جوعصرده توُرکوستاندا آلمالیق و اوُلوغ ائو بؤلگه سینده بیر خانیم حاکیم آدی؛ سوْنرالار آلتون اوْردو خاقانی بوُکه‌خاقان لا ائولندی[۱۲].

ارغوان..ərğəvan [آد، بیتگی،فا] باقلاگیللردن، قیرمیزیمتیراق و ارغوانی رنگلی بزک بیتگی‌سی (فا:~). purple، cercis siliquastram. leg

ارغوان‌گیللر..ərğuangillər [آد،بیتگی] آلماشیق یاپراقلی آغاجلار سوْیو.

ارغوانی..ərğəvani [آد] ارغوان رنگینده (فا:ارغوانی). purple

ارغین بولاق..ərğin bulaq [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {ارقون}.

ارفاق..irfaq [آد،عربجه] مُدارااتمه، گئچیندیرمه،ایی لیک ائتمه(فا:~

ارفسه..ərəfsə [اؤزل آد] جوُلفا'دا کند آدی[۲۴۰].

ارفع..ərfə [آد،عربجه] اوُجاراق، داها یوْکسک (فا:~).

ارَفلو..ərəflu [اؤزل آد] ییْوا بوْیوناعاید یئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

ارقاآن..arqaan [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اوّلگن‘ین اوْغوللاریندان[۲۱۱].

ارقاچ..arqaç [باخ] ارغاچ.

اَرقاشقا..arqaşqa [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین، مانقوُش اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

ارقام..arqam [آد،عربجه] رقم‌لر، سایی‌لار، سایجیق‌لار (فا:ـه).

ارقاووُن..arqavun [اؤزل آد] بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

اَرَقتی..ərəqəti [اؤزل آد] عرقطوُ: هشتَری ده کند آدی {ار+آخدی}.

اَرقنه..ərqənə [اؤزل آد] اَرقَنا: اهرده‌چای آدی،باخ: ارگنه.

اَرقوُش..arquş [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اَرقوْما..arqoma [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

اَرقوُن..arqun [آد] ۱-یوُموُشاق خوُیلو کیشی ۲-هیْزلی قوْشان آت ۳-آرقوُن[۷]. ٤-مراغا دا کند آدی.

ارْک..ərk [آد] ۱-قالا، بوکلمه چوخلو تاریخی و آنیتسال تیکینتی‌لره دئییلیر (فا:قلعه). دژ. castle ۲-بیر ایشی گؤره بیلمه گوْجو، بیرینین باشقاسی اوْزه رینده نُفوذلو اوْلماسینا خاطر سؤزونون گئچرلی اوْلماسی و یاخین‌لیق مناسبتی‌نی گؤسته‌رِر ”ارکی یئتمک وچاتماق“: (فا:قدرت). in a friendly way ۳-(تا) قُدرت، اقتدار؛ اراده، بیرینین ویا توْپلومسال قوروپون، آیری بیرینه ویا توْپلوما اگه منلیگی، باسقی و دئنه‌تیمی آلتینا آلما و اوْنلاری بللی داورانمایا زوْرلاما یئتگی‌سی و یئته‌نه‌یی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،گؤ،سومرجه؛ بو سؤزون مختلف فورم‌لارینا باخارساق و گئچمیشده و ایندیده دَییشیک شکیل‌لرینی نظرده توتارساق‌چوخلو کلمه‌لری گؤره بیلیریک (هؤروک، هئریک:سوّرولموش و اکیلمه-میش‌یئر، اؤرکن: هؤرولموش ایپ، هؤرکوج، هؤرگو، هؤرگوت ویا اؤرگوت، ارگ: تخته اوْتورلان یئر)؛ اصلینده هؤرمک سؤزو توْرکجه ده دؤزَلتمک، یاراتماق و منظم بیر شلیکده یان یانا قویماق آنلامیندادیر وتورک دیلینین مختلف دئییش و لهجه‌لرینده چشیت‌لی سؤیله نیش و تلفظ‌لری وار، بوکلمه دیواندا اوُرماق، ووُرماق (یاپماق، تاخماق و ایشی انجام وئرمک) اؤرمک، هئرمک شکلینده ایشله‌نیبدیر، بوکلمه چوخ اسکی دؤنملرده سوُمرلر ایچینده گئنیش شکیلده ایشلنمکده ایدی و بو کلمه‌دن اوُروک کلمه‌سی گؤرونور کی هؤرولموش و منظم بیر شکیلده دؤزَلمیش یئرله‌شیم یئرینه دئییلیر،شهر و بؤیوک کند آنلامیندا ایدی و سومرلرین اصلی شهرلریندن و باشکندلری‌ساییلاراق اوُروک شهری بو سؤزه شاهددیر بو کوکؤ نظره آلاراق اوُروک و اوُرماق سؤزو مختلف اکلرله توْرلو کلمه‌لر یارادیب و سوْنراکی تورک شهرلرینین آدلاریندا یئرین تاپیر بونا اؤرنک نئچه شهری آد آپارماق اوْلار: اورومیه: آذربایجان‌شهری، اوُرومچی= ارومچو: چین توْرکوستان (سین‌کیانگ) بؤلگه‌سی‌نین مرکزی، گُرگانج/ گرگان: بوکلمه اصلینده اوُرگنج اوْلاراق گوْرگنج، گرگان وجرجانیه آدینا چئوریلیب،بوکلمه چوخلو آیری-دیللرده ده ایشلنمکده‌دیر،اؤرنک‌اوچون:اورشلیم،نیویورک،نیواوْرلئان و یورکشایر کلمه‌لرینده اوُر سؤزو تورکجه اوْلاراق شهر آنلامیندادیر، بو کلمه **york** شکلینده اینگیلیزجه ده ایشله نیر، بو کلمه‌نین ایزینی عراق و اراک کیمی کلمه‌لرده‌ده گؤرمک اولار؛ البته ارک سؤزو بیر آیری معنادا و قاباقکی معنادان باغیمسیز اولاراق تورکجه ده چوخ ایشلنمکده دیر بو آنلام ارمک، اردم و اَر سؤزلرینه باغلی اوْلاراق افتخار و مباهات آنلامیندادیر اؤرنک اوچون ”ارک-لنمک: افتخار ائیله‌مک و مفتخر اوْلماق، ارک‌له‌مک: مفتخر ائیله‌مک، ارک: بیرینین اوستونده کی تاثیر و نفوذو، ارکیم یئتیشمک: نفوذو اوْلماغینا خاطر بیرینه بیر سؤز و ایشی دئمک، ارکؤوؤن= ارکؤیون: گؤز ببه‌یی اوْلان اوُشاق، ارگین: ارلیک قیز، یئتیشمیش“}.

اَرْک—..-ərk [اؤزل آد] اینسان آدی:اَرکؤز، اَرْکالپ، اَرکای، اَرکبؤری، اَرکبای، اَرکتان، اَرکتای، اَرکتوُغ، اَرْکخان، اَرکَر، اَرکسان، اَرکسای، اَرکسوْی، اَرکوْل، اَرکوْلا، اَرکوْن، اَرکیل.

ارْک..ərk [اؤزل آد] رودبار دا داغ آدی. بجنورد دا کند آدی.

اَرَک..ərək [آد،باخ:ارمک] یئتیشمک ایسته نیلن شئی، بیر ایشده واریلماق ایسته نیلن یئر، آماج، هدف(فا:مقصد).

اَرَک‌آسلان..ərkaslan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

ارْک‌ائله‌مک..ərk eləmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی اؤز آدامی بیلیب بیر شئی ایسته‌مک.

اَرَک‌ارسلان..ərkərsəlan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

ارکان..ərkan [ع، رکن چوْ] ایلکه‌لر، اساسلار (فا:ـه).

ارکان..ərkan [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی {اَر+قان}.

ارکانِ‌حرب..ərkani hərb [آد،عربجه] قوُرمای (فا:ـه).

ارَک‌بیلیم..ərəkbilim [آد،فلسفه] هر اتفاقی و اوْلونتونو بیر آماج و هدفه باغلی اوْلماسینا ایناناَن‌مکتب و دوْکترین، تئلئوْلوژی (فا:).

ارکَج..ərkəc [آد] اختله‌نمیش ارکک گئچی، تکه (فا:بز نر) {دده، ۱-ار+کئچی، ۲-ارکک}.

ارکچیلیک..ərəkçilik [آد،فلسفه] هر شئیین بیر ارَک‌له بلیرلندیگی و بیر اره‌یه یؤنلدیگینی و هر شئیین بیر ارَک یاساسینا گؤره بیتدیگینی بنیمسه ین گؤروش، فینالیزم.

ارْکساتما..ərksatma [آد] فخر ائتمه (فا:تفاخر).

ارَکسل..ərəksəl [صفت] ارَک نئجه‌لیگی و اؤزللیگی اوْلان.

ارْکسیز..ərksiz [صفت] ۱-ارکی اوْلمایان، حُرمتسیز (فا:بدون حرمت). ۲-باشسیز، ییه‌سیز.

ارْکسیزلیک..ərksizlik [آد] باشسیزلیق، ییه‌سیزلیک.

اَرکسین..ərksin [اؤزل آد] اَگه‌من، یؤنه‌تیجی[۷].

ارکعلیشاه..ərk əlişah [اؤزل آد] اَرْک قالاسی: بوُ بینا بیر مچید قالینتی‌سی اوْلاراق ایلخانلی ابوسعیدین وزیری تاج الدّین علیشاه جیلانی توسّط ایله دؤزه‌لیب (م ۱۵جی یؤزیل).

ارکک..ərkək [آد] ۱-هرجنسین دیشی اوْلمایانی، قادین قارشیتی، کیشی(فا:نر). male ۲-(مج)یئتیشگین آدام (فا: مذکر). masculine ۳-سرت،قارت،گوْبود،قابا.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه ارک (یئتیشمیش، یئتگین) سؤز ایله ایلگیلیدیر}.

ارککاوْرقان..ərkək orqan [آد،بیتگی] بیتگی‌لرده تاج یاپراقلی‌لاردا ارکک لیک اورقانی.

ارککایشی..ərkək işi [آد] ساده جه ارکگین گؤره بیلدیگی ایش.

ارککپاخیر..ərkək paxır [آد] سرت و برک پاخیر (فا:مس سخت).

ارککجه..ərkəcə [ظرف] ارککگه یاراشار مُناسب ایش، ارکک کیمی، کیشی کیمی، ایگیدجه (فا:مردانه).

ارککجیک..ərkəkcik [آد] بیتگی و چیچک‌لرین ارکک دؤللویونون آدی (فا:نرینگی در گیاهان).

ارککجیل..ərkəkcil [صفت] ارکگه دؤشگون (فا:نر دوست).

ارککدمیر..ərkəkdəmir [آد] سرت و برک دمیر (فا:آهن سخت).

ارککسی..ərkəksi [صفت] ارکگه بنزه ین، ارکک کیمی.

ارککفیش..ərkəkfiş [آد] پریزه سوْخولان باجاقلی الکتریک فیشی.

ارکککیمی..ərkək kimi [ظرف] ارکگه یاراشیر، ارککجه، ایگیدجه (فا:مردانه).

ارککلشمک..ərkəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ارکک کیمی اوْلماق، کیشی‌یه بنزه‌مک (قادین حاققیندا) ۲-(مج) گوْبودلاشماق(فا:زمخت شدن).

ارککلنمک..ərkəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُشاقلیق چاغیندان ارکین‌لیک دؤنم‌ٔینه گئچمک (فا:بالغ شدن).

ارککلنمه..ərkəklənmə [آد] اوُشاقلیق‌دان‌ارکین‌لیک‌دؤنمینه گئچمه-(فا:بلوغ)

ارککله‌مک..ərkəkləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ارگن وضعیتینه گلمک، بلوغا یئتیشمک (فا:بالغ شدن). ۲-(مج)قاباالاشماق، گوْبودلاشماق، اوْت یومشاقلیقدان چیخیب قاباالاشماق (فا:زمخت شدن).

ارککله‌مه..ərkəkləmə [آد] ۱-بلوغا یئتیشمه ۲-قاباالاشما(فا:بلوغ،زمختی)

ارککلی‌قادینلی(دیشیلی)..ərkəkli qadınlı(dişili) [آد] هامی، هر ایکی جنسدن اوْلان.

ارککلی..ərkəkli [صفت] اررککی اولان.

ارککلیک آیقیتی..ərkəklik ayqıtı [آد] ذکَر (فا:ذکر). penis

ارککلیک..ərkəklik [آد] ۱-ارکک اوْلما وضعیتی، یاشا دوْلما، بولوغا چاتما، یئتگین‌لیک، اررککجه رفتار و داورانیش (فا:بلوغ، ذکوریت). masculinity ۲-گوْبودلوق، قابالیق.

ارکلنمک..ərkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] افتخار ائتمک (فا:بالیدن). to boast

ارکلنمه..ərklənmə [آد] ارک ائیلمه،فخر ائتمه (فا:افتخار). honour

ارکله..ərklə [آد] ارک ائده‌رک، ارک ائله‌مک‌له.

ارکله‌مک..ərkləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-عزیزله‌مک (فا:گرامیداشتن). ۲-مفتخر ائیله‌مک، افتخار وئرمک، بیرینی اؤز یانینا وگؤروشمه‌سینه گلمه گه قبول ائتمک (فا:افتخار دادن).

ارکله‌مه..ərkləmə [آد] ۱-عزیزله‌مه (فا:گرامیداشت). ۲- قبول ائتمه (فا:مفتخر نمایی).

ارکلی..ərkli [آد] ارکی‌اوْلان،سؤزوگئچن(فا:پرافتخار). glorious

ارْکلیک..ərklik [آد] ارک ائتمه، بیری اؤزه‌رینده نفوذوندان یارارلانما.

ارْکللیک..ərklilik [صفت] ارکلی اوْلما وضعیتی.

اَرْکمَن..ərkmən [اؤزل آد] ۱-باغیْمسیز، باشیْنا بوُیروق ۲-ائولَنمه-میش[۷].

ارْکَن..ərkən [ظر] ۱-تئز، بللی بیر زاماندان چوخ اؤنجه، تئزدن، ائرته‌دن (فا:زود). quickly ۲-واختیندان اوّل، تئز (فا:زودرس). premature {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، ارمک+کن› ارکن}

ارکن بوُناما..ərkən bunama [آد،طبّ] بیربیریندن آیری گؤرونتولری اوْلان شیزوْفئرنی نوْعوندان خسته‌لیک‌لر.

ارْکناز..ərknaz [آد،ارک+ناز] ناز و غمزه، قیزآدی(فا:نام‌دختر).

ارْکَنجه..ərkəncə [ظرف] ارکن اولاراق، اولدوقجا ارکن (فا:زود).

ارْکنجه..ərkəncə [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

ارکَنجی..arkənci [صفت] ۱-ارکن داورانان، تئز ترپه‌نن. ۲-یئمیش وسبزی‌نی ارکن یئتیشدیرن (فا:زود رساننده).

ارکَندَن..arkəndən [ظرف] چوخ تئزتئز ترپه‌نن، تئزدن، چوخ تئز، تئزدن، ارکن اوْلاراق (فا:بزودی).

ارکَن‌قالخما..arkənqalxma [آد] یوخودان تئز دورما (فا:شب خیزی). rising at midnight

اَرکه‌نوْیان..arkənoyan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَرکینوْیان، اَرکه+نوْیان[۷].

اَرقوْلداش..arqoldaş [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخان دؤنَمینده بعضی عسگری بیرلیک اَرلری اوّچون ایشله‌نن بیر دئییم[۷].

ارکؤیون..arköyün [باخ:ارک] ۲-حدّیندن‌آرتیق‌عزیزلنمیش اوُشاق (فا:بچه دردانه). pet ۲-زنجان آستانا دا کند آدی.

ارکؤیون‌جه‌سینه..arköyüncəsinə [ظرف] ارکؤیون کیمی، اؤزونو بیه‌نن کیمی.

ارکؤیون‌لشمک..arköyünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ارکؤیون اولماق، حدّیندن آرتیق عزیزلنمک (فا:بیش از اندازه عزیز شدن).

ارکؤیون‌لوک..arköyünlük [آد] ارکؤیون اوْلما وضعیتی، اؤزونو بینمه اؤزللیگی. petting, spoiling

ارکؤیون‌له‌مک..arköyünləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی حدّن آرتیق عزیزله‌مک (فا:بیش از اندازه عزیز نمودن).

اَرکوُز..arkuz [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اَرکه..arkə [اؤزل آد] ۱-انرژی، یارادیجی‌گوج[۷] energy ۲-عشوه، ناز، جلوه ۳-چَکیجی‌لیک، جذابیت ٤-تؤرک میتوْلوژی‌سینده، اوّلگَن‌ین دوْقوز قیْزیندان بیری و ناموُس تانریْچاسی (فا:انرژی) {ارسؤزوندن: گوج معناسیندادیر}.

ارکه‌سوْلدوْن..arkəsoldon [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اوّلگَن‌ین بیر اوْغلو[۲۱۱].

ارکه‌سؤیون..arkəsöyün [باخ] ار کؤیون، اؤزونو بیه‌نن.

اَرکه‌قارا..arkəqara [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی نایمان بگ‌لریندن[۷].

اَرکه–قاشقا .. Erkə-Kaşka [اؤزل آد] قیْرقیز–موْنقوُش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اَرکه‌لی..arkəli [آد] اَگه‌من؛گؤ کلن‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[۷].

ارکه‌نه..arkənə [باخ] ارگنه.

ارکه‌وان..arkəvan [آد،بیتگی] پاخلایا اوْخشار میوه‌سی،پارلاق چئهرایی رنگلی چیچک‌لری اولان، قیشدا یاپراغی تؤکولن کوْل.

ارکه‌وین..arkəvin [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {افتخارلی ائو}.

اَرکی..arki [اؤزل آد] ۱-گوّجلو، اَگه‌من، اَرکه ۲-آتیک، چئویک ۳-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمَنلرین، ساریْق اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

ارکی چاتماق (یئتمک)..arki çatmaq (yetmək) [تاثیرسیز ائیلم] ارک ائله‌مک.

ارکیانا..arkyana [ظرف] ارکی اوْلان آدام کیمی، ارک ائده‌رک، ارکله.

ارکین..arkin [صفت] ۱-اؤزگور،سربست، باغیمسیز، هئچ شرطه باغلی اوْلمایان، ایسته دیگی کیمی رفتار ائدن و داورانان (فا:آزاد). ۲-اوُیغورلاردا باشبوُغ معناسیندا بیر عنوان[٥٤].

ارکین–..arkin- [اؤزل آد] ۱-اینسان‌آدی:ـالپ، ـای، ـبای، ـتان، ـتوُغ، ـخان، ـدیک، ـاَر، ـسوُ، ـیات،۲-ابهر ده کند آدی.

ارکینجی..arkinci [آد،صفت] لیبرال (فا:لیبرال).

ارکینجیلیک..arkincilik [آد،اقتصاد] فردی اؤزگورلوک، آلوئر وتجارت ایشلرینی اوُلوسلار آراسیندا سربستجه اوْلدوغونو و دؤولتین بو ایشلره قاریشماماسینی ساوونان دکترین (فا:لیبرالیزم).

ارکینلیک..arkinlik [آد] ارکین اوْلما وضعیتی، سربست‌لیک.

اَرکی‌وان..aərkivan [اؤزل آد] ماساللی‌دا کند آدی[۲٤۰].

ارگ..arg [اؤزل آد] نیشابور دا کند آدی {باخ: ارک}.

ارگئج..argec [ظرف] ارکن ویا گئج اوْلاراق، تئزگئج "چتینی بیر یوْلا دؤشونجه‌یه قدردی ارگئج مقصده یئتیررسن".

ارگن..ərgən [آد] اوْلقون، ائولنمه چاغیندا اوْلان (فا:بالغ). adult

ارگن..ərgən [اؤزل آد] اراک دا داغ آدی. تاروُم دا (ـتوّرک) کند آدی . قزوین ده (ـچای)چای آدی .

ارگن اوْلماق..ərgən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ارگن‌لیک چاغینا یئتیشمک.

اَرگَنَکتی..ərgənəkti [تاریخی اؤزل آد] اَرگنلی؛ قازاق اوْتایوّز بؤلوگو، نایمان اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق–اوْرتایوّز–نایمان بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اَرگَنَکلی .. ərgənəkli [اؤزل آد] قوُندوُر–قاسای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

ارگنلشدیرمک..ərgənləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ارگنلیک چاغیناقووشماسینی ساغلاماق.

ارگنلشمک..ərgənləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ارگن‌لیک چاغینا یئتیشمک.

ارگنلیک..ərgənlik [آد] ارگن اوْلما وضعیتی، بلوغ چاغیندا اوْلما (فا:بلوغ). matullrity

اَرگَنه..ergənə [اؤزل آد] ۲-معدَن داغی. ۲-اَگه‌منلیک. ۳-داغلار آراسیندا کی گئچید، داغ سیرتی، یاماج[۷]. ٤-توّرک میتولوژیسینده کی افسانوی قوُرد[۷].

اَرگَنه..ergənə [اؤزل آد] زنجانو هشتپرده داغ، هشتَری‌و صحنه‌ده کند آدی.

ارگَنه‌چای..ergənəçay [اؤزل آد] یئرلی اهالی طرفیندن "ایرقَنه/ ایلقَنا/ ایلقنه" شکلینده‌ده سؤیله‌نیر، بوُچای اهر، تیموربگلو، پسیانلو و دنگاه بؤلگه لریندن گئچه‌رک آراز چاینا قوْووشور: بو چای اهرین گونباتان داغلاریندان ایکی قوْل شکلینده و "ارقَنه، ائرئونا یا ائرئقنا" آدیندا جریان تاپیب، دنگاه کندینده بیرلشه‌رک اصلی اَرگَنه/ القنا چایی‌نی تشکیل‌وئریللر، مختلف دئییشلره باخاندا چایین اصلی‌آدی ارگنه اوْلماغی دؤزگون اوْلمالیدیر و اوْیری آدلار حرف دَییشیک لیگی اؤزوندندیر (s٥b٤٣)،

اَرگَنه خاتوُن..ergənəxatun [تاریخی اؤزل آد] قارا هوُلاکو خان'ین خانیمی[۷].

ارگَنه‌کوْن..ergənəkon [اؤزل آد] ارگنه‌قوْن‌داستانی : بوُ داستان تورکلرین اسلام دان اؤنجه کی‌وگؤک‌تورک داستان‌لاریندان اوْلاراق بوْزقورد داستانی‌نین زنگین‌لشمیش‌شکلیدیر، دشمنلرین هجوموندان قورتولان گؤک تورک خانی‌نین کیچیک اوغلو قیْیان و نوّکوّز آداملاریلا بیر نئچه داوار گؤتوروب داغلارا قاچیر، اونلار ارگنه‌قوْن‌دا ٤۰۰ ایل یاشادیلار، بولارین اینسان و حئیوانلاری چوْخالیب و اوْرا سیغماز اوْلدولار، سوْنرا بیر دمیرچی‌نین اؤیود ایله داغی اریدیب اوْرادان قورتولدولار، بوگونو یاددان‌چیخارماماق‌اوْچون هرایل بایرام توتارمیشلار و ایلین اوّل گوّنو سایلیردی، بو داستان گرچکدن هوُن بیرلیگینین داغیلاندان سوْنرا گؤک تورکلرین آلتای داغلاری اطرافینا چکیلمه‌سینی و سوْنرا اگه‌من اوْلمالارینی گؤستریر، تاریخ ده اوْلدوغو کیمی هونلار م ۲جی یوّزیل‌ده آرادان گئدیبلر و گؤک تورکلر ٦جی یوّزیل‌ده اگه منلیگه یئتیشدیلر(فا:داستان‌ارگنه-کوْن) {(سن:ارگنه:داغ‌بئلی، بعضا قوْن سؤزونو داغ معنالاییرلار، پروْفئسور زهتابی قوُن/قوْن سؤزونو هوُن سؤزایله بیر بیلیبدیر، بارتوْلد قوُن‌لاری قیْپچاق طایفالارینین بیری بیلیر، بوُ مفهوملا ارگنه‌قوْن هونلارا باغلی بیر یئر آدی اوْلور، ایندی ده یئر آدلاریندا بوُجور سؤزلری گؤرمک اوْلار: آرقوُن، شالقوُن، توُیقون}.

اَرگؤکچه .. ergökçə [اؤزل آد] اَرگؤیجه: توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸]. وْختامیش‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[۷]

ارگؤرمک..ergürmək [تاثیرلی ائیلم] یئتیرمک" عاشق‌اوْلان‌ائدر قانی.ارگؤرور مُرادیما منی. غایت تنها بوُلدوم سنی. همن واز گئچدینمی مندن."

اَرگی..ərgi [اؤزل آد] اَریش، اوْلقوُنلوق، دئئییم[۷].

اَرگیل..ərgil [اؤزل آد] ۱-بیلگی‌لی، دئئییملی، یئتیشکین ۲-ساواشچی[۷].

ارگین..ərgin [آد،باخ: ارمک] ۱-یئتیشمیش، اوْلقون وضعیته گلمیش (فا:بالغ). ۲-یاشا گلمیش اوْلان، بالغ اوْلموش (فا:رشید). ۳-{باخ:اریمک} اریگین (فا:مذاب). ٤-اینسان آدی:~آلپ، ~ای، ~توُغ، ~ر، ~سوْی، ~سوُ، ~ل، ~وْل.

ارگین..ərgin [آد] سیامک‌حسینعلیزاده‌آراشدیرماجی‌اولاراق‌آذربایجان ادبیات و دیلچیلیک ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردا‌ندیر[۳].

ارگین‌لشمک..ərginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ارگین وضعیته گلمک (فا: تکلیف شدن). to reach puberty (pubescence)

ارگین‌لنمک..ərginlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ارگین وضعیته گلمک (فا:بالغ شدن).

ارگین‌له‌مک..ərginləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه بیلگی وئریب آیدینلاتماق و یئتیش میش وضعیته گتیرمک (فا:مطلع نمودن، بالغ نمودن).

ارگین‌لیک..ərginlik [آد] ۱-ارگین اوْلما وضعیتی، کمال اولما وضعیتی (فا:کمال،رشد).۲-(دده) قیْزین نشانلی سینا وئردیگی هدیه.

ارگین‌لیک سینیری..ərginlik sınırı [آد] ارگین‌لیک حدی (فا:حدّ بلوغ). age of puberty

ارلان چای..ərlan çay [اؤزل آد] مرند ده چای آدی.

ارلنمک..ərlənmək [س، ت] قادین اؤلنمک (فا:شوهر کردن).

ارلی..ərli [صفت] اری اوْلان کیمسه (فا:شوهر دار). married

ارلی‌آروادلی..ərliarvadlı [ظرف] ارله‌آروادبیرلیکده،بوتون عایله بیرلیکده.

ارلی‌قادینلا ایلیشگی..ərli qadınla ilişgi [صفت] محصّنه زنا (فا:زنای محصّنه). woman or femme covert

ارلیک..ərlik [آد] ۱-ارگین اوْلان قیز، یئتیشگین قیز، اره گئتمه یاشینا یئتیرن‌قیز(فا:دختر بالغ). ۲-ارکک‌لیک، ایگیدلیک، ار اولما وضعیتی (فا:مردانگی). ۳-ارین اؤز قادینی حاققیندا اوْلان وظیفه‌سی و اؤدَوی (فا:وظیفه شوهری). ٤-اینسان‌آدی: اَرلیکآلپ،اَرلیکبای.

ارلیک‌خان..ərlikxan [اؤزل آد] آلتای تانریلاریندان، بؤیوک تانری قاراخان'ین اوْغلو و یئرآلتی یئرلرین جزالاندیرما ت‌انری‌سی[۲۱۱].

ارلی‌لیک..ərlilik [آد] اری اوْلان قادینین وضعیتی.

ارَم..erəm [آذ،عربجه] شام یا یمن‌ده سانیلان‌بیرجنّت کیمی‌باغ (فا:ـه).

اَرَم..ərəm [اؤزل آذ] موّزده، ایی خبر٧.

ارمئیدانی..ermeydanı [آذ] گؤروش مئیدانی.

اَرمان..ərman [اؤزل آذ] ١-اَردَملی، مَرد، اوْغلان‌آدی. ٢-قوُتسال، مُقدّس٧.

ارمغان..ərməğan [آذ] باخ: آرماغان (فا:پیشکش). present

ارمغان ائتمه..ərməğan etmə [آذ] هدیه ائتمه (فا:اعطاء). granting

ارمغانخانا..ərməğanxana [اؤزل آذ] زنجان دا کند آدی.

ارمغان‌لار..ərməğanlar [آذ] هدیه‌لر (فا:ارمغان ها). favours

ارمغان‌لیق..ərməğanlıq [آذ] هدیه‌لیک (فا:پیشکشی). present

ارمک..ərmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-یئتیشمک، بیر یئره یئتیرمک، وارماق. ٢-اوْلقون لاشماق (فا:رسیدن). {سومرجه ‹ار، اره›؛ بو کلمه ار سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، چونکو ار کلمه سیده یئتیشگین اینسان اوچون سؤیله‌نیر و ارمک سؤزوده مجازی حالدا بوجور یئره یئتیشمک مفهوموندادیر، بو کلمه دیواندا ارمک شکلینده اوْلماق و ایمک معناسیندا گلیب و اوْرداکی جمله‌لردن ائله آنلاشیلیرکی بو فعل ایندیکی "ایدی، ایمیش، ایسه، ایکن" یئرلرینه ایشله نیردی}.

اَرمَک..ərmək [اؤزل آذ] اهر ده کند آدی.

ارمناک..ərmənak [اؤزل آذ] قوْشاچای دا کند آدی.

ارمنی..ərməni [باخ] ائرمنی.

ارمه..ərmə [آذ] یئتیشمه (فا:نیل). attainig

ارمیش..ərmiş [آذ] دینی اینانج‌لارا گؤره اؤزونده معنوی گوج گؤرن کیمسه، اوْلقوُن، موّدریک. (فا:آدم پخته و توانا).

ارمیشلیک..ərmişlik [آذ] ارمیش اوْلما وضعیتی، اوْلیالیق، ولی‌لیک.

ارمین..ərmin [فر،دیرگی] باخ: قاقیم، آس.

ارَن..ərən [صفت] ١-ار، قوچاق، اینسان. ٢-یئتیشن، ارمیش اوْلان، واران. ٣-دؤنیا گؤرموش، گؤرگولو اینسان، حیکمتلی، فضیلتلی. ٤-دینی اعتقادلارا گؤره آللاها و اونون طرفیندن گؤنده ریلن‌لره یاخین اوْلماق شرفینه نایل اوْلموش آدام، اؤز وارلیغیندان و منلیگیندن سیْیریلمیش و تانری یا ارمیش کیمسه، دینی بؤتونلَشمیش. (فا:اینسان). {سوُمرجه، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده: ار سؤزونون قورال دیشی چوغول شکلی؛ ایندیکی معنادا ارمک (یئتیشمک) سؤزونه باغلی اولماغی سانیلیر، باخ: آران}.

ارن..ərən [اؤزل آذ] اینسان‌آدی: ـه‌لپ،ـه‌ای،ـه‌تؤرک،ـه‌سای، ـه‌سوُ، ـه‌سوْی، ـه‌ساییْن، ـه‌قارا، ـه‌قوُل، ـه‌قوُلو، ـه‌گؤن، ـه‌اوُلوغ٧.

اَرنان..ərnan [اؤزل آذ] اَرلان، شَنْب‌اَرلان: اهر ده کند آدی {ارن+ان}.

ارن‌بیلیمی..bilimi ərən [آذ] اینسان‌بیلیمی(فا:اینسان-شناسی anthropology

ارن‌جیلیک..ərəncilik [آذ] اینسان‌جیلیق(فا:اینسانگرایی) antropocentric

ارن‌سئورلیک..ərən sevərlik [آذ] اینسان سئورلیک (فا:بشردوستی). philanthorpi

ارن‌سل‌لیک..ərənəsəllik [آذ] بشریت (فا:بشریت).

ارند..ərənd [اؤزل آذ] ماکی‌دا کند آدی (قوْرند) {ارن+آند}.

ارَندوْز..ərəndüz [آذ] اَرَندیز، اَرَنتوْز، اَرَنتوْز: تَره‌زی اوُلدوزی گونش سیستمینده اولان ٦جی گزه‌ین (فا:مشتری). ٢-(تاریخی اؤزل آذ)توُوا و چوُواش توْرکلرینده، " تَره‌زی اوُلدوزی " {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ارَن‌سل..ərənsəl [صفت] اینسانلا ایلگیلی (فا:بشری). human

ارْنَک..ərnək [تاریخی اؤزل آذ] کیچیک بارماق؛ آتیلای خان‌ین اوْغلو، ایرنَک٧.

ارَن‌لر..ərənlər [آذ] تانری‌یا ارمیش اینسانلار (فا:اوْلیاء). authorities

ارن‌لیک..ərənlik [آذ] اینسانیت (فا:اینسانیت). humanity

ارنه..ərnə [اؤزل آذ] ساوه ده داغ آدی.

اَروْو..ərov [آذ] پالتار یویولدوقدان سوْنرا قالان کیرلی سو ُ (فا:چرکاب). dirty {اریمک و اریتی سؤزلرینه باغلیدیر}

اروْووش..ərovuş [آذ] آغاجلارین بوداق‌لارینی کسمه، یان یؤره‌سینی تمیزله‌مه (فا:هرس). {احتمالا آریتماق کلمه‌سی و مفهوم‌ویلا ایلگی‌لیدیر}

اروْووش ائتمک..erovuş etmək [تاثیرلی ائیلم] آغاجلارین بوداق‌لارینی کسمک، یان یؤره سینی تمیزله‌مک (فا:هرس کردن).

اَروُز..əruz [تاریخی اؤزل آذ] قاراخانلیلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی٧.

اروُن..ərun [اؤزل آذ] هشتپر ده داغ آدی.

اروُنق..ərunəq [اؤزل آذ] آذربایجاندا بیر یئر آدی (فا:نام مکان) {آران+اق}.

ارواح..ərvah [ع، روح چوْ] روح‌لار (فا:ارواح). spirits

اروان..ərvan [اؤزل آذ] باخ: آروان.

اروانا..arvana [اؤزل آذ] باخ: آروانا.

اَروچ..ərüç [اؤزل آذ] هشتَری ده داغ آدی.جوُلفا دا کند آدی {ارمک+اوّچ: زیروه}.

اَروز..ərvüz [آا] ارکک آدلاریندان {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اَروز..əruz [اؤزل آد] یاردیملی‘دا کند آدی[۲۴]. {قیپچاق طایفاریندا اوْروز آدیندا بیر بوْی واردیر، دده قوْرقود دادا بیر باش قهرمانین آدیدیر، بو آد "عروُس" شکلینده ده یازیلابیلیر، البته عربجه کلمه ایله ایلگیلی اولماسی آنلامسیزدیر و اصلینده اوْروز/ آروُز اولمالیدیر، گونئی ده اوُجان بؤلگه سینده آروُز/ اوْروز آدیندا بیر کند واردیر نه یازیق کی بو آدی فارسجالاشدیرما پروسئسینده بیر چیرکین آد اولاراق فارس فرهنگستانینا یاراشاراق "آبریز" قویوبلار}.

ارّه..ərrə [آد،فا] باخ: بوُخجو.

ارهجان..ərəcan [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اینسانین روحو}.

ارهزن..ərəzən [صفت] گئج یئتیشن، گئج اکیلن، گئج اله گلن (فا:دیررس) late {باخ: ارته}.

ارهزین..ərəzin [اؤزل آد] جوُلفا، اوُرمیه و کلئیبر ده کند آدی (اینسانلارین پوسو یئری:اره+سین).

ارهغاج..ərəğac [صفت،ظرف] تئز یئتیش، تئزاله گلن، تئزاکیلن {باخ:اثرته}.

ارهگئتمک..ərə getmək [تاثیرسیز ائیلم] ائولنمک، نیکاه‌لانماق (قیز و قادین اوچون).

اَرهلان..ərəlan [اؤزل آد] اَرلان: مرند ده کند آدی {ار+آلان: اینسان-لارین توْپلاندیغی بؤلگه}.

ارَهْمان..ərəhman [ار+مان‹ اره مان] قهرمان (فا:قهرمان).

ارهمیک..ərəmik [صفت] دوْغمایان،قیسیر،سوْنسوز کیمسه، وئریم‌سیز اکین و یا آغاج (فا:نازا). barren {ار سؤزوندن}.

ارهوئرمک..ərə vermək [تاثیرلی ائیلم] ائولندیرمک، نکاح‌لاندیرماق (قیز و قادین).

اَرهویل..ərəvil [اؤزل آد] سالماس دا داغ آدی {اره تورکجه ده جوانمرد و ایگید معناسیندا و ویل/بیل سؤزو آذربایجان توْپونیم لرینده یوُرد و داغ دؤشو مفهوموندادیر[۱۲۹]}.

ارههان..ərəhan [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی {اره+خان}.

اریتدیرمک..əritdirmək [اتّدیرگن ائیلم] اریتمک ایشینی گؤردورمک.

اریتگین..əritgin [آد] اریتمه‌اؤزللیگی اوْلان آخیجی مادّه (فا:محلول).

اریتمک..əritmək [ل، ت] ۱-اریمه‌سینه یوْل آچماق، دونوق نسنه‌نی آخیجی وضعیته گتیرمک (فا:ذوب نمودن). to melt ۲-ضعیف لتمک، اوْزمک، یوخ ائتمک. ۳-سیندیرمک، هضم ائتمک to dissolve ٤-بیرمالی مُختلف یوْللارلا ساتماق و ردّ ائتمک. ۵-اصراف ائتمک، کوْرلاماق، باتیرماق.

اریتمه..əritmə [آد] اریتمک ایشی (فا:ذوب).

اریتمه پنیر..əritmə pənir [آد] برک پنیرلر ازیلیب باهارات قاتیشماسیلا اله گلن بیر نوع پنیر.

اریتمه‌لی..əritməli [صفت] اریتمه‌اؤزللیک‌لی (فا:گداختنی). meltable

اریتیش..əritiş [آد] اریتمک ایشی (فا:ذوب)

اریدن..əridən [آد،صفت] بیرسرت و دوْنوق‌ماده‌نی آخیجی دوُرماگتیرمه اؤزللیگی اوْلان هر شئی (فا:ذوب کننده). flux

اریدیجی..əridici [آد،صفت] اریدن، دوْنوق وضعیتدن آخیجی وضعیته گتیرن، حلاّل (فا:حلاّل). solvent

اریدیلمک..əridilmək [بلسیز ائیلم] اریتمک ایشی گؤرولمک (فا:ذوب شدن)

اریدیلمه..əridilmə [آد] اریتمک ایشی گؤرولمه (فا:ذوب)

اریدیلمیش..əridilmiş [صفت] مذاب. melted

اریرمک..ərirmək [تاثیرلی ائیلم] ارمه‌ویئتیشه‌سینه یول آچماق-(فا:رسانیدن).

اَریش..əriş [اؤزل آد] غایه، اَریشیلمه‌سی ایسته‌نن[۷] {باخ: ارمک}.

اریش..əriş [آد] اوُزونونا باغلانان فرش ایپی، توخوما چاتی‌سیندا اوُزونونا باغلانان ایپلر (فا:تار و پود). warp and woof {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اریش ارغاج›: ان و بوْیونُا آتیلان ایپ؛بوسؤز اَییرمک سؤزوندن آلیناراق بیر چاتی‌نین یوخاریدان آشاغی یا چکیلن و اَییریلن‌ایپلرینه دئییلیر؛ اریش‹ایریش ‹ایرمک +یش، بو باخمیدان فارسجادا "رشته، رشتن، ریشه" و تورکجه ده اریشته سؤزو بو سؤزجوکله ایلگیلیدیر، ارقاچ سؤزو (ارقاچ ‹اَییرقاچ ‹اَییرمک +قاچ) و آرشین سؤزوده بو کلمه‌ایله ایلگی‌سیز دئییلدیر}.

اریش‌ارغاج..əriş ərğac [آد] اریش ارغاج بیرلیکده (فا:تار و پود). warp and woof

اریشته..əriştə [آد،باخ: اریش] ۱-قایناتیلمیش پیلوو اریشته سینی دمله-یه‌رک دوغراق ات رُبّ و زعفران تؤکوب دوزه‌لن بیر نوع یئمک. ۲-کسیلیب قورودولموش خمیر، ائو ماکارناسی (فا:رشته، ماکارونی محلی).

اریشته‌آشی..əriştə aşı [آد] معمولی آشا اریشته قاتاراق پیشیریلن بیر نوع آش. noodle soup

اریشته‌پیلوْو..əriştə pilov [آد] قایناتیلمیش دۆیویه اریشته تؤکوب و آراسینا ات کیشمیش خورما و قیزارمیش سوغان آرتیریلاراق دوزه‌لن بیر نوع پیلوو، اریشته ایله پیشیریلن پیلوْو.

اریشته‌چی..əriştəçi [آد] اریشته دۆزَلدن وساتان کیمسه.

اریشته‌چیلوْو..əriştəçilov [باخ] آریشته پیلوو.

اریشته‌شورباسی..əriştəşorbası [آد] قیزارمیش سوغان، ساری کؤک، لیمو توْزونو اریشته‌یه تؤکه‌رک پیشیریلن بیر یئمک.

اریشته‌لی..əriştəli [صفت] اریشته‌سی اوْلان یئیه جک ویا هرشئی.

اریشته‌لیک..əriştəlik [صفت] اریشته دۆزَلتمک اوچون اوْلان.

اریشدیرمک..ərişdirmək [تاثیرلی ائیلم] اریشمه‌سینه یوْل آچماق.

اَریشَک..ərişək [اؤزل آد] اوْلکو، غایه[۷].

اریشکین..ərişkin [صفت، بیولوژی] ۱-وُجودون گلیشیمی تاماملانمیش اوْلان (فا:رشد). ۲-اوْلقوُن، کامل، اَرمیش.

اریشکین‌لیک..ərişkinlik [آد] اریشگین اوْلما وضعیتی، اوْلقونلوق.

اریشلو..ərişlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

اریش‌له‌مک..ərişləmək [تاثیرلی ائیلم] توخوجولوقدا دارآغاجینین اساس ایپلرینی چکمک (فا:چله کشی کردن).

اریش‌له‌مه..ərişləmə [آد] اریش چکمه (فا:چله کشی فرش).

اریش‌لیک..ərişlik [صفت] اریشه یارایان، اریش اوْچون مناسب.

اریشمک..ərişmək [س] ارمک، یئتیشمک، بیر آماجا وارماق، بلیرلی بیر اوْلقونلوغا یئتیشمک، گلیب‌چاتماق(زامان)(فا:نایل‌شدن) {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَریشَن..ərişən [اؤزل آد] اوُلاشان، واصل اوْلان[۷].

اریشیلمک..ərişilmək [بلسیز ائیلم] اریشمک ایشی گؤرولمک.

اریشیم..ərişim [آد] اریشمک ایشی (فا:نایلیت).

اَریک..ərik [اؤزل آد] ۱-اَرمیش، اوْلقوُن، بیلگه، فیلوْسوْف، بئجه‌ریکلی ۲-توْرکمَنلرین،اَرساری‌و قارا اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. توْرکمن-اَرساری-قارا بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]. ۲-اریک۲ ərik (آد،بییتگی) اریک آغاجی و اونون یئمیشی، قئیسی (قایسی)، گوْل سوْولادان، آغ چیچک‌لی بیر آغاج، اریک چئشیدلری: نوراستا، دامی، ابوطالبی، آغ بیرزه، تبرزه اریک، شالاخ، قیزمیزی یاناق (فا:زردالو).egg-plum prunus domestica, {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ: ۱-یاغ ویاغا بنزر و اریین شئی. ۲-شفتالی، قئیسی کیمی میوه‌لره وئریلن عامّ آد؛ اریمک سؤزوندن آلینما کلمه دیر}. ۳-اریک(اؤزل آد) ملیکان‘دا چای آدی، توْووز‘دا(~تالا) یئر آدی[۲۴۰].

اریک راکی‌سی..ərik rakisi [آد] اریک سوُیونون دامیتیلماسیلا اله گلن بیرجوْر راکی.

اریک گوْلو..ərik gülü آد،بییتگی] ساری، چئهرایی و توُتقون قیرمیزی‌یا چالان چیچک‌لری اولان بیتگی و اونون چیچگی، نسترن گوْلو (فا:گل نسترن). tropacalum

اریک مارمالادی..ərik marmaladı [آد] شکرله پیشیریلمیش اریک ازمه سی.

اریک مُربّاسی..ərik murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

اَریکبوْکو..ərikbükü [تاریخی اؤزل آد] قوُبیلای خاقان’ین کیچیک قارداشی[۷].

اریکلی..ərikli [صفت] ۱-اریگی اوْلان. ۲-خوی،اهر،آستانا دا کند آدی. زنجان دا (~قایاسی) داغ آدی.

اریک‌لیک..əriklik [آد] اریک آغاجی چوخ اوْلان یئر(فا:باغ زرد آلو).

اَریکمک..ərikmək [س] قادین اریندن آیریلماق {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَریکَن..ərikən [اؤزل آد] اَرمیش، اوْلقوُن، بیلگه[۷].

اریگین..ərigin [صفت] سریعا اریییب داغیلان (فا:سریع ذوب شونده).

اریگین‌لیک..əriginlik [آد] اریگین اوْلما وضعیتی، اریییب سیوی لاشمیش شئیین وضعیتی و حالی (فا:ذوب شدگی).

اریل..əril [صفت] بعضی دیل‌لرده ارکک جنسیندن ساییلان آد، مذکر (فا:مذکر).

اریم..ərim [آد] ۱-بیر شئیین اره‌بیله‌جگی اوُزاقلیق، منزیل "ال اریمی،سس‌اریمی،قوُرشون‌اریمی،گؤز اریمی" (فا:تیررس). ۲-موْژده، ایی خبر؛ فلسفه، دَرین بیلگی؛ وعده،زامان[۷].

اریمز..əriməz [صفت] اریمه اؤزل‌لیگی اوْلمایان (فا:ذوب نشونده).

اریمزلیک..əriməzlik [آد] اریمز اوْلما وضعیتی.

اریمک..ərimək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایستی تاثیریله دوْنوق بیر شئی یوموشانیب ارینتی وضعیتینه گلمک (فا:ذوب شدن). ۲-(مج)آریق لاماق ضعیف‌له‌مک، ضعیف‌له‌یه‌رک تدریجا ًیوْخ اوْلماق "اریییب بیتمک". ۳-(مج)اوُتانماق، چوخ اوُتانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ارمک سؤزوندن اله گلن بیر سؤزدور}.

اریمه..ərimə [آد، فیزیک] قاتی ودوْنوق شئی ایستی تاثیریله مایع حالا گلمه (فا:ذوب). melting

ارینتی..ərinti [آد] ۱-ایکی ویا نئچه شئیین اری ییب قاریشماسی و سونوجدا اوْرتایا چیخان مادّه (فا:محلول). solution۲-یانار داغدان چیخان آخیجی اوْدلو مواد (فا:گدازه). lava

ارینج..erinc [آد] ۱-هئچ بیر اسکیگی و اؤزونتوسو اولماما وضعیتی، دیرلیک، راحاتلیق، حضور، نعمت، بولّلوق. ۲-اولاجاق، اولماسی گره کن، قاچینیلماز سونوچ.

ارینجسیز..erincsiz [صفت] راحاتسیز، حضورسوز.

ارینجک..erincək [صفت] تنبل، ایش گؤرمه ین ویا چوخ یاواش ایش گؤرن، باشی سویوق (فا:راحت طلب، خجالتی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آرینجو›: گؤناه، سوچ، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}

ارینجکلیک..erincəklik [آد] تنبل لیک، چوخ یاواش ایش گؤرمه.

ارینجلی..erincli [صفت] راحات، حضورلو.

اَرینجه‌لیک..erincəlik [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {نعمت و بولّلوق یئری}.

اَرینجیک..erincik [اؤزل آد] محجوب، اوُتانقاچ[۷].

ارینگَن..eringən [صفت، ت] ارگن، باکره، ارلیک.

ارینلیک..erinlik [آد] ارگن اولما وضعیتی، بلوُغلوق.

ارینمَز..erinməz [صفت] ارینمه ین، تنبل لیک ائتمه ین (فا:غیرتنبل).

ارینمز آرینماز..erinməz arınmaz [ظرف] اوُتانمادان، سیرتیق سیرتیق.

ارینمک..erinmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-تنبل لیک ائتمک (فا:تنبلی کردن) ۲-اوتانیب حیا ائتمک (فا:خجالت کشیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ اریمک فعلینین دؤنوشلو (عطفی) وجه ایدیر}.

ارینمه..erinmə [آد] ارینمک ایشی.

ارینمیش..erinmiş [صفت] اریدیله‌رک صافلانمیش (ارینمیش یاغ: ساری یاغ) اریدیلمیش قورشون (فا:مذاب).

ارینیک..erinik [آد] ۱-اریمیش. ۲-ارینجک، تنبل.

ارییب‌چؤپه‌دؤنمک..əriyib çöpə dönmək [تاثیرسیز ائیلم] آریق لاماق.

ارییجی..əriyici [صفت] بیر آیری ماده ایچینده اریبه بیلن، حل اولابیلن، چؤزوله بیلن، حلّال (فا:حلّال).

ارییش..əriyiş [آد] اریدیش: اریتمک ایشی ویا بیچیمی.

ارییک..əriyik [آد] چؤزلتی، بیر مادّه بیر مایع ده اریبه‌رک اله گلن یئنی دوُرو مواد، محلول (فا:محلول).

ازا..əza [آد،عربجه] اذیت، اینجیک، اینجیمه" ازاجزا وئرمک" (فا:اذیت).

ازازیل..əzazil [آد،عربجه] شئیطان (فا:ـ).

ازاله..əzalə [آد،عربجه] یوخ ائتمه، آرادان آپارما، گیدرمه (فا:ـ).

ازبَر..əzbər [آد،فا] حفظ، حفظ‌له‌مه، بللهمه (فا:ازبر). by memory

ازبردن..əzbərdən [ظرف،فا] ازبر اولاراق، بللک دن، بللهمه دن.

ازبرله‌مک..əzbərləmək [تاثیرلی ائیلم] ازبر ائتمک، حفظ‌له‌مک (فا:ازبر کردن).

ازبس..əzbəs [ظرف،فا] چوخ مقداردا مفهومو اولان بیر کلمه " از بس آدام چوخویدو آیدینی تاپابیلمه دیم " (فا:ازبس).

ازجمله..əzcümlə [ظرف، فا+ع] باشلیجا، اساس اولاراق (فا:ازجمله).

ازداران..əzdaran [آد] مینودشت‌ده (۱۱ک.گ.د/ی‌تو) کند {آستار+ان: آلچاق بؤلگه}.

ازدارتپه..əzdartəpə [اؤزل آد] رامیان دا کند آدی {ازداران}.

ازدحام..izdiham [آد،عربجه] قالابالیق (فا:ـ).

ازدواج..izdivac [آد،عربجه] ائولنمه (فا:ـ).

اَزدی..əzdi [اؤزل آد] ۱-ازیجی، باسقیجی. ۲-اینسان آدی:ازدیگ[۷].

ازدیرتمک..əzdirtmək [اتّدیرگن ائیلم] ۱-ازدیرمک ایشینی گؤردورمک (فا:فس له کردن). ۲-(ل) عزیزله‌مک، ارکؤیون‌له‌مک.

ازقضا..əzqəza [ظرف، فا+ع] گؤزله نیلمه دن، بیردن بیره (فا:ـ).

اَزگو..əzgü [تاریخی اؤزل آد] اَزگی؛سلجوُقلولار دؤولتی بگی و کوُموتانی[۷].

اَزگو تَکین..əzgü təkin [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اَزگوّ+ تَکین[۷].

ازگی..əzgi [آد] ۱-قولاغاچوخ خوش گلن بیرسس دؤزومو، مئلودی، نغمه، ماهنی، یاللی اوُخوماغی، اوُیوم، آهنگ (فا:نوعی آواز ترکی). ۲-آجی، اؤزونتو {ازمک‌دن؛ تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}

ازگیج..əzgic [آد] بالاجاشئیلری ازمگه یارایان آلت(فا:تخماق کوچک).

ازگی‌سل..əzgisəl [صفت] قولاغا خوش گلن، قولاغا اوُخشایان، ملودیک (فا:ملودیک).

ازگیش..əzgiş [آآ] بیر تؤرک بویو اولاراق م۱۱جی یؤزیل‌ده اوُزکند (اوُزجند) شهرینده یاشاییردیلار[۸۵]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ازگیل..əzgil [آد،بیتگی] گؤل سوُو آغ و پامبوخ چیچک‌لی، ۳-۲ متره قدر اوجالان آغاج جیق، میوه‌سی مئیخوش و آغزی بؤزوشدورن(فا:موشمولا) mespilus germanica. ros {ازگین-حالدا اولماسی‌اوچون ازمک‌دن آلینمادیر[۶،۱۰۵،۲۲۶]}

ازگی‌لشمک..əzgiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ازگی اؤزللیگی تاپماق(فا:ملودیک شدن).

ازگیل‌لیک..əzgillik [آد] ازگیل آغاجی چوُخ اولان یئر، ازگیل باغی.

ازگی‌لی..əzgili [صفت] ازگی‌سی اولان (فا:ملودیک).

ازگین..əzgin [صفت] ۱-ازیک ازینیک، ازیلمیش (فا:کوبیده). pounded ۲-(مج)اؤزونتو، یوُرقون و حالسیز(فا:بی‌حال).

ازگین اوزگؤن..əzgin üzgün [صفت، ظرف] چوخ ازگین.

ازگین لشمک..ezginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ازگین حالا دؤشمک.

ازگین لنمک..ezginlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ازگین حالا دؤشمک.

ازگینجه..ezgincə [ظرف] ازگین بیر بیچیمده (فا:له).

ازگینلیک..ezginlik [آد] ازگین اولما وضعیتی (فا:له شده).

ازل..əzəl [آد،عربجه] ۱-اؤنجه‌سیز، باشلانقیجی اولمایان زامان. ۲-اوّل، ایره‌لی، قاباق، قاباقجا" ازل سن گل" (فا:ازل).

ازل باشدان..əzəl başdan [صفت] اولدن، ایلکدن (فا:از ازل).

ازلجه..əzəlcə [ظرف] قاباقجا، بیرینجی اولاراق (فا:از ازل).

ازلکی..əzəlki [صفت] اول کی، ازل ده اولان.

ازلی..əzəli [آد،عربجه] اؤنجه‌سیز،باشلانقیجی‌بللی‌اولمایان زامان (فا:ـه).

ازلیّت..əzəliyət [آد،عربجه] اؤنجه‌سیزلیک (فا:ـه).

ازلیچ..əzliç [اؤزل آد] اوردوباد'دا چای آدی[۲٤۰].

ازلیلیک..əzəlilik [آد] اؤنجه‌سیزلیک، باشلانقیچ‌سیز، ازلیت (فا:ـه).

ازمَره..əzmərə [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی {۱-آس+مره: آسلارین اوتلاغی. ۲-اسمره: قاراشین}.

ازمک..əzmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-باسقی آلتیندا توز ائتمک ویا یومشاق ائتمک، ایتی‌لیگینی و شاخ‌لیغینی‌پوزماق (فا:له کردن) to crush، ۲-ووُرماق و تاپداماق، دؤیمک، اینجیتمک. to beat {سومرجه ‹قاز›:ت:قازیماق،سیپرماق؛باخ:اسمک؛ فارسجا آسیاب کلمه سی ازمک سؤزؤندن آلینما اولمالیدیر}.

ازمه..əzmə [آد] ۱-ازمک‌ایشی (فا:له). ۲-یئمیش ویا یئرآلما کیمی شئیلرین ازیلمیش وضعیته گلمیشی (فا:پوره). ۳-قارا جیبار قئیمه سیندن حاضرلانان بیریئمک آدی (فا:نوعی خوراکی جگر). ٤-بیر نوع بیچاق ایتیتمه داشی (فا:سنگ سمباده).

ازمه‌بادیمجان توُرشوسو..əzmə badımcan turşusu [آد] ازمه بادیمجانی مُختلف گؤی‌لرله سرکه‌یه قویوب و اوندن دوزه‌لن بیر نوع تورشو (فا:ترشی بادمجان‌له شده).

ازمه‌بوْیا (بویاق)..əzmə boya (buyaq) [آد] توز کیمی بویاق (فا:گرد رنگ).

ازمه‌چه‌له‌مک..əzməçələmək [باخ] ازمه‌له‌مک.

ازمه کباب..əzmə kabab [آد] بیر نوع کباب.

ازمه‌لنمک..əzmələnmək [بلسیز ائیلم] ال ایله ازیلمک، ازیشدیریلمک (فا:له‌شدن).

ازمه‌له‌مک..əzmələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-الی ایله ازمک، ازیشدیرمک. ۲-(مج)دؤیمک، کؤتک‌له‌مک (فا:له‌لورده کردن).

اَزنا..əzna [اؤزل آد](اَزناو/اَزناب)، زنجان، خالخال، رزن، اراک، سربند ده داغ آدی.اهر،آوج،ابهر،رزن،صحنه،تاروُم، ملایرده کند آدی {آسنا؛باخ: آشینا، گؤی تورکلردن بیر بوْی}.

ازنا..əzna [اؤزل آد] لُرستان اُستانیندا بیر شهر، بو بؤلگه نین داغلاری:قارلو(۲۵ک‌ق‌ب۲۰۳۲)،قازاق(۱۲ک‌ق‌ب۲۰۰۵).

ازنه‌بوّرت..əznə bürt [اؤزل آد] نخجوان'دا کند آدی[۲٤۰].

ازوای..əzvay [آد،بیتگی] ۱-قالین اتلی، خط واری و کنار لاری دیش دیش یاپراقلاری اولان، چوخ ایللیک، اوتسوْو و ایستی و نسبتا ایستی‌بؤلگه‌لرده‌یئتیشن بیر بیتگی. ۲-طب و بویاجی‌لیقدا ایشلتمک-اوچون بو بیتگی‌نین یاپراقلاریندان آلینان آجی‌دادلی،قوروتدوقدان-سونرا یاشیلیمتیراق رنگلی، و برک صمغ'ین آدی، ساری‌سایبر (فا:صبر زرد). aloes ۳-اتی آجی، دیلی آجی، آجی دیل. ٤-عاجز و الیندن هئچ بیر ایش گلمه ین {دده: آجی؛باخ: ازمک}.

ازوای چیچک‌لیلر..əzvay çiçəklilər [آد،بیتگی] ازوای و بوجور بیتگی‌لردن دؤزه‌لن و اولوشان بیر بیتگی فامیلیاسی.

ازوای‌لیق..əzvaylıq [آد] ۱-دیلی آجی‌لیق ۲-عاجزلیک، مایماقلیق.

ازواییش..əzvayış [آد] دولاناجاق، یاشاییش، دوُروم، وضعیت" ازواییشی یاخجی دیر" {ع:اوْضاع+ایش[۵]}.

ازهر..əzhər [آد،عربجه] آغ و آیدین (فا:ـه).

ازیب سوُیونو چیخارماق..əzib suyunu çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] برک سیخیشدیرماق.

ازیجی..əzici [صفت] ۱-ازن، ازمگه یارایان. ۲-چوخ آغیر و گوّجلو، سارسیدیجی. ۳-روحو اینجیدن، آغیر تاثیر قویان.

ازیشدیرمک..əzişdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرینی عزیز له‌مک اوچون سیخیشدیرماق، اؤوکه‌له‌مک، اوْوجالاماق. ۲-(مج) دؤیمک، کؤتک‌له‌مک (فا:له‌لورده کردن).

ازیشدیریلمک..əzişdirilmək [بلسیز ائیلم] ازگین حالا گتیریلمک(فا:له‌شدن).

ازیک..əzik [صفت] ۱-ازیلمیش (فا:له). pole ۲-اوّتوسو پوزولموش پالتار (فا:له).

ازیک ازیک..əzik əzik [صفت] تامامیله ازیک.

ازیک ازیک ائله‌مک (ائتمک)..əzik əzik eləmək(etmək) [تاثیرلی ائیلم] ۱-تامامیله هر یئرینی ازمک. ۲-سیندیرماق، پارچا پارچا ائتمک.

ازیک ازیک اولماق..əzik əzik olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-تامامیله هر یئری ازیلمک. ۲-سینماق، پارچا پارچا اولماق.

ازیک اوزوک..əzik üzük [صفت] چوخ ازیلمیش.

ازیک بۆزوک..əzik büzük [صفت] ایری بۆیرو، ازیلمیش و بۆزولموش.

ازیک‌لیک..əziklik [آد] ازیک اوْلما وضعیتی، ازیک شئین حالی.

اَزیلگَن..əzilgən [اؤزل آد] مظلوُم، ظوُلوْم گؤرمۆش[۷].

ازیلگن..əzilgən [صفت] راحت ازیلیب توْز بیچیمینه گلن، راحت ازیلن.

ازیلمک..əzilmək [بلسیز ائیلم] ۱-ازمک ایشی گؤرولمک، ازگین ائدیلمک(فا:له‌شدن). ۲-محو ائدیلمک، مغلوب ائدیلمک ۳-(تاثیرسیز ائیلم) نازلانماق،ناز ائتمک، ازیلیب بۆزولمک.

ازیلمیش..əzilmiş [صفت] ازیک‌وضعیته گلمیش (فا:کوبیده). pounded

ازیله ازیله..əzilə əzilə [ظرف] نازلانا نازلانا. اوتانقاچ‌لیقلا.

ازیله بۆزوله..əzilə büzülə [ظرف] نازلانا نازلانا. اوتانقاچ‌لیقلا.

ازیلیب بۆزولمک..əzilib büzülmək [تاثیرسیز ائیلم] نازلانماق، ناز ائتمک.

ازیم..əzim [آد] توخوملاری ازیب یاغین چیخاردیغی ایش (فا:کوبش).

اَزیم..əzim [آد،باخ:ازمک] ۱-بَلیرتی،ایز۲-زوْرونلوُلوک،مَجبوریت[۷].

ازیم ازیم..əzim əzim [ظرف] چوخ ازیلمیش.

ازیم ازیم ازمک..əzim əzim əzmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ ازمک.

ازیم ازیم ازیلمک (اوْلماق)..əzim əzim əzilmək(olmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ازیلمک.

ازینتی..əzinti [آد] ۱-ازیلمیش، ازیلن هر شئی (فا:له). ۲-سیخینتی، اۆزونتو، یوْرقونلوق (فا:کوبیدگی).

ازینج..əzinc [آد] ۱-عذاب، سیخینتی و اۆزونتو، ازیلمش حال،سیخینتی‌لی‌حال(فا:کوبیدگی). ۲-بَلیرتی، ایز[۷].

ازینیک..əzinik [صفت] ازیک، ازیلمیش (فا:له). pole

اژداها..əjdaha [آد،فا] ۱-افسانه‌وی و آغزیندان اوْد پوسکورن بؤیوک ایلان کیمی حئیوان. ۲-(مج)چوخ قوی و گۆجلو (فا:~).

اژداها بوُرجو..əjdaha burcu [آد] بؤیوک و چیچیک آیی بوُرج لاری آراسیندا و گؤیون قوُزئی یاریم کۆره سینده یئر آلان بوُرج.

اژداها داشی..əjdaha daşı [اؤزل آد] اسدآباد دا داغ آدی.

اژداهاتو..əjdhatu [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

اژدر..əjdər [باخ] اژدها.

اژدرلو..əjdərlu [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

اژدرها..əjdərha [باخ] اژدها.

اژدرها..əjdərha [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

اس..əs [آد] ۱-فنالیق، کؤتولوک. ۲-ییرتیجی و وحشی حئیوان‌لارین آوی و پایی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده‌قوْرقوددا ایشله‌نن "اسله‌مک: بیرینی اؤزوندن اوُزاقلاشدیرماق، قوْوماق" اس سؤزیله ایلگیلیدیر و ماتم و عزا مفهوموندا اوْلاراق فارسجا سرآسیمه، هراس، هرزه کیمی سؤزلرده گؤرسه‌نیر، تورکجه هیس/هیسلنمک سؤزوده بوُ کلمه یه باغلیدیر و عربجه حرص سؤزیله باغلیلیغی یوْخدور[۵]}.

اس..əs [اؤزل آد] دیکله ده اس کندی، باخ: اس‌اۆستو[۳،۱۰۸].

اساتید..əsatid [آد،عربجه] اوُستادلار (فا:~).

اساتیر..əsatir [آد،عربجه] استتار و پرده‌لر، اؤرتوک‌لر (فا:~).

اسارَت..əsarət [آد،عربجه] توتساق‌لیق، کؤله‌لیک، اسیرلیک، توتوقلولوق (فا:~).

اساس..əsas [آد،عربجه] تمل،ایلکل، کؤکن،بینؤوره،اؤزول(فا:~). basis

اساس‌آلماق..əsas almaq [تاثیرسیز ائیلم] اساس سایماق.

اساسأ..əsasən [آد،عربجه] تمل ایندن، کؤکوندن وگنل‌لیکله (فا:~).

اساس‌توُتماق..əsas tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] اساس سایماق.

اساس‌گؤتورمک..əsas götürmək [تاثیرسیز ائیلم] اساس سایماق.

اساس‌لاندیرماق..əsaslandırmaq [تاثیرلی ائیلم] اساسلی ائتمک، تمَلینی آتماق، خیم‌لی ائتمک، اساسی قوْیولماق (فا:اساس چیزی را گذاشتن).

اساس‌لی..əsaslı [صفت] تمللی، بینؤوره‌لی، کؤکلو (فا:اساسی).

اساسنامه..əsasnamə [ع+فا] قورال‌بلگه (فا:~). articles

اساسی..əsası [آد،عربجه] اساسلی، تمللی، کؤکلو (فا:~).

اساطیر..əsatir [آد،عربجه] اوْسطوره‌لر؛ تاریخ اؤنجه‌سی افسانه‌لر و بیر توپلومون دوشونجه و دویقولارین گؤستَرن بوْی‌لار. myths {عربجه:سطر چوغولو: اُسطوره و اُسطوره چوغولو: اساطیر}

اساطیری..əsatiri [آد] اساطیرله ایلگیلی (فا:~). legendary

اسامی..əsami [آد،عربجه] اسم‌لر، آدلار (فا:~).

اس‌اۆستو..əsüstü [اؤزل آد] دیکله ده اس کندی یاخینیندا و بسده-کانلی بوْیونون یایلاق یئری[۳،۱۰۸].

اسباب..əsbab [آد،عربجه] ۱-سبب‌لر، ندن‌لر. ۲-ائو وسایلی (فا:اسباب).

اسبابلی..əsbablı [آد] وسایل‌لی، سلاحلی، سلاح لانمیش.

اَسَبای..əsəbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَسه+ بای[۷].

اسبق..əsbəq [آد،عربجه] قاباقکی، اؤنده کی (فا:~).

اَسبوْل..əsbol [آد] اَس+بوْل.چوْخ‌زَکی،چوْخ آغیْللی (اوُسوُ- بوْل)[۷].

اَسبەقَران ..esbəqəran [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {۱- آس+پاخیْر+ان. ۲-حصبه قیران. ۳-آس+باغیْران}.

اسپئرما..sperma [آد،فرانسیزجا] بئل سوُیو، ارسوُیو، آتمیق، تورْ، مَنی (فا:اسپرم).

اسپئکتروْسکوْپ..spektroskop [آد،فرانسیزجا] طئیف اؤلچر (فا:اسپکتروسکوپ).

اسپئکوُلاتوْر..spekulator [آد،فرانسیزجا] ووُرقونجو، مؤحتکر (فا:محتکر).

اسپئکوُلاتیو..spekuolativ [آد،فر، فلسفه] قوُرقوسال، دؤشونتولو.

اسپئکوُلاسیوْن..spekulasion [آد،فرانسیزجا] ۱-ووُرقونجولوق، اِحتکار، ایلَریده‌میدانا گله‌بیله‌جک قیمت دالقالانماسیندان قازانج اله گتیرمه ایشی؛ دؤشونتو، ساپدیرما و آزدیرما سؤز، ووُرقونجولوق [۲۱۸]. ۲-(فلسفه) قوُرقو" سوْموت اؤیودلردن چوْخ سوْیوت اسپئکولاسیون‌لارا یئتیشیلیر".

اسپاس..ispas [اؤزل آد] ایسپاس:ابهر ده کند آدی {آسلارین اوْستون گلدیگی یئر}.

اسپاسم..spasm [آد،فرانسیزجا] قاسلارین و اؤزللیکله دیز قاسلاری‌نین قیسیلماسی و توتولماسی (فا:~).

اسپاگئتی..spageti [ایتالیانجا، آد] بیرجوْر ایتالیان ماکارناسی.

اسپرئی..sprey [اینـ آد] پوْسکورتو (فا:اسپری).

اَسپرین..aspirin [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {آس+باران: آس لارین واریلدیغی یئر}.

اسپور..spor [اینـ آد] ایدمان (فا:ورزش).

اسپوْر..spor [آد،بیتگی] چیچک‌سیز بیتگی‌لرده اوْرەمه اورقانی، تک گؤزه‌لی حئیوانلاردا اورەمه گؤزه‌سی (فا:اسپر).

اسپوْنسوْر..sponsor [آد،فرانسیزجا] دستکله ییجی [۲۱۸].

اَسپی‌دره..aspidərə [آد] سالماس‌دا کندوچای آدی {آغدره}

اسپیرال..spiral [آد،فرانسیزجا] ایسپیرال:سارمال (فا:حلزونی).

اسپیرلو..ispirlu [اؤزل آد] ایسپیرلی: بوُ طایفا صفوی‌لره قاتیلان طایفالار آراسیندا ایدی، ارزروم شهرینین یاخینیندا اسپیر بیر بخش آدیدیر [۸۵].

استئتیک..estetik [آد،فرانسیزجا] بدیعیات، گؤزل دویو و گؤزللیک دویقو سویلا ایلگیلی اولان بیلیم (فا:بدیعی).

استئریلیزه..sterlizə [آد،فرانسیزجا] میکروبدان آریتما، میکروبسوز لاشدیرما (فا:~).

استاتوْر..stator [آد،فرانسیزجا] دوُروق (فا:استاتور).

استاتیستیک..statistik [آد،فرانسیزجا] ساییم لاما (فا:~).

استاتیک..statik [آد،فرانسیزجا] جیسیملری دورقون حالدا اینجه‌له ین بیلیم دالی، دوُروق بیلیمی (فا:~).

استادیوم..stadiom [آد،فرانسیزجا] ایدمان کیمی ایشلر اوچون دوزه‌لن بؤیوک تیکینتی (فا:~).

استار..istar [آد،عربجه] پرده، اؤرتوک (فا:~).

استار..star [این، آد] اوْلدوز (فا:استار).

استارت..start [آد،فرانسیزجا] باشالاما، ماشینلاردا موتورو ایشه سالماق اوچون اولان آراج (فا:~).

استاسیون..stasion [آد،فرانسیزجا] دوُراق، ترئن دوُراغی (فا:ایستگاه).

استالاقتیت..stalaqtit [آد] سارقیت (فا:استالاگتیت). stalagtite

استالاقمیت..stalaqmit [آد] دیکیت (فا:استالاگمیت). stalagmite

استامپ..stamp [آد،فرانسیزجا] مئتال وتاختا و لاستیک اوْزه رینده قازیلان‌رسیم وباسیلدیقدا کاغاذ اوْستونه‌دوْشن رسیم (فا:~).

اُستاندار..ustandar [آد،فا] بؤلگه بگی.

استاندارد..standard [آد،فرانسیزجا] ۱-بللی‌اؤلچولره‌مُناسب اولما، اؤلچک‌لی. ۲-اؤلچوت (ف:استاندارد). standard

استانسیا..stansya [آد،فرانسیزجا] یاپینجیلیق‌اوچون اولان تیکینتی (فا:استادیو).

استبداد..istibdad [آد،عربجه] دئسپوتیزم، دیکتاتورلوق، یؤنه‌تیمْ ین بیر نفر الینین آلتیندا اوْلماسی. (فا:~) despotism

استبراء..istibra [آد،عربجه] برائت ایسته‌مه، پاک لاما (فا:~)

استتار..istitar [آد،عربجه] گیزلتمه، بوْرومه (فا:~).

استثمار..istismar [آد،عربجه] ایشلتمه‌ویارارلانما، سؤمورمه (فا:~).

استثناء..istisna [آد،عربجه] عمومی‌و گنل قایدا و قوُرال ائشیگینده اولان، قورال دیشی اولان، بنزرلرینه اوُیمایان (فا:~).

استثنایی..istisnayi [آد،عربجه]،قورال دیشی اولان، آیریقلی (فا:~).

استجابت..isticabət [آد،عربجه] قبول‌جاواب‌وئرمه،قبول‌ائتمه(فا:~).

استجاره..isticarə [آد،عربجه] اجاره ائتمه (فا:~). renting

استجاری..isticari [صفت،عربجه] اجاره اولونموش (فا:~). to be rented

استجازه..isticazə [آد،عربجه] اجازه‌ایسته‌مه(فا:~ asking permission

استجواب..isticvab [آد،عربجه] سوْرقویا چکمه، سوْرقو(فا:~).

استحاثه..istihasə [آد،عربجه] حادیث اولما (فا:~). fossilization

استحاضه..istihazə [آد،عربجه] حیض اولما (فا:~). excessive menstruatation.

استحاله..istihalə [آد،عربجه] باشقالاشما،بیچیم‌دییشدیرمه(فا:~).

استحصال..istehsal [آد،عربجه] اوْرتمه، الده ائتمه (فا:~).

استحصالات..istehsalat [آد،عربجه] اؤرونلر (فا:~).

استحضار..istehzar [آد،عربجه] آنیمساما، حاضرلاما (فا:~). information

استحفاظ..istehfaz [آد،عربجه] حفظ ائتمه، قوْروما (فا:~).

استحقاق..istehqaq [آد،عربجه] حاق قازانما (فا:استحقاق).

استحقاق‌سیز..istehqaqsız [صفت] استحقاقی اولمایان (فا:بی استحقاق). meritless.

استحکام..istehkam [آد،عربجه] بیرتیکینتی‌نین مُحکم‌لیگی(فا:~).

استحکامات..istehkamat [آد،عربجه]،دؤشمن‌دن قوْرونماق اؤچون دؤزه‌لن سنگر و مُدافعه تیکینتی‌لری (فا:~).

استحلاف..istehlaf [آد،عربجه] آند وئرمه، آندا وئرمه (فا:~).

استحلال..istehlal [آد،عربجه] حلال‌لیق ایسته‌مه (فا:~).

استحمام..istehmam [آد،عربجه] دوُش توتما،چیممه،یویونما(فا:~)

استحیاء..istehya [آد،عربجه] احیا ائتمه (فا:~). blushing

استخاره..istixarə [آد،عربجه] بیر ایشین سوْنونون یاخجی پیس اولماسینی قران و یا تسبئح کیمی شئیلرله یوْخلاما آیینی (فا:~). looking for a good augury

استخبار..istexbar [آد،عربجه] خبرلنمه، بیلگی لنمه (فا:~).

استخبارات..istexbarat [آد،عربجه] خبرلر، بیلگی‌لر (فا:~).

استخدام..istixdam [آد،عربجه] بیرایشه گیرمه، بیر ایشه مشغول ائتمه (فا:~). employment

استخراج..istixrac [آد،عربجه] اؤره تیم، اله گتیرمه (فا:~).

استخفاء..itixfa [آد،عربجه] گیزلتمه، اؤرتمه (فا:~).

استخفاف..itixfaf [آد،عربجه] خفیف و یوْنگول سایما (فا:~).

استخلاص..istixlas [آد،عربجه] خلاص ائتمه، قوُرتارما (فا:~).

استدعاء..istida [آد،عربجه] دیلکجه،عرض‌وحال،ایستکجه (فا:~).

استدلال..istidlal [آد،عربجه] قانیتلاما، مدلّل ائتمه(فا:~).

استدلالی..istidlali [آد،عربجه] قانیتلاییجی، مدلّل ائدیجی(فا:~).

استذان..istizan [آد،عربجه] اذن‌ایسته‌مه، یئتگی ایسته‌مه (فا:~).

استراحت..istirahət [آد،عربجه] دینلنمه، دینجلمه (فا:~).

استراق..istiraq [آد،عربجه] گیزلینجه و اوْغرونجا بیر ایش گؤرمه.

استراق سمع..istiraqe səm [آد،عربجه] گیزلینجه قولاق آسما (فا:~).

استرئپتوْکوک..streptokok [آد،فرانسیزجا] یان یانا زنجیر تشکیل وئرن و عمومیتله ایرینلی التهاب‌لار و قیزیل یئلی کیمی خسته‌لیکلر تؤره‌دن باکتری. (فا:استرپتوکوک).

استرئس..stres [آد،فرانسیزجا] اؤزونتو و هیجان سونوجو بیردن بیره بدنین‌بیرعضووندا اؤزوئرن‌پوزوقلوق، گرگینلیک(فا:استرس).

استراتئژی..strateji [آد،فرانسیزجا] اؤنجه‌دن بللی بیر آماجا واریلماق اوچون توتولان یوْل، سیاسی و حربی ایشلرده هرهانسی بیر مرحله سینده عمومی اساس مقصدلرین حیاتا گئچیریلمه‌سی اوچون چوخ بؤیوک اهمیتی اولان آماج‌لار (فا:استراتژی).

استراتوْس..stratus [آد،فرانسیزجا] قاتمان بوُلود (فا:~).

استراتوْسفئر..stratosfer [لا: دؤشه‌مه +یو: کوْره، آد] آتموْسفئرین دنیز اؤزئی ندن ۹-۱۱ کیلومتر یوکسک‌لیکده اوْلان اوْست طبقه سی، قات یووارى (فا:استراتسفر).

استرحام..isterham [آد،عربجه] یالوارما،رحمت دیله‌مه (فا:~).

استرداد..istirdad [آد،عربجه] گئری آلما (فا:~).

استروْسکوْپ..stroskop [آد،فرانسیزجا] تصویر و گؤرونتولری دالبادال حرکت ائتدیرین بیر نوع وسیله(فا:~)

استریپتیز..striptiz [آد،فرانسیزجا] عمومیتله دانس کلوپلاریندا موزیکلی دانسلا سویونما گؤستَری‌سی، سوْیونلاماجا (فا:~).

استریل..stril [آد،فرانسیزجا] تمیز و میکروبدان آرینمیش (فا:~).

استسقاء..istisqa [آد،عربجه] بدنین مُختلف بوشلوقلاریندا سو توپلانما خسته‌لیگی (فا:~).

استشاره..istişarə [آد،عربجه] مشورت ائتمه (فا:~).

استشراق..istişraq [آد،عربجه] دوْغو بیلیمجی‌لیگی، شرق شناسلیق (فا:~).

استشمام..istişmam [آد،عربجه] قوْخولاما، ایی‌له‌مه (فا:~).

استشهاد..istişhad [آد،عربجه] تانیق‌لیق ایسته‌مه، شهادت ایسته‌مه.

استصواب..istisvab [آد،عربجه] صواب‌ایسته‌مه،صواب‌سایما(فا:~).

استطاعت..istitaət [آد،عربجه] گوجلولوک، گوج و قُدرتی اولما (فا:~). ability

استعاره..istiarə [آد،دیل‌ب،عربجه] ۱-شعرده بیر کلمه‌نین اؤز حقیقی معناسینا باخمایاراق آیری معنادا ایشلنسه اونا استعاره دئییلیر، اؤرنک "هاچان کی سونبولِ زولفون نقابی آیه دوشر. قمر سحابه گیرر آفتابه سایه دوشر. نسیمی؛ بوشعرده آی، قمر، آفتاب استعاره دیر"۷۳،۷٤ metaphor ۲-بیر شئیی آنلاتماق اؤچون اونا بنزر شئیی ائیره تی اوْلاراق ایشلتمه، مئتافوْر (فا:~).

استعانت..istianət [آد،عربجه] یاردیم‌ایستَمه(فا:~). to aske help

استعداد..istedad [آد،عربجه] یئته نک (فا:~).

استعفا..istefa [آد،عربجه] اؤز ایستک ایله ایشدن آیریلما (فا:~). vindication

استعلاج..istelac [آد،عربجه] علاج و درمان ایسته‌مه (فا:~).

استعلام..istelam [آد،عربجه] بیلگی ایسته‌مه،خبرلشمه (فا:~).

استعمار..istemar [آذ،عربجه] اصلینده آبادانلیق ایسته‌مه معناسیندا اولاراق بوُ دؤنم ده سؤمورگه‌له‌مه معناسیندادیر (فا:~). colonization

استعمال..istemal [آذ،عربجه] قوللانما، ایشلتمه (فا:~).

استغاثه..istiğasə [آذ،عربجه] دادخواه‌لیق ایستَمه (فا:~).

استغراق..istiğraq [آذ،عربجه] دالما، گؤمولمه و قویلانما (فا:~).

استغفار..istiğfar [آذ،عربجه] آللاهایالواراراق گناهی‌نین‌باغیشلانما سینی ایسته‌مه (فا:~).

استغفرُالله..istəğfurullah [آذ،عربجه] آللاهدان باغیش ایسته‌ییرم و رحمت‌دیله‌ییرم معناسیندا بیر سؤز (فا:~).

استغلال..istiğlal [آذ،عربجه] تیول، باخ: اقطاع (فا:~).

استغنا..istiğna [آذ،عربجه] ۱-دوْیقونلوق، کؤنول توْخلوغو. ۲-بیر ایسته گه قارشی نازلانما، نازلی داورانما (فا:~).

استفاده..istifadə [آذ،عربجه] یارارلانما، فایدالانما (فا:~).

استفاضه..istifazə [آذ،عربجه] فیض ایسته‌مه (فا:~).

استفتاء..istifta [آذ،عربجه] فتوا ایسته‌مه، قوُشقولو بیر شئی اوّچون آیدین‌لیق ایسته‌مه (فا:~).

استفراغ..istifrağ [آذ،عربجه] قوسما، اوّرک قالخما (فا:استفراغ). vomiting

استفسار..istifsar [آذ،عربجه] آچیقلاما ایسته‌مه، آیدینلاما ایسته‌مه.

استفهام..istifham [آذ،عربجه] سوْروشما (فا:~).

استقامت..istiqamət [آذ،عربجه] ۱-دوْغرولتو، یؤن. ۲-دایانیق‌لیق.

استقبال..istiqbal [آذ،عربجه] قارشی لاما، قاباغینا گئتمه (فا:~).

استقراء..istiqra [آذ،عربجه] توّمه واریم (فا:استقراء).

استقرار..istiqrar [آذ،عربجه] ۱-قارارلی‌لیق، دنگه‌لی اوَلما. ۲-یئرلشمه، اوْتورما (فا:~).

استقراض..istiqraz [آذ،عربجه] بوْرج لانما (فا:~).

استقلال..istiqlal [آذ،عربجه] باغیمسیزلیق، اؤزگورلوک (فا:~).

استقلالیت..istiqlaliyət [آذ،عربجه] باغیمسیزلیق آلما،باغیمسیزلیق‌الده-ائتمه(فا:

استکاف..istikaf [آذ،عربجه] چکینمه،گئری وضعیته، ساقینما (فا:~).

استکان..istikan [ر] سو و چای ایچمک اوچون شوشه‌دن دوزلمیش بالاجا قاب (فا:~). tumbler-chaped

استکانلی..istikanlı [اؤزل آذ] قاراداغ‌یوسفانلی‌طایفاسیناباغلی اوْبا آدی[۳،۱۰۸].

استکبار..istikbar [آذ،عربجه] تکبّر ساتما، بؤیلوک لنمه (فا:~).

استکراه..istikrah [آذ،عربجه] دیسکینمه، ایرنمه، بینمه‌مه (فا:~).

استکشاف..istikşaf [آذ،عربجه] ۱-آراشدیرما ۲-(جغرافیا) آچینساما.

استلزام..istilzam [آذ،عربجه] گرَکدیرمه، گرَکمه (فا:~).

اَستَلیک..istəlik [اؤزل آذ] یادگار، خاطره[۷].

استماع..istima [آذ،عربجه] قوُلاق آسما، دینلمه (فا:~).

اَستَمال..əstəmal [اؤزل آذ] اهر ده چای آدی.

استمداد..istimdad [آذ،عربجه] یاردیم‌وکؤمک ایسته‌مه (فا:~).

استمرار..istimrar [آذ،عربجه] سوّره‌لیک، سوّروب گئتمه (فا:~).

استمزاج..istimzac [آذ،عربجه] بیرینین خویونو و رفتارینی تانیماق اوچون آراشدیرما و یوخلاما ایشی (فا:~).

استملاک..istimlak [آذ،عربجه] صاحب اولما، یییه‌لنمه (فا:~).

استمناء..istimna [آذ،عربجه] اوْنانیزم (فا:جلق). masturbation

استمهال..istimhal [آذ،عربجه] مُهلت ایسته‌مه (فا:~).

استناد..istinad [آذ،عربجه] بیر سؤز و شئی قانیت و دلیل گؤسترَمه، سؤیکنمه، قانیتا دایانما (فا:~). relying

استنادأ..istinadən [آذ،عربجه] بیر گؤروش و دوشونجه‌یه گؤوه-نه‌رک(فا:~).

استناف..istinaf [آذ،عربجه] محکمه‌یه‌باش وورما (فا:~) an appeal

استنباط..istinbat [آذ،عربجه] دوّشونمه و درک ائتمه (فا:~).

استنتاج..istintac [آذ،عربجه] سوْنوج لاما، سوْنوچ چیخارما (فا:~).

استندبای..istəndbay [آذ،فرانسیزجا] یدکده[۲۱۸].

استنساخ..istinsax [آذ،عربجه] اوْزوندن یازما (فا:~).

استنشاق..istinşaq [آذ،عربجه] ایی‌له‌مه،قوْخولاما(فا:~ snuffing

استنطاق..istintaq [آذ،عربجه] سوْرقویا چکمه، سوْرقولاما (فا:~).

استنکاف..istinkaf [آذ،عربجه] چکینمه، ساکینما (فا:~).

استوْپ..stop [این، آذ] دوُر.

استوْدیو..stodio [این، آذ] اینجه صنعت اثرلری، رسّاملیقّ، هئیکل یوْنما دوزه نیلن یئر.

استوْل..əstol [آذ] اساساً بیر نفرین اوْتورماسی اوّچون اوْلان یئر.

اُستوانه..ustuvanə [آذ،فا] سیلیندیر.

استهداف..istehdaf [آذ،عربجه] آماج لاما، هدف آلما (فا:~).

استهزا..istehza [آذ،عربجه] اله سالما، مسخَریه قوْیما، آلای ائتمه، سریمه (فا:~). scorn

استهلاک..istehlak [آذ،عربجه] توّکه‌تیم،ایشله‌ده‌رک داغیتما (فا:~).

اَستی..əsti [تاریخی اؤزل آذ] یئل، اَسینتی؛قازاق اوُلویوّز اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. قازاق-اوُلوُیوّز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اَستی خاقان..əstixaqan [تاریخی اؤزل آذ] قوُبیلای سوُلاله سی خاقانلاریندان[۷].

استیصال..istisal [آد،عربجه] بیخما، دیبیندن وورما (فا:~).

استیضاح..istizah [آد،عربجه] گن سوْرو (فا:~).

استیلا..istila [آد،عربجه] اله گئچیرمه (فا:استیلا).

اسحاق قوشو..ishaq quşu [آد،دیرگی] باتلاقدا یاشایان بیر نوع بایقوش (فا:نوعی پرنده).

اسد..əsəd [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اولار).

اسدآباد..əsədabad [اؤزل آد] ۱-همدان یاخینلیغیندا بیر شهر اولاراق ۱٤۷ کندی و ۵۳۵۰۰ نفر نفوسو واردیر، همدانین ۵٤ک. گونئی گؤنباتان طرفینده قرار تاپیب ونفوسو ۷۰۰۰* نفر اولاراق تورک و کؤرد قئید اولوبدور. بوُ شهرستان اداری لاحاظدان ٦ بؤلومدن تشکیل تاپیر (مرکزی بؤلوم، سید جمال‌الدین، کلیایی، پیرسلمان، جؤلگه، چاردوْولو، دربند) شهرین اؤزئی گئنیش‌لیگی ۱۱٤٤km2 اولاراق، گؤرمه‌لی یئرلریندن:آغاجان‌بوُلاغی، خُسروآباد کؤپروسو، شاه عاباس سوُ آنباری، شاه تهماسب ین داش یازی‌لاری. ۲-اسدآباد بؤلگه‌سینین داغلاری: قوُش قایا (۱۵ک گ‌ب۱۹٤۵)، دره باخ (۱۹ک گ‌ب۱۹٤٦)، اوْچ قارداش (۱۰ک‌ق۲۵٦۵)، قلیلان (۱۵ک‌ق‌ب۲٤۳۵)، گزنَک (۱۵ک‌ب۱۹۱۱)، چاقچاخی (۵ک‌ب۱۹۷٤)، قاراداش (۱٤ک‌ب۱۹۸۵)، قیرخ‌بوُلاق (۵ک گ‌د۱۹۲۰)، قاراووُل خانا (۸ک‌د۲٦۷۰)، اژدها داشی ٤ (٦ک‌ق‌د۱۸۲۱)، کؤهنه یئر (٤ک‌د۱۹۲۱)، گؤنش (۵ک‌د۲٤۸۰)، شکر بوُلاغی (۵ک‌ق۲۵۳۰)، ساری‌قایا (٦ک‌ق۲۲۲٤)، دووشان سَکی‌سی (٦ک‌ق۲۲۲٤)، گؤل‌دره‌سی (۸ک گ‌د۱۸۸۵)، امیرخان (۱۹ک‌ب۲۲۱۰)، قوْچ علی (۲۲ک‌ق‌ب۲٤۸۱)، ۳-اسدآباد(مرکزی-پیرسلیمان) بؤلگه‌سینین کندلری: ماوی؛ جعفرآباد؛ آجین(*۱۵۳۰)؛ حَبَشی؛ مُنَوَّرتپه (*۸۰) munəvvər təpə؛ صادق آباد؛ پیریوسف؛ باقرآباد؛ گوْوگوُدار (قوْ:گاوگدار)؛ محمدآباد؛ کوُوانْج؛ بیتروْآن؛ اکبرآباد؛ کاظم آباد؛ چشمه بید؛ خسروآباد (*۱٦۰ی‌تو)، ٤-اسدآباد(مرکزی-جلگه) بؤلگه‌سینین کندلری: دؤولت آباد (*۱۹۰)؛ موسی آباد (*٦۹۰ی‌تو)؛ سیف آباد؛ علی آباد شمس‌الدین؛ پیر شمس الدین (*۲٤۰ی‌تو)؛ لئیلک/ لَکلَک؛ قاسم آباد لکلک (د*۲۵۰)؛ نصرت‌آباد لکلک (*۸۷۰ی‌تو)؛ نجف آباد؛ گوْنبه-له/(قوْ:گنبله)؛ پیغانج (*۳۹۰ی‌تو) piğanc؛ پل شکسته، شاه کهریز (۱٤ک گ‌د *۱۰۰ی‌تو)، ۵-اسدآباد(مرکزی-چاردوْولو) بؤلگه‌سینین کندلری: چاریْق (*۲۵۰ی‌تو)؛ آغاجان بولاغی (*٤۰)؛ امین آباد، نعمت آباد؛ ایوراق ivraq؛ علی آباد (*۲۵۰)؛ سَمیران؛ چینار/ یوخاری~ (*۸۳۰ی‌تو)؛ محمدآباد؛ سیاه کمر؛ دوُورالا (قوْ:دوبراله)؛ آغبولاق (*۱٦۰/غ‌تو)؛ پیرمَلو؛ قوْچ تپه/چوْماق تپه (*۲۷۰ی‌تو)، آهو تپه؛ گوْل دره؛ قاراکند (*۲۳۰ی‌تو)؛ حسن آباد امام×؛ قادر آباد؛ پشت دربند؛ قارابولاق؛ کَمَک/آ-ی؛ چشمه وَلَد؛ قوُمْشانا (قوْ:قمشانه)؛ سیه‌گَله (قوْ:سیاه گله)؛ ماللاولی؛ ٦-اسدآباد(مرکزی-دربندرود) بؤلگه‌سینین کندلری: خاکریز /کهریز (*۲۲۵۰)، گوْزَرگَجین (قوْ:گذرگچین) (*۵٤۰ی‌تو)؛ بوُجین bucin (*۳۹۰)، دئینوْ/ده نو؛ یوسف آباد؛ قاضی مردان؛ ده نوش؛ سیْراوَند (*۷۹۰)؛ بوُر؛ امین آباد؛ الینجه (*۱۷۰ی‌تو)؛ چنار/ آشاغی~؛ لطیف؛ احمدآباد؛ حسام آباد (*۵۹۰)؛ گنجه (*۲۰۰)؛ ۷-اسدآباد(مرکزی-سیدجمال الدین) بؤلگه‌سینین کندلری: اسدآباد، بییاج/بیاج biyac (*۳۸۰)؛ تَرخین آباد (*۷۹۰)؛ مَلهَمدَره (*٦۳۰)؛ شَهراب (*۵۵۰ی‌تو)؛ اُشترجین (*۳٤۰ی‌تو) oştorcin؛ خُنداب (*۳۵۰ی‌تو) xondab؛ قاسم آباد؛ حسین آباد؛ سَدران؛ بادخوره (*۸٤۰) badxorə؛ مزرعه بید (*٦۵۰)؛ جنّت آباد (*۱٤۷۰)؛ دهگوْلان؛ گوُوانلو (*۱۵۰ی‌تو)؛ هوُدَرَج (*۵۵۰ی‌تو)؛ ویرایی (*۱۱۰۰ی‌تو) virayı؛ هوُلوُر/آ-ی (*۳۳۰ی‌تو)؛ نُصرت آباد بِهروُز (*٦۲۰ی‌تو)؛ وَندَرآباد، شیلاندیْر/آ-ی (*۱۹۰ی‌تو)؛ ۸-اسدآباد(مرکزی-کلیایی)بؤلگه‌سینین کندلری: توْیلان/آ-ی؛ چهار چشمه؛ چشمه علی؛ حیدرآباد؛ رستم آباد؛ کینی سایا؛ تختی آباد؛ میوله miyulə؛ حسین آباد (۱۱۰ی‌تو)؛ گوْدارپَهْن؛ ده بوُرا؛ ده سفید،

اسدیرمک..əsdirmək [ائتدیرگن ائیلم] اسمه سینی ساغلاماق، اسمک ایشینی گؤردورلمک (فا:به اهتزاز در آوردن).

اسدیریلمک..əsdirilmək [بلسیز ائیلم] اسدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف‌م).

اَسَر..əsər [اؤزل آد] اَسینتی، یئل[۷].

اَسرار..əsrar [آد،عربجه] گیزلر، سیرّلار (فا:سرّها).

اَسرار..əsrar [آد] بیر نوع اوُیوشدوروجو مادّه.

اَسرار انگیز..əsrar əngiz [آد،فا+ع] اسرارلی (فا:اَسرار انگیز).

اسرار اوْتو..əsrar otu [باخ] کنه ویر.

اسرارتبریزی..əsrar tbrizi [یازار] ه۱۲٦۵جی ایلده تبریزده آنادان اوْلوب، اثرلری: دیوان، بهجت‌الشعرا، حدیقه‌الشعرا[۲۸،۱٤۱].

اسراف..israf [آد،عربجه] گره گیندن آرتیق خرج‌له‌مه، آرتیق و بوْشونا خرجله‌مه (فا:~) pridigality

اسرافیل..israfil [آد،عربجه] اسلام اینانجینا گؤره قیامت گؤنونده بیر دوْدَک چالاراق اوْ گونو بیلدرین ملَک (فا:اسرافیل).

اسرایيل..israyil [اؤزل آد] معناجا آللاه بنده‌سی، یهودی‌لر طرفیندن قوُرولان بیر اؤلکه‌نین آدی، باخ: فلسطین (فا:~).

اسرع..əsrə [آد،عربجه] تئزراق، چوْخ سریع(فا:~).

اسروّک..əsrük [باخ] اسریک، مست.

اسروّک لوک..əsrüklük [باخ] اسریک‌لیک (فا:مستی). intoxication

اسری..əsri [صفت] تکیر رنگ، قافلان رنگی "اسریله‌مک:بزه‌مک".

اسریتمک..əsritmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سرخوش ائتمک (فا:مست نمودن) ۲-قیزدیرماق (فا:به هیجان در آوردن)

اسریدیجی..əsridici [صفت] سرخوش ائدن {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اسریک..əsrik [صفت] اَسروّک: ۱-سرخوش، کئفلی (فا:مست). drunk (en) ۲-قیزمیش. {دیوان لغات تورک، صحاح العجم و دده قوْرقوت دا ایشله نیبدیر، باخ: اسمک}.

اَسریک..əsrik [اؤزل آد] لنکران'دا کند آدی[۲۴۰].

اَسریک بوُغا..əsrik buğa [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَسریک+ بوْغا[۷].

اسریکلیک..əsriklik [آد] اسریک وسرخوش اوْلما وضعیتی (فا:مستی).

اَسریگوّن..əsrigün [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَسری+ گوّن.فیْرتینا[۷].

اسریلنمک..əsrilənmək [باخ: اسمک، س] اسریک حالا گلمک، سرخوش اولوب بیرقالانا بیرقالانا یئریمک.

اسریمک..əsrimək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مست اوْلماق، اؤزوندن گئتمک. ۲-وجده گلمک، جوْشماق، قیزماق (فا:به هیجان آمدن).

اسریمیش..əsrimiş [صفت] ۱-سرخوش و مست اوْلموش. ۲-قیزمیش، جوْشموش (فا:مست).

اسرینمک..əsrinmək [بلسیز ائیلم] مست اوْلونماق (فا:مست شدن).

اسرییب کوّکره‌مک..əsriyib kükrəmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزوندن چیخماق، قیزیب جوشماق، برک هیرسلنمک (فا:به هیجان در آمدن).

اَسطَرخی..əstərxi [اؤزل آد] شیروان و قوچان دا کند آدی.

اُسطُرلاب..usturlab [آد،عربجه] گؤی جیسیم و اوْلدوزلاری‌نین موقعیتی‌نی اؤلچمک اوْچون قدیمی بیر وسیله (فا:~).

اُسطوره..usturə [باخ] اُسطوره، میتوْس.

اُسطوره بیلیمی..usturə bilimi [آد] اُسطوره‌لری آراشدیران علم (فا: اُسطوره شناسی). mythology

اسعد..əs`əd [یازار] مشدی اسعد ۱۳جو یوّزیلده قاراباغدا آنادان اولوب فضولی‌مکتبینه منسوب بیر شاعردیر.

اسعدتبریزی..əs`əd təbrizi [یازار] هـ ۱۰جو یوّزیلین شاعریدیر[۱۴۱].

اسف..əsəf [آد،عربجه] اوْزونتو، آجیما (فا:اسف).

اَسفار..əsfar [آد،عربجه] سفَرلر، مسافرتلر، یوْلجولوقلار(فا:~).

اَسفار..əsfar [آد،ع،سفرلر sefr] کتابلار، بؤیوک کتاب "اسفارِ خمسه: بئش کتاب، ایلک توُرات کتابی" (فا:~).

اسفراین..isfrain [اؤزل آد] ۱-خوراسان اوُستانی شهرلریندن اولاراق گنل‌لیکله ۱۲۳۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۵٤۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر اهالی سی مختلف ملیت لردن تشکیل تاپیر. ۲-بو شهر ش۱۳۲۰ده بجنورد شهرستانیندا بیر بخش و مرکزی میان‌آباد *۶۰۰۰۰ نفوسا صاحب ایدی و تورک قئید اوْلونوبدور {اسفراین سؤزجویو ایسپاروْخان کلمه‌سینه یاخین گؤروکور، اسپاروخ‌خان/ اسپاروخان/ اسپراهان/ اسپراهن/ اسفراین؛ بعضی فارسجا قایناقلار بو کلمه‌نی اسپر/سپر+آیین کیمی یورومللاییرلار و گویا اسفراین لیلر سپرلی اولاردیلار البته تاریخی سند بو سؤز اوچون یوخدور و لغوی یورمدورکی تاریخه باغلاماق ایسته‌نیلیر}. ۳-اسفراین بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراجیق (۲۰ک‌گ۱۲۱۳)، قوُش‌پَخی (۲۰ک‌گ‌ب۱۳۷٤)، جئیرانجا(۲۰ک‌گ‌د ۱۳۰٤)، قارداش (۲۵ک‌گ‌د۱۷۷۹)، آلاداغ (۵ک‌ق‌د ۳۰۲۲)، قاراقوُزئی (٤۲ک‌گ‌د۱۷۲۲)، آغ توپراق (٤۵ک گ‌د۱۵۸۲)، قوْجاق (۵۵ک‌گ‌د۲۰۱۶)، قالاجیق (۵۵ک گ‌د۲۲۰۹)، قوُزئی (٤۵ک‌گ‌د۱۸٤۷)، قیزیل قالا (۱٤ک‌ق ۲۱۳۵)، قوُروتاختا (۱۰ک‌گ‌د۲۲۵۷)، یئکه داغ (۸ک‌ق‌د ۱۹۲۱)، ٤-اسفراین بؤلگه سینده توّرک کندلری : آت یئمز (٤ک‌گ‌د *۸٤۰/ ی‌تو)، اَستَیین (۳۱ک‌گ‌د *۱۷۰/ ی‌تو)، امام عبدالله (۳٦ک‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، باغچی (۲٤ک‌گ‌د *۲٦۰/ ی‌تو)، بَرزانلو (۸۲ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)، جوُغاتئی/جیغاتی/جُغَدی(۹۲ک‌ق‌ب *۱٦۰/ی‌تو)، چهاربید (۸۷ک‌ق‌ب *۷۲۰/ ی‌تو)، حصار عیسی (۱۱۵ک‌ق‌ب *۲٤۰)، خرمن تپه (۱۰۸ک‌ق‌ب *۵۰/ ی‌تو)، خوْراشاه (٦۰ک‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، رضا آباد (۱۲۰ک‌ق‌ب *۸۵)، صفی آباد (۱۵ک‌گ‌د *٤۰/ ی‌تو)، عباس‌آباد (۱۱۰ک‌ق‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، قاراجاربُاط (۱۰۵ک‌ق‌ب *۱٤۰)، قلعه نورئیسی (۱۸ک‌گ‌د *٤۲۰)، کلاته توّرک (۸۵ک‌ق‌ب *۲۰)، کوْتَللی/ کتلّی (۱۰۳ک‌ق‌ب *۳۷۰/ ی‌تو)، گرمه (۲۰ک‌گ‌د *۱۳۰/ ی‌تو)، لنگ آباد (۸۲ک‌ق‌ب *۳۰)، محمدآباد (۲۰ک‌ق‌ب *۱۹۰/ ی‌تو)

اسقاط..isqat [آد] کؤهنه‌لیب‌الدن دوشموش (فا:~). scraps

اُسقف..osqof [آد،عربجه] مسیحی دین بؤیوکلری (فا:~). bichop

اسکان..iskan [آد،عربجه] یوُردلاندیرما، یئرلشدیرمه، یئرله شیم، یوُردالانما، یئرلشمه (فا:~).

اسکاندال..skandal [آد،فرانسیزجا] اوتانج وئریجی ویا کیچیک دوشوروجو بیرحادثه و اولای.

اسکرایی..əskərayı [آد] عسگرایی:آذربایجاندا بیر اوْیون (یاللی) آدی.

اسکلت..iskilet [آد،یو: قوُروموش بدن] اوْنورقا، چاتی، اینسان و اوْنورقالی حئیوان‌لارین بدنی‌نین اساسینی وگؤوده سینی تشکیل ائدن سوّموکلرین هامیسی، بیر تیکینتی ویا هر شئیین تمل چاتی‌سی (فا:ـه).

اسکند..iskənd [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

اسکندان..iskəndan [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

اسکندر–..iskəndər- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی٦ آد سایماق اوْلار).

اسکندر آغا شاعر..iskəndər ağa şair [یازار] (۱۲۹۰–۱۲۳۵ه.ق) قازاخ–داغ کسمن کندینده آنادان‌اوْلوب،تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

اسکندررُستمبگلی..iskəndər rüstəmbəyli [اؤزل آد] (۱۳۳٦ه– ۱۲٦۱)شوشالی‌شاعردیر[۱۱۷].

اسکندرلی..iskəndərli [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین کَله-وند بؤلوگونه‌باغلی بیر توْرک طایفاسی‌نین آدی[۹۸].

اسکَنه..iskənə [آد] باخ ایسکه نه.

اسکوْرت..eskort [آد،فرانسیزجا] قوْروما، مُحافظ تاقیمی.(فا:ـه).

اسکولاستیک..skolastik [آد،فرانسیزجا] اورتا چاغ یؤنتم و اوُسلوبونا اوُیقون و مُناسب، تاریخی جهتدن: اوْرتا عصر فلسفه سینده کیلسه احکام‌لارینا مُجرّد،فورمال‌منطقی‌دلیل‌لرله‌حاق قازاندیرماق مقصدینی داشییان حاکم جریان و گنل‌لیکله رئال حیاتدان و تجرُبه‌دن اوُزاق اولان، "علامه چی‌لیک".

اسکی..eski [صفت] ۱–اوُزون سوّره ایشلنمیش و اسکیمیش، اپریمیش،کؤهنه، ایشدن دوشموش (فا:کهنه). ۲– ancient old اوُزون گئچمیش‌دن قالمیش و اوْ زامانا عاید، چوخدان بری وار اوْلان، چوخ قدیمی (فا:باستانی). ۳–(گئچمیشده) کؤرپه اوُشاقلاری بله‌مک اوچون کؤهنه و اسکیمیش پارچا و یا بوجور شئی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده، باخ: اسمک}.

اسکی..ski [اینـ آد] باخ: ایسکی، قایاق، قایار (فا:اسکی).

اسکی..eski [آد] بوُکان‌دا(ـبغداد)،اردبیل(ـشهر)ده کند آدی.

اسکی شهر داشی..eski şəhər daşı [آد،یئر ب] لوّله داشی.

اسکی‌اوّسکو..eskiüskü [آد] اسکی پوسکو، کؤهنه جیرجییندیر.

اسکی‌بئیینلی..əskibeyinli [صفت] کؤهنه‌بئیین(فا: کهنه‌پرست). fashioned

اسکی‌بله نیشان..əskibələnişan [آد، مج] دَیرسیز شئیلر اوچون سؤیله‌نن سؤز.

اسکی‌بیلمَنی..əskibilməni [آد] آرکئولوق، اسکی بیلیمچی(فا:باستانشناس) paleontologist

اسکی‌بیلیمی..əskibilimi [آد] اسکی‌دن قالما یئرلری وشئیلری آراشدیرما بیلیمی (فا:باستانشناسی). paleontologi

اَسکی‌پارا..əskipara [اؤزل آد] قازاخ‌دا چای آدی[۲٤۰].

اسکی‌پوّسکو..əskipüskü [باخ] اسکی اوّسکو، کؤهنه جیرجییندیر.

اسکیتمک..əskitmək [تاثیرلی ائیلم] آزالتماق، چیخماق (فا: کاستن).

اسکیتمه..əskitmə [آد] ۱–تفریق (فا:کاهش). subtraction، ۲– کیچیتمه و آشاغی لاما (فا:حقارت). abjectness

اسکیتیلمک..əskitilmək [بلسیز ائیلم] اسکیتمک ایشی گؤرولمک.

اسکیجه..əskicə [آد،صفت] بیر آز اسکی، چوخ یئنی اوْلمایان (فا:قدری کهنه، قدری قدیمی).

اسکیجی..əskici [آد] اسکی شئیلر آلیب ساتان (فا:سمسار).

اسکیجیلیک..əskicilik [آد] اسکی‌شئیلرآلیب ساتما ایشی (فا:سمساری).

اسکی‌چاغ..əskiçağ [آد] اینسانلیق تاریخینده باشلانقیج دان یازی تاپیلانا قدر اولان چاغ،یازیلی‌چاغدان قاباق چاغ (فا:دوره دیرین).

اسکیچی..əskiçi [آد] اسکی پالتار و ائو اشیاسی ییغیب ساتان (فا: سمسار). dealing in second –hand goods

اسکیچی‌لیک..əskiçilik [آد] اسکیچی‌نین گؤردوغو ایش.

اسکی‌حامام اسکی‌داش..əski hamam əski daş [آتاسؤزو] هئچ بیر شئی دَییشمه ییب و کؤهنه قالمیش وضعیتده.

اسکی‌داش چاغی (دئوری)..əski daş çağı (devəri) [آد] پالئولیتیک (فا:پارینه سنگی). paleolithic

اسکیدن..əskidən [ظرف] گئچمییش زامانلاردان، گئچمیش چاغلاردان "اسکیدن، مزار باشلارینا تیکیلن سیْریق" (فا:از قدیم).

اسکی‌دوّنیا..əskidünya [آد] آسیا، افریقا وآوروپا اوچون ایشله‌نن آد؛ قارشی آنلامی: یئنی دوّنیا، امریکا (فا:دنیای قدیم).

اسکیدیلمک..əskidilmək [بلسیز ائیلم] ۱–اسکی وضعیته گتیریلمک. ۲–چیخیلماق، آزالدیلماق (فا:کاهش داده شدن).

اسکی‌سی اوْلمایینجا آجاری اوْلماز..əskisi olmayınca acarı olmaz [آتا سؤزو] یئنی‌سینی اله گتیرمه‌یه اسکی‌سینی تانیماق گره‌کیر.

اسکی‌سی کیمی..əskisi kimi [ظرف] اؤنجه‌دن اوْلدوغو کیمی.

اسکی‌فارسجا..eski farsca [آد]بو کتابدا اسکی فارسجا سؤزو، مین ایلدن بری و دهخدانین سؤزلویونه دایاناراق چوخراق رودکی فردوسی وسعدی و حافظ کیمی شاعرلرین کتابلارینداایشله‌نن کلمه‌لره اشارتدیر (فا:فارسی قدیمی).

اسکی‌قاپی اسکی‌دابان..eski qapı əski daban [باخ]اسکی‌حامام اسکی‌تاس.

اسکی‌قافالی..əskiqafalı [صفت] کؤهنه بئیین.

اسکی‌قورد..əskiqurd [آد،مج]قورد کیمی اوْلان، ایشینده اوزمان اوْلان.

اسکیک..əskik [صفت] ۱-اکسیک، بیر قیسمی اوْلمایان، قصورلو، بوتون اوْلمایان (فا:ناقص). less، short (er)، deficient ۲- دیرسیز، آشاغی و آلچاق، قیمت‌سیز (فا:بی ارزش). less than required {دیوان لغات تورک‹اکسوُک› باخ: اگمک}.

اسکیک‌آرتیق..əskuk artıq [ظرف] یئرسیز، آرتیق، لوزومسوُز.

اسکیک‌ائتمک..əskik etmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آزالتماق.۲-کسمک، آراسینی کسمک.

اسکیک اسکیک..əskik əskik [ظرف] پیس پیس،آلچاق و پیس آداملار کیمی.

اسکیک اوْلما..əskik olma [باخ]اسکیک اوْلماياسان.

اسکیک اوْلماماق..əskik olmamaq [تاثیرسیز ائیلم]همیشه‌حضوردا-اولماق،مُوجوداوْلماق.

اسکیک اوْلمایاسان (اوْلمایاسانیز)..əskik olmayasan (olmayasanız) [اؤنلم]ساغلیق و سالاماتلیق آرزوسو بیلدیرن افاده.

اسکیک چکمک..əskik çəkmək [تاثیرلی ائیلم] چکی ده آز چکمک.

اسکیک چیخارماق..əskik çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم]بلی اولان مقداردان آز حساب ائتمک.

اسکیک چیخماق..əskik çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم]اسکیک اوْلادوغو اوْرتایا چیخماق.

اسکیک دئییل..əskik deyil [باغلاییجی سؤز]همیشه وار.

اسکیک گرَک..əskik gərək [آد]چاتیشمایان جهت "ایشین اسکیک گره‌گینی بیلمک لازیمدیر".

اسکیک گلمک..əskik gəlmək [تاثیرسیز ائیلم]اسکیک چیخماق.

اسکیک‌سیز..əskiksiz [صفت]اسکیگی اوْلمایان.

اسکیک‌لنمک..əskiklənmək [آد]اسکیلمک،چاتماز حال تاپماق، قُصورلو اوْلماق (فا:نقص یافتن).

اسکیک‌لی..əskikli [صفت]نُقصان‌لی (فا:نقص دار).

اسکیک‌لیک..əskiklik [آد]اسکیک اوْلما وضعیتی، قصور، چاتمازلیق (فا:نقص، کمبود). shortcoming، defect

اسکیک‌لیک گتیرمک..əskiklik gətirmək [تاثیرسیز ائیلم]آلچالماق، حُرمتدن دوشمک.

اسکیک‌لیکلر..əskikliklər [آد]نُقصان‌لار (فا:نواقص). defects

اسکیک‌لیگه‌دوْشمک..əskikliyə düşmək [تاثیرسیز ائیلم]آلچالماق، یوْخسوللوغا دوشمک.

اسکیگی‌نی دوْلدورماق..əskiyini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم]تامام لاماق.

اسکیلْتمک..əskiltmək [تاثیرلی ائیلم]آزالتماق، چیخماق، اسکیک حالا سالماق (فا:کاستن). to diminish

اسکیلتیلمک..əskiltilmək [بلسیز ائیلم]اسکیلتمک ایشی گؤرولمک.

اسکیلتیلی..əskiltili [صفت]اسکیلمیش اوْلان (فا:ناقص).

اسکیلر..əskilər [آد] گئچمیشده کیلر (فا:گذشتگان). the ancients

اسکیلشمک..əskiləşmək [تاثیرسیز ائیلم]اسکی وضعیته گلمک، اسکیمک، کؤهنه لشمک (فا:کهنه شدن).

اسکیلمک..əskilmək [تاثیرسیز ائیلم] آزالماق، بیر بؤلومو یوخ اوْلماق (فا:کاهش یافتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اسگیرمک، سن ‹ایسکیرمک›؛ باخ: اگمک}.

اسکیلن (سایی)..əskiln(sayı) [مت] آزالان، ۳-٤ ایشلمینده ٤سایی‌سی اسکیلن دیر (فا:مفروق منه). minuned

اسکیلنمک..əskilənmək [تاثیرسیز ائیلم] اسکی‌وضعیته گلمک(کهنه-شدن)

اَسکیلی‌کندی..əskili kəndi [اؤزل آد]ممّدحسنلو: کلئیبرده کندآدی.

اسکیلیش..əskiliş [آد] کؤهنَلمه، اسکیلمه ایشی (فا:ا م کهنه شدن).

اسکیلیک..əskilik [آد]اسکی اوْلما وضعیتی، کؤهنه‌لیک (فا: قدمت). antiquity

اسکیمسی..əskimsi [صفت]بیرآز اسکی، اسکی‌یه تای.

اسکیمک..əskimək [باخ: اسمک] کؤهنلمک (فا:کهنه شدن).

اسکیمن..əskimən [آد]اسکی شئیلری و یئرلری آراشدیریب و یازی‌لاری اوْخویان کیمسه (فا:کتیبه خوان).

اسکیمیش..əskimiş [صفت]اوزولموش، کؤهنلمیش، تازالیغین الدن وئرمیش (فا:کهنه شده). worn out

اَسکین..əskin [اؤزل آد] یئل، یئل آلان[۷].

اسکناس..əskinas [آد،فرانسیزجا] کاغاذ پول (فا:اسکناس).

اسکوّ..əskü [آد] قلبیر و الک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اسکی‌یازی..eskiyazı [آد] اسکی چاغلاردا ایشله‌نن یازی (فا:باستانی).

اسکی‌یویان..eskiyuyan [آد] ۱-اسکی پالتارلاری یویان کیمسه. ۲-اسکی پالتالاری یویان ماشین (فا:کهنه شور).

اسکی‌ییش..eskiyiş [آد] اسکی‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:کهنه گی).

اَسلاف..eslaf [آد،عربجه] گئچمیش لر،قاباقکی لار،اؤنجه کیلر (فا:~).

اسلام..islam [آد،عربجه] حضرت محمد (ص)ین گتیردیگی و یایدیغی دین (فا:~). islam

اسلام‌آباد..islamabad [اؤزل آد] قوْشاچای،زنجان، ماکی، سوُلدوزدا کند آدی.

اسلامداغ..islamdağ [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا داغ آدی[۲۴۰].

اسلام صفرلی..islam səfərli [آد] م۱۹۲۳ده نخجوانلی شاعردیر.

اسلام کاللاسی..islam kallası [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

اسلاملو..islamlı [اؤزل آد] سوُلدوز و اوُرمیه ده کند آدی.

اسلامی تؤره بیلیمی..islami törə bilimi [آد] اسلامی اخلاق بیلیمی (فا:علم اخلاق اسلامی). silamic ethics

اسلامیت..islamiyət [آد،عربجه] اسلاملیق (فا:اسلامیت).

اسلان..aslan [باخ] آسلان، اوْغلان آدی (فا:شیر). lion

اسلان بَگلو..aslan bəyi [اؤزل آد] آسلان بَیلی: کلئیبر ده کند آدی.

اسلحه..əsləhə [آد،عربجه] سلاح لار، یاراق لار (فا:~).

اَسلَک..aslək [اؤزل آد] ۱-یوُموشاق باشلی، اوُیسال ۲-سلام، سلامت[۷].

اُسلوب..uslub [آد،عربجه] یوْل و یؤنتم، طریق (فا:اسلوب).

اَسله مز..əsləməz [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

اسله‌مک..əsləmək [تاثیرلی ائیلم] سایماق، حسابا قوْیماق، اطاعت ائتمک (فا:به حساب آوردن){دده:اصل ویا اوُس‌سؤزونه باغلی اوْلابیلیر}

اَسلیک..aslik [اؤزل آد] اَسلَک[۷].

اَسلینمک..əslinmək [ل] بیر شئی آیری شئیه تاخیلماق{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اسم..ism [آد] باخ: ایسیم.

اسم‌اعظم..ism əzəm [آد،عربجه] اسلام اینانجیندا تانری‌نین ان بؤیوک آدیدیر، بعضاً آللاهین بوّتون آدلارینا دئییلیر(فا:~).

اسماعیل–..ismayıl [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

اسماعیل‌بهرامی(یانان)..ismayıl bəhrami(yanan) [اؤزل آد] سوُلدوزلو شاعردیر[۱۵۶].

اسماعیل‌زاده‌رسول..ismayıl zadə rəsul [اؤزل آد] آذربایجانین-چاغداش یازارلاریندادیر.

اسماعیل‌مددی‌اوُسالی(اوّلکر)..imayıl mədədi usalı(ülkər) [اؤزل آد] اوُرمولوچاغداش‌شاعردیر.

اسماعیللی..ismayıllı [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایون آدی[۲۴۰].

اسماعیْللی..ismayıllı [اؤزل آد] آذربایجاندا رایوْن آدیدیر.

اسماعیل‌محزون..ismayıl məhzun [یازار] (۱۲۳۶ه-۱۳۱۲)قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

اسماعیل‌یلدا..ismayıl yəlda [یازار] (ش ۱۳۲۱-۱۳۸۵)ماکی‌لی شاعردیر[۱۴۱].

اسم‌جمع..ism cəm [آد] چوْغول آد (فا:اسم جمع). collective

اسمر..əsmər [آد،عربجه] بوغدا رنگی، قارایا چالان رنگ، قوُرشون رنگینده اوْلان (فا:اسمزر). dark

اسمرخانیم..əsmərxanım [یازار] آذربایجان شاعری اوْلاراق آزاراق تورکجه شعرلری گوّنومزه گلیب چیخیبدیر[۵۲].

اسمر سوُ یوْسونلاری..əsmər su yosunları [آد،بیتگی] شریت سوْو و رنگلری اسمر بیتگیلر (فا:خزه).

اسمر کوّف..əsmər küf [آد،بیتگی] اسمر کوف گیللردن، آسالاق یاشانتی‌سی اوْلان بیر ایلکل کوّف (گؤبه‌لک) (فا:نوعی پارازیت). mucor mucedo

اسمر کوف گیللر..əsmər kufgillər [آد،بیتگی] آسالاق یاشاملی، یوسون سوْو کوّفلر سوْیو (فا:نوعی پارازیت).

اسمرلشدیرمک..əsmərləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اسمر رنگینه گتیرمک(فا:اسمر نمودن).

اسمرلشمک..əsmərləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اسمر کیمی اوْلماق، قاراشین رنگه چالماق.

اسمرلیک..əsmərlik [آد] اسمر اوْلما وضعیتی.

اسمرود..əsmərüd [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

اسمعلی‌مُذنَب..isməli müznəb [یازار] هـ ۱۴جو یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

اسمعلی کندی..isməli kəndi [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

اسم‌فاعل..ism fail [آد،دیل‌بیلیمی] ائدن آد، ائدیجی آد (فا:اسم فاعل). activ participal

اسم‌مفعول..ism məful [آد،دیل‌بیلیمی] ائدیلن آد، ائدیلگن آد (فا:اسم مفعول). passive participag noun

اسمک..əsmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هاوادا مختلف یؤنلره آخیب ترپشمک، یاواش یاواش ترپشمک، تیتره‌مک، دالقالانماق (فا:وزیدن). ۲-سینیرله نیب اؤزوندن چیخماق. to blow

{سومرجه‹اش›؛ت،سن؛بو کلمه‌نین کؤکو اسکی تورکجه اس سؤزودور، اس کلمه سینین مفهومو "خارابلیق، زاواللیق، فنالیق و قادینلیق یئری" شکلینده گلیب. و بو مفهومو بو کلمه‌دن دوزه‌لن سؤزلرین معناسیندا ایزله‌مک اولار. مثلا اسکی سؤزونون آنلامی خراب اولموش شئی دئمکدیر و اسمک و اسنه‌مک اسنک بیر شئیین ساغلام و برک اولماماسینی گؤسته ریر، بونادا اشاره ائتمه‌لیک ازمک سؤزوده اس سؤزونون بیر آیری‌شکلیدیر و داغیتماق، خاراب-ائتمک مفهومونو داشییر، اسیرگه‌مک (اس+ایرگه +مک مضایقه ائله‌مک دیر ویبر نوع منفی آنلامی و بیر نوع خاراب و پیس عملی آنلادیر و اسروک ساغلام اولمایان آدام اوچون سؤیله‌نیر، البته اسن سؤزو کاملا ضدّ و ترس معنا تاپاراق اسمک سؤزوندن آلینمیشدیر و اسیب تکان ییین و ترپه‌نه‌رک دیری باشلی‌لیغی گؤسته ریر}.

اسمن..esmən [اؤزل آد] اسه‌رک فرح وئرن، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اسمه..esmə [آد] بدنین مختلف حیصه‌لری‌نین خسته‌لیک سبب ایله تیتره‌مه‌سی (فا:وزش).

اسمه‌جه..esməcə [صفت] اسمه کیمی، تیتره‌مه (فا:رعشه). tremor

اسمه‌جه‌لی..esməcəli [صفت] اسمه‌مه جه خسته‌لیگینه توتولان، اسمه‌سی اوْلان (فا:رعشه دار). paralytic

اسمه‌خان..esməxan [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

اسمه‌قوْواق..esmə qovaq [آد،بیتگی] باخ: قوْواق، قاواق.

اسمه‌گوْل..esmə gül [باخ] اسمه گولو.

اسمه‌گوْلو..esmə gülü [آد،بیتگی] شقاییق گولو (فا:شقایق نعمانی، شقایق). anemone

اسن..esən [آد] ۱-یئل، یوُموُشاق یئل ۲-ساغ، خسته‌لیگی اوْلمایان، گوْجلو و سالم (فا:سالم). healthy ۳-قازاق خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اسمک}

اَسن—..esən- [اؤزل آد] اینسان آدی: اسن‌بای، اسنبَگیم، اسن‌بیکه، اسنَر، اسن‌قوُتلوغ، اسن‌قوُلا، اسنگوْن.

اَسناد..esnad [آد،عربجه] سندلر، بلگه‌لر (فا:اسناد).

اِسناد..isnad [آد،عربجه] بیر دؤشونجه ویا قونودا بیر کسه ویا بیر قانیتا دایانما، استناد ائتمه، منسوب ائتمه، نسبت وئرمه.

اسنبوْغا..esənboğa [تاریخی اؤزل آد] اسن+بوْغا؛ ۱-چاغاتای خانلاریندان کبَکخان‌ین قارداشی[۱۲]. ۲-تیموُرگوْرخان'ین اوْنلو کوْموتانی. ۲-آنکارادا کی "اسنبوْغا هاوا آلانی" بو کیشی‌نین آدی‌نا عطفا أَتاتوْرک'ون توصیه و تکلیف ایله وئریلمیشدیر[۷].

اسنَتمک..esnətmək [تاثیرلی ائیلم] اسنه‌مه‌سینه یوْل آچماق (فا:وزاندن).

اَسن‌تَمیر..esəntəmir [تاریخی اؤزل آد] باخ: اسن‌تیمور.

اَسن‌تیمور..esənteymur [تاریخی اؤزل آد] اسن‌تَمیر: اسن+دَمیر؛ قازاق کیچییوْز و بای‌اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان؛ چاغاتای خانی؛ بابوُر خان دؤنَمی دَنیز کوْموتانی، قوُبیلای‌خان'ین تورونو[۷].

اسَنجان..esəncan [اؤزل آد] هئریس‌ده کندآدی {۱-اسَن+جان: ساغلام روحلو ۲-اسنجه‌لو بوْیونون یوردو}.

اَسنجه‌لو..esnəcəli [اؤزل آد] قاراقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

اسَندَمیر..esəndəmir [تاریخی اؤزل آد] اسَن+دَمیر، ۱جی بایبارس خان کوْموتانی[۷].

اسنَشمک..esnəşmək [قا] بیرلیکده اسنه‌مک (فا:با هم وزیدن).

اسَنقایا..esənqaya [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اسَنقوُل..esənqul [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

اسنک..esnək [آد،صفت] ائلاستیک، اسنه‌مه اؤزللیگی‌اوْلان‌شئی، چوخ اسنه ین (فا:مرتعش، الاستیک). trembling

اسنک‌لتمک..esnəklətmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اسنک لشدیرمک.

اسنک‌لشدیرمک..esnəkləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اسنک وضعیته گتیرمک، سالم گردانیدن (فا:الاستیک نمودن، مرتعش نمودن).

اسنک‌لشمک..esnəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اسنک وضعیته گلمک (فا:مرتعش شدن).

اسنک‌لشمه..esnəkləşmə [آد] اسنک وضعیته گلمه (فا:ارتعاش).

اسنک‌لیک..esnəklik [آد] اسنک اوْلما وضعیتی، الاستیسیته. elasticity

اسنگران..esəngəran [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {باخ: اسنجان}.

اسَنگَلدی..esəngəldi [تاریخی اؤزل آد] قازاق کیچییوْز، آلیم-اوْغلو اوْیماغی بگ‌لریندن[۷]. قازوُق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

اسن‌لشدیرمک..esənləşdirmək [آد] احیاائله‌مه، ساغلام‌لاشدیرما (فا:احیا). rehabilitation

اسن‌لشمک..esənləşmək [ل] سلام لاشماق، کئف احوال لاشماق (فا:سالم شدن). {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر}.

اسَنلی..esənli [آد] ساغلیقلی، توْرکمَنلرین‌چاودوُراوْیماغی آتالاریندان[۷]

اسن‌له‌مک..esənləmək [ل] سلام لاماق وسلام وئرمک، کئف احوال ائتمک (فا:سلام دادن) {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر}.

اسن‌لیک..esənlik [آد] اسن اوْلماوضعیتی،عافیت(فا:سلامتی). health

اسن‌لیکلی..esənlikli [صفت] اسن‌لیگی اوْلان.

اسن‌مانقو..esənmanqu [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای‌خان'ین-تورونو،چاغاتای خانلاریندان[۷]

اسنه‌پک..esnəpək [آد،بیتگی] باخ: اَسنه گؤلو.

اسنه‌گؤلو..esəngülü [آد،بیتگی] اَسنه‌پَک: قورُو و داشلی یاماج‌لاردا بیتن بیر بیتگی (فا:اسپرک). roseda

اَسَنلی .. Esənli [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

اسنه‌مز..esnəməz [آد،صفت] اسنه‌مه ین.

اسنه‌مک..esnəmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوخودان‌دوُرارکن گرنشمک، درین نفس آلماق(فا:خمیازه کشیدن). ۲-ترپشیب تیترەمک، ائلاستیک بیر ماده کیمی تیترەمک (فا:وزیدن). to yawn {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،باخ:اسمک}

اسنه‌مه..esnəmə [آد] اسنه‌مک ایشی (فا:خمیازه، دهن دره). yawnig

اسنه‌یه اسنه‌یه..esnəyə esnəyə [ظرف] سؤرکلی اسنه یه‌رک.

اسنه‌ییش..esnəyiş [آد] اسنه‌مک ایشی و طرزی(فا: خمیازه). yawnig

اسوُشان..esuşan [اؤزل آد] اَشکان: سراب دا کند آدی.

اَسوُک..esük [تاریخی اؤزل آد] اَسیک، اَسمَکدَن،بابوُر خان دؤنمی بیر بگ آدی[۷].

اَسه..əsə [اؤزل آد] ۱-موُتلولوق، ساغلیق ۲-یئل، اَسینتی[۷].

اسهال..ishal [آد،عربجه] ایچ‌سؤرمه،قارین‌سؤرمه، اؤتوروک (فا:~).

اسهال اوْتو..ishal otu [آد،بیتگی] "ازوای" ویا "یؤزیلدن بیر" آدیلا تانینان بیر اوْتسوْ بیتگی، باخ: ازوای.

اَسه‌تَکین..əsətəkin [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اَسه‌لیک..əsəlik [اؤزل آد] سَلام، سَلامَت[۷].

اسه‌نه..əsənə [اؤزل آد] سراب دا کند آدی (قوْ:اسنق) {۱-آس/آز+آنا: آزلارا منسوب آنا و اصلی بؤلگه. ۲-اسن+ه: ساغلام یئر}.

اسه‌نه مچیدی..əsənə məçidi [اؤزل آد] باخ: هئریس {باخ: اسه‌نه}.

اَسی..əsi [اؤزل آد] یئل، اَسینتی[۷].اینسان آدی:~آلپ، ~بای /بگ.

اَسی تَکین..əsitəkin [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اسیر..əsir [آد،عربجه] ۱-مُحاربه‌ده اله گئچیریلن دؤشمن عسگری، توتوقلو ۲-آزادلیقدان محروم ائدیلمیش، کؤله(فا:اسیر).

اسیر اوْلماق..əsir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آزادلیقدان محروم اولماق، توتوق لانماق.

اسیرتگن..əsirtgən [صفت] سرخوْش ائدن {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

اَسیرکیش..əsirkiş [اؤزل آد] آجیْما دوُیقوسو[۷].

اَسیرگشمک..əsirgəşmək [قا] بیربیرینی ملاحظه ائتمک، شفقت گؤسترمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اَسیرگَن..əsirgən [اؤزل آد] ۱-آرخاداش، دوْست ۲-قوْرونان[۷].

اَسیرگَنج..əsirgənç [اؤزل آد] نازلی، نازَنین[۷].

اسیرگنمک..əsirgənmək [بلسیز ائیلم] ۱-دریغ ائدیلمک، مُضایقه ائدیلمک، قیيماماق، قیيیلاماق، قیيیلیب وئریلمه‌مک. ۲-قوْرونماق،ساخلانیلماق،حمایه ائدیلمک (فا:مضایقه شدن).

اسیرگنمه..əsirgənmə [آد] اسیرگنمک ایشی.

اسیرگه مز..əsirgəməz [آد] موُضایقه ائتمه ین، دریغ ائتمه ین.

اسیرگه مزلیک..əsirgəməzəlik [آد] اسیرگه‌مه، موُضایقه (فا:دریغ).

اسیرگه ین..əsirgəyən [آد] مُضایقه ائدن، دریغ ائدن (فا:مضایقه کننده).

اسیرگه ییجی..əsirgəyici [آد] مُضایقه‌ائدن، دریغ ائدن (فا:مضایقه کننده).

اسیرگه ییش..əsirgəyiş [آد] اسیرگه‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:مضایقه).

اسیرگه‌مک..əsirgəmək [ل] ۱-مُضایقه ائتمک، دریغ ائتمک،بیرشئیی‌وئرمکدن ویا بیر ایشی گؤرمکدن قاچینماق، قیيماماق، قیيیب وئرمه‌مک، قیزیرقاماق. ۲-رحمی گلیب قوْروماق، ساخلاماق، حمایه ائتمک "عصمت! آللاه اسیرگه‌سین نه‌دیر بوُ حالت" (فا:مضایقه کردن). to spar {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، تاراما و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اسف لنمک، دده: آجیماق، باخ: اسمک}.

اسیرگه‌مه..əsirgəmə [آد] دریغ (فا:مضایقه). sparing

اسیرگه‌مه‌دن..əsirgəmədən [ظرف] مُضایقه ائتمه‌دن. unsparing (ly)

اسیرگه‌ییشلی..əsirgəyişli [صفت] مرحمتلی.

اسیرلیک..əsirlik [آد] اسیر دؤشموش آدامین حالی، کؤله‌لیک، قوُل لوق، اسارت "اسیرلیکدن قوُرتارماق".

اسیرمک..əsirmək [باخ] اسریمک، سرخوْش اوْلماق.

اسیریئسیر..əsiryesir [آد،صفت] ۱-توتساقلی. ۲-یوْخسول، یازیق کیمسه، عاجز (فا:عاجز).

اسیریئسیر ائله‌مک..əsiryesir eləmək [تاثیرلی ائیلم] یازیق ائله‌مک.

اسیریئسیر اوْلماق..əsiryesir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یازیق اولماق.

اسیش..asiş [آذ] اسمک ایشی ویابیچیمی "یاز گؤزل بیر اسیش‌له آغاجلاری ترپه‌دیر" (فا:وزش).

اَسیقارا..asiqara [تاریخی اؤزل آذ] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

اَسیم..asim [اؤزل آذ] ١-اَسینتی، یئل، ترپشمه (فا:وزش). ٢-(تاریخی اؤزل آذ) یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

اسیم اسیم..asim asim [آذ] اسه‌رک، تیتره‌یه‌رک. to shiver, to tremble

اسیم اسیم اسمک..asim asim əsmək [تاثیرسیز ائیلم] برک تیتره‌مک.

اَسیمخان..asimxan [تاریخی اؤزل آذ] قازاق خانلاریندان[٧].

اسین..asin [آذ] ١-اسیم، اسمه، اسینتی، یئل (فا:وزش). ٢-تاثیرلنمه ویا ایچه دوْغمایلا عاغلا گلن دوشونجه، الهام.

اَسین تیمورُ..asin teymur [تاریخی اؤزل آذ] قوُبیلای خاقان'ین توْرونلاریندان[٧].

اسین لنمک..asinlənmək [تاثیرسیز ائیلم] الهام آلماق.

اَسینالپ..asinalp [اؤزل آذ] اینسان آدی، باخ:اَسین+ آلپ[٧].

اسینتی..asinti [آذ،ت‹آسین›] اسمه، اسیم، یئل، خفیف یئل (فا:وزش).

اسینتی‌سیز..asintisiz [صفت] اسینتی‌سی اولمایان.

اسینتی‌لی..asintili [صفت] اسینتی‌سی اوْلان.

اَسینجان..asincan [اؤزل آذ] تبریز ده کند آدی {باخ: اسنجان}.

اسین‌له‌مک..asinləmək [تاثیرلی ائیلم] الهام وئرمک.

اَش اسلان..əşəslan [اؤزل آذ] کلئیبر بؤلگه سینده و آراز قیراغیندا بیر جنگل‌لیک آدی.

اشاره بارماغی..işarə barmağı [آذ] باش بارماغی (فا:سبّابه). forefinger

اشارت..işarət [آذ،عربجه] باخ: اشاره.

اشاره..işarə [آذ،عربجه] اشارت: بارماق ویا قاش گؤزله نشان وئرمه، ایز، ایم، علامت، بلیرتی، گوسترگه (فا:~).

اشاعه..işaə [آذ] شایع ائتمه، یایما (فا:~). publication

اشان..əşan [اؤزل آذ] آشان:مراغا دا کند آدی {آشیب گئچن}.

اشباع..işba [آذ،عربجه] دوْیورما، دوْیما (فا:اشباع).

اشبلا..işbila [اؤزل آذ] انزلی ده کند آدی.

اشتات..iştat [آذ،آلمانجا] فئدرال دؤولت "آمریکا بیرلشیک اشتات‌لاری= آ. ب. ش".

اشتباه..iştibah [آذ،عربجه] بیرایشی یانلیش لیقلاگؤرمه، یانلیش (فا:~

اشترا..iştira [آذ،عربجه] ساتین آلما (فا:اشترا).

اشتراک..iştirak [آذ،عربجه] اورتاق لاشما، پای داش‌لیق، اوْرتاق‌لیق (فا:اشتراک).

اشتراکچی..iştirakçı [آذ،عربجه] قاتیلیم‌جی، اوْرتاق‌لیق ائدن (فا:شرکت کننده).

اشتعال..iştial [آذ،عربجه] آلوْولانما، پارلاما (فا:~) inflammation

اشتغال..iştiğal [آذ،عربجه] اوُغراشما، ایلگی‌لنمه، مشغول‌اوْلما (فا:~

اشتقاق..iştiqaq [آذ،عربجه] یاریلما، بیر کلمه‌نین آیری کلمه‌دن چیخماسی (فا:~).

اشتها..iştaha [آذ،عربجه] یئمک ایسته‌مه حسّی (فا:~) appetite

اشتهار..iştahar [آذ،عربجه] تانینما، شُهرت تاپما (فا:~).

اشتهارد..iştahard [اؤزل آذ] کرج ده کند آدی.

اشتهاسیز..iştahasız [صفت] اشتاهاسی‌اولمایان (فا:بی اشتها). anorexia

اشتیاق..iştiaq [آذ،عربجه] ایلگی، علاقه (فا:اشتیاق).

اشجار..əşcar [آذ،عربجه] شجَرلر، آغاجلار (فا:~).

اشخاص..əşxas [آذ،عربجه] شخصلر، آداملار (فا:~).

اشدّ..əşədd [صفت،عربجه] گوجلو، شدّتلی (فا:اشدّ).

اشرار..əşrar [آذ،عربجه] شریرلر، پیس‌لر، کؤتولر (فا:~).

اشراف..əşraf [آذ،عربجه] شریف‌لر، بؤیوک‌لر، سوْیلولار، اعیانلار، نُفوذلو آداملار (فا:~).

اِشراف..işraf [آذ،عربجه] یوُخاری دان آشاغی باخما، یوُخاری گئتمه، قاپساما (فا:~).

اشرافی..əşrafi [آذ] اشراف'ین اگه‌منلیگی‌و حکومتی، آریستوْکراسی (فا:~). aristocratic

اشراق..işraq [آذ،عربجه] پاریلداما، گوْنش دوْغما (فا:~).

اشراق..işraq [یازار] عبدالفتاح اشراق هـ ١٢جی یوْزیلده مراغادا یاشاییبدیر، توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[١٤١].

اشراقیون..işraqiun [آذ،عربجه] مُستقیم‌و واسطه‌سیز درک‌و آلقی لامایا اینانانلار (فا:معتقدین به درک مستقیم). tionist

اشراک..əşrak [آذ،عربجه] شریک قرار وئرمه، اوْرتاق لاما (فا:~).

اشربه..əşrəbə [آذ،عربجه] ایچمه‌لیلر، شراب‌لار (فا:~).

اشرف..əşrəf [ع، ص] چوخ شرفلی، حؤرمت‌لی (فا:~).

اشرف‌آباد..əşrəfabad [اؤزل آذ] بیجار-خسروآباد و بوْستان آباد دا کند آدی.

اشرفدال..əşrəfdal [اؤزل آذ] بجنورد دا کند آدی.

اشرفلوُ.. Aşrəflu [اؤزل آذ] ایراندا آفشار بوْی‌لاریندندیر[١٥٨-٨١].

اشرف‌نظرلی..əşrəf nəzərli [یازار] شاماخی شاعرلریندندیر[١١٧].

اشرفی..əşrəfi [آذ،عربجه] کئچمیش‌ده‌بیرنوع قیزیل وگوموش پول (فا:~).

اِشعار..işar [آد،عربجه] شعار وئرمه، بیلگی لندیرمه (فا:~).

اشعار..əşar [آد،عربجه] شعرلر، قوْشمالار (فا:~).

اشعه..əşəə [آد،عربجه] ایشین لار، شُعاع لار (فا:~).

اَشغال..əşğal [آد،عربجه] ایش لر، شُغل لار (فا:~).

اشغال..işğal [آد،عربجه] ۱-مشغول ائتمه. ۲-اله گئچیرمه، هر هانسی بیر دؤولت ویا حربی‌قوُوّه‌طرفیندن‌بیرآیری دؤولتین یئرینین و توْپراغی‌نین آلینماسی و باسیلماسی (فا:~).

اشغالگر..işğalgər [آد،ع+فا] اشغالچی، اشغال ائدن(فا:~).

اشقیاء..əşqia [آد،عربجه] بدبخت لر، کؤتولر (فا:~).

اشک..əşk [آد، فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گؤزیاشی (فا:اشک).

اشک..əşk [اؤزل آد] ارشَک،اشکانلیلارین قوروجوسونون آدی، باخ: اشکانلیلار.

اَشک میدانی..əşk meydanı [آد] پلنگا ۲۰(ک گ)، y=۲۸۹۸ متر دا داغ آدی.

اَشکال..əşkal [آد،عربجه] شکیللر، بنیزلر، گؤرونتولر (فا:~).

اِشکال..işkal [آد،عربجه] چتین لشمه، چتین لیک.

اشکانلیلار..əşkanlılar [اؤزل آد] پارتلار :پارتلار ساکا خالقیندان اوْلوب (ساکا دیلینده "پارت"یعنی سؤرگون‌اولموش و قاچاق)، استرابون پارتلاری "داهی، دایی" خالقینین بیر قوْلو بیلیر، پارت شاهلارینین آدی "اَشْک، اَرشَک، آرشاق، آرساق" کلمه‌لریله تانینیب، بوُ آدلاردا گؤرسه‌نن "ار" سؤزو تورک دیلینین اؤنملی سؤزجوک و اک‌لریندندیر، بو کلمه توْرکجه ار (کیشی، ایگید) و شک (ساک، ساک ائلی، تورکجه ساک/ ساق /آییق، اویانیق و زیرک) سؤزلرینین بیرلشمه سیندن دؤزه‌لیب، بو کلمه آرَش و ارشَک شکلینده ده اوغلان آدی اوچون ایشله‌نیر (ساق وساک کلمه‌سینین ایزی ایندی‌ده شق وشاخ سؤزونده گؤرسه‌نیر، یئنه‌ده بوسؤزون قالینتی‌سی ایندی ساغ وساغلام شکلینده‌دیر)، ارشَک سؤزو بیر گوجلو حئیوان آدی کیمی‌ده ایشله‌نیر (بارس و آیی جوْتلشمه سیندن عمله گلن حئیوان)، اشک سؤزو چوغول حالدا اشکان شکلینه گلیب و اوْنلارین سُلاله‌سینه اشکانلیلار (اشکان‌لار/اشکانی‌لر) دئییلیبدیر (فارسجادا اشکانیان و چینجه‌ده "آنسی" آدی وئریلر)، پارتلارین ایلک مرکزی نیسا (عشق آبادین ۱۲ک گ‌ب)، ۲جی مرکزی و باشکندی هئکاتوم پیلوس (سمنان‌ا یاخین) و سونرا شوش و تیسفون (دجله کناریندا و مداینه یاخین) اوْلموشدور، اشکانلیلار ٤٧٧ ایل اگه‌منلیک ائتمیش‌لر (م‌ق٢٤٧- م٢٢٤)، بوخالقین اولدوغو بیر یئره بیر زامانلار "پارثوا، پارتوا، پارسوا" آدی‌دا وئریلیب (یونان‌لیلار ت حرفینه ث دئیه‌رک - پارت‌لاری پارث و پارثوا یازیبلار) (فا:اشکانیان).[۹۷]

اشکانلی‌لارین‌آذربایجانلاباغلانتی‌سی.. azrbaycanla əşkanlıların bağlantısı [اؤزل آد] دارالتیجان‌یازاری‌نین اشکانی‌لر اوْچون اؤنم‌لی مطلبی‌نی بئیله ییغجام لاماق اولار: "اشکانی‌لر چوخ تئزلیکله آذربایجانی تامامیله اله گئچیریب و قریبه بودورکی اشکانی شاهلاری اؤز ولیعهدلرینی‌آذربایجان شاهی آدلاندیریردیلار، بو همان رسمیدیر کی قاجار سولاله‌لری‌ده گؤروردولر،آذربایجانین مرکزی، ۲جی- باشکند و هر لحاظدان ۲جی اساس ساییلیردی"[۹۷]

اشکبار..əşkbar [صفت،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گؤزیاشی تؤکن، چوخ آغلایان (فا:~).

اَشکوُتان..əşkutan [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

اشکی..əşki [اؤزل آد] اورُمیه ده کند آدی.

اشیاء..əşya [آد،عربجه] داشینا بیلیر وجانسیز وارلیق‌لار (فا:~).

اَشیستان..əşistan [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {ائش+ایز+دان: دان چاغینین ایزی ایله برابر اوْلان یئر}.

اَشیم..əşim [تاریخی اؤزل آد] ائشیم:چالیْشقان،بئجه‌ریکلی؛ قازاق‌خانی- اَشیمخان[۷]

اصابت..isabət [آد،عربجه] هدفه دَیمه،توخونما،دیمه، ووُرما (فا:~).

اصالت..isalət [آد،عربجه] سوْیلولوق، اصیل لیک (فا:اصالت).

اصحاب..əshab [آد،عربجه] صحابه‌لر، ح محمدین یانجی‌لاری (فا:~).

اصحابه..əshabə [آد،عربجه] ح محمدین آرخا داشلاری (فا:~).

اصداف..əsdaf [آد،عربجه] صدف لر (فا:~).

اصرار..israr [آد،عربجه] دیره نیش، دیرنمه، دئدیگی سؤزون اوْستونده دوُرما و دایانما (فا:~).

اصطبل..istəbl [آد،عربجه] طویله، مال داوار کوْمو(فا:~).

اُصطرلاب..usturlab [آد،عربجه] اسطرلاب، گئچمیشده گؤی جیسیم‌لرینی گؤزلم‌له‌مک و مُشاهده ائتمک اوْچون بیر نوع آسترونومیک جاهاز آدی.

اصطکاک..istikak [آد،عربجه] بیربیرینه سوْرتونمه، دَیمه(فا:~).

اصطلاح..istilah [آد،عربجه] ۱-صلح ائتمه، باریشما. ۲-تئرمین، بیر بیلیم دالی اوْچون بیر شئی اوْچون دئییلن سؤز.

اصغر..əsğər [آد،عربجه] داها صغیر، کیچیک راق (فا:~).

اصفهاآباد..isfaha abad [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی.

اصفهان..isfahan [آد،فا] آذربایجان کلاسیک موُغام‌لاریندان بیرینین آدی(فا:~).

اصفهان..isfahan [اؤزل آد] اصفهان اُستانینین مرکزی شهری، بوُ شهر بؤلگه‌نین اؤنملی و بؤیوک شهرلریندن اولْاراق اوُزون مدت صفوی لرین باشکندی اولْموشدور، بوُ شهرین ان اؤنملی تاریخی یئرلری بوُ دؤره یه عایددیر، بو شهر بیر فارس شهری اولْاراق یئرلی و آیری یئرلردن کؤچموش تؤرک ایشچی‌لرینین‌ده یاشاییش یئریدیر.

اصفهان‌بؤلگه‌سینده تؤرکجه کند آدلاری..isfahan [اؤزل آد] کیچی(اصفهان نین ۱۸ک‌گ‌د ❊۴۵۰/ی‌تو)، آیدوْغموش (فلاورجان دا بیر کند آدی)، خوُنسارَک (فلاورجان دا، ۱۵ک‌گ‌د ❊۴۳۰)، چم یوسفعلی (فلاورجان دا، ۳۹ک‌ب ❊۵۲۰)، قمیشلو (نجف‌آباد دا ۲۰ک‌ق‌ب ❊۹۰/غ‌تو)،

اصفهانجیق..isfahancıq [اؤزل آد] باخ: ایسپانجیق.

اصل..əsl [آد،عربجه] ۱-تمل، اساس، ایلکل، بینؤوره. ۲-قایناق، باشلانقیج (فا:~).

اصل نسَب..əsl nəsəb [آد] سوْی نسیل "اصل نسبی دؤز اولان آداملار".

اصلاً..əslən [آد،عربجه] ۱-ابداً، هئچ واخت، کسین‌لیکله (فا:اصلاً).۲-سوْیجا، نسیل جه، کؤک اعتباریله (فا:نَسَباً).

اصلاح..islah [آد،عربجه] دوزلتمه، دوزَلْتیم، قُصور و نُقصان‌لاری آرادان‌قالدیرماویاخشی‌لاشدیرما(فا:~). correction

اصلاحات..islahat [آد،عربجه] دوزلتمه‌لر،دوزلتیم‌لر(فا:~)

اصلاحاتچی..islahatçı [آد،عربجه] اصلاحات‌آپاران کیمسه و یا پارتی (فا:~).

اصلان..əslan [باخ] آسلان.

اصلان داغ..əslan dağ [اؤزل آد] فریدونشهر و زنجان دا داغ آدی.

اصلانوْ..əslanoْ [اؤزل آد] قئیدار دا داغ آدی.

اصلانیک..əslanik [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {آسلان یئری}.

اصلح..əsləh [آد،عربجه] داها صالح، یاخجی راق (فا:~).

اصله..əslə [آد،عربجه] فیدان، بیردانا آغاج(فا:~). رزن ده کند آدی.

اصلی..əsli [آد] اصل اولان شئی.

اصلی‌باهار..əslibahar [آد] یای‌فصلینه یاخین گوْل‌آچانو گؤزل‌ایی‌لی بیر بیتگی و اوْنون گوْلو "اصلی باهار قیزیل گوله چاتماز".

اصلی‌سایی..əsli sayı [آد] اصلی اولان سایی (فا:عدد اصلی). a cardinalm number

اصلی‌کندی..əsli kəndi [اؤزل آد] مرند ده کند آدی.

اصمّ..əsəmm [آد،عربجه] کار، ائشیتمه ین (فا:~).

اصناف..əsnaf [آد،ع، صنف‌لر] صنعتکارلار، اؤره تیم وساتیم لا گئچینن طبقه (فا:~). merchants

اَصوات..əsvat [آد،عربجه] سس‌لر، صوت‌لار (فا:~).

اُصول..usul [آد،عربجه] یول، قایدا، یؤنتم، قوُرال (فا:~).

اصول‌وفروع..furu və usul [آد] اصل‌لروفرع‌لر(فا:~ rootsand branches

اُصوللو..usullu [صفت] قایدالی، یوْل یؤنتم ایله "اوُصوللو ایش گؤرمک" (فا:اصولی).

اُصوللوجا..usulluca [باخ] اوُصوللو.

اصیل..əsil [آد،عربجه] ۱-بیر شئین اؤزو وکندی‌سی، کوْپیانین قارشیتی. ۲-کؤکلو، سوْیلو (فا:~). ۳-شهریار دا(~آباد) کند آدی.

اصیل زاده..əsil zadə [ع+فا] اصیلدن اولْان، سوْیلو (فا:~).

اضافه..izafə [آد،عربجه] اکله‌مه، باغلاما، چوخالتما (فا:~).

اضافی..izafi [آد،عربجه] آرتیق، حدّیندن چوْخ اولْان (فا:~).

اضداد..əzdad [آد،عربجه] ضدلر، قارشیت‌لار (فا:~). contuaries

اضرار..əzrar [آد،عربجه] ضررلر، ایتگی‌لر (فا:~). causing damage

اضطراب..iztirab [آد،عربجه] اؤزونتو، سیخینتی، کدر، آجی (فا:~) to show anxiety

اضطرار..iztirar [آد،عربجه] ناچارلیق،چاره‌سیزلیک،زوْرونلوق(فا:~

اضعاف..əzaf [آد،عربجه] ایکی قاتینا چیخارما (فا:~)

اضلاع..əzla [آد،عربجه] ضلع‌لر، قوْل‌لار (فا:~)

اِضلال..izlal [آد،عربجه] یوْلدان چیخارما، آزدیرما (فا:~)

اضمحلال..izmehlal [آد،عربجه] آرادان گئتمه، محو اولْما (فا:~) overthrow

اطاعت..itaət [آد،عربجه] بویون ایمه، بویروغونا اوُیما (فا:اطاعت).

اَطبّاء..ətibba [آد،عربجه] طبیب‌لر، حکیم‌لر (فا:~).

اطراف..ətraf [آد،عربجه] یان یؤره، چئوره، یؤنلر، دؤرد بیر یانی "یوْلون اطرافی" (فا:~).

اطرافلی..ətraflı [آد،صفت] آیرینتی‌لی، گئنیش بیچیمده "اطرافلی مکتوب، اطرافلی دانیشماق" (فا:همراه با جوانب).

اطرویه..otruyə [اؤزل آد] فیروزآباد-قیر دا کند آدی.

اَطعام..ətam [آد،عربجه] طعام‌وئرمه، یئدیرمه، یئمک وئرمه (فا:~).

اَطعمه..ətəmə [آد،عربجه] طعام‌لار، یئمک‌لر (فا:~).

اطفا..itfa [آد،عربجه] سؤندورمه، سؤنوم (فا:اطفاء).

اطفال..ətfal [آد،عربجه] طفل‌لر، اوشاق‌لار (فا:~).

اطفاییه..itfaiyə [آد،عربجه] یانقین سؤندورمه قوُرولوشو (فا:آتش نشانی).

اطّلاع..ittila [آد،عربجه] بیلگی لنمه (فا:اطّلاع).

اطلاق..itlaq [آد،عربجه] بوُراخماق" اطلاق‌اولونماق:آد وئریلمک".

atləs.. [آد،یو،دده] ۱-اؤزو پارلاق، سیخ توخونموش بیرجوّر ایپکلی پارچا. satin ۲-بیریئرین جُغرافی بیلگی‌لرینی نقشه و رسیم ایله گؤسترن کتاب، بیرسؤزو و قونْویو آچیق لاماق اوچون رسیملی کتاب (فا:~).

atləs çiçəyi.. [آد،بیتگی] اطلس چیچگی سوولاردان، یاپراقلاری تیکانلی، پارلاق قیرمیزی چیچکلر آچان، چوخ داللی، بزک گؤلو اولاراق بئجه ریلن بیر نوع کاکتوس (فا:نوعی کاکتوس). epiphyllum

atləs çiçəyigillər.. [باخ] اطلس چیچگی گیللر. کاکتوس سوْولار.

itminan.. [آد،عربجه] آرخایینلیق، آرخایین اولما، اینانما، گوْنَمه (فا:اطمینان).

ətvar.. [آد،عربجه] طورلار، داوارانیش‌لار (فا:رفتار).

ətvəl.. [آد،عربجه] داها اوُزون، داها طویل (فا:~).

əthar.. [آد،عربجه] پاک‌لار، آرین و دؤزگون‌لر (فا:~).

əthər.. [آد،عربجه] داها پاک، آرین و دؤزگون راق (فا:~).

izhar.. [آد،عربجه] بلیرتمه، آشکار ائتمه (فا:~).

əzhər.. [آد،عربجه] داها بلیرگین، داها آشکار (فا:~).

iadə.. [آد،عربجه] گئری وئرمه، قایتارما (فا:اعاده).

iaşə.. [آد،عربجه] یئدیریب ایچیرمه، بسله‌مه، باخما (فا:~).

ianət.. [آد،عربجه] اعانه: یاردیم، کؤمک (فا:اعانه).

ianə.. [آد،عربجه] اعانت: یاردیم، کؤمک (فا:اعانه).

etibar.. [آد،عربجه] بیرینین دؤزگونلویونه اینانما و سایقی گؤسترمه، گوْونجه‌لیک (فا:~). credit

etidal.. [آد،عربجه] ۱-ایلیم‌لی‌لیق، اؤلچولولوک، اوْرتا حالدا اوْلما. ۲-سویوق قانلی‌لیق (فا:~). temperance

etizar.. [آد،عربجه] عذر ایسته‌مه(فا:~).

etiraz.. [آد،عربجه] قارشی‌چیخما،قارشی سؤیله‌مه (فا:~).

etiraf.. [آد،عربجه] ۱-بؤینونا آلما، اؤز قُصورونو قبول ائتمه. ۲-بیلدیرمه، سؤیله‌مه (فا:~). confession

etizaz.. [آد،عربجه] عزیزلنمه، سایین سایبلما (فا:~).

etizal.. [آد،عربجه] عزلت ده اوْتورما، بیر بوُجاغا چکیلیب اوْتورما (فا:~).

etisab.. [آد،عربجه] توْپلو ویا بیرئی‌سل حالدا و اعتراض اؤچون ایشدن ال چکمه (فا:~).

etisam.. [آد،عربجه] بیر شئی چنگ آتما، اؤزونو گُناه و سوُچ ایشدن ساخلاما (فا:~).

etizadiyə.. [آد] عابدوللاکندی: خوی دا کند آدی.

etiad.. [آد،عربجه] اینانما، اینانج، اینام (فا:~).

etikaf.. [آد،عربجه] دؤنیا ایشلریندن ال چکیب بیر یئره قاپانما، عیبادت ائتمه، تاپینما (فا:~).

etila.. [آد،عربجه] یوْکسلمه، اوُجالما، یؤکسه‌لیش (فا:~).

etilaf.. [آد،عربجه] اوُزلاشما، اوُیوشما، آنلاشما (فا:~).

etilal.. [آد،عربجه] علیل اوْلما، خسته لنمه (فا:~).

etimad.. [آد،عربجه] گوْون، گؤوه نیش، گوْونَج (فا:~). confidence

etimadüssəltənə.. [یازار] هـ ۱۳جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

etimadnatiqi.. [یازار] (۱۴۰۲ه-۱۳۱۸)میرمهدی اعتماد تبریزده آنادان اوْلوب،شعرلرینده ناطقی و اعتماد تخلص ائدیبدیر.

etina.. [آد،عربجه] اؤنم وئرمه، اؤزن گؤسترمه (فا:~).

etiyad.. [آد،عربجه] آلیشقانلیق، آلیشما، آنلاتما، (فا:~)

ecab.. [آد،عربجه] بیرینی تعجّب لندیرمه (فا:~).

ecaz.. [آد،عربجه] عاجزلتمه، اؤزگه‌لری‌نین عاجز اوْلدوغو بیر ایشی گؤره‌بیلمه (فا:~).

ucubə.. [آد،عربجه] عجیبه شئی و ایش (فا:~).

əda.. [آد،عربجه] ۱-دؤشمن. ۲-یاردیم ائتمه (فا:~).

ədad.. [آد،عربجه] عددلر، سایی‌لار (فا:~).

edam.. [آد،عربجه] یارقی‌دا اؤلوم جزاسینا چاتدیرما، اؤلوم جزاسی (فا:~).

ərab.. [آد،عربجه] عربلر (فا:اعراب). arabins

eraz.. [آد،عربجه] اوْز دؤندرمه، چکینمه (فا:~).

eraf.. [آد،عربجه] دینه گؤره جهنّم و بهشت آراسیندا بیر یئر، یؤکسک یئرلر (فا:~). purgatory

ezam.. [آد،عربجه] گؤنده ریلمه، یوللاما (فا:~).

ezamiət.. [آد،عربجه] گؤنده ریش، یوللانیش (فا:~).

ezamiə.. [آد،عربجه] یوللانیش بلگه‌سی (فا:~).

əşar.. [آد،عربجه] اوْندالیق، اوْندا بیر (فا:دهگان).

əşarı sayı.. [آد] کسیک سایی (فا:عدد اعشاری). decimal number

əsab.. [آد،عربجه] عصب‌لر، سینیرلر (فا:~).

əsab suyu.. [اؤزل آد] باخ: اردبیل.

əsar.. [آد،عربجه] عصرلر، دؤنم‌لر (فا:~).

əza.. [آد،عربجه] عضولار (فا:اعضا). members

əzam.. [آد،عربجه] بؤیوک‌له‌مه، سایین لاما (فا:~).

əzəm.. [ع، ص] بؤیوک، ان بؤیوک، اوُلو (فا:~).

اعظمیت..əzəmiət [ع، ص] بؤیوک لوک، اوُلولوق (فا:~).

اعقاب..əqab [آد،عربجه] اوْغوللار، بیریندن قالانلار (فا:~).

اعلا..əla [آد،عربجه] یوّکسلتمه، دَیر وئرمه، چوخ ایی (فا:~).

اعلاحضرت..əlahəzrət [آد،عربجه] بؤیوک آدام لاراوپادشاهاوئریلن-عنوان (فا:~).

اعلالیق..əlalıq [آد] اعلا شئیین حالی، اوُلولوق، دیرلی و یاخجی اولما (فا:اعلا بودن).

اِعلام..elam [آد،عربجه] بیلدیرمه، آنلاتما، بیلدیریش (فا:اعلام).

اَعلام..əlam [آد،عربجه] علَملر، بایراق و سیمگه لر (فا:~).

اِعلامیه..elamiə [آد،عربجه] بیر قورُولوش ویا پارتیا طرفیندن وئریلن بیلدیری، بیلدیری بلگه سی(فا:~).

اِعلان..elan [آد،عربجه] آشکار ائتمه، بیلدیرمه (فا:~).

اعلم..əələm [آد،عربجه] داها بیلگی لی، بیلگین (فا:~).

اعلی..əla [آد،عربجه] داها یوّکسک، داها اوّستون (فا:~). more

اعمّ..əəmm [صفت،عربجه] داها گنل(فا:~)

اِعمار..emar [آد،عربجه] بایندیرائتمه، آبادائتمه،بایندیرلیق (فا:~)

اَعمار..əmar [آد،عربجه] یاشاییش لار، عؤمورلر (فا:~).

اَعماق..əmaq [آد،عربجه] عمق لار، درین لر (فا:~).

اَعمال..əmal [آد،عربجه] عمل لر، درین لر (فا:~).

اِعمال..emal [آد،عربجه] گؤردورمه، یاپیم، خام مادّه‌نی ایشله دیب مال ائتمه (فا:~).

اِعمالات..emalat [آد،عربجه] ایشله نه‌رک اله گلن اوّره تیم.

اَعمی..əma [آد،عربجه] اَعما: کوْر، گؤرمز (فا:~).

اِعوجاج..evicac [آد،عربجه] اَیریلمه، اَیریلیک (فا:~).

اَعیاد..əyad [آد،عربجه] شنلیک لر، عیدلر (فا:~).

اعیان..əyan [آد،عربجه] ۱-سوْیلولار، توپلومدا یوخاری طبقه یه وئریلن آد ۲-حیط لرده تیکینتی قورولان بؤلومه وئریلن آد "عرصه و اعیان" (فا:~).

اغتشاش..iğtişaş [آد،عربجه] قارماقاریشیق لیق (فا:~).

اغتنام..iğtinam [آد،عربجه] غنیمت سایما، ایی بیلمه (فا:~).

اغذیه..əğziyə [آد،عربجه] یئمک لر، یئم لر، یئمه لیلر (فا:~).

اَغراض..əğraz [آد،عربجه] غرَض لر، ایسته‌نن لر(فا:~).

اِغراق..iğraq [آد،عربجه] ۱-بوْغماق ۲-مبالغه‌ائله‌مه،شیشیرتمه(فا:~

اَغرک..əğrək [تاریخی اؤزل آد] اَگرَک، اَیرَک: سیْخ، بوْل؛ دده‌قورقوُد داستان لاریندا آدی گئچن بیر بگ (سَغرَک'ین قارداشی)[۷].

اَغریم..əğrim [اؤزل آد] پیْنار، گؤزه، کیچیک چاغلایان[۷].

اغفال..iğfal [آد،عربجه] آلداتما، قاندیرما، باشدان چیخارما (فا:~).

اغلاط..əğlat [آد،عربجه] غلط لر، یانلیش لیق لار (فا:~).

اغلب..əğləb [ع، ص] چوخ واخت (فا:اغلب).

اِغماء..iğma [آد،عربجه] بایبلما، هوشدان گئتمه (فا:~).

اغناء..iğna [آد،عربجه] غنی ائتمه، وارلی لاندیرما (فا:~).

اغنیا..əğnia [آد،عربجه] غنی لر، وارلی لار، زنگین لر (فا:~).

اِغواء..iğva [آد،عربجه] آزدیرما، ساپدیرما (فا:~).

اغیار..əğyar [آد،عربجه] غیرلر،اؤزگه لر، یادلار، باشقالاری (فا:~).

افاده..ifadə [آد،عربجه] ۱-آنلاتیم، ایضاح ائتمه، آیدین و آچیق سؤیله‌مه. ۲-دئییش، سؤز، سؤز بیرلشمه‌سی (فا:افاده).

افاده‌لی..ifadəli [صفت] پوْزلو، اؤزونو گؤستَرن.

اَفاضل..əfazil [آد،عربجه] افضل لر، داها اوّستون اوْلان لار (فا:~).

افاضه..ifazə [آد،عربجه] ۱-دوْلدورما (خیرتینا کیمی). ۲-بیر قوْنو و سؤزه گیرمه. ۳-فیض یئتیرمه (فا:~).

اَفاعیل..əfail [آد،عربجه] ۱-فعل لر،افعال۲-عروض شعر ینده دؤرد وزن‌دن تشکیل تاپیر: فعولن، مفاعیلن، مفاعلتن، فاعلاتن (فا:~).

اَفاغنه..əfağinə [آد] افغانلی لار (فا:افاغنه). the afghans

اِفتاء..ifta [آد،عربجه] فتوا وئرمه (فا:افتا).

اِفتتاح..iftitah [آد،عربجه] آچیلیش، باشلانیش (فا:~).

افتخار..iftixar [آد،عربجه] اؤوونمه، اؤووْنج، فخر ائتمه (فا:~).

افترا..iftira [آد،عربجه] بیرینه‌سوُچ یوّکله‌مه،بُهتان،قاراچالی (فا:~).

افتراق..iftiraq [آد،عربجه] بیربیریندن آییرما، آیریلیق (فا:~).

اَفَتلی..əfətli [اؤزل آد] آفاتلی: آغدام'دا کند آدی[۲۴۰].

افتضاح..iftizah [آد،عربجه] کؤتو بیر وضعیت، رسوایچیلیق (فا:~).

افجه..əfcə [اؤزل آد] اَفجه: گئرمی‌ده کندوتهران‌داچای آدی {ائوجه

افخم..əfxəm [صفت،عربجه] داها ساییین، بؤیوک راق (فا:~).

افخم آباد..əfxəm abad [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

افدن پوّفدن..əfdən püfdən [صفت،سس تق] افدن پوّفدن دؤزلمیش: دَیرسیز شئی لردن دؤزلمیش.

افراد..əfrad [آد،عربجه] فردلر، بیرئی لر، فردلر "هر اؤلکه اوْردا یاشایان افرادین هامی‌سینیندیر".

افراز..ifraz [آد،عربجه] سیزیلان شئی، اوْرقانیزمین بیر یئریندن ویا یارادان چیخان مایع وایرین "بوُ داوا معده‌نین افرازینی آرتیریر" (فا:~).

افرازات..ifrazat [آد،عربجه] بدنین افراز ائتدیگی مادّه‌لر.

افراسیاب..əfrasiyab [اؤزل آد] دیواندره ده داغ آدی.

افراسیاب داستانی..əfrasiyab dastanı [اؤزل آد] باخ: آلپ ارتوْنقا داستانی.

افراط..ifrat [آد،عربجه] حدیندن چیخما، آشیریلیق (فا:~).

افراط تفریط..ifrat təfrit [آد،عربجه] بیر ایشه حدیندن آز و یا چوخ اهمیت وئرمه (فا:~). going to extermes

افراونده..əfravəndə [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

افزون..əfzun [ظرف،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] چوخ، داها آرتیق (فا:~).

افساد..ifsad [آد،عربجه] پوْزوق‌لوق، کؤتولوق، فساد ائتمه (فا:~).

افسانه..əfsanə [آد،فا،باخ:اؤگمک] حکایه،سویلنجه، گرچه‌یه دایانما-یاییب آبارتیلمیش بوْی، دیللره دوشموش حکایه (فا:~).

افسانه وی..əfsanəvi [صفت] افسانه اؤزل‌لیگینده اوْلان (فا:افسانوی).

افسر..əfsər [آلمانجا، آد] ضابط (فا:افسر).

افسوس..əfsus [باغلاییجی سؤز،فا] حئیف، اؤزوله‌رک (فا:حیف).

افسون..əfsun [آد،فا] بوْیو، سئحیر "افسون ائتمک" (فا:~).

افسونجو..əfsuncu [صفت،فا] سئحیرباز،بوْیوجو،سئحیرلی (فا:افسونکار).

افسونکار..əfsunkar [باخ] افسونجو.

اَفسه‌مک..əfsəsmək [باخ] اوَسه‌مک.

افشا..ifşa [آد،عربجه] آچیغا چیخارما، یایما (فا:افشا).

افشار..əfşar [اؤزل آد] اوْغوز توْرکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده چئویک و حیئوان آدینا ماراقلی معنالانیب، بعضا اَفشار، آوشار، اوْوشار شکلینده ده یازیلیر، افشارلاردان بیر بؤلومو م۱۵جی یوْزیل‌ده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی، صفوی‌لر دؤورو شاه طهماسب زامانی، افشارلارین چوْخو خوزستان و گیلویه داغلارینین اطرافیندا اوْتراق ائله میشدیلر، بوُ دؤنم اؤنملی اوْبالاریندان بوُنلارا اشاره ائتمک اوْلار: گوْندوزلو، ارشلو، آلپلو، ابرلو، ایمانلوافشار[۸۵].{کلمه‌نین ترکیبینده اوْوش/ اوْغوش سؤزو آر اکیله بوْللوق و نسیل اینسانی معناسیندادیر}

افشار..əfşar [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده بیر کندیستان. کیوی، میانا و جوُلفا دا کند آدی؛ میانا دا چای آدی.

افشار اوْتو..əfşar otu [آد،بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:نوعی گیاه). asarum europaeum

افشارجیق..əfşarcıq [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

افشارلو..əfşarlu [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

افشان..əfşan [صفت،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سپیلی، سپیلمیش (فا:~).

اَفْشوْرد..əfşord [اؤزل آد] اوْوشار: هئریس دا کند آدی.

افشیْن..əfşin [اؤزل آد] ۱-آپچیْن،اوْپچیْن، زرِه، دَمیر هؤرگولو ساواش پالتاری ۲-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤنَمینده اؤنلو کوْموتان آدی آنادوْلونون توْرک‌لَشدیریلمه‌سینده اؤنَملی پای صاحبی کیشیلردن ۳-عابباسیلَر (مُعتصم) دؤنَمی توْرک کؤکَنلی بگ و کوْموتان آدی ٤-خزر خاقان‌لیْغی دؤنَمی موُسَوی توْرکلرین اؤنلو کوْموتانی[۷].

افضل..əfzəl [صفت،عربجه] داها آرتیق، داها اؤستون (فا:~).

افضلیت..əfzəliət [آد،عربجه] اؤستونلوک (فا:~).

افطار..iftar [آد،عربجه] اوْروج آچما،اوْروج آچمازامانی،اوْروج پوْزما.

افطاری..iftari [آد] اوْروجلوقدا افطار اوچون حاضرلانمیش یئمک (فا:~). foods for breaking the fast

افعال..əfal [آد] ۱-فعل‌لر. ۲-ایشلر، عمل‌لر (فا:~). verbs

افعی..əfi [آد،عربجه] ۱-(ح)ساری و باشی اوْچ بوجاق ایری زهیرلی ایلان. ۲-(مجازی) سانجان و زهر داغارجیغی اوْلان کیمسه، خاین آدام (فا:آدم خاین).

افغان..əfğan [آد،فا] چیغیر باغیر (فا:فریاد).

افغانستان..əfğanistan [آد] خراسانین شرقینده یئرله‌شن اؤلکه‌نین آدی، جناب شارق "گؤنئی تورکوستان" کیتابیندا یازیر کی افغانستاندا هئچ ملتین آزینلیق ویا چوغونلوق اولماغین سؤیله مک اولماز چونکی اورادا دقیق ساییم لاما اولماییبدیر ولی تقریبی ساییم لامالار ا گؤره تورک و تورک سویلولارین نوفوسو ۸-۷ میلیون نفر (توپلام افغانستان نوفوسونون اوْچده بیری) اولمالیدیر، اونلار بدخشان، تَخار، قوُندوز، بَغلان، سمنگان، بلخ، جوُزجان، سرپُل، فاریاب، بادغیس وقسما دًه هرات بؤلگه سینده یاشاییرلار، افغانستان تورکلرینین بؤیوک بؤلومو اؤزبک و تورکمن دیلر، تورک سوْیلولاردان هزاره طایفالاری، خلج (غلجی‌لر) و پئچه‌نک (پشه-یی)، اوْیماق طایفالارینا اشاره ائتمک اولار بو اینسانلارین دیلی فارسجا و تورکجه کلمه‌لرین قاریشماسیندان دؤزه‌لیبدیر، افغانستانین چاغداش آدلیم تورک کوموتانلاریندان ژئنرال دوْستوم، جوزجان ولایتی نین شبرغان شهرینده (خواجه دوکوه کندی) بیر اؤزبک عایله سینده آنادان اولوبدور(فا:~)

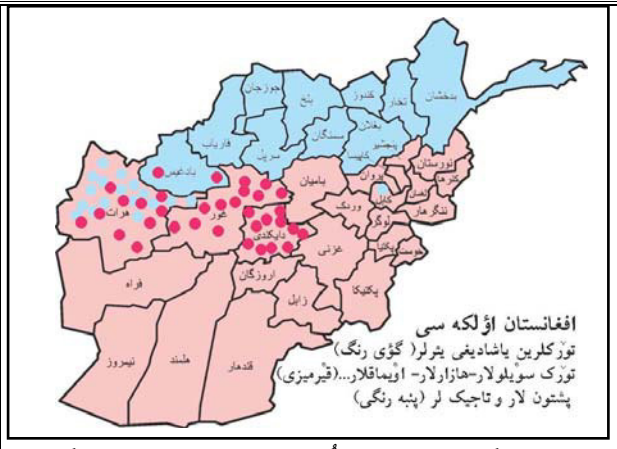

اُفق..ufuq [آذ] گؤیدن یئر ویا سوُ سطح ایله بیتیشیک کیمی گؤرونن خطّ، یاتای خط. (فا:~). **horizon**

اُفقلار..ufuqlar [آذ] دؤرد بیر طرف، بوتون هریان (فا:افق ها).

اُفقی..ufuqi [آذ،عربجه] یاتای، یاتایسال، یاتای خط. (فا:~).

افکار..əfkar [آذ،عربجه] فیکیرلر، دؤشونجه‌لر (فا:~). **thoughts**

اِفکت..efekt [آذ،لا] اثگی، تأثیر، نتیجه (فا:~).

افلاس..iflas [آذ،عربجه] باتقی، سینقین‌لیق، سینقین چیخما (فا:~).

افلاطون..əflatun [آذ] قدیم یونانلی اولان بؤیوک فیلسوفون آدی، دانیشیق دیلینده چوْخ بیلمیش آدام اوچون سؤیله نیر" افلاطوندا گله ساغالدا بیلمز، یامان افلاطون دور".

افلاطون‌شیروانی..əflatun şirvani [یازار] هـ ۱۱جو یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

افلاطونی..əflatuni [آذ] آچیق موْر رنگ.

افلاک..əflak [آذ،عربجه] فلک‌لر، گؤی‌لر (فا:~).

افلیج..iflic [صفت،عربجه] فلج اولموش، آخسار (فا:~) **paralyzed**

افنا..ifna [آذ،عربجه] یوْخ ائتمه، توّکتمه، محو ائتمه(فا:~).

افندی..əfəndi [آذ،یونانجا] بگ و بگیم یئرینه ایشله‌نن بیرعنوان، بویروغو و سؤزوگئچن اینسان" کامال افندی، صابیر افندی، خانیم افندی، سوْلماز خانیم افندی" (فا:ا)

افواج..əfvac [آذ،عربجه] فوْج‌لار، قروپ‌لار، دسته‌لر (فا:~).

اُفول..uful [آذ،عربجه] گیزلنمه، باتیش، گؤزدن ایتمه (فا:~).

افه..əfə [آذ] ایگید، کؤی ایگیدی[۲].

افیون..əfyun [آذ،لا] اوُیوشدوروجوماده، تیریئک (فا:افیون). **opium**

اقارب..əqarib [آذ] یاخینلار، قوْهوم قوْنشولار(فا:~). **relatives**

اقالیم..əqalim [ع، اقلیم چو، آذ] اؤلکه‌لر، ایقلیم‌لر (فا:~).

اقامت..iqamət [آذ،عربجه] یئرلشمه،ایلشمه،بیریئرده قالما (فا:~).

اقامه..iqamə [آذ،عربجه] آیاغا قالدیرما، یئرینه قویما (فا:~).

اقبال..iqbal [آذ،عربجه] بخت، طالع، اوُغور (فا:~). **prisperity**

اقبال..iqbal [اؤزل آذ] ساییق‌الا دا کند آدی.

اقبالیه..iqbaliə [اؤزل آذ] کرج ده کند آدی.

اقتباس..iqtibas [آذ،عربجه] آلینتی، گؤتورمه (فا:اقتباس).

اقتداء..iqtida [آذ،عربجه] تقلیدائتمه،اوُیما،بیرینه تابع اولما (فا:~).

اقتدار..iqtidar [آذ،عربجه] گوجلولوک، ارک، یئتیک‌لیک (فا:~).

اقتصاد..iqtisad [آذ،عربجه] ائکوْنومی، بیر اؤلکه‌نین اوّرون و آلیش وئریش ساحه‌سی (فا:~). **economy**

اقتصادی..iqtisadi [صفت، ع] اقتصادلا ایلگی‌لی (فا:~). **economical**

اقتضا..iqtiza [آذ،عربجه] گرک‌مه، لازیم اوْلما، ضروریت (فا:~).

اقدام..iqdam [آذ،عربجه] چالیشما،باشلاما،بیرایشه باشلاما (فا:~).

اقدامات..iqdamat [ع، اقدام چوْ، آذ] چالیشمالار، اقداملار (فا:~).

اَقدس..əqdəs [ع، ص] قوتسال، ان مُقدّس (فا:اقدس).

اَقدم..əqdəm [ظرف، ع] ایره‌لی، قاباق، اوّل (فا:اقدم).

اقرار..iqrar [آذ،عربجه] قبول ائده‌رک سؤیله‌مه، بیر ایشی بوینونا آلما، اعتراف ائتمه (فا:~). **confession**

اقراض..iqraz [آذ،عربجه] بورج لانما (فا:اقراض).

اَقربا..əqərba [آذ،عربجه] قوْهوم‌لار، یاخین‌لار (فا:اقربا).

اقزما..iqzima [آذ،یونانجا] قیزارتی، قاشینما، سوُلانما و قابیق باغلاما علامتلریله بیلینن بیر نوع دری خسته‌لیگی، دری آلرژی‌سی (فا:اگزما). **eczema**

اَقساط..əqsat [آذ،عربجه] قسط‌لار (فا:~). **instalments**

اِقساط..iqsat [آذ،عربجه] عدالت‌لی داورانما،عدل‌ایله ایش گؤرمه.

اقسام..əqsam [آذ،عربجه] قِسْم‌لر، نوع‌لار، توّرلر (فا:~). **kinds**

اقصا..əqsa [صفت،عربجه] اوُزاق، چوخ اوْزاقلار (فا:~).

اقطار..əqtar [آذ،عربجه] قُطرلار (فا:~).

اقطاع..əqta [آذ،عربجه] معناجا چؤرک‌تیکه‌سی دئمکدیر، اسکی دؤنملر شاه طرفیندن خدمت قارشیلیغیندا افرادا وئریلیردی و استغلال (عایداتیندان یارارلانماق اوّچون) ویا تملیک (پیه‌لنمک اوچون)، نوع لاری وارایدی؛ تیول و سیورقال دا آدلانیردیلار (فا:~).

اقّل..əqəll [ع، ض] داها آز، ان آز، ان کیچیک (فا:~).

اقلا..əqəllən [ع، ض] ان آزی، هئچ اوْلمازسا (فا:~) **a least**

اقلام..əqlam [آذ،عربجه] نئچه قلم شئی‌لر (فا:~). **items**

اقلیت..əqəliyət [آذ،عربجه] آزینلیق، اکثریت‌قارشیتی(فا:~).

اقلید..iqlid [آذ،عربجه] کلید، آچار (فا:~).

اقلید..iqlid [اؤزل آذ] ۱-فارس اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲-اقلید بؤلگه‌سینین داغلاری: آلمالیجا (۵۲ک‌ب ۲۹۵۰)، ۳-اِقلید

بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: احمدآباد (٦٣ک گ ٭٢١٠/ی‌تو)، اَردَلی (٥١ک گ‌ب، تو+لُر)، اَنکَکْوان (٥٦ک گ‌ب ٭١٣٠/ی‌تو)، بابایی (٤٨ک گ‌د ٭٦٠/ی‌تو)، بادکی/بادیکی (٣٦ک‌ب ٭٥٠/ی‌تو)، بازبَچه (١٨ک گ‌د ٭٢٠٠/ی‌تو)، باغ نو (٦٦ک گ ٭٦٠/ی‌تو)، تَنگ بوُراق (٧٦ک‌ب٭١٠٠/ی‌تو)، جعفرآباد (٥٢ک گ‌د ٭١٦٠/ی‌تو)، جمال بَگ (٨٢ک گ‌د ٭١١٠/ی‌تو)، حسن آباد (تو+فا)، خسروشیرین (٨٠ک‌ب ٭٥١٠/ی‌تو)، ده خِیر (٥٠ک گ‌د ٭٨٥/ی‌تو)، رحمت آباد آزادگان (٥٠ک گ‌د ٭٩٠ ت)، رضاآباد (٦٨ک گ ٭٢١٠/ی‌تو)، سده (٥٤ک گ‌د ٭١٥١٠/ ی‌تو)، سیربانو (٦١ک گ‌د ٭٧٠/ی‌تو)، شهرمیان (٣٠ک‌ب ٭٦٠٠/ی‌تو)، علی آباد (٢٢ک گ ٭١٨٠/ی‌تو)، قالابوُگَر (٧٦ک‌ب ٭٢١٠/ی‌تو)، قالاچَرکَس (٧٥ک‌ب ٭٥٧٠/ ی‌تو)، قالاحاجی علی اصغر خارستان (٨٣ک گ‌د ٭٦٠/ ی‌تو)، قالارئیسان (٧٥ک‌ب ٭٥١٠/ی‌تو)، قالامختار خارستان (٨٣ک گ‌د ٭٦٠/ی‌تو)، لاله گوُن (٦٦ک گ ٭١٦٠/ی‌تو)، مَه جان (٥٢ک گ‌د ٭١٢٠/ی‌تو)، میان رود (٦٨ک گ ٭١٦٠/ی‌تو)، نصرآباد (٦٦ک گ ٭١٣٠ تو+لُر)، ٤-اقلید: زنجان دا داغ آدی.

اقلیم..iqlim [آد،عربجه] بیر اؤلکه و بؤلگه‌نین آب هاواسی، بیر یئرین مئتئورولوژی شرایطی (فا:~). **district**

اقلیم بیلیمی..iqlim bilimi [آد] اقلیم‌له ایلگیلی اولان بیلیم دالی (فا:اقلیم شناسی). **climatology**

اقمار..əqmar [آد،عربجه] قمرلر، آی‌لار، اوُیدولار (فا:~).

اقناع..iqna [آد،عربجه] قانع ائتمه، ایناندیرما، قاندیرما (فا:~).

اِقوْیزم..eqoizm [آد،فرانسیزجا] منجی‌لیک،خودبین‌لیک، فقط اؤزونو گؤرن (فا:خودبینی).

اقوام..əqvam [آد،عربجه] ١-قوْملار، طایفالار. ٢-قوْهوملار(فا:~).

اقویاء..əqvia [آد،عربجه] قوی‌لر، گوْجلولر(فا:~).

اک..ək [آد] ١-شکیلچی، تکلیکده معناسیز ولی کلمه‌یه یاپیشاراق کلمه‌یه یئنی معنا وئرن سؤز، باخ: اوُیوم اکی (فا:پیوند، پسوند). affix ٢-اصلی بیر شئیه آرتیریلان یئنی شئی، بیر شئیین اسکیگینی تاماملاماق اوْچون اوْنا قاتیلان پارچا. {باخ: اکمک، اکین؛ اینگیلیزجه eke (ضمیمه ائله‌مک) سؤزو بو کلمه ایله ایلگیلیدیر}.

اک..ək [اؤزل آد] آوج، بوُیین زهرا دا کند آدی.

اک‌آلیر..əkalır [آد] اصلی گلیردن علاوه اله گلن اضافه گلیر (فا:اضافه حقوق). **salary**

اکابر..əkabir [آد،عربجه:اکبرلر] بؤیوکلر (فا:~).

اکاذب..əkazib [آد،عربجه] کذب سؤزلر، یالانلار (فا:~).

اکاوْلاراق..əkolaraq [ظرف] اضافه اولاراق (فا:پیوست). **connected**

اکاوْیلوم..əkoylum [آد] جامع‌لرده بؤیوک قوُببه‌لرین ایکی ویا نئچه طرفینده کیچیک یاریم قوببه اوْلان یئرلرین آدی.

اکاؤده نک..əködənək [آد] آیلیق‌اؤده‌مه‌لره اک‌اوْلاراق‌آرتیریلان-اؤده‌نک

اکایش..əkiş [آد] اصلی ایشدن سونرا ایشله‌نن ایش (فا:اضافه کار). **overtime work**

اکباتان..ekbatan [آد] باخ:همدان، اکه، ماد سؤزو.

اکبر..əkbər [آد،عربجه] ١-بؤیوک راق، داها بؤیوک٢-اکبرآباد شکینده خوی، زنجان، شهریار، کوْمیجان، ساوه، بیناب و میانا دا کند آدی، اردبیل ده (~سنگی) داغ آدی.

اکبرامیری..əkbərəmiri [اؤزل آد] ماراغالی‌چاغداش‌شاعردیر[١٥٦].

اکبربُزرگ‌امین(جنون)..əmin(cunun) **əkbərbozorg** [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[١٥٦].

اکبودجه..əkbüdcə [آد] ایللیک بودجه‌یه سوْنرادان آرتیریلان بودجه، قاتما بودجه (فا:بودجه الحاقی).

اکبیلرزیگی..əkbilrəziyi [آد] ایکی بوْرونو بیربیرینه باغلایان پارچا و تیکه (فا:مانشوْن).

اکتبر..oktobr [آد] میلادی ایلینده اوْنونجو آی (فا:اکتبر). **october**

اکتساب..iktisab [آد،عربجه] قازانما، ائدینمه، کسب ائتمه (فا:~).

اکتسابی..iktisabi [آد،عربجه] اکتساب‌یول ایله اله گلن (فا:~). **acquired**

اکتشاف..iktişaf [آد،عربجه] آچیغا چیخارما، کشف ائتمه (فا:~). **exploration**

اکتشافات..iktişafat [آد،عربجه] کشیفلر (فا:~). **exploration**

اکتفا..iktifa [آد،عربجه] یئتینمه، قانما، قانع اوْلما (فا:~).

اِکتوْدئرم..ektoderm [آد،فرانسیزجا] خارجی و دیش دری.

اکتوْآلیته..əktualitə [باخ] آکتوُآلیته.

اکتیو..əktiv [آد،فرانسیزجا] ائتگین، چالیشقان، تاثیرلی، ائتگین (فا:~).

اکتیویته..əktivitə [آد،لا] باخ: ائتگین‌لیک (فا:~).

اکثر..əksər [ع، ص] ان چوخ، لاپ چوخ (فا:~).

اکثریت..əksəriyət [آد،عربجه] چوغونلوق،چوخلوق،ان بؤیوک بؤلوم (فا:~).

اکج..əkəc [صفت، آد] اَکَج: ١-بؤیوک ویئکه، ایری، تجرُبه‌لی ٢-بؤیوک‌لوگه تظاهُر ائدن کیمسه، اَکش، باخ: اکه.

اکج اکج..əkəc əkəc [ظرف] اکج کیمی، اکه اکه " اکج اکج دانیشماق".

اکچلنمک..əkəclənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیومک، اکه‌لنمک ۲-اؤزونو بؤیوک گؤسترمک، یئکه یئکه دانیشماق (فا:بزرگ شدن).

اکچلیک..əkəclik [آد] بؤیوک لوک، اکه‌لیک (فا:بزرگی).

اکدیرتمک..əkdirtmək [باخ] اکدیرمک.

اکدیرمک..əkdirmək [اتّدیرگن ائیلم] ۱-اکمک ایشینی گؤردورمک، "بوْش یئرلره آغاج اکدیرمک"(فا:فس کاشتن). ۲-بیرینی باشیندان ساوماق، باشیندان ائیله‌مک (فا:از سر رد کردن).

اکدیریلمک..əkdirilmək [بلسیز ائیلم] اکدیرمک ایشی گؤرولمک.

اَکراد توْرکمنلری .. Ekrad türkmənləri [اؤزل آد] سوُریه توْرکلری بوْی‌لاریندانديرlar[۸۱-۱۵۸].

اکرام..ikram [آد،عربجه] آغیرلاما، ساییلن لاما، عزیزله‌مه (فا:~).

اکرامیه..ikramiə [ع، آد] چالیشانلارا آیلیق دان علاوه وئریلن اوْستەلیک مُکافات.

اِکران..ekran [آد،فرانسیزجا] باخ: اِنکران.

اِکراه..ikrah [آد،عربجه] ۱-بیرینی خلاف ایشه زورلاما. ۲- دیسکینمه، ایرَنمه، ایگرنمه، چیمچشمه (فا:~).

اَکرم..əkrəm [صفت، ع] کرامتلی، حؤرمتلی، داها سایین(فا:~).

اکرم‌جلالی..əkrəm cəlali [یازار] گونش ۱۳۵۸ ده تبریزده آنادان اوْلوبدور، اکرم خانیمین تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

اکرم‌خوشوقت‌پیرسُلطان..əkrəm xoşvəqt pirsultan [یازار] ش-۱۳۵۷ده آنادان اوْلوب، چاغداش شاعردیر و تورکجه سربست شعرلری واردیر[۵۲].

اکرم‌علیمحمدی(نسیم)..əkrəm əliməhəmmədi (nəsim) [یازار] ش۱۳۱٤ده مراغادا آنادان اوْلوب، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

اکرم‌نجاری‌کیوی(سارای)..əkrəm nəcari kivi (saray) [یازار] ش۱۳٦۱ده کیوی‌ده آنادان اوْلوب، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

اَکسوْک..əksük [اؤزل آد] آزلیق، یوْکلوق، یوْخسوُللوق؛ سلجوقلوتوْرک لریندن آرتوُق بگین آتاسینین آدی (م۱۳جو یوْزیل)[۸۵].

اکسی..əksi [آد] ۱-باخ: اسکیک. ۲-(مت)چیخارما ایشله می "-". ۳-صیفیردان کیچیک سایی، منفی و نئقاتیف سایی، آرتی قارشیتی "اؤرنک: ۱-، ۵۰-، ۳,۲-".

اکسی اوُج..əksi uc [آد] الکتریک آخیمیندا اکسی یوْکلو اوُج "نول".

اکسی سایی..əksi sayı [آد] صیفیردان کیچیک سایی، منفی و نئقاتیف سایی؛ آرتی قارشیتی "اؤرنک: ۱-، ۵۰-، ۳,۲-".

اکسیر..eksir [آد،ع‹اکسیر›یو] اسکی‌لرده کیمیاچی‌لارین خارق اُلعاده بیر گوْج و قوّه‌یه مالک اوْلدوغونو ظنّ ائتدیکلری موْهوم بیر مادّه "حیات اکسیری: جاوانلیغی قوْرویان".

اکسیک..əksik [باخ] اسکیک.

اکسیلمک..əksilmək [باخ] اسکیلمک.

اکسیلیش..əksiliş [باخ] اسکیلیش.

اکش..əkəş [باخ] اکچ.

اَکشی..əkşi [اؤزل آد] انکشی: کَسیک، آزلیق، یوْخلوق[۷].

اکک..əkək [آد] اوْرتایا دؤشموش "اکک قادین".

اک‌کؤک..ək kök [آد] کؤک و ساپین یانلاریندا چیخان اینجه کؤک.

اک‌گؤرَو..əkgörəv [آد] بیرینین اصلی ایشیندن علاوه آیری گؤره‌وی.

اکلتمک..əklətmək [اتّدیرگن ائیلم] اکلشدیرمک ایشینی گؤردورمک.

اکلشدیرمک..əkləşdirmək [اتّدیرگن ائیلم] اکلتمک، اکله‌مک ایشینی گؤردورمک (فا:پسونددار نمودن).

اکلشمک..əkləşmək [س، دیل‌ب] اک وضعیتینه گلمک (فا:پسوندشدن).

اکلَشمه..əkləşmə [آد،دیل‌بیلیمی] التصاقی لشمه، اکلی لشمه (فا:پیوندی شدن). agglutinating

اکلم..əkləm [آد] اکلنمیش یئر، ایکی سؤموگون اوْرتاق نقطه ده بیربیرینه باغلانان یئری، مَفصل (فا:مفصل).

اکلم‌آیاقلی‌لار..əkləm ayaqlılar [آد،دیرگی] باخ:اکلم باجاقلیلار، بوغوم آیاقلیلار.

اکلم‌باجاقلیلار..əkləm bacaqlılar [آد،دیرگی] گؤوده‌لری‌بیربیرینه اکلَنمیش حالقالار دان دؤزه‌لن بؤجک‌لر، هؤرومجک‌لر، قابیقلی‌لار و چوخ آیاقلی‌لار آیریم‌لارینا آیریلان حیوانلار صینفی، بوغوم آیاقلی‌لار، اکلم آیاقلی‌لار (فا:بند پایان). arhtropoda

اکلم لنمک..əkləmlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اکلم‌له بیرلشمک.

اکلم‌سیزلر..əkləmsizlər [آد،دیرگی] قوْلسو آیاقلی‌لاردان قابیق چنت‌لری آراسیندا اکلم اوْلمایان بیر صینیف حیوان.

اکلملر..əkləmlər [آد] مفصل‌لر (فا:مفصل ها). joints

اکلم‌له‌مک..əkləmləmək [تاثیرلی ائیلم] اکلم‌له‌بیرلشدیرمک، یاپیشدیرماق.

اکلملی‌لر..əkləmlilər [باخ] اکلم باجاقلیلار.

اکلَنتی..əklənti [آد] بیرشئیه اکلنمیش اوْلان (فا:پیوند). annex

اکلَنتی‌لر..əkləntilər [آد] بیرشئیه علاوه اوْلانلار (فا:اضافات).

اکلَنمک..əklənmək [بلسیز ائیلم] اکله‌مک ایشی گؤرولمک.

اکلَنمه..əklənmə [آد] اکلنمک ایشی.

اکله..əklə [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

اکله‌مک..əkləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی آیری بیرشئیه آرتیرماق ویا بیر شییه یاپیشدیرماق (فا:پیوند زدن).

اکله‌مه..əkləmə [آد] اکله مک ایشی (فا:پیوند زنی).

اکله‌مه‌لی..əkləməli [دیل ب، ص] یتیشکن.

اکلی..əkli [صفت] اکی اولان، اکلنمیش.

اکلی دیل..əkli dil [آد،دیل‌بیلیمی] التصاقی دیل، سوْن اکلی دیل (فا:زبان پیوندی و التصاقی). agglutinative

اکلیک..əklik [آد] پیوست (فا:پیوست). connected

اکلیل..əklil [آد،عربجه] چیچک‌ویا پراقدان‌دوزَلمیش‌تاج کیمی‌بزک- (فا:~)

اکمال..ikmal [آد،عربجه] بوتون لوْک، بوتونله‌مه (فا:~).

اکمک..əkmək [ل] ۱-اکینه توْخوم سپمک، آغاج تیکمک (فا:کاشتن). ۲-بیرینی آلداتیب بیریئرده بوراخماق (قال گذاشتن). ۳-(آد) چؤرک، تندیرده پیشیریلن یه جک (بوکلمه بعضی یئرلرده ابیک شکلینده سؤیله نیر) (فا:نان). bread {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویون ده ایشله‌نیبدیر}.

اکمک‌آغاجی..əkmək ağacı [آد،بیتگی] اَبَک آغاجی، توُت گیللردن سالخیم چیچک آچان، آغ ساری موْر قیرمیزی یئمیش وئرن، ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن آغاج. artocarpus incisa

اکمک‌اوُفاغی (اوْووغو)..əkmək ufağı (ovuğu) [آد] اکمک توْکونتوسو و قیرینتی‌سی.

اکمک‌پاراسی..əkmək parası [آد] گئچیمی دوْلاندیرماق اوچون قازانج.

اکمک‌تاختاسی..əkmək taxtası [آد] اکمک خمیری حاضرلایان تاختا.

اکمکچی..əkməkçi [آد] چؤرکچی، چؤرک پیشیرن (فا:خبّـاز). baker

اکمکچیلیک..əkməkçilik [آد] چؤرک چینین ایشی، چؤرک پیشرمه ایشی.

اکمک‌دادلی‌سی..əkmək dadlısı [آد] اکمک‌دن دوْزه‌لن بیر یئمک.

اکمک‌دوْلماسی..əkmək dolması [آد] سوْمون اکمکله دوْزه‌لن بیر نوع دوْلما.

اکمک‌سیز..əkməksiz [آد] چؤرک‌سیز.

اکمک‌قاپی‌سی..əkmək qapısı [آد] گئچیمی ساغلایان ایش یئری.

اکمک‌قاوقاسی..əkmək qavqası [آد] گئچیمی ساغلاماق اوْچون چالیشیب اوُغراشما، گئچیم ساواشی.

اکمک‌قایقیسی..əkmək qayqısı [آد] گئچیم ساغلاما چاباسی.

اکمک‌کوْفو..əkmək küfü [آد] دوْغال اوْلاراق اکمک اوْزه‌رینده دوْزه‌لن کوْف و گؤبه‌لک.

اکمک‌لیک..əkməklik [آد] چؤرک پیشیرمک اوچون اوُن و هر شئی.

اکمک‌هئیواسی..əkmək heyvası [آد،بیتگی] یومشاق و سولو بیر نوع هئیوا.

اکمل..əkməl [آد،عربجه] داها کامل، بوْتؤوراق (فا:~).

اَکمَن..əkmən [اؤزل آد] اَکه‌من، اگه من[۷].

اکمه‌لو..əkməlu [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

اکمه‌یله اوْیناماق..əkəməylə oynamaq [تاثیرلی ائیلم] گلیر قاینا‌غینی داغیتماغا چالیشماق.

اکمه‌یندن ائتمک..əkməyindən etmək [تاثیرلی ائیلم] ایشنی الیندن چیخارماق.

اکمه‌یندن اوْلماق..əkməyindən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی الیندن چیخماق.

اکمه‌ینه گؤز قوْیماق..əkməyinə göz qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشنی الیندن چیخارماق.

اکمه‌ینه یاغ سوْرمک..əkməyinə yağ sürmək [تاثیرلی ائیلم] گلیرینین آرتماسینا سبب اولماق.

اکمه‌ینی چیخارماق..əkməyini çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] گلیر قازانج ساغلاماق.

اکمه‌ینی داشدان چیخارماق..əkməyini daşdan çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] چتینلیکله قازانماق.

اکمه‌ینی قازانماق..əkəməyini qazanmaq [تاثیرسیز ائیلم] گلیر قازانج ساغلاماق.

اکمه‌ینی یئمک..əkməyini yemək [تاثیرلی ائیلم] (بیرینین) ایشینده چالیشماق.

اکناف..əknaf [آد،عربجه] اطراف، هریان (فا:~).

اکنلو..əkənlu [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

اِکوْلوژی..ekoloji [آد،فرانسیزجا] باخ: ائکوْلوژی.

اِکوئرگی..ekvergi [آد] اصلی وئرگی‌یه آرتیریلان وئرگی (فا:اضافه مالیات). a surtax

اِکواتوْر..ekvator [آد،فرانسیزجا] باخ: ائکواتوْر.

اِکونومتری..ekonometri [آد،فرانسیزجا] باخ: ائکونومتری.

اِکونومی..ekonomi [آد] باخ: اوکونومی.

اکه..əkə [آد] ۱-داهی، چوْخ آغیللی ۲-صاحب، اَگه‌من ۳-باخیجی، ائییتیجی ٤-بؤیوک، ایری، یئکه/آغا (اؤزبکجه) (فا:آقا). ۵-اینسان-

آدی:~آلپ، ~بای، ~بگ،~تای، ~خان[۷]. {دیوان لغات تورک ده: بؤیوک باجی، سنگلاخ دا: بؤیوک قارداش؛ بو کلمه دیواندا اکه، اچه، اجی، ازه (تایزه، تَیزه) شکلینده گله‌رک اک کلمه سیله ایلگیلیدیر و بعضا بو شکیللرده گلیر: اجه (ائلین بؤیوگو، تورکمنجه: آنا)، اده، ادی، ایچی، اَچوّ (خالا)، هچی (قیز آدی)، ایجی (بیر خانیمین چوخ یاخین دوستو، ‹جیجی›)؛ بو کلمه بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو سایبلیر: یئکه› اکه، آغا› اگه› اکه، اگه من› اگه+ من، بیه› اگه› اکه؛ آیری طرفدن بعضی تاریخی کلمه‌لرین کؤکو سانیلیر، باخ: ائکباتان/ اکباتان؛ دیواندا اَگّت (یئنگه) کلمه سیده بو سؤزون دؤنولموش شکلیدیر و اگت واقعیتده اگه من اولموش قادینی (قوللوقچونو) گؤسته ریر}.

اکه‌بیکه..əkəbikə [صفت، دا، باخ اکه] یاشلی، تجربه‌لی، گؤرگولو.

اَکه‌جَرَن..əkəcərən [تاریخی اؤزل آد](م۱۳)نایمان‌خانلاریندان آلتان-خانین قارداشی[۷].

اکه‌جک..əkəcək [آد] توْخوم (فا:دانه).

اکه‌لنمک..əkələnmək [تاثیرسیز ائیلم]باخ: بؤیومک.

اکه‌لیک..əkəlik [آد] ۱-بؤیوک لوک، یئکه‌لیک، اکج‌لیک.

اَکه‌من..əkəmən [اؤزل آد]باخ: اَگه‌من[۷].

اکه‌نک..əkənək [آد]اکیلن یئر،اکین یئری،تاخیل‌اکیلمیش-یئر(فا:مزرعه).

اکه‌نک‌بیچه نک..əkənək biçənək [باخ]اکین بیچین.

اکه‌نه جک..əkənəcək [باخ]اکه نک.

اکیب بئجرمک..əkib becərmək [تاثیرلی ائیلم]اکیب یئتیشدیرمک.

اکیب بئجَریلمک..əkib becərilmək [بلسیز ائیلم]اکیب یئتیشدیریمک.

اکیب بیچمک..əkib biçmək [تاثیرلی ائیلم]اکین چیلیک ائتمک.

اِکیپ..ekip [آد،فرانسیزجا]تاقیم، قروپ، قوْل، ائکیپ (فا:گروه).

اکیجی..əkici [آد] ۱-اکن، اکینچی. ۲-توخوم سپن و اکن آراج.

اکیز..ekiz [باخ]ائکیز.

اکیش..əkiş [آد]اکمک ایشی.

اکیلمک..əkilmək [بل] ۱-اکمک‌ایشی گؤرولمک آغاج تیکیلمک (فا:کاشته شدن). ۲-حسّ ائتدیرمه‌دن چیخیب گئتمک، گؤزدن ایتمک(فا:دررفتن).to run away{دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

اکیلمیش..əkilmiş [صفت]سورولوب اکلین یئر (فا:مزروع). planted

اکیلی..əkili [صفت]اکیلمیش اوْلان (فا:کاشته). sown

اکیلیب بیچیلمک..əkilib biçilmək [بلسیز ائیلم]اکیلیب یئتیشدیریلمک.

اکیلیش..əkiliş [آد]اکمک ایشی.

اکیم..əkim [آد]اکمک ایشی،تاریْم (فا:زراعت). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اکیملی..əkimli [صفت]اکیلمک اوچون یارارلی.

اکین..əkin [آد]تارلا، اکین یئری، اکیله‌جک زمی (فا:مزرعه). sown field{دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویون ده ایشله‌نیبدیر}.

اکین‌آلْتی..əkinaltı [آد]اکین توْپراغینین آلت قاتی.

اکین‌اکینه جک..əkinəkinəcək [آد]باخ: تارلا، اکین.

اکیناوا..əkinava [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی {اکین+آوا}.

اکین‌بؤجگی..əkinböcəgi [آد،دیرگی]اکلم باجاقلی و قانادلی قیرمیزی و دوُیارقالارینین اوُجو یاپراق سوْو، یازدا چیخان، اکینه ضرر وئرن بیر بؤجک، آنادولو تورکجه سینده مایس بؤجگی (فا:سوسک طلایی). malolontha

اکین‌بیتی..əkinbiti [باخ]بوغدا بیتی.

اکین‌بیچین..əkinbiçin [آد]اکین‌چیلیک،اکین چیلیک ایشی، تارلاچیلیق.

اکینتی..əkinti [آد]اکیلن شئی (فا:زراعت).

اکین‌تیکین..əkintikin [آد]باخ: اکین یئری.

اکینچی..əkinçi [آد]اکین اکن، اکیجی، یئری سوّروب اکن، جوتجو (فا:زارع). agriculturis ۲-(تاریخی اؤزل آد)سلجوُقلولار دؤنَمی، قیْپچاق اصیللی و اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اکینچی قازئتی..əkinçi qazeti [اؤزل آد]م۱۸۷۵ده حسن‌بگ ملکزاده زردابی (۱۹۰۷-۱۸۳۷)نین تلاشی‌ایله بو قازئتین بیرینجی سایی‌سی یایین‌لانیر و آذربایجان یایینلارینین تملی آتیلیر، حسن‌بیگ سوْنرالار حیات‌و ارشادقازئت‌لرینی یایینلایبر، اکینجی قازئتی آیدا ایکی دفعه وتوپلام ٥٦ سایی نشر اوْلدو.

اکینچیلیک..əkinçilik [آد]اکین‌اکمه ایشی (فا:فلاحت). agriculture

اکینچیلیک باخانلیغی..əkinçilik baxanlığı [آد]اکین ایشلرینه یئتیشن ناظرلیک (فا:وزارت کشاورزی). ministry of agriculture

اکین‌سپین..əkinsəpin [آد]تاخیل اکمه ایشی.

اکین‌قاباغی..əkinqabağı [صفت]اکمک ایشیندن قاباق اولان ایش "توْپراغین اکین‌قاباغی‌سوُواریلماسی،اکین‌قاباغی بئجرمه".

اکین‌قارانفیلی..əkin qaranfili [آد،بیتگی]بوغدا و اکینده بیتن بیر نوع آلاق اوْتو (فا:سیاه دانه گندم، سیاه تخمه). agrostomma

اکین‌قارقاسی..əkin qarqası [آد،دیرگی]قارقا گیللردن، پارلاق قاراتئلک‌لی، یئکه قانادلی، دیمدیگی گؤجلو، توخوم‌لاری ییه‌رک

تارلالارا ضرر وئرن گزیجی و اؤتوجو بیر قوش (فا:نوعی پرنده). corvus frugileugus

اکینک..əkinək [آد] اکین یئری، اکین اکیلمیش یئر (فا:مزرعه).

اکینلیک..əkinlik [آد] اکین یئری، اکین اکیلمیش یئر (فا:مزرعه).

اکینه باخان..əkinə baxan [آد] اکین قوْرجوسو.

اکینه‌جک..əkinəcək [آد] اکین یئری،اکینک،اکین اکیلمیش-یئر(فا:مزرعه).

اکین‌یئری..əkinyeri [باخ] اکین لیک.

اگت..əgət [آد] یئنگه، گردک گئجه سی گلینله گلن خانیم {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اگر..əgər [باغلاییجی سؤز،فا] شرط‌وضعیتی‌نی‌بیلدیرن‌بیر سؤز، باخ: ایر (فا:~) if

اَگَرک..əgrək [اؤزل آد] ۱-دده قوْرقود بوْی‌لاریندا بیر کیشی آدی "اوُشون قوْجا اوْغلو اگرَک"؛اَیرک. ۲-(تا) سوُ توْپلانان یئر، سوّرو حئیوانلارینین دینجلدیگی کؤلگه یئر.

اگرن..əgərn [آد] قیزیلجیق دئییلن میوه. {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

اگری..əgri [باخ] اَیری.

اگریجی..əgrici [اؤزل آد] اَیریجی: فریدن دا داغ آدی.

اگزما..əgzema [باخ] ایقزیما.

اِگزوز..igzoz [اینـ آد] گاز بوشالدان بوْرو (ماشین لاردا) (فا:اگزوز).

اِگزیستانسیالیزم..iqzistansializm [آد،فرانسیزجا] وار اوْلوشچولوق (فا:~).

اِگزیستانسیالیست..iqzistansialist [آد،فر، ص] واراوْلوش جو (فا:~).

اگلشمک..əgləşmək [باخ: اگمک] باخ: اَیلشمک.

اَگلن اوْغلو..əglən oğlu [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیل‌ده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده،ذوالقدرتوّرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

اگلنجه..əglənce [باخ] ایلنجه.

اگلنمک..əglənmək [س] باخ: ایلنمک {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ: اگمک}.

اگمک..əgmək [باخ] اَیمک (فا:خم کردن). to bend {اگمک سؤزو بیر سیرا سؤزلرین کؤکودور مثلا اسکیک (اکسوک) بو کلمه‌دن آلینما بیر سؤزدور، و اَیریلیک و ناقص اولماغی آنلادیر و اَیلشمک (اگلشمک) سؤزو ایییلیب اوتورماغی گؤسته ریر، و البته بو سؤزدن آلیناراق اگلنمک کلمه‌سی بیر نوع اوتوروب دورماغی نشان وئریر، اگین (ایین)سؤزوده بدنین اَیری‌بوروق‌حالتین گؤسته ریر، اگیرمک سؤزونده‌ده ایپی اَیری ائدیب بیربیرینه باغلاماق مفهومو واردیر، ایغ‹ ایگ‹ ایینه سؤزلریده بو آلت‌لرین چوخراق اَیری اولدوقلاری اوچون ویا اَییریلمیش ایپله ایشلندیگی اوّچون بوکلمه ایله باغلیدیلار}.

اگمه..əgmə [آد] اگمک ایشی، باخ: اَیمه.

اِگوْیزم..eqoizm [باخ] انقویزم.

اگه..əgə [آد] ۱-للـه، اوشاغین سوّت آناسی. ۲-توّرکیه‌نین غربینده آغ دنیزله قارادنیزی بیرلشدیرن دنیزین آدی، ائگه ۳-داهی، چوْخ آغیللی ٤-اَگه‌من، صاحب ۵-باخیجی، ائییتیجی.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اَگَت›، باخ: اکه}. ٦-اگه۲(آد،باخ: اگمک) کؤکس سومویو (فا:دنده). ۲-آلاچیق لارین باشینا قویولان بیر نوع اَیری آغاج (فا:چوب کجی که بر سر آلاچیق تعبیه کنند). ۳-باخ: اَیه، قوْوارا.

اگه‌بیگی..əgəbigi [تاریخی اؤزل آد] اگه+بیکه؛تیموُرگوّرخان'ین قیْزلاریندان[۷]

اگه‌له‌مک..əgələmək [تاثیرلی ائیلم] قاوارالاماق {باخ:اگمک،ایه‌له‌مک

اگه‌من..əgəmən [صفت] ۱-حاکم، حُکمران، صاحب، اؤزوندن باشقاسینی دینله‌مه‌ین، بوُیروقچو. ۲-بیلگه کیشی، داهی. ۳-آغا، آغابگ. (فا:حاکم). {اگه+من، باخ: اکه}

اگه‌من اوْلماق..əgəmən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] حاکم اولماق.

اگه‌من لشمک..əgəmənləşmək [تاثیرسیز ائیلم] حکومت حالینا گلمک.

اگه‌منلیک..əgəmənlik [آد] اگه‌من اولماوضعیتی(فا:حاکمیت). rulership

اگیت..əgit [آد] گؤز دَیمه‌سی و نظره قارشی گؤز کَنارلارینا سوّرولن بیر اوْت(زعفرانا آیری ماده‌لر قاتیلاراق دوّزه‌لیر). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اگیج..əgiç [آد،باخ: اگمک] باخ: اَییج.

اگیر..əgir [آد،بیتگی] اگیر کؤکو، اگیر اوْتو، دره و دوُرقون سو کنارلارینداً یئتیشن، ۱۲۵-۵۰ سانت یوکسکلیده، چوخ ایللیک و اوْتسوْو بیر بیتگی، یئل اوْتو (فا:اکسیر). acorus calamus {اگمک+یر، [۱۰۵]}

اگیر اوْتو سوولار..əgirotu sovlar [آد،بیتگی] بیر بیتگی فامیلیاسی. araceae

اگیرمک..əgirmək [باخ: اگمک] باخ: اَییرمک.

اگیک..əgik [باخ] ایبک، ایبلمیش، انحنا (فا:انحنا).

اگیکلیک..əgiklik [باخ] ایبک‌لیک.

اگیلمک..əgilmək [باخ] اَییلمک.

اگین..əgin [باخ: اگمک، ده] باخ اَیین.

ال..əl [آد] ۱-قوْلون بیلکدن آشاغی بؤلومو (فا:دست). hand ۲-(مج)سیرا، نوبت، دست "نئچه ال، اوْچ ال وراق". ۳-آراجی، واسطه " بوایشده الی وار". ٤-توتاجاق "قاپی الی". ٥-اکینچیلیکده سوُیو بؤلمک اوچون بیر اؤلچو مقداری"ایکی ال سوُ". ٦-صاحبلیک، ییه‌لیک، مُلکیت "بوُتوْپراق‌لاری گرک دؤشمن الیندن چیخاراق، الینده کی پوُلو دؤزگون خرجله". ۷-ال ایله دؤزلمیش "بوُ فرش ال ایشیدی، ال ایشی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹الیگ› سن ‹ال، الیک›؛ ال بدنین چوخ ایشلک عضوو اوْلاراق ائله‌مک کلمه سینین کؤکو اولمالیدیر و ائله‌مک بیر ایشی ال ایله ایشلک و فعال شکلده گؤرمک دئمکدیر، اله‌مک بیر شئیی ال کیمی بیر وسیله‌دن گئچیرمک دئمکدیر مثلا بوغدا کیمی شئی‌لری الین بارماقلاری آراسیندان تؤکولمه‌سینی آنلادیر و آچیقدیر کی اللشدیرک و ائلئشدیرمک ده اله‌مک سؤزونون اک‌لی شکلیدیر، محتملا ائل سؤزونونده کؤکو اولسون و ائل سؤزو ال آلتیندا اولان خلقی آنلادیر و بیر آنلامدا ال اله وئرن اینسانلاری بیر آرایا گتیریر، ائل سؤزو آیری طرفدن اینگیلیزجه all (هامی) سؤزونونده کؤکو اولمالیدیر(بو کلمه‌نین گئچمیشی اینگیلیزجه ده م۱۱ جی یوْز ایللره دایانیر)، فارسجادا ایشله‌نن النگو (بیلرزیک) کیمی کلمه‌لرده بو سؤزه باغلانیر، بعضا آللاه سؤزونون کؤکونو ائل/ایل/ال سؤزونه باغلاییرلار}.

ال آپارماق..əl aparmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گیریشمک.۲-ساتاشماق.

ال آتماق..əlatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ال اوزاتماق "سن بوُ ایشه ال آتما". ۲-کؤمک‌لیک ائله‌مک "گل بیرآز سنده ال ات".

ال آچماق..əlaçmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایسته‌مک،دیله‌مک"من کیمه‌ال آچابیلرم؟". ۲-قوُماردا وراق آچماق "اوْچ ال آچدیم".

ال آچیق..əlaçıq [آد] یاخجیلیق ائدن (فا:دست و دل باز).

ال آچیق‌لیق..əlaçıqlıq [آد] ال آچیق اولما(فا:تواضع). liberal

ال آرابا‌سی..əlarabası [آد] ال ایله سوْرولن آرابا (فا:ارابه دستی).

ال آغاجی..əlağacı [آد] ۱-دیه نک، مُختلف آماج‌لارلا اله گؤتورولن آغاج (فا:عصا). ۲-بیرینین بیر ایش اوچون ویا گئچینه جه‌یی اوْچون ایشلتدیگی شئی. cane

ال آلتی ایشچی‌سی..əlaltı işçisi [آد] شاگرد (فا:پادو). footboy

ال آلتی..əlaltı [صفت، آد] ۱-ال‌آلتیندا‌ایشله‌ین کؤمکچی(فا:زیردست). underling ۲-گیزلینجه، بیرینین خبری اوْلمادان.

ال آلتینجا..əlaltınca [ظرف] ال آلتیندان.

ال آلتیندا..əlaltında [آد،صفت] حاضر آماده" ال آلتیندا ساخلاماق".

ال آلتیندان..əlaltından [ظرف] ال آلتی، گیزلینجه (فا:پنهانی). hidden

ال آیاسی..əlayası [آد] اوْووجون ایچینده کی صاف و دوْز یئر.

ال آیاغا دوْشمک..əlayağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] تالاشا دؤشمک.

ال آیاغا دوْلاشماق..əlayağa dolaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] انگل اوْلماق، مانع اوْلماق.

ال آیاغی توُتماماق..əlayağı tutmamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْجو قالماماق.

ال آیاغی تیتره‌مک..əlayağı titrəmək [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخویا دؤشمک.

ال آیاغی دوْز..əlayağı düz [صفت] تربیه‌لی.

ال آیاغی سوُستالماق..əlayağı sustalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف‌له‌مک.

ال آیاغی سوْیوماق..əlayağı soyumaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هوس‌دن دؤشمک. ۲-اؤلمک اوزه ره اوْلماق.

ال آیاغینا دوْشمک..əlayağına düşmək [تاثیرسیز ائیلم] تعظیم ائتمک.

ال آیاغینی بولاماق..əlayağını bulamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشه باشلاماق.

ال آیاغینی توْپلاماق..əlayağını toplamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشه باشلاماق.

ال آیاغینی کسمک..əlayağını kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین گلمه‌سینه مانع اوْلماق.

ال آیاغینی یئغیشدیرماق..əlayağını yığışdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاباغینی آلماق.

ال آیاق آچماق..əlayaq açmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته دیگی کیمی حرکت ائتمک.

ال آیاق اوْیناتماق(چالماق)..əlayaq oynatmaq(çalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چاباlاماق. ۲-حدّه‌له‌مک.

ال آیاق ایچی (آیاسی)..əlayaq içi (ayası) [آد] ال و یا آیاغین ایچه زی طرفی (فا:کف). palm) of the hand)

ال آیاق ترپتمک..əlayaq tərpətmək [تاثیرسیز ائیلم] تلَسمک، یئهین ایشله‌مک.

ال آیاق چکیلمک..əlayaq çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] جماعات داغیلماق، خلوت لشمک.

ال آیاق..əlayaq [آد] قوللاریلا قیچلار بیرلیکده.

ال آیاقدا قالماق..əlayaqda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْرتادا قالماق.

ال آیاقدان دوْشمک..əlayaqdan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] الدن دؤشمک، یورولماق.

ال‌آیاقسیز..əlayaqsız [صفت] آوارا (فا:بیدست وپا). shiftless

الا..əla [اؤزل آد] آلا: آلا رَنگلی، آلاجالی[۷].

الائله‌مک..əl eləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چاغیرماق، ال یله اشاره ائله‌مک. ۲-خوداحافیظ‌لیک ائله‌مک.

الاتک ائله‌مک (اؤپمک)..əl ətək eləmək (öpmək) [تاثیرسیز ائیلم] یالواریب یاخارماق.

الاتک چکیلمک..əl ətək çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ال آیاق چکیلمک.

الاتی..əl əti [آد] ائوده کسیلن حئیوانین اتی.

الارمز گوّج یئتمز..əl ərməz güc yetməz [دئییم] بؤیوک گوّج قارشیسیندا دئییلیر.

الاریمی..əl ərimi [آد] الین یئتیرن اوُزاق‌لیق، ال یئتیشن.

الاستیک..elastik [صفت، فر] اسنک (فا:الاستیک).

ال‌ال باش(ال‌الده باش باشدا)..əl əl baş (əl əldə baş başda) [ظرف] الی بوْش ویا بیر شئیین قوُرتولدوغو و توّکندیگی حالدا دئییلیر "بیر آز پارامیز وارایدی اونودا ال ال باش اوْلدوق".

الالابد..ilələbəd [ظرف، ع] ۱-همیشه،دایما "الالابد اوزای‌لاری گزمک". ۲-هئچ واخت، بیر داها، قطعیأ "الالابد بیرده‌سیزه آیاق باسمارام".

ال‌الاوّسته دایانماق..əl əl üstə dayanmaq [تاثیرسیز ائیلم] حاضر و آماده وضعیت ده اوْلماق.

ال‌الاوّسته قوْیماق..əl əl üstə qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْش بئکار اوْتورماق.

ال‌البت..ələlbət [ظرف، دا، ع] هر حالدا، هر وضعیتده (فا:در هر حال).

ال‌الدن اوّستوندور..ələldən üstündür [دئییم] همیشه بیری قاباغا گئچه بیلر.

ال‌ال‌گزمک..əl əl gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] بیه نیلن بیر شئی حاقیندا.

ال‌اله..əl ələ [ظرف] بیربیرینین الیندن توتماق، ال اله وئرمه.

ال‌اله‌وئرمک..əl ələ vermək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینین الینی توتماق، کؤمک لشمک.

الامان..əlaman [ن،عربجه] بئزگین‌لیک وسیزلانما زامانی دئییلن بیرسوز، یاردیم وکؤمه‌یه چاغیرما بیلدیرین سؤز (فا:کمک).

الامه‌یی..əl əməyi [آد] ال ایله دؤزه نیلن هر شئی، ال ایشلری.

الان..əlan [ظرف، ع] بوآندا، ایندی (فا:الان). now

الاؤپمک..əl öpmək [تاثیرلی ائیلم] یاشلی بیرینین ویا سایقی اوّچون بیرینین الین اؤپمک.

ال‌اؤپنلرین چوْخ اوْلسون..əl öpənlərin çox olsun [اؤنلم] ایی دیلک سؤزو.

الاوّز سیلن..əl üz silən [آد] اوّز سیلمک اوچون دستمال.

الاوّز..əl üz [آد] اللر و اوّز.

الاوُزاتماق..əl uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گیریشمک. ۲-کؤمک ایسته‌مک. ۳-ساتاشماق،بیرینه‌توخونماق.٤-اوغورلوق ائتمک ایسته‌مک.

الاوُزلوغو..əl uzluğu [آد] ال آلیشقانلیغی، اوُستالیق،مهارت.

الاوّزمک..əl üzmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودونو کسمک.

الاوّستو..əl üstü [ظرف] تئز، دایانمادان، تلَسیک.

الاوّستونده ال وار..əl üstündə əl var [آتاسؤزو] هر آدامدان دا گوّجلو آدام وار معناسیندا ایشله نیر.

الاوّستونده توُتماق..əl üstündə tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه سایقی گؤسترمک.

الاوّستونده کیمین الی..əl üstündə kimin əli [آد] آذربایجان خالق اوْیونلاریندان.

الاوُووشدورماق..əl ovuşdurmaq [تاثیرسیز ائیلم] پئشمان اوْلماق، مأیوُس اوْلماق.

الاوْیونو..əl oyunu [آد] اسپوْرون ال ایله اوْینانان نوْعلاری "تئنیس، والیبال و بسکیتبال ال اوْیونلاریدیر".

الاه..ilah [آد،عربجه] تانری (فا:خدا).

الاهه..ilahə [آد] تانریچا (فا:الاهه). goddess

الاهی..ilahi [آد،عربجه] ای اللـه (فا:الاهی).

الاهیّات..ilahiat [آد،عربجه] تانری‌بیلیم، تئوْلوژی (فا:~).

الایریشمز..əl irişməz [صفت] ال یئتمز.

الایشلری..əl işləri [آد] الی ایله ائوده دؤزه‌لن و چوخ هُنری و بزه‌مه شئی‌لری (فا:صنایع دستی).

الایشی..əl işi [آد] ۱-اوْخوللاردا ال ایله ایشله‌نن ایشلر (فا:کاردستی). ۲-ماشین لا یوْخ ال ایله گؤرولن هر ایش "اینجه صنعت، فرش، رسیم و بوجور شئیلر"

الایله اؤیرتمک..əl ilə öyrətmək [تاثیرلی ائیلم] اهلی لشدیرمک.

الایله توُتولور..əl ilə tutulur [تاثیرلی ائیلم] اله گلمه‌یی راحتدیر، راحت بیر شئیدیر.

الایلیشدیرمک..əl ilişdirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه باشلاماق.

البئزی..əl bezi [آد] قوُرولاما و تمیزله‌مک اوّچون ایشله دیلن بئز.

الباسماق..əl basmaq [تاثیرسیز ائیلم] آند ایچمک.

الباغلاماق..əl bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] حاضر آماده دورماق.

الباقی..əlbaqi [ع، ص] آرتیق قالان، قالیق (فا:الباقی).

البت..əlbət [ظرف، ع] شُبهه‌سیز،باخ: اَلبته.

البته..əlbətdə [ظرف، ع] اَلبَت: ، البتّه: شُبهه‌سیز، طبیعی کی، هر حالدا، قوشقو سوُز (فا:البته).

البتّه..əlbəttə [ظرف، ع] شُبهه‌سیز، باخ: اَلبته.

اَلبُرز..əlborz [اؤزل آد] البُرز داغی اسکی ری و ایندیکی تهران شهرینین قوزئییئنده یئر آلان داغدیر بو داغ بؤلگه نین اَن یوکسک داغی ساییلیر، یوّکسک لیگی دماوند زیروه سینده ۵۶۰۹ متردیر، کاشغرلی دیوان لغات تورک کیتابیندا (هجری ٤٦٦) قاز کلمه‌سی بؤلومونده بئیله یازیر [۲۰۱(۳-۱٤۹)] ‹توّرک اؤلکه‌سی سینیرینی قزوین‌دن سایارلار، قوم شهریده سیْنیر ساییلیر، چونکو قوُم کلمه‌سی تورکجه-دیر، آفراسیاب"ین قیزی بوُرادا آولانیرمیش› (آرتیریلمالیدیرکی بورادا سیْنیردان منظورو تورکلرین اوْ زامان یاشادیقلاری یئرلرین گوّنئی ده اولان قیسمیدیر)، بوراداکی تاریخی سنددن آیدیندیرکی تهران بؤلگه سی و البرز داغلاری تورک بؤلگه‌سی ساییلیردی، و بو کلمه‌نین توّرکجه اولماسی طبیعیدیر. ائیله سانیلیرکی البرز کلمه سی اصلینده "آلپوْروُز/ آلپ+اوْروز" سؤزودورکی دَییشه‌رک بو شکله گلمیشدیر: "آلپ+اوْروز/ آلپوْروز/ آلبوْروز/ آلبروز/ ابیوُرز/ اَلبُرز". تورکجه ده آلپ کلمه سی پهلوان معناسیندا، و اوْروز دا تورکلرین بیر طایفاسینین و همده دده قوْرقود دا قهرمانلارین بیرینین آدیدیر. آیری طرفدن روسیا توپراقلاریندا تورکلرین یاشادیغی "قاراچای-بالکار" بؤلگه سینده بیر داغ ائلبروس آدیندادیر،بو داغین عمومی آدی "اِلبروُس elbrus" شکلینده دیر،یئرلی اهالی بو داغا "مینغی تاو" دئییرلر بو کلمه "مینگی داغ= سوْنسوز ویا اَبدی داغ" معناسیندادیر، ائلبروس داغینین ایکی زیروه سی واردیر و یوکسکلیکلری باتی و دوغو زیروه لرینده ٥٦٤٢ و ٥٦٢١ مترديرر، بو آدلارین ایکی سینینده تاریخی تورک بؤلگه لرینده اولدوغو یوخاریداکی یوْرومو گوّجلندیریر، البته آریانچیلار چالیشیرلار دلیل وئرمه دن بو کلمه لرین فارسجا اولدوغونو ایلقا ائتسینلر. اَلبُرز(دماوند) و ائلبروس (مینگی داغ) داغلاریندان ایکی گؤرونتو:

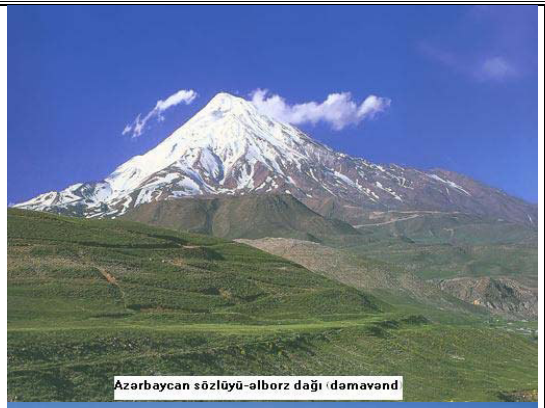

البوْرجو..əl borcu [آد] تئزلیکله اؤده نیلمه‌سی شرطیله آلینان بوْرج.

البوُرقوسو..əl burqusu [آد] (فا:مته دستی). hand auger

اَلبوْغا..əlboğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

البوُلاق..əlbulaq [آد] مراغا دا داغ آدی، بوُکان دا کند آدی {آل+بولاق، قیرمیزییا چالان بوُلاق}.

البوُلاماغینا دَیمز..əl bulamağına dəyməz [دئیم] دَیرسیز و خئییرسیز بیرایش حاققیندا.

البوْمباسی..əl bombası [آد] الده داشینا بیلن ویا الده دؤزه‌لن بالاجا بوْمبا (فا:نارنجک، بمب دستی). hand-bomb

البوْیدا..əl boyda [آد] کیچیک شئی حاققیندا، لاپ بالاجا.

البه ال..əl bə əl [ظرف] الدن اله.

البه یاخا..əlbəyaxa [آد] ووُروشما، توتوشما، بیربیرینین یاخاسینی توتما.

البیر..əlbir [ظرف] بیرلیکده، کؤمک اوْلاراق.

البیردیل بیر..əlbir dilbir [باخ] ال بیر.

البیرلیگی..əl birliyi [آد] بیرلیکده، برابرلیک، دایانیشما.

البیرلیگی ائتمک..əl birliyi etmək [تاثیرلی ائیلم] بیرلیکد دایانیشماق.

اَلبیستان..əlbistan [اؤزل آد] چَپنی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

البیسه..əlbisə [آد،عربجه] گئییم، گئییسی، پالتار (فا:البسه).

الپسک..əlpəsək [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {ال+پسک}.

اَلَت..ələt [اؤزل آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

ال‌تاپماق..əl tapmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤستون اولماق، غالب گلمک.

ال‌تازالاماق..əl tazalamaq [تاثیرسیز ائیلم] یئر ایشده یورولماماق اؤچون یئردَییشمک.

ال‌تاسی..əltası [آد] یوماق اوچون سوُ تؤکمه‌یه یارایان تاس.

التباس..iltibas [آد،عربجه] بنزر ایکی شئیین قاریشماسی(فا:~).

التجاء..iltica [آد،عربجه] سیغینما، پناه آپارما (فا:~).

التحاق..iltihaq [آد،عربجه] قاتیلیم (فا:~).

اَلَتدیرمک..ələtdirmək [باخ] ا لتمک، الکدن گئچیرمک.

اَلَتدیریلمک..ələtdirilmək [بلسیز ائیلم] الکدن گئچیریلمک.

ال‌ترپتمک..əl tərpətmək [تاثیرسیز ائیلم] تلاش گؤسترمک.

التزام..iltizam [آد،عربجه] گرک سیمه، کسه‌نک، بیر ایشین یئرینه یئتیریلمه سینی لازیم بیلمه (فا:~).

التصاق..iltisaq [آد،عربجه] قوْووُشما، بیتیشمه، بیرلشمه (فا:~).

التصاقی..iltisaqi [آد،عربجه] بیتیشمه، بیتشگن، قوْووشما، سوْن اکلی دیل، سؤزون کؤکونو دَییشدیرمه‌دن اوْنا اک آرتیراراق یئنی سؤزلر دؤزلدیلن دیل، تؤرک و فین اوْغور دیللری التصاقی دیللر سایییلر (فا:~). agglutinative

التفات..iltifat [آد،عربجه] بیرینه توجّه ائتمه، گؤلر اؤز گؤسترمه (فا:~). favour

التماس..iltimas [آد،عربجه] یالوارما (فا:~).

التماس دره سی..iltimas dərəsi [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.

اَلَتمک..ələtmək [تاثیرلی ائیلم] الهمک ایشینی بیرینه گؤردورمک، الکدن گئچیرتدیرمک.

اَلَتمه..ələtmə [تاثیرلی ائیلم] اَلَتمک ایشی.

التّوْبه..ələttobə [آد،عربجه] توبه ائتمه، بیر ایشده پشیمان اولوب داها تکرار ائتمه‌مه‌سینه سؤز وئرمه (فا:التّوبه).

ال‌توْپو..əl topu [آد،ایدمان] هندبال، ایکی دسته آراسیندا اوْینانان و هر گروه‌دا ۷ تا ۱۱ اوْیونجو اولان بیر اوْیون آدی.

ال‌توتماق..əl tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] الیندن یاپیشماق، کؤمک ائتمک.

التهاب..iltihab [آد،عربجه] قیزیشما، آلوولانما inflammation

التیام..iltiam [آد،عربجه] بیتیشمه(یارا)،ایی‌لشمه‌وساغالما (فا:~).

الجک..əlcək [آد] الی قوْرویان گئییم،اله گئییلن شئی، الدیوان (فا: دستکش).

الجک‌تیکن(توْخویان)..əlcək tikən(toxuyan) [آد] الجک توْخوماقلا اوُغراشان.

اَلجوُلا..əlcula [تاریخی اؤزل آد] اَل+ یوُلا؛ قازاقلارین، کیچییوّز بؤلوگو،بای‌اوْغلو و قیْزیلتوُغ اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

الجه..əlcə [صفت] کیچیک، آزاجیق، بیرتیکه، ال قدر.

الجه‌جیک..əlcəcik [صفت] لاپ بالاجا، بالاجا ال بوْیدا.

الجیک..əlcik [آد] موتورسیکلئت و بیسیکلئت (دوچرخه)لرده ال ایله توتولان لاستیک و یومشاق بؤلوم.

الجه‌لر..əlcələr [اؤزل آد] ائلچیلر: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

ال‌چاتان..əlçatan [صفت] ال چاتا بیلن یئر، الده ائده بیلن،یاخین شئی.

ال‌چاتماز..əlçatmaz [صفت] یوکسک، اوجا، ال یئتیشمز.

ال‌چاتمازلیق..əlçatmazlıq [آد] ال چاتماز شئیین وضعیتی.

ال‌چالماق (ووُرماق)..əlçalmaq (vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱- آلقیشلاماق اوچون الارینی بیربیرینه وورماق (فا:کف زدن). the infidls ۲-آند ایچمک اوچون قوُتسال شئیه ال قوْیوب آند ایچمک.

ال‌چانتاسی..əlçantası [آد] گؤنلوک ایشلرده ایشله نیلن بالاجا چانتا.

ال‌چکمک..əl çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] بوراخماق، بوشلاماق، واز گئچمک.

ال‌چکمه..əl çəkmə [آد] بوراخما، بوشلاما (فا:صرفنظر). reiinquishment

ال‌چکمیش..əl çəkmiş [صفت] بوراخمیش،بوشلامیش(فا:تارک). forsaker

الچه..əlçə [آد،بیتگی] گول سوولاردان بیر چؤل آغاجی، گؤیجه (فا:گوجه سبز). prunus spinosa {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آلوچ›: شفتالو؛ بوکلمه آل (قیرمیزی) کلمه سیله بیرکؤکدندیر}

ال‌چیرپماق..əl çırpmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ال چالماق.

ال‌چیرکی..əlçirki [آد] پوُلا اعتناسیزلیقلا وئریلن بیر آد "پوُل دئدیگین ال چیرکی دیر".

الچیم..əlçim [آد] ۱-بیردفعه‌ده الده توتولوب جهره ده ایپ حالیناگتیریلن‌قدریوُن.۲-ایپ‌ایییرمه دسته‌سی، باغلام، باغ، توُتام،بوُکئت(فا:دسته). ۳-اَکین بیچرکن ایشله‌نن بیرآلَت.

الچین..əlçin [آد] باخ: اَلچیم.

اَلحاد..ilhad [آد،عربجه] لحَدلر، گوْرلار (فا:~).

اِلحاد..ilhad [آد] تانری تانیمازلیق (فا:~). atheism

الحاصل..əlhasil [ظرف، ع] سؤزون قیساسی، قیساجاسی (فا:~).

الحاق..ilhaq [آد،عربجه] اکلەمه، باغلاما، یاپیشدیرما، قاتما (فا:~). annexation

اَلحال..əlhal [ظرف، ع] بوحالدا، ایندی، بوآندا (فا:الحال).

الحان..əlhan [آد،ع،لحنلر] گؤزلسسلر،ازگی لر،اوْخوما(فا:~

الحذر..əlhəzər [باغلاییجی سؤز،عربجه] ساقین، اوْزاق اوْل (فا:~).

الحق..əlhəq [باغلاییجی سؤز،عربجه] دوْغرودان،دوْز اولاراق،فی الحقیقه (فا:~).

الحمدوللّٰه..əlhəmdulillah [آد،عربجه] آللاها شوکور، شُکر اوْلسون (فا:~).

الخرجی..əlxərci [آد] گونلوک خرجلر اوچون اولان پول (فا:تنخواه). funds

الخلج..əlxələc [اؤزل آد] علی خَلَج: بوْستان آباد دا کند آدی.

الداراغی..əldarağı [آد] یون داراماق اوچون بالاجا داراق.

الدن آغیزا یاشاماق..əldən ağıza yaşamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوّنلوک گئچیم اوّچون چالیشماق.

الدن آلماق..əldən almaq [ظر،دا] ماغازادان یوخ سیار آلوئرچی دن بیرشئی آلماق، بیر شئیی ال ایله و اؤزو دوّزلدن دن آلماق.

الدن آیاقدان اوْلماق..əldən ayaqdan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ گزیب یورولماق.

الدن آیاقدان دوّشمک..əldən ayaqdan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْرولماق.

الدن آیاقدان سالماق..əldən ayaqdan salmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ یوْرماق، طاقتدن سالماق.

الدن آیاقدن گئتمک..əldən ayaqdən getmək [باخ] الدن گئتمک.

الدن اله دوّشمک..əldən ələ düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیریندن بیرینه بوُراخیلماق، بیر یئردن اوْ بیری یئره آتیلماق.

الدن اله دوْلاشماق..əldən ələ dolaşmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر چوْخ صاحب دَییشمک.

الدن اله گزمک..əldən ələ gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ عزیز اوْلماق.

الدن اله..əldən ələ [ظرف] بیریندن بیرینه طرف گئتمه، الدن اله گئچمه.

الدن بوُراخماق..əldən buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-فُرصتی الدن قاچیرماق. ۲-ال چکمک، بوْشلاماق. ۳-باخ: الدن قوْیماق.

الدن توتماق..əldən tutmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤمک ائتمک.

الدن توشموش..əldən tüşmüş [صفت] کؤهنَلمیش (فا:مستعمل). used old

الدن چیخارماق..əldən çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر ایشی تامام لاماق. ۲-الدن قاچیرماق. ۳-کؤهنلدیب داغیتماق.

الدن چیخماق..əldən çıxmaq [بل، س] ۱-بیتیریلمک، بیر ایش تامام لانماق. ۲-قاچیرلماق، اوْره تیلمک. ۳-قئیب اوْلماق،الدن گئتمک.

الدن دوّشمک..əldən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْزولمک، داغیلماق، ضعیف له‌مک.

الدن دوّشمه..əldən düşmə [آد] کؤنلمیش ویا دیرسیزلنمیش.

الدن دیلدن دوشمک..əldən dildən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یوْرولماق، ضعیف له‌مک.

الدن دیلدن سالماق..əldən dildən salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اَلدن سالماق: چوخ یوْرماق، اوْزمک.

الدن قاچیرماق..əldən qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-الدن وئرمک. ۲-(دا)چئزمک.

الدن قویماق..əldən qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-چئزمک to breakwind ۲-الدن وئرمک.

الدن گئتمک..əldən getmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-محواوْلماق، ایتیب قئیب اوْلماق (فا:از دست رفتن). to become ۲-بیرینی ایسته‌مک‌دن ویا سئمک‌دن دوْلایی اوْزولمک.

الدن گئتمیش..əldən getmiş [صفت] ایتمیش (فا:ازدست رفته). lost

الدن گلدیگی قدر..əldən gəldiyi qədər [صفت] ائله یه بیلدیگی قدر.

الدن گلمه‌مک..əldən gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤره‌بیلمه‌مک، یاپابیلمه‌مک، یاپاماماق.

الدن گلن..əldən gələn [صفت] ائله یه بیلدیکجه (فا:مقدور). possible

الدن نه گلر..əldən nə gələr [باغلاییجی سؤز] نه ائتمک اوْلار، چاره یوْخدور.

الدن نه گلیر؟..əldən nə gəlir [باغلاییجی سؤز] چاره‌سیز وضعیتده دئییلیر.

الدن وئرمک..əldən vermək [تاثیرلی ائیلم] ایتیرمک، ساخلایا بیلمه‌مک (فا:ازدست دادن). to give up

الدن یاپیشماق..əldən yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] الدن توتماق، کؤمک ائتمک.

الدوُردوراجی..əldurduracı [آد] ماشین لاردا بیر وسیله اولاراق ال ایله چکیلن و تورموز ووران (فا:ترمز دستی). hand brake

الده..əldə [آد،مت] سایی لاری آرتیرماق و چارپماق ایشلم‌لرینده ایشله نیر" ۱۲۳=۸۹+ ۳٤: دوْقتوز لا دؤرد اوْلار اوْن اوّچ، اوّچ

یازاریق بیرالده قالار و اوچله سککیز و بیر اوْلار اوْن ایکی، توپلام اوْلار یوز بیرمی اوْچ" (فا:معادل در دست).

الده آووُجدا بیر شئی قالماماق.. **əldə avucda bir şey qalmamaq** [تاثیرسیز ائیلم] هر شئیینی الدن وئرمک.

الده آووُجدا هرنه وارسا.. **əldə avucda hərnə varsa** [ظرف] بوْتون امکانلاردان یارارلاناراق.

الده ائتمک.. **əldə etmək** [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیه نایل اوْلماق اله گتیرمک.

الده اؤلمک.. **əldə ölmək** [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف‌له‌یه‌رک ائله گؤز قاباغیندا اؤلمک، باشقالارینین احاطه سینده اؤلمک.

الده اوْلماماق.. **əldə olmamaq** [تاثیرسیز ائیلم] الی بوْش اوْلماق.

الده بؤیومک.. **əldə böyümək** [تاثیرسیز ائیلم] ۱-عایله ده بؤیومک. ۲-اهلی ائتمک.

الده بسله‌مک.. **əldə bəsləmək** [تاثیرلی ائیلم] الده ساخلاماق.

الده قالمیش.. **əldə qalmış** [صفت] کؤهنلمیش ویا ساتیلمامیش شئی (فا:بنجل). **junk**

الده قاییرما (قاییرلما).. **əldə qayırma (qayrılma)** [صفت] ال ایله دؤزَلمیش.

الده قوْیماق.. **əldə qoymaq** [تاثیرلی ائیلم] حاضر وضعیت ده ساخلاماق.

الده کی.. **əldəki** [صفت] الده‌اوْلان، اوْرتاداوْلان (فا:موجود) **existing**

الده گزدیرمک.. **əldə gəzdirmək** [تاثیرلی ائیلم] آرتیق عزیزله‌مک.

الدیمز.. **əl dəyməz** [باخ] ال‌چاتماز.

الدیمک.. **əl dəymək** [تاثیرسیز ائیلم] توْخونماق.

الدیمه میش.. **əl dəyməmiş** [صفت] توْخونولمامیش (فا:بکر). **virgin**

الدیوان.. **əldivan** [آذ] الجک.

الدَییرمانی.. **əl dəyirmanı** [آذ] ال ایله‌ایشله‌نن بالاجا دییرمان (فا:آسیابک).

الدَییشدیرمک.. **əl dəyişdirmək** [تاثیرلی ائیلم] مُلکیت و بیر شئیین استفاده و سیراسی الدن اله گئچمک و دَییشمک.

الَرده.. **ələrdə** [اؤزل آذ] خیاو دا کند آدی {باخ: الیرد}.

الزام.. **ilzam** [آذ،عربجه] گرَک‌له‌مه، واجب گؤرمه (فا:~).

السؤزلوگو.. **əl sözəlüyü** [آذ] الده و جیبده داشینا بیلن کیچیک سؤزلوک.

الساتیشی.. **əl satışı** [آذ] مالی الده ساتما، الدن ساتیش، بازاردا رسمی اولمایان یئرلرده و توُکانلار دیشیندا ساتیش.

الساخلاماق.. **əl saxlamaq** [تاثیرسیز ائیلم] دایانماق.

الساعه.. **əssaə** [آذ،عربجه] همین ساعات، بو لحظه (فا:~).

الست.. **ələst** [ظرف،عربجه] ازل گوْندن، ازلدن (فا:~).

اَلَسْت.. **ələst** [اؤزل آذ] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی.

السّلام.. **əssələm** [باغلاییجی سؤز، ع] سیزه سلام اوْلسون (فا:سلام).

السوْرتمه.. **əl sürtmə** [آذ] توْخوناراق دیمک (فا:لمس). **palpation**

السوْرمک.. **əl sürmək** [تاثیرلی ائیلم] ۱-توْخونماق. ۲-بیر ایشه ال آتماق.

السیخماق.. **əl sıxmaq** [تاثیرسیز ائیلم] ال وئره‌رک سلام لاشماق.

السیز.. **əlsiz** [صفت] ۱-الی یا اللری اوْلمایان. ۲-السیز آیاقسیز.

السیز آیاقسیز.. **ayaqsız əlsiz** [صفت] باشاری‌سیز، مُحتاج (فا:عاجز). **shiftless**

الش.. **ələş** [اؤزل آذ] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

الشدیری.. **eleşdiri** [باخ] ائلئشتیری.

الصابونو.. **əl sabunu** [آذ] الی اوْزه یوما صابونو.

الصاق.. **ilsaq** [آذ،عربجه] یاپیشدیرما، اکله‌مه (فا:~). **affixing**

الصنعت‌لری.. **əl sənətləri** [آذ] ال ایشلری (فا:صنایع دستی).

الطاف.. **iltaf** [آذ،عربجه] لُطف ائتمه، ایی‌لیک ائتمه (فا:~).

الطاف.. **əltaf** [آذ،عربجه] لُطف‌لر (فا:~).

الطمغای‌ناصری.. **əttəmğayi nasiri** [اؤزل آذ] محمدصالح‌اصفهانی طرفیندن یازیلمیش و ناصرالدین‌شاها اتحاف ائدیلمیشدیر، بو کتابدا چاغاتای تورکجه دیلی‌نین بؤیوک ایزی گؤرونمکده دیر.

العطش.. **ələtəş** [ن،عربجه] سوُسوزلوق بیلدیرن بیر سؤز (فا:~).

العفو.. **ələf** [ن،عربجه] باغیش و رحمت ایسته‌مه (فا:~).

الغرض.. **əlğərəz** [باغلاییجی سؤز،عربجه] سؤزون قیساسی، الحاصل (فا:~).

الغیاث.. **əlğias** [اؤزل آذ] زنجان دا داغ آدی.

الف.. **əlif** [آذ،عربجه] توْرک عرب الفباسی‌نین ایلک حرفی (فا:~).

الف‌آباد.. **əlif abad** [اؤزل آذ] جوُلفا دا کند آدی.

الفاظ.. **əlfaz** [آذ،عربجه] لفظ‌لر (فا:~).

الفالی.. **əlfalı** [آذ] آووُج ایچینده کی خط‌لره گؤره باخیلان فال.

الفبا.. **əlifba** [آذ،عربجه] بیر دیله‌ایشله‌نن حرفلرین بوْتونو (فا:~) **alphabet**

الفت.. **ülfət** [آذ،عربجه] یاخین‌لیق ودوْست لوق (فا:~).

القا.. **ilqa** [آذ،عربجه] بیلمه‌دن و غیرمستقیم حالدا بیر ایش گؤره‌رک، بیر سؤز و مطلبی بیرینین یادینا سالما (فا:~).

القاب.. **əlqab** [آذ] لقب‌لر (فا:لقب ها). **titles**

ال‌قابی..əlqabı [آد،دا] آفتافا، الده ایشله دیلن قاب.

ال‌قاتدیم جانیما..canıma əlqatdım [باغلاییجی سؤز] چوخ تلاشلاندیم تا بیر ایش گؤرم.

ال‌قاتماق..əlqatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاریشماق.

ال‌قالدیرماق (قالخیزماق)..əlqaldırmaq (qalxızmaq) [تاثیرلی ائیلم] ۱-ووُرماق ایسته‌مک. ۲-اوْی و سس وئرمک اوْچون الین قوْوزاماق.

ال‌قدر..əl qədər [آراسؤز] چوْخ آز.

القصّه..əlqissə [باغلاییجی سؤز،عربجه] سؤزون-قیساسی،القرض،الحاصل(فا:~

القنا چایی..əlqina çayı [اؤزل آد] باخ: اهر، ارگنه.

اَلقَناو..əlqənav [اؤزل آد] اَلقَناب: گئرمی ده کند آدی {ترگنه}.

ال‌قوُشو..əlquşu [آد] ائوجیل لشدیریلمیش،اهلی لشمیش-قوش،آوقوُشو

ال‌قوْل آتماق..əlqol atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چاباالاماق. ۲-الینی قوْلونو اوْیناتماق.

ال‌قوْل آچماق..əlqol açmaq [باخ] ال قولو آچیلماق.

ال‌قوْل..əlqol [آد] اللریله قوْللار.

ال‌قول اؤلچمک..əlqol ölçmək [تاثیرسیز ائیلم] ال قول اوْیناتماق.

ال‌قولو آچیلماق..əlqolu açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌مه‌گه گئنیش یئر و امکان تاپماق.

ال‌قولو باغلانماق..əlqolu bağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤنوآلینماق.

ال‌قوْیما..əl qoyma [آد] بیر شیئه صاحب اولماق ایسته‌مک (فا:تصرُّف). possession

ال‌قویماق..əlquymaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشه ال قویوب گیریشمک.

اَلقیْرمیش..əlqırmış [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

الک..ələk [آد،سن] تاخیل کیمی‌شئیلرین‌ایچینده‌کی آرتیق ماده لری آییرماق اوچون ایشله دیلن آراج (فا:الک). sieve

الک..ələk [اؤزل آد] ساووجبوُلاق دا داغ آدی.

الک‌اوْلک..ələkülək [آد] قاریشیق‌لیق.

ال‌کتابی..əlkitabı [آد] قیلاووُز و یئغجام سؤزلو کتاب.

الکترو..elektro [لا] مُرکّب سؤزلرین الکتریک معناسیندا اوْلان بیرینجی حیصّه.

الکتروآنسئفالوقرافی..elektroansefaloqrafi [آد،فرانسیزجا] بئیین گؤزه‌لرینین دوْغوردوغو گیزلی گوج فرقلرینین یازیلماسی و قراف حالینا گتیریلمه‌سی (فا:~).

الکتروْاستاتیک..elektrostatik [آد،فرانسیزجا] الکتریک لنمیش جیسیملرین دنگه و تعادولون اینجه‌له‌ین فیزیک دالی (فا:~).

الکتروْبیولوژی..elektrobioloji [آد،فرانسیزجا] جانلیلاردا الکتریک تاثیرینی اینجه‌له ین بیلیم (فا:~).

الکتروْتئکنیک..elektroteknik [آد،فرانسیزجا] الکتریک انرژی‌سیندن یارارلانمانی آراشدیران بیلیم (فا:~).

الکتروْد..elektrod [آد،فرانسیزجا] الکتریک آخیمینی گاز ومایع ایچینه داخل ائله‌مک اوچون میله و یا لوحه جیک. (فا:~).

الکتروْدینامومتر..elektrodinamometr [آد،فرانسیزجا] الکتریک آخیمینین شدّتینی اؤلچن.

الکتروْدینامیک..elektrodinamik [آد،فرانسیزجا] الکتریک آخیمینی اینجه‌له‌ین و فیزیک دالی اولان بیلیم (فا:~).

الکتروْسکوپ..elektroskop [آد،فرانسیزجا] بیر جیسمین الکتریک لنمه‌سی و اونون درجه سینی گؤسته رن آراج (فا:~).

الکتروْفیزیولوژی..elektrofizyoloji [آد،فرانسیزجا] الکتریک و جانلی بدنینین بیربیرینه تاثیرینی آراشدیران بیلیم دالی (فا:~).

الکتروْکاردیوقراف..elektrokardioqraf [آد،فرانسیزجا] اوْرک عضله‌لرینین ووُرقوسونو ثبت ائدن جاهاز (فا:~).

الکتروْلیت..elektrolit [آد،فرانسیزجا] الکترولیزایشلم‌ایله‌حل‌اولونان ماده (فا:~).

الکتروْلیز..elektroliz [آد،فرانسیزجا] بیر الکتریک آخیمینین تاثیریله اورتایا چیخان کیمیاسال آیریشما (فا:~).

الکتروْماقنئتیت..elektromaqnetit [آد،فرانسیزجا] الکتریکله مغناتیس لنمه.

الکتروْمکانیک..elektromikanik [آد،فرانسیزجا] الکتریک ومکانیکی بیرلیکده اینجه له‌ین بیلیم دالی (فا:~).

الکتروْمیتر..elektromitır [آد،فرانسیزجا] الکتریک اؤلچمه آراجی (فا:الکترومتر).

الکترون بئیین..elektron beyin [آد] باخ: بیلگی سایار.

الکترون..elektron [آد،فرانسیزجا] آتوملاردا منفی یوْکه صاحب اولان پارچاجیق (فا:~). electron

الکترونیک..elektronik [آد،فرانسیزجا] الکترون‌لارین حرکتی‌نی اینجه‌له‌ین بیلیم قولو (فا:~). electronices

الکتریسیته..elektrisitə [آد،فرانسیزجا] الکتریک آخیمی (فا:~). electro

الکتریفیکاسیون..elektrifikasion [آد،فرانسیزجا] الکتریک لندیرمه، الکتریک انرژی‌سینی گوْنلوک حیاتا اوُیقولاما (فا:~).

الکتریک..elektrik [آد،فرانسیزجا] ماده‌نین پارچاجیق‌لاری‌نین (الکترون، پوزیترون، پروٚتون) حرکتلنمه سیله اوٚرتایا چیخان انرژی (فا:~). electricity

الکتریک آخیمی..elektrik axımı [آد] الکتریک جریانی (فا:جریان برق). electric current

الکتریک اؤلچر..elektrik ölçər [آد] الکتریکی اؤلچن آراج (فا:برق سنج). electiometer

الکتریک اوٚجاغی..elektrik ocağı [آد] الکتریک انرژی‌سینی ایستی‌یه دؤنده رن آراج (فا:اجاق برقی). electric heater

الکتریک اوٚزمانی..elektrik uzmanı [آد] الکتریک ایشلرینی بیلن اوزمان (فا:متخصص برق). electrician

الکتریک ایستاسیوٚنو..elektrik stasionu [آد،فرانسیزجا] الکتریک اوٚرَتمه یئری (فا:نیروگاه برق). power station

الکتریک تؤره‌دن..elektrik törədən [آد،فرانسیزجا] الکتریک تولید ائیله ین (فا:تولید کننده برق). electromotive

الکتریک تئلی..elektrik teli [آد] پاخیردان (میس) دؤزه‌له‌رک الکتریک آخیشینی داشییان تئل.

الکتریک چاخیشی..elektrik çaxışı [آد،فرانسیزجا] الکتریک جرقه‌سی (فا:جرقه برقی). electric spark

الکتریک چارپما..elektrik çarpma [آد،فرانسیزجا] الکتریک ووٚرما (فا:برق گرفتگی). electric shock

الکتریک چیراغی..elektrik çırağı [آد،فرانسیزجا] الکتریک‌له یانان چیراق (فا:چراغ برقی). electric light

الکتریک دیره‌یی..elektrik direyi [آد] الکتریک‌انرژی‌خطلرینی داشییان دیرک.

الکتریک ساوار..elektrik savar [آد] الکتریکی جریان‌لاری آلان (فا:برق گیر). lightning rod

الکتریک کسمک..elektrik kəsmək [تاثیرلی ائیلم] الکتریک انرژی‌سینی قطع ائله‌مک.

الکتریک گئچیرمز..elektrik geçirməz [آد،صفت] الکتریکی جریانین گئچمه‌سینه یول وئرمه ین (فا:برق بند). dielectric

الکتریک گوجو..elektrik gücü [آد] الکتریکی قوّه (فا:توان برقی). electric power

الکتریک لندیرمک..elektrikləndirmək [بلسیز ائیلم] الکتریک انرژی‌سی وئردیرمک.

الکتریک له‌مک..elektriklənmək [تاثیرلی ائیلم] الکتریک‌انرژی‌سی-وئرمک.

الکتریک وئرمک..elektrik vermək [تاثیرلی ائیلم] الکتریکی قوّه‌سی وئرمک، برق وئرمک، الکتریک انرژی‌سینی ایشلتمک.

الکتریکی آچماق..elektriki açmaq [تاثیرلی ائیلم] الکتریک دؤیمه سینین ووٚروب و الکتریک انرژی‌سینی ایشلتمک.

اَلکچی..ələkçi [آد] الک قاییران وساتان کیمسه.

اَلکچی‌لیک..ələkçilik [آد] الک دؤزَلتمه وساتما ایشی.

الکدن گئچیرمک..ələkdən geçirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اله‌مک. ۲-بیر آراشدیرما ورا سیناو سوٚنوجو دوٚغرولاری یانلیش‌لاردان آییرماق.

ال‌کسَری..əl kəsəri [آد] بالاجا قئیچی.

الکل..əlkol [باخ] آلکوٚل.

الکلنمک..ələklənmək [باخ] النمک.

الکله‌مک..ələkləmək [باخ] اله‌مک.

الکلی..ələkli [صفت] اله‌یی اوٚلان (فا:الک دار).

الکلیک..ələklik [آد] الک دؤزتمک اوچون استفاده اولونان آت یالی ویا گئچی قیلی و یا دمیر تئل (فا:مناسب برای الک).

اَلکوٚل..əlkol [باخ] آلکوٚل.

الکه بوٚلاق..əlkə bulaq [آا] توٚرکلردن بیر بؤلوک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ال‌کیری..əl kiri [صفت] اَل چیرکی: راحتجه آتیلا بیلن شئی.

الکیمیا..əlkimia [باخ] کیمیا.

ال‌گؤتورمک..əl götürmək [تاثیرسیز ائیلم] ال چکمک.

ال‌گَرمک..əl gərmək [ل، تورکمنجه] ال دَیمک، ال توٚخوندورماق.

ال‌گزدیرمک..əl gəzdirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشه نظر سالماق.

ال‌گزمک..əl gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ال توخونماق و دَیمک.

الگزیر..əlgəzir [اؤزل آد] اَلقوٚزیر: زنجان-سلطانیه دا کند آدی.

اَلگین..əlgin [آد] قریب، مسکین، عاجز {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اللتمک..əllətmək [اتدیرگن ائیلم] ال‌ایله قاریشدیرماق، توخوندورماق.

اللرده‌گزمک..əllərdə gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-الدن اله وئریلمک. ۲-سایقی گؤرمک.

اللری‌سوستالماق..əlləri sustalmaq [تاثیرسیز ائیلم] هوسَس‌دن دؤشمک، اوٚمودسوزلوغا دؤشمک.

اللری‌قیزیلدیر..qızıldır əlləri [باغلاییجی سؤز] اوٚزمان و اوٚستا کارحاققیندا دئییلن بیر سؤز.

الرینی اؤلچمک..əllərini ölçmək [تاثیرسیز ائیلم] الرینی اوٚینادا اوٚینادا دانیشماق.

الللرینی ایشه سالماق..allərini işə salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اللری ایله بیر ایش گؤرمه‌یه باشلاماق. ۲-دالاشماغا و ووُروشماغا باشلاماق.

اللرینی دؤشونه قویماق..allərini döşünə qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] احترام قویماق.

اللرینی داراق لاماق..allərini daraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ال بارماق‌لارینی بیربیرینه گئچیره‌رک دؤیون حالینا گتیرمک.

اللرینی قالدیر..allərini qaldır [اؤنلم] تابئع اوْل و تسلیم اوْل معناسیندا بیرینه و یا دؤشمَنه وئریلن امیر.

الللرینی یانینا سالماق..allərini yanına salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودسوز و مأیوس اوْلماق.

اللریوُخاری..allər yuxarı [اؤنلم] الللرینی قالدیر، الللری دالیندا.

اللشدیرمک..əlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ال ایلـه قاریشدیرماق، توخونوب و قوردالاماق (فا:انگولک کردن).

اللشدیرمه..əlləşdirmə [آد] اللشدیرمک ایشی (فا:انگولک).

اللشدیریلمک..əlləşdirilmək [بلسیز ائیلم] اللشدیرمک‌ایشی گؤرولمک

اللشمک..əlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چالیشماق، چابالاماق. ۲-(قا) یاردیملاشماق، بیرلیکده چالیشماق(فا:سعی کردن).to try

اللشمه..əlləşmə [آد] اللشمک ایشی (فا:سعی). trying

اللم قللم..əlləm qəlləm [صفت، دا] دؤز اوْلمایان، فیریلداقچی، سؤزونون اوّستونده دورمایان (فا:دودوزه باز).

اللنمک..əllənmək [بلسیز ائیلم] ال ایلـه توْخونولماق، ال ایله یوْخلانماق، الله‌مک ایشی گؤرولمک(فا:انگولک‌شدن) to be touched

اَللـه..əllə [باخ] آللاه.

الللـه توْتولور گؤزله گؤرونور..əllə tutulur gözlə görünür [دئییم] آچیق و آیدین بیر شئی حاقیندا.

الللـه‌مک..əlləmək [تاثیرلی ائیلم] ال ایله قاریشیدیرماق وتوخونماق، ال ایله توخونماق (فا:دستمالی کردن).

اللـه‌مه..əlləmə [آد] اللـه‌مک‌ایشی(فا:دستمالی rough-handling

اللاهیاری..əllahyarı [اؤزل آد] قُروه ده کند آدی.

اللی..əlli [سایی] ۱-بئش کره اوْن، دوْغال سایی‌لاردا قیرخ دوْقوزدان سوْنراکی سایی (فا:پنجاه) {{دیوان لغات تورک ‹الیگ› و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}}.

اللی آیاقلی..əllı ayaqlı [صفت] دیری باش، چوخ باجاریقلی، اللی قوْللو.

اللیشر..əllişər [آد] هربیرینه‌اللی دنه، اللی سایی‌نین توْزیعی بیچیمی.

الللیک..əllik [آد] ۱-الجک.۲-الی‌ایله‌توتولان یئر، توتاجاق،دسته.

اللی‌لیک..əllilik [آد] ایچینده اللی دانه اوْلان (فا:پنجاه تایی).

اللینجی..əllinci [آد،صفت] سیرداقیرخ‌دوْقوزدان-سوْنراگلن(فا:پنجاهمی).

اَلم..ələm [آد،عربجه] اوْزونتو، درد، کدر (فا:درد).

الماس..almas [آد] بولورلانمیش‌خالص کربون،باخ:آلماس(فا:~).

المالک و الممالک..almalik vəlməmalik [اؤزل آد] ابوُ اسحق ابراهیم اصطخری اسکی جُغرافی یازان‌لاردان اوْلاراق هـ ق. ۳٤٦ ایلینده وفات ائدیبدیر، کتاب بوُ شخصین اثریدیر.

اِلمان..eleman [آد،لا] ائلئمان: اؤیه (فا:عنصر).

اَلمثنّی..almüsənna [آد،عربجه] ایکینجی نُسخه و کوپیه (فا:~). duplicate copy

المسالِک و الممالِک..almələsalik vəlmmalik [اؤزل آد] باخ: ابن خُردادبه.

المکی..almək [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

اِلمنت..element [آد،فرانسیزجا] ائلئمئنت: خالص عنصر اولان و آیری عنصرلارا آیریلا بیلمه ین (فا:اِلمنت).

الْمنده..almənd [آد] ۱-اوُشاق‌لار اوْیونلاریندان بیرینین آدی. ۲-قوُمار کیمی اوْیونلاردا سیرا ویا کارت بریندە اوْلاندا دئییلیر.

الْمنیم اتک سنین..al mənim ətək sənin [باغلاییجی سؤز] یالواریش افاده‌سی "کیشی! ال منیم اتک سنین بو ایشی قوْیما الدن چیخسین".

اَلموُت..ələmut [اؤزل آد] قزوین دهقالا و (~چای) چای آدی.

اَلنْتی..ələnti [آد] الک قلبیردن گئچیریلمیش بؤلوم (فا:عمل حذف).

اَلَنْد..ələnd dizəsi/ [اؤزل آد] خوی‌دا چای و کند"الند دیزه‌سی" آدی {آلماقدان:آل/ال+اند:آلینان و فتح اوْلونان یئر}.

النگش..ələngəş [اؤزل آد] کیوی ده چای آدی {باخ: النگه}.

النگه..ələngə [آد] آچیق‌لیق و گؤی گؤوه‌رَنتلی یئر (فا:مرتع) {باخ: آلان›آلانگ}.

النمک..ələnmək [بلسیز ائیلم] ۱-الکدن گئچیریلمک، اله‌مک ایشی گؤرولمک . ۲-سیناودان گئچیریله‌رک تؤکولمک، سیناودا سئچیلیب و تؤکولمک (فا:حذف شدن).

اَلنمه..ələnmə [آد] النمک ایشی (فا:حذف).

الوْ..ələ [آد] باخ: آلوْ.

اَلوئر..ələvər [اؤزل آد] طریقتلرده‌شیخ‌لارین‌مُریدلرینی قبول ائتمه ائیلَمی[۷].

اَلوئردی..elverdi [اؤزل آد] طریقت گله‌نکلرینده شیخین مُریدینی قبوُلو ایله ایلگیلی[۲۷].

الوئرمک..elvermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یارارلی اوْلماق، یئتمک. ۲-آنلاشماق، یاریشماق. ۳-ال اله توتماقلا گؤروشمک.

اَلوئرَن..elverən [اؤزل آد] ۱-اوْلقوُنلاشان، یئتَرلیلیک قازانان ۲-طریقت شَیخ‌لری‌نین مُریدلرینی قبوُلو[۲۷].

الوئریش‌سیز..elverişsiz [صفت] اوُیقون اوْلمایان، ایشیه یارمایان.

الوئریش‌سیزلیک..elverişsizlik [آد] ال وئریش‌سیز اوْلماما وضعیتی.

الوئریشلی..elverişli [صفت] اوُیقون، گلیرلی، یارارلی (فا:امکان پذیر). possible

الوئریشلی‌لیک..elverişlilik [آد] مُناسب اولما و یارارلی اوْلما وضعیتی.

الواح..elvah [آد،عربجه] لوح‌لار، کتیبه‌لر، یازیت‌لار (فا:~).

الوار..elvar [آد] بؤیوک تخته، باخ: آلوار (فا:~)[۲۲۴].

الواط..elvat [آد،عربجه] ۱-یاوا و ولگردآدام.۲-لوطولار (فا:~).

الواطلیق..elvatlıq [آد] الواط اولما (فا:الواطی). liwdness

الوان..elvan [آد،عربجه] رنگارنگ، توْرلو رنگلی(فا:~) colours {باخ:آلوان}

اَلوْجینلی..elocinli [اؤزل آد] الوْجیننی: ماکی دا کند آدی.

الوداع..elvida [آد،عربجه] آیریلماق اوْچون دئییلن سؤز، آللاه آمانیندا، ساغیلیقلا قال، (فا:خداحافظ). farewell

الوُک..eluk [آد،دده] یئلک، اوْخون دییینه علاوه ائدیلن یئلک.

الوند..elvənd [اؤزل آد] همدان، خمین و ابهر ده داغ آدی. زنجان، قزوین و بوْستان آباد (اَلوندی)دا کند آدی {ال/ائل+وند}.

الوُو..elov [آد] اوْد یالی، باخ: آلاو، یالوْو (فا:زبانه آتش). flame

الووُرماق..el vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دَیمک، توخونماق. ۲-گیریشمک، قاریشماق. ۳-ال باسماق.

اَلوْولانما..elovlanma [آد] آلیشما (فا:احتراق). burning

اُلوْهیت..olohiət [آد،عربجه] تانریلیق مقامی(فا:~).

الهآلماق..ələ almaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤز طرفینه چکمک و اؤزونه تابع ائتمک. ۲-بیر ایشه باشلاماق.

الهآووُجا سیغماماق..ələ avuca sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] باسقی آلتینا آلیناماماق، سؤزه باخماماق.

الهاؤیرتمک..ələ öyrətmək [تاثیرلی ائیلم] ائوجیل لشدیرمک.

الهادی..elhadi [اؤزل آد] رامیان دا کند آدی.

الهام..ilham [آد،عربجه] ۱-بیلدیریم، بیلیم. ۲-یوُخو و دوْش یوْل ایله آللاه طرفیندن آلینان بیلگی و دوشونجه (فا:~). inspiration

الهاواسی..ələ havası [ظرف، دا] دویقو واسطه سیله وهئچ شئی گؤرمه دن.

الهباخان..ələ baxan [صفت] ۱-ال‌گؤرمک‌له فالا باخان (فا:کف بین). palmist ۲-یوْخسول اوْلوب بیرینین الینه گؤز تیکن.

الهباخماق..ələ baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] مُحتاج اوْلماق.

الهتاپشیرماق..ələ tapşırmaq [تاثیرلی ائیلم] امانت وئرمک.

الهخینا قوْیماق..ələ xına qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-الله‌رینی خینا ایله بوْیاماق. ۲-(مج)شریکلی ایشدن یولداشینین الینی چیخارماق "اوْ قدر منی اینجیتدی کی‌الهخیناقوْیدوم کی اوْنلا ایشله‌مه‌یم".

الهدوْشمک (گئچمک)..ələ düşmək(geçmək) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-توُتولماق، اله گئچمک. ۲-تاپیلماق، حاصیل اوْلماق.

الهدوْلاماق..ələ dolamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْیناتماق، آلداتماق.

الهسالماق..ələ salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اله گئچیرمک. ۲-اوْیناتماق، آلداتماق.

الهگئچیرمک..ələ geçirmək [تاثیرلی ائیلم] تاپماق، الده ائتمک، صاحب اوْلماق.

الهگئچمز..ələ geçməz [صفت] تاپیلماسی چوخ چتین اوْلان، اله گلمز.

الهگئچمزلیک..ələ geçməzlik [آد] اله گئچمه‌سی وتاپیلماسی چتین.

الهگئچمک..ələ geçmək [تاثیرسیز ائیلم] اله دوْشمک.

الهگئچیرمه..ələ geçirmə [آد] استیلاء (فا:تصرُّف). domination

الهگتیرمک..ələ gətirmək [تاثیرلی ائیلم] نایل اوْلماق (فا:اخذ کردن). to provide

الهگتیرن..ələ gətirən [صفت] قازانان (فا:مکتسب). acquiring

الهگلمک..ələ gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] حاصل اوْلماق.

الهگلمه..ələ gəlmə [آد] قازنج (فا:حصول). acquisitoin

الهگلن..ələ gələn [صفت] الده ائدیله بیلن (فا:ماحصل). result

الهمک..ələmək [ل، ت‹الگه‌مک، باخ: ال] ۱-الک‌له‌مک، الکدن گئچیرمک. ۲-(مج)سیناودا و یاریشدا باشارانلاری سئچیب و قالانی‌نی توْکمک (فا:حذف کردن). ۳-سپمک و سپه‌له‌مک (یاغیش کیمی شئیلر).

الهمه‌سیناوی..ələmə sınavı [آد] بیلی یوردونا ویاهر بیلیم اوْجاغینا گئتمک ایسته ینلرین آراسیندا دوْزه نیلن سیناو.

الهوئرمک..ələ vermək [تاثیرلی ائیلم] تسلیم ائتمک، توُتدورماق.

اَلهی..ələhi [اؤزل آد] اوْردوباد‌دا کند آدی[۲۴۰].

الهیات..iləhiat [آد،عربجه] تانری‌قوْنوسوندااوْلان‌بیلیم‌دالی(فا:~).

الهیَز .. əleyəz [آد] کله‌جوش آشینا قاتیلان بیر نوع یاغلی داغ پئنجه‌ری، بیر نوع بیتگی.

الهی‌اردبیلی..ilahi ərdəbili [یازار] هـ۹۵۰ده اردبیل ده وفات ائدیبدیر، توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

الیئتمز..əl yetməz [باخ] ال چاتماز.

الیئتمک..əl yetmək [تاثیرسیز ائیلم] ال چاتماق.

الیئتیرمک..əl yetirmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک ائتمک.

الی‌آچیق..əli açıq [صفت] سخاوتلی آدام، یاخجی‌لیق ائدن کیمسه، کؤمگی اؤزگه‌لره دَین کیمسه (فا:کریم). generous

الی‌آچیق‌لیق..əlaçıqlıq [آد] الی آچیق اولما وضعیتی.

الی‌آخر..ila axər [باخ] سونونا کیمی، آخیرا قدَر.

الی‌آزا وارماماق..əli aza varmamaq [تاثیرسیز ائیلم] بوّلبوّلوئرمه‌ویا خرجله‌مه‌یه آلیشماق.

الی‌آشاغی..əli aşağı [صفت] یوخسوللاشمیش، گئچیمی‌چتین، الی بوش.

الی‌آشاغی‌اولماق(دوّشمک)..əli aşağı olmaq(düşmək) [تاثیرسیز ائیلم] کاسیب اولماق.

الی‌آشاغی‌لیق..əli aşağılıq [آد] کاسیبلیق، یوخسوللوق.

الی‌آغیر..əli ağır [صفت] ۱-یوموراغی گوجلو، قوّتلی، زوّرلو. ۲-(مج) بیر ایشه اوُغورسوزلوق گتیرن (قارشی‌آنلام: الی یوّنگول).

الی‌آغیرلیق..əli ağırlıq [آد] الی آغیر اولما وضعیتی.

الی‌آلتیندا اولماق..əli altında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُیروغو آلتیندا اولماق.

الی‌آلیشماق..əli alışmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُستالاشماق.

الی‌آیاغی باغلی..əli ayağı bağlı [صفت] چاره‌سیز.

الی‌آیاغی دولاشماق..əli ayağı dolaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] شاشیرماق، تالاشا دوّشمک.

الی‌ارمز گوّجو یئتمز..əli ərməz gücü yetməz [دئییم] چاره‌سیز اولماق.

الی‌یازما(سی)..əlyazma(sı) [آد] ال‌ایله یازیلمیش‌متین، الیازی‌سی، اسکی‌دن قالان ال یازما کتابلاری (فا:خطّی). handwritten

الی‌یازیسی..əlyazısı [آد] ال ایله یازیلان یازی، باخ: ال یازماسی.

الیاس افندی..ilyas əfəndi [یازار] م۱۹۲٤ده قاریاگین ده آنادان اولوب و حکایه کتابلاری معروفدور.

الی‌اسمک..əli əsmək [تاثیرسیز ائیلم] خسیس‌لیک ائتمک.

اِلیاسی..ilyasi [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

الیاف..əlyaf [آد،عربجه] لیف‌لر، آغاج‌دا اولان ساپلار شکلینده توخو.

الی‌اکمک توّتماق..əli əkmək tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز امگیله قازانماق.

الی‌یالین..əl yalın [ظرف] الینده سلاحی اولمایان.

الی‌الینه دَیمک..əli əlinə dəymək [تاثیرسیز ائیلم] ال وئریب گؤروشمک.

الی‌اولماق..əli olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشده دخالتی اولماق.

الی‌اوُز..əli uz [صفت] اوُستا، ماهر.

الی‌اوُزون..əli uzun [صفت] ۱-عُمومی‌بیریئرده نزاکت‌سیزجه‌ال اوُزادیب یئمک‌یین ۲-باشقاسینی اینجیدن ۳-بیرینین مالینا الاوُزادان.

الی‌اوُزونلوق..əli uzunluq [آد] الی اوُزون اولما وضعیتی.

الی‌اوُشاقلی..əli uşaqlı [آد] کؤرپه اوُشاغی اولان.

الی‌اوّزولمک..əli üzülmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودو کسیلمک، چاره‌سیز قالماق.

الی‌ایتی..əli iti [صفت] زیرک، چابوق (فا:زرنگ). dexterous

الی‌اَیری..əli əyri [صفت] دوزگون اولمایان، اوّغرو اولان.

الی‌اَیری‌لیک..əli əyrilik [آد] دوزگون اولماما وضعیتی، اوّغرولوق.

الی‌ایستی..əli isti [صفت] ماهر آتیجی، آتیجی‌لیقدا زیرنگ اولان.

الی‌ایش توتماق..əli iş tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌یه بیلمک.

الی‌ایشده اولماق..əli işdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر ایشه مشغول اولماق. ۲-بیر اولای و جریاندا الی اولماق.

الی‌ایشه‌یاتماق..əli işə yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌لی‌اولماق، الی یاتقین اولماق.

الی‌یایلیغی..əl yaylığı [آد] ال دسمالی، آغیز بوُرون سیلمک اوچون جیبده گزدیریلن کیچیک یایلیق.

الی‌بئلده..əli beldə [عوضلیک] ژئست و فیقوُر توُتماق اوّچون اللرینی بئلینه قوّیوب دوُرما، یئکه یئکه دوُرما.

الی‌باتمان..əli batman [اؤزل آد] مینودشت ده داغ آدی.

الی‌باغلی..əli bağlı [صفت] اللری باغلانمیش اولان، چاره‌سیز.

الی‌برک..əli brək [صفت] الی‌سیخی، قیّتمیر (فا:خسیس). stsingy

الی‌بوّش..əli boş [صفت، آد] ایشی ویا بیر مالی اولمایان، بوش گزن، یوخسول (فا:بی اسباب). free-hand

الی‌بوّشاچیخماق..əli boşa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته دیگینه نایل اولاماماق.

الی‌بوّش‌دؤنمک..əli boş dönmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی اله گتیرمه‌دن دؤنمک.

الی‌بوّش‌گلمک..əli boş gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی اله گتیرمه‌دن گلمک.

الی‌بوْشلوق..əli boşluq [آد] بوْخسوللوق، ایش‌سیزلیک.

اَلی‌بوْل..əli bol [اؤزل آد] جؤمَرت، اَلی آچیْق[۷].

الی‌بوْینوندا قالماق..əli boynunda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌سیزلیغا اوُغراماق.

الی‌بیر یئره یئتیشمک..əli bir yerə yetişmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه صاحب اوْلماق، بیر ایش گؤره بیلمک اوْچون گؤجو اوْلماق.

الی‌پارا گؤرمک..əli para görmək [تاثیرسیز ائیلم] الینه پارا گئچمک.

الی‌داش..əli daş [تاریخی اؤزل آد] اَلی‌سیْخی؛ اوُیغور یازیْتلاریندابیر بگ آدی[۷].

الی‌تئز..əli tez [صفت] الی یئهین، باشاریلی، بئجه‌ریکلی.

الی‌تمیز اوْلماق..əli təmiz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینده دؤزاوْلماق.

الی‌توُتماق..əli tutmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: الی گتیرمک.

الی‌تیتره‌مک..əli titrəmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: الی اسمک.

الی‌چابوق..əli çabuq [صفت] الی یئهین، الی ایتی (فا:چابک) dexterous

الی‌چاتان..əli çatan [صفت] ال چاتا بیلن، آلچاق بوْیدا اوْلان.

الی‌چاتماماق..əli çatmamaq [تاثیرسیز ائیلم] واخت تاپماماق.

الی‌چوْوقانلی..əli çovqanlı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸].

الی‌چیخماق..əli çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] محروم اوْلماق، الینده ساخلایا بیلمه‌مک.

الی‌دار اوْلماق..əli dar olmaq [تاثیرسیز ائیلم] پوُلسوزپاراسیزاوْلماق، چاره‌سیزاوْلماق.

الی‌درق..əlidərəq [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

الی‌دوُرسا آیاغی دوُرماز..əli dursa ayağı durmaz [دئییم] ۱-دایم بیر شئی‌له مشغول اولماق. ۲- قوُرددالا یبب خارابلاماق.

الی‌دوُعادا..əli duada [صفت] دوُعا اوْخوماق آماج ایله الله‌رینی قالدیرمیش حالدا.

الی‌دوْلو..əli dolu [ظرف] ۱-اللری بوْللوشئیلرله دوْلواوْلان. ۲- وارلی، یوخسول اوْلمایان.

الی‌دوْلولوق..əli doluluq [آد] اللری دوْلو اوْلما وضعیتی، وارلی‌لیق.

الی‌دینج اوْتورماماق..əli dinc oturmamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: الی دوُرسا آیاغی دوُرماز.

الیْرد..əlird [اؤزل آد] اَلهیْرد: کلئیبرده‌کند و چای آدی {بوُ آدا تای، آلارد کندینه تهران یاخین لیغیندا اشاره ائتمک اوْلار، آرد و آرخادا اوْلان یوکسک یئر معناسیندادیر، آلا+آرد}.

الی‌سلاح توْتان..əli silah tutan [صفت] سلاح گؤتوره بیلن، ووُروشا بیلن.

الی‌سوْیوماق..əli soyumaq [تاثیرسیز ائیلم] هوَس‌دن دؤشمک، اوُمودسوزلوغا دؤشمک.

الی‌سوْپالی..əli sopalı [صفت] زوْربا.

الی‌سوُستالماق..əli sustalmaq [تاثیرسیز ائیلم] هوَس‌دن دؤشمک، اوُمودسوزلوغا دؤشمک.

اَلی‌سوْرمه..əli sürmə [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {بزکلی گؤزل یئر}.

الی‌سیخی..əli sıxı [صفت] چوخ توُتوملو، الی برک.

اَلیش..əliş [تاریخی اؤزل آد] اوُستا،مهارَتلی؛اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ-آدی[۷].

الیف..əlif [اؤزل آد] کازرون-کنارتخته دا کند آدی.

الی‌قابارلی..əli qabarlı [صفت] ال‌امه‌یی‌ایله گئچینن کیمسه،فهله، ایشچی.

الی‌قالخماق..əli qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] الی گلمک، روا گؤرمک.

الی‌قامچی‌لی..əli qamçılı [صفت] ظالم، قدار.

الی‌قانداللی..əli qandallı [صفت] الینه قاندال ووُرولموش، اسیر، توتوقلو.

الی‌قانلی..əli qanlı [صفت، آد] آدام اؤلدورن، جانی، قاتیل.

الی‌قلم توتان..əli qələm tutan [صفت] یازماغی‌باشاران-هرکس،هرساوادلی آدام.

الی‌قلم توتماق..əli qələm tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] یازماغی باشارماق.

الی‌قوُروسون..əli qurusun [اؤنلم] الی توُتماز اوْلسون.

الی‌قوْلاغیندا..əli qulağında [صفت] تام واختیندا.

الی‌قوْینوندا..əli qoynunda [صفت] مایوس، چاره‌سیز.

الی‌قییماق..əli qiymaq [تاثیرسیز ائیلم] اسیرگه‌مک.

الیک..əlik [آد،دا] داغ گئچی‌سی، چؤل گئچی‌سی.

اَلیک..əlik [تاریخی اؤزل آد] اوُستا،الی‌یاتقین؛ اوُیغوریازیْتلاریندابیر بگ‌آدی[۷].

اَلیک..əlik [اؤزل آد] قوُبا'دا کند آدی[۲۴۰].

الی‌کاساد..əli kasad [آد] یوخسول، پولسوز.

الی‌کسیلمک..əli kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] محروم اوْلماق.

الیکمن..əlikmən [آد،دا] ال چیراغی.

الی‌گئنیش..əli geniş [صفت] گئچیمی ایی اوْلان وباغیشلایان کیمسه، ایگید اوْلان (فا:دست و دلباز).

الی‌گتیرمک..əli gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قازانماق.

الی‌گتیرن..əli gətirən [صفت] قوُمارکیمی اوْیونلاردا دایم اوُدان.

الی‌گلمه‌مک..əli gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] قییماماق.

الی‌گؤدک..əli güdək [صفت، دا] الینه پول گچمه ین، یوخسول.

الی‌گیجیشمک..əli gicişmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ووُرماق ایسته‌مک، ووُرماغا بهانه آختارماق. ۲-(مج)صُحبت اوْچون بیرینین الینه پول گلمه احتمالینی گؤرَنده‌دئییلیر" الی گیجیشیرالینه پول گله‌جک".

الیم‌یاخاندا اوْلسون..əlim yaxanda olsun [دئییم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سؤزدور و معناجا و دینی تعبیر اوْلاراق: اوْ دؤنیادا منه جاواب وئررسن.

الیم‌یاندی..əlim yandı [ظرف] چوخ تلَسیک، تئز، قاچاراق.

الیمین ایچیندن گلیر..əlimin içindən gəlir [باغلاییجی سؤز] " یاخجی ائله ییرم" معناسیندا بیر سؤز، بیر حرکته قارشی قاباجاسینا وئریلن جاواب.

الیمین اوْرتاسیندان گلیر..əlimin ortasından gəlir [باغلاییجی سؤز] باخ: الیمین ایچیندن گلیر.

الینجه..əlincə [اؤزل آد] قئیدار، مرند، اسدآباد و مراغا دا کند آدی {۱-بیر نوع تازا و سیاه اریک[۲۲۴]. ۲-آلینجا، فتح اولونان}.

الیندن آلماق..əlindən almaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی بیر شئی‌دن محروم ائتمک.

الیندن ایش گلمک..əlindən iş gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] باشارماق.

الیندن ایش گلن..əlindən iş gələn [صفت] باجاریقلی.

الیندن بیر ایش گلمه‌مک..əlindən bir iş gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] چاره‌سیزلیکدن ویا یئته‌نک‌سیز لیکدن بیر ایش گؤره‌مه‌مک.

الیندن بیر قضا چیخماق..əlindən bir qəza çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته‌مه‌دن بیر خطا ایشله‌مک.

الیندن توتماق..əlindən tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک اوْلماق(چیخماق)،آرخا دوُرماق.

الیندن جیلوْ گمیرمک..əlindən cilov gəmirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینین الیندن برک هیرسلنمک.

الیندن چیخماق..əlindən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-الی ایله حاضرلاماق. ۲-ایتیرمک.

الیندن خاطا چیخماق..əlindən xata çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسته‌مه‌دن بیر سوُچ ایشله‌مک.

الیندن داد (هاوار) چکمک..əlindən dad (havar) çəkəmək [تاثیرسیز ائیلم] ناراضی اوْلماق.

الیندن دوْشمه‌مک..əlindən düşməmək [تاثیرسیز ائیلم] همیشه الینده اوْلماق، هئچ واخت آیریلماماق.

الیندن زارا گلمک..əlindən zara gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] تنگه گلمک.

الیندن قاچماق..əlindən qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] نجات تاپماق، قورتولماق.

الیندن قان چیخماق..əlindən qan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] جنایت ایشله‌مک.

الیندن قورتولماق..əlindən qurtulmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریندن قچمایی باشارماق.

الیندن گئتمک..əlindən getmək [تاثیرسیز ائیلم] الیندن چیخماق.

الیندن گلمک..əlindən gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] باشارماق.

الیندن گله‌نی ائتمک..əlindən gələni etmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مُمکن اوْلدوغو قدر بیر ایش اوچون چالیشماق.۲-هرنه‌قدرپیسلیک ائده-بیلیرسه گؤرمک.

الیندن گله‌نی بئش قابا چکین..əlindən gələni beş qaba çəkin [باغلاییجی سؤز] هرنه باشاریرسیز ائله یین.

الیندن یاپیشماق..əlindən yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک ائتمک.

الینده اؤلمک..əlində ölmək [تاثیرسیز ائیلم] لاپ یانیندا اؤلمک.

الینده اوْیونجاق ائتمک..əlində oyuncaq etmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْیناتماق.

الینده قالماق..əlində qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی‌ویا کیمسه‌نین-الیندن قوُرتولاماماق.

الینه‌آلماق..əlinə almaq [تاثیرسیز ائیلم] یؤنه تیمی الینه گئچیرمک.

الینه‌آیاغینا دوْشمک..əlinə ayağına düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یالوارماق.

الینه اته‌یینه ساریلماق..əlinə ətəyinə sarılmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالوارماق.

الینه‌بئل وئرمک..əlinə bel vermək [تاثیرلی ائیلم] قیزیشدیرماق، تحریک ائتمک.

الینه‌باخماق (بیرینین)..əlinə baxmaq (birinin) [تاثیرسیز ائیلم] یاردیمینا مُحتاج اوْلماق.

الینه‌چؤب‌وئرمک..əlinə çöb vermək [تاثیرسیز ائیلم] آلدادیب-یوْلاسالماق،باشیندان‌ائتمک.

الینه‌دوْشمک..əlinə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گیرینه گئچمک ۲-تاپماق،مسلّط‌اوْلماق.

الینه ساغلیق..əlinə sağlıq [اؤنلم] گؤزل بیر ایش گؤره نه ویا یاخجی بیر شئی پیشیرینه دئییلیر.

الینه‌سالماق..əlinə salmaq [تاثیرسیز ائیلم] الینه گئچیرمک.

الینه گئچمک.. **əlinə geçmək** [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گیرینه گئچمک.۲-تاپماق،مسلّط اولْماق.

الینی آغدان قارایا ووُرماماق.. **əlini ağdan qaraya vurmamaq** [تاثیرسیز ائیلم] هئچ بیر ایش گؤرمه‌مک.

الینی آیاغینی چکمک.. **əlini ayağını çəkmək** [تاثیرلی ائیلم] داها گئدیب گلمه‌مک.

الینی اؤلچمک.. **əlini ölçmək** [تاثیرلی ائیلم] اللرینی اوْیناتماق،حربه قاداغا گلمک.

الینی الینه وئرمک.. **əlini əlinə vermək** [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه قووْوشدورماق.

الینی الینین اوْستونه قویماق.. **əlini əlinin üstünə qoymaq** [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز اوْتورماق.

الینی اوْخوتدورماق (اوْخوتماق).. **əlini oxutdurmaq (oxutmaq)** [تاثیرسیز ائیلم] گیزلتدیگی سؤزو ویا ایشی گیزلی توُتاماماق.

الینی باشینا چیرپماق (ووُرماق).. **əlini başına çırpmaq (vurmaq)** [تاثیرلی ائیلم] تأسّف لنمک.

الینی بند ائله‌مک.. **əlini bənd eləmək** [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشدن یاپیشماق.

الینی چابوق توُتماق.. **əlini çabuq tutmaq** [تاثیرسیز ائیلم] هرجور تدبیری نظرده توُتماق.

الینی چک (الینیزی چکین).. **əlini çək (əlinizi çəkin)** [دئیم] باشقاسینین ایشه قاریشماماغینی طلب ائدن بیر ندا.

الینی دیزینه ووُرماق.. **əlini dizinə vurmaq** [تاثیرلی ائیلم] تأسّف لنمک.

الینی قوُلاغینا قویماق.. **əlini qulağına qoymaq** [تاثیرسیز ائیلم] اوخوماق.

الی‌وارماق.. **əli varmaq** [تاثیرسیز ائیلم] روا گؤرمک.

الی‌وارماماق.. **əli varmamaq** [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی گؤرمه‌یه راضی اوْلماماق.

الیوْردام ایله.. **əl yordam ilə** [ظرف] الله یوْخلایاراق.

الی‌یئتیشمک.. **əli yetişmək** [تاثیرسیز ائیلم] الی چاتماق، نایل اوْلماق.

الی‌یاتماق.. **əli yatmaq** [ش] الی آلیشماق.

الی‌یخاماق.. **əl yıxamaq** [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشدن‌الینی-چکمک،ایلیشگی‌نی کسمک.

الی‌یوْخا.. **əli yoxa** [صفت] پولو آز اوْلان، یوخسول.

الی‌یوْنگول.. **əli yüngül** [صفت] خوشبخت‌لیک و اوُغور گتیرن کیمسه.

الی‌یوْنگوللوک..; **əli yüngüllü** [آد] الی یونگول اوْلما وضعیتی.

ام.. **əm** [آد] داوا، علاج (فا:دوا). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹ام›: ۱-دیشی‌لیک آیقیتی. ۲-علاج، سن: داوا؛ اسکی تورکجه ده داوا و علاج آنلامیندا، دینجلدیجی و آرام ائدیجی آنلامیندا گلیب و بو سببله بیر سیرا کلمه‌لر بوآنلامی داشییاراق دؤزه‌لیب (آماج: اینسانین آمال و یئتیره بیله‌جگی یئر و اوْنو دینجَلده بیله‌جگی یئر وشایدده جوّتچولوکده ایشله‌نن وسیله‌ده اینسانین زحمتی‌نی آزالتماق اوچون بیر بؤیوک آماج ساییلاراق بو کلمه‌دن آلینمیشدیر، امک: دینجلیک و آساییش و بیر شئی اله گتیرمک اوچون گؤرولن ایش و چکیلن زحمت، اممک: دوْیماق و دینجلیک اوچون یئییلن شئی، آمج-- : ارکگی آرام ائدن شئی،}.

امّا.. **amma** [باخ] آمما.

اَمارات.. **əmarat** [آد،عربجه] امیرلیک‌بؤلگه‌سی، بگ‌لیک (فا:حوزه امیری).

امّ‌السلمه‌ذاکری.. **ümmüsələme i zakiri** [یازار] گونش ۱۳۰۸ تبریزده آنادان اوْلوب، تورکجه مذهبی و مرثیه شعرلری واردیر[۵۲].

اَماکن.. **əmakin** [آد،عربجه] مکان‌لار، یئرلر (فا:~).

امااله.. **imalə** [آد،عربجه] ۱-معده‌نی صنعی صورتده تمیزله‌مک اوچون باغیرساغا مایع داخل ائتمه. ۲-قیسا اوخونماسی گره‌کن‌هجانی-اؤلچویه‌اویدورماق‌اوچون اوزون‌اوخوما(فا:~)

امام.. **imam** [آد،عربجه] ۱-جاماعات نامازینا باشچی‌لیق ائدن. ۲-قاباق، اؤن (فا:~).

امام –..-imam [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۲ آد سایماق اوْلار).

امامت.. **imamt** [آد،عربجه] امام‌لیق، اؤنجولوک (فا:~).

امام‌جماعت.. **imam cəmaət** [آد] نامازدا جماعاتا اؤندرلیک ائدن (فا:~).

امام‌جُمعه.. **imam cümə** [آد] جمعه نامازیندا جماعاتا اؤندرلیک ائدن (فا:~).

امام‌زادا.. **imamzada** [آد] امام اوْلادیندان اوْلان کیمسه (فا:امام زاده).

امام‌زادا–..-imamzada [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۳ آد سایماق اوْلار).

امامليق.. **imamlıq** [آد] امام وظیفه‌سی و رُتبه‌سی (فا:امامت).

امامیه.. **imamiə** [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

امانت.. **əmanət** [آد،عربجه] بیرینه اینانیب ساخلاماق اوّچون وئریلن شئی، تاپشیریلان شئی (فا:~). **honesty**

امانتی.. **əmanəti** [ظرف، ع] امانت اولاراق وئریلن (فا:~).

امانی..əmani [صفت، ع] امانت اولاراق تاپشیریلان (فا:ـ).

امانی..əmani [یازار] محمد امانی ۱۶-۱۷جی یوزیللرده یاییورت بؤلگه سینده اولموش، امانی اؤزونو شیعه و بیر قیزیلباش آدلاندیریر، بوشاعرین دیوانی چاپ اولوبدرو و تورکجه ادبیاتیندا ایلک‌دفعه منظوم حکایه‌لر یازمیشدیر [۲۸].

امبریون..əmbrion [آد،فرانسیزجا] بالالیق، اوغولجوق،روشئیم (فا:امبرین).

اَمپئرسیونیست..əmpersionist [آد،فرانسیزجا] ایزله نیمجی (فا:امپرسیونیست).

امپئرسیونیزم..əmpersionizm [آد،فرانسیزجا] ایزله نیم جیلیک (فا:امپرسیونیزم).

امپئریالیزم..əmperyalizm [آد،فرانسیزجا] یاییلماجیلیق، بیر حکومتین اؤز میلتیندن باشقا بیر ملتی‌سیاسی و اقتصادی اگه منلیگی آلتینا آلاراق یاییلماسی و حکومت ائتمه‌سی (فا:امپریالیزم).

امپئریالیست..əmperyalist [آد،فرانسیزجا] امپئریالیزم یانلیسی (فا:امپریالیست).

امپراتور..imparator [آد] بیر امپراتورلوغو یؤنه‌تن و دولاندیران کیمسه، خاقان (فا:شاهنشاه). **emperor**

امپراتور اوْتو..imparator otu [آد،بیتگی] مایدانوزگیللردن ایی‌لی و یاخیجی اوْلان، کؤکوحکیملیکده ایشله‌نن بیر اوْت. **peucedaum imparatoria**

امپراتورلوق..imparatorluq [آد] خاقانلیق، باشیندا امپراتور دوران حکومت، تک حاکمیت لی و مستملکه لی دؤولت (فا:ـ). **empire**

امپوْزه..əmpozə [آد،فرانسیزجا] زورلا منیمسه‌دیلمیش،قبول-ائتدیریلمیش (فا:ـ).

اَمَت..əmət [اؤزل آد] ۱-سینْیر،مَسافه ۲-امزیک،امجک[۷].اینسان-آدی:اَمتَر.

اُمّت..ümmət [آد،عربجه] حضرت محمده ایناناناللارین بوتونو، بیر پیغمبرین اوُیروق‌لاری (فا:ـ).

امتثال..imtisal [آد،عربجه] اوُیما، بوُیروغو آلتیندا اولما، اوُیروقلو اوُلما (فا:ـ).

امتَحان..imtahan [آد،عربجه] سیناو، یوْخلاما ایشی (فا:ـ).

امتداد..imtidad [آد،عربجه] سؤره‌لیک، اوُزانما (فا:ـ).

امتزاج..imtizac [آد،عربجه] قاریشما، قاریشما و اؤیوشما (فا:ـ).

امتعه..əmtəə [آد،ع،متاع‌چوْ] آلوئراؤچون اؤره‌تیلن امک ایشی (فا:ـ).

اَمَتلر..əmətlər [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

امتناع..imtina [آد،عربجه] قاچینما، ساقینما، چکینمه، بوْیون قاچیرما، قبول ائتمه‌مه (فا:ـ).

امتنان..imtinan [آد،عربجه] تشکر ائتمه (فا:ـ). **thankfulness**

امتیاز..imtiaz [آد،عربجه] آیریجالیق، اؤستونلوک **disginction**

امثال..əmsal [آد،عربجه] مثل‌لر، بنزرلر، بنزر سؤزلر (فا:ـ).

اَمَج..əməc [آد] سوُ یوسونلاری‌نین کؤک بؤلومو.

امجک..əmcək [آد] ۱-دؤش،ممه(فا:ممه) **breast** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹امیک›، سن؛ باخ: آم}. ۲-(آ)تفرش ده داغ آدی.

امجک آلتی..əmcək altı [آد] امجه‌یی دیک ساخلاماق اوچون آلتینا قویولان شئی (فا:زیرپستانی). **submammary**

امجک اوُشاغی..əmcək uşağı [آد] سوْت امر اوُشاق.

امجک سالانماسی..əmcək sallanması [آد] امجه‌یین دیک‌لیکدن دوشمه‌سی (فا:افتادگی پستان). **ma stoptosis**

امجک لی..əmcəkli [صفت] ۱-امجگی‌اوْلان،ممه‌لی. ۲-هله ساغیلمامیش مال داوار.

امجک‌دن کسمک..əmcəkdən kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] سوتدن کسمک.

امجَکلی‌لر..əmcəklilər [آد] امجَکلی حئیوانلار (فا:پستانداران). **mammalia**

امجیک..əmcik [آد] امجک، ممه.

اَمْچی..əmçi [اؤزل آد] دوْکتور، اجزاجی[۷].

اَمْچه‌لی..əmçəli [اؤزل آد] گرگان شهرینین قوزئی باتی سیندا یئر آدیدیر، تورکجه بیتگی کؤکو و آغاج کؤکو معناسیندادیر و بؤلگه ده آغاج کؤتویو چوخ اولماسینا سبب بو آدلا تانینیر [۱۶۴].

اَمچیاتا..əmçiata [اؤزل آد] اینسان‌آدی،درمان اوزمانی، باخ:اَمچی+آتا[۷].

امحا..imha [آد،عربجه] یوخ ائتمه (فا:امحا).

امداد..imdad [آد،عربجه] یاردیم، کؤمک (فا:امداد).

امدیرتمک..əmdirtmək [ائتدیرگن ائیلم] امدیرمک ایشینی گؤردورمک.

امدیرمک..əmdirmək [ائتدیرگن ائیلم] امک ایشینی گؤردورمک.

امدیریتمک..əmdiritmək [ائتدیرگن ائیلم] امدیرمک ایشینی گؤردورمک.

امدیریلمک..əmdirilmək [بلسیز ائیلم] امدیرمک ایشی گؤرولمک.

امر..əmər [آد،عربجه] امیر،بیرایشین گؤرولمه‌سی‌اؤچون‌وئریلن حُکم.

امرآباد..əmrabad [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی.

اُمَرا..ümərа [آد،عربجه] بوُیوروجولار، امیرلر، حاکیملر (فا:ـ).

امراض..əmraz [آد،عربجه] خسته‌لیک‌لر، سایری‌لیق‌لار (فا:مریضی ها).

امرالله..əmrullah [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

امراه لو..əmrahlu [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

امرن..əmrən [اؤزل آد] دده قورْقود بوْی‌لاریندا اینسان آدی.

امرنامه..əmrnamə [ع، فا، آد] یازیلی امر (فا:امرنامه).

امرود..əmrud [اؤزل آد] سنندج ۳۳(کب)، y=۱۹۲۰ متر دا داغ آدی.

امرودک..əmrudək [اؤزل آد] چناران دا چای آدی.

امره..əmrə [آد] ۱-ایمره، دؤشکون، آشیْق، خیاللارلا یاشایان، عربجه‌ده‌کی " اَمر" سؤزجوْغویله ایلگیسی یوْخ، آنلاملار فرقلی اوْلاراق یالنیْزجا آد بنزرلیگی وار ۲-سلجوقْلولار دؤنَمی، اوْزان و دَرویشلرین‌دن (یونُس اَمره)[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

امزیرتمک..əmzirtmək [ائتدیرگن ائیلم] امیزدیرتمک، سوّت وئرمه سین ساغلاماق، اوْشاغا ویا بیر حئیوان بالاسینا ممه وئردیرمک "قوْزونو امزیردیر، قوْزونو امیزدیر".

امزیرمک..əmzirmək [تاثیرلی ائیلم] سوّت وئرمک،اوْشاغا ممه وئرمک.

امزیریلمک..əmzirilmək [بلسیز ائیلم] سوّت وئریلمک،اوْشاغا ممه وئریلمک.

امزیک..əmzik [آد] ۱-اوْشاقلارا سوّت وئرمک و یا اوْلاری دؤموک ائتمک اوچون حاضرلانان بیر شئی، سوْمورماق اوچون کؤرپه اوشاغین آغزینا وئریلن ایچی بوش یوْموشاق شئی(فا:پستانک). nipple ۲-باشین قاباقدا اولان یومشاق بؤلومو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْمگوْک› سن: بوْرو؛ باخ: آم}.

امزیک لَنمک..əmziklənmək [تاثیرسیز ائیلم] آغزینا امزیک وئریلمک.

امزیک‌سیز..əmziksiz [صفت] امزیگی اوْلمایان.

امزیک‌له‌مک..əmzikləmək [تاثیرسیز ائیلم] آغزینا امزیک وئرمک.

امزیک‌لی..əmzikli [صفت] ۱-امزیگی‌اولان.۲-سوّت امر اوشاغی اوْلان.

امساک..imsak [آد،عربجه] پرهیز، چکینمه (فا:ـه).

اَمسته‌جان..əməstəcan [اؤزل آد] اَمستجان:شبستر دا کند آدی.

اَمش..əməş [اؤزل آد] سوّت باجی، قیز آدی (فا:نام‌دختر،خواهر رضایی).

اَمشن..əmşən [آد] آمشان: قوْزو دری سی، کوْرک دؤزه‌نیلن دری {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

امضاء..imza [آد،عربجه] دامغا (فا:ـه). royal

امعاء..əma [آد،عربجه] باغیرساقلار (فا:ـه)

امقین..əməqin [اؤزل آد] عمقین:تاروُم دا کند آدی.

امک..əmək [آد] بیر ایش گؤرمک اوچون یارارلانیلان دؤشونجه و گوْج، زحمت، غیرت، جهد (فا:زحمت). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن ‹امگک›؛ باخ: آم}.

امک وئرمک..əmək vermək [تاثیرلی ائیلم] چوْخ چالیشماق.

امک آلَتی..əmək alәti [آد] ایشله‌مک اوچون گره کن آلت.

امکان..imkan [آد،عربجه] ممکن اولما، بیر ایشه فرصت یارانما (فا:ـه) possibility

امکان‌سیز..imkansız [صفت] مُمکن اوْلمایان، امکانی اوْلمایان (فا:امکان ناپذیر). possibility

امک‌اوْردوسو..əmək ordusu [آد] زحمت چکنلر قروُپو، مجازاً پرولتاریا.

امک‌پرور..əmək pərvər [باخ] امک‌سئور.

امک‌تربیه سی..əmək tərbiəsi [آد] یئنی نسلین امک اساسیندا تربیه سی.

امک‌چکمک..əmək çəkmək [س، ت‹امگه‌مک›] زحمت چکمک.

امکچی..əməkçi [آد] زحمت چکن، آیلیقچی (فا:کارمند). memeber of staff

امکچیلیک..əməkçilik [آد] امکچی اولما وضعیتی، امک‌له گئچینمه.

امک‌حاقّی..əmək haqqı [آد] ایش و امک قارشی‌لیغی.

امکدار..əməkdar [آد] امکچی، ایشچی، زحمت چکن.

امکدارلیق..əməkdarlıq [آد] امکدار اوْلما وضعیتی.

امکداش..əməkdaş [آد،سن] بیرایشیده اوْلانلار و بیرلیکده ایشله ین‌لر (فا:همکار). colleague

امکداشلیق..əməkdaşlıq [آد] امکداش اوْلما وضعیتی (فا:همکاربودن).

امکداشلیق ائتمک..əməkdaşlıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده ایشله‌مک.

امک‌سئور..əməksevər [آد] امک سئون، چالیشمایی سئون.

امک‌سئورلیک..əməksevərlik [آد] امک سئومه، چالیشمایی سئومه وضعیتی.

امک‌سیز..əməksiz [صفت] زحمت‌سیز، زحمت چکمه دن، ایشله‌مه دن.

امک‌قابلیتی..əmək qabliəti [آد] ایشله‌مه یئته نه یی.

امک‌قارشی‌سی..əmkqarşısı [آد] قارشیلیق (فا:دستمزد). wage

امک‌گوْن..əməkgün [آد] ایشچی‌لرین امگینی و ایشله‌مه سینی حسابلاما واحدی و بیریمی (فا:واحد محاسبه کارِ کارکنان).

امکلی..əməkli [آد] ایشلەمک اوچون قانونی و یاسال دؤنمی قورتولموش کیمسه (فا:بازنشسته). **retired**

امکلی آیلیغی..əməkli aylığı [آد] امکلی اولدوقدان سونرا اؤدەنن آیلیق.

امکلی اولماق..əməkli olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشلەمک اوچون قانونی و یاسال دؤنمی قورتولماق (فا:بازنشسته شدن).

امکلی معاشی..əməkli maaşı [آد] امکلی آیلیغی.

امکلیک..əməklik [آد] امک حقی (فا: کارنامه). **report card**

امکلیلیک..əməklilik [آد] امکلی اولما وضعیتی، امکلی اولدوقدان سونراکی دؤنم (فا:بازنشستگی). **retirement**

امکلیلیک چاغی..əməklilik çağı [آد] امکلی اولدوقدان سونراکی دؤنم (فا:بازنشستگی). **retirement**

امکَنه..əmkənə [آد،عربجه] مکان‌لار، یئرلر (فا:~)

امگَک..əmgək [آد] ١-باش‌سؤمویونون قاباق و اورتا بؤلومو، باخ: امزیک. ٢-امک، زحمت، گؤجلوک[٧].

امل..əməl [آد،عربجه] آماج، شدّتلی آرزو (فا:آمال).

املاء..imla [آد،عربجه] یازیم، هربیر ادبی دیل اوچون قبول ائدیلمیش واحد و دؤزگون یازی سیستمی (فا:~).

املاح..əmlah [آد،عربجه] ملح‌لر، دوزلار (فا:~).

املاک..əmlak [آد،عربجه] مُلک‌لر، یئرلر (فا:~). **estates**

املش..əmləş [اؤزل آد] البُرز داغینین اتگینده و لنگرودون ١٢ کیلومترلیگینده و رودسر لاهیجان یاخینلیغیندا کند آدیدیر، بو کلمه تورک کؤکنلیدیر، و امَک فعیلنه باغلاناراق سوُ اَمَن یئره دئییلیر، سوُ آلینان و سوُلاش (فارسجا آبگیر) معناسیندادیر[١٦٤].

اَملَک..əmlək [اؤزل آد] دوُیقوُلو، مَرحمتلی[٧].

املک..əmlək [اؤزل آد] ائیمیر بؤیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

املەمک..əmləmək [تاثیرسیز ائیلم] علاج وئرمک، علاج سؤرتمک.

املیک..əmlik [آد] ١-امه سوره سینده اولان کیچیک اوُشاق. ٢-آناسیندان سوّت امه دؤنمینده اولان و یئنیجه اوّت یئمه‌یه دؤشموش قوُزو.

املیک کیمی..əmlik kimi [صفت] بسلنمیش قوُزو کیمی.

امّ‌لیلی..ümm leyli [یازار] هـ ١٢٨٢ اهرین دومروق کندینده آنادان اولوب، "کنیزِفاطمه" تخلّص ائده‌رک تورکجه مذهبی شعرلری واردیر[٥٢].

اُمم..ümməm [آد،عربجه] اُمّت‌لر (فا:~).

امَت..əmmət [آد] باخ: اَمَند.

امج..əmməc [فیزیک] امیجی آراج، سؤموران، اسپراتور.

امک..əmmək [تاثیرلی ائیلم] دوداق و دیل کؤمک ایله بیر شئیی ایچَری چکمک، سوْمورماق، سوْرماق (فا:مکیدن). **to suck**

{سوُمرجه ‹آما›: ١-آنا. ٢-ممه. ٣-امک، ‹ائموک› امک آلَتی؛ ت، سن؛ باخ: آم؛ فارسجا "مکیدن ومک زدن" کلمه‌لری بو سؤزدن آلینیب؛ یئنه‌ده بو کؤکدن امه› ممه› ماما سؤزلری اورتاق کلمه کیمی بوتون دیللرده ایشله‌نیر، بو کلمه نین کؤکو ام (داوا، درمان) سؤزو اولمالیدیر}.

امه..əmmə [آد] امک ایشی، سوْمورما، بیر مایع و سیوی‌نی سوْموروب چکمه (فا:مک). **suck thou**

امه باسما تولومبا..əmmə basma tulumba [آد] هم چکن همده آخیدان تولومبا.

اَمَن..əmən [آد] ١-جان،روُح،حیات٢-آغاج تیکمک اوّچون آچیلان چوُخور ٣-مئشه آغاجی ٤-گؤی تورکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کوّرشاد'ین قیرخ یوْلداشیندان بیری[٧]. ٥-دده قورقود بوْی‌لاریندا اینسان آدی.

امْن..əm'n [آد،عربجه] گوّونلی (فا:~).

امن‌امانلیق..əmn amanlıq [آد] گوّونلیک (فا:امن و امان).

اُمنا..ümənа [آد،عربجه] امین‌لر، دوّزگون‌لر (فا:~).

اَمناوا..əmnava [اؤزل آد] ائمناوا: بوْستان آباد، هشتَری ده کند آدی {اَمَن+ آوا: حیات وئرن یئر، روحلو و جانلی یورد}.

اَمَنبای..əmənbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَمَن+ بای[٧].

امَند..əmənd [آد] اَممَت: زنجان،شبستر،تاروُم؛ هئریس(امَندی) دا کند آدی {١-دده‌قورقود بوْیلاریندا بیرطایفا آدی[٦٦]. ٢-اَمَن+اند› امَن+د› اَمَند: روحو و حیاتی اولان یورد}.

اَمَن‌کندی..əmən kəndi [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

اَمَنو..əməno [اؤزل آد] اوُجان دا کند آدی {آنا سؤزیله ایلگیلیدیر}.

امنیت..əmniyət [آد،عربجه] گوّوَنلیک، تهلیکه‌سیزلیک (فا:~).

امنیت‌شوُراسی..əmniyət şurası [آد] تهلیکه‌سیزلیک-شوُراسی(فا:شورای‌امنیت).

امنیت‌سیز..əmniyətsiz [صفت] گوّوَنسیز، تهلیکه‌لی وضعیت (فا:نا امن).

امنیت‌سیزلیک..əməniyətsizlik [آد] گوّوَنسیزلیک، تهلیکه‌لی‌لیک (فا:نا امنی).

امنیت‌لی..əmniyətli [صفت] گوّوَن‌لی، تهلیکه‌سیز (فا:امن).

امنیه..əmniyə [آد،عربجه] گوّوَنلیک مامورو، ژاندرمری مامورو (فا:بکچی).

اِموْسیونال..emosional [آد،فرانسیزجا] هیجانلی (فا:پرهیجان).

اِمولسیون..emolsion [آد،فرانسیزجا] بیر مادەنین بیر مایع ایچینده کامل اریمه یيب معلّق حالدا قالمیش حالینا وئریلن آد.

اُمور..umur [آد،عربجه] امرلر، ایشلر، مشغله‌لر (فا:~).

اموات..əmvat [آد،عربجه] میت‌لر، اؤلولر (فا:~).

امواج..əmvac [آد،عربجه] موج‌لار، دالقالار (فا:~).

اموال..əmval [آد،عربجه] مال وار، بوتون شئیلر (فا:~). goods

اُمَوی..üməvi [آد،عربجه] بنی اُمیه خاندانینا منسوب (فا:~).

امّهات..ümmhat [آد،عربجه: اُمّ‌لار] آنالار (فا:~).

امهال..əmhal [آد،عربجه] مُهلت وئرمه (فا:~).

اَمه‌جن..əməcən [آد،دیرگی] بیرنوع کرتنکله [۱۴۰]. {ایمکله‌مک سؤزوندن}

اَمه‌جنلر..əməcənlər [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

اَمه‌زک..əməzək [صفت] ۱-آناسینی اممه‌مک ویا امه بیلمه‌مک سونوجو آریق اوْلان. ۲-(مج)مایماق، قورخاق، باشاری‌سیز.

امه‌کؤمه جی..əməköməci [باخ] ابه کؤمه جی.

امه‌یی ایتمک..əməyi itmək [تاثیرسیز ائیلم] زحمتی و امه‌یی بوشا گئتمک.

امه‌یی گئچمک..əməyi geçmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیین اوْرتایا چیخماسی اؤچون چالیشمیش اوْلماق.

امه‌یم بوُرنوندان گلسین..əməyim burnundan gəlsin [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

اُمّی..ümmi [آد،عربجه] اوْخویوب یازمامیش (فا:امی).

امیجی..əmici [آد،صفت] امَن، سوْران.

امیجی‌توْکلر(تئللر)..əmici tüklər(tellər) [آد،بیتگی] بیتگی کؤکلرینده اوْلان و توپراق‌داکی ماده و سویو امیب بیتگی وئرمه‌یه یارایان اوْرقان.

امید..ümid [آد] باخ اوُمود.

امیر..əmir [ع، ص] باشچی، بیرائلین بؤیوگو (فا:امیر).

امیر–..-əmir [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۴۲ آد سایماق اوْلار).

امیرالاُمَرا..əmirulümərа [ع، ص] امیرلر امیری، اوْردوباشی، قوشون باشی.

امیرانگه..əmirəngə [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {امیر+انگج: امیر یئنیشی}.

امیرجیک..əmircik [آد،دیرگی] باخ: یالی چاپقینی، ایسکیله قوشو.

امیرخُسرودارایی(خسرو)..əmirxosro darayi (xosro) [یازار] گونش ۱۲۷۰ده تاروم-بنارود دا آنادان اوْلوب، توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

امیرخیزلی..əmirxizli [یازار] (هـ۱۲۹۴-۱۳۴۴) تبریزلی-اولاراق،مشروطه زامانی فرهنگی ایشلرله مشغول اولوب، اؤنملی اثری: "قیام‌آذربایجان‌وستارخان، تاریخ فرهنگ و ادب آذربایجان".

امیرسُلطانزاده..əmir sultanzadə [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

امیرعلیشیرنوایی..əmir əlişir nəvai [اؤزل آد] (۸۴۴ه-۹۰۶)،سلطان حسین بایقرانین وزیری اوْلاراق تورک عالمینین اؤنملی بیلگین لریندندیر، اثرلریندن: محاکمه اللغتین، خمسه‌نوایی، لسان‌الطیر، تاریخ‌انبیا، تاریخ ملوک عجم، ترجمه‌اللغه توركيه بالفارسيه، مجالس النفائس، عروض ترکی، منشئات تورکی، خمسه المتحیرین[۱۴۱،۶۴].

امیرلو..əmirlu [اؤزل آد] بوُ طایفا م ۱۵جی یوّزیل‌ده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی.

امیرلیک..əmirlik [آد] ۱-امیر و حاکمین وظیفه سی. ۲-امیرین اداره‌سی و اگه منلیگی آلتیندا اولان یئرلر و اؤلکه.

امیرهدایت‌الله..əmir hidayətulla [آد،یا] آغ قوْیونلولار دؤورو م۱۵جی عصرین گؤرکملی شاعریدیر و توْرکجه دیوانی واردیر[۲۸].

امیزدیریلمک..əmizdirilmək [بلسیز ائیلم] امیزدیرمک‌ایشی گؤرولمک (فا:فم).

امیزدیرتمک..əmizdirtmək [تاثیرلی ائیلم] امدیرمک،دؤشدن‌سوْت وئرمک.

امیزدیرمک..əmizdirmək [تاثیرلی ائیلم] اممه‌سینی‌ساغلاماق،امدیرمک (فا:شیر دادن).

امیزدیرمه..əmizdirmə [تاثیرلی ائیلم] امیزدیمک ایشی(فا:شیر دهی).

امیزلیک..əmizlik [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوْرولوق، چایدان و ساماوار بوْرولوغو. ۲-سوْت وئرن قادین. ۳-اوشاغا سوت وئرمه قابی.

امیزمک..əmizmək [ل، ت] اممک (فا:شیر خوردن بچه).

امیش..əmiş [آد] امک ایشی ویا بیچیمی(فا:مک). suck thou

امیشدیرمک..əmişdirmək [تاثیرلی ائیلم] امیشمه‌سینه یوْل آچماق (فا:شیر دادن بچه).

امیشدیریلمک..əmişdirilmək [بلسیز ائیلم] امیشدیرمک ایشی گؤرولمک

امیشمک..əmişmək [قا، س] ١-قارشی‌لیق‌لی اوْلاراق امک. ٢-قوزو و بیزوولاری آنالاری‌نین یانینا آپاراراق سوّت وئرمک (فا:باهم‌مکیدن). to suck together

امیک..əmik [آد،دا] ١-امک‌دن زده‌لنمیش امزیک و بوجور شئیلر . ٢-اینسان بئینی. ٣-بوْغاز، خیرتدک.

امیلمک..əmilmək [بلسیز ائیلم] امک ایشی گؤرولمک (فا:مکیده شدن).

امین..əmin [آد،عربجه] اینانیلر، گووَنیلیر، خاطرجمع، آرخایین (فا:~).

امین–..-əmin [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ١٠ آد سایماق اوْلار).

امین آمانلیق..əmin amanlıq [ع،ص،ظر] آرخایینجا، راحاتجا (فا:امن‌وامان).

امینی‌سرابی..əmini sərabi [یازار] گونش١٣٠١ده سراب–خاکی دا آنادان اوْلوب، توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[١٤١].

ان..ən [آد] ١-دَرینلیک، گئنیشلیک، باخ: ائن. ٢-آو. ٣-قیْیی. ٤-آرخا. ٥-باخ: اکلر.

ان‌آز..ənaz [آد،صفت] حدّاقل (فا:کمترین) minimum . fewest

ان‌آز ساپما آچی‌سی..ənaz sapma açısı [آد] مینیمم انحراف آچی-سی (فا:زاویه مینیمم انحراف). angle of minimum deviation

ان‌آشاغی..ənaşağı [آد،صفت] ان آلت سویه ده (فا:اسفل). lewer

اناث..ənas [آد،عربجه] قادین، آرواد، خانیم، بایان: (فا:زن).

انادی..ənadi [اؤزل آد] جوُغاتئی دا کند آدی {انمک دن:یئنیش}.

انار..ənar [آد،سن‌انکنار] باخ:نار (فا:~). pomegranate

انارستان..ənaristan [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

انالوجه..ənalucə [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی {آنا+لیجا}.

انایی..ənayı [صفت، دا] بوُدالا، مایماق و گوْبود {باخ:انه‌مک}.

انایی‌لاشماق..ənayılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] انایی اوْلماق، انایی یا دؤنمک.

انایجا..ənayıca [ظر، دا] انایی کیمی.

انایجاسینا..ənayıcasına [ظر، دا] انایی کیمی.

انایی‌لیق..ənayılıq [آد] انایی اوْلما، انایی دوُروموندا دوْشمه.

انایین..ənayın [صفت،دا] غیرعرفی ایشلر، آنورمال، عجیب‌غریب "~آدام: عجیب‌غریب آدام، ~ایش". {باخ: انه‌مک}.

انبت‌داغی..ənbət dağı [اؤزل آد] سالماسداداغ آدی {انمک: ان+باتماق:بات}.

انبساط..inbisat [آد،عربجه] گئینش‌له‌مه، یاییلما (فا:~).

ان‌بؤیوک..ənböyük [آد،صفت] داهابؤیوک(فا:بزرگترین) greater، eldest

انبی..ənbi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {انمک‌دن:اندی}.

انبیا..ənbia [ع، نبی جوْ] یالواجلار، پیغمبرلر (فا:پیامبران).

انبیر..ənbir [آد،فا] اَنبوُر: دمیرچی توتقاجی و ماشاسی (فا:انبر). tongs ٢-انبیر٢(آد) هرم شکلینده ییغیلمیش تاخیل یا میوه توپاسی (فا:کپه بصورت کله قندی).

انبیق..ənbiq [آد،عربجه] دامیتیجی، دامیتمایا یارایان آراج.

اَنبیلگؤل..ənbilgöl [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده یئر آدی[٢٤٠].

انتاج..əntac [آد،عربجه] سونوچ لاندیرما، سونا یئتیرمه (فا:~).

انتباه..intibah [آد،عربجه] ١-بیر شئیین ذئهین ده بوُراخدیغی ایز، تأثّرات، ایزله نیم. ٢-اوْیانیش، جانلانما، دیرچلمه (فا:~).

انتحار..intihar [آد،عربجه] دوشمنه‌صدمه‌وورماق‌مقصد ایله اؤلومه حاضر اولماق ایشی، اؤزون اؤلدورمه(فا:~). suicide

انتحال..intihal [آد،عربجه] اؤزونه چیخما، اؤزگه‌نین بیر سؤز و شعرینی اؤزونه منسوب ائتمه .

انتخاب..intixab [آد،عربجه] سئچمه، سئچیم، سئچیلمه (فا:~).

انتخابات..intixabat [آد،عربجه] سئچیم، سئچیم‌لر (فا:انتخابات).

انتزاع..intiza [آد،عربجه] آییرما، چکیب ائشیگه چیخارما (فا:~).

انتساب..intisab [آد،عربجه] بیرینه منسوب ائتمه، باغلیلیق، قوهوملوق (فا:~). relation

انتساخ..intisax [آد،عربجه] اؤزوندن یازما، نُسخه گؤتورمه (فا:~).

انتشار..intişar [آد،عربجه] یایما، یاییلما (فا:~).

انتصاب..intisab [آد،عربجه] منصوب اولما، بیرایشه گؤرولنمه، نصب اوْلما (فا:~).

انتظار..intizar [آد،عربجه] گؤزله‌مه، بکله‌مه (فا:انتظار).

انتظام..intizam [آد،عربجه] نظام‌و قایدایادؤشمه، دؤزوملنمه(فا:~).

انتفاع..intifa [آد،عربجه] یارارلانما، فایدالانما (فا:~).

انتقاد..intiqad [آد] ١-نقد ائله‌مه،بیرینین‌عیب‌لرینی بیلدیرمک و اونلاری سؤیله‌مک. ٢-(یازین)آذربایجان توركجه سینده بو نوع قوْشقودا شاعر فلکین ستمین، دونیانین بی اعتبار لیغین، ظلم و عدالتسیزلیگی مطرح ائدیر، تورکجه ده بو نوع شعره‌هجوده‌ئمک اولار و معمولا هر وزنده دئییله بیلر، اؤرنک "هانی بو اؤلکه ده عدالت دیوان. یوخ کیمسه ائیله‌سین دردیمه درمان. هئچ‌انصافا گلمز

بی انصاف سروان. سروان‌چکر مایا بوزلار نر گئدر. توفارقانلی عاباس".

انتقال..intiqal [آد،عربجه] بیر یئردن باشقا یئره آپارما و گؤندرمه، یئرینی دَییشمه (فا:انتقال). transition

انتقام..intiqam [آد،عربجه] اؤج‌و عوض آلما،قیصاص آلما (فا:~).

انتها..intiha [آد،عربجه] سونْ، سونْا چاتما (فا:~).

انتیق..ətiq [آد،ع‹عتیق›] اسکی‌لردن قالمیش و نادیر تاپیلان دَیرلی شئی‌لر.

انتیقه..ətiqə [آد،ایتالیانجا›ع] اسکی چاغلاردان قالمیش اشیا (فا:عتیقه).

انجام..ənçam [آد،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سونْ، ایشین سونْو (فا:~).

انجام تاپماق..ənçam tapmaq [تاثیرسیز ائیلم] سونْا وارماق (فا:انجام یافتن).

انجام‌قیلماق(وئرمک)..ənçam qılmaq(vermək) [تاثیرسیز ائیلم] سونْاواردیرماق(فا:به‌انجام‌رساندن.

انجم آباد..ənçəm abad [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

انجماد..incimad [آد،عربجه] دونْوق حالا دؤشمه، بوزْلانما (فا:~).

انجمن..ənçümən [آد،فا] توپلانتی، توپلآنیم (فا:~).

انجمن..ənçümən [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

انجی‌قارا..ənciqara [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

انجیر..ənçir [آد، بیتگی،فا] توُت سوولاردان، یاپراق‌لاری بؤیوک و بئش دیلیم‌لی، اوْرتا بوْیلو، ایستی بولگه ده یئتیشن بیرآغاج (فا:~). ficus ۲-سوُلدوز دا داغ آدی. کبودرآهنگ(~باغی)، فرمهین(~ک) گئرمی(~لو) ده کند آدی.

انجیر قوشو..ənçir quşu [آد،دیرگی] سئرچه گیللردن، انجیر و باشقا مئیوه‌لرله بسلندیگی اؤچون ضررلی ساییلان کیچیک بیرقوش (فا:پرنده انجیرخوار، شبیه سار). anthus trivialis

انجیر مُربّاسی..ənçir murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا (فا:مربای انجیر).

انجیرلیک..ənçirlik [آد] انجیر آغاجی چوْخ اوْلان یئر.

انجیل..incil [آد،عربجه] حضرت عیسی‌نین گتیردیگی کتابین آدی (فا:~). the gospel

انجیل..ənçil [آد] ۱-بعضی دئییشلرده انجیر. ۲-اؤنجول[۲۲۷].

انجیل..ənçil [اؤزل آد] ساوه ده کند و داغ آدی.تاروُم و بازار شاندرمن دا (انجیلان) کند آدی.

اَنَج..ənəç [اؤزل آد] اَنَج: اَنمک/یئنمک فعل ایندن، مئییللی[۷].

اَنچوُ..ənçu [اؤزل آد] ائنچو: سُکون، حُضور، روُح دریلیگی[۷].

انحاء..ənha [آد،عربجه] یوْل و یؤنتم‌لر، نحولر (فا:~).

انحراف..inhiraf [آد،عربجه] ساپینج، آزما،ساپما(فا:~) aberration

انحصار..inhisar [آد،عربجه] موْنوپوْلی، بیر مال و اوْرونون استحصالی بیر شخصه ویا بیر قوُرولوشا مخصوص اوْلماسی، تکل (فا:~).

انحطاط..inhitat [آد،عربجه] چؤکمه،آلچالما degeneration

انحلال..inhilal [آد،عربجه] داغیلما، پارچالانما، آرادان گئتمه، پوزولما حل اولما، چؤزولمه (فا:~). dissolution

انحنا..inhina [آد،عربجه] اَیریلمه، بوْکولمه (فا:~).

اندآباد..əndabad [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {آند+آوا}.

اَنداب..əndab [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {آند+آو}.

انداده..əndadə [اؤزل آد] جوُغاتئی دا کند آدی {آند+دده}.

اندازه..əndazə [آد،عربجه] اؤلچو، مقیاس (فا:~).

اندازه‌سیز..əndazəsiz [صفت] ۱-اؤلچوسوز، بیچیم‌سیز، اؤلچولمه میش (فا:بدون اندازه). ۲-چوْخ چوْخ.

اندازه‌لی..əndazəli [صفت] اؤلچولو، بیچیم‌لی (فا:اندازه دار).

انداق..əndaq [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی {آند،آق}.

اندام..əndam [آد،فا] بوْی، بوْی بوخون، وُجود، ایچ (فا:اندام).

اندام‌لی..əndamlı [صفت] بوْیلو بوخونلو، وُجودلو (فا:خوش اندام).

اندبیل..əndəbil [اؤزل آد] شبستر و خالخال دا کند آدی {آند+بیل}.

اَندَرآب..əndərab [اؤزل آد] سراب اردبیل ده کند آدی {آند+ار+او}.

اندرجین..əndərcin [اؤزل آد] آوج ده کند آدی {آند+ار+سین}.

اندردؤندر ائله‌مک..əndər döndər eləmək [تاثیرلی ائیلم] آلت اوْست ائتمک.

اندرزی..əndərzi [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی {۱-آند+ار+سو ۲-اندرز(فا)+ی}.

اندرمک..əndərmək [ل،یئندیریمک‌سؤزوندن] بیر قابدان شئیلری بوتون ایله تؤکمک، بوْشالتماق (فا:ریختن). to pour

اندرون..əndərun [آد،فا،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایچَری، ایچ بؤلوم (فا:اندرون).

اندەریلمک..əndərilmək [بلسیز ائیلم] بیر قابین شئیلری بوتون ایله تؤکولمک، بوْشالتیلماق (فا:ریخته شدن).

اَندیجان..əndican [اؤزل آد] آلتون‌اوْردو(قایدو،دوْوا) خانلاری زامانی فرغانه بؤلگه‌سینده دؤزه‌لن و تؤرکلرین یاشادقلاری بیرشهرآدی[۱۲].

اَندیرگان..əndirgan [اؤزل آد] اهر ده کند و چای آدی {۱-یئنیشلی یئر؛ ۲-آند+ار+قان: آندلاشمیش اینسانلارین یوردو}.

اندیریلمک..ändirilmək [بلسیز ائیلم] بوشالتیلماق، اندرمک ایشی گؤرولمک، یئندیریلمک (فا:ریخته شدن).

اَندیس..ändis [اؤزل آد] هئریس دا کند آدی {آند+اوز}.

اندیشه..ändişə [آد،فا] دؤشونجه، قایقی و قورخو، قوشقو (فا:~).

اندیشه ائتمک (چکمک)..ändişə etmək (çəkmək) [تاثیرسیز ائیلم] ناراحات اولماق، قورخماق.

انذار..ənzar [س،عربجه] قورخوتماق،اوپاتماق،بیلدیرمکو اویاندیرماق.

اَنَرجان..ənərcan [اؤزل آد] تبریز و بوستان آباد دا کند آدی {آنار+جان : دؤشونجه لی، اوسلو}.

اِنرژی..enerəji [آد،فرانسیزجا] ارکه، مادّه ده وار اولان ایستی وایشیق گؤجو.

انَز (انَزه)..ənəz (ənəzə) [صفت] ضعیف، گؤجسوز.

انزاب..ənzab [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {۱-انسه+آو ۲-آن+ساو}.

اِنزال..inzal [آد،عربجه] یئندیرمه، یئندیرلیمه (فا:~).

انزالی..ənzalı [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی {انسه+لی}.

انزان..ənzan [اؤزل آد] ۱-خیاو داکندآدی ۲-ایندیکی ایذه شهرینین اسلام دان اؤنجه کی آدی. {انسه+ان:یئنیش یوکوشلو یئر}.

اَنَزان..ənəzan [اؤزل آد] گرگان-بندرگزدهبیرتوّرکمن کندیستانی.

انزانلار..ənzanlar [باخ] ایلاملار.

انزر..ənzər [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی{انسه+ار: یئنیش یوکوش اینسانی، اینسانلارا عاید یئنیش یوکوشلو یئر}.

انزَلی..ənzəli [اؤزل آد] ۱-بو شهر آستارا لیمانیندان ۱۳۰ کیلومتر و رشت شهریندن ٤٠ کیلومتر آرالیقدا قرار تاپیب، تاریخی کتابلاردا ٥٤٠ ایل اؤنجه ثبت اولونماسی بیلینیر و ۱۸۰۵ م ایلینده روُسلارین توسُط ایله اودا چکیلدی و سونرالار یئنه دیرچلدی، بوُ شهرین جمعیتی‌نین بؤیوک بؤلومو توّرکجه دانیشیللار. دنیز سوُلاری سویه-سیندن ۲٦متر آشاغیدا اولاراق ش۱۳۸۵ آمارینا گؤره شهرستان و شهر جمعیتی ۱۱۰،۰۰۰ و ۱۳٤،۰۰۰ نفرایدی. شهرین گزمه‌لی یئرلری: انزَلی و غازیان ساحلی، غازیان دالقاپرانی، انزَلی پارکی و بولُواری، انزَلی تالابی، انزَلی مینارہ سی، انزَلی کؤپرولری، دنیز کونترول بورُجو {باخ:انسه}.

انزَلی..ənzəli [آد] انزَلی بؤلگه‌سینده‌توّرک کندلری: آبکنار(۲٦ک‌ب ۴۳۰۰* ی‌تو)، ایشبیلا (۲۲ک ۱٤۰ تو+گیلک)، اِشتَرکان (۱۹ک‌ب ۲۲۰* تو+گیلک)، چَپَرپوُرد (۸ک‌ق‌ب ۱٦۰* ی‌تو)، شاهوَر (غازیان گؤلونون یاخین لیغیندا، ۵۷۰* ی‌تو)، طالب آباد (۷ک‌د ۱۳۰* ی‌تو)، کَرقان/کرکان، (۱۹ک‌ب ۳۹۰* ی‌تو)، لیجارَکی (۱۰ک‌د ۱۵۰* ی‌تو)

انزَلی..ənzəli [اؤزل آد] تقریبان ۱۸۸۰-۱۸۹۰ اینجی ایللرده باکیدا یارانمیش رقص مئلودییاسیدیر. ایفا طرزی آرام، سؤزگوندور، مئلودییاسی نین سسلنمه خاراکتئرینه گؤره " قوجا یانادیر " . " انزه لی " عنعنه وی رقصدیر. اونو تویون اولینده اویناییر لار. " انزه لی " نی اساسا یاشلی آداملار اویناییرلار، لاکین اونو جاوانلاردا ایفا ائده بیلرلر[۲٤۵].

انزوا..inziva [آد،عربجه] باغلانتی‌نی کسه‌رک تک باشینا یاشاما (فا:گوشه گیری). seclusion

انزه..ənzə [اؤزل آد] کلئیبر ده داغ آدی {باخ: انسه}.

اَنَزه‌لشمک..ənzələşmək [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف و گؤجسوز وضعیته گلمک.

انزیل..ənzil [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی {باخ: انسه}.

انژکتور..ənjektor [آد،فرانسیزجا] پوسکوّرن ایینه (فا:انژکتور).

انژکسیوْن..ənjeksion [آد،فرانسیزجا] ایینه‌له‌مه، ووُرما (فا:انژکسیوْن).

انس..ins [آد] اینسانلار، بشر (فا:~). {ع:تکیلی انسی و چوْغولو اناس کلمه سیدیر}

اُنس..üns [آد،عربجه] آلیشما، اؤیرَشمه،وحشت‌قارشیتی(فا:~).

انسان..insan [آد] باخ: اینسان.

انسجام..insicam [آد،عربجه] توتارلیق، باغداشیم (فا:~).

انس‌جنس..inscins [آد،عربجه] اینسان و جنلر (فا:انس و جنس).

انسداد..insidad [آد،عربجه] باغلانما، قاپانما (فا:~). stopped

انسولین..ənsolin [آد،فرانسیزجا] شکر خسته‌لیگینه قارشی ایشله نیلن بیر نوع هورمون.

انسه..ənsə [آد،تا،دده] باشین آرخا طرفی، بوْینون‌کؤکو (فا:پی‌سر) {انسه سؤزو انگ کلمه سینین دَییشیلمیش شکلیدیر: انگ/ انگسه/ انسه[۵]، یئر آدلاریندا یئنیش یوْکوشلو اوْلاراق اتصال محلینه اشاره دیر}.

انسه‌قوْجا..ənsəqoca [آ،دده] کیشی آدی، دده قورقود بوْی‌لاریندا بیر شخص آدی.

اُنسیت..ünsiət [آد،عربجه] قارشیلیقلی مُناسبت، یاخین‌لیق، اُلفت (فا:~).

انسیکلوپئدیا..ənsiklopedia [آد،فرانسیزجا] بیلگی‌لیک (فا:انسیکلوپدیا).

انشاء..inşa [آد،عربجه] ۱-قایيرما، قوُرما، تیکمه، وُجودا گتیرمه. ۲-قلمه آلما، بیرقونویو آچیقلاما (فا:~). composition

انشاءآللاه..inşaallah [باغلاییجی سؤز،عربجه] آللاه ایسته سه (فا:انشا الله). if god pleases

انشاآت..inşaat [آد] تیکینتی، تیکینتی یه‌عایداولان(فا:ساختمانی

انشاآت چی..inşaatçı [آد،عربجه] تیکینتی جی (فا:ساختمان ساز).

انشاد..inşad [آد،عربجه] بیرادبی پارچانی یوکسک سسله اوْخوما، دئکلاماسیا، دئکلاماسیون (فا:~).

انشانلار..ənşanlar [باخ] ایلاملار، انزان.

انشراح..inşirah [آد،عربجه] فراحلیق، کؤنول آچیلماسی (فا:~).

انشعاب..inşiab [آد،عربجه] شعبه شعبه اولما (فا:~).

انشقا..inşiqa [آد،عربجه] یاریلما، آیریلما (فا:~).

انشیشمک..ənşişmək [س،دده] سسله آغلاماق، ایچین چکه‌رک آغلاماق (فا:نوعی گریه کردن).

انصار..ənsar [آد،عربجه] یوْلداشلارف دوْستلار (فا:~).

انصاف..insaf [آد،عربجه] وجدان و منطقَ دایانان عدالت، عدل ائتمه (فا:~). equity

انصافاً..insafən [آد،عربجه] انصافی نظره آلاراق (فا:~).

انصاف‌سیز..insafsız [آد] انصافی اولمایان (فا:بی انصاف). unfair

انصراف..insiraf [آد،عربجه] قاییتما، منصرف اولما (فا:~). dispensing with

انضباط..inzibat [آد،عربجه] نظم،سیخی دؤزن (فا:~). discipline

انضباط‌سیز..inzibatsız [صفت] انضباطی‌اولمایان (فا:بی نظم). lacking

انضمام..inzimam [آد،عربجه] اکلَمنه، قاتیلما (فا:~).

انطباق..intibaq [آد،عربجه] اوُیوملوق (فا:~).

انظار..ənzar [آد،عربجه] باخیش‌لار، نظرلر (فا:نظرها).

اِنعام..ənam [ع،چوْغولو:انعامات] باغیش، ارمغان (فا:~).

اَنعام..ənam [ع،نَعَم‌لر] مال‌داوار،دؤردآیاقلی‌حئیوانلار(فا:~

انعطاف..initaf [آد،عربجه] یومشاقلیق (فا:~). inflection

انعقاد..iniqad [آد،عربجه] باغلانما (فا:~). conclusion

انعکاس..inikas [آد،عربجه] یانسیما، یانسی (فا:~). reflection

انفاد..ənfad [آد،عربجه] داغیتما و آرادان آپارما، قورتاریب آزیق‌سیز قالما (فا:~).

انفاذ..ənfaz [آد،عربجه] اویقولاما، یئرینه گتیرمه، سؤزونو بیرینه یئریتمه و سؤزونو گئچیرمه (فا:~).

انفاق..ənfaq [آد،عربجه] نفقه‌وئریب‌بیرینین گئچیمین ساغلاما (فا:~).

انفال..ənfal [آد،عربجه:نفل‌لر] یارار، غنیمت(فا:~).

انفجار..inficar [آد،عربجه] پاتلاما (فا:~). exlposion

انفراد..infirad [آد،عربجه] بیرئی لنمه (فا:~).

انفراق..infiraq [آد،عربجه] آیریلما (فا:~).

انفصال..infisal [آد،عربجه] آیریلما (فا:~).

انفعال..infial [آد،عربجه] هرهانسی‌بیر شئیدن تاثیر گؤتورمه (فا:~).

انفلاک..infilak [آد،عربجه] گوّجلو بیر بیچیمده پارتلاما (فا:~).

انفورماسیون..ənformasion [آد] خبرلشمه، بیلگی لنمه و تانیتما.

انفیه..ənfiə [باخ] بوُرون اوْتو.

انقاذ..inqaz [آد،عربجه] بوُراخما، نجات وئرمه (فا:~).

انقاض..ənqaz [آد،عربجه] تؤکونتو،چؤکونتو،خارابالیق، بیخینتی(فا:آوار)

انقباض..inqibaz [آد،عربجه] بوّزولمه، ییغیلما (فا:~).

انقراض..inqiraz [آد،عربجه] داغیلما، یوخ اوْلما(فا:~).

انقسام..inqisam [آد،عربجه] بؤلونمه، پارچالانما (فا:~).

انقضاء..inqiza [آد،عربجه] ساووُشما، اؤتوب گئچمه (فا:~).

انقطاع..inqita [آد،عربجه] کسیلمه، کسینتی (فا:~).

انقلاب..inqilab [آد،عربجه] دؤنوشوم، دئوریم (فا:~).

انقلابچی..inqilabçı [آد] دئوریمچی (فا:انقلابی).

انقلابی حرکت..inqilabi hərəkət [آد،عربجه] دئوریم‌سل حرکت (فا:حرکت انقلابی). revolutionary movement

انقوُت..ənqut [آد،دی،سن] کیچیک بیرقوش، باخ: آنقوت.

انقوُت..ənqut [اؤزل آد] اَنقوُرت: میانا دا داغ آدی {باخ:آنقوت}.

اَنقوُشتاجان..ənquştacan [اؤزل آد] انگشتیجان: شبستر ده کند آدی.

انقیاد..inqiad [آد،عربجه] بوْیون ایمه، اوُیما (فا:~).

انک..ənək [آد] ۱-اَنَمیش، بوُرولموش، اختەلنمیش. ۲-مینیک آتی، قوْشما آتی {باخ: انەمک}.

انکار..inkar [آد،عربجه] دانما، تصدیق ائتمەمه (فا:~).

انکرمنکر..ənkərmünkər [آد،عربجه] دینی اعتقادا گؤره قبیرده اؤلونو سوْرقو سوُآل ائدن ایکی مَلَک.

انکَره..ənkərə [آد] بیر بیتگی آدی، باخ: انگەرک.

انکسار..inkisar [آد،عربجه] قیریلما، سینما (فا:~). fracture

انکشاف..inkişaf [آد،عربجه] آچیغاچیخما،آچینما، گلیشیم (فا:~).

انکَکوان..ənkəkvan [اؤزل آد] اقلید دا کند آدی.

ان‌کیچیک اوْرتاق چارپی..ən kiçik ortaq çarpı [آد] ان کیچیک-مضرب (فا:کوچکتری مضرب مشترک). least commonmultiple

اَنکیش..ənkiş [اؤزل آد] تجربه‌لی، دئنئییملی، اوْلقوُن[۷].

انگ..əng [آد] آلت چنه (فا:فک). jaw {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹انگک›: ۱-چنه. ۲-قادین باش اؤرتوگونون چنه آلتی ایپی؛سنگلاخ: ‹اینگک› زنخدان، اوّز، عارض؛ قدیم تورکجه ده

انگمک سؤزو متحیر ائتمک معناسیندا واردیر و بوندان دؤزه لن سؤزلر شاشیردیجی و متحیّر ائدیجی مفهوم داشییرلار، یئر آدلاریندا یئنیش یوقوش وضعیته اشارتدیر، البته یئنیش یوْقوشلو یئرین بوُ اؤزللیگی واردیر و سوْن بیر سؤز بوُ کی بوُ سؤزلر انمک و یئنمک سؤزونه باغلانمالیدیر، نئجه کی اؤزده ده انگ، ان آشاغی بؤلوم سایبلیر}.

انگبو..engəbu [آد،فا] بال قوْخویان بیر بیتگی آدی "انگبو ایله آری بئچه‌لرینی سبده ییغماق"[۱].

انگج..engəc [آد] ۱-آشاغی یئنمه‌یه یارایان شئی، آیاقلیق، پیللە. ۲-سوُ بوْروسو، سو آپارماق اوچون بالاجا چوخور، یاریم بوْرو (فا:تنبوشه). ۳-تبریزده بیر محلّه آدی(فا:انگج). ٤-(تا) باخ: یئنگچ {‹انمک، یئنمک نئچه پیللە آشاغیدا اولماغی اوچون بو آدلا تانینیر[٦]}.

انگدوش..engəduş [آد] اوجو توپبوزلو اوُزون دمیر، دمیرچیلر کوره سینی قاریشدیرما دمیری (فا:میله آهنی کوره آهنگری). {انگ سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، باخ: انگل}

انگَره..engərə [آد] بیر بیتگی آدی، باخ: انگه‌رک.

انگل..engəl [آد] بیر ایشین و شئیین قاباغین آلان هر زاد، مانع، چتین‌لیک دؤزَلدن (فا:مانع). abstacle {قدیم تورکجه ده انگمک سؤزو متحیر ائتمک معناسیندا واردیر و انگل کلمه‌سی شاشیردان و متحیر ائدن شئیی آنلادیر و البته یئنیش یوْقوشلو یئرین بوُ اؤزللیگی واردیر و سوْن بیر سؤز بوُ کی انمک و یئنم سؤزونه باغلانمالیدیر}.

انگل اوْلماق..engəl olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چتین‌لیک تؤرَنمک، مانئع اوْلماق.

انگل‌بالیغی..engəl balığı [آد،دیرگی] بیر نوع کیچک بالیق (فا:نوعی ماهی).

انگل‌بیتگی‌لر..engəl bitgilər [آد] پارازیت شکلینده یاشایان بیتگی‌لر (فا:گیاهان انگلی). parasitic plants

انگل‌بیلیمی..engəl bilimi [آد] پارازیت‌بیلیمی(فا:~-شناسی)paracitology

انگل‌چیخارماق(تؤرَتمک)..engəl çıxarmaq(törətmək) [تاثیرلی ائیلم] چتین‌لیک تؤرَتمک،مانع اوْلماق.

انگل‌چیخماق(تؤرَنمک)..engəl çıxmaq(törənmək) [تاثیرسیز ائیلم] چتین‌لیک تؤرَنمک،مانع اوْلونماق.

انگل‌سیز..engəlsiz [صفت] انگلی اوْلمایان، مانع‌سیز.

انگل‌لنمک..engəllənmək [تاثیرسیز ائیلم] انگل اوْلونماق.

انگل‌له ییش..engəlləyiş [آد] انگل‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

انگل‌له‌مک..engəlləmək [تاثیرلی ائیلم] قاباغین آلماق، مانع اوْلماق، انگل تؤرتمک، چتین‌لیک تؤرتمک (فا: مانع شدن).

انگلی..engəlli [صفت] انگلی اوْلان، مانع‌لی (فا:مانع دار، مسئله دار).

انگله دوْشمک..engələ düşmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین وضعیته دوشمک.

انگله سالماق..engələ salmaq [تاثیرلی ائیلم] چتین وضعیته سالماق.

انگَن..engən [آد،دی،تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] دیشی دوه.

انگوُمان..enguman [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {انگ+اوُمان: اوُمولا و اوُمود گتیریلن یئنیش یوْقوشلو یئر}.

اَنگوْر..engür [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: ان+ گوْر؛ داها گوْر، محتشم[۷].

انگوْران..engüran [اؤزل آد] اَنگوُران:ماهنشان‌شهری‌نین ٤دهستان یندان بیری،ش۱۳۲۰ده ۵۷ کند، ۲۱۰۰۰ نفر نفوسو و مرکزی انگوران (ماهنشان‌ین ۲٤ کیلومترگوْنئییینده) ۴۹۰ نفر نفوسو توْرک قئید اولونوبدور.

انگه‌بنگه..engəbəngə [آد] بوْتون گئچمیش و ایندی کی نسیل "من اوْنون انگه بنگه سین تانیرام".

انگه‌به..engəbə [آد] یئنیش یوققوشلو یئر، چوُخورلو و تپه‌لی یئر و شئی (فا:عارضه) {انگ سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

انگه‌به‌سیز..engəbəsiz [صفت] انگه به‌سی اوْلمایان.

انگه‌به‌لی..engəbəli [صفت] انگبه‌سی اوْلان (فا:عارضه دار).

انگه‌به‌لیک..engəbəlik [آد] انگه به‌لی اوْلما وضعیتی.

انگه‌دوُش..engəduş [باخ: اگه به] اوُجو توْپبوزلو اوُزون دمیر.

انگه‌رک..engərək [آد،دیرگی] داشلیق و گوْنش لیک یئرلری سئون ۵۰-۶۰cm اوُزون لوغوندا، باشی اوْچ بوجاق‌لی، قارا و قارایا یاخین چوخ زهیرلی بیر ایلان (فا:نوعی مار). vipera aspis {باخ: انگه‌به/ انگ، اهر شهری یاخینیندا انگه‌ره کندی واردیر، اراک شهرینین یاخینیندا انجدان کندی واردیر، کندین، اَنکره/ اگه‌رگ بیتگی سی و اوندان آلینان صمغ معروفدور)}.

انگه‌رک اوْتو..engərək otu [آد،بیتگی] سیغردیلی گیللر فامیلیندن یاپراقلاری سرت وتویلو، بیر بزک اوْتو (فا:گل افعی). echium vulgare. bor

انگه‌رک گیللر..engərək gıllər [آد،دیرگی] اؤرنه‌یی انگه‌رک اوْلان زهیرلی ایلانلار سوْیو (فا:خانواده گل افعی).

انگه‌خاران..engəxaran [اؤزل آد] شاماخی‌دا داغ آدی(۱۳۸۱)[۲٤۰].

انگره..engərə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {بو کنده انگه‌ره، بیتگی سی و اونون صمغی کندین آدلانماسیندا ندَن اولابیلیر، آیریجا انگ+اره: انگه‌به‌لی یئر آنلامیندادا اولمالیدیر}.

انگه‌نک..engənək [آد،باخ:ان] تاباق، پالتار یوُما تاغاری.

انگه‌نه..engənə [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {انگ+انمکدن:انه}.

انگی‌بوْش..engi boş [صفت] چوخ دانیشان، بوش بوغاز، چنه‌سی بوْش.

انگی‌داغی..engi dağı [اؤزل آد] هئریس‌ده داغ آدی {باخ: انگه-به، آنکی}.

انگی‌قیزیشماق..engi qızışmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ دانیشماق.

انگیران..engiran [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی {انگ،آران}.

اَنگیز..engiz [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {انگ+ایز اکی}.

انگیزاسیون..engizasion [آد،فرانسیزجا] اوْرتاچاغدا کاتولیک‌لرین دینه قارشی آداملارا وئردیک‌لری جزا و شکنجه محکمه‌لری (فا:~).

انگیل..engil [باخ: انمک] ۱-باش آشاغی اولان شئی. ۲-چوُبوق، یوْرقا دؤشک یوُنونو تاپداماغا یارار چوُبوق[۵].

انگین..engin [آد] ائنکین: ۱-گئنیش‌دؤزلوک،اوُجوبوُجاغی گؤرونمه‌یه جک قدر گئنیش، دَرینلیک، یاییْقلیق. ۲-دنیزین قییی‌دان چوْخ اوُزاقدا اوْلان بؤلومو، آچیق دنیز (فا:پهن). ۳-اُفُق، اُفُق چیزگیسی {ائن‹ان و انلی(گئنیش) سوزؤندن}. ٤-انگین۲/ائنگین (صفت، باخ: یئنمک) ۱-دَیری دؤشوک، ۲-یؤکسک ده اوْلمایان آلچاق یئر. ۵-اَنگین(اؤزل آد) اینسان‌آدی:~الپ، ~ای،~بای،~تان،~تای،~اَر، ~سوُ.

انگینار..enginar [آد، بیتگی، یو] توْپلاشیق‌لاردان چوخ ایللیک، کؤکو هر یازدا سوْرن، چیچکلری ایری توْپوز کیمی،سبزه کیمی یئییلن،تیکانلی بیربیتگی(فا:~) cynara scolymus,com

انگین‌لشمک..enginləşmək [آد] گئنیش‌لنمک (فا:فراخ شدن).

انگین‌لیک..enginlik [آد] ائنگینلیک: گئنیش‌لیک، آچیقلیق، دنیزین قییی‌لاردان اوْزاق نقطه‌لری (فا:فراخی).

انگینه وئرمک..enginə vermək [تاثیرلی ائیلم] چوْخ دانیشماق.

انگینی یوْرماق..engini yormaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ دانیشماق.

انلیک..ənlik [آد] بزک اشیاسی (فا:وسیله آرایشی). rouge {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹انگلیک›؛ انگ کلمه سیندن آلیناراق انگه و اوزه وورولان شئیی آنلادیر؛ سن‹اینکلیک›}.

انلیک کیریشان..ənlik kirişan [آد] قادین‌لارین اوْزلرینه سوْرتدوکلری بزک ماده‌لری (فا:سرخاب). rouge

انلیک‌لی..ənlikli [صفت] اوْزونه انلیک ووُرولموش (فا:آرایش دار).

انلیک‌لی‌کیریشان‌لی..ənlikli kirişanli [صفت] اوْزونه‌انلیک کیریشان ووُرولموش (فا:آرایش دار).

اَنَمک..ənənmək [بلسیز ائیلم] ایغدیش ائدیلمک، خدیم ائدیلمک، بوُرولماق.

انیق..ənniq [اؤزل آد] جوُلفا دا کند آدی {۱-انیک. ۲-انیک}.

انیک..ənnik [باخ] انلیک، انیک کیریشان (فا:روژ). rouge ۲-انیک۲(آد) باخ اؤنلوک.

انواع..ənva [آد،عربجه] توْرلر، نوع‌لار (فا:نوع ها).

انوئی..ənvey [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {آن+وئی /بَی: گؤی+بگی[۶۶]}

انور..ənvər [ع، ص] چوخ نورلو، پارلاق و ایشیقلی (فا:نورانی).

انورعلی‌بیگی..ənvr əlibeygi [یازار] (م۶۸-۱۶۱۶)شعرلرینی باکی، باکی خلقی، دوستلوق و عشق حاقیندا یازمیشدیر (فا:نام شاعر).

انورمحمدخانلی..ənvər məmmədxanlı [یازار] م۱۹۱۳ده گؤی‌چایدا دوغولموش، نثر ونمایشنامه یازاری دیر (فا:نام شاعر).

اَنوُش..ənuş [اؤزل آد] یئنیش، اَن اوُج، باخ: انیش[۷].

انُوش تیگین..ənuş tigin [آد] اوْغوزلاردان بیر آد[۸۵].

اَنوُشتَکین..ənuştəkin [تاریخی اؤزل آد] خوارزم‌خانی آتسیْز خان'ین دده‌سی[۷].

اَنوُشخان..ənuşxan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اَنوُش+ خان[۷].

اَنوک..ənük [آد] باخ: اَنیک، یئنیک[۷].

اَنوْک‌سَنگوْن..ənük səngün [تاریخی اؤزل آد] اَنیک+سَنگوْن؛گؤی-توْرکلر دؤنمی ایشله‌نن بیر عُنوان، بیلگه خاقان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

انهار..ənhar [آد،عربجه] چای‌لار، آرخ‌لار (فا:نهرها).

انهدام..inhidam [آد،عربجه] چؤکمه، داغیلما، ییخیلما (فا:~).

انهر..ənhər [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {انه مک دن:انه مه ایشینی گؤرن یئر، حئیواندارلیقلا ایلگیلی آددیر}.

اَنه‌شوْش..ənəşüş [صفت] ترسه مذهب، عنادکار {باخ: انه‌مک}.

انه‌مک..ənəmək [ل] ایغدیش‌ائتمک،خدیم‌ائتمک، بوُرماق {دیواندا قوْیونون قوُلاغینی کسه‌رک علامت قوْیماق معناسیندادیر، بوُ مفهومون دَییشیک شکلینی انه شوْش و اناین کیمی کلمه لرده گؤرمک اوْلار بئیله کی بوُجور شئی و شخص خاص اؤزللیک و علامته اؤزگه‌لردن آییرلمیش حالتی گؤرسه دیر؛ (فارسجادا انگ سؤزو: مارک ووُرماق و تُهمت ووُرماق بوُ کلمه یه باغلیدیر[۵])}.

انه‌مه..ənəmə [آد] انه مک ایشی، آختالاما.

انه‌مه..ənəmə [اؤزل‌آد] مرنده کندآدی {حئیواندارلیقلاایلگیلیدیر}.

انی قایاسی..əni qayası [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی {باخ:انی}.

ان‌یاخجی..ənyaxcı [آذ] داها ایی (فا:بهترین). best

اَنیجوُق..ənicuq [اؤزل آذ] قوْهوم، قوْهوم-قارداش[۷].

انیر..ənir [باخ] سیرسیرا اوتو.

انیزه چای..ənizə çay [اؤزل آذ] تبریز ده چای آدی.

اَنیسوْلوم..ənisolum [تاریخی اؤزل آذ] اَنی+سوْلوم؛ سیییر توْرکلرینده سایقین خانیم افندیلره وئریلن بیر عُنوان[۷].

اَنیش..əniş [اؤزل آذ] اَنوُش ۱-یئنیش،انیلن یئر،یوْقوُشون قارشیْلیغی (مج)راحاتا و حُضورا اَرمه ۲-اوُجلاردا، ائکسترئم[۷].

انیشته..ənişte [آذ،سن] بیرینین باجیسی اری.

اَنیک..ənik [آذ] ۱-ییرتیجی، سرت حئیوان بالاسی (فا:بچه‌حیوان وحشی). ۲-(تاریخی اؤزل آذ) میْصیر-توْرک کؤله‌من‌لری خانلاریندان شابان خان'ین قارداشی[۷]. {باخ: انه‌مک،تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَنیک‌له‌مک..ənikləmək [تاثیرسیز ائیلم] (ییرتیجی‌لار اوْچون) بالالاماق.

اَنیمئیشین..ənimeyşın [باخ] آنیماسیون.

اَنین..ənin [آذ،عربجه] اینله‌مه، اینیلتی، زاریلتی.

اَواخر..əvaxir [آذ،عربجه] سوْن واخت‌لار (فا:~).

اَواداغی..əva dağı [اؤزل آذ] مرند ده داغ آدی.

اَواسط..əvasit [ظرف، ع] اوْرتا وضعیتلر، اوْرتاداکی‌لار (فا:~).

اَوامر..əvamir [ظرف، ع] امرلر، بوُیروق‌لار (فا:~).

اَوایل..əvail [ظرف، ع] اوّل‌لر، ایلک واخت‌لار (فا:~).

اَوده‌لان..əvdələn [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی {ائو+دالان}.

اَودی..əvdi [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی {ائو+دی}.

اَورَق..əvrəq [اؤزل‌آذ] میانادا کند آدی {ائو و ائورن سؤزیونه باغلیدیر}.

اَورَنگ..əvrəng [اؤزل آذ] اهر ده کند آدی {ائورن}.

اَورَنه..əvərnə [اؤزل آذ] ضیاآباد دا کند آدی {ائورن سؤزوندن}.

اَورین داغی..əvrin dağı [اؤزل آذ] باخ:خوی {اَورین سؤزو ائورن کلمه سیله کؤکداشدیر و بؤیوک آبادلیق معناسنادادیر}.

اَوستا..əvista [اؤزل آذ] مورّخ قریشمن "ایران از آغاز تا اسلام" یازیرکی "بعضی عالیمله‌ر گؤره اوستا م٤-٦جی یوْزیل‌ده یازیلیبدیر، اسکندرین اوستانی آرادان آپارما افسانه‌سی علمی نظردن مردود دور، بوُ کتابین بالاش توسط ایله توْپلانماسی دا دَیرسیز بیر افسانه کیمی قیمت لندیریلیر، نقش‌رستم‌ده‌کی ۱جی‌شاپور کتیبه‌سی‌بوُ اعتقادی یارادیب کی بوُ کتیبه نین جیْزیلدیغی زامان یعنی میلادی ۳جو عصرین ۲جی یاریسینا قدر هله اوستا آدیندا مقدّس متنلر یوْخ‌ایدی"؛ البته قریشمنین نظرینه رغما بیِر عدّه‌نین اعتقادینا گؤره اوستا م۱۳-۱٤جو ایللرده یازیلیبدیر البته بوُنلاردا فقط حدس و گوماندیر، یالنیزجا اَوستانین گرچک ظهورو م۱۷۷۱ده‌دیر، بوُ ایلده فرانسه‌لی انکتیک دوْپرون **anquetil duperon** بوُ کتابی، هیند موبدلری نین سؤیله دیکللرینددن کتابت ائدیبدیر" باخ: سوْکولوف، زبان اوستایی، موسسه مطالعات و تحقیقات ۱۳۷۰صفحه ۸" (سحر مجله سی، ۱۳۸۱ تیر-مرداد، دانشگاه تبریز- علوم پزشکی) (وارلیق۱۲۳،هادی)، باخ: ایران سؤزونه.

اَوسر..əvsər [باخ] هؤوسر.

اَوسه‌مک..əvsəmək [تاثیرلی ائیلم] اؤوسه‌مک، اَفسه‌مک، هؤوسه‌مک، بوغدا کیمی شئی‌لری یئله وئره‌رک سامان و کولشدن تمیزله‌مک (فا:با باد تمیز کردن). {بو سؤز اؤف کلمه سیندن آلیناراق اؤف‌له‌مک وپوْفله‌مک کلمه سینین آیری شکلیدیر و "سه" اکی گولومسه‌مک و منیمسه‌مک کیمی سؤزلرده اوْلان کیمی اؤف سؤزونه اکله نیب}.

اَوعلی..əvəli [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی {اوْوالی/اوْبالی}.

اَوّل..əvvəl [ظرف، ع] اؤنجه، ایلک، اؤنجه کی، ایلکین (فا:اوّل).

اَوّلا..əvvələn [ظرف] ایلک اولاراق (فا:اولا). firstly

اَولان..əvlan [اؤزل آذ] آولان: اهر ده کند آدی {آو/ائو+آلانی}.

اَوّلجه..əvvəlcə [ظرف، ع] قاباقجا، ایلک اؤنجه، داهااوّل (فا:در اول).

اَوّلدن..əvvəldən [ظرف، ع] قاباقدان، ایره‌لی دن، ازلدن (فا:از اول).

اَوّلکی..əvvəlki [صفت، ع] ایلک ده اوْلان (فا:اولی).

اَوّللر..əvvəllər [آذ،عربجه] ایلک زامانلار، ایلک چاغلار (فا:قدیمها).

اَولی‌خانلو..əvlixanlu [اؤزل آذ] وَلی‌خانلی:اهر ده کند آدی {ائولی}.

اَوه‌دَتمک..əvədətmək [تاثیرلی ائیلم] اَوه ده‌مه سینه سبب اوْلماق.

اَوه‌دَشمک..əvədəşmək [قا] بیرلیکده اَوه ده‌مک.

اَوه‌ده‌مک..əvədəmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو یئره ووُروب تریشمک. {ایومک‌دن}.

اَوه‌لیک..əvəlik [آذ، بیتگی] قابا بوغدا سوولاردان، دره قیراق لاریندا سولاق چاییرلاردا یئتیش، چوخ ایللیک، یاپراق لاری ائتلی یئمه‌لی و آشا قاتیلان بیر ایللیک اوْتسوو بیتگی؛ دمله‌مه‌سی دری کؤپونون و قاشینماسینین قاباغین آلار، تیتره‌مه‌یه درماندیر و قوْرخان آداما ایچیرَللر[۱۳۶] (فا:نوعی ترشک). **rumex petientia. pol** {ابه کومه جی کلمه سیندن: ابه‌لیک ‹اوه‌لیک؛ تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اَوه‌لیک‌پیلوْ..əvəlik pilov [آذ] اوه‌لیک چیلوْ،اوه‌لیک‌قاتیلمیش‌پیلوْ.

اَوه‌لیک‌سوولار..əvəliksovlar [آذ،بیتگی] بیتگی‌لردن‌بیرسوْی(فا:تیره ریواس). **polygonaceae**

اَوه‌لیکلی..əvəlikli [صفت] اوه‌لیک قاتیلاراق پیشیریلمیش.

اَویک..əvik [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ائو/اوْو+ایک: اوْولو}.

اَوین چای..əvin çay [اؤزل آد] تاکستان دا چای آدی {ائو یوردو}.

اَویندین..əvindin [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {ائوی روحو یورد}.

اوْ..O [حرف] اوْ حرفی تورک عرب الفباسی‌نین ایلک حرفی کؤمک ایله یازیلاراق بو الفبانین دؤردونجو سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی‌نین بیرمینجی حرفی سایی‌لیر، بو حرف کلمه‌لرین اولینده الف‌له بیرلیکده و آیری یئرلرده "ْو،و" شکلینده گلیر و دیل وضعیتی جه قالین، دوداق وضعیتی جه یوُوارلاق و گئنیش سؤیله‌نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:چهارمین‌حرف‌صدادارترکی آذربایجانی).

اوْ..o [عوضلیک] ۱-تک اوْلان اوْچونجو کیشی‌یه اشاره. ۲-اوُزاقدا اوْلان:بوسؤزجویون،آدلیق‌حاللاری:(اوْندا، اوْندان، اوْنو، اوْنون، اوْنا) (فا:او، وی). he,she {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ ‹اوْل›؛ بو کلمه چوخ اسکی تورک کلمه‌لریندندیر، صدیق}.

اوْ بوُ..o bu [آد] هرکس، بوتون اوْلانلار.

اوْ زامان..o zaman [ظرف] اوْ واخت (فا:آنگه). then

اوْ سیرادا..o sırada [ظرف] ایچینده اوْلان زامان دا.

اوْ ندنله..o nədənlə [ظرف] اوْ سببله (فا:چراکه، بدین سبب). because

اوْبا..oba [آد] ۱-یوُرد،مکان، مسکن، دیار ۲-چادیر، گؤچَبه‌لرین اوْتوراق یئری، گؤچَبه چادیری. ۳-آلتای-شامان تانری‌سی و تانریلارین‌اوْلدوغو یئر[۲۱۱]. ٤-سایین‌قالا (~بولا غی)، گنبد(~آتا/عطا) ده کندآدی.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ اوْیماق +ا› اوْیا› اووا› اوْبا (اوْب، اوْوا، ائو)؛ بو سؤز اوبا/اوبه/ابه شکلینده فارس دیلینده ده ایشله‌نیر}.

اوْبا باشی..oba başı [آد] اوْبانین باشچی‌سی اوْلان کیمسه.

اوْبابگ..obabəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْبا+ بگ[۷].

اوْبارتی..obartı [آد] باخ: آبارتی، آبارتما، بؤیوتمه.

اوْباریق..obarıq [اؤزل آد] اوْبه‌ریک: باهاردا دا کند آدی {اوْبا+ اریک: اریشیلن و یئرله شن اوْبا یئری}.

اوْباشدان..obaşdan [ظرف، اوْ+باش+دان] گئجه یاری‌سی، سحر تئزدن، آلاقارانلیق دان (فا:نصف شبی).

اوْباشدان‌لیق..obaşdanlıq [آد] اوْباشداندا یئیلن یئمک (فا: سحری).

اوْبراز..obraz [آد،روسجا] ۱-صورت،سیما ۲-(مج)خیال ۳-اُصول، قایدا[۹].

اوْبرازلی..obrazlı [صفت،روسجا] افاده‌لی،جانلی و آیدین (دانیشیق حاققیندا دئییلیر) (فا:روشن و مشخص).

اوْبروق..obruq [صفت] ایچ بوْکئی، مُقعّر، چوُخور.{آنادولو تورکجه سینده: اوْیوق سؤزونون دَییشیمی اوْلمالیدیر}.

اوْبزئرواتوْر..obzervator [آفر] گؤزلم ائوی، رصدخانا.

اوْبژکتیو..objektiv [صفت] ۱-نسنل،بیزیم‌شُعورومؤزدان‌آسیلی-اوْلمایاراق وار اوْلان، مادّی وارلیق(فا:عینی). ۲-(فیزیک) فوتوقرافیک سیستم‌لرده اوْلان مرجک و عدسی. {لا: شئیه عاید اوْلان}.

اوْبژکتیو اوْلماق..objektiv olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-نسنل اولماق. ۲-طرفسیز اولماق، طرفسیز قضاوت ائتمک،طرفسیز داورانماق.

اوْبژکتیولیک..objektivlik [آد] اوْبژکتیویته: اوْبژکتیو اولما وضعیتی.

اوْبژکتیویزم..objektivizm [آد،فرانسیزجا] نسنلجیلیک.

اوْبژکتیویست..objektivist [آد،فرانسیزجا] نسنلجی.

اوْبَن..oben [اؤزل آد] ۱-گَنج آیقیر ۲-اَرکک دَوه یاوروُسو[۷].

اوْبوُت..obut [اؤزل آد] شرف، حیثیت[۷].

اوْبور..obur [صفت] گره‌گیندن چوخ یئمک یییین کیمسه (فا:پرخور). {بوکلمه‌نین اوْبارتماق سؤزایله باغلانتی‌سی آچیق دیر}.

اوْبورجا..oburca [صفت] دوْیماق بیلمزجه سینه.

اوْبورلاشماق..oburlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْبور وضعیته گلمک (فا:پرخور شدن).

اوْبورلوق..oburluq [آد] اوْبور اوْلما وضعیتی (فا:پرخوری).

اوْبیئکت..obyekt [باخ] اوْبیئکتیو، اوْبژکتیو.

اوْبیئکتیو..obyektiv [باخ] اوْبیئکت، اوْبژکتیو.

اوْبیرسی گون..obirsi gün [ظرف] یارین دان سونراکی گون (فا:پسین فردا). three days hence

اوْبیری..obiri [ظرف] اوْ (فا:دیگری).

اوْپئرا..opera [آد،ایتالیانجا] تئاتردا ایفا اوْلونماق اوْچون اینسترومئنتال موسیقی‌لی درام اثری.

اوْپئراتوْر..operator [آد،فرانسیزجا] ایشلَتمن، بیر سیرا ایشلری اجرا ائدن و اوُیقولایان شخص (فا:اوپراتور).

اوْپئراتوْرلوق..operatorluq [آد] اوْپئراتوْرون ایشی، اجرا ایشلری، اوُیقولاما (فا:اوپراتوری).

اوْپئراسیون..operasion [آد] اوُیقولاما،اوْپراتورلوق،عملیات operations

اوْپاک..opak [تاریخی اؤزل آد] (آپاغ) تَمیز، باخیملی، قازاق خانلاریندان[۷].

اوْپال..opal [آد،لا] بعضی نوْعلاری قیمتلی سایی‌لان شفّاف شوشه واری بیر داش.

اوْپان..opan [اؤزل آد] ماغارا، دئهلیز[۷].

اوْپتیک..optik [آد،فرانسیزجا] گؤروملوک، گؤرمه ایله ایلگی‌لی (فا:بصری).

اوْپتیکا..optika [آد، یونانجا] فیزیکادا ایشیق، اوْنون قوُرال و اؤزللیکلرینی آراشدیران و بحث ائدن بیلیم دالی و شُعبه سی.

اوْپتیمال..optimal [باخ] اوْپتیموْم.

اوْپتیموْم..optimom [آد،فرانسیزجا] ان ایی اوْلان، ان الوئریشلی (فا:~).

اوْپتیمیزم..optimizm [آد،فرانسیزجا] ایی‌میسرلیک، ایی له‌مه (فا:~).

اوْپچین..opçın [تاریخی اؤزل آد] اپچین، افشین؛ زره، دَمیراغ؛ سلجوُقلولار دؤنَمی، آذربایجان آتابگ‌لریندن[۷].

اوْپراق..opraq [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {باخ: اوْباریق}.

اوْپورتونیزم..oportonizm [آد، لا:فایدالی] چیخارجی‌لیق،فرصتچی‌لیک (فا~

اوْپورتونیست..oportonist [آد،فرانسیزجا] چیخارجی، فرصتچی، اوْپورتونیزم یانلی‌سی (فا:~).

اوْت..ot [آد] ۱-بیر ایللیک بیتگی‌لرین عامّ آدی. ۲-(مج)علاج، توخداج (فا:علف). Grass ۳-باخ: اوْد {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ: ۱-اوْت علف. ۲-علاج. ۳-اوْد،آتش؛ "اوْد" و "اوْت" سؤزلری بیربیرلریله ایلگیلی اوْلمالیدیر چونکی طبیعت ده راحتجه یانابیلن ایلک شئی اوْت'دور و عین حالدا اوْد ایلک چاغلاردا اوت کیمی اؤنملی علاج و داوا سایيلیردی نئجه‌کی موغلار، اوْدو و آتشی قوْرویاراق ائلین قوُتسال آداملاری سایيلیردیلار، بو اوزدن "اوْتچو" نون اسکی تورکجه‌ده- حکیم معناسی موغلارین بو ایشینه یاخین گؤرونور، بو کلمه آتش سؤزونونده کؤکو اولمالیدیر}.

اوْت پاشا..ot paşa [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

اوْت تیگین..ot tigin [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْت+ تیگین[۷].

اوْت کؤکو اوْسته بیتر..ot kökü üstə bitər [آتاسؤزو] اوْولاد اؤز والدئینینه چکر.

اوْتئل..otel [آد] باخ: هوْتئل، قوْناق اثوی.

اوْتا..ota [آد] زهیر، آغی، داوا.

اوْتا دوْشمک..ota düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْت یئمه‌یه دوْشمک (بالاجا و کؤرپه حئیوان اوچون) "قوُزو اوْتا دوْشدو".

اوْتاجی..otacı [آد،سن] ۱-دوْکتوْر، اوْت و بیتکیلردن علاج دوْزلدن، حکیم ۳-قام، باخسی[۷] (فا:طبیب).

اوْتاجیلیق..otacılıq [آد] حکیم‌لیک (فا:حکیمی).

اوْتار..otar [اؤزل آد] هشتپر ده کند آدی {۱-اوْتلاق، ۲-اوْد اری}.

اوْتارتماق..otartmaq [انتدیرگن ائیلم] اوْتارماق ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س).

اوْتارماق..otarmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْتلاتماق، یئم‌لتمک، اوْتلاماق اوچون اوْتلاغا آپارماق (فا:چراندن). to graze

اوْتاریلماق..otarılmaq [بلسیز ائیلم] اوْتارماق ایشی گؤرولمک(فا:ف.م چراندن).

اوْتاغا..otağa [تاریخی اؤزل آد] اوْت+ آغا، عایله رئیسی، ائوده سؤزو گئچن[۷].

اوْتاغای..otağay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْتاغ+ آی[۷].

اوْتاق..otaq [آد] ۱-دینجلمک و اوْتورماق اوچون دوزه‌لن دؤرد دوُوارلی تیکینتی، اوْدا. ۲-اوْدا، ایچینده آتش یاخیلاراق اوْتوُرولابیلن بؤیوک و گئنیش چادیر، بؤیوک و بزکلی چادیر (فا:اتاق). room {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ اوْد+آق}

اوْتاق جیق..otaqcıq [آد] کیچیک اوْتاق، بالاجا اوْتاق (فا:اتاقک).

اوْتاق‌سیز..otaqsız [تاثیرلی ائیلم] اوْتاغی اوْلمایان، ائوسیز.

اوْتاقچا..otaqça [آد] بالاجا اوْتاق، اوْتاق جیق.

اوْتاقچی..otaqçı [آد] اوْتاق دوزه‌لدن کیمسه.

اوْتاقلی..otaqlı [صفت] اوْتاغی و یاشاماق یئری اوْلان.

اوْتاقلی..otaqlı [اؤزل آد] سایین‌قالادا کند آدی، میانادا داغ آدی.

اوْتالاماق..otalamaq [تاثیرلی ائیلم] زهیرله‌مک، داوالاماق (فا:دوا زدن).

اوْتامیش..otamış [تاریخی اؤزل آد] ۱-دوْکتور، حکیم. ۲-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلی بگ لریندن ۳-عاباسیلَر دؤنَمی، والی و اوْردوباشی‌لاریندان[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْتامیش گیرای‌خان..otamış girayxan [تاریخی اؤزل آد] سوْن قازان خانی. (سیبوُن بیکه'نین اوْغلو)[۷].

اوْت‌بیچن..ot biçən [آد] اوْت بیچمه‌یه یارایان ماشین (آراج) (فا:علف چین). mower of grass

اوْتجو..otcu [آد،سن] اوْتاجی، حکیم.

اوْتجول..otcul [آد،دیرگی] اوْتلا بسله‌نن حئیوان (فا:علف خوار). brachynus crepitans

اوْتچو بوْغا..otçu boğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اوْتچیگَن..otçigən [تاریخی اؤزل آد] اوْت‌تیگین سؤزونون موُغولجا سؤیله‌نیشی؛ چَنگیزخان'ا گنجلیک چاغی، یاردیْمجی‌لاریندان[۷].

اوْتخان..otxan [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اوْت+ خان[۷].

اوْتدوْغرایان..ot doğrayan [آد] بیچیلن اوْتو دوْغرایان آراج(فا:علف-خردکن)

اوْتراق..otraq [آد] دینجلمک اوچون اوْتورولان یئر (فا:~). a short stay in a place

اوْتراق ائیلەمک..otraq eyləmək [آد] بیر یئرده قالاراق مسکن سالماق (فا:اتراق کردن). to stay temporarilly

اوْتسوُ (اوْتسوْو)..otsu(otsov) [صفت] اوْت کیمی اوْلان، قیسا عؤمورلو و گؤوده‌سی اوْدون لاشمایان بیتگی (فا:علفی).

اوْتسوُز..otsuz [صفت] اوْتو اوْلمایان.

اوْتسوُل..otsul [صفت] اوْتسوْو.

اوْتعلف..otələf [آد] آلاق اوْتلاری، قورُو اوْت.

اوْتلاتماق..otlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْتارماق، اوْت وئرمک، یئم لتمک.

اوْتلاق..otlaq [تاثیرسیز ائیلم] چیمن‌لیک، چاییرلیق، اوْت بوْل اوْلان یئر (فا:چراگاه). pasture

اوْتلاقچی..otlaqçı [آد] اوْتلاغی قورویان کیمسه.

اوْتلاما..otlama [آد] اوْتلاماق ایشی (فا:چرا). grazing

اوْتلاماق..otlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یئمله‌مک (فا:چریدن). to graze

اوْتلانماق..otlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْتاریلماق، اوْت وئریلمک.

اوْتلایان..otlayan [صفت] اوْت لا بسله‌نن (فا:علف چر). grazer

اوْتلو..otlu [صفت] اوْتو چوخ اولان یئر.

اوْتلو باغا..otlu bağa [باخ] قارا قورُباغاسی.

اوْتلوق..otluq [آد] اوْتو بوْل اوْلان یئر، قیش اوچون قورودولموش اوْت ییغینی (فا:سبزه زار). grass

اوْتمار..otmar [اؤزل آد] ۱-آتش ساچان ۲-آتیلاخان‌ین اجدادیندان[۷]

اوْتمان..otman [اؤزل آد] ۱-اسکیدن بری توْرک تؤره‌سیجه اوُشاقلار آراسیْنداکی پایلاشیْملاردا، ائو ، اَن کیچیک اوُشاغا قالیْر. و اوْجاق اوْنوُنلا یانماغا دَوام ائده‌جک، بو اؤزدن سون بئشیک اوُشاقلارا " اوْتمان، اوْت‌تیگین،اوْتخان" و بنزه‌ری آدلار وئریلیر. ۲-(تاریخی اؤزل آد) عُثمان‌لی دؤولتی‌نین قورُوجوسو عُثمان تانیناراق بیر سیْرا تاریخچیلره گؤره اوْتمان آدینداییر (بعضا ً ده آتامان و آتمان دئییلیبدیر)[۷].

اوْتو..oto [اک] اؤز ایشلر آنلامیندا بیر اؤن اک (فا:نوعی پیشوند). {فرانسیزجا‹یونانجا‹outost}

اوْتوبان..otoban [آد،آلمانجا] باخ: اوْتو یوْل (فا:اتوبان).

اوْتوبوس..otobus [آد،فرانسیزجا] بؤیوک یولجو داشیتی (فا:اتوبوس). bus

اوْتوبیوگرافی..otobioqrafi [آد،فرانسیزجا] اؤزیاشام یازیمی، اؤزیاشام اؤیکوْسو، بیر نفرین اؤزو طرفیندن یازیلمیش ترجمهِ حالی (فا:~).

اوْتوبیوگرافیک..otobioqrafik [آد،فرانسیزجا] اوْتوبیوگرافی‌نی گؤستَرن اثر (فا:~).

اوْتوپارک..otopark [آد،فرانسیزجا] موْتورلو داشیت‌لارین پارک ائدیلدیگی یئر.

اوْتوپسی..otopsi [آد،فرانسیزجا] اؤلوم سببینی بلیرمک اوْچون بیر جسدی آچیب اینجه له‌مه (فا:کالبد شکافی).

اوْتوپیا..otopia [آد، یونانجا] چوخراق دوشونجه ده دوزه‌نیلن و گرچک لشدیریلمه‌سی امکانسیز رویا، خیال (فا:~).

اوْتوپیست..otopist [آد، یونانجا] اوْتوْپیایا قاپیلمیش آدام، خیالچی.

اوْتوتروف..ototrof [فر ، ص] اؤزوبسله‌نن (فا:اوتوتروف).

اوْتوخماق..otuxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْت یئمه‌یه باشلاماق (فا:چریدن).

اوْتوراجاق..oturacaq [آد] ۱-اوْتوراق یئری، دایانیلان و اوتورولان یئر. ۲-آلت‌لیق، اؤزول، زمینه (فا:نشیمنگاه).

اوْتوراق..oturaq [آد] ۱-دایاناجاق، بیر شئیین یئره دایانان یانی، اوْتورولان یئر (فا:نشیمنگاه). ۲-کؤچَری place of sitting

اوْلمایب‌دایم بیر یئرده یاشایان " اوتوراق اهالی" ۲-خسته اوْلان وچوخ آیاغا دؤرامایان، یاتالاق، ائوده اوْتوران.۳-ایچکی ایچمه مجلسی، ایچکی‌لی وچالقی‌لی و ایلنجه‌لی اوْتوروم. (فا:اتراق). ۵-(دا) اوشاغین ایشه‌مه‌گی اوچون اولان لگن.

اوْتوراق‌لیق..oturaqlıq [آد] کؤچَری اوْلمایب اوْتوراق حیات سوْرمه.

اوْتوراقلی..oturaqlı [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاعده‌سی گئنیش و دایاناقلی ۲-آغیرباشلی، ساغلام اوْتوران کیمسه ویاشئی.

اوْتوراقلی‌لیق..oturaqlılıq [آد] آغیر باشلی‌لیق.

اوْتورانلار..oturanlar [آد] یئرله شیم جی‌لر (فا:سکنه). inhabitants

اوْتورتماق..oturtmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اَیلشدیرمک. ۲-چؤکدوْرمک. ۳-یئرینه‌سالماق،اوْتوراسینی‌ساغلاماق (فا:نشاندن). to seat

اوْتورتمالیق..oturtmalıq [آد] خیم، تیکینتی‌نین اوْتوران یئری (فا:پی).

اوْتوردوغو یئرده..oturduğu yerdə [عوضلیک] دایانیب دوُردوغو یئرده.

اوْتوردولماق..oturdulmaq [بلسیز ائیلم] اوْتورماق ایشی گؤرولمک، اوْتورتماق ایشی گؤرولمک.

اوْتورووم بلگه سی..oturum bəlgəsi [آد] اقامت تذکره‌سی (فا:اجازه نامه اقامت).passport of residence

اوْتورما..oturma [آد] ۱-یئر آلماق، یئرلشمه، اوُیقون گلمه. ۲-گمی بیریئره توخونوب قالما (فا:سکونت). dwelling

اوْتورما اوْداسی..oturma odası [آد] ائو اوْدالاریندا اوْتورماق اوچون دوزه‌نیلن اوْدا (فا:اتاق نشیمن).

اوْتورما موْبلو..oturma moblu [آد] اوْتورماق اوچون دوزه‌نیلن موبل.

اوْتورماق..oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-وُجودون بئلدن اوّست بؤلومو دیک حالدا ساخلایاراق بیر یئره یئرلشمک "صندل ده اوْتورماق". ۲-یئرلشمک" اوْنلار اردبیلده اوْتورواللار". ۳-اوُیقون گلمک، یئرینه دؤشمک، اَینینه یاخجی گلمک "دسگاه یئرینه اوْتوردو". ٤-قالماق، حرکت ائتمه یئب دوُرماق" اوْنو یئرینه اوْتورتدولار". ٥-چؤکمک، آشاغی یئنمک، توْرتوُلانماق "تیکینتی اوْتوردو، قوملار سوُیون دیبینه اوْتوردو" (فا:نشستن).tosit{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹اوْلتورماق›}.

اوْتورمالیق..oturmalıq [آد] اوْتورما یئری، اوْتورولان بؤلوم (فا:نشیمن).

اوْتورموش..oturmuş [صفت] یئرله شیک، یئرلشمیش، گوّجلنمیش، بیر یئرده اوْتوران (فا:متوطّن). choosing one's home

اوْتوروب دوُرماق..oturub durmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریله علاقه ساخلاماق، دوْستلوق ائتمک، یوْلداشلیق ائتمک.

اوْتوروب قالخماق..oturub qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: اوْتوروب دوُرماق.

اوْتوروش..oturuş [آد] اوْتورما طرزی و بیچیمی" اوتوروشوندا بیر بؤیوکلنمه واردیر" (فا:طرز شستن، کردار). act

اوْتوروُشماق..oturuşmaq [قا] هرکس اؤزونه بیر یئر تاپیب اوْتورماق "قوْناقلار اوْتوروشدولار".

اوْتوروشوق..oturuşuq [باخ] اوْتوروش.

اوْتوروُلماق..oturulmaq [بلسیز ائیلم] اوْتورماق ایشی گؤرولمک.

اوْتوروم..oturum [آد] ۱-توپلانتی(فا:جلسه) session ۲-اوْتوروملوق (فا:زمینه) back ground

اوْتوروملوق..oturumluq [آد] اوْتورولان یئر (فا:زمینه) back ground

اوْتوریته..oturitə [آد،فرانسیزجا] یئتگه، نُفوذ (فا:اتوریته).

اوْتوریته‌سیز..oturitəsiz [صفت] یئتگه‌سیز، نُفوذسوز (فا:بدون اتوریته).

اوْتوریته‌لی..oturitəli [صفت] یئتگه‌لی، نُفوذلو (فا:اتوریته دار).

اوْتوز..otuz [سایی] بیرمی دوْققوزدان سوْنراکی سایی (فا:سی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن؛ اوّچ+وُز› اوّچوز› اوْتوز}.

اوْتوزوْغلوُ .. OtuzOğlu [اؤزل آد] اوْتوزاوْقلو: قیْرقیز-ایچکیلیک-قادیْرشا بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

اوْتوزایکیلر..otuzikilər [اؤزل آد] ۱-بوُ طایفا قاراباغ توّرک‌لریندن اولاراق صفویلره قاتیلدیلار، بوْیلاری: (مقدّم، جوانشیر، احمدلی، گؤیچه‌لی، قاراقوْیونلو، اوْزان) [۸۵]. ۲-برده‌ده کند آدی[۲٤۰].

اوْتوزجا..otuzca [سایی] آنجاق اوْتوز، یالنیز اوْتوز (فا:سی تا).

اوْتوزلوق..otuzluq [آد،صفت] ایچینده اوْتوز داناسی اولان (فا:سی تا).

اوْتوزونجو..otuzuncu [آد] سیرادا بیرمی دوْققوزونجودان سوْنراکی سایی (فا:سی ام). thirtieth

اوْتوس..otus [آد، بیتگی،یو›لا] نیلوفرلردن، گئنیش گؤستریش‌لی یاپراقلی، چیچکلری چوخراق آغ، سوُ اوْزونده یئتیشن بیتگی (فا:سدر).

اوْتوش..otuş [اآ] ارکک آدلاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْتوقراف..otoqraf [آد،فرانسیزجا] بیر یازارین اؤز الیله یازدیغی یازی (فا:اتوگراف).

اوْتوکلاو..otoklav [آد،فرانسیزجا] لابراتوارلاردا ایشله‌نن و ایچ‌باسینجا دایانیقلی بیر نوع قاب (فا:~).

اوْتوکونتروْل..otokontrol [آد،فرانسیزجا] بللی گوّج ویا کوْنتروْل ایشلری بیرینین اختیاریندا اوْلما حالتی (فا:اتوکنترل).

اوْتومات..otomat [آد،فرانسیزجا] بیر سیرا ایشلری اوْتوماتیک گؤره بیلن آراج" اوْتومات سلاح" (فا:~).

اوْتومات لاشدیرما..otumatlaşdırma [آد] اوْتومات حالا گتیرمه (فا:اتوماسیون).

اوْتومات لاشدیرماق..otumatlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْره تیمی و استحصالاتی اوْتومات آراج‌لارلا تطبیق ائتمک (فا:اتوماتیک کردن).

اوْتومات لاشدیریلماق..otumatlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوْره تیم و استحصالات اوْتومات آراج‌لارلا تطبیق اوْلونماق.

اوْتوماتچی..otumatçı [آد] اوْتومات‌سلاح ایشله‌دن کیمسه (فا:اتوماتکار).

اوْتوماتیزم..otumatizm [فر، ص] اؤز ایشلرلیک (فا:اتوماتیزم).

اوْتوماتیک..otumatik [فر، ض] اؤزایشلر، اؤز اؤزونه ایشله ین (فا:~).

اوْتوماسیون..otumasion [آد،فرانسیزجا] اؤز ایشلرلیک، ایشلری-اتوماتیک اوْلاراق گؤرولمه گی(فا:~).

اوْتوموبیل..otomobil [آد،فرانسیزجا] بالاجا و موتورلو یوْلجو داشیتی (فا:~). automobile

اوْتونوم..otonom [آد،فرانسیزجا] مُختاریت، اؤز ارکلیک.

اوْتوْیوْل..otoyol [آد،فر+تو] اوْتوبان،هیزلی بیرترافیک اوچون دؤزنله‌نن ایکی یؤنلو گئچیش یوْلو (فا:اتوبان). express way

اوْت‌ییغان..otyığan [آد] بیچیلمیش اوْتو ییغان کیمسه ویا آراج.

اوْت‌ییین..otyiyən [آد،صفت] اوْتلابسله‌نن(فا:علفخوار). herbivorous

اوْت‌ییین‌لر..otiyiyənlər [آد] اوْت و بیتگی له بسله‌ننلر (فا:علف خوران).

اوْجار..ocar [آد،بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:نوعی گیاه).

اوْجاغی باتماق..ocağı batmaq [بلسیز ائیلم] ائوی ییخیلماق.

اوْجاغی توْتمک..ocağı tütmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیو دوام ائتمک.

اوْجاغی سؤنمک..ocağı sönmək [تاثیرسیز ائیلم] ائوی داغیلماق.

اوْجاغی کوْر قالماق..ocağı kor qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْیو توْکنمک.

اوْجاغینی سؤندورمک..ocağını söndürmək [تاثیرلی ائیلم] ائوینی ییخماق.

اوْجاغینی‌کوْر قویماق..ocağını kor qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ائوینی ییخماق.

اوْجاق..ocaq [آد] ۱-اوْد یاندیریلان یئر (فا:اجاق). trivet ۲-داش و معدن چیخاریلان یئر، یاتاق (فا:معدن). mine ۳-(مج)عایله، ائو. ٤-درنک، قوُرولوش، بیلی یوُردو (فا:کانون). fireplace ۵-میلاددی تورک ایلی‌نین ۳۱گوْنلوک بیرینجی آیی (فا:دی، ژانویه). ٦-بیر شئیین بوْل اوْلدوغو، تؤرَندیگی و یاییلدیغی یئر، قایناق، مرکز و منبع. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ اوْد+اق› اوْداق› اوْجاق؛ بوُ کلمه یئر آدلاریندا قوْتسال مفهوم داشییر}.

اوْجاق-..-ocaq [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اوْلار).

اوْجاق باشی..Ocaq başı [آد] اوْجاغین باشیندا یئمک یئییلن یئر.

اوْجاق خانا..ocaq xana [آد] بوُخار قازان‌لارینین یئرلشدیگی یئر و بینا" اوْجاق خانا ایستی ایدی".

اوْجاق داشی..ocaq daşı [آد] اوْجاق اوْستونه قازان آسیلان یئر.

اوْجاق قالاماق..ocaq qalamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْجاغا اوْدون قویوب یاندیرماق.

اوْجاق یانماسا توْستو چیخماز..ocaq yanmasa tüstü çıxmaz [آتاسؤزو] بیر شئیین سبب‌سیز اوْلمادیغینی بیلدیرن بیر شؤز.

اوْجاقچی..ocaqçı [آد] چای قهوه کیمی شئیلری دؤزلدن(فا:چایخانه).

اوْجاقچی‌لیق..ocaqçılıq [آد] چای قهوه کیمی شئیلری دؤزَلتمه.

اوْجاقلی..ocaqlı [صفت] ۱-بیر اوجاغا عاید اوْلان کیمسه، اوْجاق صاحبی (فا:اصل و نسب دار). ۲-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، اوُلویوْز بؤلوگو اوْیماق بگلریندن[۷].

اوْجاقلیق..ocaqlıq [آد] ۱-اوْد یاندیریلان یئر. ۲-آش ائوی، آش اوْداسی، آشپازخانا، آش اوْداسیندا اوْد یاندیریلان یئر.

اوْجور..ocur [ظرف، ت] ائیله، ائیله جه (فا:آنچنان). such

اوْجیغاز..ocığaz [آد] اوْ سؤزونون اوْخشارلیق شکلی "اوْجیغازا یازیغیم گلدی، اوْجیغاز خسته ایدی".

اوْچاقتیْ .. Oçaktı [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوْز بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]. {اوْجاق+ تی.دیْ}

اوْچوُ .. Oçu [اؤزل آد] آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

اوْحد..ohəd [صفت، ع] تک، ائش‌سیز، بنزرسیز (فا:~).

اوْخ..ox [آد] ۱-یایلا آتیلان اوُزون چوبوق کیمی اوْلان شئی؛ اسکی توْرکلر اوْخو آلیْش آغاجیندان دؤزلدردیلر، اوْخون اوُجونو دمرَن (تمرن təmrən) و آرخا حصّه سینی یئلک yelək آدلاندیریردیلار، و اوْخون قابینا بَلیگ bəlig و بعضا ًساداق sadaq دئییردیلر، یایلارین زئهی عموما ً اؤکوز و بعضا ً قورد باغیرساغیندان دؤزه‌لیردی[۸]. (فا:تیر). arrow ۲-مئحور، دینگیل، آرابا وکوتان کیمی آراجلاردا قاباغا اوُزانان اوُزانتی و میله axis، axle ۳-جهت گوسترمک اوچون تابلو ویا یازی‌لاردا یازیلان اوْخ شکلینده خط. as straight as an arrow ٤-اؤرگوْت، تشکیلات ۵-یارادیلیش، بوْی، نسیل؛ توْرکمنلرین، اَرساری اوْیماغی اوُلوبابالاریندان، توْرکمن-ائرساریْ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]، سیبیر خانلیْغی دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷] {دیوا لغات توْرک ده: ۱-اوْخ. ۲-بوْی، ائل؛ بو کلمه آوروپا دیللرینده yoke , yogo شکلینده ایشله‌نیر و فارسجایا گئچه‌رک یوُغ شکلینده واردیر، و اوْخ کلمه‌سینه باغلی اولاراق جوت بوْیوندوروغو مفهوموندا ایشله‌نیر، بو کلمه اوْغوز سؤزونون ایلک بؤلومو اولاراق قبیله یئرینده ایشله‌نیب؛ نئجه کی فارسجادادا تیر سؤزوندن تیره (قبیله) دؤزه‌لیب[٦] (اشاره‌یه گرک وارکی تیر سؤزوده اصلینده بیر تورکجه سؤزجوک اولاراق یاشام مفهوم ایله

ایلگیلیدیر)؛ بوُکلمه‌دن اله گلن اوْغول (نسیل) و اوْغوش(قوهوم) کیمی کلمه‌لره‌ده اشاره ائتمک اولار}. ٦-اوْخ۲ (باغلاییجی سؤز، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،سس تق) تاسّف بیلدیرن سؤز "اوْخ بونه ایش‌ایدی گؤردوم" باخ: آخ (فا:آه). ۷-اوْخ-(اؤزل آد)اینسان‌آدی: اوْخ‌اَر، اوْخبای، اوْختاش، اوْختان، اوْختورک،اوْخخان، اوْخسوُ، اوْخقان، اوْخیای.

اوْخ‌آتان..ox atan [آد]اوْخ ووُران، اوْخ آتماقلا اوُغراشان کیمسه (فا:تیرانداز). Archer، shooter

اوْخ‌آتماق..ox atmaq [تاثیرلی ائیلم]اوْخ وورماق (فا:تیراندازی کردن). to shoot

اوْخ‌آتیب یایینی گیزلتمک..ox atıb yayını gizlətmək [آتاسؤزو] سؤزونو تامام دئمه‌مک، فیکرینی یاریم آچیق سؤیله‌مک "پری خانیم‌نیبه سؤزونو بئیله دئدین؟ اوْخ‌آتدین یایینی گیزلتدین".

اوْخ‌آتیمی..ox atımı [آد]اوْخون گئده‌بیله‌جگی قدرآرالیق،اوخ توتاری، گوّللـه آتیمی (فا:تیررس).

اوْخ‌آلانگی..ox alangı [آد]اوْخ آتما سیناوی اوچون اولان یئر (فا:میدان تیرک). rifle range

اوْخ‌ائی..oxey [اوّنلم]باخ اوْخ، آه "اوُخای جانیم یاندی".

اوْخا بنزر..oxa bənzər [صفت] اوْخ واری.

اوْخالاماق..oxalamaq [باخ] اووْخالاماق.

اوْخای..oxay [اوّنلم]باخ اوْخ، آه "اوُخای جانیم یاندی".

اوْخ‌ایلانی..ox ilanı [آد،دیرگی]بوْیو۲متر، باشی پوُلجوقلو و تهلیکه‌لی بیر ایلان (فا:نوعی مار). cerasetres hasselguisti {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْخ‌باشی..ox başı [آد]اوخلارین باشینا تاخیلان دمیر بؤلوم (فا:پیکان). arrowhead

اوْختا..oxta [اؤزل آد] آغیْللی،زَکی،داهی ۲-(تاریخی اؤزل آد) نیبوُچی تاتارلاری‌خانی[۷].

اوْختاپوس..oxtapus [یونانجا،آد، دیرگی]سککیز امیجی قوْللو دنیز حئیوانی (فا:اختاپوس). octopus

اوْختار..oxtar [اؤزل آد] ۱-اوْخچو، ایی اوْخ آتان ۲-بیلگیلی، آغیْللی، یارادیجی۳-دعوتچی، دعوتکار ٤-(تاریخی اؤزل آد) آتیلانین‌عمی‌سی[۷].

اوْختام..oxtam [آا]اوْخ‌آتیمی،اوْخلوق، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْختامقا..oxtamqa [تاریخی اؤزل آد]اؤزبکلرین قوْنرات اوْیماغی اوُلوبابالارینداندیر[۷].

اوْخ‌تامقالی.. oktamgalı [اؤزل آد]اوْخدامغالی: اؤزبَک-قوْنرات بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

اوْختای..oxtay [تاریخی اؤزل آد]اوْکتای: آلتون‌اوْردوخانی:م۱۲٤۱ده وفات ائتدی و یئرینه اوْغلو گؤیوک اوْتوردو[۱۲]. {اوْخ+تای:ساغلام}

اوْختوّرک..oxtürk [اؤزل آد] اوْخ کیمی گوجلوتوّرک،اوغلان‌آدی (فا:نام‌پسر

اوْخجو..oxcu [آد]اوْخ آتان و اوُخ دوْزَلدن کیمسه.

اوْخجوق..oxcuq [مت، آد] گوّج یؤنونو و جهتی‌نی گؤسته‌رن علامت (فا:بردار). vector

اوْخچو..oxçu [آد]اوْخچی: ۱-اوْخ آتان ۲-اؤرگوتچو. ۳-سایین قالا و مراغا؛ اوُرمیه(~لار)، کبودرآهنگ(~لو) دا کند آدی.

اوْخچولوق..oxçuluq [آد]: اوْخ آتما، اوْخ دوْزَلتمه.

اوْخدان..oxdan [باخ]اوْخلوق، اوْخ قابی.

اوْخراماق..oxramaq [تاثیرسیز ائیلم](آجمیش و سوسوزلامیش آت اوچون) ییبه جک و سوُ گؤردوگو زامان‌کیشنه‌مک، یاواشدان کیشنه‌مک.

اوْخرانتی..oxrantı [آد،یئرلی] کیشنَرتی، یاواشدان کیشنه‌مه.

اوْخرانماق..oxranmaq [تاثیرسیز ائیلم]باخ: اوْخراماق.

اوْخسا..oxsa [اؤزل آد]اوْخ کیمی گوجلو ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوْخسار..oxsar [اؤزل آد] ۱-اوْخ کیمی گوجلو ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر). ۲-(آا) سوُلدوز دا کند آدی.

اوْخسان..oxsan [اؤزل آد]اوْخ کیمی گوجلوایگید،اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوْخشاتما..oxşatma [آد]بنزتمه (فا:شبیه سازی). dramatist

اوْخشاتماق..oxşatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بنزتمک۲-اوْخشاماسینی ساغلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْخشادیلماق..oxşadılmaq [بلسیز ائیلم]بنزه دیلمک.

اوْخشار..oxşar [صفت]بنزر، بنزه ین، اوْخشایان (فا:شبیه). similar

اوْخشار سؤزلر..oxşar sözlər [آد،دیل‌بیلیمی]بنزر سؤزلر(فا:شبیه). paronyms

اوْخشارلیق..oxşarlıq [آد]بنزرلیک، اوُیقونلوق، بنزه ییش، اوخشاما (فا:تشابه). Paronymy، similarity

اوْخشاق..oxşaq [اؤزل آد]بنزه‌ین،آندیْران، شبیه اوْلان، تانیْدیْق، بیلدیک[۷].

اوْخشاقو..oxşaqu [اؤزل آد]قوْلچاق، تیز آدی (فا:نام‌دختر).

اوْخشاما..oxşama [آد،یازین] ۱-آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتیندا یاس و ماتمده ویا بیر اوزونتونو سؤیله‌مک اوچون بو نوع قوْشقو دئییلر و قورولوشجا بایاتی شکلینده دیر، اؤرنک " سو گلرلیللندیرر. باخجانی گوللندیرر. دردلینی دیندیرمه ییر. درد اؤزو دیللندیرر."[۷۳،۷۴] (فا:مرثیه). **elegy** ۲-بنزه ییش تشابُه (فا:تشابه). **similarity** ۳-سیزیلدایاراق اوخوماق (فا:مویه). **weeping**

اوْخشاماز..oxşamaz [صفت] اوْخشار اوْلمایان (فا:غیر شبیه).

اوْخشاماق..oxşamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بنزه‌مک، شبیه اوْلماق (فا: شبیه شدن). **to resemble** ۲-(ل) بیرینه آغیت اوْخوماق. ۳-بیرینی خشنود ائتمک اوچون سؤز سؤیله‌مک، نوازش ائله‌مک **to fondle** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اوخوماق سؤزوندن آلیناراق بیرینین دالیسیجا آغی اوخوماق آنلامیندادیر و مجازی حالدا آغیت‌لارین سؤزلرینی بیرینین خصوصیت لرینه بنزه‌ده‌رک بنزتمک معناسیندا ایشله‌نیبدیر}.

اوْخشامالی..oxşamalı [صفت] اوْخشاماغا یارارکیمسه ویا بیرشئی.

اوْخشامالیق..oxşamalıq [صفت] اوْخشاماوچون‌سؤیله‌نن سؤزلر وآغیت‌لار.

اوْخشان..oxşan [اؤزل آد] بنزه‌ین، اوْخشایان[۷].

اوْخشانتی..oxşantı [آد] اوْخشاما، بنزمه.

اوْخشانماق..oxşanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اوْخشاماق ایشی گؤرولمک، بنزه‌دیلمک. ۲-بیرینه آغیت اوْخونماق. ۳-نوازش اوْلونماق.

اوْخشای..oxşay [اؤزل آد] اوْخ کیمی گوجلوایگید، اوغلان‌آدی (فا:نام‌پسر).

اوْخشایجی..oxşayıcı [صفت،مج] کؤنول‌آلان،مئهربیان، مُلایم، یوُمشاق.

اوْخشایش..oxşayış [آد] اوْخشاماق ایشی ویا بیچیمی، نوازیش.

اوْخقابی..oxqabı [آد] اوْخ قویولان قاب (فا:تیردان). **quiver**

اوْخکامان..oxkaman [باخ] اوخ یای.

اوْخکیمی..oxkimi [صفت] ۱-دوْز. ۲-چوخ زیرک.

اوْخلاق..oxlaq [باخ] اوْغلاق.

اوْخلاماق..oxlamaq [ل، سن] ۱-اوخلا ووُرماق (فا:با تیر زدن) **to rub** ۲-اوْخ سالماق، اوخ گئچیرمک " آرابانی اوْخلاماق".

اوْخلامیش..oxlamış [اؤزل آد] اوْخ آتمیش، ساواشچی[۷].

اوْخلانماق..oxlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اوْخلاماق ایشی گؤرولمک(فا:فم).

اوْخلاو..oxlav [آد،سن] اوْخلاوا: خمیر آچماق اوچون ایشله‌نن آغاج، اوْخلوْو. **rolling-pin**

اوْخلاوا..oxlava [آد،سن] باخ:اوْخلاو.

اوْخلاوچی..oxlavçı [آد] اوْخلاولا خمیر آچان کیمسه.

اوْخلاولاماق..oxlavlamaq [باخ] اوخلاولا خمیر آچماق.

اوْخلو..oxlu [صفت] ۱-اوْخو اوْلان " اوْخلوتکر، اوْخلو کیرپی". ۲-آغیْللی،زَکی؛ اؤرگوْتلو[۷]. ۳-(آ) بجنورددا کندآدی.

اوْخلو..oxlu [اؤزل آد] مانقیشلاق یاریم آداسی و بالکان و خُراسان بؤلگه سینده یاشایان بیر توْرک بوْیو[۸۵].

اوْخلو کیرپی..oxlu kirpi [آد،دیرگی] گیمرگن‌لردن، اوُزونلوغو cm ۶۰، سیرتی تیکانلی، توخوندوقدا اوخلاری بیز دوُروب و اؤزونو بوْزوب توپ کیمی اوْلان بیر حئیوان (فا:نوعی حئیوان جوجه تیغی مانند). **hystrix cristatus**

اوْخلوق..oxluq [آد] ۱-اوْخ قابی، اوْخ قویولان و بئله آسیلان یئر (فا:تیردان). **quiver** ۲-مئحور، آکس. **axe**

اوْخلوْو..oxlov [آد] باخ: اوْخلاو.

اوْخ‌مئیدانی..ox meydanı [آد] اوْخ آتما آلانی، اوْخ آلانی.

اوْخ‌منزیلی..ox mənzili [باخ] اوخ آتیمی.

اوْخو..oxu [آد] اوْخوما ایشی، قرائت " اوْخو اوْتاغی".

اوْخوت..oxut [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

اوْخوتدورماق..oxutdurmaq [انتدیرگن ائیلم] اوْخوتماق‌ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

اوْخوتقان..oxutqan [اؤزل آد] اوْخوُدان، ائییتمن[۷].

اوْخوتماق..oxutmaq [انتدیگن ائیلم] اوْخوماق ایشینی گؤردورمک، درسه‌یوللاماق،مدرسه‌یه گؤندرمک (فا:به مدرسه فرستادن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْخوتماق‌لیق..oxutmaqlıq [آد] اوْخوتماق ایشی و گؤرَوی.

اوْخوتمان..oxutman [آد] لئکتوْر، دیل اؤیرَتمَنی.

اوْخوتوش..oxutuş [آد] اوْخوتماق ایشی.

اوْخو داشا توْخونماق..oxu daşa toxunmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشی داشا دَیمک.

اوْخو داشا دَیمک..oxu daşa dəymək [تاثیرسیز ائیلم] اوُغورسوز لوغا دوُچار اوْلماق.

اوْخودولماق..oxudulmaq [بلسیز ائیلم] اوْخوتولماق: اوْخوتماق ایشی گؤرولمک.

اوْخور..oxur [آد] اوْخویان کیمسه، اوْخویوجو (فا:قاری).

اوْخوریازار..oxuryazar [آد] اوْخوماسی یازماسی‌اوْلان، اؤیره‌نیم گؤرموش.

اوْخور یازارلیق..oxur yazarlıq [آد] اوْخور یازار اوْلما وضعیتی.

اوْخوشماق..oxuşmaq [قا،سن] دئییشمک، سس سسه وئریب اوْخوماق.

اوْخول..oxul [آد] اؤیرنجی‌لرین درس اوْخودوغو یئر (فا:دبستان). primary school

اوْخول اؤدوَی..oxul ödəvi [آد] مکتب ده وئریلن تاپشیریلیق (فا:تکلیف مدرسه). school assigment

اوْخول اؤنجه سی..oxul öncəsi [آد] مکتب قاباغی (فا:آمادگی).

اوْخول سوْنراسی..oxul sonrasi [آد] اوشاغین مکتب چاغیندان-سوْنرا کی چاغی.

اوْخول لاشماق..oxullaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرتیکینتی ویاپی‌مکتب و اوْخول بیچیمینه گلمک (فا:به شکل مدرسه در آمدن.

اوْخولداش..oxuldaş [آد] مدرسه یولداشی (فا:هم مدرسه).

اوْخوللو..oxullu [آد] مدرسه اؤیرنجی‌سی.

اوْخوما..oxuma [آد] ۱-ازگی اوْخوما (فا:آواز خوانی). singing ۲-کتابی اوزوندن اوْخوما (فا:قرائت). reading ۳-مطالعه (فا:مطالعه). study

اوْخوما یازما..oxuma yazma [آد] اوْخوما ویازما بیلگی‌سی.

اوْخومادان..oxumadan [ظرف] اوْخوماق ایشینی گؤرمه‌دن (فا:بی مطالعه، بدون خواندن). offhand

اوْخوماق..oxumaq [تاثیرلی ائیلم]، ۱-بیر یازی‌نی سسله سؤیله‌مک (فا:خواندن). to read ۲-اؤیرنمک، ائییتیلمک. ۳-آنلاماق، بیرینین ایشینی آنلاماق و الینی اوْخوماق. ٤-تورکو، قوشما، اوْخوماق و ماهنی سؤیله‌مک. {گؤیتوّرک داشیازی‌لارینداایشله‌نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْخوُماقان..oxumaqan [اؤزل آد] عارف؛ ائییتیمسیز آما اؤزونو یئتیشدیرمیش، اوْلقوُنلاشمیش (تاریخی اؤزل آد) خوارزَمشاهلار دؤولتی بگلریندن[۷].

اوْخومامیش..oxumamış [صفت] درس اوخومویان کیمسه (فا:بی سواد).

اوْخوموش..oxumuş [صفت] تجربه‌لی،درس اوْخوموش کیمسه، تحصیل آلمیش،مکتب قوُرتارمیش (فا:درس خوانده). educated

اوْخوناقسیز..oxunaqsız [صفت] اوخونا بیله مه‌ین، اوْخونابیلمز.

اوْخوناقلی..oxunaqlı [صفت] اوْخونابیلن یازی،راحتجه‌و قولایجا اوْخونان.

اوْخونتو..oxuntu [آد] چاغری‌لیق (فا:دعوتیه).

اوْخوُنْچ..oxunç [اؤزل آد] توْی و دؤیون دعوتیه‌سی[۷].

اوْخونماز..oxunmaz [صفت] اوخونا بیله مه‌ین، اوْخونا بیلمز.

اوْخونماق..oxunmaq [بلیرسیز ائیلم] ۱-اوْخوماق ایشی گؤرولمک (فا:فهم خواندن). ۲-بللی اوْلماق، بیرینین ایشلری ویا نقشه‌سی بیلینمک، حس ائدیلمک "گؤزوّندن اوْخونوردو". {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}

اوْخونمالی..oxunmalı [صفت] اوْخونا بیلن.

اوْخونوش..oxunuş [آد] اوْخونماق ایشی ویا بیچیمی.

اوْخونولماق..oxunulmaq [بلسیز ائیلم] اوْخونماق ایشی گؤرولمک.

اوْخویازی..oxuyazı [آد] اوْخومایازما ایشی، ساواد و درس "اوْخو یازی اؤیرنمک یاشاییش‌اوْچون لازمدیر" (فا:خواندن و نوشتن).

اوْخویوب چالان..oxuyub çalan [آد] اوْخویاراق ساز چالان کیمسه.

اوْخویوب یازماق..oxuyub yazmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْخوماق یازماقلا مشغول اوْلان.

اوْخویوجو..oxuyucu [صفت] ۱-درس اوْخویان (فا:قاری). reader، ۲schoolboy-اوْخویان،شارقی‌جی،ماهنی‌چی(فا:خواننده) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْخویوش..oxuyuş [آد] اوْخوماق ایشی ویا بیچیمی.

اوْخی..oxı [اؤزل آد] چاغری، دعوَتیه[۷].

اوْخی تپه..oxı təpə [اؤزل آد] اینچه‌برون‌دا کند آدی {۱-اوْخ+تپه. ۲-اوْخوماقدان: اوْخونولان و یازیلاردا یازیلان تپه}.

اوْخیای..oxyay [آد] اوخ و یای دان عبارت اوْلان سلاح.

اوْد..od [آد] آتش، یانان شئی، چوخ برک ایستی و قیزارمیش و آلوولانمیش شئی (فا:آتش). fire {سومرجه ‹اوُد›؛ ت، گؤیتورک داشیازیلاری،سن، صح‹اوْت›:۱-آتش.۲-علاج.۳-بیتگی؛باخ: اوْت}.

اوْد—..od- [اؤزل آد] قیز آدی: اوْدای،اوْدقیز،اوْدئل، اوْدانلی، اوْداپیار، اوْدایتای، اوْدایدا، اوْدایسان، اوْدایلا، اوْدایلی، اوْداینور، اوْداییم، اوْدبال، اوْدبالسان، اوْدباللی، اوْدبانو، اوْدبایان، اوْدپینار، اوْدجان، اوْددنیز، اوْدسوُ، اوْدسوُدا، اوْدشن، اوْدشین، اوْدگوّل، اوْدگوّن، اوْدگوّنش، اوغلان‌آدی: اوْدالتون، اوْدمان، اوْدبگ، اوْدگلدی، اوْدَر،

اوْد ائتمک..od etmək [تاثیرسیز ائیلم] آتش آچماق، اوْدلو سلاح لا ووُرماق.

اوْد ائوی..od evi [آد] اود یاندیریلان و ساخلانیلان یئر، اوْدلوق (فا:آتشکده). a furnace

اوْد اوْجاق..od ocaq [آد] مال مُلک، وارلیق، اوْجاق.

اوْد ووُرماق..od vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرینی برک‌هیرس‌لندیرمک جزالاندیرماق. ۲-یاندیرماق (فا:سوزاندن). to camp

اوْدآپارمیش..od aparmış [صفت] قارقیش افاده‌سی (اوشاق اوْچون).

اوْدآتان..od atan [آد،صفت] اسکی‌ساواشلاردا ایشله‌نن و دوشمن طرفینه اوْد آتماغا یارایان بیر آراج (فا:آتش انداز). a fire-man

اوْدآلوْ..od alov [آد] ۱-آلوولا یانان اوْد. ۲-(مج)دیری باش، زیرک.

اوْدا..oda [آد] ۱-بیرتیکیتی ده آیریلمیش بؤلولملرین هربیری، اوْتاق (فا:سالن). auditorium ۲-صنف، سربست مسلک درنه‌یی" صنایع اوْداسی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ‹اوْتاق› اوْداق› اوْدا}.

اوْداباشی..odabaşı [آد] ایش اوْدالاری‌نین باشچی‌سی اولان " دمیرچیلیر اوْدا باشی‌سی"، اوْدالارا یئتیرن کیمسه‌لرین بؤیوگو.

اوْداتا..odata [آد] باخ:اوْد+آتا (تاریخی اؤزل آد) شامانیست-گله‌نک‌ده" ارککَ‌مَلَک"[۷].

اوْداجیق..odacıq [آد] کیچیک اوْدا.

اوْداچی..odaçı [آد] تمیزلیک ایشلرینی گؤرن کیمسه، قوُللوقچو (فا:پیشخدمت). waiter

اوْداچیلیق..odaçılıq [آد] قوُللوقچولوق، اوْداچی‌نین ایشی.

اوْداق..odaq [آد،فیزیک] ۱-بیر ایشیق ویا ایستی قایناغیندان یاییلان ایشین‌لارین توپلاندیغی یئر. ۲-بیر ایش ویا دوشونجه‌نین قایناغی ویا توپلاندیغی یئر،اوْجاق(فا:کانون). fireplace {اوْد کلمه سیندن: اوْد+اق› اوْتاق› اوْداق}.

اوْداق آراسی..odaq arası [آد] اوْداق نقطه‌دن اؤلچولن آرالیق (فا:فاصله کانونی). distance in four days

اوْداق لاشدیرماق..odaqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر نقطه‌یه (اوْداق‌نقطه‌یه) توپلاماق. ۲-متمرکزلشدیرمک (فا: متمرکز کردن).

اوْداق لاشماق..odaqlaşmaq [قا] ۱-بیریئره توپلانماق، اوْداق نقطه‌یه یئغیشماق. ۲-متمرکز اوْلماق (فا:متمرکز شدن).

اوْداق لاماق..odaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤرونتونو اوْداق نقطه‌یه گتیرمک (عکس وفیلم گؤتورمکده). ۲-متمرکز ائتمک (فا:متمرکز کردن).

اوْداق لانماق..odaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] متمرکز اوْلماق (فا:متمرکز شدن).

اوْداق لاییجی..odaqlayıcı [آد] اوْداق لایان، اوْداق لاماسی‌نی گرچک لشدیرن آراج، متمرکز ائدن (فا:متمرکز کننده).

اوْداق نقطه سی..odaq nuqtəsi [آد] مُوازی ایشین‌لار مرجک‌دن گئچه‌رک بیریئرده توپلانان نقطه (فا:نقطه کانونی).

اوْداغان..odağan [اؤزل آد] اوْداقان: خانیم اوْزان[۷].

اوْدالی..odalı [صفت] نئچه‌دا نا اوْداسی اوْلان.

اوْدالیق..odalıq [آد] ۱-اوْدا اوچون یارایان شئی ویا کیمسه. ۲-نکاح‌سیز اوْلاراق اوْدایا آلینان جاریه. (تاریخی اؤزل آد) شامانیست گله‌نک‌ده، " دیشی ملَک"؛ اوْدون آناسی، قیز آدی (فا:نام‌دختر)[۷].

اوْدایله سوُ آراسیندا قالماق..od iylə su arasında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] چیخیلماز وضعیّته دوّشمک.

اوْدبؤجگی..od böcəyi [باخ] آتش بؤجگی (فا:آشبره). a glwing

اوْدپارچاسی..od parçası [آد] چوخ شولوق و زیرنگ شخص و اوشاق اوچون دئییلیر (فا:آتش پاره). firebrand

پوسکوردوجو..od püskürdücü [آد،صفت] ایچَری‌سیندن اوْد چیخان، پوّسکوره‌رک اوْد آتان (فا:آتش فشان). volcanic

اوْدپوّسکورن..od püskürən [آد،صفت] ایچَری‌سیندن اوْد چیخان، پوّسکوره‌رک اوْد آتان (فا:آتش فشان). volcanic

اوْدپوّسگورن داغ..od püsgürən dağ [آد] یانارداغ(فا:کوه آتش فشان). volcane

اوْدتاپینار..od tapınar [آد] اوْد و آتشه تاپینان و پرستش ائدن کیمسه (فا:آتش پرست). fire worshipper

اوْدتاپیناغی..od tapınağı [آد] اوْد و آتشه تاپینان و پرستش ائدیلن یئر، (فا: آتشکده، آتشگاه). fireplace

اوْدتاپینچی..od tapınçı [صفت] باخ: اوْد تاپینار (فا:مجوس). magus

اوْدتوتماق..od tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آلیشیب یانماق(فا:آتش-گرفتن). to burn ۲-اؤزوندن چیخماق، هیرسلنمک.

اوْدتوتوب یانماق..od tutub yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک قیزدیرماق، آلوولانماق.

اوْدچوُ..odçu [اؤزل آد] آتشچی، آتش ائدن، اوْد آتان[۷].

اوْدخان..odxan [تاریخی اؤزل آد] شامانیست گله‌نک‌ده، " آتش تانرْیسی"[۷].

اوْدسؤندورمک..od söndürmək [تاثیرلی ائیلم] یانقینی گئچیرتمک (فا:آتش نشاندن). to exittinguish

اوْدسؤندورمه..od söndürmə [آد] اوْد و یانقینی گئچیرتمک و خاموش ائله‌مک (فا:آتش نشانی). fire department

اوْدسؤندورن..od söndürən [آد] یانقینی سؤندورمه گه یارایان آلت (فا:آتش نشان). a fire exitnguisher

اوْدسئور..od sevər [صفت] اوْدتاپینار(فا:آتش‌پرست) fire worshipper

اوْدساچان..od saçan [آد] اوْدپوّسکورن، اوْد یایان.

اوْدسوُز..odsuz [صفت] اوْدو اوْلمایان، آتش‌سیز.

اوْدسوُز اوْجاق‌سیز..odsuz ocaqsız [صفت] چوخ یوّخسول، آج و باریناق‌سیز.

اوْدقابی..odqabı [آد] ایچینده اوْد یاندیریلان قاب (فا:منقل). brazier

اوْدقوُرموش..od qurmuş [تاریخی اؤزل آد] ۱-اوْتوُرموش، اوْتوُراقلی، ساکن، اؤزوندن اَمین ۲-یوُوا قوُران، بیرلیک قوُران. ۳-قاراخانلیلار دؤنَمی بگلریندن؛ قوُتادقوبیلیگ'ده یوُسف خاص حاجب'ین شعر لرینی یازارکن‌سس‌لندیگی و خطاب‌ائتدیگی بگلردن[۷].

اوْدقوْنشوسو..od qonşusu [صفت] یاخین، قاپی بیرقونشو.

اوْدکوْلوْن..od kolon [آد] بزک مادّه‌سی کیمی ایشله‌نن عطیرلی محصول "یاسَمین اوْدکوْلوْنو". {فرانسیزجا: کوْلوْنی شهرینین آدیندان}

اوْدکیمی..od kimi [صفت] چوخ ایستی، قاینار، قیزمار.

اوْدگؤتورمک..od götürmək [تاثیرلی ائیلم] برک هیرسلنمک، اؤزوندن چیخماق.

اوْدلا اوْیناماق..odla oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] تهلیکه‌لی ایش‌له اوُغراشماق.

اوْدلاج..odlac [آد] مشعل (فا:مشعل). burner

اوْدلار یوُردو..odlar yurdu [آد] آذربایجان اوّچون ایشله‌نن بیر اؤزل آد.

اوْدلاق..odlaq [آد] اوْد دؤشوب یانان یئر و اوْرادان قالخان آلوْو، اوْدون قاپناغی (فا:الو).

اوْدلاما..odlama [آد] توپخانا (فا:آتشبار). machinegun

اوْدلاماق..odlamaq [ل] ۱-اوْد ووُروب یاندیرماق (فا:آتش زدن). to fire ۲-اوْدلو سلاحلارلا ووُرماق. ۳-هیرس لندیرمک، سینیرلندیرمک. ، {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْدلانا بیلرلیک..odlana bilirlik [آد] اود توتا بیلمه (فا:احتراق پذیری). Combustibility

اوْدلانا بیلمز..odlana bilməz [صفت] اوْد توتا بیلمز (فا:غیرقابل احتراق). Incombustible

اوْدلاندیرماق..odlandırmaq [باخ] اوْدلاماق.

اوْدلاندیریلماق..odlandırılmaq [بلسیز ائیلم] اوْد وُورولماق.

اوْدلانما..odlanma [آد] احتراق (فا:احتراق). burning

اوْدلانما ایستی‌لیگی..odlanma istiliyi [آد] آلوولانما سیجاق‌لیغی (فا:دمای اشتعال). ignition

اوْدلانماق..odlanmaq [تاثیرسیز ائیلم ،بلسیز ائیلم] اوْد ووُرولماق، یانقین تؤره دیلمک، اوْدلاماق ایشی گؤرولمک، اوْد توتماق (فا:آتش گرفتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْدلو..odlu [صفت] ۱-اوْدو اوْلان،یانار، آلوْولو، قیزقین (فا:آتشین). ۲-جوشقون، هیجانلی. ۳-تأثیر ائدیجی، یاخیجی.

اوْدلو آلوْولو..odlu alovlu [صفت، ظرف] قیزقین، گرکین، شدّتلی، اوْدلو.

اوْدلو اوْدلو..odlu odlu [ظرف] قیزقین اوْلاراق.

اوْدلو یاراق..odlu yaraq [آد] آتشلی‌سلاح (فا:اسلحه گرم). firearm

اوْدلوجا..odluca [آد،دیرگی] بیرنوع کپه‌نک (فا:نوعی پروانه). puralidae

اوْدلوق..odluq [آد] ۱-ساماوار وسوبا وگمی کیمی شئیلرده اوْد یانان حصّه. ۲-اوْد یانان یئر (فا:آتشکده). a furnace

اوْدو آیاقلاماق..odu ayaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌اوچون چوخ تالاش لانماق.

اوْدو سؤندوروب کوّل ایله اوْیناماق.. odu söndürüb kül ilə oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] اصلی ایشی قویوب فرعی ایشله مشغول اوْلماق.

اوْدون..odun [آد] یاندیرماق اوچون اولان آغاج، یاناجاق آغاج. (فا:هیزم). wood {سوُمرجه‹اوُدون›؛ت‹اوْتوُنگ›؛ اوْد+وُن› اوْدون؛ بو کلمه اوْد سؤزجوک ایله ایلگی‌لیدیر}.

اوْدون اؤزو..odun özü [آد] بیتگی‌لرین گؤوده سینین برک یئری.

اوْدونجاق..oduncaq [آد] آغاج و کوْلدا اوْلان سیْخ و برک حصّه.

اوْدونجاق‌لاشماق..oduncaqlaşmaq [باخ] اوْدون لاشماق.

اوْدونجول..oduncul [صفت] اوْدونلا بسله‌نن بؤجک (فا:چوب دوست).

اوْدونچو..odunçu [صفت، سن] اوْدون ساتان یا بیغان، باخ:اوْدون قیران.

اوْدونچولوق..odunçuluq [آد] اوْدونچونون ایشی و پئشه سی، اوْدون ساتما ایشی، اوْدون بیغما، اوْدون قیرما ایشی.

اوْدون‌خانا..odunxana [باخ] اوْدون لوق.

اوْدوندا‌غ..odundağ [اؤزل آد] قازاخ'دا داغ آدی[۲۴۰].

اوْدون‌سوْباسی..odun sobası [آد] یاندیراجاغی اوْدون اوْلان سوْبا.

اوْدون‌سوْو..odunsov [آد] اوْدونا بنزر، اوْدونوآندیران هر شئی.

اوْدونسوو آغاجلار سوْیو..odunsov ağaclar soyu [آد،بیتگی] آغاجلاردان بیر سوْی (فا:تیره درخت انجیلی، تیره توْی). hamamelidaceae

اوْدون‌قیران..odun qıran [صفت] اوْدون قیرماق اوچون اولان آلت ویا کیمسه، اوْدونچو (فا:هیزم شکن).

اوْدون‌کؤمورو..odun kömürü [آد] اوْدوندان دؤزَلمیش کؤمور.

اوْدون‌کسن..odun kəsən [آد] ا- اوْدون قیران، ۲-بیر بؤجک آدی.

اوْدونلاشماق..odunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْدون کیمی اولماق، یاش آغاج و چوبوق لار بؤیویوب ویا قوُرویوب اوْدون اولماق (فا:چوبی شدن).

اوْدونلوق..odunluq [آد] ۱-اوْدون اوچون ایشله‌نن آغاج. ۲-اوْدون ساخلانیلان یئر، اوْدون آنباری.

اوْدو یاتیرماق..odu yatırmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساکت لشدیرمک، آرام ائدیلمک.

اوْدیالوْ..odyalou [باخ] اوْد آلوو.

اوْدیاندیریجی..od yandırıcı [آد] اوْد یاندیران (فا:آتش درست کننده).

اوْدیئری..odyeri [اؤزل آد] توْووز'دا داغ آدی[۲٤۰].

اوْدینه..odinə [اؤزل آد] آلتای-شامان‌لاردا اینسانلارین سعادتینی و راحات لیغینی قوْرویان آتش تانری‌سی[۲۱۱].

اوْدیوْمتر..odiometr [آد،فرانسیزجا] ائشیتمه اؤلچر (فا:شنوایی سنج).

اوْر..or [آد] اوْردو کلمه سینین قیساتیلماسی: اوْرامیرال.

اوْر..or [اؤزل آد] ۱-یئر، دوُراق، بؤلگه ۲-دوْغراماق، بیچمَک ۳-موقع، مرتبه ٤-دؤزَن، قوُرولوش. ۵-اینسان آدی: اوْرتوُغ، اوْربای، اوْربوُغا، اوْرالبای، اوْرالپ، اوْرالتان، اوْرآلتای، اوْرقان، اوْرقایا، اوْرقوُت، اوْرقوُن، اوْرهوُن، اوْرگوْن.

اوْرا..ora [ظرف] اوْیئر، اوْرا سؤزونون آدلیق حاللاری (اوْردا، اوْردان، اوْرایا، اوْرانین، اوْرانی) (فا:آنجا). there {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بعضی آراشدیرمالارا گؤره اوْر کلمه‌سی یئر سؤزونون دَییشیک شکلیدیر و بو سؤزله دوزه‌لن کلمه‌لرین معناسیندا مکان مفهومو واردیر[٦]، ایوب اوغلو}.

اوْرا..ora [اؤزل آد] جوُجی‌خان‌زامانی ایْرقیز یاخین‌یندا یئر آدی[۱۲].

اوْرا بورا..ora bura [ظرف] هم اوْرا هم بُورا" اوْرا بورا قاچماق".

اوْراجیق..oracıq [ظرف] همن اوْ یئر، اوْلدوغو یئر.

اوْراجیقدا..oracıqda [ظرف] اوْلدوُغو یئرده.

اوْراخان..oraxan [آد] باخ:اوْراز+ خان (تاریخی اؤزل آد) شئیبان-لیلار دؤولتی خانی[۷].

اوْرادا..orada [ظرف] اوْلدوغو یئرده.

اوْرادا بوُرادا..orada burada [ظرف] مختلف یئرلرده، هم اوْرادا هم بوُرادا.

اوْراداجا..oradaca [ظرف] ۱-همین یئرلرده، لاپ اوْرادا " اوْراداجا یاتدیم". ۲-اوْ زامان " اوْراداجا دئدی".

اوْراداکی..oradakı [عوضلیک] اوْیئرده کی" اوْرادا کی- کتاب لاراوْخومالیدیر"

اوْرادن..oradən [ظرف] اوْلدوغو یئردن.

اوْرادان بوُرادان..oradan buradan [ظرف] ۱-مختلف یئرلردن" ~ بیر شئی لر تاپدیم".۲-مختلف منبع لردن" ~ خبر بیلمک"

اوْراز..oraz [اؤزل آد] ۱-ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٥٤]؛ ۲-اوْراس، ایْراز، شرف، اوْنوُر، طالع[۷].

اوْرازان رود..orazan rud [آد] طالقان-ساووج بولاق دا چای آدی.

اوْرازلی..orazlı [اؤزل آد] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بوْی[٥٤].

اوْراز-محمّد .. Uraz-Mehmet [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیْش بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

اوْراسی..orası [عوضلیک] اوْ یئر، اوْرا.

اوْراق..oraq [آد] ۱-اوْت بیچمه آراجی، یای بیچیمینده بیر کسگین دسته‌لی آراج (فا:داس). scythe ۲-دوْغراماق، کَسمَک، دوْغرایی‌جی، بیچیجی ۳-(تاریخی اؤزل آد) نوْقای اوْیماق‌لاریندان و بو اوْیماغین اوُلوبابالاریندان. ۳-اینسان آدی: اوْراقبای، اوْراقبَک، اوْراقخان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اوْرقاق، اوْراغ›؛ ووُرماق سؤزوندن: اوُرماق+قاق› اوُرقاق› اوْرقاق› اوْراق}.

اوْراق..ovraq [آد،عربجه" اوراق"] اوْوراق: ورق‌لر.

اوْراق آیی..oraq ayı [آد] تموُز آیی، یای فصل اینین ایلک آیی، ژوئیه.

اوْراق بؤجگی..oraq böcəyi [آد،دیرگی] قارنی آلتیندا کی بیر اوْرقانلارلا سس چیخاردان، ائش قانادلی‌لاردان، جیرجیراما، آقوستوس بؤجگی (فا:جیرجیرک، زنجره). cicada plebeja {اکینی اوْراقلا بیغان‌زامان گؤرسندیگی‌اوچون بو آددان آلینمادیر}.

اوْراق‌بؤجک‌لری..oraq böcəkləri [آد،دیرگی] بیتگی‌لره ضرر وئرن،ائش‌قانادلیلار سوْیوندان جیرجیراما بؤجک‌لری (فا:زنجره ها). cicadae

اوْراقچی..oraqçı [آد] ۱-اوْراق لا اکین بیچن، بیچین چی، ۲-اوْراق دؤزَلدن و ساتان کیمسه، (فا:داس ساز).

اوْراقچی‌لیق..oraqçılıq [آد] اوْراقلا بیچیمه ایشی.

اوْراقلاتماق..oraqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] اوْراق لا بیچدیرمک.

اوْراقلاشماق..oraqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْراق بیچیمی آلماق "قاشی اوْراقلاشیب".

اوْراقلاماق..oraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْراقلا بیچمک (فا:با داس چیدن).

اوْراقلانماق..oraqlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْراقلابیچلمک (فا: چیده شدن).

اوْرال..oral [اؤزل آد] آسیا سیرا داغلاریندان {بو کلمه اوْر/یئر و آلماق کلمه‌لریله ایلگی‌لی اولمالیدیر، باخ: اوْر+ال}.

اوْرال آلتای‌دیللری..oral altay dilləri [آد] سوْنْاکلی ویا التصاقی دیللره وئریلن آد،بو قروپا ۵ بؤیوک‌قوْل‌یعنی توبا/توپا(ساموییدی)، تؤرک، تونقوز، فنلاند، موغول دیللری داخل اولورلار، اوْرال و آلتای آسیانین بؤیوک داغلارینا و بو داغلارین آراسیندا بؤیوک چوْغونلوقلا تشکیل وئرن اینسانلارین دیللرینه اشاره دیر (فا:زبان اوْرال آلتایی).

اوْرال آلتای دیللرینین اؤزللیکلری.. oral altay dillərinin özəllikləri [اؤزل آد] استوْنی‌لی وئیدئرمان مشهور دیلچی تؤرکجه‌نین هیندآوروپا دیللرینه نسبت فرقلرینی ۱۴ مادّه ده سیرالامیش: ۱-تورکجه ده سس اوْیوشماسی (آهنگ قانونو) وار. ۲-جنسیّت بیلدیرین ادات یوخدور. ۳-حرف تعریف (arthicle) یوخدور "آلما: an aple". ٤-چکیم له‌مه (تصریف) اک‌لرله دؤزه‌لیر. ۵-آد چکیمی یییه‌لیک اک ایله ایشله‌نیر. ٦-فعل (ائیلم) چوخ و چئشیدلی دیر. ۷-حرف اضافه کلمه‌نین سوْنوندا گلیر "ائو+دن، آدام+ا". ۸-صفت آددان اؤنجه گلیر. ۹-سایی سوْنراسی اک ایشلنمیر. ۱۰-مقایسه (دن، دان) اک ایله دؤزه‌لیر "علی حسن‌دن بؤیوکدور". ۱۱-کؤمکچی فعل اوْچون ایمک(ایدی) فعلی ایشله‌نیر "مالیک اوْلماق (فا: داشتن)". ۱۲-انکار اوْچون اؤزل فعل وار "ایمیش". ۱۳-سوْرو اکی واردیر "می، مو". ۱٤-باغلاییجی حرف یئرینه فعل اکی ایشله‌نیر[۳۱].

اوْرالی..oralı [صفت] اوْ یئردن اوْلان، اوْ یئرلی.

اوْرالی‌لیق..oralılıq [آد] اوْرالی اوْلما وضعیتی.

اوْران..oran [آد] ۱-تخت، شرف مقامی ۲-یوْکسَک موقع، یوْکسک درجه. ۳-نسبت، ایکی شئی آراسیندا اوْلان باغینتی، (٦نین ۲یه اوْرانی ۳ دؤر). ٤-بیر شیین یوْزه گؤره اوْرانی (یوْزه ۷۵: ۷۵ اوران) (فا:نسبت). relationship {اورماق+ان› اوْران› اوْران؛ ووْرماق سؤزوندن آلیناراق بیر بوتون شئیدن وورولوب آیریلمیش بؤلومو گؤسته ریر}

اوْرانتی..orantı [آد،مت] تناسُب، ایکی شئیین بیربیرینه اوْرانی و نسبتی (فا:تناسُب).

اوْرانتی‌لانماق..orantılanmaq [بلسیز ائیلم] اوْرانتی‌لی حالدادَیرلنمک.

اوْرانتی‌لاماق..orantılamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرانتی‌لی اوْلاراق دَیرلندیرمک، تناسب باغلاماق (فا:متناسب نمودن).

اوْرانتی‌لی..orantılı [صفت] بیراوْرانتی ایله ایلگی‌لی اوْلان (فا:متناسُب).

اوْران‌سیز..oransız [صفت] نسبت‌سیز.

اوْران‌سیزلیق..oransızlıq [آد] اوْرانسیز اوْلما وضعیتی،نسبت‌سیزلیک.

اوْرانقای..oranqay [اؤزل آد] یاقوْت یارادیجی تانریلاریندان[۲۱۱].

اوْرانقوْتان..oranqutan [آد،مالازیا دیلیندن،دیرگی] سوُماترا و برونئی ده یاشایان، اوجالیغی ۱۵۰cm آغاجلاردا یاشایان، میوه ایله بسله‌نن مئیمون (فا:اوْرانگوتان). simia satyrus

اوْران‌لاماق..oranlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوران‌لارا گؤره‌بؤلمک‌و اؤلچمک.

اوْرانلی..oranlı [صفت] نسبت‌لی، متناسب.

اوْرانلی سایی..oranlı sayı [سایی] دوْغال، گرچک و کسیک سایلار (فا:عدد گویا). rational number

اوْرانوس..oranus [آد] گونش سیستمینده ۷ ینجی گزه‌ین اولدوز (فا:اورانوس). uranus

اوْرانیوم..oraniom [باخ] اوُرانیوم، بیر عُنصر آدی. uranium

اوْرای..oray [آد] اوْر+آی ۱-ائشیت، ائش دَیرده (قیْرقیزلاردا) ۲-فرصت، حامله (قازاقلاردا) ۳-بئشیک[۷].

اوْربیت..orbit [لا] گؤی جیسیم‌لرینین حرکت ائتدیگی یوْل، دوْلاناق، دؤننگه (فا:مدار).

اوْرپاغ..orpağ [اؤزل آد] منشأ، کؤک، نسَب[۷].

اوْرتا..orta [صفت] هر شئیین و سوْره‌نین آراسی، وسط، بیرشئیین آراسیندا اوْلان یئر، نه بؤیوک نه کیچیک (فا:بین، مرکز). center، in between {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ،اوْر+تا،باخ:اوْرا}.

اوْرتا–..-orta [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

اوْرتا آغیرلیق..Orta ağırlıq [آد] بوْکس اوْیونوندا ۷۹-۷۱ کیلودا دؤیوشنلر بؤلومو (فا:متوسط وزن در بازی بوکس).

اوْرتا ائلچی..orta elçi [آد] ایکینجی درجه ده ائلچی.

اوْرتا اؤیره تیم..orta öyrətim [آد] اوْرتا اؤیره‌نیم: اوْرتامکتب ده اؤیره دیلن درسلر (فا:دروس دوره متوسط).

اوْرتا اؤیره‌نیم..orta öyrənim [آد]باخ: اوْرتا اؤیره‌نیم.

اوْرتا اوُچوروم موُغامی..orta uçurum muğamı [آد]آذربایجان موغاملاریندان: میانی اوُچوروم‌موُغامی،میانی‌ماهور موُغامی؛گوشه‌لریندن: گیریش یا گؤتورگه (برداشت)، اوُچوروم تملی (ماهور مایه سی)، عُشّاق، حُسینی، اوُغور، ولایتی، فارس شکسته‌سی (ازگی‌سی)، غملی، مبرّغه و عشیران، اوْرتا اوُچوروما آیاق.

اوْرتا اوْخول..orta oxul [آد]ایلک‌مکتب‌دن سوْنراکی مدرسه.

اوْرتا اوْیونو..orta oyunu [آد]صحنه، پرده و دئکور استفاده ائتمه‌دن جمعیت ایچینده اوْینانان اوْیون وتئاتر.

اوْرتا باب..orta bab [آد] ۱-اوْرتا یاشلاردا اوْلان، نه جاوان نه قوْجا. ۲-اوْرتا کئیفیت ده اوْلان (فا:حالت متوسط).

اوْرتا بابلیق..orta bablıq [آد]اوْرتا یاشدا و اوْرتا وضعیت ده اوْلما (فا:حالت متوسط بودن).

اوْرتا بارماق..orta barmaq [آد]الده اوْرتانجی بارماق، اشارت و اؤزوک بارماقلاری آراسینداکی بارماق، شهادت و آدسیز بارماقلاری آراسینداکی بارماق (فا:انگشت وسطی دست).

اوْرتابوْی..ortaboy [صفت]اوُرتا بؤیو کلویونده (فا:قدمتوسط).

اوْرتابوْیلو..orta boylu [صفت]اوُرتا بؤیو کلویونده (فا:قدمتوسط).

اوْرتا تحصیل..orta təhsil [آد]اوْرتا اوْخول، اوْرتامکتب (فا:دوره متوسطه).

اوْرتا چکی‌لی..orta çəkili [صفت]گولشمه ده و وزنه گؤتورمکده یونگول و آغیر چکی‌لر آراسیندا اولان چکی (فا:میان وزن). middleweight

اوْرتا حسابلا..orta hesabla [ظرف]تخمین جه.

اوْرتا داش دئوری..orta daş dövrü [آد]داش دئورینین اورتانجی بؤلومو (فا:دوره میان سنگی). mesolithic

اوْرتا دالقا..orta dalqa [آد،فیزیک]دالقا بویو ۶۰۰ - ۲۰۰ متر آراسیندا دییشین رادیو دالقاسی (فا:موج متوسط رادیو و غیره).

اوْرتا دامار..orta damar [آد]بیتگی یاپراقلاریندا آرا دامار.

اوْرتا داماق سس‌سیز حرفی..orta damaq səssiz hərfi [آد]اوْرتا داماق دا سؤیله نن سس سیزلر(خ، غ، ق) (فا:صامت پسین کامی). Hard plate

اوْرتا دری..orta dəri [آد]ایچ دری ایله دیْش دری آراسینداکی دری.

اوْرتا دیرک..orta dirək [آد]چادیرین وسطینده قوْیولان دیرک.

اوْرتا دیل سس‌سیزلری..orta dil səssizləri [باخ]دیل اوْرتاسی سس‌سیزلری.

اوْرتا شرق..orta şərq [آد]ایران، توْرکیه، فلسطین، قبرس، اسرائیل، عراق، لبنان،سوریه، عربستان و مصر اؤلکه‌لرینی آراسینا آلان بؤلگه‌یه وئریلن آد (فا:خاورمیانه). middle east

اوْرتا قارین..orta qarın [آد]گؤبه‌یین اوْستونده قالان قارین بؤلگه سی.

اوْرتامکتب..orta məktəb [آد]عالی‌مکتب‌دن قاباقجی‌مکتب.

اوْرتا هجا دوْشومو..orta həca düşümü [آد]بعضی حاللاردا ایکینجی هجادا اوْرتا سسلی حرفین دوْشمه‌سی "آغیز› آغزین، اوْغول› اوْغلو، کؤنول› کؤنلو".

اوْرتا یاشلی..orta yaşlı [صفت]نه قوْجا نه جاوان.

اوْرتاج..ortac [آد،دده]داياق، دیرَک، چادیرین اوْرتا دیره‌یی.

اوْرتاج..ortaç [آد،دیل‌بیلیمی]صفت فعل "گلن اوُشاق".

اوْرتاج..ortaç [اؤزل آد] ۱-اوْرتاداکی ۲-ایْلیملی، دَنگه‌لی، اوْرتایوْلجو[۷].

اوْرتاچاغ..ortaçağ [آد]غربی‌روُم‌امپراتورلوغونون-داغیلماسیندان(۴۷۶م) باشلایاراق ۱۴۵۳م‌یه قدر سوْرن چاغ (فا:قرون وسطا).

اوْرتاچی..ortaçı [اؤزل آد]ایْلیملی[۷].

اوْرتادا بوُراخماق..ortada buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْج وضعیتده قوْیماق.

اوْرتادا قالماق..ortada qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْج وضعیتده قالماق.

اوْرتادا یئییب قیراقدا گزمک..ortada yeyib qıraqda gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] یئییب بوْش بوش گزمک.

اوْرتادان چیخارماق..ortadan çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم]آرادان چیخارماق.

اوْرتادان‌قالدیرماق..ortadan qaldırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آرادان قالدیرماق. ۲-محو ائتمک.

اوْرتادوْغو..ortadoğu [باخ]اوْرتا شرق.

اوْرتاق..ortaq [صفت] ۱-بیرشئیه بیر اؤلچوده قاتیلان و یارارلانان کیمسه‌لرین هربیری، شریک. partner ۲-بیر اؤزللیکده بنزرلیک داشییان شئیلر (فا:مشترک). common ۳-گوْنو (فا:هوو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داشیازی‌لارینداایشله‌نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ؛ اوْرتا+ق}

اوْرتاقاش..ortaqaş [اؤزل آد]قازاخ‌دا داغ آدی[۲۴].

اوْرتاق اوْلماق..ortaq olmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیرلیکده بیر ایش گؤرمک.

اوْرتاق بؤلن..ortaq bölən [صفت] بیر نئچه سایی‌نین قالیق‌سیز بؤلوندوگو سایی، "۳سایی‌سی۱۲،۹و۶سایی‌لاری‌نین اوْرتاق بؤله‌نیدیر"

اوْرتاق دوزه‌لیم..ortaq düzəlim [آد] اوْرتاق ایش، نئچه اؤلکه‌نین قاتیلماسیلا دوزه‌لن فیلم ویا آیری بیر شئی.

اوْرتاق دیل..ortaq dil [صفت] آنا دیللری فرقلی اولان توپلولوقلارین آراسیندا آنلاشمایی ساغلایان دیل.

اوْرتاق مال..ortaq mal [آد] نئچه شخص ویا قورولوش آراسیندا مشترک مال (فا:مشاع). held in undivided sheares

اوْرتاق یاشار..ortaq yaşar [باخ] اوْرتاق یاشام.

اوْرتاق یاشام..ortaq yaşam [آد] ایکی حئیوان ویا بیر حئیوان و بیر بیتگی آراسیندا قورولان مشترک یاشام وضعیتی.

اوْرتاق یاشاما..ortaq yaşama [باخ] اوْرتاق یاشام.

اوْرتاقجا..ortaqca [باخ] اوْرتاقلاشا.

اوْرتاقچی..ortaqçı [آد] اوْرتاق اولان کیمسه.

اوْرتاقلاشا..ortaqlaşa [ظرف] مشترکا (فا:دانگی). shared

اوْرتاقلاشاجی..ortaqlaşacı [آد، توپلوم ب] کولئکتیویست.

اوْرتاقلاشاجیلیق..ortaqlaşacılıq [آد، توپلوم ب] کولئکتیویزم، اؤره‌تیم آراجلارینداں شخصی ییه‌لیگی چیخاریب اوْرتاق ایشلتمه‌گی و بؤلوشمه‌یی ساووُنان گؤروش.

اوْرتاقلاشدیرماق..ortaqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرتاق‌وضعیته گتیرمک.

اوْرتاقلاشماق..ortaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْرتاق‌اولماق(فا:شریک-شدن

اوْرتاقلاشیم..ortaqlaşım [آد] ۱-کوُوالاسیوْن (فا: کووالاسیون) covalance ۲-تعاوُن (فا:تعاون). cooperation

اوْرتاقلی..ortaqlı [صفت] بیر نئچه آدامین اشتراک ائتدیگی ایش، شریکلی "اوْرتاقلی اؤرون".

اوْرتاقلیق..ortaqlıq [آد] اوْرتاق اولما وضعیتی، شراکت، کمپانیا (فا:مشارکت). partnership، company

اوْرتاقلیق سؤزلشمه سی..ortaqlıq sözləşməsi [آد] اوْرتاق تجارت و آلوئر بلگه سی.

اوْرتاقولاق..ortaqulaq [آد] قولاغین اوْرتا بؤلومو (فا:گوش میانی).

اوْرتاکند..ortaknd [اؤزل آد] خوی، بوُکان، درگز، اردبیل،سرابدا کند آدی.

اوْرتالاردا..ortalarda [ظرف] اوْرتالیقدا.

اوْرتالاما..ortalama [آد] ۱-اوْرتالاماق ایشی، بیر نئچه سایی‌نین توپلامینین سایی تعدادینا بؤلونن مقداری (فا:متوسط). mean، average ۲-ایکی دؤشونجه‌نین آراسیندا اولان گؤروش. ۳-دؤوره‌له‌مه (فا:احاطه). surrounding

اوْرتالاماسینا..ortalamasına [ظرف] اوْرتالایاراق.

اوْرتالاماق..ortalamaq [ل، ت] ۱-بیرکیمسه‌نی ویا بیر شئیی چئوره‌له‌مک. ۲-بیرشئیین اوْرتاسینی تاپماق و بیلمک، اوْرتاسینا وارماق.

اوْرتالی..ortalı [صفت] اورتالاری بیر اولان، کتابلاردا نئچه ورق و یاپراغین بیرلیکده تیکیلمه سی.

اوْرتالیق..ortalıq [آد] آرا، چئوره، اطراف، آرالیق، بیر شئیین آراسی "اوْرتالیقدا هئچ کیمسه یوُخدور، اورتالیقدا هئچ گونش یوخ کن هاوا قارا بوُلودلارلارا دوْلموشدو".

اوْرتالیق آغارماق..ortalıq ağarmaq [تاثیرسیز ائیلم] هاوا ایشیقلانماغا باشلاماق.

اوْرتالیقچی..ortalıqçı [آد] آیاق‌اوْستو ایشله‌ین (فا:پادو).

اوْرتالیقدا..ortalıqda [ظرف] آرالیق آرادا، آرالیقدا، گؤز اؤنونده.

اوْرتالیق دوزلمک..ortalıq düzəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دیدیرگین‌لیک آرادان گئتمک.

اوْرتالیق قارارماق..ortalıq qararmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخشام یاخینلاشماق.

اوْرتالیق یاتیشماق..ortalıq yatışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیدیرگین‌لیک آرادان گئتمک.

اوْرتام..ortam [آد] بؤتون قوْشوللار ایچَریسینده، موْجود وضعیتده.

اوْرتام یاراتماق..ortam yaratmaq [تاثیرلی ائیلم] امکان ساغلاماق.

اوْرتانجا..ortanca [باخ: اوْرتا] باخ: اوْرتانجی. ۲-اوْرتانجا(آد، بیتگی، لا) داش قیران سوولاردان قیرمیزی پمبه مور چیچکلی، یاز باشیندا کولگه‌لیک یئرلرده یئتیشدیریلن بزک بیتگی‌سی (فا:نوعی گیاه). hydranea hortensia

اوْرتانجی..ortancı [صفت، سن] اوْرتاداکی، آراداکی اولان، اوْرتانجیل.

اوْرتانجیل..ortancıl [صفت] بؤیوکله کیچیک آراسیندا اولان، اورتانجی (فا:وسطی). "اوْرتانجیل قیز بؤیوکدن قاباق اویناری".

اوْرتانیس..ortanıs [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {اوُرتانجی سؤزوندن: اوْرتان+ ایز: اوْرتا و آرادا یئر الان کند}.

اوْرتانین ساغی..ortanın sağı [آد] سیاست آلانیندا ایلیملی گؤروشه گؤره توْپلومسال وضعیتی اوْلدوغو کیمی سوْردورمه‌سینی بَنیمسه‌ین گؤروش.

اوْرتانین سوْلو..ortanın solu [آد] سیاست آلانیندا ایلیملی گؤروشه گؤره توْپلومسال وضعیتین کؤکدن دَییشمه‌سینی بَنیمسه‌ین گؤروش.

اوْرتای..ortay [آد] ۱-بیر سطح ویا اوْزئیی اوْرتادان بؤلن صفحه ویا خط. ۲-مرکز. {یئنی کلمه اوْلاراق اوْرتا و "ی" اک ایله دوْزه‌لیب}.

اوْرتای جیل (گوّج)..ortaycıl(güc) [آد] اوْرتا و مرکزه دوْغرو گئدن گوّج (فا:نیروی جانب به مرکز). centripetal

اوْرتای لاشماق..ortaylaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] متمرکز اوْلماق، تمرکز تاپماق.

اوْرتای لاماق..ortaylamaq [تاثیرلی ائیلم] متمرکز ائتمک(فا:متمرکز کردن).

اوْرتای‌لانماق..ortaylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] متمرکزاوْلماق، تمرکزتاپماق

اوْرتایا آتماق..ortaya atmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آرایا آلماق. سؤیله‌مک.

اوْرتایا آتیلماق..ortaya atılmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرایا گیره‌رک اؤزونو گؤسترمک.

اوْرتایا آلماق..ortaya almaq [تاثیرلی ائیلم] آرایا آلماق.

اوْرتایا تؤکمک..ortaya tökmək [تاثیرلی ائیلم] مئیدانا چیخارماق، اثبات ائتمک.

اوْرتایا چیخارماق..ortaya çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] مئیدانا چیخارماق، اثبات ائتمک.

اوْرتایا چیخماق..ortaya çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] مئیدانا چیخماق.

اوْرتایا دؤنن (گوّج)..ortaya dönən(güc) [باخ] اوْرتای جیل (گوّج).

اوْرتایا دوْشمک..ortaya düşmək [تاثیرسیز ائیلم] آرایا دوْشمک.

اوْرتایا سؤز سالماق..ortaya söz salmaq [تاثیرلی ائیلم] آرایا سؤز سالماق.

اوْرتایا قویما..ortaya qoyma [آد] مطرح ائله‌مه (فا:اسم فعلی از مطرح نمودن). under consideration

اوْرتایا قوْیماق..ortaya qoymaq [آد] مطرح ائله‌مک (فا: مطرح نمودن). under consideration

اوْرتایا قویولموش..ortaya qoyulmuş [صفت] مطرح اولونموش (فا:مطروح). projected

اوْرتایا گلمک..ortaya gəlmək [باخ] آرایا گلمک.

اوْرتایا یاییلماق..ortaya yayılmaq [بلسیز ائیلم] هرکس طرفیندن دوُیولماق.

اوْرتایاشلی..ortayaşlı [صفت] نه گنج و نه یاشلی اوْلان، نه گنج نه قوجا (فا:میان سال). meddle-aged

اوْرتایال..ortayal [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوْرتا+یال}.

اوْرتایوّز..ortayüz [آد] اوْرتا+یوّز؛ قازاقلارین اوّچ آنابؤلوّموندن‌بیری[۷].

اوْرتایوُوار (یوُمار)..ortayuvar(yumar) [آد] آتمسفرده اوْرتانجی قات (فا:منزوسفر).

اوْرتوپئدی..ortopedi [آد،فرانسیزجا] حکیم لیگین اوشاقلاردا کی وجود بیچیمسیز لیگین دوزلدن ویا اؤنله ین بیلیم دالی (فا:ارتوپدی).

اوْرتودوکس..ortodoks [آد،فرانسیزجا] کریستیانلیقدا بیر مذهب آدی.

اوْرتوقرافی..ortoqrafi [آد] دیلین دوّزگون یازی قایدالارینی آراشدیران بیلیم ساحه سینه وئریلن آد (فا:اورتوگرافی).

اوْرتیگین..ortigin [تاریخی اؤزل آد] دوْقوز اوْغوز داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اوْرجنلی..orcənli [اؤزل آد] آیدرویش ده کند آدی {اوْر+جان+لی}.

اوْرجیک..orcik [آد] شکر ایله دوْلموش جویز ایچی[۲].

اوْرچوُن..orçun [اؤزل آد] ۱-کَسیجی، کَسکین، دوْغرایْیجی ۲-بؤلگه، ولایت ۳-اوْنوُرلو، اخلاقلی، ایی خوُیلو[۷]. {باخ: ووُرماق}.

اوْرخان..orxan [تاریخی اؤزل آد] اوْر+ خان، دؤیوشچو خان، اوغلان آدی ۱-(تاریخی اؤزل آد) اوْغوزنامه'ده اوْغوز خاقان'ین عمی‌سی و قایین آتاسی ۲-عُثمانلی و تیمورلو آدلاریندان[۷].

اوْرخون یازیتلاری..orxun yazıtları [اؤزل آد] بو یازیتلار گؤک تورک خاقانلارینا عاید اوْلاراق م۸-۷جی یوّزیللره اوُزانیر و اوْرخون چایی‌نین یانیندا قرار تاپیللار، گوگ تؤرک الفباسی ۳۸ حرفدن تشکیل تاپیب، بولارین دؤردو سسلی و قالانی سس‌سیز حرفلردیر (فا:کتیبه های اوْرخون).

اوْردئر..order [آد،فرانسیزجا] امر، بیرشئیی آلیب وئرمک اوچون بلگه و سند.

اوْردا..orda [اؤزل آد] اوْرتا،مَرکَز(خاقان/خان اوْتاغیْنین بوُلوندویو یئر)[۷].

اوْردا..orda [اؤزل آد] جوُجی‌خان‌ین بیر اوْغلونون آدی[۱۲].

اوْردا بوُردا..orda burda [ظرف] مختلف یئرلرده "قوناقلیق‌دا آداملار اوْردا بوردا صحبت ائدیردیلر".

اوْردای..orday [اؤزل آد] قاراخاتایلی لارین قُدرت‌مرکزلرینه‌وئریلن آد[۱۲].

اوْردو..ordu [آذ] ۱-قوْشون، سلاحلی قوُوه‌لرین بؤتونو، (فا:قشون)army ۲-گئل‌لیکله چوْخ و سایی‌سیز آداملار توْپلوسو حاققیندا" ایش‌سیزلر اوْردوسو".۳-(ت) بالاساغون یاخینیندا بیر شهر آدی. ٤-باخ: اوْردا/اوْرتا، چکیردک، مرکز[۷]. ۵-اینسان آدی: اوْردای، اوْردوُاپا، اوْردوُاغا، اوْردوُبای، اوْردوُبَگ، اوْردوُخان، اوْردوُقایا. (فا:~){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن:خاقانین قرارگاهی؛ یئر کلمه سیله ایلگی‌لیدیر، یئر› اوْر+ دو/تا› اوْرتو› اوْردو، بو کلمه horde شکلینده اینگیلیزجه‌یه گئچیبدیر}.

اوْردوائوی..ordu evi [آذ] اوْردونون دینلنمه یئری، اوْردولوق.

اوْردوباد..ordubad [اؤزل آذ] قوزئی آذربایجاندا رایوْن آدیدیر.

اوْردوبادی..ordubadi [یازار] ابوالقاسیم ش۱۲۱۱ده تبریزده دوغولوب و اوندان چوخلو کتابلار و تورکجه شعرلر قالیبدیر.

اوْردوبادی..ordubadi [یازار] محمدسعید،قانلی‌سنه‌لر کتابی‌نین یازاری.

اوْردوباشی..ordubaşı [آذ] اوْردویا باشچی‌لیق ائدن کیمسه (فا:فرمانده). Commander

اوْردو پوْزان..ordu pozan [مج] گوجلو وایگید.

اوْردوج..orduc [اؤزل آذ] قوُبا'دا کند آدی[۲٤۰].

اوْردوُجا..orduca [اؤزل آذ] ۱-اوْردوایله ایلگی‌له‌نن۲-(تاریخی اؤزل آذ) اؤزبک خان'ین خانیمی[۷].

اوْردوچو..orduçu [آذ] نظامی، اوْردو ایشلرینده اوْلان.

اوْردوخان..orduxan [اؤزل آذ] اوْردو باشچی‌سی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوْردو دوْناتیم..ordu donatım [آذ] باخ: اوْردوْنات.

اوْردوسال یاراجلار..ordusal yaraclar [آذ] نظامی تجهیزات (فا:تجهیزات نظامی). military equlpment

اوْردوسوُز..ordusuz [صفت] اوْردوسو اوْلمایان.

اوْردوکند..ordukənd [آا] کاشغر شهری‌نین آیری آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْردوگاه..ordugah [آذ] اوْردولوق.

اوْردوْنات..ordonat [آذ] اوْردو تجهیزات ایله اوْغراشان بؤلوم.

اوْردویئری..ordu yeri [آذ] اوْردو قرار تاپان یئر (فا:اردوگاه). camping

اوْردینات..ordinat [آذ،این] باخ: مختصّات، کوْوْردینات.

اوْرسی..orsi [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی {ائرسی، دمیرچیلیک ایشینده اوْلان یورد}.

اوْرقا..orqa [اؤزل آذ] بایراق، فلاما[۷].

اوْرقارون..orqarun [اؤزل آذ] ۱-استحکام ۲-بایراقلی، بایراق صاحبی[۷].

اوْرقازم..orqazm [آذ،فرانسیزجا] جنسل اوُیاریمو ذوْقون ان یؤکسک نقطه‌سی.

اوْرقان..orqan [آذ،یو:آلَت] ۱-توْپلومسال یاشاییش‌دا مُعیّن وظیفه‌نی ایفا ائدن ساحه، اداره ویا تشکیلات، بدنین عضولریندن بیری، اؤیه، عضو (فا:ارگان). member ۲-اَرغَنون کیمی بیر نوع موسیقی آلَتی.

اوْرقان سال..orqansal [صفت] عضولا ایلگی‌لی (فا:عضوی). organic

اوْرقانیز..orqaniz [آذ،فرانسیزجا] هرجوْر جانلی ووُجود (بیتگی ویا حئیوان و اینسان)" پاپیروْس اوْرقانیزلره ضرردیر" (فا:ارگانیزم).

اوْرقانیزاسیون..orqanizasion [آذ،فرانسیزجا] دؤزنله‌مه (فا:ارگانیزاسیون).

اوْرقانیزه..orqanizə [آذ،فرانسیزجا] دؤزنلنمیش، دؤزنلی، سیستیماتیک.

اوْرقانیک..orqanik [آذ] آلی، جانلی حُجره ارده ایلگیلی. organic

اوْرقانیک قاناشیم‌لار..orqanik qaynaşımlar [آذ] اوْرقانیک ترکیبلر (فا:ترکیبات آلی). organic compunds

اوْرقوُن..orqun [اؤزل آذ] ۱-سیْرداش، سیْر ساخلایان. ۲-اوْرقون سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: اوْرقونُر، اوْرقونُشاد[۷].

اوْرقه‌یین..orqəyin [اؤزل آذ] کبودرآهنگ ده کند آدی {اوْر+ قایین}.

اوْرکئستر..orkestr [آذ] چالقی تاقیمی (فا:ارکستر). {یو:اسکی یونُاندا تئاتر صحنه سینین قاباغیندا‌کی یئر}.

اوْرکید..orkid [آذ،فرانسیزجا] ار بئزلرینین التهاب لانیب شیشمه سی.

اوْرکیده..orkidə [آذ، بیتگی،یو‹اوْرشید›] ثعلب گیللردن، بیرچنکلی، گؤزل قوخولو، ایستی بولگه‌لرده یئتیشن چیچک (فا:~).

اوْرگ..org [آذ،فرانسیزجا] بیر نوع چالقی آلَتی.

اوْرگیر..orgir [اؤزل آذ] کَسیجی، بیچیجی[۷].

اوْرمان..orman [آذ] ۱-جنگل، آغاجلیق بؤلگه، آغاجلارلا اؤرتولو اوْلان گئنیش دؤزلوک (فا:جنگل). forest ۲-آچئلیا'یا بنزر بیر بیتگی آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ بو سؤز وورماق (اوُرماق) سؤزوندن آلینمادیر، وورماق تاخماق و تیکمک آنلامیندا اوْلاراق مان اکی ایله چوخلولوق مفهومو وئریر و بیرلیکده چوخ آغاج اولان یئره دئییلیر[٦]}.

اوْرمان اوْی..orman evi [آذ] اورمان قوْروماق اوچون دوزه‌لن اوْ.

اوْرمان توْیوغو..orman toyuğu [آذ،دیرگی] قاراتوْکلو و اورماندا یاشایان بیر قوش (فا:نوعی پرنده جنگلی).

اوْرمان چایيری..orman çayırı [آد،بیتگی] اوْرمانلیقدا یئتیشن طبیعی و دوغال چایير (فا:نوعی مرغ).

اوْرمان ساریسماغی..orman sarısmağı [باخ] آغ آسما.

اوْرمان سیچانی..orman sıçanı [آد،دیرگی] اوْرمانلیق بؤلگه ده یاشایان بیر سیچان نوْعو (فا:نوعی موش جنگلی). mus syvaticus

اوْرمان یاشیلی..orman yaşılı [صفت] توُتقون یاشیل رنگی، قوْیو یاشیل.

اوْرمانامئنت..ormanament [آد،لا:بزک] رسّام‌لیق و هئیکل تراش‌لیقدا بیتگی و حئیوان ناخیش‌لاریندان عبارت بزک "ساراپین اوْرمانامئنتلری".

اوْرمانامئنتال..ormanamental [آد] اوْرمانامئنت اؤزللیگی داشییان "~ اثر".

اوْرمان‌توْیوغوگیللر..ormantoyuğugillər [آد،دیرگی] اوْرمان تویوق‌لارینی ایچینه آلان و چیل چایير تویوغو کیمی قوشلارین بیر سوْیو.

اوْرمانچی..ormançı [آد] اوْرمان ایشچی‌سی (فا:جنگل بان). forester

اوْرمانچیلیق..ormançılıq [آد] اوْرمان باخیمجی‌لیغی (فا:جنگلبانی). forest protection

اوْرمان‌سیز..ormansız [صفت] اوْرمانی اوْلمایان (فا:بدون بیشه).

اوْرمان‌سیزلاشدیرماق..ormansızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اورمان‌سیز بیر وضعیته گتیرمک.

اوْرمان‌سیزلاشماق..ormansızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اورمانی داغیلماق(فا:بی‌درخت‌شدن).

اوْرمان‌لاشدیرما..ormanlaşdırma [آد] اوْرمان‌لی بیروضعیته گتیرمه- (فا:جنگل کاری

اوْرمان‌لاشدیرماق..ormanlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرمان‌لی بیر وضعیته گتیرمک (فا:به حالت جنگلی در آوردن).

اوْرمان‌لاشماق..ormanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْرمان وضعیتینه گلمک.

اوْرمانلی..ormanlı [صفت] اورماندایاشایان،اوْرماناعایداوْلان (فا:جنگلی).

اوْرمانلیق..ormanlıq [صفت] مئشه‌لیک، آغاج‌لیق بؤلگه (فا:بیشه زار).

اوْرموُش..ormuş [اؤزل آد] دوْغرایان، بیچَن[۷].

اوْرنا..orna [اؤزل آد] اوُرنا: هشتپر ده چای آدی.

اوْرناتماق..ornatmaq [باخ: اوْرناماق، ل] ۱-بیر شئیین یئرینه باشقا آیری شئی قویماق، موُلکوللارین قایناشماسیندان بیر آتومون یئرینه آیری اتوم اوْتورتماق. ۲-(مت) بیر ایشلمده بیر افاده‌نین یئرینه آیری افاده قویماق (فا:جابجا نمودن).

اوْرناقاش..ornaqaş [اؤزل آد] اوُرناقاش:بوئین زهرا دا چای آدی.

اوْرناما..ornama [آد] ساکین اوْلما، مقیم اوْلما (فا:سکونت).

اوْرناماق..ornamaq [س] ساکن‌اوْلماق،مقیم‌اوْلماق(فا:ساکن‌شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اوْرنَج..ornəc [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {یئرله‌شیم یئری، سیغیناق}.

اوْرنیتولوژی..ornitoloji [آد،یو:قوُش+گؤروش] قوش بیلیمی (فا:~).

اوْروتوْپونیم..orotoponim [آد] (داش،قایا-آدلاریندان‌دوْزه‌لن- یئرآدلاری(فا:~

اوْروج..oruc [آد] ۱-رمضان آیيندا گوندوزلری یئییب ایچمه‌نین یاساق اولماسی (فا:روزه). ۲-اوْروج توتان کیمسه (فا:روزه). fasting {فارسجا روز› اوُروز› اوْروج سؤزوندن آلینماسی سؤیله‌نیر، البته عربجه عُروج سؤزوده بوُ کلمه یه یاخین گؤرسه نیر، بیر طرفدن ده تورکجه اوْروز (آماج) سؤزونه یاخین گؤروکور}.

اوْروج-...-oruc [اؤزل آد] ماکی (~کندی)وگئرمی ده (~علیلو) کند آدی.

اوْروج‌آچما..Oruc açma [آد] افطارلیق (فا:افطاری). breaking the fast

اوْروج‌بگلو..orüc bəylu [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیل‌ده‌آنادولو حلب‌ده، ذوالقدر توّرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

اوروجعلی‌محمدپور..məhəmədpur oruceli [اؤزل آد] اوُرمولو- چاغداش‌شاعردیر[۱۵۶].

اوْروج قازیلو..oruc qazilu [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیل‌ده‌آنادولو حلب- ده، ذوالقدر توّرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

اوْروجسوز..orucsuz [صفت] اوْروج توتمامیش اوْلان.

اوْروجلو..oruclu [صفت] اوْروج توتان.

اوْروجلوق..orucluq [آد] اوْروج توتما سوّره سی، اوُروج لوق آیی، رمضان (فا:روزه). fasting، the ninth lunar

اوْروُس .. orus [اؤزل آد] باخ: اوْروز.

اوْروز..oruz [اؤزل آد] (آروُز، اوْراز،اوُروز،اوْروس، ووُروش، ساواش[۷]) ۱-طالع، اوُغور، بخت، موُتلولوق، آماج، هدف ۲-قازاق، قیرقیز، اؤزبک،تورکمن اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان، اؤزبَک-قوْنرات- قانجاقالیْ بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸]. دده‌قورقوُد داستانلارینداً بیر باش قهرمان آدی و قیپچاقلاردا بیر بوْی آدیدیر، "اوْروزاینال"؛ دده- قوْرقوُد'دا اینسان آدی "آروُزز، آروُززخان، آروُززاَمن، آروُززقوْجا"؛

آلتین‌اوْردو و اوْغوزنامه بگلریندن. ۳-اوْجان دا کند آدی. {آر/ ار و اوُز سؤزلریندن دؤزلمیشدیر و اوُزمان انسان دئمکدیر،بعضا بو کلمه-نی اوُروز شکلینده اوْرماق/ اوُرماق/ ووُرماق فعلینه باغلایاراق ساواشچی و جسور آنلامینا باغلاییرلار}.

اوْروزبگ..orüzbəy [اؤزل آد] اوْغوزخان‌زامانی‌اوُروم بگین قارداشینین آدی[۵۴].

اوْروزلو..oruzlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

اوْروْژن..orojen [آد، یئرب،فرانسیزجا] داغ اوْلوش.

اوْروژنی..orojeni [آد،فرانسیزجا] داغ اوْلوش (فا: کوهزایی).

اوْروْسپو..orospu [آد،فرانسیزجا] اوْیناش قادین (فا:فاحشه).

اوْروشلوق کؤکه‌سی..oruşluq kükəsi [آد] اوْروجلوقدا پیشیریلن کوکه نوعو.

اوْروق..oruq [اؤزل آد] ۱-یوْل، ائیلَم، گئدیشات ۲-چاره، چؤزوم، امکان، اوُیقوُنلوق[۷].

اوْروْلوْژی..oroloji [آد،طب، یونانجا] سوّدوک خسته‌لیک‌لری و اوْنلارین مُعالجه سیله اوُغراشان بیلیم دالی.

اوْروم..orum [اؤزل آد] ۱-مَراع، اوْتلاق. ۲-اوْروم سؤزیله اینسان - آدی: اوْرومبای،اوْرومبَک،اوْرومقوُلی؛ باخ: اوْرمان[۷].

اوْرون..orun [اؤزل آد] ۱-مقام،شرفلی یئر ۲-قرارگاه، باخ: اوْرمان[۷].

اوْرونتاغ..oruntağ [اؤزل آد] یوّکسک مقام[۷].

اوْرونچ..orunç [آد] رشوه؛ ۲-هدیه[۷]. ۳-نمین‌ده کندآدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اوْرونچاق..orunçaq [اؤزل آد] ۱-اوْیا، ایشله‌مه ۲-رهین، امانت[۷].

اوْرونقوْلو..orunqulu [اؤزل آد] باخ:اوْرون+ قوْلی (تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

اوْرونقوْلوق..orunquluq [اؤزل آد] بایراق[۷].

اوْرونلوُغ..orunluğ [اؤزل آد] تخت، مقام[۷].

اوْرونیم..oronim [اؤزل آد] داغ و قایا آدلاری (اوْروس:داغ، اوْنیم: آد)[۲۴۱].

اوْریات..oriyat [اؤزل آد] ۱-سالیان‌داکندآدی ۲-بیرتورک‌اوْباسی.

اوْریادجیق..oryadcıq [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوْریات+جیق}.

اوْریانتالیزم..oryantalizm [آد،فرانسیزجا] شرق بیلیمی، دوْغو بیلیمی (فا:مستشرق).

اوْریژین..orijin [آد،فرانسیزجا] کؤک، سوْی، قایناق، بیر شئیین و شئکلین اصلی، اوْریژینال (فا:اصلی) original

اوْریژینال..orijinal [آد،فرانسیزجا] باخ: اوْریژین.

اوْز..oz [اؤزل آد] ایلَری، اؤن، اؤنده[۷].

اوْزا..oza [اؤزل آد] قدیم، اَسکی، ازَلی، همیشه وار اوْلان[۷].

اوْزار..ozar [اؤزل آد] اوُزمان،اوُستا،بیلیرکیشی (تاریخی اؤزل آد) اوْغوز خاقان'ین توْرونلاریندان، بوْزوْک خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

اوْزالید..ozalid [آد،فرانسیزجا] اوْزو ایشیغا حسّاس و دوُیارلی بیر نوع باسین و چاپ کاغاذی (فا:ازالید).

اوْزامیش..ozamış [اؤزل آد] اوُزامیش، اوُزمان، اوُستا ایشی‌نین اهلی[۷].

اوْزامیش خاقان..xaqan ozamış [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌توْرک خاقانلارینین سوْنونجوسو[۷].

اوْزان..ozan [آد،سن،دده،باخ:اوُزَ] ۱-خالق‌شاعری،ائل‌عاشقی، بخشی؛ اوْزان سؤزو تاریخی دؤنم‌لرده مختلف شکیللرده سؤیله‌نیبدیر، بونلاردان شامان، قام، توْیون، باکسی/ بخشی یئنه‌ده وارساق، یانشاق کلمه‌لرینه اشاره ائتمک اوْلار؛ ۲-(آ[۷]) اؤزنجو، هرکسین اؤزونده اوْلوب خطاب ائدن، شعر یازان و اوْخوُیان، قوْپوُز چالاراق شعر اوْخوُیان و یازان؛ اوُستا، ایشی‌نین اَهلی ۳-اوُرمیه (~،~اسکندری، ~توّرکمان)، ساییق‌الاده کند آدی.

اوْزان—..-ozan [اؤزل آد] اینسان آدی: ~الپ، ~ای، ~بؤری، ~بای، ~بگ، ~بیگه، ~تیموُر، ~خان، ~اَر، ~سای، ~سوُ، ~سوْی.

اوْزان..Ozan [آد،عربجه] وزن‌لر (فا:~).

اوْزانجا..ozanca [ظرف] بیر اوْزانا یاراشیر حالدا.

اوْزانلار..ozanlar [اؤزل آد] ۱-بوُ طایفا اوْتور ایکیلر طایفالارینا باغلی اولاراق عُثمانلی توْپراق‌لاریندان آذربایجانا کؤچوب صفویلره قاتیلدیلار[۸۵]. ۲-باخ: اهر.

اوْزانلیق..ozanlıq [آد] اوْزانین پئشه‌سی و صنعتی، عاشق لیق.

اوْزقان..ozqan [اؤزل آد] قده‌مه‌لی، درجه‌لی، اؤنجه‌لیکلی[۷].

اوْزماق..ozmaq [تاثیرلی ائیلم] قاباقلاماق، باشقاسینی ایلَری گئچمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوْزمان..ozman [اؤزل آد] باخ: اوُزمان[۷].

اوْزموُش..ozmuş [اؤزل آد] اوُزمانلاشمیش، یئتیک[۷].

اوْزموُش تَکین..ozmuş təkin [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اوْزنان..oznan [اؤزل آد] همداندا کندآدی {اوْزانـان:اوْزان یوردو}.

اوْزوُت..ozut [اؤزل آد] اقامت، اقامتگاه[۷].

اوْزوُتقان..ozutqan [اؤزل آد] ایلَری‌ده، ایلَریجی[۷].

اوْزوْل..ozul [اؤزل آد] اَساس، قایدا[۷].

اوْزوْن..ozon [آد،فرانسیزجا] اوْچ اوْکسیژئن آتوموندان دوزه‌لن مولکول (فا:ازون). ozone

اوْزونوْسفئر..ozonosfer [آد،فرانسیزجا] اوْزوْن یوُواری: آتموْسفئرین ۱۵-۴۰ km آراسیندا اوْلان قات(فا:ازونوسفر).

اوْزوْنوسکوْپ..ozonoskop [آد،فرانسیزجا] اوْزون وارلیغینی بیلدیرن دؤزه نک، اوْزون اؤلچر، اوْزون مقدارینی بیلدیرن آراج (فا:ـ).

اوْزوْن یوُواری..ozon yuvarı [آد،فرانسیزجا] اوْزونوسُفئر: آتموْسفئرین ۱۵-۴۰ km آراسیندا اوْلان قات(فا:ازونوسفر).

اوْسال..osal [اؤزل آد] ایدیل‌بولغارلارینین قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴].

اوْستوْرلاب..ostorlab [آد] اوْلدوزلارین مسافه، جهت و تورلو اؤزللیک لرینی اؤلچن آراج (فا:اسطرلاب) astrolable

اوْسدوراغان..osdurağan [صفت] چوخ اوْسدوران، چوخ یئل چیخاران.

اوْسدوُراق..osduraq [آد] بوزدوم‌دن چیخان یئل (فا:چوس). fart

اوْسدوُرماق..osdurmaq [س] بوْزدومدن یئل چیخارماق، چئزمک (فا:گوزیدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹اوْسورماق›}.

اوْسموْز..osmoz [آد،فرانسیزجا] گئچیشمه (فا:اسمز).

اوْسمی تاریم..osmı tarım [اؤزل آد] اوُیغور بؤلگه‌سینده چای آدی[۱۲].

اوْسورقان بؤجگی..osurqan böcəyi [آد،دیرگی] قوخولو بؤجک، آغاج لاردا یاشایان، چیخاردیغی پیس قوْخو ایله اؤزونو ساووُنان بیر بؤجک (فا:نوعی حشره). lucanus cervus

اوْسورماق..osurmaq [باخ] اوْسدورماق.

اوْشئیلرکی..oşeylərki [ظرف] هر نمَنه (فا:آنچه). what

اوْصاف..osaf [آد،عربجه] وصف‌لر، نئجه‌لیک‌لر (فا:ـ).

اوْضاع..ovza [آد،عربجه] اوْوضاع: وضعیت‌لر، اوْرتام، اوْرتاملار(فا:ـ

اوْغان..oğan [اؤزل آد] گؤی‌تورک-شامانلارینداً یئرین تام اوْرتاسیندا اوْلان چام آغاجی‌نی تمثیل ائدن تانری[۲۱۱].

اوْغراش..oğraş [صفت] گیزلیجه‌بیرینین مالین گؤتورن، اوْغور لوق-ائدن (فا:سارق) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اوْغری›: گیزلی،هیرسیز}.

اوْغراق..oğraq [اؤزل آد] ۱-عزم، قارارلیْلیق ۲-نیّت[۷].

اوْغراق..oğraq [آد،ت‹اوْغروق›] ۱-سوّمویون اک یئری، بئل سوّموگونون بویونا یئتیشن یئری، داغ یاماجی‌نین بیتدیگی یئر. ۲-بیرتوّرک بوْیو اولاراق اوُیغورلارین یاخین‌لیغیندا یاشاییردیلار، بوُنلارا قاراییْغاج‌دا دئییردیلر[۸۵].

اوْغرامیش..oğramış [اؤزل آد] اوُغورلو؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

اوْغروُ..oğəru [آد،ت‹اوْغری›] هیرسیز (فا:دزد). thief

اوْغرو اَیری..oğru əyri [صفت] دوْز اوْلمایان آداملار، اوْغرولار.

اوْغروُ قولدوُر..oğru quldur [باخ] اوْغرو.

اوْغروباشی..oğrubaşı [آد] اوْغرولارین باشچی‌سی.

اوْغروُجا..oğruca [اؤزل آد] آذربایجان‘دا داغ آدی[۲۴۰].

اوْغرو قوُلدور..oğru quldur [آد] اوْغرولوقلا مشغول اوْلان.

اوْغرولاماق..oğrulamaq [ل، ت] باخ: اوْغورلاماق.

اوْغرولوق..oğruluq [آد] اوْغرونون ایشی،هیرسیزلیق(فا:سرقت). theft

اوْغرون اوْغرون..oğrun oğrun [ظرف، ت‹اوْغری›] اوْغرون: گیزلیجه، باشقالارینا‌سیزدیرمادان (فا:پنهانی). hidden

اوْغرونجا..oğrunca [ظرف] گیزلینجه (فا:پنهانی). hidden

اوْغسات..oğsat [اؤزل آد] بنزر، بنزرلیک، بنزه‌ییش[۷].

اوْغلا..oğla [صفت، ت] گنج، ایگید.

اوْغلاق..oğlaq [آد] ۱-دؤرد آیلیق کئچی (فا:بزغاله). kid ۲-(گؤی-ب) فلکی بوُرجلاردان (فا:برجی فلکی). ۳-بابوُر خان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْغلاق دؤننجه‌سی..oğlaq dönənçəsi [آد] گوّنئی یاریم کوّره‌نین ۲۷-۲۳ درجه‌لیک ائنلم‌ینده گوّنشین‌پاییز سونو اؤیله ساعاتیندا دیکئی بیر خطده گؤی اوْزونده قرار تاپماسی، قیش دؤننجه سی.

اوْغلاق لاماق..oğlaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] (کئچی) بالالاماق.

اوْغلاغو..oğlağu [آد،صفت] اوْغلاقو: ۱-بوْللوق ایچینده بؤیوین. ۲-کؤرپه، گنج قیز[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْغلاقو قادین›: اصیل قادین}.

اوْغلامان..oğlaman [آد] بیر یاشیْندا بالالایان قوْیون و کئچی[۷].

اوْغلان..oğlan [آد،صفت] ۱-ارکک اوُشاق (فا:پسر). son ۲-یئتیشگن ارکک. (تاریخی اؤزل آد)[۷] توّرکمنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالارینداً. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،باخ: اوْخ، اؤگ}.

اوْغلان..oğlan [اؤزل آد] همدان(ـپیر)،خیاو دا(ـداغ،ـقالاسی)، شاماخی (ـقالاسی)، اوْردوباد‘دا (ـگؤز) داغ آدی. کرج (ـتپه)، یاستیکند ‘ده (ـمیراحمد) کند آدی.

اوْغلان ائوی..oğlan evi [آد] ائولنمه و آداخلانمادا اوْغلان‌طرفی-عایله‌سی

اوْغلان اوشاغی..oğlan uşağı [آد] ارکک اوشاق (فا:پسربچه). boy

اوْغلان‌جیغاز..oğlancığaz [آد] اوْغلان " اوْغلان جیغاز برک خسته ایدی".

اوْغلانجی..oğlancı [آد] ارککلرله جنسی ایلیشگی قوران کیمسه.

اوْغلانجی‌لیق..oğlancılıq [آد] اوْغلانجی اوْلما وضعیتی.

اوْغلانجیق..oğlancıq [آد] کیچیک‌اوْغلان،سئویملی اوشاق، یاوروجوق.

اوْغلان‌چاغی..oğlan çağı [ظرف] اساسا فَصیل‌لرله گله‌رک اوْلارین اصل خُصوصیت‌لرینه اشاره ائدیر "قیشین اوْغلان چاغ ایدی".

اوْغلانچوُر..oğlançur [اؤزل آد] ۱-باخ:اوْغلان+ چوُر ۲-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور بگلریندن[۷].

اوْغلانلار..Oğlanlar [اؤزل‌آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

اوْغلانلی قیزلی..oğlanlı qızlı [آد] هم اوْغلانلار هم قیزلار.

اوْغلانلیق..oğlanlıq [آد] ارکگین ائولنمه زامانینا قدر اوْلان وضعیتی.

اوْغلان‌یولداشی..oğlan yuldaşı [آد،دیرگی] بیرنوع کرتنکله[۱۴۰].

اوْغلو..oğlu [عوضلیک] بیرینین بالاسی، ایبن (فا:بن). son

اوْغور..oğur [اؤزل آد] ۱-اوُغور،طالع،بختیارلیق ۲-واخت،زامان، دئویر[۷].

اوْغوُرجیْقلیْ .. Oğurcıqklı [اؤزل آد] توّرکمن-سالوُر-قارامان بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

اوْغورساق..oğursaq [آد] ۱-بالاسی اؤلدوکدن سوْنرا سوّت وئرن اینک "اوْغورساغی ساغماق" (فا:گاو شیرده بدون بچه). ۲-بالاسی اؤلموش حئیوانین سوّتو ساغیلماسا یئلین'ینده سوّت قالاراق خسته له‌نیر و اوْنا اوْغورساق حئیوان دئییلیر "اوْغورساق توّلکو کنده قاچار: اوْغورساق اوْلدوغو اوّچون خسته له‌نیب و نه ائتدیگینی بیله مز"

اوْغورلاتدیرماق..oğurlatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوْغورلاتماق ایشینی گؤردورمک.

اوْغورلاتماق..oğurlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوْغورلاماق‌ایشینی-گؤردورمک(فا:ف‌س).

اوْغورلار..oğurlar [آد] اوْغورلار هوُن‌بیرلیگی طایفالارینادان اولاراق-میلاددان‌اؤنجه بوبوْیلاردان تشکیل‌تاپیردی‌ساراوْغور لار/ ساری-اوْغورلار، اوْراوْغور،اوْن‌اوْغورلار، بئش اوْغورلار، آلتی اوْغورلار، اوغورلار اوْغوزلارین قارداشلاری حساب اوْلور و میلاددان اوچ یوز ایل اؤنجه اوْلاردان آیریلیبلار، ۵۵۰ میلادی ایله گؤره اوْغورلاری بئیله‌سینه بؤلوملەمک اولار: قوزئی قافقازدا اوْن اوْغورلار، دوْن ووْلقا چایلاری آراسیندا اوْتوز اوْغورلار، دئنیپئر بوْزقیرلاریندا دوْققوز اوْغورلار[۵۶۹-۶۶۲،۲۳۵-۹۷] (فا:اوغورها،غورها) {بوکلمه حرف دییشمه-سیله اوْغوز سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

اوْغورلاماق..oğurlamaq [تاثیرلی ائیلم] باشقاسی‌نین مالینی گیزلینجه گؤتورمک، چالماق و ووُرماق، سرقت ائتمک، هیرسیزلیق لا اله گئچیرمک (فا:دزدیدن). to steal {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوْغورلانماق..oğurlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْغورلاماق ایشی گؤرولمک (فا:دزدیده شدن). to be stolen

اوْغورلوق..oğurluq [آد] اوْغورلاما ایشی (فا:دزدی). stealing ۲-چالما، اختلاس (فا:اختلاس). embezzlement

اوْغورلوقجا..oğurluqca [ظرف] گیزلیجه،سیزدیرمادان.

اوْغوز..oğuz [آد] ۱-بوگونکو غرب توّرکلری‌نین آتابابالاری اوْلان بیرتورک بوْیو. ۲-(ص) ایی یارادیلیش‌لی، قوُتلو، اوُغورلو (فا:باسعادت). ۳- قوزئی آذربایجاندا بیر رایوْن آدیدیر. ٤-اینسان آدی: اوْغوزالپ، اوْغوزبگ، اوْغوزتان، اوْغوزتای، اوْغوزخان، اوْغوزَر، اوْغوزگوّن {باخ: اوْخ}.

اوْغوز بوْیلاری..oğuz boyları [اؤزل آد] اوْغوزلار، تورکلرین بؤیوک بؤلومونو تشکیل ائدیر، اوْغوز بوْیلارینین بیرلشمه‌سی گؤی تورک دؤولتی زامانیندا باشلادی، اوْ زامان اوْغوزلار توُغلا (توُلا) چایی‌نین ساحل‌لرینده یاشاییردیلار، اوْ دؤنم بوُ قوْوم دوْققوز اوْغوز آدیندا ایدی و معناجا توْققوز طایفا بیرلیگی دئمکدیر (اوْ طایفالاردان یالنیز ایکی آد قونی konı و توْغرا toğra تانینیبدیر)؛ بوُ گوّنکو غرب-تورکلری اوْغوزلارین اوْلادلاری ساییلیر، اوْغوزلارین کؤچو آذربایجان بؤلگه سینه ایکی بؤیوک دالقا شکلینده اوّز وئریبدیر، ایلک دالقا اوْغوزلارین عمومی حالدا شرقدن غربه کؤچمه زامانی اوّز وئریب و ایکینجی دالقا، صفوی‌لر دؤنَمی، عُثمانلی حاکمیتی‌نی قبول ائتمه‌ین تورکمن بگلری‌نین شرقه قاییتماسیله اوّز وئریر، اوغوز سؤزو اوْخوز (اوْخ+ز) دئمکدیر، اوْخ ائل و نسیل آنلامیندا و "ز" اسکی تورکجه‌ده جمع و چوغونلوق علامتی دیر، نئجه کی اوْغول نسیل معناسیندا و اوْغوش قوْهوم آنلامیندادیر، اوْغوزلار فترت دؤورو (بیرینجی و ایکینجی گؤک تورکلر آراسی دؤورو) مستقل اوْلدولار، اوْغوزخان داستانینا گؤره اوْنون آلتی اوْغلو بیر گون اوْوا چیخیرلار، تصادفا بًیر قیزیل یای ایله اوّچ قیزیل اوْخ تاپیرلار، اؤز آرالاریندا برابرلیکله بؤلوشدورمک اوّچون بوُنلاری آتالارینین حضورونا گتیریللر، اوْغوز یایی اوّچ حصّه‌یه بؤلوب اوّچ بؤیوک اوْغلونا وئردی و اوّچ اوْخو ایسه اوّچ کیچیک اوْغلونا وئردی، بئیله بوُیوردو: پای پایلادیغیم اوّچ اوغلومدان تؤره‌ین قبیله‌لر بوْزاوْخ آدلانا-

جاقدیرلار، چوْنکی بونلارا پایی بؤلمک اوْچون اوْنو مطلق پارچالاماق و پوْزماق گرَک ایدی، بوْز اوْخ سؤزونون ده معناسی پارچالاماق و پوْزماق دئمکدیر، اوْخ پایلادیغیم دیگر اوْچ اوْغلومون نسلسیندن تؤره ین قبیله‌لرین آدی اوْچ اوُخ اوْلسون، یعنی اوْچ دنه اوْخ دئمکدیر و بوُیوردو کی بیز هامیمیز بیر کؤکده‌نیز و هرکس اوْردودا اؤز یئرلرینی و رتبه‌لرینی بیلمه‌لیدیرلر، تاریخ بوْیو اوْغوز-لارین بوُ ایکی بؤلومو ایچ اوْغوز و دیْش اوْغوز شکلینده اؤزلرینی گؤستریبلر، اوْچ بؤیوک اوْغوللارین سوْیوندان گلن بوْز اوْخلار همان ایچ اوْغوز و کیچیک اوْغوللارین نسلیندن گلن اوْچ اوْخلار/ دیْش اوغوزلاردیلار، دده قوْرقود بوْی‌لاریندا ایچ اوْغوزلاری قازان بگ و دیْش اوْغوزلاری اوْروزقوْجا باشچیلیق و رهبرلیک ائدیردی. اوْغوزلارین ایکی بؤلومو ۲٤ طایفایا بؤلونورلر، بولارین اوْن ایکیسی بوْز اوخلار و اوْن ایکی‌سیده اوْچ اوْخلاری تشکیل وئریر، بو آدلار ۲٤ اولاراق جامع التواریخ کتابیندا یازیلیبدیر، دیواندا بو آدلار ۲۲ اولاراق یازیلیب و آدلارین ۲۱ی مشترک آد اولاراق یاپورلو، قیْزیق و قارقین یئرینه چاروُقلوغ یازیلیبدیر): بوْز اوْخ‌لار: گوْن خان اوشاقلاری (قایی، بایات، آلقا بؤلوک، قارا بؤلوک)، آی خان اوشاقلاری (یازغیر، توْگر، توُتورقا، یاپوُرلو) و اوُلدوز خانین اوشاقلاری (اووْشار، قیزیق، بگدیلی، قارقین)، اوْچ اوْخ‌لار: گؤی خان اوشاقلاری (بایندیر، پئچه‌نک، چاووُلدور، چَپْنی)، داغ خانین اوشاقلاری (سالغوُر، ائیموْر، آلایوُنتلو، اوْره‌گیر)، دنیز یا تنگیزخانین اوشاقلاری (ایْغدیر، بوْگدوز، ییْوا، قیْنیق)؛ اوْغوزخان"ین اوْغلو گؤیخان"دان بیر افسانه‌وی و گؤزل گؤرونتو:

Azerbaycan sözlüyü - oğuzxan`ın oğlu göyxan

اوْغوزبیلگه..oğuzbilgə [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنَمی بگ و بیلگینلریندن (اوْغوز بیلگه تامقاچوُ)[۷].

اوْغوزخاقان..oğuzxaqan [تاریخی اؤزل آد] توْرکلرین میتوْلوژیک آتاسی اوْلاراق. تاریخچیلرین بؤیوک چوْغونلوُغو، بو کیشی‌نین، هوُن خاقانی" مَته خاقان " اوْلابیله‌جگینی سؤیله‌مکده‌دیرلر. تاریخده ایلک دفعه اوْلاراق بوْتون توْرک بوْیلارینی بیر آرایا گتیره‌رک، تک دؤولت چاتی‌سی آلتیْندا توْپلادیْغی، قوُزئی و اوْرتا آسیا'یی، توْرک یوُردو حالینه گتیردیگی، اوْغوز تؤره‌سی یا دا" توْرک تؤره‌سی" آدی آلتیْندا، کوْلتورل بیر آلت یاپی حاضرلادیغی، یئنه اوُزون ایللَر همن بوْتون توْرک دؤولتلری‌نین گنل یاسالاری دوُرومونداوْلان" اوْغوز خاقان یاسالاری"نی حاضرلاییب و اجرایا قوْیدوغو سؤیله‌نیر.

اوْغوز دؤولتی..oğuz dövəlti [اؤزل آد] اوْغوزلارین باشیندا بیر شخص یابغو عنوانیندا اوْلاردی (گؤی تورک دؤنمی)، و اوْنون ایکی عالی مقاملی یاردیمجی‌سی کؤل ایرکین و سوْباشی آدیلا مشخص اوْلاردی، سوْباشی آنلامجا اوْردو و قوْشون بؤیوگو دئمکدیر، بو حکومت ده ینال yınal و ترخان tərxan عنوانیله مقام‌لار وارایدی. ینال آنایا منسوب اصیل زاده اوْچون سؤیله‌نیردی و ایرکین امیر معناسیندایدی، اوْغوزلار مؤهور و فرمانلارا توُغرا= توُغراق دئییردیلر و مکتوب یازانا یازیقچی/یازقیچی دئییردیلر، اوْغوزلار ایش و مسایلینی بیر توْپلانتی و مجلسده حل ائدردیلر و اوْنا کنغَشمه kənğəşmə دئییردیلر، بونلار نشان وئریرکی اوْغوزلارین دیوان تشکیلاتلاری وارایدی؛ اوْغوزلارین بیر بؤلومو م۱۰جو یوْزیل‌ده مُسلمان اوْلدولار، اوْ دؤنم سوْتکتد، فاراب، گنجه، شاش (تاشکند) شهرلرینین آراسیندا اوْلان اوْغوز قارلوق طایفالاری اسلامی قبول ائتمیشدیلر، ابن‌فضلان م۹۲۱جی‌ایلده بلغارسفری،مسیرینده اوْغوزلارین بؤیوکلریندن بیری "قیچیق ینال" لا گؤروشور کی اسلامی قبول ائتمیشدیر، اوْندان قاباق اسلام دینی سامانی‌لرین تلاش ایله تالاس شهرینه قدر یاییلمیشدیر و میرکی mirki بخشی‌نین ساکن‌لری بلاساغون اطرافیندا مُسلمان اوْلموشدولار اوْ دؤنم اوْ مسلمان اوْغوزلاری، توْرکمن آدلانیردیلار، البته ایلک قوْوملاردان کی اسلامی قبول ائتدیلر توْرکمن قوْم ایدی، اوْغوزلار

اؤزلری بوُ آدی ایشلتمیردیلر و ساده‌جه م ۱۳جو یوّزیل‌دن سوْنرا بوُ آدی بنیمسه‌دیلر(فا:اوغوزها).

اوْغوزخانلو..oğuzxanlu [اؤزل آد]م۱٦جی یوّزیل‌ده، آنادولو- ایچ- ایل‌ده بیر توّرک بوْیونون آدی[۷].

اوْغوزنامه..oğuznamə [آد،دده]باخ: اوْغوزلار .

اوْغوش..oğuş [آد،سن،باخ:اوْخ] ۱-بوْللوق، بَرکت ۲-قوْهوم، نَسیل ۳- (تاریخی اؤزل آد) عُثمان اوْغوللارینین ۱٦جی گؤبک ددەسی.

اوْغول..oğul [آد] ۱-اوْغلان، ارکک اوُشاق ۲-اولاد، گنل اوْلاراق قیْز یادا ارکک‌اوُشاق، نسیل son ۲-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمنلرین، سالوُر و قارامان اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان، قیْرقیز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸] ۳-بانه‌ده کندآدی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،اوْخ(نسیل)سؤزیله ایلگیلیدیر}.

اوْغول–..-oğul [اؤزل آد]اینسان آدی: اوْغولاغ، اوْغولالپ، اوْغولای، اوْغولبای، اوْغولبگ، اوْغولبؤری، اوْغولَر، اوْغولخان، اوْغولبارس، اوْغولتَکین، اوْغولچا، اوْغولخان.

اوْغولبگ..oğulbəy [اؤزل آد] تیکان‌تپه، ماهنشان و زنجان(۲) دا کند آدی؛ بانه شهرینه یاخین کند (اوْغول٢٤کب ❋۵۰).

اوْغولبگلو..oğulbəylu [اؤزل آد]م۱٦جی یوّزیل‌ده، دیاربکر حلب بؤلگه‌سینده، بوْزاوُلوس توّرکلرینن بیر بوْی آدی[۸۵].

اوْغول‌اوْتو..oğulotu [آد،بیتگی]باللی بابا گیللردن، باخچالاردا یئتیشدیریلن خوش قوخولو چوخ داللی، آغ چیچکلی، ۱۵۰cm- ۲۰ اوجالیقدا، چوخ ایللیک، طب ده ایشله‌نن اوْتسوو بیتگی (فا:فرنجمشک، بادرنجبویه، ملیسا، ترنجان). melissa officinalis. lab

اوْغول‌اوُشاق..oğuluşaq [آد] اوُشاقلار و توْروُنلار.

اوْغول‌تپه..oğultəpə [اؤزل آد]قازاخ'دا داغ آدی[۲٤۰].

اوْغولجوق..oğulcuq [آد] ۱-بالالیق، قادین رحِمی (فا:رحِم). ۲- اوْغول سؤزونون سئوگی بیلدیرن بیچیمی (فا:پسرو) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اوْغولچا..oğulça [اؤزل آد]باخ:اوْغولچاق.

اوْغولچاق..oğulçaq [اؤزل آد] اوْغولچا: ۱-اوْغولجوق، بیریجیک اوْغول، بیریجیک اولاد ۲-ان کیچیک اوْغول[۷].

اوْغولدوُروق..oğulduruq [آد] دؤل یاتاغی.

اوْغول‌سوز..oğulsuz [صفت] اوْغولو اولمایان (فا:بی فرزند، بی پسر).

اوْغولقانمیش..oğulqanmış [اؤزل آد] اوْغلو اوْلمایان[۷].

اوْغولقایمیش..oğulqaymış [اؤزل آد] اوْغلو اوْلمایان[۷].

اوْغول‌لانماق..oğullanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْغول کیمی اولماق.

اوْغول‌لوغا گؤتورمک..oğulluğa götürmək [تاثیرلی ائیلم] اوغول کیمی عایله‌یه قبول ائتمک.

اوْغوللوق..oğulluq [آد] ۱-اوْغولون آتا آنا قارشی‌سیندا گؤرَوی و وظیفه سی. ۲-اؤگئی اوْغول، بیرینین اوْغول آدلانمیش اوْلانی (فا:ناپسری). stepson

اوْغوللوق..oğulluq [آد] بیرینین گرچک‌اوغلویوخ‌بلکه‌سونرادان اوغول یئرینه قویولان کیمسه (فا:فرزند خواندگی). adoption

اوْغورجوق..oğurcuq [تاریخی اؤزل آد] اوْغیرجیق:توّرکمَنلرین، سالوُر و قارامان اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]

اوْف..of [اوْنلم]سیخینتی و اوْزونتو بیلدیرن بیر سس (فا:آه) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر: ‹آهلاماق› آه دئمک}.

اوْفریس..ofəris [آد، بیتگی،یونانجا] پیشیک گؤزو؛ ثعلب گیللردن چیچک‌لری میلچک و بؤجک‌لری آندیران بیتگی نوعو(فا:ثعلب). ophrys. orc

اوْفسئت..ofset [این، آد]بیر نوع چاپ اوُصولو.

اوْفسئت باسین..ofset basın [آد]اوْفسئت چاپی (فا:چاپ افست). offset printing

اوْفسایید..ofsayd [آد،این]باخ: آفساید.

اوْفلاز..oflaz [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْبوُلاز، اوْبلاس[۷].

اوْفلاماق..oflamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْف دئمک (فا:اوف گفتن).

اوْفیس..ofis [باخ] آفیس، ایداره.

اوْقات..ovqat [ظرف]وقتلر، سوره‌لر، اووْقات (فا:~). times

اوْقاتمیش..oqatmış [اؤزل آد] اوْخاتمیش: اوْخوتموُش، خبرچی، اوُلاق[۷].

اوْقان..oqan [اؤزل آد] اوْکان/اوْخان: ۱-تانری صفت‌لریندن۲- آنلاییش، زَکا ۳-اسکی توّرکلرده، قان داعوالارینا قارشی چیْخان باریش تانری‌سی ٤-آلتای و توُنا توّرکلرینده آتش‌تانری‌سی ۵- خیوه‌خانی؛ شجره‌یئ توّرک یازاری‌نین قارداشی[۷].

اوْقان..oqan [آد] اینسان‌آدی:~آپا،~الپ،~ای،~بای،~خان،~اَر، ای، ~سوُ، ~سوْی، ~سوْی، ~قوُل، ~قوُلو، ~وئردی،

اوْقانبارخان..oqanbarxan [تاریخی اؤزل آد]چَنگیزخانین جدّی، قوُبیلای‌ین اوْغلو[۷].

اوْقای..oqay [تاریخی اؤزل آد] اوْکای/اوْخای: اوْخ+ آی؛ کیْریم خانلیْغی دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی.

اوْقدرکی..oqədərki [ظرف] اولدوقجا (فا:بسکه). so much

اوْقوُتوُر .. Ogutur [اؤزل آد] قیْرقیز-موّندی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اوْقیانوس..oqyanus [آد]دونیا اوزونو بوروین بؤیوک آنا دنیزلرینین آدی، آنا دنیز (فا:ـه). an ocean

اوْکازیوْن..okazion [آد،فرانسیزجا]فُرصت، دَیریندن آشاغی قیمته آلینا بیلن شئی ویا بئیله بیر وضعیت.

اوْکالیپتوس..okaliptus [آد، بیتگی]اصلی یوُردو اوْسترالیا اوْلان، بوْیو ۱۰۰متری آشان و توْپراغین سوُیونو چکه‌رک باتاق‌لیغی قوُرودان بیر آغاج نوْعو (فا:ـه). eucaliptus globulus {فرانسیزجا}.

اوْکتادوُرموش..oktadurmuş [تاریخی اؤزل آد] اوْخدادوُرموش: اوُیغور خاقانلیْغی بگلر یندن[۷] {۱-آغیْللی،زَکی دوُرموش۲-زوْر دوُرومدا دورموش}

اوْکتانت..oktant [آد،فرانسیزجا]اوُلدوزلارین یؤکسک‌لیگینی و آچی اوُزاق لیغینی گؤزلمله‌مگه یارایان آلت.

اوْکتاو..oktav [آد،فرانسیزجا]سکّیز سسدن تشکیل تاپان سس دیزی سی.

اوْکتای..oktay [اؤزل آد]باخ: اوْختای.

اوْکتوْخان..oktoxan [اؤزل آد] یاقوُت تانریلاریندان[۲۱۱].

اوْکسالات..oksalat [آد،فرانسیزجا]بُلورلاری سؤدوک ده گؤرسه‌نن و سؤدوک یوْلوندا داش دؤزلدن کلسیوْم اوْکسالاتین قیسا بیچیمی.

اوْکسالیک..oksalik [آد،فرانسیزجا]قوُزو قوُلاغی کیمی بیر چوْخ بیتگی‌لرده راستلانان و تمیزله‌مه ده یارارلانیلان بیر مادّه، قوُزو قوُلاغی اسیدی. HOCO-COOH

اوْکسید..oksid [آد،فرانسیزجا]اوْکسیژن له بیر المنت ویا بیر کؤک بیرلشمه سیندن اله گلن مادّه.

اوْکسیژن..oksijən [آد،فرانسیزجا]آتوم سایی‌سی ۱٦ اولاراق سویون بؤیوک بؤلومونو تشکیل وئرن عُنصر، o2 (فا:اکسیژن). Oxygen

اوْگره..ogrə [آد] آش، قوُرود آشی[۱۳۵].

اوْگوْن..ogün [اؤزل آد]اوْ+ گوْن (بیر تورک گله‌نه‌یی اوْلاراق تاریخین اؤنَملی و اؤزل گوْنلری‌نین آنیْسینا وئریلن بیر آد، اؤرنک:فَتر باخچا'نین اَسکی فوُتبوْلچوُلاریندان اوْگون آلتی‌بارماق " ۱۰ قاسیْم ۱۹۳۸ " دوْغوملوُدور و آتا'نین اؤلوْمونه عطفا بُو آدی آلمیشدیر)[۷].

اوْگون..ogün [اؤزل آد] اینسان‌آدی[۷] {اوْ+گون، اؤزل گوْن}

اوْگونَر..ogünər [اؤزل آد] اینسان‌آدی[۷] {اوْ+گون+اَر، اؤزل گوْن اینسانی}.

اوْل..ol [عوضلیک]او" شعر: عشق اهلینه اوْل ماه نظر انتمیش" (فا:آن). that

اوْلا بیله جک..olabiləcək [ظر] امکان، محتمل (فا:امکان). possibility

اوْلابیلر..olabilər [ظر]اوْلماسی محتمل اولان (فا:ممکن). perhaps

اوْلابیلمک..olabilmək [تاثیرسیز ائیلم] گرچک لشمه‌سی مُمکن اوْلماق.

اوْلابیلن..olabilən [ظرف، ص]مقدور، مُمکن (فا:مقدور). possible

اوْلابیلیر..olabilir [صفت]محتمل، اوْلاسی (فا:امکان پذیر). possible

اوْلابیلیرلیک..olabilirlik [آد]اوْلا بیلمه امکانی و احتمالی، اوْلاسیلیق، امکان (فا:احتمال وجود). accessibility

اوْلاجاق..olacaq [آد] ۱-اوْلماسی لازیم اوْلان. ۲-آلین یازیسی، یازقی (فا:تقدیر). destiny، predestination

اوْلاد..olad [آد،عربجه]بیرینین اوشاقلاری (فا:اولاد).

اوْلار..olar [باخ]اوْلاجاق.

اوْلاراق..olaraq [ظرف] اوْلارکن، عندالفرصت. at leisure

اوْلارکن..olarkən [ظرف]اوْلاراق، عندالفرصت. at leisure

اوْلارلیق..olarlıq [باخ]اوْلاناق.

اوْلاسی..olası [صفت]مُحتَمل،مُمکن. probable، possible

اوْلاسی‌جا..olasıca [ظرف]اوْلابیله جگی قدر.

اوْلاسیجیلیق..olasıcılıq [آد، فلسفه]بیلگی‌نین آنجاق اوْلاسیلیق دَیری اوْلدوغونو، کسین دوْغرو اوْلمادیغینی ایلَری سوْرن بیر گؤروش، پروْبابیلیزم

اوْلاسیلی..olasılı [آد]اوْلاسیلیغا دایانان، بلکی‌لی. احتمال.

اوْلاسیلیق..olasılıq [آد]اوْلابیلیرلیک (فا:احتمال). probability

اوْلاسیلیق ساییشی..olasılıq sayışı [آد]اوْلاسیلیق حسابی، احتمال‌لار حسابی (فا:حساب احتمالات).

اوْلاسیا..olasıya [ظرف]اوْلابیله جگی اؤلچوده.

اوْلاغان..olağan [صفت] ۱-دوْغال سایلان اوْلای، نوْرمال، عادی (فا:معمولی). ۲-(آ) اردیل ده کند آدی.

اوْلاغان اوْستو..olağan ustu [صفت]خارق العاده، غیرعادّی (فا:خارق العاده). extraordinary

اوْلاغان اوْستولوک..olağan üstülük [آد]اوْلاغان اوْستو اوْلما وضعیتی.

اوْلاغان دیشی..olağan dışı [صفت]غیرمعمولی (فا:استثنایی).

اوْلاغان لاشماق..olağanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]اوْلاغان وضعیته گلمک.

اوْلاغان‌لیق..olağanlıq [آد]اوْلاغان اوْلما وضعیتی.

اوْلاقایا..olaqaya [اؤزل آد]همدان دا داغ آدی.

اوْلاکی..olakı [باغلایيجی سؤز]اوْلابیلیر کی، بلکی.

اوْلام..olam [اؤزل آد] دَبدَبه، گؤسته‌ریش، طنطنه[۷].

اوْلاماز..olamaz [صفت] اوْلاناق‌سیز، مُمکن اوْلمایان (فا:غیر ممکن).

اوْلامازلیق..olamazlıq [آد] عدم امکان (فا:عدم امکان).

اوْلان..olan [صفت] اتفاق دوشن، اتفاقا دوشه بیلن (فا:شدن).

اوْلان اوْلدو..olan oldu [تاثیرسیز ائیلم] اتّفاق دؤشدو، دؤزلمه سینه امکان اوْلمایان حادثه حاقیندا، ایش ایشدن گئچدی.

اوْلان اوْلماز..olan olmaz [صفت] هرنه وار " اوْلان اوْلمازینی خرجله‌دی ".

اوْلان اوْلوب..olan olub [تاثیرسیز ائیلم] اتّفاق دؤشدو، دؤزلمه سینه امکان اوْلمایان حادثه حاقیندا.

اوْلان بیتن..olan bitən [آد] مئیدانا گلن هر شئی، باش وئرن هر شئی.

اوْلان قالان..olan qalan [آد،صفت] قالان، گئریه قالان " گزدیکدن سوْنرا اوْلان قالان آزآجیق پوُل اوْلدو ".

اوْلاناق..olanaq [آد] اوْلابیلیرلیک، اوْلارلیق (فا:امکان). **possibility**

اوْلاناق‌سیز..olanaqsız [صفت] غیرمُمکن (فا:محال). **impossible**

اوْلاناق‌سیزلاشماق..olanaqsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْلاناق‌سیز وضعیته گلمک (فا:غیر ممکن شدن).

اوْلاناق‌سیزلیق..olanaqsızlıq [آد] اوْلاناق‌سیز اوْلما وضعیتی، امکان‌سیزلیق (فا:عدم امکان).

اوْلاناقلی..olanaqlı [صفت] اوْلاناقی اوْلان، مُمکن (فا:ممکن).

اوْلانجا..olanca [صفت] بوْتون،الده‌اوْلانین هامی‌سی (فا:هرچی هست).

اوْلای..olay [آد] وقوع، واقعه، ماجرا (فا:واقعه) **event**، **happening**، **adventure**

اوْلای‌بیلیمی..olaybılımı [آد] گؤرونگو بیلیمی، فئنوْمئنولوژی.

اوْلای‌جیلیق..olaycılıq [آد] هر شئیی یالنیزجا حسّ و دوُیولارلا آلقی لانا بیلمه‌سینی ساوونان گؤروش، گؤرونگوجولوک، فئنومئنیزم (فا:فنومنیزم). **fenomenizm**

اوْلایدی..olaydı [ظرف] اوْلورسا، اگر اوْلسا (فا:کاشکی).

اوْلای‌سیز..olaysız [صفت] اوْلای اولمایان بیر مُدّت، حادثه‌سیز (فا:بدون حادثه).

اوْلای‌لاشدیرماق..olaylaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْلای‌وضعیتینه گتیرمک (فا:بصورت حادثه در آوردن).

اوْلای‌لی..olaylı [صفت] حادثه‌لی، اوْلایی اولان بیر وضعیت، اوْلای چیخمیش وضعیت (فا:پر حادثه).

اوْلباق..olbaq [اؤزل آد] اوْلوش، اوْلوشوُم[۷].

اوْلتان..oltan [اؤزل آد] پارس آباد دا کند و قالا آدی.

اوْلتان قالاسی..oltan qalası [اؤزل آد] بو قالا اصلاندوز شهری‌نین ۳۹ کیلومتر شُمالیندا قرار تاپاراق آدینی یانیندا‌کی کندین آدیندان آلمیشدیر، قالانین قدمتی اشکانلی‌لارا قدر اوزانیر (فا:~).

اوْلتیماتوم..oltimatom [آد،فرانسیزجا] اتمام حجّت . **ultimatum**

اوْلجا..olca [اؤزل آد] اله گتیریلمیش،غنیمت،اوغلان آدی {باخ:اوُلو}.

اوْلجاش..olcaş [اؤزل آد] تؤرَن، جشن، تعظیم[۷]. {فا: اُلجامیشی}

اوْلجای..olcay [آد] ۱-اوُغور،قوتسال اولان،غنیمت. ۲-اینسان آدی: ~بیکه، ~ قوُتلوق، ~بَگیم،~قوُت، ~وئردی {باخ:اوُلو}.

اوْلجای‌تورکان..olcay turkan [تاریخی اؤزل آد] تیموُرگوْرخان‌ین خانیمی[۷].باخ: اوْلجای‌تَرکن.

اوْلجای‌تَرکن..olcay tərkən [تاریخی اؤزل آد] تیموُرگوْرخان‌ین خانیمی[۷].

اوْلجایخان..olcayxan [آد] اوْغوزنامه‌ده‌نوُح‌ون‌اوْغلو یافَث‌ین گرچک-آدی[۷]

اوْلجای‌خانیم..olcay xanım [تاریخی اؤزل آد] قارا هوُلاکو خان[۷]ین خانیمی[۷].

اوْلجایتوُ..olcaytu [آد] اوُغورلو،قوتسال‌اولان،اوغلان آدی؛ ایلخانلی خانی و قازان خان[۷]ین قارداشی.

اوْلجو..olcu [اؤزل آد] اله گتیریلمیش،غنیمت، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوْلچا..olça [اؤزل آد] غنیمت، بَرکت[۷].

اوْلچالیْ..Olçalı [اؤزل آد] قیْرقیز-موُرات آلی بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

اوْلدو..oldu [ظرف] ائوئت، تامام، البته، باش اوْستونه (فا:باشد).

اوْلدو اوْلاجاق..oldu olacaq [ظرف] آرتیق چکینه جک بیرشئی قالمادی.

اوْلدواوْلاجاق‌قیریلدی ناجاق..oldu olacaq qırıldı nacaq [آتاسؤزو] ایش ایشدن گئچدی، آرتیق چکینه جک بیرشئی قالمادی.

اوْلدو بیتدی..oldu bitdi [آد،صفت] امر واقع، اوْلوب بیتدی.

اوْلدوُرماق..oldurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْلماسینی ساغلاماق (فا:فس شدن).

اوْلدوْقجا..olduqca [ظرف] ۱-یئته‌رینجه، اوْلاناق‌جا، یئته‌جک‌قدر (فا:حتی الامکان). ۲-(ص) چوخ، خئیلی. **as far as possible**

اوْلژا..olja [آد،قازاقجا] اوْلجا: اله گتیریلمیش،غنیمت،اوغلان آدی.

اوْلسا اوْلسا..olsa olsa [ظرف] آنجاق آنجاق، نهایت، ان چوخ " اوْلسا اوْلسا بئله بو داغی آشیب گئدیردی ".

اوْلسادا..olsada [ظرف] اولسا اولسا، حتی (فا:ولو). **even**

اوْلسون..olsun [] یاخجی،راضی یام" اولسون دئیه کئچدی گئتدی ".

اوْلسون کی..olsunki [ظرف] شاید (فا:باشد). perhaps

اوْلقاچ..olqaç [اؤزل آد] اوْلقوُن، اوْلموُش[۷].

اوْلقوُ..olqu [آد،صفت] بیر سیرا اوْلای و حادثه لرین دایاندیغی سبب ویا بو سببلرین یوْل آچدیغی سوْنوج، اوْلموش اوْلان، گرچک لشمیش اوْلان، گرچک اوْلان، واقع، واقعه (فا:، واقع).

اوْلقوجو..olqucu [آد] اوْلقوجولوق لا ایلگیلی، پوزیتیویست.

اوْلقوجولوق..olquculuq [آد] آراشدیرمالاری اوْلقو و گرچک اوْلایلارا باغلایان و فیزیک اؤتهسی آچیقلامالاری یارارسیز بیلن بیر گؤروش، پوْزیتیویزم.

اوْلقون..olqun [صفت، ت] یئتیشمیش، ارمیش، کامل، یئییله جک وضعیته گلمیش (میوه‌لر اوچون) (فا:رسیده).

اوْلقوُن خان..olqun xan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْلقوُن+ خان[۷].

اوْلقونای..olqunay [اؤزل آد] تام آی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اوْلقوُنبای..olqunbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْلقوُن+ بای[۷].

اوْلقونجا..olqunca [صفت،ظرف] اوْلقون کیمی، اوْلقونا بنزر (فا: کامل).

اوْلقون‌لاشدیرماق..olqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْلقون‌وضعیته-گتیرمک(فا: کامل‌نمودن)

اوْلقون‌لاشماق..olqunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کمالا یئتیرمک، اوْلقون وضعیته گلمک (فا:تکامل یافتن). to evolve

اوْلقونلاشیم..olqunlaşım [آد] تکامُل (فا:تکامل). evolution

اوْلقون‌لوق..olqunluq [آد] (میوه‌لراوْچون) اوْلقون اولما حالی، (اینسان لار اوچون) بیلگی‌لی و گؤرگولو اوْلما حالی (فا:کمال).

اوْلقون‌لوق چاغی..olqunluq çağı [آد] اینسان یاشاییشیندا بدن و روحی جهتدن ان یئتگین اوْلدوغو دؤنم.

اوْلما..olma [آد] اوْلماق ایشی "هاوالارین ایستی اوْلماسینا باخمایاراق کولگه‌لیک ایسته میردی".

اوْلمادان..olmadan [آد] فوُقدان (فا:فقدان). absence

اوْلمادیق..olmadıq [صفت] داها اؤنجه‌دن هئچ اوْلمامیش.

اوْلماز..olmaz [صفت] امکانسیز، گرچک لشمز، قاداغان وضعیت (راضی اوْلماق اوْلماز، گیرمک اوْلماز) (فا:ناشدنی). Impracticable

اوْلمازلی..olmazlı [صفت] اوْلماسی غیرممکن.

اوْلمازلیق..olmazlıq [آد] اوْلماز بیر وضعیت.

اوْلمازین..olmazın [صفت] سون درجه، گؤرونمه میش "قیز اوْلمازین اذیت‌لر وئریردی".

اوْلماق..olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْلماق فعلی توْرک دیلی‌نین تکجه قوُرال‌سیز فعلی سایلاراق "اوْل، وار" کؤکلری ایله تانینیر و گئنیش بیچیمده آراشدیرمالیدیر، بورادا قیسا صورتده بوُ کلمه‌نین مختلف جُمله‌لرده، مُستقل شکیلده و آد حالت‌لریله ایشلنمه سینه اشاره اوْلونور: ۱-مُستَقل حالدا "وارلیق و وقوع تاپماق، گرچک‌لشمک" معناسی وئریر "دؤنن یانقین اوْلدو، بئیله ایش اوْلماز، اوْرا گئتمک اوْلارمی" (فا:شدن، بودن). to be ۲-آدلارین آدلیق حال، صفت، سایی‌لارلا بیرلیکده اوْ آدین اؤزللیگینی تاپیر"حکیم اوْلماق، بوُز اوْلماق، خسته اوْلماق: یوْخسول‌اوْلماق: یوْخسول‌لاشماق". ۳-آدلارین ییه‌لیک حاللاری ایله (اک:ین،وُن،وْن) بیرینین ییه‌لیگینه گئچمک معناسی وئریر "سنین قوُلون اوْلماق منه وظیفه‌دی، هر شئی اوْنون اوْلسون". ٤-آدلارین تأثیرلیک حاللاری ایله (اک: ی، ی، وُ، وْ) بیرلیکده بیر شئییه ییه اوْلماق و اوْنا صاحب اوْلماق مفهومو وئریر"ائوی اوْلماق: ائو ییه‌سی اوْلماق، اوْنون قیزی اوْلدو". ۵-آدلارین یؤنلوک حاللاری ایله (اک: ا، ه) بیرلیکده اوْ شئیه سیغماق و گیرمک مفهومو وئریر "تلیسه اوْلماق". ٦-آدلارین یئرلیک حاللاری ایله (اک: دا، ده) بیرلیکده اوْ شئیین ایچه ریسینده قرار تاپماق ویا بیر شئیین یانیندا اوْلماق مفهومو وئریر "قوْناق‌لیقدا اوْلماق، ساعات ایکی‌ده مکتبده اوْلاجاغام". ۷-آدلارین چیخیشلیق حاللاری ایله (اک: دان، دَن) بیرلیکده اوْ شئیی الدن وئرمک ویا اوْندان آیریلماق مفهومو وئریر "ائودن اوْلماق: ائوی الدن وئرمک، ایشیندن اوْلماق، جانیندان اوْلماق"؛ یئر آدلاریله بیرلیکده "اوْلور" سؤز ایله گلیرسه اوْ شخصین اوْ یئرده آنادان اوْلماسینا ویا اوْ یئره منسوب اوْلدوغونا اشارت ائدیر "حسن بوُ کتدن اوْلور". ۸-له اک ایله گلن کلمه‌لرله اوْ آدین یانیجا اوْلماق معناسیندا ایشله‌نیر "حسن له اوْلماق، کتابلا مشغول اوْلماق". ۹-اوْلدو: ائوئت، تامام، البته، باش اوْستونه (فا:باشد). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، ‹بوْلماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْلماق اوْزه ره..olmaq üzərə [ظرف] اوْلارکن (فا:شرُف). cornices

اوْلمالی..olmalı [صفت] اوْلماسی و وارلیغی‌نین حیاتا گئچیریلمه‌سی (بوگون ایشده اوْلمالی سان) (فا:مقدور). possible

اوْلمامیش..olmamış [صفت] اتفاق دوشمه میش.

اوْلمایا..olmaya [آراسوْز] ۱-یوْخسا، بلکه "اوْلمایا سن ده بیلیرسن" (فا:بلکه). ۳-اوْلمادیغی حالدا "واختی اوْلمایا اوْلمایا سؤز وئریر" (فا:بدون اینکه). ۳-میادا (فا:مبادا). beware

اوْلمایا اوْلمایا..olmaya olmaya [آراسؤز] مبادا، ساقین" آتی یاواش سوْر اوْلمایا اوْلمایا چاپاسان".

اوْلمایاجاق..olmayacaq [صفت] گرچک لشمه سی امکان سیز (فا:غیر ممکن).

اوْلمپ..olmp [آد،یو: داغ آدی] اوْلیمپ: اسکی یونان اساطیرینده آللاه لارین مکانی و اوْنلارین یئیشدیغی یئر، ایندیکی زاماندا اوْلمپیاد کلمه سینین کؤکو.

اوْلَمپیاد..olempiad [آد،فرانسیزجا] اوْلیمپیاد: اسکی دن یونانداز زئوْس یادینا دوزنله نن یاریشمالارا وئریلن آد، هر دؤرد ایلده بیر آماتور ایدمانچی لار آراسیندا اوینانیلان یاریشلارا وئریلن آد(فا:~).

اوْلموش..olmuş [صفت] اتفاق دؤشموش (فا:وقوع). happening

اوْلمویاجاق..olmuyacaq [صفت] گرچک لشمه سی امکان سیز (فا:غیرممکن).

اوْلنگ..oləng [اؤزل آد] گرگان و گنبد کاووس دا داغ آدی. مینودشت و زنجاندا کند آدی {فارسجا سؤزلوکلرده تورک سؤزجوغو کیمی تانینیر، آلان / آلانگ / اوْلنگ: معناجا اوْتلاق دیر}.

اوْلوالابصار..ololəbsar [صفت،عربجه] آیدین گؤرنلر (فا:~).

اوْلوالامر..ololəmr [آد،عربجه] امر و بوُیروق صاحبلری (فا:~).

اوْلوالعزم..ololəzm [آد،عربجه] دؤزوجو و چالیشیجی اینسانلار، کتاب صاحبی اولان پیغمبرلر (فا:~).

اوْلوب گئچمیش..olub geçmiş [صفت] اوْلوب بیتمیش، باش وئرمیش.

اوْلوب گئچن..olub geçən [آد] اوْلموش احوالات، اوْلموش ایشلر وحادثه لر" اوْلوب گئچن لری یادا سالماق".

اوْلور..olur [ظرف] بیر شئیی مناسب گؤرمه، اوُیقون (فا:موافقت).

اوْلور اولماز..olur ulmaz [ظرف] اوْلار کن، اولونجا (فا:بمحض اینکه).

اوْلورلوق..olurluq [آد] اوْلا بیلمه وضعیتی (فا:امکان وقوع).

اوْلوش..oluş [آد] تشکّل، اوْلماق ایشی، اوْلوشوُم، دؤزَن (فا:تکوّن).

اوْلوشدورماق..oluşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْلوشماسینی ساغلاماق (فا:متکوّن کردن).

اوْلوشدورولماق..oluşdurulmaq [بلسیز ائیلم] اوْلوشدورماق ایشی - گؤرولمک(فا:ف‌م)

اوْلوشما..oluşma [آد] اوْلوشماق ایشی(فا:تکوّن).

اوْلوشماق..oluşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اورْتا یاچیخماق، وارلیق قازانماق، مئیدانا گلمک، تشکّول تاپماق (فا:تکوّن یافتن)

اوْلوشوق..oluşuq [آد] اولوشماق ایشی ویا بیچیمی، تکوّن (فا تکوّن).

اوْلوشوم..oluşum [آد] ۱-اوْلوشماق ایشی، تشکّول، تشکیل ۲-بیچیملنمه سوْره جی (یئربیلیمینده: قاتمان، کوْتله، گؤی جیسیمی اوْچون)(فا:تکوّن).

اوْلوشومجولوق..oluşumculuq [آد] اینسانین روُح دوْنیاسیندا اوْلوشان و گلیشن بیر وضعیتی یاشلا گلیشدیگینی ایلَری سوْرن بیر گؤروش.

اوْلوق..oluq [آد] ۱-یاغیش سوُلارینی دامدان آشاغی آخیدان بوْرو، کانالئت (فا:ناودان). ۲-بیر شئیین اوزه رینده اوْلان یاریق لار {اوْیلوق› اوْلوق}

اوْلوق لاشماق..oluqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْلوق وضعیتینه گیرمک.

اوْلوقلو..oluqlu [صفت] اوْلوغو اوْلان، کانالئت لی.

اوْلوم..olum [اؤزل آد] ۱-اوْلوش، دوْغوش، اوْلمایا اَلوئریشلی. ۲-توْرکمن کند آدلارینداز گؤرسه نیر: یئرلی اهالی نین دئدیگینه گؤره اوْلوم گیریش یئر آنلامیندادیر، آنباراوْلوم: آنبارا گیریلن یئر، دده اوْلوم: دده یوُردونا گیریلن یئرَ.

اوْلومسال..olumsal [آد] اوْلماسی قدَر اوْلماماسی دا مُمکن اوْلان، زوْرونلو قارشیتی.

اوْلومسوُز..olumsuz [صفت] ایسته نیلمه ین (فا:منفی). negative

اوْلومسوز فعل..olumsuz fəil [آد،دیل‌بیلیمی] انکار ائیلم (فا:فعل انکار). negative verb

اوْلوملاماق..olumlamaq [دیل‌بیلیمی] اوْلوملو بیچیمه گتیرمک.

اوْلوملو..olumlu [صفت] ایسته نیلَن شئیه اوُیقون، ایسته ین شئیه یاخین اوْلان، مثبت. positive

اوْلوملو ائیلم..olumlu eyləm [آد،دیل‌بیلیمی] تصدیق ائیلم (فا:فعل تصدیق). positive verb

اوْلون..olun [اؤزل آد] ۱-اوْلوش، اوْلقونلوق، آغیرباشلیلیق ۲-گنج، تازا ۳-سوْیلولوق[۷].

اوْلون ایه خاتوُن..olun iyə xatun [تاریخی اؤزل آد] اوْلون ایگه خاتوُن : چَنگیزخان ین آناسی[۷].

اوْلون بیگه..olun bigə [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اوْلون+ بیکه[۷].

اوْلونتو..oluntu [آد] اوْلای، وقوع (فا:واقعه). event، happening

اوْلونماز..olunmaz [صفت] غیرمُمکن (فا:محال). impossible

اوْلونماق..olunmaq [بلسیز ائیلم] اوْلماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م. شدن).

اوْلونموش..olunmuş [آد] حادث، حدوث occurrence

اوْلوهیت..olohiət [آد،عربجه] تانری لیق صفتی (فا:~). divinity

اوْلویا..oluya [اؤزل آد] قوتسال اولان، اوغلان آدی (فا:نام پسر).

اوْلویت..oləviət [آد] اؤنملی لیک (فا:~). priority

اوْلیاء..olia [آد] اوْلولار (فا:اوْلیاء). authorities

اوْلیا..olya [اؤزل آد] همداندا کند و آذرشهرده داغ آدی.

اوْلیقارشی..oliqarşı [آد،فرانسیزجا] ۱-گچمیشده توْپلومون یوُخاری طبقه سی اساسیندا قوُرولان دؤولت اُصولو و بوُ قروپا وئریلن آد. ۲-ایچینده کاپیتالیسم نُمایندهلرینین عبارت کیچیک بیر قروُپون سیاسی و اقتصادی حاکمیتی، تاقیم بگلیک، تاقیم ارکی" مالیه اوْلیقارشی سی" (فا:~).

اوْلیقوْسئن..oliqosen [آد،فرانسیزجا] یئر کؤرهسی دؤنم لری ایچینده ۳جو چاغین میوْسئن ایله ائوْسئن آراسیندا کی دؤنم.

اوْم..om [باخ: اوْمبا، آد] سؤموکلرین توْپارلاق اوُجو.

اوْماسلان..omaslan [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

اوْمئقا..omeqa [یونانجا بؤیوک o] یونان الفباسیندا سوْن حرف" ω".

اوْما..oma [آد،باخ:اوْمبا] ۱-خالچاسؤمویو، اومبا۲-بئل سؤمویو

اوْمای..omay [اؤزل آد] باخ: اوُمای، سئچگین، سئچیلمیش.

اوْمبا..omba [آد] قیچین چاناقداندیزهقدر اولان حصّهسی (فا: خاصره) Flank {باخ: اوْموز، یوُمماق› یوُمما› یوُمبا› اوْمبا}

اوْمباسؤمویو..sümüyü omba [آد] اوْمبادا اولان سوموک(فا:لگن-خاصره) Peivic

اوْملئت..omlet [آد،فرانسیزجا] یومورتا، گؤبهلکو بامادور کیمی شئی لری تاوادا پیشرهرک دؤزهلن بیریئمک(فا:املت). omelet

اوْمور..omur [آد] ۱-اوْمورقانی دؤزلدن سؤموکلردن هربیری (فا: مهره). ۲-گؤج، دایانیْقلیلیق ۲-(تاریخی اؤزل آد) آیدیْن اوْغوللاری بگلیگیندن، آیدین بگ'ین اوْغوللاریندان[۷].

اوْمورایلیک..omurilik [آد] اوْمورقا ایلیگی(فا:مایع بینمهره ایی).

اوْمورتاق..omurtaq [اؤزل آد] قارتال یاوروُسو[۷] ۲-(تاریخی اؤزل آد) توُنابوُلقار خانلاریندان[۲۰۹].

اوْمورتای..omurtay [تاریخی اؤزل آد] اوْمور+تای؛ توُنا بوُلقارلاری-خانلاریندان[۷]

اوْمورجا..omurca [اؤزل آد] ساغلام،دایانیْقلی ۲-(تاریخی اؤزل آد) آستراقان خانلیْغی خانی[۷].

اوْمورقا..omurqa [آد] ۱-بئل سؤمویو(فا:ستونفقرات) ۲-بیر شئیین وارلیغیله ایلگیلی ان اؤنملی بؤلومو،اساس. باخ: اوْنورقا.

اوْمورقاسیزلار..omurqasızlar [آد،دیرگی] بؤجکلر، یومشاقجالار، سوْلوجانلار و دریسی تیکانلیلار کیمی حیوانلار تاقیمی (فا:بیمهرگان). protostomia

اوْمورقالیلار..omurqalılar [آد،دیرگی] اوْمورقاسی اوْلان حئیوانلار (فا:مهره داران). vertebrate

اوْموز..omuz [آد] چیییین، بوْیونون ایکی یانیندا و قوْللارین گؤوده یه باغلانان بؤلومو، قوْللارین بدنه باغلاندیغی یئر (فا:شانه). shoulder {یومماق (یومورو حالا گتیرمک) سؤزوندن آلینمیشدیر، یومماق+وُز› یوُموز› اوْموز› اوْنبوز}.

اوْموز اکلَمی..omuz əkləmi [آد] اوْموز مفصلی، قوْل و کؤرَک سؤموکلرینی یوُوا چوُخورلاریلا بیرلشدیرن اکلم.

اوْموز اوْموزا..omuz omuza [ظرف] چوخ سیخیشیق بیر وضعیتده، یان یانا، چییین چیییینه (فا:شانه به شانه).

اوْموز باشی..omuzbaşı [آد] قوْل ایله اوْموزون بیرلشدیگی یئر.

اوْموزدا داشیماق..omuzda daşımaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ سایقی گؤسترمک.

اوْموزداش..omuzdaş [آد] آرخاداش، یوْلداش(داهاچوْخ منفی ایشلرده).

اوْموزداشلیق..omuzdaşlıq [آد] آرخاداشلیق، یوْلداشلیق.

اوْموزلاری چؤکمک..omuzları çökmək [تاثیرسیز ائیلم] پریشان حالا دؤشمک.

اوْموزلاماق..omuzlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْموزونا آلماق(فا:بهدوش-گرفتن).

اوْموزلانماق..omuzlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْموزلاماق ایشی گؤرولمک (فا:فم).

اوْموزلو..omuzlu [صفت] اوْموزو اوْلان.

اوْموزلوق..omuzluq [آد] ۱-نظامی درجه، اوْموزا ووْرولان علامت. ۲- چییندیریک، اوْموزا آسیلان شئی. ۳-گمیلرده باش و قیچ بؤلوملرینین هر بیریانی

اوْمونیم..omonim [آد،دیل.ب،یو:‹هوْمو›] عئینی جور سسلهنن لاکین معناجا فرقلری اوْلان سؤزلردن هر بیری" اؤرنک: آلیجی: مُشتَری، آلیجی:اوْوچو قوُش؛ داغ: ایستی، داغ: قایا".

اوْن..on [سایی] سایی‌دا اوْن، دوْققوزدان سوْنراکی سایی (فا:ده). ten {سومرجه‹اوْ›؛ ت، گؤیتوْرک یازیتلارینداایشله نیبدیر}.

اوْن آچیلان..on açılan [آد] اوْن آتیلان، آرا خزینهسی اوْن فیشنگ لی اوْلان توفنگ و تاپانچا.

اوْن آلتی..on altı [سایی] اوْن بئش اینجی سایی‌دان سونراکی سایی (فا:شانزده). sixteen

اوْن آلتی..on altı [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده داغ آدی.

اوْن آلتیلیق..onaltılıq [آد] اوْن آلتی هجادانعبارت اوْلان شعر اؤلچومو، ایچینده اون آلتی دانا اولان هر شئی (فا:شانزده تایی).

اوْنآلتینجی..onaltıncı [آد] اوْن آلتی سایی‌نین دؤزوملو و ترتیبی شکلی (فا:شانزدهم). **sixteenth**

اوْنآیاقلی‌لار..onayaqlılar [آد،دیرگی] یئنقچ، دنیز گلینی، دنیز تکه‌سی کیمی بئش جوّت آیاقلی‌لار سوْیو (فا:تیره‌ای‌ازحیوانات دریایی).

اوْنا..ona [ظرف، ت‹آنغا›] اوْ نون اوّچون (فا:به او).

اوْناوْیاراق..uyaraq ona [ظرف] بنزر اولاراق (فا:برطبق). **according to**

اوْنات..onat [اؤزل آد] ۱-ساغلام، دایانیْقلی ۲-یاخیْشیقلی ۳-تربیه‌لی، ایی داورانیْشلی،دوزگون،دوْغرو، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر)[۷].

اوْناتبای..onatbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْنات+ بای[۷].

اوْناتچا..onatça [اؤزل آد] مقبوْل، خاطرشناس[۷].

اوْناتماق..onatmaq [ل،دده] ساغالتماق، دوْغرولتماق.

اوْنار..onar [اؤزل آد] ۱-خیاو دا کند آدی. ۲-بؤرکیاراق زامانی بیر امیرین آدی[۷۱]. {معناجا مرمّت اولونموش و دؤزلمیش و آبادلاشمیش یئر دئمکدیر، اینسان آدیندا اوْن +ار مفهومو اوُیقون گؤرونوملو، گوّجلو و ساغلام مفهوم داشییر}.

اوْنار اوْنار..onar onar [صفت] هر بیری اوْن اوْن، هربیرینه اوْن دانا.

اوْنارتماق..onartmaq [ائتدیرگن ائیلم] تعمیر ائتدیرمک (فا:فس تعمیر نمودن).

اوْنارچای..onarçay [اؤزل آد] قوْتورسو: خیاو دا چای آدی.

اوْنارما..onarma [آد] تعمیر ائتمه (فا:تعمیر).

اوْنارماق..onarmaq [تاثیرلی ائیلم] تعمیر ائتمک، مرمّت ائتمک (فا:تعمیر نمودن).

اوْناریجی..onarıcı [آد] مرمّت ائدن.

اوْناریلماق..onarılmaq [ایلسیز ائیلم] تعمیر اولونماق (فا:تعمیرشدن).

اوْناریم..onarım [آد] اوْنارماق ایشی، مرمّت. **repair**

اوْناریمجی..onarımcı [آد] اوْنارما ایشینی گؤرن، تعمیرجی، مرمّتچی.

اوْناریمجیلیق..onarımcılıq [آد] اوْنارما ایشی، تعمیرجیلیک، مرمّت چیلیک.

اوْناشماق..onaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارشی‌لیقلی راضی اولماق.

اوْناق..onaq [اؤزل آد] ۱-اوْنانمیش، قبوْل گؤرموش ۲-سئوگیلی، اَل اوّستونده توُتولان[۷].

اوْناقا..onaqa [تا[۷]] اوْناق؛اوْن+آغا؛ آتیلاخان دؤنَمی بیربگ آدی[۷].

اوْناگؤره..ona görə [باغلاییجی سؤز] چوّنکی، بوُنا سبب (فا:زیرا). **because**

اوْنال..onal [اؤزل آد] ۱-دوْغوش،اورتایا چیْخیش ۲-ساغلام، دایانیْقلی[۷].

اوْنامالی..onamalı [آد] قبول ائتمه، تصویب ائتمه (فا:قبول).

اوْناماق..onamaq [تاثیرلی ائیلم] قبول ائتمک، تصویب ائتمک (فا:قبول کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْناماق، اوْناشماق›}.

اوْنانلی..onanlı [اؤزل آد] ساغلام، متحمّل[۷].

اوْنانماق..onanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قبول اوْلونماق، تصویب اوْلماق.

اوْنانمیش..onanmış [اؤزل آد] ساغلام، بایْندیر، دستکلی[۷].

اوْنانیزم..onanızm [آد،فرانسیزجا] استمنا (فا:انانیزم).

اوْناوْچور..on uçur [تاریخی اؤزل آد] آخشیدلردؤولتی خانی، توْغوچ-خانین اوْغلو[۷].

اوْناوّچ..onüç [آد] اوْن ایکی اینجی ساییدان سونراکی سایی (فا:سیزده). **thirteen**

اوْناوّچونجو..onüçüncü [سایی] اوْن اوّچ سایی‌نین دؤزوملو و ترتیبی شکلی (فا:سیزدهمی). **thirteenth**

اوْناوْخلار..on oxlar [اؤزل آد] بوُ بیرلیک اوْن طایفادان تشکیل تاپاراق گؤی‌تورک بیرلیگی ایچینده یئر آلیردی، بو طایفالارین آدی یالنیزجا چین دیلیجه تانینیر و فقط توّرگیش و قوُشی طایفالاری توّرک آدلاریلا تانینمیشدیر[۸۵].

اوْناوّزلو..onüzlü [آد،صفت] اوْن اوّزو اولان(فا:ده‌وجهی). **decahedron**

اوْناوْن..onon [ظرف] هردفعه اوْن دانا" اوْن اوْن سارایا گئدیردیلر".

اوْنای بلگه..onay bəlgə [آد] تصویب نامه (فا:تصویب نامه). **decree**

اوْنای..onay [آد] ۱-تصویب، تصدیق، اوُیقون گؤرمه (فا:تصویب). ۲-(آ) ۱-ساغلام، دایانیْقلی، اوُیقوُن، معقوُل، قبوُل[۷].

اوْنایکی..oniki [سایی] دوْققوزونجو ساییدان سونراکی سایی (فا:دوازده). **twelve**

اوْنایکی‌امام..oniki imam [آد] اون ایکی امامدان تشکیل تاپمیش، ا.و ا. (فا:اثنی عشر). **twelvefold**

اوْنایکی‌بارماق باغیرساغی..oniki barmaq bağırsağı [آد] معده‌دن سوْنرا گلن اینجه باغیر ساق بؤلوُمو (فا:روده اثنی عشر). **sudenal**

اوْنایکی‌بوجاق..oniki bucaq [آد] اوْن ایکی گوشه‌سی اولان هر شئی (فا:دوازده گوشه). **decagon**

اوْنایکی‌تئللی..oniki telli [آد] تنبوُر جنسیندن اوْن ایکی تئللی بیر خالق چالقی آلتی.

اوْنایکی‌دیوان..oniki divan [اؤزل آد] اوغوز-آلقابؤلوک بوْیونا عاید یئر آدی (م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

اوْنایکیقوْللو..oniki qollu [صفت] اون ایکی قولو اولان هرشئی (فا:دوازده ضلعی). dodecagon

اوْنایکیلی..onikili [صفت] ایچینده اوْن ایکی دانا اولان (فا:دوازده گانه). the twelve

اوْنایکیلیک..onikilik [آد] هر مصرعسی اوْنایکی هجالی اولان شعر.

اوْنایکینجی..onikinci [سایی] اوْن بیرینجی سایيدان سونراکی سایی (فا:دوزادهم). twelfth

اوْنایلاتماق..onaylatmaq [ائتدیرگن ائیلم] بیر شئیی تصویب ائتدیرمک، تصدیق ائتدیرمک (فا:فس تصویب کردن).

اوْنایلاما..onaylama [آد] تصویب (فا:تصویب). approbation

اوْنایلاماق..onaylamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی تصویب ائتمک، تصدیق ائتمک (فا:تصویب کردن). approval {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوُناماق›: راضی اوْلماق، قبول ائتمک}.

اوْنایلانماق..onaylanmaq [بلسیز ائیلم] تصویب اوْلماق (فا:قبول شدن).

اوْنایلانمیش..onaylanmış [صفت] مصوّب (فا:مصوّب). approved

اوْنایلی..onaylı [صفت] مصوّب (فا:مصوّب). approved

اوْنباسار..on basar [اؤزل آد] اوْنباسارژ: کلئیر ده داغ آدی.

اوْنبیربگلو..on birbəyli [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

اوْنپارالیق ائتمک(بیرینی)..on paralıq etmək(birini) [تاثیرلی ائیلم] حقارت ائتمک.

اوْنبئش..onbeş [آد] اوْن دؤردونجو سایيدان سونراکی سایی (فا:پانزده). fifteen

اوْنبئش‘ینجی..onbeşinci [آد] اوْن بئش سایی‌نین ترتیبی شکلی (فا:پانزدهم). fifteenth

اوْنبئشلیک..onbeşlik [آد] هر مصرعسی اوْن بئش هجالی اولان شعر.

اوْنبا..onba [باخ] اوْمبا.

اوْنباشی..onbaşı [آد] اوْن ایشچی‌نین باشجی‌سی اوْلان، اون نفر عسگره باشچی‌لیق ائدن.

اوْنباشی‌لیق..onbaşılıq [آد] اوْن باشی وضعیتی و رتبه سی.

اوْنبگ..onbəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اوْن+ بگ[۷].

اوْنبوجاق..onbucaq [آد] اوْن بوجاقلی.

اوْنبوجاقلی..onbucaqlı [آد] اوْن‌بوجاغی‌اوْلان شکیل، اوْن بوجاق.

اوْنبوز..onbuz [باخ] اوْموز.

اوْنبیر..onbir [آد] اوْنونجوسایيدان‌سونراکی‌سایی(فا:یازده) eleven

اوْنبیر آیلیق..onbir aylıq [آد] باخ: چوُخا چیچگی.

اوْنبیرلیک..onbirlik [آد] اوْن‌بیر هجادان دؤزه‌لن شعر نوعو.

اوْنبیرینجی..onbirinci [سایی] اوْن بیر سایی‌نین ترتیبی شکلی (فا:یازدهم). eleventh

اوْنتولوژی..ontoloji [آد،فرانسیزجا] وارلیق بیلیمی (فا:~).

اوْنتولوژیسم..ontolojism [آد،فرانسیزجا] تانری بیلگی سینی اینسان اوْچون دوْغال اوْلدوغونو ایله ری سوْرن گؤروش (فا:~).

اوْنجا..onca [ظرف، ت‹آنجا›] اوْ قدر، اوْنا گؤره. ۲-اوْنجا[۲](صفت، ظرف) آنجاق اوْن.

اوْندؤرد..ondörd [سایی] اوْن اوچ سایيدان سونراکی سایی (فا:چهارده). fourteen

اوْندؤرد گئجه‌لیک آی..ondörd gecəlik ay [آد] بوتون آی.

اوْندؤردونجو..ondördüncü [سایی] اون دؤرد سایی‌نین ترتیبی شکلی (فا:چهاردهم). fourteenth

اوْندا..onda [ظرف] ایندی یوْخ اوْ زامان.

اوْندابیرلیک..ondabirlik [آد] اعشاری (فا:اعشاری). decentail

اوْندالیق..ondalıq [آد] اوْندا بیر اوْلاراق آلینان یا وئریلن اؤجرت.

اوْندالیق کسر (کسیر)..ondalıq kəsr (kəsir) [آد] کسر مخرجی اوْن سایی اساسیندا اوْلان، اوْن سایی اساسیندا یازیلان اعشاری عدد، اوْن ویا اوْنون هر هانسی بیر قُوّه سینی آلان کسیرلی سایی "۰,۳= اوْندا اؤچ، ۰,۲۲= یوْزده بیرمی ایکی".

اوْندالیقچی..ondalıqçı [آد] اوْندا بیرپای آلاراق چالیشان کیمسه.

اوْندان..ondan [عوضلیک] اوْ سؤزونون چیخیشلیق حالی(فا:از او). from

اوْندان باشقا..ondan başqa [باغلاییجی سؤز] اوْنون دیشیندا (فا:بجز). except

اوْندورماز..ondurmaz [صفت] اؤلدوروجو، کؤتولشدریجی.

اوْندورماق..ondurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْنماسینی ساغلاماق، ایییه دؤندَرمک "پیشیک سیچانی توْتارکن بیر آو کیمی نه اوْنو اؤلدوردو نه اوْندوردو".

اوْندوْققوز..ondoqquz [سایی] اوْن سککیز سایيدان سونراکی سایی (فا:نوزده). Nineteen

اوْندؤرد نومره..ondörd nümrə [اؤزل آد] رقصین سیرا نومره سیدیر. اونو کیشیلر و قادینلار اویناییرلار. رقص مولاییم، آرام تئمپده، حزین طرزده گئدیر[۲٤٥].

اوْنسککیز..onsəkkiz [سایی] اوْنیئددی سایيدان سونراکی سایی (فا:هیجده). eighteen

اوْنسککیزینجی..onsəkkizinci [سایی] اوْنسککیز سایی‌نین ترتیبی شکلی (فا:هجدهم). eighteenth

اوْنسوُز..onsuz [ظرف] اوْ اوْلمادان.

اوْنق..onq [اؤزل آد] ۱-ساغلاملیْلیق، قالیْجی‌لیق، دایانیْق‌لی‌لیق ۲-ایی‌لیک، برکت، بوْللوق ۳-سئوینچ، نَشعه، موُتلولوق. {باخ: اوْناماق} ۳-اینسان آدی: اوْنق‌توُتوق، اوْنقال، اوْنقان خاتوُن، اوْنقان‌اَر، اوْنقخان، اوْنقَر[۷].

اوْنقان..onqan [اؤزل آد] ۱-اوُغورلو، موُتلو،بختیار ۲-وئریملی، گلیشکین ۳-بایراق، سیمگه، توْتئم[۷].

اوْنقوُ..onqu [اؤزل آد] قازانج، کار، یارار[۷].

اوْنقوت..onqut [اؤزل آد] ۱-قوْرویوجو، مُحافظ، قالا مُحافظی[۷]. ۲-م۱٤جو عصرده گؤنئی موغولوستاندا یاشایان‌مسیحی‌تورک بوْیو[۱۲]

اوْنقوُچ..onquç [اؤزل آد] ۱-قازانجلی، وئریملی، اوُغورلو. ۲-اینسان آدی: اوْنقوُچ، آلپ، اوْنقوُچای، اوْنقوُچ‌بای، اوْنقوُچَر[۷].

اوْنقوْل..onqol [اؤزل آد] دؤنیایی یاراداں اوُیغور تانریلاریندان[۲۱۱].

اوْنقوْللو..onqollu [آد] اوْنقوْلو اولان‌شکیل(فا:ده ضلعی). decagon

اوْنقون..onqun [صفت] ۱-چوخ وئریملی، بوْل، اسگیک‌سیز، یارار وضعیته گلمیش، اوُغورلو ۲-(آ) اوُغورلوُلوق، وئریملیلیک، قالیْجی‌لیق ۳-بوْللوق و بَرکت تانری‌سی. ٤-ایلکل توپلوملاردا قوتسال ساییلان هرشئی (آغاج، حئیوان)، آو توْتئمی، قوُتسانمیش آو حئیوانی (فا:توتم). ۵-اینسان‌آدی:اوْنقوُن‌آلپ،اوْنقوُنَر،اوْنقوُنسای / اوْنقوُنسوْی.

اوْنقونجولوق..onqunculuq [آد] توتئمیزم، بیر اوْنقونا اینانما (فا:توتمیزم).

اوْنقونلوق..onqunluq [آد] اوْنقون اوْلما وضعیتی، موُتلولوق، بوْللوق.

اوْنلار..onlar [عوضلیک، سن] اوْچونجو چوْغول شخص عوض‌لیگی "اوْنلار اوْخویوللار" (فا:آنها). they ،those

اوْنلارجا..onlarca [صفت، سایی] اوْن‌اوْن‌اوْلان، چوخلو.

اوْنلارلا..onlarla [صفت، سایی] ۱-اوْن‌اوْن‌اوْلاراق. ۲-اوْنلارلا بیرکیده.

اوْنلو..onlu [صفت] اوْنپارچادان دؤزه‌لن، اوْن سایی سی سیستمی (فا:اعشاری). decimal

اوْنلو سایی..onlu sayı [آد] اعشاری سایی (فا:عدد اعشاری). decimal number

اوْنلوق..onluq [صفت] اوْن‌داناسی بیر آرادا اوْلان، اوْن‌سایی‌سی اوْلان کارت ویا هرشئی (فا:ده تایی، دهه). decade

اوْنلوق سایی‌سیستیمی..onluq sayı sistimi [آد] اوْنلوق‌لاردان-عبارت‌سایی‌سیستیمی.

اوْنلوق کسیر..onluq kəsir [آد] ریاضی ده مخرَجی اوْن، یوْز، مین و سایره رقم‌لردن عبارت اوْلان کسر "اوْنلوق کسرلری توْپلاماق".

اوْنماق..onmaq [تاثیرسیز ائیلم] داها ایی بیر وضعیته گیرمک، خسته-لیکدن قوُرتولماق، موُتلو و مسعود اوْلماق.

اوْنمین..onmin [آد] دوققوز مین دوققوز یوز دوْقسان دوققوز دان سونراکی سایی (فا:ده هزار). ten-thousand

اوْنمینده..onmində [سایی] اوْنمین بؤلومون ایچینده اولان (فا:ده هزارم). ten-thousandth

اوْنمینلرجه..onminlərcə [صفت] چوخ ساییدا.

اوْنوْخ..onox [تاریخی اؤزل آد] بیر توْرک ائلی نین آدی، باخ: اوْغوزلار[۷].

اوْنور..onur [آد،فرانسیزجا] اؤزسایقی،حیثیت(فا:شرف). hono (u)r

اوْنورقا..onurqa [صفت] بئل سوْمویو (فا:ستون فقرات). spinal column {دیواندا ایشله‌نن اوْقورماق (سَوموک یاریب آییرماق) سؤزوندن آلینمیش کلمه دیر، اوْقورقا› اوْنورقا}

اوْنورقا ایلیگی..onurqa iliyi [آد] حارام ایلیک (فا:نخاع) spinal cord

اوْنورقاایلیگی..onurqa iliyi [آد] اوْنورقا کانالینین ایچَری‌سینده کی ایلیک، حارام ایلیک، اوْنورقا بئینی (فا:مغز حرام) spinal cord

اوْنورقابئینی..onurqa beyni [آد] باخ: اوْنورقا ایلیگی.

اوْنورقاسیز..onurqasız [صفت] اوْنورقاسی اوْلمایان، بئل سوْموگو اوْلمایان (فا:بی‌مهره). Invertebrate

اوْنورقاسیزلار..onurqasızlar [آد،دیرگی] اوْنورقاسی اوْلمایان (فا:بی‌مهره گان).

اوْنورقالی..onurqalı [صفت] اوْنورقاسی اوْلان.

اوْنورقالیلار..onurqalılar [آد،دیرگی] اوْنورقاسی اوْلان حئیوانلار (فا:مهره داران). Invertebrate

اوْنوُش..onuş [اؤزل آد] ۱-بَرکت، بوْللوق، وئریم ۲-اوُغور، طالع[۷].

اوْنولماز..onulmaz [صفت] ایی لشمز، شفا تاپماز.

اوْنولماق..onulmaq [بلسیز ائیلم] ایی لشدیریلمک، شفا وئریلمک و درمان ائدیلمک، اوْنماق‌ایشینه موضوع و قوْنو اوْلماق "تا گؤزون گؤردوم سنین، بیمارم اوْل دمدن بَری. قاتی مجروحام اوْنولماز یارام اوْل دمدن بری. غریبی".

اوْنوم..onum [آد] کؤتو بیر دوُرومدان قوُرتولما.

اوْنوْماستیکا..onomastika [آد، یونانجا] خصوصی آدلار حاققیندا علم و بیلیم.

اوْنوْمالوژییا..onomalojia [آد،فرانسیزجا] دیلده اؤزل-آدلارتوْپلوسو(فا:اونومالوژی).

اوْنون اوْچون..onun üçün [باغلاییجی سؤز] چونکی (فا:زیرا). because

اوْنونجو..onuncu [سایی] سیرا سایی‌لاردا دوْققوزونجو سایی دان سونراکی سایی (فا:دهم، دهمی).

اوْنْیئددی..onyeddi [آد] اوْن‌آلتی سایيدان سونراکی سایی (فا:هفده). seventeenth

اوْنْیئددینجی..onyeddinci [آد] اون یئددی سایی‌نین ترتیبی شکلی (فا:هفدهم، هفدهمی). seventeenth

اوْنْیاشار..onyaşar [صفت] اوْن‌یاشی اوْلان.

اوْو..ov [آد،باخ:آو] دوزن و تله ایله توتولماغا چالیشان قوش ویا چؤل حئیوانی،اله گئچیریلن هر شئی (فا:شکار).

اوْوا..ova [آد] گئنیش دؤز یئرلر، چئوره‌لرینه گؤره چوخوردا قالان گئنیش دؤزلوک (فا:جلگه) plain {باخ:آو،اوْیماق}.

اوْوات..ovat [اؤزل آد] دؤزگوْن، مُنتظم[۷].

اوْواجیق..ovacıq [آد] آواجیق: بالاجا اوْوا، چالدیران بؤلگه سینده دؤزلوک یئر آدی (فا:جلگه کوچک).

اوْواراق..ovaraq [صفت] بیر آز اوْووق.

اوْواسیز..ovasız [صفت] اوْواسی اوْلمایان.

اوْوال..oval [آد،فرانسیزجا] یومورتاسوْو، سوْبه، اوال (فا:بیضی).

اوْوالاتماق..ovalatmaq [باخ] اوْودوُرماق.

اوْوالاماق..ovalamaq [باخ] اوْوماق.

اوْوالانماق..ovalanmaq [باخ] اوْوولماق.

اوْوالی..ovalı [صفت] اوْوادا یاشایان، اوْوا خالقیندان اوْلان دؤزلوک آلان دا اوْتوران، اوْواسی اوْلان (فا:جلگه نشین). ،

اوْوالیق..ovalıq [آد] اوْواسی چوخ اولان بؤلگه، بؤیوک اوْوا اوْلان یئر، دوزَنلیک (فا:منطقه جلگه ای).

اوْوایتی..ov iti [آد] اوْولاما ایتی (فا:سگ شکاری).

اوْوباش..ovbaş [آد،عربجه] دله دوله (فا:اراذل، اوباش). aeroplane

اوْوجالاماق..ovcalamaq [باخ] اوْووشدورماق.

اوْوجوُ..ovcu [باخ] اوْوُج.

اوْوچو..ovçu [آد] اوْوچولوق لا مشغول اولان (فا:شکارچی).

اوْوچو اوْتو..ovçu otu [آد،بیتگی] مختلف‌نوْع‌لاری‌اوْلان‌ساری چیچک‌لی چیمن اوْتو.

اوْوچو گؤزو..ovçu gözü [آد] ایتی گؤزن و دقت‌لی گؤزلر حاققیندا.

اوْوچو یوُخوسو..ovçu yuxusu [آد] سایيق یاتان آدام حاققیندا.

اوْوچولوق..ouçuluq [آد] اوْوچونون ایشی.

اوْوحئیوانی (قوشو)..ov heyvanı (quşu) [آد] اوْولاما قوشو (فا:پرنده شکاری).

اوْوخارا..ouxara [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اوْو+خارا/قارا/اوْو یئری}.

اوْوخاق..ouxaq [صفت] تئز اوْوولان، کورَک (فا:ترد).

اوْوخالاتماق..ouxalatmaq [باخ] اوْووشدورماق.

اوْوخالاماق..ouxalamaq [باخ] اوْوشدورماق، اوْوماق.

اوْوخالانماق..ouxalanmaq [باخ] اوْوشدوروولماق.

اوْوخام..ouxam [آد] باخ اوْووُخ.

اوْوخانتی..ouxantı [باخ] اوْوونتو.

اوْودار..oudar [اؤزل آد] اوُجان دا کند آدی {اوْو+تار: اوْو و اکین یئری}.

اوْودورتماق..ovdurtmaq [انتدیرگن ائیلم] اوْودورماق ایشینی گؤردورمک.

اوْودورما..ovdurma [آد] اوْودورماق ایشی(فا:ماساژ دهی).

اوْودورماق..ovdurmaq [انتدیرگن ائیلم] اوْوماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

اوْورا..ovra [اؤزل آد] یاردیملی‌دا یئر آدی[۲٤۰].

اوْوزوُر..ovzur [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

اوْوسار..ovsar [آد] باخ: افسار.

اوْوسارلاماق..ovsarlamaq [آد] باخ: افسارلاماق.

اوْوسانا..ovsana [آد] باخ: افسانه {باخ: اؤگمک}.

اوْوسون..ovsun [آد،فا ‹افسون›] باخ: افسون (فا:جادو). magic

اوْوشار..ovşar [اؤزل آد] باخ: افشار. ۲-اوْوشار۲(آد) ساغیم دان قاباق حئیوان امجه‌یینی اوْووشدورماق ایشی {باخ:اوْوماق}. ۳-اوْوشار۳(آد) میانادا کند آدی {باخ: اوْوشار۱}.

اوْوشارا گتیرمک..ouşara gətirmək [باخ] اوْوشارلاماق.

اوْوشارلاماق..ouşarlamaq [ل، باخ: اوْوشار] ساغیم دان قاباق حئیوان امجه‌یینی اوْووشدورماق.

اوْوشالا..ovşala [آد،باخ:اوْوماق] سوُ شکر و سیرکه‌دن حاضرلانان سرینله‌دیجی بیر ایچکی، شربت.

اوْوغاز..ovğaz [اؤزل آد] شیروان دا چای آدی {بو کلمه ان گوجلو واریانتدا اوْغوز سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر، چونکو بو بؤلگه اوْغوز توْرکمن لرینین یاشادیغی بؤلگه دیر، ضعیف بیر

یورومدا بو کلمه نی اوْو/ آو+ غاز سؤزلریله بیرلشدیرمک اولار بئیله کی بورالار قاز آولانما بؤلگه سی کیمی ایدی}.

اوْوغان..ovğan [اؤزل آد] سراب، مینودشت ده کند آدی {اوْو و ائو یئری}.

اوْولاز..ovlaz [اؤزل آد] قوْرخوسوز، اوْرکلی، گؤزوپَک، آتیْلقان[۷].

اوْولاق..ovlaq [آد،باخ:آو] اوْو یئری، اوْوو چوخ اوْلان دؤزنلیک (فا:شکارگاه). hunting

اوْولاقچی..ovlaqçı [آد] اوْلاغی گؤزتله ین(فا:شکاربان) gamekeeper

اوْولاماق..ovlamaq [ل، سن] ۱-اوْو ووُرماق، شکار ائتمک (فا:شکارکردن)۲-(مج)چالماق،اله گتچیرمک،اله گتیرمک.

اوْولانماق..ovlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْو ووُرولماق،شکار ائدیلمک(فا:شکار شدن).

اوْولی..ovlı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {۱-ائولی، ۲-اوْو یئری}.

اوْولیاء..ovlia [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی.

اوْوما..ovma [آد] ۱-اوْوماق ایشی (فا:ماساژ) ۲- massage اوْوولموش، نارین لانمیش. ۲-چؤرک پنیر اوْوونتوسو ایله کره یاغیندان دؤزه‌لن یئمک "چؤره‌یی اوْوما ائله‌مک". ۳-الده توخونان بیر نوْع یوُمشاق و ظریف پارچا. ٤-گئنیش یاییلمیش یوْلوخوجو خسته‌لیک.

اوْوما فطیر..ovma fətir [آد] چوخ اوْووشدورلموش برک خمیردن پیشیریلن و آسان اوْوولان کَورَک فطیر (فا:نان فطیر).

اوْوماج (آشی)..ovmac (aşı) [آد] خمیری اوْواراق اوْوونتولاریلا پیشیرلن آش (فا:آش اُماج).

اوْوماجا..ovmaca [آد] قارین آغری‌سی، سانجی.

اوْوماچ..ovmaç [اؤزل آد] اَل ایله یوْغرولاراق دؤزه‌لن یئیه‌جک[۷].

اوْوماق..ovmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ماساژ وئرمک، سوْرتمک (فا:مالیدن، ماساژ دادن). to rub ۲-اوْوُوق ائتمک، نارین لاشدیرماق. ۳-بیر شئیی اوْووب آپارماق "سوُلار توْپراغی اوْووب دئشیک ائتدیلر" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوُوماق›: اوُفاق ائتمک، یوُمشاتماق}.

اوْوندوروجو..ovndurucu [صفت] توخدادان(فا:مسکن). calmative

اوْووْتماق..ovutmaq [تاثیرسیز ائیلم] تسلّی وئرمک، اوْووندورماق "اوُشاغی ~".

اوْووج..ovuc [تاثیرسیز ائیلم] الین ایچی. آیا (فا:کف دست) palm

اوْوُوجلاماق..ovuclamaq [ل،سن] اوْووجلا گؤتورمک(فا:بامشت-برداشتن)

اوْووج‌لانماق..ovuclanmaq [بلسیز ائیلم] اوْووجلا گؤتورولمک (فا:فم).

اوْوُوجلوق..ovucluq [آد] ایشچی‌لرین الرینه گئیدیکلری بیر نوع الجک (فا:نوعی دستکش کار).

اوْووجو..ovucu [آد] اوْوان، ماساژچی.

اوْووُرد..ovurd [آد] آغیز بوشلوغون یاناق‌لار طرفینده اوْلان حصّه‌لری (فا:لپ). {آوماق› اوْوماق سؤز ایله ایلگیلیدیر و آوورت، یئمک‌لری ازن و آوان یئری گؤسته ریر؛ سن}

اوْووُرتداق..ovurtdaq [صفت] اوْزو کؤک، کوْپبوش (فا:لپ قلمبه).

اوْووُردو باتماق..ovurdu batmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْوورد‌لاری چوخورا دؤشمک،آریقلاماق.

اوْووردو اوْووردونا کئچمک..ovurdu ovurduna keçmək [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک وآریق لاماق.

اوْوورکوْت..ovurkot [آد] بیر نوع قالین اوْست گئییم (فا:بالاپوش). overcoat

اوْووُشدورماق..ovuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ایکی شئیی بیربیرینه سوْرته‌رک اوْوماق (فا:ماساژ دادن).{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْووُنماق›}.

اوْووشدورولماق..ovuşdurulmaq [بل] اوْوولماق، ماساژ ائدیلمک (فا:ماساژ داده شدن).

اوْووُشماق..ovuşmaq [قا] اوْووُلماق (فا:بهم مالیده شدن).

اوْووُشوق..ovuşuq [صفت] اوْوولموش، اوْوخالانمیش (فا:مچاله).

اوْووُق..ovuq [آد،‹اوُوماق] اوْوولموش اوْلان شئی (فا:خرد شده).

اوْووق اوْووق..ovuq ovuq [صفت، ظرف] آویق آویق، نارین اولارق.

اوْووقجا..ovuqca [صفت] اوْلدوقجا اوْووُق.

اوْووقلو..ovuqlu [صفت] اوْووغو اوْلان، ایچینده اوْووق دانالار اوْلان (فا:خرده ریز شده).

اوْووقلولوق..ovuqluluq [آد] آویقلیق: اوْووق اوْلما وضعیتی.

اوْووُلان..ovulan [آد،صفت] اوْوولما اؤزللیگی اولان (فا:خرد شونده).

اوْووُلما..ovulma [آد] اوْووُلماق ایشی.

اوْوولماق..ovulmaq [بلسیز ائیلم] اوْوماق ایشی گؤرولمک(فا:خردشدن، ساییده شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْغروُلماق› سوْموک یاریلیب آیریلماق}.

اوْوولموش..ovulmuş [آد] اوْوولوب تؤکولموش شئی‌لر (فا:خرد شده).

اوْووم..ovum [آد] باخی اوْوونتو (فا:ماساژ). massage

اوْوون..ovun [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {اوْو+ون: ائو یئری}.

اوْووُنتو..ovuntu [آد،ت‹آویندی›] قیرینتی، تؤکونتو، اوْوولموش اوْلان هرشئی (فا:خرده ریز).

اوْووُنتول..ovuntul [باخ] اوْوولان.

اوْوونج..ovunc [آد] اوْوونما.

اوْووندورماق..ovundurmaq [تاثیرلی ائیلم] ساکت‌لشدیرمک، اوْووتماق، توخداتماق، تسکین وئرمک (فا:تسلی دادن).

اوْووندوروجو..ovundurucu [آد،صفت] اوْووندوران، توخدادان، توخدادیجی (فا:تسلی دهنده).

اوْوونلوق..ovunluq [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {باخ: اوْوون}.

اوْوونماز..ovunmaz [صفت] اوْوونمایان، توخداماز، تسکین تاپماز.

اوْوونماق..ovunmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤز اؤزونه اوْوولماق. ۲-بیر سیخینتی‌دان راحت اوْلوب دینجلمک، اوُشاق آغلاماغینی کسمک، توخداماق (فا:تسکین یافتن). to became quiet {سن؛ آوماق کؤکوندن}.

اوْه..oh [ن،سس‌تق] سئوینج، بینمه، حئیرانلیق و راحتلاما کیمی آنلاردا دیله گتیریلن سؤز، بوسوز آیری شکیل‌لرده ده سؤیلنیر: آخ ائی، دده م وای (فا:آه، آخ وای).

اوْها..oha [ن،سس‌تق] ایری بوُینوزلو حئیوانلاری حرکته گتیرمک اوچون چیخاریلان سس "اوْها وار داغا چیخاردار اوْها وار داغدان یئندیرر، یوْرولموش‌اؤکوز اوْهانی آللاهدان ایستر".

اوْهالاماق..ohalamaq [ل،سس‌تق] اوْها ائده‌رک حئیوانی و سؤرونو حرکته گتیرمک (فا:اوْهو کردن).

اوْهام..oham [آد،عربجه] قوُرونتولار،خیالات (فا:~). delusions

اوْهم..ohm [اؤزل‌آددان] الکتریک‌دیره‌نیشینین اؤلچوواحدی.

اوْهوْ..oho [باغلاییجی سؤز،سس‌تق] ۱-اوْها، بؤیوک باش حئیوانلاری دوُردورماق اوچون دئییلن بیر سؤز. ۲-قابا و پیس ترپنیشلی بیرکیمسه‌یه قارشی سؤیله‌نیر. ۲-حئیرانلیق و سئوینج بیلدیرن بیر سؤز "اوْهو خوش گلمیسن" (فا:اوها).

اوْهون..ohun [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

اوْهه..ohə [باخ] اوْها، اوْهوْ.

اوْی..oy [اؤزل آد] ۱-دؤشونمَک، دؤشونجه، فیکیر ۲-چوُخور[۷].

اوْی..oy [آد،سس‌تق] ۱-سس۲-رای۳-آهای "اوْی‌قوْرخدوم".

اوْی..oy [آد] چوخور، بوش یئر. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اوْی وئرمک..oy vermək [تاثیرسیز ائیلم] گؤروشونو بیلدیرمک، رأی وئرمک.

اوْیا..oya [اؤزل آد] ۱-اوْیولاراق دؤزه‌لن اَل ایشی، ایشله‌مه، ایپک توخوما ایشینده ناخیش تیکمه(فا:سوزن‌کاری) ۲-امانت ۳-سَمپاتیک ٤-اینسان آدی:~بَگیم،~بیگه، ~چیچَک[۷]. {اوْیماق}

اوْیا چیچگی..oya çiçəyi [آد،بییتگی] توتقون‌بنوْوشه‌ویاپمبه رنگده چیچک‌لر آچان بزک بیتگی‌سی lagerstroemia indica

اوْیاتما..oyatma [آد] اوْیاتماق ایشی.

اوْیاتماق..oyatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوُخودان دوردورماق، اوْیاندیرماق، اوْیانماغا مجبور ائتمک۲-جانلاندیرماق،حیات-وئرمک(فا:بیدارکردن).

اوْیاچی..oyaçı [آد] اوْیا ایله ایپک‌ناخیش‌سالان(فا:سوزنکار).

اوْیاچیلیق..oyaçılıq [آد] اوْیا ایله ایپک ناخیش سالما (فا:سوزنکاری).

اوْیادیجی..oyadıcı [صفت] اوْیادان،دوْغوران، تؤره-دیجی(فا:بیدارکننده).

اوْیادیلماق..oyadılmaq [بلسیز ائیلم] اوْیاتماق‌ایشی گؤرولمک(فا:فم-بیدارکردن).

اوْیاز..oyaz [اؤزل آد] چوُخوُر، قوُیو[۷].

اوْیاق..oyaq [صفت] ۱-آییق، یاتمامیش، یوخویا گئتمه میش (فا:بیدار). Awake ۲-احتیاطلی، آییق ساییق "چوْخ اوْیاق آدامدیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹اوْیغاق›}

اوْیاقلیق..oyaqlıq [آد] یوخودا اوْلماما وضعیتی، ساییق‌لیق، آییق‌لیق (فا:بیداری). wakefullness

اوْیالاماق..oyalamaq [ل، باخ: اوْیماق] ۱-بللی بیر مُدت بیرینین دقتی‌نی بیر شئیه چکمک، مشغول ائتمک، بیرشئیه ایلگی لندیرمک، اَیلندیرمک. ۲-اوْیا ایله بزه‌مک. ۳-اوْیماق.

اوْیالانتی..oyalantı [آد] اوْیالاماق ایشی.

اوْیالاندیرماق..oyalandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوْیالاماسینا یوْل آچماق.

اوْیالانماق..oyalanmaq [بلسیز ائیلم] اوْیالاماق ایشی گؤرولمک.

اوْیالاییجی..oyalayıcı [آد] زامان گئچیرمه‌یه یوْل آچان.

اوْیالی..oyalı [صفت] قیراغینا اوْیا قویولموش، ناخیشلی تیکمه (فا:سوزن کاری شده).

اوْیاندیرماق..oyandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آییق ائتمک، یوخودان قالخیزماق. ۲-حرکته گتیرمک،گؤجلندیرمک (فا:برانگیختن). to excite

اوْیاندیریجی..oyandırıcı [باخ] اوْیادیجی.

اوْیانما..oyanma [آد] اوْیانماق ایشی.

اوْیانماق..oyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوُخودان دوُرماق. ۲-گرچک-لری آنلاماق، حرکته گلمک، اؤزونو تانیماق "غفلتدن اوْیانماق" (فا:بیدار شدن). to wake up {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اوْیغاق (آییق)/ آییتماق سؤزیله ایلگیلیدیر}.

اوْیانیش..oyanış [آد] اوْیانما،بیلگی لنمه،روْنسانس" باهارین اوْیانیشی".

اوْیانیق..oyanıq [آد] آییق، بیلگی لی (فا:متوجه). directed toward

اوْیانیق لاشماق..oyanıqlaşmaq [آد] اوْیانیق وضعیته گلمک (فا:متوجه شدن).

اوْیانیق لیق..oyanıqlıq [باخ] اوْیاق لیق، اوْیانیق اوْلما دورمو (فا:بیداری).

اوْیبات..oybat [اؤزل آد] اوْیوق و چوُخوُرلو یئر، چوُورلو وادی[۷].

اوْیباخ..oybax [اؤزل آد] باخ: اوْیبات.

اوْی بیرلیگی..oybirliyi [آد] سس بیرلیگی، اوْیداشلیق (فا:همرایی).

اوْیتاق..oytaq [آآ، تورکمنجه] یوکسک لیگی آشاغی اولان یئر، چوخورا دوشموش یئر.

اوْیتوُن..oytun [اؤزل آد] قوُتسانمیش، مُبارک؛ اینسان آدی: اوْیتوُنای، اوْیتوُنبای، اوْیتوُنبَک، اوْیتوُنَر[۷].

اوْی چوخلوغو..oy çoxluğu [آد] یاری دان چوخ اوْی آلما وضعیتی.

اوْیچولوق..oyçuluq [آد] اوْی آلماق اوچون توْرلو یوللار و ایشلر.

اوْی حاققی..oy haqqı [آد] اوْی وئرمه حاققی.

اوْی داش..oydaş [صفت] اوْی بیر،بیردوْشونجه سی اوْلان لار (فا:همرای).

اوْی داش لیقلا..oydaşlıqla [ظرف] متفقا (اً فا:متفقا). of one accord

اوْیدورتماق..oydurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوْیدورماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

اوْیدورماق..oydurmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوْیماسینی جوْرله‌مک، اوْیوق آچدیرماق، قازدیرماق (فا:فس کندن). t~ to drill {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹اوْیقورماق›}

اوْیدورولماق..oydurulmaq [بلسیز ائیلم] اوْیماق ایشی گؤرولمک (فا:کنده شدن).

اوْیرات..oyrat [اؤزل آد] ۱-درین، اوْیوق، درینلشمیش[۷]. ۲-سکیزموْرَن آدیلادا تانینان و سککیزچای معناسیندا اوْلاراق و نایمان لارین قوْنشولوغوندا بیر توْرک ائلی، اوْیراتلار قالموقلارا تابع ایدیلر،بوُ بوْی سوْنرالار قوُردوقلاری مُختار جُمهوریتین آدینی اوْرات قوْیدولار[۱۲].

اوْیرام..oyram [اؤزل آد] بوُرقاچ،بوُرولقان و چتین وضعیت، آنافوْر[۷].

اوْیرو..oyru [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {بوْی آدی}.

اوْیسا..oysa [باغلاییجی سؤز] اوْ اوْلسا،حال بوکی،اگر بوجوْردو(فا:دراین حال).

اوْیقارماق..oyqarmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر آز دوْشوندوکدن سونرا آنلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اوْیماق}

اوْیقاق..oyqaq [اؤزل آد] ۱-اوْیا ۲-اوُیانیْق[۷].

اوْیقوُر..oyqur [اؤزل آد] دره یاتاغی، دره اوْیوغو[۷].

اوْیکوْنیم..oykonim [اؤزل آد] یاشاییش بؤلگه لرینین آدینی بیلدیرن خصوصی ایسیملر (شهر/کند، قصبه و کؤی آدلار؛ اوْیکئس oikes: یورد، ائو، مسکن؛ اوْنیم onim:آد؛)[۲٤۱].

اوْیلاق..oylaq [آد،سن] ۱-دوْزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲-یئر، مئیدان (ترلان اوْیلاغی، قاچاق اوْیلاغی)، قازیلمیش یاش یئر (فا:جلگه). plain ۳-سوُ آلینان یئر (فا:آبگیر).

اوْی لاما..oylama [آد] اوْی وئرمه و آلما(فا:همه پرسی). referendum

اوْی لاماق..oylamaq [آد] اوْی آلماق(فا:به‌همه‌پرسی گذاشتن).

اوْی لانماق..oylanmaq [بل،سن: دوْشونمک] اوْی آلینماق، اوْیلاماق ایشی گؤرولمک (فا:به همه پرسی گذاشته شدن).

اوْی لانیش..oylanış [آد] اوْیلاماق ایشی ویا بیچیمی.

اوْیلو..oylu [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اوْولو: اووو و ائوی اوْلان}.

اوْیلوق..oyluq [آد] باخ: اوُیلوق، بوُد.

اوْیلوم..oylum [آد] ۱-ایچلیک،ایچی اوْیولموش، چوخور وضعیته گتیریلمیش شئی، حجم (فا:حجم). ۲-چکیم ده وبنیزچی لیکده اوْچ بویوتلو اوْلما وضعیتی.

اوْیلوم اوْیلوم..oylum oylum [صفت] اوْیلوملو یئر، گیرینتی لی چیخینتی لی.

اوْیلوملاماق..oylumlamaq [تاثیرلی ائیلم] هئیکل یوْنمادا، چکیم ده و بنیزچی لیکده اوْچ بویوتلو وضعیت یاراتماق.

اوْیلوملو..oylumlu [صفت] اوْیلومو اوْلان (فا:حجم دار).

اوْیلی..oylı [اؤزل آد] شیراز دا کند آدی {باخ: اؤیلو،ائولی}.

اوْیما..oyma [آد] ۱-اوْیماق ایشی (فا:حک). engraving ۲-آغاج، داش، سوْموک و مئتال‌لا قازیلان و اوْیولان بزک و ناخیش، اوْیولاراق دوْزه‌لن بزک و سوْس. ۳-اوْیولاراق دوْزلمیش. ٤-آغاج یوْنقاسی (فا:تراشه).

اوْیماچی..oymaçı [آد] اوْیما اوُستاسی، اوْیماق ایشینی گؤرن (فا:حکاک). polisher ofgems

اوْیماچیلیق..oymaçılıq [آد] اوْیماماچی‌نین ایشی(فا:منبّت کاری). Inlaid

اوْیماق..oymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قازیب‌ایچینی بوْشالتماق (فا: کندن). to excavate ۲-(آ) نئچه اوْبا'دان دوزه‌لن توپلولوق (فا: قبیله) tribe ۳-گؤچَبه‌لرین‌چادیرقوُردوقلاری یئر، بیر نئچه ائودن عبارت اوْلان کند و یاشاییش یئری، باخ: توْرکوستان (فا:ده). village ٤-سامان یوْلوندا بنزر اوُلدوز قروُپلارینا وئریلن‌آد ٥-اوْسکوک،بالاجا قالپاقجیق. ٦-اینسان آدی: اوْیماقای، اوْیماقبَگ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اوْیوب قازماق فعلیندن}.

اوْیماق اوْیماق..oymaq oymaq [ظرف] توْپ توْپ، کوْما، ائل ائل، کند کند.

اوْیماق باشی..oymaq başı [آد] اوْیماق‌لارین باشچی‌سی.

اوْیمالی..oymalı [صفت] اوْیولموش یئرلری اولان.

اوْیمالی یاپراق..oymalı yapraq [آد] گیرینتی‌لی و چیخینتی‌لی اوْلان یاپراق.

اوْیمان..oyman [آد] بؤیوک اوْیوق یئر.

اوْیماووُت .. Oymavut [اؤزل آد] اؤزبَک-قاراقالپاق بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

اوْیمور..oymur [اؤزل آد] دره، دَره یاتاغی[۷]. {ائیمور}

اوْیناتدیرماق..oynatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] اوْیناتماق ایشینی گؤردورمک، اوْیناماغا مجبور ائتمک.

اوْیناتماق..oynatmaq [ل] ۱-بیر شئیی یئریندن ترپتمک، الینه آلیب آتیب توتماق "اوُشاغی اوْیناتماق، ایت قوُیروغون اوْیناتدیر". ۲-بیرینی آلداتماق، بیر ایشه یالاندان مشغول ائتمک،اله سالماق. ۳-(اتّد) اوْیناماق ایشینی گؤردورمک، رقص ائتمه‌سینی جوْرله‌مک، اوْیناماغا مجبور ائتمک (فا:رقصاندن). to (cause to) dance {دیوان‌لغات‌تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوْیناتیم..oynatım [آد] اوْیناتدیم:اوْیناتما ایشی (فا:عمل رقص).

اویناچی..oynaçı [اؤزل آد] بوُکان دا کندآدی{ایش دوْلاندیران، اوْیونچو}.

اوْیناتدیش..oynadış [آد] اوْیناتما ایشی (فا:عمل رقص).

اوْیناتدیلماق..oynadılmaq [بلسیز ائیلم] اوْیناتماق‌ایشی-گؤرولمک(فا:فـم‌رقصاندن).

اوْیناتیمجی..oynatımcı [آد] اوْیناتیم ایش‌ایله اوُغراشان (فا:رقصاننده).

اوْینار..oynar [صفت] ۱-اوْینایان،رقص ائدن (فا:رقاص) ۲-اویناق، بیر یئرده دوُرمایان۳-ساعات‌کیمی شئیلرده دایم ترپه‌نن بؤلوم.

اوْینارلیق..oynarlıq [آد] اوینایان شئی و کیمسه‌نین وضعیتی، اوْیناقلیق.

اوْیناش..oynaş [صفت] ارینندن باشقا بیریله سئویشن قادین، بیرینین یوْلسوز ایلیشگی ده اوْلان یوْلداشی "اوْیناشا اوُمود ائدن ارسیز قالار"(فا:مترس). mistress {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اوْیناشلیق..oynaşlıq [آد] اوْیناشین ایشی و داورانیشی.

اوْیناشماق..oynaşmaq [قا] ۱-بیربیریله اوْیناماق، اَیلنمک "کؤرپه‌لر اوْیناشیردیلار". ۲-معاشقه ائتمک "آداخلیلار حَیطده اوْیناشیردیلار" (فا:باهم رقصیدن ویا مغازله کردن).

اوْیناغان..oynağan [آد،صفت] چوخ اوْینایان(فا:بازیگوش). playful

اوْیناق..oynaq [صفت] ۱-ترپه‌نیش‌لی، ترپه‌نه‌بیلن، ثابت اوْلمایان. ۲-بوْغوم، مفصل. ۳-قرارسیز (قادین وقیز)، آغیرباشلی اوْلمایان (فا:شل و ول) ٤-(آد) مارال، جئیران و بنزَری حئیوانلارین بیر آرادا اوْلوب سو ایچدیکلری گؤل، سوُ بیریکینتی‌سی[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْیناق ائشلر› اویناق قادین}.

اوْیناق سوّمویو..oynaq sümuyu [آد] دیزقاپاغی سوّمویو (فا:استخوان مفصلی).

اوْیناق‌جا..oynaqca [صفت، ظرف] اوْیناق اوْلاراق.

اوْیناق‌لاشماق..oynaqlaşmaq [قا] ۱-بیربیریله اوْیناماق (فا:باهم رقصیدن)، ۲-اوْیناق وضعیته گلمک (فا:مفصلی شدن).

اوْیناق‌لاماق..oynaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آتیلیب دوّشمک، اوْیناماق "قوُزولار اوْیناق لایر، دینگیل (مئحور) شوْللانیب تکر اوْیناق لایر".

اوْیناق‌لیق..oynaqlıq [آد] اوْیناق‌شئیین‌حالی،آتیلیب‌دوّشمه، قرارسیزلیق، اوْیناق اوْلما وضعیتی (فا:شیطنت، جای مفصل).

اوْیناما..oynama [آد] رقص (فا:رقص) dance

اوْیناماق..oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-رقص ودانس ائتمک، یاللی گئتمک(فا:رقصیدن) ۲-رول ایفا ائتمک (سینما و تئاتر-کیمی یئرلرده)، توپ اوْیناماق، شطرنج اوْیناماق. ۳-بیر شئی ترپشمک، ثابت اوْلماماق "بوُرقو یئرینده اوْینایردی". ٤-اوْیون اوْیناماق، اوْیون بزه‌مک، آلداتماق. ٥-یالاندان مشغول اوْلماق ویا مقصدسیز اوْیان بوُیانا گئتمک"آچارلاری اوْیناتماق"٦-بیرسیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی‌سؤزلر دوّزَلدیر" یئریندن اوْیناماق، سؤزله-اوْیناماق، اوْدلا اوْیناماق، آصلانین قوْیروق ایله اوْیناماق، پیچاقلا اوْیناماق، قان لا اوْیناماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،

سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اوْیون سؤزونه باغلاناراق اصلینده اوْی و اوْیماق‌لا ایلگیلیدیر، چونکی‌قدیم اوْیون‌لاردا و گولشمه‌لرده- اوْینار کن یئر اوْیولوردو و بو کلمه بو ایشه باغلاناراق اله گلیب}

اوْینانماق..oynanmaq [بلسیز ائیلم] اوْیناماق ایشی گؤرولمک .

اوْینانیش..oynanış [آد] اوْینانماق ایشی ویا بیچیمی.

اوْینانیلماق..oynanılmaq [بلسیز ائیلم] اوْیناماق‌ایشی گؤرولمک (فا:ف.م.رقصیدن).

اوْینایا اوْینایا..oynaya oynaya [ظرف] سئوینه سئوینه، بؤیوک بیر سئوینجله.

اوْینایان..oynayan [آد] اوْیناییجی.

اوْینایجی..oynayıcı [آد] رقاص(فا:رقاص).professional dancer

اوْینایش..oynayış [آد] اوْیناماق ایشی و یا بیچیمی.

اوْینوُق..oynuq [اؤزل آد] باخ: اوْیناق[۷].

اوْیوخلو..oyuxlu [اؤزل آد] ساوه اوُجان دا داغ آدی.

اوْیور..oyur [اؤزل آد] وُجود، اَندام[۷].

اوْیوش..oyuş [آد] اوْیماق ایشی ویا بیچیمی.

اوْیوق..oyuq [صفت] ایچی‌اوْیولموش(فا:حفره) cavity {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْی›}

اوْیوق..oyuq [اؤزل آد] آذربایجان‌دا نئچه یئر آدی(شبستره داغ آدی).

اوْیولقا..oyulqa [آد] ال له گؤرولن قالین و سئیرک تیکیش.

اوْیولقاماق..oyulqamaq [تاثیرلی ائیلم] تیکیشله‌مک.

اوْیولماق..oyulmaq [بلسیز ائیلم] اوْیماق‌ایشی گؤرولمک(فا: کنده‌شدن.

اوْیولوش..oyuluş [آد] اوْیولماق ایشی ویابیچیمی.

اوْیوم..oyum [آد] ۱-اوْیماق ایشی. ۲-اوْیولموش یئر (فا:حفره).

اوْیوملاماق..oyumlamaq [تاثیرلی ائیلم] کؤک سالماق (بیتگی اوچون).

اوْیون..oyun [آد] ۱-اوُشاق‌لارین اَیلنمه‌سی، بؤیوک‌لرین ایدمان کیمی ایشلری (فا:بازی). play ۲-صحنه ده گؤرولن ایشلر (فا:بازی روی صحنه). ۳-کلک، آلداتما و حوْقّا ووُرما کیمی ایشلر، دؤزن، حیله، "اوْیون قالمادی کی اوْنون باشینا گتیرمه سین" (فا:نیرنگ). ruse ٤-قُمار و بوجور ایشلر (فا:بازی قمار). ۵-اوْیناماق (فا:بازی رقص) {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوْیون وئرمک..oyun vermək [تاثیرسیز ائیلم] ادا وئرمک.

اوْیون هاواسی..oyun havası [آد] قیوراق ریتملی ازگی.

اوْیون‌آلانی (یئری)..oyun alanı (yeri) [آد] یاریش و ایدمان اوْیونو اوْیناندان یئر.

اوْیونا دوْشمک..oyuna düşmək [تاثیرسیز ائیلم] کلگه راست گلمک.

اوْیونا گلمک..oyuna gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] کلگه راست گلمک، آلداتیلماق.

اوْیون‌اوْیونجاق..oyuncaq [آد] اوْیونجاق،اوْیونجاق‌لار "اوُشاقلار اوْیون اوْیونجاقلارلا اوْینویورلار،من‌سنین‌اوْیون-اوْیونجاغین‌دئییلم"

اوْیونباز..oyunbaz [آد] ۱-اوْیون سئور (فا:بازیگوش). playful ۲-دؤزن باز، دؤزَنجی (فا:حیله کار).

اوْیونبازخانا..oyunbazxana [آد] اوْیونباز ایشلر اوْلان یئر.

اوْیونبازلیق..oyunbazlıq [آد] حوقّابازلیق.

اوْیون‌پوْزان..oyunpozan [آد] بیر قراری و گورؤشو بیربیرینه ووُران.

اوْیونتو..oyuntu [آد] اوْیولموش یئر و بؤلوم،اوْیونوش(فا: کاویده شده)

اوْیون‌توتماق..oyun tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشینا اوْیون گتیرمک.

اوْیونجاق..oyuncaq [آد] ۱-اوُشاقلارین اوْینادیغی شئیلر ۲-اؤنم‌سیز حالا گلن، اؤزگه سینین سؤزو ایله اوْتوروب دوُران (فا:اسباب بازی) toy

اوْیونجاق حُکومت..oyuncaq hökümət [آد] باشقالاری‌نین گؤجونه باغلی گؤجسوز حُکومت، کوُکلا دؤولتی (فا:حکومت پوشالی).

اوْیونجاق‌چی..oyuncaqçı [آد] اوْیونجاق دؤزَلدن و ساتان کیمسه.

اوْیونجاق‌چی‌لیق..oyuncaqçılıq [آد] اوْیونجاق دؤزَلتمه و ساتما ایشی.

اوْیونجاق‌لی..oyuncaqlı [صفت] اوْیونجاغی اوْلان.

اوْیونجول..oyuncul [آد] اوْیونباز (فا:بازیگوش). playful

اوْیونچو..oyunçu [صفت، سن] ۱-اوْیون اوْینایان، صحنه ده رولو اوْلان، آرتیست، آکتور، حریف (فا:بازیکن). actor ،artist player ۲-(مج)دؤزنجی.

اوْیونچولوق..oyunçuluq [آد] ۱-اوْیون اوْیناما ایشی. ۲-حیله جیلیک.

اوْیون‌چیخارماق..oyun çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشله‌مک، اوْیون اوْیناماق. ۲-حوْقّا بزه‌مک، اوْیون اوْیناماق، آلداتماق.

اوْیون‌چیخارتماق..oyun çıxartmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: اوْیون چیخارماق.

اوْیونداش..oyundaş [آد] بیر اوْیوندا قارشی طرف (فا:حریف). rival

اوْیون‌سئور..oyunsevər [آد] اوْیونباز (فا:بازیگوش). playful

اوْیون‌کاغیذی..oyunkağızı [آد] کارت و قُمار کاغیذی.

اوْیونلاشدیرماق..oyunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْیون بیچیمینه گتیرمک.

اوْیونلاشدیریلماق..oyunlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوْیون لاشدیرماق ایشی گؤروْلمک.

اوْیونلاشماق..oyunlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْیون بیچیمینه گلمک (فا:سناریو شدن).

اوْیونلوق..oyunluq [آد] اوْیون اوْیناما یئری، صحنه.

اوْیونو قوْللانماق..oyunu qullanmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤروشونو بیلدیرمک، رأی وئرمک.

اوْیونوش..oyunuş [آد] اوْیولموش یئر و بؤلوم،اوْیونتو(فا:کاویده-شده)

اوْیونیئری..oyun yeri [آد] اوْیون اوینانیلان یئر (فا:زمین بازی).

اوْیونیازاری..oyun yazarı [آد] تئاترو تلویزیوندا پیئس و سناریو یازان.

اوْیینلیْ .. Oyınlı [اؤزل آد] اؤزبَک-قونْرات بوْی لاریندان دیر[۱۵۸-۸۱].

اؤ..ö [حرف]اؤ حرفی تورک عرب الفباسی‌نین بئشینجی سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی بیرینجی حرفی سایی‌لیر،بوُ حرف کلمه‌لرین‌اولینده الف‌له بیرلیکده و آیری یئرلرده "ؤ" شکلینده گلیر و دیل وضعیتی جه اینجه، دوداق وضعیتی جه یوُوارلاق و دار سؤیله‌نیر، باخ: آ سسلی‌حرفینه(فا:پنجمین‌حرف‌صدادار ترکی آذربایجانی).

اؤبک..öbək [آذ] کوْما، کیچیک قروُپ، قروپ، تاقیم.

اؤپؤز..öpöz [اؤزل آذ] جان، روُح، نَفس[۷].

اؤپدورمک..öpdürmək [اتئدیرگن ائیلم] اؤپمه سینی جوّرله‌مک (فا:ف‌س بوسیدن).

اؤپکه..öpkə [اؤزل آذ] باخ: اؤفکه.

اؤپمک..öpmək [تاثیرلی ائیلم] اؤپوش گؤتورمک، سئوگی گؤسترمک اوچون دوْداقلارینی بیرینین دوْداق‌لارینا، اوّزونه، الینه ویا هربیرشئیه توْخوندورماق (فا:بوسیدن). to kiss {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اؤپوجوک..öpücük [آذ] اؤپوش، بالاجا اؤپوش (فا:بوُسه). kiss

اؤپوش..öpüş [آذ] اؤپمک ایشی، اؤپمه (فا:ماچ). buss {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اؤپوش آلماق..öpüş almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤپمک.

اؤپوش گؤندرمک..öpüş göndərmək [آذ] الینی دوْداقلارینا اشاره ائدیب سئوگی گؤسترمک.

اؤپوشدورمک..öpüşdürmək [اتئدیرگن ائیلم] اؤپوشمک ایشینی گؤردورمک.

اؤپوشمک..öpüşmək [قا] بیربیرینی اؤپمک (فا:رو بوسی کردن).

اؤپوشمه..öpüşmə [آذ] بیربیرینی اؤپمه (فا:روبوسی). bussing

اؤپولمک..öpülmək [بلسیز ائیلم] اؤپمک ایشی گؤرولمک، اؤپمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م بوسیدن).

اؤتدورمک..ötdürmək [تاثیرلی ائیلم] اؤتمه‌سینه یول آچماق (فا:ف‌س).

اؤتَر..ötər [آذ] ۱-ایلرله ین، قاباق لایان، ۲-اؤتوجو، اوْخویوجو.

اؤتَرگی..ötərgi [باخ] اؤتَری.

اؤترو..ötrü [باغلاییجی سؤز] بو اوّزدن؛ بوندنله؛ "بو ایشدن اؤترو بولاری دئدیم" (فا:به این سبب). respect {ت: قارشی، اؤن، آرا}

اؤترووم..ötrüm [آذ] قارین ایشلنمه سی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اؤتَری..ötəri [ظر،صفت] ۱-گؤز اوُجو، تئز (فا:آنی). ۲-موقّتی temporary {<اؤتمک+اَری، باخ: اؤتمک}

اؤتَری کئچمک..ötəri keçmək [تاثیرلی ائیلم]مرور ائتمک، گؤز دوْلاندیرماق.

اؤتکَر..ötkər [اؤزل آذ] ۱-رجاءائدن، دُعاچی ۲-گئچیجی، فانی[۷].

اؤتکم..ötkəm [باخ: اؤتمک] ۱-تاثیرلی "اؤتکم و کسرلی آدام". ۲-دیکباش، تکبّرلو "اؤتکم دانیشماق".

اؤتکملیک..ötkəmlik [آذ] دیکباش‌لیق، تکبّرلوق.

اؤتکون..ötkün [صفت،باخ:اؤتمک] ۱-اؤتموش،ایچی گئچمیش میوه" اؤتکون میوه"(فا:خیلی‌رسیده) ۲-گوجلو، اوّستون، تأثیرلی،" اؤتکون سس، عاغیل عاغیلدن اؤتکون اولار، اؤتکون قلم‌لی یازار"(فا:مؤثر).

اؤتکونلوک..ötkünlük [آذ] اؤتکون شئیین حالی.

اؤتگَر..ötgər [اؤزل آذ] اؤتگرلر: شامانیسم ده یئرآلتی عالمینده ارلیک تانری نین اداره سینده عذاب وئریجی کؤتو روُحلار[۲۱۱].

اؤتگَن..ötgən [اؤزل آذ] گئچمیش، آشمیش، اؤتده‌ده اوْلان[۷].

اؤتگَوّر..ötgür [اؤزل آذ] دَلیجی، دَلیپ گئچن[۷].

اؤتگون..ötgün [صفت،باخ:اؤتمک]باخ: اؤتکون.

اؤتله ین..ötləyən [آذ،دیرگی]سئرچه گیللردن، اؤتوجو کیچک بیر قوش، چالی بوّلبولو (فا:نوعی پرنده). sylvia cmmunis

اؤتله ین گیللر..ötləyəngillər [آذ،دیرگی]اؤتله ین کیمی اؤتوجو قوشلار سوْیو (فا:تیره ای از پرندگان).

اؤتله یی..ötləyi [آذ،دیرگی]بیر جنس قارتال.

اؤتمک..ötmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْخوماق،ازگی‌لی سس چیخارماق، یانیق‌لی اوْخوماق، چهچه ووُرماق "سحر آچیلدی قوشلار اؤتدو" (فا:خواندن) ۲-(ل) گئچیب گئتمک، گلیب گئچمک to sing "داغلاری اؤتوب شهره یئتیشدیلر" (فا:رد شدن). to pass {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ۱-اوْخوماق. ۲-گئچمک؛ بو کلمه دیواندا اؤت/اؤد (۱-دلیک چوخور. ۲-آجیلیق، اؤدکیسه‌سی) شکلینده گلیب، دئمک اولارکی اؤتمک سؤزونون معناسی دلمک و گئچمک مفهوموندان آلینیب (اؤتَری: گئچیب گئدن، اؤتورو: سندن اؤتورو: سنین نفوذون اوچون، اؤتوشمک: گئچیب گئتمک، اؤتورمک: بوراخماق، اؤتمک: خوش سسیله نفوذ ائتمک) وآیری طرفدن اؤد (زهر) کلمه‌سیده بو موادین چوخ ائتگین اولوب کسیجی‌اولماسینا سبب بو مفهوما باغلیدیر، قدیم تورکجه ده اؤد (زمانه) سؤزوده بو کلمه‌یه باغلیدیر و دایما گئچیب گئدن سوره و اتّفاقلاری گؤسته ریر}.

اؤتموش..ötmüş [صفت] اؤتوب گئچمیش، گئچیب گئتمیش "یاشی قیرخی اؤتموش" (فا:سپری). elapsed

اؤتمه..ötmə [آد] اوخوما (فا:ترنُّم). singing melidiously

اؤتن..ötən [صفت] گئچن، بوندان اوّل" اؤتن گؤن" (فا:قبل، قبلا).

اؤتنؤ..ötnü [اؤزل آد] اؤتوگ، رجاء، یاخاری[۷].

اؤتوب گئچمک..ötüb geçmək [باخ] اؤتمک، گئچیب گئتمک.

اؤتوجو..ötücü [باخ] اؤتن.

اؤتوجو قوشلار..ötücü quşlar [آد،دیرگی] قوشلار صنف اینین گئنیش بیر تاقیمی (فا:تیره ای از پرندگان).

اؤتور ها اؤتور..ötür ha ötür [باغلاییجی سؤز] اؤتورها اؤتوره (سالماق) " کتابی‌چاپ ائتمه‌مک اوْچون بیربیرینه اؤتورها اؤتور ائدیردیلر".

اؤتورمک..ötürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوشلاماق، بوراخماق (فا:رها کردن). ۲-(دا) یوْلا سالماق (فا:بدرقه کردن). ۳-قاچیرماق، قارنی ایشله‌مک، الدن اؤتورمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اؤتگؤرمک›: گؤندرمک، باخ: اؤتمک}.

اؤتورو..ötürü [باغلاییجی سؤز] بوُ اؤزدن، بیرشئی‌دن دوْلایی (فا:برای). for

اؤتوروجو..ötürücü [آد] ۱-اؤتورن، یوْلا سالان، یانینجا گئدن. ۲-ماشین‌لاردا و آراج‌لاردا بیر حرکتی بیر بؤلومدن اوْ بیری بؤلوه نقل ائدن قاییش ویا دیشلی چرخ و تکر" اؤتوروجو چرخ، اؤتوروجو قاییش"

اؤتوروک..ötürük [آد] قارین ایشله‌مه‌سی (فا:اسهال).

اؤتوروکلو..ötürüklü [صفت] قارنی ایشله ین، اسهال‌لی (فا:اسهالدار).

اؤتورولمک..ötürülmək [بلسیز ائیلم] اؤتورمک ایشی گؤرولمک.

اؤتوروم..ötürüm [آد] اوُدوم" پنیر چؤرگی ایکی اؤتوروم ده یئدی".

اؤتوش..ötüş [آد] اوْخوما و چهچه وورما، اؤتمک ایشی وطرزی.

اؤتوشدورمک..ötüşdürmək [تاثیرلی ائیلم] اوتوشمه‌یه سوْوق ائتمک، حل ائتمک، گئچیندیرمک، سوْووشدورماق، باشدان ائله‌مک" حریفی خوش دیللـه اؤتوشدوردو" (فا:گذراندن).

اؤتوشمک..ötüşmək [باخ: اؤتمک، قا] ۱-بیرلیکده اؤتمک، اوْخوماق (فا:خواندن). ۲-گئچینمک، بیربیریله اوُیوملو یاشاماق، دوْلانماق(فا:سازش نمودن). ۳-گلیب گئچمک، اؤتمک (فا:رد شدن). ٤-(مت، فیزیک) بللی بیر نقطه و سطح‌لرده کسیشمک (فا:هم پوشانی شدن وکردن).

اؤتوگن..ötükən [اؤزل آد] اؤتوگن: ۱-رجاءجی،دُعاجی،تانریْیا یاخاران ۲-گئچمیش، ماضی ۳-(تاریخی اؤزل آد) توْرکلرین، ایلک باشکندلریندن. تانریْنین، توْرکلَره آرماغان ائتدیگینه اینانیْلان، قوُتسانمیش، اوْرمانلیق، داغلیق بؤلگه[۷]، (ت) اوُیغورلاردا یئر آدی.

اؤتوک..ötük [آد] دیلَک،رجاء، نیاز، (فا:دُعا). {گؤیتوْرک یازیتلارینداایشله‌نیبدیر}.

اؤتوگ..ötüg [باخ] باخ : اؤتوک.

اؤتوگن..ötügən [اؤزل آد] باخ: اؤتوکَن.

اؤتوم..ötüm [باخ] اؤتوش.

اؤتومسوز..ötümsüz [آد،دیل‌بیلیمی] جیبارلاردان گلن هاوانین آغیز بوشلوغو ندا باغلی ویا یاری باغلی انگله دَیدیگینده چیخان سس‌سیز حرف،تیتره‌شیم‌سیز،توْنسوز" چ،ف،ح،ک،پ،س،ش،ت"

اؤتوملو..ötümlü [صفت،دیل‌بیلیمی] جیبارلاردان گلن هاوانین سس یوْلوندا سیوریلمیش و گریلمیش باغلی انگله دَیدیگینده دوزه‌لن سس‌سیزحرف،تیتره‌شیم‌لی یومشاق‌سس،توْنلو" ب،ج،د،گ"

اؤتوملولوک..ötümlülük [آد] اؤتوملو اوْلما وضعیتی.

اؤتون..ötün [اؤزل آد] باخ: اؤدون،اؤدونج.

اؤتونج..ötünç [اؤزل آد] باخ: اؤدون،اؤدونج.

اؤتونج تیمور..ötünç teymur [اؤزل آد] باخ:اؤدونج+تیمور (تاریخی اؤزل آد) اوُیغور بگلریندن.

اؤته..ötə [آد] بللی اؤلچولر سیْنیریندان اوُزاق اوْلان هر شئی و یا دؤشونجه، بیر سینیرین آرخاسیندا اوْلان بؤلوم، اوْ بیری یان (فا:فرا). beyond

اؤته‌بری..ötəbəri [آد] اوْستوندن گئچه‌رک؛بیر ایشی اؤته بری گؤرمک، باشدان سوْوما کیمی بیر ایش‌گؤرمک (فا:کاری را سرسری انجام دادن). ۲-اوْیان بوُیان، اوْطرف بوُطرف" خیردا اوْتاغیندا هئی اؤته بری گئتدی و فیکیرلشدی".

اؤته‌بری دن..ötəbəridən [ظرف] اوْردان بوُردان.

اؤته‌بری ده..ötəbəridə [ظرف] اوْردا بوُردا.

اؤته‌دن بری..ötədənbəri [ظرف] داها اؤنجه‌دن اوْلدوغو کیمی.

اؤته‌ده..ötədə [ظرف] بری ده، اؤته ده بری ده.

اؤته‌ده کی..ötədəki [صفت] اوْیانداکی" اؤته ده کی اوْتاق".

اؤته‌سی..ötəsi [ظرف] اوُزاقداکی بیرشئیین اوْیان طرفی (فا: ماورا). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤته‌کی..ötəki [صفت] اوْ بیری، باشقاسی" بوُنو یوخ اؤته کی کتابی وئرین" (فا:دیگری).

اؤته‌گؤن..ötə gün [ظرف] گئچن گؤن.

اؤته‌میش..ötəmiş [تاریخی اؤزل آد] اؤده‌میش، اوْتامیش؛ توْرکمَنلرین، تَکه اوْیماغی دیب ده‌ده‌لرینده‌ن[۷]. توْرکمن-چاودوُر و توْرکمن-تکه بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

اؤته‌یاندان..ötə yandan [ظرف] باشقا طرفدن، آیری یاندان.

اؤتیلیگ..ötilig [اؤزل آد] اعتبارلی، سایقیْدَیر، محترم[۷].

اؤج..öc [آد] کین، انتقام، کؤتو بیر حرکتی کؤتو ایش‌له قارشی لاما (فا:انتقام). Revenge {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اؤج آلماق..öc almaq [تاثیرلی ائیلم] انتقام آلماق (فا:انتقام گرفتن). to revenge

اؤجال..öcal [اؤزل آد] باخ:اؤج+ آل، انتقامچی[۷].

اؤجالان..öcalan [اؤزل آد] باخ:اؤج+ آلان، کینجی، انتقامجی[۷].

اؤجشدیرمک..öcəşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ایجشدیرمک.

اؤجشکن..öcəşkən [باخ] ایجشکن.

اؤجشکن‌لیک..öcəşəkənlik [باخ] ایجشکن‌لیک.

اؤجشمک..öcəşmək [باخ] ایجشمک.

اؤجَک..öcək [اؤزل آد] ۱-اَسینتی،خفیف یئل۲-بوُرچ[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اؤچورمک: شمع کیمی شئیلری پؤفله یب خاموشلاماق[۵]}

اؤجلنمک..öcənmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤج ایله‌دوْلماق، اؤج ایله بسلنمک.

اؤجلو..öclü [صفت] کین و انتقام لا دوْلو (فا:کین دار).

اؤد..öd [آد] ۱-زهیر، آغی، صفرا، قارا جییارین‌سیْزدیریغی ساری و آجی رنگلی آخیجی ماده(فا:صفرا)۲-زامان، سؤره (فا:زمان)time {سوُمرجه‌اوُد؛ گؤیتورک داشیازیلاری، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، باخ: اؤتمک}

اؤدَتمک..ödətmək [تاثیرلی ائیلم] اؤده‌مک ایشینی گؤردورمک (فا:فس پرداختن) {باخ: اؤتمک}.

اؤددک..öddək [صفت، باخ: اؤد] قوْرخاق، اؤدْلَک (فا:ترسو).

اؤدَشمک..ödəşmək [قا] قارشیلیقلی اوْلاراق وئره جک‌لرینی وئرمک (فا:باهمدیگر پرداخت کردن).

اؤدک..ödək [آد، یئرلی] اؤدنمه‌لی پوُل، بوْرج (فا:پرداخت).

اؤدک خان..ödək xan [آد] اوْغوز بؤیو کلریندن بیر آد[۸۵].

اؤدْلک..ödlək [باخ] اؤددک.

اؤدلکجه..ödləkcə [صفت] اؤدله‌یه یاراشیر، اؤددک کیمی.

اؤدلوک..ödlük [آد] اؤد کیسه سی، قارا جییارین یانیندا اوْلان یومار و یا آرموُد بیچیمینده و باغیرساقلارا اؤد سیزدیران اوْرقان.

اؤدَم..ödəm [آد] ۱-بوْرج ۲-اؤدوْل، مکافات، اؤدَنتی.

اؤدَملی..ödəmli [صفت] اؤدَمی اوْلان.

اؤدَنتی..ödənti [آد] بیر درنک عُضونون درنگه هر آی وئردیغی پارا (فا:حق عضویت ماهانه یاسالانه).

اؤدَنج..ödənc [آد] عاریتی،عاریه،عاریه‌وئریلن‌شئی، وئریلمک شرط ایله‌آلینان‌شئی، بوْرج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اؤتونُج›، باخ: اؤگمک}

اؤدَنجه..ödəncə [آد] بیعانه (فا:بیعانه). earnestg-money

اؤدنجه‌لیک..ödəncəlik [یئنی] بیعانه اوچون وئریلن پول ویا شئی (فا:علی الحساب). in part payment

اؤدَنمز..ödənməz [صفت] اؤدَنمه‌یه جک بیچیمده، اؤده‌نه بیلمه ین (فا:غیر قابل پرداخت).

اؤدَنمک..ödənmək [بلسیز ائیلم] اؤده‌مک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م. پرداختن).

اؤدنمه‌لی..ödənməli [صفت] اؤدنمه‌سی لازیم اولان (فا:دادنی). payable

اؤدَو..ödəv [آد] گؤرَو،ایش، وظیفه، ماموریت (فا:وظیفه).

اؤدوْ آغزینا گلمک..ödü ağzına gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایرنمک، قوُسماق ایسته‌مک، اوْره‌یی بوُلانماق "عُفونت‌دن آدامین اؤدو آغزینا گلیر".

اؤدَوجیل..ödəvcil [صفت] اؤدَولرینی یئرینه گتیرن اینسان، وظیفه سینی بیلن (فا:وظیفه شناس).

اؤدوْش..ödüş [اؤزل آد] واخت، دئویر[۷].

اؤدوْک..ödük [اؤزل آد] رجاء، یاخاری، دُعا،نیاز، آرزو[۷].

اؤدوْگَت..ödügət [تاریخی اؤزل آد] رجاءجی؛ یاقوُت-لار"دا" آخارسوُلارتانریسی"[۷]

اؤدول..ödül [آد] باشاری‌لی و ایی بیر ایش‌قارشی‌لیغیندا وئریلن بیر ارمغان (فا:جایزه). prize {باخ:اؤگمک}

اؤدول لندیرمک..ödülləndirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤدول وئرمک (فا:جایزه دادن).

اؤدول لندیرمه..ödülləndirmə [آد] اؤدول وئرمه (فا:جایزه دهی).

اؤدَولندیرمک..ödəvləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤرَولندیرمک، اؤدَوله‌مک.

اؤدَولنمک..ödəvlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اودَو آلماق (فا:وظیفه گرفتن).

اؤدَوله‌مک..ödəvləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه اؤدو وئرمک (فا:ماموریت دادن).

اؤدَولی..ödəvli [صفت] اؤدَوی اوْلان (فا:وظیفه دار، متعهد).

اؤدون..ödün [آد] اوُزلاشماق و آنلاشماق اوْچون بیر طرفین بیر سیرا ایستک و حاقلاریندان وازگئچمه سی، تعویض.

اؤدونج..ödünc [باخ] اؤدَنج، عاریه وئریلن شئی.

اؤدونجلشمه..ödüncləşmə [آد] ۱-اؤدونج آلاراق آلینمیش عاریه. ۲-باشقا دیلدن آلینمیش و بوْتون ایله اؤزومسنمه میش (سؤز).

اؤدونچو..ödünçü [آد] اؤدن وئرن، تعویض چی.

اؤدونسوز..ödünsüz [صفت] ۱-اؤدون وئرمه ین، تعویض وئرمه ین ۲-اؤدون اؤزللیگی اوْلمایان.

اؤدونلو..ödünlü [صفت] ۱-اؤدون وئرن. ۲-اؤدون اؤزللیگی اوْلان.

اؤدونلهمک..ödünləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤدون له قارشی لاماق، تعویض وئرمک.

اؤدهمک..ödəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-تأدیه ائتمک، بیر گؤرَوی یئرینه گتیرمک، قارشیلیغین وئرمک، بیر بوْرجو گئری قایتارماق (فا:پرداخت کردن). to pay ۲-جُبران ائلهمک(فا:تلافی کردن). to recompense {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اؤتمک› باخ: اؤگمک}

اؤدهلک..ödələk [باخ] اؤددک.

اؤدهمه..ödəmə [آد] اؤدهمک ایشی،بیربوْرجو وئرمه(فا:تادیه payment

اؤدهملی..ödəməli [صفت] اؤدمه سی گرکلی اوْلان.

اؤدهملیک..ödəməlik [آد] اؤدهمه واقتی اولان (فا:سررسید). expiry

اؤدهمیش..ödəmiş [اؤزل آد] ۳-بوْرجسوز ٤-اؤدول وئرمیش؛ توْرکمَنلرین، چاودوُر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

اؤدهنک..ödənək [آد] بودجه ده بیرایشین گؤرولمه سی اوچون آیریلان پارا (فا:اعتبار وبودجه تخصیصی).

اؤدهنکلی..ödənəkli [صفت] تخصیص اوْلوُنموش (فا:تامین اعتبار شده).

اؤدهنیش..ödəniş [آد] اؤدَنمک ایشی (فا:پرداخت). payment

اؤدهنیشیازیسی..ödəniş yazısı [آد] اؤدهمه لیک (فا:رسید). receipt

اؤدهنیلمز..ödənilməz [صفت] وئریله بیلینمز(فا:لاوصول). irrecoverable

اؤدهنیلمک..ödənilmək [بلسیز ائیلم] اؤدَنمک ایشی گؤرولمک (فا:وصول شدن)

اؤدهییش..ödəyiş [آد] باخ اؤدهنیش، بوْرجونو وئرمه، اؤدهمه.

اؤرپک..örpək [آد] قادینلاردا باش اؤرتوگو، بیر نوع ایپک باش یایلیغی، اؤرتوک. {اؤرتک›اؤرپک[۵]}.

اؤرپکسیز..örpəksiz [صفت، ظرف] اؤرپگی اوْلمایان، باشی آچیق.

اؤرپکلی..örpəkli [صفت] باشینا اؤرپک اؤرتموش، باشی اؤرپکلی.

اؤرپَن..örpən [اؤزل آد] ۱-اؤرتولو، قاپالی، گیزلی ۲-الوْو، آلوْو ایْشیغی ۳-(تاریخی اؤزل آد) گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اؤرتباساتمک..örtbas etmək [آد] ۱-اوْستونو اؤرتمک " اوشاغی اؤرت باسدیر ائتدی". ۲-گیزلتمک

اؤرتباسدیر ائتمک..örtbasdır etmək [آد] ۱-اوْستونو اؤرتمک " اوشاغی اؤرت باسدیر ائتدی". ۲-گیزلتمک

اؤرتَج..örtəc [آد] دام اؤرتوگو (فا:سقف). {‹اؤرتمک+ج، یئنی کلمه}

اؤرتدورمک..örtdürmək [ائتدیرگن ائیلم] اؤرتمک ایشینی گؤردورمک.

اؤرتگوْن..örtgün [اؤزل آد] ساماني آیریْلمیش، خرمن لنمیش تاخیل[۷].

اؤرتمک..örtmək [تاثیرلی ائیلم] گؤرونمز وضعیته گتیرمک، قوْروماق، گیزلتمک، قاپاماق، باغلاماق (فا:پوشاندن). to close {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، اؤرمک/هؤرمک سؤزوندن}.

اؤرتمه تیکمه..örtmə tikmə [آد] باسدیرما (تیکیش و درزی لیکده).

اؤرتمه جه..örtməcə [ظرف] اوْستو اؤرتولو سؤزلرله دئمه وسؤیله مه.

اؤرتو..örtü [آد] اؤرتمک اوچون ایشله نن شئی، میز اؤرتوسو، باش اؤرتوسو، فرش اؤرتوسو (فا:پرده). curtain

اؤرتوب باسدیرماق..örtüb basdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْستونو اؤرتمک، گیزلتمک.

اؤرتوجو..örtücü [صفت] اوْستونو اؤرتن، بوْروین (فا:پوشاننده).

اؤرتوسوز..örtüsüz [صفت] اؤرتوسو اوْلمایان، باش آچیق (فا:بی پرده).

اؤرتوش..örtüş [آد] اؤرتمک ایشی (فا:هم پوشی).

اؤرتوشمک..örtüşmək [قا] ۱-بیربیرینی اؤرتمک، ۲-قاپساماق (فا:هم پوش شدن).

اؤرتوشمه..örtüşmə [آد] قاپساما (فا:هم پوشانی).

اؤرتوشن..örtüşən [آد،مت] اؤرتوشمک ایشینی گؤرن (فا:هم پوش).

اؤرتوشوم..örtüşüm [آد،مت] بیر بیرینین اوستونو اؤرتن(فا:هم پوشانی).

اؤرتوک..örtük [آد] اؤرتمه یه یارایان شئی وپرده، اؤرتو (فا:حجاب). skin، veil {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

اؤرتوک سوز..örtüksüz [صفت] حجاب‌سیز (فا:بی حجاب). unveiled

اؤرتوکلو..örtüklü [صفت] اؤرتویو اولان، بیر شئیله اؤرتولموش (فا:پوشش دار).

اؤرتولمک..örtülmək [بلسیز ائیلم] قاپاتیلماق، باغلانیلماق، اؤرتمک ایشی گؤرولمک، چولقالانماق (فا:پوشانده شدن).

اؤرتولموش..örtülmüş [صفت] اؤرتوک لنمیش.

اؤرتولو..örtülü [صفت] ۱-اؤرتولموش، باغلی، قاپالی (فا:پوشش دار). ۲-اؤستونده اؤرتوسو اولان (فا:مستور). covered

اؤرتولو..örtülü [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {داغلالا بؤرونموش یئر}.

اؤرتولو اومورقالیلار..örtülü omurqalılar [آد،دیرگی] وُجودلاری-یاستی، کؤکس‌اؤزگچ لری بؤیوک، کؤپک بالیق‌لارینین بیر آلت تاقیمی.

اؤرتولو بازار..örtülü bazar [آد] یاسال اولمایاراق و گیزلینجه آلیش وئریش اولونان یئر "اؤرتولو بازار دوستلوغو پوزار" (فا:بازارسیاه). black market

اؤرتولو توخوملولار..örtülü toxumlular [آد،بیتگی] یوُمورتاجیق‌لاری توخوملوقلا اؤرتولو اولان بیتگی قوُروپونون آدی.

اؤرتولولوک..örtülülük [آد] اؤرتولو اولما، قاپالی اولما(فا:پوشیده-گی).

اؤرتؤن..örtün [اؤزل آد] اومُوز اؤستونه آلینان هؤرگولو گیه‌جک[۷].

اؤرتونجک..örtüncək [آد] بؤرونجک، اؤرتونمه‌یه یارایان (فا:پوشش).

اؤرتونجکلی..örtüncəkli [صفت] اؤرتونجگی اولان، بؤرونجک‌لی.

اؤرتونجه..örtüncə [باخ] اؤرتوک، اؤرتونجک.

اؤرتونمک..örtünmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونواؤرتمک و باسدیرماق (فا:پوشاندن).

اؤرتونه‌جک..örtünəcək [باخ] اؤرتوک، اؤرتونجک.

اؤرتەنک..örtənək [آد] اؤرقانلاری اؤرتن بعضی زارلارا وئریلن آد، اؤرتوک (فا:پوشش).

اؤرجوک..örcük [باخ] هؤروک.

اؤرچوم..örçüm [اؤزل آد] اؤره‌ییش، گلیشیم، بؤیومه[۷].

اؤرچون..örçün [آد] هؤرچون: ایپ آیاقلیغی، ایپ نردیوانی.

اؤردک..ördək [آد،دیرگی] پرده آیاقلی، ایی اؤزن، کؤچَری، یاستی دیمدیکلی، بالاجا آو و اوتلا بسله‌نن قوش، اؤردک لرین تؤرلری (بیلی، قیل قوُیروقلو، جؤره، یاشیل باش،-) (فا:اردک). anas {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ اؤرتمک سؤزونه باغلانمالیدیر و معناجا چوخلو تئلک له اؤرتولو قوشو گؤسته ریر[۱۰۵]}.

اؤردک..ördək [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

اؤردک باشی..ördək başı [آد] یاشیل و لاجوردی آراسیندا بیررنگ.

اؤردک بالیغی..ördək balığı [آد،دیرگی] سؤموکلو بالیق‌لار تاقیمیندان، آچیق پوُرتاغال رنگینده بالیق نوْعو. labrus mixtus

اؤردک‌بوُرون..ördək burun [صفت] بوُرنو یئکه و ائنلی آدام حاققیندا. ۲-اؤردک‌بوُرون[۲] (آد،دیرگی) اؤزو اؤردک دیمدیگی کیمی ائنلی و یوُردو اوْسترالیا و تاسمانی اولان بیر نوع ممه‌لی نوْعو.

اؤردک‌دیمدیگی..ördək dimdiyi [آد] شکلی اؤردک دیمدیگینه اوخشایان شئی (فا:نوک اردکی). duckbill

اؤردک‌سوْولار (اؤردک گیللر)..ördək sovlar (ördək gillər) [آد،دیرگی] قیسا باجاقلی، پرده آیاقلی و دیمدیکلی سوُ قوشلاری سوْیو (فا:تیره اردکها).

اؤردکلی..ördəkəli [آد] مرند و ملایر ده کند آدی.

اؤردک‌یئریشی..ördək yerişi [آد] اؤردک کیمی بادی بادی یئریمه.

اؤرس..örs [آد،سن] ۱-سندان، اؤزه‌رینده مئتال معدن دؤیولن دَمیر (فا:سندان). ۲-(مج) دایانیْقلی لیق.

اؤرس سؤمویو..örs sümüyü [آد] اورْتا قولاقدا چکیش و اؤزه نگی سؤمویو آراسیندا کی سؤموک، اؤرسه بنزه ین سوموک.

اؤرْک..örk [آد] ۱-حیئوان‌لاری چیمن‌لیک ده اوْتلاماق اوچون باغلایان ایپ (فا:طناب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اؤرکن}.

اؤرْک‌له‌مک..örkləmək [تاثیرلی ائیلم] حئیوانی چاییرلیغا ایپله باغلاماق (فا:حئیوان را با طناب بستن).

اؤرکن..örkən [آد] قالین هؤرولموش ایپ، مینیک حئیوان‌لارینین چوُلونو برکیتمک اؤچون باشیندا دوْغاناق اولان اوُزون ایپ و چاتی "اؤرکن نه قدر اوُزون اولسادا گئنه دوْغاناق دان گئچر" (فا:ریسمان). string، rope {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اوْرک›؛ ‹هؤرمک سؤزوندن›}.

اؤرکن آلتینا گتیرمک..örkən altına gətirmək [تاثیرلی ائیلم] تابع ائتمک، رام ائتمک.

اؤرکنلی..örkənli [صفت] اؤرکن له باغلانمیش (فا:ریسمان دار).

اؤرگنمک..örgənmək [باخ] اؤیرنمک. اؤرگوت örkən: باخ هؤرگوت (فا:شبکه). net

اؤرگوتلرآراسی..örgütlər arası [صفت] شبکه‌لر آراسی (فا:بین شبکه ای).

اؤرگوْج..örgüc [اؤزل آد] ۱-توْخوما دسگاهی ۲-مرتبه ۳-توْمسک، تپه[۷].

اؤرگه..örgə [اؤزل آد] ١-اؤرنک،موٚتیف،هؤرگو اؤرنگی٢- یؤکسَکلیک[٧].

اؤرمک..örmək [باخ] هؤرمک.

اؤرَن..ören [اؤزل آد] هؤرَن: ١-هؤروجو٢-قالیٚنتی کند یادا مزار[٧].

اؤرنک..örnək [آد] ١-نمونه، مثال، مُدل، بیچیم، بیر چوخ شئیین بیر بنزری اوٚلان. ٢-اؤزللیکلری گؤزه گلن هر شئی "اؤرنک اوٚخول:نمونه اوٚخول"(فا:مثال، نمونه) sample {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،هؤرمک/اؤرمک‌سؤزوندن}.

اؤرنک آلماق..örnək almaq [تاثیرلی ائیلم] ١-بیرینه اوُیماق. ٢-بیر شئیدن نمونه گؤتورمک.

اؤرنک اوچون..örnək üçün [باغلاییجی سؤز] مثال اولاراق (فا:مثلا). for examples

اؤرنک اوٚلماق..örnək olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه ائتگی‌لی اولماق.

اؤرنک اینجه‌له‌مه..örnək incələmə [آد] موردی مطالعه (فا:مطالعه موردی). case study

اؤرنک لندیرمک..örnək ləndirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤرنک‌لی-ائتمک(فا:نمونه‌درست کردن).

اؤرنک لنمک..örnək lənmək [تاثیرلی ائیلم] اؤرنک وئریلمک (فا:نمونه داده شدن).

اؤرنکسه‌مک..örnəksəmək [تاثیرلی ائیلم] اؤرنک اوٚلاراق آلماق (فا:نمونه گرفتن)

اؤرنکلم..örnəkləm [آد] آراشدیرماق اوٚچون بیر شئیدن آلینان اؤرنک.

اؤرنکله‌مک..örnəkləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤرنک گؤتورمک و وئرمک (فا:نمونه گرفتن).

اؤرنکله‌مه..örnəkləmə [آد] اؤرنک گؤتورمه(فا:نمونه برداری). Sampling

اؤرَنلر..örənlər [اؤزل آد] ماکی‌داکندآدی {هؤرنلر،ایش باشارنلار}

اؤرنکلیک..örnəklik [آد] اؤرنک اوچون آیریلان شئی (فا:نمونه ای).

اؤرنه‌یین..örnəyin [باغلاییجی سؤز] اؤرنک اوٚلاراق (فا:یه عنوان نمونه).

اؤرو..örü [آد] ١-اوٚتلاق[٢٢٤]، ٢-ایپله باغلانمیش حئیوانین اوٚتلادیغی یئر(فا:محل‌چرای‌حیوان) {بیر یئره ایپله باغلانان حئیوانین اوتلایا بیله‌جگی اوتلاق اوچون دئییلیر و باغلاندیغی نقطه‌نین اطرافینا دولانماغی اوچون اؤرکن سؤزوندن آلینمیش کلمه دیر و بو سؤزون گئنیش معنالی بیچیمی، اؤروش کلمه‌سی بؤیوک اوتلاق معناسینداییر و یان یؤره‌سی بللی و قوٚرونموش یئره دئییلیر،باخ: هؤرمک}.

اؤروٚج..örüç [اؤزل آد] هؤروج: هؤرگو ملزمه‌سی، توٚخوما دسگاهی[٧].

اؤروش..örüş [آد] اؤرونج: گئنیش اوٚتلاق ویا اکین یئری، مال قارا اوٚتاریلان یئر (فا:مرتع). pasture {باخ: اؤر، هؤرمک}

اؤروش..örüş [اؤزل آد] بیناب‌دا اوٚچ یئرله‌شیم یئری اؤروش آدینداییر، بیری اؤزاؤروش آدینداییر بوُ کلمه معناجا اصلی اؤروش و اصلی اوٚتلاق و اکین یئری دئمکدیر وبعضا ایزاؤروش شکلینده ده سؤیله نیر ولی اؤزاؤروش غالب و کؤکلو سؤیله‌نیشدیر (قوٚزاوشت)، بوُ یئرین قوزئی و گوٚنئی اینده، بالااؤروش و بؤیوک-اؤروش کندلری واردیر کی اهالی بال‌اؤروش و بؤی‌اؤروش دئییرلر، بوُ یئرلر قوٚندارما شکیلده روٚشت شکلینده یازیلارلار، یئنه‌ده میانا و زنجان دا رشتاوا و روُشت آباد کندینین آدی بوُ سؤزله باغلی اولمالیدیر.

اؤرومجک..örümcək [باخ] هؤرومجک.

اؤروٚن..örün [اؤزل آد] هؤرونج: ١-ساچ هؤرگوسو، ٢-تَمیزلیک ٣-گؤک اؤزونون بوُلوتسوز حالی ٤-اؤرون، حاصلات، ٥-اینسان‌آدی: اؤروٚنای، اؤروٚنبای، اؤروٚنخان، اؤروٚنَر[٧].

اؤرونج..örünc [آد] اؤروش: گئنیش اوٚتلاق ویا اکین یئری، مال قارا اوٚتاریلان یئر (فا:مرتع). pasture {باخ: اؤر، هؤرمک}

اؤرونجه..örüncə [اؤزل آد] میانادا کند آدی {اوٚتلاق یئر}.

اؤروٚندو..öründü [اؤزل آد] آری، تمیز، صاف، پاکیزه[٧].

اؤروندول..öründül [اؤزل آد] ١-سئچگین ٢-صاف، تَمیز، پاک[٧].

اؤروٚنگ..örüng [اؤزل آد] باخ: اؤرون[٧].

اؤره..örə [باخ] اؤروش.

اؤره‌نه..örənə [آد] مال قارا اؤروشو اوٚچون آیریلمیش اوٚتلاق ساحه‌سی(فا:محل‌چرا) pasture {باخ:اؤروش/ هؤرمک}.

اؤز..öz [آد] ١-بیر کیمسه‌نین منلیگی، نفْس، کندی، ذاتی "اؤزوندن چیخماق" (فا:کُنه،ذات،خود) being, essence ٢-بیر شخصین اؤزونه عاید اوٚلان، قان باغلی‌لیغینی بیلدیرن بیر کلمه "اؤز کتابی، اؤز اوٚولادی، اؤز وطنی، اؤز اوُسلوبو". ٣-عوضلیک اکلریله بیرلیکده اوٚلارین یئرینده ایشله‌نیر "اؤزوم، اؤزو، اؤزو، اؤزوموز، اؤزونوز، اؤزلری/ اؤزلری گئتدیلر=اوٚنلار گئتدیلر، اؤزوم ایسته دیم= من ایسته دیم"، بوُحالدا بعضا تَاکید اوٚچون ویا اؤنم وئرمک اوٚچون آدلا بیرلیکده گلیر "ژنئرال اؤزو گلدی، رییس اؤزو منی ایسته دی". ٤-بیر شئیین اصلی، ذاتی، بیر نسنه‌نین ان گوٚجلو ایچ بؤلومو. ٥-یوُمشاق و سوُلو شئیلرین عُصاره سی. ٦-یئتگی‌لرده زوُغ و گؤوده ایچینده کی یومشاق بؤلوم. ٧-بیر سؤموگون ایلیگی، بیر شئیین بئینی و ایچ بؤلومو. ٨-چیبانلارین ایچی و اؤلموش توٚخولاردان

دؤزه‌لن ایرینلی بؤلومو. ۹-دره، ایْرماق. ۱۰-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "باخ: اؤز ائلئشتیری، اؤزایشلر، اؤزتنقیدچی-". {ت: ۱-کؤنول، روح، کندی، جان. ۲-اوْرک و قارنین ایچیینده کی نسنه. ۳-ایکی داغ آراسیندا اوْلان دره. ٤-یاغ}.

اؤز-..öz- [اؤزل آد] اینسان آدی:ـاتای،ـال، ـالپ، ـالتان، ـآلتای، ـای، ـبؤری، ـبارس، ـبالا، ـبای، ـبَرک، ـبَکَر، ـبَگیم، ـبوْغا، ـبوُقا، ـبیکه، ـبیل، ـبیلگه، ـبیلیر، ـتاش، ـتان، ـتای، ـتَکین، ـتوْرک، ـتیمورُ، ـتین، ـچاغ، ـچاغان، ـچاقا، ـچاقیْر، ـچَلیک، ـخان، ـدئییش، ـدال، ـدوْغان، ـدوْغدوُ، ـر، ـرکه، ـقارای، ـقان، ـقویر، ـقورَک.

اؤزآرامیزدا..Öz aramizda [ظرف] گیزلی، گیزلینجه، یالنیز اؤزوموز بیله‌رک و آیری‌لارینا دئمه‌مک شرط ایله. (فا:خودمانی). familiar

اؤزآرشینی ایله اؤلچمک..öz arşın ilə ölçmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤز باخیش ایله دَیرلندیرمک.

اؤزآریتار..özarıtar [باخ] اؤزآریتما.

اؤزآریتما..özarıtma [آد] اؤزو اؤزونو آریدان و تمیزله ین و تصفیه ائدن (فا:تصفیه اوتوماتیک).

اؤزآغ..özağ [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اؤز+ آغ(مج)سوْیلو[۷].

اؤزآلقی..öz alqı [آد] اؤزایچیندن عمله گلن دؤشونجه و یئتگی.

اؤزائلئشدیری..öz eleşdiri [آد] اؤزون ائلئشدیرمه ایشی.

اؤزائییتر..özeyitər [باخ] اؤزائییتیم.

اؤزائییتیم..özeyitim [آد] اؤزو اؤزونو تربیه‌ائتمه و ائییتمه (فا:خودتربیت).

اؤزائییتیم چی..özeyitimçi [صفت] اؤزو اؤزونو تربییه ائدن و ائییتن (فا:خودتربیت کننده).

اؤزائییتیم چیلیک..özeyitimçilik [آد] اؤزو اؤزونو تربییه ائتمه سیستیمی و ائییتمه ایشی (فا:خودتربیت کننده).

اؤزاپا..özapa [آد] باخ:اؤز+آپا ۲-(تاریخی اؤزل آد) یئنی‌سئی-یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

اؤزاَرک..özərk [صفت] اؤزو اؤزونو یؤنه تن، مُختار، اوْتونوم .

اؤزازَر..özəzər [آد] مازوشیست.

اؤزازَرلیک..özəzərlik [آد] مازوشیزم، اؤزونو اینجیتمک له گؤرسه‌نن بیرنوع جنسل ساپقینلیق.

اؤزال..özal [اؤزل آد] بیر شئیین اصیلی‌نی منیمسه ین، اوغلان آدی

اؤزالپ..özalp [اؤزل آد] اصیل ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اؤزالقاچی..öz ilqaçı [صفت] اؤز اؤزونو القا ائدن (فا:خودالقایی). self-induction

اؤزاَلی اؤزباشی..öz əli öz başi [ظرف] سربست، باغیم‌سیزجا، آزاد.

اؤزاوْیچو..öz oyçu [صفت] فقط اؤز سؤزونو بَیه‌نن (فا:خودسری). stubbornness

اؤزاوُیوم..öz uyum [آد] اؤزونو بیر شئی له وفق وئرن (فا:خود وفق). self adapting

اؤزاؤروش..öz örüş [اؤزل آد] بیناب‌دا کند آدی، باخ: اؤروش.

اؤزاؤزلوگونده..öz özlüyündə [ظرف] آیریلیقدا، مجزا حالدا.

اؤزاؤزونه..öz özünə [ظرف] ۱-اؤزبیلدیگی کیمی. ۲-اوتوماتیک اولاراق (فا:خودبخود). Automatically

اؤز اؤیرنجی‌لیک..öz öyərəncilik [صفت] اؤیرتمن اولمادان بیر شئیی اؤیرنمه (فا:خود آموز). self-teaching

اؤزاؤیره‌دن..öz öyrəncilik [صفت] اؤیرتمن اولمادان بیر شئیی اؤیرنمه (فا:خود آموز). self-teaching

اؤزاؤیره‌نیم..öz öyrənim [آد] اؤز اؤزونه یئتیشدیرمه ایشی.

اؤزای..özay [اؤزل آد] اصیل آی کیمی گؤزل، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزایتان..özaytan [اؤزل آد] اصیل آی و دان کیمی گؤزل، اوغلان آدی

اؤزایدین..özaydın [اؤزل آد] اصیل و آیدین اولان،اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اؤزایشلر..özişlər [صفت] اؤز اؤزونه ایشله‌ین(فا:خودکار) automatic

اؤزایشلرلیک..özişlərlik [آد] اؤزاؤزونه‌ایشله‌مه، اوتوماسیون (فا:خودکاری، اوتوماسیون). Automatic, automatization

اوْتوماسیون..otumasion [آد،فرانسیزجا] اؤز ایشلرلیک

اؤزایشلک..özişlək [آد] اؤزو ایشله ین (فا:خودکار). self acting

اؤزایشله‌نیم..öz iyşlənim [آد] اوتوماسیون، اؤزاؤزونه‌ایشله‌مه سیستیمی(فا:اوتوماسیون). automatization

اؤزبه اؤز..öz bə öz [آد] گرچک، اؤز.

اؤزبئجرچی..öz becərçi [صفت] اؤزو اؤزونه بسله ین (فا:خودبارورسازی). self-fertilization

اؤزباشینا..öz başina [ظرف] اؤز بیلدیگی کیمی، هئچ کسدن سوْروشمادان، اجازه آلمادان (فا:بی بندوبار). unrestrained

اؤزباشینالیق..öz başınalıq [آد] اؤز باشینا اولما وضعیتی.

اؤزباغلیلیق..öz bağlılıq [آد] اوتوماتیک اولاراق بیر باغلیلیغی ساغلایان. autocorrelation

اؤزبایاتلار..özbayatlar [اؤزل آد] آغ‌بایاتلار: تؤرک‌بوْیو،باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

اؤزبزکچی..özbəzəkçi [صفت] اؤزو اؤزونو بزه‌ین(فا:خودآرا). dandyish

اؤزبَزَکچیلیک..özbəzəkçilik [آد] اؤزو اؤزونوبزه‌مه(فا:خودآرائی). prinking

اؤزبسله‌نن..özbəslənən [صفت] باغیمسیزجا اؤزواؤزونو بسله‌ین، اوْتوتروْف.

اؤزبک..özbək [آد] ۱-اؤزبکستان‌جُمهوریت‌ینده‌یاشایان تورک خالقی، افغان تؤرکلری و اؤزبَکیستان جمهوریتی بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱]. ۲-اؤزو اؤزونه بگ‌و آغا اوْلان. ۳-مراغادا کند، اوُرمیه‌ده‌چای-آدی٤-قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی{اؤزبک سؤزو اؤز+بک (اؤزونون بگی) شکلینده تانیناراق بعضا اُوزبک/اوْغوزبگ کیمی ده یوْروملانیر}.

اؤزبَک‌خان..özbəkxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-آلتین‌اوْردوخانی‌وتوْختای-خان'ین تورونو. (حکومت دؤورو م۱۳۱۳-۱۳٤۰)،بعضی دئییشلره گؤره اؤزبک‌خان م۱۳۲۱ده مسلمان اوْلاراق قوْمونو اورتاآسیایا هدایت ائدیب و اؤزبک آدینی آلدیلار، و بیر سیْراسی‌دا اصلی یئرلرینده قالدیلار و قالموق (قالماق فعلیندن) آدلانیرلدیلار، البته بوُنلار چوْخراق افسانه‌دیلر، یئنه‌ده چوْخ قایناقلار جوُجی خانین اخلافی نی اؤزبک اوُلوسو آدلاندیریلار، ابوالقاضی بوُ اوُلوسو اؤزبک خانا منسوب بیلیر، رادوْلف بوُ سؤزو صاحب اختیار معنالا‌یب.

اؤزبک‌قالاسی..özbək qalası [اؤزل آد] اورمیه‌گؤلونون جنوب غربینده و ٦۱۷ هـ ایلینده اؤزبک آدلی بیر پهلوانین قالاسی اولموشدور.

اؤزبَک‌قیشلاغی..özbək qışlağı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

اؤزبکی..özbəki [آد] کرج ده کند آدی، بیرجند دا داغ آدی.

اؤزبوْیار..özboyar [باخ] اؤزبوْیاما.

اؤزبوْیاما..özboyama [آد] اؤزو اؤزونو بوْیاما ایشی(فا:خودرنگ-اوتوماتیک)

اؤزبیر..özbir [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اؤز+ بیر(مج)سوْیلو[۷].

اؤزبیلگه بَگیم..özbilgə bəyim [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور (بایان چوُر خاقان) دؤنَمی سارای خانیملاریندان[۷].

اؤزت..özət [اؤز+اَت] بیغجام، خلاصه.

اؤزتاپینجی..öztapıncı [صفت] اؤزونو بیه‌نن و تاپینان (فا:خوْد پرست). egotist (ie)

اؤزتارازلاما..öztarazlama [آد] اؤزو اؤزونو دنگه‌له ین و تارازلایان (فا:خود موازنه). self balancing

اؤزتربیه چی..öztərbiyəçi [صفت] اؤزو اؤزونو تربییه ائدن (فا:خودتربیت).

اؤزتربیه چیلیک..öztərbiyəçilik [آد] اؤزو اؤزونو تربییه ائتمه ایشی (فا:خودتربیتی).

اؤزتربیه..öztərbiyə [صفت] اؤزو اؤزونو تربییه ائتمه (فا:خودتربیت).

اؤزتلنمک..özətlənmək [بلسیز ائیلم] بیغجاملانماق(فا:خلاصه شدن).

اؤزتله‌مک..özətləmək [تاثیرلی ائیلم] بیغجاملاماق،خلاصه-ائتمک(فا:خلاصه کردن).

اؤزتله‌مه..özətləmə [آد] تلخیص. summarization

اؤزتنقیدچی..öztənqidçi [صفت] اؤزو اؤزونو تنقید ائدن (فا:خودانتقاد).

اؤزتنقیدچیلیک..öztənqidçilik [آد] اؤزو اؤزونوتنقیدائتمه-ایشی(فا:خودانتقادی

اؤزتؤرکجه..öztürkcə [آد] خالص و قاتیشیق اوْلمایان تؤرکجه.

اؤزتیکانی..öztikanı [آد،بیتگی] باخ: تیکان اوْتو.

اؤزجانی‌اوْچون قوْرخماق..öz canı üçün qorxmaq [تاثیرسیز ائیلم] جانینی قورتارماغا چالیشماق.

اؤزجانی‌نین هایینا قالماق..öz canının hayına qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو قورتارماغا چالیشماق.

اؤزجه‌ویز..özcəviz [عوضلیک] اؤزو،اؤزلوگونده" قوْی‌اؤزجه‌ویزی-دانیشسین

اؤزخئیرینی گؤدمک..öz xeyrini güdmək [باغلاییجی سؤز] آنجاق اؤز خئیرینی نظرده توتان و اؤزگه‌لرینی نظرده توتمایان اوْچون سؤیله‌نیر.

اؤزخان..özxan [اؤزل آد] اصیل خان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اؤزخوشونا قویماق..özxoşuna qoymaq [تاثیرلی ائیلم] سربست بوراخماق.

اؤزدئییش..öz deyiş [آد] کلامِ کیبار، وجیزه، سؤیله‌نن‌قیسا و اؤزلو سؤز.

اؤزدش..özdəş [آد] عینی (فا:عینی). identic

اؤزدک..özdək [آد] ۱-دوُیولارلا آلقی‌لانابیلن‌شئی،مادّه،اوْلو شوُم ۲-بدن،وُجود ۳-آغاجین کؤکونه یاخین اوْلان قیْسیم.

اؤزدَمیر..özdəmir [اؤزل آد] ساغلام و اصیل‌ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر). (تاریخی اؤزل آد) عُثمانلی‌لار (قانونُی سُلیمان) دؤنَمی یمن والی‌سی[۷].

اؤزدن..özdən [اؤزل آد] ۱-ایچدن، صمیمی ۲-قوْهوم ٤- هدیه[۷].

اؤزدوزوملە ین..özdüzümləyən [آد] اؤزو اؤزونه تنظیم ائدن (فا:خود تنظیم). self adjuster

اؤزدوْلانیم..özdolanım [آد] مکتب ویا اداره ده اؤزلرینی دوْلاندیرما ایشی (فا:خودگردان).

اؤزدیرنج..özdirnəc [آد] هرجیسمین الکتریک ویا بیر آخیما قارشی گؤستردیگی دیرنج.

اؤزَر..özər [اؤزل آد] آغقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

اؤزَرک..özərk [آد] اؤزاَرک: اؤزونه اَگەمن.

اؤزسئوَر..özsevər [صفت] اؤزونو بیەنن narcis

اؤزسئوَرلیک..özsevərlik [آد] اؤزونو بینمه narcisism

اؤزسان..özsan [اؤزل آد] اصیل ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اؤزساوونما..öz savunma [آد] اؤزو اؤزونو ساووُنا بیلن (فا:خودمدافعه).

اؤزساوونماچیلیق..öz savunmaçılıq [آد] اؤزو اؤزونو ساووُنما ایشی و سیستیمی.

اؤزسایقی..öz sayqı [آد] اینسانین اؤزونه دوُیدوغو سایقی، حیثیت، عزتِ نفس.

اؤزسل..özsəl [صفت] اؤز ایله ایلگی‌لی.

اؤزسوْز..özsüz [آد] پوچ، ایچی بوْش.

اؤزسوْمورو..özsomuru [آد] اؤز اؤزونه سوْمورولان (فا:خودجذبی). self-absorption

اؤزسوْموروجو..özsomurucu [آد] اؤز اؤزونه سوْمورولان (فا:خودجذبی). self-absorption

اؤزسوْموروم..özsomurum [باخ] اؤزسوْموروجو.

اؤزسوُیو..özsuyu [آد] بیر شئی‌سیخیلاراق اوندان چیخاریلان سوُ (فا:عصاره) juice

اؤزقوْروما..özqoruma [آد] اؤزو اؤزونو قوْروما ایشی (فا:خودمحافظه).

اؤزقوْروماچی..özqorumaçı [آد] اؤزو اؤزونو قوْرویان و قوْرویابیلن (فا:محافظت اوتوماتیک از خود).

اؤزقوْروماچیلیق..özqorumaçılıq [آد] اؤزو اؤزونو قوْروما سیستیمی (فا:سیستم محافظت اوتوماتیک).

اؤزقوْنوق..özqonuq [اؤزل آد] جان، روُح[۷].

اؤزَک..özək [آد] ۱-بیتگی‌لرده گؤوده ویا کؤک ایچه ریسینده اوْلان یومشاق بؤلوم. ۲-بئلین ایچینده اولان آنادامار، جانو روح. ۳-چیبان و چیوزه‌نین اوْرتاسیندا اوْلان التهابلی بؤلوم (فا:سرِجوش و دمل). ٤-مئحور، مرکز axis ٥-منشا (فا:منشأ). origi {ت: بئلین ایچینده اولان آنادامار، ‹اؤز›: یاغ، اؤرک و قان ایچینده کی نسنه}.

اؤزک آغاجی..özək ağacı [آد] دؤرد تکرلی آرابانین گؤوده سینده کی وایکی جوت قاباق و دال تکرلرین مئحورلرین بیربیرینه باغلایان آغاج (فا:چوب مئحور بین دو چرخ).

اؤزک باغلاماق..özək bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] چیبان باشی چیرک له یب یئتیشمک.

اؤزک دمیری..özək dəmiri [آد] اؤزک له تکرلری بیربیرینه باغلایان دمیر (فا:مئحور).

اؤزکَر..özəkər [اؤزل آد] اؤزَکاَر: ۱-اوْلو روُحلو کیشی ۲-ایی‌لیک سئوَر، خیرسئوَر[۷]. ۳-اؤزو اوْتوماتیک اولاراق اکَین و یا توْخوم سَپن.

اؤزکلەمک..özəkləmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزک(مئحور)له ایکی شئیی بیربیرینه وصل ائلەمک، اؤزک‌لی ائتمک (فا:محورها را بهم وصل کردن).

اؤزکلی..özəkli [صفت] اؤزه‌یی اوْلان، اؤزک باغلانمیش(فا:محور دار).

اؤزکند..öz kənd [اؤزل آد] قاراخانلیلارین ایلک شهرلریندن بیری[۱۲].

اؤزگؤزلم..öz gözləm [باخ] اؤزمُشاهده.

اؤزگَلیر..özgəlir [اؤزل آد] اؤز اؤزونه گلیرلی.

اؤزگو..özgü [آد] اؤزلیکله بیر شئیه و بیرینه عاید اولان،مخصوص، ویژه (فا:خاص).

اؤزگور..özgür [اؤز+گؤر] ۱-سربست، آزاد. ۲-باغیمسیز.

اؤزگورجه..özgürcə [ظرف] سربست جه (فا:آزادانه). freely

اؤزگورلر..özgürlər [آد] آزاده‌لر (فا:آزادگان). the freeborn

اؤزگورلشدیرمک..özgürləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزگوروضعیته-گتیرمک

اؤزگورلشمک..özgürləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزگور وضعیته گلمک.

اؤزگورلوک..özgürlük [آد] ۱-آزادلیق، حرّیت (فا:آزادی). freedom ۲-خودمُختارلیق (فا:خودمختاری). autonomy

اؤزگورلوکچو..özgürlükçü [آد] اؤزگورلوک یانلی سی (فا:آزادیخواه).

اؤزگوْل..özgül [اؤزل آد] اصیل و گؤزل گول، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزگوْل آغیرلیق..özgül ağırlıq [آد] بیر جیسمین بیر سانتمترمکعب حجمینده کی آغیرلیغی (فا: وزن مخصوص).

اؤزگولوم..özgülüm [اؤزل آد] اصیل و گؤزل گول، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزگوله‌مک..özgüləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزللیکله بیر شئیه و بیرینه عاید ائله‌مک، تخصیص وئرمک (فا:تخصیص دادن).

اؤزگون..özəgün [صفت] یالنیز اؤزونه مخصوص اولان، اوریجینال "اؤزگون متن: چئویری یوخ بلکه اصلی اولان متن".

اؤزگونلشدیرمک..özgünləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزگون‌حالا گتیرمک

اؤزگون لشمک..özgünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزگون وضعیته گلمک.

اؤزگون لوک..özgünlük [آد] اؤزگون اولما وضعیتی، اوریجیناللیق.

اؤزگوَون..özgüvən [اؤزل آد] اؤزونه گوَوه‌نن،اؤزوندن اَمین اولما[۷].

اؤزگه..özgə [صفت] باشقاسی، یابانجی، آیری‌لاری، یاد (فا:بیگانه). foreig {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوُ کلمه اؤزوموز سؤز ایله قارشیت معنالی اولسادا کؤکداش سانیلمالیدیر ولی دیوانا باخیرساق بوُ کلمه اؤزمک سؤزونه باغلی اولمالیدیر نئجه کی دیواندا‌کی جمله‌لردن بونو آنلاماق اولار: "‹بگی کیشی اؤزلوشدو›: قاری ایله قوجا آیریلدیلار، ‹آلیملیق بئریملیکدن-اؤزلوشدو›:آلاجاقلی‌بوُرجلودان اوُزاقلاشدی"}.

اؤزگه جیل..özgəcil [صفت] اؤزگه‌لرینی سئون (فا:دگر دوست).

اؤزگه چی..özgəçi [آد] اؤزگه‌لرینه علاقه گؤسته رن (فا:دیگردوست).

اؤزگه چی‌لیک..özgəçilik [آد] اؤزگه چی اولما حالتی.

اؤزگه یئرلی..özgə yerli [آد] یاد، باشقا یئرلی، یاد ائللی.

اؤزل..özəl [صفت،اؤز+ل] ۱-کیشی‌سل، یالنیز بیر کیمسه‌یه عاید اولان شئی، سئچکین، ویژه (فا:خصوصی). special ۲-بوکلمه-چوخ‌سؤزلرله بیرلیکده اوْ شئی ویا قوُرولوشون خصوصی‌لیگینی-آنلاتیر:اؤزل رادیو، اؤزل یاشام. (فا:ویژه).

اؤزل‌آد..özəl ad [آد،دیل‌بیلیمی] بیربللی وارلیغی بیلدیرن آد: علی، تبریز، سلجوقلولار (فا:اسم خاص). proper noun

اؤزل‌اوتوروم..özəl oturum [آد] اؤزل جلسه (فا:اجلاس ویژه).

اؤزل‌اوْخول..özəl oxul [آد] اؤزل کیمسه‌لر اوچون دؤزه‌نیلن‌مکتب، اؤزل جه ایداره ائدیلن‌مکتب، اؤزل‌مکتب (فا:مدرسه خصوصی).

اؤزل‌ایستی‌لیک..özəl istilik [آد] بیر جیسمی بیر درجه قیْزدیرماق اوچون صرف ائدیلن ایستی‌لیک مقداری (فا:گرمای ویژه). specific heat

اؤزل‌دیل..özəl dil [آد] خاص‌دیل(فا:زبان‌خاص) special language

اؤزلر..özlər [اؤزل آد] اؤزله ین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزلری..özləri [عوضلیک] پیه‌لیک ملکی ضمیرین اوچونجو شخصی (فا:خودشان). themselves

اؤزل‌سئکتوْر..özəl sektor [آد] اؤزل بخش (فا:بخش خصوصی).

اؤزل‌سایی..özəl sayı [آد] اؤزل اولاراق یایین لانان (فا:ویژه نامه).

اؤزلَش..özləş [اؤزل آد] اؤزونه دؤنوش، اؤزوندن وئریش[۷].

اؤزلشمک..özləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آریلاشماق،تمیز وضعیته گلمک، اؤز وضعیته گلمک. ۲-(تاخیل اوْچون) اولقونلاشماق.

اؤزللشدیرمک..özəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] خصوصی‌لشدیرمک (فا:خصوصی کردن).

اؤزللشدیرمه..özəlləşdirmə [آد] خصوصی‌لشدیرمه (فا:خصوصی سازی).

اؤزللشمک..özəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزل وضعیته گلمک.

اؤزللیک..özəllik [آد] اؤزل بیر خصوصیت (فا:ویژگی). state of being special

اؤزللیکله..özəlliklə [ظرف] علی الخصوص، خصوصا، اؤزل اولاراق (فا:بالاخص). especially

اؤزلم..özləm [آد،اؤز+لم] ۱-بیر شئی ویا کیمسه‌نی گؤرمه و اونا قاووُشما حسرتی،حسرت. ۲-قیزآدی(فا:نام‌دختر).

اؤزلَمینی چکمک..özləmini çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] حسرتین چکمک، آرزولاماق.

اؤزلَملی..özləmli [صفت] حسرتلی، اؤزله ین، اؤزلَمی اولان.

اؤزلَنتی..özlənti [آد] اؤزلم، حسرت" اؤزلنتی‌لی:حسرتله دولو".

اؤزلَنمک..özlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزله‌مک ایشینه قونو و موضوع اولماق.

اؤزل‌وئرگی..özəl vergi [آد] مخصوص وئرگی (فا:عوارض ویژه).

اؤزل‌یوّک..özəl yük [آد] بللی‌بیرایش و آماج اوچون اولان بللی مقداردا یوک (فا:بار ویژه). specific charge

اؤزلو..özlü [صفت] ۱-یاپیشقانلی،یاپیشقان کیمی "اؤزلوماده". ۲-اوْرژینال، ساغلام[۷]. ۳-م۱۶جی یوّزیل‌ده، اولو یؤروک تورکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵].

اؤزلو چامور..özlü çamur [آد] یاپیشقان چامور.

اؤزلوک..özlük [آد، گؤ] شخصییت،ماهیت،ذات،خصلت character

اؤزلوکدن..özlükdən [صفت] ذات و اؤزلوک‌له ایلگی‌لی (فا:ذاتی).

اؤزلوک‌لر..özlüklər [آد] اؤزللیکلر (فا:خصوصیات). particulars

اؤزلوگونده..özlüyündə [ظرف] اؤزدؤشونجه سینده، اؤز فیکیرینده "اؤزلوگونده سئوینیردی" (فا:شخصا). personally

اؤزلولوک..özlülük [آد] پاپیشقانلی‌لیق،محلولون اؤزلولوک درجه‌سی (فا:چسبنده گی).

اؤزله‌مک..özləmək [ل،اؤز+له] ایستک گؤسترمک، گؤرمک ایسته‌مک، آرزولاماق، حسرت چکمک، داریخماق و سیخیلماق (فا:حسرت خوردن، در آرزوی چیزی بودن).

اؤزمُدافعه..özmüdafiə [آد] اؤزو اؤزوندن مدافعه ائدن و ائده بیلن.

اؤزمُشاهده..özmüşahidə [آد] اؤزواؤزونو گؤزلم‌له‌ییب آراشدیران و سوْرون‌لارینی بللی ائدن سیستیم ویا قورولوش (فا:خودمشاهده).

اؤزمَن..özmən [اؤزل آد] اؤزو سؤزو بیر، ذاتی و ماهیتی دؤزگون[۷].

اؤزن..özən [آد] ۱-بیر ایشی‌الیندن گلدیگی‌جه ایی گؤرمه، چابالاما ایشی، ایچدن و صمیمی اولما، دقتً"بوُ ایشه چوخ اؤزن گؤسترردی" (فا:اهتمام). ۲-ایْرماق، کیچیک آخارسوُ ۳-(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز اوْیماقلاریندان.

اؤزن گؤسترمک..özən göstərmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ ایی جه باخماق ودقت ائتمک، اهمیت وئرمک (فا:اهمیت دادن).

اؤزناز..öznaz [اؤزل آد] بوتونلو کله ناز اولان، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزنتی..özənti [آد] بَیندیگی بیر وضعیتده اوْلما.

اؤزنجی..özənci [آد] اؤزنگن، آماتوْر.

اؤزنج..özənc [آد] ۱-ایستک، هوس ۲-دیرنْج، غیرت.

اؤزندیرمک..özəndirmək [آد] بیرینین دقتی نی جلب ائله مک.

اؤزنسیز..özənsiz [صفت] چابا گؤسترمه دن، باشدان ساوما. اعتناسیز، اهتمام‌سیز (فا:بی اعتنا). heedless

اؤزنسیزلیک..özənsizlik [آد] اؤزنسیز حالدا، اعتناسیزلیق.

اؤزن‌خان..özənxan [اؤزل آد] بؤیوک تانری تنگره‌نین آیری آدی[۲۱۱].

اؤزنل..öznəl [صفت] اؤزنه‌یه ایلیشکین، سابجئکتیو، نسنه نه‌لرین گرچَکلیگینه دئییل بیر فردین احساس و دوُیقولارینا دایانان؛ نسنل قارشیتی.

اؤزَنمک..özənmək [اؤز+ن] ۱-بیرشئیی‌ایی گؤرمه‌یه چالیشماق ۲-بیرینه بنزه‌مه‌یه ویابیرینه تقلیدائتمه‌یه‌چالیشماق.

اؤزنمه..özənmə [آد] اؤزنمک ایشی.

اؤزنو توْتماق..özünü tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-وارلانماق. ۲-مغرور اوْلماق.

اؤزنور..öznur [اؤزل آد] اصیل و ایشیقلی نور، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤزْنه..öznə [دیل‌بیلیمی] ۱-فاعل مُبتدا، مسندالیه "اوُشاق کیچیکدیر" (فا:مبتدا). ۲-(فلسفه) بیلینجی و دؤش گؤجو اوْلان، بعضی فیلوسوف لارا گؤره ائشیک دؤنیایا قارشیت اوْلان بیرئی، ذات (فا:ذات).

اؤزو بوْشالدان..özü boşaldan [آد] اؤز یؤکونو اوْتوماتیک بوْشالدا بیلن ماشین و آراج.

اؤزو دؤنر..özü dönər [آد] اوتوترانسفر. autotransformer

اؤزو..özü [گ] ۱-اؤزلوگونده، کندی‌سی (فا:خودش، خویشتن). himself ۲-راسا، شخصاً. personally

اؤزوِرن..özverən [آد] اؤز وئریلی، فداکار،

اؤزوِرئی..özveri [آد] فداکارلیق (فا:فداکاری).

اؤزوِرئیلی..özverili [آد] اؤزوئری‌سی اوْلان.

اؤزوآچیلان..özüaçılan [صفت] اؤزآچیلان:اؤز اؤزونه آچیلان، اوْتوماتیک صورتده آچیلان "اؤزو آچیلان قاپی‌لار" (فا:بازشو اتوماتیک).

اؤزوت..özüt [آد] باخ: اؤزت، خُلاصه.

اؤزوّجه..özücə [صفت] اؤزوّنه عاید اوْلان، اؤزونون (فا:ذاتاً). by nature in essence

اؤزوچ..özüç [اؤزل آد] اؤزوّج:وجوُد، گؤوده، اَندام[۷].

اؤزوّک..özük [ا] بالاجا گؤل.

اؤزوّل..özül [آد] بینؤوره، ایلکل، خیم، تمل"تیکینتی‌نین و یاپی‌نین اؤزولو قویولدو،اوشاغاآنا تربیه‌سی اؤزولدور"(فا:اساس).

اؤزولسوز..özülsüz [صفت] اساس‌سیز، خیم‌سیز، تمل‌سیز (فا:بی اساس).

اؤزوللو..özüllü [صفت] اؤزولو اوْلان، ایلکل‌لی، تمل‌لی (فا:اساسی).

اؤزوم..özüm [عوضلیک] اؤز کلمه سینین ملکی ضمیرینین بیرینجی تک‌لیک شخصی (فا:خوْدم). myself

اؤزوم اؤلوم..özüm ölüm [اؤنلم] جانیما آند اوْلسون.

اؤزومسَنمک..özümsənmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: اؤزوملنمک.

اؤزوملنمک..özümlənmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزوملمک ایشینه‌موضوع-اوْلماق.

اؤزوملمک..özümləmək [تاثیرسیز ائیلم] (جانلی وارلیقلار) خارجدن آلدیغی بَسینلری دَییشدیره‌رک اؤز وُجودونا یارارلی شکله گتیریب و یئنی بیر بیرلشمه‌لر اوْرتایا چیخارماق.

اؤزوموز..özümüz [عوضلیک] اؤز کلمه سینین ملکی ضمیری‌نین بیرینجی چوخلوق شخصی (فا:خودمان). ourselves

اؤزوموزدن..özümüzdən [باخ] اؤزوموزونکو.

اؤزوموزونکو..özümüzünkü [عوضلیک] اؤزوموزدن اولاراق، اؤزوموزه یاخین اولاراق، اؤزوموزه عاید اوْلان (فا:خودی). familiar

اؤزون..özün [عوضلیک] اؤز کلمه سینین ملکی ضمیرینین ایکینجی تکلیک شخصی (فا:خودت). (thou) thyself

اؤزون‌اؤلدورمه..özün öldürmə [آد] اؤزو اؤزونو آرادان آپارما (فا:خودکشی). suicide

اؤزون‌یَینمه..özün bəyənmə [آد] فقط اؤز سؤزونو بیَنمه (فا:خود رائی). wollfulness

اؤزون‌بیه‌نن..özün bəyənən [صفت] فقط اؤز سؤزونو بیه‌نن (فا:خود رأی). Obstinate

اؤزوندن‌بگ..özündən bəy [آد] اؤزونو بؤیوک گؤسته رن، اؤزونو بؤیوک گؤسترمه گه چالیشان.

اؤزوندن‌دم ووُرماق..özündən dəm vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو تعریف له‌مک، اؤزوندن دئمک.

اؤزوندن‌دؤزَلتمک..özündən düzəltmək [تاثیرسیز ائیلم] یالاندان دؤزَلتمک.

اؤزوندن‌کؤسمک..özündən küsmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو سوُچلو بیلمک.

اؤزوندن‌گئتمک..özündən getmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌یی گئتمک، باییلماق.

اؤزوندن‌گئتمه..özündən getmə [آد] غشّ ائتمه، اؤره‌یی کئچمه، هوشونو ایتیرمه، بایقین لاشما.

اؤزونده‌اؤلماماق..özündə olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ایتیرمک، اؤزوندن چیخماق.

اؤزون‌سئودیرمه..özün sevdirmə [آد] اؤزونو بَیندیرن (فا:خودشیرینی). currying favo (u) r

اؤزون‌ساتان..özün satan [صفت] اؤزونو بیر پول ویا بیر شئیه ساتان (فا:خودفروش). ostentatious

اؤزون‌گؤسته‌رن..özün göstərən [صفت] اؤزون‌بَیندیرمه‌یه چالیشان (فا:خودنما). showy

اؤزونلو..özünlü [صفت] اؤز ده اوْلان، بیر شئیین اصلینده ویا گرچه‌یینده اوْلان، دَرونی (فا:درونی).

اؤزونو آپارماق..özünü aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ایداره ائتمک.

اؤزونو اؤلدورمک..özünü öldürmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-اؤزونو ووُراراق ویا آساراق اؤلدورمک. ٢-چوخ زحمت چکمک، چوخ ایشله‌مک.

اؤزونواؤلدورمه‌مک..özünü öldürməmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ-اللشمه‌مک،چوخ چالیشماماق.

اؤزونو اؤیمک..özünü öymək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونو تعریفله‌مک.

اؤزونو اله آلماق..özünü ələ almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ایتیرمه‌مک، ساکت اوْلماق.

اؤزونو اله سالماق..özünü ələ salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو گیج‌لیگه ووُرماق.

اؤزونو اوْ یئره قویماماق..özünü o yerə qoymamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو بیلمه مزلیگه ووُرماق.

اؤزونو اوْدا ووُرماق..özünü oda vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌اؤچون چوخ چالیشماق.

اؤزونو اوْدا (کؤزه ووُرماق..özünü közə vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌اؤچون چوخ چالیشماق.

اؤزونو اودا سوُیا ووُرماق..özünü oda suya vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌اؤچون چوخ چالیشماق.

اؤزونو اوْرتایا آتماق..özünü ortaya atmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه عاید اوْلمایان ایشه قاتیلماق.

اؤزونو اوْرتایا سالماق..özünü ortaya salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه عاید اوْلمایان ایشه قاتیلماق.

اؤزونو ایتیرمک..özünü itirmək [تاثیرسیز ائیلم] نه ائده جه‌یینی بیلمه‌مک.

اؤزونو اداره..özünü idarə [آد] اؤزونو دوْلاندیران،بیرقوروم-ویاتوْپلومون اؤز ایچ‌ایشله‌رینی یئرلی قُوّه و گؤجلرله‌حل‌ائتمه حقّی-وایشی.

اؤزونو باتمان‌سایماق..özünü batman saymaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز حاققیندا چوخ بؤیوک فیکیرده اولماق، اؤزونو بؤیوک حساب ائله‌مک.

اؤزونو باتمان‌حساب‌ائله‌مک..özünü batman hesab eləmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤز حاققیندا چوخ بؤیوک فیکیرده اولماق، اؤزونو بؤیوک حساب ائله‌مک.

اؤزونو برکیتمک..özünü bərkitmək [تاثیرلی ائیلم] وارلانماق، یئرینی محکم ائتمک.

اؤزونو بزر..özünü bəzər [صفت] اؤزو اؤزونو بزه‌یر (فا:خودآرا). dandyish

اؤزونو بزه‌مه..özünü bəzəmə [آد] اؤزو اؤزونو بزه یه‌رک (فا:خودآرائی). prinking

اؤزونو بیلمه‌مک..özünü bilməmək [تاثیرسیز ائیلم] هوُشونو ایتیرمک.

اؤزونو یَینمه..özünü bəyənmə [آد] غرور (فا:خودپسندی). selfishness. pride

اؤزونو بیه‌نن..özünü bəyənən [صفت] مغرور (فا:خودپسند). selfish

اؤزونو تانیماق..özünü tanımaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُلوغا چاتماق.

اؤزونوتمیزه‌چیخارماق..özünü təmizə çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه‌براعت‌قازاندیرماق

اؤزونو توپلاماق..özünü toplamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر چتینلیگی آشماق.

اؤزونو توُتما..özünü tutma [آد] مغرور اولما (فا:تکبُّد). pride

اؤزونو توُتماق..özünü tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مغرور اولماق، تکبّر ساتماق. ۲-غئیرقانونی یوْلارلا وارلانماق.

اؤزونو توّلکولوگه ووُرماق..özünü tülkülüyə vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیچ‌لیک‌ائتمک، یالتاق لانماق.

اؤزونو چکمک..özünü çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] تشخّص ساتماق، تکبّر ساتماق.

اؤزونو چکن..özünü çəkən [صفت] اؤزونو توتان، اؤزوّنو دارتان، اؤزونو باشقالاریندان یوّکسک توتان.

اؤزونو خاطایا سالماق..özünü xataya salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو چتین وضعیته سالماق.

اؤزونوخسته‌لیگه‌ووُرماق..özünü xəstəliyə vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالاندان‌اؤزونوخسته گؤسترمک.

اؤزونو دارتماق..özünü dartmaq [باخ] اؤزونو چکمک.

اؤزونو داغا داشا ووُرماق..özünü dağa daşa vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ چاباالاماق.

اؤزونو داغا داشا چیرپماق..özünü dağa daşa çırpmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ چاباالاماق.

اؤزونو دوّزَلتمک..özünü düzəltmək [باخ] اؤزونو برکتیمک، وارلانماق.

اؤزونوز..özünüz [عوضلیک] اؤز کلمه سینین ملکی ضمیرینین ایکینجی چوخلوق شخصی (فا:خودتان). yourself

اؤزونو ساتماق..özünü satmaq [آد] ۱-اؤزونو بیر پول و شئیه ساتماق ایشی (فا:خودفروشی). ostentation ۲-بیر اینانج اوّچون آنلاشاراق اوْ یولدان ساپماق و آرخاداشلارینین سرّینی قارشی دوّشمنه وئرمک، خیانت ائله مک.

اؤزونو ساخلاماق..özünü saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گولمکدن ویا بیر ایشی گؤرومکدن قاچینماق، بیر ایشی گؤرمه‌مک اوّچون تلاشلانماق.

اؤزونو سوْیوغا وئرمک..özünü soyuğa vermək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیوق دَییب ناخوشلاماق.

اؤزونو سیْندیرماماق..özünü sındırmamaq [تاثیرسیز ائیلم] غُروروونو سیندیرماماق.

اؤزونو قاباغا وئرمک..özünü qabağa vermək [تاثیرسیز ائیلم] ایره‌لی گئتمک، اؤنه گئچمک.

اؤزونو قوْروما..özünü qoruma [آد] اؤزونو ضررین محافظه ائتمه، قوْروما.

اؤزونو قیراغا وئرمک..özünü qırağa vermək [تاثیرسیز ائیلم] کنارا چکیلمک.

اؤزونو گؤزله‌مک..özünü gözləmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو قوْروماق.

اؤزونو گؤسترمک..özünü göstərmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤستونلوک و باشاری گؤسترمک.

اؤزونو گؤسترمه..özünü göstərmə [آد] اؤزونو بیندیرمه (فا:خودنمائی).

اؤزونو نازا قویماق..özünü naza qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] نازلانماق، ناز ساتماق.

اؤزونونکو..özününkü [عوضلیک] اؤزونه عاید اوْلان.

اؤزونو یئتیرمک..özünü yetirmək [تاثیرسیز ائیلم] واختیندا گلیب چیخماق.

اؤزونو یئین..özünü yeyən [صفت] اؤزاؤزونه چوخ فیکیرله شن (فا:خودخور)

اؤزونو یئییب تؤکمک..özünü yeyib tökmək [تاثیرسیز ائیلم] تشویش و اضطراب گؤسترمک.

اؤزونو یوْرماق..özünü yormaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش یئره اللشمک.

اؤزونو ییغیشدیر..özünü yığışdır [باغلاییجی سؤز] هده قوْرخو مقامیندا بیرینه دئییلیر.

اؤزونو ییغیشدیرماق..özünü yığışdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو توپلاماق، ضرری اؤنله‌مک.

اؤزونه آلماق..özünə almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو مربوط بیلمک.

اؤزونه ایش‌آچماق..özünə iş açmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینی دوْلاشیغا سالماق.

اؤزونه بگ..özünə bəy [آد] باخ: اؤزوندن بگ.

اؤزونه توُمارووئرمک..özünə tumar vermək [تاثیرلی ائیلم] اوّست باشینا سلقه وئرمک.

اؤزونه چیخماق..özünə çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه عاید ائتمک.

اؤزونه گؤتورمک..özünə götürmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه عاید ائتمک.

اؤزونه گؤره..özünə görə [ظرف] اؤز وضعیتینه مناسب.

اؤزونه گتیرمک..özünə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] آیيلتماق.

اؤزونه گلمک..özünə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-آغلی باشینا قاییتماق. ٢-اولّکی وضعیته قاییتماق، ساغالماق، دؤزلمک.

اؤزونه گون آغلاماق..özünə gün ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گله جگی‌نی دؤشونمک.

اؤزویئریین..özü yeriyən [صفت] اؤز گوج ایله حرکت ائدن.

اؤزویازان..özü yazan [صفت] بیر سؤزو یا گوسته ریمی اوْتوماتیک شکیلده قئید ائدن (فا:خودنویس).

اؤزویانان..özüyanan [آد] اؤزاؤزونه-آلوولانان(فا:خودسوز) autoignition

اؤزوییخیلان..özüyıxılan [صفت] اؤزو اؤز ییخیلماغینا سبب اولان (فا:خودکرده). resulting from one's own act

اؤزه‌گؤک..özəgök [اؤزل آد] گؤی‌تورک تانریلاریندان[٢١١].

اؤزه‌لیک..özəlik [آد] هرهانسی بیر وضعیتی گؤسترە بیلمه یئته نه‌یی.

اؤزه‌مک..özəmək [تاثیرلی ائیلم] یوْغورت کیمی غلیظ شئیلری سوُ ایله اینجَلْتمک و دوُرولتماق، سوُلاندیرماق.

اؤزیؤنه تیجی..özyönətici [صفت] اؤزونو دوْلاندیرما (فا:خودگردان). self-determined

اؤزیؤنه تیجی‌لیک..özyönəticilik [آد] خودمختارلیق (فا:خودمختار). self-government

اؤزیؤنه تیم..özyönətim [باخ] اؤزدوْلانیم.

اؤزیاپی..özyapı [آد] کاراکتئر (فا:شخصیت).

اؤزیاپیشیم..özyapışım [صفت] اؤزو بیر شئیه الحاق اولماق ایشی (فا:خود الحاقی). self adjoint

اؤزیازار..özyazar [صفت] اوْتوماتیک قئید ائدن (فا:ثبّات اوْتوماتیک).

اؤزیاشام یازی..özyaşam yazı [آد] بیرینین اؤز یاشامی‌نی گؤسته رن یازی.

اؤزیاشام..özyaşam [آد] بیرینین اؤزل یاشامی.

اؤزیاشامچی..özyaşamçı [صفت] اؤزو اؤز اؤزل یاشامی‌نی ازان. بیوقرافی.

اؤزیچ..öziç [اؤزل آد] وارلیق، شخصیت[٧].

اؤزیل..özil [اؤزل آد] اؤزئل: باخ:اؤز+ ائل(مج)آنایوُرد[٧].

اؤس..ös [اؤزل آد] گرچَک، حقیقی[٧].

اؤستَریش..östəriş [اؤزل آد] فانتئزی، خیالی، فانتاستیک[٧].

اؤسروْک..ösrük [اؤزل آد] ١-مَرد، اؤزو سؤزو بیر ٢-اَسریک، اؤزوندن گئچمیش، سرمست[٧].

اؤسکورتمک..öskürtmək [تاثیرلی ائیلم] اؤسکورمه‌سینه یوْل آچماق، اؤسکورمه گتیرمک" باشقا توْتون چکنده منی اؤسکورتور" (فا:فس).

اؤسکورتمه..öskürtmə [آد] اؤسکورتمک ایشی.

اؤسکورتو..öskürtü [باخ] اؤسکوروک، اؤسکورَک (فا:سرفه). cough

اؤسکوردوجو..öskürdücü [صفت] اؤسکوردن، اؤسکورمه‌سینه یوْل آچان.

اؤسکورَک..öskürək [آد،سن] اوْسکوروک،اؤسکورمک ایشی، نفس یولونون خسته‌لنمه سبب ایله چیرک لنمه‌سی و غیر اختیاری‌بیردن-بیره اورادان‌چیخان‌خیشیلتی‌لی سس(فا:سرفه)

اؤسکورکلی..öskürəkli [صفت] چوخ اوْسکورن.

اؤسکوْروک اوْتو..öskürük otu [آد،بیتگی] توْپلاشیق سوْؤولاردان بؤیوک یاپراقلی، آغ و قیرمیزی سالخیم چیچک‌لی، گیللی رُطوبت‌لی یئرلرده، اوُچقون و ساحل‌لرده بیتن، نئچه ایللیک بیربیتگی (فا:پاخر). tussilago

اؤسکوروکلو..öskürüklü [صفت] چوخ اوْسکورن.

اؤسکورمک..öskürmək [س،ت‹آسوُرماق›] نفس‌بوْرولارینین راحاتسیزلیغی سبب ایله آغ جییار هاواسینی بیردن‌بیره و گورولتوایله‌ائشیگه اؤتورمک (فا:سرفه کردن).

اؤسکورمه..öskürmə [آد] اؤسکورمک ایشی (فا:سرفه). cough

اؤسکوروش..öskürüş [آد] اؤسکورومک ایشی ویا بیچیمی (فا:سرفه).

اؤسکوروشمک..öskürüşmək [قا] بیرلیکده اؤسکورمک.

اؤسکوروک..öskürük [باخ] اؤسکورک.

اؤسکوروکلو..öskürüklü [صفت] اؤسکوره‌یی اوْلان.

اؤف..öf [اوْنلم] اوْف،بئز گینلیک‌وبوُجور دوُیقولاری آنلاتان‌بیرسس

اؤفکه..öfkə [آد] ١-قیزقین‌لیق (فا:عصبانیت). anger ٢-آغ جییار (فا:جگرسفید) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،‹اؤپگه›: (آغ جییار، هیرس)؛ سس تقلیدی اولاراق اؤپ (هیرسدن نفس چکه‌رک سینه‌یه دولان‌هاوادان چیخان سس) سسیندن آلینمیشدیر، تورکجه ده بوُجور اسکی کلمه‌نی‌آیری-دیللره باغلاماق معناسیزدیر}.

اؤفکه‌سی یانسین..öfkəsi yansın [اوْنلم] قارغیش افاده سی.

اؤفکه‌ن یانسین..öfkən yansın [اوْنلم] قارغیش افاده سی.

اؤفکه‌یه دؤنمک..öfkəyə dönmək [تاثیرسیز ائیلم] رنگی قاچماق، آغارماق.

اؤفکه‌لندیرمک..öfkələndirmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤفکه‌لی ائتمک، هیرسلندیرمک.

اؤفکه‌لنمک..öfkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] هیرسلنمک، قیزماق (فا:عصبانی شدن).

اؤفکه‌له‌نیش..öfkləniş [آد] اؤفکه‌لنمک‌ایشی‌ویا بیچیمی (فا:عصبانیت).

اؤفکه‌لی..öfkəli [صفت] اؤفکه‌لنمیش، قیزقین (فا:عصبانی). angry

اؤک..ök [آد] اؤگ: ١-اؤز، دوْغوش، اوْلوش ٢-زَکا، اوُس، یئته‌نک، ٣-آنا، دوْغوران.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ اؤک قدیم تورکجه‌ده عقل و شعوردان علاوه اؤز معناسیندا گلیب، آیدیندیر کی بو معنا شعور مفهومونون آیری شکلیدیر، یئنه‌ده اوْرتا یاشینی گئچمیش حئیوان اوچون دئییلیردی، بو مفهومدا شعور آنلامینا باغلی کلمه‌دیر وگرچکدن حئیوان اورتا یاشین اؤتوب گئچنده عاغلی بؤیویور، و بو معنادا اؤکوز، اؤیج/اؤکج، اؤکوش، کیمی کلمه‌لرین کؤکودور، البته بو کؤک فعل شکلینده: اؤکمک (یئغماق)، اؤکیلمک (بؤیومک) کیمی ایشله‌نیردی بو مفهوملاردادا شعورلو اولماق وعاغیللی اولماق معناسی وار، اؤک کلمه‌سی آنا آنلامیندادا ایشله‌نیبسه ده گئنه اؤز و شعورا یاخینلیغی حس ائدیلیر و گرچکدن آنا موجودون ان یاخین عقل و شعورو تانینیردی، باخ: اؤگمک}.

اؤکتم..öktəm [آد] ١-اؤودو، داهی، اوُسلو ٢-اینسان‌آدی:~آلپ، ~-بوُغا، ~قارا، ~قوْجا، اؤکآلپ[٧].

اؤکتن..öktən [آد] باخ: اؤکتَم.

اؤکته..öktə [آد] باخ: اؤکتَم.

اؤکتؤ..öktü [آد] باخ: اؤکتَم.

اؤکجه..ökcə [آد] توْپوغون دال طرفی، باشماق دابانی.

اؤکجه له‌مک..ökcələmək [تاثیرلی ائیلم] توْپوق لاماق، دؤرتمه له‌مک (آتی و-).

اؤکچؤ..ökçü [اؤزل آد] زَکی، آنلاییْشلی[٧].

اؤکچؤر..ökçür [اؤزل آد] زَکی، آنلاییْشلی[٧].

اؤکچی‌قازان..ökçiqazan [تاریخی اؤزل آد] اؤکچو‌ددە قوْرقوُد‘دا آدی گئچن بیر بگ[٧].

اؤکَر..ökər [اؤزل آد] داهی، اوُسلو[٧].

اؤکَرمان..ökərman [اؤزل آد] داهی، اوُسلو[٧].

اؤکسورمک..öksürmək [باخ] اؤسکورمک.

اؤکسوروک اوْتو..öksürük otu [باخ] اؤسکوروک اوْتو.

اؤکسوز..öksüz [آد] ١-آناسینی ویا آنا دَده سینی الدن وئرن کیمسه (فا:یتیم). an orphan ٢-کیمسه‌سیز، آرخاسیز، (فا:بدبخت). {ت: آغیل سیر، سن: یئتیم}

اؤکسوزائوی..öksüzevi [آد] یئتیم ائوی، یئتیم خانا (فا:یتیمخانه). orphan asylum

اؤکسوزبالیغی..öksüzbalığı [آد،دیرگی] پمبه‌رنگلی، اوْست چنه‌سینین اوجلاری چاتال بیچیمینده، بوْی ٤٠-٣٥ سانتیمتر، چوخ سؤموکلو، آغ اتلی بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). trigla lyra

اؤکسوزلو..öksüzlü [اؤزل آد] توْووُز‘دا یئر آدی[٢٤٠].

اؤکسوزلوک..öksüzlük [آد] کیمسه‌سیزلیک، یئتیم‌لیک (فا:یتیمی).

اؤکسؤم..öksüm [اؤزل آد] آرزو، مُراد[٧].

اؤکسه..öksə [آد] اؤکسه اوْتو کیمی بیتگی‌لردن چیخاریلان یاپیشقان مادّه (اوْوچی‌لار طرفیندن قوُش توتمادا ایشله‌نیر).

اؤکسه اوْتو..öksə otu [آد،بیتگی] اؤکسه اوْتو گیللر(آلما، قاواق، آرمود و اریک) قابیقلاریندان چیخان یاپیشقان ماده‌لردن سااللانان تاجسیز چیچکلی و آسالاق بیر بیتگی، بوُ بیتگی‌دن بیر نوع یاپیشقان دؤزه‌لیر، باغام بؤرج، بورج (فا:داروش). viscum album. lor

اؤکسه اوْتو گیللر..öksə otugillər [آد،بیتگی] تاجسیز ایکی چنک‌لیلردن، اؤکسه اوْتوکیمی آغاجلاردا آسالاق اوْلاراق یاشایان بیتگی‌لر فامیلی (فا: تیره ای از گیاهان). loranthaceae

اؤکسه قوُشو..öksə quşu [آد،دیرگی] باخ: ساکاقوُشو.

اؤکسه له‌مک..öksələmək [تاثیرلی ائیلم] اؤکسه ایله یاخالاماق.

اؤکلؤ..öklü [اؤزل آد] ١-داهی، آغیْللی ٢-اگه‌من، دئنئتیمجی[٧].

اؤکمه..ökmə [آد،ت:یئغیلان‌هرشئی] خرمن؛ اؤکمک:بیریئره یئغماق.

اؤکؤچ..öküc [اؤزل آد] باخ:اؤکوش،بوْللوق،بیلینج {باخ: اؤکمه›یؤک}.

اؤکوز..öküz [آد] ١-قیسیر ائدیلمیش و ایش حئیوانی کیمی استفاده ائدیلن بوُغا (فا:گاو نر). ٢-(مج)قابا، چوخ یئکه و زوْربا آدام. ٣-اوُزمان، بیلگه، داهی[٧] ٥-اؤکوْز (شامانیست گله‌نک‌ده، توْم بوْیلاری ایچینه آلان، اورتاق سوْی توْتئمی) بو اوْزدن اوْغوز آدیْنین بوُرادان گله‌بیله‌جه‌یینی سؤیله‌ین بیلیم آداملاری وار. چونکی اوْغوز’ون اَن بؤیوک اؤزَللیگی، بوْتون توْرک بوْیلارینی بیر آرایا گتیرمه‌سیدیر[٧]. ٦-توْرکمن-یاوموُت-بایرامشاهلیْ بوْی‌لاریناندیر[١٥٨-٨١]. ٧-(دیواندا ایشله نیبدیر) اوْغوزلارجا "بنه گیت" ایرماغی‌نین آدی. ٨-خوی، کلئیبر، مراغا، سراب و خالخال دا داغ آدی؛ هشتَری ده چای، داغ و کند آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اؤک}

اؤکوز آراباسی..öküz arabası [آد] اؤکوز قوْشولموش آرابا.

اؤکوز بالیغی..öküz balığı [آد،دیرگی] دؤرد قیسا آیاغی و اوْست چنه سیندن آشاغی دوغرو ایکی بؤیوک دیشی اوْلانm ٦ بوْیوندا فوْک‘ا بنزر بیر دنیز ممه‌لی‌سی. trigia lyra

اؤکوز بوُرنو..öküz burnu [آد،دیرگی] سئرچه گیللردن، دیمدیگی اوُزون و قالین، اتی یئییلن بیر قوُش (فا:نوعی پرنده). calao

اؤکوزداغ..öküzdağ [اؤزل آد] توْووزْدا داغ آدی[۲۴۰].

اؤکوزداغی..öküzdağı [اؤزل آد] اؤکوز داغی، سراب، مئهریبان و آلان بیراوْووش یئرلرینین آراسیندا یئر آلیبدیر و بیر طرفیده هریس بؤلگه سینه دایانیر، بو داغین یوکسکلیگی ۲۵۸۸ متر دیر و اوْوالیقلاریندان آغ‌یورد، یاغلی یورد، کؤلش یوردونو آد آپارماق اولار (قایناق: چایلی).

اؤکوز دیلی..öküz dili [آد،بیتگی] سیغیردیلی‌بیتگی‌سی (فا:گل گاوزبان).

اؤکوز سوْیوغو..öküz soyuğu [آد] نئیساندا اوْلان بیر بوْران.

اؤکوز کیمی..öküz kimi [صفت] قاباجاجا.

اؤکوز گؤزو..öküz gözü [آد،بیتگی] توْپلاشیق گیللردن ساری چیچک‌لی، یارا ایچون توخداج دوزلتمکده یارارلانیلان، ۵۰سانتی متر بویوندا بیرداغ بیتگی‌سی، سیغیرگؤزو (فا:نوعی گیاه). **arnika anthemis, montana**

اؤکوزلوک..öküzlük [آد] قابالیق و یئکه‌لیک، زوْربالیق وگوْبودلوق.

اؤکوْش..öküş [اؤزل آد] ۱-چوْخلوق، بوْللوق، بَرکت ۲-آغیل، بیلینج[۷].

اؤکوْش‌قاراآچقی..öküş qara açqı [تاریخی اؤزل آد] ۱-مجازا کسکین‌زَکالی ۲-گؤی‌تؤرک دؤنَمی بگ‌لریندن و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

اؤکوْن..ökün [اؤزل آد] اؤزونه دؤنوش[۷].

اؤکه..ökə [صفت] ۱-داهی،اوُسلو،بیلگه،چوْخ آغیللی. ۲-بوُ سؤزله دؤزه‌لن اینسان آدی:اؤکه‌بای،اؤکه‌بوُغا، اؤکتیموُر.

اؤک..ög [آد] باخ: اؤک، آنا، آننه، یارادان، دوْغوران.

اؤگئی..ögey [صفت] یالنیز یاسا و تؤره قانون لارینا گؤره قوْهوم سایبلان کیمسه، دوْغما اوْلمایان "اؤگئی باجی" (فا:ناتنی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن؛ باخ: اؤک؛ باخ:ائی اکی}.

اؤگئی آنا..ögey ana [آد] آنالیق (فا:زن بابا). **stepmother**

اؤگئی اوْشاق..ögey uşaq [آد] ار و آروادین بیربیرینه گؤره آیری ائشیندن اوْلان اوُشاغی (فا:بچه ناتنی).

اؤگئی اوغول..ögey oğul [آد] اوْغوللوق (فا:پسراندر). **stepson**

اؤگئی بابا..ögey baba [آد] بابالیق (فا:پدری).

اؤگئی باجی..ögey bacı [آد] آتا و آناسیندان فقط بیری دوغما اولان باجی (فا:خواهراندر). **half sister**

اؤگئی دوْغمالیق..ögey doğmalıq [آد] آیری سئچگی‌لیک، بیرگؤزله هامی‌یا باخماما وضعیتی، "آرایا اؤگئی دوْغمالیق سالماق".

اؤگئی قارداش..ögey qardaş [آد] بابا ویا آنالاری آیری اوْلان (فا:برادر ناتنی). **step brother**

اؤگئی قیز..ögey qız [آد] بیر آیری ار ویا آرواد دان اولان قیز (فا:نادختری). **stepdaughter**

اؤگئی‌لیک..ögeylik [آد] دوْغما اوْلماما، اؤگئی اوْلما (فا:ناتنی بودن).

اؤگَت..ögət [اؤزل آد] ۱-آغیْل، زَکا، آغیْللی‌لیق، ۲-سئوگی، موُهبت[۷].

اؤگَج..ögəc [آد] باخ: اؤیج، هؤیج.

اؤگرتمک..ögrətmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اؤیرتمک.

اؤگرنمک..ögrənmək [باخ] اؤیرَنمک.

اؤگمک..ögmək [تاثیرلی ائیلم] اؤومک،مدح‌له‌مک، تعریف‌له‌مک (فا: مدح گفتن). {گؤ ‹اؤگ›: عقل، آنلاییش، ت‹اؤگمک›: مدح ائتمک، بو کلمه بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر: اؤگرَنمک (اؤگه‌لاییق اولماق)، اؤگرتمک (اؤگه‌لاییق ائتمک)، اؤدول‹اؤگول (اؤگ اوچون وئریلن شئی)، اؤده‌مک ‹اؤگه‌مک (اؤگ و عاغلی اؤچون تلافی ائتمک)، فارسجادا افسون و افسانه کیمی کلمه‌لرین-کؤکو بو کلمه‌یه باغلانمالیدیر، اؤگمک› اؤومک› اؤوون› اؤوسون›اؤوسانا}.

اؤگود..ögüd [باخ] اؤیود.

اؤگور..ögür [آد] ۱-یاشیت، بوْیداش. ۲-اؤیرنمیش، آلیشمیش.

اؤگورمک..ögürmək [تاثیرسیز ائیلم] باغیرماق، بؤرولده‌مک، باخ:هؤنکورمک.

اؤگومک..ögümək [باخ] اؤیومک.

اؤگون..ögün [آد] (یئمک اؤچون) کز[۲].

اؤگه..ögə [آد] ۱-باخ: اؤیه،عضو ۲-داهی، چوْخ زَکی، چوْخ آغیْللی. {ت: چوخ عاغیلّی واوُلوسون بؤیوگو؛باخ: اؤک}.

اؤلت..ölət [آد،اؤلمک›اؤلت] اؤلدوروجوخسته‌لیک اثپیدئمی‌سی.

اؤلچدورمک..ölçdürmək [ائتدیرگن ائیلم] اؤشدورمک: اؤلچمک-ایشینی گؤردورمک، اؤلچمه‌یه مجبور ائتمک.

اؤلچک..ölçək [آد] ۱-تاخیل اؤلچمه قابی، چاناق. ۲-(مت). مقیاس (فا:اشل) scale ۳-بللی بیر بیریمی و واحدی نظره آلاراق بیر شئیین مقداری.

اؤلچک‌له‌مه..ölçəkləmə [آد] مدرّج‌ائله‌مک(فا:درجه‌بندی degraduation

اؤلچکلر..ölçəklər [آد] مدارج (فا:مدارج). **degrees**

اؤلچکلی..ölçəkli [صفت] اؤلچگی اوْلان (فا:مدرَّج). **graduated**

اؤلچمک..ölçmək [تاثیرلی ائیلم] اؤشمک: ۱-اؤلچوسون بیلمک، اندازه ائتمک، دَیرین بللی ائتمک (فا:سنجیدن). to measure ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله بیرلیکده مختلف افاده سؤزلر دوزلدیر، باخ: " اللرینی اؤلچمک، اؤز آرشین ایله اؤلچمک، یوّز اؤلچ بیر بیچ " {باخ: اؤلمک}.

اؤلچمه..ölçmə [آد] مسّاحی (فا:مساحی). geodesy

اؤلچو..ölçü [آد] ۱-اندازه، اوُزونلوق و بوْی کیمی بیریم‌لرین اؤلچوسو " آغیرلیق اؤلچوسونون بیریمی کیلوگرم دیر " (فا:اندازه، پیمانه). measure، size ۲-هجا وزنی و اؤلچوسو، عروض اؤلچوسو. ۳-موزیکده ائشیت پارچالارا آیریلمیش بؤلوملر.

اؤلچوبیچی..ölçübiçi [آد] باخ اؤلچو، بیرشئیین مقداری.

اؤلچوبیچی بیلمه‌مک..ölçübiçi bilməmək [تاثیرلی ائیلم] نه دئدیگینی بیلمه‌مک.

اؤلچوب بیچمک..ölçüb biçmək [تاثیرسیز ائیلم] پارچانی اؤلچو ایله کسمک.

اؤلچوبیلیمی..ölçübilimi [آد] آغیرلیق‌لاری و اؤلچولری اینجه‌له ین بیلیم و دال، مترولوژی.

اؤلچوت..ölçüt [آد،دیل‌بیلیمی] معیار (فا:معیار). criteron

اؤلچوجو..ölçücü [آد] اؤلچمه ایشینه باخان کیمسه.

اؤلچورمک..ölçürmək [ائتدیرگن ائیلم] اؤلچدورمک، اؤشدورمک: اؤلچمک ایشینی گؤردورمک (فا:فس سنجیدن).

اؤلچوسوز..ölçüsüz [صفت] ۱-اؤلچوسو اوْلمایان، اؤلچوسوآلینمادان (فا:بی‌اندازه). out of size، countless ۲-(مج) سوْنسوز، سوْنو اوْلمایان، اؤلچولو مقداردا (فا:بی‌اندازه).

اؤلچوسوز بیچیم‌سیز..ölçüsüz biçimsiz [ظرف] اؤلچولوب بیچیلمه دن.

اؤلچوسوزلوک..ölçüsüzlük [آد] اؤلچوسوز اوْلما وضعیتی.

اؤلچوش..ölçüş [آد] اؤلچمک ایشی ویا بیچیمی (فا:سنجش).

اؤلچوشدورمک..ölçüşdürmək [ائتدیرگن ائیلم] اؤلچوشمک‌ایشینی-گؤردورمک، قارشی لیقلی اوْلاراق نئچه شئی اؤلچمک (فا:فس سنجیدن).

اؤلچوشمک..ölçüşmək [قا] قارشی‌لیقلی اوْلاراق اؤلچمک ایشینی-گؤرمک،مقایسه‌ائله‌مک (فا:سنجیدن، مقایسه کردن).

اؤلچوگؤتورمک..ölçü götürmək [تاثیرسیز ائیلم] تدبیر ائتمک، تدبیر آلماق.

اؤلچولمز..ölçülməz [صفت] اؤلچویه گلمز (فا:غیر قابل اندازه گیری).

اؤلچولمزلیک..ölçülməzlik [آد] اؤلچویه گلمزلیک.

اؤلچولمک..ölçülmək [بلسیز ائیلم] اؤلچمک ایشی گؤرولمک.

اؤلچولن..ölçülən [آد] اؤلچوله بیلیر.

اؤلچولندیرمک..ölçüləndirmək [آد] اؤلچولو ائتمک (فا:اندازه دار کردن).

اؤلچولنمک..ölçülənmək [بلسیز ائیلم] اؤلچمک‌ایشی-گؤرولمک(فا:سنجیده‌شدن).

اؤلچولو..ölçülü [صفت] ۱-اؤلچولموش، اؤلچو ایله بللی اوْلموش (فا:سنجیده شده). ۲-(مج)دوّشونجه و رفتاری دوّزگون اوْلان (فا:سنجیده).

اؤلچولو بیچیلی..ölçülü biçili [صفت] ایی جه حِسابلا نمیش.

اؤلچولوب بیچیلمک..ölçülüb biçilmək [بلسیز ائیلم] هرطرفلی دوّشونولمک.

اؤلچولوب بیچیلمیش..ölçülüb biçilmiş [صفت] هر طرفلی دوّشونولموش.

اؤلچولولوک..ölçülülük [آد] اؤلچولو اوْلما، ایْلیملی (فا:اعتدال).

اؤلچوله‌بیلر..ölçüləbilər [آد] اؤلچویه گلن(فا:قابل-سنجش measurable

اؤلچوله‌مک..ölçüləmək [بلسیز ائیلم] اؤلچمک (فا:سنجیدن).

اؤلچوله‌مه..ölçüləmə [آد] مدرّج‌ائله‌مک(فا:درجه‌بندی). degraduation

اؤلچوم..ölçüm [آد] ۱-اؤلچوله‌مه، اؤلچمک ایشی، اؤلچه‌رک اله گلن سوْنوج (فا:سنجش). ۲-آداب، اُصول، آغیْرباشلیْلیق.

اؤلچوم لو..ölçümlu [آد] استاندارد، اؤلچومو اوْلان.

اؤلچومسوز..ölçümsüz [صفت] غیر استاندارد، استاندارد اوْلمایان.

اؤلچوملمک..ölçümləmək [تاثیرلی ائیلم] دَیرلندیرمک.

اؤلچون..ölçün [آد] استاندارد.

اؤلچونلو..ölçünlü [آد] استانداردی اولان.

اؤلچونمک..ölçünmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی اوُزون اوُزون دوّشونوب حسابلاماق، تأمل ائله‌مک.

اؤلچویه گلمز..ölçüyə gəlməz [صفت] هئچ بیر اؤلچویله اؤلچوله بیلمه ین، سای‌سیز حساب‌سیز.

اؤلچویه گلمزلیک..ölçüyə gəlməzlik [آد] هئچ بیر اؤلچوایله اؤلچوله بیلمه ین، اؤلچولمزلیک.

اؤلچویه گلمه‌مک..ölçüyə gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] حدّدن آرتیق بؤیوک و یئکه اوْلماق، اؤلچوسو اولماماق.

اؤلدوقالدی..öldüqaldı [آد] باشینا گلن لر "اؤلدو قالدی سیندان خبر یوخ"

اؤلدورتمک..öldürtmək [اتّدیرگن ائیلم] اؤلدورمک ایشینی گؤردورمک، اؤلدورمه سینه سبب اوْلماق (فا:فس کشتن).

اؤلدورسن ده..öldürsəndə [باغلاییجی سؤز] اصلاً، قطعیا وً هئچ بیر وجه له معناسیندا ایشله نیر "اؤلدورسن ده دئمه یه جگم".

اؤلدورسه لرده..öldürsələrdə [باغلاییجی سؤز] اصلاً، قطعیا وً هئچ بیر وجه له معناسیندا ایشله نیر "اؤلدورسن ده دئمه یه جگم".

اؤلدورگن..öldürgən [باخ] اؤلدوروجو (فا:جنایت کار). criminal

اؤلدورگن اوْتو..öldürgən otu [آد،بیتگی] باقلا جنسیندن داللی و اتلی یئمیش لی بیرچؤل چالیسی(فا:درختچه شپشو). Anabasis

اؤلدورگنلی..öldürgənli [صفت] اؤلدورگن اؤزللیگی اولاراق (فا:جنایت آمیز). felonious

اؤلدورگنلیک..öldürgənlik [آد] اؤلدورگن اؤزللیگی اولان ایش (فا:جنایت کارانه). feloniously

اؤلدورمک..öldürmək [ل] ١-بیرجانلی نین یاشامینا سوْن وئرمک، حیاتدان محروم ائتمک(فا:کشتن). to kill ٢-(مج)زامانی بوش کئچیرمک، فرصتی آرادان آپاراماق ویا الدن وئرمک. ٣-چوخ یوْروب اوْزمک، چوْخ اذیت وئرمک. ٤-بیر سیرا سؤزلرله مُختلف افاده لی سؤزلر دوزلدیر "اؤزونو اؤلدورمک، نفسینی اؤلدورمک" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اؤلدورمه..öldürmə [آد] قتل (فا:قتل). killing

اؤلدوروجو..öldürücü [صفت] ١-اؤلدورن، اؤلومه یول آچان (فا:قاتل). mrbere ٢-چوخ آغیر و کسگین.

اؤلدوروش..öldürüş [آد] اؤلدورمک ایشی ویا بیچیمی (فا:قتل).

اؤلدورولمک..öldürülmək [یلسیز ائیلم] اؤلدورمک ایشی گؤرولمک-(فا: کشته شدن).

اؤلدوره سیه..öldürə siyə [آد] اؤلدورجه سینه.

اؤلکه..ölkə [آد،باخ:اؤلمک،اؤلکه] ١-بیردؤولتین اگه منلیگی آلتیندا اوْلان توْپراقلارین بؤتونو،دیار،یوُرد.٢-(مج) دؤولت "اؤچونجو دؤنیا اؤلکه لری" (فا:مملکت). country {بو کلمه الکه،الکا،الکاء فورماسیندا فارسجادا ایشله نیر[٢٢٦]}.

اؤلکه بؤلوملهمه سی..ölkə bölümləməsi [آد] بیر اگه منلیک آلتیندا اولان اؤلکه نین بؤلوملهمه ایشی(فا:تقسیمات کشوری). the divisions

اؤلکه داش..ölkədaş [آد] بیراؤلکه نین وطنداشی اوْلان.

اؤلکه گؤونلیک و بیلگی قوُرومو..ölkə güvənlik və bilgi qurumu [اؤزل آد] بیر اؤلکه نین گؤونلیگینی ساغلایان قوُروم (فا:سازمان امنیت و اطلاعات کشور).

اؤلکه سل..ölkəsəl [صفت] اؤلکه ایله باغلی و اونامرتبط-اولان(فا:مملکتی).

اؤلکه سل لیک..ölkəsəllik [آد] اؤلکه یه ایلیشگین اوْلما (فا:مملکتی).

اؤلگون..ölgün [صفت] اؤلوشگه میش،سوْلموش،دیریلیغی قالمامیش.

اؤلگون لشمک..ölgünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلگون حالا گلمک.

اؤلگونلوک..ölgünlük [آد] اؤلگون اولما وضعیتی.

اؤلمز..ölməz [صفت] همیشه یاشایان، یوخ اوْلمایان، قالیجی، اؤلومسوز (فا:لایزال). eternal

اؤلمز اوْتو..ölməz otu [آد،بیتگی] آغ و موْر چیچک لی، اوْتسوو بیتگی (فا:اریشک). xeranthemum

اؤلمز اوْغلو..ölməz oğlu [صفت،خا] دایانیقلی شئیلر اوْچون "عجب اؤلمز اوْغلو قُماشدیر".

اؤلمز چیچک..ölməz çiçək [آد،بیتگی] ساری توپوز، گلین اوتو (فا:نوعی گیاه). helichrysum

اؤلمزلشدیرمک..ölməzləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلوْمسوزلشدیرمک (فا:لایزال نمودن).

اؤلمزلیک..ölməzlik [آد] اؤلومسوزلوک،قالیجی لیق(فا:بقاء) survival

اؤلمک..ölmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-یاشاماز اوْلماق، دیریلیگینی الدن-وئرمک،وفات ائتمک. ٢-سوْلماق، سوْلوب تلف اوْلماق. ٣-(مج) چوخ آجی چکمک. ٤-بیرشئیی چوخ ایسته مک، جان آتماق،-حسرتینده اوْلماق" اوْخوماق اوْچون اؤلور"(فا:مردن). to dey ٥-بیر سیرا سؤزلرله معنانی شدّت لندیریر "سانجیدان اؤلمک، گوْلمکدن اؤلمک". ٦-باخ: من اؤلوم، سن اؤله سن،سیز اؤله سیز: جانی (جانینیز) اوْچون مفهوموندا بیر سؤز "آکیشی سن اؤل من سنه نه قَدر دئسن پوُل وئره رم"{سومرجه ‹هوُل›؛ ت، سن}.

اؤلموش..ölmüş [صفت] ١-یاشامینی ایتیرمیش، وفات ائتمیش ٢-نوازشله مذمّت مقامیندا ایشله نیر "آی اؤلموش نییه بوُ ایشی گؤردون، (قوُزو) اؤلموش نه قشنگ دیر".

اؤلمه..ölmə [آد] اؤلوم (فا:هلاک). perdition

اؤلمه دیریل..ölmə diril [ظرف، دا] زوْرلا، گوجله، چتین لیکله "اؤلمه دیریل یاشاماق" (فا:بخورنمیر).

اؤلملی..ölməli [صفت،دا] اؤلمه سی لازیم اوْلان، یاشاماغا لایق اوْلمایان "رحمت لیک اؤلمه لی کیشی دئییلدی".

اؤلو..ölü [آد،ت‹اؤلوگ›] ١-یاشامی سونماچاتمیش، اؤلموش، ٢-(منفی-معنادا) گبرمیش(فا:موات)٣-دورقون،سؤنوک،گوج سوز، سولقون "اؤلو اوت، اؤلو شهر". ٤-جسد، جنازه.

اؤلو دوشمک..ölü düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یورقونلوقدان و بوجور سببلره خاطر حرکتدن و نفسدن دوشمک، حرکت ائده بیلمه‌مک.

اؤلو دیل..ölü dil [آد] ایندی ایشلنمه ین و آنجاق یازیلی عابیده‌لرده اولان دیل.

اؤلو رنگ..ölü rəng [آد] اؤلو رنگی: پارلاقلیغی اولمایان رنگ. میت رنگی، رنگی قاچمیش.

اؤلو سالی..ölü salı [آد] سالاجاق، اؤلونو اوستونده یویان سال داش.

اؤلو سس‌سیزلیگی..ölü səssizliyi [آد] درین سس‌سیزلیک.

اؤلو یئسه دیریلر..ölü yesə dirilər [دئییم] چوخ دادلی و جانا خئییرلی شئی حاققیندا" بو آلمانی اؤلو یئسه دیریلر ".

اؤلو یاتیریم..ölü yatırım [آد] تجارت و صنایع ده یارارسیز یئرده قویولان یاتیریم (فا:سرمایه راکد).

اؤلو یویان..ölü yuyan [آد] مئیت یویان، اؤلونو یویان کیمسه.

اؤلوب اؤلدورمک..öldürmək ölüb [تاثیرلی ائیلم] یبربیرینی اؤلدورمه یه قالخیشماق.

اؤلوب ایتن..ölüb itən [آد،صفت] اؤلن، محو اولان، آرادان چیخان.

اؤلوب دیریلمک..ölüb dirilmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی گؤره‌رک چوخ‌عذاب چکمک.

اؤلوت..ölüt [آد] قیران، آفت، بیر حئیوان ویا بیتگی توپلوغونو یوخ ائدن خسته‌لیک. {ت: بیر بیرینه اؤلدورمه}.

اؤلوتچو..ölütçü [آد] اؤلدوروجو، اؤلدورن (فا:قاتل) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اؤلوخانا..ölüxana [آد] خسته خانالاردا اؤلولرین ساخلاندیغی یئر.

اؤلوش..ölüş [آد] اؤلمک ایشی ویا بیچیمی (فا:نحوه‌ءمرگ)

اؤلوشدورمک..ölüşdürmək [انتدیرگن ائیلم] اؤلوشگه‌مه‌سینه سبب اولماق (فا:پژمرده گردانیدن).

اؤلوشکن..ölüşkən [آد] سولقون (فا:افسرده). withered

اؤلوشکنلیک..ölüşəkənlik [آد] سولقونلوق (فا:پژمردگی). withered state

اؤلوشگه‌مک..ölüşgəmək [تاثیرسیز ائیلم] سولماق، سارالماق، بوزوشمک (فا: پژمردن). to fade

اؤلوشگه میش..ölüşgəmiş [صفت] سولموش (فا:پژمرده). faded

اؤلوک..ölük [صفت] اؤلگون، گوجسوز، جانسیز، دیریلیگی و جانلیلیغی آرادان گئدن (فا:پژمرده، در حال مرگ).

اؤلوکسونمک..ölüksünmək [باخ] اؤلوشگه‌مک.

اؤلولوک..ölülük [آد] جانسیز قالما وضعیتی.

اؤلوم..ölüm [آد] ١-اؤلمک وضعیتی، یاشامین دایانما سی، وفات ائتمه (فا:مرگ). death. ٢-اعدام جزاسی، محو اولما دهشتی و تهلیکه‌سی (فا:جزای اعدام) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اؤلوم آیاغیندا..ölüm ayağında [ظرف] اؤلمک ویا اؤلدورولمک اوزه ره اولما.

اؤلوم اورانی..ölüm oranı [آد] توپلام نفوس‌ا گؤره اؤلن‌لرین نسبتی.

اؤلوم اورُوجو..ölüm orucu [آد] بیر آماج و هدف ایله اؤلومونو گؤزونه آلاراق توتولان اوروج (فا:اعتصاب غذا).

اؤلوم ایتیم..ölüm itim [آد] اؤلوم، یوخلوق "دونیا اؤلوم ایتیم دیر" (فا:مرگ ومیر). mortality

اؤلوم جزاسی..ölüm cəzası [آد] اعدام جزاسی (فا:جزای اعدام).

اؤلوم دؤشه گینه دوشمک..ölüm döşəyinə düşmək [آد] اؤلوم حالیندا اولماق، اؤلمک اوزه ره اولماق (فا:به بستر مرگ اوفتادن).

اؤلوم دیریم..ölümdirim [آد] چوخ اؤنملی مسئله "بوایش‌اؤلوم دیریم ایشیدیر، اؤلوم دیریم ساواشی" (فا:ممات وحیات).

اؤلوم دیریملیک..ölüm dirimlik [صفت] قوجالیق چاغی محتاج اولماماسی اوچون اؤنجه‌دن آرتیریلان پول و مال.

اؤلوم رنگی..ölüm rəngi [صفت] باخ: اؤلو رنگ.

اؤلوم سُکوتو..ölüm sukutu [آد] سون درجه ساکت، اؤلوم سس‌سیزلیگی.

اؤلوم ظولوم..ölüm zülüm [ظرف] چوخ چتین‌لیکله، گوجلولوک له "ایشی اؤلوم ظولوم قورتاردیم".

اؤلوم قالیم..ölüm qalım [آد] هرجور تهلیکه‌نی گؤزه آلما.

اؤلوم قالیم ساواشی..ölüm qalım savaşı [آد] یوخ اولاماق آماج ایله گیریشیلن مجادله.

اؤلوم قورخوسو..ölüm qorxusu [آد] جان قورخوسو.

اؤلوم وئرمک..ölüm vermək [تاثیرلی ائیلم] فلاکته سوروکله‌مک.

اؤلوم وقتی..ölüm vaxtı [ظرف] اجل (فا:اجل). death

اؤلوم یئری..ölüm yeri [ظرف] قتل‌واؤلمه یئری(فا:قتلگاه) site of murder

اؤلوم یوخوسو..ölüm yuxusu [آد] چوخ برک یوخو، اؤلومله سونلانان یوخو (فا:خواب مرگ).

اؤلومجول..ölümcül [صفت] اؤلدورن "~ سایری‌لیق‌لار" (فا:مرگ آور).

اؤلومجوللوک..ölümcüllük [آد] اؤلومجول وضعیت.

اؤلومسک..ölümsək [صفت] اؤلومجول (فا:مرگبار).

اؤلومسوز..ölümsüz [صفت] اؤلومو اولمایان (فا:لایموت). immortal

اؤلومسوزلشدیرمک..ölümsüzlşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلومسوز ائتمک (فا:فس).

اؤلومسوزلشمک..ölümsüzləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلومسوز اولماق (فا:لایموت شدن).

اؤلومسوزلوک..ölümsüzlük [آد] اؤلومسوز اولما وضعیتی، سونسوزلوق، ابدیت (فا:لایزالی).

اؤلوملو..ölümlü [صفت] سونوندا اؤلن، اؤله بیلن (فا:مرگ آور).

اؤلوملوک..ölümlük [آد] ۱-اؤلونو قویلاماق اوچون گره کن ایشلر، شئیلر و پارا. ۲-اؤلوملو اولما وضعیتی (فا:فنا).

اؤلوملولوک..ölümlülük [آد] اؤلوملو اولما وضعیتی (فا:مرگ آوری).

اؤلومو گؤزونون اؤنونه آلماق..ölümü gözünün önünə almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤله بیله جگینی نظره آلماق، اؤله بیله جگینی نظره آلاراق قورخماق.

اؤلونجه..öləncə [ظرف] اؤلهنه قدر، چوخ برک، آمانسیزجاسینا "اؤلونجه دؤیمک ویئمک" (فا:تا حد مرگ).

اؤلونمک..ölünmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرکیمسه ویا بیر شئی ویا اینانج اوچون اؤلمک، بیر آماج اوزه ره اؤلومونو گؤزونه آلماق.

اؤلونو (یئریندن) گؤتورمک..ölünü (yerindən) götürmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلونو دفن ائتمک.

اؤلوواى..ölüvay [صفت] الیندن ایش گلمه ین، کئی، باشاری سیز "اؤلووای قویون، اؤلووای ایشلهمک" (فا:آدم شل و ول).

اؤلووایلیق..ölüvaylıq [آد] اؤلو وای آدامین وضعیتی، کئی لیک.

اؤله اؤله..ölə ölə [ظرف] چتینلیکله معناسیندا دئییلن بیر سؤز.

اؤلهزیمک..ölh əzimək [تاثیرسیز ائیلم] آلوو سؤنمه گه و کؤزرَمه یه باشلاماق، کؤزرَمک، ایشارماق.

اؤلهزیمیش..öləzimiş [صفت] آلوو سؤنمه گه، کؤزرَمیش.

اؤلهسییه..öləsiyə [ظرف] اؤله جک قدر.

اؤن..ön [ظر] بیر شئیین قاباق اوزو و قاباق یؤنو، یاخین گله جک زامان، آرخا و دال قارشیتی (فا:پیش). front ۲-ایلکه، اؤنجه لیک، پرنسیپ، تمل، دوغوش، مئیدانا گلیش. ۳-اؤن سؤزیله دؤزهلن-اینسان آدلاری: اؤنالپ، اؤنایدین، اؤنای، اؤنسای، اؤنسوی، اؤنجوبای، اؤنجوبگ، اؤنجوآر، اؤنقول، اؤنگای/ اؤنقای، اؤنیل {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اؤنگ›، دده}

اؤن آد..önad [آد] ۱-صفت.۲-کیشی لره وئریلن ایلک آد.(فا:اسم)

اؤن آلما..önalma [باخ] اؤن آلیش.

اؤن آلیر..önalir [آد] بیر ایشه باشلامامیشدان آلینان پول ویا هر شئی (فا:پیش مزد). advance wage (s).

اؤن آلیش..önaliş [آد] اؤن آلما، اؤن آلیم، بیر شئی کامل استفاده اوچون حاضرلانمامیشدان آلماق ایشی (فا:پیش خرید). forward purchasing

اؤن آلیم..önalım [آد] باخ: اؤن آلیش (فا:پیش خرید).

اؤن آووُرد..önavurd [آد] آووُردون اؤن بؤلومو.

اؤن آیاق..önayaq [صفت] بیر ایشده اؤنجو اولان کیمسه.

اؤن اک..önək [آد] سؤز اؤنونه گلهرک یئنی بیر آنلام دؤزَلدن اک (فا:پیشوند). perfix

اؤنال..önal [آد] اؤنجو،لیدئر، اؤنده اولان[۷].

اؤنالان..önalan [آد] اؤنجو،لیدئر، اؤنده اولان[۷].

اؤنالدی..önaldı [آد] اؤنجو،لیدئر، اؤنده اولان[۷].

اؤن اوخول..önoxul [آد] مکتب اؤنجهسی اوخونان شئی و یا گئدیلن مکتب (فا:پیش دبستانی، آمادگی).

اؤن اؤز..önüz [آد] بیرشئیین ایلک اؤزو و قاباق طرفی.

اؤن اولوش..önoluş [آد] وارلیغین یوخدان گلمهمهسی بلکه کیچیک توخوم اولاراق سونرالار بؤیویوب گلیشدیگینی ایلَری سوَرن اؤنَرتی.

اؤن اولوشوم..önoluşum [آد] باخ: اؤن اولوش.

اؤن اوُیوم..önoyum [آد] بیر جانلی وارلیغین بللی بیر اورتامدا اؤزونو اوُیدورما یاتقین لیغی.

اؤن اؤدهمه..önödəmə [آد] اؤندهلیک، آوانس، اؤنجه لیک له اؤدهنن بیرشئی ویا پارا (فا:پیش پرداخت).

اؤن اینجه لهمه..önincələmə [آد] اؤنجهدن آراشدیرما.

اؤن برکیشمه..önbərkişmə [آد] اؤن تحکیم (فا:پیش تحکیم). preconsolidation

اؤن برکیمیش..önbərkimiş [آد] قاباقجادان برکیدیلمیش (فا:پیش فشرده). precompact

اؤن بیلدیری..önbildiri [آد] اؤنجهدن وئریلن بیلدیری (فا:پیش آگهی). Prognosis

اؤن بیلگی..önbilgi [آد] بیر بیلگی نی اؤیرنمک اوچون گرَکلی اولان سؤزلر (فا:اطلاعات پیش نیاز).

اؤن بیلیم..önbilim [آد،فلسفه] دینی اینانجا گؤره تانری نین اؤنجهدن هر شئیی بیلمه سی.

اؤن‌تکر..öntəkər [آد] ۱-آراجلارین قاباق تکری، قاباق تکر. ۲-اؤندر.

اؤنجَک..öncək [اؤزل آد] اؤنجه، اؤنجه کی، سَلَف[۷].

اؤنجل..öncəl [آد] بیزدن اؤنجه یاشامیش اوْلانلار،سَلَف (فا:اسلاف). ۲-اؤنده اوْلان، اؤنجو، رهبر ۳-اؤنجه‌لیکلی، امتیازلی.

اؤنجو..öncü [آد] ۱-قاباقدا گئدن، اؤنده گئدن، اؤندر، یوْل آچان (فا:پیشقدم. ۲-). پیش نماز، امام Imam، leader

اؤنجواوْلماق..öncü olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاباقجیل اولماق (فا:پیشقدم شدن). to take the lead

اؤنجول..öncül [آد] ۱-اؤنجو، قیلاووُ، قاباقجیل. ۲-قاباقدا گئدن، باشچی، باشچی‌لیق ائدن (فا:پیش آهنگ). pioneer

اؤنجوللوک..öncüllük [آد] قاباقجیل‌لیق (فا:پیشوایی). leadership

اؤنجه..öncə [ظرف] قاباقجا،باشلانقیج‌دا، ایلک اوْلاراق (فا:قبل). ago

اؤنجه چی‌لیک..öncəçılik [آد] اؤنده گئتمه ایشی.

اؤنجه دن..öncədən [ظرف] داها اؤنجه، قاباقدان، قاباقجادان (فا:قبلاً). beforehand

اؤنجه‌سیز..öncəsiz [صفت] اؤنجه‌سی اوْلمایان، ازلی، باشلانیش‌سیز.

اؤنجه‌سیزلیک..öncəsizlik [آد] اؤنجه‌سی و باشلانیشی اوْلماما(فا:ازلیّت).

اؤنجه کی..öncəki [عوضلیک] اؤنجه اوْلان، قاباقکی (فا:سابق). former

اؤنجه‌لری..öncələri [ظرف] گئچمیش‌لرده، ایلک زامانلاردا، قاباقجالار.

اؤنجه‌له‌مک..öncələmək [تاثیرلی ائیلم] اؤنه آلماق، قاباغا سالماق، بیر ایشی اؤنجه‌دن گؤرمک، گئری بوراخماماق (فا:جلو انداختن).

اؤنجه‌لیک..öncəlik [آد] ۱-اوْلویت (فا:اوْلویت). priority ۲-بیعانه، امتیاز،مساعده(فا:پیش‌قسط)firstinstalment، advance

اؤنجه‌لیک له..öncəliklə [ظرف] اؤنجه‌تانییاراق،قاباقجا، داها اؤنجه اوْلاراق.

اؤنجه‌لیکلی..öncəlikli [صفت] اؤنجه‌لیگی اوْلان.

اؤن‌چالیشما..önçalışma [آد] بیر چالیشمایا باشلایا بیلمک اوچون گؤرولمه‌یی گره کن ایشلر.

اؤنچَک..önçək [اؤزل آد] اؤنجه کی، سَلَف[۷].

اؤنداش..öndaş [اؤزل آد] عینی اؤنجه‌لیکده، عینی امتیازی پایلاشان[۷].

اؤن‌داماق..öndamaq [آد] داماغین اؤن بؤلومو.

اؤن‌داماق سس‌سیز حرفی..öndamaq səssiz hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] دیلین اوست طرفی داماغا دَیه‌رک دئییلن سس‌سیز حرف" ک، گ، ی" (فا:حرف بی صدای پیش کامی). palatal

اؤن‌دئیَر..öndeyər [صفت] اؤنجه‌دن بیر حادثه‌نی بیلیب دئین کیمسه (فا:پیشگو). foreteller

اؤن‌دئیی..öndeyi [آد]. ۱-اؤنجه‌دن گله‌جَگی دئمه (فا:پیشگویی). ۱-سوُنوش، پرئدیکسیون.

اؤن‌دئییجی..öndeyici [صفت] اؤن دئیر، اؤن سؤیلر، اؤنجه‌دن بیر حادثه‌نی بیلیب دیین کیمسه (فا:پیشگو). foreteller

اؤن‌دئییش..öndeyiş [آد] بیراثرده وکتابدا اصلی قونویو باشلاماقدان قاباق یازیلان قیسا سؤز، اؤن سؤز (فا:پیشگفتار).

اؤندر..öndər [آد] لیدر، اؤنجو، قاباقدا گئدن (فا:قائد). leader

اؤندرلیک..öndərlik [آد] اؤندر اوْلما وضعیتی (فا:پیشوایی، امامت). Imamate، leadership

اؤندوْچ..öndüç [اؤزل آد] اؤنجو، میهماندار[۷].

اؤن‌دوْشونمه..öndüşünmə [آد] اؤن دوْشونوش (فا:پیش اندیشی). providence

اؤن‌دوْشونن..öndüşünən [صفت] اؤنجه‌دن بیر ایشی دوشونوب بیلن (فا:پیش اندیش). provident

اؤندوْل..öndül [آد] ۱-اَن اؤنده کی، اؤنجو ۲-اؤنجه‌لیک، امتیاز[۷].

اؤندوْن..öndün [تاریخی اؤزل آد] ۱-پئشین، پئشینات ۲-اؤنده، اؤنده گَلن. ۳- قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-توْخوُم بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

اؤنده..öndə [اؤزل آد] اؤنجو، اؤنجه کی[۷].

اؤنده گئتمک..öndə getmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباقدا گئتمک.

اؤنده گلمک..öndə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤنملی وضعیت ده قرار تاپماق.

اؤنده‌گوْن..öndəgün [آد] اینسان آدی، ۱-اؤنَملی گوْن ۲-اؤنجه کی-گوْن[۷].

اؤنده‌لیک..öndəlik [آد] آوانس، اؤنجه‌لیک له اؤده‌نن بیرشئی ویا پارا (فا:پیش پرداخت).

اؤن‌دیشلر..ön dişlər [آد] کسن دیشلر، قاباق دیشلر: آغیزین قاباغیندا اولان و یئییلن‌شئیی کسیب‌دوْغراماوظیفه‌سی داشییان دیشلر.

اؤنَر..önər [تاریخی اؤزل آد] اؤنجو، رهبر، سلجوُقلو اوْردوباشی-لاریندان[۷].

اؤنَرتی..önərti [آد] شرطی بیر اؤنرمه‌نین شرطی‌نی آنلاتان اؤن و ایلک بؤلوم" دوُمان چیخیرسا آتش واردیر" جُمله سینده دوُمان چیخیرسا سؤزو اؤنَرتی دیر.

اؤنَرگه..önərgə [آد] بیر توپلانتی یا اوْیلاماق اوچون وئریلن اؤن یازی و اؤن طرح (فا:لایحه).

اؤنرمک..önrmək [تاثیرلی ائیلم] پیشنهاد ائتمک (فا:پیشنهاد دادن).

اؤنرمه..önrəmə [آد] ۱-قبول‌ائدیلمه‌سی‌اوچون اؤنه سورولن دوشونجه (فا:قضیه). ۲-پیشنهاد.

اؤنَری..önəri [آد] اؤنجه‌دن وئریلن یازی،پیشنهاد propostal

اؤنَریش..önəriş [آد] اؤنَرمک ایشی ویا بیچیمی.

اؤنسئچیجی..önseçici [آد] اصلی سئچیمدن قاباق دَیرلندیریب بیر عدّه‌نی اصلی سئچیمه گؤتورن کیمسه ویا قورولوش.

اؤنسئچیم..önseçim [آد] اصلی سئچیم‌لره‌قاتیلماق‌اوچون‌دؤزه‌لن-سئچیم.

اؤنسؤز..önsöz [آد] مقدمه، اؤن یازی، بیراثرین باشلانیشیندا دئییلن و یا یازیلان سؤز (فا:دیباچه). preface

اؤنسؤزلشمه..önsözləşmə [آد] گله جکده کی بیر سؤزلشمه‌دن اؤنجه ایلک قونولاردا سؤزلشمه.

اؤنسئزی..önsezi [آد] هئچ بیر بلیرتی اوْلمادان سئزیلمه ایشی و حسّ ائتمه، آلتینجی حسّ.

اؤنسئزیلی..önsezili [صفت] اؤن‌سئزی‌سی اوْلان.

اؤنسؤیلر..önsöylər [باخ] اؤن دئیر، اؤن دئییجی (فا:پیشگو).

اؤنسؤیلَم..önsöyləm [باخ] اؤن دئمه، اؤن دئیی (فا:پیشگویی).

اؤنساتیش..önsatiş [آد] بیر شئیی دوزه‌لیب کامل اولمامیشدان ساتماق ایشی (فا:پیش فروش). sold or selling

اؤنساو..önsav [آد] هیپوْتئز. hypothesis

اؤنسس..önsəs [آد] هجا وسؤزون ایلک هجاسی.

اؤنسل..önsəl [صفت] آپریوْر، هئچ بیر دئنه‌مه‌یه و تجرُبه‌یه دایانمادان و یالنیزجا عاغیل یوْل‌ایله.

اؤنسللیک..önsəllik [آد] اؤنسل اوْلما وضعیتی.

اؤنسوْروشدورما..önsoruşdurma [آد] اصلی سوْروشدورما اؤنجه‌سی دؤزه‌نیلن سوْروشدورما. soruşdurma

اؤنسیخیشما..önsıxışma [آد] بللی بیر زامان و یا حادثه‌دن قاباق سیخیشدیریلمیش وضعیت(فا:پیش فشردگی). precompression

اؤنقاراوول..önqaravul [آد] قاباقدا و اؤنده گئدن (فا:پیش قراول). advance guard

اؤنقوْروما..önqoruma [آد] بیر پیس حادثه‌نی قاباقجادان دیرلندیریب قاباغین آلما ایشلری (فا:پیشگیری). prevention

اؤنقوْشول..önqoşul [آد] اؤن شرط (فا:پیش شرط).

اؤنَک..önək [اؤزل آد] داياناق، دیرَک، دستک[۷].

اؤنکیرا..önkira [آد] بیر ائوی کیرالاماق اوچون اؤنجه‌دن وئریلن پول (فا:پیش کرایه). advance freight

اؤنگ..öng [اؤزل آد] ایلک، بیرینجی، باشدا گلن[۷].

اؤنگؤرَر..öngörər [آد] اؤن گؤرن، بیر حادثه‌نی قاباقجادان گؤرن و بیلن (فا:پیش بین). Anticipant, anticiator

اؤنگؤرمک..öngörmək [تاثیرلی ائیلم] ایلَریه باخاراق بیرایشی گؤرمک (فا:پیش بینی کردن).

اؤنگؤرمه..öngörmə [آد] ایلَریه باخاراق بیرایشی گؤرمه (فا:پیش بینی).

اؤنگؤرن..öngörən [آد] بیر حادثه‌نی قاباقجادان گؤرن و بیلن (فا:پیش بین). Anticipant, anticiator

اؤنگؤرو..öngörü [آد] اؤنو گؤره‌رک بیر ایشی گؤرمک و یا اؤنرمک ایشی (فا:پیش بینی). Anticipation,forecast

اؤنگؤرولمک..öngörülmək [بلسیز ائیلم] ایلَریه باخاراق بیرایش گؤرولمک.

اؤنگؤرولمه میش..öngörülməmiş [صفت] قاباقجادان گؤرولمه میش (فا:پیش بینی نشده). unforeseen

اؤنگؤرولوک..öngörülük [آد] اؤندن گؤرمه، قاباقدان گؤرمه (فا:پیش بینی). Foresight

اؤنگؤستری..öngöstəri [آد] اصلی گؤستری‌دن قاباق گؤسته ریلن قیسا بؤلوم (فا:پیش پرده). curtain

اؤنگؤت..öngüt [اؤزل آد] بیربوْی آدی،باخ:موغول‌تورک‌بوْیلاری[۲۰۹].

اؤنگؤج..öngüc [اؤزل آد] ۱-اؤنجو، قیْلاووُز ۲-آتاق، آتیک، حرکتلی ۳-دَلیل، قانیْت، اثبات[۷].

اؤنگؤک..öngük [اؤزل آد] یاستیْقلارین اوُجونا تیکیلن ایشله‌مه[۷].

اؤنگؤل..öngül [اؤزل آد] اؤنجو، تک گول، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اؤنگؤن..öngün [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اؤن+ گؤن[۷].

اؤنگو..öngü [آد] اؤنگی: ۱-فرقلی،سیْرادیشی ۲-اؤنجه، اؤنجه‌لیکلی[۷]

اؤنَل..önəl [آد] ۱-اوُستا، اوُزمان، پیر ۲-وعده،مُهلت، بیر ایشین قورتولماسی اوچون تانینان سوْره.

اؤنلَج..önləc [آد] قاباغین آلان‌واؤنله ین هر شئی (فا:سپر). bumper

اؤنلم..önləm [آد] چاره، تدبیر (فا:پیشگیری.).

اؤنلم آلما..önləm alma [آد] حاضرلیق (فا:تدارک). provision

اؤنلملر..önləmlər [آد] تدابیر (فا:تدابیر). measure

اؤنلنمک..önlənmək [آد] اؤنله‌مک‌ایشی گؤرولمک،تدبیرآلینماق.

اؤنلوک..önlük [آد] قاباغا و اؤنه باغلاناق شئی، دؤشلوْک (فا:پیش بند، روپوش). apron، shirt-front

اؤنلوکلو..önlüklü [صفت] اؤنلویو اولان، اؤنلوک گئیمیش، دؤشلوکلو.

اؤنلوکلوک..önlüklük [آد] اؤنلوک تیکمه‌یه ودؤزَلتمه‌یه الوئریشلی قوماش و یا آیری شئی.

اؤنله‌مک..önləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-انگلله‌مک قاباغین آلماق، بیر ایشین اولماماسی اوچون اؤندن و قاباقدان بیر ایشلر گؤرمک (فا:پیشگیری کردن). ۲-قاباق لاماق، اؤنونه گئچمک (فا:پیشروی کردن). to advance

اؤنله‌نیش..önlənіş [آد] اؤنلنمک ایشی ویا بیچیمی (فا:پیشگیری).

اؤنله یه‌جی..önləyici [صفت] اؤنونو آلان، اؤنله ین، قاباغین آلان (فا:پیشگیر).

اؤنله ییش..önləyiş [آد] اؤنله‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:پیشگیر).

اؤنله‌مه..önləmə [آد] ۱-قاباغین آلما (فا:پیشگیری). advance. ۲-قاباق لاما (فا:جلوافتادن). prevention

اؤنم..önəm [آد] دیرلی‌لیک، اؤنجه‌لیک، امتیاز، دَیر، قیمت، حساسیت (فا:اهمیت). imporance

اؤنم‌سیز..önəmsiz [صفت] اهمّیت‌سیز (فا:بی اهمیت). unimportant

اؤنم وئرمک..önəm vermək [تاثیرلی ائیلم] اؤنمسه‌مک، دَیر وئرمک.

اؤنمسنمک..önəmsənmək [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئریلمک (فا:اهمیت دادن).

اؤنمسنمه..önəmsənmə [آد] اؤنمسنمک ایشی (فا:اهمیت دهی).

اؤنمسه‌مک..önəmsəmək [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمک، اؤنملی سایماق.

اؤنمسه‌نیش..önəmsəniş [آد] اؤنمسنمک ایشی.

اؤنمسه یش..önmsəyəş [آد] اؤنمسه‌مک ایشی ویا بیچیمی.

اؤنمسیز..önəmsiz [صفت] اؤنَمی اولمایان.

اؤنمسیزجه..önəmsizcə [صفت] اؤنَملی ساییلمایاجاق قدر.

اؤنمسیزلیک..önəmsizlik [آد] اؤنمسیز اولما وضعیتی.

اؤنملی..önəmli [صفت] اهمیت‌لی، چوخ دَیرلی (فا:مهم). important

اؤنملیجه..önəmlicə [صفت] اؤنملی ساییلابیله جک قدر.

اؤنملی‌لیک..önəmlilik [آد] اؤنم‌لی اولما وضعیتی.

اؤنو آلینا بیلیر..önü alınabilir [صفت] قاباغین آلما (فا:جلوگیری).

اؤنوآلینماز..önü alınmaz [صفت] قاباغی آلینامایان (فا:غیرقابل جلوگیری).

اؤنوآلینماق..önü alınmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤنلنمک، قاباغی آلینماق.

اؤنون آلما..önün alma [آد] قاباغین آلما (فا:جلوگیری). prevention

اؤنونده..önündə [ظرف] قاباغیندا (فا:پیشگاه). presence

اؤنونده آردیندا گئدیلمز..önündə ardında gedilməz [دئییم] دال قاباغیندان گئچیلمز.

اؤنونو آلماق..önünü almaq [تاثیرلی ائیلم] قارشی چیخماق.

اؤنونه تیکیلمک..önünə tikilmək [تاثیرلی ائیلم] قارشی چیخماق-

اؤنیئمیش..önyemiş [آد] چرَز (فا:پیش‌خور). used up in advance

اؤنیئییم..önyeyim [آد] اصلی یئمک‌دن قاباق یئییلن شئی، قاباق یئییم (فا:پیش خوراک). hors-doeuvre

اؤنیارقی..önyarqı [آد] حؤکومو اؤنجه‌دن وئریلمیش یارقی لاما.

اؤنیارقی‌لی..önyarqılı [صفت] اؤن یارقی‌لار ایله وئریلن حؤکوم.

اؤنیازی..önyazı [آد] اصلی یازمادان قاباق یازیلان یازی (فا:پیش نویس، چرک نویس). rough draft

اؤوئی..övey [آد] باخ: اؤگئی.

اؤوَت..övət [اؤزل آد] اؤووَش،اؤوگو،مدح و ثنا،اؤومه، اولُولاما[۷].

اؤوره..övrə [آد] کهیر، آلِرژی، بعضی آداملاردا: بیر پارا شئی‌لری یئدیکده ویاخود بعضی شئی‌لره توْخوندوقدا بدنلرینده عمله گلن سپگی، قیزارتی (فا:آلِرژی).

اؤورونج..övrünc [اؤزل آد] ۱-بیلگیلی،اؤیرنمیش ۲-خوْشنودلوک[۷].

اؤورونج تیگین..övrünç tigin [تاریخی اؤزل آد] قوْچوْ اوُیغورلاری پرَنسلریندن[۷].

اؤوزال..övzal [اؤزل آد] میانادا کندآدی {اؤو+وز+آل:چوْخ ائو اولان یئر}.

اؤوسر..övsər [باخ] هؤوسر.

اؤوسَل..övsəl [آد،دده] دابباغ،آغزین سوُیونون آخماسینا ندن اولان بیر نوع حئیوان خسته‌لیگی.

اؤوسه‌مک..övsəmək [باخ] اَوسه‌مک.

اؤوصاف..övsaf [باخ] اوْصاف.

اؤوضاع..övza [باخ] اوْضاع.

اؤوکه‌شیک..övkəşik [صفت] اؤوکه‌لنمیش،ازیلمیش" اؤوکه‌شیک-کؤینک.

اؤوکه‌لتمک..övkələtmək [انتدیرگن ائیلم] اؤوکه‌له‌مک ایشینی-گؤردورمک.

اؤوکه‌لنمک..övkələnmək [بلسیز ائیلم] اوْووشدورولماق، ازیشدیریلمک.

اؤوکه‌له‌مک..övkələmək [تاثیرلی ائیلم] الی ایله ازیشدیرمک، اوْووُشدورماق (فا:مشت مال دادن).

اؤوکەمک..övkəmək [باخ] اؤوکه‌له‌مک. {باخ: اوْوماق}

اؤوگو..övgü [آد] اؤومه ایشی، مدح (فا:سپاس). thank

اؤوگوجو..övgücü [آد] باخ: اؤووجو.

اؤوگۏن..övgün [اؤزل آد] اؤوولَن، اؤوولمه‌یه لایق[٧].

اؤولاد..övlad [باخ] اوْولاد،ائولاد.

اؤولنمه..övlənmə [باخ] ائولنمه (فا:مزاوجت). marrying

اؤولیا..övlia [باخ] اوْولیا.

اؤومک..övmək [تاثیرلی ائیلم] مدح ائتمک. {دده، باخ: اؤگمک}

اؤوەرک..övərək [اؤزل آد] میانادا کندآدی {اؤو+ارَک:اریلن و واریلان ائو، یئر آدلاریندا باران و وارن سؤزلریله آنلامداشدیر}.

اؤووت..övüt [آد] باخ: اؤیود، نصیحت.

اؤووجو..övücü [صفت] اؤون، مدح ائدن (فا:مدّاح). eulogist

اؤووش..övüş [آد] اؤومک ایشی ویا بیچیمی (فا:مدح).

اؤووشلو..övüşlü [اؤزل آد] اؤوولن، مدح ائدیلن، اؤوولمه‌یه لایق[٧].

اؤوول..övül [صفت] اؤوولَن،اؤوولمه‌یه‌لایق؛ اؤووولای(اینسان‌آدی)

اؤوولمک..övülmək [بلسیز ائیلم] مدح ائدیلمک.

اؤوولموش..övülmüş [صفت] مدح اوْلونموش (فا:ممدوح). praised

اؤوولوش..övülüş [آد] اؤوولمک ایشی ویا بیچیمی (فا:مدح شوی).

اؤوۏن..övün [اؤزل آد] ١-اؤووونمکدن ٢-اعتنا، دقت ٣-سیْرا، دَفعات. ٤-اؤوۏنالپ، اؤوۏنبای(اینسان‌آدی)[٧].

اؤوونتو..övüntü [آد] اؤوونوله جک توُتوم و داورانیش (فا:قابل مدح).

اؤوونج..övünc [آد] ١-افتخار، مُباهات، اؤوونمه گَرَکچه‌سی، غُرور و اوْنوُر قایناغی(فا:فخر)٢-اینسان آدی:~آلپ، ~تیگین، ~بؤری.

اؤوۏنجک..övüncək [آد] اؤوونمه‌یه دَیر، اؤوونمه ندنی.

اؤوونجه..övüncə [آد] اؤوونمه‌یه یوْل آچان شئی (فا:موجب فخر).

اؤوونگن..övüngən [صفت] اؤزونه چوخ اؤوونن (فا:زیاد مباهات کننده).

اؤوونگنلیک..övüngənlik [آد] اؤوونگن اوْلما وضعیتی.

اؤوونمک..övünmək [تاثیرسیز ائیلم] افتخار ائتمک (فا:فخر نمودن).

اؤوونمه..övünmə [آد] افتخار ائتمه، اؤزونه افتخار ائیله‌مه (فا:فخر).

اؤوونموش..övünmüş [صفت] اؤوونمه‌یه حاقلی، غُرورلو.

اؤوونن..övünən [باخ] اؤوونگن.

اؤوونوش..övünüş [آد] افتخار، مباهات، غُرور.

اؤوۏنور..övünür [صفت] اؤوونن، غُرورلو، مغروُر.

اؤهؤ..öhö [سس تق] اؤهواؤهو: اؤسکۏررکن چیخان سس (فا:صدای سرفه).

اؤهوْل..öhül [اؤزل آد] اهر ده کند آدی " اؤهوْل بؤهول ویا اَفیل بَفیل کندلری دئییلیر". {اَفیل:اَو+ایل / اؤهول: اؤو+ایل: ائل ائوی}.

اؤیج..öyəc [آد،باخ: اؤک] ایکی اوچ یاشیندا ارکک قوْیون، اؤگج، هؤیج (فا:گوسفند سه ساله).

اؤیَر..öyər [اؤزل آد] اؤوَر، اؤووجو، مدح ائدیجی[٧].

اؤیرتمک..öyrətmək [تاثیرلی ائیلم] اؤیرنمه سینی ساغلاماق، بیرینه بیلگی قازاندیرماق، بیلدیرمک (فا:یاد دادن). to school {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: اؤگمک}

اؤیرتمن..öyrətmən [آد] اؤیرنجی‌لره درس وئرن (فا:آموزگار). teacher

اؤیرتمن ائوی..öyrətmən evi [آد] اؤیرتمن‌لرین باریندیغی یئر (فا:دانشسرا). teachers' college

اؤیرتمنلیک..öyrətmənlik [آد] اؤیرتمه‌نین گؤره وی (فا:معلمی).

اؤیرتمه..öyrətmə [آد] تعلیم teaching

اؤیرتمه و ائییتمه ناظرلیگی..öyrətmə və eyitmə nazrliyi [آد] آموزش‌و پرورش وزارتخاناسی (فا:وزارت آموزش وپرورش). ministry of education

اؤیرَشدیرمک..öyrəşdirmək [تاثیرلی ائیلم] آلیشدیرماق، اؤیرتمک (فا:عادت دادن).

اؤیرَشدیرمه..öyrəşdirmə [آد] آلیشدیرما، اؤیرتمه (فا:عادت دهی).

اؤیرَشمک..öyrəşmək [تاثیرسیز ائیلم] آلیشماق، عادت ائتمک (فا:عادت کردن).

اؤیرَشمه..öyrəşmə [آد] آلیشما، عادت ائتمه، اؤیرنمه (فا:عادت).

اؤیرَک..öyrək [آد] ١-توْپلانتی یئری،جمیت،درنک ٢-آت سوْروسو[٧].

اؤیرَنجک..öyrəncək [صفت] عادت‌ائتمیش،آلیشمیش" آکیشی سن اوْنلارین ائوینی ییخیرسان، اؤیرنجک اولوللار".

اؤیرنجه..öyrəncə [آد] اؤره‌نن شئی (فا:درس). lesson

اؤیرنجه‌لی..öyrənçəli [صفت] اؤیره‌نه‌جک‌لی، اؤیرَشمیش، آلیشمیش، عادت ائتمیش (فا:عادت کرده).

اؤیرنجه‌لیک..öyrənçəlik [آد] اؤیرنمه آماجیلا ایلک گؤرولن ایش (فا:پیش درس).

اؤیرَنجی..öyrənci [آد] ١-طلبه، شاگرد، محصیل، اؤیره‌نن (فا:شاگرد مدرسه). student ٢-یئلی یورد اؤیرنجی‌سی (فا:دانشجو). scholar

اؤیرَنجی‌لیک..öyrəncilik [آد] طلبه‌لیک، شاگیردلیک، اؤیرنجی اولما وضعیتی (فا:طلبگی).

öyrənmək..اؤیرنمک [تاثیرلی ائیلم] بیلگی و یئتنه نک قازانماق، خبر آلماق(فا:یاد گرفتن). to learn {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اؤگرنمک›؛ باخ: اؤگمک}.

öyrənmə..اؤیرنمه [آد] تعلُّم (فا:تعلُّم). learning

öyrənmə..اؤیرنمه‌لیک [آد] بیر اؤیرَنجی یه تحصیل دؤوره‌سی وئریلن پوُل و یاردیم، بوُرس.

öyrənmiş..اؤیرنمیش [آد] ۱-آلیشمیش. ۲-تحصیل گؤرموش (فا: تحصیل کرده). educated

öyrəti..اؤیره‌تی [آد] دونیا گؤروشو، گؤروش، دوْکتوْرین (فا:نظریه).

öyrətim..اؤیره‌تیم [آد] تدریس (فا:تدریس، تعلیم). teaching

öyrətim ili..اؤیره‌تیم ایلی [آد] مکتب و بیلی یوردلاریندا اؤیره تیم باشلایان گوندن سوْن گؤنه قدر سوْره.

öyrədən..اؤیره‌دن [باخ] اؤیره دیجی.

öyrədici..اؤیره‌دیجی [آد] اؤیره‌دن، بیلدیرن، اؤیود وئرن (فا: آموزشیار، آموزنده). instructor

öyrdicilik..اؤیره‌دیجی‌لیک [آد] اؤیود وئرمه وضعیتی (فا:آموزشیاری).

öyrədiş..اؤیره‌دیش [آد] اؤیرتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:یاد دهی).

öyrədilmək..اؤیره‌دیلمک [بلسیز ائیلم] اؤیرتمک‌ایشی-گؤرولمک(فا:یادداده‌شدن).

öyrədim..اؤیره‌دیم [باخ] اؤیره تیم، اؤیرَتمه (فا:تعلیم، تدریس).

öyrənəcəkli..اؤیره‌نه‌جکلی [صفت] آلیشمیش،عادت-ائتمیش(فا:عادتکرده).

öyrənəniş..اؤیره‌نیش [آد] اؤیرنمک ایشی، اؤیرنمه (فا:تعلُّم). learning

öyrəniş qurumu..اؤیره‌نیش قوُرومو [آد] آموزش اداره‌سی (فا:اداره آموزش). office of education

öyrənişli..اؤیره‌نیشلی [صفت] اؤیرنمیش،اؤیرنجک(فا:تعلیم دیده).

öyrənişmək..اؤیره‌نیشمک [تاثیرسیز ائیلم] اؤیرشمک، آلیشماق (فا:تعلیم دیدن).

öyrənişik..اؤیره‌نیشیک [آد] آلیشمیش.

öyrənişikli..اؤیره‌نیشیکلی [آد] راحتجه آلیشیلان.

öyrənilmək..اؤیره‌نیلمک [بلسیز ائیلم] اؤیرنمک ایشی گؤرولمک.

öyrənim..اؤیره‌نیم [آد] تحصیل، اؤیرنمه، درس اوْخوما.

öyrənimli..اؤیره‌نیملی [صفت] تحصیل لی، اؤیرنمیش کیمسه، اوْخوموش (فا:تحصیل کرده).

öyrənimlik..اؤیره‌نیملیک [آد] اؤیرنمک اوچون آیریلمیش درسلر.

öysələmək..اؤیسه‌له‌مک [باخ] اؤوسه‌له‌مک.

öykən..اؤیکن [آد،دده] آغ جیبار.

öykü..اؤیکو [آد] ۱-آیرینتی لارلا آنلاتیلان اوْلای،حکایه، بوْی (فا:داستان) story ۲-تقلید، بنزتمه {باخ: اؤگمک،اؤگکو}

öykücü..اؤیکوجو [آد] حکایه جی (فا:داستان گو).

öykücülüq..اؤیکوجولوق [آد] حکایه‌دئمه،حکایه‌جی لیک(فا:داستان-سرایی

öyküləşdirmək..اؤیکولشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] حکایه‌وضعیتینه گتیرمک.

öyküləmək..اؤیکوله‌مک [تاثیرلی ائیلم] حکایه دئمک.

öykünç..اؤیکونچ [اؤزل آد] بَنزه‌مه، تقلید ائتمه ایشی[۷].

öykünmək..اؤیکونمک [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه بنزه‌مک ایسته‌مک.

öykə..اؤیکه [آد] باخ: اؤپکه، اؤفکه، حدّت.

öygü..اؤیگو [آد] تمجید، تعریف.

öylək..اؤیلک [اؤزل آد] زامان، دئویر[۷].

öylən..اؤیلَن [آد] ۱-باخ: اؤیله. ۲-نصف النهار.

öylü..اؤیلو [اؤزل آد] کلئیبر و تبریزده کند آدی {۱-زامان۲-ائو و یورد}.

öylə..اؤیله [ظرف] ۱-اؤیله وقتی، ناهار واختی، گوْن اوْرتاسی. ۲-باخ: ائیله. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: اؤتمک؛ اؤتله› اؤدله› اؤیله}.

öylə azanı..اؤیله اذانی [آد] اؤیله ده ناماز وقتی اوْخونان اذان.

öylə üstü..اؤیله اوْستو [ظرف] اؤیله ایله ایکیندی آراسیندا کی زامان.

öylə çağı..اؤیله چاغی [ظرف] ناهار چاغی (فا:ظهر). noon

öylə namazı..اؤیله نامازی [آد] اؤیله واقتی قیلینان ناماز.

öylə vaxti..اؤیله واختی [آد] اؤیله‌زامانی: گونش‌ین اؤیله یه یئتیشن وقتی.

öylə yeməyi..اؤیله یئمه‌یی [آد] ناهار، اوْیله ده یئییلن یئمک lunch

öylə yoxusu..اؤیله یوخوسو [آد] اؤیله یئمه گیندن‌سوْنرا قیسا سوْره‌لی یوخو.

öylələri..اؤیله‌لری [ظرف] هر اؤیله وقتی.

öymək..اؤیمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤیومک، قوُسماق۲-باخ: اؤومک. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹اوُقی‌ماق›}

öymə..اؤیمه [آد] ۱-قوُسما(فا:قی)۲-باخ:اؤومه۳-توُلوخ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اؤینه..öynə [آد] نوبه،دفعه، کره، "چؤلده ایشله ینلره بیر ائوینه غذا وئرللر". (فا:وعده) {اؤیله / ائوینه}.

اؤینو..öynü [آد] نوبه،دفعه، کره، "چؤلده ایشله ینلره بیر ائوینه غذا وئرللر". (فا:وعده) {اؤیله/ائوینه}.

اؤینه‌لیک..öynəlik [آد] دفعه‌لیک، کره‌لیک" بوُ درمان‌بئش‌اؤینه‌لیکدیر"

اؤیوت..öyüt [باخ] اؤیود.

اؤیود..öyüd [آد] ۱-آنلاییْش،قاوراییْش۲-نصیحت، توصیه (فا:پند) counsel{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹اؤگوت›: اؤگمک+ت، دده}.

اؤیوّدال..öyüdal [اؤزل آد] اؤیوّتال: اینسان‌آدی، باخ:اؤیود+ آل[۷].

اؤیودآلماق..öyüdalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤیودلنمک.

اؤیودبیلیم..öyüdbilim [آد] پئداقوژی،اؤیره‌تیم‌و ائیتیمله باغلی بیلیم-دالی.

اؤیودموغامی..öyüd muğamı [آد] شوُرموُغامی: تورک‌ائللرینده و شرق اؤلکه‌لرده بو موُغام چوخراق آذربایجان تورکلری ایچینده یاییلاراق حجیملی و پیچیده موغاملاردان ساییلیر.

اؤیودنصیحت..öyüdnəsihət [باخ] اؤیود.

اؤیودوئرمک..öyüd vermək [تاثیرلی ائیلم] اؤیودلوسؤزلر سؤیله‌مک، نصیحت ائتمک.

اؤیودوئریجی..öyüd verici [صفت] نصیحت‌وئرمه ماهیتی اوْلان، نصیحت‌لی (فا:پند آموزی).

اؤیودچو..öyüdçü [صفت] اؤیود وئرن (فا:نصیحت کننده).

اؤیودلو..öyüdlü [صفت] کمال‌لی (فا:باکمال). accomplished

اؤیودله‌مک..öyüdləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤیود وئرمک (فا:نصیحت دادن).

اؤیودله‌مه..öyüdləmə [آد] اؤیود وئرمه (فا:نصیحت دهی).

اؤیورتو..öyürtü [آد] اؤیمه، اؤیومه، قوسما (فا:قی).

اؤیورمک..öyürmək [باخ] اؤیمک.

اؤیوّک..öyük [اؤزل آد] جوْشقو، جوْشقوُنلوق، تظاهرات[۷].

اؤیومک..öyümək [تاثیرسیز ائیلم] اوْره‌یی قالخماق،معده‌سی بوُلانماق، اوْره‌یی بوُلانماق، قوسماق (فا:قی کردن).

اؤیومه..öyümə [آد] اوْره‌یی قالخما، معده‌سی بوُلانما، اوْره‌یی بوُلانما، قوسما (فا:قی).

اؤیونجک..öyüncək [صفت] چوخ‌اؤین،قی‌ائله‌ین(فا:قی کننده).

اؤیونگن..öyüngən [صفت] چوخ‌اؤین،قی‌ائله‌ین(فا:قی کننده).

اؤیونگنلیک..öyüngənlik [آد] اؤیونگن آدامین خاصیتی، همیشه قی ائدن، اؤیونجَکلیک.

اؤیونمک..öyünmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو تعریفله‌مک، فخر ائتمک.

اوُ..u [حرف] اوُ حرفی تورک عرب الفباسی‌نین آلتینجی سس‌لی-حرفی‌و تورک‌لاتین‌الفباسی‌نین بیرمی سککیزینجی حرفی سایی‌لیر،بو حرف‌کلمه‌لرین اولینده‌الف‌له بیرلیکده و آیری یئرلرده" وُ،و" شکلینده‌گلیر،دیل وضعیتی‌جه قالین، دوداق وضعیتی جه یووارلاق و دار سؤیله‌نیر،باخ: آ سسلی حرفینه (فا:ششمین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

اوُآر..uar [اؤزل آد] هوُنلارین بیر ائلینین آدی [۵۴].

اوُبوُت..ubut [اؤزل آد] ادب، تَواضع، آلچاق کؤنوللوّلوک [۷].

اوُبوک..ubuk [آد،دا] قوُش تاجی، ککیل.

اوُپ اوُزون..up uzun [صفت] چوخ اوُزون، لاپ اوُزون.

اوُپ اوُسلو..up uslu [آد،صفت] چوخ اوُسلو.

اوُپ اوُیقون..up uyqun [آد،صفت] چوخ اوُیقون.

اوُپورکوُپاک..upurkupak [اؤزل آد] ایلام تانریلاریندان [۲۱۱].

اوُتار..utar [آد] اوُدار: ۱-یئنَر، اوُدوجو، اوُدقان، غالب ۲-ایی-لَشدیریجی ۳-قوّوالایان، تعقیب ائدن ٤-(تاریخی اؤزل آد) گؤی تورکلر دؤنَمی بگلریندن و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری [۷]. ۵-(آ،ت) ارکک آدلاریندان.

اوُتاش..utaş [اؤزل آد] اوُداش: ۱-یاردیْم، امداد ۲-غالبیت، ظفر، اوُدقو ۳-تعقیب،قوّوالاماجا (تاریخی اؤزل آد) قاراخانلیْلاردؤنَمی‌بگ آدی [۷].

اوُتامان..utaman [اؤزل آد] ۱-اوُدامان، اوُدقان، غالب، مظفّر ۲-اَجزاجی، دوْکتور ۳-محجوب، سیْخیلقان [۷].

اوُتان..utan [اؤزل آد] اوُدان: ۱-غالیب، مُظفر ۲-اوُتانما [۷].

اوُتانار..utanar [صفت] اوُتانان (فا:خجالتی).

اوُتانج..utanc [آد] اوُتانیلاجاق رفتار و داورانیش ویا اوُتانما احساسی و دوُیقوسو (فا:شرمساری). Shame {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُتانج دوُیقوسو..utanc duyqusu [آد] اینسانین روح دؤنیاسیندا وُجودا گلن اوُتانما دوُیقوسو.

اوُتانج دوُیماق..utanc duymaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُتانماق.

اوُتانجاق..utancaq [صفت] اوتانان، محجوب، (فا:خجل). ashamed

اوُتانجاقلی..utancaqlı [باخ] اوُتانیلاجاق.

اوُتانجاقلیق..utancaqlıq [آد] اوتانجاق آدامین حالی ووضعیتی.

اوُتانجاقلی‌لیق..utancaqlılıq [باخ] اوُتانجاقلیق.

اوُتانجلی..utanclı [صفت] اوُتانمالی شئی و یا حال (فا:شرم آلود). covered

اوُتانجیندان یئره گیرمک..utancından yerə girmək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ اوُتانماق.

اوُتاندیرماق..utandırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُتاناجاق بیر وضعیته سالماق، محجوب ائتمک (فا:خجالت دادن).

اوُتاندیریجی..utandırıcı [صفت، آد] اوُتانما دویقوسوُنا یوْل آچان، اوُتانج وئرن (فا:خجالت آور). shameful

اوُتانقاج..utanqac [صفت] اوُتانجاق، اوتانان کیمسه (فا:شرمگین). shamefaced

اوُتانقاچلیق..utanqaçlıq [آد] محجوبیت، اوُتانقاچ اوْلما وضعیتی (فا:شرمندگی). shame

اوُتانقان..utanqan [صفت] باخ: اوتانقاج.

اوُتانلو..utanlu [اؤزل آد] اوُدانلو: درگز-نوخندان‌دا کندآدی {اوّستون-گلن}.

اوُتانما..utanma [آد] اوُتانج دوُیما (فا:خجالت). shame

اوُتانمادان..utanmadan [ظرف] اوُتانماز اولاراق،(فا:بیشرمانه).

اوُتانماز..utanmaz [صفت] اوُتانماسی اوْلمایان، عارسیز آبیرسیز (فا:بی آزرم). shameless

اوُتانماز اوُتانماز..utanmaz utanmaz [ظرف] باخ : اوُتانمازجاسینا.

اوُتانمازجا..utanmazca [ظرف،صفت] اوُتانماز بیربیچیمده (فا:بی آزرمانه).

اوُتانمازجاسینا..utanmazcasına [ظرف،صفت] اوُتانماز بیربیچیمده (فا:بی آزرمانه).

اوُتانمازلیق..utanmazlıq [آد] اوُتانماز اولما وضعیتی، اوّزلولوک (فا:بی حیائی). impudence

اوُتانمازلیقلا..utanmazlıqla [ظرف] اوُتانماز شکیلده (فا:بیشرمانه). dishonourably

اوُتانماق..utanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُتانج دوُیماق، محجوب اوْلماق، گؤردوغو ایشین پیس اوْلماغینا گؤره اوّزونتو دویماق (فا:خجالت کشیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، کلمه اوُت (اوُتانج، شرم) کؤکونه باغلیدیر [۶]}.

اوُتانماق‌سیزین..utanmaqsızın [ظرف] اوُتانمادان، اوُتانمایاراق، خجالت چکمه‌دن (فا:بی آزرمانه).

اوُتانمایب قیزارماق..utanmayıb qızarmaq [باخ] اوُتانماق.

اوُتانیش..utanış [آد] اوُتانماق وضعیتی ویا بیچیمی (فا:شرم).

اوُتانیلاجاق..utanılacaq [صفت] اوُتانماغا سبب اوْلان، مناسب اوْلمایان شئی(مج)(فا:خجالت آور).

اوُتای داغ..utay dağ [اؤزل آد] سراب، مرند ده داغ آدی.

اوُتدوُرماق..utdurmaq [باخ] اوُددورماق.

اوُتقوُ..utqu [اؤزل آد] اوُدقو: یئنمه، اوّستون گلمه[۷].

اوُتقوُچوُ..utquçu [اؤزل آد] اوُدقوچو: غالب، مُظفّر[۷].

اوُتقونماق..utqunmaq [باخ] اوُدقونماق.

اوُتلو..utlu [اؤزل آد] اوُدلو: ۱-غالب، مُظفّر ۲-سیْخیلقان، محجوب[۷].

اوُتماق..utmaq [باخ] اوُدماق.

اوُتوُ..utu [اؤزل آد] سوُمرلرده گؤنش و عدالت تانری‌سی، بابیار[۲۱۱].

اوُتوزدورماق..utuzdurmaq [باخ] اوُدوزدوُرماق.

اوُتوزماق..utuzmaq [باخ] اوُدوزماق.

اوُتوش..utuş [آد] اوُدوش: غالب، مُظفّر.

اوُتوقلوُ..utuqlu [اؤزل آد] اوُدوخلو: غالب، مُظفّر[۷].

اوُتوک..utuk [آد] خانا یازیلان عریضه[۸۲].

اوُتوکن..utukən [اؤزل آد] اؤتوّکَن: موغولستان سینیریندا سیْراداغ آدی[۱۲].

اوُتولماق..utulmaq [باخ] اوُدولماق.

اوُج..uc [آد] ۱-بیر شئیین باش ویا سوْن نقطه سی، بیز بیر شئیین باش طرفی، باش،تپه(فا:نوک،سر) ۲-چیوزه، چیبان و سپمه کیمی شئیلرین باشی و چیخینتی‌لی یئری. ۳-بعضی عبارت‌لرده بوُسبب معناسیندا ایشله‌نن بیر سؤز "بونون اوجوندان: بوُ اوْزدن" (فا:بدین سبب). ۳-آشیْریلیق، ائکسترئم ٤-اوْردو قانادی، قوْل، جناح {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اسکی تورکجه ده اوُج کلمه‌سی بیر نسنه‌نین توّکنمه سینی و بیتمه سینی گؤسته ریر، بوکلمه‌دن دوزه‌لن سؤزلرده ده بو مفهوم اؤزونو نشان وئریر: اوُجوز سؤزونده بیر شئیین دَیرینین ان آشاغی طرفین گؤسته ریر، اوُچماق سؤزونده بیر فاصله‌نین و آرالیغین بیر باشینا گئتمه‌یی و یئتیرمه‌یی بیلدیریر، آیدیندیرکی بو سؤزدن آلیناراق اوچماق (جنّت) سؤزوده بو گئدیشین ان سون نقطه‌سی اولاراق آدلانیب، وگئنه بو مفهومدان آلیناراق اوجا سؤزو بیر آرالیغین یوکسک یئرینی نشان وئریر، البته اشاره ائتمکده یارار وارکی اوچماق سؤزونون آیری معناسی ییخیلیب پوزولماقدیرکی گرچکدن بیر گئدیشین و بیر مسیرین اوبیری توّکنمیش اوُجودور و کؤکو ایله کامل باغلیلیغی وار؛ همچینین سبب معناسیندا ایشله‌نن "اوُج، اوُجون، اوُجوندان" سؤزلریده اوُج (سون نقطه) سؤز ایله بیر کؤکدندیر چونکی بورادادا معناجا کامل باغلیلیق وار و بیر ایش و حادثه‌نین بیر اوُجونو بیرینه باغلاماق دئمکدیر و بو مفهوما باغلی اولاراق اوُجون› اوّچون کلمه‌لریده اسکی‌دن بری تورکجه ده ایشله-نیر؛بوُ کلمه اوْج (قله) شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

اوُج..uc [اؤزل آد] اوُچ: بیر توّرک شهری‌نین آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُج..uc [آد] توّرکلرین قلم دوّزلتدیکلری بیر آغاج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُجا..uca [صفت] یوّکسک، اوُلو، بؤیوک (فا:بلند). tall {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ باخ: اوج}.

اوُجااوْخول..uca oxul [آد] یوّکسک‌اوْخول (فا:دبیرستان).

اوُجابار..ucabar [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {باخ: اوُجا+بار۱}.

اوُجابوْی (لو)..ucaboy (lu) [صفت] بوْیو اوجا، بوْیلو بوخونلو، قد قامتلی" اوجا بوْی قادین" (فا:بلندقد). tall

اوُجاتوُتماق..uca tutmaq [تاثیرلی ائیلم] یوکسک توُتماق، یوکسک‌لره قالدیرماق، شرف لندیرمک" اؤزونو اوُجا توُتماق: تکبّور توتماق".

اوُجاداغ..ucadağ [اؤزل آد] سربند ده داغ آدی، باخ: آذرشهر.

اوُجادان..ucadan [ظرف] یوکسکدن" اوُجادان دانیشماق".

اوُجادیوان..uca divan [آد] دیوان عالی.

اوُجار..ucar [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

اوُجاس..ucas [اؤزل آد] ادّعا، بحث[۷].

اوُجاگونئی..uca güney [اؤزل آد] ماکی دا داغ آدی.

اوُجال..ucal [اؤزل آد] اوُجالیق، اوُلولوق، حشمت[۷].

اوُجالاشماق..ucalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوکسلمک،اوُجالماق (فا:قد کشیدن).

اوُجالان..ucalan [صفت] یوکسه‌لن، قالخان (فا:ترفیع شونده).

اوُجالاندیرماق..ucalandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوجالتماق، یوکسَلْتمک، اوجا ائتمک.

اوُجالانماق..ucalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوکسلمک، قالخماق (فا:اوج گرفتن).

اوُجالتما..ucaltma [آد] اوُجالتماق ایشی (فا:ترفیع). promotion

اوُجالتماق..ucaltmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُجاتماق: اوجا بیر وضعیته گتیرمک، یوّکسلتمک، قالدیرماق، گوّجلندیرمک (فا:ترفیع دادن).

اوُجالدیلماق..ucaldılmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوکسلتمک (فا:فم ترفیع یافتن).

اوُجالما..ucalma [آد] اوجالماق ایشی (فا:صعود). rise

اوُجالماق..ucalmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوکسَلمک، اوُجا بیر وضعیته گلمک، قالخماق، یوخاری دوْغرو گئتمک، قوْوزانماق (فا:صعود کردن). to rise ۲-حُرمتی نُفوذو آرتماق.

اوُجالیش..ucalış [آد] اوُجالماق ایشی ویا بیچیمی (فا:عروج). ascension

اوُجالیق اؤلچر..ucalıq ölçər [آد] یوکسکلیک اؤلچر (فا:ارتفاع سنج). altimeter

اوُجالیق..ucalıq [آد] یوکسکلیک، اوُجا اولما وضعیتی، اولولوق (فا:تعالی، بلندی). height، elevation

اوُجالیم..ucalım [آد] بیر اولدوزون بیر بویلام‌ین (نصف النهار، مریدیین) ان یوکسک یئریندن گئچمه‌سی و گئچیشی.

اوُجامام..ucimam [اؤزل آد] ملایر ده داغ آدی.

اوُجامرتبه‌لی..uca mərtəbəli [صفت] چوخ مرتبه‌لی.

اوُجان..ucan [اؤزل آد] ۱-بوُیین زهرا و ساوه ده کند آدی؛ بیرجند-درمیان (۱۰۱ک‌ق‌ب* ۵۷۰غیر تورک) دا کند آدی؛ بوْستان آوا نین اصلی آدی و اوْرادا چای‌آدی. ۲-اوغلان آدی (فا:نام‌پسر)، ۳-باخ: بوْستان‌آوا {یوْکسک و اوُجا یئر(اؤرنک:اوْغلان، ارَن، آران)}.

اوُج‌اوُجا..uc uca [ظرف] ایکی شئیین اوجلارینی باغلایاراق.

اوُج‌اوُجاگلمک..uc uca gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] آنجاق یئتیشمک.

اوُجای..ucay [آد] ۱-یئر کوره‌سینین قوُزئی و گوْنئی اوُجلاریندا قرارتاپان و ائکواتور خطیندن ان اوُزاق بؤلگه، بوُ بؤلگه‌لر همیشه سوْیوق و بوُزلا قاپالی اولور، قُطُب. ۲-بیربیرینه قارشیت اولان شئی‌لرین هربیری، ترس یؤنلرین هربیری "چالیشانلارلا چالیشدیرانلار هره‌سی بیر اوُجای ساییلیر، الکتریک اوُجای‌لاری، گؤی یوُوارینین اوُجای‌لاری، میغناطیس دمیرلرینین اوُجایلاری" (فا:قُطب) pole {اوُج سؤزوندن اؤنه‌ریلن یئنی سؤزجوک}.

اوُجای‌اولدوزو..ucay ulduzu [آد] قُطب اولدوزو، کیچیک آیی اولدوز لارنین ان اوُج نُقطه سینده قرار تاپان اولدوز.

اوُجای‌سال..ucaysal [صفت] اوُجای لا ایلگیلی.

اوُجای‌لاشماق..ucaylaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایکی قُطب و اوُجایدا توْپلانماق، بیربیرینه قارشیت قروُپلارا آیریلماق.

اوُجای‌لانما آچی‌سی..ucaylanma açısı [فیزیک] پولاریزاسیون زاویه‌سی (فا: زاویه قطبش). angle of poiarisation

اوُجای‌لانماق..ucaylanmaq [فیزیک] ایکی قوُطوب و اوُجایدا توْپلانماق.

اوُجایئر..uca yer [آد] اوُجا مقام، یوکسک یئر (فا:ملکوت). kingdom

اوُجایوْل..ucayol [اؤزل آد] قوُم دا داغ آدی.

اوُجباتیندان..ucbatından [ظرف] سببدن و اوْزوندن مفهوموندا، "آج یا سوُسوز دا قالساز بو بیزیم اوُجباتیمیزدان دئییل" (فا:به سبب).

اوُج‌بوجاق..ucbucaq [آد] اوُجوبوُجاق: سوْن‌حدّ "اوُج بوجاغی یوخدور".

اوُج‌بوجاقسیز..ucbucaqsız [صفت] اوجو بوجاغی اولمایان، چوخ گئنیش.

اوُج‌داغ..uc dağ [اؤزل آد] هشتَری ده داغ آدی.

اوُجدان اوُجا..ucdan uca [ظرف] بیرباشدان بیرباشا.

اوُجدان توُتما..ucdan tutma [ظرف] بیرباشدان توُتما، بیراوُجدان توُتما.

اوُجدان قوْلاقدان..ucdan qulaqdan [باخ] اوُجدان قیراقدان.

اوُجدان قیراقدان..ucdan qıraqdan [ظرف] اوْیان بو یاندان "اوجدان بوجاقدان قولاغینا دَین سؤزلر اوْنا دؤشوندورجو گلیردی".

اوُجسوز بوُجاقسیز..ucsuz bucaqsız [صفت] سوْنو گؤرولمه‌ین، چوخ چوخ، اوُجو بوجاغی اولمایان (فا:بی پایان). Impoverished

اوُجسوز..ucsuz [صفت] اوجو اولْمایان، سیْنیرسیز، گئنیش، بؤیوک، (فا:بی پایان). impoverished

اوُجقار..ucqar [آد،باخ: اوج] بیریئرین ان اوُزاق حصّه‌لری و بؤلوم‌لری "مئشه‌نین اوُجقاریندا داغ گئچی‌سی گؤرونور، اؤلکه‌نین اوُجقارلارینا یاشایانلار" (فا:حوالی).

اوُجقاز..ucqaz [اؤزل آد] اردبیل، کیوی ده کند آدی {اوُجقار، زیروه}.

اوُج‌قوُرودان..ucqurudan [آد،بیتگی] توُرونج گیللرین و اؤزل‌لیکله لیمون آغاجلارینی قوُرودان بیر کؤف‌نوعو (فا:نوعی‌قارچ و آفت).

اوُجلانماق..uclanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوجلو اولْماق (فا:نوکدار شدن).

اوُجلو..uclu [صفت] اوُجو اوْلان، اوجو چیخان (فا:نوکدار).

اوُجلوق..ucluq [آد] بیرشئیین اوُجونا گئچیریلن قالپاقجیق(فا: کلاهک)

اوُج‌وئرمک..uc vermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باش وئرمک(چیبان). ۲-بیتمک، سوْرمک (بیتگی). ۳-اوْرتایا چیخماغا باشلاماق.

اوُجو..ucu [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی {اوُج+او، اوُج و زیروه}.

اوُجو..ucu [آد] اوُج سؤزجویونون یئرلیک حالی "بیر شئیین اوُجو: باشی، ائشیگه چیخان باشی".

اوُجو آچیلماق..ucu açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ازدحام لا گلمک "گؤزله ها گؤزله آخیردا دسته‌نین اوُجو آچیلدی".

اوُجو اوُجونا..ucu ucuna [ظرف] آنجاق.

اوُجو ایتی..ucu iti [صفت] اوجو بیز (فا:نوک تیز). sharp-pointed

اوُجو اَیری..ucu əyri [صفت] اوجو ایری اولان هر شئی ویا شکیل (فا:سرکج). curved

اوُجو بوُجاغی گؤرونمه‌مک..ucu bucağı görünməmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ گئنیش ساحه حاققیندا.

اوُجو بیز..ucu biz [صفت] اوُجو ایتی، سیوری (فا:نوک تیز).

اوُجور..ucur [اؤزل آد] اردبیل‌ده کند آدی {اوُج+اوُر، اوُج و دیب نقطه}.

اوُجورداغ..ucurdağ [اؤزل آد] اوْردوباد‌دا داغ آدی(۲۵۷۲)[۲۴۰].

اوُجوز..ucuz [صفت] دؤشوک دَیرلی، بنزرلرینه گؤره آز بیر پول ایله آلینان، آز امکله الده ائدیلن، آز پولا ساتیلان (فا:ارزان). Cheap {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ:اوُج}

اوُجوز آتلاتماق..ucuz atlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر تهلیکه‌دن آتلاماق.

اوُجوز آلان‌باهالی آلیر..ucuzalan bahalı alır [آتاسؤزو] اوُجوز اتین-شوْرباسی اوْلماز.

اوُجوز اوْلماق..ucuz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] حُرمت‌دن دؤشمک، دَیردن دؤشمک.

اوُجوز باشا گلمک..ucuz başa gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] زحمت‌سیز و آسان‌لیقلا اله گلمک.

اوُجوز توتماق..ucuz tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمه‌مک، سایمازلیق گؤستَرمک.

اوُجوزجا..ucuzca [ظرف] اوُجوز اوْلاراق، اوُجوز بیر بیچیمده.

اوُجوزجو..ucuzcu [صفت] ۱-اوجوزساتان.۲-هرشئیین اوجوزونو آرایان.

اوُجوز قوُرتولماق..ucuz qurtulmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر تهلیکه‌دن آتلاماق.

اوُجوزلاتماق..ucuzlatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیین دیرینی(فا:ارزان-نمودن)

اوُجوزلادیلماق..ucuzladılmaq [بلسیز ائیلم] بیرشئیین دَیری-یئندیریلمک ، اوُجوزلاماق ابشی گؤرولمک (فا:ف م ارزان نمودن).

اوُجوزلاشا گلمک..ucuzlaşa gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] آسانلیقلا اله گلمک.

اوُجوزلاشدیرماق..ucuzlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دیرینی آشاغی-لاتماق(فا:ارزان نمودن).

اوُجو شیش..ucu şiş [صفت] اوُجو ایتی، اوُجو نازیک و بیز(فا:نوک-تیز).

اوُجوزلاشدیریلماق..ucuzlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوجوز ائدیلمک (فا:ف‌م).

اوُجوزلاشدیریلمیش..ucuzlaşdırılmış [آد] قیمتی آشاغی-سالدیریلمیش (فا:ارزان.

اوُجوزلاشماق..ucuzlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] دیر وفیاتی‌نی یئندیرمک (فا:ارزان شدن).

اوُجوزلاماق..ucuzlamaq [تاثیرسیز ائیلم] راحتجه‌الده‌ائدیلیراوْلماق (فا:ارزان شدن).

اوُجوزلاندیریلماق..ucuzlandırılmaq [بلسیز ائیلم] قیمتی آشاغی سالینماق (فا:ف‌م).

اوُجوزلانماق..ucuzlanmaq [باخ] اوُجوز لاشماق.

اوُجوزلو..ucuzlu [صفت] اوُجوز، داها اوُجوز.

اوُجوزلوق..ucuzluq [آد] اوُجوز اوْلما وضعیتی (فا:ارزانی).

اوُجوزواری..ucuzvari [ظرف] بیر قدر اوُجوز، اوُجوز اوْلاراق (فا:ارزان).

اوُجوزونا..ucuzuna [ظرف] اوُجوز اوْلاراق (فا:بسیار ارزان).

اوُجومیزداغ..ucumizdağ [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

اوُجوُن..ucun [اؤزل آد] اوُجدا، سیْنیردا،دده قوْرقوُد‌دا بیر بگ آدی[۷].

اوُجون اوُجون..ucun ucun [ظرف] اوُج اوُجونا، یان یانا.

اوُجوندا..ucunda [ظرف،باخ:اوُج] یانیندا و یاخینلیغیندا مفهوموندا و اکثرا ًبدن عضولریله بیرلیکده ایشله‌نیر، باخ: "آیاغینین اوُجوندا (یاواشجا)؛ باش اوُجوندا (یانیندا)؛ بوُرنونون اوُجوندا(لاپ یاخینیندا)؛ دیلینین اوُجوندا (یاددا اوْلوب دئییله جک آندا یاددان چیخان شئی حاققیندا).

اوُجوندان..ucundan [باخ: اوُج] باخ: اوُجباتیندان "گئجه گوْندوز اوْدا دوشموشم بیرسوْنانین اوُجوندان".

اوُجوندان بوُجاغیندان..ucundan bucağından [ظرف] اوْرادان بوُرادان، اوْردان بوُردان "من کتابی تاپدیم اوُجوندان بوُجاغیندان اوْخودوم".

اوُجونو تاپماق..ucunu tapmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین حلّینه و چؤزومونه یوْل تاپماق.

اوُجونو قاچیرماق..ucunu qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش چیخمازا گیرمک.

اوُجی..uci [اؤزل آد] بوُ طایفا شاملو بیرلیگینین بیر اوْباسی‌سایلیردی، صفویلر دؤنمی بو طایفانین بؤیوکلریندن ولی‌خلیفه‌یه اشاره ائتمک اوْلار[۸۵].

اوُچ—..uç [آد] اینسان آدی:~ای،~بای،اوُچَر،~قیْر،~ماقای،اوُچوبُگ

اوُچا..uça [اؤزل آد] ۱-قوْروما، حمایه، آرخا ۲-اوُج، سیْنیر،لیمیت ۳-اؤزونو آشمیش، یوْکسَک، اوُلو.

اوُچاجاق..uçacaq [آد] اوچاقلارین اوُچولان یئری (فا:پروازگاه). aerodrome

اوُچاخان..uçaxan [اؤزل آد] باخ:اوُچا+ خان ۲-(تاریخی اؤزل آد) سیبیر خانلاریندان[۷].

اوُچار..uçar [صفت] ۱-اوُچوجو،اوچانشئی (فا:پرواز کننده). ۲-گاز. ۳-اینسان آدی: اوُچاربَگ، اوُچارخان[۷].

اوُچار بالیقلار..uçar balıqlar [آد،دیرگی] ایستی دنیزلرده یاشایان، بوْیو ۲۰-۵۰ سانتی متر، بیر ویا ایکی قانادلی، قوْلایجا سوُدان ائشیگه آتیلان و یئنه سویا دالان بالیق نوْعو (فا:تیره‌ایی‌ازماهیها).

اوُچارقام..uçarqam [تاریخی اؤزل آد] گؤی تؤرکلر دؤنَمی، بیلگینلر یندن[۷].

اوُچارلار..uçarlar [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

اوُچارلیق..uçarlıq [آد] اوُچار وضعیت (فا:فرّاری). fugacity

اوُچاری..uçarı [صفت] اوچار، اله آووجا سیغماز.

اوُچاری‌لیق..uçarılıq [آد] اوُچاری اوْلما وضعیتی.

اوُچاغان..uçağan [صفت] ایتی اوُچان. ۲- اوُچاغان[۲](آد،بیتگی) سؤیود چیچک‌لیلر تاقیمیندان، چوخ ایللیک و اوْتسوْو بیتگی، بوُ بیتگی‌نین بالاجا توخوم‌لاری‌نین آشاغی‌سیندا بیر دسته تؤکجوک اولاراق توخوملارین اوچاراق حرکت ائتمه سینه سبب اولور.

اوُچاق..uçaq [آد] طیاره، قانادلاری آلتینا هاوانی وئره‌رک هاوا باسینجی یاردیم ایله یوْکسه‌لیب اوچان موتورلو هاوا داشیتی (فا:آیروپلان، هواپیما). plane، aeroplane

اوُچاق چی..uçaqçı [آد] اوچاق سوروجوسو (فا:خلبان). pilot

اوُچاق ساوار..uçaq savar [آد] هاوا هدفلرینه قارشی استفاده اوْلونان سلاحلارا وئریلن گنل آد.

اوُچاق گؤوده سی..uçaq gövdəsi [آد] اوچاغین اصلی و بؤیوک بؤلومو (فا:تنه هواپیما). the fuselage of a plane

اوُچان..uçan [صفت، ت] ۱-ایکی یئلکن‌لی گمی ۲-اوُچوجو.

اوُچان بالیق..uçan balıq [آد] اوچا بیلن بالیق(فا:پرنده‌ماهی)-flying fish

اوُچان کفال..uçan kəfal [آد،دیرگی] اوُچار کفال، دورنا بالیغی گیللردن، کفالا بنزر، اوُزون قانادجیقلی، اتی بیه‌نیلن بیر بالیق (فا:کفال). exocoetus

اوُچبگ..uçbəy [آد] سیْنیربؤلگه‌ده گؤرَولی‌عسگری‌بیرلیک کوْموتانی[۷].

اوُچدو اوُچدو..uçdu uçudu [آد] بیراوُشاق اوْیونو، بیراوُشاق اوْ بیرینه بیر شئی گؤسته‌رک واوچدواوچدو دئمک له اوْنو شاشیرداراق آلداتماق (فا:نوعی بازی بین کودکان).

اوُچغاناق..çğanaq [آد] اوْد قیویلجیمی (فا:ریزه های آتش).

اوُچغون..uçğun [آد] اوْد قیویلجیمی (فا:ریزه های آتش).

اوُچقارا..uçqara [تاریخی اؤزل آد] سیْرتی رَنکلی، قاناتلاری قارا بیر قوُش تؤرو[۷].

اوُچقان..uçqan [اؤزل آد] اوُچان، اوُچوجو[۷].

اوُچقور..uçqur [آد] توُمان باغی؛ توْربا و شالواری باغلاماق اوچون باغ، پرچمی قووزاماق اوچون اوْنا باغلانان ایپ (فا:طناب پرچم). {باخ: اوُچماق}.

اوُچقورلو..uçqurlu [صفت] اوچقورو اوْلان.

اوُچقورلوق..uçqurluq [آد] اوُچقور گئچیریلن و قاتلانمیش کنار و قیراق، بایراغین اوُچقور گئچیریلن یئری (فا:محل طناب پرچم).

اوُچقون..uçqun [آد] ۱-اوْددان آتیلان قیْویلجیم. ۲-قایا و داغ‌لاردان آیریلیب دؤشن قار، داش، قایا ویا توپراق کوْماسی. ۳-قام، بخشی، اؤزوندن گئچمیش[۷] {باخ: اوُچماق}

اوُچقون یاناقلی..uçqun yanaqlı [صفت] یاناقلاری باتمیش، آووُردلاری باتمیش.

اوُچماز داغی..uçmaz dağı [اؤزل آد] باخ: هشتَری.

اوُچماق..uçmaq [آد] جنّت،اوُچموق (فا:بهشت). paradise {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: اوُج}.

اوُچماق..uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤیه قالخماق، قانادلا ویا یئل تاثیریله هاوایا گئتمک (فا:پرواز کردن). to fly ۲-قاز ویا بوُخار وضعیتینه گلیب هاوایا قالخماق. ۳-اوچاق لا گؤیه گئتمک. ٤-چوخ سئوینمک. ۵-روحو اؤلندن سوْنرا گؤیه قالخماق. ٦-اوجالیقدان دؤشمک، دووُار ویا دیک بیر شئی یئنجیلیب یئره تؤکولمک "دووُار اوُچدو: دووُار ییخیلدی". ۷-سوْلماق، رنگی قاچماق، پوْزولماق. {سومرجه ‹اوُسا آن›: اوُچاغان؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤیتؤرک داشیازی لاریندا ایشله نیبدیر،باخ: اوُج}

اوُچموُش..uçmuş [اؤزل آد] میانادا کندآدی {ا-جنت. ۲-اوُج و دیب کند ۳- اوُچوب داغیلمیش}.

اوُچموُق..uçmuq [آد] جنّت، اوُچماق (فا:بهشت). paradise

اوُچوتماق..uçutmaq [باخ] اوُچورماق.

اوُچوجو..uçucu [صفت] ۱-اوْچان،هاوایا اوُچان (فا:هوانورد). aviator ۲-اوچما اؤزللیگی اوْلان. ۳-اوُچار، گاز و بوخارکیمی اوْلان یوْنگول و هاوایا قالخان شئیلر (فا:فرّار) volatile

اوُچوجولوق..uçuculuq [آد] اوُچوجو اولما وضعیتی (فا:هوانوردی). aviation

اوُچوچ بؤجگی..uçuç böcəyi [باخ] اوُغور بؤجه یی، خانیم بؤجگی.

اوُچودوُلماق..uçudulmaq [بلسیز ائیلم] اوُچورتماق و اوُچورماق ایشی گؤرولمک.

اوُچورتما..uçurtma [باخ:اوُچماق] ۱-اوچورتمام و اوُچورما ایشی، اوچوش. ۲-ایپه باغلاناراق و یئل توسط ایله اوچابیلن بیر اویونجاق (فا:بادبادک). a kite ۳-داغیتما و بیخما ایشی.

اوُچورتماق..uçurtmaq [اتّدیرگن ائیلم] اوچماسینی اغلاماق،اوُچورماق (فا: پراندن). to fly

اوُچوردولماق..uçurdulmaq [بلسیز ائیلم] اوُچورتماسینا سب اولماق.

اوُچورماق..uçurmaq [اتّد،ت:دؤشورمک] ۱-اوُچماق ایشینی گؤردور-مک، اوچماسینا سبب اوْلماق (فا:پراندن) to fly ۲-(مج)الدن وئرمک، بیر ایشی و فرصتی الدن وئرمک. ۳-بیرشئیی بیخماق.

اوُچورولماق..uçurulmaq [بلسیز ائیلم] اوُچورماق ایشی گؤرولمک.

اوُچوروم..uçurum [آد،سن] ۱-بؤیوک یاماج، دیک و درین یاماج، چوْخ سارپ سیلدیریم، درین دره، یارغان، یار (فا:پرتگاه). ۲-بؤیوک فرق، آیریلیق. ۳-فلاکتلی سوْنوج "قارا فیکیرلی آداملار اؤلکه‌نی اوُچوروم‌لارا چکیردی".

اوُچوروم‌لاشماق..uçurum laşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُچوروم‌حالا-گلمک.

اوُچوروم‌موُغامی..uçurum muğamı [تاثیرسیز ائیلم] هیندی-ماهورموُغامی : آذربایجان‌موغام‌لاریندان اولاراق اسکی‌لیگی ۳۰۰۰ ایله دایانیر و گوشه‌لرینی بئیله سیرالاماق اولار: گؤتورگه (برداشت)، تمل (ماهورمایه‌سی)، عُشّاق،خسینی، ولایتی، اوُغور (خجسته)، فارس‌شکسته‌سی(فارس‌ازگی‌سی)، مبرّغه، عاشیق کش، عراق، قرایی، راک، تمله آیاق (فا:مقام ماهور).

اوُچوروملو..uçurumlu [صفت] اوُچورومالاری و یارغانلاری چوخ اوْلان.

اوُچوش..uçuş [آد،سن] اوُچماق ایشی ویا بیچیمی، یوکسه‌لیش، جوشقونلوق (فا:پرواز). flight

اوُچوش لوق..uçuşluq [آد] اوچاجاق یئری (فا:پروازگاه). aerodrome

اوُچوشدوُرماق..uçuşdurmaq [آد] اوُچوشماسینا سبب اولماق (فا:فس).

اوُچوشماق..uçuşmaq [قا] بیرلیکده اوُچماق (فا:باهم پرواز کردن).

اوُچوق..uçuq [صفت] ۱-سوْیوق دیمه‌ده ان چوخ دوْداق چئورسینده چیخان قابارجیق (فا:تاوَل). blister ۲-رنگی سوْلموش و اوُچموش. ۳-یئخیلمیش، یئخیق، خاراباليق (فا:ویرانه). desolate ٤(آ) اوُچموُش، اؤزوندن گئچن، مَست اوْلان قام، بخشی[۷]. ۵-خالخال دا داغ آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اوُچقوق›/ ‹اوچماق+ قوق ‹اوچوق}.

اوُچوق سؤکوک..uçuq sökük [صفت] اوُچوق، یئخیق" اوُچوق-سؤکوک‌دخمه‌لر

اوُچوق‌لاشماق..uçuqlaşmaq [آد] اوُچوق لاشماق ایشی.

اوُچوق‌لاشماق..uçuqlaşmaq [س، سن] ۱-اوچوق و سوْلموش اوْلماق. ۲-اوُچوروم وضعیتینه گلمک. اوُچوق‌لاماق Uçuqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْچوق‌دؤزَلمک، اوْلوشماق، "قیزدیرمادان اوُچوق‌لار عمله گلمک" (فا:تاول زدن).

اوُچوق‌لانماق..uçuqlanmaq [باخ] اوُچوق‌لاشماق.

اوُچوقلوق..uçuqluq [آد] اوُچوق اوْلما وضعیتی.

اوُچولماق..uçulmaq [بلسیز ائیلم] اوُچماق ایشی گؤرولمک.

اوُچوم..uçum [آد] ۱-اوُچماق ایشی. ۲-بایراغین اوچقورلوق قارشی‌سیندا اوْلان کناری.

اوُچوُماق..uçumaq [اؤزل آد] اوُچماق، جنّت[۷].

اوُچونتو..uçuntu [آد] اوُچولوب‌تؤکولموش‌شئی‌لر،تؤکوْنتو(فا:ویرانه

اوُچونجاق..uçuncaq [آد] یئل لنمک اوّچون اوْلان قورقو، کوف گئتمه آلَتی (فا:وسیله تاب بازی).

اوُچونماق..uçunmaq [تاثیرسیز ائیلم] تیتره‌مک، اسمک، چیرپینماق.

اوُچی داش..uçı daş [اؤزل آد] خیاو دا داغ آدی.

اوُخاق..uxaq [آد] قایسی و اریک کیمی میوه‌لرین سیخیلمیش سوُیو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُخای..uxay [باغلاییجی سؤز، سس‌تق] ممنونلوق و جانا سینمه و خوشلانما حس‌لرینی افاده ائدن بیرکلمه، آخ ائی، اوْخ ائی" اوُخای نه یاخجی اولدو" (فا:آخ جون).

اوُد..ud [آد،دیرگی،سوُمرجه ‹قوُد›، ت] ۱-سیغیر، اؤکوز ۲-قارشیْلاشما، چاتیْشما، یئنمه، اوُدقو ۳-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمنلرین، سالوُر و یالواچ اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. {سوُمرجه ‹قوُد›، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اوُدابنوْ..udabno [اؤزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

اوُدار..udar [اؤزل آد] ۱-تعقیبچی ۲-یئنَر، غالب گلر[۷].

اوُدارسَنگوّن..udarsəngün [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اوُدارگؤزه..udargözə [آد] میکروبلاری اوُداراق یوْخ ائدن گؤزه.

اوُداق.. udaq [آد] آغیز بوُرون بوْشلوقلاریلا خیرتدک و یئمک بوْروسو آراسیندا کی بوْشلوق،بوْغاز، اوُدولان یئر (فا:حلق).

اوُدان..udan [صفت] اوُدوجو (فا:برنده). winner

اوُددورماق..uddurmaq [اتّدیرگن ائیلم] اوُدماسینا سبب اولماق (فا:فس بردن).

اوُددورولماق..uddurulmaq [بلسیز ائیلم] اوُددورماق ایشی گؤرولمک.

اوُدسوز..udsuz [صفت،دده] حیاسیز و اوُتانماز {اوُتسوز، اوُتانماقدان}

اوُدقو..udqu [آد] ظفر، اوُدوما، اوُدان، اله گتیرمه.

اوُدقونماق..udqunmaq [س،سن] ۱-توّپورجَک و آغیز سویونو اودماق (فا:قورت دادن). ۲-سؤزونو دئیه بیلمه‌مک.

اوُدول..udul [صفت] دده قوْرقود بوْی‌لاریندا حیالی و اوُتانجاق معناسیندا ایشله‌نیبدیر. {اوُتول، اوُتانماقدان}

اوُدلاغینا دیرَنمک..udlağına dirənmək [باخ] بوْغازیندان یاپیشماق.

اوُدلاق..udlaq [آد،اوُدولان یئر] سیندیریم سیستیمینده آغیز بوشلوغو ایله یئمک بوْروسونو بیرلشدیرین بوُرو شکلینده عضو، بوغاز بوْروسو (فا:گلو، حلق). Gullet، throat

اوُدما..udma [آد] اوُدماق ایشی (فا:پیروزی). victory

اوُدماق..udmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آغیزداکی بیر شئیی اوُدلاق دان معده‌یه یئندیرمک، یئیپب معده سینه اؤتورمک "یئمه‌یی اوُدماق، مجازاً: دریا اوّچ کیشی‌نی اوُددو" (فا:بلعیدن). ۲- to swallow اوْیوندا قازانماق، یئنمک، اوّستونلوک قازانماق "یاشار گوّلشده تیمورو اوُددو" (فا:بردن، پیروز شدن). ۳-(مج)بیر مالی دوّزن و کلک له الینه گئچیرمک "بیرینین مالینی اوُدماق". ٤-بیر سؤزو دئمک ایسته‌مه‌مک، بیر سؤزو یاریمچیق دئمک "دیلینین اوُجونا گلن سؤزو زوْرلا اوُددو". ٥-دؤزمک، تحمّل ائله‌مک "باتان ایینه‌نین آغری‌سینی آچیب آغارمادان اوُددو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یوتماق}.

اوُدوجو..uducu [صفت] ۱-اوْیوندا و یاریشدا اوّستون اوْلان، اوُدان (فا:پیروز) winner ۲-اوُداراق ایچیب ییین (فا:بلعنده).

اوُدوخماق..uduxmaq [باخ] اوُدقونماق.

اوُدوران..uduran [اؤزل آد] هوُدوران: ایلام تانریلاریندان[۲۱۱].

اوُدوزان..uduzan [صفت] اوُدوزماق ایشینی گؤرن (فا:بازنده).

اوُدوزدوُرماق..uduzdurmaq [اتّدیرگن ائیلم] اوُدوزماسیناسبب-اولماق(فا:فس باختن).

اوُدوزما..uduzma [آد] اوُدوزماق ایشی (فا:باخت). lost

اوُدوزماق..uduzmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْیون ویاریش‌دا یئنیلمک، اوّستونلوگونو ایتیرمک (فا:باختن). to lose {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹اوُتغوزماق›}

اوُدوزولماق..uduzulmaq [بلسیز ائیلم] اوُدوزماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م‌باختن).

اوُدوش..uduş [آد] اوُدماق ایشی، اوْیوندا اوُدولان شئی (فا:باخت).

اوُدوشسوز..uduşsuz [صفت] اوُدوزمادان (فا:بدون باخت).

اوُدوشلو..uduşlu [صفت] اوُدوشو اوْلان اوْیون، اوُدان (فا:برنده).

اوُدوقلوق..uduqluq [آد] اینسانین بیر شئیدن غفلتی و دالقینلیغی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُدولماق..udulmaq [بلسیز ائیلم] اوُدماق‌ایشی گؤرولمک، اوُدماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م. بردن).

اوُدولو..udulu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

اوُدوللو..udullu [اؤزل آد] علی‌بایراملی‌دا کند آدی[۲٤۰].

اوُدوم..udum [آد] بیردفعه ده و بیر ایچیشده اوُدولان مقدار" باخ: بیر اوُدوم، بیر اوُدومدا" (فا:به مقدار یک بار بلعیدن).

اوُدوم اوُدوم..udum udum [ظرف] اوُدوم‌لارلا، قوُرتوم قوُرتوم، آزآز.

اوُدوملاماق..udumlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوُدوم اوُدوم ایچمک، اوُداراق یئمک.

اوُدوملانماق..udumlanmaq [بلسیز ائیلم] اوُدوم اوُدوم ایچیلمک.

اوُدوملوق..udumluq [آد] اوُدوم مقداری.

اوُدون..udun [اؤزل آد] هُنر،بئجه‌ری ۲-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

اوُدوُ هوْجا .. Udu Hoca [اؤزل آد] توّرکمن-سالوُر-یالواچ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

اوُدین(لر)..udin(lər) [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندایاشایان-قافقازدیللی‌خالق.

اوُذو..uzu [آد] اوُیو: ۱-تپه، ۲-آرخا، دالیسیجا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُر..ur [آد] ۱-حُجره‌لرده آشیری چوْخالما سبب‌ایله توْخولاردا بؤیومه وضعیتی، توْمور، آغاج چیگیتگه‌سی. ۲-(آ) اوُغور، بخت، موُتلولوق[۷]. ۳-ووُر، ووُرماق، ضربه. ٤-(سوُمرجه) شهر، کند، باخ: ارک. ٥-خیاو دا کند آدی. ٦-اینسان آدی: اوُربالا، اوُربَرک، اوُرقان {باخ: ارک}.

اوُرا..ura [سس تق، ن] هوُرا: آخین، ساواش و آلقیش زامانی افاده ائدیلن بیر سؤز (فا:هورا). ۲-اوُرا(باخ: اوُر، آد) تره‌وَزین و میوه‌نین ان آخیردا دریله‌نی.

اوُراچی..uraçı [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی {اوُرا+چی}.

اوُرارتو..urartu [اؤزل آد] اوُرارتولار: اوُرارتو اؤلکه‌سی م.ق ۹جو یوّزیل‌ده اوُرمو-وان گؤللری اطرافیندا قورولموشدور، اوُرارتولاردان ٤۰۰ه قدَر داشیازی قالیبدیر (قرزیادین، سیْغیندیل، رازلیق، قیرخ-قیزلار(نشتبان)، قوْشاچای-داش‌تپه، اوْشنَویه- کله‌شین، خیاو شهرینین اطرافیندا تاپیلان داشیازیلار ان اؤنملی لریندندیر)، بوُ کتیبه‌لرده اؤزلریندن بی‌آی‌نیلی **biainili** آد آپاریللار، توراتدا عبریجه آرارات، بحرالمیّت متن لرینده اوُرات/هوُرات، بیستوندا اوُراشتا **uraşta**، ارمنیجه آایرارات **airarat**، هرودوت تاریخینده آلارودی **alarodi** آدلانیبدیر، آشوری منبع لرده ایلک دفعه م.ق ۱۳جو یوّزیل‌ده اوُرارَت قبیله بیرلیگیندن سؤز ائدیلیبدیر، یئنه ده بوُ دؤورده "نایئری" آدیندا بیر طایفادان سؤز آچیلیر، اوُرارتو دؤولتی بوُ ایکی طایفانین بیرلشمه سیندن م.ق ۹جو یوّزیلده اوْرتایا چیخیر، اوْنلارین باشکندلری توُشپا شهری ایندیکی وانشهری یئرینده‌ایدی، اوْنلارین مقدس شهرلریندن موُساسیر شهری اورمو وان آراسیندا یئر آلمیشدیر، بوُ شهرین معبدلری نین معمارلیق سبکی سوْنرالار اسکی-یونان‌معبدلرینده گؤرسه‌نیر، اوُرارتولارین دیلی آسیانی‌ایدی و قفقازی، هوُرری دیللریله قرابتی وارایدی، اونلارین خطی میخی اوْلاراق تصویری خطدن‌ده یارارلانمیشلاردیر، چوخ بیلگینلر اوُرارتولاری آبادلایان و بایندیرلیق ایشلری گؤرن بیر قووْم کیمی تانییبلار[٤۷،۹۷]. بیلگین‌لرین نظریجه آرارات داغی‌نین آدی بو قومون آدیندان آلینمیشدیر و بو قومون شاهلاری‌نین آدی بیرسیرا آذربایجان شهرلری آدیندا ایندی‌ده گؤرمک اوْلار، مثلا اَیندیکی سردری شهری ساردوری دان آلینمیشدیر و تبریز کلمه‌سی ده تامراکیس سؤزوندن آلینمیشدیر، اوْرارتو و آرارات سؤزلرینین کؤکونده آرتتا بؤلومونه باخارساق اردبیل شهرینین آدی‌دا بوُ سؤزلردن تؤرنمه اوْلور (باخ: آرارات، اردبیل)، بیرزامانلار ارمنی‌لر بو قومو ارمنی حساب ائدیردیلر ولی سوْنراکی قازینتی و آراشدیرمالار اوْلاری بو گیریشیمدن منصرف ائتدی، باخ:آرارات؛ اورارتولارین اینانجی چوخ تانری لی اینانج ایدی، اصلی تانریلاری خالدی **xaldi** ایدی،ایلدیریم‌تانریسی: تئیشئبا **teişeba**، و آیری اؤنملی تانریلاری شیوینی **şivini** آدینداییدی، اوْنلارین ائشلری آروُبانی **arubani**، هوُبا **huba**، توُشپوئا **tuşpua** اؤنملی تانریچالاردان ایدی[۲٦]. {بعضی آذربایجان بیلگین لرینین نظریجه اوُرارتولار چئچئن و اینقوش لارین آتابابالاری ساییلیر؛ جلیللی}.

اوُرارتولارین تاریخی..urartuların tarixi [اؤزل آد] اوْنلارین قیساجا تاریخینه بئیله اشاره ائتمک اوْلار: ایلک شاهلاریندان آرمه/آرما **arme** م.ق ۸٤٤-۸۸۰ ایللری آراسیندا تخته چیخدی، بوُ شاه آشور شاهی ۲جی ناسیراپال و ۳جو سالامانسار'لا چاغداش ایدی، آرما، آرزاسقون شهرینی باشکند سئچدی، آرما ۳جو سالامانسارلا دؤیوشده مغلوب اوْلدو و یئرینه ۱جی روْسا **rousa** (اوُرسا **oursa**)[۱٦٦(٥۹)]، بو کلمه سون "آ" حرفینی آرتیرما حرف سانارساق اوْروز سؤزیله بیر اولور) اوْتوردو (م.ق ۸۲۸-۸٤٤)، آشورلارین هجومو سببیله روْسا باشکندی توُشپا'یا کؤچورور، سوْنرا اوْغلو ایشپوایینی شاه اوْلور (م.ق ۸۲۸-۸۱۰)، بوُ دؤنملر، بؤلگه مانا اوُرارتو دؤولتلرینین چکیشمه یئری اوْلور، اوْنون اوْغلو منوآ (م.ق ۸۱۰-۷۸٦) اورمو گؤللونون گؤنئی بؤلگه لرینی آلیر، اوْنون اوْغلو ۱جی آرگیشتی (م.ق ۷۸۵-۷۵۳) و ۲جی ساردوری (م.ق ۷۵۳-۷۳۳) دؤنمی اوُرارتو دؤولتی نین ان گؤجلو دؤنملری ساییلیر، بوُ دؤولتین سینیرلاری ان گؤجلو دؤنملر، گؤیجه (سیوان) گؤلو، خزر دنیزی نین گونباتان طرفلری، دجله فرات چایلارینین یوخاری آخارقالاری، اورمو وان گؤللری و سهند داغلاری اطرافینا شامل اوْلوردو. بو دؤنم تیگلت پالاسار اوُرارتو اؤلکه سینه هجوم ائدیر و چوخلو یئخینتی لار تؤره‌دیر، ۱جی روْسا (م.ق ۷۳۵-۷۱۳) بوُ داغیلمالاری دؤزلتمه-گه چالیشیر، روْسا'نین تحریک ایله مانا اؤلکه سینده "آزا" علیه اینه عصیان اؤز وئریر (آزا آشورلارا باغلی بیر شاه ایدی)، آزا اؤلور و قارداشی "اوُللوسونو" روْسا حیمایه سیله سلطنته یئتیریر، بوُ دؤنم آشور شاهی ۲جی سارقوُن اوُرارتو اؤلکه سینه هجوم ائدیر و بؤیوک ویرانلیق لار وُجودا گتیریر، بوُ دؤوره دن سوْنرا اوُرارتو دؤولتی نین گوّجو محدودلاشیر، البته یئنه‌ده اوُرارتولار آذربایجانین بؤیوک بؤلومونه حکومت ائدیللر، بوُ دؤوره ده ۲جی آرگیشتی (م.ق ۷۱۳-٦۸۵)، و ۲جی روْسا (م.ق ٦۸۵-٦٤۵) حکومت سوروللر، سوْنرا ۳جو ساردوری (م.ق ٦٤۵-٦۱۰)، و ۳جو روْسا (م.ق ٦۱۰-۵۸۵) حکومته گئچیرلر، ۳جو روْسا، ائریمئنا'نین اوْغلوایدی و اوُرارتولارین سوْن شاهیدی، م.ق ۵۸۵جی ایلده اوُرارتولار آرادان آپاریلاراق اراضی سی ماد اؤلکه سینه ضمیمه اوْلدو، بوُ دؤنمدن سوْنرا غربدن گلن‌ارمنی‌لر بوُ خالقی باسقی آلتینا آلیب بیر مقدار یوردلارینا صاحب اوْلدولار اوْرارتولارین بیر حصّه‌سی ارمنی‌لر ایچینده اریدیلر و بیر بؤلومده ماد مانا خالقینا قاریشدیلار[۹۷].

اوُراز..uraz [اؤزل آد] ۱-مختومقولونون آناسی‌نین آدی، اوُغور و اوُغورلو، قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۲-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. ۳-دلیجانین ۲۱ کیلومتر قوُزئییننده داغ آدی (ازنا چایی نین قاپاق یئری). ٤-اینسان آدی: اوُراز، اوُرازقوُل.

اوُرازلی..urazlı [اؤزل آد] موُتلو، بختیار[۷].

اوُراس..uras [اؤزل آد] اوُراز، اوُغورلو،اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوُراش..uraş [اؤزل آد] سوُمر تانریلاریندان[۲۱۱].

اوُراغوت..urağut [آد] اوُراقوت: ۱-قادین،آرواد. ۲-اوْرَتکَن، توْخوُملوق[۷].{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛شکل و مفهوم جهت ایله باخارساق آرواد سؤزجوغو عربجه عورت کؤکلو دئیلمه‌سی دؤز سانیلمیر و بو کلمه اوُراغوت سؤزجوغونون دَییشمه سیدیر، اوْرمک و اوُروق سؤزلری بوُ کلمه ایله ایلگیلیدیر[۵]}.

اوُراق..uraq [اؤزل آد] اوْراق، دوْغراییْجی؛ آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

اوُرال آلتای..ural altay [آد] اوُرال آلتای دیللری قوروپونون آدی (فا:زبان اورال آلتای) {۱-ووُر ۲-باخ: اوْر+ آل[۷].}.

اوُرال دیللری..ural dilləri [آد] فین‌جه،مجارجا وساموئیت جه‌دن اوْلوشان دیل قروپو (فا:زبان اورال آلتای).

اوُرام..uram [آد] باخ: اوُروم.

اوُران..uran [اؤزل آد] ووُران، دؤین، باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. باشقیْرد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

اوُران-..-uran [اؤزل آد] اینسان آدی: اوُرانالپ، اوُرانبای، اوُرانبگ، اوُرانخان، اوُرانقان، اوُرانقوُل، اوُرانقوُلو، اوُرانقیْلیچ.

اوُران..Uran [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

اوُرانیوم..uraniom [لاتینجه،یونانجا:گؤی بیلیمی] بیر نوْع رادیوْاکتیو کیمیاوی ائلئمئنت، آتوْم انرژی‌سی اله گتیرمک ده و نؤوه سلاحی دؤزلتمکده خام مادّه‌کیمی‌ایشله‌نیر،آتوم سایی‌سی ۹۲، آتوم آغیرلیغی ۲۳۸,۰۳، اریمه نقطه‌سی ۱۸۰۰ درجه، یوْغونلوق ۱۸,۷، قیسالتماسی u.

اوُرای..uray [اسکی] بلدیه، شهرداری.

اوُربا..urba [اؤزل آد] قوُسار‘دا کند آدی[۲۴۰].

اوُربای..urbay [اؤزل آد] ایلخانلی‌خاتونلاریندان-بیرآد،قیزآدی(فا:نام‌دختر).

اوُرپاق..urpaq [اؤزل آد] اوُرپاغ: ۱-اوْولاد، اوُشاق ۲-کیبار، نازیک[۷].

اوُرت..urt [آد،] ایینه دلیگی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُرتَکین..urtəkin [تاریخی اؤزل آد] آلتای داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

اوُرتیموُر..urteymur [تاریخی اؤزل آد] جوُجی خان’ین توْرونو[۷].

اوُرجان..urcan [اؤزل آد] قاشقایلی‌لارین یایلاق‌لاریندان بیرینین آدی، بروجن‘ین اصلی آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اوُرجانلو..urcanlu [اؤزل آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

اوُرخان..urxan [اؤزل آد] شهرین حاکیمی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوُرغا..urğa [آد] بؤیوک و گؤوده‌لی آغاج{دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اوُرغان..urğan [آد،تورکمنجه] اؤرکن، چاتی (فا:کمند).

اوُرقان..urqan [آد] کتان، کنه‌ویر و پامبوق کیمی شئیلردن توْخونان خلعت (فا:نوعی پارچه کتانی). {اوُر و هؤرمک سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

اوُرقانچی..urqançı [آد] اوُرقان دؤزَلدن.

اوُرقانلو..urqanlu [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

اوُرقو..urqu [آد] ۱-اوُغور، طالع ۲-قیْرقیزلارین اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

اوُرقوُتیگین..urqutigin [تاریخی اؤزل آد] گؤی توْرک پرَنسی و کوْرشاد’ین عمی‌سی.

اوُرکه..urkə [آد] یایلاق،اوْولاق یئری[۱۳۵].

اوُرکیت .. Urkit [اؤزل آد] آلتای توْرکلری آلتای کیشیلر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

اوُرلاماق..urlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْیونلاری سو وئرمه‌یه سسله‌مک.

اوُرماق..urmaq [باخ] ووُرماق.

اوُرما..urma [اؤزل آد] ماسال دا چای آدی.

اوُرمان..urman [آد] بیر جوْر دری خسته‌لیگی.

اوُرمو..urmu [اؤزل آد] باخ: اوُرمیه.

اوُرمونظریه‌سی..urmu nəzəriyəsi [اؤزل آد] اوُرمو وارساییمی: تورکلرین آنا یوردلارینی آیدینلاتماق حاققیندا اؤزللیکله یاخین گئچمیشده یایقین نظریه اولاراق آلتای نظریه سی اؤنه چیخمیشدی بو نظریه‌یه گؤره تورکلرین آنا یوردلاری خزرین شرقینده و دوغو تورکوستانا دوغرو یئرلرده گؤسته‌ریلیردی بو وارساییمین یانیندا، اورمو نظریه‌سی واردیر بو وارساییما گؤره: تورکلرین یوردو، خزرین غرب و جنوبغربینده یئر آلان اوُرمو گؤلو اطرافینداکی یئرلره‌ده آختاریلمالیدیر، یاخین زامانلاردا آذربایجان عالملری "اوُرمو نظریه-سی" اطرافلی ایشلر گؤروبلر، بو نظریه‌یه گؤره تورکلرین آنایوردلاری اوُرموگؤلو اطرافی اوْلاراق سونرالار بو بؤلگه دن اوُرتا آسیا و بین‌النهرینه و آوروپایا یاییلمیشلار. اوُرموتئوری‌سینه گؤره، قدیم تورکلرین وارلیغینا اوُرمو گؤلو اطرافیندا داها چوخ راست گلیریک و بو حالداکی تورک بویلاری حاققیندا اورتا و شرقی آسیادا یالنیز م.ق۱ .جی‌مین ایله قدر گئده‌بیلیرک ولی اوْرتادوغودا بوجور سندلره م.ق. ۲ .جی و ۳ .جو مین ایللرده‌ده راست گلمک-اوْلار، بو نظریه‌نی دفاع ائدنلر، یونانجا قدیم کتابلاری، اورارتو، ایلام، سومر، هیت ومصر کتیبه‌لرینی مثال گؤسته‌ره‌رک اهمیتلی و

یئنی مطالبه اشاره ائدیرلر، اورمو نظریه‌سی بیر سیرا تاریخی تحقیقلری اساس آلاراق مدنیت له باغلی عنعنه و عادتلردن ده فایدالانیر، مثال اوّچون تورکلر جهتلری رنگلرله بیلدیررلر، قوزئی قارا رنگله، گونئی قیزل رنگله، شرق گؤی رنگله و غرب آغ رنگله بللی اوْلار، بو عادتی اساس آلارساق دؤنیادا بئله یئر فقط اوُرمو گؤلو بؤلگه سینده گؤرونور، چونکی قوزئیده‌قارادنیز، گونئده قیزیل-دنیز، غربده آغدنیز و شرقده گؤیدنیز (خزردنیزی) واردیر، آیدیندیرکی بو نظریه نین قبولو اوّچون داها آرتیق تحقیقلره احتیاجی واردیر، مخصوصا آرکئولوژیک تاپینتی‌لار، تاریخی تحقیقلر و دیل بیلیمی ماتئریاللاری بو مسئله نی آیدینلادا بیلیر (قاپناق: اسلامیتدن اؤنجه توّرکلرین تاریخی).

اوُرمیه..urmiə [(۱)اؤزل آد] ۱-اوُرمیه‌نین ائتیمولوژیک جهتدن کؤکو سوُمرجه و توّرکجه‌سی اوْلان "اوُر" سؤزجویونه (شهر معناسیندا) باغلانیر، اؤزل لیکله ایکی اؤنملی توّرک شهری اوْلاراق بیری چین-دوْغو تورکوستاندا" اورومچی" و اوْبیری اوْرتادوْغودا بوُنا بؤیوک قانیتدیر (باخ: ارک)، چوْخلاری بوُ شهری زرتوْشت پئیغمبرین دوْغوم یئری سؤیله ییرلر، و گئنه بیر سیرا دئییشلره گؤره زرتوْشت پئیغمبرین آناسینین قبری امبی کندینده (تَرگَوَر ماحالیندا) یئر آلیبدیر. اوُرمو شهری‌نین آدینا میلاددان اؤنجه عاید اوْلان آشوری و اوْرارتو داش یازی‌لارینداً راست گلیریک سارقون (۷۱٤ میلاددان اؤنجه)، اورارتو اؤلکه سینه هجوم ائدرکن داش یازیلاردا بو شهردن اورمیات urmeiate, armait, armed[٤٧](۱۰۳٦)،شکلینده آد آپاریر، بوُ شهر مادلار دؤنمینده آباد شهرلردن ساییلیردی، اورمیات و یا آرمد/اورماد سؤزونون ایلک بؤلوم اوُر (شهر آنلامیندا) اولاراق سون بؤلومو اوچون تورلو یورواملار وئرمک اولار: ۱-ایکینجی بؤلومو قوْوم آدیندان گؤتورله بیلیر، و چوخراق ماد آدینا یاخین گؤرونور و بو حالدا معناجا مادلارا باغلی شهر آنلامیندا اولمالیدیر، محتملا اوْ زامانلار ماد بیرلیگی بو شهرده گوجلو اولاراق آدینی بو شهرین ایکنجی بؤلومونه وئرمیشدیر، ۲-آیری بیر یورواملا ایکینجی بؤلومو "موُت/ مات" کلمه سینه یاخین گؤره بیلیریک، بو حالدا معناجا موتلو شهر ویا بوْللوق ایچینده اولان شهر دئمکدیر، ایندیلیکده‌ده بئیله بیر بوللولوغو و اکین یئرلرینی و باغلاری اورمو شهرینین اطرافیندا گؤرمک اولور. آسیانین توُرکوستان بؤلگه‌سینده اولان اوُرومچو شهرینین آدینی بنزر شکیلده یورواملارساق، بو واریانت معناجا گوجلو واریانت ساییلابیلیر، باخ: اورمیه (۲)، اورمیه (۳).

اوُرمیه..urmiə [(۲)اؤزل آد]اوُرمیه گؤلونون آدالاری: اوُرمو گؤلونده حدودا ۱۱۱ً آدادان آد آپاریلیر بوُنلارین‌آدی بؤیله‌دیر:۱-آداجیق، آرپادره‌سی(۱)، آرپالیق، آغداغ، آغجاداش، آفشارجیق، آلمسته، آلداغ، آلامرزه، ۱۰-آلتینداش (۹لار۲)، آنقوت، ائشک داغی، ائششک مئیدانلار، ابولقاسم‌داشی، احمدداشی/ قالخانلی، اردیشه/اردەشه‌تپه‌سی،امه‌جنلر، اوُمود، اوْهون/ هوّنو، ۲۰-ایری-داش، ایسپیر، ایسپیرجیک، بارینما/ یوُخاری گوّله‌ین داشی، بایاتلی/کیچیک شاه سارانلی، بایراقلی، بایندیر/ کیچیک گمیچی تپه، بزَکلی، بوُجاقلی، بوْزجاآدا، پاخلان، ۳۰-تؤره‌مه (۹لار٤)، تاپداق (آرپا دره‌سی۲)، تکداغ (گدیک‌تپه۳)، توْپبوزلو(۹لار۳)، توْخسون (قاناجانا۱)، توّرکلر آداسی، چؤمچه‌داش، چات‌تپه، چالاغان، چاناق قایا،٤۰-چاییرلی، داش‌آدا، داشلیجا، دانالی، دلیجه‌آدا، دمیرداش، دوُزلوجاتپه‌سی، آرزی/دیلَک آداسی، دینج‌آدا، ساخلیجا، ۵۰-ساری‌تپه، ساریجا، سامانلی، سانجاق (۹لار۹)، ساییّن‌قالا، سنگیر، سوْمورقان/اوْرتا گوّله‌ین داشی، سیْغیناق، شاه-سوّرنلی /شاه‌سارانلی، شاهاآداسی/ شاه‌آداسی/ شاهاتالا، ٦۰-شوّش‌تپه، عُثمان یوُمروغو، قاباداش (۹لار۱)، قاپاقلیجا، قاپساق، قاراآدا، قاراتپه، قارلی/قارلیق، قاشقالاق(۹لار۵)، قامچیلار، ۷۰-قاناجانا (۳)/ شاه‌سوّرنلی، قانلی‌قایا/ قانقلی‌قایا، قایاجیق، قایاقاپان، قاینارجا/بؤیوک شاه‌سوّرنلی، قوُتان‌قوش، قوُرشاقلی، قوُزغون، قوُش‌قایا/کیچیک کؤکمر، قوُش قوْنماز (۹لار۸)، ۸۰-قوْشاجالی، قوْیون‌داغی، قیْپلیجا (۹لار۵)، قیْرنالی، قیْزیل کنگه‌وَر، قیْزیلجاقایا، قیْلینج یاغلی قایا، کئچل‌داشی، کاظم‌داشی/ قیْرخلار/ ایْغدیر، کنگرلی، ۹۰-کؤکمر(بؤیوک~)، کوّلَکلی، گؤتورگه (قاناجانا۲)، گؤیجه، گدیک‌تپه(۱)، گمیچی‌تپه‌سی، گوّله‌ین‌داشی(آشاغی~)، مرکید، ماللایوُردو، ۱۰۰-مینْجیق تپه (گدیک‌تپه۲)، یئکه‌داغ، یاپاقلی (قوْ: خرسک)، یارماقلی، یاریلغان قایا، یاسسی آدا، یاسسی‌داش، یاسسی یاغلی‌قارا، یالقیزآدا(۹لار۷)،یالمان،۱۱۰-یانیقلی، ۱۱۱-یوُمرو؛ اوُرمو گؤلو گئچن ۲۰-۳۰ ایل مدتینده یانلیش پروقرامlar نتیجه‌سینده بؤیوک اؤلچوده قوُرودولموشدور و اؤزللیکه گئچن اوْن ایلده بو حادثه سورعتله دوام ائدیر، بو سوّرج گئچن اوْن ایله تای، دوام ائدرسه یاخین گله‌جکده اورمو گؤلو قورو دوُزچؤلونه دؤنه‌جکدیر، بو گؤلون سویونوندا ۸-۱۰ میلیارد توْن دوز اولاراق، قورویارسا بؤیوک فلاکتلره یول آچاییلر، و یوزلرجه کیلومتر اطرافیندا کی یئرلری محو ائده‌بیلیر، بو گؤلون قوروماسینین ندنی یانلیش پروقرامlamalارین یانیندا بؤیوک اؤلچوده اؤلکه‌نین مشاور مهندیسلرینین ساوادسیزلیغیندان و چئوره قوروملارینین اویونجاق اولدوغوندان قایناقلانیر، گؤلون دورومو نشان وئریرکی بو اؤلکه، بیلیمسل بیلگی و اونا مالیک اولان کادرلاردان یوخسوندور، بو سؤز

اؤزللیکله مرکز بیلیم آداملاری حاقدا داها دؤزگوندور، بو حاقدا ساوئتلر بیرلیگینین بنزر پروژه‌لرینین مطالعه‌سی داها آیدینلادیجیدیر.

اوُرمو شهریندن گؤرونتو:

اورمو گؤلوندن گؤرونتو:

اوُرمیه..urmiə [(۳)اؤزل آد] **۱-اوُرمیه بؤلگه‌سینین نفوسو:** اوُرمیه شهری غربی آذربایجانین شهرلریندن اوْلاراق ش۱۳۲۰ده ۵ بخش‌دن (حومه،سومای، سیلوانا، سوُلدوز، اوْشنه‌ویه) تشکیل تاپمیشدیر، (سوُلدوز و اوْشنه‌ویه آیری قسمت لرده گله‌رک بوُرادا قالان حصّه لردن بحث اوْلونور): ۱-مرکزی بخش: اوُرمیه شهرینین جمعیتی ۵۲۸۲۷ نفر و حومه‌ده، ٦ کندیستان و ۳۷٦کند ده ۸۰۸۷۷ نفر نفوسو وارایدی (توْپلام ۱۳۳۷۰٤ نفر)، ۲-سومای‌دا ۳کندیستان، ۱۱۷کند و ۱۷۷۱۰نفر نفوس وارایدی، ۳-سیلوانا'دا ۳ کندیستان، ۸٤ کند و ۱۱۳۸۱ نفر نفوسا مالیک ایدی، ۳ بؤلگه ده توْپلام اولاراق ۱٦۲۷۹۵ نفر نفوس و ۵۷۷کند وارایدی؛ اوْ دؤنم حومه‌ده ٦۲ کند مسیحی (بعضا ًمسیحی‌و تؤرک ایدیلر ، بوجور حاللارلاردا کندین یاری جمعیتی ائتنیک نفوسا آرتیریلیر) ۱۳۳۲۳ نفر نفوسلا و۵۲ کنده کؤردلر ۵۸۱۰ نفر نفوسلا یاشایاراق، قالان کندلرده تورکلر یاشاییردیلار، و سوُمای‌لا سیلوانا بخشلرینده‌ده توْپلام ۲۰۱ کنده ۲۹۰۹۱ نفر(۹۰٪فایز کورد ۲٦۱۸۲+ ۱۰٪ تورک۲۹۰۹) یاشاییردی، کؤردلرین توْپلام جمعیتی ۳۱۹۹۲ نفر ایدی، شهرین اؤزونه گلینجه اوْ آمارا شهرین‌ائتنیک نفوسونا آیدینجا اشاره اوْلونماییبدیر، البته ایندیده هر بیر اوْرتایاشلی اورمیه‌لیدن سوروشولورسا کسین حالدا خاطیرلایارکی‌حتی ۱۳۵۰جی‌ایللره‌قدر شهرده اصلا کورد یاشامازدی، مسیحی‌لره گلینجه مختلف قاینا‌ق لاردا اوْ جمله‌دن "آذربایجان‌دراوایل‌دوره‌پهلوی[۱۵۰]" کتابیندا بوتون غربی‌آذربایجاندا مسیحی‌لرین توْپلام نفوسو ۱۹۰۰۰ نفر قئیداولونوبدور بوحسابلا یوخاریداکی کندلرین مسیحی نفوسو ۱۳۳۲۳نفر نظرده توتساق، ۱۲۲۵ نفری سالماسدا، ٦۲ نفری ماکی‌دا و ٤۳۹۰ نفر اورمیه شهرینده یاشاییردیلار،یعنی‌اورمیه شهرینده ۱۱۳۰۹۰ تورک، ۳۱۹۹۲ کؤرد و ۱۷۷۱۳ نفر مسیحی یاشاییردی آیری دئییشله ۱۳۲۰جی ایلده بوُشهرستانین ۷۱ فایزی تؤرک و ۱۱ فایزی مسیحی و ۱۹ فایزی کؤردایدیلر، ش۱۳۸۵جی ایلده شهرستانین جمعیتی توْپلام۸۷۱۲۰۵ نفرایدی‌کی۵۸۳۲۵۵ نفری اوُرمیه شهرینده و ۲۸۷۹۵۰ نفرده کندلرده یاشاییردیلار، بوُ دؤنم٦۹۱ کنددن ٤۲۰ کند تؤرک و ۲٦۷ کنده کؤرد و٤کنده مسیحی‌ایدیلر (مسیحی‌لر ۸کنده تورکلرله‌بیرلیکده یاشاییرلار:سؤپورقان،ساعاتلی، دیزه‌تکه، بالانیْش، گؤلان، کَوسی،بدلبو،اسماعیل‌قالاسی)، اوْرتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (٤۱۷(٦۹۱/۲۸۷۹۵۰ نفر اوْلور، وکندلرده نفوس داغیلیمی بئیله‌دیر (تورک۱۷٤۹٤۳، کورد۱۱۱۳۳۹، مسیحی ۱٦٦۸)، شهرده ده ۵۲۳۸۵۵ نفر تورک، ۵۷٤۰۰ نفر کورد و ۲۰۰۰نفر مسیحی یاشاییرلار، لذا بوُ شهرستاندا جمعیتین ۸۰ فایزی تؤرک، ۲۰ فایزی کؤرد، وبیردن آز فایزی مسیحی و آیری قووْملاردان‌دیلار. **۲-اوُرمیه-شهرینین ایندیکی‌نُفوس‌داغیلیمی:** اوُرمیه شهرینین ایندیلیکده ۵۸۳۲۵۵ نفر نفوسو واردیرکی حدودا ً۱٤٦۰۰۰ عایله اوْلور،شهرین تورک‌نشین منطقه‌لرینی بئیله‌سیْرالاماق اوْلار: "بهداری شهرکی، شیخ تپه‌سی، یئددی دَییرمان، آلتمیش طنف(بیر طنف هکتارین یاری‌سی دئمکدیر)، اسلام‌آباد۲، حسین آباد، علی اباد، قارالار، قاسمیه، مسجد ملی، دروازا شاهپور، بالوْ، بَلوْ دروازاسی، دوْققوزپله، عسگرخان، سیدجواد، دوه‌چیلر، تندیرچیلر، خیام، باکری، شهید سردار بابا ساعی، شهید امینی، شهیدتلیسچی، شهید حمیدباکری، شهیدقاسمی، بدل‌آباد، نوْوگئچر(پنجراه)، بئش‌یول (پنجراه)، اوُستادان، آزادگان، دانشکده، گؤل اوْستو، کسرا، چای-اش، سوْمون آباد، زرگرآباد، مافی، ارَشلو، دانشگاه شهرکی، باغ کودک، درویشلر کوچه سی، زنجیرخیابانی، جارچی باشی، شوْرشورا، ایندیلیکده اوُرمیه ده حافظ خیابانی، مهدالقدم، چایاش، ننه‌مریم و گؤوَرگیز کیلیسه‌لری اطرافیندا ان چوْخو ۵۰۰عایله مسیحی یاشایر و یئنه‌ده بیر سیرا محله‌لرده کوردلر تورکلرله بیرلیکده یاشاییرلار، بو محله‌لرین تقریبی عایله سایسی و کورد اوْرانی بئیله‌دیر: شهرک ولیعصر (۵۰۰-٤۰٪)، ویلاشهر (۲۰۰-۵۰٪)، ایثار (۳۰۰۰-۳۰٪)، آلواج (۳۵۰۰-۸۰٪)، کشتارگاه

(۸۰۰۰-۶۰٪)، اسلام آباد کشتارگاهی (۷۰۰۰-۷۰٪)، طرزلو (۱۰۰۰-۵۰٪)، دیزه سیاووش (۳۰۰-۵۰٪)، اوستده‌کی وئریلره گؤره بوُ شهرده حدودا ً ۱۳۵۵۰ عایله کورد و ۵۰۰ عایله مسیحی و ۱٤۳۵۰ عایله تورک یاشاماقدادیر، آیری دئییشله شهرین ۹۲ فایزی تورک، ۷٫۵ فایزی کورد، ۰٫٤ فایزی ارمنی‌دیلر، اورمیه‌ده تولونچو، بَلوْو، گچین و میاوا‘دا کوره‌سونلو تورکلره یاشاییرلار. ۳-اوُرمیه بؤلگه‌سینین گؤرمه‌لی و تاریخی یئرلری: اوُرمیه‌نین قالالاریندان: توْپراق قالا (گوّلمانخا یوْلوندا)، هازاران (ماهاباد یوْلوندا)، بازارباش (اوّچ گوّنبذ بیناسی یاخیننداا)، ارک (شهرین گوّنئینده)، عسگرخان‌قالاسی(هیندوْ قالاسی)، بالوْو (شهرین‌قوُزئی گوّنباتان طرفینده)،مارمیشوْ یوُردو- ٤-اوُرمیه بؤلگه‌سینین چایلاری: اوُرمیه چایلاری نازلی چایا یاپیشاراق اوُرمو گؤلونه تؤکولورلر: آشوُش (اوّشنویه s۳b۳)، ایشگه سوُ(~ s٦b۱۸)، بالوُلان چای (~ s۱۰b۱۷ q۰/۱۷)، برده‌رش (~ s٤b۲۰)، ترسه بوُلاق (~ s۷b۳)، شیوُ/تیباتان چای (~ s۱۱b۱٤)، وارکوُریک (حسنلو s۱۰b٦)، قصریک (~خانیک s۸b۱۹)، کوْسالی (خوشالو s۹b۱٤)، آب دربند (~زنگلان q۰/٤٤s۱۲b۱٤)، دیزج/چریک آباد (~ s٦b۲۸)، وارکَزَک (سلطانی s۷b۷)، سوُرَکان (~ s٦b۱۱)، سوله دوگل (~ s۹b۱۹)، سیاوان (~ s۳b٦)، سئروچای (نوْشان سرو s٤b۱۱)، چشمه بُرجه گُل (نوْشان s۱b۱۷)، آب رَهانی (شهرنوشان s۸b۵)، شیخ زرد (~s٦b۹)، هَله (شیخ شمزین s۱۰b۵)، صوُفیان (~ s٤b۱٤)، فَلَکان (~s۵b۱۱)، قصریک (~ s۳b۱۵)، نصران (قمشلو- داش‌آغوُل s٤b۱۹)، کئچله (~ s۸b۱۲)، قالا (گودل برودک s۵b۱۰)، لوُرزینی (~ s۷b۵)، پینار (ملاباستک s۸b۱۵)، میرآباد (~ s٦b۱٤)، آب سَرکانی (نئی چالان s٦b۹)، مارمیشوْ (s۱۱b۱۰)، کاکَره (s۷b۱۲)، دره خان (s٦b۹)، قیزیل چای (نقده- باستان s٦b۱۱)، شهرچای/ بکوّشلوچای (اورموگؤلو s۲b۷۸ q۵/۳۳)، کوْران (~q۱/٦۳s۷b۲۳)، اؤزبک چای (گیجلر- یوْرقون آباد s۰/۲b۱۲)، آغ‌قوْبو (گیجلر۱٤و۲/s۰)، قاراقوْبو (حاجی پیرلو- قهرمانلو s۰/۵b۱۹)، رَوه‌زه‌چای/ رَوَضه چای (قهرمانلو ٦s۲b۵- q۱/٤)، گنبد چای/ بیْرادوْست /نزئریک (هشتیان-گنبد q۵/۵s۱b۳۵)، باراندوزچای (~q۸,٦-۷s۳b٦۵)، نازلوچای (s۲b۹۵ ۱۲/۷-q۸)، ۵-اوُرمیه بؤلگه‌سینین داغلاری (سوُمای): اوُغان (۳۵ک‌ق‌د۲۷۳۱)، بالیفان (۵۱ک ق‌ب۲۵٤۲)، بایدوست (٤۲ک‌ق‌ب۲۹۹٤)، برمنجل (٦۰ک‌ق‌ب۲۹٤۹)، بره بینی (۳٦ک‌ق‌ب۲۱۹۵)، برّه رش (۵۷ک ق‌ب۲۹۰۱)، برّه زیووْکا (٦۱ک‌ق‌ب۳۰۹۵)، بوُروش (۳۲ک‌ق‌ب۱۷۹۵)، توْرشین (۵۰ک‌ق‌ب۲۷۰۰)، چاشینگر (٦۰ک‌ق‌ب۲۵۷٤)، چهل شیشک (٦۲ک‌ق‌ب۲۷۲۳)، چیارَش (۵۷ک‌ق‌ب ۲۷۰۰)، دانیش (۲۷ک‌ق‌ب ۲۰۷۹)، دوْگوش (۵۹ک‌ق‌ب ۳۲۸۰)، رازیک (۲۷ک‌ق‌ب۱۹۰۰)، زرد (۳۰ک‌ق‌ب۱۹۰۰)، زنبیل (۲۵ک‌ق‌د۱۵۸۷)، زیندان (۲۵ک‌ق‌ب۲۲٦۸)، سَرکئش (٦۰ک‌ق‌ب۲۸۰۰)، سفید (۳۵ک‌ق‌د۲۱۸۷)، سوُماغا (۳۵ک ق‌د۲۱٦۹)، سَوَندی (۲۵ک‌ق‌ب۲۲٤٤)، شهید (۳۰ک‌ق‌ب۲۲۲۰)، شیخ بازید (٤۵ک ق‌ب۲۵۰۰)، شیخ شاطیر (٤۰ک‌ق‌ب۲۲٤۲)، فاطمه شیف (٦۰ک‌ق‌ب ۲۵۹۰)، قاراداغ/ چیارش (۲۵ک‌ق‌ب ۲۱۳۳)، قاراووْل (۵۲ک‌ق‌ب۲۰۵۵)، قره/خرع (۵۵ک‌ق‌ب ۲۹۰۰)، قیرمیز (۵۵ک‌ق‌ب ۲۰۷۵)، کَلات (۳۵ک‌ق‌ب۲۰۵۳)، کَنیشْک (۵۵ک‌ق‌ب۳۱۳۳)، کوُتول (٤۹ک‌ق‌ب۲۷۰۰)، کوّره (۵۲ک‌ق‌ب۲۵۳۳)، کیچیک داغ (٦۳ک‌ق‌ب۲۷۰۳)، گُل شیخان (۳۹ک‌ق‌ب۲۳٦۳)، گه‌رش (۳۵ک‌ق‌د ۲۰٤۸)، گیربوْران (٦۰ک ق‌ب۳۳۵۸)، مازیوَند (۲۵ک‌ق‌ب ۲۲٦۸)، مره سینک (۵۷ک‌ق‌ب۲۷۷۰)، میدان (۵۷ک‌ق‌ب ۲۷۵۰)، ناوسر (۵۷ک‌ق‌ب۲۲۰۵)، نَمال (٤۲ک‌ق‌ب۲۱۲۵)، هَوَمَند (۲۹ک‌ق‌ب۲۱۰٦)، ٦-اوُرمیه بؤلگه‌سینین داغلاری (مرگَور-ترگَور- دشت): آز (۳٤ک گ‌ب۲۱۰۰)، اسپی بنار (٤٤ک گ‌ب۲۲۰۰)، اوْوک (۳۲ک‌ب۲۵۳٤)، برّه اسبی (۳۱ک‌ب۲۲۵۰)، برّه خیز (۳۷ک گ‌ب۳٦۰۵)، بره یزده (۳٦ک گ‌ب۳٤۰۰)، بَنار (٤۵ک گ‌ب۳۲۱٤)، بوّلبول (۱۷ک گ‌ب۱۹۲٤)، بیقوُز (۳۰ک‌ب۲۱۸۹)، خئیزَر (۳۰ک‌ب۲۳۱۰)، خلیل (۳٤ک گ‌ب۳۲۱۲)، دالامپیر/ بؤیوک~ (٤۷ک گ‌ب۳٤۰۰)، دالامپیر/کیچیک~ (٤۷ک گ‌ب۳٤۰۰)، دَلّره سنجی (۱٤ک گ‌ب۱۷۸٦)، دوُله پسان (۲۰ک گ‌ب۱۸۸۸)، زرکاوه (۳٤ک‌ب۳۱۹۳)، زرّینه (٤۲ک گ‌ب ۳۱۰۰)، زیارت بای بوُن (۳٦ک‌ب۳۵۰۹)، زینانابوُتال (۳۸ک گ‌ب۳۵۹۵)، سَرگَر (۳۹ک گ‌ب ۲٦٤۰)، سه‌سو (۲۹ک گ‌ب ۲۷۹۹)، شئیدان/ شهیدان (٤۳ک گ‌ب۳۰۰۰)، شَبیت (٤۹ک گ‌ب۲٤۸۲)، شَمیش (۲۹ک‌ب ۲۰۵۲)، قایدوُق (۳٤ک‌ب۳٤۸۸)، قَلوُزان (۳۹ک گ‌ب۲۵۳۵)، قَنطَره (٤٤ک گ‌ب۲۲۰۹)، کانی سیار (٤۱ک گ‌ب۲۰۸۲)، کَچَلَک (٤٤ک گ‌ب۲۱۰۰)، کَلّه گه (۳۱ک گ‌ب۳۰۰۰)، کَمال (٤۰ک‌ب۳۳۸٦)، کوُکَروُ (۳۲ک گ‌ب ۲۸٦۹)، گردزرّین (٤٤ک گ‌ب۲۲۱۰)، مندیلَچ (۲۰ک گ‌ب۲۰٤۹)، میرآباد (۲۳ک گ‌ب ۱۸۰۱)، میرمَلیک (۲٤ک گ‌ب۱٦۰۰)، نَزَر (۲۲ک گ‌ب۲۱۰۰)، هئرجین (۳٦ک‌ب ۲٦۷۸)، هفت کانی (۳۵ک-

گ‌ب٣٢٥٤)، هَله‌مار(٣٧ک‌گ‌ب٢٤٠٠)، هَوار قاسم (٤٢ک‌گ‌ب٢١٠٨)، یئل‌دییرمانی(١٧ک‌گ‌ب ٢٢٠٦). **٧-اوُرمیه بؤلگه‌سینین داغلاری(نازلو-باراندوز-دوْل-رَوه‌ضه- بکیشلو) :** آشوُش داغی (٤٢ک‌گ‌د١٩٢٥)، ابراهیم‌داغی (٢٨ک‌گ٢١٤٧)، اسماعیل آغا (١٩ک‌ق‌ب ١٦٢١)، اوْجاق (٥٢ک‌گ‌د١٧٠٧)، ایلان دره (٤٥ک‌گ‌د١٤٨٣)، بازان داغی (٢٥ک‌گ ٢١٠٠)، بای‌داغ (٥٢ک‌ق٢٠٣٢)، برده بیژی (٢٥ک گ‌د١٨٦٦)، بَلدَرَز (٢٥ک‌گ ١٥٠٠)، بیزووداغی (١٣ک‌ق‌د ١٩٣٠)، پروار (٢٦ک‌ق‌ب ٢٠٠٠)، تاغا (١٨ک‌ق‌ب١٦٢١)، تپیک (٢٤ک‌ق‌ب ٢٠٠٠)، توُرشک (١١ک‌ق‌د ١٥٩٠)، جوْم جوْم (٢٢ک‌گ‌د ١٧٠٩)، جوُهود (٤٧ک‌گ‌د١٦٠٠)، جُهودها (٣ک‌ق‌ب١٤٤٢)، خوْشگر (٣٠ک‌ق ٢١٠٠)، دشتک (٢٣ک‌گ٢١٤٥)، ساروخان (٢٢ک‌گ‌د١٥٥٠)، ساری/زرد (٢٢ک‌گ‌ب ٢١٦٣)، ساری‌داغ (١٥ک‌ق‌د ١٧٨٦)، ساری-قایا (١١ک‌ق‌د ١٦٠٢)، ساری‌قایا (١١ک‌گ‌ب٢٢٢٤)، سیرداغی (١٢ک‌گ‌ب ٢٣١٠)، سیْرداغی (٢٧ک‌ق ٢١٣٠)، شهرازقایالار (٤٠ک گ‌د١٤٥٠)، علی ایمان (٨ک‌گ ١٦٩٠)، علی پنجه (١٢ک‌ق‌د ١٦٠٢)، قاراباغ (٣١ک‌گ‌د ٢١٥٢)، قاراباوُلاق (١٢ک گ‌ب١٩٨٩)، قاراداغ (٤٠ک‌گ‌د٢١٥١)، قبله داغ (٥٠ک‌گ‌د١٥٨٣)، قَصریک (١٧ک‌ق‌ب١٧٤٩)، قوْروق داغی (٤٠ک‌گ‌د٢٥١٩)، قوْروق‌داغی (٣١ک‌گ‌د٢٠٨٣)، قیزقالا (٢٥ک‌ق١٥٠٩)، قیزممه‌سی (٩ک‌ق‌د ١٥٢١)، کانی‌هوا (٢٩ک‌گ ٢٣١٧)، کشیش (٢٦ک‌ق ٢٠٠٠)، کمرزرده (١٥ک‌ق‌ب١٦٠٠)، کوْرْک (٤٨ک‌گ‌د٢٠٤٢)، کوْره‌سور (٣٠ک‌گ ٢٠٠٠)، کیلیسه داغی/ کیلیسه گدیک (١٦ک١٧٩١)، گئرده سر (١٠ک‌گ‌ب٢٠٨٤)، گاویرقالاسی (٢٣ک‌گ‌د ١٨٠٠)، گوُراکوْلا (٢١ک‌ق‌ب١٧٨٤)، مارال داغی (٤٠ک‌گ‌د ٢٠٠٠)، ماه داغی (٣١ک‌گ‌د٢٣٦٩)، میرزایوسف (٢٢ک‌ق‌ب١٧٠٠)، نَواسر (٣٤ک‌ق‌ب٢٠٣٠)، نیوادَره (٤٠ک‌گ‌د ٢٢٠٠)، هاوارال داغی (٣٥ک‌گ‌د ٢٢٣٩)، هوْلاداغی/هوْلارَش (٢٥ک‌گ ٢١١٢). **٨-اوُرمیه-انزل-جنوبی انزل بؤلگه‌سینین کندلری:** امام کندی (١١١×)؛ بوُلارقو× (١١٠×)؛ بَهلی× (١٥٠×)، پیرگل، تندیرک/ کوْره‌سوْنلو؛ جبَل کندی (٩٠×/تو)؛ حاجی بایرام (٣٦×)؛ حاماملار× (١٦٠×/تو)؛ خوْرم‌آوا (قوْ:خرم‌آباد)؛ دَلادَر/دلده (١٨٠×)، زنگ‌آباد× (٧١×)؛ سلطان آباد؛ سینجی× (١٢٣×)؛ شریف‌آباد×؛ شیرکان، علیکان (١٦٠×)؛ عمرآباد×؛ قوُلونجو (٩٨٠× تو)؛ قویوجوق×؛ قهرمان (١٠٠×/تو)؛ کاسیْب؛ کانی شوْریک، کوْل تپه؛ کهریز× (١٠٤٠×/تو)؛ گوْلان (٢٧٠× مس)؛ گوْله‌نیک×/آ-ی (قوْ:گلانیک)؛ ماکی کندی؛ محمودان؛ مشیک (١٢٠×)، نورالدین آباد، **٩-اوُرمیه-انزل-شمالی انزل بؤلگه‌سینین کندلری:** باری (٣٦٠×)، بوْیداش (٥٠٠×/تو) (قوْ:بویدشت)؛ جمال‌آباد (٣٤٠×/تو+مسیحی)؛ قاراباغ (١٥٦٠×/تو)؛ قالقاچی (٥٢٠×/تو)؛ قوُشچو (١٢٧٠×/تو)؛ گؤورچین قالا (٨١٠×/تو)؛موُغاتیل (٢٩٠×/تو) (قوْ:مقیطالو)؛ نجف آباد، **١٠-اوُرمیه-سیلوانا-ترگور بؤلگه‌سینین کندلری:** (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) اربیلان (٤٦×)، اَره‌زین (٦٠×)، اَشکی؛ اَنبی (٥٠٠×)؛ اَودی (١١٠×)؛ اَویک(بوْش)، بالوُلان (٢٠٠×)، بانی؛ بصریک، بوْزون(بوْش)، بیقوْز، پئسان؛ تالین (١١٠×)، توْلکو/ توْلوک (١٤٦×)؛ تیباتان (١٠٣×)؛ خنه‌یه (٢٣٠×)؛ دوْبره؛ دوْست‌آلان؛ سوُره‌بانی، شیپیان (١٦٠×)؛ شیخ شمزین (١١٠×)، کریم آباد؛ کوْرانا (١٧٠×)؛ کوْرته کؤهول؛ گاولان(بوْش)، گَرده بلیج (١٦٠×)، مارمیشوْ (بوْش)؛ ماوانا (٦٢٠×)؛ هالوُلان/ هارولان (٩٠×)؛ هَکّی (١٣٠×)؛ هیلانیک(بوْش)؛ **١١-اوُرمیه-سیلوانا-دشت بؤلگه‌سینین کندلری:** (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) احمدرسول(بوْش)؛ اوعلی/ اوْوالی، برده‌سوُر؛ پشکله، پیرهادی (٤١×)؛ توُیو (٣٥×)؛ چیمن/چمان (٨٠×)؛ خلفله/خلَقان (٥٠×)؛ خوْشاگری/ خوْشاکو (٩٠×)؛ خیری (٦٥×)؛ داراسینجی؛ دربند (١٩٠×)؛ دَزگیر (١٤٠×)؛ دوْلاپسان (١٤٠×)؛ راژان (٤٣٠×)؛ زری‌خان (٣٥×)؛ زنگلان (٥٠×)؛ سلیم بَگ (٦٥×)؛ سوْلوک (٨٠×) (قوْ:سوُلیک)؛ سیلوانا (٢٧٠×)؛ قرائی (٨٣×)؛ قصریک (١١٠×)؛ قوْجار؛ کای (١٥٠×)؛ میرآباد (٦٥×)؛ نوُشان/آ-ی (٧٠×)؛ هَلوُلو (٧٠×)؛ **١٢-اوُرمیه-سیلوانا-مرگور بؤلگه‌سینین کندلری:** (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) اوْرسی (١٩٠×)؛ باوان (١٢٥×)؛ برازیْن (١٥٠×)؛ بی‌بَکران (٥٠×)؛ بیْراسیْب (١٠٠×)؛ تازاکند (٤٥×)؛ توْپوزآباد (٣٥×)؛ چریک‌آباد (١٦٠×)؛ حسن آباد؛ خوُراسیْب (٥٠×)؛ دوْکانا (٧٠×)؛ دیزه (٢٠٠×)؛ رزگه (١٤٠×)؛ زئیوه (٧٠×)؛ ژارآباد (٢١٠×)؛ ژاراژو (٨٠×)؛ سوُسن آباد (١٤٠×)؛ سوله دوگل، سیرکان (٩٠×)؛ شوْکورآباد/ شکل آباد (٨٠×)؛ شیخ زرد، شیرکان (١٤٥×)؛ علیه (١١٥×)، فلَکان، قارنا (١٠٠×)؛ قوُردیک/ گردیک (١٨٠×)؛ کئچل‌آباد (٥٠×)؛ کئچَله/ قجَله (٢٥×)؛ کانی دستار (٤٥×)، کانی‌توُلا/ کانی‌طایر؛ کایبر (١٢٠×)؛ کَله‌شین (٩٠×)؛ کیسیان/ کسیان (٢٨٠×)؛ گَرده‌وان (١٧٥×)، گردیک‌ناصر/ گرگرناصر (٣٥×)؛ گلستانه/ هلستانه (١٠٠×)؛ گله بئیی؛ لاجانی؛ لوُرزینی (١٤٠×)، ملا بَستَک (١١٠×)؛ ملیان(بوْش)، مَمَکان (١٣٠×)؛

منصور آباد (*۱۱۰×)؛ میرآباد (*۶۰×)؛ نئری(*۱۲۰×)؛ ناری (*۷۰×)؛ نرگی (*۴۱۰×)؛ هاشم آباد (* ۳۱۰×)؛ هفت‌آباد (*۲۳۰×)؛ هلوْ/ حلج (*۲۲۰/تو)؛ ۱۳-اوُرمیه-سوُمای بارادوْست-بارادوْست بؤلگه‌سینین کندلری : (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) آلوُسان (*۳۰×)، اخیان (بؤیوکو کیچیک~) (*۶۰×)؛ اسکندرآباد (*۱۲۰×)؛ اَسَنگران؛ امام کندی؛ اَوده‌لان/آ-ی (*۵۱/تو)؛ ایشگَفتیک/آ-ی (*۱۲۴×)؛ ایشگه‌سوُ (*۲۵۰×)؛ بئییک/ بهیک (*۳۷×)؛ بَتیک(بوْش)؛ برده زی علیا، پیسوْ/ پست؛ تازاکند ششمال (*۷۶×)؛ چئهره/چؤهره/ چیره (*۲۶۰×)؛ خانیک (*۸۰×)، خَلیان (*۱۲۰×)؛ خوش آلان (*۸۰×)؛ دربند؛ دوُمان/دمان، رَبَط (*۱۱۰×)؛ رَوَت/ رَوَند/آ-ی (*۱۲۳×)؛ زنگه‌قان (*۲۳۰×)؛ سئروْ/ (*۱۹۰×)؛ سییه‌رک/ سیارک(*۱۴۵×)؛ صوفی کانی (*۳۰×)؛ عمرآباد؛ فیروزیان/فیروزبان (*۲۲۰×)؛ قاراآغاج (*۱۲۰×)؛ قصریک (*۳۵۰×)؛ کانی شوریک؛ کانیسپی/ آغ بوُلاق؛ گوْران آباد/ کورآباد (*۶۰×)؛ کوْرانا (*۱۹۰×)، کینیسی (*۹۰×)؛ گنبد (*۳۵۰×)؛ گنگه‌چین (*۴۵۰×)؛ گوْراننی/ گوْران آباد (*۱۲۰×)؛ گوّل شیخان (*۱۱۰×)؛ گوّله‌ین/ کولگنی/ گله گنی (*۵۰×)، گوْندَک ماللا (*۱۶۰×)، مافران (*۱۲۰×)؛ مَرگه‌رَش (*۸۰×)؛ مستَکان (*۸۵×)؛ میرداود (*۴۰×)؛ نئی چالان (*۲۱۰×)؛ ناوجوُوان/نوجوان (*۵۰×)، هفتساران/ هفتسار (*۱۲۰×) ؛ هله‌قوُش؛ هَنگَروان (*۱۲۰×)، ۱۴-اوُرمیه-سوُمای بارادوْست-جنوبی سوُمای بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) آغ سققل/ آغ چقال (*۱۶۸×)؛ باوان (*۳۰۰/تو)؛ برده‌رش؛ بَردوُک (*۱۵۰×)؛ پیرانجوُق (*۲۵۰×)؛ جوجئهی (*۲۷۵×)؛ جوهئنی (*۳۳۳×)؛ چیْلقیران (*۸۱×)؛ حسنلو (*۶۵×)؛ خرده‌رش، سلطانی، سیناوا/سین آباد (*۲۷۵×)؛ صوفیان (*۲۵۳×)؛ عبدی بگ؛ قصریک (*۶۵×)؛ کانسپی؛ کانی میران (*۱۲۰×)؛ کوْرن؛ کئچی (*۲۶۰×)؛ گوّدل؛ مَرنه (*۲۰۰×)؛ هَشتیان (*۱۹۰×)؛ هوُورَسین (*۳۳۰×)؛ ۱۵-اوُرمیه-سوُمای بارادوْست-شمالی سوُمای بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) اسکندریان (*۱۳۲×)؛ ایلک‌آوا/ ریک آباد (*۲۳۰×)؛ باجرگه/ باژرگه (*۱۳۲×)؛ بَچه‌جیک (*۲۳۰×)؛ بَردیان (*۲۱۳×)؛ بَرَسپی (*۵۰×)؛ بستَک‌آباد (*۱۶۵×)؛ چیْتیر/جتر (*۲۶۰×)؛ حسن آباد (*۱۳۰×)، خانیک (*۱۶۰×)؛ ساکان (*۱۳۲×)؛ سیدان (*۳۶۲×)؛ صوُربان‌آوا/صوُرمان‌آباد (*۲۳۰×)؛ غازان (*۲۵۶×)؛ قوُرمیک؛ قوُنی (*۲۳۰×)؛ کانی رش (*۲۳۰×)؛ گلی‌سویی/ حاجی آباد، گوّله‌خیر؛ مَستَکان(*۲۳۰×)؛ مَمَکان (*۵۸۰×)؛ میرآباد (*۱۴۰×)؛ مینگوُل/منگول (*۱۵۰×)؛ ناوسرنوسر(بوْش)، یئنگیجه (*۲۶۰×)؛ ۱۶-اوُرمیه-مرکزی-باراندوْز بؤلگه‌سینین کندلری: اَنگوُمان (*۷۲×)؛ باراندوْز (*۴۳۰/تو)؛ بند (*۲۸۲×)؛ بیزی (*۸۰/تو) (قوْ:بزوه)؛ جوْرنی (*۱۰۵×)؛ جانوئیسلو (*۹۱×)؛ جعفریان، چاووُش (*۴۵×)؛ حَسوْکندی (*۳۰×)؛ حیدرلو (*۱۳۰/تو)؛ خَتایلی/خاتایلی (*۹۰/تو)؛ خوُمماوا (*۱۲۰/تو) (قوْ:خرم‌آباد)؛ داغ‌ساعتلی (*۶۰×) (قوْ: ساعتلوی کوه)؛ دیدان/آ-ی (*۲۵۰/تو)؛ رحیم پور دیزه‌سی؛ ساری بَگلوی موسی (*۷۰/تو)(بوْش)؛ سیدَک؛ سیر (*۱۶۲/ مسیحی و کلدانی)؛ شیخلار مزاری/ شیخ‌مزاری (*۳۰×)؛ شیمیکان/ شیمیقان (*۸۰/تو)؛ علی آباد باراندوز (*۲۸۰/تو)؛ فتحی دیزه سی؛ کیلیسه کندسیر (*۷۰/مَس)، کیلیسه کندی (*۵۵/تو)؛ گَزنه‌کئش (*۵۰×)؛ منده-دوْل(بوْش)؛ نیولی؛ ورمَزیار (*۸۲×)؛ هَندیک/ هَندوُک؛ ۱۷-اوُرمیه-مرکزی-باش قالا بؤلگه‌سینین کندلری: آرالیق ساری بَگلو(*۱۱۰/تو)؛ آشاغی گوّله‌مز (*۲۸۰/تو)؛ آییْبلی (*۱۸۶/تو)؛ اسلام پناه آباد/ اسلاملو (*۱۱۵×)؛ اوّچ‌ائولر (*۲۰/تو)؛ بوُربوُر (*۷۴/تو) (قوْ:بربر)؛ بیرینج‌آباد (*۳۱۰/تو)؛ تکه‌لی (*۱۲۱/تو)؛ توْپراق‌قالا (*۶۰۰/تو)؛ جیلوْوچاپان (*۵۵/تو)؛ چیچکلی باش‌قالا (*۱۳۰/تو)؛ چیچکلی‌منصور (*۱۵۰/تو)؛ دده سَقَقی (*۶۰/تو)؛ ساریجالی (*۳۸۰/تو)، شوْرکند (*۱۰۰/تو)؛ شیخ تمیر/ شیخ دمیر (*۵۲/تو)؛ صفربگی/ صفر بئهی (*۲۶۵/تو)؛ صفرقولوخان کندی (*۱۰۵/تو)؛ عیسالی آلاه وئردی (۲۲ک‌ق‌د*۳۵۰/تو)، عیسالی حیدرلو (*۷۰/ تو+مَس)؛ عیسالی زمی (۱۷ک‌ق‌د*۱۳۰/ تو+مَس)؛ عیسی موسی‌لو (۱۵ک‌ق‌د*۴۵/تو)؛ قارابوُغلو (*۵۱۰/تو)؛ قازانلی (قوْ:قازان علی)؛ قالاعزیزبَگ (*۱۳۰/تو)؛ قوُسور (*۲۰۰/تو) (قوْ:قصور)؛ قهرمانلو/ آ-ی (*۴۳۰/تو)؛ قیزیل‌حاجیلو (*۱۱۰/تو)؛ کئچه‌باش (*۷۳/تو)؛ گؤیجه‌لی اصلان (*۱۵۰/تو)؛ گؤیجه‌لی‌تپه (*۵۰/تو)؛ گَزنه (*۲۰۰/تو) (قوْ:گزنق)؛ گوّله‌مز (قوْ:شهرک گلمرز)؛ یاغمورالی (*۲۸۰/تو+ کلدانی)؛ یوْرقون آباد/ آ-ی (*۶۳۰/تو)؛ یوسف آباد، ۱۸-اوُرمیه-مرکزی-بکیشلوچای بؤلگه‌سینین کندلری: آغجا قالا (*۱۴۵/ آسوری+تو+ کلدانی)؛ آلمان‌آوا (*۸۵/تو)؛ آیدینلو (*۲۶۰/تو)، اسلاملی (*۳۸۰/تو)؛ امامزادا (*۲۶۰/تو)؛ اوّچ قبیرلر؛ ایگدیر (*۳۴۰/تو)؛ باراجوق (*۱۳۵/تو)؛ بالدیرلی (*۴۰۰/تو)؛ بوْراشان (*۷۵/تو)، بیللان/ بیرلان؛ پیشتیئل (*۱۷۰/تو) (قوْ:پشتگل)؛ جارچیلی (*۲۵۰/تو)؛ چهره گشا (*۷۰/ تو+مس)؛ حاجی‌پیرلی/آ-ی (*۲۸۶/تو)؛ حاجیلار؛ حاصار ترمَنی؛ حاصار؛ دارغالی (*۲۵۰/تو)؛ رَکان (*۲۹۰/تو)؛ ریحان آباد؛ سنگر میرعبدالله؛ صالح آباد؛ صدَقه/

صداقه (*۱٦۰/تو)؛ قاراآغاج اوْلیا (*۷۰/تو)، قاراجالی (*۳۵/تو)؛ قاراحسنلی؛ قامیْت (*۲۰۰/تو)؛ قوْتورلار (*٦۹۰/تو)؛ قیْلیلی (*۱۲۰/تو)؛ کوْردلر (*۷٦۰/تو)؛ گاباران (*۱۹۰/تو) (قوْ:گباران)؛گمیچی (*۷۵۰/تو) (قوْ:کشتیبان) ؛ گوْل پاشیْن/گوْل پرچین (*۱۸۰/ آسوری+ کلدانی)؛ گوْلمانخانا (*۲٦۰/تو)؛ لَشینلی (*۱۳۰/تو)؛ للـه‌لی/ اِلیاس آباد (*٤٤۰/تو)؛ ماراجیق/مره‌جیک (*۷۰/تو) (قوْ:مراجول)؛ ممّدقولو قیشلاغی؛ میرزاعلی‌قیشلاغی؛ میشک آوا/ آ-ی (*۵۰/تو)؛ مییاوا (*۸۰۰/تو) (قوْ:میاوق)؛ ناققالادیزه‌سی(*۸۰/تو) (قوْ:دیزج‌نقّاله)؛ وزیرآباد (*۱۲۰/ مس)؛ هَسپیستان (*۱۲۰/تو)؛ هسه‌کان/عیسی‌خان؛ یئنگیجه قازی/ یئنگیجه قاضی (*۱۲۰/تو)؛ یوُوالا (*۲۰۰/تو)؛ ۱۹-اوُرمیه-مرکزی-تورکمان بؤلگه‌سینین کندلری: آلقییان (*۱۵۰/ ارمنی+تو+ کلدانی)؛ اَردَشا (*۳۰۳ مسیحی و کلدانی) (قوْ:اردوشاهی/ امام-کندی)؛ اوْچ‌ائولر/ تو+کو (*۵۱/تو)، اوْزان اسکندری×، اوْزان توْرکمان (*۱٤۰/تو)، باباریْت (*٤۹۰/ مس) (قوْ:بابارود)؛ تئزخاراب (*۱۷۲/تو)، تازاکند؛ تاسمالی (*۱۳۰/تو)؛ تَبَت؛ تپه توْرکمان (*۷۵/تو)؛ تَکه (*۲۰۰ مسیحی+ کلدانی)، جئیرانلار/ آ-ی (*۳۸۰/تو)؛ جَبَل کندی (*۲۸۰/تو) (بوْش)، حاصار توْرکمان (*۱۵۲/تو)؛ حاصار قاپیچی؛ حسن آباد (*۱۵۰/تو)؛ خنجرقیشلاقی (*۵۷/تو)؛ خیْدیرآوا/ خضرآوا (*۲۰۰/ی‌تو)؛ داربارِیْت (*۳٤۰/تو+مس) (قوْ: داربارود)؛ ساراجیق * (*٦۵/تو)، سرداریْت (*۱٦۰/مس) (قوْ:سردارود)؛ سوُتاراش (*۱۵۰/تو) (قوْ:چوب تراش)؛ شئین‌آوا/ شاهین آباد (*۹۰/ مسیحی+ کلدانی)؛ عربلو (*۱۹۰/تو)، غریب کندی/ تو+کو (*۷۰/تو)، قاراقایا/ تپه‌طالب-آباد؛ قارالار (حاجی قاسم/ آقاتقی) (*۲۱۰/تو)؛ قوُرت‌تپه (*۱۰۰/تو)؛ کوْساوا/ کوْساآباد (*۱۰۰/تو)، مرادعلی/آ-ی (*٤٦۰/ تو)؛ مُرادکندی (*۱۰۰/تو)، مُقدّم (*۳۰۰/تو)، موُشقارلی (*۳۰۰/تو) (قوْ:میرشکارلو)؛ نئی‌بین (*۲۲۰×) (قوْ:نای‌بین)؛ نظرآبادافتخار (*۷۰/تو)؛ نظرآبادقالا/ نظرآباد مجیدی (*۳۰/تو)، ۲۰-اوُرمیه-مرکزی-جنوبی باراندوْز چای بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق (*٤۹×)؛ ائللَزگی (قوْ:ایلزگی)؛ ائیسللی (قوْ:عیسی لو)؛ اوْزان (ملک‌التّجار/ اسکندری) (*۱۲۰/تو)؛ باروْژ (*۳٤×)؛ بالانیْش (*٦۰۰/تو+ کو+مسیحی)؛ بایات/ بایاتلار (*۳۰/تو)؛ بَربَروْ (*٤٦×) (قوْ:بربران)؛ بوْزبوُت‌آوا/بیْزبیت‌آوا(قوْ:مبارک‌آباد)؛ پوْلادلو (*۷۰/تو)؛ تازاکند جمال خان (*۵۰مسیحی)؛ ترزیلی (*۳۵/تو)؛ توْپوزآباد (*۵۰/تو)؛ توْله‌کان (*۱۲٦/تو)؛ توْمه‌تَر (*٤۸۰/تو)؛ حاصار آغ بولاق؛ درین‌قالا (*۸۸×)؛ دوْلاما (*۳۲۰/تو)؛ رحیم آباد؛ زوْرگ‌آوا (*۵۰۰/تو) (قوْ:بزرگ‌آباد)؛ زیویک (*۱۳۰/تو)؛ سیلانا؛ شابان کندی/ شعبان کندی (*۳۰/تو)؛ شیروْکندی (*۲۵×)؛ قاسملو (*۲٦۰/تو+کو)؛ قالاجیق (*۲۱۰/تو)؛ کاروانسرای (*۱۳۰/تو)؛ کوْرانا/ گوْرانی (*۱۳۰/تو)، کوْکه (*۳٦۰/تو+ مسیحی) (قوْ:کوُکیا)؛ گوْلدانلی (*۳۵۰/تو) (قوْ:گدانلو)؛ ماکی تپه‌سی (*۳۷۰/تو) (قوْ:تپه مکی)؛ محمودآباد (*۲۸۰×)؛ نوروز بوُلاغی (*۸۰/تو)؛ نیژدَره(بوْش)؛ نیولی (*۲۱۰/تو)؛ ۲۱-اوُرمیه-مرکزی-جنوبی نازلو بؤلگه‌سینین کندلری: اوْزَرلی (*۱۰۰/تو)؛ ایراوانلی (*۱۱۰/تو)؛ باربیْن (*۱۳۰/تو)؛بوْزلو (*۸۰/تو)؛ تازاکند افشار/ تازاکنداَردَشا (*۲۸۰/تو)؛ تازاکند قیشلاق (*۱۹۰/تو)، چیچکلی-حاجی‌آقا (*۱۵۰/تو)؛ دایلاق (*۱۰۰/تو)؛ دسگیر/ دستجرد (*۵۱۰/تو)؛ زئیوه کندی؛ سامسالو (*۵۰/تو)، سلیم کندی؛ سیدلو (*۲۲۰/تو)؛ شیخ سرمست (*٤۵۰/تو)، عابباس‌آباد؛عربلو(دره-~/ییین~/مئشه~) (* ۱۷۰/ تو)؛ عسگر آبادتپه؛ غفاربَگی/ غفاربِهی (*۲٦۰/تو)؛ فَققی بگلو/فقیه‌بیگلو (*۱٦۰مَس)؛ قاراگؤز/ آغابابا-ایل (*۲۸۰/تو)؛ قاراگؤز/ سلیم‌آغا (*۲٤۰/مَس)؛ قارالار/ آ-ی (*۱۳۳/تو)؛ قارالارنازلو (*۱۵۰/ تو+کو)؛ قیْرخیلی (*٤۵/تو)، ککه‌لر؛ گَردآباد (*۵۳۰/ مَس)، مَرَنْگه‌لی/ک (*۵۰/تو)؛ ییین چوْنقرالی (*۱۰۰۰/تو) (قوْ:چنقرالوی یکان)؛ ۲۲-اوُرمیه-مرکزی-دوْل بؤلگه‌سینین کندلری: اسلاملی/ اسلام‌آباد؛ بالیستان (*۳۰۰/تو)؛ برده کیش/ تو+کو، پیرعلی (*٦۲/تو)، جوْلبر (*۱٦۰/تو)؛ داش‌آغول (*۳۱۰/تو)؛ دربند (*٦۰×)؛ دَلوْ (*۸۰×)؛ دوْلدیزه (*٤۰۰/تو)؛ رَشه‌کان/ تو (*۳۱۰/تو)، زئیوه (*۸۰×)، ژارآباد (*۱۲۰×)؛ سامیْرتی (*۳۰۰×)؛ سلطان آباد (*۳٤×)؛ قمیشلی/ تو+کو (*۱۰۰/تو)؛ کرکن/کنعان (ایل- رعیّت) (*۲۰۰/تو)؛ کمانه، ناری (*۱٤۰×)؛ نازناز (*۱۱۰×)، ناناس× (*۱۸۰×)، نصیرآباد (*۱۳۰×)؛ ۲۳-اوُرمیه-مرکزی-رَوه‌ضه چای بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق/ کانی سفید(بوْش)؛ آلباش/ آلواچ (*۱٤٦ تو+ مَس)؛ اَنهَر×/ آ-ی (*٦۰۰ تو+ مَس)، اوْشناوا (*٤۲۰/تو) (قوْ:آشناآباد)؛بادیکی(*۱۳۱/تو+مَس)؛ بالاجی (*۵۱/تو)، پیرمُراد (*۱۵۰/تو)؛ تئزخاراب (*۳۵۰/تو)؛ تازاکندانهر×؛ ترزیلی قیشلاغی (*۵۲×)؛ جَهَتلی (*۱۹۰/تو)؛ حصار میرحسین‌بگ،خلیفتان، دَره-زم(*۱۵۰/تو)، زئیناللی(*۲۵/ تو)؛ سینجلیک/ سینجی×(بوْش)، قاراحسنلو؛ قالا قیزیل عاشق (*٤۰/تو)؛ قصریک؛ قوْزیوند/ قوْزگوند (*۲۱۰/ تو+مَس)، قیْزیل‌عاشق(*۲۷۰/مَس)؛ کانی قوزان (*۵۵×)، کوْتالان(*۱۱۰/تو)، کَوه‌له (*۲۰۰/تو)؛ گجین (*٤۷۰×)؛ گنج‌آوا (*۱۳۰/تو)؛ گوْلهر (*۲۲۰×)؛ لَرْنی (*۱٦۰×)؛

لوُر (*۷٤۰/تو)، میرآباد، ناصرآباد، وَلینده/ آ-ی (*۳٦۰/ تو+مَس)؛ یوْرقانلی (*۲٤۰/تو)؛ ۲٤-اوُرمیه-مرکزی-شمالی باراندوّز چای بؤلگه‌سینین کندلری: بوُرهانلو؛ تکه دیزه‌سی/دیزه‌تکه (*۱۰٤۰/تو+ مسیحی+کلدانی)(قوْ:دیزج تکیه)؛ داغ قارالار (*۱٦۰/تو)؛ سارالان (*۲۹۰/تو)؛ساری‌بَگلی‌مُعین(*۲۷۰/تو)؛ ساعاتلی/ ساعاتلی بیوه‌له (*۳۲۰/مس)؛ شمس حاجیان (*۱۷۲/تو+ مس)؛ فققی‌بگلو (*۳۰/تو) (قوْ:فقیه بگلو)؛ قاراآغاج (*٤۹۰/تو)؛ قوُتولو (*۱۸۰/تو)؛ قوُرشالو، گؤی تپه (*۹۰۰/تو+کو+ ارمنی)؛ وننایی/ وندایی(*۱۳۵/تو)؛ ۲۵-اوُرمیه-نازلو-توُلاتپه بؤلگه‌سینین کندلری: آباجالی (*۳۰۸/تو)؛ آدا (*۹۵۰/تو+مَس)؛ اوُسالو/اوُصالو کاظم/ آللاه وئردیخان؛ توُلاتپه (*٦۵۰/تو) (قوْ:طلاتپه)؛ چمه‌گی (*۲۵۰/مَس)(بوْش)، خانیشان (*۷۰۰/تو)؛ خُداوئردیخان کندی؛ زیرمانلو (*۱۹۰/تو)؛ سوّپورقان (*۳٤۰/تو+مَس)؛ موُش‌آوا (*۵۵۰/مُس)؛ یئنگیجه (*۲۳۰/مُس)؛ ۲٦-اوُرمیه-نازلو-شمالی‌نازلو بؤلگه‌سینین کندلری: آباجالی /ی (*۸۵/ مَس)؛ آرناسا (*۱٦۹/تو)؛ اَنگه‌نه (*۵۵۱/تو)؛ اوْخچولار (*۲۰۰/تو)؛ ایکی‌آغاج (*۲۷۰/ مس)؛بئهیک‌خوْجا، باباگنجه/ تپه-حاصار-تازاکند (*۲۰۰/ تو)؛ باشلامبوْشوْ/ باشلان‌بوْشلو (*۳۵۰/تو)؛ بَگلر ساعاتلی‌سی (*٦٤۰/تو)؛ پارکندی (*۳۰۰/تو)؛ تالتاوا (*۲۰۰/تو) (قوْ: تقلیدآباد)؛ چاناقلی(*۲٤۰/تو)؛ چیْر/ چر، حصار بهرامخان (*۱۸۰/تو)؛ حیدرلو(*۲۱۰/تو)؛ حیدرلی‌بگلر(*٤۸۰/تو)؛ خالتاوا(*۳۵۰/تو)(قوْ:خالدآباد)؛ دؤیران (*۲۷۰/تو) (قوْ: دوْیران)؛ داغ عسگرآباد؛ دانقیرالی (*۱۲۰/تو)؛ رحیم آباد (*۱۸۰/ تو+مَس)، زده‌لی (*۱۰۰/تو)؛ زوْمبالان/ زوْنبلان (*۲۰۰/مَس)؛ ساری بَگلی چیراق (*۳۰۰/تو)؛ شوّکور قیشلاغی (*۷۵/تو)؛ شیرآباد (*۲۲۰/مَس)؛ عبداللاه‌خان کندی (*۲۹۰/مَس)؛ علی بَگلو (*۵۰۲/تو)، علی کندی (*۹۰/تو)، قاراجالی(*۲۸۰/مَس)، قاراقوْیونلو (*۹۰/تو)؛ قاراقیْز (*۱٦۰/ مَس)؛ قیزیل خنه‌یه (*۵۸۰/تو) (قوْ:خانقاه سرخ)؛ قیلیشلی /قیلینجلی(*۱۱۰/تو)؛ کؤرپو چوْنقرالی (*۳۷۰/تو)؛ کَرْن‌آوا (قوْ:کریم آباد) (*۳۰۰/تو)؛ کله‌وان/ گله‌وان (*۷۰/تو)؛ گئزلر/ گئچلر (*۵۷۰/تو)؛ گؤیجه-آران/ گؤی جئیران (*۱۰۰/تو)؛لَک(*٤۰۰/تو)؛ للـه‌لی‌تُراب (*۱٦۰ /تو)؛ للـه‌لی‌آتلی‌خان (*۱۱۰/ تو)؛ لوّلفه/ ساعاتلی~ (*۱۸۰/مَس)(قوْ:لولهام)؛مَرنّگه‌لی/ب (*۳۹۰/ تو)؛ موّسگونلو (قوْ:مسکین)(بوْش)؛ نخجوُان تپه (*۳۷۰/ مس)؛ نوْشان/ نوُشین؛ وقاسلی/آ-ی (قوْ:وقاصلو)؛ ۲۷-اوُرمیه-نازلو-نازلو چای بؤلگه‌سینین کندلری: آرمود آغاج (*۲۲۵/مَس)؛ آزادگان؛ بَدیربوُ/ بدلبو (*٤۳۰/تو)؛ بهلول آباد (*۷٦×)؛ تازاکند جینیزه (*۱۳۱/تو)؛ تازاکند قاتیرچی (*۱٤۰/تو)، تازاکند؛ تامتامان (قوْ:تمتمان)، تَپیک؛ جینیزه (*۲۰۵/مَس)؛ حاجی آباد (*۱٦۰/تو)؛ حصار خارابا؛ خارابا سینجی؛ سینجی (*٤۵×)؛ قارالار تسوجو؛ اسماعیل-قالاسی(*۱۱۰/کو+مَس)؛ قالاسردار، کوْسا احمد (*۱۱۰×)؛ کَوسی (*۲۰۰/تو+مس)؛ نازلی؛ هسپیستان (بوْش)؛ یوْرقانلی جینیزه (*۲۸۰/مَس)؛ ۲۸-اوُرمیه بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰ *): آغ زیارت (٦۹ک‌ق‌ب *۱۵۰/تو)، آغچاگوّلو (۲۸ک‌گ‌د * ۲٤×)، ارشلو (۲ک‌گ‌د *۵۷/تو)، ایرَسکان (۱٤ک‌د *۵۱/تو)، بئرموت آباد (۲۲ک‌گ *۹۱×)، بالو (۹ک‌ق‌ب *۱٤۰۰/تو+کو)، بوْینی‌یوْغونلو(۹ک‌گ‌د*۳۱۰/تو)، بیلان (۸ک‌گ‌د *٦۰/تو)، تازاکندتالوار (۵۱ک‌گ‌د *۲۰×)، ترمنی(۷ک‌د *۱۱۵/تو+مس)، تمر (۷۰ک‌ق‌ب *۷۱۰/تو)، توّرکمن (۲۰ک‌ گ‌د *۱۰۰/تو)، حیدرلوی-بگلر (۲۰ک‌ق‌د *٤۸۰/تو)، خان تختی (۸۰ک‌ب *٦۰/تو)، خان-طاوس (٦۰ک‌گ‌د*۳۵×)، ختایلو (۱۳ک‌گ *۱۳۰/تو)، ریک آباد (۱۵ک‌ق*٦۰/تو)، ساعتلومنزل (۲۰ک‌ق‌ب*۵۱۰/تو)، سلانا (٤۰ک‌گ‌د *۲۸×)، سنگر بگلربگی (۳ک‌ب *۲۵/تو)، سه-سلر(۱۰ک‌د*۳۰/تو)،شاه‌میرزاکندی (۱۳ک‌ق *۸۰/تو)، شیروانشاهلو (٦۱ک‌گ‌د*۸۰/تو+کو)، قایالی(۱۷ک‌ق‌د*۵۰/تو)، قمیشلی(٤۳ک‌گ‌د*۳۵×)، نرله (۲۳ک‌گ‌ب*۳۰×)،

اوُرمیه‌نین آغیرگونو..urmiənin ağır günü[آد] دونیابیرینجی-ساواشی سیراسی‌اورمیه‌اهالی‌سی‌هئچ‌بیرساواشدا اشتراکلاری‌اوْلمادان ائرمنی و آسوریلر طرفیندن هجوما معروض قالدیلار، بیر مدّت مقاومتدن سونرا نهایت‌شهری مسیحیلره تسلیم ائدیرلر بو اومودلاکی اوْل‌اؤلدونون قاباغین آلسینلار، گوّنش۱۲۹٦، یکشنبه‌اسفندین ۵ی، ائرمنی‌وآسوریلرشهری‌اللرینه آلاراق سلاحسیز ملتی اؤلدورمه‌یه باشلاییرلار،معتمدالوزرا،رحمت الله‌توفیق'ین‌یازدیقلارینا گؤره اوْ گون اورمیه‌ده ۱۰،۰۰۰ نفر قتل‌عام‌ائدیلیر،بعضی کوردکندلرین شهره هجومو وخالقی تالانلاماسی‌فلاکتی‌داهاداباؤیودوردو، ۲۰ گون-سونرامارشیمون ،سیمیتقونون الیله اؤلدورولور و مسیحیلر عوضین اورمیه‌لیلردن چیخار دیللار و اسفندین ۲۸ی اورمیه‌یه تؤکوله‌رک یئنه‌ده اَن‌آزی ۱۰،۰۰۰نفر اؤلدورورللر، البته بونلارا تای سلماس-واورمیه کندلرینده‌ده‌اینسانلار،بؤیوک‌اؤلچوده ائرمنی و آسوریلرین - الیله قتل‌عام اولورلار، بو اوزدن اسفندین ۵ی(۲٤فوریه) آذربایجاندا دایانیشما گونو و کوّتلَوی حالدا قتل‌عام اولان شهیدلرین آنما گوّنو ساییلیر[۱۵۵.۹٤].

اوُروا..urva [آد] کوندەنی وردنه ایله آچارکن خمیرین تاختایا یاپیشماماسی اۆچون سپیلن ایری اوُن، اوُغرا (فا:ـه). {‹یوْغورماق ‹یوْغرماق‹یوُغرو ‹یوُورو ‹یوُروا ‹اوُروا}.

اوُروات..urvat [آد،دا] حُرمت، عزّت، اعتبار "کئچل حمزه ساییلمایان، اوُرواتی اوْلمایان بیر آدام ایدی". {محتملا ً حُرمت سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}

اوُرواق..urvaq [آد] بیر نوع سۆتلو لاواش (فا:نوعی لواش شیردار). {اوُروا› اوُرواق[۶]، باخ: اوُروا}

اوُروالیق..urvalıq [آد] اوُروا دۆزلتمک اۆچون یارارلی، باخ: اوُروا.

اوُروت..urut [اؤزل آد] ۱-آشاما، مَرحله ۲-آماج، مقصد، هَدف[۷].

اوُروز..uruz [اؤزل آد] اوُروس: باخ:اوُروز. قازاق-کیچییۆز-بایوْغلوُ-آدای بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اوُروُس-قوُشجیْ .. Urus-Kuşcı [اؤزل آد] باخ:اوُروز، تۆرکمن-یاوموُت-بایرامشاهلیْ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

اوُروس..urus [آد] روس اؤلکه سی و خالقی (فا:روس).

اوُروش..uruş [اؤزل آد] ووُروش، دؤیوش، قیْریْش، ساواش. ۲-اینسان آدی:اوُروشالپ، اوُروشبای، اوُروشبگ، اوُروشخان[۷].

اوُروشقان..uruşqan [اؤزل آد] ساواشچی، جنگاور[۷].

اوُروق..uruq [آد] اوُروغ: ۱-سوْی، سولاله(فا: دودمان) ۲-اوْبا ۳-ووُرقون. {ت: ۱-توْخوم. ۲-دؤیوش، ووُروش. ۳-ایپ؛ بو کلمه‌نین کؤکو اسکی معنالارا باخارساق هؤرمک و وُروماق کیمی سؤزلره دایانیر، ایْرق کلمه‌سی‌ده ئیله اولمالیدیر هرچند بیلگینلر ایرماق/یارماق سؤزونوده کؤک کیمی گؤستریلر،بوکلمه اُروغ-شکلینده‌فارسجادا ایشله‌نیر}.

اوُروق–..-uruq [اؤزل آد] اینسان آدی: ـهالپ، ـهای، ـهبای، ـهبیگه،ـهر.

اوُروک..Uruk [اؤزل آد] انجیل‌ده آدی کئچن erech، بوُگۆنکو وارکا، بابلین گۆنئییندە، "شوُروپاک" "اوُر" شهرلری‌نین آراسیندا اوْلان سومئر شهرلریندن[۱۱۶] {سوُمئرجه،باخ:ارک}

اوُرول..urul [اؤزل آد] ۱-تۆر، جنس ۲-اؤرس[۷].

اوُرولو..urulu [اؤزل آد] سوْیلو[۷].

اوُروم..urum [آد] ۱-شرف،حیثیت ۲-بئجه‌ری، یاتقینلیق،باخ:ارک[۷].

اوُروم..urum [اؤزل آد] اوْغوزخان‌زامانی بیربؤلگه خانی‌نین آدی[۵۴].

اوُرومچی..urumçi [اؤزل آد] اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری-بیرشهر[۵۴].

اوُرومدای..urumday [آد] زهر و آغی‌نین ضرربنی آرادان آپاران بیر داش آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُرومکی..urumki [اؤزل آد] شامانیسمده بیر جین آدی[۲۱۱].

اوُرون..urun [آد] ۱-اوْتورولان یئر"اوْ منی اوُروندان دوُرقازدی". ۱-اوْرون، شرف، اعتبار ۲-مقدار، عادت[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُرون قوُش..urunquş [اؤزل آد] م۱۶جی یۆزیلده، آنادولودا آت-چکن تۆرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

اوُرونچا..urunça [اؤزل آد] ۱-شرفلی، اونوُرلو ۲-اَمانت، رَهین[۷].

اوُرونقاش..urunqaş [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی.

اوُرونقوُ..urunqu [اؤزل آد] ۱-شرف،حیثیت، ۲-ائیتیم و تعلیم قیْلیجی[۷].

اوُرونقوْجا..urunqoca [اؤزل آد] باخ:اوُرون+قوْجا ۲-(تاریخی اؤزل آد) توُمان خان'ین تورونو

اوُرونقوُشاد..urunquşad [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تۆرک پرَنسی و کۆرشاد'ین اوْغلو[۷].

اوُرونوْج..urunoc [اؤزل آد] آذربایجان'دا آدا آدی[۲۴۰].

اوُری..uri [آد] اوُرو: ۱-ارکک اوْلاد. ۲-سس، گۆرولتو. ۳-دره، یوْل. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُری..uri [اؤزل آد] اوُرو: کلئیبر ده کند آدی {دره، یول، بوْی آدی ‹اوُر}.

اوُریاد..uryad [اؤزل آد] ماهنشان شهری‌نین٤ دهستانیندان‌بیری(۳۹ کندی وار، ❊۱۳۰۰۰)؛ قُروه‌ده کند آدی {اوُری+آد}.

اوُریان..uryan [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {اوُری+آن}.

اوُریانخای..uryanxay [اؤزل آد] شامانیست آوچی بیر بوْی آدی[۱۲].

اوُرین..urin [آا، تاتارجا] ۱-آب هاواسی خوش اولان یئر، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر)۲-علیشاه‌عوض ده کندآدی {اوُر}.

اوُز..uz [صفت،دده] ۱-اوُس،باشاری، ایبی و گؤزل"آز اوْلسون اوُز اوْلسون" (فا:خوب) ۲-آچیْلما، اوُزاما، گئنیشلەمه، مثللرده اوُزاق معناسیندا ایشله‌نیر"آز گئتدیک اوُز گئتدیک دره تپه دۆز گئتدیک"(فا:دور). ۳-چوخلوق مفهومو وئرن آدلار ویا ائتگی لی فعل دۆزلدیر، باخ: اکلر. {گؤ: بزک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ بو کلمه قدیم تورکجه‌ده ایشلک اولاراق اوُس سؤزونون آیری شکلی اولمالیدیر،اوستاد/ اوُستا کلمه‌سی بو سؤزه باغلی کلمه ساییلیر و حکیم فارابی‌نین بؤیوک باباسینین آدی اوُزلوق آدلانمیشدیر و بو اوستاد دئمکدیر، بو سؤزدن دوزه‌لن آیری کلمه‌لر: اوُزمان، اوزلاشماق، اوزماق، اوُزان/اوْزان (عاشیق،اوْخویوجو و اصلینده اوُستا و بیلیجی)؛ بوکلمه اؤگ سؤزجوک ایله کؤکداش و دوُبلئت /ائکیز اولمالیدیر، هوش

سؤزونونده بونون دَییشمیش شکلی اولماغینی قبول گؤرمک اولار، باخ: اوُزا، اکلر}.

اوُز—..-uz [اؤزل آد] اینسان آدی: ـآلپ، ـئل، ـبای، ـبگ، ـبگیم، ـبیگه، ـجان، ـخاتوُن، اوُزَر، اوُزَرک، ـقان، ـقوُل، ـقوُلو،

اوُز..Uz [اؤزل آد] چالوس-آمل داکند آدی (۳۵ک‌د* ۵۵۰غ.تو)

اوُز دوّشمک..uz düşmək [س،دده] اوُیقون اوْلماق، موافق دوشمک.

اوُز قیْلیج..uz qılıc [آد،دده] توُتوملو قیلیج، اله یاتقین قیْلیج.

اوُزا..uza [صفت] ۱-اوُزاق آنلامیندا بیر سؤزجوک (فا:دور). ۲-(آ^۷) اوُزای، گئنیشلیک، اوُزونلیق، یایقینلیق. ۳-اَسکی، اَسکی‌یه دایالی، قدیم، ماضی ٤-گئچیش، گئچیت. {اوُزا سؤزو دیواندا گئچمیش زامان و اسکی مفهوموندا ایشله‌نیب و آچیقدیرکی اوُزاق، اوُزانماق و اوُزون سؤزلری سوّره آرالیغینین بؤیوک اولماغینی گؤسته‌ره‌رک سوْنرالار بو مفهوم مکان و فضا آرالیغینا شامل اولوب و معناسی گئنیشله‌نیر؛ آیری طرفدن اوُزا و اوُزاماق کلمه‌لری مفهوم لحاظیندان اوُز سؤزونه باغلیدیرلار چونکی اوُزلانماق‌سؤزو گرچکدن زامان گئچدیکجه اوُستالاشماق دئمکدیر و اوُز دیواندا اؤذ شکلینده-ایشله‌نیبدیرکی‌بوادّعانی گوجلندیریر}.

اوُزا دوُیوم..uza duyum [آد] تئلئپاتی. (فا:تله پاتی).

اوُزاتما..uzatma [آد] اوُزون ائتمه،تطویل (فا:تطویل). prolongation

اوُزاتماق..uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیی چکیب اوُزون ائتمک، اوُزانماسینا سبب اولماق، چیخماسینا و اوُزانماسینا مانع اوْلماماق(قیرخدیرماماق، کسدیرمه‌مک) "پالتارین اتگینی اوُزاتماق، ساچلارینی اوُزاتماق، ایپی یئره اوُزاتماق". (فا:دراز کردن). to lengthen ۲-الینی ایلَری سوّروب بیرشئیی وئرمک، بیر شئیی ایره‌لی‌یه دوْغرو حرکت ائتدیرمک "مکتوبو منه اوُزاتدی". ۳-سوّردورمک، دوام ائتدیرمک، واختی‌نی و مدّتینی آرتیرماق "شنلیک چوْخ اوُزاندی"، بعضی جُمله‌لرده غیر مُستقیم یوُباتماق مفهومو وئریر: آی اوْغلان بو ایشی‌نییه اوُزادیرسان اوُچاق دان قالارسان". ٤-اوُزون چولوق ائتمک، چوْخ دانیشماق "سؤزو اوُزادیر" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: اوُزا}.

اوُزاتمالی..uzatmalı [صفت] ۱-سوّره‌سی اوُزادیلان. ۲-یئره ییخیب اوُزاتماغا یارایان.

اوُزاتیش..uzatış [آد] اوُزاتماق ایشی ویا بیچیمی.

اوُزاتیلابیلر..uzatılabilər [صفت] اوُزانان (فا:قابل تطویل).

اوُزاتیم..uzatım [آد] اوُزاتما ایشی، سوّره، باخ: اوُزادیم.

اوُزادیلماق..uzadılmaq [بلسیز ائیلم] اوُزاتماق ایشی گؤرولمک.

اوُزادیلمیش..uzadılmış [صفت] تطویل (فا:مطوّل) long

اوُزاشدیرماق..uzaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُزاقلاشدیرماق (فا:فاصله-دادن).

اوُزاشما..uzaşma [آد] اوُزاقلاشما (فا:فاصله گیری).

اوُزاشماق..uzaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاقلاشماق (فا:فاصله گرفتن، دور شدن).

اوُزاغابوراخماق..uzağa buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] داهاسوْنرایا بوراخماق، چوخ یوباتماق.

اوُزاغا گئتمک..uzağa getmək [تاثیرسیز ائیلم] زامانجا ویا مکانجا فاصله آچماق.

اوُزاغا گئتمک‌لازیم‌دَییل..uzağa getmək lazim dəyil [اؤنلم] گؤز قاباغیندا اولان شئی اؤچون.

اوُزاغی..uzağı [باخ] اوُزاق باشی.

اوُزاغی گؤرمک..uzağı görmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سوْنراکی گله جگی گؤرمک.

اوُزاق..uzaq [صفت] ۱-مسافه‌جه یاخین اوْلمایان، ایْراق، آرالیق‌لی، چوخ اؤته‌لرده اوْلان "اوُزاق یئرلر، اوُزاق دان گلن‌لر" (فا:دور). far ۲-زامان اعتبار ایله آرالیق‌لی اوُزاق زامان‌لاردان سوْنرا، اوُزاق اوُمودلار، اوُزاق خیال". ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "اوُزاق قوْهوم، بوُ نُقصان اوْندان اوُزاقدیر، بوُ رنگ قیرمیزی رنگ‌دن اوُزاقدیر: " {سومرجه ‹اوُس، اوُز›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوُزاق‌اوزاق..uzaquzaq [صفت] چوخ اوُزاق.

اوُزاق‌اوْل..uzaq ol [باغلاییجی سؤز] ردّ اوْل، اوزاقلاش.

اوُزاق‌اوْلسون..uzaq olsun [اؤنلم] دیلک وایستک اؤچون سؤیله‌نن سؤز.

اوُزاق‌اوْلماق..uzaq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوزاق لاشماق.

اوُزاق‌باشی..uzaqbaşı [ظرف] زامان اعتباریله ان اوزاق واخت، ان گئج.

اوُزاقدا..uzaqda [ظرف] چوخ اوُزاقدا، اوُزاقلاردا.

اوُزاقدان..uzaqdan [ظرف] چوخ اوُزاقدان، اوُزاقلاردان" اوُزاقدان بیر گوْلـله سسی گلدی".

اوُزاقدان اوُزاغا..uzaqdan uzağa [صفت، ظرف] چوخ اوُزاقدان، ایلگی‌سی آز اوْلان (فا:دورادور). from afar

اوُزاقدان باخماق..uzaqdan baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاریشماماق.

اوُزاقدان یاخیندان..yaxından uzaqdan [ظرف] هر هانسی باخیمدان ایلگیلی.

اوُزاق‌دورماق..uzaq durmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالی دورماق (فا:احتراز کردن). avoiding

اوُزاق‌دوْلانماق..uzaq dolanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالی دورماق (فا:احتراز کردن). avoiding

اوُزاق‌گزمک..uzaq gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] یاخین لاشماماق.

اوُزاق‌دوْشمک..uzaq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوزاقدا قالماق.

اوُزاق‌دوْشموش..uzaq düşmuş [آد] چوخ اوزاق یئر (فا:دورافتاده). remote

اوُزاق‌دوْغو..uzaqdoğu [باخ] اوُزاق شرق.

اوُزاق‌سالماق..uzaq salmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوزاق لاشدیرماق.

اوُزاقساماق..uzaqsamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاق سایماق (فا:دور فرض کردن).

اوُزاق‌شرق..uzaq şərq [تاثیرسیز ائیلم] آسیانین شرق وگؤنئی شرق بؤلومونه وئریلن آد (فا:خاوردور). the far east

اوُزاق‌قاچماق..uzaq qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین لاشماماق، اوزاق گزمک.

اوُزاق‌قوهوم..uzaq qohum [آد] اجدادلاری بیراوْلوب و گئدیکجه اوزاق لاشان قوهوملار.

اوُزاق‌قوهوملوق..uzaq qohumluq [آد] اجدادلاری بیراوْلوب و گئدیکجه اوزاق لاشان قوهوملار.

اوُزاق‌کئچمیش..uzaq keçmiş [آد] چوخ اسکی زامانلار.

اوُزاق‌گئتمک..uzaq getmək [تاثیرسیز ائیلم] دانیشغیندا اصلی مطلب‌دن اوزاغا گئتمک.

اوُزاق‌گؤرن..uzaq görən [صفت] چوخ اوزاق‌لاری بیلن وگؤرن، گله جگی بیلن و بیر ایشین سوْنوجونو سانی لایان (فا:دوراندیش).

اوُزاق‌گؤرن‌لیک..uzaq görənlik [آد] بیرشئیین‌سونونو و گله‌جگینی گؤره‌بیلمه.

اوُزاق‌گؤروْ..uzaq görü [آد] درین دوشونمه (فا:دوراندیشی). farsighted

اوُزاق‌گؤروجو..uzaq görücü [باخ] اوزاق گؤرن.

اوُزاق‌گؤروجولوق..uzaq görücülüq [آد] باخ: اوزاق گؤرن‌لیک.

اوُزاق‌گؤرومللو..uzaq görümlü [صفت] اوزاغی گؤرن (فا:دوربین).

اوُزاق‌گؤرومللوک..uzaq görümlülük [آد] اوُزاقلاری گؤره بیلمه ایشی و یئته نه‌یی (فا:دوربینی).

اوُزاق‌لار..uzaqlar [آد] اوُزاق یئرلر، اوُزاق اؤلکه‌لر.

اوُزاق‌لاشان..uzaqlaşan [صفت] متباعد (فا:متباعد). divergent

اوُزاقلاشدیرماق..uzaqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آرالیق‌لی ائتمک، بیریئردن آییریب اوُزاغا گؤتورمک، "هدفی اوْن متر اوُزاق لاشدیرماق" (فا:فاصله دادن). ۲-علاقه‌نی کسمک، یادلاشدیرماق، "بو فیکری باشیمدان اوُزاق لاشدیرماق ایستردیم، اوْنو بوُ ایشدن-دوْلایی اوُزوندن اوُزاق لاشدیردی".

اوُزاق‌لاشدیریلماق..uzaqlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوُزاق لاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

اوُزاقلاشما..uzaqlaşma [آد] بیربیریندن‌فاصله آچما(فا:تباعد) divergence

اوُزاقلاشماق..uzaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر یئردن آیریلماق، داها اوزاغا گئتمک ۲-اؤزگه‌لشمک (فا:دور شدن).

اوُزاقلاشیلماق..uzaqlaşılmaq [بلسیز ائیلم] اوُزاقلاشماق ایشی گؤرولمک.

اوُزاق‌لانما..uzaqlanma [آد] اوُزاغا گئتمه، آرالی دوُرما (فا:فاصله گیری).

اوُزاق‌لانماق..uzaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاغا گئتمک، آرالی دوُرماق(فا:دور شدن).

اوُزاقلیق..uzaqlıq [آد] ۱-اوُزاق اولما وضعیتی، ایراق‌لیق (فا:دوری). ۲-آرالیق، فاصله، مسافه. (فا:مسافت). distance

اوُزاق‌لیق اؤلچر..uzaqlıq ölçər [آد] اوُزاقلیق اؤلچن : آرالیق اؤلچن (فا: فاصله سنج). olometer

اوُزاق‌وورُان..uzaq vuran [صفت] اوزاق مسافه‌لری وورُان اوْخچو ویا آراج.

اوُزاق‌یئر..uzaq yer [آد] غربت. being away from home

اوُزالماق..uzalmaq [باخ] اوُزاماق.

اوُزام..uzam [آد،فلسفه] ۱-آلقی‌لانان‌نسنه‌لرین‌تمل‌نئجه‌لیگی و کیفیتی. ۲-بیرنسنه‌نین اوُزای‌دا یئرلشدیگی و توتدوغو یئر، وُسعت. ۳-([آ۷]) اوُزلانمیش، اوُستالاشمیش، اوُستا.

اوُزاما..uzama [آد] جهت و مسیر (فا:راستا). direction

اوُزاماق..uzamaq [س، سن] ۱-اوُزانماق، اوُزون لاشماق، (فا:طولانی‌شدن). ۲-چوخ زامان گئچمک (فا:سپری شدن).

اوُزامیش‌خاقان..uzamış xaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تؤرک خاقانی[۷].

اوُزان..uzan [اؤزل آد] اوُزمان، اوُستا، آغیللی، بیلگیلی، صنعتچی، پیر، باشاریلی ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوُزانتی..uzantı [آد] هر شئیین چیخینتی‌سی و امتدادی (فا:امتداد). lengthening

اوُزانتی لاماق..uzantılamaq [بلسیز ائیلم] اوُزادیلماق ایشی گؤرولمک.

اوُزاندیرماق..uzandırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُزانماسینا و اوزونلاماسینا سبب اولْماق.

اوُزاندیریلماق..uzandırılmaq [بلسیز ائیلم] اوزاندیرماق ایشیگؤرولمک

اوُزانما..uzanma [آد] اوُزانماق ایشی (فا:دراز شدن). lengthening

اوُزانماق..uzanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوْیلو بویونجا یاتماق" کؤلگه لیکده اوُزاندی" (فا:دراز کشیدن). ۲-بیر شئیه یئتیشمک اوچون بدنی‌نی ویا قولْونو اوُزاتماق، بیر شئیه طرف یؤنَلمک" اوُزانیب کتابی گؤتوردو، بارماغی دؤیمه‌یه اوُزاندی" (فا:برداشتن). ۳-(مج)اوزاق بیر یئرله باغلانتی قورُماق "(خبرلرده) تبریزه اوُزانماق: خبرلشمک اوْچون تبریزله باغلانتی قورُماق". ٤-اوُزانیب گئدن ساحه، یوْل و ایز حاققیندا "بوُ یوْل قوُزئیه دوْغرو اوُزانیر، یاشیل دؤزلوک هر طرفه اوُزانیردی". ٥-بوْی آتماق، بؤیومک، بوْیا وئرمک "اوُشاق بیر ایلده چوْخ اوُزانیب". ٦-داها اوُزون زامان سؤرمک، دوام ائتمک، سؤرمک "گؤنلر گئتدیکجه اوُزانیر، دانیشیق اوُزاندی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: اوُزا}.

اوُزانمیش..uzanmış [آد] اوُزانتی لی (فا:ممدود). extended

اوُزانیب گئتمک..uzanıb getmək [باخ] اوُزانماق "اوُزانیب گئدن سیرا داغلار".

اوُزانیش..uzanış [آد] اوُزانماق وضعیتی(فا:امتداد). prolingation

اوُزانیشماق..uzanışmaq [قا] اوزانماق ایشینی بیرلیکده گؤرمک.

اوُزانیق..uzanıq [باخ] اوزانیش.

اوُزانیقلی..uzanıqlı [صفت] اوُزانمیش حالدا، اوزانمیش وضعیتده.

اوُزانیلار..uzanılar [صفت] اوُزونلانابیلر (فا:قابل تطویل).

اوُزانیلماق..uzanılmaq [بلسیز ائیلم] اوُزانماق ایشی گؤرولمک.

اوُزانیم..uzanım [آد] ۱-(فیزیک) تیتره شیم وضعیتینده اولْان بیر نقطه‌نین هر آندا تیتره شیم مرکزیندن اوُزاق‌لیغی (فا:فاصله). ۲-یئردن گزه ین وگؤنشه اوُزانان ایکی خطین زاویه‌سی (فا:امتداد). prolingation

اوُزای..uzay [اوُز+آی] بوتون وارلیقلار ایچینده اولْدوغو سونْسوز بوْشلوق، فضا، گؤی بوْشلوُغو، (فا:فضا). space

اوُزای داشی..uzay daşı [آد] اوُزای‌دا دولْانان و بعضاً یئر آتموسفئرینه گئچیب و یئره دؤشن داش (فا:سنگ آسمانی).

اوُزای ساواشی..uzay savaşı [آد] ۱-اوزای چالیشمالارینداقاباقلاما یاریشی، اوُزای‌دا اولْان مُجادله (فا:جنگ ستارگان).

اوُزای گمی‌سی..uzay gəmisi [آد] اوزای‌ا گئتمک اوچون دؤزَلمیش گمی (فا:فضاپیما). astronaut

اوُزایچی..uzayçı [آد] اوُزای ایشلرینه باخان، اوُزایا گئدن کیمسه، اوُزایی گزن و دولْانان (فا:فضانورد). astronaut

اوُزایچیلیق..uzayçılıq [آد] اوزای لا ایلگی‌لی ایشلر (فا:فضانوردی).

اوُزایلی..uzaylı [صفت] اوُزای‌دا یاشادیغی‌وارسا ییلان-کیمسه(فا:فضایی)

اوُزباغلانیم..uzbağlanım [آد] اوزاقدان اوزاغا باغلانتی قورما (فا:ارتباط از راه دور). telecomunication

اوُزتیمور..uzəteymur [آ،خ] اوُز+تیمور: باتوخان‌ین تورونلاریندان[۷].

اوُزج..uzəc [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی {اوُز+ج: اوُس یوردو}.

اوُزخان..uzxan [آد] اوْغوزنامه‌ده،موُغولخان‌ین‌دؤرد اوْغلوندان بیری[۷].

اوُزدو..uzdu [اؤزل آد] اَزَلی، چوْخ اَسکی، قدیم[۷].

اوُزگؤرَن..uzgörən [صفت] گرچگی اؤنجه‌دن گؤره بیلن (فا:واقع بین).

اوُزگؤرو..uzgörü [آد] اوُزگؤروم: اوُزاق‌لاری گؤره بیلمه (فا:واقع بینی).

اوُزگؤروم..uzgörüm [آد] اوُزگؤرو : اوُزاق‌لاری گؤره بیلمه (فا:واقع بینی).

اوُزقوُن..uzəqun [اؤزل آد] ماکی دا داغ آدی.

اوُزَل..uzəl [اؤزل آد] اوُز+ اَل؛ اوُستا،مهارتلی، صنعتکار[۷].

اوُزَللی..uzəlli [اؤزل آد] اوُز+ اَل؛ اوُستا،مهارتلی، صنعتکار[۷].

اوُزلار..uzlar [اؤزل آد] اصلینده اوْغوز سؤزونون بیزانسجا افاده سیدیر، اوغوزلارین بیرقیسمی اولْاراق آوروپادا پئچه نک‌لرین دوغوسوندا و قیپچاقلارین غربینده یاشاییردیلار و۱۱جی یوز ایللرده روسلار و بیزانسلارلا ساواشدیلار، مجارستاندا تاپیلان قیزیل قابلار و روسیه گونئی‌اینده پولْتاوا'دا تاپیلان قالیق‌لار پئچه نک توْرکجه سیله یازیلاراق بولارا عایددیر، باخ: اوْغوزلار.(فا:اوزها).

اوُزلاشدیرماق..uzlaşdırmaq [بلسیز ائیلم] آرالارینداوزلاشما دوزلتمک، اوُیقون لاشدیرماق (فا:فس توافق کردن).

اوُزلاشدیریجی..uzlaşdırıcı [صفت] اوُزلاشمایی ساغلایان.

اوُزلاشدیریلماق..uzlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوزلاشدیرماق ایشی گؤرولمک، اوُیقون لاشدیریلماق.

اوُزلاشما..uzlaşma [آد] اوُزلاشماق ایشی (فا:توافق). mutual agreement

اوُزلاشماجی..uzlaşmacı [صفت] ۱-اوزلاما ساغلایان. ۲-اوزلاشماجی لیقدان یانا اولْان کیمسه (فا:توافق کننده).

اوُزلاشماجیلیق..uzlaşmacılıq [آد] اوزلاشما ساغلاما سیاستی وایشی.

اوُزلاشماز..uzlaşmaz [صفت] اوُزلاشمایان، اوُزلاشما یانلی‌سی اولمایان.

اوُزلاشمازلیق..uzlaşmazlıq [آد] اوُزلاشمایان،اوُزلاشما یاناشاماما وضعیتی.

اوُزلاشماق..uzlaşmaq [قا] ۱-آنلاشماق،اویوشماق، اوُیقون لاشماق، دوّز گلمک (فا:توافق کردن). ۲-(دیل‌ب) جُمله ده آسیلی اولدوغو سؤزون دوُردوغو کمیت ده، حالدا ویا شخص ده دوُرماق "جُمله‌ده خبر و مُبتدا اوُزلاشمالی دیر".

اوُزلاشمالی..uzlaşmalı [صفت] اوُزلاشا بیلمه‌لی اولان شئی.

اوُزلاشی..uzlaşı [آد] اوُزلاشما، اوُیوشما.

اوُزلاشیجی..uzlaşıcı [صفت] اوُزلاشما ساغلایان (فا:توافق کننده).

اوُزلاشیلماق..uzlaşılmaq [بلسیز ائیلم] اوُزلاشماق ایشی گؤرولمک.

اوُزلاشیم بلگه..bəlgə uzlaşım [آد] آنلاشما (فا:موافقت‌نامه) agreement

اوُزلانما..uzlanma [آد] اوُزمان لاشما،اوُستالاشما(فا:اوستایی).

اوُزلانماق..uzlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزمانلاشماق، اوُستالاشماق(فا:اوستاشدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُزلو..uzlu [صفت،دده] موافق، مناسبتلی.

اوُزلوق..uzluq [آد] ۱-اوستالیق، ایشین هر یؤنونو بیلن(فا:اوستادی). ۲-کوُمان بگلریندن، فارابی نین بؤیوک آتاسی نین آدی.

اوُزماق..uzmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌لی اولماق.

اوُزمان..uzman [آد] بللی بیر ایشده باشاری‌سی اولان کیمسه، متخصّص (فا: کارشناس). specia list ،expert

اوُزمان سال..uzmansal [صفت] تخصّص له ایلگی‌لی (فا:تخصصی). haing to do with

اوُزمانلیق..uzmanlıq [آد] تخصّص (فا:تخصص). specialty

اوُزمانجا..uzmanca [ظرف] متخصص جه (فا:ماهرانه). skillfully

اوُزمانلاشما..uzmanlaşma [آد] اوُزمان حالا گلمه (فا:ماهری،تبحر).

اوُزمانلاشماق..uzmanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزمان حالا گلمک (فا:ماهر شدن).

اوُزو..uzu [اؤزل آد] کلئیبرده کند آدی{اوُستاد، مانی پیغمبرین اؤیرتمَنی‌نین آدی}[۷].

اوُزوق..uzuq [اؤزل آد] اوُیانیق، دقتلی[۷].

اوُزون..uzun [صفت] ۱-ایکی اوجو بیربیرندن اوزاق اولان شئی ۲-اوزون سؤرن، اوزون مدّت دوام ائدن (فا:دراز). long ۳-قالیجی،دایمی ٤-(تاریخی اؤزل آد) قاراقوْیونلوُلار دؤولتی خانی. اوُزون حسن[۷]{سوُمرجه‹اوُزوک›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن،صح}

اوُزون—..-uzun [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اولار).

اوُزون—..-Uzun [اؤزل آد] ۱-اینسان آدی: اوُزونبای، اوُزونتای، اوُزونتؤر، اوُزونَر، اوُزونَرک، اوُزونگوّن. ۲-آذربایجان'دا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲٤۰].

اوُزون‌اوُزادی..Uzunuzadı [صفت، ظرف] چوخ اوُزون.

اوُزون‌اوُزون..uzunuzun [ظرف] چوخ اوُزون.

اوُزونای..uzunay [تاریخی اؤزل آد] اوُزون+آی؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بگ آدی[۷].

اوُزون آیاق‌گیللر..uzun ayaqgillər [باخ] اوُزون باجاق گیللر.

اوُزون آیاق‌لیلار..uzun ayaqlılar [باخ] اوُزون باجاق گیللر.

اوُزون‌باجاق گیللر..uzun bacaqgillər [آد،دیرگی] اوْمورقالی، امجک‌لی، باشلاری یوُوارلاق، گؤزلری و قولاق‌لاری ایری، آیاق بارماقلاری و قویروقلاری چوخ اوُزون حئیوانلار (فا:گروهی از جانوران).

اوُزوُنبوت .. Uzunbut [اؤزل آد] قیْرقیز-قیْرخ اوْغوُل بوْی‌لارین‌داندیر[۸۱-۱۵۸].

اوُزون‌بوُرون بالیغی..uzunburun balığı [آد،دیرگی] خاویار توخومو اؤره‌ین بیر نوع بالیق (فا:اوزون بورون).

اوُزون‌بوْیلو..uzunboylu [صفت] بوْیو اوُزون اولان (فا:بلندقد). tall

اوُزون‌تهر..uzuntəhər [صفت] بیر قدر اوُزون.

اوُزونجا..uzunca [ظرف] اوُزون اولاراق.

اوُزون‌جایداق..uzun caydaq [صفت] چوخ اوُزون.

اوُزون‌چکن..uzun çəkən [صفت] اوُزون سؤرن.

اوُزونچو..uzunçu [صفت] اوُزون دانیشان، چوْخ دانیشان (فا:حرّاف).

اوُزون‌چولوق..uzunçuluq [آد] اوُزون دانیشما.

اوُزون‌چولوق‌ائتمک..uzunçuluq etmək [تاثیرلی ائیلم] دانیشیغی آرتیق اوزاتماق.

اوُزون‌حئیوان..uzun heyvan [آد] ایلان کیمی اولان حئیوانلار.

اوُزون‌دالقا..uzun dalqa [آد،فیزیک] دالقا بوْیو ۲۰۰۰-۱۰۰۰ متر آراسیندا دییشن دالقالار.

اوُزون‌دانیشان..uzun danışan [صفت] چوخ دانیشان.

اوُزون‌دره..uzundərə [اؤزل آد] اولدوقجا جاذیبه‌لی، ظریف و لیریک ایفاده لی رقصدیر. اونو تکجه آذربایجاندا دئییل، هم ده گورجوستاندا و ائرمنیستاندا دا ان سئویملی رقصلردن بیری حساب ائدیرلر. قاراباغدا، آغداملا گؤی‌تپه کندی آراسیندا بیر دره وار، آدینا

" اوزوندره " دئییرلر. بو رقص محض همین دره یه حصر اولونوب[۲۴۵].

اوُزون‌سؤزون قیساسی.. uzun sözün qısası [اؤنلم] خلاصه، ییغجام اوْلاراق.

اوُزون‌سسلی حرف.. uzun səsli hərf [آد،دیل‌بیلیمی] اوُزون‌سس حالتینده دئییلن سسلی حرف (فا:حرف صدادار بلند). Long vowel

اوُزون‌سوّرمک.. uzun sürmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُزون مُدت دوام ائتمک، چوخ چکمک.

اوُزون‌سوْو.. uzunsov [صفت] بیر قدر اوُزون، اوُزون تهر.

اوُزون‌قاناد.. uzun qanad [صفت] قانادلاری اوُزون قوشلار سوْیو.

اوُزون‌قانادلیلار.. uzun qanadlılar [صفت] قانادلاری اوُزون قوشلار سوْیو.

اوُزون‌قولاق.. uzunqulaq [آد] آتو ائششک کیمی حئیوانلار(فا:درازگوش) longevous

اوُزون‌قوُنج.. uzunqunc [صفت] قوُنج‌لاری اوُزون اوْلان، اوُزون بوغاز.

اوُزون‌قوُیروق.. uzunquyruq [آد،دیرگی] ایسکیله قوشونون بیرنوْعو(فا:دمدراز).

اوُزون‌قیلچا.. uzunqılça [صفت] قیلچالاری اوُزون اولان، قیچ‌لاری اوُزون.

اوُزونلاتماق.. uzunlatmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُزون ائتمک، اوُزون لوغونو آرتیرماق، اوُزون لاشدیرماق (فا:دراز نمودن).

اوُزونلادیجی.. uzunladıcı [آد] اوُزون ائدن، اوُزون لوغونو آرتیران، اوزون لاشدیران" اوُزونلادیجی آراج".

اوُزونلاشماق.. uzunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزون اوْلماق، بوْیو آرتماق(فا:درازشدن).

اوُزونلاماسینا.. uzunlamasına [ظرف] اوُزونونا، بویلو بویونجا (فا:به درازا).

اوُزونلوق.. uzunluq [آد] بوْی، اوُزون شئیین حالی، بیر شئیین ایکی اوجونون آراسی (فا:طول). length

اوُزون‌هاوا.. uzunhava [آد] توْرک چالقی‌سیندا بیرهاوا آدی.

اوُزونو.. uzunu [ظرف] ۱-اوُزونلوق و بوْی معناسیندا" خالچانین ائنی بیر متر و اوُزونو ایکی متردیر". ۲-بوْیونجا و داوامینجا بیر سؤز" کوّچه اوُزونو خالچالار دؤشه‌نیب، ایل اوُزونو"،

اوُزونونا.. uzununa [ظرف] اوُزونلوق جهتیندن، بوْیونا (فا:به درازا).

اوُزون‌یاپراقلی.. uzunyapraqlı [آد،بیتگی] یاپراقلاری اوزون اولان بیتگی.

اوُزون‌یاشاملی.. uzunyaşamlı [صفت] عؤمرو اوزون(فا:درازعمر) longevous

اوُژلانگ.. ujlang [آد] قایا کلَری{دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

اوُژماق.. ujmaq [آد،باشقیردجا] جنت،اوُچماق،اوغلان آدی(فا:نام‌پسر).

اوُس.. us [آد] آنلاییش، زَکا، دؤشونجه، یئتی(فا:عقل، هوش). Intelligence {سوُمرجه ‹اوُش، زوُ›؛ ت: ۱-خیر، یاخجی ایش۲-عقل. ۳-کرکس؛ دده؛ اوُز سؤزوندن آلیناراق هم اصلی-معنادا(باخ:اوُز)،وهم منفی مفهومدا ایشله‌نیر: اوُسروُک (عقلی باشیندان چیخمیش)، اوُسانماق (عقلی یوْرولماق)، اوُسان، اوُسال (عقلی قاچمیش)؛ بوکلمه هوش سؤزونون کؤکودور و سوُمئرجه سؤیله‌نیش بونون قانیتیدیر}.

اوُس–..-us [اؤزل آد] اینسان‌آدی:اوُساری،اوُساریْق،اوُسال، اوُسالدی، اوُسالمیش، اوُسانار، اوُسانبای، اوُسبای، اوُسبگ، اوُسَر، اوُسَربای، اوُسلوُای، اوُسلوُخان، اوُسلوُگوْن.

اوُسا ووُرماق.. Usa vurmaq [آد] عاغیل سوْزگَجیندن گئچیرمک.

اوُسال.. usal [باخ] اوُسسال.

اوُسالو.. usalu [اؤزل آد] صفوی‌لر دؤنمی بو اوْبا افشار بیرلیگینده عُثمانلی توْپراقلاریندان کؤچوب صفوی‌لره قاتیلدیلار و اصفهان و گاوورود(کوردوستاندا)بؤلگه‌سینده یئرلشدیلر[۸۵].

اوُسالی.. usalı [اؤزل آد] اوُصالی کاظم: اوُرمیه ده کند آدی {اوُسلو}.

اوُسان.. usan [اؤزل آد] اوُسلو، آغیْللی، اوُستا، اوُزمان[۷].

اوُسانتی.. usantı [آد] اوسانج، اوُسانما وضعیتی، اوُتانج (فا:بیزاری).

اوُسانج.. usanc [آد] بیخما، بئزمه، اوُسانما دویقوسو (فا:بیزاری).

اوُسانج گَتیرمک.. usanc gətirmək [تاثیرلی ائیلم] اوُتاناجاق وضعیته گلمک.

اوُسانچلیق.. usanclıq [آد] اوُسانج اوْلما وضعیتی.

اوُساندیرما.. usandırma [آد] بیخدیرما، بئزدیرمه (فا:بیزاری).

اوُساندیرماق.. usandırmaq [ل،باخ:اوُس،دده] بیخدیرماق، بئزدیرمک، تنگه گتیرمک، اوُسانماسینا یوْل آچماق (فا:بیزار کردن).

اوُساندیریجی.. usandırıcı [صفت] بئزدیریجی، تنگه گتیرن (فا:بیزار کننده).

اوُسانقین.. usanqın [صفت] اوُسانمیش، ییخمیش (فا:بیزار).

اوُسانلی.. usanlı [اؤزل آد] اوُسانلو: زنجان یؤره‌سینده بیر توْرک طایفاسی[۵].

اوُسانلی..usanlı [اؤزل آد] اوُسانلو: بیرتورک ائلی اوْلاراق مختلف شکیل‌لرده یازیلیر (اوُسانلو، اسانلو، اوُصانلو، آسانلو، اوُسالو، عیسالو)، بوُ ائلین اوْبالاریندان چوْخ یئرلرده بئیله آد آپاریلیر (قاباخلو، قوْزلو، جوْرابلو، توْره میشلو، چؤزوکلو، میرآخورلو، چاپیشلو، یوُردخانلو، رشمه‌لو، خانقولو، ایمان‌خانلو، گؤنشلو)، گرمسار شهرینین تؤرک‌لری‌اوُسانلو بوْیلاریندادیر، بو ائلین آدینی ائتیمولوژیک لاحاظدان ساکا ائلیندن اوْلان اوُسون بوْی‌ایله بیلشدیریللر، آچیقدیرکی کلمه‌نین کؤکو اوُس اوْلاراق، ذکاوت معناسینداییر.

اوُسانما..usanma [آد] بیخدیرما (فا:انزجار). aversion

اوُسانماز..usanmaz [صفت] بیخماز، بئزیکمز (فا:نستوه، خستگی ناپذیر).

اوُسانمازلیق..usanmazlıq [آد] بیخمازیق، یوْرولمازلیق، یوْرولما بیلمه‌مه (فا:خستگی ناپذیری).

اوُسانماق..usanmaq [س،دده] بیخماق، بئزیکمک (فا:بیزار شدن) {باخ: اوُس}.

اوُسانیلماق..usanılmaq [باخ] اوُسانماق.

اوُسبابا..usbaba [اؤزل آد] اوُجان دا کند آدی {اوسلو کیشی، یؤنتمن}.

اوُسبوُس..usbus [اؤزل آد] اوُسپوس: تبریزده کندآدی {اوُس+پوس: محتملا اوُسلوجاسئچیلن‌پوسولان و سنگر کیمی یئر معناسینداییر}.

اوُسبوْل..usbol [اؤزل آد] باخ:اوُس+ بوْل، داهی، اوْستون زَکالی[۷].

اوُسبوغا..usbuğa [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی {اوُس +بوْغا:اوُسلو و گوْجلو، مقتدر}.

اوُستا..usta [آد،باخ:اوُز] بیر صنعتی و ایشی لازمینجه و اساسلی صورتده اؤیره‌نیب بیلن و ایشله ین آدام.

اوُستا..usta [تاثیرسیز ائیلم] زیرک ترپنمک. ترپنمک/اوُستاجا ترپنمک

اوُستاباشی..usta başı [آد] چوْخ اوُستا اولان آدام.

اوُستاجاسینا..ustacasına [ظرف] اوُستالیقلا.

اوُستاشاگیرد..usta şagird [آد،باخ: اوُز] اوشاقلار آراسیندا توپلا اویناناں بیر اوْیون آدی.

اوُستاجلو..ustaclu [اؤزل آد] بوُ طایفا تؤرکیه‌نین توْقات، سیواس و آماسیا شهرلرینده آذربایجانا کؤچدولر، و اولو یؤروک جمعیتینه منسوب ایدیلار، طایفانین آدی اوُستاحاجی ویا اوُستاجه آدیندا شخصه نسبت وئریلیر، طایفانین بؤیوگو محمدبگ هـ۹۰۶دا ۲۰۰ نفر آداملاریلا شاه اسماعیل[۴] قاتیلدیلار. بوُ شخص چالدران ساواشیندا قوْشونون سوْل جناحی‌نین فرمانده ایدی، شاه عاباس زامانی اوُستاجلولار اوْنون غضبینه گله‌رک قُدرت‌دن اوْزاق توُتولدولار و اوستاجلولارین بؤیوکلریندن مُرشدقوُلوخان قتله یئتیشدی و سوْنرالاردا بو طایفانین باشچی‌لاریندان نامردجه سینه اؤلدورولدولر، بوُ دؤنمدن سوْنرا قیْزیلباش بیرلیگی یئرینه شاه عاباس طرفیندن شاهسون بیرلیگی اؤنمسندی، بوُ ضربه‌دن سوْنرا اوُستاجلولار بیرلیگی داغیلماغا باشلادی و هرچندصفوی‌لرین حکومته یئتیشمه سینده اصلی روْل‌لاری وار ایدی ولی سوْنرالار اوُستاجلو بیرلیگی آرادان گئتدی، بو طایفانین ان اؤنملی اوْبالاری‌نی بئیله سیرالاماق اوْلار: چاووُشلو، شیْخلار، کنگرلو، شَرَفلو، گَرامپا، قوْچلو، صوفی‌لر، ماهی‌فقیه‌لو، قاراسارلو، قیچلو، قوْزوللو، داملو، گؤزو بؤیوکلو[۸۵].

اوُستاد..ustad [آد] بیلگین(فا:استاد) {بوُ کلمه فارسجا دئییلمه گینه رغما تَورک کؤکن لی کلمه دیر، باخ: اوُز› اوُس}.

اوُستاد..ustad [اؤزل آد] بجنورد، قوچان دا کند آدی.

اوُستادنامه..ustadnamə [آد،یازین] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع شعرده (قوْشقودا) شاعر اؤیود، بیلگی و اردملیک‌دن سؤز آچار و قورولوشجا مصرع‌لری ۱۱ هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "فُرصت الده اولسا یاخشی‌لیق ائیله؛ همیشه الینده اختیار اولماز. خسته قاسیم"[۷۳،۷۴] (فا:نوعی شعر ترکی).

اوُستادانه..ustadanə [ظرف] اوُستاجاسینا، اوُستالیقلا.

اوُستالاشماق..ustalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باجاریق‌لی اولماق،مهارتی آرتماق.

اوُستالانماق..ustalanmaq [آد] اوُستالاشما، باجاریق‌لی اولما،مهارتی آرتما.

اوُستالانماق..ustalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُستالاشماق، مهارتی آرتماق.

اوُستالیق..ustalıq [آد] باجاریق،مهارت.

اوُستالیقلا..ustalıqla [ظرف] اوُستادانه، اوُستاجاسینا.

اوُستاندار..ustandar [آد] بؤلگه‌بیی(فا:استاندار). governor general

اوُستارالیا..avstralia [آد] دونیانین بئش بؤیوک آنا قارالاریندان بیرینین آدی (فا:استرالیا). australia

اوُستوُ.. Ustu [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری شوْر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

اوُستوُر..ustur [اؤزل آد] اوُسدوُر: میانا دا کند آدی {اوُسلو، اوُسلوجا دایانان}.

اوُستوُره..usturə [اؤزل آد] سالماس‌دا کند آدی {اوُستورا:اوُسلوجا دوُران}.

اوُسجا..usca [صفت، ظرف] عقلا (فا:عقلا). wisely

اوُسچو..usçu [آد] راسیونالیست، اوُسچولوقلا ایلگی‌لی اولان، اوُسچولوق یانلی‌سی (فا:عقل گرا). rationalis

اوُسچولار..usçular [آد] راسیونالیستلر (فا:عقلیون). rationalists

اوُسچولوق..usçuluq [آد] راسیونالیزم، اوسا دایانان بیرگؤروش، بیلگی‌لری یالنیز اوس لا بیلمه‌گینی ساووُنان دوکترین، عاغیلچی‌لیق (فا:عقل گرایی).

اوُسداغی..usdağı [اؤزل آد] مرند ده کند آدی. {اوُس و بیلگی داغی}

اوُس‌دیْشی..usdışı [آد] اوس ایلکه‌لرینه اوُیموبان.

اوُسسال..ussal [صفت] عاغلا اوُیقون، یالنیز عقله دایانان، راسیونال (فا:ذهنی). mental

اوُسسال‌لیق..ussallıq [آد] عاغیلچی‌لیق (فا:خردمندی). wisdom

اوُسسال‌کؤک..ussal kök [آد] منطقی‌جذر(فا:جذرمنطقی). rational root

اوُسسال‌لاشدیرما..ussallaşdırma [آد] هرهانسی بیرایشی ویا رفتاری عاغلا مناسب قیلما، راسیونالیزاسیون.

اوُسسال‌لیق..ussallıq [آد] اوُسسال اولما وضعیتی (فا:راسیونالیته).

اوُسسوز..ussuz [صفت] آنلاییش‌سیز (فا:نابخرد). unwise

اوُسسوزجا..ussuzca [ظرف] عاغیل‌سیزجا (فا:حماقت آمیز). silly

اوُسسوزلوق..ussuzluq [آد] آنلاییش‌سیزلیق(فا:حماقت). stupidity

اوُس‌سیناوی..ussınavı [آد] هوش‌تِستی(فا:تست هوش). intelligence

اوُسقَلو..usqəlu [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

اوُسقومرو..usqümrü [یو،آ،دیرگی] آچیق دنیزلرده توپلو حالدا یاشایان بیر دنیز بالیغی (فا:نوعی ماهی). Scomber scombrus

اوُسقومروگیللر..usqümrügillər [یو،آ،دیرگی] آچیق دنیزلرده یاشایان، تیکانلی اؤزگک‌لیلر، چوخو پولجوقسوز بیر دنیز بالیغی سوْیو، اؤرنه‌یی: اوُسقومرو (فا:تیره‌ای از ماهی ها).

اوُسلام‌لاماق..uslamlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُسا ووُرماق.

اوُسلاماق..uslamaq [تاثیرلی ائیلم] خئیری شردن آییرماق، اوُسلو حرکت ائتمک و داورانماق (فا:معقولانه رفتار کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُسلانماق..uslanmaq [س] اوُسلو‌لانماق: اوُسلواوْلماق، آییق‌اوْلان (فا:عاقل شدن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اوُسلو..uslu [دده] عاغیللی، ادبلی، تربیه‌لی، دؤشونجه‌لی (فا:باشعور). intelligent

اوُسلو اوُسلو..uslu uslu [ظرف] اوُسلو بیر بیچیمده.

اوُسلوُغ..usluğ [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: اوُسلوُ[۷].

اوُسلولانماق..uslulanmaq [س] اوُسلانماق: اوُسلواوْلماق، آییق‌اوْلان (فا:عاقل شدن).

اوُسلولوق..usluluq [آد] اوُسلواوْلماوضعیتی(فا:باهوشی intelligence

اوُسون..usun [اؤزل آد] ۱-اوُزمان ۲-گرچک، صحیح[۷]. ۳-اینسان آدی: اوُسونُبای، اوُسونُبیگه، اوُسونُر، اوُسونُقوْجا.

اوُسونبَگی..usunbəgi [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخان دؤنَمی (کؤکچوْ[۷]دن سونْراکی) باش‌شامان[۷].

اوُسون‌لار..usunlar [اؤزل آد] بهاالدین اؤگل، هون امپراتورلوغونون یازاری، چین[۷]ین شمالغرب طایفالاری آراسیندا اوُسون آدلی طایفادان سؤز آچیر، ژارْل شارپانتیه بوُ آدی آسیویی asiaoi سؤزیله بیرلشدیریر، ائله سانیلیرکی اوُسون‌لار، توران طایفالاریندان اولان "آس، آز" طایفالارینا یاخین اوْلسون، ایندیلیکده آسیاک طایفاسی اوُرال دیللی اولاراق سیبیریده یاشایبر و شاید بوُ قوْوملارین بیربیرلریله ایلگی‌سی اولسون، اوُسونلار هون امپراتورو زامانی گوْجلو دؤولت شکلینه دوشدولر، بونلارین سرحدلری شرقده هونلار، شمالغربده سمرقند حُکمدارلیغی (کانق جو)، غربده فرغانه (تاریوان)، و جنوبدا شرقی تورکوستان ایدی.

اوُسون‌اوزلوُغ..usun uzluğ [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلیْلار دؤنَمی، وَزیرلریندن[۷].

اوُش..uş [آد] ۱-آغاج دالی، بوُینوز کیمی شئیلرین ذاتی و اؤزو. ۲-(ظ) ایندی، الان، بوُجور، بوُنارغما. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُشاغ ائوی..uşağ evi [آد] اوشاقلاری بسله‌مه و بئجرمه ائوی.

اوُشاغی اوْلماق..uşağı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ائولادی اوْلماق. ۲-اوشاق دوْغماق.

اوُشاق..uşaq [آد] ۱-چوجوق، کؤرپه (فا:بچه). child ۲-بنزَتمه مقامیندا ایشله‌نن سؤز "اوُشاق کیمی حرکت ائدیر". ۳- (آنادولو) ارکک قوُللوقچو {ت: ۱-کیچیک، کؤرپه. ۲-شایعه، دئدی‌قودو؛ بو کلمه ت‹اوُشاتماق،اوُشالماق› (اوْوولوب کیچیلمک) فعل‌لرینه باغلیدیر}.

اوُشاق باخچاسی..uşaq baxçası [باخ] اوُشاقلار باخچاسی.

اوُشاق قالا..uşaq qala [اؤزل آد] ملایر ده کند آدی.

اوُشاق‌ائوی..uşaqaevi [آد] باخیم‌سیز اوُشاقلار ساخلانیلان یئر (فا:شیرخوارگاه). nursery

اوُشاق‌ائییتیم ائوی.. uşaq eyitim evi [آد] اوشاقلاری ائییتیب ساخلایان یئر (فا:پرورشگاه کودکان). nursery

اوُشاق‌امیزدیرن.. uşaq əmizdirən [صفت] اوشاغا سوّت وئرن و اوْنو بسله ین.

اوُشاق‌بؤیوتمه.. uşaq böyütmə [آد] اوشاق بئجرتمه mothercraft

اوُشاق‌باز.. uşaqbaz [آد] اوْغلانجیل(فا:بچه باز). pederast

اوُشاق‌باناز.. uşaqbanaz [اؤزل آد] قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

اوُشاق‌جاسینا.. uşaqcasına [ظرف] اوُشاق کیمی.

اوُشاق‌جانلی.. uşaqcanlı [صفت] اوُشاق لارینی چوخ سئون.

اوُشاق‌جانلیلیق.. uşaqcanlılıq [آد] اؤز اوُشاقلارینی چوخ سئومه وضعیتی.

اوُشاق‌جیغار.. uşaqcığar [ظرف] اوُشاق کیمی "اوُشاق جیغاز نه اوْلدو".

اوُشاق‌جیق.. uşaqcıq [آد] کیچیک اوُشاق، بالاجا اوُشاق.

اوُشاق‌دوّشورمک.. uşaq düşürmək [آد] اوشاق سقط ائله‌مک (فا:سقط کردن). to miscarry

اوُشاق‌سالدیرماق.. uşaq saldırmaq [آد] اوشاق سقط ائله‌مک (فا:سقط کردن). to miscarry

اوُشاق‌سالماق.. uşaq salmaq [آد] اوشاق سقط ائله‌مک (فا:سقط کردن). to miscarry

اوُشاق‌دوشورمه (سالما، سالدیرما).. uşaqdüşürmə (salma, saldırma) [آد] سقط جنین abortion

اوُشاق‌سئون.. uşaq sevən [صفت] اوُشاقلاری چوخ سئون.

اوُشاق‌سئون‌لیک.. uşaq sevənlik [صفت] اوشاغلارا محبت ائتمه.

اوُشاق‌سیز.. uşaqsız [صفت] اوشاغی اولمایان (فا:بی فرزند). childless

اوُشاقسیزلیق.. uşaqsızlıq [آد] اوشاغی و اوْلادی اوْلماما (فا:بی فرزندی).

اوُشاق‌قاپان.. uşaq qapan [آد،دیرگی] کؤرپه اوُشاقلاری آلیپ قاچیران بیر جنس آق بابا (فا:نوعی پرنده).

اوُشاق‌کیمی.. uşaq kimi [ظرف] اوشاق‌تک‌حرکتی-اولان(فا:بچگانه childish

اوُشاق‌کیمی‌بسله‌مک.. uşaq kimi bəsləmək [تاثیرسیز ائیلم] عزیزله‌مک،چوخ سئومک.

اوُشاق‌کیمی داورانیش.. uşaq kimi davranış [آد] اوشاق کیمی رفتار (فا:رفتار بچگانه). childich behaviour

اوُشاق‌گئییمی.. uşaq geyimi [آد] اوشاقلارا عاید اولان پالتارلار (فا:لباس بچگانه). childrens clothes

اوُشاقلار.. uşaqlar [آد] چوجوقلار، اطفال children

اوُشاقلار باخچاسی.. uşaqlar baxçası [آد] مکتب‌دن اؤنجه اولان ائییتیم ائوی (فا:مهد کودک).

اوُشاقلارین آتاسی.. uşaqların atası [آد] بیرینین اری، بیرینین کیشی‌سی،

اوُشاقلارین آناسی.. uşaqların anası [آد] بیرینین خانیمی، بیرینین آروادی،

اوُشاق‌لاشماق.. uşaqlaşmaq [آد] قوجالیق‌چاغیندا اوُشاق کیمی اولماق، اوُشاق کیمی رفتار ائله‌مک (فا:رفتار بچگانه داشتن).

اوُشاقلی.. uşaqlı [صفت] اوشاغی و اوُشاقلاری چوخ اوْلان (فا:بچه-دار).

اوُشاقلیق.. uşaqlıq [آد] ١-اوُشاق دؤورو و یاشلاری. ٢-اوُشاق حرکتی و داوارانیشی، اوُشاق اوْلما وضعیتی (فا:بچه گی).

اوُشاقلیق ائله‌مک.. uşaqlıq eləmək [تاثیرلی ائیلم] دؤشونمه‌دن حرکت ائله‌مک.

اوُشاقلیقدان.. uşaqlıqdan [ظرف] اوُشاقلیق ایل‌لریندن.

اوُشتانییان.. uştanıyan [اؤزل آد] اؤشتانییان: قئیدار دا کند آدی {اؤچ+تانیان: اؤچ تانیش و آشنا}.

اوُشدو اوُشدو قوش اوُشدو.. uşdu uşdu quş uşdu [آد] اوشاقلار آراسیندا اویناناں بیر فیکری اوْیون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).

اوُشقون.. uşqun [آد،بیتگی] قارابوغدا سوْولاردان، یاپراقلاری اؤرک بیچیمینده ١-٢m اوجالیقدا، آغ چیچکلی، چوخ ایللیک، اوتسوْو، یئمه‌لی و توُرش بیتگی (فا:ریواس). rheum officinale. pol {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ ائشکی سؤزوندن}.

اوُشون.. uşun [آد،دده] اینسان آدی "اوُشون قوْجا"، باخ: اوُسون.

اوُشون.. uşun [آد] اوْموز باشی، چیپین باشی (فا:شانه). {ت: فارسجا شانه سؤزو بو کلمه‌نین دییشمیش شکلی اولابیلر}.

اوُشوندیل.. uşundil [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوُشون+دیل: داغ تیمی نین باشیندا یئر آلان بؤلگه یه اشارتدیر}.

اوُغ.. uğ [آد] چادیرین اؤست یانیندا کؤشه‌لردن هربیری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُغار آت.. uğar at [آد] آلنیندا آغی اوْلان آت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُغان.. uğan [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

اوُغرآباد..uğrabad [اؤزل آد] اوُجاندا کند آدی {اوُغور+آوا: اوُغورلو یئر}.

اوُغرا..uğra [باخ] اوُروا.

اوُغراتما..uğratma [آد] اوُغراتماق ایشی.

اوُغراتماق..uğratmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوُغراماسینا سبب اوْلماق، یؤنَلْتمک "بلایا اوْغراتماق" (فا:فس مواجه شدن).

اوُغراش..uğraş [آد] بیراینسانین گؤردوغو ایش ویا مشغولیت، مسلَک. ۲-بیر گؤجلوغو یئنمک اؤچون گؤستریلن چابا، مجادله.

اوُغراشدیرماق..uğraşdırmaq [آد] اوُغراشماسینا یوْل آچماق (فا:فس).

اوُغراشماق..uğraşmaq [س،دده] بیر ایشی باشارماغا چالیشماق، بیر ایشه چوخ مشغول اوْلماق، بیریله مجادله ائدیب ساواشماق "بیلگی سایاری اؤیرنمک اؤچون اوللر کتابلارلا اوْغراشماغا باشلادیم" (فا:مواجه شدن).

اوُغراشی..uğraşı [آد] ۱-اوُغراشیلان شئی ایش و گوج، بیرینین گؤردوغو ایش، مشغله (فا:تلاش).

اوُغراشی..uğraşı [اؤزل آد] مَسلَک، ایش، چابا، ساواشیْم، گئچیم[۷].

اوُغراشیم..uğraşım [باخ] اوُغراشی، مشغله (فا:مشغله). occupation

اوُغراق..uğraq [آد] ۱-چوخ اوُغرانان یئر و وضعیت، اؤز اؤزه گلینن یئر. ۲-ساواشا گئدرکن، عسگرلرین، عایله یا دا اَشیالارینی توْپلوُجا بوُراخدیقلاری یئر، ۳-اینسان آدی: ~الپ، ~بای {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوْغراق› ۱-نیت، اوُغراما۲-داغ یاماجی}.

اوُغرالاماق..uğralamaq [ل، باخ: اوُروا] باخ: اوُغرا سپمک، اوُروا سپمک.

اوُغراماق..uğramaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گئچمک، یاخین لاشماق. ۲-قارشی لاشماق، اؤزاوزه گلمک "سحرسحر نه گؤزل بیر شکارا اوُغرامیشام". ۳-جین پری چارپماق"جینه اوُغراماق". ٤-دوچار اوْلماق، گرفتار اوْلماق "بلایا وموفقیتسیزلیگه اوُغراماق" (فا:مواجه شدن). {دیوان لغات تورک ده دده قورقوت دا ایشله نیبدیر ‹اوْغراماق›}.

اوُغرانماق..uğranmaq [بلسیز ائیلم] قارشی لاشیلماق (فا:مواجه شدن).

اوُغرو..uğru [باخ] اوْغرو.

اوُغریْ .. Uğrı [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

اوُغروق..uğruq [آد] اوُغراق: تؤرکمن-چاودوُر اوُلوبابالاریندان[۷].

اوُغروُن..uğərun [اؤزل آد] باخ: اوْغرون، گیزلیجه باخیش.

اوُغرونا گلمک..uğruna gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغینا چیخماق (فا:مواجه شدن).

اوُغروندا..uğrunda [آد] اؤنونده، یوْلوندا "توْپراق اوُغروندا اؤلن وارسا وطن دیر" (فا:بخاطر).

اوُغلی..uğlı [آد] کاشغرده یئتیشن بیر نوع یئمه‌لی و آغ هویج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُغلی بَگ..uğlı bəy [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

اوُغوت..uğut [آد] گؤورمیش (چیملنمیش) بوغدادان دؤزه‌لن بیر یئمک، ایچکی دوزلتمک اؤچون بیر نوع خمیر و مخمّر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُغور..uğur [آد] ۱-ایی‌لیک، برکت و اسن‌لیک، سعادت، اقبال (فا:برکت)prisperity، welfare ۲-یوْل، آماج (فا: هدف). ۳-اینسان آدی:~اپا،~ای،~بیل، ~تاش، ~تان، ~تای، ~سای، ~قان،~قوُل{دده، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن ‹اوْغور› (برکت، قارشیلیق، زامان)؛ اوُغراماق سؤزوندن آلیناراق‌ایی‌لیک‌له قارشی گلینن شئی‌دئمکدیر، فارسجادا اُغر شکلینده ایشله نیر[۲۲۶]}.

اوُغوراوْلسون..uğur olsun [اؤنلم] بیرینه‌باشاری‌دیله‌مه‌سؤزو.

اوُغوربؤجکلری..uğur böcəkləri [آد،دیرگی] اتجیل و اوْتجول نوْعلاری اوْلان بیر سوْی، اؤرنگی: اوُغور بؤجگی (فا:نوعی حشره).

اوُغوربؤجگی..uğur böcəyi [آد،دیرگی] اوُغوربؤجک‌لریندن وُجودو یاریم کؤره بیچیمینده، توُرونجو قیرمیزی رنگلی، یئددی قارا بنه‌یی اوْلان، قین قالادلی‌لاردان بیر بؤجک، گلین بؤجگی (فا:نوعی کفشدوزک). coccinella septempunctata

اوُغورال..uğural [اؤزل آد] اوُغورلو، قوُتلو، بختی آچیْق (تاریخی اؤزل آد) میْصیر-تؤرک کؤله‌من‌لری دؤولت سارای ناظرلریندن[۷].

اوُغوربای..uğurbay [اؤزل آد] اوُغور+ بای.

اوُغورچال..uğurçal [تاریخی اؤزل آد] (سؤرمَک،دَیدیرمک)تؤرکمن-یوْموُت‌اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

اوُغوُرچالیْ .. Uğurçalı [اؤزل آد] تؤرکمن-یاوموُت بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

اوُغورچای..uğurçay [اؤزل آد] قوُسار‘دا چای آدی[۲٤۰].

اوُغورساماق..uğursamaq [تاثیرلی ائیلم] شانس سایماق، بیر شئیی اوغور بیلمک.

اوُغورسوز..uğursuz [آد] شانس‌سیز، میمنت‌سیز، منحوس (فا:بخت برگشته). unlucky

اوُغورسوُزلوق..uğursuzluq [آد] اوُغورسوُز اوْلما وضعیتی، بدبختلیک. badluck

اوُغورلار..uğurlar [آد] باخ:اوْغورلار.

اوُغورلاراوْلسون..uğurlar olsun [اؤنلم] بیرینه‌باشاری‌دیله‌مه‌سؤزو.

اوُغورلار دئمک..uğurlar demək [تاثیرسیز ائیلم] اوُغور آرزو ائتمک.

اوُغورلاما..uğurlama [آد] بیرینه‌سایقی‌و سئوگی گؤسترمه،مشایعت ائتمه، خوش گلدین‌دئمه‌ویوْلاسالما،اوُغورلاماق‌ایشی(فا:مشایعت

اوُغورلاماق..uğurlamaq [آد] سایقی‌و سئوگی گؤسترمک، مشایعت ائتمک، خوش گلدین دئمک ویوْلا سالماق (فا:مشایعت کردن).

اوُغورلانماق..uğurlanmaq [آد] اوُغورلاماق ایشی گؤرولمک.

اوُغورلانیش..uğurlanış [آد] اوُغور لانماق ایشی و بیچمی (فا:مشایعت).

اوُغورلاییجی..uğurlayıcı [صفت] اوُغورلایان (کیمسه)(فا:مشایعت کننده).

اوُغورلاییش..uğurlayış [آد] اوُغور لاماق ایشی ویا بیچمی (فا:مشایعت).

اوُغورلو..uğurlu [صفت] قوتلو، مبارک، اوُغورو اوْلان، ایی‌لیک گتیرن (فا:خوشبخت، خوش شانس). forchunate، lucky

اوُغورلو اولماق..uğurlu olmaq [تاثیرسیز ائیلم] مُبارک اولماق to have good luck

اوُغورلوق..uğurluq [آد] اوُغور گتیریله جه‌یینه اینانیلان شئی، اوُغور سایيلان کیمسه ویا شئی (فا:خوشبختی آورنده).

اوُغوروآچیق..uğuru açıq [صفت] طالع‌لی، شانس‌لی.

اوُغوش..uğuş [اؤزل آد] اَقربا، قوْهوم، قان باغ ایلا بیربیرینه باغلی کیشیلردن هَر بیری[۷].

اوُغولتو..uğultu [آد] اووُولتو، گوْرولتو سسی.

اوُغولتولو..uğultulu [آد] اووُولتوسو اولان، گوْرولتو سسی اوْلان.

اوُغولداماق..uğuldamaq [باخ] اووُولداماق، اوُغولتو سسی چیخارماق.

اوُغونماق..uğunmaq [س،باخ:اوُوونماق] ۱-عادتا گوْلمکدن غش ائله‌مک (فا:از خنده غش کردن). ۲-بؤیوک اوْزونتو ویا آجی دان قیورانماق، نفسی تیخانماق.

اوُف..uf [ن،سس‌تق] اوُف‌اوُف: کدر و تاسف ویورقونلوق یا سئوینج بیلدیرن بیر سؤز "اُوف باشیم برک آغریر، اوُف نه سرین ها وا گلدی" (فا:آه).

اوُف‌اوُف..ufuf [ن،سس‌تق] باخ: اوُف.

اوُفاجیق..ufacıq [آد،سن] چوخ اووُوق، چوخ نارین، کیچیک، اووُولموش (فا:ریز ریز).

اوُفاراق..ufaraq [صفت] اوْلدوقجا اوُفاق.

اوُفاق..ufaq [صفت] باخ، اووُوُق، کیچیک، بالاجا (فا:ریز ریز). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ‹اوُوماق›}

اوُفاق .. Ufak [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

اوُفاق توُفاق..ufaq tufaq [صفت] خیریم خیردا، کیچیک و اهمیت‌سیز.

اوُفاقجا..ufaqca [صفت] اوُفاراق، اوْلدوقجا اوُفاق.

اوُفاقلیق..ufaqlıq [باخ] اووُوق لوق، خیریم خیردالیق، بالاجا و کیچیک‌لیک (فا:ریزی).

اوُفالاتماق..ufalatmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُفالاماق: اووُوق اوْووق ائتمک، ازه‌رک خیردالاتماق (فا:ریز کردن).

اوُفالاماق..ufalamaq [تاثیرلی ائیلم] اوُفالاتماق: اووُوق اوْووق ائتمک، ازه‌رک خیردالاتماق (فا:ریز کردن).

اوُفالانماق..ufalanmaq [بلسیز ائیلم] اووُوق اوْووق اوْلماق (فا:ریزشدن).

اوُفالتماق..ufaltmaq [باخ] اوُفالاتماق.

اوُفالماق..ufalmaq [باخ] اوُفالانماق.

اوُفرامق..uframaq [باخ] اوفرانماق.

اوُفرانماق..ufranmaq [س، سن] اپریمک، چوْرومک.

اوُفقا..ufqa [آد] اوْخلاولا آچیلان خمیر و اونا سپیلن اوُن، باخ:اوُروا.

اوُفلاماق..uflamaq [تاثیرسیز ائیلم] آجی و اوْزونتو دوُیاراق سؤیله‌مک، اوُف دئمک (فا:اوُف اوُف کردن).

اوُفورماق..ufurmaq [ل، سن] پوفله‌مک، پوْله‌مک (فا:فوُت کردن).

اوُفولتو..ufultu [آد،سس‌تق] اوُفالداما سسی،سیزیلتی(فا:صدای ناله).

اوُفولداماق..ufuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] آغری، یورقونلوق یا بیر اوْزونتودن دوْلایی اینیلده‌مک،سیزایلداماق(فا:زاریدن).

اوُقار..uqar [آد،دیرگی، تورکمنجه] بیر قوش آدی.

اوُقاخ..uqax [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده یئر آدی[۲۴۰].

اوُقان..uqan [اؤزل آد] قادر، یارادان و حُکم ائدن، قُدرتلی، اَسکی‌دن بَری، تانری و تانری صفتی اوْلاراق ایشله‌نن سؤزجوْک[۷]، اینسان آدی: اوُقانای، اوُقانبیگه، اوُقانَر. باخ: اوْقان، اوْخان

اوُقانبَردی..uqanbərdi [تاریخی اؤزل آد] بابوُر خان دؤنَمی آمیرال و بگ‌لریندن[۷].

اوُقروق..uqruq [آد] کمند. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُقوُز..uquz [اؤزل آد] اوُقس، اوُقوش: قوُتلو، مُبارک، زَکا، آغیْل، یئته‌نک[۷]، ۲-آلتای تانریلاریندان[۲۱۱]. {باخ:اؤگ}.

اوُگوز..uquz [اؤزل آد]خوی دا داغ آدی.

اوُل..ul [آد]خیم. اساس، کؤک، اوْلوش، اوْلوشوُم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُلا..ula [آد]اشارت، نشان، ایز.

اوُلات..ulat [اؤزل آد]باغلاییْجی، بیرلَشدیریجی[۷]. {باخ:اوُلاشماق}

اوُلاتماق..ulatmaq [ائتدیرگن ائیلم]اولاماسینا سبب اولماق (فا:زوزه کشاندن).

اوُلاتو..ulatu [آد]مندیل، دسمال. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُلاجالی..ulacalı [اؤزل آد]صابرآباد'دا کند آدی[۲٤۰].

اوُلاچ..ulaç [اؤزل آد] ۱-اوُلاشدیران، باغلایان، باغلاییْجی ۲-اصابت ۳-تیم، تاقیْم[۷].

اوُلاچلیْ .. Ulaçlı [اؤزل آد] ۱-اوُلاشدیْران. ۲-قاراپاپاق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

اوُلار..ular [اؤزل آد] ۱-باغلایان، بیرلشدیرن[۷] ۲-ارکک کَهلیک[۱۳۵].

اوُلارتی..ulartı [آد]اوُلاما سسی و ایشی (فا:زوزه).

اوُلاس..ulas [اؤزل آد]وارساق‌تورکلرینه‌باغلی بیراوْیماق آدی[۲۰۹].

اوُلاش..ulaş [اؤزل آد] ۱-اوُلولوق، اوُجالیق ۲-اوْلوش، تَمَل، کؤک، سوْی ۳-یئتیشمه، قاووُشما، اوُلاشیْلاجاق اوْلان، اوْلکو، ایدئال ٤-اوُلویوش،قوُرد کیمی اوُلوما ٥-ساواش اوْچون چیخاریلان باغیرتی، ساواش ناراسی ٦-کَند اراضی‌سی ۷-اصابت ۸-توْرک میتوْلوژیسینده، دیب‌یابقوخان'ین و اوْغلونوُن وَزیرلیگینی ائتمیش بیلگه کیشی. ۹-(دده) اینسان‌آدی"اوُلاش اوْغلو سالورقازان، ٭بگ"، ٭بای، ٭بوُری، ٭بوُغا، ٭تان، ٭خان، ٭قان[۷].

اوُلاشالپ..ulaşalp [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

اوُلاشدیرما..ulaşdırma [آد]اوْلاشماسینی ساغلاما (فا:نایلیت).

اوُلاشدیرماق..ulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]اوْلاشماسینی ساغلاماق (فا:نایل گردانیدن).

اوُلاشلو..ulaşlu [اؤزل آد] ۱-آماجلی، نه ایسته‌دیگینی بیلن ۲-اوُلاشیْجی، باغلاییْجی، بیرلَشدیریجی ۳-کَندلی، زَنگین، وارلیقلی[۷].

اوُلاشلو..ulaşlu [اؤزل آد]م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

اوُلاشما..ulaşma [آد]اوُلاشماق ایشی(فا:نایلیت).

اوُلاشماق..ulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئتیرمک، وارماق، یئتیشمک، قووُشماق (فا:نایل‌شدن)۲-اوُلوشماق، آغیزآغیزا وئریب‌اوُلاماق {۱-سوُمرجه‹اوُل›؛ ت، سن‹اولاماق ،اوُلاشماق›: نایل اوُلماق؛ ۲-ت‹اوُلوشماق›چیغیرماق}

اوُلاشیلماق..ulaşılmaq [بلسیز ائیلم]اوُلاشماق ایشی گؤرولمک، نایل اوُلونماق (فا:ف.م. نایل‌شدن).

اوُلاشیم..ulaşım [آد]اوُلاشماق ایشی، گل گئت یوْلو، اوْلاشماق اوچون یوْل و باغلانتی، نایل اوْلما (فا:نایلیت).

اوُلاق..ulaq [آد]اوُلاخ: ۱-یوک و مینیک حئیوانی (فا:اوُلاغ). ass ۲-خبرچی، خبر وئرن و اوُلاشدیران (فا:خبر رسان). ۳-اینسان آدی: اوُلاقبوُغا اوُلاققوْجا{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ اوُلاماق-دان}.

اوُلاقبگ..ulaqbəy [تاریخی اؤزل آد]اوُلاکبَک، اوُلاکبَی: هوُلاکو خان'ین اؤتَکی آدی[۷].

اوُلاقچی..ulaqçı [آد] ۱-خبرچی، اوُلاشدیریجی، باغلاییْجی، ۲-اوُلاقلا یوک داشییان کیمسه، اوُلاق بئجه رن کیمسه.

اوُلاقچیْخان..ulaqçıxan [تاریخی اؤزل آد]آلتیْن اوْردو خانی، باتو خان'ین توْرونو[۷].

اوُلالین..ulalın [اؤزل آد]خوی دا داغ آدی.

اوُلام..ulam [آد،اوُلاماق+م]آرالاریندا ایلگی و باغلانتی اوْلانلارین هامیسی، قروُپ، کاتئگوْری (فا:دسته، زمره).

اوُلاماق..ulamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اکله‌مک، علاوه ائتمک (فا: ضمیمه کردن).۲-سسله آغلاماق،اینیلده‌مک،باخ: اوُلوماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُلامبای..ulambay [اؤزل آد]اوُلامبَگ: اینسان‌آدی، باخ:اوُلام+ بای /بگ[۷].

اوُلامچی..ulamçı [اؤزل آد]ساییین‌قالاداکندآدی {پوْستاچی، واریلان یئر}.

اوُلان..ulan [اؤزل آد] ۱-بیرلَشدیریجی، ۲-اوُلو ۳-گَنج[۷]. ٤-یوْنگول عسگرلیک ایشلرینده اوْلان {اوُلاماق دان}.

اوُلان..ulan [اوْنلم]ائی،منفی معنادا بیر سسله‌مه سؤزو{اوْغلان}.

اوُلانباتوُر..ulanbatur [اؤزل آد]اوُلو قهرمان[۷]، موغولستان‌ین باشکندی.

اوُلانبای..ulanbay [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:اوُلان+ بای[۷].

اوُلای..ulay [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:اوُل+ آی[۷].

اوُلترا..ultra [اک،لا]بیر اؤن اک اولاراق کلمه‌یه افراط، شدّت و اوستونلوک مفهومو آرتیریر" اوُلتراسوْن".

اوُلترا بنفش..ultra bənəfş [آد]موْر اؤته سی.

اوُلتیماتوم..ultimatom [باخ]اوْلتیماتوم.

اوْلجا..ulca [اؤزل آد] ۱-ازَلی، اسکیدن بری وار اوْلان ۲-پای، غنیمت، ساواش غنیمتی[۷] {باخ: اولو}.

اوْلجاش..ulcaş [اؤزل آد] ۱-تعظیم، اوُلولاما، بؤیوکلَمه ۲-بؤلوشوم، پایلاشْیم، غنیمت.۳-اینسان آدی:اوُلجاشبای، اوُلجاشبگ[۷].

اوْلدوز..ulduz [آد] ۱-گوی اؤزونده گؤرسه‌نن ایشیق‌لی جیسیم‌لرین هر بیری. ۲-بیر ایشده اؤستون اوْلان کیمسه‌یه دئییلن بیر عنوان (فا:ستاره). star ۳-پارلاق، پارلایان ٤-(تا) توْرک میتوْلوژی‌سینده، بؤری‌تنچینه‌نین اوْغولو؛ غرب هونلاری خانلاریندان[۷]. {سوُمرجه ‹زال›؛ ت، سن‹ییلدیز›؛ ت‹ییلدیزلانماق› سوْیلانماق، کؤکلنمک؛ باخ یال}.

اوْلدوزآناسونو..ulduzanasonu [آد،بیتگی] مانولیاگیللردن، میوه‌سی زهیرلی ژاپوندا یئتیشن بیر آغاشجیق illicium anisatum

اوْلدوزاؤلچمه..ölçmə uldüz [آد] اوُلدوزلارین آراسی و اؤزللیکلرین اؤلچمه بیلیمی (فا:ستاره سنجی). astrometry

اوْلدوزاوْمورقالیلار..omurqalılar ulduz [آد،دیرگی] اوْمورقالی حئیوانلارین بالیقلار صینفیندن و کؤپک بالیقلار تاقیمیندان بیرآلت تاقیم.

اوْلدوزای..ulduzay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اوُلدوز+ آی[۷].

اوْلدوزایلی..ulduz ili [گؤی ب] اوُلدوز گونونو اساس اوْلاراق آلان زامان بیریمی، باخ: اوُلدوز گونو.

اوْلدوزبؤجگی..ulduz böcəyi [آد،دیرگی] باخ: آتش بؤجگی، اوُلدوز قوُردو.

اوْلدوزبیلمَنی..ulduz bilməni [باخ] اولدوز بیلیمجی‌سی.

اوْلدوزبیلیمجی‌سی..ulduz bilimcisi [آد] اوُلدوز بیلیم ایله اوُغراشان و چالیشان کیمسه (فا:آسترونوم). astronomer

اوْلدوزبیلیمی..ulduz bilimi [آد] اوُلدوزلارین اؤزللیکلرینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا:آسترونومی). astronomy

اوْلدوزتاپینجی..ulduz tapıncı [آد] اولدوزلاری تاپینان و پرستش ائدن (فا:ستاره پرست). star-worshipper

اوْلدوزتاپینجی‌لیق..ulduz tapıncılıq [آد] اولدوزلاری تاپینما و پرستش ائتمه ایشی (فا:ستاره پرستی). sabaism

اوْلدوزتوپلامی..ulduz tuplamı [آد] نئچه اولدوزون بیر آرادا بیغیمی (فا:مجمع الکواکب). constellation

اوْلدوزچیچیگی..ulduz çiçiyi [آد،بیتگی] توْپلاشیق گیللردن چیچک‌لری قات قات اولدوز کیمی اولان و مُختلف رنگلرده بیر باخجا بزک بیتگی‌سی (فا:گل کوکب). dahlia. com

اوْلدوزخان..ulduzxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-اوْغوز خاقان'ین اوْغوللاریندان ۲-اَسکی دؤنَم تانریْچالاریندان[۷].

اوْلدوزداشی..ulduzdaşı [آد] بیر نوع کووارتز داشی، ایشیق‌دا پارلایان بیر میکا جنسی (فا:نوعی میکا).

اوْلدوزَر..ulduzər [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اوُلدوز+ اَر[۷].

اوْلدوزُساواشی..ulduzsavaşı [آد] فیلیملرده سانیلان اوُلدوزلار آراسیندا گئچن ساواش (فا:جنگ ستارگان).

اوْلدوزسوُز..ulduzsuz [صفت] ۱-بوُلودلو، آچیق اوْلمایان. ۲-شانس‌سیز (فا:بی ستاره).

اوْلدوزصادق..ulduzsadıq [بازار] گونش ۱۳۵۸(م۱۹۷۹) تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

اوْلدوزگوْنو..ulduz günü [آد] بیراوُلدوزون بیریئردن آرد آردا گئچمه‌سی سوْره‌سی، باخ: اوُلدوز ایلی.

اوْلدوزلار..ulduzlar [آد] گؤی جیسیم‌لری (فا:کواکب). stars

اوْلدوزلاری باریشماق..ulduzları barışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله یوْلا گلمک.

اوْلدوزلارین پاتلاماسی..ulduzların patlaması [آد] اولدوزلارین منفجر اولماسی (فا:انفجار ستارگان). burnung of the stars

اوْلدوزلاشماق..ulduzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُلدوز کیمی اولماق (فا:به صورت ستاره در آمدن).

اوْلدوزلو..ulduzlu [صفت] اوْزه رینده اوُلدوزو اوْلان (فا:ستاره دار).

اوْلدوزلوق..ulduzluq [آد] اوُلدوز اوُلما وضعیتی (فا:ا.م. ستاره شدن).

اوْلدوزو..ulduzu [صفت] اوُلدوزا اوْخشار " اوُلدوزو ناخیش‌لاردان ظریف بیرلباس توْخویور".

اوْلدوزو دوغماق..ulduzu duğmaq [تاثیرسیز ائیلم] بختی آچیلماق.

اوْلدوزیاسمنی..ulduz yasəməni [آد،بیتگی] زنبق (سوسن) گیللردن همیشه یاشیل و اوْدونسوو بیتگی (فا:نوعی گل). pirus sorbus

اوْلدوزیاغموُرو..ulduz yağmuru [آد] اوُلدوزلارین (گؤی داشلاری‌نین) آخیلما گؤرونتوسو (فا:بارش شهاب).

اوْلَم..ulm [اؤزل آد] اوْلَم: بازار شاندرمن دا کند آدی {اوُلام: پوْستا، اوُلاشیم و باغلانتی یئری}.

اوْلمای..ulmay [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی {اوُلام+آی: اوُلاشیم یئری}.

اوْلنگ غاری..ulnəg ğarı [اؤزل آد] باخ: ابهر.

اوْلو..ulu [آد] اوْستون، اردملی، اوُجا، چوخ بؤیوک" اوُلو تانری، اوُلو داغ" (فا:متعال) great {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوُلوغ›؛ اوُلاشماق سؤزوندن: اوُلاشیلان و یئتیشیلن مقام و یئری گؤسته‌ریر؛

ایلخانلی خانی هوُلاکو، اوُلجایتو (اوُل+جایتو) و holly کیمی سؤزلر بوُ کؤکدندیلر(رنه گروسه)، البتده عربجه عالی، علوّ کیمی کلمه لرده بو سؤزله ایلگیسیز دَییل[٥]} . ۲-اوُلو۲(اوّلو، ایلی، ایلی)(آد) فعل‌دن صفت دؤزَلدن اک، قوُرولو، اؤرتولو، سریلی، ساریلی (فا:پسوندیست). ۳-اوُلو-(اؤزل آد)اینسان آدی: ~ای،~بای،~تان، ~تای،~توْی، ~چای، ~سوُ،~غالپ، ~غباتوُ، ~غبَگیم، ~غبیتیگ، ~غبیگه، ~غتان، ~غبیلگه،~غتای، ~غتوّرقان، ~غتوُغ، ~غتیموُر، ~غخان، ~غَر، ~غَرک، ~غقان، ~غگوّن، ~قای، ~قوُل، ~قوُلی، ~وْبا.

اوُلوباش..ulubaş [اؤزل آد]قاخ'دا داغ آدی[٢٤٠].

اوُلوبَگ..ulubəy [اؤزل آد]باخ: اوُلوغ‌بگ: قئیداردا کند آدی.

اوُلوبوْرلو..uluborlu [اؤزل آد]قایی‌بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

اوُلوتارخان..ulutarxan [تاریخی اؤزل آد]عاباسیلَر دؤنَمی، میْصیر والیسی[٧].

اوُلوتاش..ulutaş [تاریخی اؤزل آد]عنوانی گوّرخان اوْلان بوکیشی، قاراخاتای‌لار دؤولتی‌نین‌قوُروجوسو و ایلک خانی اوْلوب" توّرکچولوک " دؤشونجه‌سی‌نین، اوْ دؤنَم قوْشوللارینا گؤره، ایلک فیکیر باباسی ساییلیر[٧].

اوُلوتانری..ulutanrı [آد] آللاه (فا:باریتعالی). the high (sublime)

اوُلوتماق..ulutmaq [تاثیرلی ائیلم]اوُلوماسینا سبب اوْلماق.

اوُلوتوْیون..ulutoyun [اؤزل آد] یاقوُت‌لاردا بیر تانری آدی[٢١١].

اوُلوجا..uluca [اؤزل آد] ۱-سایقیْدَیر، حُرمتلی ۲- ارک صاحبی[٧].

اوُلوچ..uluç [اؤزل آد] ۱-تمَل، اساس، اوْلوش، ۲-باغ، باغلانتی، ۳-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[٧].

اوُلوخاتون..uluxatun [اؤزل آد] آلتوُن‌اوْردو ساراییندا آدی گئچن بیر خانیم[١٢].

اوُلوراق..uluraq [اؤزل آد]اوُلو، کَبیر، اَن بؤیوک[٧].

اوُلوس..ulus [اؤزل آد]دوْدورقا بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

اوُلوس..ulus [آد] ۱-ملّت؛ آرالاریندا تاریخ، دیل، دین و اقتصاد باغلاری اوْلان توْپلولوق، عینی مرکزه و دؤولته باغلی یوُردتاش توْپلوُلوغو(فا:ملت) Nation ۲-(موُغول‌لاردا) سوّرو، بؤیوک سوّرو ۳-(گؤی توّرکلرده) توّرکجه‌نی سوْنرادان اؤیره‌نه‌رک توّرکلره قاریْشمیش و زامانلا توّرکلَشمیش خالق یا کیشی ٤-(تا[٧]) اوّنلو بیلگین علیشیر نوایی'نین باباسینین آدی.{بوسؤزجوک اوُلاماق (اکله‌مک، قروُپ) سؤزوندن دؤزه‌له‌رک اوُلوش شکلینده "معناسی کند و شهر اوْلاراق" دیواندا گلیب بو سؤز سونرا موغول دیلینه گئچه‌رک اوُلوس شکلینه دوشوب (کلاوسون[٦]) و آنلامی گئنیشله نه‌رک ملت یئرینه ایشله‌نیب}.

اوُلوسال‌حُکومتین‌ییْخیلماسی..ulusal hökümətin yıxılması [اؤزل آد]بوحُکومت ش١٣٢٤جو ایل آذرین ٢١ینده قوُرولدو و بیر ایل سوْنرا امپریالیست‌لرین بیرلیکده دؤزنله‌دیگی مختلف توْطئه‌لرله ییخیلدی، بعضی تاریخچی‌لر دؤنیا ایکینجی ساواشیندان سوْنرا سوْیوق ساواشین باشلانقیجینی آوروپا ولهستان حادثه‌لرینه باغلاییرلار حالبوُکی پروْفئسور حسنلی‌نین نظریجه سوْیوق ساواشین باشلانیشی آذربایجاندان باشلادی و اوْنا سببده بوُرادا اؤز وئرن،قتل-عام‌و قیرقین‌لار، سوْی‌قیریم کیمی حادثه‌لردیر و امپریالیست‌لرین آنلاشماسیلا بوُردا اؤز وئرن جنایت و غارت‌لرین بوْیوتلاری اؤرت باسدیر اوْلدو، بوُ هجوم و اشغال مستقیما آمریکا قوّه‌لری‌نین امری آلتیندا و پهلویچیلرین قوْشونون الیله اینانیلماز جنایت‌لر شکلینده تورک ملتینین حقینده گؤرولدو، آشاغیدا بوُ حادثه‌لرین نمونه‌لریندن-کی غارتگرلرین اؤز دیللریندن سؤیله‌نیلیب ویا رسمی روُزنامه‌لرینده وئریلیب قئیداوْلونور: -هانری والاس آمریکا جُمهور رییسی روُزولت'ین یاخین‌لاریندان بیری یازیر:"من‌شرم ائدیرم دئیم‌کی ایران قوْشونو، اؤز اهالی‌سینین علیه‌اینه‌آمریکالی‌شوُوارتسکوپف'ون امری آلتیندایدی،اوْنون‌امریله چوْخلاری‌اعدام‌وحبس‌اوْلدولار"[١٩]. -ویلیام-داگلاس‌آمریکالی قاضی: اوْزامان کی ایران ارتشی آذربایجانا قاییتدی وحشت ایجاد ائله‌دی، سربازلار قتل و غارت ائله‌دیلر و هرنمه‌نه اللرینه گئچیردی تصاحب ائدیردیلر، روس‌لارین رفتاری بوُ سربازلارین رفتاریندان چوْخ چوْخ یاخشی ایدی، بوُ اتفاق‌لار آرخادا پیس و شوُم خاطره‌لر بوُراخدی، قادین‌لارا تجاوز ائتدیلر و بؤلگه‌یه اؤلوم و تالان آپاردیلار وکندلرده آجلیق دؤشدو[١٩]. -زهتابی‌فرد، مجلسین شاه پرست وکیلی: اگر ایسته ییرسیز آذربایجانین وضعیتین بیله‌سیز،فیلملرده‌گشتاپولارین رفتارینا (فرانسه‌لی ولهستانلی‌لار اؤزه رینده) باخین و مطمئن اوْلونکی وضعیت اوْندان چوخ چوْخ پیسدی[١٩]. -ویلیام‌داگلاس-یازیر:آذربایجانداقحط‌لیک‌اوْقدرچوْخ‌ایدی‌کی‌خوْی‌دا٣٠٠نفرلیک-بیرقصبه‌ده٥٠نفرآجیندان‌اؤلدولر. -آیت الله خوْئینی ها (آیت الله اصفهانی‌نین نماینده سی) زنجاندا خفه‌لنه‌رک جنازه‌سی پنجره‌دن کوّچه‌یه آتیلدی و مدت‌لردفنینه‌اجازه‌وئرمه‌دیلر-زنجاندا بیر قیزی لوّت آنادان دوْغما یوُمراق و تپیک آلتیناسالاراق‌شهرده-دوْلاندیردیلار[١٩]. -اردبیل‌ده فدائی‌لرین بیرینین آناسینین امجه‌یینی کسدیلر. -بوْستان آوانین فرقه باشچی سینی اؤلدوروب تیکه تیکه ائتدیلر و باشینی شهرده دوْلاندیردیلار و بدنین یوْل قیراغیندا تماشایا

قوْیدولار[۱۹]. -اوُرمیه ده فرهنگ رئیسی شکیبانی و اردبیلده دیبائیان و آذرآبادگان کیمی شخص‌لری تیکه تیکه ائدیب نُمایشه قوْیدولار[۱۹]. فریدون ابراهیمی آستارالی آزادیخواه نامردجه سینه شاه قاتل‌لری طرفیندان دارا چکیلدی و اوْوباش آذربایجاندا کتاب یاندیرما جشنی-نی احیا ائتدیلر[۱۹].

اوُلوسال..ulusal [صفت] ملّی (فا:ملی). national

اوُلوسال لاشدیرما..ulusallaşdırma [آد] ملی لشدیرمه (فا:ملّی گردانی).

اوُلوسال لاشدیرماق..ulusallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُلوسال نئجه‌لیگینه گتیرمک، ملی لشدیرمک (فا:ملّی کردن).

اوُلوسال لاشما..ulusallaşma [آد] اولوسال لاشماق ایشی (فا:ملّی گردی).

اوُلوسال لاشماق..ulusallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اولوسال حالا گلمک.

اوُلوسال‌لیق..ulusallıq [آد] اوُلوسال اوْلما وضعیتی، ملی‌لیک.

اوُلوسجو..uluscu [آد،صفت] ملیت چی (فا:ملی گرا).

اوُلوسجولوق..ulusculuq [آد] ملیت چیلیک (فا:ناسیونالیسم).

اوُلوسچولار..ulusçular [آد] ملیت چیلر (فا:ملیون) nationallists

اوُلوس‌سئور..ulus sevər [صفت] اوُلوسونا کؤنولدن باغلی اوْلان.

اوُلوس‌سئورلیک..ulus sevərlik [آد] اوُلوس سئور اوْلما، ملیت پرستلیک.

اوُلوسلار..uluslar [آد] ملّتلر (فا:ملل). nations

اوُلوسلار آراسی..uluslar arası [آد] ملتلر آراسی (فا:بین المللی، بین الملل). between nations، international

اوُلوسلار آراسی دیل..uluslar arası dil [آد،دیل‌بیلیمی] مُختلف دیللی ملتلر ایچینده اورتاقجا دانیشیلان و قونوشولان دیل (فا:زبان بین المللی). Injternational langunaye

اوُلوسلوق..ulusluq [آد] ملّیت(فا:ملیت). nationality

اوُلوسیچانلو..ulusıçanlu [اؤزل آد] بایات بوْیوناعاید یئرآدی (م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

اوُلوش..uluş [آت:کؤی] ۱-اوُلوس.۲-پای، بؤلوم. ۳-اوُلوشما سسی و ایشی {اسکی‌تورکجه:اؤلکه}

اوُلوشماق..uluşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغیزآغیزا وئریب‌اوُلاماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوُلوشماق›}.

اوُلوغ..uluğ [اؤزل آد] اوُجا، مُبارک، باخ: اوُلو.

اوُلوغ‌آیقوُچی..uluğayquçı [تاریخی اؤزل آد] گؤی تؤرکلر و اوُیغورلار دؤنَمینده صدراعظم عُنوانی اوْلاراق ایشلنمیشدیر[۷].

اوُلوغ‌ائو..uluğ aevع [اؤزل آد] جُوینی‌نین‌یازدیغینا گؤره آلتون‌اوْردو اوْردوسونا اوُلوغ ائوی دئییلیردی، بارتولدون نظریجه بوُ حکومتین ان ایلکین چاغیندا تؤرکجه سؤزلرین مصطلح اوْلماسی بوُ دیلین حکومت سویه سینده حاکم اوْلماسینی گؤستَریر[۱۲].

اوُلوغ‌ایرکین..uluğ irkin [اؤزل آد] گئچمیش دؤنملرده خاقان عنوانیندان کیچیک اولاراق اؤندرلره و قوْوم بؤیوکلرینه وئریلن بیر عنوان کیمی ایشله‌نیردی، باخ: یئرباییرکو.

اوُلوغبگ..uluğbəy [تاریخی اؤزل آد] تیموُر گؤرخان'ین توْرونو، حُکومت ایللری م۱٤۰۹-۱٤٤۹، دؤنیاجا اؤنلو گؤک‌بیلیمجی و آسترولوق، اؤز آدیْنا دؤزلتدیگی گؤزلم ائوی بوُگون ده ایشلنمکده دیر، اوُلوغبگ زامانی ان محتشم تیکینتی لر و عمومی بنالار عموم افرادین یارارلاندیغی اؤچون دؤزلدی و تؤرکوستان اؤلکه سی گئنیش سویه ده گلیشدی[۱۲].

اوُلوغتارکان..uluğtarkan [تاریخی اؤزل آد] گؤی-تؤرک(قاراخاقان)دؤنَمی‌بیر وزیرآدی[۷].

اوُلوغتؤرک..uluğtürk [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه‌ده اوْغوز خاقان'ین وَزیرلریندن[۷].

اوُلوغ‌جوُجی..uluğcuci [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخانین قامی، فالجیْسی و دانیْشمانیْ. ("چَنگیزیاساسی"نین حاضرلانماسیْندا و چَنگیزه "تؤرک بیرلیگی" ایدئآسینی آشیلایان کیشی اوْلدوُغونو یازارلار)[۷].

اوُلوغَرکین..uluğərkin [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور:ییرباییْرکواوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]

اوُلوغشاد..uluğşad [تاریخی اؤزل آد] ایستَمی خاقان'ین اوْغوللاریندان[۷].

اوُلوغ‌قوُتلوبیلگه‌خاقان..uluğ qutlubilgə xaqan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلاریندان[۷].

اوُلوغنوْیان..uluğnoyan [تاریخی اؤزل آد] بیر عُنوان کیمی ایشله نیبدیر[۷]، چَنگیزخان دؤنَمینده "باش‌کوْموتانلیق" صفتی اوْلاراق ایشله‌نن بیر

اوُلوغیوْز..uluğyüz [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اؤچ آنا بوْیوندان بیری[۷].

اوُلوقوْیون..uluqoyun [تاریخی اؤزل آد] یاقوُت داستان‌لاریندا آدی گئچن" آتش‌تانریْسی"[۷].

اوُلوقیشلاق..uluqışlaq [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

اوُلوککی..ulukəki [اؤزل آد] شامانیسمده بیر جین آدی[۲۱۱].

اوُلولاماق..ululamaq [تاثیرلی ائیلم] آغیرلاماق، اوُلو سایماق (فا:تمجید کردن). praise

اوْلولانماق..ululanmaq [بلسیز ائیلم] اوُلو ساییلماق (فا:تمجید شدن).

اوْلولوق..ululuq [آد] بؤیوک لوک، اوُجالیق (فا:عزت). **glory**

اوْلوم..ulum [آد] سوُ گئچیدی، یئر آدی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹یوُلوم›} [۱۳۵].

اوْلوم..ulum [اؤزل آد] دَبدَبه، شاشا، گؤستهریش[۷].

اوْلوماق..ulumaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُلاما سسی چیخارماق "بایقوش، ایت و قورد کیمی حئیوانلار" زاریلداماق، سسله آغلاماق و اینیلدهمک (اینسان) (فا:زوزه کشیدن). {اوُ سسیندن سس تقلید یدیر}.

اوْلون..ulun [اؤزل آد] اوُلان، ایلوُن: اوُلو، اوُلولانمیش[۷].

اوْلونیگه..ulunyegə [تاریخی اؤزل آد] سؤزو دینلهنن، سایقی دوُیولان، بیلگی و فیکرینه باش ووُرولان خانیم (تاریخی اؤزل آد) چَنگیز خانین آناسی[۷].

اوْلو..ulu [اؤزل آد] اهر، کلئیبر، تبریز ده کند آدی {اوُجا، محتشم}.

اوْلویؤروْک..uluyörük [اؤزل آد] بیر توْرک طایفا بیرلیگی اوْلاراق م۱٦جی یوْزیلده، سیواس آماسیا بؤلگهسینده، یاشاییردیلار، بوُ توْپلولوق اوْچ بؤلوک حالیندا ایدیلار: یوْزده پارا، اوْرتا پارا و شرق پارا، بوُ بؤلوکلرین هر بیری نئچه طایفادان تشکیل تاپاراق اؤزلرینه اؤزل قیشلاق و اکین یئرلری وارایدی؛ بوُ کلمه ایکی سؤزدن تشکیل تاپیبدیر، اوُلو سؤزو بو بیرلیگین بؤیوکلوگونه اشارتدیر، ایکینجی سؤز یؤرومک کلمه سیندن دؤزهلیب، یؤرومک دایم حرکتده اوْلماق معناسینه دیر و کؤچَری طایفالار اوْچون سؤیلهنیر و اوُلو یؤروک معناجا بؤیوک کؤچَری طایفالار بیرلیگی مفهوموندادیر[۸۵].

اوْلویوز..uluyüz [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اوْچ آنا بوْیوندان بیری[۷].

اوْلیان..ulyan [آد، بیتگی] کؤکو یئییلن بیر بیتگی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْلیان داغی..ulyan dağı [اؤزل آد] تبریزده و سهند سیراداغلاریندان بیر داغ.

اوُم..um [آد] ۱- (دده)اوُمود، آرزو، دیلک. ۲-(ت) قارین شیشکین لیگی، قوُرساق یوْزوقلوغو.

اوُما..uma [آد] ۱-آنا. ۲-ائوه گلن قوْناق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُماج..umac [آد] اووُلوموش خمیردن پیشیریلن دوُرو یئمک، باخ: اوْوماج (فا:اُماج، اوُماج). {باخ: اوْوماق}.

اوُماج آشی..umac aşı [آد] معمولی آش اوْلاراق بالاجا یومورولانمیش خمیر ویا ریشته تؤکولن بیر نوع آش، اوُماج دان پیشیریلن دوُرو یئمک (فا:اماج). **a pottage**

اوُماجاق..umacaq [صفت،باخ:اوُماق] اوُمولان، گؤزلهنیلن، کؤنولده توتولان، اوْرهگیندن گئچن شئی "شعر: سنده قورتارماسان واقیفی داردان. یوْخدور اوُماجاغیم پروردگاردان."

اوُماجی..umacı [آد،باخ: اوُیماق] کیچیک اوُشاقلاری قوْرخوتماق اوچون اوُیدورولموش خیالی یاراتیق.

اوُمار..umar [آد، دده؛ باخ: اوُمماق] چاره. آرزولاما، دیلهمه.

اوُماربای..umarbay [اؤزل آد] اینسانآدی، باخ:اوُمار+ بای[۷].

اوُمارخان..umarxan [تاریخی اؤزل آد] اوُمارقان: توُنا بوُلقارخانلاریندان[۷].

اوُمارسیز..umarsız [صفت] چارهسیز (فا:ناچار).

اوُمارسیزلیق..umarsızlıq [آد] اوُمارسیز اوْلما وضعیتی (فا:ناچاری).

اوُمان..uman [صفت] اوُمودلو، اوُمودو اوْلان.

اوُمانچ..umanç [اؤزل آد] ۱-اوُمودلولوق ۲-انتظار[۷].

اوُمانیته..umanitə [آد] باخ: هوُمانیته.

اوُمای..umay [اؤزل آد] آلتایو یاقوُتلاردا اوُشاق و حئیوان بالالارینی قوْرویان بؤیوک تانریچا[۲۱۱]؛ ایندی ده آلتای و بوْتون قوُزئی توْرکلری و شامانیستلر آراسیندا اوُشاقلاریسئویپ قوْرودوغونا اینانیلیر[۱۲] {اوُمماقسؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر} ۲-اوُمای۲ (اؤزل آد) اهر سراب (~آوا)ده کند و ورزقان دا چای آدی

اوُمباکی..umbakı [اؤزل آد] قوْبوستان'دا داغ آدی[۲٤۰].

اوُمدوُ..umdu [آد] ایستک، دیلک، اوُمودلو[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اوُمدورماق..umdurmaq [باخ: اوُممماق؛ ل] اوُممماق وضعیتی یاراتماق.

اوُمدی..umdı [اؤزل آد] آرزو، بکلَنتی[۷].

اوُمسوتماق..umsutmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُمسوندورماق، اوُمسوق ائتمک، اوُمودونو بوشا چیخارماق (فا:مایوس گردانیدن).

اوُمسوق..umsuq [صفت] آرزوسو بوشا چیخیمیش، اؤز اومودونا آلدانمیش (فا:مأیوس). **disappointed**

اوُمسوق اوْلماق..umsuq olmaq [صفت] اوُمسونماق، اوُمودو بوشا چیخماق.

اوُمسوندوُرماق..umsundurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُمودونو بوشا چیخارماق، آلداتماق، اومسوق ائتمک (فا:مایوس گردانیدن).

اوُمسونماق..umsunmaq [تاثیرسیز ائیلم] اومودو بوشا چیخماق، آلدانماق، گؤزو قالماق، اؤز اومودونا آلدانماق (فا:مایوس شدن).

اوُمما..umma [آد] اوُمماق ایشی (فا:توقع، انتظار).

اوُمماديق..ummadıq [صفت] هئچ اوُمولمایان.

اوُمماق..ummaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودا‌وْلماق،اوُمود ائتمک، بیر شئیین اوْلماسینی ایسته‌مک (فا:امید و انتظار داشتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،دده}

اوُممو‌خوُدور..ummuxudur [اؤزل آد] آلتای تانریچالاریندان، باخ: تیامات[۲۱۱].

اوُمو..umu [آد] اوُمود، ایستک، دیلک (فا:آرزو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُموت..umut [آد] باخ: اوُمود.

اوُموجا..umuca [اؤزل آد] اوُمودلو بکله‌ییش[۷].

اوُموچ..umuç [اؤزل آد] رجاء، یاخاریْش، بکلَتی[۷].

اوُمود..umud [آد] اوُموت: اوُمما، گوْون دوُیقوسو، بیر اینامدان دوْغان ایچ‌آرخایین‌لیق (فا:امید). hope {اوُمماق+وُت› اوُموت› اوُمود› اوْمید}.

اوُمود ائتمک..umud etmək [تاثیرسیز ائیلم] گُمان ائتمک، گؤزله‌مک.

اوُموداوْغلو..umud öğlu [یازار] حسن اوموا‌وغلو آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديير.

اوُمود بسله‌مک..umud bəsləmək [آد] اوُمماق،بیرشئیین اوْلابیله-جه‌یینی گؤزله‌مک.

اوُمود قاپی‌سی..umud qapısı [آد] اوُمود باغلانیلان یئر.

اوُمود کسمک..umud kəsmək [آد] اوُممازاوْلماق.

اوُمود وئرمک..umud vermək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه گوْوَن وئرمک.

اوُمودا دوْشمک..umuda düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُمود ائتمک.

اوُمودسوز..umudsuz [صفت] اوُمودو کسیلمیش (فا:ناامید). hopeless

اوُمودسوُزجا(سینا)..umudsuzca(sına) [ظرف] اوُمودسوز حالدا (فا:نا امیدانه).

اوُمودسوُزلوغادوْشمک..umudsuzluğa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودوقالماماق (فا:ناامید شدن).

اوُمودسوُزلوغادوْشورمک..umudsuzluğa düşurmək [تاثیرلی ائیلم] اوُمودونواوْزمک، (فا:ناامید کردن

اوُمودسوُزلوق..umudsuzluq [آد] چاره‌سیزلیک (فا:نا امیدی).

اوُمودلاندیرماق..umudlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُمودلو ائتمک (فا:امیدوار کردن).

اوُمودلانماق..umudlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرشئیین اوْلماسینی ایسته‌مک، اوُمودلو اوْلماق، اوُممااق (فا:امیدوار شدن). ۲-سانماق، تخمین ائتمک گؤزله‌مک، اوُمود ائتمک.

اوُمودلو..umudlu [صفت] اوُمودو اوْلان (فا:امیدوار). hopful

اوُمودلو..umudlu [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲٤٠].

اوُمودوبوْشا(پوُچا)چیخماق..umudu boşa(puça) çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایستگی حیاتا کئچمه‌مک.

اوُمودو قالماق..umudu qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُمودو کسیلمه‌مک.

اوُمودوئرمک..umud vermək [تاثیرسیز ائیلم] آرخایین ائتمک.

اوُمودونا قویماق..umduna qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه تاپشیرماق.

اوُمودونو کسمک..umudunu kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] الینی اوْزمک.

اوُمودونواییتیرمک..umudunu itirmək [تاثیرلی ائیلم] داها اینانماماق، الینی اوْزمک.

اوُمور..umur [آد] اوُمار،اومودلو؛آیدین اوْغوللاری دؤنَمی‌بگی(ـبگ)[۷]

اوُمور..umur [ع، امر چوْغولو] ایش و گؤرَولر، ایشلر (فا:امور).

اوُمورساماق..umursamaq [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمک.

اوُموز..umuz [باخ] اوْموز.

اوُموزدوُرماق..umuzdurmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: اوُمسوندورماق، اوُمسوق ائتمک، اوُمسوتماق، اوُمودونو بوشا چیخارماق.

اوُموش..umuş [اؤزل آد] بکلَتی[۷].

اوُموکوْسو..umuküsü [آد] اوُمما کوْسمه، اینجیمه (فا:قهرو آشتی).

اوُموکوْسوائتمک..umüküsü etmək [آد] ناراضی‌لیق-ائتمک،اینجیتمک(فا:رنجاندن

اوُموق..umuq [اؤزل آد] ۱-اوُمود، دستک، دایاناق ۲-سیْغینما، التجا[۷].

اوُمولمادیغی یئردن..umulmadığı yerdən [عوضلیک] گؤزله‌نیلمه دیگی یئردن "آللاهین نظری اوْلسا آدامین اوُمولمادیغی یئردن یئتیرر".

اوُمولماق..umulmaq [بلسیز ائیلم] اوُمود اوْلونماق، گؤزله‌نیلمک (فا:توقع داشتن، انتظار داشتن).

اوُمونج..umunc [آد] اوُمما، اوُمود ائتمه، بکلَتی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُن..un [آد] تاخیللاری دؤیه‌رک و اؤیوده‌رک اوْرتایا چیخان توْز کیمی نسنه، توْزحالینا دؤشموش نسنه و اوْرون (فا:آرد). Flour {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُن حالواسی..un haluası [آد] اوُنو یاغدا قوُوروب شکر اریتمه‌سی آرتیراراق حاضرلانمیش بیر نوع حالوا.

اوُن شوْرباسی..un şorbası [آد] اوُن و ات سوُیونو قاریشدیریب قایناداراق و سوّت یوُمورتا ساری‌سی آرتیریلیب حاضرلانان‌بیر یئمک.

اوُن قاپانی..un qapanı [آد] اون ساتیلان یئر، اوْن چکی‌له نن یئر.

اوُنات..unat [اؤزل آد] دوْغرو، یئرینده، اوُیقون، اوْلقون، یئتَرلی[۷].

اوُناماق..unamaq [تاثیرسیز ائیلم] راضی اوْلماق، قبول ائتمک، اوْنایلاماق (فا:قبول کردن، پسندیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوُنچو..unçu [صفت] اوُن ساتان کیمسه (فا:آرد فروش).

اوُنچولوق..unçuluq [آد] اوُن آلیب ساتما ایشی (فا:آرد فروشی).

اوُنقان..unqan [اؤزل آد] ۱-باغلی،باغیْملی ۲-بختیار، دوْغرو یوْلدا اوْلان[۷].

اوُنلاما..unlama [آد] بیرشئیین اوّستونه اوُن سپمه، (فا:آرد پاشی).

اوُنلاماق..unlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیین اوّستونه اوُن سپمک، اوُنلو ائتمک، اوُنا بوُلاماق (فا:آرد پاشیدن).

اوُنلانماق..unlanmaq [بلسیز ائیلم] اوّستونه اوُن سپیلمک(فا:آرد پاشیده شدن).

اوُنلو..unlu [صفت] اوّستونه اون سپیلمیش، اونا باتمیش (فا:آردی).

اوُنلوجا..unluca [آد،بیتگی] شوْران توپراقلاردا یاییلمیش بیر نوع اوْت و یاریم کوْل بیتگی (فا:نوعی علف).

اوُنلوق..unluq [آد] دَییرماندا اوّن اوّیودولن و اوُنون توپلاندیغی یئر (فا:محل جمع شدن آرد در آسیاب).

اوُنماق..unmaq [باخ] اوْنماق.

اوُنوتدورماق..unutdurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُنوتماسینا یوْل آچماق، یاددان چیخماسینا سبب اوْلماق (فا:فس از یاد بردن).

اوُنوتقان..unutqan [صفت] تئز اوُنودان، چوخ اوّنودان (فا:فراموشکار)

اوُنوتقانلیق..unutqanlıq [آد] اوُنوتقان اولما وضعیتی، اوسسوزلوق، هوش سوُزلوق (فا:غفلت). Neglect ۲-آلزایمئر، بوُناما.

اوُنوتما..unutma [اوّنلم] یاددان چیخارتما (فا:فراموشی). forgotten

اوُنوتما منی..unutma məni [آد،بیتگی] ایکی چنک‌لی، چوخو گؤی ویا پمبه چیچک‌لی اوْتسو بیر بیتگی، مینجیق اوتو (فا:نوعی گیاه زینتی). myosotis polustris

اوُنوتماق..unutmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاددان چیخارماق، عاقلیندا قالماماق" باخ: دوُز چؤره‌یی اوُنوتماق" ۲-کؤنلوندن چیخارماق، سایماماق، رُعایت ائتمه‌مک " گئچمیشی اوُنوتماق " (فا:فراموش کردن). {دیوان لغات تورک ده و ددەقورقود دا ایشله‌نیبدیر}

اوُنودولماز..unudulmaz [صفت] اوُنودولابیلینز (فا:فراموش نشدنی).

اوُنودولماق..unudulmaq [بلسیز ائیلم] اوُنوتماق ایشی گؤرولمک، یاددان چیخاریلماق، یاددان چیخماق (فا:از یاد برده شدن).

اوُنودولموش..unudulmuş [صفت] یاددان چیخمیش (فا:از یاد برده شده، جا افتاده). well-matured

اوُنیوئرسال..universal [باخ] یوُنیوئرسال.

اوُوا..uva [آد] ۱-ائوئت۲-ایچینه‌شکر ووُرولان یئمک نوعو {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}

اوُواق تامقالیْ .. Uvak Tamgalı [اؤزل آد] اؤزبَک-نایمان بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

اوُواق گیرئی .. Uvak Girey [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

اوُوانیْش .. Uvanış [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

اوُووُت..uvut [اؤزل آد] اوُتانما دوُیقوسو، ادب[۷].

اوُوول اوُوول..uvul uvul [ظرف، سس تق] اوُوولتولو اوْلاراق.

اوُوولتو..uvultu [آد] اوُوولداما سسی، گوْرولتولو، اوُغولتو، اینیلتی (فا:صدای ناله).

اوُوولداماق..uvuldamaq [ل،سس تق] سوْرک‌لی‌سس‌چیخار ماق، اوُوولتو ایله سسلَنمک، اینیلده‌مک (فا:نالیدن).

اوُوونماق..uvunmaq [س،سس تق] بؤیوک‌اؤزونتو وآجی دان قیورانماق، آغلایا آغلایا باییلماق، اوُغونماق.

اوُهون..uhun [آد] ۱-اورمو گؤلونده بیر آدا آدی ۲-میغمیغا[۱٤٠].

اوُی (اوُی اوُی)..uy (uy uy) [باغلاییجی سؤز،سس تق] آغری، قوْرخو، اوْرکمه و بوُجور حس‌لری افاده ائدن بیر سؤز" بیردن اوُی اوُی ائله ییب سوْل الینی قوْیور بؤیرونه".

اوُیار(لی)..uyar(lı) [صفت] اوُیقون، اوُیان (فا:موافق). conforming

اوُیارتی..uyartı [آد] اوُیاری، اوُیارماق اوچون سؤیله‌نن (فا:اخطار).

اوُیارجی..uyarcı [صفت] اوُیوملو گؤرولن، اوُیقون داورانیش دا اولان.

اوُیارجیلیق..uyarcılıq [صفت] اوُیارجی اوْلما وضعیتی.

اوُیارسیز..uyarsız [صفت] اوُیمایان، اوُیقون گلمه ین (فا:نامناسب).

اوُیارسیزلیق..uyarsızlıq [آد] اوُیقون‌سوزلوق،دوْز گلمه‌مه،اوُیقون اوْلماما.

اوُیارقا..uyarqa [آد] اوُیارما آراجی (فا:شاخک). antenna

اوُیارلاج..uyarlac [آد] آداپتوْر، بیربیرینه باغلایان پارچا و شئی.

اوُیارلاماق..uyarlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی وایشی بیر قوُرالا اوُیقون ائتمک (فا:مناسب گردانیدن).

اوُیارلانماق..uyarlanmaq [بلسیز ائیلم] اوُیارلاما ایشی گؤرولمک.

اوُیارلاییجی..uyarlayıcı [آد] اوُیارلاما ایشی‌نی گؤرن کیمسه.

اوُیارلیق..uyarlıq [آد] اوُیقون اولما وضعیتی (فا:برازش).

اوُیارما..uyarma [آد] اوُیارماق ایشی (فا:اخطار). notification

اوُیارماسیز..uyarmasız [صفت] اوُیارما اولماق‌سیزین (فا:بدون اخطار).

اوُیارماق..uyarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوُیاندیرماق. ۲-بیر کیمسه‌یه بیر ایشی گؤرمه‌مه سینی سؤیله‌مک، اخطار وئرمک،بیلگی-لندیرمک(تهلیکه موردینده) (فا:اخطار دادن). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر‹اوُیقورماق›}

اوُیاری..uyarı [آد] ۱-اخطار، بیلدیری (فا:اخطار). ۲-اوُرقانیزملرده اوُیاریم یاردان گؤج notification

اوُیاریجی..uyarıcı [آد] اوُیاران،اوُیارما اؤزللیگی‌اولان(فا:اخطاردهنده

اوُیاری‌جیلیق..uyarıcılıq [آد] اؤیاری جی اولما وضعیتی.

اوُیاریش..uyarış [آد] اوُیارماق ایشی (فا:اخطار).

اوُیاریلماق..uyarılmaq [بلسیز ائیلم] اوُیارماق ایشی گؤرولمک (فا:ف-م).

اوُیاریم..uyarım [آد،بیولوژی] بیر ایش و تهلیکه قارشی‌سیندا بیر اورقانیزمین گؤسترد یگی تپگی(فا:عکس العمل درمقابل خطر).

اوُیارینجا..uyarınca [ظرف] گره‌ینجه " قانونلار اوُیارینجا".

اوُیاق..uyaq [آد] شعرده قافیه، اوُیولما (فا:قافیه). rime

اوُیاق چی..uyaqçı [آد] قافیه دوزَلدن (فا:قافیه پرداز). rhymer

اوُیاق‌سیز..uyaqsız [صفت] اوُیاغی اولمایان، قافیه‌سیز (فا:بی قافیه).

اوُیاقلی..uyaqlı [صفت] اوُیاغی اولان، قافیه‌لی (فا:قافیه دار).

اوُیان..uyan [صفت] مُطیع، تابع،اینانجلی. (فا:مطیع) obedient

اوُیانماق..uyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: اوُیانماق.

اوُیاو..uyav [اؤزل آد] اوُیانیق: دقتلی، تَدبیرلی.

اوُیانیق..uyanıq [اؤزل آد] اوُیاو:دقتلی، تَدبیرلی.

اوُیتون..uytun [اؤزل آد] ۱-قوُتلو،مُبارک.۲-اینسان آدی: اوُیتونالپ، اوُیتونای، اوُیتونبای، اوُیتونبؤری[۷].

اوُیداچی..uydaçı [اؤزل آد] مُرشد، یول گؤسترن، اؤیرَتمن[۷].

اوُیدو..uydu [آد] بیر گزه‌ین‌ین چئوره‌سینه دولانان بالا جیسیم و یا آیری گزه‌ین، ویا اینسان طرفینده گؤنده ریلمیش بیر آراج (فا:ماهواره، پیک). satellite

اوُیدورما..uydurma [آد] ۱-اوُیدورولموش،قوندارما (فا:جعلی). forged ۳-تاخما آد، مُستعار (فا:مستعار) fictitious

اوُیدورماآدلار..uydurma adlar [آد] گونش۱۳۱٦جی ایل و سونراکی ایللرده چوخلو تورکجه یئر آدلاری آذربایجان و کوَردوستان‌دا یاراشیق‌سیز آدلارا چئوریلیدی، بوُ کتابدا یئری گلدیکجه بوُ آدلارا اشاره اولونوناجاق، بورادا اؤرنک اوچون نئچه سینه اشاره اولونور: آجی چای (تلخه رود)، آخماقایا (احمقیه)، آغ مچید (نقره ده)، آق ائولر (سیمین ده)، آغ تپه (سفید تپه)، اوُجان (بستان آباد)، اورمیه (رضائیه)، آیاغ‌چی (پادار)، باخچاجیق (سردارآباد)، باش بولاق (سرچشمه)، سوما (صومعه)، باشماق (باشیه)، باغیش (بخشایش)، بینگوَل (زاربرکه)، تاتاوُ (سیمینه‌رود)، توفارقان (آذرشهر -دهخوارگان)، تیکان‌تپه (تکاب)، جیغاتای (زرینه‌رود)، خاروانا (خروانق)، خوجا (خواجه)، داش‌آتان (دانش-آباد)، دوشان تپه (ژاله)، دوه‌چی (شتربان)، ساری‌قایا (سارقیه)، سلماس (شاهپور)، ساووُج‌بولاق (مهاباد)، ساییق‌قالا (شاهین دژ)، سراسکند (هشترود)، سردری (سردرود)، سولدوز (نقده)، قاراداغ (ارسباران)، قامیشلی (نیستان)، قرئینی (سیه‌چشمه)، قوشاچای (میاندوآب)، قیزیل اؤزن (سفیدرود)، کوجووار (کجاآباد)، گؤموش تپه (گؤمشیان= نقره ده)، گؤموش قیه (دمشقیه)،موُتاللیق (متعلق)، یام (پیام)، ینگیجه (نیکجه)،

اوُیدورما سؤزجوک..uydurma sözcük [آد،دیل‌بیلیمی] دوَزلتمه کلمه (فا:واژه ساختگی). Improvised word

اوُیدورماجا..uydurmaca [صفت] یالان، دوَزلتمه (فا:سفسطه). sophistry

اوُیدورماچی..uydurmaçı [آد] اوُیدوران، قوندارماجی، بیرشئیی اؤزوندن دوَزلدن و اویدوران (فا:جاعل، خیال باف). visionary

اوُیدورماچیلیق..uydurmaçılıq [آد] قوندارماچیلیق، ساختاچیلیق.

اوُیدورماق..uydurmaq [تاثیرلی ائیلم] یالان دوَزلتمک، بیرینه باغلاماق، بیربیرینه قوشماق ویالاندان سؤیله‌مک، یالاندان یاراشدیرماق (فا:جعل کردن).

اوُیدورمالیق..uydurmalıq [آد] اوُیدورما ایشی (فا:تصنُّع). affectation

اوُیدورو..uyduru [آد] خیال (فا:خیال) phantom

اوُیدوروجو..uydurucu [باخ] اوُیدورماجی،ساختاکار (فا:جاعل) forger

اوُیدوروق..uyduruq [آد] اوُیدورما، یالان، دوَزلتمه (فا:جعلی).

اوُیدوروق‌جو..uyduruqcu [صفت] اوُیدوران کیمسه (فا:جاعل).

اوُیدورولماق..uydurulmaq [بلسیز ائیلم] اوُیدورماق ایشی گؤرولمک، قوُراشدیریلماق، قوندارلماق، اوُیوشدورولماق (فا:جعل شدن).

اوُیدولار..uydular [آد] اقمار satellites

اوُیدولاشدیرماق..uydulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُیدو وضعیتینه گتیرمک (فا:به صورت قمر در آوردن).

اوُیدولاشماق..uydulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُیدو وضعیتینه گلمک (فا:به صورت قمر و ماهواره در آمدن).

اوُیدولوق..uyduluq [آد] اوُیدو وضعیتی، پیک‌لیک (فا:مربوط به قمر).

اوُیرات..uyrat [اؤزل آد] موْغول یوْروشو زامانی م۱۱جی یوْزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی[۸۵].

اوُیروغوناگیرمک..uyruğuna girmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه تابع‌ویا ائتگی‌سی آلتیندا اولماق.

اوُیروق..uyruq [آد،باخ: اوُیماق] ۱-بیر دؤولتین ویا بیر کیمسه‌نین یؤنَتیمی و تاثیری آلتیندا اوْلما وضعیتی. ۲-کوْرکوْرونا اینانما، گؤزو باغلی اینانما (فا:تبعیت).

اوُیروقچو..uyruqçu [صفت] اوُیروغو اوْلان کیمسه "توْرک گله نک‌لرینه اوُیروقچو کیمسه‌لر" (فا:تابع).

اوُیروقسوز..uyruqsuz [صفت] اویروغو اوْلمایان کیمسه، بیرایشه ویا بیر قورالا اوُیمایان کیمسه (فا:غیر تابع).

اوُیروقسوزلوق..uyruqsuzluq [آد] اوُیروقسوز اوْلما وضعیتی.

اوُیروقلو..uyruqlu [صفت] اوُیروغو اوْلان کیمسه "توْرک گله نک‌لرینه اوُیروقلو کیمسه‌لر" (فا:تابع).

اوُیروقلوق..uyruqluq [آد] اوُیروق اوْلما وضعیتی (فا:تابعیت).

اوُیسال..uysal [صفت] یومشاق باشلی، اویوملو (فا:موافق).

اوُیسال لاشماق..uysallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اویوملو اوْلماق (فا:موافق شدن).

اوُیسالجا..uysalca [صفت، ظرف] اوُیسال بیچیمده، اویوملو اوْلاراق.

اوُیساللیق..uysallıq [آد] اویسال اولما وضعیتی، اویوملولوق.

اوُیسون..uysun [اؤزل آد] اوُیوملو، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

اوُیغور..uyğur [آد] اوُیقور: ۱-باخ: اوُیقار ۲-اینسان‌آدی: اوُیغورآلپ، اوُیغورباى.

اوُیغوربوْیلاری..uyğur boyları [اؤزل آد] باخ: اوُیغورلار.

اوُیغورجا..uyğurca [ظرف] اوُیغور تورکجه سینده (فا:بزبان اویغوری).

اوُیغورخاقانلیغی..uyğurxaqanlığı [اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیغی گؤی-تورک حکومتی نین داوامی ساییلیر؛ ۲جی گؤی‌تورک خاقانی بیلگه-خان اؤلندن سوْنرا باسمیل‌لر، قارلوقلار و اویغورلار بیرلشه‌رک عصیان ائتدیلر و م۷٤٥دن سونرا اوُیغور دؤولتی اؤتوکن شهرینده قوُرولدو و اوُیغور ایلته‌بری (باش بوغو) "قوُتلوق بیلگه کوّل" و سوْنرا موْیان‌چوْر خاقان اوْلدو، "شینه اوُسو" یاخین‌لیغیندا تاپیلان یازیلی داشلار بو دؤنَمه عایددیر، اوُیغورلارین اؤچونجوخاقانی بوّگو(معناجا: اوُس صاحبی) کوّچلوک‌بیلگه مانی‌دینی‌نی قبول-ائدیب‌و دؤولت دینی اعلام ائتدی(م۷٦۳ده) بو دؤنم‌دن سوْنرا مانی یازی‌سی تورکلرآراسیندا یاییلدی بو یازی سُغد یازی‌سینین دَییشیک شکلیدیر و ساغدان سوْلا یازیلاراق ۱۸حرف‌دن تشکیل تاپیپ و توْرک دیلی اؤچون یئترسیزایدی، قارا بالقاسوُن یازیلی داشی کوّچلوک بیلگه خاقانا عایددیر، اوُیغورلارین حاکمیت یئرلری آلتای،بایکال و بئش‌بالیق بؤلگه سیدی. قیرقیزلار م۸٤۰دا اوُیغورلارین باشکندی اوْردوبالیغ'ا آخین ائده‌رک اوْرانی آلدیلار، بوُ دؤنمدن سوْنرا اوُیغورلاردان بیر بؤلومو اؤتوکن‌دن گؤچ ائده‌رک خاقان عایله‌سیندن اوْلان ایکی قارداش توسط ایله ایکی آیری دؤولت قوُردولار: ۱-قانچوُ (قوُزئی غرب چین) اوُیغور دؤولتی: قوُروجوسو: تگین، حاکمیت‌دؤنمی م۸٤۷-۱۲۲٦جی ایللر، حاکمیت‌یئرلری: چین‌ین قانسوُ بؤلگه‌سی. بوُ حکومت بؤیوک عسگری قُدرت گؤسترمه‌یه‌رک اؤنجه کیتان‌لار'ین (م۹٤۰)، و سوْنرا تانقوُت‌لارین نفوُذو آلتینا گیردیلر (م۱۰۲۸)، و م۱۲۲٦جی ایلده موُغول امپراتورلوغونا قاتیلدیلار. ۲-توُرفان (شرقی توركوستان) اوُیغور دؤولتی: قوُروجوسو:موْنگیدخاقان (آلپ کوّلوگ بیلگه)، حاکمیت دؤنمی م۸٤٦-۱۲۰٦جی ایللر، حاکمیت‌یئرلری: تبت، غربی توركوستاندا قارلوق بؤلگه‌سی، بوُ حکومت چنگیز خانا باغلاندی، چوخ بیلگینلر اوُیغور دؤنمی‌نی توْرکلرین بوْزقیر حیاتیندان یئرله‌شیک حیاتا گئچمه دؤنمی کیمی قلمه وئریرلر، اوُیغور زامانی کتابلار کاغاذ اوْزه‌رینه باسیلدی، اوُیغورلار دؤنمی توْخوماجیلیق صنایعی، مطبَعه؛ پاندوُمین، باله، اوْرکئستر، تیاترو بؤیوک مقداردا گلیشدی، اوُیغور مینیاتورلوغو سوْنرالار اسلامی مینیاتورلوغون پایه سی کیمی تانینیر[۲۰۹۸]. اویغور دؤلتیندن گؤرونتو:

اوُیغورلار..uyğurlar [اؤزل آد] اوُیغور بوْیلاری: اوُیغورلار،هونلارین-اوْولادلاری اوْلاراق قدیم تورک ائل‌لرینین ان مدنی‌لری ساییلیر،

افسانه‌یه گؤره بؤیوک هون قیزی و بیر قوُردون اؤلنمه سیندن اوُیغورلار تؤره‌نیر، اوُیغور کلمه‌سی اوُیوملو و اوُیقارلی اوْلاراق بعضی لریجه بیرلشمیش و توْغان کیمی آخین ائتمه معناسیندادیر، تاریخه گلینجه ۷جی‌عصرین‌اوّللرینده، هوُن تورکلری، سیرتاردوُس، پوُ-کوُ، توْنقرا، بایرکوُ، فوُ-لوُ-پوُ طایفالاری اوُیغور بوْیو اطرافیندا توْپلاناراق م۷٤٥ده اوُیغور آدینی آلدیلار و داها سوْنرادا باسمیل‌لر و قارلوُق‌لار اوْنلارا قاتیلدیلار، آراشدیْرماجی مارکوارت، دوْققوزاوْغوزلاری اوُیغورلارلا بیرلَشدیریر و بارتولددا شا-توْ قوْمونو دوْققوزاوْغوزلار بیلیر، بیلیریک‌کی شا-توْ لار چین لیلره اوّچ سوُلاله وئرمیشدی "هوْوُ-تانگ، هوْوُتسین، هوْوُخان"؛ اوُیغورلاردان بیر خاندان سوْنرالار یاغما قوْمونون باشیندا اوْلموشدور، و بؤیوکلری بوُغراخان عُنوانی آلمیشدیر، یاغما بوْیونا منسوُب ان اؤنملی طایفا بوُلاق آدیندایدی، اوُیغورلار ایراندا اوْلجایتو زامانی مهم مقاملارا گلمیشلر، ایلخانلی ابوُسعیدین آتابگی، اوُیغورلاردان سئوینج آغایدی، ایلخانلیلارین چؤکمه سیندن سوْنرا آنادولودا قوُرولان ائرتنا/اَرتنا بگلیگی اوُیغورلاردان ایدی (م۱۳۲۷-۱۳۸۰)، همچنین بوُ دؤنم تاتار و قاراتاتارلارین باشیندا اوْلانلار و قوْتان/کوْتان اوْیماغی اوُیغورلاردان‌ایدی، میصیرده‌ده توُلون اوْغوللاری و بوْیلاری اوْغوز-اوُیغور بویلاری ساییلیرلار[۲۰۹۸].

اوُیغورسایی‌لاری..uyğur sayıları [آد] اوُیغورلاردا سایی‌لار اؤزل بیر مئتوْدلا ایشله‌نیردی بئیله‌کی معمولا سایی‌لاردا اوْنلوقلاردان سوْنرا بیرلیکلر گلر، ولی اوُیغور سایی‌لارینداا اوْن سایی‌سیندان سوْنرا ایلکجه بیرلیکلر و آردیجا سوْنراکی اوْنلوغا دوْغرو سایی‌لار گلیردی، اؤرنک: اوْنبیر یئرینه "بیریرمی" ایشله‌نیردی و اوْتوزآلتی یئرینه "آلتی‌قیْرخ" گلیردی[۱۲].

اوُیغورهون‌داستانلاری..uyğur hun dastanları [اؤزل آد] اوُیغور هون داستانلاری تورکلرین اسلامدان اؤنجه کی داستانلاریدیر و دوْققوز اوْغوز و اوْن اوُیغور تورکلرینه عایددیر و ایکی داستاندان عبارتدیر: ۱-تؤره‌یش داستانی: (تورکلرین‌خلقی‌باره‌ده)، بوُ داستاندا تانری گؤیدن بوْزقورد شکلینده یئره گلیر و هون قیزیلا اؤلنه‌رک دوْققوزاوْغوز و اوْن‌اوُیغور ائلی مئیدانا چیخیر. ۲-کؤچ داستانی:بوُ داستان اوُیغورلارین بئش بالیغ شهرینه کؤچمه‌لرینی و چین حیله‌لریندن قورتولماسینی آنلاتیر.

اوُیغورماق..uyğurmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُیارماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}

اوُیقار..uyqar [آد] اوُیقور، چاغداش، اوُیوملو، اوُیارلی، مدنی، متمدن، توسعه و پیشرفته مناسب اوْلان، هر جهت‌دن قاباغا گئتمیش کیمسه ویا اؤلکه (فا:متمدّن). civillized

اوُیقارسال‌توْپلوم..uyqarsal toplum [آد] مدنی‌توْپلوم،مدنی-جامعه(فا:جامعه‌مدنی).

اوُیقارسیز..uyqarsız [آد] مُتمدن‌اولمایان (فا:غیر متمدن). cultureless

اوُیقارلاشماق..uyqarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُیقار اوْلماق، اوُیقارلیغا یئتیشمک و اوْ یؤنه گئتمک (فا:متمدن شدن).

اوُیقارلیق..uyqarlıq [آد] مدنی اولما، اوُیقار اولما وضعیتی (فا:تمدّن). civilization

اوُیقارما..uyqarma [آد] اوُیاندیرما، اوُیارما (فا:اخطار دهی).

اوُیقارماق..uyqarmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُیاندیرماق، اوُیارماق (فا:اخطار دادن). {ت: اوُیاندیرماق، اوُیارماق، اخطار وئرمک}

اوُیقان..uyqan [اؤزل آد] ۱-اوُیوملو، گئچیملی،اوُیسال۲-باغلی،تابع[۷].

اوُیقانبای..uyqanbay [آد] اوُیقانبَی: اینسان‌آدی، باخ:اوُیقان+بای /بگ[۷].

اوُیقو..uyqu [آد] ۱-یوُخو۲-آهَنگ،اوُیوم[۷] {سوُمرجه‹اوُ؛ سن، دده}.

اوُیقوُت..uyqut [اؤزل آد] اوُیوملو، آهَنکلی، اوُیقار[۷].

اوُیقوُتالپ..uyqutalp [تاریخی اؤزل آد] عُثمانلی‌لارین ایلک دؤنَم بگلریندن[۷].

اوُیقوسوز..uyqusuz [صفت] یوخوسوز (فا:بی خواب).

اوُیقوسوزلوق..uyqusuzluq [آد] یوخوسوزلوق (فا:بی خوابی).

اوُیقول..uyqul [اؤزل آد] اوُلوتوْیون‘ون‌اوْغلو‌آلتای‌تانری-سی،[۲۱۱]؛اوُیوملو[۷].

اوُیقولاما..uyqulama [آد] اجراء execution

اوُیقولاماق..uyqulamaq [تاثیرلی ائیلم] تطبیق ائتمک، مناسب بیچیمه گتیرمک، ایجرا ائتمک (فا:اجرا کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر: یاتیتماق}

اوُیقولامالی..uyqulamalı [صفت] یالنیز دؤشونجه‌ده‌قالمایب ایشه دؤنوشن (فا:تطبیقی، پراتیک، کاربردی، اجرائی). comparative

اوُیقولانما..uyqulanma [آد] اویقولانماق‌ایشی، اجرا (فا:اجرا).

اوُیقولانماق..uyqulanmaq [بلسیز ائیلم] اجرا اولونماق، یئرینه یئتیرمک (فا:اجرا شدن).

اوُیقولانیش..uyqulanış [آد] اوُیقولانماق ایشی ویا بیچیمی، اجرا اولما (فا:اجرا).

اوُیقولایجی..uyqulayıcı [آد،صفت] اوُیقولایان(فا:مجری،اجراکننده).

اوُیقولاییش..uyqulayış [آد] اوُیقولاماق ایشی ویا بیچیمی (فا:اجرا).

اوُیقولاییم..uyqulayım [آد] علمی وئری‌لری اجرایی ایشلرده ایشلتمه، مختلف بیلیم‌لری ایش‌آلان ایله تطبیق ائتمه، اوُیقولاما، اوُیقولاماق ایشی و تئکنیکی (فا:کاربرد، اجرا).

اوُیقولاییمجی..uyqulayımcı [آد] اجراچی، اجرا ائله ین، اوُقولاما ایشینی گؤرن (فا:تکنوکرات).

اوُیقولو..uyqulu [صفت] یوُخولو (فا:خواب آلود).

اوُیقوُن..uyəqun [اؤزل آد] ۱-یاخیْشیقلی، گؤزل، اَلوئریشلی ۲-گئچیملی، دیرلیکچی، امتزاجلی[۷].

اوُیقون..uyqun [صفت، سن] ۱-بیر شئیه و بیرینه اویان و اونا یاراشان، یاراشیر، متناسب suitable، proportional ۲-الوئریشلی، یارارلی، مُوافق و مُساعد(فا:جایز permissible

اوُیقون اوْلماق..uyqun olmaq [تاثیرسیز ائیلم] متناسب اولماق، مُوافق اوْلماق (فا:تناسب داشتن). to be proportionate

اوُیقونسوز..uyqunsuz [صفت] اوُیقون اوْلمایان، تناسُب سوز (فا:نا متناسب). Disproportionate

اوُیقونسوُزلوق..uyqunsuzluq [آد] اوُیقون سوُز اوْلما وضعیتی، اوُیمازلیق، یاراشیق‌سیزلیق (فا:عدم تناسب).

اوُیقون گؤرمه..uyqun görmə [آد] مناسب گؤرومه (فا:صوابدید، صلاحدید). declaring as permissible

اوُیقون گلمک (اوْلماق)..uyqun gəlmək(olmaq) [تاثیرسیز ائیلم] دوْز گلمک.

اوُیقونلاشدیرماق..uyqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُیقون حالا گتیرمک، یاراشدیرماق، مُوافق لشدیرمک (فا:متناسب گردانیدن).

اوُیقونلاشدیریلماق..uyqunlaşdırılmaq [آد] اوُیقون لاشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا:متناسب گردانیده شدن).

اوُیقونلاشماق..uyqunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُیقون حالا گلمک (فا:متناسب شدن).

اوُیقونلاشمیش..uyqunlaşmış [آد] مُتناسیب(فا:منطبق) coinciding

اوُیقونلاما..uyqunlama [آد] مناسب گؤرمه(فا:صوابدید).

اوُیقونلوق..uyqunluq [آد] اوُیقون اولما وضعیتی، یاراشیق، تناسب (فا:انطباق). proportion, conformity

اوُیقونلوقلا..uyqunluqla [ظرف] متناسب اولاراق، متناسبا ً (فا:به تناسب). proportionately

اوُیقون واختدا..uyqun vaxtda [ظرف] مناسب زاماندا (فا:عندالاقتضا) as opportunity

اوُیلاش..uylaş [آد] اوْیلاشی: ۱-اوُیوم، گئچیم، ۲-فیکیر، دوْشونجه[۷].

اوُیلاشماق..uylaşmaq [قا] بیربیریله اوُیوشماق، اوُزلاشماق، آنلاشماق (فا:توافق کردن).

اوُیلاشیم..uylaşım [آد] اوُزلاشیم، آنلاشیم.

اوُیلوق..uyluq [آد،دده] خالچادان دیزه قدر اوْلان باجاق بؤلومو.

اوُیلوق سوّمویو..uyluq sümüyü [آد] اوُیلوغون چاتیمی‌نی دؤزَلدن سوّموک.

اوُیما..uyma [آد] تابع اولما،تمکین (فا:پیروی). condescension

اوُیماجا..uymaca [صفت] اوُیوشماجا، اوُزلاشماجا.

اوُیماجالیق..uymacalıq [آد] گئچرلی لیکده اوْلان اؤلچوت konformizm

اوُیماز..uymaz [صفت] ۱-آیقیری، باشقا توّرلو (فا:مغایر). ۲-دوُیمایان، اوُیوملو اوْلمایان (فا:نافرمان).

اوُیمازلیق..uymazlıq [آد] ۱-آیقیریلیق، باشقالیق (فا:مغایرت). ۲-اوُیماما ایشی (فا:نافرمانی).

اوُیماق..uymaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرینه تابع اوْلماق، تاثیری آلتیندا قالماق. ۲-اوُیقون دؤشمک، اوُیقون گلمک، یاراشماق (فا:پیروی کردن). to follow ۳-اوُیویاراق خوُمار اولماق، بیر یئره خیره اولماق، اوُیوماق {ت: بیرینه باغلی اوْلماق}

اوُیو..uyu [آد] یوُخو،اوُیقو {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوُذ، اوُذو› باخ: اوُیوماق، اوُیماق}.

اوُیوتماق..uyutmaq [اتّدیرگن ائیلم] اویور حالا گتیرمک، یوُخلاتماق، یاتیرماق.

اوُیوتوجو..uyutucu [صفت] یوخو گتیرن، یوخلادان (فا:خواب آور).

اوُیوتوُلماق..uyutulmaq [بلسیز ائیلم] اوُیوتماق ایشی گؤرولمک.

اوُیور..uyur [صفت] ۱-اوُیویان (فا:خوابیده). ۲-دوُرقون (سو).

اوُیور اوْیانیق..uyur oyanıq [آد] یاری‌اوُیور و یاری اوْیاق، یاری یوُخلو.

اوُیورگزر..uyurgəzər [آد،صفت] یوخولویوْل یئریین، یوخودا یئریین.

اوُیورگزرلیک..uyurgəzərlik [آد] اوُیورگزراوْلما(فا:راه‌رفتن‌درخواب)

اوُیوز..uyuz [آد،طب] ۱-اوُیوز بوجه‌یبندن عمله گلن قاشیندیریجی دری خسته‌لیگی، بو سایریلیغی توتان کیمسه (فا:جرب). scab ۲-(مج)الsیز آیاقsیز کیمسه. {کلمه‌نین کؤکو اوْیماق سؤزونه باغلی اولماغی اویقون گؤرونور، اوْیماق+وُز› اوُیوز[۶]}

اوُیوز ائتمک..uyuz etmək [تاثیرلی ائیلم] سینیرلندیرمک.

اوُیوز اوْتو..uyuz otu [آد،بیتگی] اوُیوز معالجه سینده یارارلانیلان آغ و گؤی چیچکلی بیر بیتگی، قوُم اوْتو (فا:مامیثا). scabiosa rotata

اوُیوز اوْلماق..uyuz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-اوُیوز خسته‌لیگینه یاخالانماق. ٢-سینیرلنمک.

اوُیوز بؤجک‌لری..uyuz böcəkləri [آد،دیرگی] ممه‌لیلرده و قوشلاردا آسالاق اوْلاراق یاشایان، اویوز خسته‌لیگینه یول آچان بؤجک سوْیو (فا:تیره ای از حشرات).

اوُیوز بؤجگی..uyuz böcəyi [آد،دیرگی] اوُیوز بؤجک سوْولادان، دری‌نین آلتیندا اوْیوقلار آچیب، دیشی‌لری یوُمورتالارینی بوُراخیب، سایریلیغا یوْل آچان میکروسکوپیک بیر بؤجک (فا:نوعی حشره). sarcoptes scabei

اوُیوز میلچه‌یی..uyuz milçəyi [آد،دیرگی] قین‌قانادلی،تارلایا ضررلی بؤجک لرله بسله‌نن بیر سینک (فا:نوعی مگس). cicindela

اوُیوزلاشماق..uyuzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] توّکلری تؤکوله‌رک اویوز اوْلماق، داز بیر وضعیته گلمک (فا:مرض جرب گرفتن).

اوُیوزلو..uyuzlu [صفت] اوُیوز خسته‌لیگی اوْلان (فا:جرب گرفته).

اوُیوزلوق..uyuzluq [آد] ١-اویوزاوْلما حالی (فا:جربی) ٢-باشاری‌سیزلیق.

اوُیوشدوُران بالیغی..uyuşduran balığı [آد،دیرگی] باخ: توْرپیل بالیغی.

اوُیوشدوُرلماق..uyuşdurlmaq [بلسیز ائیلم] اوُیوشدورماق ایشی گؤرولمک.

اوُیوشدورما..uyuşdurma [آد] اوُیوشدورماق ایشی.

اوُیوشدورماق..uyuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-بیربیرینه اوُیدورماق، اوُیقون لاشدیرماق، مناسب ائتمک (فا:سازگار کردن). ٢-اویوشماسینی ساغلاماق، حس ائده‌مز وضعیته گتیرمک، کئییتمک (فا:تخدیر کردن، بی حس کردن).

اوُیوشدوروجو..uyuşdurucu [آد،صفت] اوُیوشدورما اؤزللیگی اوْلان، اوُیوشدوران، نارکوتیک (فا:مخدر). narcotic

اوُیوشدوروجو مادّه..uyuşdurucu maddə [آد] دویقولارا اوُیوشوق لوق وئرن ماده، اینسانی اوُیار وخومار وضعیته گتیرن ماده‌لرین عامّ و گنل آدی " موْرفین، کوکائین، هروئین، آفیون، اسراکیمی ماده‌لر".

اوُیوشدورولماق..uyuşdurulmaq [بلسیز ائیلم] ١-اوُیوشدورماق ایشی گؤرولمک، حسّ ائده‌مز حالا سالماق. ٢-آنلاشمالاری ساغلانیلماق.

اوُیوشقان..uyuşqan [آد] هرکسله اوُیوشا بیلن، راحتجه اویوملو اوْلان (فا:همساز). harmonious

اوُیوشما..uyuşma [آد] آنلاشما،اوُیقون اوْلما (فا:تطابق). conformity

اوُیوشماز..uyuşmaz [صفت] بیربیریله اویوشمایان، اوُیقون اوْلمایان (فا:ناسازگار). dosagreeing

اوُیوشمازلیق..uyuşmazlıq [آد] اویوشماما، بیربیرینه اوُیقون گلمه‌مه، اویمامازلیق (فا:اختلاف). difference

اوُیوشماق..uyuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-آنلاشماق، بیربیرینه اوُیقون گلمک، مطابقت ساغلاماق (فا:هم آهنگ شدن، مطابق شدن). ٢-سویوق ویا آغری سببیله ووُجودون بیر یئرینده دویقو وحرکت گئچی‌جی اوْلاراق آزالماق، کئیی‌مک (فا:بی حس شدن، کرخت شدن). {باخ:اوُیماق،اوُیوماق}.

اوُیوشور..uyuşur [آد] باخ: اوُیوشوم.

اوُیوشورلوق..uyuşurluq [آد] اویوشوملوق (فا:مطابقت).

اوُیوشوق..uyuşuq [آد] اوُیوشموش، دوُیماز وضعیته گلمیش، اوُیونتو، کئیی میش، کئی لشمیش (فا:کرخت).

اوُیوشوقلوق..uyuşuqluq [صفت] اویوشموش شئیین حالی، اویوشما، کئییمه (فا:کرختی).

اوُیوشوم..uyuşum [آد] اویوشما وضعیتی (فا:تطابق) conformity

اوُیوشومسوز..uyuşumsuz [صفت] اوُیوشومو اولمایان (فا:ناهماهنگ). uncoordinated

اوُیوشوملو..uyuşumlu [صفت] اوُیوشومو اولان (فا:سازگار). agreeable

اوُیوشوملوق..uyuşumluq [آد] اویوشما وضعیتی (فا:مطابقت). collation

اوُیوق..uyuq [آد] یوخو، یونگول یوخو (فا:خواب).

اوُیوقلاماق..uyuqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْتوردوغو یئرده یوخلاماق، یونگول یوخویا گئتمک (فا:خواب رفتن).

اوُیولماق..uyulmaq [بلسیز ائیلم] اوُیماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م. خوابیدن).

اوُیوم..uyum [آد] ١-بیر بوتونون پارچالاری آراسیندا اوْلان اوُیقونلوق،دَنکلیک،هارموْنی،آهنگ(فا:هماهنگی،سازگاری) Harmony، tune ٢-تابع اولما (فا:متابعت). following

اوُیوم اکی..uyum əki [دیل‌بیلیمی] بعضی کلمه‌لرین اصلی شکلینه یاخین اوْنا اکله‌نیر و معنانی گوّجلندیریر، اوْیوم اکلری سس تقلیدی اولاراق دؤزَلیللر، باخ: اک " قاپ قارا، آغ آغاپاغ، کوْل کوْس، دوُم دوُرو".

اوُیوم ووُرقوسو..uyum vurqusu [آد،دیل‌ب،دده] (فا:تاکید). rhythmic pause

اوُیوماق..uyumaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-یوُخلاماق، یاتماق.٢-یوخوسوز-لوقدان ویا بیر خسته‌لیک سبب ایله چئوره‌ده‌کی وضعیتی بیلمه‌مک،

حیات‌اثری گؤسترمه‌مک(فا:خوابیدن) {سومرجه ‹اوُ›؛ ت، گؤیتوّرک یازیتلاریندا ایشله نیبدیر}.

اوُیومجو..uyumcu [صفت] ایزله ییجی، بیرینین دالی‌سیجا گئدن (فا:پیرو) follower

اوُیومسوز..uyumsuz [صفت] آهنگ‌سیز (فا: ناهنجار). rough

اوُیومسوز دانیشما..uyumsuz danışma [آد] متناقض دانیشما (فا:تناقض گوئی). self-contradiction

اوُیومسوزلوق..uyumsuzluq [بلسیز ائیلم] اوُیومسوز اوْلما وضعیتی، آهنگ‌سیزلیک (فا:تناقض). contradiction

اوُیوملو..uyumlu [صفت] اویومو اوْلان، آهنگ‌لی، موزون (فا:هم آهنگ، متوافق). proportional ،agreeable

اوُیوملولوق..uyumluluq [آد،دیل‌بیلیمی] هارمونی، هم آهنگ‌لیک (فا:هم آهنگی). appropria teness

اوُیوموش..uyumuş [صفت] ١-یوخلامیش، یاتمیش (فا:خوابیده). ٢-کئیی میش، کئی لشمیش (فا:خواب رفتن یک عضو بدن).

اوُیونتو..uyuntu [صفت] ١-اوُیوما ایشی (فا:خواب). ٢-اوُیوشوق، تنبل‌لیک (فا:تنبلی).

اوُیونماق..uyunmaq [تاثیرسیز ائیلم] هرهانسی بیری اوُیوماق "بوُ ساعاتدا اوُیونورمو".

اوُیویوش..uyuyuş [آد] اویوماق‌وضعیتی‌و بیچیمی (فا:خواب).

اوْ..ü [حرف]اوْ حرفی تورک‌عرب‌الفباسی‌نین یئددینجی‌سسلی حرفی و تورک‌لاتین الفباسی‌نین بیرمی دوققوزونجو حرفی ساییلیر، بو حرف کلمه‌لرین اولینده الف له بیرلیکده و آیری یئرلرده و شکلینده گلیر، دیل وضعیتی جه اینجه، دوداق وضعیتی جه یوُوارلاق و دار سؤیله‌نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:هفتمین‌حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

اوْتَلگَه..ütəlgə [آد، دیرگی]باخ: آلاجهره. {باخ: اؤتمک}

اوْتمک..ütmək [تاثیرلی ائیلم]قیزقین دمیرله یا اوْدا توُتاراق اوْزدن یاندیرماق، اوْدا توتاراق توکلرینی یاندیرماق "توْیوغو اوْتمک" (فا:با آتش تمیز کردن) {سوُمرجه ‹اوُت›؛ ت}

اوْتو..ütü [آد]پالتارین بوُروشوغون آلماق اوچون ایشله نن ایستی دمیر آراج (فا:اتو). iron {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوتوک› پالتار کوْرکونو یاندیران آراج، اؤتمک کلمه سیندن دوزلمیش کلمه‌دیر،بو کلمه فارسجادا اطو/اوتو شکلینده ایشله‌نیر[۵]}.

اوْتو کندی..ütü kəndi [اؤزل آد]اوْتی کندی: کلئیبرده کندآدی {اوْد سؤزوندن}.

اوْتوآلْتی..ütü aləti [آد]پالتاری اوْتوله یندە ایستی اوْتونون آلتینا قویولان شئی (فا:زیر اوتو).

اوْتوبئزی..ütü bezi [آد]اوْتوله‌نن شئی اوْزه رینه قویماغا یارایان بئز (فا:پارچه اوتو).

اوْتوجو..ütücü [آد]ایشی پالتار اوْتوله‌مه اوْلان (فا:اوتو کش).

اوْتوجولوک..ütücülük [آد]اوْتوجو اوْلما وضعیتی (فا:اوتو کشی).

اوْتوچکمک..ütü çəkmək [تاثیرلی ائیلم]اوتوله‌مک (فا:اتو کشیدن) ironer

اوْتوچکن..ütü çəkən [صفت]اوتوله ین (فا:اتو کش). ironer

اوْتوچو..ütüçü [باخ]اوتو چکن.

اوْتوچولوک..ütüçülük [آد]ایشی پالتار اوتوله‌مه (فا:اتوشوئی). carwach service

اوْتودؤشکجه سی..ütü döşəkcəsi [آد]پالتاری اوتوله‌مک اوچون آلتینا قویولان دوشکجه (فا:دوشک اوتو).

اوْتوسوز..ütüsüz [صفت]اوتو ووُرولمامیش.

اوْتوسوزلوک..ütüsüzlük [آد]اوتوسوز اولاما وضعیتی.

اوْتوک..ütuk [صفت]اوْزدن اوْتولموش (فا:پرکنده). plucked

اوْتولمک..ütülmək [بلسیز ائیلم]قیزقین‌دمیرله ویا اوْدلا بیر شئی(توک و -) یاندیریلماق، آزاجیق یانماق" قاشلار اوْتولموشدو".

اوْتولموش..ütülmüş [صفت]توْکلری یاندیریلیب تمیزلنمیش (فا:با آتش سوزانده شده).

اوْتولنمک..ütülənmək [بلسیز ائیلم]اوْتو ووُرولماق، اوْتو ایله هامارلانماق، اوْتو چکیلمک (فا:اتو شدن).

اوْتولنمیش..ütülənmiş [صفت]اوْتو چکیلمیش (فا:اتو شده).

اوْتولەمک..ütüləmək [تاثیرلی ائیلم]اوْتو ایله بوروشوقلاری آلماق، اوْتو چکمک (فا:اتو کشیدن). to iron

اوْتولەمه..ütüləmə [آد]اوْتوله‌مک ایشی. (فا:اتوزنی)

اوْتولو..ütülü [صفت]اوْتولنمیش،اوْتوچکیلمیش (فا:اتو کشیده شده).

اوْتولەین..ütüləyən [صفت]اوتو چکن (فا:اتو کش). ironer

اوْتەبای..ütə bay [تاریخی اؤزل آد]قیْرقیزلارین، آرقین اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

اوْچ..üç [سایی]۱-ایکی‌دن سوْنراکی سایی(فا:سه). three ۲-تؤرکلرین، دوْقوز، قیْرخ کیمی، اوُغورلو سایدیْغی ساییْلاردان. {سوُمئرجه ‹اوُش›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن}.

اوْچ–..-üç [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۵۰ آد سایماق اوْلار). آذربایجان ‹دا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰].

اوْچ –..-üç [اؤزل آد]اینسان آدی: ~ای، ~بای، ~توُغ، ~گؤن، ~وْغوز.

اوْچآتوملو..Üç atomlu [ظرف]اوْچ آتومدان عبارت اوْلان "~ بیرلشمه".

اوْچآتیلان..üç atılan [آد]خزنه‌سی‌اوْچ‌فیشک توتان سلاح.

اوْچآچیلان..üçaçılan [آد]خزنه‌سی‌اوْچ‌فیشک توتان سلاح.

اوْچآددیم..üçaddım [آد،ایدمان]اوْچ آددیم آتما یاریشماسی.

اوْچآشاغی بئش یوُخاری..üç aşağı beş yuxarı [صفت]تقریباً، آز بیر فرقله.

اوْچآیاق..üçayaq [آد]۱-ساج آیاغی، بیرشئیی قویماق اوچون دؤزه‌لن اوُچ آیاقلی شئی. ۲-یاللی اوْیونوندا بیرهاوا آدی.

اوْچآیلار..üçaylar [آد]۱-اوْچ آیلیق سوْره، فصیل، موسم (فا:فصل). ۲-قمری ایلینده رجب شعبان و رمضان آیلارینا وئریلن آد.

اوْچاتک..üçətək [آد]بیر نوع اوچ بؤلوملو گئییم.

اوْچاوُروق..üç uruq [تاریخی اؤزل آد]اؤزبک اوْیماق بگلریندن[۷].

اوْچاوْچ..üçüç [ظرف]هردفعه اوْچ دانا،اوْچلوحالدا، اوُشاقلار سیرایلا "اوْچ اوْچ دوُردولار".

اوْچ اوُرُوغ .. Üç Uruğ [اؤزل آد]اؤزبَک بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

اوْچاوُلدوز..üç ulduz [آد،سن]اوچ‌قارداش اوُلدوزلاری (فا:ستاره-میزان).

اۆچبئش..üçbeş [صفت] آز،نئچه گؤنلوک اولاراق "~گؤنلوک عؤمور".

اۆچبادام بیر قۇز..üç badam bir qoz [آد] آذربایجان خالق موسیقی‌سینده بیر چوخ ماهنی، تصنیف و اویون هاوالارینا خاص اولان بیر موسیقی وزنی" قاوالی ~ وزننده و هاواسیندا چالماق"

اۆچبۇیوتلو..üç boyutlu [صفت] ائن‌بوی‌و اؤزونلوغو اۆلان هرشئی و جیسیم.

اۆچبۇیوتلو فیلیم..üç boyutlu filim [آد] اۆچ بۇیوتلو گؤرسه‌نن فیلیم.

اۆچبیر..üçbir [ظرف] اۆچ اۆچ، اۆچر اۆچر "آداملار دسته دسته اۆچبیر بئش‌بیر باغدا گزیرلر".

اۆچتامقا..üçtamqa [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز اوْیماقلاری، اولُوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-جیْریق بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

اۆچتکر..üç təkər [آد] اۆش تکر، اۆش تَیَر: ایکیسی آرخادا و بیری اؤنده اۆچ تکرلی آراج، اۆچ‌تکرلی اوُشاق آراجی.

اۆچجه..üçcə [سای] اۆشجه: آنجاق اۆچ، اوچ اۆلاراق "اۆشجه تۆمن پوُلو قالیب" (فا:سه تایی، سه تا).

اۆچچاتال..üççatal [آد] باشیندا اۆچ چاتالی اۆلان، بالیق توتماق اوچون بیرجور چاتال.

اۆچدؤرد..üçdörd [صفت] بیرنئچه دنه.

اۆچده بیر..üçdə bir [سایی] بیر شئیین اۆچده بیرحصّه‌سی(فا:سه یکی).

اۆچدیللی..üçdilli [صفت] اۆچ دیلده دانیشا بیلن، اۆچ دیل بیلن.

اۆچَر..üçər [سایی] هر بیری سینه اۆچ، اۆچ اۆچ.

اۆچفازلی..üçfazlı [صفت] اۆچ فازی اۆلان الکتریک خطّی، اۆچ فازلا دَییشن جریان و آخیملا باغلی اۆلان." اۆچ فازلی خط".

اۆچقارداش..üçqardaş [آد] اۆچلو اۆلاراق گؤرونن بیر اوُلدوز کۆمه‌سی.

اۆچگۆزلو..üçgözlü [آد] اۆچ گؤزو اولان شئی "اۆچ گؤزلو کؤپرو".

اۆچگن..üçgən [آد] اۆچ قول (فا:مثلث). **triangle**

اۆچگۆل..üçgül [آد،بیتگی] باللیجا، چؤل یونجاسی، تیرفیل (فا:شبدر). **trifolium. leg**

اۆچلشمک..üçləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیین اۆچو بیر آرایا گلمک.

اۆچلو..üçlü [صفت] اوچ اولاراق، اوچ دنه‌لی. (فا:سه تایی).

اۆچلو بوشانما..üçlü boşanma [آد] اسلام دینینده بیر نوع بوشاما طرزی (فا:سه طلاقه). **dovorced**

اۆچلوک..üçlük [آد] بیرشئیدن اۆچ دنه اۆلان هرشئی (فا:سه تایی، ثلاثه). **the three**

اۆچلەمک..üçləmək [تاثیرلی ائیلم] اۆچ شئیی بیر آرایا گتیرمک، اۆچ یئره بؤلمک، تثلیث (فا:سه تایی نمودن). **trinity**

اۆچم..üçəm [صفت، ظرف] بیر دفعه ده اۆچ، اۆچم قویون: بیر دفعه ده اۆچ بالا دوُغان قویون (فا:سه تا در یک دفعه).

اۆچم اۆچم..üçəm üçəm [باخ] اۆچ اۆچ.

اۆچنومره. ۴ نومره. ۵ نومره. ۶ نومره..üçnümrə [اؤزل آد] بونلارین هامیسی ۲۰-ینجی ایللرین ایکینجی یاریسیندا باکیدا مئیدانا چیخان رقص مئلودییالاریدیر. بو رقصلر، خصوصا " ۵ نومره " و " ٦ نومره " ایندی ده مشهوردور. " ۳ نومره " و " ۵ نومره " کیمی آرام تئمپلی، حزین رقصلری یالنیز قادینلار اویناییرلار. " ٤ نومره " و " ٦ نومره " ایسه نیسبتن جلد تئمپلی، هم کیشیلرین، هم ده قادینلارین اویناندیقلاری سلیس رقصلردیر[۲٤٥].

اۆچوز..üçüz [صفت] اۆچو آرخا آرخایا دوْغولان (فا:سه قلو).

اۆچوز کؤک سایی..üçüz kök sayı [آد] بیر سایی‌نین اوچونجو کؤکو (فا:عددمکعب). **a cubic number**

اۆچوزلو..üçüzlü [صفت] اۆچوزلری اۆلان (فا:سه قلو).

اۆچوْغول..üçoğul [اؤزل آد] کۆرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

اۆچون..üçün [باغلایجی سؤز] گؤره، سببی ایله، اؤغروندا، یولوندا، اؤترو، گؤره، اوْ اؤزدن، اوْ سببله، "سنین اوچون گلدیم"، آند بیلدیرن سؤزدۆر" تانری‌اۆچون، سنین‌اوچون" (فا:چون،برای). **for** {سوُمرجه ‹ائس›؛ ت‹اوُچون›؛ بو کلمه اوُج سؤزونه باغلی اولاراق "اۆچون و ایچین" بیچیمینه گلیب،بوکلمه فارسجا چوُن سؤزونون کؤکودور}.

اۆچونجو..üçüncü [سایی] سیرادا ایکینجی‌دن سوْنراکی سایی (فا: سوم، سومی). **third** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹اۆچونج›}

اۆچونجوچاغ..üçüncü çağ [آد،یئرب] یئرین گئچمیش-چاغلاریندان ٦۰میلیون ایللیک بیر چاغ (فا:دوران سوم زمین شناسی). **senozoid**

اۆچونجودۆنیا اۆلکەلری..üçüncü dünya ölkələri [آد] آسیا،آفریقا و لاتین آمریکانین اسکی‌سؤمورگه‌اؤلکه‌لرینی‌ایچینه آلان بؤلگه‌لر، عمومیت له گئری‌قالمیش‌وتوسعه‌تاپمامیش و گلیشمه‌میش‌اؤلکه‌لر.

اۆچونجوکیمسه..üçüncü kimsə [آد،دیل‌بیلیمی] دیل بیلیمی جه اوچونجو غایب شخصی تانیدان کلمه (فا:سوم شخص). **third person**

اوّچونجوکؤک..üçüncükök [آد] اوّچونجو جذر(فا:جذرمکعب).cube root

اوّچونجوکز..üçüncükəz [ظرف] اوّچونجو دفعه (فا:ثالثا) thirdly

اوّچه بیر..üçə bir [سایی] اچ بؤلومدن بیری (فا:ثلث) third

اوّچیارپاق..üçyarpaq [آد،بیتگی] اوچ گول (فا:شبدر). (bot) clover

اوّچیاشار..üçyaşar [باخ] اوّچ ایل لیک.

اوّچیل..üçil [تاریخی اؤزل آد] ساری تؤرگیشلَردؤولتی خانلاریندان[۷].

اوّچیوز..üçyüz [سایی] ایکی یوز دوققوزدان سونراکی سایی (فا:سیصد). therr hundred

اوّچیوزایللیک..üçyüz illik [صفت] اوچ یوز ایل اولاراق (فا:سیصد ساله). tercentenary

اوّدولمک..üdülmək [دا، س] بوْش بوش دانیشماق (فا:پرگویی کردن).

اوّرپتمک..ürpətmək [باخ] اوّرپَرْتمک.

اوّرپرْتمک..ürpərtmək [تاثیرلی ائیلم] اوّرپرمه‌سینه یوْل آچماق، قورخوداراق توکلرینی بیزییز ائتمک (فا:ف‌س).

اوّرپرْتی..ürpərti [آد] اوّرپرمک‌وضعیتی(فا:سیخ‌سیخ‌شدن‌موها)

اوّرپرتیلی..ürpərtili [صفت] توکلری اوپرتیلمیش(فا:موهای‌سیخ‌سیخ‌شده

اوّرپردیجی..ürpərdici [صفت] اوّرپرمه دوُیقوسو وئرن (فا:سیخ‌سیخ‌کننده).

اوّرپرمک..ürpərmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-توّکلری‌تیکان تیکان اوْلماق، توکلری بیزییز اوْلماق. ۲-اوّشویوب تیترەمک (فا:سیخ سیخ شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوّرمک›: (یئللەمک)، ‹اوّرکمک›}.

اوّرپشمک..ürpəşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوّرپرمک، توکلری بیزییز اوْلماق" اتی اوّرپشدی باشینا آغری‌سیچرادی".

اوّرپک..ürpək [آد] اوشومکدن توکلری بیزییز اولموش.

اوّرپه ریش..ürpəriş [آد] اورپرتی، اوّرپرمک ایشی(فا:سیخ شدن موها).

اوّرَتکن..ürətkən [صفت] چوخ اوّره تن (فا:تولید کننده).

اوّرَتکن‌لیک..ürətkənlik [آد] اوّره‌تکن اولما وضعیتی (فا:تولید کننده‌گی).

اوّرَتمک..ürətmək [تاثیرلی ائیلم] عئینی‌تؤردن‌جانلی‌لاری چوخالتماق، تؤرَتمک، (ائکونومیک بیر ائتگینلیک سوْنوجو) اوّرون الده ائتمک (فا:تولید کردن). to beget

اوّرَتمن..ürətmən [آد] اوّره دیجی.

اوّرَتمه..ürətmə [آد] اوّرَتمک ایشی (فا:تولید).

اوّرجاه..ürcah [آد،دا] اوّرجاه اوْلماق، راست گلمک. {ع:مواجه}.

اوّرک..ürək [آد] ۱-کؤکس بوشلوغوندا آغ جییارلار آراسیندا اوْلان و وُجوددا قانی حرکته گتیرن اورقان، قلب (فا:قلب). heart ۲-(مج)جسارت" ـوئرمک". ۳-کؤنول، بیرینین روحسال یؤنو ٤-معده، قارین، ایچ {سومرجه ‹اوُر›: قان؛ ت،سن‹یوّرَک›؛ دیواندا اوّرمک(یئللەمک) سؤزونه باغلانمالیدیر و قلبین دایما یئللنمه‌گینه و چیرپینماسینا اشارتدیر}.

اوّرک—..-ürək [اؤزل آد] اینسان آدی:ـالپ،ـای،ـبای،ـبگ، اوّرکمَزخان.

اوّرک‌آچان..ürəkaçan [صفت] سئویندیریجی (فا:باصفا). pleasant

اوّرک‌آغری‌سی..ürəkağrısı [صفت] اوّزوجو، درین تاسف وئرن.

اوّرک‌آلتی..ürəkaltı [آد] اوّره‌یین آلتیندا یئرله شن ناحیه و حصّه.

اوّرک‌ائلەمک..ürək eləmək [تاثیرسیز ائیلم] حُرمت ائلەمک، حسادت ائلەمک.

اوّرکان..ürkan [اؤزل آد] قیْویلجیم، شَراره[۷].

اوّرک‌اوْخشایان..ürək oxşayan [صفت] اوّرک آچان.

اوّرک‌ایسته‌ین..ürək istəyən [صفت] ایسته‌دیگی‌شئی(فا:دلخواه)-desirable

اوّرک‌باغلاماق..ürək bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه ایلگی و علاقه گؤسترمک.

اوّرک‌بولاندیران..ürək bulandıran [صفت] معدەنی قاریشدیران، قوسدوروجو.

اوّرک‌بوْلاندیرماق..ürək bulandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] نفرت حسی اوْیاتماق.

اوّرک‌بوْلاندیریجی..ürək bulandırıcı [صفت] حالی خاراب ائدن (فا:تهوع آمیز). nauseous

اوّرک‌بولانماسی..ürək bulanması [آد] معده‌نین قاریشماسی، قوسما.

اوّرک‌بیر..ürəkbir [صفت] چوخ یاخین (فا:یکدل). unanimous

اوّرک‌توتولماسی..ürək tutulması [آد] قلب دورقون لوغو (فا:احتقان قلب). passive congestion

اوّرک‌جیک..ürəkcik [آد] کیچیک و بالا اوّرک، اوّره‌یه اوْخشار.

اوّرک‌چالان..ürək çalan [مج] واله ائدیجی (فا:دلربا). heart-stealing

اوّرک‌چکن..ürək çəkən [باخ] اوّرک چالان.

اوّرک‌چیرپینتیسی.. [آد]

اوْرک‌چیرپینتی‌سی..ürək çırpıntısı [آد] ۱-اوْره‌گین یئهین و سیخ ووُرماسی، اوْرک دؤیونتوسو و دؤیونمه سی، قلب دؤیونتوسو(فا:تپش‌قلب) heartbeat. ۲-ماراق و قایقی و قورخو کیمی دویقولار سببیله اوْلان دیدَرگین‌لیک.

اوْرک‌چیرپینی‌سی ایله..ürək çırpıntısı ilə [تاثیرسیز ائیلم] اوره‌گی چیرپینا چیرپینا.

اوْرک‌دؤیونتوسو..ürək döyüntüsü [آد] اورک چیرپینتی‌سی (فا:تپش قلب). heartbeat

اوْرک‌دؤیونمه سی..ürək döyünməsi [آد] اورک چیرپینتی‌سی (فا:تپش قلب). heartbeat

اوْرک‌دارلیغی..ürək darlığı [آد] سیخینتی، بوُنالتی، اوْزونتو.

اوْرکدن..ürəkdən [صفت، ظرف] ایچدن، ایچدن‌لیکله (فا:باطناً) hearitly

اوْرک‌دوْستو (یولداشی)..ürək dostu (yuldaşı) [آد] ان یاخین دوْست.

اوْرک‌دوْلوسو..ürək dolusu [ظرف] سئوینه سئوینه، چوخ درین لذّتله" اوْرک دوْلوسو بیربیریله‌دانیشماق،اوْرک‌دوْلوسوسؤزلرینی-دئدی".

اوْرک‌دیرک (وئرمک)..ürək dirək (vermək) [تاثیرلی ائیلم] اوْرک لندیرمک، تسلّی وئرمک.

اوْرک‌سیخان..ürək sıxan [صفت] اورک سیخیجی (فا:دلگیر). piqued

اوْرک‌سیخیجی..ürək sıxıntısı [صفت] کدر گتیرن، اوْزوجو، سیخیجی، اوْزونتو، سیخینتی.

اوْرک‌سیز..ürəksiz [صفت] جسارت‌سیز(فا:ترسو) emamoured

اوْرک‌سیزجه‌سینه..ürəksizcəsinə [ظرف] قورخاق جاسینا (فا:با ترسویی).

اوْرک‌سیزلیک..ürəksizlik [آد] قورخاق‌لیق،جسارت‌سیزلیک(فا:ترسویی).

اوْرک‌سیندیران..ürək sındıran [صفت] اوْزوجو (فا:دل آزار). vexatious

اوْرک‌سیندیرماق..ürək sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوره گینه توخونماق.

اوْرک‌سیندیریجی..ürək sındırıcı [صفت] آدامین قلبینی قیران، توخونان.

اوْرک‌قاراسی..ürək qarası [آد] ایشله‌نن بیرسوُچدان سوْنرا حس ائدیلن اوْزوجو پئشمانلیق.

اوْرک‌قویماماق..ürək qoymamaq [تاثیرلی ائیلم] قورخوتماق، تهلیکه‌یه سالماق.

اوْرک‌قیزدیرماق..ürək qızdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اینانماق، اعتبار ائتمک.

اوْرککک..ürkək [صفت،سن] ۱-اوْرکن کیمسه،چوخ اوْرکن (فا:خائف). afraid. ۲-چکینگن.

اوْرککک اوْرککک..ürkək ürkək [ظرف] اوْرکه‌رک، چکینگن‌لیکله.

اوْرککک جه..ürkəkcə [ظرف، ص] اوْرککک بیر بیچیمده.

اوْرککک لشمک..ürkəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْرککک وضعیته گلمک.

اوْرک‌کئچمه (گئتمه)..ürək keçmə (getmə) [آد] خسته‌لیک و روحی سارسینتی‌سی سوْنوجو هوشوُنو ایتیرمه حالی، بایقین‌لیق "بو خبر اوْنون اوْرک کئچمه‌سینه باعث اوْلدو".

اوْرککلیک..ürəklik [آد] اوْرکمه ایشی، اوْرککک اوْلما (فا:رمیدگی).

اوْرک‌گوْبک (قالماق)..ürək göbək (qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] گؤلمک‌دن قشّ ائله‌مک.

اوْرک‌گوْبگی‌نی یئمک..ürəkgöbəyini yemək [تاثیرسیز ائیلم] برک قورخماق.

اوْرک‌گوبگی دوْشمک..ürək göbəyi düşmək [باخ] اوْره‌یی دوْشمک.

اوْرک‌لرینی بوْشالتماق..ürəklərini boşaltmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه دانیشیب درد لشمک.

اوْرک‌لندیرجی..ürəkləndirci [صفت] اوْرک وئرن، جسارت وئرن.

اوْرک‌لندیرمک..ürəkləndirmək [تاثیرلی ائیلم] قوْرخوسوز ائتمک، بیرینه اوْرک‌لی‌لیک و جسارت وئرمک (فا:جسارت دادن).

اوْرک‌لنمک..ürəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایگیدلیک ائتمک. ۲-اوْره‌یی دوْلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹یوْرک لنمک›}

اوْرکله..ürəklə [ظرف] ۱-قوْرخمادان، چکینمه دن، جسارتله" اوْرَکله ووُروشماق". ۲-هوسله، اوْرَکله و جان و کؤنولدن.

اوْرکلی..ürəkli [صفت] جسارت‌لی (فا:دل و جرات دار).

اوْرکلی‌لیک..ürəklilik [آد] جسارتلی‌لیک(فا:جسارت). courage

اوْرکلی‌لیکله..ürəkliliklə [ظرف] قوْرخمادان، قوْرخوسوزجا.

اوْرکمک..ürkmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْلکْمک: ۱-قورخاراق سئچراماق (فا:رمیدن). ۲-شاشقین‌لیق و قورخو دویماق. ۳-چکینمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواناکی اورمک (یئللهمک) سؤزونه باغلیدیر}.

اوْرکمه..ürkəmə [آد] اوْرکمک ایشی (فا:رم). shying

اوْرکن..ürkən [صفت] قورخاق (فا:رمنده).

اؤرکو..ürkü [آد،سن]قورخو و سئچراما، توپلولوغو ساران اؤرتاق قوْرخو، پانیک (فا:رم). shying

اؤرکوئرمک..ürək vermək [تاثیرسیز ائیلم]اورک لندیرمک.

اؤرکوئرن (وئریجی)..ürək verən (verici) [صفت]روح لاندیران.

اؤرکوپ..ürküp [اؤزل آد]سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

اؤرکوتمک..ürkütmək [تاثیرلی ائیلم]اؤرکونتو وئرمک، قوْرخودوب قاچیرماق(فا:رماندن). to rouse

اؤرکودوجو..ürküdücü [آد]اؤرکونتویه یوْل آچان (فا:رماننده).

اؤرکوسوز..ürküsüz [صفت]اؤرکو وئرمه ین (فا:نترس).

اؤرکوش..ürküş [آد]اؤرکمک ایشی و یا بیچیمی (فا:رم).

اؤرکوشمک..ürküşmək [قا]بیرلیکده‌اؤرکمک(فا:باهم‌رمیدن).

اؤرکولمک..ürkülmək [تاثیرسیز ائیلم]اؤرکک کیمی گؤرونمک.

اؤرکولوش..ürkülüş [آد]اؤرکولمک ایشی (فا:رم).

اؤرکونتو..ürküntü [آد]اؤرکومه دویقوسو (فا:رم). shying

اؤرکونتولو..ürküntülü [صفت]اؤرکونتو وئرن (فا:رمنده).

اؤرکونج..ürkünc [آد،سن]قوْرخودان اؤرکوتمه (فا:رم).

اؤرکه..ürkə [آد]ایکی یاشار دیشی آت بالاسی. {باخ: اؤرکمک}

اؤرکه ین..ürkəyən [باخ]اؤرکک، قورخاق (فا:وحشی، رمنده).

اؤرکیاراسی..ürək yarası [آد]بیر کیمسه‌دن ائشیدیلن اؤزوجو بیر سؤز.

اؤرکیاندیران(یاخان)..ürək yandıran(yaxan) [صفت]١- سارسیدیجی ٢-جان یاندیران (فا:دلسوز). heart-rending

اؤرکیاندیرماق..ürək yandırmaq [تاثیرسیز ائیلم]جان یاندیرماق.

اؤرکیانقی‌سی..ürək yanqısı [باخ]اؤرک آغری‌سی.

اؤرگوْج..ürgüc [اؤزل آد] کؤرؤک، دَمیرجی کؤرؤغو[۷].

اؤرَم..ürəm [آد]فایز، گتیری. {باخ: اورون، اوره‌مک}

اؤرَمسل..ürəmsəl [صفت]اؤره‌مه یه ایلیشگین.

اؤرمک..ürmək [تاثیرلی ائیلم]اؤفله‌مک، یئللەمک.

اؤرَنتوُیون..ürəntuyun [آد]اؤرَن+توُیون،اسکی یاقوُت تانری آدلاریندان[۷].

اؤرنکک..ürnkək [آد] کیرج "اؤرنکَرمک: آغارماق". {، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اؤرنگ..üreng [اؤزل آد]وئرَنگ: روم اؤلکه سینه یاخین بیر شهر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤروشان..ürüşan [اؤزل آد] کلئیبرده کند آدی {اؤره‌مک‌دن:بوْللوق‌و شن}.

اؤرومک..ürümək [باخ]هوْرومک.

اؤرون..ürün [آد]محصول، وئریم، دوْغادان الده ائدیلن واؤره تیلن شئی (فا:محصول). crop

اؤروندوْک..üründük [اؤزل آد]وئریملی، سئچگین[۷].

اؤروندوْل..ündül [اؤزل آد]وئریملی، سئچگین[۷].

اؤرون‌سوز..ürünsüz [صفت]اؤرونو اوْلمایان unproductiv

اؤرون‌سوزلوک..ürün süzlük [آد] حاصل‌سیزلیک Unproductiveness

اؤرونگ..ürüng [آد]١-آغ اوْلان نسنه؛ ٢-معنویات، معنوی گوْچ، ٢-تَمیز، پاک[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

اؤرونگای..üründay [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگلریندن[۷].

اؤرونلو..ürünlü [صفت]اؤرونو اوْلان (فا:پر حاصل).

اؤره تَج..ürətəc [آد]تولید ائله ین (فا:مولّد).

اؤره تیجی..ürətici [آد]اؤره تن.

اؤره تیش..ürətiş [آد]اؤرتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:تولید).

اؤره تیلمک..ürətilmək [بلسیز ائیلم]اؤرتمک ایشی گؤرولمک (فا:تولید شدن).

اؤره تیم آرتیغی..ürətim artığı [آد]ائکونومی ده اؤره تی چوْخلوغو.

اؤره تیم ائوی..ürətim evi [آد]فابریکا (فا: کارخانه).

اؤره تیم گوْجلری..ürətim gücləri [آد]بیر توْپلومداکی اینسان، آراج و گؤرگو آلیشقانلیق‌لارین بوْتونو.

اؤره تیم..ürətim [آد]استحصال (فا:تولید). production

اؤره تیم‌سل..ürətimsəl [صفت]اؤره تیم له ایلگی‌لی.

اؤره تیملیک..ürətimlik [آد]اؤره تیم ائوی، فابریکا (فا: کارخانه).

اؤره میک..ürəmik [آد،فرانسیزجا]بیر نوع قان خسته‌لیگی (فا:نوعی مریضی).

اؤره یییش..ürəyiş [آد]اؤرومک ایشی و یا بیچیمی (فا:تولید، تکثیر).

اؤره‌گیر..üregir [اؤزل آد]یوْره‌گیر: ١-اوْغوز توْرکلرینین ٢٤ بوْی‌دان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده بو کلمه یاخجی

اؤره‌مک..üremək [تاثیرلی ائیلم]١-(جانلی‌لاردا)دوْغوب چوخالتماق، یوُمورتالاییب چوخالتماق (فا:تولید مثل کردن). ٢-چوخالماق، یئتیشمک (فا:تولید شدن، تکثیر شدن). {دیواندا اؤرولمک سؤزو قاباریب شیشمک و شیشیریلمک معناسیندا گلیب، البته بوُ سؤزده اؤرمک (یئللەمک، پوْفله مک) کلمه سینه باغلیدیر، بوُ سؤزلرین مجازی معناسی چوْخالماقدیر}.

اؤره‌مه اوْرقانی..üremə orqanı [آد]اؤره‌مک اؤچون اولان(فا:دستگاه‌تناسلی).

اوْرەمە..ürəmə [آد] جانلی لاردا اوْرەمە و چوخالما ایشی (فا:تناسل).

اوْرەیە ایشلەمک..ürəyə işləmək [تاثیرلی ائیلم] تأثیر ائتمک، ائتگی لەمک.

اوْرەیە یاپیشان..ürəyə yapışan [صفت] خوشا گلن (فا:دلچسب). enjoyable

اوْرەیەیاتان..ürəyə yatan [صفت] خوشا گلن، بیەنیلن (فا:دلنیشن). agreeable

اوْرەیی آتماق..ürəyi atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-حسرتینده اوْلماق.٢-اوْرەیی دؤیونمک.

اوْرەیی آچیق..ürəyi açıq [صفت] آچیق اوْرکلی، صمیمی، اوره گینده هرنه سؤزو وار دیین وگیز لتمه ین (فا:دل زنده). hearty

اوْرەیی آچیقلیق..ürəyi açıqlıq [صفت] آچیق اوْرکلی لیک، صمیمی لیک.

اوْرەیی آچیلماق..ürəyi açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] کدردن قورتاریب سئوینمک.

اوْرەیی آشیب داشماق..ürəyi aşıb daşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سئوینمک،اوْرەیی آغریماق.

اوْرەیی آغریماق..ürəyi ağrımaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-درد چکمک. ٢-رحمی گلمک.

اوْرەیی اریمک..ürəyi ərimək [تاثیرسیز ائیلم] اوْزولمک.

اوْرەیی اسمک..ürəyi əsmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-اوْرەیی چیرپینماق، قورخودان اسمک. ٢-بیرینین حسرتینده اولماق، آرزولاماق.

اوْرەیی اوْخشاماق..ürəyi oxşamaq [تاثیرسیز ائیلم] حظّ و لذّت وئرمک.

اوْرەیی اوْدتوتماق..ürəyi od tutmaq [باخ] اوْرەیی یارالانماق.

اوْرەیی اوْزولمک..ürəyi üzülmək [تاثیرسیز ائیلم] برک قوْرخماق.

اوْرەیی اوْلماق..ürəyi olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آزرو ائتمک، ایستەمک.

اوْرەیی ایچینه دوْشمک..ürəyi içinə düşmək [باخ] اوْرەیی دوْشمک.

اوْرەیی اینجەلیک..ürəyi incəlik [صفت] اوْرەیی نازیک لیک.

اوْرەیی بؤیوک..ürəyi böyük [آد] ١-سئوینمه و فرح لنمه حسّی دوُیان آدام حاقیندا "بولاری ائشیتدیکده اوْرەیی بؤیویوردو شادلیغیندان اوْتاغا سیغمیردی". ٢-چوخ جسارتلی و اوره گی گئنیش آدام حاقیندا" اوْرەیی بؤیوک آدام".

اوْرەیی برک..ürəyi bərk [صفت] داش اوْرکلی، ظالم، قدّار (فا:دل سخت). hardhearted

اوْرەیی برکلیلیک..ürəyi bərklilik [آد] داش اوْرکلی لیک.

اوْرەیی بوُز کیمی اوْلماق..ürəyi buz kimi olmaq [تاثیرسیز ائیلم] راحاتلاماق، آرخایین اوْلماق.

اوْرەیی بوْشالماق..ürəyi boşalmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلاییب راحات لاماق.

اوْرەیی بولانماق..ürəyi bulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] معده سی قاریشماق،اوْره یی قالخماق ٢- نفرت حسّ ائتمک،نفرت لنمک

اوْرەیی بیرتهر (جوْر) اوْلماق..ürəyi bir təhər (cür) olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونو پیس حسّ ائتمک.

اوْرەیی پارتلاماق..ürəyi partlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ١- اوْره یی کدرلنمک ٢-اوْلمک.

اوْرەیی پارچالانماق..ürəyi parçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یی سیخیلماق

اوْرەیی پارچاپارچااوْلماق..ürəyi parçaparça olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یی سیخیلماق

اوْرەیی تمیز..ürəyi təmiz [صفت] اوْره یی آرین، صمیمی.

اوْرەیی توْکدن نازیک..ürəyi tükdən nazik [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ظریف آدام حاقیندا.

اوْرەیی تیْپ تیْپ ائلەمک..ürəyi tıp tıp eləmək [باخ] اوْره یی گوْپ ائیلەمک.

اوْرەیی جییاری قانادؤنمک(قان اوْلماق)..ürəyi ciyarı qana dönmək (qan olmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوْزولمک.

اوْرەیی چیرپینماق..ürəyi çırpınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یی دؤیونمک.

اوْرەیی دابانیناداوشمک..ürəyi dabanına duşmək [باخ] اوْره یی آیاغینین آلتینا دوشمک.

اوْرەیی داریخماق..ürəyi darıxmaq [باخ] اوْره یی سیخیلماق.

اوْرەیی داش..ürəyi daş [صفت] داش اوْرکلی، رحم سیز، انصاف سیز.

اوْرەیی داشا دؤنمک..ürəyi daşa dönmək [تاثیرسیز ائیلم] ظالیم اولماق، آمانسی اولماق.

اوْرەیی داشدان (دمیردن)..ürəyi daşdan (dəmirdən) [صفت] رحم سیز و انصاف سیز.

اوْرەیی داغلانماق..ürəyi dağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزولمک.

اوْرەیی داغلی..ürəyi dağlı [صفت] دردلی، کدرلی،نیسگیل لی.

اوْرەیی دوْشمک..ürəyi düşmək [تاثیرسیز ائیلم] برک قورخماق، واهمه لنمک.

اوْرەیی دوْلو..ürəyi dolu [صفت] سؤزو چوخ اوْلان.

اوْرەیی دوْلوخسونماق..ürəyi doluxsunmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق حالا گلمک.

اوْرەیی دیلینده..ürəyi dilində [صفت] اوْره یی آچیق، ساده آدام.

اؤره‌یی‌سؤزلو..ürəyi sözlü [صفت] اؤره‌یینده سؤزو اولان.

اؤره‌یی‌سؤکولمک..ürəyi sökülmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْن درجه کدرلنمک.

اؤره‌یی‌ساکت اولماق..ürəyi sakit olmaq [تاثیرسیز ائیلم] راحات لانماق.

اؤره‌یی‌سرین لشمک..ürəyi sərinləşmək [تاثیرسیز ائیلم] خاطرجمع وآرخایین اولماق.

اؤره‌یی‌سوْغان قابیغی کیمی سویولماق.. ürəyi soğan qabığı kimi soyulmaq [تاثیرسیز ائیلم] اضطراب و هیجاندا اولماق، اؤره‌یی یانماق.

اؤره‌یی‌سیخیلماق..ürəyi sıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزولمک.

اؤره‌یی‌سینمیش..ürəyi sınmış [صفت] اینجیمیش (فا:دل شکسته). broken

اؤره‌یی‌سینیق..ürəyi sınıq [صفت] قلبی قیریلمیش، اوره‌گی سینمیش.

اؤره‌یی‌سینیق‌لیق..ürəyi sınıqlıq [آد] کؤسگونلوک.

اؤره‌یی‌قالخماق..ürəyi qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌یی بوُلانماق.

اؤره‌یی‌قانا دؤنمک..ürəyi qana dönmək [تاثیرسیز ائیلم] اضطرابلی حال گئچیرمک.

اؤره‌یی‌قانلا دولماق..ürəyi qanla dolmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌یی‌قان اولماق (قانا دؤنمک).

اؤره‌یی‌قوپماق(قیریلماق)..ürəyi qopmaq (qırılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤره‌یی‌اؤزولمک، قوْرخو حسّ ائتمک ۲-بیریندن اینجیمک،بیریندن ناراحات اولماق.

اؤره‌یی‌قوُردلو..ürəyi qurdlu [صفت] باشقاسینین خوشبخت لیگینی - ایستمه ین، پاخیل.

اؤره‌یی‌قوردلولوق..ürəyi qurdluluq [آد] پاخیل‌لیق، اؤره‌یی‌قوردلو اولما.

اؤره‌یی‌قوش‌کیمی‌چیرپینماق..ürəyi quş kimi çırpınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اضطراب‌وهیجاندا اولماق

اؤره‌یی‌قیریلماق..ürəyi qırılmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوره‌گی جومماق، برک قورخماق.

اؤره‌یی‌قیزماق..ürəyi qızmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اعتبار ائتمک،اینانماق ۲-خوشلاماق.

اؤره‌یی‌قیزینماق..ürəyi qızınmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشلاماق.

اؤره‌یی‌قیسیلماق..ürəyi əqisilmaq [تاثیرسیز ائیلم] غصّه‌لنمک، کدرلنمک.

اؤره‌یی‌کئچمک..ürəyi keçmək [تاثیرسیز ائیلم] حدسیز درجه ده سئوینمک.

اؤره‌یی‌کؤروه‌لنمک..ürəyi körvələnmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْلوخسونماق.

اؤره‌یی‌کؤکسونه سیغماماق..ürəyi köksünə sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] فرح لنمک و سئوینمک.

اؤره‌یی‌گئتمک..ürəyi getmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزوندن گئتمک، هوشونو ایتیرمک، باییلماق. ۲-برک آجماق. ۳-حسرتینده اوْلماق.

اؤره‌یی‌گؤتورمه‌مک..ürəyi götürməmək [تاثیرسیز ائیلم] طبیعتی‌قبول ائتمه‌مک، چکه‌مه‌مک.

اؤره‌یی‌گئنیش..ürəyi geniş [صفت] گئنیش اوْرکلی، یاخجی‌لیق ائدن.

اؤره‌یی‌گلمه‌مک..ürəyi gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قییماماق.۲-قورخماق، چکینمک.

اؤره‌یی‌گوْپ ائیله‌مک..ürəyi güp eyləmək [تاثیرسیز ائیلم] آنسیزین پیس بیر حادثه‌دن و خبردن قورخماق و اوره‌گی دوشمک "قیزین اوره‌گی گوْپ ائیله ییب دؤیوندو".

اؤره‌یی‌گوْلمک..ürəyi gülmək [تاثیرسیز ائیلم] شادلانماق، سئوینمک.

اؤره‌یی‌نازیک..ürəyi nazik [صفت] یومشاق خویلو (فا:نرم دل). tender-hearted

اؤره‌یی‌نازیک‌لیک..ürəyi naziklik [صفت] اؤره‌یی یومشاق‌لیق.

اؤره‌یی‌نانه کیمی (نعناع کیمی) اسمک.. ürəyi nanə kimi (nəna kimi) əsmək [باخ] اؤره‌یی اسمک.

اؤره‌یینجه..ürəyincə [ظرف] ایسته دییجه.

اؤره‌ییندن تیکان چیخارماق..ürəyindən tikan çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌یینی سوْیوتماق.

اؤره‌ییندن..ürəyindən [ظرف] ایسته دیگی کیمی.

اؤره‌یینه اوْد دوْشمک..ürəyinə od düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌یی‌اوْد توتماق.

اؤره‌یینه اوْد سالماق..ürəyinə od salmaq [تاثیرلی ائیلم] سارسیتماق، هیجانلاندیرماق.

اؤره‌یینه ایشله‌مک..ürəyinə işləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤره‌یینه دامماق.

اؤره‌یینه یاتماق..ürəyinə yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ خوشونا گلمک، قبول ائتمک.

اؤره‌یینه یاغ کیمی یاییلماق..ürəyinə yağ kimi yayılmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ خوشونا گلمک.

اؤره‌یینه یول تاپماق..ürəyinə yol tapmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین اؤرک و رغبتی‌نی قازانماق.

اؤره‌یینی آچماق..ürəyini açmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سئوینديرمک ۲-اؤرک‌سؤزونو دئمک.

اۆره‌یینی آغریتماق..ürəyini ağrıtmaq [تاثیرلی ائیلم] اۆره‌یینی اینجیتمک.

اۆره‌یینی آلماق..ürəyini almaq [تاثیرسیز ائیلم] اۆره‌یینی اله گتیرمک.

اۆره‌یینی اریتمک..ürəyini əritmək [تاثیرلی ائیلم] اۆره‌یینی اله گتیرمک.

اۆره‌یینی اله آلماق..ürəyini ələ almaq [تاثیرسیز ائیلم] سئوگی‌سینی قازانماق.

اۆره‌یینی اۆخشاماق..ürəyini oxşamaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشونا گلمک.

اۆره‌یینی اۆخوماق..ürəyini oxumaq [تاثیرلی ائیلم] اۆره‌یینده کیلری باشا دۆشمک.

اۆره‌یینی اۆزمک..ürəyini üzmək [تاثیرلی ائیلم] الدن سالماق، یۇرماق.

اۆره‌یینی اۆولاماق..ürəyini ovlamaq [تاثیرلی ائیلم] اۆزونو سئودیرمک.

اۆره‌یینی ایسته‌مک..ürəyini istəmək [تاثیرلی ائیلم] سئویندیرمک.

اۆره‌یینی اینجیتمک..ürəyini incitmək [تاثیرسیز ائیلم] اضطراب چکمک.

اۆره‌یینی بۇزکیمی ساخلاماق..ürəyini buz kimi saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] سۇیوق قانلی اۆلماق.

اۆره‌یینی چالماق..ürəyini çalmaq [تاثیرلی ائیلم] اۆره‌یینی اۆولاماق.

اۆره‌یینی چکمک (چۆروتمک)..ürəyini çəkmək (çürütmək) [تاثیرلی ائیلم] اۆزونتو وئرمک.

اۆره‌یینی دلمک (دئشمک، دیدمک)..ürəyini dəlmək (deşmək, didmək) [تاثیرلی ائیلم] اینجیتمک.

اۆره‌یینی دۆشورمک..ürəyini düşürmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ اۆره‌یینی قوپارماق.

اۆره‌یینی دیندیرمک..ürəyini dindirmək [تاثیرلی ائیلم] اوخشاماق، عزیزله‌مک.

اۆره‌یینی زۇرلاماق..ürəyini zorlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی اۆزونه قبول ائتدیرمک.

اۆره‌یینی سالماق..ürəyini salmaq [باخ] اۆره‌یینی قوپارماق.

اۆره‌یینی سرین لتمک (سویوتماق)..ürəyini sərinlətmək (soyutmaq) [تاثیرلی ائیلم] راحات لاماق.

اۆره‌یینی قۇرد یئمک..ürəyini qurd yemək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیدن چوخ ناراحت اۆلماق.

اۆره‌یینی قۇیماق..ürəyini qoymaq [باخ] اۆره‌یینی وئرمک.

اۆره‌یینی قیسماق..ürəyini qısmaq [باخ] اوره گینی‌سیخماق.

اۆره‌یینی گئن ساخلاماق..ürəyini gen saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] آرخایین و خاطرجمع اۆلماق.

اۆره‌یینی گئن ساخلاماق..ürəyini gen saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اۆره‌یینی گئنیش توتماق.

اۆره‌یینی گمیرمک..ürəyini gəmirmək [باخ] اۆره‌یینی یئمک.

اۆره‌یینی گیزلتمک..ürəyini gizlətmək [تاثیرسیز ائیلم] اورک سؤزونو دئمه‌مک.

اۆره‌یینی وئرمک..ürəyini vermək [تاثیرلی ائیلم] جاندان سئومک.

اۆره‌یینی ووُرماق..ürəyini vurmaq [تاثیرلی ائیلم] تنگه گتیرمک.

اۆره‌یینی ووُروشدورماق..ürəyini vuruşdurmaq [باخ] اۆره‌یینی یئمک.

اۆره‌یینی یئدیرتمک..ürəyini yedirtmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ عزیزله‌مک.

اۆره‌یینی یئریندن اۆیناتماق..ürəyini yerindən oynatmaq [تاثیرلی ائیلم] قۇرخوتماق.

اۆره‌یینی یارالاماق (یارماق، قوپارماق)..ürəyini yaralamaq (yarmaq, qoparmaq) [تاثیرلی ائیلم] قورخوتماق.

اۆره‌یینی یییه یییه قالماق..ürəyini yiyə yiyə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اضطراب ایچینده قالماق.

اۆره‌یینی‌بوشالتماق..ürəyini boşaltmaq [تاثیرلی ائیلم] سؤزلرین-دئییه‌رک اؤزونو راحاتلاماق.

اۆره‌یینی‌پارتلاتماق(پارچالاماق)..ürəyini partlatmaq (parçalamaq) [تاثیرلی ائیلم] اینجیتمک.

اۆره‌یینی‌سیخماق..ürəyini sıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-داریخماق۲- (ل) داریخدیرماق.

اۆره‌یینی‌سیندیرماق..ürəyini sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] قانا دؤندرمک، اینجیتمک.

اۆره‌یینی‌سیـــیـــرمک..ürəyini siyirmək [تاثیرسیز ائیلم] دوُیدورماق.

اۆره‌یینین اوجو گۆینه‌مک..ürəyinin ucu göynəmək [تاثیرسیز ائیلم] اۆره‌یینین باشی آغریماق.

اۆره‌یینین ایچینی یئمک..ürəyinin içini yemək [باخ] اۆره‌یینی یئمک.

اۆره‌یینین باشی (اوجو) آغریماق..ürəyinin başı (ucu) ağrımaq [باخ] اۆره‌یی آغریماق.

اۆره‌یینین تئللری اسمک..ürəyinin telləri əsmək [باخ] اۆره‌یی اسمک.

اوّره‌یینین سایی اوّزولمک.. ürəyinin sapı üzülmək [باخ] اوّره یی اوّزولمک.

اوّره‌یینین سایی‌نی قیرماق.. ürəyinin sapını qırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوّره یی‌نی اوّزمک.

اوّره‌یینین قانی ایله.. ürəyinin qanı ilə [ظرف] درین کدر حسّی ایله.

اوّره‌یینین قوُردونو اؤلدورمک.. ürəyinin qurdunu öldürmək [تاثیرلی ائیلم] آزآجیق یئمک.

اوّره‌یینین قوشو اوچماق.. ürəyinin quşu uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّره یی اوچماق.

اوّره‌یینین یاغی (پی یی) اریمک.. ürəyinin yağı (piyi) ərimək [تاثیرسیز ائیلم] اوّره یی اریمک.

اوّره‌یینین یاغی‌نی (پی یینی) اریتمک.. ürəyinin yağını (piyini) əritmək [تاثیرلی ائیلم] عذاب وئرمک.

اوّره‌یینین یاغینی (پی یینی) یئمک.. ürəyinin yağını (piyini) yemək [باخ] اوّره یینی یئمک.

اوّره‌یینین یاغی‌نی یئدیرتمک.. ürəyinin yağını yedirtmək [باخ] اوّره یینی یئدیرتمک.

اوّره‌یی‌واردیر.. ürəyi vardır [باغلایيجی سؤز] ایسته یر ویا انصافلیدیر مفهوموندا یر سؤز "اوغلانین بو ایشده اوّره‌یی‌واردیر فقط قیزین آناسی قوْیمور، بالاخره اوْنوندا اوّره‌یی‌واردیر بو ظلمو ائله مز".

اوّره‌یی‌ووُرولماق.. ürəyi vurulmaq [تاثیرسیز ائیلم] سئومک، محبت سالماق.

اوّره‌یی‌یئریندن قوپماق (اویناماق).. ürhəyi yerindən qopmaq (oynamaq) [باخ] اوّره یی‌قوپماق.

اوّره‌یی‌یئرینده اوْلماماق.. ürhəyi yerində olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] هیجانلی‌واضطراب‌لی اوْلماق.

اوّره‌یی‌یئرینه گلمک.. ürəyi yerinə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] راحات لاشماق.

اوّره‌یی‌یاپراق کیمی اسمک.. ürəyi yapraq kimi əsmək [تاثیرسیز ائیلم] اوّره یی‌اسمک.

اوّره‌یی‌یانان.. ürəyi yanan [آد] جان یاندیران (فا:دلسوز) compassionate

اوّره‌یی‌یانماق.. ürəyi yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یازیغی گلمگ، آجیماق.

اوّره‌یی‌یوُخا.. ürəyi yuxa [صفت] تئز اتّگی له‌نن، اوّره یی یومشاق.

اوّره‌یی‌یومشاق.. ürəyi yumşaq [صفت] اوّره یی‌نازیک، اوّره یی اینجه.

اوّره‌یی‌یومشاق‌لیق.. ürəyi yumşaqlıq [آد] اوّره یی‌نازیک‌لیک.

اوّره‌یی‌یوُوخالیق.. ürəyi yuvxalıq [آد] تئز اتّگی لنمه، اوّره یی یومشاقلیق. ایش‌و نظام قوران معنالانیب، بعضی قاپاقلاردا بو کلمه اوّروگور، اوّره‌یر، یوّره‌غیر شکلینده ده یازیلیبدیر، ٢-بوْللوق، بَرکت، اوّرَتکَنلیک[٧] {باخ: اوّره‌مک}.

اوّریانی اریک.. üryanı ərik [آد،بیتگی] یر نوع اریک (فا:آلوبخارایی).

اوّز.. üz [آد] ١-اینسان وبعضی حئیوانلاردا باشین اؤن و قاباق طرفی "گؤزل اوّزلو" (فا:چهره). face ٢-یر شئیین اوّستو و انشیک طرفی، یر شئیین قاباق طرفی "یوْرقانین اوّزو،تپه‌نین اوْ اوّزو" (فا:رویه). surface ٣-وجه، سطح "دؤرد اوّزلو هرم" (فا:رویه، سطح). ٤-(مج)آبیر، حیا، اوتانما "اوّزلو: اوُتانماز، آدامدا اوّز گرک". ٥-یازیلمیش‌و کؤچورولموش یازی"کتابی‌اوّزوندن‌یازماق". {دیوان لغات تورک ده و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹یوّز›}.

اوّزآغارتماق.. üz ağartmaq [تاثیرسیز ائیلم] افتخار وئرمک "یاخجی ایش‌اوّز آغاردار".

اوّزآغلیغی.. üz ağlığı [صفت] افتخار ائدیله جک، شرفلنمه وضعیتی.

اوّزآلدیرماق (قادین‌لار اوچون).. üz aldırmaq (qadınlar üçün) [تاثیرلی ائیلم] انشمه ساپلا اوّز توکلرینی تمیزله‌مک، اوّزه ساپ سالماق.

اوّزاؤلچومو.. üz ölçümü [آد،مت] بیریئرین ویا بیرشئیین اؤزئی‌ینی اؤلچمه (فا:مساحی).

اوّزاوّزه.. üzüzə [ظرف] قارشی قارشی یا، قاباق قاباغا، دیز دیزه، قارشی، اؤن (فا:تقابل، بالمشافهه). face to face

اوّزاوّزه گلمه.. üzüzə gəlmə [آد] قارشی قارشی یا گلمه (فا:مواجهه). confrontation

اوّزاوّستو.. üzüstü [ظرف] اوّزو یئره گله جک حالدا.

اوّزاوّسته (اوّزو اوّسته).. üzüstə (üzü üstə) [ظرف] اوّزو یئره طرف اوْلما.

اوّزئی.. üzey [مت] یر شئیین اوّزو (فا:سطح) surface

اوّزئی‌چکیمی.. üzey çəkimi [آد] یر مایع و سیوی‌نین یر قابلا تماسدا اوْلدوغوندا چکیلمه گوجو ایله اوّزونون یوخاری طرف قوْوزانماسی (فا:جذب سطحی). adsorption

اوّزئی‌سل.. üzeysəl [صفت] ١-اوّزئی وسطح له ایلگی‌لی (فا:سطحی). ٢-درین اوْلمایان.

اوّزئی‌لشمک.. üzeyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] مسطح اولماق، اوّزئی بیچیمینه گلمک (فا:مسطح شدن).

اوّزبه اوّز.. üzbəüz [ظرف] اوّز اوّزه.

اوّزبه.. üzbə [اوّزل آد] اوّزگوّن، قیْزقین، دارقیْن، محزون، سیْخینتیلی[٧].

اوّزتوتماق.. üztutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-اوّزونو اؤرتمک. ٢-بیرطرفه یؤنَلمک. ٣-باشلاماق.

اؤزچئورمه..üz çevirmə [آد] اوز دؤندرمه (فا:روگردانی).

اؤزچئویرمک..üz çevirmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزدؤندرمک، علاقه سینی کسمک.

اؤزچکمه..üz çəkmə [آد] بیر شئیین اؤز بؤلومونو دوزلتمه (فا:روکش سازی). cladding

اؤزدؤندرمک..üz döndərmək [باخ] اؤزچئویرمک، کؤسمک.

اؤزدن..üzdən [ظرف] آز درین‌لیکده، دایاز (فا:سطحی). ۲- اؤزدن؛(ظرف) بواؤزودن، بوناگؤره، بوسببه،(فا:بدین سبب).

اؤزدن اولماق..üzdən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آبیرسیز اولماق (فا:بی آبرو شدن).

اؤزدن گئتمک..üzdən getmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُتانماق (فا:از رو رفتن).

اؤزدن یازما..üzdən yazma [آد] استنساخ (فا:ـه). transcription

اؤزدورمک..üzdürmək [اتدیرگن ائیلم] ۱-اؤزمک ایشینی گؤردورمک، سودا اؤزمه‌یینی جؤرله‌مک (فا:فس‌شناکردن). ۲-(درینی) سوْیدورماق. ۳-(تاثیرلی ائیلم) اوزونتولو ائتمک {گؤ: یؤزدورمک}

اؤزدورولمک..üzdürülmək [بلسیز ائیلم] اؤزدورمک ایشی گؤرولمک.

اؤزده..üzdə [ظرف] ظاهرده" اؤزده دوْست دالدا دوشمان"(فا:درظاهر).

اؤزر..üzər [صفت] ۱-باتمایاراق اوزده قالان (فا:شناور). floating ۲- (دده) اؤست

اؤزر توپ..üzər top [آد،صفت] توپ کیمی اؤزر شئی،لیمانلاردا تکنه و قاییغی قیی‌یا باغلاماق اوچون ایچی بوش حالقالی توپ، دنیزلرده یوْلو گؤسترمک اوچون اوْلان توپلار (فا:شناور).

اؤزرگزر..üzərgəzər [آد،صفت] قارادا و دنیزده یوْل گئده بیلن آراج amfibi

اؤزرلی..üzərli [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {اؤزرلیک}.

اؤزَرلیک..üzərlik [آد،بیتگی] صدف اوْت گیللردن یاپراقلاری آرالیق‌لی، آغ‌چیچکلی، سوُسامی‌آندیران و توخوملاری-آجی،توْستوسو سینیر اؤچون یارارلی اوْلماغینا اینانیلان بیر بیتگی (فا:اسفند، اسپند). peganum harmala {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایلرؤک› اؤزرلیک توْخومو، سن ‹توْزَرلیک›}.

اؤزَرلیک قالاسی..üzərlik qalası [اؤزل آد] باخ: نمین.

اؤزره..üzərə [باخ] اؤزه‌ره

اؤزسوز..üzsüz [صفت] اؤزو اوْلمایان، اوُتانجاق (فا: کم رو).

اؤزسوزجه..üzsüzcə [ظرف، ص] اوُتانماز، سیخیلماز بیر بیچیمده.

اؤزسوزلشمک..üzsüzləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزسوز وضعیته گلمک(فا:بی آبروشدن).

اؤزسوزلشمه..üzsüzləşmə [آد] اؤزسوز وضعیته گلمه (فا:بی آبرویی).

اؤزسوزلوک..üzsüzlük [آد] اؤزسوزجه رفتار و داورانیش (فا: کمرویی).

اؤزسوُیو..üz suyu [آد] شرف، سایقین‌لیق.

اؤزصابونو..üz sabunu [آد] اللری واؤزو یوماق اوچون ایشله‌نیلن صابون.

اؤزقاراسی..üz qarası [آد] اوتانیلاجاق بیر وضعیت ویا شئی.

اؤزقیرخان..üz qırxan [آد] اوزو ووُران (فا:خودتراش). safetly razor

اؤزقیزاردیجی..üz qızardıcı [صفت] اوُتاندیریجی، اوُتانیلاجاق.

اؤزکیری..üz kiri [آد] اؤز قاراسی.

اؤزگَج..üzgəc [باخ] اوزگک.

اؤزگک..üzgək [آد] دنیز حئیوانلارییندا اؤزمه‌یی دؤزنله‌ین اوُرقانلار، بالیق‌لارین سوُدا اؤزمک اوچون یارارلانان عضولاری، بالیق قانادی (فا:باله شنا).

اؤزگک آیاقلیلار..üzgək ayaqlılar [آد،دیرگی] امجک‌لیلر صنف‌یندن اتجیللر تاقیم‌ایندان، وُجودلاری‌مکیک بیچیمینده، دیرناقلاری کؤتَلمیش، قویروقلاری قیسا و مخروط کیمی، دری‌لری‌نین آلتیندا قالین یاغ قاتی اوْلان بیر حئیوان، دنیز حئیوانلاریلا بسله‌نن، قارادا اؤزگک‌لری آیاق کیمی ایشله‌نیلن، اؤرنگی: فوْک‌لار (فا:تیره‌ای از جانوران).

اؤزگؤتوروب قاچماق..üz götürüb qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] باش گؤتوروب قاچماق.

اؤز گؤرومجه‌یی..üz görümcəyi [آد] تازا بگین ایلک دفعه گلینله گؤروشورکن اونا وئردیگی ارمغان.

اؤزگؤز..üzgöz [صفت] ظاهری گؤرونوش "اؤز گؤزوندن دؤز آداما اوخشایير".

اؤزگؤزونو تورشالدان..üzgözünü turşaldan [صفت] سینیرلی وضعیته دوشمک (فا: ترشرو). morose

اؤزگؤسترمک..üz göstərmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤز وئرمک.

اؤزگو..üzgü [آد] اذیت، سیخینتی، جزا (فا:جفا). oppression

اؤزگوچو..üzgüçü [آد] سوّدا اؤزمه‌گی باشاران، ایی اؤزون (فا:شناگر).

اؤزگوچولوک..üzgüçülük [آد] سوُدا اؤزمه، اؤزمه (فا:شناگری).

اؤزگوسوز..üzgüsüz [صفت] اؤزگو وئرمه ین، اذیت‌سیز (فا:بدون اذیت).

اؤزگولو..üzgülü [صفت] اؤزگو وئرن، اذیت‌لی (فا:اذیت دار).

اؤزگون..üzgün [صفت] اؤزونتولو (فا:غمگین) sadness

اؤزگونبالیغی..üzgün balığı [آد،دیرگی] قایا بالیغی گیللردن، بئلی تورونج ساری، اوستونده مُختلف رنگده بنک‌لر اولان، بئلینده ایکی زهیرلی اؤزگگی اولان و اویری اؤزگک‌لری گلیشمیش، دنیز دیبینده یاشایان، اتی یئییلمز، سؤموکلو، کیچیک بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). colionymus festivus

اؤزگونلشمک..üzgünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزگون حالا گلمک.

اؤزگونلوک..üzgünlük [آد] اؤزونتولولوک، یورقونلوق، الدن دوشمه (فا:غمگینی) sadness

اؤزلشدیرمک..üzləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤز اؤزه گتیرمک، قارشی قارشی یا گتیرمک (فا:رودر رو کردن).

اؤزلشدیرمه..üzləşdirmə [آد] مقابله comparison

اؤزلشمک..üzləşmək [قا] اؤز اؤزه گلمک، قارشی قارشی یا گلمک (فا:رودررو شدن).

اؤزلشمه جه..üzləşməcə [ظرف] اؤز اؤزه گله‌رک (فا:رودررویی).

اؤزلشمه..üzləşmə [آد] اؤزلشمک‌ایشی (فا:رودررویی). coinsidence

اؤزلنمک..üzlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرنسنه‌آیری نسنه‌نین ایچیندن اؤزه چیخماق (فا:رو آمدن). ۲-اؤزلو اولماق، اوتانماز اولماق (فا:رودار شدن). {ت: گؤ: ‹یوزلنمک› سایقی صاحبی اولماق،سن:یئمَکده یاغ اوزه چیخماق، قابارماق}.

اؤزلو..üzlü [صفت] ۱-اوتانماز، سیرتیق (فا:پررو). cheeky. ۲-اؤزو قایماقلی اولان سوت. ۳-اؤزو چکیلمیش یورقان.

اؤزلو اؤزلو..üzlü üzlü [ظرف] اوتانمادان سیخیلمادان، چکینمه دن.

اؤزلو اولماق..üzlü olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوتانماماق.

اؤزلوک..üzlük [آد،سن:نقاب] ۱-اؤزه وورولان شئی. ۲-آتلارین اؤزونه وورولان تور (فا:ماسک، نما). aspect، mask ۳-کیچیک چؤملک، ساخسی قاب. ٤-پالتار و یورقانین اوستونه چکیلن پارچا (فا:روکش). covering ۵-سوّت کیمی شئیلرین اؤزوندن یئغلان نسنه (فا:رویه).

اؤزلولنمک..üzlülənmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزلو و اوتانماز اولماق (فا:پر روشدن).

اؤزلولنمه..üzlülənmə [آد] اؤزلولنمک ایشی (فا:پر رویی).

اؤزلولوک..üzlülük [آد] سماجت importunity

اؤزلهمک..üzləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سوّت و سیوی ماده‌لرین اؤزونه یئغیشان شئیلری یئغیب گؤتورمک (فا:روی شیر را برداشتن). ۲-اؤزچکمک (فا:روکش زدن).

اؤزمک..üzmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سیخینتی وئرمک (فا:غمگین کردن). ۲-درینی سویماق (فا:پوست را کندن). ۳-بوینونو اؤزمک، درمک، قوپارماق، قیرماق (فا:کندن). ٤-(س) سوُ اؤزونده ویا ایچینده گئتمک، هاوا و سودا دالقالاناراق گئتمک (فا:شنا کردن). {سوُمرجه ‹اؤزوق›؛ ت‹یوزمک›، سن: ۱-اؤزمک و سویماق. ۲-سوُدا اؤزمک؛ اوزمک عملینده سو اوزونده اولماسی بللی دیر بو سببه بو کلمه اؤز (اوّست طرف) سؤزویله کؤکداش اولمالیدیر، همچنین سیخینتی وئرمک و قوپارماق و ضعیفلتمک معناسیندادا همان اؤز مفهومو واردیر چونکی بیر شئی قوپاریلیب اؤزه گتیریلیر و آیری دئییشله بیر شئی ضعیفله‌نیب اصله شئی و ووجوددان آیریلیر، او بیری معنالاردا بو معنانین مجازی شکلیدیر}.

اؤزمه..üzmə [صفت] اؤزمک ایشی (فا:شنا). swimming

اؤزَن..üzən [باخ] اؤزوجو.

اؤزنگی..üzəngi [آد] یهرین ایکی یانیندان آسیلان و حئیوانلارا مینمک اوچون ایشله‌نیلن آیاق یئری (فا:رکاب). strapped {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح، دده؛ آیاغی یئردن اؤزمه‌یی اوچون اؤزمک فعلیندن آلینمادیر}.

اؤزَنگی داشی..üzəngi daşı [آد] بیر تیکینتی ده بیر تاغین ایکی یانیندا آیاقلار بؤلومونده گلن ایلک داش، بیر یاپی‌نین خیم‌یندا قویولان ایلک داش.

اؤزَنگی سؤمویو..üzəngi sümüyü [آد] اورتا قولاقدا اؤزنگی کیمی بیر سؤموک.

اؤزَنگی قاییشی..üzəngi qayışı [آد] اؤزنگی‌نی یهَره باغلایان قاییش.

اؤزَنگی لنمک..üzəngilənmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزَنگی وورولماق (حئیوانا).

اؤزَنگی له‌مک..üzəngiləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزَنگی وورماق (حئیوانا).

اؤز وئرمک..üz vermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اورتایا چیخماق، حادث اولماق (فا:واقع شدن). to happen ۲-اؤزلو اولماسینا سبب اولماق.

اؤز وئرمه..üz vermə [آد] اتفاق دوشمه (فا:وقوع). happening

اؤز وئرمیش..üz vermiş [صفت] اتفاق دوشمه (فا:واقع). occurring

اؤزو..üzü [اؤزل آد] اوزو/اوزی: اهر، کلئیبرده کندآدی {اوز/اوس +ی}.

اؤزو آچیق..üzü açıq [ظرف، ص] چادراسیز، اؤزآچیق.

اؤزو آچیلماق..üzü açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزو گولمک. ۲-اؤزله نه‌رک دیللی اولماق، بوزوشوگو آچیلاراق اوتانجاقلیقدان چیخماق.

اوّزو آشاغی (اوّزآشاغی)..üzü aşağı (üzaşağı) [ظرف، صفت] باشی آشاغی، آشاغی طرفه مئیل ائدن و یؤنه‌لن.

اوّزوآغ اوْلماق..üzü ağ olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخجی‌لیق لا اعتماد دوْغورولتماق.

اوّزوآغ..üzü ağ [صفت] اوُتانیلاجاق ایشی اوْلمایان، آرین و تمیز، آلنی آچیق، سوُچو و اوُتانیلاجاق بیر وضعیتی اوْلمایان، آلنی آچیق (فا:سربلند). hono (u) red

اوّزو آغلیق..üzü ağlıq [آد] اوّزو آغ اوْلما، آلنی آچیق‌لیق، تمیزلیک.

اوّزو اوْرتولو..üzü örtülü [صفت] اوّزوآچیق اوْلمایان.

اوّزو اوْسته..üzü üstə [ظرف] اوّز طرفی اوسته اولاراق.

اوّزو بوْز..üzü boz [صفت] اوُتانماز، گوْبود.

اوّزو بوْزلوق..üzü bozluq [آد] اوّتانمازلیق، گوْبودلوق.

اوّزوت..üzüt [اوّزل آد] جان، روُح، اوّز، تیْن[۷].

اوّزوجو..üzücü [آد] ۱-سودا اوّزون، یوّزوجو. ۲-سیخینتی وئرن (فا:آزاردهنده). tromenter

اوّزوجولوک..üzücülük [آد] اوّزوجو اوْلما وضعیتی، اوّزمه ایشی.

اوّزو دؤنمک..üzü dönmək [تاثیرسیز ائیلم] اوّز دؤندرمک.

اوّزو دؤنوک..üzü dönük [صفت] اوّز دؤندرمیش، علاقه سینی کسمیش.

اوّزو دؤنوکلوک..üzü dönüklük [آد] اوّزو دؤنوک اوْلما، آرخا چئویرمه.

اوّزو سوُسوز..üzü susuz [صفت] حیاسیز (فا:بی آبرو) bold defamed,

اوّزو سوْلو..üzü sulu [ظرف،دا] بی‌آبیر اوْلمادان، اؤز آبیرینی ساخلایاراق.

اوّزو سوْیوق..üzü soyuq [صفت] اوّرکودوجو.

اوّزوش..üzuş [آد] اوّزمک ایشی ویا بیچیمی.

اوّزوشمک..üzüşmək [قا] بیرلیکده اوّزمک (فا:باهم‌شناکردن).

اوّزو قارا..üzü qara [صفت] اوُتاناجاق بیر وضعیتی اوْلان.

اوّزو قاراائتمک..üzü qara etmək [تاثیرلی ائیلم] خجالت‌لی ائتمک.

اوّزو قارا اوْلسون..üzü qara olsun [آد] دانلاماق‌و قارقیش افاده سی.

اوّزو قارالیق..üzü qaralıq [آد،سن] اوّزو قارا اوْلما.

اوّزوقوُیلو..üzüquylu [ظرف] اوّزو آشاغی اوْلدوغو حالدا(فا:دمر) prone

اوّزو قیْرخیق..üzü qırxıq [صفت] اوّزونو قیرخمیش ویا قیرخدیرمیش.

اوّزوک..üzük [آد] بارماق‌لیق، بارماغا تاخیلان حالقا (فا: انگشتر). ring {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن؛ باخ اوّسکوک، یوّکسوک}.

اوّزوک‌اوّزوک..üzük üzük [باخ] اوّزوک گیزلتدی.

اوّزوک‌بارماق..üzük barmaq [آد] اوّزوک بارماغی،سئرچه وکیچیک بارماقدان اؤنجه کی بارماق،کیچیک بارماقلا اوْرتا بارماق آراسیندا کی بارماق، اوّزوک تاخیلان بارماق (فا:انگشت نشان).

اوّزوک‌تاخماق..üzük taxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آداخلی اوْلماق،نیشانلانماق.

اوّزوکدن گئچمک..üzükdən geçmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اینجه ونازیک شئی حاقیپندا.

اوّزوک‌قاشی..üzük qaşı [آد] اوزوک کیمی شئیلرین اوستونه ووروولان داش (فا:نگین). the gem

اوّزوک‌گیزلتدی..üzük gizlətdi [آد] توْیلاردا و بوجور یئرلرده اوْینانیلان بیر اوْیون آدی.

اوّزوک‌واری..üzük varı [صفت] اوّزوک شکلینده، حالقا واری.

اوّزو گلمه‌مک..üzü gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی‌دئمه‌یه اوّتاناماق،خجالت چکمک

اوّزو گوّلرلیک..üzü gülərlik [باخ] گولر اوزلولوک.

اوّزو گوّلمز..üzü gülməz [صفت] ۱-اوّزو گوّلمه‌ین، هیرسلی. ۲-یازیق آدام.

اوّزو گوّلمک..üzü gülmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه خوش اوّزلوک ائتمک، سئوینمک.

اوّزو گولمه‌مک..üzü gülməmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-همیشه قاش قاباقلی اوْلماق. ۲-بؤیوک سیخینتی‌لاری اوْلان و بختی قارا اوْلماق.

اوّزولمک..üzülmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوّزونتو چکمک، سیخینتی چکمک ۲-گوّجدن دوّشمک. ۳-(بل) دری‌سی سوْیولماق، بیر قوش ویا بو جور شئیین باشی قوْپولماق. ٤-اوّزمک ایشی گؤرولمک. ٥-چوْخ کؤهنَلمک، یئپرانماق، الدن دوشمک، جیریلیب داغیلماق. ٦-بعضی کلمه‌لرله مُختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزلدیر: "جانی اوّزولمک، قلبی اوّزولمک، الی اوّزولمک" (فا:افسردن). to depress {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوّزولمه نُقطه‌سی (مئتال‌لاردا)..üzülmə noqtəsi (metallarda) [آد] قوپما نُقطه‌سی (فا:نقطه تسلیم). yield point

اوّزولمه..üzülmə [آد] اوّزونتو دوُیما، تحَسُّر. regret (ing)

اوّزولوش..üzülüş [آد] اوّزولمک ایشی.

اوْزولوشمک..üzülüşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْزولوب-چکیلمک،قوپماق(فا:کنده شدن).

اوْزوم..üzüm [آد، بیتگی] سالخیم کیمی میوه‌سی اوْلان، گلوکوزجا زنگین بیر محصول و بونو وئرن بیتگی؛ اوزومولرین مُختلف نوعلاری واردیر، اؤرنک: "چاموش، رازقی." (فا:انگور). vitis. vit، grape (s) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوْزوم‌آسماسی..üzüm asması [آد،بیتگی] اوزوم‌لرین بوتا و داللارینی آسیلی حالدا ساخلایاراق یئتیشدیریلن آسما (فا:تاک).

اوْزوم‌آغاجی..üzüm ağacı [آد] اوزوم وئرن آغاج و آغاججیق (فا:مو). vine

اوْزوم‌باغی..üzüm bağı [آد] اوزوملوک (فا:باغ انگور). a vineyard

اوْزومچو..üzümçü [آد] ۱-اوْزوم یئجه رن. ۲-(آ) بوْستان آباد دا کند آدی؛ هشتَری (~چای) ده چای آدی.

اوْزومدیل..üzümdil [اؤزل آد] اهرده بیر بؤلگه {اوْزوم یئجه‌ریلن زوْلاق یئر}.

اوْزومچولوک..üzümçülük [آد] اوْزوم یئتیشدیرمه ایشی.

اوْزوم‌سالخیمی..üzüm salxımı [آد] اوْزوم دانالاری‌نین توپلو سالخیمی.

اوْزومسوْز..üzümsüz [صفت] ایچینده اوْزومو اوْلمایان.

اوْزوم‌سوْیو..üzüm suyu [آد] اوْزومو سیخاراق اوندان اله گلن سو.

اوْزوم‌قوُروسو..üzüm qurusu [آد] مُختلف یوْللارلا قورودولموش اوْزوم (فا:کشمش). raisins

اوْزوم‌گیللر..üzümgillər [آد،بیتگی] اوزوم کیمی میوه‌سی اولانلاری ایچینه آلان بیتگی سوْیو vitaceae

اوْزوملو..üzümlü [صفت] ایچینده اوْزومو اوْلان.

اوْزوملوک..üzümlük [آد] اوْزوم باغی (فا:تاکستان). vineyard

اوْزوم‌مُربّاسی..üzüm murabbası [آد] اوزومو قایناداراق، شکر و آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع مربّا (فا:مربای انگور).

اوْزون‌آغ‌اوْلسون..üzun ağ olsun [اوْنلم] ۱-تعریف اوچون بیرینه سؤیله‌نن سؤز. ۲-یولداشجاسینا اعتراض اوْچون سؤیله‌نن بیرسؤز "اوْزون آغ اوْلسون میرزه بیر ایش گؤره بیلمه دین".

اوْزونتو..üzüntü [آد] سیخینتی، کدر، غم (فا:افسوس). regret

اوْزونتوائوی..üzüntü evi [آد] بیت الحزن (فا:بیت الحزن). house

اوْزونتوسوز..üzüntüsüz [صفت] اوْزونتوسو اوْلمایان.

اوْزونتولو..üzüntülü [صفت] اوْزونتو سو اوْلان (فا:تأسّف آور). regretful

اوْزونج..üzünc [آد] اوْزونتو، سیخینتی، کدر، غم (فا:افسوس). regret

اوْزوندن..üzündən [ظرف] ندن ایله، سبب ایله "اوْنون اوْزوندن گئتدی".

اوْزوندن اوْخوماق..üzündən oxumaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْزونون افاده‌سیندن بللی اوْلماق، بیلینمک" کیشی‌نین هیرسلی‌لیگی اوْزوندن بللیدیر". ۲-سطحی اوْخوماق، مرور ائله‌مک.

اوْزوندن زهَر تؤکولمک(یاغماق)..üzündən zəhər tökülmək (yağmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ هیرسلی اوْلماق.

اوْزوندن قان قاچماق..üzündən qan qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] رنگی سارالماق.

اوْزوندن کئچه بیلمه‌مک..üzündən keçə bilməmək [تاثیرسیز ائیلم] سؤزونو یئره سالابیلمه‌مک.

اوْزوندن گلمه‌مک..üzündən gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْزو گلمه‌مک.

اوْزوندن یازان..üzündən yazan [آد] ناسخ (فا:مستَنسِخ). transcriber

اوْزونده آیبر اوْلماماق..üzündə abır olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُتانماز اوْلماق.

اوْزونده سوُ اولماماق..üzündə su olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] حیاسیز اولماق.

اوْزونده سوُ یوخدور..üzündə su yoxdur [تاثیرسیز ائیلم] حیاسیزدیر.

اوْزونده کی قیریش (لار) آچیلماماق..üzündə ki qırış (lar) açılmamaq [باخ] اوْزو گوْلمه‌مک.

اوْزونده یازیلیب (یازیلمیشدیر)..üzündə yazılıb (yazılmışdır) [اوْنلم] تقدیر بو ایمیش.

اوْزون قارا اوْلسون..üzün qara olsun [آد] دانلاماق‌و قارقیش افاده سی.

اوْزونو آچماق..üzünü açmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْزلو اوْلماسینا سبب اوْلماق. ۲-اوْز اوْرتوگونو گؤتورمک.

اوْزونو آغ ائتمک..üzünü ağ etmək [تاثیرلی ائیلم] اوْزونو آغارتماق، افتخار یاراتماق.

اوْزونو بوْزارتماق..üzünü bozartmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاش قاباغینی سالالماق.

اوْزونو توتماق..üzünü tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْز توتماق، اوْز چئویرمک.

اوْزونو تورشاتماق..üzünü turşatmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْزونو قیریشدیرماق.

اوْزونو چیخارتماق..üzünü çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] یازی‌نی اوْلدوغو کیمی چؤکورمک.

اوْزونو دییشمک..üzünü dəyişmək [تاثیرلی ائیلم] دوْن دییشمک.

اوْزونو قارا ائتمک..üzünü qara etmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینین-وئردیگی ایشی یئرینه یئتیرمه‌مک.

اوْزونوک..üzünük [باخ] اوْزگون.

اوْزونو کؤچورتمک..üzünü köçürtmək [تاثیرلی ائیلم] بیریازی‌نی باشقا کاغاذا یازماق.

اوْزونو گؤلدورمک..üzünü güldürmək [تاثیرلی ائیلم] سئویندیرمک، شن لندیرمک.

اوْزونون سوُیو تؤکولمک..üzünün suyu tökülmək [تاثیرسیز ائیلم] روُسوای اوْلماق.

اوْزونون سوُیونو تؤکمک..üzünün suyunu tökmək [تاثیرلی ائیلم] دانلاماق، روُسوای ائتمک.

اوْزونون قانی قاچماق..üzünün qanı qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] رنگی سارالماق.

اوْزونه آغ اوْلماق..üzünə ağ olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونه قابارماق.

اوْزونه باخماغین کفّاره‌سی وار..üzünə baxmağın kəffarhsi var [اوْنلم] چوخ چیرکین دیر.

اوْزونه پرده چکمک..üzünə pərdə çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] ماسک ووُرماق، اوْرتونمک.

اوْزونه دئمک..üzünə demək [تاثیرلی ائیلم] دالیجا یوخ اوْزونه‌بیرسؤز دئمک.

اوْزونه سؤیله‌مک..üzünə söyləmək [تاثیرلی ائیلم] دالیجا یوخ اوْزونه-بیرسؤز دئمک.

اوْزونه دوُرماق..üzünə durmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونه آغ اوْلماق.

اوْزونه سالماق..üzünə salmaq [تاثیرسیز ائیلم] حیاسیزلیغینا سالماق.

اوْزونه قابارماق (قاییتماق)..üzünə qabarmaq (qayıtmaq) [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونه آغ اوْلماق.

اوْزونه قان سپیلمک (چیلنمک)..üzünə qan səpilmək (çilənmək) [تاثیرسیز ائیلم] هیرسیندن اوْزو قیزارماق.

اوْزونه گوْلمک..üzünə gülmək [تاثیرسیز ائیلم] خوشونا گلیب جلب ائتمک.

اوْزونه گون دوْغماق..üzünə gün doğmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشبخت یاشاماق،بختی آچیلماق.

اوْزونه ووُرماق..üzünə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] عیبی‌نی اوْزونه-دئمک،بیرینه مینّت قویماق.

اوْز ووُران..üz vuran [آد] اوْز توکلرینی وورماغا یارارلی آراج (فا:ریش تراش). barber

اوْز ووُرماق..üz vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه اوْز سالماق، دیلک ائتمک.

اوْزو یئرده..üzü yerdə [صفت] آلچاق کؤنوللو.

اوْزو یوُخاری..üzü yuxarı [ظرف] اوْزیوخاری، باشی یوخاری دوْغرو.

اوْزو یوْلا..üzü yola [صفت] سؤزه باخان، سؤز ائشیدن، عناد اوْلمایان (فا:متواضع). meek

اوْزو یوْلالیق..üzü yolalıq [آد] اوْزو یوْلا آدامین خاصیتی، سؤزه باخما.

اوْزو یوُمشاق..üzü yumşaq [صفت] خاصیتی یومشاق " اوْزو یومشاق کیشی ".

اوْزو یوُمشاقلیق..üzü yumşaqlıq [صفت] اوْزو یومشاق آدامین خاصیتی.

اوْزه..üzə [ظرف] اوْسته، اوْستونده، یوخاریدا (فا:رو). ، دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، گؤیتوْرک داشیازی‌لارندا ایشله‌نیبدیر}

اوْزه چیخارماق..üzə çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] حیاتا چیخارماق، بللی ائتمک.

اوْزه چیخدی..üzə çıxdı [آد] تازا گلینین اوْز اَری‌نین قوْهوم‌لاری ایله ایلک گؤروشو و گئت گل مراسیمینه وئریلن آد.

اوْزه چیخماق..üzə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی گیزلی اوْلماقدان آچیغا چیخماق.

اوْزه دوران..üzə duran [صفت] تمرُّد ائدن (فا:متمرد) rebellious

اوْزه دورما..üzə durma [آد] تمرُّد (فا:تمرُّد). rebllion

اوْزه دوْرماق..üzə durmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْز دئدیگیندن ال چکمه‌مک، عناد ائتمک.

اوْزه‌ره..üzərə [دده] ۱-بیرآماج و سببی آنلاتیر، اوْچون آنلامیندا بیرکلمه " گئتمک اوْزه‌ره قالخدی ". ۲-شرط آنلاتیر " آخشاما گئری وئرمک اوْزه‌ره بوُ کتابی آپاردی ". ۳-یاخین اوْلماق و یاخینلاشماغی آنلاتیر " سحر اوْلماق اوْزه ره " (فا:در حین، به جهت).

اوْزه‌ری..üzəri [آد] اوْستو، اوست طرفی " توپراغین اوْزه ری ".

اوْزه‌رینده..üzərində [آد] اوُستوندە.

اوْزه‌رینه..üzərinə [آد] اوُستونه " اوْزه‌رینه دوْشه‌نی یئرینه گتیردی ".

اوْزه سالماق..üzə salmaq [باخ] اوْزونه سالماق.

اوْزه قابارماق..üzə qabarmaq [تاثیرسیز ائیلم] جاواب قایتارماق، اوْزه دوُرماق.

اوْزه گولن..üzə gülən [صفت] ایکی‌اوْزلو، یالتاق(فا:ریاکار).

اوْزه‌گوْلوجو..üzə gülücü [صفت] ایکی‌اوْزلو، یالتاق(فا:ریاکار).

اؤزه گؤلوجولوک..üzə gülücülük [آد] ایکی اؤز لولوک.

اؤزه وئرمک..üzə vermək [تاثیرلی ائیلم] بیلدیرمک، آچیغا چیخارماق.

اؤزه وورماق..üzə vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یاخجی و پیس‌لیگی ویا گؤردوگو و بیلدیگی شئیی بیرینه تکرار دئیه‌رک اؤزونه چیرپماق.

اؤزه ین..üzəyən [صفت] چوخ اؤزن (فا:خیلی شنا کننده).

اؤزیازی..üzyazı [آد] بیر متنین اوزوندن یازیلان یازی (فا:رونویس، رونوشت). copy

اؤزیازی‌سی..üzyazısı [آد] کندلرده گلینین اؤزونه یاپیشدیریلان تئللی پوُللو بزک.

اؤزیوخاری..üzyuxarı [صفت] اوز یوْقوش (فا:سربالا). ascending

اؤزیوُخاری چای..üzıvoxarı çay [اؤزل آد] هشتَری ده چای آدی.

اؤژمه..üjmə [آد، بیتگی] توُت آغاجی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤژوک..üjük [آد] هجا "اؤژوکله مک: هجالاماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤژوملنمک..üjümlənmək [آد] توُت وئرمک، توُتلانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اوّس..üs [صفت] اوّست سؤزونون قیساتیلماسی، اوّس چنه (اوّست چنه)، اوّس دری (اوّست دری)(فا:بالا، رویی). ۲-اوّس۲üs (آد،عربجه) اصل، اساس، نظامی قوّه بؤلگه سی.

اوّست..üst [صفت] ۱-بیر شئیین یوخاری‌یا دوْغرو اوْلان اؤزو، بیر شئیین اوْ بیری یانی و اؤتەسی و سطحی (فا:رویه). surface ۲-بیر شئیین اؤزو، بیرینه گؤره یوّکسکده اوْلان طرف، بیر شئیین ائشیگی و قیراغی، قارشی آنلامی: آلت، (فا:بالا). up، above ۳-بیر آلت پالتار اوّستوندن گئییلن پالتار "اوّست پالتار". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اوّستون، اوسته‌لیک›}

اوّست‌اؤرتولو..üstörtülü [صفت] ۱-اؤرتوکلو (فا:سربسته، مسقف). roofed، closed ۲-اوّست‌اؤرتولو سؤز، آیدین اولمایان، ابهام‌لی، کینایه (فا: کنایه). irony

اوّست‌اوْتاق..üstotaq [آد] بالاخانا (فا:بالاخانه). th top floor

اوّست‌اوّسته..üstüstə [ظرف] بیربیرینین اوّستونده، توپلام، بیرلیکده (فا:رویهم). altogether

اوّست‌ایش..üstiş [آد] اؤز ایش، تیکینتی‌نین اسکلت و کرپیچ بؤلوم-وّندن سونرا ایشله‌ننلر (فا:روکاری، نازک کاری). finish

اوّست‌اَیین (گؤوده)..üstəyin (gövdə) [آد] اینسانین بئلیندن یوخاریدا اولان بؤلومو (فا:بالا تنه). the upper part of body

اوّست‌باش..üstbaş [آد] اوّس‌باش: گییه‌جکلر، پالتارلار، پارپالتار، گئییم.

اوّستبوُغا..üstbuğa [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خانلاریندان[۷].

اوّست‌بیتگن..üstbitgən [آد،بیتگی] اوّس‌بیتگی: انگل اوْلمادان بیر آیری بیتگی‌نین اوّستونده یئتیشن، بیر بیتگی‌نین اؤزه رینده بیتن آمما آسالاق اوْلمایان بیتگی. epifit

اوّست‌تئیمن..üst teymən [آد، آنادولو] اوّست‌تئغمَن: اوْردودا بیر رتبه آدی.

اوّست‌چاووُش..üstçavuş [آد] اوْردودا بیر رتبه آدی.

اوّست‌چنه..üst çənə [آد] اوّس‌چنه: چنه‌نین اوّست بؤلومو، اوّست‌انگ.

اوّست‌دری..üstdəri [آد] اوّس‌دری: درینین ائشیک بؤلومو، اوس دری، دری‌نین ائشیک قاتی (فا:روپوست). epidermis

اوّست‌دوداغی گؤی سوْپورور آلت دوْداغی یئر..üst dodağı göy süpürür alt dodağı yer [دئییم] چوخ قاش قاباقلی دیر.

اوّست‌دوْزن..düzən üst [آد] اوست یاپی (فا:روسازی). superstructrure

اوّسته کی..üstdəki [ظرف] اوست طرفده اولان (فا:روئی). upper

اوّست‌دیش سس‌سیز حرفی..üstdiş səssiz hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] دیلین اوست دیشلره یاپیشماسیله سؤیله‌نن حرف" ل" (فا:حرف بی صدای دندان بالایی). uppertooth consonont

اوّست‌سوُبای..üstsubay [آد] اوّس‌سوُبای: اوْردودا مین باشی، یاربای.

اوّست‌قات..üstqat [آد] اوّس‌قات: اوْلدوغو یئرین اوّستونده اوْلان قات.

اوّست‌قوُروم..üstqurum [باخ] اوّس‌قوُروم: بیرتوپلومون سیاسی حقوقی دینی بدیعی و فلسفی گؤروشلری، اوّست یاپی (فا:روبنا).

اوّست‌قوُرومسال..üstqurumsal [تاثیرسیز ائیلم] اوّست یاپی سال، اوست دؤزَنه عاید اولان هر شئی (فا:روبنایی).

اوّست‌قورواملوق..üstqurumluq [آد] اوس یاپی یا عاید اولان بؤلوم.

اوّستَک..üstək [اؤزل آد] اوّستون، غالیب، فایق[۷].

اوّست‌گئچید..üstgeçid [آد] اوّس گئچید: بیریول اؤزه ریندن گئچن آیری یوْل،بیرآرخو کانال اؤزه‌ریندن گئچن یول و آرخ (فا:روگذر).

اوّست‌گئییم..üstgeyim [آد] اوّس گئییم: آلت پالتارین اوستوندن گئییلن پالتار (فا:بالاپوش). an overcoat

اوّستَل..üstəl [آد] اوّستو اوْلان.

اوّستلَنتی..üstlənti [آد] اوّسلَنتی: بوْینونا آلما، عُهده‌سینه آلما (فا:ا.م. به گردن گرفتن و تقبّل کردن). involvement

اؤستلنمک..üstlənmək [آد] ۱-اوُجالماق، اؤسته گئتمک (فا: اوج گرفتن)۲-بیر ایشی بوینوناآلماق، عُهده سینه آلما (فا:به گردن گرفتن).

اؤستلَنمه..üstlənmə [آد] اؤستلنمک ایشی، عُهده سینه آلما، بوْینونا آلما.

اؤستلوک..üstlük [آد] اؤسلوْک: ۱-بیر شئیین اؤستونو اؤرتن شئی (فا:رویه). surface ۲-اوست پالتار.

اؤستْلَنیم..üstlənim [آد] اؤستْلنمک ایشی.

اؤستَنجی..üstənci [آد] مُتعهد (فا:متعهِّد).

اؤستنجی‌لیک..üstəncilik [آد] اؤستنجی اولْما دوُرمو (فا:تعهّد).

اؤستنمک..üstənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشیبوینونا و اؤستونه آلماق.

اؤستو آچیق..üstü açıq [صفت] اؤستو اؤرتولمه میش "تونل" (فا:روباز).

اؤستو آچیلماق..üstü açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] فاش اولْماق، اوْرتایا چیخماق.

اؤستو اؤرتولو..üstü örtülü [صفت] ۱-اؤستو اؤرتولموش. ۲-آیدین اولْمایان، اؤستو قاپالی.

اؤستو پرده‌لی..üstü pərdəli [صفت] اؤستو اؤرتولو.

اؤستو قاپالی..üstü qapalı [صفت] اؤستو اؤرتولو.

اؤستو یوخدور..üstü yoxdur [باغلاییجی سؤز] تایی و ائشی یوخدور، برابری یوخدور.

اؤستون..üstün [صفت] ۱-بیردؤزئی یه گؤره یؤکسک زیروه ده اولْان، یوخاری سویه ده اولْان، فایق، سوپئر، خارق العاده (فا:سرآمد) superior ۲-عرب الفباسیندا فتحه بلیرتی‌سی.

اؤستون-..-üstün [اؤزل] [آد] اینسان-آدی:اؤستونالپ،اؤستونای،اؤستونبای، اؤستونبگ، اؤستونر، اؤستونسای، اؤستونسوْی.

اؤستون اولْماق..üstün olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُدماق، غالب اولماق (فا:پیروز شدن). to become victorious

اؤستون توُتماق..üstün tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمک، بیرینی سئچمک.

اؤستون گلمه..üstün gəlmə [آس] اوُدما(فا:تسلط). domination

اؤستون گلن..üstün gələn [صفت] غالب، فاتح (فا:فاتح). winner

اؤستون‌گوج(لو)..üstün güc(lü) [صفت] سوپئر گوْج(فا:ابَرقدرت) superpwer

اؤستوندن آغیر یوْک گؤتورولمک..üstündən ağır yük götürülmək [تاثیرسیز ائیلم] راحات لاماق.

اؤستوندن بیر داش..üstündən bir daş [باغلاییجی سؤز] تامامیله اوُنودولمالی.

اؤستوندن داش قوْیماق..üstündən daş qoymaq [تاثیرلی ائیلم] تامامیله اوُنودماق.

اؤستوندن‌داغ گؤتورولمک..üstündən dağ götürülmək [تاثیرسیز ائیلم] یوک و سوْروملوغو آزالماق.

اؤستوندن قلم‌چکمک..üstündən qələm çəkmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی پوْزماق، چیخاریب آتماق.

اؤستوندن گئچمک..üstündən geçmək [تاثیرلی ائیلم] اهمیت وئرمه‌مک.

اؤستونده..üstündə [باغلاییجی سؤز] سبب،گؤره مفهوموندا بیرسؤز "سنین اؤستونده منه سؤز گلدی، هر شئیین اؤستونده آدام هیرسلنمز".

اؤستونده دوُرماق..üstündə durmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزونده دوُرماق و ال چکمه‌مک.

اؤستونده زاغ زاغ اسمک..üstündə zağ zağ əsmək [تاثیرلی ائیلم] عزیزله‌مک، سئومک.

اؤستونسه‌مک..üstünsəmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤستونلویونه اینانماق (فا: فائق آمدن).

اؤستونقوْجا..üstünqoca [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

اؤستونگوّ..üstüngü [اؤزل آد] اؤستون گلمه[۷].

اؤستونلشمک..üstünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] فایق اولْماق (فا:فائق آمدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اؤستونلنمک..üstünlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤستون وضعیته گلمک (فا:فائق آمدن).

اؤستونلنمه..üstünlənmə [آد] اؤستون گلمه (فا:تسلط) domination

اؤستونلوک..üstünlük [آد] اؤستون اولْما وضعیتی، رجحان، داها یوُکسک (فا:افضلیت، غالبیت). superiority

اؤستونلوک اکی..üstünlük əki [آد] تفصیلی صفت اکی (فا:درجه صفت تفضیلی). comparative

اؤستونلوک وئرمک..üstünlük vermək [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمک، بیرینی سئچمک.

اؤستونو آچماق..üstünü açmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزه چیخارماق، فاش ائتمک (فا:آشکار گردانیدن). to reveal

اوّستونو آلماق..üstünü almaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّستونو ووُرماماق، اؤرت باسدیر ائتمک.

اوّستونو اوْت باسماق..üstünü ot basmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْتودولوب گئتمک، سیلینمک.

اوّستونوآچما..üstünü açma [آد] آچیق‌لیق گتیرمه (فا:افشاء). revealing

اوّستونو آچیلماق..üstünə açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّستونه چیغیرماق، آجیق لانماق.

اوّستونه آرتیرماق..üstünə artırmaq [باخ] اوستونه قویماق.

اوّستونه آیاقلانماق..üstünə ayaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخین ائتمک، هجوم ائتمک.

اوّستونه ال قالدیرماق..üstünə əl qaldırmaq [تاثیرلی ائیلم] ووُررماق.

اوّستونه ایلدیریم دوّشسون..üstünə ıldırım düşsün [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

اوّستونه بوُزلو (سوْیوق) سو تؤکمک..üstünə buzlu (soyuq) su tökmək [تاثیرلی ائیلم] هیرسینی سوْیوتماق.

اوّستونه بیرداش..üstünə bir daş [باغلاییجی سؤز] تامامیله اونوددولمالی.

اوّستونه تؤکولمک..üstünə tökülmək [بلسیز ائیلم] اوّزه رینه آتیلماق، هجوم ائتمک.

اوّستونه خوْروزلانماق..üstünə xoruzlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] شئشه‌لنمک، خوْزورلانماق.

اوّستونه دوّشمک..üstünə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌اوّچون چوخ چالیشماق.

اوّستونه سوُ النمک..üstünə su ələnmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیوماق، هوسی قاچماق.

اوّستونه قابارماق..üstünə qabarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّزونه قابارماق، اوّزه دوُرماق.

اوّستونه قلم چکمک..üstünə qələm çəkmək [تاثیرلی ائیلم] یانلیش بیر شئیی پوْزماق.

اوّستونه قویماق..üstünə qoymaq [تاثیرلی ائیلم] شیشیرْتمک، قاتماق، اکله‌مک.

اوّستونه ککه‌لنمک (تپینمک)..üstünə kəkələnmək (təpinmək) [باخ] اوّستونه خوْروز لانماق.

اوّستونه گوْلمک..üstünə gülmək [تاثیرلی ائیلم] اله سالماق، لاغا قویماق.

اوّستونه وارماق..üstünə varmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-بیرینه‌باسقی-دوّزنله‌مک ٢-سالدیرماق.

اوّستونه یئخماق..üstünə yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] اوّزه رینه یوْکله‌مک، بوینونا آتماق.

اوّسته..üstə [آد] ١-بیرسیرا اک و فعل‌لرله اوست مفهومونا دایالی کلمه‌لر دوزلدیر" اوّسته گل-". ٢-غالب، فایق[٧].

اوّسته جیلیک..üstəcilik [باخ] اوسته‌لیک.

اوّسته گل..üstəgəl [آد،مت] آرتیرما علامتی " + "، آرتی، توپلاما علامتی، جمع بلیرتی‌سی (فا:علامت جمع).

اوّسته گلمک..üstə gəlmək [تاثیرلی ائیلم] اضافه ائتمک (فا:اضافه کردن).

اوّسته گلمه..üstə gəlmə [آد] سایی‌لار بیربیرینین اوّستونه گلمه، توپلاما (فا:ا.م جمع نمودن).

اوّستەلنمک..üstələnmək [بلسیز ائیلم] اوّسته‌له‌مک‌ایشی گؤرولمک، تاکیداوْلونما.

اوّسته‌له‌مک..üstələmək [تاثیرلی ائیلم] ١-جمع ووُرماق، اضافه ائتمک (فا:جمع نمودن). ٢-بیر ایستگی یئنه‌له‌مک، تاکید و اصرار ائتمک.

اوّسته‌له‌مه..üstələmə [آد] تاکید.

اوّسته‌لیک..üstəlik [ظرف، ›] بیر شئیین اوّستونه گلن، علاوه اوْلان، اک " ذهتابی‌نین کتابینی آلماق اوّچون الیمده کی ایکی کتابی وئره‌رکن اوّسته‌لیک بیر مقداردا پول وئردیم" (فا:بعلاوه، اضافی). additional {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹اوّستک}

اوّسته‌لیک آلیر..üstəlik alır [آد] اصلی آیلیق دان اضافه آلینان حقوق، اک آلیر (فا:اضافه حقوق). salary

اوّسته‌لیک ایش..üstəlik iş [آد] اصلی ایش‌دن اضافه گؤرولن ایش، اک ایش (فا:اضافه کار). overtime work

اوّسته‌لیک دایاق..üstəlik dayaq [آد] ١-اصلی دایاق دان اضافه باغلانان دایاق، اک دایاق (فا:اضافی). ٢- additional support (مج)بیر ادعایی گوّجلندیرمگه یارایان یانیت.

اوّسته‌لیک گلیرلر..üstəlik gəlirlər [آد] اصلی گلیردن اضافی گلیر، اک گلیر (فا:عایدات اضافی). additional (excess)

اوّسته‌لیک وئرگی..üstəlik vergi [آد] اصلی وئرگی‌دن اضافه وئرگی، اک وئرگی (فا:اضافه مالیات). a surtax

اوّسته‌لیک وئرلیش..üstəlik verliş [آد] اصلی وئرلیش و برنامه‌دن اضافه وئرلیش، اک وئرلیش (فا:فوق برنامه). extracurricular

اوّست‌یاپی..üst yapı [باخ] اوّست قوُروم.

اوّست‌یان..üst yan [آد] اوّست یؤن (فا:بالادست). upstream

اوّستدن آشاغی..üstdən aşağı [ظرف] اوّسدن‌آشاغی: یوخاری دان آشاغی.

اؤسرگَن .. Üsergen [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

اؤسکو..üskü [باخ] اؤسکوک.

اؤسکو..üskü [اؤزل آد] بو شهر تبریزین یاخین‌لیغیندا یئر آلیبدیر. دنیز سوْلاری سَویه سیندن ۱۵۲۰ متر یوْکسک‌لیکده ش۱۳۸۵ایلی آماری نا گؤره جمعیتی (توْپلام، شهر) ۸٦،۰۰۰ و ۱۷،۰۰۰ نفردیر. بوُ یئرین آدی ان قدیم منبع‌لردن آشوُر شاهی ایکینجی سارگون'ون کتیبه سینده گلیبدیر، سارگوْن م.ق۷۱٤جی ایلده اوْیشدش بؤلگه‌سینه (مراغا شهری) هوُجوم ائده‌رک اؤچ قایا (اؤشکایا) بؤلگه‌سینه ال تاپماقدان سؤز ائدیر، اؤشکایا ویا اؤچقایا اؤسکو کلمه‌سینین کؤکو ساییلماقدادیر[۹۷]، مُستوفی هـ۸جی عصر ده اؤسکودن بؤلگه‌نین بؤیوک کندی اوْلاراق آد‌آپاریر.

اؤسکو بؤلگه‌سینین چایلاری..üskü bölgəsinin çayları [اؤزل آد] چایلار آجی چایا تؤکولورلر:اؤسکوچای (s٤b٤٤)، کندوان (کندوان s٦b٢٥)، چای دره سی (کَوَه‌دیل s٥b٢٥)،

اؤسکو بؤلگه سینین گؤرمه‌لی و تاریخی یئرلری..üskü bölgəsinin görməli və tarixi yerləri [اؤزل آد] ۱۳۲۸ هـ ق. ایلینده اؤسکوده ایلک مدرسه دؤزلدی، تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن: کندوُوان-کندی، شاه آداسی، هله ور کندی، ارشدچمن بؤلگه‌سی، سوُلتان داغی و اوْنون زیروه سینده یئر آلان سُلطان حُسام الدّین فرقد،.

اؤسکوچای..üsküçay [اؤزل آد] اوسکو دا چای آدی.

اؤسکوک..üskük [آد] تیکیشده ایینه‌نین باتماسینی اؤنله‌مک اوچون بارماغا تاخیلان بیر باشلیق، یوْکسوک (فا: انگشتانه). thimble {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یوْکسوک›، یوْک سؤزوندن آلیناراق بارماغا یوکلَنمیش بیر شئیی و آلَتی گؤستَریر و بو باخیملا اؤزوک سؤزوده بونون دؤنوشوک شکلیدیر}.

اؤسکوک اوتو..üskük otu [آد،بیتگی] سیراجا اوتو سوْیوندان، چیچک‌لری اوسکوک کیمی، چوْخ ایللیک اوْتسوْ بیتگی (فا:گل انگشتانه، گل پنجه علی). digitalis purpurea. scr

اؤسکولو..üskülü [اؤزل آد] کلئیبر ده چای آدی.

اؤسکولو..üskülü [اؤزل آد] اؤسکویی: مشهدی محمد عموغلو مشروطیت دؤنمی مبارزلریندن ایدی، روسلار تبریزی اشغال ائتدیگی زامان ارک ده دارا چکیلیر، دارا چکیلدیگی زامان روس جلادی قاباغا گئدیر تا ایپی اوْنون بوْینونا سالسین بوُ مبارز بیر تیپک جلادین سینه‌سیندن ووُروب اوْنو دالی آتیر و اؤزو ایپی اؤز بوْینونا سالیر، اوْ واقت بئیله دئییر" بیز مسلط اوْلان زامان مستبدلره مروّت ائله‌دیک و بیلمه‌دیک کی بوُنلار بیزه رحم ائتمه‌یه‌جکلر" و سوْنرا دئییر " یاشاسین-مشروطه"[۱۳۱].

اؤسکولو..üskülü [اؤزل آد] اؤسکولو: کلئیبر ده کند آدی {باخ: اؤسکو}.

اؤسلنمک..üslənmək [باخ] اؤستلنمک.

اؤشتهبین..üştəbin [اؤزل آد] اؤشتَبین، اُشتبین، اؤشتوْبون: بوُ کند اؤزل‌معمارلیغی ایله جوُلفانین ۷۵ کیلومترلیگینده قرار تاپیب، ابوُلقاسم نباتی‌نین دوْغوم یئری بوُ کند اوْلاراق مقبره‌سی‌ده بوُردا یئر آلیر، بوُ کند اؤچ بالاجا کندین (هراز، سیاووُشان، جعفرآباد) بیر آرایا گلمه سیندن دؤزه‌لیب، بوُ علّته اؤچ سؤزونه باغلی اوْلاراق، اؤچ تابان (دابان) یعنی اؤچ قاعده اؤزه رینده دؤزه لن یئر معناسینداديْر. ushtabin village

اؤشدیله..üşdədilə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اؤچ+دیل/تیم}.

اؤشدیلی..üşdili [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {اؤچ+دیل/تیم}.

اؤشنار..üşnar [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {۱-اؤچ+نار/اوْد، ۲-اؤچ+انار ۳-اؤشنو/اؤشنه+اَر: باخ:اؤشنو}.

اؤشناوا..üşnava [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: اؤشنو/اؤشنا+آوا}.

اؤشنمک..üşənmək [س،آنادولو] تنبل لیک ائتمک. ۲-(دده) دیسکینمک، قوْرخماق،راحاتسیزاولماق.۳-شک ائله‌مک، قوُشقولانماق.

اؤشنو..üşnü [اؤزل آد] اؤشنَویه üşnəviə : بو شهر اوُرمیه پیرانشهر یوْللاری آراسیندا یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱٤۷۰ متر یوْکسک لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده جمعیتی (شهرستان، شهر) ٦٤٥٥۰، ۳۰٦۳۰ نفردیر. مُستوفی و حموی اؤز یازی‌لاریندا بوُ یئردن آد آپاریبدیر. بوُ شهر جیلوْولار هوجوموندا و یئنده گونش ۱۳۲۰ زلزله سینده بؤیوک خسارت‌لره و قیْرقین لیقلارا معروض قالدی، اوُرارتوشاهی ایشپوایینی یه عاید داشیازی اؤشنو نون کَله‌شین کندینده یئر آلیبدیر {۱-بوُ آدا بنزر توْپونیملر آذربایجانین آیری یئرلرینده ده گؤزه دَییر، اؤرنک اؤچون اؤشنار، اؤشناوا، اؤشدیلی،اؤشته‌بین کندلریندن آد آپارماق اوْلار، البته اؤسکو کیمی یئر آدیدا بنزر توْپونیم ساییلیر، بوُ کلمه لرده اؤچ سؤزونون اوْلماسی کسین گؤروکور، و معناجا اؤچ ناوا و آرخ دئمکدیر، ۲-یئنه ده آشینا/آشنا سؤزو تؤکلرده بیر طایفا آدی کیمی تانینیر و بوُ سؤزون دَییشمیش شکلی اؤشنو اوْلابیلیر، ۳-بعضا بؤلگه ده خوش ایی‌لی بیتگی آدیندان سؤز آچیلیر، آچیقدیرکی بوُ بیتگی اوْلسادا اؤشنو بؤلگه‌سینین آدیندان آلینما آد ساییلیر چونکی اؤشنو بؤلگه‌سینین آدی چوْخ اسکی‌لره دایانیر}. ۲-اؤشنَویه بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار مهابادچایا و سوْنوندا اوُرمو گؤلونه تؤکولورلر: لینوی linvi

(بیمضرته s١٦b٩)، صوفیان چای (~جلدیان s٣b٣٢)، چاپان (~ s٥b٨)، زَنه (خالدآباد s١b٧)، کَلاز (~ q١/٧٢s٩b١٠)، نعلبند (کنج آباد s٢b٢)، آغچای (s١٢b١١)، قازان آباد (s٢b٤)، اؤشنَویه چای (s١b٦)، گُدار (q٩-١٢/٦s٢b١١٠)، نَلیوان (~sVbV٠)، ٢-چایلار نازلی چایا و سوْنوندا اوُرمو گؤلونه تؤکولورلر: دَرین قالا (~q١/٥٣s٢b٥٤)، دَلی چای (~s٣b١٦)، درآوچمن/لولکان (~s٤b١٩)، نازنازچای (~s٦b٩)،

اؤشوتمک..üşütmək [ل، س] ١-اؤشومه‌سینه یوْل آچماق، سوْیوق حسّ ائتدیرمک (فا:فس از سرمالرزیدن). ٢-اؤشومک،سوْیوقلوق-حسّ‌ائتمک،سوْیوق‌دَیمک (فا:چاییدن)

اؤشوتمه..üşütmə [آد] سوْیوق دیمه، تیترتمه، تیترەمه.

اؤشودوجو..üşüdücü [آد] اؤشودن،اؤشومه‌سینه‌سبب-اولان(فا:سردکننده).

اؤشورمک..üşürmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اؤشوتمک.

اؤشوشمک..üşüşmək [تاثیرسیز ائیلم] جانیناؤشوتمه دؤشمک (فا:از سرمالرزیدن).

اؤشومک..üşümək [تاثیرسیز ائیلم] سویوقلوق دوُیماق، جانینا اؤشوتمه دؤشمک، سوْیوق دان تیترەمک (فا:از سرمالرزیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤشونتو..üşüntü [آد] اؤشوُمک ایشی (فا:احساس سرما).

اؤشونمک..üşünmək [باخ] شکه دؤشمک، شُبهه‌لنمک.

اؤشوین (اؤشه گن)..üşüyən (üşəgən) [صفت] چوخ اوشوین.

اؤغدوْل..üğdül [اؤزل آد] بخشیش، احسان[٧].

اؤفله‌مک..üfləmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: پؤفله‌مک،اؤفورمک

اؤفورمک..üfürmək [تاثیرلی ائیلم] دوْداق‌لارینی بؤزەرک آغیزداکی هاوانی شیدتله بیر شئیه یؤنَلْتمک، باخ: اؤفله‌مک، پؤفله‌مک، پؤفورمک (فا:فوت کردن).

اؤفوروک..üfürük [باخ] پؤف.

اؤکک..ükək [آد] تابوت،صاندیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤکَلگه..ükəlgə [اؤزل آد] آرماغان، بخشیش[٧].

اؤگوتمک..ügütmək [باخ] اؤیوتمک.

اؤلچکی .. ülçəki [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدلگنه بوْی‌لاریندان‌دیر[١٥٨-٨١].

اؤلَش..üləş [اؤزل آد] بؤلوْشوم، پایلاشیْم، پایلاشیْمجی[٧].

اؤلَشوْر..üləşür [اؤزل آد] بؤلوْشوم، پایلاشیْم، پایلاشیْمجی[٧].

اؤلکر..ülkər [آد] ١-یئددی‌قارداشلار دئییلن بیر اوُلدوز قروُپو، ثُریا اوُلدوزو، بوْغا بورُجوندا اوُلدوز کوْماسی (فا:ستاره ثریا). ٢-قطیفه و بوُجور توْخومالارین اؤزەرینده‌کی اینجه توْی و هاو{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،بو کلمه اؤرکر شکلینده‌ده یازیلیر بو اوزدن اؤرکمک فعلیندن آلینماسینی اویقون گؤرونور[٦]}.

اؤلکَر چئریغ..ülkər çeriğ [اؤزل آد] ساواش حیله‌سی، ساواش تاکتیکی[٧].

اؤلکو..ülkü [آد] ١-آماج ائدیلن شئی، ایدئال، وارلیغی یالنیز دوشونجه ده اولان، هدف، اوْلاجاغیْنا اینانیْلان (فا:ایده ذهنی). ٢-پرئنسیب، عادت ٣-اؤلَشمه، بؤلوْشمه، پای، پای اوْرتاقلیْغی. {باخ:اؤله‌مک}

اؤلکوجو..ülkücü [صفت] یالنیز دوشونجه ده وار اولانا اینانان، اوْلماسی گرەکَنی دوْشونن.(فا:ایده آلیست).

اؤلکوجولوک..ülkuücülük [آد] بیر اؤلکویه چیخار گؤتورمه‌دن باغلی قالما و بو بیچیمده یاشام‌بیچیمی و دوْنیا گؤروشو (فا:ایده‌آلیسم).

اؤلکوْداش..ülküdaş [اؤزل آد] عینی اؤلکویو بَنیمسه‌ین ویا پایلاشان[٧].

اؤلکوسل..ülküsəl [آد] اؤلکو ایله ایلگی‌لی(فا:ایده آل).

اؤلکوْم..ülküm [اؤزل آد] اؤلکو سئوگیسی[٧].

اؤلکه..ülkə [آد،باخ: اؤله‌مک] باخ: اؤلکه، توْپراق، دیار.

اؤلگر..ülgər [آد] گئییم، باشماق و بوُجور شئیلرین اؤرنه‌یی، بیچمه‌سی اؤچون اوْلان اؤلچو، بیچی، بیچیم، اؤلچو، مدل، اؤلگو(فا:الگو) pattern، model {باخ:اؤله‌مک}

اؤلگر..ülgər [یازار] خانیم اؤلگر م١٩-٢٠جی عصرده یاشایاراق تورکجه شعرلری واردیر[٥٢].

اؤلگن..ülgən [اؤزل آد] ١-آلتایلاردا بیر تانری‌آدی، قاراخان‌ٔین اوْغلو[٢١١]. ٢-اوُلو، بؤیوک، هَیبَتلی، گئنیش[٧].

اؤلگو..ülgü [آد] گئییم، باشماق و بوُجور شئیلرین اؤرنه‌یی و بیچمه‌سی اؤچون اوْلان اؤلچو؛ بیچی، بیچیم، اؤلچو،مدل(فا:الگو) pattern، model {باخ: اؤله‌مک}.

اؤلگوْت..ülgüt [اؤزل آد] اؤرنَک، نُمونه[٧].

اؤلگوج..ülgüc [آد] اؤز قیرخماق اوچون یارارلانیلان تیقه (فا:تیغ سلمانی){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یوْلگو›:سن ‹بیلگو›؛‹یوْله‌مک›(تراش ائتمک) فعلیندن: یوْلگوج› اؤلگوج؛ باخ: اؤله‌مک}.

اؤلگوج له‌مک..ülgücləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلگوج‌له قیرخماق،اؤلگوج له ووُرماق وکسمک (فا:با تیغ زدن و تراشیدن).

اؤلگوچو..ülgüçü [آد] اؤلگو توتان، اؤلگو دوْزَلدن (فا:لگوساز).

اؤلگوْدوْر..ülgüdür [اؤزل آد] اؤرنَک، نُمونه[٧].

اؤلگوله‌مک..ülgüləmək [تاثیرلی ائیلم] اولگو دؤزلتمک (فا:الگو ساختن).

اؤلگوله‌مه..ülgüləmə [آد] اولگوله‌مک ایشی(فا:الگوسازی). Modeling

اؤللوجه..üllücə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی{اؤله مک پایلاماق اوْلاراق اؤللوجه پای کیمی آیریلمیش بؤلگه یه دئییلیر}.

اؤلوش..ülüş [آد] اؤلوک: پای، نصیب، بؤلوش، حصه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ ‹اؤلوک› طالع؛ باخ: اؤله‌مک}.

اؤلوک..ülük [آد] اؤلوش: پای، نصیب، بؤلوش، حصه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ ‹اؤلوک› طالع؛ باخ: اؤله‌مک}.

اؤلوکبولموُش..ülük bulmuş [تاریخی اؤزل آد] اویغورخاقان لارینین عُنوانلاریندان[۷].

اؤلوکلو..ülüklü [اؤزل آد] طالعلی، قیْسمَتلی، بختی آچیْق[۷].

اؤلومرؤ..ülümrü [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

اؤله..ülə [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {۱-بوُ آد اوُرارتولارتا شهر آدی اوْلان اوُلهو آدینا بنزه‌یر، اسکی سالماس شهریده بوُ یئرده ایدی[۱۲۹]. ۲-پای، باخ:اؤله‌مک.۳-اوُلو}.

اؤله‌مک..üləmək [تاثیرلی ائیلم] یایماق، پایلاماق (فا:تقسیم کردن). {دیواندا: (داغیتماق، پایلاماق؛‹یؤله‌مک›: کسمک و تراش ائتمک)؛ بو سؤزدن:‹اؤلکو›پیمان، اؤلوک› پای؛ اؤلکه: بؤلگه‌نین بیر تیکه‌سی، اؤلگو:بیر بؤتوندن کسیلمیش و بوتونه بنزر تیکه؛ بو کلمه‌لر حرکه دَییشیک‌لیگ ایله اؤلچو و اؤلچمک شکلینده ایشلنمکده دیرکی بیر شئیی کسیب بیچمک مفهوموندادیر}.

اؤله‌مه..üləmə [آد] یایما، پایلاما (فا:پخش).

اؤلیکه..ülikə [آد،] اؤکسه اوْتو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤم..üm [آد] شالوار، دوْن "اؤملَشمک: شالوارین اوْرتایا قوْیاراق قوُمار اوْیناماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤمگوک..ümgük [آد] امزیک، اوُشاغین باشیندا اوْلان یوُمشاق بؤلوم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤموک..ümük [آد] ایمیک، بوغاز، خیرتدک[۲].

اؤمید..ümid [اؤزل آد] اوُمود{تؤرکجه‌دن‌فارسجا یاگئچن بیر سؤزجؤک}.

اؤمیدوار..ümidvar [صفت] اوُمودلو(فا:امیدوار).

اؤن..ün [آد] ۱-سس. ۲-شهرت، (فا:آوازه). Voice {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤن—..-un [اؤزل آد] اینسان‌آدی:اؤنای، اؤنالپ،اؤنالدی، اؤنالتیگین، اؤنبای، اؤنَربای، اؤنَرسال، اؤنسئو، اؤنسال،اؤنسالدی، اؤنسالمیش، اؤنسای، اؤنسوْی، اؤنقوُل، اؤنقوُلو، اؤنگَلدی،اؤنلواَر، اؤنلوسوْی، اؤنوئردی، اؤنوبوْل.

اؤن یئتمز..Ün yetməz [صفت] الچاتماز، چوخ اوُزاق "گونش سیستمی‌نین گزه‌گن‌لری آرالاریندا اؤن یئتمز بؤیوک بوشلوقلار وار".

اؤنال..ünal [اؤزل آد] ۱-اؤن+آل ۲-اینال (خان سوْیوندان گَلن، سوْیلو و امتیازلی بگ)[۷].

اؤندَو..ündəv [اؤزل آد] ناملی، مشهور[۷].

اؤنسوز..ünsüz [صفت] ۱-اؤنلو اوْلمایان، شهرتسیز، اؤنو اوْلمایان(فا:غیرمعروف). ۲-(دیل‌ب) سس‌سیز حرف، سس یوْلوندا بیر انگله چارپاراق چیخان سس، کوْنسونانت.

اؤنگمک..üngmək [ل، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] دَلمک.

اؤنگوت..üngüt [اؤزل آد] ۱-خیاودا بیرشهر آدی ۲-بیر تورک طایفاسی[۵۶].

اؤنگور..üngür [آد] این، ماغارا، دلیک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤنگوژین..üngüjin [آد] چؤلده اینسانی اؤلدورن آلئیبانی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اؤنلم..ünləm [آد] تؤرلو دویقولار آنلاتان ویا بیر دوْغا سسی‌نی یانسیدان کلمه "آه، وای"، باخ: ندا. interjection

اؤنلنمک..ünlənmək [یلسیز ائیلم] چاغیریلماق، سسلنمک.

اؤنلو..ünlü [صفت] ۱-شُهرتلی، آدلی سانلی(فا:مشهور). notables ۲-(دیل‌ب) سس یوْلوندا بیر انگله چارپمادان چیخابیلن سس، ووُکال، سسلی حرف (فا:حرف صدادار).

اؤنله‌مک..ünləmək [ل،] چاغیرماق، سسله‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اؤنده‌مک›}

اؤوئی..üvey [صفت] باخ: اؤگئی.

اؤوئییک..üveyik [آد،دیرگی] گؤورچین‌لردن اوْلاراق مئشه‌لرده یاشایان و اتی لذتلی بیر قوش (فا:پرنده‌ای). streptopelia turtur

اؤوَز..üvəz [آد،بیتگی] قوُش اؤزومو، گول سوْولاردان، سوْیوغا دایاناقلی بیر آغاج (فا:تیره گل سرخ). pirus sorbus

اؤوَز..üvəz [آد،دیرگی] میغ میغایا بنزر بیر بؤجگ (فا:حشره ای مثل پشه). sorbus

اؤوَند..üvənd [اؤزل آد] شبسترده کند آدی {اوْو+اند، باخ:آند}.

اؤی‌اؤی..üyüy [مس‌تق] آغری، قورخو، اؤرکمه و بنزز حسّ‌لری افاده ائدن بیرسؤز "بیردن اؤی اؤی ائیله‌یب قاچدی".

اؤیگَن..üygən [اؤزل آد] اؤیگه: ۱-ایی‌لیک دوْلو، یارارلی، تَمیز قلبلی. ۲-اینسان آدی: اؤیگَنبیگه، اؤیگَنبه‌ییم[۷]. {ایی سؤزوندن}.

اؤیگه..üygə [اؤزل آد] اؤیگن: ۱-ایی‌لیک دوْلو، یارارلی، تَمیز قلبلی. ۲-اینسان آدی: اؤیگَنبیگه، اؤیگَنبه‌ییم[۷]. {ایی سؤزوندن}.

اؤیگَنارِیْق..ügənarıq [تاریخی اؤزل آد] آلتای، توُوا، سوْقای داستانلاریندا آدی گئچن بیر تانرِیْچا[۷].

اؤیَن..üyən [صفت] ۱-ایلکه‌لی، اؤزونه‌باغلی ۲-ایی‌لیک سئوَر، تَمیز اؤرکلی[۷].

اؤیوتمک..üyütmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوُن کیمی نارینلاتماق، دارتماق (فا:آسیاب کردن)Farinaceious ۲-بوْش‌بوْش دانیشماق، اوُزون دانیشماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اؤگیمک، اؤگوْتمک›}

اؤیوتمه..üyütmə [آد] اؤیوتمک ایشی.

اؤیودوجو..üyüdücü [آد،صفت] اؤیودن،اؤیوتمه‌اؤزللیکلی(فا:آسیاب-کننده

اؤیودوجو دیش..üyüdücü diş [آد] باخ: آزی دیشی.

اؤیودوش..üyüdüş [آد] اؤیوتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:آسیا).

اؤیودولمک..üyüdülmək [بلسیز ائیلم] اؤیوتمک‌ایشی گؤرولمک (فا:آسیاب شدن).

اؤیودولموش..üyüdülmüş [صفت] اوُن کیمی-ائدیلمیش،دارتیلمیش(فا:آردشده

اؤیودولموش کونجود..üyüdülmüş küncüd [آد] اوُن کیمی ائدیلمیش کونجود، دارتیلمیش کونجود (فا:اردە). ground sesame

اؤیودولوش..üyüdülüş [آد] اؤیودولمک‌ایشی،دارتیلمیش(فا:آسیاب‌شده)

اؤیوْکلوْ ..Üyüklü [اؤزل آد] اؤزبک-قوْنرات-اوْختامغالی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

اؤیونمک..üyünmək [بلسیز ائیلم] ۱-اویودولمک. ۲-ازیلمک، نارین نارین ائدیلمک (فا:آرد گردیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹اؤگیمک›}

اؤیه..üyə [باخ: اؤگه] توپلولوغو اوْلوشدوران بیرئی‌لردن هربیری عضو (فا:عضو). member

اؤیه‌لیک..üyəlik [آد] اؤیه‌اوْلماوضعیتی(فا:عضویت)membership

اَه..əh [اؤنلم] اعتراض‌بیلدیرین بیر سؤز " گئنه‌اوْ گلدی‌می؟ اَه!".

اَهالی..əhalı [آد،عربجه] بیر یئرین خالقی، یئرلشیم جیلر، بیر یئر و بؤلگه‌نین یئرلیلری و اوْرادا یاشایانلاری (فا:اهالی).

اهانت..əhanət [آد،عربجه] توهین (فا:توهین). (slang(hoot))

اِهتدا..ehtida [آد،ع،یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] هدایت اوْلما، یوْلون تاپما (فا:~).

اِهتراز..ehtiraz [آد،عربجه] تیتره‌مه، تیتره شیم، تیتره ییش (فا:~).

اِهتمام..ehtimam [آد،عربجه] تلاش ائتمه، اؤزَن گؤسترمه، اؤزَنْمه (فا:

اِهداء..ehda [آد،عربجه] ارمغان وئرمه، هدیه وئرمه (فا:~).

اهداف..ahdaf [آد،عربجه] هدف‌لر، آماجلار (فا:~).

اهر..ahər [اؤزل آد] ۱-اهر اسلامدان قاباق "اوْزانلار" آدیلا دئییلیب و بعضأده "میمَنْد" سؤیله‌نیب (حدودالعالم، هجری ۳۷۲)، نادرشاه دؤورو یازیلان "عالم آرای نادری" کیتابیندا بو شهردن آهار شکلینده آد آپاریلیبدیر، اسلامدان سونْرا بوُ شهر "اهر، اهریج" آدیلا تانینیبدیر، اوْ دؤنم بوُ کلمه قاراداغ بؤلگه سینین حاکیمی آدی ایدی (زنده‌دل، ۳۵جی قاپاناق)، یئنه‌ده بوُ شهره "قاراچاداغ" آدی‌دا دئییلیبدیر، بعضا بو کلمه‌نی بیر آغاج آدیلا (ون، زبان گنجشک، قوش دیلی) باغلی بیلیبلر؛ البته دلیل اصابتلی گؤرونمور، عئین حالدا بو شهرین آدیلا باغلی سانیلان بیر نوع اَهَری کؤکه سی واردیر کی البته چوخراق تبریزده پیشیرَرلر،ائله سانیلیر اهر کلمه-سی، هوری قوْومونون آدیلا باغلی اولسون، بو شهر، تبریزین ۹۵ کیلومتر شمالشرقینده یئر آلیبدیر. بوُ شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳٤۰ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۱۵۰,۰۰۰ و ۸۷,۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ٦٤۰۰ کیلومترمُرَبّع ایدی، شهرین گؤرمه‌لی و تاریخی یئرلریندن: بابک، قهقهه و جوْشون قالاسی، اوْرارتو داش یازی‌لاری (سیغیندیل و ورزقان کندینده)، خاروانا مچیدی، شیخ شهاب الدّین بُقعه‌سی. ۲-اهر بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: آب سوُیی/لیملی‌سویو (قوروگؤل کندی- لیملی s5b۷)، آستامال(~s۱۰b۱٤)، آغ چای (یوْزباشلی s۱۵b۱۰)، آغ دوُوار چای (~s٤b۱۹)، آغدره (~s۱۲b٤)، آوان چای (~s۸b۱۸)، آوانسارچای (~s۹b۸)، اَندیرگان چای (~ s۸b۱۵)، اوْجاق چای (ایلقنا-چای/ارقه‌چای۱٦b٦)، اهرچای (تازاکند s۲b۵٦ q۵/۰۳)، ایری چایiri (~ s۷b۱۵)، بؤیوک چای (سوْره‌جرs۵b٦)، باشقوُرد (چوبانلار s۵b٦)، بَرمیس (~q۰/۱s۳b۳۰)، بیچین دره (شیرین دره s۳b۱٤)، پیرداوودچای (کلئیبر s۱۸b۸)، تَرزَم (~s۷b۱۲)، تَک چای (s۳b۷)، توُش (چؤل قیشلاق s۳b۱۰)، جوْشون چای (ساقای-سیْرکئش s٦b۲٤)، چاپان (~s۷b۷)، چاخچای çax (s۱٦b۸)، چای دره سی (قالاجیق s۱۲b٤)، چایلاق (دیزج جالو s٤b۲۰)، خُرّم‌آباد چای (~وردین s۵b۱۰)، خوُنییه چای (~s۷b۱۰)، خوْیَنَری چای (~s۱٤b۷)، دالیچَن (اهرچای s۳b۱٤)، دهنه (جهانگیر s٦b۱۲)، دیزبین چای (~s۳b۱۲)، دَییرمان/ آسیاب (آغدره s۱۰b۵)، سلطان آباد/آمپارچای (~s٤b۷)، سیتاوار (شاهوئردی قیشلاغی s۱۳b۹)، شَرشَر (آغجا قیشلاق s۱۰b٦)، شکرلی چای (~s۵b۲۰)، شوْر کهریز (پوْسته‌بگلی s۳b۷)، علیرضاچای (~s٤b۲۰)، قاراچای (سومای s٤b۱٦)، قاراگوْن (قالاجیق s۸b۳)، قاوشوُق (~s٤b۱۱)، قلندر (آرازچایی s۹b٦)، قوْتورسو (وییه s۵b۲۵)، قوُردلار (تیویل s۱۳b۹)، قوُروچای (حاجیلار s۳b۲۰)، کاشان چای/اَنگه‌ره‌چای (~s۳b۳۱ q۰/٤۵)، کت چای (گوْودول s۱۳b۳)، کَجری (حسین کندی، کَلان s۳b۱۹)، کنگلو (~s۳b۱۳)، کوْسالار (سامبران شاهوئردی s٤b۲٤)، کیچیک چای (آیی‌پوْزان s۲b۱۳)، گؤی گونبذچای/ حاجیلار چای (دوزال q٤/۳s٤b٦۵)، گؤیجه بئل چای (s٤b۱٤)، لَحَن چای (داشکسن s۵b۵)، لَمبَران (~s۹b۱۷)، لیملی (مرزآوا s۸b۱۸)، مالا بولاغی (گیرده‌سیْق s۸b۵)، مرزآوا (~s۸b۱۸)، مزره (آیدینلی s۲b۵)، مزره (~s۷b۱۱)، مصطفی چای/قصّاب چای (مصطفی چای کندی s۷b۱۳)، مَلیک‌سویو (ملیک قضات s۷b۳٤)، مؤلک‌چای (تالیش مؤلک s۱۲b۷)، میزان خیاو (s۱۰b۱۵)، ورگهان s۲b۳٦)، هیلان چای (~ s٤b۱٦)، یوُخاری چای (انوئی s۱۱b۱۳)، ۳-اهر بؤلگه‌سینین چایلاری (ورزقان): چایلار آرازا تؤکولورلر: اَلهیرد/آلارد (~s۵b۱٤)، ورزقان چای (اهرچای s۲b۷)، خاتارچای (اهرچای s۳b۷)، قانی چای (بجوشون s۵b۱۵)، خیرالدّین(~s٦b۹)، قارابوُلاق‌چای (~s۵b۱۳)، داشلی چای (لـله-لو s۳b۸)، وردین vərdin (~s۳b۱۰)، اوُمای چای (~s۸b۸)، ایلقَنا/ارگنه (چیراغلو، خیرالدّین،ورزقان چای s۵b۹)، ورزقان (کؤهنه‌لو s٤b۸)، ٤-اهر-هوْراندبؤلگه‌سینین‌چایلاری: چایلارآرازا تؤکولورلر: پئشتوْو (~s۱۱b۸)، سینگیروْو (~ s۱۲b۱۵)، علی آباد (مرادلو- چین‌نوْو s۲b۲۵)، قَرچای/قیْرچای qər (ناواسار s٤b۱۳)، وییه‌قالاسی/ وییه (مینجوْو- وییه s۵b۱۷)، ۵-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (ورزقان-اوْزومدیل-سینوْ): زیْغانوْو (۳٤ک گ‌ب ۲۳۲۵)(قوْ:زغن آباد)؛ بوُغدا داغی (۲۳ک‌ق‌ب ۲۲۰٦)، شوْش قایا (۲۵ک‌ق‌ب ۲۳۰۵)، بگ‌گز (۲۵ک‌ق‌ب ۲۵۰۷)، کَرَچی/ خلیل-گوْنئی (۲٦ک‌ق‌ب ۲۲۱۸)، قازان داغی (۳۰ک‌ق‌ب۲۵۷۸)، کوْسادیل (۳۰ک‌ق‌ب ۲۵۳۵)، زَکی داغ/ سکی داغی (۳۲ک‌ق‌ب ۲۰۸۵)، تاروئردی/ تانری‌وئردی (٤۰ک‌ق‌ب۲٦۷۰)، قاراتوْپراق

(۳۸ک گ‌ب۲۵۰۷)، مئیوز (۵۷ک‌ق‌ب۲۰٤۵/ کالیْجان کندینین-گ)،نادرخان (۱۲ک گ‌د۱۵۱۸)، قانقاللی (چیچکلی یایلاغی، تالیش‌موْلک، ونیستان کندلری آراسیندا یئرآلیبدیر)[٦٦]؛ تالیْن‌قایا (۵۰ک‌ب ۲٤٦۵/ قاراتپه کندی نین ق)، قیلیچی چیمنی (۵۰ک‌ق‌ب ۲۰۲٤/ کالیْجان‌کندی‌نین گ)، شاه تختی داغی (الهیرد و ایشکنبر و قاراقایا کندلرینین یاخینینیندادیر)؛ ٦-اهربؤلگه‌سینین داغلاری (آذغان-ارزیل-دیزمار) : آنزالی (۷۰ق‌ب۱۵۸۷/داغ گال کندی نین یاخینینیندادیر)[٦٦]؛ امامزادا داغی (۲۲۹٤/داغ لیلاب و گوْرات کندینین یاخینینیندادیر)[٦٦]؛ بیزوْوداغی (۲۵۹۱/داغ ملیک قُضات کندینین یاخینینیندادیر)[٦٦]؛ جله‌داغی cələ(داغ سنجر داغی نین قوزئییننده یئرآلیبدیر)[٦٦]؛ ایْری داغیiri (یوخاری ایری کندی نین یاخینینیندا ۲۸٤۲)[٦٦]؛ تَقَل/دغَل (۱۵ک‌ق‌ب ۱۸۹۰)، یاریم خان (۵۷ک‌ب۲۵۳۰)، بؤیوک گؤنئی (۲۵ک ق‌ب۲۱۹۵)، قاباق تپه (۲٦ک‌ق‌ب ۲۸۰۲)، چَمَل چلَک/ قیْرخ کلَک (۲۷ک‌ق‌ب۲٤۸۵)، بؤیوک داغ (۲۸ک‌ق‌ب۲٦۸٤)، ساندیسَر (۳۰ک‌ق‌ب۲۲۵۲)، قَهَنلی (٦۰ک‌ق‌ب۱۷۷۳/ داغ بئشگک و سوُمرین کندلری نین گ)؛ کسه‌به-داغی (٦۲ک‌ب) اهر، ۲٦۷۹)؛ سَواستال (٦۵ک ق‌ب۲۳۵۹/ اهرچایی و اندیرگان‌چای داغین د)، گلوْ/ گَلوُکار (٦۵ک‌ق‌ب۱٦٦۰/ اندیرگان چای داغین ب)، مئشه باشی (٦۷ک‌ق‌ب۲۱۳٤)، میرنصاب (٦۷ک‌ق‌ب۱۷۳٤/ سوُمرین کندی‌نین ب)، قوُروتلو (۷۰ک‌ب۲۳۲۰)، آوارا (۷۰ک‌ق‌ب ۲۳۵۰)، مئشه (۷۲ک‌د۲۱۵۷)، سوْیوتون/ سوُیوتون (۷۲ک‌د۲۳۱۲)، داش توْووزو/ (دَش‌توُزو[٦٦]) (۷۵ک‌ق۲۰۲۵/ ترزم و ایری چای بو داغدان قایناقلانیر) (قوْ:دشت اوْزی)؛ مازار (۷۵ک‌ق‌ب۲۱۸۵/ آتش خسرو کندی نین گ)، دئیوُری/دؤیرو (۸۵ک‌ق‌ب۲۹۲۵)، سنجرداغی (بعضا: سُلطان زنجیر داغی ۸۵ک‌ق‌ب۳۲۲۵)؛ ۷-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (اوچ هاچا-بوْزقوُش): (اصلی آدی کئچی قیراندیر و قوْندارما آد اولاراق کئچی قیران داغلارینا، بزکش آدی وئریلیب و بؤلگه‌یه‌ده بو آدی وئریلر)، قالا داغ (۱۰ک‌ق‌د۲۲٤٦)، اوْرتات سوْخور (۱۱ک‌ق‌د۱۸۱۷)، دمیرقایا (۱٦ک‌ق۲٤٤۸)، شئیوَر (۱۷ک‌ق‌ب۲۳٦۳)؛ قاراچی (۱۸ک‌ق۲۵۱۵)، گَنوْ (٦ک‌ق‌ب۱٦۸٦)، خوُرمایوُرت (۲۰ک‌ق‌ب۲٦٤۰)، قوْچ داغی (خریطه لرده یانلیشلیقلا قوْشاداغ یازیلیر، قوچ داغی کئچی‌قیران سیراداغلارینین زیروه سی ساییلیر) (۱۸ک گ‌د۳۰٤۹)، موسی کَلَکی (۲ک‌ق‌د) ۱۵۲۸)، آغیْل (۳ک د۱۵۸۷)، کَله دیزه (۵ک‌ق۱٦۰۷)، قاراووُل خانه (۷ک‌ق۱۵۷۰)، لَلـه داغی (۷ک گ‌د۱۷٦٦)، چیْراغلی (۳۵ک‌ق‌ب۲۵۵۰)، قیْسیرداغی (کاغالی کندی نین یاخینینیندا)؛ ۸-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (جوْشون): جوْشون قالاسی/گال قالاسی (ورزقان و خاروانانین ۳۰ کیلومتر لیگینده و جوْشون و گال کندلرینین آراسیندادیر)؛ کَلدَری/ بؤیوک کَلدَری (۵۲ک‌ق‌ب =۲٤۰۲/ مزرعه شادی کندی نین گ‌ب)، کیلْگی (۵۲ک‌ق‌ب۲٤۵۳)، اوُزو داغی (۵۵ک‌ق‌ب۲٦۲۱/ آستامال کندینین ٦ک‌ق)، بوُلاندیْر (۵۵ک‌ق‌ب۲۰۲٦)، قوُردو گؤنئی (۵۵ک‌ق‌ب۲۰۸۲ سرکش کندی نین د)، میرزاخان (۵۵ک‌ق‌ب۲۲٤۳/ اَنوئی کندی‌نین ق)، عمر (۵۵ک‌ق‌ب۲۵۳۱)، موُزوگورون (۵۷ک ق‌ب۲۲۱۱/ کالیْجان کندی-نین ق)، ساققا (٦۰ک‌ق‌ب ۲۲۰۸/ اندیرگان چای بوُ داغدان قایناقلانیر)، میرساققا (٦۰ک‌ق‌ب۲۲٦۳/ سیغای کندی نین ق)، خَرَج دیگی (٦۲ک‌ق‌ب۲۰۸٤)، پیشیک داشی (٦۲ک‌ق‌ب۱۹۲۹/ جعفرآباد کندی نین ق‌ق‌ب)، آغداش (٦۵ک ق ب۲۵۸٤)، پیرماحالین (٦۷ک‌ق‌ب ۱۷۸۵)، ۹-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (هوْراند): پشتوْو قالاسی (۳۰۰۰متر حدودوندا/داغ پشتوْو و کوْجان کندلرینین آراسیندادیر)[٦٦]؛ کوُکات داغی (٦۵ک‌ق‌د ۱۰۷۲)، دیبَکلر (۷۰ک‌ق‌د۱۰٤٦)، قارشی (۲۳ک‌ق‌د۱۹۷۳)، بالان داغی (٦۰ک‌ق‌د۹۰۸)، قیزیل قایا (۱۳ک‌ق‌د۲۸۵۹)، ساریمساق (۱٦ک‌ق‌د۱۹۲۸)، باشْتْلار (۳۸ک‌ق‌د۱۳۳۲)، بؤیوک توُز (٤۰ک‌ق‌د۱۳۱۰)، گوْمَتدیgümətdi (بوْزئیلان و خوُداوْغلو کندلرینین آراسیندادیر)[٦٦]؛ ۱۰-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (قیشلاق-ورگه‌هان): دَوه سارداغ (۲۳ک‌ق‌د۲۱۱۲)، قاشقاداغ (۱۰ک گ‌د۲۸۲۵/ بوُ سیراداغین بوْیو ٤۰ و ائنی ۱۲ ک)، قوُرد قایا (۱٦ک‌ق‌د) ۱۹۰۲)، آناقوْرول (۲۲ک‌ق۱٤۳۸)، کَملیک بوُلاغی (۲۳ک‌ق) ۱٤۳۵)، یئل دَیرمانی (۲۵ک‌ق‌د۱۸۳۵)، ظُلم آباد (۲٦ک‌ق۱٦٤۹)، گوْواسارداغ (۲۷ک‌د۱۷۰٦)، قوْلَمبَر (۲۷ک‌ق۱۵۰٦)، خوْسناسار/خوُسنه سر (۲٦ک‌ق‌د۱۸۲۲)، آلاسَندل (۳۰ک‌ق‌د۱۹۳۲)، سیْرخا (۳۵ک‌ق‌د۱۳۲۷/ سیْرخا دره داغین د)، تاخجالو (۳۷ک‌ق‌ب۱۰۹٦)، آدام داشا (٤۰ک‌ق‌د۱۱۱٤)، ۱۱-اهر بؤلگه‌سینین داغلاری (گؤیجه بئل): آغداغ(کوْره دره کندی نین یاخینینیندا)[٦٦]؛ یئددی‌قارداشلار/ هفت برادران (۱۵ک گ‌ب۲۳۵۰)، گؤیجه بئل گدیگی داغین گؤنباتان طرفینده و اهر-هریس یولوندا قرار تاپیبدی، چاناق داغ (۲۰ک گ‌ب۲۱۹۵)، گؤیجه بئل گدیگی داغین گؤندوغان طرفینده و اهر-هریس یولوندا قرار تاپیبدی)، چال قیْلی (۲۵ک گ‌ب۲۲۸٤)، چال داغ ۲۰ک گ‌ب۲۳۸۵)، بؤیوک داغ (۱۵ک گ‌ب۱۸۸۱)، آلچالی (۲۰ک گ‌ب۲۲٤٤)، وردین و حاماملی قالاسی(وردین کندی نین یاخینینیندا)[٦٦]؛ ۱۲-اهر-خاروانا-جوْشون بؤلگه‌سینین کندلری: جوْشون (*۸۰۰)؛ گلوْ/گال (*۳۳۰)؛

سیْرکئش(*۵۲۰)؛ گل چول، گؤلەخیر/نییارستان (*۵۲۰)؛ سیْغای (*۷۷۰)؛ یئیجه (*۵۱۰)؛ بئشگّک؛ الیار/علیار (*۸۹۰)؛ اَنئیق (*٤۲۳) (قو:انویق)؛ جعفرآباد (*۱۰)؛ آوانسار (*٤۰۰)؛ آستامال (*۸۲۲)؛ چشمەقان (*۹۷)؛ آوان (*۳۵۵)؛ ۱۳-اهر-خاروانا-مرکزی‌دیزمار بؤلگەسینین کندلری: خاروانا (*۱۲۰۰)(قو:خروانق)؛ میله؛ موْلْکقُضات (*۱۹۰)، دَسگیر/ دَستجِرد(*٦۸۰)،وَرزقان(*۳٤۰/تو) vərəzqan؛ بوْوەره(*۲۰۰) (بیوەره[٦٦]) (قو:بیورق)؛ قیشلاق رحیم، قیزیل داش-قیشلاغی،خوُرشاقیشلاغی/آ-ی، کَلوْ (*۵۰۰)؛ لیلاب (*٦۳۰)؛ نئچَق/نئچه (*۱۸۰)؛ فیلق، سینەخیر/ سوْنەخیر (*۱۸۰)؛ گوْران/گوراْند(*۲۳۰)؛کوْره کئش،مرزه (*۵۲۰)؛ مرزەقیشلاغی؛ قاراقایا؛ گؤی گونبذ(قو:کبود آهنگ)؛ ۱٤-اهر-خاروانا-ارزیل بؤلگەسینین کندلری: قیشلاق حاجیلار (*۱۲)،سؤهرون(*۳۵۰)(قو:سهران)؛ بئشگّک/ بئششک(*٤۳۰)؛ حاجیلار(*۳٦)، اَندیرگان (*۱۲٦۳)؛ نوْوەری (*۲۲۰) (قو:میوه رود)؛ سئیوان (*٦۳)، عظیم/ عظیم آباد (*۳٦۰)، مَشاهیر (*۱۵۰)؛ گوْەنه گیروه (*۱۲۰) (قو: جوانان گروه)؛ آستاراقان (*۲۳۰)؛ ایری/ی iri (*۱۰۰۰)، آتشدیروْ (*٦۱) (قو:آتش خسرو)، اَرزیل (*٦٦۰)؛ گوْلەخیر/گوْلئیین[٦٦] (*٦۰۷)؛ تَرْزَم (*٦۹)؛ کوْره کئش (*۲۳۰)؛ ۱۵-اهر-مرکزی-آذغان بؤلگەسینین کندلری: راواسجان (*٦۹۰)؛ آزغان (*٤۸۰)؛ اوْیرو (*۵۱٦) (قو:ابریق)؛ گوْللوجه اَبیللی؛ اَبیللی (*۲۲۷)؛لامان، سوْرەجر (قو: سراجلو)؛ شیخ احمد، آرپالیق؛ زَنگوْموت/ زنگموْلْک (*۲۰۰)؛ کاسانا (*٦۹۰) (قو:کسانق)؛ ناهار (*۳٤۰) (قو:نهار)؛ تازاکند مَسقَران (*۲۰۵)؛ کنگلوُ (*۳۷۰) (قو:کنگل آباد)؛ آغاکندی؛ رَشدوْ/ آ-ی (*۹۲۰) (قو: رشت آباد)؛ دوْپیه (*٤۹۰) (قو:دوپیق)؛ اَورییه/ اَورَنگ (*٤۸۲) evrəng؛ بَرمیس (*۳۵۰)؛ تازاکند چیلان (*۱۰۰)؛ چیلان (*۹۰)؛ تازاکند چیلان/ محمودآباد (*۹۰)؛ هیلان (*۱۸۰)؛ داغالییان/آ-ی (*۷۰۰)؛ ۱٦-اهر-مرکزی-اوْچ هاچا بؤلگەسینین کندلری: پوْسته-بَگلی (*۳۱۰)؛ شیریندره (*۵۰)؛ بینه (*۱۷٦) (قو:بنق)؛ قالا موْلْک (*۱۲۵)؛ چاپان (*۳٦۳)؛ قوُرشاقلو (*۱۸۵)؛ علیرضا کندی/ علیرضاچایی (*۲۸۰)؛ کوْسالار؛ سامبوُران /سامبران (*۲۸۰)؛ وَناوا (*۵۱۰) (وَنەآباد)؛ زَیلی/ آ-ی (قو:زَکلیک) (*۵٤۰)؛ چوْبانلار حسینکلو (*۱۲۰)؛ چوْبانلار سردارلو (*٦٦۰)؛ کنداوا (قو:گنداب)؛ یاغبستی‌لی؛ آیی‌پوْزان (قو: یخفروزان) (*۸۳۰)؛ مصطفی چایی (*۲۹۰)؛ جاوانشیْخ (*۹۰)؛ قَلَندَر (*۸۱۰)؛ گوْودوُل (*۱۳۰) (قو: گاودول)؛ مزره/ مرزولو/ آ-ی (*۳۰۰) (قو:مزرعه مزارع)، کوْردالان/کوْردیلان (قو:کردلقان)؛ سوُما (*۲۲۰)؛ جوْوَنْد/جوْوَت (*۵۰۰) (قو:جوبند)؛ علی بگ کندی (*۱۳۰)؛ زَنْدآوا (*۸۷۰)؛ اَنگەره (اَنجَرَد)؛ ۱۷-اهر-مرکزی-بوْزقوُش بؤلگەسینین کندلری: (اصلی آدی کئچی قیراندیر و قوْندارما آد اولاراق کئچی قیران داغلارینا، بزکش آدی وئریلیب و بؤلگەیەده بو آدی وئریلر)، شره-بیان (*٦۰۰) (قو:شله بران)؛ چاللی‌دیزه (*۱٤۰)؛ قارابوُرون؛ سیْرقئیین (*۲۷۱) (قو:سرقین)؛ تَوله شامی (*۱۹۰)؛ کَرَنْگه (*٤۳۰) (قو:کرنگاه)؛ جالیْق (*۱۰)؛ تازاکند طَهماسِب (*۲۰۰)؛ رزین (*۱۵۰) rəzin، داشلیجا (*٤۰۰)، آلمان/ قدیم-تازا (*٤۰۷)(آلمان اوْزوَنده)؛ یوْزبند (*۸۰)؛ خیْدیرکندی (*۳۷۰)؛ آلپاووُت (*۲۰۰)؛ قیزیل گئچیلی/ رئیحان (*٤۲۰)؛ مرده کران/ مَرده کَتان (*۱۹۰)؛ کوْتلر (*۷۸۰)؛ زَرگر (*۲۵۰)، اَلآوا/ علی آباد (*۱۸۰)؛ یئیجه/ یئنگیجه (*۱۰)؛ دیزج تلخاج (*۱۵۰)، دئییستان/ دهستان (*۱۰۰)، کَلهوْر (*۲۷۰)؛ کاغالی (*۵۷۰) (قو:کقالق)؛ ۱۸-اهر-مرکزی-قیشلاق‌بؤلگەسینین کندلری: دوْغان (*۲۵۰)؛ ناغاراکی/آ-ی (*۳۷۰)(نقّاره کوب)؛ آغ دووُار (*۵۱)؛ آلوار (*۱۵۷)؛ شنقوُش‌آوا (*۲٦۰)، قیشلاق شاهوئردی (*۳۳۰)؛ ولی-خانلو؛ عنبرلو/انبرلی (*۵۵)؛ یاورکندی (*۳۱۰)؛ آندوْو/ آنداب/ تازا-قدیم (*۵۱۷)؛ تازاکند شاهوئردی؛ قاراجالی (*٤)؛ گوْندوْغدو (*۱۰۰)؛ حاصار سیدلر (*۱۳۰)؛ سیدلر (*۲۱۰)؛ قالاباشی؛ یوْزباشلی (*۲۵۰)؛ بؤهوْل/ بؤفول (*٤۰۰) (قو:بُهل)؛ صفی خانلو (*۳۵)؛ یوسفلو (*۷۰)؛ کوْربولاق (*۸٤۰)؛ زَیلی کوْربولاق (*۱۰)؛ اؤهول/ اَفیل (*٦۷۰)؛ نوْودور/ نوْغدوُز (*۱۰۰) (قو:نقدوز)؛ پالدَرَن؛ آنلی/ آللی (*۲۲۵)؛ کوْسالار (*۱۲۰)؛ گوْراوان/ بؤیوک-کیچیک (*۲۰)؛ رئیحال (*۸)؛ ناظم آوا (*۱۳۰)؛ پئهینلی؛ سؤیودلو (قو:بیدلو)؛ آنباق (آ~-اوْرتا~- ی~-اسکی~/ویا جواد~- سوْرخای~- حاجی‌خان~- بیتدی~ (اوْ مسیرده سوْن کند اوْلدوغو اوْچون بوُ آدلا تانینیر)) (*۵۰۰)؛ باباجان (*۵٤۰)؛ بصیرآوا (*۱۲۰)؛ ساری لار؛ خانولی؛ گیرریزه (*۵۲۰)؛ ملا بگلو؛ جالیق؛ شاه نظر؛ سیدلی؛ شاه‌مُرادلی؛ قاراقیشلاق (*٦۵)؛ جلایر (*۱۰۰)؛ پیه‌جیک؛ پارچا قیشلاق (*٤۵)؛ دمیرتپه؛ باللی قیشلاق (*۲۳۰)؛ ساری سوُلو (*۱۸۵)؛ قیشلاق کَرَملو (*۲۰)؛ میدان باغی؛ طرلان (*۱۷)؛ تاپدیق؛ قیشلاق (حاج احمد-حسین-یوسفلو-حاج اوغلو)؛ چوْل قیشلاق؛ شامی قیشلاغی؛ چرچالی قیشلاغی؛ اوْچ آغول؛ قاراپاشماق؛ خیاللی (*۱۵)؛ حاجیلار؛ قهرمان؛ نجف خانلی؛ شیخ قیشلاق (*۸۱)؛ گوْوسر (قو:گاوسر)؛ خَلْفیان؛ ۱۹-اهر-مرکزی-گوْیجه بئل بؤلگەسینین کندلری: دیزبین (*۱۰۲)، خوُنییه

(*٦٩٠) (قو:خونیق)؛ چشمه‌زان (*٥١٠)؛ قوْرچو کندی (*٣٧٠)؛ ایلکه‌دره (قو: ایلکده)؛ کوْرد احمد/ آ-ی (*٢٠٠)؛ کاشان (*٢٢٠)؛ اوْشدیله (*٦٤) (قو:اوْشدلق)؛ وَرْدین (*٣٤٠)؛ قاراجا (*١٦٠)؛ مزره حاجی عابدین (*٥٧٠)؛ گونَجیک (*٣٩٠)؛ پیره‌ساوان (*٤٣٠) (قو:پیره یوسفیان)؛ خوْرامو (*٥١٠) (قو:خرم آباد)؛ ابراهیم کندی؛ زنجیر بوُلاق (*٥٣٠)؛ گوْموش آوا (*٣٢٠) (قو:گمیش آباد)؛ یایجیلی/ یازیْلی (*٢٨٠)؛ دایلار (*٣٩٠)؛ قیرخ بولاق (*١٣٥)؛ کوره دره (*١٧٠)؛ دَمه‌نوْ (*٣٩٠) (قو:دامناب)؛ گوْللوجه ماللالار (*٣٣٠)؛ محمدرضا کندی؛ گوْللوجه؛ قیزیلجا (*٢٧٠)؛ گونده یاماق، ساری یارقان (*٤٣٠)؛ گوْرادره؛ ٢٠-اهر-مرکزی-ورگهان بؤلگه‌سینین کندلری: قاراگؤزلو (*١٢٠)، قورو گؤل (*١٠٠)، لیملی (*٢٨٠)، گیرده‌سیْق (*٣٠١) (قو:گرده-سنگ)؛ زارخانا (*٣٩٠)(زرده‌خانا)؛ سیه دوْلان (*٢٣)؛ شیربیت (*٤٥)؛ چاناو/کین‌نوْ قیشلاغی (*٨٢)؛ تاتلار (*٥٨)؛ هیلان (*١٤، ١٣٠)؛ قیشلاق قالاجیق؛ شوُشا (*١٢٠) (قو:شیشه)؛ آغ بوُلاق (*١٣٠)؛ کوتلر توُرانچا (*٢٤٠)؛ توُرانچا (*١٥٢)؛ سید قیشلاق (*٢)؛ الا صندل، داش بولاق ماغار (*٥٢)؛ قاراقیشلاق (*٢٤)؛ شوْرانوْ (*٣١) (قو:شوره ناب)؛ داش بولاق (*٤٠)؛ گوْللر (*٤٠)، تازاکند (*٨٨)؛ آرموُدلو/ آ-ی؛ تَرکَلان (*٢٠)؛ ماغار؛ داشکندی؛ حسین کندی (*٦٦)؛ قیشلاق کنه‌لی(بوْش)، قیشلاق کؤهول؛ دوْشدور (*٤٠٠)؛ سوُتات (*٣٢٠)، زاخیْرقیشلاق ؛ وَرگهان (*٦٢٠)، دره قیشلاق/ آ-ی؛ داش قایالی؛ خیردا قیشلاق؛ گؤی دره؛ ویجه‌نی (*٣٦٠) (قو:وجنی)؛ ٢١-اهر-ورزقان-قوُزئی اوْزومدیل بؤلگه‌سینین کندلری: اَمروْ (*٢٨٠)(قو:امیر آباد)؛ توْخومدیل(*٥٤٢)؛ سییه‌کوْلان (قو:سیه‌کَلان) (*٥٩٠)؛ تازاکند بکرآباد (*٥٠٨)؛ بَجوْشوُن (قو:بجوشن) (*٣٥٠)؛ آغ بولاق/آ(*٥٦٦)؛ نؤهرؤ (قو:نهریق) (*٥٧٠)؛ گوْشئییش (قو:گشایش) (*١٥٠)؛ قانلی دیزه (*٣٥٠) (قو:خونین دیزج)؛ مَسقَران (*٨٤٠)؛ جاجان (*٤٨٠)؛ داش آغاپا (قو:آغاباباسنگ) (*٢٣٢)؛ لالابئجان/آ-ی؛ سئییدلر (قو:سعدآباد)؛ زَرینقاب(قو:زرّین رکاب)؛ دوُزکند؛ آغکند، بره‌زین (قو:برازین)؛ مئینه‌کاغی/ بینه کاغی؛ اَردَشیر؛ ٢٢-اهر-ورزقان-گؤنئی اوْزومدیل بؤلگه‌سینین کندلری: بئشگک/بئششک (*٢٨٠)؛ سوُمادیْل (*٦٥٠) (قو:صومعه دل)؛ سوُمادیزه (قو:دیزج صفرعلی) ؛ سیْغیندیل(*١٢٠)؛ للـه‌لی (*٨٦٠)؛ وَرزْقان؛ گؤیجه سُلطان (*١١٣٠)؛ دیزه‌موْلْک (*٦٢٠)؛ کاسیْن؛ عَلَوی/ اَلَاوی (*٧٨٠)، اره‌جان (*٨٣٠)، روْزی/روْزو (*٣٨٠)، سیْرخادیزه (*٦٤٠) (قو: سرخه دیزج)؛ راوادانا/ رواداناق (*٤٠٠)؛ قاراجاموْلْک (*١٥٣)؛ چیْلاناو (*٢٨٠) (قو:چلناب)؛ دئهلیک/ دیکلیک (*٢٧٠)؛ کَله‌غای/کالاغای (*١٣٠)(بوْش)؛ مزره تیلاب (*٦٥)؛ کلان (*٣٤٠)؛ ونیستان (*٤٠٠)؛ نصیرآوا؛ اَلاَوا/ علی آباد؛ آغ دره؛ زنگاوا (قو: زنگ آباد)؛ مِهتَرلی (*٧٨٢)؛ علی بگلی؛ میرزالی کندی (*٥٢٠)؛ زیْغانوْ (قو:زغن آباد) (*٤٦٠)؛ هیبت بگلی (*٣٠٠)؛ گوْل عنبر (*٣٦٠)؛ شیْخینْلی/شیخملو (*٤٩٠)؛ خیرالدین (*٤٨٠)؛ چای کندی؛ خیره‌دین/ خیرالدین؛ چیْراقلی (*٣٦٠)؛ قارابولاق (*٨٠٠)؛ حاماملی (*٧٠٠)؛ ایْشیقلی (*٥٠٠)؛ خیْنیسلی (قو:خمسلو) (*٢٣٠)؛خَلَفَنسَر/ خلفانصار(*٥٠٠)؛ مزرعه کوْربولاق؛ساتی(٣٠ک گ‌د*٣٩٦/تو)، ٢٣-اهر-ورزقان-بَکوُ(بکرآباد) بؤلگه‌سینین کندلری: دوْری (*٤٠٠) (قو:دوریق)؛کره‌وی(*٥٤٠)(قو:کرویق)؛ بَکوُ (بکر آباد)؛ لئله-خانا(*١٠٠)؛یاشیل(*٣١٠)؛قایاقیشلاق (*١٣٠)؛ بوْرموْلْک(*١٧٠)؛ آلچاقیشلاق؛ دایاما/دایمیْق؛ سرپه‌دره (*٣٥٠)(قو:سرپادرق)؛ساری-چیمن(*١٦٠)؛کیغال(*٤٠٠)؛ سوْنگون؛ که‌که‌وَر؛ دانگا، خوْینَری (قو: خوینرود)؛ اوْزو/ اوْزی؛ قوُردلار؛ کلم، باللیجا؛ تیویل (قو:طویل)؛ ٢٤-اهر-ورزقان-سینوْ(سینا) بؤلگه‌سینین کندلری: آغابابا/ (*٤٤١) (قو:آقابابا فرامرزی)؛ داشکَسَن (*٤٢٠)؛ کؤهنه‌لی؛ گزَمَمد(گز امممد/ گز امند) (*٣١٠) (قو:گزان بند)؛ مزره/مزرعه شادی (*٦٧٠)، شَرْفه (قو:شرف آباد)؛ هئزه‌جان (*٤٧٠)؛ کاملاش؛ کالیْجان؛ خایوانا (*١٢٠) (قو:خاکوانق)؛ تالیش موْلک (*٥٨٠) (قو: ملک طالش)؛ کیرینگان (*٥٨٠)؛ اوْوخارا (*٢٢٣) (قو: آبخواره)؛ وَردین (*٨٣٠)؛ اوْیلوُ/اوْولو (*١١٢٠) (قو:اویلق)؛ بَهَربگ (*٣٠٣)؛ رُستم‌آوا(*٧٠)؛ لَمبَران(*٨٧٠)؛فرخران(*٣٢٠)، لیجین (*٦١٠)؛ سئیفار (*٦٣٠)؛ کوْربولاق (*٩٠)؛ آغ بولاق/ی (*٧٤١)؛ اوُمای/آ-ی(*٥٦٢)، سامسام/ صَمصام کندی (*٤٧٠)؛ بوْرون‌دره (*٢٧١)؛ الیرد/ الهیرد/ آلارد alird (*٤٠٥)، قاراقایا (*٣١)؛ مشک عنبر/ایشکنبر (*٦٦٠)؛ ایزوْوان، سوُوارا/مزرعه سواره (*١٢٠)، ٢٥-اهر-هوراند-چهاردانگه بؤلگه‌سینین کندلری: اریکلی؛ کَویر/کَوَر (*٢١٠)، اَرنان (*٤١)؛ قورد دره سی؛ گؤروم دره (*١١٠)؛ پیرلر؛ اَرمَک (*١٢٨)، خوْیسوْره (*١٧٠) (قو:خوی‌سورق)؛ هیلان صفرعلی؛ بال داغی، تاووُستانا/ تابستانا (*١٧٠) (قو:تابستانق)؛ وره-جین/آ-ی؛ آغبیراز؛ ارضی‌بگ‌قیشلاغی، بیزوْولوق؛ دیبکلی؛ صوفی؛ ازناو/ خالصه- آ-ی (*١٨٩)، قمیشلو/ ممیشلو، مردیلی؛ عزیزلو؛ عسگرلو؛ قاراقایا؛ شکرلی (*٧٠)؛ زیارلی؛ تَمبه‌کیلی/ تنباکولو(*٧٢)؛ داودلو؛ تازاکند داودلو؛ خان کندی؛ موْلک دره؛ پیرایسمیلی؛ هَوین (*١١٠)؛ شیخ باران (*٥٦)؛ مرزه هوُوایدره

(*٤٠)، تیبین/دیبین؛ تین (*١٠٠)؛ قالاکندی؛ مالالی؛ آلچالی؛ قایادیبی؛جعفرآباد/سلطان‌آباد(*١٥٠)، قیلینج خانلی، داش زئیوه، ٢٦-اهر-هوراند-دودانگه بؤلگه‌سینین کندلری: هوْرانْد/ هوْرات؛ چرمه داش؛ نوُقه‌دی (*٢٥) (قوْ:نقدی)؛ یافْت نوْقه‌دی؛ ویبه/ویبی (*٩٠) (قوْ:ویبَق)؛ هوُوایدَرَه (*٣١٠)؛ کرگه‌سر (*٧١)؛ کوْرَن (*٣٧٠)(قوْ: کوُران)؛ قارادرویش (*١٨٠)؛ قاراتیکانلی؛ گانباران/گوْنباران؛ گنبدان، آرازوان/ هَرَسبان (*١٤٠)؛ لیغلان (*٧٠)؛ قوُتانلی؛ کره میدان، مالالاهونی (*٧٥)؛ شاوالان (قوْ:شغالان)؛ تاغی کندی/تقی کندی (*٣٥)؛ مزرعه لورا(بوْش)، کوْلان (*١٥٠)؛ ویزه‌نوْ (*١٠٠) (قوْ:ویزناب)؛ دیلقاناو/دلقناب (*١٢٠)؛ پئشتوْ/ (*٢٦٠) (قوْ:بیشتاب)؛ موُلخاس (*١٠٠)؛ شَلوه-ری (*٧٠)؛ مینجوْ/ تازا-قدیم (*٣١٠-٢٠) (قوْ:مَنجاب)؛ پریخان (*٧٣)؛ گزَرلیک؛ یئددی بولاق (*٢٠)؛ رزدرق، دَهری (*١٩٠) (قوْ: ده‌دره،دهرود)؛ آوالان (*٢٧٤)؛ کوْزالان؛ میدانلار (*٣١٠)؛ کلی (*٢٨٠)، اینجار(*٥٠٠)؛ کوّجان (*٧٠)؛ بوْزئیلان (قوْ: بزینان)؛ جابان (*١٢٠)؛ نییَه (*٦٣٠) (قوْ:نییق)؛ تازاکند نییَه؛ خانباغی؛ خوُداوْغلو (*٥٠)؛ ممدآوا/ محمد آباد؛ ٢٧-اهر-هوْراند-دیکله بؤلگه‌سینین کندلری: چین‌نوْ (*٥٥٠) (قوْ:چیناب)؛ مُرادلو (*٢٢٠)؛ مجیدآوا (*٤٢)؛ سیّدبینه (*٣٦)؛ ناواسار(*٢٥٠)(قوْ:نَوانسر)؛ لیغمان/لقمان؛ آغ درق (*٣٢٩)؛ جابان/چاپان؛ آیدینلی (*١٩٠)؛ معروفان (*٨٠)، خلفه‌لی (*٢٤٠)؛ تازاکند نصیرآباد؛ سلطان آوا (*١٤١)؛ آمپار (*٢٠٠)؛ قالاجیق (*١٧٠)؛ سینگیروْ (*٣٠٠) (قوْ:سنگر آباد)؛ کنده (*٢٤٠)؛ هَللی (*٣٢٠) (قوْ:هَلیلو)؛ نوُروم/ لوُروم (*٢٨٠)؛ هوُروبره/ حوُرودَره (*٢٨٤)؛ سوُلودره (*١)؛ اوْجاقلار؛

اَهرام..əhram [آد،عربجه] هرَم‌لر، مخروط شکلینده شئیلر، پیرامید.

اهرچای..ahərçay [اؤزل آد] اهر و قلندر ده چای آدی.

اهرم..əhrəm [اؤزل آد] بوشهر دا کند آدی.

اَهرُم..əhrom [آد،عربجه] اوزون دمیر میله، قالدیراج (فا:~).

اَهَری..əhəri [آد] ١-تبریزده دوزه‌لن بیرنوع بالاجا و گیرده شیرینی (فا: نوعی‌شیرینی‌درتبریز) ٢-آلتی‌صاف تخته‌دن دوزلمیش و اوُجو یوخاری‌طرفه اَیری‌بیرنوع باشماق (فا:نوعی کفش).

اهریمن..ahrimən [آد،فا] شیطان، زردوْشت دینینده شرّی بیلدیرن موجود (فا:~).

اهل..əhl [آد،عربجه] صاحب، یییه " ثروت‌اهلی،مشهداهلی" (فا:~).

اهلِ بیت..əhli beyt [آد،عربجه] حضرت محمد (ص)ین عایله‌سی " حضرت محمد (ص)ین قیز، کوّره کن و توْرونلاری".

اهلِ خبره..əhli xibrə [آد،عربجه] بیلن کیمسه‌لر (فا:اهلِ خبره).

اهلِ سنّت..əhli sünnət [آد،عربجه] ح محمدین سنّتی‌نی یئرینه گتیرنلر (فا:اهل سنّت). sunnite

اهلی..əhli [صفت، ع] اله اؤیرنمیش، ائوجیل (فا:اهلی).

اهلیت..əhliət [آد،عربجه] ١-یئته نک‌لی‌لیک، سویلو اوْلما. ٢-اهلی ائتمه، اله اؤیرَتمه. (فا:~)

اهلیمان..əhliman [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

اهمّ..əhəmm [صفت،عربجه] چوخ اؤنم‌لی (فا:مهم).

اِهمال..ehmal [آد،عربجه] ١-یاواش، یاواشجا. ٢-اؤنم وئرمه‌مه.

اِهمالدان..ehmaldan [ظرف] یاواشدان (فا:خیلی یواش).

اهمیت..əhəmmiyət [آد،عربجه] اؤنم، اؤنم وئرمه (فا:~).

اَهَنگ..əhəng [باخ] آهک.

اهواز..əhvaz [اؤزل آد] اهواز شهری خوزستان بؤلگه سینین مرکز شهریدیر {بو کلمه نین کؤک بیلیمی حاقدا مختلف نظرلر و مثلا آهو (گئییک) ویا هُرمُز سؤزویله ایلگیلی اولماسینی دئیرلر، بوجور یوروملارین دؤزگونلویو چوخ شوّبهه‌لی گؤرونور، بیر آیری باخیشلا دئمک اولارکی "خوزستان" سؤزو خوْز (آیری شکلینده غوْز/غُز و اوْغوز و همچینین اوُزلار) سؤزیله باغلانتلی اولابیلیر و اهواز سؤزوده عربجه جمع معناسی داشییاراق (عربجه افعال وزنینده)، اخواز/ اهواز شکلینه گلمیشدیر، اشاره اولونمالیدیرکی: میلادی (١٢٥٥-١٣٢٧)، هیجری (٦٥٤-٧٢٧) ایلینده محمد دمشقی طرفیندن یازیلان "نخبه-الدّهرفی‌عجایب‌البرّوالبحر" کیتابیندا بو شهرین آدی "اَخواز" یازیلمیشدیر}.

اَهمنیلر..əhəmənilər [آد،روسجا] هخامنیشلر[٩].

ایْ..ı [حرف] ایْـ حرفی تورک عرب الفباسی‌نین سککیزینجی سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوْن اوّچونجو حرفی سایی‌لیر،بو حرف کلمه‌لرین‌اولینده الف‌له بیرلیکده و آیری یئرلرده "ی" شکلینده‌گلیر،دیل وضعیتی‌جه قالین، دوداق‌وضعیتیجه دوز و دار سؤیله‌نیر،باخ: آ سسلی حرفینه، دقت اولونمالیدیر بو حرف آذربایجان جمهوریتینده کلمه نین اوّلینده سؤیلنسه‌ده یازیلاندا ایـiİ شکلینده یازیلیر، بو کتابدا خالق دیلینه و یازیلان سؤزلره اوْیاراق کلمه نین اولینده ده یازماغا قرار وئریلدی، دئییلمه‌لیدیر کی تورکیه دیلینده‌ده بئیله‌دی(فا:هشتمین‌حرف‌صدادار)

ایْتلیق..itlıq [اؤزل آد] تورْک بؤلگه سینده بیر شهر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایْچبارا تارکان..içbara tarkan [تاریخی اؤزل آد] ایْشبارا+ تارکان؛ یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

ایْداچوُ..idaçu [اؤزل آد] مُحافظ، قورْوما[۷].

ایْدوُق..iduq [اؤزل آد] ایْدوغ: قوُتسال، تانریْسال[۷].

ایْرا..ira [آد] سجیه، کاراکتئر. {باخ: ایْراق، یارماق}

ایْراز..iraz [اؤزل آد] ایْراس، اوُراز: ۱-بخت، طالع، موُتلولوق ۲-جسارت، گؤزوپَک اوْلما[۷].

ایْراق..iraq [ظرف] اوُزاق، اوُزاقدا (فا:دور) far{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ایراق›؛ اسکی-تورکجه‌ده ایْر کلمه‌سی اوُتانما معناسیندا، و یْیرماق؛ ایْرماق سؤزلری یارماق و پارچالاماق آنلامیندا ایشله‌نیردی و یْیراماق سؤزوده اوزاقلاشماق معناسی وئریردی، آچیقدیرکی یْیرماق بو سؤزجوغون کؤکودور و البته بو کلمه‌لرین هامیسی یارماق سؤزیله کؤکداش-دیلار، یئنه‌ده بو کلمه‌یه تای ایرق سؤزونوده بولارا باغلاماق اوْلار}.

ایْراق‌ائله‌مک..iraq eləmək [تاثیرلی ائیلم] اوزاق لاشدیرماق.

ایْراق‌اوْلسون..iraq olsun [اؤنلم] آللاه گؤسترمه سین، اوزاق اوْلسون.

ایْراقجا..iraqca [ظرف] بیر آز اوزاق، اوزاق کیمی.

ایْراق‌جانیندان..iraq canından [باخ] ایراق اوْلسون.

ایْراق‌دوْشمک..iraq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوزاق دوْشمک.

ایْراقساق..iraqsaq [صفت،فیزیک] بیربیریندن-اوزاقلاشان(ایشین،جیزیق).

ایْراقساماق..iraqsamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیین گرچکلشمه سینی اوُزاق گؤرمک.

ایْراقسینماق..iraqsınmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیین اوُزاق‌اوْلماسینی-گؤرمک

ایْراق‌گؤرور..iraq görür [آد] اوزاقلاری گؤرمه آلتی، دوْربون، تئلئسکوْپ.

ایْراق‌لاشدیرماق..iraqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوزاق لاشدیرماق (فا:دور نمودن).

ایْراق‌لاشدیریلماق..iraqlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اوزاق لاشدیریلماق (فا:ف.م).

ایْراق‌لاشماق..iraqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاق لاشماق (فا:دور شدن).

ایْراق‌لاماق..iraqlamaq [ل، سن] اوزاق لاشدیرماق (فا:دور نمودن).

ایْراق‌لیق..iraqlıq [آد] اوزاق‌لیق (فا:دوری).

ایْرالاماق..iralamaq [تاثیرلی ائیلم] بلیرلی‌بیر ایرا ایله-بلیرتمک، کاراکتئریزه‌ائتمک.

ایْراماق..iramaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاق لاشماق، آرا آچیلماق.

ایْرق..irq [آد] ۱-سوْی، نژاد، عرْق (فا:نژاد) ۲-فالجلیق، کاهینلیک {کلمه بعضا عَربجه اوْلدوغو سانیلیر حالبوکی تورکجه ده کؤکلو و یاقین بیر کلمه دیر؛ ت:کاهینلیک، فالاباخما، بیرینین ایچیندن خبر وئرمه ایشی" ایْرقلاماق: کاهینلیک ائتمک"؛ شامانیزمده فالاباخان کیشی یه ایرکیل و آرگیل سؤزلری دئییله رک بو کلمه ایله ایلگیلیدیر[۲۲۷]؛ باخ:اوُروق، ایراق}.

ایْرق آیریمجی‌لیغی..irq ayrımcılığı [آد] بیر ایرقی اوستون توتاراق اوْ بیرلری تاپدالاما (فا:تبعیض نژادی). racial discrimination

ایْرق آیریمی..irq ayrımı [آد] سوْی آیریمی، ائتنیک آیریمی.

ایْرق بیلیمی..irq bilimi [آد] سوْی بیلیمی، ائتنولوژی.

ایْرقا..irqa [آد،بیتگی] ۱-یئمیشی یئمه‌لی بیر داغ چالی‌سی، یازدا گؤوَرن، قارا گؤز آغاشجیغی (فا:آملانشیه مشمله). Amelanchier ۲-(آ) طالع‌لی، شانس، شانسلی[۷].

ایْرقالاماق..irqalamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: بیرقالاماق.

ایْرقچی..irqçı [آد] ایرقچیلیقلا ایلگی‌لی اوْلان(فا:نژاد پرست).

ایْرقچیلیق..irqçılıq [آد] بیرایرقی‌اوْبیریله‌نسبت‌اوْستون-توُتما(نژادپرستی)

ایْرقداش..irqdaş [صفت] عئینی ایرقا عاید اوْلانلار.

ایْرقی..irqı [صفت] ایرقا عاید اوْلان.

ایْرقیز..irqız [اؤزل آد] م۱۳جو عصرده جوُجی‌خان مرکیت‌لری یئنیب تعقیب ائدرکن، سیردریا یاخین‌یندا خوارزمشاه قوْشونلاری ایله ساواشدیغی بیر یئر آدی[۱۲].

ایْرلایوُ..irlayu [اؤزل آد] ایْرلایان، یْیرلایان، آخاراق اوُزاقلاشان، ایْرماق[۷].

ایْرماق..ırmaq [آد] ایرماق، بؤیوک چای river {باخ: ایْراق}

ایْرماق دالقیجی..ırmaq dalqıcı [آد،دیرگی] پرده آیاقلی لاردان، کیچیک بالیق و بؤجک ییین ۲۵cm بوْیدا بیرقوش، بوْی قوشو (فا:نوعی پرنده). Podiceps fluviatilis

ایْرماق دوْغوزو..ırmaq doğuzu [آد،دیرگی] جوّت بارماقلی،بوی ۱۲۵ cmقویروغو ۲۵ cm، پارلاق پاس رنگینده، آفریقادا یاشایان، امجک لی بیرحئیوان(فا:نوعی خوک). potamochoerus pokcus

ایْرماقلار آراسی..ırmaqlar arası [آد] ایکی ایرماق آراسیندا اولان بؤلگه (فا:بین النهرین) Mesopotamia

ایْرهتیْ..ırhtı [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ایْریْز..ırız [اؤزل آد] ایْریْس: باخ: ایْراز، بخت[۷].

ایْریْم..ırım [اؤزل آد] ۱-بوّیو، افسون ۲-ایچیندن سو آخان توْپراق، اراضی[۷]. {باخ: ایْراق، ایرماق}

ایْزقارا..ızqara [آد،یونانجا] چوبوقلو قفس، بالیق و ات پیشیرمک اوّچون چوبوقلو آراج (فا:نوعی وسیله کباب پزی).

ایْزقین..ızqın [آد،بییتگی] توْخوملاریندان یاغ چیخاریلان بیر بیتگی. eruka cappadocica

ایْسا-هوْجا ..ısa-Hoca [اؤزل آد] عیساخوجا: قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ-توْلکان بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ایْسپاناق..ıspanaq [باخ] اسفناج.

ایْستاقوْز..ıstaqoz [آد،دیرگی،یونانجا] دنیز گلینی[۲] (فا:عروس دریایی homarus

ایْستَک ..ıstek [اؤزل آد] قازاق-کیچییوّز-آلیموْغلوُ بوْی لاریندانديرِ، اؤزبَک-قاراقالپاق بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ایْستیْق..ıstıq [اؤزل آد] ایْسسیق: سیْجاق، ایستی[۷].

ایْسریْق..ısrıq [اؤزل آد] اوْخشاییْجی، ساریجی، ایْسیتیجی[۷].

ایْس سیز..ıssız [صفت] بوْش یئر، شنلیک سیز، هیچ کس یاشامایان، اهالی سیز. {باخ: ایسلانماق}

ایْس سیزجا..ıssızca [باخ] ایس سیزلیق.

ایْس سیزلیق..ıssızlıq [آد] بوْشلوق، تک لیک.

ایْسسیلیق..ıssılıq [آد] باخ: ایستی لیک.

ایْسلاتما..ıslatma [آد] ایسلاتماق ایشی.

ایْسلاتماق..ıslatmaq [ل، سن] یاش ائتمک، سوُ سپمک وآتماق، سوُ چیله مک (فا:خیس شدن).

ایْسلادیجی..ısladıcı [آد] ایسلادان و یاش ائدن هر آراج ویا کیمسه (فا:خیس کننده).

ایْسلادیش..ısladış [آد] ایسلاتماق ایشی ویابیچیمی (فا:خیسی).

ایْسلادیلما..ısladılma [آد] ایسلادیلماق ایشی.

ایْسلادیلماق..ısladılmaq [بلسیز ائیلم] یاش و ایسلاق ائدیلمک (فا:خیس شدن).

ایْسلادیلمیش..ısladılmış [صفت] ایسلاق حالا سالینمیش، یاش ائدیلمیش (فا:خیس شده).

ایْسلاق..ıslaq [صفت] ایسلانمیش اوْلان، سوُیا باتیریلمیش ویا اوّستونه سوُ تؤکؤلموش، یاش، یاشلانمیش (فا:خیس).

ایْسلاقلیق..ıslaqlıq [آد] یاش لیق، نم لیک، رطوبت لیک (فا:خیسی).

ایْسلاندیرماق..ıslandırmaq [باخ] ایسلاتماق.

ایْسلانماز..ıslanmaz [صفت] ایسلالنمایان.

ایْسلانما..ıslanma [آد] ایسلانماق ایشی.

ایْسلانماق..ıslanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاش اوْلماق، یاشلانماق، ایسلاق اوْلماق (فا:خیسیدن) to absorb water {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛سوُلانماق کلمه سینین دَییشمیش شکلیدیر}.

ایْسلانمیش..ıslanmış [صفت] ایسلاق حالا گلمیش (فا:خیس شده).

ایْسلانیش..ıslanış [آد] ایسلانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:خیس شده).

ایْسلیق..ıslıq [آد] فیت، فیشقیریق، فیشقا چالما آلتی.

ایْسمارلاما..ısmarlama [آد] سفارش، تاپشیرما، تاپشیریق (فا:سفارش). recommendation

ایْسمارلاماق..ısmarlamaq [تاثیرلی ائیلم] تاپشیرماق، سفارش ائتمک (فا:سپردن). to deposit {دده، بو کلمه فارسجادا ایشله نن سفارش کلمه سیله کؤکداش اولمالیدیر}.

ایْسمارلانماق..ısmarlanmaq [بلسیز ائیلم] تاپشیریلماق،سفارش-ائدیلمک

ایْسماریش..ısmarış [آد] تاپشیریق، سفارش.

ایْسَنتئمیر..ısentemir [اؤزل آد] اَسَن تئیمور: قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ایْسی..ısı [آد] باخ: ایستی، ایْسیق.

ایْسیتماق..ısıtmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایستی لتمک.

ایْسیرتماق..ısırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] سانجماسینا و ساشماسینا سبب اوْلماق.

ایْسیرقا..ısırqa [آد،طب] بوْغاز و قولاق آردیندا سپگی لی دری خسته لیگی (فا:نوعی مریضی).

ایْسیرقان..ısırqan [آد،بییتگی] هرطرفی سرت توک لرله دوْلو، توخونورسا قاشیندیرجی بیر بیتگی، اوْتسوو ایسیرقان اوْتو، گیزی تیکانی (فا:گزنه). urtica membrakacca

ایْسیرقان گیللر..ısırqangillər [آد،بیتگی] ایکی چنکلی، شربتچی اوْتو، یاپیشقان اوْتو کیمی بیتگی‌لری ایچینه آلان بیتگی فامیلی، گیزی تیکانی گیللر (فا:گزنه ها). **urticaceae**

ایْسیرماق..ısırmaq [تاثیرلی ائیلم] سانجماق، قاپماق، دیشلریله قوْپارماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایْسیریلماق..ısırılmaq [بلسیز ائیلم] سانجیلماق،قاپیلماق، دیشلریله قوْپاریلماق.

ایْسیق..ısıq [اؤزل آد] ایْسسیق: ۱-ایْستی،سیْجاقلیق،حرارت؛ ۲-قازاق-لارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی و قیْرقیزلارین توْقای، ساری و باغیْش اوْیماغی اوُلوبابالاریندان، قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بئرلش و قیْرقیز-تاقای-ساری باغیْش-مونْقوُل بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱]. ٤-اینسان‌آدی: ایْسیقای، ایْسیقبای[۷].

ایْسیق‌گؤل..ısıqgöl [اؤزل آد] ایرماق آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایْسیک آوا..ısık ava [اؤزل آد] ایْسکاوا: میانا دا کند آدی {ایستی یئر}.

ایْسیل..ısıl [آد،فیزیک] ایستی ایله ایلگیلی.

ایْسیلیق..ısılıq [آد] باخ: ایستی‌لیک.

ایْسین..ısın [آد] بیر کیلوگرم سوُیون حرارتینی بیر درجه آرتیران ایستی مقداری، کالوری (فا:کالری). **colory**

ایْسیندیرماق..ısındırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایستی لندیرمک.

ایْسینماق..ısınmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایستی لنمک.

ایْسییئل..ısıyel [اؤزل آد] اینسان‌آدی، قارادان دنیزه اسن یئل، مَلتَم[۷].

ایْشارانتی..işarantı [تاثیرسیز ائیلم] ایْشارتی: باخ: پاریلتی، ایْشارما.

ایْشارتی..işartı [تاثیرسیز ائیلم] ایْشارانتی: باخ: پاریلتی، ایْشارما.

ایْشارما..işarma [آد] خفیفجه ایشیلداما، ایشیق وئرمه (فا:سوسو).

ایْشارماق..işarmaq [تاثیرسیز ائیلم] خفیفجه ایشیلداماق، ایشیق وئرمک (فا:سوسو کردن).

ایْشبارا..işbara [اؤزل آد] ۱-باخ: ایْسی+ بوْرا (ایتی و یاندیریجی فیرتینا)؛ مجازاً چالیْشقان[۷]. ۲- گؤی توْرک، یئنی‌سئی و اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بگلردن نئچه آد: ایْشبارا آلپ، ایْشبارا بیلگه، ایْشبارا تامقان، ایْشبارا تَریش توُنقا، ایْشبارا چیْخان، ایْشبارا خاقان، ایْشبارا خان، ایْشبارا یامتار.

ایْشتیر..ıştır [آد،بیتگی] اسفناج گیللردن، اتلی‌ساپلاری اوْلان بیر اوْت، چؤل پازی‌سی (فا:پازی). **blitum cepitatum**

ایْشخان..işxan [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲٤۰].

ایْشقیرتی..işəqırtı [آد] ایشقیرماق ایشی (فا:سکسکه). **hiccup**

ایْشقیرما..işqırma [آد] ایشقیرماق ایشی (فا:سکسکه). **hiccup**

ایْشقیرماق..işqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشقیرتی‌لی-حالادوشمک(فا:سکسکه کردن).

ایْشقیریق..işqırıq [آد] ایشقیرما، ایشقیرتی (فا:سکسکه). **hiccup**

ایْشقین..işqın [آد] باخ: اوُشقون.

ایْشلیق..işlıq [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ایشیلایان و آیدین یئر}.

ایْشیتاج..ışıtac [آد] ایشیق ساچان (فا:لامپ تشعشعی). **bulp**

ایْشیتماق..ışıtmaq [آد] ایشیق ساچماق، ایشیقلاندیرماق.

ایْشیتیم..ışıtım [آد] یاغلا یانان بیر نوع فیتیل‌لی چیراق.

ایْشیرقان..ışırqan [آد،بیتگی] توْخوملاری ادوییه کیمی ایشله دیلن بی بیتگی، کدی باشی (فا:کله گربه، گزنه قرمز، انجره ی کتانی). **galeopsis. lab**

ایْشیغا حسّاس..ışığa həssas [صفت] ایشیغا دوُیارلی" ایشیغا حسّاس کاغاذ".

ایْشیغاداواملی..ışığa davamlı [صفت] ایشیغادایاناقلی " ایشیغا داواملی بوْیالار".

ایْشیغا دایْاناقلی..ışığa dayanaqlı [صفت] ایشیغا داواملی.

ایْشیغا دوُیارلی..ışığa duyarlı [صفت] ایشیغا حسّاس.

ایْشیغی دوْشمک..ışığı düşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزل اؤزلو کیمسه قادین اؤچون" قیز اؤ قدر گؤزل ایدی ایچَری گیرمک همین اؤزونون ایشیغی دوْشدو چمَنه" (فا:کنایه از صورت زیبا).

ایْشیق..ışıq [آد] ۱-نور، وارلیق‌لاری آیدین لاداراق گؤرونمه سینی ساغلایان فیزیکسل انرژی، گونشین ساچدیغی شُعاع‌لار " گؤن ایشیغی، گوْن وئریر ایشیق وئرمیر، ضعیف ایشیق" (فا:نور). **light** ۲-یوکسک درجه ده ایستی له‌نن جیسیم‌لردن ساچان انرژی. ۳-مجازی حالدا معارف، مدنیت، عُرفان، تمیزلیک و آیدین‌لیق معناسیندا ایشله‌نیر " اؤره‌یم ایشیق دیر، ایشیقدان قوْرخان، کتابین ایشیغی سایه سینده، بوُ بیلیمین ایشق‌لاری هر یانا ساچیلیبدیر".

ایْشیق آیلاسی..ışıq aylası [آد] هرهانسی بیر گؤی جیسمینی چئوره‌له ین ایشیق حالقا.

ایْشیق آلماق..ışıq almaq [تاثیرسیز ائیلم] الهام آلماق، گوْج آلماق.

ایْشیقالیْ .. ışıkalı [اؤزل آد] اؤزبَک-قونْرات-اوْختامقالی بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

ایْشیق اؤلچر..ışıq ölçər [آد] ایْشیق اؤلچن: فوتومتر، ایشیق قایناغینین گوْرلویونو اؤلچن آراج. (فا:برق سنج). **electrometr**

ایْشیق اؤلچن..ışıq ölçən [آد] ایْشیق اؤلچر.

ایْشیق اوْتو..işıq otu [آد،بیتگی] داغلیق یئرلرده، چمن و کوْللوقلاردا بیتن چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

ایْشیق اوُجو..işıq ucu [باخ] ایشیق یئری.

ایْشیق اوْزوگؤرمه‌مک..işıq üzü görməmək [تاثیرسیز ائیلم] قارانلیق و باغلی یئرده قالماق.

ایْشیق اوْزونه حسرت قالماق..işıq üzünə həsrət qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشیق اوْزوگؤرمه‌مک.

ایْشیق ایلی..işıq ili [آد] ایشیغین بیرایلده گئتدیگی یوْل مسافه سی.

ایْشیق بؤجگی..işıq böcəyi [آد] ایشیلداق بؤجه‌یی (فا:شب تاب). shining at night

ایْشیق تداویسی..işıq tədavisi [آد] ایْشیق مُعالجه سی: ایشیق شُعاعلاری واسطه سیله اوْلونان درمان و وئریلن مُعالجه.

ایْشیق چاناغی..işıq çanağı [آد] ایْشیق وئرن آراج.

ایْشیق دان دوْشمک..işıqdan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشیغی آزالماق.

ایْشیق دان قوْرخان..işıqdan qorxan [صفت] ۱-ایشیق دان دیسکینن، ایشیق دان قاچان. ۲-مجازی حالدا گئری فیکیرلی آداملارا دئییلیر.

ایْشیق زوْلاغی..işıq zolağı [آد] زولاق شکلینده اولان ایشیق (فا:باریکه نور). beam of life

ایْشیق سئوَن بیتگی‌لر..işıq sevən bitgilər [صفت،بیتگی] گونش اوْلان و ایشیقلی یئرلری سئون بیتگی‌لر.

ایْشیق ساچان..işıq saçan [صفت] اؤزوندن ایشیق وئرن (فا:شعاع افکن). Radiating

ایْشیق ساچما..işıq saçma [آد] ایشیق وئرمه (فا:تابان). shining

ایْشیق ساچماق..işıq saçmaq [باخ] ایشیق وئرمک.

ایْشیق‌سیز..işıqsız [صفت] ایشیغی اولمایان (فا:بی فروغ). lustreless

ایْشیق‌سیزلیق..işıqsızlıq [آد] ایشیق‌سیز اوْلما وضعیتی (فا:بی نوری).

ایْشیق سیقنالی..işıq siqnalı [آد] ایشیق واسطه‌سیله وئریلن سیقنال و اشاره.

ایْشیق قایْیدیشی..işıq qayıdışı [آد] ایشیق شُعاع سینین بیر یئره دَییب قایتماسی (فا:بازتاب نور). reflection of light

ایْشیق لاتماق..işıq latmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایشیق لاندیرماق.

ایْشیق لاشماق..işıq laşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایشیق‌لی اولماق.

ایْشیق لاندیرما..işıq landırma [آد] ایشیق لاندیرماق ایشی (فا:نوردهی). Illumination

ایْشیق لاندیرماق..işıq landırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایشیق ائله‌مک، ایشیق‌لی ائتمک "گؤنش یئری ایشیق لاندیردی" (فا:روشن کردن، نور تاباندن). ۲-جانلاندیرماق، ایسیندیرمک "بوُ سؤزو ائشیدیرکن اوْره‌یی‌ایشیق لاندی". ۳-بیر مسأله‌یه آیدین‌لیق گتیرمک، ایضاح ائتمک، آچیقلاماق "قازتله‌لر مسأله‌لری یاخجی ایشیق لاندیریللار".

ایْشیق لاندیریجی..işıqlandırıcı [صفت] اطرافی ایشیق لاندیران (فا:روشن کننده، نور افکن).

ایْشیق لاندیریلماق..işıqlandırılmaq [بلسیز ائیلم] ایشیق وضعیته گتیریلمک (فا:ف.م روشن کردن، نور تاباندن).

ایْشیق لانماق..işıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشیق وضعیته گلمک، ایشیق اوْلماق "کیلیدی ووُراركن اوْتاق ایشیق لاندی" (فا:روشن شدن، نور تابیدن). ۲-سحر آچیلماق، دان یئری سؤکولمک "هاوا ایشیق لاندی". ۳-هر هانسی‌بیر حسّ تأثیر ایله اوْزونده و گؤزلرینده کؤنلونده سئوینج علامتی ظاهر اوْلماق "اوْره‌یی‌ایشیق لاندی".

ایْشیق‌لی..işıqlı [صفت] ۱-ایشیغی اوْلان، ایشیق ساچان، پارلایان، ایشیق وئرن، آیدین "بوُ گئجه‌آی ایشیق‌لی‌دیر" (فا:روشن). ۲-فرحلی، سئوینج‌لی، آیدین و پارلاق "ایشیق‌لی گؤنلر، ایشیق‌لی دوْنیا". ۳-لاچین'دا داغ آدی(۲۵۲۰)[۲۴۰].

ایْشیق‌لیق..işıqlıq [آد] ۱-ایشیقلی شئیین حالی،ایشیق لانما درجه‌سی "لامپانین ایشیق‌لیغی" (فا:روشنایی). lightness ۲-بالاجا پنجره، ایشیق گلن یئر، ایشیق ساچان وسیله "اوْتاغین ایشیق‌لیغی". ۳-معارف و عُرفان، آیدینلیق "ایشیق‌لیغا چیخاسان".

ایْشیق مُعالجه سی..işıq müalicəsi [آد] ایْشیق تداوی سی : ایشیق شُعاعلاری واسطه سیله اوْلونان درمان و وئریلن مُعالجه.

ایْشیق وئرمک..işıq vermək [تاثیرسیز ائیلم] ایشیق لاندیرماق، ایشیق ساچماق.

ایْشیق وئریجی..işıq verici [صفت] ایشیق لاندیران، ایشیق ساچان.

ایْشیق ها ایْشیق..işıq ha işıq [ظرف] دان یئری سؤکولنده، هاوا ایشیق لانماغا باشلایاندا "ایشیق ها ایشیق ساعات زنگ ووُردو یوُخودان اویاندی".

ایْشیق هیزی..işıq hızı [آد] ایشیغین بیرثانیه ده گئتدیی یوْل.

ایْشیق یئری..işıq yeri [آد،مج] اوُمود یئری، اوُمود وئرن شئی.

ایْشیق یئهین‌لیگی..işıq yehinliyi [آد] ایشیغین بیر ثانیه ده گئتدیگی یول (فا:سرعت نور). velocity of light

ایْشیق یایْان..işıq yayan [آد،صفت] ایشیق ساچان (فا:شعاع گستر). bright

ایْشیق یوغونلوغو..işıq yoğunluğu [آد] مشخص بیرمکان و یا زاماندا اولان ایشیق مقداری (فا:چگالی نوری). optical density

ایْشیق یوُواری..işıq yuvarı [آد] گونشین ائشیگه ایشیق وئرن قاتمانی.

ایْشیقچی..işıqçı [آد] ایشیق دؤزَنله ین وایشیق وئرن کیمسه (فیلم گوتوّرمکده وفیلم وئرمکده) (فا:آپاراتچی، نور دهنده).

ایْشیقچیلیق..işıqçılıq [آد] ایشیقچی‌نین ایشی (فا:نور دهی).

ایْشیقلی..işıqlı [اؤزل آد] ساییین‌قالا و اهر ده کند آدی.

ایْشیل..işıl [صفت] ایشیق‌لی،ایْشیق پاریْلتی‌سی-

ایْشیل ایْشیل..işıl işıl [ظرف] تیترک وپارلاق بیر ایشیق ساچاراق، ایشیلدایاراق.

ایْشیل ایْشیلداماق..işıl işıl işıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] پارپار پاریلداماق.

ایْشیل کوّف..işıl küf [آد،بیتگی] سیغیر دوْغوز و اینسانلاردا کوّفلوجه خسته‌لیگینه یول آچان بیر آسالاق و گؤبه‌لک (فا:نوعی قارچ). actinomyces bovis

ایْشیل کوّفلر..işıl küflər [آد،بیتگی] چوخ نوْعلو و اینسان وحئیوانلاردا آسالاق یاشایان بیتگی‌لر تاقیمی (فا:نوعی از قارچه).

ایْشیلاتماق..işılatmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایشیلداتماق، پاریلداتماق.

ایْشیلاق..işılaq [آد،دا] پاریلتی.

ایْشیلاماق..işılamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایشیلداماق، پاریلداماق.

ایْشیلای..işılay [اؤزل آد] آی ایشیغی کیمی آیدین،قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایْشیلتاج..işıltac [آد] پروژکتور (فا:پروژکتور). projector

ایْشیلتان..işıltan [اؤزل آد] اینسان‌آدی،باخ:ایْشیل+ تان/تای[۷].

ایْشیلتای..işıltay [اؤزل آد] اینسان‌آدی،باخ:ایْشیل+ تان/تای[۷].

ایْشیلتی..işıltı [آد] خفیف‌پارلاق‌لیق،ضعیف‌ایشیق(فا:تلالو) shine

ایْشیلتی گلمک..işıltı gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشیق گؤرونمک، ایشیق سئچیلمه‌یه باشلاماق.

ایْشیلتی‌لی..işıltılı [صفت] ایشیلتی‌سی اوْلان، ایشیلدایان، ایشیلتی ساچان (فا:تابناک). luminous

ایْشیلدا بؤجک..işılda böcək [آد،دیرگی] ایْشیلداق بؤجک: باخ: آتش بؤجگی (فا:آشبره). a glwing

ایْشیلداق بؤجک..işıldaq böcək [آد،دیرگی] ایْشیلدا بؤجک: باخ: آتش بؤجگی (فا:آشبره). a glwing

ایْشیلداتماق..işıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشیق ساچماق (فا:تاباندن). t~ to shine

ایْشیلداق..işıldaq [آد] ایشیق ساچان، ایشیق وئرن (فا:پروژکتور).

ایْشیلداماق..işıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشیلتی وئرمک، پاریلداماق (فا:سوسوزدن، تابیدن). to shine، to flicker

ایْشیلدایْان..işıldayan [صفت، آد] ایشیلداییجی، ایشیلتی وئرن.

ایْشیلدایْیجی..işıldayıcı [آد،صفت] ایشیلدایان، ایشیلتی وئرن (فا:فروزان). Luminous

ایْشیم ایْشیم..işım işım [ظرف] ایشاراراق، ایشیلدایاراق.

ایْشیماق..işımaq [س،باخ:یانماق،یاشوُماق] پاریلداماق (فا:برق‌زدن).

ایْشین..işın [آد،فیزیک] ایشیق قایناغیندان ساچیلان ایشیق لارین هر بیری، شعاع، بیر مرکز و نقطه‌دن یاییلان و ممتد اولان یاریم خط‌لرین هربیری (فا:اشعه). rays

ایْشین ائتگین..işın etgin [آد] ایشین ائتگین لیگی اوْلان، رادیوْاکتیو.

ایْشینبای..işınbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:ایْشین+ بای[۷].

ایْشین‌بیلمَنی..işin bilməni [آد] ایشینلاری اینجه‌له ین بیلمن (فا: پرتوشناس). radiologist

ایْشین‌بیلیمی..işın bilimi [آد] ایشینلاری اینجه‌له ین بیلیم (فا: پرتوشناسی). radiology

ایْشینتی..işıntı [صفت] باخ: ایشیلتی.

ایْشین‌چکیمی..işin çəkimi [آد] ایشینلاری اؤزونه طرف چکمه ایشی (فا: جذب تابش). absorption of radiation

ایْشین‌ساچان..işın saçan [آد] ایشین یایان (فا:پرتوافکن). radiant

ایْشین‌ساچما..işın saçma [آد] ایشین یایما (فا:پرتوگستری). radiation

ایْشین‌ساغالتیم..işın sağaltım [آد] ایشین‌لا مُعالجه ائتمه ایشی (فا: پرتودرمانی). raiotherapy

ایْشین‌سال..işınsal [صفت] ایشینلا ایلگی‌لی (فا:پرتوی). radial

ایْشینقان..işınqan [آد] رادیواکتیو؛آلفا بئتا و گاما ایشینلاری‌وئرن‌مادّه.

ایْشین‌قانلیق..işınqanlıq [آد] رادیو اکتیویته، آلفا بئتا گاما ایشین‌لاری یایما اؤزللیگی.

ایْشین‌کریستال بیلیمی..işın kristal bilimi [آد] ایشین و کریستالین بیربیرینه تاثیرین اینجه‌له ین بیلیم (فا:پرتو بلور شناسی). radiocrlystallography

ایْشین‌لاتما..işınlatma [آد] ایشین یایما (فا:پرتوبینی). radioscopy

ایْشین‌لاما..işınlama [آد] ایشین ساچما،تشَعشع (فا:تابش). radiation

ایْشین‌لاماق..işınlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایشین وئرمک (فا:تابیدن).

ایْشین‌لاندیرما..işınlandırma [آد] ایشینلاماوضعیتینه گتیرمه(فا:تابش).

ایْشینلاندیرماق..ışınlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ایشینلاما وضعیتینه-گتیرمک(فا:تاباندن).

ایْشینلایْان..ışınlayan [آد] ایشین ساچان (فا:پرتوافکن). radiation

ایْشینلایْیجی..ışınlayıcı [آد،صفت] ایشین لاما قایناغی اوْلان ماده (فا:اشعه دهنده).

ایْشینلی..ışınlı [صفت] ایشین وئرن (فا:اشعه دار).

ایْشینلیلار..ışınlılar [آد،دیرگی] بیر حُجره‌لی حئیوانلاردان بیر تاقیم.

ایْشینلیلار..ışınlılar [آد،دیرگی] بیرگؤزه‌لی حئیوانلاردان حرکت و دوُیو اوْرقانلاری یالانجی آیاق و اوُلدوز ایشین‌لاری کیمی اولان بیر تاقیم (فا:تیره‌ای از جانداران). Radiolaria

ایْشینیازار..ışın yazar [آد] ایشینلاری ثبت ائدن آراج (فا:پرتونگار). Radiographer

ایْشینیم اؤلچر..ışınım ölçər [گؤی ب] ایشین ارکه و انرژی سینی اؤلچن آراج (فا:تشعشع سنج).

ایْشینیم..ışınım [آد،فیزیک] تشعشع، ایشین یاییمی. radiation

ایْغاچ..ığaç [اؤزل آد] ۱-آغاج، آغاجلیقلی بؤلگه[۷].

ایْغار..ığar [اؤزل آد] قیمتلی، آغیْر[۷]. گئچمیشده حکومت طرفیندن هدیه کیمی بیرینه وئریلن مؤلک، ویا بیر کند و یئری قوروماسی قارشیلیغیندا آلدیغی وئرگی[۱٤۸]. {ییْغار›ایْغار}.

ایْغدیر..ığdır [اؤزل آد] ۱-اوْغوز تؤرکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده بو کلمه هامی یا تواضع و قوللوق معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه ایگدیر و ییگدیر شکلینده ده یازیلیبدیر، بوُ طایفانین قالیقلارینی ایندیکی قاشقای‌لارین ایچینده گؤرمک اولار. ۲-یئتگین، تؤرکمَنلرین، چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ایْغدیْر .. lğdır [اؤزل آد]

ایْغدیر..ığdır [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

ایْغیرجیْق..ığırcıq [اؤزل آد] فَجر[۷].

ایْغیل..ığıl [آد] لام سوُ، آرام یئریین سوُ آخینتی‌سی[۲].

ایْلا..ıla [اآ] ایْلی: بیر دره آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

ایْلاچیْن..ılaçın [اؤزل آد] ۱-لاچین،شاهین قوُشو. ۲-گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کؤرشاد’ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری؛ سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

ایْلانکوُ..ılanku [اؤزل آد] ایْلانقوُ: ۱-قیْوراق ۲-اوُلو، اوُلولانمیش، اوُجا ۳-(تاریخی اؤزل آد) چَنگیز خاقان’ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

ایْلتار..ıltar [آد] چوبان کؤپکلرینین بوغازینا تاخیلان چیوی‌لی دمیر[۲].

ایْلخی..ılxı [آد] ۱-آت ائششک کیمی دیرناقلی حئیوان سؤروسو، ائوجیل حئیوانلارا وئریلن عامّ آد. ۲-باشی بوْش بوراخیلمیش آت ویا ائششک (فا:گله). flock {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ییلخی›، سنگلاخدا و دده قوْرقود دا ایشله نیبدیر؛ بو کلمه یال (آت یالی و یال کیمی اولان هر شئی) سؤزوندن آلینما بیر سؤزدور و یال کیمی اوزانان سورویه دئییلیر، باخ یال}.

ایْلخی باشی..ılxı başı [آد] ایلخیچی (فا:سر گله دار).

ایْلخی باشی‌لیق..ılxı başılıq [باخ] ایلخی جی‌لیق.

ایْلخیچی..ılxıçı [آد] ۱-ایلخی ایشینه باخان، آت بسله ین، آت سؤروسو بئجه‌رن (فا:گله دار). ۲- شامخوْر‘دا داغ آدی[۲٤۰]؛ اردبیل، تبریز، کیوی، گئرمی(۲)، هشتَری ده کند آدی.

ایْلخیچی‌لیق..ılxıçılıq [آد] ایلخیچی‌نین ایشی (فا:گله داری).

ایْلخیداش..ılxıdaş [اؤزل آد] سوُمقاییت‘دا داغ آدی[۲٤۰].

ایْلخی‌لیق..ılxılıq [آد] ایلخی یا آیریلمیش آت (فا:اسبِ گله).

ایْلدیراق..ıldıraq [آد،گؤی‌ب] ۱-سهیل اوُلدوزو. ۲-پاریلداییجی، پاریلدایان، ایلدیریم، شیمشک.

ایْلدیرما..ıldırma [آد] پاریلداما، ایلدیرماق ایشی.

ایْلدیرماق..ıldırmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاریلداماق.

ایْلدیریم..ıldırım [آد] ۱-بوُلودلارین بیربیرینه دیمه‌سی سوْنوجو الکتریک بوْشالماسی، ایلدیراق (فا:رعدو برق). ۲-بَرک، یوْکسَک ووْلتاژلی الکتریک. ۳-گؤز قاماشدیریجی، ایْشیق، آشیْری پارلاقلیق.lightning {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ؛ باخ:یال}.

ایْلدیریم‌ساوار(ساوان)..ıldırımsavar(savan) [آد] باخ:ایلدیرم‌قیران.

ایْلدیریم سُرعتیله..ıldırım sürətilə [ظرف] ایلدیرم کیمی،چوْخ یئهین،چوْخ ایتی.

ایْلدیریم قیْران..ıldırım qıran [آد] ایلدیریم ساوان،ایلدیریمی-ساوماق اوچون تیکینتی‌لرین اؤستونده قوْیولان آلَت، پاراتونر (فا:برقگیر).

ایْلدیریم وورما..ıldırım vurma [آد] شیمشک وورما (فا:برقزدگی). electric shock

ایْلدیریملیق..ıldırımlıq [آد] باخ: ایلدیریم ساوان paratoner

ایْلغارلاما..ılğarlama [آد] آت چاپیتما.

ایْلغارلاماق..ılğarlamaq [تاثیرلی ائیلم] آت‌چاپیتماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹ایلغاماق›:۱-آت چاپدیرماق ۲-آراشدیرماق؛ باخ: ایلقار}.

ایْلغیم..ılğım [آد] ایْلقیم.

ایْلقات..ılqat [اؤزل آد] باغلی، مُبهم، بَلیرسیز[۷].

ایْلقار..ılqar [آد] ۱-آت چاپیتما،آتیْن دؤرد نالا گئتمه‌سی. ۲-غیرت.

ایْلقارچی..ılqarçı [آد] آت چاپیدان.

ایْلقارلاماق..ılqarlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایلقارلا سالدیرماق.

ایْلقاماق..ılqamaq [تاثیرلی ائیلم] آتی دؤرد نالا چاپیتماق. ۲-(دده) هجوم ائتمک، باسقین ائتمک.

ایْلقی..ılqı [آد،باخ: یال] قوْرخو، دهشت. باخ: ایلماق، ییلماق.

ایْلقیْت..ılqıt [اؤزل آد] ایْلیق، دادلی، ساکنجه، یوُموشاقجا[۷].

ایْلقیت ایْلقیت..ılqıt ılqıt [ظرف، باخ: یال] (اسینتی وآخیش اوْچون) یاواش یاواش" ایلقیت ایلقیت اسن یئللر".

ایْلقیم..ılqım [آد] اوُزاقدان سو کیمی گؤرونن گؤرونتو، ایلقین، یالقین، پوُساریق (فا:سراب). {یالماق› ییلماق› ییلقیم › ایلقیم: الوو کیمی ایشیلدایان شئی}.

ایْلقین..ılqın [آد،بیتگی] ۱-بیر نوع آغاج و آغاشجیق نوعو، آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، سپیجی‌لیکده و قالیچی‌لیقدا ایشله‌نن بیر بویا بیتگی‌سی (فا:گز). **Tamarix** ۲-قوْرخموش اوْلان.

ایْلقین گیللر..ılqıngillər [آد،بیتگی] آیری تاج یاپراقلی وایکی چنک‌لی بیتگی‌لر فامیلیاسی (فا:تیره گیاهی). **tamaricaceae**

ایْلقینجار..ılqıncar [آد،بیتگی] قوش کیرازی (فا:گیلاس جنگلی).

ایْلماق..ılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیدن گؤزو قوْرخوب واز گئچمک، باخ: ییلماق.

ایْلیتماق..ılıtmaq [تاثیرلی ائیلم] آزجاقیْزدیرماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،باخ:یال}.

ایْلیجا..ılıca [آد،باخ: یال] ایستی سو، ایستی سو چیخان یئرده اوْلان حامام و یویوناق.

ایْلیجاق..ılıcaq [آد] ایْلیجا: آز ایلیق، ایلیقجا.

ایْلیق..ılıq [صفت] ۱-سوْیوق و ایستی آراسی، آزاجیق ایستی، ملایم قیزمیش (فا:ولرم). **tepid** ۲-ملایم خویلو (فا: مهربان) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ایلیق›ایلیماق›ییلیماق› یالماق،باخ:یال}.

ایْلیق ایْلیق..ılıq ılıq [ظرف] ایلیق اوْلاراق.

ایْلیق بالیغی..ılıq balığı [آد،دیرگی] سازان گیللردن دادلی سوُلاردا یاشایان، یاستی سوْلونقاچلی، یوُمشاقجالارین ایچینه یوُمورتالایان ۸سانتی متر اوُزون دادلی سوُ بالیغی (فا:نوعی ماهی).

ایْلیق تهر..ılıq təhər [صفت] آزآجیق ایستی، ایلیق حالدا اوْلان.

ایْلیق‌جا..ılıqca [صفت، ظ] بیر آز ایلیق (فا:ولرم).

ایْلیق‌لاتماق..ılıqlatmaq [تاثیرلی ائیلم] ایلیتماق، ایلیق ائتمک (فا:ولرم کردن).

ایْلیق‌لاشدیرماق..ılıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایلیق وضعیته گتیرمک (فا:ولرم کردن).

ایْلیق‌لاشماق..ılıqlaşmaq [باخ] ایلیق لانماق،آزجا قیزماق(فا:ولرم شدن).

ایْلیق‌لانماق..ılıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایلیق لاشماق (فا:ولرم شدن).

ایْلیق‌لیق..ılıqlıq [آد] ایلیق شئیین حالی، آزجا ایستی‌لیک، ایلیق اوْلما وضعیتی (فا:ولرمی).

ایْلیم..ılım [صفت] آشیری‌اوْلماما،اؤلچولولوک،اعتدال(فا:اعتدال).

ایْلیماق..ılımaq [تاثیرسیز ائیلم] ایلینماق (فا:ولرم شدن).

ایْلیمان..ılıman [صفت،جغرافیا] ایستی و سویوقلوغو چوخ یوّکسک ویا دوّشوک اوْلمایان (یئر) (فا:معتدل).

ایْلیملی..ılımlı [صفت] ۱-معتدل (فا:ملایم). **mild**، **temperate** ۲-اوْرتا حالدا اولان (فا:میانه رو). **moderate (person)**

ایْلیملیق..ılımlıq [آد] اعتدال‌لیق (فا:اعتدالی). **temperance**

ایْلیندیرماق..ılındırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایلیق‌حالاگتیرمک(فا:ولرم-کردن).

ایْلینماق..ılınmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایلیق‌حالاگلمک،قیزماق(فا:ولرم-شدن).

ایْمراغ..imrağ [اؤزل آد] (ایمراق، ایمره،اَمره)عاشق، شایسته، گئچگین[۷].

ایْمیْرقی..imırqı [اؤزل آد] تازا، کؤرپه[۷].

ایْمیزقانماق..imızqanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاری یوُخولو و یاری اوْیاق اوْلماق، قاراریب سؤنر کیمی اوْلماق.

ایْناچ..inaç [اؤزل آد] یار، جانان[۷].

ایْناق..inaq [اؤزل آد] اَیناق: ۱-خان و خاقانلارا یاخین اوْلان کیشی "خاص بگ". ۲-غمسیز. ۳-جانان، یار[۷].

ایْوریق..ivrıq [آد] ایبریق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایْویق..ivıq [آد،دیرگی] داشلی‌بؤلگه‌لرده یاشایان بیر گئییک نوْعو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایْویر زیویر..ivır zıvır [باخ] قیویر زیویر.

ایْه..ih [اوّنلم] دَوه‌نی چؤکورتمک اوْچون چیخاریلان سس.

ایْهلاماق..ıəlamaq [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لیکدن ویا یوْرقونلوقدا ایْه سسی چیخارماق.

ایْهلاموُر..ihlamur [یو] باخ: کلنبور، سوّنگلوک.

ایْهماق..ıəmaq [تاثیرسیز ائیلم] (دَوه) چؤکوب اوْتورماق.

ایْیبْسکه .. ıbıske [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز-نایمان-سَمیزباقانالی بوْی‌لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

ایْیـیـیْش..ıyış [اؤزل آد] آرماغان، هدیه، احسان[۷].

ایـــi..[حرف]ای حرفی تورک عرب الفباسی‌نین دوققوزونجو سس‌لی حرفی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوْن دؤردونجو حرفی ساییلیر، بو حرف کلمه‌لرین اولینده الف له بیرلیکده و آیری یئرلرده ی شکلینده گلیر، دیل وضعیتی جه اینجه، دوداق وضعیتی جه دوز و دار سؤیله‌نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:نهمین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

اَیار..eyar[اؤزل آد]زنجان دا داغ آدی.

ایاز..eyaz[باخ] آیاز.

ایالات..eyalat[آد،عربجه] ایالت‌لر.

ایالت..eyalət[آد،عربجه]بیر والی‌نین اداره‌سی آلتیندا اوْلان اؤلکه (فا:استان). province

ایالتی..eyaləti[صفت]بولگه سل (فا:ایالتی). provincial

اَیالو..eyalu[اؤزل آد] آیالو: ماهنشان دا کند آدی {آیا+لی}.

ایّام..eyyam[آد،عربجه:یوم چوْ] گونلر (فا:ایام).

ایبچین..ibçin[باخ] ایپچین.

ایبریق..ibriq[آد]سوُ قابی، قولپلو سوُ قابی (فا:ابریق). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایْوریق›؛ بو کلمه عربجه دئییلمه‌ینه رغما ایو سؤز ایله باغلی‌لیغی اویقون گؤرونور}.

ایبریق..ibriq[اؤزل آد]قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳،۱۰۸].

اَیبک آباد..eybək abad[اؤزل آد]فرمهین دا کند آدی {آیبگ}.

اَیبگ..eybəg[تاریخی اؤزل آد] آیبَگ: میصیر-تؤرک کؤله‌من لری خانلاریندان[۷]

ایبلی..ibli[اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی {ایو›ائولی}.

اینه..ibnə[آد،عربجه]ائش جنیسل ایلیشگی ده پاسیو ارکک (فا:ابنه).

ایبیبیک..ibibik[آد،دیرگی]چاووش قوشو، بوبو (فا:هد هد). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹اوْبگوک،اوْبوپ›}

ایبیش..ibiş[صفت]شاپشال، آبتال.

ایبیک..ibik[آد]خوْروز و تویوق کیمی قوشلارین تپه سینده اوْلان قیرمیزی دری اوُزانتی‌سی، خوْروز تاجی.

ایپ..ip[آد] یوُن، پامبوق، کتان وقیل کیمی شئیلردن بوُرولاراق دؤزلمیش اوُزون ساپ (فا:نخ). string، rope {سومرجه ‹دیب›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹یپ›}

ایپ اینجه..ip incə[صفت] چوْخ اینجه، اینجه جیک.

ایپ ووُرماق..ip vurmaq[تاثیرلی ائیلم] توخوماق.

ایپکا..ipeka[آد، بیتگی،پوْرتاغالجا] کؤک بوْیا سوولاردان، گونئی آمریکا آغاجی، کؤکوْندن قوُسدوروجو ماده دؤزه‌نیلن (فا:نوعی درخت). cephaelis ipecacuanha

ایپ‌آتدی..ip atdı[باخ] ایپ گئچدی.

ایپ‌آچان..ip açan[باخ] ایپک اَییرن.

ایپار..ipar[آد] ایْبار: یاوشان دئییلن بیر نوع گؤزل قوْخولو اوْت. ۲- عطیر، میسک. {ایپی+ار، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایپ‌اوُجو..ip ucu[آد] آختاریلان شئی و گرچه‌یه یئتیشه بیله‌جک‌ایز.

ایپ‌اَییرن..ip əyirən[صفت]پامبیغی آچیب بوُران وایپ دؤزلدن (فا:نخ ریس). spinner

ایپچیک..ipcik[آد] ۱-بالا و قیسا ایپ. ۲-ایپچیک.

ایپ‌چکدی..ip çəkdi[آد](اوشاقلارآراسیندا) ایکی گروه آراسیندا ایپ چکمه‌یه چالیشاراق اوینانان بیر اوْیون آدی.

ایپچی..ipçi[آد] ایپ دؤزلدن وساتان کیمسه (فا:نخ‌فروش،نخ‌ساز).

ایپچیک..ipçik[آد]بیتگیلرده ارکک اوْرقانلاردا باشچیغی چیچگه باغلایان اینجه ساپ، بیتگی‌لرین توْخوملوق‌لاریندا اوْلان اوُزون قیل کیمی اوْرقانلار(فا:عضو نخ مانند)

ایپچیلیک..ipçilik[آد] ایپچی‌نین ایشی (فا:نخ فروشی و نخ سازی).

ایپچین..ipçin[آد] یان یانا و ساغلام شکیلده، باخ: ایفچین. " آتی ایپچین نالاتدی، مئشه‌نین آغاجلاری ایپچین دورموشدو" (فا: کنارهم و محکم). {سیخیلمیش ایپ کیمی مفهومو اوْلاراق ایپ سؤزونه باغلیدیر}.

ایپرنمک..iprənmək[باخ] ییپرانماق.

ایپسوْلوجانلار..ipsolucanlar[آد،دیرگی] چوخو اینسان و حئیوان‌لاردا آسالاق اوْلاراق یاشایان اینجه و اوُزون وُجودلو صنف (فا: کرمها).

ایپسی..ipsi[صفت] ایپ ویا ایپلیک بیچیمینده اوْلان.

ایپسیز..ipsiz[صفت] ۱-ایپی اوْلمایان (فا:بی طناب). ۲-(مج)باشی بوش (فا:ول).

ایپسیزساپسیز..ipsizsapsız[صفت، ظرف] ۱-آنلامسیز. ۲-یارارسیز(فا:سرسری).

ایپک..ipək[تاثیرسیز ائیلم]ایپک بؤجگی قوْزاسیندان چیخاریلیب توخونولان اینجه ایپ(فا:حریر،ابریشم). silk{ایپ+ک}

ایپک کیمی..ipək kimi[صفت]چوخ اینجه، پارلاق، یوُمشاق، مُلایم.

ایپک‌آچان..ipək açan[باخ] ایپک اَییرن.

ایپک آغاجی..ipək ağacı [آد،بیتگی] ائکواتورْ بؤلگه سینده یئتیشن، تاختاسی ایپک کیمی پارلاق ساری، موبل دوزلتمه‌یه یارارلی بیر آغاج (فا:سیاه گیله). **ceiba pentadra**

ایپک‌آییرن..ipək əyirən [آد] ایپک دوزلتمک اوچون بیر نوع آلت (فا:ابریشم تاب). **silk spinner**

ایپک‌بؤجک‌کپه‌نگی..ipək böcək kəpənəyi [آد،دیرگی] تیرتیل‌لارین هؤردوگو قوْزالاردا عمله گلن کپه‌نک‌لره وئریلن‌عامّ آد (فا:پروانه-کرم‌ابریشم).

ایپک‌بؤجه‌یی..ipək böcəyi [آد،دیرگی] قانادلاری پوُلجوقسوْو بؤجک‌لردن، توُت یاپراغی ایله بسله‌نن، هؤردویو قوْزلاردان ایپک الده ائدیلن بیرجنس کپه نه‌یین تیرتیلی (فا:نوعی حشره). **bombyx mori**

ایپک‌توخویان..ipək toxuyan [صفت] ایپک توخوماقلا اوغراشان کیمسه ویا ماشین (فا:حریر باف).

ایپکچی..ipəkçi [آد] ایپک بؤجه‌یی یئتیشدیرن کیمسه، ایپک آلیب ساتان کیمسه (فا:حریرباف). **silk-weaver**

ایپک‌چیچگی..ipək çiçəyi [آد،بیتگی] سمیز اوْتو گیللردن، گؤزل چیچک آچان بیر بیتگی جنسی (فا:نوعی گیاه). **grandiflora**

ایپکچیلیک..ipəkçilik [آد] ایپک بئجرمه وآلیب ساتما.

ایپک‌خاتا..ipəkxata [آد] ایپک دؤزه‌نیلن یئر.

ایپک‌ساتان..ipksatan [آد] ایشی ایپک ساتماق اولان کیمسه (فا:ابریشم فروش). **silk-sellers**

ایپک‌قوُردو..ipək qurdu [آد،دیرگی] تیرتئل‌لاری آغاج یاپراقلارینی یین بیر بؤجک (فا:کرم ابریشم). **silk worm**

ایپک‌گوْلو..ipək gülü [آد] بیر نوع گول آدی (فا:نوعی گل). **albizzia julibrissin. leg**

ایپک‌له‌مک..ipəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ایپک له ساریماق (فا:با ابریشم بستن).

ایپک‌لی..ipəkli [صفت] ایپک له توْخوموش.

ایپک‌لیک..ipəklik [آد] ایپک اوچون یارارلی.

ایپ‌گئچدی..ip geçdi [آد] اوشاقلارآراسیندا ایپی توْولایب آیاغین آلتیندان و باشین اوستوندن گئچیره‌رک اویناناناوْیون آدی.

ایپ‌گیللر..ipgillər [آد،دیرگی] سوْلوجانلاردان ایپ سوْو سوْلوجانلاری ایچینه آلان صینیف (فا:تیره‌ای از کرمها).

ایپله‌مک..ipləmək [تاثیرلی ائیلم] ایپله باغلاماق.

ایپلیجیک..iplicik [آد،دیرگی] سیْغیرلارین سوْلوق بوْرولارینا یئرله شن و ۸cm بوْیدا اولان آغ جییار قـیل قوُردو (فا:نوعی کرم). **diciyoculus viviparus**

ایپلیک..iplik [آد،سن] ساپ، تیکیش ساپی.

ایپلیک ائوی..iplik evi [آد] ایپلیک دؤزلتمه یئری.

ایپلیک ایپلیک..iplik iplik [ظرف] تئل تئل، یول یول.

ایپلیک چی..iplikçi [آد] ایپلیک دؤزلدن، ساپ دؤزلدنو آلیپ‌ساتان.

ایپلیک چیلیک..iplikçilik [آد] ایپلیک دؤزلتمه، ساپ دؤزلتمه.

ایپلیک خانا..iplik xana [آد] ایپلیک ائوی، ایپلیک دؤزلتمه یئری.

ایپلیک سوْلوجانلار..iplik solucanlar [باخ] ایپ گیللر.

ایپلیک قوُردو..iplik qurdu [آد،دیرگی] ایپ گیللر صینیف ایندن اوْلان.

ایپلیک کیمی دوْلاشماق..iplik kimi dolaşmaq [صفت] بیربیرینین ایچینه گئچمک.

ایپلیک لنمک..ipliklənmək [تاثیرسیز ائیلم] ساپ ساپ اوْلماق (فا:نخ نخ شدن).

ایپه چکمک..ipə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] آساراق اؤلدورمک.

ایپه ساپا دؤزمک..ipə sapa düzmək [تاثیرسیز ائیلم] دؤزگون و دؤزَنلی اوْلماق.

ایپه ساپا گلمز..ipə sapa gəlməz [صفت] یولا گلمز.

ایپه ساپا یاتماق (گلمک)..ipə sapa yatmaq (gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] یوْلا گلمک.

ایپی‌چؤروک..ipiçürük [صفت] گؤوه‌نیلمز.

ایپی قیریق..ipi qırıq [صفت] سرسری، سوْرومسوز، مسئولیت بیلمه ین.

ایپین اوجونو تاپماق..ipin ucunu tapmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشین حلّینی تاپماق.

ایپین اوجونو قاچیرماق..ipin ucunu qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشین اوجونو الدن قاچیرماق.

ایپی‌نه اوْدون ییغماق اوْلماز..ipinə odun yığmaq olmaz [آتاسؤزو] یولا گلمز.

ایپی‌نی بوْشالتماق (بوراخماق)..ipini boşaltmaq (buraxmaq) [تاثیرلی ائیلم] سربست ائتمک.

ایپی‌نی چکمک..ipini çəkmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی اؤلچولو داورانیشا زوْرلاماق.

ایت..it [آد،دیرگی] ۱-کؤپک، ممه‌لی و بیرتیجی حئیوان‌لاردان ائوجیل لشدیریلمیش بیر حئیوان. ۲-(مج) آشاغیلیق آدام، تربیه‌سیز "ایتین بیری" (فا:سگ). **dog** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک یازیتلاریندا ایشله نیبدیر}.

ایت‌آری‌سی..arısı it [آد،دیرگی] یوُواسینی یئرده کی دئشیک‌لرده قوُران، بوْزا چالان رنگلی آری نوعو.

ایتالیک یازی..italik yazı [باخ] یاتیق یازی، اَییک یازی (فا:ایتالیک).

ایتام..itam [آد،عربجه] یئتیم‌لر .

ایت‌اوْتو..it otu [آد،بیتگی] قوُرو و زییل‌لی یئرلرده بیتن و بوتون حصّه‌لری گؤنو آشی لاماق اوچون یارارلی بیر بیتگی.

ایت‌اوْزومو..it üzümü [آد،بیتگی] بادیمجان گیللردن، ۵۰-۲۰ cm اوجالیقدا، بیر ایل‌لیک، اوْتسوْو، اوْزومه بنزر میوه‌سی اولان و میوه‌سی درمان و توخداج اوچون ایشله‌نن، تیکانلی یابانی کوْل بیتگی، کؤپک اوْزومو، توْلکو اوْزومو، قوش اوْزومو (فا:سگ انگور). **solanum nigrum. sol**

ایت‌اوْینادان..it oynadan [صفت] ایت‌باز، ایت‌ساخلایان‌و بئجه‌رن (فا:سگباز)

ایت–ایمگَن .. İt-imgen [اؤزل آد] قازاق–اوْرتایوْز–گیرئی–اوُواق گیرئی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

ایت‌بات ائله‌مک..itbat eləmək [تاثیرلی ائیلم] یوخ ائتمک.

ایت‌بات دوْشمک..itbat düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اوْلماق.

ایتباراق..itbaraq [تاریخی اؤزل آد] توْرک میتوْلوژیسینده آدی گئچن کؤپک[۷].

ایت‌باز..itbaz [صفت] ایت‌ساخلاماغی و ایت‌له مشغول اوْلماغی سئون کیمسه، ایت‌اوْیناداں (فا:سگ باز). **dog –fancier**

ایت‌بازلیق..itbazlıq [آد] ایت‌اوْیناتما (فا:سگبازی).

ایتباشی..itbaşı [اؤزل آد] آستراخان‌بازار‌دا داغ آدی[۲۴۰].

ایتبالا..itbala [تاریخی اؤزل آد] ایت+بالا؛ قیْرقیزخانلیْغی‌دؤنَمی-بگ‌لریندن[۷].

ایت‌بالاسی..itbalası [آد] ایتین توُلاسی (فا:توله سگ). **a pup**

ایت‌بالیغی..itbalığı [آد،دیرگی] اوْزون سوْو باشلی، اتی یئییلمه ین بیر نوع بالیق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایت‌بوُرنو..itburnu [آد، بیتگی] قیزیل گوللردن تیکانلی کوْل بیتگی و اوْنون میوه‌سی (فا:نسترن). **Rosacanina** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایت‌بوْغان..itboğan [آد،بیتگی] دویون چیچک سوولاردان، قافلان بوغان، بوغان اوْتونون بیرنوْعو، قورد بوغان (فا:اقونیطون، آکونیت). **aconitum. ron**

ایت‌تیکانی..it tikanı [آد،بیتگی] آران یئرلرده یاییلمیش تیکانلی کوْل بیتگی، قیشدا یاپراغی تؤکولن و ۲ متره قدَر اوُجالان بیتگی، گئچی بوُینوزو.

ایت‌جانلی..itcanlı [صفت] جانی برک، سیخینتی یا دایانان (فا:سگ جان). **used to drudgery**

ایت‌جیل..itcil [صفت] ایت‌اوْینادان (فا:سگ باز). **dog –fancier**

ایت‌چی..itçi [صفت] ایت‌اوْینادان و ایت ساخلایان.

ایتحالات..ithalat [آد،عربجه] باخ: ادخالات[۲].

ایت‌خیاری..it xiarı [باخ] آجی قارپیز.

ایت‌دامی..it damı [آد] ۱-ایت‌ساخلانان یئر. ۲-(مج)قارانلیق کیچیک یاشاییش یئری (فا:سگدون).

ایت‌دن اسکیک ائله‌مک..itdən əskik eləmək [تاثیرلی ائیلم] ایتین-سؤزونودئمک،بی‌آبیرائله‌مک.

ایت‌دیرسه‌یی..itdirsəyi [آد،سن] گؤز قاپاغیندا چیخان چیوزه و آرپاجیق (فا:سگ مژه). **med) sty**

ایت‌ساریمساغی..itsarımsağı [آد،بیتگی] ساریمساغا اوْخشار یابانی بیتگی.

ایت‌سوْغانی..itsoğanı [آد،بیتگی] سوْغانا اوْخشار یابانی بیتگی.

ایت‌سینه‌یی..itsinəyi [آد،دی، سن] ایت‌میلچه‌یی.

ایت‌قانات..itqanat [آد،دی، سن] یاراسا (فا:خفاش).

ایت‌قورد..itqurd [ا] یارارسیز ودیرسیز آداملار، منفی معنادا تانینمایان و بیلینمه ین آداملار حاققیندا.

ایت‌قوسلو..itquslu [آد] اوشاقلار آراسیندا اوچ نفرله اوینانان بیر اوْیون آدی، بو اویوندا دئییلن قوشما " ایت‌قوسلوها ایت‌قوسلو. ایتیتم دره ده قوسدو. ایتیم داغلارا اوُشدو. داغا گئدیرسن دره یه" (فا:نوعی بازی بین کودکان).

ایت‌قویروغو..it quyruğu [آد،بیتگی] باشاق چیچکی، اوتسوْو بیتگی (فا:نوعی گیاه). **phleum. gra**

ایت‌قیردی سالماق..it qırdı salmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارما قاریشیق لیق تؤرتمک.

ایت‌قیلیق..it qılıq [صفت، دا] هئچ کس له یوْلا گئتمه ین.

ایتَکله‌مک..itəkləmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایته‌له‌مک.

ایت‌کیمی چالیشماق..it kimi çalışmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ چالیشماق.

ایت‌گؤبه‌لگی..it göbələyi [آد،بیتگی] بیرنوع آجی گؤبه‌لک (فا:شوکران کوچک). **aethusa cynapium**

ایتگه..itgə [آد،دا،دیرگی] قیزیل قوش وقیرقی بالالارینا وئریلن آد (فا:بچه قرقی).

ایتگی..itgi [آد،سن] ۱-ایتیریلمیش شئی، یوخلوق، یوخسون لوق. ۲-(مج)اؤلوم. ۳-صدمه، نقصان، (فا:زیان). **loss**

ایتگین..itgin [صفت] ۱-ایتمیش، یوخا چیخان. ۲-(تاریخی اؤزل آد) اینسان آدی [۱۴۷] {ایدگین‹ایی+گین: ییه، ائو صاحبی}

ایتگین اولماق..itgin olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اولماق، ایتیب باتماق.

ایتگین دوشمک..itgin düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اولماق.

ایتگین دوشموش..itgin düşmüş [صفت] ایتمیش (فا:مفقودالاثر). missing

ایتگین گئتمک (اولماق)..itgin getmək (olmaq) [باخ] ایتگین دؤشمک.

ایتگین سالماق..itgin salmaq [تاثیرلی ائیلم] ایتگین دؤشمه سینه سبب اولماق.

ایتگین سیزلیک..itginsizlik [آد] ایتگین سیز اولما وضعیتی.

ایتگین لیک..itginlik [آد] ایتگین آدامین حالی، ایتیب باتما، یوخ اولما.

ایتگی یه دؤشمک..itgiyə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] زیان چکمک، ضرره دؤشمک.

ایت لشمک..itləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایت کیمی اولماق، پیس حرکت ائله‌مک و داورانماق، بیربیرینی قاپماق.

ایت لنمک..itlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ایت کیمی اولماق، پیس حرکت ائله‌مک و داورانماق، بیربیرینی قاپماق.

ایتَلی .. İteli [اؤزل آد] قازاق-اورتایؤز-گیرئی-اوُواق گیرئی بوی لاریندا ندیر [۱۵۸-۸۱].

ایتمک..itmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوخ اولماق، بیر شئیین هارا گئتدیگی و دؤشدوغو بیلینمه‌مک، آرادان گئتمک، بوشاچیخماق (فا:گم شدن). ۲-مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر" گؤزدن‌ایتمک، قیزیل ایچینده ایتمک: وارلانماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، گؤیتؤرک داشیازی‌لاریندا ایشله‌نیبدیر}

ایتَمکه .. İtemke [اؤزل آد] قازاق-کیچلیؤز-بایوغهی-بایاختی بوی لاریندا ندیر [۱۵۸-۸۱].

ایتمیش..itmiş [اؤزل آد] ائتمیش: ۱-یاپیجی، اوُزمان، اوُزمانلاشمیش ۲-میصیر-تؤرک کؤله‌من‌لری دؤولتی اوردوباشی‌لاریندان [۷].

ایتمیش..itmiş [صفت] یوخ اولموش (فا:مفقود). lost

ایتمیل..itmil [صفت، دا] شیش، سیوری" آغاجین اوجو ایتمیل دیر".

ایتمیل لنمک..itmillənmək [بلسیز ائیلم] اوجو بیز لنمک.

ایتمیل له‌مک..itmiləmək [تاثیرلی ائیلم] (آغاج و دمیر) اوجون بیز له‌مک.

ایت میلچه‌یی..it milçəyi [باخ] ایت سینه یی.

ایت مینجیقی..it mıncıqı [آد،سن] بالیق قولاغی (فا:گوش ماهی).

ایته باخان..itə baxan [آد] ایت‌بئجه رن.

ایته دؤنمک..itə dönmək [تاثیرسیز ائیلم] برک هیرس لنمک.

ایته نک..itənək [باخ: ایته‌له‌مک] پیستون (فا:پیستون).

ایته‌لشمک..itələşmək [قا] بیربیرینی ایته‌له‌مک.

ایته‌لنمک..itələnmək [بلسیز ائیلم] ایته‌له‌مک ایشی گؤرولمک.

ایته‌له‌مک..itələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گوّجله بیرینی‌سیخماق ایسته‌مک، بیرینی دالی سوّروتله‌مک۲-یئریتمک،داخل ائتمک، سوّوق ائتمک (فا:هل‌دادن). ۳-قیشقیرتماق،تحریک‌ائتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹ایتمک›}

ایته‌له ییجی..itələyici [آد] ایته‌له ین (فا:هل دهنده).

ایتی..iti [صفت] ۱-کسیجی، کسگین "ایتی پیچاق". ۲-چوخ یئهین وتئز، چاپاراق، تئز باشا دؤشن "ایتی یئریمک، ذهنی ایتی، ایتی باخیش‌لی" (فا:تیز). Sharp {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یتیک›، سن ‹ایتیک› تند و تیز؛ ایتی اولماق همان تئز و چابوق آرادان چیخماغینا سبب ایتمک سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر}.

ایتی آخان..iti axan [صفت] سُرعتله آخیب گئدن، "ایتی آخان چای".

ایتی آیاق..iti ayaq [صفت] یئهین گئدن (فا:تیزرو). quick-paced

ایت یاتماز..it yatmaz [صفت] چوخ پیس وتمیز اولمایان یئر.

ایتی اوسلو..iti uslu [صفت] یئهین و تئز دوشونن (فا:تیزفهم). genise

ایت یئریشی..it yerişi [آد،دا] بالاجا آددیملی یئربش.

ایت یئمز..it yeməz [صفت] چوخ دادسیز یئمک.

ایتی باخیشلی..iti baxışlı [صفت] اوزاقلاری ایی گؤرن، باخیشی کسگین (فا:تیزبین). sharp-sighted

ایتیب باتماق..itib batmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اولماق، محو اولماق، یوخا چیخماق.

ایتیب گئتمک..itib getmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایتیب باتماق.

ایتی بوُجاق (لی)..iti bucaq (lı) [مت] ایتی بوجاغی اولان شکیل.

ایتی بوُرون..iti burun [صفت] بورنونون اوجو بیز کیمسه.

ایتی بوُینوز..iti buynuz [صفت] بوُینوزلاری ایتی اولان" ایتی بوُینوز گئچی".

ایتیب یوخ اولماق..itib yox olmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایتیب باتماق.

ایتیتالا..ititala [اؤزل آد] بالاکن‌دا کند آدی [۲۴۰].

ایتیتمک..ititmək [ل، سن] ایتی ائتمک (فا:تیز کردن).

ایتی جه..iticə [صفت] چوخ ایتی،چوخ کسگین و یئهین(فا:خیلی تیز

ایتی خویلو..iti xuylu [آد] خویو ایتی (فا:تیزمزاج). quick-tempered

ایتی‌دادلی..iti dadlı [آد] آجی تهر (فا:تندمزه). pungent

ایتی‌دمیر..iti dəmir [آد] دری و گؤنو آشیلاماق اوچون اؤزل شکلده اولان دمیر آلت.

ایتی‌ذهینلی..iti zehinli [صفت] ایتی اوُسلو (فا:بافراست). keen

ایتیرتْدیرمک..itirtdırmək [ائتدیرگن ائیلم] یوْخ ائتدیرمک،محوائتدیرمک (فا:فس).

ایتیرتْمک..itirtmək [ائتدیرگن ائیلم] ایتیرمک ایشینی گؤردورمک.

ایتیرمک..itirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی الدن وئرمک، هاردا اوْلدوغونو اوُنودوب بیلمه‌مک، . ۲-بوشونا الدن وئرمک (فا:ازدست دادن). to give up

ایتیرمه..itirmə [آد] تلف ائتمه (فا:اتلاف). wasting

ایتیریش..itiriş [آد] ایتیرمک ایشی و طرزی (فا:اتلاف). wasting

ایتیریلمک..itirilmək [بلسیز ائیلم] ایتیرمک ایشی گؤرولمک (فا:فم).

ایتیریم..itirim [آد] تلف (فا:اُفت). waste، fall

ایتیش..itiş [آد] ایتمک ایشی، ایتیک (فا:گمشده). lost

ایتیشمک..itışmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایتیلیب گئتمک. ۲-(بل) بیرلیکده ایتمک.

ایتی‌قولاق..iti qulaq [صفت] قوُلاق‌لاری دیک دوران (فا:تیزگوش). sharp of hearing

ایتیک..itik [صفت] ۱-ایتمیش، غئیب اوْلموش، ایتگین (فا:گمشده). lost ۲-کوُمانخانلیْغی‌دؤنَمی کوْموتانی[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایتیکچی..itikçı [آد] ایتیگینی آختاران (فا:گم کننده).

ایتیکلی..itikli [صفت] بیرشئیی ایتیرمیش (فا:گم کرده).

ایتیکلیک..itiklik [آد] ایتک اولما وضعیتی (فا:مفقودی).

ایتی‌گئدن..iti gedən [آد] یئهین گئدن.

ایتی‌گؤرن..iti görən [صفت] گؤزو ایتی (فا:تیزبین). sharp-sighted

ایتی‌گؤز..iti göz [صفت] ایتی باخیشلی (فا:تیزبین). sharp-sighted

ایتی‌گؤزلولوک..iti gözlülük [آد] ایتی باخیش‌لیلیق (فا:تیزبینی).

ایتیگی ایتمیش..itiyi itmiş [صفت] ایتمیش بیر شئیدن چوخ تأثیر آلمیش و ائتگی لنمیش مفهوموندا ایشله‌نیر " آکیشی بوُرالاردا نه گزیرسن ایتیگی ایتمیش آدام کیمی".

ایتیل..itil [باغلاییجی سؤز] بیرینی قوْوماق اوچون بیر سؤیوش افاده‌سی (فا:برو گم شو).

ایتیل جهنّمه..itil cəhənnmə [آد] بیرینی قوْوماق اوچون بیر سؤیوش افاده‌سی (فا:برو گم شو).

ایتی‌لتدیرمک..itilətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ایتی‌لتمک‌ایشینی-گؤرودورمک(فا:فس).

ایتی‌لتمک..itilətmək [باخ] ایتیتمک.

ایتی‌لشدیرمک..itiləşdirmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایتی لتدیرمک، ایتیتمک.

ایتی‌لشدیریلمک..itiləşdirilmək [بلسیز ائیلم] داها ایتی ائدیلمک، داها کسرلی حالا سالینماق (فا:فس تیز کردن).

ایتی‌لشمک..itiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] داها ایتی و کسگین اوْلماق(فا:تیز شدن).

ایتی‌للک..iti lələk [صفت] تئلک‌لری ایتی اوْلان قوش و حئیوان.

ایتیلْمک..itilmək [بلسیز ائیلم] ایتی حالا گتیریلمک (فا:تیز شدن). ۲-ایتیلْمک۲(تاثیرسیز ائیلم) چیخیب گئتمک، گؤزدن یوْخ اوْلماق.

ایتی‌لنمک..itilənmək [تاثیرسیز ائیلم] ایتی‌اوْلماق،داها کسگین-لشمک(فا:تیزشدن).

ایتی‌له ییجی..itiləyici [صفت] ایتی له ین، کسگین حالاسالان.

ایتی‌له‌مک..itiləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کسگین ائتمک، ایتی حالا گتیرمک "پیچاغی ایتی له‌مک" (فا:تیز کردن). ۲-گوّج لندیرمک "استثمار سلاحی‌نی ایتی له‌مک". ۳-قیزیشدیرماق، بیرینی اوْرک لندیرمک، اؤیره دیب تحریک ائتمک ایسته‌مک "عاغیل‌سیز یوْلداشلار اوْنو ساواشماغا ایتی له دی".

ایتیلیش..itiliş [آد] ایتیلمک ایشی ویا بیچیمی.

ایتی‌لیک..itilik [آد] ایتی شئیین حالی (فا:تیزی).

ایتیم..itim [آد] اؤلوم ایتیم ایشی (فا:افت). fall

ایتیمگَن..itimgən [اؤزل آد] ۱-ائدیجی، دَستکچی ۲-قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، اوُواق گیرای اوْیماغی اوُلوباباالاریندان[۷].

ایتین اوْیونونو باشینا آچماق(گتیرمک)..itin oyununu başına açmaq(gətirmək) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اینجیتمک.

ایثار..isar [آد،عربجه] بذل ائتمه، ایی‌لیک ائتمه (~).

ایجاب..icab [آد،عربجه] واجبله‌مه، گرکلیک، گرک، لازیم‌لیک(فا:~)

ایجاد..icad [آد،عربجه] دوْزَلْتمه، یاراتما، ووُجودا گتیرمه (فا:~).

ایجاز..icaz [آد،عربجه] قیساتما، مختصر ائتمه(فا:~).

ایجان..ican [اؤزل آد] کوْمیجان دا کند آدی {آی+جان}.

ایجدانک..icdanək [اؤزل آد] ورامین دا کند آدی.

ایجرود..icrud [اؤزل آد] زنجان شهری‌نین٤ دهستان‌یندان بیری، ۷۲ کندی اولاراق جمعیتی ۳۷۰۰۰* نفردیر) دا کند آدی.

ایجشگن..icəşgən [صفت] اذیت ائدیجی (فا:مردم آزار). man – tormenting

ایجشمک..içeşmək [آد] ساتاشماق، توْخوشماق، بیرینه دوْلا-شماق {اؤج (انتقام)سؤزوندن آلیناراق ایلکین‌شکلی اؤجشمک ایدی[٥]}

ایجمه..icmə [آد] تله، توْر "ایجمه قوُردولار توُتدوردولار".

ایچ..iç [آد] ١-سیْنیرلی بیر شئیین ایچَری‌سی، اوْیوق شئیلرین ایچ طرفی" ائوین ایچی" (فا:اندرون). inside ٢-اینساندا وُجود و اؤز، وُجودون ایچ و گؤرونمز طرفی" بوُ سؤز ایچیمدن گلدی". ٣-قاریندا معده و باغیرساق، قارین و دؤش بوشلوغوندا یئرله شن اورقانلار، ایچ‌آلات "حکیم دئدی ایچینه قان دامیب". ٤-قابیق‌لی میوه‌لرده مغز، چَودک‌لرین مغزی، اؤزک "بادام ایچی" ٤-(مج)مرکزه ان یاخین اوْلان شئی "ایچ‌قاپی، ایچ‌گئییم، ایچ‌قابیق"؛ دیش و ائشیک قارشیتی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،گؤ}

ایچ..iç [اؤزل آد] تاروُم، زنجان دا کند آدی {دیْش سؤزونون قارشی-سیندا اوْلان ایچ: دیش اوْغوز، ایچ اوْغوز}.

ایچ اوْغوزلار..iç oğuzlar [اؤزل آد] بوْز اوْخلار، ایشغوْزلار، باخ: اوْغوزلار.

ایچ سالقی..iç salqı [آد،آناتومی] ایچ اوْرقانلاردان‌سیزان سالقی و مادّه.

ایچ قالا..iç qala [آد] بؤیوک قالانین ایچینده اولان کیچیک راق قالا.

ایچ‌آچماق..iç açmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤنوله فراح وئرمک.

ایچ‌آچیجی..iç açıcı [آد] فراح وئریجی.

ایچ‌آغا..iç ağa [آد،تاریخی] ساراى و بوجور تیکینتی‌لرین ایچَری ایشلرینه باخان کیمسه.

ایچ‌آلات..içalat [آد] قاریندا معده و باغیرساق، قارین ودؤش بوشلوغوندا یئرله شن اورقانلار.

ایچ‌ائله‌مک..iç eləmək [تاثیرلی ائیلم] ایچینه سالماق، ایچدن اؤفکه‌لنمک.

ایچ‌ائولیلیک..iç evlilik [آد] یاخین فامیل ایچیندن ائولنمه ایشی.

ایچ‌اوْتاق..iç otaq [آد] ایچَری بؤلومده اولان اوتاق (فا:اندرونی). Internal

ایچ‌اوْز..iç üz [آد] ١-ایچی بوش نسنه‌لرین ایچ‌طرفی وایچ‌یانی. ٢-هرکسین بیلینمه ین وگؤرونموین اؤزللیگی (فا:ضمیر ناخود آگاه). unconscious

ایچ‌اوْزو..iç üzü [آد] ١-بیر اینسانین باطنی. ٢-هر شئیین ایچ‌طرفی.

ایچ‌ایچه..içə iç [صفت،ظرف] بیربیرینین ایچینده (فا:تودرتو). complex

ایچ‌ایش..iç iş [آد] بیر شئیین ایچینده قرار وئرمه ایشی (فا:توکار). built-in

ایچ‌ایشلر باخانلیغی..içişlər baxanlığı [آد] ایچ‌ایشلرینه یئتیرن ناظرلیک (فا:وزارت کشور). ministry of Interior

ایچ‌ایشلَری..içişləri [آد] بیراؤلکه‌نین ایچ گؤونلیغی ایله ایلگی‌لی هر ایش (فا:داخله). (fem. of) internal

ایچ‌باخیش..içbaxış [آد،روح بیلیمی] اینسانین اؤز ایچینه باخیلماسی.

ایچ‌باریش..içbarış [آد] عایله و توْپلومدا ایچ حُضورو ساغلاما.

ایچ‌بازار..içbazar [آد] اؤلکه ایچینده اوْلان آلیش ساتیش.

ایچ‌بوْکئی..içbükey [آد] ایچی باتیق اؤزئی (فا:مقعر). concave

ایچ‌بولانتی‌سی..içbulantısı [آد] اؤرک قالخما، معده بولانتی‌سی.

ایچ‌بوُیروق..içbuyruq [تاریخی اؤزل آد] سارایلاردا کی ایچ خیدمَتله گؤرَولی کیشی[٧].

ایچ‌پالتاری..içpaltarı [آد] آلت پالتار.

ایچ‌تکر (ایچ‌لاستیک)..içtəkər (içlastik) [آد] تکر ایچینده اوْلان ویئل ایله دولدوُرولان لاستیک.

ایچ‌توُتماق (ایچ‌باغلاماق)..iç tutmaq (iç bağlamaq) [آد] یئمیشین ایچی اوْلوشماق.

ایچ‌توُریزم..içturizm [آد] بیرخالقین اؤز اؤلکه سینده گزمه سی.

ایچ‌جُمله..içcümlə [آد] بیر جُمله ایچینده ایشله‌نن آیری جُمله.

ایچ‌خسته‌لیکلری..iç xəstəlikləri [آد] داخلی خسته‌لیکلر.

ایچ‌دؤنوش..içdönüş [آد] توُوبه (فا:توبه).

ایچ‌دری..içdəri [بیولوژی] بیتگی و حئیوانین اؤست قابیق و دری‌سینین آلتیندا کی دری.

ایچدن..içdən [صفت] ١-اؤرکدن، جاندان (فا:باطنا). in actual truth ٢-باطندن (فا:درونی). inner

ایچدن‌سیز..içdənsiz [آد] ایچدن اوْلمایان، صمیمیت‌سیز.

ایچدن‌لیک..içdənlik [آد] ایچدن اوْلما وضعیتی، صمیمیت.

ایچدن‌لیکسیز..içdənliksiz [آد] ایچدن اوْلمایاراق، صمیمیت‌سیز.

ایچدن‌لیکسیزلیک..içdənliksizlik [آد] صمیمیت‌سیزلیک.

ایچدن‌لیکله..içdənliklə [آد] ایچدن اوْلاراق، صمیمیتله.

ایچدن‌لیکلی..içdənlikli [صفت] ایچدن، صمیمی.

ایچ‌دنگه..iç dəngə [آد] روُحی تعادول، پسیکولوژیک دنگه.

ایچ‌دنیز..iç dəniz [آد] گؤل، آیری دنیزلرله باغلانتی‌سی اوْلمایان-دنیز.

ایچ‌دوْزوک..iç düzük [آد] بیر قوُرولوشون ایچ‌ایشلرینی دوْزنله ین دوْزوک (فا:نظامنامه داخلی).

ایچدوْنو..iç donu [آد] تنه گئییلن دوْن، آلت گئییم، آلت پالتار.

ایچدوّنیا..iç dünya [آد] بیرئیین و فردین اؤز روُحی یاشامی‌نین بوّتونو.

ایچدیرمک..içdirmək [ائتدیرگن] ایچمک ایشینی گؤردورمک، ایچیتمک، ایچیرتمک (فا:نوشاندن). to feed a drink to {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایچدیریلمک..içdirilmək [بلسیز ائیلم] ایچدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

ایچَر..içər [اؤزل آد] ایچئریده، قاپالی، محفوُظ[۷].

ایچَرقو بوْیلاتوُغ..içərqu boylatuğ [تاریخی اؤزل آد] قوُروم خان دؤنَمی بوُلقار بگلریندن[۷].

ایچرَک..içrək [آد] بلیرلی بیر اینسان توْپلولوغونا عاید اوْلان، سینیرلی، باطنی؛ دیْشلَک قارشیتی.

ایچَرگَهُ..içərgə [اؤزل آد] ایچدن، صمیمی[۷].

ایچَرقوُ..içərqu [اؤزل آد] ایچدن، صمیمی[۷].

ایچَرلک..içərlək [آد] یانیندا کی لاردان داها ایچَریده، داها دالدا و گئریده.

ایچَرله‌مک..içərləmək [آد] ایچینه آلیب اؤزولمک، ایچینده اؤفکه‌لنمک.

ایچَرله‌یِیش..içərləyiş [آد] ایچَرله‌مک ایشی.

ایچَرمک..içərmək [تاثیرلی ائیلم] ایچینه آلماق، قاپساماق (فا:محصور کردن).

ایچْره..içrə [ظرف] ایچینده، آراسیندا، ایچَری‌سینده "ائو ایچره اوْتورموشدوم" (فا:داخل). {دیوان لغات تورک، سنگلاخ سؤزلویونده و گؤیتوّرک داشیازی لاریندا ایشله‌نیبدیر}

ایچَری..içəri [ظرف] ۱-ایچ یان، ایچ‌بؤلوم. ۲-(مج) کؤنول، اوْرَک (فا:داخل، اندرون). Interior ،inside ،in

ایچَری آتماق..içəri atmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر غم و غصه‌نی اؤز ایچینه سالماق.

ایچَری ده اوْلماق..içəri də olmaq [تاثیرلی ائیلم] حبیسده اوْلماق.

ایچَری سالماق..içəri salmaq [تاثیرلی ائیلم] ایچینه سالاراق اؤزولمک.

ایچَری‌یه آتماق..içəriyə atmaq [تاثیرلی ائیلم] حبس ائتمک.

ایچَری‌یه اؤتورمک..içəriyə ötürmək [تاثیرلی ائیلم] یئمک و اوُدماق.

ایچَری‌یه دالماق..içəriyə dalmaq [تاثیرلی ائیلم] باغلی بیر یئره هیزلا گیرمک.

ایچَری‌یه دوّشمک..içəriyə düşmək [تاثیرلی ائیلم] حبسه دوّشمک.

ایچَریدن قوْورولماق..içəridən qovrulmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْرکدن و برک هیرسلنمک.

ایچَریک..içərik [آد] باخ: ایچه‌ریک.

ایچزار..içzar [آد] بیتگی لرین ائشیک قابیغی‌نین ایچینده کی زار.

ایچسل..içsəl [صفت] ایچ‌له ایلگی لی (فا:بطنی). onternal

ایچسه‌مه..içsəmə [آد] مشمول (فا:مشمول). included

ایچسیز..içsiz [صفت] ۱-(دانالی یئمیش) ایچی اوْلمایان ۲-(مج) محتواسی اوْلمایان، آنلامسیز، ایچی بوش (فا:بی‌محتوا).

ایچقوُر..içqur [اؤزل آد] ساواش مَیدانی[۷].

ایچقوُروم..içqurum [آد] بیتگی لرین ایچ‌بؤلومونو دؤزلدن بیچیم.

ایچقولاق..içqulaq [آد] قولاقدا سوّموک و زار بوشلوقلاری‌نین آراسی.

ایچقوْوورماسی..içqovurması [آد] قویون ایچیندن حاضرلانمیش قوْوورما.

ایچقی..içqi [باخ] ایچکی.

ایچکی..içki [آد] چاخیر، الکوْللو ایچه‌جک، شراب، مشروب (فا:شراب). Wine {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر «ایچگو»}.

ایچکی‌ائوی..içki evi [آد] ایچکی ساتیلان و ایچیلن یئر، میخانا (فا:میخانه). wine –vault

ایچکی‌چی..içkiçi [آد] چوخ ایچکی ایچن، ایچکی‌یه دؤشگون کیمسه (فا:میگسار). vinous

ایچکی‌چیلیک..içkiçilik [آد] ایچکی ساتماودؤزلتمه‌ایشی (فا:شراب-سازی

ایچکی‌ساتان..içki satan [آد] ایچکی ساتان (فا:می‌فروش seller of wine

ایچکی‌سیز..içkisiz [صفت] ایچکی‌سی اوْلمایان کیمسه ویا بیر یئر.

ایچکی‌لر..içkilər [آد] شراب لار (فا:اشربه). drinks

ایچکی‌لی..içkili [صفت] ایچکی ایچمیش کیمسه.

ایچکیلیک .. İçkilik [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی لاریندا اندیر[۸۱-۱۵۸].

ایچکین..içkin [آد،فلسفه] اؤزدش‌له‌شن، بیر وارلیغین ایچینده یئر آلما "اسپینوْزا فلسفه سینده تانری ائورن ده ایچکین دیری، حروفیه نهضت اینده تانری اینساندا ایچکین اوْلوب و اینسان اناالحق دئمکله تانریا قوْووُشور" (فا:حلول).

ایچکین‌جیلیک..içkincilik [آد،فلسفه] تانری وارلیغینی اینسان ایچینده حسّ ائتمه یی ساوونان کیمسه، ایچکین اوْلما وضعیتی.

ایچکینلیک..içkinlik [آد،فلسفه] ایچکین اوْلما وضعیتی.

ایچ‌گؤبک..iç göbək [آد] چیچکلرین دیشی اورْقانیندا یوُمورتاجیقلا قابیق آراسیندا کی باغ.

ایچ‌گئییم..iç geyim [آد] آلت پالتار (فا:زیرپوش). underwear

ایچگَر..içgər [اؤزل آد] ایچه آلان، ایچه باغلایان، تابع قیْلان[۷].

ایچ‌گزه‌ین..içgəzəyən [آد،گؤی ب] یئر دوْلانجاق ایله گونش آراسیندا اوْلان گزه‌ینلر،مئرکور و وئنوس گزه‌ینلری (فا:تیر، عطارد).

ایچ‌گَلیک..içgəlik [تاریخی اؤزل آد] ایچدن گَلن،صمیمیت؛ قیْرقیزاوْیماق بگی[۷].

ایچ‌گؤدو..içgüdü [آد] بیر جانلی توْروندە بیرئی و فردی اؤزللیکلرین کناریندا (عاغیل و دؤشونجه سیندن باغیمسیز اوْلاراق) اونو اوْ توْره و جنسه باغلایان عمومی داورانیش و اؤزللیکلر، سوْوقی طبیعی(فا:غریزه).

ایچگه..içgə [اؤزل آد] ایچَری ایله ایلگی لی، داخلی[۷].

ایچگی..içgi [ظرف] ایچَری ده کی، داخل ده کی.

ایچگی سالوُر..içgisalur [تاریخی اؤزل آد] ایچَرده کی سالوُر؛ خوارزم دؤولتی بگی[۷].

ایچگین..içgin [اؤزل آد] ایچلی، ایچدن، صمیمی[۷].

ایچَل..içəl [اؤزل آد] اینسان‌آدی {۱-ایچ+ل. ۲-ایچ+ائل}.

ایچلَک..içlək [اؤزل آد] ایچلی، نارین، حساس[۷].

ایچلم..içləm [آد] بیرشئیین بوتون اؤزللیک‌لری،محتوا.

ایچلندیرمک..içləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ایچلنمه سینه سبب اوْلماق.

ایچلنمک..içlənmək [س،ت:دانالانماق] ۱-قابیق‌لی یئمیش‌لرین ایچ‌لری یئتیشمک، دانالاری بؤیومک. ۲-ایچی گئچمک (فا:بیش از اندازه رسیدن میوه و هندوانه). ۳-بیر دردی بیرینه دئمه‌دن اؤز ایچینه سالماق، اؤره‌یینه سالماق.

ایچله‌مک..içləmək [ل، ت] آستارلاماق (فا:آستر زدن).

ایچله‌مه..içləmə [آد] آستارلاما (فا:آستر زنی).

ایچله‌نیش..içlənış [آد] ایچلنمک ایشی.

ایچلی..içli [صفت] ۱-فیندیق فیسدیق و جویز کیمی یئمیش‌لر کیمی ایچی اوْلانلار. ۲-دویقولو، ایچی دوْلو. ۳-آستارلی، آستاری اوْلان پالتار ویورغان وبوجور شئیلر ٤-ایچی جویز زنجَفیل و بنزر شئی‌لرله دوْلو بیر نوع کؤکه." ایشلی کؤکه، ایچلی کؤکه" (فا:تودار).

ایچلی‌دیشلی..içli dişli [صفت] گیزلی اوْلمادان، بؤتون یؤنلریله.

ایچلیک..içlik [آد] ۱-ایچ‌وایچَری ایله ایلگی‌لی، ایچلیک گئییم، ایچه گئییلن، بیرشئیین ایچَری‌سینه قویولان وسالینان شئی (فا:مربوط به تویی). ۲-ماهیت (فا:ماهیت). essence

ایچلی‌لیک..içlilik [آد] دوُیقولو اولما، ایچی دوْلولوق (فا:تودارى).

ایچمک..içmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایچکی و سوُ کیمی آخیجی ماده‌نی آغیزا آلیب اوُدماق(فا:نوشیدن). to drink {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ کوکؤ ایچ سؤزجوغودور چونکو ایچمک ایشینده ده بیرنسنه اوْ بیری نسنه‌نین بوشلوقلارینا و ایچینه گیریر}.

ایچمه‌جه..içməcə [آد] ایچمه‌گه یارار هر شئی، ایچه جکلر (فا:اشربه).

ایچمه‌لی..içməli [صفت] ایچمه‌یه یارایان دادلی وشیرین ایچه جک (فا:آشامیدنی). beverage

ایچَن..içən [اؤزل آد] (ایچین) ایچلی، دوُیقوُسال[۷].

ایچَن بیلگه خاقان..içən bilgə xaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌توْرک خاقانلاریندان[۷].

ایچَنخان..içənxan [تاریخی اؤزل آد] جوُجی خان'ین اوْغلو، باتو خان'ین قارداشی[۷].

ایچ‌ها ایچ..içha iç [صفت] بیرباشدان‌ایچمه،آراوئرمه‌دن‌ایچیش

ایچه‌باخیش..içə baxış [باخ] ایچ‌دؤنیاو روُحی‌وضعیتی اینجه‌له‌مه ایشی.

ایچه‌جک..içəcək [آد] ایچمه‌یه مناسب (فا:نوشابه). soft drinks

ایچه‌دؤنوش..içə dönüş [آد] اؤز ووُجدانینا قاییتما (فا:بازگشت به خویشتن). introversion

ایچه‌دؤنوک..içə dönük [صفت] گرگین وپیس وضعیتلرده اؤزونه و ایچینه دالاراق و گیره‌رک باشقالاریندان قاچان کیمسه (فا:تودار).

ایچه‌رن..içərən [صفت] بوتون ایله ایچینده توتان، قاپسایان (فا:متضمّن). conprising

ایچه‌ریسی..içərisi [آد] ایچ یؤنو، ایری.

ایچه‌ریک..içərik [آد] بیرشئیین ایچینده اوْلانلار، محتَوا (فا:محتوا).

ایچه‌ریکلی..içərikli [آد] مُحتَوالی، ایچه ریک نئجه‌لیک‌لی و کئیفیت‌لی" ایچه ریکلی بیلیم " (فا:با محتوا).

ایچه‌یؤنه‌لیک..içə yönəlik [آد] گرچکلردن قاچیناراق خیالا دالما، اوْتیزم.

ایچی‌آچیلماق..içi açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی‌سی گئتمک.

ایچی‌آلاماماق..içi alamamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-معده‌سی قبول ائتمه‌مک. ۲-بَینمه‌مک.

ایچی‌یارقی..içyarqı [آد] ویجدان (فا:وجدان). conscience

ایچی‌اریمک..içi ərimək [تاثیرسیز ائیلم] قایقی دوُیماق.

ایچ‌یاغ..içyağ [آد] پیی (فا:پیه). suet

ایچیاغی..içyağı [آد] قصابلیق حئیوانلارین قارین بوشلوغوندان چیخاریلان یاغ.

ایچیاوزولمک..içi üzülmək [تاثیرسیز ائیلم] الدن دوشمک.

ایچیایچینه سیغماماق..içi içinə sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] جوشقونلوق گؤسترمک.

ایچیایچینه کئچمک..içi içinə keçmək [تاثیرسیز ائیلم] دیدرگین اولماق.

ایچیایچینی کسمک (یئمک)..içi içini kəsmək (yemək) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزونتولو اولماق.

ایچیایچینی یئمک..içi içini yemək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزولمک.

ایچیباییلماق..içi bayılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ شکرلی ویا یاغلی یییه جک آغیر گلمک. ۲-چوخ آجیقماق.

ایچیبوش..içi boş [صفت] ایچَری‌سی بوش اولان، اویوق، قووق (فا:مجوّف). hollow

ایچیبولانماق..içi bulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوره‌یی‌بولانماق.

ایچیپارچالانماق..içi parçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزونتولو اولماق.

ایچیت..içit [آد،دده] ایچمه‌لی، ایچیله جک شئی (فا:اشربه).

ایچیتئز..içi tez [صفت] چوخ تله‌سن، دؤزومسوز، یاواش گؤرولن.

ایچیتمک..içitmək [اتّدیرگن ائیلم] ایچیرتمک، ایچدیرمک (فا:خوراندن).

ایچیتیترەمک..içi titrəmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اتّگی لنمک.

ایچیتیم..içitim [آد] بیر نسنه‌نی آیری نسنه‌نین بوشلوقلارینا گئچیرتمک، انژکسیون (فا:تزریق). injection

ایچیجی..içici [صفت] ایچکیچی، چوخ ایچکی ایچن(فا:شرابخوار).

ایچیجیلیک..içicilik [آد] ایچکی ایچمه ایشی.

ایچیچکمک..içi çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اوره‌یی‌ایسته‌مک.

ایچیدار..içi dar [صفت] دؤزومسوز، صبیرسیز.

ایچیدارالماق..içi daralmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوره‌یی‌سیخیلماق.

ایچیدایانماماق..içi dayanmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچی گؤتورمه‌مک.

ایچیدَره..içi dərə [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی .

ایچیدیریش..içidiriş [آد] ایچیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م نوشاندن).

ایچیراحاتلاماق..içi rahatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قایقی دان قوُرتولماق.

ایچیرتدیرمک..içirtdirmək [اتّدیرگن ائیلم] ایچیرتمک ایشینی گؤردورمک، ایچمه‌یه مجبور ائتمک، باخ: ایچدیرتمک (فا: خوراندن).

ایچیرتمک..içirtmək [باخ] ایچدیرمک.

ایچیردیلمک..içirdilmək [بلسیز ائیلم] ایچیرتمک ایشی گؤرولمک (فا:نوشانده شدن).

ایچیرمک..içirmək [تاثیرلی ائیلم] ایچدیرمک، ایچمک اوچون بیر شئی وئرمک، ایچیرتمک (فا:نوشاندن). to feed a drink {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}

ایچیریش..içiriş [باخ] ایچیدیریش.

ایچیریک..içirik [آد] یورقان و دؤشه‌یه دولدورمایا یارایان یوُن و پامبوق کیمی شئیلر.

ایچیریلمک..içirilmək [باخ] ایچدیریلمک.

ایچیسیخیلماق..içi sıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزونتولو اولماق.

ایچیسیزلاماق..içi sızlamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزونتولو اولماق.

ایچیش..içiş [آد] ایچمک ایشی ویا بیچیمی، ایچیم.

ایچیقازینماق..içi qazınmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجلیقدان معده‌سی آغریماق.

ایچیقان آغلاماق..içi qan ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوزونتولو اولماق.

ایچیک..içik [اؤزل آد] ۱-ایچلی، دوُیقولو ۲-ایچَرده، داخلده[۷].

ایچیکئچمک..içi keçmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یئتیشیب آرادان گئتمه‌یه باشلاماق (قارپیز کیمی شئی لر).

ایچیگئتمک..içi getmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-جان آتماق، چوخ ایسته‌مک. ۲-ایچی سوُرمک.

ایچیگئنیش..içi geniş [صفت] دؤزوملو، صبیرلی.

ایچیگولمک..içi gülmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سئوینمک.

ایچیل..içil [آد] ایچه عاید، ایچ ایله ایلگی‌لی (فا:باطنی). inner

ایچیلمک..içilmək [بل، ت] ایچمک ایشی گؤرولمک.

ایچیلیش..içiliş [آد] ایچیلمک ایشی ویا بیچیمی.

ایچیم..içim [آد] ۱-بیردفعه‌لیک ایچه جک، اوُدوم، اوُدوملوق (فا:اندازه‌یک وعده نوشیدن). ۲-ایچه جک سوُنوجو آلینان داد "بو چایین رنگی یوخ آما ایچیمی ایی" ۳-دوُیقو.

ایچیمخان..içimxan [تاریخی اؤزل آد] قازاق خانلاریندان[۷].

ایچیملی..içimli [آد] ۱-بللی بیر کیفیت ایچیمی اولان "آغیر ایچیملی، گؤزل ایچیملی". ۲-ایچیمی‌ایی "ایچیملی سو".

ایچیملیک..içimlik [آد] ۱-ایچمه یه یارارلی،ایچمه لی ۲-(ص) ایچیله جک مقداردا اوْلان (فا:اندازه یک وعده نوشیدن).

ایچین..için [باغلاییجی سؤز] ۱-باخ: اوْچون. ۲-ایچ سؤزونون ییه لیک حالی.

ایچین ایچین..için için [ظرف] ۱-گیزلین، هئچ کسه حسّ ائتدیرمه دن، قلبیندن "ایچین ایچین گوْلمک". ۲-یانیقلی یانیقلی، یانا یانا، آجی آجی" ایچین ایچین آغلاماق".

ایچین‌خاقان..için xaqan [تاریخی اوْزل آد] گؤی تورْک‌خاقانلاریندان[۷].

ایچیندن قوْورولْماق..içindən qovrulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچینه سالیب فیکیرفیکیر ائتمک

ایچیندن گوْلمک..içindən gülmək [تاثیرسیز ائیلم] سئزدیرمه‌دن گوْلمک.

ایچینده..içində [ظرف] ۱-داخیلینده، ایچَریسنده." گلن آی ایچینده". Inserted ۲-بیر شئیین چوْخلوغونو، بوْللوغونو گؤستَریر " تر ایچینده، احتیاج ایچینده، نوُر ایچینده اوْلاسان".

ایچینده اوْزمک..içində üzmək [تاثیرسیز ائیلم] بوْللوقدا اوْلماق.

ایچینده دوُیماق..içində duymaq [تاثیرلی ائیلم] حسّ ائتمک.

ایچینده‌کیلر..içindəkilər [آد] ۱-بیر درگی و کتابین باش ویا سوْن بؤلوموُنده قویولان دؤزوملو آد و یا کتاب باشلیق‌لاری ویا آیری بیر موْضوع‌لارین الفبا و یا صفحه سیراسیلا بیلدیرمه‌سی (فا:فهرست،مفاد)list، context ۲-محتوی. containing

ایچینده یئل گزیب یئنگه‌لر اوْیناماق.. içində yel gəzib yengələr oynamaq [باخ] یئرینده یئل‌لراسمک.

ایچینگیر..içingir [اوْزل آد] ایچلی، حسّاس[۷].

ایچینه آلان..içinə alan [آد] مشتمل (فا:مشتمل). consisting of

ایچینه آلماق..içinə almaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاپساماق. ۲-اوْز ایچینده اوْزولمک.

ایچینه اوْتورماق..içinə oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ ائتگی لی اوْلماق.

ایچینه‌ایشله‌مک..içinə işləmək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ ائتگی لی اوْلماق.

ایچینه چکیلمک..içinə çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْز قینینا چکیلمک.

ایچینه درد اوْلماق..içinə dərd olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزولمک.

ایچینه دوْغماق..içinə doğmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیردن بیره حسّ ائتمک.

ایچینه سیچماق..içinə sıçmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی ویا ایشی پوْزماق و خارابلاماق.

ایچینه سینمک..içinə sınmək [تاثیرسیز ائیلم] قبول ائتمک.

ایچینی آریتلاماق..içini arıtlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغازینی آریتلاماق.

ایچینی اوْخوماق..içini oxumaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین سیرّینی بیلمک.

ایچینی بوْشالتماق..içini boşaltmaq [تاثیرلی ائیلم] دردینی و سیخینتی‌سینی سؤیله‌مک.

ایچینی تؤکمک..içini tökmək [تاثیرلی ائیلم] دردینی و سیخینتی‌سینی سؤیله‌مک.

ایچینی چکمک..içini çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] دریندن نفس وآه چکمک.

ایچینی چوْروتمک..içini çürütmək [تاثیرلی ائیلم] بیخدیرماق.

ایچینی قوُرد یئمک..içini qurd yemək [تاثیرلی ائیلم] گئتدیکجه ضعیفله‌مک.

ایچینی گمیرمک..içini gəmirmk [تاثیرلی ائیلم] اوْزونتولو اوْلماق.

ایچینی یئمک..içini yemək [تاثیرلی ائیلم] اوْزونتولو اوْلماق.

ایچینی یاخماق..içini yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْزمک.

ایچینی‌سیخماق..içini sıxmaq [تاثیرلی ائیلم] سیخیلماق.

ایچینین یاغی اریمک..içinin yağı ərimək [تاثیرسیز ائیلم] قایقی دان برک اوْزولمک.

ایچی‌یانماق..içi yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یی‌سیخیلماق.

ایده..idə [آد،فرانسیزجا] ایدئیا:اینسان شُعوروندا وارلیغی دوْزگون ویا یانلیش شکیلده عکس ائتدیرن و چئوره‌میزه مناسبتی‌نی افاده ائدن آنلاییش، تصوّر، دوْشونوش، فیکیر، دوشونجه.

ایدئال..ideal [آد] ان یوکسک غایه و آماج، ان ایی، چوخ ایی، اوْلکو، مفکوْره (فا:ایده آل). ideal

ایدئالیزم..idealizm [آد،فرانسیزجا] بوْتون وارلیغین اساسینی مادّه دئییل ایده یا روح و شُعور تشکیل ائتدیگینی ادّعا ائدن فلسفی گؤروش، اوْلکوجولوک، آنلاشیم جیلیق (فا:ایدالیزم).

ایدئالیست..idealist [آد،فرانسیزجا] اوْلکوجو (فا:ایدالیست). idealist

ایدئوْقرام..ideoqram [آد،روسجا] هرهانسی‌بیر آنلاییشی افاده ائدن شرطی اشاره، آنلاییشلاری افاده ائدن علامت یازی‌سی[۹].

ایدئوْلوژی..ideoloji [آد،فرانسیزجا] اجتماعی و توْپلومسال شُعورون مختلف فورْمالاریندا، فلسفه، سیاست، حُقوق و اینجه صنعت،دن ده افاده اوْلونان ایدئاللار دوْشونجه‌لر و مفهوم‌لار سیستیمی، مفکوره، اوْلکو، آنلاشیم (فا:ـه).

ایدَر..idər [اوْزل آد] ائدَر: ۱-ایزجی،تعقیبچی ۲-یاپیْجی،ائدیجی[۷].

ایدَرخان..idərxan [تاریخی اوْزل آد] بوُلقار خانلاریندان[۷].

ایدریس آغاجی..idris ağacı [آد،بیتگی] گوْل گیللر فامیلیندن، میوه‌سی خوش قوْخولو، تاختاسی یاخجی بیرآغاج نوْعو، قوْخولو کیراز (فا:نوعی درخت). prunus mahaleb. ros

ایدریس اوْتو..idris otu [آد،بیتگی] آیریق اوْتو جنسیندن بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). andropogon

ایدکلی..idəkli [اؤزل آد] ائدیجی، گوّجلو[۷].

ایدگوّ..idgüü [اؤزل آد] ۱-ایی، گؤزل۲-تانریْسال، مُبارک ۳-آلتیْن اوْردو خانی و اوْروز خان'ین اوْغلو[۷]. {باخ: ایدی}

اَیدم..aydəm [آد] اَیریلیک،بیریئری اَیری اوْلانشئی {اگمک}.

ایدمان..idman [آد،عربجه] وُجود گوّجونو آرتیرماق اوّچون گؤرولن آلیشدیرما، اسپوْر (فا:ورزش).

ایدمانچی..idmançı [عربجه+ترکجه] ایدمان ائدن، اسپورجو، ورزشکار.

ایدوُق..iduq [اؤزل آد] تانریْسال،مُبارک[۷]؛قوُتسال یئر[٥٤]. {باخ:ایدی}

ایدوُقباش..iduqbaş [آد] ایدوُق+ باش؛ اوُیغور خاقانلیْغی کوْموتانی[۷].

ایدوُققوُت..iduqqut [اؤزل آد] خاقان‌عنوانیندان کیچیک-بیرعنوان،باخ:باسمیل.

ایدوْل..idol [آد،روسجا] ۱-بوُت، صنم. ۲-تاپینما یئری، سجده گاه[۹].

ایده..idə [اؤزل آد] اوُلولوق، نفوُذ، قُدرت[۷]. {باخ: ایدی}

ایده..idə [باخ] ایدئا.

ایده‌آل..ideal [باخ] ایدئال.

ایده‌گَر..idəgər [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز-توْقای-ساری باغیْش-مونْقوُل بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸]. قیْرقیزلارین، توْقای و ساری اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. {باخ: ایدی}

ایده‌گه..idəgə [اؤزل آد] ائده‌گه: ۱-اوُلو، نفوُذ صاحبی، ائدیجی، یاپیْجی۲-آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷]{ایدی}.

ایدی..idi [اؤزل آد] باخ: ایدیک.

ایدیک..idik [اؤزل آد] ایدی: ۱-تانری،اَفندی ۲-تانری‌سال، تانریْدان - گلن، مُبارک، قوُتلو. ۳-اینسان آدی: ~بؤری، ~بارس، ~بالا، ~گلدی. ~قوُت، ~قوُرد[۷]. {ایمیش اک‌ینین مُعادلی (فا:بودن)،بوسؤز - ایمک›ایرمک›ارمک (اوْلماق) سؤزو و دی اک ایله دوزه‌لیب وییر ایشی گؤرمه‌یه دئییلیر}.

ایدیرشان..idirşan [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {ایدی+ار+شان}.

اَیدیرمک..aydirmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-اَیمک ایشینی گؤرودورمک (فا:فس خم نمودن). ۲-اَیمک، اَییک وضعیته گتیرمک (فا:خم نمودن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: اگمک}

اَیدیریش..aydiriş [آد] اَیدیرمک ایشی ویا بیچیمی.

ایدیش..idiş [صفت] باخ: ایغدیش.

ایدیقوُبارچوق..idiqubarçuq [اؤزل آد] چنگیزخان دؤنمی بیر بگ آدی[۱۲].

ایدیقوُت..idiqut [آد] تانری وئرن سعادت، تانری طرفیندن گؤرَو-لندیریلمیش، اوُیغور خاقانلاری عُنوانی[۷]؛ ۲-اوُیغور یازیتلاریندا توُرفان'ا یاخین قوْچوشهری‌بؤلگه‌سینین آدی[۱۲]. {ایدی+ قوُت: تانری‌وئرن‌سعادت}

اَیدی‌گؤز..aydigüz [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ایدی idi +گؤز؛ گؤز چاغی اوْتوراق اوّچون تانری نین بخش ائتدیگی یئر}.

ایدیل..idil [اؤزل آد] تورکلرین وولْقا چاییندا وئردیکلری آد، بوُ کلمه ائتیل /ایتیل‌ده یازیلاراق‌چوْواش‌دیلینده‌چای معناسیندا دیر، یئنه‌ده بو چایین قوْوشاغیندا م۷جی عصردن سوْنرا گلیشن‌شهره‌ده‌ایدیل-دئییلیردی[۱۲] {ایدی+ایل:تانریسال}

ایدیل‌موّرَن..idil mürən [اؤزل آد] اوْغوزخان زامانی بیر دنیز آدی[٥٤].

ایدیوم..idiyom [آد،یو،دیل‌بیلیمی] مرکب کلمه اوْلاراق وآنلامی کلمه‌لرین تک تک آنلامیندان آیری اوْلان عبارت" اؤرنک: گؤزونون اوْدونو آلماق= قورخوتماق" (فا:~).

ایذاء..iza [آد،عربجه] اذیت ائتمه.

ایذین..izin [باخ] ایذن.

اَیر..ayər [باغلاییجی سؤز] ۱-باخ: یهر. ۲-انحنالی خط (فا:منحنی) {بو کلمه اَیمک فعلیندن دؤزه‌لیب، باخ: یهر، اگمک}. ۳-اَیر۲ (ظرف،فارسجا) باخ: اگر (فا:گر). in case

ایْر..ir [اؤزل آد] گؤک‌تورکلرده یئر تانری‌سی[۲۱۱]؛ باخ: یئر، ازگی.

ایْرا..ira [اؤزل آد] سوُمرلرده خسته‌لیک‌و ساواش یایان بیر شر تانری-سی[۲۱۱].

ایراب..irab [اؤزل آد] سقز ده چای آدی.

ایراد..irad [آد،عربجه] ۱-نُقصان، قینامالا. ۲-سؤیله‌مه، دانیشما، دئمه (فا:~). abjection

ایرادگیر..iradgir [صفت]. قینایيجی (فا:ایرادگیر). fastidious

ایراق..iraq [باخ] اْیراق Iraq

ایراقال..iraqal [اؤزل آد] سوُمرلرده تانری آدی، نئراگال[۲۱۱].

ایران..iran [اؤزل آد] ایران نفوسونون ائتنیک داغیلیمی ایلک دفعه ش۱۳۲۰جی‌ایلده ایران آمار مرکزی طرفیندن ساییملاناراق سوْنوجلار "فرهنگ جغرافیایی ایران" آدلی ۱۰ جلد کتابدا یاییملانیبدیر بوُ وئری‌لره گؤره نفوسون اوّچده بیری تورکدور[۳۱]، بو سوْنوجلارا دایاناراق چوخ قایناقلاردا آشاغیداکی رقملری گؤرمک اوْلار:ایرانین نُفوسونون یوزده ۳۰-٤۰ی تورک ۳۰-٤۰ی فارس دیللی اولاراق قالان نفوسدان یوزده ۸ی گیلک و مازندرانلی و یوزده ۷سی کورد و یوزده ٤وُلر و یوزده ۳و عرب و ۲سی بلوچ و یوزده بیری‌ده آیری دیللی قوْوملاردیر (فا:~). İran؛ {پهلوی حکومتیندن

قاباق ایران سؤزو یالنیزجا تاریخ و داستان کتابلاریندا و افسانَوی شاهلارین یئری اولاراق ایشله‌نیبدیر، و گرچک حاکم و سیاستچیلر بوجور اؤلکه‌یه اشاره ائتمه‌یبدیر و پادشاهلار و سلطانلار اؤزلرینی ایران اؤلکه سینین شاهی اعلام ائتمه یبدیر و هر حکومت اؤز دودمانی و طایفاسی آدینا اگه‌من اؤلدوغو توپراقلاری آدلاندیریبدیر اؤرنک اوّچون سلجوقلولار حکومتی، سامانلی‌لار، ساسانی‌لر، اشکانلیلار، افشارلار و سؤن دؤنم قاجار محروسه ممالیکی ویا فارس دیلینده ممالک محروسهء قاجار کیمی کلمه‌لردن آد آپارماق اوْلار (البتده قاجار حکومتی‌نین سوْن دؤنملرینده بعضی فرنگ گؤرموش شخص‌لرین پیشنهادایله ممالک‌محروسهِ‌ایران سؤزو ده یازیلماغا باشلاییر)، یئنه‌ده مذهبی کتابلاردادا ایران اؤلکه سیندن آد آپاریلماییبدیر، البتده آریاچیلارین دئدیگینه گؤره اوستا کتابیندا گویا بیردانا کلمه " airyan vaedja ائیرین وئج" شکلینده ایشله نیرکی ایران سؤزونه اشارت ائدیر، البتده بو کلمه آیری معنادا اوْلاراق اونلار طرفیندن معناسی و تلفظو دَییشیله‌رک ایران سؤزو کیمی قلمه وئریلیر و ایران کلمه‌سینین قدیم‌لیگینه و نئچه مین ایل بوندان قاباغا عاید اولماسینا دلیل بیلیرلر! (وارلیق ۱۲۳و سحر درگی سی)، بوُ سؤزلری نظرده توتاراق قیساجا نئچه مطلبه اشاره اوْلونور: آریاچیلارین سؤیله‌دیکلرینه گؤره نئچه مین ایل قاباق (بعضا ۷ مین ایل قاباق) بو کلمه اوستا کتابیندا یازیلیبدیر و آریا و ایران سؤزونه اشارتدیر، بوُ حالداکی آریاییلر م.ق۹۰۰جی ایلده بوُ اؤلکه‌یه گلیبلر (باخ:آریا) نجور اولوب ۵۰۰۰ اوْندان قاباق بوُ قوومون آدی بوُ کتابدا گئچیبدیر، شاید اهورامزدا پیش‌بین لیک ائدیب سونرالار بیر آریایی قوْومو بورالارا گله‌جک و لازیمدیر بوُ توپراق‌لارین آدینی اوْنلارین آدینا باغلایاق، البتده آچیقدیرکی اوْبیری ملتلری یوْخ سایماق و یالنیزجا ایکی اوّچ یوّز ایللیک یازیلیش قدمتی اوْلان بیر کتابا دایاناراق اوْنو مینلرجه ایل قاباقلارا یاپیشدیرماق، منطقی و علمی لاحاظدان دوْزگون اوْلابیلمز (باخ: اوستا)؛ تورک شاعری امیر علیشیر نوایی‌نین دئدیگینه گؤره ایران کلمه‌سی تورکجه ایرمک سؤزوندن آلینمالیدیر و یئتیشیلن و اوْتورولان یئره دئییلیر، بو کلمه‌نین ساختار و یاپی‌سینا باخینجا ایکی کؤک کلمه گؤزه دَییر بو کلمه‌لرین بیری ایر› یئر سؤزودور کی بو بؤلگه‌نی بیر مکان اولاراق گؤسته ریر و آیری طرفدن آن سؤزو اک اولاراق ایر سؤزونه اکله نیر (آران، آلبان، بارون/باران و اوْغلان کیمی کلمه‌لرده اوْلدوغو کیمی) بو باخیشلا بو توپراقلار واریلان یئر کیمی معنالانیر. آیریجا بیر مطلبه ده اشاره اولانمالیدیر کی حتی فارسلار و فارسچیلارین یازدیغی اؤنملی " اشکال العالم" کیتابی که هجری ٤ جو یوزیلده یازیلمیشدیر دونیانین بوتون اؤنملی اقلیم لرین یازیب و اونلار اوچون آچیقلاما وئره رک " ایران" کلمه سینی حتی بیر دفعه ده ایشلَتمه ییبدیر و گرچکدن او دؤنم ایران آدیندا بیر اؤلکه و توپراغین گرچکلیگی یوخ اویدو.

ایرانا..irana [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {ایر+آنا:آنا یوُردو}.

ایران‌باسیمی..iran basımı [آد] ایراندا باسیلمیش یازی (فا:چاپ ایران). printed in Iran

ایران‌تورکلرینین اسکی تاریخی..iran türklərinin əski tarixi [آد] پروفئسور زهتابی‌نین (کیریشچی) یازدیغی و ایران تورکلری‌نین اسلامدان قاباق پهلَویچیلر طرفیندن قارانلیقدا ساخلانمیش تاریخی‌نی آیدین لادان و چوخ دَیرلی و تحقیقی کتابین آدی.

ایرپه..irpə [باخ] اوّرپه ریش، اوّرپه.

ایرتَم..irtəm [اؤزل آد] ۱-اَردَم، فضیلت ۲-معرفت، هوّنَر[۷].

ایرتْمک..irtmək [آد،دا] حئیوان قوُیروغونون سوّموگو و بونون بوْغومو، بالاجا قویروق.

ایرتْمک‌له‌مک..irtməkləmək [تاثیرلی ائیلم] ایرتْمه‌یندن یاپیشماق، قوُیروق لاماق، ایرتْمه‌یندن توتماق " آتی ایرتْمک له‌مک".

ایرتوّک..irtük [تاریخی اؤزل آد] دَیر، قیمت؛ اوُیغور یازیْتلارینداا بیر بگ آدی[۷].

ایرته‌گوّن..irtəgün [اؤزل آد] باخ:اَرته+ گوّن صاباح[۷].

ایرتیش..irtiş [اؤزل آد] ۱-بارسقان‌دا بیر گؤل آدی. ۲-هنر[۷]. ۳-سیبیریادا توّرکلرین یاشادیغی بؤلگه ده بیر چایین آدی[۱۲]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایرج‌بهزادنیا..irəc behzadnia [اؤزل آد] گوّلمانخانالی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

ایرج میرزا..irəc mırza [یازار] هـ۱۲۹۰ده تبریزده آنادان اولوب، فارسجا دیوان و آزاراق تورکجه شعرلری یادگار قالیبدیر.

ایرچه..irçə [آد،دا] قالیب" قیزیلچی ایرچه سی".

ایرچی..irçi [اؤزل آد] ۱-یئرجی، خالق اوْزانی ۲-ایری، ایریجیک ۳-یئرچی، توْپراق صاحبی[۷].

ایرچیک..irçik [اؤزل آد] ۱-ایریجیک ۲-اَر، کیچیک اَر ۳-اوُیغور یازیْت لاریندا آدی گئچن بیر بگ.

ایرده‌له‌مک..irdələmək [ل،دا] آریتماق، آراشدیرماق، تدقیق ائتمک.

ایردیشان .. İrdişan [اؤزل آد] نوْهای بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

ایرراسیونال..irrasional [آد،لا] ایدئالیست‌فلسفه‌ده:منطقه‌اوُیمایان، آغیللا درک اوْلونمایان ، منطق جه ایضاح اوْلابیلمه‌ین (فا:~).

ایرَش..irəş [آد،دا، آناش› ایرَش] آناش تویوق.

ایرشت..irşət [آد،دا، باخ :اریش] آتین باشینا باغلانان ایپ.

ایرشرا..irşərra [اؤزل آد] سوُمرلرده ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

ایرشی..irşi [اؤزل آد] پری، پری قیْزی[۷].

ایرفیده..irfidə [آد] آچیلمیش کؤنده‌نی تندیره یاپماق اوچون آلت.

ایرق..irq [باخ] ایْرق.

ایرقا..irqa [آد،بیتگی] ایْرقا: قیزیل گوللردن، یؤکسکلیگی ۲ متره قدر اوُجالان، قیشدا یاپراقلاری تؤکولن و یازدا چیچک آچان و چیچک‌لری اوّلجه قیرمیزی و سوْنرا قارالان، یاپراقلاری بیضی شکلینده تیکانسیز و قارایئمیشی اولان و یازدا داغلاردا و قایالیق‌لاردا بیتن بیر نوع کوْل بیتگی (فا:ملانشیه، مشمله). **amelanchier**

ایرقا یئل..irqa yel [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

ایرکاللا..irkalla [اؤزل آد] سومرلرده یئرآلتی تانری‌سی (گیلگمیش داستانی) {بوُ کلمه‌ده ایر سؤزو یئر معناسیندادیر و کاللا محتملا یئرین اینک کلله سی اوّستونده دوُرما افسانه سینه باغلانیر و کاللا سؤزو کل و کلّه کلمه‌لرینین کؤکودور[۸۸]، بوُ کلمه یئر آدلاریندا اؤزونو چوْخ گؤسته ریر}.

ایرکلی..irkli [صفت] ۱-گوّجلو ۲-یؤکسک درجه‌لی مأمور[۷].

ایرکیت..irkit [اؤزل آد] اوّرکوت، اوّرکوتوجو، هیبتلی[۷].

ایرکیل..irkil [اؤزل آد] ۱-اوُلولوق، هیبت، جسارت ۲-قام، باخسی[۷].

ایرکیلاتا..irkilata [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ایرکیلمک..irkilmək [باخ] اوّرکولمک.

ایرکین..irkin [اؤزل آد] اولْقوُن، بیلگه، اوُلو؛ اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن (پوُسات بگین باباسی)[۷].

ایرگَنجی..irgənci [آد،صفت] باشقالارینی اؤزوندن ایرَندیرن،باخ:ایرنج.

ایرگندیرمک..irgəndirmək [تاثیرلی ائیلم] ایرَنمه‌سینه یوْل آچماق، باخ: ایرندیرمک.

ایرگنمک..irgənmək [باخ] ایرَنمک.

ایرگوّرمک..irgürmək [ل،دده] نایل ائتمک، ایردیرمک، یئتیشدیرمک.

ایرگه..irgə [اؤزل آد] ۱-ایْرلاما، سؤیله‌مه، اوْخوُما ۲-اَرگین، اولْقوُن ۳-(تاریخی اؤزل آد) آلتای توّرکلری، قوْیبال اوْیماغی اولوبابالاریندان[۷].

ایرگیت ..irgit [اؤزل آد] آلتای توّرکلری ساقای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

ایرگین..irgin [اؤزل آد] اوُیغورلار و قارلوُقلولار دؤنَمی مأموریت عُنوانلاریندان[۷].

ایرَل..irəl [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

ایرلا..irla [اؤزل آد] اوْغوز-یازیْر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

اَیرَلتی..əyrəlti [آد،بیتگی] اَیرَلتی‌اوْتوگیللردن، یاپراق‌لاری چوخ باتیق و چیخیق‌لی اولان، ایستی بؤلگه‌لرده اوْرماندا یئتیشن چیچک‌سیز، ۱۵۰ سانتیمتره قدر یوّکسه‌لن وباغیرساق قوُردلارین دؤشورمک اوّچون ایشله‌نن، چوْخ ایللیک بیتگی(فا:نوعی گیاه). **driopteris filix-mas**

اَیرَلتی اوْتو گیللر..əyrəlti otugillər [آد،بیتگی] دامار چیچک‌سیزلردن، یئددی مینه قدر نوْعو اولان بیربیتگی فامیلی (فا:تیره‌ای از گیاهان).

ایرماق..irmaq [آد] ایْرماق: دنیزلره تؤکولن ان بؤیوک آخار سولارا وئریلن آد، بؤیوک‌چای(فا:شط) **river** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: ایْراق}

ایرماق‌لاشماق..irmaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایرماق وضعیتینه گلمک.

اَیرَمجه..əyrəmcə [آد،دا] ۱-آریق، سیسقا،جانسیز" بوُ اوُشاق نه اَیرَمجه‌دیر". ۲-بیر نوع انسیز قاشلی اوزوک.

ایرمک..irmək [تاثیرسیز ائیلم] چاتماق، یئتیشمک {باخ: اَرمک› ایمک}

ایرمه..irmə [آد] ایرمک ایشی، ایریشمه.

ایرمیک..irmik [آد] مال‌قارایا وئریلن ایری‌و یاخشی ازیلمه‌ین بوغدا، آرپا اوُنو، کپک (فا:سبوس). {باخ: یارما}

اَیرملی..əyrəmli [صفت] اَیری، اَیری اؤیرو.

ایرَن..irən [اؤزل آد] ۱-سَرت، قاتی‌ْ۲-آراج، واسطه ۳-اوّرَک[۷].

ایرَنچوّ..irənçü [اؤزل آد] باخ:ایرَنچین.

ایرَنچین..irənçin [اؤزل آد] ایرَنچوّ: ۱-باغیْمسیز، باشیْنا بوُیروق ۲-گوّجلو، دایانیْقلی ۳-(تاریخی اؤزل آد) گؤی‌توّرک و ائلخانلی بگلریندن[۷].

ایرَنک..irnək [تاریخی اؤزل آد] امک؛ آتیلای خان‌ین اوْغلو، باخ: اَرَنک[۷].

ایرَوان..iravan [اؤزل آد] ایندیکی ارمنستان آدلانان اؤلکه نین باشکندیدیر، بو یئر آدی ایراوان **iravan** و یئرئوان **yerevan**، ائریوان **Erivan**، ائرَوان **Erəvan**، شکلینده ده گلیبدیر، ائتیموْلوژیک جهتدن بو کلمه یئر سؤزیله ایلگیلیدیر، پهلویچیلیک سیستیم ایله ائییتیم گؤرنلر بو کلمه‌نین آغینا قاراسینا باخمادان ارمنیجه دئیرلر چونکو اونلار هربیر تورک شهری اگر تورکلرین یئرله‌شیم یئرلری اولسا حتما فارسجا بیر کلمه تاپیب او آدا اوُیدورارلار ولی اگر بیر تورک شهری نه قدر ده تاریخا تورکلره ده عاید اولا ولی ایندیلیکده ارمنی لرین ویا کوردلرین یئرلشدیی یئر اولسا بلافاصله کلمه‌نی غیرتورک کلمه بیلیب و ارمنیجه ویا ان آزی

اصیل کۆردجه سؤیله‌یرلر چونکی بوجور واختلار فارسجا دئمکلری گۆلونج اولور و اونلارینان قارشی قارشییا گلیرلر و تورکلره عاید اولماسین دییه اوْ بیری دیللره باغلاییرلار، ١٦٤ونجو قایناق ایروان سؤزونو ارمنیجه بیلیر و اونو ارمنیجه "اروان" (آچیغا چیخماق معناسیندادی؛ چونکی نوح گمی‌سی بورادا گؤرونوب) ویا ارمنی شاهی "اروْونت، میلادی ١جی عصر" سؤزونه منسوب بیلیر، حالبوکی بو شهر ارمنی شهری دَییلدی کی آدیندا ارمنیلر قوْیسونلار، ایرَوان تاریخا تورکلرین یاشادیغی یئردیر بو شهر تاریخی سندلره اساسا گئچمیش قرنه کیمی اهالی سی تورک اۆیدولر و روسلارین تشبّث ایله تورکمانچای مقاوله سیندن سونرا آیری بؤلگه لردن ارمنی لری ایراوانا کؤچوردولر و تورکلری مختلف زامانلاردا سوْیقیریملارلا اورادان تمیزله‌دیلر و او شهرده اولان بوتون تورکجه آدلاری قوندارما آدلاریلا دَییشدیلر، جناب سرداری نیا آراشدیرماسیندا آچیق آیدین بونا اشارت ائدیر و حتی روسلارین اؤز قدیمی ساییملامالاریندادا بو موضوع آچیق شکیلده گؤرونمکده‌دیر، ایراوان سؤزو ایکی بؤلوملو بیر کلمه دیر: "ایر+آوان"، اشاره اولوندوغو کیمی ایر سؤزو تورکجه ایرمک سؤزوندن آلینمالیدیر و یئتیشیلن و اوْتورولان یئره دئییلیر، بو کلمه مجازا یئتیشیلن و اوْتورولان و ساکین اولان نوقطه‌نی گؤسته ره رک او نقطه یئر ویا ایر آدلانیر، بو کلمه تورکجه‌دن چوْخلو آیری دیللرده گئچمیشدیر (باخ: یئر)، آوان سؤزو التصاقی دیللی ایلاملار دؤورونه عاید بیر شهرین آدی (احتمالا ایندیکی شوشتر شهری ویا اوْنون یاخین‌لیغیندا) و بوُ بؤلگه ده قورولان حُکومت و سُلاله‌نین آدیدیر[٩٧]. و یئنه‌ده اهر ده چای و کند آدیدیر و یئنه ده تورکجه ده سۆرولمه میش و بوْش یئره دئییلیر[٢٢٤]، کلمه اصلینده آو/ ائو سوزیله ایلگیلی اوْلاراق آو و ائو چوْخ اوْلان یئر معناسیندادیر، ایروان کلمه سی بۆتؤولوکده، "سکونت اۆچون سئچیلمیش و یاشایش ملزمه‌سی بوْل یئر" دئمکدیر، آن/اَن اکی اوچون اوغلان، ارَن، آران کیمی کلمه لره باخابیلیرسینیز}.

ایرَوانلی..irəvanlı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ایروان تورکلری اوْلاراق و ائرمنی قیرقینلاری سببله اوُرمیه یه کؤچه‌رک بوُآدلا تانینیرلار}.

ایره‌دره..irədərə [اؤزل آد] کلئیبر ده داغ آدی.

ایره‌لی..irəli [ظرف] قاباق طرف، اؤن حصّه، گئری‌نین ترسه سی "بوُندان ایره‌لی: بوُندان قاباق" (فا:جلو). front

ایره‌لی آتماق..irəli atmaq [تاثیرلی ائیلم] اورتایا ودانیشیغا قویماق،ایره‌لی سۆرمک.

ایره‌لی چکمک..irəli çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اوْرتایا قویماق.

ایره‌لی چکیلمک..irəli çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئچمک، اؤنه کئچمک.

ایره‌لی دن..irəlidən [ظرف] قاباقدان، اونجه دن، اؤندن، قارشی دان، قاباقجادان (فا:قبلاً). beforehand

ایره‌لی دۆشمک (سورمک، گئتمک)..irəli düşmək (sürmək, getmək) [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئچمک، اؤنه کئچمک (فا:جلو افتادن).

ایره‌لی ده گئتمک..irəli də getmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباقجیل اوْلماق.

ایره‌لی سۆرمک..irəli sürmək [تاثیرلی ائیلم] اورتایا ودانیشیغا قویماق،ایره‌لی آتماق.

ایره‌لی کی..irəliki [صفت] قاباقکی، بوندان اؤنجه کی.

ایره‌لی گئتمک..irəli getmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئتمک (فا:پیش افتادن). to progress

ایره‌لی گئتمه..irəli getmə [آد] قاباغا گئتمه (فا:پیشرفت). Progress

ایره‌لی گئری..irəli geri [ظرف] بیرطرفدن اوْ بیر طرفه، بو باشدان اوْ باشا.

ایره‌لی گلمک..irəli gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دۆزَلمک.

ایره‌لی گۆن..irəli gün [ظرف] دونن‌دن قاباقکی گون (فا:پریروز). the day before yesterday

ایره‌لی لتمک..irəli lətmək [تاثیرلی ائیلم] قاباغا آپارماق.

ایره‌لی له‌مک..irəli ləhmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-قاباقا گئتمک. ٢-گلیشمک، قاباغا گئتمک، قالخینماق، توْسعه تاپماق (فا:پیشرفت کردن) to progress , to advance

ایره‌لی له ییش..irəliləyiş [آد] ایره‌لی له‌مه، توسعه تاپما و گلیشمه.

ایره‌لی‌لیک..irəlilik [آد] ایره‌لی اوْلما، قاباقجیل‌لیق، گلیشیم.

ایره‌لی وئرمک..irəli vermək [تاثیرلی ائیلم] قاباقا دوْغرو آپارماق، گلیشدیرمک (فا:پیشرفت دادن). Progress، development

ایره‌لی‌جه..irəlicə [ظرف] قاباقجا، اؤنجه، ایره‌لی‌جه‌دن.

ایره‌لی‌جه دن..irhəlicədən [ظرف] قاباقجادان، اؤنجه دن.

ایره‌لی‌ده کی..irəlidəki [ظرف] قاباقدا اوْلان، اؤن ده اوْلان، قاباقداکی.

ایره‌لی‌سی..irəlisi [ظرف] گله‌جه‌یی،سوْنرانی" ایره‌لی‌سی‌نی‌نظره‌آلماق

ایره‌لی‌سینی گئری‌سینی دۆشونمک..irəlisini gerisini düşünmək [تاثیرلی ائیلم] هر طرفلی دوشونمک.

ایره‌لی‌لرده..irəlilərdə [ظرف] گئچمیش‌لرده، قاباقجالار، اوّللر "ایره‌لی لرده بورالارا گلمَزدی" (فا:در گذشته ها، قبلأها). front

ایره‌مه..irəmə [آد] آزاجیق اوجایئر، تپه، دیکلیک "ایره‌مه‌لر آی ایره‌مه‌لر. قوینوندا ککلیک ملر. ماهنی". ۲-(دا) اکیلمه میش و اوْت باسمیش اکین یئری. {باخ:ایری iri}.

ایره‌میک..irəmik [آد] قیزلیغی برک پرده ایله توتولموش و بو اوزدن یاخینلیق ائدیله بیلینمه ین قیز {باخ: اره‌میک}.

ایره‌وت..irəvət [اؤزل آد] ایره‌وَند: خوی دا کند آدی {ایر+آواند:دؤزلوک یئر}.

اَیری..əyri [صفت] ۱-دؤزبیچیمده‌اوْلمایان(فا:اریب) inclined ۲-(مج)دوْغرو اوْلمایان، یانلیش. ۳-فیریلداقچی. ٤-(مت) دؤز اوْلمایان‌خط،منحنی {سومرجه‌اوُرو؛ ت، گؤ ‹اگری›}.

ایری..iri [صفت]بؤیوک، یئکه(فا:درشت). large {سوُمرجه ‹دیریگ›: بؤیوک؛ ت‹ایریک›، سن؛ بو سؤزجوک دیواندا ایشله‌نن ایْر (اوتانما بیلدیرن بیر سؤز) سؤزوندن آلیناراق قابا و آغیر سؤز آنلامیندادیر و آچیقدیرکی بؤیوک معناسیندا آغیر و قابا مفهومونون مجازی شکلیدیر، محتملا ایرین و ایرگنمک (ایگرنمک) سؤزوده ایر سؤزجوغوندن آلیناراق پیس بیروضعیتی گؤسته‌ریر، چوخ درین باخارساق بو کلمه‌لرین هامیسی ییرمک و یارماق (اوزاقلاشما، یاریلما) سؤزلریله ایلگی‌لیدیر}.

ایری..iri [اؤزل آد] اهر جوُلفا دا کند آدی. اهر خالخال مرند ده (ایری چای) چای آدی.

اَیری..əyri [اؤزل آد] خوی (~بوُجاق)، آبشرون (~چالاشوْر)، اسماعیللی (~چای) کلئیبر (~بوجاق) دا کند آدی.مرند و زنجان دا (~ داغ)، اسماعیللی(~یایلاق) داغ آدی.

ایری‌آددیم..iri addım [آد] گئنیش آددیم .

ایری‌آیاقلی گیللر..iri ayaqlıgillər [باخ] ایری آیاقلی‌لار.

ایری‌آیاقلیلار..iri ayaqlılar [آد،دیرگی] ایری آیاقلی کیچک باشلی، قیسا و گئنیش قویروقلو بیر تویوق سوْیو، اؤرنگی، جنگل تویوغو (فا:تیره‌ای از پرندگان).

اَیری‌اسگیک..əyri əsgik [آد] آرتیق‌اسگیک" آراجین‌ایری‌اسگیگینی-اوْنارماق

اَیری‌اوْتوروب دؤز دانیشماق..əyri oturub düz danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله اینجیک‌لی اوْلسالاردا عادی اوْلدوغو کیمی دانیشماق.

اَیری‌اوْغرو (اَیری اوْیرو)..əyri oğru (əyri üyrü) [آد] اوْغرو، دله دؤز آدام.

اَیری‌اوْیرو..əyri üyrü [صفت] اَیری بوْیرو، دؤز یئری اوْلمایان.

اَیری‌بئل..əyribel [صفت] بئلی توْپوزلو.

اَیری‌باخماق..əyri baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ناراضی‌لیق گؤسترمک.

ایری‌باش..iri baş [آد،دیرگی] قورباغا یاوورسو (فا:نوزاد قورباغه). ۲-ایری‌باش۲(صفت) باشی یئکه، ۳-چوخراق ائوجیل بؤیوک حئیوان‌لار اوْچون سؤیله‌نیر.

ایری‌باشلیلیق..iri başlılıq [آد] باشی یئکه‌لیک.

اَیری‌بوُلاماج..əyri bulamac [صفت] چوخ اَیری، اَیری اوْیرو.

اَیری‌بوْیرو..əyri büyrü [صفت] دؤز یئری اوْلمایان.

ایری‌پارا..iri para [آد] دَیرلی پول، بؤیوک مبلغ.

ایری‌پوُل..iri pul [آد] دَیرلی پول، بؤیوک مبلغ.

اَیریتمک..əyritmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اَیمک.

ایری‌تجارت..iri ticarət [آد] دَیرلی و بؤیوک آلیش وئریشلر.

ایریجه..iricə [صفت] چوخ ایری ویا خود نسبتا اَیری.

اَیریجه..əyricə [صفت] ۱-آز اَیری، بیرقدر اَیری، اَیری اولاراق. ۲-اَیریجه۲ (آد،دا) بوُدلارین توْپاق اتلرینده دؤزه‌لن بیرنوع ییپه جک (بیر نوع باسدیرما).

اَیریجه..əyricə [آد،دیرگی] سیغیر میلچه‌یی، بوْوه‌لک (فا:نوعی حشره).

ایریچگؤل..iriçgöl [تاریخی اؤزل آد] ۱-ایرینچ+گؤل ۲-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلارینداً بیر بگ[۷].

ایری‌خیردا..irixırda [صفت] هرجوْر وهر بویدا،هر اؤلچوده،هر حجم-ده.

اَیری‌دانیشماق..əyri danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤز دانیشماماق.

اَیری‌دوْلانباج..əyri dolanbac [صفت] اَیری اوْیرو، دولانباج‌لی.

ایریدیوْم..iridiyom [آد] آتوم سایی‌سی ۷۷، آتوم آغیرلیغی ۱۹۳,۱، یوْغونلوق ۲۲,٤، قیسالتماسی İr، دَیرلی بیر ائلئمان.

ایریس..iris [آد،یونانجا] بیر نوع شوُکولات و شیرنی، بیر نوع رنگلی شیرینی "ایریس چوخراق تبریزده اوْره تیلیر و بو شهرین سوْقاتلاریندان ساییلیر".

ایریس..iris [اؤزل آد] ایْراز: ۱-قوُرتولوش،حرّیت ۲-توْرک‌میتوْلوژی-سینده کؤتو روُحلاری قوْووُب، تاموُیا گؤندره‌رن تانریْچا "[۷].

اَیری‌سؤز..əyri söz [آد] کؤتو سؤز.

اَیری‌سیز..əyrisiz [صفت] اَیری یئری اوْلمایان، دؤز اوْلان.

اَیری‌سینه..əyrisinə [ظرف] اَیری اوْلاراق.

ایریش..iriş [باخ] اریش، پارچانین ائتینه آتیلان ساپ و ایپ.

ایریشدیرمک..irişdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئتیشدیرمک(فا:رساندن) {باخ: ارمک}.

ایریشدیریلمک..irişdirilmək [بلسیز ائیلم] یئتیشدیریلمک.

ایریشمک..irişmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چاتماق، یئتیشمک، قووشماق (فا:بهم رسیدن). ۲-بوْش بوش گولمک، هیریلداماق " گؤرجک منی تانییب یالاندان ایریشدی "{ایرمک/ارمک}

ایریشه ایریشه..irişə irişə [ظرف] یئتیشه یئتیشه.

ایریشیلمز..irişilməz [صفت] یئتیشیلمز (فا:دست‌نیافتنی).

ایری‌صنایع..iri sənaye [آد] بؤیوک اؤرون یئرلری، بؤیوک فابریکالار.

ایریک..irik [اؤزل آد] سَرت، قاتی، ایری[۷].

اَیریک..əyrik [صفت، ت] اَییریلمش ایپ (فا:خم شده).

اَیری گئتمک..əyri getmək [تاثیرسیز ائیلم] فیریلداق‌لیق ائتمک.

اَیری گؤز..əyri göz [صفت] چئر گؤز(فا:چپ چشم). **squint-eyed**

اَیری گؤزله باخماق..əyri gözlə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] شوّبهه‌لی گؤزله باخماق.

اَیری گؤوده‌لی..əyri gövdəli [صفت](فا:عظیم الجثه). **huge**، **bulky**

ایری‌لتمک..irilətmək [تاثیرلی ائیلم] ایری لشدیرمک(فا:درشت کردن).

اَیریلَتمک..əyrilətmək [تاثیرلی ائیلم] اَیری وضعیته گتیرمک(فا:خم کردن).

ایری‌لشدیرمک..iriləşdırmək [تاثیرلی ائیلم] ایری لتمک، بؤیوتمک (فا:فس).

ایری‌لشدیریلمک..iriləşdirilmək [بلسیز ائیلم] ایری حالا سالینماق (فا:فم).

اَیری‌لشمک..əyriləşmək [تاثیرلی ائیلم] اَیری‌وضعیته گلمک(فا:خم-شدن).

ایری‌لشمک..iriləşmək [تاثیرلی ائیلم] ایری‌وضعیته گلمک(فا:درشت-شدن).

اَیریلمک..əyrilmək [بلسیز ائیلم] اَیری حالا دؤشمک، اَییلمک (فا:خم شدن).

ایریل..iril [اؤزل آد] نمین ده کند آدی.

اَیریلن..əyriln [صفت] اَیری‌سی و اَیری یئری ویا یئرلری اوْلان.

ایری‌لنمک..irilənmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: ایری لشمک،بؤیومک.

اَیری‌لنمک..əyrilənmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اَیری لشمک، اَییک ائتمک.

اَیریله‌بیلر..əyriləbilər [صفت] اَیریله‌اؤزللیک‌لی(فا:قابل انحنا). **flexible**

ایری‌له‌مک..iriləmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایری لشدیرمک، بؤیوتمک.

اَیریلی..əyrili [صفت] اَیری‌سی اوْلان.

ایریلی خیردالی..irili xırdalı [صفت] بؤیوکلو کیچیک‌لی، بؤیوک کیچیک هامی (فا:ریز و درشت).

اَیریلیش..əyriliş [آد] اَیریلمک ایشی، اَیریلمه (فا:خمش).

اَیریلیش تیتره ییشی..əyriliş titrəyişi [آد] اَیریلمه سوْنوجو تیتره‌مه (فا:لرزش خمشی.). **bending vibration**

اَیریلیک..əyrilik [آد] ۱-اَیری شئیین حالی (فا:کجی)۲-فیریلداقلیق.

ایری‌لیک..irilik [آد] ایری شئیین وضعیتی و حالی، یئکه‌لیک (فا:جسامت). **bulkiness**

ایریم..irim [اؤزل آد] موّژده، ایی خبر[۷].

اَیریم..əyrim [صفت] ۱-سوُیون توْپلانیب بیر طرفدن آخدیغی یئر؛ اَیری، دالقالی، دؤنگه‌لی. ۲-بوُرقاچ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اَیریم اوّیروم..əyrim üyrüm [باخ] ایری اویرو، بوُروق.

اَیریم اَیریم..əyrim əyrim [ظرف] باخ: اَیری اَیری، دالقا دالقا.

ایری‌مبلغ..iri məbləğ [آد] دَیرلی پول، بؤیوک مبلغ.

اَیریمجه..əyrimcə [آد] آریق، سیسقا.

اَیریمچه..əyrimçə [باخ: اَیری، آد] باخ: اوّزوک.

اَیریملی..əyrimli [صفت] بیر یئرینده اَیری‌لیگی اوْلان (فا:منحنی، خم).

ایری‌موّلکه‌دار..iri mülkədar [آد] بؤیوک‌مُلک صاحب‌لری و اکیب بیچن‌لر.

ایرین..irin [اؤزل آد] تهران-ری ده کند آدی. {باخ: ارن}

ایرین..irin [آد] جراحت، چرکلنمیش اوْرقانین سوُیو (فا: عفونت). **puterfatction** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ایرینگ›؛ بعضا عَربجه سانیلیر حالبوکی ایرنمک فعلینه باغلیدیر}.

ایرین‌سو..irinsu [آد] فاضلاب‌سویو، آرخلیم‌سویو(فا:گنداب **sevage**

ایرین‌لتمک..irinlətmək [تاثیرلی ائیلم] ایرین‌له‌مه‌سینه‌سبب اوْلماق (فا:چرکی کردن

ایرین‌لنمک..irinlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ایرین‌لی اوْلماق (فا:چرکی شدن).

ایرین‌له‌دیجی..irinlədici [صفت] ایرین توْره‌دن (فا:عفونی کننده).

ایرین‌له‌مک..irinləmək [تاثیرسیز ائیلم] ایرین عمله گلمک (فا:چرکی شدن).

ایرین‌له‌مه..irinləmə [آد] ایرین‌له‌مک-ایشی(فا:عفونت) **puterfatction**

ایرین‌لی..irinli [صفت] ایرین توْپلانمیش، جراحتلی.

ایرینتی..irinti [آد] الک قلبیر اوّستونده قالان ایری دانالار.

ایرینجی..irinci [اؤزل آد] تبریزده کندآدی {باخ:ایرینچین، ارن و اریشن}.

ایرینچین..irinçin [تاریخی اؤزل آد] ایرَنچین: اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

ایرین‌سل..irinsəl [صفت] چیرکلنمه (فا:عفونی). infectious

ایرین‌لی..irinli [صفت] ایرینی اوْلان، ایرین یئغیلمیش، ایرین لنمیش (فا:عفونت دار). infectious

ایری‌یاری..iriyarı [آد] ایری، جثه‌لی، ایری بیچیملی.

ایز..iz [آد] ۱-اینسان ویا حئیوان آیاغینین قوْیولدوغو یئرده قالان‌نشانه "آیاق ایزی" (فا:اثر). ۲-بیرشئیین بوُراخدیغی تاثیر و اثر، بلیرتی "جنایتین ایزی". ۳-یوْل، یؤنتم "آتالارین ایزینی گئتمک" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛بو سؤز چیژ› (جیزماق، چیزمک) سؤزلرینین باشقا شکلیدیر، و ز/س حرف‌دییشمه‌سیندن ایسته‌مک کلمه‌سی‌اله-گلر(ایزیله گئتمک)}.

ایز-..-iz [اؤزل آد] ایز سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: ایزارسلان، ایزبارس، ایزباسار، ایزبای، ایزبگ، ایزبوْغا، ایزبؤری، ایزبوُدون، ایزتای، ایزقان، ایزَل، ایزمانقوُ.

ایزآچماق..iz açmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئری قالماق، ایزی قالماق (فا:اثر گذاشتن).

ایزآختاران..iz axtaran [باخ] ایزتاپان.

ایزال..izal [ع ‹ازال›] ردّ اوْلماق، چکیلیب گئتمک "ایزال اوْل".

ایزبال..izbal [اؤزل آد] ایزی بال کیمی شیرین،قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایزبوُراخماق..iz buraxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئری قالماق،ایزی قالماق (فا:اثرنهادن).

ایزپینار..izpinar [اؤزل آد] بولاقلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایزتاپان (تانییان)..iztapan (tanıyan) [آد،صفت] ایزله ییجی.

ایزتوْز..iztoz [آد] قالینتی، بیرشئی‌دن قالان ایز.

ایزتوْزو قالاماق..iz tozu qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اثری قالاماق.

ایزتوْزو گؤرونمه‌مک..iz tozu görünməmək [تاثیرسیز ائیلم] اثری قالاماق.

ایزجی..izci [آد] ایزگوْدوب و بیر شئی آختاران، کشّاف، ایز آختاران (فا:اثر یابنده).

ایزجی‌لیک..izcilik [آد] ایزجی اوْلما وضعیتی (فا:اثر یابی).

ایزدوْشومله ین..izdüşümləyən [آد] پروژئکتور.

ایزدحام..izdiham [آد] قالابالیق (فا:ازدحام). a crow

ایزدوْشومو..iz düşümü [آد،فیزیک] پروژئکسیون، بیرقاییناق دان چیخان ایشیق ایزلری ایله ائکرانا گؤرونتو سالما.

ایزسوْرمک..iz sürmək [تاثیرلی ائیلم] ایزله‌مک.

ایزسیز..izsiz [صفت] ایزی اوْلمایان، اثری قالمامیش.

ایزسیزتوْزسوُز..izsiz tozsuz [صفت] ایزی اوْلمادان، ایزسیز.

ایزسیزسوْراق‌سیز..izsiz soraqsız [صفت] ایزی اوْلمادان، ایزسیز.

ایزقویماق..iz qoymaq [تاثیرلی ائیلم] اثر قویماق (فا:اثر گذاشتن). to produce

ایزگوْ..izgü [صفت] ایزگی: ۱-ایی۲-زَکی ۳-عادل ٤-اینسان آدی: ایزگوْبه‌ییم، ایزگوْبیگه، ایزگوْتای، ایزگیتان[۷].

ایزگوْبارلاس..izgübarlas [تاریخی اؤزل آد] تیموُر گوْرخان'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

ایزگوْل..izgül [اؤزل آد] ایزی گول کیمی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایزگوْمَنگوْ..izəgüməngü [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان اوْروز خان'ین وَزیری[۷].

ایزگه..izgə [آد] بارچارت، نوْموقرام (فا:نمودار). barchart

ایزگیل..izgil [اؤزل آد] گؤی‌تورکلر زامانی یاشایان‌بیرتوْرک‌بوْیو[۸۵].

ایزلتدیرمک..izlətdirmək [باخ] ایزلتمک.

ایزلتمک..izlətmək [ائتدیرگن ائیلم] ایزله‌مک ایشینی گؤردورمک، ایزی ایله تاپدیرماق (فا:فس ردپارا گرفتن).

ایزلک..izlək [آد] گئچی یوْلو.

ایزلم..izləm [آد] ایزله‌مک ایشی، ایزله‌مه (فا:تعقیب).

ایزلنجه..izlənçə [آد] پروگرام (فا:پروگرام).

ایزلنمک..izlənmək [بلسیز ائیلم] ایزله‌مک ایشی گؤرولمک (فا:تعقیب شدن).

ایزله دیلمک..izlədilmək [بلسیز ائیلم] ایزلتمک ایشی-گؤرولمک(فا:تعقیب‌شدن).

ایزله‌مک..izləmək [ل، سن] ۱-بیرینین ویا بیرشئیین دالیجا گئتمک، بیرینین ایزی ایله گئتمک. ۲-بیر اوْلایین گلمیشه سینی گؤزدن گئچرمک. ۳-گؤزله‌مک، بیر اوْلایی تعقیب ائتمک "فیلمی ایزله‌مک" (فا:دنبال کردن). to follow

ایزله‌مه..izləmə [آد] ایزینی آختارما (فا:تعقیب). pursuing

ایزله‌نیش..izlənış [آد] ایزلنمک ایشی ویا بیچیمی (فا:تعقیب).

ایزله‌نیم..izlənim [آد] بیر وضعیت ویا اولایین حسّلر و دوُیولار یوْل ایله اینسان اوزه‌رینده بوراخدیغی اثر (فا:اثر).

ایزله‌نیمجی..izlənimci [آد،صفت] ایزله‌نیمجی‌لیک یانلی‌سی اوْلان.

ایزله‌نیمجی‌لیک..izlənimcilik [آد] دوْغایی گرچک اوْلدوغو کیمی یوخ بلکه صنعتچی‌نین حسّ ائدیلدیگی کیمی گؤسترمه صنعتی، امپئرسیونیسم (فا:امپرسیونیسم).

ایزله‌ییجی..izləyici [آد] ایزله‌ین، تعقیب ائدن (فا:رهرو). Wayfarer

ایزله ییش..izləyiş [آد] ایزله‌مک ایشی ویا ییچیمی (فا:تعقیب).

ایزمارا..izmara [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

ایزمان..izman [اؤزل آد] باجگیران دا کند آدی {ایز بوُراخان}.

ایزَنجی..izənci [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

ایزوبار..izobar [آد،فرانسیزجا] ائش باسینج (فا:هم فشار).

ایزوتئرم..izoterm [آد،فرانسیزجا] ائش ایستی‌لیک، ائش سیجاق (فا:ایزوترم).

ایزوتوپ..izotop [آد،فرانسیزجا] عئینی آتوْمدان اوْلان یالنیز آتوملارینین کیتله و توپلانیشما یؤنوندن بیربیریله فرقی اولان عُنصُرلارین هربیری "بیر نوع کیمیاسال ماده‌یه عاید اولان عنصر" (فا:ایزوتوپ).isotope

ایزوْخط..izoxət [آد] بللی و برابر اؤزللیکلری گؤسترن خط "رطوبت ایزوْخطی، توْپوقرافی ایزوْخطی، یؤکسکلیک ایزوْخطی".

ایزوْلاسیون..izolasion [آد،فرانسیزجا] یالیتیم، تجرید (فا:تجرید).

ایزوْله..izolə [آد،فرانسیزجا] یالیتیلمیش، تجرید ائدیلمیش (فا:تجرید).

ایزوْمئر..izomer [آد،فرانسیزجا] کیمیاوی ترکیبی و موُلکولار چکی‌سی بیر اوْلان، لاکین فیزیکی و کیمیاوی خُصوصیت‌لری باشقا باشقا اوْلان کیمیاوی بیرلشمه‌لر.

ایزوْمورف..izomorf [آد،فرانسیزجا] ائش بیچیم (فا:ایزوموْرف).

ایزوْوان..izovan [اؤزل آد] اهرده کندآدی {ایز+اوْوان: آو ایزی اوْلان یئر}.

ایزوْل..izol [اؤزل آد] بیر تؤرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

ایزه دؤشمک..izə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْلونا دؤشمک، یوْلونو تاپماق.

ایزی..izi [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی {۱-ایز یئری۲-ایستی یئر}.

ایزی ایتیریلمک..izi itirilmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخ ائدیلمک.

ایزی قالماق..izi qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اثری قالماق، یئری قالماق.

ایزناز..iznaz [اؤزل آد] ایزی‌ویئریشی‌نازلی،قیزآدی(فا:نام‌دختر).

ایزی‌ناز..izinaz [اؤزل آد] ایزی‌ویئریشی‌نازلی،قیزآدی(فا:نام‌دختر).

ایزینجه..izincə [ظرف] ایزی‌یله، آردینجا، آرخاسینجا، تعقیب ائده‌رک.

ایزینه باسماق..izinə basmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزدن قوْیماماق.

ایزینه دؤشمک..izinə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیین دالیجا دؤشمک و آختارماق.

ایزینی آزدیرماق..izini azdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اساس مسئله‌دن اوُزاقلاشدیرماق.

ایزینی ایتیرمک..izini itirmək [تاثیرلی ائیلم] آزدیرماق،بیرشئیدن هئچ بیراثرقوْیماماق.

ایساق‌موُساق..isaqmusaq [آد،دیرگی] یاز و یای گئجه‌لری‌حزین-سسله‌اوْخویان بیر قوُش آدی" یالنیز ایساق موُساق یوْرولمادان سسله‌نیر".

ایسانمیش..isanmış [باخ] ایسلانمیش.

ایسباهار..isbahar [اؤزل آد] قاراداغ‌بسده کانلی طایفاسینا باغلی-اوْبا آدی[۳،۱۰۸].

ایسبیجاب..isbicab [اؤزل آد] توْرکوستاندا بیر شهر آدی {ایچ+بیجاب؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایسبیره..isbirə [آد،دا] ایسپیره: اوزده چیخان بالاجا سپگی‌لر "آغیز ایسبیره‌سی، بوْغاز ایسبیره‌سی".

ایسبیره‌لی..isbirəli [صفت] ایسبیره‌سی اوْلان.

ایسبینه..isbinə [اؤزل آد] آستارادا کندآدی {ایچ/ایز+بینه:ایچلی‌و جانلی}.

ایسبیهار..isbihar [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {ایستی باهار}.

ایسپاراخون..isparaxun [اؤزل آد] تبریزده کند آدی، بوُ آد بؤیوک تورک حؤکمداری اسپاراخان آدیندان گؤتورولوب و یقینا پئچه-نک‌لرین بو بؤلگه‌یه گلمه‌لریندن بیر ایزدیر[۱] باخ: پئچه‌نکلر، بوُلقارلار.

ایسپاناق..ispanaq [آد،بیتگی] باخ: اسفناج.

ایسپانجیق..ispanciq [اؤزل آد] مراغاداچای و کندآدی {ایز/ایچ+بان+جیق}.

ایسپَرَک..ispərək [باخ] اسنه گولو.

ایسپید..ispid [آد] ایسپیت: ۱-تکرله‌گین مرکزیندن چمبرینه قدر اوُزانان تئل چوبُوقلارین هر بیری. ۲-اؤزه رینه ریل لرین قوْیولدوغو ائتینه اوْلان دمیر و یا آغاج و تاختا دابانلیق. ۳-بیر نوع یئییله بیلن اوْت بیتگی[۲۲٤].

ایسپیر..ispir [آد] ۱-آو قوُشو کیمی استفاده اوْلونان بیر نوع بیرتیجی قوُش[۲۲٤]. ۲-اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

ایسپیران..ispiran [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {۱-ایز+پیران: پیرلرین و بیلگینلرین مکانی و ایزی اوْلان یئر ۲-ایسپیر یئری}.

ایسپیستان..ispistan [اؤزل آد] ضیاآباد و سراب دا کند آدی، تفرش ده داغ آدی {ایس/ایچ+پوُس+تان}.

ایسپیستانا..ispistana [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.

ایسپین..ispin [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی(۱۱۰۱)[۲٤۰].

ایستاسیوْن..istasion [آد،فرانسیزجا] باخ: استاسیون.

ایستانبول..istanbul [آد] تورکیه‌نین تاریخی و بؤیوک شهرلرینن، بو شهر بیزانس دؤنمینده قسطنطنیه آدلاناراق شرقی روْم امپراتورلوغونون باشکندی اولوب و عثمانلی امپراتولوغو دؤنمی تورکلرین باشکندینه چئوریلمیشدیر (فا:استانبول). Istambul {یونانجا استین پولین اوْلاراق شهرمعناسیندادیر،حموی‌معجم‌البلدان کتابیندا (استانبولون فتح‌یندن ۲قرن قاباق ۷جی هجریده یازیلمیشدیر) بو شهردن استنه‌پول شکلینده آد آپاریبدیر}

ایستانبولو..istanbulu [آد] بنالیقدا گچ کیمی شئیلری دوزتمک اوچون اولان آغزی گئنیش قاب (فا:استانبولی).

ایستانبولو پیلوْو..istanbulu pilov [آد] دوْیو، یارما، یئرآلما و بامادورو قاینایيب دمله نه‌رک حاضرلانان بیر نوع پیلوو.

ایستانوْچ..istanoç [اؤزل آد] چاووُلدور بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

ایستاوریت..istavrit [آد،دی،یونانجا] سیرتی‌آچیق‌قهوه رنگی، توپراقی-یاشیل رنگلی، یان و قارنی گوْموشو، انوس طرفینده تیکانلی اوْزگکی اوْلان بیر بالیق[۲] (فا:نوعی ماهی). trachurus

ایستَمک..istətmək [انتدیرگن ائیلم] بیرشئیی بیرینه ایستکلی ائتمک، ایسته‌مه‌سینه یوْل آچماق (فا:خود شیرینی کردن).

ایستمه..istətmə [آد] ایستَمک‌ایشی (فا:تحبب). befriending

ایستر..istər [باغلاییجی سؤز] نئچه شئیه برابر دَیر وئره‌رک بیر ایشی بللی ائتمک اوچون اولان بیر سؤز "ایسترگئتسین ایستر قالسین"، گرک و هم آنلامیندا بیر باغلاییجی کلمه "ایستر اوْ ایستر بوُ".

ایستر ایسته مز..istər istəməz [ظرف] یاریم کؤنوللو اوْلاراق، اوْرکسیز، ایسته‌مه‌دن (فا:خواهی نخواهی). willy-nilly

ایسترمیسین..istərmisin [اؤنلم] یا اوْلورسا.

ایستک..istək [آد] آرزو، دیلک، ایسته‌یيش، ایستم، ایسته‌مه (فا:تقاضا، آرزو). will، demand {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: ایز}

ایستک اوْیاندیرماق..istək oyandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایسته‌مه سینه یوْل آچماق.

ایستک دوُیماق..istək duymaq [تاثیرسیز ائیلم] آرزولاماق.

ایستک کیپی..istək kipi [آد،دیل‌بیلیمی] (فا:وجه آرزو). Optative

ایستکجه..istəkcə [ظرف] استدعا (فا:استدعا). a request

ایستک‌سیز..istəksiz [صفت] بیرشئیه قارشی ایستک دویمایان،دیلک‌سیز، کونولسوز، گوْیولسوُز مئیل‌سیز (فا:بی میل). reluctant

ایستک‌سیزجه..istəksizcə [ظرف] ایستک گؤسترمه دن (فا:با بی میلی).

ایستک‌سیزلیک..istəksizlik [آد] کؤنولسوْز لوْک (فا:بی میلی).

ایستک‌لندیرمک..istəkləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ایستک اوْیاندیرماق(فا:به‌هوس انداختن).

ایستک‌لندیریجی..istəkləndirici [صفت] ایستک اوْیاندیران.

ایستک‌لندیریلمک..istəkləndirilmək [بلسیز ائیلم] هوس-لندیریلمک(فا:به‌هوس انداختن)

ایستک‌لنمک..istəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] هوس-ائتمک، کؤنوللنمک(فا:به‌هوس افتادن

ایستکله دوْلو..istəklə dolu [ظرف] آرزو ائده‌رک (فا:آرزومندانه). eagerly

ایستک‌له‌نیش..istəklənış [آد] ایستک لنمک ایشی.

ایستکلی..istəkli [صفت] ۱-دیلک‌لی، آرزولو (فا:آرزومند). desirus ۲-کؤنوللو (فا:داوطلب). volunteer

ایستک‌لی‌لیک..istəklilik [آد] دیلکلی‌لیک، کؤنوللولوک (فا:آرزومندی).

ایسته‌ینه یئتیرن..istəyinə yetirən [صفت] موتلو (فا:کامران). successful

ایستم..istəm [آد] ۱-بیرایشی‌گؤرمه وگؤرمه‌مه سینی ایسته‌مه، اختیار، دیله‌مه اَرکی، اراده یئتی‌سی (فا:طلب). ۲-(روح ب) بیر ایشی گؤروب گورمه‌مه یی بلیرتن ایچ‌یئتی، اختیار (فا:اختیار). experience ،authority

ایستمجه..istəmcə [ظرف] ۱-اختیارلی اولاراق (فا:باختیار). by choice ۲-اراده صاحبی اولاراق (فا:بالاراده). ۳- voluntarily ایسته یه‌رک (فا:دلبخواه). optional

ایستم‌دیْشی..istəmdışı [صفت] غیر اختیاری، ایسته‌مه‌دن بیرایشی گؤروب گؤرمه‌مک (فا: غیر اختیاری). involuntary

ایستمسه‌مه..istəmsəmə [آد،روح‌بیلیمی] اراده‌نی ائتگی‌له‌یه‌جک گوْجو اوْلمایان، گلیب گئچیجی ایسته‌مه "قارارسیزلیق و آردآردا گلن ایستمسه‌مه‌لر اؤزو بیر چتین وضعیت دیر".

ایستم‌سیز..istəmsiz [صفت] ۱-اختیار سیز، ایستَمی اوْلمایان (فا: بی اختیار). ۲-بو معنادادا بعضا ایشلنمکده دیر البته بیرینجی معنا

دؤزراقدیر، ایستم دیْشی،غیر اختیاری، ایسته‌مه‌دن بیرایشی گؤروب گؤرمه‌مک (فا:غیراختیاری). involuntary

ایستم‌سیزلیک..istəmsizlik [آد] ایستم‌سیز اولْما وضعیتی.

ایستملی..istəmli [صفت] ۱-ایسته‌یه‌رک بیر ایشی گؤروب گؤرمه‌مک (فا:اختیاری). voluntary ۲-اراده‌لی و اختیارلی (فا:باعزم). resolute

ایستَمی..istəmi [اؤزل آد] ایستَم، اراده، دیله‌مه و بوُیورما اَرکی[۷].

ایستَمی خاقان..istəmi xaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تؤرک دؤولتی‌نین قوُروجولاریندان و بوُمین خاقان[۷]ین قارداشی[۷].

ایستنج..istənc [آد] اراده، ترپه‌نیشلریمیزی کنترل ائدن و سینیرلایان یئتی (فا:اراده). will

ایستنج ایتیمی..istənc itimi [آد] ایراده ایتیمی.

ایستنج چی..istəncçi [آد] ایستنج چیلیک یانلی‌سی.

ایستنج چیلیک..istəncçilik [آد] اراده‌یه عاغیل و بیلیم‌دن چوْخ اؤستونلوک تانیان بیر گؤروش، وولونتاریزم.

ایستنج‌سیز..istəncsiz [صفت] غیر ارادی، ایستنج له گؤرولمه ین.

ایستنج‌سیزلیک..istəncsizlik [آد] اراده‌سیزلیک، ایستنج‌سیز اولْما وضعیتی.

ایستنجلی..istəncli [صفت] ۱-ارادی، ایستنج له گؤرولن (فا:ارادی). ۲-اراده لی، اراده سی گوجلو (فا: با اراده).

ایستنمک..istənmək [بل، ت‹ایسی‌مک›] باخ: ایسته‌نیلمک.

ایستنمیش..istənmiş [صفت] دیله میش (فا:خواسته). wished

ایستوْپ..istop [آد،اینـ] دوُر، دایان، حرکت ائتمه(فا:ایست).

ایسته دیکجه..istədikcə [ظرف] اؤره‌یی‌ایسته ین قدر.

ایسته دیگی کیمی..istədiyi kimi [ظرف] بیلدیگی کیمی،اؤره‌یی‌ایسته‌ین کیمی.

ایسته‌مک..istəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایستک دوُیماق، دیله‌مک، رجاء ائتمک "ایستیرم بیر سؤز دئیم". ۲-سئومک، عزیزله‌مک، محبّت یئتیرمک "آنا اوْغلونو چوْخ ایسته‌یر" (فا:تمنّا داشتن). to request{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، صح، سن، باخ: ایز، چیژ}

ایسته مه‌یه ایسته مه‌یه..istəmiyə istəmiyə [ظرف] ایسته‌مه‌یه‌رک.

ایسته نک..istənək [آد] تصمیم (فا:تصمیم). decision

ایسته نکلی..istənəkli [صفت] مصمّم (فا:مصمّم). determined

ایسته‌نیش..istəniş [آد] ایسته‌مک ایشی ویا بیچیمی.

ایسته‌نیلمک..istənilmək [بلسیز ائیلم] ایسته‌مک ایشی گؤرولمک.

ایسته‌نیلن..istənilən [صفت] مطلوب (فا:مطلوب). desired

ایستییه ایستییه (ایسته‌یه ایسته‌یه)..istiyə istiyə [باخ] ایستر ایسته مز.

ایسته ییجی..istəyici [صفت] ایسته ین، طالب (فا:طالب). applicant

ایسته ییش..istəyiş [آد] ایسته‌مک ایشی ویا بیچیمی.

ایسته‌مه..istəmə [آد] دیله‌مه،ایسته‌مک‌ایشی(فا:درخواست) Request

ایسته‌مه‌دن..istəmədən [ظرف] اؤرک‌سیز، کؤنول سؤز، ایسته مه-یه‌رک (فا:ناخواسته). unwished

ایسته‌مه‌کیپلری (وجه‌لری)..istəmə kipləri (vəchləri) [آد،دیل‌بیلیمی] دیلک و آرزو کیپلری "گلسه، گله، گلمه‌لی، گلسین".

ایسته‌مه‌لی..istəməli [صفت] سئویلمه‌لی(فا:دوست داشتنی). lovely

ایستی..isti [صفت] ۱-بیرجیسمین گئنیشلنمه‌سینه، بوُخارلانماسینا، اریمه‌سینه، سیْجاقلیغینین آرتماسینا ویا بیر ایش گؤرمه سینه سبب اولْان فیزیکسل انرژی؛ حرارت (فا:گرم). warm ۲-(مج)مهربان، صمیمی. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "ایستی کؤینک، ایستی اؤرکلی: مهربان". {سومرجه ‹ایزیم›؛ ت‹ایسیک›}

ایستی‌اؤلچر..isti ölçr [فیزیک] کالریمتر.

ایستی‌اوْت..istiot [آد] ایسسوْت:بیر نوع بیبار آدی.

ایستی‌ایستی..istiisti [ظرف] ۱-قاینار حالدا، قیزیشمیش حالدا، سوْیومادان. ۲-درحال، ال اوْستو، گئجیکمه دن.

ایستی‌باسماق..isti basmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایستی‌لیک حسّ ائتمک.

ایستی‌چالماق..isti çalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایستی‌لیک حسّ ائتمک.

ایستی..isti [اؤزل آد] پیرتاج(ـبولاق) دا کند و خیاودا(ـداغ) داغ آدی.

ایستیجَک..isticək [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی {ایستی یئر}.

ایستی‌جه..isticə [صفت] گره گینجه ایستی.

ایستیران..istiran [اؤزل آد] خوی‌دا کند آدی {ایستی آران}.

ایستی‌سل..istisəl [صفت] ایستی ایله ایلگیلی (فا:حرارتی). termal

ایستی‌سوْیوق..isti soyuq [آد] هرجور شرایط وآب هاوا.

ایستی‌سوْیوق دادماق..isti soyuq dadmaq [تاثیرسیز ائیلم] برکه بوشا دؤشمک.

ایستی‌سوُ..isti su [آد] ۱-خالق‌آراسیندا یئرآلتیندان چیخان و مُعالجه ائدن سوُلارا وئریلن آد. ۲-(آ) سالماس، هشتَری، ماکی، فریدن ده کند آدی.

ایستی‌قانلی..isti qanlı [صفت] ۱-صمیمی. ۲-قانی ایستی اولْان "ایستی قانلی حئیوانلار".

ایستی‌قانلی‌لیق..qanlılıq ist [آد] ۱-صمیمی‌لیک. ۲-قانی ایستی اولما.

ایستی‌کوّف..istiküf [آد،دیرگی] توپراق و گوّبره‌لیک‌لرده چوّروکجول یاشاماقلا،قولاق و آغ‌جییاردا انگل کیمی یاشایان، قانادلی‌لار اوّچون اؤلدوروجو بیر انگل (فا:نوعی قارچ انگلی).

ایستی‌گئچیرمه..isti geçirmə [آد] ایستی‌نین انتقال وئرمه اؤزللیگی.

ایستی‌گئچیریمی..isti geçirimi [آد] ایسسی‌نین انتقال اؤزللیگی (فا:رسانایی گرما). thermal conduction

ایستیل گؤلو..istil gölü [اؤزل آد] باخ: آستارا.

ایستیل..istil [آد،لا] پاسلانماز مئتال.

ایستی‌لتمک..istilətmək [تاثیرلی ائیلم] قیزدیرماق،ایستی-حالا گتیرمک(فا:گرم کردن)

ایستی‌لشدیرمک..istiləşdirmək [باخ] ایستی لتمک.

ایستی‌لشدیریلمک..istilşədirilmək [بلسیز ائیلم] ایسیدیلمک، قیزدیریلماق، (فا:ف م).

ایستی‌لشمک..istiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] قیزماق،قیزیشماق، ایسینمک(فا:گرم‌شدن).

ایستی‌لندیرمک..istiləndırmək [تاثیرلی ائیلم] ایستی‌ائتمک،قیزدیرماق (فا:گرم کردن).

ایستی‌لندیریلمک..istiləndirilmək [بلسیز ائیلم] قیزدیریلماق، ایسیدیلمک (فا:ف.م).

ایستی‌لنمک..istilənmək [تاثیرسیز ائیلم] قیزماق،ایسینمک(فا:گرم-شدن).

ایستی‌له‌مک..istiləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایستی دوُیماق "یای هاواسیندان ایستی له دیک". ۲-(ل) ایستی لشدیرمک (فا:گرم شدن).

ایستی‌لیک..istilik [آد] ۱-جیسمین مولکوللارینین حرکتی سبب ایله عمله گلن انرژی، قیزدیریلمیش شئیدن چیخان حرارت، سیجاق‌لیق (فا:گرمی، حرارت). heat ۲-ایستی مقدارینی بللی ائتمک اوّچون بیریم و واحد "بو جیسمین ایستی‌لیگینی اؤلچمک لازمدیر" (فا:دما). temperature ۳-ایستی ائدن هر شئی، قیزدیران، بدنده چوْخ ایستی یارادان و بدنی قیزدیران یئمک ویا بیر داوا "اوشوتمه توُتان آداما ایستی‌لیک وئرمک لازمدیر، ایستی‌لیک باسماق: حرارتی قالخماق". ٤-(مج)مهربانلیق، صمیمی‌لیک "اوُشاق معصوم تبسُّم ایله آناسینین اوّره‌ینه خوْش بیر ایستی‌لیک گتیرمیشدی" (فا:صمیمیت). ۱-یایدا ایستی‌نین تاثیری ایله بدن ده عمله گلن قیزمیزی سپگی، قیزارتی" ایستی‌لیک بدنی‌نی بوّرویوبدور".

ایستی‌لیک اؤلچر..istilik ölçər [آد] ایستی‌لیک مقدارینی اؤلچن آراج، جیسیم‌لرین ایستی‌لیگینی اؤلچن آراج (فا:دماسنج، حرارت سنج). thermometer

ایستی‌لیک توُرتمه..istilik törətmə [آد] ایستی‌لیک وئرمه قابلیتی.

ایستی‌لیک توُره دیجی..istilik törədici [آد] ایستی‌لیک وئرمه قابلیتی اوْلان.

ایستی‌ووُرماق..isti vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوّن ووُروماق، ایستی‌دن خسته‌لنمک.

ایستی‌یئر..isti yer [آد] راحات و دینج یئر.

ایستیار..istiyar [اؤزل آد] ایستییار: اوُجان‌وهئریس‌ده-کندآدی {ایستی+یار:ایستی‌دره}.

ایستی‌یوُواری..istiyuvarı [آد] تئرموْسفر.

ایسراغاگوّن..israğagün [ظرف] دوّنن یوخ اوندان قاباقکی قاباق، دونن یوخ ایره‌لی‌گوّن(فا:پریروز) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹اوُزاغو گوّن› تا‹آسراغی گوّن›}

ایسراغا گوّنکو..israğa günkü [صفت] ایسراغا گوّن اوْلموش (فا:پریروزی).

ایسسوْت..issot [آد،بیتگی] ۱-تروْپیک‌بیتگی‌اوْلاراق،دادی کسگین و یاندیریجی دنه‌لر شکلینده اوْلان میوه سی‌سیله تانینان بیر بیتگی، بیر نوع بیبار (فا:فلفل). pepper ۲-بوُ بیتگی‌نین توْخوملارینداں توْز حالیندا حاضرلانان ادویه "یئمه‌یه ایسسوْت ووُرماق". ۳-(صفت) آجیلیق، کسگین‌لیک، هیرس و قضب معناسیندا ایشله‌نیر" ایسسوْت-کیمی‌جاواب‌وئرمک".

ایسسوْت‌دادماق..issot dadmaq [تاثیرلی ائیلم] برکه بوْشا دوّشمک، حیاتین آجی‌لیغینی دادماق، آغیر گوّنلر گئچیرمک.

ایسسوْت‌لاماق..issotlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایسسی اوْت سپمک.

ایسسوْت‌لانماق..issotlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایسسی اوْت سپیلمک.

ایسسوْت‌لو..issotlu [صفت] ایسسی اوْت سپیلمیش.

ایسسوْت‌لوق..issotluq [آد] ایسسی اوْت اکیلمیش یئر.

ایسسی لیک..issilik [باخ] ایستی‌لیک.

ایسفناج..isfənac [آد،بیتگی] ایسفناج گیللردن، قیش سبزه‌سی، تره‌وَز یاپراق وتازا ساپلاری یئییلن بیر ایللیک بیتگی (فا:اسفناج). spinacia oleracea {ع› یو}.

ایسفَناج بوْرانی‌سی..isfənac boranısı [آد] پیشمیش‌ایسفناج،سوغان، جویز ایچی و یوموتادان حاضرلانان بیر یئمک (فا:بورانی اسفناج).

ایسفناج‌گیللر..isfnacgillər [آد،بیتگی] باخ:ایسفناجلار، ایسفاناجلار.

ایسفناجلار..isfanaclar [آد،بیتگی] ایسفناجگیللر: ایکی چنک‌لی، پازی، پئنجر کیمی بیتگی‌لر فامیلی (فا:تیره اسفناج).

ایسفنج..isfənc [آد] سوْنگر، بوُلود (فا:اسفنج). **sponge**

ایسفنجان..isfəncan [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {ایچ+بین+جان}.

ایسفندان..isfəndan [آد،بیتگی] باخ: آغجا قایین.

ایسفنگره..isfəngərə [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {ایچ+بین+کره}.

ایسفَهلان..isfəhlan [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {ایچ+بگ+لان}.

ایسکانلو..iskanlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {۱-ایز+گان+لو: ایز بوراخیلان یورد، ۲-اسکان+لو}.

ایسکنجبین..iskəncəbin [آد،فا] شکر و سیرکه‌دن دوزه‌لن بیر نوع شربت (فا:اسکنجبین).

ایسکنجه..iskəncə [آد] کوْتانی (خیشی) بوْیوندوروق لا بیرلشدیرن آغاج و دینگیل.

ایسکندان..iskəndan [اؤزل آد] تبریزده کندآدی {۱-ایستی کند یئری، یاخجی یاشاییش یئری ۲-آس+کند+آن}.

ایسکه‌نه..iskənə [آد] دایاز اوْیوقلار آچماق اوْچون اوْلان آلت (فا:اسکنه). {فارسجا دئییلمه گینه رغما تَورکجه ایز+ گئن+ه سؤزونه باغلی اوْلمالیدیر: ایز آچان و گئنلدن}.

ایسکه‌نه‌له‌مک..iskənələmək [آد] ایسکه‌نه ایله اوْیوق آچماق.

ایسکیت‌لر..iskitlər [اؤزل آد] باخ:ایشغوزلار،ساکا"(فا:اسکیتها).

ایسکیله..iskilə [آد،ایتالیانجا] دنیز دوُراغی، دنیزه دوْغرو اوُزانان یئر، دنیز یاناشاغی، یاناشاق، دنیز سککی‌سی (فا:اسکله). **jetty**

ایسکیله قوشو..iskilə quşu [آد،دیرگی] سئرچه گیللردن، سو قیراقلاریندا یاشایان و بالیق آولاماقلا بسله‌نن، ایری باشلی، اوزون و بیز دیمدیکلی بیرقوش، امیرجیک، یالی چاپقینی (فا:نوعی پرنده). **alcade athis**

ایسکیلیب..iskilib [اؤزل آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

ایسلاتما..islatma [آد] ایسلاتماق ایشی.

ایسلاتماق..islatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاش ائتمک، ایسلاق حالا گتیرمک "گؤزلرینین یاشی یاناقلارینی ایسلادیردی" (فا:خیساندن). **to wet** ۲-سوُ چیله‌مک، سوُ ووُروب یاش ائله‌مک، نم لتمک "اللرینی ایسلاتدی".

ایسلادیلماق..isladılmaq [بلسیز ائیلم] ایسلاق حالا گتیریلمک.

ایسلادیلمیش..isladılmış [صفت] ایسلاق حالا گتیریلمیش.

ایسلاق..islaq [صفت] یاش، نملی (فا:مرطوب). **laudable**

ایسلاقلیق..islaqlıq [آد] یاشلیق، نملیک (فا:رطوبت). **moisture**

ایسلانماق..islanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاش‌اولماق، باخ: ایْسلانماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سوُلانماق کلمه سینین دَییشمیش شکلیدیر}.

ایسلانمیش..islanmış [صفت] یاش اولموش

ایسلانمیش جوْجه کیمی..islanmış cücə kimi [صفت] یازیق گؤرکمی اولان آدام حاقیندا، بوْتونلوکله یاش اولموش آدام حاقیندا.

ایسلاولار..islavlar [باخ] اسلاو.

ایسمارلاماق..ismarlamaq [باخ] ایسمارلاماق.

ایسه..isə [باغلاییجی سؤز] جُمله‌لری و هم جنس عضولری بیربیرینه باغلایان "یاشارین قارداش‌لاری‌نین بیری حکیم واوْ بیری ایسه مهندس‌دیر" (فا:نوعی پسوند). {بو سؤز اسکی کلمه ایمک› ایرمک› ارمک: اوْلماق (فا:بودن) سؤزو و سه اک ایله دوزه‌لیب وبیر ایشی گؤرمگه و قیلماغا دئییلیر}.

اَیسی..aysi [آد] اوُجو یانمیش اوْدون، کؤسَو.

ایسیتمه..isitmə [صفت] ۱-قیزدیرما، آغجا قانادین (مالاریا) تؤرَتدیگی بیرخسته‌لیک (فا:تب). ۲-ایسیتمک ایشی، ایستی ائتمه.

ایسیتمه اوتو..isitmə otu [آد،بیتگی] باخ: آجی آلاق (فا:قنطریون، قنطاریون). **centaurium**

ایسیق سو..isiq su [اؤزل آد] ایستی‌سوُ: درگز-کلات دا کند آدی.

ایسیم..isim [آد،عربجه] باخ: آد، اسم (فا:اسم).

ایسیندیرمک..isindirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایسیتمک، ایستی لتمک، قیزدیرماق (فا:گرم کردن)۲-آلیشدیرماق، اؤزوْنه اؤیرَتمک.

ایسینمک..isinmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیزیشماق، قیزماق، حرارتی آرتماق، ایستی لنمک، ایسینیشمک (فا:گرم شدن). ۲-نوازیش گؤرمک، اوْخشانماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایسینیشدیرمک..isinişdirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ:ایسیندیرمک.

ایسینیشدیریلمک..isinişədirilmək [بلسیز ائیلم] اؤزونه آلیشدیریلماق،-اؤیره‌دیلمک.

ایسینیشمک..isinişmək [باخ] ایسینمک.

ایسینیکلی..isinikli [صفت] تئز ایسینن،تئز آلیشان (فا:زودگرم شونده).

ایش..iş [آد] ۱-اینسانین چالیشماسی، بیر دَیر یاراداں امک "ایش اینسانین جوْهری دیر، اوْره تیم ایشلری". ۲-بیر شئی و اوْرون یاراتماق و استحصال ائتمک اوْچون گؤستَریلن امک و فعالیت

"سوُوارما ایشلری". ۳-اثر، امک "بوُ تاپنتی‌لار اوزُون عصرین ایشی دیر". ۳-شُغل، خدمت "ایش تاپماق" (فا:شغل). employment ٤- گؤرَوَ، وظیفه، قوُللوق، اداره مشغله‌سی "جاری ایشلری، دیْش ایشلر ناظرلیگی". ۵-بیر شئیین حرکت حالیندا اوْلماسی، انرژی‌نین بیر حالدان باشقا حالا گئچمه‌سی "ماشینین فاصله‌سیز ایشی". ٦-عمل، اتّفاق، فاکت، حرکت "جنایت ایشی". ۷-ایلگی، علاقه، مناسبت "بوُنون بیزیمله نه ایشی وار". ۸-باجاریق، الیندن گلمه، یئته نک "بوُ اوْنون ایشی دَییل". ۹- (فیزیک) بیر جیسمه تاثیر قویان گوّجون یاراتدیغی حرکت "ایش بیریمی". ۱۰-موْضوع، سوْرون "بوُ نه ایش ایدی گلدی باشیمیزا". ۱۱-گیزلی سبب و ندن، کلک "ایش آلتیندا ایش‌وار". ۱۲-تصادُفی حالدا، اوْلابیلسین، اوْلابیلر "ایشدی بلکه یوْلو دؤشدو بیزه گلدی" {سوُمرجه ‹اوُش› بو کلمه‌نین کؤکو هم ایش وهم اوُس آنلامیندادیر وبو گؤستریرکی ایش‌و ایشله‌مک همان اوس و هوشو ایشه سالماق دئمکدیر؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

ایش‌آپارماق..aparmaq iş [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی سوْنوج لاندیرماق، چالیشماق.

ایش‌آچماق..açmaq iş [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایش‌باشلاماق. ۲-زحمته سالماق.

ایش‌آخساماق..axsamaq iş [تاثیرسیز ائیلم] ایش یاخشی گئتمه‌مک.

ایش‌آدامی..adamı iş [آد] ۱-تجارت وصنعت آلانلاریندا اؤنملی ایش‌صاحبی. ۲-ایش‌باشاران.

ایش‌آراسی..arası iş [ظرف] ایش گؤرولن زامان، ایشله‌نن واخت.

ایش‌آشماق..aşmaq iş [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌باش توتماق، باشا گلمک.

ایش‌آشیرماق..aşırmaq iş [تاثیرسیز ائیلم] دؤزَلتمک، یوْلوناقویماق،باشاچاتدیرماق.

ایش‌آیاغا دؤشمک..iş ayağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایش سوْرومسوز آداملارین الینه گئچمک.

ایشارانتی..işarantı [آد] ایشارتی، اوُزاقدان گؤرونن ایشیق نقطه‌سی (فا:سوسو).

ایشارتماق..işartmaq [باخ] ایشیق لاندیرماق.

ایشارتی..işartı [باخ] ایشارانتی.

ایشارماق..işarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشیلداماق.

ایش‌اری..iş əri [آد] الیندن‌ایی ایش گلن، باجاریقلی.

ایش‌اوّسته قویماق..iş üstə quymaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش‌ایله مشغول ائتمک" بیرینی ایش اوّسته قوْیماق".

ایشان..işan [اؤزل آد] تؤرکمنلرایچینده آغا وسیّد معناسیندادیر.

ایش‌ایچینده ایش‌اوْلماق..iş içində iş olmaq [تاثیرسیز ائیلم] شُبهه‌لی‌ایش‌اوْچون‌دئییلن‌سؤز.

ایش‌ایشدن گئچمک..iş işdən keçmək [تاثیرسیز ائیلم] اولوب بیتمیش ایش‌اوْچون دئییلر.

ایش‌ایشله‌مک..iş işləmək [تاثیرلی ائیلم] ناخیش توْخوماق، ایی ایش گؤرمک.

ایش‌اَیمک..iş əymək [تاثیرسیز ائیلم] انگل تؤرَتمک.

ایش‌بؤلومو..iş bölümü [آد] بیرایشی نئچه یئره بؤلمه.

ایشبارا..işbara [اؤزل آد] ۱-گؤی‌تورک خاقان لاریندان. ۲-ایش(دئوینمه، داورانما)+ بارا (وار، وارلیق)[۷]. باخ: ایْشبارا

ایش‌باشاران (بیلن)..işbaşaran (bilən) [صفت] باجاریقلی، الیندن ایش گلن.

ایش‌باشی..işbaşı [ظرف] ۱-ایش‌اوّستو "ایشچی گرک هر زامان ایشی‌نین باشیندا اوْلسون". ۲-ایشین باشلانما چاغی.

ایش‌باشینا گئچمک..işbaşına geçmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر گؤره وه باشلاماق.

ایش‌باشیندا اوْلماق..işbaşında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌مه گه باشلاماق، ایشله‌مک.

ایش‌بوُراخیمی..iş buraxımı [آد] ایشدن چیخما، ایشی نی اؤتورمه.

ایشبوْغا..işboğa [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:ایش+ بوْغا[۷].

ایش‌بیتیرمک..iş bitirmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی ایی سوْنوجا یئتیرمک.

ایش‌بیرلیگی..işbirliyi [آد] اوْرتاقلیق، امک داشلیق، بیر ایشه اوْرتاقجا چالیشما (فا:تشریک مساعی). callaboration

ایش‌بیلر..işbilər [آد] اوُزمان (فا: کاردان). ingenious

ایش‌بیلمک..iş bilmək [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌لی اوْلماق.

ایش‌بیلیمی..iş bilimi [آد] اینسانین ایشه اوُیماسی وایشلرین چالیشما اؤزللیکلرینی آراشدیان بیلیم بؤلومو، ائروْقونومی.

ایش‌پئشه..işpeşə [آد] ایش گوّج، صنعت و پئشه.

ایشتار..iştar [اؤزل آد] سومرلرده گؤزللیک تانریچاسی، آیری آدلاری: نانئ / نانا، اینانئ / اینانا، نانئآ[۲۱۱].

ایشتاها..iştaha [باخ] اشتها.

ایشتَره‌غان..iştərəğan [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {آستاراخان}.

ایشتَمک..işətmək [ائتدیرگن ائیلم] ایشه‌مه‌سینه یوْل آچماق، جیش ائتدیرمک، اوُشاغی جیش توُتماق (فا:فس جیش کردن).

ایش‌توُتماق..iş tutmaq [تاثیرلی ائیلم] ایش‌تاپیب گؤرمک،ایش گؤرمه‌یه آنلاشماق.

ایشتوّک..iştük [دا] اوُیدورما، یالان.

ایشه..iştə [ادات] بوُدور و باخ مفهوموندا بیر سؤز، باخ:ایشده.

ایشجیل..işçil [صفت] ایشله‌مه یی سئون (فا: دوستدار کار کردن).

ایشجیل‌لیک..işçillik [آد] ایشله‌مه یی سئومه.

ایشچَن..işçən [اؤزل آد] ایشگؤزار[٧].

ایشچی..işçi [آد] ایش ایشلیین، ایش گؤرن (فا: کارگر). worker

ایشچی باشی..başı işçi [آد] ایشچی‌لره باشچی‌لیق ائدن (فا:سر کارگر). head workman

ایش‌چیخارماق..iş çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] ایش دؤزلتمک.

ایش‌چیخماق..iş çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزله‌نیلمه‌دن بیر ایش‌قاباغا گلمک.

ایشچیلر بیرله‌شیمی..birləşimi işçilər [آد] ایشچی‌لری بیر آرایا گتیرن بیر قورُوم (فا:اتحادیه کارگری). traders guild

ایشچی‌لیک..işçilik [آد] ١-ایش‌قارشی‌لیغیندا ایشچیه وئریلن اُجرت (فا:مزد). ٢-ایشچی اولما. menial) labo(u)r

ایشچیمن..işçimən [آد] چالیشقان، چوخ امک گؤسترن (فا:فعال).

ایشداش..işdaş [آد] ١-ایش‌اورتاغی اولان٢-قارنین ایچی، ایچداش.

ایشدک..işdək [آد] ایش گوج، گیزلی ایش، کلک "بوُ شیرکتین سینقین چیخماسیندا چوخلارینین ایشدک‌لری وار" (فا:کاروبار، دوز و کلک).

ایشدن (ایشیندن) قویماق..işdən (işindən) qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌مه گه قویماماق.

ایشدن ال چکمک..işdən əl çəkmək [تاثیرلی ائیلم] ایشله‌مه‌مک.

ایشدن‌اوزاقلاشما..uzaqlaşma işdən [آد] استعفا وئرمیش(فا:مستعفی). resigning

ایشدن‌چیخاریلمیش..işdən çıxarılmış [آد] خلع ائدیلمیش،مخلوع. deposed

ایشدن چیخما..işdən çıxma [آد] استعفاء. resignation

ایشدن‌چیخمیش..işdən çıxımış [صفت] استعفاء ائتمیش،مستعفی. resigning

ایشدن‌دؤشمک..işədən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] داغیلماق، بیر ایشه یاراماماق.

ایشدن‌گؤجدن قالماق..işdən gücdən qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] چالیشماماق.

ایش‌دؤزَلتمک..işdüzəltmək [تاثیرلی ائیلم] آراچی‌اولماق،بیر ایشه کؤمکچی اولماق.

ایش‌دؤزَلمک..işdüzəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش باش توتماق.

ایش‌دؤشمک..işdüşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش‌چیخماق، فُرصت دؤشمک.

ایشده..işdə [باغلاییجی سؤز] بیرشئیی گؤسته ره‌رک سؤیله‌نن سؤز "ایشده بوُ".

ایش‌سؤزلشمه سی..işsözləşməsi [آد] ایش گؤرمه آنلاشماسی.

ایش‌سئون..iş sevən [صفت] ایشله‌مه یی سئون.

ایش‌سیز..işsiz [صفت] ایشی اولمایان (فا:بیکار).

ایش‌سیزپئشه‌سیز..işsiz peşəsiz [صفت] ایشی اولمایان (فا:بیکار).

ایش‌سیزگؤجسوز..işsiz gücsüz [صفت] گؤزه‌جک ایشی اولمایان (فا:بیکاره).

ایش‌سیزلیک..işsizlik [آد] ایش‌سیز اولما وضعیتی (فا:بیکاری).

ایشقارا..işqara [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیتلارینداییر بگ‌آدی[٧].

ایش‌قاریشدیرماق..iş qarışdırmaq [آد] ایش پوزماق.

ایشغوزلار..işğozlar [اؤزل آد] بوُ قوُمدان مُختلف شکل‌لرده آد آپاریلیبدیر: یونانلی‌لار و هئرودوت، اورَاسیا بوزقیرلاریندا آتلی خالقلارا عموما ً ایسکیت دئیلر، فارسلار و آریانچی یازارلار بوُنلاردان ساکا، سارمات، ماساگئت، ماساژِت اشکوز، ایشکوز، اشکناز وحتی بعضا گیمئرلر شکلینده آد آپاریللار نئجه کی گریشمن کیمئر و ساکالاری بیر خالق بیلیر، داریوش کتیبه‌لرینده گؤنئی روسیه اؤلکه سینده یاشایان آوروپا ساکالارینا "ساکاتایایی پرادرایا tayayi paradraya" دئییلیر، چین قایناقلاریندا هیندوستانا کؤچن ساکالارا sai-vang آدی وئیریلیر. استرابون یونان تاریخچی‌سینه گؤره میلاددان قاباقچی یوزیللرده خزر دنیزی‌نین شرق طرفینده ایسکیت سارمات و غرب طرفینده ساک‌لار و ماساگئتلر یاشاییردیلار، ایشغوزلار ویا ساکالار م‌ق ٧-٨ یوزیللرده، اجتماعی قوّه کیمی اورتایا چیخیرلار، مادلار دؤنمی ماد طایفالاریلا بیرلیکده ایچ‌ایچه یاشاییرلار و مادلارین آرادان گئتمه‌سیندن سونرادا یاریم مُستقل دؤولت حالیندا حیاتا داوام ائدیرلر بوُ دؤنم بوُنلار ساکاسئنا آدیلا تانینیرلار. مورّخ گریشمن هئچ دلیل گؤسترمه‌دن بو قوُمو آریایی بیلیب وبو اشتباهی اوُنا اوُیان بعضی تاریخچیلر و اوْ جُمله‌دن اورانسکی، پیرنیا، جوادمشکور، نادربیات، رقیه بهزادی سندسیز اولاراق تکرار ائدیبلر، البته اوْ دؤنم بیلگی آزلیغی ندن ایله بو ادّعا رقیب‌سیزایدی، آریاچیلارین ساکالارین هیند آوروپایی اولماسینا دایر اصلی دلیل‌لری بودورکی گویا ساکالارین ایلک باشچی‌سی"ایشپاکا"، آدی گویا فارس دیلی اسب کلمه‌سیله ایلگی‌لیدیر و ایشپاکا/آسپاکا آتلی معنا سیندادیر، یئنه‌ده آیریلارینا گؤره سپاکا sabaka سؤزو همان ساباکا sabaka کلمه سیدیر کی

اوستادا "سپاآ" و فارسجا سگ سؤزودور و اوْدا آریتیی قوْوملاری‌نین ایتی مقدّس سایماسی علتیدیر البتده بوُ مطلبین یئرسیز اولماسینا آشاغی‌دا اشاره اولوناجاق. سوْن ایللرده بیر سیرا بیلگی‌لر و همچینین بعضی آجی اجتماعی حادثه‌لر بوُجور ادّعالاری هئچه چیخاردی. اوْ جمله‌دن دیکتاتور استالین زامانی‌قدرت‌دن‌سوءاستفاده ائدیله‌رک گوْرجوستان توْپراقلاریندا یاشایان "مسکت" خالقی‌نی اؤزبکستانا سوْرگون ائتمیشلر، قورباچوف زامانی اؤزبکلر، مسکت‌لری تحقیر ائده‌رک اؤزبکستاندان چیخاردیللار، بو تورک دیللی قوْومدان ییرمی میندن چوْخونو آذربایجانا قبول ائتمیشلر، ایندی‌ده بوُنلارین‌آدینا مُختلف‌آدلار و اوْجمله‌دن ماساژئت، ایسکیت، ایشغوز و ساکالار دئییلیر و بوُ اؤزو بیر دلیل اولاراق گوْنوموزده‌کی آدلارین توْرکجه اولماسینی گؤستر مکده‌دیر[۹۷]. ساکا ویا ایشغوزلارین‌التصاقی‌دیللی اوْلماسینا دایر قانیتلاری قیسا شکیلده بئیله سیرالاماق اولار: ایلک اؤنجه ایسکیت ویا ایشغوز کؤکو باره‌ده آیدینلیق گتیرمک لازیمدیر، بو ائللین آدی آسوری منبع‌لرده و بابیل دیلینده "ایشغوزا"، عربجه ده "آشغوز" یازیلمیشدیر، یونانجادا ش حرفی اوْلمادیغی اوْچون بوُ سؤز ایسکیف شکلینده یازیلیب و آوروپالی‌لار و روسلاردا "شکیدا، شکودا **şkida** و بعضاً حتی شکینز **şəkinz**" دئییلیب، همچینین بوُ قایناق‌لاردا "ساک، سکا، ساکا" و حتی "آوخات **avxat**، تراپی **trapi** ، پارالات **paralat**، ساورامات **savramat**، ماساژئت، ماساقئت" آدی‌دا بوُ قوْوم اوْچون گئچیبدیر، دیاکونوف بونلارا "اشکیتا" دئییب و بوُ آدین کؤکونون آچیقلاماسینی‌دا چتین سانیب همچینین بیر سیرا آریاچی‌لار "اشکناز، اشکوز، اشکوزا، سیت‌لر، سارمد" آدلارینی سؤیله‌یه‌رک‌چالیشیبلار بوُ کلمه‌لری - فارسجا معنالاندیرسینلار، البتده دیاکونوف وبعضی تاریخچیلر بیر آزجا تورکجه دیلینی و تاریخینی و تورک طایفالارینی تانیسایدیلار مسلماً بو یانلیش‌لیغا دؤشمزدیلر. ایندی ایشغوزلارین‌آدینا گلینجه،دیوان‌لغات‌التورک‌ده یازیلدیغی کیمی اوْغوزلارین‌قوللارینا باخدیقدا، اوْغوزلار ایکی قولا بؤلونوردولر: ایچ اوغوز و دیش اوغوز، و معناجا ایچ نسیل و دیش نسیل دئمکدیر، اوْلجاس سُلیمان ین گؤستردیگی کیمی قازاق دیلینده باشقیردلارین آدینا "ایسته‌گی" (ایچ نسیل) و سیبیر تورکلرینه "اوْسته‌گی" (دیش نسیل) دئییلیردی، بیلیریک کی ان قدیم دؤورلرده اوْغوزلارا "غوز" دئییلمیشدیر، یعنی ایلک "اوْ o" سسی آتیلیردی و عرب و فارس منبع‌لرینده بوُ سؤز غز شکلینده یازیلیردی و بوُدا غوز= قوز سؤزو کیمی قلمه آلینمیشدیر بوناسببده ایچ‌اوْغوز سؤزو ایچ‌غوْز ویا ایچ‌قوْز و نهایتا ایچقوز ویا ایشقوز کیمی یازیلمیشدیر،بوتون قدیمی منبع‌لرین گؤستر دیگی کیمی ایچ‌اوْغوزلار بؤیوک بیر طایفا بیرلیگی‌نی تشکیل ائدیردی و بونو هر بیر تورک‌دیلینی و تاریخینی بیلن‌فرد آنلایابیلر،ایندی ایسپاک= ایشپاکا سؤزلرینه گلینجه دئمه‌لی ییک ایندی ده باشقیرد و قاراچای و قاراقالپاق تورک خالق‌لاری آراسیندا ایسپاک اینسان آدی کیمی ایشله‌نیر و معناجا ایزه باخان اولاراق "ایزه باخ= ایزباخ= ایسباخ= ایسباک= ایسپاک= ایشپاک" شکلینه دؤشوبدور، و محض بوناگؤره دیاکونوف ماد تاریخی اثرینده یازیرکی روسجا ساباکا **sabaka** کؤپک= ایت معناسیندا اسلاو دیللرینده آیدین ایضاح تاپماق اولمور وبونا سبب آچیقجا دئمک اولارکی ساباکا سؤزو اصیل اسلاو سؤزو دئییلدیر وتورک دیللریندن روسجایا گئچیبدیر و اسلاو دیلینده کوتی **kuti** کلمه‌سی کؤپک معناسیندادیر، بوُ دلیللره سبب چوخلو عالیم‌لر اوْ جمله‌دن "وامبری، قئزا، قووون، آناد، پلینی، پومپونیملا، سیموْکات زوزیما، زکی ولید طوغان" ایشغوز و کیمئرلری تورک دیللی خالق‌لار ساییلار و ائله بونا سببدیرکی تاریخچی قوتشمید، اسکندرین اوْرتا آسیادا ساکالارلا دؤیوشلردن دانیشارکن اوْنلارین قوُماندانی‌نی "کارتاسیس= کارتاس" گؤستَریب و اوْنو همان قارداش معنالاییب (یونانجادا ش حرفی اولمادیغی اوچون)[۹۷]. آچیقدیرکی بوُ قوْومو آریالارا منسوب ائدنلر آشاغیداکی ساکا آدلارینی ایضاح ائده بیلمزلر: "آلپاتای= آلپ‌آتا، قوْزاتای= قوْز آتا، اوْکتابای= اوْختابگ، بوْغاتای، آلپ ارتونقا، آتاساس، ساراقاس، تارقیتای، قارابالیق (بؤیوک شهر آنلامیندا)، بوُدین= بوُدی (تورکجه قوْوم معناسیندا، بوُ آد ساکا قوْومو آدی اوْلاراق ماد اتفاقینا داخل اولموشدور)، آلپاقای"[۸]. یونانلیلار ساکا آدلاریندان آد آپاراراق لیتوسکای، آرپوسکای، کولاکای کلمه‌لری یازیر، آیدیندیرکی بو کلمه‌لر تورک آدلاری اولاراق یونانلاشدیریلمیشدیر، و آکای سؤزو آغا سؤزونون دَییشیلمیشیدیر، همچینین ایسپاک ین اوغلونون آدی "پارتاتوا" تورک طایفاسی پارت=پارن سؤزیله ایلگی‌لیدیر، و ایشغوزلارین ایلک اؤندَری مادای= مادی **madi** سؤزوده توْرک بؤیوگو مته خان کلمه سیله ایلگیلیدیر. ایندی ده تورکلرین آراسیندا ساکا آدلانان طایفا آز دئییل، قازاق‌لاردا "شاقا"، اؤزبکلرده "شاکای، شَکئی"،قیرقیزلاردا "ساکا، ساکه"، تورکمنلرده "ساکار، شاکار"، خاکاس‌لاردا "ساکای" آدلارینا اشاره ائتمک‌اولار،ایندیکی یئرآدلاریندان "شکی،سقّز،سراسکند"، بعضی قایناقلاردا ساکالارا سوُ آدی‌دا وئریلیبدیر، م٤جو عصرده تورک حؤکمداری سوُ= شوُ اسکندره قارشی چیخیر و سوُ داستانی بوُ دؤنمه عاید بیر داستاندیر. بیر سیرا

قایناقلارا گؤره‌ایشقوزلار ۲۰ طایفا بیرلیگیندن دوزلمیشدیر و ساکا ماساگئت و بوُدین کیمی آدلار بوُ طایفالارین آدیندان نئچه سیدیر.

ایش‌قوْلو..işqolu [آد] چالیشما داللاریندان هر بیری.

ایشَک..işək [آد] سودوک (فا:بول). **urine**

ایشکاف..işkaf [آد] تاخجا، گنجه(فا:اشکاف)**larder**{فارسجا شکاف ویا عربجه‌الخشّاب›(تاختاساتان)دان‌آلینماسی‌محتملدیر}.

ایشکال..işkal [آد،عربجه] ایراد، چتینلیک، مُشکل (فا:اشکال).

ایشکچی..işəkçi [آد] زنجان دا کند آدی. {۱-ایش+ک:فعال ۲-ائشک لری اوْلان و اوْنلارلا یوّکچولوک ایشینه باخان}

ایشکمبه..işkəmbə [آد،فا] گوشه ین حئیوانلارین ایکینجی معده‌سی (فا:اشکمبه).

ایشکنبر..işkənbər [اؤزل آد] اهرده کند آدی {اینجه+ وار}

ایشکنجه..işkəncə [آد،فا] وحشیجه وئریلن عذاب (فا:شکنجه).

ایشَکه سو..işkə su [اؤزل آد] اوُرمیه ده چای آدی.

ایشکیل..işkil [آد] باخ: ایشگیل.

ایشکینه..işkinə [آد،دیرگی] بیرنوع لذتلی قاراتیز بالیغی،داش بالیغی[۲]. **sciaena umbra**

ایش‌گؤرمک..işgörmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌مک.

ایشگَفتیک..işgəftik [اؤزل آد] اوُرمیه،خوی،ماکی‌و شهرکرد دا کند - آدی {ایشگیف+دیک:یوردا آچار و گیریش یئر(دیک)}.

ایشگَنه..işgənə [آد] پیشیریلن یاغلی ات سوُیونا و یا تویوق و هشترخان کیمی حئیوانلارین اتینین سویونا دئییلیر، قازاندا قایناتیلمیش اتین سویو (فا:اشگنه). {بو سؤز ایچمک فعلیندن آلیناراق فارسجادادا اشکنه شکلینده ایشله‌نیر؛ ایچمک+قاناق› ایچقانا› ایشقانا› ایشگَنه}.

ایش‌گوّج..işgüc [آد] چالیشما، امک، قوللوق.

ایش‌گوّجدن ائله‌مک..işgücdən eləmək [تاثیرسیز ائیلم] آوارا ائله‌مک.

ایش‌گوّجدن اوْلماق..işgücdən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینی الدن وئرمک.

ایش‌گوّجسوز..işgücsuz [صفت] ایشی اوْلمایان.

ایش‌گوّجو..işgücü [آد] ایش گؤرمه یئته نگی.

ایش‌گوّدر..işgüdər [آد] ایشلری یئرینه یئتیرن، بیر اؤلکه‌نین ائلچیلیگ‌ینده ایشلری یئربئ‌یئر ائدن، مصلحت گوّزار (فا: کارگزار).

ایش‌گوّدرلیک..işgüdərlik [آد] ایشلری یئرینه یئتیرمه (فا: کارداری).

ایش‌گوّزار..işgüzar [آد] ایش بیلن.

ایشگوّن..işgün [اؤزل آد] ایچگوّن، قیْزیل یاپراقلی بیر یایلا چیچگی[۷].

ایش‌گوّنو..işgünü [آد] چالیشما گوّ نو.

ایشگه..işgə [آد] ۱-اینجه.۲-ساییق‌الا دا کند آدی.

ایشگه‌دره..işgədərə [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی. {اینجه دره}

ایشگه‌سوُ..işgəsu [اؤزل آد] اوُرمیه،ماکی‌دا کند آدی {اینجه‌سو}.

ایشگیف..işgif [آد] بیر دینام و موتورون اوستونده حالقا کیمی اولاراق تسمه ایله موتورو آیری چرخلره باغلایان و خارلی اولان چرخ (فا:چرخ خاردار). {بو کلمه ایشگیل سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر}.

ایشگیل..işgil [آد] ۱-قاپی ایشگیلی، چال گئچیت، چکیلیب اؤرتولن ایکی شئیی بیربیرینه باغلایان بؤلوم (فا:چفت). **haps** ۲-کؤتو بیر حاللا قارشی‌لاشما سانی‌سی، قوُرونتو، وسوَسه، چتین‌لیک، انگل، گُمان (فا:ظن، شبهه). ۳-(بعضا)ً قیفیل و کیلید (فا:قفل). {بو کلمه ایچ‌سؤزوندن دوزه‌لدرک قاپی دالیندا‌کی آغاج و یا دمیرلرین بیربیرینین ایچینه گئچن وسیله‌نی آنلاتیر، ایچگیل› ایشگیل}

ایشگیل اوْلماق (تؤرَتمک)..işgil olmaq (törətmək) [تاثیرسیز ائیلم] مانع اولماق، انگل اوْلماق.

ایشگیل باز..işgilbaz [صفت] کلک باز.

ایشگیل دوّشمک..işgil düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قیفیل دوّشمک.

ایشگیل لندیرمک..işgilləndirmək [ائتدیرگن ائیلم] ایشگیل‌لی ائتمک.

ایشگیل لنمک..işgillənmək [تاثیرسیز ائیلم] دالینا ایشگیل سالینماق (فا:قفلدارشدن).

ایشگیل له‌مک..işgilləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر ایشین دوّزلمه‌سینه مانع،انگل اوْلماق، پَل قاتماق، پَل ووُرماق (فا:مانع تراشی کردن). ۲-قیفیل لاماق، ایشگیل باغلاماق (فا:قفل کردن).

ایشگیل‌سیز..işgilsiz [صفت] ایشگیلی اولمایان (فا:بدون چفت).

ایشگیل‌سیزلیک..işgilsizlik [آد] ایشگیل‌سیز اولما وضعیتی.

ایشگیل‌لی..işgilli [صفت] ۱-انگل‌لی،شبهه‌لی ۲-ایشگیللله باغلانمیش.

ایشگیله سالماق..işgilə salmaq [تاثیرلی ائیلم] قیفیلا سالماق.

ایشلتدیرمک..işlətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ایشله‌مه‌یه مجبور ائتمک (فا:فس).

ایشلتدیریلمک..işlətdirilmək [بلسیز ائیلم] ایش‌لتدیرمک ایشی گؤرولمک.

ایشلتمک..işlətmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-ایش گؤردورمک، چالیشدیرماق "فهله‌ایشلتمک"(فا:به کارگرفتن)۲-(ل) یارارلانماق، استفاده ائتمک "وولْتمتری ایشلتمک" ۳-ایشه سالماق "گمی‌نی ایشلتمک" (فا:به کار انداختن). ٤-صرف ائتمک "پوُلو قناعتله ایشلتمک". ۵-عادتا قارنی عادی حالدا ایشله‌مک، قایدا ایله ایشله‌مک "بوُ داوالار اوْنون قارنی‌نی ایشله در".

ایشلتمَن..işlətmən [آد] اوْپئراتوْر.

ایشلتمن‌لیک..işlətmənlik [آد] اوْپئراتورلوق (فا:اپراتوری).

ایشلَتمه..işlətmə [آد] ۱-بیر قوُرولوشو ایشه سالما. ۲-قارین ایشلتمه سی، قارین باغیرساغی تمیزلەمک اوْچون یارارلانیلان درمان (فا:مسهل). **purgative**

ایشلَتمه‌چی..işlətməçi [آد] بیرایش یئرینی ایشلەدن کیمسه (فا:راه انداز).

ایشلتمه‌چیلیک..işlətməçilik [آد] ایشلتمه یی یؤنَتمه (فا:راه اندازی).

ایشلتمه‌لی..işlətməli [صفت] ایش‌لتمه‌یه یارارلی (فا:مناسب جهت کار).

ایشلر..işlər [آد] ۱-ایشله ین. ۲-اوتوماتیک.

ایشلر آچیلماق..işlər açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایش یئرلری یوْلا دوْشمک.

ایشلرباشی..işlər başı [صفت] اساس ایشی گؤرن" حسن تیمورو دانلارکن دئییردی کی ایشلر باشی سنسن".

ایشلرلیک..işlərlik [آد] ایشلەمه و چالیشما وضعیتی (فا:فعال بودن).

ایشلک..işlək [صفت] ۱-چوخ ایشله ین، فعال، چالیشقان، حرکت‌لی " ایشلک آداملار. (فا:فعال). **active** ۲-چوخ ایشله ین، گئدیش گلیشلی "ایشلک بوْرو، ایشلک چارخ" .

ایشلَک..işlək [اؤزل آد] ۱-ائییتیملی، تجرُبه‌لی ۲-ایشگوْزار، چالیْشقان (تاریخی اؤزل آد) یئنی‌سئی یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ایشلک‌اوْلمایان‌سوْن‌اک..işlək olmayan son ək [آد،دیل‌بیلیمی] هئچ ویا چوخ ایشلنمه ین سوْن اک (فا:پسوند غیر فعال). **unproductive suffix**

ایشلک‌لیک..işləklik [آد] ایشلک اوْلما وضعیتی (فا:فعالی).

ایشلم..işləm [آد] ۱-بیر ایشی سوْنوجا یئتیرمک اوچون گئدیلن یوْل (فا:عملیات). ۲-(مت، شیمی) ایکی شئیی بیربیرینه دنگه‌لەمه یؤنَتمی، معادله (فا:تابع). **function**

ایشلم حجمی..işləm həcmi [آد،اقتصاد] بورس کیمی یئرلرده بللی بیرسوْره ده آلیم ساتیم دَیری.

ایشلمجی..işləmci [آد] بیلگی‌سایارپروقرام‌لارینین هرهانسی بیر دیلینده یازیلمیش پروقرامی، بیلگی سایاردا ایشلتمه یی جورله ین پروقرام‌لارین توْپلولوغو.

ایشلم‌جیلیک..işləmcilik [آد] ایشلم جی‌نین ایشی.

ایشلَنتی..işlənti [آد] ایشلەمه یؤنَتمی.

ایشلندی..işləndi [اؤزل آد] میانادا کندآدی {ایش و یارادیجیلیق معناسیندا}.

ایشلنمک..işlənmək [بلسیز ائیلم] ۱-بیر ایش گؤرولمک و ائدیلمک " دوُوار ایشلندی" (فا:کار شدن). ۲-استفاده ائدیلمک، توْکه‌دیلمک " پالاز ایشله‌نیبدیر". ۳-ناخیش لانماق، قازیلماق و ناخیش سالینماق " دوُوارا مختلف افسانه و ماجرالار ایشلنمیشدیر". ٤-اؤزه رینده ایش آپاریلماق، اؤزه رینده ایشله‌نیب تکمیل لشدیرمک، یاخشی لاشدیرماق " اثر اؤزه رینده بیرقدر ایشلنمه یی طلب ائدیر".

ایشلنمه..işlənmə [آد] استعمال (فا:استعمال). **use**

ایشلنمیش..işlənmiş [صفت] چوخ ایشله نه‌رک کؤهنَلمیش (فا:مستعمل). **used, old** ۲-اؤزه‌رینده ناخیش توخونموش ویا قازیلمیش. ۳-تکمیل لنمیش، دؤزَلدیلمیش.

ایشلَو..işləv [آد] ایش گؤرمه یئتی‌سی، فوْنکسیون، گؤرو.

ایشلَوجی..işləvci [صفت] ایشلَوی یئرینه گتیرن (کیمسه ویا قوُروم).

ایشلَوجیلیک..işləvcilik [آد] فوْنکسیونالیزم، گؤرَوجیلیک، توْپلومو هرکس اوْچون قارشی‌لیقلی گؤرَو دؤزَنی بیلن گؤروش وآخیم.

ایشلَوسل..işləvsəl [آد] ایشلَوله ایلگیلی.

ایشلَوسل سؤزلر..işləvsəl sözlər [آد،دیل‌بیلیمی] تابع مفاهیمی (فا:مفاهیم تابع). **functionol Meaning**

ایشلَوسیز..işləvsiz [صفت] ایشلَوی اوْلمایان.

ایشلَوسیزلیک..işləvsizlik [آد] ایشلَوی اوْلماما.

ایشله‌تیم..işlətim [آد] ۱-ایشلتمه ایشی (فا:کاربرد). **application** ۲-مصرف (فا:مصرف). **consuption**

ایشله‌دیجی..işlədici [آد] ۱-ایشله دن، ایشه سالان (فا:کار کننده). ۲-ایش‌لتمه اؤزللیگی اوْلان، ایشله دیجی درمان‌لار.

ایشله‌دیش..işlədiş [آد] ایشلَتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:کار کنندگی).

ایشله‌دیلمک..işlədilmək [بلسیز ائیلم] ۱-بیر ایش گؤردورولمک " دوُوار ایشله دیلدی" (فا:به کار گرفته‌شدن). ۲-استفاده ائدیلمک" پالاز ایشله دیلیبدیر". ۳-ناخیش سالینماق، قازدیریلماق.

ایشله‌کندی..işlə kəndi [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {ایشلک اوْلان}.

ایشله‌مک..işləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-چالیشماق، ایش گؤرمک، بیر ایش‌له مشغول اوْلماق، ایش گؤره‌رک اؤرَتمک" فابریکادا ایشله‌مک" (فا:کار کردن). ۲-عادی حالدا ایشین دوام ائتمه‌سینه اشاره اوْلونور، حرکتده اوْلماق، دایانمادان ایش گؤرمک، فعالیت گؤسترمک " قارنی ایشله‌ییر، ماشین یاخجی ایشله‌ییر، اداره بوُگون ایشله‌میر". ۳-ساعات و واختا اشاره اوْلونور " ساعات ۲ یه ایشله‌ییر" ٤-دوام ائتمک، اوُزانیب سوْرمک، گئنیش‌لنمک و بؤیومک " قوْلونون یاراسی

چیینینه تک ایشله‌ییبدیر، گؤللـه بدنینه ایشله‌ییبدیر" ۵-ناخیش‌لاماق و تیکمک و قازیماق، بزک ووُرماق "قابین اوّستونو ایشله‌مک". ٦-تأثیر اتمک، ائتگی‌لی اوْلماق "کیشی‌نین سؤزو بوّتون شهرده ایشله‌ییر". ۷-گئدیش گلیش‌ده اوْلماق "بوُ شخصین قازانجی یوْخدور فقط یوْللارا ایشله‌ییر". ۸-آتیلماق، آچیلماق "اوْنلار قاچارکن ایکی گؤللـه داللاریجا ایشله‌دی". گؤرمک، یاپماق، ائتمک "ایشله‌دیگی آغیر جنایت‌لر، گُناه و سوُچ ایشله‌مک". ۹-بیرسیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "آغزی~، باشی~، فیکری~، الی~، بئینی~".

{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ایشله‌مه جی..işləməci [آد] ال ایله اوْیما دوْزَلدن و نقش چکن کیمسه (فا:کسی که کار دستی انجام میدهد).

ایشله‌مه..işləmə [آد] ۱-اینجه و بزکلی ال ایشی، نقش، ایینه و ساپلا پارچا اوْزه رینده ایشلنمیش بزک (فا:کاردستی). ۲-ایشله‌مک عملی، ایش گؤرمه.

ایشله‌مه‌جیلیک..işləməcilik [آد] ال ایله اوْیما دوْزَلتمه و نقش چکمه (فا:صنایع دستی).

ایشله‌مه‌لی..işləməli [آد] پارچا اوْزه رینده ناخیش ووُرولموش "ایشله‌مه‌لی دسمال‌لار آلمیشدی" (فا:مناسبِ کار).

ایشله‌نیش..işlənış [آد] ایشلنمک ایشی ویا بیچیمی.

ایشله‌نیلمک..işlənilmək [باخ] ایش لنمک.

ایشله‌نیلن..işlənilən [آد] مصرف اولان (فا:مصرف شده). used

ایشله‌ییش..işləyiş [آد] ایشله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

ایشله‌ییم..işləyim [آد] صنایع، صنعتی ایشلر و فابریکالار.

ایشلی..işli [صفت] ۱-ایشی اوْلان (فا:مشغول). preoccupied ۲-اوْزه ری ناخیشلی. ۳-باخ: ایچلی.

ایشلی‌پِشه‌لی..işli peşəli [باخ] ایشلی گوّجلو.

ایشلیک..işlik [آد] آتوْلیه، ایش و ایش گؤرمه یئری(فا:کارگاه).

ایشلی‌گوّکو..işlikükü [آد] ایچلی کوّکوّ: یئرآلما کوّکوسونه چرخ-لنمیش ات،سوغان‌وجعفری‌قاتیلیب قیزارتیلاراق حاضرلانان یئمک.

ایشلی‌گوّجلو..işligüclü [صفت] الینده ایشی اوْلان، الیندن ایش گلن.

ایشمان..işman [اؤزل آد] یاخجی ایشله‌ین،اوغلان آدی(فا:نام‌پسر).

ایشمن..işmən [اؤزل آد] یاخجی ایشله‌ین،اوغلان آدی(فا:نام‌پسر).

ایشموُت..işmut [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:ایش+ موُت[۷].

ایشَنمک..işənmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشه مک ایشی گؤرونمک.

ایش‌وئرمک..iş vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایشچی ایشلَتمک. ۲-اوُیقون و مناسب اوْلماق "بوُ کتاب سنه یاخشی ایش وئرر".

ایش‌وئرن..iş vern [آد] ایشچی چالیشدیران، اُجرتله ایشچی ایشله-دن.

ایش‌وچالیشما ناظرلیگی..iş və çalışma nazriliyi [آد] ایش باخانلیغی (فا:وزارت کار). ministry of Labor

ایشهارا..işhara [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان، گیلگه‌میش'ین قادینی[۲۱۱].

ایشه مُزد..işə müzd [صفت] ایشینه گؤره وئریلن امک حاقلی و بوجور ایشله ین ایشچی.

ایشه‌اوُیقون..işə uyqun [صفت] گؤرولن ایشه الوئریشلی، ایشه یارار.

ایشه‌پَل قاتماق..işə pəl qatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی پوزماق ایسته‌مک.

ایشه‌جان وئرمه‌مک..işə can verməmək [تاثیرسیز ائیلم] تنبل‌لیک ائتمک.

ایشه‌جان یاندیرماق..işə can yandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّرکدن ایشله‌مک.

ایشه‌دوّشمک..işə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشله‌مه‌یه باشلاماق. ۲-مُشکله دوّشمک، چتین‌لیگه دوّشمک.

ایشه‌سالماق..işə salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایش‌لتمه‌یه باشلاماق. ۲-دوْلاندیرماق.

ایشه‌سوْیوق باخماق..işə soyuq baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشه سوْرومسوُزلوقلا باخماق.

ایشه‌طول وئرمک..işə tul vermək [تاثیرلی ائیلم] ایشی اوُزاتماق.

ایشه‌قاریشماق..işə qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشه مُداخله ائتمک.

ایشه‌گلن..işə gələn [باخ] یارایان (فا:مفید). use ful

ایشه‌گوّجه یاراماق..işə gücə yaramaq [تاثیرسیز ائیلم] کارا گلمک، ایشه یاراماق.

ایشه‌گیریشمک(گیرمک)..işə girişmək(girmək) [تاثیرسیز ائیلم] ایشله‌مه‌یه باشلاماق، یاپیشماق.

ایشه‌مک..işəmək [تاثیرسیز ائیلم] سوّدویو ائشیگه بوراخماق، جیش ائتمک(فا:شاشیدن) to pass urine {سس تقلیدی اولاراق سوُیون تؤکولمه سسیندن آلینیب، چیشه‌مک› ایشه‌مک[٦]}.

ایشه‌یارار..işə yarar [صفت] ایشه مناسب.

ایشه‌یارارلی..işə yararlı [صفت] یارارلی، فایدا وئره بیلن.

ایشه‌یارارلی‌لیق..işə yararlılıq [آد] ایشیه یاراشیر حال و کیفیت.

ایشه‌یاراماق..işə yaramaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیه و ایشه گرک‌لی اوْلماق.

ایشه‌یارایان..işə yarayan [باخ] ایشه یارارلی.

ایشی آللاها قالیب..işi allaha qalıb [تاثیرلی ائیلم] چتین و چیخیلماز وضعیت حاققیندا.

ایش‌یئری..iş yeri [آد] بیر ایشه گؤرولن یئر.

ایشی‌آواند (اوُواند) اوْلماق..işi avand (uvand) olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی باش توتماق.

ایشیار..işyar [آد] بیر ایشه گؤرَولی.

ایشی‌اوُزاتماق..işi uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی سوْنوجلاندیرماماق.

ایشی‌اوْلماماق..işi olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دَیمه‌مک، توخونماماق، قاریشماماق. ۲-ایش‌سیز اوْلماق.

ایشی‌ایش اوْلماق..işi iş olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی یوْلوندا اوْلماق.

ایشی‌باشیندان آشماق..işi başından aşmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی چوخ اوْلماق.

ایشی‌بوُراخماق..işi buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشدن چیخماق.

ایشی‌بیتمک..işi bitmək [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌سیزلیغا اوُغراماق.

ایشی‌پوْزماق..işi pozmaq [تاثیرلی ائیلم] سؤزونو توُتماماق.

ایشی‌پیشیرمک..işi pişirmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی یوْلونا قوْیماق.

ایشی‌تمیزله‌مک..işi təmizləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی چؤزمک.

ایشی‌توتماق..işi tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش گؤرمه گه آنلاشماق.

ایشی‌چیخماق..işi çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشقا بیر ایشله مشغول اوْلماق.

ایشی‌دوْز اوْلماق..işi düz olmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر انگل تؤرَنمه‌مک.

ایشی‌دوْزگتیرمک..işi düz gətirmək [تاثیرلی ائیلم] باشاری قازانماق.

ایشی‌دوْشمک..işi düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین کؤمه‌یینه احتیاجی اوْلماق.

ایشی‌دوْیونه دوْشمک..işi düyünə düşmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی دوْلاشماق.

ایشی‌راست گلمک..işi rast gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشی یوْلونا دوْشمک.

ایشی‌ساهمانلاماق..işi sahmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی دوْزَلمک.

ایشی‌قاتیشماق (پیرتلاشماق)..işi qatışmaq (pırtlaşmaq) [آد] ایشی دوْیونه دوْشمک.

ایشی‌کئچمه‌مک..işi keçməmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی توتماماق، ایشی باشا چاتماماق.

ایشی‌کسیلمک..işi kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] محکمه جه جزا وئرمک.

ایشی‌گتیرمک..işi gətirmək [تاثیرلی ائیلم] قازانماق، خئییر گؤرمک.

ایشیم..işim [اآ۷] ایچدنلیک، صمیمیت، قاراخانلی بگی۷.

ایشیمخان..işimxan [اوْزل آد] ایچیم خان (تاریخی اوْزل آد) قازاق خانلاریندان۷.

ایشی‌مشکله دوْشمک..işi müşkülə düşmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی دوْیونه دوْشمک.

ایشین اوُجونو تاپماق..işin ucunu tapmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشین یولونو تاپماق.

ایشین اوْستونده اوْلماق..işin üstündə olmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی دوْلاندیرماق.

ایشین اوْلماسین (یوخدور)..işin olmasın (yoxdur) [تاثیرسیز ائیلم] توخونما، قاریشما.

ایشین ایچیندن چیخماق..işin içindən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چتین وضعیت‌دن چیخماق.

ایشیندن اوْلماق..işindən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینی الدن وئرمک.

ایشینه گلمک..işinə gəlmək [تاثیرلی ائیلم] دردینه دَیمک.

ایشینی بیتیرمک..işini bitirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایشینی کوْرلاماق. ۲-اؤلدورمک.

ایشینی بیلن..işini bilən [صفت] تدبیرلی و ایی بیلن.

ایشینی قاتماق..işini qatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینی پوْزماق.

ایشینی‌گؤرمک..işini görmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-تاثیری‌نی-گؤسترمک ۲-ایشینی‌پوْزماق.

ایشینی گوْجونو بوراخماق..işini gücücünü buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشیندن ال گؤتورمک.

ایشینی مُحکم توتماق..işini möhkəm tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] دقت‌لی و تدبیرلی ایشله‌مک.

ایشینی یوْلونا قوْیماق..işini yoluna qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی دؤزگون وضعیته ساماق.

ایشینین قاباغینا کؤتوک ایته‌له‌مک..işinin qabağına kötük itələmək [تاثیرسیز ائیلم] انگل تؤرتمک.

ایشی‌یئریتمک..işi yeritmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی قاباغا آپارماق.

ایشی‌یوْلونا قویماق..işi yoluna qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی یئرینه قویماق، دؤزَنله‌مک.

ایضاح..izah [آد،عربجه] آچیق لاما، آیریتی لاما، آیدین لاتما.

ایضاح‌لاما..izahlama [آد] آچیقلاما (فا:توضیح). explanation

ایضاحات..izahat [آد،عربجه] آچیقلامالار (فا:ایضاحات).

ایغ..iğ [باخ] ایگ، خسته لیک، بیر نوع ایینه.

ایغال..iğal [آد،تورکمنجه] شئه (فا:ژاله، شبنم).

ایغدی..iğdi [باخ] ایْغدیر، باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن.

ایغدیر..iğdir [باخ] ایْغدیر، باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن.

ایغدیش..iğdiş [باخ] ایگدیش.

ایغسیز..iğsiz [صفت] ایگسیز: سالم، سلامتلی.

ایگسیز..igsiz [صفت] ایغسیز: سالم، سلامتلی.

ایفاء..ifa [آد،عربجه] یئرینه گتیرمه، بیر ایشی اجرا ائتمه (فا:~). fulfillment

ایفاچی..ifaçı [آد] چیخیش ائدن.

ایفاد..ifad [آد،عربجه] یوْللاما، گؤندرمه (فا:~).

ایفچین..ifçin [باخ: ایپچین] کامل، بوتون، هامی‌سینی، باخ: ایپچین "آتی ایفچین نالاماق".

ایقارداغی..iqardağı [اؤزل آد] آبگرم دا داغ آدی.

ایقان..iqan [تاریخی اؤزل آد] ییْقان، ییْخان؛ خوارزَم‌خانی،علاالدین ین قارداشی[۷].

ایقرئق..iqreq [آد، لا] لاتین الفباسی‌نین ۲۵ ینجی حرفی‌نین آدی.

ایقیربوُلاق..iqir bulaq [اؤزل آد] کرج ده کند آدی {آیقیر: گوْر بوُلاق}.

ایکبانوُ..ikbanu [اؤزل آد] ایپی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایکبایان..ikbayan [اؤزل آد] ایپی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایکس..iks [آد] لاتین الفباسی‌نین ۲٤ؤنجو حرفی‌نین آدی.

ایکس ایشینی..iks ışını [آد] x ایشینی (فا:اشعه ایکس). x ray

ایکشیت..ikşit [اؤزل آد] آخشید: اوْرکلی، باهادیر. {آغشید}

ایکمارال..ikmaral [اؤزل آد] ایپی‌مارال، یاخشی-خانیم،قیزآدی(فا:نام‌دختر).

ایکن..ikən [باغلاییجی سؤز] بیرنوع اک "دوُرورکن اوْغلونو ائولندیردی" {ایمک› ایرمک› ارمک: اولماق (فا:بودن) سؤزوندن}.

ایکناز..iknaz [اؤزل آد] ایپی‌ناز، یاخشی و نازلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایکوْنوقراف..ikonoqraf [آد،روسجا] شمایل چکن، (مسیحی لرده) اوْولیانین شکلینی رسم ائدن ویا هئیکل تراش و یوْنتوجو[۹].

ایکی..iki [سایی] ۱-بیردن سوْنراکی سایی(فا:دوْ). two ۲-بیر نئچه، چوْخ معناسیندا "ایکی آددیم‌لیق یوْلدور". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایکی آروادلی..iki arvadlı [اؤزل آد] بو مزه‌لی رقص شکی رایونوندا قاراداغلی کندینده یارادیلمیشدیر. کیشیلرین ایفا ائتدیکلری بو رقص مزه لی خاراکتئر داشیمیش و ساتیریک پلاندا اویناتیلارمیش[۲٤٥].

ایکی آغاج..iki ağac [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

ایکی آتلی..iki atlı [صفت] آتی ایکی‌دانااولان(فا:دواسبه tow horsed

ایکی آتوملو..iki atomlu [صفت] جوت آتوملو (فا:دواتمی). diamtomic

ایکی آغیزلی..iki ağızlı [صفت] ایکی طرفی کسیجی اولان پیچاق کیمی شئیلر (فا:دودم). double-edged

ایکی آنلاملی سؤز..iki anlamlı söz [آد] آنلامی ایکی طرفه یورومالانان سؤز (فا:ایهام). amphinbology

ایکی آیاغینی بیر باشماغا تپمک (دیرەمک، سوخماق)..iki ayağını bir başmağa təpəmək (dirəmək, soxmaq) [تاثیرلی ائیلم] عناد و لج ائله‌مک، ترسلیک ائتمک.

ایکی آیاقلی..iki ayaqlı [آد] ایکی آیاغی و آیاقلیغی اولان (فا:دوپایه). two-legged

ایکی آیریم..iki ayrım [آد] ایکی یؤن و جهته آیریلان هر شئی (فا:دوراهی). bifurcation

ایکی ائوجیکلی..iki evcikli [آد،بیتگی] دیشی و ارکک چیچک‌لری آیری آیری کؤکلرده اوْلان (فا:گیاه دو پایه).

ایکیار..ikyar [اؤزل آد] ایپی‌یار، یاخشی و گؤزل یار،قیزآدی (فا:نام‌دختر).

ایکی اللی..iki əlli [آد] ایکی ال ایله بیرلیکده (فا:دودستی). wity both hands

ایکی اوُجاق‌لی..iki ucaylı [صفت] ایکی قطب لو (فا:دوقطبی). dipole

ایکی اوْچ..ikiüç [سایی] بیرنئچه، ایکی ویا اوْچ "ایکی اوْچ متره قدر هوْپباندی".

ایکی اوْخ لو..iki oxlu [صفت] ایکی مئحورلی (فا:دومحوره). biaxial

ایکی اوْغوز..iki oğuz [اؤزل آد] تورکوستاندا ایلی چایی‌نین قوْوشاغی و بالخاش گؤلونون قیراغیندا بیر شهر[۱۲].

ایکی اوْرکلی..iki ürəkli [صفت] شک‌لی (فا:دودل). double-minded

ایکی اوْزلو..iki üzlü [صفت] ۱-ایکی اوْزو اوْلان "ایکی اوْزلو پارچا" (فا:دورو). double-tongued ۲-سؤزویله عملی آیری اولان،دوْزگون رفتارلی اوْلمایان" ایکی اوْزلونون بیرایدی".

ایکی اوْزلو کباب..iki üzlü kabab [آد] توْر ایچینده ویا کؤزده پیشیریلن و بیر طرفی دؤیمه (کوبیده) و بیر طرفی یایما (برگ) کاباب.

ایکی اوْزلوک..iki üzlük [آد،سن] سؤزو و عملی بیر اوْلمایان.

ایکی اوْزلولوک..iki üzlülük [آد] ایکی اوْزلو اوْلما وضعیتی "ایکی اوْزلولوک ائتمک" (فا:ریا). hypocrisy

ایکی‌ایکی..iki iki [ظرف] ایکی‌شرایکی‌شر (فا:دوبدو). two by two

ایکی‌ایل‌قاباق..iki il qabaq [ظرف] اینیشیل، بیلدیردن قاباقکی ایل (فا:پیرار). (year) before

ایکی‌ایللیک..iki illik [صفت] ۱-ایکی ایل‌دوام ائدن، ایکی ایل‌اوْخویان ویا بیر یئرده قالان. ۲-ایکی ایل یاشایان بیتگی، ایکی ایلده بیریوْل توْخوم وئرن (فا:دوساله). two-year

ایکی‌بارماقلی..iki barmaqlı [آد،دیرگی] ایکی بارماغی اوْلان حئیوان.

ایکی‌باش‌آچار..iki baş açar [آد] ایکی طرفی‌ده آچماق اوچون الوئریشلی آچار (فا:آچار دوسر). double-end

ایکی‌باشلی..iki başlı [صفت] ایکی باشی اولان(فا:دوسر)–two headed

ایکی‌باشلی قازما..iki başlı qazma [آد] ایکی باشی‌دا قازماغا یارایان بیر آلَت.

ایکی‌بِیت..iki beyt [آد،یازین] رُباعی کیمی دؤرد مصرع‌لی ولی باشقا وزنلرده سؤیله‌نیر[۷۳،۷٤].

ایکی‌بیچیملی..iki biçimli [صفت] ایکی بیچیمی وشکلی اولان (فا:دو ریخت). dimorphous

ایکی‌بیر..ikibir [سایی] ایکی‌سی بیر آرادا" قوشلار تک تک وایکی بیر اوْلاراق اوچماغا باشلادیلار".

ایکی‌پارالیق ائتمک..iki paralıq etmək [تاثیرلی ائیلم] دَیرینی و اوْنورونو دؤشورمک.

ایکی‌تیره‌لیک دؤشمک..iki tirəlik düşmək [تاثیرسیز ائیلم] نیفاق دؤشمک.

ایکی‌جانلی..iki canlı [صفت] بوْیلو، بوغاز.

ایکیجه..ikicə [سایی] ایکی اوْلاراق" ایکیجه دفعه گئتمیشدیم".

ایکیجی..ikici [فلسفه] دوْآلیست (فا:دوْآلیست).

ایکیجی‌لیک..ikicilik [آد] ماده و روح، کؤتو وياخجی، قارشیت قوشا ایلکه‌لری قبول ائدیب و اوْلاری سؤرَکلی چاتیشمالارینی ساووُنان قوُرام ونظریه.

ایکی‌جنسلی..iki cinsli [صفت] هم‌دیشی‌هم‌ارکک‌اوْرقانی اوْلان(فا:خنثی)

ایکی‌چَنَتلی..iki çənətli [آد،دیرگی] معده سینین دری‌سی ایکی پارچادان دوزَلن (حئیوان) (فا:دو کپسولی).

ایکی‌چنتلیلر..iki çənətlilər [آد،بیتگی] ایکی چنت‌لی قابیق‌لی یوموشاق جالار صینفی (فا:تیره‌ای از جانوران نرم تن).

ایکی‌چنکلیلر..iki çənəklilər [آد،بیتگی] توخوملاری ایکی چنک‌لی بیتگی‌لر صینفی (فا:گیاهان دو لپه ای). dicotyledon

ایکی‌چَودَک‌لیلر..iki çəvdəklilər [باخ] ایکی چنکلیلر.

ایکی‌حرفلی..iki hərfli [صفت] ایکی حرف‌دن دوزه‌لن کلمه (فا: دوحرفی). bitliyteral

ایکی‌دریلی..iki dərili [صفت] دری‌سی ایکی قات اولان (فا:دوپوسته). two –shelled

ایکی‌دوْزلملی..iki düzləmli [مت] ایکی مستوی سطح‌'ین کسیشمه سیندن دوْزه‌لن صفحه (فا:دو سطحی).

ایکی‌ده بیر..ikidə bir [ظرف] آراسیرا، بیرهم بیر یوْخ.

ایکی‌دَیرلی‌لیک..ikidəyərlilik [آد] دَیری بیردن چوخ اولان (فا:دوارزشی). dovaletn

ایکی‌دیللی‌شعر..ikidilli şeir [آد،یازین] بو نوع شعرده مصرع‌لر ایکی مُختلف دیلده سؤیله‌نیر.

ایکی‌دیللی‌لیک..ikidillilik [صفت] ایکی دیللی اوْلما.

ایکیرجیک..ikircik [آد،دا] ۱-ایشگیل. ۲-قارارسیزلیق، تردّود.

ایکیرجیل..ikircil [صفت، فلسفه] ایکی توْرلو یوْروملانا بیلن ویا ایکی آنلامدا اوْلابیلن سؤز ویا هر شئی.

ایکیرجیم..ikircim [آد،دا] باخ: ایکیرجیک.

ایکی‌رنگلی..iki rəngli [صفت] ایکی رنگی اولان (فا:دورنگی). double-dealing

ایکیز..ikiz [صفت] ۱-بیر دوْغومدا و بیر آنادان دوْغولان ایکی اوُشاق، آنادان جوت دوْغولان، جوت دوغولموش اوُشاق‌لارین هربیری. ۲-بیربیرینه بنزه‌ین ایکی شئی. ۳-(دیل‌ب) بیر کلمه‌نین تاریخی دؤنملرینده بللی دَییشیکلرله ایکی کلمه‌یه آیریلماسی و بولارین بیربیرینه‌نسبتی، (دوبلئت، بیر کؤکدن اله گلن ایکی آیری کلمه: مثلا: چای و سئی) (فا:دوقلو، دوبل). doublet، twin(s) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ایککیز›، ایکی کلمه سیله ایلگی‌لیدیر}

ایکیزتای (لی)..ikiztay (lı) [صفت] جوت اولاراق، ائکیز.

ایکیزَر..ikizər [اؤزل آد] ایکیزلردن هر بیری، بنزر، (تاریخی اؤزل آد) چَنگیز خاقان'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

ایکیزسسلی حرف بیرلشمه سی..ikiz səsli hərf birləşməsi [آد] یان یانا گلن ایکی حرفین بیرلشمه‌سی (فا:ترکیب دو حرف صدادار). diphthong combination

ایکیزکؤک..ikiz kök [آد] مجذوز (فا:مجذوز). square (root)

ایکیزکؤکلو سایی..ikiz köklü sayı [آد] مجذوز سایی (فا:عدد مجذور). a square number

ایکیزلر..ikizlər [آد] فلکی بورُجلاریندا بوْغا ایله یئنگچ آراسیندا اوْلان بورُج، زوْدیاک'دا بیر بورُج آدی (فا:برجی فلکی).

ایکیزلی..ikizli [اؤزل آد] ایکیزلوُ: م١٦جی یوّزیلده،اوُلویؤروک تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[٨٥].

ایکیزلی..ikizli [صفت] ایکی لی (فا:دوقوْلو).

ایکیزلیک..ikizlik [آد] ائکیز اوْلما وضعیتی (فا:دوقلویی).

ایکی‌سوْیلو..iki soylu [صفت] ایکی آیری سوْی دان عمله گلن (فا:دورگه). mingrel

ایکیشر..ikişər [ظرف، سن] ایکی ایکی، جوت جوت، قوشا قوشا "ایکیشر جرگه اوْتوموشلار، هره‌سینه ایکی شر دانا آلما دوّشدو" (فا:دوتا دوتا). two by two

ایکی‌قات..iki qat [ظرف] ایکی شر (فا:مضاعف). double

ایکی‌قات اوْلماق..iki qat olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اَییلمک، بوّکولمک.

ایکی‌قافیه‌لی..iki qafiəli [آد، یازین] بو نوع شعرده ایکی قافیه اولار و شاعرین مهارتین گؤسترییر، اؤرنک "باهارین اوْ اوُزون گوّنلری نوْلدو. نییه باغچالارین گوللری سولدو"[٧٣،٧٤].

ایکی‌قانادلیلار..iki qanadlılar [آد،دیرگی] ایکی قانادلی و امیجی آغیزلاری اوْلان بؤجک‌لر تاقیمی، جوّت قانادلیلار، اؤرنگی: میلچک‌لر (فا:دوبالان). the diptera

ایکی‌کؤنول بیر اوْلماق..iki könül bir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرلشمک، سئوینمک.

ایکی‌گئچیتلی‌سس‌سیز‌حرف..iki geçitli səssiz hərf [آد، دیل‌بیلیمی] ایکی‌حالتلی‌سس‌سیز حرف(فا:حرف‌بی‌صدای‌دوحالته) bilabial consonant

ایکی‌گؤرکملی..iki görkəmli [صفت] گؤرونتوسو ایکی اولان (فا:دوشکل). encntiotropic

ایکی‌گؤزلو..iki gözlü [صفت] ایکی یولو و گؤزو اولان، ایکی‌قاناقلی (فا:دوچشمه). binocualr

ایکی‌گوّندن..iki gündən [باخ] بیر ایکی گوّنده بیر.

ایکی‌گوّنده بیر..iki gündə bir [ظرف] گوّن آشیری، بیرگوّن هم بیر گوّن یوْخ.

ایکی‌لشمک..ikiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] سایی‌سی ایکی‌یه چیخماق (فا:دوتایی شدن).

ایکیلَم..ikiləm [منطق] بیربیرینه‌قارشیت‌فقطعینی سوْنوجا واران ایش.

ایکی‌لنمک..ikilənmək [بلسیز ائیلم] ایکی‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا:دوتاشدن).

ایکی‌له‌مک..ikiləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین سایی‌سینی ایکی‌یه چیخارماق (فا:دوتایی کردن).

ایکی‌له‌مه..ikiləmə [آد] ١-تثنیه، ایکی‌ائتمه duality ٢-(دیل‌ب) بیر کلمه‌نین آنلامینی گوّجلندیرمک اوّچون سوْنونا اونا بنزر بیر سؤزجوک آرتیرما "دانیشیقدا اولان سؤزلردن اؤرنک: یاغ ماغ، ماشین موُشون" (فا:دوتایی کردن).

ایکی‌لی..ikili [ظرف] ایکی اوْلان هر شئی ایکی‌سی بیر آرادا (فا:دوتایی). in two orw

ایکیلی سایی..ikili sayı [آد] ایک‌یه بؤلونه بیلن سایی، جوت سایی (فا:عدد زوج). even number

ایکی‌لیک..ikilik [آد] ١-ایکی توّرلولوک. ٢-بیربیرینه آیقیری اوْلاراق ایکیه بؤلونمک (فا:تثنیه، دوگانگی) duality

ایکی‌لیکده..ikilikdə [ظرف] ایکی‌سی بیریئرده اوْلاراق، بیرلیکده.

ایکینجی..ikinci [سایی] سیرادا بیرینجی‌دن سوْنرا گلن (فا:دوّم). Second {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایکینج›، سن}

ایکینجی اوْلاراق..ikinci olaraq [ظرف] ثانیا (فا:ثانیا)ً secondly

ایکینجی چاغ..ikinci çağ [آد،یئر ب] یئرین یاخلاشیق یوّز اللی میلیون ایل‌لیک چاغی، مئزوْزوییک.

ایکینجی‌توتالیترقروپ..ikincit [آد، عربجه] ایکینجی قروپ(پهلویچی ایکینجی‌توتالیترقروپ): یدوی قول، ١جی قولا اعتراض اوچون اوْندان آیریلمیشدیر، بو قولون اؤزللیکلری بئیله دیر: ١-اؤندرلیگی خالق سسینه دایالی بیر سیستیم ایچینده دوزگون بیلیرلر، و بونو یالواجدان سونرا اؤز آدلاریلا مصادف اؤندره ایناناراق، خالق اوْیونا و ان آزیندان آغساققاللار سسینه دایالی بیر سئچمه اوصولوندان قاناقلاندیغینی ایناناراق اثباتلاییرلار. ٢-اؤندر و اوشاقلارینا سایقی گؤستردیگی حالدا اونلارا دوغال اوجا مقامدان باشقا آیری قوتساللیق و باغیشیم تانیمازلار. ٣-تکباشیناچینی و تکباشیناچیلیغی، نوْما قارشی بیر آخیم بیلیرلر. ٤-یاسالاری چوغونلوغون یارارینا دایالی بیر سیستیمله اورتایا گتیریلمه‌سینه اینانیرلار و نوْمو، دوزنتی‌دن آیری اولماسینی دوزگون بیلیرلر. ٤-اؤلولرین قورقانلارینا تاپینماغی دوزگون بیلمزلر. ٥-آشیری تاپینما حرکتلرینی، آغاج، قیلیج، تاپداما و کؤستکله تاپینما حرکتلرینی دوزگون بیلمزلر، نومسال اینانج کیمی ساناراق، توپراغا ساریلماغی و اینسان دیشقی سیندا اوه‌ده‌مه‌یی و اونا بورونمه‌یی، ١جی قروپا ترس اولاراق، گوّناه بیلرلر، بو قروپ دوزگون و چاغداش اسلاما داها یاخیندیلار. ٦-چالقی و چالقی آلتلرینه اؤنم وئررلر و تؤرنلری بونلارلا بیرلیکده یاپارلار، اؤزللیکله اویناماق و کوّتله‌نین و گنجلرین

اوْیناماسی بونلارین اصلی کؤلتورلریدی. ۷-تشکیلاتا اؤنم وئررلر (قاپاق: اینتئرنت).

ایکینجی کؤک..ikinci kök [آد] بیر سایی‌نین اؤزونه چارپماسی ایله اله گلن سایی (فا:جذر). **square root**

ایکینجی نسخه..ikinci nüsxə [آد] بیر نسخه‌دن اله گلمیش نسخه (فا:المثنی). **duplicate copy**

ایکینجی یاری..ikinci yarı [آد،ایدمان] فوتبال و بوجور ایدمانلاردا ایلک یاری دان سوْنراکی اوْلان اوْیون.

ایکینجی‌سیز..ikincisiz [صفت] تای‌سیز و برابرسیز (فا:بی همتا).

ایکینجیل..ikincil [صفت] ایکی درجه ده اوْلان، ایکینجی (فا:دوّمی).

ایکینجی‌لیک..ikincilik [صفت] ایکینجی اوْلما وضعیتی (فا:دومی شدن).

ایکیندی..ikindi [ظرف] گوْن اوْرتا سوْنراسی، اؤیله ایله آخشام آراسی (فا:عصر). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ایکی+اینتی› ایکینتی› ایکیندی}.

ایکیندی اوْستو..ikindi üstü [آد،ظرف] ایکیندی یه دوْغرو (فا:عصر).

ایکیندی نامازی..ikindi namazı [آد] ایکیندی‌واختی قیلینان-ناماز(فا:نماز عصر).

ایکیندی یئمگی..ikindi yeməyi [آد] اؤیله‌دن سونرا یئییلن یئمک (فا:عصرانه). **afternoon tea**

ایکیندی‌لیک..ikindilik [آد] اؤیله‌دن سونرایا عاید اولان (فا:عصرانه). **afternoon tea**

ایکی‌یؤنلو..ikiyönlü [صفت] ایکی طرفلی (فا:دوطرفه). **bilateral**

ایکی‌یاشار..iki yaşar [صفت] ایکی یاشیندا اوْلان، ایکی یاشلی.

ایکی‌یاشاملی..iki yaşamlı [آد،بیولوژی] هم سودا وهم قوُرولوقدا یاشایان حئیوان و بیتگی "قوُرباغا ایکی یاشاملی دیر" ایکی یاشایش‌لی (فا:دوزیست، ذوحیاتین). **amphibious**

ایکی‌یاشاملی‌لار..iki yaşamlılar [آد] ایکی یاشاملی اولانلار (فا:دوزیستان). **the amphibia**

ایکی‌یاشایش‌لی..iki yaşayışlı [باخ] ایکی یاشاملی.

ایکی‌یاشلی..iki yaşlı [صفت] ایکی‌یاشی اولان (فا:دوساله). **two-year**

ایکی‌یانلی..iki yanlı [صفت] ایکی‌طرفلی(فا:دوپهلو **havingtwo sides**

ایکی‌یانلی سؤز..iki yanlı söz [آد] ایکی طرفلی و ایکی باشلی سؤز (فا:حرفهای دوپهلو). **words having two meanings**

ایکی‌یانینا گؤز گزدیرمک..iki yanına göz gəzdirmək [تاثیرسیز ائیلم] هر طرفینه باخماق.

ایکی‌یوز..ikiyüz [سایی] یوز دوقسان دوققوزدان سونراکی سایی (فا:دوصد). **two hundred**

ایکی‌یول..ikiyol [آد] ایکی آیریملی (فا:دوراهی) **diode**

ایکی‌یه بؤلمه..ikiyə bölmə [آد] یاری لاما (فا:تنصیف). **bisection**

ایگ..ig [آد] ایغ: ۱-پامبوق ویون ایرمک اوچون اولان بیر نوع ایینه(تاختا ویا دمیر ایینه اولاراق ایکی‌طرفی‌یز و اورتا بؤلومو ائنلی و بعضا بیر طرفیده چنگل شکلینده اولار) (فا:دوک، جهره). ۲-مئحور، آرابا چرخلری‌نین مئحوری، دییرمان داشینین‌آلت داشیندان چیخان دمیر (اوست داشین اورتا دلیگی بو دمیره گئچه‌رک اونون دوره‌سینه دولانار).۳-(اسکی) خسته لیک {سوُمرجه ‹گیگ›: خسته، ت ‹ایگ، ییگ›: ۱-ایپ ایرمه آیقیتی. ۲-خسته‌لیک؛ باخ: اَگمک}.

ایگ‌آغاجی..ig ağacı [آد،بیتگی] ایغ‌آغاجی: قارا قلم و کؤمور دؤزَلتمه ده اوْدونو یارارلانیلان اوْجو بیز یاپراقلی کیچیک بیر آغاج(فا:نوعی درختچه). **evonymus latifolius. scr**

ایگچی..igçi [آد] ایغچی: ایغ ایشله‌دن (فا:دوکچی).

ایگ‌دمیر..ig dəmir [آد] ایغ‌دَمیر: آغاج‌دلمک‌اوچون‌دمیرچیلیک آراجی.

ایگده..igdə [آد] باخ:ایده. ۲-(آ) بجنورد دا داغ آدی.

ایگدیر..igdir [آد] ۱-گنبد و اوُرمیه‌ده کند آدی ۲-باخ:ایْغدیر.

ایگدیش..igdiş [آد] ایغدیش: ۱-ایکی‌جنسدن‌عمله گلن آت، ایکی سویلو آت (فا:اسب دورگه). ۲-اخته‌لنمیش (آت و حئیوان) (فا:اخته). {بو کلمه دیواندا ایشله‌نن ‹ایگیتمک› (تربیت ائتمک) کلمه سیندن آلیناراق اینسان توسط ایله جوتله شن ایکی جنس حیواندان عمله گلن آت اوچون دئییلیر، بو کلمه جالاقلانمیش‌بیتگی اوچونده ایشله‌نیبدیر}.

ایگرنج..igrnəc [باخ] ایرنج.

ایگرَننی.. İgrenni [اؤزل آد] توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ایگرنمک..igrənmək [س، سن] باخ: ایرَنمک.

ایگیگی..igigi [اؤزل آد] سوُمرلرده ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

ایگلی‌بوُلاق..igli bulaq [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {ایی‌بوُلاق}

ایگمک..igmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اَیمک.

ایگنه..ignə [باخ: ایگ] باخ: ایینه.

اَیگی..əygi [آد] مُنحَنی،دوْز اوْلمایان‌خط، اَییک. **curve**

ایگیت..igit [باخ] ایگید.

ایگید..igid [صفت] ایگیت: گوْجلو و قوْرخماز اوْره‌کلی، قوچاق، قهرمان (فا:بهادُر، قهرمان). **valiant**، **hero** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ییگیت› صح؛ بو

کلمه دیواندا ایشله‌نن ‹ایگیتمک› (تربیت ائتمک) کلمه سیندن آلینمادیر و اصلینده ایی ائییتیجی معناسیندادیر، ایگیتمک+ یت› ایگیت›}.

ایگید اؤلموش..igid ölmüş [اؤنلم] قارقیش اؤچون دئییلن سؤز.

ایگید جه..igidcə [صفت، ظرف] ایگید کیمی (فا:مردانه). manly

ایگیدجه‌سینه..igidcəsinə [ظرف] قورخمادان، ایگید کیمی (فا:جسورانه).

ایگیدلشمک..igidləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤرکلی اولماق، اؤرک لنمک ایگید لنمک، ایگید اولماق (فا:جسور شدن).

ایگیدلندیرمک..igidləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤجلندیرمک (فا:جسور نمودن).

ایگیدلنمک..igidlənmək [باخ] ایگیدلشمک.

ایگیدلیک..igidlik [آد] ۱-ایگیداولما، قوچاق‌لیق championship ۲-جسورلوق (فا:مردانگی، جسارت). courage

ایگیدلیک گؤسترمک..igidlik göstərmək [تاثیرلی ائیلم] قوچاقلیق‌نشان وئرمک.

ایگیرمی..igirmi [سایی] بیرمی(فا:بیست) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ایکیرمه›؛ بو کلمه ایکی سؤزجؤک ایله ایلگیلیدیر}.

ایگیرمی‌جه..igirmicə [باخ] بیرمی جه.

ایگیرمی‌لیک..igirmilik [باخ] بیرمی لیک.

ایگیرمینجی..igirminci [باخ] بیرمینجی.

اَیگیش..əygiş [اؤزل آد] اؤزجندشهریندهیئرلشمیش‌بیر تؤرک بؤلوگو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایل..il [آد] ۱-تاریخده ساییلان ایل، باخ:ایلسایار ۲-یئر کؤره سینین گؤنشین اطرافینا کامل دؤور دولاندیغی مُدّت، زاماندا ۱۲ آیلیق ویا ۳٦٥ گؤنلوق سؤره (فا:سال). year ۳-هرهانسی بیر گزه‌یه‌نین گؤنش دؤوره‌سینه دولانما سؤره سی. ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله اؤزل سؤره،مُدّت و زامانی آنلاتیر" تدریس ایلی" ٥-حئیوان ایلی، دیرگی ایلی، باخ: تورک دیرگی ایل‌سایاری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ییل›؛ بو سؤز یئل و ایلماق (یئهین گئچمک) سؤزلریله کؤکداش اولمالیدیر}

ایل..il [اؤزل آد] خیاو دا چای آدی، شهرکرد(~ بَگی)، تاروُم دا (~چوپان) کند آدی و بوکان دا (~تیمور، ~گورک) کندیستان آدی {ائل سؤزیله ایلگیلیدیر}.

ایل‌آشیری..ilaşırı [ظرف] هر ایلدن بیر.

ایلاآخر..ilaaxər [ظرف] سونونا تک.

ایلات یالقوزآغاج..ilat yalquzağac [اؤزل آد] مرند ده کند آدی.

ایلالمیش..ilalmış [تاریخی اؤزل آد] ائل+آلمیش، فاتح؛ قاراخانلی کومُوتانی[۷].

ایلام..ilam [اؤزل آد] باخ: ایلاملار.

ایلاملار..ilamlar [اؤزل آد] ائلاملار، اَنزانلار: بو ملت خوزستان،لرستان و زاقروس داغلاریندا یاشارمیشلار، باشکندلری شوُش شهری اولوب، بؤیوک شاهلاریندان: کوُدورنان خونُدی، ریم‌سین، کاللوُ-دوش، کوُدورناخونتی، اوُممان مینانو، خومبان خالداش، اوُرتاکو، تئومان، خومبان ایقاش، تام مارینو، ایندا بوغاش، خومبان کالداش، شیل خاکین، شوشیناک، و شهرلریندن شوش، ماداکتو، خایدالو، آدلارینا اشاره ائتمک اولار، ایلام سؤزجوغو عربجه بیر سؤزدور، و بعضا ایل/ائل (طایفا) سؤزویله باغلانتیلی بیلیرلر، انولار اؤزلرینه انزان ویا اَنزان سوُسونکا دئییردیلر و هخامنشی کتیبه‌لرینده انشان و سونرالار انزان تانینیبلار، ایلام‌لارین بؤیوک ایلاهی‌لری شوُشیناک ایدی، ایلام میلادان قاباق ۲٦۰۰دن تا ٥۰۰جو ایله دک مختلف دؤنم‌لر بابیل‌ده حکومت ائدیبلر، اولارین بؤیوک سوُلاله‌لریندن: آوان سیماش، سوُکال ماخ، آدلارینا اشاره ائتمک اولار، ایلام‌لار چوخ مدتلر آسوری‌لر و سومرلرله ساواشماقدایدیلار و مق۲۱۱٥ده-سومرلری‌آرادان آپاردیلار؛ چوخلو بیلگین‌لر ایلام‌لاری التصاقی دیللی بیلیبلر[۹۷].

ایلان..ilan [آد،دیرگی] ۱-بدنی راحتجه قیوریلان، آیاق‌سیز، سؤرونگن‌لردن، اوُیناق دری‌لی، زهیرلی و زهیرسیز نوعلاری ۲۰۰۰ قدَر اولان، اینجه اوُزون یارادیق‌لارین عامّ آدی "اؤرنگی: اوُخ ایلانی، سوُ ایلانی، چینقیریق‌لی ایلان، گؤزلوُکلو ایلان" (فا:مار). snake ۲-مکرلی، خایین، آجی دیللی. ۳- باشقیرد بوُی‌لار یندانديرَ[۸۱-۱۵۸]. {سومرجه ‹مر›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹ییلان، ایلان›؛ بو کلمه معناجا بوُرولوب چنبر شکلینه دوشمه-غینه سبب ایلمک (گیر ائله‌مک، دویون لنمک) سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر، باخ لان}.

ایلان‌اکمکی..ilan əkməyi [آد،بیتگی] بیر نوع بیتگی آدی (فا:نوعی گیاه). arisaram vulgaris

ایلان‌الیندن(آغزیندان)قورتارماق..ilan əlindən(ağzından) qurtarmaq [تاثیرلی ائیلم] تهلیکه‌دن قورتارماق.

ایلان‌اوتو..ilanotu [آد،بیتگی] گؤوده‌سی بوغوم بوغوم، قوُراق‌لیغا داواملی، چوخ ایل‌لیک اوتسوو بیتگی، قارا آسما.

ایلان‌اویناداندا..ilan oynadan [آد] ایلان توتوب اویناتماقلا خالقی مشغول ائدیب و بو یولدان گئچینن کیمسه.

ایلان‌اینه سی..ilan iynəsi [آد،دیرگی] سۏموکلو بالیقلار تاقیم اینین دنیز اینه‌سی سوْو سوْیوندان بیر بالیق نوْعو (فا:نوعی ماهی).

ایلان‌باشی..ilanbaşı [آد] آت بوْینونا آسیلان بیر بزک مینجیغی و دنیز بؤجگی قابیغی.

ایلان‌باشی‌اوْتو..ilanbaşı otu [آد،بیتگی] داشلی یاماج‌لاردا و بعضا زیبیل‌لیکلرده بیتن، بوْز توْکجوق‌لرله اؤرتولو چوخ ایل‌لیک، عطیرلی یاغیندا بوْللو ویتامین آ اوْلان بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). **arisaram vulgaris**

ایلان‌بالیغی..ilanbalığı [آد،دیرگی] سۏموکلو بالیق‌لاردان ایلانی آندیران، اتی لذتلی و یاغلی، اینجه اوُزون بیر نوْع ایلان (فا:مار ماهی). **anguilla**

ایلان‌بالیغی‌گیللر..ilanbalığıgillər [آد،دیرگی] قارین‌لاری-اؤزگجسیز بالیق‌لار سوْیو.

ایلانجیق..ilancıq [آد] ۱-کیچیک ایلان. ۲-بیرنوع سایریلیق، قیزیل اؤرک خسته‌لیگی، آیاقدا قوْلدا یارا شکلینده باش وئرن سۏموک شیشی (فا:باد سرخ، حمره). **erysipelas**

ایلانجیق..ilancıq [اؤزل آد] اردبیل، چاپشلو دا کند آدی.

ایلانجیق‌یئلی..ilancıq yeli [باخ] ایلانجیق.

ایلانجیل..ilancıl [آد،دیرگی] ان چوخ ایلانلا بسله‌نن بیر قوش (فا:نوعی پرنده). **threshkionis aethiopica**

ایلان‌چالمیش کیمی..ilan çalmış kimi [ظرف] ایلان ووُرموش کیمی، بیردن سیچرایاراق، بیردن آتیلاراق.

ایلان‌چایان..ilançayan [آد] زهیرلی وآغی‌لی سؤرونگن‌لره وئریلن آد.

ایلان‌چایانلی..ilançayanlı [صفت] ایلان وچایان کیمی حئیوانلارین چوخ اوْلدوغو یئر.

ایلانچی..ilançı [آد] ایلان بسله ین ویا ایلان اوْیناندان کیمسه.

ایلان‌چیچه گی..ilan çiçəyi [آد،بیتگی] بیر نوع بیتگی آدی (فا:نوعی گیاه). **achilla aleppica**

ایلان‌حکایه سی..ilan hikayəsi [آد] اوُزانیب گئدن و بیر سوْنونجا واریلمایان سؤز و ایش.

ایلان‌داشی..ilandaşı [یئرب] بیر نوع رنگلی وبلور بیچیملی داش (فا:سئرپانتین). **serpantine**

ایلان‌دره..ilandərə [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

ایلان‌دیلی..ilandili [آد،بیتگی] کیچیک اَیرَلتی اوْتو، کوْرامال اوْتو (فا:مارزبان). **ophioglossum. oph** .

ایلان‌دیلی‌چیخارتماق..ilandili çıxartmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایلان کیمی دیل چیخارتماق، یالواریب یاخارماق.

ایلان‌ساياغی..ilan sayağı [ظرف] ایلان‌واری: ایلان کیمی اوْلان "ایلان ساياغی بورولموش یوْل".

ایلان‌سوْغانی..ilansoğanı [آد،بیتگی] یوُمورتا واری باشلیق‌لی، سالخیم واری قیسسا ساپلاقلی چیچک‌لری اوْلان، سوْغاناقلی، چوْخ ایل‌لیک بیر بیتگی (فا:سنبل تاکی). **muscari**

ایلان‌قوربا‌غا..ilanqurbağa [آد] ۱-بیر یئرده اولان جوْر به جوْر حئیوانلارا سؤیله‌نن سؤز "ایلان قورباغالی یئر". ۲-چوخ پیس خط له یازیلمیش یازی "ایلان قورباغا خطی ایله یازیبدیر".

ایلان‌قایا..ilanqaya [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

ایلان‌گؤزو کیمی..ilan gözü kimi [صفت] چوخ آز و کیچیک شئی‌یه اشاره.

ایلانلی..ilanlı [صفت] ۱-ایلانی چوخ اوْلان یئر. ۲-بوُکان، کبودرآهنگ و ماکی دا کندو هئریس ده داغ آدی.

ایلانلیق..ilanlıq [باخ] ایلانلی.

ایلان‌مَله‌ین (چؤللر)..ilan mələyən (çöllər) [دئییم] چوْخ ایستی و قیزقین (چؤللر).

ایلان‌واری..ilanvarı [باخ] ایلان‌ساياغی.

ایلانه جه..ilanəcə [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

ایلان‌یاسدیغی..ilanyasdığı [آد،بیتگی] ایلان یاسدیغی گیللردن سوُلوق یئرلرده یئتیشن، کؤک ساپیندا یاخیجی زهیرلی و سوّت کیمی اؤزسوُیو اوْلان بیر بیتگی (فا:گل شیپوری، ارن). **dracunculus vulgaris. ara**

ایلان‌یاسدیغی‌گیللر..ilanyasdığıgillər [آد،بیتگی] بیرچنک‌لی‌لردن بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک: ایلان یاسدیغی، دانا آیاغی (فا:تیره ای از گیاهان). **araceae**

ایلان‌یوْلو..ilanyolu [صفت] قیوریلیب اوزانان، ایری اؤیرویول، دوْلانباج.

ایلان‌ییین..ilan yiyən [آد،دیرگی] قارتال‌لاردان ایلان ییین بیر قوُش آدی.

ایل‌اوُزونو..il uzunu [ظرف] ایل‌بوْیونجا.

ایل‌ایلدن..il ildən [ظرف] هرایل گئچدیکجه "محصول ایل ایلدن آرتیر".

ایلئی..iley [اؤزل آد] جوار، اطراف[۷].

ایل‌باسمیش..ilbasmış [آد] م۱۱جی یوّزیلده قیپچاق بؤیوک‌لریندن بیر آد[۸۵].

ایل‌باشی..ılbaşı [ظرف] ایلین ایلک گؤنو.

ایل‌بای..ılbay [باخ] ائل بگ، والی.

ایل‌بایرامی..ılbayramı [آد] ائل بایرامی: گؤنش‌دؤنوش‌نُقطه‌سیندن گئچه‌رک و یازین باشلاماسیلا دؤزنله‌نن بایرام، یئنیگؤن بایرامی، یاز بایرامی، نوروز بایرامی، مارس آیی‌نین ۲۱جی گؤنو.

ایل‌بگلو..ılbəylü [اؤزل آد] م۱٦جی یؤزیلده، اوُلویؤروک‌تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

ایل‌بگلی‌اوْغلو..ılbəylioğlu [اؤزل آد] م۱۹جو یؤزیلده آنادولو تؤرکلرینه منسوب بیر خالق شاعری‌نین آدی[۸۵].

ایلبوْی..ılboy [آد] خالق، اهالی، قبیله {تاراما سؤزلویونده ایشله-نیبدیر}.

ایل‌به‌ایل..ılbəil [ظرف] ایلدن ایله، ایل گئچدیکجه " ~ بؤیویوردو".

ایلبی..ılbi [اؤزل آد] بؤیو، سئحیر[۷].

ایلبیز..ılbiz [آد،دیرگی] ۱-بالیق قولاغینا بنزر چاناغی اولان بیر نوع یوموشاقجا (فا:حلزون). ۲-(تا) جین، شئیطان.

ایلبیزلیک..ılbizlik [آد] ایلبیز چوخ اولان یئر.

ایلَتگَن..ılətgən [صفت] ایلَتمه اؤزللیگی اولان، آخیم و ایستی گئچیرن (فا:رسانا). conductance

ایلَتگَنلیک..ılətgənlik [آد] ایلَتمه اؤزللیگی اولما (فا:رسانایی). conductance

ایلَتگی..ılətgi [آد] بیر شئیی عئینا اَیری یئره نقل ائده‌بیلن هروسیله.

اَیلَتمک..əylətmək [آد] ۱-اَیلندیرمک ۲-ساخلاتماق، دایاندیرماق دوُردورماق.

ایلَتمک..ılətmək [تاثیرلی ائیلم] گؤتورمک، اوُلاشدیرماق، نقل ائتمک، یئتیرمک(فا:رساندن) {بو کلمه‌نین معناسیندا بیرایشی و سؤزو بیر آیری شئیه و یئره باغلاماق آنلامی واردیر و بو اوْزدن ایلمک سؤزایله ایلگیلیدیر}.

ایلَتمیش..ılətmiş [تاریخی اؤزل آد] ائلتمیش: ۱-ایل+ ائتمیش، فاتح. ۲-تؤرکیشلر دؤولتی خانلاریندان؛ غزنه‌لیلر دؤنمی بگ و بیلگینلریندن داها سوْنرالاری "غوُرلار" دؤولتینی قوُران کیشی؛ اوُیغور خاقانلاریندان(ایلَتمیش‌قوُتلوق‌بیلگه‌خاقان)[۷].

ایلته‌بر..iltəbər [تاریخی اؤزل آد] ائلته‌بر: ۱-ائل+ تاپار؛ ائل+ تَبَر. ۳-گؤی تؤرکلر و اوُیغورلار دؤنَمینده، یؤکسک مأموریت عُنوانلاریندان[۷]

ایلته‌ریش..iltəriş [تاریخی اؤزل آد] ائلته‌ریش: ۱-باخ:ائل+ تَریش، یوُرد و بوُدون‌و دَرله‌یب، توْپارلایان،بیرآرایا گتیرن[۷]. ۲-ایکینجی گؤی‌تؤرک دؤولتی‌نین قوُروجوسو.

ایل‌تِیمور..ilteymur [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر تؤرک بوْیو[۲۰۹].

اَیلج..əyləc [آد] تورْموُز[۲] (فا:ترمز).

ایلجاق..ilcaq [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.

ایلچه..ilçə [آد] اؤلکه‌بؤلوم‌له‌مه سینده ایل‌دن کیچیک بؤلگه.

ایلچه‌بگ..ilçəbəy [آد] ایلچه‌بَی: ایلچه‌نین بؤیوگو و باشقانی.

ایلخان..ilxan [آد] ایلخانلیق باشیندا اوْلان،امپراتور(فا:~).

ایلخانلار..ilxanlar [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

ایلخانلیق..ilxanlıq [آد] ۱-مُختلف اؤلکه‌لره حاکم اوْلان بیر حکومتین آدی،امپراتورلوق. ۲-ایلخان اوْلما وضعیتی. ۳-ایلخان'ین اَلی آلتیندا اوْلان بوتون اؤلکه‌لر (فا:ایلخانی).

ایلخانلیلار..ilxanlılar [اؤزل آد] چَنگیزخان'ین اؤلوموندن سوْنرا امپراتوْرلوُغون، دؤرده بؤلونن پارچالاریندان هَر بیرینه ائلخان/ ایلخان دئییلیردی و آیریْجا سوْنرالاری چَنگیز'ین تورونو اوْلان هوُلاکو خان'ین قوُردوغو دؤولت و اوْ دؤولتین خانلارینین عُنوانی[۷].

باخ: آلتوناوْردو.

ایلدَت .. ildet [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ایل‌دؤنومو..ildönümü [آد] بیر حادثه و اوْلای'ین اوستوندن بیر ایل گئچدیکدن سوْنرا و تازا ایله گئچدیگی گؤن (فا:سالگرد). anniversary

ایلدرآباد..ildrabad [اؤزل آد] جوُغاتئی دا کند آدی {ایلتَریش سؤزونون ایلتر بؤلومو ائل بیغان معناسیندادیر}.

ایلدریم قیران..ıldırım qıran [اؤزل آد] کلئیبر ده داغ آدی.

ایلدَلیک..ildəlik [اؤزل آد] درگز-کلات دا کند آدی {هر ایل وئرگی ویا عسگر وئرن ویا توْپلایان یئر}.

ایلدن ایله..ildən ilə [ظرف] هر ایل گئچدیکجه، گئتدیکجه.

ایلدن بولاغی..ildən bulağı [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

ایلدوْغان توُتوق..ildoğan tutuq [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

ایل‌دوْلانماق..ildolanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایل‌باشا چاتماق.

ایلدیک..ildik [آد] گولشمه اویونوندا بیر فن آدی(فا:پشت‌پا).

ایلدیکوْ..ildikoْ [اؤزل آد] آتیلانین خانیم'ینین آدی،قیز آدی(فا:نام‌دختر).

ایلَرلک..ilərlək [صفت] ایلَرله میش.

ایلرلنمک..ilərlənmək [تاثیرلی ائیلم] توسعه تاپماسینا و گلیشمه‌سینه یوْل آچیلماق (فا:فس پیشرفت کردن).

ایلرله‌مک..ilərləmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئتمک (فا:پیشروی کردن). to advance

ایلرله ییجی..ilərləyici [صفت] ایلری گئدن.

ایلرله ییش..ilərləyiş [آد] ایلرلەمک ایشی ویا ییچیمی.

ایلرلەمه..ilərləmə [صفت] ۱-ایلری گئتمه، توسعه تاپما، گلیشمه (فا: پیشرفت) progress ۲-قاباغا گئتمه، پیشروی advance

ایلَری..ilərı [ظرف] ۱-بیر شئیه گؤره داها اؤنده اولان، گئری قارشیتی. ۲-بیر شئیین گئدیله‌جک یؤنو، آماجا دوغرو، اؤنه دوغرو، باخ: ایره‌لی. ۳-هنوز گلمه میش زامان، گله جک (فا:جلو). ٤-(آ^۷) چاغداش، ایلریجی؛ ائل+اَری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایلَگرو›؛ ایلک +گری› ایلگَری› ایلَری›}.

ایلَری‌جی..ilərici [صفت] قاباقدا و اؤنده گئدن اینسان، توسعه و گلیشمه ایسته ین، ترقی ایسته ین (فا:ترقی خواه).

ایلَری‌جیلیک..iləricilik [آد] ایلَری جی اولما وضعیتی.

ایلَری‌ده..iləridə [ظرف] گله جکده، گله جک زاماندا.

ایلَری‌گؤروش..ilərı görüş [آد] داها سونرا اولابیله جک‌لری دؤشونمه.

ایلَری‌گؤروشلو..ilərı görüşlü [آد] ایلَری گؤروشو اولان.

ایلَری‌له‌مک..ilərıləmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئتمک، گلیشمک (فا:پیشرفت کردن).

ایلَری‌له‌مه..ilərıləmə [آد] قاباغا گئتمه، گلیشمه (فا:پیشروی). progress

ایلَریسی..ilərisi [آد] گله جه یی، سونراسی.

ایلسایار..ilsayar [آد] ایلین گؤنلرینی بللی ائدن تقویم، ایندیکی تاریخی سایی‌لاماق اوچون اوچ نوع ایلسایار'دان استفاده اولونور: آیسال ایلی ویا هجری ایلسایار (قمری ایل)، گؤنش ایلی (شمسی ایل) دوغوش ایلی (میلادی ایل) (فا:تقویم). yearbook

ایلسایارلارین بیربیرنه تبدیلی..ilsayarların birbirnə təbdili [آد] هجری ایلینی گونش ایلینه تبدیل ائله مک اؤچون اونْ عددی ۱۱ه چاریپ ۳٦٥ه بؤله‌رک اله گلن عددی اصلی عددن‌چیخاریق، اؤرنک: ۱٤٤۸۸=۱۱*۱٤۰۸،٤۲=۳٦٥÷۱۳٦٥،۱٤٤۸۸-٤۳=۱٤۰۸؛ گونش ایلینی میلادی ایلینه دؤندرمک اؤچون اونا ٦۲۱ آرتیراریق، البته قیش دؤنمینده (۱۱دی دن قیشین آخرینا قدر) ٦۲۲ آرتیراریق. ۱۹۸٦=٦۲۱+ ۱۳٦٥؛ بو تبدیللرده تقریبی عددلر اله گلیر و دقیق و دؤزگون تبدیللر اؤچون تطبیقی ایلسایارلارا رجوع اولونمالیدیر.

اَیلشدیرمک..eyləşdirmək [ائتدیرگن ائیلم] اَیلشمک ایشینی گؤردورمک، اگلشدیرمک، اوتورتماق (فا:نشاندن، فس نشستن).

اَیلشدیریلمک..eyləşdirilmək [یلسیز ائیلم] اوتوردولماق، اَیلیشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م نشاندن).

اَیلشمک..eyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اگلشمک،اوتورماق. ۲-اوتوراق ائتمک، اسکان تاپماق، اقامت ائتمک. {باخ: اگمک}

ایلقار..ilqar [آد] ۱-آت قوشما، آت چاپیتما، آنسیزین آخین ائتمه، باسقین. ۲-سؤز وئرمه، وعده، وفا "ائولری کؤنده‌لن یار. منه گؤل گؤنده‌رن یار. گولون یارپیزا دؤنسون. ایلقاریندان دؤنن یار." (فا:وعده). promise {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: آت چاپماق، آراشدیرما؛ یال› یئل› ییلقار کلمه‌لرینه باغلی اولاراق یئهین وچابوک گئتمه معناسیندا ایشله‌نیر}.

ایلقارسیز..ilqarsız [صفت] عهدینی پوزان، سؤزونده دوُرمایان(فا:بدقول). unfatithful

ایلقارلی..ilqarlı [صفت] سؤزونون‌اوستونده‌دوُران(فا:متعهد،خوش-قول).

ایلقنا..ilqəna [اؤزل آد] اَرقَنه ده دئییلیر: باخ: ارگنه چایی.

ایلقون..ilqun [اؤزل آد] بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

اَیلَک..əylək [آد] ۱-یولچولارین قالدیغی کؤلگه‌لیک یئر ویا تیکینی. ۲-سؤرونون ایستی ده کولگه‌لندیگی یئر (فا:سایبان). {اَیلَنمک سؤزوندن}

ایلَک..ilək [اؤزل آد] آتیلانین اوغلونون آدی[۵٤،۷]؛ جوُجی‌خان‌زامانی - ایرقیز یاخین‌ایندا یئرآدی[۱۲] {۱-ایلمک‌سؤزوندن(ایل +اَک) باغلانتی نقطه سی ۲-ائل+اَک،ائله باغلی}

ایلک..ilk [سایی] بیرینجی، ان اؤنجه گلن، باشلانقیج‌دا اولان (قارشی آنلامی: سونْ)، باشلیجا (فا:ازَل، اوّلین). the first، eternity {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ معناجا بو کلمه‌نین مفهوموندا اولین باغ و باغلانتی اولماغینا خاطر ایلمک سؤزوندن آلینماسی مناسب گؤرونور وگرچکدن ایلک سؤزو، بیر دؤزونتونون باشلانیشی و باش باغلانیشی اولور}.

ایلک-..-ilk [اؤزل آد] ایلک‌سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری:ایلکای، ایلکبای، ایلکبگ، ایلکخان، ایلکَر، ایلکسونْ، ایلکگونْ.

ایلک‌آددیم..ilk addım [آد] باشلانقیج.

ایلک‌آشاماللاردا..ilk aşamalarda [ظرف] اولین مراحل ده (فا:درمراحل اوّلیه). in initial stages

ایلک‌آوا..ilkava [اؤزل آد] سالماس و اورمیه ده کند آدی {ایلک یورد}.

ایلک‌اؤرنک..ilkörnək [آد] پروتوتیپ.

ایلک‌اؤنجه..ilkönce [ظرف] هرشئی‌دن قاباق.

ایلک‌اؤیره تیم..ilköyrətim [آد] بیر ایش ویا بیلیم اؤیرَنمک اوچون ان ایلک شئی‌لری اؤیره‌دن آشاما.

ایلکاَزلدن..ilkəzəldən [ظرف] باشدان باشلییاراق، اوّلدن.

ایلکاوْخول..ilkoxul [آد] مکتبین ایلک دؤنَمی (فا:دوره ابتدایی).

ایلکباخیشدا..ilkbaxışda [ظرف] ایلک تأثیره گؤره، ایلک نظرده.

ایلکباهار..ilkbahar [آد] یاز فصلی.

ایلکجه..ilkcə [صفت، ظرف] ان بیرینجی.

ایلکجیلیک..ilkcilik [آد] ۱-ایلکل اوُلوسلارین ساده صنعتی‌نین یانلی‌سی اوْلان گؤروش. ۲-آوروپا صنعت اینین چاغیمیزا قدر گئچیردیگی توسعه و گلیشمه‌لردن خبرسیز گؤرونن (فا:پریمیتیویزم).

ایلکچاغ..ilkçağ [آد،تاریخ] ان اسکی زامان‌لاردان میلادی ٤٧٦ ایله قدر اوْلان سوّره (غربی‌روُم امپراتورلوغون چؤکوش ایلی).

ایلکدی..ilkdi [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {ایلک یورد}.

ایلکل..ilkəl [صفت] ۱-ارگین یاشینا یئتیشمه میش، ابتدایی، پریمیتیو "ایلکل اینسانلار ماغالاردا یاشایاردیلار" (فا:نخستین، پریمیتیو). ۲-ابتدایی، ان اسکی اوْلان.

ایلکل اوْداق..ilkəl odaq [آد] اصلی اوْداق (فا:کانون اصلی). principal focus

ایلکل توپلوم..ilkəl toplum [آد] یازیلی کولتورو اوْلمایان، شهرلشمه میش.

ایلکل جه..ilkəlcə [صفت، ظرف] ایلکل بیر بیچیمده.

ایلکل جیلیک..ilkəlcilik [آد] ایلکل توْپلوملارین صنعت و هُنرلرینی بنیمسه ین بیر گؤروش.

ایلکل سایی..ilkəl sayı [باخ] اصلی سایی (فا:عدد اصلی). a cardinalm number

ایلکل لشدیرمک..ilkəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ایلکل وضعیته گتیرمک.

ایلکل لشمک..ilkəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایلکل بیر وضعیته گلمک.

ایلکل و یانال..ilkəl və yanal [صفت] اصول و فروع (فا:اصول وفروع). roots and branches

ایلکللیک..ilkəllik [آد] ایلکل اوْلما وضعیتی، ابتدائی لیک.

ایلکه..ilkə [آد،ایلک +ه] پرنسیپ، سوْی، اساس، بیر شئیین اصلی عُنصرو (فا:اساس). basis

ایلکه بلگه..ilkə bəlgə [آد] اساسنامه (فا:اساسنامه). articles

ایلکه جی..ilkəci [صفت] ایلکه‌لرینه باغلی (کیمسه).

ایلکه جی‌لیک..ilkəcilik [آد] ایلکه جی اوْلما وضعیتی.

ایلکه‌سل..ilkəsəl [صفت] ایلکه‌ایله-ایلگی‌لی (فا:بنیادی) fundamental

ایلکه‌سل‌پارچاجیق‌لار..ilkəsəl parçacıqlar [آد] ائورنی دوزلدن اَن کیچیک پارچا جیق‌لار (فا:ذره های بنیادی). elementary particles

ایلکه‌سیز..ilkəsiz [صفت] اساس‌سیز (فا:بی پایه). baseless

ایلکه‌لر..ilkələr [آد] اصول (فا:اصول). principles

ایلکه‌لشمک..ilkələşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایلکه وضعیته گلمک.

ایلکی..ilki [آد] اوّلمینجی،ایلکین، بیرینجی (فا:اولی).

ایلکیاردیم..ilkyardım [آد] حادثه گؤرموش و خسته‌لنمیش آدامی دوکتور و خسته خانایا یئتیرینجه اونون اوچون گره کن ابتدایی معالجه و ایلک باخیم (فا:کمک اولیه).

ایلکیارقی لاما..ilkyarqılama [آد] اولیه یارقی (فا:محاکمه اولیه). primary hearung

ایلکیاری..ilkyarı [آد،ایدمان] فوتبال ووالیبال کیمی یاریش‌لاردا ایکی بؤلومدن ایلکی.

ایلکیاز..ilkyaz [آد] ایلک باهار.

ایلکیم..ilkim [ظرف] اولین دفعم اولاراق، ایلک اولاراق (فا:نخستین).

ایلکین..ilkin [ظرف] باشلانقینج دا،باشدا،بیرینجی اوْلاراق،ایلک دفعه "گؤزومو دؤنیایا آچاندا ایلکین آنامی گؤردوم" (فا:ابتداء).

ایلکینجی..ilkinci [سایی] بیرینجی (فا:اولی).

ایلکینلیک..ilkinlik [آد] ازَلیت (فا:ازَلیت). pre-existence

ایل‌گئجه..il gecə [آد] ۱-ایلین داها اوُزون گئجه‌سی،چیللە گئجه‌سی، یلداگئجه سی. ۲-قوُرتارماق بیلمه ین و اوُزون اوْلان گئجه.

ایل‌گئچدیکجه..il geçdikcə [ظرف] زامان اؤتدوکجه.

ایلگَج..ilgəc [دیل‌بیلیمی] ایلگَچ: ۱-جمله ده سوزجوقلری بیربیرینه باغلایان سؤز،باخ: ادات. ۲-سانجاق (فا:سنجاق).

ایلگَچلی..ilgəçli [صفت] ایلگچی اوْلان.

ایلگَرو..ilgərü [اؤزل آد] ۱-ایلَری، ایلَریده ۲-دوْغو ۳-بوْللوق، رَفاه[۷].

ایلگَک..ilgək [آد] دؤگمه گئچیرلن یئر،ایلمه(فا:جا دگمه‌ایی

ایلگَک آچماق..ilgək açmaq [تاثیرلی ائیلم] دؤیون آچماق و چؤزمک(فا:باز کردن).

ایلگَک‌لنمک..ilgəklənmək [بلسیز ائیلم] ایلگک ووُرولماق

ایلگَک‌له‌مک..ilgəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ایلگک وورماق.

ایلگَکلی..ilgəkli [صفت] ایلگه یی اوْلان.

ایلگَه..ilgə [باخ] ایلگی.

ایلگی..ilgi [آد] ۱-ایکی‌شئی آراسیندا‌کی باغلی‌لیق،ایلیشگی، تعلق، علاقه. ۲-(شیمی) ایکی ماده آراسیندا بیربیرینه اوْلان قاینا‌شما‌ایسته یی(فا:علاقه). attachment {ایلمَک+گی}.

ایلگی آلانی..ilgi alanı [آد] بیرینی ایلگی لندیگی موضوع لار.

ایلگی چکمک..çəkmək ilgi [تاثیرسیز ائیلم] ایلگی سینی چکمک(فا:مورد توجه شدن).

ایلگی چکیجی..ilgi çəkici [آد] ایلگی نی ودقتی توپلایان (فا:جاذب).

ایلگی دوُیماق..ilgi duymaq [تاثیرسیز ائیلم] علاقه گؤسترمک (فا:علاقه مند شدن).

ایلگی سیز..ilgisiz [صفت] ایلگی سی اولْمایان، ایلگی لنمه ین (فا:بی علاقه). unintersted

ایلگی سیزلیک..ilgisizlik [آد] ایلگی گؤسترمه مه وضعیتی، ایلگی سیز اولْما وضعیتی (فا:بی علاقگی).

ایلگی سیزلیک له..ilgisizliklə [صفت] ایلگی سی اولمادان (فا:با بی علاقگی). disinterstedness

ایلگی سینی کسمک..ilgisini kəsmək [تاثیرلی ائیلم] رابطه نی قطع ائله مک، آرانی پوْزماق.

ایلگی گؤسترمک..ilgi göstərmək [باخ] ایلگی دوُیماق.

ایلگی لر..ilgilər [آد] علاقه لر (فا:علایق).

ایلگی لندیرمک..ilgiləndırmək [تاثیرلی ائیلم] ایلگی لی ائتمک، ایلگی سینی چکمک، اؤنم وئرمه سینی جوْرله مک.

ایلگی لندیریش..ilgiləndiriş [آد] ایلگی لنمک ایشی وطرزی(فا:علاقه-مندی).

ایلگی لنمک..ilgilənmək [تاثیرسیز ائیلم] ایگلی لی اولْماق، بیربیرنه قارشی یاخین لیق دوُیماق (فا:علاقه مند شدن، توجه داشتن).

ایلگی له مک..ilgiləmək [تاثیرلی ائیلم] ایکی شئی بیربیرینه وصل ائله مک.

ایلگی له نیش..ilgiləniş [آد] ایلگی لنمک ایشی.

ایلگی لی..ilgili [صفت] ایلگی لنمیش اولْان (فا:علاقه مند، مشتاق).

ایلگی لی لیک..ilgilik [آد] ایلگی لی اولما وضعیتی (فا:علاقه مندی).

ایلگینج..ilginc [صفت] ایلگی چکیجی، جاذب، (فا:جالب).

ایلگینج لشمک..ilgincləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایلگینج وضعیته گلمک (فا:جالب شدن).

ایلگینج لیک..ilginclik [آد] ایلگینج اولْما وضعیتی (فا:جالبی).

ایللا..illa [ع‹الّا›] استثنا بیلدیرن بیر سؤز"هامی گئتمه لیدیر ایللا یاشلی لار".

ایل لر آیری سی اولْماق..illər ayrısı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزون ایل لر آیری دوْشمک.

ایللر ایلی..illər ili [ظرف] اوُزون ایللردن بری.

ایللرجه..illərcə [ظرف] ایلر بویو، بیر چوخ ایل (فا:سالیان). years

ایللرله..illərlə [ظرف] بیرچوخ ایل لر بوْیو، بیرنئچه ایل(فا:سالهای سال).

ایللوآنقاش..illuanqaş [اؤزل آد] ائتی و هیتیت افسانه سی اولْاراق م.ق ۱۵۰۰جو ایللره عایددیر[۲۱۱].

ایللمک..illəmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُزون سوْره بیرئرده قالماق، ایللر بویو بیر یئرده قالماق (فا:سالها در جایی ماندن).

ایللی جی لر..illicilər [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو-آیدین توْرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

ایللیک..illik [آد] بیر ایل دوام ائدن ویا سوْرموش، ایلده بیر یایین لانان هرشئی، ایلده بیر اؤده نن و وئریلن شئی، بیر ایل سوره رک، ایلده بیر اولْان، "ایللیک قازانج، اوْخول سوْنو ایللیک توْپلانتی". (فا:سالیانه). yearly

ایللیک اوْرتالاما..illik ortalama [آد] بیرایلین وئری لرینه گؤره آلینان اوْرتالاما اوْرانی (فا:متوسط سالیانه).

ایللیک گلیر..illik gəlir [آد] بیر ایلده اله گلن گلیر (فا:در آمد سالیانه). annual income

ایللیک چی..illikçi [آد] بیرایل اوچون چالیشان کیمسه (فا:مزد بگیر سالیانه).

ایللیک لی..illikli [صفت] اوْجرتی ایلده بیر وئریلن (فا:مزد بگیر سالیانه).

ایلماز..ilmaz [صفت] بیرایشدن گؤزو قوْرخوب واز گئچمه ین، ایلمایان.

ایلمک..ilmək [آد،سن] ۱-دؤیون، بیر جوْر باغلاما (فا:کره). ۲-(ل) دؤیونله مک (خفیف دؤیون) (فا:گره بستن).

ایلمک سیز..ilməksiz [صفت] ایلمه گی اولْمایان (فا:بدون گره).

ایلمک لتمک..ilməklətmək [اتّدیرگن ائیلم] ایلمک له باغلانماق (فا:گره زدن).

ایلمک لنمک..ilmələnmək [بلسیز ائیلم] ایلمک ووُرولماق (فا:ف.م گره بستن).

ایلمک له مک..ilmələmək [تاثیرلی ائیلم] ایلمک ووُرماق، ایلگک-گئچیرمک(فا:گره زدن

ایلمک له مه..ilmələmə [آد] ایلمک له باغلاما (فا:گره زنی).

ایلمکچی..ilməkçi [آد] ایلمک ووران کیمسه، فرش و خالچا توخویان کیمسه (فا:گره زن، فرشباف).

ایلمک لی..ilməkli [صفت] ایلمک ووُرولموش، ایلمه یی اولْان(فا:گره-دار

ایل مُدام..il müdam [ظرف] دایم، سوْره کلی، همیشه.

ایلمَن .. İlmen [اؤزل آد] قازاق-کیچلیؤز-بایوٚغلو-چیرکَس بوٚی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

ایلمه..ilmə [آد] ۱-ایلمک، دؤیون (فا:گره). ۲-ایلمک ایشی (فا:ا.م-گره زدن). ۳-کیسه کیمی شئی‌لری آچیب باغلاماغا و آسماغا یارایان قایتان.

ایلمه خاتون..ilmə xatun [اؤزل آد] قیز آدی (فا:نام‌دختر).

ایلمیک..ilmik [آد] ایلمک، دؤیون.

ایلمیک‌لنمک..ilmiklənmək [بلسیز ائیلم] ایلمک‌ووُرولماق، دؤیونلنمک.

ایلمیک لهمک..ilmikləmək [تاثیرلی ائیلم] ایلمک ووُرماق، دؤیونله‌مک.

ایلن..ilən [باغلاییجی سؤز] ایله سؤزونون آیری شکلی "عاشیق گلیر سازایلن اؤردک ایلن قازایلن" (فا:کلمه ایی معادل وَ).

اَیلَنتی..əylənti [آد] اَیلنجه، خوش گئچیرلن توٚپلانتی (فا:تفریح گاه).

اَیلَنج..əyləncə [آد] ایلنمک آماج ایله سؤیله‌نن سؤز.

اَیلنجه..əyləncə [آد] ۱-اوٚره‌یی‌اَیلَندیره جک اوٚلان، کؤنلو آچاجاق شئی، اَیلندیرن،خوش گئچیرمه، اَیلنمک ایشی. ۲-نشعه‌لی و خوش گئچیرلن توٚپلانتی (فا:تفریح). recreation

اَیلنجه چی..əyləncəçi [صفت] خوش گئچیرن (فا:عیش طلب). epicure

اَیلنجه‌سیز..əyləncəsiz [صفت] اَیلنجه‌سی اوٚلمایان (فا:بدون‌شادی‌و تفریح).

اَیلنجه یئری..əyləncə yeri [آد] اَیلنمه یئری (فا:تفریحگاه). amusement

اَیلنجه‌لی..əyləncəli [صفت] اَیلنجه‌سی‌اوٚلان، اَیلندیرن(فا:مفرّح).

اَیلَنجه‌لیک..əyləncəlik [آد] ۱-اَیلنجه و اَیلنمک اوچون یئیلن چرَز (فا:شب چره). ۲-ایلنجه اوچون اوٚلان یئر (فا:تفریحگاه).

اَیلندیرمک..əyləndirmək [تاثیرلی ائیلم] اَیلنجه‌یه مشغول ائتمک، باشینی‌قاریشدیرماق،شن‌لندیرمک،بیرینه‌خوش گئچیرتمک، اَیلَنمه‌سینه یول آچماق (فا:سرگرم کردن).

اَیلندیرن..əyləndirən [باخ] اَیلندیریجی.

اَیلَندیری..əyləndiri [آد] مزاح، گوٚلمه جه، مشغولیت (فا:سرگرمی).

اَیلندیریجی..əyləndirici [صفت] اَیلندیرن "اَیلندیریجی فیلیم"، مشغول ائدن هر شئی، ایلندیرمه اؤزللیگی اوٚلان، اَیلندیرمک اوچون اوٚلان (فا:سرگرم کننده).

اَیلَندیریش..əyləndiriş [آد] اَیلندیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا:سرگرمی).

اَیلندیریلمک..əyləndirilmək [بلسیز ائیلم] ۱-اَیلنجه‌ایله‌مشغول-ائدیلمک. ۲-ساخلانیلماق، دایاندیریلماق، دوُردوروولماق.

اَیلنمک..əylənmək [س، ت] ۱-خوش واخت گئچیرمک، استراحت ائتمک، ایلندیریجی بیر شئیله مشغول اوٚلماق، باشی بیر یئرده دؤموک اوٚلماق (فا:سرگرم شدن، تفریح کردن). ۲-آلای ائتمک.

ایلَنمک..ilənmək [تاثیرلی ائیلم] قارقیشلاماق، بیرینه بددُعا ائتمک.

اَیلنمه..əylənmə [آد] خوش واخت گئچیرمه (فا:عشرت). pleasure

اَیلنمه یئری..əylənmə yeri [آد] اَیلنمک اوچون مناسب یئر (فا:تفرجگاه).

ایل‌توتماق..il tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤلن اوٚچون ایل‌دؤنومونو یاس توتماق.

ایلوانا..ilvana [اؤزل آد] ایلْوانَق: خالخال دا کند آدی {آلواناق}.

ایلوَند..ilvənd [اؤزل آد] آبیک،زیاراندا چای آدی {ایل+وند}.

ایلوُ..ilu [اؤزل آد] سوُمرلرده تانری معناسیندا بیر سؤز[۲۱۱].

ایلوُن..ilun [اؤزل آد] ائلوُن: ۱-اوُلو، اوُجا ۲-سوٚیلو ۳-گنج، جوان (تاریخی اؤزل آد) باشقوُرد اوٚیماق بگ‌لریندن[۷].

ایله..ilə [باغلاییجی سؤز] ایلَن، ایلا: جُمله‌ده "و" آنلامینی داشییر، کلمه دن سوٚنرا گله‌رک برابرلیک ویا اوٚ کلمه‌یه باغلیلیق معناسی-وئریر "سوٚلماز ایلا ساناز، سئوگی ایله قارشیلادی، اوٚنون گلمه‌سی ایله ایش‌دؤزَلدی" (فا:با). With {ایلمک سؤزوندن دوزه‌له‌رک ایکی بؤلومو بیربیرینه باغلایان کلمه اوچون ایشله‌نیر}.

اَیله‌تؤر..əylətür [اؤزل آد] ایی‌لیک صاحبی، جؤمَرت[۷].

اَیله‌تؤربوٚغا..əylətürboğa [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوٚموتان آدی[۷].

ایله‌تی..ilətі [آد] بیلدیرمه یازیسی، مساژ.

ایله‌تیجی..ilətici [آد] بیلدیرمه و ایلَتمه اؤزللیگی اوٚلان.

ایله‌تیش..ilətiş [آد] ایلَتمک ایشی.

ایله‌تیشمک..ilətişmək [تاثیرسیز ائیلم] قارشی‌لیقلی خبرلشمه و خبر آلوئری.

ایله‌تیشیم..ilətişim [آد] بیلگی ویا دوُیقو و دؤشونجه بیلدیریشمه‌سی (تئللی ویا تئلسیز سیستیمله)، بیلدیریشیم، خبرلشمه، کوٚمنیکاسیوٚن (فا:ارتباطات). communication

ایله‌تیلیش..ilətiliş [آد] ایله تیلمک ایشی ویا بیچیمی.

ایله‌تیم..ilətim [آد] ایلَتمک ایشی ویا بیچیمی، کوٚنوٚکسیوٚن-

ایله‌جه..iləcə [اؤزل آد] لئریک‌ده چای آدی[۲۴۰].

اَیله‌شیک..əyləşik [باخ] اگله شیک.

اَیلەمک..əyləmək [تاثیرلی ائیلم] ساخلاماق، دایاندیرماق، دوُردورماق.

اَیلەنەرک..əylənərək [ظرف] اَیلنمه حالیندا (فا:تفریح کنان) for fun

اَیلەنیش..əyləniş [آد] اَیلنمک ایشی (فا:تفریح).

اَیلەنیلمک..əylənilmək [یلسیز ائیلم] اَیلنمک ایشی گؤرولمک(فا:ف.م-تفریح کردن).

ایلی..ili [اؤزل آد] تورکوستاندا آخان و بالخاش گؤلونه تؤکولن بیر چای آدی؛ ۲-اینسان آدی: ایلیبگ، ایلیبیکه[۱۲].

ایلیات اوْبا..ilyat oba [اؤزل آد] رشت ده کند آدی.

ایلیاراسی..ilyarası [صفت] ساغالماسی اوُزون سوْرن وساغالاندان سوْنرا یئری قالان یارا.

ایلیاز..ilyaz [اؤزل آد] باش‌باشا یاز اولان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر)

ایلیاس..ilyas [اؤزل آد] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیربگ[۵٤]. {الیاز}

ایلیتمه..ilitmə [آد] ایْلیْتما: بیرنوع یوغورت، آیرانی قیزدیریب کره سین آلاندان سونرا یاغسیز یوغورت دئییلیر. {ایْلیتما}

اَیلیج..aylic [اؤزل آد] اوْردوباد'دا یئر آدی[۲٤۰].

ایلیجه..ilicə [اؤزل آد] بایْندیر بوْیوناعایدیئر آدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

ایلیچ‌پوْرتو..iliçportu [اؤزل آد] آستارا'دا یئر آدی[۲٤۰].

ایلی‌سوُ..ilisu [اؤزل آد] قاخ'دا کند آدی[۲٤۰].

ایلیشدیرمک..ilişdırmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایلیشمه‌سینه یوْل آچماق، بیر شئیی آیری شئیه توخوندوروب باغلاماق (فا:گیردادن). ۲-برک ووُرماق(یومروق، تپیک، سیلله) (فا:نواختن سیلی و.).

ایلیشدیریلمک..ilişdirilmək [یلسیز ائیلم] ایلیشدیرمک ایشی-گؤرولمک(فا:بندشدن)

ایلیشکن..ilişkən [صفت] ایلیشن، دوْلاشان، ال آیاغا و پالتارا یاپیشان، سانجیلان (فا:چسبنده، گیر کننده).

ایلیشکن‌لیک..ilişkənlik [آد] ایلیشکن شئیین حالی.

ایلیشکن‌لی..ilişkənli [صفت] ایلیشکن اؤزللیکلی (فا:گیردار).

ایلیشکی..ilişki [آد] ایلگی، ایکی شئی آراسیندا قارشیلیقلی ایلگی، باغلانتی، باغلی‌لیق (فا:مناسبت). relation

ایلیشکی‌سیز..ilişkisiz [صفت] ایلیشگی‌سی اوْلمایان (فا:بدون ارتباط).

ایلیشکی‌سیزلیک..ilişkisizlik [آد] ایلیشگی‌سیز اوْلما وضعیتی.

ایلیشکی‌لی..ilişkili [صفت] بیرشئیله ایلیشگی‌سی اوْلان (فا:مرتبط).

ایلیشکین..ilişkin [صفت] ایلیشیگی‌سی اوْلان، باغلی(فا:مرتبط).

ایلیشکین‌لیک..ilişkinlik [آد] مرتبط‌لیک، باغلیلیق (فا:مرتبط بودن).

ایلیشمک..ilişmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-تاخیلماق، تاخیلیب قالماق "ساچلارینا سامان ایلیشیب"۲-بیر شئیه توْخونماق، آیاغی دَیمک، چارپماق، تماس تاپماق "آیاغی داشا ایلیشدی". ۳-بیربیرینه دوُیون لنمک، دوْلاشیق دؤشمک، دوْلاشماق "یئلکن ساپی آغاجلارا ایلیشیب" (فا:گره خوردن). ۱-ایجَشمک، توْخونماق، ساتاشماق "خالقا ایلیشمه" (فا:بند شدن). ۲-بیر ایشه جدی یاپیشماق، آج گؤزلوکله یئمه‌یه باشلاماق "نئچه مدّتدیر سهندبگ ایشه برک ایلیشیبدی" (فا:به کاری چسبیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایلیشمه..ilişmə [آد] ۱-ایلیشمک ایشی. ۲-انگل، ایلیشیک (فا:مانع).

ایلیشیک..ilişik [صفت، آد] ۱-ایلیشتیریلمیش شئی، پیرتلاشیق، "ایلیشیک ایپ". ۲-دوْلاشیق"ایلیشیک فیکیرلر". ۳-ایلگی، ایلیشگی، علاقه"اوْنونلا هئچ بیر ایلیشگیم یوْخدور". ٤-انگل، مانع "ایلیشیگه دؤشمک".

ایلیشیک‌سیز..ilişiksiz [صفت] ۱-ایلیشیگی اوْلمایان. ۲-انگل‌سیز، مانعه‌سیز (فا:غیر متصل).

ایلیشیک‌لی..ilişikli [صفت] ایلیشیگی اوْلان، دوُلاشیق، قاریشیق، انگل‌لی، دوْلاشیق‌لی (فا:گره خورده).

ایلیشیلمک..ilişilmək [یلسیز ائیلم] توْخونولماق، ایلیشمک ایشی گؤرولمک (فا:گره خورده شدن).

ایلیخان..ilixan [تاریخی اؤزل آد] جَلایرلیلر دؤولتی‌نین دیگر آدی[۷].

ایلیک..ilik [آد] ۱-سؤموک ایچی (فا:مغز استخوان). ۲-(مج)وجودون ان درین یئری، لطیف و یومشاق "نازیک اللرینده ایلیک کیمی آغ بارماقلاری گؤرونوردو" (فا:ظریف، لطیف). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ایلمَک سؤزوندن آلیناراق ایکی شئی آراسیندا باغلانتی قوران بؤلومه دئییلیر وسؤموک ایچینده ایکی طرفده اولان ات و ماده‌لری بیربیرینه باغلایان ماده اوچون ایشله‌نیر}.

ایلیک..ilik [صفت] اَیلیگ:۱-اوْنلو ۲-ایلک، بیرینجی[۷].

ایلیگخان..iligxan [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلیْ و گؤی‌تؤرک خاقانلاریندان[۷].

ایلیک‌سیز..iliksiz [صفت] ایلیگی اوْلمایان.

ایلیگینه قدر ایشلەمک..iliyinə qədər işləmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ درین تأثیر ائله‌مک.

ایلیمان..iliman [آد] لیمان، گمی سیْغیناغی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایلیم‌ایلیم..ilim ilim [ظرف] بعضی فعل‌لرله اوْنون مفهومونو گوجلندیریر.

ایلیم‌ایلیم آختارماق..ilim ilim axtarmaq [تاثیرلی ائیلم] هریانی آختارماق.

ایلیم‌ایلیم گئتمک..ilim ilim getmək [تاثیرسیز ائیلم] تامامیله یوخ اوْلماق، یوخاچیخماق.

ایلینتی..ilinti [آد] تاخیلما، ایلیشمه، ایلگیلنمه. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایلینمک..ilinmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-تاخیلماق، ۲-ایلیشمک، ۳-ایلگیلنمک {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایلینه‌سی..ilinəsi [اؤزل آد] آلتای تانریچالاریندان[۲۱۱].

ایم..im [آد] بلیرتج (فا:اشارت، نشان). {باخ: ایمله‌مک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

ایماء..ima [آد،عربجه] بلیرتمه، اشارت له‌مه (فا:~). sign

ایماج..imac [آد] خیال، باخ: آماج.

ایمار..imar [اؤزل آد] هیتیت گؤنش تانریچاسی آرینناَنین اوْغلو[۲۱۱].

ایمان..iman [آد،عربجه] ۱-اینانج، اینانما (فا:ایمان) ۲-اردبیل (~کندی)، آستانا (~لو)دا کند آدی. تیکان‌تپه (~خان) ده داغ آدی

ایمانقوُل‌کند..imanqul kənd [اؤزل آد] قوُسارَدا کند آدی[۲٤۰].

ایمانلواَفشاری..imanluəfşarı [اؤزل آد] م١٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدرتوْرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی، صفوی‌لر دؤنمی بواوْبا افشار بیرلیگی داخلینده صفوی‌لره قاتیلدیلار و اورمیه همدان بؤلگه سینده یئرلشدیلر[۸۵].

ایمپئریا..imperya [آد،روسجا] باخ: امپراتورلوق[۹].

ایمپوْرت..import [آد،فرانسیزجا] آلیملار، خارجدن آلینان شئیلر، دیش آلیملار (فا:واردات).

ایمپوْلس..impols [آد،فرانسیزجا] ایمپالس، وورقو (فا:امپوْلس).

اَیمَج..əymac [آد] قوس، انحنا curvature

اَیمجلی..əymacli [صفت] قوْوسلو، انحنالی(فا:قوس دار، انحنا دار).

ایمچه..imçə [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {بالاجا ایز}.

ایمدی..imdi [باخ] ایندی.

ایمدی جه..imdicə [باخ] ایندی جه.

ایمَر..imər [صفت] خیرسئوَر، ایی‌لیک‌صاحبی.اؤزل‌آد:ایمَرای[۷].

ایمرالی..imralı [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

ایمَران..imərən [آد] باخ: ایْمران.

ایمران..imran [آد] ایْمَران: کلئیبر ده(~آباد) هشتَری ده (~کندی) کند آدی {ایمر+آن: ائیمیر/ایمَر لره عاید یورد، باخ: ائیمیر}.

ایمراه..imrah [اؤزل آد] ایْمراق: باخ: امره؛ ۱-آغابگ، اغا ۲-بگلَربگی ۳-عاشق، دَرویش، دوْست(تاریخی اؤزل آد) اوْغوز خاقان'ین توْرونو، داغ خان'ین اوْغلو[۷].

ایمرَن..imrən [آد] غبطه، گؤرورکن اوْ شئیی الده ائتمه هوسی، ایمره‌نیلن، ایچ گئچیردن.

ایمرَنتی..imrənti [آد] ایمرنمه، غبطه.

ایمرَندیرمک..imrəndirmək [تاثیرلی ائیلم] هوس لندیرمک، تاماهسی لاندیرماق، آغزی‌نی سوُلاندیرماق.

ایمرَنمک..imrənmək [س،دده] هوس لنمک، تاماهسینماق، آغزی سولانماق، ایسته‌مک، آرزولاماق.

ایمره‌نیش..imrəniş [آد] ایمرنمک ایشی.

ایمره‌نیلمک..imrənilmək [بلسیز ائیلم] ایمرنمک ایشی گؤرولمک.

ایمریک..imrik [آد،دا] ازیلمیش و دؤیولموش شئیین ایچینده قالان ایری دنه سی.

ایمریک لتمک..imriklətmək [ائتدیرگن ائیلم] ایمریک له‌مک ایشینی گؤردورمک.

ایمریک له‌مک..imərik ləhmək [تاثیرلی ائیلم] بوغدا و دوُز کیمی شئیلری تام دؤیمه‌مک.

ایمسک..imsək [صفت] ایی و قوخو بیلن،باخ:ایم.

ایمسک‌لنمک..imsəklənmək [تاثیرلی ائیلم] ایی و قوخو ایی لنمک.

ایمسک‌له‌مک..imsəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ایی و قوخونو بیلمک.

ایمسیک..imsik [صفت] باخ: ایْمسَک.

ایمیشلی..imişli [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی[۲٤۰].

ایْمک..imək [اؤزل آد] م١٠جو عصرده توْرک ائلی اوْلاراق ووْلگا چایی بؤلگه سینده یاشاییردیلار، باخ: کیمَک[۱۲].کیمئرلرین ۷ بوْیوندان بیری ایمَک یازیلیبدیر. ۲-ایمک۲(ایرمک)imək(کؤمکچی فعل) یاردیمجی فعل کیمی ایشله‌نیر "ایدی (دی)، ایمیش (میش)، ایسه (سه)"، چکیم شکلینده ایشلنیر، اؤرنک: گلمیش ایدی، گلمیش ایمیش، گلمیشسه (فا:فعلی کمکی: بودن). to be ۳-ایمک۳imək(آد) ایمَکله‌مک ایشی.

اَیمک..əymək [تاثیرلی ائیلم] اَییک وضعیته گتیرمک، بیر یانا مئیل ائتدیرمک، اَیری شکله سالماق، سرت بیر شئیی بوْکوک وضعیته گتیرمک (فا:خمیدن). to bend {سوُمئرجه ‹اَیر›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، باخ: اگمک}.

ایْمک‌لتمک..imələtmək [تاثیرلی ائیلم] اوشاغین ایمک له‌مه‌سینه کؤمک ائتمک (فا:چهار دست و پا راه بردن بچه).

ایمکله‌مک..imək‌ləmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُشاق‌دؤردال آیاقلا یئریمک (فا:چهار دست و پا راه رفتن بچه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: ام، امک}

ایمگه..imgə [آد] ۱-دؤش، ایماج، خیال، تصوّر(فا:خیال). ۲-ایز، بَلیرتی. ۳-ایی، یارارلی {باخ:ایم}

ایملمک..imləmək [تاثیرلی ائیلم] اشارت‌ائتمک،ایم‌له گؤسترمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

ایممورال..immoral [آد،فرانسیزجا] تؤره تانیماز (فا:ایممورال).

ایممورالیزم..immoralizm [آد،فرانسیزجا] تؤره تانیمازلیق (فا:ایممورالیزم).

ایمَن..imən [اؤزل آد] ۱-اَمَن،جان،روُح ۲-قایین آغاجی.باخ: اَمَن[۷].

ایمن..imən [صفت،عربجه] آرخایین، گؤونلی (فا:ایمن). secure

اَیمه..əymə [آد] ۱-اَیمک ایشی (فا:خمش). ۲-یای و اَیمج شکلینده اوْلان. ۳-اَیمه دمیر (فا:خاموت).

ایمه..imə [آد] ۱-اَم، چاره، دَرمان. ۲-داغ گئچی‌سی(فا:بز کوهی). {باخ: آم، ایمکله‌مک}

ایمه جی..imədʒi [آد] گروهی و اورتاقلاشا گؤرولن ایش و ایشچی {ایمک و امک سؤزوندن آلینمادیر}[۵].

اَیمه جی..əymədʒi [آد] ایمه جیلیکده اشتراک ائدن. {باخ:امک}.

اَیمه جیلیک..əymədʒilik [آد] کؤمک لشمه، بیرلیکده یاردیم لاشما.

ایمه‌جه..imədʒə [اؤزل آد] بیرلیکده‌لیک، اَمَک اوْرتاقلیغی[۷].

اَیمه‌لی..əymədʒi [صفت] اَیمه یه الوئریشلی،اَیری،اَییلمیش.

ایمی..imi [اؤزل آد] کیمئرلرین۷بوْیوندان‌بیری ایمی یازیلیبدیر[۲۰۹].

ایمیجه..imicə [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

ایمیر..imir [آد،دا] آری بگی،آری ملکه‌سی (فا:ملکه زنبور).

ایمیرجه..imircə [آد،دا] ایگید سؤزیله بیرلیکده معنانی تشدید ائدیر "بؤیودو ایمیرجه ایگید اوْلدو".

ایمیرچیمک..imirçimək [تاثیرسیز ائیلم] قوْخوماق، خاراب اوْلماغا باشلاماق،آغیرلاشماق" قاتیق ایمیرچییب".

ایمیرچیمیش..imirçimiş [صفت] خاراب اوْلماغاباشلامیش، قوخولانمیش.

ایمیش..imiş [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوْلماق‌دان،وارلیق، روحلو کند}.

ایمیشجه..imişcə [اؤزل آد] باخ: ایمیش،هشتَری ده کند آدی.

ایمیشچی‌تونقاتار..imişçi tunqatar [تاریخی اؤزل آد] ۱-قافلان‌لارلا دؤیوشن جسور کیشی ۲-گؤی تورکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

ایمیشلی..imişli [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

ایمیک..imik [باخ] اؤموک، بوْغاز، خیرتدَک.

ایمینا..imina [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

اَین..əyən [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {اَیب اوْستون گلن}.

این..in [آد] ۱-بالاجا حئیوانلارین یوُواسی، تویوق اینی (فا:مرغدان). hencoop ۲-ماغارا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اینگوْر›، سن: چوخور، چؤل حئیوانی یوواسی؛ بو کلمه‌نین معناسینی نظره آلاراق یئنمک سؤزوندن آلینماسی اویقون گؤرونور}.

اینَق..inaq [اؤزل آد] ۱-قارداش، قارداش چوْجوُغو ۲-خان و بگلرین اَن گوْوه‌نیلیر آدامی و یاردیْمجیسی (تاریخی اؤزل آد) ۱-سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی۲-عاباسیلَر دؤنَمی والی و اوْردوباشی لاریندان[۷]. ۲-اینَق،inaq(آد،طب،دا) اوُشاق‌لاردا قیرتلاغین التهابی، آنژین خسته‌لیگی (فا:آنژین).

اینَقلی..inaqlı [صفت] اینَق خسته‌لیگینه توتولموش، آنژین توتموش (فا:آنژین گرفته).

اینال..inal [اؤزل آد] ۱-سوْیلو، اَمین و گوْوه‌نیلیر شخص؛ اینال ویا یینال، آنایا منسوب اصیل زاده اوْچون سؤیله‌نیردی؛ دیواندا: آناسی خاتون و باباسی قارا بوُدوندان اوْلان بوْتون گنجلره وئریلن آد، آوروپاداکی، کونْت، بارونْ و بنزَری عُنوانلارین توْرکجه‌ده‌کی قارشیلیغی. ۲-گؤی‌تورک، سلجوقلو دؤنمی‌خاقان و کوموتان آدلاریندان: ~اؤزن، بای، ~بَگ، ~بؤگو، ~پارس، ~تارکان، ~تان، ~تَکین، ~تیگین، ~جیق، ~چیْق، ~خاقان، ~سیْریابغوُی‌خان، ~وُز، ~یابقوُ[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اینالتای..inaltay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:اینال+ تای[۷].

اینالللو..inallu [اؤزل آد] آذربایجان حکومتلرینین تشکیلینده نقش‌لری اولان، حلب‌تورکمن‌لریندن و شاملو بیرلیگینه عاید بیر طایفا آدی، [۸۵]؛ ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸].

اینام..inam [آد] اینانما، اینان (فا:عقیده). belief

اینام‌سیز..inamsız [صفت] اینامی اوْلمایان، ایمان‌سیز (فا:بی ایمان). unbelieving

اینام‌سیزلیق..inamsızlıq [آد] اینام‌سیز اوْلما وضعیتی.

اینامیلا..inamla [ظرف] اوْرکدن" اینامیلا جاواب وئرمک".

ایناملی..inamlı [صفت] ایمانلی، اینامی اولان.

اینان..inan [آد] اینانما، اینام (فا:عقیده). belief

اینانالی..inanapa [تاریخی اؤزل آد] کؤلتیگین'ین عُنوانلاریندان (اؤلدوکدن سونرا، آغابگی بیلگه خاقان طرفیندن وئریلمیش بیر عُنوان)[۷].

اینانج..inanc [آد] اعتقاد، بیرشئیه و دؤشونجه یه کؤنولدن باغلی لیق ایشی (فا:عقیده). Belief {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اینانج..inanc [آد] اینانچ: گؤی‌تورک، سلجوقلو دؤنمی‌بؤیوکلریندن: ~خان، ~یابقوُ، ~ای، ~بگ، ~بگیم، ~بیلگه، ~ی، ~ی چوُر[۷].

اینانج بگ..inancbəy [آد] اؤزونه گؤوه‌نن بگ. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اینانجسیز..inancsız [صفت] اینانجی اولمایان.

اینانجسیزلیق..inancsızlıq [آد] اینانج‌سیز اولما وضعیتی.

اینانجلی..inanclı [صفت] اینانجی اولان، اینانملی (فا:عقیده مند). beliver

اینانجلیلیق..inanclılıq [آد] اینانج‌سیز اولما وضعیتی.

اینانجا..inanca [آد] گؤوَنجه.

اینانديرما..inandırma [آد] اینانديرماق ایشی.

اینانديرماق..inandırmaq [تاثیرلی ائیلم] اینانماسینی-ساغلاماق،اینانماسینا یول آچماق.

اینانديريجی..inandırıcı [آد] اینانديران (فا:قابل باور، باور کردنی).

اینانديريجيليق..inandırıcılıq [آد] اینانديريجی اولما وضعیتی و حالی.

اینانديرلماق..inandırılmaq [بلسیز ائیلم] اینانماسی ساغلانماق، اینانماسینا یول آچیلماق (فا:ف.م باور کردن).

اینانقوُ..inanqu [تاریخی اؤزل آد] اینانیلان، گؤونیلن، معتمد؛ سلجوقلو بگلریندن[۷].

اینانلی..inanlı [صفت] ۱-ایمانلی، اینامی اولان.۲-اردبیل ده کندآدی.

اینانماز..inanmaz [صفت] هئچ بیرشئیه اینانمایان، اینانديرلا بیلمه ین (فا:دیرباور). incredulous

اینانمازلیق..inanmazlıq [آد] اینانماز اولما وضعیتی (فا:دیرباوری).

اینانماق..inanmaq [س] ۱-دوغرو اولدوُغونو بیلمک، یقین ائتمک، اعتقاد تاپماق، حقیقت و گرچک اولدوغون بیلمک "آللاها اینانماق، بیرینه اینانماق" (فا:باورکردن). to believe ۲-اعتبار ائتمک، بئل باغلاماق، اوُمود ائتمک، اوُمیدوار اولماق "اونا چوخدا اینانماق اولماز، یوُخویا اینانماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن}

اینانمالی..inanmalı [صفت] اینانیلاجاق،بئل‌باغلامالی-اولان(فا:باورکردنی

اینانمالی اولماق..inanmalı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اینانماغا مجبور اولماق.

اینانیر..inanır [صفت] ایمانلی، اینانچلی.

اینانیرلیق..inanırlıq [آد] اینانیلا بیلیر بیر شئیین نئجه‌لیگی.

اینانیش..inanış [آد] اینانما (فا:عقیده). belief

اینانیقلی..inanıqlı [باخ] اینانديریجی.

اینانیلاجاق..inanılacaq [صفت] اینانیلابیلن "اینانیلاجاق آدام دئییل" (فا:قابل اعتماد، معتبر).

اینانیلماز..inanılmaz [صفت] ۱-اینانیلماسی چوخ گؤج (فا:غیر قابل باور). ۲-اولاغان اؤستو، آغلا باتماز (فا:خارق العاده).

اینانیلمازلیق..inanılmazlıq [آد] اینانیلماسی‌ممکن‌اولماما(فا:غیرقابل باوری).

اینانیلماق..inanılmaq [بلسیز ائیلم] دوغرو اولدوُغونا گؤوه‌نیلمک (فا:باور شدن).

اینانیلميش..inanılmış [صفت] گؤوه‌نیلمیش،اعتبارا لایق (فا:قابل اعتماد).

این‌اورگانیک..inorganık [آد،فرانسیزجا] جانسیز اولان (فا:بی جان).

این‌اؤنو..inönü [اؤزل آد] اوغوز-یازیربویونا عاید یئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

اینئی .. İney [اؤزل آد] باشقیرد بوی لارینداندير[۸۱-۱۵۸].

اینتئرسان..interesan [فر، ص] ایلگینج، ایلگی چکیجی (فا:جالب).

اینتئرفئرومتر..interferometr [آد،فرانسیزجا] گیریشیم اؤلچر (فا:اینترفرومتر).

اینتئرمئديا..intermedya [آد،فرانسیزجا] صحنه‌لر آراسی وئریلن پیئس، آرا صحنه (فا:اینترمدیا).

اینتئرنئت..internet [آد،این] دؤنیابیلگی سایارلار هؤرگوتو (فا:اینترنت).

اینتئرناسیونال..internasional [آد،فرانسیزجا] اینتئرنشنال: اولوسلارآراسی.

اینتئروال..interval [آد،فرانسیزجا] آرالیق، مسافه (فا:اینتروال).

اینتئقراسیون..inteqrasion [آد،فرانسیزجا] بوتون لشمه، بیر دیفرانسیئلی چؤزمه (فا:انتگراسیون).

اینتئقرال..inteqral [آد،فرانسیزجا] پارچالادان دؤزَلن بوتون (فا:انتگرال).

اینتئلئکت..intelekt [آد،فرانسیزجا] آنلیق، ادراک (فا:اینتلکت).

اینتئلئکتوآل..intelektual [آد،فرانسیزجا] آیدین (فا:انتلکتوآل).

اینتئنسیو..intensiv [آد،لا] گرگین، گوّجلو و قیزقین " اینتئنسیو ایش، اینتئنسیو وضعیت" (فا:انتنسیو).

اینتریکا..intrika [آد،فرانسیزجا] بیر هدفه چاتماق اوچون ال آلتیندان گؤرولن ایش، حیله و فتنه.

اینجار..incar [اؤزل آد] اَنجار: اهر ده کند آدی {اینجه+ار}.

اینجَسَن..incəsən [تاریخی اؤزل آد] ۱-حُضور و گوّنولیک، سُکونت ۲-چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

اینجَلْتمک..incəltmək [باخ] اینجَه‌لتمک.

اینجَلدیجی..incəldici [آد] اینجه وضعیته گتیرن.

اینجَلمک..incəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اینجه وضعیته گلمک، رفتاری و داورانیش لاری اینجه‌لیک قازانماق (فا:ظریف شدن). ۲-ضعیف لنمک، اوّزولمک (فا:ضعیف شدن).

اینجوُ..incu [اؤزل آد] ۱-موغول‌لو آلتون‌اوْردو دؤنمی‌خدمت-گؤستردیگی اوّچون بیرخانا وئریلن‌موّلک و آرماغان[۱۲]. ۲-مملوک،غُلام، اسیر {باخ: اینجه}.

اینجه..incə [صفت] اینچه: ۱-قالین‌لیغی‌آز اوْلان.۲-تره‌نیش‌لری و سؤزلری دقتلی اوْلان. ۳-ظریف ایشلنمیش هر شئی، نفیس و قشنگ اوْلان ویا دؤزلمیش " اینجه قاشلار، اینجه ناخیش، اینجه قیز"؛ قالین و قابا قارشیتی (فا:ظریف،مهربان)tiny، elegant{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ینجقه›: ینجمک سؤزو: نارین ائتمک و تیکه تیکه ائیله‌مک معناسیندا بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر، اینجه (چوخ ظریف و نازیک، ینجیلمیش و تیکه‌لنمیش شئی)، اینجی/ینجی/اینجو (چوخ ظریف شئی، مجازا مُرواريد و مُروارید کیمی سارای خانیمی)، بوکلمه بعضا غلام واسیر " اوده قوللوقچولوق ائتمه غینه سبب" معناسیندا ایشله‌نیب ویا دییشه‌رک ینگه (اینجه‹ینجه‹ینگه) شکلینده یازیلیب، بونودا سؤیله‌مه‌لی‌یک ینجمک کلمه‌سی تیکه‌له ییب و ضعیف لتمک آنلامینا گؤره اینجیمک سؤزیله بیر کؤکدن ساییلیر}.

اینجه-..-incə [اؤزل آد] تک‌ویا ترکیبی‌حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر (ان آزی ۲۵ آد)، باخ:یئرآدلاری.

اینجه آغری..incə ağrı [آد] زامان‌زامان گلیب گئچن یوّنگول آغری، ورم.

اینجه ایش..incə iş [آد] ۱-حسابلی، دؤز ایش۲-نقش، ناخیش.

اینجه اینجه..incə incə [صفت] ظریف و قشنگ " اینجه اینجه چیچکلر".

اینجه‌بئل(لی)..incə bel(li) [صفت] ۱-بئلی نازیک، ظریف (فا:کمرباریک). slender-waisted ۲-قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اینجه باغیرساق..incə bağırsaq [آد] سیندیریم بوروسونون قالین باغیرساغا قدر اوْلانی، نازیک باغیرساق (فا:روده باریک). small intestine

اینجه تئل..incə tel [اؤزل آد] گؤزل تئللی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اینجه توخولو..incə toxulu [صفت] اینجه توخونان پارچا و یا هر شئی (فا:ریزبافت). fine-woven

اینجه جیک..incəcik [آد] چوخ اینجه.

اینجه خسته‌لیک..incə xəstəlik [آد] آغ جییار ورمی.

اینجه‌دن اینجه یه..incədən incəyə [ظرف] بوتون آیرینتی‌لاریلا، هرطرفلی.

اینجه سس..incə səs [آد،چالقی] تیتره شیم سایی‌سی چوخ اوْلان سس، تیز سس (فا:زیر). lower

اینجه سسلی حرفلر..incə səsli hərflər [آد،دیل‌بیلیمی] دئییله‌رک اینجه اولان سسلی حرفلر (اَ، ائ ایـ ؤ، وّ) (فا:صائت نرم). From vowels

اینجه سوُ..incə su [اؤزل آد] دورو و آخار سوُ، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اینجه صنعت..incə sənət [آد] هنر، گؤزل وبدیعی یارادیجی‌لیق‌لار (فا:هنرهای زیبا).

اینجه صنعت بیلیمی..incə sənət bilimi [آد] اینجه صنعت له ایگی‌لی بیلیم (فا:علم هنرهای زیبا). figures of speech

اینجه وارا..incə vara [آراسوّز،دا] ضعیف ویا ظریف" اینجه وار قیزین آناسی چوخدان اؤلموشدو" (فا:طفلکی).

اینجه‌لتدیرمک..incələtdirmək [اتّدیرگن ائیلم] اینجه‌لتمک ایشینی گؤردورمک.

اینجه‌لتمک..incələtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اینجه‌حالا گتیرمک۲-آریقلاتماق، اوّزمک.

اینجه‌لشدیریلمک..incələşdirilmək [بلسیز ائیلم] اینجه ائدیلمک(فا:ظریف شدن).

اینجه‌لشمک..incələşmək [تاثیرسیز ائیلم] اینجه وظریف اوْلماق(فا:ظریف شدن).

اینجه‌لنمک..incələnmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اینجه‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا:ظریف شدن). ۲-(بل) آراشدیریلماق.

اینجه‌له‌تیش..incələtiş [آد] اینجه‌لتمک ایشی (فا:تدقیق).

اینجه‌له‌مک..incələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیین اؤزللیک‌لرینی-بیربیر آراشدیرماق (فا:بررسی کردن)۲-اینجه اینجه ائتمک (فا: ظریف نمودن).

اینجه‌له‌نیش..incələniş [آد] اینجه‌لنمک ایشی (فا:تدقیق).

اینجه‌له یه‌جی..incələyici [آد،صفت] اینجه‌له ین (فا:تدقیق کننده).

اینجه‌له‌مه..incələmə [آد] تدقیق ائتمک (فا:بررسی، تفتیش، رسیدگی). investigation، inspection

اینجه‌له‌مه‌جی..incələməci [آد،صفت] تدقیق-ائدن، آراشدیران(فا:تدقیق کننده).

اینجه‌لیش..incəliş [آد] اینجَلمک ایشی (فا:تدقیق).

اینجه‌لیک..incəlik [آد] اینجه اوْلما وضعیتی، اینجه رفتار و داورانیش گؤسترمه (فا:لطافت). fineness

اینجی..inci [آد] یئنجی: ۱-مروارید،بزک‌اوچون یومورو بالاجا داش ویا هرشئی" عزیزیم آی‌اینجی‌لر.یوْخ‌سیزه تای اینجی‌لر. سنه باخان گؤزلریم. گؤنو گؤندن اینجیلر" (فا:در). pearl ۲-عشوه، ناز، ادا{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹یینجو›؛ باخ: اینجه}

اینجی..inci [اؤزل آد] گؤیچای دا کند آدی[۲۴۰].

اینجی‌بالیغی..incibalığı [آد،دیرگی] پوُلجوقلاریندان یالانجی اینجی دؤزه‌لن، سازان سوْیو‘ندان کیچیک بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). alburnus lucidus

اینجیبوُغا..incibuğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اینجیتای..incitay [اؤزل آد] اینجی کیمی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اینجیتمک..incitmək [تاثیرلی ائیلم] اینجیمه‌سینه یوْل آچماق، کؤسدورمک، آغریتماق، (فا:رنجاندن). Irritation {‹یوْنجوتماق›، سن}

اینجیتمه..incitmə [آد] زجر وئرمه (فا:رنجش، زجر). torment

اینجیتمه منی..incitmə məni [آد] قانسئر، سرطان.

اینجی‌چیچگی..inci çiçəyi [آد،بیتگی] چییدم‌گیللر، آغ و یوْوار، خوش قوْخولو چیچک‌لرآچان، اوْتسوْو و بیر بزک بیتگی‌سی(فا:گل برف، گل موگه). convallaria. lil

اینجی‌داشی..incidaşı [یئرب] یانار داغلاردا دؤزه‌لن فلدسپات توْروندن بیر مینئرال.

اینجیدن..incidən [صفت] اذیت وئرن (فا:آزاردهنده). tromenter

اینجیدیجی..incidici [صفت] کؤنول قیران، اینجیدن (فا:آزاردهنده).

اینجیدیش..incidiş [آد] اینجیتمک ایشی (فا:رنجش).

اینجیدیلمک..incidilmək [بلسیز ائیلم] اینجیتمک‌ایشی-گؤرولمک(فا:رنجیده‌شدن).

اینجی‌سپن..inci səpən [صفت] در سپن (فا:درافشان). eloquent

اینجیشمک..incişmək [قا] بیربیریندن اینجیمک، کؤسوشمک، آرالاری دَیمک (فا:از همدیگر رنجیدن).

اینجیک..incik [آد] ۱-باجاغین دیز قاپاغیندان توپوغا قدر اوْلان سؤموکو، اینجیک سؤمویو (فا: استخوان). ۲-اینجیمیش اوْلان کیمسه (فا:آزرده خاطر، دلخور). Annoyed {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ،باخ:اینجه}

اینجیک اوْلماق..incik olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ناراحات‌لیق دؤشمک، کؤسمک.

اینجیک بوْنجوق..incik boncuq [آد] خیریم خیردا و دیرسیز بزک اشیاسی.

اینجیک سالماق..incik salmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤسدورمک، اوْره‌یینی قیرماق.

اینجیک سؤمویو..incik sümüyü [آد] دیزقاپاغیندان توْپوغا قدر اوْلان سؤموک.

اینجیک‌لی..incikli [باخ] اینجیک (فا:آزرده). sore-hearted

اینجیک‌لیک..inciklik [آد] اینجیمه، کؤسو، آرا دیمه و کؤسوشمه، ناراحت‌لیق (فا:آزردگی). to hurt

اینجیک‌لیک دؤشمک..inciklik düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن اینجیمک، آرالاری دَیمک، ناراحت‌لیق و ناراضی‌لیک دؤشمک.

اینجیک‌لیک سالماق..inciklik salmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی اینجیتمک، آرایا ناراحت‌لیق سالماق، ناراحت‌لیق و ناراضی‌لیک دؤزلتمک.

اینجی‌کیمی..inci kimi [صفت] کیچیک و قشنگ.

اینجی‌لتمک..inciltmək [تاثیرلی ائیلم] اینجی ائتمک.

اینجی‌لشمک..inciləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اینجی اولماق.

اینجیلمک..incilmək [باخ] اینجَلمک.

اینجی‌لنمک..incilənmək [تاثیرسیز ائیلم] اینجی حالا گلمک.

اینجیمک..incimək [تاثیرسیز ائیلم] اینجیک دویماق (فا: رنجیدن). to take offence {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،باخ:اینجه}

اینجیمه..incimə [آد] اینجیمک ایشی (فا:رنجش).

اینجیمیش..incimiş [صفت] اوره‌گی-قیریلمیش(فا:زجردیده) tormented

اینجینمک..incinmək [تاثیرسیز ائیلم] اینجیمک (فا:رنجیدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

اینچ..inç [آد،اینـ] ۲,۵٤ سانتیمتر اوُزونلوقدا اؤلچو بیریمی.

اینچه..içə [صفت] باخ: اینجه.

اینچال..inçal [اؤزل آد] توت مرباسی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

اینچگؤ..inçgü [اؤزل آد] اینجه، آرپاخان دؤنمی بگ و کؤموتان[۷].

اینچیباجی..inçibacı [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:اینجی+ باجی[۷].

ایندئترمینیزم..indeterminizm [آد،فرانسیزجا] بیلینه مزجیلیک (فا:ایندترمینیزم).

ایندئترمینیست..indeterminist [آد،فرانسیزجا] بیلینه مزجی (فا:ایندترمینیست).

ایندئکس..indeks [آد،فرانسیزجا] دیزین(بیر بیلگی جدولی و تابلوسو)، گؤسترگه [۲۱۸] (بیر بیلگی نی قرافیک شکیلده گؤسترمه).

ایندی..indi [ظرف] ایمدی، شیمدی: ۱-الان و بو آندا، ایچینده اولدوغونوز زاماندا. ۲-لاپ یاخیندا، بیر آز قاباق، بیر آز سونرا (فا:حالا). now {گؤ، سن ‹ایمتی، آمتی›}

ایندی ایندی..indi indi [ظرف] آنجاق چوخ یاخین زماندان بری.

ایندیجه..indicə [ظرف] همن ایندی، بوآندا.

ایندی‌جیک..indicik [ظرف] همن ایندی، بوآندا.

ایندیدن..indidən [ظرف] بو واخدان.

ایندیکی..indiki [صفت] بو زامانا عاید اولان، چاغداش اولان، بو زامانا عاید،بوآنداکی، بو زاماندا کی (فا:مربوط به حالا).

ایندیکی زمان..indiki zaman [آد،دیل‌بیلیمی] ایچینده اولدوغوموز زامان (فا:زمان حال). presnt nens

ایندیلرده..indilərdə [ظرف] بو گونلرده، بو سیرالاردا (فا:در این روزها).

ایندیلیک..indilik [ظرف] ایندیکی وضعیتده‌ویا زاماندا، بو وضعیته گؤره، هله‌لیک، ایندیکی حال، حاضر کی وضعیت (فا:فعلا).

ایندیلیکده..indilikdə [ظرف] ایندیکی واختدا، هله‌لیکده (فا:فعلا).

ایندیلیگن..indiligən [ظرف] ایندیکی زاماندا،ایندیلیین(فا:در حال حاضر).

ایندیویدوآلیست..individualist [آد،فرانسیزجا] بیرئی جی (فا:اندیویدوآلیست).

ایندیویدوالیزم..individualizm [آد] بیرئی جیلیک (فا:اندیویدوآلیزم).

ایندیه‌تک..indiyətək [ظرف] بوآنا قدر، بوگؤنه کیمی، هله (فا:هنوز). Yet {سنگلاخدا ایشله نیبدیر ‹ایمدیکاجه›}.

ایندیه‌جن..indiyəcən [ظرف] ایندیه‌دَک، ایندیه‌جَک: بوآنا قدر، بوگؤنه کیمی، هله (فا:هنوز). Yet (سن ‹ایمدیکاجه›)

اینِر..inər [تاریخی اؤزل آد] ۱-(یئنمَکدن،مج)آلچاق کؤنوللو، مُتواضع ۲-توّرکمنلرین، اَرسان و اوْخ اوْیماغینین اوُلوبابالاریندان[۷].

اینَرباش .. İnerBaş [اؤزل آد] یئنَرباش:توّرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندانديـر[۱۵۸-۸۱].

اینسان..insan [آد] جانلی‌لارین‌ان گلیشمیش نوعو (فا:آدمی). in this manner {ع، چوغولو: اناس، اناسی}.

اینسان‌اوْغلو..insan oğlu [آد] اینسان (فا:آدمیزاد). human being

اینسان‌ایشی..insan işi [آد] اینسان ال ایله دوزلمیش اولان (فا:ساخته دست بشر). mankind

اینسان‌بیلیمی..insan bilimi [آد] اینسانلارین گئچمیشی‌نی آراشدیران بیلیم (فا:بشرشناسی). anthropology

اینسان‌جیلیق..insancılıq [آد،عربجه] هومانیزم (فا:اینسانیت).

اینسان‌سئورلیک..insan sevərlik [آد] بوتون اینسانلارا سئوگی بیلدیرمه (فا:بشردوستی). philanthorpism

اینسان‌گیللر..insangillər [آد،دیرگی] فسیل حالیندایاشایان‌اینسانی-قاپسایان‌سوْی.

اینسانیت..insaniət [آد،عربجه] اینسان‌لیق (فا:~).

اینسپئکتیو..inspektiv [آد،لا] هرهانسی بیر ساحه ده ایشلرین دؤزگون‌آپاریلماسی و قانون‌لارین دؤزگون عمل ائدیلمه‌سی اؤزه رینه نظارت ائدن وظیفه‌لی شخص،نظارت چی، ناظر، باخیمچی "مالیه اینسپئکتیو" (فا:ناظر).

اینسیاتیف..insiatif [آد،فرانسیزجا] اؤنجه‌لیک،اؤستونلوک[۲۱۸]، بیر شئیی ایلک اوْلارق گؤره‌بیلمه، قرار آلابیلمه یئته‌نه‌یی.

این‌شوُشیناک..in şuşinak [اؤزل آد] ایلام تانریچالاریندان[۲۱۱].

اینغان..inğan [آد] دیشی دوه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}

اینفئکسیا..infeksia [آد،فرانسیزجا] اینفئکسیون:یوْلوخوجو خسته‌لیک تؤره‌دن میکرواوْرقانیزمین اوْرقانیزمه گیرمه سی، یوْلوخما، سرایت.

اینفرا سس..infra səs [آد،لا+تو] نوْرمال‌سس‌دالقالاری‌اؤتەسی‌سس

اینقارا .. İngara [اؤزل آد] آلتای توّرکلری قوْیبال بوْی‌لاریندانديـر[۱۵۸-۸۱].

اینقه..inqə [آد] اوشاقلارین آغلاما سسی.

اینقه‌اینقه..inqə inqə [آد] اوشاقلارین آغلاما سسی.

اینک..inək [آد،دیرگی] ۱-بؤیوک‌باش، سوّت و اتیندن یارارلانان دیشی‌سیغیر، اؤکوز جنسینین دیشی‌سی (فا:ماده‌گاو) ۲- cow (مج)آبتال، یاوا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اینگک›، سن؛ دیواندا بیر سیرا کلمه‌لر وار کی "این" سؤز ایله باشلایيب و چوخور چات و دیشی‌لیک مفهومو داشییر، مثلا:اینک (دیشی مال، دیشی

توسباغا)، اینگن (دیشی دوه)، اینکیر (آیدینلیق لا قارانلیق آراسی)، محتملا یئنمک سؤزوندن این سؤزو آلیناراق و بو کلمه‌نین چوخور و چات (دیشیلیک آیقیتی) مفهومو داشیدیغی اوچون بولارین کؤکو سایبلیر}.

اینک آغاجی.. inək ağacı [آد،بیتگی] ایسیرقان سوولاردان، چوخلو امریکانین ایستی بولگه سینده یئتیشن، سوت کیمی اؤزسویو اوْلان بیرآغاج (فا:نوعی درخت). pirantinera

اینک امجه‌یی.. inək əmcəyi [آد] ایری، اوُزون سوْو، قیرمیزی یا چالان بیر اوْزوم نوعو (فا:نوعی انگور).

اینک اوْتاران.. inək otaran [باخ] اینک چی (فا:گاوچران). cowkeeper

اینک بوغداسی.. inək buğdası [آد] اینَک‌اوْتو:بیر نوع بیتگی (فا:قمح احمر).

اینک بوْغان.. ink boğan [اؤزل آد] گده‌بگ‘ده کند آدی[۲۴۰].

اینَکچی.. inəkçi [آد] اینک بئجه رن.

اینکچی‌لیک.. inəkəçilik [آد] اینک‌بسله‌مه‌ایشی،اینک یئتیشدیریب-ساخلاما.

اینک ساغان.. inək sağan [آد] اینک‌لری ساغان ایشچی، ساغیچی.

اینک سیز.. inəksiz [صفت] اینگی اوْلمایان، اینک ساخلامایان.

اینک کیمی ساغماق.. inək kimi sağmaq [تاثیرلی ائیلم] وارینی‌الیندن-آلماق،سوْروب چکمک.

اینک‌لی.. inəkli [صفت] اینگی اوْلان.

اینک‌لیک.. inəklik [آد] اینک آخورو.

اینک نوخودو.. inək noxudu [آد،بیتگی] پاخلالیلار سوْیوندان بیر ایل‌لیک ویا چوْخ ایللیک اوْتسوو یئم بیتگی‌سی.

اینک یاغی.. inək yağı [آد] اینک سوْتوندن دوْزه‌لن یاغ.

اینگک.. ingək [آد] توُسباغانین دیشی‌سی۲-اینگک کوْچو: کوْچو اوْتونون توْخومو {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

اینگیلیس.. ingilis [آد] اینگیلیز، اینگیلتَره: آوروپانین قوُزئی غربینده بیر آدا و بو آدادا قوُرولان مملَکتین آدی و اهالی‌سی.

اینَل.. inəl [اؤزل آد] گؤی‌تورک دؤولتی خاقانلاریندان.

اینلَتمک.. inlətmək [تاثیرلی ائیلم] اینله‌مه‌سینه یوْل آچماق (فا:نالاندن).

اینله‌مک.. inləmək [تاثیرسیز ائیلم] سیزیلداماق، زاریلداماق (فا: نالیدن). {سوُمرجه‹اینیم›؛ سن}

اینله‌ین.. inləyən [صفت] سیزلایان (فا:متضرّع). suppliant

اینله‌ییش.. inləyış [آد] اینله‌مک ایشی، اینیلتی، اینله‌مه (فا:ناله).

اینله‌مه.. inləmə [آد] سیزلاما (فا:مویه). weeping

اینّابی.. innabı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینده بیریدیر، اَننابی/ عنّابی شکلینده ده سؤیله‌نیلیر، بو رقص قدیم قدین رقصلرینده بیریدیر. " اینّابی " بیر رقص فورماسی کیمی وارلی قادینلارین اثولرینده مئیدانا گلمیشدیر. بو رقص واجیب اشیالاری کلاغایی و چارشاب کیمی باش اؤرتوکلری، ایله، دوزولموش و آلینا تاخیلمیش قیزیل پوللار، هابئله چوخ باهالی کهرابا میرواری و یا قیزیل بویونباغی سایبلاردی. " اینّابی " سون درجه مئلودیکدیر، رقصین اؤزو ظریف و قشنگدیر، اوتانا-اوتانا اوزلرینی گیزله دن رقاصه لرین اینجه، سوزگون حرکتلر دوزومو عصاسیندا قورولموشدور. حرکتلر موختلیف ایستیقامتلرده، هم دؤوره، هم ده دوز خت بویو جریان[۲۴۵].

اینّانا.. innana [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

اینی.. ini [آد] کیچیک قارداش {بو کلمه اَینی و ائینی فورماسیندادا سؤیله نیر، و فارسجایادا گئچیبدیر[۸۲]، دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}

اینی.. ini [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی {۱-کیچیک قارداش ۲-آنو}.

اینیبؤری.. iniböri [تاریخی اؤزل آد] یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

اینیر اینیر اینله‌مک.. inir inir inləmək [تاثیرسیز ائیلم] اینیلتی سسی چیخارماق، اینیلده‌مک (فا:نالیدن).

اینیسی.. inisi [اؤزل آد] کیچیک ارکک قارداشی[۷].

اینیسیای.. inisyay [تاریخی اؤزل آد] اینیسی+ آی؛ قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

اینیشیل.. inişil [ظرف] کئچن ایلدن قاباقکی ایل (فا:پیارسال). year before {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ایلیش ایل›}

اینیشیل‌کی.. inişilki [صفت] کئچن ایلدن قاباقکی ایل‌اوْلان.

اینیقارا.. iniqara [تاریخی اؤزل آد] آلتای قوْیبال اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

اینیلتی.. inilti [آد] اینله‌مه وسیزلاما سسی، یانیقلی سس (فا: ناله و زاری). wailing

اینیلتی‌لی.. iniltili [صفت] اینیلتی ایله دوْلو، شکایت‌لی، اینیلتی‌سی اوْلان (فا:با ناله و زاری).

اینیلدتمک.. inildətmək [ائتدیرگن ائیلم] اینیلده‌مه‌سینه یول آچماق (فا:نالاندن).

اینیلدشمک.. inildəşmək [قا] بیرلیکده اینیلده‌مک (فا:باهم نالیدن).

اینیلده‌مک..inildəmək [تاثیرسیز ائیلم] زاریماق، سیزیلداماق ،آغلار کیمی حزین سس چیخارماق (فا:زاریدن). to weep {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اینیلمک›؛ باخ: این}.

اینیللی..inilli [اؤزل آد] اردیبیل ده کند آدی.

ایو..iv [آد] بیر شئیین اؤزه رینده آچیلمیش اینجه اوْیوق یوْل، جیزیق کیمی ایز،آییرما یئری (فا:شیار،محل اثر). groove

ایوآچان..iv açan [صفت] بیر شئیین اوزه رینده ایو آچاغا یارایان آراج (فا:وسیله شکاف بازکن).

ایواللاه..eyvallah [اؤنلم] احسَن و ساغ اوْل مفهوموندا بیر کلمه (فا: ایوالله). well done

ایوان..eyvan [آد] تیکینتی‌نین قاباغیندا دوزه‌لن بالا تراس (فا: بهارخواب). terrace. pent-house

ایوان..eyvan [اؤزل آد] ائیوان: زنجان، مراغادا داغ،ابهرده کند آدی.

ایوب انصار..eyyub ənsar [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی.

ایّوب‌باکی..eyyub bakı [یازار] (ه۱۲۸۳-۱۳۲۷)،قاراباغ‌شوُشا شاعریدیر[۱٤۲].

ایّوبی‌لر..eyyubilər [اؤزل آد] حلب آتابگی نورالدین محمودون فرمانده لریندن اوْلان صلاح‌الدین، فاطمی دؤولتینه سوْن قویدو، محمودون اؤلوموندن سوْنرا صلاح‌الدین م۱۱۷٤ده مصرده مستقل-لیگینی اعلام ائده‌رک ایّوبی‌لر حکومتی نی قوردو، صلاح الدین ایوبی کورد سویلو اولدوغو حالدا قوردوغو دؤولتین اساسینی چوخراق تورک بوْیلاری تشکیل وئریردی، و اوْردونون دا رسمی دیلی تورک دیلی ایدی، اوْنلار خاچلیلاری قدس دان چیخاداراق بؤیوک بیر افسانه یارتدیلار، نئجه‌کی بیر عرب شاعری بئیله دئییر "عرب ملتی تورکلرین دؤولتی ایله اوُجالدی" (م۱۱۸۷)، صلاح الدین ین اؤلوموندن سونرا(م ۱۱۹۳) اؤلکه، عایله طرفیندن پایلاشیلدی و سوْنرا بیر تورک اوْردو باشچی سی آیبک بو حکومته سوْن وئره‌رک یئرینه مملوکلار دؤولتی‌نی قوُردو (م۱۲۵۰)[۸،٥٤].

ایودیرمک..ivdirmək [تاثیرلی ائیلم] چابوق لاشدیرماق، تلَسدیرمک، یئهینلتمک، هیزلاندیرماق (فا:شتاب دادن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}

ایوَق..ivəq [اؤزل آد] اؤوه: سراب دا کند آدی {۱-ایو و ایز بوُرا-خیلمیش یئر. ۲-ائو یورد}.

ایوراق..ivraq [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی {باخ:ایوَق}.

ایوک..ivək [ظرف] عجله. {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

ایوک..ivək [اؤزل آد] همدان دا کند آدی {باخ:ایوق}.

ایوگی..ivgi [اؤزل آد] ایوه‌دی، عجله[۷].

ایوگین..ivgin [اؤزل آد] ایوه‌گین، آتشلی، صبیرسیز، تَلاشلی[۷].

ایوله‌مک..ivləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایولی ائتمک، ایو سالماق (فا:شیار انداختن). ۲-(س) ایزله‌مک.

ایولی..ivli [صفت] ایوی اوْلان شئی (فا:شیاردار).

ایومک..ivmək [تاثیرسیز ائیلم] تلَسمک، چابوق لاشماق، یئهین لشمک (فا:چابک شدن، شتاب برداشتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،سن}

ایومه..ivmə [آد] یئهین‌لنمه، هیزلانما، سُرعتلنمه، شتاب "دنیز قیراغیندا یئر چکیمی ایومه‌سی ۹۸۱ سانت ثانیه مجذور' ودور" (فا:شتاب). hurry

ایومه اؤلچر..ivmə ölçər [آد] ایومه‌یازار: یئهین‌لنمه اؤلچر (فا:شتاب سنج). accelerometer

ایوند..ivənd [اؤزل آد] اوْوَت: کوْمیجان و شبستر ده کند آدی، باخ: مرند. {ائو+آند: یورد}.

ایوه جن..ivəcən [صفت] یئهین داوراناں، عجله جی،تلَسن (فا:عجول).

ایوه سی..ivəsi [آد] بیر قوْیون جنسی[۲].

ایوه‌رَق..ivərəq [اؤزل آد] ایوه‌رک:میانا دا کند آدی {باخ: ایوَق}.

ایوه‌ریق..ivəriq [اؤزل آد] هیرده‌داغ و اردبیلده کندآدی {باخ:ایوَق}.

ایویجی..ivici [صفت] عجله ائدن {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایویش..ivış [آد] شتاب، عجله. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ایوینتی..ivinti [آد] هیز، سُرعت، یئهینلیک.

ایوینتی یئری..ivinti yeri [آد] چایلارین یئنیشلردن هیزلا آخیلان یئری.

اَیه..əyə [باغلاییجی سؤز،فا] اگر،ندا سؤزو.

اَیه..əyə [آد،باخ:اَیمک] ۱-اَیه‌له‌مک اوْچون ایشله دیلن پوْلاد آلت، قوْوارا. ۲-ماسوره، خیاط‌لیق ماسوره سی.

ایهام..iham [آد] ایکی معنالی سؤز، ظاهری معنادان علاوه آیریجا اوْستو اؤرتولو معنایا صاحب اولان سؤز (فا:~). amphinbology

ایهام آتماق..iham atmaq [تاثیرلی ائیلم] ایکی معنالی و اوْستو اؤرتولو سؤز دئمک.

ایهام‌سیز..ihamsız [صفت] کنایه‌سیز، اوْستو اؤرتولو اوْلمایان سؤز.

ایهام لا..ihamla [ظرف] ایکی معنالی و اوْستو اؤرتولو دانیشاراق.

اَیه‌گو..əyəgü [آد] قابیرقا سوْموکلری‌نین هر بیری، دنده. {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

اَیه‌لنمک..əyələnmək [بلسیز ائیلم] اَیه‌ایله‌سوْرتولمک،قوْوارالانماق.

اَیه‌له‌مک..əyələmək [ل،باخ:اَیمک]مثتالین اوّزه رینده معین قاتی اَیه ایله سوّرتوب گؤتورمکله اوْنا دقیق اؤلچو وئرمک و هامارلاماق، قوْوارالاماق.

اَییج..əyic [باخ:اَیمک]اوُجو اَیری‌اوُزون‌آغاج،آغاج بوتاسینی اَیبب میوه قوپارماق اوچون آراج(فا:چوب‌میوه‌چینی)

اییده..iydə [آد،بیتگی]ایگده:اییده‌گیللردن یاپراقلاری گوّموشو، دال-لاری تیکانلی بیر آغاج، بوُ آغاج ایستی یئرلرده بیتر، عطیرلی چیچک‌لری اوْلان، آغاج دَری‌سی سرت، میوه سینین اوّست قابیق رنگی قیرمیزی قهوه‌ای و اتی آغ اوُن کیمی، اوُجالیغی مختلف بوْیلاردا، قیشدا یاپراغی تؤکولن، یازدا چیچک آچان و یای فصلی-میوه‌سی یئتیشن؛ قابیغینی‌بدنده شیشن‌عُضوون اوّستونه-باغلاسالارساغالدار[۱۳۶] (فا:سنجد). elaeagnus. ela {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ییگده›، اییده آغاجی‌نین بوتالارینین اَیری بوُروق اولماسینا خاطر بو کلمه‌نین اگمک سؤزوندن آلینماسی اویقون گؤرونور}.

اییده‌گیللر..iydəgillər [آد،بیتگی]ایکی چنک‌لی، بیر بیتگی فامیلی، ایگده گیللر (فا:تیره سنجد). elaegnaceae

اییده‌لی..iydəli [آد] ۱-ایگده آغاجلاری اوْلان (فا:سنجد دار). ۲-یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر(ان آزی ۲۰ آد)، باخ:یئرآدلاری .

اییده‌لیک..iydəlik [آد]ایگده آغاج‌لاری چوخ اوْلان یئر(فا:باغ-سنجد).

اییدیش..iydiş [باخ]ایگدیش، آختا، خدیم، بوُرولموش(فا:اخته).

اَییر..əyir [اؤزل آد]فرمهین دا کند آدی {۱-یَهر دوّزه نیلن یئر. ۲-اَیه رک اوّستون گلن، مقتدر}.

اییر..iyər [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی {اییی+ار:یاخش و گوّجلو}.

اَییرتدیرمک..əyirtdirmək [ائتدیرگن ائیلم]اَییرتمک ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

اَییرتمک..əyirtmək [ائتدیرگن ائیلم]اَییرمک ایشینی گؤردورمک.

اَییردک..əyirdək [آد]سوّت له یوْغرولوب یاغدا قیزاردیلمیش کَورَک قوْغال. {باخ: اَیمک}

اَییردیلمک..əyirdilmək [باخ]اَییرتمک.

اَییرکؤکو..əyirkökü [باخ]اگیرکؤکو، اگیر بیتگی سی.

اَییرمان .. əyirman [آد](مراغا لهجه‌سینده) اَیریلمه‌ین.(قاپناق: خسرو).

اَییرمک..əyirmək [تاثیرلی ائیلم] یوُنو و پامبیغی ائشیب ایپ وساپ حالینا گتیرمک، اَییرمن له ایپلیک دوّزَلتمک، (فا:ریسیدن). to weave {باخ: اَیمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

اَییرمن..əyirmən [آد]اییرمه ایشینی گؤرن(فا:ریسنده).

اَییرمه اؤلچن..əyirmə ölçən [صفت]بیرشئیین‌ائشیلمه درجه‌سینی-اؤلچن آراج.

اییرَنتی..iyrənti [آد]ایگرَنتی: اییرَنمه، ایرگه‌نیلن شئی(فا:چندش آور).

اییرَنج..iyrənc [صفت]ایگرنج، دیسکیندیریجی، اییرَنمه دوُیقوسو اوْیاندیران (فا:مستهجن). onbscene

اییرَنجلشمک..iyrəncləşmək [تاثیرسیز ائیلم]دیسکیندیریجی بیر وضعیته دؤشمک، کؤتوله‌شیب ویا کوّف توُتماق (فا:مشمئز شدن).

اییرَنجلیک..iyrənclik [آد]اییرَ نج اوْلما وضعیتی (فا:مشمئز کنندگی).

اییرَندیرمک..iyrəndirmək [باخ]ایگرندیرمک، اییگندیرمک.

اییرَنگن..iyrəngən [صفت]ایرگه‌نن (فا:مشمئز شونده).

اییرَنگن‌لیک..iyrəngənlik [آد]اییرَنگن‌اوْلماوضعیتی (فا:دل بهم خوردگی).

اییرَنمک..iyrənmək [تاثیرسیز ائیلم]بیرشئی پیس بیله‌رک دیسکینمک و چکینمک، باخ: ایرگنمک. (فا:مشمئز شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایگرنمک، ییگرنمک›، باخ: ایرین و ایری}.

اییرنمه‌لی..iyrənməli [باخ]ایگرنمه‌لی، اییگنمه‌لی.

اییره‌نیش..iyrəniş [آد]اییرَنمک‌ایشی‌ویابیچیمی (فا:چندش، اشمئزاز).

اییره‌نیلمک..iyrənilmək [بلسیز ائیلم]ایگره‌نیلمک، ایرگه‌نیلمک، ایرگنمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م مشمئز شدن).

اَییریجی..əyirici [صفت]ایپ اَییرن (فا:ریسنده).

اَییریجی‌لیک..əyiricilik [آد]اَییرمه‌ایشی،اَییریجی‌ینی-ایشی(فا:ریسندگی)

اَییریلمک..əyirilmək [باخ]اَییرمک.

اَییریلمیش..əyirilmiş [صفت]اَییریله‌رک‌ایپ-حالیناسالینمیش(فا:ریسیده).

اَییش..əyiş [آد]اَیمک ایشی ویا بیچیمی (فا:انحنا).

اَییش اوْیوش..əyiş üyüş [صفت]اَیری اوْیرو.

اَییک..əyik [آد،صفت]ایلمیش، دوّز و پارالل اوْلمایان، اَیری (فا:منحنی). inclined

اَییک‌اؤلچن..əyik ölçən [آد]اَیری‌بؤلوملری اؤلچن آراج(فا:انحناسنج).

اَییک‌لیک..əyiklik [آد]ایک اوْلما وضعیتی، اَیری‌لیک (فا:انحنا).

اَییک‌یازی..yazı-əyik [آد] ایتالیک یازی،اَیری یازیلان یازی (فا:ایتالیک).

اَییلتمک..əyiltmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اَیری ائتمک.

اَییلگن..əyilgən [آد،صفت] اَییلمه‌اؤزللیگی اولان (فا:خم‌شو).

اَییلگن‌لیک..əyilgənlik [آد] قابلییت ارتجاع.

اَییلمز..əyilməz [اؤزل آد] غُرورلو، مغرور، دیک باشلی[۷].

اَییلمک..əyilmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اَییک وضعیته گلمک "بئلینی اَیمک" (فا:خم شدن). ۲-(مج)بیر باسقی و اَگه منلیک آلتینا گیرمک، باش اَیمک (فا:تابع شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹اگیلمک›}

اَییلمه..əyilmə [آد] اَییلمک ایشی، بیر طرفه متمایل‌اولما. (فا:تمایل). Inclination

اَییلمیش..əyilmiş [آد] اَیری حالا گلمیش (فا:خمیده). curved

اَییله بیلرلیک..əyiləbilərlik [آد] اَییلمه اؤزللیگی اولان (فا:انحناء پذیری). Flexibility

اَییله بیلن..əyiləbilən [آد] ایلمه اؤزللیگی اولان (فا:قابل انحناء). flexible

اَییلی..əyili [آد] اَییلمیش (فا:مایل). inclined

ایلی..iyli [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {ایی و یاخشی اولان}.

اَییلیش..əyiliş [آد] اَییلمک ایشی ویابیچیمی (فا:تمایل).

اَییلیم..əyilim [آد] ۱-بیرشئیه سئومه‌یه، ایسته‌مه‌یه ویا بیر ایشی گؤرمه‌یه ایچدن یؤنه‌لیم،تمایل، مئیل (فا:میل، تمایل). ۲-آلیم ساتیم ویا بوُجور شئیلرده یئنیش چیخیش سئیری. بیر منحنی نین دؤنوش دوْغرولتوسو، انحنا (فا:انحنا).

اَییلیملی..əyilimli [صفت] اَییلیمی اولان، مئیل لی (فا:متمایل) inclined

اَییم..əyim [آد] ۱-اَییک اولما، اَییک‌لیک (فا:شیب). curve ۲-(فیزیک)بیرایشق مسیری و یاتای‌خط ویا مبنا خط آراسیندا‌کی زاویه (فا:زاویه نسبت به افق ویا خط مبنا).

اَییم اؤلچر..əyim ölçər [آد] بیر خط و دوْغرولتو ایله بیر اَییم زاویه سینی اؤلچن (فا:شیب سنج).

اَییمسیز..əyimsiz [صفت] اَییم‌لی اولمایان (فا:راست).

اَییملی..əyimli [صفت] ۱-اَییمی اولان، مایل (فا:شیبدار). ۲-اَیری-بیچیمده یازیلان یازی، ایتالیک "اَییملی یازی، اَییک یازی" (فا:ایتالیک).

اَیین..əyin [آد] ۱-بدن، وُجود، بوْی بوخون، بعضا بدنین باشدان غیری بوتون حصّه‌سی (فا:اندام). stature ۲-پالتار، اوّست باش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یین›، دده‌اگین›،تا}

اَیین باش..əyin baş [آد] پالتار، اوّست باش.

اَیینتی..əyinti [آد] اَییلمه و اَیینمه‌ایشی،اَییلمیش یئر،ایری (فا:تمایل، انحراف مسیر).

اَیینتی اؤلچر..əyinti ölçər [آد] ایلمه مقدارینی اؤلچن آراج (فا:انحراف سنج). tiltometer

اَیینج..əyinç [اؤزل آد] رَفاه، موُتلولوق[۷].

اَیین‌دیریک..əyindirik [آد] کؤینه‌یین آرخاسینا سالینان آستار.

اَیین‌سل..əyinsəl [آد] بدن و وجودلا ایلگی‌لی (فا:بدنی). physical

ایینیم..əyinim [اؤزل آد] دوْست، احباب، جانان[۷].

اَیینمک..əyinmək [تاثیرسیز ائیلم] مئیل ائتمک،بیرشئیه یؤنَلْمک (فا:متمایل شدن).

ایینه..iynə [آد] تیکیش اوُچون اوْلان آلت، هر اوّجو بیز مئتال آلته و شئیلره وئریلن آد، بؤجک‌لرده ایینه کیمی سانجان عُضو. (فا:سرنگ، سوزن). needle، syringe ۲-تزریق اوچون ایشله‌نن هراوُجو بیز آلت (ایچینمه آلتی)، آمپوُل "حکیم خسته‌یه ایینه ووُردو". ۳-توْخونان سؤز طعنه‌لی سؤز" سؤزلری ایینه دیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ایگ سؤزونوندن آلیناراق ایپ ایرمه ایشینی آنلادیر}.

ایینه آتسان یئره دوّشمز..iynə atsan yerə düşmz [آتاسؤزو] ایینه سالسان یئره دوّشمز : قالابالیق و چوْخ شوُلوق یئر حاققیندا.

ایینه آتماغا یئر یوْخ ایدی..iynə atmağa yer yoxudu [باخ] ایینه آتسان یئره دوّشمز.

ایینه آغزیندان چیخمیش..iynə ağzından çıxmış [آد] تازا تیکیلمیش شئی حاققیندا.

ایینه اوُجو بوْیدا..iynə ucu boyda [ظرف] چوْخ کیچیک شئی حاققیندا، ذره جیک.

ایینه اوّستونده اوْتورماق..iynə üstündə oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ اینجیدیجی وضعیت حاققیندا سؤیله‌نیر.

ایینه ایتسه تاپیلار..iynə itsə tapılar [باغلاییجی سؤز] چوْخ ایشیق و نوُرلو یئر حاققیندا.

ایینه ایله گوْر قازماق..iynə ilə gor qazmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر و چتین ایشی ساده آراجلا گؤرمک و ایسته‌مک.

ایینه ایینه..iynə iynə [آد] اوشاقلارآراسیندا اویناناں بیر فیکری اوْیون آدی، بو اویوندا دئییلن قوشمالاردان: "ایینه ایینه اوُجو دوّیمه.

بیربیرینجی بیرین گئچیر(خال دؤین یارالی گئچیر). شاهماجی شاطیر گئچیر (ایکی باشلی بالتا بالتالی گئچیر). هوْببان هوببان بیریل بیرتیل. سوُ ایش‌قوُرتول.

ایینه باتیرانا شیش باتیرماق..iynə batırana şiş batırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْستەلیک عوضینی چیخماق.

ایینه جیک..iynəcik [باخ] کیچیک ایینه.

ایینه چی..iynəçi [آد] ایچینمه آراجی‌نی ایشله‌دن کیمسه،ایینه ووران.

ایینه چیلیک..iynəçilik [آد] ایچینمه، ایینه ووُرما.

ایینه‌دن‌ساپاقدر..iynədən sapa qədər [ظرف] هرنه وارسا،بوْتون-اشیالاراوْچون‌سؤیله‌نیر.

ایینه دوْغان..iynə doğan [آد،دیرگی] سرعتله اوُچان کیچیک بیر قوُش.

ایینه دیش..iynə diş [آد] اوُجو بیز دیشلری اولان، " ایینه دیش آدام".

ایینه سالماغا یئر اوْلماماق..iynə salmağa yer olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قالابالیق اوْلماق.

ایینه‌قابی..iynə qabı [آد] ایینه‌قویماق اوْچون بالاجا قوتو(فا:سوزن دان).

ایینه‌لی .. iynəli [آ] جیْرجیراما (فا:سنجاقک) (قاياق: ایمانی‌نین دوْستو).

ایینه واری..iynə vari [صفت] ایینه کیمی.

ایینه ووُرماق..iynə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ایینه‌چالماق: ۱-تیکیش-تیکمک (فا:دوختن)، ۲-آمپول تزریق ائله مک (فا:سوزن زدن).

ایینه یاپراق..iynə yapraq [آد،بیتگی] چام‌آغاجی کیمی آغاجلارین ایینه کیمی یاپراقلارینا وئریلن عامّ آد (فا:سوزنی‌برگ).

ایینه یاپراق‌لیلار..iynə yapraqlılar [آد،بیتگی] قوْزالاق‌لیلار، چام آغاجی کیمی ایینه یاپراقلی بیتگی‌لر تاقیمی (فا:سوزنی برگها).

ایینه یاسدیغی..iynə yasdığı [آد] ایینه‌لیک، اوْزه‌رینه ایینه تاخیلیب ساخلانیلان یومشاق شئی.

ایینه‌یه قدر..iynəyə qədər [ظرف] ان کیچیک شئیه قدر، هرنه وارسا.

ایینه‌لنمک..iynələnmək [تاثیرلی ائیلم] ایینه‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

ایینه‌له‌مک..iynələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایینه ووُرماق، آمپول ووُروماق (فا:آمپول زدن). ۲-ایینه ایله تیکیش تیکمک (فا:دوختن). ۳-ایینه باتیرماق، سانجماق (فا:نیش زدن). ٤-ایینه ایله بیربیرینه باغلاماق، سانجاق لاماق (فا:سنجاق زدن). ٤-توْخونماق، آجی سؤزلرله آجی لاماق (فا:نیش زدن و طعنه زدن).

ایینه‌له یه‌جی..iynələyici [آد] ایینه‌له ین (فا:سوزن زن).

ایینه‌له یه‌ش..iynələyiş [آد] ایینه‌له‌مه (فا:سوزن زنی).

ایینه‌لی..iynəli [صفت] ۱-ایینه‌سی اوْلان (فا:سوزن دار). ۲-توْخوناقلی (فا:حرف کنایه دار).

ایینه‌لی سؤز..iynəli söz [آد،مج] توْخوناقلی، توخوشان سؤز (فا: کنایه).

ایینه‌لیک..iynəlik [آد] ۱-ایینه قابی (فا:سوزن دان). ۲-ایینه ووُرمالی مریض (فا:لازم جهت آمپول زدن).

ایینه‌لیلر..iynəlilər [آد،دیرگی] آری نوْعلارینی ایچینه آلان زار قانادلی‌لار توْپلولوغو (فا:حشرات‌نیش دار).

اَیینیک..əyinik [صفت] اَییلمیش اوْلان (فا:خم شده).

ایيه..iyə [آد] باخ: اگه، گوّج، قُدرت، اَرکلیک، صاحب اوْلما.

ایيه‌اوُزا..iyəuza [اؤزل آد] باخ:ایيه+ اوُزا، گوّجلو، اَگه‌من و اوُزمان[۷].

ایيی..iyi [صفت] ۱-بیه‌نیلن، یاخشی.۲-یارارلی،بوْل، اوُغورلو، ساغلیقلی (فا:نیک). good ۳-قوخو، قوخسو (فا:بو). ٤-پامبوق و یوُن اَییرمک اوْچون آغاج آلت(فا:دوک‌نخریسی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بیذ› خوش قوْخو، ‹اذگو›، ایيی، سن؛ سانیلیرکی ایيی، یوزرلیک (بیذ سؤزوندن: خوش ایيی‌لی بیتگی)، ایگیتمک،ایگید و ائییتمک کلمه‌لری کؤکداش‌اولمالیدیر}.

ایيی آلماق..iyi almaq [تاثیرلی ائیلم] دوُیولاماق، آختاریب تاپماق (فا:بو بردن).

ایيی آنلاشیق..iyi anlaşıq [آد] حُسن تفاهم (فا:حسن تفاهم).

ایيی ائتمک..iyi etmək [تاثیرلی ائیلم] ایيی لشدیرمک.

ایيی اؤتورمک..iyi ötürmək [تاثیرلی ائیلم] قوخو وئرمک.

ایيی اوّرکلی..iyi ürəkli [صفت] ایيی کؤنوللو، ایيی قلب‌لی.

ایيی باسماق..iyi basmaq [تاثیرسیز ائیلم] هر طرفه ایيی یاییلماق.

ایيی بوُرنوندان گئتمه‌مک..iyi burnundan getməmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر قوْخونو دایم دوُیماق.

ایيی جَنه..iyicənə [ظرف] باخ: ایيی جه.

ایيی جه..iyicə [ظرف] ۱-اوْلدوقجا ایيی. ۲-(ص) ایيی‌یه یاخین.

ایيی جیل..iyicil [صفت] ۱-ایيی‌نی تئز دوُیان و بیلن(فا:آنکه دنبال بو میرود). ۲-ایيی‌لیک ائتمه‌گی سئون (فا:نیکخواه).

ایيی چکمک..iyi çəkmək [باخ] ایيی آلماق.

ایيی داورانیشلی..iyi davranışlı [صفت] یاخجی رفتارلی (فا:بزرگمنش).

ایيی‌دن ایيی یه..iyidən iyiyə [ظرف] چوْخ ایيی، گره‌گی کیمی.

ایی کؤتو..iyi kötü [ظرف] یاخشی پیس، یاخشی یامان "بازاردان ایی کؤتوبیرشئی لر آلماق".

ایی گئتمک(گلمک)..iyi getmək(gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاراماق.

ایی گؤتورمک..iyi götürmək [تاثیرلی ائیلم] هر طرفه ایی یاییلماق.

ایی گئجه‌لر..iyi gecələr [اؤنلم] گئجه‌نیز خئییر(فا:شب بخیر). good night

ایی گؤن..iyi gün [آد] بوْللوق و حُضورلو دوْوران.

ایی گؤنه چیخاسیز..iyi günə çıxasız [اؤنلم] بوْللوق و حُضور ایچینده یاشایاسیز.

ایی لتمک..iyilətəmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی چوخ ساخلاییب قوْخوتماق.

ایی‌لشدیرمک..iyiləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ایی لشمه‌سینه یوْل-آچماق(فا:خوب‌نمودن

ایی لشدیرلمک..iyiləşdirilmək [بلسیز ائیلم] ایی لشدیرمک ایشی-گؤرولمک(فا:فم

ایی لشمک..iyiləşmək [س، ت] ایی وضعیته گلمک (فا:خوب شدن).

ایی لشمه..iyiləşmə [آد] یاخجی لاشما (فا:افاقه). convalescence

ایی لندیرمک..iyiləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایی حالا گتیرمک. ۲-بیر شئیی چوخ ساخلاییب قوْخوتماق.

ایی لنمک..iyilənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایی لشمک۲-بیرشئی قالیب قوْخوماق.

ایی لنمیش..iyilənmiş [صفت] ۱-ایی اوْلموش. ۲-قوْخموش.

ایی له‌مک..iyiləmək [تاثیرلی ائیلم] قوخسولاماق (فا:بوئیدن). to smell

ایی له‌مه..iyiləmə [آد] ایی چکمه، قوْخولاما (فا:مشام). smelling

ایی له‌مه دویقوسو..iyiləmə duyqusu [آد] قوخسولاما دویقوسو (فا:بویائی). olfaction

ایی‌مک..iyimək [باخ] ایی لنمک.

ایی‌میش..iyimiş [صفت] قوْخوموش، ایی لنمیش. ۲-ایی‌میش۲ (آد،بیتگی) داغلیق یئرلرده بیتن پیس ایی‌لی بیر کوْل آغاج.

ایی‌مینیجی..iyi minici [آد] آتی ایی مینن (فا:چابک سوار). jockey

ایی‌وئرمک..iyi vermək [تاثیرلی ائیلم] هر طرفه ایی یاییلماق.

ایی‌یه چکمک..iyiyə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اوْلوملو یؤن ایله دَیرلندیرمک.

ایی‌یتمک..iyitmək [باخ] ایی لتمک.

ایی‌توُغروُل..iyituğrul [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ایید..iyid [باخ] ایگید.

ییر..iyir [آد،بیتگی] بیر نوع باتاق‌لیق زانباغی.

ایی‌سیز..iyisiz [صفت] هئچ بیر ایی‌سی اوْلمایان (فا:بی بو).

ایی‌سیزلیک..iyisizlik [آد] هئچ بیر ایی‌سی اوْلماما (فا:بی بویی).

ییک..iyik [اؤزل آد] ۱-ایی، اوُغورلو ۲-هوس[۷].

ایی‌لیک..iyilik [آد] یاخشیلیق، ساغلیق (فا:سلامتی). betterment

ایی‌لیک بیلیر..iyilik bilir [صفت] دیر بیلیر (فا:قدر شناس).

ایی‌لیک‌چی..iyilikçi [صفت] هر کسین ایی لیگینی ایسته-ین(فا:خیرخواه)

ایی‌لیک‌چیلیک..iyilikçilik [آد] ایی لیکچی-اولماوضعیتی(فا:خیرخواهی)

ایی‌لیک سئور..iyilik sevər [صفت] ایی‌لیک چی (فا:خیر خواه).

ایی‌لیک‌سئورلیک..iyilik sevərlik [صفت] ایی‌لیک‌چی‌لیک (فا:خیر خواهی).

ایی‌لیکله..iyiliklə [ظرف] یاخجی لیقلا،ایی‌داورانیش-لا(فا:خیرخواهانه).

ییمسر..iyimsər [صفت] هرزادی ایی‌گؤرنو ایی‌دَیرلندیرن، هر شئیی ایی گؤرن، خوش گؤرو اوْلان (فا:خوش بین).

ییمسرلیک..iyimsərlik [آد] ییمسر اوْلما(فا:خوش بینی).

B..ب [حرف] ب حرفی تورک عرب الفباسی‌نین ایکینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ایکینجی حرفی اولاراق قوْشا دوْداقلار باغلاناراق دئییلیر، بو حرف تیتره شیم لحاظیندان جینگیلتی‌لی، کوّیلودور (فا: دومین حرف ترکی آذربایجانی).

با..ba [باغلاییجی‌سؤز، فا] به **bə**: بعضا تکراردان‌عبارت‌اوْلان سؤزلرین بیتیشدیریجی عُنصُرو. " آدباآد: آدآد، قاپی با قاپی : قاپی قاپی، شهر به شهر: شهرشهر ".

باآل..baal [اؤزل آد] سوُمرلرده گوّنش و عدالت تانری‌سی، بابار[۲۱۱].

باواوْباپ..baobap [آد، بیتگی] ابه کوّمه‌جی، بؤیوک کؤلگه‌لی بیر آغاج (فا:باباب). **adansonia** {بیرآفریقا دیلیندن}.

باواوْبادین..baobadin [آد] ناغارداغ: پیرانشهر ده داغ آدی.

بائر..bayer [باخ] بایر.

باب..bab [آد، عربجه] ۱-قاپی. ۲-بؤلوم، باشلیق (کتاب‌لاردا) (فا:ـه). ۲-باب۲ (صفت، فارسجا) تای، جور، برابر (فا:باب).

باب خالاوا..bab xalava [اؤزل آد] باب‌خالدآباد: سوُلدوز دا کند آدی.

بابا..baba [آد] ۱-اوشاغین دونیایا گلمه سینده ائتگی‌لی اولان ارکک، بیرینین آتاسی. ۲-اوشاغین آتاسینا ویا بؤیوک آتاسینا سسله دیگی سؤز، یاشلی‌لارا حُرمتله دئییلن بیر سؤز. ۳-بیر سیرا تاقیم و طریقتلر بؤیوک‌لرینه وئریلن آد، بیر قوروجو ویا یارادیجی‌یا وئریلن بیر آد " کاشغرلی تورکولوژی‌نین باباسی دیر". ٤-فاغیر و ساده مفهوموندا ایشله نیر " آ، من یوخسول بابانین بیریم". ٥-(یالنیز) جمع شکلینده اولو بابالار و اجدادا مفهوموندا ایشله نیر" بابالاریمیزین یوردو" (فا:پدر). **father** ٦-(تا) تیکینتی لرده تام مرکزه تیکیلن قالین آغاج و دیرک، ۷-(تا) سانجاق و چادیر باشلارینا گئچیریلن توْپ {مادجا؛ بو کلمه سس‌تقلیدی اولاراق اوشاقلارین دیلینده ان ساده کلمه سانیلیر و چوخ زامانلاردان بری تورکجه‌ده ایشله نیبدی؛ سومئرجه ده بابیار سؤزو گؤی تانریلارینین بیرینین آدی ایدی}. ۷-قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. ۸-(اؤزل آد) تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۵ آد سایماق اوْلار).

باباآدام..babaadam [آد] یاشلی‌و اوْلقون‌شخص، آغیرباشلی‌و اوّرکلی آدام.

باباآنا..babaana [آد] اوشاغا گؤره بابانین و آتانین آناسی.

باباائوی..babaevi [آد] بابا اوْجاغی: آتا ائوی، بابادان قالما ائو.

باباوْلماق..baba olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُشاق صاحبی اولماق.

باباایگید..baba iyid [آد] گوجلو و قُوّتلی، قورخوسوز.

بابابَی..bababəy [آد] بابابَگ: ۱-یاشلی کیشی‌لره وئریلن آد. ۲-اوشاق دیلینده بابا یئرینه دئییلن سؤز" باباجان بیر آز اوتو دینجه‌لین" (فا:بابا بگ، پدر جان).

باباپور..babapur [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندادیر[۳].

بابات..babat [صفت، ظرف] اوْرتا کئیفیت‌لی، نه چوخ یاخجی و نه چوخ پیس" بابات شئی"[۱]. **fairly good** {ع‹بابت›:اوُیقون[۲۳]}.

باباتجا..babatca [صفت، ظرف] باخ: بابات[۱].

بابات‌لاشدیرماق..babatlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرقدریاخجی-لاشدیرماق.

بابات لاشدیریلماق..babatlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] بیر قدر یاخجی لاشدیریلماق[۱].

بابات لاشماق..babatlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر قدر یاخجی لاشماق[۱].

بابات‌لیق..babatlıq [آد] بیر قدر یاخجی اولما، بابات شئیین حالی[۱].

باباجان..babacan [آد] ۱-آتا ویا قوجا و یاشلی کیمسه‌یه سایقی و احترام اوچون دئییلن آد. ۲-بابا کیمی (فا:باباجان).

باباجیغاز..babacığaz [آد] (اوُشاق دیلیجه) کیچیک بابا، سئویملی بابا (فا:باباجان). **grandpa, grandad**

باباجیق..babacıq [آد] (اوُشاق دیلیجه) کیچیک بابا، سئویملی بابا (فا:باباجان). **grandpa, grandad**

باباجیل..babacıl [صفت] باباسینی چوخ سئون (فا:بابایی).

باباجیلیق..babacılıq [آد] آراچیلیق، بیر ایشی و یا مُعامله‌نی دوّزنله‌مه ایشی، مختلف قوُروم‌لار آراسیندا آنلاشمایی ساغلایان.

باباج..babaç [آد] ائوده بئجه‌ریلن این حئیوانلاری‌نین ان یاشلی و ایری اوْلانینا وئریلن بیر آد.

باباخانلی..babaxanlı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

باباخلو..babaxlu [اؤزل آد] کلئیر ده داغ آدی.

بابادان اوْغولا..babadan oğula [ظرف] توْرون‌لارا دوْغرو زنجیرله‌مه " بیزیم یئرلرده چوْخ صنعت‌لر بابادان اوْغولا گئچر".

بابادان بابایا..babadan babaya [ظرف] دده‌له دوْغرو زنجیرله مه.

بابادان قالما..babadan qalma [صفت] ۱-قالینتی، ارث (فا:ارث). ۲-(مج) چوخ کؤهنه، واختی گئچمیش.

بابادیره‌یی..babadirəyi [آد] ائوین اوْرتا دیرگی (فا:ستون وسط خانه).

بابادیلی..babadili [آد] بابالاردان قالمیش اسکی دیل (فا: زبان باستانی).

باباریت..babarıt [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی(قوْ:بابارود) {۱-بابا+ ری: بابایا عاید. ۲-بابایورد ۳-ارمنیجه کلمه دیر}.

بابازاده‌آواجیقی-ریاحی..babazadə avacıqı-riahi [اؤزل آد] ماکی‌لی چاغداش شاعردیر.

بابازَیزه‌گی..babazəyzəgi [آد، بیتگی] ساری گول وئرن و چای قیراقلاریندا بیتن قمیش سوْو و اوْتسوو بیتگی (فا:گیاهی).

باباسیز..babasız [صفت، آد] باباسی اؤلن اوُشاق، یئتیم (فا:یتیم).

باباسیل..babasıl [باخ] بَواسیر.

باباسینا چکمک..babasına çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اخلاقی ویا ایشی باباسینا بنزه‌مک.

باباسینین اوْغلو..babasının oğlu [آد] اخلاقی ویا ایشی باباسی کیمی.

باباش کندی..babaş kəndi [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی {بابایا عاید یورد[۲۲٤]}.

باباعلی‌جوانمرد..babəli cavanmərd [اؤزل آد] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

باباق..babaq [صفت] قوْرخاق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باباقوُشو..babaquşu [آد، دیرگی] باتاقدا یاشایان، بالیق جیل، بئلی قارا، باشقا یئرلری ساری قارا و قهوه رنگی، بیر نوع گئجه قوشو (فا:نوعی پرنده). **botaura stellaris**

باباگؤش..babaköş [آد، دیرگی] آیاق‌سیز اوْلدوغو اوْچون ایلان سانیلان و سوْلوجانلا بسله‌نن بیر نوع کرتنکه‌له. **anguis fragilis**

باباگوْرگوْر..babagürgür [اؤزل آد] قُروه شهری یاخینیندا بیر کند آدی. {کندین آدینی بعضا باباگؤرگؤر دئییرلر کندین اهالیسی توْرکدولر، و اهالینین بعضیسی بئیله بیر داستانا اینانیرلارکی بورادا بیر قوتسال شخص وارایدی و گویا نماز واختی بیر ایلان اونون اوشاغینا حمله ائدیر و اوشاق باغیریر باباگؤر گؤر و باباسی ایلانی داشاچئویریر و اوْ زاماندان بورانین آدی بئیله اولور و گویا حادثه هجری ۳٤٤ امامزاده جلال‌الدین" له (امام موسی کاظم‌ین توْرونو) علاقه داردیر[۱٦٤]}.

بابال..babal [آد، ع‹وبال›] بیر ایشی یانلیشجا بیرینین بوینونا آتما "بیرینین بابالین یوُماق یاخجی ایش دئییل". **fault, sin**

باباالاشماق..babalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بابا اوْلماق، بابالیق ائتمک ۲-بؤیوک بؤیوک دانیشماق و داورانماق (فا:بابا شدن).

بابالانماق..babalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بابا اوْلماق، بابالیق ائتمک ۲-بؤیوک بؤیوک دانیشماق و داورانماق (فا:بابا شدن).

باب‌المعده..babulmedə [آد، عربجه] معده آغزی(فا:ـ). **pylorus**

بابالوُ..babalu [اؤزل آد] ماکی و سراب دا کند آدی.

بابالی..babalı [صفت] باباسی اوْلان (فا:بابادار).

بابالیق..babalıq [آد] ۱-بابا اوْلما وضعیتی(فا:پدری) **grandfatherly** ۲-اؤگئی بابا (فا:ناپدری). **stepfather**

بابالیق ائتمک..babalıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] بابا کیمی داورانماق.

بابالی‌قیزلی اوْلماق..babalı qızlı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالای یاخشی اوْلماق.

بابامیراثی..babamirası [آد] بابادان قالما وار و ثروت.

بابان..baban [اؤزل آد] کبودرآهنگ و کرمانشاه-رباط، تفرش (~آیاغی) دا کند آدی {باوان/ بابان}.

بابانک..babanək [آد، بیتگی] چیمنلرده بیتن و چیچکلری ساری بالاجا و گیرده بیر گوْل آدی؛ گولو سینه آغری‌سی و بوْغاز گلمه‌سینه و سانجی‌یا خئیرلی سانیلیر[۱۳٦] (فا:ـ). **matricaria chamomilla syn** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹پیانیه›؛ بابونه}.

باباوئرقیلینجی..babaverqılıncı [آد] اوُشاقلار آراسیندا اوْینانان‌بیر اوْیون آدی.

بابایادگاری..babayadigari [آد] بابادان قالما، بابا دؤنمینده دوزلمیش اولان.

بابای..babay [آد] بؤیوک بابا (فا: پدربزرگ).

بابایلوُ..babaylu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

بابایوُردو..babayurdu [آد] بابا ائوی، بابا اوْجاغی.

بابار..babbar [اؤزل آد] سوُمرلرده گؤنش و عدالت تانری‌سی(آیری آدی: اوُتوُ، باآل، بئل؛ عربلرده: شاماش)[۲۱۱].

بابت..babət [آد، عربجه] ندن، جهتدن (فا:ـ).

بابراق..babraq [اؤزل آد] هیْزلی، چئویک[۷].

بابَرشوْر..babərşor [اؤزل آد] آبشرون دا گؤل آدی[۲٤۰].

بابک..babək [اؤزل آد] ۱-عباسی خلیفه‌لرینین ظُلمونه قارشی بؤیوک دایانیشما و مبارزه آپاران و آذربایجانین بؤیوک قهرمانلارینین بیرینین آدیدیر، بابک ۱۷۳-۱۷۵جی هجری ایلینده اردبیل'ین بلال-آباد کندینده آنادان اوْلدو اوْ جوانلیق چاغیندا ۲۰ ایلدن چوخ خالقی‌نین عباسی خلیفه‌لرینین قاباغیندا دایانیشما حرکاتینین رهبرلیگینی عُهده‌سینه آلدی، عباسی‌خلیفه‌سی بؤیوک‌بیرقوْشون تدارک ائده‌رک و سوْنوندا بیر توْرک سرداری افشین'ین توسطه ایله بابکی یئنه‌بیلدی، بابک، حتی‌دوْشمن‌لرینین‌دئدیگینه گؤره، بؤیوک بیرقهرمان کیمی، عباسی‌جلادلارینین‌الیله‌دری‌سی‌سوْیولاراق شهید ائدیلدی و آذربایجان توْرک ملتی‌نین اوْره‌یینده‌ابدی‌بیرایگید کیمی- وعین‌حالدا دایانیشما، آزادلیق، دمکراسی، عدالت‌سمبولو اولاراق -

یئرآلدی، اشاره‌اوْلونمالی دیرکی افشین، عباسی‌لره بؤیوک فداکارلیق‌لار ائتمه‌گینه رغما خَلیفه‌لر طرفیندن آرادان آپاریلدی، بوُ حادثه بوُنو گؤستردی‌کی‌تۆرک‌سردارلاری‌یالنیز بیرلیکلرینی قوْرویاراق سعادته یئتیریب و ملتلرینین باشی اوجالیغینی ساغلایا بیلرلر، قایناقلار بئیله گؤسته‌ریرکی‌افشین بو بیرلیگه اینان‌میشدی ولی گئج اولموشدو . ۲-بؤیوک بابا و بگ، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر). ۳-ق.آذربایجاندا بیر رایوْن آدیدیر.

بابکئی .. Babkey [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

بابک قالاسی..babək qalası [اؤزل آد] کلئیبر یاخینلیغیندا یئر آلاراق، جاویدان، جُمهور، بَـذ قالاسی آدلاریلادا تانینیر، بو قالا ۱۶۲-۲۲۳هـ ایللرینده بابک و جاویدان اؤندرلیگ ایله آذربایجان‌لیلارین عباسی حکومتی علیه اینه مبارزه و سیغیناق یئرلری اولوبدور (فا:قلعه بابک). **babak castle** {اصلینده بُذّ سؤزو اوْلاراق بؤیوک معناسیندا دیر، دیواندا بَذۆک (بؤیوک، باش اگمز) شکلینده گلیب و (ابی تمّام دیوانیندا) بَذّ شکلینده ایشله نیبدیر}.

بابکلو..babəklu [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

باب‌گلمک..bab gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] جور گلمک، اوُیقون اوْلماق.

بابل..babul [اؤزل آد] ساری شهرینین ٤٠ کیلومتر باتی سیندا شهر آدی، اؤنجه لر بو شهرین یئرینده بیر کند بارفروُش آدیندا وار ایدی و بورانین بابُل چایینین باتی قیی‌سیندا اولدوغو اۆچون گونش ایلی ۱۳۱۱ ده بابُل آدلاندی .

باب‌لاشماق..bablaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باب‌اوْلما، تای‌اوْلماق (فا:جورشدن).

بابوْلان..babolan [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

بابوُر..babur [اؤزل آد] بابوّر، بابیر، بَبیر؛ ۱-قاپلان جنسی، یئْرتیجی بیر حئیوان، گوجلو. ۲-ماکی‌داکندآدی ۳-اینسان‌آدی: بابوُرآلپ، بابوُر-آی. {بو کلمه‌نین کؤکونو بعضا قانیتلاییجی اولمادان فارسجایا باغلاییرلار حالبوکی تورکجه ده آیدین کؤکه باغلیدیر: تورکجه‌ده اسکیدن بَری اینسان آدی کیمی ایشله‌نیر و گۆجلولوک آنلامیندادیر و بیرده بؤیوک تورک امپراتورلوغو بئله بو آددادیر، و کؤک باخیمیمندان بای+بؤرو: بؤیوک بؤرو و محتشم قورد دئمکدیر، بو کلمه عربجه ده کلمه اَلبَبْر و اَلبَبِر و چوغول اولاراق بُبوُر ایشله‌نیر (قایناق:المنجد) و فارسجادا ببر **bəbr** شکلینده و بَبیر حئیوانی آنلامیندا ایشله نیر}.

بابوُرامپراتورلوغو..babur impratorluğu [اؤزل آد] دئلهی تورک ایمپاراتورلوغو: قوُروجوسو: بابوُرشاه، حاکمیت دؤنمی و یئری:م۱۵۲٦-۱۸۵۸؛ هیند، افغانستان، پاکستان، بنگلادش؛ هیندوستاندا م۱۱جی‌یۆزیلین باشیندا غزنوی‌لر طرفیندن تۆرک دؤولتی قورولوب، بونلار غوُرلار طرفیندن ییخیلیب و غور دؤولتی قورولموشدور، غوُرلاردان سوْنرا (مصرده‌کی‌کیمی) مملوک‌لار دؤولتی دۆزه‌لیب (هیندوستان دهلی سلطانلاری)، بونلار م۱۵۲٦-۱۲۰٦ه قدر هینده سلطنت ائتدیلر، نهایت تیمور اوْلادلاریندان بابوُرشاه هیندی آلیب و اوْرادا بؤیوک بابوُر دؤولتینی (آوروپالیلارین یانلیش اوْلاراق دئدیلکری بؤیوک موُغول دؤولتی) قوردولار، بوُ حکومت اینگیلیزلرین هیندی اشغالیله سوْنا اردی، بابوُردؤولتی تورک، فارس فرهنگی‌نی هینده یایدیلار، بونلار تورک، فارس، عرب و سانسکریت دیللریندن مرکب اوردو دیلینین دوزلمه‌سینه سبب اوْلموشلار. بوْیلاری: باروُلاس، باهارلو، سوُبار، کوُمیدک **komidk**، کۆچات، گنج / کنگر، غوُر، قار، چار، قارلوق، بوْختی بوْیلاریندان آد آپارماق اوْلار(فا:~) {باخ:بایبارس}؛ بابور ایمپاراتورلوغوندان بیر گؤرونتو:

بابوُری..baburi [اؤزل آد] باکی یاخینیندا آدا آدی[۲٤۰].

بابی..babı [آد] بابیزم، بابیلیک یانلی‌سی(فا:~). **babi**

بابی..babı [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

بابیْکان..babıkan [اؤزل آد] خوی‌داکندآدی {بابا+ک+ان / باباقان}.

بابیْنا..babına [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {باو / باغ+ائو[٦٦]}.

بابیان..babian [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

بابیر..babır [اؤزل آد] بابوُر: اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بابیزم..babizm [باخ] بابی‌لیک.

بابیل..babil [اؤزل آد] سومرلر دؤورو مزوْپوتامییادا بیر شهر آدی و اوردا دوزه‌لن امپراتورلوغون آدی.

بابی‌لیک..babilik [اؤزل آددان] ۱۹جوعصرده محمد علی باب طرفیندن گتیریلن بیرمذهب آدی (فا:بابی گری).

باپ بالاجا..bap balaca [صفت] چوخ بالاجا، جینقیلی.

باپتیزم..baptizm [آد] کریستیان‌لیق طریقت‌لریندن بیری (فا:باپتیزم).

باپتیست..baptist [آد، یونانجا] باپتیزم طریقتینه منسوب آدام (فا:باپتیست).

بات..bat [آد] قیشدا کهلیک توتماق‌اوچون‌قورولان دوزاق(فا:تله).

بات..bat [اؤزل آد] بَت: داغ یاماجی و دؤشو، یئر آدلاریندا چارچن‌بت داغی(لاچین‌دا) [۲۴۲-۲۶].

باتابات..batabat [اؤزل آد] شاهبوُز‌دا گؤل آدی [۲۴۰].

باتابیلمک..bata bilmək [تاثیرلی ائیلم] اوّستون گله‌بیلمه، مسلط-اولابیلمه(فا:مسلط‌شدن

باتار..batar [آد] ۱-ذات الرّیه (فا:ذات الرّیه) [۲]. ۲-باتان(فرو رونده).

باتاریا..batarya [آد، آنادولو- ایتالیانجا] ان کیچیک توپچو بیرلیگی.

باتاش..bataş [اؤزل آد] ۱-مانالارین بیر بؤیوگونون آدی، اؤزبَک بوی‌لاریندادیر [۱۵۸-۸۱]. ۲-اوغلان آدی.

باتاغا ساپلانماق..batağa saplanmaq [تاثیرسیز ائیلم] چیخمازا گیرمک.

باتاق..bataq [آد] باخ: باتلاق mire، swamp

باتاق‌بایقوُشو..bataq bayquşu [آد، دیرگی] بایقوش گیللردن سیرت توکلری پاس رنگی، باتاقلیق یئرلرده یاشایان قوش، ایسحاق قوُشو (فا:نوعی پرنده). asio flammeus

باتاق‌جیل..bataqcıl [صفت، آد] باتاقلیق‌لاری سئون و اوردا یاشایان بیتگی یا حئیوان (فا:مرداب دوست).

باتاق‌چوللوغو..bataq çulluğu [آد، دیرگی] باخ: باتلاق چوللوغو.

باتاق‌کتانی..bataq kətanı [آد، بیتگی] پاپیروس سوییوندان، بوغدایا بنزه ین بیر باتاقلیق بیتگی‌سی (فا:نوعی کتان). eriophorum

باتاق‌لاشدیرماق..bataqlaşdırmaq [انتدیرگن ائیلم] باتاقلیق حالا گتیرمک.

باتاق‌لاشدیریلماق..bataqlaşdırılmaq [انتدیرگن ائیلم] باتاقلیق حالا گتیریلمک.

باتاق‌لاشماق..bataqlaşmaq [انتدیرگن ائیلم] باتاقلیق حالا گلمک.

باتاق‌لی..bataqlı [صفت] سوللوو چامورلو، لؤهمه‌لی" باتاقلی کوچه‌لر".

باتاق‌لیق..bataqlıq [آد] ۱-چوخ درین اوْلمایان سوُلو و چامورلو یئر، پالچیق ایله اؤرتولو یئر۲-کؤتو وضعیت (فا:باتلاق).

باتاقلیق گازی..bataqlıq qazı [آد] مئتان گازی (فا: گاز متان).

باتاق‌لیق نرگیسی..bataqlıq nərgisi [آد، بیتگی] گؤنشلی سو قیی‌لاریندا یئتیشن، چوخ‌ایللیک بیربیتگی(فا:نوعی‌نرگس) caltha palustris

باتان..batan [تاریخی اؤزل آد] قازاق: کیچیوّز، آلیم‌اوْغلواوْباسی اوُلوبابالاریندان [۷]. قازاق-کیچیوُز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لار یندادیر [۱۵۸-۸۱].

باتای..batay [تاریخی اؤزل آد] باتوُ+آی؛ چَنگیزین قارابوُدون کؤکَنلی کوْموتانی [۷].

باتبات..batbat [آد] گونه‌ور یئرلرده‌بیتن‌و چیچکلری کؤلمک شکلینده بیر گول آدی، بئله معروفدور هر کس بو گولدن یئسه نئچه گون هذیان دئیر؛ بعضی لرینه گؤره کؤکو حب شکلینده قادینلارین دوْغماسی‌نین قاباغین آلار [۱۳۶] (فا:ـ) polygonu aviculare {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سس تقلیدی اولاراق یئهین معناسیندادیر و چون بو بیتگی‌نی یین تئزتئز دانیشیرمیش بو سببه بو اوتون آدی باتبات دئییلیبدیر، کلاوسون [۶]؛ البطباط شکلینده عربجه یه گئچیبدیر [۲۳]}.

باتبای..batbay [اؤزل آد] باخ: باتوُ+ بای(تاریخی اؤزل آد) بوُلقار خانلاریندان [۷].

باتبایان..bat bayan [اؤزل آد] ایدیل بوُلغار دؤولتی نین قوروجوسو [۲۰۹].

باتداق..batdaq [آد] ۱-باخ:باتاق، باتلاق. ۲-(آآ) میانا دا کند آدی.

باتراق..batraq [آد] میْزراق، قارقی [۷] {باتیرماق سؤزوندن}.

باتروُش..batruş [آد] باتیلمیش، پالچیقلی، کدر (فا: کدر).

باتروُق..batruq [آد] اوْن مین ارین کوْموتانی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باتیرماق سؤزوندن}.

بات سات..bat sat [ظرف، دا] آراسیرا، سئیرک اوْلاراق، تکه توّک.

باتا چیخا..bata çıxa [ظرف] زوْرلوقلا، گوّجلو کله.

باتسیْق..batsıq [آد] ۱-باستیْران، یاناشتیْران ۲-گوّن باتیْسی، باتی [۷].

باتقا..batqa [آد] بؤرک دؤزلتمک اوّچون اوّزه‌رینده یوُن و کئچه کسیلن تاختا {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باتقاق..batqaq [آد] باخ: باتلاق، باتاق.

باتقی..batqı [آد] افلاس، باتقین‌لیق، چؤکونتو، ایتگی، الدن گئتمه، خسارت (فا:ضرر، زیان). damage

باتقی‌لی..batqılı [صفت] ایتگی‌لی (فا:خسارت آمیز). damaging

باتقین..batqın [صفت] ۱-سینقین، آدی نشانی باتمیش، چؤکموش (فا: مفقود). lost ۲-باتمیش، چوخورا دوشموش (فا:فرورفته).

باتقین‌لیق..batqınlıq [آد] باتقین اوْلما وضعیتی، باتما (فا:فرو رفتگی).

باتراق .. Batrak [اؤزل آد] تۆرکمن-یاوموُت-چوُنیْ بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

باتلاق..batlaq [آد، سن] ۱-سولو و چامورلو یئر، لیغ یئر، (فا:~) mire ۲-کؤتو وضعیت، پیس وضعّیت" ایشی باتلاغا دوشدو".

باتلاق آردیجی..batlaq ardıcı [آد، دیرگی] باتلاق و اوْتلو یئرلرده یاشایان کیچیک و اؤتوجو قوش. acrocephahus palustris

باتلاق توسباغاسی..batlaq tusbağası [آد، دیرگی] بارماقلاری پرده‌لی ایی اؤزن بیر سؤرونگن نوْعو (فا:نوعی لاکپشت). emys orbicularis

باتلاق چوُللوغو..batlaq çulluğu [آد، دیرگی] چوُللوق گیللردن باتلاقلاردا یاشایان، قهوه سیاه رنگلی، ۳۰cm اوُزونلوغوندا بیر نوع چوُللوق قوشو (فا:پرنده). gallinaga gallingo

باتلاق‌قوشلاری..batlaq quşları [آد، دیرگی] توْیوقسوْو و یاغمور قوشلارینی ایچینه آلان قوشلار صنفی (فا:تیره ای از پرندگان).

باتلاق قَیلانقوشو..batlaq qəylanquşu [آد، دیرگی] قیسا دیمدیکلی، اوُزون قانادلی بیر قوش (فا:پرنده). glareda

باتما..batma [آد] ۱-باتماق ایشی. ۲-یوْخ اوْلما. ۳-بیر گؤی جیسمی‌نین اُفق'ون آلتینا یئنمه سی.

باتماز..batmaz [صفت] باتیلماز، سوُیا دالماز، ۲-آرادان گئتمز، دیری و مجادله جی، یئنیلمز (فا:غرق نشونده). unsinkable

باتماز نوْیان..batmaz noyan [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین اوْردوباشی لاریندان[۷].

باتماق..batmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر شئی بیر یومشاق ماده‌یه گئچمک، گیرمک " آیاغیما میخ باتدی". to stick ۲-بیر شئی بیر یئره باتیب محو اوْلماق، داغیلماق " گمی باتدی". ۳-مجازا سانجماق " آدامین گؤزونه باتیر: آداما ساتاشیر". ٤-چوُخورا دؤشمک و چؤکمک" گؤزلری باتماق". ۵-سوُیا دالماق، سوُیا باتیب بوْغولماق، بیر شئیه گؤمولمک " دالقیج سوُیا باتدی، آرابا پالچیغا باتدی". to sink ٦-بیر شئیین ایچینده ایتمک ویا بؤرونوب اؤرتولمک" بوْرجا باتماق" (فا:فرورفتن). ۷-گونش گؤزدن ایتمک، غروب ائتمک " گؤن باتدی". to set ۸-بیرینین سعادتی الدن گئتمک، افلاس ائتمک، سینقین دوشمک، هئچه چیخماق " پولو باتماق". to be lost ۹-اثری و ایزی قالماماق، نشانه‌سی قالماماق" آدی باتماق". ۱۰-تأثیرائتمک، بوُ معنا چوْخراق منفی جُمله‌لرده ایشله‌نیر "بوُ اوُشاقا هئچ بیر سؤز باتمیر". ۱۱-توُتولماق " سسی باتماق". ۱۲-بوُلاشماق، بوُلانماق، کیرلنمک " پالتار توزا باتیبدی". to make oneself dirty ۱۳-غالب گلمک، اوستون گلمک، گوجو چاتماق " تاتارلار روُسلارا باتدیلار". to overpower ١٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " آغلینا باتماق، قانا باتماق: آدام اؤلدورمک، گُناها باتماق، یئره باتماق: اوُتانماق، بالا باتماق"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اینگیلیزجه bott bottom, (دیب، دؤگمه، باتیلماق اوچون اولان شئی) کلمه‌لری بو کؤکه باغلی اولمالیدیر، جالیبدیر کی بو کلمه‌لرده " o" حرفلری " آ" شکلینده سؤیله نیرلار}.

باتمان..batman [آد] ۳کیلو (۲۰گیرونکه) آغیرلیغیندا اؤلچو بیریمی (فا:من) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باتماق+مان، فارسجادا من (۳ کیلو) کلمه سیده بو سؤزون قیساتیلمیش شکلیدیر[٦]}.

باتمان..batman [اؤزل آد] کرمانشاه؛ هشتَری (~قلیج) ده کند آدی.

باتمان‌تره‌زی..batman tərəzi [آد] آغیر شئیی چکمه‌یه مخصوص بؤیوک تره زی، قاپان (فا:قپان).

باتمانلیق..batmanlıq [صفت] بیر باتمان چکی‌سینده اوْلان (فا:یک من).

باتمجین..batəmcin [اؤزل آد] قزوین ده کند آدی.

باتمول..batmul [آد] بیبارا بنزر بیر بیتگی(فا:گیاهی شبیه فلفل)[۲۳] .

باتمیش..batmış [صفت] ۱-باتماق ایشی (فا:فرو رفته). ۲-(آ) بیرینه قارقیش و سؤیوش و تحقیر معناسیندا دئییلن بیرسؤز.

باتوُ..batu [اؤزل آد] باتوُر: جوُجی خانین اوْغلو؛ سؤزو باتماق فعلیندن یئنیلمز وگؤجلو معناسیندا اینسان آدی کیمی ایشله‌نیر: باتو، باتور، باتوآلپ، باتوآی، باتوشاد، باتوُبای، باتوخاقان، باتوُرخان، باتوُرای، باتوُخان، باتیْبای؛ باتو و باتور کوُمان، نوْقای‌و اوُیغور بگلریندن دیر.

باتوُرقان..baturqan [آد] باتیْرقان، باتوروق: باتیْران، یئنن، غالب گلن.

باتوروق..baturuq [آد] باخ:باتیْرقان، یئنن، غالب گلن.

باتوُقا..batuqa [تاریخی اؤزل آد] ۱-باتو، قهرمان ۲-گیزلی، گیزلَنمیش ۳-اوْختای خاقان دؤنمی اوْردوباشی لاریندان[۷]. {باتماق‌دان:یئنمک}.

باتوُق..batuq [تاریخی اؤزل آد] باتوُ؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

باتوُن..batun [ظرف] چابوقلوقلا، یئهین.

باتی..batı [آد] ۱-گونشین باتدیغی یئر، گونباتان، غرب جهتی (فا:مغرب، غرب). west ۲-(مج)یئرین غربینده اوْلان آوروپا و قوُزئی امریکا اؤلکه‌لری (فا:غرب). {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹باتیغ›، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

batı(qərbi) Azərbaycan.. باتی(غربی)آذربایجاندانفوس‌اورانی da nufus oranı [اؤزل آد]ایران ساییملاما مرکزینین وئریله‌رینه دایاناراق و بو کتابدا توپارلانمیش فایزلره گؤره ایندیکی باتی آذربایجانین نفوس دَییشیمی گئچن عصرده بئیله اولموشدور، ش۱۳۸۵/ م۲۰۰۶دا ۲۸۷۳۴۵۹نفر نفوس قئید اولوبدور اونلاردان توپلام ۶۲فایز تورک و۳۸ فایز کورد‌ایدیلر و بیردن آز فایزده مسیحی‌ایدی (کورد نفوسونون تقریبا یاریسی ساووجبولاق، خانا و بوکان شهرلرینده یاشایاراق قالان یاریسی آیری قالان ۷ شهرده آزینلیق حالدا یاشاییرلیر)، ش۱۳۲۰/ م۱۹۴۱ده نفوس ۶۳۵۰۰۰ نفرایدی بو مقدارین ۶۲فایزی تورک، ۳۵ فایزی کورد و ۳ فایزی مسیحی ایدیلر اگر نفوس‌آرتیمی اورانی‌نی بیر توتارساق بیرینجی دنیا ساواشی سیراسی(ش۱۲۹۷/ م۱۹۱۸)غربی‌آذربایجان‌نفوسو ۵۱۲۰۰۰ نفرایدی‌کی اونلارین ۳۱۷۵۰۰نفری تورک، ۱۷۹۰۰۰ نفری کورد و ۱۵۰۰۰نفری مسیحی ایدیلر، ساواش سیراسیندا باتی‌لی درگی‌لرین وئریلرینه گؤره ۱۶۰۰۰۰نفر اینسان، بو بؤلگه‌ده ارمنیلر و کوردلرین باشچی‌سی سیمیتقو طرفیندن اؤلدورولدو (بوُ قیرقینلار یالنیز خالقین دایانیشماسی و عثمانلی اوُردوسونون بؤلگه‌یه گلمه-سیله سوْنا چاتدی) و بونلار قوشقوسوز تورکلر اوْلورلار چونکی-بالاجا دسته‌لره باخمایاراق اونلار عمومی‌حالدا سلاحسیز و حاضیرلیق‌سیز ایدیلار (البته بو ساواشلاردا ارمنی‌و کوردلردن‌ده اؤلنلر اولوردو ولی‌بومقدار هئچواقت اوّسته‌کی‌رقمین حتی یوزده-بیرینه یئتیرمه‌یه‌بیدیر)، ساواشدان اؤنجه مسیحی‌لرین نفوسو توپلام ۳۱۷۵۰ نفر[۱۲۹] یعنی ساواشدان سونراکی نفوسا گؤره ۱۵۷۵۰ نفر چوخ‌ایدو (بعضا ترکیه‌دن گلن جیلو و ائرمنیلریده بونا آرتیریللار و توپلام ۴۵۰۰۰ نفر یازیرلار) بو حسابلا ساواشدان قاباق بؤلگه‌ده (۵۱۲۰۰۰+ ۱۶۰۰۰۰+۱۵۷۵۰) ۶۸۷۷۵۰ اینسان یاشاییردی، بو نفوسون ۴۷۷۰۰۰ (۳۱۷۰۰۰+ ۱۶۰۰۰۰) نفری تورک ایدی، آیری دئییشله ساواشدان اؤنجه تورکلرین اوْرانی ۷۰ فایزایدی و قالان جمعیتدن ۵ فایز مسیحی و ۲۵ فایز کورد اویدولر، ساواشدان سونرا تورکلرین اوْرانی نفوسا گؤره ۶۲یه یئندی و ارمنی لرده اؤلدوردوگو اینسانلارین قانینین قوخوسوندان و قورخوسوندان وحشته دوشه‌رک بؤلگه‌نی ترک ائدیب باتی اولکه‌لرینه قاچدیلار، بو اولایلار تورک اینسانینا بؤیوک‌اویاریجی‌مساژلاری‌واردیر بیرطرفدن‌گؤرمک‌اولارکی روس و آوروپا امپریالیستلری نه قدر احمقانه و ضد بشری ایشلره ال آتیردیلار، اونلار ایسته‌یبردیلر غربی آذربایجانین ۵ فایز مسیحی جمعیتی ایله (بوتون آذربایجان نفوسونا گؤره ۱ فایزدن دن آز اولوردو) بؤلگه ده بؤیوک ارمنستان یاراتسینلار و بو ایشین سونوجو مسلما بوتون تورکلری بو بؤلگه‌دن سیلمک‌ایدی، آیری بیر اوُیاریدا بودورکی فایزلر نشان وئریرکی تدریجا تورکلرین اورانی‌نی بو بؤلگه‌ده آزاتماق ایسته‌یبرلر و گئدیشات‌بونو نشان‌وئریرکی او دؤنم کی امپریالیستی طرحلر هله‌ده هله‌دی اونلارین بئینیندن چیخماییبدیر، اؤزللیکله بونادا اشاره ائتمک لازیمدیرکی اوْ دؤنم سیمیتقو غائله‌سیله بیرلیکده کوردلر بؤلگه‌ده یئرلشمه‌یه باشلادیلار و اوْ زامان گیزلی سیاستلر اؤزللیکله روسلارین‌الیله گؤرولوردو، بوسیاستی‌مخصوصا آذربایجان قهرمانی بخشعلی‌خان یئکانلی‌نین روسلار طرفیندن اعدام اولونماسی حادثه‌سینده گؤرمک اولار[۱۳۱]، یئکانلی، ساواش سیراسیندا سیمیتقو'نون قوناغی اولاراق یوخو ایچینده نامردجه‌سینه سیمیتقو'نون الیله‌توتوقلانیر و روسلارا تحویل وئریلیر، اوْدؤنم‌ظاهرا سیمیتقو روسلارلا ساواشیردی (البته اوْ گونده بیرله بیرله‌شیب اوْبیرینین علیه‌اینه اوْلوردو) و یئکانلی‌دا بو حادثه‌دن تعجب‌ائده‌رک روسلارا دئییرکی اگر منی آزاد ائله‌سز قوْل وئریرم بو نامردی توتوب سیزه تسلیم ائدم‌ولی‌روسلارین‌هدفی‌آیری بیرزادایدی‌و ایسته‌یبردیلرکی مختلف اوغرو دسته‌لرینین توسط ایله و البته مستقیماده اؤز قوشونلاریلا، تورکلری آرادان آپارسینلار و روسلار بو قهرمانی مینلرجه آیری تورکلرله بیرلیکده اؤلدوردو و یوخاریدا قئید اولونان سیاستی بؤلگه‌ده یوّروتمه‌یه چالیشدیلار، البته بوُسیاست بوتون‌غرب‌امپریالستلرینین گونده‌مینده‌دیر، و عراق-حادثه‌سی‌بونا ان‌یاخین اؤرنکدیر، اوْ بؤلگه‌ده آمریکا قوشونو عاملله‌ریله بیرلیکده کرکوک و تلافره سلاحسیز تورکمن لری قتل-عام ائده‌رک بؤلگه‌نی تورکلردن تمیزله‌مه‌یه چالیشدیلار و بونا تای - روسلار ائرمنیلرله بیرلیکده قاراباغدا عمل ائتدیلر. بونلارین یانی‌سیرا بیر سیرا سوْروولار آراشدیریلمایدیر، اؤرنک اوّچون: بیرینجی دوّنیا ساواشی سیراسیندا سیمیتقو دسته‌سی نه‌جور و نه‌قدر نفوسلا بو بؤلگه‌لره یؤنَلتیلدیلر، بیرحالداکی نه عثمانلی توپراق‌لارینداو نه تاریخ بوْیو تورک کورد چاتیشماسی یوْخ‌اویدو، نییه سیمیتقو دسته-سی تورکلری کوّتله‌وی حالدا قیرماغا باشلادیلار، کند و شهرلرینی تالانلادیلار (بو موضوع اؤنملیدیرکی هانسی ندَنلرله بو دسته‌لر ایلک دفعه اوْلاراق یالنیز تورکلری هدف آلاراق بئیله بؤیوک قتل-عاما ال آتیرلار و بونودا نظرده توتمالی‌یق‌کی سیمیتقو دسته‌سی ائیله بیر ملّی شعورا مالیک دَییلدیلر)، اؤزللیکله‌اوْحالداکی‌اوْزامان-آذربایجان تورکلری تماما سلاحسیز ایدیلار و هیچ اولوسلارآراسی ساواشدادا اشتراکلاری یوخ‌اویدو، بو حالدا نجور اوْلدو آزینلیق حالدا اوْلان قروپلار بؤیوک‌ریسک ائده‌رک چوغون لوقدا اوْلان

بیرملتی‌قیرماغا باشلادیلار، هانسی سیاستلر دوغرولتو سوندا بو دسته-لر بو بؤلگه‌ده یئرلشدیریلمه‌یه چالیشیلدی.

باتیاران..batiaran [آد، بیتگی] بیر نوعی بیتگی (فا:نوعی بومادران). achillea armenorum

باتی‌اوُیقارلیغی..batı uyqarlığı [باخ] غرب تمدّنو.

باتیب چیخماق..batıb çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] تئزتئز گؤرونوب یوخ اولماق.

باتیب قالماق..batıb qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] افاسا دؤشمک، چیخمازا گیرمک.

باتی‌بلوُکو..batı bloku [آد] باتی آوروپا و قوُزئی آمریکا بلوُکو.

باتی‌تورکجه‌سی–غرب‌تورکجه‌سی..batı türkcəsi-qərb türkcəsi [آد] خزردنیزی‌نین غربینده ۸ جی یوّز ایلدن بری ایشله‌نن و اوُغوزجایا دایانان دیل.

باتی‌تؤرکوستان‌لهجه‌سی..batı türküstan ləhcəsi [اؤزل آد] باخ: خوارزم‌تؤرک‌لهجه سی.

باتیجی..batıcı [صفت] باتان، ایتیب گئدن.

باتیچی..batıçı [آد] غرب‌اؤلکه‌لرین کؤلتور و سیاستینه طرفدار و یانلی اوْلان، غربه علاقه گؤسته‌رن، غربچی (فا:غربی).

باتی‌چیلیق..batıçılıq [آد] غربه طرفدار اوْلما، غربچیلیک (فا: غربگرایی)[۲].

باتیر..batır [آد] باتوُر، باغاتور، ایگید، جسور، قیْرقیز بگ‌لرینده‌ن {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باتیرماق..batırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱–بیر شئیی دوُرو شئیه گؤممک، دالدیرماق، سوُیون دیبینه چؤکدورمک، غرق ائتمک (فا:فروبردن). ۲–سرمایه‌نی ایتیرمک، ضرر گورمک، محو ائتمک to swallow ۳–اوشاق آلتین باتیرماق ٤–بوُلاماق، بولاشدیرماق، لکه‌له‌مک، کیرلَتمک (فا: آلوده کردن) to contaminate {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹باتروُشماق، باتوُرماق›}.

باتیریق..batırıq [آد] کؤفته‌لیک بلغور، جویز و بعضی سبزه‌لردن حاضرلانان بیر سالاتا[۲].

باتیریلماق..batırılmaq [بلسیز ائیلم] ۱–باتیرماق‌ایشی گؤرولمک ۲–یوْخ ائدیلمک.

باتیش..batış [آد] باتما طرزی، باتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:نفوذ).

باتیشاد..batışad [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تؤرک و اوُیغور اوْردولاریندا، باتی قانادیْنین کوْموتانلارینا وئریلن عُنوان[۷].

باتیشماق..batışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده باتماق، نفوذ ائتمک.

باتیق..batıq [صفت، ت:باتاق] ۱–سوُیا باتمیش، درینه ویا چوُخورا دوُشموش، چؤکموش. ۲–بیر شئیه بوُلاشمیش، کیرلنمش. ۳–چوخور وچؤککک یئر. ٤–بوْغوق، باتیش" باتیق سسی ائشیدیلدی" (فا:فرو رفته). hollow, cavity

باتیق..batıq [اؤزل آد] قئیدار(باتخ) و ساوه ده(ـقایا) داغ آدی.

باتیْقان..qanbatı [صفت] باتان.

باتیق‌لیق..batıqlıq [آد] باتیق‌اوْلما وضعیتی. state of being sunken

باتی‌لاشدیرماق..batılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] غربی لشدیرمک (فا:غربی کردن).

باتی‌لاشماق..batılaşmaq [باخ] باتی‌لی لاشماق.

باتی‌لی..batılı [آد، صفت] غرب‌اؤلکه‌لرینده‌ن اوْلان(فا:غربی) western

باتی‌لی‌لاشماق..batılılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باتی‌اؤلکه‌لرینه‌و اوْنلارین فرهنگینه اوُیماق و اوْلاری بیَنمک(فا:غربی‌شدن)[۲].

باتی‌لی‌لیق..batılılıq [آد] باتی‌لی اوْلما وضعیتی (فا:غربی بودن)[۲].

باتیْم..batım [اؤزل آد] ۱–باتما مقداری، دَرینلیک ۲–اوُجوبیز بیر آلَتین ساپلانماسی، اوْخون باتیلان یئری(فا:پیکان) {گؤ:اوْخ‌باشی}.

باتیوول..bativul [آد] سوُیو راکد گؤلک (فا:تالاب).

باج..bac [آد، فا] زورلاآلینان پول، اسکی‌لرده آلینان بیر نوع وئرگی (فا:باج). Tribute ۲–اؤج، انتقام، عوض چیخما" زمانه‌یه باخ گؤر کیم کیمدن باج آلیر".

باج‌آلان..bacalan [آد، صفت] یوْل کسن (فا:باجگیر). tollman

باجا..baca [آد] ۱–دوُمان و توستونو هاوایا چکیب آپاران بوْرو و دلیک. ۲–دامدا و دوُواردا بالاجا آچیق یئر، ایشیق وئرمه گه یارایان یول و اویوق یئر (فا:پنجره، گیشه). chimney ۳–دوُواردا بالاجا سوُ یولو، گیلیف، یئر آلتی بورولاری یوْخلاماق اوچون قاپاق. {تا، ت‹بیچوق›، سن›، دده؛ بو سؤز بیچمک (یارماق) کلمه‌سیندن آلیناراق دیواندا بیچوق شکلینده و یاریق مفهوموندا گلیب و بو سؤز دَیشه‌رک باجا شکلینه چؤنوبدور و فارسجادا باجه و پاچه شکیللرینده ایشله نیر، و هامیسیندا یاریق و کسیک معناسی وئریر، بعضی تورک لهجه‌لرینده ایشله‌نن بوُچوق (یاریم) کلمه سیده بو کلمه‌نین آیری شکلیدیر، فارسجادا ایشله‌نن پاچه سؤزوده ایکی آیاق آراسیندا گؤرسه‌نن جات کیمی یئری گؤرسه دیر (بو کلمه تصغیر مفهوموندا دئییل و ایشلنسه ده مجازی اولاراق سونرالار آرتیریلیب) بیچمک› بیچوق› باچوق› باچاق› باجاق› باجا› پاچا}.

باجاآچماق..baca açmaq [تاثیرلی ائیلم] دلیک آچماق، دئشمک.

باجاباج..bacabac [اؤزل آد] هئریس‌ده کندآدی {۱-باجاباجا۲-باج سؤزوندن}.

باجاباجا..baca baca [ظرف] ۱-باجاسی چوخ اولان یئر. ۲-ایل بایرامی آخشامی قاپی قاپی دولاشیب بایراملیق آلما عادتی.

باجاباشی..bacabaşı [آد] اوجاغین اوستونده کی داش ویا قاپاق.

باجاتۆمروغو..baca tomruğu [آد] باجا بۆروسونون دامدان اۆسته کی بۆلومو.

باجادان دوشمه..bacadan düşmə [تاثیرسیز ائیلم] بیردن بیره و گؤزله نیلمه‌دن گلن شئی حاققیندا، زحمت‌سیزجه اله گئچن شئی حاققیندا.

باجاران..bacaran [صفت] یئته نکلی، الیندن ایش گلن (فا: کاردان).

باجارماز..bacarmaz [صفت] باشارماز: الیندن ایش گلمه‌ین (فا: ناوارد).

باجارمازلیق..bacarmazlıq [آد] یئته نک‌سیزلیک (فا:ناواردی).

باجارماق..bacarmaq [تاثیرسیز ائیلم] الیندن گلمک، باخ: باشارماق (فا:بلد بودن).

باجارمامازلیق..bacarmamazlıq [باخ] باجارمازلیق.

باجاری..bacarı [باخ] باجاریق، باشاری، بیلیک، گؤرگو، تجربه (فا:آزمودگی). experience

باجاریشیق..bacarışıq [آد] یئته نک، باجاری (فا: توانایی).

باجاریق..bacarıq [باخ] باجاری، باشاری، بیلیک، گؤرگو، تجربه (فا:آزمودگی). experience

باجاریق‌سیز..bacarıqsız [صفت] الیندن ایش گلمه‌ین، باشارات‌سیز، باشاری‌سیز (فا:بی هنر). artless

باجاریق‌سیزلیق..bacarıqsızlıq [آد] یئته نک‌سیزلیک (فا: ناواردی).

باجاریق‌لی..bacarıq lı [صفت] الیندن ایش گلن، باشاری‌لی (فا: کاردان).

باجاریق‌لیق..bacarıqlıq [آد] باجاریقلی اۆلما وضعیتی.

باجاسیز..bacasız [صفت] باجاسی اۆلمایان.

باجاغی‌پۆخلو..bacağı poxlu [آد] کؤتو آدام، سابقه لی (فا: تبهکار).

باجاق..bacaq [آد] قیچ، آیاق، وُجودون قاسیق دان آیاغین آلتینا قدر اۆلان بؤلومو، بعضا آیاغین دیزدن اوسته کی بؤلومونه دئییلیر، حئیوانلاردا و شئی‌لرده گؤوده‌نی یئردن یۆکسکجه توُتان اۆرقانا و دایاغا دئییلیر(فا:ساق) foreleg

باجاق‌باجاق اۆستونه آتماق..bacaqbacaq üstünə atmaq [تاثیرلی ائیلم] اۆتوروکن بیر باجاغینی اۆ بیری باجاغی‌نین اۆستونه قۆیاراق اۆتورماق.

باجاق‌قلمی..bacaq qələmi [آد] قاوال سۆمویو (استخوان نازک‌نی پا).

باجاق‌قیران..bacaq qıran [آد، بیتگی] نملی بؤلگه‌لرده یئتیشن یاشیل ساری چیچک‌لی بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). narthecium

باجاق‌لی..bacaqlı [صفت] باجاغی اولان، باجاق‌لاری اوُزون اولان (فا:ساق دراز). ۲-گئچمیشده هوللاندییا و آووستریادا اولان بیر قیزیل پول و سیکّه آدی (قادینلار سیکّه‌لری ایپه دوزه‌رک تزیین اوچون استفاده ائدردیلر)

باجاق‌لیق..bacaqlıq [آد] باجاغا گئییلن، باجاغی‌قۆروپان گئییم (فا:ساقبند).

باجاقۇلاغی..baca qulağı [آد] اۆجاغین ایکی یانیندا داشدان دؤزه‌لن بالاجا سککی.

باجالی..bacalı [صفت] باجاسی اولان.

باجالیق..bacalıq [آد] دامدا باجا اوچون حاضرلانمیش یئر.

باجاناق..bacanaq [آد] خانیم‌لاری باجی اۆلان کیشی‌لرین بیربیرینه نسبتی و باغلی‌لیغی (فا:باجناق). brother-in {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باجی+ ناق› باجاناق}.

باجاناق‌لیق..bacanaqlıq [آد] باجاناق اۆلما وضعیتی.

باجرگه..bacrgə [اؤزل آد] اورمیه ده کند آدی {باشار+گه}.

باجروان..bacarvan [اؤزل آد] باجروان اردبیلین یاخین‌لیغیندا یئر آلیبدیر. افسانه‌لره گؤره خیْدیر نبی یاشام سوُیونو بوُرادا تاپیبدیر، مُستوفی‌نین اثرینده، جهان‌نما، معجم‌البلدان، مراصدالاطلاع، مجمع-التواریخ و القصص کتابلارینداا بو یئر باشروان یازیلیبدیر {باشاران-لی طایفاسیلا ایلگیدیر:باشار+ان/ باشاروان/ باجروان: باشاری لی و بئجرمک سؤزونه باغلیدیر}.

باجروان..bacarvan [اؤزل آد] بَجَروان: شاهسون ائلی بۆیلاریندان[۳] [۱۰۸].

باجگاه..bacgah [آد، فا] باج آلینمایئری(فا:باجگاه). toll collrction

باجگیران..bacgiran [اؤزل آد] ۱-قوچان شهرینین ۸۳ کیلومتر لیگینده شهر آدی، نفوسو*۲۰۰۰ نفر غیرتورکدولر؛ ایندی لیکده اهالی مختلف قۆوم لاردان تشکیل تاپیر. ۲-آستانا دا بیر کند آدی اۆلاراق اهالی سی تۆرکدو. {بو یئر بیر دؤنم گئچیش نوقطه‌سی اولاراق وئرگی و باج وخراج آلینان یئرایدی و بو اؤزدن بو آدلا تانینیبدیر}. ۲-باجگیران (قوُچان) بؤلگه‌سینین داغلاری: آرمودلو (۱۳ک گ‌ب۲٤٤۳) ۳-باجگیران بؤلگه‌سینده تۆرک کندلری: آغ قالا (۷۲ک‌ق‌ب *۸۰)، امیرخان (٦۸ک‌ق‌ب *٦۰)، ایزمان/ آ-ی (۹۳ک‌ق‌ب *۱٦۰)، باغ (۷۰ک‌ق‌ب *۲٤۰)، بۆرزۆلان/ برزلان

(٨٠ک‌ب ٭٣١٠)، پیچه‌رانلو (کندیستان آدی)، تَفتازان (٧٢ک‌ب ٭١٦٠)، جوْنگاه/ جُنگاه (٤٨ک‌گ‌د ٭٥٠)، حلواچشمه (٨٠ک‌ق‌ب ٭٢٧٠/ ی‌تو)، خیرآباد (٨٤ک‌ق‌ب ٭٢٦٠)، داش آراسی (٢٥ک‌گ‌د ٭١٠)، دده خان (٧١ک‌ق‌ب ٭١٢٠/ ی‌تو)، رُباط (١٠٠ک‌ق‌ب ٭٧٥٠)، زوْو (٧٠ک‌ق ٭٩٠)، زِیدَر (٨٩ک‌ق‌ب ٭٦٦٠)، سنجد/ ایگده (٨٢ک‌ب ٭٥٠٠)، سِوَلی/ سئوه‌لی (٧٥ک‌ب ٭٢٠)، شَنقی/ ی (٨٨ک‌ب ٭١٤٠/ ی‌تو)، شَنقی/ آ (٧٢ک‌ب ٭٢٢٠)، قوْپوزْ/ قُبّز (٦٥ک‌ق‌ب ٭١٦٠/ ی‌تو)، قوْلهَک (٦٥ک‌ق‌ب٭١١٠/ ی‌تو)، کؤهنه‌اوْوغاز (٢٨ک‌گ‌د ٭٧٧٠/ ی‌تو)، کاکُلی (٦٨ک‌ق‌ب٭٢٤٠/ ی‌تو)، گَدوُکانلو (٤٥ک‌گ‌د٭١٩٠/ ی‌تو)، یئنگی قلعه/ یوخاری~ (٧٥ک‌ق‌ب ٭٣٤٠/ ی‌تو)، یئنگی قلعه/ آشاغی~ (٧٥ک‌ق‌ب ٭٦٠/ ی‌تو).

باجو خراج..bacu xərac [باخ] باج.

باجی..bacı [آد] ١-بیرآتا ویا آنادان اوْلان قیزین قارداشلارینا گؤره نسبتی، قیزقارداش (فا:خواهر). sister ٣-تانیش اوْلمایان قادینا وقیزا سایقی اوچون دئییلن سؤز {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باجی‌اوْغلو..bacı oğlu [آد] ١-باجی‌نین اوْغلو.٢-یاشلی آدامین بیر بالاجا اوْغلانا سسله دیگی سؤز (فا:خواهرزاده). sister's child

باجی‌جیق..bacıcıq [آد] بالاجا باجی (فا:خواهر کوچک).

باجی‌جیغاز..bacı cığaz [آد] بالاجا باجی (فا:خواهر کوچک).

باجی‌قارداش..bacıqardaş [آد] ١-باجی ایله قارداش. ٢-بیربیرلرینه چوخ یاخین وباجی قارداش کیمی اوْلان‌لار (فا:خواهربرادر).

باجی‌قیزی..bacıqızı [آد] ١-باجی‌نین قیزی ٢-بالاجا و گنج قیزا سایقی اوچون دئییلن سؤز (فا:خواهرزاده). sister's child

باجی‌کیمی..bacı kimi [ظرف] بیر بیرینه باجی یئرینی وئرن (فا:خواهرانه). lide a sister

باجیلار داغی..bacılar dağı [اؤزل آد] باخ: خالخال؛ میانا دا داغ آدی.

باجی‌لاشماق..bacılaşmaq [قا] بیربیرینه باجی کیمی یاخین اوْلماق، یولداش لاشماق (فا:خواهر شدن).

باجی‌لیق..bacılıq [آد] ١-اؤگئی باجی (فا:خواهر خوانده). adopted sister ٢-باجی اوْلما وضعیتی (فا:خواهری).

باجی‌لیق ائتمک..bacılıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] قایقی‌سینی چکمک.

باچاق..baçaq [اؤزل آد] ١-بیر نوع زره (دیزه گئچیریلن بیر زره)[٧]. ٢-کاشغرلی‌یه گؤره مسیحیلرده اوْروج دئمکدیر، مانیچی‌لرده اوْروجلوق اوْچون ایشله‌دیردیلر[١٢]؛ باچیق کلمه‌سی دیواندا آند و سؤزلشمه معناسیندا گلیبدیر، محتملا بوُ ایکی کلمه بیربیرلریله ایلگیلی اوْلاراق باماق/ باغلاماق سؤزوندن آلیناراق پیمان باغلاما مفهوم ایله باغلیدیر.

باچان..baçan [اؤزل آد] گده‌بی‌ده چای آدی[٢٤].

باچمان..baçman [آد] باشمان: باشلیق، توْلقا؛ قیْپچاق‌خانلیْغی-بگ‌لریندن[٧].

باچیق..baçıq [آد] آند، تعهد (فا:وفا). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باحیا..bahəya [صفت] حیالی. bashful

باخ..bax [اؤنلم] گؤزَتله، مواظب اول، دقّتلی اول(فا:هان). behold

باخاجاق..baxacaq [آد] ١-گؤزله‌مه یئری، باخیلا بیلن یئر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باخاج..baxac [آد] باخاچ: ١-باخیجی، باخان، ناظر. ٢-دؤربون ٣-(تاریخی اؤزل آد) دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ.

باخاج‌لاماق..baxaclamaq [تاثیرلی ائیلم] دؤربونه سالماق، دؤربون‌له‌مک.

باخاج‌لانماق..baxaclanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤربونه دؤشمک، دؤربون لنمک.

باخاجلی توّفنگ..baxaclı tüfəng [آد] دؤربونلو توّفنگ (تفنگ دوربین دار).

باخاجلی..baxaclı [صفت] دؤربونلو (دوربین دار).

باخاچچی..baxaççı [صفت] دؤربون دؤزلدن (دوربین ساز).

باخاخان..baxaxaqan [اؤزل آد] اوُیغورخاقانلیغیندا بیر توّرکیش خاقانی[٥٤].

باخار..baxar [آد] آچیق یئر، گؤرونتو، باخیلان یئر و شئی" آخار باخار" (فا:منظره). appearance

باخاراق..baxaraq [باغلاییجی سؤز] گؤره، مُقایسه ائده‌رک " سن اوْنلارا باخاراق داها آنلاییشلی سان".

باخارخان..baxarxan [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنمی بگ‌لریندن[٧].

باخارسان..baxarsan [اؤنلم] اوْلورکی، گؤرورسن کی" حاضیرلیقلی اوْلماق گره کیر باخارسان بیر قوْناق گلدی".

باخارکوْر..baxarkor [صفت] گؤزلری آچیق اوْلان ولی گؤره بیلمه‌ین (فا: کور با چشمان باز).

باخارلی..baxarlı [صفت] آخار باخارلی، گؤرونتولو (فا:خوش منظره).

باخارمی‌سینیز؟..baxarmısınız [اؤنلم] سسلنمه‌اؤنلَمی " بوُ ایشه باخارمی‌سینیز؟".

باخاق..Baxaq [آد] باخاجاق، باخیلان یئر.

باخاقالماق..qalmaq baxa [تاثیرسیز ائیلم] شاشقین لیقدا مات قالماق(فا:مات شدن).

باخاقان..baxaqan [آد] باخیجی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باخال..baxal [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین ائدیگئنه اوْیماغیْنین قوُروجو بگی[۷].

باخالیم..baxalım [اؤنلم] بیر ایشه تأکید ائله‌مک اوْچون سؤیله نیر "باخالیم ایشی هارا یئتررسن" (فا:ببینیم).

باخان..baxan [صفت] ۱-باخماق ایشینی ائدن، بیر ایشه یئتیرن باخیجی(فا:بیننده) viewer۲-ناظر، وکیل (فا:وزیر) minister

باخاناق..baxanaq [آد] ۱-منظره، گؤرونتو. appearance ۲-گؤیش گتیرن حئیوانلارین آیاقلاریندا اوْلان سوْموک چیخینتی‌سی ویا کوْرالمیش دیرناق (فا:نوعی‌مریضی‌در پای حئیوانات) {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باخانای..baxanay [اؤزل آد] دوْلون آی و آیدین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

باخانتا..baxanta [صفت] چوْخ باخیجی سی اوْلان (فا:بسیار بیننده).

باخانلار قوُرولو..baxanlar qurulu [آد] ناظرلر قوُرولو، باش باخان و باخانلاردان دوزه‌لن قوُرول و حکومت (فا:هئیت وزیران).

باخانلیق..baxanlıq [آد] ۱-وکیل لیک، ناظرلیک، باخان اوْلما وضعیتی. ۲-باخان و وزیر امری آلتیندا اوْلان قوُرولوش و قوُروم و هؤرگوت (فا:وزارتخانه). ministry

باخاوُل..baxavul [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:باخ+ آووُل[۷].

باخای..baxay [صفت] حشه‌ری، کوْنترول‌دان خارج اوْلان(فا:حشری).

باخ‌باخ..bax bax [اؤنلم] شاشقین لیق زامانی دئییلن بیر سؤز "باخ باخ نه ایشلر گؤرور".

باخ‌سانا..bax sana [اؤنلم] بیرینین دقّتینی چکمک اوْچون ایشله‌نیر "باخسانا هاوا قارارديی".

باخ‌هله..bax hələ [اؤنلم] اوْلاجاق شئی می؟، شاشقین لیق زامانی دئییلن بیر سؤز "باخ هله! اوُشاغی ووُروب پیس پیس ده گؤلور".

باخبر..baxəbər [صفت، فا+ع] خبرلی، بیلگی‌لی، ساوالی (فا:باخبر).

باختا..baxta [باخ] آلا باختا، مئشه گؤوَرچینی (فا:نوعی کبوتر).

باختیموُر..baxteymur [آد] باخ+تیموُر؛ عُثمان‌اوْغوللارینْین-اوُلوبابالاریندان[۷].

باخجا..baxca [آد] باخچا:۱-کیچیک باغ، حیاط باغی، بالاجا باغ، گؤی و میوه آغاجی اکیلن کیچیک یئر (فا:باغچه). a little garden ۲-(مج) گوللوق، چیچک‌لیک. ۳-اوُشاق اَیلنجه یئری، اوشاقلار باخچاسی. {باخ: باغ}.

باخچا..baxça [اؤزل آد] بوُکان، کبودرآهنگ، ماهنشان، همدان؛ آستارا (سارای) داکندآدی. تبریز ده (دره سی) چای آدی.

باخچابوْیاغی..baxçaboyağı [آد] بیر نوع یئمه لی اوْت بیتگی[۲۳].

باخچاپیچاغی..baxçapıçağı [آد] چئشیتلی اوْت و بیتگی‌لری دوْزگون کسمه‌یه و بوُداما یا یارایان پیچاق.

باخچاچی..baxçacı [آد، صفت] باغبان (فا:باغبان).

باخچاچیق..baxçacıq [آد] ماکی، کیوی، سالماس، هشتَری ده کند آدی.

باخچاچی‌لیق..baxçacılıq [آد] باغبانلیق (فا:باغبانی).

باخچاسیز..baxçasız [صفت] باخچاسی اوْلمایان.

باخچاکَکیگی..baxçakəkiyi [آد، بیتگی] باخچالاردا یئتیشدیریلن ککیک، بیرنوع بزک گوْلو (فا:نوعی گل زینتی).

باخچالی..baxçalı [صفت] باخچاسی اوْلان، باخچاسی اوْلان حَیط.

باخچالیق..baxçalıq [آد] باغی باخچاسی اوْلان یئر.

باخچانعناسی..baxçannası [آد، بیتگی] باخچالاردا یئشیدیریلن بیر نعناع نوْعو (فا:نوعی نعناع).

باخچیوان..baxçıvan [باخ] باغبان.

باخدوْغان..baxdoğan [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:باخ+ دوْغان[۷].

باخدی..baxdı [تاریخی اؤزل آد] باخان، ناظر؛ قیْرقیزلارین توْقای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

باخدیْبَردی..baxdıbərdi [تاریخی اؤزل آد] باخدیوئردی:قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو اوْیماغی و بو اوْیماغین قوُروجو بگی[۷].

باخدیرما..baxdırma [آد] باخدیرماق ایشی (فا:معاینه). check up

باخدیرماق..baxdırmaq [انتد] ۱-باخماسینا یول آچماق (فا:نشان داده شدن). ۲-بیر خسته‌نی دوکتورا گؤسترمک (فا:معاینه گردیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

باغشْی..Bağşı [اؤزل آد] باخشی،باقشی: بابوُر خان دؤنمی، بگ و کوْموتان آدی، توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق و توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱]. عاشق، اوْزان، بؤیوجو، اوْغلان آدی.

باخقال..baxqal [صفت] گؤرمه‌لی (فا:دیدنی)[۲۳].

باخلان..baxlan [صفت] یئنی یئتمه (فا:نورسیده).

باخماجا..baxmaca [آد] پنجره (فا:پنجره)[۲۳].

باخمادان..baxmadan [ظرف] باخمایاراق، فیکیر وئرمه دن (فا:علیرغم).

باخماق..baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-بیر شئیی گؤرمک اوچون گؤزلرینی اوْنا تیکمک "پنجره‌دن باخماق" (فا:نگاه کردن). to look ٢-مُطالعه ائتمک، اؤتَری اوْخوماق، گؤزدن گئچیرمک "کتابا باخماق". ٣-اینجه‌له‌مک، یوْخلاماق، آراشدیرماق "دادینا باخماق". ٤-عبرت گؤتورمک، فیکیر وئرمک، اؤنم و اهمیت وئرمک، قوُلاق آسماق "یوْلداشلارینا باخ اؤزونو دوْزَلت". ٥-مُذاکره ائتمک "توْپلانتی‌دا بوُ مسأله‌لره باخدیلار". ٦-گئچیندیرمک، قوللوق ائتمک، کؤمک ائتمک "آتلارا باخماق، قادین بوُ گون اوُشاقلارا باخاجاق". ٧-مُعالجه ائتمک "بوُ خسته‌یه هانسی حکیم باخاجاق". ٨-مُعیّن طرفه یؤنَلمک، چئوریلمک، آچیلماق "پنجره‌لر حیطه باخیر". ٩-آسیلی اوْلماق، باغلی اوْلماق، تابع اوْلماق "مسأله‌نین حلّی اکثریته باخیر". ١٠-امر شکلینده "خبرین اوْلسون، بیل، توجّه ائدرسینیز" مفهوموندا ایشله نیر "باخ منیم فیکریم بوُدور، باخارسینیز". ١١-بیر ایش اوْچون گؤرَولی اوْلماق "پاساپورت ایشینه پوْلیس باخیر". ١٢-هزینه اوْلماق "بوُ جنس سنه اوْن مینه باخار". ١٣-اؤنم وئرمک، دَیر وئرمک "اگر بوُ دئدیکلریمه باخسان باشاریلی اوْلارسان". ١٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "فالا باخماق، آغیزا باخماق، بارماق آراسی باخماق، اَیری باخماق، یان باخماق، خور باخماق، سؤزه باخماق، بیر شئیه قوُتسال گؤزله باخماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ائله سانیلیرکی باخ و باغ سؤزو بیر کلمه‌نین دئییشیک شکیللری اولسون وباخماق بیر نوع باغلانتی قورماق دئمکدیر}.

باخمالی..baxmalı [صفت] باخماغا دَیر، گؤرمه‌لی (فا:دیدنی). call

باخمان..baxman [آد] ناظر، سورقوجو (فا:بازرس).

باخمایاراق..baxmayaraq [باغلاییجی سؤز] نظره آلمایاراق، ترسینه اوْلاراق (فا:علیرغم).

باخی..baxı [آد] باخیش، یؤن (فا:جهت). insight

باخی..baxı [اؤزل آد] گیلان‌غرب‌داکندآدی {باخیلان یئر، گؤرونتو}.

باخیا..baxya [باخ] بخیه.

باخیت..baxıt [آد] دوروب باخیلان یئر، پنجره (فا:دیدگاه).

باخیجی..baxıcı [صفت] ١-نظارت ائدن (فا:ناظر). ٢-قوللوق ائدن، خدمتچی، پرستارلیق ائدن. ٣-فالچی، فالا باخان (فا:رمّال). fortuneteller ،geomancy

باخیجی‌لیق..baxıcılıq [آد] ١-باخماق ایشی، گؤزتچیلیک، ناظر اوْلما (فا:نظارت). ٢-قوللوق‌چولوق، خدمتچی‌لیک، پرستارلیق. ٢-فالچیلیق، فالا باخما (فا:رمالی). geomancy

باخیر..baxır [باخ] پاخیر.

باخیش..baxış [س، ت] ١-باخماق طرزی، گؤزلرین افاده سی" بو نئجه باخیشدی، آهو باخیشی" (فا:نگرش). look ٢-(مج) گؤروش، توپلومسال یوخلاما، نظریه" اجتماعی و سیاسی باخیشلار" (فا:بینش). Insight

باخیش‌آتماق..baxış atmaq [تاثیرسیز ائیلم] نظر سالماق، باخماق.

باخیش‌آچی‌سی..baxış açısı [آد] بیر دوشونجه‌نی‌بلیرلی بیر یؤندن اینجه‌له مه، گؤروش‌آچی‌سی، گؤروش‌زاویه‌سی (فا:زاویه‌ی نگرش).

باخیشقان..baxışqan [صفت] چوْخ باخان، باخما اؤزللیگی اوْلان.

باخیشلی..baxışlı [صفت] باخیش‌طرزی" جیران باخیشلی".

باخیشماق..baxışmaq [س، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن] ١-بیربیرینه باخماق ٢-گیزلینجه بیربیرینه باخماق (فا:به همدیگر نگاه کردن).

باخیش‌وئرمک..baxiş vermək [تاثیرسیز ائیلم] نظر سالماق، باخماق.

باخیشیق..baxışıq [آد] باخیشیم، سیمئتری (فا:تناظر، تقارن).

باخیشیق‌سیز..baxışıqsız [صفت] باخیشیم‌سیز.

باخیشیم..baxışım [آد] بیر مئحوره گؤره قارشی طرفلرین بنزر اوْلما وضعیتی، باخیشیق‌لی، سیمئتری (فا:تناظر، تقابل).

باخیشیم‌سیز..baxışımsız [صفت] آرالارییندا باخیشمی اوْلمایان، آسیمئتریک (فا:غیر متناظر، غیر متقابل).

باخیشیم‌سیزلیق..baxışımsızlıq [آد، سایش] باخیشیم‌سیز اوْلما وضعیتی، آسیمئتری (فا:عدم تقابل). dissimetry

باخیشیملی..baxışımlı [صفت] باخیشیمی اوْلان، سیمئتریک، مُتناظر (فا:متناظر، مُتقابل). reciprocal

باخیلماق..baxılmaq [ایل، سن] ١-باخماق ایشی گؤرولمک، سئیرائدیلمک (فا:نگریسته‌شدن) ٢-گؤزدن گئچیریلمک، آراشدیریلماق، اؤنم‌وئریلمک، فیکیر وئریلمک (فا:نگاه انداختن). ٣-قوللوق ائدیلمک، قایقی‌سی چکیلمک.

باخیلیش..baxılış [آد] باخماق ایشی وطرزی" بو گون یئنی چکیمین باخیلیشی اولاجاقدیر" (فا:نگرش).

باخیم..baxım [آد] ١-باخماق ایشی، گؤزَتله مه، بیر شئیین ایی حالا گلمه‌سی و گلیشمه‌سی اوْچون وئریلن امک و گؤرولن ایش (فا:نظارت). care seeing ٢-مُعاینه. ٣-لحاظ، باخیش، حیث "بو باخیمدان" (فا:دیدگاه). View {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باخیم‌ائوی..baxim evi [آد] ١-مریض‌لره‌باخیلان یئر (فا:کلینیک). clinic ٢-هر بیر شئیین توپلوجا قوْرونان و باخیلان یئری.

باخیمجی..baxımcı [آد] ١-باخیم ایشینی گؤرن کیمسه (فا:ناظر). seeing ٢-همشیره، پرستار (فا:پرستار) nurses

باخیمجیلیک..baxımcılık [آد] ١-پرستارلیق nursing ٢-نظارت seeing

باخیمسیز..baxımsız [صفت] ١-یاخجی باخیلمامیش "باخیمسیز قالمیش باغ و باخچالار". ٢-ائوسیز ییهسیز، باخانی اولمایان، سرپرستسیز (فا:بی سرپرست).

باخیمسیزلیق..baxımsızlıq [آد] سرپرستسیزلیق (فا:بی‌سرپرستی).

باخیم لاماق..baxımlamaq [تاثیرلی ائیلم] بسله مک (فا:سرویس دادن). servicing

باخیملیق..baxımlıq [آد] ١-(سینما) بیرفیلم ویا وئرلیشی اؤنجه‌دن گؤسترمک و تانیتماق اوچون ییغجام بؤلومو، دئمو (فا:دمو). ٢-ویترین، بیر فیلم ویا بیرماغازانین مال‌لارینین بللی بؤلوم‌لرین گؤستریشه قوْیماق اوْچون بالاجا جاملی یئر. ٣-باخیم اوْچون اوْلان ایشلر.

باخیم یئری..baxım yeri [آد] بیر گؤرونتویه باخیلان یئر (فا:دیدگاه). viewpoint

باخیم یوُردو..baxım yurdu [آد] یوْخسول، کیمسه‌سیز، یاشلی و سقط آداملاری باریندیریب ساخلانان یئر (فا:خانه سالمندان).

باخیمدان..baxımdan [باغلاییجی سؤز] بوباخیمدان: بوُ لحاظدان (فا:ازحیثِ) with respect to

باخیملی..baxımlı [صفت] ایی‌باخیلمیش، اوزه‌رینده‌یاخشی-چالیشیلمیش، گؤزل، باخمالی، منظره‌لی "باخملی یئر" ٢-یاراشیقلی.

باخیملیلیق..baxımlılıq [آد] باخیم‌لی اوْلما وضعیتی.

باخیمیندان..baxımından [باغلاییجی سؤز] بو لحاظدان (فا:از حیثِ). with respect

باخیناجاق..baxınacaq [آد] توفکلرده‌نشانلامادلیگی (فا:مگسک.

باخینتی..baxıntı [آد] باخ: باخیم، گؤرمه لی (فا: دیدنی).

باخینجاق..baxıncaq [آد] توفکلرده‌نشانلامادلیگی، باخیناجاق.

باخینماق..baxınmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-اطرافا باخماق، یان یؤوره سینه باخماق" اطرافینا باخیندی". ٢-مُعاینه اولونماق.

باخییا..baxyıa [باخ] بخیه.

باد..bad [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ١-تندیر و بوجور شئیلر دؤزلتمک اوْچون ایچینه گئچی قیلی قاتیمیش قاتی پالچیق. ٢-یئل، روزگار، کوْلک (فا:باد). wind

بادا گئتمک..bada getmək [تاثیرسیز ائیلم] محواولماق، پوچا چیخماق.

بادا وئرمک..bada vermək [تاثیرلی ائیلم] محوائتمک، پوچا چیخارماق، الدن وئرمک.

بادات..badat [آد] بیرلشیک گیللردن چوْخ شیرین یئرآلما نوعو[٢].

باداخلاماق..badaxlamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: باداقلاماق.

بادار..badar [صفت] داغینیق، پوزوق. {ت‹بادار، پاتیرپاتیر›: گورولتو سسی}.

بادار بادار اوْلماق..badar badar olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چات چات اوْلماق.

باداس..badas [آد] خرمن گؤتورولدوکدن سونرا قالان سامان و تاخیل دانالاری، خرمن تؤکونتوسو، باششاق[٢].

باداش..badaş [باخ] باغداش.

باداشماق..badaşmaq [باخ] باغداشماق.

باداشیق..badaşıq [آد] باغداشیق، هر جهتده بنزرلیگی اوْلان، هوموژئن (فا:همگن).

باداق..badaq [آد] ١-سینمیش آغاجی برکیتمک اوچون اوْنا گئچیریلن دمیر حالقا، ائو قوشلارینین آیاقلاریندا‌کی دمیر حالقا (فا:حلقه آهنی). ٢-باشی یاستی میخ (فا:گل میخ). ٣-بوْرو مانشوْن‘و مُعادلی‌دیر {باخ: باداقلاماق}.

باداق واری..badaq varı [صفت] باداق کیمی، میسمارا اوْخشایان.

باداقلاتماق..badaqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] باداق ووردورماق. to ~ trip

باداقلاشماق..badaqlaşmaq [قا] بیربیرینه‌باداق وورماق to trip each other

باداقلاماق..badaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] باداقلا برکیتمک، دمیر حالقا ویا میخ‌لا برکیتمک و باغلاماق، باداق ووُرماق، بیرینه آیاق آتاراق ییْخماق (فا:حلقه بستن). to trip {ت‹بادقاماق، باغداماق›؛ بو کلمه باغلاماق(باغ) سؤزونون دَییشمیشیدیر، و باداق، بادالاق، بادالاماق، باغداماق شکلینده یازیلیب}.

باداقلانماق..badaqlanmaq [بلسیز ائیلم] باداقلا برکیلمک to be tripped

باداقلی..badaqlı [صفت] باداغی اوْلماق (فا:حلقه دار).

باداقوْل..badaqul [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانی (مَنگوّ تیمورُ خان'ین توْرونوُ)[٧].

بادالاق..badalaq [آد] ١-گولَشمه ده آیاق آتاراق قارشی طرفی یئره ووُرما فنّی، آیاغینی دوْلاشدیراراق قارشی طرفی یئره ییخماق ایشی (فا:پشت‌پازدن در کشتی). backheel; trip ٢-(مج)فیریلداق، حیله، کلک(فا: کلک). dirty trick

بادالاق‌قوُرماق.. qurmaq badalaq [تاثیرلی ائیلم] حیله قوُرماق، فیریلداق دؤزَلتمک (فا:کلک زدن).

بادالاق‌لاشماق.. badalaqlaşmaq [آد] بادالاق لاشماق ایشی.

بادالاق‌لاشماق.. badalaqlaşmaq [قا] ۱-بیربیرینه‌بادالاق ووُرماق (فا:پشت‌پا زدن). ۲-بیربیریله چکیشمک، بیربیری ایله یوْلا گئتمه‌مک.

بادالاق‌لاماق.. badalaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بادالاق ووُرماق ۲- حیله و دوزن قورماق.

بادالاق‌لانماق.. badalaqlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بادالاق ووُرولماق ۲- دوزن قورولماق.

بادام.. badam [دده، آ، بیتگی] گوْل گیللردن، آسیالی و اوْن متر اوُزنلوغوندابیر آغاج(فا:~) amygdalus communis.ros

بادام.. badam [آد] (ش ۱۲۶۰-۱۳۴۱)مُسلم‌قیزی‌شاماخی‌لی- شاعردیر[۵۲].

بادام‌آغاجی.. badamağacı [آد] باخ: بادام.

بادام‌آغیز.. badamağız [آد] بادام کیمی بالاجا و چکیک آغزی اولان.

بادام‌ازمه‌سی.. badamazməsi [آد] ازیلمیش‌بادامله بیر یئمه‌لی (فا:پوره بادام).

بادامالاق.. badamaq [تاثیرلی ائیلم] باداقلاماق(گوْرشده) (فا:قیچی- کردن‌درکشتی).

بادام‌ایچی.. badamiçi [آد] بادامین قابیق ایچینده اوْلان و یئمه‌لی بؤلومو (فا:مغزبادام). shelled almond

بادام‌باجی.. badambacı [آد] گلین و قایینانا ویا یاشلی قادین‌لارا سایقی اوچون وئریلن آد (فا: عنوانی برای خانمهای فامیل).

بادام‌بارماغی.. badambarmağı [آد] باش بارماق.

بادام‌بوْتا.. badambuta [آد، صفت] بادام ناخیشلی، بادام کیمی گوْللری اوْلان پارچا (فا:نوعی نقش و نگار بر روی پارچه).

بادام‌بورا.. badambura [باخ] بادام چؤره‌یی.

بادام‌بییق.. badambıyıq [آد] اوْست دوْداقلاری‌نین اوْستونده بادام ایچی بیچیمینده اوْلان بییق، بادام بوُغلو.

بادامجان.. badamcan [آد] بیرنوع جیْر اریک‌آغاجی(فا:زردآلوی- وحشی).

بادامجیق.. badamcıq [باخ] بادامچا. tonsil

بادامچا.. badamça [آد] بادامچا: بوغاز و خیرتدک ده اوْلان بادام کیمی بیر اوْرقان، بوغازین ایکی طرفینده بیرر دانا اولان و گؤرونوشجه بادامی اوْخشایان وزی (فا:لوزه).

بادامچا.. badamça [اؤزل آد] قوُم دا داغ آدی.ساوه‌ده (~لیق) کند آدی.

بادام‌چؤرگی.. badam çörəyi [آد] ایچینه‌دؤیولموش شکر و بادام قوْیولموش خیردا شیرین چؤرک.

بادامچی.. badamçı [آد] بادام ساتان ویا بادام بئجه رن.

بادام دیرناق.. badam dırnaq [آد] بادام بیچیمینده اوُزونجا دیرناق.

بادامستان.. badamistan [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

بادامسی.. badamsı [آد] بادامسوْ: بادام بیچیمینده اوْلان.

بادام‌شکری.. badamşəkəri [آد] اینجه‌بیرشکرطبقه‌سیله‌اؤرتولموش ایچ بادام.

بادام‌شکیللی.. badam şəkilli [باخ] بادامی.

بادام شیرین.. badam şirin [اؤزل آد] خرم آباد-الشتر دا کند آدی.

بادام‌قولاق.. badam qulaq [آد] بیرنوع قیساقوُلاقلی‌قوْیون(فا:نوعی- گوسفند).

بادام‌قیْزیل‌بؤجه‌یی.. badam qızıl böcəyi [صفت] ۲۳-۳۰سانت- اوُزونلوقدا، اریک، بادام و شفتالی کیمی آغاجلارا ضرر ووران بیر نوع بؤجک capnodis henningi

بادامک.. badamək [اؤزل آد] تهران-ری تهران-شهریار آستانا آوج دا کند آدی.

بادام‌گؤز.. badamgöz [صفت، آد] گؤزلری بادام کیمی ایری اوْلان (فا: چشم بادامی). with almond-shaped eyes

بادام‌گؤزلو.. badamgözlu [صفت، آد] باخ: بادام‌گؤز.

بادامله.. badamlı [صفت] ۱-ایچینه‌بادام‌قاتیلمیش(فا:بادامدار)۲- شاهبوُز، ساییق‌قالا و مراغا دا کندآدی.ساییق‌قالا(~داغ)دا داغ آدی.

بادامله‌یق.. badamlıq [آد] بادام باغی (فا:باغ بادام).

بادام‌مُربّاسی.. badam murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتیلاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا (فا:مربای بادام).

بادام‌واری.. badamvarı [باخ] بادامی.

بادامی (گؤزلر).. badamı (gözlər) [باخ] بادام گؤز (فا:چشم بادامی). almond-shaped

بادامیار.. badamyar [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {بادامله‌یق اوْلان یار و بؤلگه}.

بادام‌یاغی.. badamyağı [آد] بادام دان چیخاریلان یاغ.

بادان.. badan [تاریخی اؤزل آد] ۱-باتان، باتیْش؛ قیْرقیزلارین چانتاقای اوْیماغینین اوْنلو قیْزلاریندان[۷]. ۲-کؤکو اتلی، گؤده سی قیسا، داواچیلیقدا و صنعتده ایشله‌نن، قیرمیزی و آغ گوللو و بعضا چای کیمی ایشله نن و موغول چایی دا دئییلن بیر نوع بیتگی. bergeniya

بادانا..badana [آد] باخ: آغداش.

بادانیْن .. Badanın [اؤزل آد] توْرکمن-ساریْق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

بادای..baday [تاریخی اؤزل آد] باتوُای؛ چَنگیز خاقان'ین اوْردوباشی-لاریندان[۷].

بادبان..badban [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باخ: یئلکن، چرپلنگ (فا:بادبان).

بادخرید..badxərid [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

بادراق..badraq [اؤزل آد] ارکک آدلاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بادرنج..badrənc [آد، بیتگی] لیمون اوْتو، باللی نعناع (فا:بادرنجبویه). melissa

بادروُق..badruq [صفت] قاچاق، فراری. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بادشکن..badşikən [آد] باخ: یئل قیران (فا:بادشکن). carminative

بادغیس..badğis [اؤزل آد] افغانستاندا تورک یئرله‌شیملی شهر آدی، بو شهرین اسکی آدی "بیتاک"، "بی‌تاکسا" قئید اولوبدور بو آدی نظرده توتارساق باتاق و گؤللوک کیمی بیر معنا وئرمک ممکوندور، یئنی آدی نظردی توتارساق فارسچی یازارلار بادخیز یعنی یئللی بؤلگه مفهومونو بو آدا وئریرلر.

بادصبا..badi səba [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سحر اسن خفیف سرین یئل" آچار کیمسه قاپیم بادئ صبادان غیری"

بادکش..badkeş [آد، فا] کوْپه سالما، ایستکان سالما (فا:بادکش).

بادکش قوُرماق (سالماق)..badkeş qurmaq (salmaq) [تاثیرلی ائیلم] کوپه سالماق.

بادکی..badiki [اؤزل آد] خوی، اوُرمیه و اقلید ده کند آدی {۱- بادیک+ی: اؤردک بئجه‌ریلن یئر ۲-باداق و بادیش کیمی سؤزلرله کؤکداش اوْلاراق: باغلی و حصارلی یئر}.

بادلیْ..badlı [اؤزل آد] بادئللی: میانا دا کند آدی {۱-باتماق و اوْستون گلمک‌سؤزونه باغلیدیر ۲-باد و اوْزل توْپراقلا ایلگیلیدیر}.

بادلیج..badlıc [آد] بیرنوع جنگی توْفنگ(سونرالار بالمیز دئییلیب)[۸۲].

بادمحمود..badmahmud [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی {بات+محمود}.

بادوُر..badur [اؤزل آد] باخ: باتوُر، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بادوُروق..baduruq [اؤزل آد] ۱-باخ: باتو+اوُروُق، باتوُر، قهرمان. ۲-صادق، گوْنَیلیر ۳-(تاریخی اؤزل آد) گؤی توْرکلر دؤنمی بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

باده..badə [آد، فا] ایچکی، شراب، چاخیر (فا:باده).

باده پرست..badəpərəst [آد، ص، فا] ایچکی دؤشگونو (فا:باده پرست).

باده‌کند..badh kənd [اؤزل آد] شامخوْر'دا شهر آدی[۲۴].

باده نوش..badə nuş [آد، ص، فا] ایچکی ایچن (فا:باده نوش).

باده‌لی..badəli [صفت] عشق باده‌سی ایچمیش کیمسه.

بادی..badı [آد] ۱-ساخسی، نیمچه، دؤورو (فا:بادیه) {بادیه}.

بادی بادی یئریمک..badı badı yerimək [تاثیرسیز ائیلم] اؤردک کیمی ایکی یانا سالالاناراق یئریمک (فا:مثل اردک راه رفتن).

بادیا..badya [آد] سوت ساغماغا یارایان قاب {باخ:بادی، بادیه}.

بادیاچا..badyaça [آد] بالاجا بادیا.

بادیان..badyan [آد، بیتگی] کوْللوق‌لاردا و زیبیل‌لی یئرلرده بیتن زهرلی بیر بیتگی، باخ: آغی اوْتو.

بادیج..badıc [آد، بیتگی] ۱-باقلا لوبیا نوخود فیرنگی کیمی تازا سبزه‌لرده توخوملارین سیرالانمیش اولدوغو قابیق. ۲-باقلا و تاخیل یئیمی سوْنراسی یئرده قالان کولَشلی دانالار {ت:آسما چارداغی؛ باخ: باماق/ باغلاماق}.

بادیش..badış [آد، باخ:بادالاق، باداق] تویوقلارین آیاغینا تاخیلان چیت پارچاسی، ساپدان توخونما حالقا (فا:حلقه‌قوزک‌پا).

بادیک..badik [آد] بادی: ۱-اؤردک‌و قاز بالاسی ۲-(مج)قیسا بوْیلو[۲].

بادیمجان..badımcan [آد، ب، ت:بوتوگه] ایکی چنک‌لی، قیزیل کؤک لو، یاپراقلاری بوْز یاشیل، اوْرون و چیچک‌لری موْر، اوْتسوُو بیر بیتگی (فا:بادمجان). solanum melangena

بادیمجان توُرشوسو..badımcan turşusu [آد] بادیمجانی آزجا قیزارداراق مُختلف گؤی‌لرله سیرکه‌یه قویوب و اوندن دوزه‌لن بیرنوع‌تورشو.

بادیمجان گیللر..badımcangillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلردن بیر سوْی، اؤرنک: دوْماتئس، بیبار، بادیمجان، بامادوْر، آدام اوتو (فا:تیره بادمجان ها). solanaceae

بادیمجان‌لیق..badımcanlıq [آد] بادیمجان اکیلمیش یئر.

بادیمجان مُربّاسی..badımcan murəbbası [آد] بادیمجانلا دوْزه‌لن بیرنوع مربّا.

بادیمجانی..badımcanı [صفت] بادیمجان رنگلی" توند بنؤوشه یی".

بادی..badı [آد] بیر نوع بؤیوک قاب، باخ: بادیه(فا:بادیه)

بادیه..badiyə [آد] بادیا badıya: ۱-چؤل ۲-آغزی گئنیش بؤیوک قاب(فا:بادیه). {باخ: پوتلوق، بارداق}.

بار..bar [آد] ۱-یاللی گئتمه" بار توُتماق". ۲-(تا)چؤرک و بوْیات غذالاردا دوزه‌لن پاس، کوْف[۲]. ۳-(فا) وئریم، محصول" آغاجلار

یاخشی بار وئریبدیر(فا:بار، وزن). ٤-حاصار، قالا {دیوان لغات تورک ده بار سؤزو "وار، موجود، بؤیوک" آنلامیندا گلیبدیر؛ و بارماق فعل ایله ایلگیلی اولاراق واریلان و اوردا بارینان یئری گؤسته ریر؛ فارسجادا ایشلهنن "بار" بو سؤزله ایلگیلی اولمالیدیر البته "بارو، باره و بار(قالا)" و باراژ کیمی کلمهلر بؤرومک سؤزونه ده یاخین گؤروکسه ده بارماق و بارياق سؤزلری دوُوار مفهوم ایله ایلگیسیز دَییل، باخ: بؤرومک}. ٥-بار٢(آد، اینگیلیزجه)دانس و ایلنجه یئری، آیاق اوّستو ایچکی ایچیلن مئیخانا ٦-(فرانسیزجا› یونانجا) هاوا باسینجی بیریمی. ٧--(فرانسیزجا) هالتئر میله سی {باخ:بار١›بؤرومک}. ٨-بار(تاریخی اؤزل آد) اینسان آدی: باربای، باربگ (وارلی بگ)، باربوْل، باربوُغا، بارتیگین، باردیرلیگ.

بارا..bara [تاریخی اؤزل آد]بوْرا: بوُلغار خانلاریندان. {باخ: بؤری، بوْرا}.

باربار..barabar [باخ]برابر.

بارابان..baraban [آد]بیر نوع داووُل، باخ: بالابان.

بارات..barat [آد]پول بیریمی قوروش"ون قیرخدا بیری، باخ: برات.

باراتا..barata [آد]دلیل و قانیتلایان شئی "جاناوار قوْیون یئیر، چوْبان بوُنون باراتاسینی یعنی قالان سؤموک و دری سینی نشان وئرمهسه اوْنون جریمه سین وئرر"[۱۱۲].

باراجوق..baracuq [اؤزل آد] اوُرمیه'ده کند آدی {بالاجاواریلان یئر}.

باراجین..baracın [اؤزل آد]قزوین ده چای و کند آدی {بارماق/ وارماقدان: بارا+چین: دؤزوملو و یاخشی واریلان یئر}.

بارادوْست..baradost [اؤزل آد]١-عثمانلیلارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹]. ٢-اوُرمیه ده کندیستانو چای'آدی {بارا بوُلغار خان-لاریندادیر و بارماق/ وارماق فعلینه باغلی اوْلاراق وئریملی لیک آنلامیندادیر و بارادوْست سؤزوده خانا یوْلداش اوْلان مفهوموندا بیر بوْیو نشان وئریر،}.

بارازلی..barazlı [اؤزل آد]مراغادا کند آدی {بو کلمه وئریملی یئر و حاصار مفهوموندادیر، (اؤرنک دایاز، آیاز)، باخ:بار}.

باراژ..baraj [آد، فر، باخ: بار ١، بورومک]سوُ بندی، آتیز (فا:سد).

باراسی چیخماق..barası çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گیزلتدیگی ایشین اوستو آچیلماق (فا:گندش درآمدن).

باراسین آچماق..barasın açmaq [تاثیرلی ائیلم]بیرینین گیزلتدیگی ایشین اوستونو آچماق (فا:مچش را باز کردن).

باراق..baraq [آد] ١-پاراق، بالاجا آو ایتی، تؤرک میتوْلوژی‌سینده آدی گئچن چوْخ تؤیلو، ایری باشلی کؤپَک؛ ٢-م١٦جی یؤزیلده، آنادولو- اؤسکو دره بؤلگهسینده، یابانآری تؤرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵]. ٣-قارا خاتای امیرلریندن[۲۰۹]. عُثمانلی(مُراد) دؤنمی بیر دَنیزجی آدی (باراق رئیس)، آنادوْلو سلجوُقلولاری دؤنمی بَکتاشی بابالاریندان (باروْق بابا)، بابوُرخان‌دؤنمی‌سَمَرقندبگ‌لریندن سؤیونچوک خانین اوْغلو. ٤-تورکمنجهبیر نوع قاز قوشونا دئییلیر[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده، باخ: پاریلداماق، پارلاق}.

باراقویماق..bara qoymaq [تاثیرسیز ائیلم]دئمک‌ایسته‌مه‌دیگی سؤز بیرلحظه آغزیندان چیخماق، اؤزونو لوْ وئرمک (فا:خیط کاشتن).

باراکالله..barakallah [اؤنلم]اَحسن، یاشاسین و ساغ اول آنلامیندا بیر سؤز (فا:باراکالله). well done

بارالی..baralı [اؤزل آد]سهند داغلاریندا گؤزل بیر دره آدی[۷۱].

بارالی چای..baralı çay [اؤزل آد]تبریز، مهران‌چای بؤلگه سینده چای آدی.

باراما..barama [آد] ١-ایپک قوُردو و قوْزاسی، ایپک لیف لریندن هؤرولموش، تیرتیل یوُواسی (فا:پیله). ٢-دیشین دیبینده عمله گلن شیش. {بارینماق سؤزوندن آلیناراق اؤزو توخودوغو توْر ایچینده بارینان بؤجگی گؤسته ریر}.

باراماتوْخومو..barama toxumu [آد]ایپک قوردو کپه نگینین یوُمورتاسی.

باراماچی..baramaçı [آد]باراما بئجَرن (فا:پیله ور).

باراماچیلیق..baramaçılıq [آد]باراما بئجَرمه ایشی (فا:پیله وری).

باراماقوُردو..barama qurdu [آد]باراماالاری هؤرن قورد و تیرتیل (فا:کرم ابریشم). silkworm, bombyx

باراماماق..baramalamaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-قوْزا باغلاماق، باراما دوزه نیلمک (فا:پیله بستن). ٢-دیش اتینده شیش عمله گلمک.

باران..baran [آد] ١-واران، چوْخلو یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته ریر و بروُن، باران، بران، بار، بر شکلینده و آنلامجا واریلیب بارینیلان یئره اشاره اوْلونور، باخ: وارماق، وار/ بار. ٢-باران٢(آد، فا، یالنیز شعرده ایشله نیر)یاغمور، یاغیش (فا:باران).

بارانبات..baranbat [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲۴۰].

بارانباتیر..baran batır [اؤزل آد] یاقوُت‌لاردا ائولری قوْروُیان تانری آدی[۲۱۱].

بارانجار..barancar [اؤزل آد]بارانجَر: بوُلغارتورکلریندن بیر بوْی[۲۰۹].

باراندیْز..barandız [اؤزل آد]بارانداوُز: اوُرمیه'ده کند و چای آدی {١-واریلان دؤزلوک یئر٢-قاراقویونلو بوْیو دؤزلوگو}.

بارانقار..baranqar [آد]ساغ، اوْردونون ساغ جناحی[۲۲۶]. میانا دا کند آدی.

بارانلی..baranlı [اؤزل آد] ۱- قاراقویونلو طایفاسینین آیری آدی، باخ: قاراقویونلولار۲-تبریزده کندآدی؛ باخ:سوُلدوز.{وارانلی}.

بارانی..baranı [اؤزل آد]سوُلدوز (~عجم، ~کوَرد) دا کند آدی {بارانلی}.

باربار باغیرماق..barbar bağırmaq [تاثیرسیز ائیلم]باربار بریلده‌مک، اوجا سسله باغیرماق" بو شَلَه‌نی هارا گؤتوروم؟ دئیه باربار باغیردی".

باربارداغی..barbardağı [اؤزل آد] باربارقالاسی: خیاودا داغی آدی {هؤرولو دوُوارلار معناسیندادیر[۶۶]}.

باربارقالاسی..barbarqalası [اؤزل آد] باخ: باربارداغی.

باربَاشی..barbaşı [آد]بار اوْیونوندا باش سیرادا اوْلان کیمسه.

باربَاکان..barbakan [آد] ۱-قالالاردا دؤشمَنه اوْخ آتماق اوْچون دؤزه‌لن دلیک. ۲-داياق(حایل) دوُوارلاردا سوُیون قالماماسی‌اوْچون-دؤزه‌لن دلیک‌لر(فا:~) {فر\باخ:بوْروموک}.

باربوُت..barbut [آد]بیر نوع قُمار اوْیونو.

باربوُنیا..barbunya [آد، ایتالیانجا] ۱-(بیتگی) بیر نوع لوبیا mullus barbahis (فا:لوبیاچیتی). ۲-(ح) بیر نوع بالیق

باربیْن..barbın [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {مینلرجه‌وئریملی‌وبوْل}.

بارت..bart [آد] ۱-بارداق، قاب، شراب ایچیلن قاب. ۲-شراب و آخیجی ماده لرین اؤلچوسو. ۳-(تا) یارا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بارتاز..bartaz [اؤزل آد]زنگیلان دا کند آدی[۲۴۰].

بارتانباهادیْر..bartanbahadır [تاریخی اؤزل آد]چَنگیزخان'ین بؤیوک ددەلریندن[۷]. {بارتان / وارتان، باخ: وار+ تان[۷].}.

بارتوُ..bartu [تاریخی اؤزل آد] ۱-وارلیق، ثروت ۲-مَنزیل، واریْلاجاق یئر ۳-گؤی‌اوْردو دؤولتی خانلاریندان[۷].

بارتوتماق..bar tutmaq [تاثیرسیز ائیلم]بار اوْیونو اوْیناماق (فا:رقصیدن).

بارتیْق..bartıq [اؤزل آد]هئیکل، یوْنتو[۷].

بارجادوُردوُ..barcadurdu [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بارچا..barça [آد]باخ: پارچا.

بارچاتوْیوُن..barçatoyun [تاریخی اؤزل آد]بارچا+توْیوُن، اوُیغورخاقانلیْغی‌بگ‌لریندن[۷].

بارچادوُرموش..barçadurmuş [آد]اوُیغور یازیْتلاریندا بگ‌آدی[۷].

بارچادوْغدوُ..barçadoğdu [آد]اوُیغور یازیْتلاریندا بگ‌آدی[۷].

بارچاق..barçaq [آد]قیلیج‌قبضه‌سینین سیپری؛ باخ:بارچا{باخ: بوروموک}.

بارجکند..barcknd [اؤزل آد]بارچینلیق یاخینیندا خوارزم شهرلریندن بیری[۱۲].

بارچوُق..barçuq [آد] ۱-تاختا و کئچه‌دن دؤزه‌لن کیچیک هئیکل[۷]. باخ: بوُرخان ۲-(ت) ۱-تورکوستاندا ایندیکی مارال‌باشی‌شهری‌نین یئرینده تیکیلن‌و تیکیلیشی آلپ‌ارتونقا'یا (افراسیاب) نسبت وئریلن و چاروق توْرکلری‌نین اوْتوردوغو بیر شهرین آدی[۱۲]. ۳-خزر خاقانلیْغی دؤنمی، اوْردوباشی‌لاریندان ٤-قاراخانلیْلار دؤنمی‌بگ‌لریندن[۷]. ٤-اَیدی بارچوق سُلاله سی اوُیغور بؤلگه سینده حؤکوم سوْره‌رک م۱۲۰۹جی‌ایلده‌چنگیزخانا تابع‌اوْلدو، بارچوق'ون اؤلوموندن سوْنرا اوْچ اوْغلو، آردآردا تخته اوْتوردولار، اوّلینجی‌سی، توُراکینا (اوْکتای‌خانین ائشی) دؤنمی اؤلدو، ایکینجی سی منگوْخان زامانی بوُ سوُچلا کی ایسته‌ییردی جوُما گوْنو بوْتون ناماز قیلانلاری بئش بالیق شهرینده قتل‌عام ائتسین قارداشی طرفیندن اؤلدورولدو.

بارچوُق‌آرت‌تیگین..barçuq art tigin [اؤزل آد]قوْچوُاوُیغورلاری-دؤنمی‌تیگین‌لریندن[۷].

بارچی..barçı [آد]بار ایشله‌دن کیمسه.

بارچیْن..barçın [اؤزل آد] ۱-ایپَکلی قُماش، قطیفه ۲-قاراخانلیْلار دؤنمی بگ‌لریندن. ۳-(ت) بارچان کیمی‌ده یازیلان بیر یئر آدی[۷].

بارچیْنلی..barçınlı [اؤزل آد]قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بارچیْنلیق..barçınlıq [اؤزل آد]سیردریا بؤلگه سینده شهر آدی[۱۲].

بارداجیق اریگی..bardacıq əriyi [آد، بیتگی]ایری و دادلی بیر نوْع اریک (فا:نوعی زرد آلو). hyoscyumus. sol

بارداش..bardaş [باخ]باغداش.

بارداش قورماق..bardaş qurmaq [باخ]باغداش قورماق.

بارداغی داشیرماق..bardağı daşırmaq [تاثیرلی ائیلم]صبرینی توْکتمک.

بارداق..bardaq [آد]فنجان، سوقابی (فا:لیوان، پیاله). cup {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ بوْرو، بوروموک، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بارداق‌آلتی..bardaq altı [آد]بارداغین قویولدوغو یئری کیرلتمه‌مک اوچون بارداغین آلتینا قویولان اؤرتوک (فا:زیرلیوانی).

بارداق‌اریگی..bardaq ariyi [آد]بیرنوع ایری اریک نوعو.

بارداقچی..bardaqçı [آد]بارداق دوزَلدن و آلیب ساتان کیمسه.

باردام..bardam [اؤزل آد]وارلیق، غنیمت، بوْللوق[۷].

باردان..bardan [آد، فا]خارال، یوک داشیما تلیسی، بؤیوک کیسه (فا:باردان). large sack

باردوْ..bardo [آد] آیقیر ایله دیشی ائششک جوتلشمه سیندن عمله گلن حئیوان[۲].

باردە..bardə [اؤزل آد] شهر کرددا کند آدی {بار+ده:باریلان یئر}.

باردی..bardı [اؤزل آد] واردی (وارماق دان)[۷].

باردیْبای..bardıbay [اؤزل آد] باخ:واردیْ+ بای(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز بگ لرندن[۷].

بارز..bariz [آد، عربجه] آچیق، آیدین، گؤزه چارپان، بلیرگین(فا:~).

بارزا..barza [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو-منتشه توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵]. {بارس+ا}.

بارزاقلیْ .. Barzaklı [اؤزل آد] توّرکمن-ساریْق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

بارزاووُ..barzavu [اؤزل آد] آستارادا داغ آدی[۲۴۰].

بارزیل..barzıl [اؤزل آد] خیاودا کند آدی {بارس+ایل:بارسیل لره منسوب}.

بارس..bars [آد] ۱-تورکلرین ۱۲لی حئیوان تقویمینده کی ایللردن بیری، بارس ایلی. باخ: بارس۲. ۲-بیت بیره‌ساشماغینین قابارماسی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن‹بارس›؛ بارس سؤزو تورک دیلی نین ان اسکی سؤزجوکلریندندیر، جناب هادی بوُ سؤزو روس کؤکنلی بیلیر و پارس/ فارس شکلینده فارسجایا و سوْنرا توّرکجه یه گئچیبدیر، البته چوْخ گئچمیشلرده بیر کلمه روُسجادان قوْم آدیندا فارسجایا گئچه‌رک و سوْنرا حئیوان آدیندا توركجه‌یه گئچمه گی (اؤزللیکله فارسجادا لئوپار معناسیندا یایقین اوْلمایاراق) چتین گؤروکور، بوُ احتمالدا واردیرکی بارس سؤزو بارساماق (دیواندا:وارماق) فعل ایله ایلگیلی اوْلسون بئیله کی‌بارس انهیزلی‌قاچماقلا بیریئره‌وارماغا سمبوْلدور.}. ۳-بارس۲(آد، دیرگی) کدی گیللردن ایستی بؤلگه‌لرده یاشایان، دری‌سی بنک‌لی بعضا دًوّز قارا، چئویک، بیرتیجی، اتجیل، ممه‌لی حئیوان، لئوپار بیر نوع قافلان (فا:یوُزپلنگ). **felis pardus** ٤-بارس-(اؤزل آد) گؤی‌تورک، اوغوزنامه، کؤله‌منلر دؤنمی ایشله نن اینسان آدلاریندان: ~آلپ، ~اجار، ~اوْختای، ~اوُرونقوُ، ~ توْغان، ~ای، ~بای، ~خان، ~بَگ، ~بوُغا ~تیموُر، ~اَر، ~گوّن.

بارساق..barsaq [باخ] باغیرساق.

بارسام..barsam [آد، دیرگی] اوّزگک‌لری تیکانلی‌و زهیرلی بیر نوع چارپان بالیغی[۲]. **trachius vipera**

بارساما..barsama [آد، بیتگی] یئمک‌لره قوْیولان یاپراقلاری گؤزل قوْخولو نعناع و یابان کَکیگی‌نین اوْرتاق آدی[۲].

بارسچی..barsçı [آد] بارسلاری یئتیشدیرن، شاهین بارس لارینا یئتیرن.

بارسغان..barsğan [آد] ۱-آلپرتونقانین(افراسیابین) اوْغلونون آدی و اوْنون قوْردوغو شهرین آدی. ۲-بیر تورک طایفا آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بارسقان سَنگوّن..barsqan səngün [اؤزل آد] بیلگه خاقان'ین اوْردوباشی لاریندان[۷].

بارسوُق..barsuq [اؤزل آد] پوْرسوُق[۷].

بارسوُم..barsum [اؤزل آد] شامخوْر دا کند آدی[۲۴۰].

بارسیل..barsıl [اؤزل آد] خزر امپراتوْرلوُغو اوْردوباشی لاریندان[۷].

بارسیل‌لار..barsıllar [اؤزل آد] بارسیل قوْمونون ایزینی م.ق بیرینجی مین ایلین سوْن یوز ایللرینده گؤروروک، بوُ قوْوم سوْنرالار بوُلغارلار ترکیبینده قافقازا گلدیلر و اوْ دؤنم بولغارلارین بیر قوْلو تانینیردیلار، بوُ تورک قوْومو ٤-٥جی یوّزیللرده خزرین شمال غربینده، ٥-٨جی یوّزیللرده کوّر چایی‌نین ساحلینه کؤچوب خزرخاقانلیغیندا اشتراک ائتدیلر[۸]. بو کلمه توّرکجه بارس(پلنگ) سؤزوندن تؤره نیبدیر، زکی ولیدی توْغانین فیکریجه بارسیل طایفاسی همان بوْرچالو لاردیلار و عرب هجومو زامانی داغیستاندا یاشاییردیلار، بوُگون بوْرچالی لارین بیر حصّه‌سی کوّر چایی‌نین کناریندا گوّرجوستاندا و بیر حصّه‌سیده سوُلدوزدا یاشاییرلار[۹۷].

بارشین..barşın [آد] آیی اوّزومو.

بارفیکس..barfiks [آد، فرانسیزجا] بیرنوع ژیمناستیک آلتی.

بارغا..barğa [آد] سوُ آرخی.

بارقه..barqə [آد، عربجه] شیمشک، ایلدیریم پارتیلتی‌سی (فا:~).

بارقوُ..barqu [اؤزل آد] نعمَت، غنیمت[۷]. {باخ: بارک، وارماق}.

بارقوُش..barquş [تاریخی اؤزل آد] غنیمت؛ سلجوُقلولار دؤنمی شام والیلریندن[۷].

بارقوُق..barquq [اؤزل آد] ثروت، وارلیق؛ مْیصیر کؤله‌من لری‌نین سوْن-خانی[۷].

بارقی..barqı [تاریخی اؤزل آد] ۱-قطیفه؛ ۲-قیْرقیز لارین ائدیگئنه-اوْیماغی دیپ‌ددەسی[۷]. ۳-قیْرقیز-ائدیگنه و قیْرقیز-ایچکیلیک-تاییْت بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

بارقیْت..barqıt [اؤزل آد] قطیفه. حامام حوْله سی[۷].

بارقیماق..barqımaq [س] بالقیماق، پارلاماق، ایشیق ساچماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بارقیْن..barqın [اؤزل آد] ۱-گزگین، سیاح ۲-قرارلی، عزم لی[۷].

بارْک..bark [آد] بارکا: ۱-ائوبارک، دینله‌مه یئری، باخ: پارک. ۲-گؤی‌تورکلرده: آنیت مزار، ائو[۵۴]؛ اؤنجه‌لری سارای و اوُیغورلارین کندلشمه‌یه آغیْرلیق وئرمه‌سیندن سوْنرا " داشدان دؤزه‌لن‌ائو"

آنلامیْندا ایشلنمیشدیر[۷] {ت‹بارک› ائو و مُلک؛ بو کلمه ایندی اینگلیزجه ده یایقین اوْلماغینا رغما چوخ اسکی تورک سؤزجوک لریندندیر و بارماق› وارماق سؤزوندن آلیناراق واریلان و دینله‌مه یئرینه دئییلیر و اینگلیزجه ده همان آنلاما یاخین بیر آنلامدا ایشله نیر}.

بارک الله..barək allah [باغلاییجی سؤز] باخ : باراکالله.

بارْکا..barka [آد، ایتالیانجا] بؤیوک صندل {باخ پارک}.

بارکات..barkat [اؤزل آد] هئیکل، یوْنتو[۷].

بارکاخان..barkaxan [اؤزل آد] بایبارس خان اوْغوللاریندان[۷].

بارکان..barkan [اؤزل آد] ۱-اوْیناق توْپراق، باتاقلیق ۲-بار+قان؛ واران، اوُلاشان؛ کوُمان خانی؛ قاراخانلی کوموتانی، چَنگیز خان'ین اوُلوبابالاریندان[۷]. ۳-اوْغوزخان زامانی آدی گئچن بیر بؤلگه[۵٤]. ٤-(بی، ت) مئرسین آغاجی (فا:آس، مورد).

بارکئش..barkeş [صفت، فا] یوک داشییان (فا:بارکش).

بارک‌توْتار..bark tutar [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بارْکلانماق..barklanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائو صاحبی اوْلماق، ائولنمک[۲].

بارگاه..bargah [آد، فا] یوّکسک دیوان، ایذین‌له گیریلن یئر، سارای.

بارگیروُ..bargiru [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توّرک بوْیو[۲۰۹].

بارلا..barla [اؤزل آد] پارلاق، گؤز آلیْجی[۷].

بارلاس..barlas [اؤزل آد] ۱-چَکیجی، جاذب ۲-وارلیق، ثروت ۳-تَمیز، ۱-(تاریخی اؤزل آد) تیموُرگوّرخان'ین باغلی اوْلدوغو اوْیماق و بو اوْیماغین قوُروجوسو اوْلان بگ[۷]. ۳-چاغاتای اوُلوسونو تشکیل وئرن دؤرد بؤلومدن بیری[۱۲]. {بارلی، پارلاق}.

بارلاق..barlaq [آد] پارلاق؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بارلانماق..barlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بار وئرمک، بار باغلاماق.

بارلی..barlı [صفت] ۱-وئریملی، زَنگین. ۲-اینسان آدی:-بای، -بیگه.

بارلیق..barlıq [اؤزل آد] باخ: وارلیق[۷].

بارماغی‌اوْلماق..barmağı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] الی اولماق، بیرایشده اشتراکی اولماق

بارماغی‌دیشینده..barmağı dişində [ظرف] حئیرت ایچینده.

بارماغیندا اوْیناتماق..barmağında oynatmaq [تاثیرلی ائیلم] اله سالماق، اوْیناتماق

بارماغینی دیشله مک..barmağını dişləmək [تاثیرسیز ائیلم] پشیمان اوْلماق.

بارماق..barmaq [آد] ۱-اینسانین ال ویا آیاقلارینین هره‌سینده اوْلان بئش دانا ویا حئیوانلارین آیاقلاریندا اوْلان متحرک عضولارین هر بیری، ال کیمی هر شئیده چیخینتی‌لارا وئریلن آد (اینسان الینده بئش بارماغا وئریلن آدلار: باش-، شهادت-، اورْتا-، آدسیز-، کیچیک/ چئچه‌له-) (فا:انگشت). **finger** ۲-بیر تکرده مرکزدن چمبره قدر اوْزانان چوبوق لارین هربیری ۳-(شعرده) هجا اؤلچوسو، مصرع‌لرده کی هجالارین سایی‌سینا اساسلانان اؤلچو. ٤-(دا) چالقیچی‌نین اساس موسیقی مئلودیاسینا اویقون اولاراق علاوه ائتدیگی آهنگ. ۵-بعضی بیتگی و کوْللارین ویا چیچک‌لرین شیتیل چوبوغو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا اَرْنک اولاراق ایشله‌نیب ومحتملا ارمک (یئتیشمک) سؤزوندن آلینمادیر بونا بنزر، بارماق سؤزوده آد اولاراق کؤکو همان ائیلَمه باغلانیر بوحسابلاکی بارماق بیرشئیی توتماق اوچون اولین شئیدیرکی او زادا طرف‌اوزانیر و اونا طرف گئدیر}. ٦-بارماق۲(تاثیرسیز ائیلم) وارماق، یئتیشمک، گئتمک (فا:رسیدن) ۷-اؤزبَکلرین قوْنرات اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷] اؤزبَک-قوْنرات-قوْشتامقالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. {دیوان لغات تورک و گؤیتورک داشیازیلاریندا ایشله‌نیبدیر، ، بوکلمه بیر یئره یئتیریب یئرلشمک و بارینماق مفهوموندا یئر آدلاریندا ایشله‌نیر، نئچه‌کی ماکی شهرینده بارون کندی واریلان یئرله‌شیم یئرینی گوسته‌ریر، بارینج کندی تبریز یاخین‌لیغیندا همن بو آنلامدادیر؛ یئنه‌ده "م، ب"حرف دَییشمه‌سی‌ده اؤنم داشییر، میثال اوّچون دیواندا: ماندیرماق (باندیرماق)، مانیلماق (بانیلماق)، مانغیرماق (بانغیرماق، باغیرماق)، ویا من(بن)، بنزه‌مک (منغزه‌مک)، بین (مین)، بینمک (مینمک)، مونْچوق (بونْچوق)، بوْینوز (موْنغوز) سؤزلرینه اشاره ائتمک اولار، بو جور حرف دیشیلمه‌سی هم اوْرخون و هم سوُمئر یازی‌لاریندادا گؤزه دَییر، بوقورالا باخارساق محتملا "بارماق/ وارماق" سؤزونو، مارماق شکلینده تصور ائتمک اولار و بؤیوک احتمال لا مارا/ مرا سؤزو واریلان و بارینان یئر دئمکدیر(ان الوئریشلی بارینماق یئری اوْتلاق اولدوغو اوچون مجازا بو معنادا ایشله‌نیر)، بو باخیشلا : مرند، ماران، ماراکان، ماراغا و چوخلو یئر آدلاریندا بو مفهومون ایزینی گؤرمک اولار، و مارال (اوْتلوق یئره عاید اوْلان حئیوان) و مارالان (واریلان آلانویئر) یئر مفهوموندا اولور، باخ:مارا؛ ممدوف بو کلمه نی یئر آدلارینداتپه آنلامیندا بیلیر[۲٤۲-۲٦]}.

بارماق ائله‌مک..barmaq eləmək [تاثیرلی ائیلم] قوُرددالاماق، انگل‌له-مک.

بارماق‌اوْتو.. barmaq otu [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی (فا:گل پنجه علی).

بارماق‌اوُجو.. barmaq ucu [ظرف، دا] ۱-تلَسیک، اؤتَری، جدّی اوْلمایان. ۲-تقریبی حسابلا (فا: سرانگشتی). finger tip

بارماق‌اوُزاتماق.. barmaq uzatmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیری‌نین ایشینه قاریشماق.

بارماق‌اوْزومو.. barmaq üzümü [آد، بیتگی] ساپیندان یارارلانیلان چوخ ایللیک بیر قیش سبزه‌سی، بارماق کیمی اوُزون اوْلان بیر نوع اوزوم (فا:انگور ریش بابا). allium porrum

بارماق‌ایزی.. barmaq izi [آد] کیملیگی بللی ائتمک اوچون بارماقلاردان گؤتورولن ایز (فا:اثرانگشت). fingerprint

بارماق‌بارماق.. barmaq barmaq [صفت] بارماقجا، آزآز، کیچیک حصّه‌لرده.

بارماق‌جالیق.. barmaqcalıq [آد] قوْرونما اوچون بارماقلارا گئچیریلین شئی (دمیرچی و بیچین چیلر اوْچون) (فا:انگشتانه و شبیه آن).

بارماق‌جیق.. barmaqcıq [آد] ۱-بالاجابارماق (فا: انگشتک) ۲-باماقلارا گئییلن بیرنوع الجک.

بارماق‌جیل.. barmaqcıl [آد] بارماغا تاخیلان بزک شئی‌لری (فا:انگشتانه).

بارماقچا.. barmaqça [آد] اؤزوک.

بارماقچالیق.. barmaqçalıq [آد] اؤزوک و اوْسکوکه بنزر هر شئی.

بارماق‌حسابی.. barmaq hesabı [آد] ۱-باماقلاری قوللاناراق حسابلاماق. ۲-چوخ اؤتَری دیرلندیرمه (فا:سر انگشتی).

بارماق‌سوْخماق.. barmaq soxmaq [آد] انگل له مک، فضوللوق ائتمک.

بارماق‌سیز.. barmaqsız [صفت] بارماغی اولمایان.

بارماق‌سیلکه‌له‌مک.. barmaq silkələmək [تاثیرلی ائیلم] هده‌له‌مک، قورخوتماق.

بارماقلا ساییلماق.. barmaqla sayılmaq [تاثیرسیز ائیلم] سایی چوخ آز اوْلماق.

بارماق‌شیققیلداتماق.. barmaq şıqqıldatmaq [آد] بارماغین بندلرین سسلندیرمک.

بارماق‌قالدیرماق.. barmaq qaldırmaq [آد] بارماغین قالدیراراق رخصت ایسته‌مک.

بارماقلا گؤستریلمک.. barmaqla göstərilmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اؤنلو ومشهور اوْلماق.

بارماق‌گولو.. barmaq gülü [آد] چوْبان یاسدیغی.

بارماقلاق.. barmaqlaq [اؤزل آد] ۱-واریْجی ۲-االجک ۳-وارلیق؛ گؤی توْرکلر دؤنمی بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

بارماقلاق چوُزوُن بیلیگ.. barmaqlaq çuzun bilig [اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

بارماق‌لاماق.. barmaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بارماقلا بیر شئیی قوردالاماق، االـه‌مک، بیرینه بارماقلا توخونماق. ۲- to finger بارماقلا بیر زادا توخونوب یئمک "بالی بارماقلاماق" (فا: ناخنک زدن).

بارماق‌لانماق.. barmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] بارماق لاماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

بارماق‌لیق.. barmaqlıq [آد] ۱-دیک و آز آرالیق‌لی دوزولموش دمیر ویا آغاج چوبوق‌لار، قوْرخولوق "پنجره و تارلا بارماقلیغی" (فا:نرده). ۲-بارماغا تاخیلان شئی، بارماق جالیق (فا:انگشتانه). fence thimble

بارماق‌لیق‌سیز.. barmaqlıqsız [صفت] بارماق‌لیغی اوْلمایان (فا:بدون نرده).

بارماق‌لیق‌لی.. barmaqlıqlı [صفت] بارماق‌لیغی اوْلان (فا:نرده دار).

بارماق‌واری.. barmaqvarı [ظرف] بارماغا اوْخشار، بارماغا بنزر.

بارمان.. barman [آد] ۱-وارلیق، موجودیت. ۲-آلَپ‌تونُقا'نین اوْغلو.

بارو.. baro [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: باری، حاصار}.

باروک.. barok [آد، فرانسیزجا] م۱۶۰۰ تا ۱۷۵۰ ایل‌لرینده رسیم و معمارلیق دا ایشله‌نن بیر اوُسلوب (فا:باروک).

باروکای.. barokay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:وار+ اوْخ+ آی[۷].

باروت.. barut [باخ] باریت grnpowder

باروت آغاجی.. barut ağacı [اؤزل آد] زنجان و هشتَری ده کند آدی.

باروج.. baruc [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {باری+ج}.

باروق.. baruq [آد] مسند، دایاناق[۷]. ۲-اردبیل و هشتَری ده کند آدی. باخ: باراق

باروُلاس.. barulas [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].باخ: بارلاس.

باروُلای.. barulay [آد] باریْل+آی(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

بارون.. barun [اؤزل آد] ماکی'دا کند آدی. {باخ:وارماق / بارماق}.

بارونْدوق..barunduq [آد]بارینْاق؛ تیمورگؤرخانین اوْردوباشی-لاریندان[۷].

بارود..barud [اؤزل آد]قزوین-معلم کلایه دا کند آدی.

باروْژ..baroj [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی {باری+ج› باروژ}.

بارومتر..barumetir [آد، فرانسیزجا]باسینج اؤلچر (فا:بارومتر).

باره..barə [ظرف، فا]مورد، باخیم" بوباره ده: بو موردده" (فا:~).

بارهاواسی..barhavası [آد]بار اوْیونوندا تک ویا توپلو اوْلاراق سؤیلهنن ازگی و اوْخوماق، بیر نوع یاللی هاواسی.

باریْ..barı [آد]بارو: دوُوار، حاصار. {فارسجا ‹بارو› سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، باخ: باراژ، بو کلمهنین تورکجه اولماسینا دهخدا کتابیندادا اشاره اولونوب، باخ: بار}.

باریْ..barı [اؤزل آد]قوْشاچای، اردبیل، اوُرمیه و هئریس‌ده کندآدی {۱-حصار. ۲-وارماقدان: ارَن، یئتیشن}.

باری..barı [باغلاییجی سؤز]هئچ اوْلمازسا، هئچ دئییلسه، بئیله ایسه "بوُلارکی قوْیمایاجاقلار بیز یاتاق باری بیزده گئتسک".

باریئر..baryer [آد]دوزلتمه انگل، یول کنارلاریندا و آت یاریشما یئرلرینین قیراقلاریندا دؤزه نیلن دوُوارجیق (فا:مانع). {فر› باخ: بار/ بارماق، بورومک}.

باری‌بهییم..barı bəyim [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:باریْ+ بَگیم[۷].

باریت..barıt [آد]پارتلاییجی بیر ماده (فا:باروت). {بو کلمه ایلکجه تورکجه ده ایشله نیبو سونرالار تورکجه دن اَلبارودُ شکلینده عربجه یه و باروُت شکلینده فارسجایا گئچیبدیر و اصلینده فرانسیزجا ‹باریوم سؤزوندن آلینمادیر}.

باریتچی..barıtçı [آد]باریت دوزَلدن، باریت قایبران و یا ساتان کیمسه (فا:باروت ساز).

باریت‌قابی..barıtqabı [آد]باریت‌قوتوسو، باریتی ساخلاماغا یارایان قاب.

باریت‌قوخوسو گلیر..barıt qoxusu gəlir [دئییم]مُحاربه ایییسی گلیر.

باریت‌قوخوسو..barıt qoxusu [آد]۱-باریتدانچیخان قوخو. ۲-(مج)ساواش.

باریت‌کیمی آچیلماق..barıt kimi açılmaq [تاثیرسیز ائیلم]اؤزوندن چیخماق، قیشقیرماق، باغیرماق.

باریت‌کیمی‌پارتلاماق)..barıt kimi partlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزوندن چیخماق، قیشقیرماق، باغیرماق.

باریتلا اوْیناماق..barıtla oynamaq [تاثیرلی ائیلم]تهلیکه لی ایشه ال آتماق.

باریت‌لاماق..barıtlamaq [تاثیرلی ائیلم]باریت دوْلدورماق (فا:باروت کردن توپ).

باریت‌لیق..barıtlıq [آد]۱-اوْدلو یاراق‌لاردا باریت تؤکولن یئر (فا:محل باروت در توپ و تفنگ). ۲-باریت دوزَلتمه گه یارایان هرشئی (فا:مناسب برای باروت سازی).

باریتون..barıtun [آد،ایتالیانجا]موسیقیده بیر سس تونو(فا:باریتون).

باریتی..barıtı [آد]باریت رنگینده (فا:باروتی).

باریتی‌قوُروساخلاماق..barıtı quru saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] مُحاربه و مُدافعه‌یه دایم حاضراولماق.

باریْچو خان..barıçu xan [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:واریْجی+ خان[۷].

باریس..barıs [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی {باری+اوُز، باریز / باری+ز}.

باریش..barış [آد]صُلح، بیرساواش سیراسیندا اوُزلاشما ایشی، خصومتی قیراغا قویما، باریشما، واریْش (فا:صلح). peace

باریش‌پوْزان..barışpozan [آد] آرا ووران(فا:صلح شکن). aggressive

باریش‌جیل..barışcıl [صفت]باریش سئور(فا:صلح طلب).

باریشچی..barışçı [صفت]باریش اوْچون چالیشان(فا:طرفدار صلح).

باریش‌چیلیق..barışçılıq [آد]باریش سئومه وضعیتی (فا:صلح جویی).

باریشدیرماق..barışdırmaq [تاثیرلی ائیلم]ایکی طرفین باریشماسینا چالیشماق، اوُزلاشدیرماق (فا:صلح دادن). to reconcile

باریشدیریجی..barışdırıcı [آد]باریشدیران(فا:مصلِح). peacemaker

باریشدیریجیلیق..barışdırıcılıq [آد]بارشدیرما ایشی (فا:صلح جویی).

باریش‌سئور..barışsevər [صفت]باریش ایسته‌ین، باریش جیل (فا:صلح جو). peace-seeker

باریش‌سئورلیک..barışsevərlik [آد]باریش‌سئور اوْلما-وضعیتی(فا:صلح‌جویی)

باریش‌گؤروش‌اوْلماق..bariş görüş olmaq [تاثیرسیز ائیلم]هرجوْر چتین‌لیگه رغما بًاریشماق.

باریشماز..barışmaz [صفت]باریشماغا یول وئرمه‌ین، باریشمایان (فا:صلح ناپذیر). irreconciable

باریشمازلیق..barışmazlıq [آد]باریشمایا یوْل وئرمه‌مزلیک(فا:صلح-ناپذیری.

باریشماق..barışmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزلاشماق، یوْللاشماق، سازیش ائلەمک (فا:صلح کردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باریشیق..barışıq [آد] ۱-باشقاسیلا باریش وضعیتینده اوْلما، اوُزالاشما (فا:آشتی). ۲-اؤلکەنین باریش ایچینده اوْلما وضعیتی.

باریشیق اوْلماق..barışıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] باریش اورْتامی دوْزنلنمک.

باریشیقچی..barışıqçı [آد] باریشدیریجی (فا:صلح جو).

باریشیقلیق..barışıqlıq [آد] باریشیق اوْلما وضعیتی (فا:صلح جویی).

باریْق..qbarı [اؤزل آد] اَساس، اَساس اوْلان، مَحفوُظ، باخ: باری[۷].

باریقاد..barıqad [آد] باریکاد: سنگر، قوْرونمالیق (فا:~). {فر› باخ: بار}.

باریک آب..barıkab [اؤزل آد] ابهر، زنجان، قئیدار دا کند آدی. {باریک/ باریق سؤزو بار/ وارماق فعلیندن آلیناراق باروق شکلینده گل گئت یوْلو دئمکدیر بوُ سؤزون معناسی گئنیش‌لەنەرک سوْنرالار هر اوُزون و نازیک شئی اوْچون دئییلیبدیر[۵]}.

باریکلّاه..barikallah [ع، با] احسن، ساغ اوْل، چوخ یاخجی (فا:بارک الله).

باریکو..barıku [اؤزل آد] کنگان دا کند آدی. {باروق آوا}.

باری‌لاماق..barılamaq [تاثیرلی ائیلم] دوُوار چکمک، باری چکمک.

باریْم..barım [اؤزل آد] ۱-وار، ثروت، وارلیق، گوْج؛ ۲-اوْغلان آدی {گؤ: مال، مولک، ثروت، ت›بئریم› وئره جک}.

باریْمتای..barımtay [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزلیلردؤنمی‌بگ‌لریندن[۷].

باریْن..barın [تاریخی اؤزل آد] ۱-گوْج، قوُّت ۲-باریْناق ۳-بابوُر خان دؤنمی بگ‌لریندن؛ اؤزبک اوْیماقلاریندان و بو اوْیماغین قوُروجوسو؛ باشقوُرد اوْیماقلاریندان[۷]. اؤزبَک و باشقیْرد بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

باریناق..barınaq [آد] بارینما یئری، بسله‌نجک یئر (فا:محل تغذیه). {بارینماق+اق}.

بارینج..barınc [آد، بیتگی] ۱-باللی یوْنجا، خاشامبول، ساری یونجا (فا: اکلیل کوهی، یونجه زرد). melilotus. leg ۲-بارینما یئری ۳-قیزآدی ٤-تبریزده کندآدی {باخ: بارینماق}.

باریناق..barındaq [آد] ترکه باغلانان قاییش و تسمه (فا:تسمه، کمر).

بارینديرماق..barındırmaq [تاثیرلی ائیلم] بسله‌مه سینی و بارینماسینی ساغلاماق، یئدیرمک، بسله‌مک، قوْرویوب ساخلاماق (فا:پروراندن).

بارینقوُلو..barınqulu [آد، بیتگی] ساری رنگلی عطیرلی بیر چیچک.

بارینماق..barınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرونماق اوچون بیر چاتی‌یا گیرمک "سویوقدان بارینماق"، سیغینماق، بسلنمک (فا:پناه جستن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بارماق سؤزوندن}.

باریوْم..barıyom [آد، یونانجا] گوموشو آغ و ساریمتیل بیر مئتال (فا:باریوم).

بارین‌لار..barınlar [اؤزل آد] بیر تورک بوْیو، باخ: آلتون‌اوردو بوْیلاری[۲۰۹].

باز..baz [اؤزل آد] ۱-امین، گوْوه‌نیلیر، قدرتلی ۲-سوْنرادان قاتیلمیش. مرکزه باغلانمیش[۷] {باسقی سؤزوندن}.

باز..baz [آد، فر، کیمیا] بیر اسیدله بیرلشینجه بیر دوُز عمله گتیرن مادّه (فا:~).

باز..baz [صفت، فا] ۱-بیر نوع سوْن اک اوْلاراق بیر شئییه آلیشقانلیغی گؤستریر" قوشباز، دوْستباز، اوْیونباز". ۲-آچیق. ۳-آلیجی قوش، ترلان قوشو، قیزیل قوش (فا:~).

بازخاقان..bazxaqan [آد] دوْقوُزاوْغوزلاردؤولتی‌خاقانی[۷] {باسقی-سؤزوندن}.

بازار..bazar [آد] ۱-آلیش وئریش یئری، اسکی چاغلار هفته‌نین بللی گونونده آلیم ساتیم دوزَنله‌نن یئر، آل وئر یئری، آل سات یئری "چارشی بازار. ۲-هفته‌نین شنبه گوْنوندن سونرا گلن گوْن " (فا:~). {فا› باخ بئز}.

بازار..bazar [اؤزل آد] تورک طایفاسی ساییلیرلار[۱۲۹-۲٤۲].

بازار آچماق..bazaraçmaq [تاثیرسیز ائیلم] سس کوْی سالماق، قالماقال سالماق.

بازار ائرته‌سی..bazar ertəsi [آد، ظ، سن] بازارتئسی: دوشنبه.

بازار اچیخارماق..bazara çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلوئر مئیدانینا چیخارماق.

بازار اوْلماق..bazar olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلیش وئریش اوْلماق (فا:رونق داشتن).

بازارباش..bazarbaş [آد] باخ: بازارباشی.

بازارباشی..bazarbaşı [آد] ۱بازارباش: -بازاری دوْلاندیران ویؤنه تن کیمسه. ۲-بازارا گیریلن یئر. ۳-باخ: اوُرمیه.

بازارتوُکان..bazartukan [آد] بازارلا توکانلار بیرلیکده.

بازارچا..bazarça [آد] کیچیک بازار (فا:بازارچه). a small market

بازارچی..bazarçı [آد] بازاردا آل وئر ائدن کیمسه (فا:تاجر بازاری).

بازارچیلیق..bazarçılıq [آد] بازارچی‌نین ایشی (فا:تاجری).

بازاردوْزو..bazardüzü [اؤزل آد] باش‌قافقاز سیراداغلاریندان بیری (٤٤٨٥)[۲٤۰].

بازاردَیری..bazar dəyəri [آد]رسمی اداره‌لر طرفیندن یوْخ بلکه بازاردا بللی ائدیلن قیمت.

بازارگونو..bazargünü [آد، ظ، سن] یکشنبه (فا:یکشنبه).

بازارلاشماق..bazarlaşmaq [قا]ساتیش قیمتی اوچون آنلاشماق، قیمت کسمک، بازارلیق ائتمک (فا:خرید و فروش کردن).

بازارلاما..bazarlama [آد]ساتیش اوچون چالیشما، ساتیش اوچون یاپیلان دوزَنله مه، ساتیش تبلیغاتی ائیله‌مه (فا:بازاریابی).

بازارلاماجی..bazarlamacı [آد]بازار لاما ایشینی گؤرن (فا:عرضه کننده).

بازارلاماچیلیق..bazarlamaçılıq [آد]بازار لاما ایشی (فا:عرضه جهت فروش).

بازارلاماق..bazarlamaq [تاثیرلی ائیلم]بیر مالی ساتماق اوچون سرگی دوزَنله‌مک (فا:عرضه کردن).

بازارلانماق..bazarlanmaq [بلسیز ائیلم]بازارلاماق ایشی گؤرولمک (فا:عرضه شدن).

بازارلیق..bazarlıq [آد] ١-آلیش وئریشی قیزدیرماق ایشی (فا: بازارگرمی). ٢-بازار دان آلینمیش شئیلر.

بازارلیق ائتمک..bazarlıq etmək [تاثیرلی ائیلم]ساتیش قیمتی اوچون آنلاشماق (فا:چانه زدن). to haggle

بازارلیقسیز..bazarlıqsız [صفت]بازارلیق ائدیلمه‌دن (فا:بدون چانه زنی).

بازارلیقچی..bazarlıqçı [آد]بازارلیق ایشینی گؤرن (فا:بازارگرمی کننده).

بازارلیقلی..bazarlıqlı [صفت]بازارلیغا باغلی (فا:همراه با بازار گرمی).

بازارماسال بؤلگه‌سینده توْرک کندلری..bazarmasal [اؤزل آد]چَسْلی (٦ک گ *٧٢٠/ ی‌تو)، خنه‌یه‌بر / خانقاه بر (٢ک گ‌د *٣٥٠/ ی‌تو)، درخانه (٢ک گ‌د*٤٥٠/ ی‌تو)، شالما(٥ک گ‌ب *٤٥٠/ ی‌تو)، طاسکوه (٤ک گ‌ب*٧٩٠/ ی‌تو)، کوُچکام (٤ ک گ *١٧٠/ ی‌تو)، کیش‌خاله(٣ک‌ق*٤٥٠/ ی‌تو)، جامیشان / گاومیش‌بان (٣ک گ‌د*٢٩٠)، گَندَر/ گنیزَر(٤ک گ‌ب *٢٠٠ / ی‌تو)، لیپا (٢ک گ‌ب *١٨٠/ ی‌تو)، مَرکیبه (٣ک گ‌ب *٤٤٠تو)، مَرکیبه (صومعه‌سرا ٦ک‌ب *١٤٠/ ی‌تو)، وَردوُم (٥ک گ‌د*٣٦٠/ ی‌تو)، وُشمه سرا (٤ک گ‌ب *٨٩٠/ ی‌تو)

بازاری..bazari [آد، صفت]بازاردا ایشله‌ین، بازار مالی، بازارا عاید اولان، بازاردا ساتیلماق اوچون حاضرلانمیش (عادتا آشاغی کیفیت‌لی مال حاققیندا) (فا:~).

بازاریئتیمی..bazar yetimi [آد]تربیه سیز آدام، گده گوْده.

بازاریئری..bazar yeri [آد]بازار قورولان یئری.

بازاریورد..bazar yurd [اؤزل آد]قوُسارَ‌دا داغ آدی(٤١٠٦)[٢٤٠].

بازالت..bazalt [آد، لا] یانار داغ داشلارینداں بیری (فا:~). basalt

بازان..bazan [اؤزل آد]رزن ده کند آدی {باسان: اوْستو و یئنن}.

بازان داغی..bazan dağı [اؤزل آد]اوُرمیه ده داغ آدی {باخ:بازان}.

باز اوْلماق..baz olmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر شئیه آلیشماق، علاقه مند اوْلماق.

بازبای..bazbay [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:باز+ بای[٧]. {باسقی سؤزوندن}.

بازدا..bazda [اؤزل آد]خوْش، لطیف، چَکیجی[٧]. {باسقی سؤزوندن}.

بازرگان..bazərqan [آد، دده] ١-باخ: بزیرگان. ٢-ماکی‌دا بیر سیْنیر کند آدی.

بازقان..bazqan [آد]مئرسین آغاجینین یئمیشی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بازلاماج..bazlamac [آد، دده]ساجدا پیشیریلن بیر نوع فتیر و چؤرک.

بازلاماچلی..bazlamaçlı [اؤزل آد]م١٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[٨٥].

بازمان..bazman [اؤزل آد] ١-تابع، باغلی، مطیع. ٢-(تاریخی اؤزل آد) توْلون اوْغوللاری دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[٧]. {باخ: باسماق}.

بازو..bazu [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]قوْل، قوْلون-دیرسکدن‌چیییینه‌قدربؤلومو.

بازوبند..bazubnd [آد، فا]قولباق، بیلرزیک (فا:~).

بازوکا..bazuka [آد، اینـ]راکئت آتار (فا:~).

بازی..bazı [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]اوْیون، کلک وحیله (فا:~).

بازیْر..bazır [اؤزل آد] ١-باسار، باسقْینجی ٢-قاراخانلی، ساتوُق بوُغرا خان‌ین باباسی[٧]. {باخ: باسماق}.

بازیچه..baziçə [آد، فا]اوْیونجاق (فا:~).

بازیک..bazik [آد، فرانسیزجا]باز نیته‌لیگی و کئیفیتی اوْلان (فا:باز).

بازیک اوْکسیدلر..bazik oksidlər [آد، فرانسیزجا]چوْخو اوْکسیژئن باخیمیندان ضعیف اولان، سوُ ایله بیرلشینجه باز اتگی‌سی گؤستَرن، آسیدلرله بیرلشینجه دوُز تؤره‌دن اوْکسیدلر (فا:باز).

باس..bas [ایتالیانجا، چالقی]ان بم کیشی سسی (فا:باس).

باسا..basa [باخ]باخ:باساق: باسیجی، قُدرتلی. {باخ: باسماق}.

باس باس باغیرماق..bas bas bağırmaq [تاثیرسیز ائیلم]اوُجا سسله چیغیرماق.

باسا توُغرولُ..basa tuğrul [آد] اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

باسا تیمورُ..basa tımur [آد] اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

باساباس..basabas [باخ] باساریق، باساراق، ازدحاملی.

باسات..basat [آد، دده] ١-اینسان آدی "اوْروز قوْجا اوْغلو باسات". ٢-دامغا، مؤهور، ٣-بوُسات، پوُسات، سلاح، ٤-مغلوب ائدن، آتی رام ائدن {باخ:باسماق}.

باساج..basac [آد] پمپ، توُلومبا (فا:تلمبه).

باسار..basar [آد] داغ ساریمساغی، باخ: باسوُر اوْتو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باسار..basar [اؤزل آد] باسوُر:باسقیْنجی؛قاراخانلی کوْموتانی[٧] {باس+ار}.

باساراپا..basarapa [تاریخی اؤزل آد] باسار+آپا؛ ١٠جی یوّزیل کوُمان قیْپچاق بگ‌لریندن بوُ گوّنکو روْمانیا'نین قوُروجولاریندان و "باشارابیا " شهرینه آدیْنی وئرن بگ[٧].

باسارات..basarat [آد] باخ: بصیرت "باساراتی باغلانماق: آنلاماماق".

باسارخان..basarxan [تاریخی اؤزل آد] باسیْرخان؛ قاراخانلی خانلاریندان "بیلگه کوّل قاتیْر" خان'ین اوْغوللاریندان[٧] {باخ: باسماق}.

باساریق..basarıq [آد] ١-پدال، باساریق (فا:رکاب). ٢- **strapped** باساباس (فا:ازدحام). **crowd**

باساغار..basağar [تاریخی اؤزل آد] آغیْرباشلی، مُتواضع؛ آلتای توّرکلری، قیْزیل اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧].

باساق..basaq [اؤزل آد] ١-جسوُر، باسقینچی ٢-فرقلیلیک٣-اوُیغور لار دؤنمینده مالییه‌جیلره وئریلن بیر عُنوان[٧]. {باخ: باسماق}.

باساق..basaq [آد] اؤرتوک، گونبذ.

باساقار .. Basagar [اؤزل آد] باخ: باساعار.

باساماق..basamaq [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] ١-آیاقلیق، پیلّه، پیلّه کان، (فا:پله، نردبان). **stair** ٢-مرحله، مرتبه، آشاما (فا:درجه).

باساماق باساماق..basamaq basamaq [ظرف] ١-یاواش یاواش. ٢- درجه درجه.

باساماقلی..basamaqlı [آد] آیاق‌لیقلی، آشامالی، پیللەلی (فا:پله دار).

باسان..basan [اؤزل آد] ١-باسقین‌ائدن ٢-اؤلونون آردیندان وئریلن یئمک ٣-یایان، یاییْجی٤-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغورلاردؤنمی بگ‌لریندن[٧].

باساناق..basanaq [آد] اوّستون گلینن یئر.

باسانتا..basanta [آد] چوخ اوّستون گلن، چوخ غالب گلن.

باسان یالواچ..basan yalvaç [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغی دؤنمی بگ‌لریندن[٧].

باسباس..basbas [آد] سولو میوه‌لری سیخاراق سوُیونو چیخاردان آلت (فا:منگنه).

باستا..basta [آد] پیشمیش دؤیودن پیشیریلن بیر نوع چؤرک.

باستانا سالاتاسی..bastana salatası [آد] بامادوْر، تازاسوْغان، یاشیل بیبار، جعفری، نعناع ولیموْن سوُیوندان دؤزه‌لن سالاتا نوْعو[٢].

باستوُق..bastuq [باخ] باسلیق.

باستی..bastı [آد] ١-باسدی، باسقینجی؛ ٢-کوُمان بگلریندن[٧]. ٣-(با، سن) بیر نوع کؤمکچی سؤز" اورک باستی".

باستیْق..bastıq [اؤزل آد] باسدی، باسقیْنجی[٧].

باستیل..bastıl [باخ] باسلیق.

باسدالاما..basdalama [آد، دا] باساراق ازمه و داغیتما (فا:لگدمالی).

باسدالاماق..basdalamaq [ل، دا] ازیب داغیتماق (فا:لگدمال کردن).

باسدالانماق..basdalanmaq [بلسیز ائیلم] باسیلماق، داغیتیلماق (فا:لگدمال شدن).

باسدام..basdam [اؤزل آد] خوی‌دا کند آدی {باسدیریلمیش و دؤزلمیش ائو[٦٦]}.

باسداماق..basdamaq [باخ] باسدالاماق.

باسداملو..basdamlu [اؤزل آد] بسطاملو: کلئیبر ده کند آدی {باسدام}.

باسداملی..basdamlı [اؤزل آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسیناباغلی اوْبا آدی[٣، ١٠٨].

باسدی..basdı [آد] قوْوورما ایله یشیریلمیش و سبزه‌دن حاضرلانمیش بیر یئمک، باسدیرما، بامادوْر باسدی‌سی، بامادور باسدیرماسی.

باسدی باجاق..basdı bacaq [آد] باجاغی قیسا، یاراماز (فا:پا کوتاه).

باسدیراق..basdıraq [آد] یوْل دؤزلتمه ده چانقیل، قوُم کیمی مادّه‌لری ازیب سیخیشدیرمایا یارایان آلت.

باسدیرْتماق..basdırtmaq [اتّدیرگن ائیلم] باسدیرماق ایشینی گؤردورمک.

باسدیرماجیلیق..basdırmacılıq [آد] باسدیرما دوزَلتمه ایشی).

باسدیرما..basdırma [آد، سن] ١-قوْوورولوب دوُزلانمش اتدن پیشیریلن یئمک، قوْوورما (فا:قورمه). ٢-آغاج قاپی‌لاردا چارپاز آتیلان آغاج.

باسدیرماجی..basdırmacı [آد] باسدیرما دوزَلدن و ساتان.

باسدیرماق..basdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قویلاماق، گؤممک "اؤلو باسدیرماق" (فا:دفن کردن). to bury ۲-آغاج تیکمک. to plant ۳-اوستونو اؤرتمک، گیزلَتمک "هیَجانینی باسدیردی، " (فا:استتار کردن). to cover ٤-تویوغو جوجه‌لەمک اوچون یومورتا اوستونده یاتیرتماق (فا:مرغ را روی تخم مرغ خواباندن). to set a hen on eggs ٥-چاپ ائتدیرمک (فا:چاپ کردن). ٦-قاباغین آلماق، اؤنله‌مک "عصیانی باسدیرماق، یانقینی باسدیرماق". ۷-باسماق-ایشینی گؤردورمک "پامبوق‌لاری تلیسه باسدیردی". ۸-قُماشین-کناریني قیویریب تیکمک{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ:باسماق}.

باسدیرمالی یومورتا..basdırmalı yumurta [آد] باسدیرما ایله یومورتادان دوزه‌لن بیر یئمک، قوُوورما ایله حاضرلانان یوُمورتا (فا:قورمه تخم‌مرغ)

باسدیرمالیق..basdırmalıq [آد] باسدیرما دوزَلتمه یه اَلوئریشلی.

باسدیرمیش..basdırmış [آد] باسدیرماق ایشی.

باسدیریق..basdırıq [آد] ۱-باسیریق، قالابالیق (فا:ازدحام). ۲-دالی گون اوچون گیزله دیلمیش پول و شئی (فا:ذخیره). ۳-میوه باسدیریغی (فا:لواشک میوه). ٤-آلاچیق نئی‌لرینی برکیتمه یه یارایان بیر نوع کندیر.

باسدیریلماق..basdırılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قویلانماق، گؤمولمک (فا:دفن شدن). ۲-اؤرتولمک (فا:استتار شدن). ۳-سالدیری،یا اوُغرانماق (فا:موردحمله‌واقع‌شدن) ٤-چاپ اوْلونماق (فا:چاپ شدن).

باسدیریم..basdırım [آد] روُح دؤنیاسیندا اوْلوشان تپکیمه‌لرین بیلینج دیشینا یانسیماسی.

باسدیق..basdıq [باخ] باسلیق.

باسدی‌کئچدی..basdikeçdi [آد] زوْربازوْرلوق،باشلی‌باشینالیق(فا:زور گویی)

باسدی‌کسدی..basdıkəsdi [آد] گوْپچولوق، یالاندان اؤزونو ایگید و قوچاق گؤستَرمک(فا:زورگویی).

باسروُق..basruq [آد] ۱-خیمه و آلاچیغی یاغیش ویئل‌دن قوْرویان اؤرتوک (فا:چادر، خیمه).۲-باسقی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر گلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: باسدیرماق}.

باسسیْز..bassız [تاریخی اؤزل آد] باشسیز، باشیْنا بوُیروق؛ قیْرقیز‌لارین توْقای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

باسغاج..basğac [آد، سن] پمپ، تلمبه.

باسقاق..basqaq [اؤزل آد] ۱-جَسوُر، باسقیْنجی، چَنگیزخان دؤنمی عسگری والیلَر اوّچون ایشله‌نن عُنوانلاردان، عُثمان اوْغول لارینین اوُلوبابالاریندان، تونا بوُلقارلاری خانلاریندان[۷]. ۲-بیر بؤلگه‌ده وئرگی آلان یئرل مامورلارا وئریلن آد[۸۲].

باسقال..basqal [اؤزل آد] اسماعیللی دا کند آدی[۲٤۰].

باسقی..basqı [آد] ۱-چاپ، بیر اثرین باسیلیش وضعیتی "باسقی یانلیشلیق‌لاری اوّزوندن باغلانمیش قازئت‌لر واردیر". ۲-باسقی و یاپینلاما سایی‌سی، تیراژ "بوُ درگی‌نین باسقی‌سی یوّزمیندیر". ۲-باسقی تکراری، بیر اثرین نئچه کز چاپ اوْلونماسی "دؤردونجو باسقی". ۳-تضییق، سیخیشدیرما، انگل‌له‌مه "سیاسی باسقی". ٤-پرس، بیر مادّه نی‌سیخیب ازن آلت "پوْرتاغال باسقی‌سی، باسقیج".

باسقی‌آلتیندا‌توُتماق..altındatutmaq basqı [تاثیرلی ائیلم] قیسیتلاماق.

باسقیج..basqıc [آد، سن] ۱-نردبان. ۲-پرس، منگنه.

باسقی‌جی..basqıcı [آد] ۱-باسیم ایشینی گؤرن، پارچالارین اوستونه قالیب‌لارلا نقش قوْیان (فا:چاپچی). ۲-قیسیتلاییجی.

باسقی‌جیلیق..basqıcılıq [آد] باسقی جی‌نین ایشی.

باسقی‌قالیبی..basqı qalıbı [آد] کتاب و قازئت باسما قالیبی.

باسقی‌لی..basqılı [آد] باسقی‌سی اوْلان (فا: تحت فشار).

باسقین..basqın [صفت] ۱-سوُچ اوّستو یاخالاماق اوچون بیرینی باریندیغی یئره بیردن بیره گیرمک۲-دوشمن اوستونه بکلنمه دیک بیرآندا سالدیری ائتمک(فا:هجوم) attack ۳-تالان، چاپوْولوق٤-غلبه، ظفر{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹باسغون›: مغلوبیت}.

باسقیناوُغراماق..basqına uğramaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بکلنمه دیک سالدیریا قارشی لاشماق ۲-بیر یئرده سوُچ اوّستو یاخالانماق.

باسقین‌ائتمک..basqın etmək [تاثیرلی ائیلم] سالدیرماق(فا:حمله‌ور شدن). attacking

باسقینتی..basqıntı [باخ] باسقین، هجوم.

باسقینجاق..basqıncaq [آد] اَیلنجه اوچون اوشاقلارین ایکی طرفینده اوْتوراراق قالخیب دوشدوکلری تیر (فا:الّاکلنگ).

باسقینجی..basqıncı [آد] سالدیران (فا:مهاجم). ۲-سوْیقونچو، یول کسن، چاپووولچو (فا:راهزن). extorter

باسقینجی‌لیق..basqıncılıq [آد] ۱-سالدیری، هجوم ۲-سوْیقون-چولوق، قوُلدورلوق، چاپوْوولچولوق، یول کسمه (فا:قلدوری).

باسقین‌وئرمک..basqın vermək [تاثیرلی ائیلم] خبرسیز گیرمک.

باسک‌لیلار..basklılar [آد] اسپانیادا هیندآوروپا دیللی اوْلمایان و بعضی‌لرینه گؤره التصاقی دیللی بیر ملّت.

باسکول..baskul [آد]بؤیوک قاپان (فا:قپان). {فر› بعضا بًو کلمه‌نی تورکجه باسماق، باسقی سؤز ایله مرتبیط بیلیبلر}.

باس‌گئت..bas get [ن، آرقو]سسله‌مه اوْنلَمی، چکیل گئت، چیخ گئت.

باسلیق..baslıq [آد، سن، تاراما سؤزلویونده ایشله نیدیر] ۱-نشاسته شکر وجویز ایچی ایله دوزه‌لن بیر شیرنی (فا:شیرینی باسلوق). ۲-باسیْق، ٤جی یوْزیل غربی هوُنلارین اوْنلو باشبوُغولاریندان[۷]. ۳-(تا) دیرسه-یین ایچ یانیندا بیر دامارین آدی.

باسما..basma [آد] ۱-باسماق ایشی، سیخما (فا:فشرده). ۲-اوزه رینده ناخیشلار اوْلوب و بونون آراجی‌لیغی ایلا بیر شئیه ناخیش ووُرما "باسماچیت، باسما کتاب" (فا:چاپی). ۳-کرمه‌لیک، مال داوار تزه‌یین بیر یئره تؤکوب و بولاردان دوزه نیلن یئر، باسمالیق، بیربیر اوستونه قالانمیش هر شئی (فا:پهن سفت شده). ٤-مؤهور، گئچمیشده تورک بؤیوک‌لرینین یارارلاندیغی مؤهور (فا:مهر). ۵-بیر نوع حالوا و شیرنی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ناخیش‌لی قالب؛ باسمه شکلینده فارسجایا و البصما، بَصَمَ (مارک‌لادی) شکلینده عربجه‌یه کئچیبدیر[۲۳]}.

باسماجا..basmaca [آد]باسقی لاما آلتی .

باسماچی..basmaçı [آد] ۱-باسما ناخیش قویان کیمسه. ۲-اورتا آسیادا کومونیست ساوئتلره باش قالدیران تورکلره وئریلن آد.

باسماچی‌لیق..basmacılıq [آد] ۱-باسماچی‌نین ایشی. ۲-اوْرتا آسیادا ضد کومونیستی بیر تورک آخیمی.

باسماخانا..basmaxana [آد]چاپخانا، باسیم ائوی.

باسمادوْیمه..basma düymə [آد]بیربیرینین ایچینه گئچن ایکی مثتال بؤلومدن دوزه‌لن دویمه.

باسمارلاماق..Basmarlamaq [تاثیرلی ائیلم]قابا بیر شکیلده توتماق، سوپورله‌مک، قامارلاماق "پیشیک سیچانی باسمارلادی".

باسمارلانماق..basmarlanmaq [بلسیز ائیلم]باسمارلاماق‌ایشی گؤرولمک.

باسماق..basmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سیخاراق ازمک، سیخیشدیرماق، آغیرلیق وئرمک"قار باسیب آغاجی سیندیردی"(فا:فشردن). to push ۲-سالدیرماق، ووُرماق، تاپدالاق، ظُلم ائتمک "دوْشمن ائوی باسدی" (فا:هجوم بردن). to crush ۳-قویماق، گئچیرمک "آغزینا دسمال باسدیلار" (فا:تپاندن). to stuff ٤-ایته‌له‌مک "آرابانی ایره‌لی باس" (فا:هل دادن). ۵-چاپ ائتمک، باخ: باسین" کتاب باسماق". to print ٦-اؤرتمک، قاپاماق، بوْرومک "داغلاری دوُمان باسیبدیر". ۷-باتیرماق، ایچینه سالیب ایسلاتماق "پالتاری سوُیا باسدی". ۸-آغیرلیق باسماق، آغیرلیقدان اَییلمک "تره زی‌نین بیر گؤزو باسیر". ۹-اؤزونو تعریف‌له‌مک "اؤزوندن چوْخ باسیب گوُرولداما". ۱۰-جنسل ایلیشگی ده اوْلماق. ۱۱-آتماق، اوْزه‌رینه یاغدیرماق "داشا باسماق". ۱۲-آدداماق، یاشا دوْلماق "اوُشاق اوْچ یاشینا باسیبدیر". ۱۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مُرکّب سؤزلر دوزلدیر "یوُخو باسماق، واهیمه باسماق، باغرینا باسماق، آیاق باسماق، مؤهور باسماق، دامغا باسماق، ناخیش باسماق، قاه‌قاها باسماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن؛ بوُکلمه دن دوْزه لن سؤزلر و اؤزل آدلاردا قدرت و گوْچ مفهومو واردیر}. ۱٤-باسماق۲(آد) آیاقلیق، باسقیچ آیاقلیغی، باساماق.

باساقالیب..basmaqalıb [آد] ۱-بیر نقشی بیر یئره وورماق اوچون اولان قالیب(فا:کلیشه)cliche ۲-باشدان سوْوما (فا:کلیشه ای).

باسمالاماق..basmalamaq [باخ]باسمارلاماق.

باسمالیق..basmalıq [آد] کرمه‌لیک، باسما.

باسمیْل‌لار..basmıllar [آ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیدیر]بو طایفا گؤی تورک دؤولتینه باغلی ایدی و بئش بالیق دوْزلرینده یاشاییردیلار، م۷٤۳ده گؤی تورک دؤولتی اوْرتادان قالخینجا یئنی بیر دؤولت قوردولار، م ۷٤٤ ده اوُیغور یابغوسو، باسمیل‌لری مغلوب ائده‌رک اوُیغور دؤولتی‌نی قوُردو {باسقینْجی، یاردیْمجی}.

باسمینْج..basmınc [اؤزل آد]باسمیْش:تبریزده کندآدی {باسینج}. باسمیش بؤلگه سینده یئر آدلاری(اؤزل آد) یئرآدلاری: اره‌ناب، اره-جی، ممه‌تاواگؤلو(محمدآباد)، تک‌کؤهول، قوْشاکؤهول، مئشه-آرخی، آرپادره‌سی، نایب قُربان دره‌سی، پیرآزیراوْستو، داممان، گوْوورقالا، جامیش باتان، داش تپه، جوقانلی زمی‌سی، قانلی زمی، خرمنلردالی، دَشلر، پنداوا، قایالیق/ قیه‌لیک، یئددی‌ائولر، قوْچو زمی‌سی، شیْرشیراباشی، کوْره‌باشی، کوْغوش زمی‌سی، باش چیمن، اَفیشَرزمی‌سی، ایبان باخچاسی، کت‌گؤلوباشی، کؤهنه‌یوْل، دَیرمان بوْینو؛ داغلار و تپه‌لر: بوْزلار؛ آرخلار: داش بوْغازی، سوُدَلیگی، ؛ باغلار: داش‌قاپیلی‌باغی، حاج صادق باغی، دمیرسلطنت‌باغی، حاجی خُداوئردی باغی، تازاباغ، دؤرواوْغلوباغی، سیدفرشی باغی، قوُم‌باغی، عمارت‌باغی، دیک‌باغ؛ محله‌لر: گوْلزارکوْچه‌سی، قالا-قاپی‌سی، اؤیناوا، هشتاغامچیدی (حاج‌تقی‌مچیدی)، خرمنلرکوْچه-سی، هاوئله‌کؤرپوسو،

باسَواد..basəvad [صفت، فا+ع]ساوادلی، یازی‌پوْزو بیلن(فا:~).

باسوُ..basu [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیدیر]دمیرتوخماق.

باسوُت..basut [آد] ۱-یاردیم، آرخا ۲-دَمیر توْخماق ۳-باسقین دؤزنله‌ین. ٤-اینسان آدی، باسات[۷]. ۵-آرازا تؤکولن بیر چای آدی[۲٤۰]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باسوُچ..basuç [اؤزل آد] باسقی[۷].

باسوُر اوْتو..basur otu [آد، بیتگی] دؤیون چیچک گیللردن نملی اوْرمانلاردا بیتن، کؤکلرینده ایبیلی ماده اوْلان ساری چیچک آچان کیچیک بیتگی (فا:باسور). **ranunculus ficaria** {بوُ اوْت دیواندا باسار شکلینده ایشله نیبدیر، و ایندیده باسور شکلینده ایشله‌نیر، آیری طرفدن بواسیر سؤزونون جمع شکلی عربجه‌ده باسور کیمی ایشله‌نیر بوُ ایکی کلمه‌نین بنزرلیگی سبب اوْلور یانلیش اوْلاراق بوُ اوْتو عرب سؤزوندن آلینما یازسینلار، حالبوکی بوُ آددا اوْت، مین ایلدن بری یالنیز تورکجه ده ایشلنمکده‌دیر}.

باسی..bası [آد] رسیم کلیشه سی، تؤکمه حرف.

باسیب گئتمک..basıb getmək [تاثیرلی ائیلم] چیخیب گئتمک.

باسیب گئچمک..basıb geçmək [تاثیرلی ائیلم] قاباقلاماق.

باسیت..basıt [آد] کوْمپوت (فا:کمپوت).

باسیجی..basıcı [آد] ۱-کتاب چاپ ائله‌ین. ۲-سیخیجی، باسان.

باسیجیلیق..basıcılıq [آد] کتاب و بوجور شئیلری چاپ ائتمه ایشی.

باسیرقاماق..basırqamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاراباسماق.

باسیرقانماق..basırqanmaq [س، سن] قاراباسماق اوچون‌مضطرب اوْلماق.

باسیریق..basırıq [صفت، ت] سیخلیق، تونلوک، باساباس، قالابالیق، سیخیشیق (فا:ازدحام). **a crow**

باسیش..basış [آد] باسماق ایشی (فا:فشار).

باسیشماق..basışmaq [س، ت] بیربیرینی‌سیخیشدیرماق (فا:هل دادن).

باسیق لاشدیرماق..basıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] باسیق‌وضعیته گتیرمک.

باسیق..basıq [صفت] ۱-یاستی، قیسیق (فا:تورفته) ۲-باسیلمیش، سیخیلمیش (فا:فشرده). **pressed** ۳-یؤک حئیوانلارینین بئلینده عمله‌گلن یارا ٤-باسینج ٤- سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، گؤیتؤرک داشیازی‌لاریندا ایشله‌نیبدیر: گئجه باسقینی.

باسیقلیق..basıqlıq [آد] باسیق‌اوْلماوضعیتی (فا:تورفتگی). **concavity**

باسیل..basıl [آد، فرانسیزجا] باکتری‌لرین چوْماق بیچیمینده اوْلان تؤرو.

باسیلقان..basılqan [آد] باسقینجی؛ شئیبان خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

باسیلما دایانیمی..basılma dayanımı [آد] توْخوسونو باساراق ازمه‌یه چالیشان خارجی‌ائتگی‌لره گؤستَریلن دیرَنج (آغاج، دمیر وهر شئی).

باسیلماز..basılmaz [صفت] باسیلابیلمه‌ین، مغلوب اولمایان(فا:استوار).

باسیلمازلیق..basılmazlıq [آد] اوستونله نه بیلمزلیک (فا:شکست ناپذیری).

باسیلماق..basılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-سیخیلماق (فا:فشرده شدن). ۲-چاپ اولونماق (فا:چاپ شدن). ۳-(س) باسقینا دوشمک(فا:مورد هجوم واقع شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹باسیقماق›}.

باسیلمیش..basılmış [صفت] ۱-سیخیلمیش (فا:فشرده شده). ۲-چاپ ائدیلمیش، یایین لانمیش (فا:چاپ شده). ۳-مغلوب ائدیلمیش (فا:مغلوب). ٤-تیخانمیش، یئرلشدیریلمیش.

باسیلی..basılı [صفت] باسیلاراق یئرلشدیریلمیش (فا:فشرده).

باسیلیش..basılış [آد] ۱-یایین (فا:چاپ). ۲-باسیلماق ایشی.

باسیم..basım [آد] ۱-یایین صنعتی، چاپ ایشی (فا:چاپ) **impression** ۲-باسقی. ۳-گمی‌نین اؤز چکی‌سی آغیرلیغیندا اوْلاراق سیخیشدیردیغی سوُیون مقداری "گمی‌نین سوُ باسیمی ۱۳ مین تونْ دور". ٤-انرژی، گؤج[۷].

باسیم‌ائوی..basım evi [آد] چاپ ائوی، چاپخانا. **printing-house**

باسیمجی..basımcı [آد] چاپچی، باسیم ائوی ایشله‌دن (فا:چاپچی).

باسیمجیلیق..basımcılıq [آد] چاپچیلیق، باسیم ائوی ایشلَتمه.

باسیملار..basımlar [آد] چاپ ائدن (فا:چاپگر). **printer**

باسیملاما..basımlama [آد] چاپ ائله‌مه (فا:چاپ).

باسیملاماق..basımlamaq [تاثیرلی ائیلم] چاپ ائله‌مک (فا:چاپ کردن). **to print**

باسین..basın [آد] یایین، قازئته و درگی کیمی بلیرلی زامانلاردا چیخان یایین‌لارین بوْتونو (فا:مطبوعات).

باسین‌اؤزگورلوگو..basın özgürlüyü [آد] گؤروش و دؤشونجه‌لری باسین ویا یایین یوْل ایله آچیقلایا بیلمه ویا یابیلمه حاققی.

باسین‌بیلدیری‌سی..basın bildirisi [آد] یایین و باسین اوْرقانلارینا بیلگی وئرمک اؤچون اوْلان آچیقلاما.

باسین‌توْپلانتی‌سی..basın toplantısı [آد] بیر موْوضو حاققیندا آچیقلامالاردا اوْلماق اؤچون یاپینچی‌لارلا دؤزلتدیگی توْپلانتی.

باسینج..basınc [آد، فیزیک] بیر بللی اؤزئی و سطح اوزه رینده اوْلان گوْجون مقداری، فشار. **pressure** (فا:فشار).

باسینج اؤلچر..basınc ölçər [آد، فیز] باسینج اؤلچمه آیقیتی (فا:فشار سنج).

باسینجلاماق..basınclamaq [تاثیرلی ائیلم] باسینج مقدارینی عیارلاماق و اؤلچمک.

باسینجلی سوُ..basınclı su [آد] باسینج یوّکله نه‌رک فیشقیرتیلما حدّینه گتیریلمیش سوُ.

باسینجلی..basınclı [صفت] باسینج یوّکلنمیش اوْلان.

باسین‌یاساغی..basın yasağı [آد] باسین و یایین اوْرقانلاری‌نین بیر موضوع حاقیندا یایین دؤزنله‌مه سینی قیسیتلاما یاساسی.

باسینچی..basınçı [آد] چاپ ائدن (فا:چاپچی.).

باسینلار..basınlar [آد] یاییلار (فا:مطبوعات). printed

باسینماق..basınmaq [آد] باخ: باسیلماق.

باش..baş [آد] ۱-هر جانلی و جانسیزین یوخاری حصّه سی، بیر شئیین ان یوُخاری بؤلومو ویا بیر شئیین اوُجو، تپه "باش بدنین تاجیدیر، آغاج‌لارین باشی، " (فا:سر، ستیغ). head ۲-(مج)ذئهین، اوُس، شُعور "باشی بوش آدام". ٤-باشلانقیج، بیر ایش و سؤزون اوّلی "بوُلاغین باشی، یاز باشی" (فا:ابتدا). ۵-اینسان‌لارین (چوْخراق عایله ایچینده) و حئیوان‌لارین سایما بیریمی " یئدی باش اینسان، اوچ باش اینک" (فا:واحد شمارش جاندار). ٦-وظیفه جه ان بؤیوک اوْلان، باشچی، بیرینجی "باش حکیم، باش مجلس". ۷-بیر شئیین اؤنملی بؤلومو، کؤک "بوُ ایشین لاپ باشی اوْدور" (فا:اساس). ۸-اسکی‌لرده کندلرده سوُ اؤلچمه واحدی کیمی ایشله نیردی " یاریم باش سوُ ایله اکینی سوُوارماق". ۹-بیر شئیین یاخینی ویا اطرافی "بوُلاق باشی". ۱۰-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "باش گؤتوروب قاچماق، باش کسمک، باش یئمک، باش بلاسی، باشی بلایه دؤشمک، باشی درده گیرمک، باشینین چاره‌سینه باخماق، باشی‌نی قوُرتارماق، یالنیزباشینا". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ؛ اینگیلیزجه ده boss سؤزو، باشقان، باشچی و هم اوْیماجیلیق (برجسته کاری) معناسیندا گلیب، معمولا ایلک معنادا آلمانجا و ایکینجی معنادا فرانسا کؤکلو دئییلیر، ائله سانیلیر هر ایکی معنادا تورکجه کؤکلو اولسون، ایلک معنادا تورکجه باش سؤزوندن و ایکینجی معنادا تورکجه باسماق فعلیندن آلینمالیدیر؛ دیواندا باش سؤزو ایکینجی بیر معنادا و یارا مفهوموندا ایشله‌نیبدیر و باشاماق یارا و کرتیک آشماق شکلینده ایشله نیبدیر، محتملا ایلک معنا یعنی یوُخاری و باشلانقیج مفهومونا باغلیدیر بئیله کی هر شئیین آچیلیشی و باشلانماسی بالاجا کرتیک کیمی اوْلور}.

باش–..baş – [اؤزل آد] باش سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: باشاغا، باشاقبوُغ، باشباغا، باشبای، باشتوُغ، باشتوُقان، باشخان، باشدان، باشَر، باشقایا، باشقوُل، باشقوُلا، باشقوُلو، باشقوُت، باشوْل.

باش–..Baş– [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اوْلار).

باش‌آپارماق..Baş aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یؤنَلمک، گئتمک، باش گؤتوروب گئتمک "آت باش آپاریب گئدیر" ۲-زهله تؤکمک، آرتیق دانیشماق "آز دانیش باشیمی آپارما" ۳-دنگ ائتمک "زوُرنانین سسی باشیمیزی آپاردی".

باش‌آتماق..başatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئکه دانیشماق، حددینی گئچمک "بوُ آدام باش‌آتیر". ۲-هدفی دؤزگون توُتاماماق "تؤفنگ باش آتیر".

باش‌آچماق..başaçmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-باشا دؤشمک، آنلاماق. ۲-واخت تاپماق.

باش‌آچماماق..başaçmamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-باشا دؤشمه‌مک، ۲-واختی اوْلماماق.

باش‌آچیق..başaçıq [ظرف، دا] باشی‌آچیق: باشی اؤرتوک سوز، بؤرک سوز، اؤرتوک سوز (فا:سرگشاده). open

باش‌آشاغی..başaşağı [آد] ۱-یئنیش، اؤز آشاغی جهت. ۲-آلچاق گوْیول آدام، اوزو یولا و اینجه (فا:متواضع). meek ۳-اوتاناجاق. ۳-اوتاناجاق وضعیت، شرمنده اوْلموش.

باش‌آغارتماق..baş ağartmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشده‌چوخ چالیشیب ایپی اؤیرنمک.

باش‌آغریتماق..baş ağrıtmaq [تاثیرلی ائیلم] زحمته سالماق.

باش‌آغریدیجی..başağrıdıcı [صفت] باش آغریدان، اینجیدیجی.

باش‌آغری‌سی..baş ağrısı [آد] ۱-اذیت، ناراحاتلیق(فا:دردسر). ۲-باش‌دا اولان‌آغری(فا:سردرد). headache

باش‌آغری‌سی‌اوْلماق..baş ağrısı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اذیته و ناراحاتلیغا سبب اولماق.

باش‌آغری‌سی‌چکمک..başağrısı çkmək [تاثیرسیز ائیلم] اذیت چکمک.

باش‌آغری‌سیز..başağrısız [صفت] دردسرسیز (فا:بیدردسر). convenient

باش‌آکتوْر..başaktor [آد] باش اوْیونجو، آرتیست.

باش‌آکتوْرلوق..başaktorluq [آد] باش اوْیونجولوق، آرتیستلیک.

باش‌آلتی..başaltı [آد] ۱-یاستیق (فا:بالش). a pillow ۲-ایکینجی درجه ده پهلوان و گولشچی (یاغلی گؤرَشده). ۳-ائو دامی تیرلرینین آلتینا قوْیولان بؤیوک دیرک.

باش‌آلیب گئتمک..baş alıb getmək [تاثیرسیز ائیلم] قاچماق، آخیشیب گئتمک.

باش‌آیاق..başayaq [ظرف] ۱-باشدان آیاغا، بوسبؤتون. ۲-ترس، ترسینه (فا:سروته). top and bottom ۳-کلّه پاچا.

باش‌آیاقلیلار..başayaqlılar [آد، دیرگی] باش‌لاریندا بارماق کیمی شئیلر اوْلان یومشاقجالار، اؤرنگی: مرکب بالیغی، اوْختاپوس (فا:سرپایان). cephalopoda

باشا..başa [آد] باخ: پاشا، اوْردو کوّموتانی.

باش‌ائتمک..baş etmək [تاثیرسیز ائیلم] بیریله باش ائتمک: گؤجو یئتمک، باشاری قازانماق.

باش‌ائده بیلمک..baş edə bilmək [تاثیرسیز ائیلم] بیریله باش ائده بیلمک: یوْلا گئتمک، گئچینمک.

باش‌اؤرتویو..başaörtüyü [آد] باش اؤرتوسو: یاشماق، لچک (فا:روسری).

باش‌اؤیرَتمن..baş öyrətmən [آد] مکتب مودورو.

باشاباتان..başabatan [صفت] آغلا باتان "هله‌هله باشاباتان بیر سؤز دئمیر".

باشاباش..başabaş [ظرف] باشدان باشا، هامی، بوتؤو.

باشاباش گلمک..başabaş gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] برابر اوْلماق، ائشیت اوْلماق.

باشابلا..başabla [صفت] یاراماز، باجاریق‌سیز (باشاری‌سیز).

باشات..başat [آد] ۱-حاکم (فا:سرکرده). ۲-خانلیق ائدن بیر سوْیا مَنسوب؛ دده قوْرقوُد داستانیندا آدی گئچن باسات‌بگ.

باش‌اثر..başasr [آد] شاهکار.

باشاچاتدیرماق..başa çatdırmaq [تاثیرلی ائیلم] باشا چیخارماق: تامام لاماق.

باشاچاتماق..başa çatmaq [تاثیرلی ائیلم] سونا ارمک.

باشاچیخماق..başa çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] سونا ارمک.

باشاد..başad [اؤزل آد] باخ: باشات، باسات[۷].

باشادوْشمک..başa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قانماق (فا:فهمیدن). to understand

باشادوشموش..başa duşmuş [صفت] (فا:ملتفت). aware.

باشار..başar [آد] باشاری، قازانچ.

باشاران..başaran [آد] باشاریْلی، موُفّق.

باشارانلی..başaranlı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸].

باشارماق..başarmaq [تاثیرلی ائیلم] باجارماق: بیرایشی ایسته نیلن درجه ده بیتیرمک، موفق اوْلماق، باخ: باجارماق. (فا:بلد بودن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹باشقارماق›}.

باشاری..başarı [آد] چیخار و بیلینج گوجو، باجاریق (فا:شایستگی مهارت). experience، merit، skill

باشاری‌سیز اوْلماق..başarısız olmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاری گؤستَره‌مه‌مک.

باشاری‌سیز..başarısız [صفت] چیخاری و بیلینجی اوْلمایان (فا:بی استعداد). untalented

باشاری‌سیزلیغا اوُغراماق..başarısızlığa uğramaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاری‌سیز اوْلماق.

باشاری‌سیزلیق..başarısızlıq [آد] باشاری‌سیز اوْلما (فا:بی استعدادی).

باشاری‌قازانماق..başarı qazanmaq [تاثیرلی ائیلم] باشارماق (فا:موفق بودن).

باشاری‌گؤسترمک..başarı göstərmək [تاثیرلی ائیلم] باشارماق (فا:موفق بودن).

باشاریلماق..başarılmaq [بلسیز ائیلم] باشاری ایلا سوْنا یئتیریلمک (فا:بلد شدن).

باشاری‌لی..başarılı [صفت] مُوفق، بیلینج‌لی (فا:باتجربه). experienced

باشاریم..başarım [آد] الده ائدیلن بیر باشاری، بیرینین ان ایی درجه‌ده گؤره‌بیله‌جگی ایش، پئرفورمانس (فا:موفقیت).

باشاسالماق..başa salmaq [تاثیرلی ائیلم] آنلاتماق، دؤشوندورمک، تفهیم ائله مک.

باش‌اسیستان..baş əsistan [آد] ان اوْست درجه ده کی اسیستان.

باشاغوت..başağut [آد] باش+آغوت: اؤزنده گئدن، اؤندر (فا: پیشرو).

باش‌افندی..baş əfəndi [آد] باش کاتب.

باشاق..başaqq [آد] باششاق: ۱-آرپا، بوغدا و یولاف کیمی‌اکین‌لرین قیلچیق‌لی باشلیق‌لاری (فا:سنبله). ۲-تاخیل و میوه‌لرین یئیگلیدیقدان سونرا تؤکولوب قالانلاری، باداس. ۳-باشلیق، هرزادین باشی٤-گؤیده بوُرج‌لاردان بیری (فا:~) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، تاراما و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:۱-اوْخ‌باشی، پیکان۲-سونبول/ باش+اق}.

باشاق‌آغاجی..başaq ağacı [آد، بیتگی] باخ: آویز آغاجی.

باشاق‌باغلاماق (توُتماق).. **başaq bağlamaq (tutmaq)** [تاثیرلی ائیلم] تاخیل کیمی بیتگی‌لرین باشی توُخوملانماق(فا:سنبله بستن).

باشاق‌توُپلاماق.. **başaqtoplamaq** [تاثیرلی ائیلم] باخ: باشاقلاماق.

باشاقچی.. **başaqçı** [آد] تارلالاردا باشاق توپلایان وییغان(فا:سنبله-چین).

باشاقچیلیق.. **başaqçılıq** [آد] باشاق ییغما ایشی (فا:سنبله چینی).

باشاق‌لاماق.. **başaqlamaq** [تاثیرلی ائیلم] تارلا، اکین و باغلاردا قالمیش تؤکونتولری توپلاماق (فا:سنبله چیدن).

باشاق‌لانماق.. **başaqlanmaq** [بلسیز ائیلم] ۱-باشاق کیمی توپارلانماق. ۲-(س) سونبول باغلاماق، سوتول لنمک (فا:سنبله بستن).

باشاقلی.. **başaqlı** [صفت] باشاغی اوُلان(اکین)، سونبوللو (فا:سنبله دار).

باشاقوُت.. **başaqut** [اؤزل آد] اؤنده گلن، اؤندر، باشچی، سئویلن[۷].

باشاگئچمک.. **başageçmək** [تاثیرسیز ائیلم] مجلسین یوخاری‌سینا کئچمک.

باشاگتیرمک.. **başa gətirmək** [تاثیرلی ائیلم] سوُنا چاتدیرماق (فا:به انجام رساندن).

باشاگَل.. **başagəl** [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

باشاگلمک.. **başa gəlmək** [تاثیرلی ائیلم] سونا یئتیرمک (فا:به انجام رسیدن).

باشال.. **başal** [آد] اؤنده اوُلان، گلیشمیش (فا: پیشرو، کلاسیک).

باش‌الده ایکن.. **baş əldəikən** [ظر] اؤلمه دن، ساغ ایکن، یاشارکن.

باش‌آلمیش.. **baş almış** [اؤزل آد] ۱-اؤندَر ۲-دؤشمانی یئنیب، یوُخ ائتمیش[۷].

باش‌اندیرمک.. **baş əndirmək** [تاثیرسیز ائیلم] باش اَیمک.

باشاوئرمک.. **başa vermək** [آد] سوُنا چاتدیرماق (فا: به پایان رساندن).

باشاووُرماق.. **başa vurmaq** [آد] سوُنا چاتدیرماق (فا: به پایان رساندن).

باش‌اوُدا.. **baş oda** [آد] عمومیتله تورک ائولرینده قوناق ساخلانان اودا.

باش‌اوُیونچو.. **baş oyunçu** [آد] ان اؤنملی نقش ده اوُینایان (فا: آرتیست).

باش‌اوُجو.. **baş ucu** [ظرف] بیر شئین باش طرفی ۳-(یئرب) یئر یوُواریننین اوست طرفی، قوُزئی اوج، قوُزئی اوُجای "قطب شمال".

باش‌اوُزمان.. **baş uzman** [آد] ان بؤیوک اوزمان.

باش‌اوُزمانلیق.. **baş uzmanlıq** [آد] باش اوزمان اوُلما، باش اوزمانین گؤرَوی.

باش‌اوّستونده توتماق.. **baş üstündə tutmaq** [تاثیرلی ائیلم] چوُخ ایی آغیرلاماق.

باش‌اوّستونده یئری اولماق.. **baş üstündə yeri olmaq** [تاثیرسیز ائیلم] احترام و سایقی سی اوُلماق (فا: محترم بودن، احترام داشتن).

باش‌اوّسته.. **baş üstə** [باغلاییجی سؤز] باش اوّستونه: گؤز اوسته، قبول معناسیندا بیر کلمه (فا:بچشم). I will do it with pleasure

باش‌اوُلماق.. **baş olmaq** [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشده بیرینجی اولماق.

باش‌اوُیونجو.. **baş oyuncu** [آد] فیلم ویا بیر یئرده باش روُلدا اوُلان کیمسه.

باش‌اوُیونجولوق.. **baş oyunculuq** [آد] باش اوُیونجو اوُلما وضعیتی.

باشا هاوا گلمک.. **başa hava gəlmək** [آد] عاغلینی ایتیرمک (فا:دیوانه شدن).

باشای.. **başay** [آد] ۱-بؤیوک آی کیمی اوُجا، اوُغلان آدی(فا: نام‌پسر)۲-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمَنلرین تَکه اوُیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

باشایئتیشمک.. **başa yetişmək** [تاثیرلی ائیلم] سونا یئتیرمک (فا:به انجام رسیدن).

باش‌ایشچی.. **baş işçi** [آد] ایشچی‌لره باشچی‌لیق ائدن (فا:سر کارگر). Master

باش‌اَیمک.. **baş əymək** [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سایقی گؤسترمک، تعظیم ائتمک (فا:تعظیم کردن). ۲-دیرنمک‌دن واز گئچمک.

باشایوُغول.. **başay oğul** [آد] باشای+اوُغول؛ چاغاتای‌خان'ین-توّرونلاریندان[۷].

باش‌بیلن.. **baş bilən** [صفت، دا] باشچی، آغ ساققال.

باش‌دؤندرمک.. **baş döndərmək** [تاثیرسیز ائیلم] باش‌چئویرمک.

باش‌دؤندوروجو.. **baş döndürücü** [صفت] ۱-بایقین‌لیق وئریجی. ۲-چوخ عجیب شئی حاققیندا، آشیری، خارق اولعاده.

باش‌یئمک.. **baş yemək** [تاثیرلی ائیلم] بیرینین اؤلومونه سبب وئریلن یئمک.

باش‌یاور.. **baş yavər** [صفت] باش کؤمکچی.

باش‌باجاقلیلار.. **başbacaqlılar** [آد، دیرگی] باشلاریندا سوُموراج‌لاری اوُلان یومشاقجالار صینفی" اوُختاپوس، مرکب بالیغی".

باش‌باخان.. **başbaxan** [آد] باش وکیل، باش وزیر، حکومت باشقانی، باخانلار قورولونون‌باشی(فا:وزیراعظم). prime minister

باش‌باخانلیق..başbaxanlıq [آد] ۱-باش باخان اولما وضعیتی. ۲-باش باخان و گؤرَولی‌لرینین چالیشدیغی یئر و قوروم.

باش‌بارماق..başbarmaq [آد] آل و آیاق‌دا اولان قالین بارماق (فا:انگشت شست). thumb

باش‌باش..başbaş [ظرف] ۱-بیریندن اوستون اولمادان؛ ۲-برابرلیک.

باش‌باشا..başbaşa [ظرف] بیر یئرده یان یانا و بیربیرینه سیخیلاراق و بیربیرینه یاخین دوُراراق "اوشاق‌لار باش باشا وئریب اوتوروبلار". head to head

باش‌باشا بوُراخماق..başbaşa buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی بیر شئیله ویا بیریله یالنیز قالماسینی ساغلاماق.

باش‌باشا قالماق..başbaşa qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیری بیر شئیله ویا بیریله یالنیز قالماق.

باش‌باشا وئرمک..başbaşa vermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گیزلی دانیشماق. ۲-یاخین اولماق.

باشباغ..başbağ [اؤزل آد] ۱-باشی باغلی، اؤزگورلوگو قیْسیتلی ۲-گؤزده، سئوگیلی، اَن دَیرلی[۷].

باش‌باغا..baş bağa [آد] حئیوانین بوْینونا باغلانان ایپ(فا: طناب گردن حئیوان).

باش‌باغلاماق..baş bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیتگی‌لرده دن باغلاماق. ۲-بیرینه اوُیماق. ۳-بیر شئی الده ائتمک.

باش‌بئینی گئتمک..baş beyni getmək [تاثیرسیز ائیلم] دنگ اولماق.

باش‌بئیین..başbeyin [آد] تپه، باش "سسدن باش بئینیم گئتدی".

باش‌بئینین آپارماق..başbeynin aparmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ سس ائله‌مک، دنگ ائله‌مک.

باش‌بلاسی..başbəlası [صفت] یاراماز وشولوغ آدام.

باش‌بلالی..başbəlalı [صفت] باشی بلالی: طالع‌سیز، بختی‌قارا، اوُغورسوز آدام، چوخ مصیبت چکمیش آدام.

باشبوُغا..başbuğa [تاریخی اؤزل آد] عُثمان‌اوغوللارینین ۲۴جی-گؤبکدن‌دیپده‌لری[۷].

باشبوُغ..başbuğ [آد] باشبوُغو: باشقان، کوْموتان، فرمانده (فا:سر-کرده). refractory

باش‌بیلن..baş bilən [آد] بیلگین، اوُزمان، گؤرگولو(فا: کاردان).

باش‌پاپاز..başpapaz [آد] کیلیسه پاپازلارینین بؤیوگو.

باش‌پلان..baş plan [آد] قاپساملی و اصلی پلان(فا:نقشه جامع).

باش‌پوُلو..baş pulu [آد] گئچمیشده بیر نوع وئرگی(فا:خراج سرانه).

باش‌پوْزوقلوق..başpozuqluq [آد] دوزَن‌سیز اولما، باشلی باشینالیق.

باش‌پیچاغاسوْرتمک..baş pıçağa sürtmək [آد] چتین لیکله گئچینمک.

باشت..başt [آد] باش‌آلتی، ائو دامی تیرلرینین آلتینا قوْیولان دیرک {باش سؤزوندن، چوْخراق فارسجادا ایشله نیر}.

باش‌تئکنیسین..başteknisiyən [آد] ان یوْکسک دؤزئی ده کی تئکنیسین.

باش‌تاپماق..baş tapmaq [تاثیرلی ائیلم] آنلاماق، دؤشونمک.

باش‌تاجی..baş tacı [آد] چوخ سئویلن.

باش‌تاجی ائتمک..baş tacı etmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه چوْخ اهمیت وئرمک.

باش‌تاختاسی..baş taxtası [آد] قبرین باش طرفینده قوْیولان آغاج.

باشتار..baştar [آد] اوْراق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باش‌تاسی..baştası [آد] قافا تاسی (فا:جمجمه). skull

باشتاق..baştaq [آد] آستانا، آستانانین اوْستو(فا:سردر، پیش طاق).

باش‌تانیماز..baştanımaz [صفت] دوزَن پوزوجو، عاصی.

باش‌تانیمازلیق..baştanımazlıq [آد] آنارشیزم.

باش‌تپمک (سوخماق)..baş təpmək (soxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه قاریشماق.

باشتوْ..başto [اؤزل آد] ایدیل بولغارلاری‌نین بغدادا گؤندردیگی بیر ائلچی‌نین آدی[۵۴].

باشتوُتار..baştutar [اؤزل آد] باخ:باش+ توُتار ، یؤنه‌تیجی[۷].

باش‌توتاماق..baştutamamaq [تاثیرسیز ائیلم] سونوج وئره‌مه‌مک، ایش‌جوْرگلمه‌مک.

باش‌توتماق..baş tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] سونوج وئرمک.

باشتیْن..baştın [اؤزل آد] سَلَف، اؤنجه کی[۷].

باشتیْنکی..baştınkı [ظرف] باشدا کی، اؤنده کی، اؤندَر[۷].

باشتیموُر..başteymur [تاریخی اؤزل آد] باش+ تیموُر؛ توْختامیش خان'ین کوْموتانی[۷].

باش‌جمله..baş cümlə [آد، دیل‌بیلیمی] اصلی‌جمله(فا:جمله-اصلی maincluse

باش‌جیغاز..başcığaz [ظرف] باش کیمی، باشا بنزر.

باشجیق..başcıq [آد] ۱-چیچک‌لرین ارکک اوْرقانلاریندا چیچک توْزونو داشییان توْرباجیق. ۲-کیچیک باش (فا: کلاهک).

باش‌چاپان..baş çapan [آد] ۱-باش یاران(فا:قمه زن). ۲-دؤیوشچو.

باش‌چاغار..baş çağar [آد] قوْرخماز، جسور (فا:دلاور).

باش‌چاناغی..başçanağı [آد] باش تاسی.

باش‌چاووُش..başçavuş [آد] چاووُش‌لارین بؤیوگو(فا: گروهبان یکم).

باش‌چئویرمک..baş çevirmək [تاثیرسیز ائیلم] باش دؤندرمک، باش قایتارماق، رد ائله‌مک، اهمیت وئرمه‌مک.

باش‌چکمک..baş çəkmək [تاثیرلی ائیلم] باش ووُرماق، یئتیشمک و نظارت ائتمک.

باشچی..başçı [صفت، سن] ایشچی باشی، باش ایشچی، بؤیوک، اؤندر، قیلاووز (فا:رئیس). chief، leader

باش‌چیخارماق..baş çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گئچینمک. ۲-بیر شئیی آنلاماق.

باشچیل..başçıl [صفت] باشچی‌لیق ائدن، اؤندر (فا:سرکرده).

باشچی‌لیق..başçılıq [آد] اؤندرلیک (فا:ریاست). directgorship

باش‌حاکم..baş hakim [آد] باشچی، اؤندر.

باش‌حکیم..baş həkim [آد] دوکتورلارین اؤنده گلَنی.

باش‌خانیم‌شفیع‌قیْزی..baş xanım şəfiqızı [اؤزل آد] (م۱۸۷۶-۱۹۴۹) گؤیجه‌لی شاعر اولاراق دیر تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

باش‌خط..başxət [آد] یاپینلاردا ان باشدا بؤیوک یازیلان خط (فا:سرخط). superscription

باش‌خطی..başxətti [آد] باش‌توکونون اوزه یئنن یئرینده قویولان خط (فا:خط تراش). scraper

باشدا..başda [آد] ایلک سیرادا، اؤنده(فا:در راس، در ابتدا، در صدر).

باشدا دوْلاندیرماق (گزدیرمک)..başda dolandırmaq (gəzdirmək) [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، اله سالماق.

باشداش..başdaş [اؤزل آد] دَنک، اقران[۷].

باشداشلیق..başdaşlıq [آد] دَنکلیک، برابرلیک، ائشیتلیک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باش‌داشی..başdaşı [آد] قبیر اوستونده باش طرفه تیکیلن داش. tombstone, gravestone

باشداق..başdaq [ظرف] تک باشینا.

باشدا گئتمک..başda getmək [آد] اؤنده گئتمک(فا:پیشرو بودن).

باشدان..başdan [ظرف] باشیندان باشلایاراق.

باشدان آتماق (آچماق)..başdan atmaq (açmaq) [تاثیرلی ائیلم] رد ائتمک، باشیندان ساوماق.

باش‌دان آشاغی..başdan aşağı [ظرف] هامیسی، بوّتون ایله، نمه نه وار.

باشدان آشماق..başdan aşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ چوْخ اوْلماق.

باشدان آیاغا..başdan ayağa [ظرف] ۱-باشدان‌باشا۲-بوتونلوکله، بوتؤو، هریئری

باش‌دان ائله مک..başdan eləmək [آد] باشدان آتماق.

باشدان بئیین‌دن اوْلماق (ائله‌مک)..başdan beyindən olmaq (eləmək) [تاثیرسیز ائیلم] دنگ اوْلماق.

باشدان باشا..başdan başa [ظرف] بوّتون ایله، هامی‌سی(فا:سراسر). all over

باشدان چیخارماق..başdan çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، تووْلاماق، آزدیرماق.

باشدان ساوما..başdan savma [آد] بیر ایشی باشیندن ائیله‌مک، بیر ایشه جدّی یاپیشماماق (فا:سرهم بندی). botch

باشدان سوْنا..başdan sona [ظرف] دایما، هرزامان، باشدان باشا.

باشدان قارا..başdan qara [آد، دیرگی] سیرتی زیتون یاشیلی، قارنی ساری، قوُزئی آفریقا آسیا آوروپادا یاشایان، چوللها قوشو نوْعوندان بیر قوش. Parus major

باشدان قاراگیللر..başdan qaragillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوانلارین، اؤتوجو قوشلار تاقیمیندان اولان کیچیک قوشلار.

باشدان کئچن..başdan keçən [آد] باشا گلن حادثه لر، اوْلایلار(فا:حادثه).

باشدان کئچمک..başdan keçmək [تاثیرسیز ائیلم] جاندان کئچمک.

باش‌دانیشمان..başdanışman [آد] دانیشمانلارین بیرینجی درجه ده اولانی.

باش‌دَلَه‌گه..baş dəlh gə [آد] باش تمثیلجی(فا:نماینده اصلی ویا دایمی).

باش‌دوْکتور..başdoktor [آد] باش‌حکیم(فا:سرپزشک). head physician

باش‌دوْلاندیرماق..baş dolandırmaq [آد] گئچینمک(فا:گذران کردن).

باش‌دؤندوروجو..baş döndürücü [آد] باش گیجَلدن، شاشقین ائدن.

باش‌دؤنمه سی..baş dönməsi [آد] گؤز قارالیب دؤشه جک کیمی اوْلما.

باش‌دؤنمک..baş dönmək [آد] گؤز قارالیب ییخیلماق حالینه گلمک.

باشدوُ..başdu [تاریخی اؤزل آد] باشدا اوْلان، اؤنده گئدَن؛ قالموُق خانلاریندان[۷].

باش‌دوْزگوچو..baş düzgüçü [آد] باسیم ائوینده حرف دوزَنلرین بؤیوگو.

باشَر..başər [اؤزل آد] باش‌اَر: بؤیوک و ایگید، اوْغلان آدی.

باشرا..başra [اؤزل آد] بؤیوک و ایگید، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

باش‌رولْ..başrol [آد] بیرصحنه ده ان اؤنملی اوْیونچونون ایشی.

باش‌ژنرال..başjenral [آد] اوردودا بیر یوکسک رُتبه (فا:سرلشگر). major general

باش‌ساخلاماق..baş saxlamaq [آد] گئچینمک(فا:گذران کردن).

باش‌ساریغی..başsarığı [آد] عمامه (فا:عمامه). turban

باش‌ساغلیغی..baş sağlığı [آد] اؤلن‌ین یاخینلارینا تسلّی وئرمه، تسلیت.

باش‌ساغلیغی دئمک..baş sağlığı demək [تاثیرلی ائیلم] تسلیت‌دئمک. condolence

باش‌ساغلیغی وئرمک..baş sağlığı vermək [تاثیرسیز ائیلم] تسلیت دئمک.

باش‌ساغلیغی‌دیله‌مک(وئرمک)..baş sağılığı diləmək (vermək) [آد] باش‌ساغلیغی ایسته‌مک.

باش‌سالاماق..başsallamaq [تاثیرلی ائیلم] سؤزونو قبول ائتمک. (فا:سرفرود آوردن).

باش‌ساوجی..başsavcı [آد] ان بؤیوک و اوْست دؤزئی ده کی ساوجی.

باش‌ساوجی‌لیق..başsavcılıq [آد] باش ساوجی اوْلما وضعیتی.

باش‌سوْخماق..baş soxmaq [آد] بیر ایشه‌دخالت‌ائله‌مک(فا:فضولی‌کردن).

باش‌سؤز..baş söz [آد] اؤن سؤز، ایلک سؤز(فا:مقدمه).

باشسیز..başsız [صفت] ١-باشی اوْلمایان (فا:بی سر). ٢- headless (مج)باشچی‌سیز، باخیم جی‌سی اوْلمایان، باشقان‌سیز.

باشسیز..başsız [اؤزل آد] میانا و بوْستان‌آوا دا کند آدی.

باشیسز آخین..başısz axın [آد] یوْل‌کسن‌لیک(فا:حرامیگری).

باش‌سیز آیاقسیز..başsız ayaqsız [صفت] رابطه‌سیز، باشاری‌سیز.

باشیسزباراتسیز گئتمک..başıszbaratsız getmək [آد] خبرسیز گئتمک.

باش‌سیزلیق..başsızlıq [آد، توپلوم‌ب] ١-آنارشی، قارقاشالیق ٢- گیج‌لیک، آغیل‌سیزلیق، دوشونجه‌سیزلیک.

باش‌سیندیران..başsındıran [صفت] چوخ چتین، حل ائدیلمز، چؤزولمز.

باش‌سیندیرماق..baş sındırmaq [آد] بیر ایش اوْچون قاوقا و حاللاحالا اوْلماق(فا:شلوغ کردن و سر شکستن).

باش‌شاد..baş şad [اؤزل آد] (پاشا) اوْردو کوْموتانی، ژئنرال[٧].

باششاق..başşaq [آد] ١-باخ: باشاق. ٢-اوْت باغینی باغلاماغا یارایان اوْتدان دوزلمیش ایپ. ٣-بیر نوع وحشی چؤل پیشیگی.

باش‌شهَر..başşəhər [باخ] باش کند.

باش‌طبیب..baştəbib [آد] باش‌حکیم.

باشقا..başqa [صفت] ١-دَییشیک، فرقلی، آیری" باشقا عالم". (فا:دیگری)other ٢-باشقاسی، اؤزگه، یاد" باشقاسی‌دئدی". {باش+قا؛ بیر شئیین آیری باشی اولماغینی گؤسته‌ریر[٦]}.

باشقاباشقا..başqabaşqa [صفت] بیربیرینه بنزه مه‌ین، اوْخشامایان.

باشقاپاغی..başqapağı [آد] باش تاسی، جمجمه (فا:کاسه سر).

باشقاتماق..başqatmaq [تاثیرسیز ائیلم] باش قوشماق.

باشقاخینجی..baş qaxıncı [آد] دانلاما، شماتت(فا:شماتت).

باشقاجا..başqaca [ظرف] آیریجا (فا:جداگانه).

باشقارا..başqara [تاریخی اؤزل آد] آجیْماسیز، اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[٧].

باشقارماق..başqarmaq [آد] یوللاندیرماق، قیلاووزلوق-ائتمک(فا:راهی کردن

باش‌قارسوْن..baş qarson [آد] قارسوْن‌لارین باشی.

باشقاسی..başqası [عوضلیک] باشقا شخص، هرهانسی بیری.

باش‌قاشیماغا واختی اوْلماماق..baş qaşımağa vaxtı olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی چوخ اوْلماق.

باش‌قافقاز..baş qafqaz [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده شمال-شرقدن جنوب‌شرقه دوغرو سیْراداغلار(زیروه‌سی اَلبوُروس ٥٦٣٣متر)، آذربایجاندا ان‌یوکسک زیروه سی بازاردوزو دور(٤٤٨٥)[٢٤٠].

باش‌قافیه..başqafiə [آد، یازین] شعرین ایل بئیتینده گلن قافیه.

باشقاق..başqaq [آد] ١-باشقان، شئف ٢-بیر دادلی‌سو بالیْغی[٧]. ٣(ت) اوُیلوق سوْموگونون اوْستو.

باشقال..başqal [اؤزل آد] اَمیر، فَرمان[٧].

باشقالاشدیرماق..başqalaşdırmaq [انتدیرگن ائیلم] باشقا وضعیته گتیرمک، دَییشدیرمک، استحاله ائتمک (فا:دگرگون کردن). to tranmute

باشقالاشما..başqalaşma [آد] استحاله (فا:دگردیسی). differntiaation

باشقالاشماق..başqalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دَییشیمه اوُغراماق، باشقابیر بیچیمه دؤنمک، تمامیله دَییشمک (فا:دگردیسی کردن) transformation

باشقالاشمیش..başqalaşmış [صفت] باشقا وضعیته دوشموش، دَییشمیش (فا:استحاله شده).

باشقالاشیم..başqalaşım [آد، دیرگی] (کپه‌نک‌لرده) یومورتادان-چیخاندان سونرا یئتگین حالا گلمک اوچون اولان آشامالار

" یومورتا (تخم)، قوّردجوق (لارو)، تورباجیق (پیله)، تیرتیل (کرم)، یئتگینلیک (بالغ)، کپه نک (پروانه) " (فا:دگردیسی). Transformed ۲-باشقالاشیم۲(آد، یئرییلیمی)۱-(یئر آلتیندا) توپراق و داشلاردا ایستی و باسینج تاثیریله کیمیاسال وفیزیکسل دَییشیم (فا:دگرگونی). ۲-(یاشام ب) حئیوانلارین بیچیم ویا تیکی دییشیمی، استحاله، مئتامورفیسم (فا:استحاله).

باش‌قالدیران..başqaldıran [آد] عصیان ائدن(فا:متمرد). rebellious

باش‌قالدیرما..başqaldırma [آد] آیاقلانما، تمرُّد (فا:سرپیچی). refusal

باش‌قالدیرماق..başqaldırmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیاقلانماق، عصیان ائتمک، اوْیانماق.

باش‌قالدیری..başqaldırı [باخ] باش قالدیرما.

باشقالیق..başqalıq [آد] دَییشیک‌لیک، باشقا وضعیتده (فا:دگرگونی).

باشقان..başqan [آد] باشچی، یؤنه‌تیجی(فا:رئیس). chief {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باشقان‌لیق..başqanlıq [آد] باشقان اوْلما وضعیتی، باشقانین گؤرَوی و مقامی (فا:ریاست). directgorship

باشقانلار..başqanlar [آد] رئیس لر (فا:رؤسا). chiefs

باشقان‌یاردیمجی‌سی..başqan yardımcısı [آد] باشقانا یاردیم ائدن کیمسه، باشقاندان سونراچی درجه ده اوْلان مقام.

باشقوُ..başqu [اؤزل آد] آلتیْندا بَیاض لَکه‌سی اوْلان آت[۷].

باشقوُرد..başqurd [آد] ۱-باشقوُردستان اؤزاَرک جُمهوریتی آدی آلتیندا روُسیا فئدراسیوْنونا باغلی‌بیر توّرک بوْیو ۲-اهرده چای‌آدی

باش‌قوُروجو..başqurucu [آد] بیر حکومت و یا قورولوشون قوروجوسو اولان (فا:سرسلسله). progenitor

باشقوردجا..başqurdca [آد] باشقورد توّرکجه سیجه.

باش‌قوْشماق..başqoşmaq [تاثیرلی ائیلم] اهمیت وئرمک، ماراقلانماق.

باش‌قولاغی گئتمک..baş qulağı getmək [تاثیرسیز ائیلم] دنگ اوْلماق، سس‌دن‌اذیت اوْلماق.

باش‌قولاق..başqulaq [آد، دا] گؤرونوش " باش قولاغی اویناییر ".

باش‌قولاق آپارماق..baş qulaq aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] دنگ ائله‌مک.

باش‌قوْیماق..baş qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] جانیندان کئچمک، فدایی اوْلماق.

باشقیْر..başqır [آد] باشاری، مُوفقیّت[۷].

باشقیْرد..başqırd [آ] بیر توّرک بوْیو، باخ: باشقوُرد. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باش‌قیرخان..başqırxan [آد] دللک، سلمانی (فا:آرایشگر). hairdresser

باشقیل..başqıl [آد] باشی آغ حئیوان.

باش‌کاتب..başkatib [آد] کاتب‌لرین باشی، باش یازمان، باش دبیر.

باش‌کسمک..baş kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ‌باها ساتماق، انصاف‌سیزلیق ائتمک. ۲-اؤلدورمک (فا:کشتن، ذبح). slaughter، to kill

باش‌کسن..başkəsən [صفت] ۱-اینسان اؤلدورن، جلاد (فا:سلاّخ). shaughterer ۲-(مج)انصاف‌سیز، ظالم.

باشکند..başkənd [آد] باش شهر، بیر اولکه‌نین مرکزی، دؤولت مرکزی (فا:پایتخت). capital

باشکند..başkənd [آد] ماکی، اردبیل، اوُجان و سراب دا کند آدی.

باشکندلیک..başkəndlik [آد] باشکند اوْلما دوْرومو.

باش‌کوْموتان..başkomutan [آد] ان بؤیوک کوماندان.

باش‌کوْنسول..başkonsul [آد] بیر کونسوللوقدا ان یوکسک مقامدا اولان کیمسه (فا:سرکنسول). consul grneral

باشکؤرؤل .. Başkörül [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-بَلَک بوْی لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

باش‌کؤشه..başkösə [آد] ان یوُخاری یئر و نُقطه.

باش‌کیلیسه..başkilisə [آد] اوْ بیر کیلیسه‌لری یؤنه تن کیلیسه.

باش‌گوْرا آپارماق..başgora aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلمک، اؤلوب گئتمک.

باش‌گؤت..başgöt [ظرف] باش آیاق (فا:سروته). top and bottom

باش‌گؤتورمک..baş götürmək [آد] خبرسیز گئتمک، یوللارا دوشوب گئتمک.

باشگؤرؤل..başgörül [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز:بوُغو، بَلَک اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

باش‌گؤز..başgöz [آد] بیرینین گؤرونوشو و باش گؤزو.

باش‌گؤز ائله‌مک..başgöz eləmək [تاثیرلی ائیلم] ائولنمک ایسته‌مک.

باش‌گؤسترمک..baş göstərmək [آد] اؤز وئرمک، گؤرونمک (فا:بروز دادن).

باشگؤن..başgün [آد] بازارتئسی، دوشنبه(فا:دوشنبه).

باش‌گیجَلدن..başgicəldən [صفت] گیجَلدیجی.

باش‌گیجَلدیجی..başgicəldici [صفت] آدامین باشین دوْلاندیران شئی.

باش‌گیجَلمه..başgicəlmə [آد] گؤزلر قارالیب باشین دؤنمه سی. (فا: سرگیجه). vertiginous

باش‌گیلی..başgili [آد] باشی یوماق اوچون اولان گیل (فا:سرشوی). montmorillonite

باشَل..başəl [اؤزل آد] یوْل گؤستَریجی، میهماندار[۷].

باشلاتان..başlatan [صفت] ایشه باشلایان (فا:آغازگر). starter

باشلاتماق..başlatmaq [ل، سن] باشلاماسینا یوْل آچماق.

باشلاتیلماق..başlatılmaq [بلسیز ائیلم] باشلاتماق ایشی گؤرولمک.

باشلادیجی..başladıcı [صفت] باشلاماسینی ساغلایان، باشلایان(فا:آغازگر)

باشلار باشلاماز..başlar başlamaz [ظرف] ایشین اوّلینده (فا:ابتداء).

باشلاق..başlaq [آد] ۱-باشلانقیْچ، ایلک۲-باشی‌بوش، بوراخیلمیش[۷].

باشلام..başlam [اؤزل آد] باشلانقیْچ، باشلانیش.

باشلاما..başlama [آد] ۱-باشلاماق ایشی (فا:آغاز). beginning ۲- ندا شکلینده خوْش‌دئییل و تکرارلاماما معناسیندا" گئنه باشلاما".

باشلاماق..başlamaq [س] ۱-بیر ایشه گیریشمک، حرکته گئچمک "ساعات ۷ده ایشه باشلادی". (فا:شروع کردن). ۲-چالیشار و یا ایشَلر حالا گلمک "ماشین یانماغا باشلادی". ۳-اوْلماق، اورتایا چیخماق، گؤرونمک "اؤزگورلوک حرکاتی پارتیانین قوُرولماسیلا باشلادی" {دیوان لغات تورک ده و سننگلاخدا ایشله نیبدیر}.

باشلاماووُروشو..başlama vuruşu [آد] فوتبال اوْیونوندا ایلک باشلاماما ویا قوْل ووُراندان سونرا یئنیدن توپ ووُرما (فا:شوت شروع بازی).

باشلامبوْشوْ..başlamboşo [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ایلک و باشلانقیج یورد}.

باشلامیش..başlamış [تاریخی اؤزل آد] ۱-قرارلی، چالیْشقان۲-بگ و کوْموتان آدی[۷].

باشلانقیج..başlanqıc [آد] باشلانغیج: ۱-باشلاما نُقطه‌سی (فا:آغاز). beginning ۲-اؤن بؤلوم، اؤن سؤز، گیریش (فا:مقدمه).

باشلانماق..başlanmaq [ل] باشلاماق ایشی گؤرولمک، مئیدانا چیخماق، تؤره‌مک، تؤرنمک، (فا:شروع شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

باشلانیش..başlanış [آد] باشلانقیج (فا:آغاز). beginning

باشلانیلماق..başlanılmaq [بلسیز ائیلم] باشلانماق (فا:شروع شدن).

باشلاییجی..başlayıcı [صفت] بیر ایشه یئنی باشلایان (فا:شروع کننده).

باشلاییش..başlayış [آد] باشلاماطرزی، باشلاما ایشی و بیچیمی(فا:شروع)

باشلی..başlı [صفت] ۱-باشی اولان، تپه‌سی اوْلان (فا:دارای). ۲-(مج)آغیللی باشلی، چوخ بیلیک‌لی (فا:عاقل).

باشلی‌باشینا..başlıbaşına [ظرف] تک باشینا، اؤز باشینا، بیربیرینه باغلی اوْلمادان، سربستجه (فا:خودسر، ولو).

باشلی‌باشینالیق..başlıbaşınalıq [آد] اؤز باشینالیق، بیرینه باغلی اوْلماما حالی.

باشلیجا..başlıca [صفت] باشدا گلن، ان اؤنملی، بللی باشلی.

باشلیق..başlıq [آد، سن] ۱-باشچی‌لیق، باشقان‌لیق (فا:سر بودن). ۲-بیر شئی ویا اوْخون باشینا گئچیریلن قالپاق (فا:کلاهک). head ۳-خبرلرین اؤنَملی و اوّل ده گلن بؤلوم‌لری، بیر کتاب ویا قازئته‌نین گیریش نُقطه‌سینده یازیلان عُنوانلار (فا:عنوان). title ۳-گله‌نک‌لره گؤره اره گئدن قیزا داماد طرفیندن وئریلن پول و جاهاز (فا:جهیز). trousseau ٤-قادین اوچون باش اؤرتوسو (فا:روسری).

باشلیق آلتی..başlıqaltı [آد] قادین‌لارین باشلیق آلتیندا اؤرتْدوکلری کیچیک باش اؤرتوسو.

باشلیق‌اوْتو..başlıqotu [بیتگی، آد] ساری چیچکلی، چوْخ ایللیک بیر اوْت بیتگی.

باشلیق‌سیز..başlıqsız [صفت] باشلیغی اولمایان (فا:بدون روسری).

باشلیق‌لار..başlıqlar [آد] خبرلرین اؤنَملی‌بؤلوم‌لری(فا:عناوین). title

باشلیق‌لی..başlıqlı [صفت] باشیندا باشلیغی اوْلان (فا:روسری دار).

باش‌ماخ..başmax [اؤزل آد] باشماق: میانا، هشتَری، سقز، دیواندره، و سنندج ده کند آدی {یوُخاری طرفده اولان ماخ؛ باخ: ماخ}.

باشماق..başmaq [آد] ۱-آیاق قابی ۲-ماشین‌لارین مختلف بؤلوم‌لرینه دایاق‌اوْلوب‌و قوْرویوجو وظیفه‌داشییان حصّه لرین آدی(فا:کفشک) shoe {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیوانا گؤره باشاق، اوْخ و نیزه باشلیغی کیمی آیاغا باغلانان باشلیق اولاراق م حرفینین آرتیریلماسیلا باشماق شکلینه گلیبدیر}.

باشماق‌لیق..başmaqlıq [آد] تیکینتی‌لرده باشماق‌قویولان-یئر(فا:جاکفشی)

باشماق‌باغی..başmaq bağı [آد] باشماغی باغلاماق اوچون اولان باغ (فا:بند).

باشماق‌بوْیاسی..başmaq boyası [آد] واکس (فا:واکس).

باشماق‌تیکن..başmaq tikən [آد] باشماقچی(فا:کفاش). shoe – maker

باشماقچی..başmaqçı [آد] ۱-آیاق‌قابی دوزَلدن وساتان، (فا:کفّاش). ۲-مچید ویا قوناقلیقلاردا باشماقلاری آلیب دوزن و قوروپان.

باشماقچی‌لیق..başmaqçılıq [آد] باشماقچی‌نین ایشی، کفّاشلیق (فا: کفّاشی).

باشماق‌سئیری..başmaq seyri [آد] هاوا آلماق اوچون اوْلدوغو یئردن بیر قدر کنارا چیخیب گزمه؛ گزینتی "باشماق سئیرینه چیخماق".

باش‌مال..başmal [آد] آنا مال، باریم (فا:سرمایه).

باشمان..başman [اؤزل آد] اؤندر و گوجلو ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

باش‌محاسب..baş mühasib [آد] باش‌سایمان.

باش‌مقاله..baş məqalə [آد] باش یازی (فا:سر مقاله).

باش‌محرّر..baş mühərrir [آد] باش یازمان.

باش‌موّدور..başmüdür [آد] باش‌مُدیر: باش یؤنَتمن.

باش‌مفتّش..baş müfəttiş [آد] سوْروشدوروجو.

باش‌مئهتر..baş mehtər [آد] مئهترلرین بؤیوگو، آتلارا یئتیشن‌لرین بؤیوگو.

باش‌مهندس..baş məhəndis [آد] مهندس‌لرین بؤیوگو (فا:سرمهندس). chief engineer

باش مُسافر..baş musafir [آد] ان دَیرلی قوْناق.

باشناق..başnaq [صفت] باشلیق‌سیز، توُلقاسیز، لوت (فا: لخت). {ت‹باشناق، باشناق ار›: زره‌سیز آدام}.

باش‌نُقطه..baş noqtə [صفت] باشلانقیج نُقطه‌سی.

باش‌وئرمک..baş vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-(چیبان)اوْلقونلاشماق.۲-(بوُغدا وتاخیل) یئتیشمک، دانالانماق.

باش‌وئرمه..başvermə [آد] وقوع happening

باش‌وئرمیش..başvermiş [صفت] ۱-اتّفاق دؤشموش(فا:واقع). occurring ۲-فَدایی (تاریخی اؤزل آد) صفویلر دؤنمی، آذربایجان بگ‌لرینده‌ن.

باشوئرن..başverən [آد] فَدایی.

باش‌وزیر..baş vəzir [آد] باش باخان، باش ناظر (فا:نخست وزیر).

باش‌وکالت..baş vəkalət [آد] باش‌وکیل.

باش‌ووُرماق..baş vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرینه‌باش چکمک، بیرایشین گورولمه‌سی اوچون بیر یئره مراجعه ائتمک. ۲- باش یارماق و کسمک.

باش‌ووُرو..başvuru [آد] باش ووُرماق ایشی، مُراجعه، رُجوع.

باش‌ووُروجو..başvurucu [آد] بیر ایش اوچون باش ووُران، مراجعه‌ائدن.

باش‌هاوادا..başhavada [صفت] چوْخ سئوینجک.

باشی..başı [آد] اک اولاراق کلمه‌لرلهه بیر مسلک و ایش‌ٔین باشدا گلنینی آنلاتیر" آشپاباشی، توپچوباشی".

باشی‌آچیق..başıaçıq [صفت] حجاب‌سیز (فا:بی حجاب). unveiled

باشی‌آچیق قالماق..başıaçıq qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک‌سیز قالماق.

باشی‌آچیلماق..başıaçılmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشی آییلماق.

باشی‌آخماق (دوْلانماق)..başıaxmaq (dolanmaq) [تاثیرسیز ائیلم] باشی گیجلمک.

باشی‌آشاغی‌اوْلماق..başı aşağı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُتانماق، بیریاریماز ایشدن‌اوتانماق

باشی‌آلچاق..başı alçaq [آد] آبیرسیز، سوُچلو (فا: گناهکار).

باشی‌آلوولو..başı alovlu [ظرف] چوخ تلَسیک حالدا.

باشی‌یاپیت..başyapıt [آد] شاه اثر.

باشی‌یاردیمجی..başyardımcı [آد] باش کؤمک جی (فا:معاون اوّل).

باشی‌یارقیجی..başyarqıcı [آد] یارقیجی‌لارین باشی.

باشی‌یاران..baş yaran [آد] قمه ووُران.

باشی‌یارماق..başyarmaq [تاثیرلی ائیلم] باش ووُرماق، قمه ووُرماق.

باشی‌یازار..başyazar [آد] یازارلارین‌بؤیوگو(فا:سردبیر chief editor-in-

باشی‌یازارلیق..başyazarlıq [آد] باش یازارین گؤرَوی، باش یازار اوْلماوضعیتی.

باشی‌یازمان..başyazman [آد] باش کاتب.

باشی‌یازمانلیق..başyazmanlıq [آد] باش کاتب‌لیک.

باشی‌یازی..başyazı [آد] درگی‌لرده ایلک سیرادا یازیلان بؤیوک یازی (فا:سرمقاله). leading article

باشی‌اؤرتولو..başı örtülü [آد] باشی‌اؤرتولوموش و بؤرنموش.

باشی‌اوُجا..başı uca [صفت] شرفلی (فا:سربلند). hono (u) red

باشی‌اوُجالماق..başı ucalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوکسلمک، بؤیومک.

باشی‌اوّچون..başı üçün [آراسؤز] بیر شئیی دوْغرولاماق اوّچون آند ایچمه ویا یالوارما یئرینده ایشله نیر.

باشی‌اوّستونده یئری اوْلماق..başı üstündə yeri olmaq [آراسؤز] ایبی آغیرلاماق.

باشی‌اوّستونوکسمک..başı üstünü kəsmək [آد] بیرینی گؤزتله‌مک، یانیندان آیریلماماق.

باشی‌ایپلی‌لر..başı iplilər [آد] باش طرف‌لری ایپ کیمی اولان دیرگی‌لر (فا:سرطنابداران). (z) cephalochordata

باش‌یئمک..baş yemək [آد] اصلی غذا.

باش‌یئمیش..baş yemiş [آد] نحس (فا:شوم).

باشی‌باتمیش..başıbatmış [صفت، آد] قارقیش اوچون سویله‌نن بیر سؤز.

باشی‌باشینا..başı başına [آد] اؤز باشینا اوْلاراق سربستجه.

باشی‌باغلانماق..başı bağlanmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ائولنمک ۲-بیر ایشه مشغول اوْلماق.

باشی‌باغلی..başı bağlı [صفت، دا] ۱-قاپالی، اؤرتولو، اوستو اؤرتولو (فا:سربسته). closed ۲-سربست اوْلمایان، قاداغان اوْلونموش یئر و یا شئی. ۳-(مج)ائولنمش، ائولی.

باشی‌باغلیجا..başı bağlıca [آد] بیر نوع کیچیک کرتنکه‌له.

باشی‌بلالی..başı bəlalı [صفت] چوخ مُصیبت چکمیش.

باشی‌بند اوْلماق..başı bənd olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ائولنمک. ۲-باشی قاریشماق.

باشی‌بوْش..başıboş [صفت] ۱-بیرینه باغلی اوْلمایان، اؤزباشینا. ۲-صاحابسیز ۳-یؤنَتیمسیز (بی‌صاحب).

باشی‌بوّتؤو..başıbütöv [دئیم] ۱-الدَیمه‌میش، توْخونولما میش ۲-قاری‌سی ویا اری ساغ اوْلان.

باشی‌بوّتون..başıbütün [دئیم] ۱-الدَیمه‌میش، توْخونولما میش ۲-قاری‌سی ویا اری ساغ اوْلان.

باشی‌پوْزوق..başıpozuq [آد] دوزَنسیز، نظام‌سیز، هیچ‌پیرشئیه باغلی-اوْلمایان.

باشی‌پوْزوقلوق..başıpozuqluq [آد] دوزَنسیزلیک، نظام‌سیزلیق، باشلی‌باشینالیق

باشی‌توْتماق..başı tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشی گیجلمک، باشی آغریماق.

باشی‌چیخماق..başı çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیلمک، آنلاماق.

باشی‌دارا دوّشمک..başıdara düşmək [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی یا دوّشمک.

باشی‌داشا دَیمک..başı daşa dəymək [تاثیرسیز ائیلم] آجی تجربه گؤرمک.

باشی‌داشلی..başıdaşlı [صفت، آد] باشی بلالی، یازیق.

باشی‌درده گیرمک..başı dərdə girmək [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی یا دوّشمک.

باشی‌دولو..başıdolu [صفت، دا] آغیللی، دوشونجه‌لی.

باشی‌دؤنمک..başı dönmək [تاثیرسیز ائیلم] باشی گیجَلمک.

باشی‌دومانلی..başı dumanlı [صفت] باشی بلالی (اینسان ویا داغ).

باشی‌دوّموک..başı dümük [صفت] بیر ایشله باشی قاریشمیش اوْلان (فا:سرگرم). amused

باشی‌دیمدیک..başı dimdik [صفت] باشی اوُجا، اوْنورلو، غوُرورلو.

باشی‌دینج..başı dinc [صفت] قایقی‌سیز.

باشی‌سوْیوق..başı soyuq [صفت] ایشینیه سویوق باخان، دقّت‌سیز.

باشی‌شیشمک..başı şişmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشین چوخلوغوندان نه ائده جه‌یی‌نی بیلمه‌مک. ایش سیزلیکدن سرسم توُتماق.

باشی‌قارلی..başı qarlı [صفت] ۱-تپه‌سی قارلا دوْلو (داغ) ۲-باشی-بلالی.

باشی‌قاریشماق..başı qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه مشغول اوْلماق.

باشی‌قالابالیق..başı qalabalıq [صفت] چوخ ویا چتین ایشدن باشی قاریشمیش اولان (فا:گرفتار). caught

باشی‌قوْتازلی..başı qotazlı [صفت] باشینا قوْتاز باغلانمیش، ککیللی.

باشی‌قیزیشماق..başı qızışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه جدّی بیچیمده مشغول اوْلماق.

باشی‌کوْپبالی..başı kopbalı [آد] کوْپبا آلتیندا قالمیش(فا:توسری خور).

باشی‌گوّدازا گئتمک..başı güdaza getmək [آد] محو اوْلماق(فا:سربه‌باد دادن).

باشی‌کوّللو..başı küllü [صفت، دا] یازیق، بدبخت، باشی بلالی.

باشی‌گؤیه دَیمک (ارمک)..başı göyə dəymək (ərmək) [تاثیرسیز ائیلم] یوّکسکلره ارمک.

باشی‌گیجیشمک..başı gicişmək [تاثیرسیز ائیلم] خطرلی ایشه ال ووُرماق.

باشیل..başıl [اؤزل آد] ۱-اؤنده گئدَن، شئف[۷]. ۲-باشقیل، باشی آغ قویون.

باشیم‌گؤزوم‌اوسته..başım gözüm üstə [آراسؤز] قبولدور، ممنونلوق بیلدیرن‌سؤز.

باشیملا برابر..başımla bərabər [آراسؤز] قبولدور، ممنونلوق بیلدیرن‌سؤز.

باشیمیز دنگ اولدو..başımız dəng oldu [اوّنلم] سس کوی‌دن باشیمیز گئتدی.

باشین (یز) اوّچون..başın (ız) üçün [اوّنلم] آند یئرینده ایشله نیر.

باشین ساغ اولسون..başın sağ ulsun [آراسؤز] تسلیت دئمه سؤزو.

باشینا..başına [صفت] صاحب‌سیز (فا:بی صاحب، ولو).

باشیناآند اوْلسون..başına and olsun [باخ] باشین (یز) اوْچون.

باشیناوْیون گتیرمک..başına oyun gətirmək [تاثیرلی ائیلم] انگله سالماق.

باشیناایش آچماق..başına iş açmaq [تاثیرلی ائیلم] انگله سالماق.

باشینابلا آچماق..başına bəla açmaq [ل، س] بیرینی ویا اؤزونو بلایا سالماق.

باشینابلا آلماق..başına bəla almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو بلایا سالماق

باشینابلا اوْلماق..başına bəla olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی بلایا سالماق.

باشینابوُراخماق..başına buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] سربست ائتمک.

باشینابویروق..başına buyruq [صفت] سربستجه دوْلاشان.

باشیناپیس‌لیک گتیرمک..başına pislik gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] زوْرلاماق، باشینا اوْیون آچماق.

باشیناتاج ائتمک..başına tac etmək [تاثیرلی ائیلم] دَیر وئرمک.

باشیناتوپلاماق..başına toplamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره ییغماق.

باشیناچاره قیلماق..başına çarə qılmaq [تاثیرسیز ائیلم] چیخیش یولو تاپماق.

باشیناچالماق..başına çalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر چتینلیک و فلاکتدن باشینا دؤیمک. ۲-(ل) بیر شئیی اؤفکه ایله گئری قایتارماق.

باشیناچکمک..başına çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] هامی‌سین بیردن ایچمک.

باشیناچیخارماق..başına çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] شیمارتماق، اوْز وئرمک، اوْزلندیرمک.

باشیناداش اوْلسون..başına daş olsun [اوْنلم] قارقیش افاده سی.

باشیناداش دوْشمک..başına daş düşmək [تاثیرسیز ائیلم] فلاکته اوُغراماق.

باشینادردآچماق..başına dərd açmaq [تاثیرسیز ائیلم] فلاکته سالماق.

باشینادوْلانماق..başına dolanmaq [تاثیرسیز ائیلم] احترام قویماق، چوخ عزیزله‌مک.

باشینادؤولت قوُشو قوْنماق..başına dövlət quşu qonmaq [تاثیرسیز ائیلم] آچیق لیغا چیخماق.

باشیناقالماق..başına qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ییه‌سیز قالماق.

باشیناقان چیخماق..başına qan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤفکه‌لنمک.

باشیناکلک آچماق..başına kələk açmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر وضعیته سالماق.

باشیناکوْل اوْلسون..başına kül olsun [تاثیرلی ائیلم] قارقیش و دانلاق افاده سی.

باشیناگئچمک..başına geçmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر ایشین باشچی‌سی اوْلماق. ۲-بیر ایش بیرینین باشینا دوْشمک.

باشیناگلمک..başına gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر حادثه اوْز وئرمک.

باشیناگؤتورمک..başına götürmək [تاثیرسیز ائیلم] های کوی سالماق.

باشیناگیرمه‌مک..başına girməmək [تاثیرلی ائیلم] دوْشونمه‌مک.

باشینالیق..başınalıq [ظرف] باشلی باشینالیق.

باشیناووُرماق..başına vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-جدّی فیکیرلشمک، بیر یول و یؤنتم دوْشونمک، بئینینه ووُرماق "باشینا ووُروب تازا بیر ایش باشلاسین". ۲-(ل) باشینا دؤیمک. ۳-بیر شئیی ویا سؤزو بیرینین باشینا چالماق، منّت قوْیماق.

باشینا ووران..başına vuran [صفت] منّت قویان (فا:منت گذار). obliging

باشیناهاوا گلمک..başına hava gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دلی اوْلماق.

باشینایئریتمک..başına yeritmək [تاثیرلی ائیلم] بئینینه یئریتمک.

باشینایییخماق..başına yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی ویا کؤتو حادثه‌نین علّتی‌نی بیرینین باشینا سالماق.

باشینایییغماق..başına yığmaq [باخ] باشینا توپلاماق.

باشیندا دَییرمان چئویرمک..başında dəyirman çevirmək [تاثیرلی ائیلم] گوْرولتوایله‌دیدرگین ائله‌مک.

باشیندا گزدیرمک..başında gəzdirmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ حؤرمت‌له ساخلاماق.

باشیندان آتماق..başından atmaq [باخ] باشیندان سوْوماق.

باشیندان بری..başından bəri [ظرف] لاپ باشدان، اوّلدن، باشلانقیجدان.

باشیندان توستو(توتون) چیخماق..başından tüstü(tütün) çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک هیرسلنمک.

باشیندان چیخارماق..başından çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] فیکیریندن چیخارماق.

باشیندان سوْوماق..başından soumaq [تاثیرلی ائیلم] باشیندان ائله‌مک.

باشیندان گئچمک..başından geçmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باشینا گلمک. ۲-باشینی وئرمک.

باشیندان یئکه دانیشماق.. başından yekə danışmaq [تاثیرسز ائیلم] یاخجی دانشماماق.

باشینی اوْرتایا قوْیماق.. başını ortaya qoymaq [تاثیرلی ائیلم] اؤلومونو گؤزه آلماق.

باشینی بلایاسوْخماق.. başını bəlaya soxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی ویا اؤزونو چتینلیگه سالماق.

باشینی بیر یئره باغلاماق.. başını bir yerə bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه ایش وئرمک.

باشینی آشاغی اَیمک (سالاماق).. başını aşağı əymək (sallamaq) [تاثیرلی ائیلم] اوتانماق.

باشینی آغریتماق.. başını ağrıtmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ اینجیتمک ودانیشماق.

باشینی آلیب گئتمک.. başını alıb getmək [تاثیرلی ائیلم] ساووُشماق، چیخیب گئتمک.

باشینی اکمک.. başını əkmək [تاثیرلی ائیلم] توْولاماق، آلداتماق.

باشینی باتیرماق.. başını batırmaq [تاثیرلی ائیلم] آرادان آپارماق، یوخ ائتمک.

باشینی باغلاماق.. başını bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ائولندیرمک. ۲- بیرینه ایش وئرمک.

باشینی پیی له مک.. başını piyləmək [تاثیرلی ائیلم] توْولاماق.

باشینی دوْلاندیرماق.. başını dolandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئچینمک.

باشینی دیک توْتماق.. başını dik tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] عزّتینی قوْروماق.

باشینیز ساغ اولسون.. başınız sağ olsun [آراسؤز] تسلیت دئمک (فا:تسلیت عرض میکنم). please accept my condolences

باشینی سالاماق.. başını sallamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوتانماق.

باشینی سیغالاماق.. başını sığallamaq [تاثیرلی ائیلم] مهربانلیق لا باشینا ال چکمک.

باشینی قاتماق.. başını qatmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشه قاریشماق و مشغول اوْلماق.

باشینی قاشیماغا واختی اوْلماماق.. başını qaşımağa vaxtı olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی چوخ اوْلماق.

باشینی قالدیراماماق.. başını qaldıramamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر چتین لیکدن قوُرتولاماماق.

باشینی قوْروماق.. başını qorumaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو قورتارماق.

باشینی قوْیماق.. başını qoymaq [تاثیرلی ائیلم] جانین فدا ائتمک.

باشینی قورتارماق.. başını qurtarmaq [تاثیرسیز ائیلم] خلاص اوْلماق.

باشینی قینینا چکمک.. başını qınına çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] گیزلنمک، قینینا چکیلمک، هئچ بیر شئیه قاریشماماق.

باشینی گیرله مک.. başını girləmək [تاثیرلی ائیلم] واختینی بوش بوش گئچیرتمک.

باشی نین آلتینا یاستیق قویماق.. başının altına yastıq qoymaq [تاثیرلی ائیلم] یالاندان سؤز وئرمک.

باشی نین آلتیندا.. başının altında [صفت] حاضر شئی اوْچون.

باشی نین چاره سینه باخماق.. başının çarəsinə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه بیر ایش گؤرمک.

باشینی وئرمک.. başını vermək [تاثیرلی ائیلم] جانیندان کئچمک.

باشینی یئمک.. başını yemək [تاثیرلی ائیلم] باشینی باتیرماق، محو ائتمک.

باش یؤنتمن.. baş yönətmən [آد] اوْست دوْزئی ده کی یؤنتمن، باش موْدور.

باش یوُخاری.. baş yuxarı [آد] یوْخوش، یوخاری گئدن جهت.

باشی یئرده.. başı yerdə [ظرف] اوُتانجاق آدام.

باشی یئرینه گلمک.. başı yerinə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] هوُشو باشینا گلمک، اؤزونو تاپماق.

باشی یئکه.. başı yekə [صفت] یئکه یئکه دانیشان، دیکباش، دانقا، قابا.

باشی یاسدیغا یئنمک.. başı yasdığa yenmək [تاثیرسیز ائیلم] ناخوش لاماق.

باشی یوُموشاق.. başı yumuşaq [صفت] سؤزه باخان، سؤز دینلر.

باشی یوخاری.. başı yuxarı [ظرف] ۱-باشی یوخاری یا طرف. ۲-باشی اوُجا.

باشی یووارلاق.. başı yuvarlaq [آد] باشی یومورو(فا:سرگرد). round headed

باصارات.. basarat [آد] گؤرمه یئته نگی، بصیرت (فا:بصیرت).

باصره.. basirə [آد] گؤرمه یئته نگی، گؤرمه قابلیتی (فا:~).

باصفا.. basəfa [صفت، فا+ع] صفالی (فا:باصفا).

باطری.. batri [باخ] آخیم توپلار (فا:باطری). battery

باطل.. batil [آد، عربجه] ۱-دوْغرو اوْلمایان. ۲-چوْروک، تمل‌سیز، یالان، پوْزولموش (فا:~).

باطن.. batin [آد، عربجه] ۱-ایچ، بیرشئیین ایچی. ۲-قارین، گؤبک، قوشاق (فا:باطن).

باطناً.. batinən [ظرف، ع] ایچدن، اوْرکدن (فا:باطنا).

باطنی..batini [آذ، عربجه] ۱-ایچدن، ایچه‌رک ۲-باطنیه‌مذهبینده-اولان(فا:~).

باطنیه..batiniə [آذ، عربجه] ۱-گوْرولن هرشئی آردیندا، گیزلی و گرچک بیر شئی اوْلدوغونو قبول ائدن بیرگؤروش و یوْل. ۲-باطنیه مذهبینده اوْلان (فا:~).

باعث..bais [آذ، عربجه] سبب، ندن (فا:~). cause

باعث‌کار..baiskar [ع+فا] سبب اوْلان، ندن اوْلان (فا:~).

باغ..bağ [آذ] ۱-اوزوم و میوه آغلاجلاری اکیلمیش یئر (فا:~). garden ۲-باغلاماغا یارار هر شئی (ایب--)، سارغی، چاتاق، چاتی (فا:ریسمان). rope ۳-(تا) دسته، باغلاما package ٤-(مج)باغلیلیق، ایلگی، رابطه (فا:علاقه). relation ٤-(اؤزل آذ) تک ویا ترکیبی حالدا گونئی آذربایجاندا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۵ آذ سایماق اوْلار).{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-باغلاما باغی. ۲-اوزوملوک؛ بوکلمه اصلینده باغلاماغا یارایان شئیلری گؤسترەرک میوه باغلارینین آدیدیر و آغاج کوْمالارینین باغلی بیر بیچیمده اولوب آیری یئرلردن آیریلدیغینا گؤره بو کؤکدن آلمیش اوْلمالیدی نئجه کی بالاجا مقیاسدا اوْت و آغاج بوتالارینیندا باغلی و کوْما شکلینه باغ دئییلیر، باغ سؤزونون اسکی تورکجه ده باماق (ت‹باماق›: باغلاماق) سؤزوندن آلینماسی آیدیندیر، بو سؤز چوخلو کلمه‌لرین کؤکو سایبلیر: باغلاماق، باغلانتی، باغناز، باغلاما (ساز آدی)، باغلاوا= باقلاوا (اؤزل پیشیرمه‌یی و شکلی اوچون باغ سؤز ایله ایلگی‌لیدیر[٦])، باقالی/ باقلا (پوْلوشونون باغلی اولماغی اوچون)، ایگیلیزجه سؤزلوکلرده bag, baggage, pack, package, (بوخجا، چانتا، باغلانمیش هر شئی) کیمی کلمه‌لرین کؤکونو بعضا اسکاندیناوی و بعضا بلسیز دیللره باغلایاراق سوْرو علامت ایله گؤسته ریللر، حالبوکی بو کلمه‌لرین کؤکو آیدینجا تورکجه باغ سؤزونه باغلیدیر و ایندیده بو کلمه‌لرین تایی بوخجا آنلامیندا ایشلنمکده دیر، البته اسکاندیناوی دیللرینین تورک دیللریله بیر کؤکه باغلی اولماغی بو کلمه‌لرین اینگیلیزجه‌یه گئچمه مسیری‌نی گؤسترە بیلر، یئنه‌ده بوْخجا› بوُخجا کیمی سؤزلرین بودجه کیمی کلمه‌لرله کؤکداش اولماسی مُحتملدیر، بو کلمه فارسجایادا گئچه‌رک گئنیش شکیلده ایشلنمکده‌دیر}.

باغا..Bağa [آذ] ۱-کیچیک‌رُتبه‌لی یؤنه‌تیجی، بوْغا ۲-قیسا و کچیک بوْیلو[۱۳۵] ۳-تؤرکمنلرین، یوْموُت و شَریف اوْیماق لاری اوُلوبابالاریندان. تؤرکمن-یاوموُت-شَریف بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. ٤-باغا ویای بوُغا یارپاغی دئییلن بیر بیتگی آدی{گؤ: عنوان و اینسان آدی؛ بوُ معنادا باغا سؤزو بوُغا کلمه سینین دَییشیلمیش شکلیدیر، بو کلمه باغاتور بیچیمینده قهرمان معناسیندادیر}. ۵-باغا›(آذ، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر)توُسباغا، یئنگچ، کاریدئس (مئیگو) کیمی حئیوانلارین سوموکسوْو دری‌لرینین آدی، و همچینین بوُجور حئیوان لارا وئریلن بیر اوْرتاق آد (فا:لاک) ٦-آت لارین بوخوولوغوندا عمله گلن خسته‌لیک (فا:نوعی مریضی اسب) {ت: قورباغا؛ بو سؤز باغ سؤزونه دایاناراق چاناق بیچیمینده باغلی شئیی خاطرلادیر: توسباغا› تاشباغا› داشباغا (داش کیمی چاناق) و قاپلامباغا› قابلی باغا (قاپالی= باغلی)، قوُرباغا؛ دقّت اوْلونمالیدیر کی باغا سؤزو باشچی آنلامدا بوُغا سؤزونه باغلانیر}.

باغات..bağat [آذ] چوخ باغ اوْلان یئر(فا:باغ-باغات){باغ+عربجه:ات}.

باغاتا..bağata [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ:باغ+ آتا[۷].

باغاتور..bağatur [اؤزل آذ] ۱-گؤی‌تورک‌خاقانی‌و سیئنپی‌لر دؤنمی-بگلریندن ۲-قهرمان، باتوُر، باهادیْر {باخ: باغا+دور؛ بوُ کلمه ٦جی عصردن‌بری بهادر و بهادران‌شکلینده‌فارسجایا گئچیبدیر[۲۳]}.

باغاجیق..bağacıq [آذ، دیرگی] ۱-تاخیل بیتگی‌لرینه ضرر وئرن بیر نوع بؤجک ۲-بالاجا قورباغا. ۳-(تا) اسکی دن ساواشلاردا دینامیت و بوْمبا یئرینه ایشله نن بیر نوع سلاح.

باغارا..bağara [آذ] تاغالاق، اپ سارینان چرخ، قویولاردان سو و نفت چکمک اوچون قوُرقو. {باغلاماق سؤزونه باغلیدیر}.

باغالیق..bağalıq [آذ] آتین دیرناقلارینین اوست طرفی، و باغ باغلانان یئر (فا:مچ پای اسب، و محل بستن پابند) {باخ: باغلاماق}.

باغام..bağam [آذ] دایاق، دستک؛ اَیری‌ویا چاتلامیش‌دوُواری ساخلاماق اوچون‌دایاق‌آغاج‌و دیرک(فا:پایه) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ:باغلاماق}.

باغام‌بوُرج..bağam burc [آذ] باخ: اؤکسه اوْتو

باغان..bağan [آذ] ۱-آنْیت، آبیده ۲-باغلاییْجی، بیرلَشدیر یجی ۳-بوُمین خاقان[۲]ین اوْغلو {باغا سؤزوندن}.

باغان..bağan [آذ] ۱-زیرنگ‌و یاراماز اوُشاق۲-(آ) دؤشوک، وقتی گلمه‌دن اؤلو دوْغولان اوشاق (فا:بچه سقط شده)[۲]. ۳-حالقا، توقفا {بوْغولماق سؤزوندن}.

باغانا..bağana [اؤزل آذ] ۱-اینسان‌آدی، باخ: باغان[۷]. ۲-دیرک، ستون.

باغاناق..bağanaq [آذ] آتین توپوقلا دیرناق آراسینداکی بؤلومو، بوُخوْولوق (فا:مچ پای اسب). {باخ: باغلاماق}.

باغانجاق..bağancaq [آذ] باخ: باغاناق.

باغانچاناق..bağançanaq [آد] حئیوانلارین آیاقلارینین یئره دیمه‌ین بؤلومو.

باغای..bağay [اؤزل آد] ١-یاراماز، ٢-ماناس داستانیْندا بیر بگ آدی[٧].

باغا یارپاغی..bağa yarpağı [آد، بیتگی] آرخ‌لارین قیراغیندا بیتن ائنلی یارپاقلی و خالق آراسیندا یارالاری ساغالتماق اوچون ایشله‌ن دیلن بیر بیتگی، بئش دامار اوتو (فا:گیاه زبان تره). plantago

باغباشی..bağbaşı [آد] توْی و ائولنمه رسمی اوْلاراق اوْغلانین آداخلی سینا گؤندَردیگی باغ نوبارچالیغی و سوْوقات.

باغباغات..bağbağat [آد] باغلاری چوخ اوْلان یئر. (فا:ـ)

باغباغاتلی..bağbağatlı [صفت] باغ باغات چوخ اوْلان یئر.

باغباغاتلیق..bağbağatlıq [صفت] باغ باغات چوخ اوْلان یئر.

باغباغچا..bağbağça [آد] باغ‌باخچا، باغ باغات، باغچاکیمی داشینماز مال.

باغباغچالی..bağbağçalı [صفت] باغ باغات چوخ اوْلان یئر.

باغبان..bağban [باخ] باغوان.

باغبان..bağban [اؤزل آد] (ش١٢٥٠-١٢٨٧) حسین‌خان‌باغبان تبریزلی اولاراق مشروطیت مبارزلریندن‌ایدی[١٣١].

باغبانلار..bağbanlar [اؤزل آد] آغدام‌دا شهر آدی[٢٤٠].

باغبانلیق..bağbanlıq [آد] باغبانین ایشی (فا:باغبانی).

باغبره..bağbərə [آد] ائو یانیندا باغ باغچا.

باغبوغان..bağboğan [آد، بیتگی] چیت سارماشیق گیللردن اوزون ایپلیک سوْو ساپلاریلا بیتگی‌لره ساریلاراق اوْنلاری امیب ضعیف‌له‌دن بیر انگل بیتگی، کؤسکوت اوتو، شیطان ساچی (فا:نوعی علف هرز). cuscuta

باغپوْزومو..bağ pozumu [آد] باغین پوزولدوغو زامان، باغدا اوزومون و مئیوه‌لرین توْپلانماسی.

باغپیچاغی..bağ pıçağı [آد] باغلاردا آغاج و یئمیش‌بوداماایا یارایان-پیچاق.

باغتاش..bağtaş [آد] آرتوق اوْغوللاری دؤنمی بگ‌لریندن[٧].

باغتوْخوسو..bağ toxusu [آد] حُجره و سلّول‌لاری بیربیرینه باغلایان توْخو.

باغجیق..bağcıq [آد] ١-بالاجا باغ. ٢-باغلاماغا یارایان بالاجا ایپ.

باغچا..bağça [باخ] باخچا.

باغچا باغ..bağça bağ [آد] گوللوق، چیچک‌لیک (فا:باغچه باغ).

باغچابان..bağçaban [آد] باغچاوان: باغ گؤزتچی‌سی، باغبان (فا: باغچه‌بان).

باغچابان..bağçaban [اؤزل آد] (ش١٣٤٦-١٢٦٤) میرزا جبّار باغچابان آذربایجانداو حتی ایران دئییلن اؤلکه ده، تؤرک دیلینده اوُشاق شعری‌نین آتاسی آدلاندیریلیب[١٣١].

باغچاجیق..bağçacıq [آد] بالاجا باخچا (فا:باغچه).

باغچاق..bağçaq [آد] ایپ اولاراق چوبان اؤز قولونا و بیر قویون قیچینا باغلایپر، و قویونلار اوزاقلاشیرلارسا باخبر اوْلور

باغچالی..bağçalı [آد] باخ: باخچالی.

باغ چوُبوغو..bağ çubuğu [آد] آسماچوبوق (باغلاردا دایاق آغاج چوبوغو).

باغچی..bağçı [آد] ١-باغا یئتیرن(فا:باغبان).

باغچیلیق..bağçılıq [آد] باغمانلیق (فا:باغبانی).

باغچیوان..bağçıvan [آد] باغا یئتیرن، باغمان (فا:باغبان).

باغ چییه‌لگی..bağ çiyələyi [آد، بیتگی] باغدا یئتیشدیریلن ایری چییه‌لک نوْعو.

باغدا..bağda [آد] گوّلشچی چلمه‌سی، سارما. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باغداتی..bağdatı [آد، باخ: باغلاماق] ١-سوُواق لا سوُوانمیش دام، دام اوّستو (فا:سقف). ٢-سوُواغی ساخلاماق اوچون آرا کسمه دوُوارلارا ووُرولان ائن‌سیز تاختارلار.

باغداد شاهسئون ائلی‌نین طایفالاری..bağdad şahsevən elinin tayfaları [اؤزل آد] باغداد شاهسئون ائلی عراق بؤلگه سینده اوْلان باغداد، کرکوک و اربیل شهرلریندن کؤچوب و ساوه همدان آرالاریندا یئرله‌شیبلر، ایندیکی ساوه منطقه سینین اهالی سینین بیر بؤلومو بوُ طایفالارین و بیر بؤلومونده یئرلی تؤرکلرین اولاد لاریدیر، بوُ ائلین اوّچ بؤیوک قوْلو اوْلموشدور: کله وند، لک، آروخلو؛ کله وند طایفاسینین اصلی قوْللاری: شیخلو، بوْزلار، جلاللی، ممَدلی، زَغَل، اسکندرلی، بوُرچالو، موسالو؛ لک طایفاسینین اصلی قوْللاری: باباخانلی، شته‌لر، ساتیلی، قوُتلو، آلی قوردلو؛ علی قوُردلو)، قاراقوْیونلو، کوْسالار ، یارجانلی، چلَبی‌لر، یارامیشلی، احمدلی، وستلو، دؤولتوند؛ آروخلو طایفاسینین اصلی قوْللاری: قاسملو، اینانلو، آلوارلو، کارونلو، اَتک باسانلو، دؤگر، قیبَکلو، حسنلو، حسین خانلو، خدلو، مدحیلو، سوُلدوز، محرابلو، نیلگر، قارالو، زوّلفلو؛ بوُ طایفالارلا بیرلیکده آیری تؤرک طایفالاریدا ساوه بؤلگه سینده یاشاییرلار کی بعضا مُستقل و بعضا شَاهسئون‌لرین ایچینده یئر آلیرلار: یاخادوْنلو، برکتلی، الی‌چوْوقانلی، جلیلوند، یاخاوزیرآشلی، باشارانلی، بیانلو، موُغان ائلی و گنجی طایفاسی (اصلی گنجه ماحالیندان اولموش). بایات و افشار ائللری؛ ساوه

تؤرک توپلومو بؤیوک شخصیتلر جامعه‌یه تقدیم ائتمیشدی اوْ جمله‌دن دوکتورمصدّق زامانی نفت قضیه‌سینده اینگلیزلری خلع ید ائدن هیئتین بئش نفریندن بیری محمد بیات ایدی بوُ شخص دوکتور مصدق ین باجی‌سی اوْغلوایدی[۹۸].

باغداش..bağdaş [آد، باخ: باغ] دیزلری اوسته بالدیرلارینی بیربیرینه گئچیره‌رک اوْتورما وضعیتی (فا:چهار زانو).

باغداشا اوْتورماق..bağdaşa oturumaq [باخ] باغداشی قوُرماق.

باغداشدیرماجی..bağdaşdırmacı [آد] باغداشدیرماجیلیق یانلی‌سی کیمسه.

باغداشدیرماجیلیق..bağdaşdırmacılıq [آد] چوخ دَییشیک نظریه و اؤیره‌تی‌نی بیرلشدیرمه‌یی آماجلایان فلسفه ویا دینی‌مکتب، فرقلی کؤکن‌لی کوّلتورلری بیرلشدیرمه ویا قاناشدیرما ایشی.

باغداشدیرماق..bağdaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] باغداشماسینی ساغلاماق (فا:سازگارنمودن)

باغداشدیریجی..bağdaşdırıcı [آد] باغداشماسینی ساغلایان (فا:سازگارکننده)

باغداشما..bağdaşma [آد] اوُیوشما، آنلاشما (فا:توافق).

باغداشماز..bağdaşmaz [صفت] اوُیوشماز، آنلاشماز (فا:ناسازگار).

باغداشمازلیق..bağdaşmazlıq [آد] آنلاشمازلیق، اوُزلاشمازلیق(فا:ناسازگاری).

باغداشماق..bağdaşmaq [س، باخ:باغ] ۱-آنلامشاق، اوُزلاشماق، اوُیوشماق (فا:توافق کردن). ۲-باغداشی قوُروب اوْتورماق.

باغداشی..bağdaşı [ظرف] دیزلری اوسته (فا:چارزانو).

باغداشی قوُرماق..bağdaşı qurmaq [تاثیرسیز ائیلم] باغداشی وضعیتینده اوْتورماق.

باغداشیر..bağdaşır [آد] اوُیقون، موافق و اوُیوملو (فا: منسجم)

باغداشیق..bağdaşıq [آد] ۱-هر یاندا اؤزللیگی بیر اوْلان، هوموژئن (فا:همگن). ۲-اوُیوملو، آهَنگلی، اوُزلاشماجی.

باغداشیق‌لاشدیرماق..bağdaşıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] باغداشیق وضعیته گتیرمک.

باغداشیق‌لاشماق..bağdaşıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] هرجهتده همان اؤزللیگی گؤسترمک، هوموژئن وضعیته گلمک(فا:همگن‌شدن).

باغداشیق‌لیق..bağdaşıqlıq [آد] باغداشیق اولما وضعیتی، هوْموژئن‌لیک.

باغداشیلماق..bağdaşılmaq [تاثیرسیز ائیلم] باغداشماق ایشینه موضوع اوْلماق "اینسان کیمی یاشاماق‌اوْچون داشناق‌چی‌لارلا باغداشیلیرمی هئچ؟".

باغداشیم..bağdaşım [آد] اوُیقونلوق، اوُزلاشیم، توُتارلیق، توُتارلیلیق.

باغداماق..bağdalamaq [باخ] باغداماق.

باغداماق..bağdamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-نئچه شئیی بیربیرینه گئچیره‌رک باغلاماق (فا:بستن). ۲-گولَشده آیاغی توتماق (فا:گرفتن پا در کشتی). {ت‹بادقاماق/ باغداماق›، باخ: باغلاماق}.

باغراق..bağraq [آد] اوْبا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باغرام‌قوُم..bağram qum [آد] گئنیش قوُملوق یئر

باغری..bağrı [اؤزل آد] ۱-قارارلی، عزیملی[۷]. ۲-باخ: باغیر.

باغری‌اینجه..bağrı incə [صفت] مرحمتلی، اوْره‌یی نازیک.

باغری باداش..bağrı badaş [آد] اوْرک دوْستو، یاخین یولداش.

باغری باداش اوْلماق..bağrı badaş olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریله چوخ یاخین اوْلماق.

باغری باداشلیق..bağrı badaşlıq [آد، دا] چوخ یاخین‌لیق، دوستلوق.

باغری چاتلاماق..bağrı çatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-داوام گتیرمه ییب اؤلمک، اوْره‌یی پارتلاماق. ۲-برک قورخماق. ۳-اوْره‌یی برک داریخماق.

باغری داشا دؤنمک..bağrı daşa dönmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سرت و انصاف‌سیز اوْلماق.

باغری دلینمک..bağrı dəlinmək [تاثیرسیز ائیلم] باغری قانا دؤنمک، چوخ غصه‌لنمک.

باغری قارا..bağrı qara [صفت] کدرلی، محزون.

باغری قارا قوش..bağrı qara quş [آد، دیرگی] باخ: باغیرتلاق قوُشو.

باغری‌قانا دؤنمک..bağrı qana dönmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْن‌درجه-مُضطرب‌اوْلماق

باغری‌قان‌اوْلماق..bağrı qan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْن‌درجه-مُضطرب‌اوْلماق

باغری نازیک..bağrı nazik [صفت] مرحمتلی، اوْره‌یی نازیک.

باغری یاریلماق..bağrı yarılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-برک قورخماق. ۲-داوام گتیرمه ییب اؤلمک، اوْره‌یی پارتلاماق.

باغری یانماق..bağrı yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوسوزلاماق. ۲-اوْزونتو چکمک.

باغری یانیق..bağrı yanıq [صفت] چوخ درد و آجی چکمیش.

باغریش..bağrış [اؤزل آد] باغیرماق ایشی و بیچیمی، باخ: باغیریش.

باغرینا باسماق..bağrına basmaq [ل، ت‹باغیرلاماق›] ۱-قوُجاغینا باسماق قوجاقلاماق. to embrace ۲-بیرینی حمایه ائتمک.

باغرینا داش باسماق..bağrına daş basmaq [تاثیرسیز ائیلم] سسینی-چیخارمادان اؤزونتویه دؤزمک.

باغرینی دلمک..bağrını dəlmək [تاثیرلی ائیلم] کدرلنمک، بیرخسته لیک ایچینه ایشله‌مک.

باغرینی قانا دؤندرمک..bağrını qana döndərmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ کدرلندیرمک.

باغرینی یارماق..bağrını yarmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-برک قورخوتماق. ٢-اؤلدورمک.

باغ سارماشیغی..bağ sarmaşığı [آد] بیر بیتگی آدی (فا: زحموک، افتموم)

باغ سالماق..bağ salmaq [آد] مئشه اکمک، آغاج اکمک

باغسیز..bağsız [صفت] باغی اولْمایان، بندی ایپی اولمایان (فا:بی بند).

باغشمار..bağşımar [آد، کؤ] گئچمیشده باغچی لاردان آلینان بیرنوع-وئرگی.

باغ کسن..bağkəsən [آد، دیرگی] بیتگی لری کسمه دیشی و آیقیتی اولْان بیر نوع بؤجک (فا:نوعی حشره).

باغکند..bağkənd [اؤزل آد] درگز-کلات دا کند آدی.

باغلا..bağla [آد] بند، زنجیر، قلّاده (فا: قلاده)

باغلاتدیرماق..bağlatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] باغلاتماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

باغلاتماق..bağlatmaq [ائتد، سن] باغلاماق ایشینی گؤردورمک (فا:فعل سببی بستن). to ask/ to cause smb. to tie

باغلاج..bağlac [آد، دیل‌بیلیمی] باغلاییجی سؤز، عمومیتله کؤمَکچی نطق حصّه‌لری، ادات، یامسیلاملار، آرا سؤزلر، خطاب، و ندا-اؤنلم کیمی سؤزلره دئییلیر، بو سؤزلر تکلیکده معناسیز ولی جُمله ده کلمه‌لری بیربیرینه باغلاییب مفهوم وئرن سؤزلر سایلیر " ساری، دک، کیمی، اوزه‌ره، ایچره، گؤره، و، هم، دا، یوخسا، آنجاق، کی، می، دا، بس، ها، دی، گیلن، آخ، وای، وَ، یا، ویا، یادا" (فا:حرف ربط). conjunction ٢-باغلی وضعیت و باغلی اولْان شئی.

باغلاج لاما..bağlaclama [آد] باغلی وضعیته گتیرمه، بوخجالاما (فا:بسته بندی). packing

باغلاج لاماق..bağlaclamaq [تاثیرلی ائیلم] باغلی وضعیته گتیرمک (فا:بسته بندی کردن). to pack

باغلاجلی..bağlaclı [صفت، دیل‌ب] ١-باغلاییجی سؤزو اولْان جُمله ٢-باغلانمیش وبوُخجالانمیش (فا:بسته بندی شده). packed

باغلاشما..bağlaşma [آد] ١-اوزالاشما (فا:توافق). ٢-بیرلشمه (فا:اتفاق)٣ -مرج لشمه(فا:شرط‌بندی) ٤-سؤیلَشمه (فا:مشاعره).

باغلاشماق..bağlaşmaq [س، سن] ١-اوزلاشماق، آنلاشماق (فا:توافق کردن). ٢-قارشی لیقلی سؤزلشمک (فا:مشاعره کردن). ٣-اتّفاق ائتمک، بیرلشمک (فا:متفّق شدن). ٤-مرج لشمک (فا:شرط بندی کردن).

باغلاشیق..bağlaşıq [صفت] آرالاریندا آنلاشما اولْان، آرالاریندا بیر باغ اولان، آنلاشیق، اوزلاشیق (فا:مرتبط). connected

باغلاشیق لیق..bağlaşıqlıq [آد] باغلاشیق اولْما وضعیتی.

باغلاشیم..bağlaşım [آد] اوْرتاق ایلیشگی لری اولْما(فا:اتصال)coopling

باغلاشیملی..bağlaşımlı [آد] آرالاریندا باغلی لیغی اولْان (فا:متّصل).

باغلام..bağlam [آد] ١-بیر ساز آدی، باغلاما. ٢-(دیل‌ب) باغلاج ٣-بیرباغلام، بیردسته، بند (فا:دسته). ٤-باغلانتی (فا:ارتباط). connection {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیدیر: بالاجا اوچ تئللی تنبور}.

باغلام سال..bağlamsal [صفت] باغلام ایله ایلگی لی.

باغلام سیز..bağlamsız [صفت] ارتباط سیز (فا:بیربط). irrelevant

باغلاما..bağlama [آد] ١-باغلاماق ایشی ٢-(آ، دیل‌ب) باغلاما اشارتی، باغلاج (فا:حرف ربط) ٣-ایچی دولْو و آغزی باغلی کیسه و چوُوال، آغزی باغلی گؤنده ریلن هرشئی و سوْوقات. package ٤-تیکینتی لرده ویا هرنوع آراج و آیقیت لاردا ایکی شئیی بیربیرینه یاپیشدیران کیریش ویا بوجور شئیلر. ٥-تئللری اوچ جوت اولان و مضرابلا چالینان بیر ساز " بایاتی: الیمده وار باغلاما. من گئدیرم آغلاما. گئدیب گله بیلمه سم. نامرده بئل باغلاما". ٦-(آ، یازین) عاشق لارین دئییشمه‌سی، دئییشمه، ٧٣، ٧٤ (فا:~)

باغلاما دایانیشی..bağlama dayanışı [باخ] ساپلاما دایانیشی (فا:قدرت مهاری). bond strength

باغلاماجا..bağlamaca [آد] ١-باغلامایا اوخشایان سؤز. ٢-کیچیک باغلاما (فا:شعری شبیه باغلاما).

باغلاماچی..bağlamaçı [آد] ١-باغلاماق ایشینی گؤرن کیمسه. ٢-باغلاما چالان کیمسه (فا:کسی که ساز باغلاما می زند).

باغلاماچی لیق..bağlamaçılıq [آد] باغلاماچی نین ایشی.

باغلاماق..bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] ١-ایپ کیمی شئیلرله بیربیرینه مُتّصل ائله‌مک، سریمک " آتی آغاجا باغلاماق". ٢-دؤیونله‌مک، دؤیمه‌له‌مک، ایلمک له‌مک " کؤینه یین یاخاسینی باغلاماق". to tie ٣-سَریمک، دولْاماق، سارغی ایله ساریماق " یارانی باغلاماق". ٤-

تاخماق، آسماق، قوُرشاماق "خنجر باغلاماق". ۵-قاپاماق، تیخاماق، کیلیدلەمک، قیفیل لاماق "قاپی‌نی باغلاماق" (فا:بستن). to close ٦-بیر شئیین اؤنونو کسمک، عادی حالدا جریان تاپماسینا مانع اولماق "سوُیو باغلاماق". ۷-مغلوب ائتمک، اوستون گلمک (دئییشمه ده عاشقلار اوچون) "عاشق حریفی باغلادی". ۸-تیکمک، قوُرماق "کؤرپو باغلاماق". ۹-استناد ائتمک، بوْینونا آتماق "بیزیم اؤلکه ده دیکتاتورلوق پهلویچیلیگه باغلانیر". ۱۰-ربط وئرمک، بیرلشدیرمک، ایلگی لندیرمک، ایلگی دوزَلتمک "اوْنلارین طالعی بیربیرینه باغلانیر" (فا:ربط دادن). to connect ۱۱-بند ائتمک، عاشق ائتمک، والئه ائتمک "قیز باخیش‌ایله اوْغلانی اؤزونه باغلادی". ۱۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "قایماق باغلاماق، قاتمان باغلاماق، اؤز باغلاماق، کؤز باغلادی، قابار باغلاماق، پیی باغلاماق، کیف باغلاماق، کؤنول باغلاماق، بئل باغلاماق، اوُمود باغلاماق، شرط باغلاماق، قرارداد باغلاماق، صُلح باغلاماق، صف باغلاماق، سیرا باغلاماق، توْخوم باغلاماق، ریشه باغلاماق، کتاب باغلاماق: کتاب یازماق، هیس باغلاماق، بوُز باغلاماق، قابیق باغلاماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا ایشله‌نن باماق سؤزونه باغلانیر، باماق سؤزو باغلاماق معناسیندا بهجت الحدائق کتابیندادا ایشله نیبدیر، باماق سؤزوندن اله گلن بالماق و بانماق سؤزلرینه ده اشاره ائتمک اولار (باخ: بال)، بان کؤکو تحلیلی دیللرده "بند، band، bandrol باندرول، bandage بانداژ" کیمی کلمه‌لرده ایزله نه بیلیر}.

باغلامالیق..bağlamalıq [آد، صفت] باغلاما دوزلتمه‌یه یارایان آغاج.

باغلامچا..bağlamça [آد] کیچیک باغلاما.

باغلان..bağlan [آد، دی، باخ:لان] ۱-قیْزیل‌رَنگلی بیر سوُقوُشو، آنقوتا بنزه‌ین قیزمیزی رنگلی بیر نوع یابان قازی (فا:نوعی پرنده). Otis tarda ۲-گوّل دسته سی.

باغلاناق..bağlanaq [آد] باغلانیلاجاق شئی، باغلانتی (فا:ارتباط).

باغلانتی..bağlantı [آد] باغلی‌لیق، نئچه شئیی ساخلایان ویا بیربیرینه باغلایان بؤلوما، ایلگی (فا:ارتباط). connection

باغلانتی بوْروسو..bağlantı borusu [آد] نئچه بوْرونو بیربیرینه باغلایان، کلکتور.

باغلانتی سسلی‌سی..bağlantı səslisi [آد، دیل‌بیلیمی] باغلانتی قوران سسلی حرف(فا:صائت رابط). connecting vowel

باغلانتی قوُرماق..bağlantı qurmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرالاریندا ارتباط ساغلاماق، ایلیشگی قوُرماق (فا:ارتباط برقرار کردن).

باغلانتی‌سیز..bağlantısız [آد، صفت] آرالاریندا باغلانتی اوْلمایان، باغلی اوْلمایان (فا:بی ارتباط). disconnected

باغلانتی‌سیز اؤلکه‌لر..bağlantısız ölkələr [آد] باغلانتی‌سیزلیک سیاستینی گؤتورن اؤلکه‌لر (کشورهای غیر متعهد).

باغلانتی‌سیزلیق..bağlantısızlıq [آد، صفت] باغلانتی‌سیز اوْلما وضعیتی.

باغلانتی‌سیزلیک سیاستی (پوْلیتیکاسی)..bağlantısızlık siyasəti (politikası) [آد] نظامی وسیاسی یؤندن بیر بولوکا گیرمه‌مه یؤنَمی.

باغلانتی‌لی..bağlantılı [آد، صفت] آرالاریندا باغلانتی‌سی اولان، ارتباط‌لی (فا:دارای ارتباط).

باغلاندیرماق..bağlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] باغلانماق ایشینی گوردورمک (فا:ارتباط دادن).

باغلانما..bağlanma [آد]. انسداد stopped

باغلانماق..bağlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-باغلاماق ایشی گؤرولمک، باغلانیلماق، بیتیریلمک، بیتمیش اولدوغو اعلان ائدیلمک "اجلاس باغلاندی". ۲-(س) بیرینه ووُرولماق، سئوگی گؤسترمک، بیرایشه ایلگی‌لی اوْلماق "زوُلفونه باغلاندی". ۳-بیر ایشه کیلیدلنمک، قیفیل اوْلماق، قیفیل لانماق "بوتون ایشلر بو مسئله‌نین چؤزومونه باغلاندی".

باغلانمیش..bağlanmış [صفت] باغلانماق ایشی (فا:منعقد). held

باغلانیش..bağlanış [آد] باغلانماق ایشی ویا بیچیمی.

باغلانیلماق..bağlanılmaq [بلسیز ائیلم] باغلانماق ایشی گؤرولمک. to be tied

باغلانیم..bağlanım [آد] باغلانماق ایشی وبیچیمی (فا:ارتباط). connect

باغلاوا..bağlava [آد] یاپیلمیش خمیر قاتلاری آراسینا دؤیولموش بادام فیندیق ویا جویزکیمی شئیلر قوْیاراق دوزه نیلن بیر نوع دادلیجا و شیرینی. {باخ: باغ، بو کلمه عینا فارسجا و عربجه و آوروپا دیللرینده ایشله نیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باغلاواچی..bağlavaçı [آد] باغلاوا دوزَلدن وساتان کیمسه.

باغلاواچیلیق..bağlavaçılıq [آد] باغلاوا دوزَلتمه وساتما.

باغلاوالی..bağlavalı [صفت] ایچینده باغلاواسی اولان.

باغلاوالیق..bağlavalıq [آد] باغلاوا دوْزلتمه‌یه یارایان شئیلر (اوُن و سایره).

باغلایجی..bağlayıcı [آد، دیل‌بیلیمی] ۱-باغلاج، جُمله‌لری بیربیرینه باغلایان کؤمکچی نطق حصّه‌لری، ربط و عطف حرفی (فا:حرف ربط، عطفی). conjunction ۲-(آ، ص) باغلاما ایشینی ائدن و گؤرن، باغلاما نئجه‌لیگی اوْلان، ایکی شئیی بیربیرینه باغلایان

(فا:رباط). falciform ligament ۳-اوُیولماسی زوْرونلو، گرکلی باغلیلیق" آنایاسانین باغلاییجی‌مادّه و حؤکوم‌لری".

باغلی..bağlı [صفت] ۱-ایپله باغلانمیش ۲-قیفیللی، کیلیدلی، سیّنیرلی "باغلی قاپی" (فا:دربسته). closely ۳-باغیم‌لی، تابع(فا:منتسب) relative ٤-آسیلی، علاقه‌لی، ووُرولموش، توُتقون ٥-(آ) دؤیونچه، بوُخجا، پارچا ویا کاغذ ایچینده باغلانمیش شئی" الینده بیر باغلی آپاریر" (فا:علاقه دار).

باغلی‌اوْلماق..bağlı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُیماق، تابع اوْلماق.

باغلی‌باخچالی..bağlı baxçalı [صفت] باغی باخچاسی اوْلان.

باغلی‌باغاتلی..bağlı bağatlı [صفت] باغلاری یاشیل‌لیغی چوخ اوْلان.

باغلیجا..bağlıca [اؤزل آد] قئیدار، قُروه، سایین‌قالا، هشتَری و زنجان (۳) دا کند آدی؛ گده‌بی‌دا چای آدی[۲٤۰].

باغلی‌چاتلاماق..bağlı çatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره‌یی پاتلاماق.

باغلی‌داغ..bağlı dağ [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی.

باغلی‌دنیز..bağlı dəniz [آد] آیری دنیزلره یولو اولمایان دنیز (فا:دریای غیرآزاد). closed sea

باغلی‌سسلی‌حرف..bağlı səsli hərf [دیل‌بیلیمی] دارسسلی‌حرف norrow vowel

باغلیق..bağlıq [آد، صفت] باغ یئری (فا:باغستان). a garden

باغلی‌قاپی دالیندا..bağlı qapı dalında [ظرف] گیزلی وخلوت یئرده.

باغلی‌قالماق..bağlı qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُیماق، تابع اوْلماق.

باغلی‌لاشماق..bağlılaşmaq [قا] ایکی شئی ویا ایش بیربیرینه باغلی اوْلماق (فا:مرتبط شدن).

باغلی‌لاشیق..bağlılaşıq [آد، فلسفه] بیری اوْبیرینه باغلی اوْلاراق وار اولان، وبیری اوْلمادان اوْ بیری دؤشونولمه ین.

باغلی‌لاشیم..bağlılaşım [آد] ۱-ایکی‌ویا نئچه شئیین باغلانتی‌سینی گؤسته رن وضعیت، بیر وُجودون مختلف اوْرقانیزملرینین آراسیندا اولان قارشی‌لیقلی ایلگی correlatoin ۲-ایکی ویا نئچه دَییشکن آراسیندا کی باغینتی (فا:وابستگی، همبستگی).

باغلی‌لیق بلگه سی..bağlılıq bəlgəsi [آد] پیوند نامه (فا:پیوند نامه). protocol

باغلی‌لیق..bağlılıq [آد] ۱-باغلی اوْلما، ایلگی‌لی اوْلما، آسیلی‌لیق، علاقه‌لی‌لیک، مربوطیت (فا:بستگی). relation ۲-تابعیت، (فا:وابستگی). affililation، citizenship

باغلی‌لیق‌لار..bağlılıqlar [آد] متعلّقات appurtenances

باغلی‌هجا..bağlı heca [آد، دیل‌بیلیمی] بیر سسلی و بیر سس‌سیز حرفدن دؤزه‌لن هجا " آد، اوْد، اؤد"، قاپالی هجا (فا:هجای بسته). closed syllable

باغمان..bağman [باخ] باغوان.

باغمانلیق..bağmanlıq [آد] باغی قوروما ایشی (فا:باغبانی). gardening

باغنا..bağna [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] آیاق‌لیق، باساریق (فا:پلّه). stairs

باغناز..bağnaz [آد، باخ:باغلاماق] مُتعصّب، بیردوشونجه ویا اینانیشا آشیری اؤلچوده باغلانیب اوْ بیریلری‌قبول ائتمه ین.

باغنازلاشماق..bağnazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باغناز وضعیته گلمک، مُتعصّب اوْلماق.

باغنازلیق..bağnazlıq [آد] باغناز اولما وضعیتی، تعصُّب.

باغنالیق..bağnalıq [باخ: باغنا] نردیوان (فا:نردبان).

باغوان..bağvan [باخ] باغمان.

باغی..bağı [آد، باخ: باغلاماق] بوْیو، سئحیر، باغلیْلیق. (فا:طلسم).

باغیارپاغی..bağ yarpağı [آد] بیر بیتگی آدی. (فا:گیاهی از تیره بارهنگ).

باغیت..bağıt [آد] سؤزلشمه، عقد، کنترات، قابال گؤتورمه. {باخ:باغ}.

باغیتچی..bağıtçı [آد] عاقد، عقد ائلیین.

باغیتلاشماق..bağıtlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] عقد اوْلونماق، باغیت‌لی اوْلماق.

باغیتلاماق..bağıtlamaq [تاثیرسیز ائیلم] عقد سؤزلشمه یه قوْل آتماق.

باغیتلانماق..bağıtlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] عقد اوْلونماق، باغیت ایله سوْنوج لانماق.

باغیتلی..bağıtlı [صفت] عقد اوْلونموش.

باغیجی..bağıcı [صفت] بوْیوجو، سئحیرجی.

باغیر..bağır [آد] باغرىْ، ۱- کؤکْس، قوُجاق "اوُشاغی باغرینا باسدی" (فا:سینه، بغل). liver ۲-(آناتوْمی) اوْرک، آغ جییار، قاراجییار و باغیرساق اوْلان بوشلوغون اوْرتاق آدی؛ دانیشیقدا بعضاً قارا جییار، قلب و ایچ اوْرقانلار اوْچون ده سؤیله نیر (فا:احشاء). {باغ سؤزوندن، سن، دده}.

باغیر..bağır [یازار] (هـ۱۲۹۹-۱۲۲۵) باکی‌لی شاعردیر.

باغیراراق..bağıraraq [ظرف] چیغیراراق (فا:خروشان). roaring

باغیربئیین..bağırbeyin [آد] قوزونون قاراجییار و بئیین‌یندن‌ویا قویروغوندان حاضرلانان یئمک.

باغیرتْقان..Bağırtqan [صفت] چوخ باغیریب چاغیران (فا:جیغ جیغو).

باغیرتلاق..bağırtlaq [آد، دیرگی] اوْرتا بؤیوکلوکده، اتی لذتلی، یاغمور قوشلار سوْیوندان بیر جنس کؤچَری بیر اؤردک، قیل‌قوُیروق قوُشو (فا:سنگ‌شکنک). querquedula {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باغیرتماق..bağırtmaq [تاثیرلی ائیلم] باغیرماسینا یوْل‌آچماق، چیغیرتماق(فا:فس).

باغیرتی..bağırtı [آد] باغیرماسسی، چیغیرتی(فا:نعره، بانگ). clamour

باغیرچاق..bağırçaq [آد] انششک پالانی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باغیرداق..bağırdaq [آد] ۱-بئشیک باغی، اوُشاغی بئشیگه باغلایان ایپ. ۲-(ت) قادین دؤشلوگو، لئپچیک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باغیرداقلاماق..bağırdaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] باغیرداقلا باغلاماق (فا:با طناب بستن).

باغیردلن..bağır dələn [صفت] ۱-قورخودان و قورخونج بیر شئی. ۲-(بیتگی) یولاف و سونبوله بنزر قیلچیق‌لی اوْت.

باغیرساق..bağırsaq [آد، تا، طب] آجی باغیرساق، سیندیریم اوْرقانی-نین معده‌دن باغیرساغین چیخیشینا قدر اوُزانان بؤلومو، اینجه (کیچیک) باغیرساق ۸-٦ متر و قالین (بؤیوک) باغیرساق ۷/ ۱-٤/ ۱ متر اوُزونلوقدادیر باخ: (کوْر باغیرساق، gut blind نازیک-باغیرساق، small intestine قالین (یوغون) باغیرساق، large intestineاوْن ایکی بارماق باغیرساغی، dudenum دؤز باغیرساق (rectum (فا:روده). intestine, bowels.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: باغیر+ساق}.

باغیْرساق..bağırsaq [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ و دره آدی {یئر آدلاریندا دوْلانباج فورما معناسیندادیر[٢٤٢-٢٤٠]}.

باغیرساق‌التهابی..bağırsaq iltihabı [آد] سیندیریم اوْرقانیندا عمله گلن التهاب و بوُنا باغلی خسته‌لیک.

باغیرساق‌اوْتو..bağırsaq otu [آد] باخ: فاره قولاغی، سیچان قولاغی.

باغیرساق‌بوْشلوقلولار..bağırsaq boşluqlular [آد، دیرگی] معده ویا معده روْلونو اوْینایان قارین بوْشلوغو اولان ابتدایی حئیوانلار.

باغیرساق‌توتولماسی..bağırsaq tutulması [آد] باغیرساغین بیر یئرینین باغلی اولماسی سبب ایله عمله گلن خسته‌لیک، کوْلیت (فا:گرفتگی روده). (med) ileus

باغیرساق‌خسته‌لیک‌لری..bağırsaq xəstəlikləri [آد] باغیرساق‌دا عمله گلن خسته لیک‌لر (فا:بیماری های روده). intestinal diseases

باغیرساق‌دوشمه‌سی..bağırsaq düşməsi [آد] بؤیوک باغیرساغین بوزدوم‌دن ائشیگه چیخماسی سبب ایله عمله گلن خسته‌لیک، بواسیر (فا:افتادگی روده). enteroptosis

باغیرساق‌سوْلوجانی..bağırsaq solucanı [آد، دیرگی] باخ: باغیرساق قوردو.

باغیرساق‌سیز..bağırsaqsız [آد] باغیرساغی اوْلمایان (فا:بی روده).

باغیرساق‌شیشی..bağırsaq şişi [آد] باغیرساق ایلتهابی (فا:التهاب روده).

باغیرساق‌قازینتی‌سی..bağırsaq qazıntısı [آد] قالین باغیرساق خسته‌لیکلرینده چیخاریلان سوموک سوْو شئی.

باغیرساق‌قوُردو..bağırsaq qurdu [آد، دیرگی] اوْمورقالی‌لارین باغیرساغیندا و چوْخو اوُشاق‌لارین قارنیندا یاشایان و ۲۵ سانتیمتره قدر اوُزونلوقدا آسالاق سوْلوجان، باغیرساق سوْلوجانی(فا:آسکاریس). helminth, (intestinal) worm

باغیرساق‌لاری قیریلماق (گوْلمک دن)..bağırsaqları qırılmaq (gülməkdən) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ گوْلمک.

باغیرساق‌لارینی دئشمک..deşmək bağırsaqlarını [تاثیرلی ائیلم] اؤلدورمک، جانینا قییماق.

باغیرساق‌لارینی یئره توْکمک..bağırsaqlarını yerə tökmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلدورمک.

باغیرساقلیق..bağırsaqlıq [آد] باغیرساقلاریئرلشن‌بؤلومو بوشلوق(فا:شکم)

باغیرساماق..bağırsamaq [تاثیرسیز ائیلم] جانی جییار ایسته‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باغیْرشای..bağırşay [آد] بیر نوع مس دن دوزلمیش سکّه.

باغیرقان..bağırqan [آد] باغیریب چیغیران، قیشقیریق‌چی(فا:جیغ جیغو).

باغیْرلاق..bağırlaq [آد] ایری بیر قیْرلانقیْچ توْرو[٧].

باغیرلانماق..bağırlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قان لاختالانماق (فا: لخته شدن، دلمه شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باغیْرلی..bağırlı [اؤزل آد] شاماخی'دا شهر آدی[٢٤٠].

باغیرما..bağırma [آد] چیغیرما (فا:جیغ). scream

باغیرماق..bağırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوجا سسله چیغیرماق، قیشقیرماق (فا:جیغ کشیدن) to shout {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بانق› بانقیرماق› باغیرماق}.

باغیریاران..bağıryaran [باخ] باغیر دلن.

باغیریب چاغیرماق..bağırıb çağırmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤفکه ایله چاغیرماق، هیرسلنمک.

باغیریش..bağırış [آد] چیغیریش، باغیرماق ایشی (فا:جیغ وفریاد).

باغیریش‌چاغیریش..bağırış çağırış [آد] ۱-گورولتو. ۲-(ظ) گورولتو ایله.

باغیریشماق..bağırışmaq [قا] سس‌سسه‌وئرمک، قیشقیرماق، چیغیریشماق(فا: باهم جیغ وفریاد کشیدن). to cry/ to shout together

باغیریله‌یی..bağır yələyi [آد، اسکی] زره آلتیندان گئییلن گؤن یلَک.

باغیستان..bağıstan [باخ] باغلیق.

باغیش..bağış [آد] ۱-باغیشلاماق ایشی(فا:عفو) ۲-هدیه، اِکرام (فا:بخشش). forgiveness ۳-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸]. {ت:بوغوم ومفصل؛ باغ سؤزونه باغلی اولماسی سانیلیر، گرچکدن ده باغیشلاماق ان بؤیوک باغلانتی قورماقدیر، ائله سانیلیر کی فارسجادا ایشله‌نن بخش و بخشیش وپخش سؤزلرینین کؤکوده باغیش و باغ سؤزلری اولسون}.

باغیش‌ایسته‌مه..bağış istəmə [آد] استغفار. asking fodrgiveness

باغیشچی..bağışçı [آد] باغیشلایان کیمسه (فا:بخشنده).

باغیشچی‌لیق..bağışçılıq [آد] باغیش ائتمه (فا:بخشندگی). liberality

باغیْشخان..bağışxan [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:باغیْش+ خان[۷].

باغیشلا..bağışla [اؤنلم] عُذر ایسته‌مه افاده‌سی "باغیشلایین منیم بئیله بیر هدفیم یوْخدور". ۲-اعتراض افاده‌سی، قطعیاً ویا هئچ یوْخ معناسیندا ایشله نیر" باغیشلایین ائله شئی یوْخدور".

باغیشلاتدیرماق..bağışlatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] باغیشلاتماق ایشینی گؤردورمک.

باغیشلاتماق..bağışlatmaq [ل] باغیشلانماسینا سبب و واسطه اوْلماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

باغیشلاما..bağışlama [آد] ۱-عفو ائتمه، قارشی‌لیق‌سیز یاردیم و کؤمک ائتمه. ۲-باغیشلاماق ایشی (فا:بخشش). forgiveness

باغیشلاماق..bağışlamaq [ل] ۱-قارشی‌لیق‌سیز یاردیم و کؤمک ائتمک. ۲-عفو ائتمک، سوُچوندان و گُناهیندان گئچمک. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر " تأثیر باغیشلاماق: ائتگی‌له‌مک، عؤمرونو باغیشلاماق: دونیادان گئتمک". ۳-امر شکلینده ایشله نیر، باخ: باغیشلا، باغیشلایین. (فا:بخشودن). to forgive {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

باغیشلانان..bağışlanan [صفت] باغیشلانمیش (فا:بخشوده). exempt

باغیشلاندیرماق..bağışlandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] باغیشلانماسینا سبب اوْلماق (فا:فس).

باغیشلانماز..bağışlanmaz [صفت] عفو ائدیلمز (فا:نابخشودنی).

باغیشلانمازلیق..bağışlanmazlıq [آد] باغیشلانا بیلمزلیک (فا:غیرقابل‌عفوبودن).

باغیشلانماق..bağışlanmaq [بلیرسیز ائیلم] باغیشلاماق ایشی- گؤرولمک(فا:عفوشدن {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باغیش‌لانمالی..bağışlanmalı [صفت] باغیش ائدیلمه‌لی (فا:بخشیدنی.).forgivable.

باغیشلانمیش..bağışlanmış [صفت] مرحوم (فا:مرحوم). deceased

باغیشلانیلماز..bağışlanılmaz [باخ] باغیشلانماز.

باغیشلانیلمازلیق..bağışlanılmazlıq [باخ] باغیشلانمازلیق.

باغیشلایان..bağışlayan [صفت] راحم (فا:راحم). merciful

باغیشلاییجی..bağışlayıcı [صفت] باغیشلایان (فا:غفّار). forgiving

باغیشلو..bağışlu [اؤزل آد] قاراداغ موغانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

باغیشلو شاه بوُداقلو..bağışlu şah budaqlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

باغیشیق..bağışıq [آد] بیر ایش و اؤدَوین ائشیگینده قالان کیمسه، مُعاف اوْلان (فا:معاف) ۲-(ص) مصون، بعضی میکروبلارین قاباغیندا دوْغال یوْللارلا دیرنج قازانما، " آشیلانما اینسانی چیچگه قارشی باغیشیق ائدر"[۲] (فا:مصون).

باغیشیق‌بیلیمی..bağışıq bilimi [آد] واکسن، آشی و آشی‌لاما ایشلرینی و اوْلای‌لارینی اینجه‌له ین بیلیم دالی، ایممونوْلوژی.

باغیشیقلیق..bağışıqlıq [آد] ۱-مُعافیت" وئرگی‌باغیشیق‌لیغی" (فا:معافیت). ۲-ایمنلیک، واکسینه اوْلما (فا:مصونیت).

باغیشیم..bağışım [آد] باخ:عصمت.

باغیل..bağıl [آد] نسبی (فا:نسبی). relative, relevant.

باغیل دَیر..bağıl dəyər [آد، سایش] نسبی دَیر، سایی‌لارین اؤنونه" + -" علامتی قویولدوقدان سونرا آلدیغی دَیر.

باغیل نم..bağıl nəm [آد]نسبی نم، بیر مترمُکعب هاوادا اولْان سوُ بوُخاری‌نین آغیرلیغی‌نین عئینی شرط‌لرده کی هاوانین دولْیموش سوُ بوُخاری‌نین آغیرلیغینا اولْرانی (فا:نمِ نسبی).

باغیلداق..bağıldaq [آد]اوشاق دوشمه‌مک اوچون بئشیگه باغلانان ایپ (فا:طناب گهواره). ۲-(دا) قادین‌لارین عادت زامانیندا باغلادیقلاری بئز.

باغیللیق..bağıllıq [آد]نسبی‌اولْماوضعیتی، نسبیت relativity

باغیم..bağım [آد]بیر شئیین ویا کیمسه‌نین گوجو ویا تاثیری آلتیندا اولْما وضعیتی، تابعیت dependence

باغیم لاشما..bağımlaşma [آد]باغیملی وضعیته گلمه (فا:وابستگی).

باغیم لاشماق..bağımlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]تابع اولْماق (فا:وابسته شدن).

باغیم لاما..bağımlama [آد]بیر شئیی باغیم آلتینا گتیرمه (فا:وابسته سازی).

باغیم لاماق..bağımlamaq [تاثیرلی ائیلم]بیر شئیی باغیم آلتینا گتیرمک، تابع ائله‌مک (فا:وابسته نمودن).

باغیم‌سیز..Bağımsız [صفت]باغیم‌لی‌اولْمایان(فا:مستقل) independent

باغیم‌سیزملّت‌وکیلی..bağımsız millət vəkili [آد]بیرپارتییه‌باغلی اولْمایان ملّت وکیلی.

باغیْمسیز..bağımsız [اؤزل آد]باغلی اولْمایان، اؤزگوّر[۷].

باغیم‌سیزلاشدیرماق..bağımsızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]باغیم‌سیز وضعیته گتیرمک (فا:مستقل گردانیدن).

باغیم‌سیزلاشماق..bağımsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]باغیم‌سیزوضعیته-گلمک(فا:مستقل‌شدن)

باغیم‌سیزلیق..bağımsızlıq [آد]باغیم‌سیز اولْما وضعیتی، تابع اولْماما وضعیتی (فا:استقلال). independence

باغیم‌سیزلیقلا..bağımsızlıqla [ظرف]مستقلا (فا:بالاستقلال). independently

باغیملی..bağımlı [صفت]باغلی اولْان، وابسته، تابع، باشقاسینین گوجونه و یاردیمینا باغلی اولْان (فا:وابسته، تابع).

باغیملی‌لیق..bağımlılıq [آد]باغیم‌لی اولْما (فا:وابستگی). dependence

باغین..bağın [آد]توپراق ویا دوُوار قایاماق اوچون اونا ووُرولان دستک و دایاق (فا:پایه).

باغین ووُرماق..bağın vurmaq [تاثیرلی ائیلم]دستک و دایاق ووُرماق (فا:پایه زدن).

باغینتی..bağıntı [آد]ایکی شئی ویا اینسان آراسیندا ایلگی و باغلانتی، باغلی‌لیق، فلسفه وریاضیات بیلمینده بو سؤزجوک ایکی‌مکتبی، اینسانی ویا گؤروشو بیربیرینه باغلایان باغا دئییلر (فا:نسبت، نسبیت). relativity

باغینتی‌جی..bağıntıcı [آد]باغینتی یانلی‌سی اولْان کیمسه.

باغینتی‌جی‌لیق..bağıntıcılıq [آد]باغینتی‌ایله ایلگیلی بیرمکتب، رولْاتیویزم.

باغینتی‌لی..bağıntılı [آد، فلسفه]وارلیغی آیری‌سینا باغلی اولْان، مطلق اولْمایان، رولْاتیو. relative

باغینتی‌لی‌لیق..bağıntılılıq [آد، فلسفه]آیری بیر شئیه باغینتی یول ایله وارلیغینی بیلدیرمه وضعیتی، رولاتیویته.

بافا..bafa [آد، فا‹وفا›]وفا.

بافا..bafa [آد]سوّنبول دسته سی.

بافتا..bafta [آد، فا ‹بافته›]توخونموش قایتان (فا:بافته).

بافتان..baftan [اؤزل آد]سراب‌دا کند آدی{۱-باو+تان ۲-توْخوما یئری}.

بافرا..bafra [اؤزل آد]سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

باقاژ..baqaj [آد، فرانسیزجا]داشیت و اوچاقلاردا یولچولارین یوک لرینین قوْیولدوغو یئر. baggage

باقّال..baqqal [آد، عربجه]باققال، ارزاق مالالارینی ساتان(فا:بقال). grocer

باقّال چاققال..baqqal çaqqal [آد]باققال و بنزر ایشلرله اوُغراشان اصناف اوّچون کوّچومسه‌مه سؤزو.

باقّال دفتری..baqqal dəftəri [آد]قاریشیق و دوّزنسیز یازیلارا دئییلن سؤز.

باقانالیْ .. Baganalı [اؤزل آد]قوُندوُر-قاسپوُلاد-نایمان بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

باقر..bağır [آد، عربجه]یاریجی، آچیق‌لیغا چیخاران، بیلگین، شعیه‌لرین بئشینجی امامی‌نین لقبی.

باقرآباد..bağşrabad [اؤزل آد]آستانا، اردبیل، ساوه، بوُیین‌زهرا، آبیک(~توّرک)؛ کلئیبر (~اوغلو) ده کند آدی.ساوه ده (~اؤلن) داغ آدی.

باقراج..baqrac [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر]باقراجیق، بالاجا سطیل.

باقرخان..bağırxan [اؤزل آد]هـ۱۲۴۰ ده تبریزده آنادان اولوب و مشروطه انقلابینین فرمانده لریندن ایدی، عین‌الدوله، سردار ارشد، سپهدار تنکابنی، رحیم خان و صمد خان شجاع الدوله‌نین

نیرولارینی شکست وئره‌رک سالار ملی لقب‌لندی، باقرخان ستارخانلا بیرلیکده تهرانا گئدیب و سونرالار اتابک پارکی جریانیندا تهراندان قاچاراق قصرشیرین شهرینده ۵۵ یاشیندا قتله یئتیشیب شهید اولدو. باقرخان و ستارخاندان بیر گؤرونتو:

باقرخلخالی زنجانی.. bağır xəlxali zəncani [یازار] (ش ۱۲۹۸–۱۲۲۸) زنجانلی شاعر اولاراق مسکین تخلص ائتمیشدیر.

باقسی.. baqsı [باخ] بخشی، عاشق.

باقرقره.. baqərqərə [آد، دیرگی] کهلیگه بنزر، قانادلاری بوز رنگلی، ایتی اوچان بیر قوش آدی[۸۲].

باقلا.. bağla [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، دانالاری بادیج ایچینده اولان بیر بیتگی (فا:~) vicia faba. Leg {ع: باخ: باغ}.

باقلا چیچه‌یی.. bağla çiçəyi [آد] ساریمتیراق بیاض رنگده اولان بیر بیتگی.

باقلا گیللر.. baqlagillər [آد، بیتگی] باقلا، لوبیا، آکاسیا، گئچی بوینوزو کیمی بادیج‌لی و ایکی‌چنکلی و آیری تاج یاپراقلی‌لاردان بؤیوک بیتگی سویو (فا:تیره باقلاها). legominosae

باقلاسالماق.. baqla salmaq [تاثیرسیز ائیلم] باقلا ایله فالا باخماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باقلاقیری.. baqla qırı [آد] پوللپوول سیاه و بیاض رنگده قیرآت. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

باقلاوا.. bağlava [باخ] باغلاوا.

باقی.. baqı [آد، عربجه] ۱–قالان، آرتیق قالان، گئری قالان، قالینتی. remainder ۲–قالیجی، سوْرکلی، دایما (فا:~).

باقیْس .. Bagıs [اؤزل آد] قازاق–اوْرتایوْز–آرقین–موُمین بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باقییه.. baqiyə [آد، عربجه] ۱–آرتیق، قالان. ۲–قالینتی.

باک.. bak [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قوْرخو، (فا:خوْف).

باک.. bak [آد، فرانسیزجا] ایری پیاله، آراجدا یاخیت قابی (فا:~). fear

باکال .. Bakal [اؤزل آد] باقال، باخال: قیْرقیز–ائدیگَنه بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باکای .. Bakay [اؤزل آد] باخای: قازاق–اوْرتایوْز–آرقین–موُمم بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باکتری.. baktrı [آد، دی، فر] کلروفیل‌سیز تک گؤزه‌لی و چوْخلو خسته‌لیکلره یوْل آچان جانلی‌لارا وئریلن آد، چؤبجوک (فا:~). bacteria

باکتری بیلیمی.. baktri bilimi [آد] باکتری‌لرین اؤزل‌لیگینی آراشدیران بیلم دالی (فا:باکتری شناسی). bacteriology

باکتری گیللر.. baktrıgillər [آد] بوْتون باکتری‌لری ایچینه آلان جانلی‌لار.

باکتری ییین.. baktrı yiyən [آد] باکتری‌لری یئییب آرادان آپاران (فا:باکتری خوار). bacteriophage

باکتریسل.. baktrisəl [صفت] باکتری ایله ایلگی‌لی (فا:باکتریائی). Bacterial

باکتریوسکوپی.. Baktrioskopi [آد، فرانسیزجا] باکتری‌لرین-میکروسکوپلا اینجه‌له‌مه‌سی

باکتریولوژی.. baktrioloji [آد، فرانسیزجا] باکتری‌لرین و عمومیت‌له میکروب‌لارین بیچیمین اینجه‌له‌ین بیلیم (فا:باکتریولوژی).

باکتیْ .. Baktı [اؤزل آد] باخدی: قیْرقیز–تاقای–جیْریق–اوچ تامغا بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باکتیْئردی .. Baktıberdi [اؤزل آد] باخدی وئردی: قازاق–کیچییوْز – آلیموْغلوُ–قاراساقال بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باکجان .. Bakcan [اؤزل آد] باخجان: قازاق–کیچیتیز–آلیموْغلو–قاراساقال بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باکره.. bakir [آد، عربجه] باکر: ۱–قیز، ائولنمه میش خانیم (فا:~). ۲–ال دیمه‌میش، پوْزولمامیش، توخونولمامیش (فا:~).

باکری.. bakri [اؤزل آد] آذربایجان‌ایگیدی اولاراق، ایران عراق ساواشیندا متجاوزلره قارشی آمانسیزجا مبارزه ائده‌رک شهید اولدو.

باکسیْ.. baksi [تاریخی اؤزل آد] باخشی، باکشیی: بیلگین، بؤیوجو؛ توْرکمَنلرین تَکه اوْیماغی، اولوبابالارینداندان، اوْتامیش بگین اوْغلو[۷].

باکوُندوُ..bakundu [تاریخی اؤزل آد] باخوُندو: گؤستَریشلی، هَیبَتلی، باخیملی؛ مَنگو، تیموُر خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

باکوُی..bakuy [اؤزل آد] اباخوُی: اوُلو، سایقیْدَیر، تَجرُبه‌لی، بیلگه‌لی[۷].

باکوُیبالا..bakuybala [تاریخی اؤزل آد] باخوُیبالا: یئنی‌سئی یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

باکی..bakı [اؤزل آد] قوزئی آذربایجانین باشکندی اوْلاراق قافقاز بؤلگه سینین ان اؤنملی تجارت، مدنیت و علم مرکزی تانینیر باکی‌نین بیر سیْرا تاریخی یئرلرینده (اؤرنک اوْچون: آرتیوْم، زیْغ گؤلو، امیرجان، بینه گَدی، مرده کان، شوْوه لان) تاپیلان شئی‌لر نشان وئریر بوُ شهر نئچه مین ایللردن بَری یئرلَشیم یئری کیمی استفاده اوْلونوردو[۹۷]؛ بو شهر باکو و بادکوبه کیمی ده سؤیله نیب و آذربایجان جمهوریتی‌نین باشکندی دیر بعضی‌لری بوآدی بیرتوْرک ائلی آدیندان آلینماسینا اینانیرلار، بوکلمه دیواندا (بقو› باقو: تپه، اوجا یئر) شکلینده گلیب و پروفئسور زهتابی‌نین دئدیگینه گؤره بوکلمه مکان آدی اوْلوب و باخماق (باکماق، باقماق) سؤزوندن آلیناراق باقو› باکی شکلینده باخیلان یئر آنلامیندادیر، گرچکدن خزر دنیزینین خزره باخیلان یئری باکی شهریدیر.

باکی‌لی نصیر..bakılı nəsir [یازار] نصیر باکویی: آذربایجان توْرکجه سینده یازان حسن‌اوْغلودان سوْنرا تانینان انقدیم شاعر سایبلیر[۲۸].

باکیْر .. Bakır [اؤزل آد] باخیر: توْرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باگئت..baget [آد، فرانسیزجا] ۱-اینجه و قیسا دیه نک. ۲-بالاجا بلله کیمی اکمک (فا:باگت).

بال..bal [آد] ۱-بال آری‌سیندان اله گلن شیرین ویئمه‌لی و آغیر آخیجی مادّه (فا:عسل). **honey** ۲-(مج)چوخ شیرین و چوخ دادلی "آرمود دئییل بالدیر". ۳-آغاج و یئمش‌لردن‌سیزان آخیجی، یومشاق و یاپیْشقان ماده. {ت‹بال، بالیغ›: آری بالی، ‹بالماق›: باغلانماق؛ سن؛ دیواندا بال سؤزو ایکی آنلامدا ایشله‌نیردی، آد حالیندا معناسی یاپیشقان اؤزللیگی اولان عُصاره و اوْرون دئمکدیر و فعل حالیندا باغلانماق معناسیندا گلیب، البته هر ایکی مفهوم آیدینجا بیربیرینه باغلی معنالاردی، بوکلمه تورکجه ده کؤکلو کلمه دی و گئنیش صورتده یایقین لاشیبدیر و بال سؤزونو آیری دیللردن آلینماسینی مطرح ائله‌مک بونون کؤکونو تانیماماسیندان قایناقلانیر، مخصوصا بونودا بیلمه‌لی‌یک باماق سؤزو دیواندا باغلاماق و هؤرگو دوزلتمک معناسیندا گلیب (بو کلمه ۱۳ونجو عصره عاید اوْلان بهجت الحدائق کتابیندادا باغلاماق معناسیندا ایشله نیبدیر) و بوّتون بو سؤزلرین اصلی کؤکودور، دئمک اوْلارکی بو ایکی مفهوم چوخلو کلمه‌لرده اؤزللیکله "ب/ پ" حرفلرینین‌بیربیرینه دَییشمه‌سی ایله اؤزونو گوسته ریر، ایلک معنادا بولاری اؤرنک وئرمک اولار: پالچیق (سو و توپراق قاریشیغی)، بالیق (چامور، قالا= حاصارلی یئر)، بالدیران (بیر بیتگی‌نین بال کیمی یاپیشقان عُصاره سی، زهر)، بالدیر (اتین ان قووّتلی یئری)، بالا (اینسانا باغلی اوشاق)، بالاخ (سیغیر بالاسی)، بالیق (سوُیون اورونو اوْلان حئیوان)، بالیجا، بالی یونجا (شیرین یونجا)، بالدیز (قادینا باغلی و ان یاخین باجی‌سی)، پیلاو (‹پالاو، بالاو› دؤیودن اله گلن یئمک و اؤرون)، بالاتا، بالاتی (آجیتما، خمیر مایاسی)، پالتاوا (بیر جور حالوا)، بالبال، بالدیرقان، بالچاق انجیری. بوکلمه ایکینجی آنلامدا بیر شئیی باغلاماق و بورومک و قاپساماق دئمکدیر وچوخلو سؤزلرده ایزی وار: پال (جویزین یاشیل قابیغی، جویزی بوروین بؤلوم)، پالتار (اینسانی بوروین گئییم)، پالیت (پال+ایت: بورونموش‌بیر میوه‌نی بیلدیریر)، بالچاق (قبضه، دسته، پیچاغی‌بوروین‌بؤلوم)، پالان (پال+آن: حئیوان بئلینی بوروین چوُل)، پالاز (اوْتوراق یئری اؤرتن دؤشه نک، پالتو (اؤزون گئییم)، بالاتا، بالقار، بو کلمه قافقازلاردا بیر تورک بویونون آدی دیر، آیری طرفدن اؤزگه دیللرده ده بیر سیرا کلمه‌لرده بو کؤکون ایزینی گؤرمک اولار، پالانکا (مجارجا:حاصار)، پالاسکا (مجارجا: بئل باغی)، پلیس (فرانسیزجا: اؤرتولو یئر)، پلئیت (**plate** صفحه، اؤرتوک شکلینده اوزئی)}. ٤-بال۲(آد، فارسجا، یالنیز شعرده ایشله نیر) قاناد (فا:ـ). ۵-بال --(اؤزل آد) بال سؤزیله دوّزه‌لن اینسان آدلاری: بالبگ، بالبَگیم، بالبیکه، بالتان، بالتای، بالچیچَک، بالخان، بالخانیم، بالَر، بالقار، بالقاش، بالقیْز، بالگوّن. بال‌آری‌سی (آ، دی) زار قانادلی، بال وبال مومو دوّزَلدن، آغی‌لی ایینه‌سی اوْلان بیر بؤجک، بال دوزَلدن آری (فا:زنبور عسل). **apis mellifera**

بال‌آیی..bal ayı [آد] ائولنمه‌ده و ائولیلیک‌ده عقددن سونرا ایلک آی.

بالا..bala [آد] ۱-اوشاق، چوْجوق، یاورو، اوغول، کیچیک، کؤرپه، بالاجا. ۲-خطاب یئرینه ایشله نیر "آبالام" (فا:بچه، فرزند). **baby, child** {ت: ۱-آدام و قوش یاوروسو. ۲-اینسانین کؤمک جی‌سی، باخ: بال}. ۳-بالا -(اؤزل آد) اینسان آدی: بالابای، بالابگ، بالابیکه، بالاتاغ، بالاتان، بالاتای، بالاتَکین، بالا تیگین، بالا تیموُر، بالاخاتوُن، بالاسای، بالاسوُ، بالاهوُن. ٤-تبریز ده داغ، قروه سالیان دا (~کوّر) چای آدی' باکی‌دا(~خانی) یئر آدی، قوُسار'دا (~قوسار) کندآدی، داش کسن‌ده(~قوْشقار)داغ آدی (۲۶۰۷)[۲۴۰]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

bal özü..bal اؤزو [آد] بعضی چیچک‌لرین ایچینده کی عُصاره و بال آری‌سی اوچون استفاده اولونان اؤز.

balabacı..بالاباجی [آد] بیرینه نسبت یاشجا کیچیک باجی، احترام و سایقی اوچون اؤزوندن کیچیک خانیما دئییلن سؤز.

balabala..بالابالا [ظرف، آد] یاواش یاواش، آز آز، آستا آستا. slowly

balaban..بالابان [آد] ۱- نفس‌له چالینان بالاجا چالقی آلَتی، توّتک، دوّدوک، باخ: یاستی بالابان. (بعضا بیرنوع‌بالاجا داوول)، balaban ۲-بالاجا و شیشمان آدام، کؤک آدام. ۳-آتماجا و دوْغان کیمی بیر یئرتیجی قوش ٤-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤنمی‌آهلات-آتابگ‌لریندن[۷]. {بالابان بیر نوع چالقی آلَتی‌دیر و روسجا دئییلمه‌گینه-رغما، بالا (بالاجا، کیچیک و کؤک) و بان (سس) کلمه سیندن دوزه‌لن سؤزجو کدور}.

balaban ağa..بالابان آغا [تاریخی اؤزل آد] اوْتمان/ عُثمان‌بگ‌دؤنمی بگ و کوْموتان‌آدی[۷].

balaban uluğ..بالابان اوْلوغ [تاریخی اؤزل آد] بابوُرلَر دؤولتی خانلاریندان[۷].

balaban çalan..بالابان چالان [آد] بالابانچی، توتک چالان.

balabançı..بالابانچی [آد] بالابان چالان، توتک چالان.

balabanda qandırmaq..بالاباندا قاندیرماق [تاثیرلی ائیلم] سؤز آراسیندا اشاره‌لرله‌باشاسالماق.

balaban quşu..بالابان‌قوشو [آد، دیرگی] باتاق‌لیقلاردا یاشایان، بالیقچیل قوشونا بنزر، اتی یاغلی وآغیر بیر قوش؛ چاخیردوْغان (فا:بوتیمار، غم خورک). Botaurus {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

balabanlaşmaq..بالابان‌لاشماق [تاثیرسیز ائیلم] بالاجا اوْلاراق شیشمان لاشماق، بالابان دوُرومونا گلمک.

balabanlıq..بالابان‌لیق [آد] بالابان اوْلما وضعیتی.

balabay dağ..بالابای داغ [اؤزل آد] سراب دا داغ آدی.

balabəyli..بالابَگلو [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان. بیله‌سواردا کند آدی.

balabədərə..بالابَدره [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲٤۰].

balabəy..بالابَی [اؤزل آد] زنگین و سوْیلو اوُشاق، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

balabəyim..بالابَییم [اؤزل آد] کیچیک خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

balat..بالات [آد، فرانسیزجا] غرب اؤلکه‌لرینده اوْرتاچاغ دؤنمینده سؤیله‌نن اوچ بندلی بیر شعر نوعو (فا:نوعی شعر).

balat..بالات [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

balata..بالاتا [آد، آلمانجا] موتور و داشیت‌لاری ساخلاماق اوچون تکر میلین اوستونه یئرله شن یاریم یای بیچیمینده بیر آیقیت، توْرموز لئنتی.

balatı..بالاتی [آد، باخ: بال] آجیتما، مایا (فا:خمیره، خمیرمایه).

balaca..بالاجا [صفت] کیچیک، خیردا، آز، اؤنم‌سیز، یوّنگول واری (فا:کوچک). smallest

balaca balaca..بالاجابالاجا [ظرف] یاواش یاواش.

balaca boy..بالاجابوْی [صفت] بوْیو آلچاق.

balacacıq..بالاجاجیق [آد] کیچیجیک، چوخ بالاجا.

balaca qız..بالاجاقیز [آد] کیچیک قیز (فا:دختربچه). (little) girl

balaca köpürcək..بالاجاکؤپورجک [آد] ایچی بوش قابارجیق، .

balacalatmaq..بالاجالاتماق [تاثیرلی ائیلم] بالاجالاشدیرماق (فا:کوچک گردانیدن).

balacalar..بالاجالار [آد] اطفال children

balacalaşdırmaq..بالاجالاشدیرماق [تاثیرلی ائیلم] کیچیک لشدیرمک، کیچیلْتمک، خیردالاتماق، (فا:کوچک گردانیدن).

balacalaşdırılmaq..بالاجالاشدیریلماق [بلسیز ائیلم] کیچیک لندیرمک، بالاجا ائدیلمک.

balacalaşmaq..بالاجالاشماق [تاثیرسیز ائیلم] کیچیلمک، خیردالانماق، بالاجا اوْلماق (فا:کوچک گردیدن).

balacalandırmaq..بالاجالاندیرماق [باخ] بالاجالاشدیرماق.

balacalanmaq..بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.

balacalıq..بالاجالیق [آد] اؤلچوجه بالاجا اوْلما، آزلیق، خیردالیق، کیچیک‌لیک (فا:کوچکی).

balacanlı..بالاجانلی [صفت] اوشاقلارینی‌چوخ‌سئون کیمسه، اوشاق-جانلی.

balacı..بالاجی [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {سئویملی}.

bala cızıq..بالاجیْزیق [آد] آشیق لا اوْینانان بیر اوْیون آدی.

balacıq..بالاجیق [صفت] چوخ بالاجا، عزیز و گؤز ببگی اوْلان، کیچی‌جیک (فا:خیلی کوچک).

balaçaqı..بالاچاقی [آد] اؤزونون اؤومه و بؤیوتمه.

balax..بالاخ [آد] باخ: بالاق.

balaxan..بالاخان [آد] ۱-اوُیغورخاقانلیْغی دؤنمی بگ‌لریندن[۷]. ۲-کیچیک اوْغولا وئریلن بیر عنوان {روسجا باسقین و یاغمالاما معناسیندادیر[۱۱۲]}.

بالاخانا..balaxana [آد، فا] ائوین اوست قاتیندا دوزه‌لن بالاجا اودا و یئر.

بالاخانا..balaxana [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی.

بالاخان‌کندی..balaxan kəndi [اؤزل آد] بیله سوار دا کند آدی.

بالاخانلی..balaxanlı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

بالاخانیم..balaxanım [اؤزل آد] کیچیک خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بالاخایلیق..balaxaylıq [آد] بیریندن حدیندن آرتیق انتظاری اوْلما.

بالاخره..biləxərə [عربجه] سوْنوندا.

بالاداداش..baladadaş [آد] تازا گلینین کیچیک قاینینا وئردیگی آد.

بالادمیر..baladəmir [آد] خام گؤنو آشیلاماغا اؤزل آلت.

بالار..balar [آد] ائوین دامینا ووُرولان آغاج و پردی.

بالارُتبه..bala rütbə [آد، فا+ع] یوکسک رُتبه‌لی (فا:بالارُتبه). senior

بالاساغون..balasağun [اؤزل آد] ۱-توْرکوستاندا بیر شهر آدی. ۲-اینسان‌آدی، اؤزله‌نن، بَکله‌نن اوُشاق. {بارتولدون نظریجه بوُ کلمه موغولجا شهر معناسیندا اوْلان بالغاسوْن سؤزونه باغلانا بیلیر البته توْرکجه اوُشاق معناسیندا اوْلان بالا سؤزجوغوده بو کلمه نین اساسی اوْلابیلر چونکی اوْدؤنم آتاساغون شهریده حکیم معناسیندا آدی گئچیبدیر[۱۲]}. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بالاسالماق..bala salmaq [تاثیرسیز ائیلم] بالا دوْغماق.

بالاست..balast [آد، اینـ] داش قیرینتی‌سی، یول و دمیر یوللاریندا ایشله نن قیریق داشلار (فا:بالاست).

بالاسی..balası [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {سئویملی}.

بالاسیْر..balasır [آد] دووُار بوجاغیندا تیرلری‌بیربیرینه باغلایان آغاج.

بالاش..balaş [اؤزل آد] اشکانلی شاهلارینین بیرینین آدی، بالا کیشی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر). {باخ: بالا/ بال}.

بالاش‌آذر اوْغلو..balaş azəroğlu [یازار] بالاش آبی‌زاده آذراوْغلو، ۱۹۲۱ده باکیدا آنادان اوْلوب و۱۶ یاشیندا عایله‌سیله بیرلیکده اردبیله گلمیش، بو شاعردن چوخ اثر چاپ اوْلموشدور.

بالاعمی..bala əmi [آد] اوشاقلارین کیچیک عمی‌لرینه وئردیکلری آد.

بالاغا گیرن..balağa girən [آد] فیتیلینه اوْد ووردوقدا یئرده یانایانا فیرلانان کیچیک فیشنگ[۱].

بالاغای..balağay [تاریخی اؤزل آد] اؤزبکلرین، قوْنرات و قیْر اوْیماغی اوُلوبابا لاریندان[۷].

بالاغان..balağan [آد] موقتی دؤزه‌لن بالکن و اورادا خالق اوْچون دؤزه نیلن گؤسته‌ری و نومایش.

بالاق..balaq [آد] بالاخ: جامیش بالاسی، کؤرپه کلچه {باخ: بال؛ اینگیلیزجه bull> bullock (وحشی بیزوو) کلمه‌سی بو سؤزدن اولمالیدیر، تورئندایک سؤزلوگونده بو کلمه‌نین کؤکو بلیرسیز اولاراق نشان وئریلیبدیر}. ۲-بالاق۲/ بالاخ(آد) شالوار و تومانین آغی (فا:خشتک). ۳-قمیشه بنزر ایچی بوش و بوْغوملو یئملیک بیتگی‌سی. {باخ:بال:شالوارین ایکی قیچینی بیربیرینه باغلایان-بؤلوم}. ٤-بالاق۳/ بالاخ-ساوار خانلاریندان؛ ۵-شَیبان خان'ین اوْغوللاریندان؛ ۳-قازاق اوْیماقلارینین اوُلوبابالاریندان[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالاقچا..balaqça [آد] مال داوارین یئنی دوْغولموش بالاسی.

بالاقچیْ .. Balakçı [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلو-آدای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بالاقدار..balaqdar [آد] توْنوکه، قادین شوْرتو.

بالاک..balak [آد، فا] بیر بیتگی آدی (فا:بالنگ)[۲۳].

بالاکن..balakən [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدی.

بالالا..balala [اؤزل آد] ایلام لاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

بالالاماق..balalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاوروْلاماق، اوشاق صاحبی اوْلماق، بالا دوْغماق (فا:زادن). to givebirth ۲-(مج)آرتماق، چوخالماق، تؤره‌مک. ۳-تولالاماق (فا:توله کردن). to whelp {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: بال}.

بالالایکا..balalayka [آد، فرانسیزجا] اوْچ بوجاق چاناقلی و اوْچ تئللی، روس خالق سازی (فا:نوعی آلت موسیقی). balalaika

بالالی..balalı [صفت] یانیندا بالاسی اوْلان (فا:بچه دار).

بالالیق..balalıq [آد] بالا دوْغوران‌لاردا و قادین‌دا بالا بسله‌نن بؤلوم (فا:بچه دان). the womb، uterus

بالالیق‌باغی..balalıq bağı [آد] رحم بند (فا:رحم بند). pessary

بالالیق‌یولو..balalıq yulu [آد] مهبل (فا:مهبل).

بالامان..balaman [آد، دیرگی] ۱-باخ: بالابان قوشو۲-(ص) جَسیم، جُثّه‌لی، ایری ۳-(تاریخی اؤزل آد) قوْچوْ اوُیغورلاری دؤنمی بخشی‌لریندان[۷].

بالامیر..balamir [اؤزل آد] بالابیر، بیریجیک یاورو[۷].

بالامیرخان..balamirxan [تاریخی اؤزل آد] روُسیا فاتحلریندن غرب هوُن خانی[۷].

بالان..balan [اؤزل آد] کلئیبرده کند آدی؛ اهرده داغ آدی {۱-بال+آن: بال کیمی بوْللوق یورد. ۲-با+لان، باخ:لان}.

بالاندی..balandı [اؤزل آد] ایری یاری، گؤستَریشلی؛ آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر قام[۷].

بالانس..balans [آد، فرانسیزجا] دنگه، موُازینه (فا:موازنه).

بالانک..balank [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

بالانوْیان..balanoyan [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان دؤنمی اوْردوباشی لاریندان[۷].

بالانیْش..balanış [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: بالان}.

بالاوئرمه..bala vermə [آد] حئیوانلاردا بالا دوْغما یئته نگی.

بالای..balay [اؤزل آد] اینسان آدی، بال+ آی[۷].

بالئت..balet [آد، فرانسیزجا] باله اوْینایان، بیرنوع رقصلی‌موزیک اثری (فا:ـه).

بالئرین..balerin [آد، ایتا] بابالئرینا: بالئت رقّاصی (فا:بالرینا).

بالبا..balba [آد] گئشنیش و قاز آیاغی کیمی بیتگی‌لردن حاضر لانان یئمک (فا:نوعی غذا). {بال کلمه سیندن آلینان بیر سؤز}.

بالبارس..balbars [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن-بیربگ[۷].

بالباس..balbas [یئرلی] بیر نوع قوْیون (فا:نوعی گوسفند).

بالباشی..balbaşı [آد] ان تمیز بال.

بالبال..balbal [آد] ۱-چوخ دادلی. ۲-اؤزوم نوعو (آغ و دانالی). ۲-بالبال۲(اؤزل آد) هئیکل، آنیت[۷] ۳-اسکی‌لرده ایگید و قهرمان لارین مزارلارینا تیکیلن و اؤزه‌رینده اؤلدؤرولن دؤشمن سایی‌لاری و کیملیکلری‌یازیلدیغی ویا اوْنلارین هئکل لرینین قوْیولدوغو مزار داشی، بوُ موضوع اوْرخون یازیت لاریندادا قئید اوْلوب و محتملا چینجه بیر سؤزجوکدور[۱۲].

بالبان آغا..balban ağa [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: بالابان آغا[۷].

بال‌بوْرانی‌سی..bal boranısı [آد] بال قاباغی (فا:کدو حلوا).

بال‌پته‌یی..bal pətəyi [آد] آری یووالاریندا بال شانی.

بالتا..balta [آد] ۱-اوْدون دوْغراماق، آغاج یوْنماق وکسمک اوچون آغزی ایتی ائنلی آراج (فا:تبر). ۲-(تاریخی اؤزل آد) large axe قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، نایمان اوْیماغی اوُلوبابا لاریندان {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹بالدو، بالتو›، ت‹بالیقماق›: یارالانماق؛ محتملا بؤلمک سؤزونون دَییشیک شکلی اوْلاراق باماق سؤزوندن آیریدیر، چونکی-اسکی‌تورکجه‌ده بالماق و باماق سؤزو باغلاماق و هؤرگوله‌مک معناسیندا گلیب، باخ: بال}.

بالتا ایله یوْنولمامیش..balta ilə yonulmamış [صفت] کوْبود، قابا، قانماز آدام حاققیندا.

بالتاباش..baltabaş [آد] ۱-بالتا بوُرون، باش طرفی بالتا آغزی کیمی یاستی اوْلان. ۲-اؤن طرفی بالتا شکلینده اوْلان گمی.

بالتابَگ..baltabəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بالتا+ بگ[۷].

بالتابیچ..baltabiç [آد، بیتگی] چؤکه آغاجی‌نین چیچگی.

بالتاتره‌یی..balta tərəyi [آد] اوُن و بالی داغ یاغا تؤکه‌رک حاضیرلانان بیر یئمک.

بالتاجیق..baltacıq [آد] ۱-کیچیک ال بالتاسی۲-دییرمان‌داشی آراسیندا اوْلان خاچ کیمی بیر آلت (فا:تبرزین). battle axe

بالتاچی..baltaçı [آد] ۱-بالتا دوزَلدن، بالتا ایله‌ایشله‌ین (فا:تبرساز). ۲-پادشاه سارییندا، سارای ائشیگنده اوْلان ایشلرله گؤرولیلره وئریلن عنوان[۵٤].

بالتاچی‌لیق..baltaçılıq [آد] بالتا ایله ایشله‌مه ایشی (فا:تبر سازی).

بالتادان قوُرتولماق..baltadan qurtulmaq [تاثیرسیز ائیلم] کسیلمه‌مک.

بالتادیش..baltadiş [صفت، دا] یئکه و برک دیشلی. with big teeth

بالتادیمدیک..balta dimdik [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن، دیمدیگی بؤیوک وبرک بیر قوش (فا:نوعی پرنده). coccothraustes

بالتادیمدیکلی..balta dimdikli [آد] چوخ یوْغون دیمدیکلی سئرچه جنسیندن بیر قوش.

بالتاساپی..balta sapı [آد] بالتایا وورولان ساپ. axe-handle

بالتاسی کؤتوکدن چیخماق..baltası kötükdən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر چتین‌لیکدن قوُرتولماق.

بالتاسی کسمه‌مک..baltası kəsməmək [تاثیرسیز ائیلم] سؤزو کئچمه‌مک.

بالتاش..baltaş [اؤزل آد] بال کیمی شیرین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بالتاقاییران..balta qayıran [آد] بالتا دوزلدن. axe-maker

بالتاقیران..baltaqıran [آد، بیتگی] باخ: بالدیرقان (فا:گلپر). heracleum

بالتاکسمز..balta kəsməz [صفت] چوخ برک، چوخ قالین.

بالتاگؤرمز..balta görməz [صفت] سیخ و گچیلمز(مئشه-)، بالتا کسمز.

بالتاگؤرمه میش..balta görməmiş [صفت] ال دَیمه میش، ال وورولمامیش، طبیعی حالیندا قالمیش.

بالتالاتماق..baltalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] بالتا ایله کسدیرمک، چاپدیرماق، دوْغراتماق (فا:با تبر خرد کردن).

بالتالاما..baltalama [آد] بیرینین ایشینی پوزما(فا: کارشکنی) obstruction

بالتالاماق..baltalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بالتا ایله کسمک. ۲-بیر ایشی بیله بیله پوزماق و داغیتماق (فا: کارشکنی کردن).

بالتالانما..baltalanma [آد] بالتا ایله کسیلمه، خارابلانما (فا: کارشکنی).

بالتالاناق..baltalanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بالتا ایله کسیلمک (چاپیلماق، داغیلماق، پوزولماق، یاریلماق). ۲-بیر ایش پوزلوب خرابلانماق (فا:ف.م کارشکنی کردن).

بالتالایان..baltalayan [آد] ۱-بالتا ایله کسن کیمسه، بالتا ایله ووران. ۲-بالتا لاما ایشینی گؤرن، خارابلایان کیمسه (فا: کار شکن).

بالتالاییجی..baltalayıcı [باخ] بالتالایان.

بالتالی..baltalı [صفت] ۱-بالتاسی اولان (فا:تبردار). ۲-(اؤزل آد) قازاق-اورتایوز-نایمان بوی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بالتالیق..baltalıq [آد] ۱-چوخ کسیلن اورمان. ۲-بیرکندین یاناجاغی اوچون تخصیص وئریلن اورمان ویا آغاجلی یئر (فا:اختصاص یافته جهت هیزم).

بالتانی داشا ووْرماق..baltanı daşa vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی باش توتاماق.

بالتانی دیبیندن ووُرماق..baltanı dibindən vurmaq [تاثیرلی ائیلم] سوُسدورماق، ووُروب داغیتماق.

بالتاووُرماق..balta vurmaq [باخ] بالتالاماق.

بال‌تره گی..bal trəyi [آد] داغ یاغا اوُن و سونوندا بال آرتیراراق حاضرلانان بیر یئمک.

بالتَگ..Baltəg [اؤزل آد] چاموُر، چاموُرلو[۷].

بالتمام..bittamam [ظرف، ع] تامامیله، بوتونلوکله (فا:تماما).

بالتیک..baltik [اؤزل آد] بالتیک دنیزی و اونون قیی‌سیندا اولان اؤلکه‌لر.

بالتیک دیللری..baltik dilləri [اؤزل آد] هیندآوروپا دیللری.

بالجوُوان..balcuvan [اؤزل آد] م۱۳جو عصرده تورکوستاندا بیر یئر آدی[۱۲].

بالچار..balçar [اؤزل آد] پئچه‌نک‌لر دؤنمی بگ‌لرینندن[۷].

بالچاق..balçaq [آد] شمشیرین تیغ و قبضه سینی آراسیندا قوْرویان دمیر، ساپلیق (فا:قبضه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده، باخ: بال، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالچاق‌آلپ..balçaqalp [تاریخی اؤزل آد] عُثمان‌اوغوللارینین اولوبابالارینداندن[۷].

بالچی..balçı [آد] بال آری‌سی بئجه رن کیمسه، بال آلیب ساتان.

بال‌چیچگی..bal çiçəyi [آد، بیتگی] آلماشیق یاپراقلی، قیرمیزی و قیزمیزیا چالار ساری رنگلی آغاشجیق (فا:نوعی گیاه).

بالچیق..balçıq [آد] باخ: پالچیق. ۲-بال کیمی شیرین {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالچیق انجیری..balçıq ənciri [آد] قورودولموش انجیر.

بالچیق خورماسی..balçıq xurması [آد] بیر نوع قورو خورما.

بالچی‌لیق..balçılıq [آد] آری یئیشدیرمه و بئجَرمه.

بالخاش..balxaş [اؤزل آد] قازاخستاندا یئر آلان گؤل آدیدیر.

بالخان..balxan [اؤزل آد] سئویلن‌خان، اورتا آسیادا داغ آدی، باخ:بالکان.

بالخی..balxı [آد] ایکی اصیل دوه بیرلشمه‌سیندن دوْغولان دوه.

بال‌دؤین..bal döyən [آد، بیتگی] شیرین‌چیچک‌لری‌اولان شیره‌لی بیراوْت.

بال‌داغی..bal dağı [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

بالداق..baldaq [آد] حالقا، اوزوک (فا:انگشتر).

بالدوْ..baldo [آد] باخ: بالدوُ.

بالدوُ..baldu [آد] بالدوُ: ۱-ایری و دوْلقون دانالی پیلاولیق دؤیوسو[۲] ۲-(تاریخی اؤزل آد) ماجارکوُمانلاری بگ‌لرینندن[۷]. ۳-(تا) بالتا.

بالدوْداق..baldodaq [صفت] دیلی شیرین.

بالدوُق..balduq [تاریخی اؤزل آد] بالتا؛ آرتوق اوْغوللاری دؤنمی بگ‌لرینندن[۷].

بالدیجا..baldıca [آد، بیتگی] سیْخ حالدا اولان، تیکانلی یاپراقلی، بالاجا گؤی گوللو، دملنمیشی اؤرک توتولماسینا یارارلی بیتگی.

بالدیر..baldır [آد] ۱-باجاغین دیزدن آیاق بیله‌یینه قدر اولان بؤلومو، اینجیک، قیلچانین دال طرفینده دیز ایله توْپوق آراسیندا کی اتلی بؤلومو (فا:ماهیچه ساق پا). **foreleg** ۲-(تا) بالدوُر، بیتگی گؤوده سی {ت: ۱-نوبارچالیق. ۲- اؤگئی. ۳-داغین بورنو، چیخینتی؛ سن: قیچ اتی؛ باخ: بال}.

بالدیر اسمه‌جه‌سی..baldır əsməcəsi [آد] بالدیر خسته‌لیگی (فا: رعشه). **tremor**

بالدیراق..baldıraq [آد، باخ:بال] پالتارین و دوْنون دیزدن آشاغی و بالدیرا گلن بؤلومو (فا:قسمت پایین تنه‌لباس).

بالدیران..baldıran [آد، بی، باخ: بال] بالدیران گیللردن (چتیر گیللردن) نملی یئرلرده یئتیشن زهیرلی بیتگی‌لرین اوْرتاق آدی، آغی اوْتو(فا:شوکران) **conium maculatum umb**

بالدیران شربتی..baldıran şərbəti [آد] بالدیران شیره‌سی، مجازاً آجی چکیب الده ائدیلن قازانجا دئییلیر (فا:زهر شوْکران).

بالدیرانلیق..baldıranlıq [آد] بالدیرانی چوخ اولان یئر.

بالدیرباجاق..baldırbacaq [آد] آچیق ساچیق اولان، بالدیری چیپلاق.

بالدیرپاتلادان..baldırpatladan [آد] گولشده قارشی طرفی دیز قاپاغینا قدر بوکوب و اوزه رینه یوکلهمه اویونو و فنّی.

بالدیرسوْخان..baldırsoxan [آد، دیرگی] جوّت قاناتلی لاردان، سینک گیل لردن، قارا سینه یه بنزه ین، قان امن و حئیوانلارا سایریلیق یایان بیر بؤجک (فا:نوعی حشره). **Stomaxys calcitrans**

بالدیرسوّموگو..baldırsümüyü [آد] بالدیرداکی ایکی سوّموکدن اینجه اولانی.

بالدیرقان..baldırqan [آد، بی، باخ: بال] ایری یاپراقلی، اوزون بویی، چوخ زهرلی شوکران، شئیطان اوتو، شئیطان تره سی اوتو؛ قاینا تیلمیش دانالاری(ساریمساقلا) تره دیجیدیر و قولونجا خئیرلیدیر[۱۳۶] (فا:گلپر، انجدان). **ferula assafoetida**

بالدیرقانلیق..baldırqanlıq [آد] بالدیرقان چوخ بیتن یئر.

بالدیرلاماق..baldırlamaq [تاثیرلی ائیلم] بالدیریندان یاپیشماق، بالدیریندان توتماق، "ایت اونو غافیلدن بالدیریلادی" (فا:از ساق پای کسی گرفتن). **to grasp/ to seize smb. 's shin**

بالدیرلانماق..baldırlanmaq [س] آغاجین گؤوده سی گلیشمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالدیرلی..baldırlı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

بالدیری آچیق..baldırı açıq [صفت] بالدیری چیپلاق، بالدیرباجاق.

بالدیری قارا..baldırı qara [آد، بیتگی] قارا بالدیر، نملی یئرلرده یئتیشن بیر چوخ ائیرَلتی اوتو توّرونون اورتاق آدی (فا:پرسیاوشان).

بالدیری یوْغون..baldırı yoğun [آد] آیاقلاری بؤیوک. **thick-legged**

بالدیز..baldız [آد] بیرینین خانیمینین باجی سی (فا:خواهرزن، خواهرشوهر). **wife's sister ،husband's sister**

بالدیزیق..baldızıq [آد] یاز و پاییزدا دان واختی دوْغان بیر اوُلدوز. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بال رنگی..bal rəngi [آد] قهوه رنگینه چالان ساری رنگ.

بالزام..balzam [یو‹لا‹باخ:بال] بالسام: ۱-بیرنوعآغاج آدی. ۲-بالزام آغاجیندان آلینان دوُرو عطیرلی قطران، بو مادّه مومیالاماق اوچون ایشلهنیر و جسَدی چوّرومکدن قوْرویور، علاج دؤزلتمکده یارارلانیلیر (فا:ـ). **balsamum**

بالزام لاما..balzamlama [آد] موُمیا لاما، موُمیا شکلینه گتیرمه (فا:موُمیایی).

بالزام لاماق..balzamlamaq [تاثیرلی ائیلم] موُمیا لاماق (فا:موُمیایی کردن).

بالزام لانماق..balzamlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] موُمیا لانماق (فا:موُمیایی شدن).

بالزاملی..balzamlı [صفت] موُمیا ووروُلموش. موُمیالی (فا:موُمیایی).

بالزاملیق..balzamlıq [آد] ۱-بالزام آغاجی چوخ اولان یئر. ۲-موُمیا اوچون یارارلی (فا:مناسب برای موُمیا).

بالسارا..balsara [آد] قُدرت حالواسی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بال ساغماق..bal sağmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشدن چوْخ قازانج الده ائتمک.

بالساما..balsama [آد] مسواک آغاجی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالسان..balsan [اؤزل آد] بال کیمی شیرین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بال سوّزن..balsüzən [آد] آری شانین دان بال چیخارماق اوچون بیر آلت.

بالعکس..biləks [ظرف، ع] ترسینه، قارشیت اولاراق (فا:ـ).

بالغ..baliğ [صفت، عربجه] اریشمیش، ارین لیک چاغینا یئتیشمیش، یئتیشمیش، یئتیشگین، بؤیوموش، ارسینمیش (فا:ـ). **adult**

بالفرض..bilfərz [ظرف، ع] توتاق کی، سایالیم کی، سؤزگلیشی (فا:ـ).

بالفعل..bilfel [ظرف، عربجه] فعلاً، حال حاضردا(فا:ـ). **actually**

بال قاباغی..balqabağı [آد، بیتگی] ۱- ایچی توُرونجو، ایری و دادلی بیر قاباق چئشیدی (فا:کدوتنبل). **cucurbita moschata** ۲- (مج)آبتال، اوُسسوز و قافاسی بوْش آدام.

بالقاشقای..balqaşqay [اؤزل آد] قاشقایلی گؤزل قیز، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بالقای..balqay [تاریخی اؤزل آد] اوّنلو، مشهور؛ هوُلاکو خان'ین قارداشی[۷].

بالقوّه..bilquvvə [ظرف] اوْزلوکجه، بیر شئی ده وار اولوب هنوز آچیغا چیخمامیش گوّج (فا:ـ). **potential**

بالقی..balqı [صفت] گؤزل، پارلاق.سوّسلو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالقیْر..balqır [اؤزل آد] ۱-یاغمور آراسیندا چیخان گوّنش، پاریلتی ۲-شیمشک[۷] (فا:رعد). {ت‹بالماق› بؤلمک سؤزوندن}.

بالقیز..balqız [اؤزل آد] بال کیمی شیرین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بالقیماق..balqımaq [س] ۱-پاریلداماق، باخ: بارقیماق. ۲-شیمشک چاخماق. ۳-سوُ حالقالانماق، سوُ دالقالاناراق پارلاماق. ٤-سانجیماق، کسیک کسیک آغریماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالقین..balqın [اؤزل آد] پارلاق، گؤزالیْجی[۷].

بال‌کپه‌نه‌یی..bal kəpənəyi [آد] بال پتک‌لرینه ضرر وُران بیر نوع بؤجک.

بال‌کؤپوگو..bal köpüyü [آد] آچیق ساری رنگ.

بالکا..balka [آد، قیْرقیزجا] چکوش (فا:چکش).

بالکار..balkar [آد] قوزئی‌قافقازدا قیپچاق‌لارا منسوب بیر خالق و قوردوقلاری اؤزارک جمهوریت، مالکار ۲-بوُلغارتورکلریندن‌بیر بوْی[۲۰۹]. {باخ: بال}.

بالکان..balkan [اؤزل آد] بالخان: الماس دا کند آدی.

بالکان..balkan [آد] ۱-اورمانلیق سرپ سیرا داغلار آدی، اوْرمانلارلا بؤرونموش داغلیق بؤلگه. ۲-قارداغ، کوْزوو، ایسلووئنیا، آرناووُدلوق، مقدونیا، بوسناهرسک، بولغار ستان، رومانیا، یونان، تورکیه، کرووواسی و صربستان اؤلکه‌لریندن تشکیل اوْلان بؤلگه‌نین اورتاق آدی (فا:~). **the balkans** ۳-(آ) م ۱۲جی یوْزیلده تؤرکمن‌لرین اوْتوردوغو و خزر دنیزی‌نین گؤنی گؤندوغان طرفینده بیر یئر آدی، ابو حیّان اؤز کتابیندا "الادراک اللسان الاتراک" بالکان سؤزونو تؤرک داغی معنالاییب شکّسیز بو کلمه همان بالخان سؤزودور[۸۵]. ٤-تورکمنستان جمهوریتی‌نین غربینده بیر اوْستان آدی {بو کلمه تورک بوْیلاری بالقار، بولغار کیمی آدلارلا ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

بالکانلی..balkanlı [آد] بالکان‌دؤولت‌لریندن‌اوْلان، بالکانلارلا ایلگیلی.

بال‌کپه نه‌یی..bal kəpənəyi [آد،دیرگی] بال کله‌بگی، بال پتک‌لرینه چوخ ضرر وئرن بیر بؤجک (فا:نوعی حشره). **galleria mellonella**

بالکوْن..balkon [آد، فرانسیزجا] آسما قات؛ بیر تیکینتی‌نین اؤزل‌لیکله اوْست قاتلارینداً ائشیگه چیخمیش بؤلومو، تیاترو و سینَما کیمی بؤیوک سالوْن‌لاردا آسما قات(فا:بالکن).

بال‌گوْلو..bal gülü [آد] شیرین چیچک‌لری اولان سارماشیق بیتگی.

بالاندیرا بالاندیرا..ballandıra ballandıra [ظرف] خوْشا گلیم حالدا" سؤزو ~ دئمک".

بالاندیرماق..ballandırmaq [تاثیرلی ائیلم] خوْشا گلیم حالا سالماق.

بالانماق..ballanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بالی اوْلماق، بالا بولاشماق (فا:عسلی شدن). ۲-دادلی اوْلماق، دادلی لانماق(فا:خوشمزه شدن).

بالی..ballı [اؤزل آد] ۱-م۱٦جی یوْزیلده اوُلویؤروک تورکمنلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. ۲-شیرین، قیزآدی(فا:نام‌دختر).

بالی‌بؤرک..ballı börək [صفت] چوخ لذّتلی.

بالی‌بؤرکلی اوْلماق..ballı börəkli olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ایی آنلاشماق.

بالی‌بابا..ballıbaba [آد، بیتگی] بالی بابالاردان، یول قیراغیندا و ییخیق یئرلرده یئتیشن بیر بیتگی، آغ چیچکلی، چوخ ایلیک و اوْتسوْو، بعضی یئرلرده دالاماز اوتو آدیندا تانینیر (فا:گزنه سفید، پنجه کلاغ). **lamiumalbum**

بالی‌بابا‌گیللر..ballıbabagillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، بیتیشک تاج یاپراقلی لاردان نعناع کله‌بک لاوانتاچیچگی کیمی قوْخولو بیتگی لر فامیلی (فا:تیره نعناع، تیره‌لبدیسان). **labiatae**

بالی‌بادی..ballı badı [آد] بال قاتیلمیش چؤرک، شیرین چؤرک.

بالی‌بَگلی..balli bəyli [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

بالی‌پاستا..ballı pasta [آد] بالنان دؤزلمیش ویا ایچی بالی پاستا.

بالی‌لیجا..ballıca [آد، بی، باخ: بال] بیرنوع یونجا، تیرفیل، اوْچ گوْل، چؤل یونجاسی (فا:شبدر، اسپرس). **trifolium. leg**

بالی‌لیجا..ballıca [اؤزل آد] اهر، خیاو، میانادا کند آدی. گئرمی ده داغ آدی، قارقار چایی نین سوْل قوْلو، و شهر آدی[۲٤۰].

بالی‌داری..ballı darı [باخ] انجیر.

بالی‌ق..ballıq [آد] ۱-بال قوْیولان قاب (فا:ظرف عسل). ۲-باغلاردا گؤرولن کوْلـله‌مه خسته‌لیگی، بیرنوع گؤبه‌لک‌خسته‌لیگی

بالی‌قلی..ballıqlı [صفت] بالیق خسته‌لیگی اوْلان یئر.

بالی‌قایا..ballı qaya [اؤزل آد] خیاو، مراغا(~قایا)، اهر(~قیشلاق)دا کند آدی، سوُمقاییت دا داغ آدی(۹۸٦)[۲٤۰].

بالی‌نعناع..ballı nəna [باخ] بالی نانا: بادرنج.

بالی‌یوْنجا..ballı yonca [باخ] بالیجا.

بالماسکاراد..balmaskarad [آد، فرانسیزجا] ماسک و ایلگینج پالتارلار ایله دوزنله‌نن شنلیک و رقص مجلسی (فا:بالماسکاراد).

بالمان..balman [اؤزل آد] آستانادا کند آدی {بوللو بال یوردو، بال+مان، بال سؤز مان اکیله بالین بول اولدوغونون گؤسته‌رير، اؤرنک اوْچون: اوُزمان: چوخ بیلیگی، شیشمان: چوْخ کؤک}.

بالمرّه..bilmərrə [آد، عربجه] کلا، بوتونلو کله(فا:~).

بال‌موُمو کیمی اریمک..bal mumu kimi ərimək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ ضعیف‌له‌مک.

بال‌موُمو کیمی یاپیشدیرماق.. balmumu kimi yapışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُنوتولماماسی اۆچون اشارت ائدیب دقّت چکمک "سؤزونو بال‌موُمو کیمی یاپیشدیرماق اۆچون تکرارلادی".

بال‌موُمو.. balmumu [آد] بال‌پته‌یی دوزَلتمک‌اوچون بال-آری‌لاریندان‌سیزان بیرجور یومشاق ماده. صنایع‌ده ایشله‌نن بیرنوع-دۆزلتمه‌موم.

بال‌موُمو معجونو.. bal mumu məcunu [آد] موْبیلیا تعمیرینده و اوْناریمیندا ایشله‌نن توْپراق بوْیایلا رنگلنمیش بال مومو.

بالنسبه.. bilnisbə [ظرف] نسبی‌اولاراق(فا:نسبی). comparatively

بالنگ مُربّاسی.. balak murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا (فا:مربای بالنگ).

بالنگ.. baləng [آد، باخ: بال] بالاک: ۱-زیره اوْتونا بنزر قارا توْخوملو داغ اوْتو. ۲-پورتاغالدان بؤیوک توُرش و آجی دادلی عطیرلی بیر مئیوه (فا:~).

بالوْ.. balo [آد، ایتالیانجا] دانسلی‌و رسمی گئییملی گئجه توْپلانتی‌سی

بالوُ.. balu [اآ] بیر یئر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بالوْتاژ.. balotaj [آد، فرانسیزجا] بیرسئچیمده آدای‌لاردان هئچ بیری لازیم اولان اوْی آلماماسی اۆچون‌سئچیمین سوْنوچ‌سوُز قالماسی(فا:~).

بالوْز.. baloz [آد، یونانجا] گَمیچی و ایشچی کیمسه‌لرین اَیلنمک اۆچون گئتدیکلری ایچکی‌لی و دانسلی یئر.

بالولان.. balulan [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند و چای آدی {بالوُ+لان}.

بالوْن اوُچورماق.. balon uçurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر سؤز و خبرین تأثیرینی گؤرمک اۆچون اصلی اوْلمایان بیر خبری یایماق.

بالوْن.. balon [آد، فرانسیزجا] ۱-هاوا وقازلا دوْلو و هاوایا قالخابیلن قوْووق، balloon ۲-باخ: بالینا ۳-قارنی یوُوارلاق و شیشگین، بوْینو دار جام قاب (فا:بالن).

بالوْنجوق.. baloncuq [آد] کیچیک بالون.

بالوْنچو.. balonçu [صفت] بالوْن ساتان ویا دۆزلدن.

بالوْنچولوق.. balonçuluq [آد] بالوْن ساتما ویا دۆزلتمه ایشی.

بالوْو قالاسی.. balov qalası [اؤزل آد] باخ: اوُرمیه.

باله.. balə [آد، فرانسیزجا] بیر نوع اوْیون و رقص (فا:باله).

بالها چایی.. balha çayı [اؤزل آد] بیله سوار گئرمی ده چای آدی.

بالی.. balı [تاریخی اؤزل آد] دَیرلی، یوْکسَک، اوُلو کیشی؛ عُثمانلی‌لارین ایلک دؤنَم بگ‌لریندن[۷].

بالیا.. balya [اؤزل آد] اوْغوز-بایْیندیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بالیاند.. balyand [اؤزل آد] جبراییل‘دا شهر آدی[۲٤۰].

بالیْبانوُز.. balıbanuz [تاریخی اؤزل آد] باخ:بالابان+ اوُز؛ قوُبیلای خان’ین توْرونو[۷].

بالیْبگ.. balıbəy [تاریخی اؤزل آد] عُثمانلی‌لار دؤنمی آخیْنجی بگ‌لریندن[۷].

بالیْسین.. balısın [اؤزل آد] میانا دا کند آدی، هشتَری ده چای آدی. {۱-بالیق سؤزو شهر و قالا معناسیندادیر، و بالی اونون قیسالمیشیدیر؛ سین، پوسولان یئر معناسیندادیر، بالیسین قالایئری دئمکدیر ۲-بال خزینه‌سی}.

بالیْم.. balım [تاریخی اؤزل آد] عُثمانلی‌لاردؤنمی بَکتاشی بابالاریندان (بالیْم بابا)[۷].

بالیْستان.. balıstan [اؤزل آد] اوُرمیه و سراب دا کند آدی {باخ:بالیْسین}.

بالیستیک.. balistik [آد، یونانجا] آتیش بیلیم، اوُزایا آتیلان جیسمین حرکت لرینی آراشدیران بیلیم (فا:بالستیک).

بالیش.. balış [آد، فا] ایچی قوش‌توْکو ویا یوُن، پامبوق دوْلدورو-لموش باش آلتی، یاسدیق (فا:بالش). a pillow

بالیش آغی.. balış ağı [آد] بالیش اۆزو، بالیشا گئچیریلن اوز.

بالیش اؤرتوگو.. balış örtüyü [آد] بالیش اۆزو (فا:رویه متکا). pillowcase

بالیش اۆزو.. balış üzü [آد] بالیشا گئچیریلن اوز.

بالیش کندی.. balış kəndi [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {بالاش}.

بالیق.. balıq [آد، بیتگی] اوْمورقالی‌لاردان سودا یاشایان، یومورتالایان، سولونقاچلا نفس آلان حئیوان لارین گئنیش آدی (فا:ماهی). fish ۲-فلکی بوُرجلاردا ۱۲ بورجدان بیری (فا:از بروج فلکی) {ت: ۱-بالیق. ۲-چامور. ۳-شهر(بای+ لیق). ٤-یارالی (باخ: بالتا)؛ سن: ۱-سوُ بالیغی ۲-شهر}.

بالیْق .. Balık [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُن-جلدن بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بالیق‌آدام.. balıqadam [آد] دنیز آلتینا گئدن کیمسه، دالقیج (فا:غواص).

بالیق‌آغی‌سی.. balıq ağısı [آد، بیتگی] ساری سوْتله‌ین. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالیق‌اؤلدورن.. balıq öldürən [آد، بیتگی] ساری سوْتله‌ین. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بالی‌قایا.. balı qaya [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی.

بالیقاتی..balıqatı [آد] بالدیرین دالیندا اوْلان قالین عضُله کوْتله-سی. سوُدا یاشایان حئیوانلارین یوُمشاق و آچیق رنگلی اتی.

بالیقاَسیر..baliqəsir [اؤزل آد] یازیْر بوْیونا عاید یئر آدی (م۱۶جی-قرن) [۲۲۵].

بالیقاوْتو..balıq otu [آد، بیتگی] زهیرلی مئیوه سیله بالیق‌لاری سرسمله دهرک آولایان بیر بیتگی (فا:نوعی ماهی). anamirta

بالیقاوْدان..balıq udan [آد] باخ: بالیقچین، قوُتان.

بالیقاوْستو..balıq üstü [آد] یوُمورتالاما سیراسیندا ارکک بالیقلارین چیخاردیغی آغ مادّه.

بالیقاوْنو..balıq unu [آد] قوُروتولموش بالیقدان دؤزه‌لن و خاص ایشلرده استفاده اوْلونان بیر اوُن.

بالیقایچی..balıq içi [آد] پیشیریلن بالیغین قارنینا دوْلدورولان قوْز، سوْغان و کیشمیش‌دن عبارت ایچ.

بالیقاوا..balıqova [آد] دنیز، گؤل و ایرماقلاردا بالیق یاتاغی اوْلان یئر.

بالیقبئجرمه..balıq becərmə [آد] بالیق‌لاری بسله‌مه ایشی (فا:پرورش ماهی). fishery

بالیقبئلی..balıq beli [صفت] ۱-اوْرتاسی دیک هر شئی، قوماشلاردا بالیق قیلچیغی کیمی پارالئل جیزیقلارا دئییلیر ۲-یوْلاردا سوُلارین یوْل آراسیندا توْپلانماماسی و قیراقلارا آخماسی اوْچون دؤزه‌لن شیشگین لیک.

بالیقبازاری..balıq bazarı [آد] بالیق‌لارین گؤنلوک ساتیش یئری.

بالیقباشدان قوْخار..balıq başdan qoxar [آتاسؤزو] بیر ایشده آخساق‌لیغین باشدا اوْلانلاردان باشلادیغینی آنلاتیر.

بالیقبیلگه..balıq bılgə [اؤزل آد] م۱۳جوعصرده اوْرتاآسیادا بیربگ-آدی [۱۲].

بالیقبیلیمجی..balıq bilimci [آد] بالیق صینیفینی اینجه‌له ین بیلیم آدامی.

بالیقبیلیمی..balıq bilimi [آد] بالیق عالمینی اینجه‌له ین بیلیم دالی.

بالیقتاباغی..balıq tabağı [آد] بالیق قوْیماغا یارایان قاب، یایوان تاباغی.

بالیقتوتان..balıq tutan [آد] بالیق چی.

بالیقتوْتقالی..balıq tutqalı [آد] بالیق آرتیقلاریندان دؤزه‌لن و یاواش قوُرویان، فقط باغلاما گؤجو یوْکسک یاپیشدیریجی.

بالیقچیل..balıqcıl [آد] بالیقچیل: ۱-باجاغی، دیمدیگی و بوْینو اوُزون، گؤل و دنیز قیراغیندا یاشایان و بالیقلا گئچینن بیر قوش آدی، بالیقچیْر (فا:نوعی پرنده). ardia cinerea ۲-بالیغی چوخ سئون، چوخ بالیق ییین.

بالیقچیل‌قوشلار..balıqcıl quşlar [باخ] بالیق جیللار.

بالیقچیل‌گیللر..balıqcılgillər [آد، دیرگی] لئیلکلر تاقیمینین بالیقچیل‌لار آلت تاقیمینا گیرن بیر فامیلیا.

بالیقچیللار..balıqcıllar [آد، دیرگی] اوُزون باجاقلی و اوُزون دیمدیکلی بالیق جیل جنسیندن قوشلار سوْیو (فا:پرندگان ماهیخوار).

بالیقچی..balıqçı [آد] بالیق آولایان کیمسه ویا ساتان کیمسه، بالیق توتان. (فا:ماهیگیر، ماهی فروش). fisherman

بالیقچی..balıqçı [اؤزل آد] مهاباد دا چای آدی.سوُلدوز دا کند آدی.

بالیْقچیْ .. Balıkçı [اؤزل آد] قیْرقیز-اورتایوْز-نایمان-سَمیز باقانالی و قیْرقیز-مؤندی بوْی‌لاریندادیر [۸۱-۱۵۸].

بالیقچی‌دؤیونو..balıqçı düyünü [آد] ایشله‌مه باشلانقیجیندا دؤیونله‌نن و سوْنوندا راحتجه چؤزوله بیلن بیر دؤیون نوعو.

بالیقچی‌قازاغی..balıqçı qazağı [آد] بالیقچی‌لارین سوْیوق و نملی هاوالاردا گئیدیگی بوْغازلی و یوْنلو قالین قازاق.

بالیقچی‌لیق..balıqçılıq [آد] بالیق توتما و ساتما ایشی (فا:ماهیگیری).

بالیقچین..balıqçın [آد، دیرگی] پرده آیاقلی‌لاردان، اوُزن دیمدیکلی، اوزن چاتال قویروقولو، دنیز قیبی‌لاریندا یاشایان و بالیقلا گئچینن بیرقوش، دنیز قیلانقوشو (فا:نوعی پرنده). Sterna hirundo {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بالیق+ چین}.

بالیقچی‌یاخا..balıqçı yaxa [آد] بالیقچی قازاغی کیمی بوْیونو بوْروین و قاتلانابیلن یاخا، بوْغازلیق.

بالیقساماق..balıqsamaq [تاثیرسیز ائیلم] بالیق یئمک ایسته مک .

بالیق‌سیرتی..balıq sırtı [آد] باخ: بالیق بئلی.

بالیق‌شوْربا‌سی..balıqşorbası [آد] سوُدا پیشیریلمیش و سوْموگو آیریلمیش بالیق اتی و نارین قیْیملمیش سوْغان، بامادور، یئرآلما کیمی شئیلر و یاغ ایله حاضرلانمیش بیر نوع شوْربا.

بالیق‌قارتالی..balıqqartalı [آد، دیرگی] قارتال‌لاردان سوُ قیبی‌لاریندا یاشایان، بالیق‌لا بسله‌نن، آغ قهوه رنگی جیزیق‌لی، بیرتیجی قوش (فا:هما). the osprey, pandion haliaetus

بالیق‌قوْلاغی..balıqqulağı [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] صدف‌لرین اؤرتوک حصّه‌سی، صدف قابیغی، بالیق قولاق‌لاریندان دوزه‌نیلن هرشئ و داش (فا:صدف). mother-of-pearl

بالیق‌کابابی..balıqkababı [آد] بالیقلا کؤزده پیشیریلن بیر یئمک.

بالیق کؤروسو..balıq kürüsü [آد] بالیق توخومو (فا:اشپل ماهی).

بالیق کؤکوسو..balıqküküsü [آد] بالیق اتی و اوُن ولیمو توْزو و ساری کؤک و یومورتا قاتیلاراق و قیزارتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک.

بالیق گؤزو..baliq gözü [آد] آیاق قابی و قاییش لاردا قویولان دلیک حالقا.

بالیقلار..balıqlar [آد، دیرگی] اوْمورقالی، سوْدا یاشایان، سوْلونقاچلی، یوُمورتالایان بیرحئیوان سوْیو.

بالیقلی..balıqlı [اؤزل آد] سقز، ساوه ده کند آدی.اردبیل ده چای آدی.

بالیْقلیْ .. Balıklı [اؤزل آد] اؤزبک-قوْنرات-قیْر بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

بالیق نفَسی..baliq nəfəsi [آد] بالینا گیللرین باشیندان چیخاریلان و بزکلی مولار دؤزلتمه ده ایشلهنن بیر یاغ.

بالیق نوْعلاری..balıq noları [آد، دیرگی] اوُچان بالیق، اوُزون بوُرون (خاویار)، ایلان بالیغی، بؤلکه بالیغی، چاپاق، چکی، چوخ دیشلی بالیق، چؤکه، خشَم بالیغی (فا:ماهی سفید). دنیز شئیطانی (لوْفیوس)، دوُرنا بالیغی (فا:اردک ماهی). زیباد (کؤتوم)، سارقان، سُلطان، سیف (فا:سوُف).، قوُلاقلی خانی، قیزیل خاللی، کیلکه، لاقا (کؤپک بالیغی)، یاشلیجا، یئلکن-

بالیق یئتیشدیرمه..baliq yetişdirmə [آد] بالیق لاری بسلهمه ایشی، بالیق چیلیق.

بالیق یئمی..baliq yemi [آد] بالیق آولامادا ایشلهنن ییه جک مادّه.

بالیق یئین..baliq yiyən [آد، دیرگی] بیر بالیق نوعو (فا:نوعی ماهی).

بالیق یاغی..balıqyağı [آد] بالیق لاردان عملا گلن یاغ.

بالیق یوُمورتاسی..balıqyumurtası [آد] بالیق لارین اؤرتدیگی یوُمورتا؛ خاویار.

بالکارلار .. Balkarlar [اؤزل آد] بیر تورک بویو.

بالینا..balina [آد، دی، فرانسیزجا] ۱-ایستی قانلی، نفس چکیب وئرَنده سویو فیشقیران، بالیغا اوْخشار ان بؤیوک بالالایان و امجکلی، ۲۰ متر اوزونلوقدا و ۲۰۰ توْن آغیرلیقدا و یاغی و چوبوقلاری اوچون آولانان بؤیوک دنیز حئیوانی، قادیرقا بالیغی (فا:بالن). **balaena mistycetus**

بالیناچوُبوغو..balına çubuğu [آد، دیرگی] بالینالارین داراق کیمی دیشلری.

بالیناگیللر..balınagıllr [آد] دنیزده یاشایان امجکلی حئیوانلار سوْیو.

بالینالار..balınalar [آد] دنیزده یاشایان امجکلی حئیوانلار سوْیو.

بالیناياغی..balınayağı [آد] بعضی بالینالارین قافا سینوس لاریندا اوْلان یاغ

بالینج..balınc [باخ] بالیش.

بام بوُرا..bam bura [آد، دده] اینسان آدی "بام بورا بگ".

بامادوْر..bamador [آد، روسجا] قیرمیزی بادمجان (فا:گوجه فرنگی). **tomato**

بامادوْر آشی..bamador aşı [آد] معمولی آشا بوْللو بامادور قاتاراق پیشیریلن بیر نوع آش.

بامادور تورُشوسو..bamadur turşusu [آد] آزجا یئتیشمیش بالاجا بامادورلا دوزهلن بیر نوع تورشو.

بامادور دولماسی..bamadur dolması [آد] برک بامدورون ایچینی بوشالداراق و اونا قیمه ات سوغان و لپه یا دویو دولدوراراق و پیشیرهرک حاضرلانان بیر یئمک.

باماق..bamaq [تاثیرلی ائیلم] باغلاماق، هؤرگو هؤرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشلهنیبدیر}.

بامباچا..bambaça [سس تقلیدی] بوغماچا (فا:توسری).

بامباچالاماق..bambaçalamaq [تاثیرلی ائیلم] بوغماچالاماق، بوغمالاماق(فا:توسری زدن).

بامباشقا..bambaşqa [صفت] لاپ آیری، بوسبوتون، آیری، آپ آیری، تامامیله آیری و باشقا. **quite another, different**

بامباشقالیق..bambaşqalıq [آد] بامباشقا اوْلما وضعیتی.

بامبالاجا..bambalaca [صفت] چوخ کیچیک، لاپ بالاجا (فا:خیلی کوچک).

بامبام..bambam [ظرف] دیک دیک {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}.

بامبوُ..bambu [آد، بی، مالزیا یئرلیلر دیلیندن] بوُغدای گیللردن ایستی بولگه ده یئتیشین ۲۵متره قدر بویو اولان، و موْبیلیا کیمی صنعتلرده ایشله دیلن بیر نوع قامیش، هیند قامیشی، (فا:نی خیزران). **bambusa vulgaris**

بامبوُل..bambul [آد، دی، مالایجا] بامبیل: قوُرتجوقدؤنمینده اکین کؤک لرینه و ارگینلیک دؤنمینده باشاقلاری گمیرن، قهوه رنگ قانادلی بؤجک (فا:نوعی حشره). **anisoplia austriaca**

بامبوُل اوْتو..bambul otu [باخ] داوا اوتو.

بامبیلی..bambılı [صفت] بوْش و یونلگول آدام، آوارا، وئجسیز، باشاریسیز. **light-minded**

بامبیلی بوْز..bambılı boz [آد، بیتگی] بیتگی آدی (فا:رازک).

بامزه..bəməzə [آد، فا] مزهلی، دادلی (فا:مزه دار).

بامسر..bamsər [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی {بامسی!، بام+سر}.

بامسی..bamsı [آد، دده] ۱-کیشی آدی "بامسی بئیرَک، بانیْچیچَک ین

نشانلی‌سی".۲-(ص) ۱-یوّکسک، اوُلو ۲-بخشی، قام[۷].

بامیه..bamiyə [عربجه، آد، بیتگی] ابه کومه‌جی‌لردن یئمک اوچون ایشله‌نن بیر بیتگی(فا:بامیه hibiscus esculentus confectionery

بامیه خوروشتو..bamiyə xuruştu [آد] سودا پیشمیش بامیه‌یه روب ات ولیمو سویو ووراراق یاغدا قیزاریلیب حاضرلانان بیر خوروشت.

بان..ban [آد] ۱-سس، خوروز کیمی حئیوانلارین سسی. Clamour ۲-اذان (فا:اذان). call to prayer ۳-عثمانلی امپراتورلوغو دؤنمینده مجارستان و هیرواتستاندا سانجاق بگ‌لرینه و کیچیک پرنس‌لره وئریلن عُنوان. ٤-توستو چیخماق، ویا ایشیق گلمک اوچون ائو دامیندا آچیلان باجا و دلیک[۱]. ۵-آرابانین تکرلری اوستونده کی بؤلوم، آرابانی حیئوانا قوشماق اوچون قاباغیندا اوْلان آغاج (باخ: بانماق، بان‌آغاجی)٦-(تا) اوُلو، بؤیوک، بگ ۷-(اؤزل آد) آستانا دا کند آدی. {ت‹بانگ›، دده؛ بو کلمه تورکجه ده چوخ قدیمی کلمه اولاراق باغیرماغی آنلادان بیر سس تقلیدی ساییلیر، و اصلی شکلینده فارسجایادا گئچیبدیر، اینگلیزجه bang سؤزو همان معنادا مُختلف سؤزلوکلرده سوْرو علامتیله اسکاندیناوی دیلینه باغلاناراق تورکجه بانگ سؤزوندن آلینماسی آیدیندیر، بانجو سازی‌نین کؤکوده بان سؤزونه باغلانا بیلیر}.]

بان‌آغاجی..ban ağacı [آد، بی، عربجه] آسیانین تروْپیک بؤلگه‌لرینده و آفریقانین قوُزئییندە یئتیشن، یاپراقلاری تئلک دامارلی، چیچک‌لری سالخیم کیمی، میوه سیندن قوْخوسوز یاغ الده ائدیلن بیر آغاج moringa oleifera (فا:بان). ۲-سوْرقون، سبدچی سؤیودو.

بان‌ائو..ban ev [آد، دده] اوُجا ائو، هوّندور ائو.

بانار..banar [اؤزل آد] دَمَت، توُتام، دَسته[۷]. {باخ: باغ/ بانماق/ باغلاماق}.

بانازوُر..banazur [اؤزل آد] آذربایجان‌دا شهر آدی[۲٤۰].

بانان..banan [آد، بی، لا] ۱-میوه و لیف اوچون یئتیشدیریلن، چوْخ اَیری یاپراق‌لاری اوْلان اوُجا تروْپیک آغاجی. ۲-بوُ آغاجین قالین و ساری قابیقلی اوُزون سوْو میوه سی[۱].

بان‌اوْتو..ban otu [آد، بیتگی] ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن بیر زهیرلی و اوْتسوْو بیتگی (فا:نوعی علف). hyoscyumus. sol

بانبال..banbal [آد] ایری باراما.

بان‌بولاق..ban bulaq [اؤزل آد] درگز ده داغ آدی.

بانبوُل‌قوُردو..banbul qurdu [آد] قوُدوزبؤجگی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بانجو..bancu [آد، این‹باخ:بان] لاتین‌آمریکا سازی، چاناغی استوانه بیچیملی بیر چالقی آلتی (فا:نوعی ساز).

بانجی..bancı [آد] مؤذن muezzin

بانخانا..banxana [اؤزل آد] لاهیجان دا داغ آدی.

باند..band [آد، فر، باخ:بانماق] دوز و ائنسیزباغ، شریت، سارقی (فا:ـه).

باندأژ..bandaj [آد، فرانسیزجا] سارقی، باغ (فا:باندرول).

باندأژلاما..bandajlama [آد] سارقی لاما، باغلاما (فا:باندرول بندی).

باندأژلاماق..bandajlamaq [تاثیرلی ائیلم] سارقی لاماق، باغلاماق (فا:باندرول کردن).

باندااق..bandaq [آد] ۱-میوه‌و اوّزوم کیمی شئیلری ساخلاماق اوچون اوْلارین ساپلاغینا باغلانان ایپ(فا:بند). ۲-(اسکی) توْپ گوللـه‌سی[۱٤۹](فا:ـه) {بان+تاق›؛ باخ: بانماق، بند}.

باندااق لاماق..bandaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بانداغا باغلاماق.

باندااق لانماق..bandaq lanmaq [بلسیز ائیلم] بانداغا باغلانماق.

باندااق‌لیق..bandaqlıq [آد] بانداق باغلاماغا مُناسب اولان.

باندال..bandal [آد] آغاجدان اوْموزباشی شکلینده چیخاریلان پارچا، اوْنو اوُشاقلار یاندیراراق کؤزونو گئجه لر بیربیرلرینه آتارلار و اوْنا اوْدباندال دئیرلر، بوُ سؤزو چوْوقان اوْیونوندادا ایشله‌درلر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باندرا..bandra [آد، ایتالیانجا] گمی‌لرده‌هانسی‌دؤولته عاید اوْلدوغونو گؤسترن بایراق" قازاخیستان باندراسی".

باندرول..bandrol [آد] سارقی، باغ (فا:باندرول). {فر› باخ: بانداق، باماق}.

باندوْر..bandor [آد، یونانجا] بارماقلا چالینان چوْخ سیملی بیر چالقی-آلَتی.

باندوْر چالان..bandor çalan [آد] باندوْرچو.

باندو..bandu [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

باندیت..bandıt [ایتالیانجا، آد] سوْیقونچو، قوُلدور، تالانچی.

باندیرماق..bandırmaq [ل] دالدیرماق، باتیرماق، سوْخماق (سو و سولو شئی) (فا:فروبردن) {باخ:بانماق، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بانزی..banzı [آد] اوّزوم یئغیلدیقدان سوْنرا قالینتی‌سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بانغ..banğ [آد] بان، اذان. {، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بانقوُ..banqu [اؤزل آد] (مَنگو، بَنگوّ) سوْنسوز، سوْنسوزلوک، اَبدی[۷].

بانقیربانقیر..banqırbanqır [ظرف] اوجا سسله، یوکسک سسله، گورولتو ایله.

بانقیرداماق..banqırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزفکه‌له‌نه‌رک اوُجادان-چیغیرماق، بانقیرماق.

بانقیرما..banqırma [آد] بانقیر بانقیر باغیرما، نعره چکمه(فا:نعره کشی).

بانقیرماق..banqırmaq [س، باخ: بان] بانقیر بانقیر باغیرماق، یوکسک سسله دانیشماق و قونوشماق (فا:نعره کشیدن).

بانک..bank [آد] فاییز و یارارلا پول اعتبار و کرئدی آلیب وئرن قورولوش (فا:~). a bank {فر} محتملا اسکاندیناوی دیللریندن آلینمادیر}.

بانکا..banka [آد] پوتلوق، حلبی، قاب[۹].

بانکئت..banket [آد، فرانسیزجا] اصلی یوللارین قیراقلاریندا کی دوزه‌لن توپراق یول (پیادالارین و یایالارین گئتمه‌سی اوچون و یا ماشینلارین پارک ائتمه‌سی اوچون) (فا:بانکت).

بانکئر..banker [آد] بانکا صاحبی، بانکاجی.

بانکنوْت..banknot [آد، فرانسیزجا] دؤولت بانکی طرفیندن پیاسا و بورس بازارینا چیخاریلان کاغاذ پول و پارا (فا:~).

بانکه..bankə [اؤزل آد] سالیان دا یئر آدی[۲۴۰].

بانگ..bang [آد] باغیرما، باخ: بان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بانلاشماق..banlaşmaq [قا] سس سسه وئریب بانلاماق.

بانلاق..banlaq [اؤزل آد] چاغری، دعوت، اذان[۷].

بانلاماق..banlamaq [س، باخ:بان] اوُجا سسله سسلنمک، باغیرماق، قیشقیرماق (اؤزل‌لیکله خوْروز سلنمک) (فا:بانگ زدن).

بانماق..banmaq [آد] ۱-دالماق، باتیرماق، باتماق ۲-(ت) باغلانماق "قوْیون باندی: قوْیون باغلاندی"{دیواندا باماق سؤزو باغلاماق معناسیندا گلیبدیر و بوُ سؤزدن آلیناراق متعدی شکلی بانماق اوْلاراق دؤزه‌لیبدیر}.

بانو..banu [آد] خانیم، بانیْ (فا:بانو) lady {باخ: بنگو}.

بانوُغی..banuğı [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

بانی..banı [اؤزل آد] سالماس‌داداغو اوُرمیه‌ده کند آدی {باخ:بان}.

بانی..banı [آد] ۱-باندیریلمیش، باندیریلان ۲-چیچک دسته‌سی[۷].

بانی..banı [عربجه] قوران، تیکن، قوروجو (فا:موسس).

بانی..banı [آد] خانیم، باخ:بانو.

بانی چیچک..banı çiçək [آد، دده] قادین آدی، چیچه‌یه باندیْریلمیش "بای بئجان بگین قیزی و دَلی قوْچارین باجی‌سی بانی چیچک".

بانیان آغاجی..banyan ağacı [آد] بیر انجیر تؤرو(فا:انجیر بنگالی).

بانیستان..banıstan [آد] قوْیون کوْمو.

بانیوْ..banyo [ایتالیانجا] دوُش توتما یئری، حمام(فا:دوش).

بان‌یوُرد..ban yurd [اؤزل آد] هئریس ده داغ آدی.

باوُ..bau [اؤزل آد] ۱-سومرلرده ساواش تانریسی، نینگیرسوُ'نون-خانیمی[۲۱۱] ۲-باغ، دؤیون[۲۲۴]. ۳-حئیوانی آوجیلیغا آلیشدیرما ایشی[۲]. {بوُ کلمه بوْی سؤزونون دَییشمش شکلی اوْلاراق کورمانج کوردوجه طایفا معناسیندا ایشله نیر}.

باواسیر اوْتو..bavasır otu [باخ] بَواسیر اوْتو.

باوان..bavan [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {۱-بوْی و طایفا معناسینداییر، طایفا آدی کیمی ده ایشله نیبدیر، باو سؤزو اصلینده بوْی کلمه سینین آیری سؤیله‌نیشیدیر. ۲-بعضی قاپاقلاردا باغ و باغلیق یئر معنالانیبدیر[۲۲۴]}.

باوانلو..bavanlu [اؤزل آد] شیروان‌دا کند آدی، باخ: باوان.

باوبگ .. Bavbek [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلْیموْغلوُ-قاراساقال،و قازاق-کیچییوْز-بای اوْغلوُ-بایباختیْ و قازاق کیچییوْز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

باور..bavər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اینانج، اینام.

باورس..bavərs [اؤزل آد] قزوین ده کند آدی.

باولاماق..bavlamaq [ل، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] زوْرلاماق، تازی آو توتماغا آلیشماق.

باووُل..bavul [آد] بوُخجا، یولجولوق چانتاسی[۲]. {باماق}.

باویل..bavil [آد] تبریزده کند آدی {۱-باووُل۲-بای/باو+ایل:ائل‌بگی}.

باه..bah [ندا، سس تق] باخ: پاه" پاه نه یئکه جاناواردیر".

باها..baha [آد، فا، دده] ۱-اصلی دیریندن قیمتی یوکسک اولان، قیمتی چوخ اولان (فا:گران). expensive ۲-دَیر، قیمت (فا:بها).

باها اوْتورماق..baha oturmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ باهایا، بؤیوک سعی و زحمته مال اوْلماق" بوُ ایش بیزه باها اوْتوردو".

باهاتوُرخان..bahaturxan [تاریخی اؤزل آد] باهادیْر+ خان؛ خیوه‌خانی و "شجَره‌یِ تؤرک" آدلی‌اثرین‌یازاری ۲-بابوُرلولاردؤولتی‌نین‌سوْن-خانی[۷].

باهاتوُرگَرای..bahaturgəray [تاریخی اؤزل آد] کیْریم خانی(مینگلی-گیرای‌خان'ین اوْغلو)[۷]. لاهادیر گَرایی.

باهاجیل..bahacıl [صفت] مالینی چوخ باها ساتان (فا:گرانفروش).

باهاچی..bahaçı [باخ] باهاجیل.

باهاچی‌لیق..bahaçılıq [آد] باهاچی اوْلما وضعیتی (فا:گرانفروشی).

باهادیر..bahadır [اؤزل آد] قورخماز، ایگید، قوچاق، قهرمان، اوْغلان آدی (فا:بهادُر). {دده، باغاتور/ بوُغاتور/ قهرمان}.

باهادیر..bahadır [اؤزل آد] اوجان؛ باهار(ـبَگ)، درگز(ـخان)، اردبیل(ـلی) ده کند آدی.

باهادیرخان..bahadırxan [تاریخی اؤزل آد] بابوُر خان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

باهادیرلیق..bahadırlıq [آد] ایگیدلیک، باهادیر اولما وضعیتی.

باهار..bahar [آد، فا] ۱-گونش ایلینین ایلک اوچ آیی، میلادی ایلینده ۲۱ مارس آی‌یندان ۲۲ هزیرانا قدر اوْلان سوره (فا:بهار). ۲-گنج‌لیک "عؤمرون باهار چاغیندا". ۳-: قوچان؛ آستارا(ـستان)، قُروه(ـلو)، سالماس (ـآوا) دا کند آدی.

باهار..bahar [آد، فا] ۱-همدان شهری نین ۱٤ک قوزئی گؤنباتان طرفینده اولاراق شهرین اوْزئی گئنیش‌لیگی ۱۳۳۰ کیلومترمُربّع دیر، اداری لاحاظدان باهار، لالاجین، صالِح آباد بؤلوم‌لرینددن تشکیل تاپیر، جمعیتی ش۱۳۲۰ده*۱۲۰۰۰ نفر تورک قئد اوْلوبدور، ۱۳۷۵ آماری نا گؤره نفوسو ۱۲۷۰۰۰ نفر اوْلاراق، {تاریخی قایناق‌لارا گؤره هـ ۹۱٤ ایلینده شاه اسماعیل بو قصبه‌نی آباد ائیله‌یه‌رک آدینی باهارلو تورک طایفاسی‌نین بو بؤلگه ده اوْلدوغو اوْچون باهارلو/ باهار قوْیدو}؛ گؤرمه‌لی یئرلری: لالاجین شهری(ساخسی دؤزلتمه مرکزی)، چوْتاش کندینده امامزادا عسگر، مُهاجران کؤپروسو، تاج آباد کاروانساراسی، قاراگؤزلو باهار ائوی، دیوان قالاسی (سلجوقلولار دؤورونه عایددیر)، میمَله و پرلوک قالالاری، دوْستعلی دره سینین داش یازیتلاری، شُجاع الملک ائوی، آیت‌الله شیخ محمد باهاری‌نین دینج ائوی، (باخ: همدان). ۲-باهار بؤلگه‌سینین چایلاری: قاراآغاج (ـ۳۰b۱s۲۳ / q۰)، بوُ چای قوُم دوُزگؤلونه تؤکولور. ۳-باهار بؤلگه‌سینین داغلاری: بؤیوک داغ (۱٦ک‌گ‌ب۲۷۰۵)، قارایال (۱۹ک‌ق‌ب۲۰۳٦)، قاراگؤنئی (۲۲ک‌ق‌ب ۲۱٦۰)، قاراقوُل (۱۵ک‌ق‌ب۲۲۸۱)، حاصار (۱۵ک‌گ‌ب ۲۳۱۸)، یاقوُشا (۱۵ک‌گ‌ب۲۹۲۹)، جوُداغ (۱۷ک‌گ‌ب ۲۰۸۳)، هاچاداغ (۲۰ک‌گ‌ب۲۲۱۵)، قوْروق (۲۳ک‌گ‌ب ۲۵۳۸)، حواره‌بَرزَن (۲۵ک۲٤۹۷)، آلموُقوُلاغ (۳۰ک‌گ‌ب ۲۹۷۲). ٤-باهار(لالاجین-سفالگران) بؤلگه‌سینین کندلری: گَنج تپه؛ دینارآباد؛ تازاکند؛ لالاجین/ لاله‌جین (*۵٤۰۰) lalacin؛ هارون‌آباد؛ دَنجئردdəncerd (قوْ:دهنجرد)؛ گؤنبَذان/ گنبدان؛ ساری قمیش؛ چوبُوقلو؛ جمشیدآباد؛ میرزا حصاری؛ ٤-باهار(لالاجین-مهاجران) بؤلگه‌سینین کندلری: لتگا (*۱۳٦۰) lətga (قوْ:لتگاه)؛ سلیمان آباد؛ آغ بولاق لتگا؛ دستجئردdəstcerd؛ حسین‌آبادلتگا؛ کؤشک‌آباد؛ راموار/ راآموار-(*۳٤۰) (قوْ:راه‌هموار)؛ مُهاجران (*۵۲۰۰)؛ رایقان/ رئیقان/ آ-ی (*٦۵۰)rayqan(قوْ:رایگان)؛ ۵-باهار(مرکزی-دیم-کاران)بؤلگه‌سینین کندلری: خوْشاب/ آ-ی؛ حسن قیشلاق؛ قاراآغاج؛ قَیه‌لی بوُلاق/ قایالی بولاق (قوْ:قئیدلی‌بولاق)؛ لَک؛ گؤی‌تپه؛ میَمله/ میهَمله/ آ-ی؛ اکبرآباد؛ حسین‌آباد؛ پؤرلوک (قوْ:پرلوک)؛ جعفرآباد؛ دربند؛ دؤولت آباد؛ حسن ابدال؛ سوُباشی؛ ٦-باهار(مرکزی-سیمینه‌رود) بؤلگه‌سینین کندلری: چایان؛ عاشوری/ حسین آباد عاشوری؛ زاغا؛ روُباط زعفرانی؛ سیمین زاغا؛ آبرومند؛ روْآن/ روْوان roan؛ اوْبه‌ریک/ اوْباریق (قوْ:آب‌باریک)؛ سنگ‌سفید، چوْتاش(*۳۹۰)، حصار قاراباغی (*۵٤۰)، وَهْنان (*٦۳۰)، نورآباد سمینه؛ فَسیجان (۱۵ک‌گ‌د *۵٤۰/ ی‌تو)، قوُشیلان/ قوُش‌ایلان quşilan (قوْ:گوشلان)؛ حیدره‌امام/ حیدره دار امام؛ رسول آباد/ آ-ی؛ دینوْ/ ده نو؛ آختاچی؛ ۷-باهار(مرکزی-صالح‌آباد)بؤلگه‌سینین کندلری: صالح‌آباد؛ باهادوُربگ (قوْ:مالک اشتر)؛ کریم آباد؛ آغجاخارابا/ آغ کهریز؛ گؤموش‌بولاق(قوْ:گموش‌بلاق)؛ خلیل کؤرد؛ پهنه‌بوْر pəhnəbor؛ قیشلاق؛ بوُآلی/ باباعلی؛ همه‌کَسی/ کو+تو (*۱۵۲۰)؛ ساربانلار/ سروانلار؛ خان‌آباد(جهادآباد)؛ ۸-باهار بؤلگه سینده کند آدلاری(ش۱۳۲۰*) : آختاچی (۲۱ک‌ب *٤۹۰/ ی‌تو)، آغجا خارابا (۲۳ک‌د *۵۰نفر)، باباعلی (۲۱ک‌ب *۵۷۰)، بهادُربَگ (۱۲ک‌ق‌ب *۱۲۱۰)، بهرام آباد (۸ک‌د *۱٦۰)، چایان (۷ک‌گ‌د *۱۰۰)، چشمه قصابان (۸ک‌گ *۲۳۰)، چشمه کبود (۱۸ک‌ب *۱٦۰)، حسام آباد (۵ک‌ق *۸۳۰)، حیدره قاضی خان (۱۸ک‌گ‌د *٤۵۰)، دره غوُل (۱۹ک‌گ *۲۵۰۰)، ده پیاز (۷ک‌گ‌د *۱۱۸۰)، دهنجِرد (۹ک‌ق‌د *۹۰۰)، دینار آباد (۵٦ک‌ق *۵٦۰)، رَوان (۱۵ک‌گ‌د *۵۷۰)، زاغا (۱۱ک‌گ‌د *۱۳۸۰)، سنگ سفید (۱۵ک‌گ‌د *٤۰۰)، سیمین زاغا (۱۳ک‌گ‌د *٦۷۰)، قئیدلی بوُلاق (۱۸ک‌ق‌ب *۲۸۰)، کریم آباد (۱۰ک‌ق‌ب *۳۲۰)، گَنج تپه (۳ک‌ق‌د *۷٤۰)، گنه جین (۱۸ک‌ب *۵٦۰)، گوُسلان (۱۵ک‌گ‌د *۲۲۰)، گؤموش بوُلاق (۱۵ک‌ب *۲۱۰)، مهدی آباد (٤ک‌گ *۵۰)، یئنگی قالا (۱۲ک‌ب *۱۹۰)، یعقوب شاه (۱۰ک‌گ‌د *۱٤۰۰)

باهارات..baharat [آد، عربجه] ۱-دارچین، زنجَفیل قارا بیبار کیمی مادّه‌لرین توْپلو آدی. ۲-یییه جک وایچه جک‌لره خوش قوخو و داد وئرمک اوْچون اوْلارا ووُرولان دارچین زنجَفیل کیمی مادّه‌لر (فا:بهارات).

باهاراتچی..baharatçı [آد] باهارات دؤزلدن ویا ساتان.

باهاراوْتو..baharotu [آد، بیتگی] ایلک باهاردا یئتیشن، خیردا بوْیلو بیتگی.

باهاربایرامی..baharbayramı [آد] یازبایرامی، یئنی گون بایرامی، نوْروز بایرامی.

باهارشیروانی..baharşıruanı [یازار] هـ۱۲۵۱٤ده شیروان-شاماخی دا آنادان اوْلوب، توْرکجه شعرلری واردیر (فا:ـه)[۱٤۱].

باهارعلیبالکانلی..baharlı balkanlı [اؤزل آد] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱٥٦].

باهارلو..baharlu [اؤزل آد] بوُ طایفا قاراقوْیونلو بیرلیگیندن اولاراق اوْ حکومت داغیلاندان سوْنرا بیر بؤلومو صفویلره قاتیلدیلار[۸٥]. بوُ بوْیون بیر بؤلومو ۱٥جی عصرده خوْراسانا و سوْنرا هیندوستانا گئدیب، بهمنی خاندانینا قاتیلمیشدیر، بوُنلاردان اوْ بؤلگه‌ده قطُب شاهیلر qutub دؤلتی‌نی یاراتمیشدیلار (م۱۵۱۲-۱٦۸۷)[۲۰۹].

باهارناریش مُربّاسی..baharnarış murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

باهاری..baharı [آد، اسکی] گئچمیشده قیسسا قوْللو دوْن، آرخالیق.

باهاریستان..baharistan [آد] گوّللو چیچکلی یئر (فا:بهارستان).

باهاریه..bahariyə [آد، یازین] شعر نوعو، مضمونجا اومود وئرن شادلیق و افتخار تؤره‌دن و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر[۷۳، ۷٤] (فا:بهاریه).

باهاسینا..bahasına [ظرف] بیر شئی الده ائتمک اوچون صرف ائدیلن امک و زحمت" اؤز بیلدیگینی‌بؤیوک امک باهاسینا قازانمیشدیر".

باهالاتماق..bahalatmaq [باخ] باهالاندیرماق.

باهالاشدیرماق..bahalaşdırmaq [باخ] باهالاندیرماق.

باهالاشدیریلماق..bahalaşdırılmaq [باخ] باها لاندیریلماق.

باهالاشماق..bahalaşmaq [باخ] باهالانماق.

باهالاندیرماق..bahalandırmaq [تاثیرلی ائیلم] باهالی ائتمک، قیمتینی چوخالتماق (فا:گران کردن).

باهالاندیریلماق..bahalandırılmaq [بلسیز ائیلم] قیمتی قالدیریلماق (فا: گران کردن).

باهالانماق..bahalanmaq [آد] باهالانماق ایشی.

باهالانماق..bahalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیمتی یوکسَلمک (فا:گران شدن). to rise in price

باهالی..Bahalı [صفت] قیمتی چوخ اوْلان (فا:گران). expensive.

باهالیق..bahalıq [آد، فا+تو] هر شئیین قیمتی یوکسک اوْلدوغو وضعیت (فا:گرانی).

باهانه..bahanə [آد] باخ: بهانه.

باهایی..bahayi [آد] باخ: بهایی.

باهتال..bahtal [آد] باخ: بایتال.

باهرانا..bahrana [آد] اوُن و نوْخودلا حاضیرلانان بیر نوع شوْربا.

باهم..bahm [ظرف، فا] بیرلیکده، بیریئرده، بیرگه (فا:باهم).

باهوْ..baho [ن، سس‌تق] (پاهوْ، پاه، په، په هوْ) تعجب حالیندا ویا بیردن بیرینی ویا بیر شئیی گؤرنده سؤیله‌نن سؤز "په بو نه بؤیوکدور".

بای..bay [آد] ۱-وارلی، زنگین، بگ، اگه‌من، اوْستون؛ اؤن و سوْن اک کیمی کلمه‌یه‌یاپیشاراق‌معنانی زنگینلشدیریر {باخ:بگ، المُنجد سؤزلویو بو کلمه نین تورکجه اولدوغونا اشارت ائدیر}. ۲-بای- (اؤزل آد) بای سؤز ایله بیرلیکده چوْخلو اؤزل آدلار دؤزه‌لیر، بوُ آدلار اینسان و قوروم آدی کیمی ایشله‌نیر، ~ باقاتوُر، ~خان، ~خانیم، ~ دیرلیگ، ~تمیش، ~ؤرگَن، ~ؤز، ~ؤزبگ، ~ؤزَر، ~ؤزلوْ، ~ؤزمَن، ~ؤزَن، ~ؤغدوْ، ~ؤغَر، ~ؤگوّت، ~ئلچی، ~ؤلمَز، ~ائلچی، ~ائلچین، ~ابا، ~ابی، ~اپا، ~اتا، ~اجار، ~اچقی، ~آچوُن، ~ارال، ~ارسلان، ~اشقیْن، ~الان، ~الپ، ~التان، ~آلتای، ~التوُن، ~الدی، ~المیش، ~ان بَگیم، ~ان بوُقا، ~ان بیگه، ~انیْل، ~اووُن، ~ایدیْن، ~بؤرک، ~باتوُ، ~باتوُر، ~باسان، ~باسدی، ~باش، ~باشات، ~باقان، ~بال، ~بالا، ~بایبُق، ~بَرک، ~بَرکه، ~بوُدار، ~بوُداق، ~بوُدون، ~بوْرا، ~بوْغا، ~بوُغو، ~بوُقا، ~بوُقا، ~بوُقای، ~بوْی، ~بوُیروق، ~بیْچاک، ~بیچَر، ~بیچه، ~بیردی، ~بیگه، ~بیلگَن، ~بیلگه، ~بیلَن، ~بیلیر، ~بیلیگ، ~پوُسات، ~تؤره، ~تاپان، ~تاریْم، ~تاتَر، ~تانوُق، ~تانیْر، ~تانیْش، ~تانیْل، ~تَبَر، ~تَریم، ~تَمیر، ~توُتار، ~توُتای، ~توُتوش، ~توُتون، ~توُر، ~توُرا، ~توُران، ~توُرو، ~توْرول، ~توُغ، ~توُغچوُ، ~توُغرولُ، ~توْقان، ~توْکوز، ~توُلقا، ~توْلون، ~توُمان، ~توُنچ، ~تیگین، ~تیلوُن، ~جَبه، ~جولْای، ~چئری، ~چاخدی، ~چاغ، ~چاغا، ~چاغان، ~چاغری، ~چاغیْل، ~چاغیْن، ~چاولی، ~چَکَن، ~چَلیک، ~چوُرا، ~چیچَک، ~خاقان، ~خان، ~دؤندوْ، ~دؤنوّم، ~دال، ~دالی، ~دَرین، ~دَنیز، ~دوُرا، ~دوُراق، ~دوُران، ~دوُردو، ~دوُرسوُن، ~دوْرَن، ~دوُروش، ~دوُروق، ~دوُرول، ~دوُروم، ~دوْز، ~دوْزَن، ~دوْزه، ~دوْغا، ~دوْغان، ~دوْغدوُ، ~دوْغموُش، ~دوْغو، ~دوْلو، ~دوْلون، ~دوُمان، ~دوُی، ~دوُیار، ~دوُیول، ~دوُیوم، ~دَیر، ~دیرَک، ~دیرگه، ~دیرَن، ~دیلَر، ~دیلَک، ~ر، ~رتین، ~رتینگوّ، ~رجه، ~ردَم، ~ردی، ~رسین، ~رکین، ~رگی، ~رگین، ~رمیش، ~رَن، ~روُق، ~زگی، ~زَن، ~سئزَن، ~سئزیل، ~سئزیم، ~سئوؤک، ~ساتی، ~ساداق، ~ساروُ، ~ساغوُن، ~ساقیْق، ~ساقیْن، ~سالار، ~سالدی، ~سالوُر، ~ساووُل، ~ساووُن، ~سای، ~سایار، ~سایان، ~سایبُل، ~سایبیْن، ~سَن، ~سَنجر، ~سوُ، ~سوُن، ~سوُندوُ، ~سوُنَر، ~سوْی، ~سوْیلوُ، ~سیم، ~سین، ~شاد، ~شکین، ~شیْرای، ~قاچماس، ~قام، ~قان، ~قوُت، ~قوْچ، ~قوُرد،

ـقوُل، ـقوُلا، ـقولو، ـقوْنار، ـقوْناق، ـقوْندوُ، ـقیْر، ـقیْران، ـقیْز، ـقیْزیل، ـقیْن، ـقیْنالپ، ـقیْوان، ـکؤل، ـکؤمَن، ـکؤنول، ـکَسَن، ـکوُت، ـکوُتال، ـکوُتان، ـکورُقان، ـکوّل، ـکوُمان، ـگئچدی، ـگؤچَر، ـگؤچَن، ـگئچن، ـگؤر، ـگؤرگَن، ـگؤرگوّن، ـگؤرَن، ـگؤروّن، ـگؤنَنچ، ـگؤنه، ـگؤیچَک، ـگؤیچَن، ـگؤیچه/ ـگؤکچه، ـگَز، ـگَله، ـگوّج، ـگوّر، ـگوّرول، ـگوّلَج، ـگوّلَن، ـگوّن، ـگوّوَن، ـگیز، ـگیزَر، ـمان، ـموُشتوُ، ـنوْیان، ـهوُن، ـوئردی، ـوئریم، ـوْبا، ـوْتاغ، ـوُتکوُ، ـوُتوم، ـوُچوُر، ـوْخ، ـوْر، ـوْرالپ، ـوُران، ـوْران، ـوْردا، ـوّرکوت، ـوْرول، ـوُز، ـوْزان، ـوُسلوُغ، ـوُغور، ـوْغوز، ـوْغول، ـوْقان، ـوْقان، ـوْقوُت، ـوْقوُر، ـوُلاش، ـوُلاق، ـوُلان، ـوْلجاش، ـوْلجای، ـوّلکَن، ـوُلوچ، ـوُلوغ، ـوُمار، ـوُمان، ـوّن، ـوّنال، ـوْنوُق، ـووُران، ـیزگَن، ـیزلَر، ـیْشیق، ـیلخان، ـیلَر، ـیلکین، ـینان، ـینانچ، ـیوُرد.

بای..bay [اونلم، سس تق] تعجّوب و شاشقینلیق حالدا دئییلن بیر سؤز، بعضا بیْی و بوْوْی شکلینده‌ده ایشله‌نیر "بای! بورا نه گؤزلدیر".

بایا..baya [اؤزل آد] بای کیمی اوْلموش، بایلانمیش، زَنگینلَشمیش[۷].

بایات..bayat [اا] ۱-اوْغوز تورکلرینین ۲٤ بوْی‌ندان بیری ساییلیر، دیواندا اوُلو تانری و جامع‌التواریخ کتابیندا زنگین و وارلی معنالانیب، دده قورْقود، فضولی، واقف، آخوندوف، یحیی کمال، صمد وورقون کیمی تورک عالم‌لری بوُ طایفادان ایدیلار، بایات طایفاسی صفوی‌لر دؤورو همدانین شرقینده و کَزّاز بؤلگه سینده و بیر بؤلوموده گنجه و شیروان حوالی سینده یاشاییردیلار، اوْنلاری بیربیریندن آییرد ائتمک اوْچون همدان داکی بایات‌لارا اوُزبایات ویا آغ بایات (مُطلق، خالص بیات). دئییردیلر، همچنین بایات‌لارین بیر بؤلوموده نیشابور بؤلگه‌سینده قارابایات‌آدیلا تانینیردیلار. ۲-تانری-صفت‌لر یندن: قدیم، ازَلی، صاحب، ۳-اوُیغوریازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ، ٤-بایات سؤزو موسیقی ده ده گئنیش ایز بوُراخیبدیر "بایات عجم، ـاصفهان، ـشیراز، ـکوّرد، ـ قاجار، چوْبان بایاتی، – –"{باخ: بای/ بگ}. ۵-بایات۲(صفت) باخ: بوْیات. ٦-بایات (اؤزل آد) میانا، چاپیشلو، اوُرمیه و هشتَری ده کند آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

بایاتارکان..bayatarkan [تاریخی اؤزل آد] ساری توّرگیشلَر دؤولتی دؤنمی‌بیر بگ آدی[۷].

بایات‌شیراز موُغامی..bayat şiraz muğamı [باخ] گلین موُغامی.

بایات‌قاجار موُغامی..bayatqacar muğamı [آد] بو موغام آذربایجان موسیقی‌سینین اصلی دستگاه‌لاریندان تانینیر و گوُشه‌لری بولاردان عبارتدیر: بایات قاجار، بایات توّرک، قاتار، بایاتی، چوْپان بایاتی‌سی، حجاز، گبری، فارس شکسته‌سی (فا:بیات‌قاجار).

بایات‌قارا..bayat qara [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بایاتلی..bayatlı [اؤزل آد] بایات‌علی: اوجان دا داغ آدی.

بایاتلی..bayatluğ [اؤزل آد] بایاتلوُغ: دؤولتلی، بختی آچیْق، مُقتدر[۷].

بایاتمیش..bayatmış [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

بایاتی..bayatı [آد، یازین] بایات ائلی آدیندان آلینمیش شعر نوعونا دئییلیر، بایاتیلار مضمونجا اجتماعی و فلسفی موضوع‌لاری مطرح ائیله ییرلر و قورولوشجا ۷ هجالی و ٤ مصرعدن تشکیل تاپیر، بایاتیلار چوخ واقت عزیز و ویا من عاشقم کلمه‌لریله باشلاییر، "اؤرنک: بولبول قوْنار گوللره. قُربان شیرین دیللره. هامو ال بیر اولاندا. یاغی نئیلر ائللره"[۷۳، ۷٤] (فا:ـ). bayati (a kind of poem)

بایار..bayar [آد] اوْنلو، زنگین، تانری صفت لریندن (فا:نام پسر).

بایاتی لاما..bayatılama [آد] بایاتی سؤیله‌مه (فا:بایاتی گویی).

بایاتی لاماق..bayatılamaq [تاثیرسیز ائیلم] بایاتی سؤیله‌مک (فا:بایاتی گفتن).

بایار..bayar [تاریخی اؤزل آد] ۱-اوُلو، قُدرتلی، تانری صفتی ۲-بوُلقار خانلیْغیندا سوْیلو و اوّستون وصف‌لی یؤنه‌تیجیلَره وئریلن بیر عُنوان[۷].

بایازیْد..bayazıd [تاریخی اؤزل آد] بایزید: ۱-تانری ارمغانی؛ ۲-بابوُر خان دؤنمی بگ‌لریندن، عُثمانلی‌لاردا ایکی پادشاه آدی[۷]. ۳-هشتَری ده کند آدی.

بایاغی..bayağı [دده] ۱-کیفیت‌سیز، قابا "بایاغی سؤز". ۲-(ظ) اوْلدوقجا، عادتا "اگر بو اوزونتودن قورتولسایدی ایچی بایاغی راحت اوْلایدی" {باخ: بایاق، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بایاغی‌لاشدیرماق..bayağılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بایاغی-حالاگتیرمک، دیرسیزلشدیرمک.

بایاغی‌لاشدیریلماق..bayağılaşdırılmaq [بلسیزائیلم] قابالاشدیریلماق.

بایاغی‌لاشدیریلمیش..bayağılaşdırılmış [صفت] تحریف‌اولونوب ساده‌لشدیریلمیش.

بایاغی‌لاشماق..bayağılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] تحقیر اوْلوناجاق قدر ساده‌لشمک، بایاغی شکله دوشمک، قابالاشماق-

بایاغی‌لایان..bayağılayan [ظرف، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] اسکی سی کیمی.

بایاغی‌لیق..bayağılıq [آد] بایاغی شئیین حالی.

bayaq..بایاق [ظرف] ۱-بیرآز اوّل، بیر آز قاباق، آز اؤنجه (فا:اخیرا). recently ۲-سلَف، داها اؤنجه کی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ‹بایا›، ده‌قوْرقود دا ایشله‌نیبدیر}.

bayaq teymur..بایاق تیموُر [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

bayaqbəy..بایاقبگ [تاریخی اؤزل آد] (م۹جی یوّزیل)میْصیر عسگری والیلریندن[۷].

bayaqdan..بایاقدان [ظرف] بیرآز اوّلدن، چوخدان. long ago

bayaqkı..بایاقکی [صفت] بیرآز اوّل کی، بیر آز قاباق اوْلموش (فا:قبلی).

bayaqul..بایاقوُل [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بای'ا+ قوُل[۷].

bayan..بایان [آد، باخ:بای] زنگینلیک، موتلولوق، ارکلیک، خانیم‌لارین آدینین قاباغیندا سایقی اوچون گلیر "بایان سوْلماز" (فا:خانم)lady ۲-اَسکی دؤنَم تانری صفت‌لریندن ۳-اوُیغور خاقانلارینین عُنوانلاریندان، آلتون اوْردو خانلاریندان قوُنیچی نین اوْغلونون آدی[۱۲]. ٤-تورک طایفاسی ساییلیرلار، داش‌کسن'ده کند آدی[۲٤۲-۱۳۰]. ۲-بایان۲(آد، روسجا) مُرکّب قوُرولوشلو وقارموْنا بنزر موسیقی آلتی. ۳-بایان (اؤزل آد) اوُیغور، آوار، چاغاتای خانلاریندان: ‹چوُر، ‹خاقان، ‹خان، ‹سالور، ‹قوُلوخان، ‹ای، ‹توُرا، ‹چار، ‹سار[۷].

bayana..بایانا [تاریخی اؤزل آد] آلتای داستانلاریندا بیر تانریْچا آدی[۷].

bayandaş..بایانداش [اؤزل آد] آبشرون'دا داغ آدی(۵۹۰)[۲٤۰].

bayandur..بایاندوُر [تاریخی اؤزل آد] ۱-اوُیغور یازیْتلارینداآدی[۷]؛ ۲-کیمئرلرین یئددی‌بوْیوندان‌بیری اوْلاراق یازیلیبدیر[۲۰۹] {بایندیر}.

bayandır..بایاندیر [اؤزل آد] لاچین'دا چای آدی[۲٤۰].

bayavut..بایاووُت [اؤزل آد] وارلیقلی، مُقتدر؛ بیر توّرک و همچینین بیر موُغول طایفاسی آدیدیر، باخ: کیمک.

baybaktı .. بایباختیْ [اؤزل آد] Baybaktı قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

baybars dastanı..بایبارس‌داستانی [اؤزل آد] بوُ داستان عربجه اوْلاراق تورک سردارلارینین صلیبی ساواش‌لاریندا جسارت لرینی گؤسترییر، بو داستان م۱۳-۱۵جی یوّزیللر و تورک سردارلاری‌نین مصرده حاکمیت‌لری دورانینا عایددیر، بای بارس (بای: بگ، وارلی + بارس: تورکجه ده یوزپلنگ) بیر توّرکجه کلمه دیر و بایبارس غزّه شهرینده اوّچ یول مغول‌لاری یئنیب و اوْلارا یئنیلمه دادینی اولین دفعه ده آنلادیب، م۱۲۵۰ده سن‌لویی فرانسه پادشاهی‌نی یئنه‌رک م۱۲٦۸ده صلیبی‌لرین اؤنم‌لی پایگاهی انطاکیه شهرینی آلمیشدیر، بای بارس داستانی عربجه ده سیرهٔ بیبَرس آدلانیب دیر (شمس ٦٥). {باخ: بای، بارس}.

baybayuq..بایبایوق [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] یوُواسینی زنبیل کیمی دؤزلدن خوْش سسلی بیر قوُش.

baybəy..بایبگ [تاریخی اؤزل آد] ۱-توْلون اوْغوللاری دؤنمی، میْصیر والیسی و کوْموتانی ۲-قازاقلارین کیچییوّز بؤلوگو، آدای، بای اوْغلو و قاراساقال اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندادیر[۷].

bayborə..بایبؤره [اؤزل آد] مرند جوُلفا آراسیندا یئر آدی {بای+بؤره[٦٦]}.

bayborə..بایبؤره [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ (بایْندیر خان'ین باباسی)[۷].

bayburd..بایبوُرد [اؤزل آد] ۱-وارساق تورکلرینه باغلی بیراوْیماق آدی[۲۰۹]. ۲-قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

bayburd hasarı..بایبوُرد حاصاری [آا، ده] یئر و قالا آدی.

bayburdlu..بایبوردلو [اؤزل آد] بوُ طایفا عُثمانلی توْپراقلاریندان آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفویلره قاتیلدیلار، شاه طهماسب زامانی بؤیوکلری قاراخان، شوْراگؤل'ون والی‌سی ایدی.[۸۵]

baybiçən..بایبیچَن [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانیندا بانیْ-چیچَک‌ین باباسی[۷].

baypas..بایپاس [آد، این] ۱-(طب)دامارآختارما. ۲-(اقتصاد) بیرینی دوْور ووُروب گئری ده بوُراخما، دئوره‌دیشی بوُراخما.

baypas əməliyatı..بایپاس عملیاتی [آد] قلبده توُتولموش ویا آزجا توُتولموش دامارا قان آختیماق اوّچون اوْرایا اک دامار ووُرما ایشی.

baytar..بایتار [آد] حئیوان‌خسته‌لیکلری‌حکیمی(فا:دامپزشک). veterinarian {ع› بیطار› باخ: بایتال}.

baytarlıq..بایتارلیق [آد] حئیوان خسته‌لیکلرینه باخما ایشی.

baytaş..بایتاش [تاریخی اؤزل آد] ۱-قاراخانلیْلار دؤولتی خانلاریندان (ساتوُق بوُغرا خان'ین اوْغلو) ۲-کاشغرلی محمود بگین ده‌ده‌سی[۷]. ۳-بای کیمی اولان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

baytağ..بایتاغ [اؤزل آد] بوْللوق، چوْخلوق، قالابالیق (تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز اوْیماق‌لاریندان و بو اوْیماغین ایلک بگ‌لریندن[۷].

baytal..بایتال [صفت] ۱-وارلی، مال دؤولتی چوْخ اوْلان، آتلاری چوْخ اوْلان. ۲-گئچمیشده (دؤنیا ۲جی ساواشی دؤنمی) ماکی قرئینی آراسیندا بیر توّرک کندی ایدی و اوْ دؤنم کوّردلرین هجومونا معروض قالاراق داغیلدی و اهالی سی ماکی قرئینی و خوْیا کؤچدولر و ایندیلیکده کوردلرین یایلاغیدیر[۳]، ۳-بوُ کلمه آت خسته‌لیکلرینه باخان حکیم اوّچونده سؤیله‌نیر، آیدیندیرکی

عربجه بیطار سؤزیله ایلگی‌سی یوْخدور[۵] {بایات+ال› بایاتال› بایتال؛ باخ: بایتار}.

بایجال..baycal [اؤزل آد] آذربایجان ده داغ آدی(۱۹۱۰)[۲۴۰].

بای–جیکئت .. Bay-Ciket [اؤزل آد] قازاق‌اوْرتایوْز–گیرئی–قاراگیرئی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بایچا..bayça [صفت، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] ۱–زنگین، وارلیقلی، مُقتدر ۲–(تاریخی اؤزل آد) پئچه‌نک‌لر دؤولتی کوْموتانی[۷].

بایچوُ..bayçu [تاریخی اؤزل آد] بایجوُ: وارلیقلی، ایلخانلیلاردؤنمی بیر کوْموتان[۷].

بایخاتون..bayxatun [اؤزل آد] بای و زنگین خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بایخان..bayxan [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

بای‌داغ..bay dağ [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

بایدا..bayda [آد] بایداق، بیرنوع قاب "الینده بایدا گلین. دوُروبدو چایدا گلین. آللاه مُرادین وئرسین. آچیلان آیدا گلین." (فا:بادیه) {باخ: بود/ پوتلوق}.

بایدار..baydar [اؤزل آد] وارلیقلی، مُقتدر، اَگه‌من[۷].

بایدارخان..baydarxan [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن‌اوْردوخانلاریندان(باتو خان'ین اوْغلو)[۷].

بایداق..baydaq [اؤزل آد] باغیْمسیز، حُر[۳۷].

بایداق..baydaq [اؤزل آد] هشتپر(~یئری)، سراب (~ی)ده داغ آدی.

بایداقوُل..baydaqul [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

بایداقی..baydaqı [تاریخی اؤزل آد] بایداق؛ قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

بایدان..baydan [اؤزل آد] الی‌آچیق؛ یاقوُت داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

بایدوُ..baydu [اؤزل آد] اَگه‌من، وارلیقلی، دؤولتلی[۷].

بایدخان..baydxan [تاریخی اؤزل آد] بایدو ایلخان: ایلخانلی، چاغاتای خانلاریندان[۷].

بایدوایلخان..bayduaylxan [تاریخی اؤزل آد] باخ: بایدو ایلخان.

بایدوُر..baydur [تاریخی اؤزل آد] ۱–چاغاتای خان'ین اوْغوللاریندان ۲–دده قوْرقوُد دؤنمی ایچ اوْغوز بگ‌لریندن[۷].

بایدوست..baydust [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

بایدی..baydı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {باخ: بایدو}.

بایدیرماق..baydırmaq [ل، باخ:بای] اؤزگه‌نین امانتی‌نی یییه سیندن ایزین‌سیز باشقاسینا وئرمک.

بایدیق..baydıq [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳]، ۱۰۸.

بایر..bayir [آد، عربجه، دده] باخ: بایئر.

بایراچ..bayraç [آد] زَنگین، توْرکمَنلرین ساریْق اوْیماغی اوُلوبابالار یندان[۷]

بایراش چای..bayraş çay [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده چای آدی.

بایراغی آلتیندا..bayrağı altında [ظرف] بیر شُعار آلتیندا، بیر مقصد اوُغروندا.

بایراغی یاری یا یئندیرمک..bayrağı yarı ya yendirmək [تاثیرلی ائیلم] ملّی یاس اعلام ائتمک.

بایراغینی یوْکسک‌توْتماق..bayrağını yüksək tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرایشی یئتَرینجه یئرینه یئتیرمک.

بایراق..bayraq [آد] ۱–پرچم؛ بیر اوُلوس، اؤلکه ویا قوُرولوشون سیمگه سی، گئل‌لیکله دؤرد قوْل بیچیمینده و رنگلردن تشکیل تاپیر "آغ بایراق قالدیرماق، مُبارزه بایراغی قالدیرماق" (فا:بیرق). **flag** ۲–(مج)ایدئیا، مرامنامه و سیمگه معناسیندا. ۳–بوُ کلمه بای سؤزونه باغلاناراق وارلیق، وارْولوش، اَرکلیک، گوْج، و باغیْمسیزلیق معناسیندادیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بوکلمه دیواندا بایراق و باتراق شکلینده یازیلیب وباتیرماق سؤزو ایله ایلگی‌لیدیر؛ باتیرماق+اق› باتیراق› بایراق}.

بایراق..bayraq [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

بایراق‌آچماق..bayraqaçmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤنوللو عسگر توْپلاماق.

بایراق‌آلتی..bayraqaltı [آد، مج] اوْردو قوللوغو، عسگرلیک.

بایراق‌تؤره‌نی..bayraqtöreni [آد] بایراق‌قارشی‌سیندا سایقی‌و احترام‌دوُروشو.

بایراق‌چکمک..bayraq çəkmək [تاثیرلی ائیلم] دیره گه بایراق قالدیرماق.

بایراقچی..bayraqçı [آد] ۱–بایراق دوزَلدن و بایراق ساتان. ۲–بایراق گؤتورن، قاباقدا گئدن، بایراقدار (فا:پرچمدار). **standard**

بایراقچی‌لیق..bayraqçılıq [آد] ۱–بایراق دوزلتمه. ۳–بایراق گؤتورمه.

بایراقچی‌لیق‌ائتمک..bayraqçılıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] بایراق-گؤتوره‌رک‌اؤنجولوک‌ائتمک.

بایراق‌دار..bayraqdar [آد] بایراق‌داشییان، بایراقچی. **standard-bearer**

بایراق‌دیره گی..bayraq direyi [آد] بایراق قووزاماق اوچون یارارلانان دیرک.

بایراق‌دیکمک..dkmək bayraq [تاثیرلی ائیلم] دیره گه بایراق قالدیرماق.

بایراقلی..bayraqlı [صفت] بایراق‌صاحبی، بایراغی اوْلان(فا:دارای-پرچم).

بایراقلیق..bayraqlıq [آد] بایراق دوزَلتمه‌یه یارایان پارچا ویا دیرک.

بایرام..bayram [آد] ۱-ملّی ویا دینی جهتدن اؤنملی و قوُتسال ساییلان شنلیک گونو. celebration ۲-سئوینج، شنلیک (فا:عید). festival ۳-(تاریخی اؤزل آد) تؤرکمَنلرین، یوْموُت اوْیماغی اوُلوبابالارینداندا[۷]. {هرچند بو سؤزون ایندیکی سؤیله نیشی بیزی بای سؤزونه گؤتورور ولی اسکی سؤیله نیشینه باخارساق بای سؤزو ایله ایلگی‌سی گؤرسنمیر، دیواندا بو کلمه(بَذرَم) شکلینده گلیب، دیواندا " ‹بَذوک›: بؤیوک، ‹بَذیزلیک ائو›: بزنمیش ائو، ‹بَدوتمک›: بؤیوتمک" کلمه‌لری بو سؤزون کؤکونو آنلاتیر، بَذرم سؤزونده شکسیز بَذ سؤزو بؤیوک معناسیندادیر وبذیز=بذیر سؤزوده " بذیزلیک ائو" عبارتینده اولدوغو کیمی بؤیوک ساییلمیش مفهومو وئریر، بو کؤک م اکی ایله بیرلیکده بؤیوک ساییلان اتفاق یا زمان ویا مکانی آنلادیر؛ بهرام و پدرام کیمی آدلار بو سؤزه دایالیدیرلار}.

بایرام–..bayram - [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۱ آد سایماق اوْلار).

بایرام‌آخشامی..Bayram axşamı [ظرف] بایرامین قاباقکی گونونون آخشامی.

بایرام‌آیی..bayram ayı [آد] ایلین سوْنونجو آیی، ایل بایرامینا گئدن آی.

بایراماق..bayramaq [آد] شنلیک‌ائتمک، بایرام توتماق(فا:جشن گرفتن).

بایرام اوْزه‌ری..bayram üzəri [آد] بایراما یاخین.

بایرام‌اوْستو..bayram üstü [آد] بایراما یاخین.

بایرام‌اوُلدوزو..bayram ulduzu [آد] بیر بیتگی آدی (فا:گیاهیست).

بایرام‌بَگیم..bayram bəyim [تاریخی اؤزل آد] خوارزَمشاهلاردؤنمی، سارای خانیملاریندان[۷].

بایرام‌توْپو..bayram topu [آد] بایرام گؤنلری شنلیک اوْچون آتیلان توْپ.

بایرام‌جوْجوغو..bayram cocuğu [آد] بایرامدا بزنمیش و گئییندیریلمیش اوُشاق. ۲-بایرام گؤنو آنادان اوْلموش اوُشاق.

بایرامخان..bayramxan [تاریخی اؤزل آد] بابوُر خان دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

بایرامدا‌سئیراندا..bayramda seyranda [ظرف] آرادابیر، آرادا سیرادا، سئیرک اولاراق.

بایرام‌زیارتی..bayram ziyarəti [آد] بایرام گؤروشو.

بایرام‌ساياغی..bayram sayağı [ظرف] بایرامدا اوْلدوغو کیمی. festively

بایرام‌شیرنی‌سی..bayram şirnisi [آد] بایرام گؤنلری قوْناق‌لارا وئریلن شیرنی.

بایرامعلی‌عابباس‌زاده(حامبال)..bayraməli abbaszadə(hambal) [آد] ۱۲۳۸گونش ایلی سرابین دؤننو کندینده آنادان اوْلوب، تخلصومیرزاگلزار اوْلوب.

بایرام‌قاباغی..bayramqabağı [صفت، ظرف] بایرام آیی، ایل بایرامیندان بیرنئچه واخت قاباق " بایرام قاباغی تجارت".

بایرام‌قوُردو..bayramqurdu [باخ] مریم قوُردو.

بایرام‌گؤروشو..bayram görüşü [آد] بایرام گؤنلری قاپی قوْنشو و قوْهوم تانیشلارین بیربیرلریله گؤروشو و قوُتلاماسی.

بایرام‌گؤنو..bayramgünü [آد] بایرام اوْلان گونلرین هر بیری.

بایرام‌لاشماق..bayramlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بایرامی بیرلیکده قوُت لاماق و شنلیک ائتمک (فا:عید را بهم تبریک گفتن).

بایراملو..bayramlu [اؤزل آد] آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

بایراملیق..bayramlıq [آد] بایرامدا وئریلن ارمغان، بایرام گئییمی (فا:عیدی). new –year gift

بایرام‌نامازی..bayram namazı [آد] دینی بایرام‌لاردا قیلینان نماز.

بایرام‌هاواسی..bayram havası [آد] سئوینجلی و نشه‌لی اوْرتام.

بایرام‌یئمیشی..bayram yemişi [آد] بایرامدا سفره‌یه دوزولن یئیمش (فا:چرز).

بایرک‌قوُشچواوْغلو..bayrək quşçuoğlu [اؤزل آد] اهل‌حق (علی-اللهی، گوْران)، بیر سیرا درویشلرین آدی اوْلاراق حضرت علی‌نین بؤیوک مقام و رتبه صاحبی اوْلدوغونا اینانیرلار، اوْنلارین اینانجینا گؤره اللهین کلامی ۲٤نفرین واسطه سیله و تؤرکجه اوْلاراق خالقا ابلاغ اوْلونوبدور و ایلکی بایرک قوُشچو اوْغلودور، اؤرنک " من دیل بیلمزلال ایدیم. حالیما ملال ایدیم. ذات مولا سؤیلتدی. ایندی سؤیله‌یه گلدیم."[٦٨].

بایرونیزم..bayronizm [آد، این] اینگیلیز شاعری بایرون یارادیجیلیق ایله میدانا گلمیش ادبی جریان (فا:بایرونیزم).

بایری..bayrı [باخ:بری] ۱-اسکیدن وار اوْلان، ازَلی(فا:قدیم). ۲-سوْنرادان ضبط ائدیلیب، یوُردا داخل ائدیلن توْپراق. ۳- تانری صفت لریندن.

بایرْیْخان..bayrıxan [تاریخی اؤزل آد] غزنه‌لیلَرو آلپتَکینلیلَر دؤولتی خانلاریندان[۷].

بایرْیق..bayrıq [آد] قسمَت، بخت، طالع[۷].

بایرْین..bayrın [آد] قدیم، اَزَلی؛ اُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

بایرلیق..bayrılıq [باخ] بایری.

بایزاوا..bayzava [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {پاییزآوا}.

بایسا..baysa [اؤزل آد] مادالیا[۷].

بایسال..baysal [صفت، باخ:بای] راحت و دوُرو، حُضور و رفاه ایچینده اوْلان، بای کیمی اولان، اوغلان آدی.

بایساللیق..baysallıq [آد] حُضور و رفاه ایچینده اوْلما وضعیتی.

بایسان..baysan [اؤزل آد] بای کیمی اولان، یاخیْشیقلی، اوغلان-آدی(فا:نام‌پسر

بایستی..bayisti [ظرف، فارسجا، یالنیز شعرده ایشله نیردی] گرک (فا:ـه). must

بای–سوْیات .. Bay-Soyat [اؤزل آد] آلتای ت.شوْر بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بایسوُ..baysu [اؤزل آد] بول و برکتلی سوُ، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بایسوْیآت..baysoyat [تاریخی اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْراوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

بایسوُنالپ..baysunalp [تاریخی اؤزل آد] عُثمان اوْغوللارینین اوُلوبابالاریندان[۷].

بایسوُنقور..baysunqur [آد] ۱-شاهین جنسیندن پیرتیجی بیر قوش (فا:بایسنقر). ۲-(تاریخی اؤزل آد) آغقوْیونلولار دؤولتی خانی؛ تیموُر گوْرخانین توْرونو؛ چَنگیزخانین اوُلوبابالاریندان، کوُرلاس اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

بای‌سیز .. bay sız [آد] اعتبارسیز (فا:یناق: خسرو).

بایسییْیق..baysıyıq [تاریخی اؤزل آد] اورتایوْز، قاراگیرای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

بایسین..baysın [اؤزل آد] زَنگی لیک، قُدرت[۷].

بای‌صوْفو .. Baysofu [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بایغیرماق..bayğırmaq [تاثیرسیز ائیلم] باغیرماق، قیشقیرماق(فا:فریاد کشیدن).

بایغین..bayğın [باخ] بایقین.

بایقا..bayqa [اؤزل آد] توْی، شؤلَن، شَنلیک[۷].

بایقارا..bayqara [آد] بایقرا: ۱-بؤیوک بگ. ۲-اؤنلو بیلگین، آستروْنوم، فیلوْسوف، تیموُرگوْرخان'ین توْرونلاریندان.

بایقان..bayqan [آد] یتگین، اوْلقون، بؤیوکلوگه چاتمیش.

بایقرا..bayqra [آد] باخ: بایقارا.

بایقوْنوُر..bayqonur [تاریخی اؤزل آد] بایکوْنور: قازاق‌خانلیْغیندا آستروْنوْم‌لاردان[۷].

بایقوُت..bayqut [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی {بگ+قوت: اوُغورلو بگ}.

بایقوُتالپ..bayqutalp [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بایقوُش..bayquş [آد، دیرگی] باشیندا جوت جیقّاسی اوْلان پیرتیجی گئجه قوشو، کیچیک حئیوانلاری آولایان بیر قوش(تورلری:آلاجا، قولاقلی، مئشه بایقوشو) (فا:جغد). **kukumav strix** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بای+ قوُش: قوشلارین بؤیوگو}.

بایقوش‌قایا..bayquş qaya [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

بایقوش‌گیللر..bayquşgillər [آد، دیرگی] قوُقوماو و بایقوش کیمی پیرتیجی قوشلار سوْیو (فا:جغدسانان). **strigiformes**

بایقوش‌یوُوا‌سی..bayquş yuvası [آد] خارابالیق، پیخیق یئر.

بایقوُن..bayqun [آد] باخ: بایقین.

بایقوُنلوُ.. Baygunlu [اؤزل آد] قوُندوُر-کاسای بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بایقین..bayqın [صفت] ۱-اؤزوندن گئتمیش، بیهوش اوْلموش (فا:بیهوش). **unconscious** ۲-ووُرولموش، سئودالی، کؤنول وئرمیش. ۳-(مج) خوُمار، سوْزگون، مستانه.

بایقین بایقین..bayqın bayqın [ظرف] خوُمار خوُمار، سوزگون سؤزگون.

بایقین دوْشمک..bayqın düşmək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ یوْرولماق.

بایقین‌لاشماق..bayqınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بایقین-حالا گلمک(فا:مدهوش شدن).

بایقین‌لیق..bayqınlıq [آد] ۱-اؤزوندن گئتمه، بایلما(فا:بیهوشی) **absence** ۲-اؤره‌یی گئچمه، خوُمارلیق، سوزگونلوک، دالقین‌لیق.

بایقین‌لیق گئچیرمک..bayqınlıq geçirmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزوندن گئتمک، بایلماق. (فا:بیهوش شدن). ۲-چوْخ هیجانلانماق، تلاش لانماق.

بایقینتی..bayqıntı [آد] ۱-بایقین‌لیق. ۲-ایپک‌بؤجک‌لرینده‌بیر خسته‌لیک آدی، بوُ خسته‌لیگه خاطرقوْزا اؤره تیمی دایانیر.

بایکا..bayka [اؤزل آددان] بیر نوع توخونموش یوُن پارچا (فا:نوعی پارچه پشمی).

بایکال..baykal [آد] بایقال: بای کیمی قالمیش، زنگینلیک میراثچی-سی.

بایکوْت..baykot [آد، این] باخ: بوْیکوت.

بایکوْنور..baykonur [تاریخی اؤزل آد] باخ: بایقوْنور.

بایگَلدی..baygəldi [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بایلا..bayla [آد] بؤیوک کند، شهر (وارلیقلی شهر) {ت›بایلیق›، بو سؤزجوک بایلیق‌سؤزوندن آلینمادیر (اؤرنک: تارلیغ، تارلا)}.

بایلاچ..baylaç [آد] گؤمروک وئرگی سی.

بایلار .. Baylar [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بایلاسال..baylasal [آد] شهرله ایلگیلی.

بایلاق..baylaq [اؤزل آد] راحات، رَفاه ایچینده[۷].

بایلاشدیرماق..baylalaşdırmaq [باخ] سیویل لشدیرمک.

بایلاشماق..baylalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] شهرلشمک، یئرله‌شیم حالینا گلمک.

بایلالیق..baylalıq [آد] باخ: سیویل اوْلما (فا:شهر نشینی).

بایلام..baylam [اؤزل آد] ۱-عزم، قارارلیْلیق ۲-دئمت، باغ[۷].

بایلامیش..baylamış [اؤزل آد] وارلیقلی، گؤجلو اوْلموُش[۷].

بایلان..baylan [اؤزل آد] بای و زنگین خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بایلانلیق..baylanlıq [آد] زنگینلیک "اوُشاق بایلانلیق ایچینده بؤیودو".

بایلانماق..baylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] نازلانماق، شیمارماق.

بایلانیْش..baylanış [اؤزل آد] ایلیشگی، مُناسبت[۷].

بایلیق..baylıq [آد] ۱- شهر، بؤیوک کند، بایلا (فا:شهر). ۲- city وارلی‌لیق، گؤجلولوک. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

بایماز..baymaz [اؤزل آد] مالا مُلکه ایلگی دوُیمایان کیشی (تاریخی اؤزل آد) اوْختای خاقان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

بایماق..baymaq [تاثیرلی ائیلم] (یییه‌جک) بایقین‌لیق وئرمک، معده‌نی بوُلاندیرماق. ۲-(دا) آلداتماق، قاندیرماق.

بایمان..bayman [اؤزل آد] بای کیمی اولان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

باین..bayın [اؤزل آد] بایْین: ساوه ده داغ آدی {بایان}.

بایناق..baynaq [آد] ۱-گؤبره، پیسلیک؛ ۲-باخ: مایماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

باینال..baynal [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی {بای+آل: زنگین}.

باینوج..baynuc [اؤزل آد] شیراز-داراب دا کند آدی.

بایوْتموُش..bayutmuş [تاریخی اؤزل آد] بای+اوْتموُش (یئنمیش)؛ اوُیغوربگلریندن[۷].

بایوُر..bayur [اؤزل آد] جَسوُر، گؤزوقارا[۷].

بایوُق..bayuq [اؤزل آد] حاضر، آماده[۷].

بایوْلگَن..bayülgən [تاریخی اؤزل آد] بای+ اوْلگَن؛ شامانیست گله‌نک‌ده اینسانلار آراسی ایلیشکیلَرله ایلگیله‌نن "مکافات تانریْسی"[۷].

بایه..bayə [اؤزل آد] قزوین ده کند آدی {بای+ا}.

بایتماق..bayıtmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بایقین ائتمک، بایلماسینا یوْل آچماق (فا:مدهوش نمودن). ۲-(تا) زنگین ائتمک.

بایتمیش..bayıtmış [آد] ۱-م۱۱جی یوْزیلده قیْپچاق بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵]. ۲-زَنگین، قُدرت صاحبی.

بایر..bayır [آد، ع، دده] داغین دؤشونده دوْز یئر، چؤل، بیر تیکینتی‌نین ائشیگی، دیشاری، آچیق یئر، چؤل "هرگوْن قیردا بایردا دوْلاشماغا آلیشمیش" (فا:بایر). باخ: بایل.

بایر آشاغی..bayıraşağı [ظرف] تپه‌دن دوْزه دوْغرو.

بایرباجاق..bayırbacaq [آد] چؤل، عمومیتله هرهانسی بیر یئر (فا:بایر).

بایرتوُرپو..bayırturpu [آد، بیتگی] ایری بیر توُرپ نوْعو (فا:نوعی تُرپ). cochlearia armora cia,raphanus sativus

بایرجرید..bayırcərid [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلبده ذوالقدرلره باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

بایرْخان..bayırxan [تاریخی اؤزل آد] آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر خانیم[۷].

بایرشهر..bayırşəhər [آد] شهر چئوره سیندن قیراقدا اوْلان، شهر قیی‌سی.

بایرشهرلی..bayırşəhərli [آد] بایر شهرده یاشایان، شهرقیی‌سیندا یاشایان.

بایرقوشو..bayırquşu [آد، دیرگی] چالی بوْلبولو.

بایرلاشماق..bayırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یول ویا یئر، بایر و چالا چوخور وضعیته گلمک "اراضی بایرلاشدی" (فا:بایرشدن).

بایرْلی..bayırlı [اؤزل آد] توْغوزخاقان'ین توْرونلاریندان و بیر اوْغوز بوْیو[۷].

بایْس .. Bayıs [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیْرئی-قاراگیرئی و قازاق-کیچیییوْز-آلیموْغلوُ بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بای‌یئغاج..bay yığac [آ] توْرکوستاندا بیر یئر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بایْیق..bayıq [ظرف] ۱-آچیق، بللی، دوْغرو سؤز؛ ۲-وارلیقلی، اَگه‌من ۲-اوُستا، الی یاتقین ۳-سایقیْلی، گوْوه‌نیلیر[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بایگید..bayigid [تاریخی اؤزل آد] بیر قیْرقیز اوْیماغی و اوْنون قوُروجو بگ‌لریندن[۷]. {بای+ایگید: زنگین ایگید}.

بایْل..bayıl [اؤزل آد] بایْر: تپه، بو سؤز ل/ ر حرفلری نین دَییشمه-سیله یئر آدلاریندا گؤروکور " کلبَجر'ده چال‌بایر؛ اوْغوز'دا گؤی-بایرداغی، باکی دا ساباییل داشلاری، آبشرون'دا بایل‌بوُرنو" بو کلمه ده قوْرقود کتابیندا یئددی بایر یعنی یئددی تپه معناسیندا گلیبدیر[۲۴۲-۲۵].

بایلا بایلا..bayıla bayıla [ظرف] ایسته یه‌رک، سئوه سئوه، سئوه‌رک.

بایلان..bayılan [صفت، ظرف] واله اولان.

بایلتماق..bayıltmaq [باخ] بایتماق.

بایلتی..bayıltı [آد] بایلما، بایلماق ایشی، بایقین‌لیق (فا:بیهوشی).

بایلدیجی..bayıldıcı [باخ] بایلدان،بایقین ائدن (فا:بیهوش کننده).

بایلما..bayılma [آد] بایقین وضعیته گلمه (فا:بیهوشی). faintıng

بایلماق..bayılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بایقین وضعیته گلمک، اوُیور کیمی اوْلماق، اؤزوندن گئتمک، اؤره‌یی گئچمک (فا: بیهوش-شدن) to faint, to swoon ۲-چوخ خوش‌لانماق، چوخ-سئومک" بوقیزین گؤزل‌لیگینه‌بایلدیم" {باخ:بای/ بگ}.

بایلمیش..bayılmış [صفت] اؤزوندن گئچمیش، بایقین اوْلموش (فا: بیهوش). unconscious

بایْلیق..bayılıq [آد] زنگین‌لیک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بایْماق..bayımaq [س] زنگین اوْلماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بایین..bayın [آد] ۱-زنگین {بای+یْن}. ۲-توُتقون قیرمیزی، ۳-نازلی ۳-قیز آدی (فا: نام دختر)۳-کوْتوُن تؤرکلرینین اوُلوبابا لاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بایینال..bayınal [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان شئیبان خان'ین اوْغلو[۷].

بایینجوق..bayıncuq [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {بایان+ جوق: زنگین}.

بایندیر..bayındır [آد، صفت] بایندوُر: ۱-گلیشمیش، معمور، آبادلاشمیش، (فا:آبادان). inhabited ۲-زنگین، وارلی، اردملی، نعمتلی. ۳-اوْغوز تؤرکلرینین ۲۴ بوْی'وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده نعمت‌لی وآباد یئر معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه بایوُندور شکلینده ده یازیلیبدیر، آغقوْیونلولار بوُ بوْی‌دان ایدیلار. ٤-توْرکمَنلرین گؤکلن اوْیماغی اوُلوبابالاریندان؛ آغقوْیونلولار دؤولتی اوْردوباشی‌لاریندان؛ دده قوْرقوُد داستان‌لاریندا بیر اوْغوز بگی {باخ: بای/ بگ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

بایندر..bayındır [اؤزل آد] سراب و زنجان دا کند آدی. ماکی؛ اسلام آباد غرب(۳۱ک گ‌د ۱۶۸۵) ده داغ آدی.

بایندیرجی..bayındırcı [آد] بایندیر ائدن، زنگین‌له‌دن (فا:آباد کننده).

بایندیرلاشدیرماق..bayındırlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بایندیر ائتمک (فا:آباد نمودن).

بایندیرلاشماق..bayındırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] زنگین‌لشمک، آبادلاشماق(فا:آبادشدن).

بایندیرلیق..bayındırlıq [آد] آبادانلیق، (فا:عمران). habitable

بایندیرلیق ایشلری..bayındırlıq işləri [آد] آبادانلیق ایشلری (فا:عملیات عمرانی). development

بایندیرلیق ناظرلیگی..bayındırlıq nazirliyi [آد] بایندیرلیق باخانلیغی (فا:وزارت آبادانی) ministry of development and housing

بایندیرلیق ناظری..bayındırlıq nazırı [آد] بایندیرلاشدیرماق اوچون اولان باخان (فا:وزیر آبادانی ومسکن، وزیرعمران).

بایندیرماق..bayındırmaq [آد] بایندیرحالا گتیرمک، آباد ائتمک.

بایندیریجی..bayındırıcı [آد] بایندیر ائدن، زنگین‌له‌دن (فا:آباد کننده).

بایینماق..bayınmaq [تاثیرسیز ائیلم] زنگین لشمک، بایندیرلاشماق. {ت‹بایوُماق›، سن ‹بایماق›؛ بگ سؤزوندن: بَیندیرمک و بَینمک، کلمه‌لریله کؤکداش اولاراق بیه‌نیلمیش وضعیته دئییلیر}.

بئ غیرت..beqeyrət [صفت] غیرت‌سیز (فا:بی غیرت).

بئ کئف..bekef [صفت] کئف‌سیز (فا:بی حال).

بئتا..beta [آد] یونان‌الفباسی‌نین ایکینجی حرفی(حرف‌دوم یونانی).

بئتاپارچاجیغی..beta parçaciği [آد] آتوم ذره‌لرینین بیری(فا:بتا). beta particle

بئتاتروْن..betatəron [آد] الکترون‌لاری‌هیزلاندیران الکترومغناطیس آراج.

بئتر..betər [صفت، فا ‹بدتر›] ۱-داها پیس، داها یامان، لاپ پیس، داها کؤتو (فا:بدتر). ۲-(مج)داها چوخ، آرتیق گوجلو.

بئترلشمک..betərləşmək [س، دا] داها پیس اوْلماق، پیس لشمک.

بئتون..betün [آد، فرانسیزجا] سیمیت، سوُ و قوم قاریشماسی سونوجو اله گلن برک و دایانیقلی بیر ماده (فا:بتن). **concrete**

بئتون آرمه..betün armə [آد] بئتون و آرماتورلا دؤزه‌لن تیکینتی.

بئتون لاماق..betünlamaq [آد] سیمیت، سو و قومو قاریشدیرارا بئتون دوزلتمک. **to concrete**

بئتونیئر..betünier [آد] بئتون قاریشدیران ماشین.

بئجاری..becari [اؤزل آد] ایمیشلی‌ده یئرآدی[۲۴۰].

بئجَت..becət [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن کیچیک بیر قوُش. **passsor**

بئجَرتمک..becərtmək [اتّدیرگن ائیلم] بئجرمک ایشینی گؤردورمک (فا: فس).

بئجَرمک..becərmək [تاثیرلی ائیلم] بسله‌مک، بیر ایشی گره‌یی کیمی-سونا یئتیرمک (فا: پروردن) **tonourish** {باخ:باشارماق}.

بئجَرمه‌لیک..becərmələk [آد] بسلَملیک (فا:پروارى).

بئجه‌ری..becəri [باخ] باشاری، باجاری.

بئجه‌ریک‌سیز..becəriksiz [صفت] بئجَری‌سی اوْلمایان(فا:بی استعداد).

بئجه‌ریک‌لیلیک..becəriklilik [آد] بئجریک‌لی اولما، اوُستالیق (فا:مهارت).

بئجه‌ریک‌لی..becərikli [صفت] بئجری‌سی اوْلان (فا:با استعداد).

بئجه‌ویر..becəvir [اؤزل آد] میلان بوْیونون آیری آدی، باخ: کوُرمانج.

بئجه‌ریلمک..becərilmək [بلسیز ائیلم] بسلنمک، یئتیشدیریلمک (فا: پرورده شدن).

بئچارا..beçara [باخ] بیچاره.

بئچان..beçan [آد] کئچی (فا:بز)[۲۳].

بئچ توْیوغو..beç toyuğu [آد، دیرگی] توْیوق گیللردن باشی کیچیک و چیپلاق، توّکلری ماویمتیراق، توْیوق بؤیوکلوگونده ائوجیل بیر حئیوان. **numida meleagris**

بئچقاباق .. Beç-Kabak [اؤزل آد] قیْرقیز-قیْرخ اوْغوُل بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بئچ‌کئمپیر .. Beç-Kempir [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سایاق بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بئچه..beçə [آد] ۱-فریک، ایکی آیلیق تویوق بالاسی ۲-گنج بال آریسی ۳-آغاجدا دؤزه‌لن توْمورجوق(فا:بیچ) {باخ:بیج}.

بئچه‌بالی..beçəbali [آد] جاوان آری‌نین بالی، تمیز آغ بال.

بئچه‌لشمک..beçələşmək [تاثیرسیز ائیلم] بئچه حالینا گلمک.

بئچه‌له‌مک..beçələmək [تاثیرسیز ائیلم] بئچه وئرمک، (آری‌لار اوچون) اؤزوندن یئنی آری دسته‌سی آییرماق، آغاجلار تومورجوق لانماق (فا:بچه تولید کردن). **to swarm**، **to sprout**

بئچه‌وئرمک..beçə vermək [باخ] بئچه‌له‌مک.

بئچی..beçi [آد] آلتی آیلیق بیزوْو (فا:بزغاله ٦ ماهه)[۲۳].

بئداوا..bedava [صفت] امک‌سیز و پولسوز اله گلن شئی، پول وئرمه دن، قارشی‌لیق‌سیز (فا:مجانی). **free of charge** {فا؛ بعضا باًده هوا کلمه‌سینه باغلاییرلار، سانیلیرکی ‹بی دعوا›: "دعواسیز" سؤزوندن اله گلیبدیر}.

بئدداوار..bedədavar [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {محتملا بگ+ داوار سؤزونون یوْوارلاق شکلی اوْلمالیدیر و معناجا بگین زنگین یوردو اوْلاراق حئیواندارلیق لا باغلی آددیر}.

بئدوک..bedük [صفت] بؤیوک (فا:بزرگ).

بئدوْی..bedoy [آد] یئهین، چابوق (فا:تندرو)[۲۳]. {فارسجا: بُدو}.

بئرقوت..berqut [آد، دیرگی] قرقی سوْیوندان و ۹۵ سنت اوُزونلوغوندا بیر قوُش (فا:نوعی پرنده) **aquila chrysaetus**.

بئرقاموْت..berqamot [آد، بیتگی] تورُونج‌لاردان، گوزل قوْخولو، قابیغی مربا اوچون ایشله‌نن، ائسانس چیخارما اوچون یارارلانان بیرآغاج، شیرین لوُمو (فا:لیمو شیرین). **citrus bergamia. rut** {ایتا‹تورکجه‹بگ آرمودو›}.

بئرگه..bergə [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان (یادگار خان'ین اوْغلو)[۷].

بئرمک..bermək [تاثیرلی ائیلم] وئرمک {وئرمک سؤزونون اسکی شکلی اولاراق چوْخراق یئر و اینسان آدلاریندا چوخ گؤروکور}.

بئروش..beruş [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی. {باخ:بئرمک}.

بئره..berə [آد] مال‌داوارین سوتلری‌ساغیلان یئر(فا:مکان‌شیردوشی).

بئره..berə [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی. {باخ:بئرمک}.

بئره‌گَن..berəgən [آد] بئرگوّ، بئرگه، بئرگی: ۱-وئرگی. ۲-وئریجی، الی آچیق. ۳-اینسان آدی[۷] {باخ:بئرمک}.

بئری..beri [آد] گلین (فا:عروس). {موغولجا: جامع‌التواریخ}[۱۳۵].

بئریس..beris [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی. {باخ:بئرمک}.

بئریش..beriş [تاریخی اؤزل آد] وئریش؛ قازاق آدلاریندان و بیر قارلوق بوْیو. قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بئریک..berik [صفت] ۱-بَرک، ساغلام، دایانیْقلی ۲-اَلی آچیْق[۷].

بئریل..beril [اؤزل آد] وئریجی، اَلی آچیْق، فداکار[۷].

بئرین..berin [اؤزل آد] ۱-وئرن ۲-توّرکمَنلرین، تَکه، اؤتَه‌میش و ساچماز اوْیماقلارینین اوُلوبابالا و بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بئرین .. Berin [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-اؤتهمیش-ساچماز

بئز..bez [آد] ۱-پارچا، پامبوق و کتاندان توخونموش پارچا، توخوما (فا:پارچه). **coarse calico** ۲-باخ: وز، وزی. {ت: اتله دری آراسیندا اولان زار، ت‹بئزینچ›:ایپک و یونُ یوماغی؛ سن: غده، کرباس؛ دده؛ بو سؤزجوغون کؤکو عربجه و یونانجا (بوسوس کلمه سی) سانیلماسی وبو تک هجالی کلمهنین اوزگه دیللردن (چوخ هجالی) و اوزاق مسافهدن آلینماسی مُناسب و دوزگون گؤرونمور، بو سؤزون اسکی تورکجه ده ایشلنمهسینی نظره آلارساق سؤزجوغون کؤکو تورکجه سؤزلرینه باغلانیر، بو کلمه پرده و پارچا معناسیندا اولاراق ایزینی باس (عربجه)، کرباس، بزّاز، بازرگان، بازار، سؤزلرینده گؤرمک اولار؛ ایندیلیکده "بئز" سؤزونون پارچا وغشا یئرینه ایشلَنمهسی و "وز، وزی" (وز سؤزو بئز کلمه سینین آیری شکلیدیر) سؤزونون توْمورجوق و توْمور و غُدّه یئرینه ایشلنمهسی چوخراق اوُیقوندور}.

بئز باغلاماق..bez bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوُشاغی پارچا ایله قوُنداق لاماق، بئزه بوّکمک.

بئز قیراغی..bez qırağı [صفت، مج] ۱-بئزین آتیلان قیسمی. ۲-یاوا بیر اینسان، دیرسیز آدام ویا هر شیئی.

بئزار..bezar [صفت] دیدرگین، بئزمیش، اوسانمیش، بئزگینلیک گتیرمیش، اینجیک (فا:بیزار). **weary**، **disgusted**. {بو کلمه فارسجادا بیزار شکلینده ایشله نیب و کؤکو تورکجه بئزمک سؤزجوغودور هرچند ایلک باخیشدا فارسجادا "بی" اکی ایله دوزلمه یی سانیلیر ولی فارسجا قوراللارجا گرک "بی زار"، زار سؤزونون قارشیتی اوْلسون و زارسیز (اذیتسیز) آنلامیندا گلسین، حال بو کی آنلامی بو معنانین ترسینه دیر، بوُ سببه و تؤرکجه کؤک و اکی نظره آلاراق قطعا بوَ کلمه، "بئزمک+ار" سؤزونه باغلیدیر}.

بئزار ائتمک..bezar etmək [تاثیرلی ائیلم] بئزارلاتماق، اوُساندیرماق، تنگه گتیرمک، تنگیشدیرمک (فا:بیزار کردن).

بئزار اوْلماق..bezar olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بئزارلانماق، تنگه گلمک، جانا گلمک، اوسانماق (فا:بیزار شدن).

بئزارلاتماق..bezarlatmaq [تاثیرلی ائیلم] بئزار ائتمک، اوُساندیرماق، تنگه گتیرمک، تنگیشدیرمک (فا:بیزار کردن).

بئزارلاماق..bezarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بئزار ائتمک(فا:بیزار شدن). **to harry**

بئزارلانماق..bezarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بئزار اوْلماق، اوُسانماق (فا:بیزار شدن).

بئزارلیق..bezarlıq [آد] انزجار **aversion**

بئزچی..bezçi [صفت، سن] کرباس توخویان (فا:پارچه فروش).

بئزچیلیک..bezçilik [آد] بئزچینین ایشی (فا:پارچه فروشی).

بئزدیرمک..bezdirmək [ل، ت‹بئزیتمک›] بئزار ائتمک، تنگه گتیرمک، اوُساندیرماق، جانا گتیرمک(فا:بیزار کردن). **to bother**

بئزدیریجی..bezdirici [صفت، آد] بیخدیران، بئزدیرن(فا:بیزار کننده).

بئزدیریلمک..bezdirilmək [بلسیز ائیلم] بیخدیریلماق (فا:بیزار شدن).

بئز قیْراغی..bez qırağı [آد، مج] آلچاق آدام (فا:آدم پست).

بئزگین..bezgin [صفت] بئزار، تنگه گلمیش(فا:متنفر). **disgusted**

بئزگین لشمک..bezginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیخماق (فا:بیزار گردیدن).

بئزگینلیک..bezginlik [آد] اوُسانما، تنگه گلمه (فا:انزجار). **aversion**

بئزمک..bezmək [تاثیرسیز ائیلم] بیخماق، اوسانماق، تنگه گلمک، بئزار اوْلماق (فا:بیزار شدن). **to be oppressed** {ت:تیترهمک}.

بئزمه..bezmə [آد] بیخما، بئزگین اولما، اوسانما، تنگه گلمه(فا:بیزاری).

بئزمیش..bezmiş [آد] بیخمیش، بئزگین، اوسانمیش، تنگه گلمیش، بئزار اوْلموش (فا:بیزار). **sated, satiated**

بئزیشدیرمک..bezişdirmək [باخ] بئزدیرمک.

بئزیک..bezik [صفت] بئزمیش، تنگه گلمیش، اوسانمیش، جانادوْیموش، (فا:متنفر). **disgusted** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بئزیک، بئزگک›:تیترهمه}. ۲-بئزیک،(صفت، فرانسیزجا‹عربجه) بیر نوع قوُمار اوْیونو.

بئزیکدیرمک..bezikdirmək [باخ] بئزدیرمک، جانا گتیرمک.

بئزیکدیریجی..bezikdirici [باخ] بئزدیریجی، اوساندیریجی.

بئزیکدیریجیلیک..bezikdiricilik [آد] اوساندیریجیلیق، بئزیکدیریجی اولما.

بئزیکمک..bezikmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بئزمک.

بئزیلمک..bezilmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بئزمک.

بئژ..bej [آد] ساری یا چالان آچیق قهوه رنگی (فا:رنگ بژ). **beige** {فر}، سانیلیرکی بو کلمهنین کؤکو تورکجه بوْز سوزجوقودورکی اسکی تورکجه ده ایشله نیردی}.

بئش..beş [سایی، گؤ] دؤرددن سونراکی سایی (فا:پنج). **five**

بئش-..beş- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشلهنیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

بئش آتان..Beş atan [آد] فیشکلیگی بئش دانا فیشک توتان توفنگ و سلاح (فا:پنج لول). **five-loader**

بئش‌آتیلان..Beşatılan [آد] باخ: بئش آتان.

بئش‌آچیلان..Beşaçılan [آد] باخ: بئش آتان.

بئش‌آشاغی بئش یوُخاری..beş aşağı beş yuxarı [صفت] تقریباً، بیرآز فرقله " بئش آشاغی‌بئش یوُخاری تبریز باکی آراسی ٤۰۰ کیلومتردیر".

بئش‌آلتی..beşaltı [صفت] بیرآز، بیر پارچا " بئش‌آلتی قیران".

بئش‌اوُجای‌لی..beş ucaylı [صفت] بئش‌قُطُب لو (فا:پنج قطبی). pentode

بئش‌اوْیاق .. Beş-oyak [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بئش‌اوْچ..beşüç [آد] ایکی داشلا اوْینانان اوْیونلاردا، داشلار آتیلارکن بئش‌له بیر، سایی‌لاری‌نین گلمه سی.

بئش‌اوْزلو..beşüzlü [صفت] بئش اوزو اوْلان جیسیم (فا:پنج وجهی) pentahedral

بئش‌اوُلدوزلو..beşulduzlu [صفت] اوزه‌رینده بئش اولدوز شکلی اوْلان، چوخ یوخاری استانداردلی اوْلان هتل‌لره وئریلن آد.

بئش‌اوْن..beşon [صفت] آزساییدا، بیرآز.

بئش‌ایکی..beş iki [آد] بئش‌له ایکی، سایی‌لاری‌نین گلمه سی.

بئش‌ایللیک..beş illik [آد] بئش ایل سوره اولاراق " بئش‌ایل سوره‌لیک بیر اجرا پروقرامی، بئش ایللیک وئرلیش".

بئش‌بارماغی‌کیمی تانیماق..beşbarmağı kimi tanımaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ یاخجی تانیماق، بیلمک.

بئش‌بارماق..beşbarmaq [آد] ۱-(دیرگی) دری‌سی تیکانلی، اولدوز کیمی بئش قوْللو بیر دنیز حئیوانی. uraster ۲-بارماقلارا تاخیلان و دمیردن دوزلمیش بیر نوع سوْیوق سلاح (فا:پنجه بوکس). ۳-بئش دیشلی هر شئی، بیر نوع بئش دیشلی شنه، بیر نوع یابا. ٤-بیر نوع بیتگی آدی، پئیغمبر چیچگی.

بئش‌بارماق..beşbarmaq [اؤزل آد] سییه‌زن‘ده داغ آدی[۲٤۰].

بئش‌بارماق‌آغاجی..beşbarmaq ağaci [آد، بیتگی] بیر آغاج آدی (فا: فلفل صغیر).

بئش‌بارماق‌اوْتو..beşbarmaq otü [آد، بیتگی] باخ: آییت. potentilla reptans

بئش‌بارماق‌بیراوْلماز..beşbarmaq bir olmaz [آراسؤز] آتاآنالاری بیر اوْلسادا بئله اوُشاقلار بیربیرلریه فرقلی دیلر.

بئش بالا .. Beş bala [اؤزل آد] اؤزبک-قوْنرات-اوْیملیْ و قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیزباقانالیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بئش‌بالیق..beşbalıq [اؤزل آد] تورکوستاندا باسمیل‌لارین یاشادیغی‌بیر دره‌آدی[۱۲]؛ اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری‌بیرشهر[٥٤].

بئش‌بئتر..beşbetər [آد] چوخ پیس (فا:بدتر از بد).

بئش‌بئش..beşbeş [ظرف] ۱-بئشر بئشر، بئش دانا بئش دانا. ۲-(آ) ایکی داشلا اوْینانان اوْیونلاردا، داشلار آتیلارکن بئش‌له بیر، سایی‌لاری‌نین گلمه سی.

بئش‌بوجاق..beşbucaq [صفت] بئش گوشه‌لی(فا:پنج گوش). five-angled

بئش‌بوجاقلی..beşbucaqlı [آد] بئش بوجاغی اولان هندسه شکلی.

بئش‌بیر..beşbir [آد] ایکی داشلا اوْینانان اوْیونلاردا، داشلار آتیلارکن بئش‌له بیر، سایی‌لاری‌نین گلمه سی.

بئش‌بیییق..beşbıyıq [آد، بیتگی] باخ: ازگیل، دؤنگل.

بئش‌پارا آلاماماق..beşpara alamamaq [تاثیرلی ائیلم] هئچ بیر شئی آلاماماق.

بئش‌پارا ائتمز..beşpara etməz [آراسؤز] دیرسیزدیر.

بئش‌پارالیق..beşparalıq [صفت، دا] دَیرسیز (فا: بدردنخور).

بئش‌پارالیق ائتمک..beşparalıq etmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی آلچاتماق، دیرسیزله‌مک.

بئش‌پارالیق‌اوْلماق..beşparalıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلچالماق، قُصورلاری آچیغاچیخماق

بئش‌تاختا..beştaxəta [آد] بالاجا صاندیق (فا: صندوقچه) {البشتَخته شکلینده عربجه ده ایشله نیر}.[۲۳].

بئش‌جرگه‌لی(سیرالی)..beşcərgəli(sıralı) [صفت] بئش سیرانی بیر دفعه ده اکه بیلن ویا بیچه بیلن اکین آراجی، بئش جرگه‌لی توخوم سپن.

بئشجه..beşcə [صفت] آنجاق‌بئش، یالینز بئش (فا:پنجگانه). only five

بئش‌خاللی..beş xallı [صفت] بئش دانا خالی اولان قوُمار کارتی.

بئش‌دؤرد..beşdörd [ظرف] ۱-مجازی‌حالدا بیر نئچه مفهوموندا ایشله نیر. ۲-اوْیوندا بئش‌له دؤرد، سایی‌لاری‌نین گلمه سی.

بئش‌داش..beşdaş [آد] اوشاقلارآراسیندا بئش داشلا اوینانان بیر اوْیون.

بئش‌دوُیو..beşduyu [آد] بئش اصلی حیس (توخونما، گؤرمه، ائشیتمه، دادما، اییی‌له مه).

بئش‌ده بیر..beşdə bir [ظرف] بیر شئیین بئش بؤلومدن بیری (فا:پنج یک). fifth part

بئشر..beşər [ظرف] هربیرینه بئش، بئش بئش (فا:پنج تا پنج تا).

بئشرلی..beşərli [صفت] بئشر بئشر سیرالانمیش (فا:پنج تا پنج تایی).

بئش‌سایجیقلی سایی.. beşsaycıqlı sayı [آد] بئش رقملی، بئش سایجیقدان دوزه‌لن سایی (فا:عدد پنج رقمی). a five –figure number

بئش‌سیرالی.. beşsirali [باخ] بئش جرگه‌لی.

بئش‌قات.. beşqat [صفت] بئش مرتبه‌لی.

بئش‌قول.. beşqul [آد] بئش قوللوضلع لی(فا:پنج ضلعی)pentagon

بئشگک.. beşəgək [اؤزل آد] اهرده کندآدی {قیرقیزیستانین باشکندی بیشگک بو آدلا آدداشدیر، معناجا بئشیک‌و قاپاق و همده بئش بؤلوملو یئر مفهومونا اشارتدیر، تورکجه‌ده بو کلمه‌یه تای کؤشکک و امگک/ امک سؤزلرینه اشاره‌ائتمک اولار، بو کلمه‌نین‌حاققیندا اؤزلمه‌لی بیرسؤزه‌ده اشاره اولونمالیدیر، پهلوی حکومتی دؤنمی اوْ بیری یئر آدلاری کیمی بوُ آدیندا دَییشمه سینه چالیشدیلار، یئنه‌ده بو آدا تای خاروانا آدینیدا دَییشمک ایسته‌دیلر ولی خالق بو آدلارین اصلی سؤیله‌نیشلرین قوْرویوب ساخلایاراق بوجور یئر آدلارینین دَییشیمه‌سینه مانع اولدولار}.(روستایی در اهر).

بئشگن.. beşəgən [آد] بئش ضلعی اولان (فا: پنج ضلعی).

بئش‌گول.. beşgül [صفت] بئش بوجاقلی.

بئش‌گونلوک.. beşgünlük [صفت] ۱-بئش گوْن دوام ائدن. ۲-(مج) آز دوام ائدن سوْره، داوام‌سیز" ~ یوْلداش، ~ دوْنیا" (فا:پنج روزه).

بئش‌لچکلی.. beşləçəkli [صفت] بئش لچه‌یی اولان بیتگی، " یاپراقلاری ~".

بئشله‌مک.. beşləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیین سایی‌سینی بئشه چیخارماق. ۲-بیر ایشی بئش یول گؤرمک (فا:به پنج رساندن).

بئشلی.. beşli [صفت] ۱-بئش یانلی، بئش قوللو، بئش پارچالی ۲-بئش دوزوملو قوْشما، مخمّس. ۳-قُمار کارتلاریندا اوستونده بئش یازیلان کارت (فا:پنجگانه). five parts

بئشلیک.. beşlik [آد] ایچینده بئش دانا اولان هرشئی، بئش خاللی کارت (فا:پنج جزئی). Pentamerous ۲-بئشلیک،(آد، یازین) مخمس، بونوع شعر معمولا بئش مصرع‌دن تشکیل تاپار، شهریارین حیدر باباسی مخمّس سایبلیر، بو نوع شعرلر اوچدن‌یئددی‌بنده‌قدر اولارلار[۷۳، ۷۴](فا:مخمّس).

بئش‌میلیون.. beşmiliyon [آد] بئش کزمیلیون، بئش‌ائکیزمین(فا:پنج-میلیون).

بئش‌مین.. beşmin [سایی] اصلی سایبلاردان دؤردمین دوققوز یوز دوقسان دوققوزدان سونراکی سایی (فا:پنج هزار).

بئش‌مین‌لیک.. beşminlik [صفت] سایی بئش مین اولان.

بئشیاتاق.. beşyataq [اؤزل آد] بالاکن‌ده داغ آدی[۲۴۰].

بئش‌یاشار.. beşyaşar [صفت] بئش یاشی اولان. five-year-old

بئش‌یئرلی.. beşyerli [صفت] بئش آداملیق یئری اولان، " ~ اوتوموبیل".

بئشی‌بیرلیک.. beşi birlik [آد] ۵ سانت دایره شکلینده بیر نوع قیزیل گردنبند و بوْیون باغی (نوعی گردنبند).

بئشیز.. beşiz [صفت] بئش اوُشاغی بیر دفعه ده دوْغان (فا:پنج قلو).

بئشیزلی.. beşizli [صفت] بئش داناسی بیر آرادا اولان (فا:پنج قلوزا).

بئشیک.. beşik [آد] ۱-اوشاقلاری یاتیرماق اوچون یارارلانیلان آلَت ۲-قاپاق بیرشئین دوغولوب گلیشدیغی یئر (فا: گهواره). cradle {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو سؤز بیچمک سؤزوندن ال گلیب و اؤزللیکله بئچیک شکلینده یازیلمیش اولماسی بو حدسی گوجلندیریر، بیچمک+ یک› بیچیک› بئشیک[۶]}.

بئشیک‌اؤرتوسو.. beşik örtüsü [آد] ایکی یانا سالالانمیش چاتی.

بئشیکتاش.. beşiktaş [آد] بئشیکلری بیر اولان (فا: هم گهواره).

بئشیک‌تپه.. beşik təpə [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

بئشیک‌دن‌مزاراقدر.. beşikdən məzara qədər [آراسؤز] بوْتون یاشام-بوْیو، اؤلونجه‌یه قدر.

بئشیک‌کرتمه.. beşik kərtmə [آد] کؤرپه واختی بیربیرنه آداخلانما گله نگی.

بئشیک‌لیک.. beşiklik [آد] ۱-بئشیک اوُشاغی، سوت امر اوُشاق (فا:بچه گهواره ای). ۲-بئشیک دوزَلتمک اوچون یارایان هرشئی.

بئشیمینجی.. beşiminci [آد] باخ: بئشینجی.

بئشینجی.. beşinci [آد، ت›بئشینج‹] بئش‌سایی‌سینین‌سیراصفتی، سیرادا دؤردونجودن سوْنرا، درجه‌سی بئش اولان(فا:پنجم) fifth

بئش‌یوز.. beşyüz [سایی] اصلی سایبلاردان دؤرد یوز دوقسان دوققوز-دان سونراکی سایی (فا:پانصد). five-hundredth

بئش‌یوْزلوک.. beşyüzlük [صفت] بئش یوز دانا ایچینده اولان هرشئی، بئش یوز دانادان اولوشان.

بئفایدا.. befayda [صفت] یارارسیز، فایداسیز (فا:بی فایده).

بئقونیا.. bequnya [آد، بیتگی] بئقونیا گیللردن، رنگلی گؤزل چیچک‌لری اولان، ایستی بولگه‌لرده چوخ نوْعو اولان بیر بیتگی (فا:بگونیا). begonia

بئقوْنیاگیللردن.. bequnyagillərdən [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لی‌لردن، اؤرنگی بئگونیا اولان بیتگی فامیلی (فا:تیره بگونیا). begoniaceae

بئکار.. bekar [صفت] ایش‌سیز، باخ: بیکار.

بئل..bel [آد] ۱-بدنده کؤکس‌له قارین آراسیندا‌کی بؤلومون آرخا طرفی (اینساندا)، اوْموز. ۲-داغلار آراسیندان گئچیت وئرن یئر، هوْندور داغین ایکی‌زیروه‌سی آراسیندا‌کی آلچاق یئر، آلچاق گئچید ۳-حئیوان و گمینین اوْرتا قیسمی، تارلانین اوْرتا یئری، هر شئیین اوْرتا بؤلومو(فا:کمر) waist ٤-اسکی دؤنَم تانری صفت‌لریندن[۷]. ۵-توْرک خالقلاری ایچینده: ایلکین داغ، چئوره روُحو و سوْنرا تانری آنلامینی داشیمیشدیر[۱۱٤]{دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر؛ یئرآدلاریندا گئنیش داغ آشیریمی، داغ یالی‌نین هر ایکی طرفی بوْیونجا اوُزانان زوْلاق یئره دئییلیر، بو تئریم قازاخیستاندا داغ تیره‌سی، قیرقیزیستاندا آلچاق یئر، موغولستاندا داغ اته‌یی معناسیندا ایشله نیر[۲٤۲-۵۰]؛ بوُمعنادا بیر سیرا یئر آدلاریندا بو ایزی گؤرمک اولار: شوْرابیل، اردبیل، اربیل، بیله ساوار، گؤیجه-بئل، دشت‌بیل/ داش‌بئل، بیله‌جیک، بیله‌وار، بیلقان، بیلستان/ بالستان؛ بو کلمه بَل شکلینده ده گؤرسه‌نیر، باخ: بئل۲، بیل}. ٦-بئل۲(آد) اوُزون ساپلی قازما آلتی. {بوکلمه تورکجه بئل (کوْرَک) سؤزونون آیری آنلامدا ایشلندیگی بیر سؤزدور، چونکو بئل آلَتی کوْرَک شکلینه اوْخشایير}. ۷-بئل۳(اؤزل آد) سوُمرلرده گوْنش و عدالت تانری‌سی، بابیار[۲۱۱].

بئل..bel [آد تلفن‌مُخترع‌سی‌آیدندان] سس‌شدّتیله ایلگی‌لی بیریم.

بئل‌آغاجی..bel ağacı [آد، دا] آرابایا قالانمیش اوْتون اوستوندن آتیلان اوُزون آغاج(یئل آپارماسین دئیه).

بئل‌آغری‌سی..belağrisi [آد] بئل قیسمتینده اوْلان آغری.

بئل‌بئل باخماق..bel bel baxmaq [س، دا] دوُرقون حالدا باخماق "بوْل بوْل ییین بئل بئل باخار".

بئل‌بئللەمک..bel belləmək [آد] بئل ایله قازماق.

بئل‌باغلاما..belbağlama [آد] گلین آپاران زامان اوْغلانین یاخین‌لاریندان گلین‌ین بئلینی بیر شاللا باغلاما رسمی و گله نه‌یی.

بئل‌باغلاماق..belbağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْنمک، آرخالانماق (فا: امید بستن).

بئل‌باغی..belbağı [آد] بئله باغلانان هر شئی بئله باغلانان قایيش ویا قوُرشاق (فا:کمربند) belt

بئل‌بوخون..belbuxun [آد] باخ: بوْی بوُخون (فا:قدقامت).

بئلتیر .. Beltir [اؤزل آد] آلتای توْرکلری بوْی لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

بئل‌چانتاسی..belçantası [آد] بئله‌وورولان‌چانتا(فا: کوله-پشتی knakpsack

بئلچه..belçə [آد] بالاجا بئل (فا:بیلچه). small shovel

بئلچیر..belçir [آد] اوْتو بوْل اوْتلاق (فا:مرتع پرپشت).

بئل‌دایاغی..beldayağı [آد] بئلده اولان سیرا سوموکلر (فا:ستون فقرات). spinal column

بئل‌سوْتونو..belsutunu [آد] اینسان و حئیواندا بئل اوْرتاسیندا بیربیرینین اوْستونده اوْلان سوْموک.

بئل‌سوْموگو..belsümügü [آد، آناتومی] اوْمورقا، بئلده اولان سیرا سوموکلر (فا:ستون فقرات). spinal column

بئل‌سوُیو..belsuyu [آد] اسپرما (فا:منی). semen

بئل‌سوْیوقلوغو..belsoyuquluğu [آد، طب] اوره‌مه اوْرقانلاریندا آخینتی‌لی و بولاشیجی بیر خسته‌لیک.

بئل‌سوْیوقلوغونا اوُغراماق..belsoyuqluğuna uğramaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشه ویا بیر سؤزه گرکسیز یئره قاریشاراق اوْنون آخیشینی سکدیرمک.

بئل‌قاییشی..bel qayışı [آد] بئله باغلانان قایيش و کمر.

بئلَک..belək [آد] باخ: بلک.

بئل‌کَمری..bel kəməri [آد] بئله باغلانان قایيش و کمر.

بئل‌کوْنده سی..bel kündəsi [آد] گوْرشده اللر حریفین دالیندان گلیب و گؤبگینده کیلیدله‌نن فنّ.

بئل‌گَوشَکلیگی..belgəvşəkliyi [آد] جنسی گوجو ایتیرمه وضعیتی.

بئللادوْننا..belladonna [آد، دیرگی] باخ: گؤزل آرواد اوْتو.

بئل‌لتدیرمک..bellətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] بئل ایله قازدیرماق، بئل لتمک ایشنی گؤردورمک. to cause smb. to spade

بئل‌لتمک..bellətmək [بلسیز ائیلم] بئل‌له‌مک ایشینی گؤدورمک.

بئل‌لنمک..bellənmək [بلسیز ائیلم] بئل ایله قازیلماق. to be spaded

بئل‌له‌مک..belləmək [بلسیز ائیلم] بئل ایله قازماق. to spade

بئللەمه..belləmə [آد] ۱-بئله‌قدر اوْلان گئییم نوعو۲-بئل‌له‌مک‌ایشی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بئللی..belli [صفت] بئللی اوْلان.

بئللیک..bellik [آد] ۱-بئل‌له‌مک اوچون گرک‌لی شئی و یئر. ۲-بیر الیک سو، بالاجاآخارسو(ثانیه‌ده ۱۰لیتره‌یاخین آخارسو).

بئلَن..belən [اؤزل آد] داغ زیروه سینین دالی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بئلویران..belviran [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بئله..belə [عوضلیک] بئیله، بؤیله: ۱-بوجور، بوُتوْر، بوتهر، بوسایاق (فا:اینطوری). ۲-حتی آنلامیندا بیرسؤز"سؤال بئله وئرمه‌دن ایچَری‌یه گیردی"(فا:حتی){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوُ+ ائله› بؤیله› بئیله}.

بئله ایدی (بئلئیدی)..belə idı (beleyədi) [عوضلیک]بئله ایمیش.

بئله جه..beləcə [ظرف]بئیله‌جه: بونون کیمی.

بئله‌دن بئله..beladən belə [ظرف]بیر طرفدن اوْ بیری طرفه، بوُ یاندان اوْ بیری یانا" داریخما گؤنلر گئچر بئله‌دن بئله".

بئله‌لیکله..beləliklə [ظرف]بئیله اوْلدوقدا، بوُ حالدا اگر بئیله اوْلسا.

بئله‌لیکله..beləliklə [ظرف]بئیله‌لیکله: بوجور، دئمک بئیله.

بئله‌مک..beləmək [تاثیرلی ائیلم]باخ: بَله‌مک.

بئله‌ها..beləha [باغلاییجی سؤز]تعریف و بینمه معناسیندا ایشله‌نن ندا" بیر قاری فخرله دئدی بئله ها! دئیه سن بوگوندن --".

بئل‌یاراغی..belyarağı [آد]بئله‌باغلانان‌سلاح(فا:سلاح-کمری)sidearms

بئلی‌اَیری..beli əyri [صفت، دا] ۱-بئلی اَیریلمیش. ۲-قوجا آدام.

بئلی‌باسیق..beli basıq [صفت، دا] ۱-بئلینه یهر ووُرموش حئیوان. ۲-یهردن دولایی بئلی سورتولوب یارالانمیش حئیوان.

بئلی‌باغلی..beli bağlı [صفت] ۱-بئلی باغلانمیش. ۲-قیرقی بؤیوکلوکده بیر ییرتیجی قوش cirdus ۳-(مج)آرخایین، آرخالی.

بئلی‌باغلی‌لیق..beli bağlılıq [آد]بئلی باغلی اولما (فا:پشت گرمی).

بئلی‌بؤزمه..beli büzmə [صفت، دا]بئلینده بوزمه‌سی اولان هر نوع گئییم.

بئلی‌بؤکوک..beli bükük [صفت]بئلی بوکولموش، قوجالمیش.

بئلی‌بؤکولمک..beli bükülmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بئلی قاتدانماق، قوجالماق. ۲-فلاکته دؤشمک، بدبخت‌لیگه راست گلمک.

بئلی‌توْپوزلو..beli topuzlu [صفت]بئلینده توپوزو اولان (فا:گوژ). crooked

بئلی‌تؤکولمک..beli tökülmək [تاثیرسیز ائیلم]چوخ یوْرولماق، مصیبته دؤشمک.

بئلی‌چؤکمک..beli çökmək [تاثیرسیز ائیلم]بئلی توْپوزلو اوْلماق.

بئلی‌سینماق..beli sınmaq [تاثیرسیز ائیلم]مصیبته و فلاکته دؤشمک.

بئلی‌قوُروماق..beliqurümaq [تاثیرسیز ائیلم]قیسرلانماق، دوغماز اوْلماق.

بئلی‌قیریلماق..beli qırılmaq [تاثیرسیزائیلم]مصیبته‌وفلاکته دؤشمک.

بئلیک..belik [آد] ۱-ساچ هؤرگوسو۲-آرابانین قاباق تکَری‌نین اوّست آغاجی "تکر دؤنور بئلیک قالیر" {بئل سؤز ایله ایلگی‌لی اوْلاراق هؤرولن و بئله تؤکولن ساچا دئییلیر}.

بئلیک‌له‌مک..belikləmək [تاثیرلی ائیلم]ساچلاری هؤرگوله‌مک.

بئلی‌گَوشَک..beli gəvşək [آد]جنسی گوجونو ایتیرمیش.

بئلین تیره سی..belin tirəsi [آد]اوْمورقا، بئل سوموگو (فا: ستون فقرات).

بئلیندن‌گلمک..belindən gəlmək [آد]بیرینین نسلیندن اوْلماق (فا:نسلاً).

بئلینی‌بؤکمک..belini bükmək [تاثیرسیز ائیلم]فلاکته سالماق.

بئلینی‌سیندیرماق..belini sındırmaq [تاثیرسیز ائیلم]فلاکته سالماق.

بئلینی‌قیرماق..belini qırmaq [تاثیرسیز ائیلم]فلاکته سالماق.

بئمول..bemol [آد، فر، موسیقی]بیر نوتون و سسین یاریم تونْ قالینلاشماسینی گؤسته رن نوْت اشارتی (فا:بمول).

بئنار..benar [اؤزل آد]اوُرمیه ده چای آدی {پینار}.

بئنزول..benzol [آد، فرانسیزجا]نفتدن ویا داش کؤموردن اله گلن رنگسیز ماده (فا:بنزول).

بئنزین..benzin [آد، فرانسیزجا]نفتدن اله گلن و تئز آلیشان و اوْتوموبیل و اوُچاق یاناجاغی اوچون ایشله‌نن بیر مادّه (فا:بنزین).

بئوئج..bevec [صفت]باخ: بیْوئژ.

بئوئژ..bevej [صفت]وئج‌سیز(فا:بی‌خیال). {فا ‹بی› + ع ‹وجه›}.

بئواریث..bevaris [صفت]بی‌وارث: ورثه‌سی اوْلمایان، واریث‌سیز (فا: بی وارث). {فا ‹بی› + ع ‹ورث›}.

بئهنه..behnə [اؤزل آد]مراغا دا کند آدی {بگ سؤزیله ایلگیلیدیر}.

بئهیک..behik [اؤزل آد]اوُرمیه و سالماس‌دا کند آدی {بگ+ ایک:بگ کیمی، ایی بگ}.

بئیرک..beyrək [آد، دده]اینسان آدی "بامسی بئیرک". اوغلان آدی. {محتملا بایراق سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، فارسجادا بِیرق کیمی ده یازیلیر}.

بئیس..beys [آد، فرانسیزجا]تمل، دابان/ تابان [۲۱۸]. base

بئیگَوُم..beygum [باخ]بگیم.

بئیله..beylə [باخ]بئله.

بئیله‌قان..beyləqan [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندابیر رایونْ آدی.

بئیله‌لیکده..beylәlikdə [ظرف]بئله‌لیکده: بئله اوْلدوقدا، بوحالدا، اگر بئله اوْلسا" ~ من‌سنه یولداش دئییلم" (فا:بدین ترتیب). then

بئینی..beyni [باخ]بئیین.

بئینی‌آتماق..beyni atmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیردن بیره اؤفکه‌لنمک.

بئینی‌اوْیناماق..beyni oynamaq [تاثیرسیز ائیلم]عاغلی باشندان قاچماق، سفئه له مک.

بئینی‌باتماق (داغیلماق)..beyni batmaq (dağılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] سس کوّیدن دنگ اوْلماق.

بئینی‌بوْش..beyni boş [صفت] عاغیل‌سیز(فا: کله‌پوک) -hollow brained

بئینی‌بوْلانماق..beyəni bulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] سرسم لشمک، قاتیشدیرماق.

بئینی‌تاقیلداماق..beyəni taqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیردن بیره تعجب لنمک، شاشیرماق.

بئینی‌نی‌دوْلدورماق..beynini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه-دانیشاراق‌ایناندیرماق ایسته‌مک.

بئینی‌سیْچراماق..beyni sıçramaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلی باشیندان گئتمک.

بئینی‌لاخلاماق..beyni laxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] عاغلی باشندان قاچماق، سفئه له مک.

بئینینه‌باتماق..beyninə batmaq [تاثیرسیز ائیلم] قبول ائله‌مک، عاغلینا باتماق.

بئینینه‌دوْشمک..beyninə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی گؤرمک ایسته‌مک

بئینینه‌گیرمک..beyninə girmək [تاثیرسیز ائیلم] عاغلینا باتماق، دؤشونمک.

بئینینه‌ووُرماق..beyninə vurmaq [باخ] ۱-باشینا ووُرماق، نه ایش گؤره جه‌یینی بیله‌مه‌مک. ۲-بیردن بیره بیر شئی دؤشونمک(فا:به-سرش‌زدن

بئینینه‌یئریتمک..beyninə yeritmək [تاثیرلی ائیلم] ایناندیرماق ایسته‌مک، تلقین ائتمک.

بئینینه‌قان‌دولماق..beyninə qan dolmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک-هیرسلنمک.

بئینینه‌قان سیچراماق..beyninə qan sıçramaq [تاثیرسیز ائیلم] برک-هیرسلنمک.

بئینینی‌آپارماق..beynini aparmaq [تاثیرلی ائیلم] سس کوی‌له یوْرماق و دنگ ائتمک.

بئینینی‌دوْلدورماق..beynini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤیرتمک. ۲-تحریک ائتمک.

بئینی‌یئریندن اوْیناماق..beyəni yerindən oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] دلی اوْلماق.

بئینی‌یئریندن لاخلاماق..beyəni yerindən laxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دلی اوْلماق.

بئیواخ..beyvax [صفت] گئج، واختسیز (فا:بی وقت).

بئیین..beyin [آد] ۱-باش‌تاسی ایچینده اوْلان اوْرقان، (فا:مخ). brain ۲-(مج)عاغیل، شعور"بئیین‌لی آدام". {ت‹منگی›: بئیین، ‹منگزه‌مک: بنزه‌مک، ‹منگ›: بَنگ، ‹منگیز›: بنیز، ‹منگیزلنمک›: گؤزللشمک، ‹منگگو›: ابدی، ‹مینگر›: پینار، بو کلمه‌لر کؤکداش اولاراق زامانجا دییشیب ایندیکی شکله‌دوشوبلر، من(بن)کلمه‌سیده‌بوکؤکه‌باغلی اولمالیدیر؛ فارسجا منگ/ مونقول کلمه‌لری بو سؤزدن آلینمادیلار}.

بئیین‌ازیجی..beyin əzici [صفت] باش آغریدیجی، اینجیدن.

بئیین‌اوْچگَنی..beyin üçgəni [آد، آناتومی] بئینین آلت طرفینده کی اوْچ قیوریملی یوُوارلاق چیخینتی.

بئیین‌اوْراغی..beyin orağı [آد] بئینین ایکی بؤلومو آراسیندا کی زار و پرده.

بئیین‌اوْمور ایلیگی..beyin omur iliyi [آد] بئیین اوْمورقا ایلیگی.

بئیین‌تاسی..beyin tası [آد] بئینی بوروین سوْموک (فا:کاسه سر).

بئیین‌جرّاحلیغی..beyin cərrahlığı [آد] بئیین عملیات ایشی و یئری.

بئیین‌جرّاحی..beyin cərrahı [آد] بئیین عملیاتیندا اوُزمان اوْلان.

بئیین‌جیک..beyincik [آد، آناتومی] باش تاسینین آرخا و دال بؤلومونده و بئیین'ین آلتیندا اوْلان اوْرقان، بو اوْرقان ترپه نیش دنگه سینی کنترل ائدیر (فا:مُخچه). cerebellum

بئیین‌دوْلدورماق..beyin doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] تحریک ائله‌مک (فا:تحریک کردن).

بئیین‌زارلاری..beyin zarları [آد، آناتومی] بئینی اؤرتن‌اوسته ساران اوچ زار.

بئیین‌ژیمناستیگی..beyin jimnastiyi [آد] ذئهین ژیمناستیگی.

بئیین‌سل..beyinsəl [صفت] بئیین‌له ایلگی‌لی (فا:مغزی).

بئیین‌سی..beyinsi [صفت] بئیینه بنزه ین (فا:مغزمانند).

بئیین‌سیز..beyinsiz [صفت] ۱-بئینی اوْلمایان. ۲-گیج، عاغیل‌سیز، آنلاماز (فا:بی کله). brainless

بئیین‌سیزلیک..beyinsizlik [آد] ۱-بئینی اوْلماما۲-آنلامازلیق(فا:بی مغزی).

بئیین‌قارین جیق‌لاری..beyin qarıncıqları [آد، آناتومی] باش تاسی‌نین ایچینده بئیین ایلیگی اوْلان دؤرد بوْشلوق دان هر بیری.

بئیین‌قاناماسی..beyin qanaması [آد، طب] بئیینه‌قان داشییان دامارلارین بعضی لرینین قاناماسی و بئیین ده اوْ دامارا عاید اوْلان بؤلگه‌نین چالیشماز وضعیته گلمه سی.

بئیین‌قوْتوسو..beyin qutusu [آد] بئیین تاسی (فا:کاسه سر).

بئیین‌قیریشیقلاری..beyin qırışıqları [آد] بئینین بوزوشموش بؤلوملری (فا:چین خوردگیهای مغز).

بئیین‌کؤچو..beyin köçü [آد] بئیین مُهاجرتی: مختلف سببلره گؤره اوُزمان آداملارین بیر اؤلکه‌دن آیری اؤلکه‌یه گؤچ ائتمه سی.

بئیین‌گوّجو..beyin gücü [آد] بیر اؤلکه ده بیلیم آداملاریلا اوُزمان‌لارین فیکیر و دؤشونوم گوّجو.

بئیینلی..beyinli [صفت] ۱-بئیینی اولان. ۲-اوُسلو، دوشونجه‌لی، عاغیللی (فا:باکله). able-minded

بئیین‌یوّما..beyin yuma [آد] بیرینین دوشونجه‌لرینی دَییشدیرمه ایشی (فا:شستشوی مغزی). to brainwash

بئیین یئیخاما..beyin yıxama [آد] بیرینین دوشونجه‌لرینی دَییشدیرمه ایشی (فا:شستشوی مغزی). to brainwash

ببک..bəbək [آد] ۱-گؤز ببه‌یی. ۲-قوجاق اوشاغی. ۳-گلین جیکتی ٤-گؤزل و بزکلی خانیم، اویونجاق بیچیمینده اوشا (فا:ببک) {دده، سن؛ ببه+ک، فارسجایادا داخل اولوب}.

ببکجه..bəbəkcə [صفت، ظرف] ببک کیمی، ببه‌یه یاراشان بیچیمده.

ببک‌کیمی ساخلاماق..bəbəkkimi saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] وار گوج ایله قوْروماق.

ببک‌کیمی قوْروماق..bəbəkkimi qorumaq [تاثیرلی ائیلم] وار گوج ایله قوْروماق.

ببکلشمک..bəbəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوشاق کیمی اولماق و داورانماق.

ببکلیک..bəbəklik [آد] ۱-ببک اوْلما وضعیتی. ۲-ببک کیمی ترپه-نیش ده اوْلان کیمسه ۳-ببک اوْلان دؤنم، اوشاقلیق(فا:بچه‌گی).

بَبوک‌آباد..bəbuk abad [اؤزل آد] کبودرآهنگ‌ده کند آدی {بابک آباد}.

ببه..bəbə [آد] اوشاق، کیچیک اوشاق (فا:بچه). suckling, baby؛ بو کلمه بیر سس تقلیدی اولاراق آیری دیللرده ده آزچوخ همان سؤیله نیشده سؤیله نیر: baby,puppe

ببه‌جیک..bəbəcik [آد] ۱-کیچک، سئوگیلی ببک.۲-یاشینا یاخیشمایان ترپنیش ده اوْلان کیمسه.

بَبه‌نک..bəbənək [اؤزل آد] یاپراقلاری بالاجا بیر نوع یئمه‌لی اوْت آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر، بابونک).

ببیر..bəbir [آد، د، فا] ممه‌لی، ییرتیجی، پلنگه اوْخشایار بیر حئیوان، آسلان وقافلان‌ین جوتلشمه سیندن عمله گلن بیر حئیوان (فا:ببر). leopard

ببیرلنمه..bəbirlənmə [آد] قابارما، جُرعت لنمه.

بَت..bət [اؤن اک] بیر اؤن اک اوْلاراق معمولا بَنیز سؤز ایله گلیر و بنیز ایله برابر اوْز گؤرونوشونه اشارت ائدیر"بت‌بنیز".

بُت..bot [آد] باخ: بوُت.

بَتانی..bətanı [یازار] دؤنیانین مشهور آسترونومی‌و نصیرالدین طوسی ایله بیرلیکده مثلّثات علمی‌نی یارادیدیر.

بَت‌برکتی اوُچماق..bətbərkəti uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] برکتی گئتمک.

بَت‌برکتی قاچماق..bətbərkəti qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] برکتی گئتمک.

بَت‌برکتی قالماماق..bətbərkəti qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] برکتی گئتمک.

بَت‌بنیز..bətbəniz [باخ] بت، بنیز "بوُنا باخ! قیزین بَت‌بنیزی قالمامیش".

بَت‌بنیزی آتماق..bətbənizi atmaq [باخ] بت‌بنیزی آغارماق.

بَت‌بنیزی اوُچماق..bətbənizi uçmaq [باخ] بت‌بنیزی آغارماق.

بَت‌بنیزی سارارماق..bətbənizi sararmaq [باخ] بت‌بنیزی آغارماق.

بَت‌بنیزی آغارماق..bətbənizi ağarmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخودان بنیزی آغارماق.

بُت‌پرست..but pərəst [آد] بوُت‌ا تاپینان (فا:بت پرست). idolatry

بَت‌چکمه..bət çəkmə [آد] بند چکمه، بند چکمکله بیر شئیی محکم لتمک (فا:بند کشی).

بتچی..bətçi [آد] بندچی، بند دؤزلدن(بندگیر)[۲۳].

بتچی‌اوْتو..bətçi otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی(فا:رازک، ککی مور)[۲۳].

بتچی‌دیزه..bətçidizə [اؤزل آد] بته‌چی‌دیزه: خوی دا کند آدی {۱-پتک+چی+ دیزه: بال‌آریسی بئجه‌ریلن دؤزلوک۲-پته+چی+دیزه: سندلنمیش دیزه، بیر بوْیا و ائله حصر اوْلونموش‌دؤزلوک ۳-بندچی}.

بُتخانا..butxana [آد] بوُتلار تاپینان یئر (فا:بتخانه). pagoda

بَتده‌مک..bətdəmək [تاثیرلی ائیلم] بندله‌مک، بیربیرینه باغلاماق.

بَتر..bətər [صفت، فا 'بدتر'] ۱-چوخ برک. ۲-چوخ پیس (فا:بدتر).

بَترلشمک..bətərləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بتر وضعیته گلمک.

بتول‌مُطیع‌پرور..bətul müti pərvər [یازار] گونش۱۳۵۲ده تبریزده آنادان اوْلوب، تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

بَتونه..bətunə [ر] پنجره و بوجور یئرلرده ایشله‌نن بیر نوع خمیر (فا:بتونه). undercoating

بته..bətə [اؤزل آد] بیجار دا داغ آدی {بتیک}.

بَتیک..bətik [اؤزل آد] بیتیغ، بیتیک، یازیْلی کاغاذ، مکتوب[۷]. ۲-بَتیک۲(اؤزل آد) اوُرمیه ده کند آدی {سندلی و بوْنچاقلی یئر}.

بَجَت..bəcət [آد، دی، لا، باخ:بچ‌تویوغو] ۱-سئرچه‌سوولاردان بیر قوش passer ۲-(آ) بزک، ماکیاژ، تَزیینات[۷].

بجَروان..bəcərvan [اؤزل آد]باخ: باجروان {باجاروان}.

بُجنورد..bucnurd [اؤزل آد] ۱-بجنورد شهری گونش ایلی۱۳۲۰ده ۳ بخش‌دن تشکیل تاپاراق (حومه، مانه، اسفراین) ۱۵۱۰۰۰ نفر نفوسو و ٤٥٣ کندی وارایدی، ایندیسه شمالی خوْراسان اوُستانی نین مرکزی اوْلاراق؛ اوُستان، شهرستان، شهر، نفوسو ۱۳۸۵ ساییملاماسینا گؤره ۸۱۱،۰۰۰، ۳۲۸،۰۰۰، ۱۷٦،۰۰۰ قئید اوْلوبدور. دقّت اوْلونمالیدیرکی بیر عدّه کندلر ایندیکی کشوری تقسیمات دا بُجنورد شهری بؤلومونده قرار تاپاراق ۱۳۲۰جی ایللرده قوْچان شهری بؤلومونده یئرآلمیشدیر، ولی آدرئس و فاصله‌لرین مبناسی قوْچان شهری اوْلدوغو اوْچون اورایا رجوع ائتمک گره‌یر. {بجنورد شهری حاقیندا دهخدا سؤزلویوندن بیر سیْرا بیلگیلر آلماق اولار بو بیلگیلر قیساجا بئیله دیر: "بو شهر یئنی دؤزلمیش شهر ساییلیر، (قایناق: فرهنگ جغرافیایی ایران جیلد ۹)، گویا پارتلارین باشکندی اساک (ارساک) شهرایدی و محتملا بو شهر ویا قوچان شهرینین یئرینده ایدی (قایناق :پیرنیا)، بو شهرین طایفالاریندان شادلو طایفاسینی آد آپارماق اولارکی صفویلر دؤنمی کوْردوستاندان بورایا کؤچورولوب، اونلارین دیلی یئرلی اهالینین دیلی ایله قاریشاراق ایندی کوْردجه و تورکجه دانیشیرلار"، دهخدانین بیلگیلری قیساجا بونلاردان عبارت ایدی، یوخاریداکی سؤزلر نشان وئریر یئرلی اهالی توْرک‌اؤیدولر و ایندیده توْرکدولر، البته ایندیلیکده ده شهرده دولاشارکن بو وضعیتی حس ائتمک اولار، بعضی یئنی اثرلر (اؤرنک: دایره المعارف شرق، عبدالحسین سعیدیان)، بو شهرین دیگر آدلارینی بوُدنجرد، بیژن‌گرد و بیژن‌یوُرت کیمی قلمه وئریللر[۱۶۸]، آیدیندیرکی شهرین آدی اسکی فارسجا قایناقلاردا گئچمه‌یه‌بیدیر، و بو آدلارین بؤیوک قیسمی فارسجا قوندارما آدلار یاراتماق مقصد ایله دؤزلمیشدیر ولی آچیق حالدا ایپ اوُجو وئریرکی بو شهرین آدی ایکی بؤلوملو اولاراق "بوُدون + یوُرت" اولمالیدیر، آیری طرفدن آیدیندیرکی یئرلی تورک اهالی نین بیژن و شاهنامه کیمی افسانه لرله ایلگی سی اوْلابیلمز، و بُجنورد سؤزو اصلینده بوُدون‌یوُرت سؤزودور کی بوُدونیوُرد و نهایتا بوُجونُیوُرد و بُجنوُرد شکلینه گلیبدیر،بیلیریک کی بوُدون سؤزو اسکی تورک سؤزودور، بوکلمه دیوان لغات تورک ده، قوْوم معنالاناراق، بیرسیْرا محققلر طرفیندن خالق و مردم شکلینده ترجمه اوْلوبدور، گؤیتورک یازیلاریندا هر بوُدون‌ؤن بیر قوُتسال یئری و بیر نفر اؤندری وارایدی[۸۵]، عئین حالدا یورت / یوُرد سؤزوده دیوان لغات تورک، گؤیتورک داشیازیلارندا و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر و معناجا انسانین دوغدوغو و بوْیاباشا چاتدیغی یئردیر، بو باخیشلا بوُدون‌یوُرد و بُجنوُرد سؤزو معناجا "بؤلگه خالقینین آنا یوردو" دئمکدیر، بئیله سانیلیرکی، گئچمیشده بُجنورد منطقه‌سی، بؤلگه خالقینین و بوْتون طایفالارین مرکزیتی حالینا گلمیش‌ایدی، بو اوْزدن بوُرانی، "بوُدون یوُردو/ بوُدونیوُرد/ بُجنورد" یعنی بوتون بؤلگه انسانلارینین توْپلاندیغی یئر معناسیندا آدلاندیریلار}. ۲-بجنورد بؤلگه‌سینین داغلاری: قاری (۱۳ک‌گ‌ب۱۷۳۰)، آلچی گیو (۱۵ک‌گ‌ب۲۰۰٤)، قالاجیق (۱۳ک‌ق۱۵۲۵)، قاراقوُزئی (۱٤ک‌گ‌د۱٦۲۹)، آرمودلو (۲٦ک‌ق‌ب۱۸۵۸)، قارابوُلاق (٦ک‌ق۱٤۹۲)، ایگده (۲٤ک‌ق‌د۱۵۰۵)، آغ چشمه (۲۰ک‌ب۱٦٤۰)، قیزیل چشمه (۲۵ک‌گ‌ب۲۰۲٤)، قیزیل داغ (٦۵ک‌ق‌ب۱۲۷۵)، آغ جیل (٦ک‌گ‌ب۲۰۲۳)، آغ چشمه (۹۰ک‌ق‌ب۱۲۵٦)، بوُرون یئلی (۳۰ک‌ق‌ب۱٦۹۰)، قاریاغدی (۱۵ک‌گ‌ب۱۷۲۸)، اوْرتابوُرون (٤۵ک‌گ‌ب۲٤۹۹)، بوْزداغ (۷۰ک‌ق‌ب۱٦۹۲)، قارامیق (۲۰ک-ق‌ب۱٦۰٤)، ۳-بُجنورد بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار اترک‌ه تؤکولورلر: جَرگَلان/ چَندیرچای (آیرقایا۱۲۰s1b٦/ q۰)، اَسَدلی (s۳b۱۸~)، بئش‌قارداش (آللاه‌وئردیخان ۱۲s2b۱۷/ q۰)، قوْروق (ایزمان قیشلاق s1b٤۵)، کال اینچه (s2b۵۷~)، تیمورتاش/ بَدرانلو (~۳۳و۳و۵/ s۰)، پیغمبرچایی (جعفرآباد s2b۳۵)، چیناران (~۵s2b۵۲/ q1)، حصار شاهوئردیخان (s1b۱٤~)، خارتوُت چای (~قیزیلارقالا s1b۸۷)، کال ایمانی (خرمدره گاگول s۳b۳۰)، دَرکئش (~۵۳s٤b۲٦/ q۰)، دَرصوفیان (رشوانلو s۳b۳۳)، شیرآباد (~s1b٤-۳٦)، شیرین دره (~۳s1b۳٦/ q۲)، کال عربجیک (s۳b۱٦~)، فیروزه (~۵s۳b۱۳/ q۰)، آب گرماب (قارا قانلو s1b۵۱)، سوُمبار کوْللوک قالا (قورو دره- قاراقانلو٦۸s1b٦/ q1)، سوْمولقان (زنگلانلو s2b٦۸)، مَهنان/ قالاتپه چای (قالاتپه s۳b۱۱)، کال پوستین دوز (s٤b۱۹)، ٤-بُجنورد‌ؤن قوُزئی بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: آتابای؛ آدینه قوُلو؛ آغ‌باهار/ تور؛ آغ‌تپه (۱۸ک‌ق۱٦۰/ ی‌تو)؛ آغدره، آقدَرَک؛ آغاقوُرد (٦۸ک‌ق‌ب ۵۷۰/ تور)، آغجا (۲ک‌ق۶۰/ غ‌تو)؛ آقْیرقایا/ تور؛ آلمادؤشن؛ آنابای؛ آناقارین؛ آیدوْغدو (٦۰ک‌ق ۲۰/ تور)، اَخلی؛ اَسفیدان؛ اَشتوُت/ اِشتوُت تپه/ تور (۹۸ک‌ق‌ب ۷۰)؛ اشرف الاسلام؛ اَقوُ؛ امامدره؛ امانلی؛ امیرآباد (۷۵ک‌ق ۹۰)، اوْخلو (۲۰ک‌ق‌ب ۲۵۰/ ی‌تو)، اوُزون بیجه (۱۹ک‌ق‌د ۲۰۰/ ی‌تو)، اوُستاد (۲٦ک‌ق‌ب ٤۹۰)، ایپکلی×؛ اینچه/ آ-ی؛ باباآمان (٦ک‌ق‌د ۱۸۰/ ی‌تو)، بازاراقارناس/ ی‌تو؛ باغچین (۸ک‌ق‌ب ۱۸۸۰/ ی‌تو)، باغلیق/ تور،

باهار؛ بئش‌دره/ ی‌تو (۷۲ک‌ق‌ب *۱۸۰/ تور)؛ بدرانلو (۱۸ک‌ق‌ب *۴۰۰/ ی‌تو)، بچه دره× (۶ک‌ق‌ب *۵۶۰/ تور)، بگ‌پولاد/ تور؛ بگسوُ×؛ بولْرقانی/ بُرقانی؛ بوُرج‌زنگالو/ ی‌تو؛ بولْیاقلی (۶۶ک‌ق‌ب *۱۰۰/ تور)، بوُربورتوّرک (۲۵ک‌ق‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، بوُربورکورد (۲۵ک‌ق *۲۴۰)، بولْقان/ بلقان (۴۹ک‌ق‌د *۶۰)، بهکَدَه رضوی/ ی‌تو؛ بیدک (۱۴ک‌ق‌ب *۳۶۰/ ی‌تو)، پایین‌ده (۸۲ک‌ق‌د *۲۱۰)، پَرسوُ/ پرسه سوُ (۶۳ک‌ق‌ب *۲۸۰/ تور)؛ پشین دره؛ پیره (۵۳ک‌ق‌د *۸۰)، پیقو (۶۳ک‌ق‌ب *۴۰۰/ تور)، تازاقالا/ ی‌تو؛ تازایاب؛ تاغان گلدی؛ تَش‌نَفَس/ تور؛ تَکلَک قوْز (۷۵ک‌ق‌ب *۴۰/ تور)، تنگه راز/ بلوچ؛ توُت (۲۲ک‌ق‌ب *۲۴۰/ ی‌تو)، توُتلو/ آ-ی (۷۰ک‌ق‌ب *۳۲۰/ تور)، توْختامیش/ فا؛ جعفرآباد (۹۰ک‌ق‌د *۴۴۰)، چاخماقلو (۳۶ک‌ق‌ب *۱۲۵۰/ ی‌تو)، جودره (۶ک‌ق‌د *۱۰۰)، جیْلغدره؛ چارواى؛ چالباش؛ چشمه گاه/ ی‌تو؛ چؤپلوتپه/ چوْپلی‌تپه/ فا؛ چوُخوریوُرد/ فا؛ چهاربرج/ ی (۲۸ک‌ق‌د *۷۰/ ی‌تو)، چیریک (۲۵ک‌ق‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، حاجی عبدالوهاب (۷۳ک‌ق‌د *۲۴۰)، حسن آباد (۱۰۰ک‌ق‌د *۳۵۰)؛ حصارچه (۷۸ک‌ق‌ب *۱۷۰/ تور)، حمّامی (۲۵ک‌ق‌د *۸۰/ ی‌تو)، خئشتلی؛ خَطاب (۲۵ک‌ق‌د *۴۵۰/ ی‌تو)؛ خَنچوُ (۸۰ک‌ق‌د *۲۰)، خندقلو (۱۳ک‌ق *۳۷۰/ ی‌تو)، خوْجالار (۷۷ک‌ق‌ب *۲۵/ تور)؛ داشلی‌قالا/ ی‌تو (۱۷ک‌ق‌ب *۴۸۰×)؛ دَشتک/ آ-ی؛ دَلق تپه؛ دوْیدوق/ آ-ی (۷۰-۷۶ک‌ق‌ب *۵۵۰/ تور)؛ دؤنگَل (۲۶ک‌ق *۱۲۰/ ی‌تو)، دوُراغانلی (۲۴ک‌ق‌ب *۸۹۰/ ی‌تو)، دوُردو؛ راز (۳۴ک‌ق‌ب *۱۴۰۰/ تور)، راستَقان (۷۰ ک‌ق‌ب *۵۲۰/ تور)؛ رزقانه (۵۸ک‌ق‌د *۱۱۰)، رَشوانلو/ فا؛ زرْنه؛ ساخلی ایلمان؛ سرچشمه (۱۸ک‌ق‌د *۱۸۰/ ی‌تو)، سردارآباد (۳۹ک‌ق‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، سَریران/ سَریوان بوْزو (۲۳ک‌ق‌ب *۱۵۰/ ی‌تو)، سَریوان تپه (۲۳ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)؛ سَریوان عاشقان؛ سَلّاخ (۲۴ک‌ق‌ب *۲۸۰)، سنگ سار (۶۵ک‌ق‌ب *۱۴۰/ تور)، سُعودلو؛ سیْغناق/ سیقناق؛ سوْیوق چشمه× (۷۹ک‌ق‌ب *۱۲۰/ تور)، سوْیوق سوُ×؛ سوْیوق سوُهاشم؛ سوّتلودره؛ سوّرَک (۲۴ک‌ق‌د *۹۰/ ی‌تو)، سوّلوکلو (۲۵ک‌ق‌د *۵۷۰/ ی‌تو)، سیساب (۴۰ک‌ق‌د *۳۳۰/ ی‌تو)؛ شاهپور؛ شاه‌دوُردو؛ شعبان (۲۶ک‌ق‌ب *۲۹۰/ ی‌تو)، شوْردره؛ شیخ بالا (۲۴ک‌ق‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، شیخ پایین (۳۰ک‌ق‌د *۲۲۰/ ی‌تو)، شیخ تیموری (۲۰ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، شیرین سوُ؛ صیدنور؛ عبدالله آباد (۱۵ک‌ق‌د *۳۹۰/ ی‌تو)؛ علی آباد (۶ک‌ق *۷۶۰/ ی‌تو)، غُلامان/ فا؛ فخرالدین (۱۵ک‌ق‌ب *۴۵۰/ ی‌تو)، فرَحدین؛ قاراباتیْر/ تور؛ قاراپارچیق×؛ قاراجا (۲۲ک‌ق‌ب *۵۱۰/ ی‌تو)، قارا-چای/ فا؛ قارلوُق (۱۲ک‌ق‌د *۸۰/ ی‌تو)، قاضی (۷۵ک‌ق *۸۰)، قالاجیق جدید (۳۶ک‌ق‌د *۶۶۰/ ی‌تو)، قاووُلقا (۶۲ک‌ق‌ب *۱۱۰/ تور)؛ قَتلیش/ ی‌تو؛ قاراآغاج/ ی‌تو؛ قاراجنگل/ ی (۲۵ک‌ق *۸۰/ ی‌تو)، قاراچای (۲۷ک‌ق‌ب *۶۰/ ی‌تو)، قارادانلو؛ قارالار؛ قاراقانلو؛ قارایکانلوُ/ قاراکانلو (۲۳ک‌ق‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)؛ قلعه‌قوُشین/ ی‌تو؛ قلعه ممو (۲۵ک‌ق‌ب *۳۶۰/ ی‌تو)، قَمرقان؛ قوُرو نوده (۱۰ک‌ق‌ب *۷۴۰/ ی‌تو)، قوُرودره؛ قوْشاتپه (۳۸ک‌ق *۳۲۰/ تور)، قوُش درمان؛ قوُش‌قالا/ قوُش‌تپه (۴۰ک‌ق‌د *۲۱۰/ ی‌تو)؛ قیْزیل×؛ قیْزیل قلعه/ ی‌تو؛ قیْزیلقان (۲۰ک‌ق‌د *۳۳۰)، قیْشلاق؛ قیزیلار؛ کاریز (۸۳ک‌ق‌ب *۱۳۰/ تور)، کاکه چوُدلان (۶۷ک‌ق‌ب *۱۲۰/ تور)، کال ایمانی (۵۰ک‌ق‌ب *۲۰/ تور)، کَرپیشتلی/ آ-ی؛ کَرکوُلی (۷۵ک‌ق‌ب *۴۲۰/ تور)؛ کلاته آقانبی (۲۶ک‌ق‌ب *۱۳۰)، کلاته باقرخان (۲ک‌ق‌د *۳۸۰/ ی‌تو)، کلاته زمان (۴۳ک‌ق‌د *۱۱۰)، کلاته آغاخان (۵۹ک‌ق‌ب *۱۰۰/ تور)، کلاته حسینعلی (۶۰ک‌ق‌ب *۶۰/ تور)، کلاته نقی (۹۰ک‌ق‌ب *۳۰/ تور)، کلاته (۷۵ک‌ق‌ب *۱۴۰/ تور)، کله قوْز/ ی‌تو؛ کوْرباباً؛ کؤهنه جوّلگه؛ کوشکی توّرکمن؛ کئیکانلو×؛ کیلوْپنجه/ تو؛ گرمخان×؛ گرنام (۶۷ک‌ق‌ب *۱۸۰/ تور)، گَرکَز؛ گَرگَرتازایئل؛ گَز/ تور؛ گَزآباد/ ی‌تو؛ گَزباشی؛ گوّللو/ گُلی (۲۳ک‌ق‌ب *۶۴۰)، گوُملی/ تور؛ گؤودالی سلّاخ؛ گوّنبذلی (۴۸ک‌ق‌ب *۱۰۰/ تور)، گؤی‌نیک؛ گیفان/ فا+کو؛ لنگر (۷ک‌ق‌ب*۸۷۰/ ی‌تو)؛ مانه/ گرماب (قد *۶۲۰۰/ تور+کو)، محمدی (۲۴ک‌ق‌د *۲۵۰)، مَرْز (۹ک‌ق‌د *۴۰)، مزارلیق (۹۸ک‌ق‌ب *۲۸۰/ تور)، میملَجه/ تو **mimələcə**(۱۸ک‌ق‌ب *۴۶۰/ ی‌تو)؛ منصورآباد؛ میانزوْ (۷۰ک‌ق *۱۹۰)، میرواب (۱۸ک‌ق‌ب*۶۰/ ی‌تو)، ناوَه (۳۰ک‌ق‌د *۵۰/ ی‌تو)؛ نجف آباد (۳۰ک‌ق‌د *۲۲۰/ ی‌تو)، ویوی**vivi**؛ یارچیلی؛ یال حسین (۶۲ک‌ق‌ب *۱۱۰/ تور)، یالانچی (۱۵ک‌ق‌د *۱۱۰×)، یان چشمه/ ی‌تو؛ یایلاق؛ یئکه سُعود/ آ-ی (۸۰ک‌ق‌ب *۸۹۰/ تور)، یئکه‌شاخ/ ی‌تو؛ یئنگی‌قالا (۲۳ک‌ق‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، یزدان آباد (۹۵ک‌ق‌د *۷۰)، یَفوُن بوُرج؛ یَموُق **yəmuq** (۹۰ک‌ق‌ب *۱۸۰/ تور)؛ ۵-بُجنوردٔون گوّنئی بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: آب چور (۱۸ک‌گ‌د/ ی‌تو)؛ آللاه وئردیخان (۶ک‌گ *۳۶۰/ ی‌تو)؛ اوْتوْرآباد/ اُتْرآباد؛ ارْک (۱۰ک‌گ‌د *۳۴۰/ ی‌تو)؛ ارْکان (۱۰ک‌گ‌د *۲۰/ ی‌تو)؛ اسَدلی (۱۳ک‌گ‌د *۱۷۰/ ی‌تو)؛ اِسفیدان (۴۰ک‌گ‌د *۲۷۰/ ی‌تو)، امام‌وئردی (۱۲ک‌گ‌د *۳۵۰/ ی‌تو)؛ ایوَر**ivər**؛ بئش قارداش (۸ک‌گ‌د *۶۰/ ی‌تو)، بازخانا (۶ک‌گ‌د *۳۱۰/ ی‌تو)، باغ‌حق؛ پاقلعه (۹ک‌گ‌د *۲۵۰/ ی‌تو)؛ بربرقلعه؛ برزانلو (۲۳ک‌ق‌ب *۳۰/ ی‌تو)؛ پاکوْتل/ پاکُتل (۴۲ک‌د *۱۴۰/ ی‌تو)؛ جاجرم/ فا **cacərm**؛ جَمی

(۲۰ک‌گد ٭۸۳۰/ ی‌تو)، چَپه؛ چهاربید؛ چهارخروار/ ی‌تو؛ چهاربرج/ آ (۳۰ک‌گد ٭۵۳۰/ ی‌تو)، چیناران (۲٤ک‌گد ٭۱٤۳۰/ ی‌تو)؛ حصار (٦ک‌گد ٭۳۳۰)، حصارتیمورتاش؛ حصار شاهوئردیخان (۱۷ک‌گد ٭۱۰۸۰)؛ حلقه سنگ (۷ک‌گد ٭۵۰/ ی‌تو)، حمزانلو (٤ک‌گ ٭۲۰۰/ ی‌تو)؛ خُداقوُلوها؟ (۳ک‌گ ٭۱۱۲۰/ ی‌تو)، خوش/ آ-ی (۱۸ک‌گد ٭۷٦۰)، دربند؛ دَرتوُم/ تو؛ درصوفیان/ دَرصوفان (۱۱ک‌گد ٭۱۰۵۰)؛ دره‌قوْچ/ فا؛ دشت؛ دوُدوُرقه؛ رختیان؛ رَیین/ رئیین (۲۷ک‌گد ٭٦۳۰ توْرکمن)؛ رشوانلو (۸ک‌گد ٭۱۵۰/ ی‌تو)؛ زنگاناشوْرَک (۲۳ک‌گد ٭۲۰۰/ ی‌تو)، سنخواست/ فا **sənxast**؛ شاه پسند (۱۱ک‌گد ٭۱۱۰/ ی‌تو)، شوْرَک/ ی؛ شیخ تیمور؛ طَراقی توْرک (۲۳ک‌گد ٭۷۵۰/ ی‌تو)؛ طراقی کوْرد (۱۲ک‌گد ٭۱۳۵۰/ ی‌تو)؛ عرب (۲۳ک‌ب ٭۵۷۰)؛ علی کل/ علی‌گُل (۱٦ک‌گ ٭۱۲/ ی‌تو)؛ فیروزه (۱۵ک‌گد ٭۱۰۰۰/ ی‌تو)، قاپاق (۱۷ک‌گ ٭۱۳۰/ ی‌تو)؛ قاراباشلو (۱۲ک‌گد ٭۳۹۰ی‌تو)؛ قاراقاچ/ فا؛ قاراتنگیز/ فا؛ قارانئوده؛ قلعه تپه (۱۰ک‌گد ٭٦۰/ ی‌تو)، قلعه خان/ ی‌تو؛ قلعه عزیز (۳ک‌گد ٭۳۱۰/ ی‌تو)، قنبرآباد (۳۰ک‌گد ٭۲۷۰/ ی‌تو)، قوْچ قلعه/ آ (۱۵ک‌گد ٭۵۰/ ی‌تو)، قیزلیق/ قزلق/ فا؛ قیْزیل حصار (٤۲ک‌گد ٭۲۳۰/ ی‌تو)؛ قیْلیچانلو (۱۰ک‌گد ٭۳۰/ ی‌تو)، کاریزجعفر؛ کَرَف/ فا؛ کلاته پهلوانلو؛ کلاته تورکها؛ کلاته حاجی آقا (۲۰ک‌گد ٭۱۲۰/ ی‌تو)، کلاته سهراب (٤۲ک‌گد ٭٦۷۰/ ی‌تو)، کلاته شوُر؛ کلاته قاجار/ فا؛ کلاته نقی (۱۰ک‌گد ٭۱٦۰/ ی‌تو)، کیکی (۲۵ک‌گد ٭۳٤۰/ ی‌تو)، گَریوان (۱۸ک‌گ ٭۱۷۵۰/ ی‌تو)؛ گُلئی؛ مَشمی‌مَشما/ فا؛ مَطْرانلو (۱۲ک‌گد ٭۱٦۰/ ی‌تو)، معصوم زاده (۳ک‌گد ٭۱٤۰/ ی‌تو)، مَلْکَش (۳ک‌گد ٭۲۵۰)، مهنان (۱۲ک‌گد ٭۹۱۰/ ی‌تو)، میان آباد (۲۲ک‌گد ٭۳٤۰۰)، میرزاحسنی (٤ک‌گد ٭۱۵۰)، ناصرخان/ فخران/ ی‌تو؛ ناظرآباد/ ی‌تو؛ نئیستانه؛ نرگیسلو/ آ-ی (۲۳ک‌ب، ق‌ب ٭٤۳۰/ ی‌تو)؛ ٦-بُجنورد'ون گوْندوْغان و گوْنباتان بؤلگه‌سینده توْرک کندلری : پئیقوُ/ پیقو (۱۰ک‌د ٭۱۳۰)، حمید(۱۲ک‌د ٭۱۹۰/ ی‌تو)، خوْش/ ی (۱۸ک‌د ٭۳۷۰/ ی‌تو)، هوْنه‌زی/ هُنَذی (۳۰ک‌د ٭۹۰/ ی‌تو)، یئنگی‌قالا (۵ک‌د ٭۵۸۰/ - ی‌تو)، اشرفدال (۷۸ک‌ب ٭۳۸۰ ترکمنی)، بوُرج (۳ک‌ب ٭۳۸۰/ ی‌تو)، تاتار/ شهرک تاتار (۲٦ک‌ب ٭۲۰ نفر)؛ تیمورتاش/ اوُستاد تیمورتاش (۲۳ک‌ب ٭۳۳۰/ ی‌تو)؛ حسن سوُ (۲۵ک‌ب ٭٤٤۰)؛ دِهگاه(۳۰ک‌ب ٭٦٦۰/ ی‌تو)؛ گرمَک (٤۰ک‌ب ٭۳۱۰/ ی‌تو)؛

bəcənə..بَجَنه [آذ، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] چارداق، آوچی کُلبه سی.

bəycuvan..بَیجوُوان [اؤزل آذ] میانا دا کند آدی {بگ+جوُوان}.

bəcoşun..بجوْشون [اؤزل آذ] اهر ده کند آدی {بگ+جوْشون}.

bəciravan..بَجیرآوان [اؤزل آذ] میانا دا کند آدی {بیجر+آو+ان:بیجرلیک}.

bəç toyuğu..بَچ‌توپوغو [آذ، دیرگی] آنادولو تورکلری اسکی‌لرده وین شهرینه بَچ آدی دئییردیلر، بو قوش استانبولا وین‌دن گتیریلدیگی اوْچون بوآدلا تانینمیشدیر، تویوق سوولاردان باشی کیچیک، چیپلاق، توکو گؤی کوْل رنگینده و ائوجیل بیر قوشدور (فا:نوعی پرنده). **numidsa melegris** {صح}.

bəçqan..بَچقان [اؤزل آذ] اپیکدن دوْزلمیش سانجاق[۷].

bəçəl..بچل [آذ] اخته‌لنمیش اینسان ویا حئیوان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

bəçəcik..بَچه‌جیک [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی {بیچه+جیک}.

böhbuhə..بَحبوحه [ظرف، عربجه] بوُ آرادا، بیر ایشین آراسیندا(فا:~).

bəhs..بحث [آذ، عربجه] قوْنوشولان شئی، قونو، موضوع (فا:~).

bəhs açmaq..بحث‌آچماق [تاثیرسیز ائیلم] صُحبت آچماق، مُباحثه ائتمک.

bəhs etmək..بحث‌ائتمک [تاثیرلی ائیلم] مُباحثه ائتمک.

bəhr..بحر [آذ، عربجه] ۱-دنیز. ۲-دنیز سلاحلی گوجلری.

böhran..بُحران [آذ، عربجه] ۱-بوُنالیم، بوُنلوق، کریز. ۲-حئیرت، تعجوّب، چاشقین‌لیق (فا:بحران). ۳-عروض اؤلچو لریندن بیری (فا:یکی از اوزان عروض در شعر).

bəhri..بحری [آذ] بحریه: دنیز سلاحلی گوْجلری، دنیز دوْنانما قوُوّه‌لری، حربی دوْنانمایا عاید اوْلان.

bəhriə..بحریه [آذ] باخ: بحری

buxar..بُخار [باخ] بوُخار.

buxara..بُخارا [اؤزل آذ] بوُخارا شهری اؤزبکستان اؤلکه‌سینین تاریخی شهرلریندندیر، بو شهر سامانلیلارین باشکندی اولماقلا بیر کوْلتور مرکزینده دؤنوشدو، کؤک‌بیلیمی باخیمیندان بُخارا سؤزو حاقیندا بونلاری دئمک اولار (بوُخار= بیلیم، بوُخار= تورکجه موغولجا تاپیناق[۱٦٤] دئمکدیر بو حئسابلا بُخارا سؤزو بیلیم یوردو ویا قوُتسال مکان دئمکدیر، بُخارا اوچون بمجکت، بومجکت، بومسکت آدلاری دا قئید اولونوبدور، بو آدلاردا کت همان کند سؤزودورکی بوتون تورکستان و تورک یئر آدلارینا بوللوجا گؤرمک اولور، بُخارا حاقیندا ان اسکی قایناق نرشخی‌نین کیتابیدیر، نرشخی "تاریخ بُخارا" کیتابینی هجری ۳۲۰ ده یازیبدیر اوْ صفحه ۷ و ۸ ده بئیله یازیر" بوُ یئرکی بُخارا آدلانیر قاباقجالار باتاقلیق ایدی و بوْش

اویدو تورکوستاندان اینسانلار گلدی بورانی آباد ائله‌دیلر“، قاییناق: مقدمه ای بر تاریخ“.

بخت..bəxt [آد، فا، دده] طالع، قدر، آلین یازی‌سی (فا:اقبال). prisperity

بخت‌سیز..bəxtsiz [صفت] بختی خوش اولمایان (فا:بد بخت).

بخت‌سیزلیک..bəxtsizlik [آد] بختی خوش اولماما (فا:بد بختی).

بختلی..bəxətli [صفت] بختی خوش اولان (فا:خوش اقبال).

بخته‌ور..bəxtəvər [صفت، فا] موتلو، بختلی، طالع لی (فا: خوشبخت).

بخته‌ور ائتمک..bəxəvər etmək [تاثیرلی ائیلم] خوشبخت ائتمک (فا:خوشبخت کردن).

بخته‌ور باشین..bəxtəvər başın [باغلاییجی سؤز] بخته‌ورباشینیز، بخته-ورباشینا: بیرینین بختی گتیرنده ویا خوش خبر آلاندا اونا دئییلن سؤز.

بخته‌ورلیک..bəxtəvərlik [آد] خوشبخت‌لیک (فا:خوشبختی).

بختی آچیق..bəxti açıq [صفت] بخته ور، موتلو، بختلی (فا:خوشبخت).

بختی آچیق اولماق..bəxti açıq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی یاخجی گتیرمک.

بختی آچیلماق..bəxti açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشی یاخجی گتیرمک.

بختیار..bəxtiyar [صفت، ظ، فا] خوشبخت، بختلی، بختی اولان (فا:~).

بختیار..bəxtiyar [اؤزل آد] کرج؛ خوی(~ان)، کلئیبر(~لو) ده کند آدی. {بوجور یئر ادلاری عموما شخص آدیلا ایلگیلیدیر}.

بختیار وهابزاده..bəxtiyar vəhabzadə [یازار] ۱۹۲۵ده شکی‌ده آنادان اولموش، و آذربایجانین مشهور شاعر و نمایشنامه یازانیدیر[۱۱۷].

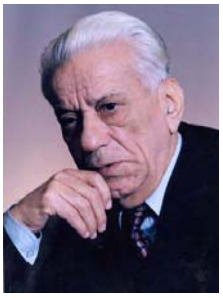

بختیارفرّخ..bəxtiyar fərrox [اؤزل آد] ۱۳۴۰ گونش ایلی شاهسئون ائلیندن اولاراق ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر[۶۴].

بختیارلیق..bəxtiyarlıq [آد] خوشبخت‌لیک (فا:بختیاری).

بختی‌باغلانماق..bəxti bağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بختی چؤنمک (دؤنمک).

بختی‌چؤنمک..bəxti çönmək [تاثیرسیز ائیلم] اوغورسوزلوغا معروض قالماق.

بختی‌دؤنمک..bəxti dönmək [تاثیرسیز ائیلم] اوغورسوزلوغا معروض قالماق.

بختی‌دؤنوک..bəxti dönük [صفت] بخت‌سیز(فا:نگون‌بخت). unfortunate

بختی‌قاپانماق..bəxtı qapanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بختی چؤنمک (دؤنمک).

بختی‌قارا..bəxtı qara [صفت، ظرف] قارا گونلو، چتین‌لیکده یاشایان.

بختی‌گتیرمک..bəxti gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشی دؤزلمک.

بخش..bəxş [آد] ۱-بؤلوم، حصّه، پارچا، شهرستان بؤلوملریندن هر بیری، بؤلگه‌جیک۲-باغیشلاما(فا:بخش) {فا› باخ: باغیش}.

بخش..bəxş [اؤزل آد] بَخیش کندی: جوُغاتئی(~آباد)بیله‌سوار (~علی کندی) دا کند آدی {باغیش و بخشی سؤزلریله ایلگیلیدیر}.

بخشئییش..bəxşeyiş [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی.

بخشایش..bəxşayış [باخ] بخشئیش.

بخشدار..bəxşdar [آد] بؤلگه به یی (فا:~). governor of a district

بخشی..bəxşi [آد] ۱-اورتا آسیا تورکلری عاشق و خالق ایچینده ساز چالانا دئییللر (فا:عاشق آوازه خوان). ۲-(تاریخی اؤزل آد) قام، دوکتور، توّرکمَنلرین، تَکه، اؤتَه‌میش و داشایاق اویماقلارینین اولوباباالاریندان[۷]. {باغیش و بخش ائله مک سؤزیله ایلگیلیدیر، اوستاد هادی نین یازدیغینا گؤره چینجه po-shi (اوستاد، معلّم) کلمه سیندن آلینماسیدا سؤیله نیلیر[۶]}.

بخشی کندی..bəxşi kəndi [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {اوزان یوردو}.

بخشیش..bəxşiş [آد] باغیش (فا:بخشش). {باخماق سؤزوندن}.

بِخصوُص..bexsus [ظرف، فا+ع] اوّسته‌لیک، اؤزل‌لیکله (فا:~).

بخله‌چی..bəxləçi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {۱-باقلا بئجه‌رنلر. ۲-باغلاچی:باغلاماق سؤزوندن حصارلایان مفهوموندادیر}.

بخیل..bəxil [آد، عربجه] (باخ) پاخیل.

بخیه..bəxiyə [آد، فا] خیردا تیکیش، جرّاحلیق ایشلرینده اینسان دری‌سینی کسیب عملیات آپاراندان سونرا کسیک یئری باغلاما و تیکمه ایشی و وسیله سی، تیکیشله مه.

بخیه توُتماق..bəxiyə tutmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی‌دؤزلمک، بیرشئی یئرینده ثابت‌لشمک.

بخیه‌نی اوّزه ووُرماق..bəxiyəni üzə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] گیزلی بیر شئیی اوّزه چیخارماق.

بخیه ووُرماق..bəxiyə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] بخییه‌له‌مک.

بخیه‌سی آتماق..bəxiyəsi atmaq [تاثیرلی ائیلم]بخییه‌ووُرولموش یئرین بخیه‌سی قوْپماق.

بخیه‌لتمک..bəxiyələtmək [ائتدیرگن ائیلم]بخییه ووُردورماق.

بخیه‌لمک..bəxiyələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-خیردا تیکیشله وگؤرونمز شکیلده تیکمک. ۲-جرّاحلیق ایشلرینده اینسان دری‌سینی کسیب عملیات آپاراندان اؤزل اینه ساپ لا تیکمک، بخییه ووُرماق.

بخیه‌لی..bəxiyəli [صفت]بخییه ووُرولموش.

بخیه‌لیک..bəxiyəlik [آد]بخییه اوْچون یارارلی.

بد..bəd [آد، فا] پیس کؤتو، چیرکین، یامان (فا:بد).

بدآواز..bədavaz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر]پیس سسلی (فا:بدآواز).

بداحوال..bədəhval [صفت، فا+ع] حالی پوْزقون (فا:بداحوال).

بداخلاق..bədəxlaq [صفت، فا+ع] اخلاق‌سیز(فا:بداخلاق). immoral

بداصل..bədəsl [صفت، فا+ع] پیس سوْیلو (فا:بداصل).

بدافکار..bədəfkar [آد] پیس فیکیرلی، پیس دوْشونجه‌لی (فا:بدافکار).

بداندام..bədəndam [صفت، فا] یؤندم‌سیز (فا:بداندام).

بداوُغور..bəduğur [صفت] اوُغور سوز، شُگون سوُز (فا:بد شگون).

بداهت..bədahət [آد، عربجه] آشکارلیق، آیدین‌لیق (فا:بداهت).

بداهتاً..bədahətən [ظرف، ع] بیردن بیره، فیکیرلشمه‌دن (فا:بداهتاً).

بدایع..bədaye [ع، آد] ایستتیک یؤنو آغیر باسان گؤزل‌لیکلر (فا:~)

بدایمان..bədiman [صفت، فا، ع] کافیر، ایمان‌سیز (فا:بدایمان).

بدباطن..bədbatin [صفت، فا، ع] پیس اوْرکلی، پیس نیت‌لی (فا:~).

بدبخت..bədbəxt [صفت، فا] موتسوُز، بخت‌سیز، طالع‌سیز (فا:~).

بدبو..bədbu [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] پیس ایی‌لی، پیس قوْخولو (فا:~).

بدبین..bədbin [صفت، فا] کؤتومسر، قارامسر (فا:~). pessimistic

بدتر..bədtər [باخ] بتر.

بدجنس..bədcins [صفت] بد اصل، پیس سوْیلو (فا:بدجنس).

بدچهره..bədçəhrə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] کؤتواؤزلو (فا:بدچهره).

بدحال..bədhal [صفت] حالی پیس (فا:بدحال).

بدحساب..bədhesab [صفت] حساب‌سیز (فا:بدحساب).

بدخاصیت..bədxasiət [صفت] خاصیتی پیس، قیلیق‌سیز (فا:بدخاصیت).

بدخرج..bədxərc [صفت] اصرافچی، چوخ خرجله ین (فا:~).

بدخشان..bədəxşan [اؤزل آد] افغانستاندا تورک یئرله‌شیملی بؤلگه و شهر آدی {شهرین اسکی آدی بلخشان ایدی و بلخ بَیلیک سؤزیله ایلگیلیدیر، باخ: بلخ}.

بدخواب..bədxab [صفت] یوخوسو پیس (فا:~).

بدخواه..bədxah [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر]بیرینین پیس‌لیگینی ایسته‌ین، کؤتولوک ایسته ین، کؤتو اوْرکلی (فا:~). malevolent

بدخواهلیق..bədxahlıq [آد] کؤتولوک ایسته‌مه malevolence

بددوُعا..bəddua [صفت] قارقیش، نفرین (فا:بددعا).

بدذات..bədzat [صفت] بدجنیس، یاراماز، آلچاق (فا:بدذات).

بدر..bədir [آد، عربجه]بدیر: دوْلون آی، اوْن دؤرد گونلوک آی(فا:هاله).

بَدَر..bədər [اؤزل آد] زینت، موّجَوهر[۷].

بدر..bədər [اؤزل آد] قُروه ده داغ آدی.

بدرانلو..bədəranlu [اؤزل آد]بجنورد دا کند آدی.

بدرفتار..bədrəftar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] گوْبود، یولا گئتمه ین (فا:بدرفتار).

بدرنگ..bədrəng [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر]پیس رنگلی، رنگی‌خوشا گلمه ین (فا:~).

بدری..bədri [یازار](۱۲۹۹-۱۳٦٤ه) بدرالدین سیدزاده باکی‌لی (کؤشله کندیندن) شاعردیر[۱۱۷].

بدریک..bədrik [آد] اَییریلمک اوّچون اوُزونجا بوُرولموش پامبوق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بدشکل..bədşəkil [صفت] پیس گؤرکملی (فا:بدشکل).

بدصفت..bədsifət [صفت] گؤرونوشو چیرکین (فا:بدصفت).

بِدعت..bidət [آد] یئنی‌لیک، گئچمیش قوُرال‌لارینا قارشی (فا:~).

بدعمل..bədəməl [صفت] اخلاق‌سیز، پیس ایش گؤرن (فا:~).

بدفال..bədfal [صفت] اوغورسوز (فا:~).

بدقیلیق..bədqılıq [صفت] پیس خاصیت‌لی، یولا گئتمیین (فا:بد قلق).

بدکو..bədkü [اؤزل آد] رزن ده داغ آدی.

بدگُمان..bədgüman [صفت] پیس فیکیرلی، کؤتومسر (فا:~).

بدگو..bədgu [صفت] پیس دانیشان، پیس دانیشیقلی (فا:~).

بدل..bədəl [آد، عربجه] دَییشیک بیرشئیین یئرینی توتا بیلن (فا:~).

بدل آرت..bədəl art [آا] توّرکوستاندا بیر یئر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بدمذهب..bədməzhəb [صفت] دین‌سیز (فا:~).

بدمزاج..bədməzac [صفت] پیس مزاجلی (فا:~).

بدمست..bədməst [صفت] کئفلی، سرخوش (فا:~).

بدمینتون..bədminton [آد، اینـ] تئنیسه بنزر و توپلا اوینانان بیر اویون(فا:~).

بدن..bədən [آد، عربجه] وجود، گؤوده (فا:~).

بدن‌نُما..bədənnuma [صفت] بدنی گؤرسه‌دن نازیک پارچا و... (فا:~).

بدنام..bədnam [صفت] پیس آد قازانمیش، آدی پیسه چیخمیش (فا:~).

بدنجه‌ره..bədəncərə [صفت] عئیبه‌جر، یاراشیق‌سیز، بیچیم‌سیز (فا:بدشکل).

بدنچه..bədənçə [آد] قادین اوچون اولان قیسا آرخالیق (فا:جلیقه).

بدن‌سل ائیتیم..bədənsəl eyitim [آد] بدنه عاید اولان ائییتیم (فا:تربیت بدنی). physical

بدنظر..bədnəzər [صفت] پیس گؤز، پیس باخیشلی (فا:بدنظر).

بدنیت..bədniyət [آد، عربجه] پیس نیت (فا:بدنیت).

بدوْولو..bədovlu [اؤزل آد] ماکی دا کند ادی، باخ: بدؤولو.

بدؤولو..bədövlü [اؤزل آد] بدوْولو: ماکی‌دا کندآدی {اصلینده بوُدؤولی / بوُدائولی: ائولری گؤزل و زنگین}.

بدوّک..bədük [آد] ۱-چام ساققیزی؛ ۲-بؤیوک، ایری، جَسیم[۷]. {باخ: بذ، بابک قالاسی}.

بدَوی..bədəvi [آد، عربجه] کؤچه بگ، چادیردا یاشایان، ایلکین اینسان، (فا:ایلکین). bedouin

بده‌لان..bədələn [اؤزل آد] ماساللی، خوی‌داکندآدی {۱-پته+آلان :بیر بوْی اوْچون‌سندلنمیش یئر ۲-بوُد+آلان: بوْللوق یورد}.

بدهِیبت..bədheybət [صفت] قورخونج، پیس گؤرونوشلو (فا:بدهِیبت).

بدهِیکل..bədheykəl [صفت] پیس گؤرونوشلو (فا:بدهِیکل).

بَدیربوُ..bədirbu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {بدیر بوْیو}.

بدیرخانلی..bədirxanlı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

بدیرلو..bədirlu [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

بدیرلو..bədirlu [اؤزل آد] اوْغوز-قارقین‌بوْیوناعاید یئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

بَدیز..bədiz [اؤزل آد] ۱-رَسیم، هئیکل، ناخیْش، بزک ۲-داشلارا یوْنتوُلاراق دوْزه‌لن بزکله‌مه[۷] {باخ: بنیز}.

بَدیزجی..bədizci [اؤزل آد] رسّام ، هئیکل‌تراش، ناخیشچی[۷] {باخ: بنیز}.

بدیع‌الزمان‌تبریزی..bədiüzzəman təbrizi [یازار] هـ۱۱جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

بدیعه..bədiə [آد، عربجه] آز تاپیلان و گؤزل شئی، شاعیرانه (فا:~).

بدیعی..bədii [صفت، عربجه] شاعرانه، بس‌بللی، گؤزل واینجه (فا:~).

بدیعی‌بنزتمه..bədii bənzətmə [باخ] بنزتمه.

بدیعی‌حکیمی..bədii həkimi [یازار] صفویلر دؤورو یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

بدیعیات..bədiiyat [صفت، عربجه] ایستئتیک‌بیلیمی، گؤزل‌صنعت‌لر (فا:~).

بدیک..bədik [آد] قازاق توْرکلرینده بیر خسته‌لیگی ایییی لشدیرمک اوْچون دوْزنله‌نن تؤرن. {باخ: بذ، بابک قالاسی}.

بدیوُم..bədyum [صفت] آیاغی دوْشمه ین، آغیر آیاق (فا:بد شگون).

بدیهه..bədihə [آد، عربجه] ۱-بیردن بیره سؤیله نیلن سؤز، حاضر جواب‌لیق. ۲-حاضرلانمادان سؤیله‌نن منظوم پارچا (فا:~).

بدیهی..bədihi [آد، عربجه] بللی، آیدین (فا:~). evident

بدیهیات..bədihiat [آد] بدیهی شئیلر (فا:~). self-eviden

بذرک..bəzrək [باخ] بذیر (فا:بذرک). linseed

بذل..bəzl [آد، عربجه] باغیش (فا:~).

بذیر..bəzir [صفت] توخوم، اکیله جک دان (فا:دانه). seed

برّ وْ بیابان..bərru biyaban [ع، فا] چؤل، قوُرو چؤل (فا:~).

برئزئنت..brezent [آد، لا] سوُگئچیرمه‌ین‌قالین‌بئز(فا:برزنت) tarpaulin

برئش..breş [آد، فرانسیزجا] بیر نوع دوْزلتمه مرمر داشی.

برابر..bərabər [ظرف، فا] ۱-بیر اؤلچوده، ائشیت، بیربویدا اوْلان. ۲-بیریئرده، بیرلیکده، بیرآرادا، عئینی دوْزئی ده.

برابر آیاقلی حئیوانلار..bərabər ayaqlı heyvanlar [آد، دیرگی] خرچنگ‌لر و ائش آیاقلی یئنگچ‌لر و یئدی جوْت ائشیت آیاقلاری اوْلان حئیوان‌لارا وئریلن آد Isopoda

برابراوْزلو..bərabər üzlü [صفت] اوزلری برابر وائشیت اوْلان شکیل‌لر.

برابرتوتماق..bərabər tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر توتماق.

برابرجه..bərabərcə [ظرف، فا] بیربویدا، بیر بؤیوک لوکده، بیر یئرده، یان یانا (فا:باهم، برابر).

برابرچیلیک..bərabərçilik [آد] باخ: ائشیت چیلیک.

برابرسیزلیک..bərabərsizlik [آد] ائشیت‌سیزلیک.

برابرلشدیرمک..bərabərləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] برابر حالا سالماق (فا:برابر گردانیدن).

برابرلشدیریلمک..bərabərləşdirilmək [بلسیز ائیلم] برابرلشدیرمک-ایشی گؤرولمک.

برابرلشمک..bərabərləşmək [س] بیر اؤلچویه گلمک(فا:برابر شدن). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

برابرلهمک..bərabərləmək [باخ] برابرلشدیرمک.

برابرلیک..bərabərlik [آد] ائشیت‌لیک، بیر توپلومدا بللی بیرحقوق‌لاردا هامی‌نین برابر اوْلما وضعیتی (فا:برابری). **equality**

برابریانلی..bərabəryanlı [صفت] ایکی یانی برابر هندسی شکل ویا جیسیم.

برات..bərat [آد] بارات: بانک‌لار واسطه‌سیله ایشله‌نن دَیرلی کاغاذ، حواله {بیر قروش'ون قیْرخدان بیر دیرینده تورک سکّه‌سی اوْلاراق عربجه‌یه کئچیبدیر و چوخلوق‌شکلی‌الباره‌دیر[۲۳]، المُنجد ده البارهٔ شکلینده و تورکجه اولاراق گلیبدیر}.

برات قندیلی..bərat qəndili [آد] برات گئجه سی.

برات گئجه سی..bərat gecəsi [آد] حضرت محمده پئیغمبرلیگین ح جبرَییل آراجی‌لیغیلا بیلدیریلدیگی شعبان آیی‌نین ۱۵جی‌سینه راستلانان قندیل گئجه سی.

برادر..bəradər [آد، فا] قارداش، دوْست (فا:برادر).

برادرانه..bəradəranə [صفت، ظ، فا] قارداشجاسینا، قارداش کیمی (فا:~).

برازجان.. burazcan [اؤزل آد] کازرون'ا یاخین‌شهر آدی.

برازجان.. burazcan [اؤزل آد] ۱-بُرازجان بؤلگه‌سینین داغلاری: (۶۰ک گ‌د۱۳۶۱)، توْرک (۵۷ک‌ق‌ب۵۱۰)، ۲-بُرازجان بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: باغ تاج (۲۱ک‌د ۳۹۰* /ی‌تو)، توْرککی (۲۱ک‌ق‌ب ۲۰۰* /ی‌تو)، جَمْغاری (۱۸ک‌د ۲۱۰* /ی‌تو)، رودفاریاب (۳۶ک‌د ۴۴۰* /ی‌تو)، گَشنی (۳۶ک‌ق‌د ۱۱۰* /ی‌تو)، گیسکان (کندیستان آدی، ۷ کندی ۱۵۰۰*، ی‌تو)، ناخاه (۱۸ک‌د ۱۴۰* /ی‌تو).

بَرازی..bərazı [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

برازی..bərazı [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {بارس+ی}.

برازیْن..bərazın [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {بارس+ان}.

براسیْب..bərasıb [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {برازی}.

برائت..bəraət [آد، عربجه] گُناه‌سیزلیق، آغ لانما (فا:~).

براعت..bəraət [آد، عربجه] اوْستونلوک، تفوّق، فاضل‌لیک(فا:~).

برّاق..bərraq [ع، ص] پاریلدایان، دوُرو، آیدین، آچیق (فا:~).

براکئت..braket [آد، فرانسیزجا] ۱-کرپیچ کیمی پرئس‌لنمیش و سیخاج لانمیش "کؤمور براکئتی". ۲-تیکیشدن چیخان کتابلارین سیرتینا ماشینلا بئز گئچیرمه[۲] (فا:براکت).

براون‌تره‌نیشی..bravn tərpənişi [آد] یاپراغین گؤیدن یئره دوشه‌رک گؤرسه‌نن حرکتی (فا:جنبش براونی). **brownian movement**

براوند..bəravand [اؤزل آد] همدان دا کند آدی {بار+آواند}.

براونیک..bravnik [اینـ آد] براونینگ: بیرنوع سلاح (فا:نوعی سلاح).

براوْو..bəravo [ن، ایتا] یاشا، مرحبا، آفرین (فا:آفرین).

برباد..bərbad [آد، فا] داغینیق، پوْزغون، پوْزوقکؤتو، دارماداغین (فا:~).

بربر..bərbər [آد، ص، فر] اوُیقارلاشمامیش، قابا و ایلکل اوْلان(فا:~).

بربر بالیغی..bərbər balığı [آد، دیرگی] قوُیروق اؤزگک‌لری اوُزون و چاتال و اتی یئییلن بیر آغ دنیز بالیغی **serranus anthias**

بربر میْمونو..bərbər meymunu [آد، دیرگی] قوُزئی آفریقادا یاشایان قویروقسوز، اؤزو و اللری اَت رنگلی، قیللاری‌قیرمیزی سوْو (فا:نوعی‌میمون).

بربرلر..bərbərlər [آد] واختی ایله آفریقا قوُزئی اینده یاشایان و ایندی عربلره قاریشمیش بیر خالق (فا:بربرها).

بربریّت..bərbəriət [آد، عربجه] بربرلیک (فا:بربریت).

بربزَک..bərbəzək [آد] باخ: بزک، زینت.

بربط..bərbət [آد، عربجه] بیر نوع چالقی آلتی (فا:بربط).

برپا..bərpa [آد، فا] اوّلکی نوْرمال حالینا سالما (فا:برپا).

برپا ائتمک..bərpa etmək [تاثیرلی ائیلم] اوّلکی‌نوْرمال حالینا سالماق (فا:برپا کردن).

برَت..bərət [آد] کؤله‌نین بیبه سیندن هر ایل آلدیغی پول. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، عربجه سانیلان برات کلمه‌سی بو کلمه ایله ایلگی‌لیدیر}.

بَرتای..bərtay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:وئر+ تای[۷].

بَرتلنمک..bərtlənmək [س] خرقه و فاخر پالتار گئیمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بَرَتْمک..bərətmək [تاثیرلی ائیلم] بَرَلْتمک، گؤزلرینی آغارتماق.

بَرَتینمک..bərətinmək [س] بوُرخولوب اینجینمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بَرج..bərc [آد] آرتیق‌و قورال‌سیز هزینه‌لر، بیرایشی گؤرمک اوچون اؤن‌گؤرولموش خرجلر (فا:بَرج) {بئرمک ائیلمی وگو اک ایله دوزه‌لیب: بئرمک+گو› بئرگو› بئرج› برج، باخ: بوْرج}.

برجان..bərcan [اؤزل آد] یاردیملی‌دا کند آدی[۲۴۰].

برچ..bərç [آد، بیتگی] ماجاز اوّزومو و اؤکسه آدلی یاپیشقان ماده چیخاریلان میوه سینین آدی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بَرجسته..bərcəstə [صفت، فا] سئچگین، گؤزه چارپان (فا:برجسته).

برداشت..bərdaşt [آد، فا] ۱-گؤتورگه، آذربایجان‌موسیقی‌سینده بیر قطعه و بؤلوم، گؤتورگه گوشه‌سی. ۲-دؤشونوش (فا:~).

بردعه..bərdə [اؤزل آد] باخ: برده

برده..bərdə [اؤزل آد] بیر آذربایجان شهری {بوُ کلمه بارماق فعل ایله ایلگی‌لی بیر کلمه دیر و "بارداى› باردا› برده› بردَعه" شکلینده بیر سؤزدور و آنلامجا واریلان و باریلان بؤلگه‌نی گؤسته‌ریر و قوتسال اولاراق گؤندریلمیش تؤحفه و هدیه آنلامیندادیر، باخ: وارماق، بردی، باران، واران}.

بَردوُک..berduk [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {بردی/ وئری+ک:تانری-وئردی}.

بَردی..bərdi [اؤزل آد] وئردی، قوُتسال گؤجلَر طرفیندن یوْللانان، تانری یوْللامیش[۷] {باخ: بئرمک، وئرمک}.

بردی..bərdi [اؤزل آد] اوُرمیه (~بیژی) ده داغ آدی؛ بوُکان (~رشان، ~زرد)، اوُرمیه (~زی، ~سوُر، ~کیش) ساییق‌قالا (~نقشینه)، درگز-کلات دا کند آدی. اوُرمیه ده (~رش) کند و چای آدی؛ بیر سیرا داغلار ساووُجبولاق و پیرانشهر اطرافیندا برد/ برده/ بردی کلمه سیله باشلاییرلار: برده‌رش، بردزرد، برده گل، برده قوت. {بو کلمه لر برده شکلینده یازیلسادا بردی شکلینده سؤیله نیلیر و بئرمک/ بارماق/ وارماق سؤزیله ایلگیلیدیر و قوتسال اولاراق گؤندریلمیش تؤحفه و هدیه آنلامیندادیر، باخ: برده}.

بردیان..bərdiyan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {تانری وئرمیش یئر، باخ: بردی}.

بَردیبک..bərdibəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بَردی+بگ[۷].

بَردیسوُ..bərdisu [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بَردی+ سوُ[۷].

بَردیخان..bərdixan [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

بَردیک..bərdik [اؤزل آد] جوُلفا‌دا داغ آدی[۲۴۰].

برزابیل..bərzabıl [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی {۱-برزه+بیل: بارس+ بئل: بارسلار اوْلان داغ بئلی ۲-بارسیل}.

برزانلو..bərzanlu [اؤزل آد] بجنوردا کندآدی {بارس + ان+لو}.

برزخ..bərzəx [آد، عربجه] ۱-جهنّم و بهشت(تامو، اوُچموق) آراسیندا اولان یئر و زامان. ۲-ایکی قورولوغو بیرلشدیرن زوْلاق limbo

برزلجین..bərzəlcin [اؤزل آد] آوچ‌ده کندآدی {بارس+ائل+چین}.

برزن..bərzən [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی {بارس+ان}.

برزند..bərzənd [اؤزل آد] بوُ یئر، باجروانین گؤنئی‌اینده و اردبیلین یاخینلیغیندا یئر آلیبدیر. گئچمیشده کی یازارلارین سؤزوندن بوُ سوْنوج اله گلیرکی اسلامیتین اول‌لرینه برزند شهر اولاراق سوْنرالار داغیلیب کند حالینا گلیر و عاباسی‌خلافتی دؤورونده مُعتصم‌طرفیندن آذربایجان قهرمانی بابکین علیه‌اینه قوْشون اوْردوگاهی کیمی استفاده اوْلونوب، ایندیسه‌اردبیلین ۵ کندیستان‌یندان بیری سایبلیر.

بَرزه..bərzə [اؤزل آد] میانا و کلئیبر ده کندآدی {بارس+ا: بارس یئری[۸۸]}.

برسپی..bərspi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {بارس (توورکجه)+ ایسپی (کؤردجه): آغ پلنگ}.

برشته..birişdə [باخ] بیریشته.

برطرف..bərtərəf [آد] آرادان قالدیرما (فا:برطرف).

برعکس..bərəks [آد] ترسینه، ضیددینه (فا:برعکس).

برغان..bərğan [اؤزل آد] کرج ده چای آدی.

برفرض..bərfərz [ظرف] بیله بیله، قصدا (فا:برفرض).

برفیان..bərfiyan [اؤزل آد] توُیسرکان دا کند آدی.

برق..bərq [آد، عربجه] باخ: شیمشک (فا:برق).

برغوُل..bərğul [آد] بوُلغور {البُرغل شکلینده عربجه یه کئچیبدیر}[۲۳].

برقاما..bərqama [اؤزل آد] اوْغوز-بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

برقرار..bərqərar [آد] قرارتاپمیش، دایانیق‌لی (فا:برقرار).

برک..bərk [صفت] ۱-سرت، سیخاراق ویا تاپدایاراق برکیمیش شئی "برک‌داش" (فا: محکم). compact ۲-الی‌سیخی آدام، خسیس "برک آدام" (فا:خسیس). tight, firm ۳-ساغلام، ساغ"جانی برک آدام"٤-قاطع، دؤنمز، اَییلمز (آدام) ۵-یئهین، هیزلی، ایتی "ماشین چوْخ برک گئدیر، برک قاچیردی". ٦-گؤجلو، شدتلی "برک کوْلک". ۷-غلیظ، توْند "برک چاخیر". {ت‹برک، بک›، سن‹بیرک›}.

بَرک –..bərk [اؤزل آد] اینسان آدی: بَرکَیغ/ برکَبگ، برکبوْغا، برکچوُر، برکسوْی، برکقان، برکوْل، برکیش.

بَرکای..Bərkay [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

برکه‌بوْشا..bərkboşa [آد] برْکبوْش: یاشامدا چتین‌لیک وخوشلوق "یاشاییشیندا چوخ برکه بوشا دوشوبدور".

برکت..bərəkət [آد، عربجه] ۱-آرتیم، فایدا. ۲-بوْللوق (فا:~). blessings

برکت تاپماق..tapmaq bərəkət [تاثیرسیز ائیلم] بوللاشماق، چوخالماق، قیمته مینمک.

برکتسیز..bərəkətsiz [صفت] برکتی اولمایان.

برکتسیزلیک..bərəkətsizlik [آد] برکتی اولمام، آرتیمی اولماما.

برکتلو..bərəkətlu [اؤزل آد] م۱۶جی یوزیلده، آنادولودا آت‌چکن توّرک بیرلیگینه منسوب بیر بوی آدی[۸۵]؛ ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توّرک بویو[۹۸].

برکتلی..bərəkətli [صفت] آرتیملی، وئریملی.

برک‌توپراق..bərktopraq [آد] دئز توپراق، مؤحکم توپراق (فا:دج). solid

بَرکخان..bərkxan [تاریخی اؤزل آد] پئچه‌نک‌لر دؤولتی خانلاریندان[۷].

برک‌دره..bərk dərə [اؤزل آد] شاماخی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

برک‌دریلی‌لر..bərk dərililər [آد] دری‌لری سوموک کیمی اولان حئیوانلار (فا:سخت پوستان). ostracea

برکدن..bərkdən [ظرف] اوجادان، سسینی اوجالدا‌راق.

برکدن بوشا سالماق..bərkdən boşa salmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: برکدن بوشدان چیخارماق.

برکدن‌بوشدان‌چیخارماق..bərkdn boşdan çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] سیناودان‌و امتحاندان گئچیرمک.

برکدن چیخماق..bərkdən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سیناودان‌و امتحاندان گئچمک.

بَرکلّاه..bərəkalla [باخ] باراکالله.

برکلشمه..bərkləşmə [آد] تکثیف(فا:تصلّب) condensation

برک‌له‌مه..bərkləmə [آد] تحکیم (فا:تحکیم). strengthening

برکلیک..bərklik [آد] ساغلام‌لیق، سرت‌لیک، قاتی‌لیق، دایانیقلیلیق.

برکلیک اؤلچن..bərklik ölçən [آد] بیرماده‌نین برک‌لیگینی اؤلچمه‌یه یارایان آلت (فا:سختی سنج).

بَرکم..bərkəm [اؤزل آد] دؤشمانا قارشی ایی قوّرونان یئر، مُستحکم موقع[۷].

بَرکوُق..bərkoq [تاریخی اؤزل آد] سَرت، جسور، دایانیقلی؛ مِیصیر- توّرک کؤله‌من‌لری دؤولتی اوردوباشی‌لاریندان[۷]. {برکوخ: برک+ اوخ}.

بَرکه..bərkə [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیدیر] ۱-قامچی، دیه‌نک ۲- دؤومه؛ ۳-ناز، عشوه ۳-(تاریخی اؤزل آد) پئچه‌نک‌لر دؤنمی بگ و کوّموتان آدی[۷].

برکه بوشا دؤشمک..bərkə boşa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] برکه دؤشمک.

بَرکه‌خان..bərkəxan [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خان'ین تورونلاریندان جوُجی خان'ین اوغلو و باتو خان'ین قارداشی. (مسلمان اولدوُقدان سونرا آدینی " بَرکت خان " قویدو)[۷].

برکه‌دؤشمک..bərkə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین لیگه دؤشمک.

برکیاراق..bərkyaraq [اؤزل آد] سلجوُقلو خانی آلپارسلان'ین تورونو، سنجر خان'ین اوغلو، بو سؤز بعضا بؤرکیاریق (بؤرکو یاریلمیش) شکلینده ده یازیلیبدیر، کلمه برکیاراق حالتینده مُحکم سلاح معناسینداد‌یر (فا:~).

بَرکیت..bərkit [تاریخی اؤزل آد] مُحکم؛ قیپچاق‌خانلیغی‌دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

برکیتدیرمک..bərkitdirmək [اتدیرگن ائیلم] برکیتمک ایشینی گؤردورمک.

برکیتمک..bərkitmək [تاثیرلی ائیلم] ساغلام لاشدیرماق، سیخیجا باغلاماق، سرت لتمک (فا:محکم کردن). to fasten، to consolidate {ت‹برکی-تمک، بکیتمک›}.

برکیتمه..bərkitmə [آد] ساغلاملاشدیرما، تحکیم ائتمه (فا:تحکیم- نمایی).

برکیدیجی..bərkidici [صفت] برک لشدیریجی، ساغلام لاشدیریجی.

برکیدیلمک..bərkidilmək [بلسیز ائیلم] برک حالا گتیریلمک (فا:محکم کرده شدن). to be fastened

برکیدیلمه..bərkidilmə [آد] برک حالا گتیریلمه.

برکیشدیرمک..bərkişdirmək [تاثیرلی ائیلم] برکیتمک(فا:تحکیم- کردن to strengthen

برکیشمک..bərkişmək [س] برک حالا گلمک، قاتی‌لاشماق (فا:تحکیم یافتن). to get harder، to get stronger {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

برکیشمه..bərkişmə [آد] قاتی لاشما (فا:تحکیم). consolidation

برکیشمیش..bərkişmiş [صفت] برکیمیش، برک اولموش (فا:تحکیم یافته).

برکیله بیلمه..bərkilə bilmə [آد] برک اولا بیلمه. compactibility

برکیمک..bərkimək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سرت و قاتی‌اولماق، مرحمت- سیز اولماق. ۲to harden-بیر ایشده اصرار ائتمک، سرت لشمک. ۳-شدّت لنمک، گوّجلنمک. (فا:محکم‌شدن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بیرکیمک، بیرکیشمک›}.

برکیمه..bərkimə [آد] برک اولما compact

برکیمیش..bərkimiş [صفت] برک اولموش. hardened

بَرکین..bərkin [اؤزل آد] گوّجلو، گوّجلندیریلمیش[۷].

برکینمک..bərkinmək [س] ۱-ساغلام لاشماق، برکیمک، برکیلمک. ۲-باغلانماق، اؤرتونمک، قاپانماق (فا:محکم شدن). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

برکییب دوُرماق..bərkiyib durmaq [تاثیرسیز ائیلم] عناد ائتمک، ایسته ییندن ال چکمه‌مک.

برگ..berg [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاپراق.

برگشت..bərgəşt [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دؤنمه، قاییتما، چؤنمه.

برگوْشاد..bərgüşad [اؤزل آد] اوُجار'دا کند آدی؛ تورک طایفاسی آدیدیر[۲۴۰].

برگیش..bərgiş [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی. {باخ:بئرمک}.

بَرَلْتمک..bərəltmək [تاثیرسیز ائیلم] شاشقین لیقدان گؤزلرینی آغارتماق، گؤز آغارتماق، گؤز برَتمک.

برَلْمک..bərəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری گئنیش‌له‌نه‌رک بؤیومک "گؤزلری برَلْدی" (فا:گشاد کردن چشمها). {بره سؤزیله ایلگیلیدیر چونکی گؤز برلمه‌سی بیرینین قوْرخویا و بوُسویا دوشمه‌سی دئمکدیر}.

برلی بزکلی..bərəli bəzəkli [صفت] چوْخ بزکلی، سلقه ایله بزنمیش.

برلیان..bərelian [آد، فرانسیزجا] جیلالانمیش آلماز (فا:~).

برمُراد..bərmurad [صفت، فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمُراد).

برنامه..bərnamə [آد] پروقرام، وئرلیش، تاساری (فا:برنامه). programme

برنامه‌ریزلیک..bərnamərizlik [آد] وئرلیش‌له‌مه، پروقرامالاما، تاسارلاما (فا:برنامه‌ریزی). programming

برنج..birinc [باخ] ۱-بوْرونج. ۲-برنج/ بیرینج۲(آد، فارسجا) دؤیو (فا:برنج) {باخ:بوْرومک}.

برندق..bərəndəq [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

بَرَنْلیک..bərənlik [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {باران+لیک: واریلن یئر}.

برنی..bərni [آد] ایچینده ات پیشیرمک اوچون استفاده ائدیلن ساخسی قاب، خمره، تونگ. jar (made of clay)

بروانا..bəruana [اؤزل آد] میانا ده کند و کندیستان آدی {بار:قوْرویوجو+وان/ بان:گؤل/ سس:۱-قوْرویوجو سس ۲-قوْرونموش گؤل[۶۶]}.

بروْم..brom [آد] آتوم سایی‌سی ۳۵، آتوم آغیرلیغی ۷۹,۹۰۹، یوْغونلوق ۲,۹۷، دنیز سوُلاریندا آز و بعضی گؤل‌لرده چوْخ اوْلان، قیرمیزی رنگلی، پیس قوْخولو زهیرلی، سیوی ائلئمنت.

بروْنز..bronz [آد، فرانسیزجا] توُنج.

بروْنش..bronş [آد، فرانسیزجا] نفس و سوْلوق بوْروسونون آغ جییار لارا گئدن‌ایکی قوْلوندان‌هرییری‌و بوُنلارین‌داللاری (فا:~).

بروْنشیت..bronşit [آد، فرانسیزجا] سوْلونوم اوْرقانلاریندا اوْلان التهاب (فا:~).

بروُجن..burucen [اؤزل آد] ۱-ایرانین گؤنئی اینده بیر تورک یئرلَشیم‌لی شهر آدی. {بو شهر، یئرلی اهالی‌نین دیلیجه اوُروجان آدلانیر، سانیلیرکی بو کلمه اوُر سؤزجوغو و جان اک ایله دوزه‌لیب و معناجا شهر یئری‌و بؤلگه‌سی معناسیندادیر[۱۰۵]}. ۲-بروجن بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراقایا (۱۱ک‌ق‌ب۲۳۵۶)، ۳-بُروجن بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: آغ بولاق ۲۳ک‌گ‌د *۴۵۰، بُلداجی/ بوْلداجی ۲۴ک‌گ‌د*۳۶۳۰، سفید دشت ۱۸ک‌ب*۲۱۵۰ی‌تو، فَرادوْنبه۱۱ک‌ب*۴۰۰۰/ ی‌تو

بروُدت..burudət [آد، عربجه] سوْیوقلوق، سوْیوما (فا:~).

بُروز..buruz [آد، عربجه] آیدین، آچیق، بللی، آشکارا چیخما (فا:بروز).

بُروز ائیله‌مک..buruz eyləmək [تاثیرسیز ائیلم] آشکارا چیخارماق (فا:بروز دادن).

بروُشوُر..buruşur [فر] کتابچا (فا:بروشوُر).

بروُنده..burundə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {باران}.

بروْغوش..buroğuş [اؤزل آد] بوُروْغوش: سراب دا کند آدی {بار+اوْغوش/ واریلان عایله معناسیندادیر}.

بره..bərə [آد] ۱-بوُسقو، بوُسولان یئر، اوْو گؤزله‌نیلن یئر. ۲-باغ و اکین یئری آرالاریندا اوْلان چیغیر و کردی، جییه. ۳-ساحلده گمی دایانان یئر، ایسکیله، دنیز یاناشاجاغی، دنیز دوُراغی، دنیز سککی‌سی. ۴-چای‌لارین اوستونده متحرّک کؤرپو ویا دوزه‌نیلن بند، گئچید.(فا:معبر). {دیواندا بَرْتمک کلمه‌سی معناجا "الی ویا بیر اورقانی یارالاماق" شکلینده گلیب و آنلاشیلیرکی بو معنا گئنیشله-نه‌رک آوی یارالاییب توتماق شکلینده ایشله‌نیب، بو سؤزله برکمک‌و برتْمک کلمه‌لری آراسیندا کؤکداشلیق واردیر چونکی هامی‌سیندا سرتلشمه و برک ساخلاما و محافظه ائتمه مفهومو واردیر، یئرآدلاریندا بره سؤزو کئچید و قورونان (پوُسولوب قورونان) یئر آنلامیندادیر}.

بره-..bərə- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق

ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اولار).

بره‌باشی..bərəbaşı [آد] باغ و اکین اوّچون سوُیون بؤلوندوگو یئر.

بُرهان..bürhan [آد، عربجه] قانیت، دلیل، ثبوت (فا:~). proofs

بره‌بؤرکو..bərəbörkü [آد] دابّاغلانمیش قویون دری‌سیندن دوزلمیش بیر نوع قیراق‌سیز بؤرک.

بره‌چی..bərhçi [آد] ۱-بره‌نی(کؤرپو و گئچیدی) اداره ائدن کیمسه. ۲-اوْوچو، بوسقودا دوُروب اوْوو گؤزتله ین.

بره‌چیلیک..bərəçilik [آد] بره گؤزله‌مه ایشی (فا:نگهبانی گذرگاه).

بره‌کسمک..bərə kəsmək [تاثیرلی ائیلم] یوْل کسمک، قاچاق یولونو باغلاماق.

بره‌لَتمک..bərələtmək [باخ] بره‌له‌مک.

بره‌لَنمک..bərələnmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بره‌چکیلمک، آرخ آچیلماق ۲-یارالانماق، یارا آچیلماق.

بره‌له‌مک..bərələmək [ل، ت‹برْتمک›] ۱-جیزماق، خفیف جه یارالاماق. ۲-جیبه و آرخ چکمک (فا:نهر کندن).

بره‌له‌مه..bərələmə [آد] ۱-جیزما۲-آرخ‌چکمه (فا:نهر کنی).

بره‌لی..bərəli [صفت] جیزیلمیش، آرخ چکیلمیش (فا:نهر دار).

بره‌لی بزَکلی..bərəli bəzəkli [صفت] چوخ بزکلی، بزَ نمیش (فا:مزیین).

برهم..bərhəm [آد، فا] داغیتما، بیربیرینه ووُرما (فا:برهم).

برهمن..bərəhmən [آد، سانسکریتجه] هیندده بیر دین آدی.

برهوت..bərəhut [آد، عربجه] چوخ ایستی و قورو چؤللوک (فا:~).

بری..bəri [ظرف] ۱-یاخین یئر. ۲-یاخیندا اوْلان. ۳-بو یان" بری باخ: بویانا باخ". {ت‹برو› اوْ طرف؛ بو سؤز وئرمک› بئرمک کلمه سیله ایلگیلیدیر، دیواندا بئرمک کلمه‌سی وئرمک و گلمک معناسیندا ایشله نیب و بئری› بری سؤزو گلمکده اولان طرفی گؤسته ریر، یئر آدلاریندا بره و بری سؤزلری کئچیت و بؤلگه آنلامیندا اولمالیدیر}.

بری..bəri [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی. {باخ: بره، بری، باری}.

برّی..bərri [آد، عربجه] قارا ایله ایلگی‌لی، قاراسال (فا:~).

بریجان..bərican [اؤزل آد] ساری-نکا دا کند آدی {باری+جان}.

بریفینق..brifinq [آد، این] بیلگی‌لندیرمه، بیلگی وئرمه، بیر موضو حاقیندا بیلگیلندیرمه مقصدیله دؤزنله‌نن توْپلانتی [۲۱۸].

بریقاد..briqad [آد، فرانسیزجا] قوشون دسته‌سی (فا:بریکاد).

بریک..berik [اؤزل آد] بئریک: زنجان دا داغ آدی(~داغ، ~گؤنئی).

بریکئت..briket [باخ] براکئت.

بریلده‌مک..bərildəmək [تاثیرسیز ائیلم] بریلتی سسی چیخارماق (فا:بع بع کردن). baaing

بریلیان..briliyan [آد، فرانسیزجا] جیلالانمیش آلماس (فا:برلیان).

بیریلیانت..birilyant [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقصین ایکی واریانتی وار. بیری ۱۹۲۰-۲۲ اینجی ایللرده باکیدا یارانیب. تئمپی جلددیر، مئلودییاسی سون درجه اویناقدیر. کیشیلر طرفیندن ایفا اولونور. دیگر واریانت یالنیز قادین ایفاسی اوچوندور. مئلودییاسی اینجه دیر، آهنقدار سسله نیر. تئمپی آرامدیر[۲۴۵].

بَریوُت داغ..bəryut dağ [اؤزل آد] آبگرم و اردبیل ده داغ آدی.

بریه..bəriyə [اؤزل آد] بئره: ساوه ده کند آدی {باری}.

بزّاز..bəzzaz [ع ‹باخ بزز›] پارچا ساتان، آرشین‌مال ساتان تاجیر (فا:~).

بزّازلیق..bəzzazlıq [آد] آرشین مالچی (فا:بزّازی).

بزّازیه..bəzzaziyə [آد] بزّاز مالی، بزّاز توُکانی (فا:~).

بُزاق..bozaq [آد، عربجه] آغیز سوُیو(فا:~).

بزَتدیرمک..bəzətdirmək [اتّدیرگن ائیلم] بزَک ووردورماق، بزَتمک ایشنی گؤردورمک (فا:ف س زینت دادن).

بزَتمک..bəzətmək [اتّدیرگن ائیلم] بزَک ووردورماق، بزه‌مک ایشنی گؤردورمک (فا:ف س زینت دادن).

بزتگَن..bəzətgən [صفت] چوْخ بزه ین.

بزرک..bəzrək [ا] کتان توْخومو.

بزَشمک..bəzəşmək [قا، سن] بیرلیکده بزنمک (فا:همدیگر را آراستن).

بزَشمه..bəzəşmə [آد] بزَشمک ایشی.

بزک..bəzək [آد] ۱-ناخیش، بزک، زینت، بزه‌مه ایشی (فا:توالت، گریم). toilette، make –up ۲-قارقاوول‌ا بنزر و قانادلارینین دالی آغ بیر قوُش آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

بزک چیلیک..bəzəkçilik [آد] بزک وورما، بزکچی‌نین ایشی (فا:مشاطه گری). beauticain

بزک‌ائوی..bəzəkevi [آد] بزک‌وورمایئری، (فا:آرایشگاه).

بزکچی..bəzəkçi [آد، ص، سن] بزک ووُران کیمسه، گریمور، بیر یئری بزیین (فا:آرایشگر). decorator

بزک‌دوزک..bəzəkdüzək [آد] بزک، بزک شئی‌لری، گرک‌سیز بزک.

بزکسیز..bəzəksiz [آد] هئچ بیر بزه‌گی اوْلمایان، ساده و عادی (فا:بی آلایش). pure

بزکلنمک..bəzəkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه‌بزک وورماق، اؤزونو بزه‌مک(فا:آراستن).

بزکله‌مک..bəzəkləmək [تاثیرلی ائیلم] بزه‌مک، سوس‌له‌مک (فا:آراستن).

بزَکلی..bəzəkli [صفت] سوسلو، بزه‌یی اوْلان، سوسلَنمیش (فا:آراسته).

بزَکلیک..bəzəklik [آد، سن] بزک‌اوچون اولان(فا:تزئینی) decoratieve

بزک‌وسایلی..bəzək vəsaili [آد] بزه‌مک اوچون وسایل (فا:لوازم آرایش).

بَزگک..bəzgək [آد، دیرگی] قوش آدی (فا:نوعی‌پرنده)ctpenet

بزم..bəzm [آد، فا] شنلیک، توی مجلیسی (فا:بزم).

بزم جرد..bəzmcerd [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

بزمگاه..bəzmgah [آد، فا] شنلیک مجلیسی (فا:بزمگاه).

بزمی..bəzmi [یازار](۱۳۰۶-۱۲۶۲هـ ق) اسماعیل بزمی ایروانلدا آنادان اوْلوب وتوّرکجه فارسجا شعرلری واردیر[۱۱۷].

بزَن‌بزک..bəzən bəzək [آد] بزک.

بزَندیرمک..bəzəndirmək [ائتدیرگن ائیلم] بزه‌مک ایشینی گؤردورمک، یاراشیقلی پالتار گئییندیرمک (فا:فس آرایش دادن).

بزَنمک..bəzənmək [بل] ۱-بزه‌مک‌ایشی گؤرولمک، بزک وورولماق، گؤزل لشدیریلمک. ۲-(س) سوّسلنمک، اؤزونو to be decorated بزمک (فا:آراستن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

بزَنمیش..bəzənmiş [صفت] بزک ووُرولموش، اؤزونه بزک وورموش، قشنگ گئییمیش، بزه دیلمیش (فا:آراسته).

بزه دیلمک..bəzədilmək [بلسیز ائیلم] بزک وورولماق (فا:ف.م آراستن).

بزه دیلمیش..bəzədilmiş [صفت] بزَنمیش.

بزه‌مک..bəzəmək [تاثیرلی ائیلم] بزکله‌مک، دوْناتماق، بزک وورماق، گؤزل لشدیرمک، تزیین ائتمک (فا:آذین بستن). to decorate {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سؤزون کؤکو بَذ (بؤیوک) کلمه‌سیندن و معناجا بؤیوک سایماق دئمکدیر}.

بزه نیب دوزَنمک..bəzənib düzənmək [باخ] بزنمک.

بزه‌نیش..bəzəniş [آد] بزَنمه ایشی‌وبیچیمی (فا:آذین). Decoration

بزه نیلمک..bəzənilmək [بلسیز ائیلم] بزه دیلمک (فا:آرایش شدن).

بزه ییجی..bəzəyici [آد] بزَکچی، دئکوراتور (فا:آرایشگر).

بزه ییش..bəzəyiş [آد] بزه‌مه ایشی ویا بیچیمی (فا:آرایش).

بزه‌رک..bəzərək [عربجه] کتان توْخومو، بزیر (فا:بزرک).

بزه‌رک‌یاغی..bəzərək yağı [عربجه] کتان توْخوموندان اله گلن یاغ، بزیریاغی (فا:بزرک).

بزه‌لی..bəzəli [صفت] بزه‌یی اوْلان، بزَکلی (فا:آرایش دار).

بزه‌لیه..bəzəliə [آد، بی، یونانجا] باقلاگیللردن، دیرماشیجی بیر بیتگی (فا:نخود فرنگی). pisum sativum. leg

بزه‌مه‌چی..bəzəməçi [آد] بزه‌مه ایشینه باخان (فا:آرایشگر).

بزه‌مه‌چی‌لیک..bəzəməçilik [آد] بزه‌مه چی‌نین ایشی (فا:آرایشگری).

بزه‌مه‌لی..bəzəməli [صفت] بزَکلی، سوسلو، دئکوراتیو (فا:آراستنی).

بزیر..bəzir [باخ] بزرک.

بزیر یاغی..bəzir yağı [آد] کتان توْخومونون یاغی (فا:روغن بزرک).

بزیرگان..bəzirgan [آد، فا، دده، باخ: بئز] تاجیر، آلیش وئریشچی، باخ بازرگان. merchant

بَزیرگَن..bəzirgən [اؤزل آد] قاراباغ'دا آشیریم / گدیک آدی[۲۴۰].

بزیرله‌مک..bəzirləmək [تاثیرلی ائیلم] بزیر یاغی ایله یاغلاماق (فا:بزرک زدن).

بزیرله‌مه..bəzirləmə [آد] بزیر یاغی ایله یاغلاما (فا:بزرک زنی).

بس..bəs [باغلاییجی سؤز، فا‌بسیار] ۱-یئتر، کافی. ۲-سؤالی و سؤزو گوجلندیرمک اوچون ایشله‌نن بیر سؤز"بس هاردادیر" (فا:~).

بسا..bəsa [باغلاییجی سؤز، فا] چوخ، چوْخلو (فا:بسا).

بساط..bəsat [آد، عربجه] دؤشه‌مک و سرمک اوّچون هر شئی(فا:~).

بس‌بئتر..bəsbetər [ظرف] بئش بئتر.

بسبسه..bəsbəsə [آد] بیربیتگی آدی[۲۴۳]. rhizoma polipodii

بسبل..bəsbəl [آد] ایپلیگین بیر تئلی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بس‌بَللی..bəs bəlli [صفت] آپ آچیق، آچیق، چوخ بللی.

بست..bəst [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سیغناق، دالدالانان-یئر"~اوْتورماق"(فا:~)

بُستان..bostan [باخ] بوْستان.

بستر..bəstər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاتاق، یوْرقان دؤشک (فا:بستر).

بستری..bəstəri [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یوْرقان دؤشه‌یه دوّشموش (فا:بستری).

بستَک‌آباد..bəstək abad [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

بسته..bəstə [آد، فا] ۱-باغلی، باغ. ۲-موسیقی بسته سی، چالقی اثری (فا:آهنگ). ۳-(ص) بیر قدر آلچاق.

بسته‌بوْی..bəstəboy [صفت] بیرقدر آلچاق، قیسا بوْیلو، آلچاق بویلو (قیز)"بوْیو بسته قیز" (فا:قد کوتاه).

bəstəçi..bəstəçi [آد، فا]بسته کار: کوْمپوزیتور، چالقی یارادیجی‌سی (فا:آهنگ ساز). tunemaker

bəstəkar..bəstəkar [آد، فا]باخ: بسته چی، کوْمپوزیتور.

bəstəçilik..bəstəçilik [آد]چالقی اثری یاراتما ایشی، بسته کارلیق (فا:آهنگ سازی).

bəstəkarlıq..bəstəkarlıq [آد]باخ: بسته چی‌لیک.

bəstənigar..bəstənigar [صفت، مج] گؤزل یار (فا:یار زیبا).

bəstələnmək..bəstələnmək [تاثیرسیز ائیلم]موسیقی اثری یازیلماق و یارادیلماق (فا:ف.م آهنگ ساختن). to be composed

bəstələnmiş..bəstələnmiş [صفت] یازیلمیش، قوْشولموش، آهنگ دوزَلمیش (فا:آهنگ ساخته شده).

bəstələmək..bəstələmək [تاثیرلی ائیلم]موسیقی اثری یاراتماق، آهنگ دوزَلتمک (فا:آهنگ ساختن). to compose

bəstəli..bəstəli [صفت]بسته و آهنگی اوْلان.

bəstəlik..bəstəlik [آد]بسته و آهنگی اوْلما.

bəstəvəryan..bəstəvəryan [آد]سوُیو اکینه‌دؤندرمک‌اؤچون‌بالاجا سوُ بندی[۲۳].

bəsti..bəsti [اؤزل آد]بسدی: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

bəsti..bəsti [اؤزل آد]بسدی معناسیندا بیر سؤز، قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۲-بستی۲ bəsti (آد) کیچیک کوپه، یاغ پنیر و کره ساخلاماغا یارایان قاب (فا:کوزه){باسماق سؤزوندن کوپه باسدی سؤزونون قیساتیلمیش شکلیدیر، باسدی› باستی› بستی[۶]}.

bəstiləmək..bəstiləmək [تاثیرلی ائیلم]پنیر و کره کیمی شئیلری ساخلاماق اوچون کوزه‌یه باسماق (فا:در کوزه گذاشتن).

bəs dəmək..bəs demək [تاثیرسیز ائیلم] کیفایت لنمک.

bəsdəkanlı..bəsdəkanlı [اؤزل آد]قاراداغ تورک ائلینده چله‌بیانلی-طایفاسینا باغلی بیر بوْیدور (اوْبالارندان: آتالی/ عطالو، شاملو، ایسباهار، جیْغجیغ، کاغلی‌گؤزلو، دیلبیلمز، شاولیلو، چاتقایا، یالی-بگلو،)[۳، ۱۰۸].

bəsdir..bəsdir [باغلاییجی سؤز]بسدیر (فا:بس است).

bəsqədər..bəsqədər [ظرف] اوْلدوقجا، چوْخلو.

bəski..bəski [ظرف] اوْلدوقجا چوخ، اوْ قدرکی.

bəskitbal..bəskitbal [اینـ آد]سبد توْپو (فا:بسکتبال).

bəslətmək..bəslətmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بسلنمه سینی ساغلاماق. ۲-(ائتد) بسله‌مک ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س پروردن).

bəslənçi..bəslənçi [آد]قوُللوقچو، بیرینین ائوینده بؤیوین ائولادلیق کیمی شخص.

bəslənmək..bəslənmək [بل، سن] ۱-بسله نیلمک، بئجه ریلمک ۲-(س) اؤزونو بسله‌مک (فا:ف مِ پروردن).

bəslənmə..bəslənmə [آد] ۱-بئجرمه (فا:پروارى). ۲-وُجود atall0fed اوْچون گرکلی بسین مادّه‌لرین آلیمی، تغذیه.

bəslənmə eyitimcisi..bəslənmə eyitimcisi [آد]بسلنمه و بوُ مادّه‌لرین اوُزمانی.

bəslənmə eyitimi..bəslənmə eyitimi [آد]بسلنمه و بوُماده‌لرین اوُزمانلیغی (تخصص تغذیه).

bəslənmə odası..bəslənmə odası [آد]بسلنمه و یئمک اوْچون اولان اوْدا.

bəslənmə uzmanı..bəslənmə uzmanı [آد]بسلنمه‌و بوُ ماده‌لری-اینجه‌له‌ین یئتگی‌لی.

bəslənmə çantası..bəslənmə çantası [آد]بسلنمه موادی ییغیلان چانتا.

bəslənmə saatı..bəslənmə saatı [آد]بسلنمه و یئمک اوْچون اولان ساعات.

bəslənmiş..bəslənmiş [صفت]بئجه ریلمیش (فا:مصنَّف). composed

bəslətilmək..bəslətilmək [بلسیز ائیلم]بسلَتمک ایشی گؤرولمک (فا:ف‌م).

bəsləmək..bəsləmək [تاثیرلی ائیلم]بئجَرمک، یئدیریب ایچیرمک، یئتیشدیرمک، ییه جک و ایچه جک ساغلاماق، قوْروماق، ساخلاماق (فا:پروردن). to feed {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بسله‌مک، بسلنمک، بسلنمیش›؛ بو سؤز باسماق (کوپه باسدی) سؤز ایله ایلگیلی اولاراق یاغلا یئتیشدیرمه آنلامنیدادیر؛ باسماق (کوپه باسدی)› باسدی لاماق› بستی‌له‌مک› بسی‌له‌مک› بسله‌مک؛ بسی کلمه‌سینین تورکیه تورکجه‌سینده بسلنمیش حئیوان اوچون دئییلمه‌سی بو قانیتی گوجلندیریر[۶]. بو سؤز فارسجا "بس، بسی، بسیار" (بسی‌له‌مک: چوخالتماق) سؤزلریله کؤکداش اوْلابیلر}.

bəsləmə..bəsləmə [آد] تغذیه (فا:تغذیه). feeding

bəsləməlik..bəsləməlik [آد]بسله‌مک اوچون اوْلان(فا:پرواری).

bəslənən..bəslənən [صفت، فیزیک]سؤنومسوز.

bəslənilmək..bəslənilmək [بلسیز ائیلم]بسله‌مک ایشی گؤرولمک (فا:پرورده شدن).

bəsləyici..bəsləyici [آد]بسله‌ین، بئجه‌رن، یئتیشدیرن (فا:مربی مصنِّف). author ،educator

bəsləyiş..bəsləyiş [آد]بسله‌مه ایشی (فا:پرورش).

بسلی..bəsli [صفت] بسلَنمیش، بسی لی.

بسم‌اللـه..bismillah [آد، عربجه] اللاهین آدی ایله، مسلمانلار بیر ایشی باشلارکن ایشلتدیکلری سؤز(فا:~) in the name of God

بسمل..bismil [آد، عربجه] ذبح اولموش حئیوان، حئیوانی ذبح ائدنده بسم اللاه دئییلیر و اوْ حئیوانادا بسمل دئییلیر (فا:~).

بَسَن..bəsən [اؤزل آد] بزَن، بزک، ماکیاژ، گؤستَریش[۷].

بَسَن‌تَکین..bəsən təkin [تاریخی اؤزل آد] آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بسه‌رک..bəsərək [آد] دامازلیق‌وایکی توْخوملو دوه، گوّجلو[۲۳].

بسی..bəsi [آد] بسلنمیش حئیوان[۲] (فا:پرورش). ۲-بسی،(باغلاییجی سؤز، فا) چوخ، چوخلو (فا:بسی).

بسیج..bəsic [آد، عربجه] سفربرلیک و اوْنون اوّچون حاضرلانان نظامی گرک‌لر (فا:~).

بسید..bəsid [اؤزل آد] هشتَری، میانا دا کند آدی، باخ: باسوُت/باسات.

بسیرک..bəsirək [آد، تا، فا] توّکلو و بسیلی ارکک دوه، هجین.

بسیط‌لشمک..bəsitləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ساده‌لشمک، یالین-لاشماق(فا:بسیط شدن).

بسیط..bəsit [آد، عربجه] قاریشیق اوْلمایان، یالین، ساده، قوْلای (فا:~).

بسیلک..bəsilək [صفت] یئتیشمیش، اتلی جانلی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بسی‌لی..bəsili [صفت] کؤکلمیش، سمیز.

بسین..bəsin [آد] بسلنمک اوّچون الوئریشلی هر شئی، غذا، آزیق[۲] (فا:غذا).

بشارت..bəşarət [آد، عربجه] موُشدولوق، موّژده، خوش خبر (فا:~)

بشارجان..bəşarcan [اؤزل آد] کازرون-کنار تخته دا کند آدی.

بشّاش..bəşşaş [صفت، ع، فا] گوّلر اوّزلو، فرح‌لی (فا:~). cheeful

بشّاشیت..bəşşaşiət [آد، عربجه] گوّلر اوّزلوک، اوّزوآچیق‌لیق، سئوینج (فا:~).

بشر..bəşər [آد، عربجه] اینسانین‌خارجی گؤرونوشو و اوّزو، اینسان اوْغلو(فا:~

بشردوست..bəşərdust [آد] اینسان سئور (فا:~). philanthro

بشَروُ..bəşəru [اؤزل آد] کنکران چایی نین ساغ قولودور[۲۴].

بشری..bəşəri [صفت، ع] اینسان اوْغلو ایله ایلگی‌لی (فا:~).

بشریت..bəşəriət [آد، عربجه] اینسان‌لیق، اینسان اوْغول‌لاری (فا:~).

بشریتچی..bəşəriətçi [آد، عربجه] بشریت‌یانلی‌سی، هوُمانیست (فا:بشردوست).

بشقاب..boşqab [آد، باخ:قاب] باخ: بوْشقاب، (فا:~). plate

بَشیر..bəşir [اؤزل آد] هئریس و ضیاآباد دا کند آدی {باشیْر: باش یئر[۶۶]}.

بَصَرَک..bəsərək [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {باسراق:یئنن}.

بصَری..bəsəri [آد، عربجه] گؤرمه ایله ایلگی‌لی (فا:~).

بَصَری..bəsəri [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی {باساری: یئنن}.

بَصْریک..bəsrik [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باسراق: یئنن}.

بصل النخاع..bəsəlünnuxa [آد، عربجه] بئیینجیک، ایلیک (فا:~).

بصیر..bəsir [آد، عربجه] آیدین گؤرن، بیلیجی، آنلاییشلی (فا:~).

بصیرت..bəsirət [آد، عربجه] ساغ گؤروش، اوْیانیقلیق، آنلاییش (فا:~).

بصیرت‌سیز..bəsirətsiz [صفت] بصیرتی اولمایان (فا:بی بصیرت). undiscerning

بصیری..bəsiri [یازار] ۱۶جی یوّزیلده‌عثمانلی‌سارایناگئتمیش، ۱۹۴۱ده وفات ائتمیش، شعرلری آذری تورکجه سینده دیر[۲۸].

بضاعت..bəzaət [آد] مال و ثروت (فا:~). pecuniary

بِطالت..betalət [آد] بیهوده‌لیک (فا:~). vantiy

بُطلان..botlan [آد، عربجه] باطل‌اوْلما، پوزقونلوق nullification

بطن..bətn [آد، عربجه] قارین، بیر شئیین ایچی (فا:~).

بطیء..bəti [آد، عربجه] یوبادیجی، یاواشلادان (فا:~).

بطی‌الهضم..bətiülhəzm [آد] یاواش‌سیندیریلن(فا:~) indigestible

بعث..bəəs [آد، عربجه] بعثت: گؤندرمه، یوْللاماً یوم‌البعث : قیامت گونو" (فا:~).

بعث..bəsət [آد، عربجه] باخ: بعث.

بُعد..bod [آد، عربجه] ۱-اوُزاقلیق. ۲-بوْیوت (فا:~).

بعضاً..bəzən [ظرف، ع] آرادا بیر (فا:~). some times

بعضی..bəzi [آد، عربجه] ۱-بیرتاقیم، کیمی‌لری۲-آراسیرا، آرادا بیر (فا:~).

بغ..bəğ [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: بگ.

بِغایت..beğayət [ظرف، فا] سوْن‌درجه، آشیری، چوخ چوخ (فا:~)

بُغرک..boğrək [اؤزل آد] بوْغراق: ساوه ده داغ آدی.

بغض..boğz [آد] باخ: بوُغوس.

بقاء..bəqa [آد، عربجه] قالیجی‌لیق، اؤلمزلیک (فا:~).

بقّال..bəqqal [آد، عربجه] ییبه جک ایچه جک و بالاجا ائو شئیلری ساتان توکان (فا:~).

بقایا..bəqaya [آد، عربجه] قالینتی لار، قالان لار (فا:بقایا).

بقایی اردبیلی..bəqayi ərdəbili [اؤزل آد] شاعر اولاراق توّرکجه شعرلری واردیر[۱٤۱].

بقچه..buqçə [باخ] بوُقچا.

بقدری..beqədri [ظرف] گوجو چاتدیقجا (فا:بقدری).

بقر..bəqər [آد، عربجه] اؤکوز، سیغیر (فا:گاو) {باخ: بوُغرا}.

بُقراطی..boqrati [اؤزل آد] رزن ده داغ آدی.

بقره..bəqərə [آد] ۱-قُرانین ایکینجی سوره‌سینین آدی. ۲-اؤکوز ۳-(اسکی)قوُیودان سو ویا نفت چکمک اوچون تکره اوخشار و فیرلانان بیر قورغو" آتی بقره‌یه قوشوب نفت چکیردیم"[۱].

بقعه..buqə [آد] دینج ائوی، مزار (فا:~). mausoleum

بقیع..bəqi [آد، عربجه] آغاجلی یئر، مدینه‌ده بیرقبرستان آدی(فا:~).

بقیه..bəqiə [آد، عربجه] قالانی (فا:بقیه). reaminder

بقیه الله..bəqiətullah [آد، عربجه] آللهین وئردیگی یاخجی و حلال شئیلر (فا:~).

بَک..bək [اؤزل آد] ۱-بگ، بَغ ۲-پَک، سیْخی(تاریخی اؤزل آد) توّرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]{باخ: بای / بگ}.

بکار..bekar [آد، عربجه] ائولن‌مه میش (فا:باکره).

بکارت..bəkart [آد، عربجه] ۱-قیزلیق، اردنلیک ۲- virginity معصوملوق، تمیزلیک، آرین‌لیق، صاف‌لیق (فا:~).

بکاووُل..bəkavul [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] آشچی باشی {بکله‌مک‌دن:بک+اوْو+ل}.[۲۲٦]

بَکبَکئی..bəkbəkey [اؤزل آد] قیرقیز سازچی لارینین اوْخودوقلاری بیر توّرکو[٥٤].

بَکَت..bəkət [اؤزل آد] قوُت، دایانیْقلی لیق[۷].

بکتاش..bəktaş [آد] ۱-حاج بکتاش ولی دین خادیم‌لرینه دن اوْلاراق بوّتون اؤیود و گؤستَریش‌لری بیر طریقت شکلینده تانینیب. ۲-اوْغلان آدی (فا:اسم پسر){بگ+تاش:بیربؤیوک بگین الی آلتیندا اولان بگلر، فارسجادا ایشله نیر}.

بکتاش اوّزومو..bəktaş üzümü [آد، بیتگی] داش قیران گیللردن بیر چالی و اوْنون نوْخودجا آغ و قارا رنگلی و مئیخوش دادلی یئمیشی. (فا:نوعی گیاه). ribes grossularia

بکتاش قاووغو..bəktaş qavuğu [آد، بیتگی] کاکتوس جنسیندن، ایلیق اقلیم‌لرده یئتیشن، ایری و گؤزل چیچکلی (فا:نوعی کاکتوس). Echincactus

بکتاشلو..Bəktaşlu [اؤزل آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولودا آت چکن توّرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸٥].

بکتاشی..bəktaşi [آد، صفت] اسلام دینینه باغلی وحاج بکتاش ین قوردوغو طریقتین آدی (فا:طریقت بکتاشی).

بکتاشی‌لیک..bəktaşilik [آد] بکتاشی طریقتی وبو طریقته باغلی‌لیق.

بکج..bəkəc [آآ] توّرک بگلرینه وئریلن بیرعنوان. باخ:بگ {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بکجتکین..bəkəctəkin [تاریخی اؤزل آد] خوارزَم‌شاهلار دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

بکچی..bəkəçi [آد] گؤزَتجی، بکله‌ین، قوْرویوجو (فا:نگهبان). guard

بَکچیتای..bəkçitay [اؤزل آد] آلانقوْوا داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[۲۱۱].

بکچی‌لیک..bəkçilik [آد] گؤزَتچی لیک.

بَکسارُو..bəksaru [تاریخی اؤزل آد] بایبارس خان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

بک‌گراند..bəkgrand [آد، فرانسیزجا] آرخا پلان (مکان اوّچون)، گئچمیش (زمان اوّچون)[۲۱۸].

بکلَتمک..bəklətmək [تاثیرلی ائیلم] بکله‌مه سینی ساغلاماق (فا:منتظر گذاشتن).

بکلَشمک..bəkləşmək [قا] بیرلیکده بکله‌مک (فا:باهم‌منتظر شدن).

بکلَنتی..bəklənti [آد] دؤزونتو، بکله‌مه وضعیتی(فا:انتظار) expectation

بکلَنمز..bəklənməz [صفت] گؤزله‌نیلمز، بکله‌نیلمه‌ین" ~ بیرتهلیکه، ~ ایشلر".

بکلَنمزلیک..bəklənməzlik [آد] گؤزله نیلمزلیک، بکله نیلمه ین وضعیت" بوُ ایش بیزیم باشیمیزا بکلنمزلیک‌دن گلدی".

بکلَنمک..bəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] بکله‌مک ایشینه موضوع اوْلماق" اوُچاق بیر سوّره بکلندی، بئیله ایش اوْنلاردان بکلنمزدی".

بکلنمه دیک..bəklənmədik [ظرف] بیردن بیره، آنسیزین.

بکلَنه مز..bəklənəməz [صفت] گؤزله نیله مز، بکله نیلمه ین.

بکله تیلمک..bəklətilmək [پلسیز ائیلم] بکلَتمه سینی ساغلاماق.

بکله‌مک..bəkləmək [تاثیرلی ائیلم] گؤزله‌مک، گؤزَتله‌مک، بیر ایش اوْلونجایا قدر دؤزمک(فا:منتظر شدن). ۲-بکچی‌لیک ائتمک، بیر شئیی قوْروماق (فا:نگهبانی دادن) ۳-اوُمماق، بیریندن انتظاری اوْلماق، قارشی‌لیق گؤزله‌مک" ظالیمدن مرحمت بکله مه". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ل، باخ: بگ، بَی}.

بکله مه..bəkləmə [آد] گؤزله مه، گؤزَتله مه" ~ اوداسی".

بکله مه‌لی..bəkləməli [آد] گؤزله‌مه و بکله‌مه مجبوریتینده اولما.

بکله نیلمک..bəklənilmək [بلسیز ائیلم] بکله‌مک ایشی گؤرولمک.

بکله ین..bəkləyən [صفت] منتظر waiting.

بکله ییش..bəkləyiş [آد] گؤزله‌ییش، انتظار (فا:انتظار). expectation

بکله‌مه اوْداسی..bəkləmə odası [آد] بکله‌مک اوچون اولان اوْدا.

بکله‌مه سالوْنو..bəkləmə salonu [آد] بکله‌مک اوچون اولان سالوْن.

بکله‌مه یئری..bəkləmə yeri [آد] گؤزله‌مه یئری، بکله‌مک اوچون اولان یئر.

بکلیک..bəklik [آد] ساغلاملیق، متانت. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بکمز..bəkməz [آد] دوْشاب، بعضی میوه‌لرین سویوندان چکیلن شیره (فا:دوشاب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح، بک+مز: برکیمز، آخیشقانلیغی آرادان گئتمه ین}.

بَکَن..bəkən [اؤزل آد] دایانیْقلی، مَتین[۷].

بکندی..bəkəndi [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی {بگ+کندی}.

بکنی..bəkəni [آد] بیرا (فا:آبجو). {ت: بوغدا داری آرپا کیمی شئیلردن دوزه‌لن ایچکی}.

بکوْ..bəko [اؤزل آد] اهرده کندیستان آدی(قوْبکیرآباد) {بگ+وُ؛ بکی}.

بکوْکندی..bəkokəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {بگ+و: بگه عاید؛ بکی}.

بکه..bəkə [اؤزل آد] علیشاه‌عوض ده کند آدی {بگ+و؛ بکی}.

بَکی..bəki [اؤزل آد] ۱-ایگید ۲-قوْجا ۳-شامان، باش شامان[۷].

بکیتمک..bəkitmək [ل، دا] قاپاتماق، تیخاماق.

بَکیز..bəkiz [تاریخی اؤزل آد] بَک+ایز، تیموُرون توْرونو، میران شاه'ین اوْغلو[۷].

بَکیز آغا..bəkiz ağa [تاریخی اؤزل آد] تیموُرگوْرخان‌ین قیْز توْرونو، شاهروخ‌ون قیْزی[۷].

بکیشلو..bəkişlu [اؤزل آد] برکیشلوُ: سالماس، اوُرمیه ده چای و کند-یستان‌آدی {بک و برک سؤزوندن: ۱-بک+ایش: ساغلام ۲-افشار طایفاسینین‌بیربوْیو ۳-بکی+ش:باش‌شامان یئری}.

بَکیک..bəkik [اؤزل آد] گوْوَنلی، ایی قورونان[۷].

بکیل..bəkil [آد، دده] بک+ایل؛ اینسان آدی" بکیل‌اوْغلو ایمران بگ".

بَکیم..bəkim [اؤزل آد] عزیملی، قارارلیْلیق[۷].

بکینمک..bəkinmək [تاثیرسیز ائیلم] برکینمک، اصرار ائتمک (فا:اصرار کردن).

بگ..bəy [آد] بَی، بای: ۱-باشچی، بؤیوک، حاکم، زنگین. ۲-توْی ائله‌ین، ائوله‌نن اوغلان (فا:داماد). bridegroom ۳-سایقی اوچون آغالارا وئریلن بیر عنوان، آغا" یاشاربی" sir ٤ -سوْیلو (فا:اصل و نسبدار) ۵-اوْیون کارتلاریندا آس {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، صح؛ بو کلمه سومرلرده پاتئسی (شهرین بؤیوگو) شکلینده ایشله نیب و بو سؤزده پات› پت بؤلومو بگ سؤزونه چوخ یاخین گؤرونور همچنین بغ سؤزو ایلاملار ایچینده ده ایشله‌نیردی، دیوانا باخدیقدا بک سؤزو معنا لحاظیندان بگ سؤزونه یاخین گؤرونور چونکی بک و بکله‌مک و بکوّتمک کلمه‌لرینین مفهومو محافظه ائتمک و ساغلام ساخلاماق دئمکدیر و واقعا بگ سؤزوده بیر ائل و شهرین بؤیوگو و محافظه ائدنی مفهوموندا گلیر وبو جهتدن ده سومرجه کلمه‌یه بنزرلیک گؤسته ریر، البته بک سؤزو زاید ر حرف ایله برک شکلینه دوشوب کی بک معناسیندا و مُحکم و ساغلام مفهوموندا ایشله نیر؛ بگ سؤزونون معناسی گئنیشله نه‌رک زنگین و صاحب اوْلماق وتانری کیمی اوستون و گوّجلو اوْلما شکلینده گلیب، بو کلمه‌دن بیر سیْرا سؤزلرین کؤکودور: بایینماق؛ بینمک (زنگین اولماق)، بایندیر (آباد، زنگین)، بایندیرماق (آباد ائتمک)، بایقوش (قوشلارین بگی)، بایات (زنگین اینسانلار: بای+ت)، بایان (خانیم)، بایلماق (اؤزوندن گئتمک، اصلینده چوخ سئودالی اوْلماقدیر وبو لحاظدان زنگین اوْلماق آنلامیندادیر)؛ بگ سؤزونون وارلی و آیری معنادا بؤیوک و عظمتلی اولما معناسی اینگیلیزجه big کلمه‌سینده ده گؤرسه نیر، بو کلمه‌نین کؤکونو اینگیلیزجه سؤزلوک‌لرده تانینمایان‌سؤز دئییللر، حالبوکی تورکجه‌دن آلینماسؤزدور، فارسجا بیستون› بغستان سؤزلرینده بی و بغ سؤزلرینین ایزی گؤرسنمکده‌دیر؛ باخ: بای}.

بگ –..bəy – [اؤزل آد] بگ سؤزیله دوْزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: بگ‌اتا، بگ‌بؤری--باخ: بای.

بگ..bəy [اؤزل آد] ماهنشان (~آباد)، گئرمی (~باغی)، هشتَری و میانا (~بوُلاغی، کندی)، ماکی (~جان)، شبستر (~جه)، خوی (~درویش)، تبریز(~لی)، اراک(~لیک)دا کند آدی. سراب (~داش، - محمد)، تفرش و ماکی (~دره سی) دا داغ آدی.

بگ‌باغلوُ..bəg bağlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان، خیاو دا کند آدی.

بگبوُت..bəybut [آد] باریْش، صُلح[۷].

بَگ‌بؤرکو..bəy börkü [آد، بیتگی] بوْستان‌گؤزَلی، خوْروز ایییگی چیچگی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بَگتاش..bəgtaş [تاریخی اؤزل آد]باخ:بکتاش؛ سلجوقلولار دؤنمی بگ‌لریندن.

بَگتاش..bəgtaş [اؤزل آد]ماهنشان و قوشاچای دا کند آدی.

بگ‌تله..bəgtələ [اؤزل آد]فوضولی‌ده داغ آدی[۲۴۰].

بَگجوُوان..bəycuvan [اؤزل آد]خوی دا کند آدی.

بگ‌جیغاز..bəgcığaz [اؤزل آد]بگ‌جیغَز، بگجیک، کیچیک بگ.

بَگَج..bəyəç [اؤزل آد]بَیچ bəyəç:۱-بگ‌لیگه لایق ۲- کیچیک بگ، باخ: بکج[۷].

بگَج آرسلان تیگین..bəyəç arslan tigin [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلیلار دؤنمی بگ و کوموتان[۷].

بَگَج آرسلان..bəyəç arslan [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بگَج‌خانیم..bəyəç xanım [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:بکج+ خانیم[۷].

بَگَچک..bəyçək [اؤزل آد]بَگچه، بَیچه: کیچیک بگ[۷].

بَگچوُر..bəyçur [تاریخی اؤزل آد]سلجوقلولار دؤنمی حلب بگ‌لریندن، گؤی تؤرکلرده قاپقان خاقان‌ین عُنوانلاریندان[۷].

بگ‌دَش..bəydəş [اؤزل آد]نظیر، بَنزَر[۷].

بگدوُز..bəydüz [تاریخی اؤزل آد]دده قورقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بگدوُز..bəydüz [تاریخی اؤزل آد]قوچو اوُیغورلاردا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بگ‌دوُغدوُ..bəydoğdu [تاریخی اؤزل آد]غزنه‌لی محمود دؤنمی بگ و کوموتان آدی[۷].

بگدوُغموش..bəydoğmuş [اؤزل آد]ماکی دا کند آدی.

بگدی..bəydi [تاریخی اؤزل آد]سایقیدَیر، اولدوز خان‌ین اوغلو[۷].

بگدیلی..bəydili [اؤزل آد]بَگتولی، بَیدیلی: سایین‌قالا دا کند آدی.

بگدیلی..bəydili [اؤزل آد]اوغوز تؤرکلرینین ۲۴ بوی‌ونداندان بیری سایبلیر، اوغوزنامه‌ده بؤیوکلرین سؤزو کیمی عزیز شکلینده معنالانیب، بعضی قاپناقلاردا بو کلمه بگتیلی و بیگدیلی شکلینده‌ده یازیلیبدیر، شاملو، قاراگؤزلو و گؤگلان کیمی طایفالار بوُ بوی‌ا باغلیدیرلار، همدان تؤرکلری‌نین بیر بؤلومو قاراگؤزلولردندیلر؛ بوُ طایفا م ۱۵جی یوزیلده آغ قوی‌ونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین-تشکیلینده نقش‌لری وارایدی، شاه‌عباس دؤنمی حلب‌بگدیلی‌لری شاملوطایفاسینین بیر اوباسی سایبلیردی، او دؤنم بو طایفانین بؤیوکلریندن گؤن دوغموش سُلطان شاه عباسا یاخین بیر شخص اولاراق شاهسئون بیرلیگینده یئر آلیر و آذربایجاندا بؤیوک یئرلره صاحب ایدی[۸۵].

بگَر..bəgər [اؤزل آد]بَگرَک: بگ اوغلو، پرَنس، شهزاده، کیچیک بگ[۷].

بَگَرَک..bəgərək [اؤزل آد]بگر: بگ اوغلو، پرَنس، شهزاده، کیچیک بگ[۷].

بَگساری..bəgsarı [تاریخی اؤزل آد]بابوُر خان‌ین اوردوباشی‌لاریندان[۷].

بگ–ساکار .. Bek-sakar [اؤزل آد] تؤرکمن–سالوُر–یالواچ بوی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بَگقازان .. Bekgazan [اؤزل آد] تؤرکمن–سالوُر–قارامان بوی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بَگگوُل..baggül [اؤزل آد]بی گولو، قیز آدی (فا:گل محمدی).

بَگگه..baggə [اؤزل آد]بیکه، بَیگه: کیچیک خانیم[۷].

بگلر..Bekler [اؤزل آد] ۱-تؤرکمن-تکه-توختامیش‌بوی‌لارین‌دان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. ۲-شاهسون بوی‌و؛ اوُرمیه، آوج و هشتری ده کند آدی.

بگلربگی..bəylərbəyi [آد] ۱-گئچمیشده ایران بؤلگه‌لرینده ولایت‌لیکلره وئریلن آد. ۲-(مج)بی‌لرین بؤیوگو، اردملی و بؤیوک اینسان (فا:بگلربگی).

بَگلَم..bəgləm [اؤزل آد]بوُکت، دئمت، چیچک دئمتی[۷].

بَگلَن..bəglən [اؤزل آد]بگ سوی‌وُندان اولان[۷].

بَگلَن..bəglən [تاریخی اؤزل آد]دیواندا آدی گئچن بیر قاراخانلی بگی[۷].

بگلیک..bəglik [آد]بگ اولما وضعیتی (فا:امیری).

بَگلیک..bəglik [صفت] ۱-به‌یه اؤزل اولاراق، آغالیق "بگلیک پالتاری" (فا:آغاو بگ بودن). ۲-(تاریخی اؤزل آد) مرکزه تام باغلی اولمایان بیر بگین یؤنیتیمی آلتیندا کی اؤلکه.

بگَن..bəgən [اؤزل آد]بَیَن: ۱-بیه‌نی، خوشلوق ۲-شهزاده، پرَنس[۷].

بگَنج..bəgənc [اؤزل آد]بای و زنگین خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بگَنچه..bəgəncə [آد]بیَنجه، شهزاده، پرَنس.

بگَندی..bəgəndi [باخ]ساری بیرچیچک.

بگَنمک..bəgənmək [تاثیرسیز ائیلم]باخ: بینمک (فا:پسندیدن).

بگَنَن..bəgənən [اؤزل آد]بیه‌نن(تاریخی اؤزل آد) قیرقیز اویماق بگ‌لریندن[۷].

بگی..bəgi [اؤزل آد] ۱-ایگید، گوجلو، ۲-ائش–قوجا[۷].

بگیسی..bəgisi [آد] ۱-دوغرو۲-یه‌نیلن، ایمره‌نیلن؛ تیموروین قیزی[۷].

بگیم آغا..bəgimağa [اؤزل آد]قئیدار دا کند آدی.

بگیم..bəyim [آد]بَییم: ۱-خانیم، مُحترم‌قیز، بایان[۱۳۵]. ۲-سیده خانیم لارا وئریلن عنوان، هیند پرنسیس‌لرینه وئریلن عنوان. ۳-بی و بای سؤزونون مونّث شکلی. ٤-(تاریخی اؤزل آد) بابوُر خان‌ین خالا

قیْزلاریندان {اسکی توْرکجه‌ده بگین دیشی قارشی‌لیغی کیمی ایشله نیردی، بو کلمه فارسجایا گئچه‌رک بئیگم، بئیگوم شکلینده ایشله نیر، اینگیلیزجه ده ایشله‌نن begom کلمه‌سی بو سؤزدن آلینمادیر}.

بَگیمتای..bəyimtay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بَگیم+ تای[۷].

بگیم‌داغ..bəyim dağ [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده داغ آدی[۲۴۰].

بَگیم‌قالا..bəyim qala [اؤزل آد] سوُلدوزدا کند و کندیستانی آدی.

بَل..bəl [آد] اشارت، نشانه، ایم "بل ائتمک: اشارت قوْیماق" {ت‹بلگوْ›: نشانه، ایم، بلگه؛ ‹بلگوْرمک›: بلیرمک، آچیغا چیخارماق؛ ‹بلک›: ارمغان؛ ‹بله‌مک›:بوُلاماق، بلک‌له‌مک؛ ‹بَلَمک›: بوُلاشماق؛ دیواندا یازیلان سؤزلرین اوْرتاق سؤزو بل اوْلمالیدیر، و چون آیری معنالی هر دؤرد کلمه نین معناسیندا علامت و اشاره مفهوملاری واردیر لذا بل سؤزونون علامت و نشانه معناسی و بوُ سؤزون اصلی، قدیم توْرکجه‌یه دایانیر؛ بوُ مطلبه دایاناراق و "لی، سیز"اک‌لرینی نظره آلاراق "بل" سؤزجوغوندن بللی و بلسیز (معلوم و مجهول) کلمه‌لری دؤزه‌بیلیر، بو کلمه‌لر بیلرلی و بلیرسیز کلمه‌لریله مُعادل اوْلاراق چوْخراق بیلیمسل آلانلاردا ایشله نیر}.

بلا..bəla [اک، ع] کلمه‌یه منفی مفهوم وئرن بیر اک، توْرکجه ده "سیز" اک‌ینین مُعادلی" آرام: دینج / بلاآرام: قرارسیز".

بَلا..bəla [آد، عربجه] اوُغورسوُزلوق، بدبختلیک (فا:بلا).

بلاآرام..bilaaram [صفت] آرام وقرارسیز (فا:بلا آرام).

بلااستثنا..bilaistisna [ظرف، ع] استثناسیز (فا:~).

بلااستفاده..bilaistifadə [ظرف، ع] یارارسیز (فا:~).

بلاتاخیر..bilatəxir [ظرف، ع] تاخیرسیز، یوبانمادان، گئجیکمه دن، (فا:~).

بلاتشبیه..bilatəşbih [ظرف،ع] بنزرسیزلیکله، بنزه‌مه‌دن" فقرایا کؤمک گرک، بلاتشبیه بیرده‌لاپ اوْلسون سنین قیزین" (فا:~).

بلاتّفاق..bilittifaq [ظرف، ع] اتفاّق ایله (فا:~).

بلاتکلیف..bilatəklif [صفت] گؤره وی بللی اولمایان، (فا:~).

بلاختیار..bilixtiyar [ظرف، ع] اؤزایستک ایله، اؤزدیلک ایله (فا:~).

بلاخره..biləxərə [ظرف، ع] سوْنوندا (فا:~).

بلادرجان..biladircan [اؤزل آد] خمین دا کند آدی.

بلادیده..bəladidə [صفت] بلا گؤرموش، بلاچکمیش (فا:~).

بلاذری..bilazəri [اؤزل آد] عباسی خلیفه‌سی مقتدرطرفیندن خوْراسان ، خوارزم، وبوُلغارشاهی نی گؤرمگه گئدیب و بوُ گزی لری سفرنامه شکلینده یازدی، سوْنرالار مسعودی، اصطخری، و یاقوت اوْ کتابدان تقلید ائدیبلر[۱۲۴].

بلاستوْلا..blastola [آد، لا] یوُمورتانین گلیشمه سینده بیر مرحله آدی.

بلاعکس..biləks [ظرف] ترسینه اوْلاراق (فا:~).

بلاغت..bəlağət [آد] ناطق‌لیک استعدادی، فیکرینی گؤزل و آیدین و دوْزگون سؤزلرله افاده ائتمه قابلیتی (فا:~).

بلافاصله..bilafasilə [ظرف] آرالیق‌سیز (فا:~). immediately

بلافرق..bilafərq [ظرف، ع] فرق‌ائتمه‌دن، سئچمه دن، باشدان باشا (فا:~).

بلاقیدوشرط..bilaqeydoşərt [ظرف، ع] قیدسیز شرط‌سیز (فا:~).

بلاکئش..bəlakeş [باخ] بلادیده.

بلالی..bəlalı [صفت] اذیت‌لی، بلایه دوْشموش (فا:بلادیده).

بَلاماجی..bolamacı [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

بلامُمانعت..bilamumaniət [ظرف، عربجه] آراداهئچ بیرمانع اوْلمادان، انگل‌سیز (فا:~).

بلانک..blənk [آد، فرانسیزجا] آرالیق، بوش یئر، بوشلوق (فا:بلانک).

بلانکیزم..blankizm [آد] صینفی و کوْتله وی مُبارزه یوْخ بلکه بالاجا بالاجا مقصدلرله انقلابی دئوریک‌لره اینانان بیر خیردا بوُرژوازی گؤروشو و نظریه‌سی (فا:~). {۱۹وُنجو عصیرده فرانسیز انقلابچی‌سی بلانک ین آدیندان}.

بلاواسطه..bilavasitə [صفت، ع] آراجی‌سیز، واسطه‌سیز (فا:~).

بلاوج..bəlavəc [اؤزل آد] بیجار دا داغ آدی.

بِلبداهه..bilbədahə [ظرف] سؤز گلیشی، آغیزدان چیخاراق، فی البداهه (فا:فی البداهه). extemporaneously

بلبلک..bəlbələk [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

بَلَت..bələt [اؤزل آد] بَلگه، دَلیل[۷].

بَلتَکین..bəltəkin [تاریخی اؤزل آد] بَل+تَکین؛ غربی‌هوُنلاردؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

بلَتمک..bələtmək [ائتدیرگن ائیلم] بله‌مک ایشینی گؤردورمک، قوُنداق لاتماق.

بَلتیر..bəltir [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: بَلتیری / بل+دیری[۷].

بَلتیری..bəltiri [تاریخی اؤزل آد] آلتای توْرکلری اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

بلجه..bəlcə [آد] ایکی قاش آراسی[۲].

بَلچیر..bəlçir [اؤزل آد] بَل+چوُر؛ کوُمان‌خانلیْغی‌دؤنَمی‌اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

بَلچین..bəlçin [اؤزل آد] بَلیرتی، ایز، دامقا[۷].

بَلخ..bəlx [اؤزل آد] افغانستاندا بیر تورک {بو کلمه اصلینده بَیلیک= بَیلیخ سؤزو اولمالیدیر، بایلیق تورکجه ده شهر و بایلارین اوْتوردوغو یئر دئمکدیر، آسیانین دوْغوسوندا خانبایلیق دا واریمیزدیر}.

بلد..bələd [آد، عربجه] تانییان، تانیش، بیلن، یئتیک (فا:بلد).

بلدچی..bələdçi [آد] یول گؤسته رن، یول تانییان (فا:بلدچی.).

بلدچیلیک..bələdçilik [آد] یول گؤسترمه، یول تانیما (فا:بلدچی بودن).

بَلدَک..bəldək [اؤزل آد] ایز، ایشارت[۷].

بلدیت..bəldiət [آد، عربجه] بلدلیک، تانیشلیق (فا:بلدیت).

بلدیه..bəldiə [آد، عربجه] شهر اداره‌سی (فا:شهرداری).

بلدیه عمارتی..bəldiə imarəti [اؤزل آد] باخ: تبریز.

بَلَر..bələr [اؤزل آد] باخ:بَل+ اَر(تاریخی اؤزل آد) آتیلای خان'ین اوُلوبابالاریندان[۷].

بلَرتمک..bələrtmək [باخ] برَلْتمک.

بلَرمک..bələrmək [س] گؤز آچیلی قالماق، باخ: برَلْمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بلسان..bəlsan [باخ] بالزام.

بلسُنه..bələsbonə [اؤزل آد] کوچصفهان دا کند آدی.

بلسم..bəlsən [باخ] بالزام.

بلسیز..bəlsiz [صفت] بللیرسیز، بلگی‌سیز، بللی اوْلمایان (فا:مجهول). unknown

بلسیز ائیلم..bəlsiz eyləm [آد، دیل‌بیلیمی] ائدیلگین ائیلم، مجهول فعل (فا:فعل مجهول). Passive verb

بلسیز دَییشمز..bəlsiz dəyişməz [آد] مجهول دَییشکن (فا:متغیر مجهول).

بلسیز سوْیلو..bəlsiz soylu [آد] سوْیو بَلسیز، مجهول النسب (فا:مجهول النسب). of an unknown

بلسیز صفت..bəlsiz sifət [دیل‌بیلیمی] نئجه‌لیک ونئچه‌لیگی آچیقجا بللی اوْلمایان صفت "بیرنئچه، بیر سیرا، باشقا".

بلسیز ضمیر..bəlsiz zəmir [آد] یئری بللی اوْلمایان ضمیر "کیمی‌سی، بعضی‌سی، بیری".

بلسیزآد..bəlsiz ad [آد] بللی اولمایان بیر شئیین آدی "منه بیر مداد گتیر" (فا:اسم نکره).

بلسیزلیک..bəlsizlik [آد] بلسیز اوْلما وضعیتی، مجهولیت (فا:ابهام). state of being unknown ،ambiguity

بلَشدیرمک..bələşdirmək [س، باخ: بوُلاماق] بوُلاشدیرماق (فا:آلوده کردن).

بلَشمک..bələşmək [تاثیرسیز ائیلم] بوُلاشماق، بوُلانماق (فا:آلوده شدن).

بلشویک..bolşovik [آد] مارکسیزم لئنینیزم تئوری‌سینین و حرکاتینین یانلی‌سی (فا:بلشویک). bolshevik

بلع..bəl [آد، عربجه] اوُدما، (فا:ـ).

بلعجب..bələcəb [صفت، عربجه] عجب(فا:ـ). wonderful

بلغار..bulğar [باخ] بوُلقار.

بلغم..bəlğəm [آد، عربجه] بوغازدان چیخاریلان دیشقی، هایخیریق (فا:بلغم).

بلغم آتماق..bəlğəm atmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤرولمکده اوْلان بیر ایش و سؤز اوْزه رینه قوُشقو و شک اوْیاندیرماق اوچون سؤز سؤیله‌مک[۲].

بلغم اوْتو..bəlğəm otu [آد، بیتگی] درمان اوْچون یارارلانیلان، اوْست کؤکلری کؤکومسوْو گؤوده‌ایله تاماملانان، یئر اوْستو گؤوده‌لری ایسه یئرین آلتیندا توْپ دسته شکلینده ائشیگه چیخمیش، عادتا قوْل بوُداق‌لی بیر بیتگی.

بلغم داشی..bəlğəm daşı [آد] دامارلی و یاری سایدام بیر نوع داش.

بلغم مزاج..bəlğəm məzac [صفت، ع] سوْیوق قانلی (فا:ـ).

بَلغور..bəlğur [باخ] بوُلغور.

بلغور..bəlğur [اؤزل آد] مشهد ده کند آدی.

بلقزن..bəlqəzən [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

بلقیس..bilqeys [آد] دینی داستانلارا گؤره صبا اؤلکه سینین ملکه‌سی (فا:ـ). Queen of Sheba

بلقیس..bilqeys [اؤزل آد] تیکان‌تپه، زنجان دا داغ آدی.اردبیل ده کند آدی.

بلَک..bələk [آد] بئلَک:۱-قونداق بئزی، بلمه سارغی‌سی (فا: قنداق) swadding clothes ۲-قیْلاووُز، رهبر ۳-هدیه، ٤(تا) اوْخ ساداغی، اوْخ‌قابی {ت:ارمغان؛ دیواندا کی معنا بونا دایانیرکی معمولا هدیه‌نی بیر پارچایا بورویوب بیرینه وئرللر وبو اوزدن اونا بلک دئییلیر[٦]}.

بلک..bələk [تاریخی اؤزل آد] سلجوقلو توْرک‌لریندن آرتوُق بگین باجی اوْغلوسونون آدیدیر، م۱۳جو یوْزیل خاج ساواشلارینداً، بلَک آدلیم قهرمانلاردان ایدی[۸۵،٤]؛ آرتوق اوْغوللاری دؤنَمی دیاربکر/ دیارپاخیْر والیسی؛ قیْرقیزلارین، توْقای، بوُقو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوگوُ بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

بلک باغی..bələk bağı [آد] اوشاق بله‌ینی باغلاماغا اؤزل باغ(فا:قنداق).

بلکا..bilka [اآ، خ] اینسان آدی، بیلگه، عالیم(ـتکین، ـبگ)[۱٤۷].

بلکلنمک..bələklənmək [باخ] بلَنمک.

بلکله‌مک..bələkləmək [باخ] بله‌مک.

بِلکلّیه..bilkülliyə [ظرف، ع] تامامیله، بوتونلوکله (فا:بلکل).

بلکه..bəlkə [ظرف، با] بَلکی: اوْلا بیلیر، اوْلا بیلیسن، اوْلاکی، اوْلسون کی، اولسا، احتمالا (فا:ـه). {ع ‹بل› + فا ‹که›}.

بلکی..bəlki [ظرف، با] باخ:بلکه.

بَلگوّ..bəlgü [آذ] ۱-بَلگه، علانت، نشان؛ ۲-سیْنیر داشی، سیْنیر توْپراغی ۳-اوْزوک داشی، نشانه[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بَلگوّتای..bəlgütay [تا[۷]] چَنگیزخان'ین بابابیر آناآیری قارداشلاریندان[۷].

بلگوّرمک..bəlgürmək [س] مئیدانا چیخماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بلگه..bəlgə [آذ] سند؛ بیر گرچه‌یه تانیق‌لیق ائدن هر شئی، (فا:سند). document {ت‹بلگو›: نیشانه، ایم، بلگه؛ ‹بلگورمک›: بلیرمک، آچیغا چیخارماق}.

بَلگه‌تَکین..bəlgə təkin [تاریخی اوْزل آذ] بَلگه‌تیگین: غزنه‌لیلَردؤنَمی-اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

بلگه‌سل..bəlgəsəl [آذ، صفت] بلگه‌لی بیر فیلم یابیر قونو (فا:مستند).

بلگه‌سل چی..bəlgəsəlçi [آذ] بلگه‌سل فیلم چکن، بلگه‌سل فیلم اوچون چالیشان کیمسه (فا:مستند کار).

بلگه‌سل چی‌لیک..bəlgəsəlçilik [آذ] بلگه‌سل چی‌نین گؤردوغو ایش.

بلگه‌سل‌فیلیم..bəlgəsəl filim [آذ] بلگه‌لره‌یه دایالی فیلم، مُستند(فا:فیلم‌مستند).

بلگه‌شیر..bəlgəşir [اوْزل آذ] قئیدار دا کند آدی.

بلگه‌گئچر..bəlgə geçər [آذ] فاکس، یازیلی بلگه‌نی تلفن واسطه سیله یوْللایان آراج.

بلگه‌لندیرمک..bəlgələndirmək [تاثیرلی ائیلم] بلگه ایله تانیتماق.

بلگه‌لنمک..bəlgələnmək [بلسیزائیلم] ۱-بلگه‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا: مستندشدن) ۲-نشانلانماق، نشان قویماق (فا:نشاندار شدن).

بلگه‌له‌مک..bəlgələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیین دوْغرو اوْلدوغونو بلگه ایله گؤسترَمک (فا:مستند کردن). ۲-نشان لاماق، آداخلیق گؤندَرمک. ۳-اکینه نشان قوْیماق (فا:نشاندار کردن).

بلگه‌له‌مه..bəlgələmə [آذ] بلگه ایله گؤسترمه (فا:اثبات). proving

بلگه‌لی..bəlgəli [صفت] بلگه ایله اثبات‌لانان، آچیق آشکار (فا:مستند).

بلگه‌لی ائدیلمک..bəlgəli edilmək [بلسیز ائیلم] بلگه ایله اثبات ائدیلمک، مُستند ائدیلمک (فا:مستند نمودن).

بلگه‌لیک..bəlgəlik [آذ] بلگه ساخلانان یئر، آرشیو (فا:بایگانی).

بلگی..bəlgi [آذ] بلیرتی، اشارت {ت‹بلگوّ› نشانه}.

بلگیت..bəlgit [آذ، منطق] دوغرولانمیش و اثبات لانمیش سؤز، برهان، دلیل (فا:برهان). reasoning

بَلگیتای..bəlgitay [تاریخی اوْزل آذ] چَنگیز خاقان'ین یاخین یوْلداشلاریندان[۷].

بلگیت‌له‌مه..bəlgitləmə [آذ] قانیت لاما (فا:استدلال). reasoning

بلگی‌سیز..bəlgisiz [صفت] بلیرتی‌سی اوْلمایان، اشارت‌سیز (فا:نامعین).

بلگی‌سیز صفت..bəlgisiz sifət [آذ] بلیرسیزلیک صفتی. (فا:صفت نامعین).

بلگی‌سیز عوضلیک..bəlgisiz əvəzlik [آذ] غیر معیّن عوضلیک (فا:ضمیر نامعین).

بلگی‌سیزلیک..bəlgisizlik [آذ] بلیرسیزلیک، بلگی‌سیز اوْلما وضعیتی.

بلگی‌له‌مک..bəlgiləmək [تاثیرلی ائیلم] اشارت و علامت له گوسترمک.

بلگی‌لی..bəlgili [صفت] اشارت و بلیرتی یه دایانان، بیلرلی اوْلان.

بلگیم..bəlgim [اوْزل آذ] بیر نوع یئمه‌لی اوْت آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بلگین..bəlgin [آذ] کسین‌بیرشکیلده بللی اوْلان، آچیْق(فا:معین‌شده).

بلگین‌لیک..bəlginlik [آذ] بلگین اوْلما دورمو، صراحت (فا:مُعینی).

بللَتمک..bəllətmək [تاثیرلی ائیلم] بیلدیرمک، اوزه چیخارماق، اؤیرَنمه سینی ساغلاماق، بلله‌مه سینی ساغلاماق (فا:معین نمودن).

بللَتمن..bəllətəmən [آذ] اؤیره تیجی، بلله تیجی.

بللک..bəllək [آذ] حافظه، آلقی‌لارین و یاشانتی‌لارین بیلینجده ایز بوراخماسی و ایزلرین ساخلانیلان یئری "اینسان بلله‌یی، بیلگی سایار بلله‌یی" (فا:حافظه). memory

بللک ایتیمی..bəllək itimi [آذ، طبّ] حافظه ایتیمی (فا:فراموشی حافظه).

بللک قاریشیقلیغی..bəllək qarışıqlığı [آذ، طبّ] حافظه قاریشیمی (فا:بهم ریختگی حافظه).

بللک‌لی..bəlləkli [صفت] حافظه‌لی (فا:حافظه دار).

بلله‌ینی ایتیرمک..bəlləyini itirmək [تاثیرسیز ائیلم] حافظه سینی ایتیرمک (فا:حافظه ازدست دادن).

bəllənmək..بللَنمک [بلسیز ائیلم] ١-بللی اوْلونماق (فا:معین شدن). ٢-بللەمک ایشی گؤرولمک.

bəllənmiş..بللنمیش [صفت] بللی اولموش (فا:معین شده).

bəllə..بلله [آد] چؤرەیین ایچینه مختلف یئمکلر قویوب و اونو ساندویچ کیمی دوزلدیب یئییلن دؤرمک، دورمک، چؤرک بللەسی (فا:لقمه). morsel {بلەمک+له}.

bəlləticı..بلله تیجی [آد] اؤیره تیجی، بللَتمن.

bəlləmək..بللەمک [تاثیرسیز ائیلم] ازبرلەمک، اؤیره نیب عاغیل‌دا توُتماق "درسی بللەمک". {باخ: بل، بلگه}.

bəlləmək..بللەمک [تاثیرلی ائیلم] بلله توُتماق، دؤرمک له مک.

bəlli..بللی [صفت] معلوم، آیدین، آشکار، آچیق، بلیرلی (فا: مشخص، معلوم). known، distinct {باخ: بل، بلگه}.

bəlli etmək..بللی ائتمک [تاثیرلی ائیلم] آیدین لاتماق، آیدین لاشدیرماق.

bəlli eylm (fəil)..بللی ائیلم (فعل) [آد، دیل‌بیلیمی] معلوم فعل. active verb

bəlli olmaq..بللی اوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] آیدین لانماق، بیلینمک.

bəlli başlı..بللی‌باشلی [صفت] مُعیّن، آیدین "قوْناقلارین بللی باشلی آدامی یاشاریگ ایدی".

bəlli bəlsiz..بللی‌بلسیز [ظرف] بللی بلیرسیز.

bəlli bəlirsiz..بللی‌بلیرسیز [ظرف] بللی بلسیز، یاری بللی یاری بلسیز.

bəllisiz..بللیسیز [صفت] بللی اوْلمایان، بیلینمه ین. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

bəllik..بللیک [آد] اشارت، مارک، بلیرتی (فا:اشاره گر).

bəlli kimsəli cümlə..بللی کیمسه‌لی‌جمله [آد، دیل‌بیلیمی] بللی شخص‌لی جمله (فا:جمله با شخص مُعین). definite personal

bəlliləmək..بللی‌لەمک [تاثیرلی ائیلم] آیدین لاشدیرماق(فا:مشخص کردن).

bəllili..بللیلی [صفت] بللی اوْلان، بیلینن، آچیق آشکار. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

bəllilik..بللی‌لیک [آد] بللی اوْلما وضعیتی (فا:بداهت). evidence

bələmcərək..بلم جرک [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی.

bələn..بلَن [آد] بلَنگ: ١-گدیک، داغ بئلی، داغدا یوکسک گئچید "ائیواز کوْراوْغلوینان‌برابر هایلادی بلن‌دن آشیردی" (فا:گردنه)٢-بزکلی قیلیج کمری {بئل+ان› بئلن› بلن، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

bələng..بلنگ [آد] باخ: بَلَن.

bələnd pərvaz..بُلند پرواز [صفت، فا] بؤیوک آرزولاردا اوْلان (فا:بُلند پرواز).

bələnmək..بلَنمک [تاثیرسیز ائیلم] ١-توْزا و توپراغا بولاشماق. ٢-(بل) قوْنداقلانماق، باغلانماق. to be swaddled {ت›بلَلمک›: باتماق، بوُلاشماق؛ تا}.

bələf..بلوْف [آد، این] قُماراوْیونلاریندا الینده‌کی کارتی اوْلدوغوندان باشقا گؤسترمه‌ایشی، آلدادیجی حرکت و داورانیش (فا:~).

blok..بلوْک [آد، این›باخ:بؤلمک] بؤلوک، تاقیم، بیرلشمه، نئچه بؤلوملدن دؤزەلن بیرلیک (فا:بلوک). bloc

bloklaşmaq..بلوْک لاشماق [تاثیرسیز ائیلم] بلوْک حالینا گلمک.

bloknot..بلوْک نوْت [این› باخ بؤلمک] نوْت دفتری.

blokaj..بلوْکاژ [آد، این›باخ:بؤلمک] بلوکه‌ائتمه‌ایشی، حرکتینه انگل اوْلما، قوشاتما، دوُردورما، دوْندورما، توُتما[٢١٨](فا:~).

blokə..بلوْکه [آد، این› باخ بؤلمک] ایشله نیلمه‌سی اؤنلَنمیش، ال قویولموش (فا:~).

blucin..بلوُجین [آد، این] بیرنوع گؤی و قابا پامبوق‌لی قوماش (فا:نوعی پارچه). blue-jeans

blur..بلوُر [باخ] بوُلور.

bluz..بلوُز [آد] باخ: بوُلوز، توخوما کؤینک (فا:بلوز). blouse

bələ..بله [آد] باغ و حیاطین گئچیش یئری، باخ:بره.

bələ böyürt ələmək..بله‌بؤیورت ائله‌مک [تاثیرلی ائیلم] چئینه مه میش اوُدماق، بیر ایشی دقت سیزجه گؤرمک {بلله+بؤیورمک}.[٥]

bələkün..بله‌کوْن [آد، بیتگی] اوْزه ری‌سیخ توکلرله اؤرتولو و بوْزومتول یاشیل رنگلی بیر ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

bələmək..بَله‌مک [ل] قوُنداق لاماق، هربیر شئیی بیر پارچا و بوُخجایا بوْکمک (فا:قنداق کردن). to swaddle ٢-باخ: بوُلاماق. {ت: ١-قوْیون مله‌مک. ٢-قوندق لاماق. ٣-بوُلاشدیرماق، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

bələcik..بله‌جیک [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {بیله/ بئل+ه+ جیک: گئچد و بالاجا داغ اته‌یی معناسیندادیر}.

bələsur..بله‌سور [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {بیله/ بئل+ه+ سوُر: گئچد و حصارلی داغ اته‌یی معناسیندادیر}.-

bələmir..بله‌میر [باخ] آجیمیق اوْتو {باخ: بلیم}.

bulhəvəs..بُلهوس [آد، فا، ع] چوْخ هوسلی.

bəli..بلی [آد، فا] ائوت (فا:بله). yes

بَلیت..bilit [آد، منطق] مُتعارفه، آکسیوْم، اؤزو آپ آچیق اوْلان و اوْبیری شئی‌لره دلیل و دایاق ساییلان: "توّم پارچالارین هربیریندن بؤیوکدور" سؤزو بیر بَلیت دیر.

بَلیتگَن..belitgən [آد، منطق] بَلیت‌لر سیستیمی.

بَلیت‌له‌مک..belitləmək [ل، منطق] ۱-بلگه‌یه دایاناراق اوْرتایا قوْیماق. ۲-بَلیت‌له مه قوُرام و نظریه سینی اوْرتایا قوْیماق.

بَلیت‌له مه..belitləmə [آد، منطق] بَلیت‌له‌مک ایشی، توّمدن گَلیشیمجی بیر بیلیمه اساس اوْلاجاق بَلیت سیستیمی.

بَلیت‌له نه بیلیرلیک..belitlənəbilirlik [آد، منطق] بَلیت‌له‌نه بیلن قوُرام.

بلیرتج..belirtəc [آد] ۱-بلیرتی، گؤسترگه(فا:علامت)sign ۲-(دیل‌ب) ظرف. indicator

بلیرتگن..belirtgən [آد] سوْیوت بیر شئی و قاورامین سمبوْلو اوْلان وارلیق، آمبلئم. ۲-(دیل‌ب) گؤسترگه.

بلیرتمک..belirtmək [تاثیرلی ائیلم] بلیرلی وضعیته گتیرمک، تصریح ائتدیرمک، آچیب گؤسترمک (فا:تصریح کردن).

بلیرتمه..belirtmə [آد] تصریح assigning

بلیرتمه باغلاج..belirtmə bağlac [آد، دیل‌بیلیمی] آیدین لادان باغلاییجی (فا:رابط مشخّص). modified congunction

بلیرتن..belirtən [آد، دیل‌بیلیمی] آدی تاماملایان کلمه، مضاف الیه "گؤزل کند". (فا:مضاف الیه).

بلیرتی..belirti [دده] علامت، نشان (فا:نشانه). target

بلیرتی‌سیز..belirtisiz [صفت] بللی اوْلمایان.

بلیرتیک..belirtik [فلسفه] آچیق، بللی (فا:صریح).

بلیرتی‌لر..belirtilər [آد] علامات (فا:علامات). marks

بلیرتیلمک..belirtilmək [بلسیز ائیلم] بلیرلی و بللی ائدیلمک، بلیرتیلمیش اوْلان (فا:مشخص شدن).

بلیرتیلن..belirtiln [آد، دیل‌بیلیمی] مضاف" بیر نئچه کیشی گلدی جمله سینده کیشی سؤزو بلیرتیلن دیر" (فا:مضاف).

بلیرتیلی..belirtili [صفت] بلیرتی‌سی اوْلان.

بلیرتیلی نسنه..belirtili nəsnə [آد، دیل‌بیلیمی] بلیرتمه وضعیتینده اوْلان نسنه، صریح مفعول (فا:مفعول صریح).

بلیرسیز..belirsiz [صفت] بلسیز، بللی‌اوْلمایان، بلیرلی-اوْلمایان(فا:مجهول)

بلیرسیز گئچمیش زامان..belirsiz geçmiş zaman [آد، دیل‌بیلیمی] حسّ ائدیلن گئچمیش زامان، نقلی گئچمیش زامانین روایت شکلی (فا:ماضی نقلی با وجه روایت). past indefinte perfect

بلیرسیزلیک..belirsizlik [آد] بلیرسیزاوْلماوضعیتی، مُبهمیت ambiguity

بلیرگین..belirgin [صفت] بلیرمیش، بللی اوْلان (فا:بارز، پیدا). visible

بلیرگین لشدیرمک..belirginləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بلیرگین‌حالا گتیرمک (فا:بارز نمودن).

بلیرگین لشمک..belirginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بلیرگین وضعیته گلمک (فا:بارز شدن).

بلیرگین‌لیک..belirginlik [آد] بلیرگین اوْلما وضعیتی.

بلیرلشمک..belirləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بلیرگین وضعیته گیرمک.

بلیرلنمزچی..belirlənməzçi [آد] بلیرلنمزچیلیک یانلی‌سی، اندئتئرمینیست.

بلیرلنمزچیلیک..belirlənməzçilik [آد] اوْلای‌وحادثه‌لرین‌علّت‌سیز اوْلا بیله‌جه‌یینه ایناناں بیر دکترین، اینسان اراده سینی هئچ بیر شرطه باغلی اوْلمادیغینی ساووُنان بیر گؤروش، ایندئتئرمینیزم.

بلیرلنمزلیک..belirlənməzlik [آد] بلیرلنمز وضعیتی، بلیرسیزلیک، بلسیزلیک.

بلیرلَنمک..belirlənmək [بلسیز ائیلم] بللی اوْلونماق.

بلیرله‌مک..belirləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی بللی ائتمک.

بلیرله‌نیم..belirlənim [آد] بلیرلی وضعیته گلمه ایشی، گرکدیریم، دئتئرمیناسیون (فا:دِترمیناسیون).

بلیرله‌نیم‌جی..belirlənimci [آد] بلیرله نیم جیلیک یانلی‌سی، گرکیرجی، دئتئرمینیست (فا:دِترمینیست).

بلیرله‌نیم‌جیلیک..belirlənimcilik [آد] هر اوْلای و اتّفاقین باشقا اوْلای‌لارین گرک‌لی و قاچینیلماز بیر سوْنوجو ایلَری سوْرن اؤیره تی و دوْکترین، گره کیرجیلیک، دئتئرمینیزم (فا:دِترمینیزم).

بلیرلی..belirli [صفت] بللی، مُعیّن (فا:معین). determined

بلیرلی‌بلیرسیز..belirli belirsiz [صفت] آزچوْخ بللی، یاری بلیرگین.

بلیرلی‌گئچمیش‌زامان..belirli geçmiş zaman [آد، دیل‌بیلیمی] دوُیولمایان‌گئچمیش زامان، حسّ ائدیلمه‌ین گئچمیش زامان، شهودی گئچمیش زامان " آلدی، وووردو"(فا:ماضی‌شهودی past definte perfect

بلیرلی‌لیک..belirlilik [آد] بلیرلی اوْلما وضعیتی.

بلیرمک..belirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آچیغا چیخارماق، بللی ائتمک.۲-(س) بللی اوْلماق. {ت‹بلگورمک›، دده}.

بلیط..bilit [آد] بیرمجلس و یئره گئچیش بلگه‌سی(فا:~)ticket

بلیغ..bəliğ [صفت] بلاغت‌لی، ایی دانیشان.

بَلیک..bəlik [آد] ۱-یارا یوْخلاماق اوْچون یارارلانیلان میل. ۲-فیتیل، قندیل فیتیلی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بلیم..bəlim [آد] تاخیل کولَشی، ایری و چوْخ دؤیولمه میش سامان (فا:پوشال). stuffing or packing (material) {بلهمک دیواندا قوندقلاماق، بولاماق و بولاشدیرماق معناسیندا گلیب، بلیم سؤزو، تاخیلین بوُلاشیجی و بؤرویوجو بؤلومو اولماغینا سبب بو فعللهباغلیدیر}.

بلیندآژ..blindaj [آد، فرانسیزجا] سیغیناق یئری، قورونمالیق(فا:سنگر).

بلینگ..bəling [آد] دوُشمان گلمه سی اوْزوندن خالقا دؤشن اوْرکونتو و قوْرخو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بلیه..bəliə [آد، عربجه] فلاکت، کدر (فا:مصیبت).

بم..bəm [آد، فرانسیزجا] چالقیدا یوغون (آشاغی) سس، زیل سسین قارشی سسی (فا:بم). bass, deep sound

بمبهچه..bəmbəçə [باخ] بوْمباجا.

بمبهچهلهمک..bəmbəçələmək [باخ] بوْمباجالاماق.

بمبیاض..bəmbəyaz [صفت، تو+ع] آپ آغ، توم آغ، آغ آپاغ (فا:سفید).

بمتئلی..bəmteli [آد] چالقی آلتلرینده ان بم سس چیخاران تئل.

بمتئلینهباسماق..bəmtelinə basmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین ان چوْخ قیزاجاغی سؤزو سؤیلهمک و یا ایشی گؤرمک.

بمتئلینهتوْخونماق..bəmtelinə toxunmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین ان چوْخ قیزاجاغی سؤزو سؤیلهمک و یا ایشی گؤرمک.

بملشدیرمک..bəmləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] موسیقی ده سسینی بم ائتمک (فا:بم کردن صدا در موسیقی). to lower one's voice

بملشمک..bəmləşmək [تاثیرسیز ائیلم] آلچاق سسله چالینماق (فا:بم شدن). to become/ to get lower (of voice)

بموْل..bemol [آد، موزیک] بیر سسین یاریم تونْ قالین راق اوْلماسینی گؤستَرن اشارت.

بن..bən [ض / ت] باخ: من (فا:من). I

بن ایچینجی..bən içinci [باخ] من ایچینجی.

بن بنجی..bənbənci [باخ] من منجی، اؤزونو اؤون.

بنّا..bənna [آد، عربجه] تیکینتی دؤزَلدن اوستا، تیکینتی اوستاسی(فا:~)

بناب..binab [باخ] بیناب.

بَنازی..bənazi [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

بنّالیق..bənnalıq [آد] بنّانین ایشی وپئشهسی (فا:بنایی).

بنای..bənay [اؤزل آد] منیم گؤزل آییم، قیز آدی (فا:نامدختر).

بنت..bint [آد، عربجه] قیز (فا:~).

بنجه..bəncə [باخ] منجه.

بنچاق..bunçaq [باخ] بوْنچاق.

بند..bənd [آد، فا] ۱-رابط، باغلاج، بوْغوم "بیربیرینه بندلهمک". ۲-بالاجا سد و آتیز "سوُیون قاباغینا بند ووُردولار". ۳-ووُرقون، ووُرولموش "قیزا بند اوْلوبدور". ٤-بیر یازیلی آنلاشمادا بؤلوملرین هربیری. ۵-معمولا شعرلرده بئیت معناسیندا ایشله نیر "اوْچ بند شعر: اوْچ بئیت شعر" (فا:~).

بند-..-bənd [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشلهنیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اوْلار).

بند آلماق..Bənd almaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشده دایانماق، دوُرماق، قرار تاپماق.

بندائتمک..bənd etmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشه باغلاماق. ۲-عاشق ائتمک.

بنداوْلما(اوْلمایین)..bənd olma(olmayın) [باغلاییجی سؤز] ۱-فیکیر وئرمه یین، اهمیت وئرمه یین. ۲-توْخونمایین، ال چکین.

بنداوْلماق..bənd olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر ایشدن یاپیشماق، ایلیشمک، باغلانماق. ۲-عاشق اولماق، ووُرولماق، برک سئومک. ۳-بیرینه توخوشماق.

بندبره..bənd bərə [باخ] بت بره.

بندبند..bənd bənd [صفت] بوْغوم بوغوم (فا:بندبند). joint by jiont

بندر..bəndər [آد، فا] ۱-سوُ یولو، گیچیت. ۲-سولیمانی (فا:~). port

بندرگَز..bəndərgəz [اؤزل آد] گُلستان اوُستانی شهرلریندن اولاراق ش۱۳۸۵ده گنل نفوسو ٤٦۰۰۰ نفر و شهرنفوسو ۱۸۰۰۰ نفرایدی، بوُ شهر تؤرکمن شهری ساییلیر،

بندرشاه..bəndərşah [اؤزل آد] ۱-مازندران اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲-بندرشاه-گُرگان بؤلگه سینده تؤرکمن کندلری : سیجَوال (٤کد ۲۰۰۰*)، نیاز (۵کگد ۳۰۰*)، سیاهآب (۷ کگ ۱۰۰*)، قاراقاشلی (۹کد ۱۷۰۰*)،

بندرعاباس..bəndərabbas [اؤزل آد] بو شهر عُمان بوغازینین قیی-سیندا یئر آلیبدیر و صفویلر دؤورو پوْرتاغاللیلار اورانی ایشغال ائتمیشدیلر و آدینی دا بندر گُمبرون قویموشدولار صفوی حاکیمی، شاه عاباس اورانی ایشغالچیلارین الیندن آلدی و اوْندان سونرا آدی بندر عاباس اوْلدو.

بندرگاه..bəndərgah [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سولیمانی (فا:بندرگاه).

بندریهیی..bəndəri bəyi [اؤزل آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولودا

آت‌چکن توْرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

بندله‌مک..bəndləmək [تاثیرلی ائیلم] بتده‌مک: ۱-باغلاماق، یاپیشدیرماق. ۲-باشدان سوْوما تیکمک و باغلاماق، یوْنگول جه ایلیشدیرمک. ۳- دیرسیز بیر شئیی حیله و دؤزن‌له باها قیمته بیرینه ساتماق.

بندم..bəndəm [آد، فا‹تو] میوه ساپلاغی (فا:بند).

بندوْوان بوُرنو..bənduvan burnu [اؤزل آد] علی‌بایراملی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

بنده..bəndə [آد، فا] قول، کؤله (فا:بنده).

بنده‌تبریزی..bəndə təbərizi [یازار] هـ ۱۳جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

بنده‌ی تبریزی..bəndeی təbrizi [یازار] میرزا محمد رضی زینت التواریخ کتابی نین یازاری تورکجه شعرلری واردیر.

بنده‌چکمک..bəndə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] حرکت ائتمه سینه مانع اوْلماق.

بنده‌چیلیک..bəndəçilik [آد] بنده‌لیک، کؤله‌لیک، قوُللوق.

بنده‌دوْشمک..bəndəh düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوُبانماق، لنگیمک، تأخیره دوشمک.

بنده‌سالماق..bəndh salmaq [تاثیرلی ائیلم] گیره سالماق .

بنده‌گان..bəndəqan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قوُللار، کؤله‌لر (فا:بنده ها).

بنده‌گی..bəndəgi [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قوللوق، کؤله‌لیک (فا:بنده گی).

بنده‌لیک..bəndəlik [آد] کؤله‌لیک، قوُللوق.

بندیر..bəndir [آد] آلاتوُرکا چالقی آلتی[۲].

بندیکجه..bəndikcə [آد، بیتگی] یئملیک کیمی یئمه لی بیر بیتگی[۲۳].

بندیلی..bəndili [اؤزل آد] خوی‌داکندآدی {مندیل:مندیل‌چوْخ اوْلان یئر}.

بندیوان..bəndivan [آد، دا] ووُرقون، بیری اوچون مُعطّل اوْلما، بیرینین قوُللوغوندا حاضر اولما "من سنین بندیوانینام هارا دئسن گئدک، جان قوُشو خاللاردا بندیوان اوْلور[۱]".

بِنزئن..benzen [آد، فرانسیزجا] معدن کؤمور قطرانی. C6H6

بنزَتمک..bənzətmək [تاثیرلی ائیلم] اوْخشاتماق (فا:تشبیه کردن). {ت:منگزَتمک، سن ‹بنکزتمک›}.

بنزتمه..bənzətmə [آد] اوْخشاتما (فا:شبیه ساز). Dramatist ۲- بنزتمه‌ر(آد، یازین) اوْخشاریش، بو نوع شعرده شاعر بیر شئیی آیری شئیه بنزه‌ده‌رک معنانی مشخص جهته یؤنلَندیرمک ایستیر، قورولوشجا هر نوع هجادان تشکیل تاپابیلیر، اؤرنک" کیپریگین‌اوْخونا قاشین یاپینا. عاشقین‌سینه سی‌سیپر دئدیلر. نسیمی"، یئنه‌ده بدیعی بنزتمه نوعوندا بنزتمه نوعو کیمی و فقط چوخ تازا و بدیعی سؤزلردن استفاده ائده‌رک شاعر شعر قوشور[۷۳، ۷۴].

بنزر..bənzər [صفت] اوْخشار، بنزه ین، تای، اویقون (فا:مثل). like

بنزر شکیل‌لر..bənzər şəkillər [آد، مت] آچی‌لاری ائشیت و قوْل بوْیلاری خاص نسبت‌له برابر اوْلان شکیل‌لر.

بنزرسیز..bənzərsiz [صفت] بنزری اوْلمایان (فا:نادر). rare.

بنزرسیزلیک..bənzərsizlik [آد] بنزرسیز اوْلما وضعیتی (فا:بی شباهتی).

بنزَرلیک..bənzərlik [آد] بنزر اوْلما وضعیتی، اوْخشارلیق، اویقون لوق (فا:شباهت). similarity

بنزری..bənzəri [عوضلیک، ص] اوْخشاری.

بنزَش..bənzəş [صفت] ائش، بنزر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بنزَشمَزلیک..bənzəşməzlik [آد] بیر کلمه ده اوْلان عئینی ویا بنزه ری سسلرین بیرینین دَییشیک‌لیگه اوُغراماسی، دیسیمیلاسیوْن "شارلاتان و شاللاتان کیمی سؤزلرده".

بنزَشمک..bənzəşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه بنزه‌مک.

بنزشمه..bənzəşmə [آد] ۱-بنزشمک ایشی. homology ۲-(آ، دیل‌ب) تشابه (فا:تشابه). assimilation

بنزَک..bənzək [اؤزل آد] بیرنوع کؤچَری‌قوش، قیزآدی(فا:نام‌دختر)

بِنزول..benzul [آد، فرانسیزجا] بنزین و تولوئن قاریشماسیندان اله گلن آخار یاخیت (فا:~).

بنزه تی..bənzəti [آد] باخ: بنزه تیش (فا:تشبیه).

بنزه تیجی..bənzətici [آد] باخ: بنزه دیجی.

بنزه تیش..bənzətiş [آد] بنزَتمه، بیر شئیی باشقا بیر شئیه بنزَتمک ایشی.

بنزه تیلمک..bənzətilmək [بلسیز ائیلم] بنزَتمک ایشی گؤرولمک. اوْخشادیلماق، اوُیقونلاشدیریلماق (فا:تشبیه شدن).

بنزه دیجی..bənzədici [صفت] بنزه ده‌رک دوزَلدن (فا:تشبیه کننده).

بنزه دیلمک..bənzədilmək [باخ] بنزه تیلمک.

بنزه ریش..bənzəriş [باخ] بنزه ییش.

بنزه شن..bənzəşən [آد] بنزه ین.

بنزه شیک..bənzəşik [صفت] بنزَشمه اؤزللیگی گؤسته رن (فا:تشابه).

بنزه شیم..bənzəşim [آد] بنزرلیک، اوْخشارلیق (فا:مشابهت). analogy.

بنزه شیم اورانی..bənzəşim oranı [آد] بنزه‌مه نسبتی (فا:نسبت تشابه).

بنزه مز..bənzəməz [آد] اوخشاماز (فا:غیر شبیه).

بنزه‌مک..bənzəmək [تاثیرسیز ائیلم] اوخشاماق، اویقونلاشماق، تای اولماق (فا: شبیه بودن). {‹بنگزه‌مک›؛ بنیز+ه›بنیزه‌مک›بنزه‌مک}.

بنزه‌مک‌لیک..bənzəməklik [آد] بنزر اولما وضعیتی، اوخشاما (فا:شباهت).

بنزه مه..bənzəmə [آد] اوخشاما، اویقونلاشما، تای اولما (فا:شباهت).

بنزه‌یش..bənzəyiş [آد] اوخشاما(فا:تشابه)similarity{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر:‹بنکزه‌مک›}.

بنزه یش‌سیز..bənzəyişsiz [صفت] بنزه یشی اولمایان (فا:بی همتا).

بنزه یش‌سیزلیک..bənzə yışsızlik [آد] بنزَشمه وضعیتی (فا:بی همتایی).

بِنزین..benzin [آد، فرانسیزجا] نفتین دامیتیلماسیندان اله گلن رنگسیز اوچوجو و اؤزل‌آغیرلیغی ٠,٦٥ اولان آخیجی ماده (فا:~).

بنزین ایستاسیوْنو..benzin istasionu [آد] آراجلارا بنزین ووُرولان یئر، بنزینلیک.

بنزین پوْمپاسی..benzin pompası [تاثیرلی ائیلم] بنزینلیک ده بنزین ووُرولان یئر.

بنزین قابی..benzin qabı [آد] باک fear

بنزینچی..benzinçi [آد] بنزین ساتان.

بنزین‌له‌مک..benzinləmək [تاثیرلی ائیلم] بنزین ووُرماق.

بنفش..bənəfş [صفت، فا] باخ:موْررنگی(فا:~)violet (colour)

بنفشه..bənəfşə [صفت، فا] باخ: بنوْشه.

بَنک..bənk [اؤزل آد] محکم، ایبی قوْرونان[٧].

بنَک..bənək [آد] ٢-خال، لکه، گونشین اوزونده گؤرسه‌نن لکه (فا:خال). spot ٢-(آ) ١-هَدیه ٢-پاخیر پارا ٣-ایشله‌مه‌لی قُماش[٧]، {ت: ١-پاخیر پارا. ٢-دانه؛ سن: ١-شراب ایچمکدن یاناغا دوشن قیرمیزیلیق. ٢-‹مینگ› خال؛ بوکلمه بنیز/ بنگیز سؤزلریله ایلگی‌لیدیر چونکو اسکیلرده ده سکه‌لر بیرخاقانین ویا بیر قوتسال شئیین اوزو چکیله‌رک دوزه‌لیردی یئنه‌ده اوزه‌کی خال‌دا اوُنون گؤرکملی اوْلماغینا سبب بنک آدلانیب، بونو آیری دیللرده کؤکو و معناسی بیلینمه ین سؤزلره باغلاماق اویقون گؤرونمور}.

بنَک‌آلتونلو..bənək altunlu [صفت] آلتون ایشله‌مه‌لی، آلتون بنکلی.

بنک‌چیچگی..bənək çiçəyi [آد، یئگی] بیر یئگی آدی، بیر نوع قُماش.

بنَک‌لشمک..bənəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بنک و خال‌حالینا گلمک(فا:خال‌خال‌شدن).

بنَک‌لنمک..bənəklənmək [بلسیز ائیلم] بنک و خال کیمی اوْلونماق (فا: ف.م).

بنَک‌لی..bənəkli [صفت] بنگی اوْلان، خاللی (فا:خالدار).

بنْگ‌اوْتو..bəng otu [آد، یئگی] بنْگ: ١-توخوموندان نارکوتیک ماده حاضرلانان بیر اوْت، اوُیوشدورجو بیر یئگی، بنْک اوْتو (فا:گیاهی مخدر) henbane ٢-(تا) حئیوانلاری آولاماق اوْچون دوُزاغا قوْیولان یئم {ت‹بنگو، منگو، باخ: بئیین}.

بنگامبوُز..bəngambuz [آد، یئگی] بیر یئگی آدی[٥]. {باخ: بنگ اوْتو}.

بُنگاه..bongə [آد، فا] مُختلف آل وئرلری دوزنله ین یئر و توکان (فا:~). institiuion

بنگوّ..bəngü [آد، صفت] باخ: بنگی.

بنگه‌رک..bəngərək [آد] باغری (فا:زهره).

بنگه‌ره‌یی پاتلاماق..bəngərəyi patlamaq [آد] باغری چاتلاماق (فا:زهره‌ترک شدن).

بنگی..bəngi [آد، صفت] بنگوّ: ١-بنگ دؤشگونو، بنگ چکن. ٢-سوْنو اوْلمایان، قالیجی، اؤلومسوز، ابدی. ٣-بیر تورک خالق اوْیونو ٤-اینسان‌آدی کیمی ایشله‌نیر، مثلاجَلال‌الدین مینگه‌بئرتی (تاری-وئردی)، خانیم آدی اوْلاراق: بنی/ بانی (ددەقورقود داستانینیدا: بانی‌چیچک)، (جناب‌هادی‌نین‌یاشادیغی کنده) دلی‌بنی شکلینده ایشله‌نیر و بنگوّ سؤزونون دَییشمیش شکلی اوْلاراق ایندیسه بانوُ سؤزونه دؤنموش کلمه‌دیر[٥] {ت‹منگی›؛ تورکجه بنگ کلمه‌سیندن دوزه‌له‌رک بیرینجی معنادا فارسجادا ایشله نیر، باخ: بئیین}.

بنگی—..bəngi— [اؤزل آد] بنگوّ—: اینسان‌آدی: ~چیچَک، ~خان، ~قایا ، ~تاش، ~تؤره، ~توُغ، ~اَر، ~ای، ~بای، ~سان، ~سوُ.

بنگی‌سوُ..Bəngisu [آد] ایچه‌نه سوْنسوز یاشام وئردیگینه اینانیلان و افسانه‌لرده گئچن سوُ، آبئ حیات.

بنگی‌لشمک..bəngiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْنسوزلوغا قوْووشماق، ابدی لشمک، اؤلومسوزلشمک. {باخ: بئیین}.

بنگی‌لیک..bəngilik [آد] ١-باشلانقیجی و سوْنو اوْلمایان وارلیق، اؤلمزلیک، ابدی‌لیک. ٢-سوْنسور و اؤلچولمز زامان

بنگی‌له‌مک..bəngiləmək [تاثیرلی ائیلم] ابدی لشدیرمک، اؤلومسوز لشدیرمک.

بَنگیلیک..bəngilik [آد] سوْنسوزلوق.

بَنگین..bəngin [آد] ١- ابدیّت، سوْنسوزلوق. ٢-مرنده کندآدی.

بنلی..bənli [صفت] خاللی (فا:خالدار).

bənliteymur..بَنلی تیمور [تاریخی اؤزل آد] هوُلاکو خان'ین قارداشی (بنگیلی تیمور).

bənlik..بنلیک [باخ] منلیک.

bənlik itimi..بنلیک ایتیمی [باخ] منلیک ایتیمی.

bənlikçi..بنلیکچی [باخ] منلیکچی.

bəngüdaş..بنگوّداش [اؤزل آد] گؤی‌تورکلرده: تیکیلی داش، گله-جگه قالسین دئیه تیکیلن یازیلی داش[۵۴].

bən mərkəzcilik..بن مرکزجیلیک [باخ] من ایچینجی لیک.

bənovşə..بنوْشه [آد] باخ: بنؤوشه.

bənövşə..بنؤوشه [آد، بی، فا] بنفشه گیللردن، قیسا و اوّرک بیچیمینده یاپراقلاری اوْلان بزک بیتگی‌سی، قوخولو، مور چیچگی (فا:بنفشه). viola Tricolor. vio

bənövşə..بنؤوشه [آد] هشتَری، اوُجان، اردبیل ده (~دره) کند آدی؛ خانلار'دا چای آدی[۲۴۰].

bənöşə..بنؤوشه [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، اولدوقجا ظریف رقصدیر. رقص عصاسن قادینلار طرفیندن هم آرام، هم ده جلد تئمپده ایفا اولونور. ۱۹۱۰ اینجی ایلده یارانمیشدیر[۲۴۵].

bənövşə oyunu..بنؤوشه اوْیونو [آد] ۱-اوشاقلارآراسیندا بو سؤزلرله " بنؤوشه، بنده دوشه، بیزدن‌سیزه کیم دوشه" اویناناں بیر اوْیون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).۲-بیر نوع آذربایجان رقصی.

bənövşə gülü..بنؤوشه گولو [آد، بیتگی] چیچگی کیچیک، دیرماشیجی بیرگوّل، گؤز دامارلارینی گوّجلندیرمه‌سی سانیلیر (فا:بنفشه). rosa chinensis, cephalaria syriaca

bənövşəgillər..بنؤوشه گیللر [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، آیری تاج یاپراقلی، بئش تاج یاپراقلی چیچک‌لری اوْلان، اؤرنک: هرجایی بنفشه، چؤل بنوْشه سی، توکلو بنوْشه، قوخولو بنوْشه (فا:جنس بنفشه ای). violaceae

bənövşəlik..بنؤوشه‌لیک [آد] بنووشه اکیلمیش یئر (فا:بنفشه زار).

bənövüş..بنؤووّش [صفت] بنوْشه رنگلی، بنووشه یی (فا:بنفشه ایی).

bənövşeyi..بنؤوشه یی [آد] بنوْشه رنگلی.

bənəniyar..بنه‌نییار [اؤزل آد] جوُلفا'دا کند آدی[۲۴۰].

bəni..بنی [آد، عربجه] اووْلاد، اوْغوللار (فا:بنی).

bəniyekə..بنی‌یکه [اؤزل آد] اردکان دا کند آدی {بین+ه+یئکه}.

bəniadəm..بنی‌آدم [ع، آد] اینسان اوْغوللاری، اینسانلار(فا:بنی‌آدم).

bonyad..بُنیاد [آد] میانا، کیوی(~آباد)، هشتَری ده (~کندی) کند آدی {بین+یات: بؤیوک یئرله شیم یئری}.

bənibəşər..بنی‌بشر [ع، آد] اینسان (فا:اینسان).

bəniz..بنیز [آد] ۱-اوْز (فا:چهره، تمثال). face ۲- رنگ {دیواندا ‹منگیز›:اوز، سنگلاخدا ‹منگیز، بنگیز› شکلینده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه بن سؤزونه باغلیدیر ، تاراما سؤزلویونده‌ده ایشله نیبدیر}.

bənizçi..بنیزچی [آد] نقاش (فا:صورتگر). portraitist، designer

bənizçilik..بنیزچیلیک [آد] بنیزچکمه(فا:صورتگری protrait painter

bənizi atmaq..بنیزی آتماق [تاثیرسیز ائیلم] رنگی آتماق، اوْزونون رنگی سوْلماق.

bənizi sararmaq..بنیزی سارارماق [تاثیرسیز ائیلم] رنگی آتماق، اوْزونون رنگی سوْلماق.

bənimsəmək..بنیمسه‌مک [باخ] منیمسه‌مک.

bənimsəyiş..بنیمسه ییش [آد] بنیمسه‌مه ایشی.

bünyə..بُنیه [آد، عربجه] اساس، تمل.

bəvasir..بَواسیر [آد، عربجه] قالین باغیرساق دامارلاری‌نین شیشمه سیندن نتیجه اوْلان بیرخسته‌لیک (فا:بَواسیر). hemorrhidal

bo..بوْ [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان، آنوُ'نون قیزی، قوُلا[۲۱۱].

boblabənd..بوْبلابند [اؤزل آد] لنکران'دا داغ آدی(٦٦٩)[۲۴۰].

bobul abad..بوْبوْل آباد [اؤزل آد] خوی‌داکندی {اَللی ایللیک یئنی کورد کندی‌دیر}.

bobın..بوْبین [آد، فرانسیزجا] مقرّه، بوُبین.

bobınaj..بوْبیناژ [آد، فرانسیزجا] بیر فیلم ویا تئلی بیر مقرّه‌دن اوْبیری مقرّه‌یه سارما (فا:~).

bop..بوْپ [آد] پوْکئر اوْیونوندا اوْیونا گیرمک اوّچون اوْرتایا قوْیولان ان آز مقدار.

bot..بوْت [آد] ۱-(این) قاییق، کیچیک گمی. ۲-(فر) بیر نوْع آیاق قابی. ۳-(فا) صنم، باخ: بوُت.

bota..بوْتا [اؤزل آد] پئچه‌نکلرده‌بیر پرنس آدی اوْلاراق کیچیک دوه معنا لانیبدیر، بعضا سانسکریتجه‌بوُدا سؤزونه باغلانیر، البته توّرکجه بوْغا سؤزوده بوُ سؤزدن اوُزاق گؤرونمور[۲۱۹].

botanist..بوْتانیست [آد] بیتگی اوُزمانی، بیتگی بیلمنی (فا:گیاه شناس).

botanik..بوْتانیک [آد، یو'باخ بیتگی] بیتگی بیلیمی (فا:گیاه شناسی).

botanikçi..بوْتانیکچی [آد] بیتگی بیلیمجی (فا:گیاه شناس).

بوْتوراساماق..boturasamaq [آد] ارکک ایسته‌مک(دوه). باخ: بوْرتوراساماق {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْجا..boca [آد، ایتالیانجا] گمی‌نین یئل آلمایان یانی.

بوْجوق..bocuq [آد، اسلاوجا] ح عیسانین دوْغوم بایرامی .

بوْجی..boci [آد، ایتالیانجا] ایکی تکرلی بیر نوع ال آراباسی.

بوْجییان..bocyian [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورُمانج بویو[۲۰۹].

بوْختی..boxti [اؤزل آد] بیر تؤرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].باخ: کورُمانج.

بوْختلو..boxtlu [اؤزل آد] بوْی آدی، باخ: کورُمانج.

بوْخجا..boxca [باخ] بوُخجا.

بوْدرون..bodrun [آد، یونانجا] تیکینتی‌نین یئرآلتی قاتلاری.

بوْدوُچ..boduç [آد] بوْتوُج: آغاج‌وتوْپراقدان دؤزلمیش بالاجاتئستی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: پوتلوق}.

بوْدور..bodur [صفت] کؤک و تیمبیل، ائینه گؤره بویو قیسا، تیخناز.

بوْدورُپاس..bodurpas [آد، بیتگی] ۱-آرپا یاپراق‌لاریندابیر نوْع سایری‌لیق گؤبه‌لگی، بیر نوع ساده و ایلکل گؤبه‌لک نوعو(فا:قارچ). puccinia hordei ۲-بوْ بیتگی‌دن گلن‌بیرنوع خسته‌لیک.

بوْدور قالماق..bodur qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیسا بویلو وکؤک اوْلماق.

بوْدورلاشماق..bodurlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیسا و کؤک اوْلما وضعیتی.

بوْدورلوق..bodurluq [آد] قیسا و کؤک اوْلما وضعیتی.

بوْدوسلاماق..boduslamaq [ل، آنادولو، یونانجا] آچیقلاماق، بلیرتمک.

بوْر..bor [آد] ۱-ایشلنمه‌میش داشلیق یئر، سرت و اکیلمه‌میش توْپراق. ۲-بوْز رنگی؛ ۲-بوْرا، فیْرتینا ۳-(تاریخی اؤزل آد) آتیلای خان'ین اوُلوبابالاریندان[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْر..bor [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۵، آتوم آغیرلیغی ۱۰,۸، یوْغونلوق ۲,٤٥، طبیعت ده بوْراسیدی ویا بوْراتلار وضعیتینده اوْلان بیر ائلئمان.

بوْرا..bora [آد، باخ:بوْران] آردیندان‌یاغیش یاغان برک یئل، یاغیشلی فیرتینا. مجازاً گوْجلو {بوُرماق‌سؤزوندن آلینان بیر سؤزدور[٦]؛ باخ:بوْرومک؛ بوُ کلمه‌نی بعضاً ایتالیانجا یازیبلار، حال بوُکی تؤرکجه ده کؤکو بللی بیر کلمه دیر}.

بوْرا–..bora– [اؤزل آد] بوْرا سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری:بوْرابای، بوْراتان، بوْراخان، بوْراداغ، بوْرادان، بوْراقام، بوْراقان.

بوْراگیرای(خان)..Boragiray(xan) [تاریخی اؤزل آد] بوْرا+ گیرای؛ قیْریم خانلاریندان[۷].

بوْرات..borat [آد، فرانسیزجا] بوْراسیدیله بیر اوکسیدین بیرلشمه سیندن دؤزه‌لن دوُز.

بوْرادیگَه..boradigə [اؤزل آد] ماساللی'دا کند آدی[۲٤۰].

بوْرازان..borazan [آد] پوفله یه‌رک چالینان بیر نوع پرده‌سیز چالقی آلَتی. {۱-بوْرو سؤزونه باغلیدیر:بوْرو+سان، بوْرا کیمی ۲-بوْرا+سان: بورا و فیرتینا کیمی‌سسی‌اوْلان، باخ: بوْرومک}.

بوْرازانچی..borazançı [آد] بوْرازن چالان کیمسه.

بوْرازانچی باشی..borazançı başı [آد] بیر چوْخ بوْرازنچی‌نین بؤیوگو.

بوْرازانچیلیق..borazançılıq [آد] بوْرازنچی‌نین ایشی.

بوْراشان..boraşan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {بوْرا+آشان: فیْرتینایا غالب گلن.}.

بوْراق..boraq [آد، باخ:بوْر] تاریماواکینه الویریشلی‌اوْلمایان توپراق.

بوْراق..boraq [اؤزل آد] میصیر مملوکلاریندان بیر آد[۱۲].

بوْراقوْل..boraqul [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین بگ و اوْردوباشی‌لاریندان، اوْختای خاقان'ین گنچلیک یوْلداش‌لاریندان[۷].

بوْراقوْلو..boraqulu [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: بوْرا+ قوُلو.

بوْرالان..boralan [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {۱-بوْرا آلانی: فیرتینالی یئر}.

بوْران..boran [آد] فیرتینا، کولک‌لی و قاریاغیشلی هاوا، قاسیرقا، توفان (فا:توفان). Storm {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بوکلمه بوْران و بوُراغان شکلینده ایشلَنمَکده دیر و بوُرماق و بوُرولماق ائیلمنیدن آلینمیشدیر، باخ: بوْرومک}.

بوْران..boran [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

بوْرّان..borran [صفت، فا] کسن، ایتی (فا:برّان).

بوْرانلاماق..boranlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوْران قالخماق، فیرتینالی اوْلماق (فا:بوُران‌شدن). ۲-بورانلی هاوایا دوشوب دوْنماق.

بوْرانلی..boranlı [صفت] کولک‌لی و قار یاغیش‌لی یئر ویا هاوا، قاسیرقالی (فا:بورانی).

بوْرانلیق..boranlıq [صفت] کولک‌لی و قار یاغیش‌لی وضعیت، قاسیرقالی دوُروم (فا:بورانی).

بوْرانی..boranı [آد] ۱-بیر نوع یئمک، پیشیریلمیش اسفناج و بنزری گؤیلرین اوستونه یوْغورت تؤکه ره ک دوزه‌لیر. ۲-(آ، بی) مختلف نوعلاری اولان قاباق(بال قاباغی) بیتگی‌سی " آغ بوْرانی، ساری بوْرانی، نْینیق، خیاو شهرینده بال قاباغینی ایکی بؤلومه آییرارلا:گرده لرینه بوْرانی وآرمود کیمی لرینه نْینیق دئیرلر" (فا:کدوتنبل، کدو حلوایی). dish of cooked spinach and yogurt {بعضی

عالیملر بو یئمه‌یی‌بوْغراخانی سؤزونون‌قیساتیلمیشی‌بیلیرلر، چونکی بو یئمگی قاراخانلیلارین خاقانی چوخ ایسترمیش[٦].

بوْرتلاجی..bortlacı [آد] بوْتلاجی، پوْتلاجی: گبه (دوه). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرتلاق..bortlaq [آد] دوه بالاسی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرتلاماق..bortlamaq [آد] دوه بالالاماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرتوراساماق..borturasamaq [آد] ارکک ایسته‌مک(دوه). باخ: بوْتوراساماق {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرته‌چینه..bortəçinə [اؤزل آد] بوْرتاچینا: آلانقوْوا داستانیندا آدی گئچن بیر خانیم[٢١١].

بوْرج..borc [آد] ١-گئری‌وئریلمک‌اوچون‌آلینان‌پول، وئرمه‌سی و اؤدَنمه‌سی گره‌کن پول ویا آیری شئی، وئره‌جک (فا: قرض). debt ٢-اؤده نیلمه میش وئرگی ٣-(مج)گؤرَو، حاق و مینّت "سنه حُرمت ائله‌مک منیم بوْرجومدور". {ت‹بئرگو›، سن، تا؛ بو کلمه بئرمک (وئرمک) سؤزوندن آلینمالیدیر؛ بئرمک+گو› بئرگو› بئرجو› بئرج› بوْرج، همچینین فارسجادادا ایشله‌نن بَرج سؤزوده (غیرمتعارف خرج‌لر) بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلیدیر، بو کلمه آوروپا دیللرینه ده گئچیبدیر}.

بوْرج مینی آشماق..borc mini aşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ بوْرجو اوْلماق.

بوْرج‌آلان..borc alan [صفت] بورج ایسته ین (فا:قرض کننده). requesting a loan

بوْرج‌آلتینا گیرمک..borc altına girmək [تاثیرسیز ائیلم] بورج ائله‌مک (فا:قرض کردن). to borrow

بوْرج‌آلماق..borc almaq [تاثیرلی ائیلم] بورج ائله‌مک (فا:قرض کردن). to borrow

بوْرجا باتماق(گیرمک)..borca batmaq(girmək) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ بوْرجلو اوْلماق.

بوْرج‌ائتمک..borc etmək [تاثیرلی ائیلم] بوْرجلو اوْلماق.

بوْرج‌اوْلماق..borc olmaq [تاثیرسیز ائیلم] وظیفه‌اولماق، اؤده نیلمه‌سی لازیم گلمک.

بوْرج‌اؤده‌مک‌له یوْل یئریمک‌له توْکَنیر.. borc ödəməklə, yol yeriməklə tükənir [دئییم] بیردن بیره گؤروله‌مه ین بؤیوک بیر ایش آزآز گؤروله بیلیر.

بوْرج‌بیلمک..borc bilmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه وظیفه حساب ائتمک.

بوْرج‌خرج..borcxərc [باخ] بورج.

بوْرج‌خرج ائله‌مک..borcxərc eləmək [تاثیرلی ائیلم] باشقاسیندان بوْرج ائله‌مک.

بوْرج‌خیرتده‌یینه چیخماق..borc xirtdəyinə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ بوْرجو اوْلماق.

بوْرج‌دان چیخماق..borcdan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارشی‌لیغینی وئرمک.

بوْرجدان قوُرتولماق..borcdan qurtulmaq [تاثیرلی ائیلم] بوْرجونو اؤده‌مک.

بوْرجسوُز..borcsuz [صفت] بورجو اوْلمایان (فا:غیر مقروض).

بوْرجسوُزخرجسیز..borcsuz xərcsiz [صفت] هئچ‌بوْرجواوْلمایان (فا:غیر مقروض).

بوْرجسوُزلوق..borcsuzluq [آد] بورجسوُز اوْلما وضعیتی (فا:غیر مقروضی).

بوْرجلاندیرماق..borclandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بورجلانماسینا یوْل آچماق، بورجلو وضعیته گتیرمک، وئره‌جکلی‌ائتمک(فا:مقروض‌نمودن

بوْرجلاندیریلماق..borclandırılmaq [بلسیز ائیلم] بوْرجلاندیرما ایشی گؤرولمک، وئره جکلی ائدیلمک (فا:ف.م‌مقروض نمودن).

بوْرج‌لانماق..borclanmaq [بلسیز ائیلم] بورجلو وضعیته گلمک، وئره جک‌لی اوْلماق (فا:مقروض شدن).

بوْرج‌لانیلماق..borclanılmaq [بلسیز ائیلم] بورج لانماغا یوْل آچیلماق، بورجا گیریلمک، وئره جکلی اوْلونماق (فا:مقروض شدن).

بوْرجلو..borclu [صفت] ١-بوْرجو اوْلان، وئره‌جکلی، بوْرجلا نمیش (فا:مقروض). debtor {بوْشلو}. ٢-خیاودا کند آدی.

بوْرجلو اؤلمز، بنیزی سارالیر..borclu ölməz, bənizi saralır [دئییم] بوْرج کیشینی اؤلدورمز ولی خسته حالا گتیرر.

بوْرجچو بوْرجلونون ساغلیغین ایستَر.. borcçu borçunun sağlığın istər [آتاسؤزو] بوْرج وئرن بوْرج آلانین ساغ اولماسینی ایستر تا اونون بوْرجونو وئرسی، بو آتاسؤزو دیفتونگ و حرف دَییشمه سیله بئیله سؤیله‌نیلیر "بوْشچو بوْشلونون ساغلیغین ایستَر ویا بوْشلو بوْشلونون ساغلیغین ایستَر".

بوْرجلو چیخارتماق..borclu çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخجی‌لیق ائله‌مک‌له ویا بیر ایشلر گؤرمک‌له قارشی طرفی مینّتدار ائله‌مک.

بوْرجلو قالماق..borclu qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] عُهده سینده و بوْینوندا بوْرج اوْلماق.

بوْرجلولوق..borcluluq [آد] بورجلو اوْلما وضعیتی (فا:مقروضی). indebtedness

بوْرجوئرن..borc verən [آد]بورج اولاراق پول و یا آیری شئی وئرن (فا:قرض دهنده). lender, creditor

بوْرجونو بیلمک..borcunu bilmək [تاثیرسیز ائیلم]گره کن ایشی یئرینده گؤرن آدام اوْچون سؤیله نیر، بوْرجونو زامانیندا اؤدهمک.

بوْرجونو قاپاتماق..borcunu qapatmaq [تاثیرلی ائیلم]بوْرجونو اؤدهمک.

بوْرچا..borça [باخ]بوْرا.

بوْرچالی..borçalı [اؤزل آد]تبریز ده کند آدی {باخ: بارسیللر، بؤرو+چالی: دؤزلوکلرین و چالی لیقلارین قوُردلاری، بارس لاری و جسور اینسانلاری معناسیندادیر}.

بوْرخان..borxan [اؤزل آد]اینسان آدی، باخ:بوْر+ خان[۷].

بوْرداق..bordaq [آد]۱-بسلنمیش، کؤک، بئجهریلمیش (فا:پروار). ۲-حئیوانلارین باشی باغلی ساخلانیلماسی اوچون تؤوله ده و پیه ده کیچیک اوْدا {بارینماق سؤزونه باغلی اوْلمالیدیر}.

بوْرداقلاما..bordaqlama [آد]بورداغا باغلاما (فا:پرواربندی).

بوْرداقلاماق..bordaqlamaq [تاثیرلی ائیلم]بورداغا باغلاماق (فا:پرواربندی کردن).

بوْرداقلانماق..bordaqlanmaq [بلسیز ائیلم]بسلنمک، یئدیریلیب کؤکلدیلمک (فا:پرواربندی شدن).

بوْردو..bordo [آد، فر، بوْردئاکس‌شهری‌آدیندان]۱-موْراچالان قیرمیزی-رنگ ۲-بیرحسابین آیرینتی‌لارینی گؤستَرن جیزیقلار.

بوْردو..bordu [اؤزل آد]اؤزوم، آسما، بوْرلا[۷].

بوْردو خاتوُن..bordu xatun [تاریخی اؤزل آد]چَنگیز خاقان'ین آناسیْنین دیگر آدی[۷].

بوْردوُر..bordur [آد، فرانسیزجا]بیر شئیین قیراغی و اُشیک سینیری.

بوْرزول آباد..borzul abad [اؤزل آد]قوچان دا کند آدی.

بوْرزولان..borzulan [اؤزل آد]بُرزلان: باجگیران دا کند آدی.

بوْرسا..borsa [آد، ایتالیانجا]دؤولت الی آلتیندا اوْلان و دَیرلی سند و کاغاذلارین آلیش وئریش یئری، مختلف مالی و تجاری آنلاشمالار اوْلان یئر، فابریکا و اوْره تیم یئرلری‌نین سهام‌لاری ساتیلان یئر (فا:بازار بورس).

بوْرسوُنلو..borsunlu [اؤزل آد]قاسیْم‌اسماعیللی'دا کند آدی[۲۴۰].

بوْرغو..borğu [آد]باخ: بوْرو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرقا..borqa [اؤزل آد]باخ: بارکا[۷].

بوْرلاق..borlaq [آد]بوْزلاق، سورولمه میش تارلا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْرناوا میسکئتی..bornava misketi [آد]بیرنوْع اوْزوم[۲].

بوْرنوْز..bornoz [آد، آنادولو، ع]اؤنو آچیق و گئییلن بیر نوع حوْوله.

بوْرو..boru [آد]۱-بوْر، سو و آیری آخیجی ماده‌لری ویا اوُچوجو ماده‌لری داشییان اوُزون و ایچی بوْش وسیله (فا:لوله). Pipe ۲-نفس‌له چالینان و گؤرولتولو سس چیخاران موسیقی آلَتی. ۳-(آناتومی) بدن عُضولرینی بیربیرینه باغلایان کانال "نفس بوْروسو، یئمک بوْروسو". {ت‹بوْری›: اوْخ و قاش کیمی شئیلرین چئوره‌سینه گئچیریلین حلقه؛ دده؛ باخ: بوْرومک}.

بوْروبیلَزیگی..boru biləziyi [آد]بوْرولارین‌اک یئرینه گئچیریلن حالقا، مانشون.

بوْرو چالماق..boru çalmaq [تاثیرسیز ائیلم]بوْرازان چالماق.

بوْرو واری..boru varı [باخ]بوْرو شکیل‌لی.

بوْرو واری چیچک..boru varı çiçək [آد]پرچم و گول‌لری بورو کیمی اولان چیچک (فا:شیپوری).

بوْرو یوْلو..boru yolu [آد]گاز، سوُ و نفت اوچون چکیلمیش بوْرو (فا:خط لوله).

بوْروقای..boroqay [اؤزل آد]اینسان آدی، باخ:بوْر+ قای[۷].

بوْروآچاری..boruaçarı [آد]بوْرو دان دوزلمیش بیر نوع آچار (فا:آچار لوله). tube wrench

بوْروآغی..boruağı [آد]تأسیساتی تشکیل وئرن بوْرولارین بؤتونو.

بوْرواَین..boru əyən [آد]بوْرولاری اَیمه‌یه یارایان اؤزل آلت.

بوْروبؤکنلر..boru bükənlər [آد، دیرگی]بورو واسطه سیله یئیه جک یئین بؤجکلر تاقیمی، خورتوملو بؤجک‌لر Attelabidae .

بوْروجوق..borucuq [آد]۱-کیچیک بوْرو. ۲-قیْلجال (فا:مویین). capillary. ۳-ژیگلور carburettor jet

بوْروجوقلوق..borucuqluq [آد]باخ: قیلجال‌لیق (فا:مویینگی). capillarity

بوْروچو..boruçu [آد]بوْرو دوزَلدن و آلیب ساتان (فا:لوله‌ساز، لوله-فروش).

بوْرو چیچک سوولار..boru çiçəksovlar [آد، بیتگی]بیتگی‌لرده بیر سوْی، چان چیچه‌یی گیللر (فا:تیره ای از گیاهان).

بوْرو چیچیگی..boru çiçəyi [باخ]چان چیچگی.

بوْرو خطی..boru xətti [باخ]بوْرو یولو، بوْرولار دؤشه‌نن یئر و یوْل.

بوْرو دوْزن..boru düzən [آد]بورولاری دوزمه‌یه یارایان دستگاه ویا ایشچی.

بوْرو دیشلی‌لر..boru dişlilər [آد، دیرگی]بوْرولو دیشلی‌لر، دیش یئرینه سیندیرمه بوْرولاری اوْلان حئیوان‌لار. Tubulidentat

بوْروسال..borusal [صفت] بوْرو ایله ایلگی‌لی (فا:لوله ای). tubular.

بوْروسو اؤتمک..borusu ötmək [تاثیرسیز ائیلم] سؤزو گئچمک، یئتگی‌سی اوْلماق.

بوْروسوْو..borusov [ظرف] بوْرو کیمی (فا:حلقوی). ring-shaped

بوْروسیخان..boru sıxan [آد] بوْرولاری برک توتماغا یارایان آلت (فا:لوله گیر).

بوْرو شکیللی..boru şəkilli [صفت] بورو کیمی اوْلان شئی.

بوْروغ..boruğ [اؤزل آد] بیر نوع اوْت آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوْروق..boruq [آد، یئتگی] داغلاردا یئتیشن، قوخولو، سوْپورگه دوزلتمَک ده ایشله‌نن بیر اوْت نوْعو (فا:نوعی گیاه).

بوْرو قاباغی..boru qabağı [آد، یئتگی] بوغوم سوُز و بوْروکیمی اوُزون سوْو بیر نوع قاباق.

بوْرو کسن..boru kəsən [آد] بوْرو کسمه‌یه یارایان آلت.

بوْرو کلَبچه سی..boru kələbçəsi [آد] بورونو دوُوارا ویا بیریئره باغلاماق اوچون یارارلانان آراج.

بوْرولتای..borultay [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخان‌دؤنَمی قازاق بگ‌لریندن[۷].

بوْرولو..borulu [صفت] بوروسو اوْلان (فا:لوله دار).

بوْرومسو..borumsov [آد] بورو بیچیمینده اوْلان.

بوْرومنگَنه سی..boru məngənəsi [آد] بورونو کسمک ویا بوْرودا دیش آچماق اوْچون بوْرونو سیخجا باغلاندیغی آلت.

بوْریک..borik [آد، فرانسیزجا] بوْردان توْره‌ین بیر آسید و هیدرات‌ا وئریلن آد.

بوْز..boz [صفت] ۱-بوْز رنگ، آچیق توپراق رنگی، کوْل رنگی "بوز آت، بوْز قوُرد" (فا:خاکستری). grey ۲-سوْرولمه میش و آچیلمامیش توپراق، چیلپاق توپراق، چؤللوق (فا:زمین بایر). ۳-سَرت، شدّتلی. ٤-بیر دری خسته‌لیگی، کئچل‌لیک (فا:نوعی مریضی پوست). ۵-قارقاووُلون دیشی‌سی (فا:قرقاول ماده). ٦-(مج) اوُتانماز، نزاکت‌سیز، قابا دانیشان. {سوُمرجه ‹بوُر›؛ ت، گؤیتورک داشیازیلاری، سن، دده؛ بوُ کلمه اسکی توْرکجه ده وئریم‌سیز توْپراق معناسیندا اوْلاراق اوْ توْپراغین رنگینه ده دئییلر و یئنه اوْ توْپراغین پوْزقون وضعیتینه اشاره اوْلاراق پوْزماق کلمه سینین ده کؤکو ساییلیر، بوُ کلمه چوْخلو یئر آدلاریندادا گؤزه گؤزرسه نیر و عمد ویا سهو اوْلاراق فارسجا یازیلاردا بُز و معناجادا گئچی کیمی نشان وئریلیر}.

بوْز –...boz [اؤزل آد] بوْز سؤزیله دوْزه‌لن نئچه اینسان آدلاری: بوْزای، بوْزبالا، بوْزبای، بوْزبؤری، بوْزبوُغا، بوْزتای، بوْزداق، بوْزَر، بوْزَرک، بوْزقوُت، بوْزوْقان، بوْزوْقای، بوْزیئل.

بوْزآت..bozat [اؤزل آد] بوْز رنگینده اوْلان آت، قاچاق نبی نین آتی.

بوْزآغیل..bozağıl [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی(۱۱۷٤)[۲٤۰].

بوْزآلاق..bozalaq [آد، یئتگی] بالدیری‌ائتلی، یاپراغی‌بوْزومتول‌آلاق اوْتو.

بوْزآی..bozay [آد] قیشین‌سونونجوآیی the last month of winter

بوْزآیران..bozayran [اؤزل آد] یاردیملی‌دا بولاق آدی[۲٤۰].

بوْزآیی..bozayı [آد، دیرگی] آیی‌لاردان، توْکلری اسمر، قهوه رنگلی، ایی دیرمانان و اوْزن، دال آیاقلاری اوْستونده یئریین، سیخ اوْمانلاردا یاشایان بیر آیی نوْعو.

بوْزا..boza [آد] داری و آرپانین یوغرولموش سوُیو، بیرا، آرپا سویو (فا:آبجو). Beer {ت‹بوْر›، بوکلمه بیره اوْتونون آیری شکلی اولمالیدیر، بوْر› بیرا› بوْزا}.

بوْزا کیمی..boza kimi [صفت] بوْزا رنگینده، کاس و بوُلانیق رنگینده.

بوْزاچ..bozaç [آد] بوْز رنگده، بوْز رنگلی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزاچی..bozaçı [آد] بیرا ساتان و دوزَلدن (فا:آبجو فروش).

بوْزاچی.. Bozaçı [اؤزل آد] توْرکمن–چاودوُر بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

بوْزاچیلیق..bozaçılıq [آد] بیرا ساتما و دوزَلتمه ایشی (فا:آبجوفروشی).

بوْزاخانا..bozaxana [آد] بیرا دوْزه نیلن یئر (فا:آبجوفروشی).

بوْزاراق..bozaraq [صفت] بوْزجا، بوزارمیش اولان، بوْزومتول (فا:شبه خاکستری).

بوْزاران..bozaran [صفت] ۱-تئز سوْلان پارچا و هر شئی، بوْز رنگینده گؤرونن "اوُزاقدان بوْزاران داغین یاماجلاری" (فا:چیزی که ازدور خاکستری دیده میشود)۲-آذربایجان‌دا یئرآدی[۲٤۰].

بوْزارانتی..bozarantı [آد] ۱-هاوانین سحره یاخین آلاقارانیلیق حالی (فا:هوای گرگ و میش). ۲-اوُزاقدان بوْز گؤرونن شئی و یئر (فا:چیزی که از دور به رنگ خاکستری دیده میشود). smth. seeming grey (in the distance)

بوْزارتما..bozartma [آد] ۱-بوْزارتماق ایشی. ۲-یاغلی اتدن پیشیریلن سوُلو قوْوُورما، باخ: چوْبان بوْزارتماسی (فا:گوشت چربی دار سرخ شده).

بوْزارتماق..bozartmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوْز رنگه سالماق (فا: خاکستری کردن). to make grey ۲-سوْلدورماق" گون پارچانی

بوْزارتدی" (فا: رنگ‌پریده کردن)۳-یئتیشدیرمک " گون آرپانی بوْزارتدی" (فا:رسیدن میوه و غلات). ٤-آلا چیی پیشیرمک، اتی یونگول واری پیشیرمک. ٥-(مج)اوُتاندیرماق.

بوْزارتی..bozartı [آد]باخ، بوْزارانتی.

بوْزارما..bozarma [آد]بوْزارماق ایشی.

بوْزارماق..bozarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-رنگی بوْز اوْلماق، بوزا چالماق، توتقون لاشماق(فا:خاکستری‌شدن)۲-رنگی سارالماق (فا:پژمردن). ۳-اوُتانماق، قیزارماق (فا:خجالت زده شدن) ٤-قوْوورولماق (فا:سرخ‌شدن‌گوشت) ٥-اوزه قابارماق، حُرمت سیزجه حرکت ائتمک و داورانماق (فا:عصبانی شدن). to fade

بوْزارمیش..bozarmış [صفت]بوْز رنگه دؤنموش (فا:پژمرده). faded

بوْزاریشما..bozarışma [آد]بوْزاریشماق ایشی.

بوْزاریشماق..bozarışmaq [ل، قا] ۱-بوْز رنگ آلماق، یاواش یاواش بوْزارماق (فا:برنگ‌خاکستری در آمدن)۲-(مج) گؤرونمک، ایشیلداماق کیمی نظره گلمک "قوْیون سوْروسو اوُزاقدان بوْزارير، یاریش ماشینی اوُزاقدان بوْزارير".

بوْزاریق..bozarıq [باخ]بوْزاراق، بوْزومتول.

بوْزاغان..bozağan [آد، بیتگی]عطیرلی بیر اوْت آدی.

بوْزاق..bozaq [آد، بوْز+آق] ۱-شوْران توپراقلاردا بیتن بیر ایل‌لیک یئم بیتگی‌سی (فا:نوعی گیاه). ۲-بوجور بیتگی یئتیشن یئر. ۳-بوْز (فا:خاکستری). ٤-قابا یوُنلو بیر قویون جنسی (فا:نوعی گوسفند).

بوْزاقلی..bozaqlı [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی.

بوْزاق گوْلو..bozaq gülü [آد، بیتگی]بوْزقیرلاردا و یاماج‌لاردا بیتن چوْخ ایللیک اوْتسوو بیتگی.

بوْزان..bozan [آد]باخ: پوْزان، داغیدان، محو ائدن.

بوْزاوْغلو..bozoğlu [اؤزل آد]شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

بوْزاوُلوس..bozulus [اؤزل آد]آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بویو[۲۰۹].

بوْزاؤردک..bozördək [آد، دیرگی]شیرین سوُلاردا یاشایان بیر اؤردک نوْعو.

بوْزایگید..bozigid [تاریخی اؤزل آد]قیْرقیز داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بوْزئیلان..bozilan [اؤزل آد]اهرده کندآدی {۱-بوْز+ایلان۲-بوْزای+لان[٦٦]}.

بوْزباش..bozbaş [آد]ات نوْخود قارتوپو ایله پیشیریلن سوُلو یئمک (فا:بزباش، آبگوشت). an Azerbaijani dish

بوْزباشلیق..bozbaşlıq [صفت]بوْزباش'ا یارایان‌شئیلر(فا:مناسب‌برای-بزباش.

بوْزباقال..bozbaqqal [آد، دیرگی]قارا توْیوق گیللردن بوْز رنگلی آردیج قوشو. turdus pilris

بوْزباهار..bozbahar [اؤزل آد]بیر نوع قوُش آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوْزبوُتاوا..bozbutava [اؤزل آد]بیْزبیت‌آوا: اوُرمیه ده کند آدی {بوْز+بوُد: بوْز رنگینده توْپراق و بوُد؛ وئریملی یئر}.

بوْزبوُلانیق..bozbulanıq [صفت، ظرف]چوخ بوْلانیق.

بوْزتاش..boztaş [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

بوْزتهر..bozətəhər [باخ]بوْزمتول.

بوْزتیموُر..bozteymur [تاریخی اؤزل آد]آنادوْلوسلجوُقلولاردؤنَمی-اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

بوْزجا..bozca [صفت] ۱-رنگی بوْزا چالان (فا:خاکستری). ۲-ایشلَنمه میش و چالی‌لیق توپراق (فا:زمین بایر). ۳-بیر نوع اوُزون آیاق قوُش ٤-جسور. ٥-اینسان آدی: بوْزجاآلپ، بوْزجاباي، بوْزجابگ، بوْزجاخان، بوْزجااَر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزجاآش..bozcaaş [آد] بیر نوع یوْغورتلو آش. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزجا اوْت..bozca ot [آد]بوْز بوْدوربیتگی‌سی ajuga chamaecistus.

بوْزجاق..bozcaq [اؤزل آد]جسور[۷].

بوْزجالار..bozcalar [آد، دیرگی]اوُزون باجاقلی قوشلار نوعو (فا:تیره‌ای از پرندگان). charadrius

بوْزجالو..bozcalu [اؤزل آد]بوُ طایفا حلب توْرکلریندن ایدیلر و م ١٤جی یوْزیلده آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفویلره قاتیلدیلار.[۸۵](فا:بزجلو)

بوْزجالی..bozcalı [اؤزل آد]رزن ده کند آدی (فا:بزچلو).

بوْزجیل..bozcıl [آد]بوْز رنگده، بوْز رنگلی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزچَللو..bozçəllu [اؤزل‌آد] ۱-اراک-وفس‌شهرینین ٤ کندیستانیندان - بیری، ٤٥ کندی و *۲۱۰۰۰ نفر نفوسو وار و مرکزی کُمیجان دیر، توْرک طایفالاریندان، بوْزچللو/ بوُزچالی طایفاسی نین بوُرادا یاشادیغی اوْچون بؤلگه بوُ آدلا تانینیب (فا:بزچلو) {بوْزچالی/ بوْرچالی/ قاراپاپاق/ بوْز چالی‌لی بؤلگه}. ۲-بوْزچللو بؤلگه‌سینده

تؤرک کندلری: وَلازجِرد (بوْزچللو یاخین لیغیندا بیر بالاجا کند، نفوس ۲۷۰*).

بوْزچین..bozçin [اؤزل آد] دؤروست، گؤوَنیلیر[۷].

بوْزدار..bozdar [آد، دیرگی] بوْز توکلو قوْیون جنسی.

بوْزداش..bozdaş [اؤزل آد] اهر خاروانا بؤلگه سینده و ایری کندی نین یاخینیندا بیر داغ و زیروه سینین آدی[٦٦].

بوْزداغان..bozdağan [آد] باخ: بوْزدوْغان: دمیر توْپوز، گؤرز. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزداغ..bozdağ [آد] بینات، بجنورد، خیاو، ماکی، نیر ده داغ آدی.

بوْزداغ..bozdağ [اؤزل آد] آذربایجان'دا ان آزی ۱۰ یئر و داغ آدی[۲٤۰].

بوْزداغی..bozdağı [اؤزل آد] مرند، خالخال ده داغ آدی.

بوْزدوْغان..bozdoğan [آد، دیرگی] دوْغان قوُشونون بیرنوْعو Falio aesalon

بوْزدوْغان..bozdoğan [اؤزل آد] م١٦جی یوْزیلده، آنادولودا آت-چکن تؤرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

بوْزراق..bozraq [ص] رنگی بوْزا چالان.

بوْزسینا..bozsına [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

بوْزصفت گؤسترمک..boz sifət göstərmək [تاثیرلی ائیلم] اوْزه بوْزارماق، قابالیق گؤسترمک.

بوْزقاز..bozqaz [آد، دیرگی] بیر نوع قاز.

بوْزقالا..bozqala [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

بوْزقالابوْغازی..bozqalaboğazı [اؤزل آد] تورکوستاندا تورکیش لرین سیْنیریندا بیر یئر آدی[۱۲].

بوْزقوْوورما..bozqovurma [آد] بوزارتما، بوزارمیش قوْوورما (فا:نوعی قورمه).

بوْزقوُرد..bozqurd [آد] اوْغوز خاقان داستانیندا، اوْغوز'ا یوْل گؤستَرن افسانه قوُرد. گنل اوْلاراق تؤرک بوْیلارینین چوْخوندا، تؤرکلرین کاراکتریستیک اؤزَللیکلرینی اؤزه‌رینده داشیدیغینا اینانیلان "ملّی سمبوْل" پوْزیسیونُوندا کی حئیوان (اؤنجه‌لری " گؤکبؤرو " اوْلاراق ایشله‌نن بو آد، سلجوُقلولار دؤنَمیندن سوْنرا، داها یایقین اوْلاراق بوْزقوُرد اوْلموُشدور[۷]) (فا:گرگ خاکستری).

بوْزقوُرد داستانی..bozqurd dastanı [اؤزل آد] داستاندا گؤگتورک-دؤشملری هامی‌نی آرادان آپاراراق وبوآرادا بیرگنج (بیر بوْزقوُرد واسطه سیله) اولارین الیندن قورتولاراق قاچیب و اوْندان بیر اوشاق اوْلاراق آدینی تؤرک قوْیور، تورک بؤیویوب و خالقینا خاقان اوْلدو و ائلینی گیزلندیگی داغلاردان قورتاردی.

بوْزقوُش..bozəquş [آد، دیرگی] ۱-دیشی قارقاوول. ۲-(تاریخی اؤزل آد) کرمان سلجوقلولاری بگ‌لریندن. ۳-خوی دا کند آدی.

بوْزقوش‌داغلاری..bozquş dağları [اؤزل آد] بو داغلار سراب، میانا، اوُجان شهرلرینین آرا بؤلگه‌سینده یئرآلیب و زیروه سی ساریمساقلو ۳۳۰۲ متراوُجالیقدادیر، بوُ سیراداغلارین اَن‌بوْیو ۱۳۳و ۱۸ کیلومتردیر، داغلارین آدیندا بوْز کلمه‌سی اوْنون توُتقون رنگینه اشاره دیر و قوُش سؤزوده داغین اوُجالیغینی و قوُشلارین گزه بیلدیگی یئرلری گؤسته‌ریر، بو سیراداغلارین اصلی داغلاریندان: آغداش، قاسیم داغی، قوملار، تک گونئی، گوْل بولاق آدلارینا اشاره ائتمک اولار (قایناق: چایلی). بعضا بو سیراداغلاری اهرده اولان کئچی‌قیران داغلاریلا قاریشدیریللار، بئیله کی، پهلویچیلر کئچی قیران داغینا قوندارما اولاراق بُزکُش آدی وئریللر و بعضی بیلگی‌سیز ویا غرضلی آداملاردا بونو بوْزقوُش اوخویوب بو سیراداغلارلا قاریشدیریللار.

بوْزقیر..bozqır [آد] قوُراق‌جیل و اوْت‌سوْو بیتگی‌لردن اوْلوشان ایستی و ایلیملی بؤلگه، آغاج‌سیز دوْغال بؤلگه، چؤللوک، واحه، استئپ(فا:استپ، جلگه). plain، steppe {باخ:بوزقیرلی}.

بوْزقیرپیشیگی(بوْزقیرکدی‌سی)..bozqır pişiyi (bozqır kədisi) [آد، دیرگی] بوْزقیرلاردا یاشایان چؤل پیشیگی (فا:نوعی گربه). Otocolobus manul

بوْزقیرتویوغو..bozqır toyuğu [آد، دیرگی] باخ: باغیرتلاق.

بوْزقیرقوْیونو..bozqır qoyunu [آد، دیرگی] آسیا قوْیونو Ovis vignei

بوْزقیرلاشماق..bozqırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْزقیر وضعیتینه گلمک (فا:استپ شدن).

بوْزقیْرلی..bozqırlı [اؤزل آد] م١٦جی یوْزیلده، آنادولودا ایچ ایل چکن تؤرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی (بوُ طایفا آدینی بگ‌لرینین بیرینین آدیندان آلمیشدیر، اوْزامان هله بئیله بیر جغرافیایی اصطلاح یوْخ ایدی، البته معناجا بوْزماق= پوْزماق و قیْرماق فعل‌لریله باغلیدیر)[۸۵].

بوْزقیزیل‌آغاجی..bozqızıl ağacı [آد، دیرگی] اوُجا کوْل ویا آغاج شکلینده، گؤوده‌سی آچیق ساری رنگلی قابیق‌لا اؤرتولموش و یارپاق‌لاری دیشدیش اولان بیر بیتگی.

بوْزگوَن..bozgəvən [آد، بیتگی] بیر گون نوْعو (فا:نوعی گون). astragalus microcephalus. leg

بوْزگونئی..bozəgüney [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

بوْزلاتماق..bozlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئری اکین اوْچون-شوْخوملاماق، سوردورمه مک (فا:زمین را به صورت بایر در آوردن). ۲-بؤیورتمک، باغیرتماق (فا:نالاندن).

بوْزلار..bozlar [اؤزل آد] ۱-ساوه‌همدان شاهسئون‌ائلی‌نین کَله‌وند بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی‌نین آدی[۹۸]. ۲-شبسترده داغ آدی.

بوْزلاق..bozlaq [آد] ۱-بیر توْرک ازگی‌سی و بیر نوع چالقی موغامی، بوُ توْرکونون اساسیندا چالینان مختلف آهنگ‌لر "افشار بوْزلاغی" (فا:نام مقام و آهنگی ترکی). ۲-بوْز و کوْل رَنگینده اوْلان. ۳-سورولمه‌مه میش یئر، اوْتلاق، مَراع. (فا:زمین شخم نخورده).

بوْزلاماج..bozlamac [آد] ساجداپیشیریلن‌بیرنوع‌قالین-چؤرک(فا:نوعی‌نان).

بوْزلاما..bozlama [آد] بوْزلاماق ایشی.

بوْزلاماق..bozlamaq [تاثیرسیز ائیلم] تارلا و اکین سورولمه‌یه‌رک بوش قالماق {باخ: بوْز}. ۲- باغیرماق، بؤیورمک، (دیشی دوه اؤزبالاسینی ایسته‌یه‌رک) اینیلده‌مک و نَریلده‌مک، زاریلداماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه اصلینده بوْذلاماق، بوْیلاماق اوْلمالیدیر وکؤکو بوْی سؤزودور[٦]}. (فا:زاریدن).

بوْزلو..bozlu [اؤزل آد] لاچین و اوُرمیه ده کند آدی.

بوْزمادّه..bozmaddə [آد، آناتومی] سینیرگؤزه‌لرینده اوْلان ماده، بئیین ده کی ائشیک قات، اوْمورقا ایلیگ اینده ایچ مادّه (فا:ماده خاکستری).

بوْزماق..bozmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: پوْزماق.

بوْزنی داغ..bozni dağ [اؤزل آد] هشتَری ده داغ آدی.

بوْزوْخ..bozux [آد] ۱-تنبوُرا بنزر بیر نوع ساز. ۲-(تاریخی اؤزل آد) عُثمانلی‌لارین باغلی اوْلدوغو اوْغوز بوْیو[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْزوْخلوُ..bozoxəlu [آد] ۱-بوْزوْخ بوْیونا منسوب؛ ۲-اَرتوغرول قازی‌نین یاخین یوْلداشلاریندان. ۲-آغ‌قوْیونلولار دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

بوْزوْلوس..bozulus [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: بوْز+اوُلوس[۷].

بوْزوقاچان..bozovqaçan [اؤزل آد] یَیزاوقاچان: تیکان‌تپه ده داغ آدی.

بوْزومتوراق..bozumturaq [صفت] باخ: بوْزومتول، بوْزومتوُق.

بوْزومتوق..bozumtuq [صفت] باخ: بوْزومتول، بوْزومتوُراق.

بوْزومتول..bozumtul [صفت] بوْزومتوق، بوْزومتوُراق: بوْزا چالان، بوْزا یاخین، بیر قدر بوْز (فا:شبه خاکستری).

بوْزومتوللوق..bozumtulluq [آد] بوْزومتول‌شئیین‌حالی(فا:شبه-خاکستری‌بودن)

بوْزومجا..bozumca [آد، دیرگی] قوُرشون رنگینده بیرجنس ایری کرتَنکه‌له (فا:نوعی مارمولک).

بوْزومسوْ..bozumsov [باخ] بوْزومتول.

بوْزومسوْولوق..bozumsovluq [باخ] بوْزومتوللوق.

بوْزیئل..bozyel [آد] گونئی گونباتان دان اسن یئل (فا:بادی که از جنوب غربی می وزد).

بوْزیاناق..bozyanaq [آد] یاناق‌لاری بوْزومتول. grey-cheecked

بوْزین..bozin [اؤزل آد] بُزین: زنجان-قئیدار دا کند آدی.

بوْزینه جرد..bozinəcerd [اؤزل آد] بُزینه‌جرد: کبودرآهنگ ده کند آدی.قئیدار دا کندیستان آدی.

بوْزیوْروک..bozyürük [آد، دیرگی] اوْستو خفیف بنَکلی، باشی کیچیک، زهیرسیز بیر ایلان (فا:نوعی مار). eryx

بوْس..bos [اک] باخ: بوْی بوْس.

بوْستان..bostan [آد، فا] قوْوون قارپیز اکینی، قارپیز تارلاسی، چیچک باغچاسی (فا:جالیز). melon ground

بوْستان‌آوا..bostanava [اؤزل آد] اوُجان: ۱-بو شهر سفرنامه‌لرده و اوْ جُمله‌دن: یاقوت حموی، مُستوفی، خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی (تارخ مُبارک قازانی) و حبیب السیر غیاث الدین بن همام الدین الحسینی (خواندمیر) کیمی یازارلارین کتابلاریندا اوُجان آدیلا تانینیب، اوُجان شهری بیر زامانلار اؤزل‌لیکله امیر تیمور و صفوی بؤیوک‌لرینین دینجَلمه‌مکانی اوْلوبدور، و بعضی دؤنم‌لر حاکم‌لرین قانلی ساواش یئرلری‌اوْلاراق آدلی‌سانلی یئر اوْلموشدور، ایندیسه بوُ بؤلگه‌ده بیر کندیستانین آدی و بیر چایین آدیدیر و شهرین آدی بوْستان‌آوا کلمه سیله دَییشیلیبدیر. بوُشهر تبریزین گؤنئی گؤندوغان ۵۵ کیلومترلیگینده‌قرارتاپیبدیر. ش۱۳۲۰ آمارینا گؤره نفوس* ۱۰۰۰۰ نفر واهالی‌تورک قئید اوْلوب. بوُ شهر دنیزسوُلاری سویه سیندن ۱۳٦٦ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده جمعیتی (توْپلام، شهر) ۱۵۸,۰۰۰، ۱٤۰,۰۰۰ نفردیر، بوُ شهر اداری لاحاظدان مرکزی و تیکمه داش بؤلوم‌لرینه آیریلیر. بوُ شهرین معدنی بوُلاقلاری معروفدور، اوُجان شهرینی بوْزقوش و موْروْو داغلاری دؤوره‌له‌یب. شهرین یاخینلیغیندا اوْلان قوُرو گؤل تبریزین ۲۰ کیلومترلیگینده (تبریز تهران یولوندا) قرار تاپیب، بوُ گؤل مُثلث شکلینده و ۲٤۰۰ هئکتارلیق آلاندا بؤلگه‌نین بیتگی و نادیر قوشلارینا یاشاییش‌یئری اوْلوبدور و عئین حالدا بؤلگه‌نین دوْلانمالی و گزمه‌لی یئلریندن ساییلیر. ۲-بوْستان‌آوا بؤلگه‌سینین

چایلاری: ۱-چایلار آجی چایا تؤکولورلر: کَرْگانچای (~ s۳b۷)، اوُجان چای (s۳b۷۸q۲,٤-۱)، آیقیرچای (s۷b۱۸)، جانقوُر چای (s۲b۲۵)، قوُروگؤل (ارشتناب۱/ =qو s۱b۲۱)، کوْرچای/ خیرمچید (خوجا s۲b٤۰)، ساران چای (~ s۳b۱۰)، متهنه چای (متنق s٦b۱۰)، هَزیرچای (متنق s۷b۱٤)، دره چای (انرجان s٤b۱۹)، صبیرلی‌چای (اکین آباد s۲b۳۰/ ۳q)، قاپان چای (s٤b۳۲)، سعیدآباد چایی (s۲b٤۵)، قوُزولوچای (~ s٤b۱۸)، بند کؤهول (s۲b۱۸)، بؤیوک چای/ اوُسبابا (s٤b۲۹)؛ ۲-چایلار قیزیل اؤزنه تؤکولورلر: آلمالوچای(~s۲b٤۳)، باهادیرچای(~s٤b۲۸)، پوْستوکان چای (~s۳b۱٦)، بینوْچای (تیکمه داش s۳b۱۱)، چینی بوُلاق چای (قورقچی s۵b۲۸)، کَلقان چای (~ s۲b۳۷)، شهَرچای (میانا-بیجرری s۱b۹۰)، ۳-بوْستان‌آوا بؤلگه‌سینین داغلاری: اوْجاق داغی(باهادیر کندی یاخینینداد‌یر-۱٤۲۸)[٦٦]؛ بؤیوک داغ (۱٦ک گ-۲۱۸٤)، شاه‌مَرس (۱۸ک گ‌ب) ۲٤۰۵)، قاراعلم (۱۰ک گ‌د۲۰٤۵)، قارقالان (۱۵ک گ۲۰۳۲)، فتح علی (٦ک گ‌د۱۸۸۳)، سوُلودره (٦ک گ‌د۲۰۹۵)، تک‌آلتی (۲۵ک‌ق‌ب۲٦۵۲)، گونئی (۲۹ک‌ق‌ب۲۰۳٤)، موْتال داغی (۳۰ک‌ب) ۳۰۲٤)، هَزیرداغی (۳۲ک گ‌ب۲۸۰۰)، دَرْری داغی (۱۸ک گ۲۱۳۰)، گونئی (۱۸ک گ‌د۲۱٤۵)، آغداش (۱۹ک گ‌د۲٤۲۸)، اوُزون بولاق (۲۱ک گ‌د۲۳۲۸)، قوُملار (قوْملار) (۲۲ک گ‌د۲٤٤۸)، کیل گَزی (۲٤ک گ‌د۲۲۱۹)، ساری‌قایا (۹ک گ‌د۲۱۸٤)، چهل گَزی (۲۰ک گ‌د۲۲۲۷)، سنگر (۲٦ک گ‌د۲٤۵۵)، قاراپیا (۲۷ک گ‌د۲۱۱۰)، نارناوا (۳۰ک‌ق۲٤٦۵)، حیدربابا (۳۱ک گ‌د ۱۸۸۵)، نیقارخانا (۳٤ک گ‌د۲۳۲٦)، قوْروقچو کَلْکی (۳۵ک گ‌د)، ۱۷٦٤)، ساری پیر (٤۰ک گ‌د۱۷۹۰)، سهند (۳۰ک گ‌ب۳۷۰۷)، قارلی یوُرد (۱۲ک‌ق‌ب) ۱۹۰۰)، بایات علی (۱۸ک‌ق‌ب ۲۱۰۰)، کمال داغی(تبریزین ۵۰ کیلومتر گ‌ب سیندا/ ۳۷۰۰)[٦٦]؛ کندوُل (۲۱ک‌ق‌ب۲۲۳۷)، قاباق‌داغ (۲٤ک گ‌ب ۲۹۰٤)، بؤیوک‌داغ (۲۵ک‌ب۲۹۸۱)، قَصلوُرداغ (۲۹ک گ‌ب۳۷۰۰)، حَرَم‌داغی (۳۵ک گ‌ب۳۱۱۵)، اوْیوخلو (۱۰ک‌ق‌ب۲۱۸٤)، اوُرانداغ (۱۵ک-گ‌ب۲۹۳۳)، چاناق (۲۲ک گ‌ب۲۷۷۲)، چوُخوردداغ (۲۵ک گ‌ب ۲۵۰۰)، آروانا (۳۰ک گ‌ب۲۹۳۳)، قیزیل داغ (٦ک‌ق‌ب ۲۰۲۳)، سیف‌اُللاه(٤ک‌ق٤۰۷٤)، اوْروز (٤ک‌ق‌د) ۲۰۳۵)، قاسیم (۱۳ک‌د۲٤۷٦)، آسیلداغ/ حاصیل (۵ک‌ق۲۲۰۵)، گَنج (۸ک‌ق-ب۲۱٤٦)، پیرداغ (۹ک‌ق‌د۲۰۳۵)، ٤-بوستان‌آوا-تیکمه داش-سهند آوا بؤلگه‌سینین کندلری: قرئیین (۱۷۲*) (قوْ:قراین)؛ منصورآوا (٥٤٠*)؛ مالا قاسیم (۲۹۰*)، دئهناو/ دیکناو (قوْ:دهناب)؛ قاراچای حاج علی (٥٦٠*)؛ هَکَل آوا (قوْ:هیکل‌آباد) (۱۳۰*)؛ آلمالو (۲۳۰*)؛ سیَیر/ آ-ی-اوْرتا (۷۸۰*) (قوْ:سیر)؛ آغدره (۹۱*)؛ وره-گوْل (۲۸۰*)؛ قالاجیق (۱۲۰*)؛ قیبله مچید (٥٤٠*)؛ شیخ جَفر (۱٦۰*)؛ ایشگه دره (٥۱۰*)؛ خَچیک (۳٥۰*)؛ دلی‌قوْروقچو (۷٥*)؛ گوْندوْغدو؛ ساری گوْنئی (۸۰*)؛ مجدآوا؛ اوْودار (۳۲٤*) (قوْ:آبدار)؛ گوْلشن‌آوا (۱٥۰*)؛ چیچکلی (۳۲۰*)؛ چینی بولاق (۳۷۰*)؛ ۵-بوْستان‌آوا-تیکمه‌داش-شرقی‌اوُجان بؤلگه‌سینین کندلری: یئیجه/ یئنگیجه (۲۷۰*)؛ قاراپیا (۱۲۸۰*) (قوْ:قره بابا)؛ ائینه‌دین (۸٥۰*) (قوْ:عین‌الدّین)؛ زَیلی(۲٤۰*) (قوْ:زگلوجه)؛ قوْزلو، کَنگَرلی (۲٦۰*)؛ اَل‌آوا/ علی‌آباد (۱۷۰*)؛ قَرؤونَه/ قروْونا (۲۷۲*)؛ اَمْناوا/ اَمَناوا (۳۲۸*) (قوْ:امین آباد)، تازاکند امناوا (قوْ:امین آباد)؛ قوُل قاسیْم (۳۱۰*) (قوْ:گل قاسم)؛ خَشیندره (۳۱۰*)؛ خلیله ده (۲۳۰*)؛ آتاجان/ آغاجان (٤٦۱*)؛ آغجاکؤهول زمانی (٥۳۰*)؛ باش بولاق (۲۱٦*)؛ قازانقوُزان (۲٥۰*)؛ آغ گوْللوجه (قوْ: گلوجه سفید)؛ نؤشر/ نوْشَر (٥۸۰*) (قوْ: نوشهر)؛ جوُوَریم (۲۸۰*)، میشگینجیک (٦۸۰*)؛ کَلقان (۳٦۰*)؛ جیْغیر (۲۷۰*)؛ ٦-بوْستان‌آوا-تیکمه‌داش-شرقی‌عابباس بؤلگه‌سینین کندلری: قیْزیلجا (٥۰۰*)؛ قیْران‌قایا (٦۳۰*)؛ بنؤوشه‌دره؛ سدی/ سعدی؛ جیداقایا؛ قاراچیمن (۱۳۰۰*)؛ یئله قارشی؛ کوْوخالی؛ قاشقای (۲٥۰*)؛ حافظ (۱٥۰*)، گیلئیین (٤۷۰*) (قوْ:گلهین)؛ امامیه (۱۹۰*)؛ گَجین (٤٤۰*)؛ ماللامحمود (۲۳۰*)؛ قارپیا/ قَراپیا (۳٦۰*)؛ داش‌آتان (۲٥۰*) (قوْ:دانش‌آباد)؛ خوْشگَه‌ناو (۲٦۰۰*)؛ زَیلی (٦۱۰*) (قوْ: زگلوجه)؛ قیْش‌قوُرشاق؛ شنگول‌آوا (٥۰۰*)؛ پیرلیجه (۲٤۰*)؛ اوْزومچو؛ قارقاشا (قوْ:قره قیشه)؛ نارناوا (۱۷۰*) (قوْ:نارین‌آباد)؛ زارینقاوا (۹٤۰*) (قوْ:زرّین قبا)؛ ۷-بوْستان‌آوا-تیکمه‌داش-غربی اوُجان بؤلگه‌سینین کندلری: خئیره‌دین/ خیرآباد (۳۱۰*)؛ باشسیز اوُجان (۱۰۰۰*)؛ جوْوقان/ کیچیک- بؤیوک (۲٤٦*-۷۱۰)؛ حاصار (۳۷۰*)؛ شاه‌مَرَس (۲۰۰*) (قوْ: شاه میرس)؛ چَرەزه خوُن (٦۷۰*) (چرزه‌خون)؛ شرف‌آوا (۱۰۷*)(قوْ:اشرف آباد)، بینه کؤهول (۱۲۳۰*)؛ موسی‌قایاسی (۱٥۰*)؛ اوُسبابا (۱٦۹*) (قوْ:اسب‌آباد)، تندیرآغاج (۳۸۰*)؛ زنگبار (۳٥۰*)؛ آغجا کؤهول؛ اوُغرآباد (٦۱۲*)؛ قالا؛ قاراکؤوشن (٦۲۰*)؛ حسن کؤهول (۳۷۰*)؛ باهادیر (۲۰۰*)؛ امراُللاه (۱۰۰۰*)، قازانچای (٥۲۰*)؛ پیشیکلی (٥۲۰*)؛ گوْل‌اَخیر (قوْ:گل آخر)؛ چای قوْروقچو؛ باشسیز (٥٦٤*)؛ آلیْجان/ علیجان؛ ۸-بوْستان‌آوا-تیکمه-داش-غربی‌عابباس بؤلگه‌سینین کندلری: تیکمه‌داش (۱٦۰۰*)؛ شیروانا(۸٥۰*) (قوْ:شیروانه‌ده)؛ قاراچای نقشی (۳۲۰*)؛ چرمه-

خوْران/ آ-ی (*۸۰۰)؛ پوْستوکان (*۲۲٦) (قو:پَستکان)؛ بئچاوا/ بِهجت آوا (*۲۷۰)؛ دره‌چی (*۳۲۰)، پیرسُلطان (*۳۵۰)؛ سَرخَه-سوْرخَه (*۳٤۰) (قو:سرخه ساروخلیل)؛ سوْرخئی/ سوْرخئی (قو:سرخه) (*۲۷۰)؛ باشکند (*۳۵۰)؛ الخلج/ علی خلج (*۸۲۰)؛ قیزیل احمد (*۳۲۱)؛ کوْرماللا (*۳۰۰)؛ تاباقلی (*۱٦۰)؛ دیبَکلی (*۲٤۰)؛ قیْرخ بوْلاق؛ شیْخ بگلی (*٤۰۰)؛ تازاکند (*۱٦۰)؛ آغجا کؤهول/ ~درویشلر (*٤۷۲)؛ رجَبلی/ رجَبانلی؛ آل گؤلو/ ائل گؤلو (*۱۷۰) (قو:علی‌گاو)؛ گؤنبذ؛ سُلطانگه، چینی بوُلاق (*۱۸۰)؛ احمد آباد (*٤۳۵)، قیپچاق (*۲۹۰)؛ نوْسالا (*۱۷۰) (قو:نوساله)؛ یئنگیجه (*٤۳۰)؛ ۹-بوْستان آوا-مرکزی-شیبلی بؤلگه‌سینین کندلری: قیزیلجا میدان؛ سیداوا (*۲۳۰۰) (قو:سعیدآباد)؛ ایرانا/ آرانا (*۲۰۰۰) (قو:ایرانق)؛ مَته‌نه (*۱۰٦۰) (قو:متنق)؛ زوُمارخاران/ سوُمارخاران (*۲۸۰) (قو:ثمرخیزان)؛ کندوُل (*۵۵)؛ شیبلی (*۱۵۵)؛ اسکندر (*۷۳۵)؛ ایستییار (*٦۸۵)؛ کوْللوکدره (*۲۰۰) (قو:کلوکدرق)؛ ۱۰-بوْستان آوا-مرکزی-قوُروگؤل بؤلگه‌سینین کندلری: اَمه‌نوْ (*۷۰۰) (قو:امن آب)؛ ایسفنگه‌ره (*۵٤۵)؛ ائمناوا (قو:امین آباد)؛ قئیسه‌ناو (*۳۲۰) (قو:قیصناب)؛ گوْله‌خانا (*۵۷۰) (قو:گله‌خانا)؛ کیزیین (*۳۸۰)، هوْرو (*۵۲۰) (قو:هراب)؛ داغ نوُقه‌دی (*۵۹۰) (قو:نوجه‌ده)؛ خئیره مچید (*٤۵۰)؛ زیگین کئش/ زییینکش (*۹۰)؛ علی آباد، آلانا (*۱۵۷۸) (قو:آلانق)؛ تازا کند (*۳٤۰)؛ کوْر (*۱۱۵۰) (قو:کر)؛ یوْسوف آوا؛ توْرکه‌داری/ توْرکه-دره؛ ۱۱-بوْستان آوا-مرکزی-گونئی مهرانرود بؤلگه‌سینین کندلری: هیلان (*٤۷۰)؛ آچ آغا/ حاج آقا؛ اَکیناوا؛ کَرْگان (*۱۲۱۰)؛ دیزناب (*٦۳۰)؛ ساران؛ میاردان (*۵۱۰)؛ سئیسان (*۱٦۰۰)؛ نؤهور (*٦۱۰) (قو: نهر)؛ خاتون آوا؛ آیقیرچیمن آ/ ی (*۲٤۰)؛ آغ بولاق (*٤۰۰)؛ ۱۲-بوْستان آوا-مرکزی-مرکزی‌مهرانرود بؤلگه‌سینین کندلری: قوُزلوجا؛ شیرین بولاق؛ کَلوْ (*۳٤۰)؛ آتباتان (*۳٤۳)؛ گانباهان (*٦٦۰)؛ اَلوندی (*۳٦۲)؛ اوْروُز (*٤٤۷) (قو: آبریز)؛ گؤورچین (*۲۲۰)؛ توْراقایا؛ توْرکَمبوُر (*۹۸۰)؛ آنباردان (*۱۱۰)؛ سیبه‌نوْ/ سیبه‌ناب (*۲۰۰)؛ قالا/ قالاقاضی؛ سادات نوُقه‌دی (قو:نوجه‌ده سادات)؛ اَنرجان (*۲۸۲)؛ زیلکان (*۲۱۰) (قو:زیرکان)؛ کوّت کندی (*۱٤۰)؛ سیْغین‌سارای؛ اوْشدیلی/ آ-ی (*۱۳٦۲) (قو:اوشدلق)؛ قرنجه، تازاکند؛ ۱۳-بوستان آوا بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰ *) : آغ بولاق (۱٤ک‌گد *۳۹۲)، آلوار (۱۷ک‌ق‌ب *۷٦۰)، اریشته ناب (۱۲ک‌ق‌ب *٦۳۹)، استیار (۳۰ک‌ق‌د *۱٦۹)، اسکی کند (۱ک‌ق *۱۱۳)، اکین آباد (۱۰ک‌ق‌ب *۲۷۲)، باسمنج (باسمیش)، (۱۹ک‌گد *۳۷۰۰)، بایراق (بیرق)، (۳۱ک‌ب *۲۰۰۰)، بخشایش (۳٤ک‌ق *۳۷۰۰)، بنفشه درق (۳۰ک‌گ‌د *۳۱۰)، تازاکند (۲٦ک‌ق‌د *۳۳۰)، توُرآغای (۱۰ک‌ق *۲۹۰)، توّرکه داری (۲۸ک‌ق‌ب *٦۰۰)، توْیقون (طویقون)، (۳۹ک‌ق‌ب *۱۵۱)، جیداقایا (جدا قیه)، (۲٦ک‌گ‌د *۲۱۰)، حاجی آقا (٤ک‌ب *۱۳۰۰)، حاجی عبدالله (۳٤ک‌ق‌ب *۲۸۰)، دره چی (۱۵ک‌گ‌د)، سرچشمه (۱۸ک‌د *٦۰۰)، سعدی (۳۳ک‌گ‌د *۲۳۰)، سفیده خوان (۳۸ک‌ب *۱۳۱۰)، سیقین سارای (۱۹ک‌ق *۱۵۵۰)، عمودیزج (۳۳ک‌گ‌د *۵٤۰)، قئییش قورشاق (۳۲ک‌گ‌د *٤۸۰)، قاراکوّره (قره کوّره)، (۲ک‌ق *٦۰)، قالا ده (۱۲ک‌ق *۲۷۰)، قالاجیق سنگی (۳۲ک‌گ *۱۲۵)، قالاعلیا (۱۲ک‌گ *۳۳۰)، قره بولاق (۳۱ک‌گ‌د *٦۳۰)، قوْزلوجا (۵ک‌ق *۱٤۰)، قوْزوللو (۹ک‌گ‌د *۳۱۲)، قوُیوجاق (۳۲ک‌ق‌ب *٤۰)، گوّللوجه (۳۲ک‌گ‌د *۳٤۰)، لیقوان (۳٤ک‌ب *۱۸۰)، نوجه ده سادات (۱۳ک‌ق‌د * ٦۰۰)، یئله قارشو (۳۷ک‌گ‌د *۲۲۰)، یوّسف آباد (۱۸ک‌ق‌ب *٦۷۰)،

بوْستان‌تره وَز..bostan trəvəz [آد] گؤی و بوستان یئمیشلَری.

بوْستانچی..bostançı [آد] ۱-قوْوون قارپیز یئتیشدیرن. gourd grower ۲-عثمانلیلاردا: سارای محافظی[٥٤].

بوْستانچیلیق..bostançılıq [آد] قوْوون قارپیز یئتیشدیرمه ایشی.

بوْستان‌دره..bostandərə [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

بوْسجین..boscin [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

بوْسلو..boslu [صفت] باخ: بوْیلو بوْسلو.

بوْسوُت..bosut [اؤزل آد] بوُسات: باخ: باسات

بوْسوُم..bosum [اؤزل آد] اَندام، ظرافت[٥٧].

بوْش..boş [صفت] ۱-ایچینده‌هئچ کیمسه ویا بیر شئی اوْلمایان (فا:خالی، پوُچ). vain، empty ۲-(مج) آنلامیسز، یاوا، ایشه یاراماییان، بیلگی‌سیز (فا:بی معنی). ۳-یوُمشاق، برک اوْلمایان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اینگیلیزجه bosh, botch کلمه‌لری بو معنایا یاخین معنا داشییاراق سؤزلوکلرده کؤکو بلسیز کلمه دئییلیر حال بوکی بو کلمه تورکجه بوْش سؤزوندن آلینماسی مُناسب گؤرسه نیر}.

بوْش آتیب دوْلو توّتماق..boş atıb dolu tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُمودسوزجا بیر ایشه باشلارکن یارارلی چیخماق.

بوْشا چیخارماق..boşa çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] هئچ ائله‌مک.

بوْشاتدیرما..boşatdırma [آد] بوشاتدیرماق ایشی(فا:طلاق دهی).

بوْشاتدیرماق..boşatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] بوشاماغا مجبور ائیله‌مک (فا:فس طلاق دادن).

بوْشاتدیریلماق..boşatdırılmaq [بلسیز ائیلم] بوشاتدیرماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م طلاق دادن).

بوْشاتما..boşatma [آد] بوشاتماق ایشی(فا:طلاق دهی).

بوْشاتماق..boşatmaq [ائتد، ت] بوشانماسینا سبب اوْلماق، بوشاماغا مجبور ائیلهمک (فا:فس طلاق دادن). t~ to divorce

بوْشاچیخماق..boşa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش اوْلماق.

بوْشاگئتمک..boşa getmək [تاثیرسیز ائیلم] بوشا چیخماق، بوْش بوْشونه دوْلانماق.

بوْشالتاج..boşaltac [فیزیک] ١-سوُیو و دورو آخیجی بیر مادهنی بیر یئردن چکیب بوْشالدان، توْلومبا (فا:تخلیه کننده). ٢-هاوا ویا بیر شئیین ایچینده کی لری ائشیگه بوْشالدان آراج.

بوْشالتدیرماق..boşaltdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] بوشالتماق ایشینی گؤردورمک، بوْشالتماغامجبورائتمک(فا:فس تخلیه کردن).

بوْشالتما..boşaltma [آد] بوشالتماق ایشی (فا:تخلیه). evacuation

بوْشالتما حوْوضه سی..boşaltma hovzəsi [آد] سوُلارینی ایرماغا ویا گؤله وئرن یئرلرین بوّتونو.

بوْشالتماق..boşaltmaq [ل، ت‹بوشاتماق›] ١-ایچیندن شئیلری چیخاراراق بوش ائتمک، بیر قابدان باشقا قابا تؤکمک (فا:تهی کردن). to empty ٣-دردینی تؤکمک، آچیب سؤیلهمک (فا:بیرون ریختن). ٤-بیر سلاح‌دا نه قدر قوُرشون وارسا پاتلاتماق.

بوْشالتی..boşaltı [باخ] بوشالتیم.

بوْشالتیلماق..boşaltılmaq [باخ] بوشالدیلماق.

بوْشالتیم..boşaltım [آد] بوشالتما ایشی، بوشالتما(فا:تخلیه). ٢-میکانیکی سیستیم‌لرین ویا جانلی اوْرقانلارین چالیشابیلمهسی اوّچون سوْرَکلی اوْلاراق گره کن بوْشالتما ایشلری.

بوْشالتیم اوْرقانی..boşaltım orqanı [آد] اوْرقانلارین چالیشابیلمهسی اوّچون گره کن بوْشالتما ایشلرینی گؤرن عُضو.

بوْشالدیلماق..boşaldılmaq [بلسیز ائیلم] بوشالتماق ایشی گؤرولمک (فا:تخلیه شدن). to be unloaded/ discharged

بوْشالدیلمیش..boşaldılmış [صفت] بوش حالا سالینمیش.

بوْشالما..boşalma [آد] ١-بوشالماق ایشی، دیشاری آخما، الکتریک گوّجونون باشقا بیر هادی و ایلَتگهنه گئچمهسی ویا صیفیرا دوّشمهسی (فا:تخلیه). ٢-سیخیتی‌سینی بیرینه دئمَکله اؤزونو راحاتلاما.

بوْشالماق..boşalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-بوْش وضعیته گلمک (فا:تهی شدن، تخلیه شدن). to become empty or void ٢-دردینی سؤیلهمک‌له اؤزونو بوشالتماق. to become free ٣-ضعیف‌لهمک، برک‌لیگینی الدن وئرمک، یوُمشالماق. ٥-(حئیوان اوّچون) باغیندان قوُرتولماق.

بوْشالمیش..boşalmış [صفت] بوش حالا گلمیش (فا:خالی شده).

بوْشالیم..boşalım [آد] بوشالماق ایشی، دئشارژ (فا:تخلیه). discharge

بوْشاما..boşama [آد] نکاح پوْزما و بوُراخما (فا:طلاق). divorce

بوْشاماق..boşamaq [ل] نکاح پوْزماق و بوُراخماق (فا:طلاق دادن). to divorce {سن: بوش اوْلماق}.

بوْشاندیرماق..boşandırmaq [باخ] بوشاتماق.

بوْشانما..boşanma [آد] طلاق (فا:طلاق). divorce

بوْشانماق..boşanmaq [س، ت] نکاحی پوْزوب بیریندن آیریلماق (فا:طلاق گرفتن). to be divorced

بوْشانیلماق..boşanılmaq [بلسیز ائیلم] طلاق آلینما، بوشانماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م طلاق گرفتن).

بوْش اینانج..boş inanc [آد] باطل اعتقاد.

بوْش بنکار..boşbekar [صفت] ایش‌سیز، بوش بوشونا.

بوْش بئیین..boşbeyin [صفت] باشی بوش، گیج، عاغیل‌سیز (فا:تهی مغز).

بوْش بئیین لیک..boşbeyinlik [آد] باشی‌بوشلوق، گیج لیک brainlessness

بوْش بوْش..boşboş [ظرف] معناسیز، نتیجه‌سیز، یاوا.

بوْش بوْش باخماق..boşboş baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آماج‌سیز وبوشونا باخماق.

بوْش بوْش دانیشماق..boşboş danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش دانیشماق.

بوْش بوْشونا..boşboşuna [ظرف] ١-گرک‌سیز، بوشو بوشونا، بطالت ٢-ایچینده هئچ بیر شئی اوْلمادیغی حالدا. vantiy

بوْش بوْغاز..boşboğaz [صفت] سیر ساخلامایان، گوَز، یئرلی یئرسیز دانیشان، بوشونا دانیشان (فا:روده دراز). ileum

بوْش بوْغازلیق..boşboğazlıq [آد] گوَزلیک (فا:پرچانگی). talkativeness

بوْش بوْغازلیق ائتمک..boşboğazlıq etmək [آد] گ گرک‌سیز دانیشماق.

بوْش بؤیور..boşböyür [آد] بؤیورون بوْش بؤلومو.

بوْش بوُراخماق..boşburaxmaq [تاثیرلی ائیلم] بوْش قالماق.

بوْش بوُراخماماق..boşburaxmamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یاردیمسیز و ایش‌سیز قوْیماماق.

بوْش‌بوُینوزلو..boşbuynuzlu [صفت] بوینوزونون ایچَری سی بوش اوْلان حئیوان.

بوْش‌بوُینوزلولار..boşbuynuzlular [آد] جوت دیرناقلی، ممه‌لی و بوینوزلارینین ایچی بوش اوْلان حئیوانلار.

بوْش‌توُتماق..boş tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] جدّی باخماماق.

بوْش‌چیخماق..boş çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْنوج وئرمه‌مک.

بوْش‌چیخماماق..boş çıxmamaq [تاثیرسیز ائیلم] آزدا اوْلسا بیر قازانج الده ائتمک.

بوْشداقالماق..boşda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز دوْلاشماق.

بوْشداگزمک..boşda gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز دوْلاشماق.

بوْش‌دانشیماق(سؤیله‌مک)..boşdanşımaq (söyləmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاوا دانیشماق.

بوْش‌دانیشان..boşdanışan [صفت] بیهوده‌دانیشان (فا:ژاژخای). idle talker

بوْش‌دؤنمک..boş dönmək [تاثیرسیز ائیلم] بوْش الینن گئری قاییتماق.

بوْش‌دوُرماق (اوْتورماق)..boş durmaq (oturmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز دوْلاشماق.

بوْش‌دوُرماماق(اوْتورماماق)..boş durmamaq (oturmamaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی اوْلماق.

بوْش‌زامان..boşzaman [آد] چالیشیلان ساعاتلار دیشیندا اوْلان زامانلار.

بوْش‌سؤز..boşsöz [آد] یاوا سؤز (فا:جفنگ، چرت). irrelevant talk

بوْشقا..boşqa [آد، ر‹بوْچکا›] چللک(فا:بشکه) {باخ: پوْتقا، پوُتلوق}.

بوْشقاب..boşqab [آد] ایچینه یئمک و بوجور شئیلر تؤکمک اوچون دایاز قاب (فا:بشقاب). dish، plate

بوْش‌قابیرقا..boşqabırqa [آد] قابیرقالارین آلتیندا اولان سوّموک و بؤلوم (فا:تهیگاه). hypochondrium

بوْش‌قافالی..boşqafalı [صفت] عاغیل‌سیز.

بوْش‌قالماق..boşqalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-کیمسه اوْتورماماق. ٢-ایش‌سیز قالماق.

بوْش‌قوْنوشماماق..boşqonuşmamaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤشونه‌رک دانیشماق.

بوْش‌قوْیماق..boş qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] یوْخسون بوُراخماق.

بوْش‌گزمک..boş gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ایش‌سیز دوْلاشماق.

بوْش‌گزمکدن‌بوْش‌چالیشماق‌یئی‌دیر.. boş gəzməkdən boş çalışmaq yeydir [دئییم] چالیشماق اینسانی تنبل‌لیکدن قوُرتارير.

بوْش‌گؤزلرله باخماق..boş gözlərlə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلامسیز باخماق.

بوْشلاماق..boşlamaq [تاثیرلی ائیلم] بوْراخماق، اؤتورمک، بیرایشی واز گئچمک، اؤتورمک(فا:رهانمودن) to let go، to release

بوْشلانماق..boşlanmaq [بلسیز ائیلم] بوْراخیلماق(فا:رها شدن). to release

بوْشلو..boşlu [باخ] بورجلو.

بوْشلوق..boşluq [اؤزل آد] ١-بوش یئر، اوْیوق، چوخور یئر (فا:محل-خالی) emptiness، cavity، void ٢-کسینتی، قوْپوقلوق، بوش گئچن سوره و دؤنم (فا:محل انقطاع). ٣-اسکیک‌لیک، یئترسیزلیک (فا:نقص). ٤-(فیزیک) ایچینده هئچ بیرشئی اوْلمایان یئر (فا:خلا، وکیوم). ٥- vacuum یوخلوق (فا:نیستی). nonexitence

بوْش موْیوُن .. Boş Moyun [اؤزل آد] قیْرقیز-موُرات آلی بوْی لاریندادیر[٨١-١٥٨].

بوْشناق..boşnaq [آد] بوْسنا خالقیندان اوْلان.

بوْشناق گؤزَلی..boşnaq gözəli [صفت] ساری ساچلی آل یاناقلی گؤزل[٢].

بوْش‌وئرمک..boş vermək [تاثیرسیز ائیلم] آلدیرماماق.

بوْش‌وئریجی..boş verici [آد، صفت] بیر ایشی جدّیه توتمایان.

بوْشوبوشونا..boşubuşuna [ظرف] بوشونا، گرک‌سیز یئره.

بوْشونا..boşuna [ظرف] بوش یئره، یارارسیزجا (فا:بی سبب). causeless

بوْش‌یئره..boşyerə [ظرف] ١-بوشونا. ٢-سبب‌سیز (فا:بی-سبب causeless

بوْغ..boğ [آد، ت] ١- باخ: بوُقچا. ٢-هدیه، ارماغان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْغا..boğa [آد] ١-دامازلیق ارکک سیغیر، باخ: بوُغا (فا:گاو نر جوان). ٢-(گؤی‌ب) قوچ و ایکیزلر آراسینداکی بوُرج. ٣-(مج) گوجلو، ایگید، دلی قانلی. ٤-اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[٨٥]. {ت‹بوْغرا، بوْغا›؛ بوْغماق فعلیندن و قدرت مفهوموندادیر، عربجه بقره سؤزیله ایلگیلی اولابیلیر}.

بوْغا-..boğa- [اؤزل آد] اینسان‌آدی:-تاش، -تیگین، -توُر گَرای، -تیموُر، -بگ، -تارکان، -جا، -جوُق، -خان، -ی، -ییگه[٧].

بوْغاتیکانی..Boğatikanı [آد، بیتگی] بیر نوع تیکانلی بیتگی (فا:خارخَسَک).

بوْغاجوُق..boğacuq [آد] کیچیک بوُغا، باخ: بوْغاجیق.

بوْغاجیق..boğacıq [آد] کیچیک بوُغا (فا:گاونر کوچک).

بوْغاجی..boğacı [اؤزل آد] بوْغوجو، چوْخ قوُتلی[٧].

بوْغاج..boğaç [اؤزل آد]بوْغوجو، چوْخ قوُتلی.۷

بوْغاچخانبوْغاجیق..boğaçxanboğacıq [اؤزل آد]ددهقورقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی.

بوْغار..boğar [اؤزل آد]بوْغوجو، گوّجلو، قوُتلی.۷

بوْغاراق..boğaraq [تاریخی اؤزل آد]سابارخانلاریندانبالاقخان ین-خانیمی.۷

بوْغارجیْق..boğarcıq [تاریخی اؤزل آد] گوّجلو، گؤی تورکلردؤنَمی-دوْقوز بگ لریندن.۷

بوْغارخان..boğarxan [تاریخی اؤزل آد]بوُلقار خانلاریندان (کریستیان اوْلدوُقدان سوْنرا، میکاییل آدیْنی آلمیش اوْلان کیشی.)۷

بوْغاز..boğaz [آد] ۱-بوْینوْن قاباق طرفی، آغزی معده و جیارلارا یاپیشدیران گئچیت (فا:گلو، حلق). **throat** ۲-بوْیلو (حئیوانلاراوّچون) (فا:حامله). **pregnant** ۳-ایکی داغ آراسیندا کی دارگئچیت، ایکی دنیزی بیربیرینه یاپیشدیران دار سوُ یولو(فا:بغاز، تنگه). ٤-قاب و گویوملرده آغیزا یاخین دار بؤلوم، هرشئین یوخاری و دار حیصّه سی، چکمه و جورابین آیاق لیقدان یوُخاری دار حیصّه سی (فا:گلوگاه). **gullet**، **neck** ٥-(دا) ییه جه یی و ایچه-جگّی ساغلانان، یئدیریب ایچیرمه یوّکومو، اعاشه "بیزیم ائوده بئش بوْغاز وار، بوْغازینا دؤشگون، ایشچی لرین بوْغازی بیزدن اوْلاجاق"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوْغماق سؤزوندن}.

بوْغاز..boğaz [اؤزل آد]ساووُجبولاق دا داغ آدی.

بوْغاز اوْلماق..boğaz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گبه اوْلماق، حامله اوْلماق.

بوْغاز بوْغازا گلمک..boğaz boğaza gəlmək [تاثیرسیز ائیلم]زوْرلو قاوقا ائتمک، دئییشمک.

بوْغازتوْخلوغونا..boğaztoxluğuna [آد]اُجرت وئریلمه دن-یالنیزقارنی نی دوْیورا راق.

بوْغاز دوْققوز بوْغومدور..boğaz doqquz boğumdur [دئییم]بیر سؤز ایییجه دؤشونولوب سوْنرا دئییلمه لیدیر.

بوْغاز قاوقاسی..boğaz qavqası [آد] گئچیم اوّچون اوْلان دیدیشمه و قاوقا.

بوْغاز مسئله سی..boğaz məsələsi [آد] گئچیم اوّچون اوُغراشما.

بوْغازآچماق..boğ azaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئمک دن دوْیماماق. ۲-آغاجلارین دیبینی قازاراق توْپراغی قابارتماق.

بوْغازآلتی..boğ azaltı [آد]بوْغاز آلتیندا گئچیریلن باغ ویا شال، آتین بوغازی آلتیندان گئچیریلن قاییش و قادینلارین بوْغازلارینا تاخدیقلاری قیزیل زینت (فا:گلوبند). **necklace**

بوْغازاوْتارماق..boğz otarmaq [تاثیرلی ائیلم]موّفته سینه یئمک، موّفته خوْرلوق ائتمک.

بوْغازاوُزاتماق..boğaz uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] لوْوغالانماق، تشخّص ائتمک.

بوْغازدردی..boğaz dərdi [آد] گئچیم اوّچون اوُغراشما.

بوْغازاوُزانماق..boğaz uzanmaq [تاثیرسیز ائیلم]چوخ دانیشماق "بوْغاز اوزاتدی: چوخ دانیشدی".

بوْغازدؤیمک..boğaz döymək [تاثیرسیز ائیلم]چوخ دانیشماق "بوْغاز دؤیدو: چوخ دانیشدی".

بوْغازدوّرتمک..boğaz dürtmək [تاثیرسیز ائیلم]چوخ دانیشماق "بوْغاز دوّرتدو : چوخ دانیشدی".

بوْغازسسیزی..boğazss sızı [آد]بوْغاز و خیرتدک دن چیخان صامت "هـ".

بوْغازسیز..boğazsız [صفت] آز یئمک یئین، زورلا یئمک یئین.

بوْغازکسن..boğazkəsən [آد]بیر دنیز بوْغازینی ساوونماق اوچون دنیز قیییسیندا دوزه لن حاصار و دوُوار.

بوْغازلاتماق..boğazlatmaq [ائتدیرگن ائیلم]بوغازلاماق ایشینی بیرینه گؤردورمک.

بوْغازلاشماق..boğazlaşmaq [قا] دالاشماق، بوْغازیندان توتماق.

بوْغازلاما..boğazlama [آد] ۱-بوغازینی توتما. ۲-(فا:ذبح). **slaughter**

بوْغازلاماق..boğazlamaq [ل] ۱-بیر حئیوان یا اینسانین بوغازینی کسه رک اؤلدورمک (فا:ذبح کردن). ۲-بیرینین بوْغازیندان توتماق، یاخالاماق، بوغازیندان یاپیشماق (فا:گلوی کسی را گرفتن). **to seize(d) by the throat**، سن:ذبح ائتمک}.

بوْغازلانماق..boğazlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بوغازی کسیلمک، بوغازی اوزولمک (فا:ذبح شدن)۲-بوغازیندان توتولماق، یاخالانماق (فا:ف م).

بوْغازلی..boğazlı [صفت] ۱-چوخ یئمک یئین، ایشتاهالی (فا: اشتهادار). ۲-بوغازی اوْلان هر شئی (فا:گلودار).

بوْغازلیق..boğazlıq [آد] ۱-بوْغازا ساریناں شال وهرشئی(بزک اوچون) (فا:گلوبند). **necklace** ۲-پالتار، چکمه ویا گوّیوم کیمی شئیلرین بوْغاز بؤلومو (فا:گلوگاه). ۳-قارنیندا بالاسی اوْلما، بوْیولوق (فا:حاملگی).

بوْغازی آچیلماق..boğazı açılmaq [بلسیز ائیلم] یئمک‌دن دوْیماماق.

بوْغازی آرمود ساپلاغینا دؤنمک..boğazı armud saplağına dönmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْن درجه آریق لاماق.

بوْغازی ایشله‌مک..boğazı işləmək [تاثیرسیز ائیلم] دوُرمادان بیر شئی‌لر یئمک.

بوْغازی دوْیونلنمک..boğazı düyünlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونتودن بوْغازی تیخیلماق.

بوْغازی قوْووشماق..boğazı qovuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] نفس آلا بیلمه‌مک.

بوْغازی قوُروماق..boğazı qurumaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوُسوزلاماق، ۲-قورخماق.

بوْغازی یئنمک..boğazı yenmək [تاثیرسیز ائیلم] بادامجیقلاری شیشمک، التهابلانماق.

بوْغازینا ایپ سالماق..boğazına ip salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوْغماق، اؤلدورمک، آساراق اؤلدورمک (اینسان حاققیندا) ۲-بوْغازینا ایپ سالاراق باغلاییب ساخلاماق (حئیوان حاققیندا).

بوْغازینا بیر یوُمروق تیخانماق..boğazına bir yumruq tıxanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشاییلمه‌مک.

بوْغازینا دقّت ائتمک..boğazına diqqət etmək [تاثیرلی ائیلم] ییه جه‌یینه دقّت ائله‌مک.

بوْغازینا دوْشگون..boğazına düşgün [صفت] یئییمجیل، چوْخ یئین.

بوْغازینا سارىلماق..boğazına sarılmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْستونه آتیلماق.

بوْغازینا قدر..boğazına qədər [صفت] اندازه سیندن چوْخ، آشیری اؤلچوده.

بوْغازیندان آرتیرماق..boğazından artırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قناعت ائتمک، سوْنرا یاساخلاماق.

بوْغازیندان کسمک..boğazından kəsmək [تاثیرلی ائیلم] قناعت ائتمک، سوْنرا یاساخلاماق.

بوْغازیندان یاپیشماق..boğazından yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیناماق.

بوْغازینی ایسلاتماق..boğazını islatmaq [تاثیرسیز ائیلم] آز ایچکی ایچمک.

بوْغازینی دوْیورماق..boğazını doyurmaq [تاثیرلی ائیلم] قارنینی دوْیورماق.

بوْغازینی سئومک..boğazını sevmək [تاثیرسیز ائیلم] یئمک ایچمگی چوْخ سئومک.

بوْغازینی ییرتماق..boğazını yırtmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک قیشقیرماق، باغیرماق.

بوْغازینی‌سیخماق..boğazını sıxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سیخینتی وئرمک.

بوْغازییرتماق..boğaz yırtmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیشقیرماق، باغیرماق.

بوْغاساق..boğasaq [صفت] بوْغایا گلمیش ویا بوْغا ایسته ین اینک.

بوْغاساماق..boğasamaq [ل] بوْغایا گلمک ویا بوْغا ایسته‌مک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْغاسی..boğası [آد، اسپانیولجا] اینجه بئز، آستار[۷].

بوْغاق..boğaq [آد، طب] آنژین (فا:آنژین).

بوْغاکیمی..boğa kimi [صفت] چوْخ گوْجلو.

بوْغاگوْلَشی(گوْرَشی)..boğa güləşi (gürəşi) [آد] بوغاایله گورَشمه اوْیونو (فا:گاوبازی).

بوْغالیق..boğalıq [آد] بوغا اوْلما وضعیتی، بیر یاشیندا آناسیندان آیریلمیش سیغیر (فا:مناسب برای انتخاب گاو نر).

بوْغان‌اوْتو..boğanotu [آد] دوْیون چیچک سوولاردان، زهیرلی بیتگی، قوُردبوغان(فا:آقونیطون، هلاهل aconitum napella. ran

بوْغاناق..boğanaq [آد، سن] ساغاناقلی و دومانلی هاوا، فیرتینالی و یاغیش‌لی بوُلود، بوْغوجو هاوا و چوخ ایستی و بوغوجو یئر "بوغاناق اوْتاق" (فا:هوای گرفته، شرجی). sultry

بوْغاناق‌اوْتو..boğanaq otu [آد، بیتگی] تر چاغیندا یئییله بیلن بیر نوع بیتگی[۱۳۶].

بوْغان‌گوْلو..boğan gülü [آد، بیتگی] بیر نوع گوْل آدی(فا:گل کوْکب).

بوْغانخان..boğanxan [تاریخی اؤزل آد] غربی گؤی تورکلرده - تاردوشاد'ین کوْموتانی[۷].

بوْغانوْیان..boğanoyan [تاریخی اؤزل آد] بوْغا+ نوْیان؛ بوُریات اَفسانه‌لرینده آدی گئچن و بایکال گؤلونون اگه‌منی اوْلدوغونا اینانیلان بگ[۷].

بوْغبوْغا..boğboğa [اؤزل آد] آبشرون دا باتلاق آدی[۲۴۰].

بوْغتاق..boğtaq [اؤزل آد] شاپقا، باشلیق، خانیم باشلیْغی[۷].

بوْغچا..boğça [آد] باخ: بوُخجا. bundle, pack

بوْغچالاماق..boğçalamaq [تاثیرلی ائیلم] بوْغچایابوْکمک، باخ:بوُخجالاماق.

بوْغچالانماق..boğçalanmaq [بلسیز ائیلم] بوْغچا شکلینده باغلانماق.

بوْغچی..boğçı [آد] بوْینو قیسا اینسان ویا حئیوان[۱۳۵].

بوْغدا..boğda [اؤزل آد] داش کسن'ده داغ آدی(۳۱۰۲)[۲۴۰].

بوْغدان..boğdan [اؤزل آد] عثمانلیلارجا موْلداوی اوّچون وئریلن آد[٥٤].

بوْغدورتماق..boğədürtmaq [باخ] بوْغدورماق.

بوْغدورماق..boğdurmaq [آد] بوْغدورماق ایشی.

بوْغدورماق..boğdurmaq [ائتد؛ سن] بوْغماق ایشینی ائتدیرمک و گؤردورمک (فا:فس غرق کردن).

بوْغدورولماق..boğdurulmaq [بلسیز ائیلم] بوغدورماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

بوْغر..boğər [باخ] بوْغا.

بوْغرا..boğra [آد] ارکک دوه، باخ: بوُغرا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوْغراماق..boğramaq [ل] آغاجدا کرتیک آچماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوْغما..boğma [آد] ١-بوغماق ایشی. ٢-توهین اوچون ال ایله گؤستَریلن حالت، آجیق و نفرت اوچون دئییلن سؤز "گئت بوغما پیشیر زهر پیشیر". ٣-یوْلوخما، بوْغاز خسته‌لیگی "بوغما چیخارماق: بوغما خسته‌لیگینه توتولماق" باخ: بوغماجا. croup، diphtheria ٤-اوْرتاسی دار آغزی و آلت طرفی ایسه گئن قاب ویا استکان حاققیندا "گوْللو بوْغما استکان‌لار دؤزولموشدور". ٥-انجیر، توت، قوُرو اوْزوم مایالاندیقدان سوْنرا دامیتیلیب اله گلن الکوْلو دوْشوک بیر نوْع راکی "بوْغما راکی".

بوْغماجا..boğmaca [آد] بوْغماچا: ١-خوْروز بانلاماسسی کیمی اؤسکورمه مریض‌لیگی، دیفتیری (فا:دیفتری). (croup (med ٢-بوغما ائتمک ایشی، بوغمالاماق ایشی (توهین اوچون).

بوْغماجالی..boğmacalı [آد، صفت] بوغماجایا توتولموش اوْلان کیمسه.

بوْغماچا..boğmaça [آد] باخ: بوْغماجا.

بوْغماچیخارماق..boğmaçıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغمالاماق.

بوْغماق..boğmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-نفسین کسه‌رک اؤلدورمک، بوْغاز-ینی سیخاراق نفس یولونو کسمک. to throttle ٢-یر ایشین قاباغین آلماق، سسی‌نی کسمک، گلیشمه سینین قاباغینی آلماق، سوُیو آزالتماق (فا:مانع شدن). ٣-(س) موْتورلو آراج‌لاردا چوخ یاخیت گئتمک‌له موتور ایشله‌مز وضعیته گلمک (فا:خفه کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه بوْغاناق، بوغناق، بوغاز، بوْغا=بوُغا=بوغرا، بوْغوم، یئنه‌ده وْ/ وُ حرفلرینین دَییشمه‌سیله بوُخجا/ بوْغچا کیمی سؤزلرین کؤکودور، بو سؤز بغض شکلینده ده بوغساماق (ناراحات‌لیقدان و اوْزونتودن دوْلومسونوب آغلاماق) کلمه‌سیندن آلینمیشدیر (البته عربجه بغض کلمه‌سی کینه مفهوموندا تماما آیری معنالی سؤزدور، ولی فارسجادا ایشله‌نن "بغض گرفتن" تورکجه بوْغازی توتولماق سؤزونون ترجمه سیدیر)، بوْغماق کلمه سیله بؤکمک فعلی بیربیرینین دوُبلئتی (ائکیزی) اوْلمالیدیلار}. ٤-بوْغماق٢ (آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر) ١-کؤینک دؤیمه سی، ٢-گلین بوْیونلوغو، بوْیونباغی، گردنلیک. ٣-بوْغوم یئری (فا:جای‌بندو مفصل).

بوْغماق بوْغماق..boğmaq boğmaq [صفت] بوْغوم بوْغوم.

بوْغماقلی..boğmaqlı [صفت] بوْغماق‌لاری اوْلان.

بوْغماقلی قوش..boğmaqlı quş [آد، دیرگی] توْیقارقوشونون بیر نوْعو.

بوْغمالاشماق..boğmalaşmaq [قا] بیربیرینه بوغما یاغدیرماق.

بوْغمالاما..boğmalama [آد] قارمارلاما، قاپیشدیرما.

بوْغمالاماق..boğmalamaq [تاثیرلی ائیلم] ١-بوغماغا بنزر بیر شکیلده سیخیشدیرماق. ٢-قارقیش ائتمک، قارقیش علامتی اولاراق ایکی الینی قاباغا گتیره‌رک یوُمروق گؤسترمک. (فا:نفرین کردن).

بوْغمالانماق..boğmalanmaq [بلسیز ائیلم] بوغمالاما ایشی گؤرولمک.

بوْغمالیق..boğmalıq [آد] آجیق وتوهین اوچون بیر یئمک ویا گؤرولن ایشه وئریلن آد، ال ایله بوغمالاما "سنه بوغمالیق پیشیرمیشم" (فا:مفهومی معادل کوفت).

بوْغوتَکین..boğutəkin [تاریخی اؤزل آد] توْرک میتوْلوژیسینده آدی گئچن بیر بگ[٧].

بوْغوجو..boğucu [آد، صفت] بوغماقلا اؤلدورن، بوغان، بوْما اؤزللیگی اوْلان (فا:خفه کننده). suffocating, choking,

بوْغورخان..boğurxan [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی(١٥٨٤)[٢٤].

بوْغورداق..boğurdaq [آد] بوغازی تشکیل‌وئرن‌سؤموکلر، بوغاز قیْغیرداغی (فا:غضروف های گلو). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ١-بوغازین سوموکلری. ٢- تازا و یاش سونبول}.

بوْغوشدورماق..boğuşdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] ایکی آدامی‌ویا حئیوانی(ایتی) بیربیرینین جانینا سالماق (فا:بجان هم انداختن). t~ to fight,

بوْغوشماق..boğuşmaq [قا؛ سن] ١-دؤیوشمک، بیربیرینین بوغازیندان یاپیشاراق ساواشماق، تارتیشماق. ٢-بیربیرینی قاپماق (ایت اوچون) (فا:بجان هم افتادن). to fight

بوْغوشولماق..boğuşulmaq [بلسیز ائیلم] بوغوشماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

بوْغوق..boğuq [صفت] ١-قیسیلمیش‌سس، بوْغولموش وضعیت (فا:خفه). **stuffy** ٢-آیدین و آچیق اوْلمایان سس ویا گؤرونتو، توتقون (فا:صدای گرفته).

بوْغوق بوغوق..boğuq buğuq [صفت، ظرف] بوغوق بیر بیچیمده، قیسیق قیسیق.

بوْغوق لاشماق..boğuqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیسیق لاشماق، بوغوق وضعیته گلمک (فا:حالت خفه پیدا کردن).

بوْغوق لوق..boğuqluq [آد] بوغوق شئیین وضعیتی (فا:حالت خفگی).

بوْغولا بوغولا..boğula buğula [ظرف] بوْغولماق وضعیتینده اوْلان.

بوْغولتو..boğultu [آد] بوغولان حئیوان یا اینسانین چیخاردیغی سس (فا:حالت و صدای خفگی).

بوْغولما..boğulma [آد] بوغولماق ایشی (فا:خفگی). **stuffiness**

بوْغولماق..boğulmaq [بلسیز ائیلم] ١-بوغماق ایشی گؤرولمک. ٢-(س) نفس آلماغی چتین‌لشمک. ٣-محو اولماق، تلف اولماق (فا:خفه شدن). **to drown** {ت‹بوْغلونماق›}.

بوْغولموش..boğulmuş [صفت] بوغولوب اؤلدورولموش (فا:خفه شده).

بوْغولموش..boğulmuş [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا کند آدی.

بوْغوم..boğum [آد] ١-سیخیلمیش نُقطه و یئر، بوغولموش یئر و حصّه. ٢-سیْنیر و دامارلارین توْمورجوق کیمی سیخیشدیقلاری یئر، قمیش و بونا بنزر هر شئی ده اوْلان دؤیون، سؤموک اوُجلاری‌نین بیربیرینه بیرلشدیگی اوْیناق یئر (فا:گره، مفصل). **Joint** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوْغماق+م› بوغوم}.

بوْغوم آیاقلیلار..boğum ayaqlılar [آد، دیرگی] اکلم‌باجاقلیلار، اوْنورقاسیز حئیوان‌لاردان قاباق آیاقلاری بوغوملو اوْلان بؤلومو "هؤرومجک، تیرتیل خرچنک" (فا:بند پایان). **adrthropoda**

بوْغوم‌بوْغوم..boğum boğum [صفت] چوخ بوْغوملو، کسیک کسیک و بوغوملاری اوْلان.

بوْغوملار..boğumlar [آد] مفصل لر (فا:مفاصل). **joints**

بوْغوملاماق..Boğumlamaq [تاثیرلی ائیلم] بوْغوم وضعیتینه گتیرمک (فا:بندبند کردن).

بوْغوم‌لانما‌نُقطه‌سی..boğumlanma noqtəsi [آد] آغیز بوْشلوغوندا سسلرین اوْلوشدوغو نُقطه‌لرین هربیری، مخرج.

بوْغوم‌لانماق..boğum lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغومو بوْغوم اوْلماق (فا:بندبند شدن).

بوْغوم‌لو..boğum lu [صفت] بوْغومو اوْلان (فا:بندبند، مفصل دار).

بوْغوم‌لولار..boğum lular [باخ] بوْغوم آیاقلی‌لار.

بوْغون..boğun [باخ] بوْغوم.

بوْغونتو..boğuntu [آد] ١-بوغولما، سیخینتی، بوُنالما (فا:اختناق). ٢-زوُرلا نفس چکمه (فا:نفس تنگی). **strangulation**

بوْغونتویاگتیرمک..boğuntuya gətirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی سیخینتی یا سالاراق اوْندان بیر شئی و پارا قوْپارماغا چالیشماق.

بوْغونوق..boğunuq [آد] ١-بوغوق سس وئرن، قیسیق، بوغوق. ٢-سیخینتی‌لی، قاپالی، دوْنوق، باخ: بوغوق (فا:حالت گرفته).

بوْقاجا .. Bogaca [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

بوْکس..boks [اینـ آد] یوُمراق اوْیونو (فا:بوکس).

بوْکسچو..bokəsçü [آد] بوْکس‌اوْینایان، یوُمراق اوْیونجوسو (فا:بوکسر).

بوْکسور..boksor [باخ] بوْکسچو.

بوْکسیت..boksit [آد، فر، یئرب] آلومینیوم اوکسید اولاراق شیشه کیمی پارلاق و سایدام (قارشی طرفی گؤرسه‌نن) و الماس دان سونرا ان سرت مینئرال (فا:بوکسیت).

بوْل..bol [صفت] گئنیش و چوخ، قیتلیق قارشیتی، حددن آرتیق (فا:زیاد) **many** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ت‹بوْلماق: اوْلماق) سؤزوندن}.

بوْلاد..bolad [آد] چوْخ و بوْللو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْلادماق..boladmaq [ل] بوْلاتماق: بوْللاشدیرماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْلادیْ..boladı [اؤزل آد] لنکران‘دا کند آدی[٢٤٠].

بوْلارماق..bolarmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْلالماق: بوْللاشماق.

بوْلا سوْرو .. Bola Sürü [اؤزل آد] قیْرقیز-توْقای‌بئردی بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

بوْلالماق..bolalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْلارماق: بوْللاشماق.

بوْلالی..bolalı [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی {بوْللوق یئر}.

بوْلان..bolan [باخ] بوُلان

بوْلئرو..bolero [اسپانیولجا، آد] ١-قیسا و قوْلسوز قادین جاکئتی. ٢-آغیر ریتملی اسپانیول دانسی و موزیگی، اسپانیول ملّی رقص اوْیونلاریندان بیری (فا:بولرو).

بوْل‌بوْل..bolbol [ظرف] چوخ مقداردا، چوخ بوْل. **richly,**

بوْل‌بوْلامات..bolbolamat [آد] رفاه، زنگین لیک.

بوْل‌بوْلاماج..bolbolamac [ظرف] بوْل بوْل، بوْللوق ایچینده.

بۆلپاچا..bolpaça [صفت] ۱-گئنیش پاچالی. ۲-تۆکوک، شاپشال.

بۆلت..bolt [آد، این] برکیتمه اوْخو (فا:ـ). bolt

بۆلجا..bolca [ظرف] اوْلدوقجا بوْل (فا:زیاد).

بۆلجاخاقان..bolcaxaqan [تاریخی اؤزل آد] بۆلچاک+ خاقان؛ اوُیغور خاقانلاریندان[۷].

بۆلجال..bolcal [اؤزل آد] وعده، مُدّت[۷].

بۆلچاق..bolçaq [اؤزل آد] بۆلداق دا سؤیله‌نیبدیر: گۆرز، توْپوُز[۷].

بۆلداجی..boldacı [اؤزل آد] بُروجن ده کند آدی {بۆللوق}.

بۆلدان..boldan [اؤزل آد] لئریک‌ده داغ آدی(۱۹۸۰)[۲۴۰].

بۆلدوْزئر..bolduzer [آد، این] یول و هر آلچاق اوجا یئری دوْز وضعیته گتیرمگه یارارلی بیر آراج (فا:بولدوزر).

بۆلدوْغراماق..bol doğramaq [تاثیرلی ائیلم] بوْل بوْل ساچیب ساووُرماق.

بۆلدوْچاغ..bolduçağ [اؤزل آد] اوُیقون زامان، اوْلان چاغ[۷].

بۆلکَپچه..bol kəpçə [صفت] الی آچیق، زنگین گؤنوللو.

بۆلشۆیزم..bolşovizm [آد، فرانسیزجا] لنین‌ین سؤز و ایشلرینه باغلی و کاپیتالیزم‌ین علیهینه اوْلان بیرگؤروش و تاکتیک (فا:بوْلشویزم).

بۆلشویک..bolşovik [آد، فرانسیزجا] بولشویزم یانلی‌سی اوْلان (فا:بوْلشویک).

بۆلشویک‌لیک..bolşoviklik [آد] باخ: بوْلشویزم.

بۆلغارچای..bolğarçay [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

بۆلقا..bolqa [آد] خرقه. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بۆلقان..bolqan [آد] ۱-سوْیلو آت ۲-کشّاف ۳-اوْلقوُن، اَرمیش[۷].

بۆلقوُ..bolqu [اؤزل آد] بوْلقی: اورژینال، اؤزگون[۷].

بۆللاتماق..bollatmaq [تاثیرلی ائیلم] بول وضعیته گتیرمک (فا:زیاد کردن).

بۆللاشدیرماق..bollaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوْل وضعیته گتیرمک (فا: فراوان کردن، زیاد کردن). to increase

بۆللاشدیریلماق..bollaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] بوْل وضعیته گتیرمک، بوْل ائدیلمک، چوخالدیلماق، مقداری آرتیریلماق (فا:ف.م).

بۆللاشماق..bollaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بوْللانماق.

بۆللانماق..bollanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْل اوْلماق، چوخ چوخالماق (فا:فراوان شدن، زیاد شدن). to become abundant

بۆللو..bollu [ظرف] بوْل بوْل.

بۆللوبۆللو..bollu bollu [ظرف] بوْل بوْل.

بۆللوجا..bolluca [ظرف] چوخ بول، چوْخلو.

بۆللوق..bolluq [آد] ۱-بوْل اوْلما دوُرومو(فا:وفور). abundance ۲-هر شئیین بوْل اوْلدوغو زامان.

بۆلمئرا..bolmera [اؤزل آد] اوْتلاق، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بۆلماق..bolmaq [س] باخ: اوْلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر: اوْلماق، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بۆلوادین..bolvadın [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بۆلوُ..bolu [اؤزل آد] یاپارلی‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی‌قرن)[۲۲۵].

بۆلوچ..boluç [آا] ارکک آدلاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆلومتره..bolometrə [آد، فرانسیزجا] ایشینیم اؤلچر.

بۆلون..bolun [اؤزل آد] اوْتو یونجا کوْماسی، بیلوُن، قیزآدی(فا:نام‌دختر).

بۆلهوس..bolhəvəs [صفت] هوسلی، هوسباز (فا:هوسباز). capricious

بۆلیچه..boliçə [آد، عیبریجه] یهودی قادینی.

بوْم..bom [آد] بیر نوْع قُمار[۲].

بوْمادیْن..bomadın [اؤزل آد] لئریک‌ده داغ آدی[۲۴۰].

بوْم پوْخ..bom pox [صفت] چوْخ کؤتو، چوْخ پیس.

بوْمب..bomb [آد] پاتلاییجی بیر ماده‌دن دوزه‌لن و ساواشدا ایشله‌نن شئی، بوْمبا (فا:بمب). bomb

بوْمب آتان..bomb atan [آد] دوشمنه بوْمب آتان (فا:بمب‌افکن). bomber

بوْمبا..bomba [، ایتالیانجا] ایچی دوْلو یاخیت و پارتلاییجی ماده‌دن دؤزه‌لن سلاح (فا:بمب). bomb

بوْمباتؤکن..bomba tökən [آد] بوْمبالایان، بوْمب آتان.

بوْمباجا..bombaca [آد، دا] باخ: بوغما.

بوْمباچی..bombaçı [آد] بومبا ایشله دن کیمسه (فا:بمب انداز).

بوْمباردوُمان..bombarduman [آد، فرانسیزجا] بومبالاما، بوْمبا توُتما (فا:بمباردوُمان).

بوْمباردیمان..bombardıman [باخ] بوْمباردوُمان.

بوْمباکیمی..bomba kimi [صفت] ساغلام و گؤجلو .

بوْمبالاما..bombalama [آد] بومبالاماق ایشی گؤرولمه (فا:بمب اندازی).

بوْمبالاماق..bombalamaq [تاثیرلی ائیلم] بومبالاماق‌ایشی گؤرولمک (فا:بمب انداختن).

بوْمبالانما..bombalanma [آد] بمب یاغدیرما (فا:بمباران).

بۏمبالانماق..bombalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بمب یاغدیرماق (فا:بمباران کردن). to bombardment

بۏمبۏز..bomboz [صفت] توتقون بۏز رنگلی، چوخ بۏز.

بۏمبۏش..bomboş [صفت] بوتونلو کله بۏش، بوسبۏتون بۏش، لاپ بۏش (فا:خالی خالی). absolutely empty

بۏن..bon [آد] شکر شربتی ایچینده قاینا‌تیلیب اۏزه‌ری شکرله بۏرونموش میوه[٢] (فا:نوعی شیرینی).

بۏن اۏتو..bon otu [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن اۏیوشدوروجو زهیرلی، توخداج اوچون ایشله‌نن بیر و یا ایکی ایللیک اۏتسوۏ بیتگی (فا:بنگ دانه). hyoscyamus niger

بۏن بۏن..bon bon [آد، فرانسیزجا] گئچ

بۏنا..bona [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

بۏناپارتیزم..bonapartizm [آد، فرانسیزجا] ناپلئون بوناپارتا باغلی بیردؤلت یونَتیم گؤروشو (فا:~).

بۏنجوق..boncuq [آد] ١-جام، داش، صدف، تاختا وپلاستیک کیمی شئیلردن دۏزه‌لن، اۏرتاسی دلیک بالاجا یۏوارلاق و رنگلی سوس داناسی ٢-جواهر، تاخی(فا:منجوق) {باخ: مینجیق}.

بۏنجوق بۏنجوق..boncuq boncuq [ظرف] بونجوق کیمی یۏوارلاق دانالار حالیندا.

بۏنجوق تۏتقالی..boncuq tutqalı [آد] بونجوق بیچیمینده اۏلان تۏتقال.

بۏنجوق ماوی‌سی..boncuq mavisi [آد] یاشیلا چالان بیر ماوی.

بۏنجوقچو..boncuqçu [آد] بونجوق دوزَلدن ویا ساتان کیمسه.

بۏنجوقچولوق..boncuqçuluq [آد] بۏنجوقچو نون ایشی.

بۏنجوقسوز..boncuqsuz [صفت] بۏنجوغو اۏلمایان.

بۏنجوقلاشماق..boncuqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بۏنجوق بیچیمینی آلماق.

بۏنجوقلانماق..boncuqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزیاشی، شئه و تر بونجوق کیمی اۏلماق.

بۏنجوقلانیش..boncuqlanış [آد] بۏنجوق لانماق ایشی ویا دۏرومو.

بۏنجوقلو..boncuqlu [صفت] بۏنجوغو اۏلان، بۏنجوقلا بزنمیش.

بۏنجوقلوق..boncuqluq [آد] بۏنجوق اۏلمایا الوئریشلی.

بۏنچاق..bonçaq [آد] سند، داشینماز اموال ییه‌لیگین قانیت لایان بلگه document {بو کلمه بانماق فعلی (ت: باغلاماق) و چاق اکیله دوزه‌لیب، و "باغلانما، باغلاشما، سند" شکلینده ایشلنمکده دیر}.

بۏنزان..bonzan [اؤزل آد] موغول خانلاریندان کبک خانین جانشینی[١٢].

بۏنژۏر..bonjur [ن، فر، آنادولو] گۏن آیدین.

بۏنفیل..bonfil [آد، فر، آنادولو] قصابلیق حیوانلاری‌نین بئل سۏموگو اطرافیندا کی بیه‌نیلن ات بؤلومو.

بۏنقۏشتقایا..bonquştqaya [اؤزل آد] قوبوستان'دا داغ آدی(٥٠٣) [٢٤٠].

بۏنۏ..bono [آد، ایتالیانجا] بۏن: بللی سۏره ده، بللی دَیری اۏلاراق بللی کیمسه‌لره اؤده‌نه‌جگینی بلیرتن سند (فا:بن).

بۏوا..bova [آد، دی، لا] گونئی آمریکانین ایستی بؤلگه‌لرینده یاشایان ٤متر اۏزونلوقدا، زهیرسیز، ساریلاراق آوینی اؤلدوروب قانینی امَن بیر ایلان (فا:مار بوا). boa constrictor

بۏواگیللر..bovagillər [آد، دیرگی] بۏوالار: بعضا ً دیرناق بیچیمینده آیاقلی اۏلان، آلت و اۏست چنه‌لرینده دیشی اۏلان، آولارینی بۏغان، زهیرسیز ایلانلار نۏعو (فا:بواها).

بۏوالار..bovalar [آد، دیرگی] باخ: بۏواگیللر.

بۏهئم..bohem [آد، فرانسیزجا] یاشامی‌بۏش‌بۏشونا گئچیرمه، بۏشونا گئچیرمه[٢].

بۏهتی..bohti [اؤزل آد] آنادولو بؤلگه‌سینده‌یاشایان بیر کوُرمانج بۏیو[٢٠٩]. باخ:بۏختی، باخ: عثمانلی، باخ:کوُرمانج.

بۏی..boy [آد] ١-(توپلوم بیلیم) گؤی‌تورک یازیتلارینداً بوُدون نئچه بۏی و بۏی دا نئچه اۏبادان تشکیل تاپیردی[٢٢٥]؛ اوُروق؛ اوُیروق؛ اۏیماقلار بیرلیگی؛ عشیرت؛ طایفا؛ بیرسۏی و عایله‌دن اۏلان کؤچه‌بَی و کؤچَری اینسانلار. ٢-اوُزون لوق، یوکسکلیک، اوجالیق، اوزاق‌لیق، آرالیق، بدنین اوُزونلوغو، قد، قامت، اَندام. (فا: طول). length، height ٣-داستان و ناغیل‌لاردا بللی بیر اۏلایا حصر ائدیلمیش بؤلوم (فا:حکایت). story ٤-یۏل، ایرماق و دنیز کیمی شئی‌لرین قیییسی" اوُرمو گؤلو بۏیونون یوُمشاق قوُملاری". ٥-(ن، سس‌تق) بای، شاشقین‌لیق حالیندا دئییلن سؤز "بۏی ایلانا باخ نه اوُزوندور". ٦-(تا) چیمنلرده اکیلن بیر بیتگی توْخومو {ت:١- اوُلوس. ٢-توْی قوُشو. ٣-بزک مونجوغو. ٤-یئییلن بیر اوْت آدی. ٥-قامت؛ سن: ١-قد. ٢-شنبلیله؛ بو کلمه اوزونلوق و قامت آنلامیندا اولاراق بیر قبیله‌نین سۏیونو و آتابابالارینی بیر ممتد خط کیمی گؤسته ره‌رک قبیله معناسیندا ایشله نیب و سۏنرالار رسم اولاراق بو بۏی‌لارین باشینا گلنلری و تعریفلرینی داستان شکلینده سؤیله یه‌رک بولارادا بۏی دئییلر، دئمک اولارکی هر اۏچ معنادا کلمه‌نین کؤکو بیر سؤزه یئتیشیر[٦]، بونودا اضافه ائتمک اولارکی اوبیری معنالار

مجازی اولاراق بوْیا باغلی شئی‌لری گؤسته‌ریرلر؛ بوْی سؤزوندن آلینان سؤزلر: بوُدون› بوْدون› بوْیون: اولوس (" ن" جمع علامتی دیر)، بوْی‌لاماق، بوْیلو، بوْیون (باش و بدن آراسی)؛ البته بوْیاماق کلمه سینین کؤکو (دیواندا بوْذ شکلینده گلیب) بوْز (توْپراق رنگی) سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر و بوْی (قامت) سؤز ایله بیر کؤکدن دئییللر}.

بوْی آتماق..boy atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیومک(فا:قد انداختن). ۲-گلیشمک.

بوْی آلماق..boy almaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوُزانماق (فا:قد انداختن). ۲-بوْیلانماق.

بوْی آیناسی..boy aynası [آد] اینسانی بؤتون ایله گؤستَرن آینا.

بوْیا..boya [آد، ت‹بوْیوُغ›] ۱-بوْیاق، یازماق اوچون یارارلانان مُرکّب (فا:رنگ). **colour** ۲-(مج)آلداتیجی گؤرونوش ویا گؤزللشدیرن افاده واسطه‌سی معناسیندا. ۳-(مج)حیله (فا:خدعه). **deceit**

بوْیاباشاچاتدیرماق..boyabaşa gətirmək [تاثیرلی ائیلم] بؤیوتمک.

بوْیاباشاگتیرمک..boyabaşa çatdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بؤیوتمک.

بوْیاباشایئتیرمک..boyabaşa yetirmək [تاثیرلی ائیلم] بؤیوتمک.

بوْیاباشاچاتماق..boyabaşa çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] بؤیومک.

بوْیاباشاچیخماق..boyabaşa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بؤیومک.

بوْیاباشاگلمک..boyabaşa gelmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤیومک.

بوْیاباشایئتمک..boyabaşa yetmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤیومک.

بوْیابوْی..boya boy [ظرف] ۱-باشاباش، باشدان باشا. ۲-بیر شئیین بوْیوندا و اوُزونلوغوندا، بوْیجا مُناسب. **length**

بوْیاتوُتماق..boya tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایبی بویانماق.

بوْی‌احمدلی..boy əhmədli [اؤزل آد] آغدام‘دا کند آدی[۲۴۰].

بوْیاکؤکو..boya kökü [آد، بیتگی] روْناس، باخ: بوْیاق کؤکو، بیر نوع بوْیاق اوْتو (فا:روْناس) **rubina ticturium. rub**

بوْیاچکمک..boya çəkmək [تاثیرلی ائیلم] بوْیاماق.

بوْیاسوْرمک..boya sürmək [تاثیرلی ائیلم] بوْیاماق.

بوْیاووُرماق..boya vurmaq [تاثیرلی ائیلم] بوْیاماق.

بوْیات..boyat [صفت] چوخ قالمیش و اسکیمیش، دبدن دوشموش، (مج)دادسیز (فا:مانده، بیات). {بو معنادا بویات سؤزونون عربجه بِیت وبیتوته کلمه سیندن آلینماسینی ساوونانلار چوخدور، (گئجه‌دن قالمیش یئمک) بونونلا برابر دیواندا ایشلنمیش بایا (بایاق، آز اؤنجه، گئچمیشده قالمیش، سؤزو ایله ده ایلگی‌سی آراشدیریلمالیدیر}.

بوْیات..boyat [اؤزل آد] آغجابَدی، سالیان و اوُجار‘دا کند آدی[۲۴۰].

بوْیاتدیرماق..boyatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] بوْیا (رنگ) چکدیرمک، رنگ لتمک، بوْیاتماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس رنگ زدن).

بوْیاتسی..boyatsı [صفت] بویاتلامایا باشلامیش.

بوْیاتسیماق..boyatsımaq [تاثیرسیز ائیلم] بویاتلامایا اوْز توُتماق.

بوْیاتلاماق..boyatlamaq [آد] بوْیات اوْلماغا باشلاماق.

بوْیاتماق..boyatmaq [اتّدیرگن ائیلم] بویاماق ایشینی گؤردورمک (فا: رنگ‌زدن).

بوْیاجی..boyacı [آد] بویا ساتان و بویا ووُران (فا:رنگرز). **dyer**

بوْیاجی فیرچاسی..boyacı fırçası [باخ] بویا فیرچاسی.

بوْیاجی کؤپو..boyacı küpü [آد] بیر ایشین راحتجه و چابوُق گؤرولمه‌یه جه‌یینی آنلاتماق اوْچون سؤیله‌نیر "مگر بوْیاجی کؤپودور".

بوْیاجی کؤپونه گیرمیش کیمی..boyacı küpünə girmiş kimi [صفت] چوخ بوْیالی قادین.

بوْیاجیلیق..boyacılıq [آد] بویا ساتما ایشی (فا:رنگرزی).

بوْیاخانا..boyaxana [آد] پارچا و ایپ کیمی‌شئیلری بویایان یئر، بویا ائوی.

بوْیادیلماق..boyadılmaq [بلسیز ائیلم] بوْیاماق ایشی گؤرولمک.

بوْیار..boyar [آد] بوْیاما اؤزللیگی اولان ماده(بوْیارماده) (فا:رنگزن).

بوْیار..boyar [اؤزل آد] بایار: بوُلغار تورکلرینده عسگری بیر مقامین آدی[۲۰۹].

بوْیاسیز..boyasız [صفت] ۱-بویاسی اوْلمایان، رنگ چکیلمه میش (فا:بی رنگ). ۲-(مج)تمیز، دوُرو (فا:صاف).

بوْیاسیزلیق..boyasızlıq [آد] بویاسیز اوْلما وضعیتی (فا:بیرنگی).

بوْیافیرچاسی..boyafırçası [آد] بویا سورتمک اوچون ایشله‌نیلن فیرچا.

بوْیاق..boyaq [آ] بوْیا (فا:رنگ). {سن؛ باخ: بوْی}.

بوْیاق اوْتو..boyaq otu [آد] داغلیق بؤلگه‌لرده یئتیشن و چوخ ایللیک اوْلاراق کؤکوندن بویاق ماده‌سی اله گتیریلن بیر بیتگی؛ کؤکو یوُمورتا ساریسیله بیرلیکده قوْل قیچ سینیقچی‌لیغیندا ایشله‌نر[۱۳۶] (فا:نوعی گیاه صنعتی). **madder**

بوْیاق‌خانا..boyaq xana [آد] بویاخانا، بویاق ائوی (فا:محل رنگرزی).

بوْیاق‌سیز..boyaqsız [صفت] بویانمامیش، رنگ لنمه میش.

بوْیاق‌سیزلاما..boyaqsızlama [آد] بویالاری سیلمه(فا:رنگزدایی). **bleaching**

بویاق کؤکو..boyaq kökü [آد] بویا کؤکو: بویا دوزلتمک اوچون یارارلانان آغاج کؤکلری، بویاق اوتو کؤکو.

بویاق کوپو..boyaq küpü [آد] بویاق قابی (فا:خم رنگرزی).

بویاقچی..boyaqçı [آد] بویاق چیلیق‌لا مشغول اولان و اوغراشان کیمسه، بویا و رنگ وورَان (فا:رنگرز). dyer

بویاقچی..boyaqçı [اؤزل آد] رزن؛ اردبیل (~لی)، مانه(~لی)ده کند آدی.

بویاقچیلیق..boyaqçılıq [آد] بویاما ایشی، بویاقچی‌نین ایشی (فا:رنگرزی).

بویاقلی..boyaqlı [صفت] بویانمیش، رنگ لنمیش (فا:رنگدار).

بویاقول..boyaqul [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بویا+ قول[۷].

بویالاماق..boyalamaq [تاثیرلی ائیلم] بویاماق، رنگ‌له‌مک (فا:رنگ زدن).

بویالانماق..boyalanmaq [بلسیز ائیلم] بویا وورولماق (فا:رنگ شدن).

بویالمیش..boyalmış [اؤزل آد] بوی باشچی‌سی، بگ[۷].

بویالی..boyalı [صفت] ۱-بویانمیش، بویا سورتولموش (فا:رنگ شده). ۲-(مج)آلدادیجی، صُنعی، ائیره تی.

بویالیق..boyalıq [آد] بویا اوچون یارایان شئی (فا:مناسب برای رنگ).

بویالیلیق..boyalılıq [آد] بویالی شئیین حالی.

بویاما..boyama [آد] ۱-بویاماق ایشی (فا:رنگزنی). ۲-بویانمیش اولان، رنگی سونرادان آرتیریلمش هر شئی، قوندارما.

بویاماق..boyamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-رنگله‌مک، بویا وورماق(فا:رنگ زدن). ۲-آغیر سؤز سؤیله‌مک، آلداتماق {ت‹بویوماق› سن؛ باخ: بوی}.

بویانا..boyana [آد، بیتگی] پیشمیشده ایشله دیلن عطیرلی بیر بیتگی.

بویاناجاق..boyanacaq [آد] بویا وورولان یئر (فا:محل رنگ زنی).

بویانالی..boyanalı [صفت] بویانا وورولموش.

بویاندیبی..boyandibi [آد، بیتگی] میان کؤکو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بویانماق..boyanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بویاماق ایشی گؤرولمک (فا:رنگ خوردن). ۲-آلداتیلماق ۳-(تاثیرسیز ائیلم) اؤزونه بویا سورتمک.

بویانمیش..boyanmış [صفت] بویاغاسالینمیش، رنگلنمیش(فا:رنگ خورده).

بویانیق..boyanıq [صفت] بویانمیش، رنگلنمیش(فا:رنگ خورده). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بویاوتو..boyotu [آد، بیتگی] چیمن جنسیندن بیر بیتگی، باقلاگیللردن، چیچکلری ماوی، ساری و آغ رنگلی توخوملاری قیزمیزی بیبارکیمی۵۰-۱۰cm اوجالیقدا، پری اوتو (فا:شنبلیله، بویمادران). trigonella faenum-graecum. leg

بویاوخشاماق..boyoxşamaq [تاثیرسیز ائیلم] داستان سؤیله‌مک.

بویاؤلچن..boy ölçən [آد] بوی اؤلچمک اوچون جاهاز.

بویاؤلچوشمک..boy ölçüşmək [تاثیرسیز ائیلم] یاریشماق.

بویاوُیقونلوغو..boy uyqunluğu [آد] تناسُب اندام (فا:تناسب اندام). bodily

بویاییجی..boyayıcı [صفت] بویاما اؤزللیگی اولان، بویایان، رنگله ین (فا:رنگ کننده).

بویباش..boybaş [آد، سن] آیین پالتاری، بوتون بویو بوروین پالتار (فا:سراپا).

بوی بهیی..boy bəyi [آد] بیر ائل و بویون ان سایقین آدامی.

بویبوس..boybos [آد] باخ: بوی‌بوخون.

بویبوی..boyboy [آد] مختلف بؤیوکلوک و کیفیت‌لره اشارت "داغلار بوی‌بوی گؤرونوردو".

بوی بویا وئرمک..boy boya vermək [تاثیرلی ائیلم] آیاق اوسته دایانماق.

بویبوخون..boybuxun [آد] قد، قامت، بدن قورولوشو (فا:اندام). figure

بویبوخونلو..boybuxunlu [صفت] یاخجی بدن قورولوشو اولان.

بویبوخونلولوق..boybuxunluluq [آد] بوی بوخونلو اولما.

بویجا..boyca [ظرف] بوی باخیمیندان.

بوی‌چکمک..boy çəkmək [باخ] بوی آتماق.

بویدابیلگه..boydabilgə [تاریخی اؤزل آد] قازاق خانلیغی دؤنَم، بگ‌لریندن[۷].

بویداش..boydaş [صفت] ۱-بویدا بیر اولان، بوی بیر (فا:هم قد). ۲-عینی بویون منسوبو، بیر طایفایا عاید اولان. {سن، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بویداش..boydaş [اؤزل آد] اورمیه ده کند آدی {۱-یئکه و بویلو داش و قایا. ۲-بوی و طایفایا عاید یئر}.

بویداشخان..boydaşxan [تاریخی اؤزل آد] قازاق خانلاریندان[۷].

بویداشلیق..boydaşlıq [آد] بویداش اولما وضعیتی (فا:هم قدی).

بویداق..boydaq [آد] بایداق: ۱-یؤکو اولمایان یایا (فا: پیاده). ۲-یالنیز، سربست، سویوت، مُجرّد. ۳-زوغ، تازا و یومشاق آغاج چوبوغو[۱۳۵] (فا:آزاد و رها).

بوْیدالی..boydalı [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، سَمیز اوْیماغی اولوبابالارینداندا. قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیزباقانالی بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

بوْیدان بویا..boydan boya [صفت، ظرف] بیر اوُجدان اوْبیری اوُجا قدر.

بوْی دئمک..boy demək [تاثیرلی ائیلم] دیک دیک دانیشماق، قابا و یئکه دانیشماق.

بوْیراز..boyraz [آد] بوْریاز: پوْیراز، قوُزئی یئلی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْیسال..boysal [آد] ۱-بوْی و بوُدون لا ایلگیلی. ۲-اینسان آدی،

بوْیسان..boysan [آد] اینسان آدی، یاخیشیقلی، بوْی بوُخونلو.

بوْیسوُز..boysuz [صفت] بوْیو کیچیک اوْلان، قیسا (فا:قد کوتاه).

بوْی‌سوُزلوق..boysuzluq [آد] قیسالیق، گوده‌لیک(فا:قد کوتاهی).

بوْی‌قوُشو..boyquşu [آد، دیرگی] بیرقوش آدی(فا:نوعی پرنده) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: بوْی}.

بوْیقوُل..boyqul [آد] اینسان آدی، باخ:بوْی+ قوُل.

بوْیکوْت..boykot [آد، این] بیر ایشی ویا بیر حرکتی گؤرمه‌مه و یاپاماما قراری آلماق، تحریم (فا:تحریم). prohibition

بوْیکوْتاژ..boykotaj [آد، این] بوْیکوْت ائتمک ایشی.

بوْی گؤسترمک..boy göstərmək [تاثیرلی ائیلم] گؤستَریش دؤزنله‌مک، اؤزونو گؤسترمک.

بوْیلا..boyla [اؤزل آد] گؤی‌تورکلرده: بیر عسگری عنوان[۵۴]؛ لقب وئرن[۷].

بوْیلاباغاتارکان..boyla bağa tarkan [تاریخی اؤزل آد] ایلته‌ریش خاقان[؟]ین یاخین یوْلداشی و اوْردوباشی لاریندان (بیلگه توْنیوقوُق[؟]وُن اؤته کی آدی)[۷].

بوْیلا قوُتلوق تارکان..boyla qutluq tarkan [تاریخی اؤزل آد] اینسان-آدی[۷]،

بوْیلاباش..boylabaş [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {بؤیوک بوْیلا}.

بوْیلاتماق..boylatmaq [تاثیرلی ائیلم] بوْیلاماق ایشینی گؤردورمک.

بوْیلار..boylar [آد] حکایت لر (فا:حکایات). stories

بوْیلام..boylam [آد] یئر اؤزونده هر نُقطه و گرینویچ نقطه سینین مئریدیین دایره‌لری آراسیندا اوْلان زاویه و آچی.

بوْیلام آچی سی..boylam açısı [آد] هر نُقطه‌نین بوْیلام دایره سیله قرینویچ بوْیلام دایره‌سی آراسیندا کی اولان زاویه.

بوْیلام دایره سی..boylam dairəsi [آد، جغرافیا] یئر اوزونده هرنقطه و یئر اوُجای لاریندان (قُطب لار) گئچن دایره (فا:نصف النهار).

بوْیلاما..boylama [آد] ۱-بویلاماق ایشی. ۲-بویو قدر.

بوْیلاماسینا..boylamasına [ظرف] بوْیو دوْغرولتوسوندا.

بوْیلاماق..boylamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوْی‌اؤلچمک، باشینی و آیاق-لارینی قوْزایاراق باخماق (فا:سرک کشیدن). ۲-بوْی و داستان سؤیله‌مک (فا:داستان گفتن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بوْی آلماق}.

بوْیلان..boylan [تاریخی اؤزل آد] آدیْنا و سوْیوُنا لایق؛ غربی‌هوُنلاری خانلاریندان[۷].

بوْیلانا بوْیلانا..boylana boylana [ظرف] اطرافینا و چئوره‌سینه باخاباخا.

بوْیلانما..boylanma [آد] بوْیلاناماق.

بوْیلانماق..boylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوْیو اوُزانماق، اوُجالماق، قدآتماق (فا:قد انداختن). ۲-بیر یئره بوْیلاناراق باخماق، قوزاناراق باخماق. ۳-دیک باشلیق ائتمک.

بوْیلانیش..boylanış [آد] بوْیلاناماق ایشی.

بوْیلو..boylu [صفت] گبه، ایکی جانلی، قارنیندا اوُشاغی اولان (فا: حامله) pregnant ۲-اوُجا بوْی، بوْیلوبوُخونلو.

بوْیلو بوْیونجا..boylu boyunca [ظرف] بویو اوُزانابیلدیگی قدر.

بوْیلوبوُخونلو..boylubuxunlu [باخ] بوْیواوُجا، انداملی.

بوْیلوبوْسلو..boyluboslu [باخ] بوْیواوُجا، انداملی.

بوْیلوبوْسلو..boyluposlu [باخ] بوْیواوُجا، انداملی.

بوْیلوجا..boyluca [ظرف] اوُزون بوْیلو کیمی اوْلان.

بوْیلوق..boyluq [آد] ۱-بوْی اوْتو چوخ اوْلان یئر (فا:علفزار). ۲-سوْیلو؛ یاخیْشیقلی[۷].

بوْیلولوق..boyluluq [آد] بوْیلو اولما (فا:حاملگی). pregnancy

بوْیمادرن..boymadırn [بوی اوتو] کوْما حالیندا ساری چیچکلی وخوشق وخولو، چوخ ایللیک بیتگی، طبابتده ایشله‌نن بیر بیتگی (بدنده کی یئل و سانجی یا خئیرلی اوْلماسی سانیلر[۱۳۶]).

بوْیمول..boymul [آد] موْیمول، بوینو حالقا کیمی وُجودونون رنگیندن فرقلی اوْلان قوُش ویا حئیوان. ۲-دوْغان توْروندن یئرتیجی بیر قوُش. {دیوان لغات تورک ده و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوْیناتماق..boynatmaq [س، ت] یاغی لانماق (فا:یاغی گری کردن).

بوْیناق..boynaq [آد، صفت] بلن، داغ بوْینو، یوکسک گئچیت (فا:گردنه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ باخ: بوْیون ‹بوْی›}.

بوْیناماق..boynamaq [ل] بوْی دئمک، مغرور اوْلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوْینو آرمود ساپینا دؤنمک..boynu armud sapına dönmək [تاثیرسیز ائیلم]چوْخ ضعیف له‌مک.

بوْینو آلتیندا قالسین..boynu altında qalsın [دئییم، ن]اؤلسون، گبرسین.

بوْینواوُزون..boynuuzun [آد، صفت]بوْینو اوزون اولان (فا:گردن دراز). long-necked

بوْینواَیری..boynu əyri [صفت]دیره نه جک وضعیتده اوْلامایان.٢-بوْینواَیری٢(آد، دیرگی) آسمالارین یئنی سوْرگون کؤکلرینی یئین ویا گمیرن باغ ضررلی‌سی بیر بؤجک.

بوْینوبوُروق..boynuburuq [صفت، مج] یازیق، فاغیر، مظلوم.

بوْینوبوْکوک..boynubükük [باخ]بوْینو بوُروق.

بوْینوخزلی..boynu xəzli [صفت]باخ: بوینو دریلی.

بوْینودَری‌لی..boynu dərili [صفت]بوینو خزلی، (پالتار اوچون) بوینوندا دری جنسندن بزه‌گی اوْلان، یاخالیغی‌خزدن اولان.

بوْینوز..boynuz [آد]باخ بوُینوز.

بوْینوسیْنسین (بوْینون)..boynusınsın (boynun) [صفت]قارقیش یئرینده ایشله‌نیر.

بوْینوقیلدان اینجه اوْلماق..boynu qıldan incə olmaq [تاثیرسیز ائیلم]هر جوْر ایشه بوْیون ایمک وضعتده اوْلماق.

بوْینون سینیسن..boynun sınısn [باغلایيجی سؤز]قارقیش و نفرین ایفاده سی.

بوْینونا..boynuna [ظرف]اوْستونه "گُناه سؤیله ینلرین بوینونا".

بوْینونا آتیلماق..boynuna atılmaq [تاثیرسیز ائیلم]قوجاقلاماق.

بوْینونا آلما..boynuna alma [آد]اعتراف (فا:اعتراف). confession

بوْینونا آلماق(چکمک)..boynuna almaq(çəkəmək) [تاثیرلی ائیلم] عُهده‌سینه آلماق.

بوْینونا باغلاماق..boynuna bağlamaq [تاثیرلی ائیلم]بوْینوندان آتماق.

بوْینونا توْربا سالماق..boynuna torba salmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیلنچی‌لیک ائتمک.

بوْینونا خاچ آسماق (سالماق)..boynuna xaç asmaq (salmaq) [تاثیرلی ائیلم]مسیحی اولماق.

بوْینونا دوشمک..boynuna düşmək [تاثیرسیز ائیلم]اوْزه رینه دوشمک.

بوْینونا ساریلماق..boynuna sarılmaq [تاثیرلی ائیلم]قوجاقلاماق.

بوْینونا قویماق..boynuna qoymaq [تاثیرلی ائیلم]قبول واعتراف ائلَتدیرمک (فا:تحمیل کردن). to impose

بوْینونا گؤتورمک..boynuna götürmək [تاثیرلی ائیلم]بوینونا چکمک، عهده‌سینه گؤتورمک.

بوْینونا میندیرمک..boynuna mindirmək [باخ]باشینا میندیرمک.

بوْینونا مینمک..boynuna minmək [تاثیرسیز ائیلم]تام حاکیم اوْلماق.

بوْینونا یوکله‌مک..boynuna yükləmək [تاثیرلی ائیلم]عهده‌سینه گؤتورمک.

بوْینونا ییخماق..boynuna yıxmaq [ل]بیر ایشی اوْزه رینه آتماق، سوُچلاماق.

بوْینوندا اوْلماق..boynunda olmaq [تاثیرسیز ائیلم]اوْزه رینده اوْلماق.

بوْینوندان آتماق..boynundan atmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-(س) روا ائتمک، عهده سیندن گؤتورمک. ٢-(ل) قبول ائتمه‌مک.

بوْینونوبوُرماق..boynunu burmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-بیرینی دؤیمک، ازمک. ٢-(س) فاغیرفاغیر دوُرماق.

بوْینونو بوْکمک..boynunu bükmək [تاثیرلی ائیلم] ١-بیرینی دؤیمک، ازمک. ٢-(س) فاغیرفاغیر دوُرماق.

بوْینونو قیرماق..boynunu qırmaq [تاثیرلی ائیلم]باشینی کسمک.

بوْینونوکسمک..boynunu kəsmək [تاثیرلی ائیلم]باشینی کسمک.

بوْینونو ووُرماق..boynunu vurmaq [تاثیرلی ائیلم]باشینی کسمک واعدام ائتمک.

بوْینویوغون..boynu yoğun [آد، صفت] ١-بوْینو نورمال حالدان یوغون اوْلان. ٢-(مج)ظالم، استثمارچی (فا:گردن کلفت). wealthy

بوْینویوْغون..boynu yoğun [اؤزل آد]اردبیل ده داغ آدی.

بوْینویوْغون‌بؤلگه سی..boynu yoğun bölgəsi [اؤزل آد]باخ: نیر.

بوْینو یوْغونلو..boynu yoğunlu [اؤزل آد]م١٦جی یوْزیلده، آنادولو-اوْسکودره بؤلگه سینده، یابان اری توْرک‌لرینده بیر بوْی آدی[٨٥].

بوْیو دوْلو..boyu dolu [صفت]بوْیلو (فا:حامله).

بوْی‌وئرمک..boy vermək [تاثیرسیز ائیلم] ١-بوی آتماق. ٢-بیر یئر بیرینین بوْیوندان اوُجا اوْلماییب اوْنا باخماغا امکان وئرمک.

بوْیوت..boyut [ساییم‌ب، بوْی+وُت] ١- جیسملرین توْرلو اؤزللیکلرینی و وارلیق‌لارینی اؤلچمک اوچون یارارلانان ایلکل بیریم‌لر، بعد (فا:بعد). ٢-(مج)بؤیوکلوک، اؤنم.

بوْیوت سوُز..boyutsuz [صفت]بوْیوتو اوْلمایان.

بوْیوت قاتماق..boyut qatmaq [تاثیرلی ائیلم]بیر موْضوعا باشقا بیر گؤروش آچی‌سی وئرمک، بیر موضوع یا یئنی گئنیش‌لیک قازاندیرماق.

بوْیوت قازانماق..boyut qazanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر موْضوع باشقا بیر گؤروش آچی‌سی تاپماق، بیر قوْنو یئنی گئنیش‌لیک ایچینه گیرمک.

بوْیوت لاندیرماق..boyutlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بویوتلو ائتمک.

بوْیوتلار..boyutlar [آد] بعدلار (فا:ابعاد). distances

بوْیوتلو..boyutlu [صفت] بویوتو اوْلان (فا:بعد دار).

بوْیون..boyun [آد] ۱-وُجوددا باشی گؤوده‌یه بیرلشدیرن بؤلوم. ۲-قاب، شوْشه و هر بوُجور شئیلرده شیشگین بؤلومدن اؤنجه کی دار و اوُزون قیسیم. ۳-پالتاردا، بوْغازی دؤوره‌له ین حصّه سی. ٤-مجازا جوْت حئیوانینا دئییلیر "یئری دؤرد بوْیون کوْتان لا شوْخوم لاماق". ٥-بوْیونا اوْخشار هر شئی اوْچون سؤیله نیر "داغین بوْینو، الکتریک چرخی‌نین بوْینو". ٦-یئرلیک، چیخیشلق و یؤنلوک حاللاردا مجازا تعهد و سوْروملولوق معناسیندا ایشله‌نیر"عمی‌نین منیم بوْینومدا چوْخ حقّی واردیر، نییه بوْینونا آلدین؟". (فا:گردن). neck {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ:بوْی}.

بوْیونا..boyuna [ظرف] بوْیوجا، اوُزونلاماسینا.

بوْیونا بوْسونا باخمادان..boyuna bosuna baxmadan [ظرف] قدقواره سینی نظره آلمادان.

بوْیون‌اتی اولماق..boyun əti olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آسیلی اولماق.

بوْیون‌اَیمک..boyun əymək [تاثیرسیز ائیلم] تابع اولماق (فا:پیروی کردن). to follow

بوْیون‌اَیمه..boyun əymə [آد] تسلیم (فا:تمکین). condescension

بوْیون‌اَین..boyun əyən [آد، صفت] مطیع (فا:مطیع). obedient

بوْیون‌باغی..boyunbağı [آد] ۱-قادینلار اوچون بویونا باغلانان بیر بزک، بوْیوندوروق (فا:گلوبند). necklace ۲-کؤینه‌یه تاخیلان بیر نوع بزک وسوس، کراوات (فا:کراوات). tie

بوْیون‌بوْرجو..boyunborcu [آد] بیرینین اوْزه رینه دؤشدوگو گؤرَو و وظیفه.

بوْیونجا..boyunca [ظرف] بوْیو و اوُزونلوغو قدر، سوره سیجه.

بوْیونجا جوْجوغو اوْلماق..boyunca cocuğu olmaq [ظرف] یئتیشگین اوُشاغی اوْلماق.

بوْیونجوق..boyuncuq [آد] بالاجا بوْیون، نازیک بویون.

بوْیونداغ..boyundağ [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۲۱۹۱)[۲٤۰].

بوْیوندوروغا آتماق (آلماق)..boyunduruğa atmaq (almaq) [تاثیرلی ائیلم] گوْرشده حریفه بوْیوندوروق اوْیونونو ایشله‌مک.

بوْیوندوروغا ووُرماق..boyunduruğa vurmaq [تاثیرلی ائیلم] باسقی آلتینا آلماق.

بوْیوندوروق..boyunduruq [آد] ۱-گئچمیشده یئری شوخوملاماق اوچون اؤکوزلرین بوینونا باغلانان دیرک (فا:یوغ). yoke ۲-ظُلم، زوْربالیق باسقی‌سی، اسارت "بیزیم ملّت ظالیم‌لرین بوْیندورغو آلتیندا قالمایاجاق". ۳-گوْرشده حریفین باشینی قوْلتوق آلتینا آلیب بوْینونا قوْل دوْلاما اوْیونو. ٤-قاپی و پنجره کیمی شئیلرین اوْزه‌رینه آتیلان دیرک، منگنه کیمی شئیلرین اوْست طرفینده کمر کیمی اوْلان بؤلوم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بوْیوندوروق آلتینا گیرمک..boyunduruq altına girmək [تاثیرسیز ائیلم] باسقی آلتیندا قالماق.

بوْیوندوروق‌لاماق..boyunduruqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-(مج)اگه منلیک آلتینا سالماق، اسیر ائتمک، توتوقلاماق. ۲-قوْشقو و جوت حئیوانلارینین بوینونا بویوندورق گئچیرمک.

بوْیوندوروقلو..boyunduruqlu [صفت] بوینوندا بویوندوروغو اوْلان.

بوْیون‌سوُز..boyunsuz [صفت] بوینو چوخ قیسا اوْلان.

بوْیون‌قاچیرما..boyun qaçırma [آد] استنکاف (فا:استنکاف). refusal

بوْیون‌قاچیرماق..boyun qaçırmaq [تاثیرسیز ائیلم] امتناع ائتمک.

بوْیونلو..boyunlu [صفت] بوینو اوْلان.

بوْیونلوق..boyunluq [آد] بوْیون سارقی‌سی وساریغی، سارغی.

بوْیونلوقلو..boyunluqlu [صفت] بوینوندا سارغی‌سی اوْلان.

بوْیون‌وئرمک..boyun vermək [تاثیرسیز ائیلم] راضی اوْلماق، بوُیروق آلتینا گیرمک. (فا:گردن زدن). to behead

بوْی‌ها بوْی..boy ha boy [ظرف] یان یانا، سیرا ایله.

بؤ..bö [باخ] بؤیه.

بؤبره..böbrə [اؤزل آد] مرنده کند آدی {بؤبرک / بؤیرک: اوْردوگاه؛ بؤرو[٦٦]}.

بؤبؤلوک..böbülük [اؤزل آد] قوْجا، گوْل[۷].

بؤبور..böbür [آد، دی] بَبیر، ببر: امجک‌لی، ایستی اؤلکه‌لرده یاشایان، دری‌سی بَنکلی بیرتیجی حئیوان hyrax syriensis {باخ: بابوُر}.

بؤبورلنمک..böbürlənmək [تاثیرسیز ائیلم] باغیریب چایغیرماق، وحشی لنمک.

بؤبوکجه..böbükcə [صفت] چوخ بؤیوک.

بؤجک..böcək [آد، دیرگی] ۱-اوچ جوت آیاقلی و ایکی قانادلی و بدنلری اوچ بؤلوملو (باش، کؤکس، قارین) و اکلم‌لی اوْلان بالاجا حئیوانلار (فا:حشره). insect ۲-(مج)بالاجا، شوُلوق اوُشاق اوْچون

سؤیله‌نیر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹بی، بؤی، بؤگ›، بو کلمه اینگیلیزجه‌یه ده bug شکلینده داخل اولوب}.

بؤجک‌اؤلدوران..böcək öldüran [آد] بؤجک‌لری قیران داوا ویا هر شئی (فا:حشره کش). insecticide

بؤجک‌باشی..başı böcək [آد] عثمانلی امپراتورلوغوندا اضابطه گؤرَولی‌سی.

بؤجک‌بیلمنی..böcək bilməni [آد] بؤجک‌لری آراشدیران، بؤجک بیلیم اوُزمانی، ائنتوْمولوژیت (فا:حشره شناس). entomologist

بؤجک‌بیلیم..böcək bilim [آد] باخ: بؤجک بیلیمی.

بؤجک‌بیلیمجی..bilimci böcək [آد] بؤجک‌بیلیم‌اوُزمانی، ائنتوْمولوژیت.

بؤجک‌بیلیمی..böcək bilimi [آد] بؤجک‌بیلیم: بؤجک یاشایشینی آراشدیران بیلیم، ائنتومولوژی (فا:حشره شناسی). entomology

بؤجکجیل..böcəkcil [آد، دیرگی] بؤجک‌له بسله‌نن، بؤجک یئین و بؤجک‌له گئچینن و بؤجک سئون (حئیوان ویا بیتگی).

بؤجکجیللر..böcəkcillər [آد، دیرگی] بؤجک‌له بسله‌نن و قارادا یاشایان، اومورقالی، ممه‌لی حئیوانلار تاقیمی.

بؤجکچی..böcəkçi [آد] بؤجک‌بسله‌ین، ایپک‌بؤجگی(ایپک-قوُردو)بئجَرن.

بؤجکچی‌لیک..böcəkəçilik [آد] بؤجک بسله‌مه‌ایشی، ایپک بؤجگی بئجَرمه.

بؤجک‌خانا..böcəkxana [آد] بؤجک بسله‌نن یئر، بؤجک‌لیک.

بؤجک‌ساوار..böcəksavar [صفت] بؤجک اؤلدورن آیقیت و اسپرئی، ائوده کی بؤجک‌لری داغیدان اسپرئی.

بؤجک‌سیز..böcəksiz [صفت] بؤجک اولْمایان وضعیت ویا یئر.

بؤجک‌قابیغی رنگی..böcək qabığı rəngi [آد] موْر ایله یاشیل آراسیندا و مئتال پارلاق‌لیغیندا اولْان رنگ.

بؤجک‌قاپان..böcək qapan [آد، بیتگی] بعضی اورقانلاری ایله بؤجک‌لری یاخالایان بیتگی‌لرین اوْرتاق آدی، بؤجک یئین بیتگی‌لرین عامّ آدی (اؤرنک drosera).

بؤجک‌قیران..böcək qıran [آد] بؤجک‌لری اؤلدورن اسپری ویا توز بیچیمنده زهیرلی‌ماده‌لربؤجک اؤلدورن (فا:امشی). lmshi

بؤجک‌لنمک..böcək lənmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤجک‌لی اولْماق " آغاج بؤجک لندی" (فا:در جایی حشره زیاد شدن).

بؤجک‌لر..böcəklər [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی، اوچ جوّت باجاقلی، بیر بؤلومو جوّت قانادلی، وُجودلاری باش کؤکس و قارین دان دؤزه‌لن، کیتین‌لی دری ایله اؤرتولموش حئیوان صنفی، بیر میلیون دان چوخ نوْعو اولْان (فا:حشرات). coleepetra

بؤجک‌لی..böcəkli [صفت] ایچینده بؤجک اولْان، بؤجک لنمیش (فا:حشره دار).

بؤجک‌لیک..böcəklik [آد] ایپک قوردو بسله‌نن یئر (فا:جایی که کرم ابریشم پرورش داده میشود).

بؤجو..böcü [آد] باخ: بؤجه.

بؤجه..böcə [آد] بؤجو: ۱-چایان و هؤرومجک کیمی بؤجکلرین عامّ آدی(خالق‌آراسیندا). ۲-بؤجک سؤزجویونون کیچیلمیشی (فا:حشره). ۳-اوُشاقلاری قوْرخوتماق‌اوْچون‌سؤیله‌نن سؤز.

بؤجول بؤجول..böcül böcül [ظرف] گؤزلرینی ایکی یانا اوْیاداراق باخماق.

بؤچکه..böçkə [تاریخی اؤزل آد] ۱-جاناوار ۲-بؤجَک؛ بابوُرخان‌ین کوْموتانی[۷].

بؤدگه..bödgə [آد] چاغ، زامان[۷].

بؤرت..bört [آد] یارابره، چیبان، سیویلجه {باخ:بره، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بؤرته..börtə [اؤزل آد] بؤروته:بنک[۷]؛ بؤرو، قوُرد.

بؤرته‌بیگه..börtəbigə [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بؤرته+ بیکه[۷].

بؤرته‌چینه..börtəçinə [تاریخی اؤزل آد] بؤرته‌اَچینه: بنَکلی بوْزقوُرد؛ ۱-ارگنه‌کوْن داستانیندا چیْخیشی‌گؤسته‌رن دیشی قوُرد، ۲-آیری دئییشده بو آددا‌کی دَمیرجی اوُستاسی اولْاراق گئچر[۷]. ۳-آیریسیندا: داغدان چیخدیقلاری زامان، قیْیان سوْیوندان باشبوُغون آدی[۵٤] {بؤرو+ت+اچینه: گؤوه‌نیلیر قورد}.

بؤرچَک..börçək [اؤزل آد] زُلف[۷].

بؤرچه..börçə [اؤزل آد] زُلف[۷].

بؤرَک..börək [آد] خمیرین ایچینده پنیر ، پئنجر قوْیوب پیشیریلن بیر نوْع یئمک‌لر[۲].

بؤرْک..börk [آد] ۱-پاپاق، باش گئییمی، باشلیق(فا:کلاه). ۲- hat گئرمی ده(~آباد) کند آدی.تبریز ده(بؤرکوقایا) داغ آدی.{سومرجه ‹بار›؛ ت، سن، باخ: بؤرومک}.

بؤرک‌آغاجی..börk ağacı [آد] بیر بیتگی آدی(فا:درواش).

بؤرکچو..börkçü [صفت، سن] پاپاقچی، بؤرک دوزَلدن ویا ساتان.

بؤرکخان..börkxan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بؤرک+ خان[۷].

بؤرک‌قاپان..börkqapan [آد] گئچمیشده بؤرک‌له اوْینانیلان بیر اوْیون آدی، پاپاق آلدی قاچدی اوْیونو.

بؤرک‌قوْیما..börkqoyma [آد] کلک وورما (فا:اخاذی). extortion

bürkqoyan..bürkqoyan [آد، صفت] کلک‌ووران(فا: کلاه بردار). fraudulent

bürklü..bürklü [صفت] پاپاقلی، باشیندا بورکو اولان (فا: کلاه دار).

bürklüğ..bürklüğ [اؤزل آد] بؤرکلوّ: اینسان‌آدی، باخ: سایقیدَیر.

bürklücə..bürklücə [تاریخی اؤزل آد] سایقیدَیر، سایقی گؤسته‌ریلن؛ عُثمانلی‌لار دؤنَمی تؤرکمَن بگ‌لریندن شیخ‌بدرالدین'ین- مُریدلریندن)[۷].

bürküyarıq..bürküyarıq [اؤزل آد] سلجوُقلو خانلاریندان؛ بَرکیاراق[۷].

bürkünü göyə atmaq..bürkünü göyə atmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ-سئوینمک، چوخ راضی اولماق.

bürkə..bürkə [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین مُرادآلی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان.

bürkənək..bürkənək [آد، دیرگی] ۱-گَویش گتیرن حئیوان‌لارین معده‌لرینین ایکینجی بؤلومو (فا:معده دوم نشخوار کنندگان). ۲-بیر نوع اوجو بیز بؤرک {باخ: بؤرومک}.

bürkyarıq..bürkyarıq [آد] بیر نوع قدیمی بؤرک.

bürkimək .. Börkimek [اؤزل آد] قیْرقیز-موُرات آلی بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

börü..börü [آد، دیرگی] بؤریّ: ۱-قورد، بوْزقورد (فا:گرگ). ۲-(تاریخی اؤزل آد) گؤی تؤرکلر و اوُیغورلار دؤنَمی خاقان مُحافظی؛ قیْرقیزلارین توْقای، بوُقو اوْیماقلارینین‌اوُلوبابالاریندان. قیْرقیز-تاقای-بوگوُ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]. ۳-اینسان آدی: بؤریالپ، بؤریسوْی، بؤریتیموُر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ نظره گلیر بؤرولده‌مه سسیندن آلیناراق دوزه‌لمیشدیر[٦]}.

börülcə..börülcə [آد، بیتگی] قاراگؤز لوبیا (فا:لوبیاچشم بلبلی) vigna sinensis

börüldəmək..börüldəmək [اسس‌تق] بؤربؤرسسی چیخارماق (فا:بوربور کردن)

böri..böri [آد، دیرگی] باخ: بؤرو، قورد.

böribars..böribars [تاریخی اؤزل آد] آلپارسلان‌ین توْرونو و سنجرین قارداشی[۷].

böribögü..böribögü [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

böritarkan..böritarkan [تاریخی اؤزل آد] گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

böri tağ təkin..böri tağ təkin [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان و توُغ تَکین'ین اوْغلو. بؤریلَر دؤولتی‌نین قوُروجوسو[۷].

böritəkin..böritəkin [آد] بؤروتیگین: گؤی‌تؤرک و غزنه‌لی بؤیو کلریندن[۷].

börixan..börixan [تاریخی اؤزل آد] بؤروخان: چاغاتای خانلاریندان[۷].

bösmək..bösmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر مادّه بیردن بیره قاز وضعیتینه گله‌رک پارتلاماق، انفلاک اتمک[۲].

böğ..böğ [آد، دیرگی] اکلم باجاق‌لیلاردان سوْلوق ساری رنگلی، زَهیرلی بیر هؤرومجک نوْعو.

böğədüz..böğədüz [اؤزل آد] خزر تورک بیرلیگی ایچینده یئر آلان بیر بوْی

böğdün..böğdün [آد] بوُروْکرات، یؤکسک درجه‌لی مأمور[۷].

böğüş..böğüş [آد] زکا، هوش[۷].

bök..bök [آد] آشیغین بؤک دورماسی (چیخیتی طرفی یوخاری اوْلماسی) (فا:اصطلاحی در قاب بازی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

bök..bök [اؤزل آد] باخ: بؤگ: قسمَت، نصیب[۷].

bökay..bökay [تاریخی اؤزل آد] بؤگ+ آی؛ ۱۹جی یؤزیل قازاق بیلگینلریندن[۷].

bökli..bökli [اؤزل آد] یاخیْشیقلی، شیْک، ایی گئییملی[۷].

böklicə..böklicə [اؤزل آد] شیک گئییملی[۷].

bökmən..bökmən [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

bökən..bökən [اؤزل آد] آهو، جئیلان[۷].

bökəvül..bökəvül [آد] آشچی، گؤزل یئمَک دؤزلدن[۷].

bökə..bökə [آد] یاریشمادا بیرینجی اوُدان یاریشماچی، شامپیون، باخ: بؤگو (فا:قهرمان).

bökə budraç..bökə budraç [تاریخی اؤزل آد] یاباقا خانلیْغی دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

bökə xaqan..bökə xaqan [تاریخی اؤزل آد] قاپقان‌خانین‌اوْغلو، بیلگه-خاقان‌ین‌عموْغلوسو[۷].

bökə xan..bökə xan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خانلاریندان[۷].

bökəlik..bökəlik [آد] بؤکه اوْلما وضعیتی، شامپیونلوق، بؤگولوک.

bög..bög [اؤزل آد] بؤک: قسمَت، نصیب[۷].

bögrək..bögrək [اؤزل آد] باخ:بؤیرک، اوْردوُگاه، بایراق ووُرولان یئر[۷].

bögü..بؤگو [تاریخی اؤزل آد] ۱-حاکیم، بیلیجی فیلوْسوف، بیر اوُیغور خاقانی‌نین آدی[۵۴]. ۲-بؤیو، سئحیر ۳-اژدَرها، زهیرلی بیر بؤجَک. ٤-اینسان آدلاری: بؤگوْبیلگه، بؤگو تیگین[۷]. {باخ: بؤیو}.

bögüalp..بؤگوآلپ [تاریخی اؤزل آد] گؤی تؤرکلرده بیر بگ و کؤرشاد‌ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

Bögöci .. بؤگؤجی [اؤزل آد] بؤیوجو: آلتای تؤرکلری قوْیال بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

bögüxaqan..بؤگوْخاقان [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلاریندان، باویان چوُر خاقان‌ین اوْغلو. بو خاقان دؤنَمینده، تؤرک تاریخی‌نین ایلک، توْپلو دین‌دَییشدیرمه‌حادثه‌سی یاشانیْب‌و مانی‌دینینه-گئچیلمیشدیر[۷].

bögür..بؤگور [اؤزل آد] ۱-اوْردوُنون قانادلاریندان هَر بیری، جَناح ۲-قابوُرقا ایله خالچا آراسیْنداکی بؤلگه، باخ: بؤیور[۷].

Bögür-Dag .. بؤگوْر-داغ [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

bögürmək..بؤگورمک [باخ] بؤیورمک.

böltə börü..بؤلته بؤرو [آد، دیرگی] سیرتلان (فا:کفتار). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: بؤرو، بؤلته سؤزو احتمالا بالتا (بؤلوجو: ایتی دیشلی) سؤزونون دَییشمیش شکلیدی و ایتی دیشلی قوردو آنلادیر}.

bölcək..بؤلجَک [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {۱-پای و ارمغان مفهوموندادیر. ۲-بؤلن و سؤکن و جسور آنلامیندادیر}.

böldürmək..بؤلدورمک [اتّدیرگن ائیلم] بؤلمک ایشینی گؤردورمک (فا:فس).

bölək..بؤلَک [اؤزل آد] هدیه، آرماغان[۷]. {باخ: بؤلمک}.

bölgü..بؤلگو [آد] ۱-بؤلمک ایشی (فا:تقسیم بندی). ۲-درجه‌لره بؤلونموش آلت (فا:مدرّج)scale ۳-بؤلگو۲ (آد، یازین) تورکجه هجا شعرینده مصراع‌لارین هجا بؤلوم‌لنمه‌سینه وئریلن آد، مثلا ۱۱ هجالی تورکجه شعر مُمکندور ٥+٦ یا ٤+٣+٤ و-- بؤلگولو اؤلچوسونده اوْلسون و بونا تای بیردن اوْن آلتی هجالی شعرلری بؤلگوله‌مک اوْلار، اؤرنک " سئوگیلی یار، قئیتمه دی سفردن. توتولموشام، بوُلود کیمی کدردن؛ بیر عؤمردور، آه چکیرم، خبر یوْخ. سانکی دؤشوب آهلاریمدا اثردن؛ رب القلم" بو شعرلر ٤+٤+٣ بؤلگولودور[۷۳، ۷٤].

bölgə..بؤلگه [آد] اقتصادی، تجاری، اقلیم‌ویا توپراق اؤزللیک لری بنزر اوْلان و یا آیری جهت‌لردن بیر یئره آیریلان سینیرلی بیر یئر، بدنده سینیرلاری بللی اوْلان بؤلوملر (قارین بؤلگه سی)، بیر بؤتون ایچَری‌سینده اوْلان نئچه بؤلومدن‌بیری (فا:استان، منطقه). region (s)، province

bölgə başı..بؤلگه‌باشی [آد] فرماندار (فا:فرماندار). governorship

bölgə balığı..بؤلگه‌بالیغی [آد، دیرگی] نره بالیق‌لاری‌نین بؤیوک بیر نوعو.

bölgəcik..بؤلگه‌جیک [آد] بالاجا بؤلگه، بخش(فا:بخش).

bölgəçi..بؤلگه‌چی [آد، صفت] بللی بیر بؤلگه اوچون چالیشان کیمسه.

bölgəçilik..بؤلگه‌چیلیک [آد] بللی بیر بؤلگه اوچون چالیشما ایشی.

bölgəsəl..بؤلگه‌سل [صفت] بؤلگه ایله ایلگی‌لی(فا:موضعی، منطقه وی).

bölgələr..بؤلگه‌لر [آد] مناطق (فا:ـه). zones

bölməc..بؤلمج [آد] بیربیریندن آییران شئی، پارتیشئن (فا:جدا کننده).

bölmək..بؤلمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-پارچالارا و پایلارا آییرماق، آرادان کسمک to divide ۲-(مت) بؤلمه ایشلَمی (فا:تقسیم کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: بیچمک؛ ائله سانیلیر بو کؤکه باغلی اینگیلیزجه‌ده bloc, block, blockade, plug (بیرلیک، بؤلوک، انگل و مانع دوزلتمک) کلمه‌لری دوزه‌لیب و ایندی تورکجه‌یه گئچه‌رک بلوْک شکلینده ده ایشله نیر}.

bölmə..بؤلمه [آد] ۱-بؤلمک ایشی، پارالاما و پارچالارا آییرما. ۲-(مت) بیر سایی‌نی نئچه یئره بؤلوملمه‌مه ایشلَمی (فا:تقسیم). ۳-بؤیوک بیر یئردن آیریلمیش داها کیچیک یئر، سئکتور، بؤلوم، اداره بؤلمه سی، عسگر بؤلمه سی.

bölmə işarəti..بؤلمه‌ایشارتی [آد، مت] ریاضی ایشلمینده بؤلمه علامتی‌نی گؤسته رن سیمگه "/ ÷:"، تقسیم (فا:تقسیم). division

bölməli..بؤلمه‌لی [صفت] بؤلمه ایله آیریلمیش اولان.

bölən..بؤلَن [اؤزل آد] ۱-بؤلوْم، پای ۲-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

bölən..بؤلن [مت] بؤلمه ایشلم‌ینده بیرسایی‌نی نئچه یئره بؤلن "۵÷۳۰ بو ایشلمده ۵ بؤلندیر" (فا:مقسّم). divisor

bölü..بؤلو [آد، سایش] بؤلمه ایشلم اینی گوسته رن اشارت" / " (فا:تقسیم، تقسیم بر). division

bölüt..بؤلوت [آد] ۱-وُجوددا ویا دوزَلتمه شئیلرده یان یانا دوزه‌لن پارچالارین هر بیری، حالقا (فا:حلقه). ۲-(یاشام.ب) زیقوت‌اوُن بؤلونمه سیندن سوْنرا آمبریوْندا دوزه‌لن و آز چوخ بیربیرینه بنزه ین

بؤلمولرین هر بیری، اکلم باجاق‌لیلارین وُجودونو دؤزَلدن یان یانا دؤزولو پارچالارین هربیری.

بؤلوتلنمک..bölütlənmək [تاثیرسیز ائیلم] دؤللنمیش یومورتانین بلاستولو یئتیشه‌نه‌دک آرد آردا بؤلونمک (فا:تقسیم سلولی).

بؤلوتلو..bölütlü [صفت] بؤلوت‌لره و حالقالارا آیریلمش اوْلان.

بؤلوجک..bölücək [آد] بالاجا بؤلوک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بؤلوجو..bölücü [صفت، آد] ۱-بؤلمه ایشینی گؤرن، بؤلن. ۲-اؤلکه ده بیر بؤلگه‌نی آیرماق‌ایسته‌ین کیمسه و قروپ. distributor

بؤلوجولوک..bölücülük [آد] بؤلوجونون‌ایشی، آراپوْزوجو (فا:تقسیم-کننده).

بؤلوچ..bölüç [آد] بؤلوک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بؤلوش..bölüş [آد] بؤلمک ایشی ویا بیچیمی.

بؤلوشدورمک..bölüşdürmək [اتدیرگن ائیلم] بؤلوشمک ایشینی گؤردورمک، پایلاشدیرماق (فا:توزیع کردن). to divide

بؤلوشدورمه باغلاجی..bölüşədürmə bağlacı [آد، دیل‌بیلیمی] جمله ده بؤلن باغلاج (فا:رابط مقسم). disjunction

بؤلوشدوروجو..bölüşdürücü [صفت] بؤلوشدورن (فا:مقسّم). divider

بؤلوشدورولمک..bölüşdürülmək [بلسیز ائیلم] بؤلوشدورمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م تقسیم کردن). to be divided

بؤلوشمک..bölüşmək [قا] بیر شئیی اؤز آرالاریندا بؤلمک، پایلاشماق، پایینی آلماق (فا:تقسیم شدن). to share

بؤلوشولمک..bölüşülmək [قا، بل] بؤلوشمک ایشی گؤرولمک.

بؤلوشوم..bölüşüm [آد] بؤلوشمه، پایلاشما (فا:تقسیم و سهم گیری).

بؤلوک..bölük [آد] ۱-بیر بوتوندن آیریلمش حصّه، پارچا، تیکه (فا:قطعه). ۲-عسگرلیک ده ان بالاجا تاقیم. group ۳-(مت) اوْنلوق سایی‌لاریندا اوچ اوچ بؤلوملره بؤلونن تاقیم. ٤-ساچ هؤرگوسو. ٥-اینسان‌آدی: بؤلوکباش، بؤلوکتای، بؤلوکداغ. {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر}.

بؤلوکبای .. Bölükbay [اؤزل آد] قیْرقیز-توْقای-سوْلتوُ بوی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

بؤلوکبؤلوک..bölük bölük [ظرف] پارچالارا آیریلمش، پارچا پارچا، دسته دسته، بؤلوم بؤلوم. parts/ groups

بؤلوکباشی..bölük başı [آد] عسکرلیکده بؤلوک تاقیم‌ینا باشچی اوْلان.

بؤلوکبای..bölükbay [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین توْقای و بوُقو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

بؤلوکپؤرچوک..bölük pörçük [صفت] بؤتونلوگو ساغلاناماميش، پارچا پارچا.

بؤلوکلنمک..bölüklənmək [بلسیز ائیلم] بؤلوملنمک ایشی گؤرولمک.

بؤلولمک..bölüləmək [تاثیرلی ائیلم] بؤلوک بؤلوک ائتمک. {ت: حئیوان‌لاری بؤلوک‌لره آییرماق}.

بؤلوم..bölüm [آد] بیر بوتونون پارچالاریندان هر بیری "آپارتمان بؤلومو، اوْخول بؤلومو، چاغ بؤلومو، وُجود بؤلومو" (فا:فصل). section، part

بؤلوم‌بؤلوم..bölüm bölüm [ظرف] پارچا پارچا، تیکه تیکه (فا:تکه تکه).

بؤلومجوک..bölümcük [آد] بیر بؤلومون بالاجا حیصّه‌سی (فا:حصه).

بؤلومسل..bölümsəl [صفت] بؤلونمه ایله ایلگی‌لی.

بؤلوملندیرمک..bölümləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی بؤلوملره آییرماق (فا:ف س قسمت قسمت ویا فصل فصل کردن).

بؤلوملندیریلمک..bölümləndirilmək [بلسیز ائیلم] بیر شئی بؤلوملره آیریلماق، قسمت قسمت اوْلونماق.

بؤلوملنمک..bölümlənmək [بلسیز ائیلم] بؤلوم‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا:قسمت قسمت ویا فصل فصل شدن).

بؤلومله‌مک..bölümləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر نئچه بؤلوملره آییرماق، بؤلوک بؤلوک ائتمک، صیْنیفلاندیرماق، تصنیف لندیرمک (فا:قسمت قسمت ویا فصل فصل شدن).

بؤلومله‌مه..bölümləmə [آد] بؤلوملره‌بؤلمه(فا:درجه‌بندی degraduation

بؤلومله‌نیش..bölümlənış [آد] بؤلوم لنمک ایشی ویا بیچیمی (فا:قسمت قسمت ویا فصل فصل شده).

بؤلون..bölün [اؤزل آد] یؤنه‌تیجی، باشقان، باشچی.

بؤلونتو..bölüntü [آد] بؤلونموش پارچا، قیرینتی، فراکسیون[۷].

بؤلونگو..bölüngü [آد] بؤلونتو (فا:فراکسیون).

بؤلونمز..bölünməz [صفت] ۱-قالیق‌سیز بؤلونه بیلمه ین، بؤلونمز سایی "۷÷۱۱: بوایشلم ده ۱۱ بؤلونمزدیر". ۲-پارچالانمایان، آیری آیری یئرلره آیریلا بیلمه ین، پارچا لانماز، آیریلماز (فا:جدانشدنی). indivisible, ،inseparable

بؤلونمزلیک..bölünməzlik [آد] بؤلونه بیلمه مه، پارچالانا بیلمه مه، بوتؤولوک، تاماملیق. indivisibility

بؤلونمک..bölünmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤلمک ایشی گؤرولمک، پارچالانماق، خیردا حیصّه‌لره آیریلماق، پایلاشیلماق (فا:تقسیم شدن). to be divided or distributed

بؤلونمَکلیک..bölünməklik [آد] بؤلونمه قابلیتی اولما. divisibility

بؤلونموش..bölünmüş [آد، صفت] منقسم (فا:منقسم). divided.

بؤلونمه..bölünmə [آد] ۱-بؤلونمک ایشی، تیکه‌لنمه ۲- (یاشام‌ب) گؤزه‌لرین نئچه یئره بؤلونوب چوخالماسی (فا:تقسیم). division

بؤلونن..bölünən [آد، مت] ائشیت بؤلومله‌ره آیریلان سایی؛ ۲=۵÷۱۰بو ایشلَمده ۱۰سایی‌سی بؤلونن‌دیر(فا:بخش پذیر). divided

بؤلونوش..bölünüş [آد] بؤلونمک ایشی ویا بیچیمی (فا:تقسیم).

بؤلونه بیلمه..bölünəbilmə [آد، مت] ۱-بیر سایی‌نین نئچه یئره (قالان‌سیز) پارچالانا بیلمه سی. ۲-پارچالانا بیلن (فا:تقسیم پذیر).

بؤله..bölə [اؤزل آد] پای، نصیب، قسمت[۷].

بؤن..bön [صفت] مایماق، بوُدالا، باخ: بوُن، بوُنالماق .

بؤناغ..bönağ [اؤزل آد] باخ:بؤن+ آغ کوُمانلار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

بؤنَک..bönək [اؤزل آد] پئچه‌نک‌لردن بیر اوْردوباشی(م۱۱جی‌قرن)[٥٤].

بؤنگ..böng [آد] آغیر بیر شئیین دؤشمه‌سیندن‌چیخان‌سس. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بؤوَت..bövət [اؤزل آد] بؤکَت: مراغا دا کند آدی {باخ: بؤگه، بوّیو}.

بؤهوّل..böhül [اؤزل آد] اهرده‌کندآدی، بَفیل شکلینده ده سؤیله نیلیر "اؤهوّل بؤهول ویا اَفیل بَفیل کندلری دئییلیر". {۱-بؤیومک سؤزونه باغلی اوْلارق اوّل اکیله بؤیوکلوگه‌و اقتدارا تاکید ائدیر "بؤیومک+ل: بؤیول". ۲-بوّیو سؤزونه باغلاناراق‌سحرائدیجی و چکیجی گؤزللیک‌آنلامیندادیر}.

بؤیر..böyr [آد] باخ: بؤیور.

بؤیرک..böyrək [آد، سن، آناتومی] قانداکی ضررلی ماده‌لری آریدان و سوّدوگو آییریب سودوک توْرباسینا گؤندره رن اوْرقان (فا:قلوه، کلیه). kidney {باخ: بؤیور}. ۲-بؤیرَک[۲](اؤزل آد) بَیرَک، اوْردوگاه، بایراق ووُرولان یئر[۷]. {بایراق}.

بؤیرک اوستو بئزی..böyrək üstü bezi [آد] بؤیرک‌لرین اوستونده اوْلان بئز.

بؤیرک اوستو وَزی..böyrək üstü vəzi [آد] بؤیرک‌لرین اوستونده اوْلان بئز.

بؤیرک داشی..böyrək daşı [صفت] بؤیرک ده دوزه‌لن داش.

بؤیرک یاغی..böyrək yağı [آد] کسیلن حئیوان‌لارین بؤیرک‌لرینین چئوره سینده اوْلان یاغ، بو یاغ قوْخوسوز اولار و اوْنو بعضی آشلارا و یا شوْربایا ووُرارلار.

بؤیرکجیک..böyərkcik [آد] کیچیک بؤیرک.

بؤیرکچی..böyrəkçi [آد] اوّرک بؤیرکچی، اوّرک بؤیرک ساتان و پیشیرن (فا:دل و قلوه فروش).

بؤیرکسل..böyrəksəl [صفت] بؤیرک‌له ایلگی‌لی (فا:کلیوی). renal

بؤیرکسی..böyərksi [صفت] بؤیرک بیچیمینده اوْلان.

بؤیرکلی..böyrkli [صفت] قوچاق، اورکلی (فا:جسور).

بؤیرو..böyrü [باخ] بؤیور، بؤیورو.

بؤیروندن تؤره مه..böyründən törəmə [باخ] بؤیوردن تؤره مه.

بؤیله..böylə [صفت] بونون کیمی، بونا بنزر "منده بؤیله بیر ایشیم اوْلسایدی!". ۲-(ظ) بیرتورلو، بئیله، بئله "بؤیله سؤمک". ۳-(اوّنلم) ایچینده "نه، نَجور" سوْرولارینا جاواب وئرن جُمله‌لرین سوْنوندا گله‌رک جُمله‌یه شاشقین‌لیق مفهومو آرتیریر "بوُ نه بیچیم ایش بؤیله" (فا:اینطوری).

بؤیله بؤیله..böylə böylə [ظرف] بئیله بئیله، بوجور.

بؤیله‌جه..böyləcə [ظرف] بوجور، بوُبیچیمده(فا:اینطوری).

بؤیله‌جه‌نه..böyləcənə [ظرف] بوجور، بوُبیچیمده(فا:اینطوری).

بؤیله‌سی..böyləsi [ظرف] بئیله سینه.

بؤیله‌سینه..böyləsinə [ظرف] بئیله سینه.

بؤیله‌لیکله..böyləliklə [ظرف] بو جور اولاراق، بئیله‌لیک‌له (فا:اینطوری).

بؤیله‌مه سینه..böyləməsinə [ظرف] بئیله سینه.

بؤینمک..böynəmək [بل، دا] سوُ گؤللندیریلمک اوچون آرخین و چایین قاباغی کسیلمک.

بؤیوتج..böyütəc [آد] اوْداق بوْیوتو بیر نئچه سانتیمتر اوْلان یاخین لاشدیریجی مرجک.

بؤیوتمک..böyütmək [ل، ت] ۱-بؤیوکلَتمک، یئکتمک، گئنیش لتمک، شیشیرتمک. ۲-بویا باشا چاتدیرماق، یئتیشدیرمک (فا:بزرگ نمودن). to enlarge to bring up

بؤیوتمه..böyütmə [آد] بؤیوتمک ایشی(فا:مبالغه). exaggeration

بؤیوتوش..böyütüş [آد] بؤیوتمک ایشی.

بؤیوتولمک..böyütülmək [بلسیز ائیلم] بؤیوتمک‌ایشی گؤرولمک، یئکتمک.

بؤیوجوک..böyücük [صفت] اولْدوقجا بؤیوک (فا:تا حد امکان بزرگ).

بؤیودوجو..böyüdücü [صفت] بؤیوک گؤسته‌رن، ایری گؤسته رن (فا:بزرگ کننده). magnifying

بؤیودوش..böyüdüş [آد] بؤیوتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:بزرگ نمایی).

بؤیودولمک..böyüdülmək [بلسیز ائیلم] بؤیوتمک ایشی گؤرولمک.

بؤیودولموش..böyüdülmüş [صفت] ایری لشدیریلمیش (فا:بزرگ شده).

بؤیور..böyür [آد] بؤیْر، بؤیرؤ : ۱-بوْش بؤیور، بدنین‌یان طرفی، بدنین ایکی طرفینده قابیرقا ایله خالچا سوموگونون آراسیندا‌کی بوش اولْان یئر. ۲-یان، یان طرف "قاب بؤیرو اوّسته دؤشدو" (فا:پهلو). side {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ بو کلمه بؤگمک› بوّکمک سؤزوندن آلیناراق بدنده بوّکولن یئری گؤسته ریر، و یئنه بو سؤزدن دؤزه‌له‌رک بؤیرک کلمه‌سی بؤیورده اولان عضوو گؤسته ریر}.

بؤیور آغری‌سی..böyür ağrısı [آد، مج] ناراحتلیق، ناراحت ائدیجی.

بؤیور بؤیور..böyür böyür [ظرف، باخ: بؤیورتگن] باغیراراق.

بؤیور بؤیوره..böyür böyürə [ظرف، باخ: بؤیور] یان یانا. side by side

بؤیورتگن..böyürtgən [آد، بیتگی] بیتگی آدی، توُتا بنزر میوه‌سی اولْان و کولْ حالیندا بیر چؤل‌بیتگی‌سی {بؤیورمک قوسماق معناسیندا ایشله نیب، و بؤیورتمک فعلیندن بؤیورتگن‌قوسدوروجو و تهوّع گتیرن معناسیندادیر، باخ: بؤیورتلن}.

بؤیورتگن‌لیک..böyürtgənlik [آد] بؤیورتگن کولْلاری بیتن یئر.

بؤیورتْلن..böyürtlən [آد، بیتگی] تیکانلی گوّل سوْوولاردان باخچا و یول قیراقلاریندا یئتیشن تیکانلی بیر چالی، و بو بیتگی‌نین یئمیشی (فا:تمشک). rubus fruticosus. ros

بؤیورتلن‌لیک..böyürtlənlik [آد] بؤیورتلن چالی‌لاری بیتن یئر.

بؤیورتمک..böyürtmək [اتدیرگن ائیلم] بؤیورمه‌سینه سبب اولْماق، قیشقیرتماق، باغیرتماق (فا:فس نعره کشیدن).

بؤیورتو..böyürtü [آد] ۱-بؤیورمه‌سسی، اؤکوزکیمی‌حئیوانلارین چیخارد یغی سس (فا:نعره). bellow ۲-بیر نوع قوش (فا: ماغ).

بؤیوردن‌تؤره‌مه..böyürdən törəmə [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلنمه‌دن-مئیداناچیخان شئی حاققیندا.

بؤیورمک..böyürmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤگورمک: اؤکوْز و دوه کیمی حئیوانلار باغیرماق، قیشقیرماق، باغیرماق (فا:نعره کشیدن). to bellow {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده، سس تق}.

بؤیورو اوّسته یاتماق..böyürü üstə yatmaq [مج، س] تنبل‌لیک ائتمک.

بؤیوروش..böyürüş [آد] بؤیورمک‌ایشی‌وبیچیمی، بؤیورتو(فا:نعره کشی).

بؤیوروشمک..böyürüşmək [قا] بؤروّشمک: بیر یئرده آغیزآغیزا وئریب بؤیورمک، بیرلیکده بؤیورمک (فا:باهم نعره کشیدن). to bellow together

بؤیورونو یئره وئرمک..böyürünü yerə vermək [مج، س] بؤیورو اوّسته یاتماق، تنبل‌لیک ائتمک.

بؤیوک..Böyük [آد، صفت] ۱-یئکه، عظمتلی (فا:بزرگ، شگرف). great، large ۲-چوْخ گوجلو، چوخ شدّتلی. ۳-بعضی آدلارلا معنانی گوجلندیریر " بؤیوک سئوینج". ٤-اولْقوُن، سایقیْدَیر، بیلگه[۷]. {باخ: بؤیومک؛ بوکلمه‌نین کؤکو دیوانداکی ‹بَدوّک، بذوّک› کلمه‌لرینه باغلانیر، بَذوک و بَذ کلمه‌لر ایله بگ سؤزلری ایلگی‌سیز سانیلمیر}.

بؤیوک–..böyük– [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولْاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ٤٥ آد سایماق اولْار).

بؤیوک‌آتا..Böyükata [آد] بیرینین آنا و یا آتاسینین آتاسی (فا:پدربزرگ). grand father

بؤیوک‌آتاردامار..böyükatardamar [آد] قانی قلبدن ووجودا داشییان دامار.

بؤیوک–آچین .. Büyük-Açın [اؤزل آد] آلتای تورکلری قیْزیل بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بؤیوک‌آغا..böyükağa [اؤزل آد] بؤیوک و متفیذ شخص اوچون سؤیله نیر، بؤیوک و آغا، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بؤیوک‌آنا..böyükana [آد] بیرینین آناسینین ویا آتاسینین آناسی.

بؤیوک‌آننه..böyükannə [آد] بیرینین آناسینین ویا آتاسینین آناسی.

بؤیوک‌آیی..böyükayı [گؤی ب] گؤیده قوُزئی اوُجای (قطب) طرفینده ساپلی تاوا کیمی اولْان ۷ اولْدوزون آدی (فا:دبّ اکبر). the greater bear

بؤیوک‌ائلچی..böyük elçi [آد] رتبه‌سی بؤیوک اولْان ائلچی (فا:سفیر کبیر). ambassador

بؤیوک‌ائلچی‌لیک..böyük elçilik [آد] بؤیوک ائلچی و اوْنون یانینداکی‌لارین ایشله دیگی یئر.

böyük od püskürən ilan..بؤیوک اوْدپوسکورن ایلان [آد] اژدها (فا:اژدرها). a dragon

böyükböyük..بؤیوکبؤیوک [ظرف] یئکه یئکه. very big, very huge

böyükbaba..بؤیوکبابا [آد] بیرینین آنا ویا آتاسینین باباسی (آتاسی)، دده.

böyükbaş..بؤیوکباش [آد] ۱-باشی بؤیوک ائوجیل حئیوان (اینک، اؤکوز، جامیش). ۲-رُتبه‌سی بؤیوک اوْلان کیمسه، باشچی.

böyükbaşlıq..بؤیوکباشلیق [آد] بؤیوک باش اولما(فا: سرکردگی).

böyükbaldıran..بؤیوکبالدیران [آد، بیتگی] بیرنوع زهیرلی اوت(فا: شوکران).

böyükboyqoda .. بؤیوکبوْیقوْدا [اؤزل آد] Büyük Boygoda آلتای‌تورکلری قوْیبال بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

böyük para..بؤیوکپارا [آد] چوخ پارا.

böyükcə..بؤیوکجه [صفت] بیرآز بؤیوک (فا:کمی بزرگ).

böyük çillə..بؤیوکچیلله [آد] قیشین اوّلیندن ٤٠گون ایچینه آلان دؤنم، بؤیوک چیله‌دن سونرا ٢٠گون کیچیک چیله سورَر.

böyük hərf..بؤیوکحرف [آد] الفبادا حرف‌لرین بؤیوک شکلی.

böyükxan..بؤیوکخان [اؤزل آد] بؤیوک و آغا، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

böyükxanım..بؤیوکخانیم [اؤزل آد] عایله ده یاشجا بؤیوک اوْلان خانیم، حُرمتلی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

böyük dalqa..بؤیوکدالقا [آد، فیزیک] اوُزون دالقا (رادیو یایینی اوچون).

böyükraq..بؤیوکراق [صفت] بیرقدر بؤیوک (فا:بزرگتر). eldest

böyük sanma..بؤیوکسانما [آد] بؤیوتمه (فا:بزرگ نمایی). glorification

böyüksü..بؤیوکسوْ [صفت] بؤیوک کیمی.

böyüksüz..بؤیوکسوْز [صفت] باخیجی‌سیز، آرخاسیز.

böyüksüzlük..بؤیوکسوْزلوک [آد] باخیجی‌سیزلیق، آرخاسیزلیک.

böyüksəmək..بؤیوکسه‌مک [تاثیرسیز ائیلم] بؤیوک اوْلدوغونو قبول ائتمک.

böyükşəhər..بؤیوکشهر [آد] آنا کند.

böyükqadın..بؤیوکقادین [آد] یاشلی قادین.

böyükqardaş..بؤیوکقارداش [آد] یاشجا بؤیوک اولان قارداش (فا:برادر ارشد). elder

böyükkalori..بؤیوککالوْری [آد] آتموْسفئر باسینج آلتیندا بیر kg سوُیون ١٤,٥ درجه‌دن ١٥,٥ درجه‌یه چیخارماق اوْچون گره کن ایستی مقداری، کیلوْ کالوْری.

böyükkiçik..بؤیوککیچیک [آد] هامی لیقجا.

böyük görmək..بؤیوکگؤرمک [تاثیرلی ائیلم] اؤستون گؤرمک.

böyüklərin əllərindən kiçiklərin gözlərindən öpmək..بؤیوکلرین اللریندن کیچیک‌لرین گؤزلریندن اؤپمک [ظرف] سئوگی و سایقی گؤسترمک.

böyüklənmək..بؤیوکلنمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیوک لوک ائتمک، شیشمک، اؤزونو بؤیوک گؤسترمک(فا:بزرگی کردن). ۲-گؤرَوی بؤیومک، رتبه‌سی آرتماق (فا:بزرگ گردیدن).

böyüklü kiçikli..بؤیوکلو کیچکلی [صفت، ظرف] بؤیوک وکیچیک هامی‌سی. one and all

böyüklük satma..بؤیوکلوک ساتما [آد] مغرور اوْلما(فا:تفرعُن). haughtimes

böyüklük göstərmək..بؤیوکلوک گؤسترمک [آد] گؤنول بؤیوکلوگو گؤسترمک.

böyüklük..بؤیوکلوک [آد] ۱-جلال (فا:عظمت). greatness، glory ۲-بؤیوک اوْلما وضعیتی، بؤیوکلره یاراشان ترپه نیش (فا: کرامات). miracles

böyüklə böyük kiçiklə kiçik..بؤیوکله بؤیوک کیچیکله کیچیک [ظرف] هرکس‌له یوْلا گئدن.

böyükləmə..بؤیوکلمه [آد] بؤیوک ائتمه (فا:بزرگ نمایی). glorification

böyükməçid..بؤیوکمچید [آد] جامع مچیدی (فا:مسجد جامع). comperhensive

böyük hun dövləti..بؤیوکهون‌دؤولتی [صفت] باخ: هونلار.

böyükyaşli..بؤیوکیاشلی [صفت] یاشجا اوْبیری‌لریندن بؤیوک.

böyükyana..بؤیوکیانا [ظرف] بؤیوک بؤیوک، یئکه یئکه، لووغا لوْوغا.

böyültəc..بؤیولتج [آد] گؤرونتونو بؤیوتن آراج، آقراندیسوْر (فا:ریزبین).

böyümək..بؤیومک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئکلمک، گئنیشلَنمک. ۲-یاشلی اوْلماق. ۳-آرتماق، شدت لنمک، گوْجلنمک. ٤-بوْی آتماق "اوُشاقلار بؤیویور". ٥-هر هانسی بیر یئرده عؤمور گئچیرمک و یاشاماق " اوُشاق یاخجی مُحیطده بؤیویور" (فا:بزرگ شدن). {ت‹بَدؤمک›؛ بَذ، بَذوْک، بَدوْک› بؤیوک؛ بو کلمه بزرگ شکلینده ده فارسجایا گئچیبدیر؛ یونانجا bio, bios، "بیولوژی: یاشام بیلیم"؛

یئنه‌ده بۆیو، بۆگمک(سد ووروب سوُیون یوْلونو باغلایاراق‌سوُیو چوْخالتماق) سؤزلریله باغلیلیغی آراشدیریلمالیدیر}.

بؤیومه..böyümə [آد]بؤیومک ایشی (فا:ارتقاء، رشد). growth.

بؤیوین..böyüyən [صفت] یئکه‌لن.

بؤیویوش..böyüyüş [آد]بؤیومک‌ایشی‌وبیچیمی (فا:رشد). growth

بؤیه..böyə [باخ]بؤیه‌لک.

بؤیه لنمک..böyələnmək [ل، دا]اوُرکک وضعیته گلمک.

بؤیه‌مک..böyəmək [ل، دا]سوُیو گؤللندیرمک اوچون آرخین و چایین قاباغینی کسمک.

بؤیه‌لک..böyələk [آد، باخ: بۆوه] ۱-هؤرومجه‌یه بنزر و حئیوان لارین قانی ویا بیتگی‌لرین شیره‌سیله گئچینن ایری میلچک (چیبین). ۲-مجازی حالدا اۆرکوجو اوْلانا دئییلیر "مال قارا بؤیه لک اوْلدو، فلانکس بیزدن بؤیه‌لک اوْلوبدور".

بؤیه‌لک‌لندیرمک..böyələkləndirmək [تاثیرلی ائیلم]قیزیشدیرماق، آجیقلاندیرماق (فا: عصبانی نمودن).

بؤیه‌لک‌لنمک..böyələklənmək [تاثیرسیز ائیلم]بؤیه‌لک ساشماسی سبب ایله شیللاق آتماق (حئیوانلار حاقّیندا و مجازی اولاراق شیلتاق‌لیق ائله ین اینسان حاقّیندا) (فا:شلتاقی نمودن).

بؤیه‌لکچی..böyələkçi [آد، مج]فیریلداق چی.

بوُ..bu [عوضلیک]بورداکی، یاخین اوْلان زامان شئی ویا یئری گؤسته رن سؤزجوک " آد حاللانماسی شکیللری بؤیله دیر: بوُنا، بوُنو، بوُنون، بوُندا، بوُندان؛ چوْخلوق بیچیمی: بوُنلار" (فا:این). this {دیوان لغات تورک، گؤیتورک داشیازیلاری و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر،}.

بوُآرادا..buarada [ظرف]بوُزاماندا،بوُسوره‌ده(فا:ضمنا). meanwhile

بوُیوْللا..buyolla [ظرف]بو یؤنتم‌له(فا:بدین طریق). thus, by

بوُیوْلدان..buyoldan [ظرف]بو یؤنتم‌له(فا:بدین طریق). thus, by

بوُآندا..buanda [ظرف]بوُ زاماندا، الحال (فا:الحال). now

بوُاوْزدن..bu üzdən [ظرف]بوُسببدن (فا:بنابر این، لذا) so.، therefore

بوُایل..bu il [ظرف]ایچینده اولدوغوموز ایل (فا:امسال). this year

بوُپتای .. Buptay [اؤزل آد]قازاق-اوُلوُیوْز-دوُولات بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

بوُببو..bubbu [آد، دیرگی]بوببو قوشو، شانا پیپیک، شینه بوُب (فا:هدهد). {ت‹اوُبگوک، اوُپوب› سن ‹اوْبوک قوشو، پوپوش› بو کلمه سس‌تقلیدی اوْلاراق چوخ‌اسکیدن تورکجه‌ده ایشلک اوْلموش و سونرالار دَییشه‌رک فارسجادادا ایشله نیبدی}.

بوُبی داشی..bubi daşı [اؤزل آد]هئریس ده داغ آدی.

بوُبیری..bubiri [عوضلیک]باشقاسی.

بوُبیک..bubik [اؤزل آد]قوْنچا، گوْل[۷].

بوُبین..bubin [آد، فرانسیزجا]مقرّه (فا:مقرّه). coil

بوُت..but [آد] ۱-پرستیش ائدیلن هیئکل، تاپینیلان هر شئی. ۲-صنم، گؤزل (فا:بت). {ت: ۱-دَیرلی بؤیوک فیروزه. ۲-بؤیوک ارمغان گتیرَنه وئریلن بخشیش؛ دده، بوُ سؤزون فارسجا دئییلمه سی قوُشقولودور، باخ: بوُد}.

بوُت‌پرست..but pərəst [آد]بوُت‌لاری‌ستایش‌ائدن، بوُتاتاپینان(فا:بت-پرست)

بوُتا..buta [باخ]بوُداق (آغاج دالی، قوْل، قوْنچا، قیزیل اریتمه قابی) (فا:بوته). bush

بوُتاجیْققا..butacıqqa [آد]پارچا، قالی کیمی شئیلرین اۆستونه سالینان اَییریلمیش سرو شکلینده نقشلر[۸۲].

بوُتافوْر..butafor [آد]اوْیون اۆچون گرکلی صحنه اشیاسی[۲].

بوُتالانماق..butalanmaq [باخ]بوُداقلانماق.

بوُتالی..butalı [اؤزل آد]ابهر ده داغ آدی.

بوُتالی..butalı [صفت]اوزه‌رینده بوتاسی اوْلان، بوتا ناخیشلی‌وگۆللو.

بوُتلوق..butluq [آد]زره‘ین شالوار قسمی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُتوق..butuq [آد]پوُتلوق، سوُ قابی(فا:پیت) {ت‹بوُتیق› ، باخ: بوُد}.

بوُتیک..butik [آد، فرانسیزجا]گئییم و بزک و سۆس اشیاسی ساتان توُکان.

بوُجاری..bucari [آد، فا]تاخیل آریتما ایشی (فا:~). winnowing

بوُجاق..bucaq [اؤزل آد] ۱-گیزلی بؤلگه ۲-اوُزاق یئر[۷].

بوُجاق..bucaq [آد]گوشه، کنار، بیر زاویه‌نین بیربیرینه یئتیشن طرفی (فا:گوشه). corner {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ت‹بوُجقاق› ۱-گوشه. ۲-کسیلمیش حئیوان دری‌سینین چاریق دوزه نیلن اوُجلاری. ۳-قطر؛ بو کلمه بیچمک سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، و بیر شئیین و یئرین کسیلمیش تیکه سینی گؤسته ریر، اؤزل‌لیکله اسکی معنالارینا باخاندا بو دلیل گوجله نیر، بوچماق› بوجماق› بوج+اق› بوجاق}.

بوُجاق اؤلچن..bucaq ölçən [آد]زاویه اؤلچمه‌یه یارایان آلت.

بوُجاق بوُجاق..bucaq bucaq [ظرف]هریئرده، هریاندا.

بوُجاق بوُجاق آراماق.. bucaq bucaq aramaq [تاثیرسیز ائیلم] هریئری آراماق.

بوُجاق بوُجاققاشماق.. bucaq bucaq qaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشاردیقجاییرینین الیندن قاچماق.

بوُجاق بوُجاق گزمک.. bucaq bucaq gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] هریئری گزمک.

بوُجاق توُتدو.. bucaq tutdu [آد] اوشاقلارآراسیندا قاچاراق بیر ائوین یا یئرین بوجاقلارینی توتاراق اویناناں بیر اوْیون آدی.

بوُجاقسیز.. bucaqsız [صفت] دیب‌سیز (فا:بی پایان). impoverished

بوُجاقلی.. bucaqlı [صفت] بوجاغی اوْلان (فا:گوشه دار).

بوُجور.. bucur [ظرف] بئیله (فا:اینچنین). in this manner

بوُجوربوجور.. bucurbucur [صفت، دا] قیسا بویلو.

بوُجورقاد.. bucurqad [آد] وینچ، جرّاثقال و بونا بنزر معمولی وسیله‌لر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُجوُغاز.. bucuğaz [عوضلیک] بوُجیْغاز:بو" بوُجوُغازمنیم یانیمدادیر".

بوُچای .. Buçay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز-کیْپچاک بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

بوُچقاق.. buçqaq [آد] چاپی، قطر (فا:قطر). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:بیچمک+قاق}.

بوُچوق.. buçuq [صفت] یاریم، یاری "دؤرد بوچوق= دؤرد یاریم ٥/٤" (فا:نیم). {سنگلاخ و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بیچمک سؤزوندن آلینمیشدیر و بیر نسنه‌نی بؤلوب بیچیلمه‌سینه دئییلیر، باخ: باجا}.

بوُچوقلو.. buçuqlu [باخ] کسیک سایی (فا:اعشاری).

بوُچی.. buçi [آد] بیر نوع قوْپوز و عود. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُحئینده.. buheyndə [ظرف، ع] بوآندا، بوُ زامان (فا:در این حین).

بوُخاخ.. buxax [باخ] بوخاق.

بوُخار.. buxar [آد] سوُیون اوُچوجو وضعیته گلن بؤلومو، بوُغو، بوُغ (فا:بخار). steam، evaporation {ت‹بوُ›؛ بوکلمه بعضا عًربجه دئییلمه‌گینه رغما توركجه كؤكلو اولمالیدیر، بوُ› بوغ› یوُخار}.

بوُخار آراباسی.. buxar arabası [تاثیرسیز ائیلم] بوخارلا ایشله ین آرابا.

بوُخارآراجی.. buxararacı [آد] بوخار گوج ایله ایشله ین آراج (فا:ماشین بخار). steam engine

بوُخاراؤلچن.. buxar ölçən [آد] بوْرولاردا کی بوُخارین مقدارین-اؤلچن آلت.

بوُخارپایلایان.. buxar paylayan [آد] موتورلاردا بوُخاری پایلاشدیران بؤلوم.

بوُخارحامامی.. buxar hamamı [آد] بوخارلا قیزمیش حامام (فا:حمام بخار). vapour bath

بوُخارخانا.. buxar xana [آد] بوخارلاقیزمیش‌حامام‌ویئر، باخ:بوخار حامامی.

بوُخارلادیجی.. buxarladıcı [آد] بوخار دوزَلدن. evaporator

بوُخارلاشدیرماق.. buxarlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوغلاتماق، بوُخار دوُرومونا گتیرمک.

بوُخارلاشدیریجی.. buxarlaşdırıcı [آد] بوخار دوزَلدن. evaporator

بوُخارلاشماق.. buxarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغلاماق، بوُخار اوْلماق.

بوُخارلاماق.. buxarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغلاماق (فا:بخار کردن). to evaporate

بوُخارلانان.. buxarlanan [آد] قیزیشاراق بوخار وئرن (فا:بخار زا). steam-generating

بوُخارلاندیرماق.. buxarlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوخاراچئویرمک، بوغلاندیرماق(فا:فس بخارکردن to cause to turn steam

بوُخارلاندیریلماق.. buxarlandırılmaq [بلسیز ائیلم] بوغلاندیریلماق (فا:ف.م بخار کردن).

بوُخارلانما.. buxarlanma [آد] تبخیر. evaporation

بوُخارلانماق.. buxarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغلانماق(فا:بخار شدن). to evaporate

بوُخارلایجی.. buxarlayıcı [آد] بوخار دوزَلدن. evaporator

بوُخارلی.. buxarlı [صفت] بوخاری اوْلان.

بوُخارلی اوّتو.. buxarlı ütü [آد] بوخار گوّج ایله ایشله ین اوّتو.

بوُخارلی ترئن.. buxarlı tren [آد] بوخار گوّج ایله ایشله ین ترئن.

بوُخارلی گمی.. buxarlı gəmi [آد] بوخار گوّج ایله ایشله ین گمی.

بوُخارلی ماشین.. buxarlı maşın [آد] بوخار گوّج ایله ایشله ین ماشین.

بوُخاری.. buxarı [آد، باخ: بوُغو] بیر یئری قیزدیرماق اوچون ایچینده اوْد یانیدریلان آراج (فا:بخاری). heater

بوُخاغی.. buxağı [آد] بوُخاو، زنجیر، کؤستک، قوْل باغی، کلَپچه. ٢-غربی گؤی توّرکلرده بگو کوْموتان آدی[٧]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُخاغی‌لاماق.. buxağılamaq [تاثیرلی ائیلم] زنجیرله‌مک (فا:زنجیر کردن).

بوُخاغی‌لیق..buxağılıq [آد] حئیوانلارین آیاغینا بوخاغی تاخیلان یئر (فا:محل زنجیر پای حئیوانات).

بوُخاغی ووُرماق..buxağı vurmaq [تاثیرلی ائیلم] زنجیرله‌مک (فا:زنجیر کردن).

بوُخاغی‌لی..buxağılı [صفت] زنجیرلی (فا:زنجیر شده).

بوُخاق..buxaq [آد] چنه‌ایله بوغاز آراسیندا کی بؤلوم، چنه آلتی (فا:غبغب). double chin {باخ: بوْغماق› بوْق+ اق› بوُخاق (بوْغوم یئری، بوْغازلا ایلگیلی یئر)؛ ت‹بوُقاق›: قوُش قوُرساغی؛ ت‹بوُقوق›:۱-چیچک توْمورجوغو، ۲-بوْغازین ایکی یانیندا اوْلان ایکی وزی}.

بوُخاق‌لانماق..buxaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤکلمک، چنه آلتیندا ات سالللانماق (فا:غبغب انداختن). to grow chin

بوُخاناق..buxanaq [آد، آنادولو] آیاق.

بوُخاو..buxav [آد] آتلارین آیاقلارینا تاخیلان دمیر حالقا، سوُچلولارین آیاقلارینا باغلانان زنجیر و کؤستک، قوْل باغی. fetters، shackle {دده؛ باخ: بوْقماق (بوْغماق› بوْق+اق› بوُخاق› بوُخاو› بوُخاغی}.

بوُخاولاتماق..buxavlatmaq [اتتدیرگن ائیلم] بوُخاغی ووُردورماق، زنجیرلتمک. to fetter ، to shackle

بوُخاولاماق..buxavlamaq [تاثیرلی ائیلم] بوُخاغی لاماق، زنجیرله‌مک. to fetter، to shackle

بوُخاولانماق..buxavlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُخاغی لانماق، زنجیرلنمک. to fetter

بوُختا..buxta [آلمانجا، آد] دنیزلرده گمی‌لرین مُناسب دورماسی اوچون بالاجا کؤرفز و خلیج. bay (in coast)

بوُخجا..buxca [آد] باغلاما، ایچینه آزیق وگئییم کیمی شئیلری قویان وباغلایان پارچا (فا:بوُقچه). wallet {ت‹بوْغ، بوْختای›؛ بوْغماق+جا}.

بوُخجاجی..buxcacı [آد] بوخجادا توْخوما اشیایی قویوب آلیب ساتان کیمسه (فا:فروشنده دوره گرد (با بوقچه).

بوُخجاجیلیق..buxcacılıq [آد] بوخجاچی‌نین ایشی .

بوُخجاسینی قوْلتوغونا آلماق..buxcasını qoltuğuna almaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز ایسته‌ییله آیریلماق.

بوُخجاسینی‌قوْلتوغوناوئرمک..buxcasını qoltuğuna vermək [تاثیرلی ائیلم] قووْماق، ایشینه‌سوْن وئرمک.

بوُخجالاما..buxcalama [آد] بوخجالاماق ایشی (فا:بسته بندی).

بوُخجالاماق..buxcalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی بوخجا ایچینه قویوب باغلاماق (فا:توی بوقچه گذاشتن). ۲-گؤرَشده رقیبین ال آیاغینی بؤکوب حرکت‌سیز حالا گتیرمک.

بوُخجالانماق..buxcalanmaq [بلسیز ائیلم] بوخجا بیچیمینده باغلانماق (فا:ف.م).

بوُخجو..buxcu [آد] بیچقی، آغاج و بوجور شئیلری کسمه‌یه یارارلی آراج (فا:اره). a saw {بیچمک› بیچقو›}.

بوُخجولاما..buxculama [آد] بیچقی له مه (فا:اره کاری). sawing

بوُخساماق..buxsamaq [س] قبول ائتمه مک، بیر ایشی زوْرلا گؤرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُخسوم..buxsum [آد] داری ایچکی‌سی، بوْزا، بکنی (فا:آبجو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُخسی..buxusi [آد] پیشمیش بوُغدا و بادام ایچی اؤزه‌رینه بال و سوْت بوُلاماجی تؤکه‌رک حاضیرلانان بیر یئمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُخوُر..buxur [ع ‹باخ: بوخار، بوغ›] بوخارلایان وسیله (فا:بخور).

بوُخوُرکوْلو..buxurkolu [آد] چوْبان‌قارقی‌سی آغاجی(فا:لادن) cistaceae

بوُخوُن..buxun [آد] بوْی‌بوُخون.اندام {بوْغماق›بوْغون›بوُخون؛ اینگیلیزجه buxum کلمه‌سی خوش هئیکل معناسیندا هم آنلام و هم سؤیله نیش باخیمیندان تورکجه بوخون کلمه‌سینه یاخین گؤرونور، جالب بودور کی تورئندایک سؤزلوگونده بو کلمه‌نین کؤکونو اسکی اینگیلیز کلمه‌سی bugan بیلیندیرلیرکی بوْغوم معناسیندادیر}.

بوُخوْو..buxov [باخ] بوخاو، بوُخاغی، آیاق زنجیری(فا:زنجیر). chain

بوُخوْولاتماق..buxovlatmaq [اتتدیرگن ائیلم] آیاغینا بوُخوو ووردورماق (فا:ف‌س).

بوُخوْولاماق..buxovlamaq [بلسیز ائیلم] بوُخوو وورماق، زنجیرله‌مک(فا:زنجیر کردن).

بوُخوْولانماق..buxovlanmaq [بلسیز ائیلم] زنجیرلنمک (فا:زنجیر شدن).

بوُخوْوولو..buxovlu [صفت] بوُخوولانمیش (فا:زنجیر شده).

بوُد..bud [آد] ۱-قیچین یوخاری قیسمی، قیچین خالچا (چاناق سوموبو) ایله دیز آراسیندا کی بؤلومو (فا:ران). thigh، hip ۲-(مج)بؤلوشمه ده یاخجی پای آپاران "بؤلوشدوک من بوُد اولدوم". {ت‹بوت›، سن؛ قیْچین ان دَیرلی یئری بود اولماغینا سبب ایکینجی

معناداکی (پایلاشما) بوُ مفهومدان آلینمیشدیر، بو معنایا باخارساق قدیم زامانلار دَیرلی شئی، ارمغان و بؤیوک فیروزه اوچون بوُد ایشله نیردی و محتملا بُت (صنم، تانریچا) کلمه‌سی بو سؤزون بیر آیری شکلی اولاراق آیری دیللرده ایشله نیر، همچنین اینگیلیزجه buttockسؤزو قیچین دیبی اولاراق گلیبدیر، بو معنادا تورکجه بوُد سؤزونه چوْخ یاخین گؤرونور، باخ: پوُتلوق}.

بوُدا..buda [آد] ١-چوخو شرق اؤلکه‌لرده یایقین اولان مذهب و پیغمبرینین آدی (فا:بودا). **buddha** {اؤزل آد}. ٢-بوُدا، (اؤزل آد) آتیلانین قارداشینین آدی، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بوُداتماق..budatmaq [ائتدیرگن ائیلم] بوداماق ایشینی-گؤزدورمک(فا:هرس گردانیدن.

بوُداخان داغ..budaxan dağ [اؤزل آد] بیناب دا داغ آدی.

بوُداق..budaq [آد، تا، دده] ١-آغاج دالی(فا:شاخه). **branch** ٢-(مج)اساس بیر شئی‌دن آیریلان قوْل. ٣-قونْچا، پارچا لاردا باداما بنزر خیردا گوْل شکلی، بوُتا. ٤-ایچینده قیزیل و گوموش اریتمه‌یه یارایان قاب (فا:بوته) ٥-اینسان آدی: بوُداقالپ، بوُداقبای، بوُداقتان، بوُداقتای {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ:بیتمک}.

بوُداق..budaq [اؤزل آد] قوُبا، هشتپر، رشت، سبزوار، میانادا کند آدی.

بوُداق آتماق..budaq atmaq [باخ] بوُداقلانماق.

بوُداق آغاجی..budaq ağacı [آد، بیتگی] اورمان‌قیبی لاریندابیتن، ٢m-٤یوکسک لیکده بیر آغاججیق، آغ داغداغان (فا:بداغ، هفت کول). **viburnum opulus**

بوُداق اؤزو..budaq özü [آد] کیچیک و تازا چیخمیش بوُداق (فا:بوته).

بوُداق جُمله..budaq cümlə [آد، دیل‌بیلیمی] یان جمله، یاردیمجی جمله (فا:جمله فرعی). **subordinate**

بوُداقجیق..budaqcıq [آد] کیچیک بوُداق (فا:بوته کوچک).

بوُداق دَلیگی..budaq dəliyi [آد] تاختالارین بوُداق یئرلرینده اوْلان ویا دؤزه‌لن بوْشلوق.

بوُداقسیز..budaqsız [صفت] دالی و بوداقی و بوتاسی اوْلمایان.

بوُداقلانماق..budaqlanmaq [آد] ١-دالانماق، بوتالانماق، بوداقلی اوْلماق. **to branch** ٢-(بل) بوداقلاری آیریلماق، بوتا بوتا اوْلونماق، بوتا بوتا کسیلمک.

بوُداقلی..budaqlı [صفت] دالی، دالی و بوداغی اوْلان. **branched**

بوُدال..budal [آد، باخ: بوُداماق] قوْچاق، ایگید، اوغلان آدی.

بوُدالا..budala [صفت، ع] زکاجا گئری، مایماق.

بوُدالالو..budalalu [اؤزل آد] قاراگوْنئی: خالخال دا داغ آدی.

بوُدالاماق..budalamaq [باخ] بوُداماق.

بوُداللال..budallal [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

بوُداماق..budamaq [تاثیرلی ائیلم] ١-آرتیق بوتالاری کسمک (فا:بوته بوته کردن). **to cut, to trim** ٢-تیکه‌تیکه ائتمک، بیر شئیی اسکیتمک ٣-دؤیمک، ووُرماق. **to thrash، to drub** ٤-گوْرش کیمی اوْیونلاردا رقیبین آیاقلارینی، آیاق اوْیونو ویا ووُروش ایله یئردن کسمک. {ت‹بوتاقلاماق›؛ باخ: بیتمک}.

بوُدان..budan [تاریخی اؤزل آد] بوُدون؛ ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

بوُدانتی..budantı [آد] بودانمیش دال (فا:بوته بوته شده).

بوُدانماق..budanmaq [ایل، سن] بوداماق ایشی گؤرولمک(فا:هرس-شدن).

بوُدانیر..budanır [آد] بودانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:هرس).

بوُدانیش..budanır [آد] بودانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:هرس).

بوُدای..buday [اؤزل آد] بوُغدای[٧].

بوُدایبگ..budaybəy [تاریخی اؤزل آد] بوُغدای+ بگ؛ ماناس داستانیْندا بیر بگ آدی[٧].

بوُدایی..budayı [آد] بودا مذهبینده اولان (فا:بودایی). **buddhist**

بوُدایجی..budayıcı [آد] بودایان، بیچیجی (فا:درودگر). **carpenter**

بوُدایزم..budayizm [آد] باخ: بوُدیزم.

بوُدجه..budcə [آد] بیردؤولتین یا قورولوشون نظرده توتولموش گلیر و چیخاری(فا:~)**budget** {فر› باخ:بوْکمک}.

بوُدجه..budcə [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.{بوُد+جا/ جه: زنگین یئر}.

بوُدجه آچیغی..budcə açığı [آد] بوُدجه ده بلیرله‌نن گئدَرلرین گلیرلردن چوْخ اوْلماسی دوُرومو.

بوُدجه ایلی..budcə ili [آد] بوُدجه‌نین بیر ایل اوُیقولاما دؤنَمی.

بوُدجه‌له‌مک..budcələmək [تاثیرلی ائیلم] بوُدجه حاضرلاماق، بوُدجه دؤزنله‌مک.

بوُددیزم..buddizm [باخ] بوُدیزم.

بوُدکا..budka [آد] پوْتقا. {ر؛ بوْچکا، باخ بوُد، پوُتلوق}.

بوُدلاشدیرماق..budlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ قازاندیرماق (فا: سود بردن).

بوُدلو..budlu [آد] وارلی، بود آدام (فا:دارا).

بوُدلولاشماق..budlulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قازانماق (فا:دارا شدن).

بوُدولقان..budulqan [تاریخی اؤزل آد] اوْرکلی، جَسوُر؛ عُثمانلی لارین-اولوبابالاریندان[۷].

بوُدون..budun [آد، توپلوم ب] ۱-ملّت، اوُلوس؛ تؤره، دیل و کولتورلری بیر اوْلان اینسان توْپلولوغو، بوکلمه دیواندا قوْوم معنالاناراق، بیرسیْرا محققلر طرفیندن مردم شکلینده ترجمه اوْلوبدور، گؤی تورک یازیلاریندا هر بوُدون'ون بیر قوُتسال یئری و بیر نفر اؤندری وارایدی[۸۵]؛ گؤی‌تورک یازیتلاریندا ایندیکی ائل معناسینا معادل بوُدون ایشله نیردی و هر بوُدون نئچه بوْی و بوْی دا نئچه اوْبادان تشکیل تاپیردی[۲۲۵]؛ بیلگین اورْهان گؤدول'ون نظریجه ملّت کلمه‌سی چوْخراق دین اورْتاق‌لیقلارینی اؤن پلاندا توُتاراق، اوُلوس ایسه، داها چوْخ بوْی و اوُروق آنلاملارینی ایچَریر، و بوُدون سؤزو، بؤتون معنالاناراق، بؤتون اؤلکه اهالی سینی بیر آرادا توُتور، بوُ اؤزدن مردم یئرینه ایشلنمه لیدیر (فا:قوم). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ؛ باخ: بوْی}.

بوُدون—..budun- [اؤزل آد] اینسان آدی: بوُدونال، بوُدونای، بوُدونبای، بوُدونبیکه، بوُدونچوُیار، بوُدونچی‌اَر، بوُدینخان / بوُدونخان.

بوُدون بیلیم..Budun bilim [آد، توپلوم‌ب] بوُدون‌لارین تؤره و دیل و کولتور لرینی آراشدیران بیلیم، ائتنوْلوْژی (فا:قوم شناسی).

بوُدون بیلیمجی..budun bilimci [آد، توپلوم‌ب] بوُدون‌لارین‌تؤره، دیل‌و کولتورلرینی آراشدیران بیلیمجی، ائتنوْلوْق (فا:قوم شناس).

بوُدون بیلیمسل..budun bilimsəl [آد، توپلوم ب] بوُدون بیلیم ایله ایلگی‌لی، ائتنوْلوْژیک (فا: مربوط به قوم شناسی).

بوُدون سال..budunsal [صفت] بوُدونلا ایلگی‌لی (فا:قومی).

بوُدون لوق..budunluq [آد، توپلوم ب] قوْمیت (فا:قوْمیت).

بوُدونچار..budunçar [اؤزل آد] بوُدونچو، اوُلوسچو، ملّیتچی؛ افسانه-وی آلانقوُوا'نین باباسیز اوْغلو، افسانه‌یه گؤره: اوْغوز تؤره‌سی'نی یئیندن گؤنده‌مه گتیریب، یؤرورلویه قوْیان کیشی[۷].

بوُدونچار موُناق..budunçar munaq [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

بوُدونچی..budunçi [اؤزل آد] بوُدونچو، اوُلوسچو[۷].

بوُدونچی‌یئر..budunçi yer [آد] بوُدونجوُ+یئر؛ چَنگیزخان‌ین-اوُلوبابالاریندان[۷]

بوُدونخان..budunxan [تاریخی اؤزل آد] بوُخارا خانلیْغینین قوُروجوسو و ایلک خانی[۷].

بوُدهیدهارما..budhidharma [اؤزل آد] بو شخص م۵۲۰ ایلینده مَدرس شهرینده (هنده) زِن بودیسم‌مکتبی‌نی قوُراراق دونْیادا بؤیوک رزمی‌مکتب‌لرین بیرینی یارادیر، بیر سیرا آراشدیرماجی‌لارا گؤره بودهیدهارما'نین اصلی آدی تامو اوْلاراق هون تورکلریندن اوْلموشدور، بودهیدهارما'نین دؤیوش اوصول‌لاری، اسکی تورکلرین آتیلا هون خاقانی دؤیوش اوْصول‌لارینا دایانیردی و آتیلانین دؤیوشچولری قوشا تیپیک تئکنیک‌لری ایله روم امپراتورلوغونا اوْستون گلدی، یئری وار تورک دؤیوشچولری بو قونودا درین و دیرلی آراشدیرمالار دوْزَنله یه‌لر (نوید ۱۸٦).

بوُدی .. Budi [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدیگَنه بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

بوُدیزم..budizm [آد] بوُدااییزم: میلاددان قاباق ۷ینجی عصرین سوْنلاریندا قوُزئی هیندوستاندا اوْرتایا چیخان و سوْنرا تبّت، چین و باشقا شرق اؤلکه‌لرینده یاییلمیش دین، بوُدا دینی و مذهبی (فا:بوداییزم). **Buddhist**

بوُر..bur [باخ: بوُرماق] بوُرقو آلَتی.

بوُر..bur [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

بوُرا..bura [ظرف] بو یئر (فا:اینجا). **here**

بوُراتپه..buratəpə [اؤزل آد] شامخوْر'دا آشیریم / گدیک آدی[۲۴۰].

بوُراجاق..buracaq [آد] ۱-آغاجدان مئیوه درمک اوچون آلَت.۲-تندیرده اوْدو قاریشدیرماق‌اوچون کؤسَو (فا:چوب بلند). ۳-بوُرغو، مته (فا:مته).

بوُراجیق..buracıq [ظرف] یاخین‌و بلیرلی‌بیر یئری گؤسترییر(فا:دوروبرها).

بوُراجیقدا..buracıqda [ظرف] چوخ یاخین و بلیرلی بیر یئری گؤسته ریر.

بوُراخ..burax [اؤنلم] بوُراخماق فعلیندن امر شکلی، ال چک و فیکیر وئرمه مفهوموندا بیر سؤز "بوُراخ جانیم اوْنونلا ایشین اوْلماسین، بوُ ایشلری بوُراخمالی سان".

بوُراخدیرماق..buraxdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] بوراخماسینی‌ساغلاماق، بوُراخماغا مجبور ائتمک(فا:رهاگردانیدن). **to ask smb to release**

بوُراخما..buraxma [آد] بوُراخماق ایشی (فا:ترْک). **abandinment**

بوُراخماق..buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-الینی آچاراق بیر شئیی اؤتورمک و توتماماق، داها توُتوب ساخلاماماق "ایپین اوُجونو بوُراخماق، قوُشو الیندن بوُراخماق". (فا:رها کردن). **to set free** ۲-قوْیماق، بیر شئیی بیر یئره قوْیماق "چانتاسینی میزین اوستونه بوُراخدی" (فا:گذاشتن). ۳-بیر کیمسه‌دن یا بیر ایشدن و بیر یئردن آیریلماق، علاقه‌نی کسمک "ایشی بوُراخدی" (فا:ترک کردن). **to abandon** ٤-الدن چیخارماق، استفاده ائده‌بیلمه‌مک "فُرصتی الدن بوُراخماق". ۵-بیرینه انگل اوْلماماق، یوْل وئرمک، آخماسینا یوْل

وئرمک" ایچَری بوُراخماق" (فا: اذن دادن). to permit, to allow ٦-بیر شئیه گؤز یوُمماق، "یازارکن اوّچ سطیر بوُراخدی". ٧-ایچَری‌سیندن گئچیرمک، بیر شئیی اؤز ایچیندن گئچمه سینه یوْل وئرمک، ردّ ائله‌مک "بوُجام ایشیغی یاخجی بوُراخمیر". ٨-اؤزگورلوک وئرمک، آزاد ائتمک "اسیرلری بوُراخماق". ٩-بوْشلاماق، بوْشاماق "آروادینی بوُراخدی، ارینی‌بوُراخدی" (فا:طلاق-دادن، رها کردن). ١٠-منفی حاللاردا ایشله‌نه‌رک بیرینی بیر خاص وضعیتده قوْیماق و اوْ وضعیت ده بوْشلاییب گئتمک "احمد اوْنو آغلار بوُراخدی" (فا:رها کردن). ١١-ترک ائتمک، اؤتوروب گئتمک "سیقارانی بوُراخماق" (فا:ترک کردن). ١٢-قیشقیرتماق، سالدیرماغا تحریک ائتمک "ایتی جاناوارین اوْزه رینه بوُراخدی". ١٣-(سوْنرا کلمه سیله بیرلیکده) ارته‌له‌مک، ایشی سوْنرایا بوُراخماق "مُباحثه‌نی سوْنرایا بوُراخ" (فا:به تاخیر انداختن). ١٤-چاپا وئرمک، یاییناماق "کتابی چاپا بوُراخماق" (فا:چاپ کردن). ١٥-(پرده، ائکران، تاماشا کلمه‌لریله بیرلیکده) یاییناماق، گؤسترمک "فیلمی ائکرانا بوُراخدیلار". ١٦-آتماق، فیرلاداراق توُنلاماق، هاوایا قالدیرماق "راکئت بوُراخماق" ١٧-اوْرَتمک، استحصال ائتمک، اوْره تیب ساتماق اوْچون وئرمک "بازارا مال بوُراخماق". ١٨-فارغ التحصیل ائله‌مک، "بیلی‌یوُردلاری هر ایل مین‌لرجه اوْزمان بوُراخیر". ١٩-تاپشیرماق، ساخلاماق اوْچون امانت وئرمک "گلرکن ائوی کیمه بوُراخدین". ٢٠-بوْشالتماق، گرگین‌لیگینی بیر آز آزالتماق "ایپی بیر آز بوُراخین" (فا:شل کردن). ٢١-قارشی قارشی یا قوْیماق، اوْز اوْزه گتیرمک "بوُ دوْنیا حادثه‌لری هرگون آدامی یئنی بیر موضوع ایله اوْز اوْزه بوُراخیر". ٢٢-خدمت ائله‌مک، قوُللوق ائله‌مک "بوُ آشخانا گوْنده ایکی یوْز آدام بوُراخابیلیر". ٢٣-ارث قوْیماق "کیشی اوْنا چوْخ مال بوُراخدی". ٢٤-بیر قیمت و فیاتی قبول ائله‌مک "بوُ مالی سنه مین توْمنه بوُراخدیم". ٢٥-بیر سیرا کلمه‌لرله فرقلی‌معنالی سؤزلر دوْزلدیر: ایز بوُراخماق: ایزقوْیماق؛ لکه بوُراخماق:کثیفله‌مک؛ سؤز بوُراخماق:سؤزآتماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بیراقماق›؛ دیواندا ایشله‌نن بیروُق (تشریفاتچی، آداملاری خاقانین یانینا بوراخان کیمسه) کلمه‌سی بو کلمه‌نین کؤکداشی اولمالیدیر، کاشغرلی‌نین دئییشینه گؤره بو کلمه اصلینده امیر آنلامیندا بوُیروقدان گلمیشدیر چونکو بو آدام اوْنلارا بؤیله امیر وئریر؛ بو مطلبه گؤره بیروق سؤزو بوُیورماق فعلینه باغلاناراق بیرینین بیر یئره گئچمه‌سینه ایذن وئرمک و امیر بوُیورماق دئمکدیر، سونرالار بو سؤزون معناسی گئنیشله نه‌رک بیروُقماق› بوُروقماق› بوُراخماق شکلینده و آزاد ائتمک مفهوموندا ایشله نیب}.

بوُراخیت..buraxıt [آد] ١-بوُراخیلمیش شئی ٢-ترکه، ارث (فا:میراث).

بوُراخیجی..buraxıcı [آد] بوراخماق ایشینی گؤرن (فا:رها کننده).

بوُراخیش..buraxış [آد] بوراخما ایشی ویا بیچیمی، اؤتوروش، بوْشلاما (فا:تعطیل). cessation of work

بوُراخیشماق..buraxışmaq [قا] بورخماق ایشینی بیرلیکده گؤرمک (فا:باهم رها کردن).

بوُراخیلماق..buraxılmaq [بلسیز ائیلم] بوُراخماق ایشی گؤرولمک (فا:رها شدن).

بوُراخیلیش..buraxılış [آد] ١-بوراخماق ایشی (فا:ترخیص) releasing٢-مکتبی بیتیرمه مناسبتی ایله تشکیل ائدیلن تؤرن، چاپا بوراخیلان بؤلوم (فا:فارغ التحصیلی). graduating ٣-بیراثرین-آیریجا چاپ‌اوْلونموش‌حصّه‌سی

بوُراخیم..buraxım [آد] بوراخماق ایشی (فا:ترخیص، رهایی).

بوُرادا..burada [ظرف] بو یئرده (فا:اینجا). here

بوُرادا‌جا..buradaca [ظرف] همین بو یئرده، لاپ بورادا (فا:همینجاها).

بوُرادان..buradan [ظرف] بو یئردن (فا:از اینجا). from here

بوُراز..buraz [آد] چوخ یوغون ایپ(فا:طناب کلفت). cable {بوُر+اوْز: بوُراز نازیک ایپلری بیربیرینه بوراراق دوزه‌لیر}.

بوُرازلاماق..burazlamaq [تاثیرلی ائیلم] بورازلا باغلاماق‌وچکمک (فا:با طناب بستن).

بوُرازلانماق..burazlanmaq [بلسیز ائیلم] بورازلا باغلانماق (فا:با طناب بسته شدن).

بوُرازلی..burazlı [صفت] بوُرازی اوْلان، بورازلا باغلانیمش (فا:طنابدار).

بوُرازین..burazin [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {بوُراز سؤزونه باغلاناراق توخوماجیلیق لا ایلگیلیدیر}.

بوُراسی..burası [صفت] بو یئر، بورا (فا:اینجا). here

بوُراغان..burağan [آد، باخ: بوُرماق] بورولان وضعیتده اسن یئل، گوجلو اسن یئل، بوروق بوروق و دؤنه‌رک شیدتلی کولک (فا:گردباد). hurricane, whirlwind

بوُراق..buraq [اؤزل آد] گوْجلو، یئنیلمز[٧].

بوُراق توُتوق..buraq tutuq [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

بوُرالار..buralar [ظرف] بو یئرلر (فا:اینجاها).

بوُرالاری..buraları [ظرف] بو یئرلری (فا:اینجاهارا).

بوُرالی..buralı [صفت] بو یئرلی (فا:اهل اینجا).

بوُرام بوُرام..buram buram [صفت] چوخ چوخ "دوُمان و توّستو بوُرام بوُرام گلیردی، اوُشاقلار اونو بوُرام بوُرام سئویردیلر"[۲].

بوُران..buran [اؤزل آد] بوُرماقدان، بوُروجو[۷].

بوُرانا..burana [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو تورکوستان چوُ شهرینده بیر بوُرج آدی‌ایدی، بارتولد'ون نظریجه بوُ کلمه عربجه مناره سؤزوندن آلینمادیر[۱۲]؛ بوُکلمه تورکجه بوُرماق فعلیندن بوُر سؤزوجوغونه باغلانمالیدیر.

بوُرایا..buraya [ظرف] بو یئره (فا:به اینجا).

بوُرباماق..burbamaq [آد] ایشی‌قاریشدیرماق‌ویایوباتماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُربای..burbay [آد] بوُدون ایکی‌طرفینه‌دئیلن‌بیر آد {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.[۱۳۵]

بوُربور..burbur [اؤزل آد] ملایر، کرمانشاه- کوزران، بجنورد (~توّرک، ~کوّرد)و اوُرمیه ده کند آدی {۱-بوروق بورق یوللارا و یئره اشارتدیر. ۲-بوُرولقان هاوانی نشان وئریر}.

بوُربوغ..burbuğ [آد] ساخسی دان قایریلمیش چالغی آلتی (فا:نوعی بوق). {بوُرماق سؤزوندن آلینمادیر}.

بوُربوُلاق..burbulaq [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

بوُرت..burt [آد] کابوس، قارا باسما. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرتا..burta [آد] ۱-بَنک، بن۲-آلتین توْزو و قیرینتی‌لاری[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرتارماق..burtarmaq [ل] ۱-اوْزونو توْرشاتماق، ۲-بوُروشدورماق {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرتاریق..burtarıq [صفت] اوْزونو توْرشادان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرتاق..burtaq [آد، دا] چانقیللی، داشلیق و چالی‌لیق یئر.

بوُرتلاق..burtlaq [آد، دا] چانقیللی، داشلیق و چالی‌لیق یئر.

بوُرته جوُجین..burtə cucın [تاریخی اؤزل آد] اوْختای خاقان'ین بیرینجی خانیمی[۷].

بوُرج..burc [آد، گؤیب؛ ع، دده] ۱-گؤی‌ده‌گوّنش دایره سینین بؤلوندویو۱۲بؤلومدن هر بیری، زودیاق اوزه رینده اولان اوْن ایکی اولدوزلارین اوْرتاق آدی "قوْچ، بوْغا، ائکیزلر، یئنگچ (خرچنگ)، آسلان، باشاق، ترەزی، عقرب (چایان)، یای، اوْغلاق، قوْوا (کوّزه)، بالیق"، باخ: آی، ایل. constellation ۲-قالا، حاصار، ساووُنما و قوْرونما اوْچون اولان بؤیوک دووُار ویا آیری هر شئی. tower

بوُرجابوُرجا..burcaburca [آد] بوُرجوبوُرجو: گؤزل‌قوْخونو آنلاتان-بیرسؤز. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرجاق..burcaq [اؤزل آد] بیرنوع عطیرلی گوّل، باخ: بوُرچاق، قیز آدی.

بوُرجالاماق..burcalamaq [ل] گؤزل‌قوْخو وئرمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرجلارقوشاغی..burclarquşağı [آد، آسترونونی] گؤی کوره‌سینین-چئوره‌سینده ائشیت آرالیق‌لاردا اولان بوْرجلارین دوزلدیغی قوشاق.

بوُرجلاما..burclama [آد] توْمور باغلاما، دویمه باغالاما (فا:جوانه زنی).

بوُرجلاماق..burclamaq [تاثیرسیز ائیلم] توْمور باغلاماق، دویمه-باغالاماق(فا:جوانه‌زدن

بوُرجلو..burclu [اؤزل آد] بوُرچلو: اردبیل ده کند آدی.

بوُرجو..burcu [اؤزل آد] گؤزل‌کَسکین‌قوْخو، نازلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوُرجوبوُرجو..burcuburcu [ظرف] گؤزل‌گؤزل، نازلی‌نازلی "بوُرجو بوُرجو اسن سحر یئلی، بوُرجو بوُرجو گلن گوّل ایی‌سی".

بوُرجوت..burcut [اؤزل آد] بیر نوع یئم اوْتو آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوُرجوتما..burcutma [آد] ناز و ادا، بدنی اوْیناتما (فا:قِر).

بوُرجوتماق..burcutmaq [س، باخ:بوُرماق] بدنین اوْرتا بؤلومون بوُراراق اویناتماق، بدنی اوْیناتماق، بعضا نَاز و غمزه ائتمک (فا:قر دادن). to sway

بوُرجوخماق..burcuxmaq [س، باخ:بوُرماق] قوُردالانماق، یئریندن ترپنمک (فا:وول خوردن). to fidget

بوُرجوق..burcuq [آد] دامجی، دامجی کیمی کیچیک‌شئی، باخ: بوُرچوق.

بوُرجوق بوُرجوق..burcuq burcuq [صفت، دده] دامجی‌دامجی، داملادامالا، دنه‌دنه.

بوُرجوماق..burcumaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزل قوْخو یایماق، گؤزل قوْخو یاییلماق.

بوُرچ..burç [آد، بیتگی] ۱-توْمورجوق، آغاجلارین هله آچیلمامیش یاپراق وچیچگی، دؤیمه‌جیک. ۲-اؤکسه اوْتو، ماجار اوْزومو (فا: نوعی گیاه). {دویمه‌جیک‌لری‌نین بوُرولو شکلی اولماسی اوچون، بوُرماق سؤزونه باغلیدیر}.

بوُرچ..burç [آد] بوُرج: قوچان، بجنورد، دره‌گز-نوخندان(~قلعه) آستانا، آستانا (~بالان، ~عیوض) و هشتَری ده کند آدی.

بوُرچ–..burç [اؤزل آد] اینسان آدی:ـالپ، ـای، ـبگ، ـوُن، ـین.

بوُرچا..Burça [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اوّلگن'ین اوْغلو[۲۱۱].

بوُرچاق..burçaq [آد، بیتگی] نوْخودگیللردن بیر تاخیل، باقلالاردان، دانالاری حئیوان یئیمی و مرجمه‌یه بنزر بیتگی، ماش (فا:ماش). vicia ervilia. leg, fhaseolus aureus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرچال..burçal [آد، بیتگی] ۱–بیر نوع لاله گولو (فا:لاله صحرایی). ۲–قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوُرچالی..burçalı [اؤزل آد] بوُرچالو: ساوه همدان بؤلگه سینده اوْلان باغداد شاهسئون تورک ائلی‌نین بیر قوْلو ساییلیر، بوُ طایفالارین بیر بؤلومو صفوی‌لر زامانی بوُ بؤلگه‌یه کؤچوبلر، قاجار روس ساواشلاری دؤورو بورچالو طایفالارینین بؤیوک بؤلومو قوزئی آذربایجانین قوُزئییده اوْلان بوُرچالی ماحالیندا یاشاییردیلار، تورکمن چای مقاوله‌سی باغلاناندان سونرا اونلارین بیر بؤلومو اؤز منطقه‌لرینی ترک ائدیب گونئی آذربایجان توْپراقلارینا گئچمک ایسته‌دیلر ولی یوْللارین باغلی اوْلدوغو اوْچون عُثمانلی توْپراق‌لارینا گئچیب بیر بؤلومو اوْردا قالیب و بیر بولوموده سونرالار آذربایجانا گئچیب سوُلدوزدا یئرلی سوْیداشلارینا قاتیلدیلار، عُثمانلیلار بوُرچالی‌لارا بؤرکلرینین قارا اوْلدوغو اوچون قاراپاپاق دئییردیلر، بؤیوک عالیم محرّم ارگین و همچینین بؤیوک شاعر قوُلوخان بوُرچالو بوُ ائله منسوبدولار، ایندیده بوُرچالی‌لارین بؤیوک بؤلومو گؤرجوستاندا اولان بوُرچالی بؤلگه سینده یاشاییرلار، البته ساوه همداندا اوْلدوغو کیمی اوْلاردا بؤیوک آسیمیلاسیونا معروض قالیبلار[۹۸].

بوُرچوُق..burçuq [اؤزل آد] ۱–تاختا ویا کئچه‌دن‌دؤزلمیش کیچیک هئیکل ۲–وارلیق، ثروت ۳–چیچک، گؤل، باخ: بوُرجوق[۷].

بوُرچوگین..burçugin [اؤزل آد] اؤزو سؤزو بیر، گؤونیلیر؛ بیرگؤک-تورک بگی[۷].

بوُرچون..burçun [اؤزل آد] بوُرچین: دیشی‌آهو، بعضادیشی اؤردک.

بوُرچیگَن..burçigən [اؤزل آد] بوُرچیین: بؤری‌تیگین سؤزونون موُغولجا سؤیله‌نیشی (تورک آغیزلارینداقوُزئی'ه چیخیلدیقجا ت حرفی چ'یه دؤنوشور: "تیگین، چیگین، تنگیز، چنگیز، و بنزری"؛ چَنگیزخان'ین منسوب اولدوغو اوْیماق آدی[۷].

بوُرچین..burçin [تاریخی اؤزل آد] بوُرچون: دیشی آهو، بعضا دیشی اؤردک، دیشی گئییک؛ چَنگیزخان'ین، قوْنرات اوْیماغی بگی‌نین قیزی اوْلان ایلک خانیمی (جوُجی خان، چاغاتای خان، (بوُرچیگَن) اوْختای‌خان و تولای خان'ین آنالاری)[۷].

بوُرچیین..burçiyən [اؤزل آد] باخ: بوُرچیگن.

بوُرخال..burxal [آد] بوُت، بودا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرخان..burxan [اا] ۱–آشاغی چین'ین آدی۲–بیر قالا آدی، ۳–اینسان آدی. ٤–اوُیغور تؤرکلری بوُدا هئیکل لری اؤچون ایشله-دیردیلر، سونرالار مانیچیلر مانی‌هئیکل‌لرینه دئدیلر[۱۲] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرخما..burxma [تاثیرلی ائیلم] بوراخماق ایشی.

بوُرخماق..burxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱–بوراراق چئویرمک، یئریندن-اوْیناتماق ۲–(مج) آجی وئرمک، بوروب اینجیتمک، (فا:پیچ دادن).

بوُرخوتماق..burxutmaq [باخ] بوُرخماق.

بوُرخوجو..burxucu [آد] بوُرخْماق ایشینی گؤرن (فا:پیچ دهنده).

بوُرخودولماق..burxudulmaq [بلسیز ائیلم] بوُرخوتماق ایشی گؤرولمک (فا:ف.م پیچ خوردن). to be sprained/ slipped

بوُرخوق..burxuq [بلسیز ائیلم] بوُرخولموش (فا:پیچ خورده). sprained

بوُرخولما..burxulma [آد] بوُرخولماق ایشی (فا:پیچ-خوردگی contortion

بوُرخولماق..burxulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱–بوُرخماق ایشی گؤرولمک، وُجودون بیر عضوی اوْیناق بیر مفصل اوستونه دؤنمک (فا:پیچ خوردن). to sprain; to slip ۲–اؤزونتو دوُیماق.

بوُرخونتو..burxuntu [آد] بورخولان‌اوْرقان (فا:پیچ خوردگی). sprained

بوُردا..burda [آد، ایتالیانجا] گمی‌نین ویا قاییغین یانی[۲].

بوُردا..burda [ظرف] بو یئرده (فا:اینجا). {سن ‹موُندا›}.

بوُرداغا باغلاماق..burdağa bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] یئم‌له یئب کؤکلتمک، بوْرداق لاماق (فا:پرواربندی کردن).

بوُرداغا سالماق..burdağa salmaq [تاثیرلی ائیلم] بورداغا باغلاماق، یئم‌له یئب کؤکلتمک، بوْرداق لاماق (فا:پرواربندی کردن).

بوُردان..burdan [ظرف] بو یئردن (فا:از اینجا).

بوُردا یئم‌دئیه باغیرماق..burdayım diyə bağırmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزه چارپماق اؤچون سسلنمک.

بوُردور..burdur [اؤزل آد] بایئندیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بوُردوز..burduz [آد] باخچا، بوْستان. {ت:بوُ کلمه اؤزتورکجه دئییل}.

بوُردورماق..burdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] ١-بورماسینا سبب اولْماق، بورماق ایشینی گؤردورمک (فا:پیچاندن). **to twirl** ~ ٢-(ل) اختە ائتمک.

بوُرژوا..burjuva [آلمانجا ‹بوُرگ: شهر قلعه›] ١-شهرده یاشایان و اؤزل امتیازلاری اولان، شهَر سوْیلو. ٢-توپلوم سال باخیمدان اوست قاتدا و طبقه ده اولان کیمسه، آنامالچی، یاتیریمچی (فا:سرمایه دار). **bourgeois**

بوُرژوازی..burjuvazı [آد، فرانسیزجا] بوُرژوا صنفی، آنامالچی طبقه سی، سرمایه دار طبقه‌سی (فا:بوُرژوا). **bourgeoisie**

بوُرس..burs [آد، فرانسیزجا] بیرینین تحصیلی اوچون بیرقورولوش طرفیندن اؤدەنن پول (فا:بورس).

بوُرسا..bursa [آلمانجا، آد] باخ: بوْرسا.

بوُرسا..bursa [اؤزل آد] بایبْندیر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

بوُرسلان..burslan [آد] ارکک آدی، اصلینده ببیر حئیوانی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرغاج..burğac [باخ] بورقاج.

بوُرغاجلی..burğaclı [باخ] بورقاجلی.

بوُرغو..burğu [صفت] باخ: بوُرقو.

بوُرغوجو..burğucu [صفت] باخ: بورقوچو.

بوُرغون..burğun [صفت] باخ: بوُرقون.

بوُرقا..burqa [اؤزل آد] اؤز اؤرتوسو، (توْزدان و فیْرتینادان قوْرونماق اوچون اوزه تاخیلان اؤرتوک)[٧]. {باخ: بوُرماق}.

بوُرقاجیق..burqacıq [آد] باجا بوُرقاچ، بالاجا قیوریم.

بوُرقاچ..burqaç [آد] ١-قیْوریم، بوکلوم، یوْل دؤنه‌مَجی، بوُرولقان، بوُرولو حالدا اولان هر شئی (فا:گرداب). **vortex** ٢-ببر موتورو حرکته گتیرمک اوچون بوروجو آلت (فا:هندل).

بوُرقاچلانماق..burqaçlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُرولماق (فا:پیچ خوردن).

بوُرقاز .. Burkaz [اؤزل آد] بوُرکاز: توْرکمن‌تکه-اؤتەمیش‌داشایاق بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

بوُرقان..burqan [اؤزل آد] ١-توْتئم، هئیکل‌جیلیک ٢-ایچ اوزونتوسو[٧].

بوُرقان..burqan [اؤزل آد] فرمَهین ده کند آدی.

بوُرقانای..burqanay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بوُرقان+ آی[٧].

بوُرقانقولو..burqanqulu [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

بوُرقای..burqay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بوُرق+ آی[٧].

بوُرقو..burqu [آد] ١-برک‌شئیلری‌دلمه آیقیتی، دلیجی آلت، مته (فا:دریل). **auger**، **drill** ٢-تئللی سازلاردا تئللری برکیتمه‌یه یارایان آیقیت. ٣-آغاجلاری بیربیرینه باغلاماق اوچون نازیک سؤیود آغاجی. ٤-بوُرقی، بیر نوع شیرنی؛ ٥-بوُینوز کیمی بیر چالقی آلتی[٨٢]؛ {ت‹بوُرقوق›، سن ‹بوُرغو›، صح: پیچ؛ باخ: بوُرماق}.

بوُرقو ماکارنا..burqu makarna [آد] بوُرقو شکلینده اولان ماکارنا.

بوُرقوت..burqut [تاریخی اؤزل آد] بوُر+ قوت؛ اؤزبک اویماق بگ‌لریندن[٧].

بوُرقوچو..burquçu [آد] بورقو دوزلدن (فا:مته ساز، مته کار).

بوُرقوسوز..burqusuz [صفت] ١-بورقوسواولْمایان. ٢-بورقو ووُرولمامیش، بورقولانمامیش (فا:مته نخورده).

بوُرقوق..burquq [اؤزل آد] میصیر مملوکلاریندان بیر آد[١٢].

بوُرقولاتماق..burqulatmaq [ائتدیرگن ائیلم] بورقولاماق ایشینی گؤردورمک، بورقو ایله باغلاتماق (فا:فس مته زدن). **to bore/ t~ to drill**

بوُرقولاماق..burqulamaq [تاثیرلی ائیلم] بورقویله‌دلمک، بورقویله ائشمک، بورقو ایله باغلاماق (فا:مته زدن). **to bore**، **to dril**

بوُرقولانماق..burqulanmaq [بلسیز ائیلم] بوُرقولاماق ایشی گؤرولمک، بورغوو ایله باغلانماق (فا:ف.مته زدن). **to be bored**

بوُرقولو..burqulu [صفت] ١-بورقوسو اولان. ٢-بورقو ایله دلینمیش (فا:مته دار).

بوُرقون..burqun [آد] بوُرولو، بورولان یئل ویا سو (فا:گرداب).

بوُرکوت..burkut [آد] قارتال (فا:عقاب)[١٣٥]. اؤزبک بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

بوُرکه..burkə [اؤزل آد] ١-بوُرقا، اؤز اؤرتوسو ٢-بَرکه، قامچی[٧].

بوُرکه‌اوْغول..burkəoğul [تاریخی اؤزل آد] بَرکه‌خان‌ین خان اولْمادان اؤنجه کی آدی[٧].

بوُرکه‌خان..burkəxan [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان (جوُجی خان’ین اوغلو، باتو خان’ین قارداشی)[٧].

بوُرلئسک..burlesk [آد، فرانسیزجا] اینجه صنعت ده و اؤزللیکله ادبیات‌دا راستلانان کومیک‌لیگه دایانان بیر توْر.

بوُرلا..burla [اؤزل آد] ١-اوُجا، بوُرولوب یوُخاری گئتمیش، ٢-اؤزوم، اؤزوم سالخیمی، بوْردو. ٣-قیز آدی.

بوُرلاخاتون..burlaxatun [اؤزل آد] ١-دده‌قوْرقود بویْلاریندا "قازان بگین قادینی و بایندیرخانین قیزی بوُرلا خاتون" ٢-چَنگیزخانین آناسی.

بوُرلاشن..burlaşən [اؤزل آد] اوُجا و سئوینجلی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بوُرما..burma [آد] ۱-بورماق ایشی، بوُرولموش، بوُروق، قیوریلمیش، بورولاراق دوزه نیلن شئیلر (فا:تاب). twist، spiral ۲-بورولاراق اختەلنمیش، اختە و ایغدیش ائتمە.

بوُرمابوُینوز..burmabuynuz [صفت] بوینوزو بوروق، بوینوز بورولو.

بوُرمابوُغلو..burma buğlu [صفت] اوُزون و بوُرولموش بوُغلاری اوْلان.

بوُرمابیغلی..burmabığlı [صفت] اوُزون و بوُرولموش بوُغلاری اوْلان.

بوُرماتئل..burmatel [صفت] تئللری بورولو. curly-headed

بوُرماج..burmac [آد] اوُجو چنگل کیمی اَیری دمیر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرماق..burmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دؤز شئیی بوُروق حالا سالماق، قیْوریملی ائتمک، دؤندەرەرک بؤکمک (فا:پیچیدن). to wind ۲-اختە و ایغدیش ائتمک، خدیم ائتمک (فا:اخته کردن). ۳-قارین باغیرساق بورماق و اینجیتمک، سانجماق. ٤-آغیزدا ککره داد وئرمک "بوُ هئیوا آغزیمی بوُردو". {سومرجه ‹بوُر›؛ ت‹بؤرمک› بؤزمک، سن؛ بو کلمه اینگیلیزجه to bore کلمه سیله ایلگی‌سیز دئییل}.

بوُرماقازما..burmaqazma [آد] ۱-بورولاراق قویو قازان آلت (فا:روتاوی). ۲-اوْت و یاش بیتگی‌نی بوراراق اوت باغلاما وسیله سی.

بوُرمان..burman [آآ] افراسیابین اوْغلو و اوْنون‌قوْردوغوقالانین آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُرمانک..burmanək [اؤزل آد] بوُرماناق: تاروُم دا کند آدی {۱-بورماق دان: بوُروغو چوْخ. ۲-بؤرو+مان: قورد چوخ اوْلان یئر}.

بوُرموْلک..burmülk [اؤزل آد] اهر ده کندآدی {قورد مولکو[٦٦]}.

بوُرنادیل..burnadil [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {بورنا/ بورنو+دیل: چیخینتیلی زوْلاق یئر}.

بوُرناز..burnaz [صفت] ایری و اوُزون بورونلو[۲۰۷] (فا:دماغ دراز). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرناز..burnaz [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

بوُرنو..burnu [آد] بورون سؤزونون آد ییه‌لیک حالی (فا:بینی اش).

بوُرنو اوْوولماق..burnu ovulmaq [تاثیرسیز ائیلم] جزا لانماق (فا:به جزاش رسیدن).

بوُرنو بئله قاناماماق..burnu belə qanamamaq [تاثیرسیز ائیلم] تهلیکه‌لی بیر وضعیت‌دن یارا بئله آلمادان قوُرتولماق.

بوُرنو بؤیوک..burnu böyük [صفت] کیبیرلی، بؤیوکله‌نن.

بوُرنو بؤیومک..burnu böyümək [تاثیرسیز ائیلم] کیبیرلنمک، بؤیوکلنمک.

بوُرنو دیک..burnu dik [صفت] بوُرنو دیک اولان، turned-up-nose مجازی اولاراق متکبّر. arrogant

بوُرنو سوْرتولمک..burnu sürtülmək [تاثیرسیز ائیلم] بوُرنو اوْوولماق.

بوُرنو قاناماماق..burnu qanamamaq [تاثیرسیز ائیلم] هئچ بیر ضرر گؤرمه‌مک.

بوُرنو قیریلماق..burnu qırılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُرنو اوْوولماق.

بوُرنونا ایی دَیمه میش..burnuna iyi dəyməmiş [صفت] تجرُبه‌سیز، گؤرگو سوز

بوُرنونا گیرمک..burnuna girmək [س] بیرینین ایشینه چوْخ سوْخولماق.

بوُرنوندا دانیشما..burnunda danışma [آد] مینقیلدایاراق دانیشماق (فا:تودماغی حرف زدن). nasal

بوُرنوندان آیریلاماق..burnundan ayrılmamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریندن اوُزاق لاشماماق.

بوُرنوندان گلمک..burnundan gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] خئیرینی گؤرمه‌مک.

بوُرنوندان یاخالاماق..burnundan yaxalamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یؤنَتیمی آلتینا آلماق.

بوُرنونو اوْوماق..burnunu ovmaq [تاثیرلی ائیلم] جزا لاندیرماق، دؤیمک.

بوُرنونو سوْخماق..burnunu soxmaq [تاثیرلی ائیلم] هر ایشه قاریشماق.

بوُرنونوسیخسان‌جانی‌چیخار..burnunu sıxsan canı çıxar [دئییم] چوْخ‌ضعیف‌آدام‌حاققیندا.

بوُرنونو قیرماق..burnunu qırmaq [تاثیرلی ائیلم] جزا لاندیرماق، دؤیمک.

بوُرنونو یوخاری توتماق..burnunu yuxarı tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] افاده ساتماق.

بوُرنونون اوجوندا..burnunun ucunda [ظرف] لاپ یاخین لیغیندا.

بوُرنونون دیبی..burnunun dibi [عوضلیک] چوخ یاخینی.

بوُرنونون دیبینه سوخولماق..burnunun dibinə soxulmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یاخینلاشماق.

بوُرنوهاوادا..burnu havada [صفت] موتکبّیر (فا:متکبر). Proud، arrogant

بوُرنویئره دوشسه آلماز..burnu yerə düşsə almaz [صفت] اؤزونو بَینمیش.

بوُرنویئللی..burnu yelli [صفت] موتکبّیر (فا:متکبر). Proud، arrogant

بوُرو..buro [آد، فرانسیزجا] چالیشما اوداسی دفترخانا (فا:دفترخانه).

بوُرو..buru [آد] بوُرونتو، سانجی، گؤبکو باغیرساق آغریسی، شدتلی قارین آغریسی، دوغوم سانجی‌سی (فا:پیچه، پیچش).

بوُروجو..burucu [صفت] ۱-توخوجولوقدا ویا قازماق ایشله‌رینده بورماق یول ایله بیر ایش گؤرن، بوُران و بوُرولان (فا:پیچ دهنده). ۲-گؤزل و کَسکین قوخو، بیبَر قوخوسو.

بوُروخ..burux [باخ] بوُروق.

بوُروخلو..buruxlu [اؤزل آد] بروُخلی: قوُم دا داغ آدی.

بوُروُخماق..buruxmaq [باخ] بوُرماق.

بوُرودت..burudət [آد، عربجه] سوْیوقلوق، سوْیوق (فا:برودت).

بوُروستان..burustan [اؤزل آد] کیوی‌ده کندآدی {۱-بوروقلویئر ۲-بؤرو یئری}.

بوُروسقال..burusqal [صفت] اَیری بوّیرو، مجازاً چتین وضعیت و داریشیق یئر "نه تَهر دولانیرسان؟. ائویم داریسقال قاپیم بوُروسقال".

بوُروش..buruş [آد] بورولوش، بورولما (فا:پیچش).

بوُروش..buruş [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

بوُروش بوُروش..buruş buruş [صفت، ظرف] چوخ بوُرولموش.

بوُروشقالان..buruşqalan [اؤزل آد] سالماس‌داکندآدی {بوُروش-+قالان:بوُروشوق لوغو و یئنیش یوقوشو چوخ یئر}.

بوُروشدورماق..buruşdurmaq [ل، سن] بیر شئیی بوروشوق وضعیته گتیرمک (فا:پیچاندن).

بوُروشما..buruşma [آد] قیریشما (فا:چین و چروک).

بوُروشماق..buruşmaq [س] ۱-قیریشماق، اوّتوسوز لنمک (فا:چین و چروک شدن). ۲-سؤز چتین وضعیته گلمک (فا:پیچانده شدن). ۳-آغیزدا ککره‌لیک دوُیماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بوُروشوق..buruşuq [صفت، سن] بوّزوشوک (فا:مچاله).

بوُروشوقجا..buruşuqca [صفت] بیرآز بوروشوق اولان.

بوُروشوقسوز..buruşuqsuz [صفت] بوروشوغو اولمایان.

بوُروشوقلوق..burüşüqəlüq [آد] بوروشوق اولما، بوزوشوک لوک (فا:مچاله گی، پیچیدگی). contortion.

بوُروق..buruq [صفت] ۱-بوُرولموش، دولاشیق دوشموش (فا:پیچ خورده). curly ۲-دادی شیت وککره اولان شئی. ۳-بورما یول ایله قویو قازما سیستمی "بوروق اوستاسی، بوروق قویو" (فا:مته دورانی). bore ٤-بوْرولاردا یولو آچیب باغلایان قورغو. ۵-آختالانمیش. gelded

بوُروق–..buruq [اؤزل آد] اینسان آدی: بوُروقالپ، بوُروقای، بوُروقبؤری، بوُروقبای، بوُروقبگ، بوُروقاَر.

بوُروق..buruq [اؤزل آد] قیْرقین، آلینقان، محزون[۷].

بوُروق بوُروق..buruq Buruq buruq [ظرف] بوروقبیر بیچیمده اولان (فا:مجعد). curly

بوُروقبوُروقاوْتو..buruq buruq otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، اوْتو قایناديب بئل آغریسینی توْخداتماق اوْچون یاخی کیمی ایشله-درلر[۱۳۶].

بوُروق‌دوْشمک..buruq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دولاشیق دوْشمک.

بوُروق‌سالماق..buruq salmaq [تاثیرلی ائیلم] دولاشدیرماق.

بوُروق‌سوْو..buruqsov [صفت] بوروغا بنزر (فا:پیچ مانند).

بوُروقجا..buruqca [صفت] ۱-دادی بیرآز بوُروق اولان. ۲-بوُروق کیمی.

بوُروقچو..buruqçu [آد] ۱-بوروق سیستمی ایله ایشله‌ین کیمسه (فا:چاه کن با سیستم دورانی). ۲- borer, driller, drill operator حئیوان اخته ائله ین (فا:اخته کننده). gelds

بوُروقسوُ..buruqsu [صفت] بوُروق کیمی، بوُروغا بنزر.

بوُروقلاشماق..buruqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُروق وضعیته گلمک (فا:پیچانده شدن).

بوُروقلوق..buruqluq [آد] ۱-بوروق اولما وضعیتی (فا:پیچ خورده گی). ۲-گوجه نیک‌لیک، کوسکونلوک.

بوُروکرات..burukrat [آد، فرانسیزجا] اؤز وظیفه سینی و ایشینی حتّی منافعی ضررینه اولاراق فورمال صورتده یئرینه یئتیرن آدام، رسمیت چی (فا:ـ).

بوُروکرات لاشماق..burukratlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُروکرات حالینا گلمک.

بوُروکراتیزم..burukratizm [آد] رسمیت چیلیک.

بوُروکراتیک..burukratık [آد، فرانسیزجا] عموم ایشلریله ایلگی‌لی (فا:ـ).

بوُروْکراسی..burukrasi [آد، فرانسیزجا] ائل اگه منلیگی (فا:بوروکراسی).

بوُرولان..burulan [صفت] بورولما اؤزللیگی اولان(فا:پیچان)winding

بوُرولتای..burultay [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بوُرولقان..burulqan [آد، سن] بوُرولغان: ۱-قییقاج، سوُیون بورولدوغو یئر، ووْرتئکس(فا:گرداب). whirlpool ۲-شدتلی و بوروم بوروم اسن کولک، قار و توْز فیرلادان بوْران (فا:گردباد).

بوُرولقانلی..burulqanlı [صفت] ۱-بورولغانلار اولان یئر، فیرتینالی، جوْشان. ۲-بورولغان کیمی اؤز اوْخلوغو چئوره سینده فیرلانان.

بوُرولما..burulma [آد] ۱-بوُرولماق ائیلمی. ۲-(فیزیک) بیراوْخلودا بیر طرفی بوراراق اوْبیری طرفه تاثیر قوْیان گوج، بوروش (فا:پیچش). torsion، winding

بوُرولما دایانیمی..burulma dayanımı [آد] بوُرولما قارشی‌سیندا گؤسته‌ریلن دیرنج.

بوُرولماق..burulmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بورماق ایشی گؤرولمک. ۲-(س) بوروق دوشمک، قیوریلماق، بورولا بورولا گئتمک، چئوریلمک (فا:پیچ‌خوردن)to whirl{ت‹بورولمک›، سن}.

بوُرولموش..burulmuş [صفت] ۱-بوروق وضعیته گتیریلمیش، قیوریلمیش، ائشیلمیش (فا:پیچ خورده ۲-آختالانمیش (فا:اخته شده).

بوُرولو..burulu [صفت] ۱-بوُرولموش، بوروق بوروق اوْلموش. ۲-اَیری، قیوریلا قیوریلا (فا:پر پیچ و تاب).

بوُرولوش..buruluş [آد] بورولما (فا:پیچش). torsion

بوُروم..burum [آد] ۱-قاتلانمیش، بورولا بورولا چیخان "توّستو بوُروم‌لاری، قار بوُروم‌لاری، بیر بوُروم قاینامان، بیر یول قاینامان" (فا:پیچ‌و پیچش). twist ۲-(بیتگی) چیچگی بوروین یاپراق، بوُروم یاپراق (فا: کاسبرگ).

بوُروم بوروم بوُرولماق..burum burum burulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ بوُرولماق. ۲-بورولا بورولا چوخ سانجیلماق (قارین). ۳-بوروم حالیندا، چوخ بوُرولموش اوْلان شئی "بوُروم بوروم قارگلیر".

بوُروم لانماق..burum lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُروم بوروم اوْلماق. swirl

بوُرومجوق..burumcuq [آد] خام ایپکدن توخونموش گئییم پارچاسی (فا:نوعی پارچه).

بوُرون..burun [آد] ۱-آلین و اوست دوداق آراسیندا اوْلان چیخینتی‌لی و ایکی دلیگی اوْلان و نفس چکمه اوْرقانی (فا:دماغ). nose ۲-بعضی شئیلرین اؤنونده اوزانان بؤلوم، قارانین دنیزه اوزانان بؤلومو، اؤن و قاباق آنلامیندا، داغ بورنو، گمی بورنو، دنیزین ایچینه گیرن قایالیق بؤلوم. {سوُمرجه ‹بوُن›؛ ت، سن، باخ: بوُرماق}.

بوُرون..burun [اؤزل آد] بوّرون: قئیدار، میانا، اهر (~دره)، ماهنشان (~قیشلاق)، بجنورد (~یئلی) دا کند آدی.

بوُرون پردی‌سی..burun pərdisi [آد] بوُرون بوْشلوغونو ایکییه بؤلن بؤلوم.

بوُرون‌آلتی..burunaltı [ظرف] آنلاشیلاماز بیرصورتده "بورون آلتی دانیشماق". to speak indistinctly

بوُرون‌اوْتو..burunotu [آد] بورونا چکیلن توتون، انفیه، بورونا چکلین تنبَکی اوْتو. snuff, sneezing grass/ herb

بوُرون‌بوُرونا..burunburuna [ظرف] بیربیرینه چوخ یاخین، اوز اوزه. nose to nose

بوُرون‌بوُرونا گلمک..burun buruna gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قارشی قارشی یا گلمک.

بوُرونتاق..buruntaq [آد] حئیوان بالاسینین سوت امه‌سی اوچون بورنونا باغلانان انگل و ایپ (فا:نوعی پوزه بند). muzzle

بوُرونتاق لاماق..buruntaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بورونتاق باغلاماق، آغزینا بورونتاق تاخماق (فا:مهار زدن). to muzzle

بوُرونتاق‌لانماق..buruntaqlanmaq [بلسیز ائیلم] بورونتاق ووُرولماق، آغزینا بورونتاق تاخیلماق (فا:مهار زده شدن). to be muzzled

بوُرونتو..buruntu [آد] ۱-قارین و باغیرساق سانجی‌سی، بوُرو (فا:پیچه). ۲-بوروم. ۳-(فیز) بورولما وضعیتی (فا:پیچش). winding

بوُرونتوق..buruntuq [باخ] بورونتاق.

بوُرونتولوق..buruntuluq [باخ] بورونتاق.

بوُرونجوق..buruncuq [آد] بیرشئین بوُرونا اوْخشایان چیخینتی‌سی- (فا:دماغک.

بوُرونچوق..burunçuq [تاریخی اؤزل آد] بوُرولموش، چاودوُراوْیماغی- اولوبابالارینداندان[۷]. توّرکمن-چاودوُر بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

بوُرون‌دلیگی..burundəliyi [آد، آناتومی] بورونون ایکی دلیگیندن هر بیری.

بوُروندو..burundu [اؤزل آد] آنلارین تَربییه‌سی اوّچون بوُرونلارینا تاخیلان قیْسقاچ (تاریخی اؤزل آد) قازاق خانلاریندان. بابوُر خان دؤنمی بیر بگ[۷].

بوُروندوروق..burunduruq [آد] ۱-حئیوان‌لاری نالارکن دیشلرینی قیجیرتماماسی (ایسیرماماسی) اوچون دوْداق‌لارینی قیسدیرمایا یارایان قیسقاچ، دوه‌نی کونْترول ائتمک اوچون بوُرنونا ووُرولان وسیله، یاواشا، باخ: بوُرونتاق. ۲-یوُلار{سنگلاخ و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُرونساق..burunsaq [باخ] بوُرونتاق.

بوُرون‌سسلی حرفی..burunsəsli hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] گئنیز سسلی حرفی (فا:حرف صدادار دماغی). nasal vowel

بوُرونسوال..burunsval [اؤزل آد] اسماعیللی‘داداغ آدی(۱۱۱۰).

بوُرون‌شیشیرمک..burun şişirmək [تاثیرسیز ائیلم] مغرور اوْلماق، کیبیرلنمک.

بوُرون‌قانادی..burunqanadı [آد، آناتومی] بورون دلیک اینین یان طرفینده قاباریق بؤلوم.

بوُرون‌قیویرماق..burun qıvırmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیَنمه‌مک، اؤنم وئرمه‌مک.

بوُرون‌گلمه..burun gəlmə [آد] قارامال وآتلاردا اوْلان بیر خسته‌لیک.

بوُرونلاشماق..burunlaşmaq [قا] دؤیوشمک، دوُروشماق، سؤزلشمک، دالاشماق (فا:جرو بحث کردن).

بوُرونلاشمایان‌سسلی‌حرفلر..burunlaşmayan səsli hərflər [آد، دیل‌بیلیمی] بورونلادئییلمه‌ین‌سسلی حرفلر(فا:حرف‌صدادارغیردماغی) unnasalized vewel

بوُرونلاماق..burunlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-(مج)ائشیگه اؤتورمک، دیشلاماق، آشاغیلاماق. to force out ۲-(حئیوانلار) بورونلا بیر شئیی دئشمک. to nose

بوُرونلو..burunlu [صفت] ۱-بوُرونو اوْلان. ۲-کیبیرلی، مغرور.

بوُرونلوق..burunluq [آد] ۱-حئیوان بالاسینین سوت اممه‌مه‌سی اوچون بورنونا گئچیریلن باشلیق، بوُرونتاق. ۲-حئیوانلارین بورونلارینا گئچیریلن ایپ (فا:پوزه بند). muzzle

بوُروْوار..burovar [اؤزل آد] آستراخان بازار‘دا داغ آدی(۹۱۸)[۲٤۰].

بوُروْووُز..burovuz [ظرف، ص، دا] قایتاریلماق شرط ایله استفاده اوچون آلینان شئی، بیرآووُز، بیر هوْووُر "بوُروْووُز پالتار".

بوُرهانلو..burhanlu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی{بوُرخانلو، بُرهانلو}.

بوُریان..buryan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پؤشلنمیش، قوْوورولموش (فا:بریان).

بوُز..buz [آد] ۱-سوُیون دوْنوق وضعیتینده اولان بؤلومو (فا:یخ). ice ۲-(مج)سرین، چوخ سویوق. ۳-(مج)خوشا گلمه‌ین آدام{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ عربجه‌بوزه(بستنی)بوز سؤزوندندیر[٦]}.

بوُز آلانی..buz alanı [آد] بوُزلا.

بوُز اؤنلر..buz önlər [آد] بوزلامانین قاباغین آلان ماده (فا:ضدیخ). antifreeze

بوُز باغلاماق..buz bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْنماق.

بوُز بالتاسی..buz baltası [آد] چوخ ساغلام و جانی برک آدام.

بوُز توْتماق..buz tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْنماق، بوُزباغلاماق.

بوُز توْرباسی..buz torbası [آد] تداوی اوْچون ایشله‌نن بوُزلو توْربا.

بوُز چؤزر..buz çözər [آد] بوزن دوْنماسینی اؤنله ین آلت، دئفروْستئر.

بوُز دوُواری..buz duvarı [آد] آرادا اوْلان سوْیوق وضعیت.

بوُزا دؤنمک..buza dönmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ سوْیوماق، اوشومک. دوْنماق.

بوُزاغی لاماق..buzağılamaq [تاثیرسیز ائیلم] بالالاماق (اینک).

بوُزاغی..buzağı [آد] بوُزاغ: بیزوْو، سوْتدن کسیلمیش سیغیربالاسی. ۲-بوُزاغی۲(آد، جغرافیا) اوُجای بؤلگه‌لرینده اوْلان بؤیوک بوُزلار، بؤیوک بوُز تیکه‌لری، بوُزلا.

بوُزچو..buzçu [آد] بوزساتان کیمسه (فا:یخ فروش).

بوُزچولوق..buzçuluq [آد] بوزچونون ایشی (فا:یخ فروشی).

بوُزچیچگی..buz çiçəyi [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی (فا:گل یخ).

بوُزخانا..buzxana [آد] بوُز قایریلان یئر (فا:محل یخ)خوی دا داغ آدی-

بوُزخاناچی..buzxanaçı [آد] بوزخانا ایشچی‌سی (فا:یخ ساز).

بوُزداش..buzdaş [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:یخ سنگ). cryolite

بوُزداغی..buzdağı [آد] یئرین اوجای‌لاریندا بوُزلاردان قوْپاراق آخینتی‌لارلا یئر دَییشدیرن بؤیوک بوُز تیکه‌لری، آیسبئرق (فا:کوه یخی). iceberg

بوُزدوْلابی..buzdolabı [آد] یئیه‌جک‌و ایچه‌جک شئیلری سرین ساخلایان، بوُزلوق، سوْیودوجو، یخچال، سوْیوتاج (فا:تبرید کننده).

بوُزساتان..buzsatan [صفت] بوُز ساتیجی‌سی(فا:یخ فروش). an iceman

بوُزقابی..buzqabı [آد] بوزلوق، بوُز قویولان ویا ساخلانیلان یئر، بوز ساخلانیلان قاب (فا:یخدان). ice chest.

بوُزقیران..buzqıran [آد] دنیزلرده یول آچماق اوچون اؤزل گمی، بوز سیندیران (فا:یخ شکن). ice pick، ice-breaker

بوُزکسن..buz kəsən [آد]بوزو کسمک اوچون اولان آلت. ice-cutter

بوُزکیمی..buz kimi [صفت] ۱-چوْخ سوْیوق، دوْنوق. ۲-منفی کیفیت بیلدیرن جُمله‌لرده ایشله‌نیر" آدام بوُز کیمی منه باخیردی".

بوُزلا..buzla [آد، جغرافیا]اوُجای‘لاردا و دنیز بؤلگه‌لرینده دوزه‌لن بوزآلانی، بوُزاغی (فا:یخچال طبیعی). aycfield

بوُزلا دئوری..buzla devri [آد]بوُزلا دؤنَمی: یئر اؤزئی‌ینده‌بؤیوک بیر بؤلگه‌لرین بوُزلا اؤرتولموش اوْلدوغو دؤور، پلیئستوْسئن.

بوُزلار چؤزولمک..buzlar çözülmək [تاثیرسیز ائیلم] آراداکی سوْیوقلوق گئتمک.

بوُزلاشماق..buzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]بوُز وضعیتینه گلمک، بوزکیمی اوْلماق، دوْنماق، سرین و بوز کیمی اوْلماق(فا:یخی شدن).

بوُزلاق..buzlaq [باخ]بوُزلا.

بوُزلاماق..buzlamaq [تاثیرسیز ائیلم]بوُز حالینا گلمک، دوْنماق (فا:یخی شدن).

بوُزلاندیرماق..buzlandırmaq [تاثیرلی ائیلم]دوْندورماق to freeze

بوُزلانماق..buzlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]دوْنماق، دوْنوق اوْلماق، بوزا دؤنمک، بوُز باغلاماق (فا:یخی شدن). to ice over

بوُزلانمیش..buzlanmış [صفت]بوزا دؤنموش (فا:یخی شده).

بوُزلو..buzlu [صفت]بوُز باغلامیش، بوُزو اوْلان covered with ice

بوُزلو بوُلاق داغ..buzlu bulaq dağ [اؤزل آد]سراب دا داغ آدی.

بوُزلوغان..buzluğan [آد]اوستونده هر زامان بوُز اوْلان اوُجا داغ وتپه (فا:منطقه یخی).

بوُزلوق..buzluq [آد]بوزقابی، بوُز و یئیه‌جک‌لری ساغلام ساخلاماق اوچون یارارلانان‌قاب‌ویئر، بوُزدوْلابی(فا:یخدان ice-house

بوُزلوق..buzluq [اؤزل آد] آذربایجان‘دا چای و داغ آدی(۲۳۹۰)[۲۴۰].

بوُزوُکی..buzukı [آد]باغلامایا بنزر پوْزوق دؤزنلی چالینان بیر یوُنان چالقی‌سی[۲].

بوُزول..buzul [جغرافیا] یئر اوُجای‌لاریندا چوخلو بوز اوْلان و هئچ اریمه ین یئرلره دئییلر (فا:توچال). glacier.

بوُزول بیلیمی..buzul bilimi [یئرب]بیر یئرین ویا یئراؤزونون بوُزول‌لارینی و اوْنلارین اؤزل‌لیکلرینی‌اینجه‌له‌ین‌بیلیم‌دالی-قلاسیوْلوژی.

بوُزول دئوری..buzul devri [آد، یئرب] بوُزول دؤنَمی: پئلیئستوْسئن دؤنم‘ینین ایلک دئوری (فا:عصر یخ).

بوُزول داش..buzul daş [آد، یئرب]بوُزول‌لارین یئریدیکلری یئرلرده چوخ جیزیلمیش داشلارا دئییلیر(فا:سنگ‌یخچال). Moren

بوُزول سئلی..buzul seli [آد]بوُزوللارین اریمکله دؤزه‌لن آخینتی‌سی.

بوُزول قار..buzul qar [آد]قار و بوُز ییغینتی‌سی (فا:منطقه‌یخی).

بوُزول قایناغی..buzul qaynağı [آد]بوُزوللار اریییب توْپراق آلتینا گئده‌رک آیری یئرلردن چیخان سوُ.

بوُزول لاشماق..buzullaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]بوُزول اوْلماق، بوُزول حالینا گلمک (فا:بصورت یخچال در آمدن).

بوُزول یاتاغی..buzul yatağı [یئرب] یوکسک داغلاردا قالیجی قار و بوُزولون بیرلیکده دؤزلتدیگی یئرلر.

بوُزوللو..buzullu [صفت]بوُزولو اوْلان.

بوُزوْو..buzov [باخ] ۱-بیزوْو.۲-شامخوْر‘دا(~داغ)داغ‌آدی(۱٦۷۱)[۲۴۰].

بوُزوْونا..buzovna [اؤزل آد] آبشرون‘دا کند آدی[۲۴۰].

بوُزه..buzə [باخ]بوْزا، بیرا.

بوُزینه..buzinə [آد، د، فا]بیر نوع مئیمون (فا:بوزینه). monkey

بوُژیْن..bujın [آد]چؤپله‌مه دئییلن بیر اوْت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُس بوُلانیق..bus bulanıq [صفت]چوخ بولانیق.

بوُستان .. Bustan [اؤزل آد]قیْرقیز-ایچکیلیک-کیسَک و قیْرقیز-توْقای بئردی بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

بوُستوقاس .. Bustugas [اؤزل آد]قیْرقیزایچکیلیک-نایمان بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

بوُسخانه..busxana [اؤزل آد]تیکان‌تپه ده داغ آدی.

بوُ سفر..bu səfər [آد]بوُ دفعه.

بوُسقو..busqu [باخ]پوُسقو.

بوُسقوچو..busquçu [باخ]پوُسقوچو.

بوُسماق..busmaq [باخ]پوُسماق، گوّدمک.

بوُسوُرمان .. Busurman [اؤزل آد]قازاق-کیچییوّز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

بوُسولماق..busulmaq [باخ]پوُسولماق.

بوُسه..busə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]اؤپوش (فا:بوسه).

بوُسه‌لیک..busəlik [آد، فا]کلاسیک توّرک موُزیکینده ۱۳ بسیط موُغام دان بیری.

بوُسه‌لیک آشیران..busəlik aşıran [آد، فا]کلاسیک‌توّرک موُزیکینده بیر موغام.

بوُشقو..buşəqu [اؤزل آد]تَلاش، هیَجان[۷].

بوُشماق..buşmaq [س]جانی سیخیلماق، اؤزولمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُشمان .. Buşman [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-قوْنراد-کوْتَنجی بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

بوُشمنلر..buşmənlər [آد] گونئی آفریقادا یاشایان بیر قبیله آدی (فا:نام قبیله ای در آفریقا).

بوُشهر..buşehr [اؤزل آد] ۱-ایران‌ین گوْنئی طرفینده بیر اُستان و اوْنون مرکز شهری. ۲-بوُشهر بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: کَنْگان (۲۳٦ک گد *۲۹۰۰/ غ‌تو)، اَهْرَم (٥٤ک‌د *۲۸٤۰/ ی‌تو)، خوْرموُچ (۸۲ک گد *۲۷۰۰/ غ‌تو)، لَرْده (۱۸ک‌د *۱۱۰/ ی‌تو)، ۳-بوُشهر-اَهْرَم بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: پهلوان کُشی (۲٤ک‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، بُنیان (۲٤ک گد *٤٦۰/ ی‌تو)، گَشی (۲٥ک گد*۲۳۰/ ی‌تو)، آشی(۳٦ک گد *۷۰/ ی‌تو) ٤-بوُشهر-کنگان‌بؤلگه‌سینده-توْرک کندلری: آشوُر(۱۲۰ک گد *٥۳/ ی‌تو)، بید (۱۱۷ک گد *٦۰/ ی‌تو)، تئرمان (۱۱۷ک گد *۱۲۰/ ی‌تو)، تَره‌که‌مه/ تراکمه (کندیستان آدی)، تَنگ تئرمان (۱۱٤ک گد *۹۰/ ی‌تو)، توْل خندان (۱۲۲ک گد *۲۰۰/ ی‌تو)، چاه (چاه حاجی ابول، چاه رئیسی، چاه شیخ، چاه علی، چاه قائدی، چاه کمال، چاه گزی، چاه نو/ ی‌تو)، حسین آباد (۱۱۸ک گد *۱۰۰/ ی‌تو)، خافی (۱۱٦ک گد *٦۰/ ی‌تو)، خالوُ محمدعلی (۱۲۸ک گد *۱۰۰/ ی‌تو)، خطیبی (۱۲۲ک گد *۱۳۰/ ی‌تو)، خلیفه ها (۱۲۱ک‌د *۱۸۲/ ی‌تو)، خَندق (۱۲۱ک گد *۲٤۰/ ی‌تو)، ده‌شیخ(۱۳۲ک گد *۲۱۰/ ی‌تو)، رئیس یحیی (۱۲٦ک گد *۱۰۰/ ی‌تو)، زنگنه (۱۱٥ک گد *۲۲۰/ ی‌تو)، زیارت (۱۱۷ک گد *٦۰/ ی‌تو)، علی بابا (۱۱٦ک گد *۷۰/ ی‌تو)، قالاسیگار (۱۳۷ک گد *۱۱۰/ ی‌تو)، قطب الدین (۱۳۰ک گد *۳۰۰/ ی‌تو)، کره‌موُچی (۱۳۱ک گد*۱٥۰/ ی‌تو)، کُهوُردان (۱۱۸ک گد *۲۰۰/ ی‌تو)، لامَرْد (۱۲۲ک گد *٥۱۰/ ی‌تو)، لاوَر (۱۲٥ک گد *۹۰/ ی‌تو)، لشخره(۱۱۳ک گد *۱٤۰/ ی‌تو)، لشگوُن (۱۱٤ک گد*۱۹۰/ ی‌تو)، محمدکمالی (۱۲۳ک گد *٦۰/ ی‌تو)، میرحسینی (۱۲٥ک گد *۱۰۰/ ی‌تو)،

بوُطرف..butərəf [ظرف] بوُ یان (فا:اینسو). this side

بوُغ..buğ [آد، ت‹بوُ›] باخ: بوُغو، بوُخار (فا:بخار). steam ۲-بوُغ۲(آد، باخ:بوْغا) ۱-باخ:بیغ، بییق ۲-باش بوُغ (فا:فرمانده).

بوُغا..buğa [آد] ۱-هله بوُرولمامیش و ایشه قوشولمامیش قارامال حئیوان، هر حئیوانین هایقیریسی (فا:گاو نر جوان). bull ۲-اینسان-آدی: بوُغاالپ، بوُغاتارخان، بوُغاتَکین {ت‹بوغرا›، سن، باخ: بوْغا}.

بوُغاتَگ..buğatəg [اؤزل آد] بوْغا کیمی گوْجلو[۷].

بوُغاج..buğac [آد، دده] کیشی آدی "دیرسه خان اوْغلو بوُغاج".

بوُغاجوق..buğacuq [آد، دده] کیشی آدی "بوُغاجوق ملیک".

بوُغاداش..buğadaş [اؤزل آد] شوُشا'دا داغ آدی(۲۱٥٤)[۲٤۰].

بوُغالانماق..buğalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُغا حالینا گلمک، بؤیوب بوُغا اوْلماق (فا:بصورت گاونر درآمدن).

بوُغالیق..buğalıq [آد] دؤللوک اوچون ساخلانان ارکک حئیوان (قارامال) (فا:مناسب برای پرورش گاونر).

بوُغان..buğan [اؤزل آد] ۱-بوْغا بیلن ۲-علامت، ایشارَت، ایز[۷].

بوُغانای..buğanay [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو و بایباخدی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

بوُغای..buğay [اؤزل آد] ۱-سیْرتیق‌اوُشاق.۲-بوُغو، جئیلان (تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

بوُغاییرلی..buğayırlı [اؤزل آد] م۱٦جی یوْزیلده، شام بؤلگه سینده، توْرکلردن بیر بوْی آدی[۸٥].

بوُغدا..buğda [آد، بیتگی] بوُغدالاردان، قامیش سوْو، ساپلاری‌نین ایچی بوش، چیچک‌لری باشاق کیمی، دانالاری اوْیوتوله‌رک اوُن دوْزه نیلن بیر بیتگی (فا:گندم). triticum. gra {بوُد+قای/ بوُدغای/ بوُغدای[٥]، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بوُغدا..buğda [اؤزل آد] اهر و مرندده‌داغ آدی.زنجان، بوُکان‌داکند آدی.

بوُغدابؤجگی..buğda böcəyi [باخ] بوُغدا بیتی.

بوُغدابنیزلی..buğda bənizli [آد، صفت] آچیق اسمر رنگی.

بوُغدابیتی..buğdabiti [آد، دیرگی] یاریم‌قانادلی‌لاردان، وجودو یاشیل، باشی قارا، اکین‌لره ضررلی بیر بؤجک، اکین بیتی (فا:شپشک). stopk granarus، kind of pediculosis

بوُغداپاسی..buğdapası [آد، بیتگی] پاس گؤبه‌لک‌لریندن بوغدا و اوْنا بنزر بیتگی‌لرین ساپ و یاپراقلاری اوْستونده قیزیل لکه‌لر حالیندا گؤرونن و سایری‌لیق اوْره‌تن بیر گؤبه‌لک(فا:سیاهک گندم). puccinia graminisi

بوُغداجیل..buğdacıl [آد، دیرگی] باتلاق‌لاردا، یئرآلما و پئنجر تارلالاریندا یاشایان، کؤچَری بیر قوش (فا:نوعی پرنده). lussinia svecica cyanecula

بوُغدارنگی..buğda rəngi [آد] آچیق اسمر رنگ.

بوُغداسوْرمه سی..buğda sürməsi [آد، بیتگی] بوغدا باشلیق‌لاریندا اوْلان بیر ایلکل گؤبه‌لک و بوُ گؤبه‌لک‌دن تؤره‌نن خسته‌لیک.

بوُغداقوُردو..buğda qurdu [باخ] بوُغدا بیتی.

بوُغداگوّوه سی..buğda güvəsi [آد، دیرگی] پولجوق قانادلی لاردان، بالاجا قانادلی و توکلو، تیرتیل لاری تاخیل اوّزونده یاشایان، اکلم باجاقلی نوْعو. **tinea granella Sitotroga alella**

بوُغداگیللر..buğdagillər [آد، بیتگی] تاخیل، چایپر، استئپ ساوان اوتلاری، بامبوُ، شکرقامیشی و چوغونلوقلا چیچک لری باشاق کیمی بیرچنک لی بیتگی لر فامیلی (فا:گندمیان).

بوُغدان..buğdan [اؤزل آد] بوُغودان[٧].

بوُغدای..buğday [تاریخی اؤزل آد] بوُغدای؛ دیواندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

بوُغدایاسدیغی..buğda yasdığı [آد، بیتگی] بوغدا داناسیندا یاشایان و سایری لیق یاراداں بیرگوْبه لک.

بوُغدای سی..buğdaysı [صفت] بوُغدانی آندیران.

بوُغدای سی میوه..buğdaysı mivə [صفت] قابیغی نازیک میوه.

بوُغدایی..buğdayı [صفت] بوُغدا رنگلی، اسمر رنگی.

بوُغرا..buğra [آد] ١-ارکک دوه، ایکی هؤرگوجلو (کؤششک لی) دوه، قیزقین دوه (فا:شتر نر)؛ گنج آیقیْر ٢-(مج)چوخ ایری، یئکه و گوّجلو آدام حاقیندا سؤیله نن بیر کلمه. ٣-اینسان آدی:بوُغرا آلپ، بوُغرا ایلیگ، بوُغراخان {دده؛ بو کلمه بوْغماق دان آلیناراق بوُغا ایله ایلگیلیدیر، قاراخانلیلار حکومتینین باش قوروجوسو عبدالکریم ساتوق بوُغرا قاراخان ایدی کی ایلک مسلمان تورک دؤولتی نی م٩٣٢ده قوردو، بو کلمه مجازی اولاراق گوجلو و قدرتلی آدام اوچون سؤیله نیر}.

بوُغروداغ..buğrudağ [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

بوْغسوق..boğəsüq [آد] کؤله لرین بوْینونا گئچیریلن زنجیر (فا:غل و زنجیر). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُغلاتماق..buğlatmaq [تاثیرلی ائیلم] بوغا چئویرمک، بوُغا دؤنمه سینه سبب اوْلماق.

بوُغلاشدیریجی..buğlaşdırıcı [آد] سوُیو بوغ وضعیتینه گتیرن.

بوُغلاشما نقطه سی..buğlaşma nuqtəsi [باخ] بوُغلاما نقطه سی.

بوُغلاشماق..buğlaşmaq [س، قا] بوُغو وضعیتینه گلمک (فا:بخار شدن).

بوُغلاما نقطه سی..buğlama nuqtəsi [آد، فیزیک] بللی ایستیلیک ده بیر آخیجی ماده نین قاینامایا بوُغوشکلینه گلمه نقطه سی (فا:نقطه بخار).

بوُغلاما..buğlama [آد] ١-بوغلاماق ایشی. ٢-بوغ ایستی سینده پیشمیش پییه جک (فا:تبخیر). **evaporation، vaporation**

بوُغلاماق..buğlamaq [تاثیرلی ائیلم] ١-بوغ وئرمک وچیخارماق (فا:بخار شدن). ٢-بوغ ایستی سینه و بوغا توتماق.

بوُغلاندیرماق..buğlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوغلانماسینا سبب-اوْلماق(فا:بخار نمودن).

بوُغلاندیریلماق..buğlandırılmaq [بلسیز ائیلم] بوغلاندیرماق ایشی گؤرولمک (فا:بخار شدن).

بوُغلانماق..buğlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغولو وضعیته گلمک، بوُغا چئوریلمک، بوُخارلانماق (فا:بخار شدن).

بوُغلانیش..buğlanış [آد] بوُغلانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:بخار).

بوُغلایان..buğlayan [صفت] بوُغ اوْلوب گؤیه قالخان (فا:بخار زا). **steam-generating**

بوُغلاییب هاوایا اوچماق..buğlayıb havaya uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُغ اولوب گؤیه قالخماق، محو اوْلماق، یوخ اوْلماق.

بوُغلو..buğlu [صفت] بوغو اوْلان.

بوُغلو بالیق..buğlu balıq [باخ] بییق لی بالیق.

بوُغلو بوغلو..buğlu buğlu [صفت] یاش یاش، نملی.

بوُغو..buğu [آد] ١-بوُخار، بوُغ، سوُ و آخیجی ماده نین قاینامایا سوْنوجو قوْوزانان اوُچوجو ماده (فا:بخار). ٢-جئیلان؛ یاورو گئییک[٧] ٣-قازاقلارین توْقای اوْیماغی اوُلوبابالارینداں. {ت‹بوُ› بوُ سؤزو بعضی دئییش لرده "بوُغ" دئییلیب بوغ و بوغو سؤزو، بوخار" فا‹بخار› سؤزونون کؤکودور؛ (بوُغ+ ار›بوغار›بوُخار)، توّستوله مه بیر نوع بوُغلاما کیفیت ده اوْلاراق بوُخاری(سوْبا) سؤزوده بوُکلمه یه باغلیدیر}.

بوُغو..buğu [اؤزل آد] اینسان آدی: بوُغوآلپ، بوُغوبَگیم، بوُغوتَکین، بوُغوتوُغرول، بوُغوچان، بوُغوخان[٧].

بوُغواؤلچر..buğu ölçər [آد] بوُخار مقدارین اؤلچن (فا:بخار سنج). **vaporimeter**

بوُغواوْداسی..buğu odası [آد] بوُغو یویوناغی، بوُغ حامامی.

بوُغوت..buğut [اؤزل آد] گؤی تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

بوُغور..buğur [آد] ١-سوّرکلی، دواملی. ٢-باخ: بوُغرا[٧].

بوُغوبوُرما..buğuburma [صفت] گوجلو و بوغلاری بؤیوک آدام.

بوُغوربوُرما..buğurburma [صفت] گوجلو و بوغلاری بؤیوک آدام.

بوُغورتیکان..buğurtikan [باخ] آغاج چییه لگی (فا:تمشک).

بوْغوُرداساچ..boğurdasaç [آد] قیْویرجیق ساچ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُغورساماق..buğursamaq [ل] (دوه) ارکک ایسته مک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُغورکوْلو..buğurkolu [آد، بیتگی] اوْتسوْو و یا چالی کیمی بیر بیتگی، قارشی‌لیقلی یاپراقلی، ایلیم‌لی و ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، قاراغان (فا:لادن). tropaelum

بوُغورلاشماق..buğurlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوغورحالینا گلمک (فا:مثل شترنرشدن ۲-یئکه‌لشمک، ساغلاملاشماق (فا:استوار شدن).

بوُغورلانماق..buğurlanmaq [باخ] بوُغورلاشماق.

بوُغوکابابی..buğukababı [آد] ات و سبزه‌دن هئچ سوُ ایشلنمه‌دن پیشیریلیب حاضرلانان بیر یئمک.

بوُغوس..buğus [آد] بغض توُتماق، اوْره‌یی توُتولاراق گؤزلری دوْلماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹بوُخساماق›}.

بوُغوسو اوْستونده..buğusu üstündə [صفت] ایستی ایستی، سیجاق سیجاق.

بوُغول بوُغول..buğul buğul [ظرف] بوُغلایاراق.

بوُغولاشدیریجی..buğulaşdırıcı [آد] بوُغو شکلینه گتیرن آراج، بوُغولاندیران (فا:بخارساز).

بوُغولاشماق..buğulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُخارلانماق (فا:بخار شدن).

بوُغولاماق..buğulamaq [باخ] بوُغلاماق.

بوُغولانماق..buğulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُغویاتوُتولماق، بوُغو وئریلمک.

بوُغولو..buğulu [صفت] بوُخارلی، بوغوسو اوْلان.

بوُغولوبوُغولو..buğulubuğulu [باخ] بوُغلوبوغلو.

بوْغوندو..boğundu [آد] (حئیوانلاردا) سوْدولوک، مثانه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُفئت..bufet [آد، فرانسیزجا] بوفه: ایشکاف، قاب قاجاق ساخلانیلان بؤیوک کوْمود (فا:بوفه). buffet

بوُفا..bufa [آد، دیرگی] ایلان بالیغینا بنزه‌ین، اتی‌لذتلی، دنیزلرده یاشایان بیر بالیق نوْعو (فا:نوعی ماهی). Petromycon

بوُفه..bufə [آد، فرانسیزجا] ایشکاف،باخ: بوُفئت.

بوُقاچ..buqaç [آد] توُپراقدان‌دوْزلمیش‌چؤلمک و سوُقابی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُقانای .. Buganay [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بایباختیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بوُقجا..buqca [باخ] بوُخجا.

بوُقدر..buqədər [ظرف] بو اندازه (فا:اینهمه). this much

بوُقلمون..buqələmun [باخ] قایا کلری، هوُندوشقا، هیندی قوُشو.

بوُقورسی..buqursi [آد] ساپان دمیری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُقین..buqın [اؤزل آد] ساوه-زرند یاخین‌لیغیندا کند آدی.

بوُکئت..buket [آد، فر›باخ:بوْکمک] چیچک‌دسته‌سی(فا:~). bouquet

بوُکان..bukan [اؤزل آد] قزوین-معلم کلایه ده کند آدی.

بوُکان..bukan [اؤزل آد] ۱-بوُکان شهری غربی آذربایجانین شهر لریندن اوْلاراق اوُرمیه‌نین ۲۱۳ کیلومتر گوْنئی‌اینده قرار تاپیب، دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۳۰ متر یوْکسک‌لیکده و اوْزئی گئنیش‌لیگی ۱۷۰۰ کیلومترمُربّع دیر. ش۱۳۲۰ده ۳ دهستان (آختاچی، بهی، توُرجان) و ۱۳۸ کنددن تشکیل تاپیردی، توْپلام نفوسو* ۴۲۸۶۰ نفرایدی، شهرین جمعیتی ۳۰۷۴ نفر توْرک وکوْرد (متن‌دن‌توْرکلرین چوْغونلوغو آنلاشیلماقدادیر) قئید اوْلونموشدور، ش۱۳۸۵جی ایلده شهرستانین جمعیتی توْپلام ۲۰۴۳۰۸ نفر اعلام اوْلوبدورکی ۱۵۰۷۰۳ نفری شهرده و قالانی کندلرده یاشاییرلار، گئچمیشده شهرین اهالی سینین چوخونون توْرک قئید اوْلماسینا رغماً ایندی جمعیت چوْغونلوقلا کوْرددولر، {بوُ شهرین وجه تسمیه موردینده دئمه‌لی-ییک کی گؤی‌توْرک خاقانی و بوُمین خاقانین ایکینجی اوْغلونون آدی چه‌بوُکان / چئبوْکَن اوْلوبدور، بو کلمه کؤک باخیمیندان بوْکمک سؤزونه باغلانمالیدیر و معناجا گوجلو و جسور دئمکدیر، بعضا بو کلمه نی کؤک باخیمیندان بوُک سؤزونه باغلاییرلار، و گویا کوردجه ده بوُک سؤزو گلین معناسیندادیر و بوکان سؤزوده گلینلر آنلامیندادیر}. ۲-بوُکان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار تاتاوُ چایا تؤکولورلر: اوُزون دره (آل بولاق s۲b۲۱)، کَلیجه (s۳b۲۷~)، ساوارچین (s۱b۲۷~)، سردارآباد (s۲b۳۲~)، کوْلابوْز (قیزیلجا s۲b۴۰)، ۳-بوُکان بؤلگه‌سینین داغلاری: کیلکه (۳۰ک‌ق۱۴۶۳)، سیاه (۲۶ک‌ق۱۵۹۰)، آندوزاوی (۲۶ک‌ق۱۶۰۰)، قراووْل خانه (۲۷ک‌ق۱۶۵۸)، کئچی شیخ (۳۳ک‌ق۱۴۰۰)، شیرشیر (۳۵ک‌گ‌ب۱۴۸۳)، قوْچک (۱۵ک‌ق‌د۱۷۸۳)، بَرابر (۱۷ک‌د ۱۸۴۵)، شاخه‌زرد (۱۷ک‌ق۲۰۴۲)، دوْشاهی(۱۷ک‌ق‌د۱۹۲۴)، چال گوُره (۱۹ک‌ق۱۷۰۹)، رَش (۲۰ک‌ق‌د۱۷۸۳)، پژمالان (۲۲ک‌ق‌د۱۶۲۳)، کَلکته (۱۲ک‌ق‌د) بوکان، ۲۰۹۸)، قوْچ (۴ک‌د۱۶۱۷)، پیلاو دره (۸ک‌ق‌د۱۸۴۶)، ۴-بوُکان-سیمینه-آختاچی ماحالی بؤلگه‌سینین کندلری: آتابولاغی، ارمنی بولاغی (*۴۶۲×)، آغلیان، اوُزون قیشلاق، برده رشان، بندمجیدخان(بوْش)، پیرولی باغی، چوگالی/ چوْوقانلو (*۱۴۱×)، حاجی‌لک، حاجی‌آباد آختاچی، حسین مامه، دَوه‌شهری، رحیمخان(*۳۱۰×)؛ ساری‌قمیش (*۱۶۰×)، سراب رحیمخان، سریل آباد، عبدالله آباد (*۱۳۰×)،

علی آباد قاراگؤل، غوث آباد، قارینجا ک/ ب، قاراگؤل، قارا-موسالی (*۲۸۰×)، قلعه‌رسول‌سیت، کانی‌علی‌گرده، کانی قلعه، کانی گوزله، کانی محمدعلی، کهریزان، کول‌آباد، گؤگ تپه (*۴۰×)، گلمرزنیک/ گؤله‌مزلیک، منوچهری، ۵-بوُکان-سیمینه-بهی دهبکری بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) آرنابوس/ اربنوس (*۱۶۰×)، آغجیْوان (*۲۳۴×)، اوْرتاکند (*۲۱۲×)، اویناچی/ اوْیونچو (*۲۰۰×)، ایلانلی (*۷۴×)، باخچا (*۳۲۰×)، تؤرکَشا (*۵۰۰×)؛ جوانمرد (*۷۰۰×)، داش آغول (*۵۰×)، ساری قمیش قیشلاق (*۴۲۰×)، عابباس آباد، قاضی‌اخوی/ قاضی آجی (*۱۱۰×)، قایینجا/ گاینجه (*۲۵۰×)، قوُروموش/ قوُرمیش (*۴۰۰×)، قوُللار/ قولر (*۳۳۰×)، کانی اله سیده، کانی سبزه، کانی سیران، کانی کرگه، کَرکَره (*۱۴۰×)، گامیشیان/ گؤموشان (*۱۱۰×)، گؤل تپه قوُروموش (*۵۶۱×)، ۶-بوُکان-سیمینه-شرقی آختاچی بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) اَشکوُتان، امیرآباد، آنبار، اوْچ تپه (*۵۴۴/ ی‌تو)، اوُسپوغا/ اوُسبوغا (*۲۲۵×)، حاصار بولاغی (*۲۸۰×)، حامامیان (*۷۲۰×)، داش بند(بوْش)، دوْنقوز/ آ-ی (*۳۴۰×)؛ شوْرجا، شیخ علی، طاهرآباد/ تو+کو، عابباس‌آباد (*۸۰×)، عبداللاه تپه سی/ تو+کو، علی‌کند (*۹۱×)، قازان سر، کؤهنه ماللالار، کانی‌شقاقان، کؤرده‌قیران؛ لَگَز، ماللالار، ناچیت (*۳۱۰×)، ۷-بوُکان-مرکزی-آختاچی‌بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی‌سی‌چوْغونلوقلاکؤرددولر) اَختَتَر/ آفتاتار (*۳۷۲×)، آشی گوْلان، تازاقالا (*۴۵۰×)، جمبوُغه (*۳۸۰×)؛ چاوارچین (*۲۱۶×)، حاجی‌کند، خنه‌یه/ خانقاه، خراسانه، دارِبسر (*۴۷۰ کو)، سیف الدین/ آ-ی (*۲۴۰×)، شرفکند، شیخ لر (*۳۵۰×)، عزیزکند، قادرآباد، قازلیان، قاراکند، کانی توُمار، کانی خواره، کهریزه علی آغا، کهریزه محمودآقا، کوْسا (*۲۹۰×)، کیچیک اوْطَمیش/ اوْدامیش (*۴۲۰×)، محمودآباد (*۳۷۰×)، نیسْک آباد، ۸-بوُکان-مرکزی-ایل تیمور بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) باخچا، باش بولاق، بوُغداداغی/ بوُغداکندی (*۳۹۰×)، تپی/ تب (*۲۴۱×)، چهاردیوار، حاشی آباد، حمزه آباد، دؤولت آباد، داره گردله، درویشان، سرباخچا، سردارآباد، سیدآباد (*۲۲۰×)، سیدآبادقاجیْر/ سیدآبادقاجار؛ شهری کندی (*۷۰۰×)، طراقه/ تاری‌قایا، علم آباد، قادرآباد، قرالی، قاراداغ، قلعه تپه، کانی پانکه قاجر/ کانی پانکه-قاجار، کانی رش/ قارابولاق، لاسه گلان، لوکه، نوُبار (*۴۳۰×)، ۹-بوُکان-مرکزی-ایل گورک‌بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان - چوْغونلوقلاکؤرددولر)ابراهیم‌خسار، اسکی‌بغداد، آغوُتمان، باغ-شیخان، پیربهاالدین، ثمبه، خورخوره، زاوکوه، زیراندول، سرد کوهستان، سلامت، قالوی‌رسول‌آغا، قالوی‌شیخان، قاراقاچ مزرعه سی، قروچاه/ آ-ی، قیزیل گنبد، کانی دراز، کوره کانی، گلولان/ آ-ی، گندمان، موسه، یاغیان، ۱۰-بوُکان-مرکزی-بهی‌فیض‌اللاه بیگی بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) احمد آباد (*۳۲۱×)، ال بولاق؛ برده زرد، تَبَت (*۳۳۵×)؛ تؤرکمان کندی (*۳۴۰×)، تیکان‌تپه(*۵۷۰×)؛ جان-بولاق (*۲۶۰×)؛ حاصار (*۳۰۱×)؛ حسن آباد قلایچی، درزیلو/ درزه لی (*۴۶۰×)، درویش علی (*۲۹۰×)، دؤیوچو/ دوکچی (*۳۴۰×)، ساققیزلی/ قیشلاق سقزلو (*۱۶۱×)؛ قاتانقوُر (*۳۰۰×)؛ قارابَرار، قیلینج (*۱۲۰×)؛ کانی سهراب/ کانی سراب (*۵۵×)، کلدگه، کهریزه سردار (*۲۴۰×)؛ گؤل بئهی، هواره برزه (*۱۱۰×)، یئنگی‌کند (*۸۰۰×)؛ یئنگیجه (*۴۰۰×)؛ یاستی کند (*۲۲۰×)؛ یکشوه (*۶۶۰×)، ۱۱-بوُکان بؤلگه سینین کندلری(گؤنش ۱۳۲۰) *: آغ بولاق (۸ک‌د*۴۹۰×)، باغلیچا(۲۱ک‌گ‌ب*۴۰۰×)، داشکند (۱۴ک ق*۳۳۰×)، دوْراغ (۱۳ک‌د *۶۵×)، قاجیر (۱۶ک‌گ‌ب *۴۵۰×)، قاراکند (۱۴ک‌ق‌ب *۳۰۲×)، قاراگؤز (۲۳ک‌گ‌ب *۵۰۰×)، قازلیان (۹ک‌گ‌ب*۲۹۰×)، قالاچی (۹ک‌ق‌د *۲۲۲×)، قره بَراز (۱۷ک‌گ‌د *۴۵۰×)، قوْچاق (۱۶ک‌گ *۲۲۰×)، قیشلاق (۳۰ک‌د (*۱۱۰/ تو)، قیشلاق سقّزلو (۳۰ک‌گ‌د *۳۰×) گؤل آباد (۵ک‌د *۱۵۰×)، گؤل تپه (۳ک‌گ*۲۶۰×)، گؤل (۵ک‌د *۲۰۰×)،

بوُکان‌خاقان..bukan xaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤجلو، یئنیلمز، بؤکَن؛ گؤی‌تؤرک خاقانی (م۵۵۳-۵۷۲)؛ پارتلار زامانی بیرلوْحه‌ده‌آدی گئچن کوُشان خاقانی‌نین آدی (م۳۵-۳۸)[۹۷]. {باخ: بؤکن، بؤکمک}.

بوُکقاچا .. Bukgaça [اؤزل آد] تؤرکمن-گؤکلَن بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بوُکله..buklə [آد، فرانسیزجا] قیوریملی ساچ.

بوُکه..bukə [آد] ۱-گؤزل قوْخو، رایحه[۲]. ۲-آلتون اوْردو خانلاریندان بیری[۱۲]. {بؤکه}.

بوُگئجه..bugecə [ظرف] بو گونون گئجه‌سی (فا:امشب). **to night**

بوُگئدیشله..bugedişlə [ظرف] بوُ بیچیمده، بوُ سیاقدا.

بوُگوُ.. Bugu [اؤزل آد] بوُغو: قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بوُگؤن..bugün [ظرف] ایچینده اوْلدوغوموز گون ویا چاغ، حال حاضردا، ایندی (فا:امروز). **to day**

بوُگؤنکو..bugünkü [صفت] بوُگونه‌عاید، بوگون‌اوْلان(فا:معاصر). **today's**

بوُگوْنکو گوْنده..bugünkü gündə [ظرف] ایندی، ایچینده اوْلدوغوموز گوْن.

بوُگوْنلرده..bugünlərdə [ظرف] بونئچه گون ایچینده.

بوُگوْنلوک..bugünlük [ظرف] بوگون اوچون (فا:امروزه).

بوُگوْنلوک یارینلیق..bugünlük yarınlıq [صفت] بونئچه گون ایچینده (فا:چند روزه).

بوُگه‌بوُدراچ..bugəbudraç [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو ساواش جبهه-سینده ارسلان تکین بگین قارشی سیندا اوْلان کوْموتانین آدی[۱۲].

بوُلا..bula [آد] یئنگه، عمی ویا دایی قاری‌سی[۲].

بوُلاتجیْ ..Bulatcı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بوُلاتماق..bulatmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: بولاشدیرماق.

بوُلاچ..bulaç [اؤزل آد] بوُلوجو، کَشّاف[۷].

بوُلاد..bulad [تاریخی اؤزل آد] قازان خانلیغی سوْنو بگ و کوْموتان آدی[۷]. باخ: پوْلاد

بوُلار..bular [اؤزل آد] بوُلور، یارادیجی[۷].

بوُلار..bular [عوضلیک] بوُنلار، بو آداملار ویا شئیلر (فا:اینها). **these**

بوُلارقو..bularqu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {هر شئیی بوُلان}.

بوُلاسی..bulası [اؤزل آد] اوْلکو، بوُلونماسی ایسته‌نن[۷].

بوُلاشدیرماق..bulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بولاشماسینا سبب و ندن اوْلماق، باتیرماق(فا:آلودن) **to contaminate**، **to dirty**

بوُلاشدیریلماق..bulaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] بولاشدیرماق ایشی گؤرولمک، باتیریلماق (فا:آلوده شدن).

بوُلاشقان..bulaşqan [صفت] ۱-یاپیشقان کیرلی‌لیک ۲-ساتاشان.

بوُلاشقانلیق..bulaşqanlıq [آد] بوُلاشقان اوْلما وضعیتی.

بوُلاشما..bulaşma [آد] سیرایت (فا:سرایت). **contagion**

بوُلاشماق..bulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوْرتولدوغو یئره یاپیشماق، باتماق، لکه‌لنمک (فا:آغشتن). **to become dirty** ۲-بیر شئیه ویا ایشه قاریشماق (فا:قاطی کاری شدن).

بوُلاشمیش..bulaşmış [آد] بولاشیق اولموش(فا:آلوده). **contaminated**

بوُلاشیجی..bulaşıcı [صفت] بیریندن‌باشقاسینا گئچن، بولاشان، (فا:مسری).

بوُلاشیجی خسته‌لیک..bulaşıcı xəstəlik [آد] مسری خسته‌لیک، سالقین.

بوُلاشیق..bulaşıq [صفت، سن] ۱-یویولمامیش قاب قاجاق، زیغلی و کیرلی اولان شئی (فا:ظروف کثیف شده). **dirty** ۲-(مج)قاریشیق، اوُیقونسوز.

بوُلاشیق ایش..bulaşıq iş [آد] یوْلسوز و اوُیقون سوز ایش.

بوُلاشیق توْزو..bulaşıq tozu [آد] بوُلاشیق قاب یوُما توْزو (فا:پودر شستشو).

بوُلاشیق چی..bulaşıqçı [آد] قاب یویان (فا:ظرف شوی).

بوُلاشیق چیلیق..bulaşıqçılıq [آد] قاب یوما (فا:ظرف شویی).

بوُلاشیق دئتئرجانی..bulaşıq detercanı [آد] بوُلاشیق توْزو (فا:مایع ظرف شویی).

بوُلاشیق‌دنیز..bulaşıq dəniz [آد] مایین ویا آیری تهلیکه‌لری اوْلان دنیز.

بوُلاشیق‌لیق..bulaşıqlıq [آد] بولاشیق اولما وضعیتی.

بوُلاشیق‌ماشینی..bulaşıq maşını [آد] بولاشیق قابلاری یوُمایا یارایان آیقیت.

بوُلاشیلماق..bulaşılmaq [بلسیز ائیلم] بولاشماق‌ایشی گؤرولمک (فا:آغشته شدن).

بوُلاشیم..bulaşım [آد] بولاشمااؤزل‌لیگی(فا:آلودگی **contamination**

بوُلاغان..bulağan [اؤزل آد] ۱-اوْلقوُن ۲-بوُلوجو (تاریخی اؤزل آد) خزر دؤولتی خانی[۷].

بوُلاق..bulaq [آد] قایناق، گؤزه، پینار، یئردن‌سیْزیب چیخان سو قایناغی (فا:چشمه). **spring** {سومرجه، سن؛ بوُلماق سؤزوندن، -سوُیون بوُلوندوغو و چیخدیغی یئری گؤسته‌ریر، نئجه کی گؤزه(گؤزونو) و پینار(بئینی) دا بئیله دیر}. ۲-بوُلاق۲ (اآ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر) تورکلردن بیر بؤلوک، بوُ طایفا یاغمالارا منسوب اولاراق دوْققوز اوْغوز بیرلیگی ایچینده ایدی، کاشغری دؤورو بالخاش گؤلو اطرافیندا یاشاییردیلار. ۳-بوُلاق۳ (اؤزل آد) ابهر، سربند؛ تفرش (~دره) ده داغ آدی.

بوُلاق‌اوْتو..bulaq otu [آد، بیتگی] طبی فایدالاری اوْلماسی سانیلان بیر نوع بیتگی، سوتره‌سی(فا:آب تره شاهی، بولاق اوتی). **nasturium officinale cru** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه تک تک معنالاناراق اینگیلیزجه ده **water grass** دئییلیب}.

بوُلاق‌باشی..bulaq başı [آد] بولاق اوْستو، بولاغین قایناق یئری.

بوُلاقچی‌لار..bulaqçılar [آد، دیرگی] بولاق اطرافیندا یاشایان بؤجک‌لرین عام آدی، قیل قانادلی‌لار **trichoptera**

بوُلاقخان..bulaqxan [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

بوُلاما..bulama [آد] ۱-بولاماق ایشی. ۲-برکیمیش دوشاب و...، باخ: بولاماج. ۳-تازا دوْغان ساغمال حئیوانلارین ایلک گونلرده ساغیلان سوتو (فا:آغوز). colostrum ٤-یورمورتا سوت و شکردن حاضرلانمیش یئمک (فا:نوعی غذا).

بوُلاماج..bulamac [آد] بوُلاماجا:بیرجور بوُلاما: اوُندان پیشیریلن دورو یئمک (فا:نوعی غذا).

بوُلاماج..bulamac [اؤزل آد] خوی؛ قئیدار(~ی) دا کند آدی.

بوُلاماجا..bulamaca [آد] باخ: بوُلاماج.

بوُلاماق..bulamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-کیرلندیرمک، باتیرماق، بولاشدیرماق (فا:آلودن) to contaminate ۲-اویان‌بویانا ترپتمک، یئللتمک، بورجوتماق. ۳-قاشیق لا بیر شئیی قاریشدیرماق. to shake ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله فرقلی‌معنالی سؤزلر دؤزلدیر" باشینی بوُلاماق، قوُیروغونو بوُلاماق، قانا بوُلاماق، قیلینج بوُلاماق، دیل بوُلاماق". {ت‹بوُلقاماق، بوُلاماق›، سن؛ بوُ سؤز بوُلماق کلمه سیله ایلگیلیدیر چونکی بولماق اوچونده بیر یئری آراشدیرماق و بیربیرینه‌وورماسی گره‌یبر، بولاماج و بوُلغور کلمه‌لریده همان دلیله گؤره بو سؤزدن آلینمادیر}.

بوُلان..bulan [آد] ۱-قازاقجاجئیران۲-خزر خاقانلاریندان[۷]. قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۲-بوُلماقدان بوُلقان؛ کشّاف، ٤-بیر موُغول اوْیماغی و ایلک بگلریندن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُلان..bulan [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.باخ: نمین(~تپه).

بوُلانتی..bulantı [آد] ۱-اینسانین ایچ قاریشماسی، قوسما وضعیته گلمه (فا:دل بهم خوردگی). nausea, sickness ۲-بوُلانمیش شئی، قاریشمیش شئی pullution

بوُلانتی وئرمک..bulantı vermək [تاثیرلی ائیلم] بوُلاندیرماق.

بوُلاندیر..bulandır [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

بوُلاندیرماق..bulandırmaq [ائتد، ت‹بوُلقاماق›] ۱-بولانما سینا سبب اوْلماق (فا:گل آلود کردن، بهم زدن). ۲-(مج) قاریشدیرماق. ۳-قوسماق نیازی دوْغورماق، اوْره‌یینی قالخدیرماق، اوْره‌یینی بوُلاندیرماق to stirup, to muddy

بوُلاندیریجی..bulandırıcı [صفت] ۱-معده‌نی پوْزان، قوسدروجو. ۲-بولانیق ائدن، بیرشئیین‌دوُرولوغونو پوْزان، بوُلانتی وئرن (فا:بهمزن).

بوُلاندیریلماق..bulandırılmaq [ایلسیز ائیلم] بولاندیرماق ایشی گؤرولمک.

بوُلانلیق..bulanlıq [باخ] بوُلانیق.

بوُلانلیق..bulanlıq [اؤزل آد] میانا دا کند آدی{بوُلان آو چوْخ اوْلان یئر}.

بوُلانما..bulanma [آد] بوُلانماق ایشی.

بوُلانماق..bulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دوُرولوغونو الدن وئرمک، قاریشماق، بیربیرینه دَیمک، معده و ایچ بوُلانتی اوْلماق (فا:بهم خوردن). to become/ to grow turbid ۲-بوُلاشماق، کیرلنمک، باتماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بولقانماق›}.

بوُلانیش..bulanış [آد] بولانماق ایشی (فا:بهم خوردگی).

بوُلانیق..bulanıq [صفت] ۱-دوُرو اوْلمایان‌سوُ وهرشئی، پارلاق اوْلمایان. turbidness ۲-ایبی سئچیلمه ین، ایبی گؤرولمه‌ین.

بوُلانیق جا..bulanıq ca [صفت] بیرآز بوُلانیق اوْلان.

بوُلانیق سوُدا بالیق توُتماق..bulanıq suda balıq tutmaq [تاثیرلی ائیلم] فوْرصت‌دن استفاده ائله‌مک.

بوُلانیق لاشدیرما..bulanıqlaşdırma [آد] بولانیق وضعیته گتیرمه (فا:کدر سازی).

بوُلانیق لاشدیرماق..bulanıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بولانیق‌وضعیته‌گتیرمک (فا:کدر کردن

بوُلانیق‌لاشماق..bulanıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُلانیق‌اوْلماق (فا:کدرشدن).

بوُلانیق‌لیق..bulanıqlıq [آد] بوُلانیق شئیین حالی.

بوُلانیم..bulanım [آد] بوُلانیق‌لیق (فا:آلودگی). pains، pullution

بوُلایق..bulayıq [اؤزل آد] م١٤جوعصرده مسیحی اوُیغورلارین بیر کندی[۱۲].

بوُلتن..bultən [آد، فرانسیزجا] درگی (فا:بولتن).

بوُلجار..bulcar [آد] ۱-بیر یئره ییغیشیلان‌یئر(فا:معیادگاه). ۲-تاپینتی، قیز آدی (فا:نام‌دختر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: معیادگاه، اوْردونون ییغیشما یئری و زامانی، بوُلماق سؤزوندن}.

بوُلجاش..bulcaş [آد] وعد، سؤز. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُلچا..bulça [اؤزل آد] ۱-بوْللوق، غنیمت، بَرکت ۲-بوُلوجو، موُجد ۳-(تاریخی اؤزل آد) آتیلای خان'ین اوُلوبابالاریندان[۷].

بوُلچاخان..bulçaxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بوُلچوُ..bulçu [اؤزل آد] بوُلوجو، موُجد[۷].

بوُلچوُم..bulçum [اؤزل آد] کَشیف، بوُلوش[۷].

بوُلداق..buldaq [تاریخی اؤزل آد] ۱-بوُلانیق، قاریشیق، قارما ۲-قیْیی، ساحل۳-سلجوُقلولار دؤنَمی بگی (یاغیْیاسان‌بگ'ین اوْغلو)[۷].

بوُلدان..buldan [اؤزل آد] بوْللوق، رفاه[۷].

بوُلدوُ..buldu [اؤزل آد] اؤنَملی، دَیرلی، آز راستلانان[۷].

بوُلدوُر..buldur [اؤزل آد] ۱-ایری سو داملاسی ۲-گؤزیاشی[۷].

بوُلدوربوُلدور..buldurbuldur [ظرف] ۱-ایری ایری۲-تئزتئز، آراسی کسیلمه‌دن.

بوُلدورتماق..buldurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] بوُلدورماق ایشینی گؤردورمک.

بوُلدورماق..buldurmaq [ائتدیرگن ائیلم] بوُلماق ایشینی گؤردورمک.

بوُلدوزئر..bulduzer [باخ] بوُلدوزئر.

بوُلدوق..buldoq [آد، فرانسیزجا] بوُرنو باسیق، آلت چنه‌سی اوّسته کیندن اوزون بیر کؤپک نوعو.

بوُلدوق..bulduq [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {واریلان یئر}.

بوُلدومجوق..bulduməcuq [صفت] سوُنرادان گؤرمه، گؤرمه‌میش آدام" بوُلدومجوق اوْلماق: بیر شئیه سوُنرادان اوُلاشینجا شیمارماق"[۲].

بوُلغار..bulğar [اؤزل آد] توْرکولوق‌لار بولغارلارین تورک اولدوقلارینی اثبات ائدیرلر، بولغار کلمه‌سی گؤک تؤرک دیلینده قاریشیق معناسیندا گلیبدیر (بولقاماق/ بولاماق/ قاریشماق)، بوْ سؤزه دده قوْرقود کتابینداددا راست گلیریک، بولغارسؤزو و آدی م۵جی-یوز ایلدن قاباق موجود دئییلمیش، آتیلانین اوْغلو ایرنَک (م٤٦٩ دا) هوْنلاری اوْرتا آوروپادان قارادنیز قوزئی‌ینه گتیره‌رک اوْنلار اوْغور تورکلریله قاریشدیلار و بولارا بولغار دئییلدی (م٤٨٢) اوْنلار سوْنرالار بوُلغار دؤولتی‌نی تشکیل وئره‌رک ایرنَک‌ی اؤز دؤولتلری‌نین‌قوروجوسو بیلیردیلر[۸، ۹۷، ۳۰].

بوُلغارخاقانلیغی..bulğar xaqanlığı [اؤزل آد] بؤیوک بوُلغار دؤلتی گؤی‌تورک- آشینا و بوُلغاردوُلوْ بوْیوندان اوْلان کوُوراتوّن/ قوُرد ایلکجه گؤی‌تورک‌لره باغلی‌ایدی، گؤی‌تورکلر ییخیلینجا م ٦٣٠دا خانلیق قوُردو؛ حاکمیت ایللری م٦٣٠-٦٦٨ و اگه‌منلیک یئرلری قافقازلار و دئنیپئرین غرب طرفی ایدی، م ٦٧٠ده قوُرد اؤلدو و دؤولت پارچالانیب و ایکییه بؤلوندو؛ ۱-توُنابوبُلغارخانلیغی: قوُروجوسو آسپاروُخ خان (باشبوغ قوردون اوْغلو و بات‌بایان‌ین کیچیک قارداشی) (اؤلوم ایلی م٦٩١)، حاکمیت ایللری م٦٧٩-٨٦٤ و اگه‌منلیک یئرلری گؤنئی مجارستان و ترانسیلوانیانین بیر قسمی؛ دانوب بوُلغار دؤلتی گوجله نه‌رک بیزانس‌لاری نگران ائتدی بیزانس‌لار نئچه‌دفعه دانوب‌بولغارین باشکندی"پئره یاسلاو" شهرینه هجوم آپاردیلار، قوُروم خان زامانیندا بولغارلار یئنیلدیلر قوُروم خانین اوْغلو اوْمورتاق (م٨٣١-٨١٤) بیزانسلارلا باریش مقاوله‌سی امضالادی، اوْمورتاق چوخلو شهرلر و قصبه‌لر تیکدیردی، بوُلغارلار بارسخان/ بوُریسخان دؤنمی مسیحیتی قبول ائده‌رک قالابالیق اسلاو تاثیری آلتیندا اسلاولاشدی، اسلاولاشمیش بوُلغاریا ایندیده دوام ائدیر. ۲-ایدیل بوُلغار دؤولتی: قوُروجوسو باشبوغ قوردون اوْغلو بات بایان، حاکمیت ایللری م٦٧٠-١٢٣٦ و اگه‌منلیک یئرلری قافقازلارین قوزئیی و قازان بؤلگه‌سی؛ ایدیل بوُلغارلاری خزرلرین متحدی ساییلیردیلار، بوُلغارخانی آلمیْش(سَلکَل/ سئلکئی یالتاوار اوْغلو آلموُش یالتاوار) م۹۲۲جی ایل ایلک تؤرک دوولتی اولاراق اسلامی قبول ائدیر وبو دؤولت ۳۰۰ ایل بوْیونجا تؤرک اسلام کؤلتورون مدافعه ائتدیلر، ووُلقابولغار دؤولتی موغوللار طرفیندن - ییخیلدی[۲۰۹، ۸، ۹۷].

بوُلغاربوْیلاری..bulğar boyları [اؤزل آد] ایدیل بؤلگه سینده بوُلغار بیرلیگینه باغلی بیر تؤرک بوْیو بارانجِر/ بارانجار آدینادیر، ابن فضلان بوُ بوْیا ناماز قیلماغی اؤیرتمیشدیر، بوُلغارلادان بیر بؤلومو قازان دا تاتار و قافقازلاردا بالکار آدینادیر، بوُلغارلادان بیر بؤلومو بیزانس طرفیندن آنادولو و شرق بؤلگه‌لرده اسکان وئریلمیشدیر، اوْنلار بیر طرفدان میسیونرلرجه کریستیان لاشماغا و اوْبیری طرفدن اوْنلاردان عرب و ساسانیلرین‌علیهینه یارارلانماغاچالیشیلیبدیر، سلجوقلولار آنادولویا گیررکن بوُنلاری کریستیان اوْلموش تؤرکلر حالیندا گؤرموشلر، اوْنلارین ایزلرین یئرآدلارینداً بوْلکار/ بالکار/ بوُلقار/ بوُلقور شکلینده گؤرمک اوْلار، بوُلغارلارین بیر اوْیماغی نین آدی وارساق اوْلموشدور (اوْبالاریندان:چوْنقارا، چنه/ چینه**çənə**، بایبوُرت، اوُلاس)، وارساق بوْیلاری نین بؤلگه‌لرینده "نَمَره/ نَمیراوْغلو/ نَمَر، قوُروم" کلمه‌لری یئر آدلارینداً دقّت چکیجی دیر {محتملا بوُلغار باشبوغلاری نین آدیدیر}.، بوُلغار عسگری مقام لاریندان بوْیار آدینا اشاره ائتمک اوْلار؛ بوُلغار داستان‌لاریندان "چوْراباتیر، ائدیلگه ایله توْختامیش" ان اؤنملی لریندندیر. بوُلغارلارین بیر آیری کؤچ مسیرینه ده اشاره ائده بیلیریک: میلاددان قاباق ۳جو یوّزیلده اوُغورلار، اوْغوزلاردان آیریلمیش و سوْنرالار بئش اوُغور، آلتی اوُغور، دوْققوز اوُغور، اوْن اوُغور، اوْتوز اوُغور، ساری اوُغور کیمی مُختلف بؤلوملری تشکیل وئرمیشلر، بوُنلاردان اوْن اوُغور و ساری اوُغورلار آلبان و آذربایجانلا قطعی ایلگی‌لری وار و بوُلغارلار ترکیبینده یئر آلمیشلار، بوُ ایکی‌طایفا٤-۷جی یوّزیللرده دربند- ساکاسئن(گنجه)- ساوالان اوّچگن اینده گوّجلو دؤولت قوُرموشلار، بولغارلارلا بیرلیکده تؤرک سوْیلو شیراک‌لاردا آذربایجانا گلمیشلر، ددەقوْرقود کتابیندا شیروکوز سؤز ایله بوُنلارا اشاره اولونوب، بوُلغار آدیندا آنادولو و آذربایجاندا بیرچوخ یئر آدینا راست گلیریک:شرقی آنادولودا بوُلغار داغی، موُغان بؤلگه سینده اوْغور کند، بوُلغارچای، بوُلغارکندی، اوْغوربولاق، بوُلغار گؤی تپه؛ یئنه‌ده بو بؤلگه ده بوُلغارلارین باشچی‌لارینین بیرینین آدی

"وند vənd" اولموشور، بوُ سببه بوُ شکیلده یئر آدلاریناداراست-گلیریک کی اوْ دؤنمدن قالماآدلارسایییلیر: وند، وندی کندلری، پاپراوند، خوْجاوند، یاغلاوند، قاراوند[۸۵، ۹۷، ۳۰].

بوُلغاری..bulğarı [آد] بیر نوع دؤرد تئللی باغلاما.

بوُلغارلو..bulğarlu [اؤزل آد] م١٦جی یوّزیلده، آنادولودا آت‌چکن توّرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

بوُلغور..bulğur [آد] قایناتدیلیب قوُروداندان سوْنرا دؤیولەرک قابیغینی چیخاردیب و قیریلان بوغدا، یارما (فا:بلغور). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بولغوز›؛ بو سؤز بوُلقاماق سوزوندن آلینمادیر}.

بوُلغور بوُلغور..bulğur bulğur [ظرف] بوُلغور دانالاری کیمی "مقدار یاغیر".

بوُلغورجو..bulğurcu [آد] بولغور دوزَلدن‌وساتان کیمسه (فا:بلغور فروش).

بوُلغورجوق..bulğurcuq [آد، گؤیب] گوّنش اوّزئییینده تلسکوْپ لا سئچیله بیلن کیچیک‌و دایره‌سل گؤرونوشلوپارچاجیق لارین‌هر بیری.

بوُلغورجولوق..bulğurculuq [آد] بوُلغورجونون ایشی (فا:بلغور فروشی).

بوُلغورشورباسی..bulğur şorbası [آد] قیزمیزی بادیمجان، بولغور، تازا بیبار، سوغان، تره یاغی و بوجور شئیلردن دوزه‌لن شوربا.

بوُلغورلاماق..bulğurlamaq [تاثیرلی ائیلم] بولغورکیمی کیچیک دانالارا آییرماق (فا:بصورت بلغور در آوردن).

بوُلغورلانماق..bulğurlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوُلغورکیمی اوْلماق (فا:بلغور شدن).

بوُلغورلوکوّفته..bulğurlu küftə [آد] اینجه‌بوُلغورلایوْغرولموش-کوّفته[۲].

بوُلغورلوپیلوو..bulğurlu pilov [آد] بولغورلا پیشیریلن پیلوو (فا:بلغور پلو).

بوُلغورلوق..bulğurluq [آد، صفت] بوُلغور دوزلتمه‌یه ال وئریشلی (فا:مناسب برای بلغور درست کردن).

بوُلقار..bulqar [اؤزل آد] قاریْشیق، بوُلانیْق، قاریْشمیش، ایچ‌ایچه گیرمیش[۷].

بوُلقاش..bulqaş [اؤزل آد] دوّشمن گلمه‌سی اوزه‌رینه خالق آراسیندا دوّشن قاریشیقلیق، دیدَرگینلیک (فا:همهمه).

بوُلقاق..bulqaq [آد] ۱-دئوریم، انقلاب ۲-(آ، ت) ارکک آدی. {ت:دوشمن اوزوندن اولوس ایچینده اوْلان قاریشیق‌لیق}.

بوُلقاماق..bulqamaq [ل] بوُلاندیرماق، باریشدیرماق، اؤفکه-لندیرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُلقان..bulqann [اؤزل آد] بوُلکان: ۱-اوْلقوُن، کامل ۲-بوُلوجو، موُجد[۷].

بوُلقان..bulqan [اؤزل آد] هشتَری، بجنورد، نیشابور-سرولایت هشتَری ده کند آدی.

بوُلقانچ..bulqanç [اؤزل آد] قارما، قاریْشیق[۷].

بوُلقاوا..bulqava [اؤزل آد] اردبیل، مراغاو میانا دا کند آدی {۱-بوُلقو+ آوا: بوُلونان و واریلان اوْوا ۲-بولغار و آوار بویلارینین یئری}.

بوُلقاوار..bulqavar [اؤزل آد] باخ:بوُلقاوا.

بوُلقای..bulqay [تاریخی اؤزل آد] بوُلقو+آی؛ عُثمانلی‌لارین اوُلوبابالاریندان[۷].

بوُلقو..bulqu [آد] وار اوْلدوغو حالدا بیلینمه ین بیر شئیی بوُلوب اوْرتایا چیخارما ایشی و بوُ ایشین سوْنوندا الده ائدیلن شئی، کشف (فا: کشف).

بوُلقوسال..bulqusal [آد] بوُلقو و کشف‌له ایلگی‌لی(فا:مربوط‌به-کشف).

بوُلقولاماق..bulqulamaq [تاثیرسیز ائیلم] وار اوْلدوغو حالدا بیلینمه ین بیر شئیی بوُلوب‌اوْرتایاچیخارماق، کشف‌ائتمک(فا: کشف کردن

بوُلکان..bulkan [اؤزل آد] میانا دا کند آدی. باخ: بوُلقان.

بوُللا..bulla [اؤزل آد] باکی یا یاخین آدا آدی[۲۴۰].

بوُللاق..bullaq [باخ] آللاق بوُللاق.

بوُلماجا..bulmaca [آد] باخ: بیلمه جه.

بوُلماز..bulmaz [اؤزل آد] ۱-اوْلقوُنلاشمامیش ۲-ساکن، تمبل[۷].

بوُلماق..bulmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تاپماق، الده ائتمک، وارماق "بوُ سیرّی بوُلماغا چالیشیرام" (فا:پیدا کردن). to find ۲-سئچمک، اوُیقون سایماق"بوُایشی عاغیللیجا بوُلورام"{سوُمرجه‹بوُ›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

بوُلموُش..bulmuş [آد] ۱-اوْلقون، اردملی ۲-کشّاف؛ ۳-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بوُلناماق..bulnamaq [ل] اسیر ائتمک، توُتساق ائتمک" ‹بوُلون›:اسیر". {یوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُلو..bulu [اؤزل آد] آنلاییْش، ادراک[۷].

بوُلوار..buluar [آد، فرانسیزجا] شهر ایچینده ایکی باندلی خیابان (فا:بلوار).

بوُلوت..bulut [باخ] بوُلود.

بوُلوتان..bulutan [اؤزل آد] هادروت‌دا کند آدی[۲۴۰].

بوُلوجو..bulucu [صفت] بیر شئیی آختاریب تاپان، تاپیجی.

بوُلوچ..buluç [تاریخی اؤزل آد] ۱-بوُلوجو۲-آنلاییْش۳-آتیلای خانین-بابالاریندان[۷]

بوُلود..bulud [آد] گؤی اؤزونده بیر یئره ییغیلمیش بوُغو، هرهانسی شئیین بوغوندان دوزه‌لن ییغین (فا:ابر). **cloud** ۲-(مج)توُتقونلوق و پریشانلیق معناسیندا و چوخ واخت قارا بوُلود معناسیندا ایشله نیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویوندە ایشله نیبدیر ‹بوُلود›؛ بو کلمه بوّرومک سؤزویله ایلگیلیدیر، و بوُلود گؤیو بوروین شئیه دئییلیر، بوّرومک+ ت› بوّروت› بوّلوت› بوُلود[۶]}. ۲-بوُلود۲(آد، باخ:بوُلود۱) دنیزدن چیخاریلان و اصلینده بیتگی یه بنزر بیر حئیوان بدنین‌دن عبارت اوْلان ائلاستیک و یوُمشاق بیرجیسیم" بوُلودلامکتبین قارا تاختاسینی سیلیر" (فا:اسفنج). ۳-بوُلود۳ (آد، فرانسیزجا) بؤیوک‌دایاز بوشقاب(فا:دیس، بشقاب). **dish**

بوُلودقاراچوُرلو..buludqaraçurlu [اؤزل‌آد] سهند۲(یازار) (ش ۱۳۰۵-۱۳۵۸) بوُلود قاراچورلو مراغالی شاعردیر، رازی و سهند تخلصونو سئچمیشدیر[۱۴۱].

بوُلودجوق..buludcuq [آد] کیچیک بوُلود.

بوُلودسوُ..buludsu [آد]بوُلوسوْ: توْز بوُلود، اوُزای‌دا یاواش دؤنن و قیزقین قاز و توْزلاردان‌دوزه‌لن‌بیرگؤی جیسمی(فا:سحابی).

بوُلودسوز..buludsuz [صفت]بوُلودو اوْلمایان، آچیق هاوا(فا:هوای-صاف).

بوُلودسوزلوق..buludsuzluq [آد] آیدین‌لیق، آچیق‌لیق (فا:صافی).

بوُلودلاردا..buludlarda [مج]چوْخ اوُجالاردا مفهوموندا بیر سؤز کیمی ایشله نیر" ائله یئرییرکی ائله بیر بوُلودلاردا گئدیر".

بوُلودلانماق..buludlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بوُلودلو اوْلماق، بوُلودلا اؤرتولمک (فا:ابری شدن). ۲-کدرلنمک، اوزونتولنمک.

بوُلودلو..buludlu [صفت] ۱-بوُلودلانمیش (فا:ابری). **cloudy** ۲-قاریشیق، دوُرو اوْلمایان، توتقون.

بوُلودلوق..buludluq [آد]بوُلودلو یئر (فا:ابری). **cloudiness,**

بوُلودلولوق..buludluluq [آد]بوُلودلو اوْلما، توتقونلو (فا:ابری بودن).

بوُلودیئری..buludyeri [اؤزل آد]قوبا‘دا داغ آدی(۲۲۵٤)[۲۴۰].

بوُلور..bulur [آد، ع‹یو›] کریستال، بعضی ماده‌لرین آلدیقلاری ژئومتریک بیچیم، سایدام وپارلاق بیرداش، دؤزَلتمه بیرشؤشه نوعو (فا:بلوُر).

بوُلورین..bulurin [صفت،عربجه]بوُلوُری:بوُلوردان،بوُلورلو(فا: بلورین).

بوُلوز..buluz [آد، فرانسیزجا]بیرجوْر توخونما، اوست گییمی (فا:بلوز).

بوُلوز..buluz [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کندآدی {بوُلماقدان:بوُل+اوز}.

بوُلوس..bulus [اؤزل آد] خیاودا کندآدی {بولوش، بولونوب‌واریلان-یئر}.

بوُلوش..buluş [آد] ۱-بوُلوشما (فا:برخورد و ملاقات). ۲-ایلک دفعه بیر شئیی یاراتما، ایجاد، اختراع. ۳-فرصت، بوُلوجولوق، معنوی دستک. {ت: قازانج، گلیر}.

بوُلوشدورماق..buluşdurmaq [تاثیرلی ائیلم]بیر آرایا گتیرمک.

بوُلوشقان..buluşqan [اؤزل آد]مهارتلی، بئجَریکلی[۷].

بوُلوشما..buluşma [آد]بیر بیرینی تاپما (فا:ملاقات).

بوُلوشماق..buluşmaq [قا، سن]بیر بیرینی تاپماق، بیر آرایا گلمک، قوْووشماق (فا:همدیگررا دیدن).

بوُلوشمایئری..buluşma yeri [آد]مُلاقات یئری(فا:میعادگاه) a rendezvous

بوُلوشولماق..buluşulmaq [بلسیز ائیلم]بوُلوشماق ایشی گؤرولمک.

بوُلوغ..buluğ [آد، عربجه] یئتگین‌لیک، یئتیشمه (فا:بلوغ).

بوُلوق..buluq [اؤزل آد]بوُلوقا: ۱-کَشیف بؤلگه‌سی، کَشف‌ائدیلن یئر، بؤلگه ۲-فدیه، خراج ۳-(تاریخی اؤزل آد)دیواندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بوُلوقا..buluqa [اؤزل آد]باخ: بوُلوق.

بوُلوقان..buluqan [اؤزل آد]بوُلان، بوُلوجو[۷].

بوُلوقتیموُر..buluq teymur [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ:بوُلوق+ تیموُر[۷].

بوُلوم..bulum [اؤزل آد]عرفان[۷].

بوُلونتو..buluntu [آد] ۱-بیرآراشدیرما سوْنوجو ویا قازینتی سبب ایله اله گلن شئی، تاپینتی. ۲-ایتمیش حالدا اوْلوب سوْنرا تاپیلان شئی، کوّچه‌لردن تاچیلان جاوُشاق.

بوُلوندورماق..bulundurmaq [تاثیرلی ائیلم]بوُلونماسینی ساغلاماق.

بوُلونغ..bulunğ [آد]بوُلونوُلان یئر، بوُجاق، زاویه، یؤن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُلونقوُ..bulunqu [آد]باخ: بوُلونغ، یؤن، طرف[۷].

بوُلونماق..bulunmaq [بلسیز ائیلم] ۱-تاپیلماق، الده ائدیلمک " شعر: بوُلونور هر درده ایسترسن گوّلوستاندا داوا" (فا:پیدا شدن). ۲-(س) اوْلماق، بیر وضعیت و دوُرومدا قرار تاپماق " مایع حالیندا بوُلونان شئی‌لرین شئکلی اوْلماز" ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوّزَلدیر " بیر گوّنلوک فعالیتی حاقیندا معروضه ده بوُلوناردی".

بوُم..bum [اسکی]بوُک: ۱-قبه‌له‌ده کند آدی۲-ائنسیز دره، دار یارغان[۲۴۲-۹].

بوُمئرانق..bumeranq [آد]قیوریق بیر سوْپایا بنزه‌ین و فیرلاتیلدیغیندا گئری دؤنن، آغاجدان دؤزلمه بیر آو آراجی "فیرلات اوُزاغا دؤنر گلر بوُمئرانق". {این، آووسترالیا یئرلی‌لر دیلیندن}.

بوُمادران..bumadran [باخ]مین بیر یاپراق.

بوُمبار..bumbar [آد، فا، آنادولو]بؤیوک و کیچیک باش حئیوان‌لارین قالین باغیرساغی و اوْندان دؤزه‌لن قیمه کیمی یئمک.

بوُمبوُروشوق..bumburuşuq [صفت]چوخ بوُروشموش.

بوُمبوُز..bumbuz [صفت]چوخ سویوق، بوزکیمی (فا:سرد مثل یخ). icy,

بوُمبولاشیق..bumbulaşıq [صفت]چوخ چیرکلی، کیرلی (فا:خیلی آلوده).

بوُملاماق..bumlamaq [تاثیرسیز ائیلم]تکرلرده اوّست لاستیکین دیرناق لانماسی سبب ایله ایچ لاستیکه باسیلیب تکرین‌پاتلاماسی.

بوُمه..bumə [اؤزل آد]فسا دا کند آدی.

بوُمهِن..bumehen [اؤزل آد]تهران-افجه ده شهر آدی {بومین}.

بوُمیاندا..bumyanda [ظرف]بوُ آرادا.

بوُمین..bumin [اؤزل آد]۱-مرکز اوْردو ۲-پوُهو قوُشو[۷].

بوُمین خاقان..bumin xaqan [اؤزل آد]۱-تاریخده‌کی توّرک آدیلا گؤی‌توّرک دؤولتی‌نین قوُروجوسو اوْلان اوُلو کیشی[۷].

بوُن..bun [آد]سیخینتی، عئیب، اوّزونتو، کَدَر، بوُنالیْم، اوّزوندن گئتمه. (فا:عیب). {گؤ، درد، سیخینتی، ت‹مون، موُنگ› خسته‌لیک، عیب، سن ‹موُنگ›، دده، بو کلمه اصلینده موُن شکلینده اولاراق مان (بوُن› موُن› مان: عیب) سؤزونون کؤکودور و بوُناماق (قاریشدیرماق، عیبلی اولماق) سؤزوده بوُن سؤزوندن آلینمیشدیر}.

بوُنا..buna [عوضلیک، سن‹مونا›]بوُ ضمیرینین یؤنلوک حالی(فا:به این).

بوُنا باخمیاراق..buna baxmyaraq [ظرف]هر حالدا، مع الوصف، باوجودآنکه yet

بوُنا رغما..buna rəğəmən [ظرف]علی رغم (فا:علی رغم). despite

بوُناپارت..bunapart [آد، فرانسیزجا]ناپلئون بوناپارت فرانسه‌لی اؤندر و فاتح.

بوُناپارتیست..bunapartıst [آد، فرانسیزجا]بوناپارت یانلی‌سی (فا:بوُناپارتیست).

بوُناق..bunaq [صفت، باخ:بوُن]بوُنلو، اوّزونتولو، عیبلی‌آدام (فا:خرف

بوُناقجا..bunaqca [صفت، باخ: بوُن]بوُناغا بنزر، مایماقجا.

بوُناقلیق..bunaqlıq [آد، باخ: بوُن]بوُناق اوْلما وضعیتی، مکدّر اولما.

بوُناگؤره..bunagörə [باغلاییجی سؤز]لهذا (فا:له ذا). therefore.

بوُنالتماق..bunaltmaq [تاثیرلی ائیلم]بونالماسینا سبب اوْلماق (فا: مشوّش کردن).

بوُنالتی..bunaltı [آد]سیخینتی، اضطراب (فا:تشویش).

بوُنالتیجی..bunaltıcı [صفت]سیخیجی، بوْغوجو، اضطراب‌وئرن .

بوُنالتیلماق..bunaltılmaq [بلسیز ائیلم]بونالماق ایشی گؤرولمک(فا:مشوّش کردن)

بوُنالدیجی..bunaldıcı [صفت]سیخی‌جی، سیخینتی وئرن(فا:مُکدِّر).

بوُنالما..bunalma [آد]بوُنالماق ایشی.

بوُنالماق..bunalmaq [دده، س، باخ:بوُن]گرکین حالا دوشمک، چوخ سیخیلماق، (فا:مکدّر شدن، بهم ریختن).

بوُنالمیش..bunalmış [اؤزل آد]اوّزگون، محزون.(فا:مُکدَّر)[۷].

بوُنالیش..bunalış [آد]بوُنالما ایشی، چوخ سیخیلما(فا:تکدّر).

بوُنالیم..bunalım [باخ: بوُن]گرگین‌لیک، کریز، بُحران، تهلیکه‌لی بیر وضعیت دوْغوران اوْرتام، (طبّ) بیر خسته‌لیکده بیردن بیره فیزیوْلوژیک دَییشیک‌لیک قاباغا گلمه، روُحی گرگینلیک، تجارتده ساتین آلما گؤجونون آزالماسی سبب ایله ووجودا گلن اوْرتام (فا:بحران).

بوُنالیم گئچیرمک..bunalım geçirmək [تاثیرسیز ائیلم]گرگین و سیخینتی‌لی بیر اوْرتام لا اوّزاوّزه گلمک. (فا:به بحران افتادن).

بوُنالیما دوْشمک..bunalıma düşmək [تاثیرسیز ائیلم]روُحی لاحاظدان گرگین و سیخینتی‌لی بیر اوْرتام لا اوّز اوّزه گلمک. (فا:به بحران افتادن).

بوُنالیملی..bunalımlı [آد، صفت]سیخینتی وئرن، گرگین‌لیگی اوْلان (فا:بحرانی).

بوُناما..bunama [تاثیرسیز ائیلم]آلزایمئر، اوُس و ذئهین ایتیریمی (آلزایمر).

بوُناماق..bunamaq [تاثیرسیز ائیلم]قوجالما ویا الکوْلیزم کیمی‌سبب-لرله‌ذئهین‌باغینتی‌سی‌قوْپماق، آلزایمئر توتماق {باخ:بوُن}.

بوُنایش..bunayış [آد]بوُناماق ایشی ویا بیچیمی، اوُس ایتیریمی.

بوُنبوُر..bunbur [آد، دیرگی]دوْموزلان‌بؤجگی، پوْخ‌بؤجگی، پوْخ-هئللەدن. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُن‌تورکلر..bun turklər [اؤزل آد]بعضی عالیم‌لر کوّرچایی‌نین اطرافیندا یاشاماق‌لارینی بیلدیریرلر و ایلک دفعه اسکندرین آخین ایندا بوآد "بون توُروق" شکلینده سؤیله نیبدیر، بوُ دئییشله بوُن توّرکلر م ق٤جو یوّزیلده آذربایجان بؤلگه‌سینده یاشاییردیلار؛ بعضا

بوُنوتورکلری یئرلی تؤرکلر معنالاناراق قیپچاق بیلیلر، آکادئمیک مار بوُ طایفانی هون تورکلری دئییر، باخ: کنگرلر. {محتملدیرکی بوُ سؤز مین، بین‌سؤزیله ایلگیلی اوْلسونو معناجا چوْخ دئمکدیر}.

بوُنجا..bunca [صفت] بوقَدَر(فا:همینقدر)so {گ، سن ‹موُنجا›}.

بوُنجاغیز..buncağız [آد، دا] بوُنون کیمی (فا:مثل این).

بوُنجوق..buncuq [آد، سن: خرمهره] باخ: موُنجوق.

بوُنجوق سوز..buncuqsuz [صفت] بونجوغو اوْلمایان.

بوُنجوقلاشماق..buncuqlaşmaq [باخ] موُنجوقلاشماق.

بوُنجوقلانماق..buncuqlanmaq [باخ] موُنجوقلانماق.

بوُنجوقلو..buncuqlu [صفت] موُنجوغو اوْلان.

بوُنجوقلوق..buncuqluq [آد] موُنجوق اوْلمایا ال وئریشلی.

بوُندا..bunda [ظرف، ت‹موُندا›] بوکیمسه ده، بونسنه ده، "بو" ضمیرین یئرلیک حالی (فا:در این).

بوُندان..bundan [ظرف] بو کیمسه دن، بو نسنه دن، "بو" ضمیرینین چیخیش‌لیق حالی (فا:از این).

بوُندان باشقا..bundan başqa [عوضلیک] بوُندان علاوه (فا:علاوه بر in additionto

بوُندان ساوایی..bundan savayı [عوضلیک] بوُندان علاوه (فا:جز). exept

بوُندوُق..bunduq [آد] ١-فیندیق، ٢-فیْندیق قدر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بوُنسوز..bunsuz [اؤزل آد] موُتلو، حُضورلو[٧].

بوُنقلوْ..bunqlov [آد، اینـ‹بنگالجا›] تاختادان دؤزلمیش بیر نوع اثو.

بوُنقون..bunqun [صفت، باخ: بوُن] سیخینتی‌لی (فا:تشویش، اضطراب).

بوُنقونلاشدیرماق..bunqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بونقون ائتمک، سیخینتی‌لی ائتمک (فا:مشوّش کردن).

بوُنکئر..bunker [اینـ آد] بیر نوع داشیما آراجی (فا:بوُنکر).

بوُنکئرچی..bunkerçi [آد] بوُنکئر ایشله‌دن کیمسه.

بوُنکئرله‌مک..bunkerləmək [تاثیرلی ائیلم] بوُنکئره تؤکمک و یؤکله‌مک.

بوُنگ..bung [اؤزل آد] بوُن، کدَر[٧].

بوُنلار..bunlar [ظرف] بو ضمیرین چوْخلوق حالی.

بوُنلو..bunlu [صفت] سیخینتی‌لی (فا:مشوّش، مکدّر).

بوُنلوق..bunluq [آد] بوُنالیم، سیخینتی (فا:کدر).

بوُنلوق..bunluq [ظرف] بوُنون اؤچون اوْلان، بوُنا آیریلمیش، بوُنا عاید.

بوُنماق..bunmaq [تاثیرسیزائیلم] بَینمه‌مک، آزیمساماق، کؤچومسه‌مک.

بوُنو..bunu [ظرف، گؤ] "بو" ضمیرینین تاثیرلیک حالی (فا:این را).

بوُنوت..bunut [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[٢٤٠].

بوُنون..bunun [ظرف] "بو" ضمیزینین ییه‌لیک حالی (فا:مال این).

بوُنونلا بئله..bununla belə [ظرف] بوُنا باخمایاراق.

بوُنونلا برابر..bununla bərabər [ظرف] معهذا (فا:معهذا). promised

بوُنونلا بیرلیکده..bununla birlikdə [ظرف] بوُنونلا برابر: (فا:معهذا). promised

بوُوُراقاآن..buvoraqaan [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اؤلگن‌ین اوْغلو[٢١١].

بوُی..buy [ن، دا] شاشقین‌لیقدا دئییلن سؤز، بیی.

بوُیان..bu yan [ظرف] بوُ طرف (فا:اینسو). this side

بوُیان..buyan [اؤزل آد] بایان، موُیان؛ ١-قوُت، بخت، موُتلولوق ٢-ثواب، خئیر ٣-دایانیقلیلیق، مُقاومت. ٤-بوُیان سؤزیله اینسان آدلاری:بوُیان تیمورُ، بوُیان قارا، بوُیانای، بوُیانبه‌یم، بوُیانبیگه، بوُیانچوُق، بوُیاندی[٧]،

بوُیدوُرماق..buydurmaq [تاثیرلی ائیلم] دوْندورماق، چوْخ اؤشوتمک[٢].

بوُیرا..buyra [اؤزل آد] قیْویرجیق، قیْویرلمیش، بؤرولموش[٧].

بوُیرات..buyrat [اؤزل آد] انگبه، انگل؛ بایکال گؤلو جوارینداا یاشایان بیر موُغول اوْیماغی[٧].

بوُیراچ..buyraç [اؤزل آد] آمیر، بوُیوران(تاریخی اؤزل آد) یاباقو خانلیْغی بگ‌لرینداا[٧].

بوُیروغو آلتیندا اوْلماق..buyruğu altında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین امری آلتیندا اوْلماق.

بوُیروق..buyruq [آد] بوُیوروق: ١-امر، حُکم (فا:فرمان، فرمایش) order، command ٢-اگه منلیک "بیرینین بوُیروغوندا یاشاماق". ٣-گؤی تؤرکلر دؤنَمینده وَزیر/ باخان آنلامیْندا ایشلنمیشدیر[٧]. ٤-چَنگیز خاقان دؤنَمی نایمان بگ‌لرینداا. ٥-بوُیروق سؤزیله اینسان آدلاری: بوُیروُقاتا، بوُیروُقالپ، بوُیروُقای، بوُیروقبای، بوُیروقجو، بوُیروقخان. {گ، سن}.

بوُیروق جُمله‌سی..buyruq cüməsi [آد، دیل‌بیلیمی] امر جُمله‌سی (فا:جمله امر). Imperaative sentence

بوُیروقچوُر..buyruqçur [تاریخی اؤزل آد] بیلگه‌خاقان‌دؤنَمی‌بیربگ‌و چین‌ائلچی‌لرینداا[٧].

بوُیروقسال..buyruqsal [صفت] بوُیروقلا ایلگی‌لی (فا:امری). imperative

بوُیروق‌قوُلو..buyruq qulu [آد] امیر قوُلو.

بوُیروق کیپی..buyruq kipi [آد، دیل بیلیمی] امر وجهی (فا:وجه امری). Imperative moode

بوُیروقلوق..buyurqluq [صفت] بویروق آلمیش، تاپشیریلمیش، گؤرَولنمیش.

بوُیروق وئرمک..buyruq vermək [تاثیرلی ائیلم] امر ائله‌مک.

بوُیرولتو..buyrultu [آد، سن] بؤیوک بیر کیمسه‌نین یازیلی بویروغو، دؤولت بؤیوکلرینین یازیلی‌امری، بویروق (فا:فرمان).

بوُیرولماق..buyrulmaq [بلسیز ائیلم] بوُیورماق ایشی ائدیلمک (فا:فرمودن).

بوُیماق..buymaq [س] سوْیوقدان دونْاراق اؤلمک، چوخ اوْشومک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بوُینوز..buynuz [آد] ۱-بعضی امجکلی حیوانلارین باشیندا چیخان جوت‌سوّموک(فا:شاخ) horn ۲-بوُینوزدان دوزَلمیش بوْرو و دوّدوک. {ت‹مؤنقوز›، سن؛ دیواندا مؤنقمک (تپیک آتماق) بو کلمه‌نین کؤکودور و ز اکی قوْشالیق بیلدیرن بیر اک ساییلیر (گؤز، دیز، بنیز= اوز)}.

بوُینوز ایچینده..buynuz içində [ظرف] اوْزوندن فاغیر گؤرونن لاکین اوْره‌ییندە کینی گیزلی ساخلایان، گیزلینده‌ایش گؤرن آدام حاققیندا.

بوُینوز باشی..buynuz başı [آد، بیتگی] زهرلی و بیر ایل‌لیک بیتگی (فا:گل صدتومانی). paconia

بوُینوزجوق..buynuzcuq [آد] بالاجا بوینوز (فا:شاخک). a small horn

بوُینوزسوُز..buynuzsuz [صفت] بوینوزو اوْلمایان (فا:بی شاخ).

بوُینوزسوْو..buynuzsov [صفت] بوینوزا بنزر (فا:شاخ مانند).

بوُینوزشکیللی..buynuz şəkilli [باخ] بوُینوزواری.

بوُینوزگوْلو..buynuz gulu [آد، بیتگی] بیرنوع آلاق اوْتو.

بوُینوزلاشماق..buynuzlaşmaq [قا] ۱-بیربیرینی بوینوزلا ووُرماق، چکیشمک، دؤیوشمک (فا:شاخ به شاخ شدن). ۲-بوینوزا دؤنمک، سوموک لشمک(فا:مثل شاخ شدن).

بوُینوزلاله..buynuzlalə [آد، بیتگی] زهرلی و بیر ایل‌لیک بیتگی.

بوُینوزلاماق..buynuzlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوُینوزلا ووُرماق (فا:شاخ زدن). ۲-(مج)سیخیشدیرماق، اینجیتمک (فا:اذیت کردن).

بوُینوزلانماق..buynuzlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱- بوینوزو چیخماق. ۲-(بلیرسیز ائیلم) بوینوزلا ووُرولماق.

بوُینوزلو..buynuzlu [صفت] بوینوزو اوْلان (فا:شاخدار). ۲- Horned بوُینوزلو۲(آد، بیتگی) بیرنوع بیر ایل‌لیک یئم بیتگی‌سی.

بوُینوزلوتکه..buynuzlu təkə [آد،دیرگی] قین‌قانادلیلاردان،قوُردجوغو مئشه آغاج‌لایندا یاشایان بیر بؤجک. carambyx

بوُینوزلوگیللر..buynuzlugillər [آد، دیرگی] گئچی، قویون و سیغیرکیمی‌حئیوان لاری ایچینه آلان، ایچی بوش بوینوزلاری داللی اوْلمایان اوْمورقالی‌لارین مه‌لیلر صینفی (فا:تیره‌ای از شاخ‌داران).

بوُینوزلولار..buynuzlular [آد] بوینوزو اوْلان حئیوانلار نوْعو (فا:شاخ داران).

بوُینوزواری..buynuzuarı [صفت] بوُینوزشکیللی، بوُینوزکیمی، بوُینوزا اوْخشار

بوُیوُخماق..buyuxmaq [س، دا] ۱-چاشیب قالماق، اؤزونو ایتیرمک. ۲-اوشومک، بوزوشوب قالماق.

بوُیور..buyur [اؤنلم] بوُیورون: نزاکتله دعوت و بوُیورون آنلامیندا خَطاب سؤزو (فا:بفرما).

بوُیور ائتمک..buyur etmək [تاثیرلی ائیلم] بوُیورون دئمکله قوْناغی دعوت ائتمک.

بوُیوران..buyuran [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.ساوه-نوبران دا کند آدی {بوُیورماق سؤزوندن: فرمان ایله پای ائدیلن یئر}.

بوُیورتما..buyurtma [آد] خصوصی‌سفاریش اوْزه‌ره حاضرلانمیش شئی، اؤزل تاپشیریق.

بوُیورتماق..buyurtmaq [تاثیرلی ائیلم] سفارش ائتمک، تاپیشیرماق.

بوُیورقان..buyurqan [صفت] چوخ بویروق وئرن، دستوروئرن(فا:امرکننده).

بوُیورقانلیق..buyurqanlıq [آد] بویورقان اوْلما وضعیتی.

بوُیورما..buyurma [آد] امر وئرمه، فرمان وئرمه. command

بوُیورماق..buyurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشین گؤرولمه‌سینه فرمان وئرمک، امر ائتمک، حُکم ائتمک. ۲-احترام اوچون "سؤیله‌مک، و گئچمک" کیمی فعل‌لرین یئرینه ویا اوْلارلا بیرلیکده ایشله نیر "بوُیورون گئچین: گئچین، بوُیوردولار: سؤیله‌دیلر" (فا:فرمودن). to order{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بای/ بگ سؤزوندن آلینماسی سانیلیر: بگ کیمی سؤز دئمک (کاظم حسن قدری: تورک لُغتی)}.

بوُیورو..buyuru [آد] بویروق، امیر (فا:امر).

بوُیوروجو..buyurucu [آد] بویروق و امیر وئرن (فا:آمر).

بوُیوروق..buyuruq [باخ] بوُیروق.

بوُیوروق ائتمه..buyuruq etmə [آد] امر وئرمه (فا:امر). command

بوُیورولما..buyurulma [آد] بوُیورولماق ایشی.

بوُیورولماق..buyurulmaq [بلسیز ائیلم] امر وئریلمک، تاپشیریلماق (فا:امر شدن).

بوُیون..buyun [تاریخی اؤزل آد] بوُیان، بایان؛ ماناس داستانیْندا آدی-گئچن بیر بگ[۷].

بوُیین..buyın [اؤزل آد] فریدن، فومن، قزوین‌ده کندآدی {بایان: زنگین}.

بوُیین..buyın [اؤزل آد] ۱-زنجان‌ین ٤٥کیلومتریندە، نفوس*۱٤٦۰ تۆرک؛ {بوُیین زهرا بیر تۆرک یئرله‌شیم یئری اوْلاراق اصلینده "بایان زهرا" اولمالیدیر، بایان سایقین خانیم معناسیندادیر و محتملا زهرا شخص آدی کیمی بو یئر ادیندا اؤزونو گؤسته‌ریر}. ۲-بوُیین-زهرا بؤلگه سینین کندلری*: آب باریک (۱۲ک‌گ‌د *۵۵۰)، آب خوره (٤۲ک‌ق‌ب *۱۷۰)، آراسنج (۸ک‌گ *۱۰٦۰/ ی‌تو)، آغابابا/ آغاپیا (۳۹ک‌ق‌ب *۳۷۰)، آغجامزار (۱۸ک‌گ‌د *۵۷۰)، ابراهیم آباد (۱۸ک. *۱٦٤۰/ ی‌تو)، اپیک (۲٤ ک‌گ‌د *۳٤۰)، احمدآباد (٤۰ک‌ق‌ب *۳۲۰)، اَرداق ərdaq (۳٦ک‌ق‌ب *۱۹۰۰)، اَسفَروَرین (۲٦ک‌ق‌ب *۳٤٦۰/ ی‌تو)، اَک (۳٦ک‌ق‌ب *۷۷۰)، امیرآباد کهنه (۱٤ک‌ق *۲٤۰)، امیرآباد نو (۱۲ک *۳۷۰)، امین آغان (۳٦ک‌ق‌ب *۲۵۰)، اوُجان (۲۷ک‌ق‌ب *۱۰۰)، باقرآباد (٤۲*۱۱۰)، بَزمْجَرد (۲٤ک‌ق‌ب *۳۱۰)، تبریزک (۲۳ک‌ب *٦۰۰)، تَفَک(۱۲ک‌گ‌د *۳۱۰/ ی‌تو)، جوْهرین (ک‌ق‌ب *۱۰۰)، جوین (۲۷ک‌ق‌ب*۲۹۰)، جهان‌آباد(٦ک‌د *۵۱۰/ ی‌تو)، چکین çəkin (۲٤ک *٦۸۰)، حاجی عرب (۳۷ک *٤٤۰)، حسن آباد (۳۳ک‌ق‌ب *۱٤۰/ ی‌تو)، حسین آباد (۳ک‌ق *٤۱۰)، حسین آباد امین (۲٤ک‌ق‌ب *٤۵۰)، حسین آباد شاه نظر (۳۰ک‌ق‌ب *۱۳۰)، حکان (٤۲ک‌ق‌ب *۱۳۰)، حیدرآباد (۱۳ک‌ق‌ب *۱٤۱۰)، خان آباد (۱۲ک‌ق‌د *۳٦۰)، خرّم آباد (۳٦ک‌ق‌ب *۸۳۰)، خرّم آباد (۹ک‌د *۳۲۰)، خروزان (۳۰ک‌ق‌ب *۱۰۰)، خوریک (۳۰ک‌ق *۹۰)، خونان (۳ک‌ق‌د *۹٤۰)، خویران (۳۰ک‌ق‌ب *۱۱۰)، خیارج (۲۷ک‌ب*۲۸۰۰/ ی‌تو)، دانسفهان (۳۰ک‌ب *۲۵۰۰/ ی‌تو)، دستجردک (۳٦ک‌ق‌ب *۹۰)، دیال آباد (٤۲ک‌ق‌ب *۱۲۷۰)، دیزان (۳٦ک‌ق‌د *۱۲۰)، رحمت‌آباد کوچک(۲۰ک، *۸۰)، رحیم-آباد (۹ک* ۳۹۰/ ی‌تو)، رودک (۱۸ک، *۱۳۱۰)، زلیخا (۲٦ک‌ب *۸۰)، زین آباد (۲٤ک‌ق‌ب *۵۱۰)، سخس آباد/ ساخسی آباد (۲۷ک*۱۸۰)، سعیدآباد (۳٦ک‌ق‌ب *٤۲۰)، سگزآباد (*۲۰۷۰/ ی‌تو)، سلیمان‌آباد(نزدیک*٤۰)، سیرم (۳۰ک‌ق‌ب *۹۰)، شادمهان (۳٦ک‌ق *۳۸۰)، شارین (۳٦ک‌ق‌ب *۱۰۰)، شاهین تپه (۲٤ک‌ق‌ب *۷٦۰)، شنبرک(۳۰ک‌ق‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، شهرستانک (۳٦ک‌ق‌ب *٦۲۰)، صمدآباد (٦ک‌ق *٤۳۰)، عشرت‌آباد(۵ک*۳۸۰)، عصمت‌آباد(۹ک *۱٤۵۰)، علیرضاآباد (۲٤ک‌ق‌ب *۸۰)، فتح آباد (۱۵ک*٤۱۰)، فیض آباد (۹ک‌ق‌ب *۱۸۰)، قالاهاشم خان (۲٤ک‌ب *۱۹٤۰)، قمیک بزرگ (٦۰ک‌ق‌ب *٦۷۰)، کچله جرد (۳۳ک‌ق‌ب *۱٦۰)، کریم آباد (۱۸ک‌ق‌د *۱۰۰)، ککین (۲۷ک‌ق‌ب *۹۰)، کوند (۲٤ک‌ق‌د *۱۷۰)، کهک (٤۸ک‌ق‌ب *۳۷۰)، لمارد (۳٦ک‌ق‌ب *٤۰۰)، لیسا (۳۰ک‌ق*۳٤۰)، ماشکین(۱۲ک‌د*۳۷۰)، مچین (۳۰ک‌ق‌ب *۱٦۰)، محمدآباد (میندرآباد) (۳٦ک‌ب *٤۰۰)، محمودآباد (٤۲ک‌ق‌ب *۸۰)، مرادآباد (٤۲ک‌ق‌ب *۱۳۰)، موین (۳۸ک‌ق‌ب *۵۱۰)، میانچال(۳٦ک‌ق‌ب *۳۵نفر)، نوپسبر (٤۲ک‌ق‌ب *۷۰)، نوده لکوان (۳۰ک‌ق‌ب *۱۰۰)، وجیه آباد(۲٤ک‌ق‌ب*۱۳۰)، ولازجرد(۳۰ک‌ق‌ب*۳۱۰)، ولدآباد (۲٤ک‌ق‌ب*۱۰۰)، ولی-آباد(۹ک‌ق‌د*۲۷۰)، یئنگی کهریز (۳۰ک‌ب*۳۸۰)، یئنگیجه(*٦۰)، یاری‌آباد(۲۷ک‌ب*۱٦۰)، یرجان (۲٤ک*۳۷۰)، یعقوب آباد (۳۰ک‌ق‌ب *۸۰)،

بوُیین‌زهرا بؤلگه‌سینین چایلاری..buyin zəhra bölgəsinin çayları [اؤزل آد] دوُزگؤلونه تؤکولورلر: اوُرناقاش (s۳b۲۷~)، آجی چای (خان آباد۳۸b۰۱,s۰)،

بوُیینک..buyinək [اؤزل آد] ضیاآباددا کند آدی {بایان+ک: زنگین}.

بوّبوّلوک..bübülük [اؤزل آد] گوّل، غوْنچا[۷].

بوّت..büt [باخ] بوُت.

بوّتؤو..bütöv [صفت] بوّتون، کسیلمه‌میش، قیریلمامیش، داغیلمامیش، پارچاپارچااوْلمایان، (فا: کامل whole,entire {باخ:بیتمک}.

بوّتؤولشدیرمک..bütövləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بوتون حالا گتیرمک. (فا: کامل کردن)

بوّتؤولشدیریلمک..bütövləşdirilmək [بلسیز ائیلم] بوتون-حالا گتیریلمک. to be made whole/ complete/ perfect

بوّتؤولشمک..bütövləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بوتون‌حالا گلمک(فا: کامل شدن)

بوّتؤولنمک..bütövlənmək [تاثیرسیز ائیلم] بوّتؤولشمک، بوتون حالا گلمک.

بوّتؤولوک..bütövlük [آد] بوتونلوک. integrity, completeness

بوّتومن..bütümən [ظرف] بوّتونلو کله (فا:بطور کامل).

بوّتون..bütun [صفت، ت: دوْغرو، دوز؛ باخ: بیتمک] ۱-هامی، هامیسی. ۲-پارچا لانمامیش. ۳-بیرلیک، تام‌لیق، باشدان باشا، اسگیک‌سیز. (فا: کامل). complete، perfect

bütün bütün..بۆتون بۆتون [ظرف] بوسبوتون.

bütün bütünə..بۆتون بوتونه [ظرف] بوتونلوکله، تامامیله، لاپ، بۆتون اۆلاراق.

bütün qaz..بۆتون گاز [آد] بللی اۆزللیک‌لره صاحب اولان گاز (فا:گاز کامل). **perfect gas**

bütüncü..بۆتونجو [آد] هرشئیی تام اۆلاراق ایسته‌ین (فا:تمامیت خواه).

bütüncü ekonomi..بۆتونجو ائکونومی [آد] ائکونومی‌نین بۆتون آلان‌لارینی بوروین دوزَنله‌مه و یاپی.

bütüncül..بۆتونجول [صفت] بۆتون یئتگی‌لری اۆزونده توپلایان، توْتالیتئر (فا:توْتالیتر).

bütüncüllük..بۆتونجوللوک [آد] بوتونجول اولْما وضعیتی، بوتونله‌مک ایشی، توتالیتریسم (فا:تمامیت خواهی).

bütünsəl..بۆتونسل [صفت] بوتونله ایلگی‌لی، بۆتون نئجه‌لیگی اولان، تمامیت، کلیت (فا:توْتال).

bütünsəllik..بۆتونسل‌لیک [آد] بۆتون اولْما وضعیتی.

bütünlətmək..بۆتونلتمک [تاثیرلی ائیلم] تاماملاتماق، بۆتون وضعیته گتیرتمک (فا: کامل گردانیدن).

bütünlər..بۆتونلر [صفت] ۱-بۆتون ائدن، تاماملایان. ۲-(مت) بیر زاویه‌نی ۱۸۰ درجه‌یه یئتیرن آچی، مکمل (فا:مکمل).

bütünlər açı..بۆتونلر آچی [آد، مت] بۆتونلر زاویه: آیری زاویه ایله توپلام اۆلچونو ۱۸۰ درجه‌یه چیخاران زاویه (فا:زاویه‌مکمّل).

bütünləşdirmək..بۆتونلشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] بۆتون حالا سالماق، اسگیک‌لیگینی قالدیریب تامام لاماق، بیرشئیین پارچالارینی بیرلشدیرمک (فا: کامل گردانیدن). **to cause to grow perfect**

bütünləşmək..بۆتونلشمک [س، فا] بۆتون وضعیته گلمک (فا: کامل شدن، تکامل یافتن). **to evolve**

bütünlənmək..بۆتونلنمک [بلسیز ائیلم] ۱-بۆتون ائدیلمک. ۲-(س) بۆتون اولْماق (فا: کامل شدن).

bütünlük..بۆتونلوک [آد] بیر پارچادان عبارت اولْما، تام‌لیق (فا: کامل بودن). **integrity, completeness, entirety**

bütünlükcə..بۆتونلوکجه [ظرف] عموما (فا:عموما). **genrally**

bütünlüklə..بۆتونلوکله [ظرف] تامامیله، هامیسی، تام صورته (فا:تکمیلا، کاملا). **completely، perfectly**

bütünlədən açı..بۆتونله‌دن آچی [آد] مکمل آچی(فا:زاویه‌مکمل). **supplementary angle**

bütünləşim..بۆتونله شیم [آد] اولقونلاشیم (فا:تکامل). **evolution**

bütünləmək..بۆتونله‌مک [تاثیرلی ائیلم] اسکیگینی تاماملایان، پارچالاری بیر یئره گتیره‌رک، بۆتون ائتمک (فا:تکمیل کردن). **to complete** {ت: گرچک‌لیغینی آراماق}.

bütünləyən..بۆتونله ین [آد، صفت] بوتونله‌دن، تکمیل ائدن (فا: کامل کننده).

bütünləmə..بۆتونله‌مه [آد] تاماملاما (فا:تکمیل). **completing**

bütünləməli..بۆتونله‌مه‌لی [صفت] بوتون اولمالی.

bütə..بۆته [اۆزل آد] ۱-فیدان ۲-بۆتونلوک[۷].

bücür..بۆجور [صفت] بالاجا بۆیلو، بۆدور کیمسه {باخ:پۆرچور}.

bücürləşmək..بۆجورلشمک [تاثیرسیز ائیلم] بۆجور وضعیتینه گلمک.

bücürlük..بۆجورلوک [آد] بۆجور اولْما وضعیتی.

büdcə..بۆدجه [باخ] بودجه

büdərəgən..بۆدره‌گن [صفت] تئزتئز بۆدرن، قایان، زۆوَن، بۆدرک(فا:لغزنده).

büdrəmək..بۆدره‌مک [باخ] بۆدورمک. **to stumble**

büdrəmə..بۆدره‌مه [باخ] بودورمه. **stumbling**

büdü..بۆدو [آد، دا] ائدی ایله بۆدو "ایکی یاشلی آدامین بیربیریله ایی گئچینمه سی"[۲].

büdürək..بۆدورک [باخ] بودره‌گن، قایان، زۆوَن.

büdürgən..بۆدورگن [باخ] بودره‌گن، قایان، زۆوَن.

büdürmək..بۆدورمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-زۆومک، قایماق، قیچ قایماق، آیاغی بورخولاراق ویا بیر یئره ایلیشه‌رک ییخیلاجاق وضعیته گلمک (فا:لغزیدن). **to stumble** ۲-یوْلونو آزماق، ساپماق، یانیلماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ت‹بۆذومک›: اویناماق؛ بوذومک› بودوره‌مک› بودورمک}.

büdürük..بۆدورک [باخ] بودرَک، قایان، زۆوَن.

büdürəgən..بۆدوره‌گن [باخ] بودرَک، قایان، زۆوَن.

büdürəmək..بۆدوره‌مک [باخ] بۆدورمک.

büdənə..بۆده‌نه [اۆزل آد] بیر بیْلدیرجین توْرو[۷].

bür..بۆر [اۆزل آد] غونْچا؛ غونْچا گۆل[۷].

bürcən .. بۆرجَن Bürcen [اۆزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

bürçək..بۆرچَک [اۆزل آد] ۱-قوُرد یاوروُسو ۲-ساچ قیْوریمی[۷].

bürçə..بۆرچه [اۆزل آد] قوُرد یاوروُسو[۷].

bürran..بۆرران [صفت، فا‹برّان›] ایتی، کسیجی.

bürqə..بۆرقع [آد، عربجه] اوز اۆرتویو (فا:برقع).

بۏرکو..bürkü [آد]نفس آلماغی چتین لشدیرن ایستی هاوا، بوغاناق هاوا (فا:هوای گرفته). **stuffiness** {ت‹پۏرکومک›: بوُلودلانماق، بۏرونمک؛ بۏرمک سؤزوندن}.

بۏرکَو..bürkəv [اؤزل آد]حمایه[۷].

بۏرکوت..bürküt [اؤزل آد] ۱-بخشیش، هَدیه ۲-بیر قارتال توّرو ۳-(تاریخی اؤزل آد) ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بۏرکوت قارا..bürküt qara [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بۏرکولشمک..bürküləşmək [تاثیرسیز ائیلم]هاوا ایستی و بوْغاناق اولماق.

بۏرکولنمک..bürkülənmək [تاثیرسیز ائیلم]هاوا ایستیو بوْغاناق-اولماق **to get stuffy**

بۏرکولو..bürkülü [صفت]ایستی و بوْغاناق هاوا. **stuffiness**

بۏرکولوک..bürkülük [آد]بۏرکولو هاوا.

بۏرکوله‌مک..bürküləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هاوا ایستی و بوْغاناق اولماق، هنیرتی لنمک۲-ایستی و بوْغاناق هاوا پۏسکورمک، هنیرتی له‌مک.

بۏرکه..bürkə [آد]باخ: بۏرکو.

بۏرگنمک..bürgənmək [ل، سن]باخ: بورمه‌لنمک.

بۏرگو..bürgü [آد]باش اؤرتوسو. {باخ: بۏرومک، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بۏرگولو..bürgülü [صفت]باش اؤرتوسو اوْلان. {باخ: بورمه‌له‌مک}.

بۏرگه..bürgə [آد] ۱-باخ: بۏرگو، بۏرونمک اوْچون اوْلان، اؤرتن، قوْرویان ۲-بخشیش، هَدیه. ۳-اینسان‌آدی: بۏرگه‌بَگیم، بۏرگه‌بیکه {باخ: بۏرومک}.

بۏرمک..bürmək [باخ]بۏرومک.

بۏرمه..bürmə [آد] ۱-توربا آغزینی باغلاماغا یارایان ایپ، بورمه-لنمیش اوْت باغی (فا:بند توبره و مثل آن). ۲-بورونموش اولان، سیخیلمیش وضعیت ده اولان مئشه و هر شئی **bush, thicket** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بۏرمک سؤزوندن}.

بۏرمه‌لنمک..bürmələnmək [بلسیز ائیلم]بورمه‌له‌مک ایشی گؤرولمک (فا:پیچانده شدن). **to be turned up/ folded up**

بۏرمه‌لنمیش..bürmələnmiş [صفت] ۱-بوْرو کیمی ساریلمیش. ۲-اؤرتولموش، باسدیریلمیش (فا:پیچانده شده).

بۏرمه‌له‌مک..bürmələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوْرو شکلینده‌ساریماق، دۏرمک کیمی بوُرماق.۲-اؤرتمک، اؤرت‌باسدیر ائیله‌مک، باسدیرماق (فا:پیچاندن، پوشاندن). **to turn up, to fold up**

بۏرمه‌لیک..bürmələlik [آد]بوْرمه اوْچون یارارلی، باغلاماغا یارار.

بۏرنک..bürnək [باخ]بۏرونجک.

بۏروْ..büro [باخ]بوُروْ.

بۏرزونبول..bürzünbül [اؤزل آد]یاردیملی‘دا کند آدی’[۲۴۰].

بۏرگۏتو..bürgütü [اؤزل آد]آذربایجان‘دا داغ آدی’[۲۴۰].

بۏروشته..bürüştə [باخ]بیریشته.

بۏروشدورمک..bürüşdürmək [باخ]بۏزوشدورمک. **to rumple**

بۏروشدورولمک..bürüşdürülmək [بلسیز ائیلم]باخ: بۏزوشدورولمک.

بۏروشمک..bürüşmək [باخ]بۏزوشمک. **to wrinkle**

بۏروشموش..bürüşmüş [صفت]باخ: بوزوشموش. **wrinkled**

بۏروشوکلوک..bürüşüklük [آد]بۏروشوک شئیین حالی، بۏزوشوکلوک.

بۏروک..bürük [آد، دا]دوُواق، اؤرتوک "آتدان یئنیرم آتدان، بۏروکوم یئددی قاتدان".

بۏروگون..bürügün [صفت]بیری گون، صاباح یوْخ اوْبیری گۏن، یارین یوْخ سوْنراکی گۏن (فا:پس فردا). {اوْ بیری گۏن}.

بۏرولو..bürülü [آد]بۏزولموش (فا:پیچیده). **wrapped**

بۏرولموش..bürülmüş [آد]بۏزولموش (فا:پیچیده). **wrapped**

بۏروم..bürüm [آد]بۏرونموش‌شئیین‌حالی(فا:محاط **circumference**

بۏروم‌بۏروم..bürüm bürüm [ظرف]بۏرونموش حالدا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بۏرومجک..bürümcək [آد]بۏروجوک: خام ایپکدن توْخونموش شئی، قوْزا کیمی یوُماق لانمیش هر شئی.

بۏرومک..bürümək [تاثیرلی ائیلم]هرطرفینی بیرشئیله ساریماق، چئوره له‌مک، احاطه ائتمک، چوُلقالاماق، یاییلیب توتماق، تاثیر قوْیماق(فا:پیچیدن)**to wrap up** {ت‹بۏرمک›، سن؛ بو کلمه چئوره‌له‌مک و قاپساماق آنلامیندا چوخلو سؤزلرین کؤکودور، اؤرنک اوچون چوخ ایشلک اوْلان بیرچک سؤزو قادین تئلی و باشی بۏروین شئیی آنلامیندادیر (بورۏمک+جوک› بۏروجوک›بۏرچوک› بۏرچک› بیرچک)، دیواندا گلن ‹بچکم› برچین› پرچم سؤزلریده بۏرمک سؤزوندندیر و ن/ م حرف دییشمه‌سیله برچیم/ پرچیم/ پرچم شکلینه دوشور، بو سؤز همان کتابدا کاکل و علامت آنلامیندا گلیب و گرچکدن بیرچک قادین باشیندا ویا قوش باشیندا علامت اولاراق گؤزه دَین گؤرونتونو آنلادیر واونو بۏروییندیر و پرچمده بیر ائل ویا اوْردونون بلیرتی‌سیدیر و اونون دَیرینی قاپسایاندیر، سنگلاخدا آنلاشیلان کیمی بؤرک سؤزوده بۏرمک سؤزوندن آلینمادیر و باشی اؤرتن شئیی آنلاتیر؛ آیریجا: بوُرماق، بوُرقو، بوُراغان، بوُروخماق،

بوُرجماق، بوُرداماق، بوُرون، بۆزمک، بۆزوشمک، بۆزدوم، بۆزوک، بۆزمه جه، بوْران، بوْرو، سؤزلریده حرف دَییشمه سیله بو کؤکدندیر؛ بۆرومک و بوُرماق سؤزلری اینگیلیزجه barrel (توفنگ‌لوله‌سی)bar (میله) barage (بیر یئری‌چئوره‌له‌ین دوُوار) سؤزلری ایله باغلانتی-لی اولمالیدیر؛ اوُستاد اسماعیل هادی نین نظرینه فارسجادا پوُر/ پۆر (اوْغول)، بُرنا (جوان)، پُر(دوْلو)، برنج (بۆرونموش تاخیل)، بُریدن (کسمک/ بوُرماق) سؤزلری بۆرومک سؤزوندن آلینمادیلار}.

بۆرون..bürün [اؤزل آد]میانا دا کند آدی، باخ: بوُرون.

بۆرومه..bürümə [آد]مُحاصره، چئوره له مه. besieging

بۆرونج..bürünc [آد]پاخیر(میس) جینقوْ(زینک) و قالای‌آلیاژیندان اله گلن ساری رنگلی مئتال (فا:فلز برنج). bronze

بۆرونج آباد..bürünc abad [اؤزل آد]سراب‌دا کندآدی {۱-دمیرچیلیکله ایلگیلی کند. ۲-بیر احتمال برنج سؤزونون دَییشمیش شکلی اوْلاراق دۆیو اکینچیلیگی ایله ایلگیلیدیر}.

بۆرونجک..bürüncək [آد]بۆرونجوک: بورونمه‌یه یارایان اؤرتو، اوست گئییم، شال(فا:لفاف) wrapper {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بورونجوق›}.

بۆرونجک‌لی..bürüncəkli [صفت]بورونجک گئیمیش، بیرشئیه بورونموش (فا:لفاف دار). muffled up with shawl

بۆرونجه..bürüncə [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {اؤرتولو یئر}.

بۆرونجوک..bürüncük [آد]باخ: بۆرونجک.

بۆروندورمک..büründürmək [ائتدیرگن ائیلم]بورونمک ایشینی گؤردورمک (فا: پوشاندن). to cover up

بۆروندۆک..büründük [آد]باخ:بۆرونجک، شال، قیزآدی

بۆرونَک..bürünək [آد]باخ:بۆرونجک، شال، قیزآدی

بۆرۆنگه..bürüngə [آد]باخ:بۆرونجک، شال، قیزآدی

بۆرونمک..bürünmək [س] ۱-اؤرتونمک، سارینماق، ۲-(بل) بۆرومک ایشی گؤرولمک (فا:پوشانده شدن). to be covered ۲-چئوره‌لنمک، دؤوره‌لنمک، احاطه‌اوْلونماق (فا:احاطه شدن). to shroud {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆرونموش..bürünmüş [صفت]مُحاط (فا:محاط). surrounded

بۆرونوکلو..bürünüklü [صفت]بیر شئیه بورونموش (فا:پوشانده شده). muffled, covered

بۆرونه جک..bürünəcək [باخ]بۆرونجک.

بۆرهان..bürhan [باخ]بوُرهان.

بۆریان..büryan [باخ]بوُریان.

بۆزدورمک..büzdürmək [ائتدیرگن ائیلم]بۆزمک ایشینی گؤردورمک.

بۆزدوم..büzdüm [آد]قوُیروق سۆمویو، اوْنورقانین قوُرتارا جاق سۆموگو (فا:دنبال چه). (anat) coccyx

بۆزگن..büzgən [آد، آناتومی]وُجوددا بیر دلیگی بۆزن و قیسان قاس.

بۆزگو..büzgü [آد]پارچانین بیریئرده قیساتماغی اوچون تیکیشله بوزولن یئری، ساسوُن، چین (فا:ساسون، چین).

بۆزگوسوز..büzgüsüz [صفت]بوزگوسو اوْلمایان.

بۆزگولو..büzgülü [صفت]بوزگوسو اوْلان (فا:ساسون دار).

بۆزگوله‌مک..büzgüləmək [تاثیرلی ائیلم]بوزگو شکلینی وئرمک(فا:ساسون‌دار کردن).

بۆزگوله‌مه..büzgüləmə [آد]بوزگو شکلینی وئرمه(فا:ساسون زنی).

بۆزمک..büzmək [ل] ۱-سیخیشدیرماق، بوُروشدورماق، چوُلقالانماق، ییغماق (فا:جمع کردن). ۲-پالتارین بیر یئرینی ییغیب تیکمک (فا:پلیسه کردن). to wrinkle {، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆزمه..büzmə [آد] ۱-بوزمک ایشی. ۲-پالتارین قیریشدیریلیب تیکیلمش یئری (بوزمه پالتار). gathers

بۆزمه‌اتک..büzmə ətək [آد]بوزولموش نوعلو بیر اتک (فا:دامن-چین‌دار).

بۆزمه‌پالتار..büzmə paltar [آد]بوزوله‌رک تیکیلمیش پالتار (فا:لباس چیندار).

بۆزمه‌لنمک..büzmələnmək [بلسیز ائیلم]بوزمه‌حالینداتیکیلمک (فا:چیندار شدن، جمع شدن). o be gathered، to be goffered

بۆزمه‌له‌مک..büzmələmək [تاثیرلی ائیلم]بوزمه شکلینده تیکمک (فا:چین دار کردن، جمع کردن). to gather

بۆزمه‌لی..büzməli [صفت]بوزمه‌سی اوْلان پالتار ویا هر شئی (فا:چین دار، جمع شده). gathered, frilly

بۆزوجو..büzücü [صفت]بیر شئیین بوزمه‌یه یارایان ماشین (فا:چین دهنده، جمع کننده). tart, astringent

بۆزوشدورولمک..büzüşdürülmək [بلسیز ائیلم]بوزوشدورمک ایشی گؤرولمک. to be rumpled/ crumbled

بۆزوشدورمک..büzüşdürmək [تاثیرلی ائیلم]بوزوک بوزوک ائله‌مک. to rumple,to crumple

بۆزوشدوروجو..büzüşdürücü [صفت]بوزوشدورن، آغزی بوزوشدورن ماده (فا:جمع کننده). tart, astringent

بۆزوشدوروجولوک..büzüşdürücülük [آد]بوزوشدوروجو شئیین اؤزل‌لیگی (فا:جمع کنندگی). astrigency, acerbity, tartness

بۆزوشدورولمک..büzüşdürülmək [بلسیز ائیلم] بۆزوک حالا سالینماق، قیریش ائدیلمک، ازیشدیریلمک (فا:جمع شدن).

بۆزوشمک..büzüşmək [بلسیز ائیلم] ۱-قیْریش قیریش اوْلماق، بۆزولەرک کیچیلمک، ییغیلماق (فا:چین و چروک شدن، مچاله شدن). to shrink ۲-آغیز توُرش شئیدن ییغیشماق، قاماشماق، آغریدان بوزولمک.

بۆزوشموش..büzüşmüş [صفت] قیریش میش، بوزوک اوْلموش (فا:منقبض). contgracted

بۆزوشوک..büzüşük [صفت] بۆزوشموش، قیریشیق، ییغیلمیش، (فا: چروک). wrinkle

بۆزوک..büzük [آد] ۱-قالین باغیرساغین سوْنا یئتیردیگی یئر. ۲-بوزولموش اوْلان هر شئی (فا:مچاله، چروک). wrinkle، crumpled {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، اینسان وحئیوانین دالی}.

بۆزوکلوک..büzüklük [آد] بوزوک شئیین حالی، قیْریشیقلیق.

بۆزوکمک..büzükmək [تاثیرسیز ائیلم] بوزولمک، بوزولوب ییغیلماق، اؤزونو بوزمک (فا:جمع شدن و مچاله شدن). to shrink

بۆزولمک..büzülmək [تاثیرسیز ائیلم] چکیلیب سیخیلماق، بوزمک ایشی گؤزرولمک (فا:جمع شدن و مچاله شدن). to gather up

بۆزولموش..büzülmüş [صفت] بوزوملو (فا:مچاله). crumpled.

بۆزولو..büzülü [صفت] بوزولموش اوْلان (فا:مچاله شده).

بۆزولوش..büzülüş [آد] بوزولمک ایشی (فا:مچاله شده).

بۆزوم..büzüm [آد] بوزولموش یئر (فا:محل مچاله شده).

بۆزوملو..büzümlü [صفت] بۆزومو اولان.

بۆزوملەمک..büzümləmək [باخ] بوزمک.

بۆزون..büzün [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

بۆسبوتون..büsbütün [ظرف] بوتونلولکه، تمامیله (فا:کاملا).

بۆسبوتون اولاراق..büsbütün olaraq [ظرف] بوتونلو کله (فا:بکلی.). entirely

بۆستەلی..büstəli [آد] پۆستەلی: قاراپازی دئییلن سبزی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆغه..büğə [آد، دیرگی] اکلم‌باجاق‌لیلاردان سوْلموش ساری رنگلی، زهیرلی‌هؤرومجک نوْعو (فا:نوعی عنکبوت) {بۆوه>بۆغه}.

بۆک..bük [آد، ت: بوجاق، سیخ آغاجلیق] ۱-بوُجاق، قیْیی ۲-مئشه.

بۆکئی..bükey [اؤزل آد] بۆکَن، بۆکوجو، گۆجلو[۷].

بۆکَت..bükət [آد] بۆگَت، بۆوَت: باراژ، بند، سوُ سدّی. {دیواندا بۆکمک/ بۆگمک کلمه‌سی دوُردورماق و سوُیون قاباغین کسمک معناسیندا ایشله‌نیب بو فعل "ت" اک ایله بیرلیکده بوکلمه‌نین کؤکودور و سو یوْلون بۆکن باراژا دئییلیر، باخ: بۆکمک}.

بۆکته..büktə [آد] بۆکده: خنجر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، محتملا بۆکمک سؤزیله ایلگیلیدیر و بو آراجلا بۆکه بیلمه قابلیتینی گؤسته ریر}.

بۆگَت..bügət [آد] باراژ، بند، باخ: بۆکَت.

بۆوت..büvət [آد] باراژ، بند، باخ: بۆکَت.

بۆکَچلی .. Bükeçli [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْختامقالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بۆکجلەمک..bükəcləmək [تاثیرلی ائیلم] بوُخجالاماق، بسته بتدیک ائله‌مک (فا:بسته بندی کردن). to pack

بۆکجلەمه..bükəcləmə [آد] بسته بندلیک. (فا:بسته بندی.). packint

بۆکَچ..bükəç [تاریخی اؤزل آد] گۆجلو، بۆکوجو؛ اؤزبَکلرین‌قوْنرات-اوْیماغی‌بگی[۷].

بۆکدورمک..bükdürmək [اتّدیرگن ائیلم] بوکمک‌ایشینی گؤردورمک (فا:تا شدن). t~ to fold up to wrap

بۆکدورولمک..bükdürülmək [بلسیز ائیلم] بوکدورمک ایشی گؤزرولمک (فا:تا شدن).

بۆکدەرەمک..bükdərəmək [تاثیرلی ائیلم] بۆکمک، بۆکوک شئیی تکرار بۆکمک، ایپی ایکی قات اَییرمک، بۆکده‌له‌مک.

بۆکدەریلمک..bükdərilmək [تاثیرلی ائیلم] بۆکولمک، قاتلانماق، بۆکوک شئی تیکرار بۆکولمک.

بۆکدەلەمک..bükdələmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: بۆکده رەمک.

بۆکرۆ .. Bükrü [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بۆکسک..büksək [آد] قادینین کؤکس ایله بوْینو آراسیندا گردنلیک تاخیلان یئری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆکسولمک..bükəsülmək [آد] چاتلاماق، یاریلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆکلوک..büklük [آد] آخارسو قییی‌لاریندا‌کی وئریملی تارلالار، بۆک.

بۆکلوم..büklüm [آد] قیوریم، بۆکولموش قات، بۆکونتو، دؤنه مج.

بۆکلوم بۆکلوم..büklüm büklüm [آد] قیْوریم قیْوریم، چوْخ بۆکولو.

بۆکمج..bükməc [آد] بللە، دورمک (فا:لقمه ساندویجی).

بۆکمک..bükmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاتلاماق، اَیمک، بیر شئیی آرادان بیربیرینین اۆستونه چئویرمک. ۲-ساریماق، بۆرومک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "آییرینی اته‌بینه

بۆکمک، بئلینی بۆکمک" (فا:پیچیدن، تا کردن). to wind {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه بعضی بۆک سؤزیله باشلانان و بۆیەمک کیمی کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر؛ حرف دَییشمه سیله اینگلیزجه paking, pakage, paket سؤزلرینده کؤکو اوْلمالیدیر، بودجه کیمی کلمه‌لر بو فعل‌له ایلگی‌لیدیر، بۆکمک فعلی بوْغماق فعل ایله دوُبلئت‌و ائکیز اولمالیدیر}.

بۆکن..bükən [آد، آناتومی] اوْیناق سوموکلرین آراسیندا کی آچیلاری دارالتمایا یارایان، قاسلارین عامّ آدی؛ قارشی آنلامی: آچان؛ (فا:عضو تا کننده). {باخ:بۆکمک}.

بۆکو..bükü [آد، ت:بیلگین] اژدَرها، باخ:بۆکه. {باخ:بۆیو / بۆگۆ}.

بۆکوجو..bükücü [آد] بوکه‌رک شکیل وئرن، بۆکن، بوکوجو ماشین ویا ایشچی (فا:تاکننده). flexor

بۆکوجولوق..bükücülüq [آد] بوکوجونون ایشی (فا:تاکنندگی).

بۆکور..bükür [آآ] اوُیغور بؤلگه سینده بیرشهر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆکوش..büküş [آد] بوکمک ایشی ویا بیچیمی، بوکولموش و قیریشمیش یئر (فا:محل تاشدن). crease; fold, pleat

بۆکوش بوُغا..büküş buğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

بۆکوشدورمک..büküşdürmək [تاثیرلی ائیلم] بوکوک بوکوک ائتمک (فا:باهم تا کردن). to rumple, to crumple

بۆکوشمک..büküşmək [س] قیریشماق، بوکوش بوکوش اوْلماق، پوْزولماق، بوزوشمک (فا:باهم تاشدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆکوک..bükük [صفت] بوکولموش اوْلان، قاتلانمیش، بوکولن یئر، بدن عضولارینین قاتلانان یئرلری، قوْلون بۆکوکلری سوْیوقدانسیزیلدیر (فا:تا). bent, folded up

بۆکوکلوک..bükülük [آد] بوکولموش وضعیت (فا:تا شدگی).

بۆکولگن..bükülgən [صفت] راحت بوکوله بیلن (فا:براحتی تا شونده).

بۆکولگن‌لیک..bükülgənlik [آد] بوکولگن اوْلما وضعیتی (فا:تا شوندگی).

بۆکولمز..bükülməz [صفت] بوکوله بیلمه ین، قاتلانماز، اَییلمز، بوکولمه ین (فا:تا نشو). unbending

بۆکولمک..bükülmək [ایل، ت‌بوکولونمک] بوکمک ایشی گؤرولمک، قاتلانماق، ایلمک، بوکولو وضعیته دوشمک. to be folded up/ to stoop ،wrapped up

بۆکولموش..bükülmuş [صفت] قاتلانمیش، ایلمیش (فا:پیچیده). wrapped

بۆکولو..bükülü [صفت] بوکولموش، قیوریلمیش، قاتلانمیش، ایلی، ایلمیش (فا:تا شده). folded (up), wrapped (up)

بۆکولوش..bükülüş [آد] بوکولمک ایشی ویا بیچیمی (فا:تا شدگی).

بۆکولوم..bükülüm [آد، سن] بۆکولموش‌و قیْوریلمیش اوْلما، باخ:بوکوم.

بۆکوم..büküm [آد] بیر شئیین بۆکولن یئری، قیْریش، باخ: بۆکوش. fold; bundle

بۆکومسوز..bükümsüz [صفت] بوکومو اولمایان (فا:بدون تا). peerless

بۆکوملو..bükümlü [صفت] بوکومو اولان (فا:تاشو، چیندار). folding

بۆکون..bükün [آد، دیل‌ب] سؤزجوک کؤکلرینین باش، ایچ و سوْنوندا اک کیمی گله‌رک مُختلف دَییشیک شکیله گلمه سی. {باخ: بوکمک؛ ت: کور باغیرساق}.

بۆکونتو..büküntü [آد] ۱-بوکمه‌ایشی (فا:تاشدگی).۲-باغیرساقدا اوْلان آغری (فا:نوعی‌دردروده).۳-قیورینتی، دؤنه مج (فا:پیچش).

بۆکونلو..bükünlü [صفت] بعضی دیللرده کلمه‌لرین هر طرفینه اک آرتاراق تازا کلمه‌لر دوزه‌لیر و بونلارا بوکونلو دیللر دئییلیر (فا:زبان تحلیلی).

بۆکونلو دیللر..bükünlü dillər [آد، دیل‌بیلیمی] تحلیلی دیللر (فا:زبانهای تحلیلی). Inflexional language

بۆکونمک..bükünmək [تاثیرسیز ائیلم] بوکولمک، قیوریلماق(فا:پیچ-خوردن

بۆکه..bükə [آد، ت:بیلگین] اژدها، بۆکو، باخ: بۆیو.

بۆکه‌بادراچ..bükə badraç [تاریخی اؤزل آد] میتوْلوژیده کی یئددی باشلی اژدَرها[۷].

بۆکه‌جه‌مه .. Bükeceme [اؤزل آد] قیْرقیز-قاراتال-خیْتای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

بۆکه‌لنمیش..bükələnmiş [صفت] بوْروشکلینده‌بۆکولموش(فا:لوله-پیچ‌خورده

بۆکه‌له‌مک..bükələmək [تاثیرلی ائیلم] بوْرو شکلینده بوکمک (فا:مثل لوله پیچ دادن). to roll up، to wrap

بۆکەمک..bükəmək [تاثیرلی ائیلم] بۆگەمک: سوُیون قاباغینا بند ووُراراق سوُیو بیر یئره توْپلاماق. {باخ بۆکت}.

بۆکَویل .. Bükevil [اؤزل آد] تۆرکمن-اَرساری بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بۆکین..bükin [آد] بیکین: خانیمجیق، اوُیغور یازیْتلاریندا بیرخانیم-آدی[۷].

بۆگدوز..bügdüz [اؤزل آد] ۱-اوْغوز تۆرکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری ساییلیر، جامع‌التواریخ کتابیندابوکلمه"همیشه بؤیوک و عالی معنالانیب"، ۲-(دده) کیشی آدی "بۆگدوز اَمُن".

بۆگمک..bügmək [ل] بۆگەمک: سوُیون قاباغین آلاراق چوْخالدیب یۆکسلتمک {باخ: بۆکمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدی}.

بۆگو..bügü [آد] ۱-بۆیو، سئحیر ۲-فلسفه ۳-اژدَرها. {باخ:بۆیو، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بۆگۆخان..bügüxan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بۆگۆ+ خان[۷].

بۆلبول..bülbül [آد، د، فا] سئرچه‌لردن، سسلری گؤزل تانینان بیر قوش (فا:بلبل). lusciniamegfarhychos، nightingale

بۆلبول..bülbül [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.مراغا دا کند آدی.

بۆلبول..bülbül [یازار] (۱۳۳٦-۱۲۸۰) محمدبۆلبول (قاریاغدی) شوُشالی شاعردیر[۱۱۷].

بۆلبولان..bülbülan [اؤزل آد] بۆلبولان: خوی دا کند آدی.

بۆلبول اوْتو..bülbül otu [آد] تاخیل قُروپوندان بیر نوع یئم بیتگی‌سی (فا:نوعی علف دامی ازتیره غلات). phalaris. gra

بۆلبول‌کیمی‌چهچه‌ووُرماق(اؤتمک).. bülbül kimi çəhçəh vurmaq (ötmək) [تاثیرسیز ائیلم] خوْش‌سسله‌اوْخوماق

بۆلبوله..bülbülə [اؤزل آد] باکی‘دا یئر و کند آدی[۲٤۰].

بۆلتن..bültən [باخ] بوُلتن.

بۆلته..bültə [اؤزل آد] دَمَت، دسته، توْپ[۷].

بۆلر .. BÜler [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بۆلَک..bülək [تاریخی اؤزل آد] بیلَک، قیْرقیزلارین، مۆرتی اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

بۆلَک-تال .. Bülek-Tal [اؤزل آد] قیْرقیز-مۆندی بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

بۆللودۆل..büllüdül [اؤزل آد] لئریک‘ده کند آدی[۲٤۰].

بۆلؤو..bülöv [آد] پیچاق و کسر کیمی شئیلری ایتیتمه‌یه یارایان داش (فا:سمباده). knife-sharpener {بیله‌مک+ؤو› بیلؤو}.

بۆلؤولتمک..bülövlətmək [بلسیز ائیلم] ۱-بولؤو چکدیرمک، بولؤوله ایتیتمک. ۲-بولؤله‌مک ایشینی گؤردورمک (فا:تیز گردانیدن).

بۆلؤولنمک..bülövlənmək [بلسیز ائیلم] ایتی لنمک، بولؤوله ایتیلمک (فا:تیز شدن). to be whetted/ sharpened

بۆلؤولنمیش..bülövlənmiş [صفت] بولؤوله ایتیلمیش، ایتی (فا:تیز شده).

بۆلؤولو..bülövlü [صفت] بولؤوله ایتیلمیش، ایتی (فا:تیز شده).

بۆلؤولوک..bülövlük [صفت] بولؤوه یارار، بولؤولوک داش (فا:سمباده).

بۆلؤوله‌مک..bülövləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بولؤوله‌ایتی‌ائتمک (فا:تیزکردن) to sharpen

بۆلوچ..bülüç [آد] فریک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بۆلول..bülül [آد، دا] فلوت، نئی (فا:نئی). flute

بۆلوندۆز..bülündüz [اؤزل آد] لاچین‘دا کند آدی[۲٤۰].

بۆنگۆ..büngü [آد] توْس‌آتماق، کلّه ووُرماق؛ اینسان‌آدی (بۆنگۆبای)[۷].

بۆنؤوره..bünövrə [باخ] بینؤوره

بۆنیادلی..bünyadlı [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲٤۰].

بۆوَت..büvət [آد] باراژ، سدّ، سو سدّی، باخ: بۆگئت.

بۆوه..büvə [آد، دیرگی] هؤرومجه‌یه اوْخشار زهیرلی بؤجک، داها چوخ سیغیرلارا سالدیران وقانین امَن بیر نوع میلچک(فا:نوعی-حشره Hypoderma Bovis، tarantula {بۆگو و بۆیو سؤزلریله ایلگیلیدیر}.

بۆوه‌لک..büvələk [آد، دیرگی] باخ: بۆوه.

بۆیرو..büyrü [آد] اَیری، باخ: اَیری بۆیرو {ت‹بۆگرو›؛ باخ:بۆکمک}.

بۆیو..büyü [آد] ۱-سئحیر، گؤزو باغلی‌جیلیقلا غیرطبیعی ایشلر و حرکتلر گؤرمه‌و اؤزگه‌لرینی ایناندیرما ایشی، افسون، جادو. (فا:سحر). magic ۲-گوجلو اثر و ائتگی {بۆگمک سؤزو دیواندا دوُردورماق و سد ووررماق و بیر شئیین قاباغین آلماق معناسیندا گلیب؛ بو سببدن کی قدیم کاهینلر و بیلگینلر مُختلف ایشلرله بلا و ناخوشلوق‌لارین قاباغین آلیردیلار بولارا بۆگو دئییردیلر، سوْنرالار بو مفهوم جادو و سئحر اوچون ایشلندی، بۆیوله‌ییجی اوْلماسینا خاطر بۆگو/ اژدها و بۆوه کیمی کلمه‌لرده بوُ کؤکه باغلیدیر، دیواندا ایشله‌نن بۆذومک/ بۆیومک فعلی اوْیناماق و رقص معناسیندا گلیبدیر بوُ کلمه ده بۆیو سؤزیله ایلگیلیدیر چۆنکی گئچمیشده بوُ حرکت بیرنوع سحر و افسون ائدیجی عمل ساییلیردی}.

بۆیوپوْزماق..büyü pozmaq [تاثیرلی ائیلم] دۆزلمیش‌بیر بۆیونو ائتگی‌سیز حالا گتیرمک.

بۆیوپۆزولماق..pozulmaq büyü [بلسیز ائیلم] دۆزلمیش‌بیر بۆیو ائتگی‌سیز حالا گلمک.

بۆیوجو..büyücü [آد] بۆیو ایشینه‌باخان کیمسه(فا:جادوگر). magician

بۆیوجولوک..büyücülük [آد] بویوجونون گؤردوغو ایش (فا:افسونگری). conjuring

بۆیوره..büyürə [اؤزل آد] بوُیورا: اهر ده کند آدی {بوُیورماق سؤزوندن: فرمان ایله پای ائدیلن یئر}.

بۆیوسل..büyüsəl [صفت] بۆیو ایله ایلگی‌لی اولان.

بۆیولنمک..büyülnmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر بۆیو ایله ائتگی آلتینا گیرمک.

بۆیوله‌مک..büyüləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر بۆیو ایله ائتگی آلتینا آلماق.

بۆیوله نیش..büyüləniş [آد] بۆیولنمک ایشی ویا بیچیمی.

بۆیوله ییجی..büyüləyici [آد] بۆیوله ین.

بۆیوله ییش..büyüləyiş [آد] بۆیولنمک ایشی ویا بیچیمی.

بۆیویه توُتولماق(قاپیلماق)..büyüyə tutulmaq(qapılmaq) [بلسیز ائیلم] دۆزلمیش بیر بۆیونون ائتگی آلتینا گیرمک.

بۆیه..büyə [آد، دیرگی] باخ:بۆوه، بۆوه‌لک (فا:نوعی عنکبوت).

بۆیه‌لک..büyələk [آد، دیرگی] باخ:بۆوه،بۆوه‌لک(فا:نوعی عنکبوت).

بَه..bə [اۆنلم] شاشقین‌لیق زامانی سؤیله‌نن سؤز" به حکیم سوروشسا کی نییه داوامی ایچمه دیم؟ اوْنا نه دئییم!".

به..bəə [آد، ت‌به‌] بع: قویون سسی.

بهائی..bəhai [آد] باب طرفیندن دوزلمیش بیر طریقت آدی (فا:بهایی). bahai

بهادُر..bəhadu [باخ] باهادیر.

بهارستان..bəharistan [باخ] باهاریستان.

بهاریه..bəhariə [آد] یاز و باهر فصلینی وصف ائدن شعر (فا:بهاریه).

به‌اصطلاح..be istilah [ظرف، فا+ع] دئییشه باخارساق، سؤزگلیشی (فا:~).

بهانه..bəhanə [آد، فا] بیرشئین گرچک سببی‌نی گیزله ده‌رک آیری سبب‌لر قاباغا آتما (فا:~). socument

بهاوَر..bəhavər [اؤزل آد] ابهرده چای‌وداغ‌آدی.تاروُم‌داکند آدی.

بِهاویوْریزم..behaviorizm [آد، فرانسیزجا] باخ: داورانیشچی‌لیق (فا:بِهاویوریزم).

بهایی..bəhai [آد] بهایی‌لیک، بهایی طریقتینه اینانان کیمسه (فا:~).

بهایی‌لیک..bəhailik [اؤزل آددان] ۱۹جو یوّز ایللیک ده ایراندا عمله گلن بیر طریقت و مذهب (فا:بهاییگری).

به‌به..bəh bəh [باغلاییجی سؤز، فا]" چوخ یاخجی" معناسیندا بیر سؤز، بینمه و شاشقین‌لیق آنلادان بیرسؤز (فا:به به).

بُهت آپارماق..boht aparmaq [س، عربجه] مات قالماق، فکره گئتمک.

بُهتان..böhtan [آد،عربجه] بؤهتان:افترا،شر(فا:بهتان). slander,calumny,

بُهتانچی..böhtançı [آد] بُهتان سؤیله ین افتراچی (فا:بهتان گو).

بهجت..behcət [آد، عربجه] ۱-گؤزللیک.۲-سئوینج (فا:~).

بِهجت‌الحدائق‌فی‌موضع‌الخلایق.. behcətülhədaiq fi mozətül xəlaiq [آد] م۱۳جوعصره‌عاید، اخلاقی اؤیودلر و دینی‌موعظه‌لرله ایلگی‌لی بیر تورکجه کتابدیر، بو اثر دیل تاریخی، ادبیات، افاده طرزی، بدیعی کیملیک باخیمیندان چوخ گوجلو و قوتادقوبیلیک‌جه دَیرلیدیر.

بهجت اللغات..behcətüllüğat [باخ] لغات اتراکیه.

بهداشت..bəhdaşt [آد] ساغلام‌لیق(فا:~). sanitation

بهر..bəhr [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] بهره، وئریم، یارار (فا:بهر).

بهرآباد..bəhrabad [اؤزل آد] جوُغاتئی دا کند آدی.

بهرآلان..bəhəralan [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی {باهار+آلان}.

بهراز..bohraz [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

بهرام..bəhram [اؤزل آد] اوْغوز-بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

بهرام..bəhram [اؤزل آد] اؤزل آد (فا:نام‌پسر). {فارسجا سانیلماغینا رغما تورک کؤکنلی کلمه اولاراق بایرام سؤزونون دییشیلمیش شکلی اولمالیدیر؛ ساسانیلر دؤورو تورک سردارلارینین آدی اولوب و اشکانیلر ایچینده ده ایشلنمکده ایدی}.

بهرام..bəhram [اؤزل آد] زنجان (~بگ)، گنبد(~قیلیج ماللا)، اهر(~بگ) ده کند آدی. سوُلدوز، آستانا، باهار، ضیاآباد دا(~آباد) کند آدی.

بهرام‌احمدزاده..bəhram əhmədzadə [اؤزل آد] دیزمارلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

بهرام‌اسدی..bəhram əsədi [اؤزل آد] ش۱۳٤۳ده قوْشاچای‌دا آنادان اوْلوب، ادبیات ساحه سینده چالیشقان یازارلاردندیر[٦٤].

بهرام‌عربزاده(وفا)..bəhram ərəbzadə(vəfa) [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

بهَربگ..bəhərbəy [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {باهار+بگ[٦٦]}.

بهرحال..bəhərhal [ظرف، فا] هر حالدا، هر نئجه اولورسا اولسون (فا:~).

بهروُمان..bəhruman [اؤزل آد] سراب‌دا کند و چای آدی {۱- بایرام+ان. ۲-بگ+روُ+مان: بگلیک یئر}.

بهروزایمانی..bəhruz imani [اؤزل آد] تنقیدچی‌وآراشدیرماجی- اولاراق آذربایجان ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر[۳].

بهروزخاماچی..bəhruz xamaçı [اؤزل آد] آراشدیرماجی اولاراق - آذربایجان ادبیات وتاریخ ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر[۳].

بهروزفرجی..bəhruz fərəci [اؤزل آد] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

بهره..bəhrə [آد، فا] سود، یارار، چیخار (فا:~).

بهره‌سیز..bəhrəhsiz [صفت] وئریم‌سیز، بارسیز (فا:بی بهره).

بهزادبگ‌دوستاق..bəhzadbəy dustaq [یازار] هـ ۱۱جی یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱٤۱].

بهزاد بهزادی..bəhzad bəhzadi [اؤزل آد] ش۱۳۰٦ده آستارادا دُنیایا گلیبدیر، اوستاد بهزادی داها چوخ توّرکجه سؤزلوک کتابی ایله تانینیر.

بهستان..bəhistan [اؤزل آد] خوی، ماهنشاندا کندآدی {بگ+ستان}.

بَهسینی..bəhsini [اؤزل آد] ییوا بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

بهشت دره سی..behişt dərəsi [اؤزل آد] مرند ده کند آدی.

بهشهر..bəhşəhr [اؤزل آد] ۱-مازندران اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲- بهشهربؤلگه‌سینده‌توّرک کندلری: قاراتپه (۱۲کب * ۷۵۰/ ی‌تو)، کُمیشان/ گوّموشان (۱۵کب * ٦۰۰ مازندرانلی)،

بهشتیان..behiştiyan [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

به‌فرض..be fərz [باغلاییجی سؤز] توتاق کی (فا:به فرض).

بهلوُل..bəhlul [اؤزل آد] ماکی، اورمیه ده (~آباد) و ماکی دا (~کندی) کند آدی.تبریز ده (~داغی)داغ آدی

بهلی..bəhli [اؤزل آد] اورمیه ده کند آدی {بگ+لی}.

بِهمان..behman [عوضلیک] فلان بهمان شکلینده " اوْ بوُ" معناسیندادیر (فا:~).

بهمن‌آباد..bəhmənabad [آد] قئیدار، دره‌گز-نوخندان، سراب‌و میانادا کندآدی.

بهمن‌شاملو..bəhmən şamlu [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱٥٦].

بهی فیض اللاه بیگی..behi feyzullabeygi [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

بهینه یابی ائله‌مک..bəhinə yabi eləmək [س، فا] ان ایی شکیلده ایشلتمک، داها یاخجی وضعیته گتیرمک، اوْپتیموم حالا گتیرمک، اوْپتیمایز ائله‌مک (فا:بهینه یابی کردن). to optimization

بهینه یابی..bəhinə yabi [صفت، فا] اوْپتیمایْز، ان ایی شکیلده ایشلتمه، اوْپتیموم ائله‌مک (فا:~). optimize

بیْتراق..bıtraq [باخ] پیتراق.

بیْجیر بیجیر..bıcır bıcır [ظرف] تئز تئز دانیشماق اوّچون ایشله نیر " اوُشاق بیجیر بیجیر دانیشیر".

بیْچاق..bıçaq [آد] بیچمک وکسمک اوچون بالاجا آیقیت، ساپلی و کسیجی چاقو (فا:کارد). knife {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بیچقو، بیچک›؛ دده؛ بیچمک› بیچماق› بیچ+ اق، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیْچاق آلتینا گئتمک..bıçaq altına getmək [تاثیرسیز ائیلم] جراح‌لیق عملیاتینا گئتمک.

بیْچاق آلتیندا یاتماق..bıçaq altında yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] جراح‌لیق عملیات اوْلماق.

بیْچاق چکمه..bıçaq çəkmə [آد] بیرینی چاقو ایله تهدیدائتمه (فا:چاقوکشی). knife –stabbing

بیْچاق چکن..bıçaq çəkən [صفت] بیچاقلا یارالاماغا ویا اؤلدورمه‌یه چالیشان (فا:چاقوکش). one who stabs whith a knife

بیْچاق سوّمویه دایانماق..bıçaq sümüyə dayanmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ چتین وضعیته گلمک.

بیْچاق سیرتی..bıçaq sırtı [آد] بیچاغین کسگین اوْلمایان طرفی.

بیْچاق‌قینینی‌کسمز..bıçaq qınını kəsməz [آراسؤز] بیری- یارارلاندیغی کیمسه‌نی آتماز.

بیْچاق کیمی..bıçaq kimi [صفت] اینجه، کسگین.

بیْچاق کیمی کسمک..bıçaq kimi kəsmək [تاثیرلی ائیلم] کسگین اوْلماق.

بیْچاق ووُرماق..bıçaq vurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیچاقلا کسمک.

بیْچاق یئمک..bıçaq yemək [تاثیرلی ائیلم] بیچاقلا ووُرولماق.

بیْچاق یبچاغا گلمک..bıçaq yəbçağa gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیچاقلی قاوقا ائتمک.

بیْچاقچی..bıçaqçı [آد] بیچاق ایتیلدن، ساتان ودوزَلدن (فا:چاقوساز).

بیْچاقچی‌لیق..bıçaqçılıq [آد] بیچاق دوزَلتمه ایشی.

بیْچاقلاتماق..bıçaqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] بیچاقلا ووُردورماق (فا:ف س چاقو زدن).

بیْچاقلاشما..bıçaqlaşma [آد] بیربیرینی بیچاقلا ووُرما(فا:چاقو کشی).

بیْچاقلاشماق..bıçaqlaşmaq [قا] بیربیرینی بیچاقلاووُرماق(فا: چاقوکشی کردن).

بیْچاقلاما..bıçaqlama [آد] بیچاقلاماق ایشی(فا:چاقوکشی).

بیْچاقلاماق..bıçaqlamaq [ل، ت] ۱-بیچاق ساپلاماق. ۲-بیچاقلا ووُرماق (فا:چاقو زدن).

بیْچاقلانماق..bıçaqlanmaq [بلسیز ائیلم] بیچاقلاووُرولماق(فا:چاقو خوردن).

بیْچاقلی..bıçaqlı [صفت] بیچاقی اوْلان.

بیْچاقلیق..bıçaqlıq [آد] ۱-بیچاق دوزَلتمه‌یه الوئریشلی اوْلان. ۲-بیچاق دوزَلتمه یئری (فا:مناسب برای چاقو).

بیْچقاس..bıçqas [اؤزل آد] خاقان و خانلارا وئریلن باغلیْلیق آندی[۷].

بیْچقی..bıçqi [باخ] بیچقی.

بیْچقین..bıçqın [صفت] قابادایی، ۲-اینسان‌آدی، کسن، بیچن[۲].

بیْچیغ..bıçığ [آد] آند، سؤزلشمه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیْچیلقان..bıçılqan [آد] الده آیاقدا و یئراؤزونده اوْلان یاریقلار. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیْخدیرماق..bıxdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] بیخماسینایوْل آچماق، بئزدیرمک (فا:به تنگ آوردن، بیزار کردن). to bother

بیْخدیریجی..bıxədırıcı [صفت] بیخقین‌لیق وئرن (فا:بیزار کننده).

بیْخدیریجیلیق..bıxədırıcılıq [آد] بیخدیریجی شئیین حالی، اوُساندیرجیلیق، بئزدیریجیلیک (فا:بیزار کنندگی).

بیْخقین..bıxqın [صفت] چوخ بیخمیش اوْلان (فا:بیزار).

بیْخقین‌لیق..bıxqınlıq [آد] چوخ بیخمیش اوْلما وضعیتی (فا:بیزاری).

بیْخقین‌لیق گلمک..bıxqınlıq gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ بیخماق، بوُنالماق.

بیْخقین‌لیق وئرمک..bıxqınlıq vermək [تاثیرلی ائیلم] بیخدیرماق، بئزدیرمک.

بیْخقینتی..bıxqıntı [آد] بیخما، بیخما دوُیقوسو.

بیْخما..bıxma [آد] بئزارلاما، بئزمه، اوُسانما، بیقما (فا:بیزاری).

بیْخماق..bıxmaq [س، سن] بئزارلاماق، بئزمک، اوُسانماق، دایاناماز وضعیته گلمک(فا:بیزارشدن). to feel aversion

بیْخیب اوُسانماق..bıxıb usanmaq [آد] چوْخ بیخماق.

بیْخیش..bıxış [آد] بیخما ایشی و یا بیچیمی (فا:بیزاری).

بیْخیشماق..bıxışmaq [قا] قارشی‌لیقلی اوْلاراق بیربیریندن بیخماق (فا:ازهمدیگر بیزار شدن).

بیْخیلماق..bıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیخماق‌ایشی گؤرولمک(فا: بیزارشدن)

بیْخینتی..bıxıntı [آد] بیخما دویقوسو (فا:بیزاری).

بیْدیق..bıdıq [صفت] قیسا و تیخناز[۲].

بیْراخماق..bıraxmaq [باخ] بوُراخماق.

بیْراش..Bıraş [اؤزل آد] توْرکمن-ساریْق بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

بیْزبیز..bızbız [آد] ۱-قیزارمیش کؤمور اوْستونده پیشیریلن‌پیی‌و یاغلی ات. ۲-داووُلا سوْل الـله ووُرولان اینجه دیه‌نک[۲].

بیْزبیزان..bızbızan [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {بوْزبوْزان}.

بیْزقوْو..bızqov [اؤزل آد] شاهبوز‘دا داغ آدی(۲۴۷۰)[۲۴۰].

بیْزیر..bızır [آد، آناتومی] قادین‌لیق دیلچیگی (فا:کلیتوریس).

بیْغ..bığ [آد، ت‹بییق›، سن] بیییق.

بیْغجاق..bığcaq [آد، دده] بیْغ چیخان یئر.

بیْغجیق..bığcıq [آد] ۱-بالاجا بیغ (فا:سبیل کوچک). ۲-بؤجک‌لرده باشین اؤن طرفیندن ایره‌لی‌یه دوْغرو اوُزانان بوْغوملو و چوْخ اوُزانان توْکه اوْخشایان حسّ اوْرقانی، دوُیارقا. ۳-بیتگی‌لرین‌یاپراق و ساپلاقلاریندا ساپ کیمی‌توره‌مه‌لر.

بیْغسیز..bığsız [صفت] بیغی اوْلمایان، بیغی چیخمامیش آدام

بیْغ‌لانماق..bığlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیغ‌لی اوْلماق، بیغی چیخماق (فا:سبیل دار شدن). to grow a moustache

بیْغ‌لی..bığlı [صفت] بیغی اوْلان، بیغلارینی ویرمامیش (فا:سبیل دار).

بیْغلی ساققاللی..bığlı saqqallı [صفت] بیغ وساققال قویموش، یاشلی.

بیْغی بَگ..bığı bəy [آد] ایری وسلقه‌لی بیغ‌لاری اوْلان آدام.

بیْغی بوُرما (بوُغو بوُرما)..bığı burma (buğu burma) [صفت] ۱-بیغ‌لاری بورولموش. with a twisted moustache ۲-گنج، یئتیشمیش، یئکه، بوْیلو بوخونلو. grown, adult

بیْغی قیرخیق..bığı qırxıq [آد] بیغلارینی قیخدیرمیش.

بیْغ‌یاغی..bığyağı [آد] بیغلاری یاغلاماغا یارایان بیر یاغ.

بیْغیر..bığır [اؤزل آد] گؤیچای‘دا کند آدی[۲۴۰].

بیْغیلجا..bığılca [آد، بیتگی] تاخیل‌لار قوروپونا منسوُب اولان بیر ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

بیْقماق..bıqmaq [باخ] بیخماق.

بیْلدیر..bıldır [ظرف، صفت] باخ: بیلدیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیْلدیرچین..bıldırçın [آد، دیرگی] تویوق‌لاردان، بوْز رنگلی، بنک‌لی، اتی یئمه‌لی، کوچَری بیرقوش (فا:کبک). coturnix

{ت‹بوُدورسین›؛ قدیمی سؤیله نیشینه باخارساق نظره گلیر بودوره‌مک (بوللایاراق اویناماق) فعلی و سین اکی ایله دوزه‌لیب و اویناپا اویناپا یئریین قوشو گؤسته ریر، چین اکی همان سین اولاراق بیر سیرا قوشلارین آدیندا گؤرمک اولار: سیغیرچین، گؤیرچین، لاچین[٦]؛ محتملا سَینه‌رک یئریمه سینه اشارت دیر}.

بیلدیرچین کیمی.. bıldırçın kimi [صفت] قیسابوْیلو، دوْلقون و آلیملی (قادین).

بیلقیماق.. bılqımaq [تاثیرسیز ائیلم] پوْزولوب یوُمشانماق، اریپیب زده‌لنمک.

بیلگَه.. bilgə [اؤزل آد] باکی‘دا کند آدی[٢٤٠].

بیلیق بیللیق.. bıllıq bıllıq [صفت] تیمبیل، اتلی بوُدلو.

بیلیق.. bılıq [آد] اوشاق آلَتی(فا:دوُل). penis

بینقیل بینقیل.. bınqıl bınqıl [صفت] دوْلقون و پلته کیمی تیترک.

بینقیلداق.. bınqıldaq [آد] امزیک‌لیک، اوُشاغین تپه و آلنی آراسیندا یومشاق بؤلوم (فا:ملاج). (anat) fontanel {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بینقیلداماق.. bınqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] (ات و مایع اوْچون) تیتره‌مک.

بیی.. bıy [ندا] شاشقین‌لیق حالیندا دئییلن سؤز "بیی منی سن هاردا گؤروبسن؟".

بییغینی بوُرماق.. bıyığını burmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه گؤونمک.

بییغینین آلتیندان گئچمک.. bıyığının altından geçmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه رؤشوت وئرمک.

بییغینین آلتیندان گؤلمک.. bıyığının altından gülmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی استهزا ائتمک، اله سالماق ویا بیرینین وضعیتینی بللی ائتمه‌دن گؤلومسه‌مک.

بییق.. bıyıq [آد، ت‹بییق›، سن] کیشی‌لرین اوست دوْداغی اوستونده اوْلان توکلر، باخ:بیغ، بوُغ (فا:سبیل). mustache

بییق سیز.. bıyıqsız [صفت] بییغی اوْلمایان، بییغی چیخمامیش آدام (فا:بی سبیل). moustacheless

بییقلی.. bıyıqlı [صفت] بییغی اوْلان، بییقلارینی ووُرمامیش(فا: سبیل-دار).

بییقلی بالیق.. bıyıqlı balıq [آد، دیرگی] سازان‌لاردان بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). barbus fluviatilis

بی.. bi [اک، فا] آدلارین اوّلینه گله‌رک یوخلوق معناسی وئرن بیر اک "بی انصاف، بی وفا" (فا:بی).

بَی.. bəy [آد] باخ: بگ؛ ١-باشچی، زنگین، سوْیلو، داماد،

بی‌آب.. bi ab [اؤزل آد] تاروُم و آوج ده کند آدی.

بیآباد.. biabad [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {بگ+آباد}.

بی‌آرام.. biaram [آد، فا] آرامسیز، قرارسیز (فا:بی‌آرام).

بَی‌آرمودو.. bəyarmudu [آد، بیتگی] ایری، قوْخولو و دادلی بیرآرمود نوْعو.

بی‌آهنگ.. biahəng [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آهنگ‌سیز، اوُیومسوز (فا:بی‌آهنگ).

بیابان.. biaban [آد، فا] اوْتسوُز و بیتگی‌سیز دوْز یئر، چؤل بایر (فا:~).

بیابان‌گرد.. biabangərd [صفت] آوارا، سوْرگون، چؤللره دوْشن (فا:~).

بیات.. bəyat [آد، عربجه] ١-گئجه‌له‌مه، گئجه‌نی بیر یئرده گئچیرمه. ٢-گئجه باسقینی (فا:~).

بی‌اختیار.. biixtiyar [صفت، ظرف] اختیارسیز، اؤزو ایسته‌مه‌دن (فا:~).

بی‌ادب.. biədəb [آد] ادب‌سیز (فا:~).

بَی‌ارکی.. bəy ərki [آد] زنگین‌ارکی، پلوْتوکراسی(فا:پلوتوکراسی).

بیاض.. bəyaz [آد، عربجه] آغ، قارا قارشیتی (فا:~).

بیاض زهیر.. bəyaz zəhir [آد] هئروْیین و کوْکایین کیمی‌سیوی اوْلمایان اوُیوشدوروجو مادّه.

بیاض سینک.. bəyaz sinək [باخ] آغ سینک.

بی‌اعتبار.. bietibar [صفت] اعتبارسیز (فا:~).

بَی‌افندی.. bəyəafəndi [آد] سایقی اوچون بیر کیشی‌یه خطاب اوچون دئییلن آد.

بی‌اکراه.. biikrah [ظرف] اکراه‌سیز، نفرت‌سیز، چیرنمه‌دن (فا:~).

بی‌امان.. biəman [صفت] آمانسیز (فا:بی امان).

بَیان.. bəyan [آد، عربجه] سؤیله مه.

بیان.. biyan [آد] باخ: بییان.

بیانات.. bəyanat [آد، عربجه] دئمج، بیلدیری (فا:بیانات).

بی‌انجام.. biəncam [صفت، فا] سوْنوجسوز، عاقبت‌سیز (فا:~).

بیانامه.. bəyannamə [ع+فا] بیلدیریگه (فا:بیانامه). declaration

بیانیه.. bəyaniə [آد] دئمج، بیلدیری (فا:بیانیه). statement

بَی‌اوْغلو.. bəyoğlu [اؤزل آد] بَی‌دن اوْلموش، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بی‌ایذن.. biizn [س، ظ] ایذن‌سیز (فا:بی اذن).

بَی‌بابا.. bəybaba [آد] ١-سایقی اوْچون یاشلی ارکک‌لره دئییلن بیر سؤز. ٢-بعضا اَوُشاق‌لارین آتالارینا سسله نیش سؤزو.

بیبار.. bibar [آد، بیتگی] باخ: بیبَر.

بی‌باک.. bibak [صفت] قوْرخوسوز، قورخماز (فا:نترس).

بیبَر..bibər [آد، بیتگی] بادیمجان‌لاردان، بیز، دوْلمالیق، یاشیل قیرمیزی و چارلستون نوعلاری اولان بیر بیتگی (فا:فلفل). capsicum annuum. sol pepper {ت‹بیبلی، باتمول، بوُتمول›، سن ‹بوبر، بیبر›؛ بو کلمه‌نین سانسکریتجه pippala کلمه سیندن آلینماسینی اویقون گؤرورلر، و بو کؤکدن بوّتون آوروپا و عربجه‌یه یاییلمیشدیر}.

بیبَر آشی..bibər aşı [آد] بیبر و بامادورو چوخ اولان بیر نوع آش.

بیبرآغاجی..bibərağacı [آد، بیتگی] قارا بیباردان یئتیشن بیرآغاج (فا:گیاه).

بیبَرتورشوسو..bibər turşusu [آد] اوزون یاشیل بیبردان دوزه‌لن تورشو.

بیبردوْلماسی..bibər dolması [آد] گؤی بیبرین ایچینی بوشالداراق و اونا قیمه ات سوغان و لپه یا دویو دولدوراراق و پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

بیبَرسالچاسی..bibər salçası [آد] قیرمیزی بیبردن دؤزلمیش سالچا[۲].

بیبَرسیز..bibərsiz [صفت] بیبری اوْلمایان، بیبرسیز (فا:بی فلفل).

بیبَرله‌مک..bibərləmək [تاثیرلی ائیلم] بیبر قاتماق (فا:فلفل زدن).

بیبَرلی..bibərli [صفت] آجی، ایچینه بیبر قاتیلمیش (فا:فلفل دار).

بیبَرلیک..bibərlik [آد] ۱-بیبر یئتیشدیریلن یئر (فا:فلفل زار). ۲-بیبر قابی (فا:ظرف فلفل).

بیبریه..bibəriə [آد، بیتگی] بالللی بابا سوولاردان، یاپراقلارینی تؤکمه ین، چیچکلری سوْلوق، گؤی (ماوی) رنگلی، چوخ ایللیک، گؤزل قوْخولو بیتگی، قوش دیلی (فا:روزمارین). rosmarinus oficinalis {باخ: بیبر}.

بیبلیوْفیل..bibliofil [آد، فرانسیزجا] کتاب سئور.

بیبلیوْقرافی..biblioqrafi [آد، فرانسیزجا] قاناقچا، قاناقلار (فا:بیبلیوگرافی).

بی‌بهره..bibəhrə [صفت] یارارسیز، چیخارسیز (فا:بی بهره).

بیبی..bibi [آد، سن] آتانین باجی‌سی[۱۳۵] (فا:عمه).aunt

بیبی اوْغلو..bibi oğlu [آد] آتانین باجیسی اوْغلو. cousin

بیبی تورکان..bibi türkan [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلو آتابگ مُظفرالدین[۲]ین آناسی[۷].

بیبی جیغاز..bibi cığaz [آد] بالاجا بیبی. aunty

بی‌بی شیروان..bibi şirvan [اؤزل آد] ۱-گنبد ده کند آدی. ۲-بی‌بی-شیروان‌بؤلگه‌سینده‌تورکمن کندلری: دیگچه(ق*۵۰)، تَقان دوُردو مالللا (گ*۵۰)، ائیمر بی‌بی‌شیروان (*۲۲۰)،

بیبی قیزی..bibi qızı [آد] آتانین باجیسی قیزی. cousin

بی‌بی کندی..bibi kəndi [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

بیبی گلینی..bibi gəlini [آد] آتانین باجیسی‌نین گلینی.

بیبی نوه سی..bibi nəvəsi [آد] آتانین باجیسی نوه سی. second cousin

بی‌بی یانلوُ..bibiyanlu [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

بیبی‌بَگیم..bibi bəyim [تاریخی اؤزل آد] بابوُر خان دؤنَمی سارای خانیملاریندان[۷].

بیبیلی گئتمک..bibili getmək [مس تق[٦]] اؤز باشینادولانماقدان‌باشی-گیجلمک.

بی‌پروا..bipərva [صفت] چکینمز، قوْرخوسوُز، قوْرخمادان (فا:بی‌پروا).

بیت..bit [آد، دی، ت] اوْت و حئیوان بیتی، یاریم قانادلی‌لار سوْیوندان و تیفوُس میکروبونو داشییان بیر بؤجک "باش بیتی، آغاج بیتی، چیچک بیتی" (فا:شپش). pediculus

بِیت..beyt [آد، عربجه] ۱-ائو، مسکن.۲-(ش) آنلام‌باخیمیندان ایکی مصرع‌دن (دیزه دن) تشکیل تاپان شعر پارچاسی (فا:~).

بِیت‌اُلحرام..beytülhəram [آد، عربجه] مسلمانلارین قوتسال‌مکانی (فا:~). the temple of mecca

بیت‌الله جعفری..beytullah cəfəri [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

بیت‌الله سلیمی آوانسر..beytulla səlimi avansər [اؤزل آد] اهرلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

بِیت اُلمال..beytulmal [آد، عربجه] دؤولت خزینه سی(فا:~).

بِیت‌اُلمُقدّس..beytulmuqəddəs [آد، عربجه] موسلمانلارین قوتسال سایبلان شهرلریندن بیری (فا:~). Jerusalem

بیت‌اوْتو..bit otu [آد، بیتگی] سیراجا اوتو سوولاردان بیر نوع بیتگی (فا:نام گیاهی). pedicularis/ aira capllaris

بیتئی..bitey [آد] بیر بؤلگه‌ده یئتیشن بیتگی‌لرین هامیسی، فلوْرا.

بیت‌بازاری..bit bazarı [آد، مج] اسکی شئی‌لری ساتان چارشی.

بی‌تاب..bitab [ظرف، فا] دؤزوم سوز، طاقت‌سیز، دایاناق‌سیز (فا:~).

بی‌تجرُبه..bitəcrübə [صفت] تجربه‌سیز گؤرگوسوز (فا:~).

بیتر..bitər [آد] توْخوم. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیتراق..bitraq [آد، ت‹بوُتورقاق›] باخ: پیتراق.

بی‌تربیت (بی‌تربیه)..bitərbiət (bitərbiə) [آد، فا] تربیه‌سیز (فا:~)

بیتَرگه..bitərgə [اؤزل آد] گرَک، حاجت، احتیاج[۷].

بیتروآن..bitroan [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کندآدی {بیتیرمک و سوْنوجلاندیرماق سؤزوندن: بیتیرن: بیر سوْنوجا واران}.

بیتریشمک..bitrişmək [قا] حسابلاشماق، اؤدَشمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیتریک..bitirik [آد] ١-فیسدیق. ٢-قادینلارین آرواد یئرینده اولان دیلچیک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیتریم..bitirim [صفت] اؤستون کیفیتلی، اؤستون اولان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیتشیک..bitişik [آد] متّصل. joined

بی‌تقصیر..bitəqsir [صفت] سوچسوز، گناه‌سیز (فا:ـ).

بیت‌قدر..bit qədər [ظرف] لاپ بالجا، ان کیچیک.

بیتَک..bitək [صفت] بول و ایی بیتگی یئتیشدیرن (توپراق)، وئریملی.

بی‌تکلف..bitəkəllüf [صفت] تکلّف‌سیز (فا:ـ). runffected (ly)

بیتگی..bitgi [آد، بیتگی] آغاج، اوت، چیچک کیمی توپراغا کؤک سالاراق یئتیشن یاراتیق، گؤیرتی، گؤوه‌رن یاراتیق، بؤتگؤ (فا:نبات، گیاه). plant، vegetable

بیتگی بیتلری..bitgi bitləri [آد، دیرگی] بیتگی‌لر اؤزه رینده یاشایان، اؤرنه‌یی قیزمیزی بؤجک، آغاج بیتی، چیچک وفیدان بیتی کیمی بؤجک‌لرین اورتاق آدی. plant-loose

بیتگی بیلیمجی..bitgi bilimci [آد] بیتگی بیلمَنی، بیتگی بیلیم اوزمانی (فا:گیاه شناس). botanist

بیتگی بیلمَنی..bitgi bilməni [آد] بیتگی بیلیمجی، بیتگی بیلیم اوزمانی (فا:گیاه شناس). botanist

بیتگی بیلیمی..bitgi bilimi [آد] بیتگی‌لری اینجه‌لیین بیلیم، بوتانیک (فا:گیاه شناسی). botany

بیتگی پاتولوژی‌سی..bitgi patolojisi [آد] بیتگی خسته‌لیکلرینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی.

بیتگی‌توپلولوغو..bitgi topluluğu [آد] تؤرلو بیتگیلرین بیر آرادا یاشاما دورومو.

بیتگی چی..bitgiçi [آد] بیتگی بئجه رن، اکینچی plant-grower, plant-breeder

بیتگی سوتو..bitgi sütü [آد] سوت گؤرونومونده اولان بیتگی اؤز سویو.

بیتگی سوو..bitgisov [آد] بیتگی ساو، بیتگیمسی، بیتگی‌یه بنزر.

بیتگی قیران..bitgi qıran [آد] بیتگی‌لری آرادان آپاران (فا:علف کش). herbicide

بیتگی لشمک..bitgiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیتگی وضعیتینه گلمک (فا:نبات گردیدن).

بیتگیچی‌لیک..bitgiçilik [آد] بیتگی یئتیشدیرمه ایشی.

بیتگیسل..bitgisəl [آد] بیتگی ایله ایلگی‌لی، بیتگی‌دن اولان (فا:نباتی).

بیتگیسل حیات..bitgisəl həyat [آد] باخ: بیتگیسل یاشام.

بیتگیسل یاشام..bitgisəl yaşam [آد] خسته‌لیک ویا قضا سبب ایله بیلینج‌سیز و حرکت‌سیز وضعیته گلن کیشی‌نین حیاتی.

بیتگیسل یاغ..bitgisəl yağ [آد] بیتگی‌دن دوزه‌لن یاغ (فا:روغن نباتی).

بیتگی‌لر عالمی..bitgilər aləmi [آد، بیتگی] دنیز و قارادا بیتگی نوعو ٣٠٠٠٠٠ دانا اولاراق، ١٤٠٠٠ی آلگ، ٧٠٠٠٠ ی گؤبه‌لک، ٢١٠٠٠ ی بیریوفیت، ١٠٠٠٠ی پتریدوفیت و قالانی دانالی بیتگی‌لردیرکی بولاردان ٥٠٠و آچیق دانالی و١٥٠٠٠ی باغلی دانالی بیتگی‌لردیر (فا:عالم گیاهان). plant kingdum

بیتگی‌لر عالمی بؤلومو..bitgilər aləmıı bölümü [آد، بیتگی] بیتگی‌لری بئیله بؤلوملەییرلر: plant kingdom: بؤلوم (فا:شاخه) division (phyta)، تاقیم (فا:رده) class (phyceae)، آیریم (فا:راسته) order (ales)، سوی / فامیل (فا:تیره، خانواده) family (aceae)، جنس (فا:ـ) genus، نوع (فا:گونه) species، ایرق (فا:نژاد) race، چئشیت (فا:رقم) variety، (فا:سلسله عالم گیاهان).

بیتگیمسی..bitgimsi [آد] بیتگی‌یه بنزر.

بیتگیمسی حئیوانلار..bitgimsi heyvanlar [آد] مرجان، سؤنگر کیمی بیتگی گؤرونومونده اولان حئیوانلار.

بیتگین..bitgin [صفت] ١-سونا چاتمیش، گوجو توکنمیش، گوجسوز اینسان، چوخ یورقون، قورتارمیش، تاماملانمیش حالدا اولان (فا:تکمیل شده). ٢-یئتیشمیش (فا:کامل)،. مکمّل. finished completed

بیتگین‌لیک..bitginlik [آد] بیتگین اولما وضعیتی.

بیتلر..bitlər [آد، دیرگی] باشلاری کیچیک، امیجی، امجک‌لی‌لر اؤستونده یاشایان، قانلا بسله‌نن، قانادلی بؤجک‌لر تاقیمی (فا:تیره شپش ها). anoplura

بیتَلگه..bitəlgə [آد] توپراغین بیتگی یئتیشدیرمه گوجو.

بیتلنمک..bitlənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیتلی‌اولماق، اؤز بیتلرینی آراماق (فا:شپشوشدن

بیتله‌مک..bitləmək [ل] باشقاسینین بیتلرینی آراماق (فا:شپش در آوردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیتلی..bitli [صفت] بیتلنمیش اولان (فا:شپشو). lousy

بیتلی‌قوخموش..bitliqoxmuş [صفت] اؤستو باشی کیرلی.

بیتلیلیک..bitlilik [آد] بیتلی شئیین و آدامین حالی.

بیتمز..bitməz [صفت] توکنمز، قوُرتامایاجاق قدر، بیتمه‌ین، توکنمه‌ین، سوْنرا اوْلمایان، سوْنسوُز، باشاگلمز (فا:بی پایان). impoverished

بیتمز توّکنمز..bitməz tükənməz [صفت] بیر توّرلو سوْنا گلمه ین.

بیتمزلیک..bitməzlik [آد] بیتمه ین، توکنمزلیک.

بیتمک..bitmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤوَرمک، اوْت وآغاج توپراقدان چیخماق (فا:روییدن). to grow ۲-توّکنمک، آردی کسیلمک، سوْنا چاتماق، قورتارماق، چوخ یوْرولماق، باشا چاتماق (فا:به اتمام رسیدن). to end, to finish ۳-سوْنوج لانماق، یئرینه یئتیرمک (فا:به نتیجه رسیدن). {سومرجه پته اوچون پئتقا دئییلیردی؛ ت، سن‹بوّتمک›؛ دیواندا بیتیمک کلمه‌سی یازماق معناسیندا گلیب و ایندیکی بیتمک و گؤیرمک مفهومو اوْ زامان بوّتمک شکلینده سؤیله‌نیردی ایکینجی حرفین یوُوارلاق سؤیله نیشی ایندیده چوخ کلمه‌لرده اؤزونو گؤسته ریر: بوّتون، بوُتا› بوُداق› پوُتا› پوْتا، بوّتؤو› بیتَو، بوُداماق، البته ایندیکی سؤیله نیشده ده بیر سیرا کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: بیتگی، بیته گن، بیتیش، پیتراق؛ قدیم بیتیمک (یازماق) کلمه سیندن نئچه ایز نشان وئرمک اوْلار: پته› بیته (ژتون)، پتک› پته+ک (پته کیمی اولان آری شانی)، بیتیک›بئتیک (کتاب)، بیتی›بئتی (گؤیسل کتاب)، بیتیکچی (دوعا یازان)؛ اینگیلیزجه و یونانجادا ایشله‌نن botanic, botany (بیتگی‌سل و بیتگی بیلیمی)، bud (قوْنچا) کلمه‌لری بیتگی معناسیله ایلگیلی اولاراق بو کؤکه باغلی اولمالیدیلار، البته اینگیلیزجه‌ده petition کلمه‌سی مکتوب و عرضحال معناسینداییر و پته، بیتمک سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

بیتمک توّکنمک بیلمه‌مک..bitmək tükənmək bilməmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر توّرلو سوْنا گلمه‌مک.

بی‌تمنّا..bitəmənna [صفت] تمنّاسیز.

بیتمه ین..bitməyən [صفت] بیتمک و قورتارماق بیلمه ین.

بیتمیش..bitmiş [صفت] ۱-بیربیرینه قووشموش، بیرلشمیش، باشا چاتمیش، یاپیشمیش، قورتارمیش، (فا:سپری). elapsed ۲-بازارلیقدا بیر شئیین سوْن فیاتی.

بیتنل..bitnəl [صفت] وئریملی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیتَو..bitəv [صفت] ۱-بوّتون، اَل دَیمه‌میش(فا:کامل).۲-سوْیلو، سوْیلو آت.{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بوتاو›؛ باخ: بیتمک}.

بیتوُم..bitum [آد، فرانسیزجا] یئر ساققیزی (فا:~).

بیتی..biti [آد] ۱-رسیم و هئیکل اینجه صنعت‌لرینده وارلیق لارین بیچیمی. ۲-گؤیسل کتاب {باخ: بیتمک}.

بیتیب توکنمز..bitib tükənməz [صفت] ۱-قوُرتارمایان، آخیری اوْلمایان. ۲-چوخ بیتمه ین، گؤوَرمه ین.

بیتیرمک..bitirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوُرتارماق، سوْنا چاتدیرماق، سوْنا اردیرمک، توّکتمک. to finish ۲-یئرینه یئتیرمک، یئتیشدیرمک، حاصل ائتمک. ۳-گوجسوز ائتمک، محو ائتمک (فا:تکمیل کردن) to complete {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بوتورمک›: ساغالتماق}.

بیتیرمه..bitirmə [آد] قوُرتارما (فا:اختتام). completing

بیتیرمیش..bitirmiş [صفت] قوُرتارمیش (فا:به اتمام رسیده).

بیتیریش..bitiriş [صفت] بیتیرمه، بیتیریم (فا:اختتام).

بیتیریلمک..bitirilmək [بلسیز ائیلم] سوْنوج لاندریلماق، آخیرا چاتدیریلماق، باشا چاتدیریلماق، (فا:به انجام رسیدن).

بیتیریم..bitirim [آد] سوْنوج لاندیرما، قورتاریلما (فا:پایان). final

بیتیریمجی..bitirimci [آد] سونوج لاندیران(فا:متمم). supplement

بیتیریم‌لیک..bitirimlik [آد] ریساله (فا:رساله). thesis

بیتی‌سیز..bitisiz [صفت] ایچینده اینسان، حئیوان، دوْغا و طبیعت عضولری اوْلمایان(رسیم و هئیکل)، غیر فیقوُراتیو.

بیتی‌سیز صنعت..bitisizsənət [آد] بیتی ایشلتمه ین اینجه صنعت، نوْن فیقوُراتیوصنعت.

بیتیش..bitiş [آد] بیتمک‌ایشی ویا بیچیمی، بیتمه، سوْناارمه (فا:اتمام).

بیتیشدیرمک..bitişdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیتیشمه‌سینه یوْل آچماق، بیرلشدیرمک، یاپیشدیرماق، قوْووشدورماق (فا:به‌انتهارساندن

بیتیشدیریجی..bitişdirici [صفت] بیتیشدیرین، قووشدوران، یاپیشدیران (فا:به انتها رساننده).

بیتیشدیریجی صامت..bitişdirici samit [آد] بیتیشدیریجی سس‌سیز حرف، توّرک دیلینده ایکی صایت آردیجیل ایشلنمز و بو کیمی دوُروم اوْرتایا چیخینجا، ایکی صاییتین آراسیندا "بیتیشدیریجی صامت" دئییلن بیر فوْنئم "س، ن، ی" چیخیش ائدیر، س (منسوبیت اکی، اوّچونجو شخص اوّچون ملکی ضمیر) "آتاسی، موسیقی سی، گمی سی"؛ ن (آدین یه‌لیک و تأثیرلیک حال اکی "موسیقی‌نی، گمی‌نی"؛ ی (آدین یؤنلوک حال اکی) "ماهنی‌یا، گمی‌یه".

بیتیشدیریلمک..bitişdirilmək [بلسیز ائیلم] باغلانیلماق، بیتیشدیرمک ایشی گؤرولمک، بیرلشدیریلمک، ، یاپیشدیریلماق (فا:به انتها رسانده شدن) to be jointed/ connected/ linked

بیتیشکن..bitişkən [آد] بیتیشگن:۱-سونا چاتمیش اولان (فا:به انتها رسیده). ۲-(آ، دیل‌ب) سون اکلی دیل، سؤزجوکلرینه اک آرتیراراق کؤک‌وگؤوده‌سی‌دییشمه‌ین‌دیل، التصاقی‌دیل (فا: التصاقی)

بیتیشکن‌لیک..bitişkənlik [آد] ۱-بیتیشگن اولما وضعیتی. ۲-(دیل‌ب) یئنی بیر کلمه دوزلتمک اوچون کؤکلره اک گتیرمه اؤزللیگی.

بیتیشمک..bitişmək [تاثیرسیز ائیلم] قووشماق، بیربیرینه توخوناجاق قدر یاخینلاشماق (فا:بهم رسیدن). to join

بیتیشمه..bitişmə [آد] بیربیرینه قووشما(فا:اتصال). connection

بیتیشمیش..bitişmiş [صفت] بیربیرینه یئتیشمیش، بیتیشیک، قووشموش (فا:بهم رسیده). joint; junction

بیتیشیک..bitişik [صفت] بیربیرینه یئتیشن، بیتیشیک، قووشوق، ایکی یا چوخ شئیین بیرنقطه ده قووشماسی و بیتیشمه‌سی (فا:بهم رسیده). joint; junction

بیتیشیک‌تاج‌یاپراقلی‌لار..bitişik tac yapraqlılar [آد، یئگی] تاج یاپراقلاری بیربیریله یاندان بیتیشیک اولان یئگی‌لر.

بیتیشیک‌چاناق‌یاپراقلی‌لار..bitişik çanaq yapraqlılar [آد، یئگی] چاناق یاپراقلاری بیربیرینه بیتیشمیش اولان یئگی‌لر.

بیتیشیک‌لیک..bitişiklik [آد] بیتیشیک اولما وضعیتی. adjacency

بیتیشیملی..bitişimli [صفت] بیتیشکن.

بیتیک..bitik [صفت] ۱-یورقون لوقدان گوجو قالمامیش(فا:به انتها رسیده). ۱-یئتیک؛ یازیلمیش هرشئی، مکتوب، تذکره، کتاب (فا:کتاب). letter، book {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ:بیتمک}.

بیتیک‌بگ‌آرسلان..bitik bəy arslan [تاریخی اؤزل آد] اویغور خاقانلیغی دؤنمی بیر بگ[۷].

بیتیکچی..bitikçi [آد] کتاب‌یازان، کاتب، کتابین‌ویابیر یازی‌نین اؤزوندن یازان (فا:نسّاخ). ۲-دوعا یازان(فا:دعانویس).

بیتیکلیک..bitiklik [آد] بیتیک دؤزلتمه گه الوئریشلی.

بیتیلمک..bitilmək [بلسیز ائیلم] یازیلماق(فا:نوشته‌شدن).

بیتیله‌مک..bitiləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه مکتوب یازماق(فا:نامه نوشتن)

بیتیلی..bitili [آد] ایچینده اینسان، حئیوان، دوغا و طبیعت عضولری و اؤیه‌لری اولان (رسیم و هئیکل)، فیقوراتیو.

بیتیلی‌صنعت..bitilisənət [آد] دوغا و طبیعت ین گؤرونن بیچیم‌لرینی ایشله‌ین‌صنعت، فیقوراتیوصنعت.

بیتیم..bitim [آد، یازین] ۱-شئی، کیمسه، اولای ویا دویقویو بیتیمله‌ین و مصوّر ائدن سؤز ویا یازی، تصویر. ۲-بیتمه، قورتارما، بیرایشین سونو؛ غایه، هدف، اؤلکو" یول بیتیمینده بؤیوک بیرتیکینتی گؤرسه-نیر" منتهی(فا:پایان)end {باخ: بیتیمک}.

بیتیمسل..bitimsəl [صفت] بیتیم‌له ایلگی‌لی، تصویری.

بیتیمسل‌دیل‌بیلگی‌سی..bitimsəl dil bilgisi [آد] بیر دیلین بلیرلی چاغینی اینجه له‌ین دیل بیلگی‌سی، بئتیم‌له مه‌لی دیل بیلگی‌سی.

بیتیمسیز..bitimsiz [صفت] سئینیرلانمایان، سونسوز (فا:نامتناهی).

بیتیمک..bitimək [ل، ت] یازماق.

بیتیملنمک..bitimlənmək [بلسیز ائیلم] بئتیمله‌مک ایشی گؤرولمک.

بیتیمله‌ییجی..bitimləyici [آد] بئتیمله‌مه یانلی‌سی.

بیتیمله‌مک..bitimləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر نسنه‌نین اؤز اؤزللیک‌لرینی آچیق بیچیمده سؤز ویا یازی ایله آنلاتماق، رسیم‌له‌مک.

بیتیمله‌مه جی..bitimləməci [آد] بئتیمله‌مه‌یه آغیرلیق وئرن، تصویرجی.

بیتیملی..bitimli [صفت] ۱-تصویرلی ۲-بیتیمی بللی اولان (فا:متناهی).

بی‌ثبات..bisubat [صفت] قالیجی اولمایان، اؤتَری، گئچَری (فا:~).

بی‌ثمره..bisəmərə [صفت] وئریم‌سیز (فا:~).

بیج..bic [صفت] بیژ: ۱-ائولی اولمایان آتاآنادان اولان، حرام نطفه‌لی (فا:حرامزاده). bastard ۲-تربیه‌سیز اوشاق، فیریلداقچی، مجازاچوخ بیلمیش۳-آغاج کؤتویو ویا گؤوده سیندن چیخان خیردا زوغ. shoot, sprout {باخ:بیژ}.

بیج قورُوسو..bic qurusu [آد] سویسوز و یاراماز اوشاق.

بیجا..bica [صفت، ظ، فا] یئرسیز، آنلامسیز، بوشو بوشونا (فا:~).

بیجار..bicar [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

بیجار..bicar [اؤزل آد] بو شهر بیر آذربایجان شهری اولاراق کوردوستان اُستانینا باغلانیب، اؤنجه‌لر آدی "گروس" اویدو و ناصرالدین شاه زامانی بیجار آدینا دَییشیلدی[۱۶۴]. (باخ: گروس). اؤزئی گئنیش لیگی ۷۷۳۰ کیلومترمُربّع و دنیز سولاری‌سوییه‌سیندن ۱۸۷۰متر یوکسک لیکده‌دیر، ش۱۳۲۰ده ۲۷٦ کندی اولاراق ۹۱۰۰۰* نفر نفوسو وارایدی، او دؤنم شهرین اؤز نفوسو ۱۰۰۰۰* نفر، تورک، گروس و کوردقئید اولونوبدور. ش۱۳۸۵ده شهرستان ۹۸۰۰۰ و شهرجمعیتی ٤٨٠٠٠ اعلام اولوبدور، ایندیسه نفوسون ٦٠-۷۰فایزی کورد و ۳۰-٤٠ فایزی تورک سانیلیر، قئید اولونمالیدیر گروس‌لار تورک خالقی ساییلیر و غور تورکلرینه باغلی اولاراق سونی مذهبدیلر، اونلارین دانیشدیغی‌دیلین‌ایچینده عربجه و آزاراق

کؤردجه و فارسجا کلمه لرین اؤلماسی بعضی‌لرینی بوُ یانلیشلیغا سالیرکی گویا بوُ قوُوم آیری دیللره منسوبدولار حالبوکی اؤنلارین دیللرینین اساس بؤلومو تؤرکجه اؤلاراق تورکجه‌نی تؤرکلرین آنا دیللری کیمی دانیشیرلار اؤنلارین بیر بؤلوموده آذربایجانین آیری بؤلگه‌لرینه یاییلاراق تؤرکجه‌دن باشقا دیل دانیشمازلار، و گروس کلمه‌سینین بیر تؤرک سؤزو اؤلماسی و تاریخده بیر تورک طایفاسی کیمی گؤرنمه‌سی بوُنا آیدین دلیلدیر (باخ:گروس). بو شهرده توْخونان جئجیم، قالی، سجّاده، گلیم، کئچه، توْر، و الجک‌لر بؤیوک معروفیته صاحبدیر همچینین چوْخلو معدنی اوْجاق‌لاری واردیر(دمیر، آهک، گچ، داش). تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن نئچه سینی آد آپارماق اوْلار: قوُمچو قالاسی (قوُمچقا)، یانیق تپه، آلاگؤز قالاسی، صلوات‌آباد کؤپروسو، اوْچ‌گؤنبد داش‌بینا، خُسروآباد مچیدی، سیدخشر و سیدمُصیّب امامزادالاری، حاج شهباز خان تیمچه سی، امیر تومان تیمچه‌سی (صفوی دؤورونه عایددیر)، افتخارنظام بازاری، قیصریه سالار بازاری، قیصریه سید شکر بازاری، امیر تومان بازاری و بیجارین بؤیوک بازاری، بوُ شهرده ٦٠ دان چوْخ تاریخی بینا تانینیبدیر. شهرین مُختلف اوْولاقلاری بؤلگه‌نین بؤیوک گزمه‌لی یئرلره مالیک‌اوْلدوغونو گؤسترپر، اؤرنک: آیتوس‌اوْولاغی، جیران باخاره، آلاگوزه، آلما قلاغه، قوُرت دره‌ه، قوُمچقای‌ه، خان کندی‌ه، چنگ آلماس‌ه، آی قالاسی و گؤی تپه‌ه. {بیجار سؤزو بعضا جارلاماق سؤزونه باغلانیر و بیر سؤزون تئز یاییلماسینی بوُنا شاهد گتیریللر ولی سؤزجوک باخیمیندان بوُ کلمه بئجرمک، باجارماق و بیچمک سؤزونه باغلانمالیدیر بئیله کی بو شهرین آدیندا باشاری و بؤیویوب رُشد ائله‌مک مفهومو اساس بؤلومدور}. ۲- بیجاربؤلگه‌سینین چایلاری: چایلارقیْزیل‌اؤزَنْ‌ه تؤکولورلر: تاب (اوچ گنبد (s۳b۲۵)، بیشوُگی (s۳b۲۲~)، اوُزن‌دره (s۱b٦۳)، تلوارچایی təlvar (q۹s۰,٤b۱٤۲)، کوُهزَن/ کؤهسان (جیران s۳b٤۹)، آغبوُلاق‌چایی(جیقلو s٤b۱۷)، دره‌ویران (s۱b۲٤~)، کؤرکوره (یاستیکند s٦b۸)، چالاب (s۳b۲۵~)، قَجور(s۳b۲۸~)، قوُرددره (s٤b۲۳~)، شهرَک (یاسوکند s٤b۱٤)، شیرین‌سوُ (یاسوکند s۵b۹)، گوْرانی (قارشق s۱b٦۲)، ۳-بیجار بؤلگه‌سینین داغلاری: زاغا (٤کد ۲۱٤۵)، گوُرگُش (۲۵ک‌گ‌د۱۷۱۰)، مادیان (۱۸ک‌گ‌د۱۸۸۲)، قَلیلان (۲۰ک‌گ‌د۱۹۲۹)، نئیوَند (۲۰ک‌گ‌د۱۹۲۹)، هزار پَلَن (۲۲ک‌گ‌د۱۹۸۸)، ماهی (۲۳ک‌گ‌د۱۹۱۹)، چَم (۲۵ک‌گ‌د ۱۷٤۲)، چَنگ الماس (۲۵ک‌گ‌د۲۵۱۰)، دوُزخ دره (۳۳ک‌گ‌د۱۷۲۷)، بته (۳۵ک‌گ‌د۱۷۳٦)، دربند (۳٦ک‌گ‌د ۱۸۳۸)، قیساداغ (۱۵ک‌ق‌ب-۲۱۱٦)، هاچا (۲۰ک‌ب ۱۸۰٤)، چیی (۲۳ک‌ق‌ب۲۰۹۳)، دَمه دوُد (۳ک‌ب۲۱٦۲)، قالا/ یئکه‌داوار (٦ک‌ب۲۲۸۲)، یالانچی/ دروغگو (۷ک‌گ ۲۲۳۲)، مهرنگار (۷ک‌گ‌د۲٤۰۵)، ذوْغال (۱۰ک‌گ‌ب ۲٤۰۵)، تَنگَز (۱۱ک‌ق‌د۱۹۲٤)، دام جوْلو (۲۸ک‌د۱۷٦٤)، قارابوُلاق (۳۰ک‌ق‌ب۲۰۲۱)، قبله‌داغی (۳۲ک‌ق‌ب۲۰۳۸)، قارامان (٤۷ک‌ق‌ب۲۰٦۸)، قجیرداشی (٤۸ک‌ق‌ب۲۰٦۵)، توْپ آغاج (۲۲ک‌ق‌د۱۷۳۹)، زاغلی داغ (۲۳ک‌ق‌د۱۷٦۲)، قوُزو قراووُل (۳۰ک‌ق‌د۱۸۳٤)، کؤهول (۳۵ک‌ق‌د =۱۵٦۳)، بیزوْوداغی (۳٦ک‌ق‌د۱۵۸٦)، جئیران باخار (۳۷ک‌ق‌د۱٦٤٤)، تک‌ائولی-داغی(۳۵ک‌ق۱۷۰٤)، قَمچقای داغی (۳۵ک‌ق۱۹۸۰)، قاراغوُل (۵۰ک‌ق‌ب ۲۳۱۰)، اوْچ‌قیزلارداغ (۵۱ک‌ق‌ب۲۲٦۹)، نورالعین (۵۱ک‌ق‌ب۲٤۳۸)، سیرالان (۵۲ک‌ق‌ب۲٦۷۳)، خال‌داغی (۵۳ک ق۲٦۳۲)، قاراگؤنئی (۵۳ک‌ق‌ب۲۳٦۹)، آغ‌دره (۵۵ک ق‌ب۲۳۷۰)، قاراچیمن (۵٦ک‌ق‌ب۲۷۸٦)، قاراداش (۵۷ک ق۲۵٦۸)، دربند (۳۱ک‌ق۱۸۰۲)، بؤیوک‌داغ (۳۷ک‌ق ۱۸۰۹)، بالاواج (۵۵ک-ق‌د۲۱۳۸)، قاراووُل (٤۵ک‌ق‌د ۱٦۷٦)، دربند (٤۷ک‌ق‌د۱٦٦٤)، قاباق داغ (۵۲ک‌ق‌د ۱٦۱۰)، قاتارداش (٥٤ک‌ق‌د۱۹۵۷)، گؤنئی (۳۰ک‌ب ۱۹٤۲)، ٤-بیجار بؤلگه‌سینین کندلری(تورک کندلر): آغکندبیجار (۱۵ک‌گ *٤۰۰/ غ‌تو)، آغجاگؤنبذ (سوگند ۱۲ک‌گ‌د *۲۳۰)، آغداش (پیرتاج ۲٦ک‌گ *۳۷/ ی‌تو)، آلاکبود (۱۲ک‌گ *۹۰۰/ ی‌تو)، اشرف آباد (خسروآباد ۱۲ک‌ق‌د *۳۳۰/ ی‌تو)، بابارَشانی (۳۱ک‌گ‌د *۳٦۰/ ی‌تو)، جعفرآباد (۵۲ک‌د *۳۱۰)، جوْوروَندی (خسروآباد ۱۵ک‌ق‌د *۲٤۰/ ی‌تو)، چشمه روباه (خسروآباد (٤ک‌ق‌د *۳۲۰)، چوُبوقلو (٤۸ک‌د *۲۸۰)، چهل امیران (٤۵ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)، حسن تیمور (٤۸ک‌د *۹۰۰/ ی‌تو)، خان آباد(۳٦ک‌گ‌د *۱۳۰/ ی‌تو)، خرزه دین (خسروآباد ۱۵ک‌ق *۲۸۰/ ی‌تو)، خسروآباد (٤٦ک‌گ *۱٦۰۰/ ی‌تو)، دارغیاث (۲۵ک‌گ‌د *۸۱۰/ ی‌تو)، دوْسَر (خسروآباد ۹ک‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، رستم آباد (۷۲ک‌د *۱۷۰)، زاغافولاد (۱٤ک‌ق‌د *٤۰۰/ ی‌تو)، شَبَرتوُ (۱۷ک‌گ‌د *۳۹۰/ غ‌تو)، شوُشتَری (۲۸ک‌گ‌د *۲۷۰/ ی‌تو)، علی-آباد (۳۲ک‌گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)، فتح آباد (٤۹ک‌د *٥٤۰/ ی‌تو)، قارادربند (خسروآباد (۲۲ک‌ق‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)، قاضی‌آباد (۲۸ک‌گ‌د*۱٤۰/ ی‌تو)، قدیم‌خان‌خسروآباد (۱۲ک‌ق *۳۱۰/ ی‌تو)، قوُم‌دره (۲۵ک‌ق‌د *۳۰)، قیرخلار (خسروآباد ۱۸ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، قیزیل آغاج (۱۸ک‌گ‌د*۱۷۰/ ی‌تو)، قیشلاق‌نوروز (خسروآباد ۳۱ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، کنامار konamar خسروآباد (۲۷ک‌ق‌د *۳۸/ ی‌تو)، گراچقا gəraçeqa (۲۲ک‌گ‌د *۵۵۰ نفر،

مختلف قوملاردان)، گؤیجه کند (خسروآباد (٢١ک‌ق‌د ٭١٩٠)، موُخور(٦ک‌ق‌ب٭٥٠/ ی‌تو)، میل‌سفید (٣٢ک‌گ‌د ٭٢٠٠/ ی‌تو)، نَدْری (١٨ک‌گ‌د ٭٣٥٠/ ی‌تو)، نعمت آباد (١٢ک‌ب ٭٤٠)، هزارخان (٢٧ک‌گ‌د ٭١١٠/ ی‌تو)، ٧-بیجار-پیرتاج بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: آجی چای (١٢ک‌گ‌د ٭١٣٠)، آغ بولاق (٧ک‌گ‌د ٭٣٥٠/ ی‌تو)، ایستی بوُلاق (١٨ک‌گ‌د ٭٤٣٠)، باش قورُتاران (١٨ک‌گ ٭٦٩٠)، خانباغی (٢٨ک‌گ‌ب ٭٦٨٠/ ی‌تو)، خدائی (١٥ک‌گ‌د ٭٢٣٠)، شاه گوْدار (١٠ک‌گ ٭٣٠٠)، قیزان قارا (١٥ک‌گ‌ب ٭٩٠٠)، کئچه گنبد (١٦ک‌گ‌د ٭٤٤٠/ ی‌تو)، کاکاعاباس (١٨ک‌گ‌د ٭٣٩٠/ ی‌تو)، گوّللوجه (٢٨ک‌گ‌د ٭٣٨٠/ ی‌تو)، گؤگ قاش (١٥ک‌گ‌د ٭٨٠)،

بیجارابین..bicarabin [اؤزل آد] اردبیل و آستارادا کند آدی {بیجار+ا+مین: مینلرجه باشارات یئری و بوْللو محصول وئرن یئر}.

بَیجان..bəycan [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {بگ+جان}.

بیجَر..bicər [آد] بیر نوع آلاق اوتو (فا:نوعی علف) {بیچمک سؤزوندن آلیناراق بیچیلمه سی گره‌کن اوتلارا دئییلیر، یئنه ده هرنوع بئجَریلن دؤیو کیمی بیتگی اؤچوندە سؤیله نیر}.

بیجَرلی..bicərli [اؤزل آد] بیجیرلی: میانا دا کند آدی {باخ:بیجر}.

بیجک..bicək [آد] ١-بیج زوغ، آغاج کؤتوگوندە ویاگؤوده سینده چیخان خیردا زوغ (فا:جوانهِ کُندهِ درخت). ٢-نوْخود (فا:نخود). ٣-داها کیچیک یاشدایکن دوْغان دؤیه، ائرکن دوْغان دؤیه (فا:گاوماده-کم‌سن). ٤-ساتیش فاکتورو، چک کیمی شئیلرین ترکینده قالان بالاجا قیسمی، چئک کؤتوگو (فا:رسید، ورقه‌حواله) {باخ: بیج/ بیچمک}.

بیجلشمک..bicləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-سوْیسوُزلاشماق (فا:زنازاده-شدن) ٢-فیریلداقچی لاشماق، کلک اوْلماق (فا:حقه باز شدن).

بیجلیک..biclik [آد] بیژلیک: بیج اوْلما، کلک‌بازلیق(فا:حقه‌بازی

بیجند..bicənd [اؤزل آد] سراب دا کند و چای آدی {١-بیچمک سؤزونه باغلاناراق اکینچیلیک له ایلگیلیدیر ٢-بگ+کند}.

بیجنگَنه..bicəngənə [آد] حیله‌باز، بیج(فا:حیله کار) {بیج‌سؤزوندن}.

بیجنگه..bicəngə [آد] حیله‌باز، بیج(فا:حیله کار) {بیج‌سؤزوندن}.

بیجه..bicə [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی {بگجه: کیچیک بگ}.

بیجه‌لک..bicələk [صفت] یاراماز و شولوقغ اوُشاق.

بیجه‌میر..bicəmir [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {بگجه: کیچیک بگ}.

بیجی..bici [باخ] جیجی بیجی.

بیجیک..bicik [آد، باخ: بیجک] مه‌مه، مه‌مه باشی.

بیجیل..bicil [آد] آشیق‌سوّمویونون آلتیندا اوْلان کیچیک‌بیر سوّموک.

بیجیلقان..bicilqan [آد] ١-یاییلمیش یارا. ٢-حئیوان‌لارین دیرناق کؤک‌لرینده دؤزه‌لن بیر نوع یارا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیجیلی..bicili [باخ] جیجیلی بیجیلی.

بیچاره..biçarə [آد، فا] چاره‌سیز، زاواللی، یازیق، فاغیر، (فا:بدبخت).

بیچاق..biçaq [باخ] پیچاق. knife

بیْچاقچی..biçaqçı [اؤزل آد] زرداب‌دا کند آدی[٢٤٠].

بیچدیرمک..biçdirmək [ائتد] پیچمک ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س-درو کردن) to cause smb. to cut {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بیچدیریلمک..biçdirilmək [بلسیز ائیلم] پیچدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف.م).

بیچرباغلار..biçərbağlar [آد] اکین بیچین و باغلایان آراج (فا:علف-جمع کن).

بیچردؤیر..biçərdöyər [آد] اکین بیچیب دؤیوب و دانالارین ساماندان آییران آراج (فا:کمباین).

بیچرلو..biçərlu [اؤزل آد] صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا شاملو بیرلیگینین بیر اوْباسی ساییلیردی[٨٥]؛ میانادا کند آدی، بیجَرلی.

بیچقی..biçqi [آد، سن] ١-بوُخجو، کسیچی بیر آیقیت (فا:ارّه). saw ٢-تیکیله جک پارچانی بللی بیر اولگو ایله کسمه صنعتی (فا:برش لباس و غیره).

بیچقی‌بالیغی..biçqi balığı [آد، دیرگی] ایستی دنیزلرده یاشایان بیر بالیق (فا:اره ماهی). pristis

بیچقی‌بالیغی‌گیللر..biçqi balığıgillər [آد، دیرگی] کؤپک بالیقلاریندن بیرسوْی (فا:تیره اره ماهی ها).

بیچقیجی..biçqici [آد] بیچیجی:١-بیچقی‌ایله بیچن کیشی (فا:دروگر). sawyer ٢-گیه‌جک پارچالاری اولگو ایله کسن کیمسه (فا:برشکار).

بیچقی‌لنمک..biçqilənmək [بلسیز ائیلم] بیچقی ایله کسیلمک(فا:درو شدن). to be saw

بیچقیل..biçqil [صفت] سیْرایلا دؤزولموش، قاتارا دؤزولموش "دَله‌لر بیقیل دؤزولدولر، بیچقیل بالیقلار".

بیچقی‌له‌مک..biçqiləmək [تاثیرلی ائیلم] بیچقی ایله کسمک(فا:درو کردن). to saw

بیچقین..biçqin [آد] بیچیلمیش هر شئی.

بیچقین..biçqin [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

بیچقییوُردو..biçqi yurdu [آد] بیچقی و تیکیش یوُردو.

بیچَک..biçək [آد] بیْچاق، بیچیجی.

بیچم..biçəm [آد] اوُسلوب.

بیچمک..biçmək [تاثیرلی ائیلم] ١-پارچانی وبونا بنزر شئیلری بللی بیر اولگو ایله کسمک. to cut ٢-اکینی بیچمک و بیغماق، اوْت کیمی شئیی کسمک (فا:درو کردن). to reap ٣-(مج)بیر شئیین دَیرینی بللی ائتمک و بلیرمک. ٤-یاییلیم آتشی ایله قیْریب تؤکمک، قیْریب اؤلدورمک. to mow {ت‹بیچماق، بوُچماق›، بو کلمه چوخلو سؤزلرین کؤکو ساییلیر: بیچاق، بوجاق، باجا، بوخجو، بوچوق، بیچین، بیجک، بیج، بعضی بیلگینلر بو کلمه‌نین کؤکونو چینجه pi (بیچاق) کلمه‌سی دوشونوللر[٦]؛ بو دوشونوشله چوخلو کلمه‌لری بو کؤکه باغلاماق اولار: بیچمک (بیچاق لا کسمک)، بؤلمک، بیله‌مک (ایتیتمک)، بیتمک (یئری یاراراق گؤیرمک)، بیلمک (بیر قونونو یاراراق آچیقلاماق)، البته b حرف ایله باشلایان بوجور کلمه‌لری سومر دیلینده ده گؤرمک اولار (پولاد قایا ‹بار›: کسمک) بونو نظره آلارساق بو کلمه‌نین کؤکو چوخ اسکی تورکجه‌یه باغلانیر و چینجه‌یه گئچمه سیده اولابیلر}.

بیچمن..biçmən [آد] بیچقی‌جی: گیه‌جک پارچالاری اولگو ایله کسن کیمسه (فا:برشکار).

بیچمه..biçmə [آد] ١-بیچمک ایشی. ٢-آلت و اوْست تابانلاری پارائل و یان اوْزئی‌لری ده بیربیرینه پارائل جیسیم، منشور، پریزما (فا:منشور).

بیچَن..biçən [اؤزل آد] آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[٢٠٩].

بیچنچی..biçənçi [آد] باخ: بیچینچی.

بیچنچی‌لیک..biçənçilik [آد] باخ: بیچینچی‌لیک.

بی‌چنگ..biçəng [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

بیچنلو..biçənlu [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {بیچن+لو}.

بیچوْو..biçov [اؤزل آد] آغسوُ‌دا کند آدی[٢٤٠].

بیچه‌نک..biçənək [آد] ١-بیچیلمه‌لی، بیچیله جک یئر و اوْتلاق ویا چیمن‌لیک(فا:محل درو) hayfield ٢-شاهبوز‌دا کند آدی.

بیچیجی..biçici [آد] بیچمه ایشینی گؤرن، پالتار بیچمک‌له اوُغراشان کیمسه (فا:برشکار).

بیچیجی‌لیک..biçicilik [باخ] بیچینچی‌لیک.

بی‌چیز..biçiz [صفت، فا] یوْخسول، کاسیب، فاغیر (فا:ندار).

بیچیش..biçiş [آد] بیچمک ایشی و طرزی (فا:برش). {ت:ایپک قوماش نوعو}.

بیچیک..biçik [آد] ١-سئل یاتاغی، سئلین آچدیغی یئر ٢-کسیک، بیچیلمیش {بیچمک دن، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیچیلمک..biçilmək [ایل] بیچمک ایشی گؤرولمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بیچیلمیش..biçilmiş [صفت] بیچیلی اوْلان (فا:درو شده).

بیچیم..biçim [آد] ١-گؤرونوش، شکیل، ائشیک گؤرونوش، بوْی بوخون، گئییم شکلی و طرزی، اوُسلوب، روش، گئدیش، اوْلگو، موْدئل، فورْم (فا:ریخت). type، cast، form، frame ١-بیچمک ایشی، اکین بیچیمی (فا:درو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیچیم آلماق..biçim almaq [تاثیرلی ائیلم] بللی بیر بیچیمه گلمک، بیچیم لنمک.

بیچیم بیریمی..biçim birimi [دیل‌بیلیمی] موْرفئم، سؤزجوک‌لره گرامر باخیمیندان بیچیم وئرن بؤلوم.

بیچیم بیلیمی..biçim bilimi [آد] یاپی تیکی بیلیمی، موْرفولوژی (فا:ریخت شناسی). Morphology

بیچیمچی..biçimçi [آد، صفت] بیچیمچیلیک یانلی‌سی، فورمالیته‌جی، آلیشیلمیش قوُرال توُتوم داورانیش ویا بللی بیچیمین ائشیگینه و دیشینا چیخمایان کیمسه (فا:فورْمالیست).

بیچیمچی‌لیک..biçimçilik [آد، صفت] فورْمالیسم، یالنیز بیچیمه آغیرلیق وئرن گؤروش (فا:فورْمالیسم). formalism

بیچیم داش..biçimdaş [آد] فورْمالیسم (فا:همشکل). alike.

بیچیم دییشیمی..biçim dəyişimi [آد] شکل دَییشیمی (فا:تغییر شکل). transformation

بیچیم سل‌لیک..biçimsəllik [آد] بیچیمه اوْیقون اوْلما وضعیتی.

بیچیم‌سیز..biçimsiz [صفت] ١-بیچیمی اوْلمایان، بیچیمی پوْزوق (فا:بی شکل). amorphous ٢-کؤتو، یاراشیق‌سیز، پیس تیکیلمیش. ٣-(فیزیک) بلورلانمامیش، آمورف.

بیچیم‌سیز لشدیرمک..biçimsizləşdirmək [اتدیرگن ائیلم] بیچیم‌سیز-لشمک ایشینی گؤردورمک (فا:بی شکل گردانیدن).

بیچیم‌سیز لشدیریلمک..biçimsizləşdirilmək [بلسیز ائیلم] بیچیم‌سیزلشدیرمک ایشی گورولمک (فا:بی شکل گردانیده شدن).

بیچیم‌سیز لشمک..biçimsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیچیمی پوْزولماق (فا:بی شکل شدن).

بیچیم‌سیز لنمک..biçimsizlənmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بیچیم‌سیز-لشمک.

بیچیم‌سیز لیک..biçimsizlik [آد] ١-بیچیم‌سیز اوْلما وضعیتی، اوُیقون سوُزلوق. ٢-(مج)چیرکین لیک، یاراشیق‌سیز.

biçimlətmək..بیچیم لتمک [باخ] بیچیم‌سل لشدیرمک.

biçimləndirmək..بیچیم لندیرمک [تاثیرلی ائیلم] بیچیم‌لی ائتمک.

biçimləndirici..بیچیم لندیریجی [صفت] بیچیم لندیرن (فا:شکل دهنده). Formant

biçimləndirilmək..بیچیم لندیریلمک [بلسیز ائیلم] بیر شئیه بلیرلی بیر بیچیم وئرمک (فا:شکل داده شدن).

biçimlənmək..بیچیم لنمک [تاثیرسیز ائیلم] شکیل‌لنمک، بیچیم-قازانماق(فا:شکل گرفتن.

biçimlənmə..بیچیم لنمه [آد] شکیل لنمک formality

biçimli..بیچیملی [صفت] بیچیمی گؤزل و دوزگون (فا:شکل دار).

biçimlik..بیچیملیک [آد]. پرو fitting.

biçim vermək..بیچیم وئرمک [تاثیرلی ائیلم] بیچیم لندیرمک، بیچیم‌لی ائتمک.

biçimsəl..بیچیم‌سل [صفت] بیچیم‌له ایلگی‌لی، بیچیمه دایانان، فورمال.

biçimsəl tasarı..بیچیم‌سل تاساری [آد] بیچیمسل شکل، فورمال مپینگ formal mapping

biçimsəl dil bilimi..بیچیم‌سل دیل بیلیمی [آد، دیل‌بیلیمی] فورمال گرامر (فا:فورمال گرامر). Formal grommer

biçimsəlləşdirmək..بیچیم‌سل لشدیرمک [اتدیرگن ائیلم] بیچیم‌سل شکله گتیرتمک.

biçimsəlləşmək..بیچیم‌سل لشمک [س، قا] بیچیم‌سل اولماق.

biçimsəllənmək..بیچیم‌سل‌لنمک [تاثیرسیز ائیلم] باخ:بیچیم‌سل لشدیرمک.

biçimləmək..بیچیم‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] بیچیم‌لی شکله سالماق (فا:شکل دادن).

biçimləmə..بیچیم‌له مه [آد] بیچیم‌لی شکله سالما (فا:شکل دهی).

biçimləmə bilimi..بیچیم‌له مه بیلیمی [آد] مختلف ماده‌لرین آرالارندا بیچیم‌سل باغلانتی‌لارینی و اوْنون امکانلارینی آراشدیران بیلیم.

biçiminə gətirmək..بیچیمینه گتیرمک [تاثیرلی ائیلم] سیراسینی و فوْرصتینی تاپماق، ان اوُیقون دورومونو تاپماق.

biçin..بیچین [آد] اوْت و تاخیللی بیچمه ایشی (فا:درو). reaping harvest۲-بیچین (آد، دیرگی) باخ: مئیمون. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوُکلمه بیچ سؤزوندن آلیناراق دوزه‌لیب، بیچ سؤزو بیچمک کلمه سیله ایلگی‌لی اولاراق اوغلانجی مفهومونا بنزر مفهوم داشییر}.

biçinçi..بیچینچی [آد] بیچین ایشینه باخان (فا:دروگر). reaper

biçinçilik..بیچینچی‌لیک [آد] بیچی جی‌نین ایشی و مسلگی (فا:کار درو).

biçin qıyan..بیچین‌قیْیان [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه‌ده قیْیان خان'ین اوْغوللاریندان۷.

biçinmək..بیچینمک [س] اؤزونه پالتار بیچدیرمک، کسدیرمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

biçinəcək..بیچینه‌جک [باخ] بیچه نک.

bihal..بی‌حال [ظرف، صفت] حالسیز، دؤزومسوز، الدن دؤشموش(فا:~).

bihesab..بی‌حساب [صفت] حساب‌سیز، سایی‌سیز؛ آنلاماز (فا:~).

bihəya..بی‌حیا [صفت] حیاسیز، اوُتانماز (فا:بی حیا).

bihörmət..بی‌حُرمت [صفت] حُرمت‌سیز، سایقی‌سیز (فا:~).

bihis..بی‌حسّ [ظرف] دوُیوسوز، دویقوسوز، کئی، کئییمیش (فا:~).

bəyxatun..بَی‌خاتون [اؤزل آد] حُرمتلی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

bəyxanım..بَی‌خانیم [اؤزل آد] حُرمتلی خانیم، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

bixəbər..بی‌خبر [صفت] خبرسیز، بیلگی‌سیز (فا:بی خبر).

bid–..بید [آد، فا]. سؤیود، تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۳۲ آد سایماق اوْلار).

Bəydadaş..بَی‌داداش [آد] بیری‌نین اؤز یاشیندا اوْلان بیر آغایا دئین سؤز.

bidar..بیدار [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْیاق، اوْیانیق، آییلمیش (فا:بیدار).

bidarbaş..بیدارباش [آد] اویاندیرما، آماده اولما حالی (فا:~). wakille

bidamaq..بی‌داماق [صفت، فا+ع] کئف‌سیز، دردسیز (فا:بیدماغ).

bidava..بی‌داوا [آد، فا+تو] داواسیز، علاج‌سیز (فا:بی‌داوا).

bidrəman..بی‌درمان [صفت، فا] بی دوا، علاج‌سیز (فا:بی‌درمان).

bidəlil..بی‌دلیل [صفت] قانیت‌سیز (فا:بی‌دلیل).

bidin..بی‌دین [صفت] دین‌سیز (فا:بی‌دین).

bir..بیر [سایی] ۱-ایکی‌دن اؤنجه کی و قاباقکی سایی، دوْغال سایی‌لارین ایلکی "بیر کیلوشکر" (فا:یک). ۲-ائشیت، برابر و اوْرتاق آنلامیندا "بیربوْیدا، اوْنلارین دردلری بیردیر". ۳-بیرلیکده، باهم معناسیندا ایشله نیر "ناهاری بیر یئدیک". ٤-آدلارلا بیرلیکده غیر-مُعیّنلیک بیلدیریر "بیر آغاج گتیر". ٥-فعل‌لرین قاباغیندا گله‌رک تأکید، اصرار بیلدیریر "سن بیر دایان!". ٦-آدلا دؤزه‌لن مُرکّب فعل‌لرده آدلارین قاباغیندا گله‌رک فعلین تأثیرینی شدّت لندیریر

"قوُردو گؤرن کیمی بیر قاچیش قاچدی کی". ۷-هئچ معناسیندا ایشله نیر "بوُ قوُرولوقلاردا بیر اوْت بیتمز". ۸-صفت‌له آد آراسیندا ویا آدلا خبر آراسیندا تعیین‌لیک درجه سینی آرتیریر "اوزُون بیر یوْل". ۹-واخت و زامان بیلدیرن آدلارین اوّلینده زامان ظرفی عمله گتیریر "بیر گوْن بیلرسن". ۱۰-زامان بیلدیرن سؤزلرله ایش ویا حرکتین تکرارینی بیلدیریر "هر نئچه گوْندن بیر بوُرا گلردی". ۱۱-یان و طرف سؤزلریله آیری آیری اوْلماغی بیلدیریر "بیریاندان من و بیر یاندان اوْ". ۱۲-اوْلدو سؤزیله بیرلیکده حادثه‌نین سرعتی‌نی بیلدیریر "گلمه سیله گئتمه‌سی بیر اوْلدو". ۱۳-(ظ) ساده جه، یالنیزجامعناسیندا ایشله نیر "بیر سن باشارا بیلرسن" {تورکجه بیر سؤزو اینگلیزجه prime ,primer ,primo, primitive سؤز لریله ایلگیسیز اوْلابیلمزلر[5]، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، گؤیتوْرک داشیازی‌لاریندا ایشله‌نیبدیر}.

بیر–..bir- [اؤزل آد] اینسان‌آدلاری:بیرخان، بیرسئو، بیرسای، بیرسَن، بیرسوْی، بیرقان، بیرگوْن، بیروْل.

بیرآتلی..biratlı [صفت] بیر آت قوْشولان (آرابا).

بیرآتیم(لیق)..biratım(lıq) [باخ] بیردفعه‌لیگه کفایت ائدن "بیرآتیم‌لیق باریت، بیرآتیم‌لیق داوا".

بیرآدامليق..biradamlıq [صفت] بیر نفرلیک، بیرآدام اوچون.

بیرآدلی..biradlı [صفت] آدلاری بیر اوْلان.

بیرآرا..birara [ظرف] قیسا بیر سوره.

بیرآرابا..biraraba [آد] اوْدون، قوُم، داش و بوجور شئیلر اوچون اؤلچو بیریمی "بیر آرابا قوم".

بیرآرادا..birarada [ظرف] توپلو بیر وضعیتده، بیرلیکده، بیر یئرده.

بیرآرالیق..biraralıq [ظرف] بیر آرا.

بیرآرپا بوْیو..birarpa boyu [ظرف] بالاجا، آز.

بیرآز..biraz [ظرف] بالاجا، آز (فا:اندک). little

بیرآزجا..birazca [باخ] بیرآز.

بیرآزجیق..birazcıq [باخ] چوْخ آز.

بیرآزدان..birazdan [ظرف] آز سوْنرا.

بیرآزقاباق..birazqabaq [ظرف] بیرآن اؤنجه.

بیرآشاغی بیر یوُخاری..biraşağı bir yuxarı [ظرف] ۱-آماج‌سیز و هدف‌سیز گئدیب گلمه‌یی ویا ایش گؤرمه‌یی آنلاتیر "آتیلا کوْچه دَیدی بیر آشاغی بیر یوُخاری کوْچه‌نی قدمله بیردی". ۲-تقریبا معناسیندا ایشله نیر "بوُ مُسافرت بیر آشاغی بیر یوُخاری یوْزمین توْمنه باخاجاق".

بیرآغیزدان..birağızdan [ظرف] هامی بیرلیکده.

بیرآلای..biralay [صفت] بیر چوخ، بیرسورو.

بیرآن..biran [ظرف] چوخ قیسا زاماندا.

بیرآندا..biranda [ظرف] آنا (فا:آنا). instantaneous

بیرآنلاملی..biranlamlı [صفت] آنلاملاری بیر (فا:هم‌معنی). synonymous

بیرآنلیق (بیرآنلیغا)..biranlıq (biranlığa) [ظرف] چوخ قیسا زاماندا.

بیرآووج..birovuc [آد، صفت] ۱-بیر آووج دوْلو. ۲-چوخ آز، آز.

بیرآویر..biravır [باخ] بیر هوْوور.

بیرآیاغی چوُخوردا اوْلماق..birayağı çuxurda olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشامیندان چوْخ آز قالماق.

بیرآیاغی گئتمک بیرآیاغی گئتمه‌مک.. birayağı getmək birayağı getməmək [تاثیرسیز ائیلم] تردّود ائتمک.

بیرآیاق اؤنجه..birayaq öncə [ظرف] بیرآن اؤنجه، چوْخ تئزلیکله.

بیرآیاقلی..birayaqlı [صفت] بیرآیاغی اوْلان.

بیرآیلیق..biraylıq [صفت] بیر آی اوچون نظرده توتولان.

بیرا..bira [آد] آبجو، آرپا ایله شربتجی اوْتونو مایالاندیراراق دوزه‌لن بیر ایچکی، آرپاسویو، بوْزا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، بوْر، شراب؛ بوکلمه کؤک‌باخیمیندان ایتالیانجا سانیلماغینا رغماً اسکی بیر تورکجه کلمه‌دیر، بوکلمه دیواندا بوْر(شراب) شکلینده گلیب، اوْ بیری طرفدن بو ایچکی شربتچی اوْتو توسط ایله دوزه‌لیر، بو اوْتا آذربایجادا بیره‌اوْتو دئییلیر (humulus) و اصلینده دیواندا یازدیغی کیمی بوْرا اوْتودور}.

بیرا باردا‌غی..bira bardağı [آد] بیرا تؤکمک اؤچون دؤزلمیش بارداق.

بیر ائله‌مک..bir eləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرلشدیرمک "کؤنول‌لرینیزی بیر ائله یین".

بیر ائوجیک‌لی..bir evcikli [آد، بیتگی] جویز و فیندیق کیمی ارکک و دیشی اورقانلاری آیری آیری چیچک‌لرده و آنجاق بیر کؤک اؤزه رینده اوْلان بیتگی و آغاج (فا:تک پایه).

بیر ائوجیک‌لیلیک..bir evciklilik [آد] بیرآغاجدا ارکک و دیشی-جیکلری بیرلیکده اوْلماسی.

بیر ائولی..bir evli [صفت] چوخ یاخین بیر عایله کیمی اوْلان‌لار.

بیر ائوللیک..bir evlilik [آد] چوخ یاخین‌لیق.

بیر اتک..bir ətək [صفت، ظرف] چوْخلو، بوْللو "بیر اتک آلما".

بیراجی..biraci [آد] بیرا دؤزلدیب ساتان کیمسه.

بیراجیلیق..biracılıq [آد] بیرا دؤزلدیب ساتما.

بیر ال..bir əl [آد] ١-تک ال "بیر الین نَسی وار. ایکی الین سسی وار". ٢-بیر دفعه، بیر آتیم.

بیر الپ..biralp [اؤزل آد] اینسان آدی، بیر+ آلپ.

بیر الدن سس چیخماز..bir əldən səs çıxmaz [آد] گوّج بیرلیکده دیر نه تکلیکده.

بیر الده ایکی قاریز توْتماق..bir aldə iki qarpız tutmaq [تاثیرلی ائیلم] عئینی واختدا ئیچه ایشدن یاپیشماق.

بیر اللی..bir əlli [صفت] ١-بیرالی اوْلمایان. ٢-تک اللی، بیرالی ایله ایشله ین. ٣-کؤمک‌سیز، کؤمگی و یاردیمی اوْلمایان.

بیرالیق..biralıq [آد] بیرا دوّزلتمه یه یارارلی. و الوئریشلی.

بیرا مایاسی..bira mayası [آد] مایالانمیش بیرانین اوّزوندن آلینان مایا.

بیر اوْ قدر..bir o qədər [ظرف] نه قدر وارسا اوْ قدر، بیر میثلی.

بیر اوُدوم..bir udum [آد] بیر یولدا اوُدولان مقدار (فا:جرعه). drink

بیر اوْلماق..bir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرلشمک.

بیر اوْووُج..bir ovuc [ظرف] اوْووُج قدَر.

بیر اوْووُر..bir ovur [باخ] بیروْووُر، بیر هوْوور، بیرآز.

بیر اؤرنک..bir örnək [صفت] عینی بیچیمده اوْلان.

بیر اؤلچوده..bir ölçüdə [ظرف] بیرآز، بللی بیر اوْراندا.

بیرای..biray [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بیر+ آی[٧].

بیر ایچیم..bir içim [آد] بیریول ایچمکده ایچیلن مقدار(فا:جرعه)drink

بیر ایکی..bir iki [صفت] ئیچه، بعضی "بیرایکی ایشه گیریب چیخدی".

بیر ایکی جه..bir ikicə [صفت] بیرئیچه، آز مقداردا.

بیر ایکی‌سی..bir ikisi [صفت] بیرئیچه سی، آز مقداردا.

بیر ایللیک..bir illik [صفت] بیر ایل سوره اوْلاراق.

بیرئی..birey [آد] ساییدا تک، نفر، بیر توپلوم عضولاریندان هر بیری، فرد (فا:فرد).

بیرئی اوّستو..birey üstü [آد] تک بیر بیرئیی آشان، بیرئی‌لرین اؤزللیک‌لرینی آشانو بیرئی‌لرین‌بیلینجیندن فرقلی و باغیمسیز اوْلان.

بیرئی لشدیرمک..bireyləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرئی‌حالا گتیرمک، باشقالاریندن آییرماق.

بیرئی‌لشمک..bireyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرئی وضعیته گلمک (فا:فرد گردیدن).

بیرئی‌لشمه..bireyləşmə [آد] ١-توّرله ایلگی‌لی بیر اؤرنه‌یین بیرئی - ده گرچک‌لشمه‌سی. ٢-(فلسفه) باغیمسیز کیشی‌لیگه واران گلیشمه سوّره جی.

بیرئی‌اوْلوش..bireyoluş [آد، بیوْلوژی] یوُمورتانین دؤللنمه‌سیندن بیرئی‌ین یئتگین دوُروما گلمه سینه قدرگئچیردیگی گلیشیم ائوره و مرحله‌لری‌نین بوّتونو، اوْنتوْژئنئز؛ سوْی اوْلوش قارشیتی.

بیرئیجی..bireyci [آد] ١-کیشی و فرد حاقلارینی ساووُنان، بیرئی جیلیک یانلی‌سی، فردیت چی (فا:فردگرا). ٢-بیرئی اولاراق حرکت ائدن (فا:تک رو). individualist

بیرئیجی‌لیک..bireycilik [آد] کیشی‌و فرد یارارلارینی توْپلومسال یارارلارا اوّستون توُتان، بوّتونه یوْخ بلکه تک اوْلانا اوّستونلوک وئرن، فردیت چیلیک، ایندیویدوآلیزم (فا:فردگرایی). individualizm

بیرئیسل..bireysəl [صفت] بیرئی‌له ایلگی‌لی اوْلان، آیریجا وار اوْلان، فردی (فا:فردی). individual

بیرئیسل لشدیرمک..bireysəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی آیری اوْلاراق و بیرئیسل اوْلاراق گؤز اؤنونه آلماق.

بیرئیسل لشدیرمه..bireysəlləşdirmə [آد] بیرئیسل وضعیته گتیرمه، بیر توْپلومون بیرئیسل اؤزللیکلرینی بللی ائتمه.

بیرئیسل‌لیک..bireysəllik [آد] بیرئیسل اوْلما، بیر جانلی‌نی بنزرلریندن آییران اؤزللیکلرین بوتونو (فا:فردیت).

بیرئیلیک..bireylik [آد] بیرئی اوْلما، بیرئی‌لیگه دوْغرو گئتمه، آیری و سئچیک اوْلما وضعیتی، توپلومچولوغون ترسی و قارشی‌سی، فردی‌لیک، فردیت (فا:فردیت).

بیرباخیما..birbaxıma [ظرف] باشقا بیر دؤشونوشله، آیری باخیمدان.

بیربارماق..birbarmaq [صفت] بیرآز، بارماق قدر، چوخ کیچیک.

بیرباشا..birbaşa [ظرف] آرادا هئچ بیر یئرده دوُرمادان، دؤز، بیلاواسطه.

بیرباشدان بیر باشا..birbaşdan bir başa [ظرف] بوُ اوُجدان اوْ بیر اوُجا قدر.

بیرباشینا..birbaşına [ظرف] تک باشینا.

بیربالاجا..birbalaca [صفت] بیرآز، بارماق قدر، چوخ کیچیک.

بیربالتایا ساپ اوْلماق..birbaltaya sap olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بللی بیر ایش صاحبی اوْلماق "پیس یوْلداشلار اوّزوندن بیر بالتایا ساپ اوْلامامیشدی".

بیربَن..birbən [تاریخی اؤزل آد] اؤزونو بیَنمیش؛ بابوُرخانین دؤنمی بگلریندن[٧].

بیربوْی..birboy [ظرف] بیر دفعه، هله‌لیک "بیر بوْی گئدک گؤرک نه اوْلور".

بیربوْیدا..birboyda [ظرف] ائشیت اوْلاراق.

بیربوْیدان بیر بوْیا..birboydan bir boya [ظرف] بیر اوُجدان اوْ بیری اوُجا قدر.

بیربوُ اسکیکدی..birbu əskikdi [دئییم] سیخینتی‌لی بیر وضعیتده اوْلارکن یئنی بیر مُشکُل قاباغا چیخاندا سؤیله نیر.

بیربوُینوزلو..birbuynuzlu [صفت] تک بوُینوزلو، تای بوُینوزلو.

بیربیچیمه گتیرمک..birbiçimə gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر چؤزوم یوْلو تاپماق.

بیربه بیر..birbə bir [ظرف] تک تک، آیری آیری، دال با دال، آرد آردا، آردیجیل اوْلاراق.

بیربیر..birbir [ظرف] تک تک، آیری آیری (فا:یکایک) one by one

بیربیری..birbiri [عوضلیک] قارشی‌لیقلی اوْلاراق بیری بیرینین یئرینه.

بیربیریله..birbirilə [ظرف] بیرلیکده.

بیربیرینه دالاشماق..birbirinə dalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْغوشماق، چکیشمک.

بیربیرینه دیمک..birbirinə dəymək [تاثیرسیز ائیلم] آرا قاریشماق.

بیربیرینه دَیمیش..birbirinə dəymiş [ظرف] قاریشمیش(فا:بهم‌خورده indisposed

بیربیرینه قاتماق..birbirinə qatmaq [تاثیرلی ائیلم] آرالارینی پوْزماق.

بیربیرینه قاریشماق..birbirinə qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْلاشماق، آنلاشیلماز حالا گلمک، چاخناشماق، سس کوْی دوشمک.

بیربیرینه قووشماق..Birbirinə quvuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه یئتیشمک (فا:بهم پیوستن). to jion to gether

بیربیرینه گلمک..birbirinə gəlmək [ظرف] (فا:بهم آمدن). to match

بیربیرینه گیرمک..birbirinə girmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاوقا ائتمک، دالاشماق. ۲-قاریشماق، ۳-دوْلاشماق (ایپ کیمی شئیلر).

بیربیرینی توُتماز..birbirini tutmaz [صفت] بیربیرله توُتوشدورولاماز.

بیربیرینی یئمک..birbirini yemək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرله ساواشماق، دالاشماق.

بیربیرینین آغزینا گیرمک..birbirinin ağzına girmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه والئه اوْلماق.

بیربیرینین گؤزونو اوْیماق..birbirinin gözünü oymaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرله ساواشماق .

بیربیرینین گؤزونو چیخارماق..birbirinin gözünü çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرله دالاشماق.

بیرپارا..birpara [عوضلیک] ۱-بعضی "بیر پارا یوْلداشلاریم".۲-(ظ) بیرآزا، چوخ آز "گل دانیشاق بیرپارا".

بیرپارالیق ائتمک..birparalıq etmək [تاثیرلی ائیلم] آبیرین آپارماق.

بیرپارچا..birparça [آد، صفت] آزاجیق، چوخ آز.

بیرپول ائتمه‌مک..birpul etməmək [تاثیرسیز ائیلم] دَیری اوْلماماق.

بیرپولا ساتماق..birpula satmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُجوز و دَیرسیز قیمته وئرمک.

بیرتاخداسی اسکیک..birtaxdası əskik [صفت] آغیلی آز آدام اوْچون.

بیرتاقیم..birtaqım [صفت] بلیرسیز سایی دا، بعضی، بعضی‌لری.

بیرتایلی..birtaylı [صفت] بیرتایی اوْلان.

بیرتوُتماق..birtutmaq [تاثیرلی ائیلم] ائشیت توُتماق، برابر گؤرمک.

بیرتوْربا سوْموک..birtorba sümük [صفت] چوْخ ضعیف و آریق.

بیرتوْرلو (بیردوْرلو)..birtürlü (birdürlü) [ظرف] ۱-بیرجور، بیر تهر. ۲-هئچ بیر وجه‌له "بیرتوْرلو اوْزونتودن قوُرتولابیلمیردی".

بیرتوُملو (توْخوملو)..birtumlu (toxumlu) [صفت] تک چودک‌لی.

بیرتوْنلو..birtonlu [صفت] بیرتوْندا اوْلان، بیر رنگده، یک رنگ.

بیرتوْنلوق..birtonluq [صفت، تو+لا] بیر توْن آغیریلیغیندا شئی توتان.

بیرتهر اوْلماق..birtəhər olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر اوْلماق، حالی قاریشماق.

بیرتیکه..birtikə [ظرف] ۱-بیرآز، بیر مقدار. ۲-بوْتون اوْلاراق.

بیرتیکیلی آغاجی اوْلماماق..birtikili ağacı olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] یئر یوُردو اوْلماماق.

بیرجرگه‌لی..bircərgəli [صفت] بیرجرگه ده اکیلمیش.

بیرجند..bircənd [اؤزل آد] ۱-خوراساندا بیر شهر آدی {بو شهرین آدیندا جند سؤزو تانینمیش تورکجه کند سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و بیر سؤزوده بو شهرین سایبلی و تک حالدا اولماسینا اشارتدیر و بو کلمه بیرلیکده سایبلی و تک شهر معناسینداییر و ائیله سانیلیر اسکی بیر آد اولموش اولسون و زامان ایچینده دَییشیمه اوغرامیشدی}. ۲-بیرجند بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراووُل (۸۸ک گ‌د۱۹۹۵)، اؤزبکی (۷۱ک گ‌د۲۰۴۳)، قَجقَر (۵۰ک‌ق۲۰۵۰)، قوُروجا (۲۵ک‌ق‌د۲۵۴۳)، ۳-بیرجند بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: درمیان (۱۰۰ک کندیستان و یئرلشیم یئری)، قوْشون (خوسف ۵۳ک گ ❊۵۰/ غ‌تو)، اوُجان (درمیان ۱۰۱ک‌ق‌ب ❊۵۷۰/ غ‌تو)، گسک (درمیان ۳۵ک‌ق ❊۵٦۰/ غ‌تو)

بیرجوّت..bircüt [صفت] بیر تاقیم "بیر جوّت آیاق قابی".

بیرجور..bircür [صفت] بیر قوُرالدا، بیر طرزده، بیرشکیل ده.

بیرجورەلیک..bircürəlik [آد] بیر شکیلده اولما.

بیرجه..bircə [سایی] یالنیز بیر، تک بیر، تکجه (فا:تک).

بیرجه بیرجه..bircə bircə [ظرف] بیربیر (فا:تک تک).

بیرجه جیک..bircəcik [ظرف] بیرجه سؤزونون کیچیلمه‌سی اولاراق بیر مفهومونو وئریر "منیم هئچ بیرجه جیک اوشاغیم یوخدور" (فا:به مفهوم کم و حتی یک).

بیرجه‌بَیکه..bircə bikə [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بیرجه+ بیکه[۷].

بیرجی..birci [آد، فلسفه] تکچی، موْنیست (فا:موْنیست).

بیرجیلدلیک..bircildlik [آد] بیر جیلد اولاراق.

بیرجیلیک..bircilik [آد] تکچیلیک، موْنیزم.

بیرجنسدن..bircinsdən [باخ] بیرتوردن.

بیرجیَز..birciyəz [ظرف] بیرجه جیز، بیرجه، باخ: بیرجه جیک.

بیرچاتی آلتیندا..birçatı altında [ظرف] بیرلیکده.

بیرچک..birçək [آد] ساچ، آلینا تؤکولن توک، ککیل (فا: گیسو) woman's hair {ت‹پورچَک› : ککیل، باخ:بوْرومک}.

بیرچک‌سیز..birçəksiz [صفت] بیرچه‌یی اوْلمایان (فا:بی مو).

بیرچکلشمک..birçəkləşmək [قا] بیربیرینین بیرچه‌یندن یاپیشماق (فا:از گیسوی همدیگر گرفتن).

بیرچکله‌مک..birçəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ساواشارکن بیرچه‌یینده یاپیشماق (فا:از گیسوی یکی گرفتن).

بیرچکلی..birçəkli [صفت] بیرچگی اوْلان (فا:گیسو دار).

بیرچکلیک..birçəklik [آد] بیرچگه تاخیلان زینت (فا:گیسوی زینتی).

بیرچنتلی..birçənətli [آد، بیتگی] کپسوللو یئمیش‌لرین تک پارچالی اوْلانلاری (فا:تک کپسولی).

بیرچنکلیلر..birçənəklilər [آد، بیتگی] توخوملوغوبیرچنکلی اوْلان، چیچکلی، باغلی توخوملولاردان بیر بیتگی صینفی، تک لپه‌لی‌لر.

بیرچوخ..birçox [صفت] اوْلدوقجا چوخ.

بیرچوخلاری..birçoxları [عوضلیک] بیر چوخ کیمسه.

بیرچوخو..birçoxu [ظرف] بؤیوک بیر بؤلومو.

بیرچه بَگیم..birçə bəyim [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ:بیرچه+ بَگیم[۷].

بیرچیچکله باهار اوْلماز..birçiçəklə bahar olmaz [ضرب] کیچیک بیر ایش و بلیرتی ایله بؤیوک شئی گؤزله نیلمز.

بیرچین..birçin [ظرف] بیر دفعه. once

بیرحالداکی..birhaldaki [ظرف] مادام کی، ایش بئله اوْلدوغو حالدا.

بیرداش آلتدا بیر داش اوستده..birdaş altda bir daş üstdə [ضرب] بیرداش آتدابیرداش اوْسده: گیزلی و دئییله‌مه‌مه‌لی سیْر حاقیندا.

بیرداشلا ایکی قوش ووُرماق..birdaşla iki quş vurmaq [تاثیرلی ائیلم] نئچه‌ایشی بیر یئرده گؤرمک.

بیردامla..birdamla [آد، صفت] چوخ آز، چوخ کیچیک.

بیردامین آلتیندا..birdamın altında [ضرب] بیر یئرده، بیرائوده.

بیردانا..birdana [صفت] بیرتک اوْلاراق، بیریجیک.

بیردانام..birdanam [آد] بیردانَم، سئوگی اوچون دئییلن سؤز.

بیرداها..birdaha [ظرف] تکرار اوْلاراق، ایضاً (فا:دوباره). ditto

بیردری بیرسوّموک..birdəri birsümuk [صفت] چوخ آریق.

بیردفعه..birdəfə [ظرف] بیریول.

بیردفعه ده..birdəfədə [ظرف] بیریولدا، آرا وئرمه دن.

بیردفعه‌لیک..birdəfəlik [آد، ص، ظ] بیردفه گؤرمه‌یه یئته جک قدر.

بیردم..birdəm [باخ] بیرآن.

بیردن..birdən [ظرف] ۱-بیردفعه ده. ۲-آن‌سیزین، بیردن بیره (فا:یک دفعه، ناگهان). suddenly

بیردن‌بیره..birdənbirə [ظرف] باخ:بیردن.

بیردوْلو..birdolu [صفت] بیر چوْخ.

بیردوّنیا..birdünya [صفت] چوْخلو، حدسیز "بیر دوّنیا ایشیم واردی".

بیرده..birdə [باغلایجی سؤز] ۱-"وَ" مفهوموندا ایشله نیر "اوْ بیرده من". ۲-داها مفهوموندا ایشله نیر "بیرده نه ایش گؤرَیدیم؟".

بیرَر..birər [صفت، سن، دده] هربیرینه بیر(فا:یکی یکی). unit

بیرر ایکیشر..birər ikişər [ظرف] تک ویا نئچه‌سی بیر آرادا(فا:یکی دوتا).

بیرر بیرر..birər birər [ظرف] هر بیری آیری اوْلاراق، بیربیر (فا:تک تک).

بیرزامان..birzaman [ظرف] ۱-گئچمیش زاماندا. ۲-بلیرلی بیرسوره، بیرآز.

بیرزامانلار..birzamanlar [ظرف] زامانیندا، وقتیله، اسکیدن.

بیرسؤزله..birsözlə [ظرف] مختصراً، خُلاصه (آرا سؤزو کیمی ایشله نیر) "بیرسؤزله دئسک، هره بیر جور پوُلا خاطر مشغول اوُیدو".

بیرسؤزون ایکی ائله‌مک..birsözün iki eləmək [تاثیرلی ائیلم] سؤزونو تئز تئز دَییشدیرمک.

بیرسایاق..birsayaq [ظرف] بیرتهر.

بیرسوّرو..birsürü [صفت] چوخ سایی دا.

بیرسوْلوقدا..birsoluqda [ظرف] بیرآندا، آز بیر زاماندا.

بیرسیخیملیق جانی اوْلماق..birsıxımlıq canı olmaq [دئییم] آریق و جیلیز اوْلماق.

بیرسیرالی..birsıralı [صفت] ١-بیرسیرادا دوزولموش اوْلان هرشئی. ٢-بیرسیرادا دوزولموش اکین.

بیرسیملی..birsimli [صفت]: تک بیر سیمدن اوْلان چالقی آلَتی.

بیرسین..birsin [اؤزل آد] تک سن، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

بیرشئی..birşey [عوضلیک] بیرزاد؛ بللی اولمایان ویا آنلاشیلمایان بیر حادثه اوچون سؤیله نیر "قارانلیقدا بیر شئی گؤرسه نیر".

بیرشئیلر اوْلماق..birşeylər olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایتّفاقلار دؤشمک.

بیرشئیه بنزه‌مه‌مک..birşeyə bənzəməmək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ یارارلی اوْلماماق.

بیرعالم..biraləm [باخ] بیر دؤنیا، چوْخ چوْخ.

بیرعایله‌لی..birailəli [صفت] بیر عایله عضولاری کیمی.

بیرعایله‌لیک..birailəlik [صفت] بیر عایله عضولاری کیمی یاخین اوْلما.

بیرقارنی آج بیر قارنی توْخ..birqarnı ac bir qarnı tox [صفت] یاری آج.

بیرقاریش..birqarış [صفت] ١-بیر قاریش بوْیو قدر. ٢-(مج)چوخ آز.

بیرقارین چؤره‌یه مُحتاج اوْلماق..birqarın çörəyə möhtac olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ بؤیوک احتیاج ایچینده اوْلماق.

بیرقوُجاق..birqucaq [ظرف] چوخلو.

بیرقوُرتوم..birqurtum [آد] بیر ایچیم (فا:جرعه). drink

بیرقوْلتوغا ایکی قارپیز یئرلشمز..birqoltuğa iki qarpız yerləşməz [دئییم] عئینی زاماندا ایکی ایشی بیر یئرده گؤرمک اوْلماز.

بَیرَک..bəyrək [اؤزل آد] ١-تیم ٢-اوْردوگاه، ، بایراق ووُرولان یئر.[٧]

بیرک..bəyrək [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی، سیستاندا داغ آدی اولاراق بیرَگ کیمی ده یازیلیر {بایراق+آوا}.

بیرکره..birkərə [ظرف] بیر یول.

بیرکره جیک..birkərəcik [ظرف] بیر دفعه مخصوص اوْلاراق.

بیرکز..birkəz [ظرف] بیر یول (فا:یکبار). one time

بیرکیشی..birkişi [عوضلیک] ١-بیر نفر ارکک، بیرشخص. ٢-هئچ کیم، هئچ کس "بو ایشده حتی بیر کیشی ده ایشله میردی".

بیرگؤز آغلارکن اوْبیری گؤز گوْلمز..birgöz ağlarkən obiri göz gülməz [دئییم] سیخینتی واختی هامی بیرلیکده اوْلمالیدیر.

بیرگؤزقیرپیمی..birgöz qırpımı [ظرف] بیر آن (فا:لحظه). moment

بیرگؤزه‌لی..birgözəli [آد، صفت] تک گؤزه‌لی، تک‌حُجره‌لی(فا:تک-سلولی)

بیرگؤزه‌لیلر..birgözəlilər [آد] تک گؤزه و تک حُجره‌دن اوْلوشان حئیوان‌لار ویا بیتگی‌لر (فا:تک سلولی ها).

بیرگَن..birgən [اؤزل آد] ایچینه قاپانْیق، مُنزَوی.[٧]

بیرگوْل..birgül [اؤزل آد] باخ:بیر+ گوْل/ چیچک، قیز آدی.[٧]

بیرگوْل له باهار اوْلماز..birgüllə bahar olmaz [دئییم] بیر چیچک‌له باهار اوْلماز.

بیرگوْن دئییل بئش گوْن دئییل..birgün deyil beş gün deyil [آد] همیشه و دایم معناسیندا.

بیرگوْنلوک..birgünlük [صفت، سن] بیرگون دوام ائدن، بیرگون سوره.

بیرگه..birgə [ظرف، سن] بیر یئرده، بیرلیکده (فا:برابر).

بیرگه یاشایش..birgə yaşayş [آد] بیر یئرده یاشاما.

بیرگه‌لیک..birgəlik [آد] اورْتاق‌لیق، بیردوشونجه ده اوْلما (فا:برابر).

بیرگه‌لیک‌اکی(شکیلچی‌سی)..birgəlik əki(şəkilçisi) [آد، دیل بیلیمی] برابرلیک‌و ائشیت‌لیک اکی" داش=یوُرددداش" (فا:پسوند برابری). affix of equalily

بیرگه‌لیک درجه سی..birgəlik dərcəsi [آد، دیل‌بیلیمی] ائشیت‌لیک درجه‌سی (فا:درجه برابری). equative degree

بیرلپه‌لی..birləpəli [باخ] بیرچنک‌لی (فا:تک‌لیه ای).

بیرلچکلی..birləçəkli [آد] بیر لچه‌یی اوْلان بیتگی.

بیرلَر..birlər [اؤزل آد] بیرینجیلَر.[٧]

بیرلر..birlər [مت] ١-اوْندالیق سایی‌سیستیمینده ساغداکی بیرینجی ساییجیق (رقم) (فا:رقم های یکان). ٢-(تاریخی اؤزل آد) توْرکمَنلرین، تَکه، اؤته‌میش و ساچماز اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان. توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندندیر[٨١-١٥٨]. {بیرلر ده اولابیلر}.

بیرلشدیرمک..birləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرائتمک، متحدائتمک، بیرلیک یاراتماق، اوُزلاشدیرماق(فا:متحد کردن to join، to unite

بیرلشدیریجی..birləşdirici [صفت] بیرلشدیرن، اوُزلاشدیران(فا:متحد کننده)

بیرلشدیریلمک..birləşdirilmək [بلسیز ائیلم] بیرلشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:ف‌م).

بیرلشمک..birləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-اوُیوشماق، بیراوْلماق(فا: متحد شدن). ٢-قووُشماق (فا:پیوستن). to join ٣-بیربیرینه یئتیشمک، بیربیرینه باغلانماق. ٤-(شیمی) قاناشماق.

birləşmə..birlešmə [آد] ۱-بیرلشمک‌ایشی، بیرلَشیم، بیر اوْلما (فا:ائتلاف، اتحاد). union ۲-سَنتئز. coalition.

birləşmə dəyəri..birlešmə dəyəri [آد] بسیط بیر مادّه‌نین بیر آتومو ایله بیرلشه بیله جک اوْلان هیدروژئن آتوملاری‌نین ان یوْکسک مقداری.

birləşmiş..birlešmiş [صفت] بیرلشمک ایشی متّحد (فا:متحد). united

birləşmiş savet cümhuriyətləri..birlešmiş savet cümhuriyetleri [آد] اسکی ساوئت اؤلکه‌لری (فا: اتحاد جماهیرشوروی سوسیالیستی). union of soviet socialist republic

birləşilmək..birlešilmek [بلسیز ائیلم] بیرآرایا گلینمک(فا:ف.م متحد شدن).

birləşən..birlešen [صفت] ۱-بیربیرینی کسن، بیر نقطه ده کسیشن. ۲-بیرلیگه دوْغرو گئدن (فا:متحد شونده).

birləşik..birlešik [آد] مُتحد، آرالارندا بیرلیک قورُولموش اوْلان (فا:مؤتلف، متحد). united,combined

birləşik isim (biləşik ad)..birlešik isim (bilešik ad) [آد] مرکب آد، ایکی کلمه‌دن دؤزه‌لن ایسیم "قاپدی قاچدی، داش دؤیر".

birləşik cümlə..birlešik cümle [آد] یان جُمله وآرا جُمله‌لرله برابر بیر تمل جُمله‌دن قورُولان جُمله.

birləşik fəil..birlešik fe'il [آد] آد، کؤمکچی ویا معمولی‌فعللرله-قاپناشیب دؤزه‌لن فعل "باخاقالماق، ردّ ائتمک".

birləşik gillər..birlešik giller [باخ] توْپلاشیق گیللر.

birləşilmək..birlešilmek [بلسیز ائیلم] بیرلشمک ایشی گؤرولمک، بیرآرایا گلینمک.

birləşim..birlešim [آد] بیرلشمک ائیلمی و ایشی (فا:اتحادیه). union

birləmək..birlemek [تاثیرلی ائیلم] بیرائتمک، بیرلشدیرمک(فا:یکی-نمودن.

birli..birli [آد] اوْیونلاردا بیر سایی‌نی داشییان کارت ویا پوُل.

birlik..birlik [آد] ۱-وحدانیت، بیرآرادا اوْلما (فا:وحدت). unity ۲-بوتؤولوک، بؤلونمزلیک (فا:اتحاد). union

birlik olmaq..birlik olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلاشماق، بیر آرایا گلمک.

birlikdə..birlikde [ظرف] بیرآرادا، برابرجه، بیر یئرده، بیرگه، ائل‌لیکله (فا:بالاتفاق). together

birlikdəlik..birlikdelik [آد] بیرلیکده اوْلما وضعیتی.

birmay..birmay [اؤزل آد] ایمیشلی‌ده کند آدی[۲۴۰].

birəm birəm..birem birem [باخ] بیرر بیرر.

birneçə..birneçe [ظرف] آز سایدا، چوخ اوْلمایان، آز.

birneçəsi..birneçesi [ظرف] آز سایی‌دا اوْلان کیمسه ویا شئی.

BirNazar .. BirNazar [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-بَلَک بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

birnəfərə..birnefere [ظرف] انفرادا (فا:انفرادا). individually

birnəfəsdə..birnefesde [ظرف] آرا وئرمه‌دن (ایچه جک‌لراوْچون).

birnumara..birnumara [آد، صفت] تک، بیرینجی.

birvaxt..birvaxt [ظرف] ۱-واختی ایله. ۲-سوْنرالار.

birvaxtlar..birvaxtlar [ظرف] گئچمیش زامانلار، اسکی‌لرده.

bir varmış biri yoxmüş..bir varmış biri yoxmüş [باخ] بیری وارمیش بیری یوْخموش.

beyrut abad..beyrut abad [اؤزل آد] سوُلدوزدا کند آدی {کؤچه‌ری بوْیلارین‌حلب-بیروت بؤلگه‌سیندن اولمالارینا اشارتدیر}.

biruh..biruh [صفت] روح سوُز، جانسیز، اؤلو (فا:بی روح).

birov birov..birov birov [ظرف] "اوْنون بیروْبیروْ واخت ایدی:چوْخ گوْجلو اوْما زاما ایدی" {فارسجا بروبرو}[۵].

birovuz..birovuz [آد] عاریه آلینمیش شئی {بئرمک سؤزوندن}.

birə..birə [آد، دیرگی] قاناداسیز، قاباق و اوْرتا آیاقلاری قیسا، آرخا باجاقلاری اوْزون، اینسان وحئیوان‌قانینی‌امن، سیچرایان و یاخالانماسی چتین اوْلان بیربؤجک (فا:کک). pulex Irritans، flea {ت‹بوْرگه›؛ دده؛ باخ: بوْرومک، بیرا}.

birə otu..birə otu [آد، بیتگی] ساپی ساریلقان، یاپراقلاری قارشی‌لیقلی، یومورتا کیمی قوْزالاغی اوْلان و اوْلاردان دؤزَلتمکده یارارلانیلان چوخ ایللیک، اوْتسوو بیتگی: شربتچی اوْتو، بیره چیچگی(فا:زارک) humulus pupulus {باخ: بیرا}.

birə iki..birə iki [ظرف] هربیر سایی یا قارشی ایکی، ایکی دفعه آرتیق.

birə bitdən..birə bitdən [آد] سئرچه‌دن کیچیک وتوپراق رنگلی بیرقوش، تیکان وچالی‌لار آراسیندا یاشایار (فا:نوعی پرنده).

birəbir..birəbir [صفت] ۱-(مج)تاثیری کسین اوْلاراق ۲-(آد) بیر سایی‌یا قارشی بیر (فا:پنجاه پنجاه). fifty fifty

bir hecalı..bir hecalı [صفت] بیر هجاسی اولان سؤز ویا کلمه.

birə çiçəyi..birə çiçeyi [باخ] بیره اوْتو.

birəşim..birəşim [آد] بیرله‌شیم:۱-پارچالارین بیرآریا گلیب بوْتون لشمه‌سی (فا:اتحاد و پیوستگی). ۲-(شیمی) قایناشیم‌لا بیر جیسیم

دوزلمه‌سی (فا:سنتز). ۳-(فلسفه) یالین دان قارماشیق اوْلانا گئتمک و اوْنو دوشونمک، بوُنون کیمی کل دان جزءًا، بیرئی‌سل یاسادان اوْنون عامّ وضعیتینه، سبب و ندندن ائتگی یه، اؤنجولدن واریلان سوْنوجا گئدن دوشونجه‌یه بیره شیم دئییلیر (فا:استقراء ریاضی.).

بیره‌شیم..birəşim [آد] باخ: بیرله‌شیم.

بیره‌شیملی..birəşimli [صفت] بیره‌شیم یولویله الده ائدیلن (فا:سنتتیک).

بیره‌قاپان..birə qapan [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، آغ چیچکلی، بیره‌لره قارشی ایشله‌نن چوخ ایللیک بیتگی، ۵۰-۲۵ سانتی‌متره قدر یوکسه‌لن، پارچالی یاپراقلی، اوْتسوْو بیتگی، نزله اوْتو، باخ: گوْموش دوْیمه (فا:کیک واش، بابونه گاوی، اسپرزه). pyrethrum. com

بیره‌قیْران..birə qıran [آد] بیره اؤلدورن داوا (فا:دوای کک‌و شپش-کش).

بیره‌لر..birələr [آد، دیرگی] اینسان وحئیوانا دیش آسالاغی اوْلان، آغزی امه گه ال وئریشلی، بیرچوخ سوْی‌ًا آیریلان قانادلیلار تاقیمی (فا:تیره کک ها).

بیره‌لنمک..birələnmək [تاثیرسیز ائیلم] بیره‌لی اوْلماق، اوستونه بیره ییغیشماق (فا:کک دار شدن).

بیره‌لی..birəli [صفت] بیره باسمیش، بیره‌سی اوْلان (فا:کک دار).

بیرهم بیر یوْخ..birhəm biryox [ظرف] آرادا بیر.

بیره‌مین قاتماق..birə min qatmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ آبارتاراق گوْپ دئمک.

بیرهوْره‌لی..birhürəli [صفت] بیر گؤزه‌لی، بیر گؤزه نک‌لی.

بیرهوْوور..birhovur [ظرف، دا] بیرآز.

بیرهوْووردان..birhovurdan [ظرف، دا] بیرآزدان، آز زامان سوْنرا.

بیرهوْوورلوق..birhovurluq [آد] بیر آن، بیر آز زاماندا.

بیرهؤرگوجلو..birhörgüclü [صفت] بیر هؤرگوجو اوْلان دوه.

بیره‌یوْز..birəyüz [ظرف] یوْز قات آرتیق.

بیری..biri [عوضلیک] ۱-بیر داناسی. ۲-بیلینمه ین بیر کیمسه.

بی‌ریا..biria [صفت] دؤزگون، دؤغرو، ریاسیز (فا:بی ریا).

بی‌ریا..biria [یازار] (ش ۱۳٦۱-۱۲۹۳) تبریزلی شاعر و مبارزدیر.

بیریاشار..biryaşar [صفت] بیر یاشین ایچینده اوْلان، بیر یاشلی.

بیریاشلی..biryaşlı [صفت] بیر یاشینا دوْلموش.

بیریان..biryan [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

بیریانا..biryana [ظرف] بیر طرفه.

بیریاناآتماق..biryana atmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرطرفه بوراخماق، لاقئیدجه کنار ائتمک.

بیریاناچیخارتماق..biryana çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] سونوج لاندیرماق.

بیریاناچیخماق..biryana çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سونوج لانماق.

بیریانلی..biryanlı [صفت] بیر طرفلی، بیریانی اوْلان.

بیریئرلی..biryerli [صفت] ۱-بیریئردن اوْلان. ۲-آنجاق بیریئری اوْلان.

بیریجه..biricə [ظرف] تک، بیردانا" بیریجه سئودیگیم سنسن" (فا:یگانه).

بیریجیک..biricik [اؤزل آد] تَک، یئکان، بیر تانه[۷].

بیریجیک..biricik [ظرف] تک، بیر دانه (فا:یگانه).

بیریسی..birisi [عوضلیک] بیری، بیلینمه ین بیر کیمسه (فا:یکی.).

بیریشته..biriştə [صفت، فا] یاخجی‌پیشمیش، قیزارمیش-چؤرک (فا:برشته).

بیریکدیرمک..birikdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیر یئره ییغماق، توپلاماق، ذخیره ائتمک (فا:ذخیره کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بیرلشدیرمک، متحیر ائتمک}.

بیریکدیرمه..birikdirmə [آد] بیریئره ییغما، توپلاما، ذخیره ائتمه (فا:ذخیره).

بیریکدیریلمک..birikdirilmək [بل] بیریکدیرمک ایشی گؤرولمک.

بیریکدیریم..birikdirim [آد] بیریکدیرمه.

بیریکمک..birikmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر آرایا گله‌رک توپلانیب ییغیلماق، بیربیرینه اکله‌نیب‌چوْخالماق(فا:یکجاجمع شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بیرلشمک}.

بیریکمه‌حوضه‌سی..birikmə hovzəsi [آد] قاریاغیش‌سوُلارینین بیریکدیگی بؤلگه.

بیریکمیش..birikmiş [صفت] ییغیلمیش (فا:جمع شده، ذخیره شده).

بیریکه..birikə [آد] خزینه، مخزن، سارنیج. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیریکیش..birikiş [آد] بیریکمه ایشی ویا بیچیمی (فا:ذخیره).

بیریکیشمک..birikişmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره توْپلانماق، (فا:یکجا جمع شدن).

بیریکیشمه..birikişmə [آد] بیر یئره توْپلانما، بیرآرایا گلمه (فا:ذخیره).

بیریکیم..birikim [آد] ۱-بیریکمه، بیر یئرده توْپلانیب ییغیلما (فا:ذخیره). ۲-تجرُبه‌لر سوْنوجوالده ائدیلمیش شئی‌لرین بؤتونو "معماری بیریکیم بعضا بیرشهره‌بؤیوک دَییشیکلیک وئریر[۱]".

بیریکینتی..birikinti [آد] بیر یئرده اؤز اؤزونه توپلانمیش و بیریکمیش اوْلانشئی" سوُبیریکینتی لری، داش‌بیریکینتی سی" (فا:ذخیره)

بیری‌گؤن..birigün [باخ] بوّروگون.

بیریلری..biriləri [عوضلیک] بعضی کیمسه‌لر (فا:بعضی ها).

بیریم..birim [آد] ۱-بیرکمیتی اؤلچمک اوچون اوْ جنسدن اؤرنک آلاراق یارارلانان اؤلچو (فا:واحد). ۲-بیر کوّمه‌نین ائلئمانی ویا چوْخلوغو تشکیل وئرن وارلیق‌لارین هربیری ، بیر بوّتونو آلت بؤلولرینین هربیری، یوُنیته.

بیریملر بؤلوگو..birimlər bölügü [آد] بیردن ۹۹۹ آ قدر اوْلان ساییلار بؤلویو.

بیرینج..birinc [آد] ۱-باخ: دؤیو. ۲-باخ: بوّرونج.

بیرینج آباد..birinc abad [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: بوّرونج-آباد}.

بیرینجاسیف..birincasif [آد] بیرلَشیک گیللردن طبّی بیر بیتگی.

بیرینجه..birincə [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

بیرینجی..birinci [سایی، ت‹بیرینج›] بیرسایی‌نین سیرا صفتی۲-سیرادا ایلک اوْلان، ان اوستون اوْلان (فا:اوّلین). the first

بیرینجی‌توْتالیترقروپ..brincit [اؤزل‌آد] (پهلویچی بیرینجی توتالیتر قروپ): بیرینجی قروپ: ا. و ا. ائلئباشیلی قروپون اؤزللیکلری بئیله-دیر ۱-اگه‌منلیگی ارثی اولاراق آتادان اوْغولا ویا ان یاخین اقربایا عاید بیلرلر. ۲-اگه‌من کیشی‌لری قوتسال بیلرلر وبو اؤزلییی یالواجلار و اونون کتابلارینین قوتساللیغیندان اوّستون بیلرلر، آیری معنادا بونلار دوزگون و چاغداش اسلاما قارشیتدیلار. ۳-اؤندرلرینین یاشاملارینا یالانچی و افسانه‌وی ناغیللار یاراشدیرارلار، او قوشاقدان اولان هر کسی آراشدیرمادان و ایی کؤتو ایشلرینی بیلمه‌دن قوتسال‌لاشدیریب و اؤزللیکه اؤلدوکدن سونرا اونو تابو ائدرلر. ٤-بو افسانه‌لر خالقی ائتگی‌له‌ییجی، اوّزونتو وئریجی، اونلاری قارشی اولانلارا ویا یانداش اولمایان‌لارین ضدّینه کوّشگورتمه اؤزللیک داشییار، بونلار بو قروپون اصلی اؤزللیکلریندن اولموشدور ۵-اؤزلریندن باشقا هئچ‌کیمی تانریا اینانمایان سایارلار و گوجلری یئتَرسه اونلاری محو ائتمه‌یه چالیشارلار، ٦-بو قروپ منطیقه دایانمادان هر اولایی اینانجلارینا گؤره توجیه ائدرلر و اؤزللیکه اوغورلوقلار، آدام اؤلدورمه‌لر، قارشی طرفده تؤره‌نن توپلو قیرقینلار و حتی دوغال فلاکتلی حادثه‌لری قارشی طرف اوّچون، اینانجلارینا گؤره خئیرلی اوْلایلار کیمی یورواملایب و بو ایشلری کؤروکله‌مه-سینی ثواب بیلرلر. ۷-بو آخیم چوغونلوق اگه‌منلیگینه اینانمیر و آماجلاری، چوغونلوغا دایانان هرتور قوُرولوشو ییخیب یئرینه تکباشیناچیلیغی قورماقدیر، بعضا خالقی آللاداراق ظاهرده چوغونلوق اگه‌منلیگینه بنزر بیر شئی قورورلار ولی اصلینده خالقا دایانماغی آصلا دوشونمزلر و آماجلاری خالقی سککی کیمی یارارلانیب اؤز نوْمسال اگه‌منلیکلرینه یئتیشمکدیر، بو آماجا یئتیشمه‌یه بوتون اینسان دیْشی و چاغ دیْشی یوللاردادن یارارلانیرلار و اوزون مدتلرجه نومگیزه اَل آتیرلار، آیری بیر سؤزله ماکیاوئلیزمی ان کؤتو شکلینده اؤز اینانجلاری یولوندا اوُیقولایارلار، البته خالق اوْیونا دایانماما قورامینی آچیقجا سؤیله‌ییرلر و بو دوشونجه‌نی نوملارینا اوُیقون اولاراق دوزگون سانیرلار. ۸-گله‌جک ائلئباشیلارینی تاریخی سندلردن یوخسون اولاراق اؤنه چیخاریرلار و و بونو یالانچی توجیه‌لرله نوْما باغلایارلار، ایلکین اؤندرلرینه ده قاییناق اولمادان افسانه‌لر دوزلدیب و اونو باغیشیم اؤزللیکلی بیلرلر و اونلاری هر بیلیمچیدن اوّستون بیلرلر، گنللیکه بیلیم و بیلیمچینی اؤنمسیز سانارلار. ۹-یالان دانیشماق و تؤره‌سیزلیک، یاسال بیر ایش ساییلیر و بینؤوره‌سینی نوما باغلاییرلار و بئیله لیکله نوْمودا تؤره-سیزلیگه اوغرادیللار. ۱۰-باغیشیم اؤزللیگینی ائلئباشیلاردان باشقا اونلارین تؤره‌مه‌لرینه‌ده قاپسایارلار و بو اوزدن اولوسو ان یوکسک تهلیکه‌لی ایشله‌ره سوّروتله‌یه بیلرلر و و اینسان و اولوسلارآراسی تؤره‌لره سایقی گؤسترمه‌دن بوتون قارشیتلارا سالدیرابیلرلر، ۱۱-بانلاریندا نوْما قارشیت اولاراق، ایلکلرینین قوندار‌یلمیش شکلینی گتیررلر. ۱۲-چالقیچیلیق و اوْیناماق، اؤزللیکله گنجلر اوّچون سوُچ ساییلار، اؤزونتولو اوْلایاری ایی بیلرلر و بوجور اولایاری اؤنمسه یرلر (قاییناق: اینتئرنت).

بیرینجی‌چاغ..birinci çağ [آد، یئر ب] یئر یوُوارینین یاشینین اوچ یوز میلیون ایللیک ایلک چاغی، پالئوْزوییک (فا:پالئوزوییک).

بیرینجی‌کیمسه..birinci kimsə [آد، دیل‌بیلیمی] بیرینجی شخص (فا:اول شخص).

بیرینجیل..birincil [صفت] ان ایلک، تمل، اساس (فا:اساس).

بیرینجیل‌لیک..birincillik [آد] بیرینجی اوْلما وضعیتی (فا:اولی).

بیرینجی‌لیک..birincilik [آد] بیرینجی یئر، اوّلینجی‌لیک (فا:اوّلین).

بیری‌وارمیش بیری یوْخموش..biri varmış biri yoxmüş [دئییم] ناغیل و بعضی صُحبت‌لرین اوّلینده گله‌رک "اسکیدن گئچمیشله‌ره اشارت اوْلاراق" مفهوموندا ایشله نیر "بیری وارمیش بیری یوْخموش آللاه دان سوای هئچ کس یوْخموش".

بیریول..biryul [ظرف] بیر دفعه (فا:یکباره). all at onec

بیریوْللو..biryollu [صفت] گئدیش گلیش یولو بیر اوْلان.

بیریوللوق..biryulluq [ظرف] بیردفعه‌لیک، کسین اوْلاراق.

بیریْغین..biryığın [ظرف] چوْخلو.

بیز..biz [عوضلیک] چوغول بیرینجی کیمسه ضمیری، من و منیم یانیمداکی‌لار (فا:ما) we ٢-رسمی دانیشمالاردا ویا احترام اوْچون بعضا تَکلیک بیرینجی کیشی ضمیری، من یئرینه ایشله نیر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن‹بیز، میز›؛ بن+ ایز› بنیز› بیز}. ٣-بیز٢(آد، سن: درفش) قالین و سرت شئی‌لری تیکمک اوچون یارارلانان آیقیت. ٤-اوُجو اینه کیمی اوْلان شئی (فا:نوک‌تیز). sharp-pointed ٥-بیرجور مئرسین بالیغی، شیپ٢. asipenser mudiventris

بیز اوْتو..biz otu [آیتگی] قوُرو یاماج‌لاردا بیتن بیر ایللیک بیتگی.

بیز بیزه..biz bizə [ظرف] آرامیزدا اؤزگه‌سی اوْلماق‌سیزین.

بیز بیزه بنزَریک..biz bizə bənzərik [ئییم] آرامیزدا فرق یوْخدور.

بَی‌زاده..bəyzadə [آد، تؤ+فا] بَی اوْغلو.

بیزار..bizar [باخ] بئزار.

بیزاو..bizav [آد] هله‌سوتدن کسیلمه‌میش اینک بالاسی (فا: گوساله) calf {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹بوُزاقوُ، بوُزاغ›، دده؛ سس تقلیدی اولاراق بو حئیوانین-سسله‌مه سیندن دوزه‌لیب٦}.

بی‌زبان..bizəban [صفت، فا] دیل‌سیز (فا:بی‌زبان).

بیزبیز..bizbiz [ظرف] قاباریق حالدا، دیک دیک "بدنیم بیربیز اوْلدو، ساچلاری بیزبیز اوْلدو".

بیزجه..bizcə [ظرف] بیزه گؤره (فا:از نظر ما).

بیزجیله‌یین..bizciləyin [ظرف] بیزیم کیمی، بیزه اوخشار.

بیزجییز..bizciyəz [ظرف] بیزیم کیمی، بیزه اوخشار.

بیزدن..bizdən [ظرف، ص] بیزیم طرفیمیزدن اوْلان کیمسه (فا:از ما).

بیزدن یئی‌لر..bizdən yeylər [آد] جین پری وآلئیبانی کیمی موجودلارا وئریلن آد (فا:ازما بهتران). the fairies

بیزدن‌لیک..bizdənlik [آد] بیزدن اوْلما وضعیتی (فا:از ما بودن).

بیز دیمدیک..bizdimdik [آد] دیمدیک‌لری بیز کیمی اوْلان قوشلار.

بیزقوُرد..bizqurd [باخ] بیز قوُیروق.

بیزقوُلاق..bizqulaq [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا:نام گیاهی). aethionema, cappadoccum. cru

بیزقویروق قوُردو..bizquyruq qurdu [آد] اینسان باغیرساغیندا اوْلان قویروغو بیز قوُرد (فا:نوعی کرم روده).

بیزلانقوج..bizlanquc [آد] اوجو چیویلی دیه‌نک، باخ: بیزلنقیج {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیزلتمک..bizlətmək [اتدیرگن ائیلم] بیزله‌ووُردورماق

بیزلنج..bizlənc [آد] باخ:بیزلنقیج {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیزلنقیج..bizəlnqic [آد] اوجو چیویلی دیه‌نک(فا:نوعی‌چماق). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیزلنمک..bizlənmək [بلسیز ائیلم] ١-بیزله دئشیلمک. to be sharpened ٢-ائششه‌یی بیز له ووُرماق(فا:مهمیز زدن). to be pricked

بیزله‌مک..bizləmək [تاثیرلی ائیلم] ١-بیزله‌ووُرماق(فا:مهمیز زدن). to sharpen ٢-تحریک ائتمک. to urge on

بیزموُت..bizlmut [آد] آتوم سایی‌سی ٨٣، آتوم آغیرلیغی ٢٠٩، اریمه نُقطه‌سی ٢٧١,٣درجه، یوْغونلوق٩,٨، رنگی قیزیلا چالار آغ، قیریلقان و مؤحکم بیر ائلئمان.

بیزنه‌دی..biznədi [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

بیزنه‌ری..biznəri [اؤزل آد] بیزنه‌رود: قئیدار دا چای آدی.

بیزنی..bizni [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

بیزواری..bizvari [صفت] بیز شکیل‌لی، اینه‌یه اوخشار (فا:نوک-تیزمانند).

بیزوْن..bizon [آد، دی، فرانسیزجا] آمئریکادا یاشایان‌بیرجنس‌هؤرگوج‌لو یابان اؤکوزو.

بیزوْو..bizov [آد، دیرگی] سوْتدن کسیلمیش سیغیر بالاسی، باخ: بیزاو.

بیزوو اوْتاران..bizov otaran [آد] دانا و بیزوْو اوتارماقلا مشغول اوْلان ناخیرچی (فا:گوساله چران).

بیزوْوان..bizovan [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی.

بیزوْوجیق..bizoucıq [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

بیزوْوچو..bizouçu [آد] بیزوْو اوْتاران‌ویا ساخلایان کیمسه(فا:گوساله‌دار

بیزوْوچولوق..bizouçuluq [آد] بیزوْوچونون ایشی (فا:گوساله داری).

بیزووداغی..bizovdağı [اؤزل آد] اوُرمیه، خالخال، بیجار و مرند ده داغ آدی.

بیزوْوشا..bizovşa [آد، بیتگی] بیر نوع طبی بیتگی (فا:بارهنگ)٢٢٦.

بیزوْوشا..bizovşa [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

بیزوْولاما..bizovlama [تاثیرسیز ائیلم] بیزوْو دوْغما(فا:گوساله زایی)

بیزوْولاماق..bizovlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیزوْو دوْغماق(فا:گوساله زاییدن)

بیزوْولوق..bizovluq [آد] بیزوْو ساخلانان یئر(فا:محل‌پرورش گوساله).

بیزوْولوق..bizovluq [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

بیزی..bizi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

بیزیم..bizim [عوضلیک] بیز سؤزونون ییه‌لیک بیچیمی (فا:مال ما).

بیزیمکی..bizimki [ظرف] بیزم اوْلان، بیزیمله ایلگی‌لی اوْلان(فا:مال ما).

بیزینئس کلاس..bizines klas [آد، فرانسیزجا] ایش موقعی، ایشلیک اوْرون [۲۱۸].

بیژ..bij [صفت] بیج، حرام نطفه‌لی، باخ: بیج (فا:زنازاده). **bastard** {سومرجه ‹پیش›: اوشاق، سن؛ بوکلمه‌نی بعضی قایناقلاردا فارسجا بچه ویا پیچ سؤزونه باغلانیر حالبوکی بوسؤزلر هامیسی بیچمک سؤزونه باغلیدیر وآرادان کسیلمیش و قیریلمیش نطفه و نسله دئییلر}.

بَی‌سان..bəysan [اؤزل آد] بَی کیمی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بی‌ساواد..besavad [صفت] بیْ سودا، ساوادسیز (فا:بی سواد).

بی‌سبب..bisəbəb [ظرف] قانیت‌سیز، ندن‌سیز (فا:بی سبب).

بیستوُن..bistun [اؤزل آد] کرمانشاه یاخینیندا بیر داغ آدی {باخ: بَگ}.

بی‌سروپا..bisəropa [صفت، فا] الـسیز آیاق‌سیز، باشاری‌سیز(فا:~).

بیسسوُت..bissut [اؤزل آد] باخ: بیسوُت.

بیسوُت..bisut [اؤزل آد] موْغول یوْروشو زامانی م۱۱جی یوْزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی [۸۵].

بیسکویت..biskivit [آد، فرانسیزجا] اوُن شکر و یومارتا کیمی شئیلردن دؤزَلن بیرنوع کَورک قوُرو دادلی (فا:بیسکویت). **biscuit**

بیسم ایللاه..bismillah [ن، ع] بسم‌الله: آللاهین آدییلا (فا:بسم الـله). **in the name of God/ Allah**

بیسمیل..bismil [ع ‹بسم الـله›] بسم الـله (فا:بسم الله).

بیسوْلفات..bisolfat [آد، فرانسیزجا] هیدروْژئنلی سوْلفاتلارا وئریلن آد.

بیسوْلفور..bisolfur [آد، فرانسیزجا] موُلکولوندا ایکی گوْگورد آتومو اوْلان.

بیسه‌رک..bisərək [آد، دده] بسه‌رک، توکلو و دامازلیق ارکک دَوه.

بیسیان..bisian [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو [۲۰۹].

بیسیکلئت..bisiklet [آد] جوْت‌تکرلی و موْتورسوز داشیت(فا:دوچرخه).

بیشانلو..bişanlu [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار [۲۰۹].

بی‌شبهه..bişübhə [صفت، ظرف] شبهه‌سیز، شکسیز (فا:~).

بی‌شرف..bişərəf [صفت] شرف‌سیز (فا:~).

بی‌شعور..bişuur [صفت] آنلاق‌سیز، قاناجاق‌سیز، دوْشونجه‌سیز (فا:~).

بی‌شک..bişək [ظرف] شکسیز، قوشقوسوز، شوْبهه‌سیز (فا:~).

بیشمک..bişmək [س] باخ: پیشمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بیشمیش..bişmiş [باخ] پیشمیش.

بیشوْک..bişük [اؤزل آد] نَسیل، قوهوم قارداش [۷].

بیشوگی..bişügi [اؤزل آد] بیجار دا چای آدی.

بیشی..bişi [آد] یاغلی و یوُمورتالی خمیردن نازیک قاتلاردا تاوادا پیشیریلمیش و شکر و سوُماقلا یئییلن قوْغال نوْعو.

بیشیرمک..bişirmək [ل، سن] باخ: پیشیرمک. **to cook**

بیشیلو..bişilu [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

بی‌صاحب..besahıb [صفت] ۱-صاحب‌سیز، ییه‌سیز. ۲-باخیم‌سیز، کیمسه‌سیز، آرخاسیز (فا:بی صاحب).

بیضوی..beyzəvi [آد، عربجه] باخ: بیضی، اوْوال.

بیضه..beyzə [آد] خایا، داشاق (فا:خایه). **testis**

بیضه سالالانماسی..beyzə sallanması [آد] بیر نوع خایا خسته‌لیگی (فا:افتادگی بیضه). **orchidoptosis**

بیضی..beyzi [آد، عربجه] سوْبه، اوْوال، یوُمورتا بیچیمینده ایکی بوْیوتلو شکیل.

بی‌طاقت..betaqət [صفت] دؤزومسوز، گوجسوز، اوْزگونلوک (فا:~).

بی‌طرف..bitərəf [صفت] یانسیز، طرفسیز (فا:بی‌طرف).

بیطرفانه..bitərəfanə [ظرف] طرفسیزجه، یانسیزجا (فا:بیطرفانه).

بیطَرِیَن..bitərian [اؤزل آد] بیتَریان:سوُلدوز دا کند آدی.

بِیع..bey [آد، عربجه] آلیم ساتیم آنلاشماسی، مُعامله ائله مه.

بِیع‌لشمک..beyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] آلیم‌ساتیم‌ایشینده آنلاشماق، مُعامله ائله‌مک.

بی‌عار..biar [صفت] عارسیز (فا:~).

بِیعت..beyət [آد، عربجه] باغیملی‌لیغی قبول ائتمه وضعیتی، بویون اَیمه ویا ال بیر اوْلما، آرخا دوُرما. **allegiance**

بی‌علاج..biəlac [صفت] علاج‌سیز، چاره‌سیز، ناچار (فا:بی‌علاج).

بی‌علم..bielm [صفت] بیلیم‌سیز (فا:بی‌علم).

بی‌عمل..biəməl [صفت] عمل‌سیز (فا:~).

بی‌عیب..bieyb [صفت] عئیب‌سیز، اسکیک‌سیز، قُصورسوُز (فا:~).

بِیعیه..beyiyə [آد، ع، یا] ساتیملیق (فا:~).

بی‌غم (بی قم)..biğəm (biqəm) [صفت] غمسیز (فا:بی‌غم).

بی‌فایده..befayda [صفت] باخ: بئ فایدا.

بیفتک..biftək [آد، فرانسیزجا] ایزقارا ویا تاوادا پیشریلن دانا اتی دیلیمی، دیلیم ات (فا:بیفتک).

بَی‌قارداش..bəyqardaş [صفت] ارکک‌لر و آغالار اوْچون سسلنمه سؤزو.

بی‌قدْر..biqədr [صفت] دیرسیز، گؤزون دؤشموش (فا:بی‌قدْر).

بی‌قرار..biqərar [صفت] قرارسیز (فا:بی‌قرار).

بی‌قرض..biqərəz [صفت] قرض‌سیز (فا:بی‌قرض).

بی‌قلم..biqələm [اؤزل آد] (۱۲۷۷-۱۳۴۹ه)محمدبی‌قلم باکی شاعریدیر[۱۱۷].

بیقودی..biqudi [آد، فرانسیزجا] قادین‌لارین ساچلارینی قیویرماق اوچون بوْرو بیچیمینده کیچیک آراج (فا:بیگودی). hair-curler

بیقوْز..biqoz [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند و داغ آدی {بگ+قوْز}.

بی‌قید..biqeyd [صفت] قئیدسیز (فا:بی‌قید).

بیک..beyk [اؤزل آد] کلئیبر ده چای آدی.

بیک‌الو..bəykalu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

بیکام..bikam [صفت] ایسته ینه چاتامیش (فا:بیکام).

بیکبیل..bikbil [تاریخی اؤزل آد] بگ+بیل؛ سیبیرتوْرک‌توُرقای‌اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

بیکَت..bikət [اؤزل آد] بگلیک، بگلیگه اوُیقوُن(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیزلارین چیگیل اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

بی‌کران..bikəran [صفت، فا] سوْنسوز (فا:بی‌کران).

بی‌کس..bikəs [صفت، فا] کیمسه‌سیز، قوهوم سوُز (فا:بی‌کس).

بیکندی..bəykəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {بگ+ کندی، آیریجا تورکوستاندا بُخارا و جیحون آراسیندا بَیکند وارایدی و بو شهرین آدیدا بگ/ بَی و کند سؤزلریندن دؤزه‌لیبدیر و ایکیسیده تورکجه کلمه دیر، باخ:بگ و کند،آیریجا تورکوستانداکی بَیکند"ین بیر آدیدا کُندوز اوْلموشدور بو کلمه ده گؤندؤز سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، و معناجا گؤنشلی یئره اشارتدیر}.

بیکَم..bikəm [آد] باخ: بیکه.

بیکَن..bikən [آد] بیگَم:باخ: بیکه.

بیگَم..bigəm [آد] باخ: بیکه.

بیکه..bikə [آد] ۱-گنج قیْز، کیچیک خانیم، سئوینیلن، ال اؤستونده توُتولان قیز (نام دختر). {چوُواش دیلینده بانو معناسیندا ایشله نیر، باخ:بگیم}.[۱۳۵]

بیکیاروُق..bəykyaruq [تاریخی اؤزل آد] بگ+یاروُق؛ توْختامیش‌خان-ین‌اوْردوباشچیسی[۷].

بَی‌کیمی یاشاماق..bəykimi yaşamaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْللوق ایچینده یاشاماق.

بیکینی..bikini [آد، فرانسیزجا] ایکی پارچالی قادین مایوْسو.

بیگانه..biganə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤزگه، یاد (فا:بیگانه). foreign

بیگجه خاتون..bəycə xatun [اؤزل آد] بَگخاتون:شبستر دا کند آدی.

بَگخاتون..bəyxatun [اؤزل آد] بَیگجه خاتون: شبستر دا کند آدی.

بی‌گُمان..biguman [صفت، فا] شبهه‌سیز، شکسیز، یقین، دوْغرو، (فا:~).

بیگَندیک..bigəndik [اؤزل آد] بیه‌نیلن، ایلگی دوُیولان[۷]. ۲-قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

بیگو..bigu [اؤزل آد] کازرون دا کند آدی {بگ+گه/ بگگه/ بیگه}.

بیگوخان..biguxan [آد] قارلوق قوْمونون بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵].

بی‌گُناه..bigünah [آد، فا] گُناهسیز، سوُچ سوُز (فا:بی گناه).

بیگه..bigə [اؤزل آد] ۱-باکیره، تَمیز قیْز ۲-بگ قیْز، سایقیْدَیر قیْز[۷].

بیگه آغاجا..bigə ağaca [تاریخی اؤزل آد] تیموُرگوْرخان دؤنَمی‌سؤزو گئچن بیر خانیم[۷].

بیگه قوْچوُن..bigə qoçun [تاریخی اؤزل آد] تیموُرگوْرخان دؤنَمی خانیملاردان[۷].

بَیگه‌لیک .. Bigelik [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالیْ بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

بیگه‌ور..bigəvər [آد، بیتگی] سیْرسیرا اوْتو، سیچان اوتو (فا:کوله خاس). ruscus

بَیگیر..bəygir [آد] بیر نوع یوْک داشییان آت.

بیل..bil [آد] ۱-بئل، یاماج، داغ بئلی، ۲-آیاقلا تپه رک توْپراغی گؤتورمگه یارایان آیقیت. ۳-بیلگی، بیلیم[۷]. {بیل/ بئل سؤزو داغ اتگی معناسیندا اوْلاراق یئر آدلاریندا ایشله نیر و بیر قوْمون بیر یئره منسوبیتی‌نی گؤسته‌ریر، باخ: بئل، بو سؤزجوق تاراما سؤزلویونده‌ده ایشله نیبدیر}.

بیلاخ..bilax [آد] بیرینه مخالفت ائتمک اوْچون ویا اوْنو استهزا ائتم اوْچون باش بارماغی قوْزایاراق نشان وئرمه[۸۲].

بیلاق..bilaq [آد] ارمغان، هدیه[۸۲].

بیلئی داشی..biley daşı [باخ] بیلاو.

بیلاردوْ..bilardo [آد، ایتالیانجا] بیر ماسا اوْزه رینده چوُبوق و بالاجا توْپ‌لارلا اوْینانان اوْیون (ف: بیلیارد).

بیلانچوْ..bilanço [آد، ایتالیانجا‹bilancio›] بیلان، سوْنوچلوق، بللی بیر سوْره ده بیر ایشین ایبی ویا کؤتو سوْنوچلاری‌نین قارشی‌لیق‌لی وضعیتی (ف: بیلان).

بیلاو..bilav daşı [آد] بیلاوداشی: پیچاق کیمی شئیلری‌ایتیتمک-اوچون‌داش‌نوعو(فا:سنگ‌فسان) restraint {سنگلاخدا "ایتیتمه داشی" آنلامیندا ایشله‌نیبدیر، بلارک[۱۴۹]شکلینده و قیلینج معناسیندا فارسجایاگئچیبدیر، بو کلمه بیله‌مک و بیلَتمک سؤزونه باغلیدیر، باخ: بیلَتمک}.

بیلّاهی..billahı [آد، عربجه] آنداوْلسون تانری یا (فا:بلّاهی).

بیلبارس..bilbars [تاریخی اؤزل آد] خوارزَم خانلارندان (ایلبارس'ین قارداشی)[٧].

بیلبای..bilbay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بیل+ بای[٧].

بیلبوْغا..bilboğa [تاریخی اؤزل آد] میْصیر-تؤرک کؤله‌من‌لر دؤولتی خانلاریندان[٧].

بیلتان..biltan [اؤزل آد] بیلگین، باخ: بیل+ تان/ تای، اوغلان آدی

بیلتای..biltay [اؤزل آد] بیلگین، باخ: بیل+ تان/ تای، اوغلان آدی

بیلتَکین..biltəkin [تاریخی اؤزل آد] عاباسیلَردؤنمی، تؤرک اصیللی کوْموتانلاردان[٧].

بیلَتمک..bilətmək [اتّدیرگن ائیلم] ایتیتمک، ایتی اتمک، بیله‌مک ایشینی گؤردورمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: بیچمک}.

بیلجُمله..bilcümlə [ظرف، ع] گنل لیکه (فا:بلجمله).

بیلخاصّه..bilxassə [ع، ص] اؤزل‌لیکله، خصوصا (فا:بیلخاصّه).

بیلخان..bilxan [اؤزل آد] بیلگین، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بیلَدا..biləda [اؤزل آد] بالتا (اریخی اؤزل آد) آتیلای خان'ین قارداشی[٧].

بیلداشی..bildaşı [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

بیلدیر..bildir [ظرف، ت‹بیْلدیر›] گئچن ایل(فا:پارسال). last year.

بیلدیرچین..bildirçın [آد] باخ: بیْلدیرچین.

بیلدیرکی..bildırkı [صفت] گئچن ایله عاید اوْلان (فا:پارسالی).

بیلدیرگه..bildirgə [آد] بیلدیرمک اوچون وئریلن یازیلی و سؤزلو بیلگی (فا:بیاننامه).

بیلدیرم..bildirəm [آد] بیلدیری (فا:خبرنامه).

بیلدیرمک..bildirmək [ل] ١-خبر وئرمک. to notify ٢-بیلگی وئرمک، آنلاتماق، افاده اتمک، باشا سالماق (فا:آگاه نمودن). to advertise {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بیلدیرمه جمله سی..bildirmə cümləsi [آد، دیل‌بیلیمی] خبر جمله‌سی (فا:جمله خبری). sentence of stutement

بیلدیری..bildiri [آد] بیلدیرمه یازی‌سی، ابلاغیه، منشور (فا:آگهی). communique، prism

بیلدیری تابلوسو..bildiri tablosu [آد] اعلانات تابلوسو (فا:تابلو اعلانات). bulletin board

بیلدیری وئرمک..bildırı vermək [تاثیرلی ائیلم] آگهی وئرمک (فا:آگهی دادن). to manifest

بیلدیریش..bildiriş [آد] بیلدیرمک ایشی و بیچیمی (فا:آگهی). advertisement

بیلدیریشمک..bildirişmək [تاثیرسیز ائیلم] خبرلشمک (فا:خبر گرفتن).

بیلدیریشیم..bildirişim [آد] خبرلشمه، ایله تیشیم، کومینکاسیون.

بیلدیریلمک..bildirilmək [بلسیز ائیلم] آنلاتیلماق، خبر وئریلمک، بیلدیرمک ایشی گؤرولمک (فا:خبر گرفته شدن).

بیلدیریم..bildirim [آد]، یازیلی آچیق لاما، اخبارنامه (فا:بیان نامه).

بیلدیک..bildik [آد، صفت] تانیش، تانیدیق "بیلدیک چیخماق: نانیش چیخماق" (فا:آشنا).

بیلدیک..bildik [اؤزل آد] بیلینَن، تانیْنان، اؤنلو[٧].

بیلدیک بیله‌لی..bildik biləli [ظرف] اسکیدن بری، اؤته‌دن بری.

بیلدیم بیله‌لی..bildim biləli [ظرف] اسکیدن بری، اؤته‌دن بری.

بیلدیگیندن شاشماماق..bildiyindən şaşmamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیلدیگیندن ساپماماق.

بیلدیگیندن قالماماق..bildiyindən qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] تأکید و عناد اتمک.

بَیلربَیی..bəylərbəyi [باخ] بگلربگی.

بیلَرزیک..bilərzik [آد] باخ: بیله‌زیک.

بیلرگی..bilrəgi [اؤزل آد] بیلگین، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بیلسئو..bilsev [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بیل+ سئو[٧].

بیل‌سات..bilsat [آد] بیلگی لشیم، شرکت‌لر آراسیندا بیلگی‌ساتما (فا: فروش اطلاعات).

بیلسای..bilsay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بیل+ سای[٧].

بیلَشدیرمک..biləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیلشمه سینی ساغلاماق.

بیلَشدیریجی..biləşdirici [آد، فیزیک] بیلشدیرمک ایشینی گؤرن.

بیلَشکه..biləşkə [آد، فیزیک] بیرجیسمه نئچه قووّت و گوجون توپلامینی گؤستَرن گوج، موُنتجّه (فا:برآیند).

بیلَشمک..biləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر و ایکی عُنصر قاتیشاراق بیر اؤیه دوزَلتمک، ترکیب تاپماق (فا:ترکیب یافتن).

بیلَشمه..biləşmə [آد] عنصرلار قاتیشاراق ترکیب تاپما (فا:ترکیب).

بیلقان..bilqan [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بیل+ قان[٧].

بیلقوْتای..bilqutay [اؤزل آد] آلانقوْوا داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٢١١].

بیلک..bilək [آد] قوْلون ال ایله بیرلشدیگی یئر (فا:مچ). carpal {معناسینا گؤره بیرله‌مک سؤزوندن آلینماسی مُناسب گؤرونور: بیرله‌مک + ک› بیرلک› بیلک[٦]}.

بیلَکجه..biləkcə [آد، سن] ١-قولباغی، ال باغی (فا:دستبند). ٢-(تا) حئیوانین توْپوغو ایله دیرناغی آراسی.

بیلَکچک..biləkçək [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] کلفچه.

بیلک‌داماری..bilək damarı [آد] نبض (فا:نبض).

بیلک‌ساعاتی..bilək saatı [باخ] قوْل ساعاتی.

بیلک‌لیک..biləklik [آد] اوْیونلاردا بیله‌یی قوْروماق اوچون بیله‌یه تاخیلان مئشین ویا پارچا سارقی (فا:مچ پیچ). puttee

بیلک‌گوْجو..bilək gücü [آد] قوْلونون گوْجو.

بیلک‌گولَشی (گوره شی)..bilək güləşi (güreşi) [آد] دیرسک‌لری یئره قویاراق بیلک‌لری بوکمه‌یه چالیشما یاریشماسی (فا:مسابقه مچ).

بیلگَر..bilgər [اؤزل آد] بیلگه‌اَر: بیلگین، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بیلگَن..bilgən [اؤزل آد] بیلَن، بیلگین، آلیم[٧].

بیلگه..bilgə [صفت] ١-اوُسلو، بیلگی‌لی، بیلگین (فا:عالِم). ٢-اسکی تورکلرده بؤیوک اینسانلارین عنوانی. {سوُمرجه ‹بیلگامیش، قیلقامیش، بیلقا›: بیلیجی؛ دیواندا، گؤک تورک داشیازیلاریندا و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلگه..bilgə [اؤزل آد] بیلگو / بیلگن / بیلگی‌سؤزلریله‌اینسان‌آدی: بیلگَنای، بیلگَنَر، بیلگوْتای، بیلگوْن، بیلگوْنای، بیلگه بوُدون، بیلگه بگ، بیلگه‌خاتون، بیلگه‌خان، بیلگیالپ، بیلگین ار.

بیلگه‌بوْغا..bilgh boğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی وَزیرلریندن[٧].

بیلگه‌بوْگو..bilgəh bügü [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلی خانلارینین عُنوانلاریندان[٧].

بیلگه‌تاچام..bilgh taçam [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[٧].

بیلگه‌تامقاچوُ..bilgh tamqaçu [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر و اوُیغورلار دؤنَمینده یوْکسک درجه‌لی معموُرلارا وئریلن بیر عُنوان[٧].

بیلگه‌تای..bilgətay [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین قارداشلریندن[٧].

بیلگه‌تَکین..bilgə təkin [تاریخی اؤزل آد] غزنه‌لیلر دؤولتی‌نین قوُروجولاریندان[٧].

بیلگه‌توُدون..bilgə tudun [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[٧].

بیلگه‌توْنیوُقوُق..bilgə tonyuquq [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر دؤنَمی، اؤنلو، دؤولت آدامی، سیاست بیلیمجی و تاریخچی‌سی[٧].

بیلگه‌تیگین..bilgəh tigin [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی، گوْرجستان والیلریندن[٧].

بیلگه‌جه..bilgəcə [ظرف] حکیمانه. wisely

بیلگه‌خاتوُن..bilgh xatun [تاریخی اؤزل آد] ایلته‌ریش‌ین خانیمی، بیلگه خاقانین آناسی[٧].

بیلگه‌خاقان..bilgə xaqan [اؤزل آد] تورک تاریخی‌نین، بیر چوْخ ندَنلرله اَن اؤنده گَلن کیشیلریندن، تورک ملّیت‌چیلیگینی دؤولت سیاسَتینه داخل ائدن، اوْنا سوْسیال، و سیاسال بیر کیملیک وئره‌رک، دؤولت-ملّت بؤتونلشمه‌سینی ساغلایان، ملّیت‌چیلیگه "زامان بوْیوتو"نو قازاندیریب، اوْنو چاغلار اؤته‌سینه گؤتوْره بیلمه‌یی آماجلایان و ایلک دفعه "بیرلَشیک تورک دؤولتلری" فیکرینی اوْرتایا چیْخاریب بوُنو ملّی پوْلیتیکا بیچیمینه گتیرن، ملّی دئموْکراسی دوْشونجه‌سینی اوُیقولایاراق، یؤنَتیمی دؤنمینده چوْخلو قوُرولتایلار توْپلایاراق ملّتینه "حساب وئرن" و بوُنلاری قاراشی کوْل تیگین'ین اؤلوموندن سونْرا یازدیردیغی مَنگوْتاش‌لاردا (اوْرخوُن آنیْتلاری) دا آنلاتان و سونْ اوْلاراق دا گرَک تورک دیلی، گرَک ده ادبیاتی دونیادا بیر ائشی داها گؤرونمه‌ین یازیْلاری یازدیران اوُلو کیشی، ایلته‌ریش قوُتلوق خاقان'ین بؤیوک اوْغلو، کوْل تیگین‌ین آغابگی[٧].

بیلگه‌خاقان آبیده سی..bilgə xaqan abidəsi [اؤزل آد] بوآبیده م٧٣٥ده بیلگه خاقان اؤلندن سونْرا اوْغلو طرفیندن تیکیلمیشدیر، بو یازیت‌دا بیلگه خاقان اؤز عایله سیندن دانیشارکن چین سیاستی‌نی افشا ائدیر، و دئییرکی چین‌لیلر حیله کاردیلار کیشی‌لریمیزدن نوکر وقیزلاریمیزدان کنیز توتدولار، تورک، آدینی بوراخیب چین خاقانینا تابع اوْلدولار و سونرا گؤک تؤرک دؤولتی‌نین قوُرولماغیندان وآتاسی ایلته ریش و وزیری توْنیوقوق دان سؤز آچیر.

بیلگه‌خان..bilgəxan [تاریخی اؤزل آد] سونْ اوُیغور خانلاریندان[٧].

بیلگه‌دؤنه خان..bilgədönə xan [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان[٧].

بیلگه‌قوْتلوق..bilgəqutluq [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تورک خاقانلاریندان[٧].

بیلگه‌کوْر چوُل..bilgəkürçul [تاریخی اؤزل آد] گؤی تورکلر دؤنَمی تاردوُش بگی[٧].

بیلگه‌کوْلقاتیْرخان..bilgə külqatırxan [تاریخی اؤزل آد] قاپقان خاقان'ین نوه سی[٧].

بیلگه‌لی..bilgəli [تاریخی اؤزل آد] ١-بیلگیلی، عارف و بیلن. ٢-اؤزبَکلرین، قونْرات و کونْچاقالی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧].

بیلگه‌لیک..bilgəlik [آد] بیلگی‌لی اوْلما وضعیتی (فا:آگاه).

بیلگه‌میش..bilgəmiş [آد] بو کلمه سومئرلردن قالما بیر داستانا اشارتدیر، هرچند بو آدی چوخ یئرلرده "قیلقامیش و گیلگَمیش"

شکلینده یازیللار ولی پولاد قایانین دئدیغینه و آراشدیردیغینا گؤره بو کلمه اصلینده "بیلگه‌میش" اولمالیدیر و بیر سیرا سومئر دیلینی آراشدیرانلاردا بونو تایید ائدیلر، ونه یازیق کی بعضی‌لری بیله بیله ویا بیلمه یه‌رک و اصلینده بو کلمه‌نی تورک کؤکنلی "بیلمک" سؤزوندن آییرماق اوچون و کؤکونو تورک دیلیندن قوپارماق هدف ایله بو سؤزو قیلقامیش و گیلگه‌میش شکلینده تلفّظ ائدیلر حال بو کی اصلی دیلده ده بو کلمه بیلگه‌میش اوخونمالیدیر و معناجا ائلین بیلگینی معناسینداديير. بو داستان تورک کؤکنلی قوْوملارین ان اسکی داستانلاریندانديير و اولارین یاشاییش و کؤچوش دؤنملرینین اتفاقلارینی آنلاتیر، باخ: یاشام سوُیو افسانه سی. gilgamish (bilgamish)/ polatkaya

بیلگی..bilgi [آد] معلومات، گرچک و ایلکه‌لرین بوّتونونه وئریلن آد، اینسان ذهنی نین چالیشماسی سوْنوجو اوْرتایا چیخان دؤشونجه حاصلی (فا:معلومات، اطلاعات). Intelligence, information

بیلگی آلماق..bilgi almaq [تاثیرسیز ائیلم] خبربیلمک(فا:اطلاع یافتن).

بیلگی‌ائدینمک..bilgi edinmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤیرنمک، بیلگی آلماق.

بیلگی ایسته‌مه..bilgi istəmə [آد] استعلام (فا:استعلام). asking

بیلگی توْپلاما..bilgi toplama [ائیلمسل آد] دَییشیک بیلگی‌لری بیر آرایا بیغما. Intelligence colection

بیلگی توْپلاماق..bilgi toplamaq [تاثیرلی ائیلم] دَییشیک بیلگی‌لری بیر آرایا بیغماق. Intelligence colecting

بیلگیج بیلگیج..bilgic bilgic [ظرف] بیلگی‌سی اوْلدوغونو گؤسته ره‌رک.

بیلگیج جه..bilgicə [ظرف] بیر شئی بیلیرمیش گیبی (فا:مطلع وار).

بیلگیج..bilgic [آد، صفت] بیلگی‌سی اوْلان، بیلگی‌لی (فا:مطّلع). ۲- بیلگی‌سیز اوْلدوغو حالدا بیلگی‌لی گؤرونمک ایسته ین.

بیلگیج‌لیک ساتماق..bilgiclik satmaq [آد] بیلمه دیگی حالدا بیلیر گؤرونمک.

بیلگیج‌لیک..bilgiclik [آد] بیلگیج اوْلما وضعیتی (فا:مطلع بودن).

بیلگی‌جی..bilgici [آد، فلسفه] سفسطه چی، سوْفیست.

بیلگی‌جیلیک..bilgicilik [آد، فلسفه] سفسطه چیلیک، بیرینه دوْغرو اوْلمادیغی بیلینه‌رک یانیت وئرمه.

بیلگی‌سایار..bilgisayar [آد] کامپیوتر، الکترونیک بئین (فا:رایانه).

بیلگی‌سایارجی..bilgisayarcı [آد] بیلگی سایار آلیم ساتیم جی‌سی، بیلگی سایار مهندسی و اوُزمانی (فا:متخصص کامپیوتر).

بیلگی‌سایارجیلیق..bilgisayarcılıq [آد] بیلگی سایار تجارتی ویا اوُزمان‌لیغی.

بیلگی‌سایارلاشماق..bilgisayarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیلگی سایار دؤزَنیله دوْناتیلماق، کامپیوتریزه اوْلماق.

بیلگی‌سایارلاماق..bilgisayarlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیلگی سایارا گئچیرمک، کامپیوتریزه ائتمک.

بیلگی‌سیز..bilgisiz [صفت] بیلگی‌سی اوْلمایان(فا:نادان). unaware

بیلگی‌سیزلیک..bilgisizlik [آد] بیلگی‌سیز اوْلما وضعیتی (فا:بی خبری).

بیلگی‌شؤلَنی..bilgişöləni [آد] بللی بیر موضوع لاردا تارتیشیلان بیلیمسل توْپلانتی، سمپوْزیوم (فا:سمپوْزیوم).

بیلگی‌قوُرامی..bilgi quramı [آد] بیلگی‌نین تمَلی‌نینی، بیلیم آلانیندا اوُیقولانان یؤنتم‌لری، سیْنیر و گؤوه نیلیرلیک باخیمیندان اینجه‌له یب آراشدیران فلسفه دالی، اپیستئموْلوژی.

بیلگی‌لندیرمک..bilgiləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بیلگی‌لی ائتمک (فا:مطلع ساختن). to Inform

بیلگی‌لندیرمه..bilgiləndirmə [آد] بیلگی‌لندیرمک ایشی (فا:اطلاع رسانی).

بیلگی‌لنمک..bilgilnmək [تاثیرسیز ائیلم] بیلگی صاحبی اوْلماق (فا:مطلع شدن). to get informed

بیلگی‌لنمه..bilgilnmə [آد] اطلاع (فا:اطلاع). information

بیلگی‌له شیم..bilgiləşim [آد] بیل سات، بیلگی لندیرمه قورولوشو، شرکتلر آراسیندا بیلگی ساتما (فا:تبادل اطلاعات).

بیلگی‌لی..bilgili [صفت] بیلگی‌سی اوْلان (فا:مطّلع). informed

بیلگی‌لیک..bilgilik [آد] ۱-اطّلاعیه Notice ۲-انسیکلوْپئدی.

بیلگین..bilgin [آد، صفت] عالیم، بیلیم‌سل بیر موضوع دا چوخ بیلگی‌سی اوْلان، پروفئسور (فا:عالم). Professor

بیلگین‌جه..bilgincə [ظرف] بیلگین کیمی، بیلگینه یاراشیر کیمی (فا:عالمانه). wisely

بیلگین‌سوْ..bilginsov [ظرف] بیلگین کیمی، بیلگینه یاراشیر کیمی (فا:عالمانه). wisely

بیلگین‌لیک..bilginlik [آد] بیلگین اوْلماوضعیتی(فا:دانائی) knowledge

بیله‌یینه گؤونمک..güvənmək biləyinə [تاثیرلی ائیلم] گؤجونه گؤونمک، هُنرینه گؤونمک.

بیله‌ییننین حاققی..biləyinin haqqı [آد] اؤز گوج ایله.

بیلگی‌وئرمک..vermək bilgi [تاثیرلی ائیلم] اطلاع‌وئرمک(فا:اطلاع دادن). To inform

بیلگی‌یازار..yazar bilgi [آد] الکترونیک‌سیستیمله‌حرفلری دؤزومله-ین آلت.

بیللان..billan [اؤزل آد] بیرلان: اوُرمیه ده کند آدی {بیل+لان}.

بیللاه..billah [آد، عربجه] بیللاهی: آللاها آند اوْلسون (فا:بللاه).

بیلمرّه..bilmərrə [ظرف، ع] تامامیله، بوّسبوتون (فا:بلمرّه).

بیلمز..bilməz [آد] آنلاماز آدام (فا:نادان). Ignorant

بیلمزجه..bilməzcə [ظرف] جاهیلانه (فا:جاهلانه). ignorantly

بیلمزلنمک..bilməzlənmək [بلسیز ائیلم] بیلمز کیمی گؤرونمک (فا:جاهلانه‌رفتارکردن).

بیلمزله‌مک..bilməzləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی بیلمز گؤسترمک (فا:جاهلانه رفتار کردن).

بیلمزلیک..bilməzlik [آد] بیلمز اوْلما وضعیتی (فا:جاهلی). ignorance

بیلمزلیکدن گلمک..bilməzlikdən gəlmək [تاثیرلی ائیلم] بیله‌رک اؤزونو بیلمزلیگه ووراراق سؤیله‌مک ویا بیر ایشی گؤرمک.

بیلمزلیکدن گلمه..bilməzlikdən gəlmə [صفت] بیله‌رک اؤزونو بیلمزلیگه ووراراق سؤیله‌مه ویا بیر ایشی گؤرمه، تجاهلِ عارفانه.

بیلمک..bilmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیدن خبری و بیلگی‌سی اوْلماق، واقف اوْلماق "تاریخی یاخجی بیلمک" (فا:دانستن). to know ۲- شُغل آدلاریله بیرلیکده اوْ ایشی و شُغلو باشارماق و بوُ ایشه یئته نه‌یی اوْلماق مفهوموندا ایشله نیر "حکیم‌لیک بیلمک، نَجّارلیق ایشینی یاخجی بیلیر". ۳-اینکار شکلینده یوْخلوق معناسیندا ایشله‌نیر "استراحت بیلمه‌مک". ٤-فعل‌لرین آخرینا گله‌رک فعلین باجاریق فوْرماسینی دؤزلدیر "چالقی چالابیلمک، یازا بیلمک". to be able، can ٥-سانماق، سایماق "من سنی یولداش بیلیردیم". ٦-حساب ائتمک، گُمان ائتمک "من بوُ ایشی اوْندان بیلیرم". ۷-بیلیرسن (بیلیرسینیز، بیلسن) شکلینده قارشی طرفین دقّتینی جلب ائتمک مفهوموندا ایشله نیر "بیلیرسن‌می نئجه گلدیم بوُرایا؟". ۸-تانیماق، خاطرلاماق "قاپی‌نی آچ من گلدیم، بیلمه‌دین‌می؟". ۹-بیرینی سوْرواملو توُتماق "من آرخاداشینی بیلمم سنی بیلیریم". ۱۰-اینانماق "بیلیرم کی بوُ حرکت آزادلیغا دوْغرودور". ۱۱-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "کیم بیلیر: معلوم دئییل، من بیله سی: منجه، اؤزو بیلیر: نه جور ایستَرسه، حدّینی بیلمک: رُعایت ائله‌مک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ؛ باخ: بیچمک}.

بیلمم..bilməm [اؤنلم] شاشقین‌لیق ویا تردُّد زامانی دئییلیر "باشینا نه اوْیون گلدی بیلمم" (فا:شاید و نمی دانم). perhaps

بیلمن..bilmən [آد] اوُزمان (فا: کارشناس). expert

بیلمن‌لیک..bilmənlik [آد] اوزمانلیق (فا:تخصص). specialty

بیل‌موُقابیله..bilmuqabilə [آد، عربجه] قارشی‌لیق‌لی اوْلاراق (فا:بل مقابله).

بیلمه جه..bilməcə [آد] ۱-دیکئی و یاتای خط و جیزیق‌لارین آراسیندا قوْیولان مُعمّالی سؤزلر، مُعمّا جدولی. ۲-بیر شئین آدینی دئمه‌دن اوْستو اؤرتولو سؤزلرله اونون ایزلرینی دئییب و آدینی تاپماغی اوْخویانا و ائشیده‌نه بوراخان اوْیون (فا:معمّا). riddle

بیلمه جه کیمی دانیشماق..bilməcə kimi danışmaq [تاثیرلی ائیلم] آچیق آیدین دانیشماماق.

بیلمه‌مک..bilməmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئی حاقیندا بیلگی‌سی اوْلماماق (فا: اطلاع نداشتن). ۲-آیری فعل‌له گله‌رک اوْ فعلین گرچک‌لشمه‌دیگینی آنلاتیر "نه‌قدر یئدی دوْیماق‌بیلمه‌دی".

بیلمه‌دن..bilmədən [ظرف] بیلمه دیگی حالدا (فا:بدون آنکه بداند).

بیلمه‌دیک..bilmədik [آد] بیلیمه‌ین، مجهول.

بیلمه‌یه‌رک..bilməyərək [ظرف] ایسته‌مه دیگی حالدا (فا:قصدا).

بیلمیش..bilmiş [صفت] چوخ بیلیمش آدام، چوخ بیلن.

بیلن..bilən [صفت] آنلایان، قانان، باشا دوشن (فا:آگاه). aware

بیلَنمک..bilənmək [بلسیز ائیلم] باخ: ایتیلمک.

بیلنه..bilnə [اؤزل آد] لئریک'ده چای آدی[۲٤۰].

بیل‌واسطه..bilvasitə [ظرف] بیرینین آراجی‌لیق ایله، دوْلایلی.

بیلوئردی..bilverdi [آا] هئریس ده کند آدی {۱-بئل+واردی: داغ دؤشونه واریلان یئر. ۲-بیله رک تانری وئرن یئر}.

بیلوْ..bilov [اؤزل آد] اوْردوباد'دا کند آدی[۲٤۰].

بیلوُر..bilur [آد] باخ: بوُلور.

بیلوُن..bilun [اؤزل آد] اَسیر، توُتساق (کؤنول اسیری، عاشق، دَرویش)[۷].

بیلوُنای..bilunay [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین قیْزلاریندان[۷].

بیلوُن‌خاتوُن..bilun xatun [تاریخی اؤزل آد] اوْرخان قازی'نین ایکینجی خانیمی[۷].

بیله..bilə [اؤزل آد] بیله سؤزو بئل سؤزیله ایلگیلی اوْلاراق داغ بئلی و اتگی دئمکدیر و بیر یئره اشارت ائدیر.

بیله‌بیله..bilə‌bilə [ظرف] بیله‌رک، بیلدیگی حالدا، قصداً.

بیله‌تَمیر..bilətəmir [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {بیله+دمیر / تیمور}.

بیله‌جر..biləcər [اؤزل آد] باکی‌دا یئر آدی، تورک طایفاسی سایبلیرلار[۲۴۲].

بیله‌جن..biləcən [صفت] هرشئیی بیلن، هر شئیدن آنلایان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیله‌جنلیک..biləcənlik [آد] هرشئیی بیلمه، هر شئیدن آنلاما.

بیله‌دره..biləd ərə [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {بیله+دره}.

بیله‌دی..biləd i [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی {بیله+دیک}.

بیله‌دیر..biləd ir [اؤزل آد] خالخال دا چای آدی {بیله+دره}.

بیله‌رک..bilərək [ظرف] بیله بیله، قصدا (ًفا:تعمدا). purposely

بیله‌رک‌بیرایشی‌گؤرمه..bilərək bir işı görmə [آد] عمدا(ًفا:تعمدا).

بیله‌زیک..biləzik [آد] قولباق، قولباغی، قولا باغلانان حالقا (فا: النگو). bracelet, armlet ۲-ایکی بوْرونون اوجونو بیرلشدیرمه‌یه یارایان حالقا، مانشوْن. ۳-موْتور پیستوْن‌لارینی یاغ و توْستونون‌سیزماماسی اوچون قویولان حالقا. ٤-حالقا کیمی دؤزه‌لن و اوْرتاسی دلیک هر شئی {تا؛ بو سؤز بیلَک و اؤزوک سؤزلرینین قیساتیلماسیدیر[٦]}.

بیلَه‌زیکلی..biləzikli [صفت] بیله زیگی اولان.

بیله‌سر..biləsr [اؤزل آد] لنکران‌دا کند آدی[۲۴۰].

بیله‌سوُوار..biləsuvar [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

بیله‌سوُوار..biləsuvar [اؤزل آد] گئرمی و ماکی دا کند آدی

بیله‌سوُوار..biləsuvar [اؤزل آد] بیله‌ساوار: ۱-بو شهر اردبیل‌ین ۱۳۰ کیلومتر قوزئی اینده یئر آلیبدیر. ش۱۳۸۵ده، شهرین جمعیتی ۱٤۱۸۰ نفرایدی. مُستوفی کتابیندا بورادان بئیله آد آپاریر "بوُرانی بیله ساوار آدلی آل بوُیه اوُمراسیندان دؤزلدیب" البته بو سؤزون بؤلگه شرایط ایله اویقونلوغو یوخدور و مستوفی ان آزی بیر معنا وئره‌بیلمه چاباسیلا بئیله بیر توجیه اورتایا آتیبدیر، بؤلگه ده بونا بنزر آدلاری نظرده توتارساق، بو کلمه بئل (داغ اتگی و اوزانتی سی معناسیندا) و ساوار (خبر و ساو آپاران ار و اینسان) سؤزلرینین بیرلشمه‌سیندن دؤزه‌لیب و بیرلیکده "ساو آپاریلان یاماج" دئمکدیر، عئین حالدا ساوار کلمه‌سی ساوار قوومونون دَیشیلمیش شکلیدیر و بو واریانتدا ساوار ائلینه عاید داغ اتگی و دؤزلوک دئمکدیر البته یوخاریدا وئریلن هر ایکی آنلام بیربیرینین تاماملاییجی‌سیدیر، و ایلک معنا بو کلمه نین لغوی معناسیدیر و ایکینجی معنادا تاریخی و طایفا ایله باغلی معناسیدیر، باخ: بئل، ساوار}. ۲-بیله‌سوُوار بؤلگه‌سینین داغلاری: ساری‌قوُیو (۵۰ک گ‌ب۷٤۵)، خوْروزلو (۵۰ک گ‌ب ۱۰۹٦)، اوْرتاداغ (۳۵ک گ‌ب۵۱۸)، ۳-بیله‌سوار(قیشلاق‌دشت-جنوبی‌قیشلاق) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=~)قاراسَقَقل / آ-ی؛ سَدی‌کندی*۲۲۰؛ چاناق تازاکند؛ خان اوْغلان؛ شوْر قوُیو؛ ساری بولاق *۱٦؛ نظر علی بولاغی *٦۰؛ اوْچ بولاق *۲۲؛ یان بوُلاق؛ آغجاء؛ قوْتور بوُلاق؛ سهراب آباد؛ حاج آغا کندی؛ حاجی میرنظام؛ حاجام‌اوْغلان~/ حاجی‌آغامعلی-کندی؛ حاجی قُدرت کندی؛ حاجی آغا کندی؛ شالی کندی/ شاربئر؛ آزادآباد؛ مُرادعلی کندی؛ حسن خان دره سی؛ کَرَم کندی؛ حاجی اسماعیل ایمان‌خان؛ دمیرچیلی~؛ بالاخان کندی *۱۰۸؛ پارا قیشلاق/ آ-ی؛ اوْرتاداغ~؛ سُلطان~؛ بالاخان کندی؛ شوْرگؤل *٦؛ توُمار *۱۰۰؛ توُمارکندی*٤۲؛ ایبده‌لی*۱۳۰؛ لیملو limlu *۷؛ سوّموکلو/ آ-ی؛ ایلخیچی؛ ایْشیق چیخماز؛ گؤورچینلی ~؛ قاراکَکیل~؛ آینالی~؛ زال قولُو~؛ داشبولاق *٦۰؛ آجی ائشمه~؛ چاتماغُلام/ چاخماقلی~؛ قُبادکندی؛ میروئردی کندی؛ سیدلر*۱۲۰؛ حاجی‌سیباب کندی؛ دمیرچی‌خاراباسی *۳۵۰؛ آدی شیرین~؛ زینال~؛ یئل آتان~؛ ساری قوُیو~؛ چینار/ آ-ی؛ غضنفر~؛ حاجی نوُرَش کندی؛ بهمن کندی؛ حسین حاجیلو؛ تکه کندی؛ میللی کندی؛ ٤-بیله‌سوار(قیشلاق‌دشت-شرقی‌قیشلاق)بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلاغی=~)قوُروگؤل؛ علیخان کندی؛ روح کندی؛ خان بابا کندی *۲۰؛ حاجی باباخان؛ چالماکندی/ چالما خورخور *۲۰؛ جعفرآباد/ شاه‌آباد؛ مایاکندی؛ پتلقان، خوْرخوْر/ آ-ی؛ حاجی هاوارکندی؛ ولی ممیلو؛ خلیفه‌لو کندی/ کیچیکه-بؤیوکه؛ اوْچدره~؛ شاه‌خانیم~؛ قوشاقیْشلاق؛ آغداش~؛ خان گلدی~؛ پادارحاجی~؛ اوْچ قوُیو~؛ نریمان کندی~؛ عزیزآباد؛ قارادره~؛ قیشلاقلیق اؤلن، ۵-بیله-سوار(مرکزی-اینجیللی/ انجیرلو) بؤلگه‌سینین کندلری : بهرام~؛ حاجی بایراش~؛ آغ بوُرون~؛ آغامعلی~؛ هَدیلی~؛ بَدیر~؛ چای~؛ حاجی بالابَگلو*۱۷۰؛ نَر~؛ جاهان خانیملو؛ نوروز آباد؛ اوْچ دره؛ گؤللو بولاق/ آ-ی؛ داوُد~؛ خاکریز *۵، اینجیللی/ انجیرلو؛ قیْز قالاسی؛ پاشا~؛ مجیدلی؛ غریب‌حاجی؛ سوّموکلو/ آ-ی *۷؛ پارا قیشلاق *۵۵؛ اوْجاق~*۵۲، ؛ آلیشان/ عالیشان~؛ ٦-بیله‌سوار (مرکزی- گؤگ‌تپه) بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلاغی =~) بیله‌سوار *۱۱٤۰؛ ارکک قوْیون، زرگر *۳۱۰؛ بابک؛ قوُشداش~؛ دمیرچیلی *۸۰؛ گؤگ تپه *۲۹۰؛ قاراقاسملو *۱٦۰؛ پوْلادلی قوُیو*٦۷؛ گؤن پاپاق/ ی *۱٦۰؛ اوْچ دره~؛ اوُدولو*٤۰؛ مُرادلو؛ بگ باغلو؛ چای~؛

بیله‌سینجه..biləsincə [ظرف] یانینجا، اؤز ایله برابر، آرخاسینجا.

بیله‌شیک..biləşik [آد، صفت] ۱-قاناشیق، بسیط اوْلمایان (فا: مرکب). composite ۲-ایکی ویا چوخ ائلئمئنت ترکیبیندن اله

گله‌رک و اوْ ائلئمئنت‌لردن فرقلی کیمیاسال و فیزیکسل اؤزللیک‌لره مالیک اوْلان یئنی مادّه.

بیله‌شیک‌آد..biləşik ad [آد، دیل‌بیلیمی] نئچه سؤزجوکدن دوزه‌لن آد (فا:اسم مرکّب).

بیله‌شیک‌سایی..biləşik sayı [آد] مرکب سایی: (فا:عدد مرکب). a compound number

بیله‌شیک‌فایز..biləşik faiz [آد] باخ: بیله شیک یارار.

بیله‌شیک‌کسیر..biləşik kəsir [آد] کسر اوْستو کسر آلتینا نسبت ائشیت و یا بؤیوک اوْلان کسیر.

بیله‌شیک‌گیللر..biləşik gillər [باخ] توْپلاشیق گیللر.

بیله‌شیک‌یارار..biləşik yarar [آد] بللی سؤره‌لر باشیندا اصلی پارا و پولا گتیردیغی یارارلارا قاتیشاراق بؤتون‌آنامال(فا:سود مرکب).

بیله‌شیم..biləşim [آد] قاینا‌شیم، نئچه اؤیه ترکیبیندن و بیلَشمه سیندن دؤزه‌لن یئنی اؤیه (فا:ترکیب).

بیله‌قان..biləqan [اؤزل آد] بئیله‌قان:بَیلیقان:یئرآدی {بگ+لا+قان، بیله +قان}.

بیله‌گی داشی..biləgi daşı [آد] بیلاوی داشی، بیله‌یی داشی: کسیجی آلتلری بیله مه گه یارایان داش {باخ: بیلاو}.

بیله‌مک..biləmək [تاثیرلی ائیلم] کسیجی آلتلری بیلاو داشی ایله ایتیتمک، بیلَتمک، کسگین لشدیرمک. ۲-(مج) گوّجلندیرمک، ائتگی‌سینی آرتیرماق {باخ: بیچمک}.

بیله‌وار..biləvar [اؤزل آد] خوی‌داکندآدی {۱-داغ‌دؤشونده‌واریلان یئر. ۲-آوارلارین یوردو، ۳-بیلاوَار:کسیجی و دؤیوشن ار}.

بیله‌ین..biləyən [صفت] بیله‌جن: هرشئیی بیلن، هر شئیدن آنلایان.

بیله‌یجی..biləyici [آد] کسیجی آلتلری بیله ین .

بیله‌یجی‌لیک..biləyicilik [آد] کسیجی آلتلری بیله‌مه ایشی .

بیلی..bili [آد] ۱-بیلگی؛ ۲-گؤن الجک[۱۳۵]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلی‌بیلنلر..bilinlər bili [صفت] بیلگیلی‌لر، عالیملر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلی‌سی‌شاشماق..bili sı şaşmaq [س] بیلدیگینی شاشیرماق، اوُنوتماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلی‌یوردو..bili yurdu [آد] بیلگی یوُردو: یونیوئرسیته (فا:دانشگاه) university

بیلیارد..bilyard [آد، فرانسیزجا] بیر اؤزل میز اوّستونده بالاجا شارلارلا اوْینانیلان بیر اوْیون آدی (فا:~).

بی‌لیاقت..biliaqət [صفت] لیاقت‌سیز (فا:~).

بیلیجان..bilican [اؤزل آد] بیلیگان: عثمانلی بیرلیگینده بیر توّرک بوْیو[۲۰۹].

بیلیجی..bilici [آد] بیلن (فا:دانا). scholar

بیلیجی‌لیک..bilicilik [آد] بیلیجی آدامین‌وضعیتی(فا:خبرگی expertise

بیلیر..bilir [صفت] ۱-آنلار، بیلگین، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر). ۲-بعضی آدلارلا بیر ایشین بیلمه سینی گؤسته ریر، اؤرنک: ایش بیلیر، دَیر بیلیر (فا:آگاه).

بیلیر کیشی..bilir kişi [آد] بیلن کیشی، اوُزمان (فا:آدم وارد).

بیلیربیلمز..bilirbilməz [ظرف] بیلیب بیلمه دیگینی گؤز اؤنونه آلمادان.

بیلیرکیشی‌لیک..bilirkişilik [آد] بیلیرکیشی اوْلما حالی.

بیلی‌سیز..bilisiz [ظرف] اوْخومایازما بیلمه ین، جاهل (فا:جاهل).

بیلیش..biliş [آد] ۱-بیلمه‌بیچیمی و طرزی، بیلمک ایشی، بیلیک، اؤیرنمه طرزی، وُقوف. ۲-بیلدیک، تانیدیق، دوْست. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

بیلیش چیخماق..biliş çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤنجه‌دن تانیش اوْلماق، تانیماق.

بیلیشک..bilişək [آد] بیلگیلندیرمه (فا:اطلاع رسانی).

بیلیشدیرمک..bilişdirmək [تاثیرسیز ائیلم] تانیشدیرماق.

بیلیشلیک..bilişlik [آد] تانیشلیق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلیشمک..bilişmək [تاثیرسیز ائیلم] قارشی‌لیقلی بیربیرینی تانیماق و بیربیریله تانیشماق، بیلگی‌لنمک (فا:اطلاع رسانی کردن).

بیلیشمه..bilişmə [آد] بیربیرینی تانیما و بیربیریله تانیشما، بیربیرینه اطلاعات وئرمه (فا:اطلاع رسانی).

بیلیشیم..bilişim [آد] تئکنیک، ائکونومیک و توپلومسال آلانلاردا‌کی خبرلشمه‌ده ایشله‌نن و اؤزللیکله الکترونیک آلت‌لر آراجی‌لیغی‌نا اؤنم وئرن بیلیم، انفوْرماتیک، سیبئرنتیک (فا:انفورماتیک، سیبرنتیک).

بیلیشیم سیستیمی..bilişim sistimi [آد] تئکنیک، ائکونومیک و توپلومسال آلانلاردا‌کی ایله تیشیم سیستیمی.

بیلیشیم تئکنوْلوژی‌سی..bilişim teknolojisi [آد] بیلیشیم ده استفاده اوْلونان بوّتون آراج و گرَک‌لرین دؤزللتدیگی‌سیستیم.

بیلیشیم چی..bilişimçi [آد] بیلیشیم آلانیندا اوُزمان کیشی.

بیلیط..bilit [آد] بیر شنلیک ویا قوناقلیغا و بیغینا اشتراک ائتمه و قاتیلابیلمه بلگه سی، قاتیلیم بلگه‌سی (فا:بلیط). ticket {فر، بوکلمه ایله تورکجه بلگه›بلگو/ بللی کیمین سؤزلرین آراسیندا هجا و مفهوم بنزرلیگی دوشوندوروجودور}.

بیلیط کؤتؤکو..bilit kötüyü [آد]بیلیط‌لرین ترکینده قالان بؤلومو (فا:ته بلیط). ticket-stub

بَی‌لیک..bəylik [صفت]باخ: بگلیک.

بیلیک..bilik [آد]اوْخوما و ایشله‌مه سونوجو الده ائدیلن بیلگی، بیلیم دالی، قاوراییش (فا:علم). knowledge ٢-(تاریخی اؤزل آد) قیْپچاق خانلیْغی دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[٧]. {ت: اوُس؛ سن:بیلیم؛ دده}.

بیلیک‌سیز..biliksiz [صفت]بیلیگی اوْلمایان، بیلیم‌سیز (فا:بی اطلاع).

بیلیک‌سیزلیک..biliksizlik [آد]بیلیم‌سیزلیک، علم‌سیزلیک (فا:بی علمی).

بیلیک لنمک..biliklənmək [تاثیرلی ائیلم]بیلیک الده ائتمک (فا:مطلع شدن). to obtain knowledge

بیلیک‌لی..bilikli [صفت]بیلیک صاحبی اوْلان، اوُسلو، معلومات‌لی (فا:با علم). knowledgeable, learned, scholarly

بیلیک‌لیک..biliklik [آد]بیلیک‌لی اوْلما، عالیم‌لیک(فا: دانشمندی). ٢- بیلیک‌لیک٢(آد) انسیکلوپئدیا، دائرةالمعارف encyclopedia {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بیلیگ..bilig [آد]بیلیک: ١-بیلگی؛ ٢-بایبارس‌خان دؤنَمی بیر بگ[٧].

بیلیگان..biligan [اؤزل آد]بیلیجان: عثمانلی بیرلیگینده بیر توْرک بوْیو[٢٠٩].

بیلیگ‌بؤری..biligböri [تاریخی اؤزل آد]گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[٧].

بیلیگ‌بارس..biligbars [تاریخی اؤزل آد]خوارزَم خانلاریندان[٧].

بیلیگ‌گؤنوْل..biligkönül [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[٧].

بیلیم..bilim [آد]بیر موضوع دا بیلگی‌لر توْپلامی، علم (فا:دانش). knowledge

بیلیم یوردو..bilim yurdu [آد]باخ: بیلی یوُردو.

بیلیم‌آدامی..bilimadamı [آد]بیلگین، بیلیمسل چالیشمالاردا اوْلان(فا:عالِم

بیلیم‌ائوی..bilimevi [آد] کالئج (فا:دانشکده). faculty

بیلیم‌بلگه..bilimbəlgə [آد]دانشنامه (فا:دانشنامه). deploma

بیلیمجی..bilimci [آد]علم دالیسیجا گئدن، بیلیم یانلی‌سی (فا:عالم).

بیلیمجی‌لیک..bilimcilik [آد]علم‌دالیسیجا گئتمه، بیلگین‌لیک (فا: عالمی، عالِم بودن).

بیلیم‌دیشی..bilimdışı [صفت]بیلیمه قارشی، بیلیمه اوُیماز.

بیلیمسل..bilimsəl [صفت]بیلیم‌له ایلگی‌لی، بیلیمه دایانان (فا:علمی).

بیلیمسل توپلانتی..bilimsəl toplantı [آد]بیلیم‌سل بیر موضوع اوچون اوزمان‌لاردان دوزه‌لن توپلانتی.

بیلیمسل دئنئی جیلیک..bilimsəl deneycilik (آد) بیلیمسل تجرُبه چیلیک :هر بیلگی‌نی تجرُبه‌یه دایاندیغینی ساووُنان بیرفلسفی گؤروش.

بیلیمسل دوشونجه..biliməsl düşüncə [آد]بیلیمه دایانان بیر دوشونجه و دوشونوش، آراشدیریجی و باغیمسیز دوشونجه.

بیلیمسل لشدیرمک..bilimsəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم]بیلیم'ین مئتودلارینا مُناسب ائتمک، علمی شکله سالماق.

بیلیمسل‌لیک..bilimsəllik [صفت]بیلیم‌سل اوْلما وضعیتی.

بیلیمسیز..bilimsiz [صفت]بیلیم‌له ایلگی‌سی اوْلمایان، جاهیل (فا:جاهل). ignorant

بیلیم‌سیزلیک..bilimsizlik [آد]جاهیل‌لیک (فا:بیدانشی). ignorance

بیلیم‌قوُرامی..bilimquramı [آد]مختلف بیلیم‌لرله ایلگی‌لی مساییلی آراشدیریان بیر فلسفه دالی.

بیلیم‌قوُرقو..bilimqurqu [آد]بیلیمسل تئکنیک‌لرله دؤش و روْیا گؤجوندن یارارلاناراق دؤزه‌لن فیلم، روُمان و بنزر شئیلر.

بیلیم‌قوُرقوسال..bilimqurqusal [آد]بیوْلوژی و الکتریک‌له ایلگیلی، بیوْنیک.

بیلیم‌لر..bilimlər [آد]علم‌لر (فا:علوم). sciences

بیلیم‌لیک..bilimlik [آد]بیلیمه عاید (فا:مربوط به علم).

بیلینتی..bilinti [آد]تاپینتی، بوُلونتو (فا:یافته). finding

بیلینج..bilinc [آد]آلقی و بیلگی‌لرین آیدینلانما یئری، شُعور، اینسانین اؤزونو و چئوره سینی تانیما یئته نگی، قاناجاقلیق (فا: شعور). conscious ٢-باخ: بیلینج دیْشی، ایچ بیلینج،ایچ اؤز بیلینج(فا ضمیر ناخود آگاه). unconscious

بیلینج آخیشی..bilinc axışı [آد]دوشونجه‌لرین دالدالا بیربیرینی ایزله‌مه‌سی

بیلینج آلتی..bilinc altı [آد، روح بیلیمی] شعورآلتی (فا:تحت شعور). subconscious

بیلینج ایتیرمی..bilinc itirmi [آد]حافظه ایتیریمی، اوُنوتقانلیق.

بیلینج دیْشی..bilinc dışı [آد]بیلینج‌له ایلگی‌لی اوْلمایان شئیلر (فا:خارج از شعور). ٢-(فا:ضمیر ناخود آگاه). unconscious

بیلینج‌سیز..bilincsiz [صفت]شُعورسوز (فا:بدون شعور).

بیلینج‌سیزجه..bilincsizcə [ظرف]بیلینج اوْلمادان.

بیلینج‌سیزلیک..bilincsizlik [آد]بیلینج‌سیز اوْلما، شُعورسوزلوق.

بیلینجلندیرمک..bilincləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بیلینجلی ائتمک (فا:ذی شعور نمودن).

بیلینجلنمک..bilinclənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیلینجلی اولماق (فا:ذی شعور شدن).

بیلینجلی..bilincli [صفت] شُعورلو (فا:ذی شعور).

بیلینجلیلیک..bilinclilik [آد] بیلینجلی اوْلما وضعیتی، شُعورلولوق (فا:ذی شعوری).

بیلینجه وارماق..bilincə varmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلاماق، قاوراماق.

بیلینجینی ایتیرمک..bilincini itirmək [تاثیرلی ائیلم] شُعورونو الدن وئرمک.

بیلیندیرمک..bilindirmək [تاثیرلی ائیلم] بیلمه سینی ساغلاماق (فا: مشخص گردانیدن).

بیلیندیک..bilindik [آد، مت] بیلینن.

بیلینمز..bilinməz [صفت] ۱-آنلامی گیزلی و آنلاماسی گوّج اوْلان، بیلینمه ین، بلسیز، آنلاشیلماز. unknown

بیلینمزلیک..bilinməzlik [آد] بیلینمز اوْلما وضعیتی (فا:نا مشخصی). uncertainy

بیلینمک..bilinmək [بل] ۱-آنلاشیلماق. ۲-(س) بللی اوْلماق، آچیغا چیخماق (فا:مشخص شدن). to become known {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

بیلینمه دیک..bilinmədik [مت] بیلینمه ین.

بیلینمه ین..bilinməyən [مت] بلسیز، مجهول "جبرده بیلینمه ین لر x,y,z حرفلریله گؤسته ریلیر".

بیلینن..bilinən [مت] بللی، بیلیندیک، معلوم (فا:معلوم).

بیلینه مز..bilinəməz [آد، فلسفه] اصلی آنلاشیلامایان بیر شئی، اینسان عقل ایله بیلینه مه ین شئی.

بیلینه مزچی..bilinəməzçi [آد، فلسفه] بیلگی نین باغیمتی لی اوْلدوغونا اینانان کیمسه، تانری و ائوره نین هاردان گلدیگینی بیلینه مز اوْلدوغونو ساووُنان، لاائدری، آقنوْستیک (فا:آگنوستیک).

بیلینه مزچیلیک..bilinəməzçilik [آد] اینسان ذهنینی دوزگون حرکت ائده بیله مه دیگینی و گرچک داورانا بیله مه دیگینی ایلَری سورن نظریه، تانری و ائوره نین هاردان گلدیگینی بیلینه مز اوْلدوغونو ساووُنان بیر اؤیره تی، لاائدریه، آقنوْستیسیزم (فا:آگنوْستیسیزم). agnosticism

بیلیون..bilion [آد، فرانسیزجا] مین میلیارد، دؤردوْز مین (باخ: مین) (فا:~). billion

بیلیه..bilyə [آد، ایتالیانجا] شار، بالاجا یوُوارلاق هر شئی (فا:تیله).

بیمارستان..bimaristan [آد، فا] خسته خانا، سایری خانا (فا:~). hospital

بیم‌بیز..bimbiz [صفت] اوجو چوخ بیز، اوجو نازیک (فا:خیلی‌نوک-تیز)

بی‌مرحمت..bimərhəmət [صفت] مرحمت‌سیز (فا:~).

بی‌مزه..bimzə [صفت] دادسیز (فا:~).

بی‌مصرف..bimənsrəf [صفت] ۱-یئرسیز، بیهوده، بوْش یئره. ۲-کارا گلمز، یاراماز (فا:~).

بی‌مضمون..bimənzmun [صفت] آنلام‌سیز، کوْبود (فا:~).

بی‌معرفت..bimərifət [صفت] معرفت‌سیز (فا:~).

بی‌معنا..bimənа [صفت، ظرف] معناسیز، آنلام‌سیز (فا:~).

بی‌مقام..bimənqam [صفت] یئرسیز، مقام‌سیز، مقامی اوْلمایان (فا:~).

بی‌مکان..bimənkan [صفت] مکان‌سیز، یئرسیز، یوُرسوز (فا:~).

بی‌مروّت..bimürüvvət [صفت] مُروّت‌سیز، انصاف‌سیز (فا:~).

بی‌موّزد..bimüzd [صفت، فا] امک‌سیز، اُجرت‌سیز (فا:~).

بیمه..bimə [آد] سیقورتا (فا:~). insurance

بی‌مهر و وفا..bimənhr u vəfa [صفت] سئوگی‌سیز، محبّتی اوْلمایان (فا:~).

بی‌میل..bimisl [صفت] تای‌سیز (فا:~).

بی‌مینّت..biminnət [صفت] مینّت‌سیز (فا:~).

بین..bin [باخ] مین.

بین..bin [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

بین –..bin- [اؤزل آد] بین سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: بینبای، بینبَگ، بینبوُلاق، بینگوّن، بینالپ، بینای، بینتای.

بینا..Bina [آد، عربجه] یاپی، تیکینتی، چاتی (فا:~).

بیناب..binab [اؤزل آد] زنجان(~زنجان)ومرند(~میشوْ)ده یئر آدی.

بیناب..binab [اؤزل آد] ۱-بو شهر تبریزین ۱۱٤ کیلومترلیگینده یئر آلیبدیر و مراغا شهریندن ۱۹ کیلومتر فاصله‌سی واردیر. دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۲۷۵ متر یوّکسک‌لیکده و ش۱۳۲۰ده نفوسو ۱۵۰۰۰نفر تورک قئید اولوبدور و ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۱۲۷،۰۰۰ و ۷۷،۰۰۰ نفرایدی. تاریخ یئرلریندن مئهرآباد مچیدی، و مئهرآباد حامامی نا اشاره ائتمک اوْلار{بیناب سؤزو معناجا بین‌ائو دئمکدیر، و تورک بؤلگه‌لرینده بوجور یئر آدلاری یایقین دیر، اؤرنک اوّچون بینگوّل، بینایم، بینه کؤهول، بینکند؛ البته بوتون فارسچی راسیست یازارلار بو کلمه‌نی فارسجا یازارلار و گوُیا بُن (فارسجا بیر شئیین کؤکو و دیبی معناسیندا) و آب سؤزلریندن دوزه‌لیبدیر چونکی بوُرانین ترکینده سو تاپیلیر[١٦٤]، البته فارسچیلار

ایلکجه "بیناو"کلمه‌سینین سؤیله‌نیشینی تحریف ائده‌رک قوندارما بیر بُن سؤزو دوزلدیرلرکی اهالینین هئچ بیری ائیله بیر سؤیلنتی‌لری بیلمزلر و ایکینجیسیده بؤلگه‌نین تورک اهالیسی نجور بو چتین فارسجادا ایشلک اولمایان کلمه‌نی تاپیب اؤز یئرلرینین آدینا قویوبلار مشخص دئییلدیر، آیریجا نئچه داغلیق بؤلگه لرده بیناب/ بیناو آدیندا یئر آدلاری واردیر و اونلارین هئچ بیری دنیز قیراغیندا دئییلدیر و شایدده قدیملر بیلیردیلرکی یئرده نئچه متر ویا ۱۰۰ متیره کیمی قویو قازسالار سویا یئتره‌جکلر و بو اؤزدن یئرلرینین آدینی فارسجا قوندارما آد قویوبلار منتها تورک اولدوقلاری اوچون بُن (bon) سؤزونو بین(bin) سؤیله‌ییرلر}. ۲- بیناب بؤلگه‌سینین داغلاری (بناجوی): بوْزداغ (٦ک گ۱۳۲۹)، ساری-داغ(٦ک گ۱۳۱۰)، قاراقوْشون (۷ک گ۱٦۰۰)، اوْچ‌قارداش (۹ک گ‌د۱۵۰۰)، قیزیل‌داغی (۱۵ک‌ق‌د۱۹۰۰)، جینگله (۱٦ک‌ق۱۷۰۰)، قوُزو (۱۸ک‌ق‌د۲۰۵۹/ قالا چای داغین ق)، قاراووُل (۲۰ک‌ق‌د۲۰۰۰/ قالاچای داغین ق‌ب)، قوُجیر (۲۵ک‌ق‌د۱۷۵۰)، ۳-بیناب بؤلگه‌سینین داغلاری (گاودل): اِبل داغ/ ایبیل داغ (۳۳ک گ‌د۱٦۰۰/ لئیلان چایی داغین د)، لئیلی داغی (۱۷ک گ‌د۲۰٦۸)، قوْتور/ بؤیوک~ (۲۸ک گ‌د۱٦۰۲)، سنگرداغی (۲۸ک گ‌د۱٦۱۲)، قاباق‌داغ (آآ) (۲۸ک گ‌د ۱۹۳٦)، مَحمود داغی (۲۹ک گ۱۵۸۹)، بؤیوک داغ (۳۳ک گ‌د۱۷۵۰)، آلمالوداغ (۳۷ک گ‌د۱۷٦۳/ سراجو چایی/ سیریس‌چایی داغین قوزئی‌اینده-دیر)، حَق داغی (۳۷ک گ‌د۱۸۰۲)، قاراداغ (۱۱ک گ‌د۱٤۵۸)، دیزه-داغی (۱۹ک گ‌د۱۷٤۲/ مردق چای داغین ۲ ک‌ب)، ٤-بیناب بؤلگه‌سینین داغلاری (لئیلان): بوداخان داغ (۳۱ک گ‌د۱٤۲۳)، کت داغی (۳۹ک گ۱٤۷۲/ لئیلان چای داغین د)، دَلمه داغ (٤۰ک گ‌د۱٤۰۰/ لئیلان چای داغین دوْغوسوندادیر)، گوْوزه (٤۰ک گ‌د۱۸۵۹)، قوْزلو داغی (٤۱ک گ‌د۱۸۸۷)، چال چاخیر (٤۳ک گ‌د۱۹۰۸)، ۵-بیناب(مرکزی-شرقی‌بیناج‌ائوی/ بناجوی!) بؤلگه‌سینین کندلری : چیْلاغای/ چَلَقای (*۵۷۰)، چیْلاغای قیْشلاغی (*۳۹۱)، تازاکند چیْلاغای (*۵۰۰)، دیزه پروانه (*۵۰۰)، خوْجامیر (قوْ:خوشه مهر) (*۲۱۵۰)، یئنگی کند/ یئنگی-خوجامیر (*٦۰۰) (قوْ:ینگی خوشه مهر)، تازاکند/ تازاکند خوجامیر (قوْ: تازه‌کندخوشه مهر)، ٦-بیناب(مرکزی-شمالی‌بناجوی) بؤلگه‌سینین کندلری : اؤزاؤرؤش/ ایزاؤرؤش (*۱۱۳۰*۱۹۰۰)، بؤی‌اؤرؤش/ بؤیوک‌اؤرؤش، بال‌اؤرؤش/ بالااؤرؤش (قوْ: زاوشت/ روشت)؛ دؤش (*٤۸۰) (قوْ:دوش)؛ آلقوُ (*۱۱۰۰)؛ شوْرگؤل (*۳٦۰)؛ قئیین باسان/ قاییین‌باسان (*۱۱۳۰) (قوْ: قیماس‌خان)؛ قارازَکی (*۱۰۰)؛ توُتاخانا (قوْ:توته خانه)؛ سَوَر؛ دیزه‌ناولی (*۳۲۰) (قوْ:دیزج‌ناولو)؛ آغاجری (۲ک‌د *۲۰۰)؛ اکبرآباد (۲ک‌ق*۸۰) (آغاجَری و اکبرآباد ایندی بیناب شهری ایچینده یئر آلیبلار)؛ ۷-بیناب(مرکزی-غربی بناجوی) بؤلگه‌سینین کندلری : کؤشکَک(*۳۹۰) (قوْ:کوته‌مهر)؛ زاوارا (*۱۰٦۰) (قوْ: زوارق)؛ تازاکندزاوارا (۵ک گ*۵۱۰)؛ آخوند قیشلاق/ آخود قیشلاغی (*۱۲۰۷)؛ قاراچوُبوق (*۱۹۹۰)؛ خانابَره (*۱۸۸۰) (یئنگی~/ قدیم-~/ قیْشلاق~/ عیسی خانی~/) xanabərə (قوْ:خانه برق)؛ علی خوْجا (*۲۸۰)؛ حاجی مصیّب؛ چوبوقلو؛ قاراقیشلاق؛ خللوت (*۲۱۰) (قوْ:خلیلوند)؛ قالا (۱۰ک گ‌ب *۷۳)؛

بیناج‌اَئوی!..binac evi! [اؤزل آد]بیناب‌داکندیستان آدی(بناجوُی!) {بیناج+ اَوی: بوُللوق اوْلان ائو؛ بین:برکت+ آج: مرحمت+ ائو[٦٦]}.

بینار..Binar [آد، دده؛ باخ:پینار]بولاق، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

بیناراوان..binaravan [اؤزل آد]میانادا کند آدی {پینارلیق، پینار+آوا+ان}.

بین‌الخالق..beynəlxalq [صفت، ع]اوُلوسلارآراسی (فا:بین الملل).

بین‌الملل..beynəlmiləl [صفت، ع]اوُلوسلارآراسی (فا:~).

بینامار..binamar [اؤزل آد]اردبیل ده کند آدی.

بی‌ناموس..binamus [صفت]ناموس سوز (فا:بی‌ناموس).

بینایم..binayım [اؤزل آد]بینایین:ملیکان دا کند آدی {بینلرجه آیین یئری: ایشیقلی و آیدین یئر}.

بینبوْغا..binboğa [تاریخی اؤزل آد]آنادوْلو سلجوُقلولاری دؤنَمی بگلریندن[۷].

بینتان..bintan [تاریخی اؤزل آد]شاتوْ توْرکلری خاقانلاریندان (بینتان خاقان)[۷].

بَینتی..bəyənti [آد]گؤزللیک و چیرکین‌لیگی بیربیریندن آییران دوُیو (فا:زوْق).

بَیندیرمک..bəyəndirmək [ائتدیرگن ائیلم]بَینمک ایشینی قبول ائتدیرمک، بینمه سینی ایسته‌مک (فا:فس پسندیدن){باخ: بایینماق}.

بَیَندیک..bəyəndik [تاریخی اؤزل آد]بَگَندیک: بیه‌نیلَن؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

بی‌نصیب..binəsib [صفت]محروم، نصیب‌سیز (فا:~).

بی‌نظیر..binəzir [صفت]تای‌سیز (فا:~).

بینکدار..binəkdar [آد، اسکی]بوْنکدار: توْپدان ساتیجی، توْپدان مال ساتان، توْپدانچی (فا:بنکدار).

بین‌کند..binkənd [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو تورکوستاندا بیر شهر آدی[۱۲].

بینگؤل..bingöl [ا‌آ، چوخ گؤللو یئر] آنا دولودا بیر بؤلگه آدی.

بَینمز..bəyənməz [صفت] بیرشئیی بینمه ین آدام (فا:مشکل پسند).

بَینمزلیک..bəyənməzlik [آد] بَینمه مه، ایی ویاخجی بیلمه مه، خوشلانماما، قبول ائتمه‌مه (فا:مشکل پسندی).

بَینمک..bəyənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیی قبول ائتمک، خوشلانماق، اوْره‌یینه یاتماق، دوزگون و یاخشی گؤرمک، سئچمک (فا:پسندیدن). a admire {باخ: باییناق}.

بَینمه..bəyənmə [آد] تحسین (فا:تحسین). admiration

بَینمه‌مک..bəyənməmək [تاثیرلی ائیلم] خوشلانماماق، شک دوُیماق (فا:نپسندیدن).

بَیَنمیش..bəyənmiş [اؤزل آد] خوْشوُنا گئتمیش[۷].

بینَوا..binəva [صفت، فا] یازیق (فا:بدبخت).

بینوا..binəva [آد، یا] (۱۳۱۰-۱۲۳۷ه)میرزامحمدعلی بینوا باکی‌لی شاعر و فضولی مکتبی‌نین یئتیرمه‌لریندندیر[۱۱۷].

بی‌نُقصان..binuqsan [صفت] عیب‌سیز، نُقصان‌سیز، اسکیک‌سیز (فا:بی‌عیب).

بینه..binə [آد، بیتگی] باخ: پازی (فا:چغندر). beet {۱-چوْخلوق بیلدیرن بیر سؤز. ۲-فارسجا بُن+ه}.

بینه..binə [اؤزل آد] باکی‌دا کند آدی[۲۴۰].

بی‌نهایت..binəhayət [صفت] سوْنسوْز، سینیرسیز، اوْلدوقجا چوخ (فا:بی‌نهایت).

بینه‌قَدی..binəqədi [اؤزل آد] آبشرون‌دا گؤل آدی[۲۴۰].

بینه‌کاغی..binəkağı [اؤزل آد] اهرده کند آدی {بوُ کلمه مین ائو سؤزونون آیری دئییشیدیر ومعناجا چوْخ ائولی دئمکدیر}.

بینه‌کؤهول..binəköhül [اؤزل آد] بوْستان‌آوا دا کند آدی {بوُ کلمه مین ائو سؤزونون آیری دئییشیدیرومعناجا چوْخ ائولی دئمکدیر}.

بینه‌گَدی..binəgədi [اؤزل آد] باخ: باکی.

بین‌گؤز چیچگی..bingöz çiçəyi [آد، بیتگی] بیر چیچک آدی.

بینه‌دی..binədi [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {بینه+دیک}.

بی‌نیاز..biniaz [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] احتیاج‌سیز، مُحتاج‌اوْلمادان، وارلی (فا:بی‌نیاز).

بینیت..binit [اؤزل آد] بینیله‌جک شئی، سوْیلو آت، باخ: مینیت[۷].

بینیس..binis [اؤزل آد] شبستر ده کند آدی {بین+یز: معناجا چوْخ، بؤیوک، مینلرجه، بوْللوق یئر(اؤرنک اوْغوز، دنیز)}.

بی‌نشان..binişan [صفت] نشان‌سیز، علامت‌سیز (فا:بی‌نشان).

بی‌نظام..binizam [صفت] دؤزوم سوْز، دؤزن‌سیز (فا:بی‌نظام).

بینؤوره..binövrə [آد] خیم، اساس(فا:شالوده) foundation{جناب-هادی‌نین نظرینه گؤره مینمک/ بینمک سؤزونون کؤکو "بین" کلمه سی "اساس، اوْتوروم‌یئری" معناسیندا اوْلاراق فارسجا بُن سؤزونونده ایلک شکلیدیر[۵]}.

بینؤوره‌سیز..binövrəsiz [صفت] بینؤوره‌سی اوْلمایان، خیم‌سیز، اساس‌سیز (فا:بی بنیاد). unfounded

بینؤوره‌لی..binövrəli [صفت] بینووره‌سی‌اوْلان-(فا:اساسی) fundamental

بینه..binə [اؤزل آد] آستانا دا، کیوی ده (~خالخال)، اردبیل ده (~خوُر)، خیاو دا (بوْنه‌لر) کند آدی {بین+ه: بوللوق یئر}.

بینه سی تپه سی..binəsi təpəsi [اؤزل آد] آستارا دا داغ آدی.

بینه‌دیک..binədik [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {چوْخلو دیک یئرلی}.

بینه‌لر..binələr [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

بینه‌لی..binəli [اؤزل آد] قاراداغ قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

بینه‌مار..binəmar [اؤزل آد] اردبیل ده کندآدی {باخ: بینه‌ماران}.

بینه‌ماران..binəmaran [اؤزل آد] کیوی ده چای و کند آدی {بین (ه) + مارا+ ان: چوْخلو اوْتلاغلی یئر}.

بیوْ..bio [اک، یونانجا] یاشام آنلامیندا بیر اؤن اک (فا:پسوندی).

بیواخت..beyvaxt [ظرف] واخت‌سیز.

بیواریث..bevaris [باخ] بئواریث.

بیوْالکتروْنیک..bioiliktronik [آد، فرانسیزجا] دیری مولکول‌لاردا الکترونیک انرژی‌سینی اینجه‌لیین بیلیم (فا:~).

بیوْالکتریک..bioiliktrik [آد، فرانسیزجا] جانلی وارلیق‌لارین اوْرتدیگی الکتریک.

بیوْانرژی..bioenerji [آد، فرانسیزجا] مولکول‌لاردان عمله گلن انرژی (فا:~).

بیوْپسی..biopsi [آد، فرانسیزجا] میکروسکوپ اوْچون جانلی‌لاردان بیرتوخو پارچاسی آلما، توخوآلما (فا:~).

بیوْتیت..biotit [آد، فرانسیزجا] بیر نوْع قارا رنگلی میکا.

بیوْجغرافیا..biocoğrafiya [آد، یونانجا] دیرگی و بیتگی جغرافیاسینی اینجه‌لیین بیلیم دالی (فا:~).

بیورزن..bivərzən [اؤزل آد] پل‌لوشان‌رودبار-رشت‌ین ۱۲ک‌قوزئیینده کند آدی (* ۲۵۰/ تو).

بیوْسفئر..biosfer [آد، فرانسیزجا] دیریم یوُواری، یئر اوْزونده دیریم و یاشام یاییلدیغی بؤلوم (فا:بیوْسفر).

بیوْشیمی..bioşimi [فر ‹ع] جانلی مولکوللارین آیریتی‌لارین اینجه‌لیین بیلیم (فا:ـ).

بی‌وفا..bivəfa [صفت] وفاسیز (فا:ـ).

بیوْفیزیک..biofizik [آد، فرانسیزجا] جانلی اوْرقانیزم‌لرده فیزیکی قوُرال‌لارین اویقونلوغونو آراشدیران بیلیم (فا:ـ).

بیوْقاز..bioqaz [آد، فرانسیزجا] گؤبره قازی (فا:ـ).

بیوْقرافی..qrafiBio [آد، فرانسیزجا] گئچه نک، بیرینین باشینا گلن‌لری یازما، یاشام اؤیکوسو (فا:ـ).

بیوْکاتالیزوْر..biokatalizor [آد، فرانسیزجا] جانلی توْخولاردا حرکت اوْیاندران ماده.

بیوْکوّتله..biokütlə [آد، فر+ع] بلیرلی زامان ایچینده بللی کوّتله حالینا گلن جانلی اوْرقانیزمالارین توْپلام کوّتله سی.

بیوْکیمیا..biokimia [باخ] بیوشیمی.

بیوْلوژی..bioloji [آد، فرانسیزجا] بیتگی‌و دیرگی‌لرین دوْغما، گلیشمه و بؤیومه کیمی اتّفاق‌لارینی اینجه‌له‌ین بیلیم، دیریم بیلیم(فا:ـ).

بیوْلوژیک..biolojik [فر، ص] دیریم بیلمسل (فا:ـ).

بیوْلوْق..bioloq [فر] دیریم بیلیمجی (فا:بیوْلوْگ).

بیوْمئتئوْرولوژی..biometeoroloji [آد، یونانجا] هاوادیریم بیلیمی، هاوا ایله دیرگی‌لرین ایلیشگی‌سینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا:بیومتورولوژی).

بیوْمئدیکال..biomedikal [فر، ص] هم بیوْلوژی وهم طبّ‌له ایلگی‌لی.

بیوْمئکانیک..biomekanik [صفت، فرانسیزجا] بیوْلوژی‌و طبّ موضوع لارینی مکانیک یؤنتم‌لریله آراشدیریب اینجه‌له ین بیلیم دالی.

بیوْمیکروْسکوپ..biomikəroskop [فر، ص] اؤزونه خاص ایشیق‌لارلا ایشله‌ین ایکی گؤز مرجک‌لی میکروْسکوپ.

بیوْنیک..bionik [فر، صفت] دیریم ایشین بیلیمی، بیولوژی و الکترونیک‌له ایلگی‌لی بیلیم (فا:ـ).

بیوْم .. Biyüm [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-قیْدیْق بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

بیوَه..bivə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دوُل، دوُل قادین، ارینمدن بوشانمیش ویا اری اؤلموش (فا:ـ).

بی‌وَهم..bivəhm [صفت] قوْرخوسوز، قورخمایان (فا:ـ).

بَیه‌نَک..bəyənək [آد] قبول accepting

بَیه‌نی..bəyəni [اؤزل آد] خوْشا گلدَن، بیه‌نیلن، بَیَنتی[۷].

بَیه‌نیرلیک..bəyənirlik [آد] بینمه وضعیتی، بیه نیلیر اوْلما وضعیتی.

بَیه‌نیش..bəyənişـ [آد] بینمه، قبول‌ائتمه، سئچمه (فا:پذیرفتار). accepting

بَیه‌نیش‌لنمز..bəyənişlənməz [صفت] قبول‌گؤرولمز(فا:ناپذیرفته) unacceptable

بَیه‌نیش‌لنملی..bəyənişlənməli [صفت] قبول‌گؤرولمه‌لی(فا: پذیرفتنی). acceprable

بَیه‌نیش‌یازما..bəyənişyazma [آد] دیلکجه یازما(فا:پذیره‌نویسی). subscription

بَیه‌نیشچی..bəyənişçi [آد] قبول اولان (فا:پذیرنده). accepted

بَیه‌نیشله‌مک..bəyənişləmək [تاثیرلی ائیلم] قبول گؤرمک (فا:پذیرفتن). to accept

بَیه‌نیشلی..bəyənişli [صفت] تحسین آمیز (فا:تحسین آمیز). admirable

بَیه‌نیش‌لیک..bəyənişlik [آد] قبول لوق (فا:پذیرانه). admission fee

بَیه‌نیلمز..bəyənilməz [صفت] قبول اولونماز (فا:ناپسند). abominable

بَیه‌نیلمک..bəyənilmək [بلسیز ائیلم] خوشا گلیب‌قبول‌ائدیلمک، اوستون توتولماق.

بَیه‌نیلمیش..bəyənilmiş [صفت] مرغوب (فا:مرغوب). of good quality

بَیه‌نیلیر..bəyənilir [صفت] بیَله نیلن (فا:مطلوب). desired

بَیه‌نیم..bəyənim [اؤزل آد] خوْشا گلدَن، بیه‌نیلن، بَیَنتی[۷].

بی‌هُنر..bihünər [صفت، فا] هُنرسیز، باشاری‌سیز.

بَیه‌نی‌سیزلیک..bəyənisizlik [آد] بینتی‌سیزلیک، بیه‌نیم‌سیزلیک، ذوقسوزلوق.

بیهوده..bihüdə [صفت، فا] بوْشونا، یارارسیز، بوش بوْشونا، یاوا (فا:ـ).

بیهوش..bihuş [صفت، فا] بایقین، باییلمیش، اؤزوندن گئتمیش (فا:ـ).

بییاپراق..biyapraq [آد] یاپراق‌لاری حالقا دؤزولوشلو و داها چوْخ آکواریوملاردا بئجه ریلن سوُ بیتگی‌سی.

بییاج..bəyac [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی {بگ+آچ: بگ آچان و فتح ائدن یئر}.

بییان..biyan [تاریخی اؤزل آد] بایان، بوُیان، وارلیقلی؛ اسکی تانری صفت‌لریندن[۷]. {باخ: بگ، بایان}.

بییان..biyan [آد، بی، سن‹شیرین بییان›] بییان کؤکو (فا:شیرین بیان). glycyrrhiza

بییان..biyan [اؤزل آد] ساییق‌الا دا داغ آدی.

بییان‌چؤلو..biyan çölü [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

بییان‌قوُلو..biyanqulu [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خانلاریندان[۷].

بییانلو..biyanlu [اؤزل آد] بییانلی: ۱-ساوه همدان شاهسئون ائلینه باغلی بیرتؤرک‌بوْیو[۹۸]. ۲-قزوین، زنجان دا داغ آدی.ساوه-رازقان، یاستیکند، ماهنشان و خوی دا کند آدی.

بییانلیجا..biyanlıca [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.باخ: بیان

بَییرتمک..bəyirtmək [انتدیرگن ائیلم] باخ: بؤیورتمک.

بَییرتی..bəyirti [باخ] بؤیورتو.

بَییرمک..bəyirmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بؤیورمک.

بَییریشمک..bəyirişmək [باخ] بؤیوروشمک.

بَییز..bəyiz [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:بگ+ ایز[۷].

بییک..bəyik [آد] کؤینه‌یین قوْلتوغونا تیکیلن اوّچ بوُجاقلی پارچا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

بَییم..bəyim [باخ] بگیم.

بَییم‌چؤره‌گی..bəyim çörəyi [آد] یوُمورتا یاغ سوت قاریشدیریلمیش بوغدا اوُنوندان پیشیریلن قوْغال (فا:نوعی غذا).

بَییمجی..bəyimci [آد] حُرمت اوچون قونشو ویا باشقا قادینلارا وئریلن آد (فا:عنوانی برای صدا کردن زن همسایه و آشنا).

بییوُم..biyum [تاریخی اؤزل آد] اَلی آچیْق؛ قیْرقیزلارین، توْقای، بوُقو و قاتیْق اوْیماقلارینین اوُلوبابالاریندان[۷].

بییه‌ره..**biyərə** [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

پ..P [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْچونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین بیرمی ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف ساییلیر (فا:بیست و دومین حرف ترکی آذربایجانی).

پا..pa [باخ] پاه.

پاآل..paal [اؤزل آد] بالاکن‌ده داغ آدی[۲۴۰].

پاپ..pap [لاتینجه] پاپا: کاتولیک کیلیسه‌سینین باشچی‌سی (فا:~) papa

پاپا..papa [لاتینجه] باخ: پاپ:

پاپاتیا..papatiya [آد، بیتگی، یونانجا] توپلاشیق گیللردن، قیرلاردا بیتن، گؤوده‌سی قیسا و چوخ داللی، یاپراقلاری توْپلاشیق پارچالی، چیچک یاپراقلاری آغ وچیچک‌لرینین گؤبه‌یی ساری، چوخ ایللیک بیر بیتگی، بادینج، آغ بابا (فا:بابونه، گل مروارید). matricaria chamomilla

پاپاز..papaz [آد، یونانجا] کریستیان دین آدامی (فا:چاچاز).

پاپاسی..papası [آد] بالا سیکه، آزجا پول (فا:پشیز).

پاپاغا..papağa [اؤزل آد] اوْردوباد‌دا کند آدی[۲۴۰].

پاپاغان..papağan [آد،دیرگی، ایتالیانجا‌عربجه] توُتو قوُشو؛ دیْرمانیجی قوشلاردان، تئلک‌لری مُختلف رنگلرده و پارلاق، قویروغو اوُزون، اینسانلارا آلیشابیلین، سس‌لری یانسیلایان و ۳۱۵ قدر نوْعو اوْلان بیر قوُش (فا:طوطی).

پاپاغان سوولار..papağan sovlar [آد، دیرگی] ساده دانیشماغا آلیشابیلن و دیرماشابیلن قوشلارین گنل آدی.

پاپاغین اَیری قوْیماق..papağın əyri qoymaq [تاثیرلی ائیلم] خاطر جمع اوْلماق.

پاپاغین گؤیه آتماق..papağın göyə atmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ راضی اولماق، سئوینمک.

پاپاق..papaq [آد] ۱-بؤرک. ۲-قالپاق، قاپاق. ۳-یاوا آدام، مایماق آدام، بعضا بَوْش یونگول شئی اوْچون دئییلیر (فا:نوعی کلاه). papakh {قاپاماق› قاپاق› پاپاق}.

پاپاق آلدی‌قاچ..papaq aldı qaç [آد] اوُشاقلارین پاپاقلا اوْینادیقلاری بیر اوْیون آدی

پاپاق‌جیق..papaqcıq [آد] بالاجا پاپاق (فا:پاپاق کوچک).

پاپاق‌جیلیق..papaqcılıq [آد] پاپاق جی‌نین ایشی (فا:پاپاق دوزی).

پاپاقچی..papaqçı [آد] پاپاق دوزلدن(فا:پاپاق‌دوز hatter, hat-maker

پاپاق‌کیمی قارالماق..papaq kimi qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاقدان قارالتی کیمی گؤرونمک.

پاپاق‌گؤتور قاچ..papaq götür qaç [باخ] پاپاق آلدی قاچ.

پاپاق‌لاماق..papaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایری ایری پارچالار حالیندا یاغماق (قار).

پاپاق‌لانماق..papaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئکه‌لیب یوُمشالماق (پامبوق حاققیندا).

پاپاق‌لیق..papaqlıq [صفت] پاپاق دوزَلتمک اوچون یارارلی اوْلان هر شئی (فا:مناسب برای پاپاق دوزی).

پاپراوَنْد..papravənd [اؤزل آد] آغدام‌دا کند آدی[۲۴۰].

پاپسوُقال..papsuqqal [اؤزل آد] سوُمرلرده ایلانلارین تانری‌سی، ائو و اینسان‌لاری کؤتو روُحلاردان قوْرویار[۲۱۱].

پاپلی..paplı [اؤزل آد] افشارلاردان بیر بوْی آدی[۲۴۱-۷۹].

پاپوش..papuş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آیاق قابی، باشماق (فا:~).

پاپیروس..papirus [آد، بیتگی، یونانجا] ۱-پاپیروس سوولاردان بیر نوع بیتگی، تروْپیک قامیش بیتگی‌سی (فا:پاپیروس). cyperus papirus ۲-کاغاذ بوْروسو شکلینده اوْلاراق ایچینه توّتون دوْلدورولوب سیقارا کیمی چَکیلیر.

پاپیروس گیللر..papirusgillər [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی بیتگی فامیلی papirus

پاپیش..papış [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پاپوش: آیاق قابی، باشماق (فا:~).

پاپیون..papiyon [آد، فرانسیزجا] کپه نک بیچیمینده بیرکراوات (فا:پاپیون).

پات..pat [آد، بیتگی] توپلاشیق گیللردن، قاسیم پاتینا بنزر بیر چیچک (فا:گیاهیست). ۲-پات۲(دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر) ۱-پاتلاماق سسی. ۲-یاستی، باساق، "پات بوُرون: یاستی بوُرون" {سس‌تق}. ۳-پات۳(آد، فرانسیزجا) شطرنج اوْیونوندا برابراوْلما، شاهمات اوْیونوندا هئچ هئچه قورتارما وضعیتی (فا:پات). stalemate

پات‌پات..patpat [آد، بیتگی] ۱-کؤکوّ یوُمورو شیشگین بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). ۲-(دا) مجازا مَوتورسیکلئت اوْچون دئییلیر.

پاتئفوْن..patefon [آد، فرانسیزجا] تکراری چالقی چالماغا یارایان بیر قورقو.

پاتئنت..patent [لا] بیر باشاری‌نی قانیت لاما بلگه‌سی (فا:پاتنت).

پاتاتئس..patates [امریکا یئرلیلر دیلیندن] باخ:یئرالما.

پاتاتئس‌سالادی..patates saladı [آد] بامادوْرسالادی : بامادوْرو فیندیق بؤیوک‌لوگونده دوْغرایاراق اوْنا دوْغرانمیش سوْغان، نعناع،

ریحان، یاغ، لیمون سویو، دوُز و باهارات آرتیراراق حاضرلانان سالاد نوْعو.

پاتاوا..patava [آد، فا ‹پا+تابه›] دوْلاق، آیاغا ساریلان زولاق.

پاتاوالی..patavalı [صفت] دوْلاقلی.

پاتادان..patdadan [ظرف] ۱-آن‌سیزین(فا:یکهو)۲-پاتلادیجی.

پاتداداق..patdadaq [ظرف] ۱-آن‌سیزین(فا:یکهو)۲-پاتلادیجی.

پاتداناق..patdanaq [آد] بالیق پوفله یی.

پاترول..patrol [آد، فرانسیزجا] ۱-قوْرویوجوعسگر. ۲-سلاح بوْروسو ۳-بیرماشین آدی (فا:~).

پاترون..patron [آد، فرانسیزجا] باشچی، باشقان، ایش صاحبی (فا:رییس).

پاتریک..patrik [آد، فرانسیزجا] اوْرتودوکس و شرقی کیلسه‌لرینه وئریلن آد.

پاتلاتدیرماق..patlatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] پارتلاتدیرماق (فا:منفجر گردانیدن).

پاتلاتماق..patlatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-پارتلاتماق، پاتلاماسیناسبب اوْلماق، پارچالاتماق. ۲-چاتلاتماق، یاریق یاریق ائتمک (فا:منفجرشدن)

پاتلادیجی..patladıcı [صفت] پاتلادان، پاتلاماسیناسبب اوْلان (فا:منفجر کننده).

پاتلادیلماق..patladılmaq [بلسیز ائیلم] پاتلاتماق ایشی گؤرولمک (فا:منفجرشدن).

پاتلاق..patlaq [صفت] پاتلامیش، یاریلمیش، یئرتیق، یاریق، بو سؤز بعضا پًارت شکلینده ده دئییلر (فا:جر خورده).

پاتلاق گؤز..patlaq göz [آد] ائشیگه چیخمیش کیمی گؤز (فا:چشم پکیده).

پاتلاقاچ..patlaqaç [باخ] پاتلانقیج.

پاتلاما..patlama [آد] انفجار (فا:انفجار). explosion

پاتلاماق..patlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بؤیوک گوْرلتو ایله داغیلماق، پارچالانماق (فا:منفجر شدن). to explode ۲-یئرتیلماق (فا:جِرخوردن).۳-اؤفکه‌لی اوْلوب هیرسلنمک(فا:غضبناک شدن)٤-پاخیل‌لیق ائتمک" اوْنو گؤررکن آز قالا پاتلاسین". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پات›: بیر شئیین دوشمه‌سیندن چیخان سس، سس تق}.

پاتلاملی..patlamalı [صفت] پاتلامایا یارایان.

پاتلانقیج..patlanqıc [آد] پاتلایاراق‌سس‌وئرن بیراوْیونجاق، تاراقا (فا:ترقه).

پاتلایان..patlayan [صفت] باخ: پاتلاییجی.

پاتلایان بوْغاز سس‌سیز حرفی..patlayan boğaz səssiz hərfi [آد، دیل‌بیلیمی] پاتلاما سسی ایله بوغازدان چیخان سس‌سیز حرف (فا:صامت انفجاری گلویی). explosive larynx conoan

پاتلایان سس‌سیز حرف..patlayan səssiz hərf [آد، دیل‌بیلیمی] کوْیلو سس‌سیز حرف (فا:صامت انفجاری). palatal fricative , sibilant

پاتلاییجی..patlayıcı [صفت] پاتلایان نسنه، پاتلاما اؤزللیگی اوْلان (فا:منفجره). explosive

پاتلایش..patlayış [آد] پاتلاما ایشی (فا:انفجار). explosion, burst

پاتلایش‌لی..patlayışlı [صفت] پارتلایان.

پاتلئت..patlet [آد] ظاهری گؤرونوش، تیپ "پاتلئتی آلتی قیْرانا دَیمز"{اینگیلیزجه portrait سؤزوندن آلینمادیر}. ۵.

پاتوْق..patoq [آ/ فا/ شع] بللی‌بیرصنفین‌آداملارینین ییغیشدیغی یئر (فا:~) haunt {دهخدا: ‹پا› +تورکجه ‹توغ›}.

پاتولوژی..patoloji [آد، فرانسیزجا] خسته‌لیکلر بیلیمی (فا:~).

پاتیرتی..patırtı [آد] آیاقلاری یئه ووراراق چیخارلن سس.

پاتیرداماق..patırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] پاتیرتی سسی چیخارماق.

پاتیل..patıl [باخ: پیتی› پوتلوق] بؤیوک قازان.

پاتیلتی..patıltı [آد] پاتلاما سسی (فا:صدای انفجار).

پاتیناژ..patinaj [آد، فرانسیزجا] اؤزل‌آیاق قابی‌لارلا قایلان، ایدمان نوعو(فا:~).

پاچا..paça [آد، فا‹پا+چه›] ۱-پالتارین آیاق قیسمی. ۲-قویون قوزونون آیاق قیسملری (فا:پاچه).

پاچال..paçal [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

پاچالاماق..paçalamaq [تاثیرلی ائیلم] پاچاسیندان توتماق (فا:از پاچه اش گرفتن).

پاچینار..paçinar [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

پاخاج..paxac [آد] بیر نوع شیرین و یاغلی چؤرک "آج هارا پاخاج هارا، پاخاجی یئمه‌دی قاخاج اوْلدو(قیْتمیر آدام اوْچون)"[۱۱۲].

پاخراج..paxrac [آد] پاخیر و میس‌دن دؤزه‌لن قوْوا و سطیل.

پاخلا..paxla [آد، بیتگی] قابیق‌ایچینده‌ایری دَنه‌لری اولان و پیلوْوا قاتیلان بیر بیتگی (فا:باقلا). broad bean {یاخ:باقلا}.

پاخلا پیلوْو..paxla pilov [آد] پاخلا و دویودن پیشیریلن پیلوْو (فا:باقلاپلو).

پاخلالی..paxlalı [صفت] ایچینده پاخلاسی اوْلان (فا:باقلادار).

پاخلالیق..paxlalıq [آد] پاخلا اکیلمیش یئر (فا:مزرعه باقلا).

پاخالیلار..paxlalılar [آد، بیتگی] پاخلاکیمی محصول و اورون وئرن بیتگی لر، پاخلاسی اوْلان بیتگی لر (فا:تیره باقلاها).

پاخلان..paxlan [اؤزل آد] ۱-اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری ۲-فلامینقوْ

پاخلاوا..paxlava [باخ] باغلاوا.

پاخیر..paxır [آد] ۱-میس، اَتوم سایی‌سی ۲۹، اریمه درجه‌سی ۱۰۸٤سانتیگراد و یوْغونلوغو ۸,۹۵ طبیعت ده بیرلَشیک و آزاد حالدا اوْلان، الکتریک و ایستی‌نی راحتجه ایله‌تن بیر مادّه(فا:مس)copper-cu ۲-پاخیردان دوزَلمیش هر شئی. ۳-میس قابلاردا یئمکلرین قالماسی سوْنوجو دؤزه‌لن پاخیر دوُزو، پاس(فا:زنگ). rust، oxide {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹باقیر، دده›}.

پاخیْر..paxır [تاریخی اؤزل آد] باخیر: اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

پاخیْرآلپ..paxıralp [تاریخی اؤزل آد] توْرکمَنلرین، ارساروا‌وْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

پاخیرآلاشیمی..paxır alaşımı [آد] میس آلاشیمی، میس آلیاژی.

پاخیراوُکسید..paxır oksid [آد] کیمیاسال فوْرمولو cu cu2o اوْلان پاخیرین اوْکسید بیچیمی.

پاخیراوُلدوزو..paxır ulduzu [آد، ت‹باقیرسوْقوم›] پاخیرسوْقوم، مریخ اوُلدوزو (فا:مرّیخ). astr) Mars)

پاخیرپاسی..paxırpası [آد] پاخیراؤزه‌رینده‌نم‌اثری‌دؤزلمیش هیدروکربنات ، اوْکسیدلشمیش پاخیر.

پاخیرچالماق..paxırçalmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاخیر پاسی توتماق.

پاخیرچالیغی..paxırçalığı [آد] ۱-پاخیر پاسی توتموش. ۲-یاشیلا چالار ماوی رنگ.

پاخیرچی..paxırçı [آد] پاخیر شئی دوزَلدن و ساتان کیمسه (فا:مسگر). coppersmith

پاخیرچیلیق..paxırçılıq [آد] پاخیرچی‌نین ایشی (فا:مسگری).

پاخیْرخان..paxırxan [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ:پاخیْر + خان[۷].

پاخیرداش چاغی..paxırdaş çağı [آد] اینسانلارین پاخیری تازا کشف ائتدیگی و ایشله‌ده بیلدیگی دؤور (فا:دوره مس chalcolithic age

پاخیرداشی..paxırdaşı [آد، شیمی] گؤزداشی، مالاکیت.

پاخیردوُزو..paxırduzu [آد] پاخیرسولفات، گؤزداشی (فا:سولفات مس).

پاخیررنگی..paxır rəngi [آد] ۱-قیزیلا یاخین قهوه رنگی ۲-بوُرنگده اوْلان.

پاخیرسوْقوم..paxırsoqum [اؤزل آد] باخ:پاخیْراولدوزو، مرّیخ[۷].

پاخیرسوُلفات..paxırsulfat [باخ] پاخیر دوزو.

پاخیرلاشماق..paxırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پاسلی‌لاشماق to be oxidated ۲-پاخیر رنگینی آلماق (فا:برنگ‌مس‌درآمدن).

پاخیرلانماق..paxırlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پاسلانماق. ۲-پاخیر رنگینی آلماق.

پاخیرلی..paxırlı [صفت] ۱-پاخیری اوْلان هر ماده ۲-پاسلی (فا:زنگ-زده).

پاخیل..paxıl [صفت، ع‹بخیل›] دارگؤز، باشقاسینین وارلیغینی گؤزو گؤتورمه ین (فا:بخیل). enviously, with envy

پاخیللیق..paxıllıq [آد] دارگؤزلوک، باشقاسینین وارلیغینی گؤزو گؤتورمه‌مه (فا:بخیلی).

پادار..padar [آد] چوخ، بوْل (فا:ثروتمند). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بادار›: گوّرو لتولو سس:؛ فارسجا پادار سؤزیله-باغلیلیغی یوخدور[٦]}.

پادار..padar [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند و یئر آدی[۲٤۰].

پادارلار..padarlar [آد] اوْغوز بوْیلاریندان بیری.

پادزهر..padzəhr [آد، فا] زهره قارشی مادّه و درمان.

پادشاه..padşah [آد، فا] سلطان، خاقان، ایمپراتوْر (فا:شاه). Shah

پادشاهلیق..padşahlıq [آد] پادشاه‌اوْلما وضعیتی (فا:سلطنت) monarchy

پارا..para [آد، دده، باخ:پارچا] ۱-بیر پارچا، تیکه ۲-سایی‌لار و کند سؤزلریله بیرلیکده واحد و بیریم معناسیندادیر "دؤرد پارا کند". ۳-پول، آلیش وئریشده ایشله‌نن مئتال تیکه‌سی ویا دیرلی کاغاذ (فا:پوُل). money

پارا..para [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

پارابوْل..parabol [آد، فرانسیزجا] پارابوْلیک:بوّتون نقطه‌لری بیر فوْکوس نقطه و بیر دوْز خطدن عئینی مسافه ده اوْلان غیرقاپالی منحنی.

پارابولیک..parabolik [آد، فرانسیزجا] باخ:پارابوْل.

پاراپئت..parapet [آد، لا] تیکینتی‌لرده دؤزه‌لن دار چیخینتی (فا:پاراپت).

پاراپارا..parapara [صفت] پارچا پارچا، دوْغرام دوْغرام.

پارات .. Parat [اؤزل آد] آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریناندیر[۱۵۸-۸۱].

پاراجا..paraca [ظرف] پاراکیمی، پارا و پول باخیمیندان.

پاراجانلی‌سی..paracanlısı [صفت] پارانی چوخ سئون (فا:پولکی). venal

پاراداغ..paradağ [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

پارادوکس..paradoks [آد، فرانسیزجا] چَلیشگی، آیقیریلیق، ترس اولما [۲۱۸](فا:~).

پارادوکسال..paradoksal [آد، فرانسیزجا] چَلیشگی‌لی، آیقیری [۲۱۸].

پارادوز..paradüz [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی (قوندارما آدی: پاره دوز).

پارادیرناق..paradırnaq [صفت] هاچا دیرناق، قوشا دیرناق (حئیوان-اوچون)

پارازیت..parazit [آد، فرانسیزجا] آسالاق (فا:انگل). parasite

پارازیتولوژی..parazitoloji [آد، فرانسیزجا] آسالاق بیلیمی (فا:~).

پاراسال..parasal [صفت] پارا و پول ایله ایلگی‌لی (فا:مربوط به پول).

پاراسیز پولسوز..parasız pulsuz [صفت] یوخسول.

پاراسیز..parasız [صفت] پاراسی اولمایان (فا:بی پول). moneyless

پاراسیزلیق..parasızlıq [آد] پاراسیز قالماق وضعیتی (فا:بی پولی). impecuniousness

پاراشوت..paraşut [آد، فرانسیزجا] یوکسک بیرئردن یئنمه‌گه یارار، ایتی یئنیش یئری (فا:~). parachute

پاراشیشگین‌لیگی..para şişginliyi [آد، صفت] دستک‌سیز پولون بازارا گیرمه‌سی سبب ایله اوْرتایا چیخان وضعیت، بو وضعیتده پولون دَیری دوشوب و بؤیوک شیشگین‌لیک یارانیر (فا:تورّم).

پاراغاچای..parağaçay [اؤزل آد] اوْردوباد'دا چای آدی [۲۴۰].

پاراف..paraf [آد، فرانسیزجا] امضا، دامغا (فا:تایید).

پاراف لاماق..paraflamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر آنلاشمانی و مقاوله‌نی امضالاماق، دامغا ووُرماق (فا:پاراف کردن).

پارافین..parafin [آد، فرانسیزجا] نفتدن دؤزَلمیش و موما اوخشار ساری یاغ ماده (فا:پارافین). paraffin

پاراق..paraq [آد] اوُزون قولاقلی ویئکه باشلی بیر ایت جنسی (فا:نوعی سگ). {باخ: باراق، پاریلداماق}.

پاراقراف..paraqraf [آد، فرانسیزجا] یازی و متن‌لرده هرسطیر باشیندان باشلایان بؤلوم (فا:پاراگراف).

پاراقیشلاق..paraqışlaq [اؤزل آد] ۱-غربی‌موُغان‌دا هوْمونلو بوْیونون قیشلاق یئری [۱۰۸،۳]. ۲-بیله سوار دا کند آدی.

پاراگؤز..paragöz [صفت] پولو چوخ سئون (فا:پول دوست).

پارالاتماق..paralatmaq [اتّدیرگن ائیلم] پارچالاتماق، پارچالاماق ایشینی گؤردورمک (فا:پاره پاره کردن).

پارالادیجی..paraladıcı [آد، صفت] پارلاتما اؤزللیگی اولْان(فا:برّاق-کننده).

پارالار..paralar [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

پارالاماق..paralamaq [تاثیرلی ائیلم] پارچا پارچا ائتمک، پارچالاماق(فا:پاره کردن).

پارالانماق..paralanmaq [دده، س] ۱-پارچالانماق (فا:پاره پاره شدن). ۲-پارالی اولْماق.

پارالایجی..paralayıcı [صفت] پارالاماق ایشینی گؤرن (فا:پاره‌پاره کننده).

پارالئل..paralel [فر، ص] قوْشوت، موازی (فا:پاراالل). parallel

پارالوژیزم..paralojizm [آد، فرانسیزجا] منطقه اوُیمازلیق (فا:پارالوژیزم).

پارالی..paralı [صفت] پاراسی چوخ اولْان (فا:پولدار). wealthy

پارالیق..paralıq [صفت، آد] هرهانسی بیر پارا و پول دَیرینده اولْان.

پارام..param [اؤزل آد] هئریس‌ده کندآدی {۱-بارام/ باران سؤزونون دَیشمیش شکلی و قاراقوْیونلو طایفالاریندان اولاراق معناجا واریلان یئر دئمکدیر؛ ۲-آنادولو کندلرینده بایرام اؤنجه سی یاندیریلان آتشه پاران دئییلیر [۲۲۴]}.

پارامپارچا..paramparça [ظرف] پارچا پارچا، تیکه تیکه.

پارامتر..parametr [آد، فرانسیزجا] جبر معادله‌سینده اولان دییشکن لرین هر بیری، دَییشگن [۲۱۸]. (فا:~). parameter

پارانتز..parantez [آد] دیرناق شکلینده اولان علامت " پارانتز ایچی: دیرناق آراسی " (فا:پارانتز). parenthesis

پاراوان..paravan [آد، فرانسیزجا] ۱-بیرنوع منتشه‌لی، قاتلانیر و داشینیر چرچیوه‌لی پرده. ۲-آدیندان و یئتگی سیندن اؤزونه بللی ائتمه‌دن یارارلانان کیمسه ویا قوُرولوش.

پاربار..parpar [ظرف] پاریل پاریل، ایْشیل ایشیل، بیر پاریلتی یی و تیتره‌مه یی آنلاتیر (فا:برق زنی).

پاربار پاریلداماق..parpar parıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤز قاماشدیراجاق اؤلچوده پاریلداماق (فا:برق زدن).

پارپالتار..parpaltar [آد] پالتار، گئییم، اوست باش، ایین (فا:لباس).

پارت..part [باخ] اشکانلیلار (فا:پارت ها). Parthia ۲-پارت۲(باخ) پات، پاتلاما سسی.

پارت‌پارت..part part [آد] چوخلو سلاحدان آتش آچیلارکن دویولان سس (فا:صدای انفجار).

پارت‌تایم..part taym [آد، فرانسیزجا] یاریم گوْن [۲۱۸].

پارتداق..partdaq [باخ] پاتلاق، پارتلاق.

پارتداماق..partdamaq [باخ] پاتلاماق.

پارتلاتماق..partlatmaq [باخ] پاتلاتماق.

پارتلادیلماق..partladılmaq [باخ] پاتلادیلماق.

پارتلار..part lar [باخ] اشکانلیلار.

پارتلاق..partlaq [صفت] پاتلامیش (فا:منفجر شده).

پارتلاماق..partlamaq [باخ] پاتلاماق.

پارتلاییش..partlayış [باخ] پاتلاییش.

پارتنئر..partner [آد، فرانسیزجا] اوْرتاق، آرخاداش، ائش [۲۱۸](فا:شریک).

پارتی..parti [آد، فرانسیزجا] اوْرتاق دۆشونجه‌لری اوْلانلارین توپلوغو، حزب (فا:فراکسیون). parliamentary party

پارتیا..partya [آد، فرانسیزجا] باخ: پارتی.

پارتیزان..partizan [آد، فرانسیزجا] چیریک (فا:چریک).

پارتیلتی..partıltı [آد] پارتلاییش سسی(فا:صدای انفجار). thunder

پارتیلداتماق..partıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] پارتیلتی سسی چیخارتماق (فا:صدای انفجار در آوردن).

پارتیلداق..partıldaq [آد] پارتلایان اوْیونجاق آدی، پارتلایاراق سس چیخاران اوْیونجاق (فا:نوعی اسباب بازی).

پارتیلداماق..partıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] پارتیلتی سسی چیخماق، پارتلاماق، پارت پارت ائیله‌مک (فا:صدای پات در آوردن).

پارچ..parç [باخ: پارچا] قولپ لو سوُ قابی (فا:پارچ). cup, mug

پارچا..parça [آد] ۱-بیر بوتوندن بیرتیکه "موزیک پارچاسی، شوشه پارچاسی" (فا:تکه، جُزء). part، piece ۲-گؤزل قادین و قیز" گؤزل بیر پارچا". ۳-توخونموش پارچا، چیت، بئز، آرشین مالی. ٤-بعضی کلمه‌لرله ایشله‌نیر "آی پارچاسی: گؤزل، اوْد پارچاسی: شولوق، اوچ پارچا پالتار" (فا:پارچه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پارچین› ایپک قُماش ‹بارچا› (بوتون، بیرتیکه)؛ بوُسؤز ‹برچین›، ‹پرچم›/ بۆرومک سؤزوندن آلینمیش دیر و قوماش آنلامیندادیر، باخ: بۆرومک}.

پارچابوْزباش..parçabozbaş [آد] ات، یئرآلما و نوْخودکیمی شئیلردن حاضرلانان بوْزباش نوْعو.

پارچاپارچا..parçaparça [ظرف] پارچالانمیش شئی، تیکه تیکه (فا:پاره پاره).

پارچاپۆرچوک..parçapürçük [صفت] آز، اؤنم‌سیز.

پارچاجیق..parçacıq [آد] بیر شئیین بالاجا ونارین بؤلوملریندن هربیری، الکترون و نوترون آتومون بیر پارچاجیق‌لاریدیر (فا:ذره).

پارچاجیق‌لار..parçacıqlar [آد] ذرّات. particles

پارچاچی..parçaçı [آد] پارچا ساتان (فا:بزاز). cloth

پارچاچیلیق..parçaçılıq [آد] پارچاساتما(فا:پارچه‌فروشی. fragmentism

پارچادؤشه‌مه سی..parça döşəməsi [آد] دویونون آلتیندا ات پارچالاری کیمی شئیلر دوشه‌نیب و اوْنون پیشیریلمه سیندن اله گلن پیلوْو.

پارچاساتان..parçasatan [آد] بزاز (فا:بزاز). cloth

پارچاقیشلاق..parçaqışlaq [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

پارچالاتماق..parçalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] پارچالاماق ایشینی گؤردورمک .

پارچالار..parçalar [آد] اجزاء (فا:اجزاء). parts

پارچالاما گوجو..parçalama gucu [آد] بیر شئیین پارچالاماسینا یئتن گوج bricence strength

پارچالاماق..parçalamaq [تاثیرلی ائیلم] پارچالارا آییرماق، تیکه‌له‌مک، پارچا پارچا ائتمک، دوْغراماق، کسیب پارالاماق، (فا:بریدن). to cut

پارچالانماق..parçalanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-پارچالارا آیریلماق. ۲-(س) پارچا پارچا اوْلماق، داغیلماق، سینماق، قیریلماق (فا:بریده شدن).

پارچالانمیش..parçalanmış [صفت] پارچا پارچا اولموش (فا:بریده شده).

پارچالانیش..parçalanış [آد] پارچالانماق ایشی ویا بیچیمی.

پارچالاییجی..parçalayıcı [صفت] پارچالارا آییران (فا:تکه تکه کننده).

پارچالاییش..parçalayış [آد] پارچالاماق ایشی ویا بیچیمی.

پارچالی..parçalı [آد] پارچاپارچا اوْلان، پارچالی اتک (فا:تکه تکه).

پارچالی گۆنش توتولماسی..parçalı günəş tutulması [آد] جزئی کسوف (فا:کسوف جزئی). partial eclipse

پارچی..parçı [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {باخ: بارچین}.

پارچین..parçın [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: بارچین}.

پارداق..pardaq [آد] جیلا، پارلاق‌لیق (فا:پرداخت). polish {فا‹پرداخت›، فارسجادا پرداخت سؤزو، پارلاق معناسیندا تورکجه پارلاق سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر البته پرداخت کلمه‌سی فارسجادا (اؤده‌مک معناسیندا) اسکی کلمه ساییلیر و پارلاماق معناسیندان آیریدیر}.

پارداق لاماق..pardaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] پاریلداتماق، اوستونو بیر شئیله سورته‌رک ایشیلداتماق، جیلالاماق (فا:پرداخت کردن).

پارداق لانماق..pardaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] پارداق لاماق ایشی گؤرومک (فا:پرداخت شدن). to become polished

پارداقچی..pardaqçı [آد] پارداقلایان (فا:پرداخت کننده). polisher

پارداقلاییجی..pardaqlayıcı [آد] پارداقلایان کیمسه و یا آیقیت (فا:پرداخت کننده). polishing

پاردوْن..pardon [آد، فر، آنادولو] عُذر دیله‌مه معناسیندا ایشله‌نیر.

پارس..pars [آد، فا] ائل آدی، فارس (فا:فارس، پارس). ۲-پارس۲ (آد،فارسجا) دهخُدا سؤزلوگونده: ایت‌لرین هوْرومه سسی (فا: پارس کردن). ۳-پارس۳(آد، توركجه) لئوپار، باخ: بارس (فا: یوزپلنگ).

پارس‌آباد..parsabad [اؤزل آد] موُغان شهری: ۱-موُغان منطقه سینین بیر شهری ساییلیر، بعضی دئیشلره گؤره پارسا آدیندا بیر شخص اولین دفعه اوْلاراق بوُرادا اکینچیلیگه و آبادانلیق ایشلرینه باشلامیشدی و بو اوْزدن بورایا پارساآباد دئییلیب [۲۴]، البته بو سؤز منطقه جور گلمیر چونکی بورا اسکیدن بری آذربایجانین اکینچیلیک ساحه‌لریندن بیریدیر و اصلینده موُغان شهری اولمالیدیر و پارس‌آباد آدی قوندارما آد ساییلیر. بو شهر اردبیل'ین ۲۲۵ کیلومتر قوُزئی اینده یئر آلیبدیر. شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۲۰۰ متر یوْکسک‌لیکده، ش۱۳۸۵ده شهری جمعیت۸۲۲۵۶ نفر ، اوْزئی گنیش‌لیگی ۱۶۴۰ کیلومترمُربّع و اکین یئرلری اوْزئیی ۶۰۰۰۰ هئکتار سوُلویئر و ۱۳۰۰۰۰ هئکتار دئم یئرلریدیر. -تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری:میل موُغان سدّی، اوْلتان قالاسی، نادیرتپه‌سی، خُداآفرین کؤپرولری، پارس آباد گؤلو. ۲-پارس‌آباد(آصلاندوز-آصلاندوز) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=ـه)تیمور کندی؛ ایمران‌آباد/ عمران آباد؛ حاج آغا قولو؛ حاج‌امیر کندی؛ بالاجاقیشلاق؛ کوْرابازلی؛ حاجی بایندیر؛ آغ‌قاباق؛ کورشاد کندی(کوْرد کندی)؛ حاج یوْنصور کندی؛ محبوب کندی؛ خانلار؛ حاجی خوْجالی؛ نورمحمد کندی؛ مقصودلو/ آ-ی؛ اسد؛ کوْرلار؛ قاریشقاتپه‌سی؛ بوْزچا/ آ-ی؛ سِیفخانلو؛ ایدیر/ ایْغدیرآ-ی؛ باغیشلو کندی؛ توْربت کندی؛ عیوضلو؛ پلَکلی(قوْ: پلنگا)؛ گئدایلی؛ قهرمانلو؛ گبه‌لی؛ قاراقاباق/ آ-ی؛ آغچی؛ سیْرخای‌بگلی؛ ۳-پارس‌آباد(آصلاندوز-غربی‌قیشلاق) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=ـه) حاجی بالاخان؛ کاظم اوْغلان؛ چوْخلو قوُیو؛ قوشا قوُیو؛ ساری قوُیو شاهمار؛ سوْموکلو؛ تک قوُیو؛ تره چی؛ قیْبلاگاه/ قبله‌گاه؛ قاراپیران تک قوُیو؛ ایمانلی قوُیوسو؛ موْزوْکلر؛ جَللوْ(قوْ:جلیلو)؛ پنجالو/ پنجعلی ۱۱*؛ قنبرلو؛ آلاپاپاق؛ اَیری‌دره؛ تقی کندی؛ ساری‌قیشلاق؛ دَوه دره سی؛ امیرخانلو؛ بوْران/ بوْرران/ آ-ی؛ آللاه‌وئردی؛ دلیک یارقان؛ گوْل تپه؛ قاریشقا تپه‌سی؛ اسماعیل کندی، قاراتیکانلی، گوزلی، تولکولو، الملو، ٤-پارس‌آباد(تازاکند-تازاکند)بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلا غی=ـه) تکه‌له ۶۳۰*؛ فیروزآباد؛ اوُزون قوُیو؛ تازاکند؛ عنبرلو؛ بهمن‌شیر؛ امیرخانلی؛ اسماعیل‌وحاجی‌مُرتضی کندی؛ محمودآباد؛ حلّاج‌آباد؛ سوْرود کندی ۵۶*؛ ۵-پارس‌آباد(مرکزی-ساوالان)بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلا غی=ـه) اورتلو سلمان‌آباد، خان؛ حاجی جعفر کندی؛ بهرام آباد؛ قاتارآباد؛ حمداللاه آباد؛ تکه-چی؛ تازاکندکیان؛ تازآباد؛ فتحعلی/ پته‌لی کندی؛ پاراقیشلاق؛ عبدالرضاآباد؛ گؤنشلی؛ دوست کندی؛ عربلو کندی؛ مجیدآباد؛ قوجابگلو؛ ملاکندی؛ ایران آباد؛ اجیرلو ابراهیم آباد؛ ٦-پارس-آباد(مرکزی-شمالی‌قیشلاق) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=ـه) قاراداغلو۱۱۰*؛ ابراهیم‌آباد؛ عبادآباد؛ اسلام آباد؛ سلمان کندی؛ آیاز کندی؛ لوْمه‌دره(قوْ:لوله‌دره)؛ پیرائیواتلی ۱۳*؛ اوْلتان؛ ابراهیم کندی؛ اوْروج؛ حاج‌شیرین؛ ملک کندی؛ توْپراق کندی؛ توُمار؛ قایتارانلی؛ قاراوْغلو ایبی؛ قاراوْغلو؛ حاج ایمانلو؛ هاوارکندی؛ آیباد کندی، ایّوب گئییکلی؛ حاتم؛ قاراتپه ملک؛ قاراتپه تماق؛ صوْفولار؛ گؤنشلی؛ خلیل کندی؛ مُحتشم کندی؛ حاج‌آلمازخان؛ حاجی‌دؤلت؛ رحیم کندی؛ حاج‌حسن کندی؛ اوْزون‌تپه/ آ-ی؛ خلیللو؛ علی‌قوُلو؛ باباخان؛ حاجی قوْجاخان؛ حاج قارداش علی؛ هزارکندی،

پارسا..parsa [آد، فا] زاهد.

پارساق..parsaq [اؤزل آد] ۱-آجیْما دوُیقوُسو، مرحمت ۲-باخ: پوْرسوق[۷].

پارک..park [آد] ۱-بیر یئرلشیم مرکزینه یاخین آچیق هاوالی و آغاجلی وگزیب دولانمالی یئر، دینلنمه یئری، گزیب دوْلانماق اوْچون اوْلان آغاجلی یئر (فا:پارک). park ۲-داشیت و ماشین ساخلانیلان یئر. {باخ: بارک}.

پارک یئری..park yeri [آد] یئرله شیم یئرلرینده ویایول قیراقلاریندا داشیت ساخلاما یئر ی.

پارکئت..parket [آد، فرانسیزجا] هندسی‌بیچیم‌لی‌دؤشه‌مه‌تیکه‌لری (فا:پارکت).

پارکندی..parkəndi [اؤزل آد] پرکندی: اوُرمیه ده کند آدی {۱-بار سؤزوندن: حصارلی و وئریملی ۲-پاریلداماق سؤزوندن: آیدین کند}.

پارکینگ..parking [آد] آراج پارکی (فا:پارکینگ). parking

پارلاتما..parlatma [آد] پارلاتماق ایشی (فا:صیقل). burnish

پارلاتماق..parlatmaq [تاثیرلی ائیلم] پارلاماسینی ساغلاماق، پاریلداتماق، پارلاق ائتمک (فا:برق انداختن). to pulverize

پارلادان..parladan [باخ] پاریلدایان.

پارلادیجی..parladıcı [آد] پارلادان (فا:پرداخت گر). polisher

پارلادیلماق..parladılmaq [بلسیز ائیلم] باخ: پاریلداتماق.

پارلار..parlar [اؤزل آد] ایشیق وئرن، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

پارلاق..parlaq [آد] ۱-ایشیلدایان، پارلایان shining ۲-(مج) اوستون باشاری‌سی اولان. ۳-گؤزل اوزلو. (فا:درخشان)

پارلاقسیز..parlaqsız [صفت] جلاسیز (فا:بی جلا). lustreless

پارلاق کؤمور..parlaq kömür [آد] گرانیت (فا:گرانیت). anthracite

پارلاق لاشماق..parlaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] پارلاق وضعیته گلمک (فا:جلا گرفتن).

پارلاقلیق..parlaqlıq [آد] پارلاق‌اولماوضعیتی(فا:درخشانی) brilliancy

پارلاقلیق اؤلچر..parlaqlıq ölçər [آد](فا:درخشانی سنج). brilliancemeter

پارلامئنت..parlament [آد] پارلمان.

پارلاما..parlama [آد] پارلاق اولما (فا:درخشش). shine

پارلاماق..parlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشیلداماق، پاریلداماق (فا:درخشیدن). ۲-باشاری گؤسترمک. to shine {سومرجه‌بار، بیر، دده}.

پارلاییجی..parlayıcı [صفت] پارلاق، پارلایان، (فا:براق). shining

پارلاییش..parlayış [آد] پارلاماق ایشی ویا بیچیمی، پارلاما، پاریلداما، ایشارتی، ایشیق (فا:درخشش). shine

پارلمان..parlman [آد، فرانسیزجا] اؤلکه‌نی دولاندیران کیمسه‌لرین اوتوروم یئری، مجلس (فا:پارلمان). parliament

پارماق..parmaq [باخ] بارماق.

پاروُدبار..parudbar [اؤزل آد] پل لوشان ۲۷ک.د*۵۱۰/ تو) دا کند آدی.

پاره..parə [باخ] پارا.

پاره دوُز..parə duz [اؤزل آد] باخ: پارادوُز: زنجان دا داغ آدی.

پاریل پاریل..parıl parıl [ظرف] پاریلداياراق، ایشیق ساچاراق.

پاریل‌پاریل‌پاریلداماق..parıldamaq parıl parıl [تاثیرسیز ائیلم] چوخ پارلاق اولاراق ایشیلداماق.

پاریلتی..parıltı [آد] گؤزه چارپان پارلاق‌لیق (فا:تلالو). brilliance,

پاریلتی‌سیز..parıltısız [صفت] پارلاق‌لیغی اولمایان (فا:بی جلا).

پاریلتی‌لی..parıltılı [صفت] پارلاق‌لیغی اولان، پاریلدایان، ایشیلتی‌لی (فا:براق). shining

پاریلداتما..parıldatma [آد] پارلاق ائتمه، ایشیلداتما (فا:جلا دهی).

پاریلداتماق..parıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] پارلاق ائتمک، ایشیلداتماق (فا:جلا دادن).

پاریلدادیلماق..parıldadılmaq [بلسیز ائیلم] پاریلداتماق‌ایشی-گؤرولمک (فا:جلا داده شدن).

پاریلدار..parıldar [صفت] تلالو shine

پاریلداشما..parıldaşma [آد] ۱-پارلاشما، پاریلتی وئرمه. ۲-آزاجیق ایشیق وئرمه، ایشارما، ایشیلداشما (فا:برق زنی).

پاریلداشماق..parıldaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پارلاشماق، پاریلتی وئرمک. ۲-آزاجیق ایشیق وئرمک، ایشارماق، ایشیلداشماق (فا:برق زدن).

پاریلداما..parıldama [آد] تلالو. shine

پاریلداماق..parıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] پارلاق اولماق، ایشیلداماق، ایشیق ساچماق، پاریلتی وئرمک (فا:برق زدن). to shine {بو کلمه دیواندا باریق (اوزاقدان بلیرن قارالتی) شکلینده گلیب و بارماق/وارماق (پیدا اولماق) سؤزوندن آلیناراق اوزاقدان گلن ایشیلتینی گؤسته ریر}.

پاریلدایان بؤجک..parıldayan böcək [باخ] ایشیلداق بؤجک.

پاریلدایجی..parıldayıcı [صفت] پاریلداما اؤزللیگی اولان (فا:درخشنده).

پاریلدایش..parıldayış [آد] پاریلداماق‌ایشی ویا بیچیمی (فا:درخشندگی).

پاز..paz [آد] چیو، آغاج یارماق ویا گئنَلتمک اوچون بیر طرفی نازیک و اوُ بیری طرفی یوغون اولان شئی، بیر آرالیغی توتماق و برکیتمک اوچون یازلانان چیو، قالی چیلیقدا آلت تاختانی برکیتمک اوچون یانینا وورولان چیو (فا:گوه). Wedge {بو کلمه بیر ایو و یاریغا باسیلماسی اوچون باسماق کلمه سیندن آلینمالیدیر[۶]}.

پازوکی..pazuki [اؤزل آد] ۱-بیر تورک طایفاسی نین آدیدیر و اونلاردان بیر بؤلوموده گرمسار، ورامین، رادیان بؤلگه سینده یئرلشیبلر. ۲-زنجان دا کند آدی. ۳-توفارقاندا بیر محله آدیدیر {بعضی لری توفارقاندا، پازوکی محله سینین آدینی پاسکی دئیه‌رک بونو پاسکویچ (گویا بیر روس فرمانده ینین آدی ایمیش) کلمه سیندن آلینماسینی ظنّ ائدیرلر حالبوکی بو تصور سؤیلنتی‌دن باشقا بیر شئی دئییلدیر و هئچواقت تاریخی ثبوت بئیله بیر شخصین بو محله ده اولماسینا وئریلمه‌ییبدیر، ولی پازوکی آدینین تورک

طایفاسینین آدی اولماسی و اؤزللیکله زنجاندا بیر کند آدی اولماسی و ورامین گرمسار (قشلاق) شهرلری اطرافیندا بو آد دا طایفالارین یئرلشمه سی بو محله نین ده بو طایفانین آدیندان آلینماسینی گؤجلندیریر}.

پازلاتماق..pazlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] پاز ووُردورماق. to ask smb. to wedge

پازلاما..pazlama [آد] پاز ووُرما، پازلا برکیتمه، چیولهمه (فا:گوه زنی).

پازلاماق..pazlamaq [تاثیرلی ائیلم] پازلا یارماق، پاز ووُرماق، پازلا برکیتمک، چیولهمک (فا:گوه زدن). to wedge

پازلانماق..pazlanmaq [بلسیز ائیلم] پاز ووُرولماق، پازلا یاریلماق، چیولنمک (فا:گوه زده شدن). to be wedged

پازی..pazi [آد، بیتگی] پازیک: پانجار، چؤل اسفَناجی، چوُغوندور، اسفناج گیللردن، قوُملو و گیللی توپراقلاری سئون، یاریق کؤکلو، یاپراقلاری اسفناجدان ائنلی، سبزه اوْلاراق یئییلن بیر اوْتسو و ویتامینجه زنگین بیر بیتگی (فا:اسفناج). beta valgaris varcicla. che

پازیک..pazik [آد، بیتگی] پانجار، باخ:پازی.

پاس..pas [آد] ۱-مئتاللارین اوکسیدلنمه سوْنوجو اوزه رینده دوزهلن-ماده(فا:زنگ آهن) rust ۲-کوّف، کپک (فا:کپک). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: زنگ؛ بو کلمه قدیم توّرک سؤزو اوْلاراق باسماق کلمه سیله ایلگیلیدیر چونکی باسماق سؤزونون بیر معناسی بورومکدیر و پاس بیر دمیر و مئتالی بوّرومک شکلینده احاطه ائدیر}. ۳-پاس۲(لا) توْپ اوْیونوندا بیربیرینه آتیلان توپ (فا:پاس).

پاس آتماق..pas atmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاس باسماق (فا:زنگ زدن).

پاساپوْرت..pasaport [آد، فرانسیزجا] باخ: پاسپورت.

پاسار..pasar [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی {پاسار: اوستون گلر}.

پاساژ..pasaj [آد، فرانسیزجا] اوستو اؤرتولو بازار (فا:پاساژ). passpage

پاساق..pasaq [آد، باخ: پاس] چیرک، کیر، هیس (فا:زنگ و چرک).

پاساقلی..pasaqlı [صفت] چیرکلی، کیرلی، هیسلی (فا:چرکی).

پاس‌باسماق..pas basmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاسلانماق (فا:زنگ زدن).

پاس آتماق..pas atmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاسلانماق (فا:زنگ زدن).

پاسبان..pasban [آد، فا] قاراووُلچو، قوْرویوجو، کئشیک (فا:~).

پاس‌پاس..paspas [آد] قاپی اؤنونده باشماق تمیزلهمه آلتی.

پاسپورت..paspurt [آد، فرانسیزجا] پاساپوْرت: کیملیک بلگه سی، اؤلکهلر آراسی گئچیت بلگهسی (فا:~). passport

پاستا..pasta [ایتالیانجا، آد] کئیک (فا:کیک).

پاستوْریزه..pastorizə [آد، فرانسیزجا] ۷۵درجهده آرین لانمیش اوْلان(یئیه جک)، پاکلانمیش، تمیزلنمیش‌ماده (فا:~). pasteurized

پاس‌توُتماق..pas tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاس باسماق (فا:زنگ زدن).

پاس‌چکمک..pas çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] هر بیرآدام اوچون یئمک ویا حصه آییرماق.

پاسدار..pasdar [آد] کئشیکچی (فا:کشیک). border

پاس‌رنگی..pas rəngi [آد] توتقون قهوه رنگی، قیرمیزی ایله قهوه رنگی آراسیندا کی رنگ.

پاس‌سیز..passız [صفت] پاسی اوْلمایان.

پاس‌گؤبلگی..pas göbələyi [آد، بیتگی] پاس گوبهلک گیللردن، بوغدا گیللرده پاس خستهلیگینه سبب اوْلان گؤبهلک (فا:سیاهک گندم). uromyces

پاس‌گؤبهلک گیللر..pas göbələkgillər [آد، بیتگی] بیتگی‌لرین اوستونه اوْتوروب پاس کیمی لکهلر قویان بیر انگل گؤبهلک: کوف گوبهلک سوْولا (فا:سیاهکها).

پاسلاتماق..paslatmaq [ائتدیرگن ائیلم] پاسلانماسینا یوْل آچماق.

پاسلاشما..paslaşma [آد] بیربیرینه پاس وئرمه(توپ‌اویونو)(فا:پاس دهی).

پاسلاشماق..paslaşmaq [قا، لا] بیربیرینه پاس وئرمک (توپ اویونلاریندا) (فا:به همدیگر پاس دادن).

پاسلاندیرماق..paslandırmaq [تاثیرلی ائیلم] پاسلانماسینا یوْل آچماق (فا:فس).

پاسلانماز..paslanmaz [صفت] پاسلانمایان، پاسلانماغا قارشی دایانیقلی اوْلان (فا:زنگ نزن).

پاسلانماز چلیک..paslanmaz çəlik [آد] پاسلانماغا قارشی دایانیقلی چلیک نوعو (فا:استیل).

پاسلانما..paslanma [آد] پاسلانماق ایشی.

پاسلانماق..paslanmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاسلی اوْلماق، اوزهرینده پاس دوزَلمک (فا:زنگ زدن).

پاسلانمیش..paslanmış [صفت] پاس توتموش، پاسلی، پاسلا اؤرتولموش، پاس باسمیش (فا:زنگ زده).

پاسلانیش..paslanış [آد] پاسلانماق ایشی ویا بیچیمی.

پاسلی..paslı [صفت] پاس توتموش (فا:زنگ زده). rusty

پاسلیلیق..paslılıq [آد] پاسلی شئیین وضعیتی (فا:زنگ خوردگی).

پاسی آچیلماق..pası açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] عیبی ائشیگه چیخماق.

پاس‌یئمک..pas yemək [تاثیرسیز ائیلم] یئییلمک.

پاسیفیزم..pasıfızm [آد، لا] هرجوْر ساواش وحربی نفی ائدن بیر گؤروش، ائتگین‌سیزلیک (فا:پاسیفیزم).

پاسیفیک..pasifik [آد، فرانسیزجا] بؤیوم اوْقیانوس.

پاسیفیک موْروسو..pasifik morusu [آد، دیرگی] اوْست کؤپک دیشلری اوُزون، امجکلی و اوُزونلوغو ٤ مترە قدر اولانبیر حئیوان. odobenus obesus

پاسین..pasin [اآ، دده] وان گؤلو و آغری داغ آراسیندا بیر قالا آدی.

پاسی‌نین اوْستو آچیلماق..pasının üstü açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] پاسی آچیلماق، عیبی بیلینمک.

پاسیو..pasiv [فر، صفت] ائدیلگن، باشقاسینین ائتگی‌سینه قاتلانان، ائتگین‌سیز (فا:غیرفعال).

پاشا..paşa [آد] بعضی تاریخچیلره گؤره باش-آغا، ویا باش-شاد سؤزجوْکلری‌نین دَییشمه‌سیله بو بیچیمه گَلمیش، و معناجا ژئنرال و اوْردو کوْموتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه‌نین‌بؤیوگونه وئریلن-آدلاردان ایدی(فا:پاشا). pasha {بو کلمه تورکمنجه ده بَشه شکلینده ایشله‌نیر و باش‌سؤزونه باغلی کلمه‌دیر "باش+ا› باشا› پاشا"، البته‌بو سؤزون پادشاه سؤزایله بیر باغلیلیغی یوخدور چونکی بو ایکی رتبه آیری‌آیری مقاملارا دئییلیب، بو کلمه عینا فارسجادا و اینگیلیزجه‌ده pasha, pacha شکلینده ایشله‌نیر}.

پاشا..paşa [اؤزل آد] گنبد (~ئی)، هشتَری(~بَگ)، ماهنشان(~چای)، خیاو (~لو) دا کند آدی. ایجرود دا چای‌آدی، ابهر (~دره سی)، همدان (~لو)، لئریک(~قوْل) ده داغ آدی

پاشاآغاجی..paşa ağacı [آد، بیتگی] آچیق ساری ویاشیل سوْو تاختالی بیرآغاج، ایری گؤزه نک‌لی ودَیرلی تاختالی بیرآغاج.

پاشاچادیری..paşa çadırı [آد، بیتگی] بئگونیا نوْعوندان یاپراقلاری اوْرک بیچیم‌لی، آلتی قیرمیزی، اوْستو توتقون یاشیل، گؤوده‌سی سوْرونوجو، اتلی بیرسوْس و بزک چیچگی (فا:بگونیا). begonia feasti

پاشالی..paşalı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۱۰۸،۳].

پاشالیق..paşalıq [آد] پاشا اوْلما وضعیتی.

پاشان..paşan [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

پاقاپاق..paqqapaq [ظرف] قاینایان سودان چیخان‌سس(فا:صدای جوشش).

پاقیلتی..paqqıltı [آد] سویون قاینامسی (فا:غلغل). gurgle

پاقیلداما..paqqıldama [آد] پاقیلداماق ایشی (فا:غلغل). gurgle

پاقیلداماق..paqqıldamaq [آد] پاقاپاق سس چیخارماق، سسلی حالدا قاینامق (فا:غُلغل کردن). to boil up

پاک..pak [صفت، فا] تمیز، آرین(فا:~) {فارسجادان آلینما سؤزدور ولی فارس دیلینه توْرکجه‌دن بک / برک سؤزوندن گئچیبدیر[۵]}.

پاکاباْند..pakaband [اؤزل آد] لئریک‌ده داغ آدی[۲۴۰].

پاک‌اتکلی..pak ətəkli [آد] پاکدامن chaste

پاکتی..pakti [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اوْلگن‌ین اوْغلو[۲۱۱].

پاکئت..paket [آد] کاغاذ و نایلون توربا، کاغاذ قاب (فا:پاکت). envelope {فر› باخ: بوْکمک، بودجه}.

پاک‌لاما..paklama [آد] تمیزله‌مه، آرین لاما (فا:پاک کنی، تمیزی).

پاک‌لاماق..paklamaq [تاثیرلی ائیلم] تمیزله‌مک، آرین لاماق (فا:پاک کردن).

پاکنویس..paknivis [آد] آرین یازی (فا:~). fair copy

پاکوْتَل..pakotəl [اؤزل آد] قوچان و بجنورد دا کند آدی.

پاکیزه..pakizə [صفت، فا] آرین، تمیز (فا:پاکیزه).

پاکیزه‌غُلامی..pakizə ğulami [یازار] پاکیزه‌خانیم ابراهیم قیزی ش۱۳۳۹دا کلئیبرین ناپیشتا کندینده آنادان اوْلدو، اوْ عائله سیله تبریزه کؤچوب و عاشیق قافارلا ائولنیبدیر، پاکیزه خانیم گؤزل ساز چالاراق شعرلری ده دوُیقولودور[۵۲].

پاکیزه‌لیک..pakizəlik [آد، فا] تمیزلیک (فا:پاکیزه گی).

پاگانیزم..paganizm [آد، فرانسیزجا] چوخ تانری جیلیق (فا:چندخدایی).

پال..pal [آد] ۱-تازا قوْزلارین اوست گؤی قابیغی. ۲-(ح) بیر جنس گؤورچین {باخ:بال}.

پال پالتار..pal paltar [آد] باخ: پارپالتار/ پارپالتارلی.

پالا..pala [آد] پالاز، بئزپارچاسی، پالتارتیکه‌سی {باخ:بال}. ۲-پالا۲(ایتالیا) بئل و قیلیجین گئنیش وکسیجی قیسمی .

پالا بیغ..palabığ [صفت، دا] اوُزون بوُغلو.

پالابییق..palabıyıq [صفت، دا] اوُزون بوُغلو.

پالاز..palaz [آد] ۱-گئچی قیلیندان توخونموش بیرجورکیلیم (فا:پلاس). ۲-اوُردک بالاسی sackcloth {باخ:بال}.

پالاز توْخویان..palaz toxuyan [صفت] پالاز توخوماق لا مشغول اولان.

پالازا بوْرون ائلینن سوْرون..palaza bürün elinən sürün [آتاسؤزو] ائلین اولماق یاخشی راقدیر(فا: خواهی نشوی رسوا همرنگ جماعت شو).

پالازقولاق..palazqulaq [صفت] قولاقلاری ایری، ایری قولاقلی lop-eared

پالازلیق..palazlıq [صفت] پالاز توخوماغا یارایان.

پالاسار..palasar [اؤزل آد] پَلەسَر: تبریزده سهند سیراداغلاریندان بیر داغ {پالاس+سار: ساریلمیش پالاز، پالاز کیمی دؤشنمیش}.

پالاسجین..palascın [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {پالاز کیمی دؤز یئر}.

پالاسلو..palaslu [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

پالاموت..palamut [باخ] پالیت. ۲-پالاموت۲ (یو، آ، دیرگی) اوُسقومرو سوْیو، توتقون گؤی رنگلی، پولجوق سوز بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). Sarda sarda

پالان..palan [باخ: بال] ۱-حئیوان‌لارین بئلینه وورولان بیرجور یوک یهَری، گئچمیشده حامبال‌لارین بئللرینه قویدوقلاری اؤزل یاستیق (فا:~). packsaddle، back pillow ۲-پالان (اؤزل آد) قزوین؛ کلئیبر (~چی)؛ سالماس و قئیدار (~تؤکن) ده داغ آدی. ۳-(اؤزل آد) آلتای توْرکلری توُبا-کؤمئوش بوْی‌لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

پالان تؤکن..palan tökən [آد] ۱-داشلیق و یوْقوش یئر ۲-توْووز‌دا داغ آدی[۲۴۰].

پالان تیکن..palan tikən [آد] پالان دؤزَلدن.

پالانچی..palançı [آد] پالان دوُز: پالان تیکن، پالان دؤزَلدن.

پالان‌دوُز..palan duz [آد] باخ: پالان دوُز: پالان تیکن.

پالانلاماق..palanlamaq [تاثیرلی ائیلم] حئیوانین دالینا پالان قویماق، چوُل لاماق. to back pillow

پالانلی..palanlı [صفت] دالیندا پالانی اوْلان، چوللو. back pillow on

پالانلی‌قجیر..palanlı qəcir [صفت] بیر نوع قوش (فا:لاشخور)

پالئت..palet [آد، فرانسیزجا] نقاشلیق‌دا بوْیالار تؤکولن تاختا و لوحا.

پالئونتولوژی..paleontoloji [آد، فرانسیزجا] قازینتی سونْوجو تاپیلان و نسلی کسیلمیش ان قدیم حئیوان و بیتگی‌لرین تدقیقی ایله ایلگی‌لی بیلیم، داشیل و فوْسیل بیلیمی (فا:پالئونتولوژی).

پالئوزوْییک..paleozoik [آد، فرانسیزجا] ان اسکی داشیل چاغی (فا:پالئوزویک).

پالئوقراف..paleoqraf [آد، فرانسیزجا] اسکی‌ال یازیلاری اوُزمانی، قدیم ال یازمالاری تدقیقاتچی‌سی (فا:پالئوگراف).

پالئوقرافی..paleoqrafi [آد، فرانسیزجا] اسکی ال یازیلارینی اوْخوما بیلگی‌سی.

پالتار..paltar [آد] گئییم، اَیینی بوروین هرشئی (فا:لباس). clothing {سومرجه ‹پالا›: رسمی پالتار/ باخ: بال}.

پالتارآسان..paltar asan [آد] پالتار آسماق اوچون اؤزل بیر صورتده دوزَلمیش آسقی آلت (فا:جا رختی). clothes hanger

پالتاربیچن..paltar biçən [صفت] پالتار بیچمه ایشی.

پالتارتیکن..paltar tikən [آد] پالتاری تیکیب، حاضرلایان (فا:خیاط).

پالتارچی..paltarçı [صفت] عمومی یئرلرده پالتار گوزتله‌ین ویا پالتارلاری آلیب آسقی یا ووُران کیمسه.

پالتارچیخارما اوْداسی..paltar çıxarma odası [آد] پالتار آسماق اوچون اولان وسیله و یئر (فا:رخت کن). cloakroom

پالتارسیز..paltarsız [صفت] لوت (فا:لخت). naked

پالتارکسدی..paltar kəsdi [آد] آداخالی قیز اوچون پالتارلیق گتیرمک و پالتار بیچمه تؤره‌نی.

پالتارلی..paltarlı [صفت] اَینین ده پالتاری اوْلان، گئییملی.

پالتارلیق..paltarlıq [صفت] پالتار تیکمک اوچون یارارلی (فا:پوشاکی). suitable for) clothing)

پالتاری بوُخجالانماق..paltarı buğcalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: پالتاری بوْغچالانماق.

پالتاری بوْغچالانماق..paltarı boğçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلمک " قیزیل گوْل آخچالاندی. درمه‌دیم آخچالاندی. سنه کیملر قارغادی. پالتارین بوْغچالاندی."

پالتاریوُما..paltar yuma [آد] پالتاری یویوب تمیزله‌مه ایشی (فا:رختشویی). laundry

پالتاریوُیان..paltar yuyan [صفت] ایشی پالتار یوُماق اوْلان کیمسه.

پالتاوا..paltava [آد، باخ: بال] دوْشاب و یاغ و اوُندان حاضرلانان حالوا نوعو.

پالتایاتان..paltayatan [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

پالتوْ..paltov [فر›باخ:بال] قالین اوُزون اوست گئییمی (فا:~). overcoat

پالتوْولوق..paltovluq [آد] پالتو تیکمک اوچون یارارلی.

پالچاقیشلاق..palçaqışlaq [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

پالچیق..palçıq [آد] چامور، ایسلانمیش توپراق، گیل (فا:گل). mud {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، باخ:بال}.

پالچیق‌بالیغی..palçıq balığı [آد، دیرگی] نیلدن سئتئگال بؤلگه‌سینه قدر یاشایان بیر نوْع بالیق (فا:نوعی ماهی).

پالچیق‌چی..palçıqçı [آد] پالچیق دوزَلدن (فا:گل کار).

پالچیق‌چیلیق..palçıqçılıq [آد] پالچیقچی‌نین ایشی (فا:گل کاری).

پالچیقلاشما..palçıqlaşma [آد] پالچیق لاما ایشینی گؤردورمه (فا:گل مالی).

پالچیقلاشماق..palçıqlaşmaq [ائتدیرگن ائیلم] پالچیق لاماق ایشینی گؤردورمک (فا:به همدیگر گل مالیدن).

پالچیق‌لاماق..palçıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] پالچیق سورتمک، مالالاماق (فا:گل زدن).

پالچیق‌لانماق..palçıqlanmaq [بلسیز ائیلم] پالچیق ووُرولماق(فا:گل زده شدن).

پالچیقلی..palçıqlı [صفت] پالچیق باسمیش پالچیغا باتمیش (فا:گلی).

پالچیقلی..palçıqlı [اؤزل آد] مراغا هشتَری و مراواتپه ده کند آدی.

پالچیق‌لیق..palçıqlıq [آد] پالچیغی چوخ اوْلان یئر (فا:گلی).

پالچیق‌ووُردورماق..palçıq vurdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] پالچیق سورتدورمک.

پالچیق‌یاخماق..palçıq yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] شر آتماق، بُهتان و لکه ووُرماق.

پالچیق‌آتماق..palçıq atmaq [تاثیرلی ائیلم] شر آتماق، بُهتان و لکه ووُرماق.

پالدا..palda [آد] نشاسته، و ررشته دن دؤزولن بیر یئمک (فا: پالوده).

پالدَرن..paldərən [اؤزل آد] اهرده کند آدی{بال+درن: بالی بوْل؛ بالدیران}.

پاللی پالتارلی..pallı paltarlı [باخ] پارپالتارلی.

پالما..palma [باخ پال، بال] باخ: پالمیه.

پالمالیق..palmalıq [آد] خورمالیق، پالماسی چوخ اوْلان یئر.

پالمیه..palmiə [فر›باخ:پال، بال] باخ: خوُرما، خوُرماگیللر.

پالمیه‌گیللر..palmiəgillər [فر›باخ:پال، بال] باخ: خوُرما، خوُرماگیللر.

پالیت..palıt [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، اوّسکوکلو فیندیق کیمی میوه‌سی اوْلان، میوه‌سی تانئن‌لی و یئییله بیلن، بوْیو۱۰-۵ متره قدَر اوزانان و آغاج اوْدونجاغی گئنیش صورتده استفاده اوْلونان بیر آغاج(فا:بلوط) quercus vallonea، oak {پالیت سؤزو تورک کؤکلو اوْلاراق بعضا یًانلیش لیقلا یونانجا گؤستەریلیر، باخ: بال}.

پالیت‌مازی..palıt mazı [آد، بیتگی] مازی آغاجی (فا:نوعی درخت). quercus infectoria

پالیتلی..palıtlı [صفت] ۱-پالیدی‌اولان۲-زنجان و کلئیبر ده کند آدی.

پالیتلیق..palıtlıq [آد] پالیدی چوخ اولان یئر.

پالید..palıd [باخ] پالیت / پالیتلی / پالیتلیق

پالی‌کئش..palıkeş [اؤزل آد] آستارا'دا کند و چای آدی[۲۴۰].

پامال..pamal [آد، فا] حئیف و مئیل (فا:پایمال). trampled on

پامبوُق..pambuq [آد، بیتگی] ابه کوّمه‌جی‌لردن، اوجالیغی ۰٫۵-۱٫۵ مئتر، قوْزالاریندان همان آددا لیفلر الده ائدیلن، بیر ایللیک تاریم بیتگی‌سی (فا:پنبه). gossypium. mal, cotton {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹باموق، کبَز›، دده؛ کلاوسون بو سؤزو (فارس دیلی واسطه سیله) یونانجا بوُمبوخ سؤزونه باغلاییر[۵]}.

پامبوُق آتان..pambuq atan [آد] پامبوُق آشقالین ال ویا ماشینلا آریدان کیمسه، پامبوُق آریدان (فا:حلاّج). cotton-beater

پامبوُق آتما..pambuq atma [آد] حلاجلیق (فا:حلاجی). cotton beating

پامبوُق آتیجی..pambuq atıcı [آد] حلاّج (فا:حلاّج). cotton-beater

پامبوُق اوْتو..pambuq otu [باخ] قاراغان.

پامبوُق ایپلیگی..pambuq ipliyi [آد] پامبوقدان دوزه‌لن ایپلیک.

پامبوُق بالیغی..pambuq balığı [آد، دیرگی] ایلیمان دنیزلرده یاشایان، سیرتی‌گؤی، قارنی آغ وتهلیکه‌لی بیر کؤپک بالیغی. carcharius glaucus

پامبوُق توخماغی..pambuq toxmağı [آد] پامبوُق دؤیمه وسیله سی.

پامبوُق چو..pambuqçu [آد] پامبوُق یئتیشدیرن.

پامبوُق چولوق..pambuqçuluq [آد] پامبوُق یئتیشدیرمه.

پامبوُق داش..pambuq daş [آد] بیر سیرا قاپاق سولارین دیبینه اوْتوران توْرتو، تراورتن، کیرئج داشی.

پامبوُق قوُرودان..pambuq qurudan [صفت] پامبوُق قوروتماغا اؤزل اوْلان.

پامبوُق گوّلو..pambuq gülü [آد] بیر نوع بیتگی arctium minur. com

پامبوُق لانماق..pambuqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوستو آغ و اینجه پامبوق کیمی کوفلنمک (فا:مثل پنبه شدن).

پامبوُق لو..pambuqlu [صفت] پامبوغو اوْلان، پامبوُق اکیلمیش (فا:پنبه دار).

پامبوُق لوق..pambuqluq [آد] پامبوُق تارلاسی (فا:پنبه زار).

پامبوُق یاغی..pambuq yağı [آد] پامبوُق چودَک‌لریندن آلینان یاغ.

پامبوُقجوق..pambuqcuq [آد] چوخو اوْشاقلاردا گؤبه‌لک‌دن عمله گلن و آغیزدا اوْرتایا چیخان التهابلی خسته‌لیک.

پامبیق..pambıq [باخ] پامبوُق.

پامپاق..pampaq [صفت] الیندن‌ایش گلمه‌ین، قوْرخاق. {پامبوق دَییشیمی}.

پاموُق..pamuq [باخ] پامبوُق.

پاموُقجوق..pamuqcuq [آد] قیروْو (فا:برفک). thrush

پاناباد..panabad [آد] پناباد، پناه آبادی، گئچمیشده پول بیریمی.

پانابانوُ..panabanu [اؤزل آد] لئریک'ده داغ آدی[۲۴۰].

پاناخارْخ..panaxarx [اؤزل آد] بالاکن'ده چای آدی[۲۴۰].

پان‌اسلامیزم..pan islamizm [آد] بوْتون مسلمانلاری بیر یؤنه‌تیم آلتیندا توْپلاما آماجینی گوْدن بیر پوْلیتیک آخیم.

پان‌اسلاویزم..pan islavizm [آد] بوْتون اسلاو خالقلارینی بیر یؤنه‌تیم آلتیندا توْپلاما آماجینی گوْدن بیر پوْلیتیک آخیم.

پاناواند..panavand [اؤزل آد] لئریک ده یئر و بیر تالیش طایفاسی آدیدیر[۲٤۲].

پان‌ایرانیست..paniranist [آد] پان ایرانیسم یانلی‌سی.

پان‌ایرانیسم..paniranism [آد] پهلوی‌دؤنَمی بیر راسیست پارتینین گؤروشو، و بوُجور دؤشونجه‌لری داشییان جریانلارا وئریلن آد، پان فارسیسم، پهلویچیلیک.

پانئل..panel [آد، این] ۱-آچیق اوْتوروم، توْپلو گؤروشمه. ۲-چوخو تیکینتی ایش‌لرینده استفاده ائدیلن دمیر، بئتون ویا تاختا لؤوحه، یاپری، صفحه (فا:پانل).

پانبیق..panbıq [باخ] پامبوُق.

پانتئر..panter [آد، دی، فرانسیزجا] اتجیل امجک‌لی کدی گیللر سوْیوندان و دری‌سی بنک‌لی ییرتیجی و بیر ایستی بؤلگه حئیوانی، پارس. prionace glauce

پانتئوْن..panteon [آد، فرانسیزجا] بؤیوک تاپیناق (اسکی روم ویوُناندا) (فا:~).

پانتئیزم..panteizm [آد، فرانسیزجا] تانری و ائوره‌نی بیرلشدیریب اؤز لشدیرن گؤروش (فا:~).

پانتئیست..panteist [آد، فرانسیزجا] پانتئیزم یانلی‌سی (فا:~).

پانتوُرانیزم..panturanizm [یو‹پان›+‹توُران›+یو‹ایزم›] باخ:توُرانجیلیق.

پان‌تؤرکیزم..pan türkizm [باخ] باخ: تورانجیلیق (فا:پان ترکیسم).

پانتوقراف..pantoqraf [آد، فرانسیزجا] بیرچکیمی بللی بیچیمده بؤیودوب کیچیلدن اکلم‌لی آراج (فا:پانتوگراف).

پانتوْمیم..pantomim [آد، فرانسیزجا] لال اوْیونو (فا:~).

پانجار..pancar [باخ] ۱-پازی (فا:چغندر). ۲ beet-پئنجر.

پانچوُل..pançul [اؤزل آد] اوْرتا عصلرده تورکوستاندا اوْچ‌توُرفان یاخین‌یندا قارلوق‌لارین یاشادیغی بیر شهر آدی[۱۲].

پاند..pand [اؤزل آد] خانلار‌دا داغ آدی[۲٤۰].

پاندام..pandam [باخ] پندام.

پاندوُل..pandul [آد، فرانسیزجا] سارکاج (فا:پاندوُل).

پانسمان..pansman [آد] یارا ساریما (فا:پانسمان). drssing

پانسیون..pansion [آد، فرانسیزجا] اوجرت‌لی اؤیرنجی اوْداسی (فا:~). boardinghouse

پان‌فارس..panfars [آد] پهلویچی(فا:~).

پان‌فارسیسم..panfarsısm [آد] پهلویچیلیک(فا:~).

پانوْراما..panorama [آد، فرانسیزجا] یوکسک بیر یئردن باخیلان گئنیش گؤرونتو، گنل گؤرونوم[۲۱۸](فا:~).

پانوْرامیک..panoramik [آد، فرانسیزجا] گنل گؤرونوملو[۲۱۸](فا:~).

پانه بروژ..panəbruj [اؤزل آد] پیرانشهر ده داغ آدی.

پانیک..panik [آد، فرانسیزجا] توپلومدا یارانان قورخو، اوْرکوْ (فا:وحشت).

پاوان..pavan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی {باوان/ بابان}.

پاورود..pavrud [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

پاوریس..pavris [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {۱-بؤرو+اوز: بؤرو چوْخ اوْلان یئر، ایگیدلر یوردو؛ ۲-پاپروس[۸۸]}.

پاوه..pavə [اؤزل آد] ۱-کوْردوستان اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲-پاوه بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: توْرکه پان، پاوه (٤٦ک‌گ‌د ۱۷۰* /ی‌تو).

پاویوْن..pavion [آد، فرانسیزجا] باغ و پارک‌لاردا تیکیلن کیچیک یونگول تیکینتی، چارداق (فا:~).

پاه..pah [اؤنلم] پاهوْوْ:شاشقین‌لیق حالیندا دئییلن سؤز"پاه نه پیس."

پاهوْوْ..pahoo [اؤنلم] پاه: شاشقین‌لیق حالیندا دئییلن سؤز"پاه نه پیس."

پاهناوار..pahnavar [اؤزل آد] جوُلفا دا کند آدی {۱-پاک+ناوار: تمیز زوْلاق یئر. ۲-ناوار لارین پایی}.

پای..pay [آد] ۱-نئچه نفَرین آراسیندا بؤلونن شئیلرین هر بیری (فا:سهم، حصه). part, portion; share ۲-هدیه (فا:ارمغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق‌مین پای یاخشیدیر". ٤-طالع (فا:بخت). {سومرجه ‹با›؛ صح:سهم؛ ت‹بایوماق›:زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده؛ بوکلمه بایوماق و بی (بگ) سؤزونه باغلیدیر}. ۵-پای۲(آد، فارسجا، یالنیز شعرده ایشله نیر) آیاق (فا:پای).

پایا..paya [آد، فا] آیاقلیق، دایاق (فا:پایه).

پایاپای..payapay [آد] ۱-پای قارشی‌لیغیندا پای وئرمه. ۲-تجارتده ساتیش جنس‌لرین عوضینده بیر سیرا جنس آلما، جنسی جنسله دییشمه (فا:پایاپای) barter {پای‌قارشی سی‌پای}.

پای‌بؤلوش..paybölüş [آد] بؤلوشدورمه، پایلاشما.

پای‌پایلایان..pay paylayan [آد] پای آپاریب وئرن، ایل بایرامیندا قاپی قونشویا پای آپاریب وئرن.

پای‌پوْشک..paypüşk [آد] پوشک آتماق لا بؤلوشمه.

پایتخت..paytəxt [آد، فا]باش شهیر، باش بایلیق، باشکند (فا:پایتخت).

پای‌چکمک..pay çəkmək [تاثیرلی ائیلم]هر کس اوچون یئمک چکمک.

پایچی..payçı [آد]عضو، اوْرتاق اوْلان کیمسه، اویه.

پایدار..paydar [آد، فا]قالیم‌لی، قالیجی، دایانقیلی (فا:پایدار).

پای‌داش..paydaş [آد]بیر مال و وارلیقدا اوْرتاق اوْلان، پایی اوْلان.

پای‌داشلی..paydaşlı [صفت]سهمی اوْلان، حصه‌لی.

پای‌داشلیق..paydaşlıq [آد]پای داش اوْلما وضعیتی، بیرمالا اوْرتاق اوْلما.

پایزاوا..payzava [اؤزل آد]پاییزاوا: ماکی و هشتَری ده کند آدی.

پایقوت..payqut [اؤزل آد]خوی دا داغ آدی.

پایلاتماق..paylatmaq [ائتدیرگن ائیلم]پایلاماق ایشینی گؤردورمک.

پایلاشدیرماق..paylaşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم]هرکسه اؤز پایینی وئرمک.

پایلاشدیریجی..paylaşdırıcı [آد]پایلاشدیران (فا:قسمت کننده).

پایلاشدیریلماق..paylaşdırılmaq [بلسیز ائیلم]پایلاشماق ایشی گؤرولمک (فا:قسمت شدن).

پایلاشماق..paylaşmaq [قا]بیر شئیی آرالارِندا بؤلوشمک (فا:بین خود قسمت کردن). to share

پایلاشیلماق..paylaşılmaq [بلسیز ائیلم]پایلاشماق ایشی گؤرولمک.

پایلاماق..paylamaq [تاثیرلی ائیلم]بیر مالی بؤلوب پایماق، داغیتماق (فا:تقسیم کردن). to distribute, to deliver

پایلانماق..paylanmaq [بلسیز ائیلم]پای وئریلمک، چوخلاری آراسیندا پای بؤلونمک (فا:تقسیم شدن).

پایلانیش..paylanış [آد]پایلانما ایشی، پایلانما (فا:ا.م تقسیم کردن).

پایلایجی..paylayıcı [آد]۱-پایلایان، پاییجی. ۲-ماشینلاردا گوجو پایان و نئچه یئره بؤلن حصه (فا:تقسیم کننده).

پای‌لؤش..paylüş [آد]پای، حصه "ائللر بوُ دؤنیادان پای‌لؤش آلاندا آزادلیق سوْوقاتی آدیما گلدی".

پایلی..paylı [صفت]پایی اوْلان، حصه‌سی اوْلان (فا:سهم دار).

پای‌ماتتیر..paymattır [اؤزل آد]آلتای تاتری‌سی ارلیک‌خان'ین اوْغلو[۲۱۱].

پایمال..paymal [آد، فا]آیاق آلتینا سالما، کوْرلاما (فا:پایمال).

پاینده..payəndə [اؤزل آد]رزن ده کند آدی.

پایه..payə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر]پایا، دایاق، آشاما، درجه (فا:پایه).

پاییز..payız [آد، فا]گوْز فصلی، ایلین یای دان سوْنراکی فصلی، سوْن باهار (فا:~).

پاییز سیه‌نه‌یی..payız siənəyi [آد، دیرگی]گؤزلری ایری بیر سییه‌نک بالیغی.

پاییزگؤلو..payızgülu [آد، بیتگی]پاییزداچیچک‌له‌نن‌رنگلی‌و ایری بیرگوْل.

پاییزلیق..payızlıq [صفت]پاییزاوچون‌آیریلمیش (یئم، یئمک--)(فا:پاییزه)

پایین چوخ اوْلسون (پایینیز چوخ اوْلسون)..payın çox olsun (payınız çox olsun) [اؤنلم]تشکّر افاده سی.

پایین..payın [اؤزل آد]تبریز ده داغ آدی {پای+ین:اؤرنک: قالین}.

پایینا چیخماق..payına çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم]بختینه‌چیخماق، قیسمتی اوْلماق.

پایینا دوْشمک..payına düşmək [تاثیرسیز ائیلم]بختینه‌چیخماق، قیسمتی اوْلماق.

پایینی آلماق..payını almaq [تاثیرسیز ائیلم]عوضینی آلماق، جزالانماق.

پئتالینیس..petalinis [آد، دی، یونانجا]اوْزه‌رینده قاپاق کیمی تک قاپیغی اوْلان کیچیک بیر یومشاقجا (فا:نوعی نرم تن). petella

پئترولْ..petərol [آد، فرانسیزجا]یئر یاغی.

پئترولوژی..petəroloji [آد، فرانسیزجا]قایا اوْلوشوم بیلیمی (فا:پئترولوژی).

پئچ..peç [آد، روسجا]سوْبا (فا:بخاری). heater، stove{باخ:پیچ}.

پئچه..peçə [آد، فا‹پیچه›]باش اؤرتوگو، یاشماق (فا:روسری).

پئچه‌نک‌لر..peçənəklər [اؤزل آد]پئچه‌نک‌لردن اصیل تؤرک بوْیو کیمی آد آپاریللار و محتملا اُوْن اوْخلار بیرلیگینده قرار تاپیللار[۸۵]، اوْغوز تؤرکلرینین ۲۴ بوْی'وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده غیرتلی، یاخشی چالیشان معنالانیب، بعضا ًپئچه‌نه و بئچه‌نک شکلینده ده یازیلاراق چاییرلیق و اوْتلاق معنالانیبدیر، اوْنلارین بیرینجی قرنده قافقازدا آدلاری چکیلیر، یونانجا بیر کتابه ده mtcxet، پئچه‌نک‌لرین ۲جی یوْزیلده آسپاروخ‌خان باشچیلیغی آلتیندا قافقاز بؤلگه‌لرینه گلمه‌لرینه اشاره‌ائدیلیر[۸]؛ پئچه‌نک‌لر، جمعیتی چوخ بیر قبیله ایدی، اوْنلار ۸ طایفا و ۴۰ آلت طایفادان تشکیل تاپیردیلار، ۸ طایفا بوُنلاردان عبارت ایدیلر: ایرتیم/ اَرتیم، چوُر، یوُلا، قوُلپئی (کؤل بگ)، قاری بای، تالمات، قوْپون، چوْپان، بوُ طایفالاردان اوْچ ایلک

بوْیو اصیل و شُجاع سایلیردیلار و اوْنلارا کنگر اطلاق اوْلوردو، پئچەنک‌لرین حُکمرانی اوْلمازدی و طایفا بگ‌لری بیر آرایا گلەرک مسایل و سوْرونلارینی حل ائدردیلر، پئچەنکلر بیر مدت دوْن و توُنا چایلاری آراسیندا یاشادیلار (م ۱۰۴۹) و سوْنرا بیر بؤلومو مجارستانا کؤچدولر[۸۵]؛ پئچەنکلر اوْ بؤلگه ده روسلار، خزرلر و اوغوزلارلا قونشوایدیلار، پئچەنکلرین باشبوغو توُراق و بالچار/ بَلچر اوْغلو کئگئن مسیحی اوْلاراق بو ملت بیزانس‌لارین ایچینده اریدیلر؛ پئچەنک‌لرین بیر بؤلومو روس یازیلاریندا قاراقالپاق آدلاندیریلمیشدیر[۲۰۹].

پئچین..peçin [اؤزل آد] دوْدورقا بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

پئداقوْق..pedaqoq [آد، فرانسیزجا] ائییتیمجی، تربیه جی (فا:پداگوگ).

پئداقوْقلوق..pedaqoqluq [آد] ائییتیم جیلیک، تربیه جیلیک (فا:پداگولوژی)

پئدال..pedal [آد، فرانسیزجا] آیاقلیق (فا:پدال).

پئدوْلوژی..pedoloji [آد، فرانسیزجا] توپراق بیلیمی (فا:پدوْلوژی).

پئدیار..pedyar [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {۱-آنادولو کندلر یندە آچیق گؤز و جوّت حئیوانلارینا باخان شخصه پئدی دئیرلر[۲۲۴]. بو معنایلا پئدیار سؤزو اکینچیللە مشغول اوْلان اینسانا دئییلر ۲-محتملا پیریادگار سؤزوندن آلینمادیر ولی سانیلیرکی پیریادگار اوُیدورما سؤز اوْلسون}.

پئدیکور..pedikor [آد] آیاق دیرناقلاری‌نین تمیزلنمه‌سی، آیاق دیرناغی بزه‌یی (فا:~) {ایتالیانجا‹لا: آیاق قایقی‌سینا قالماق}.

پئرپئندیکیوْلار..perpendikiular [آد، فرانسیزجا] دیکئی، عمود (فا:~).

پئرسپئکتیو..perspektiv [آد، فرانسیزجا] ۱-بیر جسمین بللی بیر نُقطه‌دن گؤرونوشو (فا:پرسپکتیو). ۲-باخیش آچی‌سی، درینلیک[۲۱۸].

پئرسوْنئل..personel [آد، فرانسیزجا] پرسنل: بیرقورولوشون ایشچی لری (فا:~).

پئرسوْنا..persona [آد، فرانسیزجا] ۱-شخص، ذات، آدام. ۲-تانینمیش آدام (فا:~).

پئرسوْناژ..personaj [آد، فرانسیزجا] بیراثرده اشتراک ائدن کیمسه، تیپ و صورت (فا:~).

پئرفوْراژ..perforaj [آد، فرانسیزجا] دلمه (فا:~).

پئرفوْرمانس..performans [آد، این] ۱-باشاریم، ۲-طاقت سیْنیری (فا:~).

پئرفیوْم..perfium [آد، فرانسیزجا] گؤزل قوْخولو بیر مادّه.

پئرلیت..perlit [آد، فرانسیزجا] بیر نوع یانارداغ داشی، اینجی داش.

پئرمانئنت..permanent [لا، ص] قالیجی، آراسی کسیلمه‌دن (فا:~).

پئرمنگنات..permanganat [آد، فرانسیزجا] سوْدیوم پرمنگناتین قیسا آدی، میروْب اؤلدوروجو بیر مادّ کیمی ایشله دیلن و سوُدا اریییین.

پئرمیتئر..permitır [آد، فرانسیزجا] چئوره، محیط (فا:محیط).

پئرمیین..permiən [آد، فرانسیزجا] پئر بیلیمینده بیرینجی چاغین آلتینجی و سوْن دؤنه می (فا:پرمین).

پئره..perə [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {باخ: بره}.

پئریوْد..period [آد، فرانسیزجا] دؤنم، دئویر[۲۱۸].

پئریودیک..peryodik [صفت] سوْره‌لی، دؤنملی (فا:پریودیک).

پئزەور..pezəvər [باخ] پئزه ونگ.

پئزەونگ..pezəvəng [صفت] بوینو یوغون و غیرتسیز آدام و ایکی نفر آراسیندا غیرمشروع وصلت دوزلدن آدام، قوُرومساق {فا‹پزاوند، پیوندزن›[۵]}.

پئزی..pezi [اؤزل آد] ماکی‌دا کند آدی {۱-پوُسو، چن ۲-پازی و پازیک: چوغوندور: اکینچی‌لیکله باغلیدیر}.

پئسان..pesan [اؤزل آد] پئسیان: اوُرمیه‌ده کندآدی {پوُس‌وپوُسماق سؤزونه باغلانارق هم چن و هم سنگر مفهوموندادیر}.

پئسیان..pesyan [اؤزل‌آد] پسان:مراغادا کندآدی {پوّس+یان:دوُمانلی-یئر}.

پئسیان..pesyan [اؤزل آد] پسیان: محمد تقی خان پئسیان ۱۲۶۹ گوّنش ایلی تبریزده دونیایا گلیب، دونیا بیرینجی ساواشیندا سرلشگر اولاراق روس قوشونونا چوخلو ضربه‌لر ووراراق اولاری دالی چکیلمه‌گه مجبور ائتدی، پسیان سونرالار خوراسان تورکلرینه قاتیلاراق شاه ظلمو علیه‌اینه بؤیوک قیاما ال ووردو، پسیان بو جنگلرین بیرینده اؤلدورولدو (فا:~).

پئسیمیزم..pesimizm [آد، فرانسیزجا] کؤتومسرلیک، قارامسارلیق، بدبین لیک.

پئشته‌سر..peştəsər [اؤزل آد] تالیش‘دا داغ آدی[۲۴۰].

پئشمرگه..peşmərgə [آد] فدایی(فا:پیش‌مرگ). dying before another

پئشکش..peşkəş [آد] ارمغان (فا:پیشکش). present

پئشمان..peşman [صفت، فا] نادم (فا:پشیمان). repentant

پئشمانلیق..peşmanlıq [آد] نادم‌لیک (فا:پشیمانی). regret

پئشواز..peşvaz [آد، فا] قارشی لاما، قاباغینا گئتمه (فا:پیشواز).

پئشنه..peşnə [اؤزل آد] اسماعیللی‘دا چای آدی[۲۴۰].

پئشه..peşə [آد، فا] ایش، صنعت (فا:پیشه).

پئشه دؤره..peşə dürə [] سوْنراکی بیچین، گئژ بیچیلن اوْت. {فارسجا پیش دروْ[۶۰]}.

پئشه کار..peşəkar [آد] ماهرایشچی، صنعتکار (فا:صنعتکار).

پئشه کی..peşəki [ظرف] اؤنجه‌لیک. {فارسجا پیشَکی}.

پئشین..peşin [صفت، فا] پئشینات: اؤنجه‌لیک (فا:آوانس).

پئشینات..peşinat [صفت، فا] پئشین: اؤنجه‌لیک (فا:آوانس).

پئک..pək [ظرف] چوخ ایی، باخ:پئکی(فا:خوب).

پئکی..pəki [ظرف] چوخ ایی، پئک(فا:خوب).

پئک حالا..pək hala [صفت] پس بئیله.

پئلیکان..pelikan [آد، دیرگی] پئلیکان گیللردن، پمبه‌یه چالان آغ توکلو، قانادلاری بوْز رنگلی، آلت دیمدیگینده دریدن کیسه‌سی اوْلان، ایری بیر قوش(فا:پلیکان). **pelecanus onocrotalus**

پئلیکان گیللر..pelikangillər [آد] اوْمورقالی قوشلاردان بیر صنف (لئیک‌لر تاقیم‘ینین آلت سوْیو).

پئلیکانلار..pelikanlar [آد، دیرگی] بیر قوش تاقیمدیر.

پئنالتی..penaltı [آد، فرانسیزجا] جزا ووُروشو" پئنالتی آلانی: جزا آلانی" [۲۱۸].

پئنجر..pəncər [آد، بیتگی] ۱-اسفناج‌سوْولاردان چوخ ویتامین‌لی بیر بیتگی **beta valyor** ۲-یئمه‌لی گؤی (فا:سبزی.). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بنجر، پئنجر›: بینه یاپراغی؛ محتملا بانماق فعلینه باغلیدیر(یئره باتان بیتگی)[۵]}.

پئنجرچی..pəncərçi [آد] پئنجر یئتیشدیرن ویا ساتان (فا:سبزی فروش).

پئنجرچیلیک..pəncərçilik [آد] پئنجر یئتیشدیرمه-وساتماایشی(فا:سبزی‌فروشی

پئنجرلشمک..pəncərləşmək [تاثیرسیز ائیلم] پئنجر حالینا گلمک و یئمه‌یه ساتماغا الوئریشلی اوْلماق (فا:بصورت سبزی در آمدن).

پئنجرلی..pəncərli [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {پئنج و گؤیو بوْل اوْلان}.

پئنجرلیک..pəncərlik [آد] چوخلو پئنجری اوْلان یئر (فا:مزرعه سبزی).

پئندیر..pəndir [آد] باخ: پنیر.

پئنوْماتیک..penomatik [آد، یونانجا] سیخیلمیش هاوا ایله حرکته گتیریلن(فا:~).

پئنی‌سیلین..penisilin [آد، لا] بیرنوع آنتی بیوتیک (فا:~).

پئهین..pehin [آد، باخ:پیه] مال حئیوان دیشقی‌سیندان عمله گلن شئی، سامان وگوبره قاتیشیغیندان اله گلن شئی (فا:سرگین). **manure, dung**

پئهین سپن..pehin səpən [صفت] اکین‌لره پئهین سپمه‌یه یارایان ماشین ویا کیمسه (فا:سرگین پخش کن). **manure distributor**

پئهین قوْردو..pehin qordu [بلسیز ائیلم] پئهین ده یاشایان بیر نوع قورد. **muckworm, dung-beetle**

پئهین لنمک..pehinlənmək [بلسیز ائیلم] پئهین سپیلمک، پئهین وئریلمک (فا:سرگین پخش شدن). **to be dunged**

پئهین‌له‌مک..pehinləmək [تاثیرلی ائیلم] پئهین سپمک، پئهین وئرمک (فا:سرگین پخش کردن). **to manure. to dung. to muck**

پئهین‌لی..pehinli [صفت] پئهین سپیلمیش(فا:سرگین دار). **mucky**

پئهین‌لیک..pehinlik [آد] پئهین یئغیلمیش یئر، پئهین اوْلان یئر (فا:محل سرگین). **dung-yard, manure pit**

پئی..pey [آد، فا] خیم، تمل، تیکیتی خیمی (فا:پی).

پئی سر..peysər [آد، فا] باشین آرخا طرفی (فا:پی سر).

پئیسَر ..peysər [آد] بیهوده، یاوا (قایناق: خسرو).

پئیقالا..peyqala [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {پای+قالا}.

پئییک..peyik [اؤزل آد] ساوه-زرند، هشتَری ده کند آدی {۱-بگ؛ ۲-پیه، ، حئیواندارلیقلا ایلگیلی کنددیر}.

پئیین..peyin [باخ] پئهین.

پپه..pəpə [آد، سس‌تق] ۱-اوشاق دیلینده چؤرک، چؤرک تیکه سی ۲-دیلی توُتوق، دوْداق سس‌لرینی دییندە تکرارلایان.

پپه یئیندن مه‌مه یئینه کیمی..pəpə yiyəndən məmə yiyənə kimi [آد] هامی، بؤیوکلر و کیچیکلر.

پتاوا..pətava [آد] پته‌آوا: ۱-کندلرده آیاق لارینا (دیزلرینه قدر) سریدیکلری ائتلی یون سارقی ۲-قوزُو توْکوندن و اینجه قاتلاردا توْخوناراق کؤچ واختی چوْبانلار آیاقلارینا باغلایارلار، پته‌وا ساده و ناخیش‌سیز اوْلار[۶۰] {ائنسیز و اوزون‌اولماغیناخاطر پته‌سؤزوندن آلینمالیدیر، باخ:بیتمک}.

پتاوا..pətava [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی(قوْ:فتح‌آباد) {۱-پته+آوا: یازلی کاغاذ واسطه سیله یییه لنمیش یئر ۲-پتکلی یئر}.

پتَک..pətək [آد] بال آریسی مومو، آری‌لارین یومورتالاماسی اوچون‌اولان ٦بوجاقلی دلیکلی‌موم، آری قوْوانی (فا:کندو). **beehive، honeycombs** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه پته سؤزونون آیری شکلیدیر، چونکی پته صفحه و لوحه

کیمی یازیلی و دَیرلی شئیه دئییلیر و پتک ده بال آری مومِ‌لارینین پته کیمی اولماغینا سبب بو آدلا ایلگیلیدیر؛ باخ: بیتمک}.

پتک‌گؤز..pətəkgöz [آد] اکلم‌باجاقلی حئیوان‌لاردا پتک کیمی اوْلان-گؤزلر.

پتک گوّه سی..pətək güvəsi [آد، بیتگی] بال پتک‌لرینه دوشن بیر نوع گوّه.

پتکچی..pətəkçi [آد] بال آریسی بئجه رن کیمسه.

پتکلی..pətəkli [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی، خاروانادا گئچیت آدی[۶۶].

پتک‌لیک..pətəklik [آد] آری پتک‌لری اوْلان یئر، آری باریناغی.

پتو..pətu [آد، باخ:بیتمک] بیر نوع دؤشه‌مه و فرش (فا:~). blanket

پته..pətə [آد] کوْپون، بلیط، جواز، اؤدَنجه‌لی‌واعتبارلی‌اوْلان هر کاغاذ ویا یاپراق و لوحه (فا:کوپن) counter, coupon, cheque {سومرجه ‹ پئتقا، باخ بیتمک}.

پته‌پیْرنا .. pətəpırna [آد] کیچیک بؤیوک" پته دن پیْرنایا: کیچیک دن بؤیویه (قاپاناق: خسرو).

پته‌خور..pətəxor [اؤزل آد] اردیبل ده کند آدی {۱-پته+قار}.

پته‌لی‌یوُرد..pətəli yurd [اؤزل آد] غربی‌مشکین‌ده انزان کندینین یاخین ایندا و گئییکلی بوْیونون یایلاق یئری[۱۰۸،۳].

پته‌نک..pətənək [آد] معده (قوشلاردا). gizzard {بو کلمه پته کلمه سیندن آلینمادیر؛ باخ: بیتمک}.

پته‌نک..pətənək [اؤزل آد] پتَنَک: لاهیجان-رودسر دا کند آدی {پته +نک: پته لنمیش، سندلنمیش، بیر بوْیا عاید اوْلموش}.

پته‌ویر..pətəvir [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {پته+ ور: سندلنمیش قالا}.

پتیاره..pətyarə [صفت، فا] سوْرتوک (فا:~). quarrelsome

پَچَن..pəçən [آد] چیمَن، چاپیْرلیق، اوْتلاق[۷]. {باخ:بیچمک}.

پخ..pəx [صفت] یاتیق(فا:~) bevel {فا›پخش›بخش›باخ:باغیش}.

پخله پیلوو..pəxləpilov [آد] قاپاناتیلمیش دویویه پاخلا و دوغراق ات تؤکه‌رک دوزه‌لن بیر نوع پیلوو.

پخمه..pəxmə [صفت، فا› پخ] آبتال.

پدال..pədal [فر] آیاقلیق، پئدال.

پدر..pedər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آتا، بابا، دده.

پدرشاهلیق..pedərşahlıq [آد، فا] آتا ارکی‌لیک(فا:پدرشاهی).

پدرکشی..pedərkoşi [آد] قان داعواسی (فا:پدرکشی). particide

پدک..pədək [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی {پتک}.

پذیره..pəzirə [آد، فا] بیه‌نیش‌لیک (فا:پذیره). obedience

پر..pər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قاناد، قوش توّکو، تئلک.

پرابلئم..pərablem [آد، فرانسیزجا] سوْرون، پروْبلئم (فا:مسئله).

پراتیک..pəratık [فر، ص] گؤرو سل، اویقولامالی (فا:~).

پراقماتیست..pəraqmatıst [آد، فرانسیزجا] فایداجی، یارارجی[۲۱۸]، چیخارجی، هر چیخارلی ایشی گرچک بیلن گؤروش (فا:پراگماتیست).

پراقماتیسم..pəraqmatısm [آد، فرانسیزجا] فایداجیلیق، یارارجیلیق، چیخارجی‌لیق[۲۱۸].

پراکتیک..pəraktık [آد، فرانسیزجا] گؤرو سل، اویقولامالی، تجربی (فا:~).

پراکنده..pərakəndə [صفت، فا] داغینیق، قارما قاریشیق (فا:~).

پرئزانتبیل..pərezantəbil [آد، فرانسیزجا] گؤسته‌ریشلی[۲۱۸].

پرئزئنته..pərezentə [آد، فرانسیزجا] تانیما، تانیتیم (فا:پرزنته).

پرئزئنته ائتمک..pərezentə etmək [آد، فرانسیزجا] تانیتماق[۲۱۸].

پرئزانتاسیون..pərezantasıün [اینـ آد] تانیتما، تقدیم ائتمه (فا:پرزنتاسیون).

پرئزیدنت..pərezidənt [لا] بیر اؤلکه و اوُلوسون اؤندر سئچیلمیش آدامی (فا:پرزیدنت).

پرئس..pərəs [آد، لا] ۱-سیخاج لاما، سیخما. ۲-صحنه ده بؤلوملەنن بؤلوملرین هر بیری. ۳-باسقی[۲۱۸]. (فا:پرس).

پرئستیژ..pərestij [آد، فرانسیزجا] سایقین‌لیق، اعتبار (فا:پرستیژ).

پرئفابریکا..pərefabərika [آد، فرانسیزجا] قوُرما، اؤنجه‌دن دؤزَلتیم، اؤن قوُرما، اؤن دؤزَلتیم (فا:پیش ساخته).

پرئکامبریین..pərekaməbəriin [آد، فرانسیزجا] کامبریین اؤنجه‌سی (فا:پره کامبریین).

پرئنسیپ..pərensip [آد، فرانسیزجا] ایلکه، اساس.

پرئهیستوْریک..pərehistorik [آد، فرانسیزجا] تاریخ اؤنجه سینه و اوْ دؤنَمه عاید.

پرپیلەمک..pərpilhmək [تاثیرلی ائیلم] قیناماق، سرزنش ائله‌مک. {پرت سؤزوندن[۶]}.

پرت..pərt [صفت] ۱-پوزقون، پوزولموش" حواس پرت آدام". ۲-پرت سؤز، خوشا گلمه ین سؤز" بیربیرلرینه پرت سوز دئمک، پرتلشمک" (فا:~). downcast, confused, {اسکی تورکجه ده "پرتمک، پرتیک" سؤزو سوموگون یئریندن چیخماسی و اوْیناماسی معناسیندا گلیب (کلاوسون[۶])؛ بوکلمه دیواندا ‹برتْمک› (سرت اولماق، قیرماق، یارالاماق) و ‹برتیشمک› (سرت لشمک) شکلینده

ایشله‌نیب، دیوانا باخدیقدا ائله سانیلیرکی بو کلمه‌لر برک کلمه سیله کؤکداش اولسونلار، برتمک سؤزو ایندیکی پرت (اولماق)، پرتلشمک، چرتمک› پرتمک، پرتاب› پرت+او (فارسجادا ایشله‌نن بیر کلمه) و پردی سؤزلرینین کؤکو اولمالیدیر}.

پرت لشمک..pərtləşmək [تاثیرسیز ائیلم]بیر سؤز و سببدن پرت اوْلماق، هیرسلنمک، اوْره‌یی‌سینماق، بیربیرینه پرت سوز دئمک (فا:به همدیگر پرت و پلا گفتن). to get downcast/ confused

پرتان..pərtan [اؤزل آد]شیروان دا کند آدی.

پرتلیک..pərtlik [آد]پرت اوْلموش آدامین حالی، اینجیک‌لیک، قانی قارالیق (فا:عصبانیت). confusion,

پرتوْ..pərtov [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]ایشیق، پارلاق‌لیق (فا:پرتو).

پرتو..pərtov [یازار](ه۱۳۰۰)محمد کاظم‌پرتوباکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

پرچ..pərç [آد]ایکی شئیی بیربیرینه باغلایان‌آلت(فا:~) rivet

پرچم..pərçəm [آد]۱-علامت، بلیرتی. ۲-بیر اؤلکه‌نین علامتی، بایراق (فا:~). flag {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بچکم، پرچم› باخ: بوْرومک}.

پرچم..pərçəm [اؤزل آد]تاروُم دا کند آدی.

پرچملی..pərçəmli [صفت]پرچمی اوْلان (فا:دارای پرچم).

پرچیم..pərçim [آد]ایکی شئیی بیربیرینه باغلایان آلَت، برکیدیجی-آلت(ایکی طرفینی‌آراجلا سیخاراق‌برکیین‌شئی)

پرچیم‌لنمک..pərçimlənmək [بلسیز ائیلم]پرچیم‌له‌باغلانماق، برکیدیلمک، سانجیلماق (فا:پرچیم زده شدن). {باخ: بوْرومک}.

پرچیم‌له‌مک..pərçimləmək [تاثیرلی ائیلم]پرچیم‌لرله باغلاماق (فا:پرچیم زدن).

پرچیم‌له‌مه..pərçimləmə [آد]پرچیم‌لرله باغلاماق (فا:پرچیم زنی).

پرچین..pərçin [آد]آغاج و چوبوق لارالا دوْزه لن حصار، باخ: پرچیم. {دده قورقوت دا ایشله نیبدیر: ‹پرچین قیلماق›: باسیب اَگمک}.

پرچین..pərçin [اؤزل آد]ملیکان، قئیدار و گئرمی‌ده کند آدی {باخ:بارچین}.

پرچینه..pərçinə [اؤزل آد]تاروُم دا کند آدی.

پرداق..pərdaq [آد، فا]پرداخت ایشی، پارلاتما

پرداقلانماق..pərdaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]پرداق اوْلونماق، پاریلدانماق.

پردرق..pərdərq [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی {پاردره}.

پردَسلی..pərdəsli [اؤزل آد] کیوی ده کندآدی {پردی›پردیچ›پردچ +لی}.

پرده..pərdə [آد، فا]اؤرتو، پارچادان دوْزَلمیش اؤرتوک (فا:~). curtain

پرده آغاجی..pərdə ağacı [آد]پرده ساللانیلان آغاج (فا:چوب پرده). curtain-rood

پرده آیاقلیلار..pərdə ayaqlılar [آد، دیرگی]قاز و اؤردک کیمی سوُدا اوْزن و باراقلاری آراسی پرده‌لی قوُشلار تاقیمی.

پرده قانادلیلار..pərdə qanadlılar [باخ]زار قانادلی‌لار.

پرده نشین..pərdənişin [آد، فا]خلوت نشین (فا:~).

پرده یيرتماق..pərdə yırtmaq [تاثیرلی ائیلم]توهین ائتمک (فا:هتک). rending

پرده‌لنمک..pərdələnmək [آد]پرده‌ووُرولماق،پرده ایله اؤرتولمک.

پرده‌له‌مک..pərdələmək [تاثیرلی ائیلم]پرده ووُرماق، پرده ایله اؤرتمک.

پرده‌لی..pərdəli [صفت]پرده ووُرولموش، پرده ایله اؤرتولموش.

پردی..pərdi [آد]ائو دامینا وورولان بالاجا تاختالار (فا:تیرچه سقف). {سنگلاخدا پتیک (اصلی پرتیک اولمالیدیر[۶]) شکلینده و دیواندا ‹برتْمک› (سرت اولماق، قیرماق، یارالاماق) و ‹برتیشمک› (سرتلشمک) شکلینده ایشله‌نیب و ایندی پردی شکلینده ائو دامینی برکیدن آغاجلارا دئییلیر؛ برتمک +یک› پرتیک› پرتی› پردی}.

پردی‌له‌مک..pərdiləmək [آد]داما پردی ووُرماق، پردی ایله اؤرتمک.

پردیلی..pərdili [اؤزل آد]شبسترده کند آدی {پردی وورولموش یئر}.

پردی‌لیک..pərdilik [آد]پردی اوْچون یارارلی.

پُررنگ..porrəng [صفت، فا]یاخشی دم آلمیش، رنگلی (فا:~).

پرسبانج..pərsbanc [اؤزل آد]آوج ده کند آدی.

پرْساوا..pərsava [اؤزل آد] کیوی ده کندآدی {پارس+آوا}.

پرستار..pərəstar [آد، فا]۱-باخیم جی. ۲-قوللوقچو، قول (فا:پرستار).

پرستارلیق..pərəstarlıq [آد]۱-باخیمجیلیق.۲-قوللوقچولوق(فا:پرستاری).

پرستش..pərəstiş [آد، فا]تاپینما (فا:~).

پرستیژ..prestij [آد، فرانسیزجا]باخ: پرئستیژ.

پرسنگ..pərsəng [آد، فا ‹پاره سنگ›]تره زی داشی (فا:~).

پرسه‌دان..pərsədan [اؤزل آد]قاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

پرسیاوشان..pərsiavuşan [آد]باخ:یاوشان {فا› یاوشان سؤزیله ایلگی‌لیدیر}.

پُرغم..porğəm [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] غمی چوخ اولان، اوزونتولو.

پُرغم..porğəm [یازار] میرزه احمد ۱۳۰جو یوزیل‌ده آذربایجاندا یاشاییب و تورکجه غزللر بو شاعردن یادگار قالیبدیر[۱۱۷].

پرقو..pərqu [آد، فا+تو] قو تئلگی (فا:پرقو).

پرک..pərək [باخ] پره.

پَرکانلو..pərkanlu [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی {پیر+کان+لو}.

پَرکن..pərkən [آد] پیر کند: چاپشلودا (٦ک.ق.د* ۲۸۰/ تو) کند آدی.

پَرکوّش..pərküş [اؤزل آد] سرابدا کند آدی {بر کوّشلو/ بکیشلی طایفاسی}.

پرگار..pərgar [آد، فا] ۱-دایره چکمه قورقوسو. ۲-باشارات لی، باجاریقلی. ۳-دؤزنلی بیر شئیین ایکی وضعیتی (فا:پرگار). (pair of) copasses

پرگی..pərgi [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {باخ: برکه}. .

پُرلوک..porluk [اؤزل آد] پؤرلوّک: قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

پرناز..pərnaz [یازار] (م۱۸٦۲-۱۹٦۸) شاماخی نین باغیرلی کندینده دوُیقولو بایاتیلار اوْندان قالماقدادیر[۵۲].

پرن‌پرن دوشمک..pərən pərən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آرالی دوشمک.

پرندک..pərəndək [اؤزل آد] شهریار دا کند آدی {رحیم‌آباد}.

پرنده..pərəndə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قوش، اوچان شئی (فا:پرنده).

پرنس..prəns [آد، فرانسیزجا] شاه اوْغلو (فا:~).

پرنسیس..prənsis [آد، فرانسیزجا] شاه قیزی (فا:پرنسس).

پرنقور..pərənqur [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

پرنگین..pərnəgin [اؤزل آد] ابهرده داغ آدی.تاروُم‌دا کند آدی.

پرویززارع‌شاهمرسی..pərviz zare şahmərəsi [اؤزل آد] آراشدیر-ماجی اولاراق آذربایجان ادبیات و دیلچیلیک ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردان‌دیر[۳].

پرویزیکانی‌زارع(ائلیار)..pərviz yekani zare(elyar) [اؤزل آد] آراشدیرماجی‌اولاراق آذربایجان ادبیات و تاریخ ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردان‌دیر[۳].

پروْبابیلیزم..probabilizm [آد، فرانسیزجا] اوْلاسی جیلیق (فا:پروبابیلیزم).

پروْبلئم..problem [آد، فرانسیزجا] سوْرون، مسئله، مُشکل (فا:مسئله).

پروْپاقاندا..propaqanda [آد، ایتالیانجا] یاییم جیلیق، تانیدیجی‌لیق، تبلیغات (فا:پروپاگاند). propagandism

پروْتئز..protez [آد، فرانسیزجا] اؤن توْرَتمه، بدنین بعضی اورقانلارینی دَییشمک اوْچون اوْنون تایینی دؤزَتمه ایشی (دیش پروتئزی) (فا:پروْتز). proteases

پروْتئستوْ..protesto [ایتالیانجا، آد] اعتراض (فا:اعتراض). protest

پروْتئین..protein [آد] چوخو بیتگی‌لرده اولان بدنه یارارلی ماده‌لر (فا:~). protins

پروْتستان..protestan [آد] کریستیانلیقدابیرمذهب آدی(فا:~). protesant

پروْتوْپلازم..protoplazm [آد، یونانجا] جانلی‌لارین گؤزه‌لرینده اوْلان یاشایش گندیشی (فا:~).

پروْتوتوْرک..prototürk [اؤزل آد] میلاددان اؤنجه ایکی و اوچونجو مین ایللرده اولان عموما التصاقی دیللی توپلوملارا عموما پروتوتورک دئییلیر و ایلکل تورکجه ایله دانیشاراق بوتون تورک دیل عایله سینه منسوب اینسانلارین آتاباباسی سایبلیرلار.

پروْتوتیپ..prototip [آد، فرانسیزجا] ایلک اؤرنک، ائش اؤرنک (فا:~).

پروْتوکوْل..protokol [آد، فرانسیزجا] بیر توپلانتی و اوْتوروم و سوْروشدورما سوْنوندا امضالانان بلگه، سؤزلشمه[۲۱۸] (فا:پروْتکل).

پروْتون..proton [آد، فرانسیزجا] آتوملاردا مثبت یوّکه صاحب اولان پارچاجیق (فا:~). proton

پروْداکتیویته..prodaktivitə [آد، فرانسیزجا] اوْرتکن‌لیک (فا:تولیدی).

پروْدوکسیوْن..pərodoksion [آد، فرانسیزجا] پروْداکشیْن: اوْرتایا قویما، اوْره‌تیم[۲۱۸] (فا:تولید).

پروْژکتوْر..projektor [آد، فرانسیزجا] ایشیلداق (فا:پروژکتور).

پروْژکسیون..projeksion [آد،فرانسیزجا] گؤسته‌ریم(فا:پروژکسیون).

پروْژه..ərojə [آد، فرانسیزجا] تاساری، طرح (فا:~). project

پروْسئس..proses [لا] گئدیش (فا:پروسس).

پروْسپئکت..prospekt [آد، لا] گؤرونوش، منظره، بیرایشین گله جک پلانی (فا:پروْسپکت).

پروْسپئکتوُس..prospektus [آد، فرانسیزجا] تانیتمالیق، تعریفه (فا:پروْسپکتوُس).

پروْستات..prostat [آد، فرانسیزجا] سوّدوک توْرباسینین آلتیندا اولان بیر عضو، کستانه جیک (فا:~).

پروْفئسوْر..profesor [آد، لا] یوکسک درجه‌لی بیلیمجی، اوجا بیلمن (فا:پروْفسور).

پروْفئسونال..profesunal [صفت، فرانسیزجا] بیرایشی قازانج اوْچون گؤرن، آماتور قارشیتی (فا:حرفه ایی). professional

پروْفیل..profil [آد، فرانسیزجا] گؤرونوش، گؤرونتو[۲۱۸]؛ یاندان گؤرونوش(فا:~).

پروْقرام..proqram [آد، فرانسیزجا] تاساری، وئرلیش، یاپیم، گؤرؤلەجک ایش (فا:برنامه).

پروْقرام لاما..proqramlama [آد] پروْقرام حالینا گتیرمه، تاسارلاما، تاساریملاما (فا:برنامه ریزی). programming

پروْلتئر..prolter [آد، فرانسیزجا] ایشچی، چالیشان (فا:پرولتر).

پروْلتاریا..pəroltarya [آد، فرانسیزجا] چالیشانلارین توپلولوغو، ایشچی لر (فا:~).

پروْلوق..pəroloq [آد، فرانسیزجا] اؤن دئییش، اؤن سؤز، بیر ادبی و موسیقی اثرین گیریش حصّه‌سی (فا:پیشگفتار).

پروْو..pərov [آد] بیچیم له‌مه (فا:پرو). fitting

پروْووْکاتوْر..provokator [آد، فرانسیزجا] قیْشقیرتیجی[۲۱۸].

پروْووکاسیون..provukasion [آد، لا] اؤلکه‌لر آراسی ویا بؤیوک اوْرتام‌دا آرا قاریشدیرما، فیتنه کارلیق، قیشقیرتیجی ایش (فا:خرابکاری).

پروْویزیوْن..provizion [آد، فرانسیزجا] قارشیلیق[۲۱۸].

پَروا..pərva [آد، فا] چکینمه، ساقینما، قوْرخو.(فا:~)

پروار..pərvar [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

پَرواز..pərvaz [آد، فا] اوچوش، اوُچما، چکینمه (فا:~).

پروان..pərvan [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

پروانا..pərvana [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {پروانه}.

پَروانه..pərvanə [آد، فا] کپه نک.

پَروانه بالیغی..pərvanə balığı [آد، دیرگی] یالنیز کلّه گؤرونوموندە اوْلان، ۲-۲٫۵متر بویوندا، ۱۲۰-۱۰۰کیلو آغیرلیغیندا بیر بالیق.

پَروَردگار..pərvərdigar [آد] بسله ییجی، تانری (فا:~). providence

پَروَرش..pərvəriş [آد، فا] بئجه ریش، بئجرمه (فا:~).

پَروَرشی..pərvərişi [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] بسله‌مه، بئجرمه (فا:~).

پروقرامجی..pəroqramcı [باخ] یاپیمجی.

پَروَنده..pərvəndə [آد] فایل. file

پرویزآباد..pərvizabad [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا کند آدی.خیاو دا چای آدی.

پرویزخانلو..pərvizxanlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

پرویزفروهر(حاجی‌بابا)..pərviz fruhər (hacıbaba) [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

پروین آباد..pərvinabad [اؤزل آد] ساوه-خرقان دا کند آدی.

پَروین‌اعتصامی..pərvin etisami [یازار] ش۱۲۸۵ده تبریز ده دونیایا گلیب و ۳۵ یاشیندا تهراندا دونیادان گئدیب و قوُم شهرینده دفن اولونوب، بو شاعره‌دن فارسجا و آزاراق تورکجه شعرلر یادگار قالیبدیر.

پروین اوُلدوزو..pərvin ulduzu [آد] اوْلکر اوُلدوزو (فا:ستاره پروین).

پرّه..pərrə [آد، فا] بیرچوخ ویا بیر آراج‌دا قاناد کیمی چیخینتی‌لارین هر بیری (فا:~).

پرهیز..pərhiz [آد، عربجه] چکینمه، ساقینما، چکینیش (فا:~).

پری..pəri [آد، فا] خیالی قادینا بنزر بیر وارلیق (فا:~). fairy

پری..pəri [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

پری گلان..pərigəlan [اؤزل آد] ساووجبوُلاق دا داغ آدی.

پری‌اوْزلو..pəri üzlü [صفت] چوخ گؤزل (فا:پری رو). faity-faced

پریجان..pərican [اؤزل آد] بوُریحان: اهر ده کند آدی.

پریخان..pərixan [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

پری‌خان‌خانیم..pərixan xanım [یازار] (ه۹۵۵)حقیقی تخلّص ائده-رک شاه طهماسب' ین قیزیدیر، بوُ خانیم یوْخسوللارن دردینی بیلن و عین حالدا بیر دؤولت آدامی کیمی ده اؤلکه ایشلرینده چالیشیردی، بوُ شاعرین آدی پریرخ دا یازیلیبدیر[۵۲].

پری‌خانیم..pərixanım [یازار] (م۱۸۳۹-۱۹۲۷) باکی‌دا آنادان اوْلدو، اوْندان بیر سیرا تورکجه شعرلر قالیبدیر[۵۲].

پریز..priz [آد، فرانسیزجا] الکتریک آخیمی آلماق اوْچون فیشین گیردیگی یئر (فا:~).

پریزاد..pərizadə [آد، فا] پریزاده: گؤزل‌قادین‌اوچون‌سویله‌نن‌سؤز (فا:~).

پریسابابایی‌فرد..pərisa babayi fərd [یازار] گونش ۱۳۵٤ ده زنجاندا دوْنیایا گلیب و تورکجه شعرلرینده ماهنی تخلّص ائدیبدیر[۵۲].

پری‌سوْو..pərisov [ظرف] چوخ گؤزل (فا:پریوش). fairy-like

پری‌سیما..pərisima [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] پری اوْزلو (فا:~).

پریشان..pərişan [آد، فا] داغینیق، قارماقاریشیق (فا:~).

پریشان..pərişan [یازار] (ه۱۳٦۳-۱۲۹۳)حاجی‌علی‌پریشان باکی‌لی (نارداران کندیندن) شاعردیر[۱۱۷].

پریشانلیق..pərişanlıq [آد، فا] داغینیق‌لیق (فا:پریشانی).

پری‌صورت..pərisurət [باخ] پری اوْزلو (فا:~).

پریفیکس..prifiks [آد، لا:آرتیریلمیش] اؤن اک، اؤن شکیلچی (فا:~).

پریل..pəril [اؤزل آد] خیاو دا داغ آدی.

پریمات..primat [آد، فرانسیزجا]بوّتون میمونلار و بعضی بیلینلره گؤره همده اینسانلارا وئریلن آد.

پریموس..primus [آد، لا]نفت‌له یانان بیر آراج (فا:~). primus

پریمیتیو..primitiv [آد، فرانسیزجا]ایلکل، ابتدایی (فا:~).

پریمیتیویزم..primitivizm [آد، لا]ایلکل جی‌لیک (فا:~).

پرینتئر..printer [اینـ آد]بیلگی یازار، یازاج (فا:پرینتر.).

پَرینج..pərinc [آد]بلغور دوزلتمک اوچون یازدا یئتیشن نارین دانالی تاخیل نوعو {باخ: بیرینج}.

پَرینچَک..pərinçək [اؤزل آد]بَرینجَک ۱-صادق، ایچدن باغلی ۲-فداکار[۷].

پرینسیپ..prinsip [آد، لا]اساس (فا:پرنسیپ).

پریفیکس..prifiks [آد، لا]اؤن اک، اؤن شکیلچی (فا:~).

پرینسیپال..prinsipal [آد]اساسی (فا:پرنسیپال).

پُز..poz [آد]پوْز: قیلیق (فا:~). posture

پژمُرده..pəjmürdə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]سوْلموش، ییپرانمیش، سوْلقون (فا:~).

پس..pəs [صفت، فا‹پست›]آشاغی سس ویا هر شئی (فا:بد).

پس مانده..pəsmandə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]آرتیق قالان، آتیلیب قالان (فا:~).

پساب..pəsab [آد، فا]یایخانما سوُیو، یایخانتی (فا:~).

پُست..post [آد، فرانسیزجا]مقام، گؤرو (فا:~).

پستخوان..pəstxan [آد، فا]آلچاق سسله اوْخویان (فا:~).

پسته ها..pəstəha [آد، فا]باشماغین اوّز بؤلومو.

پَسک..pəsək [اؤزل آد]خوی‌داکند و چای آدی {بسک: بسله‌ین}.

پسکن..pəskən [اؤزل آد]قوچان دا کند آدی.

پسلرچایی..pəslərçayı [اؤزل آد]باخ: سراب.

پسنجر..pəsəncər [اؤزل آد]زنجان دا داغ آدی.

پسند..pəsənd [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]بیه‌نیش (فا:~).

پسیکوْلوژی..pesikoloji [آد]روح‌بیلیمی(فا:~). psychoanalysis

پسیکوْلوژیست (پسیکولوق)..(pesikoloq) pəsikolojist [آد]روح بیلمَنی (فا:روان پزشک). psychiatrist

پسیکوپات..pesikopat [آد، فرانسیزجا]عاقیل و روح خسته‌سی (فا:روانی).

پسیکوپاتوْلوژی..pesikopatoloji [آد، فرانسیزجا]عاغیل و روح ساغلیغینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا:~).

پسیکوتراپی..pesikotrapi [آد، فرانسیزجا]پسیکولوژیک یؤنتم‌لر (فا:~).

پشتوو..peştuv [اؤزل آد]اهر-هوْراندداکند و قالا آدی، مرند ده چای آدی میانا دا داغ آدی {۱-باش+تی: باش داغ. ۲-پوْس داغی}.

پشمک..pəşmək [آد، فا]نازیک تئل کیمی دوزه‌نیلن و شیرین بیر یئمه‌لی (فا:پشمک).

پشمک قوْجوق..pəşmək qocuq [آد]گنبد-قول‌حاجی‌دا کند.

پشنگلر .. pəşənglər [آد]تاریخی متنلرده و اؤزللیکله فارسجا کتابلاردا (شاهنامه ده) قوْم و یئر آدی کیمی ایشله‌نر، محتملا پئچه-نکلر طایفاسینین آدیلا ایلگی‌لیدیر.

پَک..pək [آآ، دده]پئک: ۱-برْک، سرت، دایانیْقلی، ساغلام (فا: محکم). ۲-بگ سؤزونون دَییشیک آغیْز آیریلیغی(بگ، بغ، پک). ۳-اوُیغور خاقانلارینین عُنوانلاریندان٤-پک سؤزیله اینسان آدلاری:پَکای، پَکبوْغا، پَکخان، پَکَر، پَکقان {برک›بک}.

پَکتَکین..pəktəkin [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلو کوْموتان و موُصول-آتابگ‌لریندن[۷].

پَکدوْغدوُ..pəkdoğdu [تاریخی اؤزل آد]غزنه‌لی‌محمودخان‌دؤنمی بیر بگ وکوْموتان[۷].

پکلیک..pəklik [آد]دایانیق‌لیق، ساغلام‌لیق (فا:محکمی).

پکمز..pəkməz [آد]دوشاب، باخ: بکمز. syrup of grapes

پکمزتوْپراغی..pəkməztoprağı [آد]اوْزوم شیره سینی کسدیرمک اوْچون ایشله نن گیل ایله قاریشیق کیرئج لی توْپراق[۲].

پَکه‌چین..pəkəçin [اؤزل آد]هئریس‌ده‌چای، داغ و کند آدی {پک+ه+چین}.

پکی..peki [ظرف]ایی، یاخشی، باخ: پئکی {پک+ی}.

پَکیش..pəkiş [اؤزل آد]سیْخلیق، سَرتلیک، پَکیشمیش-لیک[۷]. {پک+ش}.

پکیشدیرمک..pəkişdirmək [تاثیرلی ائیلم]سرتلشدیرمک، گوجلندیرمک (فا:محکم کردن).

پکیشمک..pəkişmək [تاثیرسیز ائیلم]۱-سرت لشمک. ۲-گوجلنمک (فا:محکم شدن) {پک+ش}.

پکیشمه..pəkişmə [باخ]سرت لشمه، برکیشمه consolidation

پلاتفوْرم..platform [آد، فرانسیزجا]آلان[۲۱۸]، ساحه، تراس، یوکسک-جه‌یئر(فا:~).

پلاتوْنیک..pəlatonik [فر، ص]گرچک ده وار اوْلمایان و تصوّرده قالان و بئیله قالماسی بیه‌نیلن (سئوگی و ایلگی بیلدیرمک اوْچون ایشله‌نیر) (فا:~).

پلاتین..platin [آد، فرانسیزجا]بوْزآغ رنگلی دَیرلی بیر مئتال، آغ‌قیزیل.

پلاژ..plaj [آذ، فرانسیزجا] قومسال، دنیز قیراغیندا اوْزمک اوْچون دؤزنله‌نن قوملوق آلان.

پلاس..palas [اؤزل آذ] ابهرده کندآدی {پالاز:توخوماجیلیغا باغلی}.

پلاستیک..plastık [آذ، یونانجا] اسنک اولان ونفت کیمی شئی‌لردن دوزه‌لن بیر ماده (فا:ـ).

پلاسما..plasma [آذ، یونانجا] قانین‌سوُ کیمی‌دوُرو حصّه‌سی (فا:ـ). plasma

پلاسی..pəlası [اؤزل آذ] هشتپر ده چای آدی.

پلاک..plak [آذ] لوحه (فا:ـ). plate

پلاکات..plakat [آذ، لا] بؤیوک دوُوار اعلانی (فا:ـ).

پلان..plan [آذ، فرانسیزجا] دؤزن، چکیم (فا:ـ).

پلانکند..pəlankənd [اؤزل آذ] شامخور‌دا کند آدی[۲۴۰] {۱-بوُلان کند. ۲-پالان کند}.

پلان لاما..planlama [آذ] دؤزن‌له‌مه (فا:طرح ریزی).

پلان لاماق..planlamaq [تاثیرلی ائیلم] دؤزن‌له‌مک (فا:برنامه ریزی کردن).

پلانئت..planet [آذ، فرانسیزجا] گزه ین (فا:سیاره).

پلئی‌بک..pleybək [آذ، فرانسیزجا] سؤیلمسه‌مه،[۲۱۸] سس و حرکت اوُیومو

پلتک..pəltək [صفت] دیلی توتولان، "ر، س، ز" کیمی حرفلری گره‌گی کیمی دئیه‌بیلمه‌ین(فا:الکن). tongue-tied {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹پیلتک›؛ برتیک›برتک›پَلتک؛ اینگیلیزجه palter سؤزو (ایکی اوزلو دانیشماق) بو کلمه ایله ایلگی‌لیدیر}.

پلتک‌جه‌سینه..pəltəkcəsinə [ظرف] دیلی‌توتولاراق(فا:بالکنت. stutteringly

پلتک دیش سس‌سیز حرفی..pəltək diş səssiz hərfi [آذ] دیل اوُجونون اؤن دیشلرین آراسینا گیرمه‌سیله اوْلوشان سس‌سیز حرف "ایگیلزجه th"

پلتک لشمک..pəltəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] پلتک اوْلماق (فا:الکن شدن). to stutter; to stammer

پلتک‌له‌مک..pəltəkləmək [تاثیرسیز ائیلم] پلتک اوْلماق، باخ:پلتک-لشمک.

پلتک‌لیک..pəltəklik [آذ] دیلی توتولما (فا:الکنی). tongue-tie

پلدشت..poldəşt [اؤزل آذ] اؤنجه لر آدی عربلر ایدی: بو شهر ماکی‌نین ۵۵ و اوُرمیه‌نین ۲۷۲ کیلومتر لیگینده یئر آلیبدیر. بوُ شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۶۰۰متر یوّکسک لیکده اوْلاراق ش۱۳۷۵ده جمعیتی ۱۲۲۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش لیگی۲۸۷۰ کیلومترمُرَبّع دیر، اؤنجه‌لر آدی عربلر ایدی، بؤلگه اوّچ یئره بؤلوملەنیر: گوّنئی چایباسار، قره قویون، گچلرات، بعضی تاریخی سندلر بو بؤلگه ده آراز چایی اوّستونده "عربلرکؤرپوسو" آدیندا اسکی بیر گئچیش کؤرپوسوندن بحث ائدیر، البته ایندیلیکده بو کؤرپودن اثر گؤرونمور[۱۰۰](۵۷).

پلک لو..pələklu [اؤزل آذ] هشتَری ده داغ آدی {پلنگ+لو}.

پللەمک..pəlləmək [تاثیرلی ائیلم] مانع توْرَتمک، پل ووُرماق (فا:بهم زدن).

پلمه..pəlmə [صفت] چنلی هاوا، توتقون و آیدین اوْلمایان، یاری ایشیق "هاوا پلمه دی: هاوا بوُلود دور" (فا:هوای گرفته). {بورمک› بورمه› پورمه› پولمه› پلمه، باخ: بوّرومک[۵]}.

پلمه‌لنمک..pəlmələnmək [تاثیرسیز ائیلم] رنگلری چیخاراق بیربیرینه قاریشماق، آلا بولا اوْلماق (فا:رنگ گرفتن).

پَلَن..pələn [اؤزل آذ] ایبی[۷].

پلنگ..pələng [آذ، فا] باخ: قافلان. tiger

پلنگ—..pələng- [اؤزل آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

پَل‌ووُرماق..Pəl vurmaq [س،] انگل اوْلماق، بیر ایشی بیربیرینه ووُرماق، پللەمک (فا:بهم زدن) {فا›پر›[۶]}.

پلوْتوکراسی..plotokrasi [آذ، فرانسیزجا] زنگین‌لر بگلیگی (فا:پلوْتوکراسی).

پلوْتون..ploton [آذ، یونانجا] گوّنش‌سیستمینده نئپتوْن‌دان سوْنراکی گزه‌ین.

پلوْمب..plomb [آذ، لا] قورشون لانمیش بلگه و هر شئی (فا:پلمپ).

پلوْو..plov [باخ] پیلوْو.

پلوْوجا..plovca [اؤزل آذ] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

پلوُرالیزم..pluralizm [آذ، فرانسیزجا] چوغولجولوق (فا:ـ).

پله..pələ [صفت] یاستی، ائنلی" پله‌قوُلاق، پله‌بیغ" {پالاز قوُلاق}.

پله‌سنگ..pələsng [آذ، بیتگی] پله‌سنگ آغاجیندان و توّرلو بیتگی‌لردن چیخاریلان قوْخولو بیر مادّه.

پله سنگ آغاجی..pələsəng ağacı [آذ، بیتگی] گوّنلوک و اؤد آغاجی کیمی بعضی تورلریندن خوش قوْخولو ماده‌لر الده ائدیلن، بعضی‌لری‌نین تخته‌لریندن دوْغراماچیلیقدا یارارلانیلان بیر ایستی اؤلکه آغاجی (فا:درختی). commiphora opobalsamum halsamadendron

پلیت..pəlit [اؤزل آذ] مئشه آغاجی‌نین چیچگی[۷].

پلیتا..plita [اؤزل آذ] آذربایجان‌دا آدا آدی[۲۴۰].

پُلیس..polis [آد] شهر قوروقجوسو، باخ:پوْلیس(فا:پلیس). police

پلیستوسئن..plistosen [آد، فیزیک] بوُزول دؤنمی (فا:پلیستوسن).

پلین..pəlin [آد، بیتگی، یونانجا] توپلاشیق گیللردن، یاپراقلاریندا و چیچک‌لرینده چوخ آجی بیر ائسانسی اوْلان اوْتسوْو بیربیتگی، آبسئنْت آدلی ایچکی بو اوتلا دوزه‌لیر، آجی یاوشان، (فا:خاراگوش، افسَنطین). artemisia absinthium

پلیوْسئن..pliosen [آد، فرانسیزجا] اوُچونجو چاغین سوْن دؤنَمی(فا:ـه). pliocene

پمبه..pəmbə [آد، ت‹پاموق›] آغ و بیر آز قیزمیزی آچیق رنگ(فا:صورتی)

پمبه قورُدو..pəmbə qurdu [آد، دیرگی] پامبوق و بامیه تارلالاریندا ضرره یول آچان قیرمیزیمسی تیرتیل (فا:نوعی کرم مضر پنبه).

پمبه‌لشدیرمک..pəmbələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] پمبه رنگینه گتیرمک (فا:صورتی‌نمودن).

پمبه‌لشمک..pəmbələşmək [تاثیرسیز ائیلم] پمبه‌رنگی آلماق (فا:صورتی‌شدن).

پناس..pənas [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

پناه..pənah [آد، فا] سیغما، آرخا، کؤمک ایسته‌مه (فا:پناه).

پناه کندی..pənah kəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.مراغادا(پناه-علی) داغ آدی.

پناهگاه..pənahgah [آد، فا] سیغیناق، سیغیاناجاق یئر (فا:پناهگاه).

پنبه..pənbə [آد] باخ: پامبوق.

پنبه‌جوق..pənbəcuq [اؤزل آد] پاماجیْق: زنجان دا کند آدی.

پنجره..pəncərə [آد، فا] تیکینتی‌لرده جامدان دؤزه‌لن بؤلوم، آققیشقا، توْنلوک (فا:پنجره).

پنجشنبه..pəncşənbə [آد، فا] ۱-جوما‌آخشامی، چارشنبه گونوندن سونراکی گون (فا:پنجشنبه). Thursday ۲-مشهد ده کند آدی.

پنجعلی خاراباسی..pəncəli xarabası [اؤزل آد] بیله سوار دا کند آدی.

پنجَک..pəncək [آد، فا ‹پنجه+ک›] آرخالیق.

پنجه..pəncə [آد، فا] جایناق، ال ویاآیاق ایچی (فا:پنجه).

پنجه‌سینه دوْشمک..pəncəsinə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] الینه دوْشمک.

پند..pənd [آد، فا] اؤیود.

پند نامه..pəndnamə [آد، فا] اؤیود بلگه (فا:پند نامه).

پندام..pəndam [آد] سو یولونون توتولماسی(فا:گرفتگی آب).

پنس..pəns [آد] سانجاق. pence

پنگوئن..pənguən [آد، دیرگی] پرده آیاقلی، اوُجای بؤلگه‌لرینده یاشایان، سیرتی قارا، کؤکسوآغ، ایی اوْزن، دنیز حئیوانلاری ایله بسله‌نن، بویو ٤٠سانتیمتردە بیرقوش. aptenodytes patagonica

پنهان..pünhan [صفت، فا] گیزلی، خلوت (فا:ـه).

پنیر..pənir [آد، فا] مایا ووُرولموش سوتدن اله گلن برک ویا یاری برک اورون، (فا:ـه)chees

پنی‌سیلین..penisilin [آد] بیر نوع آنتی بیوتیک (فا:ـه). pencillin

پوْئتیک..poetik [صفت،یونانجا] شاعرلیک‌ویارادیجیلیقلاباغلی (فا:شاعرانه).

پوْئزییا..poezia [آد، یونانجا] ۱-قوشما، شعر، نظم. ۲-شاعرانه‌لیک، لیریزم، ظریف لیک، گؤزللیک، بدیعی لیک[۹].

پوْئما..poema [آد، یونانجا] منظوم حکایه، ژانئر (فا:منظومه).

پوْآن..poən [آد] امتیاز (فا:پوئن).

پوْپ..pop [آد، فرانسیزجا] خالقا عاید اوْلان، پوْپ موُزیگی (فا:پاپ).

پوْپولار..popolar [آد، فرانسیزجا] ۱-خالقین ذووقونا اوُیقون، خالق طرفیندن توتولان. ۲-هرکسین تانیدیغی، "هوشنگ جعفری گنج چاغیندا پوپولار بیر شاعیر اوْلدو"[۲].

پوْپولاریته..popolarite [آد، فرانسیزجا] خالقجا سئویلمه اوْرانی، توُتولما[۲۱۸].

پوْپولیزم..popolizm [آد، فرانسیزجا] پوْپوْلیسم: خالقچیلیق، خالق یارداقچی‌لیغی[۲۱۸].

پوْتا..pota [آد] عادتا دوْغوز و آیی بالاسینا دئییلر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بوتیق›: سوقابی، توُلوق، سن‹بوُتالیغ›اینک-بالاسی، باخ:بوتا/ بیتمک}.

پوْتا بوْی(لو)..pota boy(lu) [آد] بوْیو کیچیک لاکین کؤک، کوْپیوش.

پوْتاسیوْم..potasiom [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۱۹، آتوم آغیرلیغی ۳۹,۱، اریمه نُقطه‌سی ٦۲,۵ درجه، ۱۵درجه ده موُم کیمی اوْلان، یوْغونلوق ٦۲,۵، قیسالتماسی K.

پوْتقا..potqa [آد] کوْچه و خیابان قیراغیندا قوْیولان و قاروْوول چولوق و یا بالاجا شئیلر ساتماق اوْچون استفاده اوْلونان کابین. {روسجا بوُدکا› باخ:بوُد، پوُتلوق}.

پوْتو..potu [اؤزل آد] گؤیچای‌دا کند آدی[۲٤۰].

پوْتوق..potuq [باخ:پوتلوق] ۱-دوْلو، شیشمان(فا:چاق)۲-(ت‹بوْتو، بوْتوق›) دوه‌بالاسی.

پوْتوُن..potun [آد، فرانسیزجا] چکمه‌دن بالاجا آیاقلی بیرنوع گؤن آیاق قابی، بیر نوع باشماق (فا:پوتین). boot

پوْخ..pox [آد] ۱-دیشقی، مدفوع (فا:پخ). Feces ۲-(مج) خوْر گؤرولن بیر کیمسه ویا وضعیت، پیس "پوْخ حریف، پوْخا باتماق، ایش پوْخا دؤشدو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بوْق›؛ بو کلمه اینگیلیزجه bogسؤزونونده کؤکو اولمالیدیر}.

پوْخ آتماق..pox atmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی لکه‌له مگه چالیشماق، پیسله‌مک.

پوْخ ائتمک..pox etmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی پوْزماق، بیرینی خارابلاماق.

پوْخ بؤجگی..pox böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی‌لاردان، پیسلیک بوجگی (فا:نوعی حشره). Geoturpes stercorarius

پوْخ پوْسور..pox püsür [صفت] جان سیخان، خوْشا گلمه ین.

پوْخ جانینا اوْلسون..pox canına olsun [دئییم] بیرینی لکه‌له‌مک، پیسله‌مک.

پوْخ سوْدوک..pox südük [آد] آت آشغال (فا:آت آشغال). fecal matter

پوْخ قاریشدیرماق..pox qarışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی پوْزاجاق بیچیمده داورانماق.

پوْخ یئمک..pox yemək [تاثیرسیز ائیلم] یاخیشیق‌سیز بیر ایش گؤرمک.

پوْخ یوْلونا گئتمک..pox yoluna getmək [تاثیرسیز ائیلم] یاوا بیر ایش اوْچون گوْدازا گئتمک.

پوْخا نسبت تَزک عنبردیر..poxa nisbət təzək ənbərdir [دئییم] چوْخ کؤتو بیر شئیین یاننیدا اوْندان آز کؤتو شئی یاخشی راقدیر.

پوْخته..poxtə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پیشمیش، یئتگین (فا:پخته).

پوْخدان‌اله‌گلن..poxdan ələ gələn [دئییم] یاوا بیر شئی اوْچون.

پوْخدان‌عمله‌گلن..poxdan əmələ gələn [دئییم] یاوا بیر شئی اوْچون.

پوْخلاشماق..poxlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤتووضعیته گیرمک، خارابلاشما

پوْخلاماق..poxlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی کؤتو وضعیته سالماق، خارابلاماق.

پوْخلانماق..poxlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤتو وضعیته دوْشمک، خارابلانماق.

پوْخلو..poxlu [صفت] پوْخو اوْلان، پیس.

پوْخلوق..poxluq [آد] پوْخلو بیر وضعیت، پیسلیک.

پوْخو پوْخونا..poxu poxuna [ظرف] بوْشو بوْشونا، یوْخ یئره.

پوْخو چیخماق..poxu çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی ویا ایش یارارسیز حالا گلمک.

پوْخون بیری پوْخ..poxun biri pox [صفت] یاوا بیری اوْچون سؤیله‌نیر.

پوْخون سوُیو..poxun suyu [صفت] پوْخدان پیس اوْلان، بیر نوْع سؤیوش.

پوْرتاغال..portağal [پوْرتاغالجا، آد] توُرونج گیللردن، یاپراق قیراغی دوْز، آغ دنیز قیراقلاریندا یئتیشن بیرآغاج و بونون قیرمیزی ساری رنگلی میوه سی‌نین قابیغی خوش قوخولو، سولو، ویتامین‌لی (فا:پرتغال). citrus aurantium، orange

پوْرترئ..portəre [آد،فرانسیزجا] بیر کیمسه‌نین چکیلمیش تصویرلری.

پوْرترئت..portəret [آد،فرانسیزجا] بیر کیمسه‌نین چکیلمیش تصویرلری.

پوْرس..pors [آد، لا] بیرنفرلیک اوْلان یئمک و یا ایچکی (فا:پرس).

پوْرسوُق..porsuq [آد، دیرگی] ۱-سو قییی‌لاریندا قازدیغی دلیک لرده یاشایان، اوْت و اتله بسله‌نن، توْلکو بؤیوکلوغونده، پیس قوْخولو، امجک‌لی بیر حئیوان، توْکلری فیرچا دوْزلتمگه الوئریشلی اوْلماغینا خاطر انصافسیزجا آولانیرلار meles، badger ۲-(مج) پوْرسوموش، کؤک و شیشگین (فا:چاق).۳-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان‌آدی[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پوْرسموُق، پوْرسوق› سن، باخ:بوُسماق}.

پوْرسوق‌آغاجی..porsuq ağacı [آد، بیتگی] پوْرسوق گیللردن، یاپراقلاری ایینه کیمی، یاز قیش یاشیل و بیر اوْرمان و بزک آغاجی (فا:سور). taxus baccata

پوْرسوقلو..porsuqlu [اؤزل آد] میانادا کندآدی {پورسوغو چوخ؛ بوللوق یئر}.

پوْرسوق‌گیللر..porsuqgillər [آد، بیتگی] آچیق توْخوملولاردان بیتگی سوْیو؛ اؤرنک: پوْرسوق آغاجی (فا:نوعی درخت جنگلی).

پوْرسوما..porsuma [آد] پوْرسوماق ایشی.

پوْرسوماق..porsumaq [س، باخ:بوُسماق] ۱-بیر یئره ییْغیشیب دوُرماق، قوشلار اوچارکن ییغجاملاشمیش حال تاپماق پیْرسیماق، (فا:یکجاجمع شدن). to become rotten ۲-(مج)هیسلنمیش آدام اوْتوروب فیکره جومماق.

پوْرسوْوا..porsova [اؤزل آد] یاردیملی‘دا کند آدی[۲۴۰].

پوْرسیماق..porsımaq [باخ] پوْرسوماق.

پوْرسیا..porsiıa [باخ] پوْرس.

پوْرنوقرافی..pornoqrafiı [آد، فرانسیزجا] ۱-آچیق ساچیق یایین ویا رسیم. ۲-ادبه آیقیری یایین و یا کتاب (فا:پوْرنوگرافی).

پوْروق..poruq [آد، بیتگی]باخ: قوُرباغا اوْتو.

پوْز..poz [آد، فرانسیزجا] دوُروش (فا:پز).

پوْز وئرمک..poz vermək [تاثیرلی ائیلم]اؤزونو گؤسترمک (فا:پزدادن). to put on airs

پوْزاج..pozac [تاریخی اؤزل آد]پوْزوجو، یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی-گئچن بیربگ[۷].

پوْزاچ توْتوق..pozaç tutuq [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

پوْزان..pozan [آد] ۱-سیلن، میداد سیلن، یازی‌لاری‌سیلمه‌یه یارایان رئزین‌پارچاسی (فا:مدادپاک کن) eraser ۲-پوْزوجو، دؤشمانی یئنیب داغیْدان. ۳-سلجوُقلولار و آتیلای خان دؤنَمی هوُن اوْردوباشی‌لاریندان. اینسان‌آدی: پوْزاناآلپ، پوْزاناآبا، پوْزانچوُر، پوْزانخان، پوْزانَر.

پوْزدوُرما..pozdurma [آد]پوْزماق ایشینی گؤردورمه (فا:بهم زنی).

پوْزدوُرماق..pozədurmaq [اتد، سن]پوْزماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس بهم زدن، حذف کردن، پاک کردن).

پوْزدورتماق..pozdurtmaq [اتدیرگن ائیلم]پوْزدورماق، پوزماق ایشینی گؤردورمک.

پوْزدورولماق..pozdurulmaq [ایلسیز ائیلم]پوزدورماق ایشی گؤرولمک (فا:بهم زده شدن، حذف شدن، پاک شدن).

پوْزغون..pozğun [صفت]باخ:پوْزقون.

پوْزقون..pozqun [صفت]پوْزغون: ۱-پوْزولموش(فا:بهم‌خورده)۲-(مج) اخلاق‌سیز. ۳-نظام‌سیز (فا:آشفته). disturbed

پوْزقان..pozqan [اؤزل آد] ۱-پوْزان ۲-پوْز+ قان[۷].

پوْزقون‌اوْلماق..pozqun olmaq [تاثیرسیز ائیلم]پوزولماق(فا:آشفتن). tobe disturbed

پوْزقونا اوُغراماق..pozquna uğramaq [تاثیرسیز ائیلم]پریشانلیغا دوْشمک.

پوْزقونجو..pozquncu [آد، صفت]پوزولماغا سبب اوْلان، پوزقون لوق یارادان (فا:اخلالگر). sanboteur

پوْزقونجولوق..pozqunculuq [آد]باخ: پوزوجولوق (فا:اخلالگری).

پوْزقونلاشدیرماق..pozqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]پوزقون حالا گتیرمک، پوزوب داغیتماق (فا:بهم ریختن).

پوْزقونلاشماق..pozqunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]پوْزقون اوْلماق، پیس لشمک، خاراب لاشماق (فا:بهم ریختن).

پوْزقونلوق..pozəqunluq [آد]پوْزوق اوْلما، قاریشیقلیق (فا:آشفتگی).

پوْزما..pozma [آد]پوْزماق ائیلمی (فا:الغاء). abrogation

پوْزماجی..pozmacı [آد]اسکی‌شئیلری آلیب پوْزاراق پارچاپارچا ساتان.

پوْزماق..pozmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر بیرینه ووُرماق، نظام‌سیز حالا سالماق، آنلاشمانی بیربیرینه ووُرماق "سرحدّی پوْزماق، ساکت‌لیگی پوْزماق". (فا:به هم زدن). to disturb ۲- تمیزله‌مک و سیلمک و یا بیر یازینین اوْستونه خط چکمک "یازینی پوْزماق"(فا:حذف کردن، پاک کردن){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن ‹بوْزماق›: پوْزماق، ییخماق؛ بوْز سؤزوندن: وئریمسیز چؤل و رنگینی آنلادیر و بو مفهوم فعلین اساس معناسیدیر}.

پوْزوجو..pozucu [صفت، سن‹پوْزقوجو›]پوْزان، پوْزقون ائدن (فا:مفسد، اخلال گر). seditious

پوْزوجولوق..pozuculuq [آد]پوْزوجونون گؤردوغو ایش (فا:اخلال گری).

پوْزوشماق..pozuşmaq [قا]آرالاری بیربیرینه دیمک (فا:بهم خوردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پوْزوشوق..pozuşuq [صفت]پوْزولموش، آرالاری ووُرولموش (فا:آشفته).

پوْزوشوقلوق..pozuşuqluq [صفت]پوْزولموش وضعیت، آرالاری بیربیرینه ووُرولما (فا:آشفته گی).

پوْزوق..pozuq [صفت] ۱-دؤزگونلویو قالمامیش، پوْزولموش (فا:فاسد، بهم‌خورده) corrupt ۲-پوْزولوب سیلینمیش(فا:پاک شده). ۳-سیخینتی‌لی، قیزقین، قاریشیق، کؤتومسر، گرگین، حُضورسوز (فا:ناراحت). ٤-تورک خالق چالقی آلتلرینده باغلامادان بؤیوک و مئیدان سازلاریندان کیچیک ۹ تئللی بیر ساز (فا:نوعی ساز). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پوْزوق چالماق..pozuq çalmaq [تاثیرسیز ائیلم]جانی‌سیخیلماق.

پوْزوق لاما..pozuqlama [آد]ابطال (فا:ابطال). annuling

پوْزوق مال..pozuq mal [آد]یاوا مال (فا:بُنجل). junk

پوْزوقجا..pozuqca [ظرف]بیرآز پوزوق (فا:کمی بهم ریخته).

پوْزوق‌دوْزن..pozuq düzən [صفت]پوْزوق‌دوْزنتی، دوزه‌نی‌پوْزقون، دوْزنسیز.

پوْزوقلوق..pozuqluq [آد، سن] ۱-سیخینتی، اوزونتو. ۲-پوْزوق اوْلما وضعیتی، فساد (فا:فساد). corruption

پوْزولما..pozulma [آد] ۱-بُطلان nullification ۲-انحطاط (فا:قهقرا). degeneration

پوْزولماز..pozulmaz [صفت] پوْزولمایان، باشقا شکله دوشمه ین، دییشمز (فا:نا زدودنی).

پوْزولماق..pozulmaq [بل] ۱-سیلینمک، پوْزماق ایشی گؤرولمک "یازی‌پوْزولماق"۲-عادی‌قایدا و نظامی‌بیربیرینه ووُرولماق، دَییشیلمک "ساچلاری پوْزولدو، اجلاس پوْزولدو". ۲-(س) دؤزلوگونو ایتیرمک، پیس‌لشمک، خسته‌لیگی آغیرلاشماق (فا:بهم ریختن). to be disturbed {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

پوْزولموش..pozulmuş [صفت] ۱-اوستوندن خط چکیلمیش یازی، قارالانمیش، سیلینمیش. ۲-بیربیرینه دَیمیش، قاریشمیش "احوالی پوْزولموش، دسته، پوْزولموش ایش، پوْزولموش آدام" (فا:محذوف). cancelled, omitted

پوْزولوش..pozuluş [آذ] پوْزولماق ایشی. محذوف، ملغی (فا:منفسخ).

پوْزولوشماق..pozuluşmaq [قا] آرالاری دَیمک، کؤسوشمک.

پوْزوم..pozum [آذ] پوزولماق ایشی. محذوف، ملغی (فا:منفسخ).

پوْزونتو..pozuntu [آذ] بیربیرینه دَیمه، اختلال. derangement

پوْزیترون..pozitron [آذ، فرانسیزجا] پوْزیتیو الکترون (فا:~).

پوْزیتیو..pozitiv [آذ، فرانسیزجا] اوْلوملو (فا:مثبت).

پوْزیتیویزم..pozitivizm [آذ، فرانسیزجا] اوْلومجولوق، اوْلارجی‌لیق (فا:~).

پوْزیسیوْن..pozision [آذ، فرانسیزجا] دوُروم، وضعیت، حالت [۲۱۸].

پوْسا..posa [آذ] ۱-سوُیو آلینمیش هرجور یئیه‌جک ماده‌نین آرتیغی ۲-دمیرآتیغی [۲] (فا:تفاله‌فلزات) {محتملاً پوْزماق‌دان}.

پوْست..post [آذ، فرانسیزجا] باخ:پوْست

پوْستا..posta [آذ، فرانسیزجا] پوْست:بیر شئیین مُحافظه ائدیلدیگی یئر و بؤلگه. ۲-گؤرَو، وظیفه. ۳-مکتوب کیمی شئی‌لری یئیه‌لرینه یئتیرمک‌له گؤرَو لندیریلن قوُرولوشا وئریلن آد.

پوْست..post [اؤزل آذ] بوْست: خیاو دا کند آدی {پوُسماق دان}.

پوْستئر..poster [اینـ آذ] دوُوار رسیمی (فا:پوْستر).

پوْستاچی..postaçı [آذ، فرانسیزجا] پوْستا ایشینده ایشله ین.

پوْشئت..poşet [آذ، فرانسیزجا] بالاجا توربا "چای پوشئتی".

پوْکئر..poker [آذ، فرانسیزجا] بیرجوْر ورق اوْیونو (فا:پوْکر). poker

پوْلاد..polad [آذ] ۱-چلیک؛ دمیرله کاربوْنون بللی مقدادا قاریشما-سیندان اله گلن بیر مئتال. ۲-پوْلاددان قایریلمیش. ۳-چوْخ گوْجلو، قوّتلی "پوْلاد قوْللو" (فا:فولاد). steel ٤-بوُ کلمه آذربایجان اؤزبکستان و چوْخلو توْرک بؤلگه لرینده یئر آدی کیمی ایشله‌نیر. م۱۵جی‌عصرده پئچه‌نک بگلرینین بیری بوُلا آدینداییر و بوُ سؤزون دَییشیمی بوُلاد/ پوْلاد اوْلابیلیر، ماناس داستانیندا جوْلای‌ین اوْغلو پوْلاد دیر و بگدیلی بوْیونا باغلی عربلی اوْیماغی‌نین بگی احمد تیرکن پوْلاد‌دیر. ساسانی علیهینه ساواشان اسکیتلرین (قوْ: اشکناز) باشچی‌سی کوْرپوْلاد ایدی (م۵۷۵) و گئنه همان دؤور چوْروه çoruh بوْیونون بؤیوگو قوُرُوپوْلاد ساسانیلر علیهینه جبهه آشدیغی بیلینیر [۲۱۹] {دده، فا› باخ: پالیت› پال، بال}.

پوْلادخانلی..poladxanlı [اؤزل آذ] شاهسون ائلی بوْیلاریندان [۳، ۱۰۸].

پوْلادقایا..poladqaya [اؤزل آذ] ساغلام، قایاکیمی گوجلو، اوْغلان-آدی(فا:نام‌پسر)

پوْلادلو..poladlu [اؤزل آذ] بیله سوار و اوُرمیه ده کند آدی.

پوْلارا..polara [اؤزل آذ] یاردیملی‌دا چای آدی [۲۴۰].

پوْلاریزاسیون..polarizasion [آذ، فرانسیزجا] اوُجای‌لانما، قطب‌لانما(فا:~).

پوْلئمیک..polemik [آذ، فرانسیزجا] سؤز دالاشی، دالاشما، قلم قاوقاسی [۲۱۸].

پوْلوْ.. Polu [اؤزل آذ] چین توْرکلری بوْی‌لاریندانديير [۱۵۸-۸۱].

پوْلی..poli [اک، یو:چوْخ] اؤن اک اولاراق بعضی کلمه‌لرله بیرشئیین چوخلوغونو نشان وئریر "پوْلی تئکنیک"(فا:پلی).

پوْلی‌آرتریت..poliartrit [یو: چوْخ و اوْیناق، آ، طب] بدن ده اوْیناق یئرلین التهابی (فا:~).

پوْلی‌آندری..poliandri [آذ، فرانسیزجا] چوخ ارلی‌لیک (فا:چند شوهری).

پوْلی‌ائستئر..polister [آذ، فرانسیزجا] رنگ کیمی قوْرویوجو و سایدام ماده.

پوْلیب..polib [آذ، یونانجا] چوخ آیاقلی بیر دنیز حئیوانی (فا:~). polyp

پوْلی‌تئکنیک..politexnik [آذ، یو:چوْخ و صنعت] تئکنیک ین مختلف ساحه‌لرینه عاید اوْلان اوْخول یئری (فا:پلی تکنیک).

پوْلی‌تئکنیکوْم..politeknikom [آذ، یونانجا] اوْرتا پوْلی تئکنیک مکتبی و اوْخولو.

پوْلی‌تئیزم..politeizm [آذ، فرانسیزجا] چوخ تانری جی‌لیق (فا:پلی‌تیزم).

پوْلیتیک..politik [آذ، فرانسیزجا] سیاسال (فا:پلیتیک).

پوْلیتیکا..politika [آذ، فرانسیزجا] سیاست (فا:سیاست).

پوْلی‌ژئنی..polijeni [آذ، فرانسیزجا] چوخ قاری‌لی‌لیق (فا:چند همسری).

پوْلیس..polis [آد، آلمانجا] شهرلرده گوونلیگی ساخلاماق اوچون اولان قورولوش و اونون گؤرولیلری (فا:پلیس). police

پوْلی‌فونی (پوْلی فونیک)..polifoni (poli funik) [آد، فرانسیزجا] ۱-چوخ سسلی لیک. ۲-چوخ یؤنلو (فا:ـد).

پوْلیقوْن..poliqon [آد، فرانسیزجا] ۱-چوخ قوْللو، چوخ گئن. ۲-آتشلی سلاح‌لارلا آتش آچیلان یئر، آتیش یئری (فا:چند ضلعی).

پوْلی‌کلینیک..poliklinik [آد، فرانسیزجا] مُختلف خسته‌لیکلره باخیلان یئر (فا:ـ).

پوْلی‌گام..poligam [آد، فرانسیزجا] چوخ اثشلی (فا:چند همسری).

پوْلی گونئی..poli güney [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

پوْلیمئر..polimer [آد، فرانسیزجا] مولکول توْخولاری تکرارلانان و بو شیوه ایله دوزه‌لن ماده‌لر (فا:پلیمر).

پوْلیوئر..poliver [آد] بیر نوع اوست گئییمی (فا:پلیور). pull-over

پوْماد..pomad [آد، فرانسیزجا] پُماد:دری ویا ساچا سؤرتولن یاغلی و قوْخولو مرحم، یاخی.

پوْماق..pomaq [آد] رومانی اؤلکه سینده بوُلغارجا دانیشان بیر تورک و مسلمان توْپلولوغو.

پوْمپا..pompa [آد] سیوی مادی‌لری بیر نُقطه‌دن اوّست سَویه ده آیری بیر نُقطه‌یه مُنتقل ائدن آراج (فا:پمپ). pump

پوْمپاژ..pompaj [آد] پوْمپالاما.

پوْمپالاماق..pompalamaq [تاثیرلی ائیلم] پوْمپ ایله سوُ وسیوی شئیی منتقل ائتمک.

پوْمپوُل..pompul [آد] ۱-کَکیل، باشدا ساچ دسته‌سی "پوْمپوللو توْیوق". ۲-قوُزی آذربایجاندا قادین آدی کیمی ایشله‌نیر[۱۱۲].

پوْند..pond [آد] ٤٥٠ گرم آغیرلیغیندا چکی آدی (فا:ـ). pound

پوْنزا..ponza [آد] ایکی‌سیر یاریم حدودوندا بیر آغیرلیق اؤلچوسو (۱۸۷٫۵گرم) (فا:واحد وزنی قدیمی).

پوْوزوشوقلوق..pouzuşuqluq [آد] پوْزوق وضعیت (فا:بهم ریختگی).

پوْی اوْتو..poy otu [باخ] بوْی اوْتو.

پوْیلو..poylu [اؤزل آد] قازاخ‌دا یئر آدی[۲٤۰].

پؤپوک..pöpük [آد، باخ:پیپک] قویروق‌سومویو، قویروق (فا:دمبالچه).

پؤچ..pöç [آد] قویروق سوْخومو سؤمویو، باخ: پؤپوک.

پؤرتدورمک..pörtdürmək [ائتد] پؤرتمه‌سینه سبب‌اولماق، (اتی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

پؤرتْلَتمک..pörtlətmək [باخ] پؤرتله‌مک.

پؤرتلک..pörtlək [صفت] (گؤز اوچون) ائشیگه چیخیق گؤز، پاتلاق.

پؤرتله‌مک..pörtləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پؤرتمک، قاینار سودا پیشیرمک. to stew، to scald ۲-پؤرتوک ائتمک، قابارتماق.

پؤرتمک..pörtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاینار سوُدا پیشیرمک (تویوق و بوجور شئیلری)(فا:بریان کردن) to roast ۲-(س) شیشمک، چیخینتی‌لی شکله گلمک. ۳-قیزارماق، هیسله‌نه‌رک رنگی آتماق. {بو کلمه پیرتلاماق و پارتلاماق کلمه‌لری کیمی سس تقلیدی اولاراق سوُیون قاینامایا سسیندن آلینمادیر}.

پؤرتموش..pörtmüş [صفت] پؤرتوک اولموش (فا:برافروخته). flaming

پؤرتموک..pörtmük [صفت] پؤرتولموش (فا:بریان). grilled meat

پؤرتمه..pörtmə [آد] پؤرتمک ایشی (فا:بریان شده). grilled meat

پؤرتن قوُیو..pörtən quyu [آد] سوُیو یوُخاری فیْشقیران قوُیو (فا:چاه آرتزین). artesian well

پؤرتوشمک..pörtüşmək [فا] پؤرتوب قیزارماق.

پؤرتوک..pörtük [آد] پؤرتولموش اولان.

پؤرتولمک..pörtülmək [بلسیز ائیلم] پؤرتمک‌ایشی گورولمک.

پؤرتولموش..pörtülmüş [آد] پؤرتوک‌اولموش(فا:بریانی). grilled meat

پؤرسوک..pörsük [صفت] باخ: پوْرسوق.

پؤرشومک..pörşümək [تاثیرسیز ائیلم] سوْلماق.

پؤرنک..pörnək [آد] بیر محلّه ده ویا بیر یئرده دوْغولوب بؤیوموش-نسیل[۱۱۲]. {محتملا پَؤرتمک‌له باغلی اوْلمالیدیر}.

پؤرنک..pörnək [اؤزل آد] ۱-بوُطایفا م۱۵جی یوّزیلده آغقوْیونلو بیر-لیگینین ان اؤنملی طایفالاریندان ساییلیردی و بو حکومتین تشکیلینده بؤیوک نقشی وارایدی. ۲-ماکی دا کند آدی. {ناک سؤزو قدیم تورکجه ده تمساح معناسیندا گلیب، محتملا بوُ طایفا اؤزونو گوجلو گؤسترمک اوّچون بوُ آدلا تانیدیبدیر، پؤرنک سؤزو نسیل معناسیندادا ایشله نیبدیر، بوُ قبیله نین بؤیوکلری اؤزلرینی چنگیز نسلیندن سایارلار[۱۳٦].

پؤشله‌مک..pöşləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی و اتی قاینار سوُیا دالدیرماق، پؤرتمک، پؤرتوب توّکونو چیخارماق (فا:بریان کردن). to roast {پیشمک‌سؤزونون دَییشیک شکلیدیر[٦]}.

پؤلوک..pölük [آد، بیتگی] بیر نوع لوبیا.

پؤهراوا..pöhrava [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی {باخ: پؤره، پؤهره لنمک}.

پؤهره..pöhrə [باخ:پؤر] توْمورجوق، آغاج دییینده گؤوه‌رن زوُغ، بیج گؤیرتی، چوخ جوان بوداق و قوْل، فیدان (فا:جوانه). shoots, verdure

pöhrələnmək..pöhrələnmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغاج دییینده پؤهره گؤوَرمک (فا:جوانه زدن). ۲-bال آری سی پتک ده to shoot چوْخالماق.

pöhrələnmə..pöhrələnmə [آد] آغاج دییینده پؤهره گؤوَرمه (فا:جوانه زنی).

pöhrəli..pöhrəli [صفت] پؤهرهسی اوْلان (فا:جوانه دار).

pöhrəlik..pöhrəlik [آد] پوهره بیتمیش یئر (فا:محل درآمدن جوانه). brushwood, undergrowth, thicket

pup..pup [باخ] بوُب.

put..put [باخ] پوُتلوق.

puta..puta [آد] ۱-باخ:پوْتا، بوُتا؛ ۲- آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

putansyel..putansyel [آد، لا] گؤج و چیخار، مُمکن اوْلابیلن، اوْزه چیخان (فا:پتانسیل). potential

putduq..putduq [باخ] پوُتلوق.

putluq..putluq [آد] پوتدوق، سوُ قابی، توُلوق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پوُتیق›، دیواندا اشاره اولاراق او زامانلار آتین بود دریسیندن دوزهلن تولوغا پوتیْق/ پوْتوق دئییلیردی، بو سؤز بوُد سؤزوندن آلیناراق دوزلمیشدیر، پوتیق سؤزو دَییشهرک ایندی پوتدوق و پوتلوق شکلینده ایشلهنیر، آچیقدیرکی بو کلمه قیسالاراق پوُت، پوُتال/ موُتال/ موْتال، پیت (حلبی، سوُقابی)، پیتی، پات، پاتیل سؤزلریْنینده کؤکو ساییلیر بوکلمه بیرآغیرلیق اؤلچوسو اولاراق پوْند شکلینده لاتین دیللرینده ایشلهنیر و بللی بیر سو اؤلچوسونده اولان آغیرلیغا دئییلیر، یئنهده پوتیق سؤزو دَییشهرک بوُت، بارت، بارد، بارداق، بایدا(بادیه) کیمی فورملاردا آیری دیللره گئچیبدیر، پوْتقا سؤزو بالاجا کابین معناسیندا بوُ کؤکدن اوُزاق گؤرونمور(باخ: بوُد)}.

putur..putur [آد] کیچیک قابارجیق (فا:تاول کوچک). {پوْتوق سؤزونون دَییشمیش شکلی اولمالیدیر}.

putur putur..putur putur [صفت] پوتورو چوخ اوْلان.

putursuz..putursuz [صفت] پوتورو اوْلمایان.

putursuzluq..putursuzluq [آد] پوتورسوز اوْلما وضعیتی.

puturlamaq..puturlamaq [تاثیرلی ائیلم] پوتورلو اوْلماق.

putuq..putuq [باخ] پوُتلوق.

puç..puç [صفت] ۱-ایچی بوش empty ۲-(مج)سوْنوج سوُز، سوْنو و آخیری اوْلمایان (فا:ـ). vain {باخ: بوْش}.

puç etmək..puç etmək [تاثیرلی ائیلم] پوُچ ائلهمک: پوُچا چیخارماق (فا:پوچ کردن).

puç olmaq..puç olmaq [تاثیرسیز ائیلم] هئچ اوْلماق (فا:پوچ شدن).

puçet..puçet [ر، باخ: بوْکمک] آکبند (پاکئتلنمیش).

puça çıxarmaq..puça çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] پوُچ ائتمک (فا:پوچ کردن).

puçal..puçal [باخ: پوُچ] جئجه، پوْلوش، پوْلوشوک (فا:تفاله).

puçluq..puçluq [آد] پوچ اولما. emptiness

puçur..puçur [ظرف] ۱-توْمورجوق، آغاج توْمورجوقلاری. ۲-دامجی دامجی آخانتر، "پوُچور پوُچور تر تؤکوردو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پوْرلنمک›پوْرچوک›پوْرچور› پوُچور، باخ: پوْلوش}.

puçurpuçur tər tökmək..puçurpuçur tər tökmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشلهمکدن، ایستیدنویااوُتانماق دان تر تؤکمک.

puçurlamaq..puçurlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-توْمورجوقلاماق.۲-دامجی دامجی تر تؤکمک.

puçurlanmaq..puçurlanmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-توْمورجوقلانماق.۲-دامجی دامجی تر کیمی اولماق.

pud..pud [آد، باخ:بوُد] ۰,۵٤ کیلوگرم آغیرلیغیندا بیرآغیرلیق اؤلچوسو (فا:پوند).

pudər..pudər [آد، فرانسیزجا] توْز، توْز اوْلموش هر شئی (فا:ـ).

purə..purə [آد، فرانسیزجا] ازمه" یئرآلما ازمه سی" (فا:پوره).

pus..pus [آد] دوُمان، چن (فا:مه). fog {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: بوسماق}.

pusat..pusat [اؤزل آد] (بوُسات، باسات) ۱-سلاح؛ زِره، قوْرویوجو[۷] (فا:سلاح) ۲-اینسانآدی: پوُساتآلپ، پوُساتای، پوُسات خان(قاراخاتای‌خانی) {پوُسماقدان:دوْشمنی‌پوُسویاسالان}.

pusarıq..pusarıq [آد] ایلغیم، ایلقین، یالقین (فا:سراب). {ددهٔ پوُسماقدان، چونکو ایلغیم پوسماقایشیله گؤرونور}.

pustul..pustul [آد] ایرینله دوْلو قابارجیق ویا سیویلجه. {فارسجا پوُست سؤز ایله یاخین گؤرونور}.

pusqu..pusqu [آد] ۱-بیر یئرده گیزلهنیب بیرینی ویا شئیی پوسما ایشی، گؤدمه ایشی. ۲-پوُسولان یئر، گؤدمه یئری، (فا:کمین). ambush {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پوسوق› کمین، باخ:پوُسماق}.

pusquçu..pusquçu [آد] پوسقودا دوُران، گؤدن، گؤزلهین، پوُسان (فا:کمین کننده).

pusquda yatmaq..pusquda yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] پوُسقودا دوُرماق.

پوُسقودا دوُرماق..pusquda durmaq [تاثیرسیز ائیلم] پوساراق گؤزله‌مک (فا:کمین کردن).

پوُسما..pusma [آد] پوُسماق ایشی.

پوُسماق..pusmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین دالیندا گیزلنمک و بیرینی گؤزتله‌مک، سینمک، گؤدمک، بوُسماق (فا:کمین زدن). to make an ambush {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا پوُس کلمه‌سی دوُمان و سیس معناسیندا گلیب و پوسماق کلمه سیده بوجور شرایطه باغلاناراق گیزلین وضعیتی گؤسته ریر و بو سببه پوُس سؤزو پوُسماق فعلینین کؤکو ساییلیر، بو کلمه حرف دَییشمه سیله پوْرسوماق› پیرسیماق (میسا میسا یئریمک)، پیرسیق› پیسمیریق و پوْرسوق (تیْمبیل) کلمه‌لرینین کؤکو ساییلیر}.

پوُسو..pusu [آد، سن، دده] ۱-باخ: پوسقو، گیزله‌نن وگؤزَتله‌نن یئر. ۲- پوُسما ایشی، گوْدمه ایشی (فا:کمینگاه).

پوُسوق..pusuq [آد] باخ: پوُسو، پوُسما، سینمه.

پوُسون..pusun [آد] باخ: پوُسو، پوُسما، سینمه.

پوُسوُنچ..pusunç [اؤزل آد] التجا، سیْغینما، سینمه، پوُسمار.

پوُسوچو..pusuçu [باخ] پوُسقوچو.

پوُسولماق..pusulmaq [یلسیز ائیلم] گیزلینجه بیرینه گؤز قوْیولماق، گوْدولمک، بوُسولماق (فا:کمین زدن).

پوُسهان..pushan [اؤزل آد] پوُسخان: سوُمرلرده راحاتلیق و برکت تانری‌سی، چوْبان و حئیوانلاری قوْرویار [۲۱۱].

پوُسیان..pusian [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی [۲۴۰] {پوُسو یئری}.

پوُش آباد..puş abad [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {پوس / پوس / چن}.

پوُشته‌تالا..puştə tala [اؤزل آد] بالاکن‌ده کند آدی [۲۴۰].

پوُف..puf [آد] ۱-بیر نسنه‌نین دوشمه سسی. ۲-یئل لنمه " پوُف اوْلوب: شیشیب، یئل‌له‌نیب" (فا:پوف).

پوُفلا..pufla [آد، دیرگی] پرده آیاقلی، قوُزئی قطب‌ا (قوزئی اوْجایا) یاخین یئرلرده یاشایان، اینجه و یومشاق توکلو بیر قوش (فا:نوعی پرنده). somatera mollisima

پوُفلاما..puflama [آد] پوُف دئیه‌رک سس چیخارما (فا:فوت کنی).

پوُفلاماق..puflamaq [تاثیرسیز ائیلم] پوُف دئیه‌رک سس چیخارماق(فا:فوت کردن)

پوُفه..pufə [باخ] بوُفه.

پوُک..puk [آد] پوْک، بوْش، باخ: پوُچ (فا:ـ). hollow

پوُل..pul [آد، فا، باخ: پیلک] ۱-پارا، آغجا. ۲-بزک و سوس اوچون یارارلانان و اوْرتاسی دلیک کیچیک مئتال (فا:پول). money. ۳- بالیق دریسینده چیخان نازیک پیلک لر و بونا بنزر هرشئی، باخ: پولجوق، پیلک (فا:پولک).

پوُل‌ائله‌مک..pul eləmək [تاثیرلی ائیلم] ساتیب پوُلا چئویرمک، ساتاراق پوُل اله گتیرمک.

پوُلادؤنمک..pula dönmək [تاثیرسیز ائیلم] برک قیزارماق.

پوُل‌پارا..pulpara [آد، دا] بیرآز پول، پول موُل.

پوُل‌پرست..pulpərəst [صفت، تو+فا] پول دؤشگونو، پولوچوخ‌سئون (فا:ـ).

پوُل‌پوُل..pulpul [ظرف] خیردا پول کیمی.

پوُل‌پوُل اوْلماق..pulpul olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-خیردا پول کیمی اوْلماق، خیردا خیردا دوْغرانماق. ۲-قیزاراراق پول کیمی پاریلداماق.

پوُل‌تؤکمک..pul tökmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخلو پوُل خرجله‌مک.

پوُلجوق..pulcuq [آد، دیرگی] بالیق، سؤرونگن و بعضی امجک‌لیلرین دری‌لرینده اوْلان چوخ اینجه و بالاجا پیلک کیمی شئیلر و یاستی اوُزانتیلار، پیلک(فا:پولک). finsel، scale

پوُلجوق‌قانادلیلار..pulcuq qanadlılar [آد، دیرگی] اکلم‌باجاقلی حئیوانلارین بؤجک‌لر صینف اینده اوْلان بیرتاقیم، وُجودلاری پولجوقلارلار ویا سیخ تئلک‌لرله اؤرتولو، اممک اوچون خوْرتوملاری اوْلان، (فا:پولک بالان). lpidotera

پوُلجوقلو..pulcuqlu [صفت] پوُلجوغو اولان.

پوُلچو..pulçu [صفت] ۱-پول سئون وپول توپلایان(فا:پول دوست). ۲- نازیک واینجه پیلک کیمی شئیلری ساتان ودوزلدن.

پوُلچولوق..pulçuluq [آد] پولچونون ایشی.

پوُل‌چیخارماق..pulçıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] گلیر گؤتورمک.

پوُل‌دارتماق..puldartmaq [تاثیرلی ائیلم] بیریندن پوُل چکمه‌یه چالیشماق.

پوُل‌سوز..pulsuz [صفت] پولو اولمایان (فا:بی پول). moneyless

پوُلسوزپارا‌سیز..pulsuzparasız [صفت] ۱-پول وئرمه‌دن(فا:مجانی) ۲-یوْخسول.

پوُلسوزلاماق..pulsuzlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پولو قوُرتارماق. ۲- پولو اوْلماماق، یوخسول لاشماق (فا:بی پول شدن).

پوُلسوزلوق..pulsuzluq [آد] یوخسول لوق، پولو اوْلمایان آدامین حالی (فا:بی پولی). impecuniousness

پوُل‌قوْپارماق..pul qoparmaq [تاثیرلی ائیلم] پوُل‌دارتماق، بیریندن-پوُل‌چکمه یه‌چالیشماق.

پوُل‌قوْیماق..pul qoymaq [تاثیرلی ائیلم] پوُل خرجله‌مک.

پوُل‌کسمک..pul kəsmək [تاثیرلی ائیلم] بیریندن پوُل قوپارماق.

پوُل‌کیمی (تک) قیزارماق..pul kimi (tək) qızarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوتاناراق قیزارماق.

پوُللاماق..pullamaq [تاثیرلی ائیلم] پوللا بزه‌مک (فا:با پول آراستن).

پوُللانماق..pullanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پوللاماق‌ایشی گؤرولمک، بزنمک.۲-(تاثیرلی‌ائیلم) پول پول اوْلماق. ۳-پوللو اوْلماق (فا:پولدار شدن).

پوُللو..pullu [صفت] ۱-پوُلو اوْلان، وارلی (فا:پولدار). wealthy

پوُللوق..pulluq [آد] کوْتان.

پوُل‌مول..pulmul [آد، دا] بیرآزپول، پول پارا.

پوُل‌یئمک..pul yemək [تاثیرلی ائیلم] رؤشوت یئمک.

پوُنچ..punc [باخ] پوْنچ.

پوُنل..punəl [اؤزل آد] هشتپر ده کند آدی.

پوُوُرا..puura [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی اوْلگن'ین اوْغلو[۲۱۱].

پوُهو..puhu [آد، دیرگی] بایقوش گیللردن، قایالیق‌لاردا یاشایان، اوْزنلوغو ٦٥سانتیمتر، سیرتی توتقون قهوه رنگی بیرقوش نوْعو، باخ بوبو (فا:نوعی پرنده). bubo bubo

پوْپوک..püpük [باخ] پیپیک.

پوْتور..pütür [آد] کیچیک قابارجیق، چیخینتی، پوْروز.

پوْچور..püçür [ظرف] باخ: پوُچور.

پوْر..pür [آد] ۱-شام و آردیج کیمی آغاجلارین ایینه کیمی یاپراقلاری. ۲-آلچی داشی {باخ: پوْرلنمک، پوْلوش}.

پوْرتوشمک..pürtüşmək [باخ] پؤرتمک.

پوْرتوک..pürtük [آد] باخ: پؤرتوک.

پوْرتوکلو..pürüklü [آد] باخ: پؤرتوکلو.

پوْرچک..pürçək [آد] باخ:پوْرچوک (فا:گیسو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹پورچک، پورچکلنمک›:اینسان کاکولو، آتین پرچمی، سن، بوْروجک، باخ، بوْرومک}.

پوْرچکلنمک..pürçəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: بیرچکلنمک، پورچک‌لی اوْلماق (فا:گیسودارشدن) {ت: یله‌سی و ککیلی چیخماق}.

پوْرچور..pürçür [آد] توْمورجوق، باخ:پوُچور {باخ: پوْلوش}.

پوْرچوک..pürçük [آد] ۱-ساچ، تئل، بیرچک (فا:گیسو) ۲-باخ:پوْلوش ۳-یئل آپاران بالاجا شئی‌لر، قار پوْرچوگو {باخ: پوْرچک}.

پوْرچوک لو..pürçüklü [صفت] پورچکلی، بیرچکلی (فا:گیسودار).

پوْرچوم .. pürçüm [آد] "پارچانین پوْرچومو"، پارچانینی آرتیق ساپلاری و کسیلمیش ساپلاری. (قاپاناق: خسرو)

پوْرسومک..pürsümək [تاثیرسیز ائیلم] اپریمک، باخ: پوْرسوماق.

پوْرچوم..pürçüm [باخ] پیْرچیم.

پوْرلنمک..pürlənmək [تاثیرسیز ائیلم] توْمورجوق‌لانماق‌و قیلچیقلانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پوْرلوک..pürlük [اؤزل آد] همدان-باهار دا کند آدی {پورلنمک و اوْره مک سؤزوندن}.

پوْرموسو..pürmüsü [اؤزل آد] پیرموُسی: خوی دا کند آدی.

پوْروْ .. pürü [اؤزل آد] آلتای ت-ساقای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

پوْروز..pürüz [آد، باخ: پوْلوش] بیر شئیین دوزگونلوغونو پوزاجاق چیخینتی.

پوْروج..pürüc [اؤزل آد] پوْروچ: کیوی ده چای آدی {پؤهره لنمک سؤزوندن قونچالانماق مفهوموندا دوْزه‌لیبدیر}.

پوْس..püs [آد] داغدان‌چیخان‌بوُخار و دوُمان {باخ:پوْسکورمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پوْس‌اَندیز..püsəndiz [اؤزل آد] هشتَری‌ده کند آدی {پوْس+آن+دوْز: یوْکسک دوُمانلی دوْز}.

پوْستوکان..püstükan [اؤزل آد] اوُجاندا کند و چای آدی {پوْس+دیک+آن}.

پوْسته..püstə [آد، فا] بیربیتگی آدی (فا:پسته).

پوْسته مُربّاسی..püstə murbbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا (فا:مربای پسته).

پوْسته‌بَگلی..püstəbəyli [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

پوْسته‌شیکارقیزی..püstə şikarqızı [بازار] م۱۸۸۰دا شیروان دا (تکله-مُرادلی طایفاسی) دوْنیایا گلیب و ۱۹٤۷ ده دونیادان کؤچوبدور، اوْندان تورکجه شعر و بایاتی قالیبدیر[۵۲].

پوْسکورتج..püskürtəc [باخ: پوْسکورمک] یئل‌له سپن آراج (فا:افشاننده، نازل). nozzle , pulverizator

پوْسکورتمک..püskürtmək [انتدیرگن ائیلم] پوسکورمک ایشینی گؤردورمک (فا:افشاندن).

پوْسکورتو..püskürtü [آد، یئرب] پوسکورمه ایله آتیلان شئی، یانار داغدان آتیلان اوْد و اریتنتی (فا:لاو، فوران).

پۏسکورتوش..püskürtüş [آد] پوسکورتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:فوران).

پۏسکورتولمک..püskürtülmək [بلسیز ائیلم] پوسکورتمک ایشی گؤرولمک.

پۏسکوردوجو..püskürdücü [آد] پوسکورتمک ایشینی گؤرن (فا:فوّاره).

پۏسکورک..püskürək [آد] سیوی شئیلری پوسگورن وسیله (فا:فوّاره).

پۏسکورمک..püskürmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پوفله یه‌رک سپمک، آغزیندان سویو توزکیمی چیخارماق (فا:افشاندن). ۲-پاتلایاراق ائشیگه تۏلازلاماق، پوفله یه‌رک ائشیگه آتماق. {دیواندا ایشله‌نن پۏس (چم) سؤزو پوسکورمک سؤزونون کؤکودور، چونکی پوسکورمکده یئل و هاوانین چیخماسی کیمی بیر اتفاق دوشور[۶]}.

پۏسکورمه..püskürmə [آد] پۏسکورمک ایشی (فا:فوَران). irruption

پۏسکورن..püskürən [آد] پۏسکورمه ایشینی گؤرن (فا:فوران کننده).

پۏسکوروک..püskürük [آد] یانار داغ طرفیندن پوسکورولموش و آتیلمیش شئیلر (فا:موادفوران شده از آتشفشان).

پۏسکول..püskül [آد] بزک اوچون سالانیلان شئی، سارقیق، آسیلی دوُران سوّس و بزک(فا:منگوله). {پۏسکورمک‌دن}.

پۏسکول قوُیروقلار..püskül quyruqlar [آد، دیرگی] وُجودلاری نئچه اۏزون تئلکله سوْنوچلانان، قانادسیز، اینجه، یوُموشاق، گۏموشجون کیمی اوْلان بؤجک‌لر تاقیمی (فا:تیره ای از حشرات).

پۏسلو..püslü [صفت] باخ: سوّسلو پۏسلو.

پۏسلودره..püslüdərə [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {پۏسلو و دومانلی دره، باخ : پۏس، بو کندین آدی اصلینده پۏسلودره اولمالیدیر که حرف دَییشمی سوْنوجو پوُلوسدره / پۏروسدره/ پۏروستر شکلینه گلیبدیر}.

پۏسور..püsür [باخ] پوخ پوسور.

پۏسورلو..püsürlü [صفت] باخ: پوروزلو.

پۏشک..püşk [آد] بیر شئیی سئچمک اوچون قرعه آتیلان شئی، قرعه lot {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بوْشوق› بوْشْق› پۏشک[۶]}.

پۏشک آتماق..püşk atmaq [تاثیرلی ائیلم] قُرعه چکمک (فا:قرعه کشیدن).

پۏشگک..püşgək [آد] ائشیگه آتیلان‌شئی‌لرین یئری، کۏللوک، گئچمیشده هر ائوین بیر پۏشگه‌یی اولاردی، کۏل و معیشت تؤکونتولرینی اوْرایا تؤکوب ویاز گلنده اکینه وئررديلر و بوُ چوخ یارارلی اوْلاردی "پۏشگه‌یی یوُرد ائله ایستی اوْلسون، پۏشگه‌یی یوُرد ائله آرخاجی بوْستان[۱۱۲]".

پۏف..püf [آد، سس‌تق] ۱-اوْدو سؤندورمک‌اوچون ویا جانلان‌دیرماق اوچون آغیزلا پوفله‌نن یئل، پوفلَتی، پوفله‌مه سسی. ۲-پیس قوْخو بیلدیرن سس (فا:پیف). phew

پۏفکورمک..püfkürmək [باخ] پۏله‌مک.

پۏفله‌مک..püfləmək [باخ] پۏله‌مک (فا:دمیدن). to blow

پۏفورمک..püfürmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: پۏله‌مک.

پۏفه..püfə [آد] ان ناری قار دنه‌لری.

پۏکدرمک..pükdərmək [تاثیرلی ائیلم] یوُنو دیدیب اَییرمک، اینجه و یوُموشاق حالا گتیرمک "پۏکده‌ریلمه‌میش یوُن قابا اولور، فلانکس سؤزونو پۏکده‌رن دئییل".

پۏکلوک..püklük [آد] پوک اولما وضعیتی (فا:پوکی). hollowness

پۏکه..pükə [آد] چکی‌سی یونگول بیر نوع چانقیل و داش (فا:ـ).

پۏلچوک..pülçük [آد] گؤزه سورمه چکمک اوچون چؤپ کیمی وسیله، اوزون نازیک و بیز دمیر قلم (فا:مداد چشم). {پورچوک› پولچوک، باخ: پولوش}.

پۏلوسدره..pülüsdərə [باخ] پۏسلودره.

پۏلوش..pülüş [آد] یئییلندن سونرا میوه‌دن قالان چؤرچوپ، پۏلوشوک (فا:تفاله) refuse {دیواندا پۏرلنمک (بۏرومک کؤکلو) کلمه‌سی توْمورجوق‌لانماق‌و قیلچیقلانماق معنا سیندا بیر سیرا سؤزلرین کؤکو ساییلیر: پۏرچوک/ پۏرچک، پۏرچور؛ پۏروش میوه قالینتی‌سی اولاراق اونون اضافاتی‌نی گؤسته ریر و بو کلمه حرف دَییشمه‌سیله پۏروش/ پۏلوش (پۏلوک) سؤیله‌نیر، پؤهره‌لنمک کیمی کلمه‌لرده بو سؤزون دؤنوشوک شکلیدیر، همچینین پۏروز کلمه‌سی فارسجادا پُرز شکلینده بو کلمه‌یه باغلیدیر}.

پۏلوشوک..pülüşük [باخ] پۏلوش.

پۏلوک..pülük [آد، باخ:پۏلوش] کسیلمه‌میش و ختنه‌اولمامیش آلت ین باشیندا اولان اضافه ات (فا:گوشت‌اضافی آلت).

پۏلونج آغاج..pülünc ağac [آد، دا، باخ] پیل دسته.

پۏله‌مک..püləmək [ل، سن، سس‌تق] بیر شئیی یئل‌له‌مک، (آغیزلا) پوُفورمک و پۏسکورمک (فا:فوت کردن).

پۏفلَتمک .. püflətmək [آد] بعضا اوشاقلارین وآزاراق بؤیوکلرین ده بوغازیندا غذا تیکه سی قالاراق عفونته سبب اولار، بو عارضه نی حل ائتمک اوچون، سنتی اوُزمانلار بورونا پوفله بیب او آرتیق شئیین بورون ویا بوغاز بوشلوقلاریندان چیخاردارلار، معمولا بوجور معالجه

نی آکادمیک حکیم لر قبول ائتمزلر، باخ: چؤپچو حکیمی (قاياق: مهندیس جاهد)

pünc..پونج [آد] اوْدون پونجو،سوْبا(فا:بُخاری) {پوّس / پوسکورمک[٦]}.

pəh..په [اوّنلم] شاشقین‌لیق زامانی دئییلن سؤز "په نه بؤیوک داغدی" (فا:پاه). **fie**

paho..په اوْ [باخ] په.

pəhriz..پهریز [باخ] پرهیز.

pəhləvan..پهلَوان [آد، فا] گؤلشچی، ایگید، چوخ گوجلو (فا:پهلَوان).

pəhləvan..پهلوان [اؤزل آد] تیکان‌تپه، بوشهر ده کند آدی.

pəhləvani..پهلوانی [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، گنج پهلوانلارا هسر اولونموش قدیم رسدیر. او، شکی رایونونون داغلارییندا مئیدانا چیخمیش و آبیللاه جفروو طرفیندن ایشله نیلمیشدیر. اولدوقجا جلد حرکتلی، سون درجه دینامیک رقصدیر. پهلیوانلار بورادا اؤز گوجونو گؤسترمکدن داها چوخ، مهارتینی، گنجلییه خاص اولان قوچاقلیغینی نومایش ائتدیرمه یه چالیشیرلار. رئسپوبلیکانین بیر چوخ رایونلاریندا ایفا اولونور[٢٤٥]

pəhləvi..پهلَوی [آد] گئچمیشده اولان وایندی‌اؤلو بیر دیل‌آدی و انگلیز تؤره‌مه‌سی‌رضاقولدورون قوردوغو ظالم حکومت'ین آدی.

pəhləvi börkü..پهلوی بؤرکو [آد] رضامیرپنجین تبلیغ ائتدیگی بیر بؤرک آدی.

pəhləviçi..پهلویچی [آد] پهلوچیلیک یانلی‌سی، راسیست.

pəhləviçilik..پهلویچیلیک [اؤزل آد] بوُ تئریم گئچمیش قرنده اؤزل لیکله آذربایجان یازار و بیلگینلری ایچینده ان چوخ استفاده اوْلونان سؤزلردن بیری سایبلیر، بوُ اؤزدن مختلف قازئته و قایناق لاردان بو تئریم حاققیندا یازیلان مطلبلره قیساجا اشاره اوْلونور: ۱-بوُ جریان باتی امپریالیست لرینین استراتئژیک یول خریطه‌لری ایچریسینده و ایراندا اقلیت‌ده اوْلان پان‌آریاییست و اوْنون راسیستی ملیت چیلیگی اؤزه‌رینه قورولان بیر جریاندیر و هدفی بؤلگه خالقلارینی بین‌المللی استثمارچیلارین منفعتلری دؤغرولتوسوندا یؤنلَندیرمکدیر. ۲-بو جریانین اصلی ایچه‌ریگی ضد اسلامی، ضدتورک و ضدعرب اوْلاراق لازم گؤردوکلرینده هرجور قیافه و شکله دوشورلر و تاریخی کتابلاردا، فیلملرده، تلویزیوندا و ارقانیزه اجتماعی حرکتلرده بو ملتین کولتور و فرهنگینی تحریف ائله‌مکله و اؤزللیکله تورک خالقینی تحقیر ائتمکله هدفلرینه چاتماق ایسته‌یبرلر. ۳-تؤرکلرین چتین وضعیتلرینده و آیری معنادا اوْنلاری چتین وضعیته سالماق اؤچون، بوتون تورک دوُشمان‌لاریلا الیبر اوْلورلار وحتی بوُیوْلدا هرجور تروریستی، و ضداسلامی‌قروپلارلا آچیقجا متحد اوْلماقدان چکینمیرلر. ٤-بؤیوک یاتیریملارلا تورک تاریخینی و اؤزللیکله ایران تورکلرینین تاریخینی تحریف ائله‌مگه چالیشیرلار، بولارین تاریخ کتابلارینی اوْخویارکن حتی اسلامیت‌دن سونرا تورکلرین مین ایللیک اگه منلیگینه رغما اَینسان ائله گورؤرکی گویا بو مملکت ده هئچ واخت تورک‌اینسانی‌یوخوموش، و بوُنلار تؤرک اسکی آئیتلاری‌نین آرادان گئتمه‌سینه بؤیوک تلاش گؤستریللر، و حتی بوُ یولدا ساختا تیکینتیلر دوزلده‌رک، بو ملتین گئچمیشینه یالانچی تاریخ اوُیدورورلار و بوُنون اؤچون امپریالیستلرین سؤزده علمی اوْرقانلارینی دا آرخالارینا آلاراق خالقی ایناندیرماغا چالیشیرلار، اؤرنک اؤچون شیکاگو دانشگاهی کیمی قورواملارین کؤمگیله ساختا کتیبه‌لر تیکه‌رک تاریخی اثر دوزلتمگه چالیشیرلار. بوُ اؤزدن دئمک اوْلار اوْنلارین یازدیغی تاریخی کتابلار تماما یالانچی سندلره و اوُیدورما مطالبه دایانارق هامیسی گؤزدن گئچیریلمه‌لیدیر، آیری دئییشله پهلویچیلیک سیستیمینده صداقت و دؤزگونلوک معناسیز بیر شئییدیر و هدفلری کتاب و تاریخ یازماقدان، یالنیز راسیسمه دایانان ایشلرینی توجیه ائله‌مکدیر. ۵--پهلویچیلر تلاش ائدیللر اقتصادی لحاظدان تورکلری‌و تؤرک بؤلگه‌لرینده یاشایانلاری چتین وضعیته ساخلاسینلار و اؤزللیکله یاتیریم و سرمایه یاتیریم اینین اوْرالاردا قاباغین‌آلسینلار، بو خصوصدا گئچمیش یؤزیل‌ده تورکلرین و اؤزللیکله آذربایجان تورکلرینین بؤیوک کؤچ‌لری و موجود اقتصادی آمارلارا گؤره تورک بؤلگه لرینی یاتیریم لحاظیندان بایکوت ائتمه‌سی بولارا بؤیوک دلیلدیر" اؤرنک: فردای ما، ۲جی ایل، سایی ۲۵". ٦-اوْنلار یئری گلدیکجه تروریستی ایشلردن چکینمه‌یبرلر، ستارخان، خیابانی، صمدبهرنگی و یوزلرجه آذربایجان اوْیانیش حرکتلرینده فداکار اینسانلار بو تروریسمین قُربان لاریدیر، بوجریان گؤجلو دؤوره لرینده حتی بؤیوک و کؤتله‌وی قتل عاملارادا ال آتیرلار، بوجور حادثه‌لری دفعه‌لرجه آمریکالیلارین و روسلارین یاردیم ایله و یا اؤزلری تک‌باشینا گؤروبلر. ۷-پهلویچی‌لرین تلاشیلا تورکلرین ایشله‌مه پوتانسیلی آرادان آپاریلیر وتورکلر فقط غیر کلیدی ایشلرده ایشله‌یه بیلیرلر. ۸-پهلویچیلیک بیر نوع کؤتو کولتورل و اقتصادی جریان سایبلاراق تاثیرینی چوخلو تانینمیش آیدینلاردادا گؤسته ریر و آیری دئییشله اقتصادی و مالی کؤمک و برنامه‌لرله بو تاثیری یارادیرلار، اؤرنک اوچون حتی صادق هدایت، دهخدا، سیرجانی، زرین‌کوب، میر فطروس و چوخلو بوجور یازارلارین اثرلری اؤزگه خالقلارا و اؤزللیکله تورکلره و عربلره توهین‌آمیز مطالبلرله دوْلودور و اؤزلرینی

آیریلارینا نسبت آشیری و یئرسیزجه اؤستون توتما و اؤزگه‌لرینی کیچیلده‌رک اولاری دَیرسیز نشان وئرمک بولارین اثرلرینین اصلی اؤزل‌لیکلریدیر و اصلینه باخارساق بولار بوتونجولویون و توتالیتئریزمین ایلکه‌لری ساییلیرلار، جالیبدیرکی بوجور خصوصیتلره چوخلو خارجی یازارلارین اثرلرینده (مثلا جیمز موربه و سرجان ملکم'ون یازی‌لارینداً) اشاره اولونوب، توتالیتاریزم و پهلویچیلیگین کؤتو تاثیری بیر سیرا تورکلرده ده اؤزونو گؤسته‌ریر، بعضی‌لری بو جریانین نفوذو آلتیندا قالاراق و اؤز وارلیقلارینی کؤچومسه‌یه‌رک و به اصطلاح اؤزلرینی تورکلردن آییرماق اوچون وبیر آیری دئییشله اؤزلرینی پهلویچیلیگه یاپیشدیرماق اوچون، شایدده بئش قران گلیر اؤچون تورکلرین علیه‌اینه جوک دئمکله ویا تورکلرین کولتور و تاریخ و گله‌نک‌لرینی تحریف ائتمکله بو یولو گئدیللر. ۹-گنل لیکله بو جریان یاخین چاغدا مختلف حادثه‌لره و بؤلگه خالقلارینین، اینسانی، اقتصادی حاقلارینین آرادان گئتمه‌سینه سبب اولوبدور، و چوْخ بیلگینلر بوُ بارده داها گئنیش آراشدیرماغا نیاز اولدوغونو بیلدیریرلر، اؤسته کی اؤرنکلر بوجریانین بیرعده نمونه‌لریندن اولاراق مفصّل آچیقلامالاری چوخلو قایناقلاردا، پان-آریاییسم، راسیسم، فاشیزم ویا شوؤئنیسم آدلاری عنوانیندا گؤرمک اولار (فا: پهلویچیگری، پهلوی‌گرایی، راسیسم). pehlevism, rasism, fars rasism

پیْتداشیق..pıtdaşıq [باخ] پیرتلاشیق.

پیْتداما..pıtdama [آد] پیرتلاماق ایشی.

پیْتداماق..pıtdamaq [باخ] پیرتلاماق.

پیْتراق..pıtraq [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، ساری چیچکلی، تیکانلی میوه‌سی اوْلان بیر بیتگی، تیکانلی توْخومو حئیوانا و اینسان پالتارینا یاپیشان بیر بیتگی (فا:گیاه زردان). xantium spinosum. com {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر «بوُتورقاق، بیتریک»؛ قدیم تورکجه بوّتمک(بیتمک، گؤیرمک)سؤزیله‌ایلگیلیدیر}.

پیْتیرتی..pıtırtı [آد] یاواش گورولتو (فا:صدای پئت پئت).

پیْتیرداما..pıtırdama [آد] پیْتیرداماق ایشی.

پیْتیرداماق..pıtırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] پیتیرتی کیمی سس چیخارماق.

پیْتیرقان..pıtırqan [آد، بیتگی] باخ: پیْتیراق.

پیْتیق..pıtıq [صفت] کؤک، چاق {پوتلوق سؤزوندن، باخ: بوُد}.

پیْتیقما..pıtıqma [آد] کؤک و چاق وضعیته گلمه {باخ: پیْتیق}.

پیْتیقماق..pıtıqmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤک و چاق وضعیته گلمک {باخ: پیْتیق}.

پیْتیل لانما..pıtıllanma [آد] چوْرومه، پیْهتیلانما، باغیرلانما.

پیْتیل لانماق..pıtıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْرومک، پیْهتیلانماق، باغیرلانماق.

پیْچ پیچ..pıçpıç [ظرف، ص] یاواشجا، پیچیلتی ایله (فا:پچ پچ).

پیْچاق..pıçaq [آد] باخ: بیچاق.

پیچه‌نیز..piçəniz [اؤزل آد] لاچین'دا کند آدی[۲٤۰].

پیْچیرقان..pıçırqan [آد] بارماق یاراسی، آیاق بارماق‌لاری آراسیندا چیخان یارا.

پیْچیلتی..pıçıltı [آد] یاواشجادان دانیشما (فا:پچ پچ). whisper

پیْچیلتی‌لی..pıçıltılı [صفت] پیچیلتی ایله دئییلن سؤز(فا:باصدای‌پچ-پچ).

پیْچیلداشما..pıçıldaşma [آد، سس‌تق] پیچیلداشماق ایشی whisper

پیْچیلداشماق..pıçıldaşmaq [قا] بیربیریله پیچیلتی ایله دانیشماق، یاواشجادان بیربیریله دانیشماق (فا:پچ پچ کردن). to whisper to one another

پیْچیلداما..pıçıldama [سس‌تق] پیچیلداماق ایشی، یاواشجادان دانیشما whisper

پیْچیلداماق..pıçıldamaq [تاثیرلی ائیلم] یاواشجادان دئمک (فا:پچ پچ کردن). to

پیْچیلقان..pıçılqan [آد] حئیوانلارین دیزینده‌دمروْو خسته‌لیگی.

پیْختالاشدیرما..pıxtalaşdırma [آد] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.

پیْختالاشدیرماق..pıxtalaşdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.

پیْختالاشما..pıxtalaşma [آد] قاتی لاشما، غلیظ لشمه، برکلشمه.

پیْختالاشماق..pıxtalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتی لاشماق، غلیظ لشمک. برکلشمک.

پیْختالاندیرما..pıxtalandırma [آد] قاتی لاشدیرما، غلیظ لشدیرمه.

پیْختالاندیرماق..pıxtalandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.

پیْختالانما..pıxtalanma [آد] پیختالاشما.

پیْختالانماق..pıxtalanmaq [باخ] پیختالاشماق.

پیر..pır [سس تق] قوشون اوچما سسی (فا:صدای پرپر).

پیراخوْدیک..piraxodik [اؤزل آد] پیرقوْدیک: ماکی‌داکندآدی.

پیرپیر..pırpır [ظرف] قوش قانادینین چیخاردیغی سس "قوش پیر پیر اوچوب گئتدی" (فا:صدای پرپر).

پیرپیز..pırpız [صفت] دیک دوُرموش، بیز دوُرموش، بیز. shock-head, sloven

پیرپیزلاشدیرماق..pırpızlaşdırmaq [آد] پیرپیز حالا گتیرمه.

پیْرپیزلاشدیرماق..pırpızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] پیرپیز حالا گتیرمک.

پیْرپیزلاشما..pırpızlaşma [آد] پیرپیز اوْلما.

پیْرپیزلاشماق..pırpızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیرپیز اوْلماق.

پیْرپیزلانما..pırpızlanma [آد] پیرپیز اوْلما.

پیْرپیزلانماق..pırpızlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیرپیز اوْلماق.

پیْرتداشیق..pırtdaşıq [باخ] پیرتلاشیق.

پیْرتلاشدیرما..pırtlaşdırma [آد] قاریشدیرما، پیرتلاشیق سالما(فا: اسم مصدر پریشان نمودن و بهم ریختن).

پیْرتلاشدیرماق..pırtlaşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاریشدیرماق، پیرتلاشیق سالماق (فا:پریشان کردن). to dishevel

پیْرتلاشما..pırtlaşma [آد] پیرتلاشماق ایشی، قاریشما، دوْلاشما (فا:اسم مصدرِ پریشان شدن).

پیْرتلاشماق..pırtlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاریشماق، دوْلاشماق (فا:پریشان شدن).

پیْرتلاشیق..pırtlaşıq [صفت] قاریشمیش، دوْلاشیق، پیرتلاشمیش حالدا اوْلان (فا:ژولیده). deshevelled

پیْرتلاشیق ائتمک..pırtlaşıq etmək [تاثیرلی ائیلم] پیرتلاشدیرماق (فا:پریشان کردن). to dishevel

پیْرتلاشیق دوْشمک..pırtlaşıq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] پیرتلاشماق (فا:پریشان شدن).

پیْرتلاشیقلیق..pırtlaşıqlıq [آد] قاریشیقلیق (فا:پریشانی). distress

پیْرتلاق..pırtlaq [صفت] پیرتلامیش حالدا اوْلان، ائشیگه پیتدامیش، پیرتلامیش، پیتداق (فا:ورقلمبیده).

پیْرتلاما..pırtlama [آد] پیرتلاماق ایشی، پیتداق (فا:ورقلمبیده)

پیْرتلاماق..pırtlamaq [تاثیرسیز ائیلم] شیشه‌رک ائشیگه چیخمیش، قابارماق، پیتداماق، (فا:ورقلمبیدن). to rush out, {پاتلاماق} سؤزونون دییشیلمیش شکلی، باخ: پارتلاماق}.

پیْرچیم‌پیْرچیم‌ترتؤکمک..pırçım pırçım tər tökmək [ظرف] دامجی دامجی تر تؤکمک، باخ: پوُچور، پوْرچوم {باخ: پوْچور، پوْلوش}.

پیْرسیماق..pırsımaq [باخ] پوْرسوماق.

پیْرلاق..pırlaq [آد] دوْغان وآتماجا کیمی قوشلاری آولامادا یارارلانان قفس و اوْنون ایچینده کی آو یئرینه بوراخیلان قوش (فا:طعمه پرنده شکاری).

پیْرلاما..pırlama [آد] اوْرکوب اوُچما (قوش).

پیْرلاماق..pırlamaq [سس، دده، سس تق] اوْرکوب اوُچماق (قوش).

پیْرلانقیج..pırlanqıc [آد] باخ: فیرلانقیج.

پیْرنوْو..pırnov [صفت] بورونونون اوُجو قیْسا اولان آداما دئییلیر، بورنو یئکه، بورنونون دلیکلری یئکه (قایناق: خسرو). یاستی بوُرون {بوُرون+وْ}.[۵]

پیْریل پیرتی..pırıl pırtı [آد، سس تق] اسکی اشیا (فا:اشیا کهنه).

پیْریل پیریل..pırıl pırıl [سس تق] چوخ ایشیق، چوخ پارلاق "چیراق پیریل پیریل یانیردی"، پاریل پاریل (فا:سوسو).

پیْریلتی..pırıltı [آد، سس تق] ۱-کیچیک قوشلارین قاناد چالماسیندان چیخان سس (فا:صدای پرزدن). ۲-پاریلتی (فا:درخشندگی). flitter

پیْریلتی‌لی..pırıltılı [صفت] پیریلتی‌سی اوْلان (فا:درخشنده).

پیْریلداتماق..pırıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] قوشلاری اوچوردیراق پیریلداماسینا سبب اوْلماق (فا:پرپر زدن).

پیْریلداشماق..pırıldaşmaq [قا] قانادلاری ایله پیریلتی سسی چیخارماق (فا:پرپر زدن).

پیْریلداق..pırıldaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشیغی تئز تئز سؤندوروب یاندیراراق علامت وئرن آراج. ۲-پیریلتی سسی (فا:صدای پرپر).

پیْریلداما..pırıldama [آد] پیریلداماق ایشی(فا:پرپر زنی).

پیْریلداماق..pırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قانادلاری ایله پیریلتی سسی چیخارماق (فا:پرپر زدن). ۲-ایشیلداماق، ایشیق ساچماق، پاریلداماق (فا:برق زدن). to flitter {سس تق}.

پیْس..pıs [آد] پیْس سسی (فا:صدای پس پس). {ییْل سسیندن سس تقلیدی؛ پیْسلاماق، پیْسیتماق سؤزلرینین کؤکودور}.

پیْس‌پیس اوْتو..pıspıs otu [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، تارلا و یوْل قیراغیندا بیتن، بوغداکیمی‌باشاقلی‌بیتگی‌لری‌آندیران ولی داهاچوخ قیلچیقلی‌بیتگی(فا:سنبله‌الفار hordeummurinum.gra

پیْس‌پیسا..pıspısa [آد، بیتگی] پیْس‌پیْستا: باخ: قارا آغاج (فا:نارون). ۲-پیْس‌پیسا[۲](آد، دیرگی) پئهین‌لیک‌لرده ونم‌یئرلرده یاشیایان قابیغی برک قارا بؤجک (فا:نوعی حشره). {محتملا ً بو بؤجگین پیس قوخوسونا سبب پیْس سؤزوندن آلینمیشدیر}.

پیْسپیسلا..pıspısla [آد] سوُسَری، حامام بؤجه‌یی(فا: سوُسک).

پیْسلاما..pıslama [آد] پیْس دئیه‌رک اوْتورتما (تویوق کیمی قوشلاری و ائوجیل بالاجا حئیوانلاری).

پیْسلاماق..pıslamaq [باخ: پیس] پیس دئیه‌رک اوْتورتماق (تویوق کیمی قوشلاری و ائوجیل بالاجا حئیوانلاری).

پیْسماق..pısmaq [باخ] پوُسماق.

پیْسمیریق..pısmırıq [آد، دا] ۱-آلچاق بؤیلو و چیرکین، ۲-اورک‌سیز و باجاریق‌سیز {باخ: پوُسماق}.

پیْسیریق..pısırıq [آد، دا] ۱-آلچاق بؤیلو و چیرکین، ۲-اورک‌سیز و باجاریق‌سیز {باخ: پوُسماق}.

پیْسیتما..pısıtma [آد] اوسدورما (فا:گوز).

پیْسیتماق..pısıtmaq [باخ: پیس] اوسدورماق (فا:گوزیدن).

پیْسیداق..pısıdaq [باخ: پیس] اوسدوراق (فا:چوْس). fart

پیْسیلداماق..pısıldamaq [باخ:پیْس] پیس‌پیس ائله‌مک. to puff

پیْقپاق..pıqpaq [باخ] پاقاپاق، پیقیلتی.

پیْق پیق..pıq pıq [باخ] پیقیلتی.

پیْقاپیق..pıqqapıq [باخ] پاقاپاق، پیقیلتی.

پیْقیلتی..pıqqıltı [آد] قاینار سوُ و مایع‌دن چیخان سس(فا:صدای پق-پق

پیْقیلداشماق..pıqqıldaşmaq [قا] پیقیلتی سسی چیخارماق.

پیْقیلداما..pıqqıldama [آد] پیقیلداماق ایشی.

پیْقیلداماق..pıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] پیقیلتی سسی چیخارماق، پیق پیق ائتمک، نارین نارین گوْلمک (فا:با صدای پق پق خندیدن).

پینار..pınar [آد] قاینارجا، گؤزه، باخ: پینار.

پیْهتی..pıhtı [آد] یاری‌برک‌حالا گلمیش سیوی و مایع[۲].

پیْهتیلاشدیرماق..pıhtılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] لاختالاشدیرماق (قان و ژله-).

پیْهتیلاشماق..pıhtılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاختالاشماق، یاری برک حالا گلمک، باغیرلانماق (قان و ژله کیمی شئیلر).

پیْهتیلانماق..pıhtılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاختالانماق، باغیرلانماق.

پیئس..pies [آد، فرانسیزجا] گؤستَری و نُمایش اوْیناماق اوْچون یازیلمیش‌اثر، اوْیون (فا:~).

پیادا..piada [ظرف، فا] ۱-یالین آیاق، آیاقلا گئدن. ۲-مینیک‌سیز (فا: پیاده) ۳-شاهمات اوُیونوندا ان آشاغی سویه ده اوْلان مؤهره (فا:سرباز).

پیاز..piaz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سوْغان (فا:~).

پیاسا..piasa [آد، ایتالیانجا] ساتیش یئری، بازار (فا:بازار بورس).

پیالا..piala [آد، فا] آغزی گئن ایچکی قابی (فا:پیاله). cup

پیام..pəyam [اؤزل آد] باخ: یام.

پیانقوْ..pianqo [آد] قُرعه، پوْشک آتما (فا:قرعه). lot

پیانو..piano [آد، فرانسیزجا] تئلیجیک‌لی بیرچالقی آلتی (فا:پیانو).

پیاوا..piava [آد، بیتگی] یازین اولینده گونشلی و داشلیق یئرلرده بیتن بیر چؤل سوغانی، بو سوغان یئمه‌لی اولاراق دادی معمولی سوغاندان آجی راقدیر (فا:نوعی پیاز وحشی). {فارسجا پیاز سؤزونون دییشیک شکلیدیر}.

پیپئت..pipet [آد، فرانسیزجا] مایع‌لری سوْمورماقلا ایچینه چکیب بیر قابدان آیری قابا تؤکمه‌یه یارایان جام بوْرو (فا:پیپت). pipette

پیپی..pipi [آد] اوشاق دیلینده ارکک‌لیک اوْرقانی.

پیپیک..pipik [آد] ۱-بعضی قوشلارین باشیندا اوْلان قیزمیزی ات پارچاسی، قوش باشیندا یومشاق ات چیخینتی‌سی (فا: گوشت-سرخروس) comb ۲-کلیتوریس {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹پوّپوک›؛ بوبولارین باشی کَکیللی اولماغینا سبب بو قوشون آدیندان آلینمادیر و اصلینده سس تقلیدی دیر، مجازی معنادادا همان کؤکدندیر چونکی پیپیک قوشلارین بلوغ حالینا یئتیرمه گینی گؤسته ریر[۶]}.

پیپیکلی..pipikli [صفت] پیپیگی اوْلان. crested, combed

پیتزا..pitza [آد، ایتالیانجا] پیزا، پیززا: یایلمیش خمیر اوّستونه ات، بامادور و مُختلف شئلر قوْیوب پیشیریلن یئمک آدی.

پیتوْن..piton [آد، دی، فرانسیزجا] بیر نوع گوجلو و بؤیوک ایلان.

پیتی..piti [آد] ۱-بالاجا کؤلمک‌ده‌پیشیریلن‌بوْزباش (فا:دیزی). grey {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹بوُتیق›، باخ:بوُد}. ۲-یئتیک، یازی، یازیلی بلگه و نامه، باخ یئتی (فا:نامه). letter {باخ: بیتمک}.

پیتیچی..pitiçi [آد] پیتی پیشیریب ساتان (فا:دیزی پز).

پیتیک..pitik [باخ] یئتیک، یازیلی بلگه، کتاب book

پیچ..piç [آد] وینت "پیچله باغلاماق" (فا:پیچ). screw {بوُ کلمه فارسجادا یایقین‌اوْلاراق توّرکجه تورکجه بیج/ بیژ (بیچ کیمی بورولموش و پوزولموش) سؤزوندن آلیمالیدیر ؛ دیل‌دنیز کتابیندا کؤکونو روسجا بیلیدیر}.

پیچ بوُران..piç buran [آد] وینت بوُران.

پیچاق..piçaq [آد] باخ: بیچاق.

پیچاقچی..piçaqçı [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا کند آدی.

پیچه‌رانلو..piçəranlu [آد] باجگیران‌دا کندیستان و کند آدی {بیجر+ان+لو}.

پیر..pir [آد، فا] ۱-یاشلی، قوجا (فا:~). ۲-اوْجاق.

پیر..pir [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، و قوتسال مفهوم داشییر، باخ:یئرآدلاری. آذربایجان جمهوریتینده بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰].

پیرائیواتلی..pireyvatli [اؤزل آد] پارس‌آباد دا کند آدی.

پیراسا..pirasa [آد، بیتگی، یونانجا] زنبق گیللردن بیر بیتگی (فا:گندنا، تره).

پیرال..piral [اؤزل آد] قوُسار‌دا کند آدی[۲۴۰].

پیرامید..piramid [آد، فرانسیزجا] هِرم، چاتاج، اوْتوراجاغی چوْخ بوُجاقلی و یان اوْزئی لری اوْچ بوُجاقلی اوْلان هندسی جیسیم (فا:~).

پیرامیدال..piramidal [آد، فرانسیزجا] هرمی، چاتاج سال، پیرامیدشئکلینده اولان(فا:~

پیرانباس..piranbas [اؤزل آد] قوُسار'دا چای آدی[۲۴۰].

پیرانشهر..piranşəhr [اؤزل آد] خانا: اورُمیه نین ۱۰۰ ک گوْنئییندە، دنیز سوْلاری سَویه سیندن ۱۴۶۰ متر یوْکسک لیکده و ش۱۳۸۵ده جمعیتی (توْپلام، شهر) ۱۱۳،۰۰۰، ۵۹،۰۰۰ نفر و اوْزئی گئنیش لیگی ۲۴۰۰ کیلومترمُرَبّع ایدی، بو شهرین اسکی آدی خانا ایدی سوْنرالار پیرانشهر آدلاندی گوْیا پیران بیر ائلین آدی دیر، باخ ساووجبولاق -پیرانشهر بؤلگه‌سینین داغلاری. سوُره‌دال (۷ک‌ق‌ب ۲۵۷۶)، گَرگه (۱۰ک‌ق‌د۱۹۷۹)، ناقاراداغ (۱۹ک‌ق‌د ۲۱۰۰)، قلات گئی (۴ک‌ق‌د۱۶۹۴)، گَرْدقبله (۱۱ک‌ق ۱۹۸۰)، بُزان (۱۲ک‌ق‌ب۳۲۲۶)، میل لنگر (۱۳ک‌ق‌ب ۲۱۰۰)، گَردیکاولان (۱۳ک‌ق‌ب۲۱۵۰)، زیوکه (۱۳ک‌ق‌ب ۲۱۹۶)، شَندَر (۱۵ک‌ق۱۷۶۵)، چهل کوْروشکه (۱۶ک‌ق‌ب ۱۷۵۰)، سامرانت (۱۹ک‌ق‌ب۲۳۰۶)، میدان (۱۹ک‌ق‌ب ۲۳۵۰)، قَمطَره (۱۹ک‌ق‌ب۲۴۲۶)، زینه روُک (۲۵ک‌ق‌ب ۲۱۳۹)، زاوه خان (۵ک‌ق‌د۱۷۰۰)، کلاه رش (۶ک‌ق ۱۷۰۰)، متززان (۶ک‌ق۱۷۲۷)، پانه بروژ (۶ک‌ق‌ب۱۸۴۲)، چهل بُزنه (۶ک‌ق‌د۱۷۳۱)، عیسی رش (۱۱ک‌گ‌ب۱۹۵۶)، جوُزان (۱۲ک‌گ‌د۱۸۵۰)، وَرناسه (۱۷ک‌ق‌د۱۹۷۶)، دَندوُر (۱۷ک‌ق‌د۲۰۴۵)، کَلاله رش (۱۷ک‌گ‌د۲۰۴۹)، موُساکا (۱۸ک‌ق‌د۲۱۰۸)، تاتوکا (۲۰ک‌د۲۲۲۳)، کَلاومند (۲۰ک‌د ۲۴۰۰)، بُربر (۲۰ک‌ق‌د۱۷۵۰)، لند (۲۰ک‌گ‌د۲۴۵۶)، کااسد (۲۱ک‌ق‌د۱۸۶۵)، داشان قالا (۲۱ک‌ق‌د۲۰۳۳)، هاوارصوُفی (۲۳ک‌گ‌د۲۳۶۰)، جمیلان (۲۵ک‌د۲۴۰۴)، میره وَر (۲۵ک‌گ‌د۲۴۵۴)، قَصرً (۲۶ک‌ق‌د۲۳۵۴)، حوله مار (۲۷ک‌گ‌د۲۱۵۰)، حسَنه رود (۲۷ک‌گ‌د۲۲۶۴)، لندی شیخان (۲۷ک‌گ‌د۲۷۹۰)، قَلوُرم (۲۸ک‌د۲۲۸۰)، چهل بَر (۲۸ک‌ق‌د۱۹۶۷)، خاکوُ (۲۹ک‌ق‌د۲۰۹۶)، گوُلان (۲۹ک گ‌د۲۴۰۰)، چاغانتوُ (۳۳ک‌د۲۴۲۴)، میدان‌استَر (۳۷ک‌گ‌د ۲۸۰۳)، قالاتراش (۳۲ک‌د۲۳۸۳)، کَلّه‌رش (۲۴ک‌گ‌د ۱۰۴۳)، ملامحمود (۲۸ک‌گ‌د۲۰۸۶)، گَرداربلوط (۳۰ک گ‌د ۱۶۱۱)، حاجی مَتَک (۳۱ک‌گ‌د۱۸۲۰)، موُچه عروس (۳۴ک‌گ‌د۲۲۴۰)، قَداوه (۳۵ک‌گ‌د۲۳۲۵)، دروازا (۳۶ک‌گ‌د۲۴۶۵)،

پیرانلی..piranlı [اؤزل آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸،۳].

پیرپیزک..pirpizək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: پوْرچوک، پوْلوش.

پیرتاج..pirtac [اؤزل آد] بیجارین کندیستانلاریندان اولاراق ۴۰ کندی و *۱۲۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، اهالی تورک و کوْرددولر.

پیرشاهوئردی..pirşahverdi [اؤزل آد] اورُمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

پیرعلیلو..pirlilu [اؤزل آد] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸،۳].

پیرموُراتلی .. Pirmuratlı [اؤزل آد] پیرموُرادلی: ایران توْرکلری آفشار بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

پیروْ..peyro [آد، فا] ایزله ییجی، ایزله ین (فا:پیرو).

پیروْتئکنیک..piroteknik [آد، یو:اوْد و صنعت] تئکنیکانین راکئت و فیشنگ و بوُجور شئی لرله ایلگی لی اولان بؤلومو (فا:~).

پیرهاشمی..pirhaşimi [اؤزل آد] (ش۱۲۹۹-۱۳۶۷) اردبیل ده دونیایا گلدی، اوْ سیاسی مبارز مترجم و یازارایدی(اثری:آذری گرامری) [۱۳۱].

پیره‌نئی..pirəney [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی{۱-پیر+آنای. ۲-پیرن+ای}.

پیری‌رئیس..pirireis [اؤزل آد] پیری‌رئیس عثمانلی دؤنمی دنیزچیلیک-اوُزمانی اوْلاراق بو ساحه‌ده چکدیگی دؤنیا خریطه‌سی و اؤزللیکه گوْنئی آمریکا و قوُزئی اوُجای (قُطب) خریطه‌سی و اوْنون دقتی زامانی نین معجزه‌سی کیمی تانینیر، اوْنون سیرتیندان چوْخلاری و اوْجمله‌دن کریستوف کولومب کیمی شخصلر بؤیوک اؤن قازا-نمیشلار، حالبوکی یئنی‌قاره‌نین کشفی و بو حاقدا بیلگیلر پیری رئیسه عایددیر و باتی‌چیلار اوْنون یئته نکلرینی آیریلارینا باغلایاراق بو تورک بیلگینی و تورک عُثمانلی دنیزچیلیک گلیشمه لرینه و داها دوْغروسو تاریخده، آمریکا قاراسینین کشفی‌نین دؤزگون یازیلماسینا کؤلگه دؤشورمک ایسته میشلر.

پیژاما..pıjama [آد، فرانسیزجا] یاتاق گئییمی (فا:پیژامه).

پیس..pis [صفت] ۱-کؤتو، کیرلی. ۲-(مج)خوشا گلمیین، چیرکین، آلچاق، سیخیجی (فا:بد). bad {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پیس‌آغیز(لی)..pisağız(lı) [صفت] سؤیوشکن، آغزی یاوا (فا:بددهن). foul-mouthed

پیس‌ادالی..pis ədalı [صفت] پیس حرکتلی (فا:بد ادا). of ungraceful manner

پیس‌اؤزلوکلو..pis özlüklü [صفت] خُلقو پیس اولان (فا:بدخلق). ill-humoured

پیس‌اوُغورلو..pis uğurlu [صفت] شانسی اولمایان (فا:بدشانس). unlucky

پیس‌ایش..pis iş [آد] پیس عمل (فا:کردار بد). evil deed

پیس‌ایلقارلی..ilqarlı pis [صفت] ایلقاری پیس (فا:بدقول). unfatithful

پیس‌ایی‌لی..iyili pis [صفت] پیس قوخولو (فا:بدبو). bad smelling

پیس‌بوْغازلیق..boğazlıq pis [آد] پیس بوْغاز اوْلما وضعیتی.

پیس‌بیچیملی..biçimli ps [صفت] بیچیمی پیس(فا:بدشکل. bad character

پیس‌بییق..bıyıq pis [آد] بوغلاری‌سئیرک، پیس بوُغلو، قارین قولو.

پیس‌پیس..pispis [ظرف] خوشا گئتمییه جک یولدا. badly

پیس‌پیسینه..pispisinə [ظرف] بوْش یئره، بوشونا.

پیست..pist [آد، فرانسیزجا] گوستَری و دانس ائدیلن یئر (فا:~).

پیستوْله..pistole [آد، فرانسیزجا] پیستوُلئت:۱-یاخین مسافه‌لره آتماق اوْچون سُرعتلی اوْتوماتیک سلاح. ۲-منظّم اَیری خط‌لری چمک اوْچون یارارلی بیر وسیله.

پیستوْن..pıston [آد، فرانسیزجا] ایته نک (فا:~). piston

پیس‌تؤره‌لی..pistörəli [صفت] اخلاقی پیس (فا:بداخلاق). immoral

پیس‌خط‌لی..pisxətli [صفت] خطّی پیس اولان (فا:بدخط).

پیس‌دئییش‌لی..pisdeyişli [صفت] پیس لهجه‌لی(فا:بدلهجه bad accent

پیس‌دادلی..pısdadlı [صفت] دادی پیس (فا:بدمزه). tasting badly

پیس‌دامارلی..pısdamarlı [صفت] دامارسیز آدام (فا:بدرگ). bad stock

پیس‌دانیشان..pısdanışan [صفت] دانیشیغی پیس اولان (فا:بددهن). insult

پیس‌داورانیشلی..pısdavranışlı [صفت] حرکتی پیس اولان (فا:بدسلوکی). bad behavior

پیس‌دوزلمیش..pisdüzəlmiş [صفت] قورولوشو پیس (فا:بدساخت).

پیسدیک..pisdik [آد] پیسریک: جوُذام (فا:جذام). leprosy

پیسریک..pisrik [آد] پیسدیک:جوُذام (فا:جذام). leprosy

پیس‌دیللی..pis dilli [صفت] پیس دانیشان (فا:بدزبان). foul-mouthed

پیسریک اوی..pisrik evi [آد] جذامی‌لر ساخلانیلان یئر (فا:جذام خانه). leprosary

پیسریک بیلیمی..pisrik bilimı [آد] پیسریک خسته‌لیگینی آراشدیران بیلیم (فا:جذام شناسی). leprology

پیس‌سوْنلو..pis sonlu [صفت] سوْنو پیس (فا:بدفرجام). ill-fated

پیس‌سوْیلو..pis soylu [صفت] سوْیو پیس (فا:بداصل). low-born

پیس‌سؤز..pis söz [آد] پیس وعآیب سؤز.

پیس‌سوُ..pis su [آد] آیاق یوْلو، آخیم، لاغیم سوُیو.

پیس‌قوخو..pis qoxu [آد] قوخوسو پیس (فا:گند).

پیس‌قوْخولو..pis qoxulu [صفت] قوخوسو پیس (فا:بدبو). bad smelling

پیس‌قیلیق‌لی..pis qılıqlı [صفت] قیلیق‌سیز (فا:بدقلق).

پیس‌گئچمیشلی..pis geçmişli [صفت] بدسابقه baving a bad record

پیس‌گئچینن..pis geçinən [صفت] یاخشی گئچینمه ین.

پیس‌گؤز..pisgöz [صفت] نظر ووُران گؤز.

پیسلرچای..pislərçay [اؤزل آد] سراب دا چای آدی.

پیسلشمک..pisləşmək [باخ] پیس لنمک.

پیسلنمک..pislənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پیس اوْلماق، کیرلنمک. ۲-(بل) پیسله‌مک ایشی گؤرولمک (فا:تقبیح شدن). to be condemned

پیسلنمه..pislənmə [آد] ۱-کیرلنمه(فا:آلودگی)۲-تقبیح (فا:تقبیح).

پیسله‌مک..pisləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیی کیرلتمک۲-بیرینی کؤتو له‌مک، بیرینین دالی‌سیجا پیس دانیشماق(فا:تقبیح کردن).

پیسله‌مه..pisləmə [آد] هجو ائتمه، کؤتوله‌مه. lampoon

پیسلیک..pıslik [آد] ۱-کؤتولوک، پیس ایش گؤرمه وضعیتی، پیس اولما(فا:بدی)۲badness-آلچاق، اسکیک، اخلاقی کؤتو.

پیس‌لیک ائیله‌مک..pıslik eyləmək [تاثیرلی ائیلم] پیسلیک ائتمک: پیس حرکتده اولماق، بیرینه پیس داورانماق (فا:بدی کردن). to do evil

پیسلیک بؤجگی..pıslik böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی، عمومیتله اوْتجول ممه‌لیلر گوبره سینده یاشایان و بسله‌نن بؤجک geotrupes stercorarius

پیس‌نیت‌لی..pis niətli [صفت] نیّتی و ایسته‌گی پیس اولان.

پیسوْ..piso [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

پیسی‌بالیغی..pisi balığı [آد، دیرگی] اوْزگک‌لری بئل، قارین و قویروق قیسمینده بیربیرینه یاپیشیق‌لی، اوْست قیسمی بنک‌لی قهوه و زیتون رنگلی، ۳۵۰-۲۵گرم آغیرلیغیندا، قالخان بالیغینا بنزر و اوْنون کیمی دؤیمه‌لری اوْلمایان بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). limanda Limonda

پیسید .. pisid [آد] بیهوده، یاوا (قایناق: خسرو).

پیسیکدیرمک..pisikdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-چاشدیرماق، قورخوتماق، هؤرکوتمک ۲-بئزیکدیرمک (فا:بیزارکردن) {بئزیکدیرمک}.

پیسیکمک..pisikmək [باخ] بئزیکمک.

پیسیمیزم..pisimizm [آد، فرانسیزجا] کؤتومسر، قارامسار، بدبین (فا:پیسیمیزم).

پیسینه گلمک..pisinə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] آجیغینا گلمک، خوشانا گلمه‌مک.

پیس‌یوخولو..pis yuxulu [صفت] راحت یوخلایا بیلمه ین (فا:بدخواب). **a bad sleeper**

پیس‌یوخولوق..pis yuxululuq [آد] راحت یوخلایا بیلمه‌مه (فا:بد خوابی). **sleeping badly**

پیش..piş [آد، فا] اؤن، قاباق (فا:پیش).

پیش..piş [اؤنلم] پیشیگی چاغیرماق اوچون چیخاریلان سس.

پیش‌پیش..pişpiş [اؤنلم] پیشیگی‌چاغیرماق اوچون چیخاریلان سس.

پیشت..pişət [اؤنلم] پیشیگی چاغیرماق اوچون چیخاریلان سس.

پیش‌پیشی..pişpişi [آد، بیتگی] ث ویتامینی بوْل، توْخوم لاری‌نین هر ایکی طرفی سئیرک توّکلرله اؤرتولو بیر ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

پیش‌تاختا..piştaxta [آد، فا] قاباقلیق، اؤن تاختا، توُکاندا ساتیجی‌و آلیجی آراسیندا اوْلان تاختا ایله دؤزَلمیش یئر (فا:پیش‌تخته).

پیشتوْو..pištov [آد، فا] تاپانچا (فا:تپانچه).

پیشتیَل..pištiyəl [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی. {باخ: پیچمک}.

پیش‌خدمت..piş xidmət [آد، فا+ع] قوللوقجو، نؤکر (فا:ـ).

پیشخوان..pişxan [باخ] پیش تاختا (فا:ـ). **counter**

پیش‌درآمد..pişdəraməd [آد، فا] باشلانیش، موُغاماتدا چالینان مقدمه (فا:ـ).

پیشدی..pişdi [آد] پیشیک‌لری‌قوْوماق‌اوچون‌سویله‌نن سؤز (فا:پیش).

پیشرو..pişrov [آد، فا] اؤنجول، اؤنجو (فا:ـ).

پیشکش..pişkeş [آد] ارمغان (فا:ـ). **present**

پیشکین..pişkin [آد] ۱-پیشمیش، یاخشی پیشمیش. ۲-گؤرگولو، تجربه‌لی (فا:پخته).

پیشکین‌لیک..pişkinlik [آد] پیشگین اوْلما وضعیتی، یئتگین‌لیک، برک بوشدان چیخما (فا:رسیده و پخته بودن).

پیشمک..pişmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْددا قیزارماقلا ویا سودا قاینایاراق چیی‌لیگینی الدن وئرمک. ۲-اوْلقون لاشماق، گؤرگولشمک، تجربه‌لی اوْلماق (فا:پخته شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

پیشمه‌میش..pişməmiş [صفت] پیشمیش اولمایان (فا:نپخته). **raw**

پیشمیش..pişmiş [صفت] ۱-قیزارداراق ویا سودا قایناداراق حاضرلا-نمیش ۲-گؤرگولنمیش، تجربه‌لی اوْلموش (فا:پخته شده).

پیش‌نماز..pişnamaz [آد، فا] نامازا اؤنجولوک ائدن (فا:پیش نماز).

پیشوا..pişva [آد] تهرانین دوْغوسوندا بیر یئر آدی {امامزاده جعفر}.

پیشواز..peşvaz [آد، فا] بیرینی قارشیلاما، قاباغینا چیخما (فا:پیشواز).

پیشه گن..pişəgən [صفت] پیشه‌یَن: راحتجه پیشن.

پیشی..pişi [آد] پیشیک (فا:گربه). (z) **cat**

پیشیرتمک..pişirtmək [ائتدیرگن ائیلم] پیشیرمک ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س‌پختن).

پیشیرج..pişirəc [آد] پیشیرگَج: چؤره‌گی پیشیرمک اوچون ساچین اوستونده چئویرن چوبوق (فا:چوبِ ساج نان).

پیشیرگج..pişirgəc [آد] پیشیرَج: چؤره‌گی پیشیرمک اوچون ساچین اوستونده چئویرن چوبوق (فا:چوبِ ساج نان).

پیشیرمک..pişirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئمه‌گی اوْد اوستونده قاینا-داراق ویا قیزارداراق حاضرلاماق (فا:پختن). **to cook** ۲-بیرینی گؤرگولو ائتمک، اوْلقون‌لاشدیرماق (فا:پختن).

پیشیریب دوشورمک..pişirib düşürmək [باخ] پیشیرمک.

پیشیریجی..pişirici [آد] پیشیرن کیمسه ویا اوْد.

پیشیریش..pişiriş [آد] پیشیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م پختن).

پیشیریلمک..pişirilmək [بلسیز ائیلم] پیشیرمک ایشی گؤرولمک، (فا:پخته شدن).

پیشیریلمیش..pişirilmiş [صفت] پیشیریلمک ایشی (فا:پخته شده).

پیشیریلیش..pişiriliş [آد] پیشیریلمک‌ایشی ویا بیچیمی(فا:ا.م پخته-شدن.

پیشیریم..pişirim [آد] پیشیرملیک، بیریول پیشیرمه‌یه یئته جک اوْلان (فا:اندازه یک پخت).

پیشیریملیک..pişirimlik [آد] باخ: پیشیریم.

پیشیک..pişik [آد، دیرگی] قافلان‌وآسلان کیمی‌حئیوانلار سویوندان اولان، ممه‌لی، ائوجیل و یابانی نوْع‌لاری اوْلان، بالاجا بیر حئیوان، پیشی، کدی (فا:گربه). **cat** {دیواندا موُش و چتوّک کلمه‌لری و سنگلاخدا موّشوک و پوّشوک ایشله‌نیب، و ایندی تورکلر پیشیک و کدی ایشله دیللر، بو ایکی سؤزون کؤکلری اسکی کلمه‌لره باغلانیر، البته موش سوُمرجه بیر سؤزجوکدور؛ موش› موشوک› میشیک› پیشیک؛ چتوّک› چتیک› چتی› کتی› کدی؛ بو کلمه‌لر چوخلو آوروپا دیللرینده ده ایشله‌نیر، بو دئییشله اینگیلیزجه **cat** کلمه سیده بو سؤزلرین آیری شکلیدیرر}.

پیشیک‌اوْتو..pişik otu [آد، بیتگی] ایکی چنکلی، چیچگی قیرمیزی آغ و پمبه، ایکی ایللیک اوْتسوو بیتگی (فا:سنبل الطیف، سنبل کوهی). **valeriana ,centrantus**

پیشیک‌اوْتوگیللر..pişikotugillər [آد، بیتگی] یاپراقلاری ساپسیز، اوْتسوْو، سئیرک اوْلاراق چای کیمی بیتگی‌لری ایچینه آلان فامیلیا، بیتیشک تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی (فا:تیره-گیاهان).

پیشیک‌اوْیناتما..pişik oynatma [آد] سریمه (فا:گربه رقصانی). wirepulling

پیشیک‌پنجه‌سی..pişik pəncəsi [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی (فا:پنجه گربه). antennaria

پیشیک‌تپه..pişik təpə [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

پیشیک‌داشی..pişik daşı [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

پیشیک‌قاشدی..pişik qaşdı [آد] اوشاقلارآراسیندا بیری‌پیشیک، بیری سیچان اولوب قوْوالا قاشدی شکلینده اویناتان بیر اوْیون آدی.

پیشیک‌گؤرموش سیچان کیمی..pişik görmüş sıçan kimi [ظرف] چوخ قورخاراق.

پیشیک‌گَوه‌نی..pişik gəvəni [آد، بیتگی] بیر نوع گوَن (فا:گیاهیست). acantholimon (fam. plumbaginaceae)

پیشیک‌گیللر..pişikgillər [آد] قافلان، آسلان، و پیشیک کیمی حئیوانلاری ایچینه آلان بیر تاقیم (فا:گربه سانان). felidae

پیشیکلی..pişikli [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

پیشیک‌یولو..pişik yulu [آد] بالاجا و آنجاق پیشیک گئچه بیلن یوْل (فا:گربه رو). monkeyb business

پیشیم..pişim [آد] پیشمه ایشی (فا:اسم مصدرِ پختن).

پیشیم پیشیم‌له..pişimpişimlə [ظرف] مهربانلیق لا، اوخشایا اوخشایا.

پیغام..peyğam [آد، فا] خبر، سفارش (فا:پیام).

پیغان..piğan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند و چای آدی {بگ سؤزونون چوخلوق شکلی، بگ+ان/ بیگان/ پیغان/ خان: یارادیجی[٦٦]}.

پیْغان قالاسی..piğan qalası [اؤزل آد] کلئیبر بؤلگه سینده، پیغان چایی و کندی نین یاخینیندا و بابک قالاسینین ۱۸ کیلومتریندە، باخ:کلئیبر.

پیْغانج..piğanc [اؤزل آد] اسدآباد دا کند {باخ:پیغان}.

پیغاوی..piğavi [اؤزل آد] خط آدی؛ پیغو سؤزو یابغو کلمه سینین دَییشیمی اوْلاراق، یابغولارین ایشلتدیگی خط آدیندا ایشله‌نیر، بوُ خطین شاهنامه ده ده آدی گئچیبدیر[۱۲].

پیغمبر..peyğəmbər [آد، فا] یالواج، ائلچی، رسول، نبی(فا:~).

پیغمبرآغاجی..peyğəmbər ağacı [آد، بیتگی] رزین وئرین و ۱۵-۱۰متر یوکسکلیکده قیشدا یاپراق تؤکمه‌ین بیرآغاج (فا:نوع درخت جنگلی). guaiacum oficicinale

پیغمبربالیغی..peyğəmbər balığı [آد، دیرگی] باخ: دوْلگر بالیغی.

پیغمبرتیکانی..peyğəmbər tikanı [باخ] دوه تیکانی.

پیغمبرچایی..peyğəmbər çayı [اؤزل آد] علیشاه عوض و بجنورد دا چای آدی.

پیغمبرچیچگی..peyğəmbər çiçəyi [آد، بیتگی] آچیق گؤی چیچک‌لی، قیرلاردا بیتن بیتگی و اوْنون گوْلو، بله‌میر، ماوی قانتارون (فا:نوعی گل).

پیغمبرداغی..peyğəmbər dağı [اؤزل آد] قئیداردا داغ آدی.

پیغمبردوه سی..peyğəmbər dəvəsi [آد، دیرگی] ایْلیمان و ایستی بؤلگه‌لرده یاشایان، بوْی ۵ cm یاشیل رنگلی، دوْز قانادلی، چوخ یئییمجیل حئیوان mautis religiosa

پیغمبرکندی..peyğəmbər kəndi [اؤزل آد] ایشموْعیل: ساوه-خرقان دا کند آدی.

پیقوُ..peyqu [اؤزل آد] پئیغوُ: مانه‌وبجنورددا کند آدی {باخ:پیغاوی}.

پیک..peyk [آد، فا] ۱-ائلچی، قاصد. ۲-اوُیدو (فا:پیک).

پیک..pik [آد، فرانسیزجا] زیروه، ان اوْست یئر (فا:پیک).

پیک ساعاتی..pik saatı [آد] ترافیک ده ویا الکتریک مصرَفینده اوْلان ان چوخ گرگین زامان و دؤنم (فا:ساعت پیک).

پیکئت..piket [آد، فرانسیزجا] گؤستَری، تظاهرات (فا:تظاهرات).

پیکان..peykan [آد، فا] اوْخ (فا:پیکان).

پیکتوْقراف..piktoqraf [آد، روسجا] دوْشونجه نی عکس ائتدیرن شکیل و یازی[۹].

پیکنیک..piknik [آد، فرانسیزجا] قیردا یئییلن یئمک، دوْلانما.

پیل..pil [آد، فرانسیزجا] کیمیاسال انرژی‌نی الکتریک انرژی‌یه چئویرن آراج (فا:~).

پیل‌دسته..pil dəstə [آد] اوشاقلارآراسیندا بیر اوزون آغاجلا بالاجا آغاجی وورووب آتماقلا اویناتان بیر اوْیون آدی، چیلیک دسته (فا:~) {پیل+دسته}.

پیلاو..pilav [باخ: بال] باخ: پیلوْو. بوکان دا(~دره) داغ آدی.

پیلاولیق..pilavlıq [آد] پیلاو اوچون الوئریشلی دویو (فا:پلویی).

پیلپیله..pilpilə [اؤزل آد] آبشرون'دا داغ آدی[۲٤۰].

پیلته..piltə [آد، ع‹فتیل›] نفت ویا یاغلا یانان بیر نوع چیراق و اوْنون قایتانی (فا:فتیله). wick

پیلجین..pilcin [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

پیلک..pilək [آد] بالاجا یاستی دویمه، بویونباغی و بوجور شئیلرده ووُرولان پولجوق کیمی شئیلر (فا:پولک). finsel {باخ: پوْله‌مک؛ بو کلمه‌نین یونگوللوک اؤزللیگی اونون پوْله‌مک و پیله‌مک سؤزلرینه باغلاییر}.

پیلک قانادلیلار..pilək qanadlılar [باخ] پولجوق قانادلیلار.

پیلک قوُردو..pilək qurdu [باخ] باراما قوُردو.

پیلک‌له‌مک..pilək‌ləmək [تاثیرلی ائیلم] پیلک وورماق (فا:پولک زدن).

پیلکلی..piləkli [صفت] پیله یی اوْلان (فا:پولک دار).

پیلله..pillə [آد، فا] آیاقلیق، باساماق (فا:پله). step, footstep

پیلهپیلله..pillə pillə [صفت] ۱-پیلهلری بیربیر چیخاراق ویا دؤشهرک "پیلهپیلله چیخماق".۲-تدریجاً، یاواش یاواش "اوُجالیریق پیلله پیلله بوْی آتیریق قاریش قاریش". (فا:پلّه پلّه)

پیلهکان..pilləkan [باخ] پیلله.

پیلوْت..pilot [آد، فا] پایلوْت: هاوا داشیتینی و اوچاغی سوْرن کیمسه (فا:ـه).

پیلوو..pilov [آد، باخ:بال] دؤیودن پیشیریلن بیر یئمک، دویونو سودا قاینادیب سؤزهرک حاضرلانان یئمک (فا:پلو)plov

پیله..pilə [آد] ۱-بارامادان آلینان ایپک. ۲-یوُمشاق معناسیندا ایشلهنیر "پیله کیمی ساچلاری واردیر". {باخ: پیلک}.

پیلهته..pilətə [آد، باخ:پیلته] اوْستونده یئمک پیشریلن آراج (فا:والور).

پیله..pilə [اؤزل آد] اردبیل (ـسهران، ـگلین)، رزن(ـکان) ده کند آدی.

پیلهقوُردو..piləqurdu [آد] باراما قوردو، کرم ابریشم.

پیلهکیمی..piləkimi [صفت] ایپک کیمی یوُمشاق، یوُپ یوُمشاق.

پیلهمک..piləmək [باخ] پوْلهمک.

پیلیج..pilic [آد] باخ: پیلیچ، بالاجا تویوق وخوروز[۲].

پیلیچ..piliç [آد] پیلیج:بالاجا تویوق وخوروز[۲].

پیلیک..pilik [آد، باخ پیلک] اوْجاق و تونْقالاری یاندیرماق اوچون تئز یانان آلیشقان وآلیشیق "اوْجاق آلتینا پیلیک قوْیماق".

پیم..pim [این] ایچ ایچه گئچن مئتال چیوی.

پیمان..peyman [آد، فا] آنلاشما، اوُزلاشما، قرارداد (فا:پیمان).

پیمانسیندیرماق..peyman sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] پیمانقیرماق violate an agreement

پیمانه..peymanə [آد، فا] پیاله، ، آیاق، ساغر (فا:قدح).

پینا..pina [لا، دیرگی] اوْچ بوجاق شکلینده، ٦۰سانتی متر اوزون، ایکی چنکلی بیریومشاقجا (فا:نوعی نرم تن).

پینار..pinar [آد] بولاق، قایناق (فا:چشمه). spring {ددهٔ: ‹پینار، پینار›؛ ت‹مینگر›؛ دیواندا منگی کلمهسی بئیین معنا سیندا گلیب و بونا بنزر بولاق وگؤزه کلمهلرینین مفهومونا باخدیقدا مینگر سویون قایناق یئرینی و بئینینی گؤستهرر، اینگیلیزجه mine, mineral (معدن) کیمی سؤزلرده بو کؤکون ایزینی گؤرمک اوْلار}.

پینتی..pinti [صفت، دا] تمیز اوْلمایان، اوست باشی کیرلی اوْلان، سلقه سیز (فا:شلخته). sloven {بوُن+تی}.

پینتیلشمک..pintiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] پینتی اوْلماق (فا:شلخته شدن).

پینتیلیک..pintilik [آد] کؤتولوک، پینتی اوْلما وضعیتی، پینتی جه حرکت (فا:شلخته گی). slovenliness

پینج..pinc [آد، فا‹پیچ›] ساخسی و چینی قابلاری یاپیشدیرماق اوچون یوُمورتا آغی و کیریج (آهک) و پامبوُقدان حاضر لانان یاپیشقان(فا:نوعیخمیرمورداستفاده در چینی بندزنی).

پینجلهمک..pincləmək [تاثیرلی ائیلم] پینج قویماق.

پینک پوْنک..pinkponk [این، آد] میز اوْتستونده بالاجا راکئت و توْپ لا اوْینانیلان بیر اوْیون.

پینه..pinə [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

پینه..pinə [آد، فا] یاماق (فا:وصله).

پینه چی..pinəçi [آد] یاماقجی، آیاق قابی تعمیر ائدن کیمسه (فا:پینه دوز). cobbler

پینه کند..pinəkənd [اؤزل آد] رودبار دا داغ آدی.

پینهشالوار..pinəşalvar [اؤزل آد] شادآبادمشایخ: تبریز ده کند آدی.

پینهلهمک..pinələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاماماق۲-(مج)باشدان سوْوما ائتمک

پیوا..piva [اؤزل آد] هیتیت تانریلاریندان[۲۱۱].

پیوسته..peyvəstə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] آراسی کسیلمهدن (فا:پیوسته).

پیوند..peyvənd [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] جالاق، اک (فا:ـه).

پیوه..pivə [آد، روسجا] آرپاسمَنی سیندن حاضرلانان بیر نوع ایچکی(فا:ـه).

پَیه..pəyə [آد] آغول، تؤوله، مال داوار ویا آت ساخلانیلان یئر (فا:اصطبل). stable {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹بیه›: دیشی آت؛ قدیم تورکجه ده : بایناک/ بایاک/ مایاک؛ بو سؤز پئیین/ پئهین سؤزونونده کؤکودور، فارسجادا ایشلهنن بیغوله سؤزوده بیه+آغول سؤزلرینین ترکیبیندن عمله گلیب[٦]}.

پیهپر..pəyəpər [اؤزل آد] توفارقاندا بیر محله آدی {۱-قار کوْره مک اوْچون بیرنوع ائنلی کوْرک، ۲-پیه و آغول یئری: پیه+بره: قاینات: حسن م. جعفرزاده، ائتیمولوژی}.

پیهدره..pəyədərə [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.گئرمی ده کند آدی.

پیه‌جیک..pəyəcik [اؤزل آد] اهر، سوُلدوز و سالماس دا کند آدی {کیچیک پیه معناسیندا اوْلاراق کندین دامدارلیقلا ایلگیلی اوْلماغینی گؤسته‌ریر}.

پیّی..piy [آد، فا] حئیوان بدنینده اوْلان یاغ (فا:چربی) fat

پیاوا..piyava [آد، دا] بیر نوع چؤل سوْغانی[۵]. {فارسجا پیازه}.

پیی باغلاماق (باسماق)..piy bağlamaq (basmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ کؤکلمک.

پیی‌لندیرمک..piyləndirmək [تاثیرلی ائیلم] یاغلاندیرماق، پیی‌لی‌ائتمک (فا:چرب کردن)

پیی‌لنمک..piylənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پیی سورتولمک. ۲-پیی‌لی اوْلماق، کؤکلمک (فا:چرب شدن).

پیی‌له‌مک..piyləmək [تاثیرلی ائیلم] پیی‌سورتمک، یاغلاماق (فا:چرب کردن).

پیی‌لی‌لیک..piylilik [آد] کؤکلوک، یاغلی‌لیق (فا:چربی داری).

پیی‌لی..piyli [صفت] پیی اوْلان، کؤک (فا:چربی دار).

AZERBAİJANİ TURKİSH DİCTİONERY

Azərbaycan sözlüyü

Yazar : ismail cəfərli

ویژگیهای فرهنگ " آذربایجان سؤزلویو" با بیش ۱۲۰۰۰۰ لغت:

۱-ارائه توضیحات بزبان ترکی برای کلیه لغات ومعادل های فارسی و انگلیسی برای واژه های اصلی و جدید(حدود ۸۵۰۰۰ مورد).

۲-شرح بیش از ۱۵۰۰ اسامی گیاهی همراه با معادلهای علمی.

۳-شرح بیش از ۱۲۰۰ اسامی جانوری همراه با معادل های علمی.

٤-قید نامهای‌زیبا و متداول‌در زبان‌ترکی‌برای‌دختران و پسران و معانی آنها(۱۵۰۰۰ مورد).

۵-قیدنام شهر و روستاهای آذربایجان و دیگر مناطق تُرک نشین ایران (حدود۱۳۰۰۰ مورد).

٦-قید نام کوهها (موقعیت،ارتفاع)، رودها (طول، شیب، دبی)، (حدود۵۰۰۰مورد).

۷-ارائه تلفظ واقعی اکثر توپونیم های مناطق ترک‌نشین همراه با ترکیب جمعیتی و بررسی‌های ائتیمولوژیک.

۸-ارائه اطلاعات مختصر در مورد دانشمندان، شاعران، بزرگان، حکومتها و ملل ترک (حدود ۱۰۰۰ مورد)

۹-ریشه یابی(بررسی های اتیمولوژیک) برای اکثر واژه ها.

۱۰-مقایسه لغات ترکی امروزی و زبان سومری.

۱۱-تطابق کلمات با لغات دیوان لغات الترک (نوشته محمود کاشغری در قرن ۵ هجری).

۱۲-تطابق کلمات با لغات کتیبه های اورخون (قرن اول هجری).

۱۳-تطابق کلمات با لغات سنگلاخ(نوشته میرزا مهدی‌خان کاتب‌نادرشاه‌افشار،قرن۱۲ هجری).

۱٤-تطابق کلمات‌بالغات‌صحاح‌العجم (نوشته‌هندوشاه‌بن‌سنجرنخجوانی در تبریز ،قرن۷هجری).

۱۵-تشریح لغات انگلیسی و فارسی اخذ شده از زبان ترکی.

۱٦- قید تلفظ کلمات با حروف جدید آذربایجانی (لاتین).

۱۷-ارائه توضیحات ائتیمولوژیک و مقایسه نظرات مختلف موجود در مورد ریشه کلمات

۱۸- قیدنام طوایف ترکان در دوره های مختلف تاریخی و شرح ائتیمولوژیک بر آنها.

آذربایجان سؤزلویو–۲۰۱۳

(آذربایجان تۆرکجه سی سؤزلویو–۳ جیلدده)

جیلد ۲ (ت–غ)

(ت–T ث–S ج–C چ–Ç ح–H خ–X د–D ذ–Z
ر–R ز–Z ژ–J س–S ش–Ş ص–S ض–Z ط–T ظ–Z ع–` غ–Ğ)

فرهنگ لغت آذربایجان

حاوی بیش از ۱۲۰۰۰۰ لغت اصلی، تعابیر ترکی
اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص نامدار و شاعران،
ریشه شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی

اسماعیل جفرلی

بو کیتابدان دوٚزگون یارارلانماق اوٚچون آشاغیداکی مطالیبه دقت ائتمک یارارلی اوٚلور:

۱–بو کیتابدا قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب یئنه‌ده بیرسیٚرا قیلاووُز و قیساتمالار اوٚچون: هر جیلـدین ایلـک صـفحه لرینـده قیساتمالار بؤلومونه باخا بیلیرسینیز.

۲– اصلی سؤزجوکلر قالین فونتلارلا یازیلیب، قرامئر بیلگی لری کروشه ایچینده ، سونرادا سؤزجوکلرین آنلامی یازیلیب، و ائتیمولوژیـک یازیلار، آکولاد ایچینده وئریلیبدیر.

۳–کیتاب حاققیندا گنل بیلگیلر، یازی قایدالاری، ییغجام قرامئر، و اکلر، صفحه ۲۳–۳۶ دا وئریلیبدیر.

۴–کندآدلاری..kənd adları[اؤزل آد]: بو سؤزه رجوع ائده‌رک شهر آدلاری و اونلارا باغلی کند آدلارینی آختارابیلیرسینیز.

۵–یئر آدلاری لازیم اولدوغو حالدا آذربجا مستقیل سؤزجوک کیمی ده وئریلیبدیر.

۶–قایناقلار بؤلومونده هر قایناق سایی‌لا بیلدیریلیبدیر، متن ایچینده یارارلانان قایناق سایی‌سی، اوٚست سایی شکلینده گؤسته‌ریلیبدیر.

۷–بو کیتاب اصلینده تورکجه تورکجه سؤزلوکدور و یالنیز اصلی سؤزجوکلره و یا بیلیمسل و فنی سؤزجوقلره ییغجـام شـکیلده فارسـجا و اینگیزجه آنلاملار وئریلیبدیر.

مشخصات کتاب پایه (فرهنگ ارک)

سرشناسه	:	جعفرزاده، اسماعیل، ۱۳۳٦
عنوان و نام پدیدآور	:	آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو (آذربایجان سؤزلویو)،فرهنگ ترکی (آذربایجان سؤزلویو)AZERBAİJANİ (Azerbaijani-turkish) turkish DİCTİONERY (بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک)
مشخصات نشر	:	تبریز، احرار، ۱۳۸۹ (آذربایجان سؤزلویو ۱۳۹۲ شمسی، ۲۰۱۳ میلادی)(بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک) با همکاری سومرنشر
مشخصات ظاهری	:	۲ ج.
شابک	:	دوره دوجلدی ارک :۷-۰۸۲-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸، جلد ۱: ۰-۰۸۱-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸،جلد ۲: ۳-۰۸۰-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	ترکی آذربایجانی - فارسی- انگلیسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - فارسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - انگلیسی
موضوع	:	واژه‌نامه‌های چند زبانه
رده بندی کنگره	:	۱۳۸۸ ٤ آ ۷ ج ۳۱۳ pl
رده بندی دیویی	:	۲۹٤/۳٦۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۹۲۹۸۲۱

یا ایها النّاس انّا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا انّ اکرمکم عندالله اتقیکم انّ الله علیم خبیر.

" سوره حُجرات، آیه ۱۳"

(ای انسانلار بیز سیزی بیر کیشی و بیر قادیندان یاراتدیق و بیربیرینیزله تانیش اوٚلوب آنلاشمانیز اوٚچون سیزی ملّت لره و قبیله لره آییردیق، حقیقتا آللاه یانیندا سیزین لاپ حؤرمتلی اوٚلانیز، آللاه دان لاپ چوٚخ قوٚرخانیزدیر، شُبهه سیز کی آللاه بیلندیر، هرشئیدن خبرداردیر.)

ومن ایاته خلق السموات والارض و اختلاف السنتکم و الونکم انّ فی ذلک لایات للعالمین.

"سوره الروم، آیه ۲۲"

(و اوٚنون نشانه لریندن گؤیلری و یئری خلق ائتمک، و دیللرینیزین و رنگلرینیزین فرقلی اوٚلماسی دیر، بوُندادا عالِم لر اوٚچون بؤیوک عِبرتلر واردیر.)

قران کریم و آذربایجان توٚرکجه سیله ترجمه / چاپ تاریخی ۱۳۷۷ / بیرینجی چاپ / ایران، قوُم شهری.

مُترجم : رسول اسماعیل زاده دوُزال

ایچینده کیلر (فا: فهرست مطالب)

الف- اؤن سؤز(هر اوّچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور).....٤
قیساتمالار(فا:اختصارات)(قیساتمالار هر اوّچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور).....٥
قایناقلار(فا: مآخذ) (قایناقلار هر اوّچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور).....١١
پیشگفتار برای فرهنگ دوجلدی ارک ١٩
ب-کتابین اؤزللیکلری و تقدیرنامه(فا:ویژگیهای کتاب و تقدیرنامه).....٢٠
١-تۆرک دیلی یازی قوُرالاری(الیفبا،تورکجه‌وآلینما کلمه‌لرینین یازیلیشی)(ف:آیین‌نگارشِ زبان‌ترکی‌آذربایجانی).....٢٣
٢-تورکجه کلمه‌لرین قوُرولوش نوْع‌لارینا اؤتَری بیر باخیش (حرفلر، آد، صفت، فعل)(فا:نگاهی‌به‌ساختارکلمات).....٢٩
٣-فعل‌لرین چکیمله‌مه‌سی (تصریف افعال در زبان ترکی آذربایجانی).....٣٤
٤-اکلر(فا:پسوندها در زبان ترکی آذربایجانی).....٣٦
٥-تۆرک دیلینده حرف دَییشمه لری (فا:تغییرات حرفی در زبان ترکی آذربایجانی).....٤٨
٦-سؤزجوکلر ٥٠

بیرینجی جیلد:

آا A a (٥٠)، ائـ ا Ee(٢١٣)، اَ əə(٢٣٣)، اوْ o (٣١٤)، اؤ ö (٣٥١)، اوُ u (٣٧٧)، اوّ ü(٤١٧)، اهـ əh (٤٣٨)، ایْـ Iı (٤٤٣)، ایـ Ii (٤٥٠)، ب بـ Bb (٥٠٣)، پ پـ Pp (٧٠٣-٧٤٢).

ایکینجی جیلد:

ت تـ Tt (٧٦٢)، ث ثـ Ss (٨٩١)، ج جـ Cc (٨٩٢)، چ چـ Çç (٩٣٢)، ح حـ Hh (١٠٢٢)، خ خـ Xx (١٠٣٤)، د Dd (١٠٧٢)، ذ Zz (١٢١٩)، رRr (١٢٢١)، ز Zz (١٢٣٦)، ژ Jj (١٢٥٩)، س سـSs (١٢٦١)، ش شـ Şş (١٤٠٥)، ص صـ Ss (١٤٤٣)، ض ضـ Zz (١٤٥٠)، ط Tt (١٤٥٢)، ظ Zz (١٤٥٥)، ع عـ `A ə (١٤٥٦)، غ غـ Ğğ (١٤٧٣-١٤٧٧)،

اوّچونجو جیلد:

ف فـ Ff (١٤٩٧)، ق قـ Qq (١٥١٦)، ک کـ Kk (١٧٠٩)، گ گـ Gg (١٨١١)، ل لـ Ll (١٩٠٣)، م مـ Mm (١٩٢٠)، ن نـ Nn (٢٠١٧)، و Vv (٢٠٤٢)، هـ ه ـه Hh (٢٠٥٨)، ی یـ Yy (٢٠٩١-٢١٩٤)

اؤن‌سؤز

"آذربایجان سؤزلویو-۲۰۱۳" حاققیندا:

بو کیتابی یازماق اؤچون ایکی جیلدلیک "ارک سؤزلویو" اساس آلینمیشدیر، اینتئرنئت ده فایللاری راحاتجاسینا یئندیرمک اؤچون کیتاب ۳ جیلدده و هربیری ۱۰-۱۲ مگابایت اولاراق تنظیم اولونوبدر، کیتاب ۲۰۱۳ ده دؤزنله‌نیب و اگرعؤمور قالمیش اولسا گلن ایللرده ده تکمیللنمیش سؤزلوک همین آدلا و تنظیم‌له‌نن ایل ساییسیلا یاپینلاناجاقدیر. (بو کیتابدا **azerlotus** و **azertitrbold** فونتلارین‌دان یارارلانمیشدیر).

بو کیتاب عرب‌تورک آلفابه‌سیله حاضیرلانمیشدیر، انشاالله گلن وئرسییالار لاتین آلفابه سیله ارائه اولونسون.

ارک سؤزلویو گونش ایلی ۱۳۸۵ ده بیر جیلدده، ۱۳۸۹ دا ایکی جیلدده و ایندیده میلادی ایلی ۲۰۱۳ ده ۳ جیلدده چاپا بوراخیلیر، اومودوم واردیر سونراکی ایللرده مطالیب آرتاراق داها چوخ جیلدده یاپینلانسین، یارارلانانلاردان ایسته‌ییم بودور، هر یئرده ایراد و قصور گؤروسه لر اونلاری گله‌جک سؤزلوکده دؤزلتمک اوچون "**sumernashr**" آدرسینه ایمیل ائله‌سینلر.

سؤزلویو حاضیرلارکن ائله بو سؤزلوک اؤچون ده یارارلی اولاراق نئچه آیری کیتابلار (بعضی سین تکلیده و بیر نئچه سینده باشقا شخصلرین امکداشلیغیله) حاضیرلادیم، اؤرنک اؤچون بونلارا اشاره ائتمک اولار: [بیر داغارجیق فوْلکلور(تؤرکجه)، فرهنگ ترکی فارسی صحاح العجم (تؤرکجه)، اسلامیتدن اؤنجه تؤرکلرین تاریخی (تؤرکجه)، تاریخ ترکان پیش از اسلام (فارسجا)، تاریخه گیریش (تؤرکجه)، مقدمه ای بر تاریخ (فارسجا)]؛ البته یونیوئرسیته کوُرسوما باغلی اولاراق نئچه فنی کیتابدا فارسجا اولاراق چاپا بوراخمیشام بو کیتابلارین عُنوانی بئیله دیر: (کنترل رسوب، کاربرد کامپیوتر در مهندسی روخانه، رسوب و کنترل آن در آبگیرها، طرح و آنالیز حوضچه های رسوبگیر، آبشستگی).

بو کیتاب حاققیندا بیر سؤزه دئییمه‌لییم : دوْستلاردان سؤیله‌ییرلر بو کیتابدا چوخلو آیری تورک قوللارینین سؤزجوقلری ایشله نیبدیر نییه بو کتابین آدینی تورکجه سؤزلوک یوخ بلکه آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو قوْیولوبدور، دئمه‌لییم، بو کتابدا آماج آذربایجان تورکجه سینی و آذربایجان یئر آدلارینی آچیقلاماقدیر و هر یئرده گره‌ییرسه، آیری تورک توپلوملارینین سؤزلریندن و اونلارین سؤز وارلیقلارین‌دان کؤمک آلینیبدیر و هدف ساده جه آیری توپلوملارینین سؤز وارلیغینی بورادا گتیرمک دئییلدیر واگر بئیله نیّت اولورسا یوّز مینلرجه سؤزجوک بو کیتابا آرتیرمالییق.

کیتابین یازاری اوچون بیلگی ایسته‌نلره بونلاری سؤیله‌یه‌بیلیریم: گونش ایلی ۱۳۳٦/۳/۱۱ قرزیادین دا آنادان اولدوم، قرزیادین، خوی و اورمیه ده ایلک اوخول و یوکسک اوخولو بیتیردیم (۱۳۵۵)، تهران یونیوئرسیته سینده لیسانس آلدیم(۱۳٦۳) و تبریز یونیوئرسیته سینده یوکسک لیسانس‌یمی بیتیردیم (۱۳٦۹)، یونیوئرسیته کورسوم "سوُوارما و درئناژ مهندیسلیگی **irrigation & drainage engineering**" اولموشدور، ۱۳٦۵ ده ایران عراق ساواش بؤلگه سینده ایکی ایللیک عسگرلیک دؤنمینی بیتیردیم و اوْزاماندان اوْنلارجا سووارما، درئناژ، سد و پمپاژ طرحلرینده چالیشمیشام و فنی ایشیمین یانیندا ادبیات و سؤزلوک ایشینده ده ایشله‌ییرم،سون واختلار یایین ایشلرینه ده ماراق گؤسته‌ره‌رک "سومرنشر" انتشاراتی نی دا یولا سالمیشام، سیجیللیده آدیم اسماعیل جعفرزاده یازیلیبدیر ولی آتام دئییردی کی بیزلره جفرلی دئیرلر.

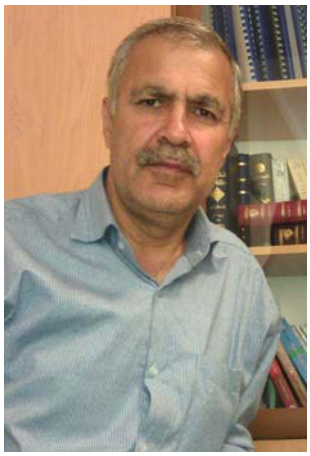

اسماعیل جفرلی-۲۰۱۳ **cəfərli**

گؤرونتولو قیلاووز:

بو صفحه ارک سؤزلویوندن یاخشی یارارلانماق اوچون کتابا آرتیریلمیشدیر، آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب، یئنه ده یارارلی اولابیلیر، داها چوخ بیلگی اوچون قیساتمالار بؤلومونه (صفحه ۳۴) باخینیز.

راهنمای تصویری فرهنگ ارک:

فونتهای بکاربرده شده در کتاب

B lotus,B titr,Azer nastaliq

آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار:

(فا: اختصارات) آ: آد، ایسیم (فا: اسم) noun

آتاسؤزو: آتالار سؤزو، ضرب المثل.

آنادولو: چوْخراق آنادولو تورکجه سینده ایشله نن کلمه، (کلمه مرسوم درترکی آناطولی).

آ-ی: آشاغی-یوُخاری، کند آدلاریندا آشاغی کند و یوُخاری کنده اشارتدیر (فا: سفلی/علیا).

ا.م: ا م (فا: اسم مصدر از فعل...) (فقط در معانی فارسی بکار میرود).

اآ: اؤزل آد، یئر(کند، داغ، چای)، حکومت، بوْی، ویا شخص آدی،خاص ایسیم(فا:اسم خاص).proper noun

اا/ائتد: ائتدیرگن ائیلم، اجبار فعل، سببی فعل (فا: فعل سببی). Causative verb

اسکی: اسکی کلمه، گئچمیشده ایشله نن و ایندی ایشلک اولمایان کلمه.

این: اینگیلیزجه (فا: انگلیسی).

ب: گونباتان طرف، باتی، غرب(فا:غرب).

با:باغلاییجی سؤز(فا:حروف ربط). conjunction

بل: بلسیز ائیلم، مجهول فعل، ائدیلگن (فا: فعل مجهول).

بوْش:بیر یئرلشیم یئرینین سکنه‌سیز اوْلماسینی گوسته‌ریر.

بی: بیتگی بیلمی (فا: گیاه شناسی). botonic

ت:دیوان‌الغات‌التورک، کاشغرلی محمودون کیتابیندا ایشلنمیش اولان کلمه(فا: کلمه‌بکاررفته‌دردیوان‌لغات‌ترک)

تا: تاراما سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در لغتنامه تاراما).

تو: بیر یئرین اهالی سینین تؤرک اوْلماسینا تأکید اوْچون ایشله نیر (البته شهرلرین کند آدلارینی یازارکن ائتنیک اوْچون اشاره قوْیولماسا اهالی نین تؤرک اوْلماسینا اشارت ائدیر و اوْ بیری ائتنیک‌لر قید اوْلوناجاق)، باخ: ی.تو، غ.تو.

توپلوم.ب:توپلوم بیلیمی (فا: سوْسیولوژی). sosiology

تو+کو: اهالی نین تؤرک و کؤرد اولماسینا اشارتدیر ویا گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرا لاربیربؤلومونون کؤردلشمه‌سینه‌اشارتدیر.

تو-کو: گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرالار کؤردلشمه‌سینه اشارتدیر.

چو.آ: چوْغول آد،جمع آد (فا:اسم‌جمع). plural noun

ح: حضرت.

خ: تاریخی، بللی بیر تاریخی دؤنمده ایشله نن کلمه.

د: گوندوْغان طرف، دوْغو، شرق.

دا: خالق دیلینده دئییلن و یازین دا آز ایشلک اوْلان، (فا: کلمه ای محاوره ای).

دده: دده‌قوْرقود کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در دده‌قوْرقود).

دی:حئیوان تانیما بیلیمی، دیرگی بیلیمی(فا:جانورشناسی). zoology

دیل.ب: دیل بیلیمی (فا: گرامر). gramer

س: ائتگی سیز ائیلم، تاثیر سیز ائیلم، لازم فعل، دؤنوشلو فعل لرده بو حرفله نیشان وئریلیر. (بو حرف کلمه نین ایکینجی بؤلومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، (فا: فعل لازم) intransitive

سس‌تق:یانسیما سؤز، سس تقلیدی اولان بیر کلمه(فا: کلمه تقلیدی).

سن: سنگلاخ سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب سنگلاخ).

سوُمرجه:سومردیلینده ایشلنمیش کلمه(فا:کلمه سومری).

ش: گؤنش ایلی، شمسی ایل (فا: سال شمسی).

شع:شعر و ادبیات، آنجاق یازین دا و اؤزل لیکله دیوان شعری و ادبیاتیندا ایشله‌نن و دانیشیق دیلینده ایشلک اولمایان کلمه (فا: کلمه عمدتا به کاربرده شده در ادبیات منظوم). **literature**

ص: صفت، آدجیل.(فا: صفت) **adjective**

صح: صحاح العجم کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب صحاح العجم).

ض: ضمیر،عوضلیک، آدجیل،آدلیق؟ (فا: ضمیر).

طب: ساغلیق بیلیمی(فا: طب). **medicin**

ظ: ظرف، قید، ائیلم جیل (فا: قید). **adverb**

ع: عربجه (فا: کلمه عربی).

غ.تو:اهالی‌نین تؤرک اؤلماماسینا اشارت‌دیر، اهالی آیری ائتنیک قروُپلارداندیر.

ف: فعل، ائیلم(فا: فعل).

(فا:...): بیر کلمه نین فارسجا وئریلن معنی سی (معنی داده شده به زبان فارسی).

(فا:~): بیرکلمه نین تؤرکجه و فارسجادا عینا بیِر اوْلدوغونا اشارت ائدیر (کلمه مورد نظر در زبان ترکی و فارسی عینا بکار برده میشوند).

فر: فرانسیزجا (فا: کلمه فرانسوی).

ف.س: سببی فعل (فا: فعل سببی از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ف.م: مجهول فعل (فا: فعل مجهول از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ق:قوُزئی طرف، شمال (کند موقعیتلرینی نشان وئرمک اؤچون ایشله‌نیر).

قا:قارشیلیق‌لی‌فعل،مشارکه و اوْرتاقلیق‌فعل(فا:فعل‌مشارکه).

قوْ::سونرادان قوْیما آد، اوُیدورما آد، یانلیش‌آد، قوْندارما آد (نامی که بیشتر در دوران پهلوی‌ها اشتباها وًیا عمدا بًصورت ساختگی و غیرواقعی درست شده و عمدتا دًر کتابهای فارسی استفاده میشود، این علامت زمانی بکار برده میشود که در معنی ویا در شکل لغت تغییر اساسی صورت گرفته باشد).

ک: کیلومتر.

ک.م: کیلومترمربّع.

گ: گؤنئی طرف، جنوب.

گؤ: گؤی تورکجه ده ایشله نن کلمه (کلمه بکار برده شده در کتیبه های اورخون).

گؤی‌ب: گؤی بیلیمی، نجوم (آسترونومی). **astronomy**

ل: تاثیرلی ائیلم(بو حرف کلمه‌نین ایکینجی بؤلومونون

ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، متعدی فعل (فا: فعل متعدی) **transitive**

لا: لاتینجه (فا: کلمه لاتین).

م: میلادی ایل (فا: سال میلادی).

م.ق: میلاددان قاباق ایل (فا: سال قبل از میلاد).

مت: سایش بیلیمی،ساییم بیلیمی، متئماتیک، ریاضی (فا: حساب، ریاضی). **matematics**

مج: مجازی(فا: مجازی).

مَس: مسیحی اهالی، بیر یئرلَشیم یئرینده کلدانی، آسوری و ارمنی قوواملاریندان اوْلان اهالی یه اشارتدیر.

ن: اوْنلم، ندا (فا: ندا).

هـ/ه‌ق: آیسال‌ایل، هجری ایلی(فا:سال هجری‌قمری).

ی‌تو:اهالی‌نین بیر بؤلومونون تؤرک اوْلماسینا اشارت‌دیر، " یاری تورک" (فا:ترک بودن قسمتی از اهالی).

یئر.ب: یئر بیلیمی (فا: زمین شناسی). **geology**

یازار: شاعر، ادبیاتچی، تاریخچی(فا: نویسنده).

یازین: ادبیات ساحه سینده ایشله نن کلمه (فا: مربوط به ادبیات). **literature**

یاشام.ب: یاشام بیلیمی (فا: زیست شناسی). **biologj**

یو: یونانجا (فا: کلمه یونانی).

*: بیر یئرلشیم یئرینین ۱۳۲۰ گؤنش ایلینده نفوسو (بوُ علامت نشان وئریرکی بیلگیلر(موقعیت، نفوس، اتنیک وضعیت) ۱۳۲۰جی ایله مربوط دور، آیری دؤنملره عاید اولان نفوس ساییمی آیریجا تاریخ ایله قید اولوناجاق).

×: کورد کندی، کؤردلشمیش کند.

(...): بیر کلمه و سؤز اوچون آچیقلانان مطالب.

/:بیر کلمه و سؤزجوکله باغلی اولاراق نئچه آیری مطلبی بیربیرینden آییران علامت؛ نئچه سئچه‌نک ویا بیربیرینه تبدیل اوْلابیلن ویا بیربیرینden تؤره‌نه‌بیلن سؤزلر.

:قیساخط"-": بیربیرینه باغلی اوْلان ایکی کلمه‌نی آییرماق اوْچون ایشله‌نیر، جمله‌یه تأکید اوْچون اولینده قوْیولور.

: اصلی‌سؤزلری معنالاردان آییران علامت.

[...]:اصلی کلمه‌لردن سوْنرا کروشه ایچینده یازیلان

سؤزلر کلمه نین گرامری وضعیتینی و بیر دیله عاید

اوْلدوغونو نشان وئریر(فا:خصوصیات گرامری و زبانی).

{...}:آکولاد ایچینده یازیلان سؤزلر، اتیمولوژیک آچیقلامالاردیر (فا: توضیحات اتیمولوژیک).

،:ویرگول، مختلف سؤزلری بیربیرینden آییران علامت.

؛:نقطه ویرگول، بیر اصلی کلمه‌یه باغلی آیری آیری مطالبی بیربیرینden آییران علامت، اتیمولوژیک بحث لرده مختلف قاپاق لارین سؤزلرینی بیربیرینden آییران علامت؛ یئر آدلارینda فارسجا یازیلان کلمه‌لردن فرقلی اوْلاراق یئرلی اهالی دیلینden اثشیدیلن و یازیلان سؤیله‌نیش/ بعضا نئچه سؤیله‌نیشه راست گلنده ان دوْزگون و چوخ دئییلن اوّلده یازیلاجاق.

" ... ":بیرلغت‌و سؤزجوغون جمله ایچینده‌ایشلنمه‌سی‌اوچون وئریلن مثال و اؤرنک (فا:مثال داده شده در داخل جمله).

[۳۵]:اوْست سایی، آچیقلامالاردان سوْنرا، قاپاقلارا اشاره ائدیر "اؤرنک: آوار سؤزو ۳۵جی قاپاق‌داندیر، اگر اوست‌سایی‌قیساخطله-برابرآیری‌سایی‌ایله‌گلریسه قاپاغین صفحه‌سینه اشارت ائدیر، البته سایلار اراسیندا ویرقول اولورسا مختلف قاپاقلارین نُمره سینی گؤستَریر (فا:اشارات‌مربوط به‌شماره در فهرست‌مآخذ).

ٔ:آلت‌سایی،بنزر سؤیله‌نیش‌لی ولی مختلف کؤک‌لره باغلی(سینونیم) لغت‌لری بیربیرینden آییریر (فا: اشارات مربوط به کلمات مشابه).

~: ۱-اصلی کلمه‌نی تکرار ائتمه‌مک اوْچون ایشله‌نیر "(باباگنجه/ تپه~)=(باباگنجه/ تپه بابا‌گنجه)"؛ ۲-تورکجه‌ده ایشله‌نن کلمه عینا ً فارسجادا ایشله‌نیرسه بو علامتله (فا:~) نشان وئریله جک "آبریز abriz [آ/فا] آیاق یوْلو (فا:~)."؛ ۳-چای آدلارینda،چای‌آدیلا چایین گئچدیگی کندین آدی بیر اوْلدوغوندا، اوْ آدی تکرار ائتمه‌مک اوْچون پارانتز ایچینده ایشله‌نیر.

b: بوْی، اوُزونلوق، چای و ایرماغین کیلومتر واحد ایله اوُزونلوغو، (فا:طول) **length**

km: کیلومتر.

q: چای و ایرماق دا آخان اوْرتالاما ایللیک سوُ مقداری،

میلیون مترمکعب هر ایلده، (فا:دبی). **capacity**

m: متر.

s: اَیم، چای و ایرماق لاردا یوْزده‌لیک ایمه اشارت ائدیر، (فا: شیب). **slope**

smb: **somebody**

t~: **to ask/ to cause somebody**

آچیقلاملار:

کندآدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و دیرناق ایچینده (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و سوْنرا کندلرین آدی و گونش ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو وئریله‌جک، یئنه‌ده گره‌ییرسه تلفّظو ویا اوُیدورما آدی یازیلاجاقدیر، سؤیله نیشی اهالی دیلیندن ائشیدیلیرسه "؛" علامتیله و آیری حالدا"،" علامتیله بلیرله‌نه‌جکدیر.

داغ آدلاری: داغ آدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و یئری گلدیکجه (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و داغ آدیندان سوْنرا دیرناق ایچینده ایلکجه داغین شهر مرکزیندن یؤن و فاصله‌سی و سوْنرادا داغ زیروه سینین یوکسکلیگی (دنیز سویه سینی معیار توتاراق) متر واحد ایله یازیلاجاق.

چای آدلاری:چای و ایرماق آدلارینی یازارکن ایلکجه آدی یازیلیر و سوْنرا دیرناق‌ایچینده چای‌ین کئچدیگی کند ویا تؤکولدوگو آیری چایین آدی یازیلیر و آردیجا چایین اوُزونلوغو کیلومتر واحد ایله و **b** علامت ایله و چایین اَییمی(شیبی) یوْزده‌لیک مقدارلا **s** علامت ایله نشان وئریله‌جک،بیلگی‌وارسا ایللیک‌سوُمقداری**m3/s**مترمکعب هرثانیه واحدینده **q** علامت ایله نشان وئریله جک.

۱-فعللردن "ق/ک" حذف‌ایله دؤزه‌لن فعلی آدلار (اسم مصدر)، فعلله آنلامداش اوْلدوغو اوْچون تکرار اوْلونماییب و فقط‌مستقل معنالی-اوْلدوغوندا قئیداوْلوب.

۲-اکلر یالنیز باش‌سؤز بؤلومونده وئریلیرکن سؤزجوکلر بؤلومونده قئید اوْلونماییبدیر.

قایناقلار (فا: مآخذ)

۱-آذربایجان دیلینین ایضاحلی لُغتی، (بهزاد بهزادی۱۳۷٦ و لاتین حرفلریله چاپ اوْلموش یئنی سؤزلوک).

۲-تورکجه‌سؤزلوک،تورک‌دیل‌قورومو، ۱۹۸٦ Türkce sözlük. Türk dil kurumu 9.baskı ankara

۳-آراشدیرمالار و گؤروشلر (بو کتابین یازارینین گزدیکلری و یئرلی اهالی‌دن ائشیتدیگی یئرآدلاری، باخ: یئرآدلاری)

٤-اسماعیل هادی، ترکی هنر است، ناشر: احرار، ۱۳۷٤ (فارسجا)

۵-اسماعیل هادی، دیل دنیز، ناشر: اختر تبریز، ۱۳۸٦ (فارسجا)

٦-اسماعیل هادی،فرهنگ ترکی نوین، ناشر: احرار، ۱۳۷۹

۷-اوْرهان گؤدول، قوُتالمیش اؤزتورکلر-استانبول، اوْجاق ۲۰۰۳، پی.دی.اف. لشدیرن:مهران بهاری، orhan güdül

۸-امید نیایش، آلتایلاردان سهندیمیزه، ۱۳۸۲ (تورکجه)

۹-اوْلجاس‌سُلیمانوف، شوُمئرنامه، کؤچورن‌سیماصمدی، ناشر: اختر ۱۳۸٤

۱۰-ایوازطاها، نئجه یازاق، یارپاق قزئتی، ۱۳۸۵. (تورکجه)

۱۱-بیژن نیک بین، گذشته چراغ راه آینده است، تهران ۱۳۸۱ (فارسجا)

۱۲-بارتولد، تاریخ ترکهای آسیای میانه، غفار حسینی، ناشر: توس ۱۳۷٦

۱۳-بارتولد، خاورشناسی، ترجمه حمزه سدادور، ناشر: ابن‌سینا ۱۳۵۱

۱٤-باغرو (عارف رفیعی)، بوُلقاوار و یایچی و باغروسیرا داغلاری، ۱۳۸۲

۱۵-بهاءالدین‌اگل،امپراتوری بزرگ هون، ترجمه علی داشقین، تبریز ۱۳۸٤

۱٦-بهرام اسدی، آختاریش‌لار و آراشدیرمالار، ناشر: یاز، اورمیه، ۱۳۸۵

۱۷-بهروز خاماچی، طواف سهند، تبریز، ناشر: ذوقی ۱۳٦۸ (فارسجا)

۱۸-بهروز خاماچی، قلعه های تاریخی آذربایجان،تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)

۱۹-بهزاد بهزادی،آذربایجان دموکرات، دانشجویان دانشگاه تهران ۱۳۸٤

۲۰-بهزاد بهزادی،فرهنگ آذربایجانی فارسی، تهران ، ۱۳٦۹

۲۱-بهزاد بهزادی، آذربایجانجا فارسجا سؤزلوک، تهران ، ۱۳٦۹

۲۲-آرازاوْغلو،تاریخ‌مختصرآذربایجان،ترجمه‌عیسی‌یگانه، آبتام، تهران ۱۳۸۲

۲۳-پرویز زارع شاهمرسی، فرهنگ ترکی فارسی و تاریخ زبان ترکی،۱۳۸۵

۲٤-پرویز یکانی زارع (ائلیار)، مُعرفی شهرهایی از آذربایجان ، اختر، ۱۳۸۵

۲۵-پناهی، دده قوقود و ادبیات دونیامیز، تبریز، ناشر: ائلدار، ۱۳۸٤

۲٦-پیوتروسکی، اورارتو، ترجمه رشید برناک، ناشر: اندیشه نو، ۱۳۸۱

۲۷-تورک دیل قورومونون تخصصی سؤزلوکلری، آنکارا

۲۸-جواد هیئت، آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش، تهران،۱۳۵۸

۲۹-جواد هیئت، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی ۱۳٦۷

۳۰-جواد هیئت، تورکلرین تاریخ و فرهنگینه بیر باخیش ۱۳۷۷

۳۱-جواد هیئت،سیری در تاریخ زبان و لهجه های ترکی،

۳۲-جواد هیئت، وارلیق درگی‌لری، تهران، ۱۳٦۰-۱۳۸۱

۳۳-حسن بگ هادی، آرْین، تبریز، ۱۳۸۲ (تورکجه-لاتین)

۳٤-حسن دمیرچی، آذربایجان موغاملاری، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)

۳۵-حسن زنده دل مجموعه ایرانگردی آذربایجان شرقی ۱۳۷٦. (فارسجا)

۳٦-حسن عمید، فرهنگ فرسی عمید. (فارسجا)

۳۷-قراملکی، تحلیل زبان ترکی آذربایجانی به طریق ریاضی، تهران ۱۳۸۵
۳۸-حسین خوش باطن، زبان ترکی از دیدگاه رده شناسی، تبریز ۱۳۸۵
۳۹-حسین‌زاده،آتالار سؤزو، کؤچورن:قاسمی، تبریز ۱۳۸۱ (تورکجه)
٤٠-مُغانلو، جاذبه های گردشگری سرعین، ناشر: باغ اندیشه۱۳۸۲ (فارسجا)
٤١-حسین‌فیض الهی وحید، فرهنگ نامهای زیبای ترکی، یاران، ۱۳۸۵
٤٢-حسین گؤنئیلی، دده قورقود، تهران، ۱۳۷۸ (تورکجه)
٤٣-حمید صبری، آذربایجان شناسی،آذرشهر، تبریز، ناشر: هماآذر، ۱۳۸۲
٤٤-داشقین، فرهنگ ترکی (سؤزلوک)، ناشر: یاران، ۱۳۸۲ (تورکجه)
٤٥-داشقین، یازیشما،چاغریلار، قوُتلامالار، یاس تؤرنلری (تورکجه)
٤٦-دانلُپ، تارخ خزران، ترجمه محسن خادم، ناشر: ققنوس، ۱۳۸۲
٤٧-رحیم رئیس نیا، آذربایجان درسیر تاریخ ایران، جلد ۱،۲،۳، ناشر: مبنا،چاپ سوم، ۱۳۷۹، شابک: ۳-۰۲-۹۹٤٤-۹٦٤
٤٨-رسول آذر، بازی و اهمیت آن در یادگیری، ناشر:احرار، ۱۳۷۳
٤٩-رشیدالدین‌فضل‌اللـه، اوْغوزنامه، شوّکوراووا- خامنه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
٥٠-رشیدالدین فضل اللـه، جامع التواریخ دوجلد- کریمی۱۳٦۷
٥١-رضا شعبانی، دستور زبان ترکی ، ناشر: نیما، ۱۳۸۲
٥٢-رضا غفاری، آذربایجان خانیم شاعیرلری، تبریز ۱۳۸۰ (تورکجه)
٥٣-رضا غفاری، تورک آدلار سؤزلویو، تبریز، ناشر: شعاع، ۱۳۷۷
٥٤-رفیق اؤزدک، تورکون قیزیل کیتابی، کؤچورن: شیزری، گلشن،۱۳۷۲ türkler`in altln kiabı
٥٥-محمودزاده، معانی بعضی از اسامی کهن و ایرانی در زبان کردی،
٥٦-رنه گروسه، امپراطوری صحرانوردان،میکده، ، ۱۳۷۹ (فارسجا)
٥٧-روشن خیاوی، فرهنگ سومر، ناشر: بخشایش، ۱۳۸٤ (فارسجا)
٥٨-روشن‌خیاوی،فرهنگ‌تاریخی‌تطبیقی‌زبانهای‌اورال‌آلتائیک،۱۳۸۳(فارسجا)
٥٩-ریچاردتایر، شاهسون های مغان، ترجمه حسن اسدی، اختران، ۱۳۸٤
٦٠-زهره وفایی، بازیهای محلی تبریز، نامها و نامیده ها، شاهسونلر، مزدک
٦١-زهره‌وفایی،گئییملر،قابلار،پئشه‌لر،سایالار،دعاها،سیناماالار، شاهسئون‌لر
٦٢-ساندراس، گیلگمیش داستانی، چئویرن فرهود مشروطه چی، ۱۳۸۵
٦٣-سعید فرجی خویی، جستاری تحلیلی تاریخی در مشروطه آذربایجانی، ناشر: ستوده، ۱۳۸٦ (فارسجا)
٦٤-سلیمان‌نورالهی،سؤز بازاری ، قوُم شهری، ناشر: اندیشه ماندگار ۱۳۸٤
٦٥-عون الهی (پروفسور سید آقاعون الهی)، اوْرتا عصرلرده تبریز شهرینین تاریخی، کؤچورن:همت‌جو، نشریاران، ۱۳۸۵.
٦٦-صمد چایلی،فرهنگ اسامی روستاهای‌و کوه های آذربایجان،اختر ۱۳۸۷
٦٧-صحاح العجم، هندوشاه نخجوانی،غلامحسین بیگدیلی، تهران، ۱۳٦۱
٦٨-صدیق، برگزیده متون نظم ترکی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
٦٩-صدیق، شیخ صفی الدین اردبیلی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
۷٠-صمدچایلی،اؤنجولوم،اوُمای، دیللن سازیم، تبریز، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۷۱-صمد چایلی، نگاهی به واژه های اساطیری آذربایجان، تبریز، ۱۳۸۳
۷۲-صمد سرداری نیا،سیری در تاریخ آذربایجان، ناشر: اختر ۱۳۸٦
۷۳-صمد ظهوری، شعر صنعتی ایران تورکجه ادبیاتیندا، عروض اؤلچوسو،، هجا وزنی تبریز ۱۳٦۲ (تورکجه)

۷٤-باباپور، تورکجه هجا وزنی، رب القلم، تهران، ۱۳۷۱ (تورکجه)
۷۵-قنبر حقیری، بهرام اسدی، ایران آشیقلاری، اوُرمیه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
۷٦-عادل ارشادی فرد،فرهنگ واژگان ترکی، اردبیل، ۱۳۷۹
۷۷-آریانپور، فرهنگ فشرده فارسی انگلیسی، تهران، ۱۳٦۲ (فارسجا)
۷۸-عبدالاحد بهراد، فرهنگ نامهای آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۰
۷۹-عبداله اوْغلو، فرهنگ نامهای ترکی، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۸۰-علی آقا واحد، کلیات:زهتابی،ایمانی،فخیمی،اختر، ۱۳۸٦ (تورکجه)
۸۱-علیرضاصرّافی، کتابلار و مقاله لر.
۸۲-علی مشکینی، فرهنگ منتخب ترکی، ناشر: پورحسین، ۱۳۸٤
۸۳-علیرضاصرّافی، دیلماج درگی لری.
۸٤-فاروق سومر، اوْغوزها، آنادردی عنصری، حاج طلایی، گنبد، ۱۳۸۰
۸۵-فاروق سومر، نقش ترکان آناطولی درتشکیل و توسعه دولت صفوی،اشراقی-امامی، تهران ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸٦-فرزانه، مبانی دستور زبان آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸۷-فضولی،دیوان ترکی، دوزومله ین: امین صدیقی، تهران، ۱۳۷٤
۸۸-فیروزسیمین فر، نگاهی نوین به اسامی کهن در شهرستان میانه، اختر
۸۹-قران کریم، آذربایجان تورکجه سیله ترجمه سی،مترجم:رسول اسماعیل زاده دوزال، قُم شهری ۱۳۷۷ (تورکجه)
۹۰-کاظم عباسی، گؤروش، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)
۹۱-کریم مشروطه چی، ساغلام املا بیرلیگی اوُغروندا، تهران ۱۳۸٦
۹۲-کسروی تبریزی، آذری زبان باستان آذربایجان، تهران ۱۳۸۵ (فارسجا)
۹۳-محرم جعفرلی، داستان و میف، کؤچورن: احد آتش، ناشر اختر ۱۳۸٤
۹٤-میرزا ابوالقاسم امین الشرع خویی(متوفای ۱۳٤۸ ق) تاریخ تهاجمات وجنایات ارامنه، اسماعیل سیمیتقو و سردارماکو درآذربایجان
۹۵-محمد پیفون، فرهنگ آذربایجانی فارسی، چاپ نوبهار، ۱۳٦۱
۹٦-محمد تقی زهتابی، مُعاصیر ادبی آذری دیلی، کیهان، ۱۳۷۰
۹۷-محمد تقی زهتابی، ایران تورکلرینین اسکی تاریخی،تبریز، ۱۳۷۷
۹۸-محمد تقی زهتابی، علی کمالی، تئلیم خان، ناشر: اختر، تبریز، ۱۳۸۲
۹۹-محمد حافظ زاده، ارس در گذرگاه تاریخ، ناشر:نیا تبریز (فارسجا)
۱۰۰-حافظ زاده، ارسباران در گذر حماسه و تاریخ، مهدآزادی تبریز، ۱۳۷٦
۱۰۱-محمدرضا آقاپور، آذربایجان مدنیت اوْجاغی، ۱۳۸۱ (تورکجه)
۱۰۲-محمدرضا کریمی، ائلیمیزین آجیان یاراسی (دکتر صدیق) ۱۳۸۱
۱۰۳-محمد سعید اُردوبادی،سالهای خونین،علیرضاتقی پور،ناشر:اختر ۱۳۸۰
۱۰٤-محمد سعید اُردوبادی، قانلی سنه لر، رسولوند، اندیشه نو، ۱۳۷۲
۱۰۵-محمد صادق نائبی، واژگان زبان ترکی در فارسی، پیام، ۱۳۸۰
۱۰٦-محمد کانار،فرهنگ جامع ترکی استانبولی به فارسی،ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۷-محمد کانار،فرهنگ جامع فارسی به ترکی استانبولی، ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۸-مرکز آمار ایران نشریاتی. [م.آ] (فارسجا)
۱۰۹-مسعود هاشمی (دکتر)، فرهنگ کشاورزی و منابع طبیعی،تهران ۱۳۷۵
۱۱۰-مغان، پیر و مغان، ناشر: دانشمند، ۱۳۷۹ (تورکجه)

۱۱۱-مقصود سمع سردرودی، یادها و نامها، تبریز ۱۳۸۳
۱۱۲-مولودسلیمانلی،سؤزایچینده‌سؤز، کؤچورن:ائل اوْغلو، اندیشه نو، ۱۳۸۱
۱۱۳-میرزا مهدی استرآبادی، سنگلاخ، روشن خیاوی، ناشر: مرکز، ۱۳۷٤
۱۱٤-میرعلی‌سیدوف، قام شامان، مترجم: صمدچایلی، ناشر:اختر ۱۳۸۱
۱۱۵-میرهدایت حصاری، تورکجه قدیمی طبی کیتابلار، اندیشه نو، ۱۳۸٤
۱۱٦-گیلگَمیش،جرج اسمیت، ۱۳۷۸ (فارسجا)
۱۱۷-نادعلی‌پیام،سککیزیوزایل آذربایجان‌تورکجه غزلی،ناشر: آسیا، ۱۳۷۸
۱۱۸-نباتی، دیوان‌سید ابولقاسم نباتی،صدیق، ناشر: احرار، ۱۳۷۲
۱۱۹-نوایی، محاکمهٔ اللغتین، تورخان گنجه ایی، طهران ۱۳۲۷ (فارسجا)
۱۲۰-هادی کریمی، اسامی گیاهان ایران، تهران، ۱۳۷٤ (فارسجا)
۱۲۱-هادی هدایتی، تاریخ هرودت، کلی یو، ناشر: دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
۱۲۲-هوشنگ جعفری زنگانلی، گؤنش، ناشر: نیکان کتاب، زنجان ۱۳۸٤
۱۲۳-یورد- ابتکار صلح جهانی، باکو ۲۰۰۵ (فارسجا)
۱۲٤-دهخدا لغتنامه‌سی
۱۲۵-ناصر پورپیرارین کتابلاری
۱۲٦-محمد بندر ریگی-المنجد (عربی بفارسی)، تهران ۱۳۸
۱۲۷-حکمی افشار، واژه نامه فنی، تهران،۱۹۹۲ (فارسجا)
۱۲۸-زائورحسن‌اوْف،سکیفلر، مترجم: رضاجلیلی نیا، ۱۳۸٦-**çar skiflər**
۱۲۹-توحیدملک‌زاده دیلمقانی، تاریخ ده هزارساله سلماس و غرب آذربایجان غربی، تبریز ۱۳۸٤(فارسجا)
۱۳۰-بابایی،صادقزاده، جاذبه های‌سیاحتی مشکین شهر، ناشر: احرار ۱۳۷۹
۱۳۱-صمد سرداری‌نیا، مشاهیر آذربایجان، ناشر: ذوقی ۱۳۷۰ (فارسجا)
۱۳۲-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، دیوان غریبی و ...تهران، ۱۳۸۲
۱۳۳-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، آذر و آذری
۱۳٤-هیأت، دکتر جواد هیأت مقاله‌لری
۱۳۵-فهرستِ تطبیقی واژگان ترکی با هزارگی
۱۳٦-اینترنت مقاله‌لری (اردشیرنصیری-خانیم‌خئیره‌نبسا، ...)
۱۳۷-نیکنام، ذوقی، تبریز در گذرتاریخ ،تبریز، انتشارات یاران، ۱۳۷٤
۱۳۸-صمد سرداری‌نیا،ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود (فارسجا)
۱۳۹-توحیدملک زاده دیلمقانی، فجایع جیلولوق، تبریز، ۱۳۸٦(فارسجا)
۱٤۰- اینام : به باد خوجالی.
۱٤۰-م. باهاری مقاله‌لری (فارسجا- تورکجه)
۱٤۱-عسگر زینالی(آلتای)، سخنوران، آذرسبلان، ۱۳۷٦(فارسجا)
۱٤۲-محمدرضا کریمی، قاراباغ شاعرلرمسکنی، زنجان ۱۳۸۲(نورکجه)
۱٤۳-ایرج افشار سیستانی،ابراهیم اسکندرنیا، آذربایجان غربی(فارسجا)
۱٤٤-عشایر آذربایجان و ایلات مغان،جمشید اسماعیل پور، تبریز، ۱۳۷۷
۱٤۵-مسامره الاخبار و مسایره الاخیار، آقسرایی،آنکارا ۱۹٤۳ ،تهران ۱۳٦۲
۱٤٦-آذربایجان تاریخی، رشیدبگ اسماعیل اوف، نریمانی، تبریز ۱۳۷۹

۱٤۷-منهاج سراج، طبقات ناصری،

۱٤۸- حسن انوری، اصطلاحات دیوانی.

۱٤۹- غلامحسین بیگدلی (دکتر)، تاریخ بیگدلی، دکتر تهران، ۱۳۷۲

۱۵۰- توحید ملکزاده، آذربایجان در اوایل دوره پهلوی، نشر اختر، ۱۳۸۸

۱۵۱-شهرلر حاققیندا کتابلارشبستر(احمدسلیمی)، سیمای بناب(حسین بابک)، تسوج(نبیی)، مغان(قاسمی)،مرند(عزیزیان).

۱۵۳- مقصود اثنی عشری خیاوی، سبلان، بابک، مشکین، باغ اندیشه، ۱۳۸۰

۱۵٤- فرزانه هریس، شهرستان هریس، دفتر نشر نوید اسلام، قم، ۱۳۷۸

۱۵۵-رحمت الله‌توفیق؛ تاریخچه‌اورمیه، سرزمین زردشت، علی دهقان.

۱۵٦-بهرام اسدی، شعرتونقالی، اورمیه،۱۳۸۱.

۱۵۷-بهرالدین شارق، تاریخ مختصر تورکستان جنوبی(تورکستان افغانستان)، طهران، اندیشه نو، ۳۰٤ صفحه، چاپ اول، تابستان ۱۳۸۸

۱۵۸- اسماعیل جعفرزاده، سیامک حسینعلی‌زاده، اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی(تاریخ ترکان قبل از اسلام)، تبریز، سومر نشر، ۱۳۹۰، ٤۰۸ صفحه.

۱۵۹- فاطمه مصطفی پور، بیر داغارجیق فوْلکلور (یک انبان فولکلور) شامل فولکلورهای از منطقه خوی، ماکو و چاپپاره، جمع آوری شده در سالهای ۱۳٤۷-۵۰، ۱٤٤صفحه. تبریز، سومرنشر ۱۳۸۹، ۱٤٤ صفحه.

۱٦۰-ممدلی : اسماعیل محمدثانی، هئریز (هریس)، تبریز،هاشمی سودمند ۱۳۸۹، ٤۹۲ صفحه.

۱٦۱-کلی یو، تاریخ هرودوت، ترجمه دکتر هادی هدایتی،چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، شابک: ۸-٤۸۹۸-۰۳-۹٦٤

۱٦۲-دیاکونوف، تاریخ ماد، ترجمه کریم کشاورز، چاپ شرکت‌انتشارات‌علمی‌فرهنگی، چاپ هفتم، ۱۳۸۳، شابک٦-۱۰٦-٤٤۵-۹٦٤

۱٦۳-سازمان جغرافیایی کشور(انتشارات)، فرهنگ‌جغرافیایی‌ایران، مجلدات۱ الی ۱۰، چاپ‌سال۲۵۳۵، (آماربرداری نفوس: ۱۳۲۰-۱۳۲۹)

۱٦٤-مهرالزمان نوبان، نام مکانهای جغرافیایی در بستر زمان، چاپ انتشارات ما، سال ۱۳۷٦، شابک ۹٦٤-٦٤۹۷۰۰٤

۱٦۵-اسکاروایت ماسکارلا و صمدعلیون، گزارش لشکرکشی سارگون‌به‌اورارتو،نشراختر، چاپ‌اول۱۳۹۰، شابک۱-۳۷۵-۵۱۷-۹٦٤-۹۷۸

۱٦٦-بوریس پیوتروفسکی، اورُارتو، ترجمه رشید برناک، چاپ اندیشه نو، ۱۳۸۲، شابک ۸-٤۲-٦۷٤۱-۹٦٤

۱٦۷-اسماعیل جعفرزاده (جفرلی)، مقدمه ای بر تاریخ (تورکلر، سومرلر، اتروسکلر، اورارتولار...)، ویرایش اول، ۱۳۹۱، ۲۲۰ صفحه

۱٦۸-علیرضا چلنگی، فرهنگنامه تطبیقی مکانهای جغرافیایی، ، ۱۳۷۸، ۲۹۳ صفحه، شابک: ۱-۲۰۹-٤٤٤-۹٦٤

قایناقلار(لاتین‌حرفله):

دیوان‌الغات‌تورک،محمود کاشغرلی، دوزوملەین: بسیم‌آتالای،آنکارا، ٤ جیلد،۱۹۸٦-**201-Mahmud kaşgerli - Divanü lüğat-it-türk**

202- heritage dictionary هئریتئیج سؤزلوگو، اینگیلیزجه.

206-Thorndike-barnhard high school dictionary تورئندایک سؤزلوگو.

208-, ismet zeki eyuboğlu, Türk dilinin etimoloji söslügüsosyal yayınlar, istanbul, 1988
211- murat uraz, türk mitolojisi, düşünen adam yayınları, 1994
212- yaşar çoruhlu, türk mitolojisinin anahtarı, 2002
215- abtullabattal, ibnü-mühenna-lüğəti, istanbul,1934
218-yabancı kelimelere karşılıklar, ankara 1995
219- enver uzun, akçaabat yer adları, trabzon 2005
220- əliyeva rubabə, azərbaycan toponimləri, bakı 2002
221- eyvazova, Əfqanistanda türk mənşə`li toponimlər, bakı 1995
222-yeni tarama sözlügü-türk dil kurumu yayınları
223- tarama sözlügü(1-8)-türk dil kurumu yayınları
224-derleme sözlügü(1-12)-türk dil kurumu yayınları
240-Azərbaycan izahlı coğrafi adlar luğəti,1960(kril alfabe ilə)
241-güney A. dogusundaki yer adlari, qalibə gültəkin

242- nadir məmmədov, Azərbaycan yer adları, oronimiya, bakı, 1993
244- kamuran gürün, turkler ve turk dovletleri-
245-Hasanov, kamal,qədim Azərbaycan xalq rəqsləri, İshig, Baku,1983: pp. 28-60
246-xəlil əliyev, birçalı, axısqa, qazaq toponimleri, ELM, 2008
247-hasan eren, türk dilinin etimolojik sözlüyü, ankara, 1999
248-Azərbaycan Toponimlərinin Ensiklopedik Lüğəti-1-(Sharq-Qarb-Baki-2007)

کیتابدا یئریئر مختلف تاریخی شخصیتلره، کیتابلارا و دؤوره لره اشاره اولونور، اوْنلاری دوزگون توتوشدورماق و بیربیریندن آییرماق اوچون بو بؤلومده کروْنولوژیک دورومدا وئریلیر، بو اوُمودلا کی گلن وئرسیالاردا داهادا تکمیل حالا گلسین.

اسکی قاپاقلار(یازیلما تاریخی سیراسیلا، م= میلادی ایلسایاری، هـ = هجری قمری ایلسایاری)

سومرلر:۱- اسکی سوُمرجه دؤوری:

آ- آرخایک دؤنم (م.ؤ. ۳۰۰۰- ۲۶۰۰)

ب- اسکی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲۶۰۰- ۲۳۵۰)

ج- سارقوْنیجه و قوُدئاجا دؤنَمی (م.ؤ. ۲۳۵۰- ۲۱۴۰)

د- یئنی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲۱۴۰- ۲۰۲۰)

سومرلر:۲- گئج سوُمرجه دؤورو

آ- ارکَن اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۲۰۲۰- ۱۸۵۰)

ب- اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱۸۵۰- ۱۶۰۰)

ج- گئج اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱۶۰۰- ۱۰۰)

میصیر اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
چین اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
اوُرارتو(دوغو آنادولو و باتی آذربایجان)		م.ؤ. ۸۶۰- م.ؤ. ۵۸۰
اتروْسک لر(ایتالیا)		م.ؤ. ۱۳۰۰ده ایتالیایا گلمه یه باشلارلار،(تروْیا Troia ساواشی م.ؤ. ۱۲۴۰-۱۲۳۰ اوْز وئردی و بو ساواشدان سونرا بؤیوک کؤچلر باشلادی) م.ؤ.۷۵۰ده اویقارلیق قورارلار، م.ؤ.۳۷۴ده حاکمیتلری سونا چاتار.
مانا شاهلیغی دؤور		م.ؤ. ۸-۹جو عصرلر
یونان اوُیقارلیغی	اویقارلیق زیروه سی	میلاددان اؤنجه: ۷۵۶-۱۴۶
هرودوت (یونان)	هرودوت تاریخی	دوْغوم:۴۸۴ م.ؤ، اؤلوم: ۴۲۰ م.ؤ،
گزنفون(یونان)		دوْغوم:۴۴۵ م.ؤ، اؤلوم: ۳۳۵ م.ؤ،
استرابون (یونان)	جغرافیکا کیتابی	دوْغوم:۶۳ م.ؤ، اؤلوم: ۲۱ م.س،
دیوْنیسوُس		م.ؤ. ۶۰، م.س. ۷
پوْمپئی		م.ؤ. ، م.س.
یئنی‌سئی یازیتلاری، بؤیوک هوُن امپراتورلوغو		م.ؤ. ۲۲۰ (محتملا م.ؤ. ۲۵۰)، م.س. ۹۳
باتی هوُنلاری(بالامیر، اولدوز، روُآ، بلئدا، آتیلا، ایلَک)		م. ۳۷۴، م. ۴۶۹،
گؤک‌تورک یازیتلاری: گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۵۸۲،
شرقی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۶۳۰،
غربی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۶۵۹،
طبری(محمد جریر)	تاریخ طبری(عربجه)	م(۸۳۹-۹۲۲)، هـ(۲۲۴-۳۱۰)، یازیلیش: م۹۱۵(هـ۳۰۲)
ابوعلی‌بلعمی(سامانلی‌وزیر)	تاریخ بلعمی (طبریدن فارسجا ترجمه)	یازیلیش: م۹۶۶(هـ۳۵۵)
ابن خردادبه	مسالک و ممالک	م ۸۶۴، هـ ۲۵۰ ، (متوفی: هـ ۳۰۰)
قدامه		م ۸۸۰، هـ ۲۶۶ ،
یعقوبی	تاریخ یعقوبی(۲جیلد)	م۸۷۲-۸۷۳، هـ ۲۵۹-۲۶۰ ،

یعقوبی	البلدان،	م ۸۹۱، هـ ۲۷۸ ،
ابن‌سرابیون		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌رسته	الاعلائق النفسیه	م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌فقیه		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
مسعودی(ابوالحسن‌علی‌بن‌حسین)	مروُج الذهب(۲جیلد)	م ۹٤۳، (هـ ۳۳۲ – هـ ۳۳٦)،
اصطخری	مسالک و ممالک	م ۹۵۱، هـ ۳٤۰، (متوفی: هـ ۳٤٦)
ابن حوقل	صورة الارض	م ۹۷۸، هـ ۳٦۷،
(منوچهر ستوده‌نین تلاش ایله)	حدودالعالم منالمشرق الی مغرب	م ۹۸۲، هـ ۳۷۲/
مقدسی		م ۹۸۵، هـ ۳۷۵،
ناصرخسرو قبادیانی مروزی	سفرنامه	م ۱۰٤۷، هـ ٤۳۸،
البلاذری (احمد ابن ال..)	فتوح البلدان	م ، هـ ،
ده‌قورقود	ده‌قوْرقود	م ، هـ ٤٤٤،
ماحمود کاشغرلی	دیوان‌لغات‌ترک	م ، هـ ،
ساوجی	قوتادقوبیلیک	م ، هـ ،
نرشخی	تاریخ بخارا	م ، هـ ،
ابوالقاسم ابن احمد جیهانی	اشکال العالم	م ، هـ ۲٤۸-۲۸٦،
عزالدین ابن اثیر	الکامل(۲۷ جیلد)	م (۱۱٦۰-۱۲۳۳)، هـ (۵۵-٦۳۰)،
بیهقی	تاریخ بیهقی	م ، هـ ،
تاریخ گردیزی	محمود گردیزی	م ، هـ ٤٤۲-٤٤۳،
ادریسی		م ۱۱۵٤، هـ ۵٤۸،
ابن جبیر		م ۱۱۸٤، هـ ۵۸۰،
یاقوت		م ۱۲۲۵، هـ ٦۲۳،
شیخ ربوه محمد دمشقی	نخبه‌الدّهرفی‌عجایب‌البرّوالبحر	م۱۲۵۵-۱۳۲۷، هـ٦۵٤-۷۲۷
قزوینی		م ۱۲۷۵، هـ ٦۷٤،
مراصدالاطلاع		م ۱۳۰۰، هـ ۷۰۰،
ابوالفداء	تقویم البلدان	م ۱۳۲۱، هـ ۷۲۱،
صحاح‌العجم		م ۱۳۳۰، هـ۷۳۰،
شبانکاره ای	مجمع‌الانساب(۲جیلد)	م ۱۳۳۳، هـ ۷۳۳،
مستوُفی	نزهه القلوب	م ۱۳٤۰، هـ ۷٤۰،
ابن بطوطه		م ۱۳۵۵، هـ ۷۵۰،
حافظ ابرو		م ۱٤۱۷، هـ ۸۲۰،
شرف‌الدین‌علی یزدی		م ۱٤۲۵، هـ۸۲۸،

میرخواند(٦جیلدی‌میرخواند هـ۹۰۳ ده یازدی، جیلد ۷ نی اونون قیز نوه‌سی خواند میر ۹۲۹دا یازدی و جیلد ۸-۹-۱۰و رضا قولوخان هدایت ۱۲۷۰ ده یازدی (ایندیلیکده ۱۰ جیلد اصلی روضه الصفا ۱۵ جیلدده چاپ اولوبدور ،

	روضه الصفا (۱۰ جیلد)	م ، هـ ۹۰۳، ۹۲۹، ۱۲۷۰،
خواندمیر	حبیب السیر(٤ جیلد)	م ، هـ ۹۲۷-۹۳۰،
جهان‌نما		م ۱٦۰۰، هـ ۱۰۱۰،

ایوالغازی	شجره التراکمه	م ١٦٠٤، هـ ١٠١٤،
زرتشت(فرانسه‌لی انکتیک دوْپرون anquetil duperon بوُ کتابی، هیند موبدلری نین سؤیله دیکللریندن کتابت ائدیبدیر)		
	اوستا əvista	م ١٧٧١، هـ ،
نسیمی		(دوغوم: م ١٣٦٩شاماخی، اؤلوم: ١٤١٧ حلب)، هـ ،
ختایی(شاه اسماعیل)(دوغوم: م ١٤٨٧/٧/٢٣- اردبیل، اؤلوم: ١٥٢٤/٦/٢٣ سراب، منقوتای، اردبیل)، هـ ،		
سیدابوالقاسیم‌نباتی	دیوان	(دوغوم: م ١٨١٢ اوّشتیبین، اؤلوم: ١٨٧٣ اوّشتیبین)، هـ
سنگلاخ		م ، هـ ،
تاورنیه	سفرنامه	م ، هـ ،
محمدحسنخان‌اعتمادالسلطنه	مرآت البلدان	م ، هـ ،
لسترنج	جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی	م ، هـ ،

ت..t [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین دؤردونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین بیرمی یئددینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا:چهارمین حرف بی صدای ترکی آذربایجانی).

تا (ته، دا، ده)..ta (tə, da, də) [باخ] دا.

تا..ta [ادات، فا] تورکجه ده تک/دک آنلامینا یاخین بیر سؤز، بیر شئیین باشلاندیغی حدّینی و آماجینی بیلدیرین بیرسؤز " تا یوْرولمویوبسان اوْخو: یورولمویانادک اوْخو؟، اوْنو تا ساعات اوْچه قدر گؤزله دیم: اوْچه دک اوْنو گؤزله دیم؟" (فا:تا).

تاب..tab [آد] تاو، طاقت، گوْج، قوّت، طاقت (فا:تاب). **strength** {باخ: تاو، بوکلمه فارسجادا ایشلک دیر}.

تاب..tab [اؤزل‌آد] تاو: بیجار دا چای آدی.

تاب ائله‌مک .. tab eləmək [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک، داوام وطاقت ائتمک (فا:تاب آوردن).

تاب گتیرمک .. tab gətirmək [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک، داوام وطاقت ائتمک (فا:تاب آوردن).

تاب گتیرمه‌مک .. tab gətirməmək [تاثیرسیزائیلم] دؤزه بیلمه‌مک، داوام وطاقت ائده‌مه‌مک (فا:تاب‌نیاوردن).

تاب وُ توان..tab u təvan [آد] تاو، طاقت، گوْج، قوّت(فا:~). **strength**

تابا..taba [آد] تیخاج **cork** {بو کلمه ایتالیانجادا تیخاج معناسیندادیر و تورکجه ده ایشله‌نیر، بوکلمه‌نین تپمک سؤزوندن آلینماسی چوخ مُناسب گؤرونور}.

تاب‌ائتمک..tab etmək [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک، داوام گتیرمک (فا:تاب آوردن).

تاباران..tabasaran [آد] قافقازلاردا(داغیستان) کیچیک‌خاللق- آدی(فا:~).

تاباشیر..tabaşır [آد، عربجه] آغ آهک و گچ.

تاباغاباغ..tabağabağ [اؤزل‌آد] باخ: خوی.

تاباق..tabaq [ع‹طبق›] دایاز و گئنیش قاب (فا:طبق) **large tray**

تاباق داغ..tabaq dağ [اؤزل‌آد] مرند ده داغ آدی.

تاباق لانماق..tabaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] تاباق کیمی ائتلی و یاستی حالا گلمک" باهاردا گوْللر آچیلیب تاباق لانیرلار".

تاباقجا..tabaqca [آد] بالاجا تاباق.

تاباقچی..tabaqçı [آد] تاباقدا شئی گزدیریب ساتان، تاباق دوْزَلدن.

تاباقلی..tabaqlı [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

تابالاماق..tabalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] قیْناماق، آییبلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تابان..taban [آد] ۱-تاپان، تاپیْنان. ۲-اساس، باخ:دابان ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرکلری بَلتیر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری بَلتیر بوْی‌لاریندیر[۸۱-۱۵۸]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تابان‌باتوُر..tabanbatur [تاریخی‌اؤزل‌آد] تیموُرگوْرخان'ین اوْردوباشی - لاریندان[۷].

تابانلو..tabanlu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوْزیلده، دیاربکرحلب بؤلگه سینده، بوْز اوُلوس توْرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵].

تابای..tabay [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:توْپ+ آی؛ قازاق خانلیْغی، بگ‌لریندنر.

تاب‌توتابیلمه‌مک..tab tutabilməmək [تاثیرسیزائیلم] تاب گتیرمه‌مک (گیتره‌مه‌مک).

تاب‌دان دوْشمک..tabdan düşmək [تاثیرسیزائیلم] طاقتدن گوجدن دوْشمک.

تابسیز..tabsız [صفت] تابی اولمایان (فا:بی تاب). **impatient**

تابسیزلاشماق..tabsızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تاب گتیرمه‌مک، دؤزمه‌مک(فا:بی‌تاب‌شدن)

تابع..tabe [صفت، ع] باغیملی، اوُیروقلو (فا:~). **function**

تابعیت..tabeiyət [آد، عربجه] ۱-باغلی‌لیق، اوُیروقلوق، باغیم‌لی‌لیق، ۲-بیر اؤلکه‌یه تابع اولما. **citizenship** (فا:~).

تاب‌قالماماق..tab qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] طاقتدن گوجدن دوْشمک.

تابقی..tabqı [اؤزل‌آد] وجدان[۷].

تابلاشماق..tablaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تاب گتیرمک، دؤزه بیلمک.

تابلاق..tablaq [آد] موافقت، رضا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تابلاماق..tablamaq [تاثیرسیزائیلم] تاب گتیرمک، دؤزه بیلمک.

تابلئت..tablet [آد] ۱-قُرص، حب. ۲-اسکی مدنیت لردن قالمیش اوستو یازیلی کرپیچ و یا گیل پارچاسی، یازیلی کرپیچ.

تابلو..tablo [آد] بیریازی ویا گؤرونتونو هامی یا بیلدیرمک اوْچون یارارلانان بالاجا تاختا و مقوا (فا:تابلو). **signboard** {فر› سوُمرجه ‹تابولا›: لؤوحه، تابلو، جدول؛ باخ: تپمک}.

تابلی..tablı [صفت] دؤزوملو، دایانیقلی، داوام گتیرن (فا:طاقت دار).

تابلیه..tabliyə [آد، فرانسیزجا] کؤپرولرده دایاق‌لارین اوّستونده‌اوْتوران بؤلوم.

تابوُ..tabu [آد] ۱- قوُتسانمیش، قوُتلو یاپیلمیش، تاپینماجاق دوُروما گتیریلمیش، قوتسال سایبلان اینسان، حئیوان و شئی لره توخونولماسینی و یا استفاده اوْلونماسینی یاساقلایان و ترسینه عمل ائتدیگینده ضرر گؤره‌بیله‌جگینه اینانان دینی اینانج. ۲-قوتسال سایبلاراق قوْرونان (نسنه، کلمه، داورانیش) (فا:~) **taboo** {بو کلمه فرانسیزجا "**tabou**" سؤزجوغونون کؤکودور، فرانسیزلار بوُ کلمه‌نین پولینئزیا دیلیندن آلینما سینی سانیرلار، حال بوکی تورکجه‌ده تابقو سؤزو اسکی کلمه‌لردن سایبلیر[۵۴]}.

تابوُت..tabut [عربجه] اؤلونو داشیماغا یارایان صاندیق، تابیت. **coffin**

تابوُر..tabur [آد] دسته، ٤ بؤلوکلو بیر دسته (فا:فوْج). {تاپماق› تاپ+وُر: ٤٠ نفردن چوخ اولان دسته[٦]؛ باخ: تاپماق}.

تابوُرجو..taburcu [آد،] خسته خانادان چیخماسی قرارلاشدیریلمیش (خسته) (فا:ترخیص شده). {باخ: تاپماق}.

تابوُزلاماق..tabuzlamaq [تاثیرلی ائیلم] تابیْزماق: بیلمه‌جه سؤیله‌مک و سوْرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تابوُق..tabuq [آد] ۱-سجده (فا:سجده). ۲-تابو ۳-عنایت، یاردیْم، خدمت. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: تاپینماق}.

تابوُلاشماق..tabulaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تابوحالینا گلمک(فا:تابوشدن

تابون..tabun [تاریخی اؤزل‌آد] تابیْن: ۱-تاپیْن، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، یئددی اوُروغ اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان ۳-باشقوُردواوْیماقلاریندان[۷]. قازاق-کیچییوْز-یئدی اوُروُغ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. ٤-اوْد‘ون ساخلاندیغی چوُخور[۲۲٤].

تابوُنای..tabunay [اؤزل‌آد] باخ:تابین+ آی(تاریخی اؤزل‌آد) باشقوُرد اوْیماقلاریندان[۷]. قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تابی (تاب) قالماماق..tabı (tab) qalmamaq [تاثیرسیزائیلم] گوجدن دؤشمک.

تابی کسیلمک..tabı kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] تابدان دؤشمک.

تابی گلمه‌مک..gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] تابدان دؤشمک.

تابیْن..tabın [تاریخی اؤزل‌آد] باخ: تابون.

تابیت..tabıt [باخ] تابوت. **coffin**

تابیْزماق..tabızmaq [تاثیرلی ائیلم] تابوُزلاماق: بیلمه‌جه سؤیله‌مک و سوْرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تابییه..tabiyə [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی {تاپ+ییه}.

تاپ..tap [صفت] ۱-تایید، تصدیق. ۲-یوخاری و اوّست سَویه ده اولان ۳-(آ)دیلَک، ایستک، اوُمود، یاردیْم و بوُنلاری ایچینه آلان بکلَنتی‌لرله دوْلو اینانج[۷]. (فا:تاپ). **top** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاپ› یئتر، کافی؛ بوکلمه عینا اورخون داش یازیتلارینداادا گلیب و هامی‌سیندا تائید وتصویب معنی‌سی وئریر همچینین تاپلاق تایید، و تاپلاماق موافقت و تایید ائتمکدیر، بوکلمه ایندی بیر سیرا کلمه‌لرده گؤرسه‌نیر: تاپشیرماق (توصیه ائتمک) و تاپماق (بیر شئیه یئتیرمک و آیری آنلامدا بیر موافقته و تاییده یئتیشمک) و تاپینماق (عبادت ائتمک، بیر وارلیغا اؤز تایید و بیعتینی یئتیرمک)، سومئرلرده تپمک سؤزوندن آلیناراق کرپیچ‌لرده یازی یازانا تپیر دئییلیردی و بو بیر نوع تایید ائتمک آنلامیندادیر؛ بوکلمه عینا انگلیزجه ده ایشله‌نیر (**top**)، بعضا بو کلمه‌نی اسکی اینگیلزجه‌یه باغلاییرلار البته لاتینجه و یا آیری آوروپا دیللرینه عاید اولماغینی اشاره ائتمه ییرلر بو اوزدن اینگلیزجه ده آلینما اولماسی مُناسب گؤرونور}.

تاپ..tap [سس تق] دؤشن بیر شئیدن چیخان سس،

تاپ بلگه..tap bəlgə [آد] تصویب نامه **decree**

تاپ تازا..tap taza [صفت] چوخ تازا، یئنی (فا:تر و تازه).

تاپار..tapar [آ] قیپچاق خانلاریندا اینا اؤز‘ون ایلک اوْغلو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاپار..tapar [اؤزل‌آد] تاپان، سئوَن، اوُمان[۷]" تاپارلوُ:موُتلو، صوْفو".

تاپاغ..tapağ [اؤزل‌آد] ۱-تاپما، تاپینما، سایقی ۲-گؤرَو، ایش[۷].

تاپالا..tapala [آد] گیرده و یاستی شئیلر اوچون سؤیله‌نیر، "گونه باخان تاپالاسی، تزک تاپالاسی= یاپیا" (فا:تپاله). **cow-dung** {تپمک+ه+له› تپه‌له‌مک› تاپالاماق› تاپالا+ق› تاپالا}.

تاپان..tapan [آد] سوّرولموش‌وشوخوملانمیش یئرین کسسک‌لرینی ازیب صاف ائتمک اوّچون یارارلانیلان آراج، آسفالتی ویا بوُجور شئیلری هامارلاماق و صافلاماق اوچون اوْرتاسینا ووُرولموش قالین تاختا پارچاسیندان عبارت‌آلت، دؤیج (فا:غلتک). **roller** {باخ:ساپان، تپمک، دیواندا تابانلاماق آیاقلا وورماق شکلینده معنالانیبدیر}.

تاپانچا..tapança [آد] ۱-جیبده و بئلده داشینان و تک ال ایله ایشله‌نیلن اودلو یاراق، روُوُلوئر **revolver** ۲-بوْیاجی‌لیقدا بوْیا فیشقیرماق اوّچون ایشله‌نن بیر آلت (فا:تپانچه) {باخ: تپمک}.

تاپانچا کیمی آچیلماق..tapança kimi açılmaq [تاثیرسیزائیلم] هیرسله‌نیب اؤزوندن چیخماق.

تاپانچالی..tapançalı [صفت] تاپانچاسی اوْلان.

تاپانلاما..tapanlama [آد] تاپانلا تارازلاما (فا:غلطک زنی).

تاپانلاماق..tapanlamaq [تاثیرلی ائیلم] تارلانی تاپانلا تارازلاماق (فا:غلطک زدن).

تاپاتاپ..tapbatap [سس تق] تاپاتوپ: بیربیرینه توخونان شئیلردن چیخان سس. " تاپاتاپلا: سس کؤی له"

تاپاتوُپ..tapbatup [سس تق] تاپاتاپ: بیربیرینه توخونان شئیلردن چیخان سس. " تاپاتاپلا: سس کؤی له"

تاپاجا..tapbaca [باخ] تاپماجا.

تاپپیرداماق..tappırdamaq [باخ] تاپپیلداماق.

تاپپیلتی..tappıltı [آد] آیاق سسینی آندیران بیر سس، آیاغین یئره چوخ دَیمه‌سی سونوجو چیخان سس(فا:صدای تاپ).

تاپپیلداتماق..tappıldatmaq [تاثیرسیزائیلم] تاپپیلتی سسی چیخارماق (فا:صدای تاپ توُپ در آوردن).

تاپپیلداماق..tappıldamaq [تاثیرسیزائیلم] تاپپیلتی‌سسی-چیخماق(فا:تاپ توپ کردن).

تاپ‌تاپ..taptap [باخ] تاپ ۲.

تاپتاپان بوُلاغی..taptapan bulağı [اؤزل‌آد] باخ: آذرشهر.

تاپ‌تازا..taptaza [صفت] ۱-چوخ تازا. ۲-(ظ) تازا اولاراق.

تاپتاماق..taptamaq [باخ] تاپداماق.

تاپ‌توُپ..taptup [باخ] تاپ ۲.

تاپجان..tapcan [آد] چارپایا، اوّستونه چیخاراق اوّزوم سالخیم لارینی درمگه یارایان اوّچ آیاقلی میز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاپداق..tapdaq [آد] اوّستونده چوخ گزمکدن و تاپدالانماقدان برکیمیش یئر، تاپدالانمیش (فا:کوبیده شده). pounded.

تاپداق..tapdaq [اؤزل‌آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

تاپداق‌اوْلماق..tapdaq olmaq [بل، س] تاپدالانماق، آیاق لانماق، تاپدالانمیش وضعیته گلمک (فا:کوفته شدن). to be trampled

تاپدالاماق..tapdalamaq [تاثیرلی ائیلم] آیاقلا باسدالاماق (فا:کوفتن). to trample

تاپدالانماق..tapdalanmaq [بلسیز ائیلم] آیاقلا باسدالانماق (فا:کوفته شدن).

تاپدالانمیش..tapdalanmış [صفت] آیاق لانمیش (فا:کوبیده). pounded

تاپداماق..tapdamaq [تاثیرلی ائیلم] آیاق لاماق، آیاغ ایله باسدالاماق (فا:کوفتن) to pound{تپمک›تپته‌مک›تاپتاماق› تاپداماق}.

تاپدانماق..tapdanmaq [باخ] تاپدالانماق (فا:کوفته شدن).

تاپدوُ..tapdu [اؤزل‌آد] باخ: تاپدیق[۷].

تاپدوُق..tapduq [اؤزل‌آد] باخ: تاپدیق[۷].

تاپدوُق‌اَمره..tapduq əmrə [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بَکتاشی بابالاریندان[۷].

تاپدیرماق..tapdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] تاپماغا مجبور ائتمک، تاپماق ایشینی گؤردوْرمک (فا:فس پیدا کردن). t~ to find

تاپدیق..tapdıq [آد] ۱-اوُزون سوّره اوُشاغی اوْلمایانلارین، اوْلدوُغوندا وئردیکلری آدلاردان ۲-سایقیْدَیر ۳-عبادت، تاپیْنما ٤-گؤزلنمه‌دن تاپیلان، اله گئچیریلن شئی (فا:یافته)found

تاپزوق..tapzuq [آد] بیلمه‌جه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاپشیرما..tapşırma [آد] تاپشیرماق‌ایشی(فا:سفارش) recommendation

تاپشیرماق..tapşırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه حواله ائتمک، توصیه ائتمک، بیرینه اعتبار ائتمک وبیرشئیی بیرینه بوراخماق (فا:سپردن) to deposit {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاپچورماق›، سن، باخ:تاپ}.

تاپشیرمالار..tapşırmalar [آد] سفارش لر (فا:سفارشات). orders

تاپشیری..tapşırı [آد] تاپشیریلمیش شئی (فا:تکلیف).

تاپشیریق..tapşırıq [آد] تاپشیریلمیش شئی (فا:تکلیف).

تاپشیریق بلگه..tapşırıq bəlgə [آد] توصیه نامه، سفارشنامه (فا:سفارشنامه). letter of recommendation

تاپشیریق‌لار..tapşırıqlar [آد] تکلیف‌لر، سفارش‌لر(فا:سفارشات). orders

تاپشیریلماق..tapşırılmaq [بل، سن] تاپشیرماق ایش گؤرولمک (فا:سفارش شدن). to order

تاپشیریلمیش..tapşırılmış [صفت] تاپشیری‌لی (فا:سفارشی). ordered

تاپشیری‌لی..tapşırılı [صفت] سفارشی (فا:سفارشی). ordered.

تاپغاج..tapğaç [اؤزل‌آد] ۱-اوُلو و سایقیدَیر معناسیندادیر[٥٤]. ۲-(ت) بؤیوک‌و محتشم تیکینتی ۳-اینسان‌آدی: ~ئیکه (اوُیغور خاقانی)، ~خاقان(گؤی‌تؤرک خاقانی)[۷]{باخ: تاپ+غیج}.

تاپغاچ‌لار..tapğaçlar [اؤزل‌آد] تاپغاچ حکومتی هوُنلارین اوُزانتی سی سایلیر، تاپغاچ دؤولتی نین قوُروجوسو شاموْخان اولاراق، حاکمیت دؤنمی م۳۸٦-۵۵۷ ایللرده اوْلوبدور، تاپغاچ‌لار ٤جو یوّزیلده چین‌ین قوزئیی، ایچ‌موغولوستان و شرق تورکوستاندا باغیم‌سیز حکومت قوردولار بیر دؤنم چینی اَله گئچیردیلر، " تایوو" تاپغاچ‌لارین بؤیوک امپراتورو، جوُوان جوُوان‌لاری (م٤٣٦) و هونلاری (م٤٣٩) مغلوب ائتدی، تاپغاچلار بودا مذهبی‌نی قبول ائده‌رک تدریجا چینلی‌لشدیلر، بوُلار م٥٣٤ده غرب‌و شرق تاپغاچلارا

بؤلونه‌رک(م۵۵۰)تدریجا یئرلرینی چینلی‌لره وئردیلر، تاپغاچ سؤزو اسکی‌بیرتؤرک‌ائلینه باغلی اولاراق حُرمتلی، اولو، تاپینجی معناسینی افاده ائدیر، چینلی‌لر بولارا "توبا، توپا" دئمیشلر، بو ائل چینده نقاشلیق و هیکل‌تراشلیق صنعتی‌نی بؤیوک اؤلچوده یاییم-لامیشدیلار، چین‌ده یوُن کانگ‌ماغاراسی (شانسی‌ایالتی، م۴۵۳ده)، و "لوُنگ"ماغارا سینین (هونان ایالتی، م۸-۵جی یوزیل) اَل قازمالاری و نقّاشلیق‌لاری بو ائلین شاه‌اثرلریندندیر {باخ:هونلار}.

تاپغاچیوُداسی..tapğaç yudası [آد] یاپراغی‌درمان‌اؤچون‌ایشله‌نن بیر آغاج. {، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاپقوُر..tapqur [آد] تابوُر، دسته، توپلوُلوق، قافله، باخ: تابور.

تاپقی..tapqı [آد] ۱-تاپینتی، ۲-وُجدان.

تاپقیر..tapqır [آد] ۱-آت یهرینین قارین آلتیندان گئچیریلن قاییشی (فا:چرم‌زین).۲-آیاق‌آلتیندا قالیْب قاتیلاشان توپراق(دج).

تاپقینتی..tapqıntı [آد] تاپقی: ۱-تاپینتی، ۲-وُجدان.

تاپلاق..taplaq [آد]. تایید، موافقت، رضا، قبول (فا:تایید). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاپلاما..taplama [آد] تایید و موافقت ائتمه، قبول ائتمه (فا:تصویب).

تاپلاماق..taplamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تایید و موافقت ائتمک، قبول ائتمک (فا:تصویب کردن). Approval {، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:تاپ}.

تاپما..tapma [آد] بیرشئیین یئرینی آختاریب بیلمه (فا:یافته).

تاپماجا..tapmaca [آد، باخ:تاپماق] ۱-بیلمه‌جه، آذربایجان فولکولوروندا بیلگی لندیرمک اوچون بوجور شعرلر دوزه‌لیر، مصرع‌لر قورولوشجا مُختلف هجادان تشکیل تاپیر، اؤرنک " آلتی داشدی‌داش‌دَییل. اوستو داشدی داش دییل. حئیوان کیمی اوتلاییر. حئیوانا یولداش دییل، جاواب: توسباغا"[۷۳،۷٤]. ۲-(مج)اؤستو اؤرتولو بیرسؤزله بیرآماجی آنلاتان سؤزلر، آیدین اولمایان، معماّ (فا:چیستان). puzzle

تاپماجالاما..tapmacalama [آد] تاپماجا دئمه، (فا:چیستان گویی).

تاپماجالاماق..tapmacalamaq [تاثیرسیزائیلم] تاپماجا دئمک، اؤستو اؤرتولو سؤزلرله بیر شئیی آنلاتماق (فا:چیستان گفتن).

تاپماجالی..tapmacalı [صفت] تاپماجاسی اولان سؤز، اؤستو اؤرتولو.

تاپماق..tapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یئرینی‌بیلمک، آختاریب بیلمک (فا: پیداکردن). to find ۲-تانری‌دئیه تانیماق، قوُللوق ائتمک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوزَلدیر" سؤز تاپماق، ماجال تاپماق، نُقصان تاپماق، یولْ تاپماق". {سومرجه‌داب»؛ ت، سن:قوللوق ائتمک، آختاریب تاپماق، بولُوشوب گؤروشمک؛ بو کلمه‌تاپ‌سؤزونه‌باغلانیر، باخ:تاپ}.

تاپوُ..tapu [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک‌خاقانی، موُکان‌ین‌اوغلو[٥٤].باخ:تابو، تاپوُق

تاپوُجو..tapucu [باخ: تاپماق] تاپوُقچو: تاپو ایشلریله اوُغراشان، تاپو مأمورو، قوللوقچو (فا:خدمتکار).

تاپوُق..tapuq [آد] ۱-بیر داشینماز مالین اؤستونده کی مولکیت حاقیقینی گؤسته‌رن بلگه، مالکیت سندی (فا:سند مالکیت). ۲-باخ: تابو، کوْر اینانج. ۳-تاپینْما، دیلَک٤-خدمت

تاپوُقجو..tapuqcu [باخ: تاپماق] تاپوچو: تاپو ایشلریله اوُغراشان، تاپو مأمورو، قوللوقچو (فا:خدمتکار).

تاپوُن..tapun [آد] ۱-قوُتساما، عبادت۲-باشقوُرداوْیماق بگلریندن[۷].

تاپوُنموُش..tapunmuş [اؤزل‌آد] صوفو[۷].

تاپوْلار..tapolar [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا بیر تپه آدی[۲٤۰].

تاپولاماق..tapulamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاپو حالینا گتیرمک، موّلکیت‌لی ائتمک (فا:سند دار نمودن).

تاپولو..tapulu [صفت] تاپوسو اولان (فا:سند دار).

تاپی..tapı [آد] ۱-تاپینیلان شئی (فا:معبود). ۲-تاپیلان، اختراع.

تاپیجی..tapıcı [آد] کاشف (فا:مکتشف). discoverer

تاپیر..tapır [آد، دی، برزیل یئرلیلر دیلیندن] تک بارماقلی امجک‌لی، امریکا و آسیا ایستی بولگه‌لرینده یاشایان، گئجه‌لر گزه‌رک کؤک وگنج بیتگی‌لرله بسله‌نن، قیسا خورتوملو بیر بورنو اولان وایکی مئتر اوُزونلوغوندا بیر حئیوان (فا:حئیوانی بومی در امریکای لاتین). tapirus

تاپیرتی..tapırtı [آد] تاپ تاپ سسی، تاپیرداما سسی.

تاپیرداماق..tapırdamaq [تاثیرسیزائیلم] تاپ‌تاپ‌سسی چیخارماق.

تاپیش..tapış [آد] ۱-تاپماق ایشی ویا بیچیمی (فا:یافته). ۲-الاهه.

تاپیشما..tapışma [آد] تاپیشماق ایشی.

تاپیشماق..tapışmaq [قا، سن] بیربیرینی تاپماق، بیربیرایله گؤروشمک، (فا:همدیگررا‌پیداکردن). to meet each other

تاپیق..tapıq [آد] تاپی، تاپینیلان شئی (فا:معبود).

تاپیلاماق..tapılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاپیْقلاماق تاپیق حالینا گتیرمک.

تاپیق لاماق..tapıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاپیْلاماق:تاپیق‌حالینا‌گتیرمک.

تاپیلماق..tapılmaq [بلسیز ائیلم] تاپماق ایشی گؤرولمک (فا:یافته شدن). to be found {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر «تاپوُلماق»، سن: اله گتیرمک}.

تاپیلمیش..tapılmış [صفت] کشف اولونموش (فا:مکشوف). revealed.

تاپیلیش..tapılış [آد] تاپیلان شئی (فا:یافته). found.

تاپینار..tapınar [آد] تاپینان: پرستش ائله‌ین، باخ:تاپینجی (فا:پرستنده).

تاپیناق..tapınaq [آد] تاپینمایئری، عبادت‌خانا، معبد place of worship

تاپینان..tapınan [آد] تاپینار: پرستش ائله‌ین، باخ:تاپینجی (فا:پرستنده).

تاپینتی..tapıntı [آد] تاپیلان شئی (فا:کشف). found، discovery

تاپینج..tapınc [آد] تاپینما ایشی، تاپینما (فا:عبادت). blessing

تاپینجاق..tapıncaq [آد] ایلکل‌توْپلوملاردا دوْغا اوْستو گوْجو اوْلدوغونا اینانیلان جانلی ویا جانسیز نسنه، بوُت (فا:بت). fetis

تاپینجاق‌لیق..tapıncaqlıq [آد] تاپینما یئرینه عاید اولان fetisiszm

تاپینجی..tapıncı [آد] ۱-ستایش ائدن" گونش‌تاپینجی: گونشه تاپینان؛ اوْدتاپینجی: اوْداتاپینان"، تورک دیلینده بو کلمه‌نی قوتسال، و سئومک سؤزونونده همان معنادا چوخ قوتسال مفهومدا اولمایان شئیلر اوْچون ایشله‌درلر(فا:ستایشگر). eulogist

تاپینما..tapınma [آد] تاپینج، عبادت، پرستیش (فا:نیایش). blessing

تاپینماق..tapınmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تانری یا وهر آیری شئیه سجده و ستایش ائتمک، خدمت ائتمک (فا:پرستش کردن). ۲- to worship بیرینی آشیری درجه ده سئومک، مفتون و والئه اوْلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

تاپینمیش..tapınmış [آد] مسجود، صوفو worshipped

تاپینیش..tapınış [آد] تاپینماق‌ایشی‌ویا بیچیمی (فا:نیایش). blessing

تات..tat [آد] ۱-تۆرک‌لرین اگه‌من اوْلدوغو یئرلرده یاشایان و آیری دیللرده قونوشان آداملارا وئریلن‌آد(فا:~). ۲-قاراخانلیلار فارس مسلمانلارا، اوُیغورلار شامانیستلره تات دئییردیلر، قافقازلاردا یهودی تۆرکلره ده تات دئییلیردی، اوْرتا آسیادا تۆرکمنلر، یئرلَشیک (کؤچَری اوْلمایان) اکینچی لره تات دئییردیلر[۱۲]. ۳-اوُزاق، اوُزاق یئر، اؤزگه، یادلاشمیش[۷] ٤-قیْلیچ پاسی، پاسلی قیْلیچ[۷]. ٦-باخ: داد[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده؛ تات سؤزوندن - دۆزه‌لن بیر سیرا سؤزلر:"تاجیک (تات+جیق› تاتجیک› تاجیک) › تاجی› تازی"}.

تات..tat [اؤزل‌آد] زنجان (~گئچی)، سالماس؛ هئریس(~گونئی)ده داغ آدی. ماهنشان، ماکی (~کندی)، اهر(~لار) ده کند آدی.

تاتا..tata [آد] تادا: اوْن آددیمدان گؤروله بیلینن یئر پارچاسی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاتار..tatar [اؤزل‌آد] ۱-تاتارستان و روسیه فئدراسیونون دَییشیک یئرلرینده یاشایان بیرتۆرک خالقی ۲-گؤی تورک زامانی تاتارلار اوْتوز طایفادان تشکیل تاپیردی و اولاردان اوْتوزتاتار شکلینده آد آپاریلیبدیر، اوْ دؤنم توُلا، اوْنون onon و کرولن اطرافیندا یاشاییردیلار سوْنرالار بوُ بؤلگه‌لر موُغوللارین یئرلَشیم یئرلری اوْلدو، تاتار و موغول آدلاریندا بنزرلیک چوْخراقدیر. ۳-آلتای، قوُمادی اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان.

تاتار..tatar [آد] ۱-اوُزاقدا قالمیش، اوُزاقدا یاشایان، چاییْرلیق، مَراع، ۲-پوْستا سۆروجوسو[۷]. {باخ: تات/ دارتماق}.

تاتار..tatar3 [اؤزل‌آد] ماکی دا داغ و کند آدی؛ گنبد، بجنورد و قئیدار دا کند آدی.سالیان'دا (~محلّه) کند آدی[۲٤۰].

تاتار .. Tatar [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری کوُماندی بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تاتار-..-tatar [اؤزل‌آد] تاتار سؤزیله دۆزه‌لن‌اینسان‌آدلاری: تاتارخان، تاتاربگ، تاتاربای، تاتارالپ، تاتارای،

تاتاربؤره‌یی..Tatarbörəyi [آد] پؤشلنمیش یوُفقا و آچیلمیش خمیر ایچینه قیمه قویاراق و اۆزونه قیزدیریلمیش یاغ گزدیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

تاتارجا..tatarca [ظرف] تاتار تورکجه‌سی (فا:تاتاری). tatar turkish

تاتارخان..tatarxan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-آلْینجا خان'ین اوْغوللاریندان. اوْغوز خاقان'ین توْرونلاریندان ۲-بابوُر خان دؤنَمی بیر بگ[۷].

تاتارشوْرباسی..tatarşorbası [آد] اوُنو آزجا قوْووروب، سوْغان، یئرآلما و بامادور کیمی شئیلر آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع یئمک.

تاتارعلیلو..tatarəlilu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو- اوْسکودره بؤلگه‌سینده، یابان‌اَری‌تۆرکلریندن‌بیربوْی آدی[۸۵].

تاتارقان یوْخمَز..tatarqan yoxməz [آد] گنبد ده کند آدی.

تاتارلاشماق..tatarlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تاتارکیمی اوْلماق (فا:مثل تاتار)

تاتاری..tatarı [آد] بیر نوع قامچی، قیرمانج (فا: نوعی شلاق).

تاتاش..tataş [اؤزل‌آد] باخ: داداش ۱-یاخین دوْست، آرخاداش ۲-اوُزاقدا قالمیش، عینی اوُزاقلیْغی پایلاشان[۷].

تاتاوُ..tatau [اؤزل‌آد] تاتائوُ: مهاباد، بوکان، قوشاچای و اوُرمو گؤلو بؤلگه سینده بیر چای آدی(b۱٦۳، ۳/ -s۰,۰۷۰)، ایللیک سوُ مقداری داشبند ایستگاهیندا ۱۷و زنجیرآباد دا ۷,٤۷ مترمکعب هرثانیه ده اؤلچولوب (قوْ: سیمینه رود).

تاتای..tatay [تاریخی اؤزل‌آد] تات+ آی؛ قیْرقیزلارین اوْیماق بگلریندن[۷].

تاتبگ..tatbəy [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تات+ بگ[۷].

تاتَری..tatəri [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تات+ اَری[۷].

تاتلاماق..tatlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] فارس و فارسلی سایماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاتلوُ..tatlu [اؤزل‌آد] اوُلو یؤروک تورکمن‌لردن بیر بوْی آدی[۸۵]. قازاخ‌دا یئر آدی[۲٤۰].

تاتلی..tatlı [باخ] دادلی، خوْشا گئدَن، سئویملی، جانا یاخین.

تاتوُ..tatu [اؤزل‌آد] ۱-باریْش، صُلح ۲-اوُزاق گؤرؤشلو ۳-باخیجی، ائییتیجی ٤-دادلی، ۵-یارادیلیش، فطرت[۷]. ٦- سوْیو ایی اوْلمایان آت(قایناق: محاکمه اللغتین)[۱۳۵]

تاتو تونقا..tatu tonqa [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان اوْغوللارینیْن آتابگی و ائییتمَنی[۷].

تاتوُخاقان..tatuxaqan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تؤرک خاقانی آپا خاقان'ین قارداشی[۷].

تاتوُش..tatuş [اؤزل‌آد] پئچه‌نک‌لرین بیر باشبوُغو(م۱۱جی‌قرن)[٥٤].

تاتوُلا..tatula [هیند دیللرینden، آ، بیتگی] بادیمجان سوولاردان، چیچه‌یی آغ مور، میوه‌سی تیکانلی و زهیرلی بیر بیتگی، دلی بنگ، داتوره (فا:تاتوره).

تاتیْر..tatır [اؤزل‌آد] چاییْرلیق، اوْتلاق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاتیرئر›قیْراچ یئر}.

تاتیْرقا..tatırqa [آد] تیرشه دئییلن سپی‌لنمیش و دبّاغ‌لانمیش دری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاتیان..tatyan [اؤزل‌آد] تاتیْیان: دده‌قوْرقود بوْی‌لاریندا بیر یئر وقالا آدی. ماساللی‌دا چای آدی[۲٤۰].

تأثّر..təssür [آد، عربجه] بوراخیلان‌ایز اضطراب وهر حسّ(فا:~).

تأثّرات..təssürat [آد، عربجه] بیر شئیین آیری شئیه بوراخدیغی ایزلر (فا:~).

تأثیر..təsir [آد، عربجه] ایز، اثر، ائتگی (فا:~).

تأثیر..təsir [یازار] میرزامحسن تبریزی، آتاآناسی تبریزلی اوْلاراق اصفهاندا دوْغولوب بوْیاباشا گلمیشدیر، صائب تبریزلی ایله دوْست اوْلاراق، اوْندان ٤٤۷ تؤرکجه شعر و غزل قالیبدیر "رُخسارین اوْل یئرده، دخی گوْل نه اوْچوندور. باش ووُردو خطون، سبزه و سوْنبول نه اوْچوندور."[۱۱۷، ۲۸، ۱٤۱].

تأثیرائدیجی..təsir edici [آد] ائتگی‌له ییجی (فا:مؤثر).

تأثیرسیز..təsirsiz [اؤزل‌آد] ائتگی‌سیز (فا:غیرمؤثر).

تأثیرسیز فعل..təsirsiz feil [آد، دیل‌بیلیمی] واسطه‌سیز تاماملیق طلب ائدن فعل، لازیم فعل، ائتگی‌سیز فعل "یوُبانماق، یانماق، گئتمک" (فا:فعل لازم). Intransitive verb

تأثیرلی..təsirli [صفت] ائتگی‌لی (فا:مؤثر).

تأثیرلی فعل..təsirli feil [آد، دیل‌بیلیمی] واسطه‌لی تاماملیق طلب ائدن فعل، مُتعدّی فعل، ائتگی‌لی فعل "اوْخوماق، یازماق، قایيرماق" (فا:فعل متعدی). transitive verb

تأثیرلیک..təsirlik [آد] تأثیری اولما، ائتگی‌له‌مه.

تأثیرلیک‌حال..təsirlik hal [آد] ائتگیلیک‌حال، آدلارین "کیمی، نَیی" سوْرو لاریناجاواب وئرن حاللاری" کتابی، قاپی‌نی" (فا:مفعول به).

تاج..tac [آ،فا] ۱-گئچمیشده خاقان و شاهلارین باشلارینا قویدوخلاری بزکلی بؤرک، ایندیکی زاماندا گلینلرین و یا اؤزل مراسیملرده افرادین باشلارینا قویدوقلاری سوسلو بؤرکلر. ۲-(مج)هر بیر حئیوان ویا بیر شئیین باشیندا اوْلان گؤزل ویا پارلاق گؤرونتو. ۳-چیچک‌لرده ائشیک طرفدن ایکینجی حلقه ده اوْلان یاپراقلار (فا:تاج). crown {تاج تورکجه‌ده‌داش کلمه‌سیله بیر سؤیله‌نیش‌ده ایشله‌نیر، اؤرنک اوچون کندآدی(داش خاتون، تاج خاتون) و بیلیریک کی اسکی چاغلاردا تاجدَیرلی داشلارلا دؤزه‌لیردی، بو اؤزدن بو کلمه‌لرین کؤکداش اولماسی دوزگون گؤرونور}.

تاج‌التواریخ..tacuttəvarix [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوزیل یازیلان تورکجه تاریخ کتابی.

تاج الدین..tacəddin [اؤزل‌آد] تبریز و سوُلدوز دا کند آدی.

تاج‌الدین‌احمدتبریزی..tacəddın əhməd təbrizi [یازار] هـ ۷-۸جی یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱٤۱].

تاجانماق..tacakmaq [س] احتراز ائتمک، چکینمک (فا: خودداری کردن) {قایناق: حسن م.جعفرزاده}.

تاجیق..taccıq [آد] گولون آیری ویا بیتیشیک لچک‌لردن اولان بؤلومو (فا:تاج گل کوچک).

تاجچیچگی..tacçiçəyi [آد، بیتگی] جین لاله‌سی (فا:نوعی گل).

تاج‌خاتون..tacxatun [آد] تاجی‌اولان‌خاتون، سوْیلو، قیزآدی- (فا:نام‌دختر).

تاج‌خاتون..tac xatun [اؤزل‌آد] داش‌خاتون: خوی دا کند آدی.

تاجدار..tacdar [صفت] ۱-تاج‌لی. ۲-پادشاه، حُکمدار (فا:تاجدار).

تاجر..tacir [آد، عربجه] تجارتچی، تجارتله اوُغراشان، آل وئرچی (فا:تاجر). merchant

تاجرلیک..tacirlik [آد] تاجرین ایشی، تجارت ایشی (فا:تجارت).

تاجسیزلار..tacsızlar [آد، بیتگی] چیچکلرینده تاجی اولمایان بیتگیلر (فا:تیره‌ای از گیاهان). adonis flammea

تاجشَن..tacşən [اؤزل‌آد] تاجی اولان، سئوینجلی، قیزآدی- (فا:نام‌دختر).

تاجقویما..tacqoyma [آد] شاهلارین تخته اوتورماسی، گلینلرین باشلارینا سوسلو تاج تاخما مراسیمی(فا:تاج‌گذاری). coronation

تاجلانماق..taclanmaq [باخ] تاج قویماق.

تاجیاپراق..tacyapraq [آد، بیتگی] چیچکده تاج دوزَلدن یاپراقلارین هر بیری (فا:برگچه تشکیل دهنده تاج گل).

تاجیاپراقلی..tacyapraqlı [آد، بیتگی] تاج یاپراقی اولان بیتگی (فا:گیاهی).

تاجیار..tacyar [اؤزل‌آد] تاجی اولان یار، سویلو، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تاجیک..tacık [اؤزل‌آد] باخ: تازی.

تاجیز..tacız [آد، عربجه] دیدیرگین‌ائتمه، جانینی‌سیخما، توخوشما(فا:اذیت

تأجیل..təcil [آد، عربجه] مُهلت وئرمه، دالی سالما (فا:~).

تاجینه قیشلاق..tacinə qışlaq [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی.

تاچا..taça [اؤزل‌آد] ۱-تاساری، قورُقو، پلان[۷]. ۲-اینسان‌آدی:~بگیم.

تاچام..taçam [اؤزل‌آد] تاساری، پلان، قورُقو، سئناریو[۷](تاریخی

تاخاناق..taxanaq [آد] ۱-آلاجاق بوْرج. ۲-ایلیشگی[۲].

تاخت..taxt [باخ] تخت.

تاختا..taxta [آد] ۱-آغاجلاردان کسیلمیش‌نازیک وائنلی پارچا لارین هر بیری. ۲-پارچا و بوجور شئیلرین بیریمی "اوچ تاختا پارچا" board {فا: تخت› تخته؛ روسجا: تاختا؛ یئر آدلاریندا داغلیق بؤلگه ده هامار یئر معناسیندادیر[۲۴۲-۳۸]}.

تاختا یوْنان..taxta yonan [آد] تاختالاری یوان آدام و آراج (فا:رنده- چوب).

تاختابند..taxtabənd [آ] تاختادان دوزَلدیلمیش قورُغو ویا دؤشه‌مه.

تاختایتی..taxtabıtı [آد، دیرگی] داها چوخ اوتورولان و یاتیلان یئرلرده اولان و اینسان قانینی امن، پیس قوخولو، یاستی و کیچیک بیر بؤجک (فا:تخته بید). cimex

تاختاپارا..taxtapara [آد] تاختا پارچالاری، تیکه پارا تاختالار.

تاختاتاراز..taxtataraz [صفت] تیکینتی ایشلرینده دووار کیمی یئرلری تارازلاماق اوچون تاختادان دوزَلمیش وسیله(فا:تخته تراز).

تاختاچی..taxtaçı [صفت] تاختا و آغاج ایش ایله اوغراشان، نجّار.

تاختاچی..taxtaçı [آد] آنادولودا یاشایان بعضی علویلره دئییلن بیر آد، معمولا تاختاچیلاری آغاج‌اری لرین قالینتی سی بیلرلر و گویا موُغول یوّرویوشو زامانی اونلارا اورمانلارا پناه آپاریللار و آغاج کسیب توپلاماقلا یاشاییشلارین سوّردورورللر و بوُآدلادا معروف اولورلار.

تاختاداراق..taxtadaraq [صفت] تاختادان دوزَلمیش داراق(فا:شانهِ چوبی).

تاختادؤزو..taxtadüzü [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

تاختادیبک..taxtadıbək [صفت] تاختادان دوزَلمیش بیرنوع دیبک(فا:هاون).

تاختاشالبان..taxtaşalban [آد] تاختا و شالبان دان دوزلمیش اولان شئی‌لر.

تاختاقوردو..taxtaqurdu [باخ] تاختادان دوزلمیش شئی‌لری گمیره‌رک دلیک دئشیک ائدن بیر نوع قین قانادلی بؤجک. anobium punctatum

تاختاکسن..taxtakəsən [آد] تاختالاری کسمه‌یه یارایان ویا آغاجلاری تاختالیق اوچون کسن ماشین ویاکیمسه (فا:چوب بر).

تاختاکیلید..taxtakilid [صفت، اسگی] تاختادان دوزَلمیش باغ قاپی‌سینین کیلیدی (فا:کلید چوبی).

تاختاکیمی..taxtakimi [صفت] چوخ آریق، بیر دری بیر سوّموک "تاختا کیمی قورُوماق".

تاختالاشماق..taxtalaşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاختا کیمی برکیمک، تاختا وضعیتینه گلمک (فا:بصورت تخته درآمدن).

تاختالاما..taxtalama [آد] تاختا وورما (فا:تخته بندی). boarding

تاختالاماق..taxtalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تاختا ووُرماق، تاختا دوزمک (فا:تخته کوبیدن). ۲-بیرایشی تعطیل‌ائله‌مک، باغلاماق. to plank

تاختالانماق..taxtalanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-تاختا وورولماق(فا:ف م تخته کوبیدن). ۲-بیرایشی تعطیل‌اولونماق، باغلانیلماق.

تاختالیق..taxtalıq [صفت] تاختا دوزَلتمه‌یه یارایان (فا:تخته ای). mase of boards

تاختپه..tax təpə [اؤزل‌آد] توْووز‌ده داغ آدی[۲۴۰].

تاخجا..taxca [باخ: تاخماق، آد] شئی قویماق اوچون دووُواردا آچیلان اویوق (فا:رف). built-in shelf or niche

تاخجا..taxca [اؤزل‌آد] زنجان (~بوُخجا)، اهر (~لو) دا داغ آدی. هشتَری (~جیق) ده کند آدی.

تاخدیرما..taxdırma [آد] تاخدیرماق ایشی.

تاخدیرماق..taxdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] تاخماق ایشینی گؤردورمک.

تأخُر..təəxxür [آد، عربجه] دالی قالما، دالی دؤشمه (فا:~).

تاخلا..taxla [آد، تاخماق سؤزوندن] ۱-باش و اَللری یئره قویوب آیاقلاری دال طرفدن یئره قویمادان دؤنمک، میلل آشماق (فا:بالانس زدن). ۲-آراجلارین چئوریلمه سی.

تاخلا بؤجگی..taxla böcəyi [باخ] تاخیل بؤجگی.

تاخما..taxma [؛ آ] ۱-تاخماق ایشی، بیربیرینه تاخاراق دؤزه‌لن هرشئی. ۲-دؤزَلتمه، قوْندارما، قوْشما (فا:جعلی).

تاخماآد..taxmaad [آد] اؤز آدیندان باشقا دوزلتمه آد (فا:اسم مستعار).

تاخماآیاق..taxmaayaq [آد] کسیلن بیر آیاغین یئرینه تاخیلان پلاستیک و اوْنار بنزر آیاق (فا:پای مصنوعی).

تاخماجار..taxmacar [آد] بیر سیرا بیتگی‌لرین توخوملاریندان کؤرپه شیتیل آلماق اوچون اکیلن یئر (فا:مزرعه نشاء کاری). {بو کلمه تاخماق سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

تاخماجارلیق..taxmacarlıq [آد] تاخماجار اکیلمیش یئر، شیتیل بئجَرمه یئری (فا:نشاء کاری).

تاخمادیش..taxmadış [آد] گرچک دیش یئرینه قویولان ائیرتی دیش، قوْیما دیش، قاییرما دیش. (فا:دندان مصنوعی).

تاخمازلیق..taxmazlıq [باخ] تاخمامازلیق.

تاخماساچ..taxmasaç [آد] قوندارما ساچ، قاییرما ساچ، صُنعی ساچ.

تاخماق..taxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی مناسب بیچیمده بیر یئره گئچیرمک، قوْیماق، ایلیشدیرمک، باغلاماق "قوْلباق تاخماق، عئینک تاخماق، آغاجی یئره تاخماق" (فا:فرو کردن، نصب کردن). to pass، to thread {سوُمرجه ‹تاق›، ت‹تاقماق›: باغلاماق، دؤزمک: بو کلمه‌دن بیر سیرا کلمه‌لرین تؤرنمه‌سی آچیقدی، اؤرنک: تاخی (زیور آلات)، داهی= داها› داخی› تاخی (باغلاج، بیربیرینه باغلایان)، تاقیم (بیربیرینه باغلی بیرسیرا آدامی گؤسته ریر، دسته)، تاخیم (دست: بیر تاخیم فینجان)، تاخما (دوزلتمه، تاخما دیش)، تاخجا (دوُواردا قازیلان یئر ویا دوورا تاخیلمیش تاختا سککی و بوُجور شئیلر)، داخما= دخمه› تاخما (داغدا و یئرده قازیلان دلیک= تاخجا کیمی)، تاقا› تاخا (آت نالی)، تیخماق کلمه‌سی و اوْندان دوزه‌لن کلمه‌لرده بو سؤزه باغلانیللار، چونکی تیخماق ایشی تاخماق عملینین بیر آیری شکلیدیر و تاخماق بیر شئیین اوستونه و تیخماق بیر شئیین ایچینه یئغماق مفهوموندادیر و گئنه آیری کلمه‌لره ده اشاره ائتمک اولار: تاخیل، تاغار، تیخاج، تیخیز، تیخا}.

تاخماکیپریک..taxma kiprik [آد] ائیرتی و دؤزلتمه کیپریک، .

تاخمامازلیق..taxmamazlıq [آد] دقّت ویا جدی‌یه آلماما، سایاما، سایمازلیق، اوُمورساماما[۲].

تاخمایاخا..taxmayaxa [آد] پاپیون و یاخایا یاپیشدیریلان بوجور شئیلر (فا:فکل). (detachabkle) collar

تاخی..taxı [آد] ۱- ائوله‌نن ویا آداقلانان کیمسه‌یه وئریلن اؤزوک ویا بیلرزیک (فا:انگشتر نامزدی). ۲-قادین زینت اشیاسی.

تاخیش..taxış [آد] ۱-تاخماق ایشی، ۲-تاخی، سوّس‌و بزک اشیاسی.

تاخیشقایا..taxışqaya [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تأخیر..təxir [آد، عربجه] یوُبانما، گئجیخمه.

تأخیره‌دوّشمک..təxirə düşmək [تاثیرسیزائیلم] یوُبانماق، گئجیخمک.

تأخیره‌سالماق..təxirə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یوُباتماق، گئجیخدیرمک.

تاخیشدیرماق..taxışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] تاخیشماق ایشینی گؤردورمک.

تاخیشما..taxışma [آد] تاخیشماق ایشی.

تاخیشماق..taxışmaq [قا] ۱-بیربیرینه تاخیلماق ۲-آنلاشمازلیغا دوشمک، تارتیشماق، توْقوشماق، برابرجه تاخماق(فا:توهم‌فرو رفتن).

تاخیق..taxıq [صفت] تاخیلمیش اولان (فا:فرو شده).

تاخیل..taxıl [آد] دانالاریندان اوُن ویارما دؤزه‌نیلن بیتگی‌لرین عامّ آدی (بوغدا، آرپا، چاودار، دؤیو) (فا:غلات). grains {تاخماق سؤزوندن:یئره تاخیلان بیتگی دئمکدیر}.

تاخیل‌آریدان..taxıl arıdan [آد] تاخیلین چؤرچوپ و داشینی تمیزله آراج ویا کیمسه.

تاخیل‌تَمیزله‌ین..taxıl təmizləyən [آد] تاخیلین چؤرچوپ و داشینی تمیزله آراج ویا کیمسه.

تاخیل‌بؤجکلری..taxıl böcəkləri [آد، دیرگی] تاخیل بؤجگی کیمی بؤجک‌لری ایچینه آلان قین قاناتلیلار سوْیو (فا:حشرات غلات).

تاخیل‌بؤجه‌یی..taxıl böcəyi [آد، دیرگی] تاریم بیتگی‌لرینه ضررلی بیر بؤجک، بئلی اؤسته دؤنده رینجه قوْلایجا قارنی اؤسته دؤنن بؤجک(فا:نوعی حشره غلات). agriotes lineatus

تاخیل‌بیتی..taxıl biti [آد، دیرگی] باخ: بوُغدا بیتی.

تاخیل‌بیچن..taxıl biçən [آد] تاخیل بیچمک اؤچون یارایان آراج (فا:کمباین، ماشین گندم چینی).

تاخیل‌چی..taxılçı [آد] تاخیل اکیب‌بیچمکله مشغول اوْلان(فا:غله کار).

تاخیل‌چی‌لیق..taxılçılıq [آد] تاخیل بئجرمه ایشی (فا:غله کاری).

تاخیل‌دؤین..döyən taxıl [آد] تاخیلی دؤیوب آریدان آراج (فا: گندمکوب).

تاخیل‌سپن..səpən taxıl [آد] توْخوم‌سپمک اوْچون اوْلان آراج(فا: گندمپاش.

تاخیل‌سوْوران..taxıl sovuran [آد] تاخیل آریدان (فا: گندم تمیز کن).

تاخیل‌قابی..qabı taxıl [آد] تاخیل‌لاری تؤکمک اوچون بؤیوک چووال ویا قاب (فا:غله دان). **granary**

تاخیلقان..taxılqan [صفت] چوخ شوخ و ایلَندیریجی اوْلان کیمسه، بیرینه بند اوْلان (فا:شوخ).

تاخیلقانلیق..taxılqanlıq [آد] تاخیلقان اوْلما وضعیتی، تاخیلی، تاخیلمیش، آسیلمیش (فا:شوخ بودن).

تاخیل‌قوُردو..taxıl qurdu [آد، دیرگی] باخ:تاخیل‌بؤجه‌یی(فا:نوعی-حشره‌غلات)

تاخیل‌قوُرودان..taxıl qurudan [آد] تاخیلی قوروتماغا عاید اوْلان ماشین (فا:ماشین گندم خشک کنی).

تاخیللیق..taxıllıq [آد] تاخیل‌بئجه‌ریلن یئر(فا:غله‌خیز). **graniferous**

تاخیلماق..taxılmaq [بل] تاخماق ایشی گؤرولمک، ایلیشمک (فا:ف م گیر کردن و فرو رفتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاخیلی..taxılı [صفت] تاخیلمیش اوْلان، آسیلمیش اولان.

تاخیلیب قالماق..taxılıb qalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر شئیه بند ائله‌مک. ۲-بیر یئره باخا قالماق، باخیشلارینی آییرماماق.

تاخیلیش..taxılış [آد] تاخیلما ایشی ویا بیچیمی.

تاخیل‌یئغان..taxılyığan [آد] باغ تاخیل بیچن.

تاخیم..taxım [آد، باخ:تاخماق] تاکیم، تاقیم: ائکیپ، کوْما، یئغین، گروه، دسته، تیم (فا:دسته، تیم). **team**

تاخیم‌آدا..taxım ada [آد] بیر سیرا یان‌یانا اوْلان آدالار(فا:مجمع-الجزایر).

تاخیم‌ارکی..taxım ərki [آد] تاکیم بگلیک: بیر توپلومدا حکومت بیر کوْمانین الینده اوْلماسی وضعیتی (فا:اوْلیگارشی).

تاخیم‌اوْلدوز..taxım ulduz [آد] بیربیرینه گؤره وضعیت‌لری هر زامان بیر حالدا قالان قونْشو اوُلدزلار.

تاخیناق..taxınaq [آد، روحب] ۱-خرافات ۲-بیلینجه‌تاخیلاراق بیرینین بوتون تلاشلارینا قارشین قورتولامادیغی دؤشونجه.

تاخیناقسیز..taxınaqsız [صفت] تاخیناغی اوْلمایان.

تاخیناقلی..taxınaqlı [صفت] تاخیناقلاری اوْلان (کیمسه).

تاخیناقلی حرکت..taxınaqlı hərəkət [آد] عادی قوُرال و رسملر ائشیگینده بیرسیرا تاخیناقلارا و خرافاتا دایانان ترپه‌نیش‌لر.

تاخینتی..taxıntı [آد] ۱-تاخیلان هرشئی. ۲-بیر وضعیت و سوْرونلا مُرتبط اولان باشقا ندن و موْضوع.

تاخینتی‌سیز..taxıntısız [صفت] تاخینتی‌سی اوْلمایان.

تاخینتی‌لی..taxıntılı [صفت] تاخینتی‌سی اوْلان.

تاخینما..taxınma [آد] تاخینماق ایشی.

تاخینماق..taxınmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر بزه‌گی اوْستونه تاخماق (فا:نصب شدن). ۲-بیر وضعیت و صفت آلماق.

تأدُب..təəddüb [آد، عربجه] ادب اؤیرنمه، ادب‌لی اوْلما(فا:~).

تادیْق‌چوُر..tadıqçur [تاریخی‌اؤزل‌آد] دادیْق+چوُر، اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

تأدیب..tədib [آد، عربجه] ادب ائتمک، تنبیه ائتمه(فا:~).

تأدیه..tədiyə [آد، عربجه] اؤده‌مه، وئریلمه‌سی گره کن پوُل‌ومالی قایتارما(فا:~

تار..tar [آد، صفت] ۱-آذربایجان وآنادولودا چالینان بیرچالقی آلتی. **tar (an azerbaijani musical instrument)** ۲-قارا، قارانلیق، آیدین گؤرونمه ین. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاراماق، تارماق›، بوکلمه ایکی آیری آنلامدا ایشلنمکده دیر (۱-قارانلیق، دار، داریشلیق. ۲-تئل، چالقی آیقیتی) قارانلیق آنلامیندا عینا دیواندا ایشله‌نیب و ایکینجی معنانی دیواندا ایشله‌نن چوخ کلمه‌لردن چیخارمان اوْلار: تارماق، داراماق دئمکدیر و تئللری، ساچلاری داغیتماق معنی ائیله‌مک اوْلار و گرچکدن تارماق فعلی بیر شئیی تئل تئل ائتمک معناسیندا اولاراق بو فعلین آد شکلی تئل و نازیک اوزون شئی معناسیندا گئنیشله‌نیب؛ اینگیلیزجه **dark** و فارسجا تاریک سؤزلری تار سؤزونون آیری شکلی اولمالیدیر}.

تارا..tara [اؤزل‌آد] آغاج داللارینی بوُداماق اوْچون ایشله‌نن بیْچاق[۷].

تارابا..taraba [آد] تاختا پرده[۲].

تاراپ..tarap [اسس تق] برک وآغیر شئیین دؤشمه سسی (فا:~).

تاراتای..taratay [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان‌دؤنَمی، کَراییت بگ‌لریندن[۷].

تاراج..tarac [آد] تالان، تالاما(فا:~){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تارماق›، سن ‹تالاج›؛ باخ: تارماق؛ بو کلمه عینا فارسجایادا گئچیبدیر}.

تاراجاق..Taracak [اؤزل آد] آلتای ت،-قوْیبال بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

تاراج ائتمک..tarac etmək [تاثیرلی‌ائیلم] تاراج لاماق، تالان لاماق.

تاراج اولماق..tarac olmaq [تاثیرسیزائیلم] تاراج اولماق، تالان لانماق.

تاراج لاماق..tarac lamaq [تاثیرلی‌ائیلم] غارت ائتمک، تالان لاماق.

تاراج لانماق..tarac lanmaq [بلسیز ائیلم] غارت ائدیلمک، تالان لانماق.

تاراچا..taraça [آد] بیر تیکینتی ده اولان اوّستو آچیق یئر، تراس[۲].

تاراز..taraz [آد] ۱-یوکسک‌لیگی بیر سویه ده اولما ایشی (فا:تراز). level ۲-دوّز، دوُمدوز، هامار، صاف. ۳-مُختلف ایشلرده و تیکینتی ایشلرینده بیر اوّزئی و سطحین تارازلیغینی گؤسته رن وسیله‌نین آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاراسلاماق›: بیر شئیی قوّتله داغیتماق؛ بوکلمه دیواندا ایشله‌نن تارماق (داغیتماق، یایماق) سؤزونه باغلیدیر، بوکلمه ایندی توْپراغی ویا بیر نسنه‌نی تاراز ائیله‌مک وبیر اؤلچویه سالماق آنلامیندا ایشله‌نیر و بو باخیمدان همان کؤکه ومفهوما باغلانیر، بو کلمه‌دن چوخلو سؤزلره اشاره ائتمک اولار: تره‌زی= تارازی (بیر نسنه‌نین آغیرلیغینی اؤلچن و تارازا سالان وسیله)، تاراز= تاراس= تراس (اوجالیغی و دوّزئیی بیر اولان اَییم و خط و یا سککی، بو سؤز عینا آوروپا دیللرینده ده ایشله‌نیر= tras)، عربجه سانیلان طرّاز، طرزی (پالتار بیچن و تیکن= پالتاری بدن اوچون تارازا سالان و تارازلایان) کلمه‌سی و اونا باغلی درزی سؤزو و فارسجادا ایشله‌نن تراز=طراز کلمه‌لری قطعیا تَاراز وتارماق سؤزونه باغلیدیلار وبولاری نظره آلارساق تره‌زی کلمه سینین کؤکو بللی اولور و بعضی‌لری کیمی سانسکریت ویا آیری دیللردن قوندارما وعجیب غریب کلمه‌لر تاپماغا و کلمه‌نین کؤکونو توجیه ائله‌مگه نیاز یوخدور، فارسجادا ایشله‌نن تراش و تراشیدن سؤزلریده بو کؤکه باغلی اولمالیدیلار مخصوصا "تراشیدن" کلمه سینین اسکی معناسی طمع وغارت ایدی کی تاراماق و تالاماق سؤزونو خاطرلادیر وتاراشلاماق =تراشیدن سؤزو تاراسلاماق کلمه سینین حرف دَییشمه سیله اله گلیب و توکلری ووُروب اوّزو صاف ائله‌مک معناسینداییر و بو مفهوم اصل معنایا مطابیقدیر، همچینین فارسجادا درز (فا:شکاف دوخته شده) کلمه سیده تاراسلاماق سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و فارسجا "درز گرفتن" سؤزو پارچانی و پالتاری تارازا سالماق دئمکدیر؛ باخ: تارماق}.

تاراز..taraz [اؤزل‌آد] تالاس: تورکوستاندا بیر یئرآدی[۱۲].

تاراز تاراز..taraz taraz [صفت] داغینیق، تئل تئل اولان.

تارازبلگه..tarazbəlgə [آد] تارازنامه (فا:ترازنامه). balance sheet

تارازلاشدیرماق..tarazlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تارازلاشماق ایشینی گؤردورمک، اوُیقونلاشدیرماق، دوّزلشدیرمک(فا:تراز کردن).

تارازلاشدیریلماق..tarazlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] تاراز ائیله‌مک.

تارازلاشماق..tarazlaşmaq [فا] دوّزلشمک، تاراز اولماق، برابر لشمک، اویقونلاشماق (فا:تراز شدن).

تارازلاما..tarazlama [آد] تاراز ائتمه (فا:تراز نمودن). levelling

تارازلاماق..tarazlamaq [ل، ت‹تاراسلاماق›] ۱-تاراز بیر وضعیته گتیرمک (فا:تراز کردن). to balance ۲-تئل تئل ائیله‌مک.

تارازلانماق..tarazlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-تاراز وضعیته گلمک. ۲-(بل) تئل تئل ائدیلمک، تاراز وضعیته گتیریلمک (فا:تراز شدن).

تارازلیق..tarazlıq [آد] تاراز اولما وضعیتی (فا:همواری). levelness

تارازی..tarazı [باخ] تره زی.

تاراش..taraş [آد، فا، باخ: تارماق] قیرخما، یونما، یونما و قیرخما آلتی، قیرخم، تیراش (فا:تراش).

تاراش ائتدیرمک..taraş etdirmək [ائتدیرگن ائیلم] قیرخدیرماق، تاراش لاتدیرماق.

تاراش ائتمک..taraş etmək [تاثیرلی‌ائیلم] قیرخماق، تاراش لاماق (فا:تراشیدن). to shave

تاراشلاما..taraşlama [آد] قیرخما، تاراش ائتمه (فا:تراش).

تاراشلاماق..taraşlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] قیرخماق، تاراش ائتمک، تیراشلاماق (فا:تراشیدن). to shave

تاراشلی..taraşlı [صفت] تاراشلانمیش، تاراشلا یوْنولموش (فا:تراشیده

تاراق..taraq [آد] قیریلان قورو بیر شئیدن چیخان سس (فا:~).

تاراق تاراق..taraq taraq [آد] سوْرَکلی تاقیلتی سسی.

تاراق تورُوق..taraq turuq [باخ] تاراق تاراق (فا:صدای ترَق). cracking

تاراقای..taraqay [تاریخی اؤزل‌آد] تورُقای، تارلاقوُشو، چاییرقوُشو، تیمورُون باباسی[۷].

تاراقایا..taraqaya [اؤزل‌آد] تاکستان دا داغ آدی.

تاراقتی..Taraktı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-سؤیوْندوْک بوْی‌لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

تاراققا..taraqqa [دده، آد] ایچی باریتلا دولْموش کاغاذدان دوْزَلمیش پارتلاییجی فیشنگ (فا:ترقّه). firecracker

تاراقلی..Taraklı [اؤزل آد] داراقلی: اوْزبَک-کینئگئس بوْی‌لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

تاراقلی‌بوْیلو..taraqlı boylu [اؤزل‌آد] یاپارلی‌بوْیونا عاید یئر آدی (م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

تارالیْق..Taralık [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری قارابا بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تاراکَن..tarakən [اؤزل‌آد] یاردیملی‘دا داغ آدی(۲۳۵۰)[۲۴۰].

تاراماق..taramaq [اؤزل‌آد] داراییب ییغماق، سئچیب درله مک[۲]. {باخ:تار}.

تارامان..taraman [اؤزل‌آد] تاراییْجی، رَنجبر، جوُتچو[۷].

تاران..taran [اؤزل‌آد] ۱-گئنیش و دۆز یئر، تارلا، اَکینلیک، اَکین یئری ۲-سیْنیر، حُدود؛ باخ: تار/ تارلا۳-سراب دا کند آدی.

تارانجی..Tarancı [اؤزل آد] چین تۆرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تارانچی..tarançı [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سیْنیرمُحافظی ۲-اَکینجی، شرقی تۆرکوستان دا قازاق-اوُیغور بؤلگه‌سینده یاشایان اوْیماقلاردان[۷].

تارانچیْباتوُر..tarançıbatur [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

تارانقا..taranqa [آد، دیرگی] بیربالیق آدی، abramis brama

تارانق..taranq [اؤزل‌آد] امتیازلی، سایقیْدَیر، اوُجا رُتبه لی[۷].

تارپ..tarp [اؤزل‌آد] تَرْف: ۱-هئریس ده کند آدی. ۲- چوخ یئنیشلی یوْقوشلو یوْل، یئل آلمایان و قارلارین چوْخ ییغیلدیغی چوُخور یئر[۲۲۴].

تارپا..tarpa [آد، تورکمنجه] گؤزل و قشنگ قیز، قیز آدی.

تارپان..tarpan [آد] ۱- غُرورلو، مغروُر، موْغان خاقان’ین اوْغلو[۷]. ۲-(دی، فر› قیرقیزجا) غربی‌آسیادا ائوجیل وضعیتده ایکن سوْنرالار چؤلجول‌له‌شن بیر آت نوْعو (فا:اسبی وحشی).

تارتا..tarta [اؤزل‌آد] تره‌زی، بیر اوُلدوز تاقیمی[۷].

تارتابای..tartabay [تاریخی اؤزل‌آد] میْصیر-تۆرک کؤله‌من‌لردؤنَمی، بگ‌و کوْموتان[۷].

تارتاقلاماق..tartaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تیکه پارچا ائله‌مک، داغیتماق.

تارتان پارتان..tartan partan [آد] بوش و آنلامسیز، هذیان، هده رن پده رن (فا:چرند). balderdash

تارتکین..Tartkin [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تارتوُغلو..Tartuğlu [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْختامقالی بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تارتوُق..tartuq [اآ] یاغما ائلینده بیر شهر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تارتیْش..tartış [اؤزل‌آد] آرماغان، باغیْش[۷].

تارتیشما..tartışma [آد] مُشاجره، بحث ائتمه(فا:مشاجره). dispuite.

تارتیشماجی..tartışmacı [بلسیز ائیلم] تارتیشماق ایشینی گؤرن، تارتیشان کیمسه (فا:مشاجره کننده).

تارتیشماق..tartışmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سؤزله مجادله ائتمک (فا: مشاجره کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده، باخ: تارماق}.

تارتیشمالی..tartışmalı [صفت] تارتیشیلماق گره کن، کسین لشمه میش.

تارتیشیلماق..tartışılmaq [بلسیز ائیلم] تارتیشماق‌ایشی-گؤرولمک(فا:مشاجره‌شدن)

تارجیق..tarcıq [آد] ۱-بالاجا تار. ۲-تارلا و اوْتلاق یئر.

تارچالان..tarçalan [آد] تارچی، تار سازینی چالابیلن (فا:تارزن). one who plays on the tar

تارچی..tarçı [آد] تار چالان ویا دوزَلدن کیمسه (فا:تار زن).

تارچی‌لیق..tarçılıq [آد] تار چالما ایشی (فا:تار زنی).

تارخان..tarxan [اؤزل‌آد] تارهان: سوُمرلرده اکین و زراعت تانری-سی[۲۱۱].

تارخان..tarxan [اآ] ترخان: امتیاز صاحبی سوْیلو کیشی. بو کیشیلَر اؤزل امتیازلارا صاحب اوْلاراق، خاقان و خانلارین حُضورونا ایذین-سیز گیره‌بیلردیلر[۷]. تۆرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]. {بو کلمه تارکان سؤزونون آیری سؤیله‌نیشیدیر؛ تورک+ان›تورکان›تارکان› تارخان›ترخان، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاردوُ..tardu [اؤزل‌آد] ۱-اؤنجه‌لیکلی، امتیازلی ۲-دوُردو، دوُران یاشام، ۳-(تاریخی اؤزل‌آد)گؤی‌تورک‌خاقانی، ایستَمی‌خانین اوْغلو[۵۴]؛ و بوُ دؤنم اۆست دۆزئی یؤنه‌تیجیلره وئریلن بیر عُنوان[۷].

تاردوُش..tarduş [اؤزل‌آد] بیر تۆرک بوْیو اوْلاراق گؤی تۆرک دؤنمی اؤتوکن شهرینه یاخین بؤلگه‌لرده یاشاییردیلار، بوُ قوْوم گؤی تورک‌لرین ان چوْخ گۆوندیگی ایکی قوْومدان بیری ساییلیردی (اوْ بیری قوْوم تؤلیس قوْوم اویدو) خاقانلار بوُ قوْومون باشیندا شاد عنوانیندا بیر شاهزاده منصوب ائدیردیلر، بیلیریک کی بیلگه خاقان ۱۹ ایل، شاد عنوانیلا بوُ قوْوما حؤکمرانلیق ائدیبدیر[۸۵].

تارزن..tarzən [آد، تو+فا] تار چالان، تارچی.

تارقات..tarqat [اؤزل‌آد] باخان، ناظر، یؤنه‌تیجی، بۆروْکرات[۷].

تارقانچ..tarqanç [اؤزل‌آد] ۱-اؤفکه، قیْزقینلیق ۲-داریْلما، سیْخیلما[۷].

تارقاوال..tarqaval [آد] تارایله قاوال سازلاری بیرلیکده (فا:تار ودف).

تارقای..tarqay [اؤزل‌آد] تاراقای، توُرقای[۷].

تارقوُتای..tarqutay [تاریخی اؤزل‌آد] تار+قوُتای، چَنگیزخان‌دؤنَمی-تایچیقوُت بگی[۷].

تارقوُلو..tarqulu [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

تارقوُن..tarqun [آد] محجوُب، سیْخیلقان(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرکلری، چوْر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

تارقینْچ..tarqınç [آد] ۱-داریْلما، کوْسکونلوک ۲-عصیان، باشقالدیْرما[۷].

تارکان..tarkan [اؤزل‌آد] امتیازلی و سوْیلو کیشی (تارخان)[۷].

تارکینا..tarkına [اؤزل‌آد] هیتیتلرده برکت تانری‌سی[۲۱۱].

تارگین‌نه..targın nənə [اؤزل‌آد] سومر تانریچاسی، بوُ تانریچا ایلان کیمی زهیرلیدیر و یالانچی اوْلاراق گوْوه‌نیلمزدیر[۲۱۱].

تارلا..tarla [آد] اکین یئری، اکیلمیش یئر (فا:کشتزار). sown field {ت‹تاریغ› باخ: تارماق}.

تارلاآچماق..tarlaaçmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اکیله جک حالا سالماق.

تارلاچی..tarlaçı [آد] اکین چی، تارلانی دوْلاندیران کیمسه (فا:زارع).

تارلاچیلیق..tarlaçılıq [آد] تارلاچی‌نین ایشی، تارلادا ایشله‌مه، (فا:زراعت

تارلاسارماشیقی..tarla sarmaşıqı [آد، بیتگی] بیر نوع سارماشیق (فا:لبلاب).

تارلاسیچانی..tarla sıçanı [آد، دیرگی] سیچان گیللردن ۱۰cm اوْزونلوغوندا مملی اولاراق قیرلاردا توْپراغی اوْیوب یوُوا قوُران بیر ایری‌سیچان نوعو (فا:نوعی موش). microtus arvalis

تارلاشماق..tarlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تاراوْلماق، قارانلیق دوْشمک (فا:تار شدن).

تارلاقوْرویوجو..tarla qoruyucu [آد] تارلانی یئل و کوْلک تأثیریندن قوْرویان آغاجلیق و مئشه‌لیک" تارلاقوْرویوجو مئشه زوْلاق‌لاری".

تارلاقوُشو..tarlaquşu [آد، دیرگی] تارلالاردا یوُوا دوُزَلدن بوْز رنگلی، اؤتوْجو کیچیک بیرقوش، چایر قوشو (فا:نوعی پرنده). alauda arvensis

تارلاقوُشو گیللر..tarlaquşugillər [آد، دیرگی] اؤتوجو قوشلاردان بیر سوْی.

تارلانگ..tarlang [آد، د، تورکمنجه] بیر نوع آو قوشو.

تارلانماق..tarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] تار اولماق (فا:تار شدن).

تارلیق..tarlıq [آد] ۱-تاراولما، آلاقارانلیق، توْرانلیق (فا:کدری). turbidness ۲-بخشیش، هَدیه ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرکلری، قارا آپا اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان.

تارلیْق..Tarlık [اؤزل آد] آلتای توْرکلری قارابا بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

تارلیْک..tarlıg [اؤزل‌آد] ۱-گوْجلوک، دارلانما، سیْخیلما[۷].

تارما..tarma [آد] داغیتما، یاریق یاریق و تئل تئل ائتمه.

تارماچیرین..tarmaçirin [اؤزل‌آد] تارماشیرین: کبک‌خانین قارداشی-نین آدی[۱۲].

تارماز..tarmaz [آد] توُرموز: شن خیاری (فا:خیاربادرنگ). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تارماق..tarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] داغیتماق، یاریق یاریق و تئل تئل ائتمک. {سومئرجه ‹تار، دار›: داغیتماق، یاریق یاریق ائتمک؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا داغیتماق و یایماق و آییرماق مفهوموندا ایشله‌نیب، بو سؤزون آد حالتی‌ده دار:" داراشلیق و قارانلیق یئر" معناسیندا گلیب البته تارماق سؤزوندن تئل مفهوموندا دوشونمک اولار نئجه‌کی داراماق سؤزونده (تئل تئل ائتمک) بونو گؤروروک، بولاری نظره آلارساق تارماق سؤزو چوخ کلمه‌لرین کؤکودور (ایکی آچی ‹ › ایچینده اولان کلمه‌لر عینا دیواندا ایشله‌نیب): تالاماق (داغیتماق)، دالاماق (وورماق، ساشماق)، داراماق، داراق، تاراج/ تالاج، دارماداغین› تارما داغین، تاریماق (اکین اکمک= توخومو داغیتماق)، تارلا= تاریم› ‹تاریغ› (توخوم داغیدیلان یئر)، دیرناق ‹تارماق›، بو سؤزدن دیرناق لاماق ‹تیرمالاماق›تارمالاماق، دیرمانماق، دیرماشماق، دیرمالاماق، چیرمالاماق، چیرمانماق، جیرماق لاماق، جیرماق، جاینناق؛ تالاش› (تاراش› تارماق+اش: چالیشما، فارسجا تلاش و تاراندن بو کؤکدندیر)، تاراز (تراس، درزی، طراز، طرّاز)، دالاماق (تاراماق)؛ تارماق‌سؤزونه باغلی تار/ دار سؤزوده بیر نوع داغینیق‌لیغی و اوْزونتونو آنلاتیر و داروماق و دارونماق سؤزو دیواندا سیخیلماق مفهوموندا گلیب، یئنه‌ده تارتماق / دارتماق سؤزوده گرمک و چکیب سیخماق آنلامینداديْر؛ (ت‹تار›: بیربیرینه سیخیلمیش آغزی باغلی تولوق)؛ دارتماق سؤزوندن تارتیشماق (بیربیرینی ازمک مفهوموندا) دوزه‌لیب، آیدیندیرکی بو کلمه فارسجا تار، تاریک› تار+ایق، تاراندن، تارومار، تاراج، تالان کیمی کلمه‌لرین کؤکودور، آوروپا دیللرینده ده بو کلمه‌دن آلینان چوخلو کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار}.

تارمالساج..tarmalsaç [آد] قیوریق ساچ.

تارموت..tarmut [آد] داغلارین تپه لری و دره لری" تارموتلانماق: سوُ قوْللارا آیریلماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاروُخ..tarux [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: آذر.

تاروُس..tarus [آد] ائوین چاتی‌سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاروُم..tarum [آد] ۱-کین، باخ: تاریم. ۲-تاروُم/ تاریْم(اؤزل‌آد) - شرقی‌تورکوستاندا بیر چای اوْلاراق قاراقوُم بؤلگه سیندن قایناقلانیر

و یارکند شهریندن گئچه‌رک لوْبنوْر گؤلونه تؤکولور، چایین بوْیو ۱۸۰۰ کیلومتردیر[۱۲]؛ میانادا کند آدی ۳-تاروُم/ سیردان: زنجانین ٤ بخش ایندن بیری اولاراق ۲ کندیستانی (تاروُم/ آ-ی)، ۱۹٦ کندی و گونش ایلی ۱۳۲۰ ساییملاماسیندا۵٦۰۰۰ نفر نفوسو* واردیر، بخشین مرکزی تاروُم منجیل شهری‌نین ۳۰ ک. گؤنئی گؤنباتان طرفینده قرار تاپاراق نفوسو ۱۷۸۰ نفر و تورک قئید اوْلوبدور. ٤-تاروُم/ آشاغی‌تاروُمtarum: ۱-تاروُم بخشی‌نین کندیستان لاریندان، ۸۵ کندی و *۲٦۰۰۰نفر نفوسو واردیر. ۲-بؤلگه ده کند و چای آدی. ۵-تاروُم (اوْوبَر) بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر:چَرزه چای (~ s۱۲b۱۸)، گیلوان چای (~s۱۲b۱۷)، تاروُم‌چای/ آب‌بر(~s۸b)، آندره(~s۱٦b۱۰)، امیرآباد (~sVb۳۰)، پاسارچای/ باسارچای (~ s۸b۲٤)، جزلاچای (~ s۱۱b٦)، چَمَلگه-بَن (~ sVb۲٦)، اَلزین (~ s۳b۱۵)، زاج کند چای (~ s۱۰b۱۸)، سرخ آباد/ سیْرخاوا چای (~ s۱۲b۱٦)، میدان چای (قاضی بولاق s٦b۳٤)، قانقیلی چای (~sVb۲۷)، آولار/ آب لار (~s۹b۲٦)، سیاه رود (ماسوله s۸b۱۳)، وَلیس (~s۱۰b۲۱)، تاروُم چای (وینسر sVb۳۰)، هزار رود (~ s٦b۲۳)، به گانه رود (~ s۸b۸)، دره وا (ازناب، s٦b۹)، ٦-تاروُم(چَورزه-چورزه)بؤلگه سینین کندلری : اَرَشْت *۵۳۰؛ گیبا/ جیبا *٤۹۰؛ ائیی/ ایچ *۵۳۰؛ آرالو/ علارود *۲۲۰؛ ولی آباد *۱۳۰، شیرمئشه *۲۳۰، تازا کند *۲۵؛ زرْنی*۱٦۰؛ شَقاقی/ آ-ی-/ ~چَورزه-~جیْزلا*۳۷۰؛ جیْزلا *٦٤۰؛ شیت *۳٤۰؛ جوْزوْرقان؛ اَنزَر *۵۸۰؛ چَورزه/ چَورزَق *۷۳۰؛ کوْلوج‌آوا *۹۰(قوْ:کلوج‌آباد)؛ گؤوهر *۵٦۰؛ کره-مالو(قوْ:کمرکوه)؛ کوْله‌سئیران/ کوْله‌ساران *۱۸۰ (قوْ:کُله سران)؛ سیْرخامئشه *٤۱۰؛ وَلیس *۲۰۰؛ کَسران *۸۰؛ نییاب *٤۵، سرخ آباد *۳۹۰، قیشلاق پسیک *۱۸۰، کوْلئییم/ کوْلئیین*۲۵۰(کلویم)؛ ۷-تاروُم(چورزه-درام)بؤلگه سینین کندلری : غُلام چمی؛ وزنه‌سر *۱۷۰؛ تای‌دره *۲٤۰(ته‌دره)؛ گیزلانداش *۱۹۰ (قوْ:جَزلاندشت)؛ کالاتان*۱۲۰ (قوْ:کلتان)؛ گوُماندداش *۷۰ (قوْ:کماندشت)؛ شیرین-سو*۱۰۰؛ آغ بولاق؛ کلوبین، بندرگاه *۱۲۰؛ سیاوه‌رود/ سیاه وَروُد *۷۱۰ تو+تات؛ نوْکیان *۴۳۰؛ گؤیجان*۳٤۰ (قوْ:قوُهیجان)؛ چینار؛ میناب/ مین‌ائو *٤۰؛ میرزاخانلو *۱۲۰؛ قیشلاق ایستَنقاه؛ قیشلاق درگه دره، قیشلاق پاورود/ پاوَرود *۳۸۰؛ بالا کوه *۳۱۰، وَناب؛ سیْرخاسان/ سرخه سنگ، گوْووُس *۸۰ (قوْ:گاوخُسْب)؛ بَنارود *۲۵۰؛ خاسارا *۲۱۰؛ قیشلاق خاسارا؛ ۸-تاروُم(مرکزی-آبیر)بؤلگه سینین کندلری : قانقیلی‌چای *۲۱۰؛ کؤکن *۱۵۰(قوْ:کوه‌کَن) ؛ چی‌یئن؛ تاروُم/ آب بَر *۱۰۰؛ هارون‌آباد/ آ-ی؛ عزیزآباد؛ آستاکوُل؛ هازاررِیْد *۱۲۸ (هزار رود) ؛ باکلوُرbaklur، جمال آوا *۱٦۰، ۹-تاروُم(مرکزی-دستجرده)بؤلگه‌سینین کندلری : دستجِرده *۳٦۰؛ شیراب؛ امیرآباد *٤۷۰؛ تسکین *۲۷۰؛ اَلیز/ *۲۳۰(اَلزین)، سوُرخ-اَززه*۲۱۰(سرخه‌دیزج)؛ قازبولاغی/ *۱۲۰(قاضی بولاغی)؛ موُروستانا *۳۸۰؛ رَزه‌بند *۳۵۰؛ باباموْرغوُز؛ جَزوه‌نه/ جَزوَنق*۱٦۰؛ زاکان/ زاجْکان*۱۱۰۰؛ کوْیان *۸۰؛ نُقْل‌آباد*۷۰، شورازگه؛ وَنیسَر *۵۲۰؛ دوْهونه *۳۳۰ (دهنه) ؛ سانسیز *۲۷۰؛ قالات *۲۳۰؛ کَهْیا *۲۲۰؛ ۱۰-تاروُم(مرکزی-گیلوان)بؤلگه‌سینین کندلری: حصارآباد، گیلواگیلوان *٤٤۰؛ گیلانکئشه؛ محمدآباد خواجه بگلو، چوبدرچاهی، هیندی‌کندی *۳۹۰؛ قارقیلی‌چَم *۱٤۰؛ قَمشَک؛ چَملَه *۱۲۰؛ تَشویر *٤۰۰؛ زَردَه *۱۳۰؛ لؤهنه *۱٦۰؛ شَندیستان *۹۰، سرداب *۱۳۰، پَرچینه *۱۰۰؛ سوماوَر *۲۱۰ (صومعه‌بر)؛ انارستان *۱۵۰؛ چَرَه‌زه *۱۷۰؛ جئیش آباد *۱۵۰؛ ولوار، پاسار *۲۷۰؛ چوُقور، مامالان؛ زوْهتَرآوا *٤۱۰(زِهْترآباد)؛ پرچم/ پیرچم *۳۲۰؛ خرّم آباد کهریز *۲۸۰؛ ده بهارشاه‌نشین، ثار جدید، ۱۱-تاروُم/ سیردان‌بؤلگه‌سینین کندلری*: آغجاقیشلاق(٤۵ک‌گ‌د *۲۳۰تو)، آغزوُج (۳٦ک‌گ‌د *۱۷۰)، آلتوُنکُش (۱۲ک‌ق‌ب *۸۵۰)، اؤردک (۲۷ک‌د *۱۹۰)، اَرگَن توْرک (۲٤ک‌د *۱۲۰)، اَزنوُ (۳۳ک‌د *٤۰)، اَسبَک (۷۵ک‌د *۱۰۰)، اسماعیل آباد (۲۱ک‌گ‌د *۱۷۰)، امام (۵٦ک‌ق‌ب *۳۸۰)، اَمَقین (٤ک‌گ *۷۱۰)، اَمَنْد (٦ک‌د *۵۰۰)، امیرآباد (۲۱ک‌گ‌د *۲۵۰)، ایل چوْپان (٤۸ک‌گ‌د *۱۸۰)، بابا (۱٤ک‌ب *۱۰۰)، بابالنگ (۵۸ک‌ق‌ب *۲۱۰)، بادامستان (۵۳ک‌ب *۲۷۹۰)، باکْلوُر (۷۰ک‌ق‌ب *۳۰۰)، بَروَچ (۲٦ک‌گ‌د *۲۸۰)، بغلدوز (۲٤ک‌د *٦۰)، بوُجی (۳۰ک‌گ‌د *٤۰۰)، بوُرمانَک (۲٤ک‌د *۳۰)، بهاوَر (٤۵ک‌گ‌د *۱۹۰)، بِهقانه رود (٤۰ک‌گ‌د *۱۱۰)، بیاب/ بی‌آب (*٤۵)، پاچینار (۵۱ک‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، پَجوُیه (٤۲ک‌گ‌د *۷۰)، پَرَنقوُر (۳۱ک‌ب *۲۲۰)، پَرَنْگین (۲٤ک‌ب *۳۱۰)، پلنگه (۲٤ک‌گ‌د *۱۱۰)، جوُجَرکان (۸ک‌ب *۵۰ نفر)، جوْرین ده (٤۵ک‌ب *۱۱نفر)، چال (۵٤ک‌ق‌ب *۲۱۰)، چربین (۲۷ک‌گ‌د *۵۰)، چَمرود (۲۷ک‌ب *۳٤۰)، چَممه (۲۹ک‌ب *۱۵۰)، چموَش گزَک/ شاورن (۱۵ک‌ق‌ب *٤۷۰)، چوبُه (۹ک‌ب *۱۷۰)، چوْوان (۹ک‌گ‌د *۱۰ نفر)، چیزه (۲۸ک‌گ‌د *۵٦۰)، چیلان کَشه (۲۱ک‌ق‌ب *۳٤۰)، چیمن وزیر/ امیرآباد (۳۱ک‌گ‌د *۲۵۰)، حسن آباد (۹ک‌گ *۲٦۰)، حسین آباد (۱۸ک‌گ‌د *٤۰۰)، حصار (۲٤ک‌گ‌د *٦٦۰)، خان چای (۵٦ک‌ب *۲۰۰)، خانیگه (۳۹ک‌گ‌د *۵۰)، دَررام (۷۷ک‌ق‌د *۷٦۰)، دیزه جین (۱۵ک‌ب *۳۲۰)، رَزان (۲٤ک‌گ *۲٦۰)، رودبر (*۱۰)، زرند

(۲۶ک گ ٭۳٤۰، کلهر و چموش گزک ایلاتی نین اوْتلاغی)، زِه آباد (٤۸ک گد ٭۲۵۰)، سَزَنَق (۲۵ک گد ٭۵۹۰)، سفیدبولاغی (٤۲ک د ٭۹۰/ ی تو)، سَنگان (۱۸ک د ٭٤۰۰)، سوُرشانی (٤۸ک گد ٭۱۹۰)، سوُماق (٤۵ک گد ٭۱٤۰)، سیاه پوش (۲۲ک ق د ٭۱۲۸۰)، شاهنشین (۷ک ق ب ٭۳۹۰)، شوْلوْمبا (۷ک ب ٭۷۰)، شوُرزه گاه (ق ٭۱۲۰)، شیخلر (٥٤ک گد ٭۳٦۰)، شیزَر (۱۲ک ب ٭۵۸۰)، طوُنییان (۷۵ک د ٭۳۵۰)، عابباس آباد (۲٦ک گ ٭۵٤۰)، علی آباد (۳۰ک گ ٭۵۱۰)، علی آباد زیره لو (٦۲ک ب ٭۲۵۰)، غنچه خوران (٤۳ک گد ٭۱٦۰)، قارخوُن (۲٤ک گ ٭۲٦۰)، قاسم آباد (۱۵ک ق د ٭۳۲)، قالا (٦٤ک ق ب ٭۳۰۰)، قالا (۷٤ک د ٭٦۰)، قاراتیکان (٤۵ک د ٭۲۰۰/ ی تو)، قالالو ,(۲۷ک د ٭۱۲۰)، قیطول (۱۸ک ق ب ٭۱۲۰)، کَرمالیم (۹٦ک ق ب ٭۱٤۰)، کؤشگوَر قاراچَم (۱۸ک ق ب ٭٦۳۰، غیاثوند ائلی)، کَللَج (۱۲ک ق د ٭۹۲۰)، کمال-آباد (۳ک گد ٭۵۰)، کمرود (۱۵ک گد ٭۱٦۰)، کَنگاوَر (۱۹ک گد ٭۱۵۰)، کؤردرجب (٤۰ک گد ٭۵۰)، گَمان (۸۰ک ب ٭۲۰۰)، گنگه (۳۵ک گد ٭۱۲۰)، گوْرخانا (۱۷ک ق د ٭٦۵۰)، گؤلجه (۵۷ک ب ٭٤۱۰)، گوَنَج (۳۰ک گد ٭۳۳۰)، لار (۳۹ک ق ب ٭۲۳۰)، لارمحمد حسینخان (۵۸ ک ق ب ٭۳۰)، ماهین (۲٤ک گد ٭۱۰۰۰)، محمد ده (۲۷ک گد ٭۱۲۰)، ملاعلی (۸٤ک د ٭۱۰۰)، موُغانک (۱۸ک گد ٭٤۷۰)، میموُنَک (۲٤ک ب ٭۸۰)، نجف-آباد(۳۲ک گد ٭۲۵۰)، نصرآباد (۵٦ک ب ٭۵۰)، نصیرآباد (۷ک گد ٭۱۱۰)، نمکین (۱۷ک ق ٭۷۰/ ی تو)، نَهران (۱۰ک ق ب ٭۲۲۰)، نیارَک (٤۲ک گد ٭۱۵٦۰)، وَلیدَر (۸۸ک ق ب ٭۳٤۰)، ووَنگین (٤۸ک گد ٭۳۰۰)، وَنوُنان (۳٦ک ب ٭٤٤۰)، هَندزَمین (۱۸ک ق ب ٭٦۰)، یحیی آباد (۳۹ک ق ب ٭۱۷۰)، یَمه‌قان (۲۲ک گ د ٭۳۱۰)، یوْزباشی چای (۸۲ک، نفوس ٭٤۰۰)،

تاروئردی.. tarverdi [اؤزل‌آد] تاریوئردی: اهر ده داغ آدی.

تاروُم..tarum [آد] باخ: تاریْم.

تار وُ مار..tar u mar [آد] ۱-بیربیرینه قاریشمیش، قاریشمیش. ۲-داغینیق، داغیلمیش (فا:~). {باخ: تارماق؛ فارسجادا چوخ ایشله‌نیر}.

تار وُ مار ائتمک..tar u mar etmək [تاثیرلی‌ائیلم] محو ائتمک، داغیتماق.

تار وُ مار اوْلماق..tar u mar olmaq [س، بل] محو اوْلماق، داغیلماق.

تارهان..tarhan [اؤزل‌آد] تورکخان، تارخان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تارهوُن..tarhun [اؤزل‌آد] گؤزل قوْخولو بیر یایلا چیچگی[۷].

تاری..tarı [باخ] تانری.

تاریخ..tarix [آد، عربجه] ۱-بیرحادثه و اوْلایین گئدیشی و آردیجیل انکشافی. ۲-بیر ایش ویا توپلومون و شئیین گئچمیشینی اینجه‌له‌ین بیلیم "اؤز تاریخینی بیلمه‌ین ملّت ناچارا گئچمیش اشتباه‌لارینی تکرار ائده‌جکدیر- نهرو" date

تاریخچه..tarixçə [آد] بیر شخص ویا شئی‌له باغلی اوْلان فاکت و حادثه‌لرین توْپلامی "شهرین تاریخچه سی".

تاریخچی..tarixçi [باخ] تاریخ یازاری(فا:مورّخ، تاریخنگار).

تاریخچیلیک..tarixçilik [آد] تاریخ یازما(فا:تاریخنگاری).

تاریخدن‌قاباق..tarixdən qabaq [ظرف] ۱-میلاددان‌اؤنجه۲-یازیلی-تاریخدن قاباق.

تاریخده گؤرونمه میش..tarixdə görünməmiş [صفت] نادر اتّفاق حاقیندا.

تاریخده یازیلماق..tarixdə yazılmaq [بلسیز ائیلم] همیشه یاددا قالماق، اوُنودولماماق.

تاریخسیز..tarixsiz [صفت] تاریخی اولمایان (فا:بی تاریخ). undated

تاریخ‌طبری..tarıx təbəri [آد] طبری تاریخی، هـ۳جویوزیل‌جریر طبری‌نین یازدیغی کتاب.

تاریخه یازیلماق..tarixə yazılmaq [تاثیرلی‌ائیلم] همیشه یاددا قالماق، اوُنودولماماق.

تاریخی..tarixi [آد] ۱-گرچکدن اتّفاق دؤشموش، حقیقته اوُیقون اوْلان. ۲-تاریخ اؤچون اؤنَمی اوْلان، چوْخ بؤیوک ویا اؤنَملی بیر ایش اؤچون دئییلن سؤز "تاریخی آددیم".

تاریخ‌یازاری..tarıx yazarı [آد] مورّخ (فا:مورّخ). historian.

تاری‌دوه‌سی..tarı dəvəsi [آد] بیربؤجک‌آدی(فا:آخوندک) {داری دوه‌سی}.

تاریلا..tarıla [اؤزل‌آد] یاقوُت تانریلاریندان، باخ: آراه[۲۱۱].

تاریم..tarım [آد] تاروُم: تارلا ایشی، اکین اکمه ایشی، اکینچیلیق، زراعت، تاروُم (فا:زراعت). field {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: تارماق}.

تاریْم..tarım [آ] اوُیغور سیْنیریندا بیر یئر و چای آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاریما..tarıma [آد] اکین اکمه، توخوم سپمه (فا:دانه پاشی، زراعت).

تاریماق..tarımaq [تاثیرلی‌ائیلم] اکین‌اکمک، توخوم سپمک (فا:دانه پاشیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاریم‌باخانلیغی..tarımbaxanlığı [آد] اکینچیلیک‌ناظرلیگی (فا:وزارت کشاورزی).

تاریمچی..tarımçı [آد] اکینچی، زارع (فا:برزگر). agriculturis

تاریمچیلیق..tarımçılıq [آد] اکین جیلیک(فا:فلاحت). agriculture

تاریْمَر..tarımər [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تاریْم+ اَر[۷].

تاریمسال..tarımsal [صفت] اکین ایش ایله ایلگی‌لی (فا:زراعی.).

تاریملاماق..tarımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تاریم شکلینه گتیرمک، اکیلمه ین یئرلری اکیله جک شکله سالماق (فا:مزروع نمودن). ۲-چکمک، برک دارتیب چکمک.

تاریملیق..tarımlıq [آد] تاریم ایشینه باخما، تاریم لا ایلگی‌لی ایشلر، اکین چیلیک، اکیب بیچمه ایشی.

تاری‌وئردی (تانری)..tarıverdi (tanrı) [آد] ۱-آللاه وئرگی‌سی. (فا:خدادادی). granted by god ۲-اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تاری‌وئرمیش..tarıvermiş [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

تازا..taza [صفت] یئنی، پوْزولمامیش، بایاتی مامیش، اپریمه میش (فا:تازه). fresh، new {باخ: تئز، بو سؤز فارسجادا گئنیش ایشنلمه گینه رغما تَوْرک کؤکلو سؤزدور}.

تازا..taza [اؤزل‌آد] تازاکند: تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۹۵ آد سایماق اوْلار).

تازا اؤیرنجی..taza öyrənci [آد] مبتدی (فا:مبتدی). beginner.

تازا خوُرما..taza xurma [آد] رُطب (فا:رطب). fresh dates

تازاجا..tazaca [ظرف] تازایا یاخین، تازا کیمی.

تازاگلین..tazagəlin [آد] یئنی گلن گلین (فا:نوعروس). new bride.

تازالاشدیرماق..tazalaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تازاسینی گتیرمک.

تازالاشماق..tazalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] یئنیلنمک، جانلانماق (فا:تازه شدن).

تازالاماق..tazalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] یئنی‌له‌مک (فا:تازه نمودن).

تازالانماق..tazalanmaq [بلسیز ائیلم] یئنی‌لنمک، تزه‌لنمک (فا:تازه شدن).

تازالیق..tazalıq [آد] تازا اولما وضعیتی (فا:تازگی). freshness

تازالیقدا..tazalıqda [ظرف] یئنی اولاراق (فا:جدیدا). newly

تازانای..Tazanay [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تازلار..Tazlar [اؤزل آد] باشقیْرد و قازاق-کیچیبوْز-بایوْغلوُ و قیْرقیز-تاقای-ساریْ باغیْش-مونْقوُل بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تازی..tazı [آد، دیرگی] برک قاچان اوزون قیچلی وآریق قیوراق ایت جنسی، آو اوْچون یارارلانیلان کؤپک نوعو (فا:تازی) {دده، بو کلمه تاز=داز (بوُینوزسوز حئیوان) سؤزوندن آلیناراق فارس دیلینده ده ایشیلنمکده دیر، تازیانه سؤزوده تازی سؤزونه باغلی اولاراق تازی یا عاید شئیی آنلادیر}. ۲-تازی[۲] (آد) عرب اولان (فا:عرب). {تاتجیک› تاجیک› تازی، بو کلمه فارسجادا فارس اولمایان و اؤزللیکله عربلر اوچون دئییلیر، البته معنا دَییشه‌رک فارسلارین بیر قوْلو اوْلان تاجیکلر اوْچونده دئییلیر}.

تازی‌اوُچان..tazı uçan [اؤزل‌آد] نخجوان‘دا داغ آدی

تازیانه..taziyanə [آد، فا› باخ: تازی] قیرمانج، قامچی (فا:تازیانه).

تاژان دره..tajan dərə [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی {داشان دره: سئللی}.

تاس..tas [آد، صفت] ۱-داز باش، کئچل (فا:کچل). ۲-سوُقابی (فا:ظرف آب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ت‹تاز› داز، چوْراق، کل ‹تاس یئر›: وئریمسیز یئر؛ تاس(قاب) صاف اولاراق بو کؤکندیر}.

تاس قوُرماق..tas qurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاس لا فالا باخماق.

تاس کاباب..tas kabab [آد] یاغسیز دؤیمه ات و یئرآلمادان و بامادورلا پیشیریلن بیر یئمک (فا:تاس کباب).

تاسا باخان..tasa baxan [آد، کؤ] تاسلا فالا باخان، فالچی.

تاسار..tasar [اؤزل‌آد] پلان، تاساری، تاساریْم[۷].

تاساری..tasarı [آد] بیر ایش و یا دؤشونجه‌نی گؤسته‌رن رسیم و یازی، پلان (فا:طرح). design {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاسال› چوْگان اوْیونوندا چکیلمیش خط و سیْنیر، کلمه‌نین کوکؤ تاسماق (فرضی فعل: دؤشونمک وتخمین ائتمک) کلمه‌سینه باغلاناراق دوزه‌لیب}.

تاسارچی..tasarçı [آد] طراّح (فا:طراّح). designer

تاسارچیلیق..tasarçılıq [آد] طراّحی (فا:طراّحی). designing

تاسارلاما..tasarlama [آد] طرح تؤکمه (فا:طراّحی.طرح ریزی).

تاسارلاماق..tasarlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیین نجور گرچک‌لشه‌بیله-جه‌یینی دؤشونمک، ذهین‌ده حاضرلاماق(فا:طرح‌ریختن) to design

تاسارلانماق..tasarlanmaq [بلسیز ائیلم] تاسارلاماق ایشی گؤرولمک (فا:طرح‌شدن

تاسارلانیش..tasarlanış [آد] تاسارلانماق ایشی (فا:طراّحی).

تاسارلاییش..tasarlayış [آد] تاسارلاماق ایشی (فا:طراّحی).

تاساری..tasarı [آد، باخ: تاسار] پروژه و طرح (فا:طرح). plan

تاساریم..tasarım [آد] تاسارلاماق ایشی، تصوّر، دیزاین (فا:طرح).

تاساریمجی..tasarımcı [آد] تاساریم لایان کیمسه (فا:طراّح).

تاساریملاما..tasarımlama [آد] طرح‌ائتمه، تاسارلاما، طرح ائتمه (فا:طراّحی).

تاساریملاماق..tasarımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] طرح‌ائتمک، تاسارلاماق، طرح ائتمک.

تاساریملانما..tasarımlanma [آد] تاساریم ایشی، طرح ائدیلمه (فا: طرّاحی).

تاساریملانماق..tasarımlanmaq [بلسیزائیلم] طرح ائدیلمک (فا:طرّاحی شدن).

تاستاغار..tastağar [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {۱-تاس+تاغار: بؤلگه نین بو شکیلده اولْماغینا اشارت ائدیر.۲-داش+تاغار}.

تأسف..təssüf [آد، عربجه] کدرلنمه، آجیما.

تاسقاماق..tasqamaq [تاثیرسیزائیلم] یوُمروقلاشماق، سیلله لشمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاسکند..taskənd [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده کند آدی {داشکند}.

تاسلاق..taslaq [آد، باخ: تاساری] بیر اثر ویا صنعتین آناباشلیق‌لارینی بیلدیرن اؤن چالیشما، بیرشئیین هله کسین بیر شکیل آلمامیش حالی (فا:پروژه). schech ،project

تاسلاماق..taslamaq [ل، باخ:تاسار] ۱-اؤزونده‌اولْمایان‌بیر دَیری وارمیش کیمی گؤسترمک. ۲-بیرداشین قابا چیخینتی‌لارین آلماق.

تاسما..tasma [آد] حئیوانی باغلایان باغ، ایپ[۲].

تاسمالی..tasmalı [اؤزل‌آد] قاخ و اوُرمیه ده کند آدی.

تاسوعا..tasua [آد] محرم آیی‌نین دوققوزونجو گونو (فا:ـه).

تأسیس..təsis [آد، عربجه] قوُرما، تمَلین آتما.

تأسیسات..təsisat [آد، عربجه] ۱-قوُرولموش، یارادیلمیش. ۲-میکانیکی تأسیساتین توْپلامی، قوُرولموش شئیلر.

تاسیْم..tasım [اؤزل‌آد] گؤسته‌ریش[۷].

تاسیم..tasım [آد] ایکی یارقی‌نی دؤشونه‌رک اؤچونجو بیریارقی و حؤکم چیخارما ایشی، قیاس (فا:قیاس و استقراء).

تاسیم‌سال..tasımsal [صفت] تاسیم لا ایلگی‌لی.

تاسیم‌لاماق..tasımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرایشین تاساری‌سینی-حاضرلاماق.

تاش..taş [اؤزل‌آد] داش: ۱-دیْش، دیْشدا اولْان، گؤزؤنورده اولْان ۲-قایا پارچاسی. ۳-(مج)سرتلیک، دایانیْقلی‌لیق. ٤-عاببباسیلَر دؤنَمی تؤرک اصیللی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

تاش-..taş- [اؤزل‌آد] اینسان‌آدلاری دؤزلدن بیر کلمه: تاشالپ، تاشبارلاس، تاشباش، تاشَر ، تاشبای، تاشتان، تاشتوُرا، تاشتیگین، تاشدَمیر، تاشقوُل.

تاش..Taş [اؤزل‌آد] رودبار(ـبَره)داداغ‌آدی.مینودشت‌ده(ـده) کند آدی.

تاش باغا..taş bağa [داش باغا] باخ: توسباغا.

تاشبگ..taşbəy [تاریخی اؤزل‌آد] تیمورگؤرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

تاشتانبگ..taştanbəy [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگلریندن[۷].

تاشتَکین..taştəkin [تاریخی اؤزل‌آد] عاببباسیلَر دؤنَمی، تؤرک اصیللی والی‌لردن[۷].

تاشرا..taşra [آد] بیر شهرین ائشیگینده ودیشاری‌سیندا قالان بؤلوملر (فا:خارج از محدوده). {دیشاری، آنادولو}

تاشقاشیت..taşqaşıt [اؤزل‌آد] آلتایلاردا طالع و قدر تانری‌سی[۲۱۱].

تاشقی..taşqı [اؤزل‌آد] دیْشاریْدان، تاشرالی[۷].

تاشقی سالوُر..taşqı salur [تاریخی اؤزل‌آد] خوارزم خانلیْغی دؤنَمی بگلریندن[۷].

تاشقیْن..taşqın [اؤزل‌آد] باخ: داشقین.

تاشکند..taşkənd [داش+ کند] تورکمنستان اؤلکه سینین باشکندینین آدی (فا:پایتخت ترکمنستان). tashkent

تاشوْغوز..taşoğuz [اؤزل‌آد] باخ:تاش+ اوْغوز (دیْش اوْغوز)[۷].

تاشیل..taşıl [آد] فوْسیل (فا:سنگواره). fossil

تاغ..tağ [تاریخی اؤزل‌آد] داغ، آلتای‌تؤرکلری، بَلتیراوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

تاغ..tağ [آد] ۱-قاپی، دیرک و ستونلار اوْستونده ووُرولان یای بیچیمینده تیکینتی، قوببه، گونبز arch ۲-بوستان بیتگی لرینین یئرده سؤرونن کوْلو" گون گئتدی داغ باشینا. دولان گل تاغ باشینا". ۳-ساچین ایکی یئره آیریلان یئری (فا:تاق). arch {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اوْدو چوخ قالان بیر نوع آغاج؛ صح: قاپی تاغی؛ تاخماق سؤز ایله ایلگیلیدیر، چونکو تاغ ایکی دیرک و دایاق اوْستونه تاخیلان بیر یای و شئیه دئییلیر؛ بو کلمه اسکی فارسجادا یای بیچیمینده اولان دام کیمی شئیه دئییلیردی}.

تاغ آییرماق..tağayırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باشداکی ساچی ایکی یئره آییرماق.

تاغاتای..tağatay [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

تاغار..tağar [آد] ۱-بؤیوک تاباق (فا:لاوک). wooden pan. ۲-آغیرلیغی ۸۳،۲ کیلوگرم اولْان بیر چکی بیریمی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: چوُوال، باخ: تاخماق، تیخماق}.

تاغاشار..tağaşar [تاریخی اؤزل‌آد] داغ+آشار؛ قرارلی؛ چَنگیز خاقان'ین آندا سی[۷].

تاغالاق..tağalaq [آد] ساپ وایپلیک کیمی شئیلرسارینان چرخ (تکر)، باخ: تاققاناق. {باخ: تاغ، تاخماق}.

تاغالپ..tağalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:داغ+ آلپ[۷].

تاغان..tağan [آد] ۱-اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵]. ۲-اوّچ آیاق، ساچ آیاغی. ۳-اینسان آدی، باخ:تاغان+ اَر.

تاغای..tağay [تاریخی اؤزلآد] داغ+ آی؛ چَنگیز خاقان'ین قارابوُدون' دان گلیپ یوّکسه‌لن بگ و کوْموتان آدی[۷].

تاغای..tağay [اؤزلآد] میانا دا کند آدی {داغ+آی: داغ تانری سی}.

تاغبگ..tağbəy [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ:داغ+ بگ[۷].

تاغبند..tağbənd [صفت] تاغ شئکلینده اوْلان، یاریم دایره وی (چوخراق تیکینتی ایشلرینده.

تاغتَکین..tağtəkin [تاریخی اؤزلآد] شام سلجوُقلولاری، بگ و کوْموتان آدی[۷].

تاغتیمور..tağteymur [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ:داغ+ تیمورُ[۷].

تاغ‌قالقپینا..Tağ-Kalkpına [اؤزل آد] آلتای توّرکلری بَلتیر بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

تاغلابیان..tağlabiyan [اؤزلآد] اسماعیللی'دا کند آدی[۲۴۰].

تاغلوق بارلاس..tağluq barlas [تاریخی اؤزلآد] داغلیق+ بارلاس؛ تیمورُگوّرخان خان دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

تاغلی..tağlı [صفت] تاغی اولان، هؤرگوّسو تاغ شکلینده اوْلان یئر و تیکینتی (فا:طاقدار). **arched**

تاغما..tağma [اؤزلآد] ۱-داغ اتگی ۲-ائلچی، دؤولت تَمثیلچی‌سی، ۳-ایلخانلیلار دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

تاغماچ..tağmaç [تاریخی اؤزلآد] باخ: تاغما؛ توّرک میتوْلوژیسینده، بؤریته‌چینه'نین توْرونلاریندان[۷].

تاغوُدار..tağudar [اؤزلآد] ۱-هَیبَتلی، داغیدار، داغیدیجی، یئخیجی، شدّتلی ۲-هوُلاکو خان'ین اوْغلو. آباقاخان'ین قارداشی[۷].

تافتا..tafta [آد، فا] توخونموش، سیخ توْخونموش پارچا ویا هر شئی (فا:تافته).

تافلان..taflan [آد، بیتگی] گول‌گیللردن۶-۲متر بوْیدا، چیچک‌لری آغ، یاز قیش یاشیل، کیچیک بزک آغاجی: قارا یئمیش آغاجی (فا:جله). **prunslauro cerasus**

تاق..taq [اؤزلآد] تاغ، داغ؛ قاراخانلیلار دؤنَمی، اوْغوز بگلریندن[۷].

تاقا..taqa [اؤزلآد] ۱-سلاح ۲-قوُرال، قایدا ۳-سایقیدَیر[۷].

تاقاپ..Tagap [اؤزل آد] آلتای توّرکلری شوْر بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

تاقاق..taqaq [تاریخی اؤزلآد] اوُجو آتشلی اوْخ؛ سلجوُقلولارین، اوُلوبابالاریندان[۷].

تاقاوارت..taqavart [اؤزلآد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

تاقای..taqay [اؤزلآد] ۱-سایقیلی ۲-دایی ۳-دوْلون آی ٤-قیْرقیز لارین، سازان اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-جیْریق-سازان بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸]. {داغ+آی}.

تاق‌باشی..taq başı [اؤزلآد] داغباشی: خالخال دا داغ آدی.

تاق‌تاق..taq taq [صفت، ظ، سس‌تق] تاق سسی‌نین تکرارلانماسی، وورما و چیرپما سسی (فا:صدای تق تق).

تاقتوق..taqtuq [باخ] تاق.

تاقجا..taqca [آد] دووواردا دوزه‌لن اوْیوق یئر (فا:طاقچه). **niche**

تاقچاداش..taqçadaş [اؤزلآد] خیاو دا کند آدی.

تاقق..taqq [باخ] تاق.

تاققا..taqqa [سس تق] بالاجا وورونتو، تاق سسی (فا:تقّه).

تاققاتاق..taqqataq [سس‌تق] داواملی وسوّرَکلی تاق تاق سسی (فا:~).

تاققاناق..taqqanaq [صفت، دا] چوخ قوُرو، قوپ قوُرو.

تاققیلتی..taqqıltı [آد] ایکی شئیین بیربیرینه دیمه سسی سبب ایله چیخان سس (فا:صدای تق تق). **knock**

تاققیلداتماق..taqqıldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاققیلتی سسینی چیخارماق، تاققیلداماسینا یول آچماق (فا:صدای تق تق در آوردن). **to knock**

تاققیلداماق..taqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] تاققیلتی ایله سس چیخماق (فا:صدای تق تق در آمدن). **to knock**

تاقیرتی..taqırtı [آد] بیر شئیین چیخاردیغی قوُرو و سرت سس.

تاقیرداماق..taqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] تاقیرتی سسی چیخارماق.

تاقیم..taqım [باخ: تاخماق] انکیپ، کوْما، ییغین، گروه، باخ: تاخیم.

تاکتیک..taktık [آد، فرانسیزجا] دؤیوش واختی قوشون حصّه‌لرینی اداره ائتمه اوُصولو، هر بیر ایشده ایسته‌نن سوْنوجا وارینجایا قدر ایزله‌نن یوْل و یؤنتَملر (فا:~).

تاکستان..takistan [اؤزلآد] بو شهر زنجان قزوین آراسیندا یئر آلاراق دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱٤۹۰ متر یوّکسک لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده جمعیتی (شهر، کند) ۱۷٤۰۰۰، ۷٤۰۰۰ نفردیر، بؤلگه نین بوْللوجا اؤزوم باغلارینین اوْلماسی یئر آدیندادا اؤزون گؤسته-ریبدیر.

تاکستان بؤلگه‌سینین داغلاری..takistan [اؤزلآد] دوّزکمر (۳۵ک گ‌ب-۱۸٦۹)، اوُسقالی (۲۵ک گ‌ب۱۹۳۰)، خَرمن‌داغی (٤۰ک-گ‌ب۱۹۱٦)، دوْنقوزلوق (۲۵ک گ‌ب۲۲۱۳)، اژدرها (۲۸ک گ‌ب ۱٦۵۰)، قاراقوُرقان (۳۰ک گ‌ب۱۹۸٤)، سلام علیک (۳۰ک گ‌ب ۱٦٤۵)، باباجای (۳۰ک گ‌ب۱۷۵۲)، بؤیوک ناوا (۳۰ک گ‌ب ۱۸۰۵)، تاراقایا (۳۲ک گ‌ب۱۹۸۹)، قیرخ قیز

(۱۵ک‌ب۱۶۷۷)، قاپیلیق (۳۰ک‌گ‌ب۲۱۳۷)، قاراقوُشلو (۳۰ک‌گ‌د۱۹۰۰)، گوَه داغ (٤٠ک‌گ‌ب۲۱۸۲)، قیزیل قایا (٤٠ک‌گ‌ب۲۲۷٦)، قاراباییر (٦٠ک‌گ‌ب۱۷۱۰)، های های (٦٠ک‌گ‌ب۱۷۳۰)، مایلان (٦٥ک‌گ‌ب۲۰۰۷)، قانشار (٦٥ک‌گ‌ب۲۱۰۰)، تپه شاه مُراد (۱۰ک‌ب۱٤٥٥)، ناغاراداغ (۱۰ک‌گ‌ب۱٤۸۹)، سیاه (۳ک‌ب۱٥٤٥)، آغ گدیک (٦٥ک‌گ‌ب۲۱۳٥)، کیریشدیل (۱۹ک‌ق‌ب۱٥٦۳)، زرد (۲۰ک‌ق‌ب۱۸۹٦=)، زیبه‌جَر (۲۲ک‌ق‌د۱۷۸٥)، مله‌گن(۲٥ک‌ق‌ب۱۷۱۰)، خانخان داغی (۲٦ک‌ق‌ب۱٦٤۳)، زرّین کمر (۲۷ک‌ق‌ب۱٦٦۲)، گؤیجه ائل (۳٥ک‌ق‌ب۱٥۱۰)،

تاکستان بؤلگه‌سینین چایلاری..takistan [اؤزل‌آد] چایلار قوُم دوُزگؤلونه تؤکولولرلر: اَوین چای (آشناجین s۲b۳۷)، اَربَط چای (آشناجین s۲b۳۲)، خَررود (قیرخ بولاق۲b۲۱۷/ q٥s٠)، بُزی جان چای (ینگیجه دیرمانچی s۳b۲۱)،

تاقسوُق..taqsuq [اؤزل‌آد] خارق العاده، اولاغان‌اؤستو[۷].

تاقگؤن..taqgün [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تاقی..taqı [اؤزل‌آد] دیندار(تاریخی اؤزل‌آد) قیپچاق خانلیغی دؤنَمی، بگ‌لریندن[۷].

تاکسونومی..taksonomi [آد، فرانسیزجا] صنف لاندیرما (فا:تاکسونومی).

تاکسی..taksi [این، آد] یولچو داشیماق اؤچون بالاجا آراج (فا:~). taxi

تاکسیمتر..taksimetr [لا، یو] یولجولوق مسافه سینی سایی لایان آراج (فا:تاکسیمتر). taximeter

تاکلاماکان..taklamakan [اؤزل‌آد] تاقلاماقان:تؤرکوستاندا بیر بؤلگه آدی[٥٤].

تاکوُم..takum [اؤزل‌آد] گؤی تورکلرین خاقانی ایستئمی خانین قیزی و ساسانلی شاهی انوشیروانین خانیمی‌نین آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر) {باخ: تاخی، تاخماق}.

تاکی..taki [باغلاییجی سؤز، فا] آماج و مقصد بیلدیرن بیر سؤز " تاکی آماجین بوُدور" (فا:تاکی).

تاکیتی..takiti [اؤزل‌آد] سوُمرلرین کوُماربی افسانه‌سینده تانری آدی[۲۱۱].

تأکید..təkid [آد] اصرار ائتمه (فا:اصرار). emphasis

تال..tal [اؤزل‌آد] سوُمقاییت‌دا یئر آدی[۲٤٠].

تالا..tala [آد] ۱-مئشه و اورماندا آغاج‌سیز یئر، آچیق و چیپلاق یئر، تارلا. ۲-(آ) ایری جثّه‌لی، هیبتلی ۳-سئچگین[۷]، {تارماق+ اق› تاراق› تارا› تالا}.

تالا..tala [اؤزل‌آد] زاقاتالا‌ده یئر و چای(~آرخ)، مرنده-داغ(~داغ)آدی.

تالابوُغا..talabuğa [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تالا+ بوُغا[۷].

تالابی..talabı [اؤزل‌آد] قوبا‌دا کند آدی[۲٤٠].

تالار..talar [آد] اؤستو اؤرتولو توپلانتی و شنلیک یئری (فا:~) auditorium {باخ:تالوار، بو کلمه فارسجادادا ایشله‌نیر}.

تالار..talar [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

تالاز..talaz [آد] دالقالی و گوّرله‌ین دنیز، دالقالانان دنیز. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قاسیرقا/ دالماق سؤزوندن آلینمادیر، باخ: دالقا}.

تالازلانماق..talazlanmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: دالقالانماق.

تالازلیق..talazlıq [باخ] دالقالانما.

تالاس..talas [آد] ۱-آت یاریشلاریندا کی، باشلانقیچ و بیتیش خطی۲-فیْرتینا، قوُم فیْرتیناسی ۳-دالقا ٤-تارتیشما، مُناقشه ٥-(تاریخی اؤزل‌آد) اوغوزخانین تورونو؛ قیْرقیز اویماق بگ‌لریندن[۷]. ٦-تؤرکوستاندا بیر یئرآدی[۱۲].

تالاش..talaş [آد] ۱-جهد، چابالاما، تقلاّ (فا:تلاش) struggle ۲-قایقی، سیخینتی اضطراب {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تالاشماق:› چالیشماق، تالاماق› تاراماق سؤزوندن آلینمادیر؛ باخ: تارماق}.

تالاشا..talaşa [آد] بالتا آغیزیندان چیخان کیچیک آغاج و تاختا پارچالاری، یونْقار، باخ: تاراشا.

تالاش‌سیز..talaşsız [صفت] تالاش ائتمه ین (فا:بدون تلاش).

تالاش‌سیزلیق..talaşsızlıq [آد] تالاش‌سیز اولما وضعیتی.

تالاشلاندیرماق..talaşlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تالاشلانماسینا سبب اولماق.

تالاشلانما..talaşlanma [آد] تالاشا دوشمه، چابالاما (فا:تلاش).

تالاشلانماق..talaşlanmaq [تاثیرسیزائیلم] تالاشادؤشمک، چابالاماق(فا:تلاش کردن).

تالاشلانیش..talaşlanış [آد] تالاشلانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:تلاش).

تالاشلی..talaşlı [صفت] تالاش ائدن، تالاشا دؤشن، تلَسیک بیر بیچیمده (فا:پر تلاش).

تالاشلی‌لیق..talaşlılıq [آد] تالاشلی اولما دورمو.

تالاشماق..talaşmaq [س، سن، باخ:تالاماق] چالیشماق (فا:تلاش کردن).

تالاغان..talağan [اؤزل‌آد] یاغماجی، یاغمالایان[۷].

تالاقو..talaqu [آد] اؤلدوروجو آغری.ایچ آغریسی {باخ: تاراماق، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالاق تالاق..talaq talaq [ظرف] تاراق تاراق (فا:تلق تلق). rattling

تالالار..talalar [اؤزل‌آد] بالاکن‌ده یئر آدی[۲۴۰].

تالالیق..talalıq [آد] مئشه ده آغاج‌سیز آچیق یئر.

تالاماق..talamaq [تاثیرلی‌ائیلم] غارت ائتمک، چالیب چاپماق (فا:چاپیدن). to plunder {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تارماق›، سن؛ تارماق+ا›تاراماق› تالاماق}.

تالان..talan [آد] ۱-یاغما، یاغمالاما، تاراج، چاپاوول، غارت، چاپما، سوْیما. plunder ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آوار خانلاریندان.{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ تارماق+ان› تاران› تالان، باخ: تار}.

تالان ائتمک..talan etmək [تاثیرسیزائیلم] تالان لاماق (فا:تالان کردن).

تالان اولْماق..talan olmaq [تاثیرسیزائیلم] تالانلانماق (فا:تالان شدن).

تالانبای..talanbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تالان+ بای[۷].

تالانچی..talançı [آد] چاپاووُلچو، سویقون چو (فا:تاراجگر). robber

تالانچی‌لیق..talançılıq [آد] تالانلا مشغول اولْما، سویقونچولوق قولدورولوق (فا:تاراجگری). the act of robbing

تالانخان..talanxan [اؤزل‌آد] باخ:تالان+ خان(تاریخی اؤزل‌آد) جوْجَن خانلاریندان[۷].

تالانلاماق..talanlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تارماق، غارت ائتمک، چاپاوول ائتمک، چاپماق، سویماق (فا:غارت کردن).

تالانماق..talanmaq [بل] تالان‌اولْونماق (فا:غارت شدن). to be robbed

تالای..talay [آد] (تالو، تالوُی، توُلای، توْلوی، توْلو)۱-بؤیوک دنیز، بؤیوک گؤل، اُقیانوس ۲-(مج)اوُلولوق، بؤیوک‌لوک، سوْنسوزلوق ۳-گله‌جک، اقبال ۳-سئچگین، ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) شامانیست گله‌نک‌ده دنیز و گؤللره باخان تانری[۷]. ۵-دوُرو و تمیز اینسان، قیز آدی(فا:نام‌دختر) {باخ: دالماق}.

تالای‌خان..talayxan [اؤزل‌آد] یاقوُتلاردا یئرسوُلاری تانری‌سی[۲۱۱].

تالپیْن..talpın [آد] فعال، آکتیو، چالیْشقان، همّتلی[۷].

تالپینما..talpınma [آد] دالبینما، چیرپینما (فا:طپش).

تالپیناق..talpınmaq [تاثیرسیزائیلم] دالبیناق، چیرپیناق (فا:طپش داشتن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، تارماق›تارپیناق›تالپیناق، باخ: تارماق}.

تالتاوا..taltava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {۱-تالپیناقدان: تالپ+اوا: چیرپینتی لی یئر. ۲-دالدا+آوا: داغ دالیندا و گیزلینده قالمیش اوْوا}.

تالخوْو..talxov [اؤزل‌آد] هشتَری، قوْشاچای، فرمهین، سراب زنجاندا کند، ساووُجبولاق دا داغ آدی {تالقاق› تالقوو}.

تالشیْق..talşıq [اؤزل‌آد] اعتماد، تأمینات، گوْوَنجه[۷].

تالقا..talqa [آد] قوْروق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقاق..talqaq [آد] اینسانی اؤلدوره‌جک درجه ده شدتلی طوفان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقان..talqan [آد] قاووُت، قاورولموش‌و دؤیولموش آرپا، قیْزارتیْلمیش تاخیل.{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: دؤیولموش بوغدا، داغی تالقان ائتدیم: یعنی‌داغی آت آیاقلاری آلتیندا توز ائتدیم؛ بو آددا بعضی‌یئر آدلاری‌تالاماق (یایماق) سؤزونه باغلانمالیدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقوُچ..talquç [آد] حئیوانا یوْکله‌نن یوْکو سیخیشدیرماق اوْچون یارارلانیلان آغاج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقیرماق..talqırmaq [تاثیرسیزائیلم] شدتلی طوفان قوْپماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقیق..talqıq [آد] داغلارین چاتیشدیغی یئر، باخ: تالقاق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالقیْلیچ..talqılıç [اؤزل‌آد] (دالقیْلیچ) زره‌سیز، قوْروماسیز[۷].

تالْک..talk [آد، عربجه] عمومیتله آچیق یاشیل و توْزو یاغلی تهر اولان و اؤزل آغیرلیغی ۲,۷ وسرتلیگی ۱ اولان ماده (فا:~).

تالکی..talkı [اؤزل‌آد] توْرکوستاندا سایرام‌گؤلونه یاخین سیْراداغلار[۱۲].

تاللی بیتگیلر..tallı bitgilər [آد، بیتگی، فرانسیزجا] کؤک، ساپ، گؤوده و یاپراق کیمی اوْرقانلاری اوْلمایان، و چوْخو آسالاق ویا چؤروکجول یاشایان ایلکل بیتگی‌لر، آلْک‌لار، گؤبه‌لک

تألُّم..təllüm [آد، عربجه] اوْزونتولو اوْلما (فا:~).

تالوُ..talu [آد] سئچمه. " تالوُلاماق: سئچمک"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالوُ..talu [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-چَنگیزخانین اَن کیچیک اوْغلو. تاریخی کتابلاردا (توْلو، تالوُی، تالای، توُلای) شکلینده ده یازیلیبدیر ۲-اینسان آدلاری: تالوُالپ، تالوُبگ، تالوُپارس[۷].

تالوئق..talveq [آلمانجا، آد] بیرآخارسو یاتاغینین ان درین یئرلرینی بیرلشدیرن خط (فا:تالوگ).

تالوار..talvar [آد] چارداق، اوّستو اؤرتولو کؤلگه‌لیک، ائوین گیریلن اوّستو اؤرتولو یئری (فا:~) {تال› دال (بوتا، آغاج دالی) سؤزونه باغلیدیر، تال+ار› تالار› تالوار}.

تالوار ..taluar [اؤزل‌آد] میاناداا(~بولاغی) کند، قُروه و بیجار دا چای آدی.

تالوارلاماق..taluarlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تالوار دؤزَلتمک.

تالواسا..taluasa [آد] چیرپینیش(فا:دلواپس) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اضطراب، قایغی؛ دالبینماق سؤزوندن: تالبینماق› تالبین+سه‌مک› تالبینسا› تالواسا؛ فارسجادا دلواپس شکلینده ایشله‌نیر[۶]}.

تالویر..talvır [آد] کهلیک. {تالبینماق‌سؤزوندن: (دالپیرماق: قاناد چالماق، دالبینماق)، تالبیر› تالویر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تالی..talı [اؤزل‌آد] تالیمان: بیه‌نیلمیش، سئچگین[۷].

تالیت..talıt [اؤزل‌آد] زنگیلان‘دا داغ آدی[۲۴۰].

تالیستان..talıstan [اؤزل‌آد] اسماعیللی‘دا چای آدی[۲۴۰].

تالیش..talış [اؤزل‌آد] ۱-تالیش سؤزو بؤلگه و بیر ائل و شهر آدی اوّچون ایشله نیر، تالیش ائلی آستارا، خالخال و رشت شهرلری آراسیندا و آذربایجان جمهوریتینده تؤرکلرله بیرلیکده یاشاییرلار، بوُ بؤلگه‌نین شرقینده اوْلان شاندرمن و ماسال بؤلگه لرینده تالیش‌لار و گیلک‌لر چوْغونلوق‌دادیرلار، بوُ نسبت رضوان‌شهرده دَییشه‌رک آسالیْم شهرینده تورکلر و تالیشلارین اوْرانی اللی‌اللی یه یئتیریر، بؤلگه‌نین قوزئی، غرب و گؤنئی طرفلرینده تؤرکلر چوخراقدیلار، تالیش لارین اؤنملی اؤزل‌لیک‌لریندن، تورکجه‌نی آنادیلی کیمی اؤیرنمکلری و اوْنو تورکلرکیمی دانیشماقلاریدیر، اوْنلارلا تؤرکجه دانیشارکن اوْنلارین آیری قوْوما منسوبیت‌لرینی تشخیص وئرمک چوْخ چتیندیر، ایندیسه چوْخلو قوْهوم‌لوقلار، تالیش‌لارلا تؤرکلرین‌قایناشمالارینی اوْلدوقجا آرتیریبدیر، تالیش‌لارلا تؤرکلرین تاریخ بوْیو بیرلیکده یاشادیقلاری بللیدیر و قَدَرلرینی بیربیریندن آییرماق ممکن دئییل، و بو یاخین‌لیق اوْقدر چوْخدورکی اوْنلارین تاریخی قوْهوملولوغو محتمل گؤرسه‌نیر. تالیش بؤلگه‌سی‌اداری-لاحاظدان دؤرد بؤلومه آیریلیر (رضوانشهر / رضوانده، لیسار و گرگانرود، ماسال شاندرمن، مرکزی/ تالیش و آسالیم)، بوُ شهر آستارانین ۷۵ کیلومتر گؤنئی طرفینده دیر، شهر گونش ایلی ۱۳۲۰ده هشتپر آدیلا و بؤلگه‌نین مرکزی شکلینده احداث اولوبدور و نفوسو *۲۰۰۰ نفر ایدی، ش۱۳۸۵ده شهرستانین نفوسو ۱۸۰۰۰۰ نفر و شهرین نفوسو ٤۲۰۰۰ نفردیر، شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۵۰ متر یوُخاری دادیر {تالیش سؤزو لُغت باخیمیندان توّرکجه تال/ دال سؤزیله یاخیندیر و "ایش" اک ایله تالیش سؤزو قوْل و بوُداق دئمکدیر}. ۲-تالیش بؤلگه‌سینین –چایلاری:چایلار خزره تؤکولورلر: آستاوربار (شفارود s۱۵b٤)، کَرگان/ سوُقوشان (آغ ائولر ۱s۳b۳۸/ ۸-۵/ q۷)، سوّره‌چای (آغ‌ائولر s۱۸b)، آواقوُیو (~s۱۹b٦)، آلالان(~s۱b۷)، پَلاسی/ پالاسی(~۳٤b۷/ s۰)، حَویق(~s۱۳b۲٦)، شالوُ (s۱۹b۳)، قوُرومسا/ قوُرومسوُ (s۱۷b٦)، سوُیه‌کئشی (سراسی چول s۱۲b۸)، سَله یوُردو (~آغ ائولر s۱۱b۱۱)، هوُیزگاه چای (گیلگیلا هوی دیرمانی-سله یوردوچای s۱۰b۱٤)، لَنبه (~s۲۱b۸)، لوُمیر (جلالوند ٦s۵b۵۰/ q۲)، لیسار/ قاتیْرچای (~s۷b۳٤)، اوُرنه (لیسارچای s۳۰b۲)، ناورود (~s۲b۳۳/ ۲ q۵)، ورزان چای (~s۲۵b٦)، هوْوی (~s۲۳b۳)، ۳-تالیش (آسالیم-لیسار) بؤلگه‌سینین کندلری: تالیش بؤلگه سینین کندلرینده توّرکلر و تالیشلار بیرلیکده یاشاییرلار و راحاتجاسینا قوْهوملوق مناسبتلری قوُرواللار و عموما هامیسی دا توّرک دیلینی باشاریللار: آسباوُنی؛ آلالان (۱٦ک‌گ *۳۳۰)، آللاه-ده(۱۱ک‌گ*۳۱۰)، ائشیک‌آغاسی؛ اَرده رودکنار (۸کد *۱٦۰)، اگری بوُجاق؛ الموْس؛ امیر بگلو؛ انبوُ؛ اَنوش محله؛ اوا، اوْتار (۱۹ک‌ق *۲۱۰)، اوْلابیجار/ حاله بیجار؛ اوْمونْقوْ؛ اوْلادَشت؛ ایرنه؛ بابالومحله؛ بازار کرگانرود (۳ک‌گ‌د *۵۰)، باغیشلو محله؛ بالاده (۱۰ک‌گ*٦۱۰)، برزبیل، بگلو، بنوُن؛ بوُداق (۱۲ک‌گ *۵۰۰/ ی‌تو)، بوُراسرا؛ پَلاسی؛ بوُرون/ آ-ی؛ بیلی؛ پوُنل (۳٦ک‌گ *۱۸۰/ ی‌تو)، پالوُتلو/ پالوته؛ پیرهَرات (۱٤ک‌گ *۲٤۰)، تاجدره، تنبوُ؛ تیتَک؛ تیْرشابیْر/ ترشابور؛ تیْرکامحلّه / توّرک محله؛ جوْوکَندان (٤کد *۹٤۰/ ی‌تو)، جوْوکندان (۸ک‌ق *۲۲٤۰)؛ جیماکی/ جَماکوه (٤کد *۸۲)؛ چوُبَر (۳۷ک‌ق *۱۷۳۰)، چوُلاده؛ چوُلونه-سر/ چُلونه‌سر؛ حَویق həviq (۳۳ک‌ق *۱۲٦۰)؛ حَیان/ حَیوُن؛ خنه-یه/ خانقاه (۱۱ک‌گ‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، خرجگیل، خطبه‌سرا (۲۰ک *۳۵۲۰/ ی‌تو)، خلج‌لر؛ خلیله سرا؛ خواجه کَری؛ خوْصه سرا/ خاصه سرا؛ داوان (۱۸ک‌ق *۱۸۰)، دوُلی بین/ دولبین؛ دیراکَری؛ دیز گاه (۲ک‌ق *۱۱٦۰)، دیگلی، رندل، ریک/ رئک (*۱۹۱۰/ ی‌تو)، سَراگلی (۲۸ک‌ب *۷۰ تو+تالیش)، سوْروقوُ/ سراگاه؛ سیاه بیل (۱٦ک‌گ *۲۰/ ی‌تو)، سوْست sost؛ سوْلقون/ شلقون؛ سله یوُردو، سوُباتان، سیخه‌خوْلا/ سیخ‌چال؛ ساری‌چال؛ شاشکوُ (۸ک‌ق‌ب *۵۰۰/ ی‌تو)، شاگلدی‌محله؛ شکردشت (٦ک‌گ

*۱۰۶۰/ ی‌تو)، شوُمیله‌زوُن/ شادمیلرزان؛ شیلان؛ طوُلارود/ آ-ی؛ طوُل‌گیلان (٤ک‌ق *۱۱۸۰/ ی‌تو)، غُلام یوُردو؛ قراخان محله؛ قارا-چی؛ قاراقوْزه؛ قلعه بین یوُردو؛ قندی سرا (۱۲ ک‌گ *۱۹۰/ ی‌تو)، قوْروق؛ کئری؛ کئشی بیل؛ کریم سرا (۱۰ک‌م گوّنئی طرفینده، گ نفوس *٦۰/ ی‌تو)، کؤشؤوُر(کشاور/ کَشوْوُر)، کوُاکَری؛ کینده-سَر/ گُنده‌سر؛ کوّره‌سوُ/ کله سرا؛ گلین داشی؛ گنجه‌خانا؛ گیشه ویشه؛ لَر؛ لَرزیری lərziri/ لرزده؛ لَزی؛ لَلَکی محلّه؛ لوْمئر؛ لَمیر؛ لوُرون؛ لوُواچول/ لواچال؛ لیسار (۱۸ک‌ق *۹۰۰)؛ لیر؛ ماشین خانا؛ مَتَش؛ محروُم زوُما؛ محمود آباد (۱۷ک‌ق *۳۳۰)، مسجدقاباغی؛ مَریان؛ مَریان آغ ائولر (۳٦ک‌ب *۱۸۲۰ / تو/ مریانی طایفاسینین یایلاق یئری)؛ ناوان (آستارا یوْلو، ٤ک *۱۰۳۰/ ی‌تو)؛ نصرت آباد (۳۵ک‌ق *۹۱۰)، نَصور محله؛ نَلبند/ نعلبند؛ نمازی محلّه، نوُمَندان (۱۸ک‌ق *۳۰۰)؛ نیک‌کَری؛ واردەسَرا (۱۲ ک‌گ *۹۰)، وارقادَره؛ ویزنه؛ هئله دَمه؛ هَره‌دَش/ هرَدشت (۱۸ک‌ق *۳۷۳۰)؛ هوُنیش؛ ٤-تالیش (رضوانشهر-شاندرمن) بؤلگه‌سینین کندلری: فاصله لر رضوانشهری مرکز توُتاراق قئید اوْلونوب، آهنگرمحله (۱۱ک‌ق‌ب *۱٦۰)، اَردَجان (٦ک‌م قوزئی طرفینده، نفوس *۱٦۳۰)، بیاچال (۲۷ک‌ب *۳۵۰ توالیش)، پیلَم‌بَرا (۷ک‌ق *۲۳۰/ ی‌تو)، چای‌بجار (۵ک‌د *۸۰/ ی‌تو)، چران (۱۱ک‌ق‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، چَروه‌ده (۹ک‌ق‌ب *۱٤۳۰/ ی‌تو)، دروازه دیلج (۱۱ک‌گ‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، رودبارسرا (۸ک‌گ‌د *۳۰۰/ ی‌تو)، سیاه‌بوْلاش(۱ک‌ب*۸۰/ ی‌تو)، سیاه‌بیل(٤ک‌گ *۲۲۰/ ی‌تو)، سیاه‌لرز (٤۸ک‌ب*۱٤۰/ ی‌تو)، سیاه‌مکان (۹ک‌ب*۱۲۰/ ی‌تو)، شفارود(۷ک‌ق *۱۳۰/ ی‌تو)، لاکتاسَرا (۱ک‌گ‌د *۱۸۰/ ی‌تو)، وانگاه (۹ک‌گ‌د *۲۷۰)، وَسکَه محله(۹ک‌ق‌ب *۳۳۰)، یگان‌محله (۱٤ک‌گ*۲۳۰/ ی‌تو)،

تالیش..talış [اؤزل‌آد] هشتَری (~کندی)، ورزقان(~موْلک)داکندآدی.

تالیش..talış [اؤزل‌آد] زنجان، هئریس، خالخال (~بولاق) ده داغ آدی.

تالیش‌میکاییللی..talış mikayıllı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳] [۱۰۸].

تألیف..təlif [آد، عربجه] ۱-دوستلوق ائتمه. ۲-یازما، کتاب یازما. (فا:~).

تالیقو..taliqu [اؤزل‌آد] سئچگین، بَیه‌نیلن(تاریخی اؤزل‌آد) چاغاتای خانلاریندان[۷].

تالیْمان..talıman [اؤزل‌آد] تالی: بیه‌نیلمیش، سئچگین[۷].

تالین..talın [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند و اهرده (~قیه) داغ آدی {تالوُ+ن: سئچگین یئر، بیه‌نیلمیش یورد}.

تام..tam [آد] ۱-اسکیک‌سیز، بوتون، بیتوو، توّم ۲-(ظ) بوتون-لوکله(فا:تامّ)۳-کسری‌اوْلمایان(فا:عددصحیح) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توّم›، باخ: توّم، بوُ کلمه‌نی بعضا عَربجه تام سؤزونه باغلاییرلار البته توّرکجه‌ده قدیمی و کؤکلو سؤز ساییلیر}. ٤-تام۱tam (آد) باخ: طعم، داد.

تام‌آچیق هجا..tamaçıq həca [آد، دیل‌بیلیمی] بیر سسلی حرفدن دؤزه‌لن هجا" آتا سؤزونده آ هجاسی تام‌آچیق هجادیر" (فا:هجای کاملا باز). completely open syllable

تام‌آی..tamay [آد] بوّتون آی (فا:بدر). full moon

تاما..Tama [اؤزل آد] اؤزبَک-اوّچ اوُروُغ و قازاق-کیچیبوّز-یئدی اوُروُغ بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

تاماتا..tamata [آد] تماته: قیرمیزی بادیمجان (فا:گوجه فرنگی). {اینگیلیزجه‹مکزیک یئرلی دیللریجه}.

تاماچ..tamaç [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تاغماچ[۷].

تامار..tamar [اؤزل‌آد] ۱-داملا، داملایان ۲-دَمیر، دَمیر جَوهَری[۷].

تامارا..tamara [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، تقریبن ۱۹۱٦-۱۹۱۷-نجی ایللرده باکیدا یارانیب. رقصه بو آد تویلاردا آذربایجان رقصلرینی ایفا ائدن مشهور جالیانلی رقاصه تامارانین شرفینه وئریلمیشدیر. اولدوقجا جاذیبه‌دار، لیریک رقصدیر، عصاسن قادینلار طرفیندن، چوخ حاللاردا هم ده کیشیلر طرفیندن آرام تئمپده ایفا اولونور. رقص موغام اوخونماسی ایله باشلانیر[۲۴۵].

تامار‌بالا..tamarbala [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تامار+ بالا[۷].

تامارزی..tamarzı [صفت] اوّره‌یینده‌حسرت‌قالمیش(فا:حسرت). regret {تورکجه‌ده دامیزماق/ دامازلیق سؤزوندن: "تویوغ اتی دامازلیغا دوشوبدور، یعنی تویوغ اتی آز تاپیلیر و هر کس اونا حسرت قالیب"، دامازلیق› دامازلی› تامازلی› تامازری› تامارزی (تورکجه ده "ل/ ر" حرف‌لرینین بیربیرینه‌دییشمه‌سی چوخ یایقیندیر:سارارماق/ سارالماق}.

تامز..tamaz [اؤزل‌آد] یئنی و تازا، بیردانا و گؤزل، قیز آدی.

تاماسا..tamasa [آد، ع‹تماس›] بیر شئیی ویا دوُوار سوُواغین تارازلاماق اوّچون یارالانیلان اوُزون و ائنسیز تاختا (فا:وسیله بنایی).

تاماشا..tamaşa [آد، فا] باخیب سئیر ائتمه (فا:تماشا).

تاماشاچی..tamaşaçı [آد] تاماشا ائدن کیمسه (فا:تماشاچی).

تاماشاخانا..tamaşaxana [آد] تاماشا گؤستَریلن بینا (فا:تماشاخانه).

تاماشالی..tamaşalı [صفت] گؤرمه‌لی، گؤرمه‌یه‌لایق‌وگؤزل (فا:تماشایی).

تام‌الاختیار..tammülixtiyar [آد] کامل اختیارلا (فا:~). fully authorized

تامام..tamam [آد، عربجه] ۱-بوتون، توّم. ۲-بیتمه، قورتارما (فا:تمام).

تامام کامال..tamam kamal [ظرف] بوتونلوکله، تامامیله (فا:تمام کمال).

تاماماً (تامامیله)..tamamən(tamamilə) [ظرف، عربجه] تامامیله (فا:تماما).

تاماملاماق..tamamlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تامام ائتمک، قوُرتارماق، سونْا اردیرمک (فا:به‌اتمام‌رساندن). ۲-بوّتوُولشدیرمک (تکمیل کردن).

تاماملانماق..tamamlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قورتاریلماق، سونْا اردیریلمک (فا:به اتمام رسیدن). ۲-بوّتوُولشدیریلمک (تکمیل شدن).

تاماملاییجی..tamamlayıcı [آد] تامام لایان، بوّتوُولشدیریجی.

تامان..taman [آآ] کاشغرده بیر چای و دره آدی؛ دوُمان، سیس، آتیلای خان'ین بؤیوک ددهلریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تامان تارکان..taman tarkan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی توّرکلر دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

تام‌اوْلاراق..tamolaraq [ظرف] کاملا (فا: کاملاً). perfectly

تاماه..tamah [آد، عربجه] آج گؤزلولوک، حریص‌لیک (فا:طمع).

تاماها سالماق..tamaha salmaq [باخ] تاماه‌لاندیرماق.

تاماهسی لانماق..tamahsılanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاماه‌لانماق (فا:به هوس افتادن).

تاماهسیتماق..tamahsıtmaq [باخ] تاماه لاندیرماق.

تاماهسیماق..tamahsımaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاماه‌لانماق، ایسته‌مک (فا:به‌هوس‌افتادن).

تاماهسینماق..tamahsınmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاماهسی لانماق، ایسته‌مک.

تاماه‌لاندیرما..tamahlandırma [آد] تاماهاسالما(هوس‌اندازی) alluring

تاماه‌لاندیرماق..tamahlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تاماها سالماق (به طمع انداختن)

تاماه‌لانماق..tamahlanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیی الده ائتمه گه هوس ائتمک، تاماهسی لانماق (فا:به هوس افتادن).

تاماهی گوّچ گتیرمک..tamahı güc gətirmək [تاثیرسیزائیلم] تاماهینی-ونفسینی ساخلایا بیلمه‌مک.

تامای..tamay [اؤزل‌آد] بوتون آی، گؤزل و آیدین، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تامای..tamay [اؤزل‌آد] تمای: تیکان‌تپه ده کند آدی {بوّتون آی}.

تام‌ایستملی..tam istəmli [صفت] تام الاختیار . fully authorized

تام‌ایشلر..tam işlər [آد] بوتون ایشلر(فا: کلیه کارها). compelet works

تام‌باغلی‌هجا..tambağlı heca [آد، دیل‌بیلیمی] ۱-تام قاپالی هجا؛ ایکی سس‌سیز حرف آراسیندا بیرسسلیدن دوّزه‌لن هجا" قال، گئت" (فا: هجای کاملا بسته نوع ۱) ۱ complety closed syllable ۲-تام‌باغلی‌هجا،(آد، دیل‌بیلیمی) ایکینجی نوع، اوّچ سس‌سیزلی اولاراق و بیرینجی سس‌سیزدن سونرا بیرسسلی حرفی اوْلان هجا" دؤرد، کؤند" (فا:هجای کاملا بسته نوع ۲). ۲ complety chosed syllable

تامبینای..tambinay [اؤزل‌آد] ماساللی'داداغ آدی'[۲۴] {تام+مین+آی}.

تامپوْن..tampon [آد، فرانسیزجا] ۱-بیردلیگی‌باغلاماغا یارایان بؤیوک تیخاج. ۲-بیر ضربه‌نین شدّتی‌نی آزالتماغا یارایان یوُمشاق و ایچی بوْش ویا فنرلی شئی ویا یوُموشاق لاستیک.

تامپوْن بؤلگه..tampon bölgə [آد] ایکی دؤولت سیْنیریندا عسگر و نظامی قوّه‌لردن آریندیریلمیش یئر.

تاماراق..tamtaraq [اؤزل‌آد] طمطراق: هشتَری ده کند آدی {دام+داراق}.

تامتام..tamtam [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

تامتام..tamtam [آد] بیر نوع اُرکستر، بیر نوع داووُل.

تامتامان..tamtaman [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {دامدامان، داملارینین بیربیرینه یوْلو اوْلان}.

تامتوُک..tamtuk [اؤزل‌آد] بؤیوک و قوُتلی آتش[۷].

تامچوُرماق..tamçurmaq [تاثیرلی ائیلم] تامچیْرماق: سپه‌له‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تام‌حُقوقلو..tamhuquqlu [صفت] بوّتون حُقوق‌لارا مالیک اوْلان.

تام‌حُقوقلولوق..tamhuquqluluq [آد] بوّتون حُقوق‌لارا مالیک اوْلما.

تامدو..tamdu [آد] تامدوُق:قوتلی آتش، آلوْولو اوْد. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تامَر..tamər [آد] تام‌اَر: اسکیک‌لیگی اوْلمایان ار (فا:تمام مرد).

تامسینماق..tamsınmaq [صفت] ۱-تاماه‌لانماق (فا:به هوس افتادن). ۲-دادماق ایسته‌مک، تاماهی دوّشمک.

تامغا..tamğa [آد، اسکی] وئرگی، باخ: دامغا[۱۴۹]". تامغاچی: تحصیلدار"

تامقاج..tamqaç [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-مأمور، دامغاچی، دؤولت گؤرَولی‌سی[۷]. ۲-خوارزَملیلر (تَکَش خان) دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]؛ قاراخاتای‌لی خانلاریندان[۱۲]. ۳-تامغاچ، چین و پکن بؤلگه سینین آدی، تاپغاچ سؤزندندیر(فا:طمغاچ[۱٤۷])

تامقاچخان..tamqaçxan [تاریخی اؤزل‌آد] قاراخانلی خانلاریندان[۷].

تامقاچو..tamqaçu [اؤزل‌آد] (تامقاچ) (تاریخی اؤزل‌آد) بابوُر خاقان دؤنَمی بگ‌لرینده‌ن[۷].

تأمل..təmmül [آد، عربجه] فیکره گئتمه، فیکیرلشمه (فا:~).

تاملایان..tamlayan [صفت] مکمِّل. complementary

تاملاییجی..tamlayıcı [آد] متمِّم، بیتریجی . supplement.

تاموُ..tamu [آد] ۱-تاموُغ؛ جهنَّم؛ یئرین دیبی، یئر آلتی ۲-شامانیست گله‌نک‌ده کؤتو کیشی و روُحلارین، اؤلدوکدن سوْنرا گئتدیکلری یئر[۷].(فا:جهنَّم). hell {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاموق›، ت‹تامو، تامدو، تامدوق›؛ بو کلمه تندیر سؤز ایله باهم دیواندا ایشله‌نن تامدوُرماق (یاندیرماق) سؤزوندن آلینمیشدیر؛ فارسجادا تنور، تُندَر=تُندور کلمه‌لریده بو سؤزله ایلگیلیدیر؛ تورکجه اسکی کلمه‌لرده بو سؤزجوکلرین درین کؤکو و معناسی اولمادیغی اوچون بو کلمه‌نین آلینما اولماسی مُمکندور نئجه کی کلاوسون[۵] بو کلمه‌نی سغدی دیلیندن آلینما بیر سؤز بیلیبدیر}.

تاموُلو..tamulu [صفت] جهنّمی (فا:دوزخی). infernal

تامیان..Tamyan [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تأمین..təmin [آد، عربجه] لازیم درجه ده تجهیز ائتمه، ویا حیاتا گئچیرمه، قانع ائتمه "باریشی تأمین ائتمک".

تان..tan [آد] تانگ: ۱-گؤن آچیْمی، گؤن دوْغومو، شفق ۲-ایلگینج، عجایب، شاشقین‌لیق یارادان ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) هوُن خانلاریندان، شاپوْلیا خان'ین نوه سی[۷].

تان-..-tan [اؤزل‌آد] تان سؤزیله دوْزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: تاناتار، تانالپ، تانالتوُن، تاناتمیش، تانالمیش، تانای، تانایدیْن، تانبای، تانبَردی، تانبَرک، تانبگ، تانبَگیم، تانبوْغا، تانبوُلاچ، تانبیگه، تانپینار، تانتاش، تانتوْلو، تانتوْن، تانخاتوُن، تانخان، تانداغ، تاندوْرا، تاندوْرو، تاندوْروق، تاندوْغان، تاندوْغدوُ، تاندوْغموُش، تانَر، تانَربای، تانَری، تانقوُت، تانقوُتای، تانقوُتای، تانقوْچ، تانقوُرد، تانقوُل، تانقوُلی، تانکوّچ، تانگوُک، تانگوّن، تانیئر، تانیئری، تانیئل، تانیئلی، تانیز، تانیوْلاچ، تانیوّز.

تانا..tana [آد] دانا: ۱-ایکی یاشیْنداکی اینَک یاوروُسوُ ۲-توّرکمَن و قازاقلارین اوُلوبابالاریندان[۷]. توّرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار-آتابای بوْی‌لاریندان‌دیر قازاق-کیچیبوّز-بایوْغلوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. ٤-باخ: سیرقا. ۵-دیواندا ‹تن› روح نفس و ذات آنلامیندادیر و "ه" اک ایله بیر شئیین روح و نفسینی گؤسته‌ریر و "دانا، دنه" بو کلمه‌نین دَییشمیش شکلیدیر، بو کلمه همدنه، دن معناسیندا و هم اینک بالاسی معناسیندادا بو مفهوما باغلیدیر، باخ: دان، بو کلمه دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر.باخ:تانا، تن. دانا، دن.

تانانام..tananam [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲٤۰].

تاندوُ..tandu [اؤزل‌آد] ۱-تان واختی، تان واختینده دوْغموُش ۲-الوْ، بؤیوک آتش ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توّرکلری، کیشیلَر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان. ٤-تاندوخاتوُن: جَلاییرلی‌لردؤولتی سارای خانیملاریندان؛ تاندومَنگوخان: آلتیْن اوْردو خانلاریندان. ۵-تاندوُ سؤزیله دوّزه‌لن اینسان آدی: تاندوُالپ، تاندوُبای، تاندوُبگ، تاندوُخان، تاندوُگوّن[۷].

تانرابگ..Tanrabey [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-بَلَک بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تانری..tanrı [آد] آللاه، ایلاه، اوُرهنین یارادانی و ییه سی، اوُرهنین ان اوّستون گوجوکی هر گوج اوْندان قایناقلانیر (فا:خدا) god {سومرجه‹دینگیر›، ت‹تنکری›، سن‹تینکری›، صح ‹تنگی›: اولو اللـه، گؤی، سما، باخ: تنگه}.

تانری‌آمانیندا..tanrı amanında [اؤنلم] ساغ اول (فا:خداحافظ). farewell

تانری‌اوی..tanrı evi [آد] بیت الله (فا:بیت الله). house of god

تانری‌بنده سی..tanrı bəndəsi [آد] آللاه بنده‌سی (فا:بنده خدا).

تانری‌بیلسین..tanrı bilsin [باغلاییجی سؤز] آللاه بیلیر (فا:الله اعلم). god knows

تانری‌بیلیر..tanrı bılır [باغلاییجی سؤز] آللاه بیلیر (فا:الله اعلم). God knows

تانری‌بیلیمجی..tanrı bilimci [آد] الهیات چی، تئولوق.

تانری‌بیلیمی..tanrı bilimi [آد] تانرینین وارلیغی و نئجه‌لیغینی آراشدیران بیلیم، الهیات، تئولوژی theology

تانری‌تاپینجی..tanrı tapıncı [صفت] اللها پرستیش ائدن (فا:خداپرست). theist worshipper of God

تانری‌تاپینجی‌لیق..tanrı tapıncılıq [آد] آللها پرستیش ائتمه (فا:خداپرستی). theism

تانری‌تانیماز..tanrı tanımaz [صفت] اللـه‌تانیمایان (فا:خدانشناس). godless

تانری‌تانیمازلیق..tanrı tanımazlıq [آد] تانری‌نین وارلیغینی دانان گؤروش (فا:آته ییزم).

تانریچا..tanrıça [آد] قادین تانری(چوخ تانریچی‌لیق مذهب‌ینده) (فا:الهه). goddess

تانریچی..tanrıçı [صفت] تانریا اینانان (فا:خداشناس). theist

تانریچیلیق..tanrıçılıq [آد] ۱-تانری‌نی تانیما ایشی(فا:خداشناسی) piety ۲- بوتون قاپناقلار و گوجلری تک تانری یا باغلایان مکتب، تئیزم (فا:تئیزم). teizm

تانریداغ..tanrıdağ [تاریخی اؤزل‌آد] تانریداغی: اَسکی دؤنَملردن بَری، قوُتساناراق، تانری طرفیندن تؤرکلَره تخصیص ائدیلدیگینه اینانیلان و حالن قوُتلو قبوُل ائدیلن سیْراداغلارین گنل آدی[۷].

تانری‌دان قورخان..tanrıdan qorxan [صفت] الله‌دا قورخان (فا:خدا ترس). god fearing

تانریسال..tanrısal [صفت] ربّانی (فا:ربّانی). of god

تانریساللیق..tanrısallıq [آد] تانری سال اوْلما وضعیتی، اولوهیّت.

تانریسیز..tanrısız [صفت] تانری‌تانیماز، آللاهسیز (فا:خدا نشناس). godless

تانریسیزلیق..tanrısızlıq [آد] تانری تانیمازلیق (فا:خدا نشناسی).

تانریسینا تپیک آتماق..tanrısına təpik atmaq [تاثیرسیز ائیلم] قودورموش.

تانری‌قایاسی..tanrı qayrası [آد] تانری‌نین دنیا ایشلرینده اولدوغو لطف.

تانریْقوُت..tanrıqut [اؤزل‌آد] تانهوُ، تانریْسال، تانریْدان گلن، هوُن و گؤی تورک خاقان‌لارینین عنوانی[۵۴].

تانریْقوُلو..tanrıqulu [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تانریْ+ قوُلو[۷].

تانری‌قوناغی..tanrı qonağı [آد] چاغیریلمادان (گئجه‌لمه گه) گلن قوناق.

تانری‌لاشدیرماق..tanrılaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر شئیی تانری دئیه تانیماق، تانری یئرینه قویماق. ۲-آشیری درجه ده اؤومک ومدح ائتمک.

تانری‌لاشماق..tanrılaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تانری کیمی اولماق.

تانری‌لیق..tanrılıq [آد] آللاهلیق (فا:الوهَیت). lordship، divinity

تانریم..tanrım [اؤنلم] ربّیم (فا:خدایا). o'God

تانری‌وئردی..tanrıverdi [آد] الله‌وئرگی‌سی(فا:خداداد granted by God

تانریْوئردی..tanrıverdi [اؤزل‌آد] اینسان آدی، ایزنیک سلجوُقلو-لارینداندان و قیْلیچ‌ارسلان'ین اوْردوباشی‌لارینداندان[۷].

تانری‌وئرگی‌سی..tanrı vergisi [آد] اللـه وئرگی‌سی، چوخ یئته نک‌لی.

تانریْوئرمیش..tanrıvermiş [اؤزل‌آد] گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگلریندن و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

تانری‌یاآرخالان..tanrıya arxalan [صفت] تانریا توکل ائله (فا:بخدا توکل کن). trust in God

تانری‌یااوْرتاق قوْشان..tanrıya ortaq qoşan [آد] کافر (فا:مشرک). polythiest

تانری‌یاباخ..tanrıya bax [اؤنلم] آللاهاباخ، عاغلا گل، غفلت ائله‌مه مفهوموندا بیر سؤز.

تانری‌یاشوْکور..tanrıya şükür [باغلاییجی سؤز] آللاها شوْکور.

تانرینین وئرن گوْنو..tanrının verən günü [مج] هرگوْن، هرزامان معناسیندا بیر سؤز.

تانری‌یوخوش..tanrı yoxuş [اؤزل‌آد] داشکسن'ده بیر آشیریم آدی[۲۴۰].

تانژانت..tanjant [آد، فرانسیزجا] ۱-بیر دؤز، اَیری خطّ، اؤزئیه یاخینلاشیب‌ولی توْخونمایان آیری خط و صفحه. ۲-بیر شئیه یالنیز بیر نقطه ده دَین.

تانژوُ..tanju [اؤزل‌آد] هوُن امپراتوْرو عُنوانی، باخ: تانهو[۷]. {تانسو، تانهو}.

تانسو..tansu [آد] باخ: تانسوق.

تانسوْی..tansoy [اا، باخ دان] اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تانسوُق..tansu [آد] تانسوُ: شاشیردیجی، اوْلاغان اؤستو، معجزه، اینسانین عاغلی اؤتەسی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تانکسوُق، تنکسوق› عجیب؛ تورکجه ده "دان= تانق" گونون آچیلان چاغینا دئییلیرو ان گؤزل، خارق العاده و شاشیردیجی شئی مفهوموندادیر اینسان آدی کیمی تانسوداغ، تانسویار، تانسودا، تانسیق، تانسیْقبای شکلینده ده ایشله‌نیر، باخ: تانژ.، تانهو}.

تانسوْر..tansor [آد، فرانسیزجا] باسقی (فا:فشار). tensor

تانسیوْن..tansıon [آد، فرانسیزجا] باسینج، قان باسینجی (فا:فشار).

تانقاتمیش..tanqatmış [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خاقان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

تانقاق..tanqaq [اؤزل‌آد] قایقی، اَندیشه[۷].

تانقان..tanqan [تاریخی اؤزل‌آد] شاتوْ تؤرکلری خاقانلاریندان (تارقان خاقان)[۷].

تانقاه..tanqah [آد] وار، دؤلت، گوْنلوک خرج اؤچون دئییلیر {فارسجا تنخواه سؤزونون آیری شکلیدیر، محتملا اَوْدا تورکجه تنیکه (گوموش پول) سؤزونون دَییشمیش فوْرمودور[۲۲۶]}.

تانقاه‌لی..tanqahlı [صفت] وارلی.

تانقدوُ..Tangdu [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری آیْتای کیشیلر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تانقو..tanqo [آذ، اسپانیولجا] آغیرآغیر اوْینانیلان ایکی بؤلگولو دانس وچالقی، اوْزل ریتم‌لی آغیر بیر دانس (فا:تانگو).

تانقوُت..tanqut [اؤزل‌آذ] ۱-ساواشلاردا، میْزراق و توُغلارین یانیْنا یادا اوُجونا تاخیلان ایپَک قُماش، فلاما[۷]. ۲-اوُیغور بؤلگه‌سینده تبت‌لی بیرائل آدیدیر[۱۲].(فا:تَنکُت:تورک بوْیو[۱۴۷]).

تانک..tank [آذ] ۱-آغیر سلاحلی ساواش آراجی. ۲-آخیجی ماده‌لری ساخلاماق و داشیماق اوْچون اوْلان وسیله (فا:~). tank {اینـ‹ باخ: دان‹توْن‹توْنگ}.

تانکئت..tanket [آذ]سلاحلی وایتی گئدن بالاجا تانک (فا:تانکت). {اینـ‹ باخ: دان‹توْن‹توْنگ}.

تانکئر..tanker [آ] آخیجی مادّه‌لری داشیماق اوچون بؤیوک گَمی ویا یوْک داشیتی. {اینـ‹ باخ: دان‹توْن‹توْنگ}.

تانکچی..tankçı [آذ] تانک ایشله دن.

تانکوُ..tanku [اؤزل‌آذ] قوُبا‘دا داغ آدی[۲۴۰].

تانکیشی..tankişi [تاریخی اؤزل‌آذ]قیْپچاق خانلاریندان، تیموُر خان’ین اوْغلو[۷].

تانگ..tang [آذ] ۱-اوْلاغان اوْستولوک ۲-تان واختی ۳-الک، ٤-اسکی زامانلاردان قالمیش اوْلان تیکینتی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تانگسوُ..tangsu [اؤزل‌آذ] تانگسوق: اینسان‌آدی، مُعجزه، باخ:تانگ+سو[۷].

تانمان..tanman [اؤزل‌آذ] تان واختی دوْغان[۷].

تانوُق..tanuq [آذ] تانوغ: تانی، باخ: تانیْق. اینسان‌آدی:تانوُقآلپ.

تانهوُ..tanhu [اؤزل‌آذ] ۱-هوُن‌خاقان‌لارینین عنوانی، تانری طرفیندن گؤرَولنمیش شخص، امپراتور. ۲-سوْنسوز گئنیشلیک، اوُلولوق، اوْلاغان اوْستوْلوک، معجزه کیمی.

تانی..tanı [آذ]بیرایش، خسته‌لیک و اوْلایی تانیما ایشی، تشخیص.

تانیْپ..Tanıp [اؤزل آذ]باشقیرد بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

تانی‌لاماق..tanılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تشخیص ائتمک.

تانیاشیلی..tanyaşılı [تاریخی اؤزل‌آذ]اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر خانیم[۷].

تانیت..tanıt [آذ] تانیتما بلگه‌سی، بیر شئیی دوْغرولاما سؤزو و ایشی، اثباتلاما بلگه‌سی، معرفی‌نامه، تعریف (فا:توصیف).

تانیتدیرماق..tanıtdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تانینماسینا چالیشماق ۲-آد قازاندیرماق، مشهورلاشدیرماق (فا:شناساندن).

تانیت‌سال..tanıtsal [صفت] توصیفی، معرفی ایله‌ایلگی‌لی. descriptive

تانیت‌سیز..tanıtsız [صفت] تانیتلانمامیش، تانیتا دایانمیان (فا:غیرمدلل).

تانیت‌گؤسترمک..tanıt göstərmək [تاثیرلی‌ائیلم] توصیف‌له‌مک (فا: توصیف نمودن).

تانیتلاما..tanıtlama [آذ] توْصیف. description، introduction

تانیتلاماق..tanıtlamaq [تاثیرلی‌ائیلم]بیرساوی و بیرگرچه‌یی دوْغرو لاماق (فا:توصیف کردن). define to recount

تانیت‌لانابیلمز..tanıtlanabilməz [صفت] تانیتلانماز: توصیف اولونا بیلمز (فا:توصیف ناپذیر). indescribale

تانیت‌لانماز..tanıtlanmaz [صفت] تانیتلانابیلمز: توصیف اولونا بیلمز (فا:توصیف ناپذیر). indescribale

تانیتلانماق..tanıtlanmaq [بلسیز ائیلم] اثبات‌لانماق، دوْغرولانماق (فا:اثبات شدن).

تانیتلانیش..tanıtlanış [آذ] تانیت لانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توْصیف).

تانیت‌لاییش..tanıtlayış [آذ] تانیت لاماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توْصیف).

تانیتلی..tanıtlı [صفت] تانیت لانمیش، تانیتا دایانان(فا:مدلل).

تانیتما بلگه سی..tanıtma bəlgəsi [آذ]معرفی نامه. letter of introduction.

تانیتما یازی سی..tanıtma yazısı [آذ]بیر کتاب واثری تانیتدیرماق اوْچون اوْ موْضوع‌دا گؤستَریلن اؤزل‌لیکلر و بیلگی‌لر (فا:معرفی).

تانیتما یازی‌سی..tanıtma yazısı [آذ]بیر کتاب، فیلم و بوجورشئیی-تانیدان یازی.

تانیتما..tanıtma [آذ] معرفی ائتمه،توصیف‌ائتمه(فا:معرفی.) introdcuing

تانیتماجی..tanıtmacı [آذ] تانیدان، معرفی ائدن (فا:معرّفی کننده).

تانیتمافیلمی..tanıtmafilmi [آذ]بیر فیلمی تانیدیرماق اوْچون اؤنجه‌دن گؤستَریلن قیساجا بؤلوملر (فا:پیش پرده).

تانیتماق..tanıtmaq [ل، سن]بیرساوی ویا بیرکیمسه‌نی و شئیی بللی ائتمک، معرفی ائتمک(فا:شناساندن). to make known

تانیتمالی..tanıtmalı [صفت]وصفی). (فا:وصفی). qualificative

تانیتمالیق..tanıtmalıq [آذ] تعریف، پئرسپئکتوس (فا:شناسنامه). identity

تانیتیم..tanıtım [آذ] تانیتما ایشی، بللی ائتمه (فا:معرفی.).

تانیدیجی..tanıdıcı [آذ] تانیتما ایشینی گؤرن (فا:معرفی کننده).

تانیدیش..tanıdış [آد] تانیتیش: تانیتما ایشی ویا بیچیمی (فا:معرفی.).

تانیدیق چیخماق..tanıdıq çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] تانیش چیخماق (فا:آشنا درآمدن).

تانیدیق..tanıdıq [صفت] تانیشیلیب دانیشیلان، بیلدیک (فا:شناخته شده).

تانیدیلماق..tanıdılmaq [آد] تانیتماق ایشی گؤرولمک(فا:شناسانده شدن).

تانیدیلیش..tanıdılış [آد] تانیدیلماق‌ایشی ویا بیچیمی (فا:شناخته شده).

تانیر..tanır [اؤزل‌آد] اؤنلو، تانینمیش(تاریخی اؤزل‌آد) باشقوُرد اوْیماقلاریندان[۷].

تانی‌سیزلیق..tanısızlıq [آد] آقوْنوزی، تانینان و بیلینن شئی‌لری گؤرمه و ائشیتمه اوْرقان‌لاری ایله دوُیماما وضعیتی (فا:آگنوزی).

تانیش..tanış [صفت، سن] قاباقجادان‌تانینمش اوْلان، بیلینَن (فا: آشنا) acquaintance ۲-بیلگی و دئنئییمینه باش‌ووُرولان، دانیْشمان. ۳-آخشیدلَر دؤولتی دؤنَمی، شام والی‌سی. ٤-اینسان آدی: تانیْشالپ، تانیْشبای(بگ)، تانیْشخان، تانیْشَر.

تانیش ائتمک..tanış etmək [تاثیرلی‌ائیلم] تانیتدیرماق، بیر شئی ویا بیرینین حاققیندا بیلگی و معلومات وئرمک.

تانیش اوْلماق..tanış olmaq [تاثیرسیزائیلم] تانیش چیخماق، قاباغجادان تانیشلیغی اوْرتایا چیخماق (فا:آشنا). acquaited

تانیش بیلیش..tanış biliş [آد] تانیتما و بیلگی لنمه (فا:معرفی و کسب اطلاع). acquaintances and friends

تانیش توُنوش..tanış tunuş [آد] تانیش آداملار.

تانیش گلمک..tanış gəlmək [تاثیرسیزائیلم] تانیش چیخماق، قاباغجادان تانیشلیغی اوْرتایا چیخماق (فا:آشنا). acquaited

تانیشدیرماق..tanışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تانیش ائتمک (فا:آشنا نمودن).

تانیشلیق وئرمک..tanışlıq vermək [تاثیرلی‌ائیلم] اؤز حاققیندا معلومات و بیلگی وئرمک.

تانیشلیق..tanışlıq [آد] تانیش اوْلما دورمو (فا:آشنایی). acquainted

تانیشما..tanışma [آد] مشورت (فا:مشورت) consultation.

تانیشماق..tanışmaq [تاثیرسیزائیلم] تانیش‌اوْلماق، گؤروشمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹تانوُشماق}.

تانیشمان..tanışman [آد] دانیشمان: مُشاور، دانیْشیلان adviser

تانیشیش..tanışış [آد] تانیشماق ایشی و وضعیتی (فا:آشنایی).

تانیشیق..tanışıq [آد] بیربیرینی تانییانلاردان هربیری، تانیش (فا:آشنا).

تانیشیق‌لیق..tanışıqlıq [آد] بیربیرینی تانیمیش اوْلماحالی (فا:آشنایی).

تانیق..tanıq [آد] شاهد، بیراوْلایی نه جور گئچدیغینی گؤرن کیمسه، گرچگی بیلدیرمک اوْچون مطرح ائدیلن اؤرنک، گؤزلَمجی، تانوُق (فا:شاهد). witness {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

تانیق لاما..tanıq lama [آد] تصدیق (فا:تصدیق). confirmation

تانیْقبَگ..tanıqbəg [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تانیْق+ بگ[۷].

تانیقچی..tanıqçı [آد] شهید (فا:شهید). martyr

تانیقچی‌لیق..tanıqçılıq [آد] شهادت (فا:شهادت). witness

تانیْقر..tanıqər [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تانیْق+ اَر[۷].

تانیق‌سیزگئچمیش‌زامان..tanıqsız geçmiş zaman [آد، دیل‌بیلیمی] غیرشهودی‌گئچمیش زامان (فا:زمان گذشته‌غیرشهودی. past indefinitive perfect

تانیقلاماق..tanıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر ایش و اولایی تانیقلا بیلدیرمک، تانیق وئرمک، تانیق گؤسترمک، شاهدلیک‌ائتمک (فا:شاهد آوردن).

تانیق‌لی‌گئچمیش‌زامان..tanıqlı geçmiş zaman [آد، دیل‌بیلیمی] شهودی گئچمیش‌زامان (فا: شکل شهودی زمان گذشته). past definitive perfect

تانیق‌لیق..tanıqlıq [آد] تانیق اوْلما وضعیتی، : شاهدلیک (فا:استشهاد) calling to witness

تانیق‌لیق‌بلگه‌سی..tanıqlıq bəlgəsi [آد] استشهاد بلگه‌سی (فا: استشهاد نامه). doeumentary evidence

تانیْل..tanıl [اؤزل‌آد] اؤنلو، مشهور، تانیْنان[۷].

تانینمازسایی‌لار..tanınmaz sayılar [آد،دیل‌بیلیمی] تانیلمازسایی‌لار: بیلینمز ساییلار (فا:اعداد نامعین). Indefinite number

تانیلماق..tanılmaq [باخ] تانینماق، بیلینمک.

تانیم..tanım [آد] بیرشئیین اؤزل‌لیکلرینی بللی ائتمه، تشریح.

تانیما..tanıma [آد] بیلگی الده ائتمه (فا:شناخت). recognition

تانیماز..tanımaz [صفت] (فا:نابلد). unskilled

تانیمازلیق..tanımazlıq [آد] تانیماما وضعیتی، تانیماز شکله دؤشموش، اؤزونو تانیمامازلیغا ووُرما.

تانیماق..tanımaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیلمک وتشخیص ائتمک ۲-تابع اولماق" آللاهی تانیماق" ۳-بیر اؤلکه‌نی رسمی دؤولت کیمی قبول ائتمک (فا:شناختن). to recognize {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تانوماق›: سؤیله‌مک، اشارت ائتمک؛ باخ: تَن، تین}.

تانیمامازلیق..tanımamazlıq [آد] تانیمازلیق.

تانیملاماق..tanımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تعریف ائتمک، آنلاتماق، تانیتماق.

تانیملانماق..tanımlanmaq [بلسیز ائیلم] تانیم لاماق ایشی گؤرولمک.

تانیملاییش..tanımlayış [آد] تانیم لاماق ایشی ویا بیچیمی.

تانیملیق..tanımlıq [آد] تانیماق اؤچون اؤزل اولان هرشئی.

تانینماز..tanınmaz [ظرف، صفت] تانینمایاجاق درجه ده دَییشمیش (فا:گمنام). anonymous ??

تانینمازلیق..tanınmazlıq [آد] تانینماز شئکله دؤشموش.

تانینماق..tanınmaq [تاثیرلی‌ائیلم] هرهانسی‌بیر اؤزللیکله بیلینمک، اؤنلو و سانلی اولماق، تانیلماق، بللی اولماق. to be known

تانینمامیش..tanınmamış [صفت] بللی اولمامیش، بیلینمه میش.

تانینمیش..tanınmış [صفت] تانینان، مشهوراولموش(فا:مشخص distinct

تانینیش..tanınış [آد] تانینماق ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م شناخته شدن).

تانیو..tanyu [اؤزل‌آد] باخ: تانهو / تانژو، اولو، اولاشیلماز، حؤکمران[۷].

تانیوقوت..tanyuqut [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تانیو+ قوت[۷].

تانییش..tanıyış [آد] تانیماق ایشی ویا بیچیمی (فا:آشنایی).

تاو..tav [آد] ۱-تاب، توان. ۲-ایومه، شتاب، هیز، دئوینیم، چئویکلیک، حرکته گئچمه (فا:شتاب). hurry {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاوراق›، سن: فرصت؛ دیواندا تاوماق فعلی، تصرّف ائتمک معناسیندا گلیب آیدیندیرکی تصرف ائتمک گوجلنمک و حرکته گئچمک و چالیشقانلیق دئمکدیر و بو سؤزدن تؤره‌نن کلمه-لرده‌ده بو مفهوملاری گؤرمک اولار، تاوراق (چالیشقان)، تاورانماق، تاووشلاماق، تئوشؤنمک؛ بو فعلدن آد دوزه‌له‌رک تاوار کلمه‌سی اصلینده تصرّف ائدیلمیش شئی اوچون سؤیله‌نیر و گئچمیشده اصل وارلیق قویون اولماسینا سبب تاوار= داوار کلمه سینین معناسی گئنیشله‌نه‌رک قویون و قوزو اوچون دئییلیب، (کلاوسون'ا گؤره بو کلمه tovar شکلینده روسجایا داخل اولوب)، ایندی بوکلمه تاولاماق، و شتاب وئرمک معناسیندا ایشله‌نیر و فارسجا تاب/ تاو وئرمک کلمه‌لرینینده کؤکودور، البته دقت اولونمالیدیر، تاب فارسجادا ایکی آنلامدا ایشله‌نیر، بیری تابش شکلینده (ساچماق، ایشیلداماق) فارسجایا عایددیر و آیری‌سی تاب (توان، قیّوریم، طاقت) شکلینده‌دیر، بوآنلام تؤرکجه تاو کلمه‌سیله ایلگی‌لیدیر، آچیقدیرکی توان سؤزوده بو سؤزدن آلینمادیر، تاو کلمه سینین معناسی ایندیکی زامانیمیزدا گئنیشله‌نه‌رک چوخراق فیرلاتماق و شتاب وئرمک معناسیندا ایشله‌نیر و بیلیم‌سل آچیدان تاو سؤزو ایومه acceleration سؤزونون مُعادیلیدیر، بو معنالارا باغلی اولاراق بیر سیرا کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: تاوا (اتی تاولایاراق پیشیریلن قاب)، تاو وئرمک، تاولاماق (۱-فیرلاتماق. ۲-آلداتماق)، تاوشان، تاویشقان، توسن، توْوسون، درویش› تاوریش (چوخ دولانان)، تاوشاماق، تؤوشه‌مک: یورْقونلوقدان لَهله وورماق، توسن فارسجادا چوخ ایشله‌نیر و تاوینان گئدن حئیوانا دئییلیر، بوکلمه‌لرین چوخو سنگلاخدا عینی شکیلده (توسن و تاوساغان) گلیب، ت‹تاوراماق، تاورانماق›: داورانماق، تاووُر (رفتار، ترپه‌نیش و حرکت شکلی)، ‹تاوراق›: چابوُق، ‹تاوراتماق›: عجله ائتمک، تاولاندیرماق: ایپ اَییرمک، ‹تاوران› شالوار و ساپان باغی دؤزَلتمک اوچون هؤرولموش ایپ، ‹تاوراتیشماق› یئریمکده یاریش ائتمک}.

تاوا..tava [آد، صح، باخ:تاو] ۱-یاغدا بعضی یئیه‌جک‌لری قیزارتماق اؤچون یارارلانیلان دمیرقاب (فا:ماهی تابه). frying pan ۲-معدن داشی اریدیلن ویا کیرئج قاریشدیریلان قازان.

تاوا..tava [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ، رزن و میانا دا کند و آبشرون دا آدا آدی.

تاواؤلچر..tav ölçər [آد] ایومه اؤلچن (فا: شتاب سنج). speedometer

تاواچی..tavaçı [آد] ۱-تیموریلر و صفویلر دؤورو حاکمین فرمانی نی ابلاغ‌ویااجرا ائدن[۸۲]. ۲-اوْردو ایشلرینده یازیچی وکاتب[۱۴۹].

تاواچی..tavaçı [آد] تاوا دوزلدن.

تاواداشی..tavadaşı [آد] ایری ویاستی داش.

تاوار..tavar [آد] ۱-داوار۲-دَیرلی۳-هیزلی حرکت ائدن و داورانان.

تاواراق..tavaraq [آد] بیر چوبوق و اوْخلوقون باشینا سریلن توْپوز کیمی پارچا و ایپ، ایپ اَییرمه اوْخلوقونون باشیندا‌کی دایره بیچیملی تکه‌رک. {تاولاماق+اراق، باخ: تاولاماق}.

تاواس..tavas [اؤزل‌آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

تاواکاببابی..tavakababı [آد] تاوادا پیشیریلن کاباب، چرخلنمیش اتی رنده‌لنمیش سوغان سوماق و یئرآلما و بعضا دؤیولموش چؤرکله قاتاراق تاوادا قیزارتیلان بیر نوع کاباب.

تاواکته‌سی..tava kətəsi [آد] قایناتیلمیش دویونو بؤیوک تاوایا تؤکوب دیبینه قازماق و ایچینه ات قویاراق دوزه‌لن بیر نوع پیلوو.

تاوالیق..tavalıq [آد] تاوادا پیشیریلمک اوْچون آیریلان ات و بالیق (فا:مناسب برای پخت در ماهیتابه).

تاوان..tavan [آد] ۱-بیر یئرین اوْستونو اؤرتن بؤلوم (فا:سقف). ceiling ۲-دَیرلندیرمه ده قبول ائدیلن ان یوکسک دَیر و قیمت{دیواندا تاو سؤزو تصرّف مفهوموندادیر، و تاوان بیر یئری کؤلگه‌سی و تصرّوفو آلتینا گتیرن شئیه دئییلیر}.

تاوان‌آراسی..tavan arası [آد] بیر تیکینتی‌نین تاوان و چاتی-آراسیندا کی بؤلوم.

تاوتان..tavtan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تاو+ تان[۷].

تاوچی..tavçı [آد، صفت] ۱-بیرینی قاندیران، اوْزونه گؤله‌رک آلدادان (فا: کلک‌باز)۲-(تاریخی اؤزل‌آد) بابوُرخانین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

تاوراتپه..tavratəpə [اؤزل‌آد] گنجه‌ده داغ آدی(۱۲۳۷)[۲۴۰].

تاوراق..tavraq [آد] چابوُق، چالیشقان، قیوراق (فا:قبراق).

تاوراماق..tavramaq [تاثیرسیزائیلم] بؤیومک، قُوّت‌لنمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:تاو}.

تاوران..tavran [آد] هؤرولموش‌ایپ‌معناسیندادیر {تاو وئریلمیش، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاورانماق..tavranmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: داوراماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاوساقیز..tavsaqqız [آد، بیتگی] داغلاردا بیتن چوْخ ایللیک، اوْتسوْو و کؤکو یوْغون و کوْبود، کؤک بیج‌لری اوْلان بیر بیتگی.

تاوسیز..tavsız [صفت] تاوی اوْلمایان، تاولانمامیش (فا:بی تاب).

تاوقاچ..tavqaç [اؤزل‌آد] ۱-هیْزلی قاچان، هیْزلی داوراناں ۲-چَکیجی[۷].

تاولاتماق..tavlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-فیرلاتماق.۲-(بل) تاو وئرمک (فا:تاب‌دادن).

تاولاماق..tavlamaq [ل، باخ: تاو] ۱-تاو وئرمک، فیرلاماق، شتاب وئرمک.(فا:تاب دادن). ۲-آلداتماق.

تاولانان..tavlanan [صفت] تاولانماق‌حالدا اولان (فا: نوسانگر) oscillator

تاولاندیرماق..tavlandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] تاولانماسینا یوْل آچماق.

تاولانما..tavlanma [آد] تاولانماق ایشی (فا:نوسان). oscillation

تاولانماق..tavlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-فیرلانماق۲-(بل) تاووئریلمک(فا:تابخوردن

تاولی..tavlı [صفت] ۱-تاو وئریلمیش، هیْزلی (فا:تابدار). ۲-تاو سؤزیله‌اینسان‌آدی:تاولیْگ، تاولیْبوُغا، تاولیْتیمورُ.

تاووئرمک..tav vermək [تاثیرلی‌ائیلم] ایومک (فا:تابدادن). to twist

تاووُس..tavus [آد، دیرگی] تاووُز، طاووُس: یوُنقوش، تویوق گیللردن ارکگی‌نین تئلک‌لری اوْزون، قویروغو پارلاق و گؤزل، آجی و ایتی-سسلی، دیشیلری‌چیرکین، سوْس‌حئیوانی‌اوْلاراق بسله‌نن بؤیوک بیرقوش pavo {باخ: تاووُق/ توْیوق}.

تاووُس..tavus [اؤزل‌آد] غربی‌مشکین‌ده موْویل کندینین یاخین ایندا و موُغانلی بوْیونون یایلاق یئری[۳،۱۰۸].

تاووستانا..tavustana [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {تاووس یئری}.

تاووُش..tavuş [آد] حساسلیق، حرکت لنمه" تاووُش لانماق: دوُیو و حرکت بیلدیرمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاووُق..tavuq [آد، دیرگی] باخ: توْیوق

تاووُلقا..tavulqa [آد، بیتگی] قابیغی‌قیرمیزی و ارغوانی بیر سؤیود نوْعو، قیزیل سؤیود (فا:نوعی بید). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاویْشقان..tavışqan [اؤزل‌آد] باخ: داوشان[۷].

تاهار..tahar [آد] ۱-سوُ قاپناغی، کیچیک کوْپه. ۲-باخ: تاغار[۲۲۴].

تاهناز..tahnaz [آد] ۱-تمبل، ۲-چوْخ دانیشمایان[۲۲۴].

تاهرا..tahra [آد] بیرنوع اوْدون کسمه آراجی، بیر نوع اوْراق[۲۲۴].

تأهل..təhül [آد، عربجه] ائولنمه، متأهل اوْلما (فا:ـه).

تای..tay [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده] اوْچ یاشینا قدر آت بالاسی، سوْلت اَمَن آت یاوروُسو. (فا:کره اسب). ۲-تای۲(آد) ائشیت، برابر، بیر سَویه‌ده، مُعادل، مجازی حالدا: سوْی، موقع" بو اوشاقلار بیربیرینه تایدیلار" (فا:برابر، معادل). ۳-طرف، یئر "اوْتای بوُتای بیر اولسون" ٤-جوت اوْلان شئیلرین هربیری "باشماق تایی" (فا:لنگه). half a load ٥-تلیس، چوُوال، بؤیوک توْربا (فا:گونی). package ٦-باخ:دایی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تنگ-توش›:تای‌توُش؛ بوکلمه تنگ/ دنک سؤزلرینین‌قیساتیلماسیدیر، و یوْک‌چکن حئیوان‌لارین بئلینین ایکی طرفینه سالینان یوکلرین هر بیرینه تای› دنگ دئییلیر و بو اوْزدن تلیس و خارالادا تای دئییلر، یئنه‌ده دیواندا و هم ایندیکی کیمی ایشله‌نن تای توش سؤزونده تای همان دنک (ائش، برابر) معناسیندادیر و بوُ کلمه‌نین دَییشمیش شکلیدیر، باخ: تایماز}. ۷-تای۴(اؤزل‌آد) عشاملی لارا قاتیلان بیر کورُمانج بوْیو[۲۰۹]. ۸-تای-(اؤزل‌آد) اینسان‌آدی:تایالپ، تایانا، تایَرک، تاییلگه، تای‌اَر، تایتوُغ، تایتیمورُ، تایخان، تای‌اَرک، تای-اَرکه، تایسال، تایسان، تایسئچَن، تایسَنگوْن، تایسوُن، تایقوُت.

تای‌آیاق..tayayaq [صفت] تای قیچ، بیر قیچی آخساق ویا اوْلمایان.

تایا..taya [آد] اوْست‌اوْسته ییْغیلمیش اوت، تاخیل ویا سامان(فا: کومه علف) stack {دایاماق سؤزوندن}. ۲-تایا،(آد، باخ: دایی) دایه.

تای‌ائتمک..tay etmək [تاثیرلی‌ائیلم] برابر ائتمک، ائشیت توُتماق.

تایاجیق..tayacıq [آد] کیچیک تایا.

تایاش..tayaş [اؤزل‌آد] باخ:تای+آش(آشماقدان) (تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرکلری، چوْر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری شوْر بوْی لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

تایاق..tayaq [اؤزل‌آد] ۱-دایاق، دایانیْلاجاق نسنه. ۲-دیه‌نک، چوْماق[۷].

تایالاتماق..tayalatmaq [اتتدیرگن ائیلم] تایا دوْزَلتدیرمک.

تایالاماق..tayalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تایا ووُرماق (فا: کپه کردن). to stack

تایالانماق..tayalanmaq [تاثیرسیزائیلم] تایا ووُرولماق(فا: کپه‌شدن) to be stacked

تایالیق..tayalıq [آد] ۱-آت ودوه بالاسی. ۲-تایا(دایه)اوْلما وضعیتی.

تایانج..tayanc [اؤزل‌آد] تایانگ: ۱-دایانج، ۲-سیْرداش، گوْوَنیلن کیشی[۷].

تایانچی..tayançı [تاریخی اؤزل‌آد] دانیْشمان، مأمور، اوُیغورلار دؤنَمینده کیچیک درجه‌لی مأمور عُنوانلاریندان[۷].

تایانقو..tayanqu [اؤزل‌آد] ۱-دانیْشمان، آراجی، خان و خاقانلارین دانیْشمان‌لارینا وئریلن بیر عُنوان[۷]. ۲-(ت) آو کؤپگی، تازی.

تایانگخان..tayangxan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان دؤنَمی، نایمان خانلاریندان[۷].

تای‌اوْلماق..tayolmaq [تاثیرسیزائیلم] باب اوْلماق، برابر اوْلماق.

تایاووُران..tayavuran [آد] تایا دوْزَلدن ماشین. haystack-maker

تای‌باتای..taybatay [ظرف] هر ایکی تایی تامامیله آچیق حالدا.

تایبارس..taybars [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-بایبارس‌دؤنمی‌بیر کوْموتان ۲-سیبیر خانلیْغی خانلاریندان[۷].

تایب‌ماکویی..tayıb makui [بازار] هـ ۱۲جی یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:ـ)[۱۴۱].

تایبوُغا..taybuğa [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلو بگی؛ سیبیرخانلیغی‌نین قوُروجوسو[۲۰۹].

تای‌بوُینوزلو..tay buynuzlu [صفت] تک بوُینوزو اوْلان.

تایبیلگه‌توُتوق..taybilgə tutuq [تاریخی اؤزل‌آد] بایان چوُرخان دؤنَمی اوُیغور والی‌سی[۷].

تایتاق..taytaq [صفت] چوْلاق، آخساق، تای‌قیچلی {باخ:تای-کئشیک}.

تایتاق‌لیق..taytaqlıq [آد] چوْلاق‌لیق، آخساق‌لیق، تای قیچلی‌لیق.

تایتاماق..taytamaq [آد] آخساماق.

تای‌تای..taytay [آد] چوخ، تایلار دولوسو" تای تای ییغماق". to bale

تای‌توُتماق..taytutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] برابر توُتماق، ائشیت توُتماق.

تای‌توش..taytuş [آد] یاش و آیری یؤنلردن بیربیرینه مُناسب اوْلان کیمسه‌لر، یاخین یولداشلار. equal, match

تایتوُغلوُ..taytuğlu [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی، اوْنلو خانیملاریندان[۷].

تایجان..taycan [اؤزل‌آد] جان بیر، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تایجوُ..taycu [اؤزل‌آد] تایچو: ۱-دستکچی، قوْرویوجو۲-سوْیلو، سئچگین ۳-آت‌صاحبی٤-تیموُرگوْرخان‌و قوُبیلای خان‌ین توْرونو[۷].

تایجوُقوُش..taycuquş [تاریخی اؤزل‌آد] اؤزبک خان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

تایچا..tayça [آد] کیلیمدن دوْزلمیش توْربا و کیسه و همچنین بالاجا تای {تای سؤزیله ایلگیلیدیر}.

تایچار..tayçar [تاریخی اؤزل‌آد] تایچور: چَنگیزخان‌دؤنَمی جامقا بگین قارداشی[۷].

تایچوُر..tayçur [تاریخی اؤزل‌آد] تایچار: چَنگیزخان دؤنَمی جامقا بگین قارداشی[۷].

تایچه..tayçə [اؤزل‌آد] سوْیلو، سایقیْدَیر خانیم. (تَیزه سؤزونون بوُرادان گلدیگینی سؤیله‌ین دیلچیلَر وار)[۷].

تایچی‌قوُت..tayçıqut [تاریخی اؤزل‌آد] آلتای بؤلگه‌سی، توْرک اوْیماقلاریندان[۷].

تای‌داغ..taydağ [اؤزل‌آد] جبراییل'دا داغ آدی[۲۴۰].

تای‌دَییشیک..taydəyişik [صفت] جوت‌اوْلمایان،دَییشیک سالینمیش. unpaired

تای‌دَییشیک دوْشمک..taydəyişik düşmək [تاثیرسیزائیلم] یئرلری دَییشیک دوْشمک.

تای‌دَییشیک سالماق..taydəyişik salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یئرلرینی دَییشیک سالماق.

تای‌دَییشیک گئیمک..taydəyişik geymək [تاثیرلی‌ائیلم] بیربیرینین یئرینه ایشلَتمک (الجک، جوراب باشماق وهر جوْت اولان شئیلری).

تای‌سیز..taysız [صفت] نادر، بنزرسیز (فا:نادر). matchless

تایشی..tayşı [اؤزل‌آد] ۱-مُرشد، یوْل گؤسته‌رن ۲-قوْرویوجو[۷].

تایفوُر..tayfur [اؤزل‌آد] یئهین سیْچرایان بیر قوش آدی، مجازا یئهین ایشله ین وچابوق اینسان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تایقا..tayqa [اؤزل‌آد] ۱-قاواق، چام، سؤیوّد قاریشیمی اوْرمانلیق بؤلگه ۲-یوْغورتلوسَبزه شوْرباسی۳-ماناس‌داستانیْندا بیربَگ‌آدی[۷].

تایقان..tayqan [اؤزل‌آد] ۱-قاریشیق آغاجلی اوْرمان ۲-دایاناق، دستک[۷].

تای‌قیچ..tayqıç [صفت] تای آیاق، بیر قیچی آخساق ویا اوْلمایان.

تای‌قیلچا..tayqılça [باخ] تای قیچ.

تای‌کئش..taykeş [باخ] تای کئشیک.

تای‌گؤز..taygöz [آد] بیر گؤزو کوْر اولان.

تای‌گلدی..taygəldı [آد] ایکینجی کز ائوله‌نن قادینین برابرجه گؤتوردوغو اوشاق.

تای‌لاشدیرماق..taylaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیربیرینه‌اوْخشایان-شیئلری‌قروپلاشدیرماق، اویقون گلن شیئلری جوت لشدیرمک (فا:جفت کردن).

تای‌لاشماق..taylaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تای اوْلماق، برابر اوْلماق (فا:جفت شدن).

تایلاق..taylaq [آد] آت ویا دوه بالاسی.

تایلان..taylan [ا‌آ، باخ:تای۲] ۱-اوجا بوْی، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر). ۲-جئتیلمَن، یاخیْشیقلی ۳-ماکی دا کند آدی.

تایماز..taymaz [اؤزل‌آد] بیخیلمایان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر). {سنگلاخ دا تایماق (زوّمک)، تاییتماق (زوّودورمک) معناسیندا گلیب و تایماز زوّومه ین و بوّدوره‌مه‌ین مفهوموندادیر، و دایاماق ویا تایاماق فعلی تایماق سؤزونون قارشیت مفهوموندا اوْلاراق بیر شئیین زوّومه سینی اؤنله‌مک دئمکدیر، البته هامی‌سی تای و دنگ سؤزلریله ایلگیلیدیر، چونکی تایماق: تعادل‌دان چیخماق، و دایاماق: تعادلوحفظ ائله‌مکدیر، باخ:تای}.

تایماق..taymaq [تاثیرسیزائیلم] قایماق، زوّومک "آیاغی تایدی" {باخ: تایماز، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تاینال نوْیان..taynal noyan [آد] اوْغوز توّرک بؤیوکلریندن بیرآد[۸۵]، باخ: تای.

تایواز..tayuaz [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا یئر آدی[۲۴۰].

تاییْت..Tayıt [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تاییْق..tayıq [اؤزل‌آد] دلی قانلی گنج[۷].

تأیید..təyid [آد، عربجه] ۱-کؤمک و یاردیم ائتمه.۲-تصویب ائتمه، (فا:~).

تاپینی تاپماق..tayını tapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] هر جهتدن اؤزونه اوُیقون بیرینی تاپماق، یوْلداش تاپماق.

تئاتر..teatər [آد] تاماشاخانا (فا:تماشاخانه). theatre

تئرمان..terman [اؤزل‌آد] بوشهر-کنگان دا کند آدی {دَیرمان}.

تئرموْ..termo [آد، یو:ایستی] بیر عدّه خاریجی کلمه‌لرین باشینا گله‌رک اوْلارا ایستی‌لیک معناسی وئریر.

تئرموْستات..termostat [آد] ایستی‌لیگی بلی اؤلچوده کُنترل ائدن آراج.

تئرموْمئتر..termometr [آد] ایستی‌لیک اؤلچن.

تئرمودینامیک..termodinamik [آد] ایستی وحرکتین اؤزللیکلرینی آراشدیران بیلیم (فا:ترمودینامیک). thermodynamics

تئرمین..termin [باخ] تئریم.

تئرمینوْلوژی..terminoloji [آد] بیلیم و تئکنیک آلانیندا ایشله‌نن تئریم‌لرین توْپلامی. {تئریم+بیلگی}.

تئرورْ..teror [آد، یو:قوْرخو، دَهشت] اؤز سیاسی و صینفی دؤشمن‌لرینه قارشی، اوْنلاری جسما مَحو ائتمه‌یه قدَر زوْراکی تدبیرلر سیاسَتی و ایشی" داشناق تئرورو، پئکاکا تئرورو".

تئرورْچو..terorçu [آد] تئرورْیست، تئرورْ طرفداری و اشتراکچی‌سی.

تئرورْچولوق..terorçuluq [آد] تئرورْیسم، تئرورْ طرفدارلیغی و ایشی.

تئرورْیست..terorist [آد] تئرورْچو.

تئرورْیسم..terorism [آد] تئرورْچولوق، تئرورْ طرفدارلیغی و ایشی.

تئریم..terim [آد، لا] ۱-اصطلاح ۲-(مت) مُعادله.

تئز..tez [ظرف] ارکن، یوبانمادان، گئجیکمه دن، ال اوّستو (فا:زود). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بوکلمه دیواندا تئزمک، و تئزینمک شکلینده گلیب و آنلامجا چابوق اوْلماق و یئهین گئتمک و قاچماق دئمکدیر واییندیکی تئز کلمه‌سی بو سؤزلرین قالینتی‌سیدیر، تازا سؤزوده بونون دَییشیک شکلی و کؤکداشی ساییلیر، اصلینده تازا سؤزو ایندیجه وچوخ تئز وارلیغا گلمیش بیر شئیی و یوبانمامیش وگئجیخمه میش اوْلان مفهومو آنلاتیر، یئنه‌ده تلَسمک سؤزوده بو کؤکدن دیر، تئزمک› تئزیلمک› تئلیزمک› تلَسمک؛ تیز شکلینده مجازی‌معنادا ایتی اولان شئیه دئییلیر(فارسجادا یایقیندیر)}.

تئز-..-tez [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی:تئزای، تئزبارس، تئزبای، تئزبؤری، تئزَر، تئزبوُغا، تئزتای، تئزتیگین، تئزخان، تئزقان، تئزَل، تئزوْخ.

تئزآلیشان..Tez alişan [صفت] تئز آلوْلانان، تئز یانان.

تئزاَریین..tezəriyən [صفت] آز حرارتله اریین.

تئز اوْل..ol tez [ظرف] یئهین اول (فا:زود باش). hurry

تئزاینجیین..tez inciyən [صفت] بیر سؤزدن تئز ناراحات اولان (فا:زودرنج).

تئزبازار..tez bazar [ظرف] تئزاوْل وتلسمه مفهوموندا بیر سؤز.

تئزبازار ائتمک..tezbazar etmək [تاثیرلی ائیلم] باشدان سوْوما ائتمک.

تئزبَری..tezbəri [ظرف] چابوقجا، یئهین اوْلاراق.

تئزپیشدی..tezpişdi [آد] بیرجوْر یئمک.

تئزتئز..teztez [ظرف] هر آندا، آرا وئرمه دن، چوخ گئجیخمه دن، سوْره کلی اوْلاراق (فا:زودزود). at short intervals

تئزتلَسیک..teztələsik [ظرف] تئز تئز، چوخ تئز، ال اوْستو.

تئزجه..tezcə [ظرف] تئز تئز، بیر زاماندا، تئز اوْلاراق.

تئزخاراب..tezəxarab [اؤزل‌آد] سالماس، ساپین‌قالا، اوُرمیه ده کند آدی {محتملا دوْز ودژ سؤزیله ایلگیلیدیر: خارابا دژ}.

تئزدن..tezdən [ظرف] آلا قارانلیقدا.

تئزدَین..tez dəyən [صفت] تئز یئتیشمیش، "تئز دَین الچه".

تئزراق..tezraq [صفت] تئزلیقله (فا:اسرع). sooner

تئزسْینان..tez sınan [صفت] داوامسیز، آسانلیقلا سینان، کورَک.

تئزگئژ (تئزگئج)..tezgej (tezgec) [ظرف] بالاخره، سونوندا.

تئزلشدیرمک..tezləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] چابوق لاشدیرماق (فا:چابک کردن).

تئزلشمک..tezləşmək [تاثیرسیزائیلم] چابوق لاشماق(فا:چابک شدن).

تئزلندیرمک..tezləndirmək [باخ] تئزلشدیرمک.

تئزلیک..tezlik [آد] ۱-تئز، آززمان.۲-یئهین‌لیک، ایتی‌لیک(فا:چابکی).

تئزلیکله..tezliklə [ظرف] فورا immediately

تئزمک..tezmək [س، ت: قاچماق] تلَسمک.

تئزیئتیشن (دریلن)..tez yetişən (dəriln) [صفت] تئز یتیشیب بازارا گؤندەریلن میوه.

تئزیس..tezis [آد، یونانجا] تئز: دوْغرولوغو ثُبوت ائدیلمه‌لی اوْلان مُدّعا.

تئزیشمک..tezişmək [تاثیرسیزائیلم] تلَسمک (فا:عجله کردن). hurry

تئزیک..tezik [اؤزل‌آد] اوْرکمه، اوْرکونتو[۷].

تئزیکمک..tezikmək [س، ت: قاچماق] تلَسمک.

تئست..test [آد، این] سینْاواوْچون‌اوْلان‌بیرنوع‌سوْرولوبَلگه(فا:تست).

تئستی..testi [آد، فا] بیر نوع دسته‌لی توْپراق قاب {محتملا تاس سؤزیله ایلگیلیدیر[۵]}.

تئشت..teşt [آد، فا] ایری میس تاس، باخ: تشت {باخ: تئستی}.

تئشه..teşə [آد] تیکینتی ایشچی‌لرینین ایشلتدیکلری بالاجا آلت (فا:تیشه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیش›: (کوْتان و ساپان دمیری)، بوکلمه دئشمک (قازماق) سؤزوندن دوزه‌لیب و دئشیجی آلتی گؤسته‌ریر، بو سؤز تیشه(تئشک) صورتینده فارسجادا ایشله‌نیر، معمولا تورکجه کلمه‌لرده‌کی قیسسا سسلی حرفلر فارسجایا دؤندوکده اوُزون سسلی سؤیله‌نیللر[۶]، بونا تای فارسجادا دشنه سؤزوده دئشمک سؤزوندن آلیناراق دوزه‌لیب، دئشه‌نک› دئشه‌نه› دئشنه› دشنه، باخ: دیش، دئشمک}.

تئشه‌لنمک..teşələnmək [بلسیز ائیلم] تئشه ایله ووُرولماق.

تئشه‌له‌مک..teşələmək [تاثیرلی‌ائیلم] تئشه ایله وورماق.

تئشه‌لی..teşəli [صفت] تئشه‌سی اولان.

تئشی..teşi [آد] ایپ ایرمک اوْچون بیر وسیله {دئشمک دن}.

تئکتوْنیک..tektonik [آد، یونانجا] یئر قابیغی‌نین ترپه‌نیش و بیچیم دَییشمه‌سینه عاید اوْلان بیلیم دالی (فا:تکتوْنیک).

تئکنوْلوژی..teknoloji [آد، یونانجا] تئکنیک‌له ایلگی‌لی هر شئی.

تئکنیک..teknik [آد، یو:باشاری] اجتماعی و توْپلومسال استحصالدا و اوْره‌تیم ده تطبیق ائدیلن آلَت و قوُرقولارین هامی‌سی و بوُ ساحه ده چالیشمالار (فا:تکنیک).

تئکنیکوْم..teknikom [آد، یونانجا] تئکنیک اؤیرَتمک اوچون اوْلان اوْرتامکتب.

تئکنیکی..tekniki [آد، یونانجا] تئکنیک‌له ایلگی‌لی اوْلان.

تئل..tel [آد] ۱-ایپلیک کیمی اینجه اوزون نسنه (لیف، سیم)، ساچین هر بیر داناسی، ساپا بنزه‌ین هر شئی (فا:زلف، گیسو). hair ۲-تار و کامانچا سیمی (فا:سیم). wire ۳-(مج)شعاع، گونشین ساچاقلاری. ٤-باش گوْلو، باشین توْکونو ساخلاماق اوچون باشین قاباق طرفینه ووُرولان بزک وسیله سی (فا:تئل، گل سر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا توْلک (تئلک) و توْله‌مک (توْکونو توْکمک) شکلینده گلیب، اؤزللیکله اوردا ایشله‌نن توْلک سؤزو تئل کلمه سینین توْله‌مک سؤزونه باغلی اولماغینا ان درین دلیلدیر و اوْجور کی توْلک سؤزو تئلک شکلینه چؤنوب توْل سؤزوده تئل شکلینه گلیب، مخصوصا دیواندا ایشله‌نن تئلیم سؤزو تئل-کیمی(چوخ معناسیندا)بودَییشیمه اؤرنکدیر، بو باخیملا توْک، توْی، تئل سؤزلری بیر کؤکه باغلانیللار}.

تئل..tel [آد، لا] تئلگرام سؤزونون قیساتیلماسی.

تئلئپینوُ..telepinu [اؤزل‌آد] هیتیت‌لرده بوْللوق و بیتگی تانری‌سیدیر، اوْ بؤیوک فیرتینا تانری‌سینین اوْغلودور[۲۱۱].

تئلئتایپ..teletayp [آد، فرانسیزجا] یازی و حرف تایپ ائدن بیر نوْع تئلقراف آپاراتی (فا:تله تایپ).

تئلئسکوپ..teleskop [آد] اوُلدوزلاری سئیر ائتمک اوچون بیر آراج آدی (فا:~). telescope

تئلئفوْن..telefon [آد] سیم و تئل توسط ایله دانیشما آیقیتی (فا:تلفن). telephon

تئلئفونچو..telefonçu [صفت] تئلفون‌لارا جاواب وئرن، تئلئفونْ‌لاری یانیتلایان (فا:تلفنچی). telephon operator

تئلئفونْقرام..telefonqram [آد، یونانجا] تئلئفون آراجی‌لیغیلا دوُیولان ویازیلان بیلگی (فا:تلفنگرام).

تئلئقراف..teleqraf [آد، یونانجا] اوزاق مسافه‌دن وئریلن مَساژ وپیغام (فا:تلگراف). telegraph

تئلئقراف چیچگی..teleqraf çiçəyi [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی، بوغوملو، سارقیق داللی، یاپراقلاری اتلی، اوُجلاری بیز، بعضی نوْعلاری‌نین یاپراقلاری موْر وگوْموشو، آغ و پمبه چیچکلی بیر بزک بیتگی‌سی (فا:گیاهیست). tradescantia. com

تئلئقرام..teleqram [آد، یونانجا] یازیلی بیلگی (فا:تلگرام).

تئلئکینو..telekino [آد، یونانجا] تلویزیون وئرلیش‌لرینی بؤیوک پرده ده گؤستریلمه‌سی (فا:تله کینو).

تئلئمکانیک..telemikanik [آد، یونانجا] اوْره تیم گئدیشینی ساغلایان و اوُزاق دان یؤنه تیلن بیر آراج (فا:تله‌مکانیک).

تئلئوئرلیش..televerliş [آد] تئلئویزیون وئرلیشی.

تئلئویزیوْن..televiziyon [یو+لا] تصویر دالقالارینی تصویره دؤنده رن وسیله، دالقالار آراجی‌لیغیلا آلقی لایان و گؤرونتولری گؤسته رن آراج (فا:تلویزیون). television

تئل‌اوْیونجوسو..tel oyuncusu [آد] تئلده اوْینایان کیمسه، رؤستمباز.

تئل‌باسان..telbasan [آد] ساچلاری باشدا دؤزگون ساخلاماق اوچون بیر آلت، باخ: تئل، تئللیک.

تئل‌تئل..teltel [ظرف] تئل بیچیمینده، آیری آیری.

تئلتیک..teltik [آد، باخ: تتیک] یانلیش، خطا.

تئلجیک..telcik [آد] ۱-کیچیک تئل ۲-بیتگی لرده اینجه‌واوُزون اوْرقانلار. ۳-قاس و سیْنیرلاری دؤزَلدن اوزون اینلیک‌لر (فا:فیبر fiber

تئلچی..telçi [صفت] برق سیمی‌نی چکن (فا:سیمکش). wireman

تئلچیلک..telçilik [آد] برق‌سیم‌لرینی چکمه ایشی (فا:سیمکشی) wiring

تئل‌ساریما..telsarima [آد] بوبین کیمی شیلره تئل دولاما (فا:سیم پیچی). armature winding

تئلسی..telsi [صفت] چوخ اینجه تئلجیکلردن دؤزلمیش" تئلسی قاس".

تئل‌سیز..telsiz [صفت] تئلئقراف، تئلی‌و سیمی اولمایان (فا:بی‌سیم). wireless

تئلسیزچی..telsizçi [صفت] تئلئقرافچی. (فا:تلگرافچی).

تئلسیزچی‌لیک..telsizəçilik [آد] تئلئقرافچی‌لیق.

تئل‌قوُردو..tel qurdu [آد، دیرگی] اکین و سبزه کؤک‌لرینی گمیره‌رک اکینه ضرر وئرن بؤجک‌لره و قوُردجوقلارا وئریلن آد.

تئلک..telək [آد] قوشلارین قاناد و قویروقلارینی دؤزَلدن اوزون توْکلو شئیلر (فا:پر). feather {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْلک›: حئیوان قیرخیمی، باخ: تئل}.

تئلک چکی‌لی..telək çəkili [صفت] آغیرلیغی تئلک چکی‌لی قروپوندا اولان (فا:پر وزن). feather-weight

تئلک‌لی..teləkli [صفت] تئله یی اولان (فا:پردار). covered

تئلکوْف..telküf [آد، دی، تئل+کوْف] ووُجوددا بوتون‌توْخولاردا یئرلشه بیلن انگل نوْعو (فا:نوعی قارچ). sporotrichamscheckii

تئلکوْفجه..telküfcə [آد] تئلکوْفدن ایلَری گلن ایلکل انگل خسته لیگی.

تئللندیرمک..telləndirmək [تاثیرلی ائیلم] تئل تئل ائتمک (فا:جداجدا کردن).

تئللنمک..tellənmək [بلسیز ائیلم] ۱-تئل تئل اولماق (فا:زلف ها از هم جداجدا شدن). ۲-تئل چکیلمک.

تئللمک..telləmək [تاثیرلی ائیلم] تئل تاخماق، تئل گچیرمک (فا:تئل زدن).

تئللی..telli [صفت] ۱-تئلی اوْلان. ۲-تئل‌لر تاخیلمیش، تئلی گؤزل، قیز آدی (فا:تئل زده شده).

تئللی‌بالیقجیل..tellibalıqcıl [آد] باشیندا اوْخ کیمی تئلی اوْلان بالیقجیل.

تئللی‌پوُللو(تئللی‌پیلکلی)..telli pullu(telli piləkli) [صفت] بزکلی، سوْسلو.

تئللی‌تیکان..tellitikan [آد] تیکانلی تئللردن دؤزه‌لن انگل و دوُوار.

تئللیجه..tellicə [ظرف] ۱-تئل کیمی ۲-(آ) (قادین‌اوْچون)بیررقص آدی.

تئللی‌چالقی‌آلت‌لری..telli çalqı alətləri [آد] یایلی تئللی اوْلان چالقی آلت‌لری.

تئللی‌خانیم..tellixanım [اؤزل‌آد] آذربایجانین آسلان قادین‌لاریندان-یر، مشروطه انقلابیندا (ش ۱۲۸۵) شاه قوْشونو تبریزده مجاهدلری مُحاصره ائتمیشدی، مُبارزلرقرارگاهینا بیر یارالی گتیردیلر، هر نئینه-دیلر اوْ یارالی‌نین‌قانلی‌پالتارلارین‌چیخاردالار اجازه وئرمه‌دی، نهایتا ستّارخانی اوْنون باشی اوْسته گتیردیلر، اوْ اوْرک سؤزون ستارخانا آچدی "من بیر قیْزام، آدیم تئللی‌دیر، ایسته‌میرم پالتارلاریمی چیخاردالار" بوُنو دئیه دئیه جان وئردی، ستارخان اؤنون گؤزلرینی یوُموب‌دئدی "قیزیم بَیه ستارخان اؤلموشدوکی سن میدانا گله‌سن"[٦٤].

تئللی‌دوُرنا..tellidurna [آد، دیرگی] دورنا گیللردن، ووُجودو گؤموش رنگلی، باشی بوْینو قارا، قوُلاقلاری آغ، باتلاقلیق قوُشو amthropoides virgo

تئللی‌دوُواقلی..telliduvaqlı [صفت] دوُواقلا و تئل‌له بزنمیش (گلین).

تئللی‌شن..tellişən [اؤزل‌آد] ساچی گؤزل‌وسئوینج‌لی، قیزآدی (فا:نام‌دختر).

تئللیک..tellik [آد] ساچلاری باشدا دؤزگون ساخلاماق اوچون بیر آلت، ساچا وورولان بزک آیقیتی (فا:تئل).

تئللی‌یار..telliyar [اؤزل‌آد] ساچی گؤزل یار، قیزآدی (فا:نام‌دختر).

تئلمار..telmar [ا‌آ، باخ: دیلماج] تئلمان: دیلچی، دیل ایله اوُغراشان، شیرین دانیشان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تئلمان..telman [ا‌آ، باخ: دیلماج] تئلمار: دیلچی، دیل ایله اوُغراشان، شیرین دانیشان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تئلناز..telnaz [اؤزل‌آد] تئلی‌وساچی‌گؤزل و نازلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تئل‌هؤرگو..telhörgü [آد] تئللدن دؤزه‌لن دوُوار و اؤرتو.

تئل‌یازی..telyazı [آد] تئلئقراف، فاکس و اینترنت‌له گؤنده‌ریلن یازی، هر الکترونیک‌آراجلا بیر یئردی‌آیری‌یئره گؤنده‌ریلن یازی.

تئلیم‌خان..telimxan [اؤزل‌آد] ۱-ساوه تورکلری‌نین ان بؤیوک شاعری‌تئلیم‌خان ه.ق ۱۲-۱۳جو یوّزیل‌ده یاشامیشدیر ۲-دیواندا: چوْخ، تمل و تام مفهوموندا ایشله‌نیبدیر.

تئلیم خان..telimxan [اؤزل‌آد] هشتَری میانا و ماکی دا کند آدی.

تئما..tema [فرآ] بیرحکایه‌و اثرده‌ایشله‌نن دوشونجه و قوْنو(فا:تم).

تئمپ..temp [آد، لا:واخت] موسیقی‌اثرینین‌ایفاسی‌نین‌یئهین‌درجه‌سی.

تئمپراتوْر..temprator [آد، لا] بیر جیسیمین ایستی‌لیک درجه‌سی (فا:~).

تئنوْر..tenor [آد، ایتالیانجا] موسیقی ده اَن اوُجا زیل کیشی سسی.

تئنیس..tenis [آد، فرانسیزجا] راکئت‌لی بیرتوپ اوْیونو (فا:تنیس).

تئنیمسئییت .. Tenimseyit [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تئوْری..teori [آد، یونانیجا] دؤزگون ثُبوتلارلا بللی ائدیلن ریاضی و مَتئمه‌تیک مُدّعا، قوُرام، نظریه (فا:نظریه). theory

تئوْریسین..teorisiyən [آد، فرانسیزجا] قورام جی (فا:تئوْریسین).

تئوْریک..teorik [آد، فرانسیزجا] قوُرام سال، قوراما دایانان (فا:تئوْریک).

تئوْقونی..teoquni [آد، فرانسیزجا] تانریچالارین مئیدانا گلمیش حاقیندا بیلگی.

تئوْکراتیک..teokərasi [آد، فرانسیزجا] تئوْکراسی‌یه دایانان (فا:~).

تئوْکراسی..teokərası [آد، فرانسیزجا] دین ارکی، سیاسی اقتداریندا اللـه‌ین تمثیل جی‌سی اوْلدوغونا اینانان‌بیرگؤروش (فا:~).

تئوْلوژی..teoloji [آد، فرانسیزجا] تانری بیلیمی (فا:~).

تئوْلوق..teoloq [آد، فرانسیزجا] تانری بیلیمجی، ایلاهیاّت جی (فا:تئوْلوگ).

تئوُمان..teuman [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُمان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تئی..tey [صفت] قاتیشیغی اوْلمایان، صاف، دوُرو، تئیخا (فا: خالص، ناب). pure، net {تئیله‌مک، محتملا تک و تکله‌مک سؤزیله ایلگیلیدیر[۵]}. ۲-تئی‌۲(آد، فرانسیزجا) یئر تمیزله‌مک-اوّچون‌Tشکلینده‌اولان‌آلت(فا:تی)

تئیخا..teyxa [صفت] خالص، قاتیشیغی اوْلمایان، خلطه‌سیز، صاف، دوُرو، باخ: تئی net

تئیزم..teizm [آد، فرانسیزجا] تانری‌نی یالنیزجا ایلک سبب اوْلاراق قبول ائدن و اوْنا باشقا گوّج و نئجه‌لیک تانیمایان و وحی یی رد ائدن بیرگؤروْش، تانری جیلیق (فا:~).

تئیست..teist [آد، فرانسیزجا] تئیزم یانلی‌سی.

تئیلنمک..teylənmək [بلسیز ائیلم] تئیله‌مک‌ایشی گؤرولمک.

تئیله‌مک..teyləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تصفیه ائله‌مک، آریتماق، آییرماق، تمیزله‌مک، ایتی بیر شئیله یارالاماق " ای آغالار: نئیله میشم نئیله یم. قیلینج آلیب قاراباغی تئیله یم؟".

تئیلیک..teylik [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

تئیمور..teymur [ا‌آ، باخ:دمیر] برک و سینماز، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تئیمورتاش..teymurtaş [ا‌آ، باخ:دمیر] برک‌وسینماز، اوْغلان‌آدی(فا:نام‌پسر).

تئینا..teyna [لا، آ، دیرگی] اینسان وحئیوان باغیرساغیندا انگل اوْلاراق یاشایان یاستی سوْلوجانلارین اوْرتاق آدی، شریت (فا:~).

تئیین..tein [آد، فرانسیزجا] چای‌دا اوْلان کافئین کیمی بیرمادّه (فا:~).

تبادُل..təbadül [آد، عربجه] عوضله‌مه، دَییشمه (فا:~).

تبار..təbar [آد، عربجه] سوْی، فامیل (فا:~). family

تباریک..təbarik [اؤزل‌آد] قوچان دا چای آدی.

تباعد..təbaüd [آد، عربجه] بیربیریندن اوُزاقلاشما (فا:~).

تبانی..təbani [آد، فا، عربجه] بیربیریله‌اوُزلاشماو اَل‌بیر اولما (فا:~).

تَباه..təbah [آد، فا] فاسد، آرادان گئتمه (فا:~). destruction

تبت..təbət [اؤزل‌آد] بوُکان و اوُرمیه ده کند آدی.

تبحّر..təbəhhür [آد، عربجه] مهارت، باشاری (فا:~).

تبخّر..təbəxxür [آد، عربجه] بوغلاما، قاینایيب بوغلانما (فا:~).

təbxir..təbxir [آد، عربجه] بوغلاما، قاینایيب بوغلانما (فا:~).

təbəddül..təbdil [آد، عربجه] دَییشمه، باشقالاشما (فا:~).

təbəddülat..təbdilat [آد، عربجه] دییشمه‌لر، باشقالاشمالار (فا:~).

təbdil..təbdil [آد، عربجه] دَییشدیرمه، دَییشمه (فا:~).

təbər..təbər [آد، فا›تپمک / تپمک›تپر›تبر] تپر: بالتا.

təbər..təbər [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

təbrəə..təbriə [آد، عربجه] پاک لانما، تُهمت‌دن آرینما (فا:~).

təbərrik..təbərrik [آد، ع ‹تبرّک›] تبرلیک: نوبارچالیق، دامازلیق.

təbərrüz..təbərrüz [آد، عربجه] گؤرونمه، مئیداناچیخما (فا:~).

təbərzən..təbərzən [آد، فا] بالتاچی (فا:تبرزن). a wood-cutter

təbərzə..təbərzə [آد، دا] بیر نوع شیرین اریک {۱-تبرلیکجه› تبرجه› تبرزه. ۲-تبریز+ه›تبریزه› تبرزه[۲۲۶]}.

təbərzin..təbərzin [آد، عربجه] بالتایا بنزر اسکی بیر سلاح (فا:تبرزین).

təbəristan..təbəristan [اؤزل‌آد] طبرستان: بو بؤلگه‌نین اسکی و اصلی طایفالاریندا تپوران یا تاپورلان آدیندایدی و تاپورستان آدی هجری ۱ و ۲جی عصرده سیکّه لرین اوّستونده گؤرونور[۱۶۴]؛

təbərru..təbərru [آد، عربجه] آللاه‌رضاسی اوّچون ایی لیک ائتمه (فا:~).

təbərrük..təbərrük [آد، عربجه] دینی اینانج‌لارا گؤره اوُغور گتیرن قوتسال شئی، اوُغورسایما (فا:~).

təbərlik..təbərlik [آد، ع ‹تبرّک›] تبَرریک: نوبارچالیق، دامازلیق.

təbərri..təbərri [آد، عربجه] بئزار لاما، بیرندن اوزاق دورما (فا:~).

təbriz..təbriz [(۱) اؤزل‌آد] تبریز آدینین کؤک‌بیلیمی (اتیمولوژیک) حاقیندا یازیلان سؤزلر: تبریز شهرینین آدی اسکیدن بری مختلف قایناقلاردا تؤرلو شکیللرده یازیلمیشدیر: ۱-تبریز کلمه سینین کؤکو حاقدا یئنی عصرده چوخلو سؤزلر دئییلیبدیر، بو شهرین آدینی مختلف شکیللرده یازیبلار: تاروییی، تارماکیس، تارماکیزا، تاوراکیس، تامراکیس، تاورژ، تاورِش، تاوریز، تیوریس، تیوریز، توُمروس، توُروس، توُروز turuz (توُوروز tuvruz)، توُریس، توُریز، دبریز، تربیر، تبریز کیمی آدلار بو شهرین مختلف واریانتلاریدی[۶۵،۴۷]، ۲-بعضیلری تبریزی همان گابریسی بیلیرلر کی بطلمیوس میلادی ۲جی یوزیلده ثبت ائتمیشدیر و "گ" حرفی سونرالار "ت" حرفینه دَییشیب و بعضیلری تروپا و تبریزی بیر یئر بیلیبلر[۴۷(۲-۱۰۰۹)]، ۳-بیر سیرا اسلامی قایناقلار و اوْ جوّمله دن حمدالله مُستوفی (هیجری ۸جی عصرین یازاری) تبریزین تیکیلمه‌سینی زؤبئیده خاتونا "بنی-عباسی خلیفه‌سی هارون الرشیدین قادینینا" نیسبت وئریرلر و گویا او خانیم قیزیدیرماسی وارایمیش و تبریز بؤلگه سینده اوْتوراق ائدرکن، قیزیدیرماسی و سیْتماسی گئدیر و هیجری ۱۷۵جی ایلده بو یئرین دؤزلمه‌سینه فرمان وئریر و یئنه ده گویا اؤزو عرب اوْلارکن شهرین آدینی فارسجا "تب+ریز: تب‌تؤکن" تبریز قویْور، آمّا لسترنج کیتابیندا (جغرافیای تاریخی سرزمین های خلافت شرقی) یازیرکی زؤبئیده خانیم هئچواقت آذربایجانا گلمه‌ییبدیر و تاریخده بو حاقدا بیر ثبوت گؤرونمه‌ییبدیر، و عرب یازاری "یعقوبی" تاریخ کیتابیندا عربلرین هیجری ۱۴۱ ده تبریز شهرینه هجوموندان سؤز آچیر و بو گؤسته‌ریرکی تبریز شهری هارون و زؤبئیده خاتون دان اؤنجه وار ایدی و اؤنملی شهر ایدی، و البته بوجور داستانلار چوخ یئنی بیر سؤزلردی، و بونلارین دئییلمه‌سی اسلامیتدن ۶-۷ عصر سونرالارا قاییدیر، مثلا اولیاچلبی هجری ۱۱جی یوزیلده، و یئنه‌ده فرانسه‌لی فلاندل ۱۸۴۱ ده تبریزدن گئچرکن بو داستانی ائشیدیب یازمیشدیر و سونرادا آیریلاری بونو تکرار ائده‌رک بو کلمه‌نین فارسجا اولدوغونو ثبوت ائتمه‌یه چالیشیبلار. نادرمیرزا بئیله دؤشونورکی تبریزده یئرلی اولاراق زؤبئیده آدیندا بیر خانیم وارایدیکی بیر بولاغین تیکمه‌سینده بانی اولموشدور و بولاقدا "زؤبئیده بولاغی" آدلانیردی و بو خانیمین قبریده سون زامانلارا کیمی قالیردی و بعضیلری بو یئنی زؤبئیده ایله هارون"ون قادینینی اشتباها بیر شخص کیمی دوشونوبلر، حالبوکی بونلار آیری شخصلرایدی[۴۷(۲-۱۰۱۰)]، ۴-سید آقا عون اللهی یازیر: بارتولد تبریزین ۹جو عصرده مئیدانا گلدیگینی بیلدیریر و بؤیوک اولمایان شهر کیمی قلمه وئریر حالبوکی۸جی عصرده یاقوت حموی، معجم البلدان کیتابیندا تبریزی "ان بؤیوک شهر" آدلاندیریر[۶۵(۳۳)]، ۵-بیر سیرا ارمنی مورخلر و اپریقیان تبریزین اصلی آدینی تاورژ/ داورژ tavrej کیمی گؤسته‌ریرلر و شهرین تیکیلمه‌سینی میلادی ۳جو قرنده ارمنی شاهی خسروکبیره منسوب بیلیرلر، و گویا ارمنی شاهی اؤلدورلن قارداشینین اؤجونو (انتقامینی) آلماق اوّچون ساسانی‌لره هجوم ائدیر، و تبریزی آلارکن بئیله باغیریرکی "دائی‌وِرژ آرداشری" یعنی "بوُدور اؤج و انتقام اردشیر دن". و بو اوْزدن بورانین آدی تبریز قالیر، شاردن بو داستانی بئیله تعریفله‌ییرکی "بو شهر اؤنجه‌لر (شاه‌باسان) آدلانیردی و معناجا شاهین قالدیغی یئر دئمکدیر، و سونرالار ارمنی شاهی خسرو طرفیندن دَییشیلدی،" البته ارمنی تاریخچیلر سندسیز اوُیدورما تاریخ دؤزلتمکده اوستاددیلار و چوخ واخت ساختا هوجوملار و افسانه‌لر دؤزلدیللر و بو روایته افسانه کیمی اولاراق تاریخی سندلردن یوْخسوندور[۴۷(۲-۱۰۲۷)]، جناب زهتابی، تاریخ کیتابیندا بو حاقدا یئتیرینجه ایضاحات وئریبدیر و ثبوت ائدیرکی او دؤورلرده ارمنی شاهلاری کیچیک خراج وئرن ولایت کیمی ایدی و هئچواخت بئیله بؤیوک هجوملارا گوّجلری یئتمزدی، و بونلار ساده‌جه اویدورما تاریخ دؤزلتمه دوْغرولتوسوندا

یازیلیبدیر، اوخوجولار اونون تاریخ کیتابینا و اؤزللکله ۳۲۰-۳٤۰ جی صفحه‌لره رجوع ائده بیلرلر. ٦-بیر سیرا یازارلار تبریزی توُروز/ توُروس (توُوروز **tuvruz**) آدیلا بیر بیلیرلر، آمبروزیوکتتارینی، آغقوْیونلو شاهی اوزون حسن زامانی، ونیز"ین سفیری اولاراق تبریزه گلیر و یازیرکی تبریز قیرمیزی یا چالان سیرا داغلارین اتگینده یئر آلیبدیر و بو داغلارا توُری دئییرلر، توماس هِربِرت(۱٦۲۷میلادی) تبریزدن گئچرکن دئییر: بو شهر آدینی توُروس داغلاریندان کی اونون اتگینده دؤزه‌لیبدیر آلیبدیر؛ بو سؤزلردن بئیله دؤشونولورکی سیْرخاب/ سورخاب و عئینالی داغینین آدی همان توروُس/ توُروز اولمالیدیر، پروفسور عین اللهی ده یازیلاریندا بو موضوعا اشاره ائدیبدیر، یئنه ده اشاره اولونمالیدیرکی شاردن و اوْلئاریوس آوروپا سیاحلاری دا ۱۵جی قرن ده بو شهردن توُریز شکلینده آد آپاریبدیر و مارکوپولودا توُریس آدینی قئید ائدیبدیر، بو سؤزلردن پروفسور عون اللهی بئیله دوشونور کی بو شهرین آدی اصلینده، تارویی/ تاوری کلمه لریدیر و سونرالار "ز" حرفی اونا اکله‌نه‌رک توریز/ تاوریژ/ تربیز/ تبریز، شکلینه گلیبدیر. . ۷-مرحوم زهتابی بو شهرین اسکی یازیلیش طرزینی سارقون"ون اوْرارتو اؤلکه‌سینه هجوموندا (میلاددان اؤنجه ۷۱٤) یازیلان داش یازیلاردا تامراکیس/ تارماکیس اولاراق گؤسته‌ریبدیر، (ایکی تؤر یازیلیشدان بیرینجی یازیلیشی پروفسور زهتابی‌نین کیتابیندا و ایکینجی تؤرو، دیاکونوف و ماسکارلاعلیون"ون کتابلاریندا گؤرمک اولار) البته تامراکیس سؤیله‌نیشی اصلی قایناقلاردا (سارقون"ون داشیازیلاریندا) گؤرنمه-یبدیر هر حالدا پروفسور هر ایکی سؤیله نیشی ده یازیبدیر اگر تامراکیس شکلینی اصل توتارساق آشاغیداکی یوْرومو وئرمک اولار (آذربایجان سؤزلویو یازارینین دؤشونجه سی: بو سؤیله‌نیش و یوروم، تاریخی قایناقلارجا ضعیف گؤرسه‌نیر و سونراکی بؤلومده گلن یوْروم گرچگی چوخراق یانسیدیر). تامراکیس سؤزونده کلمه-نین اساس حیصّه‌سی تامراک/ توْمروق شکلینده‌دیر، دیوان‌لغات-تورک ده توْمورماق، آغاجی سیلیندیر/ اوُستووانه کیمی کسیب بیچمک دئمکدیر، بو شکیل بیر قالا و اؤزللیکله اسکی قالالاری آندیرماقدادیر، بونودا بیلیریک‌کی دیواندا یازیلدیغی کیمی بو کلمه‌نین کؤکو توْماق/توُماق سؤزوندندیر و معناجا باغلاماق و قاپاماق اولمالیدیر و بو کؤکه باخارساق بو شهر بیر باغلی قالا کیمی بیر یئر دئمکدیر و بوتون بو داش یازیلاردادا تبریز بؤلگه-سیندن، قالا و دِژ کیمی آد آپاریلیر، بو کلمه‌نین ایکینجی حیصّه‌سی "س/یس" حرفی تورکجه ده گنیش شکیلده چوْغول و جمع علامتی اولاراق ایشله‌نن "اوُز/ایز" اکیدیر مثلا توْپوز(ایکی توْپ)، بیز(من و منیمله اولانلار)، سیز (سن و سنینله اولانلار) کلمه‌لره بیرلیکده چوخلو کلمه‌لرده گؤرمک اوْلار و تامراکیس/توْمروق+وز سؤزوده معناجا چوخلو قالا ویا چوْخ بؤیوک قالا مفهوموندادیر. تامراکیس سؤزو تاریخین آخیشیندا دَییشه‌رک تامراکیس› تامراکیز/ توْمرقوز ›توْمروز/ تامروس/ توُمروس/ توْمریس› تامریز› تاوریز› تبریز شکلینه دؤشوبدور، بو حالتده آیری طرفدن ایندی‌ده بیر سیرا کندلرده تبریزین آدینا تومروس دئییلیرکن بو شهرین آدی آذربایجانین چوخ اسکی حاکیمی تومروس خانیم آلپ ارتونقانین قیزینا نسبت وئریلیر، و بونو بیلیریک‌کی تبریز، تومروس خانیمدان چوخ چوخ قاباق تیکیلمیشدیر و بئیله دئمک اوْلارکی هم تومروس خانیمین آدی و هم تامراکیس بیر قاپاقدان توُماق/تومروق+ز کلمه‌سینه باغلانارق، بیرائل آدی و اینسان آدی کیمی ایشلنمکده‌ایدی، بیر سؤزده توخونماق لازیمدیر، ایندیکی آراز چایی اسکی قایناقلاردا و اؤزللیکله هرودوت"ون تاریخ کیتابیندا" آراکس **araxes** " شکلینده یازیلیبدیر و بیلیریک کی حتی اگر اوْ زامان بو چایین سؤیله‌نیشی آراکس شکلینده اولسایدی بئله، تاریخ آخیشیندا ایندیکی آراز شکلینه دوشوبدور یعنی " کس/کیس" بؤلومو ایندیلیکده "ز" کیمی دئییلیر، و بونا تای تامراکیس/تارماکیس سؤزوده تامریز/ تاوریز/ تبریز شکلینه گلمه‌سی مومکوندور. ۸-یوخاریدا بعضی یازارلارین یازدیقلارینی قئید ائدرکن، سون سؤزو آذربایجان سؤزلویو یازارینین دؤشونجه‌سی اولاراق سؤیله‌ییریک: بو شهرین تیکیلمه تاریخی میلادان چوخ چوخ قاباقلارا آپاریلیر، م.ق۷۱٤جو ایللرده چوخلو داش یازی‌لاردا تبریزین آدی چکیلیب و دئمک اوْلارکی بوشهر او تاریخلرده آباد شهر اولدوغو اوچون چوْخ چوخ اؤنجه‌لر وار ایمیش، و چوخلو یازارلارین قئید ائتدیکلرینی اساس آلاراق دییه بیلیریک‌کی تبریز شهری، یئر آلتیندا قالمیش بابیل، اوُر، اوُروک، شوش شهرلریله بیرلیکده دؤزَلمیش و روم شهریندن چوخ قاباق وارایمیش، بو شهرین آدینی اسکی قایناقلاردا بئیله گؤرمک اولار: ۱-ماسکارلا و علیون کیتابیندا [۱٦۵(صفحه:۱۷٦،۱۷۷،٤۸،۵۵)] بئیله یازیر: سارقون اورارتو اؤلکه سینه هجوم ائدنده ایندیکی تبریز شهری یئرینده ایکی ائکیز قالادان "تاروُیی، تارماکیسا" آدیندا سؤز ائدیر، دیاکونوف"دا تاریخ ماد کیتابیندا بو ایکی قالانی "تاروئی، تارماکیس **tarui-tarmakis**" شکلینده یازیر، عون‌اللهی ده کیتابیندا سارقون"ون حمله‌سینده بو شهردن تارماکیس کیمی آد آپاریر [٦۵(٤۵-٤٤)]، سسلی حرفلرین اسکی داش یازیلاردا یازیلماماغینی نظرده توتارساق هر ایکی قالانین آدیندا تارو/ تارویی بؤلومو گؤرنمکده-دیر، بیلیریک تروْیا ساواشی میلاددان اؤنجه ۱۲۳۰-۱۲٤۰ ایللرینده

اوْز وئرمیشدیر و تروْیا"لیلار یئنیلگی یه اوغرایاراق بؤیوک اؤلچوده مهاجرت ائتمیشدیلر، مختلف بؤلگه‌لره گئدنلره یئرلی خالقلار توْرلو آدلار وئرمیشدیلر و ایندیلیکده ثبوت اولونورکی اونلار توْرک طایفالاریدی، "ائتروْسک **Etrüsk**، تروُسک- توُرسجی- توُرساکا" آدینی اونلارا لاتین‌لار، "تروُسکا **Truska**"نی یونان‌لار، "ت‌رس/ توُرشا/ توُرسا **Turşa**" آدینی ایسه اونلارا میصیرلیلر وئرمیش‌دیر، بئیله آدلارین ایچینده "تارکان"، "تارو"، "تارانیس" سؤزلریده واردیر (تروْیا، ائتروْسک و توْرک سؤزلرینه باخابیلیرسینیز)، "تروْیا/ تروْا = توُر+ اوْوا" و یوخاریدا قئید اولونان آدلارا باخارساق بو آدلارین هامیسیندا "توُر/ تارو / تروُ " سؤزلری توْرکلره وئریلن آدلارین ترکیب حیصه‌لریدیر، بو کلمه‌لره تای "تارویی و تاراکیس" سؤزلرینده ده، توْرک سؤزجویونون ایزینی، هم سؤیله‌نیش باخیمیندان، و هم تاریخی جهتدن گؤره‌بیلیریک، بو یوْرواملا دئمک اولارکی تبریز سؤزونون کؤکونده توْرک سؤزو گؤرونمکده‌دیر، تاراکیس سؤزونون ایکینجی بؤلومونه گلینجه "ماکیس/ماخیز" سؤزو آچیقجا "ماخ" سؤزو و "ز" حرفینی ایچینه آلیبدیر، آیدیندیرکی "ماخ" سؤزو سومرجه یه دایانان بیر سؤز اوْلاراق بؤیوک و اوُلو معناسیندادیر و هیتیتلرده ده بیر تانری آدیدیر، بوُ آد بیر کؤک اوْلاراق سوْنرالار ماغ/ موُغ سؤزونده گؤرسه‌نه‌رک، دینی عالیملری تمثیل ائدیر و آچیقدیرکی اوْنلارین اوْلدوغو یئرلرده‌ده ایز بوُراخیبدیر آذربایجانین مختلف یئرلرینده ماخ، باش‌ماخ، ماخوُلا، ماکی/ ماخی کیمی یئر آدلارینی گؤرمک اوْلار، بو حئسابلا تاراکیس سؤزونده "ماخیز" بؤلومو ماخ لارین بوْل اولدوغو یئری گؤرسه‌دیر (باخ: اوز/ ایز اکینه) و بئیله‌لیکله تاراکیس معناجا "توْرک یوردونون مقدس و قوتسال انسانلارینین بوْل اولدوغو یئری" دئمکدیر و آیری معنادا "بؤیوک قوتسال توْرک یوردو" معناسیندادیر. بو کلمه زامان گئچدیکجه (س/ز، م/ب حرف دَییشمه‌لرینی نظره آلارساق) تاراکیس/ تارماخیز/ تامریز/ تامریس/ تاوریز› تاربیز/ تربیز/ تبریز سؤیله‌نیشلرینی گؤرموشدور. ان ییغجام حالتده بو کلمه "تارو+ ماخ+ ز" کلمه سی اولاراق، تربیز و تبریز سؤزونون کؤکودور.

تبریز..tebriz [(۲) اؤزل‌آد] ۱-بوُ شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳٦٦ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق گونش ایلی ۱۳۸۵ده جمعیتی ۱٦۰۰۰۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش‌لیگی ۹۳۰۰ کیلومترمُربّع‌ایدی، تبریز شهرینین ائتیمولوژیک حاقدا یازیلارا تبریز(۱) سؤزجویونه رجوع ائده بیلیرسیز ۲-تبریز بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: - آذربایجان موزه سی، مشروُطیت‌ائوی، شاه گؤلو، بلدیه عمارتی، تبریز جامع مچیدی، مقصودیه ائولری، تبریزین بؤیوک بازاری، گؤی مچید، ربع‌رشیدی **rəbe` rəshidi**، سید حمزه بُقعه سی، عوْن ابن علی بُقعه سی، مقبرةالشّعرا، اوْد سؤندورمه بوُرجو (آتش نشانی بوُرجو)، خلعت پوشان بوُرجو (خلعت گئیمه بوُرجو)، صاحب الامر بُقعه سی، نوبار حامامی، سِیداوا دره سی، کندووُان کندی، سهند ایسکی پیستی (سهند ایسکی یئنیشی)، تبریز بیلیم یوُردو (تبریز یونیوئرسیته سی)، ارک قالاسی (علیشاه ارکی). ۳-تبریز بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آجی چایا تؤکولورلر: باسمنج‌چای/ میدان چای/ مهران چای (باسمنج q۱s۲b٤۹)، ملاحیدر آرخی (ایسپاراخون s٦b۱۵)، کَمَرنَه چای (کوْرجان s۳b۳۷)، بئره‌چای/ توُلاسارچای(s۲b۱۸)، زینجاناچای (~s۳b۵۰q۳-۲)، کؤمورچای (ساری قایا ۳۱/ ۱و s۳b٤۱)، شیرینجه (~s۷b۵)، داش ایسپیران چای (کؤمورچای، s۲b۱۲)، چرشنبه چای (کؤمورچای، s٦b۲۰)، گوْللوجه(~s٦b۱۰)، گَمانج چای (~s٤b۲۱)، گوُرگئچر (~s٤b۱۳)، اَنیزه چای (مهران چای، s٤b۱۵)، باخچا دره‌سی (مهران چای، s۹b۱۵)، بارالی چای (مهران چای، s۸b۸)، نهند (q۵s۲,۸b٤۵)، ٤- تبریز بؤلگه‌سینین داغلاری (سردصحرا): دئیاگی (۲۳ک‌گ۲۵۰۰)، قجَرداغی (۱٤ک‌گ۱۹۹۷)، بَلیندی (۲۲ک‌گ‌ب۲۵۳۷)، سیاه پوشان/ سیاووشان (۲٤ک‌گ ۲٤۲۹)، علی وئردی داغی (۳۸ک‌گ۳۲۰۸/ باخجادره سی چایی داغین د)، چوُبوقلو (۷۳ک‌گ‌ب۲۱۷۵)، ۵-تبریزبؤلگه‌سینین داغلاری (ایسپیران): چرشنبه‌داغی (چرشنبه-آغداش-آغاج‌آغا و نهند کندلرینین یاخین‌ایندادیر)[٦٦]؛ شاه‌داغی (۱۰ک‌ق‌د۲۳۸٦/ پَکه‌چین و علی کندی نین ب‌ق)، اوْچ قارداش داغی (۱۲ک‌ق‌د۱۹۰۵)، باغلی-داغ (۱۵ک‌ق‌د۲۰۱٦/ ایسپیران چای و کؤمور چای بو داغدن قایناقلانیر) بهلول داغی (۱۵ک‌ق‌د۲۲۲۷)، آلمان داغ (۲۰ک‌ق۱۸۰۹)، قیْزیل باندای (۲۷ک‌ق۲۰۹۰/ اوُلو کندی نین ق-ب)، کوْت داغی (۳۰ک‌ق۲۰٦۹)، مُجل جَنّت (۳۰ک‌ق۲٤٤۲)، داشی دره (۳۰ک‌ق‌د۲۵۰۳/ آغاج اوْغلو کندی نین د/ آغداش کندی نین ق)، داغ گوْلزار (۳۵ک‌ق‌د۲۱۱٤)، قَجَرداغی (۳۷ک‌ق‌د۲۵٤۱/ ایشکنبر کندی نین گ‌ب)، عون ابن علی (۵ک‌ق‌د۱۹۰۲)، ٦-تبریزبؤلگه‌سینین داغلاری (سهند): آغداغ(ایسپاراخون کندی یاخینیندا ۳۳۰۰)[٦٦]؛ پله‌سر و توُلاسار (سهند سیرا داغلاریندادیر)[٦٦]؛ جامیش داغی (سلطان داغی‌نین گوْنئی طرفینده‌دیر)[٦٦]؛ دیده‌بان/ دیره‌وان(۲۰ک‌گ‌ب۱۸۰۰)، یوخاری داغ/ بالا (۲۰ک‌گ‌ب۱٦٦۰)، آشاغی داغ (۲۸ک‌گ‌ب۱۷۲۵)، جام-داغی(باخ: سهند)؛ قالا (۳۰ک‌گ۲۸۰۰)، قیزیل داغ (۳۲ک-

گ ۳۰۰۰/ زینجانا چای داغین قد)، گوَن کوُنج آغَل (۳۳ک گ ۲۴۰۰/ کندو چای داغین ق)، نوْغور داغی/ یوْغورداغی (۳۳ک گ ۳۱۳۰)، قاراباییر (۳۳ک گ ۳۲۰۰)، هاچاداغ (۳۳ک گ د۳۰۵۱)، چوْبان داغ (۳۴ک گ ۳۲۱۷)، کئچی قایاسی (۳۵ک گ ۳۳۲۸)، سُلطان داغی/ سُلطانبوُد(۳۶ک گ ۳۲۵۰)، افشار داغی (۴۲ک گ ۲۵۶۸)، قارقالان داغی(نوْغور-سلطان داغی آراسیندا بیر زیروه)[۶۶]؛ ۷-تبریز بؤلگه‌سینین داغلاری (شیرامین): کئچی گوّل داغی (۲۵ک گ ب ۱۵۰۰)، داشلی‌داغ/ داشلی دره (۹ک گ ب ۱۵۳۰)، گونئی (۶۸ک گ ب ۱۵۰۰/ سیلاب کندی نین ق)، قَدوُداغ(۶۸ک گ ب ۱۶۳۳)، قوْروق(۷۰ک گ ب ۱۸۰۰) ، قَندیل (۷۰ک گ ب ۱۸۰۰)، دَوه داغ (۷۵ک گ ب ۱۶۴۸)، ورزان/ وارجان(۳۹ک گ ب ۱۹۵۳)، قیزیل داغ (۵۷ک گ ب ۱۳۳۱)، ۸-تبریز بؤلگه‌سینین داغلاری (قبله داغی): قارشی (۴۵ک گ ب ۱۸۷۰)، کندوُوالان (۴۵ک گ ب ۲۲۳۰/ گوّنبر چای داغین ق)، داواردداغی (۴۷ک گ ب ۲۲۵۵)، حَنیفه (۴۷ک گ ب ۲۴۰۲)، قافلانتی (۴۹ک گ ب ۲۱۵۲)، گَلگاه (۴۹ک گ ب ۲۴۷۸)، داغ ۳ک اوُلیان داغی نین ق ب)، شوّوَه قیراغی (۵۰ک گ ب ۲۱۰۰)، قوْچ گؤلو داغی (۵۰ک گ ب ۳۷۰۰)، قیبله داغی (۵۱ک گ ب =۲۳۷۵/ امیردیزه چایی داغین ب)، قافلانتی (۵۱ک گ ب ۲۵۲۱)، یئللی قایا(۵۲ک گ ب ۲۶۳۰)، اوْولیاء (۵۴ک گ ب ۲۶۵۰)، قالاجیق (۵۶ک گ ب ۱۸۴۳)، قیزیل داغ (۵۹ک گ ب ۲۳۰۳)، تَرْشْقوداغی (۶۰ک گ ب ۱۹۴۴)، شالاسار (۶۰ک گ ب ۲۰۶۳)، یئکه داغ (۶۴ک گ ب ۱۸۰۰)، قوُتو/ کوُتی (۶۵ک گ ب ۱۷۰۱/ بؤیوک چای داغین گ)، ۹-تبریزبؤلگه‌سینین داغلاری(گوّنبر): قیزیل‌قایا(۳۹ک-گ ۲۷۰۰/ گنبرچای‌داغین گ)، بؤرکوقایا (۴۰ک گ ب ۲۲۰۰)، پیشیکلی (۴۰ک گ ب ۲۷۴۱)، اوُلیان داغی (۴۳ک گ-۲۷۶۵)(قوْعُریان)[۵]؛ سوْیوقبولاق(۴۳ک گ ب ۲۰۹۸/ گوّنبر چای - داغین‌ق)، باهادیر داغی(وّنبر کندی نین یاخینیندا)[۶۶]؛ ۱۰- تبریز بؤلگه‌سینین داغلاری (میدان چای): ائینالی داغی/ عینالی داغی(تبریزین قوُزئینده‌دیر ۱۹۲۰)[۶۶]؛ گونئی (۱۲ک گ ب ۱۸۵۶/ کوّندورو و نمه‌تاوا کندلری نین ق)، داش کسَن (۲۳ک گ ۲۵۱۹)، بوُرج (۲۷ک گ د۲۵۵۳/ مهران چای داغین د)، خوُناوا (۲۸ک گ د۲۳۰۰)، سئیران داغ (۳۱ک گ د۲۶۳۱)، ائودره (۳۲ک گ ۲۷۴۷/ مهران چایی داغین د)، ناخیرداغی (۳۶ک گ د۳۰۰۰/ باخجادره سی چایی داغین ب/ بارالی چای داغین د)، یانیق داغ (۳۶ک گ د۳۰۵۱)، شیله‌سرداغی (۳۷ک گ د۳۱۱۰)، دمیرلی داغ (۳۸ک گ د۳۱۴۲)، شیْرشیْرداغی (۴۰ک گ د۳۲۳۶/ باخجادره سی چایی داغین ق)، قوُزئی (۷ک د-۱۷۹۱/ آرپا دره سی داغین قد)، ۱۱-تبریز-آذرشهر-تیمورلو بؤلگه‌سینین کندلری: ماماغان (۶۳۵۰) (قوْ:ممقان)؛ بودجه، توْرامین (قوْ:تیرامین)؛ شیخ آباد، گؤی گونبذ (۵۰) (قوْ:کبودگنبد)؛ قاراغیْل (۳۰۲)؛ تمیرلی/ تئیمورلو(۱۷۰۰)؛ خاسلی (۲۹۰) (قوْ: خاصلو)؛ شیْخ‌قالا/ ایْشیق قالا؛ سوْغان قیشلاق(قوْ:قیشلاق پیازی)؛ گؤوگان؛ ۱۲-تبریز-آذرشهر-شیرامین بؤلگه‌سینین کندلری: داشکسن (۱۶۰)؛ شیرامین (۱۴۴۰)؛ پیرچوْبان (۱۶۳)؛ خنه‌یه (۹۳۰)؛ سئلاو (۴۷۰)؛ آلوانا (۴۲۸) (قوْ:الوانق)؛ کوْوخالی (۱۲۰)؛ زینَتلی (۷۰)، ۱۳-تبریز-آذرشهر-قاضی‌جاهان بؤلگه‌سینین کندلری: قَتجاهان/ قتجه‌خان/ قاچاغان/ قاضی جاهان (۱۴۴۰)، آخیْرجان/ آخیجان/ اَخیجاهان (۷۷۹)؛ پوُلوسدره/ پوّسلودره(قوْ: فیروزسالار) (۸۰۰)؛ افخم آباد؛ خاندَمیر/ خانمیر (۴۴۰)؛ خله‌زَر (قَله‌زار/ غله زار)؛ یئیجه/ یئنگیجه (۱۲۱۰)؛ تاجینه قیشلاق/ تاجیْننی، دَستیری (قوْ:دستجرد)؛ ۱۴-تبریز-آذرشهر-قبله داغی بؤلگه‌سینین کندلری: خره‌جی (قاراچی) (۸۰) (قوْ:خراجو)؛ نادیللی/ نادیرلی/ نادرلو (۶۶۰)؛ کیلوانا/ کوّلوانا (۱۶۰) (قوْ:کلوانق)؛ قوْشقوْوان (۲۸) (قوْ:قوُشقوا)؛ تَرْشْقو (۶۲) (قوْ:ترش کوه)؛ دیناوا (۴۲۰) (قوْ:دین‌آباد)؛ هفته‌چشمه (۸۳۰)؛ امیرانگه (بوْش)، بابا قیشلاغی/ علی قیشلاغی (بوْش)، بادامیار/ ـقدمگاهی (۲۵۲)؛ آلاکوّزه/ امیردیزه~؛ گاواییْر/ (۱۳۰)(قوْ:گواهیر)؛ تاج‌الدین (۶۰)، کَبْدیل(۱۲۰) (قوْ:کابدول)؛ داش آلمالو (۴۱۷)؛ قیْرمیزی گؤل (۲۶۰)؛ سیْغاییْش (۲۸۰)؛ چیْراغیل (۵۲۰)؛ قاضی کندی/ قازیْ کندی (۱۲۰)، تندیرلی(بوْش)؛ ۱۵-تبریز-اوّسکو-باویل بؤلگه‌سینین کندلری:] اوّسکو ؛ باویل/آ-ی(۲۳۰۰)؛ کله‌جاه (۱۴۳۰)؛ بایرام(۹۶۵)؛ دیزه (۱۷۰) (قوْ: دیزج)؛ کؤوشن میرزارحیم؛ خسراخ/ خسرق؛ ۱۶-تبریز-اوّسکو-سهند بؤلگه‌سینین کندلری: ایسفنجان (۱۴۰۰)؛ کَهْنَمو/ کَهْنَمی (۱۱۵۱)؛ اسکندان (۹۱۴)؛ کندوان؛ سُلطان‌اسامه‌مقبره‌سی، آماغان/ آغماقان (۶۸۰) (قوْ:امقان)؛ آستاری/ آستارلی (۱۲۱۰) (قوْ:عَنصروُد)؛ ۱۷-تبریز-اوّسکو-قوُزئی شوْرقات بؤلگه‌سینین کندلری: شیخ حسن (۳۲۰)؛ قالاچا (۱۶۰)؛ اوُسپوس/ ایسپیس (۷۹) (قوْ:)؛ سعدبگ (۲۰)؛ یئنگی کندی؛ آخولُا (۴۲۵)؛ نوُقه‌دی (۵۱۰) (قوْ:نوجه‌ده)؛ ایسفَهلان (۱۶۵۰)؛ لایجان/ لاهیجان (۳۹۰)؛ سهند شهری؛ حیزوْشا (۱۶۰۰) (قوْ:خسروشهر)؛ تازاکند (۴۲۰)؛ بارانلی (۲۷۰)؛ ساتیْللی (۲۶۵) (قوْ:ساتَللو)؛ ۱۸-تبریز-اوّسکو-گونئی

شورْقات بؤلگه‌سینین کندلری: ایلْخیچی (*۳۵۰)؛ خاسلار/ خاسیْللی/ خَسیْللیْ (*۴۳۰) (قو:خاصه لو)؛ خاساوان (*۱۲۰) (قو:خاص آباد)؛ کوْتلر/ کوْردلر (*۳۰۰)، شئلَللی/شَلَل لی/شَلَللی (*۵۶)؛ بیَل/ بَگلی (*۶۵)؛ زئینال آغاج (*۲۸۰) (قو:زین الحاجلو)؛ ایرینجی (قو:ایرنچی)(بوْش)؛ مهدینلی (*۱۶۰)؛ مرجانلی؛ الآوا/ علی آباد، سرین دیزه (*۲۷۰)؛ قیشلاق (*۱۵۰)؛ حسن آوا؛ میلان (*۱۵۲۰)؛ خوْرخور (*۱۷۰)؛ عابباس آباد خانلیق؛ قاراتپه؛ ۱۹- تبریز-اوْسکو-گوْنبر بؤلگه‌سینین کندلری: گوْنبَر/ گوْنه‌وَر (*۸۳۰) (قو:گنبر)؛ کوْرده‌وار (*۷۰۰) (قو:کردآباد)؛ میجه‌ره‌شین/ مجارشین (*۸۳۰)؛ اوْچ‌تپه؛ اَربات (*۳۸۲) (قو:اربط)؛ دره کؤهول؛ آغجا کؤهول (*۳۵۴)؛ قالابَجَک(بوْش)؛ قندیللی؛ اَشیستان (*۴۱۸)؛ کَوَه‌دیل (*۲۶۰) kəvədil (قو:کوهدل)؛ ۲۰-تبریز-مرکزی-آجی چای بؤلگه‌سینین کندلری: اؤیلو/ اؤولو؛ آلوار/ آ-ی؛ خوْجادیزه (قو:خواجه‌دیزج)؛ مایان/ آ-ی (*۱۹۴۰)؛ کوْجووار (*۱۴۲۰) (قو:کجاآباد)؛ باغ معروف (*۳۵۳)، قیزیلدیزه (*۲۹۰)؛ ۲۱-تبریز-مرکزی-ایسپیران بؤلگه‌سینین کندلری: آناخاتوُن (*۲۷۸)؛ بابا باغی (*۵)؛ گورکچر(بوْش)، شیرینجه؛ نوروزآباد، داش ایْسپیران (*۷۷۰) (قو:سفیدان‌عتیق)؛ یئنگی ایسپیران (*۱۲۱۳) (قو:سفیدان جدید)؛ آغاج‌آغا/ آغاج‌اوغلو (*۱۸۳)؛ آغداش (*۱۷۸)؛ اوُلو (*۱۱۱)؛ کوْردکندی؛ کَنْزه‌نه (*۳۳۰)؛ گوْمانا/ آ-ی (*۱۸۰) (قو:کمند)؛ گوْلزار؛ گوْللوجه؛ نصرت آباد/ قاراقوزئی؛ گؤی بولاق/ آ-ی؛ مشیر آباد، چرشنبه؛ ۲۲-تبریز-مرکزی-جزیره بؤلگه‌سینین کندلری: گمیچی (*۷۹۰)؛ آغ گوْنبذ (بندر) (*۶۲۶)؛ سارای (*۷۵۰) (قو: سرای ده)؛ خارالی(قو:بهرام آباد)؛ قیْپچاق (*۵۵۰)؛ تیمورلو (*۳۳۰)، بوُرچالی (*۵۰۰)؛ ۲۳-تبریز-مرکزی-سردصحرا بؤلگه‌سینین کندلری: راواسان؛ سردَری؛ فخرآباد (*۱۱)، آخماقایا (*۹۸۵)؛ خیْلیجان (* ۳۳۰۰)؛ ورهنه(*۱۶۰)(قو:وَرَنَق)؛ اَسینجان (*۵۸۹)؛ کوْرجان (*۱۶۰)(قو:کرجان)، اَنَرجان (*۵۲۰)؛ هئزه-بوْران (*۳۰۰)؛ زینجانا/ زینجَناب (*۱۳۰)؛ لاله/ مزارع لاله (*۱۱۰۰)، ۲۴-تبریز-مرکزی-میدان چای بؤلگه‌سینین کندلری: توُیقون؛ گاوار/ کاوار (*۱۲۲)؛ مَلیککان (*۳۲۰) (قو:ملک کیان)؛ آرپادره‌سی (*۱۸۳)؛ باریْنج (*۳۶۱۳)؛ کَرْگه (*۵۵۰) (قو:کرگج)؛ پَتاوا (*۳۷۰) (قو:فتح آباد)؛ کوْندورو (*۸۵۰) (قو:کندرود)؛ نمه‌تاوا (*۷۰۰) (قو: نعمت آباد)؛ بایاغیب/ باغ‌یعقوب (*۱۰۰)؛ شاهگؤلو (*۵۳۰) (قو:شاه‌گلی)؛ باسمینج/ باسمیش؛ جانقوُر (*۳۱۰)؛ حاج آبدال؛ لیلی خانی دیزه‌سی (*۷۴۰) (قو:دیزج لیلی خوانی)؛ زرهنه (*۷۵۰) (قو:زرنق)؛ شالوارجیق/ شادآبادعلیا (*۳۹۰۰)؛ پینه‌شالوار/ شادآبادمشایخ (*۱۲۳۰)؛ چاوان (*۵۱۰)؛ هئربی/ هئروی (*۱۲۵۰)؛ بئره (قو:بیرق)؛ لیقوان/ لوْوان؛ ایسپاراخون (قو:سفیده خوان)؛ ۲۵-تبریز بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰ *) : امَند (۴۰ک‌گد *۱۰۴۰)، امیرآباد (۳۰ک‌ق *۲۷)، خواجه (۲۵ک‌د *۱۵۰۰)، دیزج ور (۳۱ک‌ق‌د *۴۳)، شاهسون (۳۹ک‌ق‌ب *۱۵۰)، قالالار (۱۷ک‌ق‌د *۲۴۰)، قیزیلجا میدان (۲۲ک‌د *۳۶۰)، کندوان، ۲۶-تبریز-اوْسکو بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰ *) : آلاندوْز (قو:اَلقَلَندیس)(۲۰ک‌ق/ تو)؛ خسرق (۲ک‌ب *۱۰۰)، فسَقندیس (۲ک‌گد *۱۱۳۰)، قره تپه (۱۷ک‌ب *۱۲۰)، قندیللو (۱۴ک‌گ *۳۳۰)، کندجان (۱۵ک‌گد *۷۲۰)، میران (۲۵ک‌ب *۱۲۵)، میرجانی (۲۰ک‌ب *۱۵۰×)، اوْچ تپه (۲۰ک‌گ *۳۵۷)، لواسان (رواسان)، (۱۶ک‌ق‌د *۲۶۰)، ۲۷-تبریز-آذرشهر بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ایلی ۱۳۲۰*) : باراز، چروه‌ری/ چاربروُد (۲۱ک‌گد *۴۰۰)، چینار (۲۴ک‌گد *۵۴۰)، دستجرد (۷ک‌ب *۸۸۰)، دیزج آقاحسن (آذر شهر ۳ک‌ق‌ب *۷۵)، دیزج چراغ (۷ک‌ق‌ب *۱۸۰)، غله زار (۳ک‌ب *۱۴۳)، قیشلاق خارابا (۸ک‌گد بوْش کند)، قیشلاق قلعه (۱۰ک‌ب *۸۰)، کوْخانلو (کوْخالو)، (اوُجان ۲۴ک‌گد *۲۹۰)، گنج آباد (۹ک‌ب *قونشو کندلرین اکین یئرلری)، امیردیزج (۱۳ک‌گد *۶۰۸)،

تبریزخاتون..təbrizxatun [اؤزل‌آد] دیواندره ده داغ آدی.

تبریزیک..təbrizək [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا و ماهنشان دا کند آدی.

تبریزلی‌پرتوی..pərtovi təbrizli [یازار] هـ۹جوقرن دن قاباق یاشاماغی سانیلیر، بوُ قادین دان بعضی توْرکجه شعرلر قالیبدیر[۵۲].

تبریزلی‌علی..əli təbrizli [یازار] (ش ۱۳۰۵-۱۳۷۶) تبریزلی‌شاعردیر.

تبریزلی‌کلبعلی..kəlbəli təbrizli [یازار] م۱۶جی عصرین شاعرلر-یندندیر[۲۸].

تبریک..təbrik [آد، عربجه] قوتلاما، گؤز آیدین‌لیغی وئرمه و دئمک (فا:ـ).

təbrik..təbrik [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

təbəssüm..تبسّم [آد، عربجه] گولومسه‌مه (فا:تبسّم).

təbşir..تبشیر [آد، عربجه] موژده‌له‌مه (فا:~).

təbsirə..تبصره [آد، عربجه] آیدینلاتما، بیر یاسا مادّه سینه آچیقلیق گتیرمه (فا:~).

təbə..تبع [ظرف، عربجه] بوُ ساياقلا، اوُیاراق (فا:تبع). followers

təbəə..تبَعه [آد، عربجه] باغیملی، تابع اولان (بیر دؤولَته و-) (فا:~).

təbəiyət..تبعیت [آد، عربجه] اوُیما، باغلی‌لیق، باغلی اولما (فا:تبعیت).

təbid..تبعید [آد، عربجه] سؤرگون ائتمه، بیر یئردن اوُزاق لاشدیرما.

təbiz..تبعیض [آد، عربجه] بیرینی آیریلارینا نسبت اؤستون توُتما.

təbəlvür..تبلور [آد] بولورلانما(فا:تبلور). crystallization

təbliğ..تبلیغ [آد، عربجه] یاییمجیلیق ائتمه، بیلدیرمه، پروپاقاندا و رئکلام یاپما (فا:~). propagandism

təbliğat..تبلیغات [آد، عربجه] یاییمجیلیق، بیلدیرمه، پروپاقاندا، رئکلام (فا:~). propagandism

təbliğatçı..تبلیغاتچی [آد، عربجه+ترکجه] یاییمجی، بیلدیریجی، پروپاقاندا‌چی، رئکلامچی (فا:~). propagandist

təbliğat aparmaq..تبلیغات آپارماق [تاثیرلی‌ائیلم] تبلیغ ائله‌مک.

təbənə..تبه‌نه [آد] بؤیوک ایینه (فا:چوالدوز). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تمن› دیواندا تم سؤزو ایکی شئیی بیربیرینه وصل ائله‌ین وسیله اوچون ایشله‌نیب و تمن (وصل ائدن) کلمه سی بو سؤزون کؤکودور[۶]، تمه نه› تبه نه}.

təbil..تبیل [آد] ایری ناغارا، داوول، طبیل (فا:طبل). {اسکی تورکجه ده داوول شکلینده ایشله‌نیب ودؤیمک سؤزو بونون کؤکودور چونکو بو آلت دؤیه‌رک چالینیر}.

təbəyyün..تبیّن [آد، عربجه] بللی اولما (فا:تبین).

təptəzə..تپ‌تزه [صفت] تاپ‌تازا: لاپ تزه، هئچ ایشلنمه میش، یئنی.

təpcək..تپجک [آد] ۱-توفنگین‌دؤشه دیره‌نن بؤلومو، دیبجک (فا:قنداق تفنگ). ۲-توپراغی بئل‌له دؤیَجله ییب برکیتمه. ۳-بئلین آیاق قویولان و تپیک ووُرولان یئری، تپه‌جک (فا:جاپایی بیل).

təpciklənmək..تپجیک لنمک [تاثیرسیزائیلم] بئل‌له توپراق بئللنمک.

təpciklәmək..تپجیک‌له‌مک [تاثیرلی‌ائیلم] بئل‌له توپراغی بئلله‌مک.

təpçevir..تپ‌چئویر [آد، ظرف] توپراغی بئلله ویا سؤره‌رک تپجک‌له ییب چئویرمه اصولو.

təpçimək..تپچیمک [تاثیرلی‌ائیلم] پارچانی اؤز اؤزه قویوب قیراغینی تیکمک، گؤزه‌مک، پارچانین قیراغینی کؤبه‌له‌مک، زیگزاگ گئتمک (فا:دوختن).

təpdirmək..تپدیرمک [ائتدیرگن ائیلم] تپمک ایشینی گؤردورمک (فا:فس تپاندن).

təpər..تپر [آد، تپمک+ار] غیرت، ناموس، باجاریق " آدی وارمیش تپَری یوخموش ".

təpərsiz..تپرسیز [صفت] غیرت‌سیز.

təpərlənmək..تپرلنمک [تاثیرسیزائیلم] غیرتلنمک، غیرت گؤسترمک (فا:غیرتی شدن).

təpərli..تپرلی [صفت] غیرت‌لی، ناموسلو، باجاریق‌لی (فا:غیرتی).

təpzəmək..تپزه‌مک [س] تپسه‌مک: چکه‌مه‌مک، حسد ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

təpsərmək..تپسرمک [س، دده] اوُچوق لاماق، قابارماق (فا:تاول زدن).

təpsəmək..تپسه‌مک [س] تپزه‌مک: چکه‌مه‌مک، حسد ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

təpsi..تپسی [آد] فینجان بارداق کیمی شئیلری داشیمایا یارایان دایاز وگئنیش قاب[۲] (فا:سینی).

təpəq oyunu..تپَق اوْیونو [آد] صفویه زامانی آتلا اوْخ آتاراق اوْینانان اوْیون.

təpgi..تپگی [آد] آکسیون، هرهانسی بیرتاثیره جاواب اولان ترپه‌نیش ویا سؤز، عکس العمل (فا:واکنش). reaction

təpgisəl..تپگی‌سل [صفت] تپگی ایله ایلگی‌لی، عکس العملی.

təpgisiz..تپگی‌سیز [صفت] تپگی‌سی اولمایان، عکس العمل سیز.

təpgili..تپگی‌لی [آد] تپگی‌لی اولان، آکسیوْن لو.

təpgili uçaq..تپگی‌لی اوُچاق [آد] تپگی‌لی موتورلارلا چالیشان.

təpgimək..تپگیمک [تاثیرلی‌ائیلم] بیرجیسم تاثیر آلدیغی شئیه قارشی تاثیرده اولماق (فا:عکس العمل نشان دادن).

təpgin..تپگین [صفت] تپگی‌و تپگیمه ایله ایلگی‌لی(فا:عکس العملی).

təpginlik..تپگین‌لیک [آد] تپگی گؤسترمه باشاری سی.

təpəl..تپَل [آد، دده] قاشقا، آلنی‌نین توّکلری آغ اولان (آت).

təplək..تپلک [آد] بالاجا تبیل، کیچیک داوُل{باخ: داووُل، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

təpmək..تپمک [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اؤزه‌رینه باساراق سیخیشدیرماق، ایته-له‌مک، بیرشئیی‌باشقا بیرشئی ایچه‌ریسینه یئرلشدیرمک، دؤرتمک، گوجله دولدورماق و باسماق. ۲-تپیک‌له‌مک. ۳-بئل ایله بئل‌له‌مک

(فا:تپاندن). to stuff {سومرجه ‹دؤب›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: دؤیمک، ووُرماق، زورلا بیر شئیی بیر یئره سوخماق؛ بو کلمه بیرسیرا سؤزلرین کؤکو سایبلیر: تپیلمک، تپیشمک، ترپشمک (تپرَشمک)، ترپتمک (تپرَتمک)، دئپرم (تپرم)، تپکیمک، تپکی، تپَرلی، تپه‌جک، تاپانچا، تپچیمک، تپیک› چپیک، تابان›دابان؛ فارسجادا ایشله‌نن سؤزلر: تپیا (تپیا› تپیاق)، تپیدن، تپاندن، تپش، دبّه (تپمه› تپّه› دبّه: (دبّه سو قابی معناسیندا تپیله جک شئی دئمکدیر و دبّه‌له‌مک معناسیندا بهانه‌ائده‌رک‌بیر آنلاشمانی‌فسخ‌ائتمه گه-چالیشماق و بیرینی تپیک‌له‌مک معناسیندادیر[۶]؛ بو کلمه سومئرلره-کیمی اوُزانیر و او زامان کرپیچ اوستونده یازانلارا تپیر دئییلیردی چونکی یازیچی میخ کیمی وسیله‌نی کرپیچ اوستونه تپه‌رک یازی یازیردی، سونرالار تپیر کلمه‌سی عربجه‌یه گئچه‌رک دبیر شکلینده ایشلنمه‌گه باشلاییب، دهخدا سؤزلوگونه باخارساق فارسجادا ایشله‌نن دیبا (دیباج، دیباچه) کیمی سؤزلر تپمک سؤزوندن آلیناراق بیر شئیین اوّستونه سالینان ناخیشا دئییلیر}.

tepmə..تپمه [آد] ۱-توفنگین ویا توْپون و اوْدلو سلاح‌لارین اوْدلانان زامان گئریه ووُرماسی. ۲-تپیتمه (فا:عکس العمل).

təpə..تپه [آد] ۱-بالاجا داغ، یوکسک‌لیگی آز اوْلان داغ (فا:تپّه) hill ۲-بیرشئیین اوّست بؤلوّمو، دوْروق. head ۳-یئغین، کؤتله، قالاق، تایا (فا:کلّه). {گؤ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹توّپو، تؤپو، تپه›؛ بو کلمه توْپ/ توْپوز/ توْپوق سؤزلریله ایلگیلیدیر، توْپ کلمه‌سی شیشگین و کوْمالانمیش شئی اوچون سؤیله‌نیر؛ بو سؤزله ایلگی‌لی اولاراق اینگیلیزجه ده و یونانجادا topo کلمه‌سی ایشله‌نیر}.

təpə-..-..تپه [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اوْلار).

Təpə aşağı..تپه آشاغی [آد] باش آشاغی.

təpəcək..تپه جک [آد] ۱-تیخاج (فا:چوب پنبه). ۲-توستو و اوْدو یاتیشدیرماق اوچون توستو بوروسونا ویا تندیره قویولان پارچادان دوزلمیش تیخاج.

təpəcik..تپه جیک [آد] کیچیک تپه (فا:تپه کوچک).

təpədən baxmaq..تپه‌دن باخماق [تاثیرسیزائیلم] کؤچومسه‌مک.

təpədən dırnağa..تپه‌دن دیرناغا [ظرف] تپه‌دن دیرناغا قدر : هرکس، هرشئی.

təpədən dırnağa qədər..تپه‌دن دیرناغا قدَر [ظرف] تپه‌دن دیرناغا قدر : هرکس، هرشئی.

təpəsiz..تپه‌سیز [صفت] تپه‌سی اوْلمایان.

təpə qalası..تپه‌قالاسی [اؤزل‌آد] باخ: ابهر.

təpəgən..تپه‌گن [صفت] چؤخ تپیکله ین، گؤج ایله ایره‌لی سؤرن.

təpəgöz..تپه‌گؤز [آد] قابیق‌لی کیچیک بیر آرا قوناقچی بؤجک cyclops strennus ۲-گؤزلری ساچلارینا چوخ یاخین اوْلان آدام. ۳-دده قورقود بوْی‌لارینداً بیر هیولا آدی.

təpəgözlər..تپه گؤزلر [آد، دیرگی] سوْلوجان کیمی‌لری ایچینه آلان آرا قوْناقچی‌لار قروپو.

təpənək..تپه‌نک [آد، باخ:تپه‌نه] تپه‌نه‌دن بؤیوک ایینه (فا:سوزن بزرگ).

təpəsi üstə gəlmək..تپه‌سی اوّسته گلمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-باش آشاغی گلمک، یئخیلماق. ۲-یالوارا یالوارا گلمک.

təpələtmək..تپه‌له‌تمک [ائتدیرگن ائیلم] تپه‌له‌مک ایشینی گؤردورمک.

təpələnmək..تپه‌له‌نمک [بلسیز ائیلم] تپه کیمی بیریئره ییغیلماق.

təpələmək..تپه‌له‌مک [تاثیرلی‌ائیلم] بیر یئره ییغماق، کوْمالاماق (فا:کپه کردن).

təpəli..تپه‌لی [صفت] ۱-باشیندا ککیل کیمی بیر شئیی اوْلان (قوُ-). ۲-تپه‌سی اوْلان. ۳-شاهسون ائلی بوْیلارینداً[۳،۱۰۸].

təpəli ağ baba..تپه‌لی آغ بابا [آد، دیرگی] قوْندور.

təpəli ördək..تپه‌لی‌اؤردک [آد، دیرگی] بیر نوْع دالیجی اؤردک.

təpəli bülbül..تپه‌لی‌بوّلبول [آد، دیرگی] تپه‌سی توّکلو بیر بولبول.

təpəli tarlaquşu..تپه‌لی‌تارلاقوشو [آد، دیرگی] تپه‌لی اوُزون قویروقلو و آت تسلری آراسیندا بسله‌نن تارلا قوشو.

təpəli toyqaq..تپه‌لی‌توْیقاق [آد، دیرگی] تپه‌لی تارلاقوشو.

təpəli toyuq..تپه‌لی‌تویوق [آد، دیرگی] آغاجا دیرمانان‌وگوّنئی آمریکادا یاشایان بیرقوش‌نوْعو(فا:نوعی‌پرنده) opisthcocomus hoazin

təpəli xoruz..تپه‌لی‌خوروز [آد، دیرگی] ایبیگی یئکه خوْروز.

təpəli dalqıc..تپه‌لی‌دالقیج [آد، دیرگی] دالقیج قوشلاریندان، باشیندا تپه کیمی توّکو اوْلان، قمیشلی گؤللرده‌یاشایان‌بیرقوش podiceps cristatus

təpəli dəvə quşu..تپه‌لی‌دوه‌قوشو [آد، دیرگی] دوه قوشلاریندان بیر نوْع.

təpəli köstəbək..تپه‌لی‌کؤستهبک [آد، دیرگی] بیرنوْع کؤستهبک سیچانی.

təpəlik..تپه‌لیک [آد] ۱-تپه‌سی‌چوخ‌اوْلان‌یئر(فا:تپه ماهور). hills and high grounds ۲-قادینلارین یارارلاندیقلاری بزکلی و قوْتازلی باشلیق، بؤرک چئوره‌سینه باغلانان ساریق.

تپی..təpi [آد] ۱-ایچ تپی، بیر ایشی گؤرمگه ایچده اولان گؤجلو ایستک (فا:نیروی درونی). ۲-(آ) بوکان دا کند آدی.

تپیتمک..təpitmək [باخ: تپمک، ل] اود اؤزه رینده ویاگؤن قاباغیندا قورُوتماق (فا:روی چیز داغ خشک کردن).

تپیتمه..təpitmə [آد] ۱-قوروُتما، تپیتمک ایشی. ۲-یاخی، بدنین یارا و یا سینیق یئرلرینه قویولان یاغلی ایستی خمیرپارچاسی. ۳-آزاجیق قورودولموش و دوغرانمیش خمیر تیکه‌لری.

تپیر..təpir [آد] ۱-تاخیل آریتماق اؤچون ایشله‌نن الک ۲-(سوُمرجه)دبیر سؤزوُنون‌اسکی‌شکلی(فا:دبیر) {باخ:تپمک}.

تپیرله‌مک..təpirləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تاخیل‘ین داشینی اله‌مک.

تپیش..təpiş [آد] تپمک ایشی ویا بیچیمی.

تپیشدیرمک..təpişdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تپیب دولدورماق، باساراق حالدا تپمک ۲-(مج)آج گؤزله یئمک و ایچَری اؤتورمک.

تپیشمک..təpişmək [قا] بیربیرینی تپمک، بیربیرینی باساراق بیر یئره گیرمک (فا:باهم تپاندن).

تپیک..təpik [آد] ۱-آیاقلا ووُروش (فا:لگد). kick، tiptoe ۲-مراغا، اوُرمیه ده کند آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، تپمک+یک}.

تپیک‌آتان..təpik atan [صفت] چوخ تپیک آتان حئیوان، شیلّاق آتان.

تپیک‌آتماق..təpik atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آیاقلا ووُرماق.

تپیک‌تپیگه وئرمک..təpik təpiyə vermək [قا] بیربیرینی تپیکله ووُرماق، تپیک‌لشمک (فا:بهم لگد انداختن).

تپیک‌لشمک..təpikləşmək [قا] بیربیرینی تپیکله ووُرماق، تپیک‌له‌مک (فا:بهم لگد انداختن).

تپیک‌لنمک..təpiklənmək [بلسیز ائیلم] ۱-تپیک‌له ووُرولماق. ۲-(حئیوان و آیاقلا ایشله‌نن چرخلی آراج‌لار) یئهین لتمک اوچون تپیک ووُرولماق (فا:ف م لگد انداختن).

تپیکله‌مک..təpikləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تپیک‌له ووُرماق (فا:لگد زدن).

تپیگه‌قالخماق..təpiyə qalxmaq [تاثیرسیزائیلم] هرایکی آیاق‌لا تپیک-ووُرماق، تپیک‌له‌مک، تپیک آتماق.

تپیلمک..təpilmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیریئره زوُرلا ویا بیردن بیره گیرمک، سوُخولماق. ۲-(بل) بیر شئی زوُرلا توُربایا و بیر یئره باسیلماق (فا:چپیدن). to crowd into ۳- بئل لنمک، توپراق بئل‌له‌نیب یومشانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

تپیمک..təpimək [تاثیرسیزائیلم] قوُروماق، قوپ قورو اولماق، سویو چکیلمک (فا:خشک شدن).

تپیندیرمک..təpindirmək [اتّدیرگن ائیلم] تپینمه‌سینه یول آچماق.

تپینگی..təpingi [آد] یهرآلتی، حئیوانین بئلینی ایجیتمه مک اؤچون کئچه ایله دولدورولموش یهر آلتی دؤشکجه سی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

تپینمک..təpinmək [تاثیرلی‌ائیلم] آجیق لانماق، ، هده قورخو گلمک.

تپینیش..təpiniş [آد] تپینمک ایشی ویا بیچیمی.

تته‌ریز..tətəriz [آد] قلیته‌سیز و نامرغوب‌اوُندان‌پیشیریلن‌چؤرک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تَترؤ›: هر شئیین ترسینه دؤنوشو، ‹تترؤلمک›:ترس‌اولماق}.

تتیر..tətir [آد] جویزین یاشیل قابیغی ویاپراغی[۲].

تتیز..tətiz [باخ: تتیک] تیتیز، واسواس آدام (فا:وسواس).

تتیش..tətiş [اؤزل‌آد] تئتیش: ایدیل‌بولغارلاری‌نین قورُدوقلاری-بیرشهر[۵٤].

تتیک..tətik [آد] ۱-اودلو سلاح‌لاردا اودلاماق اؤچون اولان و چکیلن کیچیک وسیله (فا:ماشه). ۲-یئهین ترپه‌شن و حرکت ائدن، اویانیق، دقّت‌لی داوراناں، نازیک {ت: اوسلو، عاغیللی؛ بو کلمه تئمک› دئمک سؤزوندن آلینیب، تئمک‌سؤزونون بیر معناسی بیرینین اؤزونه دورماق دئمکدیر، بو فعلدن ”تئمک ‹تئتمک› تئتیک“ سؤزو اوسلو و بیلیجی معناسیندا گلیب، همچینین قیپچاق‌جادا اوسلو معناسیندان علاوه کلید معناسیندا گلیب (مفهومو اوْ کیلیدین سرّینی فقط دوزلده‌نی بیلیر شکلینده‌دیر[۵])بو مفهوم بالاجا دَییشیمله توفنگ ماشاسی معناسیندا گلیبدیر؛ البته چابوق معناسیدا توفنگ ماشاسی‌نین یئهین حرکتی‌نی آندیریر}.

تتیک دورماق..tətik durmaq [تاثیرسیزائیلم] حاضر و اویانیق دورماق.

تتیک ده بکله‌مک(اولماق)..tətikdə bəkələmək (olmaq) [تاثیرسیزائیلم] هر آن اویانیق اولماق.

تتیکچی..tətikçi [آد] کیرالیق قاتیل. {ایی نشانجی اولماغی اوچون بوجور ایش بو آدلا معروف اولوب}.

تتیکچیلیک..tətikçilik [آد] کیرالیق قاتل‌لیک، تتیکچی‌نین ایشی.

تتیکلشمک..tətikləşmək [تاثیرسیزائیلم] تتیک وضعیته گلمک، اویانیق لاشماق.

تتیکلیک..tətiklik [آد] تتیک اولما وضعیتی، اویانیق لیق.

تتیگینی پوزماماق..tətiyini pozmamaq [تاثیرسیزائیلم] سویوق قانلی‌لیغینی پوزماماق.

تثبیت..təsbit [آد، عربجه] ثابت ائتمه، یئرینی برکیتمه (فا:~).

تثلیث..təslis [آد، عربجه] اؤچله‌مه (فا:~).

تثنیه..təsniyə [آد، عربجه] اایکی‌له‌مه (فا:~).

tüccar.. [آد، عربجه] ۱-تجارت ایشینه باخانلار، تاجرلر (فا:~). merchants ۲-تصدیق ائتمه، قبول ائتمه.

ticarət.. [آد، عربجه] آلیم ساتیم، آلقی ساتقی، آلوئر، آلیم ساتیم ایشلری (فا:~). commerce

ticarətçi.. [آد] آل وئرچی، تاجر.

ticarətxana.. [آد] آل وئر یئری (فا:تجارتخانه). commercial

təcanüs.. [آد، عربجه] بیرجنسدن اولما (فا:~) homogenety

təcavüz.. [آد، عربجه] سالدیری، سالدیرما، (فا:~).

təcavüzkar.. [آد، ع+فا] سالدیریجی، سالدیران (فا:تجاوزکار).

təcahül.. [آد، عربجه] بیلمزلیکدن گلمه.

təcəddüd.. [آد، عربجه] یئنی لیک، یئنی لشمه (فا:~).

təcdid.. [آد، عربجه] یئنی له‌مه، تازالاما (فا:~).

təcdidi.. [صفت] تجدید اولموش (فا:~). revisional

təcərübə.. [آد، عربجه] دئنه‌مه، سیناما، گؤرگو، دئنی (فا:~).

təcərrüd.. [آد، عربجه] سوْیوتلانما، یالنیزلیق singleness

təcərmək.. [آد] بئجرمک[۱۲۹]. {دَیرسؤزوندن:دَیَرمک}.

təcərə.. [اؤزل‌آد] اردبیل، رزن، میانا، آستانا، ساوه-نوبران، مراغا دا کند آدی {باخ: تجرمک: بئجرمه و بسلنمه یئری}.

təcrid.. [آد] آییرد ائتمه، ایزولاسیون، تک‌له‌مه (فا:~).

təcəzzi.. [آد، عربجه] آیریلما، پارچالارا بؤلونمه (فا:~).

təcziyə.. [آد، عربجه] آییرما، پارچالارا بؤلمه (فا:~).

təcziə və təhlil.. [آد] اراشدیریب چؤزوملمه (فا:~). ananlysis

təcəssüs.. [آد، عربجه] آراشدیرما، آختارما، آختاریش (فا:~).

təcəssüm.. [آد، عربجه] بیر شئین مادّی و جسمانی افاده‌سی و تظاهرو، جانلاندیرما و جیسیم لندیرمه (فا:~).

təcəlli.. [آد، عربجه] اوْرتایا چیخما، گؤرکملیک (فا:~).

təclil.. [آد، عربجه] عزیزله‌مه و سایین لاما (فا:~).

təcəmmü.. [آد، عربجه] توپلانما، یئغیلما، بیریکمه، (فا:~).

təcəmmül.. [آد، عربجه] بزه‌مه، سوْس‌له، زینت وئرمه (فا:~).

təcənnün.. [آد، عربجه] چیلدیرما، دلیرمه (فا:~).

təcnis.. [آد، عربجه] جِناس، بوُ کلمه بیر جنسده اولماغی آنلاتیر و آذربایجان تؤرکجه سینده بو نوع قوْشقودا معناجا آیری و ظاهری بنزر کلمه‌لردن استفاده اولونور و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیر، اؤرنک: ساری عاشق: من عاشق بوداغیلن (داغ تپه). گول سینمیش بوداغیلن (آغاج بوداغی). سنه یاخشی دئمزلر. من اؤلسم بو داغیلن (حسرت‌داغی)[۷۳،۷۴].(فا:شعر تجنیس).

təcvid.. [آد، عربجه] اوْخونوش، قُران اوْخوما طرزی (فا:~).

təcviz.. [آد، عربجه] مناسب گؤرمه، بیرایشین گؤرؤلمه سینی اوُیقون بیلمه (فا:~).

təchiz.. [آد، عربجه] دونْاتما، دونْاتیم، حاضرلاما (فا:~).

təchizat.. [آد، عربجه] دونْاتی، دونْاتمایا یارایان شئی‌لر (فا:~).

təcirlu.. [اؤزل‌آد] م۱تاجرلو: ٦جی یؤزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدرتؤرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

təhafüz.. [آد، عربجه] بارینما، قورونما (فا:~).

təhbib.. [آد، عربجه] یولداشلیق ائتمه (فا:~).

təht.. [آد، عربجه] آلْت، آشاغی" حاکمیت‌تحتینده"(فا:~).

təht.. [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

təhtülləfzi tərcümə.. [آد] کلمه کلمه چئویرمه (فا:ترجمه تحت الفظی). a literal translation

təhəccür.. [آد، عربجه] داشلاشما، داشا دؤنمه (فا:~).

təhcir.. [آد، عربجه] آیلا باغلاما، هاله شکلینه گلمه.

təhəddüb.. [آد، عربجه] چیخیق‌لیق (فا:~).

təhdid.. [آد، عربجه] حدّ و سینیرینی بللی ائتمه (فا:~).

təhrir.. [آد، عربجه] یازما، قلمه آلما (فا:~).

təhrir heyəti.. [آد] یازی قوُرولو (فا:~).

təhriri.. [صفت، عربجه] یازیلی، یازیلمیش (فا:~).

təhris.. [آد، عربجه] حریص ائتمه (فا:~).

təhrif.. [آد، عربجه] دَییشدیریب پوْزما، بیر سؤزون ویا ایشین افاده فرقلرینی دَییشدیرمکله معنا و ماهیتی‌نی پوْزما و یانلیش شکله سالما.

təhrik.. [آد، عربجه] ۱-حرکته گئچیرمه. ۲-قیشقیرتما. ۳-جنسل دوُیقولارین آرتیرما (فا:~). exciting

təhrim.. [آد] بایکوْت ائتمه (فا:~). prohibition

təhsin.. [آد، عربجه] آلقیش لاما، بَیه‌نیب تعریف‌له‌مه (فا:~).

təhşiyə.. [آد، عربجه] حاشیه یازما (فا:~).

təhəssün.. [آد، عربجه] قورونماق و یا اعتراض اوْچون بیر یئره سیغینما (فا:~). taking refuge

təhsil.. [آد، عربجه] ۱-توپلاما، آلما. ۲-اؤیره‌نیم، اؤیرنمه، اوْخوما (فا:تحصیل).

təhsilat..تحصیلات [آد، عربجه] ١-آلینمالار، وئرگی عنوانیندا آلینان شئی‌لر. ٢-اؤیره‌نیم، اوخوما بلگه‌لری و آشاماالاری (فا:~).

təhsildar..تحصیلدار [آد] وئرگی توْپلایان (فا:~). tax collector

töhfə..تُحفه [آد، عربجه] باغیش، هدیه، ارمغان، پای (فا:~).

təhəqqüq..تحقُّق [آد، عربجه] گرچک لشمه (فا:~).

təhqir..تحقیر [آد، عربجه] آشاغی لاما، کیچیتمه، آلچاق سایما (فا:~).

təhqiq..تحقیق [آد، عربجه] سوروشدورما، آراشدیرما (فا:~).

təhqiqat..تحقیقات [آد، عربجه] آراشدیرمالار، یوْخلامالار (فا:~).

təhqiqatçı..تحقیقاتچی [آد] آراشدیرماجی، یوْخلاماجی (فا:~).

təhəkküm..تحکّم [آد، عربجه] باسقی لاما، زوْربالیق، حکم‌ائتمه(فا:~)

təhəkkümlü..تحکّملو [صفت] باسقی لی.

təhkim..تحکیم [آد، عربجه] ساغلام لاشدیرما، برکیتمه، برکیمه (فا:~).

təhkimat..تحکیمات [آد، عربجه] دوشمن اؤنونده مختلف اؤنلمه گرک‌لری‌نین آدی (فا:~).

təhkiyə..تحکیه [آد، عربجه] بدیعی اثرین تصویر و مُکالمه دن فرقلی اوْلان حرکت، ایش و حادثه حاقیندا ایضاح دان عبارت حصّه‌سی[1] (فا:~).

təhlif..تحلیف [آد، عربجه] آند ایچدیرمه، یمین ائتدیرمه (فا:~).

təhlil..تحلیل [آد، عربجه] چؤزوم‌لمه، آنالیز (فا:~).

təhlili..تحلیلی [آد، عربجه] چؤزوملمه‌لی، آنالیتیکال (فا:~).

təhəmmül..تحمُّل [آد، عربجه] دایانما، دؤزوم، دایانیش، دایانیم(فا:~

təhmiq..تحمیق [آد، عربجه] احمق سایما (فا:~).

təhmil..تحمیل [آد، عربجه] یوکلمه، زورلا گؤرَولندیرمه (فا:~).

təhəvvül..تحوُّل [آد، عربجه] دؤنوشوم، دییشمه، دَییشکن‌لیک(فا:~)

təhvil..تحویل [آد، عربجه] ١-تاپشیرما delivery٢-دَییشدیرمه(فا:~)

təhuyldar..تحویلدار [آد] تحویل آلان (فا:~). cashier

təxt..تخت [آد، فا] ١-اوتورما و یاتماغا یارایان شئی ٢- throne (مج)شاهلارین اوْتوردوغو یئر و مقام (فا:~).

təxt..تخْت [اؤزل‌آد] سوُلدوز، زنجان‌دا داغ آدی، ماکی(~روان)، آوج (~یایلاق)، هشتَری ده کند آدی.باخ: تیکان‌تپه.

təxtə..تخته [باخ] ١-تاختا. board ٢-ماهنشاندا(~یورد) کند آدی.

təxtəoturma..تخته‌اوْتورما [آد] جلوس accession tothethrone

təxtəçilər..تخته‌چیلر [اؤزل‌آد] باخ: تاختاچی، بیرعلوی تورک بوْیو[136].

təxtəçıxma..تخته‌چیخما [آد] جلوس accession tothethrone

təxtə selayı..تخته‌سه‌لایی [آد] قاپی دوزتمه‌یه یارارلی اؤچ لایلی بیر نوع تخته (فا:~). plywood

təxtə nərd..تخته‌نرد [آد] بیر نوع اوْیون آدی (فا:~). backgammon

təxərrüş..تخرُّش [آد، عربجه] قیجیق لانما، قاشینما (فا:~).

təxrib..تخریب [آد، عربجه] ییخیم، ییخما (فا:~).

təxribat..تخریبات [آد، عربجه] ییخیب پوْزما، داغینتی (فا:~).

təxəssüs..تخصّص [آد، عربجه] باشاری‌لی اوُلما، اوُزمان لاشما، اوُزمانلیق (فا:~).

təxsis..تخصیص [آد، عربجه] بیر شئیی بیر ایشه ویا یئره آییرما، اؤزگولمه.

təxsis vermək..تخصیص وئرمک [تاثیرلی‌ائیلم] اؤزگولمک (فا: تخصیص دادن).

təxsisat..تخصیصات [آد، عربجه] بیرایش اوچون آیریلان پول و یا تجهیزات، اؤزگولمه‌لر (فا:~).

təxtəə..تخطئه [آد، عربجه] بیرینی خطالی گؤرمه.

təxətti..تخطّی [آد، عربجه] خطا کارلیق، یانلیش‌لیق (فا:~). aggression

təxfif..تخفیف [آد، عربجه] خفیف‌لمه، یوْکونو آزالتما (فا:~).

təxəlxül..تخلخل [آد، عربجه] دلیک دئشیک (فا:~).

təxəllüs..تخلُّص [آد، عربجه] عادتا یازیچی و شاعرلرین ایشلتدیکلری تاخما آد، اک آد (فا:~).

təxəllüf..تخلّف [آد، عربجه] آیقیری‌لیق، خلاف ائتمه (فا:~).

təxlis..تخلیص [آد، عربجه] قورتارما، خلاص ائتمه (فا:~).

təxlit..تخلیط [آد، عربجه] بیربیرینه قاتما، قاریشدیرما (فا:~).

təxliyə..تخلیه [آد، عربجه] بوشالتما، سربست بوراخما (فا:~).

toxm..تُخْم [باخ] توْخوم.

təxmir..تخمیر [آد، عربجه] یوْغورما (فا:~).

təxmis..تخمیس [آد، عربجه] بئش‌لمه (فا:~).

təxmin..تخمین [آد، عربجه] حقیقته وگرچه‌یه آز چوخ یاخین اوْلان، تقریبی حسابلاما (فا:~).

təxminən..تخمیناً [ظرف، عربجه] یاخلاشیق اوْلاراق، آشاغی یوخاری، یاخین اورانلا (فا:تخمینا)ً.

təxvif..تخویف [آد، عربجه] قوْرخوتما (فا:~).

təxəyyül..تخیّل [آد، عربجه] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~). imagination

tədaxül..تداخل [آد، عربجه] بیربیرینین ایچینه گیرمه، سوْخولوش (فا:~). intererntial

tədarük.. [آد، عربجه] حاضرلاما، الده‌ائتمه، حاضرلیق(فا:~)

tədai.. [آد، عربجه] چاغریشیم" تداعی معانی: بیر معنی‌دن آیری معنی‌یه یئتیشمه" (فا:~). association

tədafü.. [آد، عربجه] ساوونما (فا:~).

tədafüi.. [آد، عربجه] ساووونمالیق (فا:~). defense

tədan.. [اؤزل‌آد] توُتان، ضبط ائدن، ضابط[۷].

tədan manqu xan.. [تاریخی اؤزل‌آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

tədavül.. [آد، عربجه] گئچرلی اوْلما، گئچرلیک، سوّرومده اوْلما، سوّروم (فا:~).

tədavi.. [آد، عربجه] ایی لشدیرمه، توخداتما، ساغالتیم، ساغالتما (فا:~). medical treatment

təzəbzüb.. [آد] قوُشقو، تردّد، ایکی کؤنوللو (فا:دودلی). hestiation

tədəbbür.. [آد، عربجه] فیکیرلشمه، بیر ایشی گؤرمک اوْچون ایییجه دوّشونمه (فا:~).

tədbir.. [آد، عربجه] اؤنلم، بیرایشی گؤرمه‌گه گره‌کن اصول-لار(فا:~).

tədbirli.. [صفت، ع] ایشینی بیلن، آغیل‌لی (فا:مدبّر).

tədric.. [آد، عربجه] یاواش‌یاواش و درجه درجه قاباغا گئتمه (فا:~).

tədricən.. [ظرف، عربجه] گئده‌رک، گئتدیکجه، آزارآزار (فا:~).

tədriji.. [آد، عربجه] یاواش یاواش اوْلان، گئده‌رک (فا:~).

tədris.. [آد، عربجه] اؤیرَتمه، اؤیره تیم، درس وئرمه (فا:~).

tədfin.. [آد، عربجه] گؤممه، قوُیلاما (فا:~).

tədqiq.. [آد، عربجه] اینجه‌له‌مه، اینجه‌لنمه (فا:~).

tədqiqən.. [ظرف] دقیق اولاراق (فا:~). minutely

tədqiqat.. [آد، عربجه] اینجه‌له‌مه‌لر، آراشدیرمالار (فا:~).

tədənni.. [آد، عربجه] گئری‌له‌مه، دوشمه (فا:~).

tədvir.. [آد، عربجه] چئویرمه، دؤندرمه (فا:~).

tədvin.. [آد، عربجه] درله‌مه (فا:~).

tədhiş.. [آد، عربجه] قوْرخویا سالما، دهشته سالما (فا:~).

tədhin.. [آد، عربجه] یاغلاما.

tədirgin.. [باخ] دیدرگین.

tədəyyün.. [آد] دیندار اولما (فا:~).

təzəkkür.. [آد، عربجه] خاطر لاما (فا:تذکر).

təzkirə.. [آد، عربجه] ۱-تانیتما، تانیتما بلگه سی، اؤنلو و گؤرکم‌لی شخصیت‌لرین یاشایش و اثرلریندن وئریلن اؤرنکلر، شاعر ویا بیلیم آدامларینی قیساجا تانیدان کتاب (فا:~). masculinty ۲-اجازه نامه (فا:~). passport

təzhib.. [آد، عربجه] کتابلاری بزه‌مه ایشی، یالدیزلاما، سوّسله‌مه، بزه‌مه (فا:~). illumination

tər.. [آد] ۱-ایستی‌دن و ایشله‌مکدن بدنده سیْزان سو. ۲- هاوادا اوْلان یاشلیق، نم wet ۳-هله سوْلمامیش، تازا و طراوتلی گؤی و گؤیرتی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه دیواندا بدن تری معناسیندا گلیب و ترلیک (تر قوُرودان پارچا)، تری/ دری (بدنده تر چیخان یئر)، ترچی (ایشچی، تر حاقی آلان) شکلینده ده ایشله‌نیب یئنه‌ده ترچی سؤزو قیسالاراق همان کتابدا مجازی معنادا مُزد معناسیندا ایشله‌نیب و اجرت توپلاماق مفهومو فعل حالتینده (ترمک= درمک: ییغماق، توپلاماق) گلیب، ائله سانیلیر تَرَک= تره (بیر نوع حالوا) و فارسجادا تر (یاش)، تره (یئمه‌لی گؤی) سؤزلری بو کلمه‌نین یاش مفهوم ایله ایلگی‌لیدیر}.

tər bəzi.. [آد] دری‌نین ایچینده اوْلان وترسالقی لایان بئز.

tər basmaq.. [تاثیرلی‌ائیلم] چوْخ ترله‌مک.

tər tökmək.. [مج] چوخ ایشله یه‌رک ترله‌مک.

tərən.. [آد] قاتار، دمیر یول آراجی (فا:ترن).

türab.. [آد، عربجه] توپراق، توْز (فا:تُراب).

təraxum.. [یو: کله کؤتور] بیرنوع گؤز خسته‌لیگی (فا:~).

tərazu.. [آد] باخ: تره‌زی.

tərazuc.. [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی، تارازی کندی {باخ: تره‌زی: میزان}.

trajedi.. [آد، فرانسیزجا] آغلاتی، گرگین و توققوشمالی بیر یاشاییش اثرینده عادتا قهرمانین اؤلومو ایله سوْنوج لانان دراماتیک بؤلوم (فا:تراژدی). tragedy

tras.. [آد، باخ:تاراز] سککی (فا:~). terrace

təraziz.. [آد، عربجه] بیربیرینden راضی لاشما (فا:~).

trafik.. [آد، فرانسیزجا] ۱-اوُلاشیم یوللارینda بوّتون گئدیش گلیشلر، مینیک ویا یایا قالابالیغی۲-اولاشیم آراج لارینین یولاچیخماسینی‌دؤزنله‌ین قوُروم و یا هرتور گؤرَولیلر(فا:~)

traktor.. [آد، فرانسیزجا] بیر نوع شوْخوملاما و یوک چکمه آراجی (فا:~). tractor

təraküm.. [آد، عربجه] بیربیرینین اوّستونه قالانما.

تَراکمه..tərakimə [اؤزل‌آد] بوشهر-کنگان‌ین کندیستان‌لاریندان، ٤٨ کندی، ۷۲۰۰ نفر نفوسو*وارایدی، یوُخاری تراکمه (۱۱۹ک.گ.د *۱٤۰)، آشاغی تراکمه (۱۳۰ک.گ.د، *۲۰۰) نفردیر و اهالی تورک و فارس دیلار.

ترامپئت..trampet [باخ] ترومپئت.

تراموای..tramvay [اینـ آد] یئراوستونده الکتریک‌له ایشله ین دمیر یوْلو و داشیت (فا:تراموا). tramway

ترانزیت..tranzit [آد، لا:کئچید] اولوسلار آراسی و اؤلکه‌لر آراسی یولجو و یوک داشیما ایشی وبوُ ایشده یارارلانان ملزمه‌لر (فا:~). transit

ترانزیستوْر..tranzistor [آد، این] یاریم گئچیریجی الکترونیکی وسیله (فا:~). transistor

ترانس..trans [آد، لا] ترانسفورماتورکلمه سینین قیساتیلمیشی (فا:~).

ترانسپورت..transport [آد، فرانسیزجا] داشیما، ایلَتمه (فا:~).

ترانسفئر..transfer [آد، فرانسیزجا] بیر یئردن باشقایئره داشیما و گؤتورمه (فا:~).

ترانسفورماتوْر..transformator [آد، لا:دَییشمه] دَییشتیرج، الکتریک آخیمی‌نین وولتاژینی آزالدیب‌چوخالدان‌قورقو (فا:~). transformer

ترانسفورماسیوْن..transformasiyon [آد، فرانسیزجا] دؤنوشوم، بیچیم دَییشدیرمه [۲۱۸].

ترانسفورمیزم..transformizm [آد، فرد] ترانسفورْمیسم: دؤنوشوم جولوک (فا:~). transformism

ترانسکریپسیون..transkripsiyon [آد، لا: اؤزونو کؤچورمه] یازی چئوریمی، چئوری یازی، یازی کؤچورمه (فا:~).

ترانسلیتراسیون..təranslitrasiyon [آد، فرد] حرف چئوریمی (فا:~).

ترانه..tərane [آد، فا] ماهنی، ازگی، اوخوما، تؤرکو، شارقی (فا:~).

تراوئرتن..travertən [آد، فرانسیزجا] بعضی سوُ قاناقلارییندا کیرئجلی ماده‌لرین چؤکلتی‌سیندن عمله گلن داش (فا:~).

تراوئرس..təravers [آد، فرانسیزجا] دمیر یولو ریل‌لرینین آلتینا قویولان تاختا ویا دمیر پارچالارینین هر بیری (فا:~). railway sleeper

تُربت..türbət [آد، عربجه] ۱-توپراق.۲-قوتسال‌مزارلارین توپراغی.

تُربت‌جام‌بؤلگه‌سینده‌تؤرکمن‌کندلری..tübətcam [اؤزل‌آد] (تُربت‌جام خوراساناشهرآدیدیر) لنگر (٦٤ک‌ق‌ب *٦٨۰)، یاکوُتی(٦ک‌ق‌د *۱۷۰/ غ‌تو)،

تُربه..türbə [آد، عربجه] ۱-مزارلیق، قبیر. ۲-قوتسال مزار (فا:~).

تربیت..tərbiyət [آد، عربجه] ائییمه، اؤیود وئرمه (فا:~).

تربیت..tərbiyət [یازار] (ش۱۲۵٦-۱۳۱۸)محمدعلی‌خان‌تربیت تبریزده دونیایا گلدی، چوخلو اثر بوراخیبدیر، ایلک دفعه اوْلاراق چاغداش کتاب‌ائوی نی تبریزده دؤزلتدی [۱۳۱].

تربیع..tərbi [آد، عربجه] دؤردله‌مه، دؤرد یئره بؤلمه (فا:~).

تربیه..tərbiyə [آد، عربجه] ائییتیم (فا:تربیت).

تَرپَتمک..tərpətmək [تاثیرلی‌ائیلم] قیمیلداتماق، حرکته گتیرمک، اسدیرمک، تیترتمک (فا:تکان دادن). to move {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تپرَتمک› باخ: تپمک}.

ترپشدیرمک..tərpəşdirmək [التدیرگن ائیلم] ترپشمه‌سینه یول آچماق (فا:تکان دادن).

ترپشمک..tərpəşmək [س، ت‹تپرشمک›] ترپنمک، حرکته باشلاماق، تیتره‌مک (فا:تکان خوردن).

ترپم..tərpəm [آد] یئر قابیق اینین آلتینداکی قات‌لارین قیریلماسی سبب ایله یئر اوزونون تیتره‌مه‌سی (فا:زلزله).

ترپم بیلیمی..tərpəm bilimi [آد] ترپم‌لری اینجه‌له‌ین بیلیم، سیسمولوژی.

ترپم یازار..tərpəm yazar [آد] ترپم‌لرین نئجه‌لیک‌لرینی یازان آراج (یئر، سوّره، گوّرلوک کیمی پارمئترلری) سیسموقراف.

ترپنتی..tərpənti [باخ] ترپه‌نیش، ترپم.

ترپندیرمک..tərpəndirmək [باخ] ترپتمک.

ترپنمز..tərpənməz [صفت] ۱-غیر متحرک unshakable. ۲-حرکت‌سیز (فا:بی حرکت). motionless

ترپنمک..tərpənmək [تاثیرسیزائیلم] ترپشمک، قیمیلداماق، یئریمک، سارسیلماق، تیتره‌مک(فا:لرزیدن). to tremble {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹تپرمک›}.

ترپنمه ین..tərpənməyən [صفت] ترپشمه ین، قیمیلدامایان.

ترپنه بیلر..tərpənəbilər [صفت] مُتحرّک (فا:متحرک). movable

ترپه دیجی..tərpədici [صفت] موُحرِّیک (فا:محرِّک). mover.

ترپه دیلمک..tərpədilmək [تاثیرلی‌ائیلم] ترپتمک.

ترپه‌نن..tərpənən [صفت] ترپه شن (فا:جنبنده). moving

ترپه‌نیش..tərpəniş [آد] ۱-دئپرم، یئرسارسینتی‌سی، ترپنمه (فا:حرکت، تکان). ۲earthquake-رفتار، داورانیش، حرکت طرزی (فا:رفتار و حرکات). behavio (u) r

ترپه‌نیش بیلیمی..tərpəniş bilimi [آد] جیسملرین ترپشمه اؤزللیک‌لرینی آراشدیران بیلیم (فا:جنبش شناسی). kinematics

ترپه‌نیش‌گن‌لیک..tərpənişgənlik [آد] ترپه‌نیش(فا:تحرُّک) motion

ترپه‌نیش‌لی..tərpənişli [صفت] متحرک (فا:متحرک). mobile

tərpənişmək..tərpənişmək [تاثیرسیزائیلم] ترپنمک، حرکته گلمک.

tərtüb..tərtüb [آد، عربجه] دوْغرو و دوز اولما، یئرینده قالما.

tərtər..tərtər [اؤزلآد] آذربایجان‌جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

tərtəzə..tərtəzə [باخ] تپ تزه.

tərtəmiz..tərtəmiz [صفت] لاپ تمیز، اوْلدوقجا تمیز.

tərtib..tərtib [آد، عربجه] سیرا، دوْزوم (فا:~). ۲-ترتیب۲(آد، یازین) بو نوع شعرده بیر اتّفاق یا بیر آچیقلاما مرتّب شکیلده سؤیله‌نیر، اؤرنک: بیری آینا بیری پاسدیر. بیری آیدین بیری کاسدیر. گئجه تویدور سحر یاسدیر. گول آچدیقجا سوْلان دونیا. (فا:نوعی شعر).

tərtibat..tərtibat [آد، عربجه] دوزنله‌نیش، دوزَنتی (فا:~).

tərtibi..tərtibi [صفت] دوْزومسل (فا:~). serial

tərtil..tərtil [آد] یاواش اوخوما، قورانی دوز اوخوما، گؤزل سسله اوخوما (فا:~). chanting (the koran)

tərcüman..tərcüman [آد، عربجه]، دیلماج، چئویرمن (فا:ترجمان).

tərcümə..tərcümə [آد، عربجه] بیر دیلدن‌باشقا دیله‌چئویرمه، چئویری.

tərcənli..tərcənli [اؤزلآد] آیدرویش‌ده کند آدی {باخ:درمک}.

tərcih..tərcih [آد، عربجه] یئی توتما، یئی له‌مه، اوْستون توتما (فا:~).

tərci bənd..tərci bənd [باخ] ترکیب بند، قئترمه، بیر نوع شعر storphe

tərcin..tərcin [اؤزلآد] خوی دا داغ آدی.

tərhalva..tərhalva [آد] یاغدا قوْورولموش اوُن و دوْشابدان پیشیریلن حالوا نوْعو (فا:ترحالوا).

tərhhüm..tərhhüm [آد، عربجه] رحم ائتمه (فا:~).

tərhim..tərhim [آد، عربجه] رحمت ایسته‌مه، رحمت گؤندرمه (فا:~)

tərxas..tərxas [اؤزلآد] نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.

tərxan..tərxan [آد] ۱-بؤیوک بگ. ۲-چاغاتای اولوسوندان بیر طایفا آدی، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر). ۳-اوْرتا عصرلرده خاقان عایله سینه یاخین اوْلاراق تانینان و وئرگی دن معاف اوْلان شخص لره دئییلیردی {باخ: تارخان}.

tərxanlar..tərxanlar [اؤزلآد] هشتَری ده کند آدی.

tərxun..tərxun [آد، یئگی] بیله‌شیک گیللردن عطیرلی بیر یئگی (فا:~). artemisia. com dracunsulus {ع‹طرخون›، صح؛ بو کلمه tarragun شکلینده اینگیلیزو لاتینجه ده ایشله‌نیر}.

tərxis..tərxis [آد، عربجه] بوراخیلیش، رُخصت وئرمه (فا:~). releasing

tərxın abad..tərxın abad [اؤزلآد] اسدآباد دا کند آدی {ترخان+آوا}.

tərəddüd..tərəddüd [آد، عربجه] قارارسیزلیق، دوراق‌ساما، کسگین‌لیک گؤسترمه‌مه، قوُشقولو اولما (فا:~).

tərdibəy..tərdibəy [تاریخی اؤزلآد] توُردو+ بگ؛ بابوُر خان'ین اوْردوباشی لاریندان[۷].

tərdid..tərdid [آد، عربجه] ۱-قایتارما. ۲- قوُشقو، شک و شُبهه، قوُشقولو اولما (فا:~).

tərzəm..tərzəm [اؤزلآد] اهرده کند و داغ آدی {درز سؤزو بیچیلمیش تاخیل معناسیندادیر و درزَم/ ترزم کلمه سیده درز و "اَم" اک ایله تاخیل و اکین مفهوم ایله باغلیدیر}.

tərzənəq..tərzənəq [اؤزلآد] تَرزه‌نَک: خالخال دا کند و چای آدی.

tərzili..tərzili [اؤزلآد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ ترزم}.

tərs..tərs [صفت] ۱-هرایشین قارشیت طرفی، بیر شئیین آرخا اوْزو، کسیجی آلت‌لرده کسمه ین یانی. ۲-ایسته دیگی کیمی اوْلمایان، الوئریش‌سیز (فا:معکوس). reversed {ت: هر ایشین چتینی، ترسه، بو کلمه ت‹تترو› (ترس چئوریلمه) کلمه سیله کؤکداشدیر، کلاوسون[۵]؛ بو کلمه فارسجادا خوف و قورخو معناسیندا ایشله‌نیر}.

tərs..Ters [اؤزل آد] اؤزبک-قوْنرات-قیْر بوْی لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

tərs uzamış..tərs uzamış [آآ، دده] ایچ اوْغوز بگلریندن بیری.

tərsavа..tərsavа [اؤزلآد] خویدا کند آدی {اؤته‌ده کی اوْوا}.

tərsaçı..tərsaçı [مت] متقابل زاویه" ترس آچی لار ائشیتدیلر".

tərsanlamaq..tərsanlamaq [مت] یانلیش یوْرومالاماق.

tərsa..tərsa [آد، فا] کریستیان قیز، مسیحی قیز، خاچ تاپینار (فا:~). christian

tərsanə..tərsanə [ع، دارالصناع] گمی قاییریلان یئر (فا:کشتی سازی).

tərsüz..tərsüz [آد] بیرگئییمین اوْ بیری طرفی.

tərstərs..tərstərs [ظرف] ترس بیچیمده.

tərsdamarı tutmaq..tərsdamarı tutmaq [تاثیرسیزائیلم] ترسلیگی توتماق، ترسلیک ائتمک.

tərsdamarına düşmək (salmaq)..tərsdamarına düşmək (salmaq) [تاثیرلی‌ائیلم] ترسلیک ائله‌مک.

tərsdamarını sındırmaq..tərsdamarını sındırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ترسلیگینی آرادان آپارماق، یومشالتماق.

tərsdamğalı..Ters Tamgalı [اؤزل آد] تَرس تامغالی: قازاق-اوْرتایوْز-نایمان بوْی لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

tərsdüşmək..tərs düşmək [تاثیرسیزائیلم] قارشیت اوْلماق.

tərsləşmək..tərsləşmək [تاثیرسیزائیلم] ترس اوْلماق(فا:برعکس شدن).

tərslənmək..tərslənmək [بلسیز ائیلم] ترس اوْلونماق، ترسله‌مک ایشی گؤرولمک (فا:بر عکس شدن).

tərsləmək..tərsləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی ترسه وضعیته گتیرمک، بیر کیمسه یه سرت داورانماق (فا:بر عکس کردن).

tərslik..tərslik [آد] ترسه و ترس اوْلما وضعیتی و ترسجه رفتار، ترس آدامین خاصیتی، عنادچیلیق (فا:تضاّد). contrast

tərslik etmək (eləmək)..tərslik etmək (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] عناد ائتمک.

tərsliyə salmaq..tərsliyə salmaq [تاثیرلی ائیلم] عنادا سالماق، دؤشمک، لجه سالماق.

tərsliyi tutmaq..tərsliyi tutmaq [تاثیرسیزائیلم] عنادا دؤشمک، لجه دؤشمک.

tərsə..tərsə [آد] معکوس، ترس، ترسینه reversed

tərsə..tərsə [اؤزل‌آد] مینودشت؛ سوُلدوز (~بولاق) ده کند آدی.اوُرمیه ده چای آدی.خالخال دا(~خانی) داغ آدی.

tərsəsinə..tərsəsinə [ظرف] ترسینه، ضدّینه، عکسینه(فا:برعکس viceversa

tərsim..tərsim [آد، عربجه] رسیم‌له‌مه (فا:~). drawing

tərsin tərsin..tərsin tərsin [ظرف] ترس اوْلاراق.

tərsinmək..tərsinmək [تاثیرسیزائیلم] گئری دؤنمک، رجوع ائتمک.

tərsinə..tərsinə [ظرف] ترسه و قارشیت اوْلاراق (فا:معکوس) reversed

tərsinir..tərsinir [صفت، فیزیک و شیمی] بیر حادثه و ایشده سوْنسوز کیچیک دَییشمه‌لرله بیرآندا جهت دییشه بیلن.

tərsinirlik..tərsinirlik [آد، فیزیک] ترسینیر بیر اوْلایین اؤزللیگی.

tərs yön..tərs yön [آد] ترس جهت.

turş..turş [باخ] توُرش.

tərşüh..tərşüh [آد، عربجه] سیْزما (فا:~).

tərşqu..tərşqu [اؤزل‌آد] تبریز ده کند و داغ آدی / ترْشقو.

tərşəkli..tərşəkli [اؤزل‌آد] قئیدار دا داغ آدی.

tərəssüd..tərəssüd [آد، عربجه] گؤزتله‌مه، گؤزلم‌له‌مه (فا:~).

tərsi..tərsi [آد، عربجه] جواهر سانجماق، جواهر تاخماق (فا:~).

tərziyə..tərziyə [آد، عربجه] راضی لاشدیرما، سئویندیرمه (فا:~).

türə..türə [آد، عربجه] بوْغاز، دار گئچیت (فا:~).

tərib..tərib [آد، عربجه] قوْرخوتما (فا:~).

tərğib..tərğib [آد، عربجه] رغبته گتیرمه، تشویق ائتمه (فا:~).

tərfi..tərfi [آد، عربجه] یوکسَلتمه، اوُجالتما (فا:~).

tərəqqə..tərəqqə [آد] باخ: تاراققا.

tərəqqi..tərəqqi [آد، عربجه] ایره‌لی‌له‌مه‌و ایره‌لی‌له‌میش، ایره‌لی‌له پیش، گلیشیم، انکشاف ائتمه (فا:ترقّی).

tərək..tərək [آد، باخ: تر] تَرَه: یاغدا قوْورولموش شکر و اوْندان دؤزه‌لن بیر نوع حالوا؛ اون، شکر، یاغ و آیری ملزمه‌لرله دوزه‌لن شیرین یئمک(فا:نوعی حلوا).

tərək..tərək [اؤزل‌آد] توُرکوستاندا بیر یئر آدی[۱۲].

tərk..tərk [آد] آت بئلینده یهَر قویولان یئرین دال طرفی، دوچرخه و موتورسیکلئت کیمی آراجلاردا دالدا اوْتورولان یئر (فا:~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ترکَک، ترگو›: بوخجا، سن: یهَرین دال طرفی؛ درمک= ترمک+گو› ترگو› ترگی› ترک}. ۲-تَرْک۲(آد) تک، دیب "قوُیونون ترکی". ۳-تَرْک۳(اؤزل‌آد) خالخالدا کند و میانا دا کند و چای آدی. ٤-تَرْک٤(اؤزل‌آد) سیپَر، قوْرویوجو، قالخان[۷] {فارسجا دئییلمه گینه رغما تورکجه ترک۱ سؤزوندن آلینمادیر و بیرینین ترکینده اوْتوران شخص ویا هر شئی اوْنون قورویان وسیله دیر}. ۵-تَرْک۵(آد، عربجه) بوراخما، آیریلما (فا:~). to leave

türk..türk [باخ] تؤرک.

tərkidəb..tərki ədəb [آد، عربجه] ادب‌دیشی،ادب ائشیگینده (فا:~).

tərkxurcunu..tərk xurcunu [آد] آتین ترکینه قوْیولان خوُرجون (فا:خورجین).

tərkidünya..tərki dünya [آد، عربجه] ۱-بوُدوْنیانین نعمت‌لریندن ال چکیب اوْ دوْنیانین ذوْوق‌لاریلا یاشاما ۲-بوُ دوْنیادان کؤچمه.

tərkələn..tərkələn [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {ترک+آلان، دیب یئر}.

tərkləşmək..tərkləşmək [تاثیرسیزائیلم] بیرینین ترکینه مینمک (فا:سوارشدن).

türkəmən..türkəmən [باخ] توْرکمن.

tərkən..tərkən [اؤزل‌آد] ۱-بزک اوْخو، سوْسلو اوْخ ۲-ساواش آراباسی۳-سوْیلو، سوْیلوُلوق عُنوانی[۷]. {دریلمیش، سویلو}.

tərkənbəyim..tərkənbəyim [تاریخی اؤزل‌آد] آلپارسلان‌خانین گَلینی. مَلکشاه‌ین ائوده‌شی[۷].

tərkənxatun..tərkənxatun [اؤزل‌آد] قُطب‌الدین‌محمدخوارزمشاه‌ین آناسی[۲۰۹]؛ هوُلاکو خان'ین گَلینی، مَنگو تیموُر خان'ین ائوده‌شی[۷].

tərki vətən..tərki vətən [آد، عربجه] یوُرددان اوُزاق دؤشمه، یوُردو ترک ائتمه.

tərköyənk..tər köyənk [آد] آلتدان گئییلن کؤینک، آلت کؤینگی (فا:زیرپیراهن). undershirt

türki..türki [باخ] توْرکو.

تَرْکیاویُن.. Terkyaviun [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری قاراپاپاق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

تَرکیب..tərkib [آد، عربجه] بیرله شیم، قایناشیم (فا:ـ).

ترکیب بند..tərkib bənd [آد، یازین] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو ترجیع بند (قتترمه، دؤزمه) کیمی دیر ولی سوندا گلن بیت تکرار اولونمور و هر دفعه مستقیل قافیه تاپیر[۷۳، ۷٤] (فا:نوعی شعر ترکی). blend or mixture

ترکینه آلماق..tərkinə almaq [تاثیرلی ائیلم] دالیندا اوتورتماق (فا:ترک خودسوار کردن).

ترکینه اوْتورماق..tərkinə oturmaq [تاثیرسیزائیلم] ترکینه مینمک، مینیک‌ین دالینا مینمک.

ترکینه گؤتورمک..tərkinə götürmək [تاثیرلی ائیلم] دالیندا اوتورتماق (فا:ترک خودسوار کردن

ترکینه میندیرمک..tərkinə mindirmək [تاثیرلی ائیلم] دالیندا اوتورتماق(فا:سوار کردن)

ترکینه مینمک..tərkinə minmək [تاثیرسیزائیلم] آرخاسینامینمک (فا: ترک کسی‌سوار شدن).

ترکینی قیلماق..tərkini qılmaq [تاثیرسیزائیلم] ترک ائتمک.

ترگَور..tərgəvər [اؤزل آد] اوُرمیه ده بیر کندیستان آدی.

تَرگوران..tərguran [اؤزل آد] ساییق‌الا دا داغ آدی.

ترگیتدیرمک..tərgitdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ترگیتمه‌سینه سبب اولماق (فا:فـس ترک کردن).

ترگیتمک..tərgitmək [تاثیرلی ائیلم] ترک ائتمک، بوراخماق (فا:ترک کردن). to abandon

ترلان..tərlan [آد، دی، سن، باخ: لان] ۱-گوْجلو دیمدیگی و اوُزون قانادلاری اوْلان ییرتیجی قوش. ۲-قیز آدی.

ترلتمک..tərlətmək [ل، ت‹تریتمک›] ۱-ترله‌مه‌سینه سبب اوْلماق. ۲-سیخینتی‌یا دؤشورمک، چوخ یوْرماق، اؤزمک، الدن سالماق (فا:فـس عرق ریختن).

ترله دیجی..tərlədici [صفت] ترله‌مه‌سینه سبب اوْلان، ترله‌دن (فا:عرق آور). sudatory

ترله‌مک..tərləmək [س، سن] ۱-ترتؤکمک، ایچینده کی سوُیو تر بیچیمینده سیْزدیرماق، نم لنمک (فا:عرق ریختن). ۲-(مج)ایسته‌مه-دیگی حالدا خرج‌له‌مگه مجبور اوْلماق (پول حاقیندا). to sweat

ترله ییش..tərləyiş [آد] ترله‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:عرق ریزی).

ترلی..tərli [صفت] ترله‌میش اوْلان، اوُستونده تری اوْلان، تردن ایسلانمیش (فا:عرق کرده). sweaty

ترلی ترلی..tərli tərli [ظرف] ترلی حالدا، تَری قوُرومامیش.

ترلیک..tərlik [آد، سن] آلت گئییم، بؤرک ویا باشماقلاردا قوْیولان و تر قوُرودان نازیک پارچا ویا دری (فا:عرق گیر). sweat-cloth

ترلیکچی..tərlikçi [آد] ترلیک دؤزَلدن ویا ساتان کیمسه.

ترلیکچی‌لیک..tərlikçilik [آد] ترلیک دؤزلتمه، ویا ساتما ایشی.

ترلیلیک..tərlilik [آد] ترلی اوْلما. sweatiness

تُرمز..tormuz [آد] دوردوراج (فا:ـ). brake

ترمه..tərmə [باخ: دورمک] باخ: تیرمه.

ترمیم..tərmim [آد، عربجه] اوْنارما، مرمت ائله‌مه (فا:ـ). repair

ترن..tren [باخ] ترئن، قاتار (فا:ـ). train

تَرْناب..tərnab [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {تاریماق›تارین+آو[۸۸]}.

تَرنَک..tərnək [اؤزل‌آد] باخ: درنک، توْپلانتی[۷].

ترنُم..tərnnüm [آد، عربجه] یاواشجادان سؤیله‌مه، اؤتمه (فا:ـ).

ترنیک..tərnik [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {درنک، تَرنک}.

تروآ..troa [اؤزل آد] باخ: تروْیا.

تروْپیک..tropik [آد، یونانجا] یئر کوْره سینین سطحینده ائکوادوْرا قوْشوت و پارالئل اوْلاراق و اوْندان ۲۳ درجه ۲۷ دقیقه قوُزئی ویا گوْنئیه دوْغرو اوْلان ایکی خیالی دایره‌دن هر بیری، یئرکوْره سینده اوستوادان ۲۷َ ۲۳° درجه قوزئی و گونئی‌ه قدر اولان ایستی بؤلگه(فا:استوا).

تروْپیک ایل..tropik il [آد] یاز و پاییزدا گئجه گوْندوز برابر اولان نُقطه‌دن گوْنَشین ایکی دفعه کئچمه‌سی آراسیندا کی دؤور.

تروْپیکلر..tropiklər [آد] ایستی قوُرشاق "ائکواتوْرو معیار توُتاراق اوْغلاق تروْپیکی گوْنئیه دوْغرو و یئنقَچ تروْپیکی قوُزئیه دوْغرودور".

تروْمب..tromb [یو: لاختا] قان دامارلارینداعمله گلن قان لاختاسی، لاختا قان (فا:ـ).

تروْمبوز..tromboz [یو، طب] دامارلاردا لاختا قان عمله گلمه پروسئسی و گئدیشی (فا:ـ).

تروْمپئت..trompet [آد، فرانسیزجا] بیر چالقی آلتی (فا:ترومپت).

تروْیا..troya [اؤزل آد] باخ: تروْیالیلار: یونانلی شاعیر "هومئر" م.ؤ۷۵۰ ده ایلیاد(ilyada) کیتابیندا افسانه‌وی بیر حادثه‌نی آچیقلامیشدیر، بو اوْلای تروْیا ساواشینی آنلاتیر، هئرودوت"ون تاریخ کیتابینا دایاناراق تروْیا ساواشی م.ؤ. ۱۲٤۰-۱۲۳۰ ایللری آراسیندا اؤز وئرمیشدیر، "ایلیاد" داستانینا گؤره تروْیا اؤلکه سینین شاهی (تورکیه‌نین باتی بؤلگه‌سی) پَریام (Priamos) قادینی هئکاب (Hekabe) بیر اوغلانا بوْیلو اولور، هئکوب بیر پیس یوخو گؤرور، قاملار اوشاغین شوُم اولدوغونو و اؤلکه نین داغیلماسیندا سبب اولدوغونو دئییرلر،

شاه پریام اوشاغی بیرینه وئریر و اونو آیدا (ida) بؤلگه سینده اولان قازداغی"نا (kazdağı) داغیندا اؤلدورمه سینی ایستیر اوشاق داغدا بوراخیلیر و بیر چوبان اونو بؤیودور و آدینی پاریس (Paris) قویور، او بؤیویور و سونرالار یونانلی زئوْس"ون (Zeus) قادینی هئرا(Hera) و قیزلاری آتئنا (Athena)، آفروْدیت (Afrodit) آراجیلیغی ایله یونانلی اسپارت شاهینین قادینی هلن"ه (Helen) عاشیق اولور و اونو تروایا قاچیریر و بو اوْزدن اسپارت شاهی قارداشی آگاممنون "ون (Agamemnon) کؤمگی ایله ساواش باشلایير و یونانلی آکایی لرله (Akhilles, Akhalı) تروْیالیلار آراسیندا ۸ ایلی قانلی ساواش باش وئریر، ساواشلاردا تروْیانین بؤیوک سرداری هئکتوْر (Hektor)، قهرمانجا ساواشاندان سونرا یونانلی پاتروکئل"ی (Patroklo) اؤلدورور و سونوندا بیر یونانلی پهلوان آشیل"ین (Akhilleus) اَلیله اؤلور و آشیلده سونرا پاریس الیله اؤلور، بو آرادا ممنون (Memnon) آدیندا بیر اوْردوباشی تروْیالیلارین یاردیمینا گلدی، سونوندا یونانلی‌لاردان بیر سردار اوْلیس (Odysseus) آدیندا بیر نقشه چکیب و بؤیوک تاختا آت دؤزلدیب و اونون ایچینده ۳۰ عسگر گیزلیله دیب و اونو تروْریا قالاسی یاخینیندا بوراخیب گیزله نیرلر، تروْیالیلار ساواشین بیتدیگینی ظن ائدیرلر و بیلگینلرینین و او جؤله دن هئکتوْرون باجیسی کاساندرا"نین (Kassandra)، اویاریلارینا رغما، آتی قالایا چکیرلر و شنلیلیگه باشلاییرلار و گئجه یورقون دؤشه رک عسگرلر آتدان چیخیب قالانین قاپیلاری آچار و یونانلیلار قالایا گیریب کیچیکلی بؤیوکلو هامینی قیلیجدان گئچیریب و شهری یانیریب کؤله چئویریرلر، گویا تروایالیلرین بیر بؤلوم آنادلو ایچلرینه گئری چکیمیش و بیر بؤلوموده ایتالیایا قدر گئتمیشدیلر. آرتیق بیلگی اوْچون انتروْسک، تؤرک سؤزجوقلرینه باخابیلیرسینیز.

تروایالیلار..troyalılar [اؤزل آد]باخ: تروْیا، تروْآ: تروْیا ساواشی troya savaşı, truva savaşı (انگلیزجه trojan war) میلاددان اؤنجه ۱۲۴۰-۱۲۳۰ اوْز وئریدیر، بؤلگه آنادولونون باتی سیندا (چاناققالا یا یاخین) یئر آلیردی، بیر چوخ تورک مورخ و بیلگینلرینین نظرینجه، بو کلمه تورک سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و ساده حالدا " تور+ اوْوا = تورک یوردو" سؤزو دئمکدیر، بو سوْزو بعضیلریجه اؤنه آتیلمیش، آیا تروْیالیلار همان تورکلری ایمیشکی تروْیادا یئنیلیبلر و سونرالار سلجوقلو و عثمانلی حاکمیتینی قوروب و تروْیا ساواشینین اؤجونو آلماق اوْچون مالازگیرت"ه (Malazgirt 1071 -Savaşı'yla) و استانبول ساواشینی یولا سالیب قازینمیشلاردیر؟. البته بعضی یازارلار بئیله دوشونورلرکی تورکلر تروْیا ساواشیندان سونرا ایچ آسیایا قدر گئری اوتورموشلار حالبوکی بوجور دؤشونجه دؤز اولابیلمز چونکی تورکلر هئچ واخت دوْغو آنادولو و آذربایجاندان گئری چکیلمه‌یيبلر، و اؤزللیکله سلجوقلولارین آنادولویا گیرن زامان آنادولودا بوللوجا کریستیان تورکلره راست گلمه‌سی و سلجوقلولارین قالخیش نوقطه‌سی تبریز و خوی کیمی اوْردوگاهلار اولاراق آذربایجان تورکلرینه دایالی بیر قالخیش ایدی. میلادی ۱۴۵۳ ده استانبول محاصره سینده شهر ایچینده اولان رومالیلاردان ایسیدوْره (İsidore) آدیندا بیری، سولتان محمد فاتح"ه(Sultan İkinci Mehmet) یازدیغی مکتوبوندا اوندان تروایا"لیلارین پرنسی شکلینده آد آپاریر (Kaynak: Terence Spencer, Turks and Trojans in the Renaissance). ویا بیر دئییشه گؤره: سولتان محمد فاتح ایتالیا پاپاسینا یازان مکتوبدا بئیله بیر سؤزو (من هئکتور"ون اؤجونو آلماغا حاققیم وار) اولموشدور (قاپناق اینتئرنئت). توبینگئن (Tübingen) یونیوئرسیته سینده پروفسور مانفرئد کورْفمان (Profesör Manfred KORFMANN) واسیطه سیله ایشله‌نن تروْیا پروژه سینده ان قیساجا بو سونوجا وارمیشدیلار: تروْیا، انتیک یونان کولتورونه یوخ، اسکی بیر آنادولو کولتورونه عایدیر، و بو حاقدا ۵ بؤلوملو قانیت وئرمیشدیلر: ۱-" تروْیالیلار اؤلولرینی یاندیرارلر"، بیلینمه‌لیدیر کی اؤن تورکلرده اوداتاپیناراق اؤلولرینی یاندیراردیلار و دئییردیلر" بوُغ (خان، بگ، خاقان) اؤدوللنمک اوچون وجودونو یاندیرارلار، جانی تانری یا اوُچار و کؤللری یئر اوْزونده قالیر" (آذربایجاندا کؤل تپه لر بونا قانیت دیلار). ۲-" یونانلیلارلا اولان ساواشدا، تروْیادان قاچانلار آراسیندا (توُرکی) (***TURCİ***) آدیندا افراد وارایدی..."،بو کلمه آوروپا بیلگینلریجه ده تؤرک سؤزونون آیری واریانتی دیر.۳-تروْیانین اساس آدی (اوُویلوُشا)(***WİLUŞA***)دیر، دیللرینین آدی لوُوی"دیر (Luvi)، اؤن تورکلرده (UW– iL– UŞ/A)، UW=kutsal; KUTSAL HALK iL=halk; UŞ=yönetim; A=son ek"İ" (YÖNETİMİ) " قوُتسال خالق یؤنَتیمی" دئمکدیر، بئله‌لیکله لوُوی دیلی بؤیوک اوْلاسیقلا اؤن تورکجه دیلیدیر. ٤- تروایا (***TRO/İA/İE***) بیر طرفدن تروْ اؤلکه سی آنلامینا گلیر (تورکیه و عربیه کیمی)، آیری طرفدن تروْ/توْرو+اوْوا شکلینده تؤر+اوْوا ویا تؤرک+اوْوا اولاراق تؤرک یوردو دئمکدیر تروْیا ویا تؤروْیا سوزونون بنزری‌نی، توُران، توُرج، توُرچی، توُرشا سؤزلرینده ده گؤرمک اولور و هامیسی بیر آنلامدادیر.-۵-اؤلولرینی یاندیردیقدان سونرا (کؤل و سؤموکلرینی)، کوْپ مزارلارا قویارلار، بونلارین بیرینده اؤن تورکجه بیر جؤمله واردیر: (TÖRT OÑ/ong OQ) معناجا " دؤرد اؤیه ده باشاریلی‌یی اوْخوما" آیری معنادا " ائورنده باشاری صاحیبی

اولما و اؤلومسوز" دئمکدیر؛ آرتیق بیلگی اوّچون ائتروّسک، توّرک سؤزجوقلرینه و ۱۶۷جی قایناغا باخابیلیرسینیز.

tərvic..ترویج [آد، عربجه] رواج وئرمه، یایقین لاما، یاییم لاما (فا:~). propagation

tərə..تره [آد، بیتگی، فا›باخ:تر] تورپ گیللردن، یاپراقلاری ایشتاها آچیجی و ادویه‌لی بیر بیتگی، پئنجر (فا:تره، گندنا). anethum graveolens lepigium

tərə tünd aşı..تره‌تؤند آشی [آد] بو آددا گؤی‌له پیشیریلن بیر نوع آش.

tərətizək..تره‌تیزک [اؤزل‌آد] کیوی ده کند آدی.

tərəcə..تره‌جه [آد] اوّستونه باراما قوردو بوراخماق ویا میوه، پامبوُق قوروتماق اوّچون قامیش ویا قارغی هؤرگوسو.

tərəçə..تَره‌چه [اؤزل‌آد] اینجه، نارین، ظریف[۷].

tərə çiçəyilər..تره‌چیچه‌یی‌لر [آد، بیتگی] بعضی اوْت، یاریم کوْل و کوْلسوْو بیتگی‌لری ایچینه آلان بیتگی فامیلیاسی.

tərəzi..تره‌زی [آد، باخ: تاراز] بیرشئیی بللی بیر اؤلچو ایله اؤلچمه آراجی، اؤلچولمه و تارازلاما آراجی (فا:ترازو).

tərəziçi..تره‌زیچی [آد] قاپانچی، تره زی‌له‌مه ایشین گؤرن (فا:قپاندار).

tərəziləmək..تره‌زیله‌مک [تاثیرلی‌ائیلم] قاپانلاماق، تره‌زی‌ده اؤلچمک(فا:وزن کردن).

tərəziyə vurmaq..تره‌زی‌یه ووُرماق [تاثیرلی‌ائیلم] چکمک.

tərəqaya..تَره‌قایا [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

tərəkəmə..تره‌که‌مه [آد] تره‌کَمه: ۱-کوچَری اوْلان و حئیواندار لیقلا گئچینن توّرکلره وئریلن آد ۲-تورک خالق اوْیون هاوا لاریندان بیری(فا:آهنگی ترکی)۳-(آد) سپیَر ٤-توّرکمَنلرین یوْموُت و اوُغورچالی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. ۵-ماکی دا کند آدی ٦-قاراداغ حاج‌علیلو بوْیونا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

tərəkəmə..تره‌که‌مه [اؤزل Terekeme آد] توّرکمن-یاوموُت-اوُغورچالی بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

tərəkəmə..تره‌که‌مه [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بوچوخ قدیم زامانلاردا آذربایجاندا مسکن سالمیش قبیله‌نین آدیدیر. رقصی تره‌که‌مه‌لرین اؤزلری یارادیب. دئمک اولارکی، "ترکمه" چوخ قدیم رقصدیر. عئینی مئلودییایا مالیک اولان "ترکمه" ایکی واریانتدا مؤوجوددور. "تره‌که‌مه" ایندی ده رئسپوبلیکانین بوتون رایونلاریندا چوخ مشهوردور. رقص پروفئسیونال و هوسکار رقص آنسامبللاری نین رئپئرتواریندا مؤوجوددور[۲۴۵].

tərəvəz..تره‌وز [آد] یئمک و خؤرک اوّچون ایشله دیلن بوستان بیتگی‌لری (کاوار، کؤک، چوغوندور، بامادور، بادیمجان) (فا:سبزیجات). vegetables

tərəvəzçi..تره‌وزچی [آد] تره وز اکیب بئجه رن (فا:سبزی کار).

tərəvəzçilik..تره‌وزچیلیک [آد] تره‌وز اکیب بئجَرمه ایشی (فا:سبزی کاری).

tərəvəzlik..تره‌وزلیک [آد] تره‌وز اکلیمش، تره‌وزتارلاسی(فا:مزرعه سبزی).

tərəyağı..تره‌یاغی [آد] سوّتدن چیخاریلان تازا یاغ.

tərhin..تره‌ین [آد، عربجه] توُتویا قویما، رهن ائیله‌مه (فا:ترهین).

təryak..تریاک [باخ] تیریئک.

təryan..تَریان [اؤزل‌آد] هشتَری‌ده کند و چای‌آدی {تاریان:اکن}.

tribun..تریبون [آد، فر›لا، آد] قونوشما و دانیشما کوّرسوسو (فا:~).

tərid..تَرید [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸]. {دریلمیش}.

triqonometri..تریقوْنومئتری [یو: اوّچ بوجاق+ اؤلچمه] اوّچ بوجاق و آچی‌لارین آراسیندا کی باغلی‌لیقلاری آچیقلایان بیر هندسه بیلیم قوْلو، مُثلّثات (فا:مثلثات).

təriko..تریکو [آد، فرد] بیر نوع پارچا (فا:~).

təriliyon..تریلیون [آد، فرانسیزجا] مین‌میلیارد، دؤردوْزمین، باخ:مین(فا:~).

təring göl..تَرینگ‌گؤل [اؤزل‌آد] باخ: بالخاش گؤلو.

tərini soyutmaq..تَرینی سوْیوتماق [تاثیرلی‌ائیلم] سرینله ییب دینجلمک.

tez..تز [آد، یونانجا] باخ: تئزیس.

təzayüd..تزاید [آد، عربجه] چوخالما، آرتما (فا:تزاید).

təzriq..تزریق [آد] ایچیتمه، سیْوی مادّه‌نی بیر شئیین ایچینه یئریتمه (فا:~). injection

təzək..تزَک [آد] قورودولدوقدان سوْنرا یاناجاق کیمی ایشله دیلن قارامال پئهینی (فا:سرگین خشک). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تزکیه..təzkiyə [آد، عربجه] تمیزه چیخارما، آرین لاما (فا:تزکیه).

تزلزُل..təzəlzül [آد، عربجه] سارسیلما، تیتره‌مه (فا:~).

تزوّج..təzəvvüc [آد، عربجه] ائولنمه، ائش‌لی اوْلما (فا:~).

تزویر..təzvir [آد، عربجه] یالان سؤیله‌مه، آرا پوزما ایشی (فا:تزویر).

تزویرسیز..təzvirsiz [صفت] تزویری اولمادان (فا:بی تزویر). guileless

تزه..təzə [صفت] باخ: تازا، یئنی، پوْزولمامیش (فا:تازه).

تزه بَگ (تزه بَی)..təzəbəy [آد] یئنیجه ائولنمیش (فا:تازه داماد).

تزه جه..təzəcə [ظرف] یئنیجه، تپ تزه.

تزه گلین..təzə gəlin [آد] یئنی جه ائولنمیش و اره گئتمیش.

تزه‌لشدیرمک..təzələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: تزه‌له‌مک.

تزه‌لشمک..təzələşmək [تاثیرسیزائیلم] تازالیق قازانماق، تازالاشماق (فا:نو شدن).

تزه‌لنمک..təzələnmək [تاثیرسیزائیلم] یئنی لنمک، تازالانماق (فا:نو شدن).

تزه‌له‌مک..təzələmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی یئنی‌له‌مک، تازالاماق.

تزه‌لیک..təzəlik [آد] یئنی‌لیک، تازالیق (فا:تازگی).

تزیید..təzyid [آد، عربجه] چوخالما، آرتما (فا:~).

تزیین..təzyin [آد، عربجه] بزه‌مه، سوْسله‌مه، دوْناتما (فا:~).

تس..təs [آد] حئیوان و اؤزل‌لیکله آت دیشقی‌سی (فا:پِهِن). dung {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تزک›/ تزک› تسک› تس}.

تسامُح..təsamüh [آد] مُسامحه ائتمه، بعضی شئی‌لره گؤز یوماراق مُدارا ائتمه (فا:~). to act negligently

تساوی..təsavi [آد] برابرلیک (فا:تساوی) equality

تساهُل..təsahül [آد] آسان توُتما(فا:~).

تسبئح..təsbeh [آد، عربجه] تسبیح: ۱-مشغولیت ویا دینی سؤزلری تکرارلاماق اوچون یارارلانیلان بیرنوع ساپا دؤزولموش دانالاری اوْلان وسیله، بیر نوع کره‌که، ۲-سبحان الله دئمه (فا:سبحان الله دئمک). rosary

تسبئح آغاجی..təsbeh ağacı [آد، بیتگی] تسبیح آغاج لاریندان ایستی-بؤلگه‌لرده یئتیشن، میوه‌سی زهیرلی، میوه چَودک‌لریندن تسبیح دؤزه‌نیلن بیر آغاج نوعو (فا:ماعون). melia honig. mel

تسبئح آغاجی گیللر..təsbeh ağacı gillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی بیر بیتگی فامیلی، اؤرنک: تسبیح آغاجی، ماعون آغاجی (فا:ماعون).

تسبئح بؤجک‌لری..təsbeh böcəkləri [آد، دیرگی] قابیق‌لی بؤجک‌لردن بیر تاقیم.

تسبئح بؤجگی..təsbeh böcəyi [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی، تهلیکه واختی ووجودلاری یوُوارلاقلاشان، چوخ آیاقلی بیر بؤجک (فا:نوعی حشره). oniscusarmadillidium vulgare

تستَره..təstərə [آد، فا ‹دست اره›، آنادولو] باخ: بیچقی، بوخجو.

تستَره بالیغی..təstərə balığı [باخ] بیچقی بالیغی، بوُخجو بالیغی.

تسخیر..təsxir [آد، عربجه] ۱-اله گئچیرمه ۲-تسمیه، آدلاندیرما، آدوئرمه(فا:~

تسریع..təsri [آد، عربجه] یئهین لتمه، هیزلاندیرما (فا:~).

تسطیح..təstih [آد، عربجه] هامارلاما، دؤزله‌مه(فا:~).

تسک..təsək [آد، دا] توخونموش ویا پارچادان تیکیلمیش بیر نوع-پاپاق، آراقچیق[1] {تاس‌سؤزوندن:تاس+اق/ تاساق/ تسک}.

تسکین..təskin [آد، عربجه] توخداتما، یاتیشدیرما (فا:~). quieting

تسکین..təskin [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

تسلسل..təsəlsül [آد، عربجه] آردیجیل‌لیق، interconnection

تسلّط..təsəllüt [آد، عربجه] الینده توُتما، مسلّط اولما(فا:~).

تسله‌مک..təsləmək [ل، ت‹تزکله‌مک›] پیسله‌مک (آت و ائششک) (فا:سرگین کردن اسب وخر).

تسلّی..təslli [آد، عربجه] آوونج، تسکین وئرمه (فا:~). quieting

تسلیت نامه..təsliyət namə [آد] تسلیت‌بلگه (فا:~). letter of condolence

تسلیح..təslih [آد، عربجه] سلاح لاندیرما، دوْناتما (فا:~).

تسلیم..təslim [آد، عربجه] ۱-بیر شئیی بیرینه وئرمه، بوراخما، دئور ائتمه. ۲-بوْیون اَیمه ایشی (ساواشدا و یاریشدا) (فا:تسلیم).

تسمه..təsmə [آد] قاییش و اوْنا بنزر هر شئی[135] (فا:~). bel {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ت‹تیزما›:شالوار و توْربا باغی‌نین یئری، دیواندا تیزما کلمه سینین معناسینا باخیرساق تسمه مفهوموندا و شکلینده شئیی آنلاماق اولار، مخصوصا شالوارا باغلانان گؤن و قاییش شکل لحاظیندان تسمه‌یه چوخ یاخیندیر، بو کلمه دؤزمک ‹تیزمک› سؤزیله ایلگیلیدیر}.

تسمیه..təsmiyə [آد، عربجه] آد قوْیما، آدلاندیرما (فا:~).

تسنُّن..təsənnün [آد] سُنّت‌ه اوُیما، اهلِ‌سُنّت‌ه تابع‌اولما(فا: قبول سُنّت، اهل سنّت). professing to be a sunnite

تسوج..təsuc [اؤزل‌آد] تَسی: بوشهر تبریزین ۹۰ و شبسترین ۳۳ک گ-ب طرفینده یئر آلیبدیر. گونش ایلی ۱۳۲۰ده نفوسو ۴۳۰۰* نفر جمعیتی وارایدی، پروفئسور زهتابی‌نین یازدیغینا گؤره بو شهرین اصلی آدی "تسی"دیر، ملک الشعرای بهار یازیر بو کلمه اوستا کتابیندا تسُو و پهلوی قاپاقلاردا تسوُک شکلینده گلیب و معرّبی

تسوج اولوبدور و معناجا اکین ساحه‌سی دئمکدیر{یئر آدلاریندا بو سؤزه بنزر تاسکند/ تاشکند آدلاری بو کلمه نین داش سؤزونه یوُرولاماسینا یوْل آچاییلیر}. tasuc

تسوج..təsuc [اؤزل‌آد] فیروزآبادشیراز (سروستان) بؤلگه سینده و قاراآغاج چایی‌نین قیراغیندا بیر یئرلَشیم یئری‌نین آدی.

تسوید..təsvid [آد، عربجه] قارالاما (فا:~).

تسویه..təsviyə [آد، عربجه] برابرلەمه، ائشیت‌لەمه (فا:~).

تسهیل..təshil [آد، عربجه] سهل ائتمه، آسا لاشدیرما (فا:~).

تسهیلات..təshilat [آد] امکانات (فا:~). facilities

تسهیم..təshim [آد، عربجه] پای‌لارا بؤلمه، بؤلوشدورمه (فا:~).

تشابه..təşabüh [آد، عربجه] بنزەمه، اوخشاما (فا:~).

تشبئه..təşbeh [آد، عربجه] تشبیه:بنزتمه، اوخشاتما (فا:~).

تشبُّث..təşəbbüs [آد، عربجه] گیریشیم، بیر ایشه باشلاما(فا:~).

تشبّثات..təşəbbüsat [آد] گیریشیملر (فا:~). recorse

تشبّث‌کار..təşəbbüskar [باخ] تشبّث‌چو، بیر ایشه باشلایان.

تشبّث‌چو..təşəbbüsçü [آد] هر هانسی ایشه باشلامانیتینده اوْلان.

تشبّه..təşəbbüh [آد، عربجه] بنزەمه، شبیه اوْلمه، اوْخشاما(فا:~).

تشبیه..təşbih [آد، عربجه] تشبئه:بنزتمه، اوخشاتما (فا:~).

تشتّت..təşəttüt [آد، عربجه] داغینیقلیق، قاریشیقلیق، پریشانلیق(فا:~)

تشخُّص..təşəxxüs [آد، عربجه] ۱-تکبُّر، لاّعاساتما.۲-آیری‌لاریندان آییرد اوْلما، بؤیوکلوک قازانما (فا:~). personification

تشخیص..təşxis [آد، عربجه] تانیما، آییرد ائتمه (فا:~).

تشدید..təşdid [آد، عربجه] گؤرلشدیرمه، گوج لندیرمه، کلمه‌لرده تکرارلانان حرفین اوستونه قوْیولان علامت (فا:~).

تشر..təşər [تاثیرسیزائیلم] مغرورلوق، کیبارلانما(فا:قیافه گیری) {تاشار›تشر، داشماق‌سؤزوندن[۵]}.

تشرلنمک..təşərlənmək [تاثیرسیزائیلم] مغرورلانماق، اؤزوندن دئمک و کیبارلانماق(فا:قیافه گرفتن) {تاشار›تشر، داشماق‌سؤزوندن[۵]}.

تشرّف..təşşərüf [آد، عربجه] شرف لنمه، گلمه وگلیش (فا:~).

تشریح..təşrih [آد، عربجه] ۱-تیکه تیکه بؤلوب شرح وئرمه، آیدین لاتما، آچیق لاما. ۲-آناتومی (فا:~).

تشریف..təşrif [آد، عربجه] بوُیوروب گلمه، اؤز گلمه‌سیله بیرینی شرف لندیرمه، گلمه و گلیش.

تشریفات..təşrifat [آد، عربجه] اؤزل گونلرده و اؤزل کیمسه‌لر اوْچون دؤزَنله‌نن اوْرتام (فا:~). ceremonies, formalities

تشریفات‌سیز..təşrifatsız [صفت] ساده قارشیلاییش (فا:بی تشریفات).

تشریک..təşrik [آد، عربجه] اورتاق ائتمه، بیر ایشه قاتما (فا:~).

تشریک مساعی..təşrik məsai [آد، عربجه] ایش بیرلیگی (فا:تشریک مساعی).

تشعشع..təşəşü [آد، عربجه] ایشین لاما، ایشیق ساچما(فا:~).

تشکر..təşəkkür [آد، عربجه] یاخشی گؤرؤلن ایش اوْچون گؤستریلن راضی‌لیق (فا:~). thanking

تشکّل..təşəkkül [آد، عربجه] قوُرولوش، بیچیملشمه. formation

تشکیل..təşkil [آد، عربجه] اوْلوشدورما، قوُرما، اورتایا چیخارما (فا:~).

تشکیلات..təşkilat [آد، عربجه] قوُرولوش، هؤرگوْت، باخ: کیتاب-یاندیرماگوْنو (فا:~).

تشکیلاتلاندیرماق..təşkilatlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوُرولوش لاماق، هؤرگوْتلندیرمک.

تشکیلاتلانماق..təşkilatlanmaq [آد، عربجه] قوُرولوش لانماق، هؤرگوْتلنمک.

تشنُّج..təşənnüc [آد] اضطراب‌وتیتره‌مه حالتی convulsion

تشنه..təşnə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سوُسوز، سوُسامیش (فا:~).

تَشوُپ..təşup [اؤزل‌آد] هیتیت‌لرده بیر تانری آدی[۲۱۱].

تشوّش..təşəvvüş [آد، عربجه] قاریشیق‌لیق (فا:~).

تشویر..təşvir [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

تشویش..təşviş [آد، عربجه] اضطراب، تلاش و قایقی، نگرانلیق (فا:~).

تشویق..təşviq [آد، عربجه] اؤزندیرمه، ایستک لندیرمه، ترغیب ائتمه (فا:~).

تشهُّد..təşəhhüd [آد، عربجه] ۱-تانیق‌ایسته‌مه. ۲-نامازدا اوْتوراراق اوْخونان دُعا (فا:~).

تشییع..təşyi [آد، عربجه] یوْلا سالما، بیرینی یوْلاسالاراق دالی سیجا گئتمه (فا:~).

تصاحُب..təsahüb [آد، عربجه] صاحب اوْلما، ییه‌لنمه (فا:~).

تصادف..təsadüf [آد، عربجه] باش وئرمیش حادثه، گؤزله‌نیلمه‌دن اوْلان هر ایش (فا:~).

تصادفاً..təsadifən [ظرف] اتفاقی‌اولاراق، گؤزله‌نیلمه‌دن (فا:~). casually

تصادم..təsadüm [آد، عربجه] بیربیرینه دَیمه، توْقوشما (فا:~).

تصاعد..təsaüd [آد، عربجه] یوخاری قالخما، یوکسلمه (فا:~).

تصاویر..təsavir [آد، عربجه] گؤرونتولر، بنیزلر (فا:~).

تصحیح..təshih [آد، عربجه] دؤزَلتمه، دؤزَلتی (فا:تصحیح).

تصدُّق..təsəddüq [آد، عربجه] صدقه وئرمه، بلا دفع ائتمک اوْچون یوخسول‌لارا وئریلن پول و یئمک (فا:~).

تصدُّق..təsəddoq [آد، عربجه] صدقه وئرمه، بلا دفع ائتمک اوْچون یوخسول‌لارا وئریلن پول و یئمک (فا:~).

تصدّی..təsəddi [آد، عربجه] گؤرولی اوْلما (فا:~).

تصدیق..təsdiq [آد، عربجه] دوْغرولاما، اوْنای لاما، اوْنای (فا:~).

تصرُّف..təsərrüf [آد، عربجه] صاحب‌چیخما، بیرایشه گیریشمه(فا:~).

تصرُّفات..təsərrüfat [آد، عربجه] اوْره تیم اوْچون اوْلان بوْتون گرک‌لیک‌لر، اوْره تیم وسایطی (فا:~).

تصریح..təsrih [آد، عربجه] آچیق سؤیله‌مه، بلیرتمه (فا:~).

تصریف..təsrif [آد، عربجه] چکیم‌له‌مه، بیر ائیلَمی زامان و شخصه گؤره دَییشمه‌سی (فا:~).

تصعید..təsid [آد] گؤیه قالخما، قوْوزانما (فا:~). sublimation

تصغیر..təsğir [آد، عربجه] کیچیتمه، نارین لاتما (فا:~).

تصفیه..təsfiyə [آد، عربجه] آریتما، تمیزله‌مه (فا:~).

تصلّب..təsəllüb [آد، عربجه] برکیمه، قاتی لاشما (فا:~).

تصمیم..təsmim [آد، عربجه] ایستم، کسین قارار وئرمه (فا:~). decision

تصنُّع..təsənnü [آد، عربجه] بزک‌دوْزک ائتمه، ظاهرسازلیق (فا:~). affectation

تصنیف..təsnif [آد، عربجه] بؤلوم‌له‌مه، صیْنیف‌لاما، اوْخوما وماهنی (فا:~).

تصوُّف..təsəvvüf [آد، عربجه] تانری و ائوره‌نین بیرلیگی آنلاییشینی (وحدتِ‌وُجود) آچیقلایان و ساووُنان اسلامی گؤرؤش(فا:~)

تصوّر..təsəvvür [آد، عربجه] خیالا گتیرمه، ذهنده جانلاندیرما(فا:~).

تصویب..təsvib [آد، عربجه] اوْنایلاما، مُناسب گؤرمه، بینمه (فا:~).

تصویر..təsvir [آد، عربجه] گؤرونتو، بیرشیین شکلی وگؤرونوشو (فا:~).

تضاد..təzad [آد، عربجه] قارشیتلیق، ترسلیک، ضدلیک (فا:~). contrast

تضامُن..təzamün [آد، عربجه] کفیل و ضامن اوْلما، بیرینین ایشینی ویا سؤزونو اوْستلنمه (فا:~). contrast

تضرّر..təzərrür [آد، عربجه] زیان گؤرمه، ضرر چکمه (فا:~).

تضرّع..təzərrü [آد، عربجه] زاریلدامه، اینیلده‌مه (فا:~).

تضعیف..təzif [آد، عربجه] ۱-ضعیف‌لته‌مه. ۲-ایکی قات ائتمه (فا:~).

تضمّن..təzəmmün [آد، عربجه] اؤزونه‌شامل‌ائتمه، شامل‌اولماق(فا:~

تضمین..təzmin [آد، عربجه] گووَنجه‌لیک، گوّوَنجه وئرمه (فا:~).

تضمین نامه..təzmin namə [آد] گووَ نجه‌لیک بلگه‌سی (فا:~). voucher

تضمینات..təzminat [آد، عربجه] گووه نجه‌لیک‌لر (فا:~).

تضیق..təzyiq [آد، عربجه] باسقی، زوْرلاما، داردا قویما (فا:~).

تطابُق..tətabüq [آد، عربجه] اوُیما،مُناسب گلمه، باغداشدیرما (فا:~).

تطبیق..tətbiq [آد، عربجه] حیاتا گئچیمرمه، اجرا ائتمه، ایشه سالما(فا:~).

تطبیق ائتمک..tətbiq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] حیاتا گئچیمرمک، اجرا ائتمک، ایشلتمک، فعله گئچیرمک، اوُیقولاماق (فا:تطبیق نمودن).

تطبیقی..tətbiqi [آد] یالنیز اوُیقولامادا و پراکتیک‌ده اؤنَمی-اوْلان(فا:~)

تطبیقی اینجه صنعت..tətbiqi incə sənət [آد] باخ: تطبیقی صنعت.

تطبیقی‌صنعت..tətbiqi sənət [آد] صنعتین ائله ساحه‌سینه دئییلیرکی اوْنون اوْرَتدیگی و توْلید ائتدیگی معیشت شئی‌لری عئینی زاماندا بدیعی اثر ساییلیر. (فا:~).

تطمیع..tətmi [آد، عربجه] تاماه لاندیرما(فا:~).

تطویل..tətvil [آد، عربجه] اوُزون لاتما، اوُزاتما، سوّردورمه(فا:~).

تطهیر..təthir [آد، عربجه] پاک لاما، تمیزله‌مه(فا:~).

تظاهُر..təzahür [آد، عربجه] گؤرؤنمه، اوْرتایاچیخا (فا:تظاهُر).

تظاهُرات..təzahürat [آد، عربجه] گؤستَری، قارشیت اوْلما (فا:~).

تظلُّم..təzəllüm [آد، عربجه] مظلوم اوْلما (فا:~).

تعادُل..təadül [آد، عربجه] دنگ‌له‌مه، دنگ‌لیک (فا:~).

تعارُض..təarüz [آد، عربجه] چاتیشما، بیربیرینه ترس دوّشمه(فا:~).

تعارُف..təarüf [آد، عربجه] تانیشما، بیربیرینه‌خوش گلدین‌دئمه(فا:~).

تعاروف ائله‌مک..təarüf eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه خوش گلدین دئمک (فا:تعارف کردن). to use compliments

تعارُف‌سوز..təarüfsuz [ظرف] عارف ائتمه دن، دوْغرودان (فا:بی تعاریف). unceremonious

تعاقُب..təaqüb [آد، عربجه] آرد آردا گلمه، آردیجیل (فا:~).

تعالی..təali [آد، عربجه] ۱-اوُجالما، یوکسلمه.۲-داها اوجا.

تعامُل..təamül [آد، عربجه] معامله، ایش، داوارانیش (فا:~).

تعاوُن..təavün [آد، عربجه] یاردیم لاشما، کؤمک لشمه (فا:~).

تعبیر..təbir [آد، عربجه] آنلاتیم، دئییش، افاده، سؤیله‌نیش (فا:~).

تعبیه..təbiyə [آد، عربجه] بیر شئیی دؤزلدیب یئرینه قوْیما (فا:~).

تعجّب..təəccüb [آد، عربجه] چاشما، حئیرت دوْغورما (فا:~).

تعجیل..təcil [آد، عربجه] عجله ائتمه، تلَسمه (فا:~). haste

تعجیلاً..təcilən [آد، عربجه] تلَسیکله، ال اوّستو، درحال، تئز اوْلاراق (فا:~).

tədad..تعداد [آد، عربجه] بیرشئیین سایی‌سی، بیر نئچه سایی، سایی (فا:~) number

təddüd..تعدُّد [آد، عربجه] چوخالما، سایی‌سی آرتما (فا:~). mutiplicity

təddi..تعدّی [آد، عربجه] تجاوز ائتمه، ستم ائتمه (فا:~).

tədil..تعدیل [آد] بربر ائتمه، اصلاح ائتمه (فا:~). edjustment

təzib..تعذیب [آد، عربجه] اوْزمه، عذاب وئرمه (فا:~).

təərrüz..تعرُّض [آد، عربجه] مُتعرّض اولما، سالدیری، سالدیرما(فا:~

tərifə..تعرفه [آد، عربجه] تانیتیم، تانیتیم‌بلگه‌سی، وئرگی لیستی(فا:~

təərrüq..تعرّق [آد، عربجه] بوُخارلانما، ترله‌مه، بیتگی‌لردن چوْخ بوُخار و رطوبت چیخما (فا:~).

təriz..تعریض [آد، عربجه] ائتلنمه، عریض اولما (فا:~).

tərif..تعریف [آد، عربجه] تانیم، تانیتیم، بیرینین اؤزل‌لیکلرینی و مخصوصا مُثبت خُصوصیت‌لرینی بیلدیرمه ایشی (فا:~).

təriq..تعریق [آد، عربجه] ترله‌مه، بوُخارلانما (فا:~).

təziyət..تعزیت [آد، عربجه] تعزیه، عزا و یاس توُتما (فا:~).

təziz..تعزیز [آد، عربجه] سئوگی ایله آنما، عزیزله‌مه(فا:~). punishment

təziyə..تعزیه [آد، عربجه] یاس توتما، باش‌ساغلیغی اوْتورماسی(فا:~

təəşşüq..تعشُّق [آد، عربجه] عاشق اوْلما، سئومه (فا:~).

təəssüb..تعصُّب [آد، عربجه] باغنازلیق، فاناتیزم(فا:~. fanaticism

təəssüblü..تعصّب لو [صفت] تعصبی، متعصّب (فا:~). fealously

tətil..تعطیل [آد، عربجه] بوراخیش گؤنو و سوْره سی، دینلنمه گونو، بوراخیش (فا:~). cessation of work

təzim..تعظیم [آد، عربجه] اوُلولاما، سایین لاما، باش ایمه.

təzimat..تعظیمات [آد، عربجه] یوکسک سایقی (فا:~).

təəffün..تعفُّن [آد، عربجه] قوخولانما، تینجیخما (فا:~) bad smell

təəqqül..تعقّل [آد، عربجه] عاغلینی ایشه آپارما، ایبی دوشونمه.

təqib..تعقیب [آد، عربجه] ایزله‌مه، دالیسیجا گئتمه، آرخاسیجا گئتمه، دالینا دؤشمه (فا:~).

təəllüq..تعلُّق [آد، عربجه] ۱-ایلگی‌سی اولما، بیرینه باغلانما. ۲- قوْهوم قونشولار، یاخین‌لار. ۳-اؤزونه مال ائتمه (فا:~).

təəllül..تعلّل [آد، عربجه] بیر ایشی یوباداراق بهانه گتیرمه (فا:~).

təəllüm..تعلّم [آد، عربجه] اؤیرنمه (فا:~).

təlif..تعلیف [آد، عربجه] یئمله‌مه، یئم وئرمه (فا:~).

təliq..تعلیق [آد، عربجه] آسیلی قوْیما (فا:~).

təlim..تعلیم [آد، عربجه] اؤیره تیم، یئتیشدیرمه، اؤیرَتمه، اوْخوتما (فا:~).

təlimat..تعلیمات [ع، تعلیم چو] اؤیره تیم‌لر، اؤیرَتمه‌لر (فا:~).

təəmmüd..تعمُّد [آد، عربجه] عمد اولاراق بیر ایشی گؤرمه، بیله‌رک بیر ایشی گؤرمه (فا:~). intention

təəmmüdən..تعمُّداً [ظرف، عربجه] بیله‌رک، بیله بیله (فا:~).

təəmmüq..تعمّق [آد، عربجه] دریندن‌دؤشونمه، ایبی‌دؤشونمه(فا:~).

təmir..تعمیر [آد، عربجه] بیرشئیین اسگیک‌لیک‌لرین دؤزتمه، اوْنارما(فا:~)

təmirat..تعمیرات [آد، عربجه] اوْنارمالار، دؤزَلتمه و یاماما‌لار، اوْناریم (فا:~).

təmirqah..تعمیرگاه [آد] تعمیر اوچون اولان یئر، اوْناریم یئری(فا:~)

təmiq..تعمیق [آد، عربجه] درین لشدیرمه (فا:~). sounding

təmim..تعمیم [آد، عربجه] عمومیت وئرمه، عامّ لاشدیرما، گنل‌له‌مه(فا:~).

təənnüd..تعنُّد [آد، عربجه] دیرَنمه، آیاق دیره‌مه (فا:~).

təviz..تعویض [آد، عربجه] دَییشمه، دَییشدیرمه (فا:~).

təviq..تعویق [آد، عربجه] گئجیخدیرمه، یوباتما، تأخیر (فا:~).

təəhhüd..تعهُّد [آد، عربجه] بیرایش گؤرمه‌یی بوْینونا آلما، اوْست لنمه (فا:~). undertaking

təəyyüş..تعیّش [آد، عربجه] یاشاما، خوْش گئچینمه (فا:~).

təəyyün..تعیّن [آد، عربجه] محقق اولماق (فا:~).

təyin..تعیین [آد، عربجه] بللی‌ائتمه، بلیرتمه، آیدین‌لاشدیرما (فا:~).

təyinat..تعیینات [ع: تعیین چو، ش] بللی ائتمه‌لر (فا:~).

təğafül..تغافُل [آد، عربجه] بیلمزلیک (فا:~). negligence

təğbaqatur..تَغباقاتوُر [تاریخی اؤزل‌آد] تَغمه+باقاتوُر؛ آلتیْن اوْردو اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

təğziyə..تغذیه [آد، عربجه] یئدیرمه و بسله‌مه، غذا وئرمه (فا:~).

təğrək xatun..تَغرَک خاتوُن [اؤزل‌آد] باخ:تَگرَک خاتوُن[۷].

təğəzzül..تغزّل [آد، عربجه] غزل دئمه، سئویشمه، عاشقانه سؤزلر دئمه (فا:~).

təğliz..تغلیظ [آد، عربجه] غلیظ لتمه، یوْغونلاتما (فا:~).

təğmə..تَغمه [اؤزل‌آد] دَیمه، سئچگین، فرقلی[۷].

təğənni..تغنّی [آد، عربجه] ماهنی سؤیله‌مه (فا:~).

təğəyyür..تغیّر [آد، عربجه] دَییشمه، باشقالاشما (فا:~).

təğyir..تغییر [آد، عربجه] دَییشمه، دَییشدیرمه، باشقالاشدیرما (فا:~).

təfaxür..تفاخُر [آد، عربجه] اؤووْنمه، فخر ائتمه (فا:~).

تفاریق..təfariq [آد، عربجه] داغینیق شئیلر (فا:~).

تفاسیر..təfasir [آد، عربجه] تفسیرلر، یوْرومالار (فا:~).

تفاصیل..təfasil [آد، عربجه] آیرینتی‌لی آچیقلامالار (فا:~).

تفاضُل..təfazül [آد، عربجه] بیربیرینه اوْستونلوک تاپما(فا:~).

تفأّل..təfəol [آد، عربجه] فال‌آچماوایی فال گلمه(قاموس ترکی).

تفاوت..təfavüt [آد، عربجه] آییریجی اوزْللیک، فرق (فا:~).

تفاهُم..təfahüm [آد، عربجه] اوزْلاشما و بیربیرینی دوشونمه (فا:~).

تفتازان..təftazan [اؤزل‌آد] باجگیران دا کند آدی.

تفتیش..təftiş [آد، عربجه] سوْروشدورما (فا:~).

تفحّص..təfəhhüs [آد، عربجه] آختاریش، آراشدیرما (فا:~).

تفخیم..təfxim [آد] ساپین لاما، بؤیوک سایما (فا:~). honouring

تفرّج..təffərrüc [آد، عربجه] ۱-آچیلما، فرح‌لنمه. ۲-گزینتی (فا:~).

تفرُّد..təfərrüd [آد، عربجه] یالنیز قالما، تک لنمه (فا:~).

تفرش..təfriş [اؤزل‌آد] گونئی آذربایجانین اراک اُستانیندا بیر شهر آدی.

تفرش بؤلگه‌سینین داغلاری..təfriş [اؤزل‌آد] آرخا (۳۲ک‌ق‌ب۲۲۸۲)، آرمالوُ (۱۲ک‌ق۲۰٦۲)، آغ چاق چاق (۲۵ک‌ق‌ب۱۹۱٦)، آغداغ (۵۱ک‌ق‌ب۲۰۵۵)، آلا تپه (۲۳ک‌ق۲۱۳۰)، آلخان تپه (۴۳ک‌ب۱۹۹۹)، امجک (۴۰ک‌ق‌ب۲۳۱۵)، انی‌قیه‌سی (٦۰ک‌ق‌ب۲۲۹۵)، اوْچ‌اوْغلان (۴۵ک‌ب۲۰۱۳)، ایسپیستان (۱٦ک‌ب =۲۲۰۸)، ایلدن بولاغی (۲۵ک‌ق‌ب۲۲٦۹)، ایِیَر (۳۰ک‌ب۲۲۱۸)، بؤیوک‌دره (۲٦ک‌ق‌ب۲۲۱۲)، باباپوْلادی (۲۲ک‌ق‌ب۱٦۲۲)، بابان‌آیاغی (۲۸ک‌ق‌ب۲۰۳۵)، باندوُ (۷ک‌ق۲۵۲۵)، بَگ دره سی (۲۳ک‌ق‌ب۲۲۰۱)، بوُربوُلاق (۱٦ک‌ب۲٤٤۲)، بوُلاق دره (۳۳ک‌ب۲۲۲۳)، پالتایاتان (۳٤ک‌ب۲۰۵٦)، چال(۱۱ک‌گ‌ب۲٤۲۵)، دارقایا (۲۳ک‌ق ۱٦۰۵)، دام دام (۳۰ک‌ب۲۲۳۰)، دَنگه/ آ (۱۷ک‌ب ۲۲۹۰)، دَنگه/ ی (۱٦ک‌ب۲٤۵۲)، دوُزداغی (۳۵ک‌ق‌ب ۲۰۷۸)، زاغا دره سی (۲۰ک‌ق۱۸۱٤)، سارناق (۳۰ک‌ق‌ب ۲۲٦۷)، ساری‌دره (۳۱ک‌ب۲۱۱۵)، ساری‌لار (۲٦ک‌ب ۲۳٦۵)، ساری یال (۳۱ک‌ب۲۱۰۸)، ساققیز (۲۵ک‌ق‌ب ۲۰۷۰)، سقزلو (۲۳ک‌ق۱۵۷۱)، سَککی (۳۰ک‌ق‌ب ۲۰۳۲)، سنگر (۱۱ک‌ق۱۷٤۵)، قاچ‌قارا (۱۰ک‌گ‌ب ۲٦۲۵)، قاراقایا (۲۵ک‌ق‌ب۲۱۳۵)، قارقول (۱۸ک‌ق‌د ۱۹۷۰)، قاشی جیق (۱۱ک‌ق۲۲۵۹)، قانشار (۳۱ک‌ق‌ب ۲۰۳۰)، قارابوْغاز (۳۰ک‌ق۱۷٤۵)، قارابوُلاق (۲۸ک‌ب ۲۲۸۸)، قاراداغ (۲۲ک‌ق۱۲۷۷)، قاراقاش (۴۵ک‌ق‌ب ۱۹۴۳)، قاراگؤزلو (۴۲ک‌ب۲۱۷٤)، قاراگؤزلو قَرلان (۲۵ک‌ق‌ب۲۱۹۰)، قاراگونئی (۲۵ک‌ق۱٦۵۸)، قارالار (۳۰ک‌ق‌ب۱۵٦۳)، قمیشلو (۴۲ک‌ق‌ب۱۸۸۹)، قمیشلی (۲۱ک‌ب۲۳۷۱)، قوُرقوشوملو (٤٦ک‌ق‌ب۱۸۳٦)، قوْیون قوزئی (۳۳ک‌ب۲۰۹۱)، قیزباهار (۳۲ک‌ق‌ب۲۰۹۵)، قیزیل (۳۲ک‌ق‌ب۱٦۳۱)، قیزیل بایر (۳۸ک‌ق‌ب۱۹۱۹)، قیزیل داغ (۴۰ک‌ق‌ب۲۰۷٤)، قیزیلجا (۱۳ک‌ق‌ب۱۷۰۸)، قیشلاق (٦ک‌ق۲۲۵۷)، کوْساداغ (۲۲ک‌ق‌ب۱۵۹۲)، گؤی کمر (۱۸ک‌ق‌ب۱۷۱۸)، گؤن قیرمیز (۳۹ک‌ق‌ب۱۵۹٤)، گؤنئی (۴۵ک‌ق‌ب۱۸۷۳)، گؤنئی گدیکی (۲۷ک‌ق‌ب ۱۸۰۸)، گؤنئیه (۲۳ک‌ق۱٦۸۸)، گؤندو (۳۸ک‌ق‌ب۱۸۲۱)، گیلدیر گَدیک (۲۰ک‌ب۲۲۲۹)، یاریم قایا (۲۲ک‌ق‌ب ۱۵٦۵)، یاس یوُرد (۲۱ک‌ب۲۳٦۲)،

تفرُّع..təfərrü [آد، عربجه] شعبه شعبه و فرع فرع اولما (فا:~).

تفرُّعات..təfrrüat [آد، عربجه] ایکینجی درجه ده اؤنمی اوْلان سوْرونلار و شئی‌لر، بالاجا سوْرونلار، آیرینتی‌لار (فا:~).

تفرّق..təfərrüq [آد، عربجه] داغینیق‌لیق، پریشان‌لیق (فا:~).

تفرقه..təfrirqə [آد، عربجه] آیریم‌لیق سالما و دؤشمه، ایکی‌لیک سالما، ایکی تیره‌لیک (فا:~).

تفریجان..təfrican [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

تفریح..təfrih [آد، عربجه] خوش گئچیرمه ، شادلیق(فا:~).

تفریش..təfriş [آد، عربجه] دؤشه‌مه ایشی (فا:~).

تفریط..təfrit [آد، عربجه] نوْرمال‌دان آشاغی، افراط‌قارشیتی(فا:~). waste

تفریق..təfriq [آد، عربجه] چیخما، آییرما، آییرد ائتمه (فا:~). subtraction

تفسُّخ..təfəssüx [آد، عربجه] چوْرومه، پوْزولما، قوْخوشما (فا:~).

تفسیر..təfsir [آد، عربجه] یوْروم، یوروم‌لاما، یوْرما (فا:~). commentary

تفصیل..təfsil [آد، عربجه] بیرشئیی آیرینتی‌لاریلا آنلاتما، آچیقلاما (فا:~).

تفصیلات..təfsilat [آد، عربجه] آیرینتی‌لار (فا:~).

تفصیلاتلی..təfsilatlı [صفت] آیرینتی‌لی (فا:تفصیلات دار).

تفضیل..təfzil [آد، عربجه] اوستونلوک وئرمه (فا:~).

تفضیلی(صفت)..təfzili(sfət) [آد] اوستونلوک‌بیلدیرن(فا:~). comparative

تفقّد..təfəqqüd [آد، عربجه] آختاریب تاپما، سوراغ لاشما (فا:~).

تفک..təfək [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

تفکّر..təfəkkür [آد، عربجه] دؤشونمه، دؤشونوش (فا:~).

تفکیک..təfkik [آد] آییرما (فا:~). separation

təfənnün..تفنّن [آد، عربجه] مختلف یوللارلا مشغول و دؤموک اوْلما ، تورلو اوْلما(فا:~).

təfəvvüq..تفوُّق [آد، عربجه] اوْستونلوک، اوْستون گلمه (فا:~).

təfviz..تفویض [آد، عربجه] احاله، دئور ائتمه (فا:~). to give over

təfəhhüm..تفهُّم [آد، عربجه] آنلاشیم، آنلاما (فا:~).

təfhim..تفهیم [آد، عربجه] آنلاتما، بیلدیرمه (فا:~).

təqabül..تقابُل [آد، عربجه] قارشی لیقلی اوْلما، قارشی لیق، قارشی لاشما، اوْز اوْزه گلمه (فا:تقابُل).

təqarüb..تقارُب [آد، عربجه] یاخین لاشما، یاناشما (فا:~).

təqarün..تقارُن [آد] قرینه لیک (فا:~). conjunction

təqas..تقاص [آد، عربجه] اوْج آلما (فا:~). retaliation

təqaza..تقاضا [آد، عربجه] ایستک، دیلک، طلب، ایسته ییش (فا:~).

təqatü..تقاطُع [آد، عربجه] کسیشمه نُقطه سی (فا:~).

təqaüd..تقاعُد [آد، عربجه] ییر ایشدن ال چکمه، ییر ایشدن قالما.

təqəbbül..تقبُّل [آد] قبول ائتمه (فا:~). accepting

təqbih..تقبیح [آد، عربجه] قیناما، پیس له‌مه (فا:~).

təqəddüs..تقدُّس [آد] قوتسال سایما (فا:~). holiness

təqəddüm..تقدُّم [آد، عربجه] ایلَری لیک، اؤنجه له‌مه، قاباقلاما(فا:~

təqəddüm və təəxür..تقدّم وتأخر [آد، عربجه] ایلَری لیک و دالی لیق transposition

təqdir..تقدیر [آد، عربجه] ۱-دَیر وئرمه، بینمه، قدر و قیمت وئرمه. ۲-قضا و قدر، آلین یازی سی، یازقی (فا:~).

təqdis..تقدیس [آد، عربجه] قوُتساما، قوتسال سایما (فا:~).

təqdim..تقدیم [آد، عربجه] سوُنما، حضورونا گتیرمه (فا:~). presentation

təqdimat..تقدیمات [آد، عربجه] سوُنمالار (فا:~).

təqərrüb..تقرّب [آد، عربجه] یاخینلاشما (فا:~).

təqrib..تقریب [آد، عربجه] یاخلاشدیرما، یاخینلیق (فا:~).

təqribən..تقریباً [ظرف، ع] یاخلاشیق، یاخین اوْلاراق (فا:~).

təqribi..تقریبی [صفت، عربجه] تخمینی، سانیلاما، اوْرانلاما، یاخلاشیق(فا:~).

təqrir..تقریر [آد، عربجه] اقرار ائتمه، آیدینلاتما و آچیقلاما (فا:~).

təqriz..تقریز [آد، عربجه] اؤومه، اؤووش، بیَنجه (فا:~).

təqsit..تقسیط [آد، عربجه] قسط لارا بؤلمه (فا:~).

təqsim..تقسیم [آد، عربجه] بولوشدوْرمه، بولوملمه، بؤلمه (فا:~).

təqsir..تقصیر [آد، عربجه] ییر ایشده سست لوق ائتمه، گُناه، سوُچ (فا:~).

təqtir..تقطیر [آد، عربجه] دامیتما، دامجی دامجی دامیزما (فا:~).

təqti..تقطیع [آد، عربجه] شعرده دوُرقویا اساسلانان بؤلگو. dissection

təqəəür..تقعّر [آد، عربجه] بوّکئی لیک، باتیقلیق، چوُخورلوق(فا:~

təqəlla..تقلّا [آد، عربجه] چالیشما، تلاش (فا:~).

təqəllüb..تقلُّب [آد، عربجه] کلک، دؤزن (فا:~).

təqəllüb eləmək..تقلُّب‌ائله‌مک [تاثیرلی‌ائیلم] دؤزن‌ایشله‌مک (فا:تقلّب کردن). to cheat

təqlid..تقلید [آد، عربجه] ۱-یانسیلاما. ۲-(شیعه‌لرده) ییر بؤیوک دین آدامینا وسوزلرینه باغلی اوْلما (فا:~).

təqlil..تقلیل [آد، عربجه] آزالتما، اسکیلتمه (فا:~).

təqnin..تقنین [آد] یاسالاما، یاساچیخارما، قانونلاما(فا:~). legislation

təqva..تقوا [آد] آللاه دان قوْرخما، آللاهین امرلرندن اطاعت ائتمه (فا:~). virtue

təqviyət..تقویت [آد] گوجلندیرمه (فا:~). to foritfy

təqvim..تقویم [آد، عربجه] ۱-چاغ‌سایار، چاغاج۲-ایل‌سایار، گوْن-سایار(فا:~.

təqi..تقی [آد، عربجه] آللاه دان قوْرخان، آرین و تمیز آدام (فا:~).

təqi-..-تقی [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا ییر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ:ییرآدلاری (ان آزی ٦ آد سایماق اوْلار).

Təqəyyüd..تقیّد [آد، عربجه] باغلی اوْلما، باغلانما، اوْستونلنمه و بوْینونا آلما (فا:~).

təqəyyüz..تقیّض [آد، عربجه] یوّکسلمه، ایلرله‌مه (فا:~).

təqiyə..تقیه [آد] گیزلتمه (فا:~). dissimulation {نوْمگیز}.

tək..تک [صفت] ۱-جوْت اوْلمایان، بیرئی" تک گلدیم" (فا:تنها). single ۲-(مت) تک سایی، جوت اوْلمایان سایی، سوْنلاری ۱ ۳، ۵، ۷، ۹، اوْلان سایی‌لار تک سایی‌لاردیر (فا:فرد). od number ۳-اوخشاتما اداتی " گوْل تک/ تکین" (فا:مثل). ٤-بیرشئیین تکی و دیبی، سوْنو و بیتیمی، بیر شئیین آلتی " یهَرین تکی= یهر آلتی، بعضا تَرْک شکلینده ده سؤیله‌نیر" (فا:ترْک). ٥-(ظرف، باغاییجی سؤز) بیر ایش و سوره‌نین سونونو گؤسته‌رن اک " گئده‌نه تک= گئده نه تکین، گئدمه‌یه یاخین" (فا:تا). till، untill {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن؛ دیب معناسیندا دگمک (تگمک) سؤزوندندیر}.

tək-..-تک [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا ییر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:ییرآدلاری (ان آزی ١٤ آد سایماق اوْلار).

تک‌آلتی..Təkaltı [آد] ۱-یهَر آلتینا قویولان کئچه ویا پارچا. ۲-تک-آلتی۲(اؤزل‌آد) اوجان‌داداغ آدی {تکه‌لرین دولاندیغی یئر[۲۶۶]}.

تک‌آنلاملی..təkanlamlı [صفت] تک آنلامی اولان.

تک‌ائشلی..tək eşli [صفت] ائشی بیرتک اولان.

تک‌ائشلیلیک..tək eşlilik [آد] خانیم یا آغا قارشی جنسدن یالنیز بیریله ائوله نه بیلمه سینی ممکن گؤرن قورُال، مونوقامی.

تک‌ائولی..tək evli [صفت] تک ائشلی monayam

تکاب..təkab [اؤزل‌آد] باخ: تیکان تپه.

تکاپو..təkapu [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] چالیشیم، چالیشما (فا:~).

تکاثر..təkasür [آد، عربجه] چوخالما، آرتما (فا:~).

تکاثُف..təkasüf [آد، عربجه] سیخیشما، یوغونلاشما، غلیظ‌لشمه(فا:~

تک‌ارکچی..tək ərkçi [آد] مونارشیست.

تک‌ارکچیلیک..tək ərkçilik [آد] مونارشیزم.

تک‌ارکلیک..tək ərklik [آد] مونارشی.

تکاسُل..təkasül [آد، عربجه] تنبل‌لشمه، یاوالاشما، کسل‌اولما(فا:~

تک‌ال دوُز..təkəlduz [آد] تک‌ال تیکمه، تک‌ال تیکمه چی.

تکال..təkal [اؤزل‌آد] تکقال: ایگیدلیکده تک‌اولان، اوغلان-آدی(فا:نام‌پسر

تکالپ..təkalp [اؤزل‌آد] ایگیدلیکده تک اولان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تک‌اللی..təkəlli [صفت] بیر اللی، کؤمک‌سیز.

تکالیف..təkalif [آد، عربجه] تاپشیریق‌لار (فا:تکالیف).

تکامُل..təkamül [آد، عربجه] ۱-اولقونلوق، اولقونلاشما، بوتون لشمه، تکمیل لشمه. ۲-ائوریم، گلیشیم، گلیشمه (فا:~).

تکان..təkan [آد] ترپه‌نیش (فا:~) {بو کلمه و فارسجادا ایشله نن تکانیدن سؤزو، تنرتمک / ترنتمک سؤزوندن آلینمادیر[۲۲۶]}.

تک‌اوخویان..tək oxuyan [صفت] تکلیکده‌اوخویان (فا:تکخوان). soloist

تک‌اولاراق..tək olaraq [ظرف] تکلیکده (فا:تکی). alone

تک‌اؤرنک..tək örnək [ظرف] بیراؤروندن اؤرنک اوچون بیر داناچیخان‌نمونه.

تکای..təkay [اؤزل‌آد] آی کیمی‌تک‌اولان‌وگؤزل‌اولان، قیز آدی(فا:نام‌دختر.

تکئش..təkeş [اؤزل‌آد] ایگیدلیکده تک اولان، خوارزمشاهلارین بؤیوک شاهلارینین بیرینین آدی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تک‌بارماق..tək barmaq [صفت] بیر بؤیوک بارماغی اولان الجک نوعو.

تک‌بارماقلی‌لار..təkbarmaqlılar [آد، دیرگی] امجک‌لی حئیوانلارین کرگدن کیمی تک بارماقلی تاقیمی.

تک‌باشچی..təkbaşçı [آد] تک باشچی‌لیق اصولویلا اؤندَرلیک ائدن.

تک‌باشچیلیق..təkbaşçılıq [آد] رهبرلیگین بیرآدام الینده اولدوغو اوصولو، دیکتاتورلوق.

تک‌باشینا..təkbaşına [ظرف] ۱-یالنیزاولاراق، آنجاق‌اؤزو، تکجه. ۲-کؤمک‌سیز جه، اؤز اؤزونه (فا:انفرادا). singleness، singly

تک‌باشیناچی..təkbaşınaçı [آد] تک باشچی‌لیق اصولویلا اؤندَرلیک ائده رک بونو قامسال بیر اولایا باغلایان کیمسه.

تک‌باشچیلیق..təkbaşınaçılıq [آد] تک باشچی‌لیق اصولویلا اؤندَرلیک ائتمه و بونو قامسال بیر اولایا باغلاما.

تکبُّر..təkəbbür [آد، عربجه] اؤزونو توتما، مغرورلانما (فا:~).

تک‌بوینوز(لو)..təkbuynuz(lu) [صفت] بیرتای بوینوزلو (فا:تکشاخ). unicorn

تک‌به تک..təkbətək [ظرف] تک تک، بیر بیر، تک تکه، بیربیره.

تک‌بِیت..təkbeyt [آد، یازین] بیربیت‌دن تشکیل تاپان شعر نوعونا دئییلیر.

تک‌بیچیم(لی)..təkbiçim(li) [صفت] بیربیچیم‌لی(فا:تک-شکل) monotropic

تکبیر..təkbir [آد، عربجه] اولوتانری‌نی‌آنما و چاغیرما، بؤیوک‌سایما (فا:~).

تک‌تانریچی..təktanrıçı [آد] تک تانری یا اینانان کیمسه.

تک‌تانریچیلیق..təktanrıçılıq [آد] یالنیزبیرتک‌تانری'یااینانما، تک-الله‌لی‌لیق.

تک‌تانریلی..təktanrılı [صفت] فقط‌بیرتانری‌نی‌تانیما، موحّد monotheist

تک‌تک..təktək [ظرف] بیره قارشی بیر، بیربیر.

تک‌تکه..təktəkə [ظرف] تک تک، بیربیره (فا:تک به تک).

تک‌توک..təktük [صفت، ظرف] آز، سئیرک، آرابیر.

تکثُّر..təkəssür [آد، عربجه] چوخالما، آرتما (فا:~).

تکثیر..təksir [آد، عربجه] چوغالتما (فا:~).

تکجه..təkcə [صفت] آنجاق تک، بیرجه (فا:~). mere

تکجی‌لیک..təkcilik [آد] یالنیز بیر تک گرچگین اولماسینی ساوونان نظریه moniozm" قارشی آنلامی: چوخجولوق،

تک‌چالیجی..təkçalıcı [آد] بیر ساز چالاندان‌عبارت(فا:تک‌نواز) soloist

تک‌چنک‌لی..təkçənəkli [آد، بیتگی] تک چنه‌یی اولان (فا:تک لپه ایی).

تک‌چَنَک‌لیلر..təkçənəklilər [آد، بیتگی] بوغداگیللر، زنبق (سوسن) گیللر، پالمیه‌لر، ثعلب‌گیللر، آناناس‌گیللر، موزگیللر کیمی بیتگی‌لر صینیفی (فا:تک لپه ایی ها).

تک‌چنک‌لیلیک..təkçənəklilik [آد] تک چنک‌لی اولما وضعیتی، .

تک‌چَودک‌لی..təkçəvdəkli [صفت] تک چوده‌گی اولان (فا:تک هسته ای). monocyte

تکچی..təkçi [آد] تکچی‌لیک یانلی‌سی اولان.

تکچیلیک..təkçilik [آد] گرچکلیگین تملی اولاراق یالنیزجا تک بیر ایلکه‌یی بنیمسه ین دونیا گؤروشو، گرچکلیگین هرهانسی بیر اورقان کیمی بؤلونمز بیر بوّتون اولدوغونا و باغیمسیز پارچالاری اولمادیغینا اینانان اؤیرَتی، مونویزم.

تک‌حجره‌لی..təkhücrəli [آد] تک گؤزه‌لی، بیرگؤزه‌سی اولان.

تکداش..təkdaş [آد] ساه‌جه تک‌داشی اولان اؤزوک(فا:تک سنگ).

تکدّر..təkəddür [آد، عربجه] کدرلنمه، اؤزونتولو اولما (فا:~).

تک‌دلیک‌لیلر..təkdəliklilər [آد، دیرگی] امجکلی‌حئیوانلارین ایلکل نوعلاریندان بیر تاقیم، سؤرونگن‌لر کیمی یومورتالایان، بالالارینا سوّت وئرن و بوّتون نوعلاری اوُسترالیادا یاشایان حئیوان قروپو.

تکدن بیر..təkədənbir [باخ] آرابیر.

تک‌دؤزه..təkdüzə [صفت] مونوتون، دَییشمه‌دن تکرارلاناراق سؤروب گئدن، یک نسق.

تک‌دوغار..təkdoğar [آد] بیردانا بالا دوغان‌حئیوان(فا:تکزا) uniparous

تکدّی..təkəddi [آد، عربجه] دیلنچی‌لیک‌ائتمه، دیلنچی‌لیک (فا:~).

تکدیر..təkdir [آد، عربجه] پیس‌له‌مه، بیَنمه‌مه، قباحت لندیرمه (فا:~).

تک‌دیرناق اشارتی..təkdırnaq işarətı [آد] یازیلاردا سؤزلری بیربیریندن آییرماغا یارار اشارت نوعو " ".

تک‌دیرناقلی‌لار..təkdırnaqlılar [آد] بیر ویا اوچ دیرناغی اولان ممه‌لی حئیوانلار (فا:تک سُم ها). soliped

تک‌دیللی‌لیک..təkdillilik [آد] بیر دیلین تک‌لیکده اگه‌من اولماسی، گلوبال لاشمانین ان اؤنملی سونوج‌لاریندان گله‌جکده دیللرین بیربیرینه یاخینلاشماسی و تک‌دیلین دونیایا حاکیم اولماسیدیر، آچیقدیر کی اؤنوموزده کی عصرلرده بو اولای سونوجلاناجاقدیر، البته آسیمیلاسیون لا دیللرین متکامل‌لشمه‌سی فرقلی اولاراق هر دیلین تکامُلو گلوبال لاشمانین اصلی عنصرو ساییلیر (فا:تک زبانی).

تکذیب..təkzib [آد، عربجه] یالانلاما، دانما (فا:انکار).

تکر..təkər [آد] بیر اوْخ چئوره‌سینه فیرلانان دایره شکلینده هرشئی، دایره بیچیمده اولان هر شئی (فا:چرخ، تایر). tir {ت:تگره›دایره، ‹تکرک›:حالقا؛ دَیمک(تگمک) سؤزوندن آلیناراق اینگلیزجه، فارسجا، عربجه‌ده ایشله‌نیر (تایر)}.

تکرار..tikrar [آد، عربجه] بیرایشی یئنی‌دن گؤرمه، یئنی‌له‌مه (فا:~).

تکرتکر..təkərtəkər [تک+ار] بیرربیرر.

تکرجیک..təkərcik [آد] بالاجا تکر (فا:چرخک). caster

تکرچاتلار..təkrçatlar [آد] دیسک پلئیئر[۲] diskplayer

تکرچاتلارچی..təkrçatlarçı [آد] دیسک جوْکئی[۲] diskgokey

تکرُّر..təkərrür [آد، عربجه] تکرار لانما (فا:~).

تکرلک..təkərlək [آد] تکر کیمی اولاراق بیر ائکسن و مئحورین چئوره سینده دولانابیلن، باخ: تکرلیک.

تکرلنمک..təkərlənmək [بلسیز ائیلم] ۱-تکر کیمی اولونماق. ۲-(س) تکر بیچیمینه گلمک (فا:چرخدار شدن).

تکرله‌مک..təkərləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یووارلاماق. ۲-تکر بیچیمینه گتیرمک (فا:به شکل چرخ در آوردن).

تکرله‌مه..təkərləmə [آد، یازین] ۱-چوغونلوقلا مثل و بوْی‌لارین اوّلینده دئییلن قافیه‌لی و اوُیوملو سؤزلر " اؤرنک: بیری وارمیش بیری یوخوموش". ۲-تکرله‌مک ایشی.

تکرلی..təkərli [صفت] تکری اولان، تکرله حرکته گلن (فا:چرخدار).

تکرلیک..təkərlik [آد] ۱-تکر بیچیمینده اولان شئی (فا:مثل چرخ). ۲-تکر اوچون عاید اولان (فا:مناسب برای چرخ).

تکرلیک‌لی..təkərlikli [صفت] تکرلیگی اولان (فا:چرخدار).

تکرلیکچی..təkərlikçi [صفت] تکرلیک دؤزلدن (فا:چرخساز).

تکرواری..təkərvari [صفت] تکره اوخشار، چرخ شکلینده(فا:چرخ وار).

تکره..təkərə [آد] دایره.

تکریر..təkrir [آد، یازین] بو نوع شعرده بیر کلمه بیت ده ویا مصرع ده تکرار اولور " اؤرنک: عاشق یامانا گله. دردین یامانا گله. یاخشی یاخشی یا گئده. یامان یامانا گله.، ساری عاشق"[۷۳، ۷۴] (فا:نوعی شعر ترکی).

تکریم..təkrim [آد، عربجه] سایین لاما، مُحترم سایما (فا:~).

تک‌سئیرک..təkseyrək [صفت، ظرف] آددا بوددا، اوْردا بوُردا.

تک‌سایی..təksayı [آد، مت] جوت اوْلمایان سایی، ایکی‌یه بؤلونمه ین سایی، سون سایجیق‌لاری ۱ ،۳ ،۵ ،۷ ،۹ اولان ساییلار (فا:عدد فرد). odd number

تکسّر..təkəssür [آد، عربجه] سیْندیرما، داغیدیب قیرما (فا:~).

تک‌سسلی..təksəsli [صفت] یالنیز بیرسسله ایفا ائدیلن چالقی.

تک‌سسلی هجا..təksəsli həca [آد، دیل‌بیلیمی] بیر سس‌دن تشکیل تاپان سایی (فا:هجای تک صدایی). monosilabism

تکسَن..təksən [اؤزل‌آد] ایگیدلیکده تک اولان، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تکسن جوُت..təksəncut [آد] اوشاقلارآراسیندا نوخود کیشمیش کیمی شئیلرله و تک جوتلوغون سوراشاراق اوُدوب اوُدوزماسی اولان بیر اوْیون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).

تَکَش..təkəş [اؤزل‌آد] تَکَشش: دؤیوش، دَییش، تَماس(تاریخی اؤزل‌آد) تورک بؤیوکلری عنوانلاریندان، آلپارسلان‌خانین اوْغلو[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر:غایت، نهایت[۱۴۷]}.

تَکَشبای..təkəşbay [تاریخی اؤزل‌آد] خوارزَم خانلاریندان، ایلبارس خان'ین اوْغلو[۷].

تک‌طرفلی..təktərəfli [آد] تک یانلی.

تکفُل..təkəffül [آد، عربجه] یوّکوم‌لنمه، بیر ایشی اؤزه‌رینه و بوینونا آلما، کفیل اوْلما (فا:~). guaranteeing

تکفیر..təkfir [آد، عربجه] کافیرسایما، کوّفر ائتمه، قارقیش لاما، قارقیش (فا:~). excommunication

تکفین..təkfin [آد، عربجه] کفن‌له‌مه (فا:کفن کردن).

تک‌قات (لی)..təkqat(lı) [صفت] فقط بیر قاتی اوْلان.

تک‌قادین‌لی..təkqadınlı [صفت] فقط بیر قادین لا ائولنمه اوصولو (فا:تک همسری). monogamy

تک‌قاناق چیلیق..təkqaynaqçılıq [آد] بوتون اینسانلارین بیر کؤکدن گلدیگینی ایره‌لی سوّرن نظریه.

تک‌قیشلی(تک قیچلی)..təkqışlı(təkqıçlı) [آد] اوشاقلار آراسیندا بیری تک قیشلی اوبیرلرینی توتماغا چالیشاراق اویناندان بیر اوْیون آدی.

تک‌کیشیلیک..təkkişilik [آد] تک بیر کیش‌یه اؤزگونیک.

تک‌گؤزه‌لی..təkgözəli [آد] بیر گؤزه‌دن تشکیل تاپان جانلی (فا:تک یاخته ای). unicellular

تک‌گؤزه‌لیلر..təkgözəlilər [آد] بیر گؤزه‌دن تشکیل تاپان جانلیلار (فا:تک یاختگان). Protozoa

تککوّل..təkgül [اؤزل‌آد] گؤزل‌لیکده تک اولان، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تکل..təkəl [آد] بیر مالین تک الدن ویا تک بیر قورولوشون واسطه-سیله ساتیلماسی، یاییلماسی ویا اؤره‌تیلمه‌سی ایشی؛ انحصار (فا:انحصار). monopoly

تکل لشدیرمک..təkəlləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] انحصاری ائتمک (فا:انحصاری کردن).

تکل‌لشدیرمه..təkəlləşdirmə [آد] انحصاری ائتمه (فا:انحصاری گردی).

تکل‌لشمک..təkəlləşmək [تاثیرسیزائیلم] تکل وضعیته گلمک (فا:انحصاری شدن).

تکل‌لشمه..təkəlləşmə [آد] تکل وضعیته گلمه (فا:انحصاری).

تک‌لپه‌لی..təkləpəli [صفت] باخ:تک‌چنک‌لی monocotyledonous

تکَلچی..təkəlçi [آد] تکل قوُران و بو تکَلی قبول ائتدیرن، انحصارچی (فا:انحصارگر).

تکلچیلیک..təkəlçilik [آد] تکلچی اوْلما وضعیتی، انحصارچیلیق (فا:انحصارگری).

تک‌لَشمک..təkləşmək [تاثیرسیزائیلم] تک وضعیته گلمک، تک اوْلماق.

تکلُّم..təkəllüm [آد، عربجه] سؤیله‌مه، قوْنوشما (فا:~).

تک‌لَنمک..təklənmək [تاثیرسیزائیلم] یولداشلاریندان آیریلیب تک قالماق، تک وسئیرک حالاگلمک.

تک‌لوله..təklülə [آد] تک بوْروسو اوْلان توّفنگ یا تاپانچا.

تکله..təklə [اؤزل‌آد] مانه‌ده کند، هشتَری‌ده(~داش) داغ آدی. ماساللی'دا کند آدی[۲۴۰]؛ بیر شاهسون طایفاسی[۲۴۲-۱۵۹].

تکله‌مک..təkləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-سئیرک‌له‌مک ۲-بیرینی تکله‌مک، تک حالا گتیرمک"سنجری تکله‌دیلر ووُردولار". ۳-موتوردا پیستونلارین بیرینین چالیشماماسی "آرابا دیکی چیخارکن تکله‌دی" (فا:بصورت تکی کار کردن).

تکله‌مه..təkləmə [آد] ۱-سئیرکله‌مه، تک حالا گتیرمه. ۲-کسیک کسیک اوْلما" تکله‌مه قوردون اوُلاماسی ائشیدیلیر".

تکلی..təkli [صفت] چالقی دوّنیاسیندا تک کیشی طرفینده دوْلدورولان کاست.

تکلیف..təklif [آد، عربجه] تاپشیریق، اؤنَرمه (فا:~).

تکلیک..təklik [آد] تک اوْلما وضعیتی، یالنیزلیق (فا:تنهایی).

تکلیکده..təklikdə [ظرف] تکجه، تک باشینا (فا:شخصاً). personally

تکم سئیرک..təkəm seyrək [ظرف] آددا بوُددا.

تکمچی..təkəmçi [آد] خالق‌ایچینده‌بیرنوع‌چالیب‌اوْخویان و شعر دئین.

تک‌معنالی..təkmənalı [باخ] تک آنلاملی.

تکمُّل..təkəmmül [آد، عربجه] اوْلقون لاشما (فا:~).

تکمن..təkmən [آد] بؤیوک قایالیق‌لارین و داشلیق یئرلرین اؤنونده اوْلان چیخینتی لار و سککی‌لر.

تکمنجی..təkmənci [آد] تک منجی‌لیک یانلی‌سی اوْلان کیمسه.

تکمنجی‌لیک..təkmənçilik [آد] "یالنیز من وارام و هرآیری شئیلر منیم تصورومدادیر" سؤزونو قبول ائدن بیر گؤروش، سولیپسیزم.

تکمه..təkmə [آد] آیاق ووروشو، تپیک، حئیوانین دال آیاقلاریلا ووُرماسی (فا:لگد). {تگمک+ه، باخ: دَیمک}.

تکمه آتماق..təkmə atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تپیک آتماق.

تکمه چی..təkməçi [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

تکمه یئمک..təkmə yemək [تاثیرلی‌ائیلم] تپیک یئمک.

تکمه‌لنمک..təkmələnmək [بلسیز ائیلم] تپیک لنمک، تپیک یئمک (فا:لگد خوردن).

تکمه‌لنمه..təkmələnmə [آد] تپیک لنمه (فا:لگد خوری).

تکمه‌له‌مک..təkmələmək [تاثیرلی‌ائیلم] تپیک‌له‌مک (فا:لگد زدن).

تکمه‌له‌مه..təkmələmə [آد] تپیک‌له‌مه (فا:لگد زنی).

تکمیل..təkmil [آد، عربجه] بیتیرمه، تامام لاما، بیتیریش، بوتون‌له‌مه (فا:~).

تکنه..təknə [آد] ۱-تئشت، لگن. ۲-قایق، بالاجا گمی، ۲-گمی‌نین اوْنورقا بؤلومو (چاتی‌سی). ٤-قاتمانلی قایالارین ایچَری‌یه دوْغرو چوخورو (فا:ناودیس). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، بو کلمه دیواندا خورما چَوده‌گی معناسیندا گلیب و سوْنراکی معنالار مجازی شکیلده بو جور شکیلدن (ناو کیمی شکیل) آلیناراق دوزلمیشدیر[٦]}.

تکنه..təknə [اؤزل‌آد] شاهبوُز'دا داغ آدی(۱۹٤٤)[۲٤۰].

تکنه چی..təknəçi [آد] تکنه دؤزَلدن، دنیزقاییغی دؤزَلدن (فا:قایق ساز).

تکنه چیلیک..təknəçilik [آد] تکنه دؤزلتمه ایشی (فا:قایق سازی).

تکنه قازینتی‌سی..təknə qazıntısı [آد، مج] یاشلی‌لارین سوْن دوْغان اوشاقلاری، سوْن بشیک (فا:ته تغاری).

تکنیک..teknik [باخ] تئکنیک.

تکوُر..təkur [آد] تَکوَر: دده قورقود بوی‌لاریندا کافر بگلرینه وئریلن بیر عنوان "ترابزون تکورو، قارا تکور".

تکوّن..təkkəvün [آد، عربجه] اوْلوش، دوْغوش، وار اوْلما (فا:~).

تکوین..təkvin [آد، عربجه] اوْلوشدورما، یاراتیش (فا:~).

تکه..təkə [باخ] تیکه.

تکه..təkə [آد، دیرگی] ۱-گئچینین ارکه‌گی، گئچی و گئییک بالاسی، اخته‌لنمه‌میش ارکک کئچی(فا:بز نر). ۲-مجازا آغ‌ساققال مفهوموندا ایشله‌نیر.۳-تکه ساققال، تورکمنلردن بیر ائل‌آدی، کوراغلو داستانیندا اینسان‌آدی"تکه‌تورکمن" ٤-باخ:دنیز تکه سی، مئیگو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ تکرلنمک (دگمک) و دیغیرلانماق سؤزوایله ایلگی لیدیر، چون گئچی بالاسینین بئیله بیرترپه‌نیشی و چئویک‌لیگی وار}.

تکه..təkə [اؤزل‌آد] م۱۷ جی یوّزیلده، اوْغوز-سالوُر طایفاسیندان منشعب اوْلان بیر تورکمن بوْیو[۸۵]. باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹]. توّرکمن بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تکه..təkə [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی. ساییق‌الا، ساوه، زنجان (~قایاسی، ~آغاج)؛ خوی و ماکی(~لیک) دا داغ آدی. کلئیبرده (~دوْندوران) یایلاق آدی.

تکه‌تک..təkətək [ظرف] بیره بیر (فا:تن به تن).

تکه‌تیکانی..təkətikanı [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن، اوجا چاللی بیچیمینده بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).

تک‌هجالی..tək həcalı [باخ] بیرهجالی.

تک‌هجالی‌دیللر..tək həcalı dillər [آد، دیل‌بیلیمی] کلمه‌لری اک گؤتورمه‌دن تک تک هجالاردان تشکیل تاپان دیللر، آیریملی دیللر (فا:زبانهای تک هجایی). monosyllabic languages

تکه‌چی..təkəçi [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان، گئرمی ده کند آدی.

تکه‌رک..təkərək [آد] تکرجیک (فا:چرخ کوچک).

تکه‌ساققالی..təksaqqalı [آد، بیتگی] ۱-توْپلاشیق گیللردن، توْمورجوقلاری سبزه کیمی یئییلن، اوْتسوْو بیر بیتگی (فا:گیاهیست). Tragologorrifolius ۲-(ص) چنه‌سینده آز و اوْزون ساققالی اوْلان، گئچی ساققالی (فا:ریش بزی).

تکه‌سه‌مک..təkəsəmək [تاثیرلی‌ائیلم] تکه ایسته‌مک (دیشی کئچی).

تکه‌لنمک..təkələnmək [تاثیرسیزائیلم] بؤیوک تکه اوْلماق (ارکک کئچی حاققیندا) (فا:مثل بز نر شدن).

تکه‌لو..təkəlu [اؤزل‌آد] ذوالقدر توّرکلرینه باغلی و صفوی لره قاتیلان بیر بوْی آدی[۸۵].اوُرمیه ده کند آدی.

تکه‌لیک داغی..təkəlik dağı [اؤزل‌آد] شاهبوُز'دا داغ آدی(۲۸۸۸)[۲٤۰].

تک‌حُجره‌لی..təkhücrəli [باخ] تک سلّوللو، تک گؤزه‌لی، بیر گؤزه نک‌لی (فا:تک سلولی).

تکی..təki [باغلاییجی سؤز] جمله ده آرزو بیلدیرن بؤلوم "تکی‌سیز گله سینیز: یالنیز سیز گله سینیز" (فا:فقط، کاشکی).

تکی داغ..təki dağ [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی {تکه‌داغ}.

تکیانلی..təkyanlı [آد] یالنیز بیرگؤروشو وبیر دؤشونجه‌نی بنیمسه ین، تک طرفلی، تک یؤنلو (فا:یک طرفه).

تکیر..təkir [آد، دیرگی] قیزیل ساری‌سی رنگده و قیرمیزیمتیراق بؤیوک بنک‌لرله سؤسلو، قارنی آغ بئلی اسمر، بوی ۱۰-۱۵cm، اتی یئییلن بیر بالیق(فا:نوعی‌ماهی)mugil surmulletus

تکیر..təkir [آد، دیرگی] قاپلان کیمی قاراجیزیق‌لی، بنک‌لری قاریشیق، کؤل وبوز رنگلی پیشیک (فا:نوعی گربه).

تَکیر..təkir [اؤزل‌آد] ۱-دَیر، قیمت ۲-قارابَنکلی‌وخاللی ۳-هُجوم، سالدیری ٤-اینسان آدلاری: تَکیرآلپ، تَکیربگ، تَکیرتاغ، تَکیرخان، تَکیرسوی؛ سلجوقلولار دؤنَمی بگلریندن[۷].

تَکیش..təkiş [آا] ارکک آدلاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تکیل..təkil [آد، دیل‌بیلیمی] تک اولاراق مُفرَد (فا:مفرد) (قارشی آنلامی: چوغول، جمع). Singular

تکیل سایی..təkil sayı [آد] تک سایی (فا:عدد فرد). odd number

تکیل و چوغول آدلار..təkil və çoğul adlar [آد] مفرد و جمع آدلار (فا:اسمهای مفرد وجمع). singular and plural

تکیللیک..təkillik [آد] تکیل اولما وضعیتی.

تکین..təkin [اک] تَکین: اوخشاتما اداتی "چیچک تکین، اوْ زامانا تکین" (فا:مانند)، باخ: تک.

تکین..təkin [آد] تگین، تیگین: ۱-شاهزاده، اصلینده قوُل آنلامیندا و گؤی تورکلر دؤنَمی، والی عُنوانی کیمی ایشله‌نیردی۲-آلپارسلانین-اوغلو، اینسان‌آدی: تکین‌تیموُر، تکینالپ، تکینَر، تکینای، تکینبای، تکینیک؛ تیموُرون‌آناسی(تکینخاتوُن)[۷]؛ ۳-یئر آدلاریندا دَیین‌ده ایشله‌نیر، قارادَیین(آغداش‌دا)[۲۴۲-۲۵]. {دیوان لغات تورک ده ایشله-نیبدیر}.

تکیؤنلو(یوْل)..təkyönlü(yol) [آد] فقط بیر یؤنو آچیق اوْلان یول (فا: یکطرفه). unidirection

تکیه..təkyə [آد] ۱-زیارت یئری، مذهبی تؤرن اوْچون ییغیلان یئر، بالا مچید (فا:خانقاه). monastery ۲-دایاناجاق و سؤیکه‌نه‌جک یئر (فا:تکیه گاه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تکی› زیارتچی؛ بو کلمه دگمک (تگمک) سؤز ایله ایلگیلیدیر و بیر قوتسال شئیه دگیب یئتیرمک مفهومو وئریر و بوجور یئری آنلادیر، بو کلمه آیری دیللره ده داخل اولوبدور}.

تکیه..təkyə [اؤزل‌آد] رزن و یاستیکند ده کند آدی.

تکیه‌لنمک..təkyələnmək [تاثیرسیزائیلم] سؤیکنمک، دایانماق (فا:تکیه دادن).

تکیه‌لنمه..təkyələnmə [آد] سؤیکنمه، دایانما (فا:تکیه دهی).

تَگرَک..təgrək [اؤزل‌آد] ۱-دَیر، قیمت ۲-تکرلک، دَیرمی، یوُوارلاق[۷].

تَگرَک خاتوُن..təgrək xatun [تاریخی اؤزل‌آد] تَغرَک‌خاتوُن، تیموُر-گوْرخان'ین آناسی[۷].

تَگره..təgrə [اؤزل‌آد] تگره،تگه‌ره: دایره، چئوره، جیْوار، اطراف[۷].

تگک..təgək [اؤزل‌آد] گنبد-آیدرویش دا کند آدی.

تَگَن..təgən [اؤزل‌آد] ۱-دَیَن؛ دَیرلی، قارشیْلیغی اوْلان ۲-توْرکمَن لرین، گؤگلَن‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[۷] ۳-درگزده کندآدی.

تَگیر..təgir [اؤزل‌آد] ۱-دَیر ۲-هُجوم، تعرّض ۳-اوُلاشیْم، اوُلاشما[۷].

تگین..təgin [آد] شاهزاده، باخ: تکین، تگَن.

تَلا..tələ [اؤزل‌آد] اوْلقوُن، بیلگه، باخ: توُلا[۷].

تلاش..tələş [باخ] تالاش. effort

تلاطُم..tələtüm [آد، عربجه] دالقالانیب جوشما، گرگین‌لیک، چالخالانیش، چالخالانما (فا:~).

تلافی..tələfi [آد، عربجه] عوضین چیخارما، جبران ائتمه (فا:~).

تلافی ائله‌مک..tələfi eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] عوضین چیخارماق (فا:تلافی کردن). to recompense

تلاقی..tələqi [آد، عربجه] قوْووشما (فا:~).

تلبه..təlbə [آد] پئهین داشیماق اوچون بیر نوع قاب (فا:~). {توْماق› توْلماق› دولماق فعلییندن‹توْلقاق› توْلقا› توْلوا› توْلبا›تلبه کلمه‌سی دؤزلیبدیر[٦]}.

تلخک..təlxək [باخ] دلخک.

تلخیص..təlxis [آد، عربجه] ییغجاملاما، اؤزتله‌مه (فا:~). summarization

تلذُّذ..tələzzüz [آد] لذت آلما وآپارما (فا:~). delight

تلَسدیرمک..tələsdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ایشی تلَسیک گؤردوْرمک، تلسمه‌سینه‌سبب‌اوْلماق(فا:شتاباندن to hasten

تلَسکن..tələskən [صفت] ایشی گؤزَرکن چوخ تله‌سن، دؤزوموسوُزلوک (فا:عجول). hasty

تلَسمک..tələsmək [س، باخ:تئز] عجله ائتمک، تئزیکمک، صبیرسیزلیک گؤسترمک(فا:شتابیدن). to make haste

تلسمه..tələsmə [آد] عجله ائله‌مه (فا:عجله). hurry

تلَسمه‌دن..tələsmədən [ظرف] تلَسمه یه‌رک، یاواش یاواش(فا:بدن عجله).

تلَسیک..tələsik [ظرف] تله‌سه تله‌سه، تئز تئز، تلیم تلَسیک، تله‌سه‌رک (فا:با عجله). hastily

تلَسیکله..tələsiklə [ظرف] تله سه‌رک (فا:عاجل). immediate

تلطُّف..tələttüf [آذ] یومشاق‌لیق (فا:~). favour

تلطیف..təltif [آذ، عربجه] لطیف اولما (فا:~). making fine or pure

تلعین..təlin [آذ، عربجه] قارقیما، قارقیش، لعنت اوْخوما (فا:لعن کردن).

تلف..təlef [آذ، عربجه] یوْخ اوْلما، یوخ ائتمه (فا:~). wast

تلفات..tələfat [آذ، عربجه] ساواشدا و قضادا اوْرتایا چیخان جان و مال یوخلوغو، آرادان گئتمه‌لر، یوخ اوْلمالار (فا:~).

تلفُظ..tələffüz [آذ، دیل‌ب] سؤیله‌نیش(فا~prounnunciation

تلفن..telefun [باخ] تئلئفون.

تلفیق..təlfiq [آذ] ایکی شئیی بیرلشدیرمه، قوْووشدورما (فا:~).

تلقراف..təlqraf [باخ] تئلئقراف.

تلقیح..təlqih [آذ، عربجه] آشی لاما، آشی (فا:~).

تلقین..təlqin [آذ، عربجه] بیردؤشونجه‌نی و ایشی بیرینه قبول ائتدیرمه ایشی (فا:تلقین). suggestion

تَلَک..tələk [اؤزل‌آذ] آرماغان، سوُنقو[۷].

تلک گونئی..tələk güney [اؤزل‌آذ] زنجان دا داغ آدی.

تلگه‌لی..təlgəli [اؤزل‌آذ] خوی دا کند آدی.

تللنمک..təllənmək [بل، ع‹تلّ›+له‌مک] تپه کیمی بیریئره یئغیلماق، تپه حالینا گلمک (فا:کپه شدن).

تللمک..təlləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تپه کیمی بیریئره یئغماق (فا:کپه کردن).

تلم‌تلَسیک..tələmtələsik [ظرف] تئز، تلَسیک حالدا، عجله ایله.

تلمّذ..tələmmüz [آذ، عربجه] اؤیرنجی‌لیک‌ائتمه، شاگرداولما(فا:~

تلمیح..təlmih [آذ، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ۱-آچیقجا سؤیله‌مه ۲-بو نوع شعرده شاعر بیر مثل ویا تاریخی و یا معروف بیر شئی و سؤزه اشاره ائتمکله اصلی مقصودونو یئتیریر: اؤرنک: منه ترجیح وئرمه عشقده مجنونی ای عاقل. منیم عشقیم درایت، سن دئین نقلِ روایتدیر. صراف[۷۳،۷۴] (فا:نوعی شعر ترکی).

تلمیز..təlmiz [آذ، عربجه] اؤیرَنجی (فا:دانش آموز).

تَلَو..Telev [اؤزل آذ] قازاق-کیچییؤز-یئدی اوُروُغ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تلوّن..tələvvün [آذ] رنگدن رنگه دؤنمه، رنگ دَییشدیرمه (فا:~). capriciousness

تلوه..təlvə [آذ، سن‹تیلبه›] تیلبه، دلی

تلویحاً..təlvihən [آذ، عربجه] اوْستو اؤرتولو اوْلاراق (بیر سؤزو دئمک)، قاپالی اوْلاراق (فا:~). implicitly

تلویزیون..televizyon [باخ] تئلئویزیون.

تله..tələ [آذ] ۱-حئیوان و قوشلاری دوُزاغا سالما قورقوسو، دوزاق قورقوسو، دوُزاق (فا:دام). ۲-(مج)بیرینین ایشینده دؤزَنله‌نن کلک، آلداتما، حیله (فا:تله). {تله سؤزو تئل سؤزو ایله باغلییدیر، چوُنکی اسکی‌لرده تله، تئل کیمی شئی‌لردن دؤزه‌لینیردی، بوُ کلمه فارسجادادا ایشلکدیر}.

تله‌بوْغا..tələboğa [اؤزل‌آذ] اینسان‌آدی، باخ:توُلا+ بوْغا[۷].

تَله خان..tələxan [اؤزل‌آذ] آستارا دا کندوخیاو دا داغ‌آدی.{باخ: توُلاخان}.

تله سن..tələsən [صفت] عجول hasty

تله‌سه تله‌سه..tələsə tələsə [ظرف] تتلیم‌تلَسیک، دؤزومسوّزلوکله (فا:با عجله).

تله قوُرماق..tələ qurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی آلداتماق اوْچون قوُرقو قوُرماق.

تَله‌وُت..Teleut [اؤزل آذ] آلتای توْرکلری بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تله‌یه دوشمک..tələyə düşmək [تاثیرسیزائیلم] توْرا دوشمک.

تله‌یه سالماق..tələyə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تورا سالماق، چیخیلماز حالا سالماق.

تلیس..təlis [آذ، عربجه] چوُوال (فا:گونی). gunny

تلیس تیکن..təlis tikən [آذ] چوُال تیکن (فا:جوالدوز). sackmaker

تلیسچی..təlisçi [آذ] چوُوالچی (فا:گونی باف).

تلیم‌تلَسیک..təlim tələsik [ظرف] تَلم‌تَلَسیک: تئز، تلَسیک، تله‌سه تله‌سه، الاوْستو.

تم..təm [آذ] تیرکاز، قاپی دالی ایشگیلی "تمله مک: ایشگیلله-مک"(فا:شب بند). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تمادی..təmadi [آذ، عربجه] سوّرمه، اوُزانما، سوّروب گئتمه (فا:تمادی).

تمارُض..təmarüz [آذ، عربجه] اؤزونو خسته گؤسترمه، اؤزونو ناخوشلوغا ویرما (فا:~).

تماس..təmas [آذ، عربجه] دیمه، توْخونما، توْخونوش (فا:تماس). touch

تماشا..təmaşa [آذ، فا] ایلگی ایله باخما (فا:تماشا).

تمایز..təmayüz [آذ، عربجه] سئچگین لشمه (فا:تمایز).

تمایل..təmayül [آذ، عربجه] مئیل و ایستک (فا:تمایل).

تمتُّع..təmättü [آذ، عربجه] قازانج، یارارلانما (فا:~). enjoyment

تمتی..təmti [اؤزل‌آذ] ایلاملاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

تمثال..timsal [آذ، عربجه] سمبوْل، سیمگه رسیم (فا:~). portrait

تمثیل..təmsil [آد، عربجه] بیرینین آدینا چالیشما و داورانما، بیرینین سمبولو اوْلما (فا:~).

تمثیلجی..təmsilci [آد] ائلچی و عمال (فا:نمایندگی). agent

تمجید..təmcid [آد، عربجه] تعریفلەمه (فا:~).

تمدّد..təməddüd [آد، عربجه] اوُزانما (فا:~).

تمدُّن..təməddün [آد، عربجه] اوُیقارلیق (فا:~).

تمدید..təmdid [آد، عربجه] اوُزاتما، سۆردۆرمه (فا:~).

تمرآوا..təmərava [اؤزل‌آد] سالماس داکندآدی {دمیر+آوا}.

تمرُّد..təmərrüd [آد، عربجه] دیک باشلیق ائتمه (فا:~). rebllion

تَمرَزلر..təmrəzlər [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

تمرکز..təmərküz [آد، عربجه] بیریئره‌توپلانما، درلشمه، مرکزلشمه، اوْرتای لانما (فا:~). centralization

تمرکزلنمک..təmərküzlənmək [تاثیرسیزائیلم] بیریئره توپلانماق، درلشمک، اوْرتای لانماق (فا:تمرکز یافتن). to becentralized

تمرکزلنمه..təmərküzlənmə [آد] بیریئره‌توپلانما، اوْرتای‌لانما (فا:تمرکز یابی).

تمرکزلەمک..təmərküzləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیریئره توپلاماق، درلەمک، اوْرتای لاماق (فا:تمرکز دادن). to centralized

تمرکزلەمه..təmərküzləmə [آد] بیریئره توپلاما، درلەمه(فا:تمرکز دهی).

تمرن..təmrən [آد] ۱-اوْخ‌باشی، باشلیق. ۲-اینسان‌آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تمۆرگن، سن، باخ: دمیر}.

تمرین..təmrin [آد، عربجه] تاپیشیریق، اؤیرنمک و تکرار ائتمک اۆچون اوْلان درسلیک (فا:~). exercise

تمرین..təmrin [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی {تمرن}.

تمَریه..təməriyə [آد، بیتگی] ۱-قارا یوْسون بیتگی‌سی (فا:خزه زمینی). ۲-(تا) دریده یئریئر کۆمه کیمی قابارتیلارلا اؤزونو گؤستەرن خسته لیک[۲].

تمساح..timsah [آد، دی، عربجه] سۆرونگن، زره‌لی کرتنکله تاقیم‌ایندان ایستی بؤلگەلرده یاشایان، قالین دری‌لی و تهلیکه‌لی بیر حئیوان، آلاوان (فا:~). crocodilus

تمساحلار..timsahlar [آد، دی، عربجه] سۆرونگن‌لردن بیرتاقیم (فا:تیمساح ها).

تمسخُر..təməsxür [آد] مسخره ائتمه (فا:~). ridicule

تمسُّک..təməssük [آد، عربجه] ال آتما و ساریلما، یاپیشما (فا:~). obligation

تمسیان..təmsiyan [اؤزل‌آد] دماوند ده کند آدی.

تَمَش..Temeş [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایۆز-آرقیْن-کوُواندیْک بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تمک..təmək [اؤزل‌آد] آیدرویش دا کند آدی.

تمکّن..təməkkün [آد] یئرلشمه، یئرتوتما(فا:~placentation

تمکین..təmkin [آد، عربجه] تدبیرلی حرکت ائتمه، آغیر و آغیللی ترپشمه (فا:~). condescension

تمل..təməl [آد] ۱-بیر تیکینتی‌نین خیمی و دابانی. ۲-اساس، ایلکه (فا:اساس). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه دام= تام سؤزوندن دوزلمیش کلمه دیر، ودام سؤزونون بیر معناسی دووار دئمکدیر کی بیر تیکینتینین اساسی ساییلیر و"ل" اکی بونا آرتاراق صفت اله گلیب؛ تام+ل› تامال› تمل؛ بعضا بَوُ کلمه‌نی یوُنانجا دان آلینما سانیللار}.

تمل آتماق..təməl atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر بینانین خیمینی تؤکمک، اساسینی قوْیماق.

تمل بیلیملر..təməl bilimlər [آد] کؤکلو و قایناق بیلیملر(ریاضیات، فیزیک-).

تمل توُتماق..təməl tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] کؤک سالماق، یئرلشمک.

تمل حاقلار..təməl haqlar [آد] اساسی حاقلار.

تمل داشی..təməl daşı [آد] بیر تیکینتی‌نین خیمینا قوْیولان داش، بیر شئیین اساس بؤلومو ویا دایاناغی.

تمل سایی..təməl sayı [آد] اصلی سایی.

تملّق..təməllüq [آد] یالتاقلیق (فا:چاپلوسی).

تملُّک..təməllük [آد] یییه‌لنمه(فا:~). taking possession

تمل لشمک..təməlləşmək [تاثیرسیزائیلم] تمل توُتماق، قالیجی و کؤکلو اولماق.

تمل لندیرمک..təməlləndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] قالیجی و کؤکلو حالا گتیرمک.

تمللی..təməlli [صفت] قالیجی و کؤکلو، اساسی.

تملیک..təmlik [آد، عربجه] مالیک اوْلما، یییه‌لنمه (فا:~). vestint pissessory

تمن..təmən [آد، عربجه] بؤیوک ایینه، چوُوالدوز (فا:جوالدوز).

تمنّا..təmənna [آد، عربجه] تمنّی: دیله‌مه، دیلک (فا:~). desire

تموّج..təməvvüc [آد، عربجه] دالقالانما (فا:~).

تَموُچین..təmuçin [اؤزل‌آد] باخ: تَموُرجین، تیموُرچین[۷].

تموُزآیی..təmuzayı [آد] اوْراق آیی.

تموّل..təməvvül [آد] زنگین اولما (فا:~). wealth

تَمورقازوق..təmürqazuq [اؤزل‌آد] باخ:تَمیر+ قازیق قُطب اولدوزی[۷].

تَموگه..təmügə [اؤزل‌آد] باخ:تَموگه؛ دَمیر نؤوه‌سی؛ چنگیزخانین ان کیچیک قارداشی (اوْت تیگین'ین دیگر آدی)[۷].

تموزان..təmuzan [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

تمهید..təmhid [آد] دوزلتمه و آسانلاشدیرما (فا:~). arrangement

تَمیر..təmir [اؤزل‌آد] باخ: دمیر، تمیر سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: تمیرای، تمیربای، تمیربگ، تمیرتان، تمیرَر، تمیرقوُل.

تمیرلی..təmirli [اؤزل‌آد] تئیمورلو: تبریز ده کند آدی.

تمیرلو..təmirlu [اؤزل‌آد] دمیرلی: قاراداغ تورک‌ائلینده چله‌بیانلی-طایفاسینا باغلی بیر بوْیدور(اوْبالاریندان: ساری‌یاتاق) کدخُدالی[۳]. ۱۰۸

تَمیرهوْجا..Temir Hoca [اؤزل آد] قوُندوُر-قاسای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تَمیریلوُن..təmirilun [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخاقان'ین قیْز قارداشی[۷].

تمیز..təmiz [آد، عربجه] آییردائتمه، سیلینیب‌سوْپورولموش، پاک.

تمیّز..təməyyüz [آد، عربجه] آییرد اوْلما (فا:~).

تمیزلیک..təmizlik [آد] آرین‌لیق (فا:پاکیزگی). cleanliness

تَمیش..təmiş [اؤزل‌آد] دئمیش، بیلگین، دئتییملی، بوُ سؤزله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: تَمیشالپ، تَمیشبگ، تَمیشخان[۷].

تمین..təmin [ظرف] بایاق، بیرآز اؤنجه (فا: دمی پیش). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تن..tən [آد] ۱-اؤلچو یؤنوندن باشقاسیلا بیراوْلان، برابر. ۲- بدن (فا:~) {ت:‹تَن› (وجود)، ‹تین›(روح، نفس)، باخ:دان}.

تن گلمک..tən gəlmək [تاثیرسیزائیلم] اوُیقون اوْلماق، کاملا مُناسب گلمک.

تنازُع..tənazü [آد] چکیشمه، آنلاشمازلیق (فا:~). struggle

تناژ..tonaj [باخ] توْناژ، آغیرلیق.

تناسُب..tənasüb [آد، عربجه] اویقون لوق، یاراشیق (فا:~).

تناسُبسوز..tənasübsüz [صفت] تناسبو اولمادان (فا:بی تناسب). disproportionate

تناسُخ..tənasüx [آد، عربجه] بیربیرینی باطل ائتمه (فا:~).

تناسوُل..tənasul [آد، عربجه] نسیل یئتیشدیرمه و اؤرەمه (فا:~). reproduction

تناظُر..tənazür [آد، عربجه] باخیشیم (فا:~).

تناقُض..tənaqüz [آد] ترسلیک (فا:~). contradiction

تناوُب..tənavüb [آد] آردآردا گلمه (فا:~). alternation

تناوُبی..tənavübi [ظرف] آرد آردا (فا:~). alternative

تناوُل..tənavül [آد] یئمه و ایچمه (فا:~). eating

تَنئی..Teney [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیز باقانالیْ و قازاق-اؤرتایوْز-قوْنراد-کوْتَنجی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تنبئه..tənbeh [باخ] تنبیه.

تنبَکی..tənbəki [آد، بیتگی] نارگیله (قلیان) توْتونو (فا:تنباکو). tobacco

تَنبَکیلیک..tənbəkilik [اؤزل‌آد] تنباکوولوق: اهر ده کند آدی.

تنبل..tənbəl [آد، فا] تمبل: ایش گؤرمه‌یی و چالیشمایی سئومه ین، هایلاز (فا:~). lazy

تنبوُر..tənbur [آد] آرمود واری چاناقلی و تئللی بیرچالقی آلتی(فا:~). {سومرجه‌ده بیر ساز آدی ‹پانتوُر›، داوول سؤزونه‌ده باغلایانلار وار ayan @ magnet. com. tr/}.

تَنبه..tənbə [اؤزل‌آد] آت قوْشوُمو، قوْشوُم تاقیْمی[۷].

تَنبی..tənəbi [ع ‹طناب› طنبی› تنبی[۶]] بؤیوک قوناق اوتاغی.

تنبیه..tənbih [آد، عربجه] اوُیارما، جزالاندیرما(فا:~) punishment

تَنَت..Tenet [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تنتوُر..təntur [آد، فرانسیزجا] بیر جور داوا (فا:~). tincture

تنتیتمک..təntitmək [تاثیرلی‌ائیلم] تلَسدیرمک، چاشدیرماق، سیخما بوْغمایا سالماق (فا:تحت فشار قراردادن کسی).

تنتیک..təntik [صفت] تله‌سه‌تله‌سه دانیشان، آغزی سؤز توتمایان (فا:ساده‌لوح). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: مجهول وسفیه}.

تنتیک‌له‌مک..təntikləmək [باخ] تنتیتمک.

تنتیک‌لیک..təntiklik [آد] تنتیک اوْلما وضعیتی (فا:ساده‌لوح بودن).

تنتیمک..təntimək [تاثیرلی‌ائیلم] تلَسمک، داریخماق، تلَسمکدن جانی-سیخیلماق (فا:به ستوه آمدن، به تنگ آمدن). {‹تنگیمک}.

تنتیمیش..təntimiş [صفت] داریخمیش (فا:به تنگ آمده).

تنجَره..təncərə [آد، باخ: توْنگ] قابلاما، کؤلمک (فا:دیگ). pot

تُند..tünd [باخ] توْند.

تندوْروست..təndürüst [صفت] ساغلام، دینج (فا:تندرست).

تندیر..təndir [آد، باخ: تامو] چؤرک یاپماق اوْچون دؤزه‌لینن چوُخور یئر (فا:تنور). oven

تندیر-..-təndir [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

تندیر آشی..Təndir aşı [آد] گؤی سوز اولاراق نوخود بلقور و قیمه وات ایله پیشیریلن بیر نوع آش (فا:نوعی آش).

تندیر چؤره‌یی..təndir çörəyi [آد] تندیرده پیشیریلن چؤرک نوعو.

tənəzzül..تنزُّل [آد، عربجه] یئنیش، آشاغی گلمه (فا:~).

tənəzzüh..تنزُّه [آد، عربجه] آرینیلما، پاک لانما (فا:~).

tənzif..تنزیف [آد، عربجه] سارغی، ساریق (فا:~).

tənzil..تنزیل [آد، عربجه] یئندیرمه، آشاغی دؤشورمه (فا:~). discount

tənsəvan..تنسوان [اؤزل‌آد] شیروان دا چای آدی.

tənsib..تنسیب [آد، عربجه] یاراشدیرما، مُناسب گؤرمه (فا:~).

tənşi..تَنشی [اؤزل‌آد] ائشیت، عادل، عدالتلی[۷].

tənsif..تنصیف [آد] ایکییه آییرما (فا:~). bisection

tənəttüq..تنطُّق [آد] سؤیله‌مه، دانیشما (فا:~). speaking

tənzir..تنظیر [آد، عربجه] بنزه تمه (فا:~).

tənzif..تنظیف [آد] آریتما، تمیزله‌مه (فا:~). cleaning

tənzim..تنظیم [آد، عربجه] دؤزَن‌له‌مه، سیْرالاما، یوْلوناقوْیما (فا: ~) arranging

tənəüm..تنعُّم [آد] زنگین‌لیک (فا:~). luxurious life

tənəffür..تنفُّر [آد] نفرت تاپما، قارقیما (فا:~). aversion

tənəffüs..تنفُّس [آد، عربجه] نفس چکمه (فا:~). breathing.

tənfiz..تنفیذ [آد] اعمال نظر، نفوذ ائتمه (فا:~). confirmation

tənəqqül..تنقّل [آد، عربجه] آجیل و چَرز یئمه (فا:~).

tənqid..تنقید [آد، عربجه] ائلئشدیرمه، ائلئشدیری (فا:~). criticism

tənqit..تنقیط [آد، عربجه] دوُرقو اشارت‌لری (فا:~).

tənqil..تنقیل [آد، عربجه] اوزاق لاشدیرما (فا:~).

tənqih..تنقیه [آد، عربجه] بوّزدومدن سوُ وئرمک‌له قالین باغیرساغی تمیزله‌مه (فا:~). derdging

tənək..تنک [آد، دا] اوْزوم آغاجی.

tənküdağı..تنکوْداغی [اؤزل‌آد] قوُبا‘دا داغ آدی(۱۴۲۸)[۲۴۰].

tənkur..تَنکوُر [اؤزل‌آد] تنه‌قوُر: بوْراکس معده‌نی[۷].

tənkizbəy..تَنکیزبَگ [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تَنگیز+ بگ[۷].

təng..تنْگ [صفت] باخ: توّنگ. دار، سیخ، کیپ (فا:تنگ).

təng..تنگ [اؤزل‌آد] گئرمی، ساوه(~بَر)، اقلید(~بوُراق)، بوشهر (~تئرمان) کند آدی. بیجار (تنگز)، سالماس(~سار) دا داغ آدی.

təng nəfəs..تنگ نفس [ظرف] نفسی کسیله کسیله (فا:آسم). asthma

təngrə xaqan..تنگَره‌خاقان [اؤزل‌آد] اوْنقوْل، دؤنیایی یاراداناوُیغورتانریلاریندان[۲۱۱].

təngri..تنگَری [اؤزل‌آد] آستارا‘دا چای آدی[۲۴۰].

təngri xaqan..تَنگری خاقان [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌توّرک- بیلگه خاقان’ین اوْغلو[۷].

təngriberdi..تَنگریبئردی [تاریخی اؤزل‌آد] تَنگری+وئردی، بابوُرخان-دؤنَمی‌بیربگ‌آدی[۷].

təngriqulu..تَنگریقوْلو [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خان دؤنه‌می بگ و کوْموتان آدی[۷].

təngləşmək..تنگلشمک [تاثیرسیزائیلم] تنگه گلمک، جانا گلمک (فا:به تنگ آمدن).

təngli..تنگلی [آد] داشلی بوُرون دا کندآدی. {باخ:تان+گؤلو}.

tənglik..تنگلیک [آد] نفس‌تنگ‌لیگی، چتین نفس آلما (فا:نفس تنگی).

təngüt..تنگوّت [آا] چین یاخین‌لیغیندا توّرک‌لردن بیر بؤلوک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

təngə..تنگه [آد] ۱-آب هاوا (فا:اقلیم). ۲-قازاخیستان پول بیریمی (فا:واحد پول قزاقستان). ۳-بوغاز، آشیریم، گئچیت یولو (فا:تنگه). Strait {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گئچرلی قیزیل وپول، ت‹تنگمک›: هاوالانماق، یوکسلمک؛ باخ: تن}.

təngə..تَنگه [اؤزل‌آد] تالیش، خالخال(~بند)دا داغ آدی.قوُبا‘دا یئر آدی.

təngitmək..تنگیتمک [تاثیرلی‌ائیلم] سیخیشدیرماق (فا:تنگ شدن).

təngiz..تَنگیز [اؤزل‌آد] باخ: دَنیز[۷].

təngişdirmək..تنگیشدیرمک [اتّدیرگن ائیلم] سیخماق، داریخدیرماق (فا:درتنگنا گذاشتن).

təngişmək..تنگیشمک [تاثیرسیزائیلم] تنگ اوْلماق (فا:به تنگنا افتادن).

təngimək..تنگیمک [باخ] تنگ لشمک.

tənləşdirmək..تنلشدیرمک [تاثیرلی‌ائیلم] برابرلشدیرمک (فا:برابرنمودن).

tənləşdirilmək..تنلشدیریلمک [بلسیز ائیلم] برابرلشدیریلمک.

tənlik..تنلیک [آد] برابرلیک (فا:برابری).

tənəvvür..تنوّر [آد، عربجه] آیدین لانما (فا:~).

tənəvvü..تنوّع [آد، عربجه] چئشیت لنمه، چئیشیت‌لی‌لیک (فا:~). variety

tənumənd..تنومند [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گوّجلو و شیشمان (فا:~).

tənvir..تنویر [آد، عربجه] آیدین لاتما (فا:~).

tənvin..تنوین [آد، عربجه] عربجه کلمه‌لرده "ن" سسی وئرن "أ" علامتی "عیناً، عمداً" (فا:~).

tənha..تنها [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یالنیز، تک (فا:~).

tənəci çay..تنه‌جی‌چای [اؤزل‌آد] هیرچای: اردبیل ده چای آدی.

تَنیک..tənik [اؤزل‌آد] عزیم، قرارلیلیق[۷].

تنیکه..tənikə [آد] اؤستو قالوانیزه اولموش مثتال صفحه، یومشاق چلیکدن دؤزَلمیش و اؤزه‌ری قالایلی اینجه ساج (فا:حلبی). {یونانجا tenekhos کلمه سیندندیر[۶]}.

تنیکه چی..tənikəçi [آد] تنیکه ایله ایشله ین کیمسه (فا:حلبی ساز).

تنیکه چیلیک..tənikəçilik [آد] تنیکه چی‌نین ایشی (فا:حلبی سازی).

تنیکه کندی..tənikə kəndi [آد] تنیکه محلّه‌سی: داملارینین و ائولرینین چوخو تینکه‌دن دؤزلمیش محله (فا:محله حلبی آباد).

تنیکه‌له‌مک..tənikələhmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئی تنیکه قوتوسونا دولدورماق (فا:با حلبی بسته بندی کردن).

تَوّاب..təvvab [آد، عربجه] توبه ائدن (فا:~).

تَوابع..təvabe [آد، عربجه] تابع‌لر، ایشلم‌لر (فا:~). dependencies

تَواتُر..təvatür [آد] فرکانس (فا:~). frequency

تَوارُث..təvarüs [آد، عربجه] قالیتیم یوْل ایله بیرندن بیرینه گئچمه ثروت (فا:~).

تَواریخ..təvarix [آد] تاریخ‌لر (فا:~). histories

تَوازُن..təvazün [آد، عربجه] دنگ اولما (فا:~).

تَواضُع..təvazü [آد، عربجه] آلچاق کؤنوللوک (فا:~). humility

تَوافُق..təvafüq [آد، عربجه] اویقون گلمه، اوزلاشما (فا:~).

تَوالُد..təvalüd [آد، عربجه] بیربیرینددوْغولما، دوْغولوش (فا:~).

تَوالی..təvali [آد، عربجه] آردیجیل‌لیق، آراسی کسیلمه یه‌رک (فا:~).

تَوجُّه..təvəccüh [آد، عربجه] دقّت گؤسترمه، اؤنم وئرمه (فا:~). attention

تَوحُّش..təvəhhüş [آد، عربجه] اؤرکمه، اؤرکونتو (فا:~).

تَورّق..təvərrüq [آد، عربجه] ورق لنمه، ورق ورق اولما (فا:~).

تَورُّم..təvərrüm [آد، عربجه] شیشمه، شیشگین‌لیک (فا:~).

تَوره..təvrə [اؤزل‌آد] خوی و ماکی دا کند آدی {تاوراماق دایم چالیشماق و حرکتده اولماق معناسیندادیر و تاورا/ توره ائلین دایم کؤچ حالیندا اولماسینا اشاره ائدیر}.

تَوَسُّط..təvəssüt [آد، عربجه] آرادا قرار تاپما، آراجی‌لیق (فا:~).

تَوسُّع..təvəssü [آد، عربجه] گئنیش‌له‌مه، یاییلما (فا:~).

تَوسُّل..təvəssül [آد، عربجه] وسیله قرار وئرمه، بیرشئیین آراجی‌لیق ایله بیرینه یاخینلاشما (فا:~).

تَوضُّح..təvəzzüh [آد، عربجه] آیدین‌لانما، آچیق‌لیق قازانما (فا:~).

تَوطُّن..təvəttün [آد، عربجه] یئرلشمه، یوردائدینمه، یوُردلانما(فا:~) settling as in ones own county

تَوقُّع..təvəqqü [آد، عربجه] گؤزله‌نیش، بکله‌مه، اومودواولما(فا:~).

تَوقُّف..təvəqqüf [آد، عربجه] دوُرما، دایانما (فا:~).

تَوکّل..təvəkkül [آد، عربجه] هرشئیی آللاها بوُراخما، طالعه بئل باغلاما (فا:~). reliance

تَولُّد..təvəllüd [آد، عربجه] دوْغولما، دوْغوم، آنادان اوْلما (فا:~).

تَوه‌رک..təvərək [باخ] تاواراق، تَوره.

تَوهُّم..təvəhhüm [آد، عربجه] قوُرونتویا دؤشمه، وهم و خیالا دؤشمه (فا:~). imagination

تَوی..təvi [اؤزل‌آد] اوْردوباد‌دا کند آدی[۲۴۰].

تَویله‌وَند..təviləvənd [اؤزل‌آد] لئریک‌ده داغ آدی(۱۰۸۶)[۲۴۰].

توْأم..toəm [آد، عربجه] بیرلیکده، باهم‌لیکده (فا:~).

توْبوس..Tobus [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری توُبا-تیرگئش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْبوکتی..Tobuktı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-آرقین-موُمیْن بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْبوْللیْق..Tobollık [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری قارابا بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْبه..tobə [باخ] تؤوبه penitence

توْبه ائدن..tobə edən [صفت] تؤوبه ایله بیر ایشی گؤرمه‌یه یمین ائدن (فا:توبه کار). pemitent

توْپ..top [آد] ۱-ایدمان اوْیونلاریندا یارارلانیلان یوْوارلاق و ایچی بوش شئی، یوُوارلاق اوْلان هرشئی ball ۲-پارچا و کاغاذ کیمی شئیلرین بللی مقداری. ۳-ساواش آراجی، گوْللـه آتماق اوْچون بؤیوک یاراق. ٤-یوُوارلاق بیچیمده اوْلان، توْپارلاق (فا:توپ). {ت: توْپوق کلمه سینین قیساتیلماسی، سن: ۱-آلای یئغینی. ۲-یووارلاق نسنه، دؤشمَنه آتان توْپ؛ بو کلمه یووارلاق نسنه مفهوموندا اولاراق بو سؤزله باشلایان چوخ کلمه‌لرین کؤکو سایبلیر: توْپلاماق، توْپارلاماق، توْپراق› توْپراماق (قورومااق/ قوُرویوب بیر یئره یئغیشماق)، توْپوز، توْپلوم، توْپال، توْپوق، توپالاق، توْپیوش، تپه› توْپو› تؤپو؛ بو کلمه چوخلو کلمه‌لرین کؤکو اولاراق آیری دیللرده ده ایشله‌نیر، فارسجادا: توپ، توپیدن (توپا توتماق)-}.

توْپ..top [اؤزل‌آد] ماکی؛ بیجار، جبراییل(~آغاج)، مراغا (~داغ) دا داغ آدی؛ هشتَری، یاستیکند، ساییق‌قالا، قئیدار(~قارا)داکند آدی.

توْپ‌آغاج..top ağac [اؤزل‌آد] ‌دا داغ آدی(۲۰۱۰)[۲۴۰].

؟توْپ ائتمک (ائله‌مک)..top etmək (eləmək) [تاثیرلی‌ائیلم] توْپلاماق، "آی اوْغلان آغلینی باشینا توْپ ائیله".

توْپ اوْیناما..top oynama [آد] توپ ایله مُختلف اوْیونلاری اویناماق ایشی (فا:توپ بازی). a ball game

توْپ چام..top çam [آد، بیتگی] توْپلو و دؤزنلی چام توْرو.

توْپ‌آتان..topatan [آد] گؤزل قوْخولو ساری و اوُزون قووْون[۲].

توْپ‌آتماق..topatmaq [تاثیرسیزائیلم] سینقین چیخماق، افلاس ائتمک.

توْپ‌آرابا‌سی..toparabası [آد] توپ سلاحی داشییان آراج و داشیت.

توْپ‌آغاج..topağac [آد] گؤوده‌سی باش طرفدن کسیله‌رک دال لاندیریلان آغاج.

توْپ‌آلدی قاچدی..topaldı qaçdı [آد] ایکی دسته اوشاق آراسیندا اوْینانیلان و توپو آغاجلا ووُراراق اوْینانیلان بیراوشاق اوْیونو.

توْپا..topa [آد، صفت] ۱-قالاق، ییغین، بیریئره توپلانمیش "توْرپاق توْپاسی". ۲-دسته، کوْما. ۳-سیخ، قالین (فا:کپه). ٤-توْپا[۲] (اؤزل‌آد) تاپقاچ‌لارا چین دیلیجه دئییلن بیر آد[٥٤].

توْپائتمک..topaetmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر یئره ییغماق، ییغین لاماق.

توْپاتان قاووُنو..topatan qavunu [آد، بیتگی] طالبی (فا:گرمک).

توْپاتوْپا..topatopa [ظرف] قالاق‌قالاق، ییغین‌ییغین، دسته دسته، کوْما کوْما.

توْپاتوُتماق..topa tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-گوْللـه‌له‌مک. ۲-دانلاماغا باشلاماق، "سؤزله توپا توتدو".

توْپاجیق..topacıq [آد] کیچیک توْپا "قار توْپاجیغی، پامبوق توْپاجیغی".

توْپاچ..topaç [آد] ۱-ایپله یئرده فیرلانان آلت، هوْل. ۲-قایيق کوْرگی‌نین یووارلاقجا (یوموروجا) یئری. ۳-قورشون بوْروسونو آریدان وگئنیش‌له‌دن شئی. ٤-توْپارلاق سبد.

توْپاچ کیمی..topaç kimi [صفت] وُجودو ساغلام و توْپ کیمی.

توْپاچیچک دلی جینجیلیم..topa çiçk dəli cıncılım [آد، بیتگی] اوْستو توْکله اؤرتولو بیر ایل‌لیک اوْتسوْو بیتگی.

توْپار..topar [آد] تپه[۲۲٤].

توْپارلاجیق..toparlacıq [صفت] ۱-توپ کیمی، یوُوارلاق، یوُس یوُوارلاق. ۲-قیسا بوْیلو آدام، تیْمبیل.

توْپارلاشماق..toparlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] بیریئره ییغیشماق، توپلاشماق.

توْپارلاق..toparlaq [صفت، سن] ۱-هر یئری یوُوارلاق، توپ کیمی، کوْره‌وی، کوْره‌سل. ۲-شیشمان و قیسا بوْیلو آدام.

توْپارلاق جا..toparlaqca [صفت] توْپارلاغا یاخین بیر بیچیمده اوْلان.

توْپارلاق سایی..toparlaq sayı [آد] یوُوارلاق سایی.

توْپارلاما..toparlama [آد] بیر یئره ییغما (فا:جمع آوری). collecting

توْپارلاماق..toparlamaq [ل، سن] بیر یئره ییغماق، دؤزَنلی وضعیته سالماق (فا:جمع و جور کردن).

توْپارلانماق..toparlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر یئره ییغیلماق. ۲-دوزَنلی وضعیته دؤشمک (فا:جمع و جور شدن).

توْپارلانیش..toparlanış [آد] توْپارلانماق ایشی (فا:جمع و جور شده).

توْپاز..topaz [اؤزل‌آد] بیر نوع ساری یاقوُت، قیز آدی (فا:زَبَرجد).

توْپاساققال (لی)..topasaqqal(lı) [آد، صفت] سیخ و قالین ساققالی اوْلان، یئکه ساققال (فا:دارای ریش بزرگ توپ مانند).

توْپاق..topaq [آد] ۱-توپوق، حئیوانلارین بارماقلاری دالیندا توپوغو آندیران چیخینتی (فا:قوزک پا). ۲-توْپ کیمی یوُمورولانمیش هر شئی، خمیرکوْنده‌سی. ۳-بیر نوع قدح.

توْپاق توْپاق..topaq topaq [ظرف] توْپارلانمیش و بیر یئره ییغیلمیش حالدا.

توْپاقلاماق..topaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توْپارلاماق، بیر یئره ییغماق.

توْپال..topal [صفت، سن] آیاغی آخساق، چولاق (فا:چلاق). lame

توْپالاشماق..topalaşmaq [قا] بیریئره ییغیشماق، توپلاشماق (فا:جمع‌شدن).

توْپالاق..topalaq [آد، بیتگی] توپلاشیق گیللردن، یاپراغیندان یاشیل بویا چیخاریلان بیربیتگی (فا:نوعی گیاه). Rhamnus. rha

توْپالاماق..topalamaq [باخ] توپارلاماق.

توْپالانماق..topalanmaq [باخ] توپارلانماق.

توْپال اوْتو..topal otu [آد] قیلچیق‌سیز ویا آز قیلچیق‌لی اوْتسوْو بیتگی.

توْپال اوْتوگیللر..topal otugillər [آد، بیتگی] بیر چیچک‌لی ویا چوخ چیچک‌لی بیر ایللیک و چوْخ ایللیک اوْتلاردان عبارت بیتگی سوْیو.

توْپال اوْلموش..topal olmuş [صفت] آیاغی آخساق، چوْلاق (فا:چلاق) lame

توْپال سرباز..topal sərbaz [اؤزل‌آد] توْپولعسگر: ماکی دا داغ آدی.

توْپاللاماق..topallamaq [تاثیرسیزائیلم] آخساياراق یئریمک (فا:لنگیدن).

توْپاللیق..topallıq [آد] چوْلاقلیق (فا:لنگی). lameness

توْپال یولافجا..topal yulafca [باخ] توْپالاق.

توْپان..topan [آد] ۱-توْپاق ۲-توْپراغی سیْخیشدیرماغا یارایان تاختا و هر نوع آراج ۳- کؤشه یاسدیغی[۲۲٤].

توْپایاپراق..topayapraq [صفت، بیتگی] یاپراقلاری توپا حالیندا سیخ اوْلان، توْپا یاپراق بیتگی‌لر.

توْپاللیق..topallıq [آد] توْپال اوْلما وضعیتی(فا:لنگی).

توپبادیمجان..topbadımcan [آد، بیتگی] یوُوارلاق و اتلی بادیمجان نوعو.

توپباش اوْتو..topbaş otu [آد، بیتگی] ۱-ثعلب. ۲-بیر توّتون نوْعو.

توپباش بالیق..topbaşbalıq [آد، دیرگی] بیر نوع بالیق (فا: کفال).

توپبوز..topbuz [آد] باشی گیرده چوماق، چوماق، دیه نک، اوجو توخماقلی (فا: گرز، چماق).

توپبوز تیکانی..topbuz tikanı [آد، بیتگی] کوّللوک و زیبیل‌لیک‌لرده بیتن چوْخ ایللیک بیتگی.

توپبوزلو..topbuzlu [صفت] ۱-باشی توْپبوزلو اوْلان. ۲-توْپبوزلا سلاح‌لانمیش. ۳-باشلاری توْپبوز کیمی بیتگیلرین عام آدی.

توپبوزلاماق..topbuzlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توپبوزلا ووُرماق و دؤیمک (فا: باچماق زدن).

توپبوش..topbuş [صفت] کؤک، ساغلام، کوْپبوش (فا: چاق).

توپبیغ (لی)..topbığ(lı) [صفت] قیسا وقالین بیغ‌لاری اوْلان.

توپتوّفکلی..toptüfəkli [صفت] ۱-توْپ توّفنگ‌له سلاح لانمیش. ۲-(مج) گوّرولتولو، های کوّیلو.

توپتوّفنگ (توّفک)..toptüfəng (tüfək) [آد] ۱-توپلار و توّفنگ‌لر، توّرلو سلاحلار و یاراقلار. ۲-(مج) سس کوّی "توْپ توفنگ‌له".

توپتوپ..toptop [آد] ۱-توپلا اوْینانیلان اوشاق اوْیونو ۲-توپلارحالیندا.

توپتوتدو..toptutdu [آد] اوشاقلار آراسیندا توپلا اوینانان بیر اوْیون آدی.

توپجوق..topcuq [آد] بالاجا و یووارلاق توپ (فا: گوی، ساچمه).

توپچاق..topçaq [آد] بالاجا و کؤک "توْپچاق آت"[۸۲].

توپچک..topçək [آد] قوُروموش توْپراق پارچاسی، کسک.

توپچک ووُرماق..topçək vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوروموش توپراق پارچالارینی بئل ویا بیر آلَت‌له ووُروب ازمک.

توپچکر..topçəkər [آد] ۱-آغیرتوْپ داشییان ساواش گمی‌سی. ۲-توپ چکمک اوْچون یارارلانیلان حئیوان وآراج.

توپچو..topçu [آد] ۱-توْپو ایشله‌دن، توپ‌آتان (فا: توپچی) artilleryman ۲-اسماعیللی و شبسترده کند آدی.

توپچو..topçu [یازار] نادرشاه دؤنمی شاعرلریندندیر و اوْردودا توْپچولوق ائتدیگی اوْچون بوُتخلّصو آلمیشدیر[۲۸].

توپچولوق..topçuluq [آد] ۱-توْپ ایشلتمه ایشی. ۲-توپ دؤزلتمه یئری (فا: توپ سازی).

توپچیچکلی..topçiçəkli [صفت] چیچک‌لری توْپ شکلینده اوْلان.

توپخانا..topxana [آد] توپ اوْلان یئر، توپ دؤزه‌نیلن یئر، توْپ دؤزَلدن یئر، توْپجولوق (فا: توپخانه). artillery

توپخانا..topxana [اؤزل‌آد] کلئیبرده‌داغ، قوْشاچای‌دا(~ساتیلمیشی) کند آدی.

توپداغ..topdağ [اؤزل‌آد] نخجوان'دا داغ آدی[۲۴۰].

توپداغیتماز..topdağıtmaz [صفت] گوج چاتماز، یئنیلمز، آلینماز.

توپدان..topdan [آد] ۱-آلیش وئریشده عمده بیرشئیی آلیب ساتما. ۲-بوتون ایله، بؤیوک اؤلچوده (فا: عمده).

توپدان ساتیجی..topdan satıcı [آد] عمده‌ساتان(فا: عمده‌فروش wholesaler

توپدان ساتیشچی..topdan satışçı [آد] توْپدان چی (فا: عمده فروش).

توپدانچی..topdançı [آد] آلیش وئریشده تک تک یوْخ، چوخلو و عمده مقداردا آلیب ساتان (فا: بنکدار). whliesale dealer

توپدانچی‌لیق..topdançılıq [آد] بیر یئردن آلیب ساتما (فا: عمده فروشی). توْپدان ساتیش، آلیش وئریشده عمده بیر شئیی آلیب ساتما (فا: عمده فروشی). wholesale (trade)

توپراشماق..topraşmaq [س، ت] قوْرویوب توْز اوْلماق (فا: ضمن خشک شدن بصورت گرد درآمدن).

توپراغا باخماق..toprağa baxmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤلومو یاخین گؤرونمک.

توپراغا تاپشیرماق..toprağa tapşırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] گؤممک، توپراغا وئرمک، قوُیلاماق.

توپراغا دوّشمک..toprağa düşmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-قاباغیندا دیز چؤکمک، آیاغیناییخیلماق. ۲-اؤلوب گؤمولمک.

توپراغا گئتمک..toprağa getmək [تاثیرسیزائیلم] اؤلمک، وفات ائتمک.

توپراغا وئرمک..toprağa vermək [تاثیرلی‌ائیلم] اؤلونو گؤممک، قوُیلاماق.

توپراق..topraq [آد] ۱-یئر اوْزونده بیتگی یئتیرن لای، یئرین نسبتاً یومشاق و توّرلو مینئرال‌لارییندان دؤزَلمیش قاتی (فا: خاک). soil ۲-اؤلکه، یوُرد، قارا، اراضی. ۳-تارلا. ٤-توپراقدان دؤزَلمیش. ۵-یئر (گؤی قارشی‌سی). {ددە، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ توْپراماق: قوروماق› توپرا+ق}.

توپراق آراسی..topraq arası [صفت] توپراغین آلت قاتیندا اوْلان.

توپراق آلتی..topraq altı [صفت] توپراغین آلت قاتیندا اوْلان.

توپراق اؤلچن..topraq ölçən [آد] توپراق ساحه‌سینی اؤلچن و بؤلن اوزمان.

توپراق اوستو..topraq üstü [صفت] توپراغین اوستونده اولان، یئر اوستو.

توپراق اولماق..topraq olmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤلمک.

توپراق باسدی..topraq basdı [آد] آیاق باسدی، گئچمیشده بیرحاکمین بیریئره آیاق قویاراق آلدیغی بیر نوع وئرگی.

توپراق برکیدن..topraq brkıdən [آد] توپراغی برکیتمه‌یه یارایان بیرنوع ماشین.

توپراق بویا..topraq boya [آد] ایچینده دمیر اوکسیدی اولان توز حالیندا بویاق، توز بویا.

توپراق بیلمَنی..topraq bilməni [باخ] توپراق بیلیمجیسی.

توپراق بیلیمجیسی..topraq bilimcisi [آد] توپراق اؤزللیکلرینی اکین اوچون تانییان، توپراق‌بیلیمی اوزمانی (فا:خاکشناس) pedologist

توپراق بیلیمی..topraq bilimi [آد] توپراق اؤزللیکلرینی اکین اوچون اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا:خاک شناسی). pedology

توپراق تپه‌سی..topraq təpəsi [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

توپراق جیل..topraqcıl [صفت] توپراقدا یاشایان هرحئیوان.

توپراق چکمک..topraq çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] توپراق داشیماق.

توپراق حقوقو..topraq huququ [آد] توپراغین ایشلَتمه، اکمه و استفاده ائتمه‌سی و کیمه عاید اولما یاسالاری و قانونلاری.

توپراق داشییان..topraq daşyıan [صفت] توپراق داشیماقلا مشغول اولان.

توپراق رنگی..topraq rəngi [صفت] توپراق رنگینی آندیران.

توپراق سومَوران..topraq somuran [آد] توپراق سوران: سومَوروجو بیر سیستیم‌له توپراغی چکن و سومَوران آراج.

توپراق سیچانی..topraq sıçanı [آد، دیرگی] توپراق آلتیندا یاشایان سیچان نوعو.

توپراق سیز..topraqsız [صفت] یئرسیز، یئر یوردسوز.

توپراق سیزلیق..topraqsızlıq [آد] توپراق‌سیز اولما وضعیتی.

توپراق قازان..topraq qazan [صفت] توپراق قازماغا یارایان ماشین.

توپراق قالا..topraq qala [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی.

توپراق قایماسی..topraq qayması [آد] یاغیش‌و سو تاثیریله‌اوستده-کی توپراغین آلت قات‌لارین اوستونده زؤومه‌سی earth creap

توپراق کؤله سی..topraq köləsi [آد] توپراغا باغلی کؤله.

توپراق کؤله‌لیگی..topraq köləliyi [آد] توپراغا باغلی کؤله‌لیک دؤزه‌نی.

توپراق گؤزونو دویورسون..topraq gözünü doyursun [اؤنلم] چوخ شئی اله گتیردیگی حالدا دویماق بیلمه ین آدام اؤچون سؤیله‌نیر.

توپراق لاشماق..topraqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] توپراق وضعیتینه گلمک (فا:بصورت خاک درآمدن).

توپراق لاماق..topraqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اوستونو توپراقلا باسدیرماق و اؤرتمک. ۲-الکتریک‌له چالیشان آراجدا موتورون منفی تئلینی توپراغا قویلاماق (فا:خاک کردن). ۳-توپراقلا سؤرتوب تمیزله‌مک (فا:با خاک تمیز کردن).

توپراقلاندیرماق..topraqlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر کیمسه‌نی ایشله دیب توپراق صاحبی ائتمک. ۲-توپراغا بولاماق.

توپراقلانماق..topraqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-ایشله ییب توپراق صاحبی اولماق (فا:صاحب‌زمین‌شدن)۲-توپراغا بولانماق (فا:خاکی شدن).

توپراقلی..topraqlı [صفت] ۱-ایچینه توپراق قاریشمیش (فا:خاکی). ۲-اکیله جک توپراغی اولان. ۳-قئیدار و اردبیل ده کند آدی.

توپراق یول..topraq yol [آد] آسفالت‌اولمامیش یول(فا:خاکی a dirt road

توپراق یومشالدان..topraq yumşaldan [آد] توپراغی یومشالتمایا یارایان آراج.

توپراماق..topramaq [تاثیرسیزائیلم] قورومَاق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توپ ساغیر..topsağır [صفت] تام ساغیر.

توپ ساققال..topsaqqal [صفت] ساققالی توپ کیمی اولان.

توپ ساققللی..topsaqqallı [صفت] توپ ساققالی اولان.

توپ عربی..top ərəbi [آد] اوشاقلار آراسیندا توپلا اویناناربیر اویون آدی.

توپقارا..topqara [تاریخی اؤزل‌آد] توپقَره: ۱-اؤزبکلرین، قونرات و قونچاقالی اویماقلاری، اولوبابالاریندان[۷]. اؤزبَک-قونرات-قانجاقالی بوی‌لارینداندير[۸۱-۱۵۸]. ۲-میانا دا کند آدی.

توپ قویروق (لو)..topquyruq(lu) [آد] قیسا وقالین قویروقلو.

توپ کیمی..topkimi [صفت] ۱-یومرو (فا:گرد). round ۲-ساغلام.

توپ کیمی آچیلماق (پارتلاماق)..top kimi açılmaq (partlamaq) [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیردن قیشقیرماغا باشلاماق. ۲-بیردن بیره شاشیردیجی خبر دویولماق.

توْپ‌گوْللـه‌سی (مرمی‌سی) کیمی پارتلاماق.. top gülləsi (mərmisi) kimi partlamaq [آد] برکدن سس لنمک و سس چیخارماق.

توْپلا.. topla [آد] ۱-اوْچ بارماقلی چنگل، شنه (فا:چنگک). ۲-بؤیوک مقداردا، چوْخ.

توْپلاتماق.. toplatmaq [ائتدیرگن ائیلم] توپلاماق ایشینی گؤردورمک.

توْپلاج.. toplac [آد] موتورلاردا الکتریکی آچیب کسمک اوْچون فیرلانان بؤلوم، کولئکتور (فا: کلکتور). collector

توْپلادیلماق.. topladılmaq [بلسیز ائیلم] توْپ لانماق ایشی گؤرولمک، توپلاتماق ایشی گؤرولمک (فا:گرد آوری شدن).

توْپلاردامار.. toplardamar [آناتومی] قانی ییغیب قلبه آپاران دامار (فا:سیاهرگ). vein

توْپلاشدیرماق.. toplaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ییغیشدیرماق، بیریره-ییغماق (فا:گردآوردن).

توْپلاشدیریلماق.. toplaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] توپلاشدیریماق ایشی گؤرولمک (فا:گرد آوری شدن).

توْپلاشما.. toplaşma [آد] توْپلاشماق ایشی(فا:گردهمایی).

توْپلاشماق.. toplaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر آرایا گلمک (فا:گرد آمدن). ۲-توپ کیمی اوْلماق، شیشمان اوْلماق (فا:توپ شدن).

توْپلاشیق گیللر.. toplaşıqgillər [آد، بیتگی] بیله شیک گیللر، بیتیشیک یاپراقلی، ایکی چنک‌لیلردن، چیچک‌لری کؤمج وضعیتینده توپلو بعضی جنس‌لری اوُچوجو یاغ وسوّت داشییان بیر سوْی (فا:تیره ای از گیاهان). compositae

توْپلام.. toplam [آد] ۱-جمعاً "توپلام بئش‌یوز میلیون نفر توْرکجه بیلیرلر"(فا:مجموعاً). ۲-(مت) مجموعه. collection

توْپلام اوْلاراق.. toplam olaraq [ظرف] هامی‌لیقلا (فا:من حیث المجموع) on the whole.

توْپلام جا.. toplamca [ظرف] هامی‌لیقلا (فا:مجموعاً). totally.

توْپلاما.. toplama [آد] ۱-توْپلاماق ایشی (فا:جمع آوری). Collecting ۲-(مت) نئچه‌سایی‌نی اوْست اوْسته توپلاماق (فا:تجمعی).

توْپلاماق.. toplamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیریره ییغماق، بیر آرایا گتیرمک (فا:گردآوری کردن)۲-دؤزن‌وئرمک to compile

توْپلانتی.. toplantı [آد] بیرچوخ کیمسه‌نین بیرآرایا گلمه سی، توپلانیش (فا:اجتماع، اجلاسیه، مجلس گردهم آیی). meeting

توْپلانتی یئری.. toplantı yeri [آد] میتینگ (فا:محافل). meetings

توْپلانماق.. toplanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیرآرایا گلمک، توپلانتی دؤزلتمک (فا:جمع شدن). ۲-اؤزونه دؤزن وئرمک، توپارلانماق. to contract

توْپلانمیش.. toplanmış [آد] مدوّن (فا:مدوّن). collected into a book

توْپلانیش.. toplanış [آد] توپلانماق ایشی، توپلانتی(فا:مجمع) assembly

توْپلانیق.. toplanıq [صفت] توپلانتی وضعیتینده اوْلان.

توْپلانیلماق.. toplanılmaq [بلسیز ائیلم] توْپلانماق ایشی گؤرولمک (فا:جمع شدن).

توْپلانیم.. toplanım [آد] جمعیت crowd

توْپلایان.. toplayan [صفت] توْپلایجی:بیریئره ییغان(فا:جمع کننده).

توْپلاییجی.. toplayıcı [صفت] توْپلایلن:بیریئره ییغان(فا:جمع کننده).

توْپلاییش.. toplayış [آد] توپلاماق ایشی ویا بیچیمی (فا:جمع کنی).

توْپلو.. toplu [آد] ۱-توْپلانمیش(فا:عمده). ۳-دوْلقون وُجودلو (توْپلو بیر اوْشاق). ۱-توپو اوْلان. chief

توْپلو اوْلاراق.. toplu olaraq [ظرف] هامی‌لیقلا (فا:متفقا). in alliance.

توْپلو ایینه.. toplu iynə [آد] باشی توْپوز ایینه (فا:سنجاق ته گرد).

توْپلو توْفکلی.. toplu tüfəkli [باخ] توْپ توْفکلی.

توْپلو چالیشما.. toplu çalışma [آد] سئمینار، بیر موضوع و ایش اوْچون بیرلیکده چالیشما.

توْپلو چالیشیم.. toplu çalışım [آد] بیرلیکده چالیشما، شؤلن، سیمینار.

توْپلو دوُروم.. toplu durum [آد] عامّ گؤرونوم.

توْپلو سؤزلشمه.. toplu sözləşmə [آد] بیرقوُرولوش یا فابریکا ییه-سیله، ایشچیلر ویا سندیکا باشچی‌لاریلا دؤزه‌نیلن سؤزلشمه.

توْپلو گؤروشمه.. toplu görüşmə [آد] آچیق اوْتوروم، پانئل.

توْپلوجا.. topluca [ظرف] بیرلیکده، برابرجه (فا:یکجا).

توْپلولوق.. topluluq [آد] ۱-بیریئره ییغیلماق ۲-درنک۳-اینسان قالابالیغی (فا:جماعت). congregation ٤-جمهوری republic

توْپلولوق‌جو.. topluluqcu [آد] جمهوریت‌چی (فا:جمهوریتخواه) republican

توْپلوم.. toplum [آد] اجتماع، جمعیت، جامعه، بیریئرده یاشایان اینسان‌لارین هامی‌سی، ایش بیرلیگی ایچینده یاشایان و بللی چیخارلاری اوْلان اینسان‌لار (فا:اجتماع). crowd

توْپلوم اؤندهری.. toplum öndəri [آد] امام جماعت. clergy who leads

توْپلوم‌ایچینجیلیک.. toplum içincilik [آد] اینسانین اؤزونو ائوره‌نین مرکزی سایما گؤروشو.

توپلوم‌بیلیم..toplum bilim [آد] توپلوم اؤزللیکلرینی بیلدیرن بیلیم، سوسیولوژی (فا: جامعه شناسی). **sociology**

توپلوم‌بیلیمجی..toplum bilimci [آد] توپلوم بیلیمینی بیلن کیمسه، سوسیولوق (فا:جامعه شناس).

توپلوم‌بیلیمجیلیک..toplum bilimcilik [آد] توپلوم اؤزللیکرینی بیلمه ایشی (فا:سوسیولوژیسم).

توپلوم‌بیلیمسل..toplum bilimsəl [صفت] توپلوم بیلیم ایله ایگلی‌لی اولان.

توپلوم‌جو..topəlumcu [آد] توپلومجولوق یانلی‌سی اولان، سوسیالیست **socialilst**

توپلوم‌جولوق..toplumculuq [آد] توپلوما ائشیت رفاه گتیرمه‌یی ساووناں گؤروشچو، سوسیالیزم. **socialism**

توپلوم‌داش..toplumdaş [آد] بیرتوپلوما باغلی اولانلارین هر بیری.

توپلوم‌سال..toplumsal [صفت] توپلوم لا ایلگی‌لی (فا:اجتماعی). **social**

توپلوم‌سال بوُنالیم..toplumsal bunalım [آد] توپلومون عامّ اولاراق پیسکولوژیک بیر سیخینتی یا گیرمه‌سی (فا:بحران اجتماعی).

توپلوم‌سال‌دَیر..toplumsal dəyər [آد] توپلومون طرفینی بنیمسه‌ین و ساووناں دَیر.

توپلوم‌سال فلسفه..toplumsal fəlsəfə [آد] اجتماعی فلسفه (فا:فلسفه اجتماعی).

توپلوم‌سال گلیشمه..toplumsal gəlişmə [آد] توپلومون بوتون اولاراق دَییشیب توسعه تاپماسی و گلیشمه‌سی (فا:پیشرفت اجتماعی).

توپلوم‌سال‌لاشدیرماق..toplumsallaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] توپلومون دَیر یارقی‌لارینا گؤره مُناسب‌حالته گتیرمک(فا:اجتماعی‌نمودن).

توپلوم‌سال‌لاشماق..toplumsallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] توپلوم‌سال اؤزللیگی ونئجه‌لیگی قازانماق (فا:اجتماعی شدن).

توپلوم‌سال یاردیم..toplumsal yardım [آد] توپلوم عضولارین آراسیندا اولان یاردیم لاشما (فا: کمک جمعی).

توپلوم‌لاشدیرماق..toplumlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] توپلومون یارارلانا بیله‌جگی بیر وضعیته گتیرمک (فا:اجتماعی نمودن).

توپلوم‌لاشماق..toplumlaşmaq [صفت] توپلوم وضعیتینه گلمک.

توپوت..toput [آد] چؤکلتی، دوُرقون سودا چؤکن تورتو.

توپوخاقان..topoxaqan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تؤرک خاقانی. موقان-خاقان'ین نوه سی[۷].

توپور..topur [آد] پالیت‌وفیندیق کیمی آغاجلارین تیکانلی قابیغی[۲].

توپورقان..topurqan [اؤزل‌آد] آیاق باسیلاراق توز چیخاران یومشاق توپراق[۷].

توپوز..topuz [آد] ۱-باشی‌توپ کیمی چوماق وسلاح (فا:گرز). ۲-تپه وآرخایا توپلانمیش اولان ساچ. ۳-بیر شئیین توپا بنزر و ال ایله توتولابیلن چیخینتی سی.

توپوزآباد..topuzabad [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی.

توپوزاینه..topuziynə [آد] باشی کیچیک توپوزلو اینه (فا:سنجاق‌ته-گرد).

توپوزلاماق..topuzlamaq [تاثیرسیزائیلم] بئلی توپوزچیخارماق (فا:قوزکردن) **tocrouch**

توپوزلو..topuzlu [صفت] توپوزو اولان "توپوزلو بیر آدام" (فا:قوزدار).

توپوزلو چوماق..topuzlu çomaq [آد] باشی توپ کیمی اولان چوماق (فا:گرز).

توپوزلو کیلید..topuzlu kilid [آد] باش یومرو کلید دسته سی.

توپوش..topuş [باخ] توپیوش.

توپوق..topuq [آد] ۱-آیاغین دال طرفینده اولان یومورو سؤموک "باخ: آغلی توپوغوندا: گیج آدام حاققیندا" (فا:قوزک). **malleolus** ۲-آیاق قابی و جوراب‌دا اولان توپوق. ۳-ایرماغین دریایا یئتیرن بؤلومونده قوم وداش بیغلان یئر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ توپ؛ فارسجادا: تُپق}.

توپوق‌چالماق..topuq çalmaq [تاثیرسیزائیلم] یئریرکن آیاقلاری بیربیرینه دَیمک.

توپوق‌دؤین..topuq döyən [آد] اتکلری یئره قدر اوُزانان قادین گئییمی.

توپوق‌دمیری..topuq dəmiri [آد] قاپی‌لوغلوغاسیندا آلتدا قالان-ارککبؤلوم.

توپوقرافی..topoqrafi [آد، فرانسیزجا] تارازچکیم، یئر اؤزئی 'اینین یوکسک‌لیک اؤلچوسونو گؤسته رن خریطه (فا:توپوگرافی).

توپوقسوز..topuqsuz [صفت] توپوغو اولمایان.

توپوق‌سؤموگو..topuq sümüyü [آد] آیاقدا آلت و آرخا طرفده اولان سوموک.

توپوقلاماق..topuqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱- توپوقلا وورماق. ۲- آرخادان قووب توُتماق، یاخالاماق (فا:گرفتن).

توپوقلو..topuqlu [آد] توپوغو اولان "توپوقلو باشماق" (فا:قوزک دار).

توْپوقلوق..topuqluq [آد] قادینلارین توپوقلارینا باغلادیقلاری بیر نوع سوسلو پارچا، توپوغا باغلانان هر نوع باغ (فا:بندتزیینی‌پا).

توْپوق‌ووُرماق..topuq vurmaq [تاثیرسیزائیلم] سلام‌وئرمه‌دن‌اؤنجه-آیاقلارینی جوّتله‌مک.

توْپولقاق..topulqaq [آد] یارایا قوْیولان بیر اوْت، توْپالاق اوْتو، cyperus ۲-قوُلونج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توْپولوْژی..topoloji [آد، فرانسیزجا] تارازلامابیلیمی، ژئومتریک‌جیسیم-لرین‌آلچاق اوُجالیقلا باغلی اؤزل‌لیک‌لرینی‌اینجه‌له‌ین بیلیم (فا:~).

توْپونیم..toponim [آد، یونانجا] بیریئرده جُغرافی‌آدلار توْپلومو، یئر آدلارینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی، توْپونیم بیلیمی معمولا بوُ دااللارا بؤلوملەنیر: اوْروتوْپونیم (داش، قایا- آدلاریندان دؤزه‌لن یئرآدلاری)، ائتنوتوْپونیم (طایفا آدلاریندان دؤزه‌لن یئر آدلاری)، زوْوْتوْپونیم (حئیوان آدلاریندان دؤزه‌لن یئر آدلاری)، فیتوْتوْپونیم (بیتگی آدلاریندان دؤزه‌لن یئر آدلاری)، آنتروْتوْپونیم (اینسان‌آدلاریندان دؤزه‌لن یئرآدلاری)، ائخوْنیم (باشقا بیر توْپلولوغون آدلاندیرماسی) (فا:~). اوْرونیم(اوْروْس=داغ، آنیم=آد)داغ و قایا آدلاری؛ اوْیکوْنیم (اوْیکئس=یوُرد، آنیم=آد) یاشایش یئری آدلاری، کند و شهر آدلاری؛ ائتنونیم (ائتنو=طایفا) طایفا آدلاری؛ آنتروپونیم (آنترو=اینسان) اینسان آدلاری؛ هیدرونیم (هیدرو=سوُ) سوُ ایله باغلی آدلار؛ اوْموْنیم (عئینی جور سسله‌نن لاکین معناجا فرقلی سؤزلر "داغ: ایستی، داغ: قایا")؛

توْپیاتاق..topyataq [آد، اینـ] بُلبرینگ. ball bearing

توْتئم..totem [آد، فرانسیزجا] اوْنقون، ایلکل توپلوملاردا قوتسال ساییلان دوْغال نسنه (حئیوان، آغاج، یئل--) (فا:توتم).

توْتئمیزم..totemizm [آد، فرانسیزجا] اوْنقونجولوق، بعضی ابتدایی توْپلوم‌لاردا دین فورماسی توْتئم‌لره ستایش ائتمه و تاپینما (فا: توتمیزم).

توْتال..total [آد، فرانسیزجا] بوتون سل (فا:بطور کامل).

توْتالیتار..totalitar [آد، فرانسیزجا] بؤتونجول (فا:تمامیت خواه).

توْتالیتئر..totaliter [آد، فرانسیزجا] بؤتونجول (فا:تمامیت خواه).

توْتالیتاریسم..totalitarism [آد، فرانسیزجا] تولیتئریزم، توْتالیتاریسم: بؤتونجولوک، بوتون گوجو الینه آلان بالاجا قروپو ساووناں بیر گؤروش، توْتالیتاریسم بیر نوع دیکتاتورلوق اولاراق خاص اؤزل‌لیکلری واردیر، یئنی چاغدا بوجور حکومتلر گیزلین نظامی-گؤجلره دایاناراق اگەمنلیک ائدیللر، بو رژیملر اینسانلاری مجبور ائدیللر گؤرمه‌میش ایشلره اعتراف ائتسینلر، اولاری یالان و اوُیدورما سوُچلارلا محکوم ائدیب و یا دوزلتمه اتفاقلارلا اوْلاری آرادان آپاریللار، و بوجور رژیملر، اؤزلرینین دیْشیندا هر معروف اولان فردی ازمه‌یه چالیشیللار، بو رژیملرده قانون، اخلاق، تؤره و یاسالاری دؤولت تفسیر ائدیر، توتالیتئر رژیمینین موردینده ان معروف جُمله‌نی بئیله دئمک اولار" توتالیتئر حکومت‌لرینده رژیم بوُنا قانع دئییل کی اینسانی بیر ایشی گؤرمه‌یه مجبور ائتسین، بلکه ایسته‌ییر اینسانی مجبور ائده تا اؤز ایسته‌گیله بیر ایشی گؤرسون" (فا:تمامیت خواهی).

توْتالیتئریزم..totaliterizm [آد، فرانسیزجا] بؤتونجولوک، باخ توْتالیتاریزم، توْتالیتاریسم.

توْتو..toto [آد] پوْپو، قیچ و قالچا[۲].

توْتوش..totuş [باخ] توْتوق.

توْتوق..totuq [صفت] ساغلام، کؤک، کوْپوش (فا:چاغالو).

توْتوقلوق..totuqluq [آد] ساغلام‌لیق، کؤکلوک، کوْپوشلوق (فا:چاقی).

توْجیه..tocih [آد، عربجه] سبب گؤسترمه، بیر موضوع و سؤزو آچیقلاما (فا:~). accountion for

توْحید..tohid [آد، عربجه] ۱-اللـه'ی بیر سایما، بیرسه‌مه، بیرله‌مه. ۲-تک تانری جیلیق (فا:~).

توْحیدلو..tohidlu [اؤزل‌آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

توْخ..tox [صفت] ۱-دوْیموش، آج اوْلمایان (فا:سیر). full ۲-بسلنمیش (فا:بی‌نیاز). free from want ۳-رنگ آدلاری‌نین اوّلینه گله‌رک توُتقون لوق معناسی وئریر "توْخ قیرمیزی". ٤-(مج)" گؤزو توْخ اوْلماق، اؤزونو توْخ توُتماق: اؤزونو سیندیرماماق". ٥-قوُندوُر توْرکلری اوْیماق بگ‌لریندن[۷]{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹توْق›؛ باخ:توْماق}. ٦-توْخ-(اؤزل‌آد) اینسان آدی: توْخ‌اَر/ توْقَر، توْختاو، توْختوُلقا، توْخداباش، توْخدابَگ، توْخدَمیر، توْخدوْغان، توْخسابا.

توْخ..Tox [اؤزل آد] قوُندوُر بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

توْخا..toxa [آد] ۱-آلاق‌لاماق اوْچون کرکی کیمی اوُزون ساپلی وسیله(فا:بیل وجین) ۲-توققا، قاییش‌لاری باغلاماق اوْچون آلت{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْقو›: قاییش توققاسی؛ باخ: توخماق}.

توْخابای..toxabay [تاریخی اؤزل‌آد] توْغای‌وبوُغو اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

توْخات..toxat [باخ: توخماق، توْماق] سیللە، شیللە (فا:سیلی).

توْخاتلاماق..toxatlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] سیللە‌له‌مک (فا:سیلی زدن).

توْخاتلانماق..toxatlanmaq [بلسیز ائیلم] سیللەلنمک (فا:سیلی خوردن).

توْخاتلی..toxatlı [صفت] سیللەلی "توْخاتلی بیردؤیوش".

توْخاتیگین..toxatigin [تاریخی اؤزلآد] توْقاتیگین: قوْچو اوُیغورلاری پرَنسلریندن[۷].

توْخاتیمور..toxateymur [تاریخی اؤزلآد] توْقاتئیمور: چاغاتای دؤولتی خانلاریندان[۷].

توْخاج..toxac [آد] ۱-پالتار تاپداماق و یوماق اوْچون آغزی ائنلی بیرآغاج، توْپوز. ۲-قوُرشون بوْروسونون آغزینی گئنیش لتمک اوْچون بیر نوع توْپاچ بیچیملی آلت. ۳-آغاج تیخاجی (فا:کلوخ کوب). ٤-باخ: توْغاچ {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قاپی دالی‌نین آغاجی، ت‹توْقوْ› قاییش توققاسی›/ توْقو› توْقوج› توْقاج› توْخاج؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.

توْخاجلاماق..toxaclamaq [بلسیز ائیلم] ۱-توْخاج وورماق. ۲-بیر بوْرونو آغاج تیخاجلا باغلاماق.

توْخاجلانماق..toxaclanmaq [بلسیز ائیلم] توخاجلاماق ایشی گؤرولمک، توخاجلا دؤیولمک، توْخاجلا برکیمک.

توْخاچ..Tokaç [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوْ بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

توْخاری..toxarı [تاریخی اؤزلآد] توْقاری: توْخ+آری، چَنگیزخان‌ین کوْموتانی[۷].

توْخالاماق..toxalamaq [تاثیرلی ائیلم] آلاق لاماق، توخا ایله ووُرماق(فا:وجین کردن).

توْخالانماق..toxalanmaq [تاثیرسیزائیلم] آلاق لانماق (فا:وجین شدن).

توْخالتماق..toxaltmaq [تاثیرلی ائیلم] توخاتماق، توْخ-ائیلەمک(فا:سیر کردن

توْخالماق..toxalmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْیماق، توْخ اوْلماق (فا:سیر شدن).

توْخالی..toxalı [صفت] توْخاسی اوْلان توخماق چی (فا:بیل دار).

توْخالیق..toxalıq [اؤزلآد] ۱-توْخلوق، قاتیْلیق، سَرتلیک ۲-توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷].

توْخان..toxan [آد] باخ: توْوخان.

توْخ اوْلماق..tox olmaq [تاثیرسیزائیلم] یئییب دوْیماق (فا:سیر شدن).

توْخای..toxay [آد] باخ: توغای، توْقای.

توْخبوُلاد..TokBulat [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-قوْنراد-کوْتَنجی بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

توْخپاق..Tokpak [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-قاراگیرئی بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

توْختا..toxta [اؤزلآد] توْخدا: ۱-دوُرما، یاشاما، دیرَنچ ۲-تَدبیر[۷].

توْختاتما..toxtatma [آد] ۱-تسکین وئرمه، آرام ائتمه. quieting ۲-مداوا ائلەمه، درمان ائتمه. medical treatment

توْختاتماق..toxtatmaq [ل، سن] ۱-دینج ائتمک، دینجَلْتمک، توختاق وئرمک (فا:تسکین دادن). ۲-درمانلاماق، مُداوا ائتمک.

توْختاتیم..toxtatım [آد] تداوی، مُعالجه medical treatment

توْختاج..toxtac [آد] درمان، داوا (فا:دوا). medicine

توْختاخان..toxtaxan [اؤزلآد] آلتون اوْردو خانلاریندان[۱۲].

توْختادان..toxtadan [آد، صفت] مُسکّن (فا:مسکّن) calmative

توْختادیجی..toxtadıcı [آد، صفت] مُسکّن (فا:مسکّن) calmative

توْختاش..toxtaş [تاریخی اؤزلآد] دینلنمه بؤلگه‌سی، قیْپچاق خانلاریندان[۷].

توْختاق..toxtaq [صفت، ظرف] توْختاغی: ۱-دینجلیک، آرخایین لیک، توختاق‌لیق "کیشی اؤزونه توختاق وئر" (فا:تسلّی). ۲-داوا، ، درمان، توْخداق(فا:دارو)۳-نوشدارو antidote ٤- تدبیر[۷]. {توْخداماق+ آق، باخ: توْماق}.

توْختاق ائوی..toxtaq evi [آد] درمان ائوی (فا:درمانگاه). clinic

توْختاق سال..toxtaqsal [صفت] توخداق لا ایلگی‌لی (فا:درمانی). iatric

توْختاق‌سیز..toxtaqsız [صفت] درمان‌سیز (فا:بیدرمان). irremediable

توْختاقلیق..toxtaqlıq [آد] ۱-توْختاق ائوی، درمان ائوی (فا:درمانگاه) clinic ۲-توختاق اوْلما، آرخایین‌لیق، تسلّی تاپما، تسکین تاپما (فا:آرامش و تسکین).

توْختاقلیق‌وئرمک..toxtaqlıq vermək [آد] توْختاتماق، تسلّی‌وئرمک، تسکین‌وئرمک.

توْختاق وئرمک..toxtaq vermək [آد] توْختاتماق، تسلّی وئرمک.

توْختاما..toxtama [آد] توْختاما، تسکین تاپما (فا:تسکین). subsiding

توْختامازـ..toxtamaz [صفت] درمان‌سیز (فا:علاج ناپذیر). irremediable

توْختاماق..toxtamaq [تاثیرلی ائیلم] توْخداماق، دینجَلمک، دؤزمک، ساکت‌اوْلماق، تسکین‌تاپماق، آرام تاپماق (فا:تسکین یافتن). to became quiet {سن، باخ: توْماق، توخ}.

توْختامیش..toxtamış [اؤزلآد] دوُروجو، دایانیْقلی، درایَتلی(تاریخی اؤزلآد) قیْرقیزلارین، نوْقای اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان توْرکمن-تکه و نوْقای بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸]. ۲-(تاریخی اؤزلآد) اینسان آدی[۷].

توْختامیشلی..toxtamışlı [اؤزلآد] میانا دا کند آدی {بوْی آدی}.

توْختاناق..toxtanaq [باخ] توختاق.

توْختای..toxtay [تاریخی اؤزل‌آد] توْخ+تای، چنگیزخان‌دؤنمی‌مَرکیت-بگ‌لریندن[۷]. آوار، نایمان‌آدلاریندان:توْختای خان، توْخداقایا توْختئیمورُ، توْخخان، توْخدابای، توْخدابوُغا، قادین آدی:توْختای-خاتوُن.

توْختوخ..toxtox [ظرف] توْخ اوْلاراق.

توْخداتماق..toxdatmaq [باخ] توْختاتماق.

توْخداتیم..toxdatım [باخ] توْختاتیم.

توْخداج..toxdac [باخ] توْختاج.

توْخدار..toxdar [اؤزل‌آد] دایانیْقلی، درایَتلی، اوُزون عؤمورلو[۷].

توْخداق..toxdaq [آد] ۱-باخ:توْختاق۲-مملوکلار دؤنه‌می‌والی-لریندن[۷]

توْخدامیش..toxdamış [باخ] توْختامیش.

توْخداناق..toxdanaq [باخ] توختاناق، توختاق.

توْخدولار..toxdular [اؤزل‌آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

توْخسارا..Toksara [اؤزل آد] قازاق-کیچییؤز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

توْخسارمیش..toxsarmış [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُق بگ دؤنَمی اوْغوز بگ‌لریندن[۷].

توْخسارُو..toxsaru [تاریخی اؤزل‌آد] توْخساری: قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو، بای اوْغلو و آدای اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

توْخسون..toxsun [اؤزل‌آد] ۱-اوُرموگؤلونده‌بیرآداآدی[۱۴۰] {محتملا توْخسی و توْخساری کیمی کلمه لرین دَییشیلمیش شکلیدیر}.

توْخسی..toxsi [ا] دیوانا گؤره قوُیاس‌دا اولان بیر تؤرک بوْیو ایدی، بوُنلار قارلوق بوْی‌لارینا باغلی ایدیلار و زامان زامان مستقل بیر طایفاکیمی‌ده اوْرتایا چیخیردیلار[۸۵].{بو کلمه توْخ سؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر: توْخسوْو، زنگین، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توْخقارین..toxqarın [آد] دوْیموش، آج اوْلمایان، توخ.

توْخگؤزلو..toxgözlü [صفت] گؤزو آج اوْلمایان.

توْخگؤزلولوک..toxgözlülük [آد] توْخ گؤزلو اوْلما وضعیتی.

توْخلو..toxlu [آد] ۱-بیرایل‌لیک‌قوزو. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) یوْل، یورْدام، بیلَن، بیلگه[۷]. ۳-ایری، دولقوُن٤-تؤرکمَنلرین، تَکه-وتوْختامیش‌اوْیماقلاری ، اوُلوبابالاریندان.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ باخ:توْخ / توْماق}.

توْخلو باشی..toxlu başı [آد، دا] تیکینتی‌یه یاراماییان اَیری اؤیرو و کله کؤتور داش.

توْخلوگؤتورن(قوُش)..toxlu götürən(quş) [آد، دیرگی] باخ: کئچه‌له کرکس.

توْخلوُجاق..toxəlucaq [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

توْخلوق..toxluq [آد، سن] ۱-توْخ‌اولماوضعیتی، دوْیوملوق (فا:سیری). ۲-توُتقون لوق (رنگده).

توْخلوق ائتمک (ائله‌مک)..toxluq etmək (eləmək) [تاثیرسیز ائیلم] حدّیندن آرتیق یئمکدن خسته‌لنمک (فا:ازپرخوری مریض شدن).

توْخلوقتیمورُ..toxluq teymur [تاریخی اؤزل‌آد] چاغاتای خان'ین تورونلاریندان[۷].

توْخلومان..toxluman [آد] بیر ایل‌لیک دوْغولان قوُزو (اره میک قوزو) (فا:بره یکساله).

توْخلی..Toklı [اؤزل آد] توْخلو: تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

توْخماجار..toxmacar [باخ] تاخماجار.

توْخماچ..toxmaç [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تاغماچ[۷].

توْخمارلو..toxmarlu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

توْخما..toxma [اؤزل‌آد] ۱-دؤیمه آراجی، آغاجدان دؤزلمیش چَکیش؛ ۲-تؤرکمَنلرین، چاودوُر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

توْخماق..toxmaq [آد] باشی توپوز آلت، دیبکده دؤیمک اؤچون ویا پالتار چیْرپماق اؤچون دؤزه‌لن آلت، قاپی دؤیمه آلتی، دیه نک، چوْماق (فا:تخماق). beetle {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹توقماق›؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.

توْخماق..toxmaq [اؤزل‌آد] قیْزیلباش لارین بیر طایفاسی ساییلیر[۲۴۲-۱۵۹]. تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

توْخماق باش..toxmaq baş [آد، دیرگی] قایا بالیغی.

توْخماق چیچک‌لیلر..toxmaq çiçəklilər [آد، بیتگی] تک‌لپه‌لی بیتگی‌لردن بیر بؤلومو (فا:تیره ای از گیاهان تک لپه ای).

توْخماقجیق..toxmaqcıq [آد] ۱-کیچیک توخماق (فا:تخماق کوچک) ۲-(بیتگی) ات لشمیش یوغون و سوْنبوله بنزر بیر بیتگی.

توْخماقلاما..toxmaqlama [آد] توْخماق لا ووُرما، دؤیمه (فا:تخماق زنی).

توْخماقلاماق..toxmaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توْخماقلا ووُرماق (فا:با تخماق زدن).

توْخماقلانماق..toxmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] توخماقلا ووُرولماق (فا: باتخماق زده شدن).

توْخماقلو..toxmaqlu [اؤزل‌آد] فریدن ده کند آدی.

توْخماقلی..toxmaqlı [صفت] توخماغی اولان (فا:تخماق دار).

توْخمان..Tokman [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْزآلیموْغلوُقاراساقال بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

..Tok-Mangıt [اؤزل آد]

توْخمانقوُت..toxmanqut [تاریخی اؤزل‌آد] توْخمانقیْت:اؤزبک مانقوُت اوْیماغی، اولوبابالاریندان[۷]. اؤزبک-مانقیْت بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْخو..toxu [آد] بیر عضوو تشکیل وئرن بؤلومجوکلر (فا:بافت). tissue

توْخو بیلمنی..toxu bilməni [آد] توخولارین اؤزللیگینی اینجه‌له ین بیلیم (فا:بافت شناس). histoligist

توْخو بیلیمجی..toxu bilimci [آد] توخو بیلیم اینده چالیشان کیمسه (فا:بافت شناس).

توْخو بیلیمی..toxu bilimi [آد] هیستولوژی، جانلی لاردا توخولارین بیچیم و تؤرونو آراشدیران بیلیم (فا:بافت شناسی). histogogy

توْخوُشدورماق..toxuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] چارپیشدیرماق.

توْخوتماق..toxutmaq [ائتدیرگن ائیلم] توخوماق ایشینی گؤردورمک (فا:ف‌س).

توْخوج..toxuc [آد] باخ: توخاج[۲].

توْخوجو..toxucu [آد] آراجلا پارچا و پالتار توْخویان-کیمسه(فا:بافنده).

توْخوجولوق..toxuculuq [آد] توخومااِیشی، یئری ویا ساحه‌سی (فا:بافندگی).

توْخور..toxur [اؤزل‌آد] ۱-گؤزو پَک، جسور ۲-توْخور، توْخوماجی[۷].

توْخور خاتوُن..toxur xatun [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر خانیم[۷].

توْخورجوق..toxurcuq [آد] خط خطلی توْخونموش قُماش.

توْخورجون..toxurcun [آد] ۱-اوْت و اکین یِیغینی. ۲-بیر نوع خطلی و چیزگی لی قُماش.

توْخورقاخ..toxurqax [اؤزل‌آد] توْخوما آلَتی، توْخوما دسگاهی[۷].

توْخوش..toxuş [آد، سن] ۱-دَییش، دَیمه (فا: اصطکاک). ۲-دؤیوش ۳-گؤیتوْرک بگی، کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

توْخوش قوْجا..toxuş qoca [تاریخی اؤزل‌آد] ددهقورقوُد بوْی لاریندا بیر بگ آدی[۷].

توْخوشقان..toxuşqan [صفت] توخونان (فا:متلک گو).

توْخوشما..toxuşma [آد] متَلک sarcastic

توْخوشماق..toxuşmaq [فا] ۱-چارپیشماق، بیربیرینه دَیمک (فا:بهم خوردن). ۲-(ل) بیربیرینه توهین ائتمک (فا:توهین کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹توقیشماق›؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.

توْخوشموش..toxuşmuş [آد] مُتلاقی. confluent

توْخوم..toxum [آد] دنه، بیتگی و حئیوان نطفه‌سی، توْم، اکمک اوچون آیریلمیش دن[۲۲۴] (فا:تخم). seed {دوْغماق/ توْغماق کلمه-سیله ایلگیلیدیر و دوْغولوب چوْخالان هر بیر شئیه دئییلیر، دوْغماق سؤزو سومرجه ده توْ (توْماق) و توْخوم/ دوْغوم سؤزوده توُم شکلینده ایشله‌نیردی، بوکلمه دیواندا توْقوم شکلینده ایشله‌نیب و بوْغالاناجاق و کسیلن حئیوانا دئییلیر؛ باخ: دوْغماق/ توْماق}.

توْخوُم..Tokum [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْخوما..toxuma [آد] توْخونموش گئییم وهر شئی (فا:بافتنی). textile

توْخوماجی..toxumacı [آد] توخوما ایشینده اولان (فا:بافنده). weaver.

توْخوماجیلیق..toxumacılıq [آد] توخوما ایشی (فا:نساجی). weaving.

توْخوماق..toxumaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ال ایله ویا آراجلاریلا پارچا کیلیم و توْر دوْزَلتمک، هؤرمک (فا:بافتن). to spin or weave ۲- (مج)سؤز اوُیدورماق، سؤز قوراشدیرماق، اؤزوندن دوْزَلتمک {سومرجه ‹توُگ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹توْقیماق›؛ باخ: توخماق، دؤگمک؛ فارسجادا توختن و دوختن و توزی (کینه توزی) کلمه‌لری بو کؤکه باغلی اولمالیدیلار}.

توْخوم‌اکمه..toxum əkmə [آد] توخوم‌اکمک‌ایشی (فا:کاشت) cultivation

توْخوم‌اکن..toxum əkən [آد] توْخوم سپن (فا:بذرکار). sower

توْخومجوق..toxumcuq [آد] ۱-توخومدان کیچیک (فا:تخمچه). ovule ۲small seed-توخوملوق (فا:تخمک).

توْخومچو..toxumçu [آد] توخوم یئتیشدیرن (فا:بذرکار).

توْخومچولوق..toxumçuluq [آد] توخوم یئتیشدیرمه ایشی (فا:بذرکاری).

توْخومدیل..toxumdil [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {توْخوم+دیل}.

توْخوم‌سپدیرمک..toxum səpdirmək [تاثیرلی ائیلم] توخوم-سپمک(فا:بذرافشاندن). to sow

توْخوم‌سپمه(توْکمه)..toxum səpmə (tökmə) [آد] توخومو سپه‌رک اکمه (فا:تخم ریزی). spawning

توْخوم‌سپن..toxum səpən [صفت] توخوم سپمه‌یه یارایان آلت و آراج (فا:بذر افشان). seeder

توْخوملاماق..toxumlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱- توخوم یئتیشمک، توخوم عمله گلمک (فا:تخم دادن). ۲-(ل) دیشی حئیوانی ارککه یاخین ائدیب دؤللـهمک (فا:بارور کردن).

توْخوملانما..toxumlanma [آد] ۱-دیشی‌حئیوان دؤللنمه (فا:بارور شوی). ۲-یئتگی توخومونون یئتگین لشمه‌سی(فا:تخم‌دهی).

توْخوملانماق..toxumlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-(حئیوان) دؤللنمک (فا:بارور شدن). ۲-یئتگی توخوم وئرمک، توخومو یئتگین-لشمک(فا:تخم‌دادن).

توْخوملو بیتگیلر..toxumlu bitgilər [آد، بیتگی] بیتگی‌لر دوُنیاسی‌نین بؤیوک بیر شعبه سی، چیچک‌لی بیتگی‌لر (فا:گیاهان دانه دار).

توْخوملو..toxumlu [صفت] توخومو اوْلان (فا:تخم دار). seedy

توْخوملوق..toxumluq [آد] ۱-توخوم عمله گتیرمک اوْچون آیریلمیش، اکمک اوْچون اؤزل اوْلان توخوملار (فا:مناسب برای بذر). ۲-ارککلیک اوْرقانی، توخوم وئرن وزی‌لر (فا:بیضه).

توْخومو تؤکولمک..toxumu tökülmək [تاثیرلی ائیلم] بیر قوْرخو سبب ایله دؤلدن کسیلمک.

توْخومو کسیلسین..toxumu kəsilsin [آد] نسلی کسیلسین.

توْخوناج..toxunac [آد] بعضی حئیوانلاردا توخونما حسّ ینی دوُیماغا یارایان عضو (فا:شاخک حسّی).

توْخوناجاق..toxunacaq [آد] توْخونما یئری.

توْخوناق..toxunaq [آد] ۱-توخونان شئی و یئر (فا:تماس). ۲-توهین.

توْخوناقلی..toxunaqlı [صفت] توخونان سؤز، اؤزوجو بیرسؤز (فا: کنایه).

توْخوناقلیلیق..toxunaqlılıq [آد] توخوناقلی اوْلما وضعیتی (فا:کنایه بودن).

توْخونان..toxunan [آد، ص، مت] ۱-منحنی‌خطّه‌یاناشان دؤز خط (فا:خط مماس). ۲-توخونج، اهانت، (فا:متعرِّض). disturbing

توْخونج..toxunc [دده] توْهین، توْخوناق (فا:اهانت). insult

توْخونجا..toxunca [صفت] ۱-کؤتولوگه یوْل آچان، ساغلیغی پوْزان. ۲-ییخیم، ایتگی (فا:ضرر، تخریب). injury

توْخونجاسیز..toxuncasız [صفت] توْخونجاسی‌اوْلمایان، ضررسیز(فا:بی‌ضرر)

توْخونجالی..toxuncalı [آد] توْخونجاسی اوْلان، ضررلی (فا: ضرردار).

توْخونجلو..toxunclu [صفت] توْهین آمیز insulting

توْخوندورماق..toxundurmaq [اتّدیرگن ائیلم] بیرنسنه‌نی آیری نسنه‌یه سؤرتدورمک، دَیدیرمک، سؤروشدورمک (فا:مماس کردن).

توْخونسال..toxunsal [صفت] توخونوم و لامسه ایله ایلگی‌لی اوْلان.

توْخونما..toxunma [آد] ۱-توخونما دوُیوسو، نسنه‌لرین‌ایستی-سوْیوقلوق، برک یومشاقلیق کیفیت‌لرینی دوُیما ایشی(فا:لامسه). ۲-توخوما ایشی گؤرولمه، توخونموش هر شئی(فا:بافتنی).

توْخونماجا..toxunmaca [آد] متلک (فا:متلک).

توْخونما دوُیوسو..toxunma duyusu [آد] لامسه دوُیوسو، باخ: توْخونما (فا:حس لامسه). (sense of) touch

توْخونماز..toxunmaz [صفت] مصوُن.

توْخونمازلیق..toxunmazlıq [آد] مصونیت (فا:مصونیت). immunity.

توْخونماق..toxunmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دَیمک، سؤرتمک، ساتاشماق، سؤرتەرک بیلمک و دویماق (فا:لمس کردن). ۲-اؤستونده اؤتەری دایانماق، بحث ائتمک، دانیشماق. ۳-(مج)تحقیر ائتمک، بیرینه توخوشماق (فا:توهین کردن). ٤-(بلسیز ائیلم) پالتار پارچا و بوجور شئیلر توخونوب دؤزَلمک (فا:بافته شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْقیماق، توْقولماق› سن، باخ: توخماق، دؤگمک}.

توْخونما منه..toxunma mənə [آد] اینجیتمه منی، سرطان، قانسئر.

توْخونموش..toxunmuş [صفت] توخونماقلاحاضرلانمیش، منسوج(فا:بافته).

توْخونموش‌لار..Toxunmuşlar [آد] منسوجات (فا:منسوجات). textile.

توْخونوش..toxunuş [آد] ۱-توْخونماق ایشی ویا بیچیمی، (فا:تماس). tangency ۲-توخوما ایشی و بیچیمی.

توْخونوشچو..toxunuşçu [آد] مُزاحم (فا:مزاحم). obtrusive.

توْخونولماز..toxunulmaz [صفت] ۱-قوْرووما آلتیندا اوْلوب‌و اوْنا توخونما امکانی اوْلماما، تعرض‌دن قورونموش (فا:مصون). ۲-پوْزولا بیلمه‌ین، ایشله‌نه بیلمه‌ین.

توْخونولمازلیق..toxunulmazlıq [آد] توخونولماز شخصین وضعیتی، تعرض‌دن قوْرونموش اوْلما (فا:مصونیت). immunity

توْخونولماق..toxunulmaq [بلسیز ائیلم] توخونماق ایشی گؤرولمک.

توْخونوم..toxunum [آد] توخونما دویوسو، چئوره سینده نسنه‌لرین ایستی، سویوخ، سرت و یومشاقلیق کیمی اؤزللیگینی توخونماقلا بیلمه و دویما یئته نه‌یی (فا:لمس).

توْخویوجو..toxuyucu [آد، صفت] توخوماجی (فا:بافنده، ریسنده). weaver

توْخویوجولوق..toxuyuculuq [آد] توخوماجیلیق (فا:بافندگی). weaving

توْخویوش..toxuyuş [آد، صفت] توخوماق ایشی (فا:بافندگی، ریسندگی).

توْدیع..todi [آد، عربجه] وداع‌ائتمه، آیریلاراق‌آللاه آمانیندا دئمک.

توْر..tor [آد] ۱-گؤزه‌نکلی‌حالدا توْخونموش پارچا و هر شئی (فا:توُر). net ۲-(مج)قوُرقو، آغ، دوُزاق (فا:کلک، حیله). ۳-اوْلقونلاشمامیش، ایشه آلیشمامیش، خام، گؤرگوسوز "توْرآدام"[۷]. ٤-توْره‌مه، سوْی، نسیل ٤-(تاریخی اؤزل‌آد)آلتای توْرکلری، تله-وُت‌اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. ٥-قوُزیی تورکلرده بیر تانری آدی[۲۱۱]. ٦-اینسان آدی:توْرالپ، توْربای، توْرتیموُر، توْرچوُقای، توْرقایا، توْروْغول.{دیواندا آولاما وسیله سینه دئییلیب و آچیقدیرکی بو وسیله گؤزه‌نک‌لی پارچا مفهوموندادیر، بوکلمه توْربا سؤزونونده کؤکودور و مجازی اولاراق "قوُرقو و کلک" معناسیدا بونا باغلیدیر، باخ: تؤر}.

توْرآتماق..toratmaq [تاثیرسیزائیلم] توْر قوُرماق، تله دؤزنله‌مک.

توْرآغاجی..torağacı [آد، بیتگی] دوُلاپتال گیللردن، آمریکانین ایستی بؤلگه سینده یئتیشن و یاپراقلاری ساده و دؤز کنارلی، چیچک‌لری سالخیم یادا باشاق بیچیمینده، قابیق‌لیف‌لری توْرا بنزه ین بیر آغاج (فا:دانتل). lagetta

توْرآتان..toratan [آد] هؤرومجک (فا:عنکبوت). spider

توْرا دوْشمک..tora düşmək [تاثیرسیزائیلم] آلداناراق تله‌یه دوْشمک.

توْرا سالماق..tora salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] حیله گلمک.

توْراش..toraş [آد] چوْخ یئین، یئیمجیل[۲۲٤].

توْراغای..torağay [آد، بیتگی] ۱-چیمن و تارلالاردا یاشایان سئرچه‌لر سوْیوندان اوْخویان بیر نوع تارلا قوشو، چایبر قوُشو. ۲-قیز آدی. ۳-ملیکان دا کند آدی.

توْراغایی..torağayı [دا] قوش ککیلی.

توْراق..toraq [آد] اودونون دان کوْمور دؤزلتمک اوْچون آغاجلاری بیغاراق سوْنرا اوْستونه توپراق تؤکولوب دؤزه‌لن قالاق[۲].

توْرامان..toraman [آد] ۱-گوْجلو، کؤک وشیشمان، ایری. دوْلقون، هیبَتلی، شرفلی. ۲-آغ هونلاردا بیر خاقان آدی[٥٤].

توْرامین..toramın [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی. {باخ: توْرامان}.

توْران..toran [آد] ۱-سحر هاوا ایشیق لانان، ویا آخشام هاوا قارالماغا باشلایان چاغ، آلاقارانلیق "آلا توْران: هاوانین ایشیقلانماغا باشلایان واختی" (فا:هوای گرگ میش). ۲-قارانلیق و دوُمان {باخ:توْر؛ بوکلمه توْر سؤز ایله ایلگی‌لی اوْلاراق بیر شئیین توْر کیمی سئیرک اوْلماغی‌نی گؤسته‌ریر چونکو قارانلیق ودومانداا هر شئی بو بیچیمده گؤرسه نیر}.

توْران‌چؤکمک(دوْشمک، قاریشماق، قوْووشماق)..toran çökmək (düşmək, qarışmaq,qovuşmaq) [باخ] توْران‌لاشماق، آلا قارانلیق اوْلماق.

توْران واختی..toran vaxtı [ظرف] آلا قارانلیق چاغی.

توْرانلاشماق..toranlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آخشام اوْستو ویاسحر تئزدن هاوا آلا قارانلیق اوْلماق۲-هاوا دوُمان‌اوْلماغا باشلاماق، تورانلاماق.

توْرانلاماق..toranlamaq [تاثیرسیزائیلم] تورانلاشماق (فا:هوا گرگ میش شدن).

توْرانلیق..toranlıq [آد] ۱-توْران و آلا قارانلیق اوْلما وضعیتی. ۲-دوُمانلیق (فا:هوای گرگ میش).

توْربا..torba [آد] ۱-چوُوالدان کیچیک آغزی بؤکولوب باغلانا بیلن بئز، بالاجا کیسه. ۲-بدنده سوُ ویا یومشاق ماده‌ییغیشان-عضو(فا:توبره) a nose bag {توْر+با، باخ:توْر}.

توْربا یوْغوردو..torba yoğurdu [آد] توْربایا تؤکولوب سؤزولموش یوْغورت.

توْرباجیق..torbacıq [آد] کیچیک توْربا، کیسه جیک (فا:توبره کوچک).

توْربالاماق..torbalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-توْربایا تؤکمک (فا:به توبره ریختن) ۲-حئیوانی یئمله‌مک اوْچون‌باشینا یئم‌له‌دوْلو توْربا گئچیرمک.

توْربالانماق..torbalanmaq [یلسیز ائیلم] ۱-توْربایا تؤکولمک (فا:توی توبره ریخته شدن). ۲-(س) بیر عضو سوُلانیب شیشمک.

توْربالی‌لار..torbalılar [باخ] کیسه‌لیلر.

توْرپاق..torpaq [باخ] توْپراق.

توْرپیدوْ..torpido [آد، این] ۱-بیرنوع ساواش گمی‌سی. ۲-اوْتوماتیک حالدا بیر آماجا طرف گئدن بیر سوُ آلتی مرمی‌سی (فا:~).

توْرپیل بالیغی..torpil balığı [آد، فر، دیرگی] تیکانلی اوْزگک‌لیلر تاقیم‌ٔیندان اوُزونلوغو ۱ متر، باشلاری یانیندان الکتریک اوْره تن و آولارینا آتاراق اوْلاری کئی ائدن و آولایان بالیق، اوُیوشدوران بالیغی. (فا:نوعی ماهی) raia trpedo

توْرتا..torta [آد] چؤکلتی، رسوب، قالینتی، بیرآخیجی ماده‌نین دیبینه چؤکن ماده‌لر، چؤکوْنتو (فا:ته نشست). sediment {تؤره مک‌دن: تؤر+تا/ توْرتا، باخ: تؤر}.

توْرتالی..tortalı [صفت] تورتا وئرن، تورتاسی اوْلان.

توْرتو..tortu [باخ] توْرتا.

تۏرتۏپ..tortop [صفت] یوُپ یوُمورو، بوتون ایله توْپ بیچیمینده.

تۏرتۏش..Tortoş [اؤزل آد] آلتای تۏرکلری تئلئوُت و قیْرقیز-قاراتال-خیْتای بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

تۏرتۏل..tortul [آد] توْرتولارین بیر یئره ییغیلان کوْماسی (فا:رسوب). sediment

تۏرتۏلانماق..tortulanmaq [باخ] توْرتولاشماق.

تۏرتوسوز..tortusuz [صفت] توْرتوسو اوْلمایان (فا:بدون رسوب).

تۏرتول بیلیمی..tortul bilimi [آد] یئر بیلیمینین توْرتولارینی اینجه‌له-ین بیلیم قوْلو sedimentology

تۏرتولاشما..tortulaşma [آد] آخیجی ماده‌نین دییینده تورتو دۏزَلمه، توْرتو حالینا گلمه (فا:رسوب گذاری).

تۏرتولاشماق..tortulaşmaq [تاثیرسیزائیلم] آخیجی ماده‌نین دییینده تورتو دۏزَلمک، توْرتو حالینا گلمک (فا:رسوب گذاشتن).

تۏرتولو..tortulu [صفت] توْرتو اؤزللیگی اوْلان(فا:رسوبی).

تۏرچو..torçu [آد] توْرلا بالیق توتان آدام (فا:ماهیگیری باتور).

تۏرچو..torçu [اؤزل‌آد] ملیکان دا کند آدی.

تۏرچولوق..torçuluq [آد] توْرلا بالیق توتماایشی(فا:ماهیگیری باتور).

تۏردوُبای..tordubay [آد] توْردو: دوُردو، دوُران؛ اینسان آدی[۷].

تۏرشین..torşın [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

تۏرغای..torğay [آد، دده] باخ: توراغای، چاییرقوشو.

تۏر قوُرماق..torqurmaq [تاثیرسیزائیلم] تله قورماق.

تۏرقوُل..Torgul [اؤزل آد] آلتای تۏرکلری تئلئوُت بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

تۏرکوُ..torku [آد] اپیَکلی قُماش[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏرلاق..torlaq [باخ: تۏر] ۱-گنج، ناشی جوان، اوْلقون لاشمامیش (فا:تازه جوان). ۲-هله ائوجیل لشمه میش "حئیوان".

تۏرلاماق..torlamaq [س، باخ:توْر] توْر چکمک، تور ووُرماق، توْرلا قاپاماق (فا:تور زدن).

تۏرلانماق..torlanmaq [بلسیز ائیلم] تورلا اؤرتولمک (فا:تور زده شدن).

تۏرلو..torlu [صفت] توْر چکیلمیش، تۏرلا اؤرتولموش، توْر پرده آسیلمیش، توردان دۏزَلمیش (فا:توردار).

تۏرلوق..torluq [باخ: توْرلاق، تۏر] ناشی چی‌لیق؛ ۲-فیدانلیق[۲۲۴].

تۏرنا..torna [آد، لا] خراطلیق و چوخو آغاج دمیری یوْنما آراجی.

تۏرنادوْ..tornado [آد، لا] غربی آفریقادا اسن گوجلو بوُرولقاجو یئل(فا:~

تۏروارى..torvarı [صفت] توْرا بنزر، تورا اوْخشار، تور کیمی (فا:~).

تۏروْ..Toro [اؤزل آد] آلتای تۏرکلری تئلئوُت بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

تۏروغ..toruğ [آد] آت‌رنگی، دوْر آت(کوْراوْغلونون آتی‌نین آدی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏروم..torum [آد] ۱-دوه بالاسی، کۏششک (فا:بچه شتر). ۲-آیقیْر یاوروُسو ۲-قوُل، کۏله، مُطیع، باغلی.{باخ: توْرون، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:تۏر}.

تۏرومتای..torumtay [تاریخی اؤزل‌آد] توْرونتای:میْصیر-تۏرک کۏله‌من والی‌سی[۷].

تۏرۏن..torun [آد، سن] ۱-نوه، بیرینین اوشاغینین اوُشاغی (فا:نوه). grandchild ۲-بیرسوْیدان گلنلر (فا:اعقاب). posterity {باخ: تۏر}.

تۏرونبگ..torunbəy [تاریخی اؤزل‌آد] هوُلاکوخان دۏنَمی، دیاربکر والیلریندن[۷].

تۏریک..torik [آد] پالاموت بالیغینین ایری‌سی palemye sarda

تۏز..toz [آد] ۱-چوخ کیچیک و یومشاق پارچاجیق‌لارا بۏلونموش توپراق، یئل ایله قوْوزانیب و مختلف شئی‌لر اؤزه رینه قونان بالاجا ذره‌لر، اوُن کیمی نارین اولان هر شئی، اوْوونتو(فا:پودر). powder ۲-دده قوْرقود کتابیندا بیرنوع آغاج قابیغی‌دیر و اوْخ یایی‌نی مُحکم-لتمک اؤچون اوْنا سریرلر. {ت:۱-توْزتۏپراق ۲-یای و کمانا باغلانان تسمه؛ سن؛ اینگیلیزجه dust سؤزو همان معنادا توْز سؤز ایله کۏکداش اولمالیدیر}.

تۏزآباد..tozabad [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

تۏزآغاجی..tozağacı [آد، بیتگی] آغ قابیغی اوْلان بیر آغاج آدی.

تۏزآلماق..tozalmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر یئرین توْزونو تمیزله‌مک.

تۏزائتمک..toza etmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-نارینلاتماق، بیر شئیی ازیب توْز حالینا گتیرمک. ۲-هاوانی توْزلو ائتمک.

تۏزارماق..tozarmaq [تاثیرسیزائیلم] توْز قالخار کیمی اوْلماق، توْزلو بیر وضعیته گلمک، توْزلاشماق (فا:گرد و خاک شدن).

تۏزالماق..tozalmaq [باخ] توْزارماق.

تۏزان..tozan [آد] ۱-چوخ اینجه ونارین توْز، توْزو چوخ اوْلان یئر(فا:گَرد) ۲-ذره، اینجه جیک توْز داناسی(فا:ذره).

تۏزاناق..tozanaq [تاثیرسیزائیلم] توْز توپراق، کۏلک سوْنوجو قالخان توْز (فا:گرد و خاک).

تۏزاناق سالماق(قوْپارماق)..tozanaq salmaq (qoparmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئهین گئده‌رک توْز توپراغی گۏیه قالدیرماق. ۲-های کۏی سالماق.

توْزاناقلی..tozanaqlı [صفت] چوخ توْزلو، توْزلا قاریشیق فیرتینا.

توْزانلو..tozanlu [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بویوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

توْزاوْلماق..toz olmaq [آد] ١-توْز حالیناگلمک. ٢-غیب اوْلوب گئتمک.

توْزبئزی..toz bezi [آد] توز آلماقدا یارارلانیلان بئز.

توْزباسماق..toz basmaq [تاثیرسیزائیلم] اوْزه رینه توْز قوْنماق.

توْزبوُلود..toz bulud [آد] گؤی‌جیسیملری‌آراسی توْز(فا:سحاب). cloud

توْزبوُلودو..toz buludu [آد] هاوادا دوْزه‌لن یوغون توْز.

توْزبویا..tozboya [آد] قوُرو توْز کیمی بویا.

توْزپمبه..tozpəmbə [آد] آچیق پمپه رنگی.

توْزتمیزلهین..toz təmizləyən [آد] توْز سیلن.

توْزتوْپراق..toztopraq [آد] بوُلود کیمی اوْلان توْز (فا:غبار). neblustiy

توْزتوپراقلی..toztopraqlı [صفت] توْزتوپراق باسمیش.

توْزتوْتوجو..toz tutucu [آد] بیر یئری توْزدان‌تمیزله‌ین و آریدان‌آراج.

توْزتوْزاناق..toztozanaq [آد] برک توْزاناق، کوْلک‌لی، توْزلو هاوا.

توْزجوق..tozcuq [آد] بعضی بیتگی‌لرین توز شکلینده اوْلان توخومجوقلاری (فا:گَرد گُل).

توْزدوُمان..tozduman [آد] یئردن قالخاراق هاوانی بوْروین توْز.

توْزسالماق..toz salmaq [تاثیرسیزائیلم] چاپاراق گئتمک، های کوی سالماق.

توْزسپن..toz səpən [آد] بیتگی و یا بؤجک‌لر اوچون داوا توزو سپن آراج (فا:گرد پاش). pouncet.

توْزسوپورگه‌سی..toz süpürgəsi [آد] ائوین توزونو آلماق‌اوچون-بیرنوع‌سوپورگه.

توْزسوْموران..toz somuran [آد] توْزسوْران:توز آریدان و ییغان ماشین.

توْزشکر..tozşəkər [آد] توْزکیمی اوْلان شکر (فا:شکر).

توْزصابون..tozsabun [آد] پودر حالیندا اوْلان پالتار یوما نسنه سی.

توْزفیرچاسی..tozfırçası [آد] توْزآلماق اوْچون یومشاق توْکلو فیرچا.

توْزقالدیرماق..toz qaldırmaq [تاثیرسیزائیلم] ١-چوخ یئهین و چابوق گئتمک، چاپاراق گئتمک. ٢-های کوی سالماق.

توْزقوْپاران..toz qoparan [صفت] چوخ یئلی اوْلان یئر.

توْزگؤتورن..toz götürn [باخ] توْز سوْران، توْز ییغان.

توْزلار..tozlar [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

توْزلاشدیرماق..tozlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] توْزلو ائتمک، توْزلانماسینا یوْل آچماق (فا:گرد و خاک کردن).

توْزلاشماق..tozlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] توْزکیمی اوْلماق، توْزارماق (فا:گرد شدن).

توْزلاماق..tozlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-توْزلو ائتمک، توْزلا بوُلاماق (فا:گرد پاشیدن). ٢-(مج)بیر یارایا توْز داوا ووُرماق، بیتگی‌لری زهیرلی توْزلا توْرلو سایریلیقلاردان قوْروماق، ٣-بیتگی‌لرده ارکک جیک توْزونو دیشی‌جیگه گئچیرمک (فا:گرد زدن). to powder

توْزلاندیرماق..tozlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-توْزلو ائله‌مک. ٢-(بیوْلوژی) یئنی حئیوان ویا بیتگی نوْعو و جنسی آلماق اوْچون مختلف حئیوان ویا بیتگی‌لری جوْت لشدیرمک.

توْزلاندیریمیش..tozlandırımış [صفت] ١-توْزلوائدیلمیش ٢-جوْتلشدیریلمیش

توْزلانماق..tozlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ١-اوْستونه‌توْزقونْماق، توْزلو اوْلماق (فا:خاکی شدن). ٢-توْزا دؤنمک، توْز وضعیتینه گلمک ٣-بیتگی‌لرده توْزلاماق ایشی گؤرولمک.

توْزلانمیش..tozlanmış [صفت] توْز باسمیش، توْزا باتمیش (فا:غبارآلوده).

توْزلاییجی..tozlayıcı [آد] بیتگی‌لرده‌توْزلاماق‌ایشینی-گؤرن(فا:گردپاش).

توْزلو..tozlu [صفت] اوْستوْنه توْز اوْتورولموش (فا:خاکی). dusty

توْزلو..tozlu [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی، سوُلدوز دا داغ آدی.

توْزلوق..tozluq [آد] ١-بیر شئیی توْزدان قوْروماق اوْچون اوْستونه چکیلن اؤرتوک "باشماق توْزلوغو: گئتْر" (فا:محافظ گرد و خاک). ٢-توْز کیسه سی، توْز قابی.

توْزماق..tozmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْلانماق "گزیب توْزماق".

توْزواری..tozvarı [صفت] توْزا بنزر، توْزکیمی.

توْزوتا توْزوتا..tozuta tozuta [ظرف] توْز قالدیراراق.

توْزوتماق..tozutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ١-توْز قالدیرماق. ٢-(مج)آرانی قاریشدیرماق (فا:گرد وخاک به پا کردن).

توْزوماق..tozumaq [تاثیرسیزائیلم] توْز هاوالاناراق چئوره‌یه یاییلماق (فا:گرد وخاک شدن).

توْزونتو..tozuntu [آد] توْزلو وضعیت و یئر، هاوایا اوچان توْزلار (فا:گردو غبار آلود).

توْزونو آلماق..tozunu almaq [تاثیرلی‌ائیلم] توْزونو تمیزله‌مک، توْزونو سیلمک.

توْزیع..tozi [آد، عربجه] بؤلوب پایلاما، یایما، داغیتما (فا:پخش).

توْزین..tozin [آد، عربجه] وزن ائتمه، آغیرلیغین اؤلچمه (فا:وزن کردن).

توْزییغان..toz yığan [باخ] توز سوْموران.

توْس..tos [آد] ۱-بوینوز. ۲-آلین ویا بوُینوزلا ووُروش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْسون›: ۱-بوینوز وکلله ایله وورماق. ۲-ایکی نسنه‌نین چارپیشماسیندان چیخان سس؛ سنگلاخ: ۱-سرکش، یاغی ۲-آت، مینیک‌حئیوان ۳-راحت بسله‌نن کیمسه؛ باخ:داوشان}. ۳- قوچان مشهد آراسیندا اسکی دن بری تانینان بیر یئرله‌شیم یئرینین آدی {فارسچیلار افسانه لره دایاناراق بورانی کیخسرو"ون سرداری "طوسا" آدینا منسوب بییرلر؛ بیر یورومدا بو کلمه نی یوخاریداکی معنالارا باغلامادی، تورکجه معنادان بو یئری حئیوان بسله‌مه مفهومونا باغلاماق اولار و بو حالت داها منطیق‌لی اولابیلیر}.

توْسباغا..tosbağa [باخ] توُسباغا.

توْس‌توپارلاق..tostuparlaq [آد] ساغ ساغلام، بوتون ایله توْپارلاق.

توْسقوُلو اوْیونو..tosqulu oyunu [آد] بیرینین باشینا ایت اوْیونو گتیرمک (ماراغا دئییشی، قاییناق : مهندس ورزقانی).

توْسقون..tosqun [باخ:توْس، توْسون] دوْلقون، کؤک، شیشمان (فا:چاق)

توْسقون‌لاشماق..tosqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤکلمک، دوْلقونلاشماق (فا:چاق‌شدن)

توْسلاشماق..toslaşmaq [قا] توْس ووُرماق، کلله‌لشمک (فا: کله زدن).

توْسلاما..toslama [آد] توس ووُرما، کلله ایله ووُرما (فا:کلّه زنی).

توْسلاماق..toslamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توس ووُرماق، کلله‌ایله‌ووُرماق(فا:با کله‌زدن).

توْس‌لاماق..toslamaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزوندن‌چیخارماق، خیالبافلیق-ائتمه.

توْسوبالا..tosu bala [آد، مج] مزاح اوْچون ووُروشقان آدام ویا بالاجا حئیوان اوْچون سؤیله‌نیر.

توْسون..tosun [آد] ۱-ساغلیق‌لی، دلیقانلی(فا:قوی)۲-گَنج بوْغا، بوُرولموش ارکک دانا ۳-توْس آتان، سالدیْرقان. ٤-عایباسیلَر دؤنَمی تورک اصیللی والی آدی، اینسان‌آدی: توْسوُنالپ، توْسوُنبای، توْسوُنتای، توْسوُنَر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ دؤیوشکن}.

توْسوُنبَگ..tosunbəy [تاریخی اؤزل‌آد] آخشیدلر دؤولتی اوْردوباشی-لاریندان[۷].

توْسونجوق..tosuncuq [آد] اوْلاغان دان داها بؤیوک دوْغموش اوشاق.

توْس‌وورماق..tos vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بوینوزلاشماق، ووروشماق، کلله‌لشمک.

توْسیا..tosya [اؤزل‌آد] اوْغوز-بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

توْصیف..tosif [آد، عربجه] نئجه‌لیک‌لرینی سؤیله‌مه، تانیتما، تانیت لاما (فا:وصف کردن). description

توْصیه..tosiyə [آد، عربجه] تاپیشیرما، یول گؤسترمه (فا:سفارش).

توْضیح..tozih [آد، عربجه] آچیق لاما، آیدین لاتما (فا:~).

توْضیحِ واضحات..tozihi vazehat [آد] آچیق آیدینی آچیقلاما (فا:~). truism

توْغ..toğ [آد، دده] ۱-یاس‌مراسمی و اؤلو اوْچون وئریلن یئمک[۱۲]. ۲-باخ: توُغ، توْغای. ۳-(ت) آت آیاقلارینین قازدیغی چوُخورلاردان چیخان توز.

توْغا..toğa [آد] باخ: توُغ. توْرکمَنلرین، تَکه، اؤتَه‌میش و تاش‌آیاق اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان {ت:خسته‌لیک، ایچ آغری}.

توْغاج..toğaç [اؤزل‌آد] باخ: توْخاج، توْپوُز؛ قیْرقیزلارین، توْقای و بوُغو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان؛ توْلونلوُلار دؤولتی بگلریندن؛ آخشیدلر دؤولتی‌نین قوُروجوسو آخشید بگین باباسی[۷].

توْغاچخان..toğaçxan [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور خانلاریندان[۷].

توْغار..toğar [تاریخی اؤزل‌آد] دوْغار؛ اؤزبک:قوْنرات‌اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]

توْغان..toğan [اؤزل‌آد] ۱-توْغای، دوْغان قوُشو ۲-قوُبیلای خان دؤنَمی بیر تاریخچی آدی، سئوؤک‌تکین‌دؤنمی غزنه‌لی کوْموتان[۷]، اینسان‌آدی:~آرقوُن، ~الپ، ~ای، ~بای، ~اَر، ~تَکین، ~خان، ~تیمورُ {توقماق‌سؤزوندن‌توْققوشوجو و گوْجلو معناسیندا}.

توْغانلی..toğanlı [اؤزل‌آد] خانلار‌دا کند آدی[۲٤۰].

توْغای..toğay [آد] توْقای:۱-چای‌یاتاغی و قیی‌لاریندا بیتن آغاجلار، چای باسار مئشه(فا:بیشه)، ۲-دره کَنارلاریندا یئتیشن بیر چیچک و چالی آدی . ۲-یای کیمی آی؛ سارای کلمه سینین قارشیتی: دوْلونای. ۳-باخ: توْغان، شاهین، قارتال ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) بابوُر خان دؤنَمی بگ‌لریندن؛ قیْرقیز اوْیماق‌لاریندان؛ قیْرقیزلارین، توْقای و بوُغو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان، قیْپچاق خانلاریندان[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: مئاندر؛ باخ توُغ؛ بو کلمه هم سنگلاخدا و هم ایندیکی معنالاردا توُغ و یای بیچیمینده باغلانان شکلی گؤسته-ریر}.

توْغایبَگیم..toğaybəyim [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:توْقای+ بَگیم[۷].

توْغرا..toğra [اؤزل‌آد] پادشاه امضاسی، بیر نوع اوْو قوشو، اوغلان آدی (فا:طغری، امضای شاهی).

توْغراق..toğraq [آد، بیتگی] قاباق آغاجی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توْغرول..toğrul [آد، دیرگی] توُغرُول: ۱-یئرتیجی بیر قوش اوْلاراق آولارینین چوخونو اؤلدوروب بیرینی یئیر، چاخیر دوْغان ۲-دوْغرولماق، آیاغا قالخماق، اوغلان آدی (فا:طغرُل). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توْغرولچا..toğrulça [اؤزل‌آد] دوْغان قوُشو، دوْغان یاوروُسو[۷].

توْغسون..toğsun [آد، دده] کیشی آدی "توْغسون اوْغلو رُستم".

توْغوُل..Toğul [اؤزل آد] آلتای تورکلری توُبا بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْغوُلبای..Toğulbay [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-سَلمَک بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْفیق..tofiq [آد، عربجه] کؤمک‌لیک ائتمه، مدد وئرمه (فا:~).

توْفیق بایرام..tofiq bayram [یازار] باکی‌لی شاعردیر.

توْقالاق..Tokalak [اؤزل آد] توُرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْقای..Tokay [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْقای-بئردی..Togay-Berdi [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْقبولات..Tokbulat [اؤزل آد] توْخ‌پولاد: قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیزباقانالیْ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْقتا..toqqa [آد] ۱-قاییشین توققاسی، قاییشی باغلاماق اوْچون بیرنوع آلت (فا:سگک). ۲-باش ساچی‌نی باغلاماق اوْچون بیرآلت، مارقا {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْقوُ› سن ‹توْقتا›؛ توْقماق‌دان}.

توْقتاج..toqqac [آد، باخ:توْقتا] دؤشک و یورقان چیرپْما چوبوغو (فا: تخماق). beetle

توْقتاج‌لاماق..toqqaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توققاج لا چیرپماق (فا:با تخماق زدن).

توْقتاج‌لانماق..toqqaclanmaq [تاثیرسیزائیلم] بئلینه توققاج باغلاماق (فا:ف.م).

توْقتالی..toqqalı [صفت] بئلینه توققا باغلامیش (فا:سگگ دار).

توْقتوش..toqquş [آد، ت‹توقوش› سن] ساواش (فا:برخورد).

توْقتوشدوُرماق..toqquşdurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیربیرینه ووُرماق (فا:ف‌س).

توْقتوشما..toqquşma [آد] بیربیرینه دَیمه، (فا:تصادُم) collision

توْقتوشماق..toqquşmaq [قا] ۱-قارشی قارشیا بیربیرینه توْخونماق، چارپماق، دَیمک (فا:تصادف کردن). ۲-اوْز اوْزه گلیب ووُروشماق، دؤیوشمک، چیرپیشماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹توقوشماق›؛ باخ: توْماق}. to have an accident

توْقو..toqu [اؤزل‌آد] شرق‌ایدیل‌بوُلقارلاری دؤولتی خانلاریندان[۷].

توْقوز..toquz [اؤزل‌آد] دوْققوز، باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن، اینسان آدی: ~آرخا، ~الپ، ~بگ، ~بَگیم، ~تیموُر، ~اَر، ~مَنگوْ، ~اوْغوز[۷].

توْقوزلار..Toguzlar [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

توْقوچینه..toquçinə [تاریخی اؤزل‌آد] جوْجَنلَر دؤولتی خانی[۷].

توْقوزخاتوُن..toquzxatun [اؤزل‌آد] باخ:دوْققوز، هوُلاکو خان'ین خانیمی[۷].

توْقیف..toqif [آد، عربجه] دوُردورما، توُتوقلاما (فا:~).

توْکسیک..toksik [یو، ص] آغی‌لی، زهرلی (فا:زهرآلود).

توْکسیکوْلوژی..toksikoloji [آد، فرانسیزجا] آغی بیلیمی (فا:زهرشناسی).

توْکسین..toksin [آد، یونانجا] بیر نوع آغی‌لی مادّه (فا:نوعی زهر). toxin

توْکوشلا..tokuşla [اؤزل‌آد] شامان لاردا بیر جین آدی[۲۱۱].

توْل..tol [آد] دوُوارین تمل داشی، تارلا سینیری[۲۲٤].

توْلا..tola [آد] ۱-یوُنو و قیْلی آلینمیش خام دری، ۲-گوْجلو. ۳-قوُیودان سوُ چکمه آیقیتی، ٤-میوه دن آلینان سوُ[۲۲٤].

توْلا دَیدی..tola dəydi [باخ] قئییش ووردو.

توْلازلاما..tolazlama [آد] توْللامه، توُللاما (فا:پرتاپ). hurled

توْلازلاماق..tolazlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توُللاماق، اوُزاغا آتماق (فا:پرتاپ کردن).

توْلاس..tolas [آد، ب، تورکمنجه] بیر نوع بیتگی (فا:تمشک).

توْلان..tolan [اؤزل‌آد] امثال‌سیز.تیموُرگوْرخانین بیرکوْموتانی(توْلانبوُغا)[۷].

توْلای..tolay [اؤزل‌آد] بیر داوشان توْرو[۷].

توْلرانس..tolurans [آد، فر] ۱-ایشلنمیش بیر شئیین اولّده نظرده توُتولموش بوْیوتلارینا گؤره اوْرتایا چیخان مُجاز ساپمالار. ۲-خوْش گؤرو.

توْلقا..tolqa [آد] ۱-ساواشچی‌لارین گئیدیکلری دمیر باشلیق (فا:کلاه خود). ۲-اینسان آدی: توْلقاخان، توْلقار/ توْلقاَر {معناجا بدنی بوْرویوب ساخلادیغی اوچون توُماق‹ توْماق سؤزوندن آلینمالیدیر، باخ: توُماق}.

تۆلقان..Tolkan [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تۆلولار..tolular [اؤزل‌آد] تۆلو و همچینین دَلیل طایفالاری گؤی تورک امپراتورلوغو بیرلیگینده قرار تاپیرلار، تۆلولار و دلیل‌لر ساسانی‌لرزامانی آذربایجاندایئرلشمه‌یه باشلادیلار[۸].

تۆلوم..tolum [آد] ۱-سلاح، ساواش آلَتی؛ ۲-اوْلقوُن، دوْلقوُن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆلون..tolun [آد] ۱-دوْلون، آیین اوْن‌دؤردو؛ ۲-تام، بۆتون، اوْلقونلاشمیش ۳-اینسان‌آدی:تۆلونالپ، تۆلونای، تۆلونبای، تۆلون-بیگه، تۆلونتیگین، تۆلونخان، تۆلونَر[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆلون اوْغوللاری..tolun oğulları [اؤزل‌آد] م۹جو یۆزیل‌ده تۆرکلردن بیر سیراسی بغدادا گئدیب وعباسی خلیفه‌لرینین اوْردوسونا گیره‌رک بؤیوک نفوذا صاحب اوْلدولار، بولاردان تۆلون‌لار و آخشیدلر اؤنملی‌لریندندیر، تۆلونلار بوُخارالی ایدیلار و معتصم زامانی محافظ دسته‌سی کوُماندانی اولموشدور، تۆلونون اوْغلو (احمد و نوه‌لری) م۸۶۸دن م۹۰۵ ه قدر مصر فلسطین و سوریه‌یه حکومت ائتدیلر.

تۆلی‌داری..tolıdarı [تاریخی اؤزل‌آد] کئیخاتوخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

تۆلیت..toliyə [آد، عربجه] وقف ماللارینا باخما گؤرَوی (فا:~).

تۆلید..tolid [آد، عربجه] اۆرَتمه، دوْغورما (فا:تۆلید).

تۆم..tom [اک] بیر شئیدن اولان کوْما و دسته "ساچ تۆمو، بوغدا تۆمو" (فا:دسته). {توُماق/ توْماق سؤزندن}.

تۆماتئس..tomates [آد] قیرمیزی بادیمجان (فا:گوجه فرنگی). {آزتئک دیلیجه، بوکلمه تۆمور سؤزونه چوخ یاخین اوْلمالیدیر}.

تۆماغا..tomağa [باخ] توُماغا، قوُشلارین باشیندا اوْلان ککیل.

تۆماغالی..tomağalı [باخ: توُماق] باشیندا توْماغاسی اوْلان.

تۆماق..tomaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-باغلاماق و تیخاماق، باخ: توُماق (فا: بستن). ۲-(آ، آنادولو) آغاجدان دۆزلمیش توْپ و چوْماق (فا:گرز). ۳-بیر نوع آغیر و قالین چکمه(فا:نوعی چکمه). {بیر سیرا کلمه‌لر مفهوم، شکل و گرامر لحاظیندان بو کؤکه باغلیدیلیلار و هامیسیندا بسلنمک و یئتگینلیک معناسی وار: دوْیماق= توْیماق (یئییب بسلنمک) توْغماق/ دوْغماق (یئتگینله شیب چوخالماق)، توْق/ توْخ (یئییب دوْیماق)، توْخداماق (توْخ حالا گلمک)، دوْلماق (بسله نه‌رک یئتگین لشمک)، توْنماق، توْن/ دوْنماق، دوْن (بیر بیرینه باغلانیب بوتونلشمک)، توْخلو (بسله‌نیب کؤکلمیش قوُزو، توْخ+لو)، بو کلمه هم شکل و هم معنا لحاظیندان توُماق سؤز ایله یاخینلیغی وار، باخ: توُماق، دقت اوْلونمالیدیرکی ظاهری بنزرلیگ ترسینه توْخماق، توْخوماق، توْققوشماق سؤزلری توْماق سؤز ایله ایلگی‌سی یوْخدور و دؤگمک سؤزونه باغلانیرلار}.

توْمبالاز..tombalaz [آد، آنادولو، باخ:توْماق] ۱-ایرماق‌لاردا ایشله‌دیلن آلتی دۆز قاییق (فا:نوعی کلک).

توْمبالاق..tombalaq [باخ: توْماق] باخ: تیمبیل.

توْمبای..tombay [اؤزل‌آد] ماندا، جامیش[۷].

توْمبول..tombul [باخ: توْماق] باخ: تیمبیل.

توْمبیک..tombik [آد، دی، باخ: توْماق] بیر نوع شیشمان بالیق[۲].

توْمبیلیک..tombilik [آد، دی، باخ: توْماق] بیر نوع کیچیک توْن بالیغی[۲].

توْمروق..tomruq [آد] ۱-کسیلمیش آغاجین سیلیندیر بیچیمینده گؤوده سی. ۲-ایشلنمک اۆچون حاضرلانمیش داش کۆتله سی. ۳-توُتوق‌ائوی، توستاق "توْموروغا آتماق" باخ: توْمورجوق.

توْمروقلانماق..tomruqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] توْمروق وضعیته گلمک.

توْم‌ساقای..Tom-Sagay [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری ساقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

توْموُر..tomur [آد] آغاج دۆیونو، قابارجیق (فا:غده، جوانه). tumor {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْمروم›، ‹توْمورماق›:دۆیونلنمک، باخ: توُماق}.

توْمور توْمور..tomur tomur [ظرف] مونجوق کیمی ایری دانالار وضعیتینده.

توْمورجوق..tomurcuq [آد] قابارجیق، توْمور، آغاج و بیتگی‌لرده دۆگمه شکلینده اوْلاراق ایلَریده یاپراق، ساپ و چیچک گؤیرن یئر (فا:جوانه). bud، seeding {باخ:توْمور، توُماق}.

توْمورجوقلانماق..tomurcuqlanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تومورلانماق، غنچه‌لنمک(فا:جوانه‌زدن).

توْمورجوقلو..tomurcuqlu [صفت] توْمورجوغو اولان (فا:جوانه دار).

توْمورلانماق..tomurlanmaq [تاثیرسیزائیلم] توْمورلواوْلماق(فا:جوانه-زدن) {توُماق}.

توْمورماق..tomurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آغاجی‌دیبیندن کسمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:توُماق}.

توْن..ton [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-باخ: دوْن؛ ۲-آلتای تۆرکلری، توُوا و کؤمنوچ اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان؛ آلتای تۆرکلری توُبا-کؤمنؤش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. ۳-اینسان‌آدی:توْنگۆج، توْنگؤک[۷].

توْن..ton [آد، فرانسیزجا] ۱-مین کیلوگرم‌لیک بیر چکی (فا:تُن). ۲-سس یولسک‌لیگی (فا:تون صدا).

توْن بالیغی..tonbalığı [آد، دیرگی] ایستی و ایْلیم‌لی دنیزلرده یاشایان، بیر نوع کنسرو بالیغی، اوْرکینوْس (فا:نوعی ماهی) orkinos

تۏن کیلۏمئتر..tonkilometir [آد، فرانسیزجا] بیر تۏن یۏکو بیر کیلومئتر مسافه یه آپارماق اساسیندا حسابلانان یۏک داشیما واحیدی.

تۏنا..tona [اؤزل‌آد] گئییملی، وارلیقلی، یاخیشیقلی، باخ: دۏن[۷].

تۏناتیگین..tonatigin [تاریخی اؤزل‌آد] بیلگه خاقان دؤنَمی اۏردوباشی-لاریندان[۷].

تۏناژ..tonaj [آد، فرانسیزجا] بیرداشیتین آلابیلدیگی یۏک آغیرلیغی، (فا:تناژ).

تۏنالیته..tonalitə [آد، فرانسیزجا] بللی بیر تۏندا یازیلمیش موزیک پارچاسی‌نین کیفیتی (فا:~).

تۏنتاش..tontaş [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوقلولار دؤنَمی، موصول آتابگ‌لریندن[۷].

تۏندار..tondar [آد، دده] کیشی آدی "دلی تۏندار"[۷].

تۏندرا..tondra [آد، فینلاندجا] یئر کۏره سینده اوجای‌لارا یاخین سویوق و مئشه‌سیز بؤلگه، اوجای بۏزقیری (فا:تندرا).

تۏنقا..tonqa [آد] ۱-تۏنقا، قاپلان، آسیا قاپلانی. ببیر. ۲-ایری، بؤیوک، گؤسته‌ریشلی[۷]. مجازا قَابا، دۏزن و کلک " تۏنقایا دۏشمک: تله یه دۏشمک" ۳-ایگیدلره‌وئریلن‌بیرعنوان. ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) گؤی‌تۏرک دؤنَمی بگی، چین ائلچی‌سی. ۵-اینسان آدی:تۏنقا خان، تۏنقابئردی، تۏنقاتَکین. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:دۏنقا}.

تۏنقارا..tonqara [اؤزل‌آد] باخ:تۏن+ قارا(تاریخی اؤزل‌آد) اوُیغور اوُیماقلاریندان[۷].

تۏنقارااَسیم..tonqara əsim [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تۏرکلر دؤنَمی دۏقوز اوغوز بگلریندن[۷].

تۏنقال..tonqal [آد] یانان ویا یاندیرماق اۏچون اۏست اۏسته یئیلمیش اودون (فا:هیزم). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تۏنار›، بو کلمه دیواندا ایشله‌نن تۏنق (سۏیوقدان دۏنموش) سؤزوندن آلینمیشدیر، و سۏیوقدان ساخلانماق اوچون توپلانمیش آغاج قیرینتی‌لارینا دئییلیر، و اۏ بیری طرفدن دۏنوق و برک آغاج اوچون سؤیله‌نیر، چونکو بوجور آغاج اۏد یاندیرماق و سویوقدان قورونماق اوچون مُناسبدیر، باخ: تۏماق}.

تۏنقالاماق..tonqalamaq [تاثیرسیزائیلم] ایگیدلیک گؤسترمک، قهرمانلار کیمی حرکت ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏنقالاوتو..tonqalotu [آد، بیتگی] ایری چیچک‌لری و سۏنبولجوک‌لری اولان اوتسوو بیتگی.

تۏنقشۏن..Tongşon [اؤزل آد] آلتای تۏرکلری آلتای کیشیلر بوی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تۏنقوز..tonquz [باخ] دوغوز.

تۏنقوزلار..tonquzlar [اؤزل‌آد] تۏنقوزدیلی، اوُرال آلتای دیللرینین ۵ بؤیوک قولوندان بیری اولاراق، تۏنقوزلار التصاقی دیللی خالق سا ییلیرلار، باخ:اوُرال آلتای[۱۲].

تۏنلوُ..tonlu [اؤزل‌آد] گئییملی، شیق، زَنگین، وارلیقلی[۷].

تۏنلو تۏنقا..tonlu tonqa [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تۏنوز..tonuz [آد، دده] دوغوز.

تۏنیوقوق..tonyuquq [اؤزل‌آد] تۏنیوگؤک: سۏنسوزلوق و گئنیشلیک، بیلگه‌لیک و دئنییملی‌لیک[۷].

تۏنیوقوق آنیتی(آبیده‌سی)..(tonyuquq anıtı(abidəsi) [اؤزل‌آد] بیلگه تۏنیوقوق، قوتلوق خاقانا، قاپقان خاقانا (بۏگوخان) و بیلگه خاقانا باش وزیر اولاراق، بیرسیرا ساواشلاردا باش‌بوغ (سرفرمانده) اولوب، بو یازیلی‌داش م۷۲٤ده (بیر ایل اؤلوموندن قاباق) تیکیلمیشدیر، تۏنیوقوق یازیلی داشیندان بالاجا اؤرنک بئله وئرمک اولار: "من بیلگه تونیوقوق چین ده آنادان اولدوم او زامان تۏرک میلّتی چینه تابع ایدی... لاکن داغدا داشدا قالانلار توپلاشیب یئددی یۏز اولدو، یئدی یوز نفری اداره ائدن شاد (خان وشاهزاده) یئغیلین دئدی، یئغان من ایدیم-- آزلیق تۏرک ملّتی حرکته گلمیش، خاقانی قهرمان ایمیش، وزیری بیلگه ایمیش... اوغوزلار گلدی، ساواشدیق، تانری یاردیم ائتدی--" (فا:کتیبهء تونیوقوق).

تۏو..tov [آد، باخ:تاو] ایومه، فیرلاداراق تـاو وئرمه (فا:شتاب).

تۏوخان..touxan [آد] آشیق اوُیونوندا آلچی اؤزونون آرخا طرفی.

تۏوره..tovrə [اؤزل‌آد] تۏورا:داوار و قۏیون معناسیندادیر، یئر آدلاریندا: تۏوره‌تپه(برده‌ٔده)، تره‌داغی(شکیٔده)[۲٤۲-۲٦].

تۏولاما..tovlama [آد] ۱-اۏد تاولاماق اوچون اوزون سیم دسته‌سی اولان بالاجا سبد (فا:آتش گردان). ۲-اوشاقلار آراسیندا جیزیق چکه‌رک داشلا اویناندان بیر اوُیون آدی (فا:بازی بین کودکان). ۳-تۏولاماق ایشی.

تۏولاماق..tovlamaq [ل، باخ: تاو] ۱-ترپَتمک، تاولاماق، توو وئرمک. ۲-(مج)دیله توتماق، آلداتماق، باشدان چیخارماق، یولدان ائله‌مک (فا:گرداندن). to turn

تۏولانماق..tovlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-تۏولاماق ایشی گؤرولمک، فیرلادیلماق (فا:گردانده شدن). ۲-آلدادیلماق.

تۏووز..tovuz [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایۏن آدیدیر.

توْووزلو..tovuzlu [اؤزل‌آد] میانا ده کند آدی {باخ: تاووُز}.

توْوون..tovun [اؤزل‌آد] باخ:توّیون:میانا ده کند آدی {دوّیون، عقد}.

توْهین..tohin [آد، عربجه] بیرینه کیچیلدیجی و آشاغی لاییجی سؤزلر دئمه و یا بوُنا یوْل آچاجاق ایشلر گؤرمه (فا:~).

توْی..toy [آد] ۱-شؤلن، شنلیک، یئمک‌لی ایلنجه، دویون (فا:عروسی). marriage ۲-بیرچالقی آلتی، داووُل. ۳-اوْردو، اوْردو بیرلیگی ٤-دوْغان توّرو بیر آوجی قوُش. ۵-گنج‌لیگی اوّچون گؤرگو و باشاری‌سی آز اوْلان آدام، خام. ٦-اینسان‌آدی: توْیبای، توْیانَر، توْیانای، توْیالپ، توْیبَگیم، توْیتیمورُ {ت: ۱-اوْردو قرارگاهی۲-توْی اوْتو. ۳-توْی قوُشو، ٤-چاناق دوّزلتمه پالچیغی؛ دده}.

توْی‌ائتمک..toy etmək [تاثیرسیزائیلم] عُموما ً ائولنمه‌مُناسبت ایله وياخود شادلیق اوّچون شنلیک مجلسی دوّزَلتمک، توْی‌ائله‌مک. (فا:مزاوجت). marrying

توْی‌ائوی..toy evi [آد] توْی اولان یئر (فا:گردک). round tent

توْیاق..toyaq [آد] ۱-آتلارا گئیدیریلن‌ساواش زِرهی ۲-آت‌دیْرناغی[۷].

توْیان..toyan [اؤزل‌آد] توْی صاحبی، توْی وئرن کیشی[۷].

توْی‌باشی..toybaşı [آد] توی مجلسی‌نی اداره ائدن کیمسه.

توْی‌بایرام..toybayram [آد] شنلیک، بایرام، توْی دوّیون، توْی بساط .

توْی‌بساط..toy bəsat [باخ] توْی‌بایرام.

توْی بگی..toy bəyi [آد] توی مجلسی‌نی اداره ائدن کیمسه.

توْی‌پایی..toy payı [آد] ۱-ارمغان، تویدا وئریلن هدیه. ۲-گئچمیشده خان وشاه توسط ایله توْی زامانی اهالی‌دن آلان وئرگی.

توْی‌توْتماق..toy tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-باخ: توْی‌ائله‌مک. ۲-بیرینین باشینا توْی توُتماق، بیرینی برک جزالاندیرماق.

توْیجا..toyca [ظرف] توْیا یاراشان (فا:مرتبط با جشن عروسی).

توْی‌ائتمک‌چالدیرماق..toy çaldırmaq [تاثیرسیزائیلم] عُموما ً ائولنمه-مُناسبت ایله وياخود شادلیق اوّچون شنلیک مجلسی دوّزَلتمک، توْی‌ائله‌مک. (فا:مزاوجت). marrying

توْیچو..toyçu [آد] توی‌و داوول‌چالان، توْیدا چالقی‌چالان(فا:طبل-زن).

توْی‌خانا..toyxana [آد] توْی‌ائوی، توْی اولان بؤیوک یئر.

توْیدان سوْنرا ناغارا..toydan sonra nağara [دئییم] واختی گئچن‌دن سوْنرا گؤرولن فایداسیز ایش حاققیندا ”فا:نوشدارو بعد از مرگ سهراب“.

توْیدان..toydan [آد، دیرگی] توْی قوشونون بیر نوْعو (فا:نوعی پرنده).

توْی‌دوّیون..toydüyün [آد] توْی مجلسی، توْی ناغارا، توْی بایرام، توی ناغارا چالینان مجلس.

توْیَر..toyər [اؤزل‌آد] یاقوُت تانریلاریندان، باخ: آراه[۲۱۱].

توْی‌رقصی..toy rəqsi [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ناخجیواندا اوینانیلان قدیم، عنعنه وی رقصدیر. بی و گلین‌ین جاوان قوهوملاری بو رقصی گلینی آپاران فایتونون قاباغیندا اوینایاردیلار. رقص " یاللی " تیپلیدیر، یان-یانا آددیملی جلد رقصدیر. اوینایانلاردان چوخونون الینده یانار مشعل اولاردی[۲٤٥].

توْیقا..toyqa [اؤزل‌آد] ۱-توْی صاحبی. ۲-توْی شوْرباسی، آیرانلی-شوْربا[۷].

توْیقا شوْرباشی..toyqa şurbaşı [آد] یوْغورتدان دوّزه‌لن بیرجور شوربا.

توْیقابوُغا..toyqabuğa [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توْیقا+ بوْغا[۷].

توْیقار..toyqar [آد، دیرگی] توْرقار:تارلا و چاییرلاردا یاشایان و یئردن اوْخ کیمی قوْوزانان بیر قوش، تارلا قوشو، چاییْر قوُشو. (فا:چکاوک). galerita cristata

توْیقان..toyqan [آد] ۱-قوُرولتای‌اوّیه‌سی۲-بیر قوُش‌توّرو۳-گَنج، تازا[۷].

توْیقور..toyqur [آد] باخ: دوْیقون، دوْیموش.

توْی‌قوُرماق..toy qurmaq [تاثیرسیزائیلم] عُموما ً ائولنمه‌مُناسبت ایله وياخود شادلیق اوّچون شنلیک مجلسی دوّزَلتمک، توْی‌ائله‌مک. (فا:مزاوجت). marrying

توْی‌قوُشو..toyquşu [آد، دیرگی] لئیلک‌دن ایری، قیزیل توّکلو، گؤچَبه و اتی لذتلی و داراقلی قوش (فا:نوعی پرنده). otis tarda

توْیقون..toyqun [آد] باخ: دوْیقون، دوْیموش.

توْیلا..toyla [آد، دیرگی] قوشلار صنف ایندن بیرتاقیم.

توْیلاق..toylaq [آد] ۱-توْی‌یئری۲-قرارگاه، اوْردونون توْپلاندیغی-یئر[۷].

توْیلان..toylan [آد] یئله آچیق اوْلان یئر، فیرتینالی هاوا[۲۲٤].

توْیلان..toylan [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

توْیلوجا..toyluca [اؤزل‌آد] قیْزیق بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲٥].

توْیلوق..toyluq [آد] توْی اوْلما وضعیتی، توْی یئری، توْی اوئی.

توْی‌ناغارا..toynağara [آد] توْی و زوُرنا سسی.

توْیناق..toynaq [آد، دیرگی] آت و ائششک کیمی تک دیرناقلی حئیوانلارین دیرناغی (فا:سم).

توْیناق‌لیلار..toynaqlılar [آد، دیرگی] آت ائششک و سوُ آیقیری کیمی توْیناق بیچیمینده اوْلان ممه‌لی حئیوانلار تاقیمی.

توْیوای..toyvay [آد] توْی و یاس مجلسی بیرلیکده، مجازا ًهرجور مجلس اوچون دئییلیر، خئیر و شر اوْلاراق.

توْیوق..toyuq [آد، دیرگی] تویوق گیللردن، ات، تئلک و یومورتاسی اۆچون یئتیشدیریلن این حئیوانی(فا:مرغ gallus

توْیوق..toyuq [آد، یازین] توُیوق، رباعی کیمی بیردؤردلوقوشما، مانی قوشمالاری بیچیمینده عروضلا یازیلمیش بیر منظومه، بو نوع ادبیات و یازین تورکلرین اسلامدان اؤنجه کی ادبیاتینا عاید اولور، آذربایجان تورکجه‌سینده بو نوع قوْشقودا دؤرد مصرعلرین هربیرینده ایکی-جوره قافیه‌اولور، بو نوع شعری، ایلک دفعه نسیمی‌نین شعرلرینده گؤروروک، قوُرولوشجا مُختلف‌هجادان‌تشکیل تاپیلیر "اؤرنک: دالمیشام شول بحره کیم پایانی یوخ. باتمیشام‌شوُل‌نهره کیم خُسرانی یوخ." باخ: قوْشوق[۷۳، ۷٤] (فا:نوعی‌شعرترکی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تاقوُق، تاقاقو›، سن ‹تاخوق، تخاقوی›، دده؛ بو کلمه‌نین قوُ (قوُغو) قوشو سؤزایله ایلگی‌سی آچیقدیر(تاویز/ تاووُس سؤزوده بو کلمه ایله ایلگی سیز دئییل[۵])؛ البته تورکجه رُباعی معناسیندا بو کلمه‌نی توْماق، توُماق فعلینه باغلاییللار و مفهومودا باغلاماق و بیربیرینه قیفیل دوشمک دئمکدیر[٦]، کلاوسون}.

توْیوق آیاغی..toyuq ayağı [آد] بیر نوع میمونجوق.

توْیوق اؤلسه‌بیرچنگه‌توْکدور، دَوه‌اؤلسه‌دری‌سی‌بیر یوْکدور.. toyuq [آتا-سؤزو] کیچیک‌شئی‌له‌بؤیوک‌شئیی‌مقایسه‌ائدن‌زامان دئییلیر.

توْیوق اینی..toyuq ini [آد] تویوق ساخلانیلان یئر.

توْیوق بالیغی..toyuq balığı [آد، دیرگی] بیر نوع بالیق.

توْیوق بوُدو..toyuq budu [آد] تویوغون چوخ سئویلن اتی.

توْیوق بیتی..toyuq biti [آد، دیرگی] ائوده بسله‌نن قوشلاردا کیچیک بیر انگل بؤجک، بیر بیت نوْعو، تویوق کیمی قوشلاردا اوْلان قان سوْران بالاجا پارازیت (فا:نوعی حشره).

توْیوق پنجه سی..toyuq pəncəsi [آد، بیتگی] بیر نوْع چیم بیتگی‌سی.

توْیوق پیلوْو..toyuq pilov [آد] دملَنمیش دویونون ایچینه تویوق قویاراق اوْنا پیلوو ادویه‌سی، قیزارمیش سوغان، زرشک و بادام کیمی شئیلرین خلالی آرتیریلاراق دوزه‌لن بیر نوع پیلوو.

توْیوق تاقیمی..toyuq taqımı [آد، دیرگی] تویوق صنفی.

توْیوقچو..toyuqçu [آد] تویون بئجه رن ویا ساتان کیمسه.

توْیوقچولوق..toyuqçuluq [آد] تویوق بئجَرمه ویا ساتما ایشی.

توْیوق چیچگی..toyuq çiçəyi [آد] گئچیجی‌اوشاق خسته‌لیگی و سوُ چیچگی.

توْیوق خوروشتو..toyuq xuruştu [آد] سودا پیشمیش تویوغا رُب، زعفران، لیمو سویو ووراراق‌یاغدا قیزارتیلیب‌حاضرلانان‌بیرنوع خوروشت.

توْیوق سوُیو..toyuq suyu [آد] تویوق، بیلدیرچین، کفلیک‌اتی‌نین قایناتیلمیش سویو و جعفری، یئرکؤکو-- کیمی‌شئیلرله‌دوزه‌لن-سوپ.

توْیوق قاراسی..toyuq qarası [آد] آز آیدین و آز ایشیق اوْلان یئرلرده گوره‌مه‌مه بیچیمینده بیلینن گؤزخسته‌لیگی.

توْیوق کؤکسو..toyuq kökəsü [آد] توْیوغون چوخ سئویلن کؤکس قیسمی.

توْیوق کوْکوسو..toyuq küküsü [آد] تویوق‌اتی، اوُن، یئرآلما، جعفری‌رنده‌لنمیش یئرکؤکو، یومورتا قاتیلیب‌قیزارتیلاراق-حاضرلانان‌بیر یئمک.

توْیوق کوْمه سی..toyüq küməsi [آد] تویوق اینی.

توْیوق کیمی بوْزوشمک..toyuq kimi büzüşmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیوقدان ویا خسته‌لیکدن و قیزدیرمادان ییغیلیب بوْزوشمک.

توْیوق کیمی اینه‌گیرمک..toyuq kimi inə girmək [تاثیرسیزائیلم] آخشام‌تئزدن‌ائوده گئدیب یاتماق.

توْیوق گیللر..toyuqgillər [آد، دیرگی] تویوق، هیندی، طاووس، کهلیک، بیلدیرچین کیمی قوشلارین آدی.

توْیوقلار..toyuqlar [آد، دیرگی] تویوق گیللری ایچینه آلان بیر تاقیم.

توْیوق لو..toyuqlu [صفت] تویوق اتیندن پیشیریلمیش.

توْیین..toyin [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] مسلمانلارجا بوُدایی دینینده اوْلان توْرکلره وئریلن بیر آد؛ موُغوللارجا بوُدایی راهبلره وئریلن بیر آد؛ بوُ سؤزو اوُیغورلاردان آلیبلار[۱۲].

تؤبَتْپَس .. Töbetpes [اؤزل آد] قوُندوُر-قاسپوُلاد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تؤر..tör [آد] ۱-توْره‌مه، چوْخالما، یارادیلیش، نطفه، کیشی‌لیک سوُیو، سوْی (فا:منی). ۲-(اسکی) آلتون چادیردا ان یوُخاری و شرفلی یئر. {بوکلمه سومرجه ده دؤل و اوْغول معناسیندایدی و دیواندا تؤرومک اولاراق یاراتماق مفهوموندا گلیب، اصلینده نطفه و سوْی معناسیندا اولاراق، آزجا دَییشه‌رک بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکودور (خوْی ماحالیندا توْر شکلینده، نطفه و بئل سوُیو معناسیندا ایشله‌نیر): توْرون (نوه) و توْروم (دوه بالاسی) نطفه آنلام ایله باغلیدیر و اصلینده تؤرون و تؤروم اولمالیدیر؛ تؤره‌مک/ توْره‌مک/ توْراماق (یاراتماق)، توْرتا سؤزو تؤر سؤزونون سوْی مفهوموندا و بیر شئین ذاتی آنلامیندادیر، دیواندا تؤر کلمه‌سی ائوین صدری و ان

یاخشی یئری معناسیندا گلیب و تؤره (گله‌نک) کلمه سینین باشلانقیج معناسی ساییلیر، باخ: توْر، توْرلاق، توْران}.

تؤرپو..törpü [آد، صح‹دورپی›] سوهان، قوْوارا، آغاج و یومشاق دمیرلرین قابالیغینی آلماغا یارایان‌نارین‌دیشلی آراج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تؤرپیک›: آغاج‌یونما آیقیتی ‹تورپۆله‌مک› آغاج یوْنماق}.

تؤرپو دیمه‌میش..törpü dəyməmiş [صفت] کوْبود، یوْنتالانمامیش.

تؤرپو گؤرمه‌میش..törpü görməmiş [صفت] کوْبود، یوْنتالانمامیش.

تؤرپولنمک..törpülənmək [تاثیرلی‌ائیلم] تؤرپو ایله سۆرتولمک.

تؤرپولنمه میش..törpülənməmiş [صفت] تؤرپو دیمه‌میش، مجازا تجرُبه‌لنمه میش.

تؤرپولو..törpülü [صفت] تؤرپولنمیش.

تؤرپوله‌مک..törpüləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تؤرپو ایله سۆرتمک.

تؤرت–آس .. Tört-as [اؤزل آد] آلتای ت.آچ کئشدی بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تؤرت–اوْووُل .. Tört-ovul [اؤزل آد] قازاق–اوْرتایوْز–نایمان بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تؤرتقارا..törtqara [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:دؤرد+ قارا؛ قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، آلیم اوْغلو اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق–کیچییوْز–آلْیموْغلوُ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

تؤرَتمک..törətmək [تاثیرلی‌ائیلم] یاراتماق، دوْغورماق، تؤره‌مه‌سینه سبب اوْلماق (فا:تولید کردن). **to beget**

تؤرَتمه..törətmə [آد] تناسُل (فا:تکثیر). **reproduction**

تؤرتوْغول..törtoğül [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:دؤرد+ اوْغول؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، نایمان اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

تؤرتؤکونتو..törtöküntü [صفت، ت‹تؤرو›] آتیق، ائشیگه آتیلمیش، بیر شئیین اصلیندن‌سوْنرا گری قالانلاری(فا:خرت‌وپرت) **trumpery**

تؤرتؤکونتولو..törtöküntülü [صفت] قارماقاریشیق، تؤرتؤکونتو اوْلان.

تؤرتؤکونتولوک..törtöküntülük [آد] قارماقاریشیق‌لیق، سلقه‌سیزلیک.

تؤرلک..törlək [آد] ۱–باغیرساق پوْزوقلوغو، سۆرگون. ۲–چیپلاق[۲۲٤].

تؤرَل..törəl [باخ] تؤره سل.

تؤرن..törən [آد] تاریخی گؤنلرده دۆزنله‌نن مراسم، شنلیک (فا:مراسم) **ceremonies** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ‹تؤره، تؤرو› باخ: تؤر}.

تؤرَنبای..törənbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: تؤرَن+ بای / بگ[۷].

تؤرَنبَگ..törənbəy [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: تؤرَن+ بای / بگ[۷].

تؤرن‌جیلیک..törəncilik [آد] تؤرَنی بیرآراج دئییل بیرآماج سایان گؤروش، اخلاق جیلیق، موْ رالیزم.

تؤرَنسل..törənsəl [صفت] تؤرنله ایلگی‌لی، تؤرَنه مُناسب.

تؤرنسیز..törənsiz [صفت] تؤرن‌لی اوْلمایان.

تؤرنلی..törənli [صفت] تؤرنله دۆزه‌لن.

تؤرنمک..törənmək [باخ] تؤره‌مک.

تؤرۆ..törü [اؤزل‌آد] ۱–یاسا، دؤولت دۆزه‌نی ۲–تۆره‌ییش، یارادیلیش[۷].

تؤرۆتگَن..törütgən [اؤزل‌آد] یارادیْجی، یارادان، خالق[۷].

تؤره..törə [آد] ۱–گؤره‌نک و گله‌نک، عادت، سُنّت، بیر توْپلومداکی بنیمسَنمیش ترپه‌نیش و یاشاما بیچیم‌لری، گله‌نکسَل حُقوق (فا:سنّت، اخلاق). **morals** ۲–اخلاق (فا:اخلاق). **morals** ۲–تۆره‌ییش، چوْخالما، یارادیلیش. ۳–بو کلمه چاغاتای دؤنمی ایشلک بیر کلمه‌ایدی، بارتولد‘ون نظریجه بوُ کلمه مُحتملا عبریجه توُر و قُرانداکی انجیل کتابی نی مشخص ائتمک اۆچون ایشله‌نن التوراة سؤزلریله ایلگیلیدیر[۱۲]. البتده آیدیندیرکی تؤره سؤزو چوْخ‌اسکی کلمه ساییلاراق تؤرومک سؤزیله ایلگیلیدیر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تؤرو، تؤره›، سانیلیرکی‌اینگیلیزجه **tradition** کلمه سینین ایلک بؤلومو بو سؤزله ایلگی‌لی اولسون، باخ: تؤر}.

تؤره–..-törə [اؤزل‌آد] ۱–اینسان آدی: تؤره‌الپ، تؤره‌بای، تؤره‌تَکین، تؤره‌خان، تؤره‌قوُلو. ۲– آذربایجان‘دا داغ آدی(۲۰۵۹)[۲٤۰].

تؤره‌بیلیم..Törh əbilim [آد] گؤره نک‌لری اینجه‌لیین بیلیم.

تؤره‌تانیماز..törə tanımaz [صفت] تؤره بیلمز، تؤره قوراللارینا اوُیمایان کیمسه. **Immoral**

تؤره‌تانیمازلیق..törə tanımazlıq [آد] تؤره بیلمه‌مه **immoraliza**

تؤره‌چیلیک..törəçilik [آد] تؤره‌لره چوخ دَیر وئرمه و بو ایشلره یئتیرن فلسفه.

تؤره‌چی..törəçi [فلسفه] تؤره و گؤره‌نک‌لر یانلی‌سی اوْلان کیمسه (فا:طرفدار رسم و سنت).

تؤره‌دیجی..törədici [آد] تؤره دن، یارادان و عمله گتیرن (فا:موجد). **author**

تؤره‌دیشی..törə dışı [آد] توره دیشیندا اوْلان، توره‌لره قارشیت اوْلان گؤره نک و اوْلارا آیقیری اوْلان (فا:خارج از رسم و سنت).

تؤره‌دیشی‌چی..törə dışıçı [آد] تؤره دیشی گؤره‌نک‌لر یانلی‌سی اوْلان کیمسه و اوْلاری ساووُنان.

تؤره‌دیشی‌چیلیق..törədışıçılıq [فلسفه] تؤره دیشی ایشلری ساووُنان گؤروش ومکتب.

تؤره‌دیلمک..törədilmək [ائیلم] یارادیلماق، ووُجودا گتیریلمک(فا:ایجادشدن.

تؤره‌سل..törəsəl [صفت] تؤرَل، تؤره ایله ایلگی‌لی، توره‌یه مُناسب-اوْلان.

تؤره‌سیز..törəsiz [صفت] پیس اخلاقلی (فا:بی اخلاق). immoral

تؤره‌سیزلیک..törəsizlik [صفت] پیس اخلاقلی‌لیق. immorality

تؤره‌قوُل..törəqul [اؤزل‌آد] باخ:تؤره+ قوُل؛ قیْرقیز کؤکَنلی، اوْنلو تؤرک ادبیاتچی‌سی چنگیز آیتماتوْ‌وْن باباسی[۷].

تؤره‌لی..törəli [صفت] تؤره‌سی‌اوْلان، تؤره‌یه‌باغلی، گله‌نکلره باغلی.

تؤره‌مک..törəmək [تاثیرلی‌ائیلم] یاراتماق، دوْغماق، باش وئرمک، نسلی آرتماق، چوْخالماق، تؤره یيب آرتماق. {گؤیتورک داشیازلاریندا و دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

تؤره‌من..törəmən [تاریخی اؤزل‌آد] گؤرگولو، تؤره‌یه باغلی؛ قیْزیل تؤرکلری، داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تؤره‌مه..törəmə [آد] ۱-تورەمک ایشی۲-نسیل۳-هرهانسی بیرپروسئس سوْنوجو عمله گلن شئی (فا:تولید مثل). reproduction

تؤره‌میش..törəmiş [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

تؤره‌نای..törənay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تؤرَن+ آی[۷].

تؤره‌نه‌جک..törənəcək [آد] تؤره‌مه، یارانما، عمله گلمه.

تؤره‌نیش..törəniş [آد] تؤرَنمه‌ایشی، عمله‌گلمه(فا:آفرینش). creation

تؤره‌یيش..törəyiş [آد] تؤره‌مه‌ایشی، عمله‌گتیرمه (فا: آفرینش). creation

تؤره‌یيش‌داستانی..törəyiş dastanı [اؤزل‌آد] هون تورکلرینه عاید بیر داستان آدی.

تؤز..töz [آد] ۱-کؤک، جوهره(فا:اصل) ۲-(فلسفه) دَییشنلرین ایچینده دَییشمه‌دن قالدیغی وار ساییلان ایده آلیست قاورام(فا:جوهره) {ت:سویوخدان آجیقماق، تحمل ائتمک}.

تؤزجولوک..tözcülük [آد، فلسفه] بیر ویا بیر چوخ تؤزون وارلیغینین ثابت قالدیغینی مطرح ائله‌ین و اؤنه سؤرن گؤروشلر.

تؤزل..tözəl [صفت، فلسفه] تؤزله ایلگی‌لی.

تؤزلوک..tözlük [اؤزل‌آد] اؤز، اَساس، اصیل، کؤک[۷].

تؤزون..tözün [اؤزل‌آد] سوْیلو، تَمَلی ساغلام، کؤکلو[۷].

تؤس..tös [آد، باخ:توْس] داغ سیرتیندا و یاماجدا اوْلان چیْخینتی "تؤسه چیخدیم دؤزه باخدیم".

تؤس..tös [اؤنلم] حئیوانی گئری گئری آپارماق‌اؤچون‌سؤیله‌نن سؤز.

تؤسکورمک..töskürmək [تاثیرسیزائیلم] (حئیوان) گئری گئری گئتمک[۲].

تؤسور..tösür [ظرف] بالاجا بوْیلو آت ویا ائششک[۱۱۲].

تؤسه رنگی..tösə rəngi [ظرف] اَیری بوُروق و چیخینتی‌لی وضعیت "تؤسه رنگی دوُرموشدو"[۱۱۲].

تؤکدورمک..tökdürmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تؤکمک ایشینی گؤردورمک، بوشالتدیرماق، تؤکمه‌یه مجبور ائتمک. ۲-بیر شئیی قالیب بیچیمینده دؤزَلتمک، تؤکمه بیر دمیر ویا شئی دؤزَلتمک.

تؤکزله‌مک(تؤکزمک)..tökəzləmək(tökəzmək) [آد] بیرقالانماق.

تؤکمک..tökmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرنسنه یا سوُ کیمی‌شئیلری آشاغی بوشالتماق (فا:ریختن). to pour ۲-چیچک تؤکمک، قیزامیق تؤکمک، سوُچیچکی چیخارماق. ۳-تؤکمه دمیر ویا آلچی کیمی شئیلری قالیبا بوشالدیب تؤکمک، قالیب تؤکمک. ٤-سؤزو ائشیگه تؤکمک چوخ سؤیله‌مک. ٥-سیناودان دوشمه‌سینه سبب اولماق، بیر سیرا اؤیرنجی‌نی سیناودان سالماق. ٦-یاغیش گوْر و شدتلی یاغماق. ۷-بیر یئره چوْخلو شئی ویا آدام گتیریب بیغماق. ۸-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "قان تؤکمک، قاش قاباغینی تؤکمک، آجیغینی تؤکمک، پلان تؤکمک".(فا:ریختن). {سوُمرجه‌دوُک، توُ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

تؤکمَن..tökmən [اؤزل‌آد] چَکیجی، یاخیْشیقلی[۷].

تؤکمه..tökmə [آد] ۱-تؤکمک ایشی، قالیب تؤکمه. ۲-اریدیلیب قالیبا تؤکولن هرشئی، "پوْلاد تؤکمه‌لر"، ۳-تؤکمه یول ایله حاضرلانمیش، قایيرما. اؤز اؤزونه عمله گلمه یيب اینسان و ماشین واسطه سیله دؤزه‌نیلن هر شئی "تؤکمه تپه" (فا:ریخته).

تؤکمه بدن (لی)..tökmə bədən(lı) [آد] ساغلام، مُحکم.

تؤکمه جی..tökməci [آد] تؤکمه ایشی اوُزمانی، توکمه شئیلر دوُزَلدن کیمسه (فا:ریخته گر). moulder

تؤکمه جیلیک..tökməcilik [آد] توکمه جینین ایشی (فا:ریخته گری).

تؤکمه خانا..tökməxana [آد] تؤکمه ایشی گؤرولن یئر.

تؤکمه دمیر..tökmə dəmir [آد] چوْدن، ایچینده ۲-٦٪ قدر کربوْنو اوْلان بیر دمیر و کربوْن آلاشیمی (فا:چدن). cast iron

تؤکمه‌رک..tökmərək [صفت] کؤک، دوْلغون "تؤکمه‌رک بیر اوْغلان".

تؤکوّ..tökü [تاریخی اؤزل‌آد] اَلی‌آچیْق، تؤکوجو؛ قازاقلارین، اورْتایوْز بؤلوگو، آرقین و موُمین اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

تؤکوّش..töküş [اؤزل‌آد] دؤیوش، ساواش، ووُروشما[۷].

تؤکۆمخان..tökümxan [تاریخی اؤزل‌آد] دؤکومخان: اَلی آچیْق، تؤکوجو؛ بوُلقار خانلاریندان (قوُروم خان'ین اوْغلو)[۷].

تؤکوب تؤکوشدورمک..töküb töküşdürmək [تاثیرلی‌ائیلم] قاریشیق حالدا و دۆزن‌سیز تؤکمک، شئیلری اوْرا بوُرایا آتماق.

تؤکوب ساچماق..töküb saçmaq [تاثیرلی‌ائیلم] داغیتماق.

تؤکوت..töküt [آد] قالیب، دمیر و چوْدن کیمی شئیلرین تؤکولمه‌یئری.

تؤکوجو..tökücü [آد] تؤکمه چی، قالیب تؤکن.

تؤکوشدورمک..töküşdürmək [تاثیرلی‌ائیلم] دۆزن‌سیز و سلیقه‌سیز تؤکمک، داغیتماق (فا:بهم ریختن).

تؤکوک..tökük [آد، صفت] ۱-تؤکولموش (فا:ریخته‌شده). ۲-(مج) یاراشماز بیر شکیلده پالتار گیین اینسان، پیس گئییملی (فا:بدریخت). ۳-بیرنسنه‌نین تؤکولموش بؤلومو (فا:افت).

تؤکوک لوک..töküklük [آد] ۱-تؤکولموش اوْلما وضعیتی. ۲-پیس گئییملی اوْلما دورومو (فا:بد ریختی).

تؤکولْگَن..tökülgən [آد، بیتگی] بیر نوع اۆزوم (فا:نوعی انگور).

تؤکولمک..tökülmək [بلسیز ائیلم] ۱-آشاغی بوشالتیلماق، اندەریلمک. ۲-یوْرقونلوقدان ویا سوْیوقدان بیر یئر آغریماق، بیر شئیدن ویا سؤزدن ارینمک و خجالت چکمک "ائله ایش گؤرورکی آدمین اتی تؤکولور، آیاقلاریم تؤکولور". ۳-اینسانلار و حئیوانلار بیر یئره ییغیلماق، تؤکولوشمک. ٤-سیناودان چیخماماق و ردّ اولماق. ۵-بیر نسنه یا ماده و جنس ایشله‌نه‌رک کؤهنلمک، یارارسیز حالاگلمک. ٦-(تاثیرسیزائیلم) سۆزولمک، دامماق، سیزماق، آخماق، سوُ وچای دنیزه قوْووشماق "آراز خزره تؤکولور". ۷-ساللانماق، دۆشمک، اوُچولماق "کؤهنه تیکینتی‌نین دوُوارلاری تؤکولوردو". (فا:افت پیدا کردن).

تؤکولمه..tökülmə [آد] تؤکولمک ایشی (فا:ریزش). pouring

تؤکولوش..tökülüş [آد] تؤکولمک ایشی وبیچیمی، کؤهنه‌لیش، دیرسیزلشمه (فا:افت).

تؤکولوشمک..tökülüşmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین اۆستونه ساری گئتمک، حمله ائتمک، ازدحام ائتمک" ایت‌لر صابیره ساری تؤکولوشدو" (فا:سر یکی ریختن).

تؤکولوم..tökülüm [آد] تؤکولمک ایشی (فا:ریزش). pouring

تؤکوم..töküm [آد] ۱-قالیبا تؤکمه ایشی (فا:ریخته گری). ۲-پارچانین تؤکوملو اوْلما نئجه‌لیگی، گؤرونوش و دوروم (فا:ریخت). ۳-تؤکمه ایشی. cast

تؤکوم ائوی..töküm evi [آد] تؤکوم ایشی گؤرولدوغو یئر.

تؤکومجو..tökümcü [آد] تؤکوم‌ایشینه‌باخان (فا:ریخته گر). moulder

تؤکومجولوک..tökümcülük [آد] تؤکومجونون گؤرودوغو ایش(فا:ریخته گری

تؤکوملو..tökümlü [صفت] وُجودو گؤزل اینسان اۆچون سؤیله‌نیر "قیز اوْ قدر گؤزل دیرکی ائیله بیل توکوملو هئیکلدیر" (فا:زیبا).

تؤکوملەمک..tökümləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تؤکوم‌ایشینی-گؤرومک(فا:قالب‌ریزی کردن).

تؤکوملەمه..tökümləmə [آد] تؤکوملەمک ایشی(فا:قالب ریزی). casting

تؤکونتو..töküntü [آد] ۱-یاراماز و ائشیگه آتیلمیش شئیلر، دیرسیز و کؤتو اوْلان‌لار، توُللانتی (فا:سرباره). slag ۲-پارچالانان داشلارین قایادان آشاغی قایلانلاری. ۳-اۆره تیم ده آرتیق قالان بؤلوملر (فا:افت). ٤-بیر توْپلولوقدان گئری قالمیش کیمسه‌لر. ۵-بعضی خسته‌لیک‌لرده گؤرولن چیبان، لکه، اوُچوق کیمی سپمه‌لر.

تؤکونتوسوز..töküntüsüz [صفت] تؤکونتوسو اوْلمایان (فا:بدون سرباره).

تؤکونتولو..töküntülü [صفت] تؤکونتوسو اوْلان (فا:سرباره دار).

تؤکونمک..tökünmək [تاثیرسیزائیلم] اؤز اۆستونه تؤکولمک.

تؤکه تؤکه..tökə tökə [ظرف] تؤکه‌رک.

تؤکه‌لی..tökəli [آد] سۆرَکلی، دایمی[۲۲٤].

تؤکه‌لک..tökələk [اؤزل‌آد] خوی‌داکندآدی {تؤکه‌لی، ابدی}.

تؤکی .. Töki [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایۆز-آرقین-سؤیۆندۆک بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تؤل..töl [آد] باخ: دؤل. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تؤلئیکَن .. Töleyken [اؤزل آد] قیْرقیز-موْنقوُش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تؤلَچ..töləç [اؤزل‌آد] اُجرت، یوْمیه[۷].

تؤلَس .. Töles [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تؤلَک..tölək [اؤزل‌آد] ۱-اُجرت ۲-سُکونت، ساکنلیک. ۳-قازاقلارین، اوْرتایۆز بؤلوگو، آرقین‌و موُمین اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایۆز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

تؤلَکقایا..töləkqaya [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تؤله‌گن..töləgən [اؤزل‌آد] اوْلقوُن، کامل، یئتیشکین (تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیزلارین، "قیْز ایپک" داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

تؤلۆخ..tölüx [تاریخی اؤزل‌آد] تؤلوک، توُلوق؛ قازاق‌خانلیْغی‌دؤنه‌می-بگ‌لریندن[۷].

تؤلؤس..tölös [اؤزل‌آد] باخ: تؤلیس.

تؤلیس..tölis [اؤزل‌آد] تؤلؤس:بوُ قوْوم گؤی‌تورک‌لرین ان چوْخ گوْوندیگی ایکی قوْومدان بیری سایلیردی (اوْ بیری قوْوم تاردوُش قوْوم اویدو) خاقانلار بوُ قوْومون باشیندا یابغوُ عنوانیندا بیر اؤندر منصوب ائدیردیلر[۸۵]؛ بؤلونموش، بؤلوک، آلتای‌تؤرکلری، تله‌وُت-اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای تؤرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تؤلیش..töliş [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: تؤلیس[۷].

تؤنتوْرت .. Töntürt [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تؤوبه..tövbə [آد، عربجه] ائتدیگینه پشیمان اوْلوب اوْتو بیر داها گؤرمه‌مه غینه سؤز وئرمه (فا:توْبه).

تؤوش..töväş [باخ: تاو] نفس نفس، له‌له.

تؤوشوک..tövşük [باخ: تاو] نفس نفس ووُرما، نفس تنگ‌لیک، "تؤوشوک‌آلدی:دریندن نفس آلدی" (فا:نفس‌نفس).

تؤوشومک..tövşümək [باخ] تؤوشه‌مک.

تؤوشویونو آلماق..tövşüyünü almaq [تاثیرلی‌ائیلم] دریندن نفس آلماق.

تؤوشه‌مک..tövşəmək [س، باخ:تاو] چتین‌لیکله نفس‌آلماق، تنگ نفس لشمک، سوْلوقلانماسی چتین اوْلماق (فا:نفس نفس زدن).

تؤوله..tövlə [آد، ع‹طویله›] آت‌وائوجیل‌حئیوانلارین‌ساخلاندیغی یئر.

تؤوه‌رک..tövərək [آد] تؤوه‌ریه:اوشاغین گؤبه گینی باغلاماق اوچون اوْلان نئچه‌لایه پارچا، ختنه‌لنمیش اوشاغین آلتینا و اوستونه قوْیولان بیر نوع پارچا {باخ: تاو}.

تؤوآلی..tualı [اؤزل‌آد] توُعلی:قاراداغ مینجووُان طایفاسینا باغلی-اوْبا‌آدی[۳، ۱۰۸].

توُاییه‌سی..tu iyəsi [اؤزل‌آد] آلتایلاردا داغلارین تانری‌سی[۲۱۱].

توُالئت..tuvalet [آد، فرانسیزجا] ۱-بزنمه و سوْسلَنمه‌ایشی ۲-آیاق یولو(فا:~).

توُبا..tuba [اؤزل‌آد] توُپا:۱-توُبا ویا ساموییدیلی، اوُرال‌آلتای-دیللرینین ۵ بؤیوک قوْلدان بیری اوْلاراق، توبالار ویا ساموییدلر التصاقی دیللی خالق ساییلیرلار، باخ:اوُرال آلتای. ۲-یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[۵۴]. توُوا، قیزآدی (فا:نام‌دختر). {عربجه:طوبا بوُسوُزله‌ظاهری بنزرلیگی وار}.

توُبا کیشیلر..Tuba Kişiler [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

توُبَنَق..tubənəq [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

توُبلو..tublu [آد] توُپلو: مزار. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُت..tut [آد، بیتگی] توت گیللردن، یاپراقلاری‌له ایپک بؤجگی بسله‌نن، آغ قیرمیزی، یادا قارا میوه وئرن بیرآغاج، آذربایجاندا معمولا توُت‌لاری اوْچ نوع آدلاندیریللار" آغ توُت، خارتوُت، قارا ویا قیرمیزی توُت"(فا:~) marus. mor {روس دیلیندن فارسجایا و سوْنرا تؤرکجه یه گئچیبدیر[۵]}.

توُت..tut [آد] قیلیج و بنزه‌ری شئیلرین اؤزه‌رینه چؤکن‌پاس. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُت..tut [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی {۱-باخ: توُتماق۲-توتلوق}.

توُتا..tuta [اؤزل‌آد] بخشیش، آرماغان[۷]. {باخ: توُتماق}.

توُتابیلمک..tuta bilmək [ل، سن] توتما گوجو و یئته‌نه‌گی اولماق.

توُتاج..tutac [آد] ۱-بیر شئیی توتماق اوچون قورقو، دسته، توُتاجاق، توُتاق (فا:انبرک) ۲-قوْمشو، یاخین، دوْست[۷].

توُتاجاق..tutacaq [آد] ۱-نرده، قاب قوُلپو، بیرشئیین توتولاجاق یئری، توتقاچ/توُتقاچ (فا:دستگیره) holding ۲-(مج)بلگه، قانیت(فا:دلیل)

توُتاخانا..tutaxana [اؤزل‌آد] بیناب، مراغاداکندآدی {ارمغانو بخشیش ائوی}.

توُتار..tutar [آد] ۱-بیرشئیین کمیت وکیفیت باخیمیندان هامیسی، حجم(فا:ظرفیت). volume ۲-پول مقداری (فا:مبلغ). ۳-گوْج، طاقت، قوْوت، حؤکم ائدیجی(فا:طاقت).

توُتاراق..tutaraq [باخ] توتماجا.

توُتارخان..tutarxan [تاریخی اؤزل‌آد] ایلخانلی خانلاریندان. هوُلاکوخان'ین اوْغلو[۷].

توُتارسیز..tutarsız [صفت] انسجام‌سیز، اساس‌سیز(فا:بیعرضه) incapable

توُتارسیزلیق..tutarsızlıq [آد] توتارسیز اوْلما وضعیتی (فا:بیعرضه گی).

توُتارقا..tutarqa [باخ] توتماجا.

توُتارلی..tutarlı [صفت] انسجام‌لی، بیربیرینه اویقون، هر یؤندن باغداشمیش، دنگه‌لی، اساس‌لی (فا:منسجم).

توُتارلیق..tutarlıq [آد] اویقونلوق (فا:انسجام).

توُتارلیلیق..tutarlılıq [آد] انسجاملی،توتارلی‌اوْلماوضعیتی، اساسلی‌لیق، یئرلی یئرینده دؤزگونلوک (فا:عرضه داری).

توُتاریق..tutarıq [آد] باخ: توتاراق، توتماجا.

توُتاش..tutaş [صفت] قالین، سیخ، یاخین، بیتیشیک (قاش).

توُتاشی..tutaşı [آد، ت] توُتچی: یاخین، قوْنشو.

توُتاشماق..tutaşmaq [باخ] توُتوشماق.

توُتاق..tutaq [آد] ۱-بیر شئیین توتماغا یارایان یئری، توُتاجاق "قاب توتاغی". ۲-(با) توُتاق کی، توتالیم کی (فا:فرضا) supposing ۳-سلاح قبضه‌سی، هُجوم.

توُتاق کی..tutaq ki [آراسؤز] باخ: توُتالیم کی.

توُتالقا..tutalqa [آد] باخ: توتاق، توتولماغا یارایان شئی.

توُتالقاج..tutalqac [آد] باخ: توتاق، توتولماغا یارایان شئی.

توُتالیم (کی)..tutalım (ki) [آراسؤز] باخ: توتاق، توتاق کی.

توُتام..tutam [آد، دده] ۱-ال ایله توتولابیلن مقدار (بیرتوتام هرشئی) (فا:یک مشت): ۲-حصه، پای. ۳-دسته،

توُتام توتام..tutam tutam [صفت، ظرف] توُتولاجاق قدر اولان مقدارلارین چوخو بیرآرادا.

توُتام لاماق..tutamlamaq [تاثیرلی ائیلم] توُتام لا آلماق، بیرتوتام آلماق.

توُتاماج..tutamac [آد] ۱-بیرشئیین توتوب چکیله‌جک یئری، توتولاجاق یئر، باخ: توُتاجاق. ۲-دیرک‌لره چیخماغی ساغالایان و آیاغا تاخیلان اوُجو بیز دیشلی آراج.

توُتاماجلی..tutamaclı [صفت] توتاماجی اولان.

توُتاماق..tutamaq [آد] ۱-توُتاماج. ۲-(مج)بیرساوی ساووُنا بیله‌جک سؤز و نُکته، قانیت، بلگیت (فا:دلیل).

توُتاماقسیز..tutamaqsız [صفت] گووه‌نه‌جک شئیی اولمایان.

توُتاملیق..tutamlıq [آد، صفت] بیرتوتام قدر.

توُتان..tutan [اؤزل‌آد] الینده‌ساخلایان، یؤنه‌تیمی آلتیندا ساخلایان (تاریخی اؤزل‌آد) گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن.

توُتاناجاق..tutanacaq [آد] دایاناجاق وگؤوه‌نه جک شئی.

توُتاناق..tutanaq [آد] ۱-بیر قوُرول و توپلانتی‌دا سؤیله‌نن سؤزلرین اولدوغو کیمی یازیلان بلگه(فا:صورت مجلس). ۲-بیرچوخ کیمسه‌نین امضالادیغی یازی.

توُتانخاقان..tutanxaqan [تاریخی اؤزل‌آد] م ۷جی یوزیل آوار خاقانلاریندان.

توُتاوا..tutava [اؤزل‌آد] ماکی دا داغ آدی.

توُتای..tutay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُتماق+ آی.

توُتچو..tutçu [آد] توت آغاجی یئتیشدیرن (فا:توت کار).

توُتچولوق..tutçuluq [آد] توت آغاجی یئتیشدیرمه (فا:توت کاری).

توُتدورا بیلدیگینه..tutdura bildiyinə [ظرف] قبول ائتدیره بیلدیگینه قدر.

توُتدوراج..tutdurac [آد] بیر شئیی بیربیرینه باغلایان نسنه.

توُتدورقاج..tutdurqac [آد] کاغاذ ویا کتابلارین ورق‌لرینی بیربیرینه توتدوران آراج، توُتدوراج (فا:ته بندک کتاب).

توُتدورما..tutdurma [آد] ۱-توتماسینی ساغلاما، ایلیشدیرمه، باغلاما (فا:دستگیری). ۲-اؤزلشدیرمه (فا:مقایسه).

توُتدورماق..tutdurmaq [ائتد] ۱-ایلیشدیرمک، توتماسینی ساغلاماق، باغلاماق (فا:دستگیر کردن). ۲-اوزلشدیرمک (فا:مقایسه کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

توُتدورمالیق..tutdurmalıq [آد] قوُپجا دؤیمه و توتقاج کیمی ایکی شئیی بیربیرینه توتدورماغا یارایان نسنه.

توُتدوروش..tutduruş [آد] توتدورماق ایشی ویا بیچیمی.

توُتروق..tutruq [آد] توُتسوُق: وصیّت و نصیحت، اؤیود. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتساق..tutsaq [آد] ۱-توتولموش(فا:اسیر). ۲-بیر شئی ویا بیرینه چوخ باغلی {دیواندا ایشله‌نن "ت‹توُتسوقلاماق›: یاخالانماق" کلمه‌سی بو سؤزون کؤکودور}.

توُتساق خانا..tutsaq xana [آد] زیندان، حبیس خانا (فا:زندان).

توُتساق‌لیق..tutsaqlıq [آد] اسیرلیک (فا:اسارت).

توُتسوق..tutsuq [آد] توُتروق: وصیّت و نصیحت، اؤیود. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتقاج..tutqac [آد] توتقاچ، توُتقاش: باخ: توتاجاق، توُتاج (فا:گیره). clip

توُتقاق..tutqaq [اؤزل‌آد] ۱-اینیلتی، اینله‌ییش، حوّزون ۲-(ت) گئجه‌لری کَشفه چیخان ساواش بیرلیگی.

توُتقال..tutqal [آد، صفت] یاپیشقان (فا:چسب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

توُتقاللاماق..tutqallamaq [تاثیرلی ائیلم] توتقال‌سوّرتمک، یاپیشدیرماق (فا: چسباندن).

توُتقاللانماق..tutqallanmaq [بلسیز ائیلم] یاپیشیلماق (فا:چسبیدن).

توُتقاللی..tutqallı [صفت] یاپیشقانلی (فا:چسبدار).

توُتقان..tutqan [اؤزل‌آد] توُتوجو، فاناتیک.

توُتقو..tutqu [آد] ۱-حسرت، آرزو، باغلانما، رغبت. ۲-اَله گئچیرمه.

توُتقوچ..tutquç [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] قهوه‌آلتی، قوُشلوق واختی یئییلن یئمک.

توُتقوُروسو..tutqurusu [آد] توتون قورودولماسی ایله اله گلن قورو یئمیش (فا:توت خشک).

توُتقون..tutqun [صفت] ۱-کؤنول وئرمیش، ووُرولموش، بیرشئیه آلیشمیش، دؤشگون، باغلانمیش. ۲-توتقون رنگ، قوُیو. ۳-قاش

قاباقلی، اوزگون و پریشان، اوزونتولو، گرگین (فا:مکدر). offended ٤-آچیق اولمایان، اوستو اؤرتولو. ٥-توتساق، اسیر، توتولموش{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:توتولو}.

توتقونچای..tutqunçay [اؤزل‌آد] کلبَجر'ده چای آدی[۲٤۰].

توتقون رنگلی..tutqun rəngli [صفت] رنگی توتقون و قویو strang deep

توتقون قارا..tutqun qara [صفت] زیل قارا (فا:خیلی تیره). dark

توتقونلاشماق..tutqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-توتولماق، توتقون اولماق، قارالماق، وضعیتی پوزولماق (فا:تیره شدن).

توتقونلوق..tutəqunluq [آد، سن] توتقون اولما وضعیتی، بوغوق لوق، سولقونلوق (فا:کدری). turbidness

توتقویا قاپیلماق..tutquya qapılmaq [تاثیرسیزائیلم] آشیری‌ایستک و رغبت ایچینده اولماق.

توتگیللر..tutgillər [آد، بیتگی] توت انجیر و بنزری جنس‌لری ایچینه آلان ایکی چنک‌لی‌لردن بیتگی سویو(فا:تیره توت).

توتلو..tutlu [اؤزل‌آد] مانه ده کند آدی.

توتلوق..tutluq [آد] توت آغاجی چوخ اولان یئر (فا:باغ توت).

توتما..tutma [آد] ۱-توتماق ایشی. ۲-توتماجا (فا:صرع).

توتماج..tutmac [آد] کیچیک خمیر پارچالاریندان دؤزلدن یوغورتلو شوربا (فا:تتماج). {سن، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توتماجا..tutmaca [آد] توتما، توتارقا (فا:صرع). epilepsy

توتماق..tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-ال ایله آلماق، ال ایله یاپیشماق، "آغاج دان توتماق" (فا:گرفتن). to take ۲-یاخالاماق، آولاماق، اله گئچیرمک "بالیق توتماق". ۳-هدفه دَیمک، توخونماق "یومراق چیینی‌نی توتدو". ٤-بیر شئیین حجمی‌نی، قابلیتی‌نی و توتومونو بیلدیریر "چانتا پالتارلاری توتدو". ٥-خسته‌لنمک، یولوخماق، سیرایت ائتمک "ناخوشلوق توتماق". ٦-بیتمک، گؤیرمک "شیتیل‌لرین هامی‌سی توتوبدو". ۷-باغلاماق، اؤرتمک، بیر شئی‌له گؤرنمز ائتمک "گؤزلرین توتدو". ۸-اویقون گلمک، یاراشماق "منله سنین کی توتار". ۹-بیر ایش گؤره‌نه مانع اولماق، ال قول آچماغا قویاماق "آی جاماعات منی توتمایین بو کیشی‌نی اؤلدوره جگم". ۱۰-بللی شرط‌لرله بیر ایشه قبول ائتمک "اوشاغا دایه توتماق". ۱۱-کیرالاماق، اجاره ائله‌مک "تاکسی توتماق". ۱۲-تأثیر ائتمک، ائتگی‌له‌مک، والئه ائله‌مک "چاخیر اوغلانی توتدو"، توتاماق شکلینده سونوج و نتیجه وئرمه‌مکمفهوموندا ایشله‌نیر، باش توتاماق "کیشی‌قادینلا ائولنمک ایسته‌دی ولی‌توتمادی". ۱۳-توتموش شکلینده باشلایاراق مفهوموندا ایشله‌نیر "باکی‌دان توتموش تهرانا کیمی تورک بویلاری یاشایير". ۱٤-قورومماق، ساخلاماق، دستک‌له‌مک، بنیمسه‌مک "سن‌نیه بو قدر قارداشینین طرفینی توتورسان؟". ۱٥-بیر اؤزللیگی اؤزونه آلماق "بو سؤزو نییه اؤزونه توتورسان". ۱٦-دؤشونمک، آنلاماق "اؤیرنجی‌سؤزو توتدو". ۱۷-ایکی شئی بیربیرینه یاپیشماق، یاپیشقاق تاثیرلی اولماق" قابین سینیق یئرلری یاخشی توتدو". ۱۸-وجودن بیر یئری حرکتدن دورماق "قیچیم توتوبدو". ۱۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مرکّب سؤزلر دؤزلدیر "آجیغی توتماق: هیرسلنمک، یوکونو توتماق: یاخشی قازانماق، عنادی توتماق: لج ائله‌مک، یئر توتماق"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیواندا کی ‹توماق›: باغلاماق سؤزوندن}.

توتمالی..tutmalı [صفت] تئز تئز توتماجاسی قووزانان، توتماجاسی اولان (فا:صرع دار).

توتمالیق..tutmalıq [آد] توتماغا یارایان نسنه (فا:مناسب برای گرفتن).

توتناق..tutnaq [آد] توتونولاجاق نسنه، دایاق، آرخا، دستک[۷].

توتنوق..tutnuq [آد] توتونولاجاق نسنه، دایاق، آرخا، دستک[۷].

توتو..tutu [آد] اسیر، توتساق، رهینه (فا:گروگان). ۲-(مج، خ) چکیجی، جاذب، گؤزل ۳-ساواش، دؤیوش ٤-آغیرباشلی، محجوب، اوتانقاچ ٥-ایگید، باتور، دؤیوشچو ٦-والی. ۷-اینسان-آدی، باخ:توتوآلپ، توتوبای، توتوبگ[۷].

توتوبَییم..tutubəyim [اؤزل‌آد] توتوبگیم: آذربایجاندا قهرمان خانیم‌لارین بیرینین آدی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

توتوتونقا..tututonqa [تاریخی اؤزل‌آد] توتو+تونقا؛ چنگیز خاقان'ین اویغور کؤکنلی دانیشمانی؛ اوغوللاری‌نین‌ائییتمه‌نی و آتابگی، بو اولو کیشی امپراتورلوغون‌رسمی دیلی‌نین تؤرکجه اولوشوندا و تؤرک کؤلتورونون اگه‌من‌قیلینماسیندا اؤنملی ائتگن اولموشدور[۷].

توتوجو..tutucu [صفت، آد] موجود توپلومسال دؤزه‌نی و دؤشونجه‌نی و قورومالاری‌اولدوغو کیمی‌قورومماق ایسته‌ین(فا:محافظه کار).

توتوجولاشماق..tutuculaşmaq [تاثیرسیزائیلم] توتوجو حالا گلمک(فا:محافظه کارشدن)

توتوجولوق..tutuculuq [آد] توتوجو اولما وضعیتی، محافظه کارلیق (فا:محافظه کاری).

توتوخان..tutuxan [تاریخی اؤزل‌آد] تیمورگؤرخان'ین دیب دده‌لریندن[۷].

توُتورقا..tuturqa [اؤزل‌آد] اوْغوز تورْکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری سایبلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه اؤلکه‌لر آلان معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه دوْدورقا/ دوْدورغا و دوُردورقا شکلینده ده یازیلیبدیر؛ آنادولودا اوْنلارین بیر بؤلومو م۱۵جی یوّزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی[۸۵]. {توُتور+قان}.

توُتورقان..tuturqan [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

توُتورقان..tuturqan [آد] دوّیو، بیرینج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتورقوُ..turquu [آد] اؤیود، نصیحت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتوروق..tuturuq [آد] تئز آلیشان چالی ویا هر شئی.

توُتوزدورماق..tutuzdurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ایلیشدیرمک، برک ووُرماق.

توُتوش..tutuş [آد] ۱-توتوشماق ایشی. ۲-دؤیوش، ساواش ۳-ضبط ائتمک، اَگه‌منلیک قوُرماق ٤-باغلیْلیق، صداقت ۵-اوْردوُیو و دؤولتی دوّزه‌نه سوْخماق ۱۵ارکک آدلاریندان؛ آلپارسلان خان’ین اوْغوللاریندان. -{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتوشدورما..tutuşdurma [آد] قیاس، مطابقت(فا:مقایسه) analogy

توُتوشدورماجا..tutuşdurmaca [ظرف] قیاسلاناراق (فا:قیاسا). analogically

توُتوشدورماسیز..tutuşdurmasız [صفت] قیاس‌سیز، مطابقت‌سیز (فا:بدون قیاس). incomparable

توُتوشدورماق..tutuşdurmaq [ل، سن] ۱-مقایسه ائتمک قارشی لاشدیرماق. ۲-ایکی نفری گولشدیرمک.

توُتوشما..tutuşma [آد] مُجادیله (فا:مجادله). altercation

توُتوشمازلیق..tutuşmazlıq [آد] تضاّد (فا:تضاّد). contrast

توُتوشماق..tutuşmaq [قا] بیربیریله توتوشاراق ساواشماق، گیریشمک، گولشمک، بیربیریله مقایسه ائدیلمک، قارشی لاشماق (فا:درافتادن). to altercate {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

توُتوشوُق..tutuşuq [اؤزل‌آد] دئمَت، چیچک دئمتی، بوُکئت[۷].

توُتوق..tutuq [آد] ۱-توُتساق، اَسیر، رَهینه (فا: گروگان) ۲-توُتولا توُتولا دانیشان، خجالتی. ۳-دؤیوش، ساواش[۷] ٤-گؤی‌تورْکلر دؤنَمی عسگری عُنوان ۵-اُولادلیق٦-(ت) بوّیو، سئحیر ۷-اوْغوزنامه‌ده، تورْک‘ون اوْغلو، ایلخانلی‌لار دؤنَمی‌بگلریندن ۸-اینسان آدی: توُتوق، توُتوقای، توُتوقَر {ت:رهین، بوّیو، ایغدیش ائدیلمیش؛ سن:قاپی‌پرده‌سی}.

توُتوق ائوی..tutuq evi [آد] حبس، توتوق‌لاری ساخلایان یئر (فا: بازداشتگاه). a bouse of detention

توُتوقسوُز..tutuqsuz [صفت، ظرف] توتوقلو اوْلمایان، توتوق لانمادان یارقی لانان (فا:محاکمه بدون حبس).

توُتوقلاتماق..tutuqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] توتوق‌لاماق ایشینی گؤردورمک (فا:ف س بازداشت کردن).

توُتوقلاشماق..tutuqlaşmaq [باخ] توتوقلانماق.

توُتوقلاماق..tutuqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توقیف ائتمک، بیرینی توُتساق لاماق، حبسه سالماق (فا:بازداشت کردن). to arrest

توُتوقلانماق..tutuqlanmaq [بلسیز ائیلم] توقیف ائدیلمک (فا:بازداشت شدن). to be arrested

توُتوقلانیش..tutuqlanış [آد] توتوق‌لانماق‌ایشی ویا بیچیمی (فا:بازداشت).

توُتوقلو..tutuqlu [آد] توتوق لانمیش (فا:زندانی).

توُتوقلوق..tutuqluq [آد] ۱-توتوق اوْلما ایشی (فا:دستگیری). ۲-باخ: توتقون لوق.

توُتوقلولوق..tutuqluluq [آد] توتوقلواوْلماوضعیتی، اسیرلیک (فا:اسارت).

توُتوقوُشو..tutuquşu [آد، دیرگی] پاپاغان؛ چوْخراق مئشه‌لیک ایستی بؤلگه‌لرده یاشایان آلابزَک‌لی، بعضی نوْع‌لاری ائییتیله‌رک بیر سیرا کلمه‌لری تکرار ائده بیلن بیر قوش آدی. ۲-(مج)اؤز فیکری اوْلمایيب باشقاسینین سؤزونو تکرار ائدن آدام حاققیندا ۳-چوخ یئهین و تئزتئز دانیشان آدام حاققیندا (فا:طوطی).

توُتولما..tutulma [آد] ۱-توقیف‌اوْلونما ۲-(گؤی‌ب) بیرجیسمین-قاباغین آیری جیسم‌له باغلانماسی ”گونشین توتولماسی“. ۳-بیر یولون باغلانماسی، احتقان (فا:انسداد). stopped

توُتولماز..tutulmaz [صفت] توتولا بیلمه ین، اله گئچیریله بیلمه ین، اله آووُجا گلمز، آلینماز(فا:تسخیرناپذیر). unconquerable

توُتولمازلیق..tutulmazlıq [آد] توتولماز اوْلما وضعیتی.

توُتولماق..tutulmaq [بل] ۱-توتماق‌ایشی گؤرولمک (فا:گرفته-شدن)۲-(س) وجودون بیریئری‌حرکت‌دن دوُرماق. ۳-دیلی توُتولماق، دانیشماماق. ۳-آی و گونش بیربیرینین دالیندا قالماق. ٤-پوْزولماق، پرت اوْلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

توُتولموش..tutulmuş [صفت] اله گئچیریلمش، توتوقلانمیش(فا:گرفته‌شده).

توُتولو..tutulu [صفت] توتولموش، توتوق اولاراق آلینمش، گروگان اولْموش (فا:مرهون، گروگان گرفته شده).

توُتولوش..tutuluş [آد] توتولماق ایشی ویا بیچیمی(فا:گرفته شده-گی).

توُتولوم..tutulum [آد] توتولماق ایشی (فا:دستگیری).

توُتوم..tutum [آد] ۱-دوُروم، وضعیت، حالت، توتولان یول ویا داورانیش. ۲-مُعیّن قدر توُتولان شئی، اؤز ایچَری‌سینه یئرلشدیرمه قابلیتی (فا:حجم). volume ۳-گلیر وگئدیری تعادله سالما، اقتصاد، ائکونومی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُتومسوُزلوق..tutumsuzluq [آد] اصراف، توتومسوُزاولْماوضعیتی(فا:اصراف)

توُتومسوز..tutumsuz [صفت] ۱-توتوملو اولْمایان، مصریف(فا:ولخرج)۲-آز شئی توتان، کیچیک حجملی (فا:کم ظرفیت).

توُتوملو..tutumlu [صفت] ۱-مُقتصد، وِلخرج اولمایان (فا:صرفه جو). thrifty ۲-حجیم‌لی، چوخ شئی توتا بیلن (فا:حجم دار).

توُتوملولوق..tutumluluq [آد] مُقتصد اولْما وضعیتی (فا:مقتصد بودن).

توُتون..tutun [اؤزل‌آد] توُتونولاجاق نَسنه، دستک، آرخا، گوّوَنجه[۷].

توُتونج..tutunç [اؤزل‌آد] ۱-اَولاد، اوْغول، ۲-توُتونولاجاق نسنه، گوّوَنجه.

توُتونخان..tutunxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُتون+ خان[۷].

توُتونقوُ..tutunqu [اؤزل‌آد] اؤیوت، نصیحت، وصیّت[۷].

توُتونماق..tutunmaq [تاثیرسیزائیلم] توُتوب بوراخماماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک.

توُتونوش..tutunuş [آد] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.

توُتهاتوت..tuthatut [آد] کوتله‌وی مقیاسدا توتوقلاما (فا:بگیرو ببند). conflict

توُچال..tuçal [اؤزل‌آد] تهران"ین قوزئیینده داغ آدی {محتملا توُ+چال سؤزلرینده تشکیل تاپیر، توُ سؤزو تورکجه ده داغ معناسینداییر(اؤرنک قافلانتی: قافلان داغی)، چال سؤزوده چوخور دئمکدیر، بیرلیده چوخورلوق و داغلیق بؤلگه دئمکدیر}.

توُدار..tudar [اؤزل‌آد] ماهنشان‌دا کند، سوُمقاییت‌دا چای آدی[۲٤۰].

توُدان..tudan [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {توُتان، تصرف ائدن}.

توُدای..tuday [آد] باخ: توُتای، اینسان‌آدی:توُدایبیکه، توُدایبَگیم.

توُدوق..tuduq [تاریخی اؤزل‌آد] توُتوق، ایلخانلیلاردؤولتی اوْردوباشی-لاریندان[۷].

توُدون..tudun [آد] باخ: توُتون، ۱-توُتونما، باغلْیلیق، صداقت ۲-دستک، گوّوَنجه، توُتونولاجاق نَسنه (تاریخی اؤزل‌آد)خزر خاقانلیْغی دؤنَمینده ایشله‌نن " والی " عُنوانلاریندان[۷].

توُدونخان..tudunxan [تاریخی اؤزل‌آد] آوارلار دؤولتی خانلاریندان[۷].

توُر..tur [آد] ۱-دوُرما، یاشام، جانلْیلیق ۲-اراده، ایستَک، یارقی[۷]. ۲-توُر۲(آد، فرانسیزجا) توپلاملی بیر گزینتی و سیاحت (فا:تور). ۳-توُر۳(باخ) توْر (فا:تله). Trap ٤-توُر--(اؤزل‌آد) توُر، توُرا، توُراق سؤزیله دوْزه‌لن نئچه اینسان آدلاری: توُرابارس، توُرابای، توُرابوْغا، توُراپا، توُراتوْن، توُراتای، توُراتیموُر، توُراقبای، توُراقمَنگوّ، توُراقوُت/ توُرتاش، توُرجان، توُرسا، توُرسال، توُرسان، توُرسل، توُرقوُت، توُراقوُت، توُراغای، توُرآک/ توُرآکای، توُراگوّن، توُرآی، توُربای، توُربَگیم، توُربیگه، توُرخاتوُن، توُرخان.

توُرا..tura [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] ۱-قالخان، سپر، دوّشمن دن گیزلنمک اوّچون یارارلانیلان شئی؛ ۲-دوُراق، ائو، مکان ۳-دَریدن هؤرولن قامچی، هؤرولموش‌ایپلیک٤-سیییریابؤلگه‌سی‌نین-اَسکی‌آدلاریندان. ۵-آلَپر توُنقا"نین ددەسی. ٦-بیر نوع اوُشاق اوْیونو.۷-قیز آدی (فا:نام‌دختر). ۸-توُغرا، امضا[۷](فا:امضا)

توُرابیگه..turabigə [تاریخی اؤزل‌آد] ابن‌بطوُطه‌نین آد آپاردیغی بیر توّرک قیْزی[۷].

توُرات..turat [آد] حضرت موسی‌نین گتیردیگی کتاب (فا:ـه). turat

توُراتاش..turataş [آد، باشقیردجا] بوُت، صنم، گؤزل، قیزآدی(فا:نام‌دختر.

توُراتوُتوق..turatutuq [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

توُراج..turac [آد، دیرگی، ع‹درّاج›، دده] ۱-قوش آدی، باخ: داغ توْیوغو، قرقاووُل (فا:درّاج). ۲-(آ) باخ: دوُراج، دایاناجاق یئر، بیر شئیین آلت بؤلومو (فا:قاعده). ۳-اوغلان آدی.

توُراجی..turacı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینده بیریدیر، گؤزل داغ قوشونا هسر ائدیلمیش قدیم، تقریبن ۱۹ اونجو اسرین اوللرینده آید اولان رقصدیر. آذربایجانین هر یئرینده گئنیش یاییلمیشدیر. حزین، قلبوخشایان موسیقیسی وار. رقص بیر نؤو توراجین اوچوشونو خاطیرلادیر. رقاصه نین هر بیر حرکتی قوشون اوشوچونو، هاوادا سوزمه سینی خاطیرلادیر[۲٤۵].

توُراش..turaş [اؤزل‌آد] باخ: توُرا، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

توُراج..turac [اؤزل‌آد] توُراش:مراغا دا کند آدی {ساغلام و قورونا‌جاقلی یئر، باخ: توُرا}.

توُراغای..turağay [اؤزل‌آد] قوْبوستان‌دا تپه آدی[۲٤۰].

توُراق..turaq [اؤزل‌آد] ۱-دوُرولان یئر، یاشانیْلان یئر۲-یاشام، عؤمور؛ باخ: دوُراق[۷]. ۳-پئچه‌نک‌لرین‌بیر باشبوُغو(م۱۱جی‌قرن) [۵۴].

توُراقایا..turaqaya [اؤزل‌آد] اوُجان دا کند آدی {۱-ساغلام و محکم دوُرموش قایا. ۲-تاری قایا: تانری داغی}.

توُراقوُتبایان..turaqutbayan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان‌دؤنَمی-جَلاییراوْغوللاری‌بگی[۷]. {توُراغوت+بایان}.

توُراکینا..turakina [تاریخی اؤزل‌آد] توُراگوْنه: توُرا+ گوْنَش؛ اوْکتای-خان‌ین‌خانیمی[۷].

توُرال..tural [اؤزل‌آد] یاشار، یاشاما، اؤلمز، ایگید، اوغلان-آدی(فا:نام‌پسر).

توُرام..turam [اؤزل‌آد] اوْلقوُنلوق، کَمال؛ عُثمانلی‌لار (یاووُز سَلیم خان) دؤنَمی صفوی ساراییناگؤنده‌ریلن ائلچی[۷].

توُرامان..turaman [آد] دلیقانلی، گوْجلو و ایگید[۲۲۴].

توُران..turan [آد] ۱-دوُران، یاشایان، عؤمورلو، یاشاما دیرَنجی ۲-قیز آدی (اوُشاقلاری تئزتئز اؤلن عایله‌لرین، اوُزون عؤمور ایسته‌یه-رک قوْیدوقلاری آدلاردان[۷]) (فا:نام‌دختر). ۳-توْرک سؤزونون دَییشیلمیش شکلی، بوتون توْرک توپلولوغونا ویا بوجور بیر توپلولوغو بیر بایراق آلتینا ییغان قورولوشا وئریلن آد، بوتون توْرکوستانا دئییلان بیر آد(فا:منطقه ترکستان).

توُران..Turan [اؤزل آد] آلتای توْرکلری ساقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

توُران..turan [اؤزل‌آد] رامیان؛ اهر(~چا)، رشت(توُران‌سَرا۲ک‌گ‌د *۳۵۰ گیلک).آمل (۱۱ک.ب*۹۰ مازندرانلی)ده کند آدی

توُران-..-turan [اؤزل‌آد] اینسان آدی: توُرانالپ، توُرانای، توُرانبارس، توُرانبای، توُرانبوُغا، توُرانتیموُر، توُرانخان، توُرانَر.

توُرانجی..Turancı [آد] ۱-توران توپلولوغونون یانلی‌سی اوْلان کیمسه (فا:طرفدار توران). ۲-باخ: تورانج، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

توُرانجیلیق..turancılıq [آد] ۱-توران توپلولوغونو کولتورل و اقتصادی جهتدن بیربیرینه یاخینلاشدیرماغا یانلی اولما ایشی (فا: توران‌گرایی). ۲-پهلویچیلر و آوروپا شوْوئنیست لری بو کلمه‌یه عمد اوْلاراق آشیریلیق معناسی وئریللر، بونلار هر تورک سئوه‌ری آشیری چیلیغا متهم ائده‌رک، هدفلری اؤز فاشیستی عقیده‌لرینی یایماقدیر (فا:پان توُرانیزم).

توُرانلی..turanlı [آد] ۱-توْرک خالقینا یانلی‌اوْلانلارا وئریلن بیر آد.

توُرانی..turanı [اؤزل‌آد] اوُرارتولاردا ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

توُربی..turbı [آد] یاردیمجی، یاور، کؤمکچی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُربون..turbun [آد] آراشدیرما، اؤلچمه، قیاس ائتمه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُربین..turbin [آد، فرانسیزجا] سوُدان الکتریک اوْرَتمک اوْچون اولان بیر وسیله (فا:توربین). turbine

توُرپ..turp [آد، بیتگی] توْرپ گیللردن، یاپراقلاری قارشی‌لیقلی، آغ و ساری سالخیم چیچکلی و بیرایللیک، کؤکو آغ قیزمیزی وآلا رنگده، اتلی و یئییلن بیر بیتگی (فا:ترپ). raphamus sativus، radis ۲-(مج)مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "باشیندا توُرپ اکمک: برک جزالاندیرماق، یوُردوندا توُرپ اکمک: خارابا قوْیماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، ت‹توُرما›صح}.

توُرپ اوْتو..turp otu [آد، بیتگی] توُرپ‌جنسیندن بیراوْت (فا:نوعی نبات).

توُرپ‌گیللر..turpgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی گئنیش بیر بیتگی سوْیو، کلم سوْولار، اؤرنک: توْرپ، گوْل کلم، خردَل (فا:تیره ای از گیاهان). cruciferae

توُرپَنگ..turpəng [آد، بیتگی، باخ:توُرپ] خاج چیچک‌لیلر عایله سیندن، توْخوموندان یاغ آلینان بیر بیتگی.

توُرچیق..turçıq [اؤزل‌آد] ۱-دوُروجو، قالیْجی، اوُزون عؤمورلو ۲-فیدان (تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

توُرچیقای..turçıqay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُرچیق+ آی[۷].

توُرخاتوُن..turxatun [تاریخی اؤزل‌آد] توُرخان‌خاتون: آلپارسلان خان-ین گلینی[۷].

توُرخان..turxan [آد] ۱-اصیل آدام، سوْیلو اینسان، باشقان. ۲-خیاودا کند آدی.

توُرخان‌خاتوُن..turxan xatun [تاریخی اؤزل‌آد] آلپارسلان خان‌ین گلینی[۷].

توُردو..turdu [اؤزل‌آد] دوُردو، یاشایان، قالیْجی، عؤمورلو[۷].

توُردوبگ..turdubəy [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خان دؤنمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

توُرسون..tursun [اؤزل‌آد] دوُرسون، دوُران، عؤمورلو؛ بابوُرخان دؤنَمی بگ‌لریندن (توُرسون مُحمّد)[۷].

توُرش..turş [صفت، فا] دادی تورش مزه اوْلان، سیرکه و لیمو کیمی دادی اوْلان، ائکشی (فا:ترش). sour

توُرش‌آش..turş aş [باخ] تورشلو آش.

توُرشاتماق..turşatmaq [باخ] تورشوتماق.

توُرشاشیرین..turşaşirin [صفت] دادی هم تورش هم شیرین اوْلان (فا:ملس). subacid.

تورشالماق..turşalmaq [باخ] تورشوماق (فا:ترشیدن).

تورشاماق..turşamaq [باخ] تورشوماق (فا:ترشیدن).

تورشامیش..turşamış [تاثیرسیزائیلم] تورش اولموش، قیزقیرمیش، شیشیب قوخوموش، تورشوشوموش (فا:ترشیده).

تورش‌سو..turşsu [آد] شوشا بؤلگه سینده بیر بولاغین آدی، معالجه اوچون یارارلی سانیلان سو.

تورشک..turşək [آد، بیتگی] تورشک گیللردن، چیلیک/ قلمه ویا سوغانی اکیله‌رک یئتیشدیریلن بیر جور سبزه، یئییلن، اسیدجه زنگین، چوخ ایللیک، اوتسوو بیر بیتگی (قانی تمیزلر و آغیز، بوغاز و معده آغری‌سینا یارالی اولدوغو سانیلیر[۱۳۶]) (فا:ترشک). **oxalis acetosella**

تورشک..turşək [اؤزل‌آد] اورمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.

تورشکلی..turşəkli [اؤزل‌آد] داشلی بورون دا کند آدی.

تورشک‌گیللر..turşəkgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن، یاش توپراق‌لاردا یئتیشن، یاپراقلارینا قوزو قولاغی اسیدی اولان بیر بیتگی فامیلی (فا:تیره ترشک). **oxalidaceae**

تورش‌گیله..turşgilə [آد، بیتگی] ایل بویو گؤی، گؤموشو و یاشیل رنگلی یاپراق‌لاری اولان ظریف کول بیتگی.

تورشلاتماق..turşlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تورش‌حالاسالاماق (فا:ترشاندن).

تورشلاشدیرماق..turşlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تورشلاتماق، تورشاتماق.

تورشلاشماق..turşlaşmaq [صفت] باخ: تورشلانماق (فا:ترشیدن).

تورشلانماق..turşlanmaq [تاثیرسیزائیلم] تورش اولماق، تورشوماق.

تورشلوآش..turşluaş [آد] تورش الچه ویا تورش گیلانار ویا آیری میوه‌لرله پیشیریلن بیر نوع آش، بعضا اونا آبغورا، جیجی لوبیا، ذوغال اختە و حتی شکر ووارلار (فا:نوعی آش).

تورشلوق..turşluq [آد] ۱-تورش شئیین حالی، تورش داد (فا:ترش مزه). ۲-(مج) اینجیک‌لیک، ناراضی‌لیک.

تورش‌لومو..turş lumu [آد، بیتگی] باخ: لومو، لیموون.

تورش‌مزه..turş məzə [صفت] آزاجیق تورش دادی اولان، تورش‌تهر (فا:ـه).

تورش‌مزه‌لیک..turşməzəlik [آد] تورش مزه شئیین حالی (فا:ترش مزه گی).

تورشنگ..turşəng [آد، ب، فا] تورشک، تورش مزه و اوزون سوو یاپراقلاری اولان بیر بیتگی (فا:ترشک، ترشنگ).

تورشو بادیمجان..turşu badımcan [آد] بادیمجان تورشوسو.

تورشو بالیغی..turşu balığı [آد] تورشوسو قورولان بالیق تؤرو[۲].

تورشو قوووورما..turşu qovurma [آد] قیزاردیلمیش ات سوغان، شابالید و آلبوخارادان عبارت پلوو خوروشو.

تورشو قوووورماسی..turşu qovurması [صفت] تورشو قوووورماسی اولان پلوو.

تورشو..turşu [آد، فا] دوغرانمیش ساریسماق بیبر بادیمجان گؤیرتی کیمی شئیلری‌سیرکه‌یه یاتیریب و بوجورلوکله اله گلن تورش بیر یئمه‌لی (فا:ترشی). **sourness**

تورشوتما..turşutma [آد] قاش قاباغینی تؤکمه (فا:ترشرویی).

تورشوتماق..turşutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تورشوماسینا سبب اولماق، قیزقیرتماق، تورشاتماق ۲-(مج) قاش‌قاباغینی‌تؤکمک (فا:ترشرویی-کردن).

تورشولو..turşulu [صفت] توروشوسو اولان، تورشوایله یئییلین یئمک (فا:ترشی دار).

تورشولوق..turşuluq [آد] توروشو قویماغا یارایان (فا:مناسب‌برای-ترشی).

تورشوماق..turşumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-ایستی‌دن قالیب قیزقیرماق، آجیماق، قیزقیرماق، تورشاماق ۲-(مج) ائوده قالیب اره گئتمه‌مک (قیز اوچون) (فا:ترشیدن). **to become soure**

تورشیکی داغی..turşiki dağı [اؤزل‌آد] باخ: آذرشهر.

تورغان..turğan [اؤزل‌آد] دؤزگون، دوروشوقلو، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

تورغای..turğay [آا، قازاقجا] سئرچه قوشو، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تورفان..turfan [اؤزل‌آد] اویغورلارین (۸جی‌قرن) قوردوقلاری-بیرشهر[۵۴].

تورفان اویغورلاری..turfan uyğurları [باخ] دوغوتؤرکوستان.

تورق..turq [آد] هر جسمین اوزونلوغو و بویو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تورقاش..turqaş [اؤزل‌آد] باخ: تورا، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تورقا..turqa [آد، دیرگی] تورقا:بیر نوع سئرچه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تورقاق..turqaq [اؤزل‌آد] بکچی، محافظ، قوروبوجو[۸۲،۷].

تورقان..turqan [اؤزل‌آد] دوران، عؤمورلؤ، کومان خانلاریندان[۷].

تورقای..turqay [آد، دیرگی] ۱-تویقار، تارلاقوشو (فا:چکاوک). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) هولاکو خان‌ین اوغوللاریندان. ۲-(قازاقجا) سئرچه قوشو، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

تورقلاماق..turqlamaq [آد] اؤلچمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تورقای..Turgay [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-بوقو-قیدیق بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تورقو..turqu [اؤزل آد] ۱-آتشلی، هَیجانلی[۷]. ۲-قوناغا گتیرلن غذا[۸۲].

تورقوت..turqut [اؤزل آد] تورقوت: ۱-عؤمورلو، دورموجو، اوزون یاشاملی ۲-مَسکن، یاشانیلان یئر ۳-عُثمانلی دؤنَمی اؤنلو دَنیزچی[۷].

تورقوتالپ..turqutalp [تاریخی اؤزل آد] عُثمانلی لارین، ایلک دؤنَم کومو تانلاریندان[۷].

تورقوتلو..turqutlu [اؤزل آد] بو طایفا م۱۵۰۰جی ایللرده قارامان ولایتیندن، کؤچه‌رک صفوی‌لره قاتیلیرلار، شاه اسماعیل قارامان‌لیلارلا قوهوملوق نسبتی وارایدی، و حتّی م۱۵۱۲جی ایلده تورقوت طایفاسیندان‌اولان موسی بگ‌ه تورکجه مکتوب یازاراق حکومتی مسائل موردینده دانیشمیشدی، بو زامان پیربایرام، چئری باشی قاسم بگ قارامان اوغلو و قوقوزاوغلو افرادلاریله شاه اسماعیلا قاتیلدیلار و سونرالار خُراسان ساواشلاریندادا شاه طهماسبلا بیرلیکده ایدیلر.[۸۵]

تورقوش..turquş [آد] بیر نوع قوش آدی، اوغلان آدی (فا:باز بیابانی).

تورقوغ..turquğ [آد] حیا، اوتانج، شرم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تورقونماق..turqunmaq [تاثیرسیزائیلم] اوتانماق، حیا ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تورکان..türkan [اؤزل آد] باکی‌دا کند آدی[۲۴۰].

تورکو..turko [اؤزل آد] سوُمرلرده فیرتینا تانری‌سی[۲۱۱].

تورکوآز..turkuaz [آد] یاشیلا چالان گؤی رنگده دیرلی بیر داش (فا:فیروزه). {فر‹turquise›بو کلمه تورک‌سؤزوندن آلینمادیر

تورموش..turmuş [اؤزل آد] باخ: دورموش، یاشام، اوزون عؤمورلولوک[۷].

تورموش..turmuş [اؤزل آد] ائتروسک‌لرده بیر تانری آدی[۲۱۱].

تورنا..turna [آد] ۱-تیرمه، (فا:شال). ۲-باخ: دورنا، قوش آدی.

تورو..turu [اؤزل آد] ۱-دورو، صاف، ۲-دوران، یاشایان، ۳-دورقون[۷].

تورو-..-turu [اؤزل آد] اینسان آدی: ‌بای، ‌بگ، ‌بوغا، ‌خان، ‌گلدی.

تورت..Turut [اؤزل آد] ۱-دورت، یورد، یاشانیلان یئر ۲-عؤمور، یاشام[۷].

تورت‌دره‌سی..türüt dərəsi [اؤزل آد] شکی‌ده یئر آدی[۲۴۰].

تورقاق..turuşqan [اؤزل آد] دورقوشقان، دایانیقلی، اوزون عؤمورلو[۷].

تورم..turum [اؤزل آد] دورم؛ قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو، آلیم اوغلو و قاراساقال اویماقلاری، اولوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچییؤز-آلیموغلو-قاراساقال بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تورمتاز..turumtaz [آد] م۱۱جی یؤزیلده‌اویغورلاردان‌بیرآد[۸۵].

تورمتای..turumtay [تاریخی اؤزل آد] دورمتای، آوجی بیر قوش‌آدی؛ گؤی تؤرکلر دؤنَمی، بگلریندن و کؤرشاد‌ین قیرخ یولداشیندان بیری[۷].

تورون..turun [اؤزل آد] آلتای تانریلاریندان، دؤنیایی یئخماق ایسته ین آندالاموش آدلی جاناواری بو تانری اؤلدورموشدو[۲۱۱].

تورون..turun [اؤزل آد] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳، ۱۰۸].

تورونج..turunc [آد] تورونج گیللردن بیرآغاج، پورتاغالا بنزر میوه‌سی اولان، نارینج (فا:ترنج). **citrus aurantium amara**

تورونج گیللر..turunc gıllər [آد، بیتگی] صدف اوتوگیللردن بیر آلت بیتگی فامیلی، اؤرنک: تورونج، پورتاغال، لیمو، ماندالینا (نارنگی) (فا:مرکبات). **rutaceae**

تورونجو..turuncu [باخ] نارینجی.

تورهال..turhal [اؤزل آد] قارقین بویوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

توریان..turyan [اؤزل آد] باش قافقاز‌دا چای آدی[۲۴۰]. عمان دنیزینین هورموز بوغزیندا یئر آلان قِشم آداسیندا توریان آدیندا کند واردیر، بو کلمه تور و توران لا ایگیلیدیر و تورک قومونو گؤسته‌رن تاریخی و تانینمیش کلمه دیر و اؤزونو تارویی (تبریزین اسکی آدی، تورشا(اسکی مصرلیلرین تورکلره دئدیکلری آد) و بوجور کلمه لرده گؤسته ریر.

توریزم..turizm [آد، فرانسیزجا] گزمن‌لیک، گزیچیلیک (فا:توریسم).

توریست..turist [آد، فرانسیزجا] گزیچی، گزمن، گزه‌ین، گزن، سیاح(فا:جهانگرد

توزاق..tuzaq [آد، سن، دام] ۱-تله(فا: کمینگاه)**ambush**-۲-سئوگیلی.

توزانلو..tuzanlu [اؤزل آد] درگز-نوخندان‌دا کند آدی {توسانلو}.

توزقو..tuzqu [اؤزل آد] باخ: توزقون.

توزقون..tuzqun [اؤزل آد] یولدان گئچنلره وئریلن یئمک، بخشیش[۷].

توزلو..tuzlu [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی {توسلو: بویونوزلو}.

توسانلی..tusanlı [اؤزل آد] گئرمی‌ده کند آدی {بویونوزلوحئیوانلار صاحبی}.

توسباغا..tusbağa [آد، دیرگی] سؤموک ایچینده قورونان، آغیر یئریشلی، دنیزلرده اولانلارین بعضی‌لرینین آغیرلیغی ۳۰۰ کیلو و بویو ۱متره قدر اولور (فا:لاکپشت). **tortoise**، **testudor** {سنگلاخ

سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاشباغا›، تاش/ داش کلمه‌سی و باقا اک ایله دؤزه‌لیب، داش سؤزو تورکمنجه‌ده‌تاس‌سؤیله‌نیر}.

توُسباغاکیمی باشینی قینینا چکمک.. tusbağa kimi başını qınına çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] تک یاشاماق ایسته‌مک.

توُسباغالار..tusbağalar [آد، دیرگی] سوّرونگن‌لردن قارا و دنیز توسباغالاری‌نی ایچینه آلان تاقیم، توسباغالار.

توُستاق..tustaq [آد] حبس خانا، باخ: توتساق (فا:زندان). **prison**

توُستاقلی..tustaqlı [آد] زندانا قاتیلمیش (فا:بندی). **kindness**

توُسداق..tusdaq [باخ] توُتساق.

توُسقان..tusqan [آد] اَقربا، یاخیْن، قوْهوم[۷].

توُسیت..tusit [آد] گؤیوّن اؤته‌سی؛ شامانیست گله‌نک‌ده، اولُو روُحلارین گئتدیگی یئر. گؤیون قاتلاریندان[۷].

توُسجوت..tuscut [اؤزل‌آد] سومرلرین اورْمان و آغاج تانریچاسی[۲۱۱].

توُسو..tusu [آد] منفعت ” توُسوقماق: یاراشماق، ایی گلمک، فایدا وئرمک؛ توُسولماق: یاراماق“. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُش..tuş [آد] قاباق، قارشی، اؤن ” توش گلمک: راست گلمک“ {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:۱-قارشی. ۲-دنگ، بنزر، برابر. ۳-توققا}.

توُش..tuş [اؤزل‌آد] اهر ده چای آدی.

توُشاق..tuşaq [آد] توُشاغو:آیاق‌باغی، زنجیر، بوُخوْو، قاندال. {ددە، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُشالماق..tuşalmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْلاشماق، کؤستک‌لنمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُشقول..tuşqul [آد] ۱-نشان آلما. ۲-توُش آتان، توُش ووُران.

توُشقول لانماق..tuşqullanmaq [باخ] توش لانماق.

توُشقول‌لاماق..tuşəqullamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توش لاماق.

توُش‌گلمک..tuşgəlmək [تاثیرسیزائیلم] قارشی قارشییا گلمک (فا:روبرو شدن).

توُشگوّل..tuşgül [اؤزل‌آد] ایشارت، ایز، نشان[۷].

توُشلاماق..tuşlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] نشان آلماق، قاروْوول لاماق، یؤن-لَتمک” الینی توُشلاماق، بارماغینی توُشلاماق(فا:نشانه گرفتن).

توُشلانماق..tuşlanmaq [بلسیز ائیلم] نشان آلینماق، یؤنَلدیلمک (فا:نشان شدن).

توُشماق..tuşmaq [تاثیرسیزائیلم] راستلاشماق، یئتیشمک، قوْووشماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُشمال..tuşmal [آد] آشپازخانامامورو، آشپاز {فارسجادا ایشله نیر}.[۸۲]

توُشمال‌باشی..tuşmal başı [آد] آشپازباشی[۱۴۹].

توُشمانلی..tuşmanlı [اؤزل‌آد] میانا، کیوی‌وهشتری‌ده کندآدی {معناجابیربیرینه توُش و اؤزبه‌اؤز اولْانلار دئمکدیر، مجاز: دؤشمنلی}.

توُش‌ووُران..tuş vuran [آد، صفت] نشانی دؤز ووُران (فا:تک تیرانداز).

توُغ..tuğ [آد] ۱-جیقا، تاج جیقاسی، باشین قاباق طرفینه باغلانان گوّل، بؤرکه ووُرولان تئلک ویا آت قویروغو کیمی شئیلر، محرّم‌لیکده علَمه ویا آتلارا وُرولموش تئلک‌لی و توکلو بزکلر، گئچمیشده بایراق معناسیندا ایشله نیردی” دوْققوز توُغلوقخان: دوْققوز بایراقلی‌خان“[۱۲] (فا: پرچم). ۲-قوش ککیگی، سارقیچ. ۳-خاقان لارین تؤره‌نینده چالینان داووُل. ٤-سوبندی، چای تیخاجی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، ددە؛ بوکلمه‌نین کؤکو توُماق: (باغلاماق، تیخاماق) سؤزو اولاراق، تاج و بؤرکه‌باغلانان و سانجیلان‌تئلک، شئی ویا دیواندا اولدوغو کیمی سوُ قاباغینی باغلایان و کسن بنده دئییلیر و همچینین توُغراق شکلینده خاقانا باغلی اولان و اوْنا عاید اولان و اوْنون طرفیندن وئریلن آت اوچون ویا اونون طرفیندن امضالانان، و باغلانان‌مکتوبا دئییلیر}.

توُغ امیرال..tuğ əmiral [آد] دنیز قوّه‌لرینده ان کیچیک رتبه‌لی امیرال.

توُغ ژئنئرال..tuğ jeneral [آد] اورْدودا ان کیچیک رتبه‌لی ژئنئرال.

توُغ–..-tuğ [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: توُغاچار، توُغاچان، توُغال، توُغای، توُغالپ، توُغای، توُغایتیموُر، توُغبَگیم، توُغبیکه، توُغتان، توُغتای، توُغَر، توُغقایا، توُغگوّن، توُغمَنگوّ،

توُغ..Tuğ [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند و چای آدی[۲۴۰].

توُغات..tuğat [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

توُغاچی..tuğaçı [اؤزل‌آد] توُغجو، توُغ داشیْیان[۷].

توُغان..tuğan [اؤزل‌آد] ۱-کیچیک ایْرماق، چای، ۲-توْقای ۳-دوْغان[۷].

توُغانا..tuğana [اؤزل‌آد] اؤزل اوْخ (ایچی اوْیولموُش، ایچینده اوراق گیزله‌نن اوْخ)[۷].

توُغانبای..tuğanbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُقان+ بای[۷].

توُغانچی..tuğançı [اؤزل‌آد] دوْغانجی، دوْغان یئتیشدیریجی‌سی[۷].

توُغای..tuğay [آد، اسکی] آلای لا توّمن آراسیندا بیر بیرلیک.

توُغبای..tuğbay [آد] ۱-توُغای دسته‌سی‌نین باشچی سی. ۲-چَنگیز خانین اوْردوباشی‌لارینداں، قازاقلارین، کیچییوّز بؤلوگو، بای اوْغلو و بایباکتی اوْیماقلاری، اولُوبابالارینداں.

توُغتایخاتوُن..tuğtayxatun [تاریخی اؤزل‌آد] آباقا خان’ین خانیمی[۷].

توُغتَکین..tuğtəkin [تاریخی اؤزل‌آد] صلاح‌الدّین ایّوبی‌نین قارداشی. سوْنرالاری، اؤز آدیلا" توُغتکینلی لر" دؤولتینی قورُان کیشی[۷].

توُغتمورُ..tuğtəmur [تاریخی اؤزل‌آد] ایّوبیلردؤولتی‌دؤنمی یمن‌ده والی و کوْموتان[۷].

توُغتیگین..tuğtigin [تاریخی اؤزل‌آد] سوُریه سلجوُقلولاری، آتابگ‌لرینلر[۷].

توُغتیمورُ..tuğətımur [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: توُغتَمورُ[۷].

توُغجو..tuğcu [آد] اسکی‌شاهلارین‌توغلارینی‌داشیان(فا:پرچمدار).

توُغجوُبای..tuğcubay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توُغجوُ+ بای[۷].

توُغچاق..tuğçaq [اؤزل‌آد] توُغجو[۷].

توُغچه..tuğçə [اؤزل‌آد] کیچیک توُغ، توُغجوق[۷].

توُغرا..tuğra [آد] پول و گئچرلی کاغاذلاردا امپراتورون دامغاسی (فا:توقیع، امضا). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توُغراق›، باخ: توُغ}.

توُغرالی..tuğralı [صفت] توُغراسی اوْلان (فا:دارای توقیع).

توُغرُل..tuğrul [آد] ۱-بیردوْغان‌قوُشوتوّرو ۲-دوْغرو، باخ: توْغرول. ۳-اینسان‌آدی:توُغرولالپ، توُغرولتَکینچ، توُغرولتیگین،

توُغرُلبگ..tuğrulbəy [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی توّرکلر دؤنَمی بگلرینلر و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

توُغرُلچا..tuğrulça [تاریخی اؤزل‌آد] توُغرول کیمی؛ اوُیغورلاردا بیر بگ آدی[۷].

توُغریک..tuğrik [آد] موُغولستاندا پارا بیریملرلندن.

توُغساوُل..tuğsavul [تاریخی اؤزل‌آد] اسکی دؤنَملرده، اوْردو ایچینده توُغ داشییان و اوْنو قوْرویوپ، اؤنده توُتان کیشی[۷].

توُغشاد..tuğşad [تاریخی اؤزل‌آد] بوُخارا خانلیْغی خانی، بوُدون خان'ین اوْغلو[۷].

توُغلا..tuğla [آد] ۱-پیشمیش کرپیچ، کرپیچ. ۲-اوُیغوربؤلگه‌سی هوُلین‌داغی قیراغیندا چای آدی[۵۴]. {لاتینجه: کرپیچ؛ توغ کلمه‌سی دیواندا تیخاج و سوبندی آنلامیندادیر، بو باخیشلا توغلا و توغ سؤزلرینین بیربیرینه باغلی اوْلاراق لاتینجه‌یه‌ده توّرکجه‌دن گئچمیشدیر، اؤزل لیکله کرپیچ سؤزو آوروپا دیللرینین هربیرینده بیرجور دئییلمکده دیر و بو کلمه‌نین اوْ دیللرده اوْرتاق اوْلماماسی اوّچون توّرکلر طرفیندن اوْرالاردا یاییلدیغی سانیلیر}.

توُغلاجی..tuğlacı [آد] کرپیچ دؤزَلدن وساتان (فا:آجرپز).

توُغلاجیلیق..tuğlacılıq [آد] کرپیچ دؤزلتمه وساتما (فا:آجرپزی).

توُغلاماق..tuğlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] سوبندی وچای تیخاجی ووُرماق و دؤزَلتمک (فا:بند درست کردن).

توُغلو..tuğlu [صفت] توُغو اوْلان، توُغ صاحبی، قوُتلو، اوُغورلو؛ خوارزَم خانلاریندان (توُغلو حاجی).

توُغلوق..tuğluq [آد] توُغ‌داشییان؛ توُغلوقلار دؤولتی‌نین قوُروجوسو و ایلک‌خانی؛ اینسان‌آدی:توُغلوقتیمورُ، توُغلوقر، توُغلوقشاد[۷].

توُغما..tuğma [اؤزل‌آد] بوْی گؤسته‌رن، توُغ قالدیْران، عُصیانکار[۷].

توُغوچ..tuğuç [اؤزل‌آد] توُغجو[۷].

توُغورخان..tuğurxan [اؤزل‌آد] پئچه‌نک‌لرین بیر باشبوُغو(م۱۱جی-قرن)[۵۴].

توُغولقا..tuğulqa [آد، دده] دؤیوش بؤرکو، دمیر بؤرک، مِغفَر.

توُف..tuf [آد، لا] یانارداغ کوّلوندن دؤزه‌لن توپراق و داش، کول داش (فا:خاکستر توف). volcanic tufa

توُفارقان..tufarqan [اؤزل‌آد] توفارقان ۵۱کیلومتر تبریزین گونئی باتی طرفینده قرار تاپیب، گونش ایلی ۱۳۲۰ده نفوسو ۱۳۰۰۰* نفر تورک قئید اولوبدور، دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۶۸ متر یوّکسکلیکده اوْلاراق گونش ایلی ۱۳۷۵ده جمعیتی (توْپلام، شهر، کند) ۹۸،۶۰۸، ۵۲،۶۹۹، ۴۵۹۰۸ نفر، اؤزئی گئنیش لیگی ۱۵۵۰km2 بلیرله‌نیبدیر، بو شهرین آدی گونش ایلی ۱۳۱۶ دا پهلویچی ایران فرهنگستانی طرفیندن دَییشیلدی و قوْندارما آد اولاراق آذرشهر قوْیولدو. خالق دئییشینده اوْلان توُفارقان آدی اسکی عربجه قایناقلاردا داخرقان، داخیرقان و سوْنرالار فارسجا قایناقلاردا دهخوارقان یازیلیبدیر، تورک بیلگین لری بوُ سؤزون کؤکونو دوُوار (حاصارلی یورد)، و تاوراماق یعنی دایم حرکتده اولان (دایم حرکتده اولان اینسانلارین یوردو) کلمه لرینه باغلاییرلار و توُفارقان کلمه سی مجازا ً حصارلی و کؤچه‌ریلرین بؤلگه سی معنالانیر؛ بو کلمه تاوار/ داوارلاری بوْل اوْلان یئر آنلامیندادا اولابیلیر و یئنه ده وارلی و بوللوق یئر معناسیندادیر، البته قان/ غان/ گان/ جان اکلری یورد آنلامیندا چوخلو آذربایجان یئر آدلارینداایشله نیبدیر، توفارقاندا اصلی بازارین آدی "ائشیک بازار" ایدی و یوُوا داغی توفارقانین ایچینده اولان بیر تپه نین آدیدیر و محله لرینده نئچه سی بئیله‌دیر (قایناق: دکتر حسن م. جعفرزاده) پازوکی، یوُمیان (قوتسال مکان)، جولفایی (توخوجولوق صنعتی نین اولدوغو یئر)، حالوایی، چارسی، دیزه، کؤش کوّچه سی (کؤشک کوّچه سی)، اَنگی ائو، چاپار، خوْیلو محله سی؛ باخ: تبریز، آذرشهر.

توُفاز..Tufaz [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

توُفاغی داغیلماق..tufağı dağılmaq [تاثیرسیزائیلم] وار یوْخو آرادان گئتمک.

توُفاغین داغیلسین..tufağın dağılsın [اؤنلم] قارقیش مقامیندا ایشله‌نن بیر سؤز.

توُفاق..tufaq [آد] عایله اوْجاقی، یوُرد (فا:یورت). {ع، باخ:دوُواق}.

توُفان..tufan [آد] کوْلک‌لی قاریاغیش، بوْران، فیرتینا، قاسیرقا (فا:~). storm {باخ: توْپی، توْپورمک› توپان› توفان}.

توُفان..tufan [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا یئر آدی(~داغ، ~گؤل)[۲۴۰].

توُفان سالماق..tufan salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قیامت قوْپارماق.

توُفان قوْپارماق..tufan qoparmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قیامت قوْپارماق.

توُفان قوْپماق..tufan qopmaq [تاثیرسیزائیلم] توُفان اوْلماق، بوْران اوْلماق، فیرتینا اسمک (فا:توفانی شدن).

توُفانلی..tufanlı [صفت] کوْلک‌لی، ، بوْرانلی، فیرتینالی، قاسیرقالی (فا:توفانی). storm

توُقابای..Tugabay [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بایباختیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

توُقودا..tuquda [اؤزل‌آد] بیر آذربایجان شهری[۹۷].

توُکان..tukan [آد، عربجه] بازاردا ویاکوچه خیاواندا ساتیش اوْدالاری، ساتیش اوداسی، کیچیک ماغازا (فا:دکان). shop

توُکان بازار..tukan bazar [آد] توُکان و ماغازالار اوْلان یئر.

توُکانچی..tukançı [آد] توُکان صاحبی اوْلان.

توُکانچی‌لیق..tukançılıq [آد] توُکان ایشلتمه.

توُکوُ..tuku [اؤزل‌آد] توُ-کوُ:توْرک کلمه‌سینین چینجه‌سؤیله‌نیشی[۵۴].

توُلا..tula [آد] ۱-اوْلقوُن، بیلگه، نسلی‌بؤیوک، دوْلو ۲-ایت بالاسی، بالاجا ایت (فا:توله سگ). a pup {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تؤل›: بالا ‹تؤلمک›: تولالاماق/ دؤل کلمه سیندن آلینمادیر}.

تولاخان..tulaxan [تاریخی اؤزل‌آد] تَلاخان: باتوخان‌ین‌اوْغلو، مَنگوخان‌ین‌قارداشی[۷].

توُلابوُغا..tulabuğa [تاریخی اؤزل‌آد] قیْپچاق‌و آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

توُلاپایی..tulapayı [آد] بیرینی اؤزونه چکمک اوچون وئریلن آز پارا.

توُلاتپه..tulatəpə [اؤزل‌آد] توُغلاتپه:اوُرمیه ده کند آدی (بو یئرله‌شیم یئری گونش ایلی ۱۳۲۰ده توُلاتپه ولی سوْنرالار اوُیدورما اولاراق طلاتپه یازیلیبدیر)؛ توی‌لا سؤزو اصلینده اوْلقون و بؤیوک نسیللی معناسیندا اوْلاراق اسکی‌دن بری تورکلر ایچینده ایشله‌نیردی، گؤی تورکلر زامانی اوْغوزلارین یاشاییش یئرلری توُلاچایی ساحل‌لرینده-ایدی.

توُلاچی..tulaçı [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

توُلاسر..tulasər [اؤزل‌آد] سهندسیراداغلاریندان بیر داغ {توُلا+سار}.

توُلاداغی..tuladağı [اؤزل‌آد] تکاب دا داغ آدی.

توُلالاماق..tulalamaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ بالا صاحبی اوْلماق (فا:زیاد بچه بدنیا آوردن).

توُلان..tulan [اؤزل‌آد] دوْلو، اوْلقوُن، کامل[۷].

توُلان..tulan [اؤزل‌آد] غربی‌موُغان‌دا دیکداش‌کندی یاخین‌ایندا و کلاش بوْیونون قیشلاق یئری[۳، ۱۰۸].

توُلانبار..tulanbar [آد] حامامدا سویو قیزدیرماق اوچون اوجاق، کوْل خان، حامام اوْجاغی (فا:کلخان). {دوْلو/ دوُل/ توُل+آنبار}.

توُلانبارچی..tulanbarçı [آد] کوْل‌خانچی،اوْجاقچی (فا:کلخانچی).

توُلانخاقان..tulanxaqan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌توْرک خاقانلاریندان[۷].

توُلای..tulay [اؤزل‌آد] ۱-باخ: تالای، اُقیانوس۲-آینا ۳-دوْلو، اوْلقون[۷].

توُلایخان..tulayxan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان‌ین اوْغلو. هوُلاکو خان‌ین باباسی[۷].

توُلئییر..tuleyir [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

توُلتاق..tultaq [اؤزل‌آد] ساکن، اؤزوندن اَمین[۷].

توُلکیتیموُر..tulkiteymur [تاریخی اؤزل‌آد] توْلکوتئیموُر؛ کیْریم خانلیْغی دؤنَمی بیربگ[۷].

توُللاما..tullama [آد] توْلازلاما (فا:پرتاپ). hurled

توُللاماق..tullamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-توْنله‌مک، بیر شئیی آز چوخ شدتله بیر یئره آتماق، توْلازلاماق، فیرلاتماق. ۲-(مج) بیریندن ال چکمک، آتماق، بوُراخیب گئتمک، ترک ائتمک (فا:پرت کردن). {ت: ‹توُلماق› دیواندا آغاجلا توْپو وورماق مفهوموندا گلیب وبیر سیرا کلمه‌لر بو مفهوما دایالی دوزلمیشدیر: دوُل (بوراخیلمیش قادین، مطلّقه)[۶]؛ اشاره اولونمالیدیر بو کلمه بعضا تَّوْنله‌مک شکلینده ایشله‌نیر حالبوکی بوسؤز گئجه‌له‌مک معناسیندادیر}.

توُللانتی..tullantı [آد] بیرشئیین ایشلندیکدن سوْنرا آرتیق قالانی و قالیق‌لاری (فا:زباله، نخاله). sifting، garbage

توُللانماق..tullanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سئچراییب آتیلماق (فا:از روی چیزی پریدن) ۲-(بل) توللاماق ایشی گؤرولمک (فا:پرت شدن).

توُللانیش..tullanış [آد] توُلانما ایشی.

توُللو..tullu [اؤزل‌آد] غربی‌موُغان‌دا توللو کندی یاخین ایندا و گئییکلی بوْیونون قیشلاق یئری[۳، ۱۰۸].

توُلو..tulu [اؤزل‌آد] ۱-دوْلو، اَرگین، اوْلقون۲-آینا[۷]. ۳-اینسان-آدی:~اَر.

تولوخ..tulux [آد] تولوق:۱-تولوم، ایچینده یاغ و مایع کیمی شئیلر ساخلاماق اوچون دری‌دن دؤزَلمیش تورْبا، نئهره چالماق اوچون اولان دری ویا قاب (فا:مشک). **a scrip** ۲-بیر تولوق توتان قدر مایع اؤلچوسو "باخ: زهَر تولوغو". ۳-دولو، اولقون {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تولقوق›، باخ: تومَاق}.

تولوخ باشی..tulux başı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:علف مچه). **lepidium draba. cru**

تولوخ بالابانی..tulux balabanı [آد] تولوخ زورناسی:تولوخ و زورنادان دؤزه‌لن بیر نوع چالقی آلتی.

تولوخان..tuluxan [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تورک خاقان‌لاریندان چولوق خاقان'ین اوغلو و کؤرشاد'ین آغابگی[۷]. {باخ: تولای، تالای}.

تولوخچو..tuluxçu [آد] تولوخدا آیران دوزلدیب ساتان(فا:مشک-فروش

تولوخلانماق..tuluxlanmaq [تاثیرسیزائیلم] شیشمک (فا:باد کردن).

تولوس..tulus [اؤزل‌آد] تولوس، تؤلوس:تورک طایفاسی ساییلیرلار[۱۶۰-۲۴۲].

تولوغا دؤنمک..tuluğa dönmək [تاثیرسیزائیلم] چوخ کؤکلمک.

تولوم..tulum [آد] ۱-بالابان، دریدن دؤزَلمیش چالقی آلتی (فا:نوعی آلت موسیقی). ۲-باخ: تولوق. ۳-سلاح، یاراق. ٤-(مج)شیشمان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تولقوق› سن، باخ: تومَاق}.

تولوم پنیری..tulum pənir [آد] تولوم و کؤپه ایچینده باسدیریلاراق دؤزه‌نیلن بیرجور آغ پنیر، کؤپه پنیری (فا: پنیر له شده).

تولومبا..tulumba [آد] دسته سینی قالخیزیب یاتیرماقلا سو چکمه‌یه یارایان بیر نوع آراج، قویودان سو چکمه آراجی (فا:تلمبه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: (قویودان سوچکن آیقیت، تولومبا بیر نوعو قوتو کیمیدیر و اونا سو تؤکدوکدن سونرا دسته سینی تره‌دنده سو بیرمی ذرع فیشقیریر و استانبولدا یانقینی اونونلا سؤندوروللر)؛ بوکلمه ایتالیانجا **tromba** سؤزوندن آلیناراق استانبول تورکجه سینده و سونرا آذربایجان تورکجه سینده ایشله‌نیب و اورادان فارسجایا گئچیبدیر[٦]}.

تولومباچی..tulumbaçı [آد] تولومبا ایله سوچکن (فا:تلمبه چی).

تولومباچیلیق..tulumbaçılıq [آد] تولومباچی اولما وضعیتی، تولومبا ایله سو چکمه (فا: تلمبه چی گری).

تولومبادیز..tulumbadız [آد] قیسا و شیشمان[۲].

تولومجو..tulumcu [آد] تولوم چالان کیمسه.

تولومجوق..tulumcuq [آد] ۱-بالاجا توربا (فا:توبره کوچک). ۲-ایچ قولاقدا یاریم دایره بورولارینا باغلی کیچیک تورْبا.

تولومسوو..tulumsov [آد] تولوم بیچیمینده اولان(فا:توبره مانند).

تولوملولار..tulumlular [آد، دیرگی] تورْبالی‌لار، توربا کیمی اولان دنیز حئیوانلار تاقیمی (فا:حیوانات توبره دار).

تولون..tulun [اؤزل‌آد] (تولین، تولی)۱-گیژژاه، قولاقلا آغیز آراسیندا سؤموک ۳-گئرمی ده کند آدی. ٤-اینسان‌آدی:تولونتوی، تولونَر، تولیخاقان، تولینبای، تولینبگ، تولینتای[۷].

تولوی..tuluy [اؤزل‌آد] چنگیزخانین کیچیک اوغلو، باخ:تالای، تولای[۷].

تووم..tum [آد، دا] ۱-توخوم" کلم‌تومو، سوغان‌تومو" ۲-(ت) سویوق

توم تورش..tum turş [صفت] لاپ تورش (فا:خیلی ترش).

توم سپن..tum səpən [آد] توخوم سپن (فا:بذر پاش).

تووما..tuma [تاریخی اؤزل‌آد] یئغَن، قوزَن؛ قازاقلارین، اورتایؤز بؤلوگو، گیرئی اویماغی، اولوبابالاریندان[۷].

تووما..Tuma [اؤزل آد] قازاق-اورتایوز-گیرئی-قاراگیرئی بویی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تووماج..tumac [آد، باخ: تومَاق] آشیلانمیش نازیک و یومشاق قویون و گئچی دری‌سی "آیاقلارینا باهالی تومَاجدان اوزون بوغاز چکمه وارایدی" {فارسجا تیماج بوی کؤکدندیر}.

تووماچی..tumaçı [اؤزل‌آد] ارکک قوزَن(عمی، خالا، دایی، تَیزه اوشاغی)[۷].

تووماچیم..tumaçım [اؤزل‌آد] قیز قوزَن[۷].

تومار..tumar [آد] ۱-بؤرمه‌لنمیش یازیلی کاغاذ، بورولانمیش نازیک کاغاذ (فا:ـ). ۲-بزه‌مک اوچون ساچی و توکو ال ایله سیغال لاما" اؤزونه تومار وئرمک: اوست باشینا سلقه وئرمک"۳-(دده) قامچی، قیرماج. ٤-توپون ایچینی سیلمک اوچون یارارلانیلان فیرچالی چوبوق[۲] {باخ: تومَاق}.

تومار-..tumar- [اؤزل‌آد] آصلاندوز، تکاب، بیله‌سوار، ماهنشان، اردبیل، سایین‌قالا (ـآغاج)، خیاو (ـدره سی) دا کند آدی.

تومارلاماق..Tumarlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] نوازش ائتمک، ال ایله توکو سیغاللاماق، سلیقه وئرمک (فا:نوازش و تیمار کردن).

تومارلانماق..tumarlanmaq [بلسیز ائیلم] سیغاللانماق (فا:نوازش و تیمار شدن).

تومارلی..tumarlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳، ۱۰۸].

تومَاس داغی..tumas dağı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی، تومَاس لار مالدارلیقلا مشغول اولان بیر ائلین آدیدیر[۲۴۲-۱۶۰].

تومَاغا..tumağa [باخ: تومَاق] قوشلارین باشیندا کی ککیل (فا: کاکل).

تومَاغالی..tumağalı [صفت] باشیندا تومَاغاسی اولان.

تومَاغان..tumağan [اؤزل‌آد] ۱-نیلوفر چیچگی ۲-دومان، سیس[۷].

تومَاغانلی..tumağanlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

تومَاق..tumaq [تاثیرلی‌ائیلم] باغلاماق و تیخاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دیواندا "باغلاماق و تیخاماق" مفهوموندا اولاراق تومَاق/ توْماق شکلینده گلیبدیر، "ت‹توْمورماق›: آغاجی چوْماق کیمی دؤزَلتمک، ‹توْمروم›: آغاج توْمورجوغو"؛ بو سؤز هر ایکی شکیلده بیرسیرا کلمه‌لرین کؤکودور، اؤرنک: توْمان (آیاق لارا گئییلن و باغلانان پالتار)، دومان ‹توْمان› (ت: بوْروین چن)، توْمروق (سن: آیاغا باغلانان زنجیر)، توْماج (بوْرو کیمی ائدیلمیش دری)، توْمار (بوْرمه‌لنمیش کاغاذ)، اصلی کؤکه ق=غ حرفی گله‌رک توْغ (تاجا باغلانان تئلک) سؤزو دوزه‌لیر (فارسجادا طوْقِ بندگی)، توْلوق/ توْلوم: دری توربا، توْلقاق (ت: قادین کوپه سی)، توْلماق› دوْلماق کلمه‌سی‌ده بو کؤکه باغلیدیر، باخ: توْماق}.

توْمان..tuman [باخ: توْماق] ۱-اسکی‌لرده اون مین نفرلیک اوردو. ۲-تورک‌لرده قوشون باشچی‌لاری‌نین آدلاریندان. ۳-دوْن، شالوار، بئلدن‌آشاغی گئییلن پالتار(فا:شلوار، پیژامه). {باخ: توْماق}.

توْمان..Tuman [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-موْمیْن بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

توْمان باغی..tuman bağı [آد] تومانی ساخلاماق اوچون باغ (فا:بند تنبان). trousers strint

توْمان کؤینک..tuman köynək [آد] تومان وکؤینک‌دن اوْلان آلت گئییم (فا:تنبان). trousers

توْمانچاق..tumançaq [صفت، ظرف] ۱-آیاغیندا تومانی اوْلمایان. ۲-شالوار گئیمه میش (فا:لخت). naked.

توْمانلی..tumanlı [صفت] تومان گئیمیش، تومانی اوْلان.

توْمای..tumay [آد] سَس‌سیز، ساکن، قیز آدی(تامای، توْمای‌بگیم)[۷].

توْمبات..tumbat [آد] دیب، چوْخ اوْزاق و گندیب دؤنولمه ین یئر[۲۲۴].

توْمبول..tumbul [صفت] تیمبیل، گوْمبول، کوْپیوش (فا:کوتوله). {توْمور کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

توْمبول..tumbul [اؤزل‌آد] نخجوان'دا چای آدی[۲۴۰].

توْمجار..tumcar [آد] چلتیک شیتیلی (فا:نشاء برنج).

توْمجارلیق..tumcarlıq [آد] چلتیک شیتیل‌لیگی (فا:مزرعه نشاء برنج).

توْمجین..tumcin [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

توْمَر..tumər [اؤزل‌آد] ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

توْمروس‌خانیم..tumrus xanım [اؤزل‌آد] ۱-تورک تاریخی‌نین اؤنلو سیما لاریندان. ساکا/ ایشغوز دؤولتی‌نین و اؤزللیکله آذربایجان لیلارین اوْلوسال قادین قهرمانلاریندان، توْمروس خانم میلاددان قاباق ٦جی یوْز ایلده آذربایجانین آراز بؤلگه‌سی و قوْزئی کسیمینده قورولان ایشغوْز تورکلرینین شاهی اوْلموشدو، اونون زامانی هخامنشی شاهی کوْروش، ماد حکومتی‌نی آرادان آپاراراق بوْتون اطرافداکی اؤلکه‌لری تالانلایاراق خالقلارین آزادلیغین اللریندن آلیب و ظالیمجه مالللارینا صاحب اوْلوردو، کوروش بؤیوک قیرقین‌لار دؤزنله‌یندن سونرا آذربایجانا هجوم ائتدی و توْمروس لا ساواشدا یئنیلدی و باشی کسیله‌رک اؤزقانی‌نین ایچینه آتیلدی، توْمروس خانیم بوْ حالدا بئیله دئدی: ای قان ایچن سن قاندان دوْیماق بیلمه‌یرسن ایندی اؤز قانیندان ایچ بلکه قاندان دوْیاسان ، بو حادثه‌نی تاریخچی هروْدوت مفصّل حالدا یازیبدیر[۱۲۱]. (قاینا‌ق: اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی).

توْمروق..tumruq [آد] ۱-توْمور، توْمورجوق، آچیلمامیش چیچک (فا:غنچه). ۲-کسیلمیش آغاجین قاسناق بیچیمینده گؤوده سی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: توتوقلولارین آیاق باغلاجی}.

توْمروق لانما..tumruqlanma [باخ] تومورجوق لانما (فا:غنچه دهی).

توْمروق لانماق..tumruqlanmaq [باخ] تومورجوق لانماق (فا:غنچه دادن).

توْمشوق..tumşuq [آد] پاپاغان و قارتال کیمی قوْشلارین کمرلی دیمدیگی.

توْمقان..tumqan [اؤزل‌آد] دومان، سیس(تاریخی اؤزل‌آد) جوْجی خان'ین توْرونلاریندان[۷].

توْملوق..tumluq [آد] توخوملوق، اکمک اوْچون آیریلمیش (فا:بذر).

توْمماق..tummaq [س، ت ‹جوماق›] فیکره گئتمک.

توْموْچا..tumoça [اؤزل‌آد] اوْیغورخاقانلیغیندا بیر تورکیش بگی[۵۴].

توْموْو..tumov [آد] باخ: زوْکام. {توْمور کلمه سینین}.

توْموْولو..tumovlu [صفت] توْموْو توْتموش، زوْکام‌لی " توْموْولو آدام".

توْمورجوق..tumurcuq [آد] باخ: توْمورجوق، دویمه، آغاج دؤیمه سی.

توْمورجوقلانماق..tumurcuqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] توْمورجوقلو اوْلماق.

توْمونوز کسیلسین..tumunuz kəsilsin [باخ] توْخومونوز کسیلسین.

توْمی..tumı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

توْن..tun [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] ۱-قادینین ایلک اوْشاغی و یا اری. ۲-دینج، آرام.

توْنئل..tunel [این› باخ: دان/ تون، آد] یئر آلتیندا قازیلمیش دالان، یئرآلتی گئچیدی (فا:تونل). tunnel

توُنا..tuna [صفت] وارلیقلی، زَنگین، گؤستەریشلی، احتشاملی[۷].

توُناباغاتارکان..tunabağa tarkan [تاریخی اؤزلآد] اوُیغورلار (بؤگوخان) دؤنَمی وزیرلردن[۷].

توُناخان..tunaxan [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ:توُنا+ خان[۷].

توُنای..tunay [اؤزلآد] اُولادلیق‌قیْز اوشاغی؛ ایلخانلی‌احمدخانین-خانیمی[۷].

توُنتاش..tuntaş [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ:توّن+ تاش[۷].

توُنج..tunc [آد] ۱-پاخیر جینقوْ قالای آلاشیمی، توتقون قیزیل رنگلی بیر مئتال (فا:فلز مفرغ). ۲-(مج)سارسیلماز، برک، گوّجلو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹توُچ›، دده}.

توُنج بیلَکلی..tunc biləkli [صفت] قولو بیلَگی چوخ گوّجلو.

توُنج دئوری (دؤورو)..tunc devri (dövrü) [آد] توّنج ایشلندیگی ان قدیم دؤورو.

توُنج رنگی..tunc rəngi [صفت] قیزیلی قهوه ای رنگی.

توُنج لاشماق..tunclaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تونج رنگینی آلماق.

توُنج لاماق..tunclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] توُنج حالینا گتیرمک، توّنج لایه‌سی چکمک.

توُنج–..-tunc [اؤزلآد] اینسان آدی:-ای، -بارس، -بای، -اَر، -بگ، -بوْغا، -بؤری، -داغ، -سای، -ارسلان، -آلپ.

توُنقا..Tunqa [آد] ۱-قاپلان، آسیا قاپلانی ۲-قُدرت، احتشام۲-گؤی توّرکلر دؤنَمی بگی و کوّرشادین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

توُنقا–..-tunqa [اؤزلآد] اینسان آدی: -آلپَر، -توُران، -بای، -اَر.

توُنقاتار..Tunqatar [تاریخی اؤزلآد] توُنقا+توْر؛ بابوُرخان دؤنَمی بیر بگ و کوْموتان[۷].

توُنقاتوُدون..tunqatudun [تاریخی اؤزلآد] غربی گؤی توّرکلری بگ و کوْموتان آدی[۷].

توُنقاتیگین..tunqatigin [تاریخی اؤزلآد] گؤی توّرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

توُنقاشاد..tunqaşad [تاریخی اؤزلآد] ایستَمی‌خاقان'ین نوه‌سی[۷].

توُنق‌باغاتارخان..tunq bağatarxan [اؤزلآد] باکاتارکان:بیر اوُیغورخاقانی'نین آدی[۵۴].

توُنقوت..tunqut [اؤزلآد] اولادلیق[۷].

توُنقوج..tunquç [اؤزلآد] اوُشاق، اولاد، اولادلیق[۷].

توُنقوز..tunquz [آد] اوْرال آلتای عایله‌سیندن‌سیبریده یاشایان و آوجیلیق لا گئچینن تورک توپولوغو (فا:قومی).

توُنق‌یابغو..tunq yabğu [تاریخی اؤزلآد] غربی گؤی توّرکلر خاقانلاریندان.

توُنلاماق..tunlamaq [باخ:دان] توّنله‌مک: ۱-گئجه‌له‌مک ۲-توُللاماق.

توُنماق..tunmaq [تاثیرسیزائیلم] باغلانماق، تیْخانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توُنوچ..tunuç [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ: توُنج[۷].

توُوا..tuva [آد] سیبری‌ده یاشایان بیرتوّرک خالقی (فا:نام قوم).

توُوا..tuva [اؤزلآد] شاماخی'دا داغ آدی(۶۹۰)[۲۴۰].

توُوار..tuvar [اؤزلآد] بو کلمه توُفار شکلینده ده ایشله نیر و توُبا/ توُوا طایفاسی آدیلا ایلگیلیدیر[۲۴۲-۱۵۹].

توُهاف..tuhaf [آد، عربجه] قریبه، گؤرونمه میش.

توُیاق..tuyaq [اؤزلآد] دایاق، دوُیان، اؤزبکلرین اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

توُیاقلی..Tuyaklı [اؤزل آد] اؤزبَک بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

توُیان..tuyan [اؤزلآد] دوُیان، ائشیدن؛ اینسان آدی[۷].

توُیسرکان..tuyserkan [اؤزلآد] ۱-همدانین گوّنئی طرفینده بیر شهر. ۲-توُیسرکان بؤلگه‌سینین داغلاری: ساری داغ (۲ک‌د۲۲۷۰)، قاراخانا (۱۸ک‌گ‌ب۲۰۶۱)، آرمان (۲۱ک‌گ‌ب۱۸۷۴)، خان گؤرمز (۲۴ک‌ب۲۶۱۰)، قیشلاق (۲۵ک‌گ‌ب۲۲۰۷)، ۳-توُیسرکان بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: زاغا (۱۴ک‌گ ❊۳۳۰/ غ‌تو)، حاجی‌تو (۱۴ک‌گ‌د ❊۵۹۰/ ی‌تو)، آرزوُوَج (۱۹ک‌ق‌ب ❊۷۲۰)، دره عثمان (۲۴ک‌گ ❊۴۸۰/ ی‌تو)، جرا (۲۶ک‌گ‌د ❊۱۰۰۰/ ی‌تو)، برفیان (۲۸ک‌گ‌د ❊۱۰۰)، گُلیان (۳۰ک‌گ‌د ❊۳۹۰)، نقده (۷ک‌گ‌ب ❊۲۹۰/ غ‌تو)، گشانی ۲۱ک‌ق‌ب ❊۱۲۹۰)،

توُیقوُ..tuyqu [اؤزلآد] دوُیقو، حس دوُیومو[۷].

توُیقون..tuyqun [اؤزلآد] دوْغان نوعوندان بیر آوجی قوُش، اینسان-آدی[۷].

توُیقون..tuyqun [اؤزلآد] تبریز ده کند آدی {توْی+قون:مجلس یئری}.

توُیو..tuyu [اؤزلآد] توُیی:اوُرمیه ده کند آدی {۱-دویو، احساس. ۲-توُوا/ توُوو بوْی آدینا باغلیدیر}.

توّ..tü [باغلاییجی سؤز] ۱-توپورمه (فا:تف). ۲-یازیق‌لار اوْلسون آنلامیندا بیر سؤز. {باخ:توّپورمک}.

توّبوّش..Tübüş [اؤزل آد] قازاق-کیچیبوّز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

توّبه..tübə [اؤزلآد] ۱-تَپه، سیپَر؛ تیموُرگوّرخان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

توّپ..tüp [آد] اصیل، کؤک، تمل، هرشئی و اینسانین اصلی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توپ..tüp [آد، فرانسیزجا] بیر نوع اینجه لابراتوار بوْروسو.

توپله‌مک..tüpləmək [ل، فرانسیزجا] توپ بوْروسونا دوْلدورماق.

توپو..tüpü [آد، ت‹تیپی›] قارلی‌وکؤلک‌لی بوْران {تیمک‌دن}.

توپورجک..tüpürcək [آد، سن:توْفورجک›] توپورولن آغیزسویو (فا:تف).

توپورجک‌له‌مک..tüpürcəkləmək [تاثیرلی‌ائیلم] توپورچک ووُرماق، توپورجک آتماق (فا:تف کردن).

توپورجگی قوُروماق..tüpürcəyi qurumaq [تاثیرسیزائیلم] برک قوْرخماق، قوْرخو گئچیرمک.

توپورجگین یالاماق..tüpürcəyin yalamaq [باخ] توپوردویونو یالاماق.

توپوردویونو یالاماق..tüpürdüyünü yalamaq [تاثیرسیزائیلم] سؤزونون اوّستونده دوُرماماق، سؤزوندن قاچماق.

توپورمک..tüpürmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-آغیز سوُیونو ائشیگه آتماق، توّکورمک. ۲-بیرشئی و کیمسه‌نی اسکیدمک اوچون اونا طرف آغیز سوُیو آتماق (فا:تف کردن). {سوُمرجه ‹توُقوُر›؛ ت: یئل اسه‌رک توپراغی ساووُرماق، سن ‹توّکورمک›؛ بو کلمه‌نین کؤکو توّپ و توّ سؤزجوغو اولاراق تیپی، توّپی، توّفک، توّپک کیمی کلمه‌لرده ایزینی گؤرمک اولار و فارسجادا ایشله‌نن طوُفان/ توُپان و توُفنده کیمی سؤزلرده بو کؤک‌له ایلگیلیدیر}.

توپوروک..tüpürük [آد] ائشیگه آتیلان آغیز سویو (فا:بزاق). saliva

توپوروکلنمک..tüpürüklənmək [بلسیز ائیلم] توپوروک‌له ایسلانماق (فا:تفی شدن).

توپوروکله‌مک..tüpürükləmək [تاثیرلی‌ائیلم] توپوروک آتماق (فا:تفی کردن).

توّتدورمک..tütdürmək [ائتدیرگن ائیلم] توستو و دومان چیخارماسینا سبب اوْلماق.

توّتسو..tütsü [آد] باخ: توّستو.

توّتک..tütək [آد] نفس‌له چالینان بیر چالقی آلتی (فا:سوت).

توّتک چالان..tütək çalan [آد] توّتکچی.

توّتکچی..tütəkçi [آد] توتک‌له‌چالقی‌چالان، توّتک-چالان(فا:سرناچی).

توّتمک..tütmək [تاثیرلی‌ائیلم] دوُمان چیخماق و چیخارماق " کندین دامالاریندن دومانلار توّتور" (فا:دود کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توّتَتمک›: دوُمان چیخارماق؛ بو کؤکدن آلینان بعضی کلمه‌لر:توّتون (توّتمه‌یه یارایان بیتگی)، توّتروک (سن ‹توّتروق، توّتق، توّتغو›:آلیشیق، فندک)، توّستو/ توّتسو، توّتک/ دؤدوک (توّتمک و پوفله‌مک اوّچون چالقی آلتی)؛ بو فعلین کؤکو توّ اولاراق فارسجایا دوُد شکلینده گئچیبدیر، دودمان، دوخان، دوخانیات کیمی سؤزلرده بو کؤکدندیر}.

توّتمه..tütmə [آد] دوُمان چیخما و چیخارما.

توّتوک..tütük [اؤزل‌آد] ۱-گؤزل و ائتگی‌له‌ییجی قوْخو، دوُمان، توّتمه قوْخوسو ۲-دؤدوک، ساواشلاردا چالینان دؤدوک[۷].

توّتون..tütün [آد، بیتگی] ۱-بادیمجان گیللردن، یاپراقلاریندانیکوتینی اوْلان، زهیرلی ماده‌لی بیر بیتگی (فا:توتون، دخانیات). Nicotiana tabacum ۲-بوُ بیتگی‌نین قوُرودولموش یاپراق‌لاری. ۳-توّستو. {ت: دومان، باخ: توّتمک}.

توّتون اوْتو..tütün otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:نوعی گیاه). anchonium elichrysifolium

توّتون بالیغی..tütün balığı [آد، دیرگی] قوُروتولموش بالیق.

توّتون چکمک..tütün çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] سیگارا چکمک.

توّتون رنگی..tütün rəngi [صفت] توتقون پاس رنگی.

توّتونچو..tütünçü [آد] توتون اکیب بیچن (فا:توتونکار).

توّتونچولوک..tütünçülük [آد] توتون اکیب بئجرمه (فا:توتونکاری).

توّتونلوک..tütünlük [آد] توتون اکیلن یئر، توتون تارلاسی (فا:مزرعه توتون). tobacco products

توّتەگین دیلینی (ایچَری) چکمک..tütəyin dilini (içəri) çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] سوسماق، دینمه‌مک.

توّج..tüc [آد، دده] باخ: توّنج.

توّدابانا..tüdabana [ظرف، توّ+دابانا] یئهن قاچماق حالینی گؤسته ریر " توّدابانا قاچیب گیزلندیلر".

توّر..tür [آد] جنس‌لرین آیریلدیغی بؤلوم، چئشیت، نوع (فا:تیپ، جنس). kind، type {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توّرلوغ›/ باخ: جوّر}.

توّرئل..türel [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:توّر+ ائل[۷].

توّربان..türban [آد] توُربان:باش‌اؤرتویو، حجاب (فا:حجاب). {اصلینده توُر+بند سؤزودور و دَیشه‌رک توربان شکلینه دؤنوب و بعضی یئرلرده دوبل باند دئمه‌گی یانلیشدیر و توُر سؤزو بللی بیر توّرکجه سؤز اولاراق فرانسیزجا و فارسجا باند کلمه سیله بیرلیکده ساریق آنلامی وئریر}.

توّرتگن..türətgən [اؤزل‌آد] یارادیجی، موُجد، اوّرتگن[۷].

توّرتمک..türətmək [تاثیرلی‌ائیلم] توّره‌مه‌سینه یوْل آچماق (فا:ف س).

توّرچیمک..türçimək [تاثیرلی‌ائیلم] باشلاماق، بیر ایشه باشلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تؤرداش..türdaş [آد، دیل‌بیلیمی] ۱-مُبتدا. homogeneous subject ۲-(ص) بیرتؤردن اولان، متجانس (فا:هم‌جنس). alike

تؤرداشلیک..türdaşlik [آد] بیر تؤردن اولما وضعیتی، سوی داشلیق.

تؤرک..türk [(۱)اؤزل‌آد] تؤرک سؤزونون آنلامی: بو کلمه‌تؤره‌مک› تؤره‌مک سؤزوندن آلیناراق یارادیجی، تؤره‌دیجی و اؤره‌تن مفهوموندادیر و بونلارین یانیجا بیر سیرا مجازی معنالار تاپیب، اؤرنک اؤچون تؤره‌ییش، دوغوش، گؤچ، اَرک، سوی، تؤره‌یه باغلی، ایی‌لیک، دوغرولوق و دؤزَنلی‌لیک، دودمان، یئتگین اینسان، دایانیقلی شکلینده ده معنالانیبدیر، بو کلمه نژادی مفهوم داشیمادان چوخ گئنیش معنا گؤسته ریر، بو آد آلتیندا آغ ساری و قیرمیزی دری‌لی‌لردن توتوب مختلف دین و اینانج‌لار یئرتوتوللار و بو کلمه مدنی و کؤلتورل بیرآنلام اولوب و تؤرکجه دانیشان و تورک عادت وعنعنه‌لرینی و گله‌نک وگؤره‌نک‌لرینی داشییان خالق و اولوسلارا دئییلیر؛ خالق ایچینده تؤرک سویوندان اولان ویا تؤرک دیلینده دانیشان هر اینسانا تؤرک دئییلیر. هون دؤنمی تورک سؤزونون قارشیلیغی هون/ قوُن سؤز ایدی، و اونلارا" تورک هون"یعنی گوجلو هون دئییردیلر، تورک سؤزو رسمی حالدا ملّت و دؤولت آدیندا ایلک دفعه گؤی تورک حکومتی طرفیندن ایشلندی، تورک سؤزو چوخ اسکی زامانلاردا تؤرؤک، تؤروک و توُروکی شکلینده یازیلمیشدیر و زامانلا تؤرک شکلینه‌دوشوبدور[۸]؛

تؤرک..türk [(۲)اؤزل‌آد] تؤرک سؤزونون اسکیلیگی: بو حاقدا مختلف نظرلر واردیر: بورادا بونلارین نئچه سینی وئریریک: چینلیلر'ین تورکلر'ه یوائچی (Yu-eçi)، دئدیکلری بیلینمکده دیر. اینسانلیغین ایکینجی آتاسی قبول ائدیلئن ح نوح'ون بؤیوک اوغلو یافئث'ین (Yafes) تؤرک (Türk) آدیندا بیر اوغلو اولدوغو دا قبول ائدیلیر. توُکوُئ- توُروککوُ- تؤرک- تؤرؤک- تؤروک- ائتروسک- ائتروُسجی- تروُسک-توُرسجی- تورساکا- تـرس- تـرک (Tu-kue- Turukku- Türk- Törük- Türük- Etrüsk- Etrusci-trusk- Tursci- Tursaka- trs- trk)کیمی کلمه‌لر مختلف دورلرده تورکلره دئییلن آدلارین بیر سیراسیدیر. ایسترابون (Strabon)، اوندان اؤنجه ایسه هئرودوت(Herodot) یالنیز "لیدیا (Lidiya)، آنادولو (Anadolu) و قوزئی فراکیا(Frakiya)- قارا دنیز" وادی‌سیندن " تروُسکالاری- ائتروُسک‌لار" (Truska- Etrusk) یونانیستانین ان اسکی ساکین‌لری اولان " پئلاسک‌لارلا" (Pelask) عینی کؤلتوره صاحب اولمالاریندان دانیشیر، بوندان باشقا هئرودوت، ایسترابون و بؤیوک پلینی (Plini) اورتاق فیکیرده اولاراق اونلارین اؤزلرینه "آرسئنا"(آسئنا) (Arsena- Asena) آدلاندیرماسین‌دان قونوشور، " ائتروُسک Etrüsk " آدینی اونلارا لاتین‌لار، " تروسکا Truska "نی یونان‌لار، " تورشا Turşa " آدینی ایسه اونلارا میصیرلی‌لر وئرمیش‌دیر، " آسئنا Asena " کلمه‌سی بیلدیگینیز کیمی تورک دیلینده "دیشی قورد" آنلامیندادیر! آیریجا بیلدیگیمیز کیمی ده روما ایمپاراتورلوغونو ایلک افسانه سینده یئر آلان دیشی قورد، "رومول و رئمی Romul - Remi "نی امیزدیرن و اونلارا صاحب چیخان قورد"دور، ائتروسکلرده‌کی تارچوُن (Tarchon)، ائتروسک اصیللی روُما کرالی تارقوُئینیوس (Tarquinius) آدی " تارکان" (Tarkan) آدی ایله ایلگی‌لی‌دیر. (بو سؤزجوک " یؤنه‌تیجی" آنلامیندا اولابیلیر،آنجاق آنادولوداکی لوویلرین (Luvi) تانری‌سی تارهونت (Tarhunt)، هاتتی (هیتیت Hatti) تانری‌سی تارو (Taru)، حتی ایسکاندیناو (İskandinav) تانری‌سی توُر(Thor)، کئلت (Kelt) تانری‌سی تارانیس (Taranis) آدلارینین آراسیندا ایلگی قورماق موُمکوندور، " تارکان" سؤزو تورکجه کؤکنلیدیر، آیریجا، ایرتیش اوُیماغینین ۲۰ قولون‌دان بیری‌نین آدی‌دیر، بیر دئییشده تورک سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و آیری دئییشده سؤز مورکّب سؤزدور، " تار" و " خان" سؤزلری‌نین بیرلشمه‌سین‌دن یارانمیشدر، " تار" سؤزو تارماق سؤزوندن آلیناراق دؤزنله مه و تارازلاما مفهوموندادیر بو حاقدا تار سؤزونون آنلامینا باخابیلیرسینیز، " خان" کلمه‌سی ده تورک‌لرده " باشچی، لیدئر، سوُیلو" آنلام‌لاریندادیر؛ آرتیق بیلگی اؤچون ائتروُسک، تؤرک سؤزجوقلرینه و ۱٦۷جی قاپناغا باخابیلیرسینیز. بو حاقدا آیری بیر سؤزه اشاره ائتمک یارارلیدیر: بعضا بیر سیرا مورخلر ویا دیل اوُزمانلاری بئله مطرح ائدیرلرکی گویا چین یاخینیندا بیر داغ وارایمیش‌کی تورکلرین ایلک یاشادیغی یئر اوُراسی‌ایدی و چون چینلیلر بو داغا توُجوئ ویا توُکیو دئییردیلر بو سببدن بو قوُمون آدی بو داغ آدیندان قالمادی، بئله بیر یوُروم قطعا دؤز اولابیلمز، بو سببدن‌کی چینلی تلفّظ‌دادا گؤروندوگو کیمی و چین‌دیلینده " ر" حرفینین اولمادیغی اؤچون توُکیو سؤزونده‌ده " ر" حرفی یوخدور حالبوکی تؤرک کلمه‌سینده بو حرفین اولماسی آیری بیریوُروما یول آچیر، بئله‌کی وقتی چین دیلینده بو حرف یوخدورسا و اگر بو ملّتین آدی چین دیلدن آلینیبدی نجور اولوب بو ملّت بو آدی آلیرکن اؤزوندن بیر حرفده اضافه ائدیبدیر و بو منطقله دؤز گلمیر، و یئنه‌ده دئمک اولارکی بو موضوعنون عکسی و ترسی دؤز اولابیلیر، بو کلمه بو ملّتین اؤز دیلینین دوغما سؤزودور و اؤزگه بیر قوُوم (چین لیلر) بو کلمه‌نی ائشیدرکن اؤز دیللرینه اوُیقون اولاراق بونو تلفظ

ائدیلر و اونلارین "ر" حرفینی تلفظ ائده‌بیلمه‌لری سببی ایله تؤرک سؤزونو توُکیو شکلینده دئییلر.

تؤرک—..-türk [(۳)اؤزل‌آد] تؤرک سؤزیله اولان اینسان‌آدلاری: تؤرکآغا،تؤرکاغای،تؤرکآل، تؤرکآلتان، تؤرکآلپ، تؤرکآلپای، تؤرک‌آلتای، تؤرکآن، تؤرکآنا، تؤرکآی، تؤرکآیار، تؤرکآیتاش، تؤرکآیلار، تؤرک‌ایمان، تؤرکآینور، تؤرکئش، تؤرکئل، تؤرکبؤری، تؤرکتاش، تؤرکجان، تؤرکآر، تؤرکسای، تؤرکسَل، تؤرکسوْی، تؤرکقتؤرکش، تؤرکقان، تؤرکقوُل، تؤرک‌آل، تؤرکئیل، تؤرک‌ائل، تؤرک‌ائلی.

تؤرک..Türk [(٤)اؤزل‌آد] تؤرک سؤزیله اولان یئر آدلاری: ۱-ملایرین ۵ کندیستانیندان بیری، ۵۰ کندی و ۳۲۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، اهالی‌نین بیربؤلومو تورکدور. ۲-برازجان‌دا داغ آدی.آستارا، شیروان؛ شیراز (~سَلّویه) بوُکان (~شا) بُرازجان (تؤرککی) دا کند آدی، بم-مهرج(~آباد، ۱۸ک‌ب ۱۳۰*/ ی‌تو) ده کند آدی.

تؤرکان..türkan [اؤزل‌آد] ۱-شیراز، ماکی، رفسنجان(۸ک‌ق‌ب ۹۰*/ ی‌تو)، زنجان (~ده) دا کند آدی. ۲-باخ: تَرکَن[۷].

تؤرکاناغا..türkanağa [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولاردان، محمد خان'ین ائوده‌شی[۷].

تؤرکان‌خاتؤن..türkan xatun [تاریخی اؤزل‌آد] خوارزم خانی محمّد'ین آناسی[۷]. {تَرکن}.

تؤرک‌اینسانی..türk insanı [آد] آذربایجان آیدینلاریجا:تاریخی حادثه‌لر و حتی گئچن یؤزیلده امپریالیست‌لرین تؤرَتدیگی اونلارجا قتل‌عام‌لاری نظره آلارساق (مثلا مَشروطه علیه‌اینه روس و انگلیس-لرین‌توطعه‌سی، و ایچ‌خائنلردن حمایه‌لری، روس لارین دفعه لرجه آذربایجانا حمله‌لری و قتل عاملاری، یئپریمخان'ین تؤرتدیگی قیرقینلار، جیلولوق، سیمیتقو قتل عامی و غارتی، پهلوی قوْشونون آمریکا ژئنرالللری نین مستقیم فرمانده‌لیگی ایله نئچه یول هجومو و قیرقینی، آذربایجان و تؤرک بؤلگه‌لردن بؤیوک‌کؤچلر، قره‌باغ حادثه‌لری، مالیخولیایی بؤیوک ارمنستان نقشه‌لری ویا امپریالیستی بؤیوک کؤردوستان کوُکلا دؤولتی، عراق حمله‌سی، عراق‌دا و تلافر'ده تؤرکلرین قتل‌عامی) گؤسته‌ریرکی بوُ بؤلگه‌ده هر تؤرک اینسانی‌نین ایلک وظیفه‌سی چالیشاراق اؤزونون و عایله‌سینین یاشاییشی‌نی تأمین ائتمک و حداقل گئچینه‌جه‌یه صاحب اولماقدیر و اونولا بیرلیکده ان اؤنملی ایکینجی وظیفه‌سی اؤز دیلینده یازیب یوزماغی اؤیره‌نه‌رک تاریخ، کؤلتور و بیلیم ساحه‌سینده اؤز وارلیغینی تانیماقدیر و اونو یایماقدیر، بئیله‌لیکله اینسان دؤزگون یولو و بیرلیگی سئچه‌رک گله‌جک تهلیکه‌لردن و مختلف توْطئه‌لردن قورنموش اولور، آیدیندیرکی گله‌جه‌یی، گئچمیشی اؤیرنمَکله دؤزلتمک اولار و بودا اؤز دیلینی اؤیره‌نیب تاریخینی تانیماقلا مُمکن‌دؤر.

تؤرکئش..türkeş [اؤزل‌آد] تؤرکیش(تؤرکه‌بَنزَر)، بیلگه خاقان دؤنَمی بگی[۷].

تؤرکئییش..türkeyiş [اؤزل‌آد] هئریس ده کند آدی {تؤرکیش بوْیو آدیندان}.

تؤرک‌بیباری..türk bibarı [باخ] قیرمیزی بیبار.

تؤرک‌بیلگه خاقان..türk bilgə xaqan [اؤزل‌آد] اورخون آنیْتلاریندا، بیلگه خاقان اؤزونو بئیله تانیتدیریر[۷].

تؤرک‌تاریخی..türk tarixi [اؤزل‌آد] تورک‌لرین تاریخی دؤنیا تاریخینده اؤنملی یئره صاحب اولماسینا رغما اَن آز ایشله‌نن ساحه ساییلیر، یئنه ده با ایشده ان آز ایشله ین قروپلار تورکلرین اؤزلر اولوبلار. اؤرنک اوچون بیرینجی دؤنیا ساواشی دؤنمی و مخصوصا تؤرکلرین کؤتلَوی حالدا قیرقینا معروض قالماسی یئتیرینجه حتی اتهاملارا معروض قالان تؤرکیه تاریخچیلر طرفیندن آز مقدارادا بئله آراشدیریلمامیشدیر و یالنیز آخیر دؤنملرده امپریالیستلرین اورقانیزه حالدا تورکلری آغ یالانلارلا سیخیشدیرماسینا سبب آرا سیرا ایشله-مه‌یه باشلادیلار، البته بو بالاجا اؤرنک اولاراق هم اسلامدان قاباق دؤورلرده(سومر، هیتیت، اورارتو، و مانا--) و هم اسلامدان سونْراکی دؤورلرده یالنیز آزاجیق آراشدیرمالار گؤرونمکده‌دیر و اؤزوله‌رک سؤیلنمه‌لیدیرکی تورک تاریخی‌نین بؤیوک بؤلومونو یالنیز اؤزگه تاریخچیلردن و ایچلَری تک یانلی یورومالارلا دولو کتابلاردان اؤیرنمک اولور و بو سهو و نقصان، تورک دیل و تاریخ قورومالاریندا، دؤولتلرینده و تورک تاریخچی و یازارلاردا بؤیوک اؤلچوده گؤزه چارپیر و یئری واردیر هم تاریخ و هم ادبیات بؤلومونده تاریخچی و یازارلار بوشلوقلاری دولدوراراق بوُ ایشی قوتسال سایب و قورتولوش مجادله‌سی کیمی اؤزلرینه وظیفه بیلسینلر.

تؤرکتیگین..türktigin [تاریخی اؤزل‌آد] عاباسای خلیفه‌سی‌نین، ایدیل بولغارلارینا یولْلادیْغی هئیت ده اولان بیر تؤرک بگی[۷].

تؤرکجو..türkcü [اؤزل‌آد] تؤرکجولوک آخیمینی بنیمسه‌ین.

تؤرکجولوک..türkcülük [باخ] تؤرکجه جیلیک.

تؤرکجه..türkcə [س، آد] گنل تؤرک دیلی، تؤرک دیلینده.

تؤرکجه‌چی..türkcəçi [آد] ۱-تؤرک دیلینی اؤیره‌دن. ۲-تؤرکجه جیلیک یانلی‌سی اولان.

تۆرکجه‌چیلیک..türkçəçilik [آد] تۆرک دیلینی یاراماز و مخصوصا اؤزگه دیللی قورال‌سیز سؤزلردن آریتما گؤروشو و آخیمی.

تۆرکجه‌سی..türkcəsi [تاثیرلی‌ائیلم] آچیق سؤیله‌مک گره ییرسه، آچیق جاسی.

تۆرکجه‌شعر (قۇشقو) نوعلاری..türkcə şeir (qoşqu)nuvları [آد، یازین] تورکجه‌ده، اؤزللیکله آذربایجان تورکجه سینده، شعرلر ۵۰دن چوخ نوع اولابیلرلر و شاعرلر مضمون و قورولوشجا بو نوعلاری سئچیب قۇشقو قۇشوللار، بولارین اؤنملی‌لرینی بئله سیرالاماق اولار: ۱-بایاتی، ۲-قۇشما، ۳-نۇحه، آغی، باهاریه، گؤزللـه‌مه، وصفِ‌حال، دئییشمه، باغلاما، ۱۰-قیفیل‌بند، اوستادنامه، حربه‌زوربا، نازلاما، لایلا، سایا، گرایلی، هۇلاوار، ماهنی، تجنیس، ۲۰-جیغالی-تجنیس، دۇداق دیمز، دۇداق دیمز تجنیس، دۇداق دیمز قوشما، آجیتما، تۇیوق، بنزتمه، بدیعی بنزتمه، تاپماجا، شکایت نامه ۳۰-تکریر، دوداقلی، ایکی دیل، مستزاد، قوشا یاپراق، غزل، روُباعی، استعاره، بئشلیک، دیوانی، اعتراض، ٤۰-کنایه، ترجیع بند، قطعه/تیکه، ایکی قافیه‌لی، نقطه‌لی، نُقطه‌سیز، تلمیح، ایکی بِیت، تک بِیت، ۵۰-گیزیر، کرمی، مثنوی، ترکیب بند، مسمّط ویا دوزمه، ۵۵-اۇخشاما-- (سؤزلرین هربیرینه آیریجا رجوع ائتمک اۇلار)[۷۳].[۷٤]

تۆرکجه‌لشدیرمک..türkcələşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تۆرکجه‌لشمه سینی ساغلاماق. ۲-اؤزگه دیلدن تۆرکجه‌یه چئویرمک (فا:ترجمه کردن).

تۆرکجه‌لشدیرمه..türkcələşdirmə [آد] تۆرکجه یه چئویرمه ایشی.

تۆرکجه‌لشمک..türkcələşmək [تاثیرسیزائیلم] تۆرکجه‌اؤزللیگی-قازانماق (فا:ترکی‌شدن

تۆرک‌حۆکومت‌لری..türk humətləri [آد] تورک حکومتلری نین آدی قیساجا اشاغی باشلیقلار التیندا وئریلیر: امپراتورلوقلار، دؤولتلر، بگلیکلر، آتابگلیکلر، خانلیقلار، جمهوریتلر: امپراتورلوقلار: ۱-آسیا هوُن امپراتورلوغو (م.ق٤جوـم.س٤۸جی‌قرن). ۲-آوروپا (غربی) هوُن امپراتورلوغو (م۳۷٤-٤٦۹). ۳-آغ‌هوُن‌امپراتورلوغو (م٤جوقرن سونلاری۵۵۷). ٤-بیرینجی گؤی‌تورک‌امپراتورلوغو (م۵۵۲-۵۸۲). ۵-شرقی گؤی‌تورک‌امپراتورلوغو (م۵۸۲-٦۳۰). ٦-غربی گؤی-تورک‌امپراتورلوغو (م۵۸۲-٦۳۰). ۷-ایکینجی گؤی تورک-امپراتورلوغو (م٦۸۱-۷٤٤). ۸-اوُیغورامپراتورلوغو (م۷٤٤-۸٤۰). ۹-آوروپاآواراامپراتورلوغو (م٦جی‌قرن-۸۰۵). ۱۰-خزرامپراتورلوغو (م۷جی-یۆزیل-۹٦۵). ۱۱-بؤیوک‌سلجوقلو امپراتورلوغو (م۱۰٤۰-۱۱۵۷). ۱۲-خوارزمشاهلارامپراتورلوغو (م۱۰۹۷-۱۲۳۱). ۱۳--تئیمورامپراتورلوغو (م۱۳۷۰-۱٤۰۵). ۱٤-بابور (هیندتورک)-امپراتورلوغو (م۱۵۲٦-۱۸۵۸). ۱۵-عُثمانلی‌امپراتورلوغو (م۱۲۹۹-۱۹۲۰). دؤولتلر: ۱٦-قوُزئی‌هون‌دؤولتی (م٤۸-۱۵٦). ۱۷-گؤنئی-هون‌دؤولتی (م٤۸-۲۱٦). ۱۸-بیرینجی‌چائوهون‌دؤولتی (م۳۰٤-۳۲۹). ۱۹-ایکینجی‌چائوهون‌دؤولتی (م۳۲۸-۳۵۲). ۲۰-هسیاهون-دؤولتی (م٤۰۷-٤۳۱). ۲۱-قوزئی‌لیانق‌هون‌دؤولتی (م٤٤۲-٤٦۰). ۲۲-لوُوُ-لان‌هوُن‌دؤولتی (م٤٤۲-٤٦۰) ۲۳-تابقاچ‌دؤولتی (م۳۸٦-۵۵۷) ۲٤-دوغوتابقاچ‌دؤولتی (م۵۳٤-۵۵۷) ۲۵-غربی‌تابقاچ‌دؤولتی (م۵۳٤-۵۵۷) ۲٦-دوغو تورکوستان/ تورفان/ اوُیغورلار (م۹۱۱-۱۳٦۸) ۲۷-شاتۇتۆرک‌دؤولتی (م۹۰۷-۹۲۳) ۲۸-تانق‌شاتۇتۆرک-دؤولتی (م۹۲۳-۹٤٦) ۲۹-تسینق‌شاتۇتۆرک‌دؤولتی (م۹۲۳-۹۳٦) ۳۰-قان‌چۇۇاوُیغوردؤولتی (م۹۰۵-۱۲۲٦) ۳۱-تۆرگیش‌دؤولتی (م۷۱۷-۷٦٦) ۳۲-قارلوُق‌دؤولتی (م۷٦٦-۱۲۱۵) ۳۳-قیرقیزدؤولتی (م۸٤۰-۱۲۰۷) ۳٤-ساباردؤولتی (م۵جی۷جی‌یۆزیل آراسی) ۳۵-اۇن‌اۇغور دؤولتی (م۵جی‌قرن‌سونو٦جی‌قرن-اۇرتاسی۳٦-توُکورقور-دۇققوزاۇغوردؤولتی (م۵جی‌قرن‌سونو٦جی‌قرنسۇنو) ۳۷-اوُتورقور (اۇتوز اۇغور)دؤولتی (م۵جی‌قرن‌سونو٦جی‌قرن-سۇنو) ۳۸-باسارابا-تۆرک دؤولتی (باساراباپاروُمن‌دؤولتی‌نین‌باشلانقیجی ۱۳۳۰). ۳۹-قاراخانلی دؤولتی (م۸٤۰-۱۰٤۲) ٤۰-دوغوقاراخانلی‌دؤولتی (م-۱۰٤۲-۱۲۱۱) ٤۱-غربی‌قاراخانلی‌دؤولتی (م۱۰٤۲-۱۲۱۲) ٤۲-اۇغوز یابقودؤولتی (م۱۰جوقرنباشلاری-۱۰۰۰) ٤۳-غزنه‌لی‌دؤولتی (م۱۹٦۹-۱۱۸۷) ٤٤-سوریه‌سلجوقلودؤولتی (م۱۰۹۲-۱۱۱۷) ٤۵-کرمان سلجوقلودؤولتی (م۱۰۹۲-۱۱۸۷) ٤٦-آنادولوسلجوقلو-دؤولتی (م۱۰۹۲-۱۳۰۷) ٤۷-عراق‌سلجوقلودؤولتی (م۱۱۵۷-۱۱۹٤) ٤۸-ایوبی‌لردؤولتی (م۱۱۷۱-۱۳٤۸) ٤۹-هیند/ دهلی‌تورک-سُلطان‌لیغی (م۱۲۰٦-۱٤۱۳) ۵۰-میصیرتورک‌دؤولتی (م۱۲۵۰-۱۳۸۳) ۵۱-قاراقۇیونلودؤولتی (م۱۳۸۰-۱٤٦۹) ۵۲-آغ‌قۇیونلو-دؤولتی (م۱۳۵۰-۱۵۰۲) ۵۳-تئیموردؤولتی (م۱٤۰۵-۱۵۰٦) بگلیکلر: ۵٤-اوُیغوربگلیکی (م۸جی‌قرن‌باشلاری) ۵۵-قارلوُق-بگلیکی (م۱۳جوقرن‌باشلاری) ۵٦-تۇلونلاربگلیکی (م۸٦۸-۱٤۱۷) ۵۷-آخشیدلربگلیکی (م۹۳۵-۹٦۹) ۵۸-ازمیربگلیکی، چاقابگلیگی (م۱۰۸۱-۱۰۹۷) ۵۹-دیلماج‌اۇغوللاری‌بگلیکی (م۱۰۸۵-۱۱۹۲) ٦۰-دانشمندلی‌بگلیکی (م۱۰۹۲-۱۱۷۸) ٦۱-سالتوُقلوبگلیکی (م-۱۰۹۲-۱۲۰۲) ٦۲-آهلات‌شاهلاری/ سؤکمنلیلر بگلیگی (م۱۱۰۰-۱۲۰۷) ٦۳-آرتوقلوبگلیکی (م۱۱۰۱-۱٤۰۹) ٦٤-اینالللی‌بگلیکی (م-۱۱۰۳-۱۱۸۳) ٦۵-منگۆجلوبگلیکی (م۱۱۱۸-۱۲۵۰) ٦٦-اربیل-بگلیکی، بگ‌تَگینلیلر (م۱۱٤٦-۱۲۳۲) ٦۷-چۇبان‌اۇغوللاری‌بگلیکی

(م۱۲۲۷-۱۳۰۹) ٦۸-قارامان‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۵٦-۱٤۸۳) ٦۹-اینانج‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲٦۱-۱۳٦۸) ۷۰-صاحب آتا-اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۷۵-۱۳٤۱) ۷۱-پروانه اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۷۷-۱۳۲۲) ۷۲-منته‌شه‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۸۰-۱٤۲٤) ۷۳-جاندار‌اوْغوللاری‌بگلیکی، اسفندیار‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۹۲-۱٤٦۱)، بگلیگین‌قوروجوسودمیریامان‌جاندار‌بگ‌اوْغوزلارین‌قایی-بویوندا‌ندیر، بگلیک‌م۱٤٦۱ده‌عُثمانلی‌امپراتورلوغونا‌باغلاندی. ۷٤-قاراسی‌بگ‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۹۷ -۱۳٦۰) ۷۵-کرمیان (کریم-الدین‌علی‌شیربگ)اوْغوللاری بگلیکی (م۱۲٦۰-۱٤۲۹) ۷٦-حمید-اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۲۸۰-۱۳۹۱) ۷۷-ساریخان اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۰۲-۱٤۱۰) ۷۸-آیدین‌اوْغوللاری بگلیکی (م۱۳۰۸-۱٤۲٦) ۷۹-تکه‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۰۰-۱٤۲۳) ۸۰-ارَتنا (ərətna)اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۲۷-۱۳۸۰) ۸۱-دوُلقدیر-اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۳۹-۱۵۲۱) ۸۲-رمضان اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۵۲-۱٦۰۸) ۸۳-دوْبروجا (بالکانلاردایئرآدی) تورک‌بگلیکی (م-۱۳۵٤-۱٤۱۷) ۸٤-قادی‌بُرهان‌الدّین‌احمدبگلیکی (م۱۳۸۰-۱۳۹۸) ۸۵-اشرف‌اوْغوللاری‌بگلیکی (م۱۳۰۰-۱۳۲٦) ۸٦-برچم‌اوْغوللاری-بگلیکی (م۱۲جی‌یوّزیل) ۸۷-یاروقلولار اوْغوللاری‌بگلیکی (م-۱۲جی‌یوّزیل) آتابگلیکلر: ۸۸-شام (سوریه)آتابگلیکی، توُغ-تکین‌لیلر، بؤریلر (م۱۱۱۷-۱۱۵٤) ۸۹-موصُل‌حلَب‌آتابگلیکی، - زنگی‌لیلر (م۱۱۲۷-۱۲۵۹) ۹۰-آذربایجان‌آتابگلیکی، ایلدنیزلیلر (م-۱۱٤٦-۱۲۲۵) ۹۱-فارس‌آتابگلیکی، سالغوُرلولار (م۱۱٤۷-۱۲۸٤) خانلیقلار: ۹۲-بؤیوک‌بوُلغاریاخانلیغی (م٦۳۰-٦٦۵) ۹۳-ایتیل (ووُلقا)بوُلغارخانلیغی (م٦٦۵-۱۳۹۱) ۹٤-تونابوُلغارخانلیغی (م٦۸۱-۸٦٤) ۹۵-پئچه‌نک‌خانلیغی (م۸٦۰-۱۰۹۱) ۹٦-اوُزخانلیغی (م۸٦۰-۱۰٦۸) ۹۷-کوُمان‌قیپچاق‌خانلیغی (م۹جو-۱۳جویوّزیل). ۹۸-اؤزبک‌خانلیغی (م۱٤۲۸-۱۵۹۹) ۹۹-قازان‌خانلیغی (م۱٤۳۷-۱۵۵۲) ۱۰۰-کریم‌خانلیغی (م۱٤٤۰-۱٤۷۵) ۱۰۱-قاسیم/ کاسیم‌خانلیغی (م۱٤٤۵-۱۵۵۲) ۱۰۲-خیوه/ هیوه‌خانلیغی (م۱۵۱۲-۱۹۲۰) ۱۰۳-سیبیر‌خانلیغی (م۱۵۵٦-۱٦۰۰) ۱۰٤-بوُخاراخانلیغی (م۱۵۹۹-۱۷۸۵) ۱۰۵-کاشغر‌تورفان‌خانلیغی (م۱۵جی‌یوّزیل‌تا-۱۸۷۷) ۱۰٦-هوکاند/ خُجندخانلیغی (م۱۷۱۰-۱۸۷٦)۱۰۷-توّرکمنستان‌خانلیغی (م۱۸٦۰-۱۸۸۵) تورک‌جُمهوریت‌لری، تورک‌مُختارجُمهوریت‌لری: ۱۰۹-ق.آذربایجان‌جمهوریتی (م۱۹۱۸-۱۹۲۰) ۱۱۰- (گ. آذربایجان جمهوریتی (م۱۹٤۵-۱۹٤٦) ۱۱۱-غربی‌تراکیاتورک‌جُمهوریتی (م-۱۹۱۳، ۱۹۲۳) ۱۱۲-تورکیه‌جُمهوریتی (م۱۹۲۳) ۱۱۲-حاتای (خاتای)جُمهوریتی (م۱۹۳۸-۱۹۳۹) ۱۱۳-قوُزئی‌قبرس تورک-جُمهوریتی (م۱۹۸۳) ۱۱٤-آذربایجان‌جُمهوریتی (م۱۹۹۱) ۱۱۵-ق.-آذربایجان آزادیستان‌مُختارلیغی (م۱۹۲۰)

تورک دونیاسی خریطه‌سی..türk dünyası xəritəsi [اؤزل آد] آشاغی خریطه تورکلرین یاییلدیغی بؤلگه لری گنل حالدا گؤسته ریر البته نقص لرده گؤزه دَییر مثلا آذربایجان تورکلری ایندیکی ایران آدلانان اؤلکه ده کنگر کؤرفَزینه قدر یاییلیبدیلار حالبوکی بو خریطه ده چوخ بالاجا گؤسته‌ریلیبدیر.

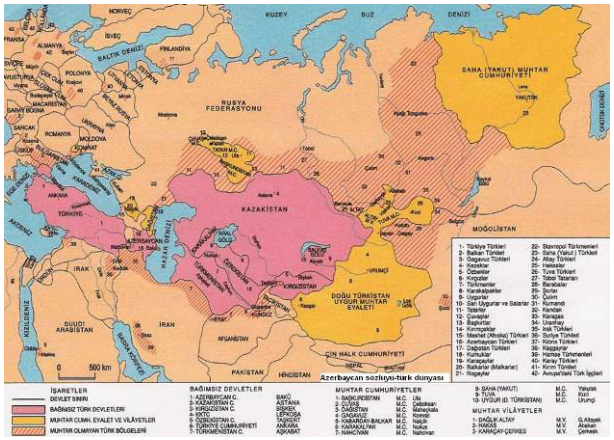

تورک‌دیرگی‌ایل ساییاری..türk dirgi il sayarı [اؤزل‌آد] تورک ایل ساییاری‌نین آدلاری ۱۲ حئیواندان تشکیل تاپیر: ۱-آت (ییلقی). ۲-قوْیون. ۳-بیچین (مئیمون). ٤-توْیوق. ۵-ایت. ٦- دوْغوز (قارا کئییک).۷-سیْچان ایلی. ۸-سیغیر (اینک). ۹- بارس (پلنگ). ۱۰-داوشان. ۱۱-بالیق. ۱۲-ایلان؛ گونش ایلینین سایی‌سینی نظره آلارساق او سایی‌نی ۱۲یه بؤلوب قالان سایی اوْ حئیوانا عاید اوْلان ایلی گؤستریر (قالان صفر اوْلسا همان ۱۲سایییلر) اؤرنک: (۱+۱۲*۱۱۳=۱۲÷۱۳۵۷) ۱۳۵۷جی‌ایل آت ایلی‌دیر، البته میلادی ایللر اوچون قالان عددن ۱۰ چیخارساق یوخاری قورالی ایشلتمک اولار.

تورک‌دیلی..türk dili [اؤزل‌آد] تورک‌دیلی، اوُرال آلتای دیللرینین ۵ بؤیوک قوْلوندان بیری سایییلر، باخ:اوُرال آلتای؛ تورک دیلی ۸۰۰۰ ه یاخین کؤک سؤزجوک، ۳۵۰۰ ه قدر فعل و ٤٦ یا قدر زامانا صاحبدیر و بو باخیمدان دونیانین ان زنگین دیللرین‌دن سایییلر (مُقایسه اوچون فارسجادا ٤۰۰۰ کؤک کلمه و ۵۰-۷۰ فعل و۸-۱۲ زامان واردیر)، دؤنیادا تورکجه دانیشانلارین سایی‌سی چینجه، هیندجه، اینگلیزجه و اسپانیولجادان سوْنرا کی‌سیرادادیر.

تورک‌دیلی‌نین‌ان‌اسکی‌یازیسی..türk dilinin ən əski yazısı [اؤزل‌آد] آلماآتا شهرینین ۵۰کیلومتر یاخینیدا ایسیق‌گؤل‌ده قازینتی سیراسیندا تاپیلان ائسیک آدیندا بیر کورقان‌دا چوخلو قیزیل و دَیرلی اشیا یانیندا بیریازیلی تاباق قاب تاپیلمیشدیر، بو یاری پاسلانمیش تاباق، تورک دیلی جهتیندن ان اهمیتلی تاپینتی‌لاردان

بیری سایبلیر، بو تاباغین اوّستونده ایکی سطیرلیک تورکجه یازی بئله یازیلیر "تیگین ۲۳ونده اؤلدو ایسیق خالقی‌نین باشی ساغ اولسون"، آرکئولوژیک(قازینتی) کربوْن تئستلری نشان وئریرکی بو اشیا ۲۵۰۰ ایل بوندان اؤنجه‌یه عایددیر، بو تاپینتی یا دایاناراق، تورک دیلی و یازیلی تورک دیلی و اوْنون اسکی‌لیگی ان آزی ۲۵۰۰ ایل ایندیکی زاماندان قاباغا گئدیر[۱۰۵].

تؤرک‌دیلی‌نین‌تاریخی‌دؤنم‌لری.. türk dilinin tarixi dönmləri [اؤزل‌آد] آراشدیرماجیلار وییلگین‌لر تورک دیلی تاریخینی گئچمیشدن ایندیه قدر مُختلف دؤره‌لره بؤلوللر: ۱-آلتای دؤرو. ۲-ان اسکی تورکجه دؤنَمی (پروْتوْتؤرک، سومئر ایلام و شامانلار دؤرو). ۳-ایلک تورکجه دؤنمی (هون، بلغار، پئچه نک، خزرتورکجه سی، میلادان اؤنجه‌دن گؤی تورکجه‌یه قدر). ٤-اسکی تورکجه، م٦-۱۰جو یؤزیللر (گؤی تورک، اویغور، قیرقیز تورکلری). ۵-اوْرتا تورکجه دؤنمی (۱٦-۱۰ جی یؤز ایل‌لرده سلجوقلو و عثمانلی دؤنمی) ۷-یئنی تؤرکجه (بو دؤنمه عاید ۲۲ تا ۲۸ مُختلف تورکجه دیللرینه اشاره ائتمک اولار، بو دیللر عمومیتله اوچ بؤیوک غربی شرقی و قوزئی قوروپلارینا باغلانیللار[۳۱].

تؤرک‌دیلی‌نین‌دئییش‌لری(لهجه‌لری).. türk dilinin deyişləri (ləhcələri) [اؤزل‌آد] تؤرکجه دئییشلرینی اوُزمانلار مثلا رَشیدرحمتی-آرات، جراردکلوزن، باسکاکوف و فرهاد زئینالوف مختلف شکیل‌لرده بؤلومله‌یرلر، ان یایقین و دؤزگونو زئینالوفون بؤلومله‌مه سیدیر: ۱-اوْغوز قروپو (آنادولو وبالکان "تؤرکجه‌سی=~"، آذربایجان~، قاقاووُز~، تؤرکمن~)، ۲-قیپچاق قروپو (قاراقالپاق~، قیرقیز~، قازاق~)، ۳-بوُلغار-قیپچاق-اوْغوز قروپو (قازان~، باشقیرد~، قاراچای-بالکار~، قوموق~، کاراییم~)، ٤-قارلوق اوُیغور قروپو (اؤزبک~، سار اوُیغور~، یئنی اوُیغور~، سالار~)، ۵-اوُیغور-اوْغوز قروپو (توبُا/ توُوا~، توفا یا کاراکاس/ قاراقاش~، هاکاس~، شوْر~، بارابین~، چولیم یاکوئریک~)، ٦-چوُواش، ۷-یاقوُت/ یاکوُت~[۳۱]؛ ایندیکی زاماندا تورک دیلی‌نی بعضا اَوّچ بؤیوک قُروبا بؤلورلر: شرق(دوْغو) تورکجه‌سی چاغاتای تورکجه‌سینه دایاناراق مئیدانا چیخمیش، غربی تورکجه‌سی اوْغوز تورکجه‌سینه باغلاناراق اوْرتایا گلمیش و قوزئی تورکجه سیده قیپچاق تورکجه‌سینه دایاناراق دوزَلمیشدیر، بو قروُپلارین هر بیرینده نئچه آلْت دئییش سایماق اولار.

تؤرکشاد..türkşad [تاریخی اؤزل‌آد] ایستَمی خاقان'ین اوْغوللاریندان[۷].

تؤرک طایفالاری ایچینده بؤلومله مه لر .. twrk ayfalari içinde bölümləmələr [اؤزل آد] تورک طایفالاری ایچینده، بؤلومله مه لر بئیله دیر: ایلکجه، باغلی اوْلونان بوُدون (ملّت)، سونرا بو ملّت ایچینده‌کی بوْی (طایفا)، اوّچونجو آد بوْی ایچینده‌کی اوْغوش (تیره)، دؤردونجو آد اوْغوش ایچینده‌کی اوْبا (تیره آلتی ویا زیرتیره) گؤسته‌ریر.

تؤرکَک..türkək [آد] بوُخجا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تؤرکلرین‌اسلام دان اؤنجه‌کی داستانلاری.. türklərin islamdan öncəki dastanları [اؤزل‌آد] بولارین ان اؤنملی داستانلاری، یارادیلیش داستانی، افراسیاب، شوُ، هوُن، گوک تؤرک، اوْغوز و اویغورلارین داستانی دیر، بو داستانلار تورکلرین اسلام دان اؤنجه اینانج و دویقولارینی گؤسترییر و اوْلارین تک تانری یا اینانمالارینی بیلدیریر.

تؤرکلرین‌اسلامدان سوْنراکی اسکی داستانلاری.. türklərin islamdan sonrakı əski dastanları [اؤزل‌آد] ساتوق بوغراخان، ماناس، چنگیزنامه، ددەقوُرقود داستانلاریدیر، بو داستان‌لار اسکی عادت و عنعنه‌لره دایاناراق اسلامی شکل توتموشدور، و ایلک اوّچ داستانی اوْرتاآسیادا و ددەقوْرقود داستانی آذربایجان‌دا یارانمیشدیر، باخ: آذربایجانین یئنی داستانلاری.

تؤرکلشدیرمک..türkləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] تؤرک دیلینی و تؤرکلوگو بنیمستدیرمک (فا:فس ترک شدن).

تؤرکلشمک..türkləşmək [تاثیرسیزائیلم] تؤرک اوْلماق، تؤرک دیلینی بنیمسه‌مک (فا:تُرک شدن).

تؤرکلشمه..türkləşmə [آد] تؤرکلشمک ایشی.

تؤرکلوک..türklük [آد] ۱-تؤرک اوْلما وضعیتی. ۲-تؤرک‌لرین مئیدانا گتیردیگی توْپلولوق.

تؤرک‌مئشه سی..türk meşəsi [آد، بیتگی] بیر آغاج نوْعو (فا:نوعی درخت جنگلی). quercus cerris

تؤرکمان طایفاسی..türkman tayfası [اؤزل‌آد] ۱-بوُ طایفا صفوی‌لر دؤنمی اوْرتایا چیخیر، اوْ زامان آغْقوْیونلولارا و اؤزلیکله موصوللو و پؤرنک طایفالارینا تورکمان دئییلیردی. ۲-تورکمن آدیندا بیر آیری طایفا قارلوق و اوْغوزلاردان باغیمسیز اوْلاراق هـ ۹۸۵جی ایللرده بالاساغون و اسفیجاب آرالارینداً یاشاییردیلار، اوْنلار اصلی تؤرکمن آدینی داشییردیلار[۸۵].

تؤرکمان..türkman [اؤزل‌آد] اوُرمیه (~ تپه‌سی، ~حاصاری، کندیستان)، میانا، بوُکان، شاهی(~خیل)ده‌کندآدی، فومن(~چال) ده داغ آدی.

تؤرکمان چای..türkman çay [اؤزل‌آد] بو شهر میانانین گؤنباتان طرفینده قرار تاپیب و معروفیتی ۱۸۲۸ میلادی ایلینده قاجار روس

آنلاشماسینا باغلیدیر، بوُ شهر دنیز سوُلاری سویه سیندن ۱۶۰۰ متر یوْکسکلیکده اوْلاراق، ۱۳۲۰ده نفوسو۲۷۵۰* نفر و ش۱۳۷۰ده جمعیتی ۵۰۰۰ نفرایدی.

تۆرکمن..türkmən [اؤزل‌آد] بندرتۆرکمن: ۱-گُلستان اُستانیندا یئر آلاراق، ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ۱۲٤۰۰۰، ٤٦۰۰۰ نفرایدی، بوُ شهر تۆرکمن شهری ساییلیر، ۲-تۆرکمن **türkmən** (اؤزل‌آد)۱-تۆرکمن چوْخ‌واخت تۆرک کلمه سی یئرینه ایشله‌نیر و معناجا تۆرک ائلی و تۆرکمن ائلی دئمکدیر، عرب یازاری ابن-کثیر'ین نظریجه تۆرکمن تۆرک مانند ویا تۆرک ایمان سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر ولی گرچک بوُدورکی بوُ سؤز تورک سؤزلرینین بنزر کلمه لرینه تای تۆرک سؤزو و مان=من اک ایله دۆزه‌لیب (اؤرنک اؤچون: قوْجامان، آزمان، دییرمان، اوُزمان)[۸٤]. و معناجا اصیل تۆرک ویا گوجلو تورک اوْلمالیدیر، باخ: اوْغوزلار، تورکمنلر (فا:ـ). **turkoman** ۳-تورکمن‌بؤلگه‌سینین‌چایلاری: قارا-سوُ(کردکوی-بندرترکمن-گرگانرود-**q۲s۰,۱b۷۳**)، کَلات(ـقارا-قوُم، **s۲b۲۳**) ٤-تۆرکمن‌گُمیشان بؤلگه سینده تۆرکمن کندلری : بوُ یئر بندر تۆرکمن‌ین قوَزئی طرفینده اوْلارق اصلینده گۆموش تپه آدینداییر، تۆرکمن لرین بوُ کلمه‌یه **qomiş** دئمه لری اؤچون فارسجادا گُمیشان شکلینده یازیرلار (گ حرفلری چوْخراق ق شکلینده سؤیله نیر): آرخ/ آرریْخ/ کیچیک-بؤیوک- **arrıx**؛ آزار قلیج مهراب (۲٦کد *۱۰۰)، آشوراده؛ آق‌سین تپه؛ آلتین توْخماق (۱۸کق‌ب *٤۰۰)، آناحاجی؛ اسلام‌تپه؛ اوُرقوت حاجی/ اورکُت؛ اوْمچه لی/ بناور (۱٦کگد *۲۵۰)؛ ائیوان‌آباد؛ بایلار/ بگلر **baylar** (سارجه و کورایگدر آراسیندا *۳۰)؛ بصیرآباد؛ بندرتۆرکمن؛ پنج پیکر (۱٤کق‌د *۱٦۰۰)، پیخی حاجی؛ توُماچلار؛ قامیشلی/ گامیشلی(قمیش‌لی)؛ قامیشلی نظر؛ چاپاقلی؛ چاروای جعفربای (*۲۰۰۰)، چاریقلی؛ خوْجانَفَس (۹کگ *۳۵۰۰)؛ خوْجالار (۱٦کگد *٥٦۰)؛ دَنه**dənə** (قوْ:دهنه)؛ سیجوال **sicoal**؛ شاه تپه (۳۲کگد *۲۱۰۰)، صفارایشان؛ صفرحاجی؛ صیدآباد؛ غفّارحاجی؛ قارقی (۱۲کد *۲۰۰۰)؛ قالا (۱۸کد *۱۰۰۰)، قالاجیق/ کیچیک-بؤیوک- (۱۲کق‌د *۱۰۰۰)؛ قالاجاجی‌گلدی‌خان؛ قالاگُمیش-دفه/ قالاگۆموش‌تپه؛ قرمسه، قَرَنجیک خوْجاخان (۲۲کگد *۱۲۰۰)، قَرَنجیک گؤکچه‌لی **qərəncik qukçəli**؛ قاراتپه؛ قاراجالار؛ قاراسوُ؛ قاراقاشلی؛ قاراگیله؛ کئریم‌ایشان (۷۲کق‌د *۳۲۰)؛ کَلَه پَسْت؛ کَملَر؛ کوْسالار؛ کوْتوُک/ کُتوک **kotuk** (۱٤کگد *۱۰۰۰)؛ گُمیش‌دفه/ گۆموش‌تپه؛ مُرادبئردی/ مُراد وئردی؛ نارداللی؛ نیازآباد؛ نِیزار (۱۷کگد *۱۲۰۰)، هاشمَنلی **haşmənli**؛ یوْمُوت؛

تۆرکمنجه..türkmənce [صفت، ظرف] تورکمن دیلینده (فا:بزبان ترکمنی).

تۆرکمنلر..türkmənlər [اؤزل‌آد] گنل اوْلاراق م ۱۳جو یۆزیلدن بری بۆتون اوْغوز بوْیلارینا و غربی تۆرکلرینه، تۆرکمن دئییلیردی، اوْلدوغوموز چاغدا خالق دیلینده بو کلمه عموما تۆرکمنستان و ایران تۆرکمن‌لری اؤچون ایشله‌نیر و غرب‌ده اولان و حتی خُراسان و خزر دنیزینین گؤنئی گؤندوغان طرفینده اوْلان تۆرک‌لر اؤچون فقط تۆرک کلمه‌سی ایشله‌نیر، تۆرکمنلرین سوْی کؤکونه گلدیکجه: روایت‌وداستانلارا گؤره سالورلارین آتاباباسی اوُغورچیک‌آلپ/ اؤگۆرچیک‌آلپ **ögürçik alp** آدیندا بیر شخص ایدی، و غازی عنوانی وارایدی، اوندان تؤره‌نن شخص سالورقازان-بگ‌دیر، و تۆرکمن طایفالاری اوْنون نسل‌لریندندیلر: ارساری بای طایفاسی، سالور دان اوْلان قوُل حاجی بگین اوْغلو ارساری بگه منسوبدولار، تره‌کَمه سالور بوْیو اوُغورچیک'ین اوُسار **usar** اوْغلونا باغلانیر، جابی قبیله‌سی آیری اوْغلو دینگلی‌یه **dingli** باغلانیر، و دینگلی‌نین قارداشی یایچی داندا یایچی قوْومو وُجودا گلیر، اوُغورچیک'ین قارداشلاری قایاجیق و دوُدوق، ساقار **saqar**، و آزلار **azlar**، طایفالارینین بؤیوکلریدی، اوُلام اوُرگنجلی بوْیو اؤگوجیک'ین نوه‌سی سوُوارجیق آدیندا بیرینه باغلیدیرلار. ائیمیر **eymir** ویا یئمیرائلی **yemir eli** طایفاسی‌دا تیمور توُغلوخان سالور-لاردان بیرینه باغلانیر. تۆرکمن‌لرده تکه و ساریق‌طایفالاری دیْش سالور ساییلیر و توْی توُتماز آدلی بیر شخصه منسوب اولوللار، یوْموت و قالتاق بوْی‌لاریدا اوُغورچیک'ین نوه‌سی قوُلمی‌دن **qulmi** تؤره‌نیبدیر، تورکمن بوْیلاریندا ایچ سالور بؤلوگو، اسن ائلی/ حسن ائلی، چاووُلدور، ایگدیر، سوْیناچی طایفالاریندان تشکیل تاپیر، تۆرکمن شجره‌نامه‌سینی ایلکجه ابوالغازی، م۱۸۱۹دا سروان موُرایئف، م۱۸٦۳ده وامبری، م۱۸۸۷ده ژنرال پئتروْسئویچ حاضرلاییبدیر: بولیستلر مفصّل حالدا فاروق سومئرین کتابیندا گلیبدیر، وامبری‌یه گؤره اصلی طایفالار بئیله دیر: ۱-چاودوُر (چاووُندور)، ۲-ارساری، ۳-آلی ائلی (علی ائلی)، ٤-قارا، ٥-سالوُر، ٦-ساریق، ۷-تکه، ۸-گؤکلان، گؤیلان، ۹-یوُموت.

تۆرکمنی..türkməni [اؤزل‌آد] شهداد کرمان دا کند آدی.

تۆرکمه(ترکَمه)..türkəmə(tərəkəmə) [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

تۆرک‌میدان..türk meydan [اؤزل‌آد] گرگان دا داغ آدی.

تۆرکَنبوُر..türkənbur [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی {تورکان+ بؤرو}.

تۆرکو..türkü [آد] ۱-تۆرکجه خالق ماهنی‌سی (فا:ترانه ترکی). ۲-عُثمانلی‌لار دؤنَمینده، قیْرسال آلانلاردا یاشایان و تۆرکجه‌دن باشقا بیر دیل قونُوشمایان توْپلوُلوقلار اوْچون دئییلن بیر سؤزجوْک[۷]. {تورک+عربجه ی اکی}.

تۆرکو..türkü [اؤزل‌آد] شهر کرد-اردل ده کند آدی.

تۆرکوجو..türkücü [آد، صفت] ۱-تۆرکو اوْخویان ودیین (فا:ترکی خوان). ۲-تۆرکجو (فا:ترک گرا).

تۆرکوجولوک..türkücülük [آد] ۱-تۆرکو اوخوما ودئمه (فا:ترکی خوانی). ۲-تۆرکجولوک (فا:ترک گرایی).

تۆرکوستان..türküstan [اؤزل‌آد] معمولاًاوْرتاآسیا بؤلگه‌سینه‌دئییلن-تاریخی آد.

تۆرکولشدیرمک..türküləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] تورکو کیمی سؤیله‌مک، تورکو حالینا سالماق، بیراوخوماغاتورکواؤزللیگی وئرمک.

تۆرکولشمک..türküləşmək [تاثیرسیزائیلم] تۆرکو وضعیتینه گلمک.

تۆرکوْلوژی..türkoloji [آد] تۆرکلرین دیل، تاریخ، یازین قونولارینی آراشدیران‌بیلیم‌دالی، تۆرکلوْک بیلیگی‌سی (فا:ترکولوژی).

تۆرکوله‌مک..türküləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تۆرکو سؤیله‌مک (فا:سرود ترکی خواندن).

تۆرکوله‌مه..türküləmə [آد] تۆرکو سؤیله‌مه (فا:خواندن سرود ترکی).

تۆرکون سؤزو..türkün sözü [آراسؤز] "نئجه دئییرلر" معناسیندا "بوُ ایل قیزیم، تۆرکون سؤزو، نمیش‌لیک اوْلمادی".

تۆرکه..türkə [اؤزل‌آد] کرمانشاه، پاوه(~پان)؛ ساییق‌قالا، اوُجان (~دره/ داری)، اردبیل(~ده) ده کند آدی. قزوین(~چال)ده داغ آدی.

تۆرکه‌چاره..türkəçarə [آد] معمولا خالق آراسیندا اولان معالجه یؤنتملرینه دئییلیر، آرا حکیم‌لیگی.

تۆرکه‌سایاق..türkəsayaq [ا، ص] اوْره‌گی صاف، ساده آدام.

تۆرکه‌سایالیق..türkəsayalıq [آد، مج] تۆرکه‌سایاق‌لیق :اوره‌گی ساده‌لیک.

تۆرکیئرآدلاری‌نین‌دییشیلمه‌سی..türk yeradlarının dəyişilməsi [اؤزل‌آد] بو موضوع تورکلره قارشی اوْرقانیزه و کؤتو حرکتلرین بیری اولاراق اسکی دن بری پهلویچیلر طرفیندن دوزَنله‌مکده‌دیر: ۱۳۱۶دا چوخلو تورک آدلاری آذربایجان وکوْردوستان‌دا یاراشیق‌سیز و قوندارما آدلارا چئوریلیبدیر، مثلا: ساووُجبولاغ (مهاباد)، چاغیرلی (جاغر)، باشماق (باشیه)، باش بولاق (سرچشمه)، قارا کوْل (سیاه گل)، آق تپه (سفید تپه)، قارابوغدا (سیاه گندم)، آیاغ چی (پادار)، قوتلو (کبودان)، گلین (گلشن)، قامیشلی (نیستان)، قاراداغ (ارسباران)، خیاو (مشکین شهر)، اوُجان (بستان آباد)، باغیش (بخشایش)، توفارقان (آذرشهر)، آجی چای (تلخه رود)، جیغاتای (زرینه رود)، تاتائو (سیمینه رود)، میدان چای (مهرانرود)، قیزیل اؤزون (سفید رود)، سراسکند (هشترود)؛ پهلویچیلر قاباقجادا اورُمیه، سالماس، بندرانزلی، آغ قالا، گؤی مچید، آدلارینی دَییشمیشدیلر.

تۆرکوتلر..türkütlər [اؤزل‌آد] تۆرکیوتلار: تۆرکوت‌لر و تئلئل‌لر ایکی‌تورک طایفاسی اولاراق هون طایفالاری بیرلیگینده ایدیلر، تۆرکوت‌لر آلتای داغلاری اتک‌لرینده یاشامیش و دمیرچی‌لیک‌له و حئیوان دارلیقلا مشغول اوْلموشلار، تئلئل‌لر ایسه مالدارچی‌ایدیلار و چین اراضی‌سیندن اوُزاق بؤلگه‌لرده یاشاییردیلار[۹۷].

تۆرکیشلر..türkişlər [اؤزل‌آد] تۆرگیشلر:اوُیغورلارین بیر قوْلو اوْلان تۆرک بوْیو، تورگیش‌لر اوْن اوْخلارین توْلو قولونون بیر بؤلومونو تشکیل ائدیللر و ایلی چایی‌نین اطرافیندا یاشاییردیلار، م۷جی یؤزیلده گؤک تورکلردن آیریلدیلار و "اوُچه‌له" اوْنلارا خاقان اوْلدو، سوْنرا سوْکو، سوُلو خان و چوْر (باغاطرخان) خاقان اوْلدو و گؤک تورکلره تابع اولدولار، تورگیشلر ساری وقارا تورگیشلره بؤلونوردولر، م۷٦٦دا قارلوقلار اوْلاری یئندیلر (فا:تورکیش ها).

تۆرکیوت‌لار..türkiyotlar [اؤزل‌آد] باخ: تۆرکوتلر.

تۆرکیه..türkiyə [اؤزل‌آد] تورکلرین یاشادیغی و آغدنیز و قارادنیز قیی‌لارندا یئر آلان اؤلکه نین آدی،

تۆرل..türəl [صفت] تۆره یه باغلی، تؤره‌سَل، حُقوقا اوُیقون.

تۆرلر..türlər [آد] نوع‌لار (فا:انواع). kinds

تۆرلو..türlü [صفت] مختلف، چئشیت‌لی، نوْع‌لاری چوْخ اوْلان "بیرتۆرلو، مین‌تۆرلو، هرتۆرلو" (فا:مختلف). Different {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆرلو تورلو..türlü türlü [ظرف] چئشیت چئشیت، مختلف اوْلاراق.

تۆرمَک..türmək [تاثیرلی‌ائیلم] لۆله‌له‌مک، بوُرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆرمَکچی..türməkçi [اؤزل‌آد] تکاب دا کند آدی.

تۆرَو..türəv [آد] ۱-بیر شئیدن چیخمیش اوْلان شئی، بیر ماده اؤزه رینده بیر سیرا ایشلر گؤرولندن سوْنرا اوْرتایا چیخان آیری ماده. ۲-(مت) حدّ (فا:لیمیت).

تۆرو..türü [آد] تۆری:دادی ککره اۆلان، خوُیو سرت‌اۆلان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆروتمَک..türütmək [تاثیرلی‌ائیلم] یاراتماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆروز اوْتو..türüz otu [آد، بیتگی] خانیم الی گیللردن ساری قیرمیزی چیچکلی، گؤزل قوخولو، دیرمانیجی بزک بیتگی‌سی (فا:نوعی گیاه). leonicera japonica

تۆروک..türük [اؤزل‌آد] آسوری و اوُرارتوداشیازی‌لارینا گؤره آذربایجاندا قوتی و لولوبئی‌لرله عئینی واختدا توُروک turuk آدلی بیر طایفا بیرلیگی اوْرتایا چیخیر، بوطایفا اوُرمو گؤلونون جنوب و جنوب شرقینده ایندیکی زنجانا قدر بؤلگه ده یاشاییردیلار، اوُرارتو یازی‌لاریندا بوُ قوْوم توُروخ turux، و آسوری کتیبه‌لرینده توروک turuk شکلینده آدی گئدیر و بعضادهً بوُ بؤلگه‌ده یاشایانلارا توُروککی شکلینده آد وئریلیر، م‌ق۲جی‌مین‌ایللیگه‌عایداولان بو قایناقلار آذربایجان اؤلکه‌سینه وئریلن ایلک عمومی آدلاردان سایبلیر[۸].

تۆروم..türüm [آد] وارلیق‌لارین اوْلوشومو وتۆرَنمه سی.

تۆرونگ..türüng [اؤزل‌آد] آکتیو، فعال، چالیْشقان[۷].

تۆره..türə [آد] اخلاق و حقوقا اوُیقونلوق، عدالت. Justice ۲- تیگین، پرَنس، شهزاده. ۳-اینسان آدی: تۆره‌بای، تۆره‌بیگه، تۆره‌قان، تۆره‌تای، تۆره‌گۆن، تۆره‌مَنگۆ، تۆره‌اؤزبگ، تۆره تایچو، تۆره-تیموُر(ایلخانلی و کؤله‌من آدلاریندان)[۷].

تۆره‌دیجی..türədici [صفت] تۆره دن.

تۆره‌لر..TÜrələr [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تۆره‌لی..türəli [اؤزل‌آد] ۱-تۆره‌صاحبی، تؤره‌یه‌باغلی ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) تۆرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

تۆره‌مک..türəmək [س، ت‹تۆروتمک›] ۱-یارانماق، اوْرتایا چیخماق، اۆلوشماق. ۲-(آ، دیل‌ب) بیر کؤکدن یئنی بیر سؤزجوک چیخارماق.

تۆره‌مَن..türəmən [اؤزل‌آد] تؤره‌یه باغلی، تؤره‌یه گؤره یاشایان[۷].

تۆره‌مه..türəmə [آد] تۆره‌مک ایشی، اشتقاق (فا:اشتقاق).

تۆره‌میش..türəmiş [صفت] اولوشموش، اوْرتایاچیخمیش(فا:اشتقاق-شده).

تۆره‌نَر..türənər [اؤزل‌آد] تؤره‌یه باغلی، تؤره صاحبی[۷].

تۆره‌نیش..türəniş [آد] تۆرنمک ایشی ویا بیچیمی (فا:اشتقاق).

تۆره‌یش..türəyiş [آد] تۆره‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:اشتقاق).

تۆریان..türyan [ظرف] تۆند، چوْخ" یئرگی تۆریاندیر {تۆره‌ین}.[۵]

تۆز..tüz [اؤزل‌آد] دۆزَن، اَساس، قوُرال، اوُیوم، اوُیوملوُلوق.باخ: دۆز[۷]،

تۆزل..tüzəl [صفت] توزه‌ایله‌ایلگیلی، حقوق‌لا ایلگی‌لی(فا:حقوقی).

تۆزوک..tüzük [آد] ۱-نظامنامه، استاتوُ؛ ۲-اوْردو، قوشون[۱۴۹].

تۆزه..tüzə [آد] حقوق (فا:حقوق). {دۆز سؤزیله ایلگیلیدیر}.

تۆستو..tüstü [آد] تۆتسو، بیرماده‌نی یاندیراراق اوندان چیخان دومان، یانان بیر شئیدن هاوایا قالخان دوُمان (فا:دوده). smoke {توتمک+سی› توتسو› توستو}.

تۆستوباجاسی(بوروسو)..tüstü bacası(burusu) [آد] تۆستولوک (فا: دودکش chimney

تۆستوسوز..tüstüsüz [صفت] توستوسو اوْلمایان، توستو وئرمه ین.

تۆستولتمک..tüstülətmək [تاثیرلی‌ائیلم] توستولنمه‌سینه سبب اوْلماق.

تۆستولندیرمک..tüstüləndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] توستولتمک.

تۆستولنمک..tüstülənmək [تاثیرسیزائیلم] توسسو چیخماق (فا:دود کردن).

تۆستولنمیش..tüstülənmiş [باخ] توستولو.

تۆستولو..tüstülü [صفت] تۆستو وئرن(فا:دودی) smoky

تۆستولوک..tüstülük [آد] توستو باجاسی ویا تۆستو بوروسو.

تۆستوله‌مک..tüstüləmək [تاثیرسیزائیلم] توستو وئرمک (فا:دود کردن).

تۆسسولنمک..tüssülənmək [باخ] تۆستولنمک.

تۆسسولو..tüssülü [باخ] تۆستولو.

تۆشتَمیز..tüştəmiz [تاریخی اؤزل‌آد] تۆش+تَمیز/ تۆش+دوْموز؛ بیر اوُیغور بگی[۷].

تۆشروم..tüşrüm [آد] اَییرلمیش ایپ یوُماغی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆشمک..tüşmək [س، ت] دۆش گؤرمک، احتلام اوْلماق.

تۆفک..tüfək [باخ] تۆفنگ.

تۆفک چیلیک..tüfəkçilik [آد] تۆفنک دۆزلتمه.

تۆفکچی..tüfəkçi [آد] تۆفک دۆزَلدن (فا:تفنگ چی). rifleman

تۆفکلی..tüfəkli [صفت] تۆفنگ‌له سلاح لانمیش (فا:تفنگ دار).

تۆفکلیک..tüfəklik [آد] تۆفک قابی.

تۆفنگ..tüfəng [آد] چیینده داشینان اوُزون بوْرولو اوْدلو بیر سلاح (فا:تفنگ) rifle {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تۆوَک›: سؤیود آغاجی‌نین قابیغی بوْرو کیمی چیخاردیقدان سونرا ایچینه یوُوارلاق نسنه‌لری تؤکوب و اونونلا سئرچه‌لری ووراللار و بونا تۆوَک دئییلیر؛ بوکلمه تۆپورمک سؤزوندن آلیناراق بیر شئیی پۆسکورمک مفهوموندادیر، تۆپورمک›تۆپک› تۆفک}.

توّفنگ آلتی..tüfəng altı [آد] توفنگ‌قوُنداغی(فا:ته‌تفنگ). buttum gun

توّفنگ اؤنه..tüfəng önə [آد] توفنگ‌له دوّزنله نن بیر نوع نظامی حرکت (فا:پیش فنک). present arms

توّفنگچی..tüfəngçi [اؤزل‌آد] توّفَکچی: ساوه زنجان دا داغ آدی.

توّفه توّف..tüfə tüf [آد] بوْران، کوّلک" بو توّفه توفده چؤله چیخماق چتیندیر". {توّپورمک+ه› توّپه توّپ}.

توّک..tük [آد، ت‹توّ، سن] اینسان وحئیوان دری‌سی اوّزه رینده اوْلان اینجه قیل، قیل کیمی اوْلان هرشئی، بیتگی توّکو، توّی (فا:مو). hair

توّکان..tükan [باخ] توُکان.

توّک‌اوّرپَردیجی..tük ürpərdici [صفت] دهشتلی، سارسیدیجی، قورنونج.

توّک‌باش..tükbaş [صفت] باشینا اؤرتوک اؤرتمه میش، باش آچیق.

توّکتمک..tükətmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-قوُرتارماق، بیتیرمک، مصرف-ائله‌مک (فا:مصرف کردن). ۲-گوجسوّزلشدیرمک، بئزدیرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توّکه‌تیم..tükətim [آد] قورتارما، بیتیرمه، سونا چاتدیرما (فا:مصرف).

توّکجوک..tükcük [آد] ۱-اینجه ونازیک توّک (فا:تاژک). flagellum ۲-پوروز (فا:پرز). nap

توّکجوکلولر..tükcüklülər [آد، دیرگی] توکجوقلودیرگی‌لر تاقیمی (فا:تاژکداران) flagellate

توّکجه..tükcə [صفت، ظرف] توّک قدر، ذره جه (فا:به اندازه مو).

توّکدن آسیلی اوْلماق..tükdən asılı olmaq [تاثیرسیزائیلم] قوْرخولو و اوُمودسوز وضعیت ده اوْلماق، اؤلوم آیاغیندا اوْلماق.

توّک‌سالماق(توّکمک)..tüksalmaq(tökmək) [تاثیرسیزائیلم] برک قورخماق.

توّکسوز..tüksüz [صفت] ۱-توّکو اوْلمایان. ۲-توکو چیخمامیش، چوخ گنج، اوّزونه توّک گلمه میش (فا:بی مو). hairless

توّک‌قدر..tük qədər [صفت] بیرذره.

توّک‌قلم..tük qələm [آد] توکدن‌دوزلمیش قلم (فا:قلم مو). paintbrush

توّکک..tükək [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] یوّک باغلاماغا یارایان حالقا.

توّکَل..tükəl [آد] ۱-توّی، ساچ، قیْل ۲-دیک، دیکیلی ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) توّرک میتوْلوژیسینده، آغاجدان دوْغدوُغونا اینانیْلان کیشی[۷]. ٤-(صفت) بوّسبوتون (فا:تماما). {باخ:تیکمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توّکَلدان..tükəldan [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {توّکل+تان}.

توّکلری اوّرپرمک..tükləri ürpərmək [تاثیرسیزائیلم] برک قورخماق.

توّکلری بیز بیز دورماق (اولماق)..tükləri biz biz durmaq (olmaq) [تاثیرسیزائیلم] برک قورخماق.

توّکلری قابارماق(قالخماق)..tükləri qabarmaq (qalxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] برک قورخماق.

توّکلرینی دیدمک..tüklərini didmək [تاثیرلی‌ائیلم] جزالاندیرماق، توّکلریندن یاپیشماق.

توّکلندیرمک..tükləndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] توّک لنمه‌سینه یول آچماق.

توّکلنمک..tüklənmək [تاثیرسیزائیلم] اوّزونه توّک چیخماق، توّک گلمک.

توّکلو..tüklü [صفت] توکو چوخ اولان (فا:پر مو). hairy

توّکلو پاپاق..tüklü papaq [صفت] توّکلو دریدن تیکیلمیش پاپاق.

توّکلو دالاق اوْتو..tüklü dalaq otu [آد، بیتگی] ۱۰-٤۰cm اوجالان، یاتیق ویا دیک، آغ ویا توپراق رنگلی، توّکلو، چوخ ایللیک بیر دالاق اوْتو نوْعو، سانجی اوْتو. teucrium polium. lab

توّکلوجه..tüklücə [آد، بیتگی] آش پئنجَری اوّچون ایشله‌دیلن بیر نوع جیْر بیتگی آدی (معده ده قاراسویو دفع ائدر و سانجی اوّچون خئیرلیدیر[۱۳۶]) (فا:نام گیاهی خوراکی).

توّکلوک..tüklük [آد] کوْر، گوْرمز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

توّکلولشمک..tüklüləşmək [س، مج] توّکلو اوْلماق.

توّکلولوک..tüklülük [آد] توکلو اوْلما، قیل‌لی‌لیق (فا:پر مویی).

توّکلومئشه(توّیلومئشه)..tüklümeşə(tüylümeşə) [آد،بیتگی] یاپراقلاری توّیلو بیر مئشه آغاجی نوْعو (فا:نوعی درخت جنگلی).

توّکن..tükən [آد، دده] کیشی آدی "قاراتوّکن ملیک".

توّکندیرمک..tükəndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] هامی‌سینی ایشله دیب قورتارماق، سونا چاتدیرماق (فا:به اتمام رساندن).

توّکنمز..tükənməz [صفت] بیتمز، سوْنا گلمز، توّکنمه‌ین، سوْنسوز (فا:بیزوال) imperishable

توّکنمز قلم..tükənməz qələm [آد] ایچی مُرکب‌له دولا بیلن قلم.

توّکنمزلیک..tükənməzlik [آد] توّکنمز اوْلما وضعیتی.

تؤکنمک..tükənmək [س، ت‹تؤکه‌مک›] بیتمک، سونا ارمک (چاتماق) "ات یئییلیب تؤکندی"، گوجسوز لشمک، بیتگین لشمک، وئریم‌لیگینی ایتیرمک (فا:به اتمام رسیدن).

تؤکنمه..tükənmə [آد] تؤکنمک ایشی ویا بیچیمی (فا:استهلاک). amirtization

تؤکنمیش..tükənmiş [صفت] مصرف اولموش (فا:مصرف شده). used

تؤکنمیشلیک..tükənmişlik [آد] گوجونو ایتیرمیش اولما.

تؤکو ترپنمه‌مک..tüku tərpənməmək [تاثیرسیزائیلم] حالینا هئچ فرق ائتمه‌مک.

تؤکو توکدن سئچمک..tükü tükdən seçmək [تاثیرلی ائیلم] تئز باشا دوشمک، چوخ دقّتلی اولماق.

تؤکوچئی..Tüküçey [اؤزل آد] قازاق-کیچییؤز-بایوغلو-آدای بوی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

تؤکو یاتیمینا سیغاللاماق..tükü yatımına sığallamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی یاخشی جایولوناقویماق.

تؤکورمک..tükürmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: تؤپورمک.

تؤکوروک‌اوتو..tükürük otu [آد، بیتگی] زنبق گیللردن آغ ساری یادا پورتاغال رنگلی کیچیک چیچک‌لی بیر بزک بیتگی‌سی (فا:نوعی نبات). ornithigalum umbelatum {باخ:تؤپوروک}.

تؤکوروک‌بئزی..tükürük bezi [آد] توپورجک سویونو تؤره‌دن بئز، ایکی‌سی دیل آلتیندا و ایکی‌سی آووتلارین دال طرفینده اولان تؤکوروک دؤزلدن بئز (فا:غده سازنده آب دهن).

تؤکونو دیدمک..tükünü didmək [تاثیرلی‌ائیلم] توکلرینی دیدمک، جزالاندیرماق.

تؤکه‌تیجی..tükətici [آد] تؤکه‌دیجی:۱-یئییب بیتیرن (فا:مصرف کننده). ۲-ایشله‌دیب آرادان آپاران، مستهلک ائدن "تؤکه‌دیجی و توپدان ساتیش فیات" (فا:قیمت‌خرده‌فروشی‌وعمده‌فروشی).

تؤکه‌تیم..tükətim [آد] تؤکتمک ایشی، اؤره تیلن شئیلرین ایشلَنمه سی؛ قارشی طرفی: اؤره‌تیم؛ (فا:مصرف). consuption

تؤکه‌نیش..tükəniş [آد، سن] بیتیریم، سونْ (فا:پایان). end

تؤکه‌نیک..tükənik [صفت] بیتمیش، تؤکمنیش، چوخ آزالمیش اولاراق (فا:مصرف شده).

تؤگر..tügər [اؤزل‌آد] اوغوز تؤرکلرینین ۲٤ بوی‌وندان بیری ساییلیر، اوغوزنامه کتابیندا بو کلمه توپلاشماق اؤچون و اؤنسیت نامینه شکیلده معنالانیب، بعضا دؤگر، دؤگر، دؤیر و دوگر شکلینده ده یازیلیر؛ اونلارین بیر بؤلومو م۱۵جی یوزیلده آغ قویونلو بیرلیگینه قاتیلدی[۸۵].

تؤگوز..tügüz [تاریخی اؤزل‌آد] دؤز، تام، اَسکیک‌سیز؛ ایلخانلی خانلاریندان[۷].

تؤگون..tügün [اؤزل‌آد] ۱-دؤیون، باغلیلیق ۲-بخشیش، هَدیه[۷].

تؤل..tül [آد] بیرنوع اینجه‌و گؤزه نَک‌لی پارچا، باخ:تؤلو[۲].

تؤلان..tülan [اؤزل‌آد] بیر گؤی‌تورک‌خاقانی، یئهو'نون جانشینی[٥٤].

تؤلای..tülay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: تولای، تالای[۷].

تؤلفیر..tülfir [آد] تؤلویر tülvir: قُماش و اپیک اؤرتو و پرده. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تؤلَک..tülək [صفت] تؤک ویا یوُنونو تؤکموش، تؤکو تؤکولموش تؤله قارقا و بوجور شئی‌لر (فا:پرنده با موی ریخته شده). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ تؤله‌مک+ک؛ باخ: تئل}.

تؤلَکتیموُر..tülekteymur [تاریخی اؤزل‌آد] جَلایئر اوغوللاری‌بگلیگی-اوردوباشی لاریندان[۷].

تؤلکو..tülkü [آد، دیرگی] ۱-کؤپک گیللر سویوندان، اتجیل، آغیز و بورنو اوزون، دیک آیاقلاری، قویروغو ۳۰ cm اوزون و گؤده‌سی ۹۰ cm، این حئیوانلارینا سالدیران و دری‌سی تؤکلو و بیه‌نیلن بیر حئیوان (فا:روباه). vulps. ۲-(مج)بیچ، یالتاق، فیریلداقچی (فا:حیله باز). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیلکی› سن ‹تؤلکو›؛ بو کلمه تیل› تیله‌مک سؤزوندن آلیناراق پیرتیجی ودیدیجی حئیوانی آنلاتیر[٦]}.

تؤلکو اوزومو..tülkü üzümü [باخ] ایت اوزومو.

تؤلکو اوزلو..tülkü üzlü [صفت] کلک باز (فا:روباه صفت). foxy

تؤلکو توُندو..tülkü tutdu [آد] اوشاقلارآراسیندا بیر سیراسی قاز اولوب و او بیرسی تولکو اولوب قازلاری توتماغا چالیشاراق اویناناں بیر اویون آدی.

تؤلکوتپه..tülkütəpə [اؤزل‌آد] اورمیه، ماکی و رزن ده کند آدی.خیاو دا داغ آدی.

تؤلکوجوجه..tülkücücə [آد] اوشاقلارآراسیندا قووالا قاشدی کیمی اویناناں بیر اویون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).

تؤلکوقویروغو..tülküquyruğu [آد، بیتگی] توپلاشیق گیللردن، آغ چیچکلی، اوتسوو بیتگی، حکیم‌لیکده ایشله‌نن (فا:نوعی نبات). erigerton maranthus

تؤلکوقویروغوگیللر..tülküquyruğugillər [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر سوی (فا:تیره ای از گیاهان). amaranthaceae

تۆلکولوک..tülkülük [آد] یالتاق لیق، فیریلداقچی لیق.

تۆلکولوک ائتمک..tülkülük etmək [تاثیرسیزائیلم] بیچ لیک ائتمک.

تۆلَن..tülən [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا آدا آدی[۲۴۰].

تۆلۆ..tülü [اؤزل‌آد] ۱-رجاء، یاخاریش ۲-دۆش، رؤیا[۷]؛ ۳-اوُزون تۆکلو گۆرشچی ارکک دوه. ٤-اوُزون تیفتیکلی بیر نوع سجّاده[۲۲٤].

تۆلو..tülü [اؤزل‌آد] بالاکن‘ده کند آدی[۲٤۰].

تۆلوبای..tülübay [اؤزل‌آد] تۆلواوْبای:قیْرقیز-توْقای، بوُغواوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تۆله..tülə [آد] ۱-کهلیک توُتماق اوْچون تۆرلو رنگ‌لردن توْخونموش دؤرد بوجاق تله، کهلیک‌لر بوْیالارا اوُیوب تله ایچینه گیرنده اوْولانیرلار. ۲-باخ: تۆلک.

تۆله‌مک..tüləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تۆکونو ویا دری‌سینی تؤکمک، بللی واخت‌لاردا تۆکونو ویا دری‌سینی تؤکن ایلان و یا قوش اوچون سؤیله‌نیر(فا:مو، پوست‌اندازی).{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تۆ›:تۆک، سن}.

تۆله‌کان..tüləkan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ:تولاخان}.

تۆلین..tülin [اؤزل‌آد] ۱-آینا ۲-آیین چئوره‌سینده کی ایْشیق هاله‌سی[۷].

تۆم..tüm [آد] ۱-بیر شئیین بوتۆنو(فا:تام). complete ۲-تۆمن سؤزونون قیساتیلماسی/ تۆمژنرال. ۳-تپه، تۆمسک. {ت: کامل، بوتون، ‹تۆم تار آت› هریئری قارا آت}.

تۆم‌باشقالاشما..tümbaşqalaşma [آد] بؤجک وقورتجوق وقوْزلارین یاشاییش‌لارینین شکیل دییشیمی.

تۆمبی‌داغ..tümbi dağ [اؤزل‌آد] شاماخی‘دا داغ آدی(۱۲۸۹)[۲٤۰].

تۆم‌تانری جیلیق..tüm tanrıcılıq [آد] هرشئیی تانری گؤرمه، تانری ایله ائورنی بیر گؤرن، کامو تانری جیلیق.

تۆمجه..tümcə [آد] (تۆم +جه، دیل‌بیلیمی) جمله.

تۆمدن..Tümdən [ظرف] تۆم ایله، بوتون ایله، بۆتۆولوکله.

تۆمدن گلیم..tümdən gəlim [آد، فلسفه] تۆمل بیر اؤنَری‌دن تیکل اؤنه‌ری یه گئچمه dedusion

تۆمروک..tümrük [آد] دف. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆم‌سایی..tümsayı [آد] عددِمرتّب، بیر توْپلولوغو تشکیل وئرن بۆتون اؤیه‌لر و عضولار(فا:عدد تمام).

تۆمسک..tümsək [آد، باخ:تومور] تپه‌جیک، کیچک‌تپه، قاباریق لیق، چیخینتیلی یئر، شیش گین.

تۆمسک لشمک..tümsəkləşmək [تاثیرسیزائیلم] تۆمسک وضعیتینه گلمک.

تۆمسک‌لی..tümsəkli [صفت] تۆمسگی اوْلان، چیخینتی (فا:برآمده).

تۆمسک‌لیک..tümsəklik [آد] شیشگین لیک (فا:برآمدگی). ptroptosis

تۆمسه..tümsə [آد] منبر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۆمشوک..tümşük [آد] ایری دیمدیک، قارتال و پاپاغان کیمی قوش‌لارین ایری‌باشلی‌دیمدیگی {تۆمسک›تۆمسوک›تۆمشوک}.

تۆم‌کیپریک‌لیلر..tümkipriklilər [آد، دیرگی] تک‌حجره‌لی‌لردن بیر آلت‌صنفی

تۆمل..tümal [صفت] بوتون ایله، هر جهت ایله (فا:کلّی).

تۆملج..tümləc [آد] ۱-تاماملایان و تۆمله‌ین شئی (فا:متمّم). ۲-(گرامر) مختلف یوللارلا فعلین آنلامینی تاماملایان ایسیم، مفعول، هر هانسی ایسیم دورومونداوولان و ادات آلان ایسیم ویا تاملاما، "علی ائو ساتین آلدی، سیس بوتون لیمانی سارمیشدی".

تۆملر..tümlər [آد] تامام‌لایان، بیتیرن (فا:متمّم).

تۆملر آچی..tümlər açı [آد] بیر دار زاویه‌نی دیک زاویه وضعیتینه گتیرن زاویه (فا:زاویه متمّم).

تۆمَللیک..Tümellik [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری قارابا بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تۆملنمک..tümlənmək [تاثیرسیزائیلم] بوتۆن لنمک (فا:کامل شدن).

تۆمله‌مک..tümləmək [تاثیرلی‌ائیلم] تامام‌لاماق، بوتون‌له‌مک(فا:کامل-کردن

تۆمله ین..tümləyən [آد] بوتون‌له‌دن (فا:متمّم). supplement.

تۆمن..tümən [آد] ۱-اوْنمین، اوْنمین‌نفرلیک کیشی ۲-بؤیوک کوْما، یئغین. ۳-خالق ایچینده ایران پولونون بیریمی اولاراق اوْن قیران (ریال) ایله مُعادلیدیر (فا:تومان). ۳-گئچمیشده اکینچیلر طبقه‌سینه-وئریلن بیر آد، باخ:تۆرکوستان {ت:۱-چوْخ‌چوْخ. ۲-بؤیوک ایینه؛ بعضی قاپاقلاردا بو کلمه‌نین چینجه تِمَن (اوْن مین) و یا توُخاری دیلیندن آلینماسینی سؤیله‌نیلیر[۵]، گئچمیشده ۱۰۰۰۰دینار اؤچون بیر تۆمن دئییردیلر، توُماق فعلیندن توُ/ توْ سؤزو کوْمالاماق مفهوموندا و مین سؤزو بوُ کلمه‌نین اساس بؤلوم‌لریندندیر بوُ سببه بوُ سؤزون دؤزگون آراشدیریلماسی، کؤکونون آیدین‌لاشماسیندا گرکلیدیر، تئیمن‌ده تومن سؤزوندندیر}.

تۆمَن..Tümen [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

تۆمن تومن..tümən tümən [ظرف] چوخ چوخ.

تۆمَنبای..tümənbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تۆمَن+ بای[۷].

تۆمۆر..tümür [آد، باخ:تومور] تۆمۆر:باغیرساق‌لارین اؤزونده اوْلان پؤرتوک‌لرین آدی.

تۏمۏردوکاغول..tümurdukağul [اؤزل‌آد] اوْغوزخان زامانی بیر بگ آدی [۵۴].

تۏمه واریم..tümə varım [آد، فلسفه] جزء دان کلّ‌ا یئتیرمه، تیکل و اؤزل بیرشئیدن گئل اوْلایا گئدن، استقرا، enduksion.

تۏمه‌تر..tümətər [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

تۏن..tün [ظرف] ۱-گئجه (فا:شب). ۲-(آ) نفَس، جان "تۏندن دۏشمک: نفسدن دوشمک"{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قارانلیق، گئجه؛ باخ: دان}.

تۏن آیدین..tün aydın [اؤنلم] گئجه‌نیز خئیر آنلامیندا بیر سؤز.

تۏنبای..tünbay [آد] قازاق و قیْرقیزلاردا، یاتاق، شیلته [۷].

تۏن‌به‌تۏن..tünbətün [صفت] سؤیوش اوچون ایشله‌نن سؤز "تون به تونون قیزی" (فا:خانه خراب). ruined {تۏن سؤزوندن آلیناراق ائشیگه آتیلمیش شئیی نشان وئریر؛ باخ:دان/ تۏن}.

تۏن‌به‌تۏن‌اوْلسون(دۏشسون)..tünbətün olsun(düşsün) [باغلاییجی سؤز] سؤیوش اوچون ایشله‌نن سؤز.

تۏنتاش..tüntaş [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ [۷].

تۏنتای..tüntay [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز-توْقای، ساياق‌اوْیماقلاری-اوْلوبابالاریندان [۷].

تۏنتئی-چوُرا..Tüntey-Çura [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساياق بوْی‌لاریندانديْر [۸۱-۱۵۸].

تۏنتول..tüntül [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی [۲۴۰].

تۏنج..tünc [آد] بیر نوع متال (فا:مفرغ). admiralty.

تۏند..tünd [صفت] ۱-کسگین، برک، ایتی، هیرسلی. ۲-توُتقون، قۏیو.

تۏنقاتار..tünqatar [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیزلارین، توْقای، سوْیاق، قاراتا و قیْتای اوْیماقلاری، اوْلوبابالاریندان [۷]. قیْرقیز-تاقای-ساياق و قیْرقیز-قاراتا-خیْتای بوْی‌لاریندانديْر [۸۱-۱۵۸].

تۏنقاووُر..Tüngavur [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديْر [۸۱-۱۵۸].

تۏنک..tünək [آد] زیندان، گئجه قالْیْنان یئر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏنکند..tünkənd [آ] بیر تۏرک شهری آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏنکۏر..tünkür [اؤزل‌آد] پَری، مَلَک [۷].

تۏنگ..tüng [باخ: دان/ تۏن] ۱-آغزی دار بارداق، باخ: توُنگ. ۲-(آ) ۱-گئجه، گئجه قارانلیْغی ۲-اوْلاغان اؤستولوک.

تۏنگتوُدون..tüngtudun [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی تۏرکلر دؤنَمی والی و کومْوتان [۷].

تۏنگشو..tüngşü [آد] شمعدان، چراغدان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏنگلوک..tünglük [آد] پنجره (فا:پنجره). window.

تۏنگو..tüngü [آد] ایکی ایلیک بیزاو، باخ: چۏنگه [۵].

تۏنگۏشمک..tüngüşmək [تاثیرلی‌ائیلم] باش اَیمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تۏنلوک..tünlük [آد] قالابالیق، آدام چوخ اوْلان یئر (فا: ازدحام). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تۏنک›، سن؛ تۏن سؤزوندن آلیناراق قارانلیق مفهومونو گؤسته رن سؤزدور؛ باخ: دان/ تۏن}.

تۏنله‌مک..tünləmək [تاثیرسیزائیلم] گئجه‌نی‌بیر یئرده گئچیرمک(فا:شب را در جایی گذراندن){سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گئجه‌له‌مک؛ باخ: دان/ تۏن}. ۲-تۏنله‌مک۲(تاثیرسیزائیلم) توْلازلاماق، اوُزاغا آتماق (فا:دورانداختن).

تۏنمک..tünmək [تاثیرسیزائیلم] گئجه اوْلماق.

تۏنوک..tünük [صفت] نازیک، ضعیف، سئیر ک (فا:تـنُـک). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه تۏن (ضعیف) سؤز ایله ایلگیلیدیر؛ فارسجا تُنک=تۏنْوک کلمه‌لریده بو کؤکدندیر}.

تۏنوکلوک..tünüklük [آد] سئیرک‌لیک، ضعیف‌لیک (فا:تـنُـک).

تۏنوکه..tünükə [آد] شالوارجیق (فا:تنکه). ladies under-pants {بو سؤز تۏن سؤزوندن آلیناراق گئجه گئییمینی نشان وئریر، باخ: دان/ تۏن}.

تۏنه‌مک..tünəmək [تاثیرسیزائیلم] قوش و ائوجیل قانادلی‌لار یاتماق اۏچون بیر دالا قۏنماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: چیلپاق ائتمک، سوْیوندورماق؛ باخ: دان/ تۏن}.

تۏنه‌دی..tünədi [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {گئجه واریلان یئر}.

تۏنیک..tünik [باخ] دۏمبک.

تۏه (توْه، توُ)..tüh(tü,tu) [باغلاییجی سؤز] یازیقلار اولسون آنلامیندا بیرسؤز.

تۏی..tüy [دده] باخ: تۏک.

تۏیسوز..tüysüz [باخ] تۏکسوز.

تۏیمک..tüymək [تاثیرسیزائیلم] اکیلمک، جیرماق، اورتادان چیخیب یوخ اولماق (فا:در رفتن). {تۏپورمک سؤزونون قیساتیلمیشیدیر: یئل کیمی گیدیب گؤزدن ایتمک}.

تۏیون..tüyün [اؤزل‌آد] توُوون:میانا دا کند آدی {باخ دۏیون}.

تۏیه‌لی..tüyəli [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {دۏیه لی}.

tə çin pilov..təhçin pilov [آد] قاباق، دملەننده قاتیلمیش دویونو اوستونه تۆیوق و اۆنون دۆز توکوب قازماق عوضینه قابین ترکینه یومورتا یوغورت زعفران و دۆز توکوب اوستونه پیلوو (فا:ته چین پلو).

tə dərə..təhdərə [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی {دره دیبی}.

tə hacum..təhacum [آد، عربجه] سالدیرما (فا:هجوم).

tə haim..təhaim [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

tə hcir..təhcir [آد، عربجه] گۆچ، کۆچمه (فا:کوچ).

tə hdid..təhdid [آد، عربجه] قۆرخوتما، گۆزداغی (فا:ـه).

tə hzib..təhzib [آد] دوزنله‌مه، تمیزله‌مه (فا:ـه). refinement

tə hr (təhər)..təhr (təhər) [ع ‹طور›] ۱-جۆر، قایدا، یۆل" نه تهر آدام". ۲- کیمی، اوخشار، بنزر" قارا تهر" (فا:جور).

tə hran..tehran [اؤزل‌آد] ۱-ایرانین‌مرکزی و اَن‌بۆیوک‌شهرینین آدی، ۲-بو کلمه تیران و طیران [۱۶۸] کیمی‌ده یازیلیبدیر، بو بۆلگه اسکیلرده ری بۆلگه‌سی آدلانیردی، تیران کلمه‌سی ائتروّسکلرین گۆزللیک تانریچاسی ایدی(باخ: تیران) و ائتروّسکلرین کۆچدویو مسیرلرده اؤزللیکله آوروپادا بو آدا راست گلیریک و توّرک ائتیموقلاری، تیران کلمه‌سینی، توُران سؤزونون آیری شکلی بیلیرلر [۱۶۷]، دیوان‌لغات-توّرک ده قوُم شهریندن آد آپاراراق بوُ بۆلگه‌لری توّرک‌لرین سیْنیر بۆلگه‌لری کیمی قلمه وئریبدیر و بوُ نشان وئریر ان اسکی‌دن بری بوُ بۆلگه‌لر توّرکلرین یئرلَشیم یئرلریندن ساییلیردی، بو سؤزلری گؤز اؤنونه آلیرساق بو شهرین آدینین تورک کؤکنلی اولماسی گوّجلو قانیتلارا دایانابیلیر، کاشغرلی دیوان لغات تورک کیتابیندا (هجری ٤٦٦ دا یازیلمیش) قاز کلمه‌سی بۆلومونده بئیله یازیر [۲۰۱](۳-۱٤۹) ‹توّرک اؤلکه‌سی سینیرینی قزوین‌دن سایارلار، قوم شهریده سیْنیر سایلیر، چونکو قوُم کلمه‌سی تورکجه‌دیر، آفراسیاب"ین قیزی بوُرادا آولانیرمیش› (آرتیریلمالیدیرکی بورادا سیْنیردان منظورو تورکلرین اوْ زامان یاشادیقلاری یئرلرین گوّنئی ده اولان قیسمیدیر)، بوراداکی تاریخی سنددن آیدیندیرکی تهران بۆلگه سیده تورک بۆلگه سی سایلیردی، و بو کلمه‌نین توّرکجه اولماسی طبیعیدیر. ۳-تهرانین مختلف بۆلگه لری حاققیندا بیلگیلر: اقدسیه بۆلگه سی تجریش شهرینین ٦ کیلومتر دوْغوسوندا یئر آلیبدیر، قاجار شاهی ناصرالدین شاه اوْرانی اؤزٍ قادینی" اقدس الدوله" خاطیرینه، اقدسیه آدلاندیریبدی؛ امیرآباد بۆلگه سی امیرمیرزاتقی-خان اتابک"ه منسوبدور، کامرانیه (اسکی آدی امیریه) تجریش"ین ۳ کیلومتر دوغوسوندا اولاراق امیرکبیرکامران میرزا (نایب السلطنه) ناصرالدین شاهین اوغلو طرفیندن دۆزلمیشدیر و گئچمیشلرده آیری کند اولاراق ایندیلیکده تهرانا قاریشیبدیر، گلندوک محله سینین قوزئی باتیسیندا اوُشان محله‌سی یئر آلیبدیر، بو کلمه یوْوشان / یاوشان بیتگی سیله ایلگیلیدیر و یاوشان سؤزو بیر تورکجه کلمه اولاراق دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر، یاوشان سؤزو سونرالار آویشن / آوشن شکلینده فارسجایادا گئچیبدیر؛ چیذر/ شیزر(آذربایجاندا گنجک/کنزک/ شیزر). داوودیه محله سی تجریش"ین گونئی اینده یئرآلیبدیر، اؤنجه‌لر آدی ارغوانیه ایدی سونرالار قاجارلاردان اولان ناصرالدین شاه"ین صدراعظمی میرزا آغاخان نوری اورانی آباد ائتدی و اوغلو داوودخان آدینا اورانی داوودیه آدلاندیردی. دوْوشان تپه تهرانین ایندیکی پیروزی خیابانینین آخیر بۆلملرینین آدیدیر. سولقان کندی تهرانین ١٦ کیلومتر باتیسیندا یئر آلیبدیر، بو کلمه سوُلو+قان شکلینده سوُلو بۆلگه نی نشان وئریر. شمیران منطقه‌سی تهرانین قوزئیینده یئر آلیبدیر بو کند گئچمیشده و اؤزلییکله موغول دؤنمی شَمَرکند آدلانیردی[١٦٤] و سونرالار حرف دَییشیک لیگیله شَمران/ شَمیران/ شئمیران سؤزونه عوض اوْلدو، شَمَرکند اؤزبکستاندا اولان شمرکند/ سمرکند و یا سمرقند آدیلا بیر آنلامدادیر و سمر سؤزو بوللوق مفهوموندادیر و کند سؤزوده تورکجه ده کؤکلو و اسکی بیر کلمه‌دیر و بو یئر آدی بوللوق و بسله‌ییجی یئر مفهوموندادیر (باخ: سمر، باخ: کند). کن بیر یئر آدی اولاراق تهرانین ١٤ کیلومتر قوزئی باتی سیندا یئر آلیبدیر، اهالی اورا کند دئییرلر. گنج‌آباد ویا امانیه دوْوشان تپه نین قوزئییینده یئر آلیبدیر. لواسان تهرانین قوزئییینده یئر آلیبدیر معناجا بو کلمه نی" لاو" سؤزونه باغلاماق اولار دیون لغات تورک ده لاو سؤزو، بال مومو معناسیندادیر و سان سؤزوده بنزرلیک مفهوموندادیر و بو کلمه بال بئجه‌ریلن یئر دئمکدیر. وَنک کندی تجریش"ین باتی سیندا یئر آلیر، بو کلمه تورک یئر آدلاریندا گؤل و آولیق یئری مفهوموندادیر.

tə hran..tehran [اؤزل‌آد] ۱-تهران بۆلگه‌سینین داغلاری: اوّچ قارداش (۲۵ک‌گ‌ب۱۳۳۰)، دماوند، قاراآغاج (۳۵ک‌د۱۷٦۲)، ۲-تهران بۆلگه‌سینین چایلاری: قوُم دوُزگۆلونه تۆکولورلر: اَفجه‌əfcə(کلاک-جاجرود۱۳s۱۲b/ ٤ q۰)، کندرود(گلندوک ١٤s۱۱b/ ٤ q۰)، کن - سوُلوُقون (~ ۷۵s۱b۱/ q۳)، ۳-تهران-تجریش-افجه‌بۆلگه‌سینده-توّرک کندلری: تجریش: اُزگُل (۷ک‌د ۲۰۰* /۱۲۰* ی‌تو)، محمودیه (۲ک‌گ‌د ٦۰*، تورک و ارمنی)، نیاوران (۳ک‌د ٦۷۰*، قاجار اثرلری بورادا چوْخدور)، همه‌سین/ ترکمانده (۲۱ک‌گ‌د ۲۰۰*/ ی‌تو)، / افجه: بومهن bumehen (۲۹ک‌گ‌د ۵۹۰*/ ی‌تو)، شکربَگلو (بیر کند آدی)، ولی آباد (۳۵ک‌د ٤۱*/

ی‌تو)، ٤-تهران-ری بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: احمدآباد شاهی (۲۲ک‌ق‌ب* ۲۸۰/ ی‌تو)، ایرین irin (۱۹ک‌ب *۳۸۰/ ی‌تو)، بادامَک (۲٦ک‌ق‌ب *۲۵۰/ ی‌تو)، چیچکلو (۲۵ک‌ب *۳۵۰)، حسن‌آباد خالصه (۲۳ک‌ب *٦۰۰/ ی‌تو)، خانلیق (٤۱ک‌گ‌د* ۵۳۰/ ی‌تو)، ضیاءآباد (۲۵ک‌ب *۲٤۰/ ی‌تو)، عزیز آباد (۵۹ک‌گ‌د *۱۳۰/ ی‌تو)، علی آباد قزل آیاق (۱۰ک‌ب* ۱۱۰/ غ‌تو)، عموک/ آ-ی (٤۷، ۵۰ک‌گ‌د *۱۳۰، ۲۰۰/ ی‌تو)، غار (۷ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، غنی آباد (۱۰ک‌د *۲۳۰/ ی‌تو)، قاچاقاچ (٤۸ک‌گ‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، قاسم‌آباد قوام‌الدوله (۱۱ک‌گ‌د *۳۵۰/ ی‌تو)، مافین‌آباد (۲۹ک‌گ‌د *۳۸۰/ ی‌تو)، مبارک‌آباد بهشتی (۳ک‌گ‌د *۳٤۰/ ی‌تو)، مقصود آباد (۹ک‌گ‌د *۱۱۰/ ی‌تو)، ملک-آباد (۱۵ک‌ب *۱۸۰/ ی‌تو)، نصیرآباد (۱۹ک‌ق‌ب *۱۹۰/ ی‌تو)، نظرآباد (۱٤ک‌گ *۱۲۰/ ی‌تو) ۵-تهران-شهریار و -- بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: شهریار: یقه یئنگیجه (*٤۰نفر)، کؤشکک(*٤۰/ ی‌تو)، رضی‌آباد (*٦٦۰/ ی‌تو)، بادامک(۱۰ک‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، / ساووجبولاق :دین‌گیزک (۳٤ک‌ب*۳۵۰/ ی‌تو)، دؤولت‌آباد (٤۳ک‌ب *۲٦۰/ ی‌تو)، / طالقان :میناوند (۷ک‌گ *۳٦۰/ ی‌تو)، / فشافویه: قیشلاقخان کیشی(*٤۰)، / کن:حسن‌آباد(۵ک‌گ‌د *۱٤۰/ ی‌تو)، (۸ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، / گلندوک: طرقیون (۱٦ک‌گ*۸۰/ ی‌تو)، سنجاریان (۱۷ک‌گ*۷۰/ ی‌تو)، لوران (۳۰ک‌گ‌د *۱۳۰/ ی‌تو)، گل خندان جدید (۳۱ک‌گ‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، سیاه‌بند (۳۱ک‌گ‌د *۳۸۰/ ی‌تو)، طاهرآباد افجه (۳۱ک‌گ‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، کؤردنبرد (۳۲ک‌گ‌د *۱۰۰ / ی‌تو)، ورامین: قجرآباد (*۳۰)،

تَهریستان..təhristan [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

تَهلر..təhlər [اؤزل‌آد] تَهرَبَت:هشتَریده کند آدی {تک+لر}.

تهلیکه..təhlikə [آد، عربجه] قوْرخو تؤره‌دن وضعیت (فا:تهلکه). danger

تهلیکه‌سیز..təhlikəsiz [صفت] هئچ بیر تهلیکه و قوْرخوسو اولمایان، خطرسیز (فا:امن، بی خطر).

تهلیکه‌سیزلیک..təhlikəhsizlik [آد] هئچ بیر تهلیکه و قوْرخو اولمادیغی حال و وضعیت، خطرسیزلیک، امنیت، گؤوَنلیک " ایش شرایط ینین تهلیکه‌سیزلیگینی تأمین ائتمک" (فا:امنیت).

تهلیکه‌سیزلیک شوْراسی..təhlikəsizlik şurası [آد] امنیت شوْراسی، گؤوَنلیک شوُراسی.

تهلیکه‌سیزلیک کوْنسئیی..təhlikəsizlik konseyi [آد] امنیت شوْراسی، گؤوَنلیک شوُراسی.

تهلیکه‌لی..təhlikəli [صفت] خطرلی (فا:خطرناک). dangerous

تهم..təhəm [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی {تَکم}.

تُهمت..töhmət [آد، عربجه] افترا، یالاندان سوُچلاما accusation

تهنیت..təhniyət [آد، عربجه] مُبارک اوْلسون دئمه (فا:~).

تهوّر..təhəvvür [آد، عربجه] ایگیدلیک، قوْرخوسوزلوق (فا:~).

تهوّع..təhəvvü [آد، عربجه] اؤرک قالخما، قوُسما (فا:~).

تهویه..təhviyə [آد، عربجه] هاوالاندیرما، هاوا ایله تمیزلمه (فا:~). ventilation

تُهی..tohi [آد، عربجه] بوْش (فا:خالی).

تهیّج..təhəyyüc [آد، عربجه] جوشما، هیجان‌لی‌لیق(فا:هیجان‌زدگی).

تهیه..təhiyyə [آد] حاضرلاما (فا:آماده سازی). preparation

تهییج..təhyic [آد، عربجه] جوشدورما، هیجان لاشدیرما (فا:~).

تیْبیلقا..tıbılqa [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

تیْپ تیپ..tıp tıp [ظرف] یاواشجا ووُروشلاری آنلاتان بیر سؤز.

تیْپیلتی..tıpbıltı [آد] تیپیلدایان‌شئیدن‌چیخان‌سس(فا:صدای‌تاپ-توپ).

تیْپیلداتماق..tıpbıldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تیپیلداماسینا یوْل-آچماق(فا:تاپ‌توپ کردن).

تیْپیلداماق..tıpbıldamaq [س، سس تق] تیپیلتی ایله‌سس‌وئرمک، دؤیونمک، چیرپینماق(اؤرک‌اؤچون) (فا:صدای تاپ توپ).

تیْپیرداماق..tıpırdamaq [س، سس تق] باخ: تیپیلداماق.

تیْت..tıt [آد، بیتگی] داغدا بیتن چام فیسدیغی آغاجی، pinus larix {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تیْخ..tıx [آد، سس تق] ۱-اینجه وکیچیک بیر نسنه‌نی سرت یئره ووُرماقلا چیخان سس. ۲-اوُجو ایتی بالیق سوموبو، ایتی اوُجلو تیلیشگه (فا:تیغ).

تیْخ تیخ..tıx tıx [سس تق] دوشن بیر شئیدن چیخان سس.

تیْخاتماق..tıxatmaq [اتدیرگن ائیلم] تیخاماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس بستن).

تیْخاج..tıxac [آد، تیخماق+آج] بیر شئیین آغزینی تیخماغا و باغلاماغا یارایان بیر نسنه، بیرحرکته مانع اوْلان شئی، آخینا مانع اوْلان شئیلرین بوْتونو (فا:توپی). plug

تیْخاجسیز..tıxacsız [صفت] تیخاجی اوْلمایان.

تیْخاج‌لاماق..tıxaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تیخاجلا باغلاماق، باخ: تیخاماق.

تیْخاجلانماق..tıxaclanmaq [بلسیز ائیلم] تیخاجلاباغلانماق(فا:بسته-شدن

تیْخاجلی..tıxaclı [صفت] آغزی تیخاجلا باغلانمیش، تیخاجی اوْلان، تیخاجلانمیش (فا:بسته شده با چوب پنبه).

تیْخالی..tıxalı [باخ] تیخانمیش.

تیْخاما..tıxama [تاثیرلی ائیلم] تیْخانماق ایشی.

تیْخاماق..tıxamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرنسنه‌نی بیردلیگه سوخاراق باغلاماق، گئچیش یولونو باغلاماق، گوجله سیغیشدیرماق، یئرلشدیرمک، یولونو کسمک، قاپاماق (فا:تپاندن). to stuff

تیْخاماسی..tıxamalı [صفت] تیخاماسی اوْلان، تیخاجلی.

تیْخامیش..tıxamış [صفت] باغلانمیش، قاپامیش (فا:بسته شده).

تیْخانماق..tıxanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-تیخاجلا باغلانیلماق. ۲-(س) اشتها کسیلمک، بوغازی توتولماق، نفسی توتولماق. ۳-الینه گئچه‌نی یئمک (فا:باهول ولع خوردن).

تیْخانمیش..tıxanmış [صفت] تیخیلی (فا:مسدود). closed stopped

تیْخانیق..tıxanıq [باخ] تیخانمیش.

تیْخانیقلیق..tıxanıqlıq [آد] تیخانیق اوْلما وضعیتی.

تیْخسیرماق..tıxsırmaq [صفت] آغزی باغلی اوْلاراق آسقیرماق (فا:بصورت دهن بسته عطسه کردن).

تیْخسیریق..tıxsırıq [آد] تیخسیریرکن چیخان سس، تیخسیرماق ایشی.

تیْخسیریقلی..tıxsırıqlı [صفت] تیخسریغی اوْلان، راحاتسیز.

تیْخما..tıxma [آد] تیْخماق ایشی.

تیْخماق..tıxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تیخاماق، بیر نسنه‌نی بیر شئیین ایچینه باساراق باغلاماق (فا:بستن). ۲-(س) یئهین و چابوق یئمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیقماق›، سن؛ بو کلمه بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو اولمالیدیر: تیخاج (بیر شئیین آغزینی تیخماغا یارایان شئی)، تیخیز= تیخنار= تیخمیر (کؤک آدام)، تاغار (دولدورماغا یارایان شئی)، تیخیشماق، تیخجالاماق}.

تیْخناز..tıxnaz [آد] گوْده، تیمبیل، شیشمان آدام (فا:چاق و کوتاه).

تیْخنازلیق..tıxnazlıq [آد] تیخناز اوْلما وضعیتی.

تیْخناشدیرماق..tıxnaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] زورلا تیخاماق(فا:بافشاربستن

تیْخناشماق..tıxnaşmaq [تاثیرسیزائیلم] زورْلا بیر یئره سیخیشماق.

تیْخیر..tıxır [آد] چوخ دوْلدوروب ایبی جه سیخیشدیریلمیش.

تیْخیرلاماق..tıxırlamaq [تاثیرلی ائیلم] تیخیر وضعیته گتیرمک.

تیْخیرلیق..tıxırlıq [آد] سیخیشیق اوْلما وضعیتی.

تیْخیرلاشماق..tıxırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تیخیر دورماگلمک.

تیْخیرلانماق..tıxırlanmaq [اتّدیرگن ائیلم] تیخیر وضعیته گتیرتمک.

تیْخیش..tıxış [آد] سیخیشیق وضعیتده، تیخیشمیش (فا:ازدحام).

تیْخیشدیرماق..tıxışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیریئره چوخ کیمسه وشئی سوخماق، بوْتون‌بوْش یئرلری دوْلدورماق (فا:بافشارپُر کردن).

تیْخیشماق..tıxışmaq [قا] بیرلیکده بیر یئره تیخیلماق، سیخیشماق (فا:با فشار پر شدن).

تیْخیشیق..tıxışıq [آد] سیخیشیق، سیخیش میش (فا:با فشار پر شده).

تیْخیشیقلی..tıxışıqlı [صفت] قالابالیق، تیخیشیق اولما دورمو.

تیْخیلتی..tıxıltı [آد] تیخماق ایشی (فا:بسته شده).

تیْخیلماق..tıxılmaq [بل] ۱-تیخماق ایشی گؤرولمک. ۲-(س) سیخیلماق، بیر یئره‌سیخیشیلماق(فا:بهم‌فشرده‌شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

تیْخیلمیش..tıxılmış [صفت، سن] تیخیلی، گوجله باسیلمیش، گوْجله یئرلشدیریلمیش (فا:بهم فشرده شده).

تیْخیلی..tıxılı [صفت] تیخیلمیش، گوجله باسیلمیش، گوْجله یئرلشدیریلمیش (فا:بهم فشرده شده).

تیْخیم..tıxım [آد] آغزین آلابیله‌جگی بؤیوکلویونده‌لقمه و دؤرمک (فا:اندازه یک لقمه دهن پُرکن).

تیْخیماق..tıxımaq [باخ] تیخاماق.

تیْرپان..tırpan [آد] ۱-اکین بیچمک اوْچون اوْزون ساپلی بیر اوْراق، اوْت بیچن، بیچقی، بیر نوع مالاغان (فا:نوعی داس). ۲-گوْلشمه ده بیر جور فن (فا:فنی در کشتی).

تیْرپانلاماق..tırpanlamaq [تاثیرلی ائیلم] تیرپان لا کسمک (فا:درو کردن).

تیْرپانلانماق..tırpanlanmaq [تاثیرسیزائیلم] تیرپان لا کسیلمک (فا:دروشدن).

تیْرتلاماق..tırtlamaq [آد، سس تق] تینجیخماق[۵].

تیْرتیر..tırtır [آد، سس تق] تیر سسی (فا:صدای ترتر). ۲-تیْرتیر[۲] (آد، دیرگی) تیرتیل‌لاری یوخ ائدن اکینه یارارلی بیر بؤجک نوْعو (فا:نوعی کرم). Ichneumon

تیْرتیل..tırtıl [آد، دیرگی] ۱-کپه نه‌یین یومورتادان چیخاندان سونرا قوْزالاق اوْلونجایا قدر وضعیتی، کپه‌نک لاروی، کپه نک توْخومونون کپه‌نگه دَییشمه‌میشدن قاباقکی حالتی (فا: لارو). ۲-(مج)طفیلی، آسالاق، پارازیت، ۳-پولون قیراغیندا کی دیش دیش یئر (فا:کنگره دار).

تیْرتیل سوْو چیچکلر..tırtılsov çiçəklər [آد، بیتگی] سؤیود قاواق فیندیق کیمی بیتگی‌لرین تیْرتیلی آندیران چیچک نوْعو.

تیْرتیل لانماق..tırtıllanmaq [تاثیرسیزائیلم] تیرتیل لی اوْلماق.

تیْرتیللی..tırtıllı [صفت] تیرتیلی اوْلان، تیرتیل لا حرکت ائدن.

تیْرسی..tırsı [آد] بیر نوع بالیق[۲۲٤].

تیْرشیق..tırşıq [آد] چؤل پئنجریله دؤزه لن بیر نوع یئمک[۲۲٤].

تیْرفیل..tırfıl [آد، بیتگی] باخ: باللیجا، اوْچ گول.

تیْرقاز..tırqaz [آد] قاپی سوْرگوسو (فا:کلون پشت در).

تیْرقازلاتماق..tırqazlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] تیرقازلاماق ایشینی-گؤردورمک.

تیْرقازلاماق..tırqazlamaq [تاثیرسیزائیلم] تیرقازلا قاپی‌نی باغلاماق.

تیْرلاق..tırlaq [آد] قیْزمیش ارکک دوه[۲۲٤].

تیْرلیق..tırlıq [آد] قالین ایپلیک دن دؤزلمیش چوُوال ویا پالتار[۲۲٤].

تیْرماج..tırmac [آد] تیْرمانج: یوْکو محکم باغلاماق اوْچون بیر یوْل و یؤنتم "تیْرماجلاماق" {دیر، دیری سؤزلریله ایلگیلیدیر}.[۵]

تیْرماشماق..tırmaşmaq [باخ] دیرماشماق.

تیْرمالاماق..tırmalamaq [باخ] چیرمالاماق.

تیْرمان..tırman [آد] باغ و بوْستان سیْنیری[۲۲٤].

تیْرمانج..tırmanc [آد] باخ: تیْرماج.

تیْرمانلانماق..tırmanlanmaq [باخ] چیرمالانماق.

تیْرمانماق..tırmanmaq [باخ] دیرمانماق، دیرماشماق.

تیْرمانیش..tırmanış [باخ] دیرمانیش.

تیْرنا ووُردو..tırna vurdu [آد] اوشاقلار آراسیندا آشیق و قئییشله اویناناں بیر اوْیون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).

تیْریخ..tırıx [سس تق] تیْریْق: اسهال، باخ: زیریخ (فا:اسهال).

تیْریخلاماق..tırıxlamaq [تاثیرسیزائیلم] اسهال ائله‌مک(فا:اسهال کردن)

تیْریغا دوشمک..tırığa duşmək [تاثیرسیزائیلم] اسهالا دوشمک، باخ: زیریغا دوشمک.

تیْریلتی..tırıltı [آد] تیرتیر سسی (فا:صدای ترتر).

تیْریلداماق..tırıldamaq [سس تق] تیریلتی‌سس چیخارماق (فا:ترتر کردن).

تیْزمان..tızman [آد] قوْجامان[۲۲٤].

تیْزیخماق..tızıxmaq [باخ] تئزمک.

تیْس..tıs [آد، سس تق] قاز، ایلان و پیشیک کیمی حئیوانلاردان چیخان سس (فا:صدای تِس).

تیْسباغا..tısbağa [باخ] توُسباغا.

تیْسیلتی..tısıltı [آد] تیْس دئیه‌رک چیخاریلان‌سس(فا:صدای‌فس‌فس).

تیْسیلداماق..tısıldamaq [تاثیرسیزائیلم] فیسیلداماق، چتین نفس چکه‌رک تیسیلتی سسی چیخارماق (فا:فس‌فس کردن).

تیْغ..tığ [آد] بؤیوک قالاق، بیغین(فا:کپه) {تیخماق‌سؤزوندن[٦]}.

تیْغسیز..tığsız [صفت] تیغی اوْلمایان (فا:بدون کپه).

تیْغراق..tığraq [آد] ایگید، باهادور {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تیْغلاما..tığlama [آد] تیغ ووُرما، قالاق لاما (فا:کپه کنی).

تیْغلاماق..tığlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تیغ‌ووُرماق، قالاقلاماق(فا:کپه کردن).

تیْغلانماق..tığlanmaq [تاثیرسیزائیلم] قالاقلانماق(فا:کپه‌شدن).

تیْغلانمیش..tığlanmış [آد] تیغ ووُرولموش، قالاق لانمیش (فا:کپه شده).

تیْغلی..tığlı [صفت] تیغی اوْلان (فا:کپه دار).

تیْغلیق..tığlıq [آد] تیغی چوخ اوْلان یئر (فا:محل کپه دار).

تیْغنیت..tığnıt [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی. {تیخناشماق‌دان}.

تیْفاق..tıfaq [باخ] توُفاق.

تیْق تیق..tıq tıq [باخ] تیخ تیخ.

تیْقیلتی..tıqqıltı [آد] تیق تیق سسی (فا:صدای تق تق).

تیْقیلداماق..tıqqıldamaq [س، سس‌تق] تیق تیق سسی چیخارماق، تیق تیق ائیله‌مک (فا:تق‌تق کردن).

تیْللیخ..tıllıx [اؤزل‌آد] یاردیملی‌دا داغ آدی(۲۳٤۲)[۲٤۰].

تیْمبیل..tımbıl [آد] آلچاق بوْی، کؤک، شیشمان (فا:کوتوله).

تیْمبیلداماق..tımbıldamaq [س، ت‹تومیله‌مک›] باخ:دیمبیلداماق.

تیْمبیللاشماق..tımbıllaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تیمبیل وضعیته گلمک.

تیْمبیللیق..tımbıllıq [آد] تیمبیل اوْلما دورمو (فا:کوتوله بودن).

تیْن..tın [آد، سومرجه‹تین›] روح، جان، نفَس.باخ تین.

تیْن‌تین..tıntın [صفت] ۱-بوْمبوش. ۲-بیلگی‌سیز، جاهل. ۳-تیْن تیْن دانیشان، بورنوندا دانیشان آدام، بعضی سس‌لری بورونداا دئمکله چیخان سس {سس‌تق}.

تیْنجیخما..tıncıxma [آد] تیْنجیخماق ایشی.

تیْنجیخماق..tıncıxmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْرویوب قوخولانماق (فا:له‌و فاسد شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تینجیماق›، باخ: دان/ توْن}.

تیْنجیماق..tıncımaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: تینجیخماق (فا:له و فاسد شدن). {دیوان لغات تورک‌ده ایشله نیبدیر ‹توُنجوماق، تینجیماق، تامجاماق›}.

تیْنسال جیلیق..tınsalcılıq [باخ] تینسل جیلیک.

تیْنلاماق..tınlamaq [تاثیرسیزائیلم] تین سسی چیخارماق، چینلاماق.

تیْنماق..tınmaq [تاثیرسیزائیلم] تین سسی چیخارماق.

تی..tı [اؤزل‌آد] بو کلمه "تای/ تی/ تو" شکلینده چوْخراق یئر آدلار- ینا گؤزه دَییر و قدیم تورکجه ده داغ، تپه و دیک یئر مفهوموندایدی، ایندیده قازاق تورکجه سینده داغ سؤزونه tau دئییلیر، یئنه ده قدیم تورکجه‌ده "تی" سؤزو سوُ دئمکدیر ایندیده غربی سیبیریده کاماسین، کوْیبال، کاراکاس تورکلری و آلتای دیللی سئلکوُپ‌لار گؤل اوْچون "تی، توُ" ایشله دیللر، باخ: مانّا، "مثال اوْچون آذربایجان یئر آدلاریندا چاغاتای/جیغاتی، کلکه‌تی"

تیاترو..tiyatro [آد، فرانسیزجا] گؤسته ریش دوزنله‌نن یئر (فا:تئاتر).

تیامات..tiyamat [اؤزل‌آد] آلتای تانریچالاریندان، ایلک بؤیوک وارلیق اوْلان تانریچا[۲۱۱].

تیانکو..tyanku [اؤزل‌آد] تاینکو، حاجب، پرده‌دار، شاه‌ین یاخین مشاوری[۱۴۷].

تیباتان..tibatan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {دیب+آتان: سونلاندیران}.

تیبین..tibin [اؤزل‌آد] دیّبین:اهر ده کند آدی {درین}.

تیپ..tip [آد، یو:اؤرنک بیچیم] بیچیم، موْدئل، اؤرنک (فا:نمونه).

تیپاژ..tipaj [آد، فرانسیزجا] بیرکیمسه‌نین ویا بیر شئیین اؤزللیکلرینین توْپلومو (فا:تیپ).

تیپلشدیرمک..tipləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] بللی تیپه اوُیقون لاشدیرماق.

تیپوْقراف..tipoqraf [آد، یونانجا] باسین ایشچی‌سی، چاپچی، باسینچی (فا:~).

تیپولوژی..tipoloji [آد، یونانجا] بیر سیرا شئی‌لرین ویا حادثه‌لرین عمومی خصوصیت‌لرینی و اؤزللیکلرینین دؤزوم لنمه‌سی، بیچیم‌له‌مه "دیل‌لرین تیپولوژی تصنیفی" (فا:~).

تیپی..tipi [آد، ت‹توّپی›، باخ: توپورمک] قار فیرتیناسی.

تیپیک..tipik [صفت، فرانسیزجا] بللی‌تیپه‌و بیچیمه عاید اوْلان، بیچیم- سل (فا:~).

تیپیک‌لیک..tipiklik [آد] تیپیک شئیین حالی.

تیت..tit [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی {دیدمک دن}.

تیتان..titan [آد، یونانجا] بیر نوع مئتال آدی (فا:~).

تیتر..titr [فر] باشلیق، باش یازی (فا:~).

تیترَتمک..titrətmək [ل، سن] ۱-تیترمه‌سینه یوْل آچماق، سارسیتماق (فا:لرزاندن). **tremor** ۲-هیجانا گتیرمک.

تیترَتمه..titrətmə [آد، سن:لرزه] ۱-قیزدیرما، تیترمه حالیندا اوْلان کیمسه (فا:لرز). ۲-تیترمک ایشی (فا:لرزش).

تیترَتمه قوْواق..titrətmə qovaq [باخ] اسمه قوْواق.

تیترَتمه قیزدیرما..titrətmə qızdırma [باخ] تیترَتمه.

تیترتمه‌لی..titrətməli [صفت] ۱-تیترتمه خسته‌لیگینه توتولموش، قیزدیرمالی (فا:لرزش‌دار، رعشه‌دار) ۲-تیترمه خسته‌لیگینی یایان.

تیترج..titrəc [آد] ۱-دیاپازون (فا:دیاپازون). **tuning fork** ۲-ویبراتور (فا:ویبراتور). **vibrator**

تیترر..titrər [صفت] اسن، اسینتی‌لی (فا:لرزان).

تیترَشدیرمک..titrəşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] تیترمه‌شیم‌وضعیتینه گتیرمک- (فا:ف‌س‌لرزیدن).

تیترَشمک..titrəşmək [قا، سن] بیرلیکده تیترمک، هریانی تیترمک، قارشی‌لیقلی تیترمک (فا:لرزیدن).

تیترَک..titrək [آد] تیترمه ین "تیترک بیر سس" (فا:مرتعش، لرزان). **vibrant ،trembling**

تیترک‌چیچک..titrək çiçək [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:موسیر، کلاغک).

تیترک‌سس‌سیزحرف..titrək səssiz hərf [آد، دیل‌بیلیمی] باخ: آخیجی سس‌سیز حرف.

تیترک‌قاواق..titrək qavaq [آد، بیتگی] چالی و آغاججیق حالیندا بیر قاواق.

تیترک‌لشمک..titrək ləşmək [تاثیرسیزائیلم] تیترک وضعیته گلمک (فا:مرتعش شدن).

تیترم..titrəm [آد] سس تیترمه‌شیم‌لرینین آلچالیب‌اوُجالماسی، ارتعاش

تیترم‌له‌مک..titrəmləmək [تاثیرسیزائیلم] سس توْنو آلچالیب اوجالماق (فا:مرتعش شدن).

تیترملیک..titrəmlik [آد] تیترک اوْلما وضعیتی (فا:حالت ارتعاش).

تیترنتی‌لی..titrəntili [باخ] تیترک.

تیتره‌در..titrədər [ظرف] تیتره‌رک (فا:مرتعش کننده).

تیتره‌دیجی..titrədici [صفت] سارسیدیجی، تیتره‌دن (فا:ارتعاش کننده).

تیتره‌دیش..titrədiş [آد] تیترَتمک ایشی ویا بیچیمی (فا:ارتعاش).

تیتره‌شیم..titrəşim [آد] اسینتی، تیترَنتی (فا:ارتعاش). **vibration**

تیتره‌شیم‌سیز..titrəşimsiz [صفت] ۱-تیترمه‌شیمی اوْلمایان (فا:بدون ارتعاش). ۲-(قرامئر) کار سس‌سیز حرف.

تیتره‌شیم‌سل..titrəşimsəl [صفت] تیترمه‌شیم‌له‌ایلگیلی (فا:ارتعاشی). **vibratory**

تیتره‌شیملی..titrəşimli [صفت] ۱-اسینتی‌لی (فا:ارتعاش دار). ۲-(قرامئر) جینگیلتی‌لی حرف.

تیتره‌قوُش..titrə quş [آد، دا] سویوغا حساس آدام (فا:سرمایی).

تیترەمک..titrəmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اسمک (فا:لرزیدن). to tremble. ۲-سسی کسیک کسیک چیخماق. ۳-سویوقدان ویا قورخودان تیترَک کیمی حرکت ائتمک، تلاطمه دۆشمک، ناراحت لانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیترَشمک›، سن}.

تیترەمه..titrəmə [آد] اسمه، تیترەمه توتما (فا:لرزش).

تیترەمەقیزدیرما..titrəmə qızdırma [آد] تیترەمەدنقیزدیرماسی اوْلان (فا: تب‌ولرز).

تیترەییش..titrəyiş [آد] تیترەمک ایشی، تیترەمه، اسمه (فا:ارتعاش).

تیتکانلو..titkanlu [اؤزل‌آد] تیتکانلو، تیکانلو:قوچان دا کند آدی (تیکانلو اصلی آدیدیر).

تیتوْل..titol [آد، فرانسیزجا] فئودالیزم ده اوْلان کیمی نسیلدن نسیله گئچن فخری آد. ۲-رُتبه "امپراتوْر تیتولو، خان تیتولو"، هر هانسی بیر حُقوقون اساسی "مُلکیت تیتولو" (فا:ـ).

تیته..titə [آد، دا] بعضی آداملارین گؤز ببگین ده اوْلان آغ لکه.

تیتەلی..titəli [صفت] تیتەسی اوْلان، لکه‌لی.

تیتیر..titir [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] دیشی دوه.

تیتیز..titiz [آد] ۱-شیت داد، دادی گس اوْلان. ۲-راحتجه بیَنمه‌ین (فا:وسواس) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: تیتیک}.

تیتیزجه..titizcə [صفت، ظرف] تیتیز بیر بیچیمده.

تیتیزلشمک..titizləşmək [تاثیرسیزائیلم] تیتیز وضعیته گلمک.

تیتیزلنمک..titizlənmək [تاثیرسیزائیلم] تیتیزلیک گؤسترمک.

تیتیزلیک..titizlik [آد] تیتیز اوْلما وضعیتی.

تیتیزلیکله..titizliklə [ظرف] تیتیز بیر بیچیمده، تیتیز اوْلاراق.

تیتیش..titiş [آد] جی جی (فا:جی جی). babys dess

تیتیک..titik [صفت] هزلدئین(فا:بیهوده گو) {دیدمک‌دن، دیدیک سؤزونون داغیلیب پوزولموش مفهومونو آندیریر}.

تَیر..təyər [باخ] تکر.

تیر..tir [آد] ۱-دیرک کیمی اوْلان شئی، کسیلمیش و بوداق‌لاری تمیزلنمیش آغاج گؤودەسی، دمیر ویا آیری جنسدن دۆزَلمیش دیرک، کرَن. ۲-اوْخ ۳-گوْنش ایلی‌نین ٤جو آیی (فا:تیرماه) {سوُمرجه ‹تیر›؛ ت‹تیرەمک›:دایاق و دیرک ووُرماق، ‹تیرەگو›، تیرَک›: دیرک، ‹تیرَنمک› دایانماق، ‹تیریگ›: دیری، باخ: دیری}.

تیر..tir [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

تیر..tir [اؤزل‌آد] آنادولونون منتشه بؤلگه سینده تیر آدیلا یاشایان تورک اوْخلار (بوْیلار)[۲۰۹].

تیرآباد..tirabad [اؤزل‌آد] بَجَوان‌چای:هشتَری ده چای آدی.

تیراژ..tiraj [آد، فرانسیزجا] باسیلمیش درگی ویا کتاب سایی‌سی، باسقی سایی[۲۱۸]. (فا:ـ).

تیران..tiran [اؤزل‌آد] ۱-ائتروُسک لرین گؤزللیک تانریچاسی[۲۱۱]. ۲-بوُ کلمه دیر / دیری / تیری سؤزیله باغلی اوْلاراق اسکی تورکجه یه دایانان بیر سؤزجوکدور ، بوُ کلمه اینسان آدی کیمی فارس و ارمنی لر ایچینده ده ایشله‌نیر[۱۱٤].

تیراندار..tirəndaz [صفت، فا] اوْخجو، اوْخ آتان (فا:ـ).

تیرباشلیغی..tirbaşlığı [اؤزل‌آد] تیرلرین باشینا ووُرولان باشلیق.

تیرباشی..tirbaşı [باخ] تیر باشلیغی.

تیرتاب..tirtab [ظرف] تیرتاپ دۆشمک ویا اوُزانماق، یوْرقونلوقدان اوزانماق، برکدن اوزانیب یاتماق (فا:حالت دراز کشیده).

تیرتیر تیترەمک..tirtir titrəmək [تاثیرسیزائیلم] اسمک، سویوق و قورخودان اسمک، اسیم اسیم اسمک (فا:لرزیدن).

تیرجان..tircan [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌ٔدا کند آدی[۲٤۰].

تَیرجیک..təyərcik [آد] بالاجا تَیر.

تیرچایی..tirçayı [اؤزل‌آد] میانا دا چای آدی {تیر:دیری، دۆز}.

تیرچیلر..Tirçiler [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديـر[۱۵۸-۸۱].

تیررَنمک..tirrənmək [باخ] تیرلنمک.

تیرس..tirs [اؤزل‌آد] ایلاملاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

تیرسی..tirsi [آد، یونانجا] باش وگؤزلری بیرآز بؤیوک وقیلچیق‌لی بالیق (فا:نوعی ماهی). alosa pallax

تیرشوْو..tirşou [اؤزل‌آد] ماکی،سرابدا کندآدی {تیرسوُ:دیریلیک سویو}.

تیرفیل..tirfil [آد، یونانجا] بیر نوع چؤل(یابانی) یونجاسی.

تیرَک..tirək [آد] باخ: دیرَک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تیرگئش..Tirgeş [اؤزل آد] آلتای توْرکلری توُبا بوْی‌لاریندانديـر[۱۵۸-۸۱]. {باخ: توْرکئش}.

تیرکَش..tirkəş [آد] یئغیلیشما، قالابالیق یئر، کَروان، قافله[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تیرگَچ..tirgəç [تاریخی اؤزل‌آد] جانلی، دیریلیک‌وئرن، آلتای-توُوا اوْیماغی[۷].

تیرلنمک..tirlənmək [تاثیرسیزائیلم] تیر چکمک، اوُزانیب سره‌لنمک، تیرکیمی اوُزانماق (فا:کشیده شدن).

تیرلی..tirli [صفت] تیری اوْلان، دیرک‌لی (فا:تیر دار).

تیرمه..tirmə [باخ: دۆرمک] بیر نوع ائنسیز و اوزون پارچا (فا:ترمه). cashmere

تیرمه بؤرک..tirmə börk [آد] تیرمه‌دن توخونموش بؤرک (فا:نوعی کلاه).

تیرمه شال..tirmə şal [آد] تیرمه‌دن توخونموش شال (فا:نوعی شال).

تیرمه‌لی..tirməli [صفت] تیرمه گئیمیش و تاخمیش (فا:ترمه دار).

تیروکسین..tiroksin [آد، فرانسیزجا] تیروییید دن چیخان هورمون (فا:~).

تیروئید..tiroyid [آد، فرانسیزجا] قالقان بئزی، خیرتدکده اولان و سالقی‌سینی قانا وئرن بیر بئز (فا:~).

تیروان..tirvan [اؤزل‌آد] کلئیبرده کند و چای‌آدی {دیری+آوان}.

تیره..tirə [آد] ۱-نسیل، طایفا، خانواده، فامیلیا، سوْی "اوْنلارین تؤره‌مه‌سی ایله بیزیم تیره عمی اوُشاغی اوْلوبدور". ۲-دسته "ایکی تیره‌لیک". ۳-آرخ و چای‌لارین قیراغیندا تؤکولن توْپراق "چاییرلی تیره، یانینی توْپراق تیره‌یه قوْیوب اوْتوردو". ٤-قیراق، کنار "پنجره تیره‌سینه اوْتوروب ائشیگه باخدی". تیکیشده ایشله دیلن پامبوق ایپلیگی. (فا:تیره). {فا› باخ: دیرک، تیر}.

تیره..tirə [آد، فرانسیزجا] قیسیا خط، دسته دسته اوْلما (فا:چند تیره گی).

تیره..tirə [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی. آوج ده کند آدی.

تیره‌کین‌چایی..tirəkin çayı [اؤزل‌آد] توُره‌کین چایی: دوه‌چی‌دا چای آدی[۲٤۰].

تیره‌لنمک..tirələnmək [تاثیرسیزائیلم] دسته دسته اوْلماق" نئچه تیره‌یه بؤلونمک" (فا:چند تیره شدن).

تیره‌مک..tirəmək [ل، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] داياق ویا دیرک تیکمک.

تیریئک..tiryek [آد، فا] خاشخاش بیتگی‌سیندن آلینان بیرنوع اوُیوشدوروجو مادّه، تیریاک (فا:تریاک). antidote

تیریئکچی..tiryekçi [صفت، فا] تیریئکی: تیریئک چکن کیمسه (فا:تریاکی).

تیریئک‌خانا..tiryek xana [آد] تیریئک چکیلن یئر.

تیریئکی..tiryeki [صفت، فا] تیریئکچی: تیریئک چکن کیمسه (فا:تریاکی).

تیرید..tirid [باخ] تیلته.

تیرینگه..tiringə [اسس تق] ۱-چیتمک، ایکی بارماقلا چیخاریلان سس (فا:بشکن، تلنگر). fillip ۲-اوْخوما، بیر نوع ازگی "سوْنرا دوُروب اوّست دوْنومو گئیردیم. باخچالاردا تیرینگه‌نی دئیردیم، شهریار" {سس.تق}.[۵]

تیریاس..tiriyas [اؤزل‌آد] اوُرارتولاردا قهر ائدیجی شر تانری‌سی[۲۱۱].

تیز..tiz [صفت، فا›باخ:تئز] اینجه و کسگین سس، ایتی (فا:تیز) {دیوان لغات تورک ده ‹تیز› سؤزو هم دیز معناسیندا و هم یوکسک یئر معناسیندا گلیبدیر، دیواندا ‹تیزیک› سؤزوده "سیْرا، صاف، دیزی" معناسیندا گلیبدیر ، اوستاد هادی نین دؤیازدیغینا گؤره ده: دیوان لغات تورک ده ‹تیز› : ۱-تیز، یوکسک یئر؛ تیز کلمه‌سی تیزمک فعل ایله بیرلیکده دوزولموش و اوجو اوخ کیمی تیز و بیز شئی اوچون ایشله‌نیر، بو مفهومدان آلیناراق اینسان دیزیده بؤکولنده تیز و بیز حالته دوشور و بولارین هامی‌سی کؤکداش سایبلیرلار[٦]، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر؛}.

تیزفهم..tizfəhm [صفت] تئزباشادؤشن، چوخ‌آنلاقلی، چوخ زیرک (فا:~).

تیزلشمک..tizləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-سس کسگین اوْلماق. ۲-ایتی لشمک (فا:تیز شدن).

تَیزه..təyzə [آد، باخ:دایی] ۱-آنانین باجی‌سی، خالا. ۲-آنا یاشداکی قادینلارا سؤیله‌نن سؤز (فا:خاله) matrnal aunt {دایی+اجه[۲٤۷]، دیوان لغات تورک ده اکه/اجه/ ازه سؤزو بؤیوک باجی معناسیندا گلیبدیر بو ایکی سؤزو بیرلشدیرَرسک، تَیزه سؤزو دایی نین باجیسی دئمکدیر کی همان خالا معناسیندادیر}

تیسکله‌مک..tisəkləmək [باخ] تیسیکله‌مک.

تیسیکله‌مک..tisikləmək [س،سس تق] نارین‌نارین یاغماق، چیسگین‌له-مک ، چیسه‌له‌مک، تیسک‌له‌مک(یاغیش‌حاققیندا)(فا:نم‌نم‌باریدن)

تیسیه..tisyə [اؤزل‌آد] رشت–خمام دا کند آدی.

تیشئرت..tişert [آد، این] تیشوْرت:بیرنوع قیسا قوللو کؤینک (فا:~).

تیشه..tişə [آد] ایپ اَییرمه‌گه بیر نوع آراج[۲۲٤].

تیشه..tişə [صفت، فا ‹توركجه ‹ديش›] تئشه، بیرنوع کرکی (فا:~).

تیشه‌مک..tişəmək [تاثیرلی‌ائیلم] کسیجی‌بیرشئیین آغزینی ایتیتمک {دیش سؤزونه باغلاناراق دیش دیش ائتمه دئمکدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

تیغ..tiğ [آد، باخ:تیقه] قیلینج و بیچاق، کسیگی آلت (فا:~).

تیغ زمین..tiğ zəmin [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی.

تیفتیک..tiftik [آد] ۱-اوُزون قیویرجیق گئچی توّکو، قوْیون گئچی و دَوه‌نین یازدا قیرخیلان یوُمشاق و ظریف توّکو. ۲-همان یوُندان توْخونموش الجک، بؤرک و هر شئی "تیفتیک کؤینک" (فا:پرز، کرک). nap، fuzz {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گئچی توّکو؛ دیدمک+یک› دیدیک› تیتیک› تیفتیک[٦] ، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

تیفتیک گئچی‌سی..tiftik geçisi [آد، دیرگی] بیرگئچی نوْعو (فا:نوعی بز).

تیفتیک لنمک..tiftiklənmək [س، بل] تیفتیک تیفتیک اوْلماق، دیدیلمک، سؤکولوب بیربیریندن آیریلماق.

تیفتیکلی..tiftikli [صفت] تیفتیگی اوْلان (فا:کرک دار).

تیفوُس..tifus [آد، فر، طب] بیتدن‌عمله گلن بیر نوع خسته‌لیک (فا:~).

تیفه..tifə [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

تیقُّض..təyəqqüz [آد، عربجه] اویانیق‌لیق، اوْیاقلیق (فا:~).

تیقه..tiqə [آد، باخ:تیغ، تیکمک] تیغ، کسیجی آلت (فا:تیغه). **blade**

تیک‌آغاجی..tikağacı [آد، بیتگی، فر‹پوْرتاغالجا] جوّت چنک‌لی، تاختا سیندان یارارلانیلان آغاج نوعو. **tectina grandis**

تیکان..tikan [آد] بیتگی ویا حئیوان‌لاردا ایینه کیمی اوْلان بؤلوملر (فا:خار). **thistle** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیکن›؛ تیکمک+ان}.

تیکان..tikan [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

تیکان‌اوْتو..tikan otu [آد، بیتگی] تیکانلی، دیرمانیجی، و قیش‌دا یاپراق‌لاری تؤکولمه‌ین بیر بیتگی، اؤزتیکان (فا:نوعی خار). **smilax aspara. lil**

تیکان‌اوْلوب گؤزونه باتماق..tikan olub gözünə batmaq [تاثیرلی ائیلم] خوشو گلمه دیگی بیرینی قاباغیندا گؤرمک.

تیکان‌اوْستونده اوْتورماق..tikan üstündə oturmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ نگران و ناراحت وضعیتده اوْلماق.

تیکان‌تپه(تکاب)..tikan təpə(tikab) [اؤزل‌آد] ۱-تیکان‌تپه شهری غربی آذربایجانین شهرلریندن اوْلاراق گونش ایلی ۱۳۲۰ده ۲دهستان (حومه و احمدآباد) و ۷۸ کنددن تشکیل تاپیردی، توْپلام نفوسو* ۳۲۷۷۰ نفرایدی، شهرین جمعیتی ۳۲۱۰ نفر توّرک قئید اوْلونموشدور، اوْ دؤنم ۵۲ کندین اهالی‌سی تورک‌ایدی و ۲٦ کند کوّرد اولاراق توْپلام جمعیتی ۱۰۲۸۳ نفر قئید اوْلونوبدور، آیری دئییشله اوْ دؤنم بوُ شهرستانین ۲۲٤۸۷ نفری یعنی ٦۹ فایزی توّرک و ۳۱ فایزی کوّردایدیلر، ش۱۳۸۵جی ایلده شهرستانین جمعیتی توْپلام ۸۲۲۷٤ نفر اعلام اوْلوبدورکی ٤٤۰٤۳ نفری شهرده و ۳۸۲۳۱ نفری ۱۰۱ کندده یاشاییرلار، اهالی حدودا ًیاری یاری کوّرد و تورک‌دولر. ۲-تیکان‌تپه سؤزو: بو شهرین اصلی آدی تیکان‌تپه اولاراق، تکاب قوندارما و یئنی آد ساییلیر، آراشدیرمالارا گؤره اسلامدان قاباق دؤوره عاید اوْلان گنجک ویا شیز شهری بوُ شهرین یئرینده ایدی، همچینین بوُ شهره اسکی‌لرده "گنجک، جزنق (گنجک کلمه‌سینین مُعرّب آدی)، گنزک، کنژک، جزن، گزکا (یوُنانجا)، گندزک (ارمنیجه و سوّریانی جه)" کیمی آدلاردا دئییلیبدیر، عربلر بورایا شیز دئییبلر، گنجک شهری اسکی‌لرده اوْلان آتروپاتئن حُکومتی زامانی مرکزی شهر ساییلاراق، سوْنرالار ساسانلیلرینده مرکزی اوْلموشدور، بوُ شهرین اؤنملی اوْلماغی‌نین اصلی نَدَنی همدان و آنادولو بؤلگه‌لرینین آراسیندا قرار تاپماغیدی، استرابون، گنجک شهریندن، بؤلگه‌نین مرکزی شهری کیمی آد آپاریبدیر، بیر سیْرا آراشدیرمالاردا منجمله "رساله جغرافیایی شهرستانهای ایران" قئید اوْلونور کی گنجک شهرینی توُرانلی افراسیاب دؤزلدیبدیر، و بعضی دئییشلره گؤره بوُ شهر اسلامدان قاباق دؤورلرده موْغ‌لارین ائییتیم یئرلری ساییلیردی. زیندان داغی بوُرانین اصلی داغلار-یندانديرِ، سانیلیرکی اسکی گنجک شهری بو یانار داغی‌نین‌فعالیتی نتیجه سینده داغیلیبدیر (باخ: گنجه). ۳-تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلریندن: تخت سُلیمان (آذرگُشسب آتشکده سی)، کَرَفتو ماغاراسی، ساروُقوُرخان قالاسی، زئیوه قالاسی، سُلیمان زیندانی، تخت سُلیمان ایستی سوُیو، چملی چمن(چملی گؤلونده تَرپه نن و مُتحرّک بیر چمن و آداجیق دیر)، بلقیس قالاسی، جامع مچیدی، ایّوب انصاری بُقعه‌سی. ٤-تیکان‌تپه بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار ساریْق چایا تؤکولورلر: آغدره (~۲۲-s۳)، قیزقاباچای (آلاساققل ۷b۱٦/ s۰)، هفت کانیان (آلچالی s٦b۱۲)، چایی (احمد آباد s۵b۲۵)، دؤنگه (انقوث s٦b۱۰)، شوْراب (اوغولبگ s٤b۱۳)، هامپا (~s۳b۲۱)، بؤیوک چم (حاجی بابا s٤b۱٤)، دالاچای (دورباش s۵b۱۷)، قوُروچای (زره شوران s٦b۱۳)، بوْزدره (ساری قورخان s٤b۸)، قاراقایاچای (~s۱b۳۲q٦,۲۹)، دربندچای (قالاجیق s۵b۱۷)، شفاعت (قارابابا s٤b۱۹)، چمن (قارا بولاق s۵b۷)، کَرَفتوُ (~s۳b۲۳)، احمد کُشته (گؤی آغاج s٤b۱۸)، گوّنبَذ (~s٦b۱۵)، کانی چَرموُ (نبی کندی s٤b۲۱)، بؤیوک (یارعزیز s۵b۱٤)، ۲-چایلار قیْزیل اؤزَن‘ه تؤکولورلر: آب باریک (~s۱b۱۷)، آیدوْغموش (فرعی‌قوْل)، (s۳b۳)، آیدوْغموش (چاراویماق-میانا ۷۳s۱b۱۳۳/ q۵)، بایراش چای (خال کندی s٤b۲۰)، گؤز (شریف‌کندی s٤b۲٤)، آب‌قاراداش(قارادره s۱b۲۵)، ۵-تیکان‌تپه بؤلگه‌سینین داغلاری: کفه سوُر (۱۷ک‌ق۲۱۲٦)، گوّنئی (۲۰ک‌ق۱۹۷۹)، سوُر (۲۵ک‌ق۱۹۸۰)، حاجی بوُلاق (۲۵ک‌ق‌د۲۰٤۱)، نسار (۲۷ک‌ق۲۱۹۸)، زندان (۲۷ک‌ق۲۳۰۹)، گَماجار (۳۰ک‌ق۲۳٤٤)، قاراووْل (۳۰ک‌ق۲۳٦۵)، قوُرشاقلو (۳۰ک‌ق۲٤۲۸)، مهشر (محشر) (۳۰ک‌ق‌ب۲٤۵۸)، مملی (۳۲ک‌ق‌ب۲۹۲۵)، کَلکَلی (۳۲ک‌ق‌ب۲۹٦۲)، قارابوُلاق (۳۲ک‌ق‌د۲۵۵٦)، بیلقئیس (۳۳ک‌ق‌د۳۳۳۲)، چال داغی

(۳۵ک‌ق‌ب۲۷۷۸)، گوْرگوْر/ قوُرقوُر (۳۵ک‌ق‌ب۲۹۵۵)، ایمان خان (۳۵ک‌ق‌د۲۸۶۲)، قوُش داغی (۳۷ک‌ق۲۸٤٦)، قاراداغ (۳۷ک‌ق۲۸۹۲)، داغ دالی (۳۷ک‌ق۲۹۱٤)، بوُزخانا/ بوُسخانا (۱۰ک‌ق‌د۲٤۱۱)، بیزوْقاچان (۱۰ک‌ق‌د۲۲۰۵)، ساری بابا (۱۰ک‌ق‌د۲۳۸۹)، چَرافه‌یانا/ چارافایانا (۱۰ک‌ق‌د۲۷۲۵)، قاراقوُلخانا (۷ک‌ق‌د۲۲۰۹)، قیزل داغ (۷ک‌ق‌د۲۳۰۳)، حمزه خان (۷ک‌ق‌د۲۳۸۹)، قاراداش (۱۲ک‌گ‌د۲٤۳۰)، قوْنوُ/ گنو (۷ک‌گ‌د۲۲۲۲)، قیزیل بوُقوُش (۱۲ک‌ق‌د۲۲۳۷)، چپ دره (۱۵ک‌ق۲۰۵۰)، کیفسوُر (۱۵ک‌ق۲۲۹۵)، آغداغ (۱۵ک‌ق‌د۲۲۳۲)، آغداغ (۱٦ک‌ق‌د۲۲۸٤)، باباَلگَر (۲۰ک‌ق۲۳۳۹)، توُلاداغی (۲۰ک‌ق۳۵۳۲)، کَلاش تَرکَله (۱۲ک‌ق‌ب۱۸۹۰)، بژن بسر (۱۵ک‌ق‌ب۲۰۱۳)، شاه داغی (۲۰ک‌ق‌ب۲۱۷۵)، کمرزرد (۲۰ک‌ق‌ب۲۲۵۲)، بالاخانا (۲۲ک‌ق‌ب۲۳۹۵)، قیزقالاسی (۱۰ک‌ق‌ب۱۸۸٦)، کؤیه‌هنگ (۱۵ک‌ب۱۸۹۷)، آغابَگ (۱۵ک‌گ‌ب۱۹۵۷)، ایوب انصار (۱۵ک‌گ‌ب۲۵۲۰)، دروانایی (۲۰ک‌ب۲۱۵۲)، گزَرجار (۲۰ک‌ق‌ب۱۸٦۳)، کَنَپ شیله (۷ک‌ق‌ب-۱۸٤٦)، ٦-تیکان‌تپه(تخت سلیمان-احمدآباد) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) احمد آباد/ آ-ی (*۱۹٤۰×)؛ آرپاچایی؛ آغ اوتاق؛ آغدره/ آ-ی- اوْرتا (*۱۰۵۰×)؛ آلچالی (*٦۲٤×)؛ امین‌آباد؛ اَنگیران؛ جیداقایا؛ چیراق تپه/ آ-ی (*٦۲۰/ تو)؛ حسن‌آباد (*۷۰۰×)؛ زره شوُران (*۷٦۰/ تو)؛ زینهار (*۹۰×)؛ شیرمرد (*۷۸۰/ تو)؛ عربشاه/ ارؤوشه؛ قئینرجه (*٤۰۱/ تو)؛ قوچ داغی مزره؛ گردآلو مزره؛ گؤله گوله (*۱۷۵/ تو)؛ یئنگی کندی (*۵۸۰×)؛ یارعزیز (*٤٦۰/ تو)؛ ۷-تیکان‌تپه(تخت‌سلیمان-چیمن)بؤلگه‌سینین کندلری : (کند یستان اهالی‌سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) اسد کندی (*۲۰۳/ تو)؛ آغ بولاق همدانی (*۳۲۳/ تو)؛ آغ بولاق (*۵۳۳/ تو)؛ اوْچ حصار (*٤۱۰/ تو)؛ بابا نظر (*۱٤۰/ تو)؛ بیرینجه (*۷۵۰/ تو)؛ توُمارکندی(*۱۹۰/ تو)؛ قانلو (*۳۰۰/ تو)؛ قاراووُلخانا (*۲۷۲/ تو)؛ قازان کندی (*۱۰۲/ تو)؛ قارابولاق (*۷۵۰/ تو)؛ قاراناز (*۲٦۰/ تو)؛ قوْشا بولاق (*٤٤۰/ تو)؛ قوُشخانا/ آ-ی (*٤۵۰/ تو)؛ قیزیل قیشلاق (*۸۳۰/ تو)؛ کؤکوتجو/ گؤگردچی (*۱۸۰/ تو)؛ گؤنبذ (*٤٤۰/ تو)؛ نصرت-آباد/ تازآباد(*۷٤۰/ تو)؛ همپا(*۸۸۰/ تو)؛ ۸-تیکان‌تپه(تخت-سلیمان-ساروق) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) آلاساقال (*۲۲۹×)؛ انقوت (۲۷ک.ق.ب * ٤۱۰×) (قوْ:انگوردره)، باش‌بَرات (*٤٤۰×)؛ تؤرمَکچی (*۲۲٦×)؛ چؤپلو (*۱۱٦۰×)؛ خارخار (*٤۰۵×)؛ داش قیز قاپان (*۲٦۰×)؛ دؤلدول بوُلاق (* ۷۵×)، قاراعمر (*۳۵۰×)؛ کریم‌آباد (*۱۲۰/ تو)؛ کوْساپیری (*۲۵×)؛ گؤی آغاج (*۹۰۰×)؛ مایین بولاق (*۲٤۰×)؛ نبی کندی (*۳۵۰×)؛ ۹-تیکان‌تپه(مرکزی-افشار) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) اوْغول بگ/ تو (* ۱٤۹۰/ تو)؛ بادخرید (*۲۰٤×)؛ بادمحمود (*٤۲۰/ تو)؛ بدیرلو *۱۵۳/ تو؛ چارداق (*۸۰۰/ تو)؛ چیچکلی(بوْش)؛ ساریجالو (*۲۹۰/ تو)(بوْش)؛ فیض آباد (*۳۲۰/ تو)؛ قالاجیق (*٦۲/ تو)؛ قاراقایا (*٦۱۰/ تو)؛ قوْجور (*٤۵۰/ تو)؛ یولُقون آغاج (*۱۱۷۰/ تو)؛ ۱۰-تیکان‌تپه(مرکزی-انصار) بؤلگه‌سینین کندلری: (کند یستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) آسمان بولاغی(بوْش)؛ آغ قالا (*۱۳٤×)؛ آی قالاسی(بوْش)؛ تامای/ تمای (*٦۳۰/ تو)؛ حاجی بابا/ آ-ی (*۷٤۰/ تو)؛ دوُرباش (*۱۲۵۰/ تو)؛ سبیل (*۳۰۰/ تو)؛ طاشه کبود (*۲۳۰×)؛ عربشاه/ ارؤوشه؛ قیْرخیلی (*۷۳۰/ تو)؛ کوْتان؛ قیْزدره/ گزدره (*۳۰۱×)؛ ۱۱-تیکان‌تپه(مرکزی-کرفتو) بؤلگه‌سینین کندلری: (کند یستان اهالی سی چوْغونلوقلا کؤرددولر) آقابگ (*۱۵٤ ×)؛ بوُلوز (*٤۱×)؛ پهلوان (*۲۰۰/ تو)(بوْش)؛ تاسکند (*۵۵×)؛ تپه بوُر (*۲۱۷×)؛ تندیرلی (*٤۲×)(بوْش)؛ چارقالا (*۱۱۰/ تو)؛ چیدره(*٤۰۰×)؛ داش‌بولاق (*۵۷۰×)؛ درویشه رش (*۳۵×)؛ ساری باغ (*۷۰/ تو)؛ ساری قورخان (*۱۳۰×)؛ علی آباد (*۲۱۰×)؛ قاراباباً (*۷۵×)؛ قوْجا (*٦۲۰×)؛ قوُلدره/ آ-ی (*۷۰۰×)؛ قیزقاپان تورک (*۲٤۰×) (بوْش)؛ نخوددره (*۱٤۰×)؛ یهرلو (*٤۰×)؛

تیکان توُتو..tikan tutu [باخ] بؤغورتْلن.

تیکان تیکان..tikan tikan [صفت] تیکانی بوْل، تیکان کیمی اوْلان هر شئی.

تیکان جیقلی..tikancıqlı [صفت] بالاجا تیکانلاری اولان (فا:خاردار).

تیکان‌سیز..tikansız [صفت] تیکانی اولمایان (فا:بی خار). thornless

تیکان لو..tikan lu [اؤزل‌آد] سقز ده کند آدی.

تیکان یاپراق(لی)..tikan yapraq(lı) [صفت] یاپراقلاری تیکان کیمی ایینه اوجلو.

تیکانجا..tikanca [آد، دیرگی] بئلینده اوُزون وکیچیک تیکانی اوْلان، قویروق اؤزگگی یاستی، وُجودو اوُزون سوْبی (ائلیپس) کیمی، یانلاری یاستی، پولجوقسوز و آغزی بؤیوک، دیشلری قوّتلی، بئلی زیتونی و یا لکه‌لی، یان و قارنی آغ، یووا دؤزَلده‌رک دنیزلرده یاشایان بالیق (فا:نوعی ماهی). gasterosteus pungitius

تیکانجی..tikancı [آد] گئچمیشده تیکان ییغیب ساتان (فا:خار فروش).

تیکانجیق..tikancıq [آد] بالاجا تیکان (فا:خارک).

تیکانجیق..tikancıq [اؤزل‌آد] داشلی بوُرون‌ون ٤٤ ک.قوُزئی گؤندوغان طرفینده کند آدی (بوش).

تیکانسی..tikansı [صفت] تیکانا بنزر، تیکانسوْ (فا:خار مانند).

تیکانلاشماق..tikanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تیکان کیمی اوْلماق (فا:خاردار شدن).

تیکانلی..tikanlı [صفت] ۱-اؤستو تیکان اوْلان بیتگی ویا آیری نسنه، اؤزه‌رینده تیکانلار اوْلان (فا:تیغ دار). thorny ۲-(مج) آجی شئی، گوْبود، اؤره‌گه توخونان سؤز.

تیکانلی..tikanlı [اؤزل‌آد] هشتَری و گئرمی ده کند آدی.

تیکانلی اؤکوز..tikanlı öküz [آد، دیرگی] قیرلانقیچ بالیق‌لاردان، تیکانلاری چوخ گلیشمیش، رنگی قیرمیزی، بیرینجی دال اؤزگه‌یی اوُزون تیکانلی، اوُست چنه‌سی چاتال و آلت‌چنه‌سی‌بوُغلو.

تیکانلی اؤزگَچ‌لیلر..tikanlı üzgəçlilər [آد، دیرگی] بالیق‌لار صنفیندن سؤموکلو بالیقلار تاقیمیندا بیرآلت تاقیم.

تیکانلی ایلان..tikanlı ilan [آد، دیرگی] قویروغو قیوریق و بیز، ایری، زهیرلی بیر ایلان نوْعو acanthophis antarcticum

تیکانلی بالیق..tikanlı balıq [آد، دیرگی] اؤزگک‌لری تیکانلی، کیچیک سؤموکلو بالیق (فا:نوعی ماهی). G,aculeatus

تیکانلی بالیق گیللر..tikanlı balıqgillər [آد، دیرگی] بالیق‌لار صنفیندن سؤموکلو بالیقلار تاقیمیندا بیرآلت تاقیم.

تیکانلی بوُرون بالیق..tikanlı burun balıq [آد، دیرگی] بیر نوع کؤپک بالیغی.

تیکانلی تئل..tikanlı tel [آد] حصار و چپر دوزلتمه‌یه یارایان بیر نوع تئل (سیم خاردار).

تیکانلی‌چای..tikanlı çay [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲٤٠].

تیکانلی سالیانقوْز..tikanlı salyanqoz [آد، دیرگی] قاریندان باجاقلی‌لار صینیفدن، ایلیق و ایستی دنیزلرده یاشایان، قابیغی اؤزه-رینده چوخ تیکانی اوْلان بیر یوموشاقجا[۲] (فا:). murex، halix

تیکانلی میان..tikanlı miyan [آد، بیتگی] ۱m-۲ اوجالیقدا، آغ و مور چیچکلی، تؤک سوْو یاپراقلی، چوخ ایللیک، آجی میان glycyrrhiza echinata

تیکانلیجا..tikanlıca [ظرف] تیکانلی اوْلاراق.

تیکانلیق..tikanlıq [آد] چوخ تیکانی اوْلان یئر، یاندیرماق ویا ساخلاماق اوچون تیکان ییغیلان یئر (فا:خارزار).

تیکانلی‌لار..tikanlılar [آد، دیرگی] بیرگؤزه‌لی ایْشینلی حئیوانلار تاقیمی.

تیک‌تاک..tiktak [آد] عمومیتله ساعاتین چیخاردیغی سس.

تیکدیرتمک..tikdirtmək [باخ] تیکدیرمک.

تیکدیرمک..tikdirmək [ائتد، سن] تیکمک‌ایشینی گؤردورمک، اکدیرمک، پالتار تیکمه سینی تاپشیرماق (فا:فس دوختن).

تیکسه..tiksə [آد] آغاجسیز یئرلرده قوُش یاخالاماق اوچون اوْستونه اؤکسه یاپیشقانی یئرلشدیریلن آغاج.

تیکسینمک..tiksinmək [باخ] دیسکینمک.

تیککک..tikək [آد، سن] دیکَک:تینگ، فیدان.

تیکل..tikəl [منطق] کلّ دان بیر جزء (فا:جزیی از کل).

تیکل‌لیک..tikəllik [آد] تیکل اوْلما وضعیتی (فا:جزیی از کل بودن).

تیکمک..tikmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر جیسمی دیک اوْلاراق دوُردورماق. ۲-آغاج اکمک (فا:کاشتن). ۳-ائو وتیکینتی دؤزَلتمک و قورماق (فا:خانه ساختن). to build ٤-تیکیش تیکمک؛ ساپ، ایپ و ایینه ایله پارچالاری بیربیرینه باغلاماق، جراح‌لیقدا دری‌نی بیتیشدیریب بیربیرینه باغلاماق (فا:دوختن). to tailor ٥-گوزلرینی بیریئره تیکه‌رک باخماق، گؤزلریله بیر یئره اوُیماق (فا:زل زدن). {سومرجه ‹دوُ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ بو سؤز دیک= تیک= تینگ سؤز ایله کؤکداش اولاراق بیر شئیی آیری شئیه باتیرماق و دیک حالته گتیرمک آنلامینداییر و چوخلو سؤزلرین کؤکودور، تیکان سؤزو دیکیلمیش و اوجو بیز بیر شئیی آنلادیر، بونونلا برابر حرف دَییشمه‌سیله تیغ، تیغه سؤزلریده تیک سؤزونه باغلیدیر، همچنین تیکه سؤزو تیکمه‌گه یارایان پارچا اوچون دئییلیر، باخ: دان}.

تیکمن..tikmən [آد] کوْنی و مخروط بیچیمینده تپه.

تیکمه..tikmə [آد] ۱-تیکمک ایشی. ۲-دیکئی شئی، عمود. ۳-ناخیشلی و گؤرکَملی توْخونموش و حاضرلانمیش پارچا و هر شئی "گؤزل تیکمه‌لر دوُوارلارا وُورولموش" (فا:هر چیز نقش‌ونگار دار) ۳-تیکینتی (فا:ساختمان). construstion

تیکمه..tikmə [اؤزل‌آد] هشتَری(~تپه)، ماکی(~عجم، ~کؤرد) ده کند آدی.

تیکمه چی..tikməçi [آد] ناخیشلی پارچالار حاضرلایان (فا:طراح).

تیکمه داش..tikmə daş [اؤزل‌آد] بوْستان آباد، ملایر و زنجان دا کند آدی. هشتَری ده چای آدی.

تیکمه‌لی..tikməli [صفت] ۱-تیکمه‌یه یارایان. ۲-ناخیشلی تیکمه‌سی اوْلان تیکمه ایله بزه نمیش (فا:نقش و نگار دار).

تیکمه‌لیک..tikmələk [آد] آغاج تیکیلن یئر.

تیکَن..tikən [اؤزل‌آد] دیکیلی، دیک، دیکمیش (تاریخی اؤزل‌آد) اوْغوزنامه‌ده آدی گئچن توُمان خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

تیکه..tikə [صفت] ۱-بیرپارچا، بیربوتونو دؤزَلدن پارچالار دان هر بیری. ۲-ذره، آز و بالاجا مقدار، بیر تیکه، بیر آز (فا:تکه). piece ۳-دؤرمک، غذا تیکه‌سی (فا:لقمه). morsel ۳-(آ، یازین) قطعه، ایکی بیتدن تا غزل حدّینه قدر تشکیل تاپیر و هر وزنده ایلّا روباعی وزننده دئییله بیلیر، قطعه ده مطلع یوخدور و بیرینجی بیتده قافیه شرط دگیل [۷۳، ۷٤](فا:قطعه){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیکیم، تکو› بو کلمه تیکمک سؤزوندن، تیکیلمیش و بوتون بیر شئیین بیر پارچاسی آنلامینداديرا}.

تیکه بوغازیندان گئتمه‌مک..tikə buğazından getməmək [تاثیرلی ائیلم] هیرسدن وناراحت چیلیقدان هئچ بیر شئی ییه بیلمه‌مک.

تیکه پارچا..tikə parça [ظرف] تیکه تیکه، دوْغرام دوْغرام، بالاجا بالاجا.

تیکه پارچا ائیله‌مک..tikə parça eyləmək [تاثیرلی ائیلم] قیریق قیریق ائیله‌مک، تیکه‌له‌مک.

تیکه تیکه..tikə tikə [ظرف] تیکه پارچا (فا:تکه تکه). to rear into bits

تیکیت..tikit [یئرب] ماغارالاردا کیرئج دامجیلاریلا یئرده دؤزه‌لن دیکئی چؤکلتی‌لر، استالاقتیت (فا:استالاگتیت).

تیکیجی..tikici [آد] ۱-تیکیش ایشینه باخان کیمسه، خیاط، درزی (فا:خیاط). tailor ۲-تیکینتی ایشینه باخان (فا:بنّا). Bricklayer ۳-(آنادولو)جوتجو.

تیکیجی‌لیک..tikicilik [آد] تیکیجی‌نین گؤردوغو ایش (فا:بنایی).

تیکیز..tikiz [آد] باخما، گؤزتله‌مه[۲].

تیکیزله‌مک..tikizləmək [تاثیرلی ائیلم] سئزدیرمه‌دن باخماق، گؤزتله‌مک[۲].

تیکیش..tikiş [آد] ۱-تیکمک ایشی وطرزی. ۲-پارچالارین ویا تیکه لرین بیتیشدیگی یئر (فا:دوخت). Sewing {ت: چؤرکچی‌لرین چؤرک اؤستونده ناخیش قویان نسنه سی}.

تیکیش آتماق..tikiş atmaq [تاثیرلی ائیلم] تیکمک.

تیکیش آچماق..tikiş açmaq [تاثیرلی ائیلم] بخیه گؤتورمک.

تیکیش ایینه سی..tikiş iynəsi [آد] تیکیش اؤچون یارایان ایینه.

تیکیش پایی..tikiş payı [آد] قُماشی بیچیب کسنده قیراقلاردا تیکیش اؤچون نظرده توُتولان مقدار.

تیکیشچی..tikişçi [آد] تیکیش ایشینه باخان، درزی (فا:خیاط). tailor

تیکیشچی‌لیک..tikişçilik [آد] تیکیش ایشی، تیکیش چینین ایشی (فا:دوزندگی). tailor's

تیکیشدیرمک..tikişdirmək [باخ] تیکمک.

تیکیش‌سیز..tikişsiz [صفت] تیکیشی اوْلمایان، تیکیش یئری اوْلمایان (فا:بدون دوخت).

تیکیش‌قویماق..tikiş qoymaq [تاثیرلی ائیلم] اینجه‌له‌مک.

تیکیش‌لی..tikişli [صفت] تیکیلمیش، تیکیش یئری اوْلان.

تیکیش‌ماشینی..tikiş maşını [آد] تیکیش اؤچون اولان ماشین (فا: چرخ خیاطی).

تیکیشینی آلماق..tikişini almaq [تاثیرلی ائیلم] بخیه گؤتورمک.

تیکیلمک..tikilmək [بلسیز ائیلم] تیکمک ایشی گؤرولمک، آغاج چوبوق یئره تاخیلماق، اکیلمک، ائو دؤزلمک، دیک دوُروما گلمک (فا:دوخته شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-پالتار تیکمک. ۲-آغاج اکمک. ۳-نصب ائتمک}.

تیکیلمه..tikilmə [آد] تیکمک ایشی گؤرولمه، اکیلمه، آغاج چوبوق یئره تاخیلما، ائو دؤزلمه.

تیکیلمیش..tikilmiş [صفت] دوزلمیش، توخونموش (فا:دوخته‌شده sewn

تیکیلمیش‌تیرمه..tikilmiş tirmə [آد] یوّن واپکدن توخونموش ناخیشلی پارچا.

تیکیلی..tikili [صفت] ۱-تیکیلمیش اوْلان (فا:دوخته شده). sewn ۲-تیکینتی، بینا.

تیکیلی داش..tikili daş [آد] تاریخی بیر اتفاق اؤچون دؤزه‌لن داش، آئیت داشی (فا:سنگ یادبود).

تیکیلیش..tikiliş [آد] تیکیلمک ایشی ویا بیچیمی (فا:دوخت).

تیکیم..tikim [آد] ۱-تیکمک‌ایشی ویا بیچیمی، تیکینتی تیکمک ایشی، ائودؤزلتمه ایشی (فا:دوخت). ۲-(تاراما سؤزلویو ‹دیکیم›) لُقمه.

تیکیم ائوی..tikim evi [آد] پالتار تیکمک‌اوچون‌ایش‌یئری(فا:محل-دوخت)

تیکینتی..tikinti [آد] ۱-بینا، دؤزه‌نیلن ائو و بوجور شئیلر. ۲-تیکینتی ایشی آپاریلان یئر (فا:بنا). building

تیکینتی ایشچی‌سی..tikinti işçisi [آد] فهله (فا:فعله). coolies

تیکینتی چی..tikinti çı [آد] تیکینتی ایشینی قابال (کونتارات) توتوب ایشله ین (فا:مقاطعه کار). contractor

تیکینتی‌سل..tikintisəl [صفت] تیکینتی ایله ایلگی‌لی (فا:ساختمانی). constructional

تیکینتی مصالحی..tikinti məsalehi [آد] تیکینتی ده ایشله‌نن مصالح (فا:مصالح ساختمانی). **building materials**

تیکینتی‌لر..tikintilər [آد] بینالار (فا:ابنیه). **building**

تیگرَک..tigrək [اؤزل‌آد] چئوره، دایره[۷].

تیگین..tigin [اؤزل‌آد] تَکین: ۱-پرنس ۲-اینسان‌آدی:تیگینبای، تیگینَر[۷].

تیل..til [آد] قیراق، بیر شئیین قیراغیندا اولان ایتی‌لیک "داشین تیلی الیمی کسدی" ایکی دؤزئی ین کسیشن یئری، اوزون سوْو تپه‌نین اوْستو (فا:لبه). {تیلمک (دیلیم‌له‌مک) سؤزوندن‌دیر، و اوزوناسینا کسیلمیش شئیی آنلاتیر، تیلوْ(اوجو بیز چنگل)، تیلیشگه و تیلیشه بیر شئیدن کسیلمیش دیلیمی گؤسته‌ریر، و تیلته سؤزوده دیلیم دیلیم دوغرانمیش یئمه‌یه سؤیله‌نیر و تیلیت **tilit** سؤزوده بو کلمه‌نین آیری شکلیدیر، نظره گلیر دیل و دیله‌مک سؤزلری بو سؤزجوک‌له کؤکداش اولسونلار، باخ: دیل}. ۲-تیل۲(ظرف) یئهین، بیر نفسه"بیر تیل ائوه گئتدیم"{تیل۱ سؤزونون ایتی مفهومونا باغلیدیر}. ۵(فا:یکسره). ۳-تیل۲(آد، ع‹تل›) قالاق، قالانمیش، یاغلان شئی (فا:تل). ٤-تیل۲(اؤزل‌آد) میشوْ داغی‌نین زیروه‌لریندن بیری، شبستر ده کند و چای آدی، خالخال دا، رامیان دا(~آباد) کند آدی {زولاق یئر معناسینداد‌یر}.

تیلار..tilar [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی {تیل+ار:}.

تیلاو..tilav [صفت، سن] دلاور، بهادور.

تیلبه..tilbə [صفت، سن:دیوانه] دلی.

تیلته..tiltə [باخ] تیلیت.

تیلَک..tilək [اؤزل‌آد] ۱-دیلک، مُراد، ایستَک؛ ۲-توْرکمن‌لرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری، اولوبابالاریندان[۷].

تیلکه‌ری..tilkəri [اؤزل‌آد] جولُفا دا کند آدی {تیلکی+اَری}.

تیلکوْ..tilkü [اؤزل‌آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: موغول توْرک بوْیلاری[۲۰۹].

تیلکی..tilki [آد] ۱-توْلکو. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری،

تیلکی..Tilki [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

تیللمک..tilləmək [ع‹تلّ›، ل] قالاق لاماق (فا:تل کردن).

تیلوْ..tilov [آد، باخ:تیل] بالیق توتماق اوْچون اوُجو ایتی چنگل (فا:قلاب ماهیگیری).

تیلوْ آتماق..tilov atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بالیق توُتماق اوْچون تیلوْووُ سوُیا سالماق.

تیلوُن..tilun [اؤزل‌آد] دولون، توْلون، دولو، اَکسیکسیز، قُصورسوز[۷].

تیلوُنبولاق..tilunbulaq [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

تیلوه..tilvə [آد] فینجان دییینده چؤکن قهوه توْرتوسو. {ع‹تل›تیل› تیلوه فینجانین ترکینه تللەنن چؤکونتو}.

تیلیت..tilit [آد] ۱-ات سوُیو و چؤرک قاریشما سیندان دؤزه‌لن یئمک. ۲-باشدان آیاغا بیر شئیه بوُلانمیش "کؤینه‌گی تیلیت قان ایدی" {باخ:تیلته، تیل}.

تیلیشگه..tilişgə [آد] تاختا وآغاجین ایینه کیمی ایتی اوجلو کیچیک حصّه‌سی (فا:تراشه).{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیلگه› باخ: تیل}.

تیلیشه..tilişə [آد] باخ: تیلیشگه.

تیلیف..tilif [اینگیلیزجه tea leaf] چایین دمله‌نن‌دن سونرا قالان حصّه‌سی (فا:تفاله چایی).

تیم..tim [آد] کوْنج، بوجاق (فا:کنج). {دیواندا "تیم" سؤزو "شراب دوْلو توُلوم" و "تیمچی" سؤزوده "شراب ساتان" معناسیندا گلیبدیر، بو کلمه تورکجه دیمدیک سؤزونده گؤرسه‌نیر و فارسجادا تیمچه سؤزو بو کلمه‌دن آلینمادیر، معمولا ساتیجیلار و آلوئرچیلر ایکی یولون و دوُوارین کسیشن یئرینده بساط قورارديلار و تدریجا بوجور کوْنج کیمی یئرلر بازار معناسیندا ایشله نه‌رک تیمچه آدلانیبلار[٦]}.

تیم..tim [آد اینگیلیزجه] بیر چالیشمادا اولان توپلولوق (فا:تیم).

تیمچه..timçə [باخ: تیم] بازارین مُختلف حصّه‌لرینین هر بیری (فا:~). arcade {باخ:تیم، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

تیمسینمک..timsinmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: تلَسمک.

تیمَری..timərri [اؤزل‌آد] کلبَجر‘ده داغ آدی(۲۳۳٦)[۲٤۰].

تَیمُم..təyəmmüm [آد، عربجه] مریضلیک و ناچارلیق واختلاردا دستاماز و غسل یئرینه، اللرین ایچینی توْپراغا وورووب و اللرین دالینا و اوْزه چکه‌رک بیر دینی رسم (فا:~).

تیموُچین..timuçin [آد] تَموُچین، تَموُرچین، تیموُرچینه؛ چَنگیز خان'ین اصلی آدی؛ دَمیر اوُجو و سیوری دَمیر آنلامیْنداد‌یر.

تِیمور..teymur [اؤزل‌آد] ۱-بو کلمه دمیر سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر۲-چوخلو یئر آدلاریندا ایشله‌نیر۳-تیموُر آدیلا تاریخده چوْخ اوْنلو سیمالار واردیر: ~الپ، ~ای، ~بای، ~بَگ، ~بوُغا، ~تاش، ~تان، ~تای، ~چین، ~خاقان، ~خان، ~سر، ~قوُتلوق، ~قوْجا، ~قوُلا.

تیمورلوایمپاراتورلوغو..teymur imparaturluğu [اؤزل‌آد] تِیموریلر: قوُروجوسو تیمور گؤرخان؛ -حاکمیت‌دؤنمی: م۱۳۷۰-۱۵۰۷؛ حاکمیت یئرلری:ماوراالنهر، فارس، آذربایجان، عراق؛ -تیمورون سوْیو توْرکلشمیش‌بارلاس بوْیونا باغلانیر، بارلاس‌لار قاشقادریا بؤلگه سینده یاشاییردیلار[۱۲]؛ تیمورون اؤلوموندن سوْنرا اؤلکه ٤ اوْغلو و۳۵ توْرنو آراسیندا پایلاشماق ایستندی و بوُ اوْزدن حکومت

ضعیفله‌دی و باشکند سمرقند شیبانی لرین الینه گئچه‌رک تیمورلولار دؤولتی یئخیلدی، تیمورون تؤرونو بابوُرشاه بیر دؤنم فرغانا و سوْنرا کابوُل قندهاردا حکومت ائله‌دی و سوْنرا هیندوستانی آلاراق اؤز آدیلا اوْردا سوُلاله قوُردو (بابوُر امپراتورلوغو، م۱۵۲۶-۱۸۵۸) بوُ امپراطورلوق ۵۰۰ ایل (اینگیلیز لرین هیندوستانی اشغالینه قدر) دوام ائتدی، بوُ حکومتده اشتراک ائدن بوْیلاردان اوْرتا آسیا تؤرکمنلری، اوُیقورلار و قیرقیزلاردان آد آپارماق اوْلار[۲۰۹]. تیمورگؤرخانین فتوحاتی باره ده حتی تؤرک بیلگین لری آراسیندا مختلف نظرلر وار، بیر طرفدن اوْنو بؤیوک فاتح کیمی قلمه وئرنلر وار و اوْنو بیرله‌شیک تؤرک دؤولتلری ایدئالی متفکرلرینین ان اؤنملیلریندن بیلیرلر[۷]، اوْیبر طرفدن دئمک اوْلارکی: تیمور آذربایجان مظفّری‌لرینی داغیتدی، قاراقویونلولارا بؤیوک ضربه‌لر ووُردو، بو خاقان تورک اوْلدوغو حالدا آنادولو و اؤزللیکله روسیه تورکلرینه بؤیوک ضربه ووُردو، اوْ آلتون اوْردو دؤولتی‌نی یئخاراق روسلارین گوجلنمه‌سینه سبب اوْلدو[۳۰]. آچیقدیرکی اوْزامانین شرطلرینی نظرده توُتارساق گئنیش آراشدیرما، تؤرک اینسانلارینین گئنچمیشینه آیدینلیق گتیرمگه و گله‌جگه یوْل گؤسترمگه گرکلیدیر؛ تیمور دان سوْنرا اوْغلو شاهرخ و سوْنرا اوُلوغبگ یئرینه گئچدی، شاهرخ عادل شاه ایدی و اولوغ بگ علم و نجوما بؤیوک اهمیت وئریردی، سوْنرالار سلطان حسین بایقرا باشکندی هراتا گؤتوردو، اوْنون دوستو امیرعلی شیرنوایی هرات مکتبی‌نین قوروجوسو وآرخاسی‌ایدی، م۱۵۰۱ده باتو نسل یندن شیبانی‌لر (محمدخان‌شیبانی)سمرقندی آلیب اؤزبکلر خانلیغینی قوردولار و تیموریلرین‌حکومتینه سوْن وئردیلر.

تیمورلو ایمپاراتورلوغوندان بیر گؤرونتو:

تیموریلر..teymurilər [اؤزل‌آد] باخ: تیمورامپراتورلوغو.

تیمیک..timik [آد] بیر شئیین ایتی چیخینتی‌سی و تینی (فا: برآمدگی تیز).

تیمیک‌لی..timikli [صفت] ایتی چیخینتی‌سی اوْلان (فا:دارای تیزی).

تین..tin [آد] ۱-جان، روُح، اؤز ۲-سوْلوق، نَفَس، یئل ۳-ساکن، دینج ٤-گؤکسَل، تانریْسال ۵-(تاریخی اؤزل‌آد) تؤرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. ٦-دوُمان و توستو، زهیرلی وآغی‌لی قاز (فا:دود). {دیواندا تیْن سؤزو روح و نفَس آنلامیندا گلیب آزجا مفهوم دییشمه‌سیله ایندیکی توستو مفهوموندا ایشله‌نیر[٦]، همچینین تین سؤزو دیواندا جیلوْو و افسار معناسیندا ایشله‌نیبدیر و محتملا تیْن سؤزونه باغلیدیر چوُنکی افسار آتی یؤنلندیرمه وسیله سیدیر و روح دا یؤنلندیرندیر، باخ: دینج، دان}. ۷-تین۲ (آد، باخ: تیم) ایکی سطحین کسیشدیگی یئر، بیر شئیین قیراغی، دوُوارلارین کسیشدیگی یئرین اثشیک طرفی (فا:کنج، لبه). edge، corner ۸-تین / تینلی (اؤزل‌آد) اهر ده کند آدی {روح و جان صاحبی}.

تین..Tin [اؤزل آد] ایکی سطحین کسیشدیگی یئر، بیر شئیین قیراغی، دوُوارلارین کسیشدیگی یئرین اثشیک طرفی (فا:کنج، لبه) {بو کلمه تیم سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر، باخ: تیم}.

تین..Tin [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

تین..tin [اؤزل‌آد] تینلی، اهر ده کند آدی {روح و جان صاحبی}.

تینئر..tiner [آد، این] بوْیا و رنگی دورو و رقیق ائتمک اوچون اونا قاتیلان ترنباتین کیمی مایع‌لر (فا:تینر).

تین‌باشی..tinbaşı [آد، ظرف] ۱-هر گوشه و تین باشیندا. ۲-(مج) هر یئرده، هر آددیمدا.

تینسل..tinsəl [آد] روحی، معنوی.

تینسل جی..tinsəlci [آد] تینسل جیلیک گؤروشونون یانلی‌سی.

تینسل جیلیک..tinsəlcilik [آد] ائوره‌نین گرچه‌ییني روحا باغلایان وهر بیر وارلیغین روحو اوْلدوغونو ساووناں بیر گؤروش.

تینَسی..tinəsi [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:تین+ سی[۷].

تین‌سیز..tinsiz [صفت] جانسیز، روحسوز، دیری اولمایان.

تینَسیوْغلو..tinəsioğlü [تاریخی اؤزل‌آد] گؤیون اوْغلو؛ گؤی تؤرکلر دؤنَمی بیر بگ[۷].

تَیَنگ..təyəng [اؤزل‌آد] سنجاب[۷].

تینگ..ting [آد] اکمک اوْچون بالاجا آغاج شیتیلی، جالاق اوْچون یارایان آغاج (فا:نهال). sapling {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ:دان}.

تینگلیک..tinglik [آد] تنیگ یئتشدیریلن ساحه ویئر (فا:نهالستان). tree) nursery)

تینگَنر..tingnər [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.

تینگه..tingə [آد، باخ: تین ۲، تیم] تین، اؤین تینگی.

تین‌لی..tinli [صفت] ۱-تینی‌اوْلان، ایتی بوجاغی اوْلان. ۲-توستولو.

تینیا..tinya [اؤزل‌آد] اتروْسک‌لرده بیر تانری آدی[۲۱۱].

تینی‌بگ..tini bəy [اؤزل‌آد] چاغاتای خانلاریندان اؤزبک‌بگین آتاسی‌نین-آدی[۱۲]

تَینی..Teyni [اؤزل آد] تَینی:قیْرقیز-مونْقوُش بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

تییان..tiyan [آد] بؤیوک قازان، درین و ایری قازان، قیر و بوجورشئیلری اریتمک اوْچون اوْلان قازان (فا:تیان). pot

تیانچا..tiyança [آد] کیچیک‌قازان، بالاجاتییان(فا:دیگچه). small pot

تیانچیلیق..tiyançılıq [باخ] تیان‌دا قیر اریدیب ایشله دن، قیرچی‌لیق.

تیول..tiyul [آد] یئر، مولک‌و ارمغان اوْلاراق گئچمیشده‌حاکیملر طرفیندن طایفا باشچیلارینا ویا خدمت گؤسترن افرادا وئریلیردی و قارشیلیغیندا ساواش زامانی عسگر توْپلاماق اوْچون یاردیمجی اوْلوب و دؤولته مالیات وئریردیلر، معمولا تیول سؤزو اُلکا{اؤلکه}. سؤزیله مُعادل تانیناراق (سیورغال ترسینه) موروثی اوْلموردو ولی تیول صاحبی اؤلرکن اوشاقلاری راحاتلیقلا مسئولیت‌لرینی عهده-لرینه آلاراق تیولا صاحب اوْلورلاردی(فا:~) (قاپناق اینترنت) {توْیماق سؤزو دوْیماق و یئییب بسلنمک معناسیندادیر، توْیول کلمه‌سی یئییب بسلنمک اوْچون وئریلن شئی دئمکدیر، آیریجا توْی کلمه سیده اوْردو بیرلیگی اوْچون ایشله‌نن مفهومدا بونلارلا کؤکداشدیر؛ دوْرفر بوُ کلمه‌نی چاغاتای تورکجه سینده اوْلان یتول سؤزونون (موّلک) دَییشمیش شکلی بیلیدیر}.

تیولچو..tiyulçu [آد] تیولدار:تیول وئرگی سینی ییغان[۱۴۹].

تیویل..tiyul [اؤزل‌آد] اهر وقوچان دا کند آدی.مرند ده داغ آدی {۱-تی: داغ+ ویل: بئل: داغ بئلی؛ تیوُل، ۲-محتملا اصلینده تیوُل اوْلمالیدیر، باخ تیوُل}.

تیه..tiyə [آد، باخ:تیغه، تیغ] تیغه، قیلیچ، بیچاق و هر کسیجی آلت‌لرین ایتی وکسن طرفی (فا:تیغ).

ث..s [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بئشینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی بئشینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف سایيلیر (فا:پنجمین حرف ترکی آذربایجانی).

ثابت..sabit [صفت، عربجه] ۱-دوُراغان، دییشمز. ۲-قانیت لانمیش.

ثابت..sabit [یازار] (۱۳جویوّزیل)میرزا هادی باکی‌لی شاعردی[۱۱۷].

ثابت‌اندیبلی‌خلخالی..sabit əndbili xəlxali [یازار] هـ ۱۳جو عصرین شاعریدیر[۱۴۱].

ثابت‌اوْلماق..sabit olmaq [تاثیرسیزائیلم] قانیت لانماق.

ثابت‌تبریزی..sabit təbrizi [یازار] قاجا دؤورو یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

ثابت‌رحمان..sabit rəhman [یازار] م۱۹۱۰دا آنادان‌اوْلوب، چوخلو-حکایه‌لر یازیبدیر: پوْزغون، شیرین بولبول، وفاسیز.

ثابت‌شقاقی..sabit şəqaqi [یازار] (۱۲۱٤هـ ق) ماراغالی شاعردیر.

ثابت‌قالماق..sabit qalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیین اوّستونده مُحکم دوُرماق.

ثابت‌قدم..sabit qədəm [صفت] سؤزونون وفیکرینین اوّستونده مُحکم دوُران.

ثابت‌لشدیرمک..sabitləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] ثابت حالا سالماق.

ثابت‌لشمک..sabitləşmək [تاثیرسیزائیلم] ثابت حالا گلمک.

ثاقب..saqib [آد، عربجه] ۱-نفوذ ائدن. ۲-پاریلدایان (فا:~).

ثاقب..saqib [یازار] (۱۳۵۰-۱۲۸۷)هاشم‌بگ باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

ثامن..samin [آد، عربجه] سککیزینجی (فا:~).

ثانیاً..saniyən [ع، با] ایکینجی‌سی، ایکنجی اوْلاراق (فا:دوّما).

ثانیه..saniyə [آد، عربجه] دقیقه‌نین آلتمیش‌دا ن بیری (فا:ثانیه).

ثبّات..səbbat [آد، عربجه] ثبت ائدن، یازیت لایان (فا:ثبت کننده).

ثُبات..sübat [آد، عربجه] دیشمزلیک، قالیجی‌لیق، ثابت‌لیک (فا:پایداری). constancy

ثُبات‌سیز..sübatsız [صفت] دایانیق‌سیز (فا:بی ثبات). inconstant

ثباتی‌اوْردوبادی..sübati ordubadi [یازار] آذربایجان شاعریدیر[۱۴۱].

ثبت..səbt [آد، عربجه] یازما، دفترده درج ائتمه (فا:ثبت). registration

ثُبوت..sübut [آد، عربجه] قانیتلاما (فا:ثبوت).

ثروت..sərvət [آد، عربجه] وارلیق، زنگین‌لیک، مال، موّلک.

ثُریّا..sürəyya [آد، عربجه] اوّلکر اوُلدوزو (فا:ثریا).

ثریّابخشی(آیلار)..sürəyya bəxşi(aylar) [یازار] میانالی شاعردیر[۵۲].

ثعلب..sələb [آد، بیتگی، عربجه] کؤکونو دؤیه‌رک و ازه‌رک قاینا‌تیلما-سیندان بوغاز‌آغری‌سی مُعالجه‌سی اوچون الده ائدیلن ایستی‌ایچکی، توپ‌باش، دیل‌داماق (فا:~)orchis. orc

ثعلب گیللر..sələbgillər [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی، بئش‌میندن چوخ نوْعو اوْلان بیر بیتگی سویو، اؤرنک "اوْرکیده، وئنوس چاریغی، وانیلیا"، بونلار دیْرمانیجی و بعضا سَوّرونوجو، پارلاق رنگلی، گؤزل چیچکلی دیرلر (فا:ثعلبیه). orchidaceae

ثقل..siql [آد، عربجه] آغیرلیق، بیر شئیین آغیرلیغی (فا:ثقل).

ثقه‌الاسلام..siqətülislam [اؤزل‌آد] میرزاعلی‌آغا ۱۲۷۷۰جی ایل تبریزده آنادان اوْلوب و هـ۱۳۳۰جو ایل روس‌متجاوز لرینین توسط-ایله و مسلمان‌لارین مقدساتینی تحقیر ائتمک اوّچون و آذربایجانلی لارا گؤز داغی وئره‌رک و مشروطه انقلابی‌نی داغیتماق مقصدیله، مسلمان‌لارین ان عزیز گوّنلرینده اولان عاشورا گوّنو یئددی آیری مُبارزله بیرلیکده تبریزده دارا چکیلدی، ثقه‌الاسلام عدالت سئور و مبارزایدی، بوُ گون آذربایجان تاریخینده قاراگون اوْلاراق امپریالیستلرین و بو ملتین دیلینه، دینینه و توپراغینا گؤز تیکنلرین علیه اینه دایانیشما گونو اوْلاراق آنیلیر، ثقه الاسلام دن احساسلی شعرلر یادگار قالیبدیر، اؤرنک: "خیالین یاخشی موُنس دیر منه شام و سحر سنسیز. کی سندن اؤزگه یوْخ قلبیمده بیر فکر دِگر سنسیز."[۶۳، ٦٤].

ثلاث..səlas [آد، عربجه] اوّچ(فا:سه)(ثلاثی:اوّچلو، ثُلث:اوّچده بیر)

ثمر..səmər [آد، عربجه] یارار، قازانج، فایدا (فا:سود).

ثمره..səmərə [آد، عربجه] یارار، قازانج، فایدا (فا:سود).

ثمره‌سیز..səmərəsiz [صفت] یارارسیز، قازانج‌سیز، فایداسیز (فا:بی فایده).

ثمره‌سیزلیک..səmərəsizlik [آد] یارارسیزلیق، قازانج‌سیزلیق(فا:بی-فایده‌گی).

ثمره‌لی..səmərəli [صفت] یارارلی، قازانج‌لی، فایدالی (فا:مفید).

ثمن..səmən [آد، عربجه] سککیزده بیر (فا:یک هشتم).

ثنا..səna [آد، عربجه] اؤومه، تعریف‌له‌مه، مدح (فا:ثنا).

ثواب..səvab [آد، عربجه] مُزد، قارشیلیق، یانیت (فا:~).

ثوابت..səvabit [آد، عربجه] دورقون اولدوزلار (فا:ستارگان).

ج..C [حرف] تۆرک عرب الفباسی‌نین آلتینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اۆچونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اۆلاراق کویلو وتیتره شیم‌لی حرف سایی‌لیر (فا:ششمین حرف ترکی آذربایجانی).

جا (جه، چا، چه)..ca (cə, ça, çə) [اک] باخ: اکلر (فا:پسوندیست).

جاب..cab [اؤزل‌آد] ۱-بالاجا توپراق تئستی و کۆزه[۲۲۴] (فا:کوزه).

جابا..caba [آد] ۱-بخشیش، مجانی، مۆفته "بوُ مندن سنه جابا اۆلسون"؛[۲۲۴] (فا:مجانی). ۲-ساوه ده داغ آدی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جاباجی..Cabacı [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-بایوغلوُ-بایاختی بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جاباداق..cabadaq [اؤزل‌آد] حئیرت، شاشما[۷] (فا:تعجب).

جابالاق..cabalaq [اؤزل‌آد] یاپالاق، یاپیقین؛ قازاقلارین، کیچییۆز بۆلوگو بای اوغلو و آلتوُن اویماغی اولوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچییۆز-بایوغلوُ-آلتوُن بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جابالاماق..cabalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] مۆفته اۆلاراق وئرمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جابان..caban [اؤزل‌آد] ۱-بۆیوک خلعت[۲۲۴] (فا:مجانی) ۲-اهرده-کندآدی.

جابانی..cabanı [اؤزل‌آد] اسماعیللی[۷]دا (قوزئی آذربایجاندا) یئر آدی[۲۴۰].

جابجا ائیله‌مک..cabeca eyləmək [تاثیرلی‌ائیلم] یئرلرین دَییشمک (فا:جابجا کردن).

جاپالاق..Capalaq [اؤزل آد] قیرقیز-موُنقوُش بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جاپاس..Cappas [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-بایوغلوُ بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جاپجانلی..capcanlı [صفت، ظرف] چوخ جانلی (فا:سخت جان).

جاتاق..cataq [آد] جاتاغ:چادر سوتونون باشینا قوُیولان دلیک تاختا[۸۲]. (فا:تخته سر ستون چادر) {باخ: چاتاق}.

جاجان..cacan [اؤزل‌آد] خیاو، اهر ده کند آدی {باخ: جئجین، جئجه}.

جاجیق..cacıq [آد، بیتگی] ۱-بیرنوع اوت (فا:نوعی علف). ۲-یوغورت و آیرانا خیار، کاهوُ دوغراناراق دۆزه‌لن بیر اشتاها آچیجی یئه‌جک (فا:خیاردوغ) {یاییق› جاجیق، یئرده یاییق بیچیمده سره‌لنمه‌گی اوچون بو آدلا تانینیب[۶]}. بو بیتگی دن بیر گؤرونتو:

جاد..cad [آد] داری اوُنوندان پیشیریلن چؤرک (فا:نوعی نان‌جو).

جادارجادار..cadarcadar [عوضلیک، ظرف] چاتلاق چاتلاق، یاریق یاریق، هرطرفی چاتلامیش، چاپیق چاپیق (فا:ترک ترک). {بو کلمه چات و چاتلاماق سؤزونون تکراریدیر}.

جادارجادار اۆلماق..cadarcadar olmaq [تاثیرسیزائیلم] چات‌چات-اۆلماق (فا:ترک ترک شدن).

جادارلانماق..cadarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] جادارجادار اۆلماق.

جادارلۆز..cadarloz [صفت] چوخ دانیشان و قوُنوشان (حرّاف)[۲].

جادای..caday [اؤزل‌آد] ایچینه جویز دولدورولموش بیر نوع یئمک، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

جادوُ..cadu [باخ] جادی.

جادوگر..cadugər [آد، فا] جادیچی، سئحیرچی (فا:جادوگر). magician

جاده..caddə [آد، عربجه] یوُل، خیاوان (فا:ـه).

جادی..cadı [آد، فا، باخ: یاد] سئحر، بۆیو (فا:جادو). magic

جادیچی..cadıçı [آد] سئحیرچی، سئحیرجی، بۆیوله ین (فا:جادوگر).

جادی‌چیلیق..cadıçılıq [آد] سئحیرچیلیک، بۆیوله‌مه (فا:جادوگری).

جادی‌سۆپورگه‌سی..cadi süpürgəsi [آد، بیتگی] امَج‌لری اؤزللیکله آغاجلارین قابیقلاری آلتیندا بیر آغ هؤره‌رک اوُنلارین چیچک لنمه سینه و میوه وئرمه سینه انگل اۆلان بیر مانتار و اوُنون یوُل آچدیغی-بیتگی خسته‌لیگی (فا:نوعی قارچ) taphrinacerasi

جادیق..Cadık [اؤزل آد] قازاق-اوُرتایۆز-گیرئک-اوُواق گیرئی بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جادیلاماق..cadılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی جادی ائله‌مک، سئحیرله بیرینه تأثیر قوُیماق، بۆیوله‌مک (فا:جادو کردن).

جادی یازان..cadı yazan [آد] جادی یازاراق فالچی‌لیق ائدن.

جاذب..cazib [صفت، عربجه] ۱-چکیچی، ایلگی اوُیاندیریجی (فا:~). ۲-(اؤزل‌آد) محمدکاظم‌خوئینی: ۱۱۸۵ گونش ایلینده خوْئین ده آنادان اوْلوب، گؤزل‌غزل‌وشعرلر دئیبدیر[۱۱۷، ۱۴۱]. (فا:~).

جاذبه..cazibə [آد، عربجه] چکیم، چکیلیم (فا:~).

جاذبه‌لی..cazibəli [صفت] چکیم‌لی، چکیجی، جذب‌ائدیجی (فا:جذّاب).

جار..car [آد] ۱-یوکسک‌سس، اوُجا سس، چاغری، اوجادان دئییلن ویاییلان سس(فا:صدای بلند). cry ۲-زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چارلاماق›: باغیرماق؛ سن:ندا، آواز؛ بو کلمه‌نین سس‌تقلیدی اولماغی‌سانیلیر[۶]؛ شارشار، شوْر شور، جارجار، چار سؤزو بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلیدیر؛ سس بنزرلیگینه خاطرخرمن‌دؤین آلَته‌ده جارجار دئییللر؛ جارچی› چرچی (جارچکن)و جارلاماق'دا بو سؤزدن‌آلینمادیر}.۳-(آد) بعضی-قادینلارین اؤرتدوکلری بیر نوع چارشاو.

جارایلی..carili [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

جاربوْلدیْ..Car-boldı [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جارت..cart [آد] برک بیر شئی بیرتیلارکن چیخان سس.

جارتابان..Car-taban [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-اوُواق بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جارت‌جارت‌ائتمک..cart cart etmək [آد] قارشی طرفی قوْرخوتماق اوْچون برکدن دانیشماق.

جارت جورت..cart curt [آد] گرکلی گرک‌سیز دئییلن سؤز.

جارتاداق (جارتادان)..cartadaq (cartadan) [آد] بیردن بیره و گؤرولتو ایله.

جارجار..carcar [صفت] ۱-اوجا سس. ۲-خرمن دؤین (فا:دیسک). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: خرمن دؤیمک اوْچون تکرلی آراج؛ باخ: جار}.

جارجوُر..carcur [آد] فیشنگ قاتارینی قاباغا آپاران وسیله.

جارجوُر ائتمک..carcur etmək [تاثیرسیزائیلم] گلیشی گؤزل دانیشماق.

جارچای..carçay [اؤزل‌آد] بیر نوع سوُ قوشو، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

جارچکمک..car çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] یوکسک سسله چاغیرماق، بیلدیرمک.

جارچی..carçı [آد، باخ:جار] ۱-جارچکن public crier ۲- (مج)بیرخبری ایلک کز وئرن کیمسه، موژده چی (فا:منادی). herald ۳-زنجان و هشتری ده کند آدی.

جارچیلی..carçılı [اؤزل‌آد] اوُرمیه و قوْشاچای دا کند آدی.

جارخاچی..carxaçı [اؤزل‌آد] قوُبا'دا چای آدی[۲۴۰].

جاردام..cardam [اؤزل‌آد] آغداش'دا کند آدی[۲۴۰].

جاردین..cardın [آد، دیرگی] بیر نوع ایری سیچان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جافالی..cafalı [اؤزل‌آد] اسماعیللی'دا چای آدی[۲۴۰].

جارلاتماق..carlatmaq [ائتد، سن] جارچکدیرمک، یایدیرماق، بیر سؤزو اوجادان دئیه‌رک یایماق (فا:ف‌س‌جارزدن).

جارلاماق..carlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-باغیراراق قونوشماق، اوُجادان سسله‌مک. ۲-اعلان ائتمک، بیرسؤزو یایماق، بیلدیرمک (فا:اعلان-کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:سسله‌مک، باغیرماق}.

جارلی..carlı [صفت، باخ: جار] اوْنلو، مشهور.

جارلیق..carlıq [اؤزل‌آد] یارلیق، امیر، فرمان[۷].

جارمو..carmu [اؤزل‌آد] کلئیبر ده چای آدی.

جاری..carı [صفت، عربجه] آخان، آخار حالدا اوْلان، آخیجی (فا:~).

جاری‌آچیق..carı açıq [آد] بیر اؤلکه نین دیْش آلیم و دیْش ساتیم مقداریندا اوْلان منفی مُوازنه، دیش آلیمین آرتیق دَیری (موازنه منفی تجاری).

جاری‌حساب..cari hesab [آد] ایکی طرف آراسیندا سوْروب گئدن آلاجاق وئره جک ایشلم‌لری اوْلان حساب.

جاریْقلار..Carıklar [اؤزل آد] چاریْقلار: توُرکیْنئن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جاریلداشماق..carıldaşmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرلیکده باغیریشماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جاری‌مصرف..cari məsrəf [آد] بللی بیر دؤنم ده اوْلان خرج‌له‌مه‌لر.

جاریه..cariyə [آد، عربجه] کنیز، کؤله قیز (فا:جاریه).

جاز..caz [آد، این] باشلانقیجدا قوزئی آمریکا و آفریقا قارا دریلی-لرینین چالقی‌سی اوْلاراق سونْرا بوتون دونیادا بنیمسه‌نن بیر موزیک نوعو، بو نوع موسیقی‌نین چوْخ بؤلوملری نفَسلی و ضربلی آلَتلردن عبارت اوْلان قاریشیق تیپلی اوْرکئسرادان تشکیل تاپیر (فا:~).

جازیرتی..cazırtı [آد] جازیرداما سسی.

جازیرجازیر..cazırcazır [ظرف] گؤجلو و سسلی اوْلاراق چیخان سس.

جازیرجوُزور..cazırcuzur [ظرف] باخ: جازیرجازیر.

جازیرداماق..cazırdamaq [س، دا] جاز دئیه سس چیخارماق.

جاس‌جاولاق..cascavlaq [آد، دا] چیریل‌چیپلاق، اؤرتوسوز (یئر ویا آدام)، توْکسوز ویا آز توْکلو (باش).

جاسوُس..casus [آد، عربجه] بیر دؤولت، قورولوش ویا کیمسه نین سیْر و سؤزونو باشقاسینا بیلدیرن و یئتیرن (فا:~). spy

جاشیران..caşıran [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

جاغ..cağ [آد] ۱-جیْغیلتی سسی، جالانما سسی (فا:جیغ) {سس تقلیدی اوْلاراق سویون یئره جالانما سسیندن آلینیبدیر}. ۲-چپر، ائوین قاباغینا چکیلن آغاج ویا تاختا حصار، آرابا و ماشین‌لارین یان تاختالاری "آرابانین جاغیندان توُتوب یئره آتیلدی" (فا:حصار). ۳-(آنادولو) بؤیوک بئز ویا دری توْربا، جاو. ۳-حمام و دوُش کیمی یئرلرین آتیق سوُیونون آخماسینی ساغلایان دلیک.

جاغلاماق..cağlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چپرله‌مک، حاصارلاماق (فا:حصار زدن).

جاغلانماق..cağlanmaq [بلسیز ائیلم] چیرلنمک، حاصارلانماق (فا:حصار شدن).

جاغلی..cağlı [صفت] جاغ ووُرولموش، چپرلی (فا:حصاردار).

جاغیلتی..cağıltı [آد، باخ:جاغ] جاغیلداما سسی (فا:صدای جغ جغ).

جاغیلداماق..cağıldamaq [تاثیرسیزائیلم] جاغیلتی سسی چیخارماق (فا:جغ جغ).

جاف جاف..caf caf [آد، دا] بزک دؤزک، سؤزباز آدام[۲].

جاقایایلیْ..Caqayaylı [اؤزل آد] قوُندوُر-قاسپوُلاد-نایمان و قازاق-کیچییؤز-یئدی اوُروُغ بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

جاقوار..caqvar [آد، دی، فرانسیزجا] پیشیک گیللردن دری‌سی ایری بنک‌لی ممه‌لی و قافلانا بنزر بیر حئیوان (فا:جاگوار).

جاکئت..caket [آد، فرانسیزجا] عمومیتله قاباغی دؤیمه‌لی بیر اوْست گئییم (فا:جاکت، کت).

جاکشی..cakşı [اؤزل‌آد] یاخشی؛ یئنی‌سئی یازیْتلاریندا بیر بگ[۷].

جاکیرلو..cakırlu [اؤزل‌آد] چاکیرلو:قاراقوْیونلو بوْیلاریندن، صفویلرزامانی محمودآبادو شکی بؤلگه سینه کؤچدولر[۸۵].

جالا..cala [اؤزل‌آد] چای‌قیراغیندااولان مئشه‌لیک، قیزآدی (فا:نام دختر).

جالاتدیرماق..calatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] جالاتماق‌ایشینی گؤردور-مک، تؤکدؤرمک، یئره اندرمه‌سینه سبب اوْلماق (فا:فس ریختن).

جالاتماق..calatmaq [اتّدیرگن ائیلم] جالاماق ایشینی گؤردورمک.

جالاشدیرماق..calaşdırmaq [قا] قارشی‌لیقلی جالاماق (فا:باهم ریختن).

جالاشماق..calaşmaq [بلسیزائیلم] جالانماق:جالاماق‌ایشی گؤرولمک.

جالاشیق..calaşıq [صفت] جالاشمیش، یاپیشیق، بیتیشیک.

جالاق..calaq [آد] بیربیتگی‌نی باشقا بیتگی ایله بیرلشدیرمه ایشی" جالاق گیلاس، جالاق آلمالار، جلاقلاری باغ اوْچون آلدیم" (فا:پیوند) grafting, {چالماق+اق}.

جالاق آلتی..calaq altı [آد] جالاق‌اوْچون گؤتوْرولن بیتگی(فا: زیرپیوندی).

جالاق ائتمک..calaq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] جالاق لاماق.

جالاقچی..calaqçı [آد] جالاق ووران

جالاق‌لاتدیرماق..calaq latdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] جالاق لاندیرما سینا سبب اوْلماق.

جالاق لاتماق..calaqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] جالاق ووُردورماق.

جالاق لاشدیرماق..calaqlaşdırmaq [قا] جالاق لاماق.

جالاق‌لاما..calaqlama [آد] بیربیتگی‌نی‌باشقا بیتگی‌یه آشیلاما (فا:پیوندزنی).

جالاق لاماق..calaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیربیتگی‌نی باشقا بیتگی‌یه آشیلاماق، پیوند ووُرماق (فا:پیوند زدن).

جالاق لانماق..calaqlanmaq [بلسیز ائیلم] جالاق ائدیلمک، جالاق‌لی اوْلماق (فا:پیوند زده شدن). to be inoculated

جالاق ووُرماق..calaq vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جالاق ائتمک، جالاق لاماق.

جالاق یئری..calaq yeri [آد] جالاق‌وورولماغامناسب یئر(فا:پیوندگاه joint

جالاقچی..calaqçı [آد] جالاق ووران، جالاق لاما ایشینی یاخشی بیلن (فا:پیوند کار). inoculater, engrafter

جالاقچی‌لیق..calaqçılıq [آد] جالاق ووُرما ایشی (فا:پیوند زنی).

جالاق‌لی..calaqlı [صفت] جالاغی اوْلان جالاق لانمیش (فا:پیوند دار).

جالالیلوُ..Calalilu [اؤزل آد] جلالیلوُ:آذربایجان توْرکلری آفشار بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

جالاماق..calamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر قابی آشیراراق ایچینده کی‌لری تؤکمک، اندرمک" آللاه اوْنون عؤمروندن کسسین جالاسین‌سیزین کیمی دوْستلارین عؤمرونه" (فا:ریختن). ۲-بیربیرینه باغلاماق، بیربیرینه یاپیشدیرماق "دؤرد آغاجی بیربیرینه جالاییب آدی‌نی کؤرسو قوْیدو". (فا:بهم وصل کردن). ۳-جالاق ائتمک "یازباشی جیر آغاجلاری جالاماق" (فا:پیوند زدن). {چالماق› چالپاماق› چالاماق› جالاماق}.

جالانماق..calanmaq [بلسیز ائیلم] جالاشماق، جالاماق ایشی گؤرولمک.

جالایر..calayır [آد] باخ:جلایر.

جالایْر..calayır [آد] جلایر: ۱-تجربه‌لی ۲-ساواشچی[۷] {جالاماق سؤزیله ایلگیلی اوْلاراق یاییجی مفهوموندادیر}.

جالایْر..calayır [اؤزل‌آد] جلایر: ۱-جلایرلر بیرطایفا اوْلاراق ۱٤-۱۵جی یوّزیللرده اوُزون مدت آذربایجان و اطرافیندا حکومت‌ائتدیلر، جلایرلرین بؤیوک حاکمی سُلطان احمد اوْیئس اوْغلو غیاث‌الدین بهادرجلایر، تورک کوّلتورونه بؤیوک اؤنم وئره‌رک دَیرلی تورکجه شعر دیوانی وارایدی. ۲-چاغاتای اوُلوسونو تشکیل وئرن دؤرد بؤلومدن بیرینین آدیدیر[۱۲]. باخ:چاغاتای. ۳-موْغول یوّروشو زامانی م۱۱جی یوّزیلده فارس بؤلگهسی و آذربایجانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی، بو دؤنم جلایر طایفالارینین اوْ بؤلومو بئیله ایدی: (جات، توْغرات، قنقات، کوْمسات، اوْرْیات، نیلقان، کوّرکین، توُلانقیت، بؤرو، شنقوُت)؛ م۱٦جی یوّزیلده، آنادولودا آت‌چکن تورک بیرلیگینه منسوب بیر تورک بوْیونون آدی[۸۵]. ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین، اوُلویوّز بؤلوگونه باغلی اوْیماق و بو اوْیماغین قوُروجو بگی[۷]. قازاق-اوُلوُیوّز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

جالایْر..calayır [اؤزل‌آد] آستراخانبازار‌دا کند و قوُبا‌دا داغ آدی (۲۸۰۰)[۲٤۰]؛ اراک-طرخوران، آستانا، خیاو و اهر ده کند آدی.

جالب..calib [صفت] چکیجی، اینتئرئسان(فا:~).

جالغا..calğa [اؤزل‌آد] آغاج جالاغی و پیوندی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

جالق..calq [ظرف] بوّتون ایله، تام. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جالمان..calman [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-یالمان؛ قازاقلارین، اوْرتایوّز بؤلوگو سَمیز اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایوّز-نایمان-سَمیزباقانالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. ۲-یاللی، جلمان.

جالیق..calıq [اؤزل‌آد] ۱-باخ: جاق: چوُوال، چپر. ۲-اهر ده کند آدی.

جام..cam [آد، فا] سوْودا ویا پوْتاس قاتیلمیش سیلیس‌لی قومو اوْددا اریده‌رک اوندان دؤزه‌لن برک سایدام و راحتجه قیریلان جیسیم، شوشه (فا:شیشه). glass

جامابؤزور..camabüzur [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی {چام آغاجی[٦٦]}.

جاماخاتان..camaxatan [آد، فا‹جامه + دان›، اسکی] یوْرقان دؤشک کیمی شئیلری قوْیماغا دوُوار ایچینده آچیلان دؤرد بوُجاق یئر.

جامادار..camadar [آد، فا] حامامدا پالتارلاری ساخلایان (فا:جامه دار).

جاماشیر..camaşır [آد، فا‹جامه‌شور›] پالتار یوما آراجی (فا:لباسشویی).

جاماعات..camaat [آد، عربجه] خالق، بیرتوپلولوغون‌آداملاری (فا: جماعت).

جاماعات نامازی..camaat namazı [آد] جاماعات لا بیرلیکده قیلینان نامناز (فا: نماز جماعت). Moslem prayer

جامال..camal [آد، عربجه] ۱-گؤزللیک(فا:جمال) ۲-شاهبوز‌دا داغ آدی.

جامال‌آوا..camalava [اؤزل‌آد] سالماس، اوُرمیه، آستانا، تاروُم، ماکی، خیاو، مراغا و میانا دا کند آدی؛ خیاو دا چای‌و زنجاندا داغ آدی.

جامال‌سیز..camalsız [صفت] جامالی گؤزل‌اولمایان (فا:بی جمال). ugly

جامال‌خوْجا..xoca camal [اؤزل‌آد] مرکیتلرین‌بؤیوکلریندن-وچنگیزخانین‌قاینی[۱۲].

جامان..caman [اؤزل‌آد] ۱-یامان، ۲-قام، بوّیوجو[۷].

جامانبای..camanbay [اؤزل‌آد] امان+ بای؛ شامانیست گله‌نک‌ده، اوْبانین بوّیوجوسو و دوْکتوْرو، کؤتو روُحلاری قوْوان کیشی[۷].

جامبول جوُمبول..cambul cumbul [ظرف] سوُیو بوْل، سوُلو " ~ بیر ات یئمه‌یی".

جامپارا..campara [اؤزل‌آد] زاقاتالا‌دا چای آدی[۲٤۰].

جامچی..camçı [آد] جام تاجیری ویا جام سالان.

جامچی آلماسی..camçı alması [آد] جام کسمه آیقیتی.

جامد..camid [آد، عربجه] جانسیز، دوْنوق (فا:~).

جامع..came [آد، عربجه] ۱-توپلایان، بیر آرایا گتیرن. ۲-توپلانتی یئری. ۳-بؤیوک مچید (فا:~).

جامع الاطراف..camülətraf [آد] بوتون یؤنلریله (فا:همه جانبه). society

جامع التواریخ..camüttəvarix [اؤزل‌آد] باخ: رشیدالدین فضل الله، ح.مُستوفی.

جامعه..camiə [آد، عربجه] توپلولوق، ییغیم (فا:جامعه).

جامعیت..cameiyət [آد] قاپساملی‌لیق(فا:~). comprehensiveness

جام‌قانادلیلار..camqanadlılar [آد، دیرگی] قوردجوقلاری آلما، قایین، قاواق، مئشه و گؤرکن آغاجلارینا ضرر وئرن، قانادلاری جام سوْ، خورتوملاری کوْرالمیش کپه‌نک سوْیو (فا:تیره‌پروانه‌ها).

جام‌گؤبه‌یی..cam göbəyi [آد] یاشیلا چالار ماوی رنگ[۲].

جام‌گؤز..cam göz [آد، دیرگی] ۱-دنیز قیییسینا یاخین یاشایان، بوْیو ۱,۵ متره یئتیشن، اتی لذّتلی کؤپک بالیغی[۲]. galeius canis ۲-(صفت) گؤزو تاخما اوْلان. ۳-آج گؤز، تاماهکار.

جام‌گؤزَلی..gözəli cam [آد، یئرلی] ائولرده بزک اوْلاراق، پمبه قیرمیزی چیچکلر آچان بیر نوْع خینا چیچگی Impatiens sultani

جاملار..camlar [اؤزل‌آد] خاچماز‘دا چای آدی[۲۴۰].

جاموُسلو..camuslu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه-سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر اوْبا آدی، صفوی‌لر دؤورو بوُ اوْبادان حمزه سُلطان، شاه اسماعیل طرفیندن فارس بؤلگه سینین والی‌سی اولدو[۸۵].

جاموُکا..camuka [اؤزل‌آد] قیْزقین[۷]؛ چَنگیزین گنجلیک آرخاداشی و سوْنرالار بیربیرلرینه قارشیت اوْلان بیرشخصین آدی.

جامه..camə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پالتار، گئییم (فا:لباس).

جامیش..camış [آد] قیسا بوْیونلو ایری‌گؤوده‌لی گوشه‌ین، اینک‌دن بؤیوک و چوْخ سوّت وئرن ائوجیل حئیوان (فا:گاومیش) {دیلچی اوزمانلار معمولا جامیش سؤزونو فارسجا گاومیش سؤزونون دَییشیلمیش شکلی بیلرلر، نورمال حالدا بئیله اولماغی سانیلیر چونکی سوُسیْغیری کلمه‌سیده تورکلر ایچینده یاقیندیر، آیری طرفدن جامیش و چاموش سؤزونونده اسکی دن بری ایشلنمه سی بئیله بیر یوروم اورتایا گتیریرکی بو کلمه‌لر بیربیرندن مستقلدیلر، جامیش سؤزو چام و چوْم سؤزیله ایلگیلی اوْلاراق اسکی آدی چوْموش/ چامیش شکلینده چاموروا بیلَنمیش حئیوان دئمکدیر، چونکی جامیش دایما چاموُرلو یئرلرده اَوه‌ده‌یب و اؤزونو چاموار بوُلایار و بوُ اؤزدنده چامور کلمه سینین کؤکوندن دؤزلمیش کلمه-دیر و اؤزللیکله چاموش سؤزو بوُنا آیری نشانه‌دیر، چاموش سؤزونون آیری معناسی هشه‌ری و سرت دئمکدیرکی بوُ حئیوانین اؤزللیگی‌ایله اؤرتوشور، فارسجادا ایشله‌نن چموش سؤزوده بوُ کلمه نین یاراماز مفهومونا دایاناراق آلینمیشدیر، بوکلمه تورکلرین اسکی بوْیلاریندان چمیشگزکلو آدیندادا اؤزونو گؤسته‌ریر و معناجا جامیشلاری چوخ طایفا دئمکدیر، جامیش سؤزو درلمه سؤزولوگونده ده ایشله‌نیبدیر، بو کلمه نین تورکجه و اؤزللیکله آذربایجان تورکجه سی اولماسینا، آیری بیر دلیل ده گتیرمک اولار، فارسجادا میش سؤزو معمولا دیشی/ ماده مفهوموندا ایشله نیر، حالبوکی جامیش لارین هم دیشی و هم ارکک جینسلری واردیر (اؤزللکله ارکک لری چوخ گوّجلو اولورلار) و بو موضوع فارسجاداکی کلمه نین مفهومویلا اؤرتوشمور، دئمک اولارکی بو کلمه هرنه قدر ده فارسجادا اسکی اولسادا ایلکجه آذربایجانین بیر یئرلی سؤزوندن گؤتورولەرک سونرالار فارسجا گاو، و میش، سؤزلرینندن دوزلمه‌یی سانیلیبدیر}.

جامیش..camış [اؤزل‌آد] مراغا(~اؤلن) دا داغ آدی، بازارماسال (~بان)، بیله‌سوار(~لو)، خیاو دا کند آدی، اهرده(~اؤلن) مزره-کندینه یاخین، قوُلوبگلی‌بوْیونوقیشلاق یئری(قوْ: گاومیش).

جامیش باغا گیردی..camış bağa girdi [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینندن بیریدیر، بو رقصین آدی، گؤرونور، تسادوفی آددیر. لاکین اولا بیلر کی، رقصین آغیر، کوپیوش بیر رقاص طرفیندن ایفا ائدیلدیگی واخت اونون دوستلاری ظارافاتلا " جامیش باغا گیردی " دئییبلر. رقصین آدی بئله ده قالیب. هر حالدا گنجه ده بو قدیم رقص اویناییلاندا اونون کومیک خاراکتئری همین فارزییه یه دلالت ائدیردی. ناخجیواندا و شاهبوزدا ایسه رقصی مزه لی خاراکتئری بیر او قدر ده گؤزه چارپمیر. بورادا اونی عصاسن آهیل آداملار اویناییرلار. رقصین حرکتلری گئنیش، هم ده سیچرا‌ییشلی طرزده دیر. رقص آذربایجانین بیر چوخ رایونلارینداگئنیش یاییلمیشدیر[۲۴۵].

جامیشچی..camışçı [آد] جامیش بئجه‌رن ویا اوُزمانی (فا:گاودار).

جامیشچی‌لیق..camışçılıq [آد] جامیش بئجرمه(فا:پرورشِ گاو میش).

جامیش‌داغی..camış dağı [اؤزل‌آد] باخ: تبریز- سهند داغلاری.

جامیشگزَکلو..camişgəzəklu [اؤزل‌آد] باخ: چمیشگزَکلو(بوْی).

جامیش‌گؤلو..camiş gölü [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی، باخ: اردبیل.

جام‌یوّنو..cam yünü [آد] اینجه و بوّکوله بیلن جام الیافیندان دوّزه‌لن، سس و ایستی‌یه عایق بیر مادّه (فا:پشم شیشه).

جان..can [آد، فا،ع‹جن›:گیزلین، گیز] ۱-دینی اینانجا گؤره اؤلمک‌له وُجوددان آیریلان‌غیرمادی وارلیق(فا:~). spirit soul, ۲-(مج) اؤز؛ بیرشئیین ذاتی و اؤزلوگو، بیر شئیین ماهیتی "مسئله‌نین‌جانی" ۳-بدن."جانیم آغرییر" body ٤-(مج)تاب، طاقت"سنده‌هئچ جان قالمایب" (فا:توان). force ٥-(یازین) آدام، اینسان، فرد "کؤچ ائدیب یایلاغا ائل‌لر اوْبالار، بوُلاق‌لار باشینا مین بیر جان گلیر". ٦-(اؤزل‌آد) استرابوْن تزان tzan (جان)بوْیوندان دانیشیر، جانلار/ چانلار بیزانسلارا باغلی کریستیان طایفاایدیلار[۲۱۹]. ۷-(اؤزل‌آد) ساییین‌قالا (~آغا)، زنجان (~قوُرتاران)، قئیدار (~علی) دا داغ‌آدی؛ شیروان(~احمد)، بوُکان(~بولاق)، ماکی (~عزیز)، زنجان (~قاچار)، ساییین‌قالا (~آغا)، دا کند آدی. ۸-(اؤزل‌آد) اینسان آدی: جانسوُ، جانسئو.

جان بازاری..can bazarı [آد] هرکسین اؤز جانی هاییناقالماسی وضعیت.

جان تاختاسی..can taxtası [آد] گؤگوس سوّمویو.

جان یولداشی..can yoldaşı [آد] بیرینین چوخ عزیز دوستو و یولداشی.

جان آتماق..can atmaq [تاثیرسیزائیلم] تلاش گؤسترمک، چوخ چالشماق.

جان آجی‌سی..can acısı [آد] آغری، درد، وُجودن‌هربیر یئرینده اولان آجی.

جان آرخاداشی..can arxadaşı [آد] جان دوستو.

جان آلان..can alan [صفت] ۱-قان ایچن (فا:جلاّد). executioner ۲-(مج)مفتون ائدیجی، یار (فا:دلبر). heart-ravisher

جان آلماق..can almaq [تاثیرلی ائیلم] جانینی آلماق:اؤلدورمک، وارلیغینی آلماق.

جانا..cana [ن، یازین] سئوگی‌ایله‌خطاب‌سؤزو"سئویرم سنی جانا!".

جان ائوی..can evi [آد، دا] اوره‌یین آلتیندا کی بؤلگه.

جان احمدلی..Canahmetli [اؤزل آد] آذربایجان تورکلری قاراپاپاق بوی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

جانا دولماق..cana dolmaq [تاثیرسیزائیلم] اته جانا دولماق، کؤکلمک.

جانا دویماق..cana doymaq [تاثیرسیزائیلم] بیخماق.

جان اریگی..can əriyi [آد، بیتگی] برک‌بیر اریک نوعو(فا:آلوچه شیرین).

جانازار..canazar [صفت] جان‌سیز، آریق، ضعیف، سیسقا (فا:بی جان).

جاناسینَر..cana sinər [ظرف] خوشا گلن، اوره گه یاتاراق (فا:مطلوب). desired

جاناسینمک..cana sinmək [تاثیرسیزائیلم] اوره گه یاتماق.

جاناسین..cana sinən [صفت] اوره گه یاتان (فا:گوارا). desired

جاناغ..canağ [باخ] جیناق.

جان افزا..can əfza [صفت] جانلاندیران (فا:روح بخش).

جاناگتیرمک..cana gətirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-تنگه گتیرمک، بیخدیرماق، بئزدیرمک، اوسادیرماق. ۲-دیرچَلتمک، دیریلتمک، جانلاندیرماق.

جاناگلمک..cana gəlmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-تنگه گلمک. ۲- جانلانماق، دیرچَلمک.

جانالپ..canalp [اؤزل‌آد] جان کیمی سئویملی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

جانامار..canamaz [آد، فا‌باخ:نامار] نامار قیلماق اوچون یئره سریلن پارچا، نامازلیق (فا:جانماز). a cloth for the praying

جانان..canan [آد، فا] سئوگیلی، یار (فا:ـه). beloved

جانانلی..cananlı [اؤزل‌آد] قارداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوبا آدی[۱۰۸].

جان اوستونده اولماق..can üstündə olmaq [تاثیرسیزائیلم] جان وئرمک، سون دقیقه‌لرینی یاشاماق"جان اوسته دیر".

جاناوار..canavar [آد، فا ‹جانور›] بیرتیجی حئیوان، رحم‌سیز، وحشی هرشئی ویاآدام (فا:جانور).

جاناوار اوتلاری..canavar otları [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، انگل بیچیمینده یاشایان و بیتگی‌لره ضرر وئرن بیر بیتگی‌سویو (فا:تیره‌ای‌ازگیاهان). orobanche ceae

جاناوار اوتو..canavar otu [آد، بیتگی] بیتیشیک‌تاج‌یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، توتون کوکلرینه انگل اولوب ضرر وئرن چیچک‌لی بیر بیتگی (فا:اوروبنجی). Orobanche remosa

جاناوار اوتوگیللر..canavar otugillər [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، تاریم بیتگی‌لرینه ضرر وئرن‌آسالاق بیتگی سویو.

جاناوار بالیغی..canavar balığı [آد، دیرگی] کؤپک بالیغی کیمی بوتون‌دنیزلرده یاشایان، تهلیکه‌لی بالیق (فا:نوعی ماهی).

جاناوار داغی..canavar dağı [اؤزل‌آد] ساوالان سیرا داغلاریندادیر، ساوالان زیروه سینین گؤن باتان سمتینده و آتام داغی(قو:کسری) زیروه سینین یانیندا یئر آلیبدیر، مؤوؤل و قئینرجه و ایلان دوغ کندلری بوُ داغین یاخینیندادیر[۶۶].

جاناوار دؤدوگو..canavar düdüyü [آد] تهلیکه‌بیلدیرن‌اوُجاسسلی‌بیر نوع دودوک.

جاناوارگیله سی..canavar giləsi [آد، بیتگی] بیربیتگی‌نوعو (فا: مارزیون، درختچه شیردار شبیه درخت سماق). daphne mezereum

جاناوارجا..canavarca [ظرف] جاناوار کیمی.

جاناوارلاشماق..canavarlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جاناوارکیمی اولماق (فا: وحشی شدن).

جاناوارلیق..canavarlıq [آد] وحشی‌لیک، بیرتیجی‌لیق (فا:وحشی گری).

جانایئتیرمک..cana yetirmək [تاثیرلی‌ائیلم] جانا گتیرمک.

جاناياخین..cana yaxın [صفت] سئویملی.

جانب..canib [آد] یؤن، یان (فا:ـه). side

جانباز..canbaz [آد، فا] ۱-کندیرباز. ۲-جانینی تهلیکه‌یه سالان (فا:ـه).

جانبازداغی..ı canbazdağı [اؤزل‌آد] شایمیان‌دا داغ آدی(۱۸۹۶)[۲۴۰].

جانباشلا.. canbaşla [باخ] جانلا باشلا.

جان‌باهاسینا.. canbahasına [ظرف] جانینی قُربان وئره‌رک "جان باهاسینادا اوْلسا ظالم‌لردن قوُرتولماق گره‌کیر".

جان‌بخش.. canbəxş [صفت] جانلاندیران، جان باغیشلایان، روُح وئریجی.

جان‌بسله‌مک.. can bəsləmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزونه یاخشی قوللوق ائتمک.

جان‌بگلو..ı can bəyli [اؤزل‌آد] جاهان‌بگلو: بیر توْرک بوْیو، باخ:سلجوقلولار[۲۰۹].

جانبولات.. Canbulat [اؤزل آد] جانپوْلاد:نوْقای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

جان‌بوُنالتی‌سی..ı canbunaltısı [آد] جانی چوْخ سیخان.

جان‌بیر..ı canbır [ظرف] چوخ یاخین یولداش، بیربیریندن آیریلماز.

جان‌بیرلیک..ı canbirlik [آد] چوخ یاخین‌لیق، صمیمی‌لیک.

جانتاراق(جانتیراق).. cantaraq(cantıraq) [صفت] جانی‌برک، سالم.

جانتاش..ı cantaş [اؤزل‌آد] جان کیمی سئویملی، قیز آدی (فا:نام دختر).

جان‌تزه‌له ین.. can təzəliyən [صفت] جان تازالایان: اؤرگه یاتان، اؤرک آچان.

جانتیْقای.. Cantıqay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-اوُواق بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. {جان+تیخای: جان‌آلان، جاندان بئزدیرن}.

جان‌جان(دئمک).. cancan(demək) [تاثیرسیزائیلم] مئهربان‌لیقلا بیرینه جاواب وئرمک "یئتیمه جان جان دئین چوْخ اوْلور چؤرک وئرن آز".

جان‌جیغاز..ı cancığaz [باخ] جان جیبر.

جان‌جیبار(جیبر).. canciyar(ciyər) [صفت] یاخین، بیربیریله‌ایستکلی-(فا:جونجونی

جان‌جیبار اوْلماق.. canciyar olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیربیرین چوخ یاخین اوْلماق.

جان‌چکمک.. can çəkmək [تاثیرسیزائیلم] بیر ایشی چوْخ کؤنول سوز گؤرمک "رحمت‌لیک پوُلو آلاندا آلیردی وئرنده جان چکیردی".

جان‌چکیشمه سی..ı can çəkişməsi [آد] جان وئرمه.

جان‌چؤروتمک.. can çürütmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-جان‌قوْیماق، بیر ایشیه فدا اوْلماق. ۲-عذاب وئرمک "آدامین جانینی چؤرودور".

جان‌دئیيب جان ائشیتمک.. can deyib can eşitmək [تاثیرسیز ائیلم] صمیمی اوْلماق.

جاندار.. candar [اؤزل‌آد] سالماس‌دا کندآدی، قازاخ‌دا گؤل آدی[۲۴۰]. {چاووندور>چاندار>جاندار}.

جان‌داماری..ı can damarı [آد] بیر شئیین ایلکه و اساسینی تشکیل ائدن شئی "آذربایجان بوُ بؤلگه‌نین جان داماری دیر".

جان‌دامارینی توْتماق.. can damarını tutmaq [باخ] دامارینی توتماق.

جاندان.. candan [ظرف] اؤرکدن.

جاندان ائله‌مک.. candan eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] اؤلدورمک.

جاندان باشدان گئچمک.. candan başdan geçmək [تاثیرسیز ائیلم] جانیندان کئچمک.

جاندان دوْشمک.. candan düşmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزولمک، ضعیف له‌مک.

جاندان سالماق.. candan salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤزمک.

جاندان کئچن.. candan keçən [باخ] جانیندان گئچن.

جان‌دردی.. candərdi [ظرف] ایسته‌مه‌دن، مجبوری، کؤنول سوْز (فا:ناچارا).

جان‌ساغلیغی..ı cansağlığı [آد] سلامتلیک اوْلماسی (فا:سلامتی). health

جان‌سوْرتن.. cansürtən [آد] کیسه‌چی، دلّک (فا:کیسه کش). massage

جان‌سیخان.. cansıxan [ظرف، صفت] داریخدیریجی، بئزدیرن، اوساندیریجی، تنگه گتیرن، (فا:به تنگ آورنده). dull

جان‌سیخیجی.. cansıxıcı [ظرف، صفت] جان سیخان: داریخدیریجی، بئزدیرن، اوساندیریجی، تنگه گتیرن، (فا:به تنگ آورنده). dull

جان‌سیخیجی‌لیق.. cansıxıcılıq [آد] اؤرک سیخیجی‌لیق، داریخدیریجی‌لیق، بئزدیریجی‌لیک، اوساندیریجی‌لیق. dullness

جانسیز.. cansız [صفت] ۱-جانی اوْلمایان، جانلی‌لار عالمینه منسوب اوْلمایان (فا:موات، بیجان). lifeless ۲-(مج)گوْج سوْز، تاب‌سیز، آریق (فا:ضعیف). inanimate

جانسیزلاشماق.. cansızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ضعیفله‌مک، آریق لاماق(فا:ضعیف‌شدن).

جانسیزلیق.. cansızlıq [آد] ضعیف‌لیک، آریق‌لیق، اؤزگونلوق.

جانشین.. canişin [آد، فا] بیرینین یئرینه اوْتوران (فا:~). successor

جان‌فزا.. canfəza [صفت] اؤرک آچان، کؤنول آچان (فا:~).

جانفشان.. canfişan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] جانینی-اسیرگه‌ین، جانیندان گئچن(فا:~).

جان‌قالماماق.. can qalmamaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ اؤزولمک، طاقتدن دوْشمک.

جان‌قوْرخوسو.. can qorxusu [آد] اؤلوم قوْرخوسو.

جان‌قوْیماق..qoymaq can [تاثیرسیزائیلم] بیر ایش اوْچون جانیندان گئچمک.

جان‌قوْیاماق..qoymamaq can [تاثیرسیزائیلم] ضعیف‌لتمک" فوُتبال-اوُشاقداجان‌قوْیمادی

جان‌قوُرتاران..qurtaran can [صفت] ۱-تهلیکه‌لی وضعیتدن قورتاران، دادا چاتان. ۲-ایشچی‌لر و یا داغچی‌لارین بئللرینه باغلادیق‌لاری گؤن قاییش (فا:نجات دهنده).

جان‌قوُرتاریجی..qurtarıcı can [صفت] چتین وضعیتدن قورتاران، داداچاتان.

جان‌قوُشو..quşu can [آد، مج] روُح.

جانقوُر..qur can [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی. اوجان دا چای آدی {۱-چان/ چن+قور:چن قورولان و چوخ اوْلان یئر. ۲-جان+قوُر: جانلاندیرانو روُح وئرن ۳-جان+قیْر:زوْرلو یئر}.

جانقوْلو..qulu can [اؤزل‌آد] فضولی'ده بیر تپه آدی[۲۴۰].

جانقی..qı can [اسکی] مشاوره مجلسی، دانیشما توپلانتی سی[۱۴۹].

جانکاه..kah can [اؤزل‌آد] سالیان'دا کند آدی[۲۴۰].

جان‌کَلدی..Cankeldi [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندانديr[۱۵۸-۸۱].

جان‌کیسه سی..kisəsi can [صفت] جان سورتن کیسه.

جانگچی..gıçı can [اؤزل‌آد] جنگشی:توْرکوستاندا آدی گئچن بیر بگ (م۱۳۳۸)[۱۲].

جان‌گَزدیرمک..gəzdirmək can [تاثیرسیزائیلم] زورلاآیاق‌اوسته-دوُرماق، طاقت‌سیزاوْلماق.

جانگو..qu can [اؤزل‌آد] سالماس و مراغا دا داغ آدی.

جان‌گوْلوم..gülüm can [آد] قیزلارین دسته ایله ایکی جرگه‌ده اوْزاوْزه دوُروب اوْخویارکن اوْیناديقلاری بیر اوْیون آدی(فا:رقص)

جان‌گودازلیق..güdazlıq can [آد] جان‌یانانلیق، فداکارلیق.

جانلا باشلا..başla canla [ظرف] اوْرکدن و کؤنولدن غیرت گؤسترمک" نه قوُللوغونوز اوْلسا جانلا باشلا بیزه قبولدور".

جانلاتماق..canlatmaq [تاثیرسیزائیلم] جانلاندیرماق، دیرچلتمک.

جانلارا دَین..dəyən canlara [صفت] جانلارادَیر:مئهربان، خوْش خاصیت‌لی.

جانلاندیرماق..canlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دیریلتمک(فا:زنده کردان). to revive

جانلاندیریجی..canlandırıcı [صفت] جان‌وئردیجی، دیرچلدیجی(فا:جان‌بخش

جانلاندیریلماق..canlandırılmaq [بلسیز ائیلم] جانلی ائدیلمک.

جانلانماق..canlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دیریلمک، دیرچلمک، داها جانلی حال گلمک (فا:زنده شدن). to come to life

جانلی..canlı [صفت] ۱-ساغ یاشایان ۲-بوتون جانی و روحو اوْلان‌لار اوچون ایشله‌نن کلمه(اؤلو قارشیتی) (فا:جاندار، زنده) alive ۲-گؤجلو، قیوراق، دیری‌باش، مُحکم (فا:قوی) animated ۳-ترکیبی حالدا اؤزل مفهوملار دؤزلدیر" جانلی موْدئل، جانلی موزیک، جانلی رسیم، جانلی یایین".

جانلی‌اؤزدکچی‌لیک..canlı özdəkçilik [آد] ائوره‌نین تملی اوْلاراق دؤشونولن مادّه‌نین جانلی اوْلدوغونو ساووُنان دوْکترین، هیلوْزوْیزم.

جانلی‌تاریخ..canlı tarix [آد] تاریخی و کئچمیشی جانلی بیچیمده عکس ائتدیرن شئی حاقّیندا.

جانلیجا..canlıca [صفت] چوخ جانلی، چوخ گؤجلو (فا:قوی).

جانلی‌جانسیز..canlı cansız [آد] هم جانلی هم جانسیزلار هامی‌سی، دیری و تینسیز (فا:جاندار و بی جان).

جانلی‌چیچک..canlı çiçək [آد] تازا دریلمیش چیچک.

جانلی‌دیل..canlı dil [آد] دانیشیلان دیل، اسکی و اؤلو اوْلماییب ایندی دانیشلان دیل.

جانلی‌سؤز..canlı söz [آد] ائتگین سؤز حاقیندا.

جانلیق..canlıq [آد، مج] ایستی آلت پالتاری، جان دوْنو(فا:لباس‌زیر).

جانلی‌گوج..canlı güc [صفت] مکانیکی گوج قارشی‌لیغیندا اوْلان اینسان و حئیوان گؤجو.

جانلی‌لیق..canlılıq [آد] جانلی اوْلماوضعیتی، گوجلولوک(فا:قوی-بودن.

جان‌میرزا..Can Mirza [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بئریش بوْی‌لاریندانديr[۱۵۸-۸۱].

جان‌وئرمک..can vermək [تاثیرسیزائیلم] ۱-جان اوستده (اوستونده) اوْلماق، اؤلمک اوْزره اوْلماق.۲-حیات وئرمک، جانلاندیرماق، روُح وئرمک.

جان‌وئرمه..can vermə [آد] جان‌اوْسته اوْلما، اؤلوم حالیندا اوْلما .

جان‌وئریجی..can verici [صفت] گوج وئرن (فا:روح بخش). animating

جانوئیسلو..canveyslu [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

جان‌هاجان..canhacan [ظرف] اوْرکله، محبتله، کونول‌له، نوازش‌له" جان هاجان اوْشاغی قوجاقلادی" (فا:جون جونی).

جان‌هؤولو..can hövlü [باخ] جان قوْرخوسو، هؤولناک.

جانی..canı [آد، عربجه] جنایت ایشله ین (فا:~). criminal

جانی آغزینا گلمک.. canı ağzına gəlmək [تاثیرسیزائیلم] چوخ اؤزولمک، بیر شئیدن ایرنمک

جانی آغزیندان (بوغازیندان) چیخانا قدر.. canı ağzından (buğazından) çıxana qədər [ظرف] سوْن نفسه قدر.

جانیاتاق.. canyataq [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

جانیارلی.. canyarlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

جانی اوْغلوعبدالله.. canı-oğlu abdulla [اؤزل‌آد] ۱۳۰جو عصر شوُشالی شاعرایدی[۲۸]

جانی اوْچون.. canı üçün [باخ] جانین اوْچون، آ ند افاده سی.

جانی‌بگ.. canıbəy [اؤزل‌آد] آلتونُاوْردو خانلاریندان تینی بگین قارداشی[۱۲].

جانی بَکلو.. canı bəyli [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

جان‌یاخیجی.. can yaxıcı [صفت] جانی‌سیخان (فا:جان گداز). tragic

جان‌یاندیران.. can yandıran [صفت] اوْرک یاندیران، فداکار (فا:دلسوز).

جان‌یاندیرانلیق.. can yandıranlıq [آد] همت، غیرت گؤسترمه.

جان‌یاندیرماق.. can yandırmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینه اوْرک یاندیرماق، غیرت گؤسترمک، دردینه قالماق (فا:دلسوزی کردن).

جانی‌اوْد توْتوب یانماق.. canı od tutub yanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱- برک قیزدیرماق، حرارتی قالخماق. ۲-برک هیرسلنمک، قضبلنمک.

جانی‌اوْچون قوْرخماق.. canı üçün qorxmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤز جانینی هاییا قالماق.

جانی‌برک.. canıbrək [صفت] دایانیقلی، ساغلام(فا:جان-سخت tenacious

جانی‌برکلیک.. canıbərklik [آد] دایانیقلی‌لیق(فا:جان سختی) tenacious

جانی‌بوْغازینا یئیغیلماق.. canı boğazına yığılmaq [تاثیرسیز ائیلم] تنگه گلمک.

جانی‌تبریزی.. canı təbrizi [یازار] هـ ۱۲جی یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:ـه)[۱۴۱].

جانی‌جهنّمه.. canı cəhənnəmə [آد] نه‌اوْلور اوْلسون (جانی‌جهنّمه قوْی گئتسین).

جانی‌چیخسین.. canı çıxsın [باغلاییجی سؤز] جهنم اوْلسون، قارقیش افاده‌سی.

جانی‌چیخمیش.. canı çıxmış [آد] یوْنگول قارقیش سؤزو

جان‌ی‌دیلدن.. canıdildən [ظرف] اوْرکدن، صمیمت‌له(فا:ازجان و دل).

جانی‌دینجلمک.. canı dincəlmək [تاثیرسیزائیلم] راحات لاماق.

جانیس.. CanıS [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوْز-دوُولات بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جانی‌سوُلودور.. canı suludur [باغلاییجی سؤز] هله گوجلودور.

جانی‌سیْزیلداماق.. canı sızıldamaq [تاثیرسیزائیلم] بدنینده آغری حسّ ائتمک.

جانی‌شیرین.. canı şirin [صفت] ایستکلی (فا:عزیز).

جانی‌قوُرتارماق.. canı qurtarmaq [تاثیرسیزائیلم] آزاد اوْلماق، خیلاص اوْلماق" آللاها شوْکور اوْ ایشدن جانی قوُرتولدو".

جانی‌قیفیللی.. canı qıfıllı [آد] عاشورا گونونده اؤزونه قیفیل باغلایاراق عزادارلیق ائدن وبو ایشین ثوابلی اولدوغونا ویا بیر حاجتین مُستَجاب اولماسینا اینانان.

جانی‌لیک.. canilik [آد] جانی اوْلما (فا:جانی بودن). criminality

جانیم (جانیم‌گؤزوم).. canım (canım gözüm) [باغلاییجی سؤز] مئهربانلیقلا مُراجعت مقامیندا و بعضا ًاعتراض اوْچون ایشله‌نیر "جانیم‌گؤزوم دئ گؤروم نه ایسته ییرسن، جانیم سن نییه بوُجور ائله ییرسن".

جانیم اوْچون.. canım üçün [باخ] جانین اوْچون آ ند افاده سی.

جانیم‌سنه (سیزه) دئسین.. canım sənə(sizə)desin [اؤزلم] بئله لیکله.

جانیم‌قوربان.. canım qurban [اؤزلم] اوخشاما و عزیزله‌مه سؤزو.

جانینا اوْد سالماق.. canına od salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-برک قوْرخوتماق، تشویشه سالماق. ۲-یاندیریب یاخماق "عشق آتشی اوْد سالیب جانینا".

جانینا وَلوَله دوْشمک.. canına vəlvələ düşmək [تاثیرسیزائیلم] برک قوْرخماق.

جانینا وَلوَله سالماق.. canına vəlvələ salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] برک قوْرخوتماق، تشویشه سالماق.

جانینا ویجه دوْشمک (جانینا ویج دوْشمک).. canına vicə düşmək (canına vic düşmək) [تاثیرسیزائیلم] سوْیوق ویا قوْرخودان‌جانی تیتره‌مک" دهشتلی‌خبردن‌جانیناویجه‌دوْشدو".

جانینابیره دوْشمک.. canına birə düşmək [تاثیرسیزائیلم] قوْرخویا دوْشمک.

جانیناتیتره‌مه(لرز)دوْشمک.. canina titrhmə (lərzə) düşmək [تاثیرسیز ائیلم] سویوقدان‌قورخودان‌تیتره‌مک

جانیناجفاباسماق.. canına cəfa basmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونوزحمته سالماق.

جانیناقوْرخو دوْشمک.. canına qorxu düşmək [تاثیرسیزائیلم] برک قوْرخماق.

جانیناقوْرخو سالماق.. canına qorxu salmaq [تاثیرلی ائیلم] برک قوْرخوتماق، تشویشه سالماق.

جانین‌اوْچون.. canın üçün [باغلاییجی سؤز] آند افاده‌سی" جانین اوْچون کتابی گتیره‌رم".

جانینایازیغین‌گلسین.. canına yazığın gəlsin [اؤزنلم] اؤزونه(اؤزووَه) رحم ائت.

جانین‌تاپشیرماق.. canın tapşırmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤلوب گئتمک، بوُ دؤنیادان کؤچوب گئتمک" ائو صاحبی چوْخدان جانین تاپشیریب".

جانیندان ال چکمک.. canından əl çəkmək [تاثیرلی ائیلم] بئزمک، بیخماق، تنگه گلمک.

جانیندان بئزار اوْلماق.. canından bezar olmaq [تاثیرسیزائیلم] تنگه گلمک.

جانیندان گئچمیش.. canından geçmiş [صفت] فدایی. self-sacrificing

جانین‌ساغ اوْلسون.. canın sağ olsun [اؤزنلم] تسلی اؤچون دئییلن سؤز.

جانین‌قورتارماق.. canın qurtarmaq [تاثیرسیزائیلم] خلاص اوْلماق.

جانینی تسلیم ائتمک.. canını təslim etmək [تاثیرسیزائیلم] بوُ دُنیادان کؤچوب گئتمک.

جانینی‌آلماق.. canını almaq [تاثیرلی ائیلم] اؤلدورمک.

جانینی‌اسیرگه‌مه‌مک.. canını əsirgəməmək [تاثیرلی ائیلم] جانینی قوْیماق.

جانینی‌ایشه وئرمه‌مک.. canını işə verməmək [تاثیرسیزائیلم] ایشدن بویون قاچیرماق.

جانینی‌باغیشلاماق.. canını bağışlamaq [تاثیرسیزائیلم] اؤلمک.

جانینی‌بوغازینا یئغماق.. canını boğazına yığmaq [تاثیرلی ائیلم] جانا گلمک.

جانینی‌چؤله آتماق.. canını çölə atmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤز قئیدینه قالماماق.

جانینی‌چوْروتمک.. canını çürütmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بوش یئره زحمت چکمک. ۲-باخ: اوْره‌یینی چوْروتمک.

جانینی‌سیخماق.. canını sıxmaq [تاثیرسیزائیلم] جانینی دیشینه توتماق، اوْره گینی سیخماق.

جانینی‌قورتارماق.. canını qurtarmaq [تاثیرسیزائیلم] یاخاسینی قورتارماق.

جانینی‌قویماق.. canını qoymaq [تاثیرسیزائیلم] بوتون گوج ایله چالیشماق.

جانینین‌قئیدینه قالماق.. canının qeydinə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه فیکیر وئرمک.

جانینی‌وئرمک.. canını vermək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونو قُربان ائتمک.

جانی‌یانار (یانان).. canı yanar (yanan) [صفت] اورک یاندیران. sympathizer

جانی‌یانسین (جانین یانسین).. canı yansın (canın yansın) [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

جانی‌یانیندا قالماق.. canı yanında qalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئی‌دن نگران اوْلماق.

جاو.. cav [اؤزل‌آد] گؤسته‌ریش؛ آخشیدلر دؤولتی‌نین قوُروجوسو اوْلان مَحمَد خان'ین ددەسی[۷].

جاواب.. cavab [آد، عربجه] یانیت، سوْرقو و بیر ایشین قارشی‌لیق سؤزو، بیرسوْرویا وئریلن‌قارشی‌لیق(فا:جواب). answer

جاواب‌سیز.. cavabsız [صفت] جاوابی اوْلمایان، یانیت‌سیز.

جاواب‌لی.. cavablı [صفت] جاوابی اوْلان، یانیت‌لی.

جاوادفرامرزاوْغلوباقرزاده.. cavad framərz oğlu baqrzadə [یازار] باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

جاوان.. cavan [آد، فا] گنج، تازایئتیشمیش(فا:جوان). young

جاوانلاشماق.. cavanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] گنج لشمک (فا:جوان شدن).

جاوانجاسینا.. cavancasına [ظرف] گنج کیمی (فا:جوان وار).

جاوانقار.. cavanqar [آد] جاوانقوُل:سول، قوْشونداسوْل‌جناح[۲۲۶].

جاوانقوُل.. cavanqul [آد] جاوانقار:سول، قوْشونداسوْل‌جناح[۲۲۶].

جاوانلاشدیرماق.. cavanlaşdırmaq [باخ] گنج لشدیرمک.

جاوانلانماق.. cavanlanmaq [باخ] گنج لنمک. to rejuvenate

جاوانلی قوجالی.. cavanlı qocalı [صفت] جاوان قوجا هامی‌لیقلا.

جاوانلیق.. cavanlıq [آد] گنج‌لیک (فا:جوانی). youthfulness

جاوانمرد.. cavanmərd [آد، فا] ایگید، جوْمرد.

جاوان یانا.. cavan yana [ظرف] جاوانا یاراشیر حالدا.

جاواهر.. cavahir [آد، فا] دَیرلی و قیمتلی بیر داش.

جاواهرات.. cavahirat [آد] جَواهرلر، دَیرلی و قیمتلی داشلار.

جاوقاتی.. Cavqatı [اؤزل آد] قازاق-کیچیوُز-بایوْغلوُ-بایاختیْ بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

جاوقاجیق.. CaVkacık [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-چیرکئس بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

جاوک.. Cavək [اؤزل آد] قازاق-کیچلیوْز-آلیموْغلوُ بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

جاولاق.. cavlaq [آد، دا] چیریل چیپلاق، اؤرتوسوز، توْکسوز.

جاولاماق..cavlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چیپلاق‌قالماق، توّکونو توّکمک ۲-اؤلمک.

جاولای..Çavlay [اؤزل آد] قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ-آدای بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جاولی..cavlı [اؤزل‌آد] گؤسته‌ریشلی[۷].

جاوماق..cavmaq [س، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] باخ: چاوماق.

جاویْلداق..cavıldaq [اؤزل‌آد] نشعه‌لی، شَن شاقراق[۷].

جاوید..cavid [صفت، ظ، فا] قالیجی، اؤلمز (فا:پاینده).

جاویدان..cavidan [صفت، ظ، فا] قالیجی، اؤلمز (فا:پاینده).

جاه..cah [آد، عربجه] منصب، مقام، رتبه (فا:مقام).

جاه‌جلال..cah cəlal [آد، عربجه] جلال، احتشام، وار دؤولت (فا:شوکت).

جاه‌جلالی..cah cəlallı [آد،عربجه] جالالی،مؤحتَشم (فا:محتشم).

جاهاد..cahad [آد، عربجه] ۱-چالیشما.۲-دین اوُغروندا مُحاربه (فا:جهاد).

جاهاز..cahaz [آد، ع‹جهاز›] ۱-قوُرقو، وسیله، آراج، آیقیت، آلَت. ۲-جئهیز، ائوله‌نه‌نه وئریلن باشلیق (فا:جهاز).

جاهان..cahan [آد، عربجه] دؤنیا، ائورن، آجوُن (فا:جهان).

جاهان-..-cahan [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

جاهانبخش..Cahanbəxş [صفت، فا] جانلاندیران، جان وئرن و فرح لندیرن.

جاهان‌خانیم..cahan xanım [یازار] شاه‌اسماعیلین خانیمینین آدی[۵۲].

جاهان‌خانیملی..cahan xanımlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳]. [۱۰۸]

جاهاندار..cahandar [آد، فا] حؤکمدار، پادشاه، خاقان (فا:جهاندار).

جاهانسوز..cahansuz [یازار] (ه۱۳٦٤-۱۳۱٦)زرنشان هدایت بگ قیزی سیدزاده گنجه‌لی شاعردیر[۱۱۷].

جاهانشاه..cahanşə [یازار] قاراقویونلو حکومتی‌نین قوُروجوسو اوْلاراق تورکجه وفارسجا شعرلری واردیر (م۱۵جی قرن).

جاهانشوُمول..cahanşumul [صفت] ائورنسل، دؤنیاسال، دونیا چاپیندا اوْلان، دؤنیا اؤلچوسونده (فا:جهانشُمول).

جاهانقولوشاهلی..cahanquluşahlı [اؤزل آد] آذربایجان تؤرکلری آفشار بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جاهانگشا..cahangüşa [صفت] دونیانی آلان (فا: جهانگشا). world conqueror

جاهانگیر..cahangir [صفت] دونیانی آلان (فا: جهانگشا). world conqueror

جاهان‌وطنی..cahan vətəni [آد] ائورن یوُردچولوق (فا:جهان وطنی).

جاهل..cahil [آد، عربجه] بیلگی‌سیز، اؤیرَنمه میش، نادان (فا:~).

جاهلانه..cahilanə [ع، ظ، ص] جاهلجه، بیلگی‌سیزجه (فا:~).

جاهلیت..cahiliyət [آد، عربجه] بیلگی‌سیزلیک (فا:~).

جاهی..cahi [یازار] ابوالفتح ابراهیم میرزا هـ ۱۰جو یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

جایان..cayan [صفت] جایماق ایشینی گؤرن (فا:منحرف شونده).

جایداق..caydaq [صفت، دا] اوُزون آریق آدام. eggy {دایلاق› دایداق› جایداق[٦]}.

جایدیرماق..caydırmaq [ل، ت‹چانتورماق›] واز گئچدیرمک، سؤزوّندن قایتارماق (فا:منحرف کردن، به اشتباه انداختن).

جایدیریجی..caydırıcı [صفت] واز گئچیریجی (فا:منصرف کننده).

جایدیریش..caydırış [آد] جایدیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا:انحراف).

جایدیریلماق..caydırılmaq [انّدیرگن ائیلم] قراریندان دؤنده ریلمک(فا:منحرف‌شدن).

جایز..cayiz [صفت، عربجه] اوُیقون، مُناسب، گؤرؤلمه‌سینه و ایشلنمه‌سینه اذن وئریلن (فا:جایز). allowable

جایزالخطا..cayizülxəta [صفت] خطاسی جاییز اولان (فا:~). fallible

جایزه..cayizə [آد، عربجه] اؤدوّل، باغیش (فا:~).

جایقین..cayqın [صفت] ایشیندن‌دؤنن، دؤنوک، جاییلمیش (فا:منحرف).

جایلاق..caylaq [باخ] آری یئین.

جایما..cayma [آد] انحراف (فا:انحراف). deviation

جایماز..caymaz [اؤزل‌آد] دوز یولدا اولان، قرارلی، اوْغلان‌آدی (فا:نام‌پسر).

جایماق..caymaq [س، قایماق› جایماق] پشمان اوْلماق، واز گئچمک، دؤنمک (فا:منحرف شدن، به اشتباه افتادن).

جایناق..caynaq [باخ: تارماق / دیرناق] ۱-بیر چوخ حئیوان و قوشلارین بارماقلاری‌نین ایتی اوجلاری، چنگ (فا:پنجه). the hand، claw ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

جایناقسال..caynaqsal [صفت] جاییناق‌لا ایلگی‌لی(فا:پنجه‌ای) palmate

جایناقلاشماق..caynaqlaşmaq [قا] بیربیرینی جاییناقلاووُرماق. to be clawed

جایناقلاما..caynaqlama [آد] بیربیرینی جاییناقلا ووُرما، (فا:پنجول زنی).

جاناقلاماق..caynaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی جاناقلا ووُرماق، جاناقلا دؤیمک (فا:پنجول زدن). to claw

جاناقلانماق..caynaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] جاناق لا ووُرولماق. to be clawed

جاناقلی..caynaqlı [صفت] جاناغی اوْلان (فا:پنجول دار). clawed

جایر جایر..cayır cayır [ظرف] بیر جیسمین شدّت‌له یاندیغینی ویا بیرتیلدیغینی آنلاتان بیر سؤز" جایر جایر بیرتیلماق".

جایرتی..cayırtı [آد] جایر جایر سس چیخارما.

جایرداتماق..cayırdatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جایرجایر سس چیخارماسینی ساغلاماق.

جایرداماق..cayırdamaq [تاثیرسیزائیلم] جایر جایر سس چیخارماق.

جاییش..cayış [آد] جایماق ایشی‌ویابیچیمی(فا:انحراف). deviation

جاییق..cayıq [صفت] جایمیش حال (فا:انحرافی). deviational

جئت..cet [آد، اینـ] تَپکی‌لی اوُچاق.

جئتی‌سوُ..ceti su [اؤزل‌آد] توّرکوستاندا م۱۳جو عصرده بیر بؤلگه و شهر آدی، بوُکلمه یئددی سوُ معناسیندادیر[۱۲].

جئجه..cecə [آد، دا] ۱-بعضی باغلی دانالی بیتگی‌لرین یاغینی سیخیب چیخاردیقدان سونْرا قالان بؤلومو(فا:کنجاله). ۲-میوه و یئمیش‌ین ایچ بؤلومو، پوُچال" هئیوا جئجه سی".

جئجه دوْغرایان..cecə doğrayan [آد] جئجه‌نی تیکه تیکه ائدن آراج.

جئجیم..cecim [آد] معمولا ً کیلیم‌دن فرق‌لی اوْلاراق یئرده اوُزانان داردا توْخونان بیر نوع دؤشه‌نک دیر (فا:جاجیم). {دیواندا کئذمک(گئیمک) کلمه‌سی بو سؤزون کؤکو اولمالیدیر، کئذمک+ ایم› کئذیم› کئجیم› جئجیم، نئجه‌کی کئچه کلمه سیده بو سؤزدن آلینمادیر[۶]}.

جئجیم کندی..cecim kəndi [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

جئجیمینی جیْرماق..cecimini cırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قارشی طرفی برک ووُرماق.

جئجین..cecin [آد] داری سامانی" بونون جئجینی نی مال یئمز"[۲۲٤].

جئرگه..cergə [باخ] جرگه group

جئریمبئل..cerimbel [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجان‌دا داغ آدی ۲-پئریمبئل بیر طایفا آدی اوْلموشدور[۲٤۲-۱٦٤].

جئمیک .. cemik [آد] ائکیز، جوّت." اونون اوشاقلاری جئمیک دی"

جئنتئلمن..centelmən [این] سایقی‌لی، ایبی داورانیشلی (فا: جنتلمن).

جئهره..cehrə [آد] پامبوق، یون و ایپک کیمی‌شئی‌لری ایریب ساپا دؤندەرن آراج {چئویرمک› چئویره›چئوره›جئهره[۵]}.

جئهره‌چی..cehrəçi [آد] جئهره ایله یون اَییرن (فا:دستگاه پشم ریسی).

جئهره‌چی..cehrəçi [اؤزل‌آد] غربی‌مشکین‌ده‌انزان کندینده یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

جئهره چیلیک..cehrəçilik [آد] جئهره ایله یون اَییرمه ایشی.

جئهیز..cehiz [آد، ع‹جهاز›] باشلیق، قیزلار اره گئدَرکن آنا ائویندن آپاردیقلاری ائو اشیاسی و بوُجور شئیلر (فا:جهیز).

جئهیزلی..cehizli [صفت] اوْزبله جئهیز آپاران" جئهیزلی گلین".

جئهیزلیک..cehizlik [آد] جئهیز اوْچون آیریلمیش، جئهیز اوْلاراق وئریلمیش" جئهیزلیک قابلار، جئهیزلیک خالچا".

جئیداق..ceydaq [باخ] جایداق.

جئیران..ceyran [آد، دیرگی] ۱-جوّت بارماقلی‌لاردان، بوُینوزلو-گیلردن، ایری گؤزلو و گؤزلری‌نین گؤزلیگیله تانینان، اینجه آیاقلی و ایتی قاچان ظریف بیرحئیوان، جئیلان (فا:آهو). gazell ۲-(مج)گؤزل قادین اوچون سؤیله‌نن سؤز (فا:آهو، غزل) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: لان/ بو کلمه‌نین ایلک بؤلومو بو حئیوانین یئهین قاچدیغی اوچون جای› جایماق سؤزونه باغلی اولمالیدیر، و ایکینجی بؤلومو ران›لان اک ایله ایلگی‌لیدیر}. doreas, deer

جئیران—..-ceyran [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

جئیران اوْتو..Ceyran otu [آد] اوّستو توکجوک‌لو واوُزون قیلچییق‌لی اوْت.

جئیران باخیشلی..ceyran baxışlı [باخ] جئیران گؤزلو.

جئیران باسان..ceyran basan [صفت] ایتی قاچان" جئیران باسان آت".

جئیران قوُزوسو..ceyran quzusu [آد] جئیران بالاسی (فا:آهوبره). fawn

جئیران گئچمز..ceyran geçməz [صفت] چوْخ دار، گئچیلمه‌سی چتین" ~ یوْل".

جئیران گؤزلو..ceyran gözlü [صفت] گؤزل گؤزلو(فا:آهوچشم) stag-eyed

جئیرانجا..ceyranca [ظرف] جئیرانا اوْخشار.

جئیرانلار..ceyranlar [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کند آدی.رزن ده (جئیرانلو) داغ آدی.

جئیرانلو..ceyranlı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیرتورک کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

جئیرانی..ceyrani [آد] آذربایجان خالق اوْیون هاوالاریندان بیرینین آدی (فا:آهنگ رقص دسته جمعی).

جئیرانی..ceyrani [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، اینجه، قشنگ، لیریک رقصدیر. اونا گؤره ده رقصه هئیوانات عالمی نین ان گؤزل اینجه لریندن بیری اولان جئیرانین آدی نین وئرمیشلر. "جئیرانی" ان قدیم آذربایجان رقصلریندن بیریدیر. شوشادا مئیدانا چیخمیشدیر. رقص اورتا تئمپده گئدیر، عصاسن قادینلار طرفیندن ایفا اولونور. لاکین بعضی رایونلاردا، مثلن، شکیده اونو کیشیلر ده اویناییر. بو رقص ایندی ده مشهوردور[۲٤٥].

جئیش آباد..ceyş abad [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

جئیلان..ceylan [باخ] جئیران.

جئییید..ceyid [اؤزل‌آد] اردبیل-نمین ده کند آدی {چییید}.

جَبَئه..cəbeh [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند و چای آدی {جبه}.

جبّار..cəbbar [آد، عربجه] ۱-زوْربا ۲-قُدرت صاحبی، تانری (فا:~).

جبّار..cəbbar [اؤزل‌آد] درگز، ماکی، خیاو دا کند، خالخال دا داغ آدی.

جبّارانه..cəbbaranə [ظرف] زوْرلا (فا:با زور). tyrannically

جبدره..cəbdərə [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی {جبه+دره}.

جبر..cəbr [آد، عربجه] جَبیر:سایی‌لارین یئرینه حرفلر قویولوب، کیفیت و باغلانتی‌لارینی بللی ائدن و آراشدیران بیر ریاضی بیلیم دالی "بیلینن‌اناسکی جبرکتابی خوارزم‌تؤرکلریندن موُسی اوْغلو مُحمّدین ۸۳۰ م ایلینده یازیلان اثریدیر". algebra

جبر..cəbr [آد، عربجه] ۱-زورلا بیر ایشی گؤردورمه، زوْرلاییش oppression ۲-باخ: جبر و اختیار (فا:~). constraint

جبر ائتمک (جبر ائله‌مک)..cəbr etmək (cəbr eləmək) [تاثیرلی ائیلم] زور ایشلَتمک، ظُلم ائتمک.

جبراییل‌حسین‌پورثانی..cəbrayıl hsın-pursanı [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

جبر و اختیار..cəbr o ixtiyar [آد] یازیلی قاناق‌لارا دایاناراق مین ایلدن چوخدورکی جبر و اختیار باره سینده دانیشلیب و اوْنلارین سیْنیرلارینی بللی ائتمه‌یه چالیشیبلار، البته جبر و اختیارین مرزی بللی بیر شئی دیرکی اوْدا بیلگی‌یه دایانیر، آیدینجا بیلگی وهر زاماندا نسبی اوْلاراق کسین بیلگی بوُنون مرزی دیر، اگر بیر ایش و عملین مختلف سئچه نک‌لری‌نین سوْنوچ‌لاری بوتونلوکله بللی اوْلسا بو حالدا جبر آرایا گلیر و مسلّما بَیر نئچه سئچه نک‌دن ان یاخشی‌سی دؤز سانیلیر و اوْ بیری سئچه نک‌لرین گؤرولمه‌سی مناسب گؤرونمور و تدریجا بُو ایش آیدین بیر یاسا اولوب سونرالار بیر گله نک و سونوندا تک یول سانیلیر وآچیقدیر کی آیری سئچه نک‌لری گؤرمک بؤیوک سوُچ و دوغال دیشی بیر عمل ساییلیر و بورادا جبر واختیارین مرزی آیریلیر و یانلیش سئچه نک‌لرین گؤرولمه‌مه‌سی جبر سانیلیر، بو سؤزله اختیار فقط و فقط اوْ یئرلرده مفهوم تاپیرکی سوْنوجلار آیدین شکیلده بللی اولمادان دئنه‌مه و آیدینلاتما سوره‌جینه نیاز تاپیلیر و عینابوُآنلامدا دئموکراسی‌نی تعریف‌له‌مک اوْلار، اوْ یئرده کی بیر ایش آیدینجا هامی‌نین طرفیندن پیس بیلینیر، دموْکراتیک مفهوم اوْ ایشین گؤرولمه‌مه سیدیر و مسلما گؤرولمه‌گی سوُچ ساییلیر و بو وضعیت‌لرده دئموکراسی و بو عملین انجام تاپماسی‌نین آزاد اوْلماسی مفهومسوز اوْلور ولی او یئرده کی بیر سیرا ایش و عمللرین سونوجلاری چوخ آیدین دئییل ویا هامی یا آیدین دئییل بو یئرلرده دئنه‌مه و آیدین لاتما سوره جی باشلانیر و کسین سونوجلار آلینماییجا بوُ سئچه‌نک‌لر دئموکراسی ایچَری‌سینده یئر آلیر، آچیق دیرکی هر اؤلکه، آیدین اوْلمایان شئی‌لرله (نسبی شکیلده) بیلیم‌سل برخورد ائله‌سه چوخ دموکراتیک سانیلیر و اگر بو باخیش غیرعلمی اوْلا آنتی دموکراتیک اوْلور.

جبر و مقابله..cəbr o müqabilə [آد] ریاضیاتدا بیر بیلیم دالی (فا:~). algebra

جبراً..cəbərən [ظرف،عربجه] زوْرلا،زوْراکی،زوْرونلو اولاراق، زوْرونلو (فا:جبرا). by force

جُبران..cübran [آد، عربجه:جبرسؤزوندن] تلافی، قارشیلیق "جبران ائله‌مک: تلافی ائتمک، قارشیلیق وئرمک" (فا:~).

جبراییل..cəbrayıl [اؤزل‌آد] ۱-اسلام دینی اینانیشینا گؤره بیر ملَک آدی. gabriel ۲- آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر. ۳- سوُلدوز (~آباد) و آستارا دا کند آدی.

جبرسل..cəbirsəl [آد] جبرله ایلگی‌لی.

جبرسل دئییم..cəbirsəl deyim [آد] جبرسل مُعادیله، جبرسل فوْرمول.

جبَروُت..cəbərut [آد، عربجه] تانری‌نین هر شئیین اوْستونده اوْلان قُدرتی.

جبری..cəbəri [صفت، ع] زوْرلاگؤرولن (فا:جبری).

جَبَل..cəbəl [آد] ۱- داغ. ۲-دیلم[۱۳۵].

جبل..cəbəl [اؤزل‌آد] آوج ده(~آباد)، اوُرمیه(~کندی) کند آدی.

جَبلاغی..cəblağı [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی {جبه+اوْولاغی}.

cəbən..cəbən [تاریخی اؤزل‌آد] غیرتلی، چالیشقان؛ سلجوقلولار دؤنمی کؤموتانی[۷].

cəbə..cəbə [آد] ۱-سلاح، اوخ، زیرئه (زره). ۲-بزکلی بیلرزیک. {موغولجادا تیر معنا سیندادیر[۵] و اوْ دیلده یایقین اولاراق اینسان آدی کیمی ده ایشله نیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

cəbəalp..cəbə alp [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:جَبه+ آلپ[۷].

cəbəxana..cəbə xana [آد] سلاح‌ساخلانیلان یئر، سلاح آنباری (فا: جبه خانه).

cəbədar..cəbədar [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

cəbəsoy..cəbə soi [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:جَبه+ سوی[۷].

cəbənoyan..cəbə noyan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان'ین دؤنیاجا اؤنلو کؤموتانی و یاخین آرخاداشی.(چَنگیز'ین بؤتون تؤرکلری بیر بایراق آلتیندا توپلاما فیکری‌نین معماری بو اولو کیشیدیر.)[۷].

cəbəli..cəbəli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸]. {جبه‌لو}.

cibhə..cibhə [آد، عربجه] اؤز، اؤن، اؤن آلان، اؤزه رینده ساواش سؤردورولن بؤلگه (فا:~).

cəbir..cəbir [باخ] جبر.

cəbirə..cəbirə [آد، عربجه] قیریق سؤموک‌لری باغلاماغا یارایان تاختالار.

cəbikli..cəbikli [اؤزل‌آد] ساییق‌الادا کند آدی {جَبه+لی}.

cəbili..cəbili [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

cəbin..cəbin [آد، عربجه] آلین (فا:پیشانی).

cətə..cətə [اؤزل‌آد] م۱۳جوعصرده ایشله‌نن بیر کلمه، اوْ دؤنم بیر گروه یوْل‌کسن اؤز طایفا و قبیله‌لریندن‌آیریلاراق‌و چادیریاشاملی اوْلاراق‌شهرلره‌هجوم‌ائدیب‌وشهرلرین‌داغیلماسینا سبب اوْلوردولار، بوُ سؤزو جمال‌الدین قرشی آلمالیق، کاشغر، بارچکند، خوْجند شهرلری موردینده سؤیله‌ییبدیر[۱۲]. {باخ: چته}.

cətiz..cətiz [اؤزل‌آد] یئتکین، بئجه‌ریکلی[۷].

cətik..cətik [اؤزل‌آد] یئتکین، اوُزمان، اوْلقوُن[۷].

cüssə..cüssə [آد، عربجه] اینسان گؤوده سی، بوْی بوُخون (فا:~).

cəcu..cəcu [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی.

cəcəli..cəcəli [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

cəcəlu..cəcəlu [اؤزل‌آد] جَجه‌لی:م۱۶جی یؤزیلده، دیاربکرحلب بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس تؤرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵].

cəcin..cəcin [اؤزل‌آد] اردبیل‌ده کند آدی. باخ: اردبیل/ ججین کؤپروسو.

cədd..cədd [آد، عربجه] آتا بابا، دده (فا:جدّ). grandfather

cuda..cuda [آد، فا] آیریلمیش‌اوْلان، اوُزاق قالمیش اوْلان (فا:~). (بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر)

ciddən..ciddən [ظرف، عربجه] گرچک‌دن، شاقاسیز (فا:~).

cidar..cidar [آد، عربجه] چپر، دوُوار (فا:~).

cidal..cidal [آد، عربجه] ساواشما، چکیشمه جه (فا:~).

ciddocəhd..ciddocəhd [ظرف، عربجه] وارگوجیله چالیشما(فا:تلاش).

cədəl..cədəl [آد، عربجه] ساواش، چاتیشما، نزاع (فا:~).

cədvəl..cədvəl [آد، عربجه] ۱-بالاجا آرخ و اوْنون سیمینت دوُوارلاری. ۲-شطرنجی شکیلده خطلر، چیزلگه (فا:~). table

cədvəl türkü..cədvəl türkü [اؤزل‌آد] جدول‌تُرکی:کازرون دا کند آدی.

cədvəlləmə..cədvəlləmə [آد] جدول چکمه (فا:جدول بندی). tabulation

cəddə..cəddə [آد] بویوک آنا (ننه) (فا:مادربزرگ). ancestress

ciddi..ciddi [صفت، عربجه] ایشینده‌دیره‌نن، چالقشان(فا:~) serious

ciddiyət..ciddiyət [آد، عربجه] چالیشقان‌لیلیق (فا:~). effort

cədid..cədid [آد، عربجه] یئنی، تازا (فا:نو).

cəzzab..cəzzab [صفت] چکیجی (فا:کشندار). attractive

cəzzabiyət..cəzzabiyət [آد] چکیجی‌لیک (فا:کشش). attractiveness

cüzam..cüzam [ع، آ، طب] جوْزام:دری و توخولارین چؤرومه سیله اؤزونو گوسته‌رن بیر نوع خسته‌لیک(فا:~). leprosy

cüzamlı..cüzamlı [صفت] جُذام خسته‌لیگینه توتولموش. leprous

cəzb..cəzb [آد، عربجه] چکیش، اؤز طرفینه چکمه، تاثیر قویاراق اؤزونه باغلاما (فا:جذب). absorption

cəzəbə..cəzəbə [آد، عربجه] چکیجی‌لیک، والئه‌لیک.

cəzz..cəzz [آد] ایکینجی کؤک، حساب علمینده بیر عددین جذری بیر سایی دیر کی اوْنو اؤزونه چاپاراق اصلی عدد اله گله، و بو عدده مجذور دئییلیر (فا:~).

cərr..cərr [آد، عربجه] چکمه، سؤروکله‌یه‌رک گؤتورمه.

cəra..cəra [اؤزل‌آد] تویسرکان دا کند آدی.

cərayid..cərayid [آد] یاپینلار، درگی‌لر، قازئته‌لر(فا:~) newspapers

cürət..cürət [آد] جسارت، اوْرک‌لیلیک (فا:~). courage

cərrah..cərrah [آد، عربجه] جرّاح‌لیق حکیمی و اوُزمانی(فا:~). surgeon

cərrahlıq..cərrahlıq [آد] جراحین ایشی (فا:جراحی). surgery

cərahət..cərahət [صفت، عربجه] یارا، ایرین (فا:زخم).

cərrar..cərrar [ع، ص] چکیجی، سؤروکله ییجی (فا:~).

جرثقیل..cərəsəqil [آد، عربجه] آغیر یوّکلری گؤتورمه‌گه یارایان آراج (فا:~).

جُرثومه..corsumə [آد، عربجه] کؤک، اصل (فا:ریشه).

جَرجَر..cərcər [آد] بیرنوع‌خرمن‌دؤین(فا:خرمنکوب) {باخ:جارجار، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جرجه‌نک..cərcənək [آد] اوْمبا سوّموکلرینین یئرینده اوْیناماسی و چیخماسی. {فا:چارچنگ[۵]؛ باخ: جوّرجه‌نک}.

جرجه‌نک اوْلماق..cərcənək olmaq [تاثیرسیزائیلم] اوْمبا آغریسی توتماق.

جرجه‌نه‌یی‌نی‌آییرماق..cərcənəyini-ayırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] کؤتک‌له‌مک، جزالاندیرماق.

جرح..cərh [آد، عربجه] یارالاما (فا:زخم زنی).

جرس..cərəs [آد، فا] زنگ (فا:زنگ). bell

جُرعت..cürət [آد، عربجه] جسارت، ایگیدلیک، قورخمازلیق (فا:~).

جُرعه..cürə [آد، عربجه] بیر قوُرتوم ایچکی، بیر اوُدوملوق مایع.

جُرعه‌تبریزی..cürə təbrizi [یازار] هـ ۱۳جو یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

جَرقوُدای..cərquday [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:یئر+ قوُدای؛ اسکی دؤنَم یئر تانریْسی[۷].

جرقّه..cərəqqə [آد، عربجه] قیویلجیم، اوْددان سیْچرایان ذره (فا:~).

جَرکین..cərkin [اؤزل‌آد] قوْهوم، یاخین[۷].

جَرگَلان..cərgələn [اؤزل‌آد] بجنورددا کندیستان و چای آدی {جرگه+ لان / جرگه+ آلان: دؤزوملو آلان}.

جرگه..cərgə [آد] جئرگه:۱-سیْرا، اکیلمیش بیتگی دؤزومو، دؤزوم، دسته (فا:صف). row ۲-چئرگه، کؤچَبه‌چادیری {تا، سن‌جیرگه‌؛ دیواندا ساواشچی‌لارصفینه‌چئر دئییلیردی، بو سؤزدن: چیریک، چره‌که (یان یانا دؤزولموش تسبئح دانالاری)، کرْگه (اکین ایشچی دسته سی) دوزه‌لیبدیر[۶]؛ یئنه‌ده چئرگه:گؤچه‌بگ چادیرلارینین دؤزومونه‌و مجازا هر کؤچَبه چادیرینادا سؤیله نیر}.

جرگه‌آراسی..cərgəarası [صفت] اکیلمیش‌بیتگی‌جرگه‌لری آراسیندا اوْلان.

جرگه به جرگه..cərgə bə cərgə [باخ] جرگه جرگه.

جرگه جرگه..cərgə cərgə [ظرف] سیْراسیرا، سیْرا ایله (فا:ردیف ردیف).

جرگه وی..cərgəvi [ظرف] جرگه جرگه، سیرایلا.

جرگه‌لشمک..cərgələşmək [باخ] جرگه‌لنمک.

جرگه‌لنمک..cərgələnmək [یلسیز ائیلم] سیرالانماق، دؤزولمک (فا:ردیف شدن).

جرگه‌له‌مک..cərgələmək [تاثیرلی‌ائیلم] جرگه جرگه دؤزمک (فا: ردیف کردن).

جرگه‌لی..cərgəli [صفت] سیرا ایله اکیلمیش (فا:ردیف دار).

جِرم..cərm [آد، فا، فیزیک] کؤتله.

جُرم..cürm [آد، ع‹ جرم›] گُناه، سوچ (فا:تقصیر).

جُرم ئ مشهُود..cürmi məşhud [آد، عربجه] سوُچ اوْستو.

جِرمی..cərmi [صفت، فا، فیزیک] جرمی، کؤتله وی.

جُرمی..cürmi [یازار] ممّدآغاجُرمی باکی شاعریدیر[۱۱۷].

جَرَن..cərən [آد، دیرگی] جئیلان، آهو، غزَل. {جئیران › جرن، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جَرَنای..cərənay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:جَرَن+ آی[۷].

جرندق..cərəndəq [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی.

جره..cərə [باخ] جوّره.

جره..cərə [اؤزل‌آد] کازرون دا کند آدی.

جریان..cərəyan [آد، عربجه] آخینتی، آخیش، آخیم (فا:~). flow، current

جریب..cərib [آد] بیر هکتار (فا:~). acre {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ائتی بوْیو آتمیش ذرع اوْلان اؤزئی}.

جریحه..cərihə [آد، عربجه] یارا (فا:زخم).

جَرید..cərid [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلبده ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

جریده..cəridə [آد، عربجه] قازئت، قازئته، ساولیق (فا:روزنامه).

جریمه..cərimə [آد، عربجه] جزا اولاراق‌بیریندن آلینان نقد پارا (فا:~). fine

جُز..cüz [ظرف، عربجه] استثنا اولاراق (فا:استثناء). exept

جُزء..cüz [آد، عربجه] بیر بوتوندن بیر بؤلوم (فا:~). detail

جُزئیات..cüziyat [آد] آیرینتی‌لار (فا:~). details

جزاء..cəza [آد، عربجه] سوچ ایشله‌یه نه یاسال شکیلده وئریلن قارشیلیق (فا:~). punishment

جزا ائوی..cəza evi [آد] حبیس‌خانا، توُتساقلیق.

جزائی..cəzai [صفت] جزایلا ایلگیلی، جزایا دایانان(فا:~). penal

جزالاندیرما..cəzalandırma [آد] مُجازات (فا:تنبیه). punshment

جزالاندیرماق..cəzalandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جزاوئرمک(فا:مجازات-دادن). to punish

جزالانماق..cəzalanmaq [صفت] جزا آلماق (فا:مجازات شدن).

جزا وئرمک..cəza vermək [باخ] جزالاندیرماق.

جزایر منقشه سی..cəzayir mənəqşəsi [باخ] آسما گولو (فا:پیچ تلگرافی).

جزر..cəzr [آد] یئنیش " جزرومَد: یئنیش و قالخیش "(فا:~) tide

جزع‌فزع..cəzə fəzə [آد، عربجه] راضی اولماما (فا:~).

جُزوه دان..cüzvədan [آد] ال یازمالاری قویولان یئر (فا:~). box-file

جُزوه..cüzvə [آد] اوخولدا ال یازماسی (فا:جزوه). box-file

جُزوی..cüzvi [ظرف، عربجه] آز، آزاجیق، کیچیک (فا:جزیی.).

جزیه..cəzyə [آد، عربجه] کئچمیشده مسلمان اولمایانلاردان عسگرلیک خدمتی قارشی‌لیغیندا آلینان وئرگی (فا:~).

جُزیی..cüzi [باخ] جوزوی.

جسارت..cəsarət [آد، عربجه] ایگیدلیک، قورخمازلیق (فا:~). courage

جسامت..cəsamət [آد] قالین‌لیق (فا:ضخامت). bulkiness

جسامتلی..cəsamətli [صفت] قالین (فا:ضخیم). bulkiness

جسد..cəsəd [آد، عربجه] اؤلو وُجود، نعش، جمدک (فا:~). dead body

جسم..cism [آد، عربجه] گؤوده، بدن، وُجود، فضانین بللی بیر بؤلومونو دولدوران مادّه (فا:~).

جسماً..cismən [ظرف، عربجه] بدنجه، بیر وارلیق کیمی (فا:~).

جسمانی..cismani [صفت، عربجه] مادّی (فا:~).

جسور..cəsur [آد، عربجه] ایگید، قورخماز (فا:نترس). courageous

جسیم..cəsim [آد] گؤوده‌لی (فا:~). bulky

جشن آباد..cəşn abad [اؤزل‌آد] درگز-نوخندان دا کند آدی.

جشنواره..cəşnvarə [آد، فا] فئستیوال (فا:~).

جعفر بدایعی (کلامی)..cəfər bədayei (kəlami) [یازار] ۱۳۱٤ هجریده تبریزده دوغولوب، نوحه، شعر و غزل یادگار قویوبدور.

جعفر جبارلی..cəfər cabarlı [یازار] (۱۹۳٤-۱۸۹۹) جفرجابارلی

باکی‌لی اولاراق قدرتلی یازیچیدیر.

جعفر خندان..cəfər xəndan [یازار] م۱۹۱۰ده آنادان اولوب۵۰ یاشیندا وفات ائتمیشدیر، شعرلرینده رازی تخلّص ایله تانینیر.

جعفر-..cəfər- [اؤزل‌آد] جَفَر:تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اولار).

جعفربُزرگ‌امین(یارین)..Cəfər büzürg əmin (yarın) [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

جعفرحاجیلاری..cəfər hacıları [اؤزل‌آد] قره‌ضیاالدین‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

جعفرصادق‌رحیمی..cəfər sadıq rəhimi [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

جعفری..cəfəri [آد] ۱-شیعه‌لیگین‌بیر قولو و بوُ قولدان اولان کیمسه. ۲-(آد، بیتگی) چتیرگیللردن، یاپراقلاری چوخ‌گیرینتی‌لی و چیخیتی‌لی، گؤزل قوخولو، یئمه‌لی، اوتسوو بیر بیتگی، مایدانوز (قانی چوخالدار، قوخسولاری آرادان آپارار[۱۳٦]) (فا:~). parsley ،petoselinum hortense

جعل..cəl [آد، عربجه] دؤزلتمک، یاراتماق، اؤزگه سینین یازی سینی آیری سینین آدینا وئرمک.

جغدی..cəğədi [اؤزل‌آد] اسفراین‌دا کند آدی {چاغاتای سؤزوندن}.

جُغرافیا..cuğrafiya [آد، ع‹یونانی›+گرافی‹] یئراؤزونونده اولان قورولوق-و سولوق‌بؤلگه‌لری آراشدیران بیلیم دالی (فا:~).

جُغرافیا بیلمَنی..cuğrafiya bilməni [آد] جُغرافیا بیلیم اوزمانی (فا:جغرافی دان). geographer

جُغرافیایی بوْیلام..cuğrafiyayi boylam [آد] یئر اوزونده هرنقطه و یئر اوجای‌لاریندان گئچن دایره ایله (نصف النهار ایله) گرینویچ‌دن گئچن بنزر دایره‌نین یئرین مرکزینه وصل اولان خطلرین آراسینداکی زاویه‌سی (اُستوا قورشاغی‌نین سطح اینده) (فا:طول جغرافیایی).

جفا..cəfa [آد، عربجه] وفاسیزلیق (فا:~).

جفاکئش..cəfakeş [صفت] جفا چکن (فا:جفاکش).

جفاکار..cəfakar [ع+فا، ص] جفالی، اینجیدن (فا:~).

جفت..cüft [آد، فا] جوت، قوشا (فا:~).

جفتان..cəftan [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

جفر اوْتو (جعفر اوْتو)..cəfər otu [آد، بیتگی] اوزرلیگه و گئشنیشه بنزر و یئییلن بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).

جَفر..cəfər [اؤزل‌آد] جَفَرلی: آذربایجان'دا بوآددانئچه یئر آدی واردیر[۲٤۰].

جفربای..Cafarbay [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-بایرامشاهلی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جفنگ..cəfəng [آد، عربجه] دَیرسیز و بوْش سؤز، عاغیل‌سیز آدام (فا:جفنگ). absurd, foolish

جفنگیات..cəfngiyat [آد، عربجه] دَیرسیز و بوْش سؤزلر (فا:جفنگ). absurd, foolish

جک..cək [آد] قالدیراج (فا:جک). jack

جَکئی..Cekey [اؤزل آد] قازاق-کیچیوز-آلیم اوغلوُ -قاراساقای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جککوْزی..cəkkuzi [آ، فرانسیزجا] بیر نوع ساغلیق و اَیلنمه حوْوضو.

جگن..cəgən [آ، بیتگی، باخ:چییید] اوْیار سلام (فا:~). cyperus

جگَن ببه‌جیک..cəyən bəbəcik [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

جگن سوولار..cəyənsovlar [آ، بیتگی] بیتگی‌لرده اؤرنه‌یی جگن اولان سوْی (فا:تیره جگن). cyperaceae

جَگَنلی..cəyənli [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ و ماکی دا کند آدی.

جلا..cəla [آ، عربجه] ۱-پارلاق‌لیق، پاریلتی وئرن مادّه، پاریلتی، باخ: جیلا. ۲-کؤچمه، وطن‌دن اوُزاق دوْشمه (فا:~).

جلّاد..cəllad [آ، عربجه] ۱-اؤلوم حؤکمونو اجرا ائدن executioner ۲-(مج)قان ایچن، رحم‌سیز (فا:~).

جلاسوُن..cilason [اؤزل‌آد] باخ: جیلاسوُن.

جلال..cəlal [آ، عربجه] بؤیوکلوک، عظمت، (فا:~) glory

جلاللی..cəlalli [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین کله‌وند بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی‌نین آدی[۹۸].

جلال‌هاشمی‌اورموی..cəlal haşimi urməvi [یازار] هـ۱۳جو یوْزیل ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

جلالی..cəlali [اؤزل‌آد] ۱-عثمانلیلارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹]. ۲-عثمانلی پادشاهی یاووُز سُلطان سلیم زامانی توْکات اطرافیندا مهدی‌لیک ادعاسیندا اوْلان و بیر عدّه‌نی یانینا یئغان بیر شورشی‌نین آدی، سوْنرالار حکومته قارشی عصیان چیخارانلارادا جلالی آدی وئریلدی[۵۴]؛ ۳-آذربایجان تاریخینده کوْراوغلونو سمبول بیله‌رک شاهلارا و ظالیم لره قارشی آیاقلانان حرکتلره وئریلن آد ٤-جلالی‌لر عثمانلی دؤنمی بیر شورشی جریانی نین آدی ایدی، جلالی‌لر ایلک دفعه بیر بؤلوک باشی قارایازیچی عبدالحلیم باشچلیغیندا ۱۵۹۳ده عثمانلی حکومتی علیه اینه یوروش باشلادیلار بوُ شورشلر ۲۰ ایل سوردو، شورشلرین اصلی ندنی اؤزللیکله تورکلرین اوْ دؤنم بؤیوک یوخسوللوغا دؤشمه لرایدی[۸٤].

جلایهٔ وطن..cəlayi vətən [آ،عربجه] وطن‌دن آیری‌دوْشموش(فا:~).

جَلایر..cəlayir [آ] ۱-تجربه‌لی ۲-ساواشچی[۷]، باخ: جالایر.

جلْب..cəlb [آ، عربجه] ۱-کندی اؤزه‌رینه چکمه. ۲-محکمه قراریله بیرینی چاغیرما ایشی.

جُلبک..cülbək [آ، فا] یوْسون، سوُ یوْسونو، دنیز سوُ یوْسونو (فا:~). seaweed

جَلْد..cəld [صفت، عربجه] ۱-تئز، ایتی، یئهین. ۲-چئویک، دیری باش (فا:زرنگ وتیز). {باخ: چالماق، چلمک}.

جِلْد..cild [آ، عربجه] ۱-بیر شئیین اؤزونه چکیلن اؤرتوک، دری. ۲-کتاب و دفتری قوْرویان اؤزلوک (فا:~).

جَلدَن..cəldən [اؤزل‌آد] ۱-یئل، یئل پارچاسی ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیزلارین، توْقای و بوُقو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوگوُ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. {یئل›جئل›جل}.

جلده‌باخان..cəldə baxan [اؤزل‌آد] سرابدا کند و چای آدی {یئهین باخان[٦٦]}.

جلسه..cələsə [آ، عربجه] اوْتوروم (فا:نشست).

جلسهِ علنی..cələse yi ələni [آ] آچیق اوْتوروم (فا:~). open session

جلفا..culfa [آ] باخ: جوُلفا.

جلق..cəlq [آ، عربجه] استمنا (فا:~). masturbation

جَل‌گَلدی..Cel-Geldi [اؤزل آد] قیْرقیز-موْنقوُش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جُلگه..cülgə [آ] باخ: جوّلگه.

جلمه..cəlmə [اؤزل‌آد] ۱-چالیْم، گؤسته‌ریش. ۲-اینسان آدی: جلمه-آلپ، جلمه‌گوّن[۷].

جلمان..cəlman [آ] باخ: جالمان، یاللی.

جلو..cilo [آ، ظرف] باخ: جیلوْ.

جُلوس..culus [آ، عربجه] تخته اوْتورما، تاختا چیخما (فا:~).

جلوه..cilvə [آ، عربجه] گؤزرونوش، گؤزرونتو، تجلّی، ناز، قیرجانیش، نازلی اوْلان حرکت و داورانیش (فا:~). coquetry, flirt

جلوه‌لنمک..cilvələnmək [تاثیرسیزائیلم] گؤزوّنوشلو و گؤزرونتولو اولماق. to flirt

جله..cələ [آ، جله‹تله] آت قوُیروغو قیلیندان ایلمک شکلینده دوْزَلدیلن تله، دوُزاق.

جله داغی..cələ dağı [اؤزل‌آد] اهر-ورزقان دا داغ آدی {دوُزاق داغی}.

جله قوُرماق..cələ qurmaq [تاثیرسیزائیلم] تله قوُرماق.

جله‌یه سالماق..cələyə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] تله‌یه سالماق.

جَلیب..cəlib [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

جلیل..cəlil [آ، عربجه] ۱-بؤیوک و سایین. ۲-یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۷ آد سایماق اوْلار).

جلیلوند..cəlilvənd [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸].

جَمادانلی..cəmadanlı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

جَم..cəm [اؤزل‌آد] بوُ کلمه جَمهور داغی نین آدیندادا ایشله نیبدیر.

جمئیران..cəmeyran [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جماد..cəmad [آ، عربجه] جانسیز اولان هر شئی (فا:بیجان).

جمادات..cəmadat [آد، عربجه] جانسیز وارلیق‌لار، جانسیزلار (فا:~).

جمّاز..cəmmaz [آد] ایتی دوه (فا:شتر تندرو). swift-footed

جماع..cəma [آد، عربجه] جنسل ایلیشگی (اینسان‌لاردا)، جوت‌لشمه (فا:~).

جماعت..cəmaət [آد، عربجه] بیر اینانج‌ویا ایش آداملاری‌نین توپلولوغو (فا:~.

جمال..cəmal [آد، عربجه] اوْز گؤزللیگی.

جمال-..-cəmal [اؤزل‌آد] یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۷ آد سایماق اوْلار).

جمال‌عباسزاده(صدرا)..Cəmal-abbas zadə (sədra) [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

جماهیر..cəmahir [آد، عربجه] جُمهور چوغولو، جُمهورلار (فا:~).

جُمجمه..cümcümə [آد، عربجه] باش تاسی (فا:~).

جمدک..cəmdək [باخ] جندک.

جمع..cəm [آد، عربجه] چوْخلوق، چوْغول، توْپلام (فا:~).

جمع لشمک..cəmləşmək [باخ] جمع لنمک.

جمع لنمک..cəmlənmək [تاثیرلی‌ائیلم] توْپلانماق، بیر یئره ییغیلماق.

جمع‌له‌مک..cəmləmək [آد] توْپلاماق، بیر یئره ییغماق.

جمعاً..cəmən [ظرف] هامی‌لیقجا (فا:جمعا). in all

جُمعه..cümə [باخ] جوُما.

جمعه لو..cumalı [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

جمعی..cəmi [ظرف] بوتون اولاراق (فا:~). collective

جمعیّت..cəmiyət [آد، عربجه] ۱-درنک. ۲-توپلوم، توپلولوق (فا:~). crowd

جمل..cəməl [آد، عربجه] دوه (فا:~).

جُمله..cümlə [آد، دیل‌ب، عربجه] ۱-دیزگه، سیستم. ۲-بوتون، هرکس، آنلاملی بیرسؤز افاده‌سی (فا:~).

جُمله جیک..cümləcik [آد] کیچیک جُمله.

جُمله عالم..cümlə aləm [آد] هامی، هرکس.

جَمه‌لوْ..cəmələu [اؤزل‌آد] هئریس ده کند آدی {جامال اوْوا}.

جُمهور..cumhur [آد، عربجه] خالق، توْپلولوق.

جُمهور باشقانی..cumhur başqanı [آد] رییس جُمهور، جُمهوریت‌له یؤنه تیلن اؤلکه‌لرده دؤولت باشقانی (فا:رئیس جمهور).

جُمهورداغلاری..cumhur dağları [اؤزل‌آد] بابک قالاسینین بیر آیری آدی.

جُمهوریت..cumhuriyət [آد، عربجه] خالق سئچیم‌لریله یؤنه تیلن بیر دؤولت بیچیمی، رئسپوُبلیکا (فا:جمهوری). republic

جمیعاً..cəmiən [عربجه] هامی‌لیقجا. (فا:همگی). altogether

جمیل..cəmil [عربجه] گؤزل (فا:زیبا). handsome

جمیله..cəmilə [عربجه] گؤزیچک (قادین) (فا:زن زیبا). beautiful

جِن..cin [آد، عربجه] جین:خیالی بیر موجود، دینجه اینسان و ملک آراسی گؤرونمز بیر موجود، باخ: جین.

جن..cin [اؤزل‌آد] جین داغی: کلئیبر ده داغ آدی.

جُنئیدلی..coneydli [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولودا آت‌چکن توّرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

جناب..cənab [آد، عربجه] سایقی و احترام و بؤیوک لوک بیلدیرن بیر سؤز (فا:~). excellency، Mr

جنابت..cənabət [آد] جُنُب اوْلما (فا:~). pollution

جنابعالی..cənabalı [صفت] سایین (فا:~). your excellency

جنّات..cənnat [آد] اوچماق‌لار، جنّت‌لر (فا:~). paradises

جناح..cnah [آد، عربجه] ۱-قوْل، اوْردو قوْلو، یان، طرف. ۲-قوش قانادی (فا:~). wing، flank

جنازه..cənazə [آد، عربجه] اینسان اؤلوسو، جندک (فا:~). corpse

جناس..cinas [آد، عربجه] سؤیله نیش جه بیربیرلرینه یاخین و معناجا مُختلف سؤزلر (فا:~).

جناغ (جناق)..cinağ (cinaq) [باخ] جیناق.

جنایت..cinayət [آد، عربجه] آدام‌اؤلدوّرمه، قانلی‌سوچ (فا:~ crime

جنایتکار..cinayətkar [آد، فا] جانی، آدام اؤلدورن (فا:~). criminal

جنایتکارانه..cinayətkarənə [ظرف] جینایت‌لی اولاراق (فا:~). feloniously

جنایی..cinayi [صفت] جنایت‌له ایلگی‌لی (فا:~). criminal

جنایی‌یارقی‌لیق..cinayi yarqılıq [آد] جنایت ایشلرینه باخان یارقی‌لیق (فا: دادگاه جنائی). criminal court

جَنْب..cənb [آد، عربجه] یان (فا: کنار).

جُنُب..cunub [آد، عربجه] جنسل ایلیشگی‌دن‌سوْنراهله یویونمامیش کیمسه (دینه‌گؤره) (فا:~). polluted

جُنُب اوْلما..cunub olma [آد] احتلام اولما (فا:جنب‌شدن). pollution

جُنبش..cünbüş [آد، فا] جوّنبوّش:ترپه‌نیش، حرکت، قیمیلدانیش (فا:~).

جنّت..cənnət [آد، عربجه] اوُچماق، بئهشت (فا:بهشت). paradise

جنت آباد..cənnət abad [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد و قزوین ده کند آدی.

جنّت اوْلنگ..cənnət öləng [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

جنّت بالیغی..cənnət balığı [آد، دیرگی] جنّت بالیغی گیللردن ماوی یاشیل رنگلی و اوزه رینده پاخیر رنگلی جیزیق‌لاری اولان بیر تروپیکال بالیغی. Macropodus viridiauratus

جنّت بالیغی‌گیللر..cənnət balığıgillər [آد، دیرگی] سوّموکلو بالیق‌لاردان و کفاللار آلت تاقیمیندا اولاراق بیر بالیق سویو.

جنّت‌بیباری..cənnət bibarı [آد، بیتگی] زنجفیل گیللردن قارابیبار دادیندا بیتگی.

جنت قوُشو..cənnət quşu [آد، دیرگی] جنت قوُشوگیللردن توّکلری گؤزل رنگلی بیر قوُش (فا:نوعی پرنده) paradisea apoda ۳- گؤزل، آلیملی و جذّاب قادین. ۳-(دا) کیکچیک کن اؤلن ببک.

جنت قوُشوگیللر..cənnət quşugillər [آد، دیرگی] اوُمورقالی حئیوان لاردان، بیر سوی.

جنت‌میوه‌سی..cənnət mivəsi [آد، بیتگی] جنت یئمیشی (فا:خرمالو).

جنتی..cənnəti [اؤزل‌آد] (۱۳۵۰-۱۲۷۱ه)عبدالخالق باکی‌لی- شاعردیر[۱۱۷].

جنجال..cəncal [آد، فا] های کوی، قالماقال(فا:~). brawl

جنجال آباد..cəncal abad [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

جنجال چیخارماق..cəncal çıxarmaq [تاثیرسیزائیلم] قالماقال سالماق.

جنجال‌ائله‌مک..cəncal eləmək [تاثیرسیزائیلم] داعواسالماق، جوْشماق.

جنجال‌سالماق..cəncal-salmaq [تاثیرسیزائیلم] داعواسالماق، جوْشماق.

جنجل..cəncəl [آد، ع ‹جنجال›] باخ:جنجال.

جنجه‌لک..cəncələk [آد] ۱-آرابا اوْخونا گئچیریلن دمیر حالقا، تکَرین اوْخدان چیخماماسی اوْچون اوْخا تاخیلان میل‌لر. ۲-(مج) سوْخولقان" جنجه‌لک آدام:هریئره‌سوْخولان" {چنگل+اک}.

جُنحه..cünhə [آد، عربجه] حقارت‌دن آغیر و جینایت‌دن یوّنگول سوُچ، خفیف جُرم (فا:~). misdemeanour

جند..cənd [اؤزل‌آد] کاشغرلی دؤورو توّرکوستاندا بیر شهر آدی[۱۲]. {بوُ کلمه کند سؤزونون دَیشیمی اوْلمالیدیر و بیرسیرا یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته‌ره‌رک کند و یئرله‌شیم یئری معناسیندادیر، اؤرنک: بیرجند، جندی شاپور، جنداب، جندر، باخ: کند}.

جنداب..cəndab [اؤزل‌آد] قوُم-دستجرد دا کند آدی. {کندآو}.

جندر..cəndər [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی. {باخ:جند/ کند}.

جندک..cəndək [آد] جمدک، اینسان وحئیوان اؤلوسو، لئش، جنازه (فا:جسد، نعش) corpse {، سن ‹جندک› فا ‹گند›}.

جندک یئین..cəndək yiyən [آد] لئش یئین بیرتیجی قوش.

جنده‌یینه دؤشه‌مک..cəndəyinə döşəmək [تاثیرلی‌ائیلم] جانینا دؤشه‌مک، کؤتک‌له‌مک.

جندیل..cəndil [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {باخ:جند/ کند}.

جنس..cins [آد، عربجه] توّر، چئشید، جانلی‌لاردا بللی اؤزللیلکری اوْلان قروپ (فا:جنس). kind

جنسل..cinsəl [آد] سئکسه‌عاید، جنسه‌عاید (فا:جنسی) sex

جنسل ایلیشگی..cinsəl ilişgi [آد] مُجامعت sexual intercouse

جنسل تاجیز..cinsəl taciz [آد] اخلاقسیزجا تاجیز.

جنسل چکیم..cinsəl çəkim [آد] جنسل‌جاذبه(فا:جاذبه جنسی). sex appeal

جنسل گوّج..cinsəl güc [آد] جماع گوّجو (فا:باء). virility

جنسل‌لشدیرمک..cinsəlləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرسیرا اوُصول‌لارلا حئیوانلارین جنسی کئیفیتی‌نی یاخشی‌لاشدیرماق" اینک‌لری جنسل‌لشدیرمک".

جنسل‌لیک..cinsəllik [آد] ۱-جنسیت. ۲-جنسی‌نی یاخشی لاشدیرماق اوچون آیریلمیش، دؤللوک(فا:جنسیت). sexuality

جنسل یاخینلاشما..cinsəl yaxınlaşma [آد] جماع (فا:جماع). coition

جنسی..cinsi [صفت] جنسه عاید اوْلان.

جنسی بیرلشمه..cinsi birləşmə [آد] جنسی یاخینلاشما (فا:آمیزش جنسی). sexual intercourse

جنسیت..cinsiyət [آد، عربجه] ۱-بیرجنسه منسوب اوْلما. ۲- جنسل‌لیک، سئکس (فا:جنسیت). sexuality

جنطراقیه..cintarıqaya [اؤزل‌آد] جینتاری‌قایا:قُروه-گوّل‌تپه‌ده کند آدی {جین+تاری+قایا}.

جَنگ..cəng [آد، فا] ساواش، قاوقا، حرب (فا:جنگ). (بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر)

جُنگ..cong [آد، فا] سئچیلمیش شعر توْپلامی (فا:مجموعه اشعار) anthology(بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر)

جَنگان..cəngan [اؤزل‌آد] جنقان:گئرمی و آذربایجان جُمهوریتینده کند آدی

جنگاور..cəngavər [آد، فا] ساواشچی، دؤیوشکن، ووُروشقان.

جنگِ‌زرگری..cəngi zərgəri [آد] یالاندان تارتیشما (فا:~). a sham quarrel

جنگل..cəngəl [آد، فا›باخ:چان، چنگ] آغاج‌لیق، مئشه‌لیک(فا:~tangle

جنگل..cəngəl [اؤزل‌آد] کلئیر (~داغی) ده داغ آدی؛ علی آباد گرگان (~ده)، مینودشت (~کشت) و هئریس ده کند آدی.

جنگل پارکی..cəngəl parkı [اؤزل‌آد] باخ: خیاو.

جنگَللیک..cəngəllik [آد]مئشه لیک، سیخ آغاجلیق forest

جَنگ و جیدال..cəng o cidal [آد، فا]ساواش، قالماقال (فا:جنگ وجدال).

جنگه سَر..cəngəsər [اؤزل‌آد]سالماس دا کند آدی.

جنگی..cəngi [اؤزل‌آد]مرند، لئریک، سوُمقاییت‌دا داغ/ تپه‌آدی[۲۴۰].

جنگی..cəngi [آد، فا]قهرمانلیق و جنگاورلیک روحوندا بیر چالقی هاواسی، آذربایجان اوْیون هاواسی (فا:جنگی).

جنگی..cəngi [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بزن " جنگی " جنگاورلیک یئریشینی، مئیدانا اوخومانی، دؤیوسهه چاغیریشی ایفاده ائدیر. " جنگی " نین یارانما تاریخی چوخ قدیمدیر. " جنگی " خاراکتئری جهتدن عئینی اولان " قایتاغی " ، " حالای " کیمی موسیقی اثرلری قروپوندادیر[۲۴۵].

جنوب شرق..cunubşərq [آد، عربجه] گونئی‌دوْغو(فا:~). south-west

جنوب غرب..cənubqərb [آد، عربجه] گؤنئی‌باتی(فا:~). south-west

جَنوب..cunub [آد، عربجه] گونئی (فا:~). South

جَنوبلو..cunublu [آد، عربجه] گونئیلی.

جُنود..cunud [آد، عربجه]قوْشون‌لار (فا:لشکرها).

جُنون..cunun [آد، عربجه]دلی‌لیک (فا:دیوانگی).

جنین..cənin [آد، عربجه]بالالیق، اوشاقلیق" سقط‌جنین:اوُشاق-سالما"(فا:~).

جَو..cəv [آد]جوّ: یئر کوره سینین اطرافیندا و چئوره سینده اولان هاوا (فا:جوّ). atmosphere

جَواب..cavab [آد، عربجه]جاواب، بیرسوْرونون قارشیلیغی، یانیت (فا:~).

جواباً..cavabən [ظرف، عربجه]قارشی‌لیق اوْلاراق (فا:~).

جوادزاهدی (جوشقون)..cavad zahidi(coşqun) [اؤزل آد] سالماسلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

جَوار..cəvar [آد، عربجه]یان‌یؤوره، یئرلر، اطراف، یاخین یئر(فا:~).

جَواز..cavaz [آد، عربجه]ایذین، مساعده (فا:~). permit

جَوان..cavan [صفت، فا] گنج (قیز و اوْغلان).

جَوانپرچمی..cavanpərçəmi [آد، بیتگی]جیوانَپرچَمی:بیرله-شیک‌گیللردن، بیر چوْخ توْرلری اوْلان قیْر بیتگی‌سی، قندیل چیچگی.

جَوانشیر..cavanşir [اؤزل‌آد]بوُ طایفا اوْتوزایکیلر بیرلیگینده اولاراق آنادولودان آذربایجانا کؤچوب صفویلره قاتیلدیلار[۸۵].

جَوانشیر..cavanşir [اؤزل‌آد]تنقیدچی و آراشدیرماجی اولاراق - آذربایجان ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر

جَوانمرد..cavanmərd [صفت، فا]مرد، ایگید، بوُکان دا کند آدی.

جَوانه..cavanə [صفت، فا] ۱-گنج(قیزواوْغلان).۲-توْمورجوق(فا:~). (بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر)

جَواهر..cəvahir [آد، عربجه]دیرلی داشلار (فا:~) jewelry

جَواهرآلات..cəvahiralat [آد]باخ: جواهرات.

جَواهرات..cəvahirat [ع، جواهیر چوْ]دیرلی داشلار(فا:~). jewellery

جَوّلان..cəvəlan [آد، عربجه]دوْلانما، گزینمه.

جَوّی..cəvvi [آد، عربجه]آتموْسفئریک، آتموْسفئرله ایلگی‌لی.

جَویز..cəviz [آد، بیتگی]جویز گیللردن، اوُزون عؤمورلو، قالین گؤوده‌سی، تاختاسی دَیرلی بیر آغاج و اوْنون یوُمورو و بالاجا میوه سی(فا:گردو). Juglans regia {بعضا عربجه سانیلیر حالبوکی عربجه ده درین معنالی و اسکی کلمه ساییلمیر و لسان العرب کیمی قدیمی سؤزلوکلرده ده بو کلمه‌نین معرّب کلمه اولماغینا اشاره اوْلونور، بو سؤز گُوز شکلینده اسکی فارسجادا ایشله نیردی، سنگلاخدا قوْز سؤزو عئینا جویز معناسیندا گلیب، باخ: قوْز}.

جَویزالان..cəvizalan [اؤزل‌آد]هشتَری ده کند آدی.

جَویزایچی..cəviz içi [آد]جویزین قابیغی قیریلدیقدان سوْنرا قالان ایچ.

جَویزحالواسی..cəviz halvası [آد]جویز ازمه سیندن دوزه‌لن حالوا.

جَویزقوُیماغی..cəviz quymağı [آد]تاوایا یاغ تؤکوب قیزاراق، اوُن، و سوْنرا بال و سوُیو یاری یاریا آرتیریب سونرادا جویز نارینی تؤکوب قیزاردیلیب حاضیرلانان بیر یئمک، باخ : قویماق.

جَویزگیللر..cəvizgillər [آد،بیتگی] اؤرنه‌گی‌جویزاوْلان،تاج‌سیزایکی - چنک‌لیلردن بیر بیتگی سوُیو (فا:تیره گردو). juglandaceae

جَویزلی..cəvizli [صفت]جَویزی اوْلان، ایچینه جَویز قاتیلمیش.

جَویزلیک..cəvizlik [آد]جَویز آغاجی چوْخ اوْلان یئر.

جَویز موُربّاسی..cəviz murabbası [آد]بو میوه‌نی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

جوْبالاق..cobalaq [آد]چوخ چابالایان و شولوق اوُشاق (فا:بچه شلوغ). {بو کلمه چابوق و چابالاماق سؤزوندن آلینمالیدیر، چاپماق› چابالاماق› چابالاق› جوْبالاق}.

جوْجوق..cocuq [آد]باخ: چوْجوق، اوُشاق.

جوْچوْلدوُق..Coçulduk [اؤزل آد] توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

جوْد..cod [صفت، باخ:گوْبود]قابا، گوْبود، سرت، قالین coarse

جوْد یوُنلو..cod yunlu [صفت]قابا یوُنلو، یوُنو قابا و جوْد اوْلان.

جوْدلاشماق..codlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جوْداوْلماق، قابالاشماق، سرت لشمک. to coarsen

جوْدلانماق..codlanmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: جوْدلاشماق.

جوْدلوق..codlq [آد] قابالیق، جوْد شئیین حالی.

جوْر..cor [آد، عربجه] ظُلم، اذیت (فا:جفا).

جوْر وْ جفا..cor o cəfa [آد، عربجه] ظُلم، اذیت (فا:جوروجفا).

جوْراب..corab [ع ‹فا] آیاق گئیمی (فا:~). sock

جوْراب..corab [اؤزلآد] اردبیل ده کند و چای آدی.

جوْراب باغی..corab bağı [آد] جورابی آیاقلاردا محکم ساخلایان باغ وکئش (فا:بند جوراب).

جوْراب توْخویان..corab toxuyan [آد] جوراب توخویوجو.

جوْرابچی..corabçı [آد] جوراب هؤرن و دوزلدن کیمسه، .

جوْرابچیلیق..corabçılıq [آد] جوْراب هؤرمه و دوزلتمه.

جوْرابلی..corablı [صفت] جوْراب گئیمیش، جورابی اوْلان.

جوْرات..corat [اؤزلآد] سوُمقاییت‘دا یئر آدی[۲۴۰].

جوْرتان..cortan [اؤزلآد] ۱-سوّزگچ‌دن گئچیریلمیش آیران و یوغورت، آیرانین یاغینی آلیب، سوّزرلر و قالانینا جورتان دئیرلر، بعضا جوْرتانی بالاجاو یومورو توْپ کیمی قوُرودارلار و اونا قوُرود دئیرلر، باخ: قوُرود. ۲-اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

جوْرتدان..cortdan [آد] کره‌سیز یوْغورت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چوُتور›؛ جوْرت سؤزو قدیم تورکجه ده قابا و گوْبود معناسیندا گلیب و کره‌سیز یوْغورتون دادی چوخ خوش اولماماغینا خاطر بو آدلا تانینیب، جوْرتلان› جوْرتدان[۶]}.

جوْرجوْجوق..corcocuq [آد] اوشاقلار، اوشاق موشاق.

جوْزاء..covza [آد، عربجه] فلک بوُرج لاردن بیری.

جوْزکانلی تپه سی..cozkanlı təpəsi [اؤزلآد] ماکی دا کند آدی.

جوْشا گتیرمک..coşa gətirmək [تاثیرلی ائیلم] جانلاندیرماق.

جوْشا گلمه..coşa gəlmə [آد] جوْشما. excitement

جوْشاتی..coşatı [اؤزلآد] ساییق‌الا دا کند آدی.

جوْشار..coşar [اؤزلآد] هیجانلی، داشقین، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

جوْشدورماق..coşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-جوشماسینا یول آچماق ۲-قیزیشدیرماق، گوّجلندیرمک، روحلاندیرماق. ۳-هیرس لندیرمک، آجیقیلاندیرماق (فا:به‌هیجان‌آوردن). to excite

جوْشدوروجو..coşdurucu [صفت] جوشدوران (فا:به جوش آورنده).

جوْشدوروجولوق..coşduruculuq [آد] جوشدوروجو اوْلما وضعیتی.

جوْشدورولماق..coşdurulmaq [بلسیز ائیلم] جوشماق ایشی گؤرولمک.

جوْشقان..coşqan [اؤزلآد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

جوْشقو..coşqu [آد] هیجان، سئوینج گؤستَریشی ایله بیلینن دوُروم (فا:وجد). ecstasy

جوْشقولاشماق..coşqulaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جوشقونلوغو آرتماق(فا:به هیجان آمدن).

جوْشقولانماق..coşqulanmaq [تاثیرسیزائیلم] جوشقولو حالا گلمک(فا:به‌هیجان‌آمدن).

جوْشقولو..coşqulu [صفت] هیجانلی (فا:هیجان دار).

جوْشقون..coşqun [صفت] ۱-جوْشموش اوْلان، قیزیشمیش، قیزقین ”جوشقون سئل، جوشقون باخیشلار، جوشقون گنج“(فا:باحرارت enthusiastic ۲-اوْغلان آدی(فا:نام‌پسر

جوْشقونای..coşqunay [اؤزلآد] هیجانلی و ایگید آدام، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

جوْشقونجا..coşqunca [صفت، ظرف] جوشقون اوْلاراق.

جوْشقونَر..coşqunər [اؤزلآد] هیجانلی‌و ایگید آدام، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر).

جوْشقونلاشماق..coşqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جوشقون‌حالا گلمک(فا:به‌هیجان‌آمدن).

جوْشقونلوق..coşqunluq [آد] جوشقون اوْلما وضعیتی (فا:هیجان زدگی). indefatigability

جوْشما..coşma [آد] هیجانا گلمه (فا:غلیان). corn factor

جوْشماق..coşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دویقولارینی دیشاری تؤکمک، گوّرلنمک، کوّکره‌مک، قیزیشماق، هیرسلنمک. to storm، ۲-قاینا یبب‌داشماق(فا:جوشیدن). to boil {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹جوُفشاماق، چوُوشاماق› قاینامق، کؤپوکلنمک؛ فارسجادا ایشله‌نن ”جوُش، جوُشیدن“ کلمه‌لر ایله کؤکداش اولمالیدیر}.

جوْشوب داشماق..coşub daşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گوّجلنمک، آرتماق، کوّکره‌مک. ۲ to get excited-هیرسلنمک، قیزیشماق. to rage ۳-آشیب داشماق، داشاراق تؤکولمک. to overflow

جوْشون..coşun [اؤزلآد] اهرده چای و کند و قالاآدی {متلاطم، مُحتشم}.

جوْشون قالاسی..coşun qalası [اؤزلآد] باخ: اهر، ورزقان.

جوْشونتو..coşuntu [آد] جوشقو، جوْشما، هیجانل داورانیش.

جوْشیروان..coşirvan [اؤزلآد] کوْمیجان دا کند آدی.

جوْغاتئی..coğatey [اؤزلآد] جیْغاتئی:بوُ سؤزون سؤیله نیشی جوْغاتئی اوْلاراق فارسجادا جیغاتی شکلینده یازیلیر، بو کلمه چاغاتای سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اوْلمالیدیر، جوْغاتئی شهری،

گونش ایلی ۱۳۲۰ده سبزوارین ۵ بخش‌یندن بیری اوْلاراق ۹۷ کندی و ۳٤۲۰۰* نفر نفوسو وارایدی، بخش ین مرکزی جوْغاتئی، سبزوارین ۱۷۵ ک. قوُزئی گؤنباتان طرفینده و نفوسو۲۱٦۰* نفر، تؤرک قئید اوْلوبدور، ایندیسه جوْغاتئی اهالی سی مختلف ملیت لردن تشکیل تاپاراق تؤرکلر چوْغونلوقدان چیخیلار.

جوْقاس..coqas [اؤزل‌آد] قازاخ‌دا چای آدی[۲٤۰].

جوْکئی..cokey [آد، این] یاریش آتلارینا مینن و بوُ ایشده ائییتیلن.

جوْلا..cola [آد] زوْلا، گؤلک(فا:چاله). {زوْلا>جوْلا، باخ: یوْل}.

جوْلا توُتما..cola tutma [آد] زوْلاتوُتماق:اوشاقلار آراسیندا بالاجا توپ، تیله، یئمه‌لی‌چَودکلری زولایا آتماقلا اویناناان بیر اوْیون آدی.

جوْلان‌ائتمک..covlan etmək [آد، عربجه] دولانما، گزینمه، گزینتی، دولاشما (فا:~). to rotate, to circulate, to whirl

جوْلای..colay [تاریخی اؤزل‌آد] یوْلای: قازاقجا: آیاغی اوُغورلو کیشی[۷].

جوْلبک..colbək [باخ] جلبک.

جوْلدا..colda [اؤزل‌آد] یوْلدا اوْلان، یوْلجو، یوْلا چیْخان[۷].

جوْلداجاکئشی..coldacakeşı [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:یوْلدا+یاخشی؛ قیْرقیزلارین موّردی اوْیماغی بگ‌لریندن[۷]. قیْرقیز-موّندی بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

جوْلوق..coluq [صفت] باخ:یوْلوق.

جوْما..coma [باخ] کوْما.

جوْمالاشماق..comalaşmaq [باخ] کوْمالاشماق.

جوْمبوُز..combuz [صفت] چیم، اوْتلا قاریشیق توْپراق[۱۱۲].

جوْمرد..comərd [صفت] باخ: جومُرد، جوانمرد، الی آچیق، سخاوتلی.

جوْمرد..Cumart [اؤزل آد] جوْمارت:قازاق کیچیییوّزبایوْغلوُآدای بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

جوْنا..cona [آد] باش اؤرتوسو، یاشماق {باخ: چانتا[۵]}.

جوْند..cond [اؤزل‌آد] کلئییر ده کند آدی.

جوْنگ..cong [اؤزل‌آد] جُنگ: درگز-کلات دا کند آدی {جؤنگه}.

جوْنگاه..congah [اؤزل‌آد] جُنگاه: باجگیران دا کند آدی.

جوْوقا..covqa [آد] دسته، یئغینتی. "جوْوقا قوُروبلار، هره بیر طرفده جوْوقا قوُروبدو" {چوْو سؤزو دیوان دا شان و شهرت معناسیندادیر، بو معنا مجازا شًایعه و یا سؤزساو دؤزلتمک مفهوموندا ایشله‌نیر بو کلمه قا اکی ایله چوْوقا/جوْوقا سؤزونون کؤکو اولمالیدیر و معناجا بیر دسته و یئغین‌ین بیر یئره توْپلانیب سؤز دانیشیب و بعضادهً سؤز چیخارماق دئمکدیر؛ جناب هادی[٦] بو کلمه‌نی قوْوماق/قوْوقا فعلینه باغلاییر کی البتده اوُیقون گؤرسنمیر}.

جوْوقان..couqan [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی {باخ: چوْوقان}.

جوْولانگاه..coülangə [آد] گزینتی یئری، سئییر یئری (فا:جولانگاه).

جوْوقا .. couqa [آد] دسته، یئغینتی. "جوْوقا قوُروبلار، هره بیر طرفده جوْوقا قوُروبدو" {چوْو سؤزو دیوان دا شان و شهرت معناسیندادیر، بو معنا مجازا شًایعه و یا سؤزساو دؤزلتمک مفهوموندا ایشله‌نیر بو کلمه قا اکی ایله چوْوقا/جوْوقا سؤزونون کؤکو اولمالیدیر و معناجا بیر دسته و یئغین‌ین بیر یئره توْپلانیب سؤز دانیشیب و بعضادهً سؤز چیخارماق دئمکدیر؛ جناب هادی بو کلمه‌نی قوْوماق/قوْوقا فعلینه باغلاییر کی البتده اوُیقون گؤرسنمیر}.

جوْهر..covhər [باخ] جؤوهر.

جؤرنی..cörni [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

جؤکه..cökə [آد، بیتگی] دیش دیش یاپراقلاری، بوْل شیره‌لی و عطیرلی چیچک‌لری بال آری‌لاری اؤچون ایشله‌نن، توْخومو یاغلی و بعضا یًئییلن، چیچک‌لری ترله‌دیجی و درمان کیمی ایشله دیلیر، اوْدونجاغی یوّنگول و مُحکم، اوُجالیغی ۲۰-۲۵ متره قدر اوْلان و قیشدا یاپراغی توْکولن بیر آغاج[۱] (فا:نوعی درخت).

جؤکه‌لیک..cökəlik [آد] جؤکه آغاجلاری بیتن یئر، جؤکه مئشه سی[۱].

جؤنک..cönk [آد] ۱-بؤیوک یئلکَنلی گمی. ۲-دری جلدلی و اوُزونلاماسینا آچیلان بیر نوع شعر دفتری[۲].

جؤن‌کَله..cön kələ [اؤزل‌آد] مراغا دا کند آدی {باخ: جؤنگه}.

جؤنگه..cöngə [دا] دانا، ایکی ایللیک بیزاو (فا:گوساله دوساله).

جؤوهر..cövhər [ع‹جوهر‹فا‹گوهر، گهر›] بیر شئیین شیره‌سی و عُصاره سی، بیر مطلب و قونونون یئغجام شکلی، بیرشئیین اؤزو، مایا. essence

جوُالدوز..cuvalduz [باخ] چوُوالدوز. sackmaker

جوُبوش..cubbuş [باخ] جینقیلی، جومُبولو.

جوُبولو..cubbulu [باخ] جینقیلی، جومُبولو.

جوُپ..cup [ظرف، سس‌تق] سوُیا دؤشن بیر شئیین چیخاردیغی سس "جوُپ دئیه دنیزه دؤشدو"[۲].

جوُباداق..cupbadaq [ظرف، سس‌تق] سوُیا دؤشن بیر شئیین چیخاردیغی سس، باخ: جومُباداق[۲].

جوُجئهی..cucehi [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

جوُجَرقان..cucərqan [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند و چای آدی.

جوُجی..cuci [اؤزل‌آد] ۱-جیجی، جیجیک، چیچَک ۲-قوْناق، بو آد داها چوْخ، گؤزله‌نیلمه ین دوْغوملار سوْنراسی ایشله نیر و "قوْناق" آنلامیْندادیر[۷]. ۳-بوُ سؤزله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی:جوُجیالپ، جوُجیبای، جوُجیبَگیم، جوُجیبیکه.

جوُجین..cucin [اؤزل‌آد] باخ: جوُجی[۷].

جوُجین..cucin [اؤزل‌آد] قوُم دا کند آدی.

جوُجینخاتوُن..cucinxatun [تاریخی اؤزل‌آد] قیْپچاق خانی، مَنگو تیمورُ خان‌ین خانیمی[۷].

جوُخا..cuxa [آد] دسته، قروپ، بالاجا نظامی بیرلیک[۸۲]. {چوْخ+ا}.

جوُدام..cudam [آد، دا] باشاری‌سیز، گوْجسوز "آدام دئییل جوُدام!".

جوُرا..cura [آد] ۱-بیر نوْع ساده خالق سازی، ۲-گلیشمه میش شئی[۲]. {جوْرو}.

جوُرا زوُرنا..cura zurna [آد] بیر نوْع کیچیک زوُرنا[۲] {باخ: جوْرو}.

جوُران(کلو)..curan(klu) [اؤزل‌آد] کلئیبر ده داغ آدی.

جوُرجور..curcur [سس تق] آجیندان باغیرساقلاردا عمله گلن سس، جوْرجور (فا:صدای جیرجیر).

جوُرجونا..curcuna [آد] گوْرولتو[۲].

جوُرجین..curcin [اؤزل‌آد] توْنقوز ائلیندن اوْلاراق م۱۲عصرده منچوری‌یه حاکیم اوْلدولار، اسلامی قیناقلاردا جوُرجی آدیلا تانینیرلار، اوْنلار چین‌ده لیائو-قاراخاتای دؤولتی نی یئنه‌رک آلتونخان حکومتی نی قوُردولار[۱۲].

جوُرقان..curqan [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

جوُرقین..curqın [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

جوُرنال..curnal [آد، دا] باخ: ژوُرنال.

جوُروُ..Curu [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدیگَنه بوْی‌لاریندا[۱۵۸-۸۱].

جوُروق‌بگلر..curuq bəylər [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

جوُروقلو..curuqlu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

جوُرولداماق..curuldamaq [تاثیرسیزائیلم] جوْرولده‌مک، جوْر جوْر ائیله‌مک، قوُرولداماق (فا:صدای جیرجیر در آوردن).

جوُش..cuş [آد، فا] ۱-جوْشما، قایناما. ۲-چیوزه، چیبان، سپگی (فا:جوش پوست).

جوُش شیرین..cuş şırın [آد] سوْدا sodium

جوُغ..cuğ [آد، سن] جوْت آغاجی، بوْیوندوروق.

جوُغوردان..cuğurdan [آد] اوُچوروم، یار. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

جوُقا..cuqa [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا یئر آدی[۲٤۰].

جوُققا..cuqqa [آد] حئیوان ویا اینسان ممه سی[۲].

جوُققولداماق..cuqquldamaq [باخ] جیککگیلده‌مک.

جوُقین..cuqin [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

جوُککی..cukki [اؤزل‌آد] مراغادا کند آدی {جوتچو}.

جوُلاهی..culahı [اؤزل‌آد] نمین دا داغ آدی. {باخ: زوْلا}.

جوُلفا..culfa [آد] ۱-توخویوجو، ال ایله پامبوق پارچا توخویان-کیمسه(فا:بافنده) {بو کلمه چوُل کلمه‌سی و "پاق/ پا" اکیله دوُزَلمیشدیر چوُلپا› چوُلفا› جولفا، باخ: چوُل، تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹چوُلفا›}. ۲- آذربایجان‌جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر. ۳- بو شهر مرندین ٦٥ کیلومتر قوُزئیینده یئر آلیبدیر. گونش ایلی ۱۳۲۰ده نفوسو*۸۰۲ نفر تورک قئید اولوبدور، دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۷۲۰ متر یوْکسک‌لیکده‌دیر ش۱۳۸۵ده جمعیتی (شهرستان و شهر) ٥٤،۰۰۰، ٥،۳۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۱٦۷۰ کیلومترمُرَبّع-ایدی، جوُلفا بؤلگه‌سی بیر بوْتون بؤلگه اوْلاراق توْرکمان چای قراردادیندان سوْنرا محروسه قاجار ممالیکی و روسیه مملکت‌لری آراسیندا بؤلوندو و اوْنون بؤیوک بؤلومو روسلارین الینه گئچدی ایندیسه اوْ بؤلوم آذربایجان جُمهوریتی توْپراقلاری ایچه‌ریسینده قرار تاپیر، اسکی‌لرده جوُلفا ایپک قوردو تولیدینین اؤنملی یئرلریندن ایدی، صفوی‌لر زامانی شاه عاباس دؤورونده بوُ شهرین آداملاریندان ۳۰۰۰ نفره یاخین اصفهانا آپاریلدی تا اوْرادا ایپک قوُردو بئجرمه سینده ایشله‌یه‌لر، بوُ سببه اصفهان‌دادا زاینده رود کناریندا اوْلارین یئرلشدیگی یئره اصفهان جوُلفاسی آدینادیر. ٤-جوُلفا بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: -دوُزال بوُرجو، امامزادا میجه‌میر (سِیدمحمُدآغاقبری، میجه‌میرکندینده)، خارابا دَیرمان شلاله‌سی، سئنت استپانوُس کیلیسه سی، اوْشتوْبین کندی، کوْردش قالاسی(کوْردش کندینده)، کوْردش حامامی. ٥-جوُلفا بؤلگه‌سینین چایلاری چایلار آرازا تؤکولورلر: ائرسی‌چای (s٥b۲۳~)، نوُل دره (ایری s۱۰b۱٥)، ٦-جوُلفا(سیَر-داران) بؤلگه‌سینین کندلری: مارازا/ مالازا (*٥۹۰)(قوْ:مُرازاد/ مارازات)؛ اوْوشار/ افشار (*۷۱۰)؛ داران (*۷۸۰)؛ احمدآوا (*۲٥٥)؛ مینجَن-آوا (*٦۰) (قوْ:منجان آباد)؛ دیزه آلوان؛ آلوان؛ ۷-جوُلفا(سیَر-غربی‌دیزمار) بؤلگه‌سینین کندلری : سیَر/ سیه‌ری siyarı (*۷۲۰) (قوْ:سیه رود)؛ آشاغی ایری‌iri؛ هوْله (*۹۹۰)(قوْ:هلق)؛ ویدییه vidiyə (*۲٤۰) (قوْ: ودیق)؛ کوُمار/ آ- ی (*۱۷۸۰) (قوْ:کمار)؛ ۸-جوُلفا(سیَر-نوجه‌مهر) بؤلگه‌سینین کندلری: میجه‌میر/ میرجَمیر (*۱۷۰) (قوْ:نوجه‌مهر)؛ نوُردوْز (*٦۰)؛ دوُزال (*۲۰۰)؛ میانا کندی(*۷۰)؛ نظرکندی (*۲۱۰)؛ قیشلاق‌حقوئردی؛ پاهناوار (قوْ:پهناور)؛ الف‌آباد، کوْردَش (*۲۳۰) (قوْ:کوْردشت)؛ تیلکه-

ری(*۲۰)؛ گوّلەخیْر/ گوّل‌آخیر(*۱٤)؛ قیشلاق نواکی/ناواکی، پیربوُلاق (*۷۷)؛ دوْسداشا (*۱۲۰) (قو:دوست آشنا)؛ قارادره (*۱۳۰) (قو:قره درق)، قوُلان (*۲٤۰)؛ اَننیق/اَننیک (*۱۳۷)؛ قارا-چی‌معدن (*۷۰)؛ آغان (*۲۰۰) (قو:اعقان)؛ اوْروج(*۱۳۲)، میسَن(*۳۷۰)، اوّشتوّبین/ اوّشتوّبون (*۸۷۰)(قو:اشتبین)؛ اوّردوکون (قوْ: اردوکین)؛ نمنه nəmnə (*٦٤۰)(قو:نمنق)؛ ائرمنی‌قیشلاق، ۹-

جوُلفا(مرکزی-ائرسی) بؤلگه‌سینین کندلری: لوُوارجان/ لیوارجان (*۱۵۳۰)؛ زئیوه (قوْ:زاویه)؛ سیبه‌سران/ سئسَران (*۱٤۵۲)؛ نیشیران (*۱۷۰) (قوْ:نوشیروان)؛ ائرسی (*۷۸۱)؛ قیشلاق (*۱۱٤۰)، ۱۰-

جوُلفا(مرکزی-شُجاع) بؤلگه‌سینین کندلری : شاهمار (*۲۵۰)؛ شُجاع(*۸٦۰)؛ سیرکیلر/ سیلگیرد(*۲٤۰)؛ لَهَت/ لَهَنْد (قوْ:حیدرآباد)؛ طالب گؤلو؛ آغ بولاق (*۳۷۰)؛ تازاکند (*۱٤۰)؛ قارابولاق (*۳۸۰)؛ گوّلفَرَج(*۳۵۰)؛ سیرکئش؛ کیلیدداغی؛ کیلیسه کندی؛ خارابا کیلیسه؛ قیزیل ونک/ قیْزیل‌قایا؛ وئرانباغ/ وارانباغ؛ قاراناز؛ علمدارگرگر (علمدار *٤٦۳۰/ گرگر *۳۹۰۰) (قوْ: هادیشهر)؛ قوُردیان (قوْ: گردیان)؛

جوُلفان..culfan [اؤزل‌آد] درگز-نوخندان‌داکندآدی {جولفا+ان}.

جوُلوا..culva [اؤزل‌آد] جییه، قیز آدی (فا:نام‌دختر) {باخ: جوُلفا}.

جوُلوم..culum [اؤزل‌آد] نارین، نازیک، حسّاس[۷].

جوُلونبور..culunbur [صفت، جوُلا بوّرونموش[٦]] مفلوک، یازیق آدام.

جوُما..cuma [آد، عربجه] پنجشنبه‌دن سوْراکی و شنبه‌دن قاباق کی گوّن (فا:جمعه). friday

جوُماخاتان..cumaxatan [باخ] جاماخاتان.

جوُمادی..cumadı [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جوُمارتئسی..cumartesi [آد] جوما دان سوْنرا گلن گوّن، شنبه (فا:شنبه) {جوُما + ائرته سی}.

جوُمایران..cumayran [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جوُمبا..cumba [آد] تیکینتی‌لرده کوّچه‌لره دوْغرو دؤزه‌لن بالکون و کوْنسول، قدیم ائولرده پنجره‌لردن کوّچه‌یه طرف چیخاریلان قفس‌لی بؤلوم[۲].

جوُمباداق..cumbadaq [آد] سوُیا دؤشن شئیین چیخاردیغی سس[۲].

جوُمبالاق..cumbalaq [آد] تپه ماغاللاق، اللری یئره قوْیوب آیاقلاری گؤیه قالخیزما وضعیتی، گؤیده اوُچاغین فیرلانماسی[۲].

جوُمبورتو..cumburtu [آد] سوُیا دؤشن بیر شئیین چیخاردیغی سس.

جوُمبورداماق..cumburdamaq [تاثیرسیزائیلم] جوُمبورتو سسی چیخارماق.

جوُمبوز..cumbuz [باخ: جوُمبولو] قیل کیمی اینجه ونازیک شئیلری-چیخارماق‌اوچون بالاجاماقاش، جیمبیز (فا:مکاپ).

جوُمبوزلاماق..cumbuzlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] جومبوزلا توکلری چکمک.

جوُمبول جوُمبولو..cumbul cumbulu [آد] بیر شئیین ایچینده سوُ چالخالاناراق چیخاردیغی سس.

جوُمبولتو..cumbultu [آد] سوُیا دؤشن بیر شئیین چیخاردیغی سس.

جوُمبولداتماق..cumbuldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سوُیو چالخالایاراق - سس چیخارماق.

جوُمبولداماق..cumbuldamaq [تاثیرسیزائیلم] بیرشئیده‌سوُ چالخالاناراق‌سس‌چیخارماق.

جوُمبولو..cumbulu [دا] چوخ کیچیک، بالاجا، بامبالاجا (فا:کوچک).

جوُمبولولوق..cumbululuq [آد] بالاجالیق، کیچیک‌لیک(فا:کوچکی)

جوُمجا..cumca [باخ] چؤمچه.

جوُمجولاق..cumculaq [صفت] جیم جیلاق، هر یانی یاش و سو اولاراق (فا:خیس خیس) {جوُماق سؤزونون دییشمیش شکلی}.

جوُمدورماق..cumdurmaq [ائتد، ل] ۱-سوُیاجوماسیناسبب اوْلماق (فا:غوطه‌ورکردن) ۲-(مج) هجوم ائتدیرمک.

جوُمرا..cumra [آد] قوْزادان ایپک چیخارماغا یارار بیر آیقیت. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جوُمرد..cumərd [صفت، فا ‹جوانمرد›] ایگید (فا:عالیجناب).

جوُمردجه سینه..cumərdcəsinə [ظرف] ایگیدجه سینه (فا:جوانمردانه).

جوُمردلیک..cumərdlik [آد] ایگیدلیک، قوْچاق‌لیق (فا:جوانمردی).

جوُمما..cumma [آد] جومماق ایشی.

جوُماق..cummaq [س، ت‹چوُماق›] سویا دالماق (فا:غوطه ور شدن). to dip, to dive

جوُموُق..cumuq [اؤزل‌آد] یوُموق؛ قازاقلارین اوْرتایؤز بؤلوگو، قاراگیرای اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

جوُموُق..Cumuk [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-گیْرئی-قاراگیرئی بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

جوُموخماق..cumuxmaq [باخ] جوُماق.

جوُموشلوق..cumuşluq [آد] ال یوما یئری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: جوماق}.

جوُمولو..cumulu [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

جوُنا..cuna [آد] نازیک توْر کیمی اولان پارچا و اؤرتوک "اوشاغین-اؤزونه‌جوُنا چکمشیدیر"(فا:نوعی‌پارچه). {احتمالا بو نوع پارچانی اؤره‌تن کارخانا آدیندن گؤتورولوب[٦]}.

جوُنالی..cunalı [صفت] جوناچکیلیمش.

جوُن‌باقیش..Cun-Baqış [اؤزل آد] قیْرقیزتاقای بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

جوُنبورو..cunburu [باخ] جوُنبولو، جوُمبولو.

جوُنبولو..cunbulu [باخ] جوُنبولو، جوُمبولو.

جوُنتا..cunta [آد، اسپانیولجا، آنادولو] بیر اؤلکه ده یؤنه تیمه ال قوْیان کیمسه‌لردن اوْلوشان قوُرول.

جوُنتای..cuntay [باخ] چانتا.

جوُنقوش..cunquş [باخ] جومبولو.

جوُنقولو..cunqulu [باخ] جومبولو.

جوُنه‌قان..cunəqan [اؤزل آد] شهر کُرد"ون ٤٢ کیلومترلیگینده یئرآلیبدیر، و اهالیسی قاشقای تورکلریندندیر.

جوُوار..cuvar [آد] باخ: جوُوان.

جوُواش..Cuvaş [اؤزل آد] چوُواش:قیْرقیز-قاراتال و قیْرقیز-مونْقوُش بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

جوُوان..cuvan [آد] سوُوارماسوُیونو بؤلوشدورن {سوُ سؤزونون دؤنولموش شکلی اولمالیدیر، سوُوار› جوُوار› جوُوان}.

جوُواندیز..cuvandız [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی. {باخ:جوُوان+دؤز}.

جوُوَریم..cuvərim [اؤزل‌آد] اوُجان داکند آدی {باخ:سوُواریم / جوُوان}.

جوُهئنی..cuheni [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

جوُهود..cuhud [باخ] جوّوود.

جوّبه..cübbə [آد، عربجه] جُبّه:اوُزون اتکلی، اثلی و دوّیمه‌سیز گئییم، دوّبه (فا:~).

جوّبورتمک..cübürtmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوْغورلاماق {چوْبارتماق‌دیواندا اوْغورلاماق معناسیندا بو سؤزون کؤکودور، کلاوسون[٦]}.

جوّت..cüt [صفت] ۱-قوشا، تک اولمایان، ایکی‌لی، ایکی‌سی بیر آرادا (فا:جفت). couple، pair ۲-(مت) قالیق‌سیز ایکی‌یه بولؤنه-بیلن هر سایی even number ۳-قوشا بیر نسنه (باشماق و--). ٤-(مج)ارآرواد. ۵-یئر سؤرمک اوچون کوتانا قوشولان اؤکوز (فا:خیش) {کؤکو فارسجا جُفت اوْلاراق اودا روسجادان آلینمادیر[۵]}.

جوّت استانداردلی..cüt istandardlı [آد] ایکی‌لی استاندارد، چیفته استاندارد.

جوّت جاملی..cüt camlı [آد] آرالارییندا بوْشلوغو اوْلان ایکی جاملی (پنجره) (فا:پنجره دو جداره).

جوّت جنسلیک..cüt cinsəllik [آد، طیّ] هم ارکک و هم دیشی اؤزللیک‌لری گؤرونن بیر کیشی و شخص (فا:دو جنسی).

جوّت سوّرمک..cüt sürmək [تاثیرلی‌ائیلم] حئیوان‌لاری کوتانا قوشوب یئر سؤرمک (فا:~شخم زدن).

جوّت قوْشماق..cüt qoşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یئر سؤرمک اوچون کوتانا حئیوان‌لاری قوشماق (فا:گاوهارابه گاوآهن بستن).

جوّت وطنداشلیق..cüt vətəndaşlıq [آد] ایکی‌لی وطن داشلیق.

جوّت‌آرخا..cütarxa [آد] کؤینک اوستوندن گئییلن کت و جیلیقا.

جوّت‌آیاقلی‌لار..cüt ayaqlılar [آد، دیرگی] دوُیارقالاری (بوُینوز جوقلاری) سکگیز اکلم‌لی، وُجوُد حالقالاریندا جوّت آیاغی اوْلان، ایسلاق و قارانلیق یئرلری سئون چوْخ آیاقلی‌لار توْپلولوغو. diplopoda

جوّت‌بارماق‌لیلار..cüt barmaqlılar [آد، دیرگی] ممه‌لیلردن اؤکوّز، قوْیون کیمی بارماقلاری جوّت اوْلان تاقیم (فا:تیره ای از جانداران).

جوّت‌باش (لی)..cütbaş(lı) [باخ] ایکی باشلی.

جوّت‌بوینوز..cüt buynuz [باخ] قوشا بوینوزلو.

جوّت‌تکر..cüt təkər [آد] بیسیکلئت(فا:دوچرخه).

جوّت‌توخوملولار..cüt toxumlular [آد] ایکی توخوملولار، ایکی چنکلی‌لر.

جوّتجو..cütcü [آد] جوّت سورن، اکینجی (فا:کشاورز). farmer

جوّت‌جوت..cütcüt [ظرف] ایکی ایکی، قوشا قوشا. in pairs

جوّتجولوک..cütcülük [آد] جوتجو اوْلما وضعیتی (فا:کشاورزی).

جوّت‌چَوِدک‌لیلر..cüt çəvdəklilr [صفت] ایکی چودک‌لیلر.

جوّت‌چَییردک‌لیلر..cüt çəyirdəklilər [صفت] ایکی چودک‌لیلر.

جوّت‌دیرناقلی(لار)..cüt dırnaqlı(lar) [باخ] قوشا دیرناقلی(لار).

جوّت‌دیشلی‌لر..cüt dişəlilər [آد، دیرگی] اوْمورقالی‌لاردان کیچیک دیشلری اوْلان، گمیریجی‌لر تاقیمیندان بیرآلت تاقیم.

جوّت‌قانادلی‌لار..cüt qanadlılar [آد، دیرگی] ایکی قانادی و امیجی آغزی اوْلان بؤجک‌لر تاقیمی.

جوّتلشدیرمک..cütləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] قوشالاشدیرماق، ایکی لشدیرمک(فا:جفت کردن) ۲-حئیوانی توْخوملاماق. to pair to interbreed

جوّتلشدیریش..cütləşdiriş [آد] قوشالاشدیرما، ایکی لشدیرمه.

جوّتلشدیریلمک..cütləşdirilmək [بلسیز ائیلم] جوت ائدیلمک، ایکی لشدیریلمک، قوشالاشدیریلماق (فا:جفت گردانیده شدن).

جوْتلشمک..cütləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-جوت اوْلماق، قوشالاشماق to pair ۲-جنسل یاخینلیق ائتمک (فا:جفت شدن). to interbreed

جوْتلشمه..cütləşmə [آد] جوْتلشمک ایشی، جنسل ایلیشگی ده اولما (فا:جفت گیری). coition

جوْتلنمک..cütlənmək [تاثیرسیزائیلم] جوت اوْلماق، ایکی لشمک.

جوْتلوک..cütlük [آد] ۱-جوْت اوْلما، ایکی لیک، قوشا اوْلاراق، جوت اوْلاراق (فا:جفتی). ۲-جوْت سوْرولن یئر، جوْت ایشله‌ین-یئر" کندین قیراغیندا جوْتلو گه‌بنوْشه ییغماغا گئتدی".

جوْتلوکده..cütlükdə [آد] ایکیسی بیر یئرده، جوت اوْلاراق (فا:جفتی).

جوْتله‌مک..cütləmək [تاثیرلی‌ائیلم] قوشالاماق، منظم‌دوْزمک، ایکی ایکی دوْزمک، جوْت جوْت آییرماق، to pair. to couple

جوْتله ییجی..cütləyici [آد] جوت جوت ائدن کیمسه (فا:جفت کننده).

جوْتو پوْزماق..cütü pozmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر حئیوانی کوتاندان آچماق.

جوْته‌قوْشماق..cütə qoşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرحئیوانی یئرسوْرمک-اوْچون کوتاناقوشماق.

جوْته گئتمک..cütə getmək [تاثیرلی‌ائیلم] حئیوان‌لاری کوتانا قوشوب یئر سوْرمه‌گه گئتمک.

جوْجرْتمک..cücərtmək [تاثیرلی‌ائیلم] جوجرمه‌سینه سبب اوْلماق، یئتیشدیرمک، بئجرمک، بسله‌مک، گوْیرتمک (فا:پروردن). to germinate, to cultivate

جوْجرتی..cücərti [آد] توپراقدان چیخان بیتگی، گوْیرتی (فا:نبات).

جوْجردیلمک..cücərdilmək [بلسیز ائیلم] بئجه ریلمک (فا:پرورده شدن).

جوْجرمک..cücərmək [تاثیرسیزائیلم] گوْیرمک، یئتیشمک، بوْی آتماق(فا:جوانه‌زدن) {گوْیرمک سوْزونون دَییشمیش شکلی؛ بوُ سوْزدن:جوْجو، جوْجه، چوْجوق، باخ: گوْیرمک}.

جوْجو..cücu [باخ: جوْجرمک] ۱-بوْجک، قورد قوش. Insect ۲-(مج)بوْیو و اوْرقانلاری بؤیومه میش کیمسه. ۳-تویوق بالاسی، قوش بالاسی (فا:بچه پرنده).

جوْجو یئین..cücu yeyən [آد] بؤجک یئین.

جوْجوک..cücük [آد] ۱-قوش بالاسی. ۲-آغاجدا چیخان تازا توْمورجوق(فا:جوانه) {جوجو+ک}.

جوْجه..cücə [آد، بیتگی] ۱-تویوق بالاسی، قوش بالاسی (فا:ـه). chicken ۲-بوْیو چوْخ‌قیسسا {باخ:جوْجرمک / گوْیرمک}.

جوْجه پیلوْ..cücə pilov [آد] خوُروشو جوجه‌دن عبارت اوْلان پیلوْ، توْیوق پیلوو (فا:جوْجه پلو).

جوْجه‌چیخارما..cücə çıxarma [آد] جوجه‌له‌مه(فا:جوجه کشی). incubation

جوْجه دره سی..cücə dərəsi [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی.

جوْجه کاباب..cücə kabab [آد] جوجه‌نی (چوخراخ فریک و ایکی اوچ آیلیق جوجه) مُختلف مخلّفات لا کؤزده پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک (فا:جوْجه کباب). barbecued

جوْجه کیمی..cücə kimi [صفت] بالاجا، سیسقا، خیرداجا، جیْلیز" ~ قیز".

جوْجه گوْز..cücə göz [صفت] بالاجا گوْزلری اوْلان.

جوْجه گوْزو..cücə gözü [آد] اوشاقلار آراسیندا جوجه قیلیغی توتاراق اویناناان بیر اوْیون آدی.

جوْجه‌لشمک..cücələşmək [تاثیرسیزائیلم] جوجه وضعیتینه گلمک (فا:جوجه شدن).

جوْده‌لر..cüdələr [اؤزل‌آد] لاچین‌دا داغ آدی[۲۴۰].

جوْر..cür [آد] نوع، چئشید، برابر kind {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹توْرلوغ›، بو کلمه‌نین اصلی توْر، توْرلو› توْرلوغ شکلینده‌دیر، بو کلمه دیواندا ایشله‌نن ‹توْرمک› (بوْکمک) سؤزوندن آلینیبدیر، توْرمک سؤزونون بیر معناسی بوْکمک و کاغاذی بیربیرینین اوْستونه قاتلاماقدیر و بو معنادان آلیناراق توْرلوغ کلمه‌سی دیواندا تکرار تکرار بیربیرینین اوستونه گلن قاتلاری و لایلاری نشان وئریر بو کلمه‌نین معناسی گئنیشله نه‌رک چئشیت و مُختلف آنلامیندا ایشله نیر، بو کلمه بالاجا دَییشیم‌له" جوُر، توْر، طوْر" شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر و تورکجه ده طاویر، طوْور، تَهر کلمه‌لری بو سؤزون دَییشیک شکیل‌لریدی و بوکلمه‌نی عربجه طَور سؤزونه باغلاماق اویقونسوز گؤرسه نیر}.

جوْر اوْلماق..cür olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیریله تای اوْلماق، یوْلداش اوْلماق.

جوْربه جور..cür bə cür [آد] مُختلف. various, diverse, varied

جوْربه‌جورلوک..cürbəcürlük [آد] مُختلف اولما. variety, diversity

جوْرجه‌نک..cürcənək [آد، بوْرگه‌نک] سویوقدان‌قوْرونماق‌اوچون پارچالتار.

جوْردک..cürdək [آد، دا] گیل‌دن دوْزه‌لمیش دار بوْغازلی سوُ قابی.

جوْرلشمک..cürləşmək [تاثیرسیزائیلم] بیربیریله جوْر گلمک، یوْلداش اوْلماق (فا:جور شدن).

جوْرلو..cürlü [صفت] توْرلو (فا:متنوع). various

جوْرلوک..cürlük [آذ] جوْربه جوْر اوْلما.

جوْرلەمک..cürləmək [تاثیرسیزائیلم] نوع‌لارا آییرماق، بیرسیرا ایشلری ویا شئیلری جوْر ومنظم ائیلەمک (فا:جور نمودن).

جوْرو..cürü [صفت، دا] بالاجا و کیچیک، باخ: جوْوه.

جوْرو بارماق..cürü barmaq [آذ] ال و آیاغین ان بالاجا بارماغی.

جوْرولدَشمک..cürüldəşmək [قا] بیرلیکده جوْر جوْر ائلەمک {سس.تق}.

جوْرولدەمک..cürüldəmək [تاثیرلی ائیلم] جوْر جوْر ائلەمک (فا:جیرجیر کردن) .

جوْره..cürə [آذ، سن ‹جَره›] ۱-قیزیل قوش نوعوندان آلیجی کیچیک قوش. ۲-چوخ بالاجا، بوی آتمامیش، سیسقا، خیرداجا (فا:خیلی کوچک). {باخ: جوْوه}.

جوْره جوْره..cürə cürə [آذ] جوْربه جوْر.

جوْره خان..cürəxan [اؤزل‌آذ] زنجان دا کند آدی.

جوْره‌لشمک..cürələşmək [تاثیرسیزائیلم] سیسقالاشماق (فا:خیلی کوچک شدن).

جوْزئی..Cüzey [اؤزل آذ] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

جوْکگوْلدَشمک..cükgüldəşmək [قا] بیرلیکده جو کگولده‌مک.

جوْکگوْلدەمک..cükəgüldəhmək [تاثیرسیزائیلم] جوْک‌جوْک ائیلەمک، جوْک‌جوْک‌سس‌چیخارماق(فا:جیک‌جیک کردن). to chirp

جوْکەتاو..cükətav [اؤزل‌آذ] ایدیل‌بولغارلاری‌نین قوُردوقلاری-بیرشهر[۵۴].

جوْگوْلدک..Cüguldek [اؤزل آذ] توْرکمن-تکه-توْختامیْش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

جوْلبر..culbər [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

جوْلبند..culbənd [باخ: چوُل+ فا ‹بند›، آذ] اوُزون دیمدیکلی.

جوْلگه..culgə [آذ، سن‹جؤلکا›، باخ:چؤل] دوزلوک چؤل (فا:جلگه).

جوْللوت..cüllüt [آذ، دیرگی] اوُزون دیمدیکلی، نازیک آیاقلی، ککیل‌لی، ناخیشیلی دری‌سی اوْلان کؤچه‌ری قوش (فا:نوعی پرنده).

جوْلو..culü [باخ] چیچیلی.

جوْلو بارماق..culü barmaq [باخ: چیچیلی] بالاجا بارماق، جوْرو بارماق.

جوْلوک..culük [آذ] جیب سوْیان (فا:جیب زن).

جوْلیان..culyan [اؤزل‌آذ] اسماعیللی‌دا چای آدی[۲۴۰].

جوْمه خاتان..cümə xatan [آذ، فا‹جامه‌دان›] یورغان ودؤشک قویماق اوُچون ائوده دؤزه نیلن یئر، جاماخاتان.

جوْنئییت..cüneyit [اؤزل آذ] جوْنئییت:توْرکمن یاوموُت‌بایرامشاهلی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. {جونئ+ایگید / جان ایگید/گوْن ایگید}.

جوْوَت..cüvət [اؤزل‌آذ] جوْوَت:اهر ده کند آدی.

جوْوَنْد..cüvənd [اؤزل‌آذ] جوْوَت:اهر ده کند آدی.

جوْوَللاغی..cüvəllağı [صفت] جوْوه‌لاغی:بیج، فیریلداقچی (فا:کلک باز). swindler {جوْوه سؤزوندن آلیناراق جوْوه کیمی‌بیریئرده دوُرمایان اوُشاق اوچون سؤیله‌نیر، جوْوه‌لک› جوْوه‌لاق› جوْوللاغی}.

جوْوَللاغی‌لیق..cüvəllağılıq [آذ] بیج‌لیک، فیریلداقچی‌لیق (فا:کلک بازی).

جوْوود..cüvüd [آذ] یهودی، ح‌موسی(ع)ین‌دینینده اولان، جوُهود (فا: یهودی). jew {یهود› جهود› جوُهود› جوْهود› جوْوود}.

جوْووودلر..cüvüdlər [اؤزل‌آذ] جوُهودلار:اوُرمیه ده داغ آدی.

جوْووودره‌سی..cüvüd dərəsi [اؤزل‌آذ] جوُهود دره‌سی:۱-آذربایجان‌دا یئرآدی ۲-یهودی دینین منسوب اوْلان اینسانلارلا باغلیدیر[۱۶۵-۲۴۲].

جوْوه..cüvə [آذ] جیوه. {اسکی تورکجه ده کؤنه بو معنادا ایشله نیب بو کلمه جوْوه و جیوه سؤزلرینین کؤکودور، کؤنه› جؤنه› جوْوه[۶]}.

جوْوه‌لاغی..cüvəlağı [صفت] جوْوَللاغی.

جوْیرمک..cüyərmək [باخ] جوْجرمک.

جوْیور..cüyür [آذ، دی، باخ:جوْره] جئیرانا بنزر بالاجا ظریف بیر حئیوان (فا:نوعی آهو).

جوْیولتو..cüyültü [آذ] جیکگیلتی، جییلتی، جوْک جوْک (فا:صدای جیک جیک). peep

جوْیولدشمک..cüyüldəşmək [تاثیرسیزائیلم] بیرلیکده جیکگیلده‌مک. to peep together

جوْیولدەمک..cüyüldəmək [تاثیرسیزائیلم] جیکگیلده‌مک (فا:صدای جیک جیک در اوردن). to cheep, to peep

جهات..cahat [آذ، عربجه] جهت‌لر، یؤن‌لر (فا:~).

جهاد..cahad [آذ، عربجه] دین یولوندا اوْلان مبارزه و ساواش (فا:~).

جهاز..cahaz [باخ] جاهاز، وسایل (فا:~). apparatus

جهالت..cəhalət [آذ، عربجه] بیلیگی‌سیزلیک (فا:~). ingnorance

جهان..cahan [باخ] جاهان.

جهانشاه..cahanşah [اؤزل‌آذ] باخ: قاراقوْیونلو.

جهانشاه کهریز..cahanşah kəhriz [اؤزل‌آذ] قنیدار دا کند آدی.

جهانگشای‌جُوینی..cahangüşay ye coveyni [اؤزل‌آذ] (هـ۶۳۲-۶۸۱)عطامک جوینی موغول سُلطانلارینین‌دبیری‌اوْلاراق، موغول،

خوارزمشاه، قاراختایی‌لر و اسماعیلیه تاریخینی بوُ کتابدا وئریبدیر (هـ۶۵۸)، سوْنراکی تاریخی حادثه‌لری هـ۷۲۸ ایلینه قدر ادیب عبدالله، تاریخ وصاف کتابیندا ادامه وئریبدیر.

جهانگیر..cahangiir [اؤزل‌آد] مراغادا، خوی‌دا(~آباد)وگئرمی ده(~لو) کند آدی.

جهت..cəhət [آد، عربجه] یؤن، یان، طرف (فا:سمت). direction

جهتلی..cəhətli [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

جهجه..cəhcəh [آد، سس‌تق] قوشلار اؤترکن چیخاردیقلاری خوش سس.

جهجه ووُرماق..cəhcəh vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اؤتمک، اوْخوماق (قوُشلار حاققیندا).

جهد..cəhd [آد، عربجه] چابالاما، تالاش (فا:تلاش).

جهرم..cəhrom [اؤزل‌آد] فارس اُستانیندا شهر آدی.

جهرم بؤلگه‌سینین داغلاری..cəhrom bölgəhsinin dağları [اؤزل‌آد] قیْر (۶۵ک‌ق‌ب۲۲۰۳)،

جهره..cəhrə [آد] ساپ و ایپ ایرمه آراجی، باخ:جئهره.

جهری..cəhri [آد، بیتگی] کؤک بویالاردان قیرمیزی رنگ وئرن بیر کؤک (فا:نوع گیاه صنعتی). rhamnus infetorius

جَهری..cəhri [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا یئر و چای آدی[۲۴۰].

جهری‌بگیم..cəhribəyim [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، یالنیز قیزلار و قادینلار طرفیندن ایفا ائدیلن کوتلوی رقصدیر. رقص ایکی جرگه لی شکیلده، ایکی قروپلا ایفا ائدیلیر. اوینایان قروپلار طرفیندن نؤوبه ایله ایفا اولونان هر کوپلئتدن سونرا هامی خورلا اوجادان " جهریبایبم " دئییر. رقصده گلین، بی، ائلچی، ساغدیش، سولدیش و باشقالاری ایشتیراک ائدیرلر[۲۴۵].

جهْل..cəhl [آد] بیلمه‌مزلیک، نادانلیق (فا:~). ignorance

جُهَلا..cühəla [آد، عربجه] جاهیللر (فا:جُاهلان).

جهَنگ..cəhəng [آد، انگ] دوْداق گوشه‌سی، آغیزین کوْنجو " یئمه‌یینی یئین‌دن سوْنرا جهَنگینه بوُلاشان قاتیغی‌سیلدی ".

جهنّم..cəhənnəm [آد، عربجه] تامو (فا:دوزخ). hell

جهنّم اوْل..cəhənnəm ol [اؤنلم] " چیخ گئت " و " ردّ اوْل " معناسیندا بیر سؤز.

جهنّم داشی..cəhənnəm daşı [آد] گوْموشون نیتریک اسیدده اریتیلمه سیله الده ائدیلن‌هاوایا دایاناقلی و ایشیق‌دا پوْزولمایان آغ کریستال.

جهنّم‌لیک..cəhənnəmlik [آد] قارقیش و سؤیوش مقامیندا بیر سؤز.

جهنّمدره..cəhənnəmədərə [اؤزل‌آد] ۱-خویدا بؤلگه و داغ آدی.۲-چای آدی[۲۴۰].

جَهیر..cəhir [اؤزل‌آد] گده‌بگ‌ده چای آدی[۲۴۰].

جیْبیلی..cıbbılı [صفت، دا] چوخ‌بالاجا، جیقیلی، خیرداجا(فا: کوچک).

جیْبیلی‌لیک..cıbbılılık [آد] جیقیلی‌لیق، بالاجالیق (فا: کوچکی).

جیْبیر..cıbır [آد] یوْخسول، فقیر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیْبیریغی‌نی چیخارماق..cıbırığını çıxarmaq [ل، مج] ۱-بوّتون ایله سوْیماق، وار یوْخونو الیندن آلماق. ۲-برک دؤیمک، ازمک.

جیْبیریق..cıbırıq [آد، دا] ۱-جویزین اوّست گؤی قابیغی (فا:پوست سبز گردو). ۲-دیری باش و داشدان چؤرک چیخاران آداما دییرلر"جیبیریق آدام".

جیْبیل..cıbıl [صفت] چیپلاق، یوْخسول، پاراسیز.

جیْتدان..cıtdan [آد] گئز یاتدان، گئجه‌نی اوْیاق قالان" هامی یاتیب جیتدان اوْیاق". {آذربایجان داستانلارینین بیرینین شخصیتی آدیندان}.

جیْداقایا..cıdaqaya [اؤزل‌آد] اوُجان داکندآدی {جیدا و سوّنگو کیمی قایا}.

جیْداو..cıdav [آد] حئیوان‌بئلینده یهروورُما سببیله اوْلان یارا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیْجیق..cıcıq [آد] ۱-گؤزل، سوّس. ۲-دری‌سی سوْیولموش ات.

جیْجیغینی چیخارماق..cıcığını çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوْخ یوْرماق، بیرین داغیتماق.

جیْجیغی چیخماق..cıcığı çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ یوْرولماق، داغیلماق.

جیْدا..cıda [آد، دده، موُغولجا] جیْداق:میزراق، قیْسا ساپلی میْزراق.

جیْداغی..cıdağı [آد، دا] ۱-آتین ایکی اوْموزونون آراسی. ۲-دَرین ایشله ین یارا، بؤیوک چیبان، باخ: جیداو.

جیْداق..cıdaq [آد، دده، موُغولجا] جیْدا:میزراق، قیْسا ساپلی میْزراق.

جیْدیر..cıdır [آد، دا] ۱-آت یاریشی. ۲-مینیک آتلارین یاریشی گئچیریلن یئر (فا:مسابقه اسب دوانی).

جیْدیر..cıdır [اؤزل‌آد] شوُشا‌دا یئر آدی[۲۴۰].

جیْدیر آتی..cıdır atı [آد] یاریش اوْچون بسله‌نن آت.

جیْدیرا چیخماق..cıdıra çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] یاریشا چیخماق، آت-چاپاراق یاریشماق.

جیْدیرچی..cıdırçı [آد] جیدیراچیخان، جیدیرایشینه‌باخان- (فا:سوارکار).

جیْر..cır [صفت] ۱-پالتارین جیریلما سسی (فا:صدای جر). ۲-اینسان الیله یوخ دوْغال شکیلده بیتن بیتگی، "جیرآغاج" (فا:گیاه خودرو). suede، wild ۳-تئز هیرسلەنن، تئز اؤزوندن چیخان "چوخ جیر آدامدیر" (فا:آدم عصبی). {ت:جیْریلما سسی، سن: بیر قوش نوّعو، سس تق}.

جیْر زوْغال..cır zuğal [آد، بیتگی] جیْرذوْغال: قاراموُردارجا، اوُجالیغی ۳-٤ متر، قیشدا یاپراغی تؤکولن، آغ‌چیچک‌لری و بعضا ًماوی‌یه چالار، قارا رنگلی چَودک‌لی، بالاجا میوه‌سی یایدا یئتیشن و میوه‌سی یئییلمه‌ین بیر آغاج و کوْل بیتگی.

جیْربوْغا..cırboğa [آد، دیرگی] ۱-بیر نوع چؤل سیچانی dipus caegyptius ۲-جیلیز، ضعیف.

جیْرت..cırt [آد، سس تق] کاغاذ و قمیش کیمی شئیلرین جیریلماسی و سینماسیندان چیخان سس (فا:صدای جر).

جیْرت آتماق..cırt atmaq [تاثیرلی ائیلم] توپورمک، توپورَرکن جیرت-سسی چیخارماق.

جیْرتدان..cırtdan [آد] باخ: جیْرتلان.

جیْرتدان بوْیلو..cırtdan boılu [صفت] بوْیو چوخ بالاجا، جیرتلان بوْیلو.

جیْرت‌قوْز..cırt qoz [آد، دا] تئز اؤزوندن چیخان، تئز هیرسلەنن، یونگلول و غیرجدّی. hot-tempered

جیْرت‌قوْزلوق..cırt qozluq [آد] تئز اؤزوندن چیخما.

جیْرتلاق..cırtlaq [صفت] ۱-جیرلاق، خوشاگلمه ین سس. ۲- یئتگین لیکدن‌لیجیق لانمیش (میوه وگؤی اوْت).

جیْرتلاق‌لیق..cırtlaqlıq [آد] کیچیک‌لیک، چوخ بالاجا.

جیْرتلاماق..cırtlamaq [تاثیرسیزائیلم] جیرت دئیه سس چیخارماق.

جیْرتلان..cırtlan [آد] ۱-چوخ‌آلچاق بوْیلو آدام.۲-دَیرسیز، لیاقت‌سیز کیمسه. ۳-ناغیللارین آییق قهرمانی {جیْرت+لان}.

جیْرتلان بوْیلو..cırtlan boylu [صفت] بویوچوخ بالاجا، جیرتدان بوْیلو.

جیْرجیر..cırcır [آد، سس تق] ۱-جیر سسی. ۲-باخ: جیرجیر بؤجه‌یی-۳-(سن) پامبوق‌قوْزاسیندا‌چَودَکلری آییران چیْغریق.

جیْرجیراما..cırcırama [آد، دیرگی، سس‌تقلیدی] ۱-الوان‌قانادلی، اوُچار کن جیرجیر سسی‌وئرن‌اوُزون‌گؤوده‌لی‌جوّجو(فا:سنجاقک) ۲-مجازی حالدا جیرجیراما بؤجه‌یی‌نین یاشاما دؤنَمی‌نی گؤستَریر "یایین جیرجیراماسیندا: یایین ان ایستی واختیندا".

جیْرجیربؤجگی..cırcırböcəyi [آد، دیرگی] دوّز قانادلی‌لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا:جیرجیرک) g. grillus domesticus campestris

جیْرجیرمته‌سی..cırcırmətəsi [آد] Uکیمی یئری اوْلاراق و اوُجو مته کیمی اوْلاراق و دؤندرمه حرکت ایله بالاجا دلیک دلمه‌یه یارایان بیر ال آراجی.

جیْرجیریق..cırcızıq [صفت] هریئری جیزیق اوْلان، چوخ جیزیغی اوْلان.

جیْرجیندا..cırcında [آد، باخ:جیندا] کؤهنلمیش و داغیلمیش پالتار، جیندا. rag, shred, scrap

جیرجیندیر..cırcındır [آد، باخ:جیندا] کؤهنلمیش و داغیلمیش پالتار، جیندا. rag, shred, scrap

جیْردیرماق..cırdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] جیرماغا مجبور ائتمک.

جیْرقوُرساق..cırqursaq [صفت] باخ: جیرت قوْز.

جیْرقورساقلیق..cırqursaqlıq [آد] باخ:جیرت قوْزلوق.

جیْرلاتماق..cırlatmaq [تاثیرسیزائیلم] نسلی‌نی پوُزماق(فا:تغییر ماهیت دادن).

جیْرلاشماق..cırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-جیر حالدا بیتمک. ۲-نسلی پوُزولماق، پیس لشمک (فا:تغییر ماهیت دادن).

جیْرلاق..cırlaq [صفت] خوشاگلمه‌ین سس (فا:ناخوشایند).

جیْرلاماق..cırlamaq [س، باخ: جیْر] ۱-دوْغال‌شکیلده بیتمک (بیتگی). to grow wild ۲-نسلی پوزولماق. to degenerate ۳-(سس-تق)۱-اینجه و بئزدیریجی سس چیخارتماق، بیرشئی و سؤزدن اینجییب پوّزولماق، خوش لانماماق (فا: ناخوشایندشدن) ۲-(ل) جیْر دئیه‌رک اوشاغی قورخوتماق.

جیْرلانماق..cırlanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جیرلاماسینا یوْل آچماق.

جیْرلایان..cırlayıq [آد، دیرگی] اوْرمان چالی‌لیق یئرلرده یاشایان، گؤزل اؤزن بیر قوش (فا:نوعی پرنده). Lanius {، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیْرلیق..cırlıq [آد] ۱-جیرآغاج ویا کوْل کوْس باسمیش یئر. wildness ۲-جیر جیر سسی. shrillness

جیْرما..cırma [آد] جیرماق ایشی (فا:جر). fissure

جیْرماق..cırmaq [آد] ۱-(ل) کاغاذ و پارچا کیمی شئیلری دارتاراق تیکه تیکه ائتمک (فا:پاره کردن). to tear ۲-باخ: جیرناق، دیرناق. ۳-(مج، س) اکیلمک، یاواشجاسینا بیر یئردن اوُزاقلاشماق (فا:جیم-شدن). ٤-دیْرمیق، اوْت و چمن اوتونو چکمک اوچون بیر وسیله. {جیر سسیندن؛ فارسجا جر دادن کلمه سیده بو کؤکه باغلیدیر}.

جیْرماقلاشماق..cırmaqlaşmaq [قا] بیربیرینه جیرماق آتماق (فا:بهمدیگر چنگ زدن). to scratch

جیْرماقلاماق..cırmaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] جیرماق آتماق، دیرناغی ایله دری‌سینی قوْپارماق، جیریق جیریق ائتمک(فا:چنگ‌زدن) to scratch

جیْرماقلانماق..cırmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] جیرماقلا ووُرولماق. to be scratched

جیْرمالاماق..cırmalamaq [تاثیرلی ائیلم] دیرمالاماق، جیرماقلاماق.

جیْرمیق..cırmıq [آد، دا] دیرناق ایزی.

جیْرناتماق..cırnatmaq [تاثیرلی ائیلم] قصدا ً هیرس لندیرمک. to irritate

جیْرناق..cırnaq [آد] باخ: جایناق، ییرتیجی حئیوان دیرناغی (فا: چنگ). {دیرناق› جیرناق، بعضا جیرماق‌دا دئییلیب}.

جیْرناقلاماق..cırnaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] دیرناق لاماق، جیزماق (فا:چنگ زدن).

جیْرنامق..cırnamaq [تاثیرسیز ائیلم] زارافات گؤتورمه‌یه‌رک ویا باشقابیر شئیدن هیرسله‌نیب‌قیزیشماق، اؤزوندن چیخماق.

جیْرنانماق..cırnanmaq [بلسیز ائیلم] هیرس لندیرلمک to be irritated

جیْرنیق..cırnıq [آد] سدّ دوُوارلاریندا سوُ آخاجاق دلیک.

جیْرهاجی..cırhacı [آد] شیرین قیْرمیزی آلما نوعو.

جیْرهاجیر..cırhacır [سس تق] جیرلتی سسی چیخارداراق.

جیْریق..cırıq [صفت] جیریلمیش، ییرتیلمیش یئر، ییرتیق(فا:پاره) tear

جیْریْق..Cırık [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-نایمان-سئمیز باقانالیْ و قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

جیْریق‌تپه..cırıq təpə [اؤزل‌آد] توْووز‌دا داغ آدی[۲۴].

جیْریق جیریق..cırıq cırıq [صفت] هریئری جیریق (فا:جر). tattered

جیْریلتی..cırıltı [آد] جیرجیر سسی (فا:صدای جرجر). creak

جیْریلتی‌لی..cırıltılı [صفت] جیریلتی سسی وئرن. creaky

جیْریلداتماق..cırıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] جیریلداماسینا سبب اوْلماق

جیْریلداشماق..cırıldaşmaq [قا] بیرلیکده جیریلداماق (فا:باهم صدای جرجر در آوردن). to creak all together

جیْریلداماق..cırıldamaq [س، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] جیرجیرسسی چیخارماق (فا: صدای جرجر در آوردن). to squeak, to creak

جیْریلقان..cırılqan [صفت] تئز جیریلان، تئز داغیلان، داوام‌سیز (فا:زود پاره شونده).

جیْریلقانلیق..Cırılqanlıq [آد] جیریلقان شئیین وضعیتی و اؤزللیگی.

جیْریلما..cırılma [آد] ییرتیلما (فا:پارگی). tear

جیْریلماق..cırılmaq [بلسیز ائیلم] جیرماق‌ایشی گؤرولمک چکیلیب ییرتیلماق، پارتلاماق (فا:پاره شدن). to be torn

جیْریم جیریم..cırım cırım [باخ] جیریق جیریق.

جیْریم جیندیر..cırım cındır [باخ] جیرجیندیر.

جیْرینق جیرینق..cırınq cırınq [باخ] جیرینگ جیرینگ.

جیْرینق ها جیرینق..cırınq ha cırınq [ظرف] جیرینق جیرینق سس چیخارداراق.

جیْرینقیلتی..cırınqıltı [باخ] جینقیلتی.

جیْز سینگی..cız sinəyi [آد، دیرگی] ییر نوْع بوْوه‌لک.

جیْزیز..cızbız [صفت] ۱-ایچ قووُورماسی، اوْددا و شیش ده پیشیریلن یاغلی ات تیکه‌لری، اوْرک جییار باغیرساق سوغان و بامادوردان حاضرلانان ییر یئمک (فا:جغوُربغور). ۲-قویروق یاغینی قیزاردیب اریدرلر و یاغینین آییردیقدان سونرا قالانینی قیزاردارلار و اونا جیزبیز دئیرلر (قایناق: جناب مؤیّدی) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اوْدا تؤکولن یاغدان‌چیخان‌سس، سس‌تقلیدی اولاراق قوْیون قویروغو تیکه‌لرینین اریتمه سسیندن آلینمیشدیر}.

جیْزیز خانا..cızbızxana [آد] جیزبیز ساتیلان یئر (فا:جغوُر بغور فروشی).

جیْزیزچی..cızbızçı [آد] جیزبیز پیشیریب ساتان(فا:جغوُر بغور فروش).

جیْزجیز..cızcız [اؤنلم] جیْززز:اوشاقلاری اوْد و ایستی شئیلردن قورخوتماق اؤچون دئییلن سؤز، قیزقین وداغ یاغین ایچینه بیر شئی آتیلینجا چیخان سس (فا:صدای جز).

جیْزداق..cızdaq [آد] قویروق اریدیلدیکدن سونرا قالان برک بؤلوملر (فا:جغوُر بغور).

جیْزدان ..cızdan [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی.

جیْزدیرماق..cızdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] جیزماق ایشینی گؤردورمک.

جیزز..cızz [اؤنلم] جیْززز: اوشاقلاری اوْد و ایستی شئیلردن قورخوتماق اؤچون دئییلن سؤز، قیزقین وداغ یاغین ایچینه بیر شئی آتیلینجا چیخان سس (فا:صدای جز).

جیْزقارا..cızqara [آد] توْپلو حالدا تؤرک موزیگینی اجرا ائدیلیرکن چالینان بیر نوْع یایلی چالقی تؤرو.

جیْزقی..cızqı [آد] جیْزیق، ایکی شئیی آییران ایو(فا:خط). line

جیْزقی‌لاماق..cızqılamaq [تاثیرلی ائیلم] جیزیق‌چکمک(فا:خط کشیدن).

جیْزقی‌لانماق..cızqılanmaq [بلسیز ائیلم] جیزقی چکیلمک(فا:خط کشیده شدن).

جیْزقی‌سیز..cızqısız [صفت] جیزیق‌سیز (فا:بی خط).

جیْزقی‌لی..cızqılı [صفت] جیزیق چکیلمیش (فا:خط دار).

جیْزلا..cızla [آد] جان یاغی نی اریده رک، یاغینین آییردیقدان سونرا قالانینا جیْزلا دئیرلر، اوْنو آزاجیق آش ویا شوْربایا تؤکرلر و اونا جیزلالی آش ویا جیزلاشوْرباسی دئیرلر. (قایناق: جناب مؤیّدی)

جیْزلاما..cızlama [آد] جیزلاماق ایشی.

جیْزلاماق..cızlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْدا توتوب یاندیراراق جیزیلداماق.

جیْزلیق..cızlıq [آد، سن، باخ: جیزیز] قویون قویروغونون قازاندا اریدیلمکدن سونرا قالانی، جیزداق، جیزییز.

جیْزما..cızma [باخ] جیزما قارا (فا:خراش). scratch

جیْزماقارا..cızmaqara [آد] قاریشیق یازی، آیدین اوْخونمایان وسلیقه‌سیز یازی. scrawl

جیْزماقاراائله‌مک(ائتمک)..cızmaqara eləmək(etmək) [تاثیرلی ائیلم] تله‌سیک‌وقاریشیق خط یازماق.

جیْزماقاراچی..cızmaqaraçı [آد] جیزماقارا یازماقلا مشغول اوْلان کیمسه. scribbler; dauber

جیْزماقارالاماق..cızmaqaralamaq [تاثیرسیزائیلم] جیزماقارا بیچیمینده یازماق.

جیْزماجی..cızmacı [آد] جیزمالایان.

جیْزماق..cızmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-خط چکمک، جیزیق چکمک.۲-قارالاما شکلینده یازماق (فا:خراشاندن). ۳-سیییرمک، دری سینی جیزاراق قوْپارماق" تیکان‌اَلیمی جیزدی" to scratch {سس‌تق؛ چیژ› چیزمک› جیزماق›ایز سؤزوندن}.

جیْزمالاماق..cızmalamaq [تاثیرسیزائیلم] جیزیق چکمک، جیزماق.

جیْزمالی..cızmalı [صفت] جیزماسی اوْلان (فا:خراش دار).

جیْزویز..cızvız [باخ] جیزییز (فا:جغوربغور). roasted

جیْزهاجیز..cızhacız [ظرف] قوْورولا قوْورولا، جیْزیلدایا جیزیلدایا.

جیْزهاجیز یانماق..cızhacız yanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-برک یانماق. ۲-برک آجیق چکمک.

جیْزی..cızı [صفت] ساپان دمیرنین بوراخدیغی ایز(فا:خط، اثر).

جیْزیجی..cızıcı [صفت] جیزان، تارلالارداخاشخاش‌قوْزالاریندان آفیون آلماق اوْچون پیچاقلا جیزیق چکن کیمسه (فا:خط انداز).

جیْزیر جیزیر..cızır cızır [آد] قامیش قلمله یازارکن ویا یاغدا پیشیریلن کاباندان چیخان سس.

جیْزیرتی..cızırtı [آد] جیزیر جیزیر سس چیخارتما.

جیْزیرداتماق..cızırdatmaq [تاثیرلی ائیلم] جیْزیرجیزیر سس-چیخارماسیناسبب‌اوْلماق.

جیْزیرداماق..cızırdamaq [تاثیرسیزائیلم] جیزیر جیزیر سس چیخارماق.

جیْزیش..cızış [آد] جیْزماق ایشی (فا:خط اندازی).

جیْزیغیندان چیخماق..cızığından çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] حدیندن اوْیانا کئچمک.

جیْزیغینی آشماق..cızığını aşmaq [باخ] جیزیغیندان چیخماق.

جیْزیق..cızıq [آد] جیزیلمیش خط (فا:خط). line

جیْزیق اوْیونو..cızıq oyunu [آد] اوشاقلارآراسیندا یئرده جیزیق چکه‌رک داشلا اویناناان بیر اوْیون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).

جیْزیق جیزیق..cızıq cızıq [ظرف] چوخ جیزیلمیش(فا:خط خطی). lined

جیْزیق چکمه..cızıq çəkmə [آد] جیزیق لاما (فا:خط کشی). ruling

جیْزیق چکن..cızıq çəkən [صفت] جیزیق لایان (فا:خط کش). ruler

جیْزیقلاما..cızıqlama [آد] جیزیق چکمه (فا:تخطیط). delineation

جیْزیقلاماق..cızıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] جیزیق جیزیق ائتمک، جیزیق چکمک (فا:خط کشیدن). to line

جیْزیقلانماق..cızıqlanmaq [بلسیز ائیلم] جیزیق‌لی ائدیلمک (فا:خط کشیده شدن).

جیْزیقلی..cızıqlı [صفت] جیزیق‌لار چکیلمیش، جیزیغی اوْلان (فا:خط دار). lined ،stirped

جیْزیلتی..cızıltı [صفت] جیزیلما سسی، قایناماغا باشلایاندا سودان چیخان سس (فا:صدای جزجز).

جیْزیلداق..cızıldaq [آد] جیزجیز سس وئرن.

جیْزیلداما..cızıldama [آد] جیزجیز سس وئرمه (فا:جلزولز). fizz

جیْزیلداماق..cızıldamaq [تاثیرسیزائیلم] جیزجیز سس وئرمک، جیزجیز ائله‌مک (فا:صدای جزجز در آمدن). to fizz

جیْزیلقا..cızılqa [آد] دیاگرام، جدول، چیزیلگه.

جیْزیلماق..cızılmaq [بلسیز ائیلم] جیزماق ایشی گؤرولمک (فا:خط دارشدن). to be lined

جیْزیلی..cızılı [صفت] جیزیلمیش اوْلان (فا:خط کشی شده).

جیْزیلیش..cızılış [آد] جیزیلماق ایشی (فا:خط کشی).

جیْزیم..cızım [آد] جیزیق.

جیْزیم جی..cızımcı [آد] جیزیم لایان.

جیْزیم جیزیم..cızım cızım [ظرف] جیزقی وضعیتینده، سیرایلا.

جیْزینتی..cızıntı [آد] جیزیلمیش، جیزقی لاما (فا:خراش). scratch

جیْغ..cığ [آد، سن:باغیرتی، سس تق] ۱-باغیرتی(فا:صدای جیغ). ۲-(ب) تورپاق اوْستونو باسان سوّپرگه کیمی اوْت (فا:~). جیْغ بیغ / جیْغ ویغ (باخ) جیغ.

جیْغا..cığa [باخ] جیققا، قادین باشلیغی، خوْروز و دورنا کیمی قوُشلارین قوُیروق لاریندا اوْلان اوُزون توّک.

جیْغاتای..cığatay [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

جیْغاتای تورکجه سی..cığatay türkcəsi [اؤزل‌آد] باخ: چاغاتای تورکجه‌سی.

جیْغاتوچای..cığatuçay [اؤزل‌آد] آخیش یئری:مریوان، سقز، سایین قالا، قوشاچای، اورموگؤلو؛ s۰,۳b۲۸٤؛ ایللیک‌سوُ مقداری سالارحسین کؤپروسونده ۱۳,۲۲ و قوْشا چای کؤپروسونده ٦۲,۷۷ مترمکعب هرثانیه ده اؤلچولوب.)، (قوْ: زرینه رود)

جیْغاتی..cığatı [اؤزل‌آد] باخ: جوْغاتئی.

جیغارا..cığara [باخ] سیگار.

جیْغال..cığal [صفت] اوْیوندا اوُدوزماسینی قبول ائتمه‌یِیب دیغال‌لیق ائدن (فا:دغل) {جیغاللانماق بزه‌نیب دؤزنمک معناسیندا گلیب و بزنمک بیر نوع تقلب و بیر آنلامدا کؤتو بیر شئیین اوّستونو اؤرتمکدیر و جیغال سؤزو بو کلمه‌دن آلیناراق تقلّب ائده‌نه دئییلیر و عربجه دغل سؤزونه باغلیلیغی یوخدور، دیواندا ایشله‌نن چیغان (یوْخسول) و چیخانسی (ناخیشلی پارچا) بو دلیلی گؤجلندیریر[٦]}.

جیْغال..cığal [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {بزنمیش گؤزل یئر}.

جیْغالانماق..cığalanmaq [تاثیرسیزائیلم] بزکلی و سوّسلو اوْلاراق گؤرونمک.

جیْغالجی..cığalcı [آد] جیغال ائدن (فا:دغل باز). deceitful

جیْغاللاماق..cığallamaq [تاثیرلی‌ائیلم] دیغاللیق ائتمک (فا:دغلی کردن).

جیْغاللیق..cığallıq [آد] اوْیون پوْزما، دیغال‌لیق (فا:دغلی).

جیْغالی..cığalı [آد] کوْراوْغلونون بؤیوک باباسی‌نین آدی.

جیْغالی..cığalı [اؤزل‌آد] ملیکان دا کند آدی {بزنمیش گؤزل یئر}.

جیْغالی تجنیس..cığalı təcnis [آد، یازین] جیغا سؤزو همان جیقّا اولاراق بیر اک کلمه‌نی‌آنلاتیر و بو نوع‌شعر تجنیس کیمی اولاراق اونا نسبت‌فرقی‌بنزرکلمه‌لر بایاتی‌شکلینده شعره اضافه اولور[۷۳، ۷٤].

جیْغالی شعر..cığalı şeir [آد] باخ: مستزاد.

جیْغان..cığan [آد] خسیس، انصافسیز، دوشمانجا حرکت ائدن. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیْغان ویغان..cığan vığan [آد، سس تق] قیشقیریق چی، های کوّی سالان.

جیْغانا..cığana [اؤزل‌آد] جیغانوْ: کلئیبر و هئریس ده کند آدی {باخ: جیغا}.

جیْغ‌جیغ..cığcığ [آد، دیرگی] قاغایی جنسیندن خیردا سوُ قوُشو، چای گؤل قاغایی‌سی (فا:نوعی پرنده).

جیْغجیغ..cığcığ [اؤزل‌آد] جیْق‌جیْق: کلئیبر و ماکی دا کند آدی.

جیْغجیغ..cığcığ [اؤزل‌آد] قارداغ‌بسده‌کانلی طایفاسینا باغلی‌اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

جیْغجیغا..cığcığa [آد] ۱-گلین گئدن قیزلارین‌باشینا قوْیولان پاریلتی‌لی بزکلی شئی. ۲-چیی چیی یئییلین ویا قُطّاب'ین ایچینه قویولان بیر اوْتسوْو بیتگی. ۳- آغیزلا چالینان بیر نوع دؤدوک (فا:جغجغه). rattle-box

جیْغریق..cığrıq [آد] باخ: چیغریق (فا:چرخ). {سس تقلیدی اولاراق چرخ سسیندن آلینمیشدیر}.

جیْغلاندیرماق..cığlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْتمک، اوْزون یاندیرماق، قارسالاماق.

جیْغلانماق..cığlanmaq [بلسیز ائیلم] اوْتولمک، اوْزدن یانماق.

جیْغلیق..cığlıq [آد] جیغ باسمیش یئر، چوخلو جیغ اوْلان یئر.

جیْغی..cığı [اؤزل‌آد] اسکی توّرک‌اساطیرینده‌جین‌لره‌وئریلن بیر آد[۲۱۱].

جیْغیر..cığır [آد] گئدیش گلیش سوْنوجو دؤزه نیلن داریوْل، داغ یوْلو، چیغ ین قار اوْزه رینده آچدیغی ایز (فا:مالرو). pathway {ت: دار یول، قاردا آیاقلا آچیلان یول؛ چیغ سؤزوندن آلینمادیر، چیغ نازیک اوُزون چوبوق و چیرپی اوچون دئییلیر و جیغیر چیغ کیمی یولو گؤسته‌ریر}.

جیْغیر..cığır [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

جیْغیر آچان..cığıraçan [آد] جیغیر یولو آچان آراج، اکین ده جیغیر آچیب توخوم سپیب و جیغر اوستونو اؤرتن ماشین.

جیْغیر آچماق..cığıraçmaq [تاثیرلی‌ائیلم] یوْل آچماق، خط و ایز سالماق.

جیْغیرداش..cığırdaş [آد] بیر یوْلا و سیاسی حرکتلره قوشولان و اوْنونلا آیاق آیاغا گئدن کیمسه. fellow-traveller

جیْغیردان چیخماق (جیغیریندان چیخماق)..cığırdan çıxmaq (cığırından çıxmaq) [تاثیرسیزائیلم] جیزیغیندان چیخماق، حدیندن اوْیانا کئچمک، دؤز یوْلدان ساپماق.

جیْغیل..cığıl [اؤزل‌آد] خفیف، یوْنگول، راحت" جیغیلای:اینسان آدی"[۷].

جیْغیل..cığıl [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند و چای آدی.

جیْغیلتی..cığıltı [آد] جویز فیندیق کیمی شئیلری بیربیرینه توخونما- سیندان چیخان سس (فا:صدای جغ). squeak,

جیْغیلداتماق..cığıldatmaq [اتّدیرگن ائیلم] جیغیلداماسینا سبب اولماق.

جیْغیلداشماق..cığıldaşmaq [قا] جیغیلتی سسی چیخارماق (فا:صدای جغ در آوردن). to squeak (all) together

جیْغیلداماق..cığıldamaq [تاثیرسیزائیلم] جیغ جیغ سس چیخارماق (فا:صدای جغ در آوردن). to squeak

جیْق..cıq [سس تق] جیْقق:توْقوشما سسی، جیغ.

جیْقا..cıqa [اؤزل‌آد] جیْققای:تاج، گلین باشلیغی، باخ: جیْقا[۷].

جیقابَگیم..cıqabəyim [اؤزل‌آد] جیْقابَگیم:اینسان‌آدی، باخ:جیقا+ بَگیم، بیگه[۷].

جیقی..cıqı [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی. {باخ: جیقای}.

جیْققا..cıqqa [آد] ۱-باشا وورولان تئلک و یا بنزر شئیلر. ۲-تاج شَکیللی و داش قاشلی قادین باشلیغی. ۳-باشین اؤن و یان طرفینه تؤکولن تئللر "جیققا تئل‌لری اؤزونه دؤشموشدو" (فا:جقّه). aigrette {چیخماق سؤزوندن[٦]}.

جیْققالی..cıqqalı [آد] جیققا تاخمیش، باشیندا جیققا اولان.

جیْققیر..cıqqır [آد] جیق سسی.

جیققیریق..cıqqırıq [آد] جیق سسی.

جیْققیرینی چیخاراماق..cıqqırını çıxarmamaq [باخ] جینقیرینی چیخاراماق.

جیْققیلتی..cıqqıltı [آد] آغاج سینارکن چیخان سس(فا:صدای‌جغ- جغ).

جیْققیلی..cıqqılı [صفت] باخ: دینقیلی، کیچیک. tiny, tiny little

جیْقی..cıqı [اؤزل‌آد] شامانیست گله‌نک‌ده ایی روُح، بوْی و اوْیماق لاری کؤتؤلو کلردن قورودوُغونا اینانیْلان روُح[۷].

جیْلخا..cılxa [صفت] تئیخا، قاتیشیق‌سیز، خالص "جیلخا سوّت:تئیخا سوّت"(فا:خالص) pure Lean, net clear {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹جوُلْق› بوّسبوتون، ‹جوُلق اَسرؤک›: بوسبوتون مست و سرخوش؛ جوُلق› چیلق› چیلقا› جیلخا}.

جیْلدای..cılday [آد] آتلارین کؤکسونده چیخان بیر خسته لیک.

جیْلدیر جیلدیر..cıldır cıldır [باخ] گیلدیر گیلدیر.

جیْلغا (جیلخا)..cılğa (cılxa) [آد] قیویلجیم، جرقه.

جیْلغی..cılğı [آد] بیر نوع پنیر؛ موْتال پنیریندن فرقلی اولاراق سوُ و مایا قاریشیغی دری‌ده ساخلانیر "جیْلغی پنیری کیمی‌اؤز گتیریب"[۱۱۲]. ۲-(تا) آغ‌توْک‌دسته سی، ۳-جیغیر، داغ‌یولو.

جیْلفیر..cılfır [باخ] جیلقیز.

جیْلق..cılq [صفت] ۱-پوْزولاراق قوْخوموش، ایرینلی "جیلق یوُمورتا"۲-پالچیق کیمی یوُمشاق"چاموُرلو و جیلق یوْل".

جیْلق ائتمک..cılq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] پوْزماق، چوْروتمک.

جیْلق چیخماق..cılq çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] بوْش چیخماق.

جیْلق لاشماق..cılqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جیلق اوْلماق.

جیْلق‌لیق..cılqlıq [آد] جیلقاوْالما وضعیتی.

جیْلقاوا..cılqava [آد، دیرگی] ۱-باشی پارلاق بیر قوُرد چئشیدی (فا:نوعی گرگ). ۲-قورد و توْلکو دری‌سیندن دؤزه‌لن کؤرک (فا:نوعی پوستین). ۳-خوی دا کند آدی.

جیْلقی چیخماق..cılqı çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] پوْزولماق، دوْغرو یوْلوندان آیریلماق.

جیْلقیز..cılqız [صفت، دا] بیرایشه یؤنگول یاناشان (فا:شل و ول).

جیْلیز..cılız [صفت] ۱-باخ: جیلاز، چوْخ آریق، بالاجا، ضعیف، سیسقا. ۲-انکشاف ائتمه میش، بوْی آتمامیش.

جیْلیزلاشماق..cılızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] گئت‌گئده بالاجالاشماق، سیسقالاشماق، ضعیف و گؤجسوز دؤشمک، ضعیف‌له‌مک (فا:ضعیف شدن). to become weaker

جیْلیزلانماق..cılızlanmaq [باخ] جیلیزلاشماق.

جیْلیزلیق..cılızlıq [آد] ضعیف‌لیک، گوجسوزلوک، آریق‌لیق، سیسقا- لیق (فا:ضعیفی). weakness

جیْلیققا..cılıqqa [آد] قولسوز بالاجا گئییم (فا:جلیقه). waistcoat

جیْلیمقا..cılımqa [تاریخی اؤزل‌آد] خاقان‌لارین‌مکتوبلارینی- یازماقلاگؤرَولی کیشی[۷].

جیْمبار..cımbar [آد] چیْمبار:باخ: دفه[۲].

جیْمبیز..cımbız [آد، یونانجا] ۱-قیل کیمی اینجه‌شئی‌لری توُتماق وچیخارماق اوْچون ایشله دیلن بالاجا ماشا. قالیچی‌لیق کیمی ایشلرده چؤپ کیمی مادّه‌لری تمیزله‌مه‌یه یارایان ال آراجی.

جیْمیر..Cımır [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوْز-دوُولات بوْی‌لاریندیر[۱۵۸-۸۱].

جیْناق..cınaq [باخ] جیناق.

جیْنجیق..cıncıq [آد، دا] بارداق، قدح.

جیْندا..cında [آد، دا، فا ژنده] ۱-اخلاق‌سیز، پوْزقون قادین (فا:جنده). prostitute. ۲-جیندیر، کؤهنلمیش(فا: کهنه).

جیْنداچی..cındaçı [آد] اخلاق‌سیز ایشلر گؤرن (فا:جنده باز). whoremonger

جیْنداچی‌لیق..cındaçılıq [آد] اخلاق‌سیز ایشلر گؤرمه (فا:جنده بازی). whoring

جیْنداخانا..cındaxana [آد] اخلاق‌سیز ایشلر گؤرولن یئر، ساتقین قادین‌لارین اوْلدوغو یئر (فا:جنده خانا). brothel

جیْندالیق..cındalıq [آد] اخلاق‌سیز ایشلر (فا:جنده گی). prostitution

جیْندیر..cındır [آد] کؤهنلمیش و داغیلمیش‌پالتار، یییرانمیش پارچا، باخ: جیرجیندیر. rag, shred, scrap

جیْندیر میندیر..cındır mındır [آد] داغیلمیش پارپالتار. scraps

جیْندیرچی..cındırçı [آد] ایشه یارامایان وکوهنه پالتار ییغیب ساتان کیمسه (فا:لباس کهنه فروش).

جیْندیرلاشماق..cındırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ ایشلنمکدن یارارسیز حالا گلمک (فا:کهنه شدن). to be in tatters

جیْندیرلی..cındırlı [صفت] جیندیرپالتارگئین (فا:کهنه پوش). ragged

جیْندیریندان جین هوّرکور..cındırından cın hürkür [اؤنلم] چوْخ کؤهنه و جیرجیندیر گئیمیش آدام حاققیندا.

جینْق..cınq [سس‌تق] دمیرلرین بیربیرینه دَیمه سیندن چیخان سس.

جینْقوْ..cınqo [باخ] جینقوْ.

جینْقیر..cınqır [آد] جینق سسی.

جینْقیروْ..cınqırov [باخ] زینقیروو.

جینْقیرینی چکمه‌مک..çəkəməmək cınqırını [تاثیرسیزائیلم] باخ: جینقیرینی چیخارماماق.

جینْقیرینی چیخارماماق..cınqırını çıxarmamaq [تاثیرسیزائیلم] سوسماق، سسینی چیخارماماق، " او جینقیرینی چیخارتمیر ".

جینْقیلتی..cınqıltı [آد، باخ: جینق] دمیرکیمی شئیلرین بیربیرینه دیمه سیندن چیخان سس. jingle

جینْقیلداتماق..cınqıldatmaq [تاثیرسیزائیلم] جینقیلتی سسی چیخارماق.

جینْقیلداماق..cınqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] جینقیلتی سسی چیخارماق (فا:صدای جنق جنق در آوردن). to jangle

جینْقیلی..cınqılı [صفت] بالاجا، کیچیک. tiny,very small

جیْوان پرچمی..cıvan pərçəmi [آد، بیتگی] مین بیریاپراق (فا:هزاربرگ). achilla

جیْوانشیخ..cıvanşıx [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {جوُوان/جاوان+شیخ}.

جیْوریق..cıvrıq [آد] چوخ‌چئویک، دیری‌باش {جیْوماق+ریق}.

جیْوقیْن..cıvqın [اؤزل‌آد] نهال[۷].

جیْوماق..cıvmaq [تاثیرسیزائیلم] سَکمک، دَییب گئچمک" داش‌دَیدی- سوْنراجیودی

جیْوی..cıvı [اؤزل‌آد] جیْقی، شامانیست گله‌نک‌ده ایی روُح[۷].

جیْویتماق..cıvıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جیویق وضعیته گتیرمک.

جیْویق..cıvıq [صفت] ۱-چوخ سو ایله قاتیشاراق بیچیمینی الدن وئرن شئی (خمیر، قار...) "جیویق قار، جیویق یوْل". ۲-جان اینجیدن و شاقا دئین کیمسه.

جیْویق گؤبه‌لکلر..cıvıq göbələklər [آد، بیتگی] جیْویق‌مانتارلار: باکتری‌لرله اوْرتاق یاشایان ایلکل بیرگؤبه‌لک (فا:نوعی قارچ انگل).

جیْویق‌لاشدیرماق..cıvıqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] جیویق حالا - گتیرمک.

جیْویق‌لاشماق..cıvıqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] جیویق وضعیته گلمک.

جیْویق‌لانماق..cıvıqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] جیویق وضعیته گلمک.

جیْویق‌لیق..cıvıqlıq [آد] جیویق وضعیتده اوْلما.

جیْویلتی..cıvıltı [آد] جوجه وکیچیک قوشلارین چیخاردیغی سس، جیوجیوسسی (فا:صدای جیوجیو).

جیْویلتی‌سیز..cıvıltısız [صفت] جیویلتی سسی اوْلمایان .

جیْویلتی‌لی..cıvıltılı [صفت] جیویلتی‌سسی‌اوْلان (فا:باصدای‌جیوجیو).

جیْویل‌جیویل..cıvılcıvıl [ظرف] جیویلدایاراق چیخاریلان سس (قوشلار).

جیْویلداشماق..cıvıldaşmaq [قا] جیوجیو ایله سسلنمک (فا:جیوجیو کردن).

جیْویلداماق..cıvıldamaq [تاثیرسیزائیلم] جیو جیو ایله سس چیخارماق، جیویلتی سسی چیخارماق (فا:صدای جیوجیو در آوردن).

جیْویماق..cıvımaq [تاثیرسیزائیلم] جیویق وضعیته گلمک.

جیْیاق جیاق باغیرماق..cıyaq cıyaq bağırmaq [تاثیرسیزائیلم] اوُجا سسله چیغیرماق.

جیْیاق لاتماق..cıyaqlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اینجه آجی و یوّکسک سسله باغیرتماق.

جیْیاق‌لاماق..cıyaqlamaq [تاثیرسیزائیلم] اینجه آجی و یوّکسک سسله باغیرماق.

جیْییرتی..cıyırtı [آد] بئز کیمی شئیلرین جیریلما و ییرتیلما سسی.

جیا..ciya [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

جیاوان..ciyavan [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جیب..cib [آد، عربجه] گئیم‌لرده بالاجا نسنه‌لری قویماق اوّچون اوْلان یئر، گئییم توربالیغی (فا:جیب). pocket

جیب تئلئفوْنو..cib telefonu [آد] داشینابیلن و جیبه یئرلشن تئلئفوْن نوْعو، موُبایل (فا:تلفن همراه).

جیبجیک..cibcik [آد] بالاجا جیب (فا:جیب کوچک).

جیبچی..cibçi [آد] یان کسیجی (فا:جیب بر).

جیبچیلیک..cibçilik [آد] یان کسیجی لیک (فا:جیب بری).

جیب‌خرجی..cibxərci [آد] گونلوک خرجلیک. pocket money

جیب‌دن وئرمک..cıbdən vermək [تاثیرلی ائیلم] اؤز مالیندان وئرمک.

جیبرانلی..cibranlı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

جیب‌کتابی..cibktabı [آد] جیب ده یئرلشه بیلن کیچیک کتاب.

جیب‌کسمه..cib kəsmə [آد] جیب‌سوْیما(فا:جیب‌بری) pocket-picking

جیب‌کسن..cib kəsən [آد، صفت] جیب‌دن اوْغورلایان کیمسه، اوْغرو، سوْیقونچو، جیب سوْیان (فا:جیب بر). pickpocket

جیب‌گیر..cibgir [باخ] جیب کسن

جیبله‌مک..cibləmək [تاثیرسیزائیلم] باشقاسینین مالینی جیبینه قویماق (فا:مال دیگری را به جیب زدن).

جیبلی..cibli [صفت] جیبی اوْلان، جیب تیکیلمیش پالتار.

جیبلیک..ciblik [آد] جیب تیکمه‌گه آیریلان پارچا (فا:مناسبِ جیب).

جیبی پارا گؤرمک..cıbı para görmək [تاثیرلی ائیلم] پاراسی یوْخکن قازانمایا باشلاماق.

جیبی دلیک..cibi dəlik [آد، دا] پاراسیز، جیبی بوْش.

جیبیش (جیبیش‌لیک)..cibiş (cibişlik) [آد، دا] باخ: جیبجیک.

جیبیلی..cibili [باخ] جیْویلتی، جیْوجیو سسی.

جیبین ده سیچان اوْیناییر..cibində sıçan oynayır [دئییم] جیبینده پوُلو یوْخدور.

جیبین‌لیک..cibinlik [آد] جیبین و میلچکدن قوْرونماق اوچون اولان توْر (فا:تور محافظ پشه و مگس).

جیبینه ال آتماق..cibinə əl atmaq [تاثیرلی ائیلم] سخاوته گلمک.

جیبینه قویماق..cibinə qoymaq [باخ] جیبله‌مک.

جیبینی دوْلدورماق..cibini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-غیر قانونی یوللارلا قازانماق. ۲- باشقاسینی وارلاندیرماق، باشقاسینا پوُل وئرمک.

جیبینی کسمک..cibini kəsmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینین جیبیندن اوْغورلوق ائله‌مک.

جیبینین آغزینی آچماق..cibinin ağzını açmaq [تاثیرلی ائیلم] سخاوت گؤسترمک.

جیپ..cip [آد، این] موتورلو چؤل داشیتی (فا:ماشین جیپ). jeep

جیت..cit [آد] چوُوال {باخ: چیت، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیجی..cici [ددە، آ، باخ: اکه› اچه] ۱-بعضا نوارش‌له آنایا ویا قادینا دئییلیر. ۲-اوشاغین خوْشونا گلن شئی، اوشاق اوْیونجاغی، سئویملیلیک (فا:جی جی). babys dess

جیجی‌آنا (جیجی آننا)..cici ana (cici anna) [آد، دا] بعضی اوُشاق‌لارین آنالارینا ویا اوْ یاشدا اوْلان قادینلارا دئدیکلری سؤز.

جیجیاناقا..cicianaqa [تاریخی اؤزل‌آد] جیجی+آناقا(آنالیق)؛ بابوُرلار دؤولتی وزیرلرینن، اکبر خانین ائوده‌شی[۷].

جیجی‌باجی..cicibacı [آد، دا] بیربیرینه چوخ یاخین اوْلان قیز و خانیم‌لار" بو قیزلار لاپ جیجی باجی دیلار ".

جیجی‌باجی اوْلماق..cicibacı olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه چوخ یاخین اوْلماق.

جیجی‌باجی‌لیق..cicibacılıq [آد] جیجی باجی کیمی اوْلما.

جیجیبَگیم..cicibəyim [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:جیجی+ بَگیم[۷].

جیجی‌بیجی..cicibici [آد، دده] بزکلی قوْلچاق ویا بزک اشیاسی.

جیجیبیگه..cicibigə [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:جیجی+ بیگهر.

جیجیک..cicik [باخ] گیجیک (فا:حسادت).

جیجیلی بیجیلی..cicili bicili [آد] بزکلی قوْلچاق ویا بزک اشیاسی.

جیجیم..cicim [آد] باخ: جئجیم.

جیجیملی..cicimli [اؤزل‌آد] لاچین‌دا کند آدی[۲۴۰].

جیجین..cicin [اؤزل‌آد] جیجی[۷].

جَیحوُن..cəyhun [اؤزل‌آد] جَیخان، باخ: چایخان[۷].

جیحون..ceyhun [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ‌ده(~آباد) کندوگئرمی دا چای آدی.

جیدا..cida [آد، سن، دده] جیْدا: ۱-سؤنگو، نیزه، میزراق۲-گئرمی‌ده-کند آدی.

جیداقوُ..cidaqu [اؤزل‌آد] یئتکین، یئتەنکلی، بئجه‌ریکلی[۷].

جیداقایا..cidaqaya [اؤزل‌آد] یاستیکند، ابهر، قُروه، تیکان‌تپه و بوْستان آباد دا کند آدی.زنجان و قئیدار دا داغ آدی.

جیداگین..cidagin [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

جیده..cidə [اؤزل‌آد] ایری و اوُزون بیر آغاج توْرو[۷].

جیر..cir [آد] پالتار، باشماق و کیف دؤزلتمک اوْچون ایشله نن و آشیلانمیش بیر نوع پوروزلو دری[۸۲].

جیرداغی..cirdağı [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

جیردایوتا..cirdayuta [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

جیرزان..cirzan [اؤزل‌آد] قزوین ده چای آدی.

جیرگ..cirg [آد] اوْرک یاغی و گوجو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیر(یاغ)›جیر› جیرگه؛ : مُحتملا فارسجادا ایشله‌نن چربی

سؤزو بو کلمه ایله ایلگی‌لیدیر و یئنه کره سؤزوده بو کلمه‌نین دَییشمیش شکلیدیر (چیر› چَر› چَره› کره)، سنگلاخدا جیر کلمه‌سی چیبان و یارا معناسینداییر، آیدیندیرکی بورادان چیرک و فارسجادا چِرک کلمه‌لرینین کؤکونو دؤشونمک اولار}.

جیره..cirə [آد، بیتگی، باخ:جیرگ] ۱-خیردا آغ چیچک‌لری اوْلان بیر ایللیک بیتگی(فا:نوعی گیاه)carraway ۲-ارزاق پایی، بیرایش ویا بیرسوْره اوْچون بیرینه وئریلن پای. ration

جیریمبئل..cirimbel [اؤزل‌آد] یاردیملی‌دا کند آدی[۲۴۰].

جیرین جیرینگ..cirinciring [باخ] جیرینگ جیرینگ.

جیرینگ..ciring [آد] زنگ سسی (فا:جرنگ). jingle

جیرینگ جیرینگ..ciring ciring [سس تق] شوْشه و ساخسی قابلارینین بیربیرینه دیمه سسی.

جیرینگیلتی..ciringilti [باخ] جینگیلتی.

جیرینگیلده‌مک..ciringildəmək [باخ] جینگیلده‌مک.

جیزگی..cizgi [باخ] چیزگی.

جیس‌خالچا..cis xalça [آد] نارین توخونموش خالچا (فا:قالیچه ریز-باف). a rug with a fine weave

جیسیم..cisim [باخ] جسم.

جیسیم جیک..cisimcik [آد] کیچیک جیسیم.

جیش..ciş [آد، ت‹چیش›] اوشاق دیلیجه ایشه‌مک اوچون دئییلیر (فا:جیش). piss

جیش ائتمک..ciş etmək [تاثیرسیزائیلم] (اوشاق) ایشه‌مک.

جیشی گلمک..cişi gəlmək [تاثیرسیزائیلم] (اوشاق) ایشه‌مک، ایشه مگ ایسته‌مک.

جیقا..ciqa [آد] میلیارد، اوْچوزمین (فا:جیگا).

جیقّا..cıqqa [آد] ککوْل، باش تئله‌یی، باخ: جیققا (فا:جقه).

جیک بؤک..cikbök [آد] آشیغین دیک ویان دوُرما آدی، "جیک بؤکونو تانیرام (فا:جیک و پیکش را می شناسم[۶])". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

جیک بیک..cikbik [باخ: جیک بؤک] هر طرفلی، هر یانی، هر طرف.

جیک‌جیک..cikcik [سس تق] سئرچه و کیچیک قوشلارین چیخاردیغی سس (فا:صدای جیک جیک). chirp (ing),

جیکگیلتی..cikgilti [اؤزل‌آد] جیکگیلده‌مه سسی. chirp, twitter

جیکگیلدَشمک..cikgildəşmək [قا] بیرلیکده جیکگیلده‌مک (فا:با هم صدای جیک جیک در آوردن). to chirp together

جیکگیلده‌مک..cikgildəmək [تاثیرسیزائیلم] جیک‌جیک سسی چیخارماق (فا:صدای جیک جیک در آوردن).

جیکینی بیکینی ده..cikini bikinidə [ظرف] هر طرفینی، هر یانینی" یوْخ اوُستا سن گرک بوُ ماشینین جیکینی بیکینی ده تامام کامال بیله سن".

جیگا..cıqa [باخ] جیقا، میلیارد (فا:جیگا).

جیگر..cigər [باخ] جیبار.

جیگرسوُز..cıgərsuz [صفت، فا‹جگرسوز›] یانیقلی" نه‌جیگرسوُزقصیده دیر".

جیگرگوُشه..cigərgüşə [صفت، فا ‹جگرگوشه›] چوْخ سئویملی.

جیگی..cigi [اؤزل‌آد] داردره، یئر آدلاریندا: آلاجیگی (قازاخ‌دا) alacığı(qazax'da)[۲۵]

جیل..cil [آد] ۱-باخ:جیْغ، بیتگی آدی. ۲-ماکی دا کند آدی.

جیل..cil [اؤزل‌آد] لنکران‌دا یئر و چای آدی[۲۴۰].

جیلئت..cilet [باخ] ژیلئت.

جیلا..cıla [آد، ع‹جلا›] پارلاق‌لیق، پاریلتی وئرن ماده، پاریلتی (فا:جلا). polish

جیلاز..cilaz [صفت] جیْلیز، چوخ آریق، بالاجا، سیسقا، جانسیز، اؤلووار، گوجسوز، سؤنوک(ایشیق‌اوْچون) (فا:ضعیف).

جیلاسوُن..cilasun [آد] ۱-دلیقانلی، ایگید، قورخماز، جَسور، ساواشچی، (فا:قهرمان). {ددە، بعضاموُغولجا دئییلیر}.{تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیلالاماق..cilalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] جیلا وئرمک. to polish

جیلالانماق..cilalanmaq [بلسیز ائیلم] جیلا وئریلمک، پارلاتیلماق. to polish

جیلالاییجی..cilalayıcı [صفت] جیلا وئرن.

جیلالی..cilalı [صفت] جیلالانمیش، جیلاسی اوْلان.

جیلان چای..cilan çay [اؤزل‌آد] کلئیبر ده چای آدی.

جیلاو..cilav [آد] باخ:جیلوْو، گم. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جیلبان..cilban [آد، دا] چوْخ کیچیک دانالی بیر نوْع لوبیا.

جیلد..cild [باخ] جیلید (فا:جلد). skin

جیلدلنمک..cildlənmək [تاثیرسیزائیلم] جیلد چکیلمک.

جیلدله‌مک..cildləmək [تاثیرسیزائیلم] جیلد چکمک.

جیلدلیک..cildlik [آد] جیلد چکمه‌یه یارارلی اوْلان.

جیلک..cilk [آد] نسیل، کؤکن، سوْی" ایپک‌الکدن گئچراینسان جیلکدن، قویونون‌دؤلگینه باخ اینسانین چیله‌یینه" {جالاق}.

جیل‌لیک..cillik [باخ] جیْغ‌لیق.

جیلمایا..cilmaya [اؤزل‌آد] توْرک میتوْلوژیسینده اَفسانه‌وی قاناتلی آت[۷].

جیلوْو..cilov [آد] آت آغیزلیغینا باغلانان قایش و هرشئی، (فا: افسار)curb {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:آت‌آغیزلیغی، دده؛ موغولجا جیلاماق (سوّرمک) سؤزوندن‌دیر، فارسجایادا گئچیبدیر(جلو)[۶]}.

جیلوْچاپان..cilovçapan [اؤزل‌آد] اورمیه‌ده‌کند آدی {بوُ یئرین آدی جیلولارین قیرقینینا اشارت ائدیر و عین حالدا اوْنلارین قاباغیندا رشادتله دایانمانی گؤسته‌ریر}.

جیلوْداساخلاماق..cilovdasaxlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] الینده‌ساخلاماق، تابع‌لیگینده‌ساخلاماق

جیلوْدار..cilovdar [صفت، فا› باخ: جیلوْو] ۱-قاباقدا گئدن (فا:جلودار). ۲-(اسکی) شاه و سارای آتلارینا یئتیشن[۱۴۹].

جیلْودارلو..cilovdarli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان.میانا دا کند آدی.

جیلوْوگیر..cilovgir [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جیلوْولاماق..cilovlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] آتا آغیزلیق وورماق، آتین آغیزلیغیندان توتماق. to curb, to bridle

جیلوْولانماق..cilovlanmaq [بلسیز ائیلم] آتا آغیزلیق ووُرولماق، آتین آغیزلیغیندان توتولماق. to curb, to bridle

جیلوْولو..cilovlu [صفت] آغیزلیغی اوْلان، جیلوْ؟وو اوْلان.

جیلوْووندان توْتوب گئری چکمک..cilovundan tutub geri çəkmək [باخ] جیلوْوونو چکمک.

جیلوْوونو الدن بوُراخماق..cilovunu əldən buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] باشلی باشینا بوُراخماق.

جیلوْوونواليندەساخلاماق..cilovunu əlində saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] الینده و تابع‌لیگینده ساخلاماق.

جیلوْوونو چکمک..cilovunu çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] الینده ساخلاییب بوُراخماق.

جیلوْوونو دارتماق..cilovunu yığmaq [تاثیرلی ائیلم] الینده‌ساخلاییب بوُراخماق.

جیلوْوونو ییغماق..cilovunu yığmaq [تاثیرلی ائیلم] الینده‌ساخلاییب بوُراخماق.

جیلوْوونو ییغیشدیرماق..cilovunu yığışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] الینده ساخلاییب بوُراخماق.

جیلولار..cilovlar [اؤزل‌آد] (آشوری، آسوری)جیلولولار اصلینده بیر عشیرت‌آدی اوْلاراق آسوری کلدانی‌مسیحیلره دئییلیردی، اوْنلارین کلیسالارینا نستوری/ نسطوری کلیساسی دئییله رک آسوری‌لره‌ده نستوری دئییلیردی، تاریخی فاکتلارا گؤره نستوریلر بؤلگه‌ده کیچیک بیر آزینلیق حالیندا یاشاییردیلار، بیرینجی دونیا ساواشی دؤنمی آوروپا و روس امپریالیستلری طرفیندن تورکلرین و عثمانلی حکومتی علیه اینه قیشقیرتیلدیلار و اوْنلارا آذربایجان بؤلگه سینده بؤیوک آسوری حکومتی قورولماسینا دایر قول‌لار وئریله‌رک، اؤنملی مقدارا سلاح اوْنلارین اختیارینا قوْیدولار، اوْنلار بؤلگه خالقیندان، کؤتلوی حالدا قیراراق بؤلگه‌نی توْرکلردن تمیزله‌مگه چالیشدیلار، و زمینه‌نی جیلولارین حکومتینه آماده ائدیردی‌لر، اوْنلارین رهبری مارشیمون، سیمیتقو ایله بیرلشمک ایسته‌یه‌رک، تبریز، اورمیه و سالماسی آلماسیندان و تبریزده بؤیوک دؤولت قوُرماسیندان سؤز آچیر[۱۳۹، ۱۳۱، ۹۴]، جیلولارین رهبری اؤزو کیمی تالانچی و غارتگر سیمیتقونون الیله اؤلدورولدو، مارشیمون نامردانه شکیلده چوخلو گوناهسیز اینسانلارین اؤلومونه سبب اولموشدور و بو اؤزدنده اؤز عملینه یاراشار بیچیمده و نامردانه شکیلده ده ده محو اولوندو و اوْنلارین قدرتی اؤزللیکله انگلیس و روس اشغالچیلارینا دایاناراق بؤلگه ده تاب گتیره بیلمه یب، آذربایجان ملتی‌نین دایانیشماسیلا و همچینین عثمانلی قوشونونون یاردیم ایله محو اوْلوب گئتدی، جیلولار، آزینلیق اوْلدوغو حالدا اؤز سایبلاریندان اوْنلارجا برابر چوخ اوْلان آذربایجان ملتی‌نی بؤلگه‌دن سیلمک ایسته‌ییردیلر و بوُ توپراقلارا حکومت ائتمگه چالیشیردیلار، حالبوکی تاریخ بویو هئچ واخت تورک ملتی طرفیندن مضیقه یه دؤشمه میشدیلر، اوْنلار بوُ حرکت لریله اؤز ملتینی داغیتدیلار، و ساواش قوُرتولاندان سونْرادا تؤرتدیگی بؤیوک جنایتلرین و داها دوْغروسو ارمنی‌لرله بیرلیکده اؤلدوردوکلری ۱۶۰،۰۰۰ نفرین قانینین قوخوسوندان، قوْرخویا دؤشه‌رک بؤلگه‌نی تماما ترک ائدیب دنیانین اؤزگه بؤلگه‌لرینه کؤچوب و ایتیب گئتدیلر، اوْنلارین قدَری ایندیکی زاماندا اؤزللیکله داغ تروریستلرینه درس اوْلمالیدیر، عقل و وُجدانلارینا رجوع ائده‌رک امپریالیست‌لرین اوْیونجاغی اوْلماقدان چکینیب اؤز خالق‌لارینی بلایا سوْخمامالیدیلار.

جیلید..cilid [آد، عربجه] جیلد، دری، قین، اؤرتو، کتاب اؤزو (فا:جلد). cover, book-cover

جیلیز..ciliz [باخ] جیلاز (فا:لاغر). thin

جیلیک جیلیک اوْلماق..cilik cilik olmaq [تاثیرسیزائیلم] تیکه تیکه و پارچاپارچا اوْلماق.

جیم..cim [آد] عرب الفباسیندا" ج" حرفی‌نین آدی.

جیمبیز..cimbiz [آد، یونانجا] بالاجاماشا، توک‌ماشاسی، جوُمبوز (فا:موکن).

جیمجای..cimcay [آد] یئتیشمه میش کال و یاشیل آلما، قیز آدی (فا:نام‌دختر). {باخ:چیمچشمک}.

جیمجیلاق..cimcilaq [باخ] جوُم جولاق.

جیمجیمه..cimcimə [آد] ۱-بیر نوع کیچیک و دادلی قارپیز. ۲-کیچیک و سئویملی (اوُشاق و قادین).

جیمدالی..cimdalı [آد] بیر نوع یئرلی اوْیون آدی[۲].

جیمری..cimri [آد] قیْتمیر، خرجله‌مه‌یه قییمایان[۲].

جیمی..cimi [اؤزل‌آد] قوُبا'دا یئر و چای آدی[۲۴۰].

جیمیلده‌مک..cimildəmək [سس تق] جیجیشمک، بدنین بیر یئری قاشینیب جیجیشمک. to tingle

جیَن..cəyən [آد] باخ: جگن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹چیگین›، باخ:چیییید}.

جین..cin [آد، ع‹جنّ›] جنّ:دینه گؤره گؤزه گؤرونمز بیر یاراتیق (اینسان و ملَک آراسینده بیر یاراتیق). jinn ۲-(اینـ آد)آلکوللو بیر ایچکی. ۳-بیر جوْر اینگیلیز قالین گئییمی (فا:نوعی لباس انگلیسی). ٤-(فرانسیزجا) آلتی‌داناندوزه‌لن‌شئیلر" بیرجین پالتار" dozen ٥-(اؤزل‌آد) آذربایجاندا بو سؤزله باشلایان‌نئچه یئر آدی وار[۲٤۰]. زنجان-دا(ـقایالی)داغ آدی. اردبیل ده (ـبوُلاغی)داغ آدی.

جین‌آتینا مینمک..cin atına minmək [تاثیرسیزائیلم] برک هیس لنمک، جین لنمک.

جین‌آیاز..cin ayaz [آد] آچیق و چوْخ سوْیوق هاوا.

جیناق..cinaq [آد] کوْرَکله دؤش قفسینی بیرلشدیرن سوْموک (فا:جناق). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹جیناق، چاناق› قاب قاجاق، کاسا، سنگلاخدا بو کلمه رکاب و ایکی هاچالی بیر نسنه آنلامیندا ایشله نیب، کؤکس سوموکلرینین شکلینه خاطر بو کلمه هم مفهوم و هم کؤک لحاظیندان چاناق کلمه‌سینه باغلیدیر، باخ: چان، چاناق}.

جیناقلی..cinaqlı [صفت] کوْرَکلی، سوْموکلو آدام ویا آیری شئی.

جینجیلیم..cincilim [سس تق] ۱-جینجیلیم وایا دوشمک: دؤزوم سوْزلوگه دوشمک. ۲-(آ، بی) نم یئرلرده بیتین یاتیق گؤوده‌لی خیردا گوْللو و یئییلن بیر اوْتسوْو بیتگی.

جین‌چاغیران..cin çağıran [صفت] جینلری‌ظاهرائدن(فا:جن گیر). exorcist

جینچی..cinçi [صفت] (خُرافاتا گؤره) جین‌لری اؤزونه تابع ائتمَکله اوْنلارین ضرریني آرادان قالدیرابیلن آدام.

جیندار..cindar [باخ] جینچی.

جین‌ساچی..cin saçı [آد] باخ: کوْسکوت.

جین‌شیاطین..cinşəyatin [آد] جین ییغیناغی (فا:جن و شیاطین).

جینقوْ..cinqo [آد] ۱-آتوم سایی‌سی ۳۰، آتوم آغیرلیغی ٦٥,۳۷، قیسالتماسی zn، رنگی ماویمسی آغ، سرت بیر ائلئمان، زینک، روی. ۲-بوُ مئتال دان دوزه‌لن قاب و کاسا (فا:روی). Zinc {دیواندا جینگ و سنگلاخدا چینقراو و چینگه کلمه‌سی چان وزنگ سسی اوچون ایشله نیبدیر و محتملا اَیندیکی جینقو کلمه‌سی سس تقلیدی اولاراق بو کؤکدن آلینمیشدیر البته آوروپا دیللینده ایشله‌نن zink کیمی کلمه‌لرله‌اوُزاق کؤکداشلیغی اولمالیدیر، باخ:چان}.

جین‌قیشلاقی..cin qışlaqı [اؤزل‌آد] میانا و اردبیل ده کند آدی {بوْیولو کند}.

جین‌کندی..cin kəndi [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی {بوْیولو کند}.

جین‌کیمی..cin kimi [ظرف] ذکالی و زیرک آدام حاققیندا.

جینگ..cing [سس تق] ۱-دمیر و شوشه کیمی شئیلرین بیربیرینه توْخونماسیندان چیخان سس (فا:صدای جرنگ). ۲-(دیرگی) سئرچه‌دن کیچیک و چؤل بولبولو جنسی بیر قوش (فا:نوعی پرنده).

جین‌گؤز..cingöz [صفت] خیردا و ایتی گؤزلری اوْلان "جین گؤز آدام".

جینگ‌جینگ‌جینگیلده‌مک..cing cing-cingildəmək [تاثیرسیزائیلم] آراسی کسیلمه‌دن‌جینگیلده‌مک.

جینگله..cingələ [اؤزل‌آد] بیناب دا داغ آدی.

جینگوْ..cingü [اؤزل‌آد] ظفر، اوُدقو؛ اینسان‌آدی:جینگوْبای، جینگوْر[۷].

جینگه‌نه..cingənə [صفت] بالاجا، خیرداجا" جینگه‌نه‌قیْز"(فا:خیلی-کوچک.

جینگیل..cingil [آد] ۱-بالاجا سطیل؛ ۲-غالب۲-صادق[۷]. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

جینگیلتی..cingilti [آد] دمیر و شوشه تیکه‌لرینین توخونماسیندان چیخان سس، تیتره‌شیم‌لی حرف (فا:صدای جرنگ). jingle

جینگیلتی‌لی..cingiltili [صفت] زیل سسی اوْلان (فا:جرنگ‌دار).

جینگیلدتمک..cingildətmək [تاثیرلی ائیلم] جینگیلتی سسی چیخارتماق.

جینگیلده‌مک..cingildəmək [تاثیرسیزائیلم] جینگیلتی سسی چیخماق. to ring

جینلتمک..cinlətmək [اتّدیرگن ائیلم] برک هیرسلندیرمک، آجیق لاندیرماق (فا:عصبانی کردن).

جینلر..cinlər [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

جینلندیرمک..cinləndirmək [باخ] جین لتمک.

جینلنمک..cinlənmək [تاثیرسیزائیلم] برک هیرسلنمک، قیْزماق (فا:عصبانی شدن).

جینلی..cinli [باخ] جیننی.

جینلی‌تپه..cinli təpə [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجان'دا یئرآدی ۲-جینلی-طایفاسی م۳-٤جو یوّزیللرده آذربایجانین قافقاز بؤلگه‌سینده یاشایان قدیم تورک طایفالاردان اوْلموشدور، [۲٤۲-۱٦٥].

جینلی جینلی..cinli cinli [ظرف] جیننی‌جیننی:جینلی حالدا، هیرسلی هیرسلی، آجیقلی آجیقلی (فا:با عصبانیت).

جیننی..cinni [صفت] دلی، آغلی یئرینده اوْلمایان، چیلقین (فا:جنّی).

جین‌ووُرموش..cin vurmuş [آد] جیننی (فا:جنّی). jinnee

جینی‌توْتماق..cin tutmaq [تاثیرسیزائیلم] جین آتینا مینمک، برک هیس‌لنمک.

جینیزه..cinizə [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {جین ایزی: بوّیولو کند}.

جینی‌نی باشینا ییغماق..cinini başına yığmaq [تاثیرلی‌ائیلم] برک هیسلندیرمک، جینلندیرمک.

جیوجیو..civciv [سس تق] جوّجه، جیو جیو ائدن، یئنی دوّینایا گلن حئیوان (فا:صدای جیوجیو). to chirp, to twitter

جیوجیولی..civcivli [صفت] سس کوّی لو، جیو جیو سسیله.

جیوریک..civrik [صفت] چوخ دیری باش، چئویک (فا:قبراق).

جیوه..civə [آد، باخ:جوّوه] آتوم سایی‌سی ۸۰، آتوم آغیرلیغی ۲۰۰,۵، دوْنما نُقطه‌سی ۳۸,۸- درجه، یوْغونلوق ۱۳,۵۹، قیسالتماسی hg، گوّموشو و آغ رنگلی‌سیوی مئتال (فا:جیوه). mercury, quicksilver

جیوه..civə [باخ] جوّوللاغی.

جیوهاجیو..civhaciv [آد] جیوجیوسسی.

جیوه‌لک..civələk [باخ] جوّوللاغی.

جیوه‌لک‌لیک..civələklik [آد] جوّوللاغی اوْلما وضعیتی.

جیوه‌لی..civəli [آد] جیوه‌سی اوْلان.

جیویر..civir [آد] سبد چیرپی‌سی، "جیویر بالی: سبد بالی" (فا:چوب سبد بافی). {چیو+ یر› چیویر› جیویر}.

جیویل..civil [اؤزل‌آد] تَمیز ، آریْنمیش روُح[۷]؛ اینسان‌آدی:جیویلای.

جیویلتی..civilti [آد] جیوجیو سسی. cheep, chirp, peep

جیویلتی‌لی..cıvıltılı [صفت] جیوجیو سسی اولان.

جیویلدشمک..civildəşmək [قا] آغیز آغیزا وئریب جیویلده‌مک، باخ: جیویلداشماق. to cheep together

جیویلده‌مک..civildəmək [تاثیرسیزائیلم] جیوجیو ائله‌مک، جیْویلداماق. to chirp,

جیهان..cihan [باخ] جهان.

جییار..ciyar [آد، فا، دده] آغ جییار وقارا جییارلارین اوْرتاق آدی، اینسان و اوْنورقالی حئیوانلاردا دؤش قفسینده اوْلان تنفس اورقانی (فا:جگر، شُش). liver ،hung (s)

جییار آجی‌سی..ciyar acısı [آد] اوْولاد آجی‌سی.

جییار ائله‌مک..ciyar eləmək [تاثیرسیزائیلم] اوْرَک ائله‌مک، جسارت ائله‌مک.

جییار اوْتلاری..ciyar otları [آد، بیتگی] بیر بیتگی صینیفی[۲].

جییار اوْتو..ciyar otu [آد، بیتگی] دویون چیچک گیللردن، چوخ ایللیک، اوْتسوْو بیر بیتگی (فا:نام گیاهیست)[۲]. hepatica

جییار بوْرانی‌سی..ciyar boranısı [آد] اوْرک، جییار، باغیرساق، سوغان و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک.

جییار دوْلوسو..ciyar dolusu [صفت] دریندن.

جییار یاراسی..ciyıar yarası [آد، مج] جییار آجی‌سی.

جییارپاره..ciyarparə [صفت] چوْخ سئویلن (کیمسه).

جییارچی..ciyarçı [آد] جییار پیشیرن وساتان کیمسه (فا:جگری).

جییارسارما..ciyarsarma [آد] جییارلا پیشیریلن بیر کاباب توّرو[۲].

جییارسیز..ciyarsız [صفت] قوْرخاق. chickenhearted

جییارلانماق..ciyarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] اورک لنمک(فا:جسارت یافتن).

جییارلی..ciyarlı [صفت] اوْرکلی، قورخماز (فا:جسور). brave

جییاری پارچالانماق..ciyarı parçalanmaq [تاثیرسیزائیلم] بؤیوک آجی یا دؤشمک.

جییاری قانا دؤنمک..ciyarı qana dönmək [تاثیرسیزائیلم] اوْره‌گی قانا دؤنمک.

جییاری‌نا ایشله‌مک..ciyarına işləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیر خسته‌لیک بیرینده چوْخ درین لشمک. ۲-چوْخ توْخونماق (سؤز).

جییاری‌نی داغلاماق (یاندیرماق)..ciyarını dağlamaq (yandırmaq) [تاثیرلی‌ائیلم] اوْره‌گی‌نی یاندیرماق.

جییاری یانماق..ciyarı yanmaq [تاثیرسیزائیلم] برک مُتأثّر اوْلماق، چوْخ ائتگی لنمک، آجیماق، اوْره‌گی قانا دؤنمک.

جییاری یانمیش..ciyarı yanmış [اوّنلم] قارقیش اوّچون دئییلن سؤز.

جییارینی‌چیخارماق..ciyarını çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قورخوتماق- اوّچون سؤیله‌نن بیر سؤز.

جییارینی سؤکمک..ciyarını sökmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی بؤیوک چتین‌لیگه سالماق.

جییان کؤکو..ciyan kökü [آد، بیتگی] باخ: آجی میان.

جییاوان..ciyavan [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

جییر (جیگر)..ciyər (cigər) [باخ] جییار.

جَییر..cəyir [اؤزل‌آد] جیْغیر:میانا دا کند آدی {چاییر / چاییرلیق}.

جَییرلی..cəyirli [اؤزل‌آد] شاماخی‘دا کند آدی[۲۴۰].

جَییللی..cəyilli [اؤزل‌آد] کؤردَمیر‘ده کند آدی[۲۴۰].

جییه..ciyə [آد، دا] ایکی تارلا و اکین آراسیندا اوْلان سیْنیر و بالاجا آرخ، اکین سیْنیرنداکی توپراق کوْماسی، آرخ (فا:مرز مزرعه) {فارسجا جوی‌سؤزیله‌ایلگی‌لی اوْلمالیدیر}.

جییه‌لیک..ciyəlik [آد] کوْل کوْس لوُق، تارلا سیْنیری (فا:مرز مزرعه).

جییل..ciyil [آد] کوْل کوْس.

جییل‌لیک..ciyillik [آد] کوْل کوْسلوق.

جییلتی..ciyilti [باخ] جؤیولتو. **peep**

جییلدشمک..ciyildəşmək [باخ] جؤیولدشمک.

جییلده‌مک..ciyildəmək [باخ] جؤیولده‌مک. **to peep**

چ..ç [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین یئددینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین دؤردونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کوْیلو و تیتره‌شیم‌سیز حرف ساییلیر (فا:هفتمین حرف ترکی آذربایجانی).

چا..ça [اونلم] آفرین، یاشا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چابا..çaba [آد] ۱-تالاش، بیرایشی گؤرمه‌یه ایشله‌نن گوْج و تالاش، غیرت(فا:سعی، تلاش). effort، search، trying ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آتیلای‌خانین نوه‌لریندن[۷]. {چاپماق› چابا}.

چابا خرجه‌مک..çaba xərcəmək [تاثیرلی‌ائیلم] الیندن گله‌نی ائله‌مک[۲].

چابا گؤسترمک..çaba göstərmək [تاثیرلی‌ائیلم] تالاشا دؤشمک، جهد ائله‌مک.

چاباالپ..çabaalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چابا+ آلپ[۷].

چاباجی..çabacı [تاریخی اؤزل‌آد] غیرتلی؛ قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بایبایقی اوْیماغی اوْلوبابالاریندان[۷].

چاباخان..çabaxan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-قاراخانلیلار دؤنَمی بگ‌لریندن ۲-غربی گؤی تورکلری (تاردو شاد) دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

چاباسیز..çabasız [صفت] چوخ تلاش ائتمه‌دن (فا:بدون تلاش).

چاباقلانماق..çabaqlanmaq [بلسیز ائیلم] باخ: چاپاقلانماق.

چابالاتماق..çabalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] چابالاماق ایشینی گؤردورمک (فا:به تلاش انداختن). to force smb. to flounder

چابالاغان..çabalağan [صفت] چابالایان، چوْخ حرکت ائدن. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چابالاق..çabalaq [صفت] دایم سیْچرایان، شاها قالخان. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چابالاما..çabalama [آد] تلاشادؤشمه، چابالاماق‌ایشی(فا:تقلاّ). atruggle

چابالاماق..çabalamaq [س، سن، باخ:چابا] ۱-چوخ تلاش ائتمک. ۲-گوْجنمک، ال آیاق ووْرماق(فا:تقلا کردن). to flounder

چابالانماق..çabalanmaq [بلسیز ائیلم] چابالاماق ایشی گؤرولمک.

چابالانیش..çabalanış [آد] چابالانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:تقلّا).

چابالاییش..çabalayış [آد] چابالاماق ایشی ویا بیچیمی (فا:تقلّا).

چابالی..çabalı [صفت] چوخ تلاش‌لی (فا:پر تلاش).

چابوُجاجیق..çabucacıq [ظرف] چابوُجاق، چوْخ چابوق، تئزلیکله.

چابوُجاق..çabucaq [ظرف] چابوُجاق، چوْخ چابوق، تئزلیکله.

چابوُق..çabuq [ظرف، صفت] ۱-تئز، چوخ یئهین، تئز اوْلاراق، هیزلی شکیلده۳-(ن) عجله‌ائت‌معناسیندا بیرسؤز(فا:چابک) nimble ٤-(تاریخی اؤزل‌آد) بابوُر خان'ین بگ و کوْموتان آدی.{باخ: چاپماق؛ فارسجا چابک، و اینگیلیزجه quick سؤزو بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلی‌دیر}.

چابوُق‌اوْل..çabuq ol [اوْنلم] عجله ائت معناسیندا بیر سؤز.

چابوُقجا..çabuqca [ظرف] یئهین اوْلاراق، چوْخ تئز.

چابوُق‌چابوُق..çabuq çabuq [ظرف] یئهین اوْلاراق، چابوُق اوْلاراق.

چابوق‌لاشدیرماق..çabuq-laşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چابوقلاشماغینا سبب اوْلماق (فا: چابک گردانیدن).

چابوق‌لاشدیریلماق..çabuqlaşdırılmaq [بلسیزائیلم] چابوق‌لاشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا:چابک گردانیده شدن).

چابوق‌لاشماق..çabuqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چابوق اوْلماق. ۲-(قا) بیرلیکده چابوق اوْلماق (فا:چابک شدن).

چابوُقلو..çabuqlu [اؤزل‌آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر تؤرک بوْیو[۲۰۹].

چابوقلوق..çabuqluq [آد] زیرنگ و چابوق اوْلما، یئهین‌لیک (فا:چابکی). dexterity

چاپ..çap [آد] ۱-اوْیلوم، حجم. ۲-دَیر، اؤلچو ۳-قطر، جیسیم‌لرین گئنیش‌لیگی(فا:قطر)٤-یایین، باسین، (فا:طبع). print {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چاو›: ائلخانلیلار دؤورو آذربایجاندا ایشله‌نن اسکناس آدی؛ چاپ سؤزجوغو، چاپماق سؤزونون ووْرماق و سوُواماق آنلامینا دایانیر، باخ: چاپماق}.

چاپا..çapa [آد] ۱-توْپراغی قازماق اوْچون بئل کیمی آراج، آغاج ساپلی قازی آراجی، قازما. ۲-گمی‌نی بیر یئرده ساخلاماق اوْچون یارارلانان آغزی چنگل کیمی دمیر (فا:لنگر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: چاپماق، چاپا؛ بعضا ایتالیانجا اولماسینی یازیرلار حالبوکی تورکجه چاپماق سؤزوندن آلیناراق کسیجی آلَت دئمکدیر}.

چاپ‌ائتمک (ائله‌مک)..çap etmək (eləmək) [تاثیرلی‌ائیلم] یایین لاماق، نشر ائتمک (فا:چاپ کردن). to print

چاپ‌ائوی..çapaevi [آد] یایین ائوی (فا:مطبع). printing

چاپاجاق..çapacaq [آد] بالتا، چاپماق اوچون کسیجی آلت (فا:ساطور، دشنه). poinard

چاپاجی..çapacı [آد] باغچالاردا چاپاایله‌ایشله‌ین آدام، چاپا دؤزلدیب ویا ساتان کیمسه (فا:ساطورچی).

چاپاجیلیق..çapacılıq [آد] چاپاجی‌نین ایشی.

چاپاچوُل..çapaçul [باخ: چاپیت، چوُل] ۱-ایشچی‌لرین گئیدیکلری بیر نوع قالین گئییم (فا:نوعی لباس کارگری). ۲-قیلیغی و یا گؤرونوشو دؤزنسیز و خوْشا گلمه ین.

چاپاچولُجو..çapaçulcu [آد] باشی بوْش، سرسری.

چاپاچولُجولوق..çapaçulculuq [آد] باشی بوْشلوق، سرسری‌لیک.

چاپار..çapar [اؤزل‌آد] ۱-اَنَرژیک، چالیْشقان۲-پالتار۳-[۷].

چاپار..çapar [آد] ۱-پُستاچی، اولاشدیریجی، گئچمیشده آت لا بیر یئره مکتوب و خبر آپارایب گتیرن، قاصد (فا:پیک). mail ۲-بیرجوْر یئهین گئدن قاییق (فا:قایقی تندرو)؛ ۳-ائلچی ٤-چالیشقان ٥-سالدیْرقان ٦-قایدو و باتوخان خان'ین اوْغوللاریندان[۷]. ۷-کوْمیجان دا کند آدی {باخ:چاپماق}.

چاپار ائوی..çapar evi [آد] پُست (فا:پستخانه). post office

چاپارخانا..çaparxana [آد] چاپارلارین دینجَلمه و گؤرَو دییشمه یئری.

چاپاراق..çaparaq [ظرف] آت چاپیداراق، ییهین ییهین گئده‌رک (فا:سریع).

چاپاراقلاماق..çaparaqlamaq [تاثیرسیزائیلم] چاپاراق گئتمک، قوْوماق(فا:سریع رفتن).

چاپارچی..çaparçı [آد] پوْستاچی (فا:پست چی). postman

چاپارلی..çaparlı [اؤزل‌آد] آغسوُ'دا کند آدی[۲٤۰].

چاپاغان..çapağan [صفت] ۱-گؤزشیرتیغی، گؤزون کناریندا قوُرویان گؤزیاشی، باخ: چاپاق. ۲-مثتال‌لاری دؤیرکن سیچرایان اوْووُق پارچالاری. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چوخ چاپیدان، آت چاپیدان}.

چاپاغان..çapağan [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

چاپاق..çapaq [صفت] ۱-گؤزشیرتیغی۲-مثتال اوْوونتوسو، باخ: چاپاغان. ۳-(تا) چوْخ اینجه توْخونموش بیر نوع بئز.٤-کوُمان خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

چاپاق‌بالیغی..çapaq balığı [آد، دیرگی] سازان سوْیوندان، بئلی اسمر، یانلاری ساری سوْو، کیرلی آغ، قارنی گؤموشو، بوْیو ۷۰-۲۰سانتی متر، اتی لذّت‌سیز، چاپاق abramkis brama

چاپال..çapal [اؤزل‌آد] اوْجاق دوزلتمک اوچون چاپیلمیش یئر، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

چاپالاتماق..çapalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاپا ایله قازدیرماق، بئل لتمک.

چاپالاماق..çapalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاپا ایله قازماق، قازمالاماق.

چاپالانماق..çapalanmaq [تاثیرسیزائیلم] چاپا ایله قازیلماق، قازمالانماق.

چاپالانیش..çapalanış [آد] چاپالانماق ایشی، قازمالانما ایشی.

چاپالی..çapalı [صفت] چاپالانمیش یئر.

چاپان..çapan [صفت] ۱-آت چاپیدان. ۲-چاپاوول ائدن. ۳-اوُلاق، خبرچی ٤-انرژیک، -چالیشقان ٥-سوُلدوزدا داغ، اهرده کند وچای، اؤشنویه‌ده چای آدی. ٦-اینسان‌آدی چاپانالپ، چاپانای، چاپانبای، چاپانَر {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: چاپیت}.

چاپانلو..çapanlu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، اوُلو یؤروک تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

چاپاوئرمک..çapavermək [تاثیرسیزائیلم] چاپ اوْلماق اؤچون وئرمک، یاپین لاماق.

چاپاووُل..çapavul [آد، سن، باخ:چاپماق] تالانلاما، چاپما (فا:چپاول).

چاپاووُلجو..çapavulcu [آد] چاپاووُل ائدن (فا:چپاولگر).

چاپاووللاماق..çapavullamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاپاووُل‌ائتمک(فا:چپاول-کردن)

چاپتوُغ..çaptuğ [اؤزل‌آد] اؤنلو، چوْخ تانیْنان[۷].

چاپتی..çaptı [اؤزل‌آد] چاپدی:قاچان، قوْشان، آلتای توْرکلری کیشیلَر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری کیشیلر بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

چاپجاق..çapcaq [آد] آغاج دان اوْیولاراق دؤزه‌لن قاب، چامچاق (فا:نوعی ظرف چوبی). {باخ: چاپماق، چان، چام؛ بوُ کلمه هم چام و هم چاپماق سؤزیله ایلگی‌لی اوْلابیر}.

چاپچی..çapçı [آد، سن] چاپخانا و باسیم ائوینده ایشله ین ایشچی، باسین جی (فا:چاپگر).

چاپچی‌لیق..çapçılıq [آد] چاپچی‌نین ایشی، چاپ ائتمه ایشی، باسین (فا:چاپگری).

چاپخانا..çapxana [آد] چاپ و ائوی (فا:چاپخانه). printing house

چاپدان چیخماق..çapdan çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] نشر اوْلماق، یاپین لانماق.

چاپدان‌دوْشمک..çapdan düşmək [تاثیرسیزائیلم] چالیشما گوْجو آزالماق، تاودان‌دوْشمک.

چاپدیرماق..çapdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاپماسینا ندن اولماق (فا:تازاندن).

چاپراز..çapraz [آد] چاپراز:۱-گوْلشده قولتوق آلتیندان قوللاریلا توتما حالتی۲-بیربیریله کسیشن خط و صفحه نین وضعیتی. ۳-قارشیت یؤن" چاپراز آتش" {چاپماق}.

چاپراز آتش..çapraz atəş [آد] قارشی‌لیقلی یؤنلردن سلاح‌لی سالدیری.

چاپراز قافیه..çapraz qafiyə [آد] دۆردلوک شعرده بیرینجی ایله اۆچونجو و ایکینجی ایله دؤردونجو مصرع و دیزه‌لرین بیربیرلریله اوُیوملو و هم قافیه اوْلماسی.

چاپراز قوُر (کور)..çapraz qur (kur) [آد] اۆچ اؤلکه پاراسی‌نین- بیربیرلرینه اوْرانی و نسبَتی[۲].

چاپرازا آلماق..çapraza almaq [تاثیرلی‌ائیلم] نئچه طرفدن قوُشاتماق "بیرینی چاپرازا آلیب دؤیمک".

چاپرازاؤلچن..çapraz ölçn [آد] چاپرازلیق‌مقدارینی‌اؤلچمه‌یه‌یارایان آیقیت "دیش چاپراز اؤلچه‌نی دیشلرین چاپرازلیغینی بلیرله‌یر".

چاپرازا سۆرمک..çapraza sürmək [تاثیرلی‌ائیلم] چاپرازا آلینان دۆشمنی هیزلا گئری‌یه سۆرمک.

چاپرازلاشماق..çaprazlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ایچیندن چیخیلماز وضعیته گلمک "ایش چاپرازلاشدی".

چاپرازلاماق..çaprazlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاپراز وضعیته گتیرمک "تۆفنگی بوُراخدیم قوْلاریمی دؤشومه چاپرازلادیم".

چاپرازلیق..çaprazlıq [آد] چاپراز اوْلما وضعیتی.

چاپرازواری..çaprazuarı [صفت] چاپراز اوْلاراق.

چاپراشتیْ..Çapraştı [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیۆز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چاپراشماق..çapraşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاپراشیق وضعیته گلمک.

چاپراشیق..çapraşıq [صفت] ۱-ایچ ایچه دوْلاشیق، قاریشیق. ۲-آنلاشیلماز سؤز، باخ: چلپه‌شیک.

چاپراشیق لاشماق..çapraşıqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ایچ ایچه دوْلاشماق، قاریشیق حالا گلمک.

چاپراشیق‌لیق..çapraşıqlıq [آد] ایچ ایچه گئچمه.

چاپراق..çapraq [آد] یهراؤرتوسو.

چاپقان..çapqan [اؤزل‌آد] ۱-چاپان[۷]. ۲-خیاو دا کند آدی.

چاپقوُر..çapqur [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-توُفان، دئپرَم. ۲-آلتای تۆرکلری کیشیلَر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

چاپقی..çapqı [آد، باخ:چاپ] قطر، جیسیم‌لرین گئنیش‌لیگی، چاپی، چاپقی (فا:قطر).

چاپقی لاماق..çapqılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ائنینی بوْیونو اؤلچمک(فا:اندازه گرفتن).

چاپقین..çapqın [صفت] ۱-شوْر گؤز، هایلاز (فا:چشم چران). ogler ۲-یول کسن، چاپوْوولجو، قوُلدور. ۳-یئهین گئدن[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، تاخت وتاز، باخ: چاپماق}.

چاپقینجا..çapqınca [ظرف] شوْر گؤز اولاراق (فا:با چشم چرانی).

چاپقینچی..çapqınçı [صفت، سن] سوْیقونجو، چاپوْوول جو (فا:راهزن).

چاپقین چیلیق..çapqınçılıq [آد] سویقون چولوق (فا:راهزنی).

چاپقین لاشماق..çapqınlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ چاپقین اوْلماق، چوخ شوْر گؤز اوْلماق (فا:چشم چرانی کردن).

چاپقین‌لیق..çapqınlıq [آد] چاپقین اوْلما وضعیتی (فا:چشم چرانی).

چاپلا..çapla [آد] چاپا، معدن قازما قلمی.

چاپلاما..çaplama [آد] ۱-ائنین بوْیون اؤلچمه. ۲-چاپلا، مئتال قازماق اۆچون ایشله‌نن چلیک قلم، معدن قازماق اۆچون یارارلانان قلم (فا:نوعی قلم تراش).

چاپلاماق..çaplamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بیرجیسمین ائنین و بویونو اؤلچمک (فا:اندازه گرفتن). ۲-قلم‌له قازماق (فا:با قلم کندن).

چاپلان..çaplan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-بیر شاهین تۆرو، ۲-تۆرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. تۆرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چاپلوس..çaplus [آد، فا]، یالتاق، دالقاووُق، چاناق یالاییجی(فا:~).

چاپلی..çaplı [صفت] ۱-چاپی و بوْیو گئنیش (فا:وسیع)۲-عادتا سلاح لارین اؤنونه گله‌رک اوْنلارین بوْرو دیامترینی گؤستَریر "ایری چاپلی توْپ، اوْرتاچاپلی تۆفنگ". ۳-شاهین تۆرو بیر آوجی قوُش. ٤-قاراخانلیْلار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

چاپماق..çapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-قوشماق، آتلا قوشماق. ۲-یئری قازماق وچاپماق، پارچالاماق، دوْغراماق (فا:شکافتن). to chop، to cut ۳-آخین ائتمک، تالاماق(فا:چاپیدن). to plunder {ت: ۱-سوُواماق. ۲-ووُرماق، بوْیون ووُرماق. ۳-سوُدا اۆزمک؛ سن: ۱-آت چاپدیرماق. ۲-تالاماق. ۳-شمشیر ووُرماق؛ بو سؤزدن اله گلن بعضی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: چاپاجاق، چاپیق، چاپقین، چاپار، چپاووُل، چاپوْو، چابا، چابوق؛ بو کلمه سومرجه‌ده "شاپ" شکلینده ایشله‌نیردی؛ ایندیکی چاپ (باسین) سؤزو بو کلمه‌دن آلیناراق دۆزلمیشدیر، م۱۳جو یۆزیل‌ده ایلخانلیلار آذربایجاندا دوزلدن اسکناس اۆچون چاو و چاپ اولونان یئره ده چاوخانا دئییردیلر، آیریجا چینلیلرده بو کلمه‌نی باسین اوچون ایشله دیللر، باخ:کئیخاتوخان؛ اینگلیزجه ده ایشله‌نن chopper(ناجاق)، chapter(بؤلوم)، کلمه‌لری چاپماق سؤزوندن آلینمادیلار؛ chap (چاتداتماق)، بو کلمه اورتا اینگیلیزجه‌یه باغلانماغی اوچون بو دیلده یئنی سؤز ساییلیر؛ بعضا ائتیمولوژی کتابلاریندا chapter سؤزونو caput (باشلیق) کلمه سینه باغلاییرلار حالبوکی بو یوروم مُناسب گؤرونمور و chapter بیر کتاب و مطلبدن چاپیلیب

بؤلونموش معنا افاده ائدیر و اؤزللیکله caput سؤزو تورکجه ده قاب سؤزوندن آلینمادیرکی یئرینده اشاره اولونوب؛ بو کلمه‌دن دوزلمه سؤزلر چوخلوجا فارسجادا ایشله‌نیر "چاپیدن، چاپول، چاپاندن، چیپدن، چپو" ؛ بوُ کلمه حرف دَییشمه سیله چارپماق شکلینده ایشله‌نیر}.

چاپوْ..çapov [اؤزل‌آد] ساییق‌الا دا کند آدی {چاپما}.

چاپوْوُل..çapovul [باخ] چاپاووُل (فا:چپاول).

چاپوُت..çaput [باخ] چاپیت.

چاپوُتقوُن..çaputqun [اؤزل‌آد] چاپوُتقان، جَلاد[۷].

چاپوُل..çapul [اؤزل‌آد] ووُران، سالدیْران، آلیْب گؤتورن و بنزَری ائیلَملرین تؤمو، باخ: چاپاووُل [۷] {چاپماق کؤکوندن}.

چاپوُلا..çapula [آد] قابا و قالین دریدن دؤزه‌لن بیر نوع اوُجو بیز آیاق قابی {باخ: چاپیت}.

چاپوُلاجی..çapulacı [آد] چاپولا دؤزلدیب ساتان.

چاپوُلاش..çapulaş [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چاپوُل+ آش[۷].

چاپوق..çapuq [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی {چاپیق}.

چاپیب تالاماق..çapıb talamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاپماق وداغیتماق.

چاپیت..çapıt [آد] کؤهنلمیش‌بئز(فا:پارچه کهنه) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چاپقوُت› دؤشک؛ ایندیکی معنا قُماش پارچاسی بوُ کلمه‌نین چاپماق سؤزونه باغلانماسینی آچیقجا گؤسترمکده دیر و چاپیت بیر بؤتون قُماشدان کسیلیب آیریلان تیکه‌یه دئییلیر}.

چاپیْتقان..çapıtqan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سالدیْران، سالدیْرقان. ۲-قارا-خانلیْلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

چاپیتما..çapıtma [آد] ۱-ترسینه و کؤنده‌لن یاغان یاغیش "قار چاپیتماسینا دوشمک". ۲-چاپیتماق ایشی.

چاپیتماق..çapıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] آت‌قوشدورماق، آت-چاپدیرماق(فا:اسب‌دواندن) {ت: سالدیرماق، ووُرماق، باخ: چاپماق}.

چاپیش..çapış [آد] ۱-آت‌چاپما(فا:اسب دوانی) ۲-باخ:چپیش.

چاپیشلو..çapışlu [اؤزل‌آد] درگز بخش‌لریندن بیری، ۳٤ کندی و ۹۲۱۰* نفر نفوسو واردیر، بخش ین مرکزی چاپیشلو، درگز‌ین ۱۰ ک. گؤنئی گؤنباتان طرفینده و نفوسو* ۱۷٦۰ نفر، تؤرکدولر. {باخ: چَپیش}.

چاپیشماق..çapışmaq [ق] آت‌چاپماقدا‌یاریشماق (فا:باهم اسب دواندن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بیرلیکده قاچماق، ویاشمشیر ووُرماق؛ باخ: چاپماق}.

چاپیق..çapıq [آ؛] چاپیلمیش اوْلان یئر، یاریق (فا:شکافته).

چاپیلماق..çapılmaq [بلسیز ائیلم] یاریلماق، دوْغرانماق، بیر نسنه تیکه‌تیکه اوْلاراق پارچالانماق(فا:شکافته شدن) ۲- to be chopped اوْغرولانماق. to be robbed {ت: قامچی لاماق، سوُدا اؤزمک؛ سن}.

چاپیلمیش..çapılmış [اؤزل‌آد] قوْبوستان‌دا یئر آدی[۲٤۰].

چاپین..çapın [آد] ۱-باغچالاردا ایشله‌دیلن کیچیک چاپا (فا:نوعی بیلچه کوچک). ۲-آتاق، هجوُم[۷]. {باخ:چاپماق}.

چاپینج..çapınc [اؤزل‌آد] تالان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

چات..çat [صفت] ۱-یاریق و جیریق یئر (فا:ترَک). crack, ،crevice split ۲-(سس تق) جیریلان ویا قیریلان بیر شئی‌دن چیخان-سس {ت:قوُیو، بو کلمه سس‌تقلیدی اولاراق یاریق، چاتلامیش و جیریلمیش دره و یئری گؤسته‌ریر، سانیلیرکی فارسجا چاک/ چاه کلمه‌لری‌بوسؤزله ایلگی‌لی اولسون؛ البته کلاوسون چات کلمه سینی یاریق معناسیندا سغدی دیلیندن آلینماسینی دوشونور[٦]؛ لاتینجه ده chalk کلمه سینین اسکی‌دن بری اولماسی کلاوسونون نظرینی گوجلندیریر؛ دقّت اولونمالیدیرکی تورکجه ده چاتماق فعلی‌نین بو کلمه ایله ایلگی‌سی یوخدور}.

چات..çat [اؤزل‌آد] داشلی بوُرون دا کند آدی {چاتماق‌دان}.

چاتاپات..çatapat [آد، سس تق] بیر نوع اَیلنجه فیشه‌یی.

چاتاج..çatac [آد] هرم (فا:هرم). pyramid {چاتماق‌دان}.

چاتاخ..çatax [اؤزل‌آد] توْووز‌دا کند آدی[۲٤۰].

چاتار..çatar [باخ: چاتماق] ۱-ایکی یولون ویا هر شئیین بیر یئرده بیربیرینه یئتیشدیگی و چاتیشدیغی یئر (فا:محل اتصال‌وبرخورد) ۲-چاتال، چاتاللی، ایکی قوْللو دیه‌نک[۷].

چاتارقا..çatarqa [اؤزل‌آد] قوْوشاق، چاپین مصبّی(فا:مصب، دلتا)[۹۷].

چاتاق..çataq [آد، سن، باخ: چاتماق] ۱-نئچه نسنه‌نین بیریئره یئتیشن وچاتان یئری، ایکی داغین قوْوشاق یئری و اوْ داغلارین آراسی، قوْووشوق، ایکی چاپین بیر یئرده قووشان‌یئری(فا:دلتا). delta ۲-بیر تیکینتی و یا یوکسک یئرین‌قاباغیناچاتی‌لارلادوزه‌لن شئی (فا:داربست). trellis

چاتاقبگ..çataqbəy [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چاتاخ+ بگ[۷].

چاتاق‌لاماق..çataqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چارپازلاماق، بارماقلارینی بیربیرینه گئچیرمک (فا:صلیب‌واربستن) to attach to each other

چاتاق‌لانماق..çataqlanmaq [باخ] چارپازلانماق tobe hobbled

چاتال..çatal [آد] ۱-نئچه یئره آیریلمیش دال، بوتا، یول و هر شئی (فا:هر چیز چند شاخه). ۲-ایکی داللی چانقال، اوْت بیغما آیقیتی، چنگل، یئمک اؤچون اوْلان داللی چانقال (فا:چنگال). ۳-(مج)ایکی

آنلاملی سؤز. ٤-بیرجوّر ایینه. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:هاچا و ایکی بوتالی؛ باخ: چاتماق}.

چاتال..çatal [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ، میل دؤزونده تپه آدی[۲٤۰].

چاتال آشی..çatal aşı [آد] یاشیل مرجیمک، قوُرو لوُبیا، دؤیمه سوْغان، تره یاغی و باهارات لا پیشیریلن بیر نوع آش(فا:نوْعی آش).

چاتال‌آغیز..çatal ağız [آد] چایلارین‌دنیزه‌تؤکولدؤغو یئر، دئلتا (فا:دلتا).

چاتال آیاق..çatal ayaq [آد] اوْدلو سلاح و بونا بنزر شئیلره دستک اوْلان هاچا کیمی آیاقلیق، ترسه v شکیل ده اولان آیاقلیق.

چاتالا..çatala [آد، سن] حسابلاما ایشی‌اؤچون‌چوبوق (فا:چوب خط).

چاتال بئل..çatal bel [آد] آغزی چاتال شکلینده اوْلان بئل.

چاتالجا..çatalca [آد] (غذاا‌ؤچون)ایکی‌چاتاللی‌چنگال-نوعو(فا:چنگال)

چاتال چیوی..çatal çivi [آد] v شکلینده میخ وچیوی، بوآلَت سیملری وتئلری دوُواردا ساخلاماق اؤچون ایشله نیر.

چاتال دوْن..çatal don [آد] قیسا و دیز اؤستونده قالان دوْن.

چاتال زیْپقین..çatal zıpqın [آد] بؤیوک بالیق‌لاری توُتماغا یارایان چنگل.

چاتال ساقال..çatal saqqal [صفت] هاچا ساقال.

چاتال قارقی..çatal qarqı [آد] بؤیوک بالیق‌لاری توُتماغا یارایان چنگل.

چاتال قوُیروق..çatal quyruq [آد، دیرگی] هاچا قوُیروق، اوُزون و اینجه گؤوده‌لی، ایلیق‌دنیزلرده یاشایان بیر بالیق. (فا:نوعی ماهی) lepidopus caudatus

چاتال گؤرمک..çatal görmək [تاثیرلی‌ائیلم] صاف و نئت گؤرمه‌مک.

چاتاللاشدیرماق..çatallaşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاتال لاشماسینا یوْل آشماق، نئچه یئره آییرماق (فا:شاخه شاخه کردن).

چاتاللاشماق..çatallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاتال کیمی اوْلماق، نئچه یئره آیریلماق (فا:شاخه شاخه شدن).

چاتاللانماق..çatallanmaq [تاثیرسیزائیلم] چاتال کیمی ایکییه آیریلماق (فا:شاخه شاخه شدن).

چاتاللی..çatallı [صفت] نئچه یئره آیریلمیش، چاتالی اوْلان، قاریشیق و چاتاللی ایش (فا:شاخه شاخه).

چاتاللیق..çatallıq [آد] چاتال قونولان یئر، بیر دیره‌گی و دالی قویماق اوچون‌اولان هاچاو چاتال یئر و یا آغاج(فا:چندشاخه‌بودن)

چاتانا..çatana [آد، روْمانی‌یا چاتانا قصبه‌سی آدیندان] بیر نوع کیچیک واپور و قایق[۲].

چاتاندا‌ش..çatandaş [اؤزل‌آد] جبرائیل‌دا داغ آدی(۱۵۳٦)[۲٤۰].

چاتپا..çatpa [آد] کند کدخدالارینین آرخ و سوُ یوْلو قازماغا گئتمه-ینلردن آلدیغی جریمه و توُتو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چاتپات..çatpat [صفت، ظرف] دؤزنسیز ویا بیرقوْلای "اینگیلیزجه‌نی چاتپات دانیشیر، چاتپات گلیر".

چاتدادی..çatdadı/çatdadı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، شکی-زاقاتالا زوناسیندا یارانمیش چوخ قدیم رقصلردن بیریدیر. آرام، آستا تئمپده دیر، اونو عصاسن قادینلار، نادیر حاللاردا کیشیلر اویناپاردی

چاتداق..çatdaq [باخ] چاتلاق.

چاتداماق..çatdamaq [باخ] چاتلاماق.

چاتدیرما..çatdırma [آد] چاتدیرماق ایشی.

چاتدیرماق..çatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] بیر یئره یئتیرمک و باشا چیخارماق، چاتماق ایشینی گؤردورمک وائتدیرمک (فا:رسانیدن).

چاتدیریلماق..çatdırılmaq [بلسیز ائیلم] چاتدیرماق ایشی گؤرولمک.

چاتغال..çatğal [آد] چاتلامیش یئر، چات‌یئر(فا:شکاف). {، سن، باخ:چات}.

چاتقال..çatqal [اؤزل‌آد] ۱-یوّکسَک داغلیق بؤلگه ۲-چاتال ۳-قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۲].

چاتقایا..çatqaya [اؤزل‌آد] اردبیل ده و کلئیبر ده کند آدی {یاریق قایا}.

چاتقایا..çatqaya [اؤزل‌آد] قاراداغ‌بسده کانلی طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

چاتقی..çatqı [آد] ۱-نئچه نسنه‌نی بیربیرینه باغلایان شئی. ۲-باش-اؤرتویو باغی، قاش‌باستی، باشا گئچیریله‌رک‌قاشا کیمی اؤرتن اؤرتوک. ۳-بیر ایشین بؤتونون ویا پارچالاری‌نین بیر آرایا گتیریلمه سینده اوُیولان یؤنتم. {باخ: چاتماق}.

چاتقی‌لیق..çatqılıq [آد] جوت اؤکوزلرین بوْیوندوروغو.

چاتقی‌سیز..çatqısız [صفت] چاتقی‌سی اوْلمایان.

چاتقی‌لی..çatqılı [صفت] چاتقی‌سی اوْلان.

چاتقین..çatqın [آد] قووشوق، چاتیق، بیربیرینه یئتیشمیش.

چاتقین قاشلی..çatqın qaşlı [صفت] قاشلاری بیربیرینه یئتیرمیش.

چاتقین‌لیق..çatqınlıq [آد] چاتقین اوْلما وضعیتی.

چاتلاتماق..çatlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چات چات ائتمک (فا:ترک ترک کردن). ۲-اؤلوم حالینا گتیرمک.

چاتلادیش..çatladış [آد، باخ: چات] چاتلاتماق ایشی ویا بیچیمی.

چاتلاق..çatlaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چاتلامیش اوْلان، یاریق. **crack** ۲-(یئری ب) یئر یاریغی (فا:شکاف). **cleavage**

چاتلاق‌سس..çatlaq səs [آد] پوْزوق سس، قیریق قیریق اولان سس.

چاتلاق‌لیق..çatlaqlıq [آد] ۱-چاتلاق اوْلما وضعیتی. ۲-چاتلامیش یئر (فا:شکاف).

چاتلاقوُچ..çatlaquç [آد] باخ:چیتلمبیک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چاتلاماق (چاتداماق)..çatlamaq (çatdamaq) [س، سن] ۱-چات چات اوْلماق، (فا:شکافتن). **to crack** ۲-یئیب ایچمکدن و قاچماقدان اؤلوم حالینا دؤشمک، گبرمک. ۳-مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "اوْره‌گی چاتلاماق، باشی چاتلاماق، چیچگی چاتلاماق".

چاتلامیش..çatlamış [صفت] چات‌چات اولموش(فا:ترک‌خورده. **cracke**

چاتلانقوش..çatlanquş [آد، یئرگی] چاتلانقوج:بیر نوع پوسته آغاجی (فا: درخت کاسنی). **pistacia mutica. ana** {چاتماق[۵]}.

چاتلاییش..çatlayış [آد] چاتلاماق ایشی.

چاتلی..çatlı [صفت] ۱-چاتلامیش (فا: شکافدار). {باخ: چات}. ۲-(آ) جَسوُر[۷]. {باخ: چاتماق}.

چاتما..çatma [آد] ۱-دام وگؤنبَدی طاق ضربی شکیلده بیربیرینه قووشدورما "چاتما دام" (فا:سقف گنبدی و طاق ضربی). ۲-چاتماتفنگ‌وآغاج، نئچه‌آغاجی بیر نقطه‌ده قووشدوراراق دؤزه‌لن چاتی (فا:چاتمه). ۳-چاتما گئییم، پروْو اوْچون تیکیلمیش پارچا (فا:لباس پرو). ۳-آغاجدان دوزه‌لن دام، آلاچیق. ٤-چاتماق ایشی (فا:چاتمه). **Stack** ۵-هئیکل و مُجسّمه دؤزلتمه ایشینده گچی ویا چامورو آیاقدا توُتان تئل اسکلت ویا دمیر چاتی.{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-آو دوُزاقی. ۲-خیمه}.

چاتماچؤل..çatmaçöl [اؤزل‌آد] قازاخ‌دا یئر آدی[۲٤۰].

چاتماز..çatmaz [صفت] بیربیرینه یئتیشمز (فا:غیر قابل دسترس).

چاتماق..çatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-نئچه آغاج، تفنگ و بنزر شئیلری باش طرفده بیربیرینه دایایاراق بیر آرایا گتیرمک (فا:چاتمه کردن). ۲-(س) بیر یئره و آماجا یئتیشمک، وارماق (فا: رسیدن). **to reach** ۳-(ل) یوْکو حئیوانا ایکی یانلی یوْکله‌مک، قالاماق. ٤-(س) زامانی و چاغی گلمک "بوُ ایشین واختی گلدی چاتدی". ۵-کفایت ائتمک، بس اوْلماق. ٦-(ل) الله‌لریله بیر شئیین اطرافینی توُتماقْ، قوُجاق لاماق "قوْللارینی بوْینونا چاتاراق برک گرنشدی". ۷- سس بیر یئره یئتیشمک "سس چاتمیردی". ۸-راست گلمک، قارشی لاشماق "هاردان چاتدین بئیله بیر گؤزه‌له". ۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "دادینا چاتماق، باشا چاتماق، ال چاتماق، قوُلاغینا چاتماق، قاشلارینی، اوْزونو چاتماق: اؤفکه‌لنمک، بیر بلایا چاتماق: بلا ایله قارشی لاشماق، کؤتو بیر ایشه چاتماق: چتین‌لیگه راست گلمک"{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ دیواندا بو کلمه "قوُزونو قوْیونا قاتماق" معنالانیب، بو سؤز قوُزولاری بیربیرینه یئتیرمک دئمکدیر، نئجه کی سنگلاخ‌دادا بؤیله دیر، ایندیده بو معنا گئنیشله‌نه‌رک بعضی کلمه لرین کؤکودور: چاتما، چاتی، چاتلانقوچ، چاتال، چاتیر› چادیر}.

چاتماقاش(لی)..çatmaqaş(lı) [آد] آرالاری دوْلو اوْلان قاشلار، قاشلاری بیتیشیک "چاتماقاش‌اوْغلان"(فا:بهم‌پیوسته) **joint browed**

چاتمامازلیق..çatmamazlıq [آد] چاتیشمایان شئی، نُقصان (فا:نقصان).

چاتمیش..çatmış [صفت] واصِل (فا:واصل). **arrived**.

چاتوُق..çatuq [اؤزل‌آد] بیْچاق ساپی دؤزَلتمه‌گه یارارلی بیر آغاج تؤرو[۷].

چاتی..çatı [آد، سن] ۱-اینسان و حئیوان چاتی‌سی، اوْنورقا، (فا:اسکلت). **spinal column** ۳-بیر تیکینتی و ائوین دامینی قوُران پارچالارین بؤتونو، ماشین و قوُرقولارین اوْتوراق یئری و شاسی‌سی (فا:شاسی). ۳- بیر شئیی ساخلاماق اوْچون دؤزه‌لن نئچه آیاقلی دایاق، ایپ و هؤرگن، باخ: هاچاچاتی(فا:خرپا). **roof-truss** ٤-قیْل، قَزیل و بؤجور شئیلردن هؤرولموش قالین ایپ "بیر نوع فوْلکلور شعر: اؤرکن، پالاز، چاتی توْخو، ایپ توْولا، یوُن دارا، تندیری قالا، پیشیر چؤرک آش ات، گاویر قیزی". ۵-بارینیلان و سیغینیلان یئر، بللی بیر مقصدله دؤزه‌لن بیر قوُرولوش و اوْنون یئری، بینا.

چاتی‌آراسی..çatı arası [آد] دابانلا چاتی‌اؤرتوسو آراسینداقالان-بوْشلوق.

چاتی‌لی..çatılı [صفت] ۱-چاتیلمیش، دالینا یوک لنمیش (فا:بار زده شده). ۲-باشا چاتیلمیش(فا:بهم‌رسیده). ۳-چاتی‌سی اوْلان.

چاتی‌اته‌گی..çatı ətəyi [آد] تیکینتی‌لرده اوست بؤلوملری یاغیشدان قوْروماق اوْچون ائشیگه چیخان بؤلوم.

چاتی‌اؤرتوسو..çatı örtüsü [آد] چاتی‌نین اوْستونه اؤرتوْلن هرشئی.

چاتی‌پنجره سی..çatı pəncərəsi [آد] چاتی‌نین اوْستونه قوْیولان یاتیْلی پنجره.

چاتیرتی..çatırtı [آد] چیْتیرداماسسی، چیتیرتی(فا:چِت‌چِت).

چاتیرتی‌لی..çatırtılı [صفت] چیتیرتی سسی اوْلان، چیتیرتی‌لی.

چاتیرچاتیر..çatırçatır [ظرف] ۱-سرت بیرشئی قیریلیرکن و یانیرکن چیخان سس، چیتیر چیتیر (فا:صدای چت چت). ۲-راحتجه "ایگیلیزجه یی چاتیر چاتیر دانیشیر".

چاتیرچاتیرچاتلاماق..çatırçatırçatlamaq [تاثیرسیزائیلم] سس وئره‌رک چاتلاماق.

چاتیرچاتیر سؤکمک..çatırçatır sökmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئی سس کؤیله سؤکمک.

چاتیرچوُتور..çatırçutur [ظرف] چاتیر چاتیر سس.

چاتیرداتماق..çatırdatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاتیر چاتیر سس چیخماسینا سبب اولماق (فا:صدای چت چت درآوردن).

چاتیرداماق..çatırdamaq [تاثیرسیزائیلم] چیترچیتیر سس چیخارماق، چاتیرتی سسی چیخارماق (فا:صدای چت چت در آوردن).

چاتیردانماق..çatırdanmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیتر چیتر سس چیخارتماق (فا:صدای چت چت درآمدن).

چاتی‌سی بئتون..çatısı beton [آد] چاتی‌سی بئتون دان اولان تیکینتی.

چاتی‌سی دمیر..çatısı dəmir [آد] دمیر چاتی‌لی، چاتی‌سی دمیردن اولان یاپی وتیکینتی.

چاتی‌سیز..çatısız [صفت] چاتی‌سی اولمایان، اوستو آچیق.

چاتیش..çatış [آد] چاتماق ایشی ویپچیمی (فا:نیل).

چاتیشدیرماق..çatışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ۱-قووشدورماق، بیر یئره یئتیشدیرمک (فا:بهم رساندن). ۲-چیرپیشدیرماق.

چاتیشقی..çatışqı [آد] چاتیشدیرماق ایشی.

چاتیشما..çatışma [آد] ۱-قووشما (فا:تصادم). ۲-جوّتلشمه (فا:جفت گیری). ۳-دؤیوشمه، چیرپیشما (فا:بر خورد).

چاتیشماق..çatışmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیرلشمه‌و بیربیرینه یئتیشمک، قووشماق (فا:بهم رسیدن). ۲-(حئیوانو کؤپک اوچون) جوّتلشمک(فا:جفت گیری کردن)۳-وورُوشماق، دؤیوشمک، تارتیشماق (فا:برخورد کردن)٤-کفایت ائتمک، بس اولماق.

چاتیشیق..çatışıq [صفت] بیربیرینه چاتمیش‌اولماوضعیتی(فا:بهم رسیده)

چاتیشیلماق..çatışılmaq [بلسیز ائیلم] چاتیشماق ایشی گؤرولمک.

چاتیق..çatıq [صفت] ۱-چاتیلمیش‌اولان، قووشموش، اوُجلاری بیربیرینه یئتیشمیش(فا:بهم پیوسته) ۲-چاتاق، داربست (فا:داربست). ۲(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین اولوبابالاریندان[۷].

چاتیق‌قاش..çatıq qaş [صفت] بیربیرینه یاخین قاشلی.

چاتیق‌لاشماق..çatıqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاتیق اولماق.

چاتیق‌لیق..çatıqlıq [آد] چاتیق اولما وضعیتی.

چاتی‌قاش..çatı qaş [صفت] بیربیرینه یاخین قاشلی.

چاتیق‌اوز..çatıq üz [آد] اؤزفکه‌لی اوز.

چاتیل اوتو..çatıl otu [باخ] گؤز اوتو.

چاتی‌لاماق..çatılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاتی ایله باغلاماق، باغلاماق و ساریماق.

چاتیلتی..çatıltı [باخ] چاتیرتی.

چاتیلماق..çatılmaq [بلسیز ائیلم] چاتماق ایشینه موضوع اولماق، یؤکلنمک، قالانماق (فا:بار زده شدن). to rope

چاتیلیش..çatılış [آد] چاتیلماق ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م بهم رسیدن).

چاچا..çaça [آد] ۱-ساواش بالتاسی. ۲-چیچک[۷]. ۳-(یو) (تجارت گمی‌لرینده) اسکی و اوُستالاشمیش گمیچی[۲].

چاچا بالیغی..çaça balığı [آد، دیرگی] قارنی و یانلاری آغ گؤموش سوُو، سیرتی یاشیل، ایلیملی و ایستی‌دنیزلرده یاشایان، پولجوقلو بیر بالیقی. clupea sprattus

چاچاخان..çaçaxan [تاریخی اؤزل‌آد] چیچک‌خان، شرقی هوُن خانلاریندان[۷].

چاچاروْن..çaçaron [آد، ایتالیانجا، آنادولو] گوَز.

چاچاسَنگوْن..çaçasəngün [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تؤرکلر(بیلگه خاقان) دؤنَمی بیر بگ[۷].

چاچاق‌بوُلاق..çaçaq bulaq [اؤزل‌آد] گوُراواندا گبه‌لو بوُیونونو یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

چاچاقلی..çaçaqlı [تاریخی اؤزل‌آد] چاچالی، قوْنرات اوُیماغی اولوبابالاریندان[۷]. اؤزبَک-قوْنرات-قوْشتامقالیْ بوُی‌لاریندانديرلار[۱۵۸-۸۱].

چاخار..çaxar [آد] چاقار:۱-دنیزلرده قارایا چیخان یئرلرده یانیب سؤنن کیچیک فنار. ۲-چاخار چیراق(فا:چشمک زن).

چاخان..çaxan [آد] بؤیوک بؤیوک و یالاندان دانیشان (فا:~) flattery and exaggeration {چاخماق‌سؤزوندن}.-

چاخچاخ..çaxçax [آد] چاخچاخا، چاخچاخی، ۱-قاپینی‌دؤیمک اوچون قاپیيا تاخیلان دمیرتوخماق. ۲-چپر کیمی یان‌یانا ووُرولان-ائنسیز تاختادان‌حاصار ۳-دَیرماندا بوُغدانی دییرمان داشینین اورتاسینا یئتیرن بوْرو (فا:ناودانی آسیاب). {چاخماق سؤزوندن: بوْرو دییرمان داشینا دَیه‌رک و تیتره‌یه‌رک چاق‌چاق سس‌وئریردی و بو اوزدن بو آدلا تانینیبدیر}.

چاخچای..çaxçay [اؤزل‌آد] اهر ده چای آدی.

چاخچور..çaxçur [آد] اوُزون و بئله قدر گئییلن جوراب نوعو، بالاغی بوْزمه‌لی قادین‌شالواری (فا: جوراب شلواری).

چاخدیرمادان..çaxdırmadan [ظرف] بللی اتمه‌دن، گیزلیجه چاخدیریش.

چاخدیرماق..çaxdırmaq [تاثیرلی ائیلم] چاخماق ایشینی گؤردورمک (فا:بهم زدن).

چاخدیریش..çaxdırış [آد] چاخدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

چاخدیریلماق..çaxdırılmaq [بلسیز ائیلم] چاخدیرماق‌ایشی-گؤرولمک(فا:زده‌شدن).

چاخراق..çaxraq [آد] چانقیللی یئر، چایلاق (فا:شنزار).

چاخشیر..çaxşır [آد] اینجه پارچادان بیرنوع شالوار (فا:نوعی شلوار).

چاخما..çaxma [آد] ۱-مختلف مئتال لوحه‌لری ووُروب قابارتماقلا حاضرلانان ناخیشلی بزک اشیاسی (فا:قلم کاری). ۲-چاخماق ایشی، چاخیش، توققوشما.

چاخماچی..çaxmaçı [صفت] چاخما دؤزَلدن کیمسه.

چاخماداشی..çaxmadaşı [آد] بیربیرینه ووُراراق قیویلجیم چیخاران داش، کوارتز (فا:سنگ چخماق).

چاخماق..çaxmaq [آد] ۱-اوْدلو سلاح‌لاردا اوْدلامایی باشلاماغا یارایان آیقیت، چاخماق داشینا ووُراراق اوْدلایان دمیر یا داش "چاخماق لا پاپیروْس یاندیرماق، تاپانچانین چاخماغی" (فا:ماشه). ۲-(س) ووُرماق و دَیمک (گؤنش ایشیغی) بیردن بیره ایشیلداماق، داش ویا پولاد و آیری شئیلر بیربیرینه دَیه‌رک اوْد و قیویلجیم چیخماق، شیمشک چاخماق "شیمشک چاخدی، باخیش‌لارینا ایلدیریملار چاخیردی" (فا:برق زدن). ۳-(ل) آتش آچماق اوچون توّفنگ و تاپاچانین چاخماغینی چکیب بوُراخماق، آتش آچماق، بیر سلاحین تتیگین چکمک "توّفنگین ایکی گؤزونوده چاخدیم". ٤-(آ، آنادولو) قوُرویاراق قالین قابیق باغلایان وقاباران و عُمومیتله اوْز قیسمینه چیخان بیر دری خسته‌لیگی(فا:مرضی‌پوستی). ٥-(تاریخی اؤزل‌آد) قوُرتولوش ساواشی قهرمانلاریندان و آتاتوّرک'ون یاخین آرخاداشلاریندان (مارشال چاخماق)؛ میْصیر-توّرک کؤله‌من‌لری دؤنَمی، سوُریه والی‌لریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ سس‌تق؛ بوُ سؤزدن تؤره‌نن بعضی کلمه:چاقیشماق، چاقیلداماق، چاققو› چاقو، چاخماق (چاخماق‌داشی)، چاغلاماق، چاغیرماق؛ فارسجادا" چکاندن، چخماق، چخیدن" بو سؤزدن آلینمادیر[٦]؛ چاغو چاخماق‌سؤزلری-بیر کؤکه باغلانمالیدیر، باخ:چاغ}.

چاخماق..çaxmaq [اؤزل‌آد] خوی، هئریس(~بوُلاق)ده کند، شوُشادا داغ آدی.

چاخماقاپی..çaxmaqapı [آد] چاخما ناخیشلی قاپی.

چاخماق‌چاخماق..çaxmaq çaxmaq [ظرف] (گؤزاؤچون)پارلار وضعیتده، آلوْوآلوْ.

چاخماقچی..çaxmaqçı [آد] چاخماق دؤزلدن.

چاخماقچی‌لیق..çaxmaqçılıq [آد] چاخماقی دؤزَلدیب ساتما ایشی.

چاخماق‌داشی..çaxmaq daşı [آد] ۱-اوْدلو سلاح‌لاردا اوْدلامایی باشلاماغا یارایان، دمیر و چلیگه ووُراراق قیویلجیم وئرن بیر نوْع داش (فا:ماشه‌تفنگ، سنگ‌چخماق). bolt، breech-block ۲-(یئر.ب) کوُوارتز، اوْد و قیویلجیم چیخارماق اوْچون بیربیرینه ووُرولان داش توّرو (فا:آتش زنه). silex

چاخماق‌دره..çaxmaq dərə [اؤزل‌آد] سنندج ده کند آدی.

چاخماقسیز..çaxmaqsız [صفت] چاخماغی اوْلمایان.

چاخماق‌قوْو..çaxmaq qov [آد] گئچمیشده اوْد یاندیرماق اوْچون ایشله دیلن چاخماق و قوْو "سوْنرا قلیانین دوْلدوروب چاخماق قوْولا یاندیردی".

چاخماق‌قایا..çaxmaq qaya [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی.

چاخماق‌لاشماق..çaxmaqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] (گؤز) قیزارماق وچوخ آچیلماق.

چاخماق‌لی..çaxmaqlı [آد] ۱-چاخماق‌لی توّفنگ. چاخماق داشی ایله اوْدلانان توّفنگ نوعو. ۲-(ص) چاخماغی اوْلان. ۳-قزوین و ساوه ده داغ آدی. بجنورد، ماکی و میانادا کند آدی.

چاخماقلیق..çaxmaqlıq [آد] ۱-چاخماقدا ایشله‌نن. ۲-چاخماق قابی.

چاخموُر..çaxmur [اؤزل‌آد] ۱-اَلی‌سیْخی[۷]. ۲-یاری یوخولو باخیش. ۳- بیر نوع سرت کیرئج داشی. ٤-بیر نوع ایری و آغیر دانالی بوغدا نوعو[۲۲٤]. ٥-میانا دا کند آدی.

چاخناشدیرما..çaxnaşdırma [آد] آرانی قاریشدیرما (فا:بهم زنی).

چاخناشدیرماق..çaxnaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آرانی قاریشدیرماق، قاریشیق‌لیق سالماق، بیربیرینه ووُردورماق (فا:بهم زدن). to flurry

چاخناشما..çaxnaşma [آد] قاریشیق‌لیق، تلاطوُم (فا:تلاطم). dashing

چاخناشما دوّشمک..çaxnaşma düşmək [تاثیرسیزائیلم] آرا قاریشماق، چاخناشماق.

چاخناشما سالماق..çaxnaşma salmaq [تاثیرلی ائیلم] آرانی قاریشدیرماق، چاخناشدیرماق.

چاخناشماق..çaxnaşmaq [قا، سن] بیربیرینه دَیمک، قاریشیق‌لیق دوّشمک، چاخناشما دوّشمک "تالان اوْلدو ائلین واری آرادا چاخناشدی[۱]" (فا:متلاطم‌شدن) to dash

چاخناشمیش..çaxnaşmış [صفت] تشنُّج‌لو (فا:متشنّج). convulsive

چاخناشیق..çaxnaşıq [آد] چاخناشما(فا:تلاطم). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:انقلاب}.

چاخناق..çaxnaq [آد] چاخناماق وضعیتی و ایشی.

چاخناق..çaxnaq [اؤزل‌آد] اردیبل ده داغ آدی، ساریبانلار دا یایلاق یئری.

چاخناماق..çaxnamaq [باخ] چاخناشماق.

چاخیجی..çaxıcı [آد] چاخما اوستاسی، چاخماجی.

چاخیر..çaxır [آد] ۱-آراق و شراب، ایچکی (فا:مشروب). wine ۲-آچیق گؤی رنگی، آچیق ماوی "چاخیرگؤز" ۳-دوْغان توْرو بیر آوجی قوُش ٤-گوْرز ٥-(تاریخی اؤزل‌آد) چاغری بگ اوْچون بعضی قایناقلار بو آد ایله بحث ائدر[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: شراب؛ بو کلمه چاخماق-سؤزوندن آلیناراق ازیلمیش اوزومو گؤسته‌ریر، ازیلمیش اوزومون رنگی یاشیل و گؤی رنگینه چالماغی اوچون بو کلمه بوْز گؤی رنگ معنالانیر و بو سببه گؤزلرینین بیری گؤی و بیری قارا حئیوان اوچونده چاقیر دئییلیر و زاغ (فارسجادا زاغ و زغن) کلمه‌سینین ده بو سؤزدن آلینماسی مُناسب گؤرونور، چاقیر>چاغی> زاغی> زاغ، (بعضا تورکجه‌ده ایشله‌نن چاقیر(دوْغان) سؤزونون کؤکونو عربجه صُقر کلمه‌سی بیلیللر، کلاوسون[٦]؛ البته اگر معناجهتینی نظره‌آلارساق‌بو یوْروم دوزگون گؤرونمور)، بو کلمه لاتینجه‌یه گئچه‌رک sacar, saker falcon شکلینده ایشله نیر}.

چاخیر..çaxır [اؤزل‌آد] ۱-فرمهین، ساییق‌الا، خیاو، کلئیبر ده کند آدی. ۲-اینسان آدی:چاخیرالپ، چاخیربای، چاخیرخان.

چاخیرآیاز..çaxır ayaz [آد، دا] آچیق آما چوْخ سوْیوق هاوا.

چاخیرائوی..çaxır evi [آد] مئیخانا (فا:شراب خانه). wine cellar

چاخیرتوُلوغو..çaxırtuluğu [آد] ایچکی دؤشگونو.

چاخیرتیکانلیق..çaxır tikanlıq [آد] چاخیر تیکانی چوخ اوْلان یئر.

چاخیرتیکانی..çaxır tikanı [آد، بیتگی] چتیرگیللردن داوا کیمی ایشله‌نن، دوه آلماسی (فا:شش‌شاخ) orticum tomentosum

چاخیرجا..çaxırca [اؤزل‌آد] دوْغان توْرو بیر آوجی قوُش[۷].

چاخیرچی (چاخیرجی)..(çaxırcı) çaxırçı [صفت] چاخیرساتان. wine-maker

چاخیرچیلیق..çaxırçılıq [آد] چاخیر دؤزلتمه وساتما ایشی.

چاخیردوْغان..çaxırdoğan [آد، دیرگی] قارتال‌گیللردن بئلی توتقون ساری یا کوْل رنگلی، قارنی آغ، ائتینه جیزیلی بیرقوش accipiter gentilis

چاخیرقاناد..çaxırqanad [آد، دیرگی] قانادلاری چاخیر رنگلی بیر اؤردک anas crecca

چاخیرقوُشو..çaxırquşu [آد، دیرگی] قانادلاری چاخیر رنگلی بیر اؤردک anas crecca

چاخیرکئف..çaxırkef [صفت] یاری سرخوش.

چاخیرلاشماق..çaxırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاخیر وضعیتینه گلمک.

چاخیرلو..çaxırlu [اؤزل‌آد] چاخیرلو توْرک بوْیو اوْلاراق قاراقوْیونلو بیرلیگینده آدی گئچیبدیر، چاخیرلو بوْیو آدینی چاخیربگ آدیندان آلمیشدیر و اوْنون اوْغلو بَیستان بگ طایفاسیلا بیرلیکده اردبیل بؤلگه سینده یئرلشمیشدیر[۲۰۹].

چاخیرلی..çaxırlı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا نئچه کند آدی[۲٤۰].

چاخیش..çaxış [آد] چاخماق ایشی ویا بیچیمی (فا:تصادم).

چاخیشدیرماق..çaxışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاخیشماسی‌نی دؤزَنله‌مک (فا:بهم زدن).

چاخیشما..çaxışma [آد] چاخیشماق ایشی.

چاخیشماق..çaxışmaq [فا] بیربیرینه توققوشماق (فا:بهم خوردن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چاخیشمالی..çaxışmalı [صفت، دا] بیربیرینه ائشیت شکیللر.

چاخیشیق..çaxışıq [صفت، مت] چاخیشمیش اوْلان (فا:متقابل).

چاخیل داشی..çaxıl daşı [آد] باخ: چانقیل داشی.

چاخیل قوُشو..çaxıl quşu [آد] باخ: چاقیل قوُشو.

چاخیل یوْل..çaxıl yol [آد] باخ: چانقیل یوْل.

چاخیلماق..çaxılmaq [بلسیز ائیلم] چاخماق ایشی گؤرولمک (فا:بهم خورده شدن).

چاخیلی..çaxılı [آد] چاخیلیب تاخیلمیش شئی.

چاخیلی قالماق..çaxılı qalmaq [تاثیرسیزائیلم] چاخیلیب تاخیلی قالماق، ثابتلشمک.

چاخیم..çaxım [باخ] چاخیش.

چاخین..çaxın [آد] ۱-چاخیش، شیمشک. ۲-قیویلجیم (فا:شراره).

چاخینتی..çaxıntı [آد] شیمشک چاخما سسی وپارلاماسی (فا:تصادم).

چاخینتی‌سیز..çaxıntısız [صفت] چاخینتی‌سی اوْلمایان.

چاخینتی‌لی..çaxıntılı [صفت] چاخینتی‌سی اوْلان.

چادگان..çadgan [اؤزل‌آد] فریدن(داران) بخش‌لریندن، ۳۹ کندی و ٣٦٩٠٠* نفر نفوسو واردیر، مرکزی چادگان، فریدن'ین (۳۲ک.گ.د طرفینده و نُفوسو ۳۳۷۰* نفر قئید اوْلوبدور، بؤلگه اهالیسی چوْغونلوقلا توْرکدولر.

چادیر..çadır [آد] ۱-گونش‌و یاغمور کیمی شئیلردن قوروُنماق اوْچون قالین بئزدن قوُرولموش ائو، بئز و دیرکلرله قورولموش کؤلگه‌لیک (فا:چادر). **tent** ۲-دده قوْرقود کتابیندا بوُ سؤز معمولی چادیر اوْچون ایشله‌نه‌رک توْرلو قوْنوت و چادیرلارا مختلف آدلار وئریلیر" ائو سؤزو دئدیکده چادیر افاده اوْلونور، بؤیوکلره دؤزه نیلن یؤکسک اتَکلی و ٤-۷ دیرَکلی چادیرا اوْتاق دئییلیر؛ اوْردو:عسگری چادیر؛ آغ بان ائو:آغ قُماش دان دؤزلمیش چادیر؛ اوْبا:ائو بیچیمینده بیر نئچه دیرکلی و بؤلونتولو چادیر؛ آلاائو:بیر نئچه رنگلی قُماش دان دؤزلمیش چادیر؛ گؤنلوک:گؤنشدن قوْرونماق اوْچون و گؤندوزلری یارارلانیلان چادیر؛ یوُرت:یوُوارلاق و تاوانلاری قُبّه‌لی چادیر؛ توْنلوک:چادیردا ایشیق و هاوا آلماق اوْچون قوْیولان پنجره‌یه دئییلیر و همچینین چادیرلارین باشیندا هاوا دلیگی‌نی گئجه‌لر اوْرتن کئچه‌یه دئییلیردی، باجالیق: توْنلوک و پنجره‌یه دئییلیردی؛ آلاسایوان:آلا ایپکدن دؤزلمیش چادیر ساچاغی {تا، ت‹چاتیر، چاچیر، چاشیر›، سن؛ بو کلمه چاتماق سؤزندن آلینمیشدیر، انگلیزجه ده **shelter** بو سؤزدن آلینمادیر (تورئندایک سؤزلوگو بو کلمه‌نین کؤکونو تانینماز یازیبدیر)، باخ: چاتماق}.

چادیراوُشاغی..çadır uşağı [آد، بیتگی] چتیرگیللردن، اؤزسویو طبّ-ده ایشله‌نن بیر بیتگی (فا:نام‌گیاهیست). **dorema ammoniacum**

چادیر بئزی..çadır bezi [آد] کتان دان توخونموش سیخ و قالین بیر بئز.

چادیر قوُرماق..çadır qurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چادیردان اوْتورما یئری دؤزلتمک.

چادیر ییخماق..çadır yıxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوُرولان چادیری ییغماق ویا سؤکوب تؤکمک. ۲-(مج)بیری‌لرینین ائو اوْباسینی داغیتماق.

چادیر ییرتان..çadır yırtan [اؤزل‌آد] قئیدار دا داغ آدی.

چادیرا..çadıra [باخ:چادیر] قادین‌لارین اؤزلریندن سونرا آیری یئر-لرینی اؤرتن بؤرونجک، چارقات، چارشاو (فا:چادری). **veil**

چادیراسیز..çadırasız [صفت] چادیرا اؤرتمه میش.

چادیرالی (خانیم)..çadıralı (xanım) [آد] چادیرا اؤرتموش، چادیرا اؤرتن (فا:چادری). **a veiled woman**

چادیرتیاتروْسو..çadır tiyatrosu [آد] گؤستَری‌لرینی خالقا بؤیوک چادیردا سوُنان گؤستَری قروپو.

چادیرچاتی..çadırçatı [آد] چادیرین هرم بیچیمینده اوْلان اوست طرفی.

چادیرچاناغی..çadırçanağı [آد] چادیر دیرگی‌نین اوُجوندا چادیر توتماغا یارایان اوْیوق آغاج.

چادیرچی..çadırçı [آد] چادیردوْزلدن، ساتان‌ویا قوران (فا:چادرفروش)

چادیرچیچه‌یی..çadır çiçəyi [آد، بیتگی] پاشا چادیری؛ نیلوفر گیللردن، ساپلاری بیریئره ساریلاراق یوکسه‌لن آغ پمبه و گؤی رنگینده و بوْرو وچادیر بیچیمینده چیچک آچان بیر بیتگی نوْعو. **comvolvus euryaleferox**

چادیرچیلیق..çadırçılıq [آد] چادیر دوْزلتمه وساتما ایشی(فا: چادر دوزی).

چادیردایاشایان..çadırda yaşayan [آد] قاراچی (فا:چادرنشین). **tent-dweller**

چادیردؤولت..çadır dövlət [آد] کؤچَری بویلاردان دوزه‌لن دؤولت.

چادیردیره‌گی..çadır direyi [آد] چادیر قورماغا یارایان دیرک.

چادیرکند..çadırkənd [آد] چادیردان دوْزه‌لن یئرلشیم یئری.

چادیرلی..çadırlı [صفت] ۱-چادیری اوْلان. ۲-چادیرا یئرلشمیش اوْلان، چادیر یئرله‌شیم‌جی‌سی (فا:چادرنشینی).

چادیرلی اوْردو..çadırlı ordu [صفت] چادیرلاردا بایندیریلان قوْشون.

چادیرلیق..çadırlıq [آد] چادیر دوْزلتمه‌یه یارایان بئز و دیرک ویا آیری شئیلر (فا:مناسب برای چادر).

چار..çar [آد] ۱-باش اؤرتوسو، چارشاو. ۲-بیر توْرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹]. ۳-بوُکلمه چاراوْیماق و چاردوْولو کیمی یئر آدلاریندا گؤرونور و چیر سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اوْلمالیدیر و معناجا ایشیقلیق و آیدینلیق دئمکدیر. ٤-(آد) دؤرد {دؤرد معناسیندا فارسجا ‹چهار› سؤزونون قیسالمیشیدیر}. ۵-م۱۹جو یوْزیل‌لره کیمی روُس شاهلاری‌نین عُنوانی، سئزار" چار استبدادی"{بومعنادا روسجا ‹سئزار› سؤزونون دئییشمیش شکلیدیر}. ٦-(اؤزل‌آد) رزن(ـبوُلاق)، ساوه (ـحد)، میانا و بوُکان (ـدوُوار)، سالماس(ـستون)، کبودرآهنگ(ـشوق)، آستانا(ـچریک)، تیکان‌تپه (ـقالا)ده کند آدی.ساوه(ـقاش) ده داغ آدی {بو کلمه چار بوْیو آدینا باغلانمالیدیر، چاراوْیماق و چاردوْولو بوْیو و تورکمنلرده چاروای سؤزو بونا قانیتدیر، بعضی کند آدلاریندا بوکلمه‌نی فارسجا چهار سؤزونه باغلاییرلر، تاریخا ً و معناجا بئیله بیر یوروم دؤزگون گؤرونمور، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چاراچخور..çaraçuxur [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

چاراقایا..çaraqqaya [اؤزل‌آد] دوه‌چی‌ده داغ آدی[۲٤۰]. {چیْراق+قایا}.

چاراوْیماق..çaroymaq [آد] مراغادا بیر بؤلگه آدی {باخ:چار}.

چاربوُغا..çarbuğa [تاریخی اؤزل‌آد] چوُربوْغا؛ عُثمانلی‌لارین اوُلوبابالاریندان[۷].

çarpadar..چارپادار [آد] حیوان کیرالاما ایشینده اوْلان (فا:چارپادار). {فارسجا چهارپا سؤزیله ایلگیلیدر}.

çarpara..چارپارا [باخ] چارپاناق.

çarpaz..چارپاز [صفت، ظرف] چاپراز:۱-بیربیرینی کسیب گئچن "چارپاز جیزیق‌لار" (فا:متلاقی). **confluent** ۲-توْقفا، ایلگک، خاچ‌واری چاتاق(فا:سگک) **buckle** ۳-(بیوْلوژی) چارپاز جوّت لشدیریلمیش ویا چارپاز توْزلاندیریلمیش. {چارپماق+ از، باخ: چاپماق}.

çarpazaçar..چارپازآچار [آد] آلن‌آچاری (فا:آچار آلن). **allen wrench**

çarpazlatmaq..چارپازلاتماق [باخ] چارپازلاماق.

çarpazlaşdırmaq..چارپازلاشدیرماق [تاثیرلی ائیلم] ۱-چارپازلاتمک، خاچ‌واری قوْیماق "ال لرینی سینه‌سینه چارپازلاشدیرماق". ۳-(بیوْلوژی) یئنی حئیوان ویا بیتگی نوْعو و جنسی آلماق اوْچون مختلف حئیوان ویا بیتگی‌لری جوّت لشدیرمک و توْزلاندیرماق.

çarpazlaşdırılmaq..چارپازلاشدیریلماق [بلسیز ائیلم] چارپازلاشدیر ماق ایشی گؤرولمک (فا:متلاقی نمودن).

çarpazlaşmaq..چارپازلاشماق [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیربیرینی کسمک، ایکی شئی یا سؤز ویا گؤروشو بیرلشدیره‌رک مرکّب قوُرال چیخارماق (فا: متلاقی شدن). ۲-(بیوْلوژی) یئنی حئیوان ویا بیتگی نوْعو و جنسی آلماق اوْچون مختلف حئیوان ویا بیتگی‌لری جوّت لشدیرمک و توْزلاندیرماق. ۳-بیرلشمه پروْسئسینده بیربیرینی قارشی‌لیقلی ائتگی‌له‌مک "بوُ دیل چاغاتای و توْرکمن توْرکجه‌سینین چارپازلاشما سوْنوجو عمله گلیب".

çarpazlamaq..چارپازلاماق [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی چارپاز بیچیمه گتیرمک (فا:متلاقی کردن). **to cross**

çarpazlanmaq..چارپازلانماق [بلسیز ائیلم] بیر شئی چارپاز بیچیمه گتیریلمک (فا:متلاقی شدن). **to be crossed**

çarpaz vurma..چارپاز ووُرما [آد] بادالاق ووُرما، گوّلَشمه ده آیاغینی قارشی طرفین آیاغینا دوْلاشدیراراق اوْتو یئره ووُرماق.

çarpaşıq..چارپاشیق [صفت] ۱-بیربیریله چارپاز بیچیمده کسیشمه. ۲-(مج) آنلاشیلمازلیق، دوْلاشیق‌لیق (فا:متلاقی).

çarpan..چارپان [مت] چاریپلانا ووُرولان سایی، بو ایشلمده ۵۶=۸*۷ یئددی سایی‌سی چارپان دیر (فا:ضرب شونده). **multiplier**

çarpan balığı..چارپان بالیغی [آد، دیرگی] بئل اوْزگه‌یی آغی‌لی، اتی-لذتلی، کوّل رنگی قیرمیزی بیر بالیق (فا:تراکوْنیا). **trachinus draco**

çarpangillər..چارپان‌گیللر [آد، دیرگی] بئل اوْزگک‌لری آغی‌لی بیر بالیق سوْیو **trachinidae**

çarpanaq..چارپاناق [آد] مئتال، داش پارچاسی، دمیر قیرینتی‌سی ویا توفک ده ساچما کیمی استفاده اولونان قوُرشون و بوجور مئتال‌لار (فا:ترکش). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیییرتماق›}.

çarpayı..چارپایی [آد، فا‹چهار پایی›] دؤرد آیاغی اولان میز و صندل.

çarpdırmaq..چارپدیرماق [تاثیرلی ائیلم] چارپماق ایشینی گؤردورمک.

çarpdırış..چارپدیریش [آد] چارپدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

çarpma..چارپما [آد] ۱-چارپماق‌ایشی ۲-(مت) چارپماق‌ایشلَمی، ضرب

çarpma işarəti (simgəhsi vəya əlamti)..چارپما اشارتی (سیمگه‌سی ویا علامتی) [آد] ۱-چارپماق ایشلَمی‌نی گؤستَرن علامت، ضرب علامتی "×، *".

çarpma qapı..چارپما قاپی [آد] تک ویا ایکی قانادلی اوْلاراق ایچه-ری و ائشیگه آچیلا بیلن قاپی.

çarpmaq..چارپماق [تاثیرسیزائیلم] ۱-دَیمک، توخونماق (فا:بهم-خوردن) **to strike** ۲-گؤزه دَیمک ۳-(مت) ضرب ائله‌مک (فا:ضرب کردن). ۳-زورلا اله گئچیرمک {باخ: چاپماق}.

çarpı..چارپی [آد] چارپما عملی و علامتی، "*" (۲*۳= ایکی چارپی اوْچ) (فا:ضرب). **multiple**

çarpı cədvəli..چارپی جدولی [آد] ضرب جدولی (فا:جدول ضرب). **multiplication chart (table)**

çarpıtmaq..چارپیتماق [اتّدیرگن ائیلم] چارپماق ایشینی گؤردورمک (فا:بهم زدن).

çarpıcı..چارپیجی [صفت] تاثیرلی وگؤرونوشلو وگؤزه گلن (فا:فتّان).

çarpıdış..چارپیدیش [آد] چارپیتماق‌ایشی‌ویا بیچیمی (فا:ا.م‌بهم-خوردن).

çarpış..چارپیش [آد] چارپماق ایشی ویا بیچیمی (فا:ا.م بهم خوردن).

çarpışdırmaq..چارپیشدیرماق [اتّدیرگن ائیلم] چارپیشماق ایشینی گؤردوْرمک، چیرپیشدیرماق (فا:ف‌س بهم خوردن).

çarpışma..چارپیشما [آد] توققوشما، چاتیشما (فا:تصادُم). **collision**

çarpışmaq..چارپیشماق [قا] چاتیشماق، ساواشماق، بیربیرینه توققوشماق (فا:تصادف کردن). **to fight**

çarpışılmaq..چارپیشیلماق [بلسیز ائیلم] چارپیشماق ایشی گؤرولمک، چیرپیشیلماق (فا:ف.م تصادف کردن).

çarpıq.. [آد، ص، باخ:چاپماق] ۱-بیربیرینه چارپمیش، چارپاز اولموش ۲-دؤزگونلوگونو ایتیره‌رک ایریلمیش، ایری بؤکوک. ۳- (مج)ترس، ترسه(فا:متقاطع، کج‌و معوج).

çarpıq bacaq.. [آد] قیچلاری، ایریلمیش.

çarpıq çurpuq.. [صفت، ظرف] چوخ چارپیق، ایری بؤیرو.

çarpıq-laşdırmaq.. [تاثیرلی ائیلم] چارپیق حالا گتیرمک.

çarpıqlaşmaq.. [تاثیرسیزائیلم] چارپیق وضعیته گلمک.

çarpıqlıq.. [آد] چارپیق اولما وضعیتی.

çarpıqca.. [آد] بیرآز چارپیق.

çarpılan.. [آد، مت] چارپان سایی‌نین قارشی‌سیندا کی سایی، بو ایشلم ده ۵۶=۸*۷ سککیز سایی‌سی چارپان دیر (فا:ضرب شونده). multiplicand

çarpılmaq.. [بلسیز ائیلم] ۱-چارپماق ایشی گؤرولمک. ۲- (س) ووُرولماق، توققوشماق (فا:ف.م تصادف کردن).

çarpılı.. [صفت] چارپی اشارتی اولان.

çarpılış.. [آد] چارپیلماق ایشی‌ویاییچیمی(فا:ا.م تصادف-کردن)

çarpım.. [آد] چارپما ایله اَله گلن سایی، ۴۲=۶*۷ ایشلم‌ینده ۴۲ سایی‌سی چارپیمدیر (فا:حاصل ضرب). product

çarpım cədvəli.. [آد] چارپی و ضرب-جدولی(فا:جدول‌ضرب).

çarpıntı.. [باخ] چیرپینتی.

çarpıntısız.. [باخ] چیرپینتی‌سیز.

çarpıntılı.. [باخ] چیرپینتی‌لی.

çarpınmaq.. [باخ] چیرپینماق.

çart.. [آد] ۱-بؤلوک۲-دوشمه سسی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ سس‌تق}.

çartlamaq.. [تاثیرلی ائیلم] طرح‌تؤکمک (فا:طرح ریختن). to design

çartıltı.. [آد] چارت چارت سسی. crack, crackle

çartıldamaq.. [تاثیرسیزائیلم] چارتیلتی سسی چیخارماق. to crack

çarçabuq.. [آد] چوخ چابوُق، یئهین.

çarçapıt.. [آد] باخ: چاپیت.

çarçub.. [آد، فا] چرچیوه (فا:قاب). wooden) frame)

çarçur.. [آد] گرک‌سیز و بوشونا خرجله‌مه.

çarçur elhmək.. [تاثیرلی‌ائیلم] گرک‌سیز و بوشونا خرجله‌مک.

çarçur olmaq.. [تاثیرسیزائیلم] گرک‌سیز و بوشونا خرجلنمک.

çarx.. [آد، فا‹ چرخ ›] باخ: چرخ.

çarxı.. [اؤزل‌آد] خاچماز‘دا یئر آدی[۲۴۰].

çardaxlı.. [اؤزل‌آد] شامخور‘دا کند آدی[۲۴۰].

çardaş.. [آد، ماجارجا‹csardas›] ایکی ویا دؤرد زامانلی ماجار خالق دانسی.

çardaq.. [آد] آغاجدان تیکیلمیش بالاجایئر، چولوق، کؤلگه‌لیک(فا: کلبه‌چوبی) garret,shed {بو سؤزجوغون چاتاق سؤزوندن آلینمالیدیر وگرچکدن آنلامی چاتیلان بیرآغاج و قمیش تیکینتی‌سینه یاخیندیر، البته بو کلمه چهارتاق شکلینه ده یاخین گؤرونور ولی نه چهارتاق فارسجادا ایشله‌نن بیر کلمه ساییلیر و چارداق نه فقط دؤرد تاغلی چاتی اوچون بلکه هر دامی اولان آغاج چاتی‌سی اوچون سؤیله نیر؛ چاتماق› چارتماق› چارتاق› چارداق}.

çardaq.. [اؤزل‌آد] مراغا، ماهنشان، کبودرآهنگ‌وتیکان‌تپه‌ده-کند آدی.

çardaqsız.. [صفت] تالوارلسیز، چارداغی اولمایان.

çardaqlı.. [صفت] تالوارلی، چارداغی اولان.

çardoulu.. [اؤزل‌آد] ۱-همدان-اسدآبادین کندیستان‌لار-یندان، ۲۷ کندی و *۸۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، اهالی‌نین بیربؤلومو تورکدور. ۲-سایین‌قالا دا کندیستان آدی.

çardovlular.. [اؤزل‌آد] غربی‌آذربایجاندا یاشایان و توّرکلره یاخین لیق ایله بیلینن بیر بوی آدی، باخ: کوُرمانج، سایین-قالا.

çarsı.. [باخ] چارشی.

çarşanba.. [باخ] چرشنبه.

çarşav.. [آد، تو+فا] چارشاب:چادیرا(فا:چادرشب).

çarşavsız.. [صفت] چارشابی اولمایان.

çarşavlı.. [صفت] چارشابی اولان.

çarşənbə çay.. [اؤزل‌آد] تبریزده چای آدی.

çarşı.. [آد، فا ‹چهار سوق›] آلیش وئریش اوّچون اؤرتولو بازار (فا:چارسو بازار). markteplace

çarqat.. [آد] چادیرا، بؤیوک باش یایلیغی (فا:چارقد). kerchief {۱-تو‹چادیر›+ع‹قدّ› ۲-چهار(فا)+قد}.

çarqun.. [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی{چارلارین یئری}.

چارَک..çarək [صفت، فا، ‹چارک›] دؤردده بیر (فا:چهار یک).

چارگاو..çarqav [صفت] دؤرد اؤکوزلو جوت.

چارگاه موُغامی..çargah muğamı [باخ] یوُروش موُغامی.

چارگوّل..çargül [آد] ۱-آذربایجان موغاملاریندان بیرینین آدی (فا:مقامی در موسیقی آذربایجان) ۲-دؤرد بوجاق (فا:چهارگوش).

چارلستون..çarlston [آد، این] غربی اولکه‌لرده بیر دانس نوعو؛ بیر بیبار نوْعو (فا:ـ).

چارماقوُن..çarmaqun [اؤزل‌آد] گؤرَولی، گؤرَولندیریلمیش ، اَمیر آلمیش[۷].

چارماقوُن نوْیان..çarmaqun noyan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان'ین اوْردوباشی لاریندان[۷].

چارمیخ..çarmıx [آد، فا‹چهارمیخ›] قدیم چاغلار بیر نوع شکنجه آلتی‌نین آدی، خاچ شکلینده دار آغاجی (فا:ـ). crucifix

چارمیخا چکمک..çarmıxa çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] جزالاندیرماق.

چارناچار..çarnaçar [ظرف، فا] علاج‌سیزجا، ایستر ایسته مز، زوْرلا (فا: ناچاراً). willy-nilly

چاروْقلوق..çaroqluq [اؤزل‌آد] اوْغوزلاردان بیر طایفا، باخ: قارقین.

چاروُق..çaruq [اآ] توْرک بوْیلاریندان بیری اولاراق بارچوُق‌دا یاشاییردیلار[۸۵]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چاروادار..çarvadar [آد، فا ‹چارپادار›] یوک حیئوانی ایله یوک داشیان و مُزد آلان کیمسه، چوْدار (فا:چارپادار).

چاروادار باشی..çarvadar başı [آد] چاروادارلارا باشچی‌لیق ائدن.

چاروادارلیق..çaruadarlıq [آد] چاروادارین ایشی.

چاروای..çaruay [اؤزل‌آد] داشلی‌بوُرون، گوّمیشان، گنبده کند آدی {چار بوْیو آدیندان}.

چاره..çarə [آد] بیرسوْنوجا وارما یوْلو، چیخار یوْل، چؤزوم یوْلو، چیخیش یولو (فا:چاره). remedy {تورکجه آچماق/ آچار سؤزوندن فارسجایا گئچیدیر:ناچار، چاره[۵]}.

چارهان..çarhan [اؤزل‌آد] شاماخی'دا کند آدی[۲٤۰].

چاره‌سیز..çarəsiz [صفت] بیچاره (فا:بیچاره). helpless

چاره‌سیزلیک..çarəsizlik [آد] بیچاره‌لیک (فا:بیچارگی). dedsperation

چاریچه..çariçə [آد، روسجا] چارین‌قاری‌سینا ویا قادین‌چارا وئریلن-بیرعُنوان.

چاریغ..çarığ [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

چاریق..çarıq [آد] دریدن دؤزه‌لن بیر نوع باشماق و آیاق قابی (فا:چارغ). bast sandal, bast shoe {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سارماق›ساریق›چاریق:آیاغا ساریلان و اونو قوْرویان شئی}.

چاریق..çarıq [اؤزل‌آد] گئرمی، همدان-اسدآباد دا کند آدی.

چاریقچی..çarıqçı [صفت] چاریق دؤزَلدن و ساتان (فا:چارقچی). bast sandal maker, bast shoe-maker

چاریقچی‌لیق..çarıq çılıq [آد] چاریق دؤزَلتمه وساتما.

چاریقسیز..çarıqsız [صفت] چاریغی اوْلمایان.

چاریقلی..çarıqlı [صفت] چاریغی اوْلان.

چاریقلیق..çarıqlıq [صفت] چاریق دؤزلتمه یه ال وئریشلی.

چاش..çaş [صفت] اَیری "چاش گؤز: چپ گؤز" (فا:چپ چشم). squint

چاش‌باخیش..çaşbaxış [آد] اَیری باخیش.

چاش‌باش..çaşbaş [صفت، ظرف] قاریشیق، چاشمیش، شاشقین، چاشقین.

چاشباش اوْلماق..çaşbaş olmaq [تاثیرسیزائیلم] چاشیرماق، شاشیرماق.

چاشباش قالماق..çaşbaş qalmaq [تاثیرسیزائیلم] چاش قالماق، چاشماق.

چاشباش قویماق..çaşbaş qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاشدیرماق.

چاشت..çaşt [آد، فا] غذایا تؤکولەرک‌اونو دادلی ائدن شئیلر (فا:ـ).

چاشدیرماق..çaşdırmaq [ل، سن] باخ:شاشدیرماق tomislead

چاش‌سالماق..çaşsalmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاشباش سالماق، بیربیرینه قاریشدیرماق.

چاشقا..çaşqa [اؤزل‌آد] اوُشاق، ببک، یاورو[۷].

چاشقین..çaşqın [صفت، سن] شاشمیش، شاشقین، اؤزونو ایتیرمیش (فا:مبهوت). astonished

چاشقین چاشقین..çaşqın çaşqın [ظرف] چاشمیش حالدا، اؤزونو ایتیرمیش.

چاشقین‌لیق..çaşqınlıq [آد] شاشقین‌لیق (فا:تحیر). astonishment

چاشما..çaşma [آد] شاشقین‌لیق (فا:تحیر). astonishment

چاشماق..çaşmaq [س، سن] شاشماق، اؤرزونو ایتیرمک، یانیلماق (فا:مبهوت شدن). to make mistakes

چاشمالی..çaşmalı [صفت] شاشیلمالی (فا:تحیرآور). astonishing

چاشنی..çaşnı [آد، فا] داد، دادیملیق (فا:چاشنی).

چاشوُت..çaşut [اؤزل‌آد] خبرچی، مُخبر، آژان[۷].

چاشیب قالماق..çaşıb qalmaq [باخ] چاشماق.

چاشیت..çaşıt [آد] ۱-جاسوس. ۲-آرا پوْزوجولوق آماج ایله سؤز آپاریب گتیرن (فا:جاسوس). {چاشماق سؤزوندن آلینما اوْلمالیدیر، جاش سؤزوده بوکؤکدن اوْلمالیدیر}.

چاشیت لاما..çaşıtlama [آد] جاسوسلوق ائیله‌مه (فا:جاسوسی).

چاشیت لاماق..çaşıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] جاسوسلوق ائیله‌مک (فا:جاسوسی کردن).

چاشیت‌لیق..çaşıtlıq [آد] جاسوس اوْلما وضعیتی (فا:جاسوسی).

چاشیر..çaşır [آد، بیتگی، باخ: چاقشیر] چتیر چیچکلی‌لردن اوْتسو بیتگی (فا:نوعی گیاه).

چاشینگَر..çaşingər [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

چاغ..çağ [آد] ۱-عُمومیتله سینیرلی زامان پارچاسی، دؤنم، عصر، زمان "تاریخین دؤرد دؤنمیندن هر بیری (ایلک چاغ، اوْرتا چاغ، یاخین چاغ، یئنی چاغ)" (فا:زمان). time ۲-سو سسی، شیْریلتی.{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-زامان. ۲-دؤز؛ بوکلمه موغولجادان گله‌رک تورکجه‌ده اؤذ (اؤتمک) کلمه سینین یئرینی توتوب، کلاوسون[6]؛ چاغ سؤزیله چاخماق کلمه سیله بیر کؤکه و مفهوما باغلانمالیدیر چوُنکی چاغ، زامان باخیمیندان شیمشک کیمی پارلاییب اوْرتایا چیخماق معناسیندادیر وچاغا سؤزوده اوُشاق معناسیندا بیردن بیره دونیایا گلیب اؤزونو گؤسته‌رن وُجود اؤچون دئییلیر}. ۳-چاغ۲/ چاق(صفت، باخ:چاق)ساغلام، هله الدن دؤشمه میش، کئیفی کؤک، دوْلقون، توْسقون، دردسیز. ٤-(اؤزل‌آد) اینسان‌آدلاری: چاغابؤری، چاغآچار، چاغاچان، چاغالپ، چاغای، چاغابای، چاغبای، چاغبگ، چاغبَگیم، چاغبوُغا، چاغبیکه، چاغخان، چاغخانیم، چاغَر، چاغگوْن.

چاغ‌آچماق..çağ açmaq [تاثیرلی ائیلم] هر هانسی بیر باخیمدان قاباقجی‌لاردان فرقلی اوْلاراق یئنی بیر اوْرتام یاراتماق.

چاغ‌اوْلماق..çağ olmaq [تاثیرسیزائیلم] ساغلام اوْلماق، ساز اوْلماق.

چاغ‌دیشی..çağ dışı [آد] ۱-چاغین ائشیگینده اوْلان(فا: خارج از نورم) ۲-اسکی (فا:مربوط به گذشته).

چاغ‌دیشیلیق..çağ dışılıq [آد] چاغ دیشی اوْلما وضعیتی.

چاغا..çağa [آد، دا] ۱-کؤرپه، بالاجا، اوشاق new-born child ۲-ساواش بالتاسی ۳-چالیْم، گؤسته‌ریش(تاریخی اؤزل‌آد) توْرکمَنلرین چاودوُر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[7].{باخ: چاغ؛ بعضاً کلمه نی چوْخالماق= چوْغالماق سؤزونه باغلاییرلار[6]}.

چاغابگ..çağabəy [اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگلریندن. قیْلیچارسلان خان'ین قایناتاسیْ. آنادوْلوداکی ایلک دنیزجیلیک حرکتلرینی باشلاتاراق بو ایشده اؤنجوْلوک ائدن بگ[7].

چاغاتای..çağatay [آد] ۱-چاغیْنین آتاسی.۲-چاغداش، چاغ‌ایْنین ایلریسینده ۳-چنگیزخانین اوْغلو، بابوُر خان دؤنَمی بگ‌لریندن (چاغاتای حسنعلی بگ)[7]. {چاغ‌آتاسی معناسی اوُیقون-گؤرونور(زامانیندا آتاکیمی‌ساییلان)، بعضاً چاغا+ تای (اوشاق کیمی) معنالانیر ولی بو یوروم اصابتلی گؤرونمور، بوُ باخیش لا چاغابگ کیمی کلمه‌لره چاغینا بگ اوْلان مفهومو وئره بیلیرک}.

چاغاتای‌تورکجه‌سی..çağatay türkcəsi [اؤزل‌آد] چاغاتای تورکجه-سی ویا شرق تورکجه‌سی تیموری‌لر زامانی و اؤزل‌لیکله سمرقندده انکشاف ائتدی (بوُ سؤز چنگیزخانین ایکینجی اوْغلونون آدیندان آلینما بیر سؤزدور)، بو دیلین ان اؤنملی آدامی امیرعلیشیر نوایی دیر، نوایی‌نین مهم اثری خمسه ۳۲۰۰ بیتدیر، معروف سنگلاخ سؤزلوگو نوایی‌نین دیوانین یاخشی دوشونمک اؤچون یازیلمیشدیر، نوایی‌له برابر میرحیدر خوارزمی، سکاکی، آتائی، یقینی، گدائی، لطفی بو دیلین توسعه تاپماسیندا بؤیوک رول‌لاری وارایدی، آذری تورکجه‌سی چاغاتای تورکجه سینین دوْلقون‌لاشماسیندا بؤیوک تاثیری اولموشدور، بو دؤنمده گلیشن‌مکتبه هرات‌مکتبی دئییلیر و بومکتب نوایی‌نین حمایه‌سیله بؤیوک عالیم‌لر یئتیشدیریبدیر، اؤرنک اؤچون: تاریخچی‌لر، حافظ ابرو، سمرقندی، میرخواند، خواندمیر، دؤولتشاه سمرقندی، بهزاد نقاش، سلطانعلی خطّاط، حسین واعظ رسّام و آیرلارینا اشاره ائتمک اولار، هیندوستاندا سلطنت قوران بابور امپراتورلوغودا اثرلرینی چاغاتای تورکجه‌سیله یازمیش‌دیر، چاغاتای تورکجه سینده چوخلو کتابلار یازیلیب، اؤرنک اؤچون: بدایع اللغات، لغت ابوشکا، لغت فضل اله، کتاب زبان تورکو (یعقوب چنگی)، سنگلاخ، التمغای ناصری، بهجت الغات، لغت شیخ سلیمان افندی بخارایی.

چاغاتایجا..çağatayca [آد] باخ: چاغاتای توْرکجه سی.

چاغاتایخاتوُن..çağatayxatun [تاریخی اؤزل‌آد] آلتیْن‌اوْردو خانی‌اوُزبَک خان‌ین ائوده‌شی[7].

چاغاتایخان..çağatayxan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخان‌ین اوْغلو و چاغاتای دؤولتی‌نین قوُروجوسونون آدیدیر، چَنگیز امپراتوْرلوُغونون رَسمی دیلی توْرکجه‌ایدی. آنجاق سوْنراکی دؤنَم، بؤیوک دؤولتلرین اوْلوشماسی ایله بعضی‌لرینده اوْرتایا چیْخان دیل و کوْلتور، قاریْشیق‌لیقلارینا راغماً، چاغاتای خان، توْرک دیلینه و ادبیاتینا چوْخ بؤیوک اؤنَم وئره‌رک آیری بیر مقاما صاحبدیر. بو اؤزدن، توْرکجه‌دیلی بو اوُلو کیشییه چوْخ‌شئی بوْرجلودور.آیریْجا گوْنوموزده‌دانیشیلان‌توْرکجه‌نین آغیز و گرامئری‌ساختاری(یاپی‌سی)،

"چاغاتای لهجه‌سی" اولاراق بو کیشی‌نین آدینا عطفاً اونون دؤنَمیندن گلمکده‌دیر[۷].باخ: موغوللار، آلتون‌اوردو.

چاغاتای سؤلاله‌سی..sulaləsi çağatay [اؤزل‌آد] بوُ حکومتین قوُروجوسو چاغاتای‌خان ایدی (باخ:موغول‌امپراتورلوغو)، حکومت قارلوق تورک‌لرینه دایاناراق قوُرولموشدور و اویقور تورکلری‌نین ائتگی سی آلتیندایدی، چاغاتاخانین زوجه سی سئوینج تؤرکان (باخ: خوارزمشاهلار) ۱۱۲۸ده قاراخاتای دؤولتی‌نی قوُردو و بوُ حکومت چاغاتای حکومتینین اوُزانتی‌سی اولاراق ۱۲۱۱ه قدر دوام ائتدی، خانلیغین بئشینجی حؤکمداری پادشاه‌خاتون، تؤرکان خاتین قیزایدی[۲۰۹].

چاغاتایلار..çağataylar [اؤزل‌آد] بارتولد'ا گؤره بوُ اولوس دؤرد طبقه‌یه بؤلونوردو: آرلات‌لار، جلایرلر، بارلاس‌لار، قوشون‌لار؛ قوشون سؤزو اوردو عضولارینا دئییله‌رک قالان اوچ طبقه طایفا بیرلیکلرینی مشخص ائدیردی[۱۲].

چاغاج..Çağac [باخ: چاغ] تقویم (فا:گاهنما). clock

چاغاجیقچای..çağacıqçay [اؤزل‌آد] قوُبا'دا چای آدی[۲٤۰].

چاغاخان..çağaxan [تاریخی اؤزل‌آد] قیپچاق خانلاریندان[۷].

چاغار..çağar [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-دنیز فنری، چاخار ۲-گؤرز. ۳-اینسان آدی: ~قوجا، ~خان، ~لی، ~بگ[۷].

چاغاش..çağaş [اؤزل‌آد] قیرلانقیچ / قیلانقوش[۷].

چاغال..çağal [اؤزل‌آد] ۱-قوُیروغو آغ اینک[۵]. ۲-یارارسیز و ائشیگه آتیلان شئیلر.

چاغالا..çağala [آد، باخ چاغا] چاقالا، چاغلا، یئتیشمه میش اریک و الچه و تک چَودک‌لی بنزر میوه‌لر (فا:چاقالو).

چاغالوْز..çağaloz [اؤزل‌آد] ۱-فنر ۲-ایلکل بیر توپ سلاحی (توپ مَرمی‌سی یئرینه چاغیل تاشی آتان)[۷].

چاغالیق..çağalıq [آد] اوشاغلیق، کؤرپه‌لیک "اوغلان چاغی: بیر شئیین ان قیزقین وگرگین دؤنَمی".

چاغان..çağan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-دنیز فنری، چاخار ۲-گؤرز. ۳-اینسان آدی: ~قوجا، ~خان، ~لی، ~بگ[۷]. ٤-بیتگی آدی، باخ: چوغان‌اوتو.

چاغان..çağan [اؤزل‌آد] شاماخی'دا کند آدی[۲٤۰]. {چوغان‌اوتو سؤزیله ایلگیلیدیر، باخ: چوغان}.

چاغاناق..çağanaq [آد، سن] ۱-الین دیرسه‌یی و بیله‌یی.۲-چالقی چاغاناق، چالقی‌لی بیر اورتام.

چاغانوْز..çağanoz [آد، دی، یونانجا] بیرنوع کیچیک سوُ حئیوانی[۷] carcinus

چاغاووُن..çağavun [اؤزل‌آد] بال آری‌سی[۷].

چاغایایلی..çağaybaylı [تاریخی اؤزل‌آد] قازاقلارین، کیچیبؤز بؤلوگو، یئددی اوُروق اویماغی‌نین قوُروجو بگ‌لریندن[۷].

چاغجیل..çağcıl [صفت] چاغ ایله ایلگی‌لی، چاغا مُناسب، چاغین یئنی‌لیکلرینی بنیمسه ین (فا:مدرن).

چاغجیل‌لاشدیرماق..çağcıllaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاغداش-لاشدیرماق(فا:مدرن‌نمودن).

چاغجیل لاشماق..çağcıllaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاغداش اولماق.

چاغجیل‌لیق..çağcıllıq [آد] چاغجیل اولما دوُرومو.

چاغداش..çağdaş [آد] یاشادیغیمیز چاغدا اولانلار، چاغین‌اینسانی، عینی چاغدا یاشایان کیشیلر، یئنی تئکنیک و بیلیم‌لردن یارارلانان دؤنمده اولانلار (فا:معاصر). modern, up-to-date

چاغداش‌لاشدیرماق..çağdaşlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاغ شرایطینه اوُیقون ائتمک.

چاغداش‌لاشماق..çağdaşlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاغ شرایطینه اوُیقون اولماق.

چاغداش‌لیق..çağdaşlıq [آد] چاغداش اولما وضعیتی، مدرن‌لیک. modernity, up-to-dateness

چاغروق..çağruq [اؤزل‌آد] قاتی، سَرت[۷].

چاغری..çağrı [اؤزل‌آد] ۱-دوغان قوشو ۲-کؤرشاد'ین قیرخ یولدا-شیندان بیری[۷]. {باخ: چاخیر}. ۳-(آد) چاغیریش، سسله نیش (فا:دعوت). Invitation ٤-چاغری--(اؤزل‌آد) اینسان آدلاری: ~آلپ، ~بارس، ~بای، ~بؤری، ~تان، ~تای، ~قوُل، ~بوغا، ~تکین، ~تیگین، ~تیمور.

چاغری بلگه..çağrı bəlgə [آد] دعوت نامه. letter of invitation

چاغری جی..çağrıcı [آد] چاغری ایشینی گؤرن.

چاغری جی‌لیق..çağrıcılıq [آد] چاغری جی‌نین ایشی وگؤروی.

چاغری‌لیق..çağrılıq [آد] چاغری اوچون یازیلان کاغاذ، (فا:دعوتیه).

چاغری نُمره سی..çağrı numrəsi [آد] چاغیری اوچون اولان نُمره.

چاغریبَیگ..çağrıbəy [اا] سلجوُقلو دؤولتی‌نین قوُروجوسو توُغرولُ خان'ین قارداشی؛ آلپارسلان خان'ین باباسی[۸۵]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چاغری‌سیز..çağrısız [صفت] چاغری‌سی اولمایان، دعوت‌سیز (فا:بدون دعوت).

چاغریشدیرماق..çağrışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاغریشماغا یول آچماق.

چاغریشماق..çağrışmaq [قا] بیربیرینی چاغیرماق.

چاغریشیم..çağrışım [باخ] چاغیریشیم.

چاغریلما..çağrılma [آد] چاغیرماق ایشی گؤرولمه (فا:احضار).

چاغریلماسیز..çağrılmasız [صفت] چاغیریلمایاراق گلن (فا: ناخوانده). uninvited

چاغریلماق..çağrılmaq [بلسیز ائیلم] چاغیرماق ایشی گؤرولمک (فا:احضارشدن)

چاغریلی..çağrılı [آد] چاغریسی اولان، دعوت‌لی (فا:دعوت شده).

چاغریلیش..çağrılış [آد] چاغریلماق ایشی ویا بیچیمی (فا:احضار).

چاغریم..çağrım [آد] یوکسک بیرسسین یئتیشه‌بیله‌جه‌یی‌قدر اوزاق‌لیق.

چاغ‌سایار..çağsayar [آد] ایلسایار، چاغاج (فا:تقویم). chronometer

چاغ‌سایمی..çağsayımı [آد] کرونولوژی، زامانلاما(فا:گاهشماری). chronogy

چاغشیر..çağşır [آد] اوست دون، شالوار. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چاغلا..çağla [اؤزل‌آد] ۱-ناموسلو ۲-اَریک یئمیشی‌نین کؤرپه واختی، باخ: چاغالا. ۳-(ت) بیر یایلا آدی[۷].

چاغلار..çağlar [آد] ۱-چیرپینتی.۲-کیچیک شلاله. ۳-اوقات.

چاغلاسون..çağlasun [اؤزل‌آد] دؤزگون، دؤروست[۷].

چاغلاق..çağlaq [اؤزل‌آد] ۱-ناموسلو، دؤروست ۲-چاغلایان، شَلاله[۷].

چاغلامادان چاتلاماق..çağlamadan çatlamaq [تاثیرسیزائیلم] گرکلی اولقونلوغا یئتیشمه‌دن یئکه ایشلرگؤرمک، ویا گؤرمک ایسته‌مک.

چاغلاماق..çağlamaq [تاثیرسیزائیلم] جوشماق، جوشاراق و سس چیخارداراق آخماق (سو)، کؤپوکله نه‌رک تؤکولمک، اوجا یئردن تؤکوله‌رک و داشلارا چارپاراق آخماق (فا:با سروصدا ریختن). to purl {باخ: چاخماق}.

چاغلان..çağlan [آد] چاغلایان، شلاله (فا:آبشار) waterfall

چاغلاو..çağlav [اؤزل‌آد] دؤروست[۷].

چاغلاغان..çağlağan [آد] چاغلان، چاغلار، شلاله babbling

چاغلایان..çağlayan [آد] چاغلان، چاغلار، شلاله babbling

چاغلایش..çağlayış [آد] چاغلاماق ایشی ویا بیچیمی.

چاغلایق..çağlayıq [آد] سس چیخارداراق یئردن قاینایان سو.

چاغلی..çağlı [صفت] اؤنلو، طالع لی {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}.

چاغلین..çağlın [اؤزل‌آد] مشهور ولیاقت صاحبی[۷].

چاغماق..çağmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: چاخماق.

چاغمان..çağman [اؤزل‌آد] چاغین اینسانی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

چاغناق..çağnaq [آد] دؤل کیسه سین دولدوران و دؤلوتو ایچینده توتان سیوی و مایع، اومنیوس سویو[۲].

چاغون گونش..çağun günəş [اؤزل‌آد] گئرمی و اردیبل ده کند آدی.

چاغوا..çağva [اؤزل‌آد] گور یئهین یاغیش، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).

چاغی گلمک..çağı gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دؤنمی و واختی گلمک.

چاغیر..çağır [اؤزل‌آد] چاغیری، چاغری[۷].

چاغیرا چاغیرا..çağıra çağıra [ظرف] سؤرکلی چاغیراراق.

چاغیربَیکه..çağırbəykə [تاریخی اؤزل‌آد] چاغیربَگکه:چنگیز خاقان‌ین گلینی، جوجی خان‌ین اثوده‌شی، باتو خان‌ین آناسی[۷].

چاغیرتقان..çağırtqan [باخ] چیغیرتقان.

چاغیرتماج..çağırtmac [آد] چاغیرماق ایشینی گؤرن، دلّال، بیر شئیین ساتیلماسی ویا بیر سؤزو خالقا بیلدیرمک اوچون اوجا سسله جارلایان (فا:دلال، جارچی).

چاغیرتماق..çağırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاغیرماق ایشینی گؤردورمک (فا:ف س دعوت کردن).

چاغیرتی..çağırtı [آد] چاغیرما سسی (فا:صدا و شعار).

چاغیرقان..çağırqan [اؤزل‌آد] چاغیران، دعوتکار[۷].

چاغیرقانلو..çağırqanlu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوزیلده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

چاغیرما..çağırma [آد] ۱-سس (فا:آوا). voice ۲-دعوت.

چاغیرماق..çağırmaq [ل، باخ:چاخماق] ۱-بیرینین گلمه‌سی اوچون اوجا سسله ویا یازیلی اولاراق سؤیله‌مک، بیر یئره دعوت ائتمک و ایسته‌مک(فا:احضار کردن). to arraign، to call ۲-هاوا ایله اوخوماق "بایاتی چاغیرماق".

چاغیری لاماق..çağırılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاغیریلماق (فا:دعوت شدن).

چاغیری..çağırı [آد] چاغیریش، سسله نیش، باخ: چاغری، (فا:دعوت). invitation

چاغیریجی..çağırıcı [آد] چاغیران.

چاغیریش..çağırış [آد، ت‹چاغیریشماق›] چاغیرماق ایشی ویا بیچیمی، چاغیرما(فا:احضاریه، دعوت). Call، invitation

چاغیریشچی..çağırışçı [آد] بیرگوروه چاغیران (فا:احضار کننده).

چاغیریشدیرماق..çağırışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاغریشدیرماسینا یول آچماق.

چاغیریشلی..çağırışlı [صفت] چاغریشیمی اولان.

چاغیریشماق..çağırışmaq [قا] بیربیرینی چاغیرماق to call to eachother

چاغیریشیم..çağırışım [آد، روح‌ب] دۆشونجه‌لرین مُختلف جهت‌لردن آرالارینا اوْلان بیرلیک و بنزرلیک و قارشیتلیق، بیر دۆشونجه ویا گوروشه خاطر بیر باشقاسینین خاطرلنمه‌سی (فا:تداعی معانی). association

چاغیریشیم‌جی..çağırışımcı [آد، صفت] چاغریشیم جی‌لیق گۆروشو و دوْکترین'ین طرفداری اوْلان.

چاغیریشیم‌جیلیق..çağırışımcılıq [آد، فلسفه] هرشئیی دۆشونجه‌ایله آچیقلاماغا چالیشان فلسفه گۆروشو (فا:طرفدار تز تداعی معانی).

چاغیریشیم‌سال..çağırışımsal [صفت] چاغیریشیم لا ایلگی‌لی.

چاغیریشیم‌سیز..çağırışımsız [صفت] چاغیریشیم لا ایلگی‌لی اوْلمایان.

چاغیریشیم‌لی..çağırışımlı [صفت] چاغیریشیمی اوْلان.

چاغیریلماق..çağırılmaq [بلسیز ائیلم] چاغیرماق ایشی گۆرولمک (فا:دعوت شدن). to be invited, to be called

چاغیریلمامیش قوْناق..çağırılmamış qonaq [آد] بکلنمه‌دن گلن قوْناق و هر شئی.

چاغیریلیق..çağırılıq [آد] چاغری‌لیق بلگه، دعوت نامه.

چاغیریم..çağırım [آد] ۱-اوجا سسین یئتیشه‌بیله‌جگی یئر، سس گئدیب چاتان آرالیق(فا:برد صدا)۲-روْح چاغیرما سیراسیندا سئانس.

چاغیل..çağıl [آد] ۱-کیچیک داش‌پارچاسی، چانقیل؛ ۲-سو سَسی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چاغیل‌چاغیل..çağıl çağıl [آد] چاغیلدایاراق، سسله‌نه‌رک(سوُ).

چاغیلای..çağılay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:چاغیْل+ آی[۷].

چاغیلتی..çağıltı [آد] آخار سولارین قایا و داشلارا چارپارکن چیخاردیغی‌سس، چاغلایان سوُلارین سس (فا:صدای آب).

چاغیلتی‌لی..çağıltılı [صفت] چاغیلتی‌سی اوْلان.

چاغیلخان..çağılxan [اؤزل‌آد] اینسان آدی، چاغیْل+ خان[۷].

چاغیلداق..çağıldaq [اؤزل‌آد] چاغلایان، شَلاله(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیزلارین، توْقای و سارو اوْیماقلارینین اوُلوبابالارین‌دان[۷].

چاغیلداماق..çağıldamaq [تاثیرسیزائیلم] سوُ آرخارکن سسلنمک (فا:صدا کردن).

چاغیلداییش..çağıldayış [آد] چاغیلداماق ایشی وییچیمی(فا:صدای آب).

چاغین گئری‌سینده قالماق..çağın gerisində qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاباقجیل لیقدان دالی قالماق.

چاغیْن..çağın [اؤزل‌آد] ۱-شیمشَک، ایلدیریم ۲-گۆرز، توْپوز ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) بابوُر خان'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

چاغیْنتیمورُ..çağınteymur [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:چاغیْن+ تیمورُ[۷].

چاغینی آشماق..çağını aşmaq [تاثیرسیزائیلم] دۆشونجه ویا توُتومیله ایچینده اوْلدوغو چاغدان ایلَریه گئتمک.

چاغییه سی..çağ yiyəsi [آد] صاحب الزمان owner or lord of time

چاق..çaq [چوخ سؤزیله‌ایلگی‌لیدیر] کؤک (فا:چاق). fat

چاقا..Çaka [اؤزل آد] توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

چاقارقانی..çaqarqanı [اؤزل‌آد] چقَرقانی:قئیدار دا داغ آدی.

چاقار..çaqar [باخ] چاخار.

چاقال..çaqal [باخ] چاقال.

چاقالداق..Çaqaldaq [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساری‌باغیْش-موْنقوُل بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

چاقتوُ..çaqtu [اؤزل‌آد] ایری جثّه‌لی، گؤسته‌ریشلی[۷].

چاقچاخی..çaqçaxı [اؤزل‌آد] چَقچَقه:اسدآباد دا داغ آدی.

چاقچاغی..çaqçağı [آد] چوبوقلا دوزه‌لن بیر نوع ساز (فا: چاقچاقی). {چاقماق فعلینین کؤکونون تکرارلانماسیندان اله گلیب}.

چاق‌چاق..çaq çaq [آد، باخ:چاخماق] باخ: چاخچاخ.

چاقچوُر..çaqçur [باخ] چاخچور.

چاق‌چوق ائله‌مک..çaq çuq eləmək [ل، مج] خیردا آل وئرله مشغول اوْلماق، .

چاقشیر اوْتو..çaqşır otu [آد، بیتگی] باخ: قایماق اوْتو.

چاقشیر اوْتو سوولار..çaqşır otu sovlar [آد، بیتگی] بیر بیتگی سوْیو (فا:تیره ای ازگیاهان). umbellifera

چاققاچاق (چاققاچوق)..çaqqaçaq (çaqqaçuq) [سس تق] چاقیلتی سسی.

چاقارلی‌داغی..çaqarlı dağı [اؤزل‌آد] ۱-شوُشا'دابیرداغ آدی ۲-بوُلغار بوْیلارینا باغلی تورک دیللی طایفانین آدی چاغار'دیر[۱۶۳-۲۴۲].

چاققال..çaqqal [آد، دیرگی] اتجیل، توْکلری کیرلی ساری، قارنی آغیمتیل، گئجه‌لری سوْرولر حالیندا گزن، قوُرددان کیچک چؤلجول حئیوان (فا:شغال). canis aureus {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ‹چاقال›، ت‹آرژوُ›؛ بوکلمه چاخماق سؤزوندن آلیناراق برق کیمی قاچیب آولایان حئیوانی نشان وئریر، بو سؤز عینا chacal شکلینده آوروپا دیللرینده ایشله نیر[۶]}.

چاققالا..çaqqala [باخ] چاغالا.

چاققال آرمودو..çaqqal armudu [باخ] چؤل آرمودو.

چاققال اریگی..çaqqal əriyi [آد، بیتگی] قیرلاردا یئیتشن توُرش سرت و ایری چودک‌لی میوه‌سی اوْلان بیر نوع چؤل اریگی (فا:نوعی درخت). **prunus spinosa**

چاققال بوْغان..çaqqal boğan [آد] ۱-(مج)هرجور کال، برک و بوْغوجو میوه حاققیندا (فا:میوه کال). ۲-(آ، بی) قیرلاردا راستلانان بیر بیتگی (فا:نوعی علف).

چاققال مصطفی..çaqqal mustafa [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

چاققال یاغمورو (یاغیشی)..çaqqal yağmuru (yağışı) [آد] گؤنش‌لی هاوادا یاغان ایری دانالی یاغیش.

چاققو..çaqqu [آد] دسته‌لی و آچیلیب باغلانان بالاجا پیچاق، کسیجی تیبه (فا:چاقو). {چاپقو› چاققو› چاقو}.

چاققوچو..çaqquçu [آد] بیچاقچی (فا:چاقو ساز).

چاققوسوز..çaqqusuz [صفت] چاققوسو اوْلمایان.

چاققولو..çaqqulu [صفت] چاققوسو اوْلان.

چاقیر..çaqır [آد] باخ: چاخیر.

چاققیشماق..çaqqışmaq [قا] توققوشماق (فا:بهم خوردن).

چاققیلتی..çaqqıltı [آد] چینقیل و بوجور شئیلرین بیربیرینه دَیمه سسی (فا:صدای چاق چاق).

چاققیلداتماق..çaqqıldatmaq [ل، سن] ایکی برک داش و دمیری بیربیرینه ووُراق سس چیخارتماق (فا:صدای چاق چاق در آوردن).

چاققیلداق..çaqqıldaq [آد] ۱-قویون قویروغوندا یاپیشیب قوُرویان قیغلی یئرلر. ۲-یاپیشیب قوُرویان چیرک‌لی هر شئی (فا:چرک-خشک‌شده) {بیر شئی قوُرویاراق و بیربیرینه دیه‌رک چاق چاق سسی وئرمه‌سینه سبب بو آدلا تانینیب}.

چاققیلداما..çaqqıldama [آد] چاققیلداماق ایشی.

چاققیلداماق..çaqqıldamaq [س، باخ:چاخماق] چانقیل داشلار سودا آخیب و بیربیرینه دَیه‌رک سس چیخارماق، دمیر ویا برک شئیلری بیربیرینه ووُاراق سس چیخارماق (فا:چاق چاق کردن).

چاققیلدانماق..çaqqıldanmaq [تاثیرسیزائیلم] چاققیلتی سسی چیخارماق (فا:چاق چاق کردن).

چاقموُر..çaqmur [آد، بیتگی] ساردونیا (فا:شمعدانی).

چاقو..çaqu [باخ] چاققو، بیچاق (فا:~). **knife، scalpel**

چاقیر..çaqır [باخ] چاخیر قوشو.

چاقیشماق..çaqışmaq [باخ] چاققیشماق.

چاقیل..çaqıl [اؤزل‌آد] چانقیل داشی[۷].

چاقیل قوشو..çaqıl quşu [آد، دیرگی] یاغمور قوشوگیللردن، ایستی آیلاردا گونئی بؤلگه‌لره کؤچن قوش، چاخیل قوُشو (فا:نوعی پرنده‌مهاجر). **crocethia alba**

چاقیل یوْل..çaqıl yol [باخ] چانقیل یول.

چاقیلداق..çaqıldaq [آد، باخ: چاخماق] ۱-بیر چرخین یالنیز بیر یؤنه دوْغرو ایشله‌مه‌سینه یوْل وئریب و ترس جهتده قاباغین آلان آیقیت و وسیله. ۲-باخ: چاققیلداق.

چاقیلداماق..çaqıldamaq [باخ] چاققیلداماق.

چاقین..çaqın [اؤزل‌آد] ۱-شیمشک ۲-قیْویلجیم (تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ‌لرینده (قیْلیچ آرسلان'ین دامادی)[۷].

چاقینبای..çaqınbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چاقین+ بای[۷].

چاک..çak [آد، فا] بیرتیق، یاریق.

چاکابگ..çakabəy [اؤزل‌آد] پئچه‌نک‌لرین بیر باشبوُغو(م۱۱جی‌قرن)[۵۴].

چاکَر..çakər [آد] چاکیر: قوُل، کوله (فا:~). **servant** {فارسجادا اسکی‌سؤزدور، کؤکونو موغولجا ویا تورکجه بیلیلر[۸۲]}.

چاکرافشار..çakirəfşar [یازار] قاجار دؤورو توْرک شاعرلریندندیر[۱۴۱].

چال..çal [صفت] ۱-آچیق بوْز رنگ "باشیندا چال پاپاق، چال قاشلی". **grey** ۲-آغارماغا باشلامیش، دن دوْشموش "اوُستا چال بیغ‌لارینی‌سیغاللادی". ۳-داشلیق یئر، چیپلاق تپه، قیر، بیتگی‌سی آز اوْلان یئر، چال تپه‌لر (فا:زمین بی آب و علف). ٤-قیْلیچ ضربه‌سی، ضربه، ووُروش ۵-توْرکمَنلرین تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالارینداندان. توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لار یئداندیر[۸۱-۱۵۸]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-آغ قیرمیزی آت. ۲-دوه بالاسی. ۳-آیران. ۴-ووُرماق فعلی‌نین امر حالی؛ عینا فارسجادا ایشله نیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چال-..çal [اؤزل‌آد] تفرش، خوی، زنجان، قوُم و ماکی؛ اراک (~آغاش، ~خاتون)، ابهر(~چالار)، بیناب (~چَخور)، میانا(~داش)، اهر(~قوُلو)، بوکان (~گوُره)، کلئیبر (~گونئی) ده داغ آدی، رودبار(~دره) دا چای آدی، اراک-طرخوران و تاروُم؛ ساوه (~فخره)، آستانا (~هما) دا کند آدی.

چالا..çala [آد، صفت] ۱-چؤککک یئر، چوُخور یئر (فا:چاله). **hole, pit** ۲-بعضی آدلارین اؤنونده گله‌رک اوْ آدا چابوقلوق آنلامی وئریر "چالا قلم". {باخ: چالماق}.

چالا قلم..çala qələm [ظرف] دوُرمادان یازار.

چالاب..çalab [اؤزل‌آد] اوُلوروُح، قادرِمُطلق، تانری صفت‌لریندن[۷].

çalab..çalab [اؤزل‌آد] ۱-بیجار دا چای آدی، یاستیکند ده کند آدی. ۲-اینسان‌آدی: چالاب‌بئردی، چالابقوُل.

çalac..çalac [آد] یایلی چالقی آلتلرینی چالماغا یارایان تئلک ویا سوّموک آیقیت (فا:مضراب) {تورکجه سؤزلوک ده(۲جی قایناق) مضراب اوّچون چالقیج ایشله نیبدیر حالبوکی بو آیقیت اوّچون ان اوْیقون کلمه چالاج سؤزجویودور و چالقیج هر تورلو چالقی آلتی (ساز) اوّچون اویقون کلمه‌دیر، اؤرنک اوّچون: بیزلنقیج (هرنوع بیزله‌مک آلتی)، باشلانقیج(هر شیئئین باشلانماسی اوّچون اولان، توتقاچ (توتماغا یارایان هر شئی)}.

çalacaq..çalacaq [آد] یوْغورت مایاسی، قاتیق چالماق اوّچون مایا.

çalacıq..çalacıq [آد] کیچیک چالا.

çalaçuğur..çalaçuğur [اؤزل‌آد] میاناداداغ آدی. {آلچاق اوُجا}.

çalaçökkək..çalaçökkək [آد] چالا چوُخور اوْلان یئر، اوْیوق اوْیوق اوْلان یئر (فا:دست انداز). bump

çalaçux..çalaçux [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.

çalaçuxur..çalaçuxur [آد] چالا چوُخور اوْلان یئر، اوْیوق اوْیوق اوْلان یئر (فا:دست انداز). bump

çalaçuxurluq..çalaçuxurluq [آد] چالا چوخوریئر.

çalaçula..çalaçula [آد] چالا چوُخور اوْلان یئر(فا:دست انداز). bump

çalax..çalax [اؤزل‌آد] میانا دا چای آدی.

çalaxatun..çalaxatun [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

çalaxana..çalaxana [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

çalar..çalar [آد] ۱-زنگلی" چالارساعات=زنگلی‌ساعت" (فا:شماطه). din ۲-چالارلیق، بیر سیرا رنگلرله‌بنزرلیک‌بیلدیرن کلمه:" آغاچالار، قیزمیزی‘یا چالار، رنگ چالاری". shade

çalarsaat..çalarsaat [آد] زنگلی ساعات، ایسته‌نن واختدا زنگ چالان.

çalarlıq..çalarlıq [آد] بیر رنگه‌یاخین رنگ اوّچون سؤیله‌نیر، باخ:چالار.

çalarmaq..çalarmaq [تاثیرسیزائیلم] اکینلر و میوه‌لر یئتیشمگه دوْغرو اوْلماق، محصولون یئتیشمه واختی یاخینلاشماق.

çalasun..çalasun [آد] باخ: جیلاسوُن، ایگید.

çalağan..çalağan [آد، دیرگی] اوُزون‌قانادلی‌ایری دیمدیک‌لی و یئرتیجی قوش (فا:نوعی پرنده شکاری). kite {باخ:چالماق}.

çalağan..çalağan [اؤزل‌آد] قئیدار دا داغ آدی.

çalaq..çalaq [آد، صفت] چالیشقان، زیرنگ، چابوق (فا:چابک). {باخ: چالماق، فارسجادا چالاک سؤزوده بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

çalaqamçı..çalaqamçı [ظرف] دورمادان قامچی لایاراق.

çalakənd..çalakənd [اؤزل‌آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

çalalamaq..çalalamaq [تاثیرسیزائیلم] چوخور قازماق، چالا قازماق (فا:چاله کندن).

çalalanmaq..çalalanmaq [بلسیز ائیلم] چوخورلانماق، اوْیوق‌لانماق (فا:چاله شدن).

çalama..çalama [آد] اوْبا ویا داشدان دوزه‌لن تیکینتی‌نین اوْرتا سیندا برکیدیلمیش آغاج؛ ویا اوْیون مراسمینده اشتراک ائدنلرین بؤرکلرینه باغلانان‌رنگلی پارچالارا چالاما دئییلیر، مختلف توّرک دئییشلرینده یالاما، دالاما، سالاما کلمه سیده ایشله نیر، یئنه‌ده یاللی باشی‌نین الینده توّولانان ویا قیز اوْغلانین بیربیرلرینه وئردیکلری رنگلی پارچایادا چالاما ویا یالاما دئییلیر، بوُ کلمه یال و یالوْ سؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر و حرف دَییشمه‌سیله چالاما شکلینه دؤنوبدور، چالاما توّرکلر آراسیندا قوُتسال ساییلیر و پیمان بلگه‌سی-کیمی قوْرویوجو اؤزللیگی اوْلدوغونا اینانیرلار[۷۰]، بوُکلمه چالماق سؤزیله‌ده کؤکداش اوْلابیلر، باخ:چالماق.

çalan..çalan [آد، صفت] چالان، چالقی چی.

çalan..çalan [اؤزل‌آد] قزوین و زنجان دا داغ آدی.

çalançı..çalançı [آد، صفت] چالان، چالقی چی.

çalan dərə..çalan dərə [اؤزل‌آد] قاراداغ مینجووان طایفاسیناباغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

çalang..çalang [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] چالچنه، گوَز، های کوّیچو.

çalbax..çalbax [آد] قیْرقیز-توْقای، توْلقان‌اوْیماقلاری-اوُلوبابالاریندان[۷].

çalbaş (lı)..çalbaş (lı) [صفت] باشی چال، باشینا آغ دوّشموش. grey-haired

çalbak..Çalbak [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ-توْلکان بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

çalbay..çalbay [تاریخی اؤزل‌آد] ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

çalbayır..çalbayır [اؤزل‌آد] لاچین‘دا سیْراداغ آدی[۲۴۰].

çalboz..çalboz [صفت] بوْزا چالان، چال وبوْز رنگه یاخین.

çalbuğa..çalbuğa [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی {چال+بوُغا}.

çalbığ..çalbığ [صفت] بیغی‌لاری چال، بیغی چال لاشمیش. grey-moustached

چالپا..çalpa [باخ] چالپاق، چالپوْو.

چالپاپاق..çalpapaq [صفت] یوُندان دوزلمیش بیر نوع یاریم گیرده بؤرک.

چالپاپاق..çalpapaq [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بئله پاپاغی داها چوخ قوجالار قویاردیلار. رقص ده اونلارا هسر اولونوب. اونو قوجالار، یاشلی کیشیلر و قادینلار اویناییرلار. رقص آغیر تئمپلی گئدیر. حرکتلر ریتمیکدیر، بیر قدر موبالیغه لی طرزده دیر[۲۴۵]

چالپاپاقلی..çalpapaqlı [صفت] باشیندا چال رنگلی پاپاغی اوْلان.

چالپارا..çalpara [آد] ۱-سنج (فا:سنج). weith thou ۲-اوْینارکن بارماقلارا تاخیلیب چالینان شئی. ۳-(دیرگی) آچیق و قوملوق آلانلاردا یاشایان بیر نوع چاغانوْز. portunus puber {چالماق+پارا: سس تقلیدی}.

چالپاشماق..çalpaşmaq [ظرف، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] چلیشمک، چیرپیشماق(فا:بهم خوردن).

چالپاشیق..çalpaşıq [صفت، ظرف] قاریشمیش و دولاشیق، بیربیرینه دیمیش، قات قاریشیق (فا:بغرنج). comlicated

چالپاق..çalpaq [صفت] چیرک، پالچیق لی یئر (فا:چرک). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چالپاق›، سن‹چالپا، چالپوق›؛ باخ:چالماق، چلمک}.

چالپالاماق..çalpalamaq [تاثیرلی ائیلم] الی تیتره‌یه‌رک سوُیو تؤکمک، چالخالاماق (فا:بالرزش‌ریختن) {چالماق‌سؤزوندن آلیناراق چالقالاماق سؤزونون دییشیک شکلیدیر}.

چالپالانماق..çalpalanmaq [تاثیرسیزائیلم] چالخالانماق.

چالپاناق..çalpanaq [آد، باخ: چالپاق] اوْدون کیمی شئیلرین قیرینتی‌سی، اوْدون تیکه‌سی (فا:تکه هیزم).

چالپانماق..çalpanmaq [تاثیرسیزائیلم] چالخالانماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چالپوْو..çalpov [باخ] چالپاق.

چالتاز..Çaltaz [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه -توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چالتی..çaltı [آد، بیتگی، دا] تیکان، چالی (فا:خار).

چالتی‌لیق..çaltılıq [آد، دا] تیکانلیق، چالیلیق (فا:خارزار).

چال‌چاپ..çalçap [آد] چالیب‌چاپما، سویقونچولوق، چاپوْوول pillage

چال‌چارپاز..çalçarpaz [ظرف] چارپازشکلینده " شالی بئلینه چالچارپاز باغلامیشدی" crosswise

چال‌چاغیر..çalçağır [آد] چالقی‌لی شنلیک، چالیب اوْخوما.

چال‌چپر..çalçpr [آد] چپر، آغاج و تاختادان دؤزلمیش حاصار.

چالچنه..çalçənə [آد] گوَز، انگی بوش، آغزی یاوا (فا:حرّاف).

چالچنه‌لیک..çalçənəlik [آد] چالچنه اوْلما وضعیتی (فا:حرّافی).

چالچوق..çalçuq [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی {چال+جوق}.

چالخاتماق..çalxatmaq [ائتدیرگن ائیلم] چالخالاماق ایشینی گؤردورمک.

چالخار..çalxar [آد] ۱-تاخیلین چؤرچوپونو آییرماق اوچون یارارلانان قاسناق شکلینده دلیک‌دلیک‌آراج، سیلولاردا بوغدا تمیزله‌ین الک (فا:الک بوجاری). ۲-ویبره، تیترج، تیترر (فا:بهمزن). ۳-چالیْجی، ووُروجو؛ تؤرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

چالخاشمیش..çalxaşmış [صفت] مُتلاطم (فا:متلاطم). agitated.

چالخاغی..çalxağı [آد] چالخار.

چالخاق..çalxaq [صفت] چالخالانان‌وضعیتده اوْلان (فا:متلاطم، لرزان).

چالخالاتماق..çalxalatmaq [آد] چالخاماق ایشین گوردؤرمک(فا:فس تکاندن). t~ to shake

چالخالاتیش..çalxalatış [آد] چالخالاتما ایشی و طرزی.

چالخالاما..çalxalama [آد] چالخالاماق ایشی.

چالخالاماق..çalxalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-چالخاماق، آتیب توُتماق، ییرقالاماق، سویو آغیزدا قره قره ائتمک (فا:تکاندن). to shake

چالخالاندیرماق..çalxalandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چالخالانما ایشینی گؤردورمک.

چالخالانما..çalxalanma [آد] چالخالانماق ایشی (فا:تکان). shaking

چالخالانماق..çalxalanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چالخانماق، آتیلیب دؤشمک، تلاطمه گلمک " دؤنیا چالخالاندی". ۲-(بل) چالخانماق ایشی گؤرولمک، چالخانیلماق، دالقالانماق، سیلکه‌لنمک" توُلوق چالخالانیردی" (فا:تکانده شدن). to be shaken

چالخالانیش..çalxalanış [آد] چالخالانماق ایشی ویا بیچیمی.

چالخالاییش..çalxalayış [آد] چالخالاماق ایشی ویا بیچیمی.

چالخام..çalxam [ظرف] بیر دفعه‌لیک چالخالاماق اوچون اولان، بیر چالخام تولوق.

چالخاماز..çalxamaz [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

چالخاما..çalxama [آد] چالخاماق ایشی.

چالخاماق..çalxamaq [تاثیرلی ائیلم] سیلکه‌له‌مک، باخ: چالخالاماق. to shake

چالخان..çalxan [تاریخی اؤزل‌آد] اؤزبک خان'ین روُسیا ائلچی‌سی[۷].

چالخانتی..çalxantı [آد] ۱-دالقالانما، چالخالانماق ایشی. ۲-(مج)جوشقو، چالخانیش، قارقاشا(فا:تلاطم). ۳-قلبیر کیمی شئیی‌لرده آیریلمیش چؤرچؤپ. dashing

چالخانتی‌سیز..çalxantısız [صفت] چالخانتی‌سی اولمایان (فا:غیر متلاطم).

چالخانتی‌لی..çalxantılı [صفت] چالخانان وضعیتی اولان (فا:متلاطم).

چالخانماق..çalxanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-تیتره‌یب قاریشماق، آلت اوسته اولماق، جوشوب حرکته گلمک (فا:تلاطم کردن). to dash ۲-(بل) چالخاماق‌ایشی گؤرولمک، دالقالانماق. ۳-(مج)جوشماق، آتیلیب دؤشمک، تلاطُمه گلمک.

چالخانیش..çalxanış [آد] چالخانماق‌ایشی، چالخانماطرزی (فا:ولوَله).

چالخایش..çalxayış [آد] چالخاماق ایشی.

چالخی..çalxı [آد] ۱-چالقی {چالقی سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر} ۲-تیرپان، اوُزون‌ساپلی اوُراق.

چالداش..çaldaş [اؤزل‌آد] گده‌بگ'ده کند و داغ آدی(۳٤٤۷)[۲٤۰].

چال‌داغ(داغی)..çal dağ(dağı) [اؤزل‌آد] خالخال، خیاو، توُووز، سراب، کلئیر، اهر، تیکان‌تپه، نیر و زنجان دا داغ آدی.

چال‌دؤشمک..çaldüşmək [تاثیرسیزائیلم] آغارماغا باشلاماق، دن دؤشمک.

چالدیراق..çaldıraq [صفت] داها چابوُق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چالدیراماق..çaldıramaq [تاثیرسیزائیلم] سس کؤی سالماق، باغیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چالدیران..çaldıran [آد] ۱-چالماق ایشینی گؤردورن. مجازاً چال چاغیر ائدن، توی چالدیران، و یا چوخ چالیب چاپان معناسیندا ایشله نیر، ائیله سانیلیرکی قرئینی‌نین یاخینلیغیندا عثمانلی صفویلرین ساواش یئرلری بو اؤزدن چالدیران آدلانیبدیرکی اورادا قیلیج قالخانلارین بیربیرینه توققوشما یئرلری و گورولتولو آلانی اولوبدور بو یئر یانلیشلیقلا بو کلمه نی تانیمایانلار طرفیندن اویقونسوز کلمه لرله دَییشیلیبدیر. بونودا آرتیرماغا دَیرکی اصلینده بو ساواش بؤیوک تاریخی ساواشلار یانیندا بویوتلاری چوخ کیچیک ساییلیر ولی تورک دوشمانچیلیغی اؤزوندن باتیلیلار و پهلویچیلر بونو بؤیوده‌رک تورکلر آراسیندا دوشمانچیلیقلاری کؤروک‌له‌مک ایسته‌ییرلر. ۲-(اؤزل‌آد) قرئینی ماحالیندا بوُ کیچیک بؤلگه، تات کندی، تؤلکو تپه‌سی، ایستی سوُ، خیدیرلی، نبی کندی، گل‌آشاغی، سوُدول، عاباس کندی، قره آغیل، شاگان، زئیوه کندلری‌آراسیندا یئرآلیبدیر، چالدیران بالاجا یئر آدی اولاراق یانلیشلیقلا پهلویچیلر طرفیندن قرئینی ماحالینین‌آدی یئرینه - وئریلیبدیر، آذربایجانین‌بعضی مورخلری بئیله اینانیرلارکی چالدیران ساواشیندا شاه اسماعیلین یئنیلمه‌سی سونراسی‌عثمانلی‌حکومتی، شیعه‌صفویلرله‌مقابله ائتمک اؤچون چوخلو سُنّی کورد طایفالارینی بؤلگه‌یه یئرلشدیردی و غربی آذربایجانین کوردلری و اؤزللیکله ساووجبولاق، خانا، بوکان، سقّز و یئنه‌ده دیاربکر و حکاری کوردلرینین بیر بؤلومو اوْ دؤنم بویئرلرده یئرلشمه‌یه باشلادیلار حالبوکی اسکیدن بری و اؤزللیکله سلجوقلولار دؤنمیندن بویانا چوخلو تاریخ کتابلارینداً اوْغوز طایفالارینین بو بؤلگه‌لرده یئرلشدیگینه دایر چوخ سؤزلری گؤرمک اوْلار.

چالدیرماق..çaldırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چالماق ایشینی گؤردومک، چالخاماغا مجبور ائتمک (فا:فس نواختن). to play ~t

چالدیریش..çaldırış [آد] چالدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

چالدیریلماق..çaldırılmaq [بلسیز ائیلم] چالدیرماق‌ایشی گؤرولمک (فا:نواخته‌شدن).

چال‌ساچ (لی)..çalsaç (lı) [باخ] چال باش (لی). grey-haired

چال‌ساققال(لی)..çalsaqqal(lı) [صفت] ساققالی آغارماغا باشلامیش، ساققالی چاللاشمیش. grey-bearded

چالقاتماق..çalqatmaq [ائتدیرگن ائیلم] باخ:چالخاتماق(فا:فس‌بهم زدن).

چالقار..çalqar [آد] باخ: چالخار.

چالقارا..çalqara [اؤزل‌آد] ۱-دوُغان توُرو بیر آوجی قوُش ۲-گؤی توُرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

چال‌قاراقوش..çal qaraquş [آد، دی، دده] قارتال، شاهین.

چالقارلار..Çalqarlar [اؤزل آد] توُرکمن-تکه-توُختامیش بوُی‌لاریندانديرَ[۸۱-۱۵۸].

چالقای..çalqay [آد] قوش قانادینین اوجلاری (فا:نوک پر پرنده). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چالقو..çalqu [آد] اوزون دسته‌لی ومحکم چوبوقلاردان دؤزَلمیش بیر نوُع سوُپورگه {درلمه سؤزلویونده چالقو، چالغو، چالکی و چالکیچ شکلینده گلیبدیر}.

چالقی..çalqı [آد] چالغی: ۱-موزیک music ۲-ساز چالما آیقیتی، چالقی آلَتی. ۳-بیر نوُع چوبوق سوُپورگه، باخ: چالقو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ساز؛ باخ: چالماق}.

چالقی اوْراغی..çalqı orağı [آد] تیرپان، بیر نوع اوْراق.

چالقیچ..çalqıc [آد] ۱-چالقی آلتی (ساز، هرنوع آلت موسیقی) ۲-چالاج، یایلی چالقی آلتلرینی چالماغا یارایان تئلک ویا سؤموک آیقیت (فا:مضراب). {تورکجه سؤزلوک ده(۲جی قایناق) مضراب اؤچون چالقیچ ایشله نیبدیر حالبوکی بو آیقیت اؤچون ان اویقون کلمه چالاج سؤزجویودور و چالقیچ هر تورلو چالقی آلتی (ساز) اؤچون اویقون کلمه‌دیر، اؤرنک اؤچون: بیزلنقیچ (هرنوع بیزله‌مک آلتی)، باشلانقیچ(هر شیئین باشلانماسی اؤچون اولان، توتقاچ (توتماغا یارایان هر شئی)}. ۲-بیر جؤر سرت سؤپورگه.

چالقی‌چاغاناق..çalqı çağanaq [آد] چالقی ایله نشعه و گؤرولتو اولدوغو حالدا" توپدا برک چالقی چاغاناق اولدو".

چالقی‌چاغاناقلی..çalqı çağanaqlı [صفت] چالقی نشعه و گؤرولتولو.

چالقی‌چالماق..çalqı çalmaq [تاثیرسیزائیلم] چالقی آلتی‌نی سسلندیرمک.

چالقیچای..çalqıçay [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-داشدان دؤزلمیش اَل دَیرمانی. ۲-قیْرقیز اویماق بگ‌لریندن[۷].

چالقیچی اوْتو..çalqıçı otu [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن، قوُراق توپراقلاردا یئتیشن بیربیتگی جنسی، شؤوه‌رن. sisymbrium. cru

چالقیچی بؤجک..çalqıçı böcək [آد، دیرگی] یاخلاشیق ۵ mm بویدا، باشی سرت قابیق‌لی، قهوه ویا قارا رنگلی و ضررلی بؤجک.

چالقیچی..çalqıçı [صفت، سن] چالقی‌چالان (فا:موزیسین). musician

چالقیچی‌لیق..çalqıçılıq [آد] چالقی چالماق ایشی.

چالقی‌خانا..çalqı xana [آد] چالقی ائوی، چالقی‌لی او و یئر.

چالقی‌دوزلدن..çalqı düzəldən [آد] بسته کار (فا:آهنگساز). tunemaker

چالقی‌سیز..çalqısız [صفت] چالقی‌سی اولمایان.

چالقی‌لاماق..çalqılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چالقی‌چالماق ۲-چالقی ایله سؤپورمک.

چالقی‌لی..çalqılı [صفت] چالقی چالینان وچالقی‌سی اولان یئر، چالقی‌سی اولان، موزیک‌لی، موزیکال. musical

چالقی‌لیق..çalqılıq [آد، بیتگی] چالقی‌سی چوخ اولان یئر.

چالقین..çalqın [آد] ۱-سویوخ و ایستی هاوا تاثیریله یئتیشمه میش و پوزولموش اکین. ۲-دادی پوزولموش یئمک (فا:بهم خورده). ۳-ضربه چی، حمله چی، ووروجو[۷].

چالکی..çalkı [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

چال‌گئچیت..çalgeçit [آد] بیربیرینه گچه‌رک باغلانان شئی (فا:قزن قفلی). hook and eye

چالگر..çalgər [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

چاللاجی..çallacı [آد] آذربایجان چالقی هاوالاریندان(فا:نام آهنگی).

چاللاشماق..çallaşmaq [باخ] چاللانماق.

چاللانماق..çallanmaq [تاثیرسیزائیلم] بوْزا چالماق، آغارماغا باشلاماق، دن دؤشمک (فا:رنگ باختن، خاکستری و طوسی شدن).

چاللی..çallı [اؤزل‌آد] ملیکان و کبودرآهنگ؛ اهرده (ـدیزه)، مراغا دا کند آدی {داشلیق و چالیلیق یئر}.

چالما..çalma [آد] ۱-قلم‌له‌اؤستونده ایشلَنمیش لوحه (مثال، اشیا)، اؤزه‌رینده دؤزه‌لن اوْیما، ایشله‌مه. ۲-باشا سارینان ساریق، بیر نوع لچک. ۳-میس سو قابی. ۳-وورما، تاپداما. ٤-اوغورلاما، قاپما ٦-موُزیک چالما، چالقی آلتی چالما.

چالمابگ..çalmabəy [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ:چالما+ بگ[۷].

چالماچی..çalmaçı [صفت] قلم‌له مثتال اشیانین اؤستونده ایشله‌ین.

چالماخورخور..çalmaxorxor [اؤزل‌آد] بیله سوار دا کند آدی.

چالماق..çalmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-قاپیب قاشماق، اوْغرولاماق، الیندن آلماق و چیخارماق (فا:ربودن). to steal ۲-موزیک چالماق، چالقی چالماق، سسلندیرمک، چالغی لاماق. (فا:موزیک زدن). to play ۳-ووُرماق، ضربه ووُرماق، دؤیمک، قلم‌له بیر شئی اؤزه رین چالاراق نقش سالماق. ٤-ایلان وورماق، دیشله‌مک، سانجماق. to sting ۵-قاتیق چالماق، قاتیق دؤزلتمک، قاریشدیرماق، قاتیشدیرماق. ٦-بنزه‌مک، آغا ویاآیری رنگه چالماق. to be shot ۷-ساعات چالماق (فا:نواختن). ۷-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر" کیپریک چالماق، قابار چالماق، ال چالماق، قلبه چالماق، قاناد چالماق، لایلای چالماق". {سومرجه ‹تال›؛ ت: یئره وورماق، سن؛ چال سؤزو قیْرقیزجادا گؤزل قیْز و یله معناسیندادیر، بوُ معنادا موغولجا دال سؤزو ایشله نیر[۲۱۹]؛ بو کلمه اسکی معناسیندا چوخلو کلمه‌لرین کؤکودور: چالما/ چلمه/ چالاما (باش‌سارقی‌سی، فارسجا شلمه)، چالقاماق= چالخاماق، چالیشماق، چالقی، چالاغان، چلیشمک= چلمک› جلْد، چالیقلاماق، چالاک› چالاق (فارسجادا چالاک شکلینده ایشلکدیر)، اینگیزجه‌ده ایشله‌نن challenge (قارشیلیقلی چالیشماق) سؤزوده بو کلمه‌دن آلینمالیدیر، اؤزللیکله لاتینجه‌ده بو کلمه‌نین تک هجالی بیر سؤزه باغلاناماسی اوچون بو باغلانتی گوجله نیر، یئنه‌ده فارسجادا چال سؤزو چوُخور و کیچیک قوُیو معناسیندادیر هرچند فارسجادا بوُمعنا اسکی لره گئدیر ولی آچیقدیرکی بالاجاچوُخور(قازما وسیله‌سینی) چالماق و ووُرماقلا دؤزه‌لیر نئجه‌کی تؤرکجه‌ده‌ده قلم‌له ایشلنمیش دمیر مثتالا چالما آدی وئریلیر، بوُنکته‌ده‌اشاره‌اولونمالیدیرکی چال سؤزو فارسجادا

چوُخور معناسیندا یایقین اوْلاراق یئر آدلاریندا و اؤزللیکله فارس بؤلگه‌لرینده بوْل بوْل اؤزونو گؤستریر و البتده تورک بؤلگه‌لرده‌ده بوُنو گؤرمک اوْلار و بوُ آدلاری بوُ کتابدا ایزله‌مک اوْلار و بوُ سببه دئمک اوْلارکی یئر آدلاریندا بوُ کلمه هر ایکی دیلین و خالقین اؤزللیکلرینی داشییاراق ایز بوُراخیبدیر بئیله‌کی هرچند کلمه تورک کؤکنلی سؤزدور ولی چالا معناسیندا یالنیز فارسجادا گلیشیبدیر و بوُ جهتدن چوُخور اؤزللیگی اوْلان یئر آدلاری اوْ دیله دایاناراق دؤزلمیش اوْلمالیدیر ولی بوْز رنگی، یوْکسکلیک، سس مفهوملارینی داشییان یئرلر توْرکجه معنایا دایانیر؛ چال‌داغی هم آنادولودا وهم آذربایجاندا داغ آدیدیر، باخ: چال}.

چالمالی..çalmalı [صفت] ۱-خوشاگلن آهنگ ۲-چالیب چاپماغا اوُیقون ۳-چالماغا مُناسب قاتیق ویا آیری ماده (فا:نواختنی). ٤-کیچیک کلاغایی، لچک" اَیری چالمالی خوُمار گؤزلو قیز".

چالمان..çalman [اؤزل‌آد] چالیْجی، ووُروجو (تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرک‌لری، تله‌ووُت اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چالمیان..çalmıyan [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

چالوْو..çalov [آد] سپه‌له‌نن ویا اوُن کیمی شئیلری گؤتورمک اوْچون اوْلان آلت و قوُرقو، مکانیکی بئلین توْپراق گؤتورن یئری" چالوْو لا توْپراق گؤتورمک" (فا:بیل مکانیکی) scoop {چال+ او› چالوْو؛ چالماق سؤزوندن اله گله‌رک یئره‌تؤکولن شئی‌لری چالاراق ییغان وسیله}.

چالوْو واری..çalov varı [صفت] چالوْو کیمی، چالوْوا اوْخشار.

چالوُق..çaluq [اؤزل‌آد] باخ: چالیق، اییی ووُروشچو[۷].

چالوُقبای..çaluqbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چالوُق+ بای[۷].

چالوس..çalus [اؤزل‌آد] خزر دنیزینین گونئیینده بیر شهر آدی، چالوس بؤلگه‌سینده توْرک آدلی کند: اوُز (۳۵کد *۵۵۰ مازندرانلی)، {کؤک بیلیمی جهتدن بو کلمه‌نی چالا و چالیش سؤزونه باغلاییرلار (چالماق فعلیندن)و چوخور یئر معناسیندادیر[۱٦٤]}.

چالاری..çaları [اؤزل‌آد] چاله‌رود:طالقان، قزوین دا چای آدی.

چالی..çalı [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

چالی..çalı [آد، بیتگی] آغاشجیقدان کیچیک داللاری و چوخ چاتاللی ساپلاری اولان اوْدوُن سوْو بیتگی، آغاج و بوتا اوْرتاسی وچوخ چاتاللی کوْللوق بیتگی" چالی‌دا گوْل بیتمز، جاهله سؤز یئتمز" (فا:بوته). {چالماق کلمه سینین وورماق (ساشماق) مفهوموندان دوزه‌لن کلمه‌دیر و معناجا تیکانلی اوْتلارین سانجان وضعیتینی گؤسته ریر}.

چالی کیمی..çalı kimi [صفت] چوْخ پیرتلاشیق و سرت وضعیت ده (ساچ و ساققال اوْچون).

چال‌یاخا..çalyaxa [ظرف] یاخاسیندان یاپیشاراق، یاخاسیندان توتاراق.

چال‌یاخاائتمک..çalyaxa etmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینین یاخاسیندان-یاپیشاراق مُحکم توُتماق

چالیان..çalyan [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

چالیب اوْخوماق..çalıb oxumaq [تاثیرسیزائیلم] چالاراق اوْخوماق. to play and to sing

چالیب اوْیناماق..çalıb oynamaq [تاثیرسیزائیلم] چالاراق اوْیناماق. to play and to sing

چالیب چاپماق..çalıb çapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چاپوْولاماق، تالاماق، سوْیماق.

چالیب چاغیرماق..çalıb çağırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چالیب اوْخوماق.

چالی‌بوْلبولو..çalıbülbülü [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن گؤزل اؤتن، ساریمتیل، قارنی آغسوْو، اؤتله‌ین قوشو. sylvia comunis

چالی‌تیکانی..çalıtikanı [آد، بیتگی] خونناب گیللردن‌بیرنوع‌تیکانلی چالی، قاراچالی (فا:نوعی گیاه).

چالی‌چیرپی..çalıçırpı [آد] راحت آلیشان ویانان آغاج بوتاسی، چیرپی.

چالی‌خوْروُزو..çalıxoruzu [آد] توْیوق گیللردن، اتی‌یئمه‌لی، آوروپادا یاشان ایری کهلیک. tetrao urogallus

چالی‌سوْپورگه سی..çalısüpürgəsi [آد] چالیدان دؤزه‌لن سوپورگه.

چالی‌سیز..çalısız [صفت] چالی‌سی اوْلمایان.

چالیش..çalış [آد] ۱-چالماق ایشی و طرزی" ساری گلین ماهنی-سینین بوُ چالیشی چوْخ‌گؤزل‌چیخیبدیر" ۲-عزیم، جَهت[۷]. (فا:چالش) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: تالاش، چالماق+ یش، بو کلمه چالش شکلینده (چاتیشما معناسیندا) فارسجادا ایشله نیر}.

چالیْشالپ..çalışalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چالیْش+ آلپ[۷].

چالیْشخان..çalışxan [تاریخی اؤزل‌آد] ارتوُغروُل قازی'نین دده‌سی[۷].

چالیشدیران..çalışdıran [آد] ایش وئرن.

چالیشدیرماق..çalışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ایشلَتمک، ایشه سالماق (فا:بکار انداختن). to ask smb. to try

چالیشدیریجی..çalışdırıcı [آد] بیراؤیرتمه ایشینده یئتیشدیرن و اؤیره‌دن کیشی، بیر ایشی یولا سالان (فا:بکار انداز).

چالیشدیریجی‌لیق..çalışdırıcılıq [آد] چالیشدیریجی‌نین ایشی.

چالیشدیریش..çalışdırış [آد] چالیشدیرما ایشی (فا:بکار اندازی).

چالیشدیریلماق..çalışdırılmaq [بلسیز ائیلم] ایشله تیلمک، ایشه سالدیریلماق (فا:بکار انداخته شدن).

چالیشقان..çalışqan [صفت] چالیشماغی سئون، چوخ چالیشان آدام (فا:فعال). hard-working ،active working

چالیشقانلیق..çalışqanlıq [آد] چالیشقان اوْلما وضعیتی، زحمت و ایشی سئومه: (فا:جدّیت). effort

چالیشلو..çalışlu [اؤزل‌آد] م۱۶جی ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹]

چالیشما..çalışma [آد] چابالاما، تلاش‌ائتمه، ایشله‌مه (فا:سعی). trying

چالیشماوْداسی..çalışm odası [آد] چالیشیلان اوْدا.

چالیشمابلگه سی..çalışma bəlgəsi [آد] بیر کیمسه‌نین چالیشما گونلرینی گؤسته رن بلگه، بیر چالیشمانین اوْلدوغونو گؤسته رن بلگه.

چالیشماچی..çalışmaçı [آد] بیر بیلیم اوْزه‌رینده چالیشان کیمسه (فا:تلاش کننده و محقق).

چالیشماساعاتی..çalışma saatı [آد] چالیشیلان ساعات.

چالیشماق..çalışmaq [تاثیرسیزائیلم] تلاش ائتمک، ایشله‌مک، بیر شئی و ایش یوْلوندا اوْلماق (ماشین و آراج)، ایشه یارار وضعیتده اوْلماق، امک گؤسترمک، زحمت چکمک (فا: فعالیت کردن). to work hard {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: چالماق}.

چالیشماگزی‌سی..çalışma gəzisi [آد] بیر ایش‌اوْچون گزمک و دوْلانماق ایشی.

چالیشماگوْنلری..çalışma günləri [آد] تعطیل اوْلمایان و ایش گؤرولن گوْنلر.

چالیشماماساسی..çalışma masası [آد] چالیشما میزی: اوستونده-ایش گؤرولن‌ماسا

چالیشمایؤنتَمی..çalışma yöntəmi [آد] بیر ایشی قاباغا آپارماق اوْچون ایزله‌نن مئتوْد و یؤنتم.

چالیش‌ووُروش..çalışvuruş [ظرف] چوخ چالیشما، چتین‌لیک، چکیشمه.

چالیشیب‌چابالاماق..çalışıb vuruşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ‌چالیشماق

چالیشیب‌ووُروشماق..çalışıb vuruşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ-چالیشماق

چالیشیلماق..çalışılmaq [بلسیز ائیلم] چالیشماق ایشی گؤرولمک (فا:بکار انداخته شدن).

چالیق..çalıq [آد] ۱-(بیتگی) قیْرلاردا بیتن کؤکو یئییلن قیرمیزی چیچکلی‌بیربیتگی. ۲-چارپیق، اَیری، سئسی (فا:اریب). ۳-قویونلاردا چیچک خسته‌لیگی. ٤-اوْزونده چیبان ویا یارا ایزی اوْلان، چیبان یئری. ۵-سلحشور، ایی قیْلیچ ووُران ٦-چلیک ۷-گؤی توْرکلر دؤنَمی بگی[۷]. {باخ: چالماق}.

چالیق‌قاواق..çalıq qavaq [باخ] چالی قاواق.

چالیق‌لاماق..çalıqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ال آیاق وورماق، چیرپینماق.

چالی‌قاریدئسی..çalı qaridesi [آد، دیرگی] قابیق‌لی‌لارین اتی یئییلن و دنیزلرده یاشایان نوْعو، بیر نوع دنیز تکه سی[۲].

چالیقالپ..çalıqalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چالیق+ آلپ[۷].

چالی‌قاواق..çalıqavaq [آد، بیتگی] داللاریندان سبد هؤرولن بیر قاواق چئشیدی، سبدجی قاواقی (فا:نوعی گیاه).

چالی‌قوُشو..çalıquşu [آد، دیرگی] ۱-باشی توتقون قیرمیزی و گؤوده‌سینه دوْغرو رنگی آچیق، چالی‌لیق یئرلرده بارینان و اؤتوجو قوش (فا:نوعی پرنده). troglodydes ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیز اوْیماقلاریندان و بو اوْیماغین ایلک بگ‌لریندن[۷].

چالی‌قوشوگیللر..çalıquşugillər [آد، دیرگی] چالی قوشو کیمی نوع‌لاری ایچینه آلان بیر سوْی.

چالی‌لاندیرماق..çalılandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوراق یئرده‌چالی-اکمک.

چالی‌لانماق..çalılanmaq [تاثیرسیزائیلم] چالی‌بیتمک، چالی‌لی اوْلماق.

چالی‌لوبیاسی..çalılubiyası [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، تازاسی یئمک اوچون ایشله‌نن، قیلچیق‌لی بیر لوبیا نوعو (فا:نوعی لوبیا).

چالی‌لی..çalılı [صفت] چالی‌سی اوْلان یئر (فا:بوته زار).

چالی‌لیق..çalılıq [آد] چالی‌سی چوخ اوْلان یئر (فا:بوته زار).

چالیم..çalım [آد] ۱-اؤزونو گؤسترمه، پوْز، فیس، افاده، گؤسته-ریش(فا:خودنمایی)۲-بیر اوْیونجو قارشی اوْیونجونو آلداتاراق توپو گئچیریب آپارماسی، چالیم‌لاما " توْپ چالیمی"(فا:دریپ) ۳-بیرشئی چالاراق گؤتورمک، اوْغرولاماق " پارا چالیمی". ٤-بیر یوْل چالما مقداری " یوْغورت چالیمی اوْچون مایا". ۵-قیْلیجین کَسکین طرفی[۷]. ٦-اینسان آدی:چالیْمالپ، چالیْمای، چالیْمبای، چالیمَر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چالیم‌چی..çalımçı [آد] چالیم ایشی گؤرن اویونجو.

چالیم‌ساتماق.. satmaq çalım [تاثیرلی‌ائیلم] بؤیوکلوک ساتماق، اؤزونو گؤسترمک.

چالیم‌سیز.. çalımsız [صفت] چالیمی اولمایان.

چالیم‌سیزلیق.. çalımsızlıq [آد] چالیم‌سیز اولما وضعیتی.

چالیم‌لاماق.. çalımlamaq [آد، ایدمان] باخ: چالیم۲.

چالیم‌لانماق.. çalımlanmaq [بلسیز ائیلم] چالیملاماق ایشی- گؤرولمک(فا:دریپ‌شدن)

چالیملی.. çalımlı [صفت] گوسته‌ریش‌لی، چکیجی.

چالیملی چالیملی.. çalımlı çalımlı [ظرف] چالیم گؤسته ره‌رک.

چالیمینا گلمک.. çalımına gəlmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوُیقون زامان وضعیتی اله گئچیرمک.

چالین.. çalın [آد] ۱-بیچین واختی "اوْت چالینی زامانی" (فا: وقت درو) ۲-ایلدیریم، شیمشک، اوْغلان آدی۳-چیغ، ژاله[۷].

چالینچی.. çalınçı [آد] بیچین چی، اوْت بیچن.

چالینتی.. çalıntı [آد] چالینمیش اوْلان، اوغرولانمیش "چالینتی ماشین" (فا:زده شده، دزدیده شده).

چالینما.. çalınma [آد] چالینماق ایشی.

چالینماق.. çalınmaq [بل] ۱-چالقی آلتی سسلنمک، قاپی دؤیولمک (فا:کوبیده شدن). ۲-اوْغرولانماق، بیرینین مالی ووُرولماق (فا:دزدیده شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

چالینیم.. çalınım [آد] رزونانس، تشدیداوْلما(فا:رزونانس) resonance

چام.. çam [آد، بیتگی] چام گیللردن و قوْزالاقلی‌لاردان یاز قیش یاشیل قالان، ایینه یاپراقلی، گؤوده‌سی قالین، قابیق لا اؤرتوْلو، سوْیوغا دایاناقلی، تخته سیندن ناجّارلیقدا یارارلانان بیر آغاج، بو آغاجلارین آیری آدلاری و نوعلاری: آغ شام، آلاشام، آمریکا چامی، چیرالی چام، فیسدیق چامی، حلب چامی، قارا چام، قطران چامی، قوُمسال چامی، ساری چام، یالی چام (فا:کاج). Pinus {اوُیغور تورکجه سینده چام آغاجیندان دوزه‌لن قاب اوچون چام دئییلیردی و بو اؤزدن بو آغاجا بو آدی وئریلر[۶]؛ بونودا آرتیرمالی‌ییق چام‌کلمه‌سی چان سؤزونون حرف دَییشمه‌سیله‌دوزه‌لیب، چان کلمه‌سی قاب مفهوموندا اولان بیر سیرا سؤزلرین کؤکودور، و گؤی تورک یازیلاریندا صندل آغاجینا چینتان دئییلیب، باخ: چان}.

چامات.. çamat [آد] آولانیلمیش بالیقلاری الده داشیمایا یارار چنگللی آسقی[۲].

چاماشیر.. çamaşır [آد، سن] پالتار یویان (فا:لباسشویی) {فا:جامه-شور}.

چام‌بالی.. çambalı [آد] آری‌لارین ساری چام اؤزه رینده اوْلان یاپراق بیت‌لرینه تؤکن بال کیمی بیر نوْع مایع و سیوی.

چام‌بیتی.. çambiti [آد، بیتگی] چاملاردا و لادینلرده (صنوبرلرده) بیتگی اوُیوزلوغونا یول آچان بیر قیرمیزی رنگلی یاپراق بیتی. chermes Pinus

چامتایی.. çamtayı [آد] چانتادان کیچیک بیر نوع توربا.

چامتوْسُون.. çamtosun [تاریخی اؤزل‌آد] شئیبان خان'ین اوْردوباشی-لاریندان[۷].

چامچا.. çamça [آد، دیرگی] سازان گیللردن ۵۰-۳۶اوُزونلوقدا، یوُمورتاسی یئمه‌لی بیر بالیق (فا:نوعی‌ماهی) leciscus rutilus

چامچاق.. çamçaq [آد، تا، باخ:چام] آغاجدان‌اوْیولاراق دؤزه‌لن قولپلو سوُ قابی، چاپچاق (فا:نوعی ظرف چوبی).

چامخان.. çamxan [تاریخی اؤزل‌آد] خیوه خانلیْغی خانلاریندان[۷].

چام‌ساقیزی.. çamsaqqızı [آد] چام‌آغاجیندان‌چیخان‌سؤزگن و آجی‌ساقیز.

چام‌سوْولار.. çamsovlar [باخ] چام گیللر.

چام‌فیسدیغی.. çam fısdığı [آد] چام قوْزاسیندان (قوْزالاغیندان) چیخاریلان یاغلی ونشاسته‌لی توخوم، چام توْخومو (فا:بادام کاج).

چام‌فیسدیق آغاجی.. çam fısdıq ağacı [آد، بیتگی] صنوبر آغاجی (فا:صنوبر).

چام‌قوْزالاغی.. çamqozalağı [آد، بیتگی] چام‌آغاجیندابیتن- قوْزالاق(فا:چلغوره)

چام‌قوزاسی.. çamqozası [آد] یای، قیش، یاپراغی آغاج اؤستونده قالان، اینه یاپراقلی، همیشه یاشیل، گؤوده‌سی قالین قابیقلی آغاج، بیر نوع شام (فا:نوعی کاج).

چام‌گیللر.. çamgillər [آد، بیتگی] قوْزالاق‌لی‌لاردان، ایینه و اوُزون یاپراقلی، یاز و قیش یاشیل و قوُزالاقلی، رزین‌لی آغاجلار سوْیو، چیپلاق توْخوملو (فا:تیره کاج ها). pinaceae

چاملیق.. çamlıq [آد] چامی چوخ اوْلان یئر.

چامور.. çamur [آد] ۱-سوُ و توپراق قاریشماسیندان اله گلن شئی، پالچیق یئر، باتاقلیق "آتی چاموُرا سالماغا حئیفیم گلدی" (فا:گل). mud ۲-سلجوُقلوبگ‌لریندن[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، جوماق سؤزو باتماق و دالماق معناسینداییر و چاموروندا بو اؤزللیگی اولماسی اوچون بو کؤکه باغلیدیر: جوُمور› چوُمور› چوْمور› چاموُر}.

چاموُربگ.. çamurbəy [تاریخی اؤزل‌آد] چاموُربای: گؤی توْرکلر دؤنَمی بگلریندن. (چوُلوخ خاقان'ین قوْرویوجو لاریندان)[۷].

چامورُلوق..çamurluq [آد] ۱-چامورو چوخ اولان یئر، باتاقلیق (فا: باتلاق). ۲-آراج‌لاردا چرخلرین دالیندا سالانان لاستیک و چامورو قورویان هر شئی، دیز و قیچلاری چاموردان قورومق اوچون اولان مئشین و بوجور شئیلردن دؤزَلمیش گئییم، باشماق ویا ساریق (فا:گلگیر).

چامورباتیوسو..çamurbanyosu [آد] چامورحامامی: تداوی اوچون چامورا یاتما ویا بدنینه چامور یاخما ایشی.

چامور دریاسی..çamur dəryası [آد] هر طرفی چامورولو یئر.

چامور گؤلو..çamur gölü [آد] هر طرفی چامورولو یئر.

چامورآریدان..çamurarıdan [صفت] چامورلاری تمیزله‌ین آراج (فا:لایروب). dredger

چامورا بولاشماق..çamura bulaşmaq [تاثیرسیزائیلم] اویقون سوز بیر ایشه قاریشماق.

چامورجوق..çamurcuq [آد، دیرگی] سازان‌گیللردن بالاجا، اتی دادسیز بیر گؤل و باتلاق بالیغی. chrodrstoma nasus

چامورجون..çamurcun [آد، دیرگی] گؤل و باتاقدا یاشایان بیر اوردک جنسی. cercedula

چامورداندچکیب چیخارماق..çamurdan çkıb çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی‌چتین‌لیکدن قورتارماق.

چامورلاتماق..çamurlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چامورلاماق، پالچیق لاماق. ۲-(ائتد) چامورلاماق ایشینی گؤردورمک.

چامورلاشماق..çamurlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چامورلانماق، چامورکیمی اولماق، پالچیق لاشماق (فا:گلی شدن).

چامورلاماق..çamurlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چامور وورماق، پالچیق لاماق، چامور سوَرتمک (فا:گلی کردن).

چامورلانماق..çamurlanmaq [بلسیز ائیلم] پالچیقلانماق، چامورلا سوولانماق، چامورا سوَرتولمک (فا:گلی شدن).

چامورلو..çamurlu [صفت] چامورو اولان یئر، پالچیق‌لی.

چامورلوق..çamurluq [آد] چامورلو یئر و اورتام.

چاموقا..çamuqa [آد، دی، یو، آنادولو] گوَموش‌بالیق‌گیللردن، بئلی یاشیل ساری، تپه‌سی و بورنو قارا، قارنی گوَموشو، پولجوقلو کیچیک بیر بالیق، بو بالیق‌لارین بؤیوک‌لرینه توخماق باش دئییلیر (فا:نوعی ماهی). atherina Hepsetus

چامیارماسی..çamyarması [صفت] ایری گؤوده‌لی اینسان.

چامیاشیلی..çamyaşılı [صفت] چام یاپراق‌لارینا بنزر بیر رنگ.

چامیر..çamır [باخ] چامور.

چامیش..çamış [آد] چاموش:هشه‌ری، سرت‌باشلی‌حئیوان {جامیش، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چامیشلانماق..çamışlanmaq [تاثیرسیزائیلم] هشه‌ری لنمک، سرتلیک ائتمک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چامیشلیق..çamışlıq [آد] هشه‌ری‌لیک، سرتلیک. {تاراما سؤزلو یونده ایشله نیبدیر}.

چان..çan [اؤزل‌آد] اوغوز-قایی بویوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

چان (چن)..çan (çən) [آد] ۱-زنگ، سنج، توخماقلا ووراندا چان سسی چیخاران آراج (فا:زنگ). bell ۲-چاناق، بؤیوک چاناق. {دیواندا ‹چنگ› کلمه‌سی چالپارا و سنج معناسیندا و چاناق سؤزو قاب مفهوموندا گلیب، چان=چن سؤزو بوکلمه‌لرین اورتاق کؤکو اولاراق چوخلو سؤزجوکلرین کؤکودور چان سؤزو اولان کلمه‌لردن ائله آنلاشیلیر چان کلمه سینین معناسی بیر شئیی ایچینه آلماق و بیر شئیی توتوب بورومکدیر و بو کؤکلو کلمه‌لرده قاب و کاسا مفهومو واردیر (چاناق، چانتا، چنه، جیناق)، بو کلمه بالاجا شکیل دَییشمه سیله چن شکلینده بیر شئیه دولاشیب سارماشماق مفهومو وئریر، بومعنادا چنگ (سیم‌له بورونن چالقی آلتی)، چنگال، چنگل، چنگه= شنه، ت‹چنگل ار›: "سارماشان، شر آدام" چنگلیک (سارماشیق اوتو)، ت‹چنگشو›: "کیچیک خرقه= بورونه جک" کلمه‌لرینه اشاره ائتمک اولار، فارسجادا سنج، زنگ، زنگوله، زنجیر و جنگل› چنگل سؤزلری بو سؤزجوکله کؤکداشدیر (دقت اولونمالیدیر کی فارس دیلینده بوجور بنزر کلمه‌لرده فقط چنگ "ساز آدی" و چنگال "پنجه" کلمه‌لری قدیمی دیر و او بیری کلمه‌لر یئنی کلمه سایبلیر حالبوکی تورکجه ده چاناق، چانقا "دوزاق"، چنگ، چنگل "دولاشان"، چنگلیک "سارماشیق اوتو، دولاشیق" چنگال (چانقال)، چنگک (سن:قلاب) کلمه‌لری اسکی سؤزلردیلر، ایندیکی تورکجه ده ایشله‌نن چن (سیس) سؤزوده بو کؤکدندیر و داغی، اطرافی بوروین دومانا دئییلیر، باخ: چام}.

چاناجیق..çanacıq [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] کیچیک چاناق.

چان‌کوله سی..çan kuləsi [آد] ایچینده چان قویولموش کوله و بورج.

چاناق..çanaq [آد] ۱-قاب، قاب قاجاق، قاب کیمی اولان هر شئی" گؤز چاناغی: گؤز چوخورو" (فا:کاسه). bowl ۲-چاتی و گؤوده، سیملی چالقی آلتلرینین ایچی بوش بؤلومو" گمی چاناغی، توسباغا چاناغی، ساز چاناغی". ۳-یئر قاتمانلارینداچوخور بؤلوملر (فا:ناودیس). ۴-چیچک‌لرین ائشیگینده کی یاشیل یاپراقلار توپلامی، چیچگی بوروین یاشیل یاپراقلار "چیچک چاناغی"

(فا:کاسبرک). ۵-چاناق توتار قدر اؤلچو بیریمی "بیر چاناق بوغدا حدودا ٤٠ کیلودور". ٦-(مج)بیر سیرا آد و ضمیرلرله بَلایا دؤشمک آنلامی دؤزلدیر "اوْنو بیلمیردیم کی چاناق منیم باشمدا چاتلایاجاق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قاب قاجاق؛ بوکلمه‌دن: جناق(کؤکسده سومو کلردن دوزه‌لن چاناق قابی کیمی یئر)، چنه (سن، چانکا‹چانقا: آلْت انگ کاساسی)، چانتا(چان+تای)، دیواندا چانقاکلمه‌سی بیر نوع دوزاق معناسیندا ایشله نیب و نظره گلیر آوی توربا وچانتا کیمی شئیه سالماقلا ایلگیلیدیر؛ باخ: چان}.

چاناق..çanaq [اؤزل‌آد] اوُجان و همدان، اهر(~داغ) دا داغ آدی. کلئیبر؛ اوُرمیه (~لی) ده کند آدی.

چاناق‌آغیزلی..ağızlı çanaq [صفت] ۱-بؤیوک آغیزلی. ۲-(مج)سیرساخلاماز.

چاناق‌آنتئن..çanaq anten [آد]بؤیوک بوْشقاب بیچیمینده اوْلان آنتئن.

چاناق‌باشیندا چاتلاماق..çanaq başında çatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز الیله اؤزونو بلایا سالماق.

چاناق‌بولاق..çanaq bulaq [اؤزل‌آد] گئرمی، میانا، مراغا و خیاو دا کند آدی.

چاناق‌توْتماق (چاناق آچماق)..çanaq tutmaq (çanaq açmaq) [تاثیرلی ائیلم]حرکت و سؤزریله کؤتو بیر قارشی‌لیغا یوْل آچماق.

چاناق‌چؤملک (چاناق چؤلمک)..çanaq çömlək (çanaq çölmək) [آد] قاب قاجاق.

چاناقچی..çanaqçı [آد]چاناق دؤزَلدن وساتان کیمسه.

چاناقچی..çanaqçı [اؤزل‌آد]ساوه ده کند آدی؛ ساوه ده داغ آدی.

چاناقچی..çanaqçı [اؤزل‌آد]قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳]. [۱۰۸]

چاناق‌چی‌لیق..çanaqçılıq [آد]چاناق دؤزَلتمه و ساتما ایشی.

چاناق‌سوْو (چاناق سی)..çanaqsov (çanaqsı) [صفت]چاناغا بنزر.

چاناقلی..çanaqlı [صفت]چاناغی اوْلان، بدنی چاناق لا اؤرتولموش.

چاناق‌لیق..çanaqlıq [آد] ۱-چاناق دؤزلتمه‌یه یارایان. ۲-گمی دیرکلرینده گؤزتله‌مه یئری.

چاناق‌یاپراغی..çanaq yaprağı [آد، بیتگی]چیچگین چاناغینی دؤزَلدن یاپراقلارین هر بیری (فا: کاسبرگ).

چاناق‌یالاماق..çanaq yalamaq [تاثیرلی ائیلم]بیرینی توُمارلایاراق یارارلانماق ایسته‌مک (ف: چاپلوسی کردن).

چاناق‌یالاییجی..çanaq yalayıcı [آد]توُمارلایاراق یارارلانماق ایسته ین آدام، داقاووُق (ف: چاپلوس).

چاناقیرد..çanaqırd [اؤزل‌آد] اردبیلده کند آدی (قوْ: چاناق‌رود) {چاناق یورد}.

چانایاز..çanayaz [اؤزل‌آد]بَرّاق، بُلور[۷]. {چان+آیاز}.

چانتا..çanta [آد]الده ویا چیینندن سالاناراق داشینا بیلن کیسه وکیف کیمی شئیلر (فا:ساک). sack {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چانقا›: دوزاق، باخ: چان/ چاناق}.

چانتا چیچگی..çanta çiçəyi [آد، بیتگی] آغ، ساری و ارغوانی رنگده چیچک‌لری اوْلان بزک بیتگی‌سی (فا:نوعی گیاه زینتی).

چانتاچی..çantaçı [صفت]چانتا دؤزلدن وساتان.

چانتاچیلیق..çantaçılıq [آد]چانتا دؤزلتمه ایشی.

چانچارقا..çançarqa [آد]سئرچه قوُشو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چان‌چالماق..çan çalmaq [تاثیرلی‌ائیلم]جار چکمک، هر کسه بیلدیرمک.

چان‌چان..çançan [ظرف]چان سسینه بنزر سس‌لر.

چان‌چان اؤتمک..çançan ötmək [تاثیرسیزائیلم]اوُجا سسله سؤرکلی دانیشماق.

چانچو..çançu [آد]اوْخلاو، اوْخلاوا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چان‌چی..çançı [صفت]چان دؤزلدن وساتان کیمسه.

چان‌چی‌لیق..çançılıq [آد]چان دؤزَلتمه وساتما.

چان‌چیچک‌گیللر..çan çiçəkgillər [آد، بیتگی]بیتیشیک‌تاج‌یاپراقلی لاردان بیر بیتکی سوْیوندان (فا:تیره ای ازگیاهان). camponulaceae

چان‌چیچگی..çançiçəyı [آد، بیتگی]چان چیچک‌گیللردن چیچک‌لری دیرمانیجی توْرونجو و چان کیمی بزک گولو، مریم الدیوانی (فا:گل استکانی). Campanala. cam

چانداووُل..çandavul [آد]قوشونون دال حصّه‌سی، عقبه (فا:چنداول)[۱۴۹].

چاندی..çandı [آد]بیربیرینه گئچیرلمک اوْچون قیراقلاری گیرینتیلی چیخینتیلی کسیلمیش تاختا و کرَسته (تیکینتی ایشلرینده ایشلتمک اوْچون).

چاندیر..çandır [صفت] ۱-قاریشیق، آریدیلمامیش، تمیزلنمه میش. ۲-چاندیرچوُندور، آتقی.

çandışmaq..چاندیشماق [تاثیرسیزائیلم] بیربیریندن‌چکینمک، بیربیرینه-سرتلشمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çanğılamaq..چانغیلاماق [تاثیرسیزائیلم] های کوّی سالماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çanqa..چانقا [آد] ۱-بیر نوْع دوُزاق، تله؛ ۲-پَنجه[۷]. {باخ: چن، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çanqabay..چانقابای [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چانقا+ بای[۷].

çanqal..چانقال [آد] ۱-داللی بوداقلی ایری آغاج، بوُداقلی آغاج، چوْخ سیْخ آغاجلی بؤلگه(فا:چنگک). ۲-گولشده بیر گوّلشچی قوللارینی قارشی گولشچینین قولتوغو و قیچی آراسیندان گئچیره‌رک بیربیرینه باغلاماسی.

çanqallı..چانقاللی [صفت] داللی بوداقلی.

çanqır çunqur..چانقیر چونقوُر [آد] چان ودمیر پارچالاریندان چیخان سس، زانقیر زونُقور.

çanqırtı..چانقیرتی [آد] چانقیرداما سسی.

çanqırdamaq..چانقیرداماق [تاثیرسیزائیلم] دوشه‌رک ویا بیربیرینه دیه‌رک سس چیخارماق (فا:صدای چانق چانق در آوردن).

çanqırı..چانقیری [آد] چانو دمیر پارالارینین‌سسی(فا:صدای‌چانق-چانق

çanqıl..چانقیل [آد] چیْنقیل، چای‌داشی(فا:شن) gravel {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چاقیل› نارین داش؛ بوکلمه چاخماق سؤزوندن آلیناراق، بیربیرینه چاخیلیب سس وئرن داش قیرینتی‌لارینا دئییلیر و اصلینده چاقیل اولاراق دَییشیک سؤیلنتی‌لری وار}.

çanqıl çunqul..چانقیل چونُقول [آد] سس کوّی، داش و کسسک لی یئر.

çanqıl daşı..چانقیل داشی [آد] چایلاق داشی، چانقیل.

çanqıllıq..چانقیللیق [آد] چانقیللی یئر (فا:ریگزار). sandy region

Çançkılı..چانچقیلیْ [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوّز بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

çanqıl yol..چانقیل یوْل [آد] چانقیل‌لی یوْل، چانقیل دؤشنمیش یوْل.

çav..چاو [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] ۱-یوکسک سس، ۲-اوّن، ۳-چوْو، خبر (فا:چو) {ت: اوّن، سن، بو سؤزجوک چاغلاماق› چاولاماق، چاغیلاماق› و چاووش، چاولان وچاولانماق، چاوغون کیمی سؤزلرین کؤکودور، بو کلمه فارسجایا گئده‌رک چوْو، چغل شکلینده ایشله نیر، بو کلمه ساو سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر[۶]؛ باخ: چاپ}. ٤-چاو› (اوّنلم، ایتالیانجا کلمه اولاراق آنادولو دا ایشلنمکده‌دیر) خوْشجا قال آنلامیندا و گنج‌لر آراسیندا ایشله‌نن بیر سؤز.

çava..چاوا [آا] ۱-دلی قانلی‌لارا وئریلن آدلاردان بیری؛ ۲-اوّنلو[۷]؛ بوُ سؤزدن اینسان آدی: چاوای، چاوبَگیم، چاوبیگه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çavadur..چاوادوُر [تاریخی اؤزل‌آد] چاوا+ دوُر؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

çavar..چاوار [آد] کیبریت (فا:کبریت). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çavarçın..چاوارچین [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی {دؤزوملو: چاوار کیمی}.

çavaş..چاواش [اؤزل‌آد] ۱-اوّنلو، تانیْنمیش[۷]. ۲-مرنده کند آدی

çavaliyə..چاوالیه [آد، آنادولو، ایتالیانجا] چاوئلییا:بالیقچیلارین توُتدوغو بالیق‌لاری آتدیقلاری سبد.

çavan..چاوان [اؤزل‌آد] تبریزو مراغادا کند آدی {سسلی و اوّنلو یئر}.

çavdar..چاودار [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، اوُنلو دانا وئرن بیر بیتگی، آرپاغان، چوْودار (فا:~). secale cereale {دیواندا چاوار کلمه‌سی چؤلده بیتن و آلیشیق (اوْد یاندیرماق) اوچون اولان اوْت و بیتگی‌یه دئییلیب و مفهوم و شکل لحاظیندان ایندیکی چاودار کلمه سینین کؤکو ساییلیر، یاناندا سس وئرمه‌سی اوچون بو اوتون آدی چاو سؤزوندن آلینیب و سس تقلیدیدیر}.

çavdar əkəməyi..چاودار اکمگی [آد] چاودار و بوغدا اونوندان یاپیلان چؤرک.

çavdar göbələyi..چاودارگؤبه‌لگی [آد، بیتگی] چاودار مئهمیزی: بوغداسوْوو و چوخو چاودار باشاغی اؤزه‌رینده بیر مئهمیز کیمی ۱-٤cm اوزنلوقدا ۲-۷cm گئنیش‌لیکده، راحت قیریلان و اؤزل قوخولو و توخداج‌لیقدا وحکیم‌لیکده ایشله‌نن بیر گؤبه‌لک (فا:نوعی قارچ). claviceps purpurea

çavdarsız..چاودارسیز [صفت] چاودار قاتیشمامیش اوْلان.

çavdarlı..چاودارلی [صفت] چاودار قاتیشمیش.

çavdur..چاودوُر [تاریخی اؤزل‌آد] بیرتوّرکمن‌بوْیو و بگی، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹]. توّرکمن و قازاق کیچییوّز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

çavşır..چاوشیر [آد، بیتگی، باخ: چاو] چتیر سوولاردان بیربیتگی و بوندان دؤزه‌لن رئزین: قایماق اوْتو، قایماق جیق (فا:نوعی‌گیاه). opoponax chironium. umb

çavqın..چاوقین [آد] شدّتلی یئل و آلاو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

çavlaq..چاولاق [اؤزل‌آد] چاغلایان، شَلاله[۷].

چاولان..çavlan [آد] چاغلان، شایلان، شلاله (فا:آبشار) {چاو کلمه سینین سوُ سسی مفهومونا باغلیدیر؛ باخ: چاو}.

چاولانماق..çavlanmaq [س، باخ:چاو] ۱-سسلنمک، گۆرولتوسو چئوره‌یه یاییلماق. ۲-معروف اوْلماق، اۆنلو اوْلماق.

چاولای..çavlay [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:چاولیْ+ آی؛ قازاقلارین، کیچییۆز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

چاولوق..çavluq [آد] آغاج و تاختادان دۆزلدیلمیش کؤلگه‌لیک، کیچیک تیکیلی ائو.

چاولی..çavlı [آد] ۱-اۆنلو، مَشهور ۲-هنوز آوا آلیشدیریلمامیش دوْغان قوُشوبالاسی. ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوقلولاردؤنَمی، آذربایجان آتابگ‌لریندن[۷].

چاولیْبای..çavlıbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چاولیْ+ بای[۷].

چاوماق..çavmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: چوْوماق، یولونو آزماق.

چاووُت..çavut [آد] ۱-تورکمن قیزلارینین گئیدیکلری بزَکلی و موُنجوقلو گئییم. ۲-دوُوار، ستوُن[۷].

چاووُدور..çavudur [اؤزل‌آد] اییی اۆنه و شؤهرته صاحب اوْلان[۷].

چاووُرچو..çavurçu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یۆزیلده، اوُلو یؤروک تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

چاووُش..çavuş [آد] ۱-اوْردودا بیر قروپون بؤیوگو اوْلان کیمسه، بیر ایشی ویا ایشچی‌لری یؤنه‌تن و دوْلاندیران کیمسه، ایشچی باشی. ۲-اسکیده بویروقلاری اوجا سسله خالقا بیلدیرن (فا:منادی). herald ۳-(تا) نئچه جور تاخیلی قاریشدیراراق پیشیریلن بیر یئمک {ت: ساواشدا صفلری دۆزَلدن و عسگری ظلم ائتمه‌یه قویمایان؛ باخ: چاو؛ بوُ سؤز فارسجایادا گئچیبدیر}.

چاووُش..çavuş [اؤزل‌آد] اوُرمیه؛ خوی (~قوُلو) دا کند آدی. اهرده بیر یایلاق آدی (~گؤلو).

چاووُش اۆزومو..çavuş üzümü [آد، بیتگی] قابیغی اینجه، ایری دانالی بیر اۆزوم نوعو (فا:ریش بابا).

چاووُش قوُشو..çavuş quşu [آد، دیرگی] چاووُش قوشلاریندان باشی یئلپیک‌لی، اَیری دیمدیکلی، داراغا بنزر ککیگی، آلا بزک‌لـله‌یی اوْلان قوُش، شینه‌بوْب، بوببو، شاناپیپیک(فا:هدهد).upopa epos

چاووُش قوشوگیللر..çavuş quşugıllər [آد، دیرگی] دیمدیکلری اوُزون و یای کیمی، قانادلاری قیسا، آسیا آوروپا آفریقادا یاشان بیرقوش سوْیو upupidae

چاووُشلو..çavuşlu [اؤزل‌آد] چاووُشلولار، اوُستاجلو طایفاسینین ان اؤنملی اوْبالاریندان ساییلیردی، و بو طایفانین امیرلرینین چوْخو بوُ اوبایا منسوب ایدیلر[۸۵]

چاووُشلوق..çavuşluq [آد] چاووشون ایشی و رُتبه سی.

چاووُن..çavun [آد] حئیوان دری‌سیندن دۆزَلمیش قاییش، جئیران دریسیندن دۆزه‌لن گؤن قامچی، آتلاری سورمک اۆچون اولان قامچی. {باخ: چاو: چاو سسی وئرن}.

چاووُندور..çavundur [اؤزل‌آد] اوْغوز تۆرکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری‌ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه شرفلی، مشهور، باشقاسینا یاخشیلیق ائدن معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه چاودوُر، چاووُلدور، چوُوالدار شکلینده‌ده یازیلیبدیر؛ آنادولودا اوْنلارین بیر بؤلومو م۱۵جی‌عصرده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقشلری‌وارایدی {باخ: چاوون+دوُر؛ چاووُنت+ار}.

چاووُنت..çavunt [اؤزل‌آد] اۆن، شؤهرت[۷].

چاوه..çavə [اؤزل‌آد] سقز ده چای آدی.

چاوی..çavı [آد، تورکمنجه] سان شؤهرت (فا:آوازه).

چاویستان..çavıstan [باخ] چاولوُق.

چاه..çə [اؤزل‌آد] بوشهر-کنگان‌بؤلگه‌سینده۹داناکند آدینا راست گلیریک کی چاه سؤزیله باشلانیر و اهالی سی تۆرک و فارسدیلار، اؤرنک اۆچون: چاه حاجی ابول، چاه رئیسی، چاه شیخ، چاه علی، چاه قائدی، چاه کمال، چاه گزی، چاه نو؛ آیری بؤلگه لرده کند آدلاری: قوچان (~آب)، ساوه-نوبران (~بار)، آوج (~برف)، شیراز (~شیرین)، شیراز-لار(~طلا) نیریزو قوُم-دستجرد(چاهک)ده کند-آدی.

چاهارلیْ..Çaharlı [اؤزل آد] آذربایجان قاراپاپاق بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چای..çay [آد] ایرماق و بعضا اَیرماقدان کیچیک آخارسوُ معناسیندا ایشله‌نیر(فا:رودخانه) river، stream {بو کلمه سای و سئی شکلینده‌ده گله‌رک اوْنون ائکیزی (doublet) اولمالیدیر نئجه‌کی-سنگلاخدا یایدا قوُرویان و قیشدا سوُیو اولان آرخا دئییلیب و یئنی-سئی، سئیحون و جئیحون کلمه‌سینده بونو گؤرمک‌اولار، بیرطرفدن بوکلمه (چاو سؤزوندن) سوُیون آخیلماسیندان چیخان سسی آندیریر، سنگلاخدا چاوون، آرخ معناسیندا گلیب وچایماق/ چایقون سؤزو آب هاوانین حرکتینه دئییلیب و چایقاماق هاوانین ترپشمه‌غی معنالانیب کی‌بو مطلبه قانیتدیر، چای سؤزو چاییر و چایلاق کیمی-کلمه‌لرین کؤکودور، بوکلمه‌عینافارسجایادا گئچیبدیر آیری‌طرفدن چای و سای سؤزلری دوبلئت سؤزلر اولاراق سای/ سئی سؤزو کؤک کیمی اورتایا چیخیر، بو کلمه سایرام(دایاز سوُ) و سای(قاراداشلیق یئر) کیمی کلمه‌لر شکلینده‌دیواندا گلیبدیرومعناجاساییلی‌و ساییلابیلن مفهومو ندادیر، ایلک کؤکو

نظرده‌توتارساق‌هرچند کلمه نین کؤکو تورکجه‌دیر ولی فارسجا جوُی سؤزیله ده ایلگیلی اولور، البته‌ده ایکینجی کؤک(سای) داها دؤزگون گؤروکور}. ۲-(آد، بیتگی) مالایا و چین دیلیندن قوخولو چیچکلی، چای گیللردن بیرآغاججیق، اتللی میوه‌لی اوْلان، سوپورگه اوتو نوْعوندان‌بیر آغاججیق، بالا بوتالی، چیچگی قوخولو بیر بیتگی. **thea chinesis, camellia sinensis** ۳-بو بیتگی‌دن دوزه‌لن ایچمه‌لی بیر ایچکی (فا:~). **Tea** ٤-(اؤزل‌آد) یئرآدلارینا معمولا آدداش کندلری آییرد ائتمک اوْچون چای و ایرماق کنارینا اوْلان کندین اولینه گلیر: چای‌باباکندی، چای‌آرخی، چای‌بوُلقاوا، چایکسن، چای‌قاراآغاج، چای قوْووشان (ان آزی ۲۵ آد سایماق اوْلار).

چای‌آدلاری.. çay adları [اؤزل‌آد] یئرآدلاری اوْچون: باخ: کندآدلاری.

چای‌آشاغی.. çay aşağı [ظرف] چایین گئتدیگی یؤنده اوْلان طرف.

چای‌ائوی.. çay evi [آد] چای کیمی شئیلر دمله نیب ساتیلان یئر.

چایاچاتمامیش چیرمانماق.. çaya çatmamış çırmanmaq [باخ] چای گلمه میش چیرمانماق.

چایان.. çayan [آد، دی، ت‹چاذان›، سن] ۱-چوخ آیاقلی ۵۰-۳۰ سانتی متر اوُزون ساری شین و زهرلی بیر بؤجک (فا:عقرب). **scorpion** ۲-بعضا ً ایلان‌عقرب و قیرخ‌آیاق کیمی‌حئیوان‌لارا دئییلیر، البته آذربایجاندا ایلان چایان شکلینده ایشله نیر. ۳-دؤیولمه‌میش، تؤکمه دمیر؛ ایشلَنمه‌میش خام دمیر[۷].

چایان.. çayan [اؤزل‌آد] رزن و باهار دا کند آدی.

چای‌اوْجاغی.. çay ocağı [ظرف] چای دمله‌ین ویا چای ایچیلن یئر.

چای‌اوْزومو.. çay üzümü [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی **vaccinium myrtillus**

چای‌باخجاسی.. çay baxcası [آد] چای و قهوه ایچیلن و ساتیلان یئر.

چای‌باردا غی.. çay bardağı [آد] چای ایچمک اوْچون یارارلانیلان بارداق.

چای‌باسار.. çaybasar [آد] سئل گئدن یئر، چایلاق، چایین ساحلینده داشقین زامانی سوُ آلتیندا قالان ساحه‌لره دئییلیر (فا:مسیل). **floody way**

چایپارا.. çaypara [آد] قرزیادین ماحالینا دئییلن یئنی آد .

چای‌پولو.. çaypulu [آد] بیرینه خدمت قارش‌لیغی وئریلن بیر پول.

چای‌تیکانی.. çay tikanı [آد، بیتگی] آغ تیکان، یاپراقلاری ائنسیز و ایگده یاپراقلارینا اوْخشار بیر بیتگی.

چای‌چؤرک.. çay çörək [آد] یئمک ایچمک.

چایچی.. çayçı [صفت] چای دمله‌یب ساتان، قهوه‌خاناچی، چای اکن.

چایچی‌لیق.. çayçılıq [آد] ۱-چای یئتیشدیرمه ایشی. ۲-قهوه-خاناچیلیق.

چایخان.. çayxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چای+ خان[۷].

چایخانا.. çayxana [آد] چای‌ائوی، چای‌ساتیلان و ایچیلن‌یئر **tea-room**

چای‌خوْر.. çayxor [آد] چوخ چای ایچن، چای ایچمه‌گی سئون.

چای‌دا چایییر.. çayda çayır [آد] بیر نوع یاللی هاواسی و اوْیونو.

چای‌داشی.. çaydaşı [آد] آخار سویون تاثیریله یووارلانیب بالاجا داشلار، چایلاق داشی، یووارلاق چانقیل.

چایدان.. çaydan [آد، تو+فا] سو قاینا‌تماق و چای دمله‌مک اوْچون قولپلو و بورولو قاب، گؤیوم (فا:کتری). **kettle**

چای‌دمله‌مک.. çay demləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چای قوُروسونو قاینا‌ماقدان دؤشن سوُیا تؤکوب‌چایین‌رنگی‌چیخاندان سوْنرا ایچمه-گه حاضرلاماق.

چای‌سؤپورگه‌سی.. çay süpürgəsi [آد، بیتگی] قیرمیزی چیچک‌لری اوْلان و سؤپورگه دؤزَلتمه‌یه یارایان بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).

چای‌سؤزن.. çay süzən [آد] دمله‌نمیش چایی تؤکرکن چای یاپراق‌لارینین توکولمه‌سینی اؤنله‌ین آلت (فا:چای صافکن) **teastrainer**

چای‌سؤنگَری .. çay süngəri [آد، دیرگی] چای‌لاردا و شیرین سوُلاردا یاشایان بیر سؤنگر نوعو .

چای‌فینجانی.. çay fincanı [آد] چای ایچمه‌گه مُناسب فینجان (فا:فنجان). **cup**

چای‌قابی.. çayqabı [آد] چای قوتوسو.

چای‌قارا.. çayqara [آد] چای کنارینداچیخان گؤزه، قاپاق، پینار، بوُلاق.

چای‌قاشیقی.. çayqaşıqı [آد] قهوه و چای گؤتورمه‌گه و قاریشدیرماغا یارایان بالاجا قاشیق.

چای‌قوْووشان.. çayqovuşan [آد] ایکی چایین قووشدوغو یئر.

چای‌قیراغی.. çayqırağı [صفت] چای قیی‌سی، چایین اصلی یاتاغی‌نین کنارلارینداً اوْلان بؤلگه‌لر. **river's bank**

چای‌قیزی.. çayqızı [آد، بیتگی] بیرنوْع چیچک (فا:نوعی گل).

چای‌کنار.. çay kənar [آد] چای قیراغی، چای یانی. **river's bank**

چای‌گیللر.. çaygillər [آد، بیتگی] کیچیک یاپراقلاری چای کیمی ایکی چنکلی آغاشجیقلار سوْیو (فا:تیره چای). **teaceae**

çaylaşmaq..چای‌لاشماق [آد] بیرلیکده چای ایچمک.

çaylaq..چایلاق [باخ: چای] ۱-چای یاتاغی، سودا دیغیرلانما اثری یووارلانمیش داشلارین چؤکموش یئری (فا:آبرفت). alluvium، river-bed ۲-چایلاق۲ (آد، دیرگی) بیرتیجی‌لاردان اوُزون قانادلی، چاتال‌قویروقلو، چنگل دیمدیکلی، اسمر رنگلی و سیچان‌لاری آولایان و تویوق بؤیوکلوگونده بیر قوش (فا:زغن). milvus migrans ۳-چایلاق۳ (آد) دایلاق، تؤلونگو آدام {جایماق‌دان: جایلاق}. ٤-چایلاق (اؤزل‌آد) اهر، خیاو و ماکی ده چای آدی.

çaylaq fırtınası..چایلاق فیرتیناسی [آد] قیش باشلارکن اوْلان فیرتینا.

çaylaqdaşı..چایلاق‌داشی [آد] آخار سویون تاثیریله یووارلانیب بالاجا داشلار، چای داشی، یووارلاق چانقیل.

çaylaqlıq..چایلاقلیق [آد] چایلاق اولان یئر.

çaylamaq..چایلاماق [ل، دا] ۱-چای وئرمک. ۲-چای ایچمک.

çaylan..چایلان [اؤزل‌آد] ۱-چاولان، شایلان، شلاله ۲-دَره کناری، ۳-قیز آدی.

çaylı..چایلی [اؤزل‌آد] ۱-چایا عاید اولان، ایچینده چایی اوْلان. ۲-قازاق و خانلار‌دا کند آدی[۲٤۰]. ۳-اینسان آدی.

çaylıq..چای‌لیق [آد] ۱-چای آغاجی. ۲-چای‌اوْچون ایشله‌نیلن.

çay mecmeyisi..چای‌مِجمعی‌سی [آد] ائوده چای آپارماق اوچون مجمعی.

çaynik..چاینیک [آد] چای دمله‌مک اوْچون اوْلان قاب (فا: قوری). teapot {چای+ناق/ چای+نیک؛ بعضا روسجا دئییلیبدیر/ چای+(روسجا) نیک}.

çayı..چایی [اؤزل‌آد] ماهنشان و تیکان‌تپه ده چای آدی.

çay yenqəci ..چای‌ینَنقجی [آد، دیرگی] چای خرچنگی، چای‌لاردا و شیرین سوُلاردا یاشایان بیر نوع یئنقج .

çayyatağı..چای‌یاتاغی [آد] حوْضه (فا:حوضه). river basin

çayır..چایر [آد، بیتگی] ۱-سولاق یئرلرده یئتیشن و یئم اوچون یارارلی بیر بیتگی، حیوان‌لارین بسله‌مه‌سینه یارایان اوْت (فا:نوعی-علف) ۲-چوخ‌اوْتلویئرو دؤزلوک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ:چای}.

çayır əngərəyi..چایر انگه‌ره‌گی [آد، دیرگی] انگه‌رک‌لردن ۵۰-٤۰سانتی‌متر اوزرون لوقدا، زهیرلی بیر ایلان. vipera ursinil

çayırotu..چایراوْتو [آد، بیتگی] بوُغداگیللردن قوروکیرئچ‌لی یئرلرده یئتیشن کیچیک بیر نوع چایر (فا:لوبیچه چمنی). phleum pratense

çayırbiçr..چایربیچر [آد] چایر بیچمه آراجی.

çayır pəniri..چایرپنیری [آد] بیر نوع آز دوُزلو ویا دوُزسوز پنیر.

çayır tərəsi..چایرتره سی [آد، بیتگی] توُرپ‌گیللردن چؤل ده یئتیشن، آغ چیچک‌لی (فا:نوعی علف) cardemina pratesis. gra

çayır toyuğu..چایرتویوغو [آد، دیرگی] اوْرمان تویوغوگیللردن، سیرتی آغ جیزیق‌لی، قاراسمر، وقارنی قارا بیرقوش. typanuchus cupido

çayır tirfili..چایرتیرفیلی [آد، بیتگی] باقلا سوْولادان، حئیوان یئمی اوْلاراق یئتیشدیریلن بیربیتگی (فا:نوعی علف). trifoluium protense

çayır çimən..چایرچمن [آد] چمن‌لیک.

çayırdı xatun..چایردی‌خاتون [اؤزل‌آد] ماناس‌داستانیندا آدی گئچن بیر خانیم[٥٤].

çayırsız..چایرسیز [صفت] چایری اوْلمایان.

çayır sədəfi..چایرصدفی [آد، بیتگی] دؤیون چیچک‌گیللردن سولاق یئرلرده یئتیشن (فا:نوعی علف). thalictrum

çayır quşu..چایرقوشو [آد، دیرگی] تارلاقوُشو، توْیقار.

çayır quyruğu..چایرقوُیروغو [آد، بیتگی] یاشلیق‌لاردا یئتیشن، یاپراقلاری حالقا حالقا دؤزولو بیر بیتگی (فا:نوعی علف).

çayır köpəyi..چایرکؤپگی [آد، دیرگی] سنجاب‌گیللردن، سسی کؤپک هوْرومه سی کیمی اوْلان، چایرلاردا یاشایان، امجک‌لی بیرحئیوان cynomys socialis

çayır göbələyi..چایرگؤبه‌لگی [آد، بیتگی] باشلیق بؤلومونون آلتی دیلیم‌لی، یئمه‌لی (فا:غاریقون، آغاریقون). agaricus

çayır gözəli..چایرگؤزه‌لی [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی بوغداگیللر سوْیوندان بیر ایللیک یادا اوُزون عؤمورلو، قیرلاردا چوخ یئتیشن بیر بیتگی (فا:نوعی علف). agrostis erogrostis major

çayırlatmaq..چایرلاتماق [تاثیرلی‌ائیلم] چایرلاشماسینی ساغلاماق.

çayırlaşmaq..چایرلاشماق [تاثیرسیزائیلم] چایر حالینا گلمک.

çayırlamaq..چایرلاماق [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چایردا اوْتلاییب بسلَنمک. ۲-چایر یئمکدن خسته‌لنمک.

çayırlanmaq..چایرلانماق [تاثیرسیزائیلم] چایردا اوْتلاییب بسلَنمک.

çayırlu..چایرلو [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

çayırlı..چایرلی [صفت] چایری اوْلان.

çayırlıq..چایرلیق [آد] چایری چوخ اوْلان یئر، چایر یئتیشن یئر، چایر باسمیش یئر (فا:مرغزار). turf

چاییرمانتاری..çayır mantarı [آد، بیتگی] باخ: چاییر گؤبه‌لگی.

چاییرملکه سی..çayır məlәkәsi [آد، بیتگی] گئچی ساققالی، ارکج ساققالی، گوّل‌گیللردن بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).

چاییریوُلافی..çayır yulafı [آد، بیتگی] بوغدا سوولاردان یوْلافا بنزه ین بیر قیْر بیتگی‌سی (فا:نوعی گیاه). avena strum

چایی‌یوُخاری..çay yuxarı [ظرف] چایین گئتدیگی یؤنون ترسه طرفی.

چایی‌یوْلو..çay yolu [صفت] چایین گئتدیگی یئر (فا:آب راه). floodway

چایی‌یغان..çayıığan [آد] چای‌تارلالاریندا‌چای یاپراقلاری یئغان کیمسه.

چئچ..çeç [آد] ۱-یئْغین. ۲-سامانیندان آیریلمیش تاخیل یئغینی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چئچله بارماق..çeçelə barmaq [باخ] چیچیله بارماق.

چئچئن..çeçen [آد] قارادنیزین قوُزئینده اینقوُش بؤلگه سینین یانیندا بیر قافقاز خالقی و اوْلارین یاشادیغی یئرین آدی.

چئچئی..Çeçey [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساری‌باغیْش-مونْقوُل بوْی‌لاریندانديرlxxxi-۱۵۸.

چئچه..çeçə [آد، دی، فرانسیزجا] ایکی قانادلی‌لاردان، اکلم باجاقلی‌لاردان، اینسانا یوخو خسته لیگی بوُلاشدیران و میلچک‌دن بؤیوک بیر آفریقا میلچیگی. glossina

چئچه‌مک..çeçəmək [باخ] چئچیمک.

چئچه‌له بارماق..çeçələ barmaq [باخ] چیچیلی بارماق.

چئچیلیش..çeçiliş [آد] چئچیمک ایشی.

چئچیمک..çeçimək [تاثیرسیزائیلم] چئچه‌مک، بوغاز و نفس بوروسونا بیر شئی قاچاراق تنگ نفس اوْلماق، آنن بوْغولماق حالا دؤشمک، گولمکدن نفسی گئتمک (فا:آناسًرفه کردن). to choke {گئچمک› گئچینمک› چئچینمک› چئچیمک}.

چئدیبئس..Çedibes [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرlxxxi-۱۵۸.

چئدیتئش..Çediteş [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری توُبا-کؤسؤن بوْی‌لاریندانديرlxxxi-۱۵۸.

چئر..çer [صفت] چئرگؤز، گؤزویان‌گؤزن، باخ:چر(فا:چپ‌چشم).

چئر گؤز (لو)..çergöz(lu) [صفت] گؤزو یان گؤزن، چپ گؤز.

چئرگه..çergə [باخ: جئرگه] گؤچه بگ چادیری، باخ: جرگه.

چئری..çeri [آد، دده] چئریغ:۱-باخ:چئریک، آلای، قوْشون، عسگر، ساواشچی. ۲-بوُ سؤزله دؤزه‌لن اینسان آدی: چئریبؤری، چئریخان، چئریغبای، چئریقان.

چئری..çeri [اؤزل‌آد] قوچان دا چای آدی.

چئری باشی..çeri başı [آد] آلای بگی، دسته باشی، بیرتاقیم‌عسگر باشی.

چئری باشی‌لیق..çeri başılıq [آد] چئری باشی اوْلما وضعیتی.

چئریک..çerik [آد] چیریک، عسگر، پارتیزان، اوْردو، قوشون (فا:چریک) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چئر، چئریغ› باخ جئرگه}.

چئزدیرمک..çezdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی تنگه گتیرمک.

چئزمک..çezmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بوّزدوموندن یئل چیخماق (فا: گوزیدن) ۲-(مج)آرالیقدان‌چیخماق، بیرایشدن قاشماق. {بو کلمه سس تقلیدی اولاراق تورکجه ده ایشله نیر و "چزاندان، چُزیدن، چسیدن" شکلینده فارسجایا گئچیبدیر}.

چئشت..çeşt [آد، دا] سحرله گوّن اوْرتا آراسی "گوّن چئشته قالخاندا، چئشته تکین یاتماق".

چئشم..çeşm [آد، فا] گؤز (فا:چشم).

چئشمک..çeşmək [آد، فا] گؤز وورما، گؤزقیرپما (فا:چشمک).

چئشمه..çeşmə [آد، فا] بوُلاق، قایناق، گؤزه (فا:چشمه).

چئشنی..çeşni [باخ] چاشنی.

چئشید..çeşid [آد] چئشیت: تؤر، جوْر (فا:نوع). type {عثمانلی امپراتورلوغوندا دربارده غذالارین دادینا باخان مامورا دئییلیردی؛ فارسجا چئشیدن فعلیندن آلینمادیر}.

چئشید چئشید..çeşid çeşid [صفت، ظرف] مختلف چئشیدلرده اوْلاراق.

چئشیدلنمک..çeşidlənmək [تاثیرسیزائیلم] مختلف‌چئشیدلره آیریلماق.

چئشیدله‌مک..çeşidləmək [تاثیرلی‌ائیلم] مختلف چئشیدلره آییرماق.

چئشیدلی..çeşidli [صفت] چئشیدی چوخ اوْلان (فا:متنوع). various

چئشیدلر..çeşidlər [آد] انواع (فا:انواع). kinds

چئشیده ییجی..çeşidləyici [آد، صفت] چئشیدلره آییران کیمسه ویا آراج.

چئشیدلی‌لیک..çeşidlilik [آد] چئشیدی چوخ اوْلما (فا:تنوّع).

چئک..çek [آد، باخ:چکمک] بانک‌لار آراسی پول دیرینده اوْلان بیر بلگه (فا:چک). cheque

چئک‌ائتمک..çek etmək [آد، فرانسیزجا] یوْخلاماق[۲۱۸].

چئکا..çeka [ر] ساوئت اگه منلیگی‌نین ایلک ایللرینده قورولان بیلگی‌لیک قورولوشو (فا:چکا).

چئکاپ..çekap [آد، این] تام باخیم[۲۱۸]، یوخلاما (فا:چکاب).

چنک‌کؤتوگو..çək kötüyü [آد] چئکی آییراراق قالان کؤتوگو (فا:ته چک). counterfoil or stun (of a cheque).

چنکلی..çəkli [اؤزل‌آد] آرماغان، دؤیون هدیه‌سی؛ قازاق‌لارین، کیچیییؤز بؤلوگو، آلیم‌اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

چئللوْ..çello [آد، ایتالیانجا] ویولونسئل ین قایساتیلمیش آدی.

چئنگ..çeng [آد، فرانسیزجا] پارا و پول دَییشیمی[۲۱۸].

چئورن..çevrən [گؤی ب] یئر اوْزونده هر نقطه‌دن یاتای خط ده سوْنسوز دؤزلم، اوُفوق (فا:افق).

چئوره..çevrə [آد] ۱-مُحیط، اطراف، یان یؤره، بیر شئیین یاخینی (فا:اطراف). environment ۲-(مج)بیر کیسمه ایله ایلیشگی قورانلار" چئوره‌سینده کیلر"۳-(مت) بیرآلانین سیْنیرلاریندا کی جیزیق، بیر مرکزدن بللی آرالیقدا اوْلان قاپالی اَیری خط (فا:محیط) circumference {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یوّره، یؤره، یره›، دده، چئویرمک› چئوره، باخ: یئر}.

چئوره‌آچی..çevrə açı [مت] بیرینین تپه‌سینین اوّستونده اوْلان آچیق‌لیق، ایکی نقطه‌دن بیر نقطه‌یه چکیلن خط‌لرین ایچ زاویه سی.

چئوره بیلمنی..çevrə bilməni [آد] چئوره بیلیمی اوُزمانی، ائکولوژیست.

چئوره بیلیمجی..çevrə bilimci [باخ] چئوره بیلمنی.

چئوره بیلیمسل..çevrə bilimsəl [آد] چئوره بیلیم ایله ایلگی‌لی، ائکولوژی.

چئوره بیلیمی..çevrə bilimi [آد] ائکولوژی.

چئوره جی..çevrəci [آد] چئوره کؤتولوغو سوْرونلار ایله اوْغراشان.

چئوره جیلیک..çevrəcilik [آد] چئوره جی‌نین ایشی.

چئوره ساغلیغی..çevrə sağlığı [آد] بللی بیر چئوره ده ساغلاملیغی قوْرویان ایشلر و اؤنلم‌لر (فا:بهداشت محیط).

چئوره‌سل..çevrəsəl [صفت] چئوره‌ایله‌ایلگی‌لی، چئوره‌یه‌عاید(فا:محیطی) circumferential

چئوره کؤتولوغو..çevrə kötülüyü [آد] باخ: چئوره کیرلیلیگی .

چئوره کیرلیلیگی..çevrə kirliliyi [آد] دوْغال قاینا‌ق‌لاردان آشیری ویا پیس یارارلانما ندن ایله دوْغا گوج‌لرینین‌دنگه‌سی پوْزولماسی سبب ایله بیر تاقیم سوْرونلارین اوْرتایا چیخماسی.

چئوره یولو..çevrə yolu [آد] شهر ترافیک‌ینی آزالتماق اوّچون یئرله‌شیم یئرینین انشیگینده دؤزه‌لن آنا یوْل (فا:جاده کمر بندی).

چئوره‌لنمک..çevrələnmək [بلسیز ائیلم] قوشاتیلماق، سیْنیرلاری جیزیلماق و دؤوره‌لنمک، اطرافی سارینماق. to be surrounded

چئوره‌لنمیش..çevrələnmiş [صفت] سارینمیش، مُحاط surrounded

چئوره‌له‌مک..çevrələmək [تاثیرلی‌ائیلم] سینیرلارینی چکمک و جیزماق، اورتالاماق، قوُشاتماق، قاپالاماق، دؤوره‌له‌مک، اطرافینی سارماق، قاپساماق" خالق مئیدانی چئوره‌له دی". to surround

چئوره‌له نیش..çevrələniş [آد] چئوره‌لنمک ایشی ویا بیچیمی.

چئوره‌له ییش..çevrələyiş [آد] چئوره‌له‌مک ایشی.

چئوره‌له‌مه..çevrələmə [آد] چئوره‌له‌مک‌ایشی(فا:احاطه). surrounding

چئوره‌لیک..çevrəlik [آد] قاب کیمی‌شئیلرین‌قیراقلاریندا ایشله‌نن-هرشئی.

چئوری..çevri [آد] باخ: چئویری.

چئوریک..çevrik [صفت] چئوریلمیش، دؤنوک.

چئوریکمک..çevrikmək [س، دا] باخ: چئوریلمک.

چئوریلمک..çevrilmək [بل] ۱-دؤنده ریلمک، باشقا حالا سالینماق، دئوریلمک، دؤنولمک. to overturn ۲-(س) دؤنمک، اینانجی دییشمک، (مج)حالی‌تئزتئز دییشمک. ۳-بیر دیلدن آیری دیله دؤنده‌ریلمک، ترجمه اوْلونماق (فا: برگردانده‌شدن)٤-یئر سوّرولمک، شوْخوملانماق، بئللنمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چئوریلمیش..çevrilmiş [صفت] دؤندریلمیش(فا:واژگون). turned

چئوریلی..çevrili [صفت] چئوریلمیش، دؤنده ریلمیش.

چئوریلیش..çevriliş [آد] چئوریلمه، دؤنده ریلمه. overturn

چئوریلیم..çevrilim [آد] چئوریلمه، دؤنده‌ریلمه، (فا:برگشتگی inversion

چئوریم..çevrim [آد] ۱-بیرالکتریک انرژی‌سینین آیری انرژی‌یه دؤنوشمه‌سی، بیر استراکچرده ایکی آیری بؤلوملرین بیربیرینه دؤنولن یئرینده دوّزه‌لن بؤلوم (فا:تبدیل). ۲-دئوریم، انقلاب. ۳-گرداب، آنافوْر.

چئوریمسل..çevrimsəl [صفت] چئوریم‌له ایلگی‌لی.

چئوریملی..çevrimli [صفت] بیر ایشده و مدیریت ده باشاری‌لی اوْلما.

چئورینتی..çevrinti [آد] بیر شئیین اؤز مئحوری چئوره سینده سوّرَکلی دؤنمه سی، چؤنمه، دؤنمه، چئوریلمه (فا:طواف).

چئورینمک..çevrinmək [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیین اطرافیندا سایقی ایله دوْلانماق، طواف ائتمک (فا:دور چیزی گشتن، طواف کردن).

چئوگن..çevgən [باخ] چوْوقان، دیه‌نک.

چئویرتمک..çevirtmək [ائتدیرگن ائیلم] چئویرمک ایشینی گؤردورمک.

چئویرجک..çevircək [ظرف] چئویررک.

چئوی..çevi [اؤزل‌آد] ساواشلاردا قوْشونلارین روُحلارینا وئریلن بیر آد، بوُ اینانجا گؤره ساواشدان قاباقکی گئجه ایکی قوْشون روُحلاری بیربیریله ساواشاردیلار و حتی ساواش قاباغی گئجه‌سی دؤشمن روُحو تیرلرینه آماج اوْلماماسی اؤچون چادیرلاریندان ائشیگه چیخمازدیلار و روحلارین بوُجور بؤلوملنمه سینه چئوی دئییردیلر[۱۲].

چئویرگج..çevirgəc [آد] بؤیوک الکتریک آخیملارین یولونو آچیب باغلاما کیلیدی (فا:کلید تبدیل).

چئویرگن..çevirgən [صفت] چئویرمه خصوصیتی اولان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چئویرگی..çevirgi [آد] چئوریله بیلن شئی.

چئویرمک..çevirmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یؤنون دَییشمک، یؤنَلْتمک دؤندرمک، آلت اؤست ائتمک (فا:برگرداندن). refrain، to turn ۲-بیردیلدن آیری دیله دؤندرمک، ترجمه ائتمک. ۳-اینانج وفیکرین دَییشمک. ٤-تپمک، بئل‌له‌مک ۵-گئری گؤندرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تئوؤرک، ائوؤرمک، تئویرمک›}.

چئویرمن..çevirmən [آد] چئویریجی، دیلماج (فا:مترجم). translator

چئویرمن‌لیک..çevirmənlik [آد] دیلماج‌لیق(فا:مترجمی). translating

چئویرمه..çevirmə [آد] چئویری (فا:ترجمه). translation

چئویرمه آغی..çevirmə ağı [آد] بیر نوع بالیق توُتما آغی.

چئویرن..çevirn [آد] دؤنده رن (فا:مترجم). translator

چئویری..çeviri [آد] ۱-بیردیلدن آیری دیله دؤندرمه، دیلماج لیق (فا:ترجمه). translation ۲-قوزو اوْغلاق پیشیرمک اؤچون قوللانان شیش وهر جؤر چئویرمه آراجی.

چئویری یازی..çeviri yazı [دیل‌بیلیمی] چئوری‌یازی:بیر دیلده بیر الفبا ایله یازیلمیش بیر متنی آیری الفبایا دؤندرمه (فا:بر گردان). transkripsion

چئویریجی..çevirici [صفت] بیر دیلدن آیری دیله دؤندَرمه، دیلماج، سؤزلو و یازیلی‌چئویرمه ایشینی گؤرن کیمسه (فا:مترجم).

چئویریجی‌لیک..çeviricilik [آد] چئویری ایشینی گؤرمه، دیلماج‌لیق (فا:مترجمی).

چئویریش..çeviriş [آد] دؤنده ریلمه، چئویریم، چئویرمه ایشی ویا بیچیمی، کؤکلو دییشیک‌لیک (فا:برگردان). inversion

چئویریم..çevirim [آد] چئویرمه ایشی.

چئویک..çevik [صفت، باخ: چاپماق] چابوق، یئهین حرکت ائدن، دیری باش، قیوراق، ایتی، تَتیک(فا:زرنگ). clever

چئویک‌لشدیرمک..çevikləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] چئویک وضعیته گتیرمک.

چئویک‌لشمک..çevikləşmək [تاثیرسیزائیلم] چئویک اوْلماق. to become quick

چئویکجه..çevikcə [ظرف] چئویک بیر طرزده، چابوقجا، یئهین اولاراق، ایتی.

چئویک‌لیک..çeviklik [آد] چئویک اوْلما وضعیتی، زیرک‌لیک، قیوراق‌لیق، یئهین‌لیک، ایتی‌لیک (فا:چابکی). quickness

چئه..çeh [سن ‹چئه›] باخ: شئه، شبنم.

چئهرایی..çehrayi [صفت، فا] آچیق‌قیرمیزی، قیزیل‌گؤل‌رنگلی- (فا:چهراقی

چئهره..çehrə [آد، فا] اؤز، سیما (فا:چهره).

چئهریق..çehriq [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {۱-چئیریک: چیریک ۲-چؤهروق: چؤهره+اوُق. ۳-چیْر+ایق}.

چئهریق..çehəriq [اؤزل‌آد] بو کلمه چیْر/ چیراق/ سیْر سؤزلریله ایلگیلیدیر و ایْشیلتی معناسیندادیر[۱۱٤].

چئه‌لنمک..çehlənmək [باخ] شئه‌لنمک.

چئیرک..çeyrək [آد] باخ: چارک.

چئینتمک..çeynətmək [ائتدیرگن ائیلم] چئینه‌مک ایشینی گؤردؤرمک.

چئینک..çeynək [آد] چئیننمیش.

چئینم..çeynəm [آد] آغیزدا چئینه‌نه‌جک مقدار اوْلان، بیرچئینم، چینه‌مک اؤچون اولان مقدار (ساققیز--) (فا:اندازه یکبار جویدن).

چئینم‌لیک..çeynəmlik [آد] چئینه‌مک اؤچون اوْلان.

چئیننمک..çeynənmək [بلسیز ائیلم] ۱-ازیله‌رک یئییلمک ۲-(مج)بیر ایش یارارسیزجاگؤرولمک، بیرشئی‌دَیرسیزحالا گتیریلمک، تاپدالانماق ظُلم ائدیلمک "شرفی‌نین چئینندیگی‌نی و ناموُسونون لکه‌لندیگی‌نی‌نظرینه گتیردی[۱]"(فا:جویده‌شدن).

چئیننمیش..çeynənmiş [صفت] ۱-دیشلم دیشلم ائدیلمیش، گمیریلمیش (فا:جویده شده). ۲-(مج)تاپدالانمیش، آلتینا سالینمیش و دؤیولموش، ۳-بیرایش الَـکی گؤرولوب کوْرلانمیش.

چئینه‌مک..çeynəmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آغیزدا و دیش آلتیندا ازه‌رک یئمک. ۲-(مج)بیر ایشی یارامازجا گؤرمک، بیرشئیی تکرار تکرار گؤره‌رک و دئیه‌رک دَیرسیز حالا گتیرمک (فا:جویدن). to chew {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹کَومک›/ کَومک› گَومک› چَومک› چَونه‌مک› چئونه‌مک› چئینه‌مک[٦]؛ اینگیلیزجه chew سؤزیله کؤک بیرلیگی یاخین گؤرونور، بوکلمه سؤزلوکلرده اسکی اینگیلیز

کلمه‌سی ceowan کؤکونه باغلانیر، بوکؤکون نئچه هجالی اولماغی گؤمک سؤزونون اصلی کؤک اولماسینی گوجلندیریر}.

چئینه‌میک..çeynəmik [آد] آغیزدا چئینه‌یب چیخاریلان یئمک (فا:جویده).

چئینه‌نیش..çeynənişـ [آد] چئینَنمک ایشی ویا بیچیمی(فا:ا.م جویده-شدن).

چئینه‌ییش..çeynəyiş [آد] چئینه‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:ا م جویدن).

چَبَر..çəbər [آد] ۱-اوُستا، ماهر ۲-خوْش، لطیف[۷].

چبه‌لی‌اَلی..çəbəli əli [اؤزل‌آد] یازیْر بوْیونا عاید یئر آدی (۱٦جی-قرن)[۲۲۵].

چبی..çəbi [آد] چپی، چپنی çəpni: ۱-سَرت‌باخیشلی ۲-اوُستا، یئته‌نکلی ۳-جیوجیو، فَریک ٤-جَبه، چَبه، سلاح، ۵-باخ: چپنی[۷].

چپ..çəp [صفت، فا] ۱-سوْل. ۲-گؤزلری چئر اوْلان، گؤز ببک‌لری بیر استقامتده اوْلمایان {چپ›چر:"اَیری، پیس"[۵]}.

چپ..çəp [اؤزل‌آد] مرند ده داغ آدی.

چَپ چَپ..çəpçəp [اؤزل‌آد] میانا زنجان دا کند و میانا دا داغ آدی.

چپ چپ‌باخماق..çəpçəp baxmaq [تاثیرسیزائیلم] شُبهه‌لی و اَیری-اَیری باخماق.

چپدره..çəpdərə [اؤزل‌آد] زنجان، تیکان‌تپه و ابهر ده چای، و تیکان-تپه و زنجان‌دا کند آدی، زنجان دا(~سی) داغ آدی.

چپان مزرعه..çəpan məzrə [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

چپ‌چئوره..çəpçevrə [ظرف، ص] ترسه، ترس.

چپر..çəpər [آد] بیر یئرین چئوره سینده آغاج و قامیش دان دؤزه‌لن دوُوار، هئره، حاصار "سیرا سیرا چپرلر. چپره سوُ سپرلر. اوُزاق-یوْلدان گلنی. ترلی‌ترلی‌اوُپرلر." (فا:حصار). corral، fence{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:قامیش‌چارداق؛ دیواندا چیْپ(چؤپ) (اینجه‌دال) سؤزو، چیْپماق›چیْرپماق (اینجه داللا ووُرماق) چارپماق› چاپماق و نهایتا چاپراشماق، چاپار› چپر کیمی کلمه لرین کؤکودور}.

چپر..çəpər [اؤزل‌آد] زنجان؛ کلئیبر(~قایا)، سوُلدوز(~آباد) دا کند آدی.

چپَرلی..çəpərli [اؤزل‌آد] شامخور›دا کند آدی[۲٤۰].

چپرپرد..çəpərpərd [اؤزل‌آد] انزلی›نین، ۸ک.ق.ب* ۱٦۰/ ی تو).

چپرلنمک..çəpərlənmək [بلسیز ائیلم] چپر چکیلمک، چپردؤزَلدیلمک، حاصارلانماق (فا:حصار زده شدن). to be enclosed

چپرلنمیش..çəpərlənmiş [صفت] چپر چکیلمیش، چپردؤزَلدیلمیش، حاصار لانمیش (فا:حصار زده شده). enclosed

چپرله‌مک..çəpərləmək [تاثیرسیزائیلم] چپرچکمک، چپر دؤزَلتمک، حاصارلاماق (فا:حصار کردن). to fence in

چپرله‌مه..çəpərləmə [آد] چپرچکمه، چپردؤزَلتمه، حاصارلاما(فا:حصارزنی)

چپرلی..çəpərli [صفت] چپری اوْلان، حاصارلی(فا:حصاردار). fenced

چپره شیک..çəprəşik [باخ] چلپه شیک.

چپری..çəpəri [اؤزل‌آد] چَپا: خالخال دا چای آدی.

چپَز..çəpəz [آد] پوْزوق اپیک قوْزاسی[۲]. {باخ: چاپراز}.

چپکن..çəpəkən [آد] قوْللاری یاریق و قیراق‌لارینا قایتان ووُرولموش اوُزون کؤینک.

چپکی..çəpəki [ظرف] اَیری، یاناکی.

چپ‌گؤز..çəpgöz [صفت] گؤزلری قیپیق، چئرگؤز.

چپ‌گؤزلوک..çəpgözlük [آد، باخ:چپل] گؤز ببک‌لرینین بیر یؤنده اوْلماما خسته‌لیگی، چئر گؤزلوک.

چپل..çəpəl [آد] ۱-بولاشیق، کیرلیلیک، پوْزوق و یاغمورلو هاوا (فا:آلودگی). ۲-تاخیلا قاریشمیش چؤرچؤپه دئییلیر (فا:خاشاک)۳-حیاسیز، اوُتانماز(فا:بی‌حیا) {چپ+ل، چر}.

چپلر..çəplr [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

چپل‌لنمک..çəpəllənmək [تاثیرسیزائیلم] چپل اولماق.

چپل‌له‌مک..çəpələmək [تاثیرلی‌ائیلم] چپل ائتمک.

چپل‌لی‌لیک..çəpəllilik [آد] چپل اولما.

چپ‌لشمک..çəpləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-سؤزلری دؤزگلمه‌مک، بیربیریله چپ دؤشمک (فا:چپ‌شدن)۲-چئرلشمک (گؤز).

چپللی..çəpəlli [صفت] چپل اولان.

چپ‌میل(لی)..çəpmil(li) [صفت] میل‌لری‌چپ اوْلان، دؤز خط ده اوْلمایان.

چَپَن..çəpən [اؤزل‌آد] خطیب، ایی دانیشان، گؤزل سؤز سؤیله‌ین[۷].

چپن..çəpən [آد] کیچیک چاپا. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چپنی..çəpni [اؤزل‌آد] اوْغوز تؤرکلرینین ۲٤ بوْی›وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه دؤشمن‌له ساواشان معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه چئپنی، چیبنی و چپه‌نی شکلینده ده یازیلیبدیر. عُثمانلی دؤنَمی م ۱٦جی یوْز ایلده چپنی‌لردن بیر بؤلومو حلب و اوُلویوروک بؤلگه سینده‌یاشاییردیلار و آذربایجانا کؤچه‌رک صفوی حُکومتی‌نین قوُرولماسینا یاردیمجی اوْلدولار[۸۵].

چپوان چایی..çəpvan çayı [اؤزل‌آد] ماهنشان دا چای آدی.

چپوْو..çəpoü [آد] باخ: چاپاوول، غارت.

چپه‌کی..çəpəki [ظرف، باخ:چپل] اَیریسینه، اَیری‌ایری، یاناکی، چپینه.

چپیش..çəpiş [آد] آلتی آیلیقدان بیر یاشینا قدر اولان گئچی بالاسی (فا:چپش، بزغاله). kid {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ تورکجه ده چاپماق (یئهین گئتمک)سؤزو بوکلمه‌نین کؤکو ساییلیر، چاپماق+ یش› چاپیش› چَپیش؛ کلاوسون بوکلمه‌نی لاتینجه ده و سلتی دیلینده اولدوغو اوچون تۆرکجه بیلمه‌یه‌رک آلینما سؤز بیلیر و فارسجادان تۆرکجه‌یه گئچمه‌سینی سؤیله‌ییر[۶]، حالبوکی بوُ کلمه فارسجادا اسکی بیر کلمه ساییلمیر و اوْنون وارلیغی ۲-۳عصر اؤنجه‌لره (آنندراج سؤزلوگو) دایانیر و البته لاتینجه ده و سلتی دیلینده ده اسکی لیگی تارتیشمالیدیر ولی تۆرکجه‌ده هم کؤکو بللی بیر کلمه‌دیر و هم مین ایللیک بیر گئچمیشی واردیر، آیری طرفدن لاتینجه و سلتی‌جه ده چپیش اۆچون چاپئر coper دئییلیر بوُ سؤزده چاپماق فعلینین اوْرتاق کؤک اوْلماسینا آیری قانیتدیر. بو کلمه تورکجه‌ده چاپیش شکلینده‌ده ایشله‌نیر}.

چپیک..çəpik [آد، تپیک›چپیک[۶]] ۱-آلقیش، اللری بیربیرینه ووُرما ایشی، ال چالما ایشی (فا:کف زدن). clap ۲-(دا، چئویک سؤزونون دَیشیک شکلی) دیری باش.

چپیک چالماق..çəpik çalmaq [تاثیرسیزائیلم] ال چالماق (فا:کف زدن)to clap one's hands

چپیکله‌مک..çəpikləmək [تاثیرسیزائیلم] چپیک چالماق.

چپین..çəpin [آد] باغچالاردا ایشله‌نن کیچیک چاپا (فا:نوعی بیلچه).

چپینه..çəpinə [باخ] چپه کی، یاناکی.

چتاق..çətaq [اؤزل‌آد] چاتاق:سنندج‌ویاستیکندده کند آدی.

چَتتی..çetti [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری ساقای بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

چتدَنقوُش..çətdənquş [آد، دیرگی] باخ: چاتلانقوُش.

چتر..çətər [باخ] چتیر.

چتره فیل..çətrəfil [صفت] چتین، آنلاشیلماسی زوْر[۲].

چتز..çətəz [اؤزل‌آد] ماهنشان، خیاو و زنجان دا کند آدی {چاتماق و ارمک دن: چات+آز/ اَز}.

چتل..çətəl [اؤزل‌آد] ۱-گنبد ده کند آدی. ۲-باخ:چاتال.

چتَله..çətələ [باخ: چاتالا؛ آ] چؤرتگه (فا:چرتکه).

چتن..çətən [آد] چپر، هؤرگو، آغاج‌چوبوقلاریندان‌هؤرولموش چپر (فا:حصار) {باخ: چاتماق}.

چتوْکندی..çətokəndi [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {چاتماقدا: اریشن یئر}.

چتوَر..çətvər [آد، روسجا] چَتوَل:بیر اؤلچو بیریمی (فا:نوعی‌واحد اندازه‌گیری.

چته..çətə [آد] اوْردو بیرلیک‌لریندن اوْلمایان سلاحلی کیچیک بیرلیک، غیر نظامی دؤیوشچو دسته‌سی (فا:باند مسلح). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: غارت، چاپاوول ائدن؛ بو سؤزون کؤکونو اسلاو دیللرینه باغلاییرلار[۶]؛ بولغارجا ‹چئتا›؛ بو کلمه چیتمک و چیگیت سؤزلرینه باغلانمالیدیر، باخ:جته}.

چته‌جی..çətəci [آد] چته اشتراکچی‌سی.

چته‌جیلیک..çətəcilik [آد] چته‌جی‌اوْلما ویا چته جی‌نین گؤردوگو ایش.

چته‌ساواشی..çətə savaşı [آد] چته‌لرین آراسیندا اوْلان ساواشی.

چته‌نه..çətənə [باخ] چده‌نه.

چته‌لشدیرمک..çətələşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] چته حالینا گتیرمک.

چته‌لشمک..çətələşmək [تاثیرسیزائیلم] چته حالینا گلمک.

چته‌له..çətələ [آد، یو، آنادولو] جیزیق‌لا ویا اوْیوق‌لا چکیلن کرتیک.

چتی..çəti [آد] دؤرد ویا اۆچ‌آیاق بالاجا صندل[۸۲] {چاتماق دان}.

چَتی-پۆرۆ..Çeti-Pürü [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری بَلتیر بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸]. {چتی+بؤرو}.

چتیر..çətir [آد] ۱-آلینا سالینان ساچ، تئل. ۲-پاراشوت، گؤیدن یئره آزاد گلمک اۆچون پارچادان دوزلمیش وسیله. ۳-آغاجین گؤده سیندن یوخاریدا اوْلان بؤلومو. ٤-کؤلگه‌لیک دۆزَلدن ال آراجی، گونش و یاغیشدان قورونماق اۆچون ال ایله باش اۆستونه توتولان آلت، یاغمورلوق (فا:چتر). umbrella {بوکلمه‌نین کؤکو سانسکریتجه دئمه‌غینه رغما بًوسؤزجوک چاتماق (قوُرماق) سؤزوندن ال گلمه‌غی اوُیقون‌راقدیر، چاتماق کلمه‌سیندن چادیر، چادیرا، چتیر سؤزلری دۆزه‌لیب و ایشلنمکده دیر اؤزل‌لیکله چاتماق سؤزو و اوْنونلا بیرلیکده، " آر، ار" اکلری بوکلمه‌نین تورکجه اوْلماغینا داها آچیق ثبوت دور؛ کلمه عینا دده قوْرقود کتابیندا چادیر معناسیندا ایشله نیب، باخ: چاتماق، چادیر}.

چتیر چیچک‌لیلر..çətir çiçəklilər [آد] چتیر کیمی چیچک‌لری اوْلان بیتگی‌لر.

چتیرجیک..çətircik [آد] کیچیک چتیر.

چتیرچی..çətirçi [صفت] چتیرباز (فا:چترباز). parachutist

چتیرسوولار..çətirsovlar [آد، بیتگی] آیری چاناق یاپراقلی، جوت چنک‌لی چیچک‌لری چتیر کیمی بیر بیتگی سوْیو، مایدانوْزگیللر، اؤرنگی: جعفری، کرویز (فا:تیره چتریان). umbellifeae

چتیرگیللردن..çətirgillərdən [آد، بیتگی] اؤزل قوخولو بیر ایللیک بیتگی، مایدانوْزگیللر (فا:خلر، خلال‌دندان). ammi visnaga

چتیرلی..çətirli [صفت] چتیری اوْلان، ساچینی چتیر کیمی آلنینا تؤکموش (فا:چتردار).

چتیک..çətik [آد، دیرگی] باخ: پیشک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، کدی› چتیک؛ دده‹چتوُک›}.

چَتیم..Çetim [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمیْن بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

چَتیملر..Çetimler [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-قوْنراد-کوْتَنجی بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

چتین..çətin [صفت] ۱-باشا دوْشولمه سی، ایشلنمه‌سی و اله گئچیریلمه‌سی گوْج اوْلان (فا:دشوار). difficult, hard ۲-بوُ سؤزله‌دوْزه‌لن اینسان آدی:چَتینالپ، چَتینای، چَتینتای، چَتینَر، چَتینسوُ{بوُکلمه چیت(بیربیرینه هؤرولموش قامیش) کلمه‌سی و"این" اک‌یله دوزه‌لیب وبیربیرینه گئچه‌رک، قاریشیق وضعیتی نشان وئریر[٦]}.

چتین‌اینانان..çətin inanan [صفت] چتین‌قبول‌ائدن(فا:دیرباور) incredulous

چتینجه..çətincə [صفت] چتین بیربیچیمده.

چتین‌جَویز..çətin cəviz [آد، ص، مج] یوْلا گلمه‌سی گوْج اوْلان کیمسه، چتین ایش "رقیبی چتین جویز چیخمیش".

چتیندره‌چای..çətin dərə çay [اؤزل‌آد] گده‌بگ‘ده چای آدی[۲٤۰].

چتین‌لتمک..çətinlətmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ چتین لشدیرمک.

چتین‌لشدیرمک..çətinləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] چتین ائتمک. to make difficult

چتین‌لشدیریلمک..çətinləşdirilmək [بلسیز ائیلم] چتین لشدیرمک ایشی گؤرولمک.

چتین‌لشمک..çətinləşmək [تاثیرسیزائیلم] چتین اوْلماق. to become difficult

چتین‌لیک..çətinlik [آد] ۱-سرت‌لیک، گوْجلوک، زوْرلوق، چتین اوْلما وضعیتی (فا:سختی). difficulty ۲-مانع، انگل.

چتین‌لیک چکمک..çətinlik çəkmək [تاثیرسیزائیلم] عُهده سیندن زوْرلا گلمک.

چتین‌لیکله..çətinliklə [ظرف] چتین‌اوْلاراق، بؤیوک زحمت‌له (فا:بزحمت).

چتین‌لیگه‌دوشمک..çətinliyə düşmək [تاثیرسیزائیلم] چتینه‌دوشمک، آغیر وضعیته دوْشمک.

چتین‌لیگه سالماق..çətinliyə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] زورا دوشورمک. offending

چتینه‌دوشمک..çətinə düşmək [تاثیرسیزائیلم] آغیر وضعیته دوْشمک.

چتینه‌سالماق..çətinə salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چتین وضعیته سالماق.

چُدن..çodən [باخ] چوْدن.

چده‌نه..çədənə [آد، بیتگی، فا‹شاهدانه›] چته‌نه:۱-ساپلاق یاپراق - لاریندن کندیر، لیف و توْخوملاریندان یاغ حاضرلانان بیر ایللیک اوُجا بوْی بیتگی. ۲-بوُ بیتگی‌نین توْخوم‌لاری بوُغدا ایله قاتیشاراق قوْوورقا دوْزه‌لینیر، بوُ بیتگی‌نین توْخوم‌لارینین اوُیوشدوروجو اؤزل‌لیگی واردیر {چاتماق› چاتاناق/ چته‌نک› چته‌نه[۵]، باخ: چاتلانقوچ}.

چده‌نه قوْز..çədənə qoz [آد، بیتگی] قابیغی چوْخ برک، لپه‌سی چتین‌لیکله قابیغیندان چیخان قوْز "قابیق برکلیگی معیار ایله (یوُمشاق، اوْرتاحال، برک) قوْزلار اوْچ نوْعا بؤلونور: کاغاز قوْز، کیرکیت قوْز، چَته‌نه قوْز.

چر..çər [آد] ۱-ترله‌میش آتی سوُلاما سونوجو اوْندا عمله گلن روماتیزم قیزیشماسی (فا:نوعی مریضی اسب). ۲-گؤزو یان گؤرن "چئرگؤز" (فا:چپ‌چشم) {ت:۱-عیب‌و خسته‌لیک‹گؤزو چرلیغ›: چئر گؤز. ۲ -وقت، آن ۳-صف، ساواشدا قارشیلیقلی دوُران صفلر؛ بو سؤز عیب مفهوموندا بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکودور: چرن، چرَن پرَن (فا:چرند پرند)، چرله‌مک، اوُستاد اسماعیل هادی چر سؤزونو چپ کلمه سینین کؤکو سانیر}.

چرابا..çəroba [اؤزل‌آد] اردبیل ده داغ آدی {چر(صف)+اوْبا}.

چراغ..çırağ [باخ] چیراق.

چرافیانا..çırafyana [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه‌ده‌داغ‌آدی {چیراق‌یانان}.

چران..çəran [اؤزل‌آد] قوچان و رضوانده ده کند آدی {چاران› چیر+ان: ایشیق ساچان، باخ: چیْر}.

چربیش..çərbiş [آد] چرویش:ایچ‌یاغی، یاغلی ات سوُیو {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر، محتملا چرب سؤزیله ایلگیلیدیر}.

چربین..çərbin [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

چرپه‌لنْگ..çərpələng [آد، دا] یئلکن (فا:بادبان). kite

چرتک..çərtək [آد] باخ چردک.

چَرْتمک..çərtmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چیْرتماق، ایتی پیچاق لا یارانین اوْستونو آزاجیق کسمک. to notch ۲-چیرتماق، یوْنماق، چَرتیک آشماق. ۳-آیاغی بوْدره‌مک (فا:ازجا در رفتن). ٤-اوْستو اؤرتولو دانیشماقلا ساتاشماق، توْخوناقلی سؤز آتماق، سانجماق "اوْ نه سؤزدور چَرتیرسن؟". {ت: یوْخ ائدیلمک، یوْخ اوْلماق؛ کرتمک› چرتمک› چیرتماق[٦]}.

چرْتمه..çərtmə [آد] ۱-چرْتمک‌ایشی. ۲-تاختا، آغاج و مئتال کیمی شئی‌لرین اؤزئی‌اینده اوُجو بیز آلت‌لرله آزاجیق کسیب گؤتورمک "سیرقا و قوْلباق بزه‌گینده دؤیمه و چَرتمه اوُصول‌لاریندان بوْللو استفاده اوْلونور".

چَرته‌یَز..çərtəyəz [اؤزل‌آد] ۱-کؤر چایی قیی سیندا دؤزلوک آدی. ۲-بیر حصّه و پارچا اوْتلاق {چرته: حصه+یازی: اوْتلاق}.[۲۴۲-۲۲].

چرْتیک..çərtik [صفت] چرتمیش، چیرتیلمیش. notch

چرْتیک‌آچماق..çərtik açmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چرْتیک‌له‌مک، یوْناراق‌ایز وخط بوُراخماق

چرْتیک‌له‌مک..çərtikləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چرْتیک آچماق.

چرتیلمک..çərtilmək [س، بل] ۱-آیاغی بؤدره‌مک (فا:ف.م ازجا در رفتن). ۲-چَرتیک آچیلماق.

چَرچَر..çərçər [اؤزل‌آد] هشتَری و مرند ده کند آدی {چارچار: ایشیقلی}.

چرکَش..çərkəş [اؤزل‌آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

چَرچَن..çərçən [اؤزل‌آد] اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری-بیرشهر[۵٤].

چَرَکلی..çərəkli [اؤزل‌آد] غور تؤرکلرینه باغلی و کوُرمانج دیلینده دانیشان بیر بوْی آدی، باخ: کوُرمانج.

چَرچی..çərçi [اؤزل‌آد] اوُلاق، خبر، بیلدیری اوُلاشدیران کیشی[۷].

چرچی..çərçi [آد] دوْلاناراق ساتیجی‌لیق ائدن، ال آراباسی ایله شئی ساتان، گزگین ساتیجی، گزَرْگی آل وئرچی (فا: دوره‌گرد)hawker، pedlar {باخ:جار، سن:سیّار ساتیجی}.

چرچیلی..çərçili [اؤزل‌آد] خیاودا کند آدی {چرچی+لی}.

چرچی‌لیک..çərçilik [آد] ۱-دوْلاناراق ساتیجی‌لیق ائتمه، چرچی‌نین گؤردؤغو ایش(فا:پیله‌وری) peddling ۲-بوْش بوْغازلیق.

چرچیوه..çərçivə [آد، فا‹چارچوبه›] قاپی‌لارین چئوره‌سینه اوْلان چاتی، رسیم و تابلولارین قیراغینا یاراشدیریلان قیراقلیق (فا:چارچوب، قاب). frame

چرخ..çərx [آد، فا] تکر کیمی اولان هر شئی، اؤز اوْخو اطرافیندا فیرلانان قوُرقو، "آرابا چرخی" wheel ۲-(مج، یازین) دؤنیا و فلک "طعنه ائتمه کی چرخ بی وفادیر. دایم ایشی جوْر و جفادیر"باخ:چارخ،

چرخچی..çərxçi [صفت] ۱-چرخ دؤزَلدن، پیچاق‌کیمی شئیلری ایتیتمه قورقولارینی ایشله‌دن. ۲-(اسکی) قوشوندا کشیف و بیلگی آلما گؤرولی‌سی[۱٤۹].

چرخ‌چیلیک..çərx çilik [آد] چرخچی‌نین ایشی.

چرخ‌دنده..çərxdəndə [آد] دیشلی چرخ (فا:چرخ‌دنده). (mech) gear

چرخسیز..çərxsiz [صفت] چرخی اوْلمایان "چرخسیز آراج".

چرخ‌فلک..çərxfələk [آد، مج، فا] فیرلانان‌دؤنیا، فیرلاناآچوُن، چرخ دوْوران.

چرخ‌فلک‌بیتگی‌سی..çərxfələk bitgisi [آد، بیتگی] چرخ فلک گیللردن، چیچک‌لری تکره و بؤیوک و پارالاق قیرمیزی، سارماشدیغی اوچون دوُوار و تاغ یانیندا اکیلن بیر بزک بیتگی‌سی، فیریلداق چیچگی (فا:نوعی گل زینتی). passiflora

چرخ‌فلک‌گیللر..çərxfələkgillər [آد، بیتگی] چاناق یاپراقلی، ایکی چنک‌لی بیر بیتگی سوْیو (فا:تیره‌ای ازگیاهان).

چرخلی..çərxli [صفت] چرخی اوْلان "چرخلی آراج".

چرخ‌نامه..çərxnamə [اؤزل‌آد] خواجه احمد فقیه‘ین یازدیغی کتابین آدی[٦۸].

چرخ‌ی‌دوْوران..çərxi doüran [آد، فا] چرخ‌دوْوران: فیرلانان دؤنیا، فیرلانا آچوُن. "اؤره‌گینده آغری، گؤزونده‌حسرت، اوْ لعنت-یاغدیریدی‌چرخ دوْورانا".

چردک..çərdək [باخ] چکیردک، چَودک.

چَر دَیمیش..çər dəymiş [صفت] ۱-چر خسته‌لیگینه‌توتولموش۲-ائوحئیوان لاری اوچون یؤنگول قارقیش.

چَررمک..çərərmək [تاثیرسیزائیلم] چَلَرمک:گؤز آچیلیب پارلاماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چرَز..çərəz [آد، تا، یونانجا] اصلی یئمکدن سوْنرا یئییلین میوه ویا قوُرو یئمیش (فا:خشکبار). dried fruits

چرَزچی..çərəzçi [آد] چرزساتان (فا:خشکه بار فروش).

چرزچیلیک..çərəzçilik [آد] چرزساتما ایشی (فا:خشکه بار فروشی).

چَرَزفیل..çərəzfil [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

چرَزلنمک..çərəzlənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چرزیئمک.۲-بیر شئیدن بیر آز یارارلانماق.

چرزه..çərzə [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند و چای آدی.

چرشنبه..çərşənbə [آد، فا] سالی گؤنونون دالی‌سی گؤن.

چرشنبه آخشامی..çərşənbə axşamı [آد] سالی گؤنو، تک گؤنو.

چرقت..çərqət [آد] چارقاد (فا:چادرشب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: چارقات}.

چَرَک..çərək [باخ] چارک، دؤرد ده بیر.

چِرْک..çirk [باخ: چئر› چر] باخ: چیرک dirt

چرَک‌دمیر..çərəkdəmir [اؤزل‌آد] مرندده کند آدی. {چیریک+دمیر}.

چرکجی..çərəkci [آد] خالق قالابالیغی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چرکَز..çərkəz [آد] خزردنیزی یاخین‌لیغیندا یاشایان چرکز بؤلگه سینده اوْلان خالق (فا:نام قومی ترک).

چرکز توْیوغو..çərkəz toyuğu [آد] توْیوق کیمی‌قوُشلارین ات ایله دؤیولموش جویز و بیبار دان پیشیریلایب حاضرلانان بیر یئمک.

چرکینلی..çərkinli [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {چرگه/ جرگه سؤزونه باغلی اوْلارق اکینچیلیگه و قوْشونا و اوْنون نظمینه اشاره‌دیر؛ چرگه+اکین+لی}.

چرگر..çərgər [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی {جرگه سؤزونه باغلی اوْلارق اکینچیلیگه، قوْشونا واوْنون نظمینه اشاره‌دیر}.

چرگز..çərgəz [آد، دده] باخ: کرکس.

چرگشمک..çərgəşmək [تاثیرسیزائیلم] صف حالینا گلمک، اوْردو و قوْشون صف باغلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چرگه..çərgə [آد] باخ: جرگه، گؤچه به چادیری.

چرگیزه..çərgizə [اؤزل‌آد] مراغاداکند آدی {چرگه/ جرگه سؤزونه باغلی اوْلارق اکینچیلیگه واوْنون نظمینه اشاره‌دیر}.

چرلانقوش..çərlanquş [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

چرلتمک..çərlətmək [باخ:چرله‌مک] بئزیکدیرمک (فا:بیزار نمودن).

چرلنمک..çərlənmək [باخ:چر] چرخسته‌لیگینه توتولماق.

چرلوک..çərlük [اؤزل‌آد] درگز ده چای آدی.

چرله‌مک..çərləmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چَر خسته‌لیگی توتماق (فا:چر گرفتن). ۲to pine-بئزمک {باخ:چر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چرمَکی..çərməki [آد] گؤنو دؤیوب یاستی‌لاما آلتی[۱].

چرملمک..çərməlmək [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیین اوجو قیوریلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چرمه‌خوْران..çərmə-xoran [اؤزل‌آد] گرمه‌خاران:اوُجان ده کند آدی {گرمه‌خاران: گرمه یاراشیق یئر و خاران انبار و چوُوال معناسینداییر و بیرلیکده بوْللو یوُرد معناسینداییر}.

چرمه‌داش..çərmə daş [اؤزل‌آد] گرمه‌داش:اهر ده کند آدی {گؤزل داش}.

چرمه‌داغار..çərmə dağar [اؤزل‌آد] سوُمقاییت‌دا داغ آدی(۱۳۷۹)[۲۴۰].

چرمه‌دین..çərmədin [اؤزل‌آد] گؤیچای‌دا تپه آدی[۲۴۰].

چرمه‌له‌مک..çərmələmək [باخ] چیْرمالاماق.

چرمیک..çərmik [آد] ایستی سوُ معدنی، قئنرجه، ایلیجا.

چرن..çərən [باخ:چر] چرَن دَیمیش، چر خسته‌لیگینه توتولموش "کوْر اوْغلونون چرن دَیمیش بیرآتی وار".

چَرَن..çərən [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {۱-چاران>چیْر+ان سؤزونون دَییشمیش شکلی اوْلمالیدیر بوُ حالدا ایشیق مکان و ایشق ساچان مفهوموندادیر، آیری حالتده آت خسته لیگی سببیله بوُ آدین باغلانتی سینی آختارماق گره‌کیر}.

چرن‌پرن..çərən pərən [باخ: چر، چئر] بوش دانیشیق، تارتان پارتان.

چرَنچی..çərənçi [صفت، باخ:چر] بوش بوش دانیشان.

چرنچی‌لیک..çərnəçilik [آد] بوش بوش دانیشما.

چرندابی..çərəndabi [اؤزل‌آد] مشروطیت انقلاپچلارندان ایدی[۱۳۱].

چرنْدپرند..çərənd pərənd [باخ] چرن پرن.

چرنله‌مک..çərənləmək [باخ:چر] بوْش‌بوش‌وچرن‌پرن‌دانیشماق.

چَروه‌ری..çərvəri [اؤزل‌آد] مراغادا و تبریزده کند آدی {ایشیغی اوْلان؛ آیدین دؤ[۶۶]}.

چَره‌ریشمک..çərərişmək [قا] پاریلداشماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چَره‌زه‌خوُن..çərəzəxun [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

چره‌کن..çərəkən [اؤزل‌آد] آراز‌ا توْکولن بیر چای آدی[۲۴۰].

چره‌که..çərəkə [باخ:جرگه] دانالاری ایری تسبیح. قوُبا‌دا داغ آدی.

چره‌که..çərəkə [آد] گچمیشده مالاخانالاردا درسلیک کتابلاریندان {چارک:بوُ معنایله کی کتاب، قُرانین سوْن جزء‌نون دؤرد ده بیریدی[۵]}.

چَری..çəri [باخ] اوْردو، قوْشون، باخ: چئری.

چَری..çəri [اؤزل‌آد] قوچان دا بیرکندیستان، ۲۰ کندی و ۶۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی چری قوچان‌ین۳۶ ک. قوُزئی گوْنباتان طرفینده اولاراق، نفوسو ۱۶۳۰* نفردیر، اهالی نین بیر بؤلومو تورک دور.

چَریق..çəriq [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {چریک}.

چریک..çirik [آد] ساواشچی، پارتیزان (فا:~) {سنگلاخ سؤزلویونده اوْردا آنلامیندا ایشله‌نیبدیر، باخ: جرگه}.

چریک‌آباد..çirik abad [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

چری‌لیک..çərilik [آد] چیریک‌لیک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:اوردوایشینه‌باخما، باخ:چئری.

چزان..çəzan [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی {۱-چؤزن ۲-کاس+ان: کاس لارین یوردو}.

چشمه..çeşmə [آد، فا] بوُلاق، پینار، قاییناق.

چشمه-..-çeşmə [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق

ایشلەنیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).

چک..Çək [آد] باخ: چئک. {سن: ۱-دؤیون. ۲-بروات. ۳-قرعه}.

چکچئویر ائلەمک (ائتمک)..çək çevir eləmək (etmək) [تاثیرلی ائیلم] اؤلچوب بیچمک، گؤتور قوْی ائلەمک، هر طرفلی فیکیرلشمک.

چکچئویر سالماق..çək çevir salmaq [تاثیرلی ائیلم] مباحثه‌سالماق، چکیش پکیش ائتمک.

چکچئویر..çək çevir [آد، دا] چکیشدیرمه، تارتیشما، مباحثه.

چکچک..çəkçək [آد] بیر نوع دؤرد تکرلی ال آراباسی.

چکدیرمک..çəkdirmək [ائتد، سن] ۱-چکمک‌ایشینی گؤردوْرمک (دیش چکدیرمک) (فا:فس کشیدن). to cause smb. to pull ۲-آغیرلیق وچکی چکدیرمک. ۳-اوْزمک، بیرینه سیخینتی چکدیرمک. ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر" بوْغازدان چکدیرمک، قَم چکدیرمک، آجلیق چکدیرمک".

چکدیرمه آغی..çəkdirmə ağı [آد] یان یانا گئدن ایکی قایيق دان چکیلن گئنیش بالیق آغی.

چکدیرمه..çəkdirmə [آد] ۱-چکدیرمک ایشی. ۲-چکدیری، بؤیوک یئلکن قایيغی، یئلکن‌لی وکوْرکله ایشله‌نن بیر نوع قایيق.

چکدیری..çəkdiri [آد] چکدیرمه قایيق، بؤیوک یئلکن قایيغی، یئلکن‌لی وکوْرکله ایشله‌نن بیر نوع قایيق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چکدیریجی..çəkdirici [صفت] چکدیرن.

چکدیریش..çəkdiriş [آد] چکدیرمه ایشی.

چکر..çəkər [آد] بیر آغیرلیق اؤلچن آراجین قالدیرا بیلدیگی مقدار، چکیم سیْنیری" بو تره‌زی‌نین چکه‌ری ۵ کیلودور" (فا:ظرفیت وزن نمودن).

چکک..çəkək [آد] قایيق کیمی شئیلرین چکیله جک یئرلری.

چکگین..çəkgin [آد] ۱-ایلگی‌سیز، بیرشئیه قارشی اوْزاق قالان. ۲-الینی و اته‌گینی چکمیش.

چکل..çəkəl [آد] کیچیک چاپا[۲].

چکلی..Çəkli [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

چکم..çəkəm [آد، بیتگی] یاشیل یاپراقلی، تیکانسوْو، اوْدا آتیلدیغیندا چاتیردایاراق یانان بیر بیتگی (فا:نوعی علف).

چکمَرگَن..çəkmərgən [اؤزل آد] نشانجی، ایی ووُروشچو، سلحشور (تاریخی اؤزل‌آد) آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

چکمک..çəkmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی اؤزونه ویا بیر یانا دوْغرو دارتماق و یاخینلاشدیرماق، سوْروتله‌مک و یئریتمک" ایپی چکمک". to pull ۲-بیر شئیی باشقا شئیین ایچیندن چکیب چیخارماق، بیر شئیین سویونو چکمک، تقطیر ائلەمک" سوُیو قوُیودان چکمک". ۳-بیرینین قوْلوندان یاپیشیب آپارماق ویا سوْروتله‌مک" کیشی‌نین قوْلوندان یاپیشیب چکدی آپاردی". ٤-سیخماق، دارتماق" قاییشی چکیب برکیتدی". ۵- (قاپی و پنجره کیمی کلمه‌لرله بیرلیکده) اؤرتمک، باغلاماق" قاپی‌نی چکمک". ٦-سرمک، دؤشه‌مک، سالماق" سُفره‌نی میزین اوْستونه چکمک". ۷- (سیقارا، توْتون، قلیان چوُبوق کیمی کلمه‌لرله) ایچینه آلماق، سوْمورماق" سیقارا چکمک، قلیان چکمک". to obsorbe ۸-جذب ائلەمک، ماراق لاندیرماق، هوس لندیرمک" قیزین گؤزللیگی اوْنو چکدی، بوُ گؤرونتولر اوْنو حقیقته چکدی". to tow ۹-آغیرلیغینی چکمک و دَیرله‌مک" بوُغدا تای‌لارینی چکدی". to weigh ۱۰-غذانی چکمک" بوْشقابا یئمک چکمک، آش چکمک، غذا چکمک". to disti ۱۱-قُرعه چکمک، پوْشک آتماق" قُرعه چکدی". ۱۲-خط چکمک، رسیم و فیلیم چکمک" کاغاذدا بیر منظره چکدی، شکیل چکمک". to draw ۱۳-درد چکمک، آغری چکمک، عذاب چکمک" قیچی سینارکن چوْخ عذاب چکدی". (فا:درد کشیدن). ۱٤-محکمه‌یه چکمک. to take to court ۱۵-دیش چکمک. to pull out a tooth ۱٦-دوام ائتمک، سوْرمک، واخت آپارماق" اجلاس اوُزون چکدی". ۱۷-اوْیوتمک، دارتماق، بیر شئیی یارما حالینا سالماق" ال دَییرمان ایله یارما چکمک". ۱۸-ووُرماق، ایلیشدیرمک، شیللە چکمک" سیللە چکدی". ۱۹-تیکمک، دوْزلتمک، هؤرمک" حاصار چکمک، آرخ چکمک، تئلئفوْن چکمک". ۲۰-سوْرتمک، گزدیرمک، سیغاللاماق" الینی اوْزونه چکدی". ۲۱-گئیمک" الجگی‌نی الینه چکدی". ۲۲-بوْیاماق، رنگ‌له‌مک، مالالاماق، سوْرته‌رک سوُواماق" دوُوارا رنگ چکمک". ۲۳-اوْخشاماق، بنزه‌مک" قیز آناسینا چکیب". ۲٤-(منفی شکیلده) دؤزه بیلمه‌مک، تحمّل ائده‌مه‌مک" اوْنو چکه‌مه‌مک". ۲۵-بیرسیرا کلمه لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر" زحمت چکمک، قم چکمک، آه چکمک، باش چکمک، میثال چکمک، کئشیک چکمک، داغ چکمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه دیواندا، کتاب نُقطه‌له‌مک، چکه‌رک سیخماق و آتدان قان چکمک معناسیندا گلیب، بو معنالارا دایاناراق بعضی کلمه‌لر اله گلیب، تورکجه ده چکی، چکیم، چکمه کیمی کلمه‌لرین کؤکو آیدیندیر (تورکیه تورکجه سینده چکمه‌یه چیزمه دییلیر بو سؤز چکمه‌نین اوستونده چکیلن

ناخیشلار اوچون دئییلیر)، همچینین چکه (سله، دؤیو سوزن) کلمه‌سی چکمک سؤزجوغونون نُقطه‌له‌مک معناسینا باغلانیر و دامجی‌لار حالیندا سویو تؤکولن وسیله‌نی آنلاتیر بو سؤزو شئه› چئه موردینده ده دئمک اولار، بونونلا برابر فارسجادا ایشله‌نن " چکیدن، چکیده، چکه" سؤزلری اسکی اولماغینا رغما تک هجالی و کؤکلو اولان چکمک سؤزوندن آلینمادیر، چک (سیلله) کلمه سیده چکمک سؤزونون ایکینجی معناسیندان دوزه‌لیب، آچیقدیرکی نُقطه‌له‌مک و یازماق معناسیندان چک =چئک کلمه‌سی دوزه‌له‌رک اعتبارلی یازیلان کاغاذ اوچون سؤیله‌نیر، دیوانلغادا چک کلمه‌سی ناخیشلی قوماشا دئییلیر، مسلما هم یازیلی کاغاذ و هم ناخیشلی قوماش بیر کؤکه دایاناراق نُقطه‌له‌مک مفهومونا باغلانیر و چکمک فعلیندن آلینمادیر، بو کلمه اینگیلیزجه **check** و فرانسیزجا **cheque** و عربجه صک و شک کلمه‌لرینین کؤکو سایبلیر، البته اینگیلیزجه سؤزلوکلرده چک کلمه سینی فارسجا شاه سؤزونه باغلاییرلار و دلیل گتیره‌رک شطرنج ده اولان شاه کلمه سینی ان دیرلی شئی اولاراق بو کلمه‌نین کؤکو گؤسته ریللر، حال بوکی فارسجادا شاه کلمه سینین یازماق و نُقطه‌له‌مک مفهوم ایله ارتباطی یوْخدور حالبوکی تورکجه ده ایندیکی معنادا هم فعل و هم آد شکلینده کلمه‌لری گؤرمک اولار و اؤزللیکله چکمک فعلینین کؤکلو و یایقین اولماسی بولارا ان بؤیوک دلیلدیر، دیوانداً " کتابی نُقطه‌له‌ماق" معناسیندا "چکمک، چکینمک، چکیشمک، چکیلمک، چکتؤرمک" کلمه‌لری ایشله نیبدیر، جالیبدیرکی برهان قاطع سؤزلوگونون ده یازاری بو کلمه‌نی تورک کؤکلو تانیییبدیر، فارسجادا ایشله‌نن کِش وکشیدن کیمی کلمه‌لر تحلیلی دیللرده-ایشلنمه‌مه‌سی اوچون بو کؤکدن آلینماسی آیدیندیر، یئنه ده تؤرکجه ده اکینچیلیک و مال داوارچیلیق ساحه‌سینده ایشله‌نن کئش سؤزو چَک/ چکمک سؤزونه باغلانیر و کئشلمک سؤزو، چکیله‌رک آزاراق یاپیشقان حال تاپان توْپراغا دئییلیر، آغارتی اوچون ده بئیله-دی}.

چکمه..çəkmə [آد] ۱-آیاغا چکیله‌رک گئییلن اوْزون آیاقلی باشماق، پوْتون (فا:چکمه). **high boot** ۲-چکیلمیش و اوزون بیچیملی هرشئی. ۳-کته، سؤزمه میش پیشیریلن دؤیو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، اوُزون آیاق قابی/ باخ: چکمک}.

چکمه‌جه..çəkməcə [آد] ۱-میزلرده چکیلیب باغلاناق بالاجا صاندیق (فا:کشو). **drawer**. ۲-باغبانلارین آغزی ایری پیچاغی ۳-خرمن چکمه‌گه یارارلی آغزی ایری آغاج. {سن:بالاجاصندوق}.

چکمه‌جه‌سیز..çəkməcəsiz [آد] چکمه جه‌سی اوْلمایان.

چکمه‌جه‌لی..çəkməcəli [صفت] چکمه جه‌سی اوْلان.

چکمه‌چی..çəkməçi [آد] آیاق قابی دؤزَلتمک‌له مشغول اوْلان کیمسه.

چکمه‌چی‌لیک..çəkməçilik [آد] چکمه چی‌نین ایشی.

چکمه‌زر..çəkməzər [اؤزل‌آد] خوی‌داکندآدی {۱-قیزیل چکمه‌لر. ۲-چکمه+ سار: چکمه کیمی}.

چکمه‌قات..çəkməqat [آد] آپارتمان و ائولرده دؤرد یانی تراس اوْلان ان اوْست قات.

چکمه‌لی..Çəkməli [صفت] چکمه گئیمیش، آیاغیناچکمه‌سی اوْلان.

چکمه‌لیک..çəkmələk [صفت] چکمه دوزَلتمک اؤچون آیریلمیش.

چکَن..çəkən [اؤزل‌آد] جاذب، جاذبه، چَکیجیلیک[۷].

چکنه..çəkənə [اؤزل‌آد] قوْچان و نیشابور یوْلونون اوْرتاسیندا یئر آلیبدیر و سرولایت بؤلگه‌سینین مرکزی اوْلاراق اهالی سی مختلف ملیت لردن تشکیل تاپیبدیر، چکنه کندلری اؤچون باخ: نیشابور.

چکؤرگه..çəkürgə [باخ] چکیرگه.

چکؤرلو..çəkürlü [اؤزل‌آد] چکؤرلولر، قاراقوْیونلو بیرلیگی‌نین اصلی طایفالاریندان ساییلیردی[۸۵].

چکؤش..çəküş [آد] ۱-باخ:چکیش ۲-ساووُجبولاق‌داداغ آدی.

چکؤل..çəkül [آد] شاقول.

چَکوی..Çəküy [اؤزل‌آد] قازاق-کیچیبؤز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

چکه..çəkə [آد] دویو و ریشته سوزمک اوچون بیر نوع حصیر سوُ سوزن (فا:نوعی آبکش حصیری).

چکه‌جک..çəkəcək [آد] ۱-دابان چکن (فا:پاشنه کش). ۲-بیر شئیی چکمه یه یارارلی وسیله.

چکه‌جگی اوْلماق..çəkəcəyi olmaq [تاثیرسیزائیلم] باشینا چوْخ ایش گله جک اوْلماق.

چکه‌لز..çəkələz [آد، دیرگی] سنجاب (فا:سنجاب)[۲].

چکه‌لک..çəkələk [آد] سؤروتله‌مه باشماق، راحتی باشماق، یؤنگول ائوآیاق قابی‌سی (فا:دمپایی).

چکه‌له‌مک..çəkələmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی تکرار تکرار چکمک (فا: کشاندن).

چکه‌مز..çəkəməz [آد] قیسقانج (فا:حسود).

چکه‌مزلیک..çəkəməzlik [آد] ۱-قیسقانج‌لیق. ۲-دایانامازلیق، دایاناماما، دؤزه‌بیلمزلیک، دؤزه‌بیلمه‌مزلیک، چکه‌مه-مزلیک(فا:حسودی

چکه‌مه مزلیک..çəkəhmə məzəlik [باخ] چکه مزلیک.

چکه‌مه‌مک..çəkəməmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چکه بیله‌مه‌مک، چکمه گه گؤجو یئتمه‌مک. ۲-بیرینین سؤزونو سیندیره بیله‌مه‌مک، دؤزه‌مه‌مک، قیسقاناراق دایاناماماق (فا:حسودی کردن).

چکه‌مه‌مه..çəkəməmə [آد] ۱-چکه‌مه‌مک ایشی، قیسقانما (فا:حسودی).

چکی..çəki [آد] ۱-آغیرلیق، بیرنسنه‌نین آغیرلیق اؤلچوسو (فا:وزنه وزن). weight ۲-چکی‌له‌مه آراجی، تارتی آراجی، چکی آراجی. ۳-پارچا قیراخلارینین بزه‌گی، باش اؤرتویونون یان بزکلری وگؤل کیمی تیکیش‌لری. ٤-بیر نوع بالیق. ٥-توفنگ‌لرده باریت وساچما مقدارین گؤسته رن اؤلچو. ٦-دؤزن، دؤزنتی (فا:نظم وترتیب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، آغیرلیق اؤلچوسو، وزنه؛ چکمک+ ی}.

چکیات..çək yat [آد] ۱-کاناپه. ۲-چکیله‌رک آچیلیب یاتماغا یارار یاتاق‌لیق (فا:تختخواب تاشو).

چکی‌بالیغی..çəki balığı [آد] اوُزون گؤوده‌سی یوْغون و قویروغو نازیک و پیلک‌لی بیر بالیق (فا:نوعی ماهی).

چکیب‌گئتمک..çəkib getmək [تاثیرلی‌ائیلم] بوُراخیب گئتمک.

چکی‌بیر..çəki bir [صفت] چکی‌لری بیر اولان (فا:هم وزن).

چکیت..çəkit [آد] لوکوموتیو (فا:لوکوموتیو). locomotive

چکیتگه..çəkitgə [باخ] چکیرگه.

چکیچ بالیغی..çəkic balığı [آد، دیرگی] ٤-٥ متره اوزون و باشی چکیش کیمی اوْلان وبالالایان بیر نوع بالیق (فا:نوعی ماهی).

چکیچ..çəkic [باخ] چکیش. hammer

چکیچلی..çəkicli [باخ] چکیش‌لی.

چکیجی..çəkici [صفت] ۱-اؤزونه ساری چکن گوّج، جاذب(فا:جاذب) ۲-(مج)جاذبه‌لی و گؤزل (فا:جذّاب) attractive

چکیجی‌لیک..çəkicilik [آد] ۱-(فیزیک) چکمه گوّجو، چکیم، سوْموروم. (فا:جاذبه) attractiveness ۲-اینسانی اؤزونه چکمه، اؤزونه ساری چاغیرما و آپارما، چکیم (فا:جذابیت).

چکی‌چای..çəki çay [آد] سرابدا چای وخیاو دا داغ و یایلاق آدی.

چکی‌داشی..çəki daşı [آد] شئی‌لری‌چکمک‌اوْچون داش، تره‌زی داشی.

چکیردکچی..çəkirdəkçi [آد] چَودک‌جی، چودک ساتان (فا:هسته فروش).

چکیردک لنمک..çəkirdəklənmək [تاثیرسیزائیلم] چکیردک باغلاماق، چودک لنمک.

چکیردک..çəkirdək [آد] باخ: چردک، چودک (فا:هسته). {چکمک سؤزونون بیر معناسی چکه‌رک باغلاماق دیر، بو مفهومدان بو کلمه اله گله‌رک معنادا باغلاناراق عمله گلن میوه‌نی گؤسته ریر، چکمک+ ایر+ دک[٦]}.

چکیردکسل..çəkirdəksəl [باخ] چودکسل، چوده سل. nukleer

چکیردکسیز..çəkirdəksiz [باخ] چودک‌سیز، چوده‌سیز.

چکیردکلی..çəkirdəkli [باخ] چودک‌لی، چوده‌لنمک.

چکیرده جیک..çəkirdəcik [آد، بیولوژی] چوده جیک، گؤزه چودک‌لرینین ایچینده اولان یومرو جیسیم، چوده جیک (فا:هستک).

چکیرگه..çəkirgə [آد، دیرگی] چکیتگه: دؤز قانادلی‌لار دان، دال باجاقلاریلا سئچرایابیلن، تاریما ضرر وئرن بیر بؤجک (فا:ملخ). acrdium {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چکوّرگه، سیْریچقا›؛ بو کلمه چکمک سؤزوندن آلیناراق اوخ یاپینین چکمه سینی آنلادیر}.

چکیرگه‌اؤتلیه‌نی..çəkirgə ötlieni [آد، دیرگی] کیچیک‌اؤتوجو بیرقوش.

چکیرگه‌شالوار..çəkirgə şalvar [آد] پاچالاری چوْخ دار و باجاق‌لاری گئنیش بیر نوع شالوار.

چکیرگه‌قوُشو..çəkirgə quşu [آد، دیرگی] باخ: سیغیرچین، سیغیرجیق.

چَکی‌سنجی..çəki sənci [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

چکی‌سیز..çəkisiz [صفت] چکی لنمه میش، اؤلچولمه میش.

چکیش..çəkiş [آد] ۱-چکیج، دؤیمه آلتی، ساپلی وباشی توپوزلو بیر آیقیت (فا:چکش). hammer ۲-بیر موتورون چکمه گوّجو. ۳-چکیجی‌لیک، جذَبه (فا:جذبه). charisma {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ چکمک+ یش}.

چکیش‌آتما..çəkış atma [آد، ایدمان] چکیشی ان اوُزاغا آتما ایدمانی.

چکیش‌بالیغی..çəkiş balığı [آد، دیرگی] ٥-٤متر اوُزونلوغو اوْلان کوّل رنگلی، ایستی‌سوُلاردا یاشایان، بالالایان، آغزی چکیش بیچیمینده بیربالیق نوعو (فا:نوعی ماهی). spyhrna zygaena

چکیش‌خانا..çəkiş xana [آد] چکیش ووُرولان و چکیش دؤیولن یئر.

چکیشدیرمک..çəkişdirmək [ائتد، قا] ۱-بیر شئیی بیرلیکده چکمک. ۲-بیر شئیی قاریشدیرماق و چتین وضعیته سالماق، اللشدیرمک.

چکیشدیریجی..çəkişdirici [آد] چکیشدیرن، چکیشدیرمه‌ایله مشغول اوْلان.

چکیشدیری جیلیک..çəkişdiricilik [آد] چکیشدیرمه ایشی.

چکیش‌سوّموگو..çəkiş sümüyü [آد] اوْرتا قولاقدا دؤردکیچیک-سوّموکدن‌بیری.

چکیش‌گن..çəkişgən [صفت] چکیشمه یی سئون، داعواچی.

چکیش‌له‌مک..çəkişləmək [تاثیرلی ائیلم] چکیش‌له وورماق، دؤیمک.

چکیش‌لی..çəkişli [صفت] جاذبه‌لی. ۲-چکیش‌لی۲(صفت) چکمه گوجونو قاباق تکرلردن آلان بیر نوع آراج[۲].

چکیشمک..çəkişmək [قا؛ ت، سن‌چکلشمک] ۱-باغلاشماق (فا:شرط بندی کردن). ۲-تارتیشماق(فا:منازعه کردن).

چکیشمه..çəkişmə [آد] ۱-بیربیریله دئییشمه، قاوقا ائتمه (فا:کشاکش). struggle ۲-بیر شئیی قارشی‌لیقلی چکمه (فا:کشیدن). ۳-شرطلشمه، جیناق سیْندیریب باغلاشماق، باغلاشماق (فا:شرط بندی). wagering

چکیشمه‌لی..çəkişməli [صفت] ۱-تارتیشمالی.۲-چتین، سرت، چکیشمه‌لی وتارتیشمالی توپلانتی.

چکیشدیریجی..çəkişdirici [آد، صفت] چکیشدیرن.

چکیشیم..çəkişim [آد] ۱-بیربیرینی چکمه. ۲-(فا:تنازع). struggle

چکی‌قالدیرما..çəki qaldırma [آد] چکی قالدیرماق ایشی (فا:وزنه بردار). weight lifter

چکیک..çəkik [صفت] ۱-بیر یانا چکیلمیش "چکیک گؤز: باتیق و اوزون گؤز". ۲-ایچَری دوْغرو چکیلمیش، باتیق (فا:کشیده). {ت: ۱-نقطه. ۲-سئرچه کیمی بیرقوش}.۳-چکیک۲(آد، دیرگی، تورکمنجه)سئرچه‌دن بالاجا بیرقوش، داغ سایاری. ٤-چَکیک۳(اؤزل‌آد)مینودشت ده چای آدی.

چکیکجه..çəkikcə [صفت، ظرف] چکیگه یاخین، بیرآز چکیک.

چکیل..çəkil [آد، بیتگی] بیر نوع توت آغاجی و یارپاغی (باراما قوردو بئجَرمک اوْچون) (فا:نوعی‌توت مناسب برای کرم ابریشم).

چکیل‌لیک..çəkillik [آد] چوخلو چکیل اکیلمیش یئر، چکیل باغی.

چکیلمک..çəkilmək [بل] ۱-چکمک ایشی گؤرولمک، یاخین لاشدیریلماق(فا:کشیده شدن). to be pulled ۲-گریلمک "ایپ چکیلدی". ۳-دوُوار هؤرولمک، کانال و یوْل دؤزلمک "آرخ چکیلدی". ٤-دامیتیلماق، سوْرولماق، دامیتاج‌دان چکیلمک. ۵-ایشدن چیخماق، استعفا ائتمک "ایشدن چکیلدی". ٦-گئری چکیلمک، قاتیلماماق "سوُلار چکیلیب گئتدیلر". ۷-رفع اوْلماق "آغری چکیلندن سوْنرا". ۸-سیخیلماق و برکیدیلمک، دارتیلماق "بئلینده کی قاییش چکیلیب برکیندی". ۹-چکی‌سی بللی اوْلماق. ۱۰-فیلیم و رسیم حاضرلاماق "اوْنون یاشاییشیندان فیلیم چکیلیردی". ۱۱-یوْخ اوْلماق، گؤرونمز اوْلماق "قارانلیق‌لار چکیلدی". ۱۲-سؤزوندن و ایشیندن دؤنمه‌مک "اوْ سؤزوندن چکیلمه دی". ۱۳-امر شکلینده دفع اوْل و چیخ گئت مفهوموندا ایشله نیر "گؤزومون قاباغیندان چکیل، یوْلومدان چکیل". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

چکیلمه..çəkilmə [آد] ۱-ایشدن چکیلمه(فا:استعفا). ۲-دنیز سویونون چکیلمه‌سی (فا:جزر). ۳-اوْردونون دالی چکیلمه سی، (فا:عقب نشینی). ٤-چکیلیش (فا:جرّ). pulling

چکی‌له‌مک..çəkiləmək [تاثیرلی ائیلم] چکی‌لرله-اؤلچمک(فا:سنجیدن) measure

چکی‌له‌مه..çəkiləmə [آد] چکی‌لرله اؤلچمه (فا:سنجش).

چکی‌لی..çəkili [صفت] آغیر (فا:سنگین). heavy

چکیلیش..çəkiliş [آد] ۱-دالی چکیلمه، گری گئتمه ودالی اوْتورما "سوُیون چکیلیشی". ۲-آد چکمک وسایی چیخارماق ایشی، قُرعه چکمک ایشی، پیانقوْ، اولوسال چکیلیش "اعانه ملی". ۳-چکمک ایشی (فا:کشش). tensile ٤-چکیلن رسیم، تصویر (فا:تصویر). picture

چکیلیش‌لی..çəkilişli [صفت] مصوَّر (فا:مصوَّر). illustrated.

چکی‌لیک..çəkilik [آد] چکی اوچون اؤزل اولان.

چکیم..çəkim [آد] ۱-رسیم چکمه، فیلیم گؤتورمه (فا:ترسیم) drawing ۲-اؤزونه طرف چکمه. چکیجیلیک (فا:جاذبه) gravity ۳-جذب، سوْمورما، سوْموروش. (فا:مکش) absorption ٤-سایی‌لارلا بیرلیکده، بیر ویا نئچه دفعه‌لیک استفاده‌نی گؤستَرر "بیر چکیم پیلوْ".

چَکیم-..çəkim- [اؤزل‌آد] اینسان آدلاری: چَکیمالپ، چَکیمای، چَکیمَر، چَکیمبگ، چَکیمبیگه، چَکیمتای، چَکیمخان، .

چکیم‌گوْجو..Çəkim gücü [آد] جاذبه گوجو(فا:قوه‌جاذبه) force of gravity

چکیم‌اکلری..çəkim əkləri [دیل‌بیلیمی] آد وائیلم‌لرین کؤک ویا گؤوده‌لرینه گله‌رک اوْنلارا توْرلو اؤزللیک وئرن اکلر (پیه‌لیک، چوخلوق زامان، کیمسه کیمی اؤزل‌لیک‌لر).

چکیم‌اؤلچر..çəkim ölçər [آد] یئر چکیمینی واوْنا بنزر شئیلری چکن آراج (فا:ثقل سنج). gravimeter

چکیم‌جی..çəkimci [آد] فوتوچکن، فیلم چکن.

چکیم‌سر..çəkimsər [صفت] اوْی وئرمکدن امتناع گؤسته رن ویا بیر ایشی گؤرمکدن قاچان (فا:مستنکف). refuser.

چکیم‌سرلیک..çəkimsərlik [آد] چکیم سر اوْلما وضعیتی.

چکیم‌سل..çəkimsəl [صفت] ۱-ترسیم‌له‌ایلگی‌لی، ترسیمی descriptive ۲-چکیم‌له ایلگی‌لی (فا:جاذبه ای). gravitational

چکیم‌سل‌لیک..çəkimsəllik [آد] جاذبیت (فا:جاذبیت). attractiveness

چکیمسنمک..çəkimsənmək [تاثیرسیزائیلم] قاچینماق، ال چکمک، استنکاف ائتمک (فا:دست کشیدن).

چکیم‌سیز..çəkimsiz [صفت] ۱-(دیل بیلیمی) اک آلمایان آد و ائیلم، (جنس سایی)، شخصی بللی ائتمه‌دن بوتون وضعیتلرده دییشمه‌ین کلمه‌لرین خصوصیتی. ۲-فیلم گؤتورولمه میش صحنه. ۳-اؤزونه چکمه گؤجو اولمایان، جاذبه‌سیز(فا:بدون جاذبه).

چکیم‌سیزلیک..çəkimsizlik [آد] چکیم‌سیز اولما وضعیتی.

چکیملمک..çəkimləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-(فیزیک) اؤزونه چکمک، جذب ائتمک. ۳-(دیل‌ب) ائیلم‌لری وآدلاری (آد وضعیتی) تصریف ائتمک، صرف ائتمک. ٤-عکس فوتو و رسیم چکمک، فیلم گؤتورمک، رسیم‌لمک (فا:تصویر برداشتن) to draw

چکیم‌له‌مه..çəkimləmə [آد] ۱-جذبه. ۲-صرف ائتمه. ۳-فوتو چکمه.

چکیم‌لی فعل..çəkimli feil [آد] وجه و شخص اکلرینی آلمیش فعل.

چکیم‌لی..çəkimli [صفت] ۱-(دیل بیلیمی) چکیم اکی آلمیش اولان آد و ائیلم. ۲-فیلم گؤتورولموش صحنه وگؤرونوش. ۳-اوزون و اینجه وضعیت (فا:کشیده). ٤-چکیجی (فا:پر کشش). hypertonic

چکیم‌مرکزی..çəkim mərkəzi [آد] آغیرلیق اورتاسی (فا:مرکز ثقل). center of gravity

چکین..çəkin [اؤزل‌آد] بویین زهرا دا کند آدی {چیگین}.

چکینتی..çəkinti [آد] چکیم لنمیش (فیلم، ائیلم--) "سیگارین چکیلیب قیرپینتی‌سی" (فا:برداشت فیلم).

چکینجه..çəkincə [آد] چکینمه ایشی، قاچینجا (فا:احتیاط).

چکینجه‌سیز..çəkincəsiz [صفت] احتیاط‌سیز (فا:بی احتیاط). incautious

چکینجه‌سیزلیک..çəkincəsizlik [آد] احتیاط‌سیزلیق(فا:بی‌احتیاطی).

چکینجه‌لیک..çəkincəlik [آد] چکینجه‌ایشی، پرهیزگارلیق (فا:پرهیزگاری). abstinence

چکیندیرمک..çəkindirmək [تاثیرلی ائیلم] پیس بیر ایشدن قایتارماق، ساقیندیرماق (فا:برحذر کردن). beware

چکینگن..çəkingən [صفت] ۱-چوخ چکینن، مُحتاط (فا:کمرو، خوددار). prudent ۲-ممتنع (فا:ممتنع). impossible

چکینگن‌لشمک..çəkingənləşmək [تاثیرسیزائیلم] چکینگن وضعیته گلمک.

چکینگن‌سیز..çəkingənsiz [صفت] احتیاط‌سیز (فا:ناپرهیزگار). incontinent

چکینگن‌سیزلیک..çəkingənsizlik [آد] احتیاط‌سیزلیق(فا:ناپرهیزی inattention

چکینگن‌لیک..çəkingənlik [آد] چکینگن اولما وضعیتی، اوتانما (فا:احتیاط).

چکینمز..çəkinməz [صفت] هئچ بیر شئیدن چکینمه‌ین (فا:نترس، پررو).

چکینمزلیک..çəkinməzlik [آد] حیاسیزلیق (فا:بی حیائی). impudence

چکینمک..çəkinmək [تاثیرسیزائیلم] قورخو سایقی ویا اوتانما اؤزوندن بیر ایشه‌گیرمه‌مک ویبر ایشی گورمه‌مک، قاچینماق (فا:امتناع کردن، پرهیز کردن). to abstain، claim

چکینمه..çəkinmə [آد] چکینمک ایشی، اجتناب(فا:احتیاط). caution

چکینمه‌دن..çəkinmədən [ظرف] ۱-قورخمادان. ۲-خجالت چکمه‌دن.

چکینمه‌لی..çəkinməli [صفت] چکینمه‌سی اولان.

چکینن..çəkinn [صفت] ۱-مُحتاط (فا:پرهیزگار). abstemious ۲-اؤرکک (فا:منزوی). retired

چکینه جک..çəkinəcək [آد] چکینمه ایشی.

چکینه چکینه..çəkinə çəkinə [ظرف] قورخا قورخا، چکینه‌رک، ساقیناراق.

چکینیش..çəkiniş [آد] چکینمک ایشی وییچیمی، قایغی لانما.

چکینیک..çəkinik [بیولوژی] سوییدا اولان و بیر نئچه نسیل سونراسی اورتا چیخان اؤزللیک.

چکینیلمک..çəkinilmək [بلسیز ائیلم] چکینمک‌ایشی گؤرولمک(فا:ف‌م-امتناع کردن)

چگیرگه قوشو..çəgirgə quşu [آد، دیرگی] باخ: سیغیرچین Sturnus valgaris

چلَب..çələb [آد، دده] تانری، آللاه.

چلَبرتی..çələberti [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی(چلَب وئردی)[۲٤۰].

چلَبی..çələbi [آد] ۱-بگ، آغا، اسکی‌لرده اوخومابیلن و تربیتلی‌آداما وئریلن‌آد ۲-عثمانلی‌بؤیوک‌لرینین و مولوی چیلرین لقبلری(فا:لقبیست){دده ‹چلَب›: تانری؛ چوخراق کلاسیک ادبیاتدا و بعضاده ائل و یئر آدلارینداگؤرسه‌نیر (چلبیانلو: موُغاندا بیر تورک ائلی، سراب‌دا کندآدی، شربیان› چلبیان)؛ بو کلمه اولو تانری‌نین صفتلریندندیر و "چیلیبوُ، خیلیب" شکلینده سوُمرجه ده تانری معناسیندا ایشله نیبدیر- حسن بگ؛ بعضا آلینما کلمه سانیلیر[٦]}.

چلبی..çələbi [اؤزل‌آد] لاقاری حسن چلبی عثمانلی‌لار زامانی سلاحلارین گلیشمه سینده بؤیوک نقشی وارایدی، چلبی راکئت سلاحی‌نین آتاسی سایبلیر.

چلبی..çələbi [اؤزل‌آد] کؤمیجان دا کند آدی.

چلَبیانلی..çələbiyanlı [اؤزل‌آد] قاراداغ تؤرک ائلینین بیر طایفاسیدیر[۳، ۱۰۸].

چلبی‌بَگ..çələbi bəy [آد] تؤرکجه‌شعرلری‌اولان۱۰جو عصر شاعر یدیر[۱۴۱].

چلبی‌لر..çələbilər [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک طایفاسی[۹۸].

چلپ (چالاپ)..çələp (çalap) [آد] تانری، باخ: چلبی "سوُیون آخار تالاپ تالاپ. بؤیله امر ائیله میش چالاپ".

چلپک..çəlpək [آد] باخ: چالپاق. {ت: گؤزچاپاغی وچیرکی؛ باخ: چالپاق (کیر، چیرک)، چالماق› چلمک}.

چلپه‌شیک..çəlpəşik [باخ: چالپاشماق› چالماق] ترسلیک، تناقُض.

چلپه‌شیک‌دؤشمک..çəlpəşik-düşmək [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه‌ترس-دؤشمک، متناقض‌اولماق

چلتَک..çəltək [آد] چوْبان یاردیمجی‌سی، یاردیمجی، شاگیرد.

چلتیک..çəltik [آد] ۱-قابیغی آلینمامیش دؤیو، دؤیولمه میش دؤیو (فا:چلتوک). paddy ۲-همین بیتگی‌نین یئم کیمی استفاده اولونان گؤوده‌سی و یاپراقلاری "چلتیک تایاسی". {چالماق سؤزو چلمک شکلینده ده ایشله نیب (باخ: چلمه، چلیم) بو کلمه‌نین بیر معناسی یئره وورماق= دؤیمک اولاراق چلتیک کلمه سیده دؤیولوب دانالارینی چیخاردان محصولا دئییلیر، فارسجادا شلتوک و چلتوک کلمه‌سی بو سؤزون دؤنوشوک شکلیدیر[۶]}.

چلتیک‌تارلاسی..çəltik tarlası [آد] چلتیک اکیلن یئر.

چلتیکچی..çəltikçi [صفت] چلتیک یئتیشدیرن کیمسه، چلتیک اوُزمانی.

چلتیکچی‌لیک..çəltikçilik [آد] چلتیک بئجَرمه.

چلتیک‌قارقاسی..çəltik qarqası [آد، دیرگی] قارا لئیلک.

چلتیکلی..çəltikli [آد] چلتیگی‌اولاندویو، یاخشی تمیزلنمه‌میش دویو.

چلتیک‌لیک..çəltiklik [آد] چلتیک اکینی، چلتیک اکمه‌یه ال وئریشلی یئردویو اکینی (فا:شلتوک، برنج زار). rice-field

چلرتمه..çələrtmə [آد] قوْیونلاردا گؤرولن اؤلدوروجو بیر خسته‌لیک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چلَقای..çəlqay [اؤزل‌آد] باخ: چیلاغای.

چلَک..çələk [آد] ۱-بوُینوزو قیریق ویا اَیری حئیوان. ۲-بؤلبول، گؤزل اؤتَن بیر قوُش[۷]. ۳-دمیر سوُقابی[۲۲۴].

چلگَؤ..çəlgü [اؤزل‌آد] یئچه‌نک‌لرین بیر باشبوُغو(م۱۱جی‌قرن)[۵۴].

چللک..çəllək [آد] پوتلوق، مایع و سیوی شئیلری ساخلاماق اؤچون یئکه قاب، (فا:بشکه). barrel {چلیک (دمیر، پولاد) سؤزوندن آلینما بیر کلمه دیر}.

چللک جیک..çəlləkcik [آد] بالاجا چللک.

چللک چی..çəlləkçi [آد] چللک قاییران.

چللک چیلیک..çəlləkçilik [آد] چللک چی‌نین ایشی.

چلمبر..çələmbər [اؤزل‌آد] چلَنبَر:آوج-خرقان یاخین‌لیغیندا بیر کند، نفوس ۲۹۰*). {چالام+ار: سلحشور، باخ: چلمک}.

چلمک..çəlmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-دؤشورمک، آیاق آتارق یئره سالماق، یوْلوندان چئویرمک. ۲-بیربیرینه ترس دؤشمک. ۳-باش اؤرتوسونو دالدا باغلاماق. {باخ: چالماق}.

چلمه..çəlmə [آد] ۱-باش اؤرتوسونو دالدا باغلاما، باش ساریغی، چالما. ۲-چلمک ایشی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چالمه، چالماق› چلمک سؤزوندن آلیناراق باشا باغلانان ساریغا دئییلیر، فارسجادا ایشله‌نن شلمه بو سؤزدن آلینمادیر}.

چلمه‌جه..çəlməcə [ظرف] عاغلی قاریشدیراجاق بیچیمده.

چَلمه‌نوْیان..çəlmənoyan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخاقان دؤنَمی بگ‌لریندن و یوْلداشی[۷].

چلمه‌لنمک..çəlmələnmək [بلسیز ائیلم] چلمه تاخیلماق.

چلمه‌له‌مک..çəlmələmək [س، باخ: چالماق] چلمه تاخماق.

چلمه‌له ییش..çəlmələyiş [آد] چلمه‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

چلمیک..çəlmik [آد] بوُغدا و باشاق لا قاریشیق ایری سامان.

چَلَن..çələn [اؤزل‌آد] ۱-بئجه‌ریکلی، چالیْشقان ۲-فَتان، یانیْلتیجی[۷].

چلناب..çələnab [اؤزل‌آد] چلناو:اهرده کندآدی {چالان+ آو: ایگیدلر یوردو}.

چلنبر..çələnbər [اؤزل‌آد] کیوی ده کند آدی. {۱-باخ: چلمبر۲-چلن+وار}.

چلنگ..çələng [آد] بؤرکه وورولان دمیرجیققا، باش گولو، گؤل وییتگی‌لرده دایره شکلینده هؤرولو بزک (فا:زینت تاج گل). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه دیواندا ایشله‌نن ‹چلینگ› (چین کاساسی) سؤزوندن آلینمادیر، باخ: چلیک}.

چلنگر..çələngər [باخ: چلیک] باخ: دمیرچی.

چلواوی..çəlvavi [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی. {چلبی+آوی}.

چَلوَند..çəlvənd [اؤزل‌آد] آستارادا کندوچای آدی {چلبی+آند}.

چلوی..çəlvi [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی. {باخ:چلبی}.

چلّه..çillə [آد، فا] چیللّه: قیشین قیرخ گونلوک اول گئجه سی(فا:ـ).

چلّه خانا..çilləxana [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

چَله‌قان..çələqan [اؤزل‌آد] چالاغان: زنجان دا داغ و کند آدی.

چَله‌گیر..çələgir [اؤزل‌آد] قوُبا'دا داغ آدی[۲۴۰].

چلیشکن..çəlişkən [آد] چلیشیک.

چلیشگی..çəlişgi [آد] چلیشمه، تناقُض.

چلیشگی‌لی..çəlişgili [صفت] چلیشمه‌لی، ، تناقُضلو، مُتناقض.

چلیشگی‌سیز..çəlişgisiz [صفت] چلیشمه‌سیز، ، تناقُض سوُز.

چلیشمزلیک..çəlişməzlik [آد] چلیشمه‌سی اولمایان قوُرام و نظر.

چلیشمک..çəlişmək [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه ترس دؤشمک، مُتناقض اوْلماق، بیربیریله توُتماماق، پاردوْکس حالینا گلمک (فا:متناقض-شدن) {چالماق› چالیشماق› چلیشمک}.

چلیشمه‌لی..çəlişəməli [صفت] چلیشیک، چلیشیک‌لی.

چلیشیک..çəlişik [صفت] مُتناقض، چلیشمه‌لی، چالپاشیق.

چلیشیک‌لیک..çəlişiklik [صفت] چلیشیک اوْلما وضعیتی.

چلیک..çəlik [آد] ۱-دمیره یؤزده ۵-٤ اؤلچوسونده کربوْن قاتاراق اله‌گلن سرت اسنک و اَیریله بیلن(قورو اوْلمایان) بیر نوع مئتال، پوْلاد (فا:پولاد). **steel** ۲-ال آغاجی (فا:عصا). **cane** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: فولاد، دیواندا چلینگ کلمه‌سی چین کاساسی معنالانیب سنگلاخدا چلَنْگ دمیردن دوزلمیش بؤرک جیققاسی معناسیندادیر، مسلما دیواندا ایشله‌نن کلمه‌ده دمیر قاب اوچون سؤیله نیر مخصوصا سنگلاخا باخدیغیمیزدا چالین› چَلین کلمه‌سی چاقماق داشی معنالانیب، بیلیریک‌کی چالماق›چلمک سؤزونون بیر معناسی دؤیمکدیر و دمیرین دؤیوله بیلمه خصوصیتی و چالیناراق مُختلف شکیللره گلمه‌سی باعث اولوب بو آدلا تانینسین، چالینماق سؤزوندن آلیناراق چلینگ کلمه‌سی چلیک سؤزونون ایلک شکلیدیر(چالماق› چلمک+ اینگ› چلینگ› چلیک)، بو کلمه فارسجادا چلنگر (دمیرچی) شکلینده ایشله‌نیر، (دقت اولونمالیدیر بو کلمه چلینگ+ ار اولمالیدیر و چلین+ گر شکلی معناسیزدیر) همچنین اینگیلیزجه **chalenge** سؤزوده چالماق کلمه‌سیله بو سؤزه باغلانیر}.

چَلیک–..çəlik-– [اؤزل‌آد] چَلیک سؤزیله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی: چَلیکالپ چَلیکتان چَلیکتای چَلیکخان چَلیکَر چَلیکَل.

چلیک..Çəlik [اؤزل‌آد] قوْشاچای و گئرمی ده کند آدی.

چلیک باشلیق..çəlik başlıq [آد] قوُرویوجو چلیک‌دن دؤزلمیش باشلیق.

چلیک چوْماق..çəlik çomaq [آد] چیلیک‌دسته: اوْشاقلارین اویناديقلاری بیر جوْر اوْیون (فا:اَلک دولَک). **a game like tip-cat**

چلیک خانا..çəlik xana [آد] چلیک فابریکاسی.

چلیک فابریکاسی..çəlik fabrikası [آد] چلیک اریده‌رک مُختلف شئی‌لر دوزلدن و یا داشلاری اریده‌رک چلیک دوزلدن فابریکا (فا: کارخانه فولاد). **manfacture**

چلیک‌قلم..çəlik qələm [آد] چلیک‌دن دؤزلمیش قلم.

چلیک‌لشدیرمک..çəlikləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چلیک کیمی ساغلام لاشدیرماق. ۲-دمیره کربن قاتیب چلیک ائتمک.

چلیک‌لشمک..çəlikləşmək [تاثیرسیزائیلم] چلیک کیمی ساغلام اوْلماق.

چلیک لنمک..çəliklənmək [تاثیرسیزائیلم] چیلیک بیچینمه گلمک.

چلیک‌له‌مک..çəlikləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیلیک ووُرماق، چلیک‌له ساخلاماق

چلیک مسمه..çəlik məsmə [مج] آریق اوجا آدام.

چلیک یَلَک..çəlik yələk [آد] قوُرشون گئچیرمز یلک و اوْست گئییم.

چَلیکتَن..çəliktən [اؤزل‌آد] چَلیک پارچاسی[۷].

چلیکه سوُ وئرمک..çəliyə su vermək [تاثیرلی‌ائیلم] چلیگی سُرعتله سوُدا سوْیوداراق سرتلشمه سینی ساغلاماق.

چَلیم..çəlim [آد] ۱-بدن، اندام، گؤسته‌ریش ۲-گوّچ قُوّت. ۳-قازاقلارین، کیچیوّز بؤلوگو بای اوْغلو و آدای اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچیوّز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندیر[۸۱-۱۵۸]. {باخ: چالماق/ چالیم}.

چَلیم‌تیموُر..çəlim teymur [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چَلیم+ تیموُر[۷].

چلیم‌سیز..çəlimsiz [صفت] آریق، سیسقا، هیکلی گؤرکمسیز (فا:بی قواره).

چَلیمالپ..çəlimalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چَلیم+ آلپ[۷].

چلیم‌سیز..çəlimsiz [صفت] فوُوّه‌سیز، گوّجسوز.

چلیملی..çəlimli [صفت] ۱-بدن قورولوشو گؤزل، انداملی، خوش هیکللی (فا:خوش قواره). ۲-قُوّه‌لی، گوّجلو.

چلینگ..çəling [آد] چلیک، پولاد.

چلینگر..çəlingər [آد] مئتال‌دان کیلید و مختلف‌شئیلر قاییران (فا:آهنگر). **metal craftsman** {باخ: چلیک}.

چیلینگرخانا..çilingərxana [آد] چلینگرلیک ایشی گؤرولن یئر، دمیرچی خانا (فا:آهنگری). **metal workshop**

چلینگرلر..çəlingərlər [اؤزل‌آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

چلینگرلیک..çəlingərlik [آد] چلینگرین ایشی، دمیرچیلیک .

چم..çəm [آد] سیس، رطوبتلی و بوُلودلو هاوا (فا:مه) {چم› چن، باخ: چن، چان}. ۲-چم۲(آد)ناز، عشوه ۳-قیْلیق "ایشی چمینه

سالدی" (فا:~) {ظاهرا فَارسجادیر ولی اوْ دیلده ده کؤکو تانینمیش بیر کلمه ساییلمیر[۵]؛ تورکجه چم/ چن سؤزوندن ده اولابیلیر}. ٤- چَم(اؤزل‌آد)بوُسؤزله اوْلان یئرآدلاری:مهاباد، سقز، سایین‌قالا، تیکان‌تپه، ساووُجبولاق‌دا (۹بالاجا) چای‌آدی؛ آباده، شهرکرد، آستانا، قوُم، اصفهان دا کند آدی؛ بیجار دا داغ آدی.

چماقستان..çomaqğıtan [اؤزل‌آد] لاهیجاندده کند آدی {چوْماق}.

چمان..çəman [اؤزل‌آد] مینودشت، اوُرمیه‌ده کندآدی {چم+ان: چنلی یئر}.

چمبر..çəmbər [آد] چَمبَره،چنبر: ۱-صاندیق ویا تکر قوُرشاغی (آغاج تکرلری ساغلام ساخلاماق اوچون، چئوره‌سینه چمبر ووُراللار، چللک کیمی شئیلرین دؤره‌سینه وورولان قاسناق و قورشاق ۲-(مت) بیر نقطه‌دن بوتون نقطه‌لری بیر آرالیقدا اوْلان اَیری خطله سیْنیرلانمیش جیزیق، دایره (فا:دایره). {ددە:‹چنبر›؛ بو کلمه فارسجا دئمه‌گینه رغما تورک کؤکلودور و چن "بوْروین" سؤزوندن اله گلیب؛ چن+ بوروموک› چن+ بور› چنبر}.

چمبر ایچینه آلماق..çəmbər içinə almaq [تاثیرلی‌ائیلم] دؤوره-له‌مک، قوُشاتماق.

چمبر ساققال..çəmbər saqqal [آد] یوُوارلاق ساققاللی.

چمبر قاییق..çəmbər qayıq [آد] آرخا طرفی یوُوارلاق قاییق.

چمبرسل..çəmbərsəl [صفت] چمبرله ایلگی‌لی.

چمبرلتمک..çəmbərlətmək [ائتدیرگن ائیلم] دؤوره‌لتمک.

چمبرلنمک..çəmbərlənmək [تاثیرسیزائیلم] دؤوره‌لنمک، قوُشاتیلماق.

چمبرله‌مک..çəmbərləmək [تاثیرلی‌ائیلم] دؤوره‌له‌مک، قوُشاتماق، چمبرآلتینا آلماق.

چمبره..çəmbərə [آد] باخ: چَمبر،چنبر،

چمبره آلماق..çəmbərə almaq [تاثیرلی‌ائیلم] دؤوره‌له‌مک، قوُشاتماق.

چمبری یارماق..çəmbəri yarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوُشاتمادان قوُرتولماق.

چمبونک..çəmbunək [اؤزل‌آد] قوُم-دستجرد دا کند آدی {چم+ بان+ اق}.

چمپان..çəmpan [اؤزل‌آد] ساییِن‌قالا دا کند آدی {چم+بان}.

چمپیون..çəmpiyon [باخ] شامپیون.

چمچه..çəmçə [باخ] چؤمچه ladle

چمخم..çəmxəm [آد، دا، فا] فاز، غمزه، ازیلیب بوْزلمه.

چمخملی..çəmxəmli [صفت، دا] نازلی غمزه‌لی.

چمخمی‌نی تاپماق..çəmxəmini tapmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر ایشین چمخمی‌نی تاپماق، بیر ایشین یوْلونو و اوُصولونو تاپماق.

چمَدان..çəmədan [آد، فا‹جامه‌دان›] بؤیوک کیف ویا چانتا.

چمرَک..çəmrək [صفت] قوْللاری و باجاق‌لاری چیرمانمیش.

چمرم..çəmrəm [اؤزل‌آد] ساوه-نوبران دا کند آدی {چم+ارن}.

چمرَنمک..çəmrənmək [تاثیرسیزائیلم] قوْل ویا باجاغی چیرمالانماق.

چمرود..çəmrud [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

چمره‌مک..çəmrəmək [تاثیرلی‌ائیلم] قوْل ویا باجاغینی چیرمالاماق.

چمره‌دره..çəmərədərə [اؤزل‌آد] بالاکن‘ده چای آدی[۲۴۰].

چمکیرمک..çəmkirmək [باخ] چیمخیرماق.

چمکیریش..çəmkiriş [باخ] چیمخیریش.

چملر..çəmlər [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی {چم چوْخ اوْلان یئر}.

چمله..çəmlə [اؤزل‌آد] چممه:تاروُم دا کند آدی.

چملی‌بئل..çəmli bel [اؤزل‌آد] سیواس توْقات شهرلری آراسیندا بیر بؤلگه آدی[۸۵].

چمن..çimən [آد] چیمن: چایرلیق یئر، باخ:چیمن (فا:چمن). grassland {ددە، چیممک سؤزوندن}.

چموش‌گزک..çəmuşgəzək [اؤزل‌آد] تاروُم‌دا کند آدی {باخ: چمیشگزَکلو}.

چمه‌گی..çəməgi [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {چم+اگه:چم‌یئری}.

چمیچ..çəmiç [آد، دا] توُت و اوْزوم قوُروسو.

چمیشگَزَکلو..çəmişgəzəklu [اؤزل‌آد] بوُ ائلین افرادی‌توُنجه‌لی شهرینین چمیشگزَک قصبه سینده اوُتوروردولار، کؤرد منشاءلی طایفا ایدیلار و آزاراق‌دا اوْلسا صفوی‌لر بیرلشمه سینده نقش اوْینادیلار[۸۵]. {جامیش +گزک+لو: جامیش‌لاری چوْخ اوْلوب کؤچه‌ری ائل معناسیندادیر}.

چن..çən [آد] ۱-دوُمان، سیس، باخ: چم (فا:مه). fog ۲-چاناق، بؤیوک چاناق. {باخ: چان}.

چن دوُمان..çən duman [آد] دوُمان، سیس (فا:مه).

چنار..çinar [آد، فا، صح] باخ: چینار.

چنبر..çənbər [ددە] قاسناق، قوُرشاق، باخ: چمبر. hoop

چنبر بوْغاز..çənbər boğaz [آد، دا] چوخ دانیشان.

چنبر بیغ‌لی..çənbər bığlı [صفت] بیغی چنبرکیمی یوخاری دوْغرو اَییلمیش .

چنبر قوُیروق..çənbər quyruq [آد] ۱-چاپان، عقرب. ۲-چنبر قویروقلو.

چنبر قویروقلو..quyruqlu çənbər [صفت] قویروغو چنبر کیمی اَیریلمیش، دئوریک.

چنبرغربال..çənbərğərbal [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

چنبرلنمک..çənbərlənmək [تاثیرسیزائیلم] قورشاق لانماق، چللک ویا بوجور شئیلرین دؤره‌سینه چمبرگئچیریلمک (فا:چمبردار شدن).

چنبرلەمک..çənbərləmək [تاثیرلی‌ائیلم] قورشاق لاماق، چللک ویا بوجور شئیلرین دؤره‌سینه چمبرگئچیرمک (فا:چمبر زدن).

چنبره بوُرونلو..burunlu çənbərə [صفت] بوُرونو اوجو گئریه اَیریلمیش اوْلان.

چنَت..çənət [آد] آچیلدیغیندا توخوملارین اوْرتایا چیخدیغی قابیق، توخومون قابیغی سوْیولدوقدان سوْنرا آیریلان پارچالارین هر بیری (فا: کپسول). {باخ:چان/ چن+ ت› چنَت}.

چنتْمک..çəntmək [باخ] چنتیک‌له‌مک.

چنته..çəntə [باخ] چانتا.

چنتیک..çəntik [آد] بیر شئیین قیراغیندا آچیلان اوْیوقلوق، باتیق‌لیق، چوخورلوق، کیچیک کرتیک. {باخ: کرتیک}.

چنتیک آتماق..çəntik atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْیوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنتیک آچماق..çəntik açmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْیوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنتیک‌لنمک..çəntiklənmək [تاثیرسیزائیلم] اوْیوق و کرتیک آچیلماق.

چنتیک‌له‌مک..çəntikləmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوْیوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنتیک‌لی..çəntikli [صفت] اوْیوق آچیلمیش، کرتیک‌لی.

چنچن..çənçən [صفت، باخ: چنه] گَوَز، چوخ دانیشان (فا:حرّاف).

چَنزه..çənzə [اؤزل‌آد] گئرمی، اردبیل و هئریس‌ده کند آدی. {چان+ساق}.

چنَک..çənək [آد، بیتگی] ۱-توْخومدا اوْغولجوغو (امبریون) بوْروین اتلی بؤلوم (فا:لپه) "ایکی چنکلی و تک چنکلی بیتگی‌لر: (فا:گیاهان دولپه ای و تک لپه ای)، باقلا و لپه‌نین ایکیشر چنکلری وار". ۲-قوش دیمدیگینین آلت و اوْست بؤلومو. ۳-بؤجک‌لرین آغیزلارینین یانیندا‌کی اوْلان پارچالاییجی برک بؤلوم. {چن+ ک، باخ: چان}.

چنَک‌سیز..çənəksiz [صفت] چنه‌یی اوْلمایان ویا چنگی ایی گؤرولمه‌ین.

چنَک‌لی..çənəkli [صفت] چنه‌یی اوْلان.

چنْگ..çəng [آد] ۱-تئلجیک‌لی بیر ساز آدی، اسکی بیر توْرک سازی (فا:برَبَط) harp ۲-سنج. ۳-زنگوله. ٤-ال، پنجه. ۵-دیرمیق، بیر نوع شنه، چنگل. {صح، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹چانک›؛ باخ: چان، چاناق، چنگل}.

چنگ‌اوْلماق..çəng olmaq [تاثیرسیزائیلم] قیج‌اوْلماق، کئی‌لشمک، دوُیوسوزلاشماق.

چنگ‌چالان..çəng çalan [آد] چنگ آلَتی‌نی سسلندیرن(فا:چنگزن). harper

چنگ‌سیز..çəngsiz [صفت] چنگی اوْلمایان.

چنگ‌لشمک..çəng ləşmək [باخ] چنگه‌لشمک.

چنگ‌له‌مک..çəngləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ال ایله و پنجه سیله توُتماق.

چنگال..çəngal [آد، چنگ+ ال] باخ: چنگل، یئمک اوچون ایشله‌نن بیر وسیله (فا:~). .

چنگان..çəngan [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

چنگَزین..çəngəzin [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

چنگسر..çəngsər [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

چَنگشی..çəngəşi [تاریخی اؤزل‌آد] مُعجزه، اوْلاغان اوْستوّلوک ۱-گؤی توّرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری ۲-خُتن خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

چنگک..çəngək [آد، ت: چؤمجه، سن: قوللاب] قُلّاب.

چنگل..çəngəl [آد] ۱-شنه، دیرمیخ، هاچا کیمی اوْلان هرشئی (فا:قلاّب). hook ۲-یئمک ده ایشله‌نن بیرآلَت، اوُزن دیشلی قاشیق کیمی بیر وسیله، چنقال (فا:چنگال). fork ۳-شاهمات اوْیونوندا بیر ترپنیش‌له نئچه مُهره‌نی خطره سالما وضعیتی. ٤-(مج)پنجه، ال، "موهومات چنگیندن قورتولماق گرگ". ۵-بیر شئیی آسماق اوّچون قارماق، آسیلقان، آسقی. ٦-بسکتبال اوْیونوندا چنبره یان دوُراراق تک الله آتیلان شوُت، چنگل آتیش. {چنگ+ ال، دده، سن ‹چانقا›: چنگال، ‹چانگ›: زنگ؛ باخ: چان}.

چنگل آتماق..çəngəl atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ال آتماق، اله گئچیرمک ایسته مک.

چنگل ایگنه سی..çəngəl iynəsi [آد] چنگل‌لی ایینه.

چنگل پیچاق..çəngəl pıçaq [آد] چنگل‌وپیچاق‌دان جوّرله‌نن یئمک-آلت‌لری.

چنگل تاخماق..çəngəl taxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیر موضوع و یا بیر ایشه ال قوْیماق.

چنگل چنه‌لیلر..çəngəl çənəlilər [آد، دیرگی] چنه‌لری دیمدیک بیچیمینده اوُزانمیش و سوّموک لشمیش بالیقلار تاقیمی، یاپیشیق چنه‌لیلر.

چنگل ساقیزی..çəngəl saqqızı [آد] باخ: کنگل ساقیزی.

چنگَللنمک..çəngəllənmək [یلسیز ائیلم] چنگله‌ووُرولماق، چنگله‌تاخیلماق

چنگَللهمک..çəngəlləmək [تاثیرلی ائیلم] چنگل تاخماق، چنگل ووُرماق.

چنگَلله ییش..çəngəlləyiş [آد] چنگل‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

چنگَلسی..çəngəlsi [صفت] چنگل کیمی، چنگل سوْو، چنگله بنزر.

چنگَللی..çəngəlli [صفت] ۱-چنگلی‌اوْلان ۲-اوجو چنگل‌بیچیمینده-اوْلان

چنگَللی ایینه..çəngəlli iynə [آد] بیر نوْع ایینه.

چنگلی..çəngli [صفت] ۱-چنگ صاحبی ۲-ماکی دا داغ آدی.

چنگلیک..çənglik [آد، بیتگی] ۱-بیرنوع اوت آدی. ۲-چنگ اوْلما، قیچ اوْلما. {ت: سارماشیق اوْتو}.

چنگه..çəngə [آد، باخ:چان] بیر ال توتومو، بیر ال توتان قدر.

چنگه‌لشمک..çəngələşmək [تاثیرسیزائیلم] ال به یاخا ووُروشماق "من اژدهالارلا چنگه‌لشمیشم".

چنگه‌لر..çəngələr [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

چنگه‌له‌مک..çəngələmək [باخ] چنگ‌له‌مک.

چنگی..çəngi [باخ:چان] دف‌چالیب‌اوْخویان‌و گؤبک‌اوْینادان‌رقاصه.

چنگیلیک..çəngilik [آد] چنگی‌نین ایشی، چالیب اوْخوما.

چنگیز..çəngiz [آد] دَنگیز:دنیز، اوْغلان آدی {مغولجادادا ایشلک اولاراق اصلینده تورکجه تنگیز / دنیز کلمه‌سینه باغلیدیر}.

چَنگیز خاقان..çəngiz xaqan [تاریخی اؤزل‌آد] یالنیْزجا موُغول و تؤرک تاریخی دئییل، دؤنیا تاریخی‌نین گؤردوغو و تانیْدیغی اَن بؤیوک‌فاتح، عسگری و سیاسی باخیمدان اَن اؤنلو کیشی‌سیدیر. اصیل آدی تیموُرچینه (تیموُرچینه، تیموُچین) دیر. کیچیک بیر بگلیک ایکَن سوْنرالاری بؤیویوب، گئنیشله‌یه‌رک باغیْمسیز لیغینی اعلان ائتدیگی گؤن، توْپلانان قوُرولتایین آلدیْغی بیر قارارلا آدی "چَنگیز" اوْلموشدور. چَنگیز، دنیز آنلامیْنا گلمَکله برابر، گئنیشلیک، سوْنسوُزلوق، و اؤلوْمسوزلوک سَمبولو اوْلاراق ایشله‌نن بیر عُنواندیْر؛ بو اوُلو کیشی‌نین دؤنَمینده، بوْتون تؤرک بوْیلاری تَک بیر دؤولت چاتیْسی آلتیْندا توْپلانمیش، اوْ گوْنکو دؤنیانین یاریْسیندان چوخونا اَگه‌من اوْلونموش و دؤنیا تاریخی‌نین جغرافی اوْلاراق دا اَن بؤیوک امپراتوْرلوُغو تاریخ صحنه سینده یئر آلمیشدیر[۷]. چنگیزخان گؤی تورکلرین بیر دالی شاتوْ لاردان ایدی[۲۰۹].

چنگیزنامه..çəngiznamə [اؤزل‌آد] بوداستان تورکلرین اسلامدان سوْنراکی اسکی داستانلاریندان اوْلاراق چنگیزین یاشاییش و اؤزلوک (شخصیت) و فتوحاتی موردینده دیر، بو داستاندا چنگیزخان اویغورخاقان کیمی گون ایشیغی ایله تانری قوردونون اوشاغی اوْلاراق دوْغولموش و اوْغوزخانین سوْیوندان گؤستَریلمیشدیر.

چَنگین..çəngin [تاریخی اؤزل‌آد] گؤسته‌ریشلی، قوُبیلای‌خان'ین اوْغلو[۷].

چنگینه گئچیرمک..çənginə keçirmək [تاثیرلی ائیلم] اله گئچیرمک، الینه آلماق.

چن‌لشمک..çənləşmək [تاثیرسیزائیلم] چنلی‌اولماق، چن‌ودومان-باسماق، دومان‌لاماق.

چنلی..çənli [صفت، باخ: چان، چن] دومانلی، سیسلی. چن اوْلان یئر، چن باسمیش یئر (فا:مه دار). foggy

چنلی‌بئل داغی..çənlibel dağı [اؤزل‌آد] باخ: خوی، چملی‌بئل.

چن‌لی‌لیک..çənlilik [آد] سیسلی‌لیک (فا:مه گرفتگی). fogginess

چنَن توُتولسون..çənən tutulsun [اؤنلم] سؤله‌یه‌مز اوْل.

چنه..çənə [آد] ۱-آشاغی انگ، اؤزون یاریم دایره شکلینده اوْلان آشاغی بؤلومو (فا:چانه). chin ۲-میکانیکی آلَتلرین و سیخیجی وسیله‌لرین، بیر شئیی‌سیخان طرفلریندن هر بیری "منگنه‌نین چنه‌لری". {باخ: چاناق، دده، سن ‹چنکا، چانکا›، دیواندا چاناج سؤزو گوُشک و ککز آداما دئییلیب بو معنا ایندیکی انگی بوش و چنه‌سی بوش شکلینده سؤیله نیر، گؤروندویو کیمی بو کلمه‌لرین یاخینلیغی آیدیندیر، باخ: چان، چاناق}.

چنه..çənə [اؤزل‌آد] چینه:وارساق‌تورکلرینه‌باغلی‌اوْیماق آدی[۲۰۹].

چنه آتماق..çənə atmaq [تاثیرسیزائیلم] جان وئرمک "قُرانی اوُجادان اوْخو، گؤرموسن کیشی چنه آتیر".

چنه آلتی..çənə altı [آد] غبغب (فا:غبغب). double chin

چنه باز..çənəbaz [آد، تو+فا] چوخ دانیشان.

چنه بازار..çənə bazar [آد] سؤزلشمه، تارتیشما، چوخ دانیشما.

چنه بازارا چیخماق (چنه بازارینا چیخماق)..çənə bazara çıxmaq (çənə bazarına çıxmaq) [آد] سؤزلشمک و تارتیشماق، چوخ دانیشماق و زَوزَک‌لیک ائله‌مک.

چنه بازلیق..çənə bazlıq [آد] چوخ دانیشما، زَوزَک‌لیک.

چنه بوْغاز..çənə boğaz [باخ] چنه بازار.

چنه چالماق..çənə çalmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ دانیشماق، گوَزلیک ائتمک.

چنه چوُخورو..çənə çuxuru [آد] آلت چنه‌نین اوجوندا‌کی چوخور، بعضی‌لرینین چنه سینده اولان چوخور (فا:زنخدان). chin

چنه‌سیز..çənəsiz [صفت] ۱-چنه‌سی اوْلمایان. ۲-دۆزگون ویئرینده دانیشماسینی بیلمه ین.

چنه سینی آچدیرماق..çənəsini açdırmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشدیرماق، سؤزه گتیرمک-

چنه سینی باغلاماق..çənəsini bağlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-اؤلن بیر کیمسه‌نین چنه‌سی آلتیندان گئچیریلن ظریف ساریغی تپه سینین اۆستونده دۆیونله‌مک. ۲-بیر کیمسه‌نین اؤلومونو ایسته‌مک.

چنه سینین باغی چؤزولمک..çənəsinin bağı çözülmək [تاثیرسیزائیلم] گوَزلیک ائتمک.

چنه سینی بوْش قوْیماق..çənəsini boş qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشیغینا فیکیر وئرمه‌مک.

چنه سینی بیچاق آچماماق..çənəsini bıçaq açmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اۆزونتودن دانیشاماماق.

چنه سینی توُتماق..çənəsini tutmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو ساخلاییب دانیشماماق.

چنه سینی داغیتماق..çənəsini dağıtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چنه سیندن برک ووُرماق.

چنه‌نب..çənənəb [اؤزل‌آد] اوْردوباد'دا کند آدی[۲۴۰].

چنه ووُرماق..çənə vurmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر جنسین قیمتی اوچون بازارلیق ائتمک (فا:چانه زدن). to haggle ۲-چوخ دانیشماق.

چنه یاراشدیرماق..çənə yaraşdırmaq [قا] قارشی‌لیقلی گوَزلیک ائتمک.

چنه یاریشی..çənə yarışı [آد] دوُرمادان دانیشما، گوَزلیک ائتمه.

چنه یوْرماق..çənə yormaq [تاثیرلی‌ائیلم] بوْشونا سؤیله ییب دوُرماق.

چنه‌یه قُوّت..çənəyə qovvət [تاثیرسیزائیلم] گوَزلیک ائده نه دئییلن بیر سؤز.

چنه‌سی آتماق..çənəsi atmaq [تاثیرسیزائیلم] چنه‌سی تیتره ممک.

چنه‌سی آچیلماق..çənəsi açılmaq [تاثیرسیزائیلم] بوْش بوْغازلیق و گوَزلیک ائتمک.

چنه‌سی اوْیناماق..çənəsi oynamaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شیئی یئمک ده اوْلماق.

چنه‌سی دوُرماماق..çənəsi durmamaq [تاثیرسیزائیلم] گرک‌سیز یئره و بوْشونا دانیشماق.

چنه‌سی دوْشوک..çənəsi düşük [صفت] یاوا دانیشان، بوْش بوْغاز، گوَز.

چنه‌سی قوُوّتلی..çənəsi quvvətli [صفت] چوْخ دانیشان، گوَز، زَوزَک.

چنه‌سی قیزیشماق..çənəsi qızışmaq [تاثیرسیزائیلم] بوْش بوْغازلیق و گوَزلیک ائتمک.

چنه‌لشمک..çənələşmək [قا] قارشی‌لیقلی اوْلاراق چوخ دانیشماق.

چنه‌لی..çənəli [صفت] ۱-چنه‌سی اوْلان. ۲-چوخ دانیشان (فا:پرچانه).

چنه‌وان..çənəvan [اؤزل‌آد] شانجان:شبسترده-کندآدی. {چن+آوان:چنلی یئر}.

چنی‌له‌مک..çəniləmək [تاثیرسیزائیلم] جانی یانان کؤپک آغلار کیمی آجی آجی سس چیخارماق[۲].

چَودک..çəvdək [آد] میوه‌لرین برک قابیق‌لی توخومو (فا:هسته). nucleus.

چَوده..çəvdə [آد] ۱-چَودک، چَییردک ۲-آتوْم‌هسته‌سی، نوْوه nucleus

چَوده بوْمباسی..çəvdə bombası [آد] آتوْم بوْمباسی، نوُکلیئر بوْمبا.

چَوده جیک..çəvdəcik [آد] کیچیک چَوده، کیچیک نوْوه

چَوده‌چالینمی..çəvdə-çalınmı [آد] چَوده‌سل‌چالینم :آتوم‌چوده‌لرین رزوْنانسی، نوُکلیئر چالینمی (فا:تشدیدهسته‌ای nuclear resonance

چَوده رئآکتوْرو..çəvdə reaktoru [آد] نوْوه رئآکتوْرو، نوْوه قازانی (فا:نیروُگاه هسته ای). nuclear resonance

چَوده‌سل..çəvədəsəl [صفت] چوده ایله ایلگی‌لی، آتوْمی، آتوْملا ایلگی‌لی، نوْوه سل، نوُکلیئر (فا:هسته ای). nuclear

چَوده‌سل‌چالینم..çəvdəsəl çalınım [آد] چَوده‌چالینمی: آتوم-چوده‌لرین رزوْنانسی، نوُکلیئر چالینمی (فا:تشدیدهسته‌ای nuclear resonance

چَوده سل رئآکتوْر..çəvdəsəl reaktor [آد] چَوده رئآکتوْرو: نوْوه رئآکتوْرو، نوْوه قازانی (فا:نیروُگاه هسته ای). nuclear resonance

چَوَرزق..çəvərzəq [اؤزل‌آد] چوَرزَک:تاروُم و زنجان دا کند آدی.

چَوگن..çəvgən [باخ] چوْوقان.

چَول..çəvəl [باخ: چپل] آیاقلاری اَیری آدام.

چوْبار..çobar [تاریخی اؤزل‌آد] دیه‌نکلی، دیه‌نک داشیْیان؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، گیرَی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایوُز-گیرئک-اوُواق گیرئی بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چوْبان..çoban [آد] ۱-قوْیون‌قوزو اوْتاران (فا:~). shepherd ۲-الینده دیه‌نک، سوْپاسی اوْلان ۳-مُختار، اوْبا بگی. ٤-بیرسلجوُقلو بگی (م۱۳جی قرن)، پئچه‌نک طایفالاریندان[۲۱۹] {سوُمرجه‹سیپاد، شوُلپا›؛ ت‹چوُپان›: کند بؤیوگوْنون کؤمکچی‌سی، گیزیر؛ سن،

صح، داوار اوْتاران؛ دده؛ بوُ کلمه چاووُش کیمی چاو/ چوْو کؤکونه باغلیدیر، ایلکجه کند بؤیوگو یاردیمجی‌سی و کنده خبر یئتیرینه و زامانجا کند داوارلارینی اوْتارانا دئییلیبدیر}.

چوْبان..çoban [اؤزل‌آد] آذربایجاندابوسؤزله‌باشلایان نئچه یئر آدی وار[۲۴۰].

چوْبان‌آشی..çoban aşı [آد] سودا وسوتده پیشیریلن بیرجوْر آش.

چوْبان‌آلدادان..çoban aldadan [آد، دیرگی] بوْزرنگلی ۳۰cm اوُزون لوغو، گئجه‌لری دیمدیگی آچیق اوُچاراق بؤجک آولایان بیر قوُش، اوُچارکن تئز تئز یئره قونان بوْز رنگلی و اوُزون قویروقلو قوش، چوبان‌قوُشو **caprimulgus europeus**

چوْبان‌آلدادان‌گیللر..çoban-aldadangillər [آد، دیرگی] قوُشلار صینفیندن گؤی قوُزقونوم سوُلاردان بیر قوُش سوْیو.

چوْبان‌اپه‌یی..çoban apbəyi [آد، بیتگی] ککلیک اوْتونا اوْخشار ویئییله بیلن بیر چؤل بیتگی‌سی.

چوْبانالپ..çobanalp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْبان+ آلپ[۷].

چوْبان‌اوْیماغی..çoban oymağı [آد] عثمانلی‌بیرلیگینده یئرآلان-بیرتوْرک‌بوْیو[۲۰۹].

چوْبان‌اوُلدوزو..çoban ulduzu [آد، گؤی‌ب] چوْلپان، آخشام اوُلدوزو، ونوس، چوُلپارا (فا:زهره). {بو کلمه اصلینده چوُلپان سؤزوندن آلیناراق چولپان اولدوزو اولمالیدیر و خالق آراسیندا دییشه‌رک چوبان اولدوزو دئییلیر}.

چوْبان‌ایتی..çoban iti [آد، دیرگی] سوْرونو قوْروماق اوْچون ساخلانیلان ایری بیر ایت جنسی.

چوْبان‌ایینه سی..çoban iynəsi [آد، بیتگی] عطیر چیچگی جنسیندن قوْخولو چؤل بیتگی‌سی (فا:نام‌گیاهی خوشبو). **gerauium**

چوْبان‌بایاتی‌سی..çoban bayatısı [آد] بیر خالق هاواسی.

چوْبان‌بگ..çoban bəy [تاریخی اؤزل‌آد] هوُلاکو خان'ین اوْردوباشی-لاریندان[۷].

چوْبان‌بوْزارتماسی..çoban-bozartması [آد] بیرجوْر پیشیریلن بوْزارتما.

چوْبان‌پوسکوْلو..çoban püskülü [آد، بیتگی] چوبان پوْسکولوگیللردن، تیکان یاپراقلی قیرمیزی اوْزوم کیمی میوه‌سی اوْلا **llex ayuif**

چوْبان‌پوْسکولوگیللر..çoban-püskülügillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی بیتگی لردن بیر سوْی **galuim aparine**

چوْبان‌توْپوزو..çoban topbuzu [آد] بایاتی حالیندا بیتن ویئم اوْچون بئجه ریلن چوخ ایللیک بیتگی.

چوْبان‌توْته‌گی..çoban tütəyi [آد] چوْبان دوْدویو:بیرجوْر ساده توتک نوعو.

چوْبان‌توْخماغی..çoban toxmağı [آد، بیتگی] چوْخلو ساچاقلی کؤکلری اوْلان چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

چوْبان‌چانتاسی..çoban çantası [آد، بیتگی] توُرپ‌سوْولاردان، یئمیش‌لری توْربانی آندیران چؤل بیتگی‌سی (فا:کیسه کشیش). **capsella bursu pastoris. cru**

چوْبان‌چوْلوق..çoban çoluq [آد، اسکی] یوخاری دوْزئی ده اوْلانلارین آشاغی داکی یوخسول آداملارا وئرن بیر کیچیلدیگی آد.

چوْبان‌چیچه‌یی..çoban çiçəyi [آد، بیتگی] بیر متر اوُجالیقدا اوْلان چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

چوْبان‌داراغی..çoban darağı [آد، بیتگی] چتیر گیللردن، تارلالاردابیتن، آغ‌چیچک‌لی، ضررلی-بیربیتگی(فا:خارخاشک **dipsacus. scandix**

چوْبان‌داغ..çoban dağ [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی.

چوْبان‌داغارجیغی..çoban dağarcığı [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن چؤل بیتگی‌سی، قوش اکمَکی (قوش اپه‌یی) (فا:قدومه کوهی). **thlapsi**

چوْبان‌دوْدوگو..çoban düdüyü [آد، بیتگی] ساپ‌و یاپراقلاری کسگین قوْخولو و آجی دادی اوْلان، لوْغوسا اوْتو سوْیوندان، یاش یئرلرده یئتیشن وایکی چنک‌لی‌لردن بیر بیتگی، میخانه جی اوْتو (فا:بارهنگ آبی). **asarum europaum, alisma**

چوْبان‌دوْدوگوسوْولار..çoban düdüyüsovlar [آد، بیتگی] چوْبان دوْدوگو کیمی بیتگی لر سوْیو(فا:تیره بارهنگ). **alismaceae**

چوْبان‌دوُزلوغو..çoban duzluğu [باخ] ساری چالی.

چوْبان‌دیه‌نه‌گی..çoban dəyənəyi [آد، بیتگی] قارا بوغداگیللردن آغ و پمبه رنگلی، اوْرک بیچیمینده یاپراقلی، اوْتسوْو بیر قیر بیتگی‌سی **polygomum aviculore**

چوْبان‌سوْزگه سی..çoban süzgəsi [باخ] یوْغورت اوْتو.

چوْبان‌قازان..çoban qazan [تاریخی اؤزل‌آد] قازان‌خانلیغی دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

چوْبان‌قایاسی..çoban qayası [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.

چوْبان‌قالقیدان..çobanqalqıdan [آد، بیتگی] دمیر تیکانی بیتگی سی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوْبان‌قوشو..çoban quşu [باخ] چوبان آلداداندان.

چوْبان‌قوْیونو قیرخان کیمی قیرخماق.. çoban qoyunu qırxan kimi qırxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] وار یوْخونو آلماق.

چوْبان‌کؤپه‌یی..çoban köpəyi [آد] سوْرونو قوْرویان ایری جنس کؤپک.

چوْبان‌کابابی..çoban kababı [آد] داش کاباپینا بنزر یوغورتلو ات یئمه گی.

چوْبان‌کبریتی..çoban kibriti [آد] بیر بیتگی نوعو (فا:نوعی بومادران). achillea veramicularis

چوْبانکره..çobankərə [اؤزل‌آد] چوْبانقارا:مراغا دا کند آدی.

چوْبانلار..çobanlar [اؤزل‌آد] هئریس و اهر ده کند آدی.

چوْبان‌لاما..çobanlama [آد، یازین] چؤل یاشانتی‌سینی و اؤزللیکله چوبان‌لارین عشق‌و یاشاییش‌لارینی آنلاتان‌ادبیات‌توْرو، پاستوْرال.

چوْبانلو..çobanlu [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

چوْبان‌لیق..çobanlıq [آد] چوبان اوْلما وضعیتی ویا چوبانین گؤردوْغو ایش (فا:شبانی). pastoral

چوْبان‌مرحمی..çoban mərhəmi [آد] تئرپانتین‌و موم‌یاغیندان‌دوْزه‌لن-یارا مرحمی.

چوْبان‌نوْیان..çobannoyan [تاریخی اؤزل‌آد] اوْلجایتوخان‌ین کوْموتانی و دانیْشمانی[۷].

چوْبانی..çobanı [آد] الده چوماقلا اوْینانیلان بیراوْیون آدی.

چوْبان‌یازی‌سی..çoban yazısı [آد] چوبان‌لارین یاشاییشینی آنلاتان‌بیر ادبیات.

چوْبان‌یاسدیغی..çoban yasdığı [آد، بیتگی] ساری چیچکلری بیر ایللیک بیتگی.

چوْبایْقمیش..çobayıqmış [اؤزل‌آد] کؤنول قیْریْجی، خشن (تاریخی اؤزل‌آد) گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

چوْپرا..çopra [آد] ۱-بالیق قیلچیغی. ۲-سیخ چالی‌لیق. {چؤپ سؤز ایله ایلگی‌لی اولماغی سانیلیر}.

چوْپرا بالیغی..çopra balığı [آد، دیرگی] قایالیق‌لاردا یاشایان، ایری بوُغلاری اولان بیر دادلی سو بالیغی cobitis

چوْپوُر..çopur [صفت] ۱-اؤزونده چیچک خسته‌لیگیندن قالان ایزلرین آدی، قوْتورلوق pitted with smallpox ۲-گئییک بالاسی[۷]. {کؤپمک+ور› کؤپور› چؤپور› چوْپور[۶]؛ {ت:چوُتور:خوُیو کؤتو}.

چوْپوُرالپ..çopuralp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْپوُر+ آلپ[۷].

چوْپورلاشدیرماق..çopurlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوْپور وضعیته-گتیرمک

چوْپورلاشماق..çopurlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونده چوپور عمله گلمک.

چوْپورلوق..çopurluq [آد] اؤزو چوپور اوْلما وضعیتی.

چوْتاش..çotaş [اؤزل‌آد] باهار دا کند آدی {چوْتاق}.

چوْتاق..çotaq [تاریخی اؤزل‌آد] قیْلیچ قبضه‌سی؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

چوْتاقای..çotaqay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْتاق+ آی[۷].

چوْتاناق..çotanaq [آد] فیندیغی چوْخ اوْلان دال و بوُتا[۲].

چوْتوْر..çotur [اؤزل‌آد] قبضه، قیْلیچ قبضه‌سی[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر: چوُتور:خوُیو کؤتو}.

چوْتوْرای..çoturay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْتوْر+ آی[۷].

چوْتوق..çotuq [آد] کؤتوک، توپراقدان ائشیکده قالمیش آغاج کؤکو. {باخ: کؤتوک}.

چوْتیرا بالیغی..çotıra balığı [آد، بیتگی] وُجودو یاندان باسیق اوجا، اوْستو پولجوقلو بیر بالیق، آق‌دنیز و آتلانتیک آنادنیزینده یاشایان[۲] (فا:نوعی ماهی). balistes capriscus

چوْجوغو اوْلماق..çocuğu olmaq [تاثیرسیزائیلم] اوشاق دوْغماق ویا اوُشاغی اوْلماق.

چوْجوق..çocuq [آد] ۱-اوُشاق، یاورو، بالا، بیه (فا:بچه). child ۲-(مج)اساسا اوشاق رفتارلی و داورانیشلی کیمسه اوچون دئییلن وکیچیتمه آنلامی وئرن بیر سؤزجوکدور. {ت: دوْغوز بالاسی، هر شئیین کیچیگی؛ بو سؤز جوْجرمک کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

چوْجوق‌آلدیرماق..çocuq-aldırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوشاق سالدیرماق.

چوْجوق‌اوْیونجاغی..çocuq-oyuncağı [آد] اوشاق ایشی.

چوْجوق‌اوْیونو..çocuq oyunu [آد] ۱-اوُشاق اویونو، اوشاقلارین اوْیناديغی ایشی. ۲-یالین واؤنم‌سیز ایش.

چوْجوق‌ایشی..çocuq işi [آد] اوشاق ایشی، اؤنم‌سیز ایش.

چوْجوق‌باخجاسی..çocuq baxcası [آد] اوشاق‌لارین اوْیناديغی و گزدیگی یئر.

چوْجوق‌باخیجی‌سی..çocuq baxıcısı [آد] چوجوق‌لارا ئیتیشین.

چوْجوق‌بیلیم جی‌سی..çocuq bilimcisi [آد] چوجوق بیلیمی اوُزمانی، پئدوْقوْق.

چوْجوق‌بیلیمی..çocuq bilimi [آد] چوجوقلاری اینجه‌لیین بیلیم، پئدوْلوژی.

چوْجوقجا..çocuqca [صفت، ظرف] چوجوغا یاراشان (فا:بچه وار).

چوْجوق‌دوْشورمک..çocuq-düşürmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوشاق سالدیرماق.

چوْجوق‌دوْکتوْرو..doktoru çocüq [آد] چوجوق ساغلیغی وخسته‌لیک‌لری ایله اوغراشان دوْکتور.

چوْجوق‌دیلی..çocuq dili [آد] اوشاقلارین اؤزل سؤزلرله دانیشدیغی دیل.

چوْجوق‌سوُز..çocuqsuz [صفت] چوجوغو اوْلمایان.

چوْجوق‌سوُزلوق..çocüq suzluq [آد] چوجوغو اوْلماما.

چوْجوق‌سوْو..çocuqsov [صفت] چوجوق کیمی (فا:بچه وار).

چوْجوق‌سوْولوق..çocuqsovluq [آد] چوجوق سوْواوْلما وضعیتی.

چوْجوق‌قالماق..çocuq qalmaq [آد] بؤیوک کن اوُشاق کیمی ترپنمک.

چوْجوق‌لار..çocuqlar [آد] اوُشاق‌لار (فا:اطفال). children

چوْجوق‌لاشدیرماق..çocuqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] چوجوق لاشماسینا یوْل آچماق، چوجوق‌حالیناگتیرمک، (فا:فس‌مثل‌بچه-شدن.

چوْجوق‌لاشماق..çocuqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] اوشاق کیمی حرکت ائتمک، چوجوق کیمی داورانماق (فا:مثل بچه شدن).

چوْجوق‌لو..çocuqlu [صفت] ۱-چوجوغو اوْلان کیمسه. ۲-چوخ اوشاقلی کیمسه (فا:بچه دار).

چوْجوق‌لوغو توُتماق..çocuqluğu tutmaq [تاثیرسیزائیلم] اوشاق کیمی داورانماق.

چوْجوق‌لوق‌ائتمک..çocuqluq etmək [تاثیرسیزائیلم] چوجوق کیمی حرکت ائتمک (فا:بچگی کردن).

چوْجوق‌لوق..çocuqluq [آد] ۱-اوشاق اوْلما وضعیتی (فا:بچگی). childhood ۲-چوجوق کیمی حرکت.

چوْجوق‌یئتیشدیرمک..yetişdirmək çocuq [تاثیرلی ائیلم] اوشاق بؤیوتمک.

چوْجوق‌یوُواسی..çocuq yuvası [آد] اوشاقلار ساخلانیلان یئر.

چوْخ..çox [صفت، ظرف] بوْل، سایی‌سی و دَیری ویا گوجو بؤیوک اوْلان (فا:زیاد). more {سوُمرجه ‹شوُگ›؛ دده، سن؛ بو کلمه دیواندا آلاو و گونشین‌یالی معناسیندا گلیب البته دیواندا ایشله‌نن چوْقراشماق و چوْقراماق سؤزلری چوخالماق و چوخلوقدان دالغالانماق و جوْشماق مفهوم‌وندا ایشله‌نیب کی هامی‌سی ایندیکی معنانی یئتیریللر}.

چوْخ بوُلاق..çox bulaq [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

چوْخ سؤیله‌مک..çox söyləmək [تاثیرلی ائیلم] گوَزلیک ائتمک.

چوْخ یوُرد..çoxyurd [اؤزل‌آد] چُقیورت:فریدن-آخوره‌ده کندآدی.

چوْخ‌آتلی..çoxatlı [صفت] بیر نئچه آت قوشولموش آراج.

چوْخ‌آتوْملو..çoxatomlu [صفت] بیر نئچه آتوْمدان عبارت اوْلان.

چوْخ‌آروادلی..çoxarvadlı [صفت] عینی‌زاماندابیرنئچه آروادی اوْلان کیمسه.

چوْخ‌آروادلی‌لیق..çoxarvadlılıq [آد] عینی زاماندا بیر نئچه آروادی اوْلما وضعیتی، پوْلی قرامییا.

چوْخ‌آز..çoxaz [ظرف] اولدوقجا آز.

چوْخ‌آلانلی..çoxalanlı [صفت] چوخ زاویه‌لی.

چوْخ‌آللاه‌لی‌لیق..çoxallahlılıq [آد] چوخ تانری‌لی‌لیق.

چوْخ‌آنلاملی..çoxanlamlı [آد، دیل‌بیلیمی] بیر سؤزجوغون بیردن چوخ آنلامی اوْلماسی.

چوْخ‌آیاقلی‌لار..çoxayaqlılar [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی بؤجک‌لرین هر اکلم اینده بیر ویا ایکی جوْت آیاغی اوْلان تاقیم، آیاقلاری چوخ‌اوْلان حئیوانلارین عامّ آدی "خرچنگلر، هؤرومجکلر" myriapoda

چوْخ‌ائشلی..çoxeşli [صفت، توپلوم‌ب] چوخ قاری‌لی، ار و آروادین بیردن چوخ ائشلی اوْلماسی (بیر نوع فلسفه‌نین قوُرالی).

چوْخ‌ائشلی‌لیک..çoxeşlilik [آد، توپلوم ب] چوخ ائشلی اوْلما وضعیتی.

چوْخ‌ائولی..çoxevli [صفت، بیتگی] ارکک دیشی جنسیت‌لی چیچک‌لری بیرگول اؤزه رینده اوْلان بیتگی، باخ: چوخ ائوجیک‌لی.

چوْخ‌ارلی..çoxərli [صفت، توپلوم‌ب] چوْخ‌قوْجالی:عینی زاماندا چوخ اری اوْلان قادین.

چوْخ‌ارلی‌لیک..çoxərlilik [آد] بیر قادینین عینی زاماندا نئچه اری اوْلما وضعیتی، بو قوُرال "آندرییا" کیمی چوخ آز اولوسلاردا گئچرلیدیر، البته چوخ اوزاق گئچمیشده یوخسون لوق سبب ایله گئچرلیگی وارایدی.

چوْخالان..çoxalan [صفت] متزاید (فا:متزاید). increasing

چوْخالتما دسگاهی..çoxaltma dəsgahı [آد] آرتیرما دسگاهی، تکثیر ماشینی.

چوْخالتماق..çoxaltmaq [تاثیرلی ائیلم] آرتیرماق، تکثیر ائتمک (فا:افزودن).

چوْخالتیم..çoxaltım [آد] چوخالتما ایشی، کوْپیالاما، بیر فیلم و یا رسیم‌دن عئینی اصلی کیمی دؤزلتمه ایشی.

چوْخالدیجی..çoxaldıcı [صفت] چوخالدان(فا:تقویت کننده). multipler

چوْخالدیریلماق..çoxaldırılmaq [بلسیز ائیلم] سایجا آرتدیریلماق.

چوْخالدیش..çoxaldış [آد] چوخالتما ایشی، بیر فیلم و یا رسیم‌دن عئینی اصلی کیمی دؤزلتمه ایشی.

چوْخالدیلماق..çoxaldılmaq [بلسیز ائیلم] آرتیریلماق، چوخ ائدیلمک.

چوْخالما..çoxalma [آد] آرتما، ، بوْللانما (فا:تزاید). augmentation

چوْخالماق..çoxalmaq [س، سن] آرتماق، بوْل لانماق (فا:زیاد شدن).

چوْخالمیش..çoxalmış [صفت] مزید (فا:مزید). increased.

چوْخالمیش مصرع..çoxalmış misrə [باخ] مستزاد.

چوْخالیش..çoxalış [آد] چوخالماق ایشی (فا:تکثیر). increasing

چوْخالیشلی..çoxalışlı [صفت] یو کسه لیش لی، تصاعدی progressive

چوْخاوْرتاقلی..çoxortaqlı [صفت] آنونیم، چوخ اوْراتاقدان دؤزه‌لن شرکت.

چوْخاوُشاقلی..çoxuşaqlı [صفت] چوخلو اوشاغی اوْلان.

چوْخاوُلوسلو..çoxuluslu [آد] (صنایع وتجارت اوچون) نئچه دؤولت و اوُلوسلار آراسیندا کی تجاری و اقتصادی آنلاشما.

چوْخاوْزلو..çoxüzlü [صفت] نئچه اوْزو اوْلان، چوخ-اوْزلی لی (فا:چندوجهی

چوْخاوْزلولوک..çoxüzlülük [آد] حیاسیزلیق (فا:پرروئی). cheekiness

چوْخای..çoxay [اؤزل‌آد] چوْقای، یوْغون، غلیظ.

چوْخایشله‌نن..çoxişlənən [صفت] چوْخ یارارلی اوْلان، چوْخ-یارارلانیلان ماده.

چوْخایللیک..çoxillik [صفت، بیتگی] یاشامی بیرایل‌دن چوخ اوْلان بیتگی لر.

چوْخباسقی‌لی..çoxbasqılı [صفت] باسقی‌سی چوخ اولان (فا: پرفشار). high-pressure

چوْخبوْغوملو..çoxboğumlu [صفت] چوخلو بوغومو اوْلان قورچوق ویا بیتگی.

چوْخبوجاقلی..çoxbucaqlı [صفت] چوخ بوجاغی و گوشه‌سی اوْلان شئی.

چوْخبیلمیش..çoxbilmiş [صفت] چوخ بیلن (فا:عیار). impostor

چوْخبیلمیش‌لیک..çoxbilmişlik [آد] چوخ بیلمیش اوْلما وضعیتی، چوخ‌بیلمه.

چوْخبیلن..çoxbilən [صفت، دا] یاشایش گؤرگوْسو چوخ اوْلان.

چوْخپارتی‌لی..çoxpartılı [صفت] بیردن چوْخ پارتی‌نین قاتیلیم ایله یاشایان سیاسی حیات.

چوْخپلانلی..çoxplanlı [صفت] بیرنئچه ساحه وآلانی نظرده توتان.

چوْخپیللەلی..çoxpilləli [صفت] نئچه مرحله‌لی، نئچه آشاماللی.

چوْختئریملی..çoxterimli [صفت] آرالارینداً " + − " اشارتی اوْلان بیر چوْخ تئریم‌دن دؤزه‌لن جبر مُعادله سی.

چوْختانریجی..çoxtanrıcı [آد، توپلوم ب] بیردن چوخ تانرینین وارلیغی‌نی بنیمسه ین (اینانان وقبول ائدن).

چوْختانریجی‌لیق..çoxtanrıcılıq [آد، توپلوم ب] بیرچوخ تانری‌نین وارلیغینی دؤشونمه اینانجی، پاگانیزم، پوْلی تئییزم.

چوْختانریلی..çoxtanrılı [صفت] چوخ تانریلاری منیمسه‌ین اینانج.

چوْختانریلی‌لیق..çoxtanrılılıq [آد] چوخ تانری منیمسه‌مه وضعیتی.

چوْختکرلی..çoxtəkərli [صفت] چوخ تکری اوْلان آراج.

چوْختوْنلو..çoxtonlu [صفت] چوخ آغیر، آغیرلیغی توْنلارجا اوْلان.

چوْختیراژلی..çoxtirajlı [صفت] بؤیوک تیراژلا یایین لانان.

چوْخجا..çoxca [ظرف] چوخ اوْلاراق، آشیری، اوْلدوقجا (فا:زیاد).

چوْخجو..çoxcu [باخ] چوْغولجو، پلورالیست.

چوْخجولوق..çoxculuq [آد، صفت] باخ: چوغولجوُلوق، پلورالیزم.

چوْخچوْخلاری..çoxçoxları [ضمیر] بیر چوخو.

چوْخچوخ..çoxçux [ظرف، صفت] ان چوخ، ان سون، لاپ چوخ، اوْلدوقجا آرتیق (فا:خیلی). excess

چوْخدان..çoxdan [ظرف] چوخدان بری، اسکیدن بری، گئچمیش‌دن بری، قاباقلاردان (فا:دیرباز). long time ago

چوْخدانکی..çoxdankı [صفت] چوخدان اوْلموش، قاباقلار باش وئرمیش (فا:دیرباز). long time ago

چوْخدانیشان..çoxdanışan [صفت] بوش بوْغاز، چوخ دانیشماغی سئون (فا:پرحرف). talkative

چوْخدوْزلملی..çoxdüzləmli [صفت] چوخ سطح‌لی، نئچه مستوی سطح‌دن دوزه‌لن شئی (فا:چند وجهی).

چوْخدیشجیک‌لی..çoxdişcikli [صفت] چوخلو خیردا دیشلری اوْلان.

چوْخدیشلی..çoxdişli [صفت] چوخ دیشی اولان تکر.

چوْخدیللی..çoxdilli [صفت] مختلف دیللرده دانیشان بیلن کیمسه.

چوْخراشماق..çoxraşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخالماق، چوْخلاشماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوْخراغان..çoxrağan [آد] گوْر قاپاق.

چوْخراق..çoxraq [صفت] چوخ اولاراق (فا:بیشتر). more

چوْخراماق..çoxramaq [تاثیرسیزائیلم] قیمیلداماق.

چوْخرقملی..çoxrəqəmli [باخ] چوخ سایجیق لی.

چوْخساتیش‌لی (چوخ ساتیلان)..çoxsatışlı (çox satılan) [صفت] ساتیشی چوخ اولان (فا:پرفروش). fearther seller

چوْخساما..çoxsama [آد] مُزایده، چوْخ گؤرمه (فا:مزایده). auciton

چوْخساماق..çoxsamaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْلدوغوندان چوْخ گؤرمک.

چوْخسایی‌لی..çoxsayılı [صفت] سایجیق و رقم‌لری چوخ اوْلان.

چوْخسسلی..çoxsəsli [صفت] چوخلو مُختلف سسلرله ایفا اوْلونان، پولو فونیک (فا:پرصدا). noisy

چوْخسسلی‌لیک..çoxsəslilik [آد] بیراثرده نئچه سسین عین زاماندا بیرلشمه وضعیتی، پولی فوْنیا.

چوْخسونماق..çoxsünmaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْلدوغوندان چوْخ گؤرمک.

چوْخسؤزلو..çoxsözlü [صفت] بیرنئچه ویا سؤزدن عبارت اوْلان افاده.

چوْخسیملی..çoxsimli [باخ] چوخ تئللی.

چوْخقاتلی..çoxqatlı [صفت] بیر نئچه قاتدان دؤزلمیش یاپی و تیکینتی.

چوْخقاتلی‌اوْتوپارک..çoxqatlı-otopark [آد] قاتلاریندا آراج پارک-ائدیله‌بیلن تیکینتی

چوْخقادین‌لی..çoxqadınlı [صفت، توْپلوم ب] چوْخ‌قاریلی:بیردن چوخ قادینی وقاریسی اوْلان، چوخ آروادلی، چوخ قوجالی.

چوْخقارداغ..çoxqardağ [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا داغ آدی[۲۴۰].

چوْخقارینجیق‌لیلار..çoxqarıncıqlılar [آد] بیر نئچه قارینجیقی اوْلان.

چوْخقانادلیلار..çoxqanadlılar [آد] چوخلو قانادلاری اوْلان بؤجک‌لر تاقیمی.

چوْخقوْجالی..çoxqocalı [آد] باخ: چوْخ‌قاری‌لی.

چوْخقوْللو..çoxqollu [صفت] نئچه قوْللو (فا:چندضلعی). polygon

چوْخگئچمه‌دن..çoxgeçmədən [ظرف] قیسا بیر سؤره ده.

چوْخگلمک..çoxgəlmək [تاثیرسیزائیلم] گره‌گیندن چوْخ و آرتیق اوْلماق.

چوْخگَن..çoxgən [آد] نئچه‌مستوی‌سطح‌دن‌دوزلمیش، چوخ دوزلم‌لی.

چوْخگؤرکملی..çoxgörkəmli [صفت] نئچه گؤرکملی(فا:چندشکلی allotropy

چوْخگؤرمک..çoxgörmək [تاثیرلی‌ائیلم] اسیرگه‌مک، مُضایقه ائتمک.

چوْخگؤزه‌لی..çoxgözəli [صفت، بیولوژی] چوْخ‌حُجره‌لی:چوخ گؤزه‌سی اوْلان یاراتیق، بیردن‌چوخ‌حجره‌سی اوْلان (فا:چندسلولی).

چوْخلاری..çoxları [عوضلیک] بیرچوخو.

چوْخلارینجا..çoxlarınca [عوضلیک] بیرچوخ کیمسه‌لرجه.

چوْخلاشماق..çoxlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ اوْلماق، چوخالماق.

چوْخلانماق..çoxlanmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ اوْلماق.

چوْخلو..çoxlu [صفت] ساییجا آرتیق، چوخ اوْلاراق.

چوْخلوجا..çoxluca [صفت، ظرف] چوخ چوخ، بوْل بوْل، اوْلدوقجا چوْخ، بوْللوجا "چیچک چوخالیرسا بالدا چوخلوجا بوللانیر".

چوْخلوق..çoxluq [آد، سن] ۱-سایی‌سی چوخ اوْلان، بوللوق، (فا:کثرت). multiplicity ۲-چوْغون لوق (فا:اکثریت).

چوْخلوق اکی..çoxluq əki [آد] چوْغول اکی (فا:پسوند جمع).

چوْخلوقلا..çoxluqla [ظرف] گنل‌لیکله عمومیتله (فا:عموما).

چوْخمار..çoxmar [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] باشی توْپوزلو دیه-نک، چوْماق.

چوْخمیلّتلی..çoxmillətli [صفت] چوْخ اوُلوس‌دان تشکیل تاپان.

چوْخناشماق..çoxnaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخالماق، چوْخلاشماق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوْخو..çoxu [ظرف] ۱-چوْخ‌دفعه ۲-(ض) یاریدان‌چوخو، بوْل-مقداری.

چوْخوشماق..çoxuşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] توْپلاشماق.

چوْخهجالی..çox hicalı [صفت] هجالی‌لاری چوخ اوْلان سؤز (فا:چند هجائی). polysyllabic

چوْخیئرلی..çoxyerli [صفت] اوْتورماق اؤچون چوْخ یئری اوْلان.

چوْخیاشلی..çoxyaşlı [صفت] یاشی چوخ اوْلان، قوجا، یاشلانمیش.

چوْخیانلی..çoxyanlı [صفت] چوخ‌طرفلی (فا:همه جانبه). multilateral

چوْخیئین..çoxyeyən [صفت] یئییم جیل.

چوْدار..çodar [آد] مال داوار آلیب ساتان (فا:چوُبدار) {فارسجا چوبدار و چارپادار دئییلمه گینه رغما ًتوّرکجه ت‹چوُتور: پیس خوُیلو› سؤزوندن اله گلیبدیر، اینسان آدلاریندا چوْتورخان آدی دا گؤروکمکده دیر[۵]}.

چوْدارکندی..çodarkəndi [اؤزل‌آد] چوْتوُرکندی: هشتَری ده کند آدی.

چوْدارلیق..çodarlıq [آد] چوْودار اکیلمیش یئر.

چوْدن..çodən [آد] کربن سوز دمیر، (دمیرله یوّزده ۵-٤ اورانیندا کربن قاریشیمیندان اله گلن مئتال) بو مئتال پولاد و چلیگه نسبت پاسلانمانین قاباغیندا دایانیقلی و بیر مقدار قیریلقان اؤزل‌لیگی-وار(فا:چدن)cast iron {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چوْیین›: پاخیر، توُنج، سن ‹چوْدن، چوْیین›: چدن، سن ‹چوْیماق›: قیزماق، ایستی لنمک؛ بو کلمه چوْقون شکلینده روسجایا گئچیب و فارسجا چدن سؤزوده بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

چوْدن تؤکمه..çodən tökəmə [آد] چوْدن مئتالینی قالیبا تؤکمه (فا:چودن ریزی). foundry

چوْر..çor [آد] ۱-درد، خسته‌لیک، سیغیر وَباسی، بیتگی‌لرده و چوخلو پامبوقلاردا اوْلان بیرخسته‌لیک. ۲-(مج)سؤیوش، قارقیش آنلامیندا بیر سؤز"چوْر خانیم". ۳-چؤللوک، بیتگی یئتیشدیرمه‌ین توْپراق. {گؤک: بؤیوکلره وئریلن بیر عنوان، ت: رتقاء، دولاشیق اوْتو؛ نظره

گلیر دولاشیق اوتو اکینده بیر نوع آفت ساییلیر و هر یئرده چوخالیرسا بوتون بیتگی‌لره صدمه یئتیرر، بو سببدن بو مفهوم گئنیشله نه‌رک چوْراق شکلینده وئریمسیز یئر معناسی وئریر، چوْراق کلمه‌سی گؤگ تورک یازیلارینداایشله نیب، ایندیکی معنادا اسکی مفهومون گئنیشلنمه سیندن دوزه‌لیب، اشاره اوْلونمالیدیرکی اسکی زامانلار بوُکلمه جین پری و روُح معناسیندا و محتملا اَوُغورسوزلوق گتیرن روُح معناسیندا ایشله نیردی و ۸جی یوّزیل بالکان اوْغوزلاریندا بیر بگ و کوْموتان آدی ایدی و محتملا بوجور وضعیتلرده روحلارین گوجونو تمثیل ائتمه گه اشارت اوْلونور}.

چوْر..çor [اؤزل‌آد] چار:شامانیست لره گؤره اینسان بدنینین ائشیگینده ولی اینسانلا برابر یاشایان کؤتو روُحلارین آدیدیر[۲۱۱].

چوْر–..-çor [اؤزل‌آد] چوْرا: اینسان آدلاری: چوْرای، چوْربَگیم، چوْربیگه، چوْرتان، چوْرخان، چوُرالپ، چوْرقارا.

چوْراباتوُر..Çorabatur [تاریخی اؤزل‌آد] بوُلغار تورکلری داستانلاریندان (روُسلارا توُتساق اوْلماماق اوْچون اؤزونو اؤلدورن و آدینا داستان یازیلمیش اوْلان کیشی[۲۰۹]).

چوْراباش..çorabaş [اؤزل‌آد] شامان دُعالاریندا آدی گئچن بیر روُح[۲۱۱].

چوْراق..çoraq [تاثیرلی‌ائیلم] وئریم سیز (فا:شوره زار) {باخ: چوْر}.

چوْراقلاشدیرماق..çoraqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوراق‌وضعیته-گتیرمک

چوْراقلاشماق..çoraqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوراق وضعیته گلمک.

چوْراق‌لیق..çoraqlıq [آد] وئریم سیزلیک (فا:شوره زاری) saltiness

چوْرامان..çoraman [تاریخی اؤزل‌آد] جینلی، پَریلی؛ قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

چوْربا..çorba [آد، ع، آنادولو] ات وسبزه ایله پیشیریلن بیر سوُلو یه جک، باخ: شوْربا.

چوْرس..çors [اؤزل‌آد] خوی و قرزیادین آراسیندا کند آدی {۱–چوْر سؤز روُح مفهوموندا گلیب و "ز/ س" اک‌ایله بیرلیکده چوْروز/ چوروس/ چوْرْس شکلینده گوّجلو روحو اوْلان یئر آنلامیندادیر. ۲– چار/ چوْر سؤزو و ز/ س اکیله بیرلیکده چوْخ ایشیقلی ائو، آیدین یئر مفهوموندادیر، قرزیادین بؤلگه سینده ده دوْغرودادندا بئیله دی و چوْرس یئری اوُزاقلاردان ایشیق ساچان بؤلگه کیمی گؤرسه نیر، ۳– چوروه çoruh آدی بیرطایفا آدی کیمی گؤرونوبدور، باخ: پولاد؛ فارسچی راسیستلر بو یئرین آدینی تورکجه اولماسین دییه ارمنیجه دئیرلر و معناسیز حالدا اوْنو ارمنیجه دؤرد سؤزونه باغلایارلار}.

چوْرس خنه‌یه سی..çors xənəyəsi [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

چوْرمق..çormək [اؤزل‌آد] رزن و کبودرآهنگ ده کند آدی {گوجلو روحا صاحب اوْلان یورد}.

چوْرلوُ..çorlu [صفت] ۱–جینلی، کؤتو روُحلارین ائتگی‌سینده قالان کیشی. بو آد شامانیست گله‌نک‌دن گَلن بیر آددیر. اسکیدن بوُنالیملی و توْپلوم طرفیندن خوْش قارشیْلانمایان کیشیلَر اوّچون بو آد وئریلیردی، بوُ کیشیلر قام و باخشی‌لر طرفیندن تَداویه آلینیردی[۷]. ۲–دردلی، خسته‌لیکلی.

چوْرمان..çorman [اؤزل‌آد] چوْرامان، جینلی، پَریلی[۷].

چوْروْس..Çoros [اؤزل آد] آلتای توّرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

چوْرومللو..çorumlu [اؤزل‌آد] بگدیلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

چوْره ناب..çorənab [اؤزل‌آد] چوْراناو: زنجان دا کند آدی {چوْر +ان +آو: گوجلو روحلار اوْواسی}.

چوْست..çost [آد] یوُمشاق دریدن تیکیلن آیاق قابی[۱۱۲].

چوْشقون..çoşqun [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا یئر آدی[۲۴۰]. {جوْشقون}.

چوْغاج..çoğaç [آد] ۱–گوّن ایْشیغی، ۲–گوّنشلی یئر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوْغاش..çoğaş [اؤزل‌آد] ۱–دبدَبه، ۲–وحشی حئیوان یاوروُسو[۷].

چوْغان..çoğan [آد، بیتگی] چوْغان‌اوْتو، چؤون اوْتو، صابون اوتو: کؤکو و دالاری سوُ ایله صابون کیمی کؤپورَن و پالتار یوُماق اوّچون یارارلی بیر بیتگی، چؤون (فا:اشنان، غاسول صابونی). saponaria officinalis {گئنچمیشده بو بیتگی‌دن پالتار یوُماق اوّچون یارارلانیردیلار و بؤلگه اهالی‌سینه اؤنملی اولدوغو اوّچون، محتملا بو بیتگی بوْل اولان یئرلر، بو اوْتون آدیلا تانینیردی، شاماخی دا چاغان؛ و گوّنئی آذربایجانین اراک–فراهان شهری یاخینلیغیندادا چغاناور آدیندا یئر واردیر، بو آد چاغاناوار ویا چوغاناوار شکلینده و معناجا "چاغان‌وار/ چوْغان‌وار" دئمکدیر؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چوْقراماق دیواندا جوْشماق مفهوموندا بو سؤزون کؤکودور و چوْغان کلمه‌سی جوشان و

کؤپوکله‌نن بیتگی‌نی گؤسته‌ریر[۶]، چوغان اوْتودان بیر گؤرونتو:

چوْغانچی..çoğançı [صفت] چوغان اوره تیب ساتان.

چوْغانلی..çoğanlı [اؤزل‌آد] هشتَری و قوْشاچای دا کند آدی.

چوْغوُر..çoğur [اؤزل‌آد] چُغور:سوُلدوز دا داغ آدی.

چوْغورجوق..çoğurcuq [آد] سیغیرجیق، چکیتجه‌قوُشو turnus vugaris

چوْغول..çoğul [صفت، سن:تمام] ۱-بیردن چوخ اوْلان، چوخلوق (فا:جمع). ۲-چوْو ائدن کیمسه.

چوْغول آد..çoğul ad [آد] اسم جمع (فا:اسم جمع). collective noun

چوْغول اکی..çoğul əki [آد] چوخلوق‌اکی (لار، لر) "آغاجلار، شهرلر".

چوْغول‌لاشدیرماق..çoğullaşdırmaq [ائتدیرگن‌ائیلم] چوْغول وضعیته گتیرمک.

چوْغول لاماق..çoğullamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوْغول وضعیته گتیرمک.

چوْغول لوق..çoğulluq [آد] چوْغول اوْلما وضعیتی.

چوْغولجو..çoğulcu [صفت، توپلوم‌ب] چوخلوقجو، چوغولجولوق-ایلکه‌سینه دایانان و اوْنون یانلی‌سی، پلورالیست "چوغولجو گؤروش". pluralist

چوْغولجولوق..çoğulculuq [آد، توپلوم‌ب] ۱-مختلف و چوْخلو باغیم‌سیز قوُروپلار و قورومالارین تاثیرینه دایانان دؤزنتی و سیستیم. pluralizm ۲-(فلسفه) وارلیق و یاراتیق‌لارین تک اوْلمادیغی و گرچک‌لیگینین آچیق لانماسیندا بیردن چوخ ایلکه‌یه‌دایانان‌اؤیره‌تی‌و دوْکترین، پلورالیزم (فا:پلورالیزم).

چوْغولساماق..çoğulsamaq [تاثیرلی‌ائیلم] اوْلدوغوندان داها چوْخ سانماق و گؤرمک.

چوْغون..çoğun [آد] چوخ چوْخ، چوْخ کز، چوخ اولاراق.

چوْغون توْکمه(اریتمه)..çoğun tökmə(əritmə) [آد] چوغون اریدیب توْکولن فابریکا.

چوْغونجا..çoğunca [صفت، ظرف] ان چوخو، اکثری (فا:اکثرا).

چوْغونلوق..çoğunluq [آد] اکثریت، قارشی آنلامی: آزینلیق، majority

چوْغونلوقلا..çoğunluqla [ظرف] چوْغونلوغا دایاناراقچوخ زامان، اکثرا.

چوْقا..çoqa [اؤزل‌آد] وحشی حئیوان[۷].

چوْقان..çoqan [اؤزل‌آد] ۱-توْپوُز، باخ: چوْوقان ۲-حئیوان یاوروُسوُ ۳-قازاق بیلیم آدامی و اوْزانلاریندان، آبیْلای خان'ین اوْغلو[۷].

چوْقای..çoqay [اؤزل‌آد] یوْغون، غلیظ، باخ: چوْخای[۷].

چوْقوُ..çoqu [آد] چوْخو:دبدَبه، بوْللوق؛ سئوؤک تَکین'ین باباسی[۷].

چوْقوُبَگیم..çoqubəyim [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْقوُ+ بَگیم[۷].

چوْقوچاق..çoquçaq [اؤزل‌آد] یاماد/ اوْبی چایی یاخینیندا بیر شهر آدی[۱۲].

چوْگان..çogan [باخ] چوْوقان.

چوْلاداغ..çoladağ [اؤزل‌آد] آغدام'دا داغ آدی[۲۴۰].

چوْلاق..çolaq [صفت] الی ویا آیاغی آخساق اوْلان، سقّط، بیر قیچی قیسا اوْلان، آخسار، توْپال (فا:لنگ). lame {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه چوراق اولمالیدیر، چوْر کلمه‌سی نقص و خسته‌لیک معناسیندا گلیب و چوْراق وئریمسیز یئره دئییلیر و اینسان موردینده ناقص و آخساق اوچون سؤیله نه‌رک چولاق شکلینه گلمیش گؤرونور، باخ: چوْر}.

چوْلاق لاشماق..çolaqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چولاق اوْلماق، آیاغی آخساق اوْلماق.

چوْلاق‌لیق..çolaqlıq [آد] آخساقلیق، چولاق اوْلما وضعیتی، توْپال‌لیق (فا:لنگی). lameness

چوْلاق..çolaq [اؤزل‌آد] چالاق:سلحشور، ایی قیْلیچ چالان[۷].

چوْلاقلو..çolaqlu [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {باخ: چوْلاق/ چالاق}.

چوْلان..çolan [اؤزل‌آد] چایین و سویون دییینده گؤیه رن بیر نوع جلبک، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چوْلباناق..çolbanaq [اؤزل‌آد] ۱-اوُزاق گؤرؤشلو ۲-تؤره‌نین دیْشیندا قالان ۳-نکاح‌سیز ایلیشکیدن‌دوْغان اوُشاق(هاقاس‌تؤرکلرینده)[۷].

چوْلبوُ..çolbu [اؤزل‌آد] باخ: چوْلپان[۷].

چوْلپا..çolpa [آد] چوُلپا:۱-توْیوق، قارتال و قیْرقوْووُل کیمی قوشلارین بیر و ایکی ایل‌لیک ارککی (خوْروزو). ۲-همین خوْروزون بؤتؤو قیزاردیلمیشی ۳-(تا) عاجز، ایشه یاراماز.

چوْلپاچای..çolpaçay [اؤزل‌آد] چوْووُلپاچای:خیاو دا کند آدی.

چوْلپالاشماق..çolpalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْلپا یاشینا چاتماق، بؤیویوب یئکه و ارکک قوُش حالینا گلمک.

چوْلپالانماق..çolpalanmaq [باخ] چوْلپالاشماق.

چوْلپالی..çolpalı [صفت] چوْلپادان قیزاردیلمیش و پیشیریلمیش.

چوْلپالیق..çolpalıq [آد] عاجزلیک، ایشه یارامازلیق.

چوْلپان..çolpan [اؤزل‌آد] ۱-قوُزئی اوُلدوزی ۲-اوُزاق گؤروشلو ۳-تانیْدیق، بیلدیک، آشنا، ٤-تیموُرگوْرخان'ین ایکینجی ائوده‌شی؛ یاقوُت داستانلاریندا آدی گئچن بیر قیْز[۷].

چوْلدوُ..çoldu [اؤزل‌آد] ۱-بخشیش، مکافات ۲-غنیمت[۷].

چوْلماچوْجوق..çolmaçocuq [آد] اوشاقلار، چوْلوق جوجوق.

چوْلوق..çoluq [آد] آلاچیق، چارداق (فا:کلبه). **cottage** {محتملا بو کلمه چوْلوق چوجوق سؤزوندن آلیناراق آغاجدان دوزلمیش چارداغا دئییلیر}.

چوْلوق‌چوْجوق..çocuq çoluq [آد] چوجوقلارلا بیرلیکده‌عایله توْپلولوغو. (تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر)

چوْلوقلو چوجوقلو..çoluqlu çucuqlu [تاثیرلی‌ائیلم] چوخلو جوجوغو اولان.

چوْلوُم تاتارلاری..Çolum Tatarları [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چوْم..çom [باخ] کوْم، کوْما.

چوْمار..çomar [آد] ۱-چوْبان کؤپه‌یی، ایری کؤپک. ۲-(تا) بوُینوزسوز قوْیون[۲].

چوْماق..çomaq [آد] ۱-دیه‌نک، باشی توپوز آغاج ویا هر شئی، سوْپا، سلاح (فا:چماق، گرز). **mace**، **cudgel** ۲-کوُمان خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده، دیواندا چوْماق ایکی معنادا گلیب-اصلی معنادا عصا و باشی توْپوز آغاجا دئییلیب و مجازی اولاراق غیر مسلمان اویغورلار طرفیندن تورک مسلمانلارا دئییلیب، سون معنادا دشمن عاملی اولماق مفهوموندادیر، هرچند کلاوسون بو کلمه‌نی آلینما سؤز بیلیر[٦] ولی بو سؤز چاقماق (ووُرماق) سؤزایله ایلگیلی اولماسی آیدیندیر، چاقماق› چوْقماق› چوْماق}.

چوْماق تپه..çomaq tpə [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

چوْماقَر..çomaqər [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوْماق+ اَر[۷].

چوْماق سوْخماق..çomaq soxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین ایشینه مانع دؤزلتمک "بیرینین ایشینه چوْماق سوْخماق".

چوْماق‌قوْیماق..çomaq qoımaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین ایشینه مانع دؤزلتمک "بیرینین ایشینه چوْماق سوْخماق".

چوْماق‌قوُرتلار..çomaq qurtlar [آد، دیرگی] اوْمورقالی و اوْمورقاسیز و بعضا بیتگی لری قوناقجی سئچن، بعضی‌سی سربست و بعضی‌سی یاریم ویا تام انگل اوْلاراق یاشایان یووارلاق سوْلوجانلار سوْیو. **rhabditidae**

چوْماق‌لاماق..çomaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوْماق لا ووُرماق.

چوْماقلی داغی..çomaqlı dağı [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

چوْمال..çomal [اآ] چوْمول:بیر تؤرک بوْیونون آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوْمران..çomran [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {چوْمور+ان: چامورلو یئر}.

چوْمور..çomur [باخ] چامور.

چوْناس..çonas [اؤزل‌آد] چُناس: آستانادا کندآدی. {چان+ اوُس}.

چوْنقار..çonqar [اؤزل‌آد] گوْرولتو، شمّاطه، نارا (توْی ناغارا سسی)[۷].

چوْنقارا..çonqara [اؤزل‌آد] بوُلغار-وارساق تورکلرینه‌باغلی اوْیماق-آدی[۲۰۹].

چوْنقاریا..çonqarya [اؤزل‌آد] تؤرکوستاندا بیر بؤلگه آدی[٥٤].

چوْنقیرالی..çonqıralı [اؤزل‌آد] چوْنقارالی، کؤرپو چوْنقیرالی: اوُرمیه ده کند آدی.

چوْو..çou [آد] شایعه (فا:ـه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چاو›: شان وشهرت، سس؛ اینگلیزجه **show** بو کلمه ایله کؤکداش اولمالیدیر}.

چوْو سالماق..çov salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] شایعه‌سالماق(فا:شایع کردن). **to spread about**

چوْوان..çovan [اؤزل‌آد] تاروُم‌ومراغادا چای و کند آدی {چاوان}.

چوْوچو..çovçu [آد] جاسوس (فا:جاسوس). **spy**

چوْوچولوق..çovçuluq [آد] جاسوسلوق.(فا:جاسوسی.). **espionage**

چوْودار..çovdar [آد] ۱-باخ:چاودار. ۲-داشکسن'ده کند آدی[۲٤۰].

چوْوغون..çovğun [آد] کوْلک‌لی‌قاریاغیش، بوْران، قاسیرغا. {چوْغلاماق دیواندا باغیرماق معناسیندا بوسؤزله‌باغلیدیر}.

چوْوغون لاماق..çovğunlamaq [تاثیرسیزائیلم] چوْوغون قالخماق.

چوْوغونلو..çovğunlu [صفت] کوْلک‌لی قار و یاغیش.

چوْوقان..çovqan [(۱)آد] ۱-آت ایله اوْینانان بیر اوْیون. ۲- اوشاقلار آراسیندا اوُزون ال آغاجی و توپلا اویناناں و هاکی اوْیونو کیمی بیر اوْیون آدیدیر (فا:چوگان). {دیوان لغات تورک و ددەقوْرقود دا ایشله نیبدیر، بوُ آدلا اولان یئر آدلاری معمولا آت بسله مک و

چووقان اویونو اوچون ایبی آتلار وجودا گتیرمک ایلگیلیدیر، باخ: چووقان(۲)}.

چوْوقان..çovqan [۲]اؤزل‌آد] رزن و خمین؛ هشتَری (~لو) ده کند آدی. میانا دا (چووقانی) داغ آدی.

چوْوما..çovma [آد] آزما، یوْلون ایتیرمه (فا:انحراف).

چوْوماق..çovmaq [تاثیرسیزائیلم] آزماق، یوْلون ایتیرمک (فا:منحرف شدن) {قایماق› جایماق› چوْیماق› چوْوماق}.

چوْووتماق..çovutmaq [آد] بیر سؤزو بیرینه ائشیتدیره‌رک دئمک.

چوْووستان..çovustan [باخ] چوْلوق.

چوْووش..çovuş [آد] گئچمیشده فرمان و حؤکم‌لری اوجا سسله اوْخویوب اعلان ائدن کیمسه، چاووش (فا:چاوش).

چوْووش ..çovuş [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی.

چوْووش‌لوق..çovuşluq [آد] چاووشون گؤرَوی (فا:چاوشی).

چوْووماق..çovumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چاوماق، یولون آزماق، یولونو ایتیرمک (فا:انحراف یافتن)۲-داغیلیب یاییلماق، ساچیلماق چوْو دؤشمک (فا:پخش شدن). ۳- یئهین و هیزلی یانیندان گئچمک "بیرلیکده گئدیردیک کی بیرگؤللـه آرامیزدان چوْودو" (فا:سریع رد شدن) {باخ:چاو}.

چؤپ..çöp [آد] اینجه آغاج دالی، بالاجا قورو آغاج، بالاجا چوُبوق شکلینده اوْلان هر شئی، سامان اینجه‌لیگینده هر هانسی بیر ساپ و آغاج قیرینتی‌سی(فا:چوب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیپ، چیبیق›: اینجه آغاج دالی، ‹چیپ چیپ کیشی‌لر›: دیرسیز کیشی‌لر، ‹چؤپ› شراب و هر شئیین چؤکونتوسو، چؤکلتی، توتماج پارچاسی، ‹چؤپیک›: میوه چؤپو، سن: ۱-شایسته. ۲- خاشاک}.

چؤپ‌آتماق..çöp atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] گئچمیشده اوْلاراق و ایندیده بعضی یئرلرده قوْیون قوُزو آلوئرینده اوْلاردان سئچمک اوْچون چؤپ آتیب سئچمه رسمی.

چؤپ‌آرابا‌سی..Çöp arabası [آد] زیبیل داشییان آرابا.

چؤپچو..çöpçü [آد] آشغال‌لاری یئغان کیمسه.

چؤپچوحکیمی .. çöpçü həkimi [آد] بعضا اوشاقلارین وآزاراق بؤیوکلرین ده بوغازیندا غذا تیکه‌سی قالاراق عفونته سبب اولار، بو عارضه‌نی حل ائتمک اوچون، سنّتی اوُزمانلار بورونا پوفله‌یب ویا بوغازین قاسلارین و ماهیچه‌لرین اوْووشدورارق او آرتیق شئیین بورون ویا بوغاز بوشلوقلاریندان چیخاردارلار، بوجور اوزمانلارا خالق آراسیندا چؤپچو حکیمی دییرلر، معمولا بوجور معالجه نی آکادمیک حکیم لر قبول ائتمزلر، باخ : پوْفلَتمک (قایناق : خانم مهندس قاسمی).

چؤپچوک..çöpçük [آد] باکتری‌لره وئریلن بیر آد.

چؤپچولوک..çöpcülük [آد] چؤپچونون ایشی.

چؤپ‌دامارجیق‌لاری..çöp damarcıqları [آد] آغاج (فا:رگه چوب). the grains of wood ،straw

چؤپدن چلَبی..çöpdən çələbi [صفت] چوْخ ضعیف آدام حاقیندا.

چؤپ‌سبَدی (سبَتی)..çöp səbədi (səbəti) [آد] آتقی وآرتیق شئیلر آتیلان قاب.

چؤپسوز..çöpsüz [صفت] چؤپو اوْلمایان.

چؤپ‌کابابی..çöp kababı [آد] اینجه چوُبوقلارا گئچیریلیب پیشیریلن ات.

چؤپ‌کیمی..çöp kimi [صفت] اینجه و ضعیف.

چؤپلنمک..çöplənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چؤپ کیمی اوْلماق (فا:مثل چوب شدن). ۲-چئشیت‌لی ییه جکلردن آزار آزار یئمک.

چؤپلو..çöplü [صفت] چؤپو چوخ اوْلان یئر.

چؤپلو..çöplü [صفت] گُنبد و تیکان‌تپه؛ ساییق‌الا (چؤپلوجه) ده کند آدی.

چؤپلوک..çöplük [آد] چؤپلرین آتیلدیغی یئر (فا:آشغالدانی).

چؤپلوکجو..çöplükcü [آد] چؤپلوق‌لری‌ساتین آلاراق ایشه یارار ماده‌لری آییران و یئنی‌دن دَیرلی ائتمک اوْچون حاضرلایان کیمسه.

چؤپلوکجولوک..çöplükcülük [آد] چؤپلوکجونون ایشی.

چؤپله‌مه..çöpləmə [آد، بیتگی] دویون چیچک گیللردن، کؤکلری ایچ سوْردوجو اوْلان، چوخ توْرلو، اؤرنگی ساری چؤپله‌مه، قاراچؤپله‌مه (فا:چوبلمه). helleborus

چؤپور..çöpür [آد] کئچی قیْلی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤپوک..çöpük [آد] میوه چؤپو، چؤرچؤپ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چؤپه دؤنمک..çöpə dönmək [تاثیرسیزائیلم] ضعیف‌له‌مک، اینجه لشمک.

چؤتکه..çötkə [آد، روسجا] ال سایغاجی، دؤرد بوجاقلی چرچیوه ده ائینه تاخیلمیش بالاجا توپجوق ویا تکرجیک‌لردن عبارت ساده حسابلاما آلتی (فا:چرتکه). abacus

چؤتکه‌یه سالماق..çötkəyə salmaq [آد] چؤتکه ده حساب لاماق.

چؤتکه‌یه وورماق..çötkəyə vurmaq [آد] چؤتکه ده حساب لاماق.

چؤتلن..çötlən [آد] ائوجیل قوشلاردا گؤرونن بیر خسته لیک(فا:نوعی مریضی در مرغان). {چاتلاماق + ن}.

چؤد.. Çöd [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-بابا بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

چؤدوک اوْتو.. çödük otu [آد، بیتگی] یاپراقلاری پیشمش لرده ایشله‌نن و داشلیق یئرلرده بیتن یابانی اوْتسوُو بیتگی.

چؤر اوْتو.. çör otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:سپند).

چؤرپه.. çörpə [آد، دیرگی] بیر بالیق آدی (فا:ماهی تیان).

چؤرتگه.. çörtgə [باخ] چؤتکه.

چؤرتن.. çörtən [آد، باخ: شوْرآتان] یاغیش سوُیونو داملاردان آلیب دوُوار خیمیندان اوُزاقلارا تؤکن بوْرو، شوْرآتان.

چؤرچؤپ.. çörçöp [آد] چالی چیرلی قیرینتی‌سی، آلاق، آغاج قیرینتی‌سی (فا:خاشاک). motes.

چؤردن چؤپدن.. çördən çöpdən [صفت] چوْروک آغاج قیرینتی‌سی.

چؤردوک اوْتو.. çördük otu [آد، بیتگی] داشلیق یئرلرده بیتن ویاپراقلاری پیشمیشده ایشله دیلن بیر بیتگی (فا:نوعی علف).

چؤرک.. çörək [آد] اکمک، اپمک، اوُندان پیشیریلن اوْرون (فا:نان). bread {یوُمرو اوْلدوغو اوْچون چؤیرمک سؤزیله ایلگیلیدیر[۵]، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤرک آغاجی.. çörək ağacı [آد، دا] یاشاماق قاپناغی وگلیر قاپناغی اوْلان یئر ویا ایش اوچون سؤیله نیر.

چؤرک اوْتو.. çörək otu [آد، بیتگی] دؤیون چیچک گیللردن، قارا رنگلی سوُسام، ایری‌لیگینده توخومو اوْلان و توْخومو چؤرگی دادلی ائتمک اوچون اوْستونه سپیلن بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). nigella damascena

چؤرک ایتیرن.. çörək itirən [صفت] بیرینین یاخشی‌لیغینی اوُنودان کیمسه.

چؤرک پوْلو.. çörək pulu [آد، دا] گؤنده‌لیک دوْلاناجاق خرجی.

چؤرک تاختاسی.. çörək taxtası [آد] چؤرک خانادا چؤرک یاپماق اوچون اولان تاخدا میز.

چؤرک جیل.. çörəkcil [آد] چؤره‌گی چوْخ سئون، چؤرک چوْخ یئین.

چؤرک چکه سی.. çörək çəkəsi [آد] قوُرو چؤرک ایسلاتماق اوچون بیر نوع حصیر سلّه.

چؤرک چی.. çörəkçi [صفت] چؤرک پیشیریب ساتان (فا:نانوا). baker

چؤرک چیلیک.. çörəkçilik [آد] چؤرک پیشیریب ساتما ایشی (فا:نانوایی).

چؤرک خانا.. çörək xana [آد] چؤرک پیشیریلیب ساتیلان یئر (فا:نانوایی).

چؤرک خانا.. çörək xana [اؤزل‌آد] فریمان دا کند آدی.

چؤرک قابی.. çörək qabı [آد] چؤرک قویماق اوْچون قاب.

چؤرک کسمک.. çörək kəsmək [تاثیرسیزائیلم] گلیریولونامانع اولماق.

چؤرک گتیرن.. çörək gətirən [آد] ائوین قازانیب چؤرک گتیره‌نی (فا:نان آور). breadwinner

چؤرک گؤبله‌لگی.. çörək göbələyi [آد، بیتگی] چؤرک کوْفو، اورمانلیق آلانلاردا یئتیشن بیرگؤبه‌لک (فا:نوعی قارچ).

چؤرک لنمک.. çörəklənmək [صفت] چؤرک صاحبی اولماق.

چؤرک‌له‌مک.. çörəkləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چؤرک وئریب بسله‌مک.

چؤرکلی.. çörəkli [صفت] ۱-چؤره‌گی‌بول، وارلی ۲-قازانج‌لی، گلیرلی.

چؤرکلیک.. çörəklik [صفت] چؤرک اوچون آیریلمیش.

چؤرک وئرمز (داد وئرمز).. çörək verməz (dad verməz) [صفت] الی برک، خسیس.

چؤرک وئرن.. çörək verən [صفت، دا] الی آچیق، سخاوتلی.

چؤرک یاپان.. çörək yapan [صفت] چؤرک یاپماقلا مشغول اوْلان کیمسه.

چؤرکو.. çörkü [آد] سایی بوْنجوغو[۲].

چؤره اوْتو.. çörə otu [باخ] چؤرک اوْتو.

چؤز.. çöz [آد] قارین و باغیرساغی بوْروین یاغ طبقه سی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤزدورمک.. çözdürmək [ائتدیرگن ائیلم] چؤزمک ایشینی گوردوْرمک.

چؤزگو.. çözgü [آد] اریش، توْخوماجی‌لیقدا آتقی‌لارین گئچیریلدیگی اوُزونلاماسینا ایپ‌لر.

چؤزگوْن.. çözgün [آد] ۱-چؤزولموش (قار، بوُز، شیمیایی‌ماده‌لر- اوچون) ۲-(مج)اریمه‌یه باشلامیش، یوموشامیش.

چؤزگوْنلوک.. çözgünlük [آد] ۱-چؤزگون اوْلما وضعیتی.

چؤزگورمک.. çözgürmək [باخ] چؤزمک.

چؤزگونلوک.. çözgünlük [آد] چؤزگون اوْلما وضعیتی.

چؤزَلتی.. çözəlti [آد، شیمی] ۱-چؤزولمه سوْنوجو اوْرتایا چیخان محلول، ۲-اریییک، آیریْلیش، قوْپوُش (فا:محلول).

چؤزه‌لی.. çözəli [اؤزل‌آد] چؤزولوْ: ۱-قیْپچاق، مرکزدن اوُزاقدا اوْلان. ۲-اینسان آدی:چؤزَلیالپ، چؤزَلیبای، چؤزَلیبگ[۷].

چؤزمک.. çözmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-آچیقلاماق، حلّ ائله‌مک (فا:حل کردن). ۲-(مج)هر دؤیونو آچماق، بیرینین ایشینی یوُلا سالماق (فا:کاری را راه انداختن). ۳-بیر مادّه‌نی آیری بیر ماده‌نین ایچینده حلّ ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چؤزمک› ایپ

کیمی شئیلری چکمک، سن: بیربیریندن آییرماق ویایماق؛ بو کلمه ایله اینگیلیزجه choose, chosen سؤزونون آراسیندا کؤک بیرلیگی یاخین گؤرونور، بوکلمه اینگیلیز سؤزلوکلرده ceosan کؤکونه باغلانیر، بوکؤکون نئچه هجالی اولماغی چوّز سؤزونون اصلی کؤک اولماسینی گوجلندیریر{.

چؤزمه..çözmə [آد] چؤزمک ایشی (فا:حلّ). dissolving

چؤزوّجو..çözücü [صفت] باشقا بیر مادّه‌نی ایچینده چؤزمه قابلیتی اولان مادّه، حلاّل (فا:حلاّل). solvent

چؤزوش..çözüş [آد] چؤزمه ایشی ویا بیچیمی (فا:حل).

چؤزوشمک..çözüşmək [قا] ۱-بیربیرینی چؤزمک. ۲-اؤز اؤزونه اریمک.

چؤزوک..çözük [آد] چؤزولموش اولان (فا:حل شده).

چؤزوک..çözük [اؤزل‌آد] قئیدار و زنجان دا کند آدی {چؤزمکدن}.

چؤزولمز..çözülməz [صفت] لاینحل (فا:لاینحل). indissoluble

چؤزولمک..çözülmək [بلسیز ائیلم] چؤزمک ایشی گؤرولمک، حل اولونماق، داغیلماق، اریمک (فا:حل شدن).

چؤزولموش..çözülmüş [صفت] حل اولونموش (فا:حل شده).

چؤزولمه..çözülmə [آد] چؤزولمک ایشی (فا:انحلال). dissolution

چؤزولوش..çözülüş [آد] چؤزولمک ایشی وطرزی (فا:حلّ).

چؤزولوم..çözülüm [آد] چؤزولمک ایشی (فا:حلّ).

چؤزوله‌بیلن..çözüləbilən [صفت] حل اولونابیلن(فا:حل‌شدنی dissolvable

چؤزوم..çözüm [آد] بیرسؤرونون چؤزولمه سیندن آلینان سؤنوج (فا:راه حل). solution, explanation

چؤزوم یولو..çözüm yolu [آد] بیرچتین‌لیگی ویاسؤرونو آشما وآچما یولو.

چؤزومجو..çözümcü [صفت] ۱-چؤزوم گتیرن کیمسه، چؤزمک ایشینی گؤرن کیمسه۲-(شیمی)بیرماده‌نین چؤزولمگی‌نی ساغلایان.

چؤزومسل..çözümsəl [صفت] چؤزوم‌له ایلگی‌لی، آنالیتیک (فا:تحلیلی).

چؤزومسوز..çözümsüz [صفت] چؤزومو اولمایان.

چؤزومسوزلوک..çözümsüzlük [آد] چؤزومو اولماما وضعیتی.

چؤزوملنمک..çözümlənmək [بلسیز ائیلم] چؤزولمک ایشی گؤرولمک.

چؤزوملمک..çözümləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرچتینلیگه آچیق‌لیق-گتیرمک(فا:حل کردن).

چؤزوملمه..çözümləmə [آد] چؤزوملمک‌ایشی، تجزیه وتحلیل ananlysis

چؤزوملمه‌لی..çözümləməli [صفت] چؤزوم‌له‌مه‌یه دایانان (فا:آنالیتیک).

چؤزوملنیش..çözümlənış [آد] چؤزوم لنمک ایشی (فا:راه حل).

چؤزوملییجی..çözümləyici [آد] چؤزوم‌له‌مک ایشینی گؤرن(فا:حل کننده).

چؤزوملییش..çözümləyiş [آد] چؤزوم‌له‌مک‌ایشی ویا بیچیمی (فا:راه حل).

چؤزونتو..çözüntü [آد] چؤزولمه وضعیتی (فا:حل شدگی) solution

چؤزوندورمک..çözündürmək [تاثیرلی ائیلم] چؤزوملمه‌مه‌سینی-گؤردوّرمک

چؤزونمک..çözünmək [باخ] چؤزولمک.

چؤزونولمک..çözünülmək [بل، سن] ۱-آچیق لانماق، حلّ اولماق (فا:حل شدن). ۲-(مج)بیردوّیون آچیلماق.

چؤزیاغی..çözyağı [آد، دا] قارین بوشلوغوندا کی سیندیریم اورقان لاریندا کی یاغ.

چؤسکو..çöskü [آد] اصلی ایپی باغلاماق اوّچون آلاچیغین اورتاسیناووُرولان‌چیوی‌ومیخ {چؤ کمک›چؤ کسو›چؤسکو[۵]}.

چؤغور..çöğür [آد] ۱-ایری گؤوده‌لی، قیسا ساپلی بیر نوع خالق سازی. ۲-بیر نوع تیکانلی بیتگی.

چؤک..çök [آد، سن: رسوب] چؤکلتی، تورتا.

چؤکجک..çökcək [باخ] چؤ کک، چؤ ککگک. چؤ کدوّرمه گؤلو/ چؤ کدوّرمه حوضو(آد) کیرلی سوُلاری آرین لاماق اوّچون اولان گؤلجوک، سوُیو یاییلاراق و دوُرقون حالا گله‌رک آرتیق و اضافی ماده‌لری چؤ کدوّغو گؤل (فا:حوضچه رسوب).

چؤکدورمک..çökdürmək [اتد] یئره‌اوتورتماق، بیخدیرماق، آشاغی یئندیرمک، چؤ کمه‌سینه سبب اولماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چؤکدوروجو..çökdürücü [صفت] چؤ کدوّرن، چؤ کمه‌سینه کؤمک ائدن (فا:رسوب دهنده).

چؤکرتمک..çökərtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-چؤ کدوروب اوتورتماق (فا: رسوب دادن). داغینیق‌لیغا یول آچماق، مورالینی پوزماق.

چؤکرتمه..çökərtmə [آد] ۱-چؤ کرتمک ایشی. ۲-بیر نوع خالق اویونو. ۳-بیرنوع بالیق آولاما آغی.

çökərtmiş..چؤکَرتمیش [تاریخی اؤزل‌آد] چؤکرمیش:دؤشمانی پوْزموش، قیْرقیزلارین، توْقای،بوُقو اویماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

çökərtilmək..چؤکرتیلمک [تاثیرلی‌ائیلم] چؤکرتمه سینه سبب اوْلماق.

çökərmək..چؤکرمک [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چؤکرتمک.

çökərilmək..چؤکریلمک [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چؤکرتیلمک.

çökəsü..چؤکسو [آد] چیوی، بیر شئیین حرکتی‌نی اؤزله ین چیوی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

çökək..چؤکک [آد] ۱-توْرتو (فا:رسوب) ۲-باتیق، چوکگک، چؤکموش، باتمیش (فا:فرورفته). {تا، سن:رسوب}.

çökəklik..چؤکک‌لیک [آد] چالا و چؤکک یئر (فا:فرو رفتگی).

çökgək..چؤکگک [باخ] چؤکک.

çökgün..چؤکگون [صفت] ۱-چؤکموش اوْلان. ۲-(مج)وُجود و روح‌جا گوجوآزالمیش اوْلان.

çökgünləşmək..چؤکگونلشمک [تاثیرسیزائیلم] چؤکموش وضعیته گلمک.

çökgünlük..چؤکگونلوک [آد] چؤکگون اوْلماوضعیتی.

çökəl..چؤکل [آد، تا؛ سن‹چوکک›] چؤکموش‌نسنه، اوْتورولموش نسنه، چؤکلتی، چؤکه‌لک (فا:رسوب).

çökəltmək..چؤکلْتمک [تاثیرلی‌ائیلم] چؤکل‌ائتمک، دیبه-اوْتورتماق(فا:رسوب دادن).

çökəlti..چؤکلْتی [آد] توْرتو، چؤکل، رسوب (فا:ته نشین). sediment

çökəlgə..چؤکلگه [آد] باتاق‌لیق، چامورلو وباتیلان یئر.

çökəlmək..چؤکلمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-یئره‌اوْتورماق، اوْلدوغو دؤزئی‌دن آشاغی یئنمک، ییخیلماق، ایچَری چکیلمک، چؤکمک، تورتالانماق، ترسیب اوْلماق (فا:رسوب شدن، فرو نشستن). ۲-بیر یئره چؤمبه‌لن اوْتورماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

çökmək..چؤکمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-اوْتورماق، چؤکموش اولماق (فا:رسوب‌شدن) ۲-دیز اوسته اوْتورماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

çökmüş..چؤکموش [صفت، سن] اوْتورموش، رسوب‌اوْلموش (فا:رسوب).

çökən..چؤکن [اؤزل‌آد] هشتری ده کند آدی {یئرله شن}.

çökür..چؤکور [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-سَلمَک بوْی لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

çökül..چؤکول [اؤزل‌آد] ایْرماقلارین‌داشاراق‌وادی‌لره‌بوُراخدیغی توْرتو[۷].

çökürmək..چؤکورمک [انتد، سن] اوْتورتماق، رسوب‌انتدیرمک.

çökürmə..چؤکورمه [آد] چؤکورمک ایشی (فا:ترسیب).

çöküş..چؤکوش [آد] ۱-ییخیلما، یئره اوْتورما.۲-محواوْلما، سوْنلانما.

çöküşmək..چؤکوشمک [تاثیرسیزائیلم] نئچه‌شئی بیرلیکده چؤکمک.

çökük..چؤکوک [آد] چؤکموش، باتیق.

çökük lük..چؤکوک لوک [آد] چؤکوک شئین حالی، ایچَری‌یه باتیقلیق.

çöküm..چؤکوم [آد] چؤکمه بیچیمی (فا:انحطاط).

çöküntü..چؤکونتو [آد] ۱-چؤکن شئی‌لرین قالینتی‌سی، سوُیون دیبینه چؤکن شئیلر، توْرتا، چؤکلتی (فا:رسوب). ۲- sediment ژئولوژیک بیچیمده دنیزلرده چؤکن و توپراق قاتلارینی دؤزلدن ماده‌لر. ۳-پسیکولوژیک چتین‌لیگه راستلانما و عاغیل پوزوقلوغو، دئپرئسیون. ٤-گریلمه، کریز، بُحران.

çöküntü bilimi..چؤکونتو بیلیمی [آد] رسوب‌بیلیمی(فا:رسوب-شناسی). eolian

çöküntü çuxuru..چؤکونتو چوُخورو [آد] یئر چؤکونتوسو.

çöküntü xəndəyi..چؤکونتو خندەیی [آد] باخ: چؤکونتو چوُخورو.

çöküntüsl..چؤکونتوسل [صفت] رسوب‌لا ایلگی‌لی (فا:رسوبی). sedimentology

çöküntülük..چؤکونتولوک [آد] چؤکونتولو اولما (فا:ته نشینی). sedimentation

çökə..چؤکه [باخ] چؤرتکه.

çökh ağaci..چؤکه‌آغاجی [آد، بیتگی] اوْرک شکلینده یاپراقلاری و عطیرلی ساری چیچکلی بیر آغاج.

çökəh balığı..چؤکه‌بالیغی [آد، دیرگی] بیرجوْر اوْو بالیغی.

çökəh çayı..چؤکه‌چایی [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا:زیرفون).

çökəti..چؤکه‌تی [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {چؤکولن تی و داغ}.

çökələk..چؤکه‌لک [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] ۱-توْرتو (فا:رسوب) ۲- sediment-یاغی‌آلینمیش سوْت و یوغورتون قاینا‌تیلماسیلا الده ائدیلن بیرنوع پنیر {چؤکمک فعلیندن}.

çökələkli..چؤکه‌لکلی [صفت] ایچینده چؤکه‌لگی اوْلان.

çökələmək..چؤکه‌له‌مک [تاثیرسیزائیلم] ۱-تورتولانماق، چؤکلتی‌له‌مک، اوْتورماق. ۲-ایچَری باتماق، باتیق اوْلماق.

çökəlik..چؤکه‌لیک [آد] چوخلو چؤکه آغاجلاری بیتن یئر.

çökirmək..چؤکیرمک [باخ] چؤکورمک.

çögən..چؤگن [آد، دده] بیر نوْع چوْماق، چوْوقان.

چؤگور..çögür [آد] ۱-آغاج تیکانی، چالی. ۲-بیر نوع تئللی خالق سازی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤل..çöl [آد] ۱-چوْراق، سوُسوز، آزجا و قیسا بیتگی‌لری اولان گئنیش آلان، استپ، بوْزقیر. ۲-تارلا، اکین یئری. ۳- دیشاری، ائشیک. ٤-بیتگی و حئیوان آدلاریلا بیرلیکده یابانی وضعیتی آنلاتیر "چؤل بوغداسی، چؤل پیشیگی، چؤل گؤورچینی، چؤل اؤرده‌گی" (فا:بادیه، صحرا). desert، field، steppe، {گؤ، سن:استپ، بو کلمه دیواندا گلمه‌مه‌سینه رغما چوخ اسکی تورکجه کلمه دیر و اوْرخون داش یازی‌لاریندا اولماسی بونا بؤیوک قانیتدیر، فارسجادا ایشله‌نن جلگه کلمه‌سی بو سؤزدندیر}.

چؤل آری‌سی..çöl arısı [آد، دیرگی] زارقانادلی، دیشیلری‌ایینه‌لی، آری‌یابنزر، میوه و اته قوْناراق اوْلاری یئین بیر بؤجک، ائششک-آری‌سی.

چؤل ائششگی..çöl eşşəyi [آد، دیرگی] وحشی‌ائششک(فا:گورخر). zebra

چؤل‌بایبر..çölbayır [آد، دا] ائودن دیشاری‌دا اوْلان هر بیریئر.

چؤلبئشدَلی..çölbeşdəli [اؤزل‌آد] علی‌بایراملی‌دا کند آدی[۲٤۰].

چؤل‌بوُغداسی..çöl buğdası [آد، بیتگی] یابانی حالدا چؤلده بیتن بوُغدا نوْعو.

چؤل‌پیشیگی..çöl pişiyi [آد، دیرگی] چؤلده یاشایان بیر وحشی پیشیک.

چؤل‌تره‌سی..çöl tərəsi [آد، بیتگی] یازین اوّللرینده یابانی حالدا چؤلده بیتن و یئمک‌لره قاتیلان اوْتسوْو تره نوْعو.

چؤل‌توْیوغو..çöl toyuğu [آد، دیرگی] چؤللرده یاشایان بیر توْیوق نوْعو.

چؤل‌توْیوغوگیللر..çöl toyuğugillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی، اوُزون گؤوده‌لی، اَیری باجاقلی قوشلار تاقیمی. Ptero clilae

چؤل‌توُرشنگی..çöl turşəngi [آد، بیتگی] یابانی حالدا چؤلده بیتن بیر بیتگی.

چؤلجه..çölcə [اؤزل‌آد] ماهنشان و زنجان دا کند آدی.

چؤلچو..çölçü [صفت] اکینچی (فا:کشاورز). farmer

چؤل‌حئیوانلاری..çöl heyvanları [آد، دیرگی] اهلی و اوجیل لشمه میش ویئرتیجی حئیوانلارین عامّ آدی (فا:حیوانات وحشی).

چؤل‌دفنه سی..çöl dəfnəsi [آد، بیتگی] دوُل آپتال اوْتوگیللردن، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن و قابیق‌لاری حکیم‌لیکده ایشله‌نن بیرآغاججیق (فا:نوعی گیاه). daphne gnidium

چؤل‌دوْغوزو..çöl doğuzu [آد، دیرگی] چؤلده یاشایان بیر وحشی دوْغوز نوْعو.

چؤلده قالماق..çöldə qalmaq [تاثیرسیزائیلم] ائو ائشیک‌سیز قالماق، آوارا قالماق.

چؤلده قوْیماق..çöldə qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] ائو ائشیگیندن قوْوماق، آوارا قوْیماق.

چؤلقوُشچو..çölquşçu [اؤزل‌آد] دوه‌چی‌ده کند آدی[۲٤۰].

چؤل‌کاهوسو..çöl kahısı [آد، بیتگی] ۱۵۰-۵۰cm اوُجالانو ساری-چیچک‌لی، آغ سوّتلو، ایکی ایللیک، اوْتسوْو بیتگی: آجی مارول (فا:کاهو وحشی). lactuca serriola

چؤل‌کسه‌ینی..çöl ksəyəni [آد] گوّز و قیشی یوخودا گئچیرن بیر نوع گمیرگن (فا:نوعی خزنده).

چؤل‌گئچی‌سی..çöl geçisi [آد، دیرگی] وحشی‌داغ گئچی‌سی (فا:بز). wild goat

چؤل‌گزن..çölgəzən [صفت] چؤل‌لری‌دولانان ویا اوْنلارین اؤزل-لیکلرینی آراشدیران (فا:صحرانورد). travels in the desert

چؤللره دوشمک..çöllərə düşmək [تاثیرسیزائیلم] ائو ائشیگیندن و یوُردوندن آیری دوّشمک، آوارا اوْلماق (فا:سرگردان شدن).

چؤللره دوشه‌موش..çöllərə düşəmüş [صفت] مجنون اولموش (فا:سرگردان). wandering

چؤللشدیرمک..çölləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] چؤل وضعیتینه گتیرمک.

چؤللشمک..çölləşmək [تاثیرسیزائیلم] چؤل‌اوْلماق، وئریم‌سیزاوْلماق(فا:بیابان‌شدن).

چؤللو..çöllü [صفت] چؤلده یاشایان.

چؤللوک..çöllük [آد] چؤل اوْلان یئر (فا:بیابان).

چؤللـه‌مک..çölləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیریئری داغیدیب چؤل کیمی ائتمک، چؤله دؤندرمک (فا:ویرانه کردن).

چؤللیت..çöllit [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

چؤلمک..çölmək [آد، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر] توپراق وساخسی قابلاما وتنجَره (فا: ظرف دیزی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: داش و ساخسی قازان؛ باخ: چؤمچه}.

چؤلمک کبابی..çölmək kababı [آد] چؤلمک ده پیشیریلن بیرنوع ات یئمه‌یی.

چؤلمکچی..çölməkçi [آد] چؤلمک چاناق و قابلاما دؤزلدن و ساتان.

چؤلمکچی‌لیک..çölməkçilik [آد] چؤلمک چاناق دوزلتمه ایشی.

چؤلن..çöln [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {چؤل+ان: چؤللوک یئر}.

چؤل‌نیلوفری..çölniləfəri [آد، بیتگی] بیر نو بیتگی آدی (فا:بدسغان).

چؤله‌دره..çöldərə [اؤزل‌آد] زنگیلان‌دا کند آدی[۲۴۰].

چؤل‌یاسمَنی..çöl yasəməni [آد، بیتگی] بیر نو بیتگی آدی (فا:ظیان).

چؤمبَلْتمک..çömbəltmək [باخ] چؤنبَلْتمک.

چؤمبَلْمک..çömbəlmək [باخ] چؤنبَلْمک.

چؤمچه..çömçə [آد] بؤیوک ودرین قاشیق، چمچه (فا:ملاقه). ladle {تا، ت‹چؤمچه، چؤنگک› چؤممک دیواندا جوُمماق (دالماق) کلمه‌سینین کؤکو اولاراق ایشله‌نیب، بو سؤزدن آلیناراق چؤمچه آش کیمی شئیده دالان بؤیوک قاشیق اوچون سؤیله‌نیر و یئنه چؤملک کلمه‌سیده ایچینه سو تؤکوب و هر شئیی ایچینه دالدیران قاب معناسینداییر}.

چؤمچه بالیغی..çömçə balığı [آد] بیر نوع بالیق.

چؤمچه قوُیروق..çömçə quyruq [آد] قوُیروغو چؤمچه کیمی اولان.

چؤمچه‌له‌مک..çömçələmək [تاثیرلی‌ائیلم] چؤمچه ایله گؤتورمک ویا قاریشدیرماق.

چؤمَز..çömaz [آد] طلبه، شاگیرد، مدرسه اؤیرنجی سی[۲].

چؤملَک..çömlək [باخ] چؤلمک.

چؤمَلمک..çömələmək [تاثیرسیزائیلم] باخ:چؤنبلمک {باخ:چؤنمک}.

چؤممک..çömmək [باخ] چؤنمک.

چؤمه‌لن..çömələn [آد] توْیوق و قوُشلاردا بیر نوع خسته‌لیک آدی.

چؤمه‌لیش..çömələş [آد] چؤمَلمه، باخ: چؤنبه‌لیش.

چؤنبَلْتمک..çönbəltmək [تاثیرلی‌ائیلم] چؤمبَلده‌رک اوْتورتماق.

چؤنبَلْمک..çönbəlmək [تاثیرسیزائیلم] چؤمَلمک، دیزلرینی قاتلاییب پنجه‌لری‌اوْستونده‌اوْتورماق(فا:چهارزانونشستن) {چؤنمک}.

چؤنبه‌لتمک..çönbələtmək [باخ] چؤنبَلْتمک.

چؤنبه‌لک..çönbələk [صفت] چؤمبه‌له‌رک اوْتوران (فا:ا.م چهار زانو نشستن).

چؤنبه‌لن..çönbələn [باخ] چؤمبه‌لک.

چؤنبه‌لیش..çönbəliş [آد] چومبلمک ایشی (فا:چهار زانو نشستن).

چؤندَرمک..çöndərmək [تاثیرلی‌ائیلم] دؤندرمک، چئویرمک.

چؤنکه‌ری..çönkəri [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

چؤنگَلمک..çöngələmək [دا] ضعیفله‌مک.

چؤنگول..çöngül [آد] بالاجا باتاقلیق، چامورلوکیچیک گؤل[۲].

چؤنگه..çönge [صفت] گوّجونو ایتیرمیش، ضعیف، کوّت. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤنگه‌مک..çöngəmək [تاثیرسیزائیلم] دیزلری اوسته اوْتورماق.

چؤنمک..çönmək [تاثیرسیزائیلم] دؤنمک(فا:گردیدن) to turn {کؤنمک}.

چؤنموش..çönmüş [صفت] دؤنولموش (فا:گشته). turned

چؤنَلْمک..çönnəlmək [تاثیرسیزائیلم] گؤز ضعیف‌له‌مک.

چؤنوک..çönük [صفت] دؤنوک.

چؤوکیرمک..çövkirmək [باخ] چئویرمک.

چؤوگان..çövgan [باخ] چؤوگن:چوْوقان polo-stick

چؤوَن کؤکو..çövən kökü [باخ] چوْغان اوتو.

چؤووُش..çövüş [باخ] چاووُش.

چؤوورمک..çövürmək [باخ] چئویرمک.

چؤوورمه..çövürmə [آد] غذا خمیر و بوجور شئلری میلچک کیمی بؤجک‌لردن قوْروماق اوچون اولارین اوستونه چؤورولن بیر نوع قاب، چئویرمه قاب.

چؤهرایی..çöhrayı [باخ] چهرایی.

چؤهره..çöhrə [آد] ۱-چیتلمبیک، بیر نوع بیتگی[۲۲۴]. ۲-بوُلبولدن کیچیک رنگ به رنگ بیر قوُش آدی[۶۶]. {سِهره: فارسجا قوش آدی:عمید}.

چؤهره..çöhrə [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی.

چؤهره..çöhrə [اؤزل‌آد] چیری çiri: اوُرمیه‌ده کندآدی {۱-چؤهره۲-چئری}.

چؤهره‌قان..çöhrəqan [اؤزل‌آد] شبسترده کندآدی {۱-چؤهره+۲-چئری+قان}.

چؤیروکمک..çöyrükmək [باخ] چئوریلمک.

چؤیسه‌مک..çöysəmək [تاثیرسیزائیلم] قوْیونلارین بیریئره ویا یاماجا یاییلیب اوْتلاماسینا دئییلیر.

چوُب–باش..Çub-Baş [اؤزل آد] توّرکمن–اَرساری–قارا بوْی لاریندانديير[۱۵۸-۸۱].

چوُبدر..çubdər [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

چوُبر..çubər [اؤزل‌آد] هشتپر ده کند آدی.

چوُبوق..çubuq [آد] ۱-کؤرپه دال، اینجه بوُتا، اسنک و یاپراق‌سیز نازیک دؤز بوُداق، شوّی، شیو (فا:ترکه). twig ۲-توّتون چکمک اوّچون اوُزون آغیزلیق، پیپ، قلیان (فا:چُپق). pipe with a long stem ۳-میله، نازیک مثتال میل. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیپ، چیـبـیق›، سن؛ فارسجادا چُپق کلمه‌سی بو سؤزدن آلینمیشدیر}.

چوُبوق‌ماکارنا..çubuq makarna [آد] اینجه و اوُزون چوبوق کیمی-اوْلان ماکارنا.

چوُبوق آغاجی..çubuqağacı [آد، بیتگی] سوّتلوین گیللردن ایچی دلیک اوْلان، داللاری چوبوق کیمی ایشله‌نن بیر آغاججیق mebea

چوُبوق‌باشی..çubuqbaşı [آد] چوبوغون ایچَری‌سینه تنبَکی قویولوب یاندیریلان بؤلوم.

چوُبوقجوق..çubuqcuq [آد] چوخ بالاجا چوبوق.

چوُبوقچو..çubuqçu [صفت] ۱-چوبوق دوزلدن و ساتان (فا:چپق ساز). ۲-قوْناقلیق و سارای‌لاردا بوُ حاضرلیغی دؤزنله ین.

چوُبوقسوُز..çubuqsuz [صفت] چوبوغو اوْلمایان.

چوُبوقلاشماق..çubuqlaşmaq [قا] چوبوقلا ووُروشماق.

چوُبوقلاماق..çubuqlamaq [تاثیرلی ائیلم] چوبوقلاووُرماق، چوبوقلاچیرپماق

چوُبوقلانماق..çubuqlanmaq [بلسیز ائیلم] چوبوق وورولماق، چوبوقلا چیرپیلماق.

چوُبوقلو..çubuqlu [صفت] ۱-چوبوغو اوْلان. ۲-رزن، ابهر، هشتَری، میانا، بیناب، قُروه-گوّل تپه و بیجار دا کند آدی؛ تبریز ده داغ آدی.زنجان و هشتَری ده چای آدی.

چوُبوقلوق..çubuqluq [آد] چوبوق اوّچون یارایان.

چوُبوق‌واری..çubuqvarı [صفت] چوبوق کیمی، نازیک و دوز چوبوغا بنزر.

چوُپرا بالیغی..çupra balığı [باخ] چوْپرا بالیغی.

چوُتور..çutur [صفت] ۱-خوُیو کؤتو؛ ۲-قیْلیچ قبضه‌سی[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوُچو..çuçu [اآ] ۱-بیر توّرک شهری‌نین آدی. ۲-شاعر، ۳-هوُنلار دؤنَمی یاشامیش ایلک توّرک اوْزانلاریندان[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوُخا..çuxa [آد، دده، باخ:چوُل] چوْبان کپه‌نه‌یی، قافقازلاردا اوّستدن گئییلن بوّزمه‌لی اوُزون گئییم، یوُندان دوزلمیش دؤشه‌نک و آلتلیق. ۲-بیرنوع اوّست گئییمی (فا:کت). coat ۳-(دده) شال و توخونما یوُن کیمی شئیلری اوْوان و یوموشادان آیقیت.

چوُخا چیچگی..çuxa çiçəgi [آد، بیتگی] چوخاچیچگی سوْلاردان یاپراقلاری روْزئت بیچیمینده، تک تک ویا کوْما اوْلاراق دَییشیک رنگلی ویا ساری چیچک‌لی، یازدا چیچک آچان، چوخ ایللیک، ایکی چنک‌لی، دره قیراقلاریندا یئتیشن اوْتسو بیر بزک بیتگی‌سی (فا:گل پامچال). primula

چوُخا چیچگی‌گیللر..çuxa çiçəyigillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن بیر سوْی آدی (فا:تیره پامچالیان). primulacea

چوُخاچی..çuxaçı [آد] چوُخا دؤزلدن ویا ساتان.

چوُخاچیلیق..çuxaçılıq [آد] چوُخا دؤزلتمه ویا ساتما ایشی.

چوُخادوُرماز..çuxadurmaz [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا چای و داغ آدی(۳۵۹۷)[۲۴۰].

چوُخالی..çuxalı [صفت] اَینینده چوْخاسی اوْلان.

چوُخالیق..çuxalıq [آد] چوُخا تیکمک اوچون پارچا.

چوُخانلی..çuxanlı [اؤزل‌آد] سالیان‘دا کند آدی[۲۴۰].

چوُخور..çuxur [آد] باتیق یئر، قازیق یئر، اوْیوق و چؤکک یئر، چالا، بدن عضولاریندا اوْلان باتیق اوْلان یئر، درین و چوخور قاب (فا:چال) hollow {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چوُقوردان›: اوُچوروم، یار؛ سن: گودال؛ بو کلمه دیواندا ایشله‌نن ‹چوُقماق›: (یئنمک، قوْنماق) سؤزوندن آلینمادیر}.

چوُخور..çuxur [اؤزل‌آد] سالماس و اوُجان دا داغ آدی. گنبد، ماکی، یاستیکند، قئیدار دا کند آدی.

چوُخورآچماق..çuxuraçmaq [تاثیرلی ائیلم] قازاراق اوْیماق.

چوُخورادوّشمک..çuxura düşmək [تاثیرسیزائیلم] چتین وضعیته دؤشمک.

چوُخورجوق..çuxurcuq [آد] بالاجا چوخور.

چوُخورلاتماق..çuxurlatmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخورائتمک، چوخور وضعیتینه گتیرمک.

چوُخورلاشماق..çuxurlaşmaq [باخ] چوخورلانماق.

چوُخورلانماق..çuxurlanmaq [تاثیرسیزائیلم] درین لشمک، باتیق-لاشماق، چالالانماق.

چوُخورلو..çuxurlu [صفت] چوخورو اوْلان.

چوُخورلوق..çuxurluq [آد] چوخوریئر، چوخور اوْلما وضعیتی، چالالیق.

چوُخورونو قازماق..çuxurunu qazmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی چتین-لیگه سالماق.

چوُر..çur [دا] ۱-اوشاق اوْیونوندا قاداغان اولونموش بیر شئیه توْخونماماق اوّچون ویا باشقا ایشدن ساقیندیرماق اوّچون ایشله‌دیلن ندا و سؤز، باخ:چوُرساق "چوُر سندن، جیغاللیق مندن". ۲-باخ: چوْر، چوْرا[۷].

چوُرابگ..çurabəy [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

چوُرام..çuram [آد] دالی اوسته یاتاراق بیر نوع اوْخ آتیشی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوُران..çuran [تاریخی اؤزل‌آد] روُحلارلا ایلگی‌له‌نن؛ اؤزبکلرین، قوْنرات و اوْیوُنلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. اؤزبک-قوْنرات-اوْییْنلی بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

چورای..çuray [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چور+ آی[۷].

چورباغا..çurbağa [تاریخی اؤزل‌آد] چورباغا خاقان، گؤی‌تورک خاقانلاریندان[۷].

چورتای..çurtay [تاریخی اؤزل‌آد] قازاقلارین، اورتایوز بؤلوگو، سَمیز و باقانالی اویماقلارینین اولوبابالاریندان[۷]. قازاق-اورتایوز-نایمان-سَمیزباقانالی بوی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چورچان..çurçan [آا، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر] چین یولوندا بیر شهر آدی.

چورچداق..çurçədaq [تاریخی اؤزل‌آد] آلتین اوردو دؤولتینده بگ و کومو‌تان آدی[۷].

چورچوتای..çurçutay [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیزخانین کومو‌تانی و چَلمه'نین باباسی[۷].

چورچور..çurçur [آد، دیرگی] اتی سئویملی، کیچیک بیردنیز بالیغی carenilabrus

چورخان..çurxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چور+ خان[۷].

چورساف..çursaf [دا] باخ:چورساق.

چورساق..çursaq [دا] چورساف:اوشاق اویونوندا چور دئییلمه دیگی حالدا استفاده اولونان شئیلری گؤتورمک ایسترکن ایشله دیلن سؤز، باخ: چور.

چورقاتای..çurqatay [تاریخی اؤزل‌آد] چورقوتای:چَنگیز خاقان'ین تورونلاریندان[۷].

چورقان..çurqan [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان'ین گنچلیک یولداشلاریندان[۷].

چورکَسَن..çurkəsən [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

چورکی..çurki [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا آدا آدی[۲۴۰].

چورقوت..çurqut [تاریخی اؤزل‌آد] تولای خان'ین اوغوللاریندان[۷].

چورلاتماق..çurlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] گؤرلتمک، هیزلاندیرماق[۲].

چورنی..çurni [آد] بیر نوع ایچ سؤروجو علاج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوشقا..çuşqa [آد، آنادولو، بولغارجا] آجی و قیرمیزی بیبار.

چوغا..çuğa [صفت] چوقا: ۱-اؤرکلی ۲-آریئمیش، دورو ۳-اینجه، نارین ٤-ساروخان بگین قارداشی[۷]. ۵-بیر نوع ایری بالیق[۲].

چوغای..çuğay [اؤزل‌آد] نارین و آلیملی قیز[۷].

چوغلاماق..çuğlamaq [باخ] چوغولاماق.

چوغلان..çuğlan [آا] قارلوق طایفاسی بؤیوکلری آدلاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوغول..çuğul [آد] خبرچی، شئیطان، باخ: چاو، چوو.

چوغول لاماق..çuğul lamaq [باخ] چوغولاماق.

چوغولجولوق..çuğulculuq [باخ] چوغولوق.

چوغوللوق..çuğulluq [باخ] چوغولوق.

چوغون..çuğun [آد] ۱-باخ:چدن)۲-چوغون قاب، باخ: چودن.

چوغون‌تؤکمه(اریتمه)..çuğun tökmə(əritmə) [آد] چوغون‌اریدیب قالیب‌لارا تؤکه‌رک مختلف مثتال آیقیت‌لار دؤزَلتمه، چوغون اریتمه صنایعی.

چوغوندور..çuğundur [آد، بیتگی] قیرمیزی ویا آغ رنگلی یومرو کؤکلو و ایری یاپراقلاری اولان و شکر اوره تیلمه‌گه یارایان بیر بیتگی (فا:چغندر) beet {تا‹چوگوندور›؛ چؤکمک› چؤکوندورمک (یئره چؤکموش)› چؤکوندور› چوغوندور› چوییوندور› چوییونور، بو کلمه چغندر شکلینده فارسجادا ایشله نیر[٦]}.

چوغوندور اوتو..çuğundur otu [آد، بیتگی] اوستو توکله اؤرتولو بیر ایکی ویا چوخ ایللیک اوتسوو بیتگی.

چوغوندور چیخاران..çuğundur çıxaran [آد] چوغوندور توپلایان ماشین و آراج.

چوغوندور سولار..çuğundur sovlar [آد، بیتگی] چوغوندور فامیلیا-سیندان اولان بیتگی‌لر (فا:تیره چغندر). chenopodiiaceae

چوغوندور ییغان..çuğundur yığan [باخ] چوغوندور چیخاران.

چوغوندورچو..çuğundurçu [آد] چوغوندور بئجه رن.

چوغوندورچولوق..çuğundurçuluq [آد] چوغوندور بئجرمه ایشی.

چوقا..çuqa [صفت] باخ: چوغا.

چوقاق..çuqaq [اؤزل‌آد] بالاکن'ده داغ آدی(۲۷۶۱)[۲۴۰].

چوفقا..çufqa [آد] ۱-قیلاووز، بلدچی، یول گؤسته‌رن. ۲-پوستاچی لارین یدک آتی(گئچمیشده). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوقال..çuqal [آد] اسکیلرده ساواشدا گئییلن آت و اینسان زرهی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوقور..çuqqur [باخ] چوخور.

چوقمین..çuqmin [آد] قورابیه بیچیمینده و سوو بوخاریندا پیشیریلن بیر نوع اکمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوقون..çuqun [باخ] چوغون.

چوقالی..çuqalı [اؤزل‌آد] چوقانلی:بوکان دا کند آدی.

چول..çul [آد] اؤستونده اوتورماق اؤچون اولان قالین توخومالیق، آت و بوجور حئیوانلارین بئلینه سالینان اؤرتو، پارپالتار و گئییم، قیلدان توخونموش قُماش و گئییم (فا:جل). hoesecloth {دیواندا و سنگلاخدا بیر سیرا کلمه‌لره باخارساق، چو/ چوو سؤزو اولارین

اوْرتاق کؤکو اولاراق توک و ایپدن توخونموش شئی مفهوموندادیر: (ت‹چوُپرا›: کؤهنه‌لباس، ‹چوُواچ›: چادیر، ‹چوُز›: بیر نوع پارچا، چوُخا، سن ‹چوُل›: حئیوان اوچون اولان اؤرتوک، ‹چوُقال›: آت اؤرتوگو، ‹چولغاماق›) بو مطلبی اساس توتارساق چوُ کلمه‌سی توک و قیل ویا پامبوق "چیگیت" جنسیندن توخونموش پارچانی گؤسته ریر و آیدیندیرکی چوُوال و چوُخا، چوُلقاماق کیمی کلمه‌لرین‌ده کؤکو بو سؤزه باغلانیر، بو سؤزون چیگمک سؤز ایله باغلانتی‌سی اولابیلر، چیگیت› چیگ› چیغ› چوُغ› چوُو، باخ: چیییید؛ چوُلها/ جوُلفا، بیر نوع پارچا توْخوما دسگاهی بوُ سؤزدندیر، فارسجا جُل سؤزوده بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

چوُلبان..çulban [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

چوُلپان..çulpan [آد، سن] باخ: چوْلپان.

چوُلتار..çultar [آد، باخ: چوُل] چوُلتاری:۱-یهر و پالانین اوّستونه اؤرتولن کیلیم و خالچا کیمی اؤرتو (فا:کلیم پشت اسب). ۲-(تورکمنجه) بیر نوع کیلیم.

چوُلچاپیت..çulçapıt [آد] توخونموش اسکی قوماش وگئییم.

چوُلچو..çulçu [آد] ۱-چوُل ایشینه باخان. ۲-سئرچه، توُرقای قوُشو[۷].

چوُل‌چوخا..çulçuxa [آد] پارپالتار وگئییم.

چوُلخا..çulxa [آد] بیر نوع قالین اوست گئییمی. caucasian coat

چوُلدا..çulda [آد، اسکی] اوْغوز خانلاری‌نین ایگیدلیک گؤستَرن دؤیوشچولره وئریلن هدیه‌لرین آدی.

چوُلسوز..çulsuz [صفت] ۱-چوُلو اوْلمایان. ۲-(مج) یوخسول.

چوُلغاج..çulğac [آد] چوُلقاج: قالین اؤرتوک (فا:لفاف). wrapper

چوُلغالاماق..çulğalamaq [باخ] چولغاماق.

چوُلقالاماق..çulqalamaq [باخ] چولغاماق.

چوُلغالانماق..çulğalanmaq [تاثیرسیزائیلم] چولغاج‌لی اوْلماق، بورونمک(فا:پوشاندن).

چوُلغاماق..çulğamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوُللاماق، اوّستونه چوُل چکمک (فا:پوشاندن) {دده، سن‹توُلغاماق، چوُلغاماق› باخ چوُل}.

چوُلقاماق..çulqamaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چوُلغاماق.

چوُلغانماق..çulğanmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو بورومک (فا:پوشاندن).

چوُلقانماق..çulqanmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: چوُلغاماق.

چوُللاتماق..çullatmaq [اتّدیرگن ائیلم] دالیناچوُل‌قوْیدورماق(فا: پوشاندن).

چوُللار..çullar [اؤزل‌آد] بارتولد چوللاری بیر تؤرک طایفاسی گؤسته-ریر، چوُللار، اوْغوزلادان اولاراق م٤جو یؤزیل‌لرده خزرین شرقینده کراسناووُسک‌دا بیر دؤولت قورموشلار و بیر عده‌سی ده آذربایجان سمتینه گلمیشلر. پروفئسور ذهتابی نین سؤیله‌دیگینه گؤره قافقازدا قدیم مشهور دربند شهرینین اصلی آدی بوُ قوومون یئری اوْلدوغو اوّچون چوُلا شهر ایدی و عربلر دؤورو طبری بو طایفادان سوُل کیمی آد آپاریر (عربجه ده چ حرفی اوْلمادیغی اوّچون).

چوُللاماق..çullamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چوُل‌ایله‌چولغاماق (فا:پوشاندن). to cover

چوُللاندیرماق..çullandırmaq [اتّدیرگن‌ائیلم] چوُللاماغینی گؤردوْرمک.

چوُللانماق..çullanmaq [بلسیز ائیلم] چوُل ایله اؤرتوّلمک (فا: پوشانده شدن).

چوُللانیش..çullanış [آد] چوُللانماق ایشی وییچیمی (فا:پوشیدگی).

چوُللو..çullu [صفت] بوّرونموش، چوُلو اوْلان، چوُللانمیش، دالینا چوُل قویولموش (فا:پوشیده).

چوُللو..çullu [اؤزل‌آد] سراب‌دا کندآدی {باخ: چوللار}.

چوُللوق..çulluq [آد، دیرگی] اوُزون باجاقلی‌لاردان، کؤچَری، توّکلری کوّل و توپراق رنگی، بوْیو ۵۰ cm، اینجه اوْزون دیمدیکلی، اتی اوّچون آولانان بیر قوش (فا:نوعی پرنده). scolopaxc russticola {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوُللوق بالیغی..çulluq balığı [آد، دیرگی] اوُزون بورون بیچیمینده بورنو اوْلان، گؤموشو پمبه رنگده بیر بالیق (فا:نوعی ماهی).

چوُللوق‌گیللر..çulluqgillər [آد، دیرگی] یاغمور قوُشلاری و اؤرنه‌یی چوُللوق و باتاق چوُللوغو کیمی قوُشلاری ایچینه آلان قوُش سوْیو.

چوُللولار..çullular [اؤزل‌آد] م١٦جی یؤزیلده، آنادولو-آیدین توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

چوُلوخان..çuluxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چوُلو/ چوُلوق+ خان[۷].

چوُلوق..çuluq [اؤزل‌آد] ۱-چَلیک ۲-قیْلیچ چالان ۳-آوار و گؤی-تورک خانی(م٦٢١)[۵۴]. {باخ: چالماق}.

چوُلومان..çuluman [آد] سوُ بیریکینتی‌سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوُلها..çulha [آد] ال دسگاهلا بئز توْخویان {باخ: چوُل، چوُلفا}.

چوُلها قوُشو..çulha quşu [آد، دیرگی] سئرچه سوْولاردان سیْرتی قهوه رنگی، بؤجک جیل، خوش سسلی (فا:نوعی پرنده). parus ater

چوُمارا..çumara [آد] چیْمارا:اؤنمسیز کیشی، فقیر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چوُمقوق..çumquq [اؤزل‌آد] چوُموق:آیاغی و باشی قیزیل رنگلی و قانادیندا آغ توّک اوْلان قارقا نوْعو، آلاقارقا.

چوُمالو..çumalu [اؤزل‌آد] میانا ده کند آدی.

چومچوق..çumçuq [آد]بیر نوع قوش آدی، باخ: قناری (فا:قناری)[۱۴۰].

چومور..çumur [آد]باخ: چومورچومور.

چومور چومور..çumur çumur [آد]بیرجور اوشاق اویونو، کیچیک قوم تپه جیگینده کی قومو هر کس بارماقلا اؤز طرفینه چکمکدن عبارت اوشاق اویونو"چومور چومور اویناماق".

چومق..çumuq [اؤزلآد]چومقوق: آیاغی و باشی قیزیل رنگلی و قانادیندا آغ توک اولان قارقا نوعو، آلاقارقا.

چون..çun [باغلاییجی سؤز]باخ: چونکو. since {باخ: اوچون، ایچین}.

چون–باغیش..Çun-Bağış [اؤزل آد]قیرقیز–تاقای–سویتو–تولکان بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چونزق..çunzəq [اؤزلآد] گئرمی ده کند آدی. {چنزه}.

چونقار..çunqar [اؤزلآد] ۱–م۱۶جی یوزیلده، اولو یؤروک تورکمن لرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵]. ۲–چونقارا، چانقار؛ قازاق کیچییوزبؤلوگو، قاراساقال اویماغی اولوبابالاریندان.

چونقارا..Çunkara [اؤزل آد]قازاق کیچییوز–آلیموغلوقاراساقال بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چونقای..Çunkay [اؤزل آد]قازاق–کیچییوز–بایوغلو–آدای بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چونلو..çunlu [اؤزلآد]قوچان دا کند آدی. {۱–چونقار بویونا باغلی ۲–باخ: چوللو}.

چونی..Çunı [اؤزل آد] تورکمن–یاوموت بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چووآچ..çuvaç [آد]چادیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر،محتملا چوواش و چاووش سؤزلریله باغلی اولسون و اصلینده عسگرلری یؤنه‌تن و چاو سالان معناسیندادیر}.

چووآش..çuvaş [آد] ۱–چوواش بؤلگه‌سینده یاشایان تورک خالقی، ایدیل ایرماغی (ولگا چایی) قیبی لاریندا اوتوران بیر تورک ائلی‌نین آدی. ۲–دیندار، تانری سؤزونو خالقا یئتیرن.۳–اینسان–آدی:چووآشالپ، چووآشای {باخ:چاووش}.

چووآشجا..çuvaşca [آد]چووآش تورکجه سینده.

چووال..çuval [آد، دده، باخ:چوال]پامبوق، کنه‌ویر، تؤکمه ایپلردن توخونان بؤیوک تورپا، جئجیم‌دن حاضرلانان بیر نوع تلیس، بویوک کیسه و خارال (فا:جوال). bag، large woollen sack

چووال چووال..çuval çuval [ظرف]چووال‌لار دولوسو، چوخلو مقداردا.

چووالجی..çuvalcı [آد]چووال دوزلدیب ساتان کیمسه.

چووالجی‌لیق..çuvalcılıq [آد]چووال دوزلدیب ساتما ایشی.

چووالدوز..çuvalduz [آد، تو+ فا ‹دوز›]چووال تیکمک اوچون بؤیوک ایگینه، چووال ایگنه سی، تبه نه (فا:چوالدوز).

چووالسیز..çuvalsız [صفت]چووالی اولمایان.

چووالاتماق..çuvallatmaq [ائتدیرگن ائیلم]چووالا دولدورتماق.

چووالاماق..çuvallamaq [تاثیرلی ائیلم]چووالا دولدورماق.

چووالی..çuvallı [صفت]چووالی اولان، چووال لانمیش.

چووشاماق..çuvşamaq [تاثیرسیزائیلم]شیره قایناییب کؤپوکلنمک، غذا قاریندا قیزقیرماق، باخ: جوشماق.

چووالاماق..çuvlamaq [باخ: چاو]خبرچیلیک ائتمک، بیرینین ایرادلارین آیری‌سینین یانیندا دئمک (فا:چوو کردن).

چووالانماق..çuvlanmaq [تاثیرسیزائیلم]چوو ائدیلمک (فا:چوو شدن).

چووالوق..çuvluq [آد]خبرچیلیک.

چوها..çuha [آد] یون‌قوماش(فا:پارچه‌پشمی) {چول/ چوخا}.

چوبور..çübür [آد] کئچی قیلی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوبه‌لر..Çübeler [اؤزل آد] تورکمن–تکه–توختامیش بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چوجن..çücən [اؤزلآد] آغیللی، آغیلینی قوللانان[۷].

چوجن‌جاموقا..camuqa çücən [تاریخی اؤزلآد] چنگیزخان'ین-گنجلیک یولداشی‌وآنداسی[۷].

چورچت..çürçət [اؤزلآد]اوغوزخان زامانی آدی گئچن بیر بؤلگه[۵۴].

چور..çür [آد]منفعت، فایدا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوشک..çüşək [آد]اوت، چاییر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چوروتمک..çürütmək [تاثیرلی ائیلم] ۱–چوروممه‌سینه یول آچماق. ۲–(مج)بیرینی اینجیده‌رک داغیتماق (فا:پوساندن). to cause to decay

چورودوش..çürüdüş [باخ]چوروتمک ایشی ویا بیچیمی.

چورودولمک..çürüdülmək [بلسیز ائیلم]چورومک ایشی گؤرولمک (فا:ف.س پوسیده شدن).

چوروک..çürük [صفت] ۱–چوروموش، داغیلمیش ۲–(مج) ساغلام‌سیز، سقط، بوش، آنلامسیز "چوروک سؤز" (فا:پوسیده). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه چروک شکلینده و آزجا معنا دَییشمکله (قیوریلمیش شئی) فارسجادا ایشله نیر}.

چوروک چاریق..çürük çarıq [صفت]ساغلام اولمایان.

چؤروکجو..çürükcü [آد] ۱-حئیوان و بیتگی قالینتی‌لاریندا یاشایان و اؤلارین چؤرومه‌سینه یول آچان میکروب، (فا:ساپروفیت). ۲-(مج)بیرینی چوخ تنگه گتیرن (فا:بیزار کننده).

چؤروکجولوک..çürükcülük [آد] چؤروکجو اؤلما وضعیتی.

چؤروکجولوک ائله‌مک..çürükcülük eləmək [باخ] چؤروگؤنو چیخارماق.

چؤروکسؤز..çürüksüz [صفت] چؤروگو اولمایان.

چؤروکلو..çürüklü [آد] چؤروگو اؤلان یئر.

چؤروکلوک..çürüklük [آد] ۱-چؤروک اؤلما وضعیتی. ۲-ایشه یارامایان ماده‌لرین بوراخیلدیغی یئر.

چؤروگؤنوچیخارماق..çürüyünü çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی-هئی تکرارلایاراق‌بیخدیرماق.

چؤرومک..çürümək [س، سن] ۱-پوزولوب داغیلماق، پیپرانماق، اؤزولمک (فا:پوسیدن). ۲-محو اؤلماق، ساغلاملیغی الدن گئتمک "هئچ کس ایسته مزکی اوغلو زیندان‌لاردا چؤروسون".

چؤروموش..çürümüş [صفت] چوروک اولموش (فا:پوسیده). decayed

چؤرومه..çürümə [آد] چؤرومک ایشی (فا:پوسیدگی). decay

چؤرونتو..çürüntü [آد] چؤروموش شئیلر. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤرونتولو..çürüntülü [صفت] ایچینده چؤرونتوسو اؤلان.

چؤرویوش..çürüyüş [آد] چؤرومک ایشی ویا بیچیمی.

چؤزمک..çüjmək [تاثیرلی‌ائیلم] چکه‌رک اوزاتماق، اوزونلاماسینا چکمک، گردیرمک "قادین ایپی چؤزدی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چؤش..çüş [اؤنلم] ۱-هوشش، یئریمکده اؤلان آت و ائششگی دؤردورماق اؤچون سؤیله‌نن سؤز. ۲-بیرینین پیس حرکت قارشی‌سیندا دئییلن قابا بیر سؤز.

چؤک..çük [آد، ت‹چکیک، چؤبک›] اوشاق بیلیغی.

چؤک..çük [اؤزل آد] کیر گزگز-تاقای-بوگو-بابا بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چؤکور..çükür [آد] بیر اؤزو بالتا بیر طرفی قازما اؤلان آیقیت.

چؤگون..çügün [باخ] چدن، چؤیون.

چؤگوندور..çügündür [آد، بیتگی] باخ: چوغوندور. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چؤلوکمک..çülükmək [تاثیرسیزائیلم] پوزولماق، پریشانلاشماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چؤمچوک..çümçük [آد، دی، تاتارجا] سئرچه.

چؤمه‌کئی..Çümekey [اؤزل آد] قازاق-کیچیؤز-آلیموغلو بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چؤن..çün [باخ: اؤچون] چؤنکو (فا:چون).

چؤنکی..çünki [باغلاییجی سؤز، فا› باخ: اؤچون] چونکو:بو ندن‌له، بوسببله، بوندان دؤلایی، بوندن اؤتؤرو، اونا‌گؤره کی (فا:چونکه، زیرا). because

چؤنگیس..Çüngis [اؤزل آد] آلتای توؤرکلری آچ کئسی بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چؤنوک..çünük [اؤزل‌آد] چینار آغاجی، دیواندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

چؤو..çüv [باخ] چؤی:چیو.

چؤووت..çüvüt [باخ] چیویت.

چؤووَن..çüvün [باخ] چدن، چؤیون.

چؤیون..çüyün [باخ] چدن.

چؤیوندور..çüiundur [آد، بیتگی] باخ: چوغوندور، پانجار.

چه..çə [کیچیتمه اکی] باخ: چا.

چهار..çahar [اؤزل‌آد] ۱-فارسجا دؤرد معناسیندادیر ۲-بوسؤزله اؤلان یئر آدلاری: ساوه-زرند (~باغ)، سوُلدوز (~بُت)، بجنورد (~برج)، اسفراین(~بید)، کازرون-کنارتخته (~بیشه)، ده کند آدی؛ ماکی (~بَر)، سوُلدوز (~شاخ بسر) دا داغ آدی؛ مراغا(~بَرود)، قُروه(~گاه)ده چای آدی {باخ:چار}.

چهرقان..çəhrqan [اؤزل‌آد] کومیجان داکندآدی {چؤهره‌قان}.

چهره..çəhrə [اؤزل‌آد] ۱-فارسجا اوز معناسیندادیر، ۲-بوسؤزله اؤلان یئر آدلاری:ماهنشان (~آباد، ~تپه)، اردبیل (~برق/ بره)، اورمیه (~گُشا) کند آدی.

چیله خانا..çilə xana [اؤزل‌آد] خوی دا داغ آدی.

چهل..çəhəl [اؤزل‌آد] ۱-فارسجا قیرخ‌معناسیندادیر، ۲-بوسؤزله اؤلان یئر آدلاری:سوُلدوز (~آسیاب)، بیجار (~امیران)، قوچان (~بازه)، فریدن(~خانه)، اردبیل(~گز)، ساوه-نوبران (~گزی)دا کند آدی؛ پیرانشهر (~بَر، --)، اورمیه (~شیشک)، خالخال (~گزی)، اوجان(~گزی)دا داغ آدی {چهل / چیل}.

چی..çi [اؤزل‌آد] چیی:بیجار دا داغ آدی.

چیبان..çıban [آد] باخ: چیبان.

چیپچالاماق..çıpçalamaq [باخ: چالپالاماق] چالخالاماق.

چیپلاق..çıplaq [باخ] چیلپاق (فا:لخت). naked

چیپلاق توخوم لولار..çıplaq toxumlular [باخ] آچیق توخوملولار.

چیپماق..çıpmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چیرپماق.

چیـپـیر..çıpır [آد] یونقا.

چیپـــیلداق..çıpıldaq [صفت] چیپلاق.

چیت..çıt [آد] کیچیک بیرشئی قیریلیرکن چیخان سس (فا:صدای چت).

چیت پیت..çıtpıt [آد] چیت چیت سسی وئرن بیر نوع پاتلانقاچ.

چیت چیت..çıtçıt [آد] چیت سسی‌نین تکراری.

چیت‌چیتلاماق..çıtçıtlamaq [تاثیرسیزائیلم] چیت‌چیت سس چیخارماق.

چیتا..çıta [آد] دؤزگون بیچیلمیش اوزون و ائنسیز تاختا[۲].

چیتاق..çıtaq [آد] داغدا یاشایان و گئچمینی اودون ساتاراق ساغلایان. ۲-قایا، قاوقاجی[۲].

چیتداماق..çıtdamaq [باخ] چیتلاماق.

چیتقیریلدیم..çıtqırıldım [صفت] آشیری اینجه و دایاناق‌سیز و چکینگنلیک گؤسته‌رن "چیتقیریلدیم خانیم". {چیت+قیریلدیم}.

چیتقیریلدیملیق..çıtqırıldımlıq [آد] چیتقیریلدیم اولما وضعیتی.

چیتلاتماق..çıtlatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیت سسی چیخارماق.

چیتلاتیلماق..çıtlatılmaq [بلسیز ائیلم] چیتلاماق ایشی گؤرولمک.

چیتلادیلماق..çıtladılmaq [بلسیز ائیلم] چیتلاماق ایشی گؤرولمک.

چیتلاما..çıtlama [آد] چیتلاماق ایشی.

چیتلاماق..çıtlamaq [تاثیرسیزائیلم] چیتداماق، چیت سسی وئرمک، گونه باخان کیمی بیتگی‌لرین چیتداماق.

چیتلایش..çıtlayış [آد] چیتلاماق ایشی ویا بیچیمی.

چیتلیق..çıtlıq [آد] باخ: چیتلمبیک.

چیتمیق..çıtmiq [باخ] چیتمک.

چیتیرقی..çıtırqı [اؤزل‌آد] ایشیق، نور، ایشیلتی[۷].

چیتیر..çıtır [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی.

چیتیر چیتیر..çıtırçıtır [ظرف] سرت بیرشئی قیریلیرکن ویانیرکن چیخاران سس، چاتیر چاتیر (فا:صدای چت چت).

چیتیر چیتیر ائتمک..çıtırçıtır etmək [تاثیرسیزائیلم] چیتیر چیتیر سس چیخارماق.

چیتیرپیتیر..çıtırpıtır [ظرف] (اوشاقلار اوچون) دادلی دادلی دانیشماق.

چیتیرتی..çıtırtı [آد] چاتیرتی، چیتیرداما سسی.

چیتیرداتماق..çıtırdatmaq [تاثیرسیزائیلم] چیت چیت سس چیخارماق.

چیتیرداتیش..çıtırdatış [آد] چیتیرداتماق ایش ویا بیچیمی.

چیتیرداما..çıtırdama [آد] چیتیرداماق ایشی.

چیتیرداماق..çıtırdamaq [تاثیرسیزائیلم] چیتیرداما سسی‌چیخارماق، باخ:چاتیرداماق.

چیتیردایش..çıtırdayış [آد] چیتیرداماق ایش ویا بیچیمی.

چیتیزماق..çıtızmaq [تاثیرسیزائیلم] خفیفجه توخوشماق.

چیتیلقی..çıtılqı [آد] بیربیرینه گیرمیش آغاجلیق، چالیلیق. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیچالا..çıçala [باخ] چیچیلی.

چیخاجاق..çıxacaq [آد] ۱-حاماملاردا چیخان کیمسه‌یه قورولانماق اوچون وئریلن حوله. ۲-چیخیش یئری (فا:خروجی).

چیخار..çıxar [آد] ۱-گلیر سؤزونون قارشی‌سی، خرجله‌نن مقدار (فا:خرج، مخارج، عملکرد) revenue ۲-پوتانسیئل (فا:پتانسیل) potential

چیچار..Çıçar [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-باگیش بوی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

چیخار یول..çıxar yol [آد] گوج وضعیتلرده قورتولوش یولو.

چیخارتدیرماق..çıxartdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] چیخارتماق ایشینی گؤردورمک.

چیخارتما..çıxartma [آد] چیخارتماق ایشی.

چیخارتماق..çıxartmaq [باخ] چیخارماق.

چیخارتی..çıxartı [آد] چیخارتیم:چیخارتما ایشی.

چیخارجی..çıxarcı [آد] یالنیز اوز چیخارینی گؤرن، منفعت چی.

چیخارجیلیق..çıxarcılıq [آد] چیخارجی‌نین ایشی.

چیخاردیلماق..çıxardılmaq [بلسیز ائیلم] چیخارماق ایشی گؤرولمک.

چیخارساما..çıxarsama [آد] بیر اؤنرمه‌دن دؤشونجه یول ایله باشقا بیر اؤنرمه‌یه گئچمه ایشی، انتقال.

چیخارسیز..çıxarsız [صفت] یارارسیز، منفعت‌سیز.

چیخارلی..çıxarlı [صفت] چیخاری اولان، استعدادلی.

چیخارما..çıxarma [آد] چیخارماق ایشی ۲-(سایی) چیخارماق ایشله می (فا:استخراج). ۳-بیرینی ایشدن ائشیگه اؤتورمه extraction (فا:اخراج).

چیخارتماق..çıxartmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چیخارماق.

چیخارماق..çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیخارتماق‌سؤزونون قیساتیلمیش شکلیدیر، ۱-بیرشئی آیری بیر شئین ایچیندن ائشیگه چکمک، دیشاری چکمک، خارج ائتمک "میزی اوتاقدان چیخاردی، یئرآلتیندان نفت چیخارماق" (فا:در آوردن، بیرون کردن). to extract ۲-بیر یئردن آییریب گؤتورمک "اوشاقلاری یایدا شهردن چیخاردیلار". ۲-سویونماق، بیر شئیی اَینیندن آییرماق "کؤینگین چیخاردی". ۳-اخراج ائتمک، بیرینی ایشدن ائشیگه اؤتورمک "اونو ایشدن چیخاردیلار" (فا:اخراج کردن). to lead out ٤- (تاثیرسیزائیلم) یارا کیمی شئیلر عمله گلمک "چیبان چیخارماق". ۵-(ل) یایین لاماق، چاپا بوراخماق "قازئت چیخارماق" (فا:نشر

کردن). to published ٦-باشا وئرمک، سوْنا یئتیرمک" بوُ پارا ایله آیی چیخاراریز". ۷-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " تمیزه چیخارماق، اوْیون چیخارماق، یاددان چیخارماق، الدن چیخارماق، یالانینی چیخارماق، یانلیشی‌نی چیخارماق، اورْتایا چیخارماق، آچیغا چیخارماق، چیچک چیخارماق، لذتی‌نی چیخارماق، اؤفکه سینی چیخارماق، بیرینه ایش چیخارماق".

چیْخاریجی..çıxarıcı [صفت] چیخارما ایشینی گؤرن، چیخاران.

چیْخاریش..çıxarış [آد] چیخارماق ایشی، اؤرون (فا:حاصل). extract

چیْخاریلما..çıxarılma ~ [آد] ایشدن چیخاریلما، ایشدن-قووولما(فا:اخراج dismissal

چیْخاریلماق..çıxarılmaq [بلسیزائیلم] چیخارماق ایشی گؤرولمک (فا:اخراج کردن.

چیْخاریلمیش..çıxarılmış [صفت] مستخرج (فا:مستخرج). extracted.

چیْخاریلیش..çıxarılış [آد] چیخاریلماق ایشی ویا بیچیمی.

چیْخاریم..çıxarım [آد] ۱-چیخارماق ایشی. ۲-(منطق) بیر سیرا بللی یانلیش‌لیق و دوغرولوق‌لاردان آیری بیر موضوع ویا بیر شئیه یئتیرمک، استدلال، وئری‌لردن سونوج آلما ایشلَمی.

چیْخارینا باخماق..çıxarına baxmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤز منفعت و یارارینا باخماق.

چیْخارینی تپمک..çıxarını təpmək [تاثیرسیزائیلم] اؤز منفعت و یارارینی گؤدمک.

چیْخاق..çıxaq [آد] چیْخاخ:۱-چیخیش یئری(فا:مخرج) ۲-(دیل‌ب) آغیز بوشلوغوندا هر سسین دؤزلمه‌سی و چیخدیغی یئر.

چیْخاگلمک..çıxa gəlmək [تاثیرسیزائیلم] گؤزله نیلمه‌دن گلمک.

چیْخان..çıxan [آد، مت] چیخارما ایشلم‌ینده بوتوندن چیخیلان سایی، آزالان، ۳=۲-۵ بو ایشلم‌ده۲ چیخان دیر (فا:کسر شونده).

چیْخاناق..çıxanaq [آد، تاتارجا] بوُلاق.

چیْخداش..çıxdaş [آد] اسکیک‌لیگی اوْلان، زده‌لی و نقصانلی اؤرون.

چیْخداشچی..çıxdaşçı [آد] یاخشی اؤرونو پیسدن آییران ایشچی.

چیْخدانج..çıxdanc [صفت، دا] گرک‌سیز و لازمسیز اوْلان "چیخدانج سؤز: یاوا سؤز، چیخدانج شئی: درده دَیمه ین".

چیْخدی..çıxdı [آد] ۱-اؤره تیم سوْنوجو اورْتایا چیخان اؤرون. ۲-بیلگی ساياردا اورْتایا چیخان یازیلی متن، گیردی وگیریتی سؤزونون قارشی‌سی (فا:خروجی).

چیْخقاق..çıxqaq [آد] باخ: چیْقّان.

چیْخما..çıxma [آد] ۱-چیخماق ایشی. ۲-بالکن، تیکینتی‌نین اوْست قاتلاریندان ائشیگه چیخان بؤلوم. ۳-بیر سایی‌نی آیری سایيدان آزالتما (فا:تفریق). subtraction

چیْخماز..çıxmaz [صفت] چیْخیلماز، ۱-سوْنو باغلی کوْچه، چیْخیش یئری اوْلمایان (فا:بن بست). ۲-طلسم اوْلموش یول، سونو بیلینمه-ین یوْل، قاریشیق ایش، اومودسوزلوقدا اوْلما وضعیتی (فا:مخمصه).

چیْخماز کوْچه..çıxmaz küçə [آد] دیبی باغلی کوْچه، سوْنو توُتولو کوْچه.

چیْخمازا سوْخماق..çıxmaza soxmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی چیخیلماز حالا سالماق.

چیْخمازاگیرمک..çıxmaza girmək [تاثیرسیزائیلم] چیخیلماز حالا دوْشمک.

چیْخماق..çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر یئردن ویا ایچَری‌دن آیری بیر یئره و ائشیگه (دیشاری'یا) گئتمک، خارج اوْلماق " ائودن چیخدی، بوُغدالار چیخیدی". ۲-بیر ایشی بیتیرمک، بیرکتابی و بیر مطلبی اوخویوب قورتارماق " ایمتاحان اوْچون کتابی ایکی یوْل چیخیدی". ۳-بیر درسی و اؤیرنمه ایشینی قورتارماق، بیر اؤیره‌نیم قوُرومونو باشا چاتدیرماق. ٤-بیر ایشی قوُرتارماق "علی ایشدن چیخاندا بازارا گئدیر". ۵-قوُرتولماق، سوْنو چاتماق، اؤتمک " یاز چیخدی یای گلدی، گئجه چیخدی". ٦-بیردن بیره ظاهر اوْلماق، گؤرونمک " یوْلوما بیر ماشین چیخدی". ۷-یوخاری چیخماق " آغاجا چیخماق". ۸-دَیمک، دَیری اوْلماق، یئتیشمک " بو تیکینتی اوْچ میلیونا چیخدی" ۹-آزالتماق، اسکیتمک " اونون پولونون اوچده‌بیرینی حقوقوندان چیخدیلار (اسکیتدیلر)" ۱۰-بیر یئره گئتمک، بیر ایشی گؤرمک اوْچون گئتمک ویا گلمک " دوْلانماغاچیخدی" ۱۱-بیریندن یئل چیخماق ۱۲-ایشینی الدن وئرمک، ایشی بوراخماق " ایشدن چیخماق". ۱۳-یایین لانماق، چاپا بوراخیلماق، چاپ اوْلونماق " کتاب چیخدی" (فا:منتشر شدن). ١٤-اوْلماق " نه سندن تئاتر اوْیونچوسو چیخار نه مندن". ۱۵-استحصال اوْلماق، اؤرتیلمک " بوُ داغدان آلماز چیخیر". ١٦-تؤرنمک، عرصه‌یه گلمک، یئتیشمک " بوُ شهردن گؤرکملی شاعرلر چیخیر". ۱۷-سس دوْشمک، های کوْی ووُجودا گلمک " های کوْی چیخماق". ۱۸-نظرده توُتماق، حساب ائتمک " دیری گؤزلو بیر آدامی اؤلدویه چیخیرلار". ۱۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " تمیزه چیخماق، اوْیون چیخماق، یاددان چیخماق، الدن چیخماق، یوْخا چیخماق، یوْلدان چیخماق، اؤزوندن چیخماق، داشدان چیخماق: چؤرک داشدان چیخیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

چیْخماقلیق..çıxmaqlıq [آد] چیخما حالیندا اوْلما.

چیْخمالی..çıxmalı [آد] چیخما حالیندا اوْلان.

چیْخمانسوُ..çıxmansu [اؤزل آد] لاچین'دا چای آدی[۲۴۰].

چیْخوُت..Çıxut [اؤزل آد] اؤزبَک-کینئگئس بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

چیْخی..çıxı [آد] کیچیک بوخجا.

چیْخیت..çıxıt [آد] چیخاق، چیخماق ایشی.

چیْخیش..çıxış [آد، صفت] ۱-چیخماق ایشی ویا بیچیمی (فا:خروج). exit ۲-بیر یوْلدان یا بؤلگه‌دن و تیکینتی‌دن وبیر پروگرام دان چیخان یوْل و یئر. ۳-بیر ایش اؤچون اؤنملی قوْنوشما و دانیشما، گؤسته-ریش. ٤-یوقوش. ۵-بیر ایشی بیتیرمه‌ایشی" چیخیش وئرمک" {ت:چیخار، یارار، سن}.

چیْخیش ائتمک..çıxış etmək [تاثیرسیزائیلم] قوْنوشماق (فا:سخنرانی کردن).

چیْخیش بلگه سی..çıxış bəlgəsi [آد] ۱-بیرمکتب و بیلیم ائوی ویا اؤیرنیم ائوی'نین بیر کیمسه‌یه وئرن قبوللوق بلگه‌سی. ۲-بیر مالین بیر اؤلکه‌دن چیخارما ایذنینی گؤسته‌رن بلگه.

چیْخیش‌قاپی‌سی..çıxış qapısı [آد] مخرج، مظهر (فا:خروجی). outlet

چیْخیش نُقطه‌سی..çıxış nuqtəsi [آد] بیر شئیه باشلانیلان یئر" ~نیز یالنیشدیر".

چیْخیش یئری..çıxış yeri [آد] مخرج، مظهر (فا:خروجی). outlet

چیْخیش یوْلو..çıxış yolu [آد] چؤزوم، چیخیش ائتمک اوچون اوْلان یوْل.

چیْخیشاماماق..çıxışamamaq [تاثیرسیزائیلم] یاریشاماماق، بوْی اؤلچوشه‌مه‌مک" چنه یاریشیندا من سنینله چیخیشامام".

چیْخیشدیرماق..çıxışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یئتَری مقداری یئتیرمک" سوْنوندا پارانی چیخیشدیردیم".

چیْخیش‌لی..çıxışlı [صفت] بللی بیر اؤیرنیم درجه سینی بیتیرن کیمسه.

چیْخیشلیق..çıxışlıq [آد] آدین حاللاریندا، آدین" کیمدن، ندن" سوْرو لارینا یانیت وئرن نوعو" تهران‌دان، آغاج‌دان"(فا:مفعول فیه).

چیْخیشماق..çıxışmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چیخیش ائتمک، خروج ائتمک، بیرینه سرت داورانماق (فا:خروج کردن). ۲-یئتر اوْلماق، یئتمک" پارام چیخیشمادیغی اؤچون یوْلداشیمدان بوْرج آلدیم".

چیْخیق..çıxıq [صفت] ۱-یئریندن اوْینامیش، یئریندن چیخمیش وضعیتینده اوْلان سؤموک ویا هرشئی (فا:از جا در رفته). ۲-مُحدَّب (فا:محدَّب). convex.

چیْخیق‌جی..çıxıqcı [صفت] چیخیق، قیریق لاری وبوُرخولمالاری-دؤزلدن.

چیْخیق‌جی‌لیق..çıxıq cılıq [آد] چیخیقجی‌نین ایشی.

چیْخیق‌لیق..çıxıqlıq [آد] چیخیق اوْلماوضعیتی (فا:تحَدُّب). convexity

چیْخیق یانلی..çıxıq yanlı [صفت] یانلاری ییْخیق، محدب‌الطرفین convex

چیْخیلان..çıxılan [آد، مت] بیر ساییدان‌چیخیلاجاق سایی " ۱۰=۲۰-۳۰ ایشلَمینده‌ییرمی‌چیخیلان‌سایی‌دیر"(فا:مفروق subtrahend

چیْخیلان سایی..çıxılan sayı [باخ] چیخیلان.

چیْخیلما..çıxılma [آد] ۱-ائشیگه‌گئتمه و گئدیلمه ۲-اسکیتمه، آزالتما.

چیْخیلماز..çıxılmaz [باخ] چیخماز (فا:بن بست). dead end

چیْخیلماق..çıxılmaq [بل] چیخماق ایشی گؤرولمک. ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن

چیْخیم..çıxım [آد] چیخدی، بیرایش سوْنو چیخان اؤرون و وئریم، چیخیش (فا:خروجی). out put

چیْخین..çıxın [آد] بالاجا بوُخجا، چیخی.

چیْخینتی..çıxıntı [آد] بیر اؤزئی‌دن ائشیگه چیخان هرشئی، چیخما، قالخینتی (فا:برآمدگی، دماغه). projection، cape

چیْخینتی‌لیق..çıxıntılıq [آد] چیخینتی‌سی اوْلان (فا:تحَدُّب). convexity

چیْخینتی‌سیز..çıxıntısız [صفت] چیخینتی‌سی اوْلمایان.

چیْدام..çıdam [آد] صبر، دؤزوم، متانت، دایانیْق‌لیلیق {موُغولجا}.

چیْداماق..çıdamaq [س، موُغولجا] صبر ائتمک، دؤزمک.

چیْدیق..çıdıq [اؤزل‌آد] گؤج، دایانیْق‌لیلیق[۷].

چیْر..çır [آد] یاغ و پی، باخ: چیْراق. {ت: یاغ، باخ: جیرگ}.

چیْر..çır [اؤزل‌آد] اوُرمیه و خوی دا کند آدی.مرند ده داغ آدی. {یئرآدلاریندا اوْد و قیویلجیم معناسیندادیر، باخ: چیراق}.

چیْرا..çıra [آد] ۱-یاغلی آغاج، رئزین‌لی آغاج. ۲-چیراق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیر› یاغ، باخ: چیْر}.

چیْراغانلیق..çırağanlıq [آد] شنلیک ویا بیر تؤرن اؤچون بیر یئری چیراق‌لارلا ایشیق ائتمه (فا:چراغانی).

چیْراغیل..çırağıl [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {آیدین و ایْشیقلی}.

چیْراق..çıraq [آد] ۱-ایشیق وئرن آراج lamp (فا:چراغ) ۲-شاگرد، بیر اوُستانین یانیندا ایشله‌ین کیمسه (فا:پادو). ۳-استرابون قافقازدا یاشایان طایفالارین ایچینده سیراق (چیراق) بوْیوندان آد آپاریر، محتملا چیراق شکلینده یئر آدلاری‌بوطایفانین آدی‌ایله‌ایلگیلیدیر

[۲٤۲]{بو کلمه فارسجادا چوخ اسکی و ایشلک اولدوغونا رغما تورکجه کلمه دیر، و قدیم تورکجه‌ده ایشله‌نن چیْر(ت:یاغ) کلمه-سیله ایلگی لیدیر و چیْراق، چیْرلا یانان و ایشیق وئرن شئیه دئییلیر، آیدیندیر اسکی چاغلار چیْراق، یاغا ایـپـی قویاراق دوزه‌لیردی وبو اوزدن بو آراجا چیْراق دئییلیردی وآنلامی چیْر (یاغ) ایله یانان و ایشیق وئرن وسیله دئمکدیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیْراق..çıraq [اؤزل‌آد] چیْراغ:قئیدار (~حصاری، ~مزرعه)، هشتَری (~مردان)، اهر(~لی)، ساییِن‌قالا(~ابدال)، تیکان‌تپه ده کند آدی. هشتَری (~مردان داغی)، زنجان (~یانان) دا داغ آدی. آذربایجان‌دا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲٤۰].

چیْراقچی..çıraqçı [صفت] چیْراق‌دوزلدن‌وساتان(فا:~). lamp-lighter

چیْراق‌قابی..çıraq qabı [آد] چیراق قویولان یئر و قاب (فا:چراغدان). lamp-stand

چیْراقلیق..çıraqlıq [آد] چیراق اوچون یارایان هرشئی.

چیْراگیدزوْر..çıragidzor [اؤزل‌آد] خانلار‌دا یئر آدی[۲٤۰].

چیْرای..çıray [اؤزل‌آد] ۱-اوْز، اَدا، چئهره. ۲-اینسان‌آدی: ~ بَگیم، ~ بیگه[۷].

چیْرپانلی..çırpanlı [اؤزل‌آد] بیر تورک اوْباسینین آدی (قایناق: اینترنت).

چیْرپدیرماق..çırpdırmaq [اتدیرگن ائیلم] چیرپماق‌ایشینی گؤردوْرمک.

چیْرپما..çırpma [آد] پالتاری آغاجلا دؤیمه.

چیْرپماجی..çırpmacı [آد] چیرپماق ایشینی گؤرن کیمسه.

چیْرپماجیلیق..çırpmacılıq [آد] چیرپماجی‌نین ایشی.

چیْرپماق..çırpmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قیسالمیش شکیلده چیْپماق کیمی ده دئییلیر: ۱-پالتاری سیلمک و یوماق اوچون‌آغاجلا دؤیمک، دؤیجله‌مک، سیلکه‌له‌مک "یوُن چیرپماق، پالتاری چیرپماق، اوْست باشینی چیرپیب تمیزله‌دی" (فا:زدن). ۲-میوه درمک to shake اوْچون آغاجی‌سیلکه‌له‌مک "توُت آغاجینین بوُتاسینی چیرپدی توُتلار پارچانین اوْستونه تؤکولدو". ۳-چارپماق، ووُرماق "قدحی میزه چیرپدی". ٤-بیر سؤز و ایشی بیرینین اوْزونه ووُرماق "سؤزو اوْزونه چیرپدی". ۵-دؤیونمک، چیرپینماق "قلبی چیرپیردی". {ت‹چیْبیـرتماق›، سن}.

چیْرپی..çırpı [آد] ۱-دال و چوبوق دسته سی. ۲-brushwood چیرپماق ایشی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چیْرپماق سؤزوندن آلینمادیر، چونکو (آغاجدالی و پالتاری)چیرپماق اوچون ان یاخشی شئی اینجه نازیک دالالاردی، چیرپماق› چیرپیق› چیرپی[٦]}.

چیْرپیجی..çırpıcı [صفت] چیرپماق ایشینی گؤرن.

چیْرپیش..çırpış [آد] چیرپما.

چیْرپیشدیرماق..çırpışdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ووُروشدورماق.

چیْرپیشما..çırpışma [آد] دؤیوشمه، چاتیشما (فا:زدوخورد).

چیْرپیشماق..çırpışmaq [قا] دؤیوشمک، چاتیشماق (فا:زدوخورد کردن).

چیْرپیلما..çırpılma [آد] چیرپیلماق ایشی.

چیْرپیلماق..çırpılmaq [بل] چیرپماق ایشی گؤرولمک. to be shaken out {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیْرپینا چیرپینا..çırpına çırpına [ظرف] دؤیونه‌رک، چیرپیناراق (فا:همراه با تپش).

چیْرپینتی..çırpıntı [آد] دؤیونتو، چیرپما، دؤیونمه(فا:تپش). dashing

چیْرپینتی‌لی..çırpıntılı [آد] چیرپینتی‌سی اولان، دؤیونتولو.

چیْرپیندیران..çırpındıran [صفت] چیرپینماسینا سبب اولان.

چیْرپیندیرماق..çırpındırmaq [اتدیرگن ائیلم] دؤیوندورمک.

چیْرپینما..çırpınma [آد] چیرپینماق ایشی، دؤیونمه.

چیْرپینماق..çırpınmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دؤیونمک، ووُرولماق، تیتره‌مک (فا:تپش کردن). ۲-ال آیاق آتاراق چالیشماق to beat

چیْرپینیش..çırpınış [آد] چیرپینماق‌ایشی ویا بیچیمی، چالیشیب-چابالاما.

چیْرت..çırt [سس‌تق] بیر شئی قوْورولورکن ویا سوُ چوخ داغ شئیه و دمیره سپیلیرکن چیخان سس(فا:صدای‌چرت‌چرت).

چیْرت پیرت..çırt pırt [آد] بوْش سؤز، جفنگ.

چیْرت چوبوغو..çırt çubuğu [ا] قلیان (فا:قلیان).

چیْرتاچیرت..çırtaçırt [ظرف] چیرتیلدایاراق،چیرت‌سسی چیخاراراق.

چیْرتداق..çırtdaq [آد] قوُرو اوْدون و آلیشیق کیمی شئیلر یانارکن چیرت چیرت لا قالخان قیغیلجیم.

چیرتداماق..çırtdamaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: چیْرتلاماق.

چیْرتلاما..çırtlama [آد] چیرتلاماق ایشی.

چیْرتلاماق..çırtlamaq [تاثیرسیزائیلم] سس دَیشیکلییی سوْنوجو چیْرتداماق کیمی ده سؤیله‌نیلیر: ۱-توخوم کیمی شئی لرین ایچی‌نی چیخارماق ویا یئمک اوچون قابیغی‌نین بیر طرفینی آچماق (فا:تخمه شکاندن). ۲-چیخماق، گوْل آچماق، یئردن گؤیرمک. to eat, to nibble

چیْرتما..çırtma [آد] ۱-چیرتماق ایشی ۲-چیرتیق، چیتمک (فا:بشکن).

چیْرتما ووُرماق..çırtma vurmaq [تاثیرسیزائیلم] چیرتیق ووُرماق، چیتمک ووُرماق.

چیْرتماق..çırtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-یوْنماق، قیْرتماق، مداد و قلمی یوْنماق (فا:مداد تراشیدن). ۲-گؤیرمک (فا:جوانه زدن). ۳-(آد) باخ: چیرتما. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ‹چیرتمک›: بیرزادین اوجونو قیرتماق؛ ل، کرتمک› چرتمک› چیرتماق[۶]}.

چیْرتماق‌لاماق..çırtmaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چیْرتمالاماق.

چیْرتمالاماق..çırtmalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیْرتماقلاماق، چیرتما ایله ووُرماق، چیرتمک. to give a flick/ fillip

چیْرتمیق..çırtmıq [باخ] چیرتماق، چیرتیق، چیتمک.

چیْرتی‌بوْغا..çırtı boğa [آد، دیرگی] اؤتله‌ین قوُشو. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیْرتیق..çırtıq [آد] چیرتما، ایکی بارماقلا وورولان ضربه، ووُرقو، چیتمک (فا:بشکن). flick, fillip

چیْرتیق چالماق..çırtıq çalmaq [آد] چیرتیق وورماق، چیتمَک چالماق (فا:بشکن زدن).

چیْرتیق ووُرماق..çırtıq vurmaq [آد] چیرتیق چالماق، چیتمک-چالماق (فا:بشکن زدن).

چیْرتیقلی..çırtıqlı [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {یوْنماق و بوُ ایشی گؤرن آلتلری دؤزلتمه ایش ایله علاقه‌لیدیر}.

چیْرتیلداماق..çırtıldamaq [س، سس‌تق] چیرت چیرت سس چیخارماق، چیرت چیرت ائتمک (فا:چرت چرت کردن).

چیْرتیلیتی..çırtılıtı [آد، سس تق] قوُرو اوْدون یانارکن چیخان سس، چیرت چیرت سسی (فا:صدای چرت چرت).

چیْرچیپلاق..çırçıplaq [صفت] چیرچیپلاق، چیریل‌چیپلاق، چوخ-چیپلاق.

چیرچیلپاق..çırçılpaq [صفت] چیرچیپلاق، بوْتون ایله چیپلاق اوْلان.

چیْرچیپلاق‌لیق..çırçıplaqlıq [آد] چیر چیپلاق اوْلما وضعیتی.

چیْرچیر..çırçır [آد، دیرگی] ۱-چوخ سویوق اوْلمایان‌دنیزلرده داشلیق ماغارالی قیبی‌لاردا کیچیک سوْرولر حالیندا یاشایان و ۱۵سانتی متر اوزونلوقدا اوْلان بیر نوع بالیق. ۲-چیْرچیر[۲](آد) پامبوق، کتان کیمی‌لیفلی بیتگی‌لری آریدان بیر نوْع آراج، جیر جیر (فا:دستگاه پنبه تمیزکنی). ۳-چیْرچیر(اؤزل‌آد) مرند ده کند آدی {قیْویلجیم، اوْد پارچاسی}.

چیْرچیرچیرپینماق..çırçır çırpınmaq [آد] چوخ ترپنمک و تیتره‌مک.

چیْرچیرچیغیرماق..çırçır çığırmaq [تاثیرسیزائیلم] قشیقیرماق، باغیرماق (فا:جیغ زدن).

چیْرچیرلاماق..çırçırlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] پامبوق‌و کتان کیمی بیتگی‌لری چودک وقایبق‌لارینی آریتماق (فا:تمیز کردن).

چیْرقانیْش..çırqanış [اؤزل‌آد] زوق، حظ، داد[۷].

چیْرلاق..çırlaq [آد] چیرلیق، جیرجیرک.

چیْرلی..çırlı [اؤزل‌آد] هشتَری سراب دا کند آدی {آیدین و ایشیق}.

چیْرماشیق..çırmaşıq [اؤزبکجه] باخ: دوْلاشیق.

چیْرمالاما..çırmalama [آد] چیرمالاماق ایشی.

چیْرمالاماق..çırmalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] تیرمالاماق، قوللاریندا کی کؤینک قولونو یوخاری طرفه قاتلاماق (فا:تا کردن آستین و.). to roll

چیْرمالانماق..çırmalanmaq [باخ] چیرمانماق.

چیْرمالانمیش..çırmalanmış [صفت] چیرمالی.

چیْرمالی..çırmalı [صفت] پالتارینین قولو چیرمالانمیش.

چیْرماماق..çırmamaq [ل، ت‹چرمتمک› سن] باخ: چیرمالاماق.

چیْرمانماق..çırmanmaq [تاثیرسیزائیلم] چیرمالانماق، پالتارین قوْلو ویا شالوار اوُجلارینی قاتلایاراق یوُخاری وئریلمک.

چیْرموْک..çırmok [قیرقیزجا] باخ: دوْلاشیق.

چیْرنیق..çırnıq [آد، دا، تا، اسلاوجا] کیچیک بویدا قایبق.

چیْروُچی..Çiruçi [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئک-اوُواق گیرئی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چیْریل چیپلاق..çırıl çıplaq [صفت] بوْتون ایله چیپلاق اوْلان.

چیْریل چیپلاقلیق..çırıl çıplaqlıq [آد] چیریل چیپلاق اوْلما وضعیتی.

چیْغ..çığ [آد] ۱-قامیش دوُوار (فا:حصار). ۲-داغدان هئللە نیب بؤیوین قارکوْماسی (فا:بهمن برفی). ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ؛ اینسان‌آدی:چیْغالپ، چیْغباتوُر. {ت: ۱-چیغ اوْت ایله دوزه‌لن چادیر اؤرتوسو. ۲-اوزونلوق اؤلچن بیر اندازه؛ سن: بالیق دوزاغی قامیش وآغاج دوُوار؛ بوکلمه دیواندا قامیش کیمی اوْت‌وُن آدیدیر، بو سؤزدن آلاچیق سؤزو فارسجادادا ایشله‌نیر[۶]}. ۵-چیْغ[۲](سس تق) چیغیرما سسی (فا:صدای جیغ).

چیْغ دوْشمک..çığ düşmək [تاثیرسیزائیلم] داغدان آشاغی چیغ یوُوارلانماق.

چیْغ کیمی بؤیومک..çığ kimi böyümək [تاثیرسیزائیلم] بیردن بیره و مؤثّر شکیلده بؤیومک.

چیغا..ğa [آد، دیرگی] ۱-بیرمتر اوزونلوقدا اتی یئمه‌لی و یومورتاسیندان خاویار اله گلن بیر بالیق نوعو (فا:نوعی ماهی). acipencer ruthenus ۲-باخ: جیقا.

چیغال..ğal [اؤزل‌آد] اوْموز، اوْموز باشی[۷].

چیغان..ğan [آد] باخ:چیغای.

چیغای..ğay [آد] چیغان:یوْخسول، فقیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیغای‌بؤرو..börü ğay [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تورکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

چیغرا..ğra [آد] قالین چالی، سیخ چالی.

چیغرالیق..ğralıq [آد] سیخ چالیلیق یئر.

چیغری..ğrı [باخ] چیغریق.

چیغریش..ğrış [آد] چیغرما، هایقیریش.

چیغریشماق..ğrışmaq [قا] بیرلیکده چیغرماق، باخ: چیْغریشماق.

چیغریق..ğrıq [آد] چیغری، قوُیودان سطیل‌له سوُچکمه‌یه یارایان و ال ایله چئوریلن آراج. ۲-بیر نوْع ایپ و یوُن ایرمه آراجی. ۳-آغیر بیر شئیی چکه جک ایپین ساریلماسینا یارایان تکر(فا:چرخ-ریسندگی) {سس تق: چرخ سسیندن}.

چیغریق چی..ğrıqçı [صفت] چیغریق دؤزلدیب وساتان کیمسه.

چیغریق چیلیق..ğrıqçılıq [آد] چیغریق جی‌نین ایشی.

چیغریق چین..ğrıqçın [آد، دیرگی] بیر اؤردک تؤرو.

چیغلا..ğla [تاریخی اؤزل‌آد] چیْغلان:صاف، خالص، قاراخانلیْلار دؤنَمی بگی[۷].

چیغلان..ğlan [تاریخی اؤزل‌آد] چیْغلا:صاف، خالص، قاراخانلیْلار دؤنَمی بگی[۷].

چیغلیق..ğlıq [آد] چیغلی یئر.

چیغلیق..ğlıq [اؤزل‌آد] گنبد ده کندآدی {چیْغلی حاصارلی یئر}.

چیغیر..ğır [آد] ۱-یوُوارلانان چیغین آرخاسیندا بوراخیلان ایز، قارلی یوْللاردا کوْرکله آچیلان یوْل، باخ: جیغیر (فا:راه باریک). {ت: داریوْل، باخ: جیغیر}. ۲-چیْغیر۲ (آد) سیغیرچین. ۳-چاغ، دئویر[۷].

چیغیر باغیر..ğır bağır [آد] قیشقیریق، های کوّی. hue-and-cry

چیغیرتقان..ğırtqan [آد] ۱-چاغیرتقان، آوجی‌قوشو(قوش‌سسی-چیخارداراق قوشلاری آولاماق‌اوْچون‌اؤز یانینا گتیرن‌قوش) (فا: سوتک). ۲-چوْخ چیغیران، چیْغیرقان.

چیغیرتقانلیق..ğırtqanlıq [آد] چیغیرقانلیق،چیغیرقانین گؤردویو ایش.

چیغیرتما..ğırtma [آد] ۱-سسلندیرمه(فا:جیغ). ۲-بالاجا نفسلی بیر چالقی‌آلتی (فا:سازدهنی) ۳-قیزاردیلمیش بامادوْر، بادیمجان‌و ات تیکه‌لریندن‌عبارت یئمک" جوجه‌چیغیرتماسی".

چیغیرتماجی..ğırtmacı [آد] چیغیرتما چالان کیمسه.

چیغیرتماق..ğırtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیغیرماسینا ندن اوْلماق، سسلندیرمک، باغیرتماق، قیشقیرتماق. to cry ~t

چیغیرتمالیق..ğırtmalıq [تاثیرسیزائیلم] چیغیرتما اوْچون اوْلان جوجه و....

چیغیرتی..ğırtı [آد، سن‹چیغیرقو›] باغیریشما و چیغیریشما سسلری، قیشقیرتی، باغیرتی (فا:جیغ و فریاد). scream, shout

چیغیرقان..ğırqan [آد] چیغیرتقان، چوخ چیغیران، چوخ باغیران.

چیغیرقانلیق..ğırqanlıq [آد] چیغیرتقانلیق،چیغیرقان‌اوْلما وضعیتی.

چیغیرما..ğırma [آد] قیشقیرما (فا:جیغ کشی). scream

چیغیرماق..ğırmaq [س، باخ:چیغ۲] اوجا سسله سسلنمک، قیشقیرماق، باغیرماق باغیرماق (فا:جیغ کشیدن). to yell

چیغیری..ğırı [آد] تکر، باخ: چیْغریق {ت: فلک، سن}.

چیغیریش..ğırış [آد] چیغیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا:جیغ و فریاد).

چیغیریشماق..ğırışmaq [قا] بیرلیکده چیغیرماق.

چیغیریق..ğırıq [باخ] چیغیرتی.

چیقاق..ıqqaq [آد] چیْخقان، تئزتئز چیخیب تاخیلان ویا چیخیب یئرینه دؤشمه‌یه عادت لنمیش شئی اؤچون سؤیله نیر، بارماق ویا بدنده بیر اوْیناق یئر تئزتئز چیخارسا اوْنا چیْخقاق دئییلیر، آراجلاردادا بیر بؤلوم تئزتئز یئریدن اوْیناییب خاراب اوْلورسا اوْنادا چیْخقاخ دئییلیر.

چیقال..Çıqal [اؤزل آد] آلتای تورکلری توُبا-تیرگَش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

چیقیقلتی..ıqqıltı [آد] بالاجا شئیلر بیربیرینه توخونارکن چیخان سس (فا:صدای چق چق).

چیقیقلیداتماق..ıqqıldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرشئیی آیری شئیه ووُراراق چیقیقلتی سسی چیخارماق (فا:صدای چق چق در آوردن).

چیقیقلداما..ıqqıldama [آد] چیقیقلداماق ایشی.

چیقیقلداماق..ıqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] چیقیقلتی سسی چیخماق(فا:چق چق کردن)

چیقماق..ıqmaq [اؤزل‌آد] ۱-چیْخما ائیلَمی۲-قاینا‌ق ۳-چاخماق .. [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

چیقیرچیقیر..ıqırçıqır [ظرف] شیقیرشیقیر" چیقیرچیقیر بیله‌زیکلی قوْللار".

چیلبیر..çılbır [تمل] ۱-یوْغورتلو یوُمورتا یئمه یی. ۲-حئیوانا باغلانان ایپ ویا زنجیر.

چیلپاق..çılpaq [صفت، باخ:چیل] ۱-اَینینده پالتاری اوْلمایان، سوْیونموش، لوْت (فا:لخت). nude ۲-بیر شئیدن یوْخسون، چوُلسوز حئیوان، بیتگی‌سیز چؤل، یاپراق‌سیز آغاج. ۳-(مج) یوخسول، هئچ زادی اوْلمایان (فا:ندار).

چیلپاق آت..çılpaq at [آد] یهرلنمه میش آت.

چیلپاق توْخوملولار..çılpaq toxumlular [آد] آچیق توْخوملولار.

چیلپاق رسیم..çılpaq rəsim [آد] چیلپاق اینسانی موضوع سئچن رسیم نوْعو.

چیلپاقجا..çılpaqca [تاثیرسیزائیلم] چیلپاق وضعیتده.

چیلپاقداغ..çılpaqdağ [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲۴۰].

چیلپاقلاشدیرماق..çılpaqlaşdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیلپاق وضعیته گتیرمک. to bare

چیلپاقلاشماق..çılpaqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چیلپاق وضعیته گلمک، سویونماق، سوْیولماق (فا:لخت شدن). to become nude

چیلپاقلانماق..çılpaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] چیلپاق‌وضعیته گلمک

چیلپاقلیق..çılpaqlıq [آد] چیلپاق بیر وضعیتده. bareness

چیلپانماق..çılpanmaq [تاثیرسیزائیلم] چیلپاق وضعیته گلمک، لوت اوْلماق.

چیلْچیرپی..çılçırpı [باخ] چیرپی.

چیلْچیلپاق..çılçılpaq [صفت، ظرف] بوتون چیلپاق، تمامامیله لوت.

چیلْخا..çılxa [باخ] جیلغا.

چیلْداق..çıldaq [آد، باخ:چیل] گئچمیشلرده بیر شئیدن چوخ قورخان آدامی روحی سارسینتی حالیندان چیخارماق اوْچون بدنینه داغ باسماق و بونا اینانیلان خرافاتین آدی (فا:~).

چیلْداقلاماق..çıldaqlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیلداق ائتمک.

چیلْدای..çılday [آد] چیلْدَک:آتین کؤکسونده چیخان بیر چیبان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیلْدیم..çıldım [اؤزل‌آد] سریع-هیْزلی، اَنَرژیک[۷].

چیلْدیراسیا..çıldırasıya [ظرف] چیلدیراجاق کیمی (فا:دیوانه وار).

چیلْدیران..çıldıran [صفت] دلیرن، دلیلر کیمی اولان (فا:دیوانه کننده).

چیلْدیران..çıldıran [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

چیلْدیرتماق..çıldırtmaq [تاثیرلی‌ائیلم] دلیرتمک، چیلدیرماسینا سبب اوْلماق (فا:دیوانه نمودن).

چیلْدیرچیلدیر..çıldırçıldır [ظرف] ۱-مایيل مایيل، خوُما خوُمار "اوُشاق چیلدیرچیلدیر باخیر". ۲-پارلاق پارلاق "الماس اوْزوک چیلدیرچیلدیر یانیر".

چیلْدیرماق..çıldırmaq [تاثیرسیزائیلم] دلی لیک ائتمک، دلیرمک، عاغلینی قاچیرماق (فا:دیوانه شدن). {سن، باخ:چیل}.

چیلْدیریجی..çıldırıcı [آد] چیلدیران، دلیرن.

چیلْدیریجی‌لیق..çıldırıcılıq [آد] چیلدیریجی اوْلما ایشی.

چیلغین..çılğın [صفت] چیْلقین، عاغلینی قاچیرمیش، دلی اوْلموش، مجنونا دؤنموش، واله اوْلموش، اؤزونو ایتیرمیش (فا:مجنون، واله). mad {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دلی، اوُسسؤز؛ باخ: چیل}.

چیلْقاوا..çılqava [آد] قورد دری سیندن دؤزه‌لن بیر نوع کؤرک. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیلْدیریش..çıldırış [آد] چیلدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

چیلْقیْران..çılqıran [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {پارلایان، کؤکره‌ین}.

چیلقین..çılqın [صفت] باخ: چیْلغین.

چیْلقین جا..çılqınca [صفت، ظرف] دلی کیمی، دلی جه سینه. irately

چیْلقین جاسینا..çılqıncasına [ظرف] چیلقین کیمی، چیلقینا دؤنموش اوْلاراق.

چیْلقین‌لاشماق..çılqınlaşmaq [قا] دلی کیمی‌اوْلماق، چیلقین کیمی-اوْلماق، جوشماق، to become hot-tempered

چیْلقین‌لیق..çılqınlıq [آد] چیلقینجاحرکت، دلیلیک(فا:جنون madness

چیْلقین‌لیق ائتمک..çılqınlıq etmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیلقین کیمی حرکت ائتمک.

چیلْقینا دؤنمک..çılqına dönmək [تاثیرسیزائیلم] دلیرمک، چیلدیرماق، برک هیجانلانماق، اؤزونه حاکیم اوْلاماماق.

چی‌ْمایوُن..çıMayun [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-اووُاق گیرئی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

چیْمچیغ..çımçığ [آد] صاف، خالص. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیْمخیرما..çımxırma [آد] چیمخیرماق ایشی (فا:پرخاش). qurrel

چیْمخیرماق..çımxırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سرت‌لیک ائتمک، بیرینه سرت داوارانماق و دانیشماق، هیسلنمک، بیرینین اوْستونه قیشقرماق (فا:پرخاش کردن). to shout {سس‌تق، باخ:چیْنق}.

چیْمخیریش..çımxırış [آد] بیرینه سرت داوارانما (فا:پرخاش).

چیْمریْن..çımrın [اؤزل‌آد] اکتیو، فعال[۷].

چین..çın [اؤزل‌آد] (چین، چینه) ساغلام، دایانیقلی، گؤونیلیر[۷].

چین صاباح..çın sabah [ظرف] چینار[۲] {باخ:چین}.

چینار..çınar [باخ] چینار. {باخ:چین}.

چیناق..çınaq [اا] چینیق: ۱-ئواب، خیر ۲-گؤوه‌نیلیر[۷] {باخ:چین}.

چینتای..çıntay [آد] سوییلو، گؤونیلیر، باخ:چین، آلتین اوردو خانی[۷].

چینق..çınq [آد] ایکی دمیر شئیین بیربیرینه دیمه سیندن چیخان سس، گؤرولتو(فا:صدا‌ییرخوردآهن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سس تق}.

چینقار..çınqar [باخ: چینق] گؤرولتو، قاوقا.

چینقای..çınqay [اؤزل‌آد] اؤزو سؤزو بیر، سؤزونه گؤونیلیر[۷]. {باخ:چین}.

چینقی..çınqı [باخ: چینق] ۱-قیویلجیم، قیز آدی (فا:جرقه). ۲-پارچا (فا:ذرّه).

چینقیر..çınqır [آد] ۱-قوپوزا بنزر بیر ساز[۷] ۲-چینقیراق ۳-چینقیرتی.

چینقیرلو..çınqırlu [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

چین‌قیلیچ..çınqılıç [اؤزل‌آد] ساغلام، دایانیقلی، بیر تؤرک بگی[۷]. {باخ:چین}.

چینقیراغی چکمک..çınqırağı çəkmək [آد] اؤلمک.

چینقیراق..çınqıraq [آد، باخ: چینق] باخ: چینقیراو.

چینقیراق‌ایلان‌گیللر..çınqıraq ilangillər [آد، دیرگی] اومورقالی-حیوانلاردان‌سؤرؤنگن‌لر صنفی ایندان بیر سویو (فا:تیره ای از خزندگان).

چینقیراقچی..çınqıraqçı [آد] چینقیراق دؤزلدن ویا ساتان.

چینقیراقچی‌لیق..çınqıraqçılıq [آد] چینقیراق دؤزلتمه ویا ساتما.

چینقیراقلی..çınqıraqlı [صفت] چینقیراغی اولان، چینقیراق سس وئرن.

چینقیراقلی ایلان..çınqıraqlı ilan [آد، دیرگی] انگه‌رک سویوندان، ساری قهوه رنگلی، قویروق اوجو پولجوقلو و اولاری ترپه‌ده‌رک یاپراق خیشیلتی‌سی کیمی سس وئرن زهیرلی بیر ایلان (فا:نوعی مار). **crotalus**

چینقیراقلی‌ایلان‌لار..çınqıraqlı ilanlar [آد، دیرگی] اومورقالی-حئیوانلاردان سؤرونگن‌لر صنف‌ینه‌گیرن بیر سوی.

چینقیراو..çınqırav [آد] زینقیروو : حئیوان‌لارین بوینونا آسیلان بالاجا چان (فا:زنگوله). **hawk bell** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر «زینقیروو»، بو کلمه چینق سسسیندن آلینمادیر، زنگوله‌سؤزوده بو کؤکدندیر}.

چینقیرتی..çınqırtı [آد] برک شئیلرین بیربیرینه دیمه سسی (فا:صدای برخورد آهن).

چینقیرچینقیر..çınqırçınqır [آد] چینقیرتی‌سسی‌چیخاراراق، چینقیرتی سسی.

چینقیرداتماق..çınqırdatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چینقیراق‌سسی چیخارتدیرماق.

چینقیرداق..çınqırdaq [آد] زینقیروو.

چینقیرداماق..çınqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] چینقیراق‌سسی چیخارماق.

چینقیریق..çınqırıq [آد] ۱-چینقیراو سسی، باخ:چینقیرتی. ۲-زنگ، قاپی چالما آلتی.

چینقیرینی چکمه‌مک..çınqırını çəkməmək [باخ] جینقیرینی چیخارماماق.

چینقیل..çınqıl [آد، سن‌چاقیل] چانقیل، نارین‌داش، (فا:ریگ، شن). **gravel**

چینقیل اوتو..çınqıl otu [آد] چینقیللی یئرلرده بیتن اوت.

چینقیلداغ..çınqıldağ [اؤزل‌آد] تووز‌دا داغ آدی[۲۴۰].

چینقیللیق..çınqıllıq [آد] چینقیلی چوخ اولان یئر.

چینقیللی..çınqıllı [صفت] چینقیلی اولان.

چینلاتماق..çınlatmaq [تاثیرسیزائیلم] سس یانسی‌سی یاراتماق، چینلاماسینا ندن اولماق، سس لندیرمک.

چینلاتیش..çınlatış [آد] چینلاتما ایشی ویا بیچیمی.

چینلاق..çınlaq [آد] سس یانسی‌سی (فا:پژواک).

چینلاما..çınlama [آد] سس یانسی‌سی اولما، سسه سس وئرمه، سس لندیرمه (فا:پژواک).

چینلاماق..çınlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-تحقیق ائتمک، آراشدیرماق. ۲-سسه سس وئرمک(فا:پژواک کردن) {باخ: چین، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چینلامالی..çınlamalı [صفت] سس یانسی‌سی اولان (فا:پژواک دار).

چینلایش..çınlayış [آد] چینلاماق ایشی ویا بیچیمی. (فا:پژواک).

چینیق..çınıq [اا] باخ: چیناق.

چیودیرماق..çıvdırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] چیوماق‌ایشینی‌ساغلاماق[۲].

چیوقین..çıvqın [آد] یئل وقاریاغیشلا قاریشیق یاغان یاغمور[۲].

چیوماق..çıvmaq [تاثیرسیزائیلم] سیچراماق، بیرشئی‌آیری‌بیر مانعه دَیه‌رک یؤن دَییشدیرمک، ساپماق "قورشون داشا دَیب چیودی".

چیّان..çıyan [آد، دی، باخ: چایان] چوخ آیاق‌لیلاردان، ساریمتیراق، زهیرلی بؤجک (فا:~). **scolopendra**

چیبان..çiban [آد] بدنده ایرین یئغیلان چیرکلی چپوزه، چیبان(فا:دمل). **boil** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیپقان›:۱-عنّاب۲-چیوزه، سن}.

چیبان آغیرشاغی..çiban ağırşağı [آد] چیبان ین پاتلاماق اوزه ره اوْلان یئری.

چیبان ایشلهمک..çiban işləmək [آد] چیبان ایرین آخیتماق.

چیبان باشی..çiban başı [آد] چیبانین باشیندا اولان چیکلی چیخینتی.

چیبانلاشماق..çibanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چیبان وضعیته گلمک.

چیبانلی..çibanlı [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {باخ: چیبن: دوْغان قوُشو}.

چیبانین باشینی قوْپارتماق..çibanın başını qopartmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر بیر سوْرونون پاتلاق وئرمه سینه یوْل آچماق.

چیبگ..çibəg [اؤزل‌آد] آتماجا توْرو بیر آوجی قوُش[۷].

چیبه‌نئی..çibeney [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-آدای بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

چیبین..çibin [آد] ۱-میلچک (فا:مگس). ۲-بیر نوع دوغان قوشو. {سوُمرجه ‹زیبین›؛ سن، ت‹چیبک قارقوُی›: بیر نوع دوغان-قوشو؛ قوتادقوبیلیک‌ده چیبوْن شکلینده گلیب و قوش مفهوموندا اولدوغو سانیلیر و قوشون قاناد چالماغینی نظرده توتارساق چیرپماق سؤزوندن اولمالیدیر[۶]}.

چیبینلی..çibinli [اؤزل‌آد] هشتَری ومراغا دا کند آدی {دوْغان قوُشو}.

چیپ..çp [آد، این] چوْخو سیلیکوْن کیمی یاری ایلَتگن ماده‌لردن دؤزه‌لن و الکترونیکی ایشلرده ایشله‌نن لووحه" بیلگی سایار چیپی" .

چیپچیک..çipçik [آ ، دی، تاتارجا] سئرچه.

چیپلی..çipli [اؤزل‌آد] نارین، اینجه جثه‌لی[۷].

چیپیل..çipil [باخ: چیپلاق، چیل] ۱-گؤزلری آغری‌لی و کیپریک‌لری تؤکؤلموش. ۲-چامورلو سو ییغینتی‌سی.

چیپیل لشمک..çipilləşmək [تاثیرسیزائیلم] گؤزلری چیپیل وضعینه گلمک.

چیت..çit [آد] ۱-پامبوقدان توخونموش پارچا، باسما گؤللو پامبوق پارچا (فا:چیت). **chintz** ۲-قامیشدان و چالی دان توخونموش دوُوار وچپر (فا:حصار چوبی). ۳-(آد) چیزگی، سیْنیر، لیمیت[۷] {ت: ۱-قمیشدن هؤرولموش دووار. ۲-ایپک قوماش، سن: قیراق؛ بو کلمه چیگ سؤزوندن آلیناراق چیگیت؛ چییید کلمه سینین قیسالمیشی اوْلمالیدیر، بونا قانیت اولاراق دیواندا چیگین سؤزو ایپک ایپی اوچون دئییلیر، چیگمک› چیگیلمک و چیغماق سؤزلری دؤیون لنمک و بیربیرینه باغلانماق مفهوموندادیر و بو سؤزجوک‌لردن دوزه‌لن سؤزلرده آیدینجا بو مفهومو گؤرمک اولار، چیت سؤزونون بو کلمه‌لره باغلی اولماغی آیدیندیر اؤزللیکله پارچادان علاوه حاصار معناسی و قمیشدن توْخونان‌حاصار بو کلمه‌نین چیگ سؤزونه باغلی اولماغینی کسینلشدیریر، چیت سؤزونون معناسی گئنیشله نه‌رک ایندیکی تورکجه‌ده چیتمک شکلینده ایشله‌نیر، کلاوسونون نظریجه چیت کلمه‌سی سانسکریتجه‌دن آلینمیشدیر و اینگلیزجه سؤزلوکلرده بو کلمه نی **chintz**یازاراق کؤکونو هیندیجه **chint** سؤزونه باغلاییب و اونودا سانسکریتجه **citra** (تنوع) کلمه سیندن آلینماسینی ساوونوللار، آیدینجا گؤرونورکی تنوع مفهومو پارچا کلمه سیندن چوخ اوزاقدیر حالبوکی تورکجه ده چیگ و اوندان دوزه‌لن کلمه‌لر چیت سؤزونه چوخ یاخیندیلار اؤزللیکله چیت سؤزونون دیواندا پارچادان علاوه بیربیرینه توخونموش حاصار معناسی بو باغلیلیغی گوجلندیریر، آرتیرماق اولارکی فارسجادا چیت سؤزو اسکی کلمه حساب اولمور و اتیمولوژی کتابلارینداً بو کلمه‌نین لاتینجه اولماغی قانیتلانماییب، آیدیندیرکی تورکجه چیت سؤزو حرف دییشمه سیله بو دیللرده ایشله‌نن کلمه‌لرین کؤکودور}.

چیتا..çita [آد، دی، این] پیشیک گیللردن، توْکلری‌قارابنکلی، ساعاتدا ۱۰۰ کیلومتر قاچابیلن، ائوجیل‌له شه بیلن، آسیا وآفریقادا یاشایان امجک‌لی حئیوان(فا:~). **accinonyx Jubaros**

چیتاب..çitab [اؤزل‌آد] چیتاو:میانادا کند آدی {چیت:چوْلوق، چارداق؛ چیرپی و آغاجدان دؤزلمیش ائولر}.

چیتار..çitar [آد] چیتاری:ایپک وپامبوقدان توخونان بیر جور پارچا، قیز آدی (فا:نوعی پارچه). {تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ: چیت}.

چیتاری..çitarı [آد، دیرگی] سیرت اؤزگگی قویروغونا قدر اوُزانان یان طرفینده آلتون ساری‌سی جیزیقلار، اتی لذتسیز، پولجوقلوبیر بالیق(فا:نوعی ماهی). **box salpa** {باخ: چیت}.

چیتَر..çitər [تاریخی اؤزل‌آد] چیت+اَر، سیْنیر مُحافظی، بابوُرخان دؤنَمی بیر بگ[۷].

چیت‌توُمان..çittuman [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

چیت‌توُمان..çit tuman [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، قروپ حالیندا ایفا اولونان ماهنی و رقصدیر. اونو قادینلاردان، چوخ واخت جاوان قادینلاردان عیبارت اولان بیر قروپ اویناژیر. رقصین قطعی موعینلشدیریلمیش قورولوش و یا شکیلی اولماییب، هره اؤز باجاریغینا گؤره اویناماغا چالیشیب، لاکین حرکتلرین خاراکتئری هامیدا تقریبن عئینی اولوب. رقص کئچن اسرین ایکینجی یاریسیندا ناخجیواندا یارانیب و یاخین واختلارا قدر

بورادا ایفا ائدیلیب. ایندی بو رقص باره سینده یالنیز آرابیر ائشیتمک اولور[۲۴۵].

چیت‌سارماشیغی..çitsarmaşığı [آد، بیتگی] چیت‌سارماشیق گیللردن، آغ چیچک‌لی، توّی‌سوُز، اوُزون ساپلی، ساریلی جی، چوخ ایللیک و اوْتسوو بیتگی(فا:پیچک‌صحرایی convolvulus sepium

چیت‌سارماشیق‌گیللر..çitsarmaşıqgillər [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی‌لاردان ایکی چنک‌لیلردن، اؤرنگی: چیت سارماشیغی، قهقهه چیچگی، کوّسکوت کیمی بیتگی‌لر سوْیو (فا:تیره پیچک صحرایی). convolvulaceae

چیت‌قوشو..çitquşu [آد، دیرگی] یئره یاخین اوُچان و سیخ چالی‌لیق‌لاردا یاشایان، توّکلری اسمر، قویروغو قیسا، دیمدگی اینجه، چوخ کیچیک اؤتوّجو بیر قوش.

چیت‌قوشوگیللر..çitquşugillər [آد، دیرگی] دیمدیک‌لری‌اینجه و اَیمج‌لی، قاناد لاری قیسا وکوْت، توّکلری ائتینه قهوه رنگی جیزیلی قوشلار سوْیو.

چیتک..çitək [اؤزل‌آد] بزک، سوّس، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیتگر..çitgər [اؤزل‌آد] قوچان و تهران-کن ده کند آدی.

چیتلَمبیک..çitləmbik [آد، بیتگی] مرجیمک‌دن بیر آز بؤیوک بوروقجا میوه‌سی اوْلان بیر نوع ساقیر آغاجی، قارا آغاج گیللردن، (فا:نوعی گیاه). celtis. ulm

چیتلَمبیک کیمی..çitləmbik kimi [ظرف] بالاجا و سئویملی.

چیتله‌مک..çitləmək [تاثیرلی‌ائیلم] توْخوم چیتلاماق.

چیتمک..çitmək [باخ:چیت] ۱- (تاثیرلی‌ائیلم) دؤیونله‌مک، باغلاییب بیرلشدیرمک، بیرآریا گتیرمک. ۲-(آ) دؤیون. ۳-ایکی بارماقلا چیخاریلان سس، چیرتمیق (فا:بشکن). fillip

چیتمک لنمک..çitməklənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-کلیدلنمک ۲-(بل) چیتمک ووُرولماق.

چیتمکله‌مک..çitməkləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیتمک وورماق.

چیتمیک..çitmik [آد] باخ: چیمدیک.

چیتن..çitən [آد] سامان داشیماق اوچون آرابالاردا قویولان و اینجه داللاردان توْخونموش بؤیوک سبد (فا:ـن). {باخ: چیت}.

چیته‌له‌مک..çitələmək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چیته‌مک.

چیته‌مک..çitəmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیته‌له‌مک : یاماماق، بیرتیغی تیکمک (فا:وصله انداختن). {باخ: چیت، چیپید}.

چیتی..çiti [آد] ۱-دؤیون، چیتمک ایشی. ۲-رزن ده داغ آدی.

چیتی‌لنمک..çitilənmək [تاثیرسیزائیلم] دؤیون‌لنمک، چیتمک ووُرولماق.

چیتی‌له‌مک..çitiləmək [تاثیرلی‌ائیلم] دؤیون‌له‌مک، چیتمک ووُرماق.

چیتی‌لی..çitili [صفت] دؤیون لنمیش، چیتمک‌لی.

چیتیشمک..çitişmək [قا، باخ:چیتمک] بیرلیکده دؤیون لنمک.

چیتیلمک..çitilmək [س، باخ: چیتمک] دؤیون لنمک.

چیتیمک..çitimək [ل، باخ: چیتمک] ایلیشدیرمک، تیکمک.

چیچک..çiçək [آد] ۱-بیتگی‌لرین رنگلی قوخولو و اؤرمه اوْرقانی، گوللرین رنگلی و بعضا قوخولو بؤلومو (فا:شکوفه، گل). blossom ۲-اینجه و خوش اولماق "چیچک آچماق--". {سوُمرجه ‹زیدگوُ›؛ ت، سن؛ بو مفهوم چیچک۲ کیمی چکمک کلمه‌سیندن‌آلینمیشدیر و چیچک‌لرین آغاجدا ویا چؤلده نقطه نقطه اولماغینی گؤسته‌ریر}. ۳چیچک۲(آد، طب) ایرین‌لی قابارجیقلار تؤکوله‌رک قابیق‌لی یئری قالان بیرخسته‌لیک (فا:آبله) smallpox {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چکک›؛ چکمک کلمه سینین بیر مفهومو نقطه نقطه قویماق و نقطه‌له‌مک دیر بو معنادان چکک کلمه‌سی دوزه‌له‌رک همان مفهومدا بدنده عمله گلن نقطه‌لری گؤسته ریر، چکک سؤزجوغو عینا دیواندا گلیبدیر و دییشه‌رک ایندیکی چیچک شکلینه دؤشوب[۶]}. ٤-چیچک۳-(تاریخی اؤزل‌آد)خزر خاقانی بوُلان'ین قیْزی[۷]. ۲-سالماس؛ ساوه (~آباد) ده کندآدی.

چیچک‌آچماق..çiçək açmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گوّل‌آچماق۲-یئنی‌دن اوْرتایا چیخماق.

چیچک آشی‌سی..çiçək aşısı [آد] چیچک واکسنی.

چیچک آیاقجیغی..çiçək ayaqcığı [آد] بوداقدا چیچکلری ساخلایان چؤپ.

چیچک اوی..çiçək evi [آد] چیچک یئتیشدیریلن وساتیلان یئر.

چیچک باخجاسی..çiçək baxcası [آد] چیچک یئتیشدیریلن وساتیلان یئر.

چیچک بازاری..çiçək bazarı [آد] چیچک‌لر آلینیب ساتیلان یئر و چارسی.

چیچک بَگیم..çiçək bəyim [تاریخی اؤزل‌آد] عاباسی خلیفه‌لریندن بیرینین، توّرک اصیْللی آناسی[۷].

چیچک بیتی..çiçək biti [آد، دیرگی] یاریم قانادلی کیچیک و یومشاق وُجودلو، بیتگیلر اوزه‌رینده سوّرولر حالیندا یاشایان بیر بؤجک (فا:نوعی حشره).

چیچک پوْزوغو..çiçək pozuğu [صفت] چیچک خسته‌لیگیندن اؤزو دلیک دلیک اوْلموش.

چیچک تاجی..çiçək tacı [آد، بیتگی] چیچک‌لرین اؤرمه اوْرقانلارینین چئوره سینده اوْلان و بؤجک‌لری اؤزونه چکن بؤلوم (فا:بساک).

چیچک توْزو..çiçək tozu [آد] چیچک‌لرین اوْرەمه اوْرقانلارینین توْز شکلینده توخوملاری.

چیچک چی..çiçəkçi [صفت] چیچک وگوّل بئجەرن و یئتیشدیرن کیمسه.

چیچک چیخارماق..çiçək çıxarmaq [تاثیرسیزائیلم] چیچک خسته‌لیگی نه توتولماق.

چیچک چیلیک..çiçəkçilik [آد] چیچک یئتیشیدیرمه ایشی.

چیچک دؤیدورمک..çiçək döydürmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیچک خسته-لیگینه قارشی آشی و واکسن ووُردورماق.

چیچک دؤیدورمه..çiçək döydürmə [آد] واکسن ووُردورما ایشی.

چیچک دؤیمک..çiçək döymək [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چیچک دؤیدورمک.

چیچک سئور..çiçək sevər [آد] چیچک سئون:چیچگه دوّشگون کیمسه.

چیچک سئون..çiçək sevən [آد] چیچک سئوَر:چیچگه دوّشگون کیمسه.

چیچک ساپجیغی..çiçək sapcığı [آد، بیتگی] چیچکلری ساپا بیرلشدیرن اینجه وکیچیک ساپ (فا:نهنج).

چیچک ساپی..çiçək sapı [آد] چیچک‌لری گوّللرده ساخلایان ساپ.

چیچک سوْغانی..çiçək soğanı [آد، بیتگی] لاله کیمی چیچکلرین کؤکونده دوّزه‌لن واوْلوشان سوْغان کیمی کؤکلر (فا:پیازچه).

چیچک سوُیو..çiçək suyu [آد] تورونج سوولاردان چیچک‌لرینین ایمبیق‌دن گئچیریلیرسه اله گلن گؤزل قوخولو سویو.

چیچک‌سیز..çiçəksiz [صفت] چیچک وئرمه‌ین.

چیچک‌سیز بیتگی‌لر..çiçəksiz bitgilər [آد، بیتگی] گؤبه‌لک‌لر و ائیره‌تی اوتلارکیمی اوْرەمه اوْرقانلاری گیزلی اولان بیتگیلر(فا:بدون گل).

چیچکسیمک..çiçəksimək [تاثیرسیزائیلم] چیچک کیمی اوْلماق.

چیچک لشمک..çiçəkləşmək [تاثیرسیزائیلم] چیچک کیمی اوْلماق.

چیچک لندیرمک..çiçəklləndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیچک‌لی وضعیته گتیرمک.

چیچک‌لنمک..çiçəklənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-آبادلاشماق، بؤیویوب بیر باشاری یا یئتیشمک. ۲-چیچک آچماق، گوّل آچماق.

چیچک‌له‌مک..çiçəkləmək [تاثیرسیزائیلم] گوّللنمک (فا: گل دادن) to flower

چیچک‌له نیش..çiçəklənış [آد] چیچک لنمک ایشی ویا بیچیمی.

چیچک‌لی..çiçəkli [صفت] چیچه‌یی اوْلان.

چیچک‌لی بیتگی‌لر..çiçəkli bitgilər [آد] چیچک و گوّللری اوْلان بیتگی‌لر.

چیچک‌لیک..çiçəklik [آد] ۱-چیچک یئتیرن یئر. ۲-چیچک قابی. ۳-چیچگین اوْرەمه بؤلومو.

چیچک ناخوشلوغو..çiçək naxoşluğu [آد] باخ: چیچک ۲.

چیچک وئرمک..çiçək vermək [تاثیرسیزائیلم] چیچک‌له بزنمک. ۳-گلیشمک.

چیچک یاپراغی..çiçək yaprağı [آد، بیتگی] چیچک ساپی اوْزه رینده چیچه‌یه یاخین اوْلان یاپراقلار (فا:گلبرک).

چیچک یاغی..çiçək yağı [آد] گونه باخان (آی چیچگی) یاغی، آی چیچگیندن آلینان قیزارتمایاغی (فا:عطر). perfume

چیچکبیگه..çiçəkbigə [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ:چیچَک+ بیکه[۷].

چیچکلی..çiçəkli [اؤزل‌آد] خوْی و قزوین ده داغ آدی؛ تهران-ری، ساوین‌قالا، اردکان، یاستیکند، بوْستان آباد، اوُرمیه(۳)، تیکان‌تپه‌و سراب دا کند آدی؛ ورزقان دا بیر بؤلگه آدی.

چیچکلی..çiçəkli [اؤزل‌آد] صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا ذوالقدَر بیرلیگینین بیراوْباسی ایدی، بوُاوْبادان عزّالدین‌علی‌سُلطان، شاه‌اسماعیل طرفیندن فارس بؤلگه والی‌سی اولدو(خلیل سُلطان دان سوْنرا)؛ توْرک بوْی‌لارینداقیزلارا وئریلن آدلاردان بیری[۸۵].

چیچه‌یی چیْرتلاماق..çiçəyi çırtlamaq [تاثیرسیزائیلم] سئوینمک، سئوینجک اوْلماق.

چیچی..çiçi [اؤزل‌آد] چیچک، چیچک[۷]. اینسان‌آدی:چیچیخان

چیچی..çiçi [اؤزل‌آد] قوُبا'دا کند و چای آدی[۲۴۰].

چیچیخاقان..çiçixaqan [تاریخی اؤزل‌آد] هوُن امپراتوْرلارینداندان (اوُلوسچوُلوغو، دؤولت سیاسَتینه سوْخان و بوُنون ساواشیْنی وئرن کیشی)[۷].

چیچی‌قوُتاغا..çiçiqutağa [تاریخی اؤزل‌آد] چنگیزخان دؤنَمی بوُ اوُلو کیشی دؤنَمینده، ایشکَنجه ایله آلْینان افاده‌لر گئچرسیز ساییلیردی[۷].

چیچیله‌بارماق..çiçilə barmaq [آد] قیسابارماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر‹چیچاموق›}.

چیچیلی بارماق..çiçili barmaq [آد] باخ: چیچیله‌بارماق.

چیچی‌یابقوُ..çiçi yabqu [تاریخی اؤزل‌آد] چیچی خاقان'ین خاقانلیقدان قاباقکی آدی[۷].

چید قایا..çidqaya [اؤزل‌آد] قزوین ده داغ آدی.

چیدار..çidar [آد] ۱-آخساق (آت اوچون). hobble ۲-آت آیاغینا باغلاماق اوْچون اؤزل کندیر.

چیدی‌باش..çidibaş [اؤزل‌آد] زاقاتالا'دا داغ آدی(۱۴۵۲)[۲۴۰].

چیر..çir [آد، باخ:جیرگ] ۱-اریک و قایسی کیمی میوه‌لرین قوُروسو. ۲-(ت: یاغ، باخ: جیرگ) یاغ و پی.

چیراق..çiraq [آد] باخ: چیْراق، چیْراغ.

چیرچیر کندی..çirçir kəndi [اؤزل‌آد] باخ: مرند.

چیران..çiran [اؤزل‌آد] فومن دا کند آدی.

چیرای..çiray [اؤزل‌آد] اوْز، چِهره، اَدا[۷].

چیرپه‌لنگ (چرپه‌لک)..çirpələng(çərpələk) [ا] باخ: یئل پیک (فا:بادبان).

چیرتمک..çirtmək [باخ] چیرتیق.

چیرته‌کی..Çirteki [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساریْ باغیْش-موْنقوُل بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

چیرتیک..çirtik [آد] ۱-بالاجا اوْزوم سالخیمی ۲-باخ:چیْرتیق.

چیرتیکله‌مک..çirtikləmək [تاثیرلی ائیلم] چرتیک آچماق، چیْرتیق لاماق.

چیرتیلمک..çirtilmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: چیْرتیلماق.

چیرک..çirk [آد] کیر، کیرلی، ایرین (فا:چرک). dirt {باخ جیرگ؛ بو کلمه چرک شکلینده فارسجایادا گئچیب}.

چیرک پاس (پاساق)..çirk pas (pasaq) [آد، دا] چیرک، کیر، کیروُو.

چیرکَس..Çirkes [اؤزل آد] چَرکَس:قازاق-کیچیوْز-بایوْغلوُ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

چیرک سوْو..çirksov [صفت] کیروُو (فا:چرکاب). dirty

چیکَک..Çikek [اؤزل آد] توْرکمن-اَرساری-آلاچ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

چیرک گؤتورمه‌ین..çirk götürməyən [آد] رنگی توتقون اوْلماغینا سبب چیرکی بیلینمه ین.

چیرک‌گؤتورن..çirk götürən [صفت] رنگی آچیق اوْلدوغو اوْچون تئز چیرکله‌نن.

چیرکلندیرمک..çirkləndirmək [تاثیرلی ائیلم] چیرک ائتمک. to dirty

چیرکلندیریجی..çirkləndirici [صفت] چیرک ائدن، کیرلندیرن، کوْرلایان.

چیرکلنمک..çirklənmək [تاثیرسیزائیلم] کیرلنمک (فا: چرک شدن). to dirty

چیرکلی..çirkli [صفت] تمیز اوْلمایان، آیدن اوْلمایان (فا:چرک dirty

چیرکلی پاسلی..çirkli paslı [صفت] پیتی، چیرک باسمیش.

چیرکوْو..çirkov [آد، فا ‹چیرک+ آب›] یایخاما سویو، یایخانتی، پیس و بولانیق سو (فا:چرکاب).

چیرکین..çirkin [صفت] گؤزل اوْلمایان، خوشاگلمه ین، کیفیر، عیبه جر (فا:چرکین). dirty {فا› باخ: جیرگ}.

چیرکین..çirkin [اؤزل‌آد] چَرکین، ماکی دا داغ آدی.

چیرکین سوْیلو..çirkinsoylu [صفت] ذاتی پیس (فا:زشتخوی). ill-tempered

چیرکین لشدیرمک..çirkinləşdirmək [ائتدیرگن ائیلم] گؤزللیگینی آرادان آپارماق.

چیرکین لشمک..çirkinləşmək [تاثیرسیزائیلم] گؤزللیگینی ایتیرمک. to become unattractive

چیرکینجه..çirkincə [ظرف] چیرکین اولاراق.

چیرکین‌لیک..çirkinlik [آد] ۱-چیرکین اوْلما وضعیتی. plainness, ugliness ۲-یارامازلیق، آلچاق‌لیق، پیس‌لیک.

چیرمکلی..çirməkli [صفت] چیرمالانمیش.

چیرمیش..çirmiş [اؤزل‌آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: آلتون‌اوردو بوْیلاری[۲۰۹].

چیریش..çiriş [آد] چیریش اوْتونون کؤکو دؤیوله‌رک توْزوندان سو ایله بیرلیکده دؤزه‌لن توتقال (یاپیشقان)، سیریش"باشماقچی-چیریشی"(فا:چسب) glue{باخ:سیریش}.

چیریش اوْتو..çiriş otu [آد، بیتگی] زنبق گیللردن چیچک‌لری سالخیم وضعیتینده و آغ بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). asphodelus

چیریشچی..çirişçi [آد] چیریش دؤزلدن وساتان کیمسه.

چیریشچی‌لیک..çirişçilik [آد] چیریش دؤزلتمه وساتما ایشی.

چیریش‌لنمک..çirişlənmək [تاثیرسیزائیلم] چیریش سؤرتولمک، چیریش‌لی اوْلماق.

چیریش‌له‌مک..çirişləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیریش سؤرتمک، چیریش‌لی ائله‌مک.

چیریش‌لی..çirişli [صفت] چیریش‌سؤرتولموش، چیریش ووُرولموش.

چیریک..çirik [آد] اوْردوچو (فا:تکاور) swift{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:چئری، باخ:جرگه}.

چیریک..çirik [اؤزل‌آد] بجنورد، قئیدار(~لو) دا کند آدی.

چیریکله‌مک..çirikləmək [ل، سن] اوردو چکمک.

چیزدیرمک..çizdirmək [ائتدیرگن ائیلم] چیزمک ایشینی گؤردورمک، باخ:جیزدیرماق[۲]

چیزره..çizrə [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

چیزگَن..çizgən [اؤزل‌آد] ساپان ایزی، قاراساپانین تارلادا آچدیغی یوْل[۷].

چیزگه..çizgə [آد] کمّیت‌لری مختلف خط‌لرله گؤستَرن شکیل، قرافیک[۲].

چیزگی..çizgi [آد] جیزیق، خط[۲] (فا:خط). line

چیزگی‌سل..çizgisəl [صفت] چیزگی ایله ایلگی‌لی[۲].

چیزگی‌فیلم..çizgi film [آد] رسیم لر له‌چکیلن فیلم، کارتونی فیلم[۲].

چیزگی‌لشمک..çizgiləşmək [تاثیرسیزائیلم] جیزیق و چیزگی حالینا گلمک[۲].

چیزگی‌لنمک..çizgilənmək [تاثیرسیزائیلم] جیزیق لانماق. چیزگی‌لی - اوْلماق[۲].

چیزگی‌له‌مک..çizgiləmək [تاثیرلی‌ائیلم] جیزیق چکمک. چیزگی چکمک[۲].

چیزگی‌لی..çizgili [صفت] جیزیلمیش، چیزگی چکیلمیش[۲].

چیزگی‌لیک..çizgilik [آد] جیزیق‌چکمه یئری، چیزگی تاختاسی[۲].

چیزگی‌سیز..çizgisiz [صفت] چیزگی‌سی اوْلمایان[۲].

چیزگینمک..çizginmək [تاثیرسیزائیلم] چنبرله‌مک، بیر شئیین اطرافیندا دوْلاشماق[۲].

چیزَلگه..çizəlgə [آد] چیزگی‌لره بؤلونموش کاغاذ، جدول[۲].

چیزمک..çizmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیزگی چکمک[۲]، باخ: جیْزماق.

چیزمه..çizmə [آد] ۱-چیزمک ایشی. ۲-چکمه (آیاق قابی)[۲].

چیزمه‌لی..çizməli [صفت] چکمه‌سی اوْلان[۲].

چیزه..çizə [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

چیزه‌جک..çizəcək [آد] چیزمه یه یارایان‌اوُجو بیز آیقیت، باخ: جیزاجاق[۲].

چیزی..çizi [آد] چیزگی، ایز[۲].

چیزیش..çiziş [آد] چیزمک ایشی[۲].

چیزیک..çizik [صفت] چیزیلمیش[۲].

چیزیلگه..çizilgə [آد] چیزگی‌لره بؤلونموش کاغاذ، جدول[۲].

چیزیلمک..çizilmək [بلسیز ائیلم] چیزمک ایشی گؤرولمک[۲].

چیزیم..çizim [آد] ترسیم، شکیل[۲].

چیزین چیزین..çizin çizin [آد] چیزگی دوُروموندا[۲].

چیزینتی..çizinti [آد] چیزیلمیش شئی[۲].

چیس..çis [آد] کیکیتگه، بعضی بیتگی‌لردن‌سیزان شیره.

چیسان..çisan [اؤزل‌آد] باخ: چیس، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیستک..çistək [آد] باخ :چیسکین.

چیسک..çisək [آد] چیسه : ۱-یاغیش سرپینتی‌سی، ۲-قیز آدی (فا: نام‌دختر). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیسکین..çiskin [آد] توتقون هاوادا نارین یاغیش، سیس، چیس (فا:نم نم باران). {سس تق[۶]}.

چیسکین‌له‌مک..çiskinləmək [تاثیرسیزائیلم] توتقون‌هاوادا نارین‌نارین یاغیش یاغماق.

چیسکین‌لی..çiskinli [صفت] چیسکین.

چیسگی..çisgi [اؤزل‌آد] یاغیش دامجی‌سی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیسَم..çisəm [اؤزل‌آد] یاغیش دامجی‌سی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیسَن..çisən [اؤزل‌آد] یاغیش دامجی‌سی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیسَنتی..çisənti [آد] توْز کیمی اینجه یاغیش.

چیسه..çisək [آد] چیسک : ۱-یاغیش سرپینتی‌سی، ۲-قیز آدی (فا: نام‌دختر). {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیسه‌مک..çishmək [تاثیرسیزائیلم] نارین نارین یاغماق، چیسکین له‌مک

چیسه‌له‌مک..çisələmək [تاثیرسیزائیلم] نارین نارین یاغماق، چیسکین له‌مک.

چیش..çiş [باخ] جیش، سوّدوک.

چیشیک..çişik [آد، دا] داوشان یاوروُسو[۲].

چیغ..çiğ [باخ] چیی.

چیغدَم..çiğdəm [اؤزل‌آد] یابان چیچگی، (عطر توّرکجه‌سی)[۷].

چیغده..çiğdə [باخ] چییده.

چیغه..çiğə [آد، دا، باخ: چییید] چییه: جویز و بادام ایچی.

چیغید..çiğid [باخ] چییید.

چیغیل..çiğil [آد] اوْغوز توّرک‌لری‌نین ۲۴ بوْیوندان بیری. (فا:نام قومی از ترکان اوغوز). باخ: چیگیل، چیّییل.

چیغیلارسلان..çiğilərsəlan [تاریخی اؤزل‌آد] اوُیغورلار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

چیفت..çift [باخ] جوّت.

چیفته..çiftə [صفت] ایکی‌سی بیر آرادا، ایکی‌لی، باخ: جوّت.

چیفجی..çifci [صفت] اکین و مال داوار ایشینه باخان (فا:مزرعه دار).

چیقان..çiqan [اؤزل‌آد] باخ: چیکان: ۱-یوْخسول، فقیر[۷]. ۲-غیرتلی، باخ: چیگن، چییید {چیخان سؤزونون دَییشمیش شکلی اوْلاراق خروج مفهوموندا اوْلابیلر، همچنین غیرتلی و باشی دیک شکلینده ده معنالانیب، نئجه کی چیک‌لر بیر توّرک طایفاسی اوْلاراق بوُ آدلا باغلی اوْلمالیدیر}.

چیک..çik [اؤزل‌آد] بیر توّرک بوْیو اوْلاراق گؤی‌تورکلر زامانی کم kəm چایی‌نین اؤته سینده یاشاییردیلار، اونلار اوُیغور حُکومتی ایچینده چوْخ اتّگین ایدیلر وبیر دؤنم اونلارا حاکیم اوْلوب و اؤندرلرینی توُتوغ tutuğ عنوانیندا حاکیملیگه منصوب اتّدیلر[۸۵].

چیکان..çıkan [اؤزل‌آد] مراغا دا کند آدی، باخ: چیغان، چیکَن {بوْی آدی}.

چیگَن..çigən [تاریخی اؤزل‌آد] باخ: چیکَن، چیکان، چیغان.

چیگَن..çikən [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-تؤرکمَنلرین، اَرسان اوْیماغی اوُلوبابالاریندان ۲-قازاقلارین، کیچیوْز بؤلوگو، آدای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچیوْز-بایاوْغلو-آدای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

چیکوْلاتا..çikolata [باخ] شوکوْلات.

چیکیتگه..çikitgə [باخ:چیییدمک] چیگیدگه، چیییدگه، چیس.

چیکی‌شاد..çikişad [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک‌خاقانی، شیپی‌ٔنین قارداشی[٥٤].

چیگ..çig [اؤزل‌آد] یاغیش دامجی‌سی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیگده..çigdə [باخ] چیییده.

چیگَر..çigər [آد] ۱-غیرت، عزیم ۲-چؤکَرتیش، چؤکَرتمه[۷].

چیگَرمیش..çigərmiş [آد] ۱-چؤکَرتمیش، دؤشمانی پوْزقونا اوُغراتمیش ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

چیگَن..çigən [اؤزل‌آد] غیرتلی[۷].

چیگَن..çigən [آد] بئلدن آشاغی گئتمه‌ین بیر نوع قیسا کت (فا:نوعی کت کوتاه). {چیین سؤزوندن آلینمالیدیر}.

چیگَندیک..çigəndik [آد] ۱-غیرتلی، چالیْشقان. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

چیگنه..çignə [آد] مالا، جوتجولرین سؤرگو دئدیکلری آیقیت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیگیت..çigit [آد] باخ: چیییید.

چیگیت سپن..çigit səpən [صفت] چیییید سپمه واکمه آراجی.

چیگیتلی..çigitli [صفت] چیییید قاریشمیش.

چیگیتگه..çigitgə [باخ:چیییدمک] چیییدگه، آخیندیریق (فا:صمغ، علک).

چیگید..çigid [آد] باخ: چیییید.

چیگیلمک..çigilmək [تاثیرسیزائیلم] ایپ‌دؤیونلنمک،دؤیون سیخیشدیریلماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیگیل..çigil [اآ] ۱-بیر تؤرک بوْیو اولاراق قارلوقلار‌ا باغلی‌ایدیلار و زامان زامان مستقل بیر طایفا کیمی ده اوْرتایا چیخیردیلار. ۲-اوْلقوُن، گلیشمیش، اوْلموُش[۷]. باخ: چیغیل، چیییل {چیییید (توْخوم) سؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیگیل..çigil [اؤزل‌آد] سوُمقاییت‌ٔدا چای آدی[۲٤۰].

چیگیل آرسلان..çigil arslan [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

چیگیلده..çigildə [آد،تورکمنجه،بیتگی] چیگیلدَم، لاله گؤلو(فا:لاله).

چیگیلدم..çigildəm [آد،تورکمنجه،بیتگی] چیگیلده، لاله گؤلو(فا:لاله).

چیگیلوار..çigilvar [اؤزل‌آد] قیْسا و کیچیک اوْخ، اؤزَل اوْخ[۷].

چیگین..çigin [آد] ۱-جَین، جگَن. ۲-چیگین۲(آد) اوْموز، بدنین بوْیون‌دان قوْللارا قدر اوْلان بؤلومو، چیینی، چیگین (فا:شانه و کتف). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چیگین›؛ بو کلمه چیگ سؤزوندن آلیناراق قوْلو بدنه باغلایان بؤلومه دئییلیر[٦]؛ باخ: چیییید، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سن، باخ: چیییید}.

چیگین..çigin [اؤزل‌آد] چؤگَن:هشتَری ده کند آدی.

چیل..çil [آد] ۱-دری اؤزونده چیخان قهوه رنگلی کیچیک خال‌لار، آلیندا اوْلان لکه و هر بیر شئی اؤزه‌رینده آیری رنگده اوْلان بنک‌لر "چیل اؤزلو، چیل توْیوق" (فا:خال). spots ۲-(دیرگی) تویوقسووولاردان آغ لکه‌لی تویوق و قوش، بیر نوع داغ تویوغو (فا:نوعی پرنده). tetrastes bonasia ۳-(بیتگی) کؤکومسوْو چوْخ ایللیک و اوْتسوْو بیر بیتگی {ت: ۱-بدنده دؤیمک اؤزوندن عمله گلن اثر. ۲-چیرکین‌لیک؛ بو کلمه نقطه نقطه اولان شئیلر اوچون سؤیله نیر، و بو سؤزدن چیله‌مک سؤزو سپیله‌مک و سوُیو نقطه نقطه و دامجی دامجی ائله‌مک معناسیندادیر و سپیلیب داغیلماق مفهومو مجازی اولاراق بیریئرده دورماماق و دلی‌لر کیمی اویان بویانا آتیلماق معناسیندا گئنیشله نه‌رک بو سؤزدن آیری بیر کلمه وُجودا گتیریر، دیواندا بو مفهوما اؤرنک سؤز چیلراماق (دلیرمک) شکلینده گلیب وایندیکی دیلیمیزده بو کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: چیلدیرماق، چیلقین، چیلپاق (بو سؤزده هم ایلک معنا وهم مجازی معنا بیرلیکده مستتیردی، و ایسلاناراق و دلیره‌رک لوّت اولموش آدامی گؤسته ریر)؛ بو کلمه چلاندن شکلینده فارسجایا گئچیبدیر، چلچله کلمه سیده بو قوشون خال خال اولماسینا سبب چیل سؤزونه باغلانیر، تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چیلاخور..çilaxor [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

چیلاغای..çilağay [اؤزل‌آد] چَلقای : بیناب دا کند آدی {۱-چلَک+آی: دمیر سوُقابی، دمیرچیلیک له ایلگیلی}.

چیلان..çilan [آد] ۱-(بیتگی) بیر نوع ایری چیغده، بیر نوع عناب (فا:نوعی عنّاب). ۲-(دیرگی) داغ تویوغو{باخ: چیل}. ۳-چیلان۲(اؤزل‌آد) اهر و مراغادا کند و چای آدی {باخ چیلان۱}.

چیلان کشه..çilan keşə [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

چیلاو..çilav [باخ] پیلوْو، چیلوْو.

چیلاوچی..çilavçı [باخ] چیلوْوجو.

چیلاوُن..çilavun [اؤزل‌آد] چیل+آووُن؛ چَنگیزخان‌ٔین گَنجلیک یوْلداشی[۷].

چیلبگ..çilbəg [تاریخی اؤزل‌آد] چیل+بگ، قیْرقیز(توْقای، بوُغو)اولوبابالارینداندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-بابا بوْی لارینداندیر[۱۵۸-۸۱].

چیل‌بیتکی..çilbitki [آد] کؤکوّمسوْو چوخ ایللیک اوْتسوو بیتگی.

چیلپاقلار..çilpaqlar [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی، چیْلپاقلار.

چیلپیک..çilpik [آد، سن، باخ: چالپاق] گؤز چیرکی، چالپاق.

چیلَت..çilət [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۱۵۶۱)[۲۴۰].

چیلتان..çiltan [اؤزل‌آد] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیلتَک..Çiltək [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤتهمیش-داشایاق بوْی لارینداندیر[۱۵۸-۸۱].

چیلَتمک..çilətmək [باخ:چیل] سپدیرمک.

چیلتیک..çiltik [باخ] چیمتیک، چیمدیک، چیتمک.

چیل‌چیل..çilçil [باخ چیل، صفت] ۱-پارلاق، پیریل پیریل. ۲-چیل باسمیش، چوْخلو چیلی اوْلان.

چیلخان..çilxan [اؤزل‌آد] اوْغلان‌آدی، باخ:چیل+ خان[۷].

چیلخانیم..çilxanım [اؤزل‌آد] قیزآدی، باخ:چیل+ خانیم[۷].

چیلداغ..çildağ [اؤزل‌آد] قوْبوستان'دا داغ آدی[۲۴۰].

چیلدک..çildək [آد] چیْلدای:آتین کؤکسونده چیخان بیر چیبان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیلدوُ..çildu [اؤزل‌آد] ۱-هیْزلی۲-قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

چیلده..çildə [اؤزل‌آد] ۱-هیْزلی۲-قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

چیلر..çilər [اؤزل‌آد] اؤتر، اوخویار، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیل‌صفت..çilsifət [صفت] اوْزونده چیلی اوْلان، اوْز چیل چیل اوْلان.

چیلقاوا..çilqava [باخ] جیلقاوا.

چیلقوش..çilquş [اؤزل‌آد] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیلک..çilək [آد، بیتگی] باخ: چییه‌لک.

چیلک..çilək [اؤزل‌آد] سنندج ده کند آدی.

چیلکچی..çiləkçi [آد] چییه‌لک یئتیشدیرن.

چیلگَز..çilgəz [اؤزل‌آد] لاچین'دا داغ آدی(۲۳۶۲)[۲۴۰].

چیللنمک..çillənmək [تاثیرسیزائیلم] چیل‌لی اوْلماق.

چیلله..çillə [آد، فارسجا چهل سؤزوندن] ۱-دوْغوم ویا اؤلوم گؤنوندن ویا بیر اؤزل گوندن قیرخ گون گئچن سوّره. ۲-قیش'ین ایلک ۴۰ گونو، قیشین قیرخ گون اولی اوْلان گونلر (فا:چلّه). ۳-فرش وتوخوما جیلیق‌دا یان یانا چکیلن ایپلر، اریش (فا:چلّه).

چیلله خانا داغی..çillə xana dağı [اؤزل‌آد] باخ: زنجان.

چیلله خانه..çillə xanə [اؤزل‌آد] کلئیبر، سراب، شبستره کند آدی {فرش‌وقالی توْخماقلا ایلگیلیدیر}.، خوی و زنجاندا داغ آدی.

چیللـه گئجه سی..çillə gecəsi [آد] قیشین ایلک گئجه سی.

چیل‌لی..çilli [باخ] چیل چیل. freckled

چیلم..çiləm [اؤزل‌آد] بیر نوع خوش سسلی قوش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیلَن..çilən [اؤزل‌آد] ۱-چیْغ ۲-ژاله، نارین یاغیش[۷] ۳-بیر داغ چیچگی. ٤-قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیلنتی..çilnəti [باخ:چیل] سئیرک یاغیش، سوُ سپینتی‌سی، چیْغ، ژاله.

چیلنمک..çilənmək [باخ: چیل] سپیلمک، دامجی دامجی و سیچرانتی حالیندا تؤکولمک. to be splashed

چیلوْو..çilov [باخ] پیلوْو.

چیلوْوجو..çilovcu [آد] پیلووچو، چیلوو پیشیرن ، آشچی (فا:چلو پز).

چیلوار..çilvar [آد] آغ و آهارلی پامبوق پارچا (فا:چلوار). {باخ: چوُل، چوُلوار، چیلوار، شالوار}.

چیله..çilə [اؤزل‌آد] نارین یاغیش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیله‌داغ..çilədağ [آد، بیتگی] سینیقچی‌لیقدا ایشله نن بیر بیتگی آدی[۱۳۶]

چیله‌مک..çiləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-سوُیو سئیرک سپمک، یاغیش سئیرک و آز یاغماق، دامجی دامجی تؤکولمک، سئیرک و یاواشجا یاغماق، سپیلمک، سپه‌له‌مک (فا: پاشیدن). to splash ۲-(س) اؤتمک (بوّلبول). {تا، ت: ایسلاتماق، یاش ائیله‌مک، باخ: چیل}.

چیله‌ین..çiləyən [آد] چیله‌ییجی:۱-سو و آخیجی ماده‌لری چیله‌مک اوچون آراج. (فا:آب پاش). sprayer ۲-چیله‌ین،(آد) سوُواغی ساخلاماق اوچون اونون آلتینا ووُرولان نازیک ائن‌سیز تاختا.

چیله‌ییجی..çiləyici [آد] باخ: چیله‌ین.

چیلیس..çilis [باخ: چیله‌مک] خسیس.

چیلیش..çiliş [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۳۲٤۲)[۲۴۰].

چیلیک..çilik [آد] چوبوق، قلمه، قیسا دال{باخ:چلیک}.

چیلیک‌آغاج..çilik ağac [آد] باخ: چیلیک دسته، چیلینگ دسته.

چیلیک‌چیلیک..çilik çilik [ظرف] پارچا پارچا، تیکه تیکه، چیلیک کیمی بالاجا چوبوق‌لار بیچیمینده. {باخ: چلیک}.

چیلیک‌دسته..çilik dəstə [باخ] پیل دسته، باخ: چیلیک آغاج، چیلینگ دسته (فا:الَک دولَک). a game

چیلیک‌له‌مک..çilikləmək [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-چیلیک تیکمک ۲-قیساقیسا دوْغراماق.

چیلینگ..çiling [آد] باخ:چیلیک، چلیک.

چیلینگ آغاج..ağac çiling [آد] ایکی‌دسته اوْیونجونون آراسیندا چیلیک، توپ و دسته ایله اوْینانان اوْیون.

چیم..çim [آد] ۱-چیمن‌لیک یئر، چیملی توپراق ۲-(ص) قاتیشیغی اوْلمایان "یوغورت چیم سوّتدن دوْزه‌لیر" (فا: خالص). ۳-باشدان باشا، بوّسبوتون "بو یئمک چیم یاغدیر" (فا:کلا). ٤-(آ) بئل قازیمیجا چیمن‌لی توپراق ۵-(بیتگی) بوغداگیللردن، چوخ ایللیک بیر بیتگی lolium {ت: آیریق اوْتو، مَرغ، چیمک ائیلم ایله ایلگیلی اوْلاراق سوُدا چیمک حالیندا اوْلان بیتگی‌لره دئییلیر، باخ: چیمک}.

چیمتیک..çimtik [آد] باخ: چیمدیمک (فا:بشکن) {باخ:چیت› چیمدیک}.

چیمچاوا..çimçava [صفت] خفیفجه واسواسی اولان، بیر شئیلردن دیسگینن. {باخ:چیمچشمک}.

چیمچشدیرمک..çimçəşdirmək [تاثیرلی ائیلم] چیمچشمه‌سینه سبب اوْلماق.

چیمچشدیریجی..çimçəşdirici [صفت] چیمچشدیرن.

چیمچشمک..çimçəşmək [تاثیرسیزائیلم] اوْره‌یی گؤتورمه‌مک، اکراه ائتمک، ایرنمک، دیسکینمک (فا:چندشش آمدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تینچیماق› تینچیشماق› چینچیشماق› چینچشمک، بو سؤزدن آلیناراق فارسجادا چندش کلمه‌سی ایشله نیر[٦]}.

چیمچک..çimçək [آد، دیرگی] سئرچه‌نین کیچیک نوعو(فا:نوعی-گنجشک)

چیمچیک..çimçik [اؤزل‌آد] صاف، معصوم[٧].

چیم‌چیم..çimçim [ظرف] ایستک‌سیزجه (چیم چیم یئمک).

چیمدیرمک..çimdirmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-چیممک ایشینی گؤردوْرمک. ۲-(ل) یویوندورماق، چیمیزدیرمک(فا:آب تنی دادن). to bathe

چیمدیک..çimdik [آد] ایکی باماقلا بیرینی قیرتماق ایشی ویا ایکی باماقلا چیخاریلان سس (فا:بشکن، نیشگون). fillip {چیْرتماق› چیْرتمیق› چیرتمیک› چیمدیک[٦]، باخ: چیت}.

چیمدیک گؤتورمک..çimdik götürmək [تاثیرلی ائیلم] چیمدیک‌له‌مک، قیرتماق. to nip

چیمدیک‌لشمک..çimdikləşmək [قا] بیربیرینی چیمدیک‌له‌مک.

چیمدیک لنمک..çimdiklənmək [بلسیز ائیلم] چیمدیک گؤتورولمک.

چیمدیکله‌مک..çimdikləmək [ل، سن] ۱-چیمدیک گؤتورمک (فا: نیشگون گرفتن). ۲-بیر بوتوندن بالاجا پارچا قوپارماق. to nip

چیمر..çimər [آد] چیممک ایشی.

چیمرلیک..çimərlik [آد] چیممک اوْچون‌دنیز قیی‌سی (فا:پلاژ). beach

چیمک..çimək [آد] چیممه یئری، چیمه جک یئر (فا:پلاژ).

چیمکار..çimkar [اؤزل‌آد] خانلار‌دا داغ آدی(۱٤۰۰)[۲٤۰].

چیمکند..çimkənd [آ] ایسیبجاب شهری‌نین یئنی آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چیمکیرمک..çimkirmək [باخ] چیمخیرماق.

چیمگوْل..çimgül [اؤزل‌آد] گؤزل گول، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیملندیرمک..çimləndirmək [ائتدیرگن ائیلم] چیم‌لی ائتدیرمک.

چیملنمک..çimlənmək [تاثیرسیزائیلم] بیر یئر چیم شکلینه دؤنمک.

چیملمک..çimləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چیمی اوْلمایان یئره چیم اکمک.

چیمله ییش..çimləyiş [آد] چیملی ائتدیرمه، چیم‌له‌مه، چیم لندیرمه.

چیملی..çimli [صفت] چیم باسمیش، چیم‌له اؤرتولموش.

چیممک..çimmək [تاثیرسیزائیلم] سویا دالماق، سویا جوماق(فا:آب تنی کردن). to bathe {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چؤمک، چوماق› جوُماق، بو کلمه چیم/ چیمن سؤزلرینین کؤکودور}.

چیممه..çimmə [آد] چیممک ایشی(فا:استحمام). taking a hot bath

چیمن..çimən [آد، بیتگی] چیرگیللردن بیر بیتگی و قوْخولو توْخومو اوْلان (فا:چمن). cuminum cyminum، lawn، grass {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چوّمگن›؛ بو کلمه جوماق/ چیممک سؤزوندن و گرامری لحاظدان چیمه‌گن "فاعلی آد" سؤزونون قیسالمیشیدیر، باخ: چیم، چیممک}.

چیمن..çimən [اؤزل‌آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

چیمن..çimən [اؤزل‌آد] هئریس، تاروُم (~وزیر) شیراز (~ی) دا کند آدی، چاراویماق، تیکان‌تپه ده چای آدی.باخ: سلماس.

چیمن جیک..çimən cik [آد] بالاجا چیمن.

چیمناز..çimnaz [اؤزل‌آد] نازلا دوْلو، نازلی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چیمنتوْ..çimənto [آد، آنادولو، ایتالیانجا] باخ: سیمیت، سیمان.

چیملو..çimənlu [اؤزل‌آد] بیر توّرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

چیملی..çimənli [صفت] چیمنی اوْلان. meadowy

چیملی..çimənli [اؤزل‌آد] آغدام‌دا کند آدی[۲٤۰].

چیمن‌لیک..çimənlik [آد، صفت] چیمنی اوْلان یئر، چایی‌رلیق، یاشیل‌لیق یئر (فا:علف زار). grassplot

چیمه‌لوُ..çimələu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولوحلب بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس و ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بوْی آدی[۸۵].

چیمیر..çimir [آد] یونلگول یوخو، مؤرگوله‌مه، مؤرگو دؤیمه "یوخوم قاچدی بیر چیمیر آلابیلمه دیم"، قیز آدی.

چیمیزدیرمک..çimizdirmək [باخ] چیمدیرمک.

چیمیشمک..çimişmək [قا] بیریئرده چیممک.

چیمیل..çimil [آد، دیرگی] سیتما داشییان بیر نوع میغ میغا، آنوفئل میغمیغاسی (فا:آنوفل). anofel {باخ: چیبین› چیمیل}.

چین..çin [صفت] ۱-دؤز و دوْغرو "اوْ یوُخوسونون چین‌اوْلدوغونا چوخ اینانیر". ۲-نظم نظام لا دؤزولن هر شئی، دوُوار باشلارینده کرپیچ ردیفی ۳-ساچ و تؤکون قیْوریلمیش وضعیتی {تاراما و دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر: ‹چین›:دوْغرو، گرچک؛ بوُ کلمه "چین، چیندن/ چیدن، چین‌وشکن" شکلینده فارسجایادا گئچیبدیر}. ٤-چین٤(اک) قوش آدلاریندا چین اکی چوخ ایشله‌نن اک ساییلیر" لاچین، بیلدیرچین، سیغیرچین، گؤورَچین، بالیقچین" {بو کلمه نظام و نظم مفهومونا باغلانمالیدیر}. ٥-چین٥(آد، دا) قیسا دسته‌لی دیشلی اوْراق. ٦-چین٤(دا)دفه، کره، لای، قات"من سؤزو بیر چین سؤیله‌رم". ۷-چین٥(دا) بؤزوشوک (فا:چین و چروک).

چین..çin [اؤزل آد] آسیا قاره سینین گؤندوغان طرفینده بیر اؤلکه، دیوانین دئییشینه گؤره یوُخاری چینه تاوقاچ ویا ماچین، اوْرتا چینه خاتای، آشاغی چینه بوُرخان دئییردیلر.-دؤز {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

چین..çin [اؤزل آد] چین کؤلتوروندن بیر گؤرونتو:

چین..çin [اؤزل آد] چین سدی: اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین ان بؤیوک موجادیله‌سی چین دؤولت ایله اولموشدر، بو دؤنمده قوزئی‌ده‌کی بوْزقیرلاردا حاکمیت قوران آتلی هون تورکلرینین آخینتی لارینی دوردورماق اوْچون چینلیلر، چین سدّی نی دؤزلتمه‌یه باشلاییرلار، گنللیکله چین سدّی تورک، تونْقوز و موُغول آخینلارینی دوُردورماق اوْچون دؤزلمیشدیر، چین سدّینین اوزونلوغو، یئخیلمیش اولان قیسیملریله بیرلیکده یاخلاشیق ۷۰۰۰ و بعضیلریجه ۱۰۰۰۰ کیلومتر ایدی، بوگون ساده‌جه ۳۰۰۰ کیلومتری قالمیشدیر،بو دوُوارلارین ائنی ٦-۷ متر و اوُجالیغی ۷-۱۰ مترديز و هر ۲۰۰ متردن بیر ۱۲ متر اوجالیقدا بوُرج قاییریلمیشدیر، و هر ۹ کیلومتر‌ده بیر فنر بوُرجو دؤزلمیشدیر، چین سدّی دؤنیانی ۷ بؤیوک خاریقه (عجایب) تیکینتی سیندن بیریدیر و اوُزای دان گؤرونن انسان اَلیله دؤزلمیش، تک تیکینتی دیر، بو سدین دؤزلمه سینده عئینی آندا، اَن آزی بیر میلیون انسان ایشله‌ییردی، بو انسانلار، عسکر، کؤیلو و توتوقلولاردان اوْلوشوردو، چین سدّیندن گؤرونتو:

چین‌اوُیقارلیغی..çin uyqarlığı [اؤزل آد] اسکی چین اوُیقارلیغی: افسانه‌لره گؤره، چین امپراتورلوغونون اساسینی میلاددان اؤنجه ۲٦۰۰جی ایلده ساری ایمپارتور قوردو ، کلاسیک چین تاریخچیلرینه گؤره اؤلکه نی یؤنه‌تن ایلک ایمپاراتور هیا و شانق (Hya & Şang-M.ö. 1450-1050) سولاله سی ایدی، شانق لاردان سونرا تاریخ سیراسیلا تورک اصیللی چینلیلشمیش چوْو (Chou) سولاله سینیه گئچر (M.Ö 1050-249)، داها سونرا چین سولاله سی حاکیم اوْلدو (M.ö. 249-206)، بونا رغما چین اوْردو و کولتوروندە تورک دؤولتلری و اؤزللیکله هون تورکلرینین تاثیری وارایدی،تورک دؤنیاسینین تاثیری آیدینجا شئنسی و کانسو دا گؤرونور.

چین‌آناسوْنو..çin anasonu [آد، بیتگی] آناسوْن قوْخولو و ساری رنگلی چیچکلی بیر بیتگی. illicium anisatum

چیناب..çinab [اؤزل‌آد] باخ: چیناو.

چیناو..çinav [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {چین و دؤزوملو اؤلر}.

چینار..çinar [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن یئکه یاپراقلی، گؤوده‌سی قالین، اوُزون عؤمورلو، بؤیوک کؤلکه‌لی بیرآغاج (فا:چنار). platanus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چاروُن، چوْنوک، شوْ نوک›، صحاح‌العجم: ‹چنار›، گؤیتورک: ‹چیندان›: صنوبر آغاجی، سانسکریتجه ‹چاندان›: صندل آغاجی، اسکی اوُیغور تورکجه سینده ‹چام›: شام آغاجی؛ بوُ کلمه فارسجا سانیلماغینا رغما تؤرک کؤکلو بیر سؤزدوْر و چین سؤزو تؤرکجه ده دؤز معناسیندادیر و "ار" اکی بوُنا یاپیشینجا بوُ آغاجین دؤزلوگونه تاکید اوْلونور}.

چینار..çinar [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی؛ درگز-نوخندان، خالخال، میانا، مراغا، گئرمی، آوج، ساوه، همدان، آباده، خمین؛ ماراواتپه، بجنورد (~ان) آستانا (~ستان)دا دا کند آدی.

چیناران..çinaran [اؤزل‌آد] بوُ شهر مشهدین ۶۰کیلومتر قوُزئی گؤنباتان طرفینده یئر آلیبدیر، گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل‌لیکده ۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۴۲۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر مختلف ملیتلردن تشکیل تاپاراق فارس‌لاشمیش شهرحالینه گلمیشدیر.شهرین اهالی‌سی چوْغون‌لوقلا فارس و آز بؤلوم اوْبیری قوْوم لاردندیر، بوُ شهرله ایلگیلی کندلر اوْچون قوُچان شهرینه رجوع ائتمک اوْلار.

چیناران‌بؤلگه‌سینین‌چایلاری..çinaran bölgəsinin çayları [اؤزل‌آد] چایلارقاراقوُم'ا تؤکولورلر: قوْروق (~ s1b۷)، کال اَرداک (~ q۰ /۳s1b۲۵)، اَسجیل (~s1b۱۵)، چناران چای (~ s1b۱۵)، اَمروُدَک (s۲b۸)، دوْلما (s۳b۹)،

چیناران بؤلگه‌سینین داغلاری..çinaran bölgəsinin dağları [اؤزل‌آد] داش بوُلاق (۱۵ک‌گ‌ب۱۹۶۷)، قارالار (۲۷ک‌ق‌ب۱۴۹۱)،

چینارگیللر..çinargillər [آد، بیتگی] بیر بیتگی سوْیو platanaceae

چینارلیق..çinarlıq [آد] چینارآغاجی چوخ اوْلان یئر.

چیناریمسی ایسفندان..çinarımsı isfəndan [آد، بیتگی] ایسفندان، چینارا بنزر آغجا آغاج نوْعو (فا:نوعی چنار). acer psuudoplatanus

چینتال..çintal [اؤزل‌آد] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چینتوْسوُن..çintosun [تاریخی اؤزل‌آد] اوُلوتاش خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

چینتیان..çintyan [آد] قادین شالواری. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چینتیموُر..çinteymur [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-گؤیوک و بابوُرخان‌ین کوْموتانلاریندان[۷].

چینجه..çincə [اؤزل آد] چین دیلی تک هئجالی بیر دیلدیر بو دیلده کلمه لر تک تک و اَک آلمادان بیربیرینین یانیجا سؤیله‌نیر و عئینی کلمه‌لر جوْمله ده اوْلدوغو یئره گؤره مختلف گرامئری وضعیته دؤشورلر، چینجه نین اؤزونه خاص اؤزللیکلری واردیر، بو ندنله تورکجه اؤزل آدلار بو دیلده بعضا ده قولاغا و گؤرونوشه عادی اولمایان بیر وضعیت تاپیرلار، اؤرنک اوْچون: ۱-چینجه ده "ر" حرفی یوخدور بو اوزدن توْرک سؤزو چینجه ده توْ-کیوْ کیمی دئییلیر و یازیلیر بو موضوع تورکجه تاریخی اؤزل آدلاری اوخوماقدا چتینلیک تؤره‌ده‌بیلیر،

چینچاوات..çinçavat [صفت] واسواس، بیر شئیی چتین بَیه‌نن آدام، چیمچاوات، چیمچاوا. {باخ: چیمچشمک}.

چینچه..çinçə [آد، دیرگی] بیر نوع سئرچه، قیز آدی (فا:نام‌دختر)[۲].

چینچیلیا..çinçilya [آد، دی، فرانسیزجا] دال آیاقلاری اوُزون، قویروقلاری یومشاق، گوموش رنگینده بیر نوع گمیرگن (فا:نوعی جونده). chinchilla laniger

چین‌چین..çinçin [ظرف] ۱-قات قات، لای لای. ۲-مئتال اشیایا ووُراندا چیخان سس.

چیندان..çindan [اؤزل‌آد] ساندال آغاجی[۷].

چینَر..çinər [تاریخی اؤزل‌آد] یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

چینزیر..çinzir [آد] اوْد اوْستونه تؤکولن یاغدان چیخان قوْخو {تقلیدی بیر کلمه سایبلیر}.[۵].

چینغ..çinğ [آد] اییجه، بوْسبوتون" چینغ دوْلو: دوْپدولو".

چینقای..çinqay [تاریخی اؤزل‌آد] سؤزونه گؤوَنیلیر، آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

چینقوْ..çinqo [آد] باخ: جینقوْ.

چینگه‌نه..çingənə [آد] قاراچی، گزیجی اوْخویوجو {چنگ-سؤزوندن[۵]}.

چینگیل..çingil [آد] بالاجا اؤزوم سالخیمی. {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

چینگیلی..çingili [اؤزل‌آد] بالاجا باجی، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

چین‌لئیلاغی..çinleylağəı [آد، بیتگی] باخ: تسبیح آغاجی.

چین‌لنمک..çinlənmək [بلسیز ائیلم] چین چین دؤزولمک و بیچیلمک.

چین‌له‌مک..çinləmək [تاثیرلی‌ائیلم] چین‌چین‌دؤزمک، لای لای یئغماق، قالاماق.

چینو..çınu [اؤزل‌آد] رامیان و اهر ده کند آدی {چین+ائو: دؤزوملو ائولر، بو کلمه چینوُ کیمی ده سؤیله نیلیر}.

چینه..çinə [آد] ۱-صادق، گؤوَنیلیر ۲-اؤز، سوْی ۳-قوُرد، قوُرد بالاسی[۷]. {باخ: چین}.

چینه..çinə [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

چینه دان..çinədan [آد، فا] قوشلارین قارنیندا اولان دانا یئرله شن یئر.

چینی..çini [آد] گیلدن پیشیریلمیش اؤزو سیرلی قاب.

چینی بوُلاق..çini bulaq [اؤزل‌آد] اوُجان دا چای و کند آدی.

çinştürük..چینشتۆروک [آد، بیتگی] ایلک یازدا یئتیشن و یئییلمه‌لی-فیْندیغا بنزر و قیرمیزی‌آغ میوه‌سی اوْلان بیرآغاج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çiv..چیو [باخ] چیوی (فا:گوه). wedge

çivçi..چیوچی [باخ] چیوی چی.

çivzə..چیوزه [آد] سپگی‌دنه‌لریندن بؤیوک و چیبان دان چیچیک دری تومورجوغو، سیْزاناق (فا:جوش) {باخ:چیو}.

çivgin..چیوگین [آد، ص] یاغلی، دوْیوروجو، بسله‌ییجی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

çivlənmək..چیولنمک [باخ] چیوی لنمک.

çivləmək..چیوله‌مک [باخ] چیوی‌له‌مک

çivi..چیوی [آد] ۱-ایکی شئیی بیربیرینه توتدورماق اوچون آرالارینا قویولان اوجو بیز و دیـبـی ائنلی آغاج ویا دمیر دیلچک (فا:گوه). ۲-قالخان بالیغی‌نین دالیندا اوْلان دؤیمه‌یه بنزر سؤموک. ۳-میخ و اؤزللیکله آغاج میخ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چیژ›: دمیرچیوی؛ دیواندا چیگیلمک فعلی دؤیونلنمک و سیخیشدیرماق معناسیندا ایشله‌نیب، چیو کلمه سیده ایکی شئیی بیربیرینه سیخیشدیران و دؤیون‌له‌ین وسیله‌یه دئییلیر بو سببدن ایکی کلمه بیربیریله ایلگیلی اولمالیدیر، چیژ کلمه‌سی چیزمک فعل اینینده کؤکودور، چیز› چیژ› چیزمک› جیزماق، همچنین چیژ سؤزو چیوی‌نین اثری اولاراق ایز کلمه سینین کؤکودور و گئنه ایز› ییز سؤزوندن یازماق سؤزو دوزه‌لیرکی چیوی کیمی وسیله‌نین داش و کرپیج اوسته اثری ساییلیر}.

çivit..چیویت [آد] چیویت اوْتوندان دؤزه‌لن گؤی رنگلی توْز بوْیا (پالتار بویاماق اؤچون) (فا:ماده رنگرزی گیاهی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چؤووت›: بوْیا؛ چیگیت/ چییید سؤزیله باغلیدیر، چونکی بوْیا وبوْیاماق گئنیش صورتده پارچا و چییدله اورتایا چیخیر و ناخیشلی رنگلر آغ پامبوق لا دوزه‌له بیلیر، بو اؤزدن چیویت سؤزو، چییید کلمه سیندن آلینمالیدیر}.

çivit otu..چیویت‌اوْتو [آد، بیتگی] باقلاگیللردن وخردل سوْی‌وندان و یاپراقیندان گؤی (ماوی) بویا چیخاریلان بیتگی (فا:وسمه). Isatis tinctoria, Indigofera

çivit rəngi..چیویت‌رنگی [آد] چیویت‌بویاسی، بیرجور توتقون گؤی رنگی.

çivitsiz..چیویت‌سیز [صفت] چیویدی اوْلمایان ویا چیویت لنمه میش.

çivitlənmək..چیویت‌لنمک [بلسیز ائیلم] پالتارچیویت‌رنگینده بویانماق.

çivitləmək..چیویت‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] پالتاری چیویت سویونا باسیب بوْیاماق.

çivitli..چیویت‌لی [صفت] چیویت ماده‌سی اوْلان هرشئی.

çivitmavisi..چیویت‌ماوی‌سی [آد] چیویت رنگینده کی ماوی.

çivici..چیوی‌جی [آد] چیوی دؤزَلدن وساتان کیمسه.

çivicilik..چیوی‌جیلیک [آد] چیوی دوزلدیب ساتما ایشی.

çivi çıxar amma yeri qalar..چیوی‌چیخار آمّا یئری قالار [دئییم] بیر شئیین ویا بیر گؤنول یاراسی اثری‌نین قالماسینا اشارت دیر.

çivi xəti..چیوی‌خطی [آد] اسکی‌لرده اولان یازی نوعو(فا:خط میخی). cuniform

çivi soxmaq..چیوی‌سوْخماق [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشه انگل اوْلماغا چالیشماق.

çivisiz qalxan..چیوی‌سیز قالخان [آد، دیرگی] اتی لذتلی بیر قالخان بالیغی.

çivi kimi..چیوی‌کیمی [صفت] چوْخ ساغلام و چویک اوْلان.

çivilətmək..چیوی‌لتمک [اتتدیرگن ائیلم] چیوی ووُردورماق. to ask/ to cause smb. to wedge

çivilənmək..چیوی‌لنمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-چیوی وورولماق، میخ لانماق. ۲-بیر یئرده حرکت‌سیز قالماق. to be/ to become wedged

çiviləmək..چیوی‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] چیوی ایله برکیتمک، چیوی وورماق، میخ لاماق، میخ کیمی ثابت ائتمک. to wedge

çivili..چیوی‌لی [صفت] چیوی‌سی اوْلان.

çivin..چیوین [آد] لعابلی قاب، سیرلی قاب. {چوْذین= چوْیین› چیوین، باخ: چوّگون}.

çivi yazı..چیوی‌یازی [آد] ۱-پروْتوتوّرکلرین(سومئرو ایلام) و آسوری‌لرین و سونرالار گئنیش حالدا فارسلارجا ایشله‌نن یازی نوْعو، میخ و چیوی ایله کرپیج و داش اوّستونده یازیلان یازی شکیللری، چیوییه اوخشایان یازی (فا:خط میخی)، ۲-چیوی یازیلارین اؤزونه خاص اؤزللیکلری وارایدی، اوْزامان بئیله بیر اینانج وارایدی کی سس‌سیز حرفلر جان اولاراق مادّی و سسلی حرفلر روح اوُیدولار، روحلارین گؤرونمز اولدوقلاری اؤچون اونلاری گؤستَرمه‌یه گرک یوخ اویدو، بو سببدن مثلا توّرک سؤزونو "ت‌رک/ ترک" کیمی، توُروُس سؤزونو "ت‌رس/ترس" کیمی یازاراق توّرک و توُروُس اوْخویاردیلار، آیدیندیرکی ایندیلیکده ده بعضی خطلر اوْ اؤزللیگی داشییرلار و اؤزللیکله فارس عرب خطینده کلمه لرده سسلی حرفلر عمومیتله قویولمور و یوخاریدا گؤسته‌ریلن کلمه‌لری همان چیوی خطی ساياقیندا یازیرلار، بو سببله توّرک دیلینی یازییا

چئویرمک بو الفبا ایله چوخ چتیندیر و یئرمی‌بیرینجی یوزیلده اسکی دؤنملره دؤنمک دئمکدیر.

چیی..çiy [صفت] ۱-پیشمه‌میش. ۲-یئتیشمه‌میش، کال (فا:خام). ۳-یئرسیز ویاراشیق سؤز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹چی یئر›: یاش یئر}.

چییان..çiyan [آد، دیرگی] باخ: چایان.

چییانا..çiyana [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی {۱-چای و ایرماقلی یئر. ۲-چایانلی یئر}.

چیی‌توپراق..çiy topraq [آد] اوُزون زامان ایشلنمه‌میش توپراق، گوج سوُرولن یئر.

چیی‌چیی یئمک..çiy çiy yemək [تاثیرسیزائیلم] بیرینه برک قیزماق.

چییدم..çiydəm [آد، بیتگی، باخ:چییید] ۱-چییدم گیللردن، رنگلی یومورو و بیر قیر بیتگی‌سی، چوخ ایللیک (فا:گل حسرت). colchicum ۲-قیز آدی.

چییدم‌سوولار..çiydəm sovlar [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی بیتگی سوُیو، اؤرنک: زانباق، لاله، چییدم، سوغان، پیراسا، گلایول، زعفران، زانباق سوُلار (فا:تیره سوسنیان). liliaceae

چیی‌دوُشمک..çiy düşmək [تاثیرسیزائیلم] خوُش قارشی لانماماق.

چییده..çiydə [آد، بیتگی، باخ: چییید] چیغده، چیگده، آیری چاناق یاپراقلی، ایکی چنک‌لی بیرآغاج، قیرمیزی قابیق‌لی، سرت چودک‌لی، زیتون بؤیوکلوغونده میوه‌سی اوُلان (فا:خونناب). zizyphus sativa. rha

چییر..çiyər [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی {چیک+ار: تورک بوُیو}.

چَییرتکه..çəyirtkə [آد، دیرگی] جیرجیرامایا اوخشار و اوُزون دال آیاقلاریلا سئچرایا بیلن، بؤیوک دسته‌لر حالیندا اکینه ضرر وئرن بیر بؤجک (فا:نوعی ملخ). {باخ: چکیرگه}.

چَییرتکه کیمی..çəyirtkə kimi [صفت] چوخلو چَییرتکه حالیندا، بوُلود کیمی، بؤیوک کوّتله حالیندا.

چییرتمک..çiyrətmək [باخ] چییرَندیرمک.

چَییردک..çəyirdək [آد] چَودک، چَوده، چَکیردک، آلچا اریک گاوالی و زوُغال کیمی میوه‌لرین توُخومو (فا:هسته). stone-fruits

چَییردک‌سیز..çəyirdəksiz [صفت] چَودک‌سیز. stoneless

چَییردک‌لی..çəyirdəkli [صفت] چَودکلی.

چییرَندیرمک..çiyrəndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] اوّره‌یینی ووُرماق، ایبرندیرمک، بیخدیرماق (فا:مشمئز کردن).

چییرنمک..çiyrənmək [تاثیرسیزائیلم] بیر ایشی گؤرمکدن تنگه گلمک، بیخماق، اوّره‌یینی ووُرماق (فا:مشمئز شدن).

چییسل..çiysəl [صفت] چییله و چیی شئی‌له ایلگی‌لی.

چییسوّت اممیش..çiy süt əmmiş [صفت] تماما دؤغرو و دوّز اوْلاماز.

چییکرپیچ..çiy kərpiç [آد] پالچیق دان دوزه‌لن و پیشیریلمه میش کرپیچ (فا:خشت). sun-dried brick

چییکوّفته..çiy küftə [آد] پیشیریلمه‌دن یوْغرولوب یئییلن بیر نوع-کوّفته[۲] (فا:نوع کوفته نپخته).

چییگوّل..çiy gül [آد، دا، بیتگی] ژاله گولو (فا:ژاله).

چییلشمک..çiyləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱قابا، یئرسیز و یاراشیق‌سیز حرکت ائله‌مک.

چییلیک..çiylik [آد] ۱-چیی اوْلما وضعیتی. ۲-یاراشیق‌سیز حرکت.

چییلیک‌ائتمک..çiylik etmək [تاثیرلی‌ائیلم] قابا و یاراشیق‌سیز حرکتده اوْلماق.

چیینه‌مک..çiynəmək [باخ] چئینه‌مک.

چیینی..çiyni [اؤزل‌آد] آغسوُ[۲۴۰]دا کند آدی.

چیینینی‌آتماق..çiynini atmaq [تاثیرلی‌ائیلم] باخ: چینینی چکمک.

چیینینه‌آشیرماق..çiyninə aşırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قالدیریب چیینینه سالماق.

چیینینی‌چکمک..çiynini çəkmək [تاثیرلی‌ائیلم] ناراضی لیغینی بیلدیرمک ویا بیر ایشدن خبری اوْلمادیغینی بیلدیرمک.

چیینی‌دوّشوک..çiyni düşük [صفت] چییین‌لری‌دوّشموش، سالاق چییین‌لی.

چییه..çiyə [آد، دا، باخ: چییید] باخ: چیغه، جویز و بادام ایچی.

چییه‌رش..çiyərəş [اؤزل‌آد] چییارَش: اوُرمیه ده داغ آدی.

چییه‌لک..çiyələk [آد، بیتگی] گوّل‌گیللردن، آغ چیچک‌لی، ساپلاری سوّرونگن، چوخ ایللیک، یئمیشی توت دان بؤیوک بیر بیتگی (فا:توت فرنگی). fragaria vesca {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹چیه› باخ: چیگ، چییید}.

چییید..çiyid [آد] پامبوق توْخومو (فا:تخم پنبه). seed {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ چیگیلمک کلمه‌سی دیواندا دؤیونلنمک معناسیندا ایشله نیب آچیقجا گؤرونور چیگ بو مجهول فعلین لازم فورمودور و چیگمک باغلی‌حالا گلمکدیر و چیگیت پامبوق توْخومونون باغلانمیش و قوْزا حالینا گلمه‌سینی‌نشان‌وئریر، البته چیْغ و چیْغماق کلمه‌سی دیواندا دؤیونلنمک و باغلانماق معناسیندا بو سؤزون آیری شکلیدیر، بو سؤزلردن آلیناراق چیت سؤزو دوزه‌لیر، چیت سؤزو هم پارچا و هم حاصار اوچون دئییلیر، چیگ سؤزوونون معناسی گئنیشله‌نه‌رک

ت‹چیکین› کلمه سینده پارچا، حاصار، توْخوما بیتگی‌سینه و آیری طرفدن ایپک ایپینه دئییلیر}.

چییدسپَن..çiyid səpən [آد] توْخوم سپَن آدام ویا آراج.

چییدگه..çiyidgə [باخ:چییید] چیگیدگه، چیس، بعضی بیتگی‌لردن سیْزان شیره، اوْر، آخیندیریق، دیش آغری‌سینا یارارلی اوْلماغی سانیلیر [۱۳۶](فا:صمغ، علک).

چییدلشمک..çiyidləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چییید شکلینه گلمک. ۲-سرت حرکتده و داورانیش‌دا اوْلماق.

چییدلی..çiyidli [آد] چییدی اوْلان، چییده قاریشمیش اوْلا.

چییل..çiyil [آد] اوْغوز تورْک‌لری‌نین ۲٤ بوْیوندان بیری. (فا:نام قومی از ترکان اوغوز). باخ: چیگیل.

چییلدم..çiyildəm [آد، دا، بیتگی] باخ: چیگیلده.

چییلده..çiyildə [آد، دا، بیتگی] باخ: چیگیلده.

چییین..çiyin [باخ] چیگین۲

چییین به چییینه..çiyin bə çiyinə [باخ] چییین چییینه.

چییین چییینه..çiyin çiyinə [ظرف] ۱-بیرلیکده، بیر یئرده و یان یانا ۲-یانا کی.

چییین‌دیریک..çiyindirik [آد] چیگین‌دیریک:۱-چیگینه آسیلان و اوجلارینا سوقابی ویاآیری قابلار باغلانان آغاج، اوْموزلوق. ۲-یوکچوپالانی.

چییین‌لرینی آتماق..çiyinlərini atmaq [باخ] چییینینی چکمک.

چییین‌لرینی چکمک..çiyinlərini çəkəmək [باخ] چییینینی چکمک.

چییین‌لیک..çiyinlik [آد] پالتارین آلتیندان چییینه قویولان پارچا ویا بالیش جیق.

ح..h [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین سککیزینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اون بیرینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا:هشتمین حرف ترکی آذربایجانی).

حائز..haiz [آد، عربجه] ایچینه آلان، قاپسایان" حائز اهمیت: اؤنملی" (فا:دربردارنده).

حاتم..hatəm [آد، عربجه:وارلی بیرآدام آدیندان] ۱-سخاوتلی، الی-آچیق(فا:~). ۲-کبودرآهنگ(~آباد)، درگز (~قلعه)، خیاو (~کندی) دا کند آدی.

حاجالللی..hacallı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

حاجالی..hacalı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

حاجت..hacət [آد، عربجه] گرکلی‌لیک، لزوم، نیاز، دیلک (فا:~).

حاج‌شیخ‌زین‌العابدین‌امام(مجنون)..hac şeyx zeynəlabdin imam (məcnun) [اؤزل‌آد] ۱۲۷۱ده‌زنجان‌داآنادان اوْلوب، تورکجه مثنوی و غزللری واردیر.

حاج‌علیلو..hacəlilu [اؤزل‌آد] قاراداغ تورک ائلینین بیر طایفاسیدیر (اوْبالارندان: قاراگؤزلو، یتولی، اؤزبک، زینی بگلی، قاراداغلی، یاغ‌باسدراملی، قاراخانلی، گنجه‌لی، پیرعلیلو، کنگرلو، چاخیرلو، مددلو، تره‌که‌مه، قاراباغلی)[۱۰۸،۳].

حاجو..haco [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {حاجی}.

حاجی..hacı [آد، عربجه] مکه‌نی زیارت ائتمیش کیمسه؛ آغا (فا:~).

حاجی..hacı [اؤزل‌آد] حاج، آذربایجان دا تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۹۰ آد سایماق اوْلار).

حاجی‌بکتاش..hacı bəktaş [یازار] حاجی بکتاش‌ولی نیشابوردا آنادان اوْلوب(م۱۲۷۵)، موُغول آخینی ایللرینده آنادوْلویا کؤچوبلر، حاج بکتاشین اثرلرینده "مقالات" عربجه دیلینده‌دیر اوْ کتابیندا شریعت، معرفت، حقیقت موضوع لارینداسؤز آچیر و اؤیودلری یول گوسته-ریجی اوْلوبدور.

حاجی‌بکتاش‌داشی..hacı bəktaş daşı [آد] باخ: بلغم داشی.

حاجی‌بگلی..hacı bəyli [اؤزل‌آد] حاجی‌بَگوْف، اؤزئییرحاجی‌بگلی، آذربایجان اوپئرا صنعتی‌نین قوُروجوسو اوْلوب، م۱۸۸۵ده آغجا بدیع ده آنادان اوْلموشدور اثرلرینده: اوْپئرالار:لیلی مجنون، شیخ صنعان، رستم وسهراب، شاه عاباس وخورشید بانی، اصلی وکرم، لیلی وهارون، کوْر اوْغلو، فیلملرینده: ار وآرواد، اوْ اوْلماسین بواوْلسون/ مشدی عباد، آرشین مال آلان؛ حاجی بگلی نین اثرلری آذربایجانین شاه‌اثرلری سایبلیر، آذربایجان موغاملارینی نوْت لاندیراراق ۱۲ بؤلومونو بئیله سیرالاییبدیر: ۱-عشاق. ۲-نوا. ۳-بوسلیک. ٤-راست. ۵-عراق ٦-اصفهان ۷-زیرافکند ۸-مخرکسا ۹- زنگوله ۱۰-رهاوی

۱۱-حسینی ۱۲-حجاز.

حاجی‌خداوئردی..hacı xudaverdi [یازار] خوْیلو اولوب و تخلصو تائب‌دیر، تورکجه فارسجا مرثیه‌لری وار، ۱۲۰۱۰ده وفات ائتدیبدیر[۲۸].

حاجی‌خوْجالی..hacı xocalı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۱۰۸،۳].

حاجی‌فقیه‌لو..hacı fəqihlu [اؤزل‌آد] باخ: ماهی‌فقیه‌لو.

حاجی‌قابوُل..hacı qabul [اؤزل‌آد] آذربایجاندا یئر آدی.

حاجی‌لئیلک..hacıleylək [آد، دیرگی] باخ: لئیلک.

حاجی‌یاتماز..hacı yatmaz [آد] آشاغی طرفی آغیر اوْلدوغو اوْچون همیشه دیک دوُران بیر اوُشاق شکلینده اوْیونجاق، بیر نوْع گلینجیک.

حاجیلار..hacılar [آد] ۱-بیر تورک طایفا آدی. ۲-مکه زیارتچی لری (فا:حجّاج). Hajjis

حاجیلار..hacılar [اؤزل‌آد] م۱٦جی‌عصرده، آنادولوحلب‌ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]، آغچالو ائلی‌نین بیر قولو اولاراق ذوالقدر بیرلیگینین‌بیر اوْباسی‌حالیندا صفوی‌لره قاتیلدیلار، آغچالولارین بیر شاخه‌سی سوْنرالار قاجار دؤولتی‌نین تشکیلینده اشتراک ائتدیلر[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

حاجیلار..hacılar [آد] اهر، اوُرمیه، خوی و خیاو دا کند آدی، مینودشت"ین اصلی آدی.

حاجیلو..hacılu [اؤزل‌آد] قاراقوْیونلو بیرلیگینده اصلی طایفالاردان[۸۵]. عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

حاجیلو..hacılu [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ شهری نین کندیستان‌لارینداں، ٤٤ کندی و ۳۵۰۰۰ نفر نفوسو *قئد اوْلونوبدور.

حاجیه..haciyə [آد، عربجه] مکه‌نی زیارت ائتمیش کیمسه(خانیم) (فا:~).

حادّ..hadd [آد، عربجه] ۱-ائتگین، کسیجی.۲-ایتی‌و کسیجی، (فا:~).

حادثه..hadisə [آد، عربجه] اوْلای، باش وئرمیش (فا:~).

حاذق..haziq [آد، عربجه] اوستا، اوُز (فا:~).

حارام..haram [صفت، عربجه] باخ: حرام.

حارام‌تالا..haram tala [اؤزل‌آد] قوُبا'دا داغ آدی(۱۵۳۹)[۲۴۰].

حاسد..hasid [صفت، عربجه] حسد ائله ین، پاخیللیق ائدن (فا:ـ).

حاسین..hasin [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {آس+ین:آس یوردو}.

حاشا..haşa [ن، عربجه] اللـه ائیله‌مه‌سین، اللـه گؤسترمه سین (فا:مبادا).

حاشی آباد..haşiabad [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی.

حاشیه..haşiyə [آد، عربجه] قیراق، کنار، زولاق، پارچانین قیراغی (فا:ـ).

حاصار..hasar [آد، عربجه] ۱-چئوره، دوُوار (فا:حصار). ۲- corral تؤرک بؤلگه‌لرینه چوْخلو کند آدی اولاراق ایشله‌نیر {بوُ کلمه‌نی بعضی بیلگین‌لر هاسار/ آسار/ آس اَر و آس/ آز قوْومو آدینا باغلی اوْلماسینی سؤیله‌ییرلر}.

حاصار..hasar [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

حاصار-..-hasar [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ٦۰ آد سایماق اوْلار).

حاصل..Hasıl [اؤزل‌آد] اوُجان دا داغ آدی.

حاصل..hasil [صفت، عربجه] اوْرتایا چیخان، گؤرونن، اؤره‌نن (فا:ـ).

حاصلات..hasilat [آد، عربجه] اؤرون، گلیر، قازانج (فا:ـ).

حاصلخیز..hasilxiz [آد] اؤرون وئرن، وئریملی (فا:ـ).

حاضر جاواب..hazır cavab [صفت] بییرنین سوُآلینا درحال جاواب وئرن.

حاضر..hazır [صفت، عربجه] آنیق، آماده (فا:ـ). ready

حاضرلاماق..hazırlamaq [آد] حاضر ائتمک (فا:آماده کردن). to prepare

حاضرلیق..hazırlıq [آد] حاضر اوْلما (فا:آمادگی). readiness

حاضرلیقسیز..hazırlıqsız [صفت] حاضرلیغی اوْلما دان (فا:بدون آمادگی).

حاضرلیقلار..hazırlıqlar [آد] تدارکات (فا:تدارکات). preparations

حافظ..hafiz [صفت، عربجه] ۱-قوروپان، ساخلایان. ۲-قُرانی بوتون لؤکله ازبردن اوْخویان (فا:حافظ). keeper ۳-فارس دیلینده شعری ان یؤکسک زیروه لره چاتدیران شاعرین آدی، حافظ تقریبا ۸جی عصرین اوللرینده دؤنیایا گلیب و ۷۹۱۰-۷۹۲ده دؤنیادان گئدیبدیر.٤-اوُجان دا کند آدی.

حافظه..hafizə [آد، عربجه] بلَک، بئیین ویا بیلگی سایاردا بیلگی ساخلانیلان یئر (فا:ـ). memory

حاق..haq [باخ] حقّ.

حاق تانیر..haq tanır [صفت] هرکسین حاققینی گؤزه‌تن(فا:حق شناس).

حاق تانیرلیق..haq tanırlıq [آد] هرکسین حاققینی گؤزَتمه ایشی، حاق شیناسلیق (فا:حق شناسی).

حاق سای..haq say [آد] حاقق سای، امک، زحمت "اوْنون نئچه ایللیک حاق ساییني آرادان آپاردیلار" (فا:زحمت).

حاق نا حاق..haq na haq [آد] حاقلی و حاقسیز بیرلیکده "ایستر حاقلی ویاحاقسیز اوْلسون" (فا:حق و نا حق).

حاقق..haqq [باخ] حقّ.

حاقلاماق..haqlamaq [آد، ع ‹حق›] حقله‌مک.

حاقلی..haqlı [صفت] حاقی اوْلان، دؤز دیین (فا:محقّ).

حاقلی تانیماق..haqlı tanımaq [تاثیرلی‌ائیلم] احقاق حق کردن (فا:محقّ دانستن). to administer

حاکم..hakim [آد، عربجه] ۱-اگه منلیک ائدن، سؤزوگئچن، باشچی، اگه من ۲-بیلگه، تانری. (فا:ـ).

حاکمانه..hakimanə [ظرف] بوُیوروجاسینا، حؤکم ائدرجه سینه.

حاکملر..hakimlər [آد] اگه من‌لر (فا:حکّام). governors

حاکملیک..hakimlik [آد، عربجه] ۱-اگه‌من اوْلما وضعیتی (فا: حاکمیت). ۲-یارقیچ‌لیق، سؤزونو گئچیرمه (فا:حکَمیت).

حاکمیت..hakimiyət [آد، عربجه] ۱-حؤکم دارلیق، اگه منلیک. ۲-حکومت (فا:حکومت). rulership

حاکمیت آلانی..hakimiyət alanı [آد] حکومت بؤلگه‌سی (فا:قلمرو). realm

حال..hal [آد، عربجه] ۱-دوُروم، وضعیت. ۲-گوْج، طاقت. ۳-واخت، لحظه (فا:آن).

حالا..hala [آد، عربجه] ایندیه دک، ایندی (فا:حالا).

حالا گلمک..hala gəlmək [تاثیرسیزائیلم] گوجله نه‌رک دیرچلمک.

حالال..halal [باخ] حلال.

حالاللیق..halallıq [آد] حلال‌لیق، باغیش و ایسته‌مه (فا:حلالیت).

حال‌اهلی..haləhli [صفت] کئف اهلی.

حال‌باحال..halbahal [ظرف، عربجه] حالدان حالا دؤشمه (فا:حال‌به‌حال شدن).

حالبوکی..halbuki [باغلاییجی سؤز] بونا رغما "تلفن دالیندا چوخ دانیشارکن حالبوکی اؤزونو تانیمیرام" (فا:علی رغم). although

حالت..halət [آد، عربجه] حال، دوُروم (فا:حالت).

حال‌توتماق..haltutmaq [تاثیرسیزائیلم] احوال توتماق، حالینی سوْروشماق.

حال‌حاضر..halhazır [آد] ایندیکی واخت، بوآن (فا:حال حاضر).

حالحال..halhal [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

حالدان چیخارتماق..haldan çıxartmaq [باخ] حالدان چیخارماق.

حالدان چیخارماق..haldan çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-حالدان آپارماق اؤزوندن چیخارماق، کئف لندیرمک. ۲-هیرسلندیرمک.

حالدان حالا دوشمک..haldan hala düşmək [تاثیرسیزائیلم] حالی-پوزولماق، حالی قاریشماق.

حالسیزلیق..halsızlıq [آد] حالی اولماما وضعیتی (فا:بی حالی). feebleness

حالقا..halqa [آد، عربجه] دمیر ایلگگ، ایلگک، چمبر.

حاللاحالا..halla halla [آد] قاوقا، چکیش‌به‌چکیش، های کؤی، هاللا هاللا.

حاللاج..Hallac [اؤزل آد] حللاج:آذربایجان تؤرکلری قاشقای بوی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

حالوا..halva [آد، عربجه] یاغدا قوورولموش و اون یاغ شکردن دؤزَلن بیر شیرین یئمک.

حالواچی..halvaçı [صفت] حالوا پیشیریب ساتان.

حالواچی قاباغی..halvaçı qabağı [آد، بیتگی] قاباق گیللردن، ائشیک رنگی بوز، ایچی ساری، ایری بیر قاباق نوعو. Cucurbita maxima

حالواچی کؤکو..halvaçı kökü [آد] باخ: چؤون.

حالی پوزولماق (قاریشماق)..halı puzulmaq (qarışmaq) [تاثیرسیز ائیلم] حالی پیس لشمک.

حالی دؤنمک..halı dönmək [تاثیرسیزائیلم] حالی پوزولماق.

حالیناآغلاماق(قالماق،یانماق)..halına ağlamaq (qalmaq, yanmaq) [تاثیرسیزائیلم] آجیماق، اؤره‌یی یانماق.

حالینا فرق ائتمه‌مک..halına fərq etməmək [تاثیرسیزائیلم] حالی دییشمه‌مک.

حالیندان چیخماق..halından çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزوندن چیخماق، هیرسلنمک.

حالینی پوزماق..halını pozmaq [تاثیرلی‌ائیلم] عادی حالدان چیخارماق.

حالینی قاتماق..halını qatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] هیرس لندیرمک.

حاملّ..hammal [آد، عربجه] ۱-داشییجی، یوکجو، یوک داشییان ۲-بیرینه دئییلن توهین ائدیجی سؤز (فا:حمّال).

حامام..hamam [آد، عربجه] ۱-یویوناق، یوُیوناجاق یئر، یویونما و چیممه یئری (فا:حمام). bath ۲-هشتَری ده کند آدی.

حمام..hamam [اؤزل‌آد] آذربایجاندا بوُ سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی[۲٤۰].

حمام اوتو..hamam otu [آد] وُجوددا کی گرکسیز قیللاری آلماق اؤچون یاخیجی حالدا بدنه سوُرتولن مادّه و اوْنون توْزو.

حمام‌بؤجه‌یی..hamam böcəyi [آد، دیرگی] سوُسَری، پیْسپیسلا، حمام بؤجه‌یی گیللردن بیر بؤجک(فا:سوسک) blatta orientalis

حمام‌بؤجه‌یی‌گیللر..hamam-böcəyigillər [آد،دیرگی] دؤزقانادلیلاردان بیر سوْی، سوُسَریلر.

حمام حمام..hamam hamam [آد] اوشاقلارجا قوملوق‌لاردا اویناناناوْیون آدی.

حاملار..hamamlar [اؤزل‌آد] خیاو، میانا و اوُرمیه؛ درگز(~قالا) ده کند آدی.

حامیان..hamamyan [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی.

حامبال..hambal [باخ] حمّال.

حامد..hamid [صفت، عربجه] حمد ائدن.

حامدی..hamidi [یازار] سلطان محمد فاتح‌ین دربارینداً یاشامیش، و استانبول‌لهجه‌سینه یاخین آذربایجان تورکجه سینده غزللر سؤیله-میش" راحت اوْلمادی دل ای راحت جان سن گیده‌لی. غنچه‌وش کؤنلومه دار اوْلدی جهان سن گیده‌لی"[۲۸].

حامش..hamiş [آد، عربجه] یان یازی، اک یازی (فا:حامش).

حامل..hamil [آد، عربجه] اؤزه رینده داشییان.

حامله..hamilə [آد، عربجه] بویلو (اینسان اؤچون)، بوغاز (حئیوان اؤچون)، گبه، یؤکلو (فا:حامله).

حامی..hami [صفت، عربجه] قوْرویوجو، قوْرویان، آرخا دوُران، آرخا (فا:~).

حاووُض..havuz [باخ] حوْض.

حاوی..havi [صفت، عربجه] ایچینه آلان، عایداوْلان(فا:حاوی containing

حایل..hayil [آد]، ایکی شئی آراسیندا اوْلان انگل (فا:مانع). intervening

حئیران..heyran [آد، عربجه] والئه (فا:حیران).

حئیران..heyəran [اؤزل‌آد] آستارا(۲)، قوْشاچای وهمدان دا کند آدی.

حئیران‌خانیم..heyran xanım [یازار] (م۱۹-۱۸جوعصر)، آتاسی نخجوانلی، آناسی دؤنبولو ائلیندن اوْلموش و اؤزو تبریزلی اوْلاراق تبریزده و خوْیدا یاشامیشدیر، حئیران خانیم دان ٤۵۰۰ بیت‌لیک تورکجه وفارسجا دیوان قالمیشدیر، اؤرنک: " کؤنلوم قوشو اول زُلف پریشان آراسیندا. بیچاره قالیب جنت و نیران آراسیندا."[۲۸].

حئیران گدیگی..heyran gədiyi [اؤزل‌آد] باخ: آستارا، اردبیل.

حئیرت..heyrət [آد، عربجه] چاشقین‌لیق، چاشما (فا:حیرت).

حئیف..heyif [ع، ادا] تأسّف و یازیغی گلمه مفهوموندا بیر کلمه (فا:حیف). infustice

حئیوان..heyvan [آد، عربجه] ۱-بیتگی‌لردن فرقلی اوْلاراق، دوُیقو و حرکت یئته‌نگی اوْلان جانلی یاراتیق، دیرگی، جانلی یاراتیش ۲-اینساندان‌فرقلی‌اوْلاراق‌دیل و یارادیجی عاغیلدان یوْخسون‌جانلی-یاراتیق ۳-(مج) عاغیلسیزوقابا آدام (فا:حیوان)

حئیوانات..heyvanat [آد، عربجه] حئیوانلار (فا:حیوانات).

حئیوان‌اوْهور..heyvan ohur [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

حئیوانات باخچاسی..heyvanat baxçası [آد] وحشی حئیوانلار ساخلانیلان یئر (فا:باغ وحش). a zoological garden

حئیوانجیق..heyvanciq [آد] کیچیک حئیوان (فا:حیوان کوچک).

حئیواندارلیق..heyvandarlıq [آد] ائوجیل قارامال حئیوانلاری بئجه-ریب ساخلاما ایشی (فا:حئیواندارى).

حئییف..heyif [باخ] حئیف.

حَب..həb [آد، عربجه] یاستی یومرو بالاجا داوا اوچون سؤیله‌نن بیر کلمه (فا:قرص نام‌گیاهیست). pill

حُبّ..hobb [آد، عربجه] دوْستلوق، محبت، سئوگی (فا:~).

حُباب..hubab [آد، عربجه] قابارجیق (فا:حباب). bubble

حبس..həbis [آد، عربجه] توستاق (فا:زندان).

حَبَش..həbəş [اؤزل‌آد] حبَشی:خیاو و سالماس، میانا، ماهنشان، هشتَری و خوی دا کند آدی؛ زنجان دا داغ آدی.

حبللی..həbəlli [اؤزل‌آد] تازاکند-انقوت دا کند آدی.

حبوبات..hububat [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر سوْی (فا:~). grains

حبیب..həbib [صفت، عربجه] سئویلن، سئوگیلی (کیشی) (فا:یار).

حبیب..həbib [اؤزل‌آد] خوی(~آباد)، مرند (~کندی) دا کند آدی.

حبیب‌ساحر..həbib sahir [یازار] میرحبیب ساحر ش۱۲۸۲ده میانادا آنادان اوْلوب ساهردن چوخلو شعرلر و ترجمه‌لر قالیبدیر.

حبیب‌لیوارجان(الیم)..həbib-livarcan(əlim) [اؤزل‌آد] تبریزلی-چاغداش‌شاعردیر[۱۵۶].

حبیبه..həbibə [صفت، عربجه] سئویلن، سئوگیلی (قادین) (فا:محبوب).

حبیبه‌عالم..həbibə alim [یازار] گونش ۱۳۵۵ تبریزده دوْنیایا گلیب و تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

حبیبی..həbibi [یازار] آغ قویونلولار زامانی یاشاییب و تورکجه شعرلری واردیر" بیر سحر پیر مُغانی چون زیارت ائیله‌دیم. آیاغیندا باش قوْیوب چوخ چوخ عبادت ائیله دیم."[۱۱۷].

حبیس..həpis [باخ] حبس.

حتّی..hətta [باغلاییجی سؤز، عربجه] حتّا، اوْسته‌لیک، هم ده، بئیله، آیریجا (فا:حتی).

حتی الامکان..hətəlimkan [باغلاییجی سؤز] مُمکن اولسا (فا:~) as far as possible

حجّ..həcc [آد، عربجه] مسلمانلارین‌مکه ده زیارت مراسیمی (فا:~). pilgrimage to Mecca

حِجاب..hicab [آد، عربجه] ۱-اوُتانج، اوُتانما، سیخیلما. ۲-پرده، اؤرتو (فا:~). veil

حُجّاج..hoccac [آد] حاجی‌لار (فا:~). hajjis

حِجاز..hicaz [آد، عربجه] آذربایجان کلاسیک موغاملاریندان بیری (فا:مقامی در موسیقی آذربایجانی). arabia petrae

حجامت..həcəmət [آد] بدندن‌قان‌آلماایشی،حجَمت(فا:~) venesection

حُجّت..höccət [آد، عربجه] ۱-قانیت، دلیل. ۲-عناد (فا:حجّت).

حجّت..həccət [اؤزل‌آد] سبزوار گئرمی(~آباد) دا کند آدی.

حُجره..hücrə [آد، عربجه] ۱-کیچیک اوْدا، سلوّل (زندان اوّچون). ۲-گؤزه (فا:سلّول).

حجم..həcm [آد، عربجه] بیرجیسمین‌اوُزایدا دوْلدوردوغو بوْشلوق، اوْیلوم، بیرجیسمین اوّچ بویوُتلو اؤلچوسو (فا:~).

حجماً..həcmən [آد] توُتارجا (فا:~). in volume

حجَمَت..həcəmət [آد، عربجه] خالق طبابتینده معالیجه اوّچون قان آلما ایشی، باخ: (فا:حجامت).

حجَمت چی..həcəmətçi [عربجه] حجَمت ایشینی گؤرن.

حَجمی..həcmi [صفت] حجیم سل، توتارلیق (فا:~). voluminal

حجیم..həcim [صفت] توتارلی (فا:~). voluminous

حدّ..hədd [آد، عربجه] ۱-سیْنیر، اوُج. limit ۲-کسگین، اوُجو بیز.

حدّ متوسط..hədd mütəvəssit [صفت] اورتا سَویه ده (فا:~). average

حدّاد..həddad [آد، عربجه] دمیرچی (فا:~).

حدّاد..həddad [یازار] علی اکبر پاکزاد تبریزلی‌طنز شاعری دیر،

حدّادان..həddadan [اؤزل‌آد] کلئیر ده کند آدی.

حدّاقل..hədd-əqəl [ظرف، عربجه] ان آز، لاپ آز (فا:~). minimum

حدّبلوغ..hədbuluğ [آد، عربجه] یئتگین‌لیق یاشی (فا:حدّ بلوغ).

حدّت..hiddət [آد، عربجه] اؤفکه، قیزقین‌لیق، هیرس، سرتلیک(فا:~).

حدّحساب..həddhesab [آد، عربجه] ساییلی مقدار.

حدس..həds [آد] سانی، گُمان ائتمه (فا:~). guess

حدسیز..hədsiz [صفت] سینیرسیز

حدسیز..hədsiz [صفت] سینیرسیز، سون سوُز، چوخ(فا:بی-حد) limitless

حدقه..həd-əqə [آد، عربجه] گؤز چوخور (فا:~). pupil of the eye

حدودالعالم..hududialəm [اؤزل‌آد] یازاری بلسیز اولاراق هـ۳۷۵ده فارسجا جغرافی قونوسوندا یازیلیبدیر[۱۲۴].

حده‌قورخو..hədəqorxu [آد] قورخوتما (فا:نهیب). awe {حد سؤزوندن}.

حده‌قورخوگلمک..hdə qorxu gəlmək [تاثیرسیزائیلم] قورخوتماق.

حده‌قورخوگلمک..hədəqorxu gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قورخوتماق.

حده‌له‌مک..hədələmək gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قورخوتماق.

حدوث..hudus [آد] اولموش، اورتایا چیخمیش (فا:~). occurrence

حُدود..hudud [آد، عربجه] سینیر (فا:مرز). limits

حدیث..hədis [آد، عربجه] ۱-رسم و سنّت‌دَیرینده اولاراق، حضرت محمدین سؤزلری و عمللری‌نی بیلدیرن قیسسا سؤیلنتی‌لر. ۲-سونرادان اورتایاچیخان (فا:~).

حذر..həzər [آد، عربجه] ساقینما، اوزاق اولما، چکینمه (فا:~).

حذف..həzf [آد] پوزولما، سیلینمه (فا:~). amission

حُرّ..hürr [صفت، عربجه] اؤزگور، آزاد، سربست (فا:~).

حراج..hərac [آد، عربجه] آچیق ساتیش (فا:~).

حرارَت..hərarət [آد، عربجه] ۱-ایستی، سیجاقلیق. ۲-جوشقونلوق (فا:~).

حراسَت..hərasət [آد] قورووما (فا:~). guarding

حرام..həram [صفت، عربجه] دینجه یاساق اولان، دین قورال‌لارینا آیقیری اولان (فا:~). unlawful

حرامزادا..həramzada [آد، عربجه] غیرشرعی و یاسال اولمایان نکاح دوّنیایا گلمیش (فا:~).

حراملو..həramlu [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

حرامی..hərami [آد، عربجه] هیرسیز، اوغرو، قولدور، یول‌کسن (فا:~). thief

حرب..hərb [آد، عربجه] ساواش، محاربه، دؤیوش(فا:~) fight (ing)

حربه..hərbə [آد، عربجه] میزراق، سونگو (فا:~).

حربه‌زوربا..hərbə zurba [آد] ۱-(آد) هده‌قورخو (فا:حربه) ۲-(آ، یازین) آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقو عاشقلار طرفیندن قارشی طرفه میدان اوخوما شکلینده دئییلر و بیرنوع رجز ساییلیر، قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک: "گل یاپیشما گوجون چاتمایان داشا. گؤتوره بیلمزسن زورا دوشرسن."[۷۳،۷۴].

حربی..hərbi [صفت، عربجه] محاربه‌یه عاید اولان، ساواشاعایداولان (فا:~).

حربیه..hərbiyə [باخ] حربی.

حرس..hərəs [آد، عربجه] قورویوجولار، بکچی‌لر (فا:~).

حرص..hirs [آد، عربجه] تاماه، آرزی (فا:~).

حِرَف..hərəf [آد، عربجه] حِرفه‌لر، پئشه‌لر (فا:~).

حرف..hərf [آد، عربجه] الفبااشارت‌لرینین‌هربیری، دؤزجوک(فا:~).

حرف‌اویونو..hərf oyunu [آد] اوشاقلار آراسیندا حرف‌لرله اویناناں مُختلف اویونلارین آدی.

حرفه..hərfə [آد، عربجه] پئشه، ایش و صنعت (فا:~).

حرفی..hərfi [صفت] سؤزلو اولاراق (فا:حرفی).

حرکات..hərəkat [آد، عربجه] حرکت‌لر، ترپَنیش (فا:~). movements

حرکت..hərəkət [آد، عربجه] ترپه نیش، داورانیش، دئوینیم، قیمیلداما، یولا دؤشمه، ایشه باشلاما (فا:~). movement

حرکه..hərəkə [آد، عربجه] عرب الفباسیندا سسلی حرفلرین یئرینه ایشله دیلن اشارتلر (فتحه ـَ کسره ـِ ضمه ـُ) (فا:~).

حرم..hərəm [آد، عربجه] ۱-سارایلاردا و بؤیوک ائولرده، قادینلار اوچون آیریلان بؤلوم ۲-آرواد، ائش، قادین‌لارین هربیری.

حرم‌خانا..hərəm xana [آد] حرم‌لیک، حرم اوچون اولان ائو (فا:حرم خانه).

حَرَم داغی..hərəm dağı [اؤزل‌آد] اوجان دا داغ آدی.باخ: خیاو.

حرمان..herman [آد] اوُمودسوزلوق (فا:~).

حُرمت..hörmət [آد، عربجه] سایقی، احترام (فا:~). veneration

حرمسرا..hərəmsəra [آد] حرم‌لیک، حرم اوچون اولان ائو (فا:~). harem

حُروف..huruf [آد، عربجه] حرف‌لر (فا:~). letters

حُروفیلیک..hurufilik [اؤزل‌آد] ۱۴جو یوزیل‌لرده آذربایجان‌دا مئیدانا گلن و قُران حرفلرینین هر بیرینه معنا چیخاران بیر طریقت، بومکتبین فلسفی اساسی "وحدتِ وُجود" دور، و بونا گؤره اینسان و هر شئی

آللاهلا بیر وُجود تشکیل وئریر و هر وارلیق حرفلردن دوزه‌له‌رک هامی بیر وحدت حالیندا بیرلَشیرلر، بو مکتبین نهایی هدفی آیریم‌لیغی آرادان آپارماق و بوتون اینسانلاری و اینسانلیغی قوتسال و برابر سویه‌یه یئتیرمکدیر، هرچند وحدت وُجود باخیمیندان بومکتبله تصوُّف‌مکتبی‌نین آراسیندا اورتاقلیق گؤرسه نیر ولی حروفیلیک مکتبی حیاتا داها فعال برخورد ائدیر و ماتریالیزمه یاخینلیق گؤسته ریر[۱۱۷]. (فا:حروفیه).

حُرّیت..hürriyət [آد، عربجه] آزادلیق، اؤزگورلوک، باغیم‌سیزلیق.

حریر..hərir [آد، عربجه] ایپک (فا:ابریشم). **silk**

حریص..hərис [صفت، عربجه] گؤزو دوْیمازلیق، دؤشگون (فا:~).

حریف..hərif [آد، عربجه] قارشی کیمسه و کس، اوْیون‌داش، اوْیون یولداشی (فا:~). **rival**

حریق..həriq [آد، عربجه] یانقین، اوْد توتما (فا:~).

حریم..hərim [آد] قوْرونماق، قوْروق‌لوق، گیریلمه‌سی یاساق و قاداغان اولان یئر، شئی و سؤزون سینیری (فا:~).

حزْب..hizb [آد، عربجه] بؤلوک، تاقیم، پارتیا (فا:حزب).

حُزن..hüzn [آد، عربجه] غم، کدر، قوصّه (فا:حزن).

حزین..həzin [ع، ص] یانیقلی، کدرلی (فا:غم انگیز).

حزین‌تارومی..həzin tarumi [یازار] گونش۱۲۵۱ده تاروُم دا آنادان اوْلوب، تؤرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

حسّ..hiss [آد، عربجه] دوُیقو، دویو، سئزی، سئزمه (فا:~).

حساب..hesab [آد، عربجه] ۱-سایش‌بیلیمی، آریمتیک(فا:علم‌حساب) **aritmatic** ۲-سایلاما، سایما (فا:حساب). **account**

حساب‌جیل..həsabcıl [صفت] هرشئیین حسابینی گئدن (فا:حسابگر).

حساب‌فاضله..həsabi fazilə [آد] دیفرانسیئل (فا:دیفرانسیئل). **differntial**

حسابات..həsabat [آد، عربجه] حساب کتاب، حساب وئرمه ایشی.

حساباگلمز..həsaba gəlməz [صفت] سایسیز (فا:بی حد و حساب).

حسابدار..həsabdar [ع+ فا، آد] سایش من، سایمان، سایمن (فا:~).

حسابسیز..həsabsız [صفت] چوخ، سایی‌سیز (فا:بی حساب).

حسابلاشماق..həsablaşmaq [تاثیرلی‌ائیلم] حساب ائتمک، سایب یئکون لاشدیرماق (فا:حساب کتاب کردن).

حسابلانماق..həsablanmaq [بلسیز ائیلم] حساب ائدیلمک (فا:به حساب آمدن).

حسابی..hesabi [ع، ص، ظ] ۱-دؤز و دوْغرو" حسابی سؤز" ۲-سایش سال (فا:~). **arithmerical**

حسادت..həsadət [آد] قیسقانجیلیق (فا:بخل). **jealousy**

حسّاس..həssas [صفت، عربجه] دوُیار، دوُیقون، دوُیارلی، ایچلی، آلینقان، تئز تاثیر آلان، تئز دویقولانان (فا:~). **sensitive**

حُسام..hüsam [آد، عربجه] کسیجی قیلینج.

حسام‌آباد..hisam abad [اؤزل‌آد] ضیاآباد (~شورجه)، همدان-اسدآباد، قئیدار، رزن و باهار دا کند آدی.

حسام‌الدین‌خویی..hisaməddin-xoyi [یازار] هـ ۷جی یوْزیل‌ده یاشایاراق تؤرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

حسبِ‌حال..həsəbi hal [آد، عربجه] سؤیله شی، وضعیته گؤره (فا:~).

حَسْبانلی..həsbanlı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

حسبه‌شه..həsbəşə [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

حَسبه‌قَلیان..həsbəqəlyan [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

حسَد..həsəd [آد، عربجه] قیسقانج‌لیق، چکه‌مه مزلیک (فا:بخل). **enty**

حسرَت..həsrət [آد، عربجه] اؤزلم، بیرشئیه قوْووشماآرزوسو (فا:~). **regret**

حسرت..həsrət [یازار] (۱۴۰۹۰-۱۳۴۴)اوُجان‌ین خوّشگناب کندینده آنادان اوْلوبدور، چوْخلو شعر یادگار قویوبدور[۱۱۷].

حَسرَتان..həsrətan [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

حسرَتان..həsrətan [اؤزل‌آد] قاراداغ‌یوسفانلی‌طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

حسرت‌مؤلوک..həsrət-mülük [آد] جیبار، سوغان، لپه‌و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک.

حس‌سیز..hissiz [صفت] دوُیوسوز (فا:بیحس). **insensible**

حس‌سیزلیک..həssizlik [آد] دوُیوسوزلوق (فا:بی حسی). **anesthesia**

حُسْن..hüsn [آد، عربجه] گؤزللیک، گؤزل اوْلما (فا:~).

حسَن..həsən [صفت، عربجه] گؤزل، یاخشی (فا:~).

حسَن..həsən [اؤزل‌آد] حسن‌آباد: تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۷۰ آد سایماق اوْلار).

حسن‌آبادسوگند..həsən abad sogənd [اؤزل‌آد] یاستیکند:۱-بیجار‌ین ۵۶ک‌قوُزئی‌گؤندوغان طرفینده، ۱۳۲۰ده شهرین نفوسو ۳۰۰۰* نفر و تورک قئید اوْلونوبدور. بورانین اصلی آدی یاستیکند دیر و ایندیکی آد پهلویچیلرین قوْیدوغو آدلاردیر. ۲-حسن‌آباد-سوگند/ یاستیکند بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری (اؤزل‌آد) آزاد وِیس (۱۱ک‌ق‌د *۱۰۰۰)، آسمان بوُلاغی (۴۵ک‌ب *۴۵۰)، آغ بوُلاق میرزابَگ (۲۴ک‌گ‌د *۹۰)، آغ بولاق نظریان (۲۴ک‌ب *۸۱۰)، آغکند یاستیکند (۲۱ک‌ق‌ب *۶۷۰)، آغ یازی (۱۵ک‌ق‌ب *۳۱۰)، آق بولاق قارابولاق (۳۲ک‌گ‌د *۲۱۰/ غ‌تو)، آلاگؤز (۳۵ک‌گ‌د *۱۱۰/ غ‌تو)، آلپَهوت/ آلپاووُت (۱۸ک‌گ‌د *۱۹۰)، آی‌قالاسی

(٤٠ک‌ب ٭۲۲۰/ غ‌تو)، احمدآباد (١٦ک‌گ‌د ٭١٨٠)، امیراصلان (١٢ک‌ق‌ب ٭٣٩٠)، اوْچ کندخان (١٦ک‌ب ٭٣٩٠/ غ‌تو)، اوْچ گنبدسلطان (١٧ک‌ب ٭٣٥٠)، اوْچ گوْل (٣٢ک‌گ‌د ٭٣٠٠/ ی‌تو)، اوْغلان میر احمد (٣٠ک‌ب ٭٢٤٠/ غ‌تو)، ایده‌لو (٤٦ک‌گ‌د ٭١٠٠)، باباخان (١٢ک‌گ ٭١٦٠)، بستان دره (١٥ک‌ق‌ب ٭٤٧٠)، بیانلو (٤٢ک‌گ‌د ٭٣٩٠)، تازا آباد پیرتاج (٤٦ک‌گ‌د ٭٢٤٠)، تازا قیشلاق (٢٠ک‌گ ٭١٦٠)، تازا کند معدن (٣٣ک‌گ‌د ٭٢٤٠)، تکیه (١٦ک‌د ٭٥٥٠)، توْپ آغاج (٣٦ک‌گ‌د ٭٩٣٠)، جئیران (١٨ک‌گ‌د ٭١١٠)، جیداقایا (٢٤ک‌گ‌د ٭١٥٠)، چالاب (٥ک‌ق‌ب ٭٤٠٠)، چاتاق/ چتاق (٢٨ک‌ب ٭٥٣٠)، چوُخورقیشلاق (٢٨ک‌گ‌د ٭٢٢٠)، چیچکلو (٥ک‌ق‌ب ٭٤٤٠)، حاجی آباد (٧ک‌گ‌د ٭٢٥٠)، حسن آباد چاروق (٢٦ک‌گ‌د ٭١٧٠)، خاراباچوْل ارخ (١٤ک‌گ‌د ٭١٣٠)، خان کندی (٣٥ک‌ب ٭٢٤٠)، خلیفه قیشلاق (٥ک‌گ ٭١٢٠)، داداش کندی (١١ک‌گ‌د ٭٢٢٠)، رستم کندی (١٣ک‌ق‌ب ٭١٨٠)، زئیوه (١٧ک‌د ٭٩٠)، سراب (١٨ک‌ق‌ب ٭٦٠٠)، سلطان آباد چطاق/ چاتاق (٣٠ک‌ب ٭١٨٠)، سلطان آباد دره ویران (٣٠ک‌گ‌د ٭٢٠٠)، سلطان آباد قزل تپه (٧ک‌ق ٭١٨٠)، سؤیمه کؤکن (٢٠ک‌د ٭٨٠)، سیدحسین (١٨ک‌گ‌د ٭٢١٠)، سیفعلی کندی (١٠ک‌ب ٭٣٠٠)، سیوه‌ری (١٨ک‌گ‌د ٭٢٦٠)، شاه نشین (١٢ک‌ق‌د ٭٨٤٠)، شریف کندی (٣٢ک‌ب ٭٤٠٠)، شهرک (٢٧ک‌ق‌ب ٭٨٦٠)، شیخ بشارت (٤ک‌گ‌د ٭٤٠٠)، شیرین بولاق (٣٦ک‌گ‌د ٭٤٣٠)، عربشاه (٤٧ک‌ب ٭٨٥٠)، علی آباد (٣٨ک‌گ‌د ٭٨٠/ ی‌تو)، علی سرخ (٤٠ک‌ب ٭٣٣٠)، علی شاه (٣٠ک‌گ ٭٢٢٠/ ی‌تو)، قئیچیلو (٣٠ک‌گ‌د)، قئیطاس (٥ک‌م قوزئی ایندە، نفوس ٭٣٥٠)، قئینرجه (٭٤١٠)، قارا محمدلو (٢٧ک‌گ‌د ٭٢٠٠ ت)، قاراپالچیق (٤٦ک‌گ‌د ٭٢٤٠/ ی‌تو)، قاراجالی (٣٣ک‌گ‌د ٭١٠٠)، قاوشوُق (٣٤ک‌گ‌د ٭١٤٠)، قوْجور (١٨ک‌گ‌د ٭٣٠٠)، قارابولاق (٣٦ک‌گ‌د ٭٢٤٠/ ی‌تو)، قَمچیقای (٢١ک‌گ‌د ٭٢٨٠)، قوُم‌تارقا/ قمطرقه (٧ک‌د ٭١٨٠)، قوُرد دره (١٥ک‌ب ٭٢٤٠)، قوْشاگوْل (قوشه‌گل) (٣٢ک‌گ‌د ٭١٥٠)، قیزلیجا (٣٣ک‌ب ٭٣٧٠)، قیزیل بولاق (٥٤ک‌گ‌د ٭٦٢٠)، قیزیل تپه (١٤ک‌ق‌ب ٭٥٠٠)، قیزیل کند (٢٥ک‌گ‌د ٭٦٥٠/ ی‌تو)، کئچه گنبد (٥٧ک‌گ‌د ٭٢٥٠)، کریم کندی (٩ک‌گ‌د ٭٢٦٠)، کَل قیشلاق (٢ک‌گ‌د ٭١٤٠)، کوُرکوره×رکوْره (١٨ک‌ق‌ب ٭٥٤٠)، کوْل تپه سئیله‌تان (٢٣ک‌ب ٭١٨٠)، گؤگ تپه (٨ک‌گ‌د ٭١٣٠)، گراچقا (٩١ک‌د ٭٢٢٠)، گُرگین (١٥ک‌گ‌د ٭٥٩٠)، محمدجان ین (١٢ک‌ق‌ب ٭٢٢٠)، مدک (٢٧ک‌گ‌د ٭٢٤٠)، مُرادی (١٨ک‌گ‌د ٭١٠٠)، موُغانلو (٢٢ک‌گ‌د ٭٢٨٠)، مهترکندی (١٥ک‌گ‌د ٭١٧٠)، میدان مظفرخان (٤٣ک‌گ‌د ٭٤٨٠)، نوُرمحمد (٨ک‌گ‌د ٭٢٠٠)، نوْشاد(٧ک‌گ‌د٭٣٠٠)، نیمه کار (١٨ک‌د ٭٣٠٠)، ولی بَگ (١٣ک‌گ ٭١٦٠)، هشتادجفت (٢١ک‌گ‌د ٭٢٧٠)، یئنگی آباد (٨ک‌ب ٭٢٥٠)، یئنگی ارخ (١٢ک‌گ‌د ٭١٩٠)، یئنگی قالا (٣٢ک‌گ‌د ٭٢٥٠/ ی‌تو)

حسَنات..həsənat [آذ، عربجه] یارارلی، ایی، گؤزل ایشلر (فا:~).

حسَن‌افشار..həsən afşar [یازار] قاجا دؤورو یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

حسَن‌اوُرومچوافشار..həsən-urumçu-afşar [یازار] هـ١٤جو یوْزیل ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

حسَن‌اوْغلو..həsən oğlu [یازار] شیخ عزّالدین اسفراینی خوْراسان تورکلریندن اوْلوب و آذربایجان تورکجه سینده ایلک شعر دئین تانینیر، م١٤-١٣ جو یوْز ایلده یاشامیش و توْرکجه دیوانی قئید ائدیلمیشدیر، شعرلریندن اؤرنک: " آپاردی کؤنلومو بیر خوش قمر یوز جان فزا دیلبر. نه دیلبر؟ دیلبر شاهید، نه شاهید؟ شاهید سرور. " (فا:نام اولین شاعر ترکی سرای آذربایجانی)[۲۸، ۱۴۱].

حسَن‌ایلی..həsənili [اؤزل‌آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

حسَن‌سوُ..həsənsu [اؤزل‌آد] یئولاخ'دا چای آدی[۲۴۰].

حسَنعلی‌خان‌قاراداغی..həsənəlixan-qaradağı [یازار] (هـ١٢٦٣-١٣٤٨) شوشالی آذربایجان شاعریدیر[۱۴۲].

حسَن‌غریق..həsən ğəriq [یازار] زنجانلیدیر، گونش ١٣٢٠ده فوت ائدیبدیر، تورکجه نوحه، رباعی و طنزلری واردیر (فا:~)[۱۴۱].

حسَن‌قاراهادی..həsən qarahadı [یازار] (١٢٤٢٥-١٣١٨) قاراباغ شاعریدیر[۱۴۲].

حسَنلی..həsənli [اؤزل‌آد] حسنلو: سوُلدوز، قوُم تهران یولو، کلئیبر، خیاو، قئیدار، ساییق‌قالا و اوُرمیه ده کند آدی.

حسَنلی..həsənli [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸].

حسنلی‌داغ..həsnlidağ [اؤزل‌آد] گده‌بگ'ده داغ آدی(٢٥٩٦)[۲۴۰].

حسَنلی‌قالاسی..həsənliqalası [اؤزل‌آد] سولدوز شهرینین ٣ کیلومترلیگینده قرار تاپیب و آراما قازمالارنشان وئریر بو قالا میلاددان ١٠٠٠ ایل قاباقلارا عایددیر و مادلارین و آشوری‌لرین زامانیندا بو قالا آیاقدا ایدی (فا:قلعه حسنلو).

حسن‌محمودی..həsn məhmudi [اؤزل‌آد] ورزقانلی چاغداش شاعر دیر[۱۵۶].

حُسن‌یوُسُف..hüsni yüsüf [آد، بیتگی، عربجه] قارانفیل گیللردن بیر نوع بزک بیگی‌سی، قوُقو چیچگی (فا:~).

حسود..həsud [آد، عربجه] قیسقانج، پاخیل (فا:~).

حسوْ..həso [اؤزل‌آد] ماکی (~شئری، ~شَکی، ~لئزگی)، اوُرمیه (~کندی) ده کند آدی.

حسّی..hissi [آد، عربجه] دویقوسال (فا:~).

حسّیات..hissiyat [آد، عربجه] دویقولار (فا:~).

حُسین..hüsen [آد، عربجه] حَسن کلمه سینین کیچیتمه شکلی (مصغّری)، یاخشی، گؤزل (فا:~).

حسین آباد–..hüseynabad- [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۵۵ آد سایماق اوْلار).

حسینا..Hüseyna [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی.

حسین‌جاوید..hesen cavid [یازار] (گونش ایلی ۱۳۲۰-۱۲۶۱) نخجوان‌دا آنادان اوْلوب، تورکجه شعر و درام یازمیشدیر[۱۱۷] (فا:~).

حسین‌جهانگیری..hesen cangiri [یازار] ش ۱۲۴۵ده اورومیه‌ده آنادان اولوب، تورکجه شعرلری واردیر، تخلّصو "رهی rehi" دیر.

حسین‌حاجیلو..hüsen hacilu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳]. [۱۰۸]

حسین‌حسین زاده..hüsen hüsen zadə [یازار] م ۱۹۲۴ده باکی‌نین خیردالان قصبه سینده آنادان اوْلوب، تورکجه شعرلری واردیر.

حسین‌خانلو..hüsen xanlu [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸].

حسین‌رازی..hüsen razi [یازار] م ۱۹۲۴ده اوردوبادین دسته کندینده آنادان اوْلموش، و تورکجه شعرلری واردیر.

حسین‌سنجیده(نجات)..hüsen-səncidə(nəcat) [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

حسین‌عباسپور..hüsen abbaspur [اؤزل‌آد] قرئینی‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

حسین‌علیلو..hüsen əlilu [اؤزل‌آد] خوْیلو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

حسین‌فتح‌الهی‌نعیم..hüsen fətullahi nəim [اؤزل‌آد] ادبیات‌و نوحه-ساحه‌سینده چالیشیر، و تورکجه شعرلری واردیر.[۶۴]

حسینقلی‌سلیمی(دوْکتور)..hüsenqulu-səlimi(doktor) [اؤزل‌آد] تنقیدچی‌وآراشدیرماجی‌اولاراق آذربایجان‌دیلچیلیک ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردان‌دیر[۳].

حُسینَکلی..hüsenəkli [اؤزل‌آد] حُسینکلوُ، شاهسون ائلی بوْیلاریندان، قاراداغ توْرک ائلینین بیر طایفاسیدیر (اوْبالارندان: کولانی، یارلی، عشیلو، نوردلو، نواسیر، هیلان) [۳، ۱۰۸].

حسین‌هاشمی‌فر..haşimifər hüsen [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

حُسینی..hüseyni [آد] آذربایجان موغاملاریندان بیری (فا:.).

حُسینیه..hüseyniyə [آد، عربجه] تکیه (فا:~).ابهر ده کند آدی.

حشْر..həşr [آد، عربجه] قیامت (فا:روز حشر).

حشرات..həşərat [آد، عربجه] ۱-بؤجک‌لر.۲-(مج)دیرسیز کیمسه‌لر (فا:~).

حشره..həşərə [آد، عربجه] بؤجک (فا:~).

حَشَفه..həşəfə [آد، عربجه] ارکک آلتی‌نین باشی (فا:~ glans penis

حَشَم..həşəm [آد، عربجه] بیرینین یاخینلاری‌و قوُللوقچولاری (فا:~)

حِشمت..hişmət [آد، عربجه] ۱-عظَمت، اوُلولوق، بؤیوک لوّک، شأن وجلال (فا:~).۲-هئریس (~آباد) ده کند آدی.

حشه..həşə [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

حشه‌رید..həşərid [اؤزل‌آد] هاشاری:خویدا کندآدی {آشاری : آشیلیب یئرله‌شن یئر، باران و ماران و واران مفهوموندادیر}.

حشه‌مه‌دی..həşəmədi [اؤزل‌آد] قوْبوستان'دا سیراداغ آدی[۲۴۰].

حشیان..həşyan [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

حشیر..həşir [باخ] حشْر.

حشیش..həşiş [آد، عربجه] هیند کنه‌ویر'یندن آلینان اوُیوشدوروجو بیر ماده (فا:~). bhang

حشیم‌خانلی..həşimxanlı [اؤزل‌آد] صابیرآباد'دا کند آدی[۲۴۰].

حصار..hisar [آد، عربجه] باخ: حاصار.

حصبه..həsbə [آد] بیر مریض‌لیک آدی، قیزدیرما ایله باشلانان و سپگی‌یه چئوریلن بیر خسته‌لیک و ان چوْخ اوُشاق‌لاردا گؤرونور (فا:~). typhiod fever

حصبه‌گوّلو(حصبه‌چیچگی)..həsbə gülü (həsbə çiçəyi) [آد، بیتگی] تارلالاردا و چؤللرده بیتن بنؤوْشه رنگلی بیر چیچک، گئچمیشده بو بیتگی حصبه خسته‌لیگی موُعالیجه سینده ایشله نیردی.

حصر..həsr [آد، عربجه] قوُشاتما، محاصره (فا:~). restriction

حصر ائتمک..həsr etmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئیین بوّتونون بیر کیمسه‌یه، یئره ویا بیر شئیه آییرماق و وئرمک.

حصول..Husul [آد] حاصل اولما (فا:دست آورد). acquisitoin

حصّه..hissə [آد، عربجه] پای، بؤلوم، بؤلونن پارچالاردان هربیری (فا:سهم). share

حصیر..həsir [آد، عربجه] قمیش و بیتگی‌دن دوْزَلمیش‌دوْشنتی (فا:~). mat

حصیر اوْتو..həsir otu [آد، بیتگی] حصیراوْتوگیللردن، باتلاق‌لاردا بیتن، دؤز اینجه دایانیقلی گؤوده‌لی و یاپراقلای حصیر توخوماغا یارایان سوقامیشی (فا:نوعی علف). typha

حصیر اوْتوگیللر..həsir otugillər [آد، بیتگی] سوقییی‌لارینداً بیتن، سوْقامیشی سوْولار. typhaceae

حصیرچی..həsirçi [صفت] حصیر توویان و ساتان.

حضّار..hüzzar [آد] حاضر اولانلار، اشتراکچی‌لار (فا:حاضرین). those present

حضانت..həzanət [آد] باخما، بَسله‌مه (فا:~). fostering

حضرت..həzrət [آد، عربجه] بؤیوک ویا قوْتسال سایلان کیمسه لرین آدلاریلا بیرلیکده حُرمت بیلدیرن بیر عنوان، آغا (فا:~). excellency

حضرت‌قولوغربیی..həzrət-qulu qəribi [اؤزل‌آد] ورزقانلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

حُضور..huzur [آد، عربجه] قارشی‌سیندا و اؤنونده حاضر اولما (فا:~). presence

حُضورسوز..huzursuz [صفت] حضورو اولمایان (فا:نگران). inattentive

حُضورونا چاتما..huzuruna çatma [آد] شرفیاب (فا:~). hono (u) red

حُضوریئری..huzur yeri [آد] ۱-محضر، حُضورا گئدیلن یئر. presence ۲-یاس یئری.

حَضی کندی..həzi kəndi [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

حظّ..həzz [آد، عربجه] لذت (فا:~). delight

حفّار..həffar [آد] قازیجیما (فا:~). digger

حفاظ..hifaz [آد] قوْرویوجو، قوْروق (فا:~). fence

حفاظت..hifazət [آد] قوْروما (فا:~). guard (ing)

حفر..həfr [آد] قازما (فا:~). digging

حفره..hüfrə [آد، عربجه] دلیک، دلیک دئشیک، چوخور (فا:~).

حفریات..həfriyat [آد، عربجه] قازی‌لار (فا:~).

حفظ..hifz [آد، عربجه] ۱-قوْروما، محافظه ائتمه. ۲-ازبرله‌مه (فا:~). ۳-اردیبل ده(~آباد) کند آدی.

حقّ..Həqq [صفت، عربجه] ۱-دوْغرو و دؤزگون اوْلان. ۲-تانری و الله ین آدی (فا:~). right

حقّ‌اُلخواجه..həqqulxacə [اؤزل‌آد] شاهرود-نردین‌ده کند آدی

حق اُلعمل..həquləməl [آد، عربجه] مُزد، بیر ایش قارشیلیغی (فا:~).

حق اُلقدم..həqqulqədəm [آد، عربجه] بیرایش اوّچون بیریئره گئتمه یه وئریلن اُجرت (فا:~).

حقّ حساب..həqq hesab [آد] حسابلاما، حساب (فا:~).

حـقّ حضور..huzur həqqi [آد] آیاق حاقلی، اوْتوروم حاقلی، اوْتوروم قارشیلیغی (فا:~).

حقّ خیار..həqqi xiyar [آد، عربجه] سئچمه حاقلی (فا:~).

حق شناس..həq şinas [صفت] حق تانیر (فا:حق شناس). grateful

حق شناسلیق..həq şinaslıq [آد] حق تانیرلیق (فا:حق شناسی).

حق عدالت..həqq ədalət [ظرف، عربجه] حق انصاف (فا:عدالت).

حَق..həq [اؤزل‌آد] بینابدا داغ، سوُلدوز، سالماس، چاپشلو دا کند آدی [بو کلمه یئر ادلاریندا حاق/هاخ کیمی سؤیله نیلیر].

حقارت..həqarət [آد، عربجه] کیچیتمه، سایقی‌سیزلاما، آلچالدیجی سؤز دئمه (فا:~). abjectness

حقّانه..həqqanə [ع، ظ، ص] حقیر، یاراشاجاق بیر طرزده (فا:~).

حقّانیت..həqqaniyət [آد، عربجه] دوْغرولوق، عدالت و دوْغرولوغا اوُیقونلوق (فا:~). truth

حقانیه..həqqaniyə [اؤزل‌آد] ساوه ده کند آدی.

حقایق..həqayiq [آد] حقیقت‌لر (فا:حقیقت ها). truths

حقله‌مک..həqləmək [باخ] حاقلاماق، دوزگونله‌مک.

حقوئردیئف..həqverdiyef [یازار] عبدالرحیم حق‌وئردیئف م۱۸۷۰ده-شوسادا آنادان اوْلوب و ادبیاتدا چوخلو تورکجه اثرلر یارادیبدیر.

حُقوق..huquq [آد، عربجه] یاسالار، دؤولتلر آراسی و یا اوُلوسلار آراسی حاقلار و یاسالار (فا:حقوق). rights

حُقوقسوز..huquqsuz [صفت] حُقوق اولمادان (فا:بی حقوق). unpaid

حُقوقی..huquqi [صفت، عربجه] حقوقا اساس لاناراق (فا:حقوقی.).

حقیر..həqir [آد، عربجه] ۱-آشاغی گؤرؤلن، دَیرسیز. ۲-تواضع اوّچون بیرینین اؤزو اوّچون سؤیله‌نن سؤز "بوحقیر قول کیمی سیزین اطاعتینیزده دیر" (فا:~). humble

حقیری..həqiri [یازار] هـ ۱۰جو یوّزیل‌ده شاعر اولاراق یاشامیش ولیلی مجنون اونون اثریدیر[۱۱۷] (فا:~).

حقیقت..həqiqət [آد، عربجه] گرچک، بیر ایشین دوْغروسو، دوْغرو اوْلاراق (فا:حقیقت). truth

حقیقتاً..həqiqətən [ظرف، عربجه] گرچکدن، حقیقت اولاراق (فا:حقیقتا). truly

حقیقی..həqiqi [آد، عربجه] گرچک (فا:~). real

حقیقی..həqiqi [آد، یا] م۱۵جی عصرده قاراقویونلو حکومتی دؤورو تورک شاعرلریندن ایدی[۲۸].

hək.. [آد، عربجه] آغاج داش شوشه ویا مثتال اوْزه یئنده قازما واویما ایشی، اوْیما (فا:~). engrave

həkkak.. [آد، عربجه] اوْیماچی (فا:~). polisher ofgems

hükkam.. [آد، عربجه] حاکیملر، حُکم وئرنلر (فا:~). governors

hikayət.. [آد، عربجه] باخ: حیکایت.

hökm.. [آد، عربجه] حؤکوم:۱-امر، بویروق. ۲-یارقی سوْنوجو آلینان قرار (فا:~).

həkəm.. [آد، عربجه] ایکی طرف آراسیندا مباحثه‌نی حلّ ائتمک اوْچون سئچیلن کیمسه (فا:~).

hökmən.. [ظرف، عربجه] حؤکمن:گرک اوْلاراق، مُطلق، نئجه اوْلورسا اوْلسون (فا:~).

hökəma.. [آد، عربجه] حکیم‌لر، عالیم‌لر، بیلگین‌لر (فا:~).

hikmət.. [آد، عربجه] بیلگه‌لیک، درین فیکیر و دؤشونجه (فا:~). wisdom

hökmdar.. [آد، عربجه] پادشاه، شاه، حاکیم، اگه‌من (فا:~).

hökmran.. [آد، عربجه] اؤندر و باشچی (فا:~). ruler

həkimlik.. [آد] حَکَم اوْلما، داوَرلیک (فا:داوری).

həkəmiyət.. [آد، عربجه] حکم‌لیک (فا:~). arbitration

hökümət.. [آد، عربجه] اگه منلیک، یارقیچی‌لیق، حؤکوم سورمه (فا:حکومت). gaverment

həkim.. [آد، عربجه] طبیب، دوْکتور (فا:پزشک).

həkim başı.. [آد] باش حکیم (فا:~). head-physician

həkim yardımcısı.. [آد] حکیم کؤمکجی‌سی (فا:پزشکیار). medical assistant

həkimanə.. [ع، ص، ظ] حکمت‌لی، درین (فا:حکیمانه). wisely

həkimlər.. [آد] طبیب‌لر (فا:اطباء). phsicians

həkimlik.. [آد] طبابت، طبیب‌لیک، دوْکتورلوق (فا:طبابت). medical

həkimə bulurî.. [یازار] (ش ۱۳۰۵-۱۳۷۹) زنجان‌دا دونیایا گلیب، اوندان ۲۱ اثر یارگار قالییدیر .

həkimə əzimi.. [یازار] گونش ۱۳۴۳ تبریزده دؤنیایا گلیب و تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[۵۲].

həll.. [آد، عربجه] اریمه، چؤزمه، سوْنوجا وارما (فا:~). dissolving

həllac.. [آد، عربجه] آتیمجی، یون و پامبوق‌اَییرمه‌ایشینی گؤرن (فا:~).

həllac.. [اؤزل‌آد] حاللاج:میانا دا کند آدی {۱-اینسان آدی. ۲-آل+اج: آلاج:حاللاج: آل و گؤنش یئری[۸۸]}.

həlal.. [آد، عربجه] حالال:ایسلام دین‌ٔیجه یاسال اوْلان هر شئی (فا:~). lawful

həllal.. [آد] حلّ‌اولان، چؤزولن، اریین (فا:~). solvent

həlal ətli.. [صفت] اتی حالال (فا:حلال گوشت). animals) cermonially(

həlal süt əmmiş.. [آد] حلاجا دوغولمش (فا:حلال زاده). legigimate (child).

həlallaşma.. [آد] حالاللاشما: بیربیریندن باغیش ایسته‌مه.

həlallaşmaq.. [تاثیرسیزائیلم] حالاللاشماق: بیربیریندن باغیش ایسته‌مک (فا:حلالیت طلبیدن).

həlavət.. [آد] شیرینلیک، دادلی‌لیق (فا:~). sweetness

hələb.. [اؤزل‌آد] زنجان و ماهنشان دا چای آدی.خوی دا داغ آدی.سوُلدوز دا(حلبی) کند آدی.

hələzun.. [آد، عربجه] ۱-ایلبیز. ۲-هئلیس، قیوریملی (فا:~).

həlqəcə .. [آد] قاپی دؤین (قاپناق: خسرو).

hulqum.. [آد، عربجه] سینیدیریم بوْروسو (فا:~).

həlqə.. [باخ] ۱-حالقا. ۲-بجنورد دا (سنگ) کند آدی.

halva.. [باخ] ۱-حالوا. ۲-باجگیران دا(چشمه) کند آدی.

hulul.. [آد، عربجه] گلمه، گلیب چاتما، بیرینین روحونون آیری یاراتیغا گئتمه‌سی (فا:~).

həlim.. [ع، ص، ظرف] ۱-خاصیت جه یومشاق. ۲-دؤیو وات ایله پیشیریلن بیرنوع یئمک (فا:~).

həlim aşı.. [آد] بیرنوع یئمک (فا:آش حلیم).

himasə.. [آد] قهرمانلیق داستانی و شعری، دؤیوشکن لیک حکایه سی (فا:~). epic poem

himasi.. [صفت، عربجه] ایگید و ایگیدلیکلردن سؤز ائدن (شعر و داستان)، دؤیوشکن سل (فا:~).

himaqət.. [آد، عربجه] آخماقلیق، آبتاللیق (فا:~).

hammal.. [باخ] یوک داشیان (فا:باربر). carrier

hamam.. [باخ] حامام، یوُیونما یئری (فا:~). bath

himayət.. [باخ] آرخا دوُرما، قوْروما (فا:~). protection

həmayil.. [آد، عربجه] چیگین قاییشی، آشیرما قاییش، آشیریم (فا:~). shouler belt

həmayə.. [آد، عربجه] حمایت: آرخا دوُرما، قوْروما (فا:~).

həmd.. [ظرف، عربجه] شُکر (فا:~). febrile

حمد ائتمک..həmd etmək [تاثیرلی ائیلم] شوکر ائتمک (فا:حمد کردن).

حمداوللاهمُستوفی..həmdulla-mustofi [اؤزل‌آد] هـ۸جی عصرده قزوین ده یاشاییبدیر، فارسجا اثرلری واردیر: ۱-جامع‌التواریخ ویا تاریخ‌برگزیده، اسکی‌اسلامی دؤولت لرین یئنجام‌تاریخی‌اولاراق خوجه رشیدالدین'ین کتابی‌نین تقلیددیر(ه۷۳۵). ۲-ایران و موغول لارین منظوم تاریخی، شاهنامه دن تقلید اولاراق ۷۵۰۰۰ بیت شعردیر (هـ۷۳۵)، ۳-نزهه القلوب: جُغرافیا و هیئات موردینده (هـ۷٤۰) [۵۰].

حمزانلو..həmzanlu [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی.

حمزه..həmzə [آد، عربجه] ۱-آصلان ۲-حمحمدین عمی‌سینین آدی (فا:~).

حمزه..həmzə [اؤزل‌آد] بوُکان‌دا(~آباد)، ماهنشان، گئرمی(~خانلو)، سایین‌قالا (~قاسم)، سالماس (~کندی)، کند آدی. مراغا (~بَر)، تیکان‌تپه ده (~خان) داغ آدی، زاقاتالا'دا (~قوْر) داغ آدی(۱۹۱۰)قوُبادلی'دا(~لی) کند و چای آدی [۲٤۰].

حمزه‌حاجیلو..həmzə hacılu [اؤزل‌آد] بوُ طایفا م ۱۵جی یوّزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی.

حمزه‌سیدنگاری..seyidniqari həmzə [یازار] هـ۱۳جو یوّزیل شاعرلریندن [۱٤۱].

حمزه‌صفا..səfa həmzə [اؤزل‌آد] (۱۳٦٦-۱۳۳۱)باکی‌لی شاعر دیر [۱۱۷].

حمزیان..həmziyan [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

حمَل..həməl [آد، عربجه] عرب گؤی بوُرجلاریندا قوْچ بوُرجونون آدی (فا:برج حمَل).

حمل..həml [آد، عربجه] یوّک، آغیرلیق، یوّک داشیما (فا:~).

حمله..həmlə [آد، عربجه] آخین، سالدیری (فا:هجوم).

حمله‌دار..həmlədar [آد] مکه‌زیارتچی‌لرینین باشچی‌سی (فا:~). courier

حمیّت..həmiyət [آد، عربجه] عایله‌غئیرتی، تعصّب (فا:تعصب).

حمید..həmid [آد، عربجه] بینیلمیش، تاپینیلان، حمیده(قادین اوچون) (فا:~).

حمید آراسلی..həmid araslı [یازار] م ۱۹۰۹دا گنجه ده دوغولموش بیر چوخ اثرلرین مؤلّفی اولموشدور.

حمیدلو..həmidlu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولوحلب ذوالقدر توّرک‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی [۸۵].باخ: سلجوقلولار [۲۰۹].

حمیدواحدی..həmid vahidi [اؤزل‌آد] اوُرمولوچاغداش شاعردیر [۱۵٦].

حمیده‌رییس‌زاده(سحر)..həmidə rəis zadə(səhər) [یازار] گونش ۱۳۳۱ ده اردبیلده آنادان اوْلدو، و تورکجه شعرلری واردیر [۵۲].

حنا..hənа [باخ] خینا.

حنّانه..hənnanə [صفت، عربجه] چوخ اینیلده‌ین، سئوگی‌دن دوْلایی ناله ائدن.

حنفی..hənəfi [آد، عربجه] ابوحنیفه‌نعمان‌بن‌ثابت‌حضرتلرینه‌منسوب و تسنن مذهبینده دؤرد مذهب‌دن بیری(وفات‌ایلی ۱۵۰هـ).

حنبلی..hənbəli [آد، عربجه] ابو عبدالله احمد ابن محمد ابن حنبل حضرتلرینه منسوب و تسنن مذهبینده دؤرد مذهب‌دن بیری (وفات ایلی ۲٤۱ هـ ق) (فا:~).

حنجره..həncərə [آد، عربجه] بوغازین گیریش یئری (فا:~).

حنظل..hənzəl [آد، عربجه] بالاجامیوه‌سی‌اولان داغ قارپیزی (فا:~).

حنک..hənək [آد، عربجه] زارافات (فا:شوخی).

حَنیفه..hənifə [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی.بالاکن'ده کند آدی [۲٤۰].

حَوّاء..həvvа [آد، عربجه] ح آدمین خانیمی سینین آدی و مذهبجه بوتون اینسانلارین آناسی (فا:~).

حَواری..həvari [آد، عربجه] ۱-یاردیمجی. ۲-حضرت عیسی‌نین اوْن ایکی یاردیمجی‌لارینین عامّ آدی (فا:~). disciple

حَواریوُن..həvariyun [آد، عربجه] حَواری‌لر (فا:~).

حَواسّ..həvass [آد، عربجه] حسّ‌لر، دوُیقولار.

حَوالجات..həvalecat [آد] حَواله‌لر (فا:حواله ها). bills

حَواله..həvalə [آد، عربجه] دئور ائتمه، بوراخما، گؤندرمه (فا:~). draft

حَوالی..həvali [آد، عربجه] اطراف، یان یؤوره (فا:اطراف).

حَوایج..həvayic [آد، عربجه] حاجت‌لر (فا:~).

حَویق..həviq [اؤزل‌آد] هشتپر ده چای آدی.

حوْرا..horra [آد، دا] اوُنو یاواش یاواش قاینار سویا تؤکه‌رک کره و دوُز و دارچین آرتیراراق دوزه‌لن بیر نوع یئمک.

حوْزه..hovzə [آد، عربجه] سوُ حوضه سی، سوُلاری بیر چایا تؤکوّلن آلان، سوآلانی، سوتوُتار (فا:~).

حوْصَله(حَوصله)..hovsələ(həvsələ) [باخ] حؤصله.

حوْض..hovz [آد، عربجه] سوییغاجی، سوُگوله‌یی، سوُ بیریکینتی‌سی، دؤزه نیلن بالاجا گؤلجوک (فا:حوض).

حوْضچه..hovzçə [آد] گؤلمک (فا:حوضچه). little pool

حوْضولو قالاسی..hovuzlu qalası [اؤزل‌آد] هریس یاخین‌لیغیندا بیر قالا آدی.

حوْضه..hovzə [آد، عربجه] ۱-دنیزه و چایا یاناشان اراضی، سوُ یئغیمی بولگه سی ۲-آلان، آلانگ (فا:~). (river) basin

حوْققا..hoqqa [آد] کلک (فا:حقّه). small box

حوْققاباز..hoqqabaz [آد] دوّزن باز، فیریلداق چی (فا:کلک باز).

حوْل وْحوش..holhuş [آد] یان یؤره (فا:اطراف). suburbs

حوْله..hovlə [عربجه] بدن و ال اوز سیلمک اوچون اولان پوروزلو پارچا.

حوْله بران..holabaran [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

حوْله مار..holamar [اؤزل‌آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

حوْوض..hovz [آد] گؤل؛ ساوه، ابهر(~قایا)، زنجان(~لوداغ)داداغ آدی.

حؤصله..hövsələ [آد، عربجه] دؤزوم، دؤزمه (فا:حوصله).

حؤصله‌سیز..hövsələsiz [صفت] حوصله‌سی اولمایان (فا:بیحوصله). impatient

حؤصله‌سیزلیک..hövsələsizlik [آد] حوْصله‌سیز اولما وضعیتی (فا:بی حوصلگی). impatiece

حؤصله‌لی..hövsələli [صفت] حوصله‌سی‌چوخ اولان (فا:پرحوصله). very patien or self-possessed

حؤکمَلی..hökməli [اؤزل‌آد] باکی‘دا کند آدی[۲۴۰].

حؤل..hövl [ع‹حول›، آد] قوْرخو، دَهشت (فا:حول).

حوُر..hur [اؤزل‌آد] اوُر:ur:اردبیل ده کند آدی.{باخ: اوُر کندی}

حوُره دولک..hurə dulək [اؤزل‌آد] سالماس دا داغ آدی.

حوُری(حوُر)..huri(hur) [آد، باخ:هوررلر] جنّت‌قیزی، گؤزل-قیز(فا:نام‌دختر

حوُریدَرق..huridərəq [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {هوررى+دره: هور یوردو}.

حوُریلر..hurilər [اؤزل‌آد] ملیکان‌دا کندآدی {هورى+لر: هور یوردو}.

حوُمه..humə [آد، عربجه] اطراف، یان یؤره (فا:حوالی). suburbs

حوّسولو..hüsülü [اؤزل‌آد] آغجابدی‘دا کند آدی[۲۴۰].

حیزوْشا..hizovşa [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {خسروشاه}.

حَی..həy [آد، عربجه" حیّ"] دیری (فا:~).

حی..həy [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

حیا..həya [آد، عربجه] اوُتانما دوُیقوسو، ناموس (فا:حیا). pudency

حیات..həyat [آد، عربجه] یاشام، دیریم، دیریلیک (فا:حیات). life

حیاتی..həyati [صفت، عربجه] یاشام سال، حیاتلا ایلگی‌لی (فا:حیاتی).

حیاط..həyat [آد] ائوبن قاباغیندا اوْلان حاصارلی آلان (ساحه) (فا:حیاط). countyard

حیالی..həyalı [صفت] عارلی، عیصمتلی، ناموسلو (فا:باحیا).

حِیث..heys [ظرف] بو باخیمدان (فا:حیث). respect

حیثیت..heysiyət [آد، عربجه] شرف، اعتبار، منلیک دویقوسو (فا:~).

حیدر..heydər [آد، عربجه] گوّده بوْی و آصلان(فا:~).

حِیدر..heydər [اؤزل‌آد] حیدرآباد:تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۶ آد سایماق اوْلار).

حیدرعم‌اوْغلو..heydər əmoğlu [یازار] مشروطه انقلابینین بؤیوک مبارزلریندن.

حیدرکانلی..heydərkanlı [اؤزل‌آد] قاراداغ‌مینجوُوان‌طایفاسیناباغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

حیدرلو..heydərlu [اؤزل‌آد] بوُطایفا م۱۵جی یوّزیللرده آغقوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی[۲۰۹].

حیدر مُحَمّدساهلیْ..Haydər Məmmət Sahlı [اؤزل آد] آذربایجان توّرکلری آفشار بوْی‌لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

حیزمت..hizmət [باخ] خدمت.

حیض..heyz [آد] قادین‌لاردا آی باشی عادتی (فا:~). menstruation

حیط..həyət [آد، عربجه] باخ: حیاط.

حکایت..hikayət [آد، عربجه] باخ: حیکایه.

حکایه..hikayə [آد، عربجه] حیکایت:ناغیل، اؤیکو، احوالات، گئچه نک، روایت شکلینده کیچیک ادبی نثر اثری (فا:~).

حیله..hilə [آد، عربجه] دوّزن، دوْلاپ، اوْیون، فیریلاداق، کلک، بیچ‌لیک، (فا:مکر). ruse

حیله باز..hiləbaz [صفت] فیریلداقچی (فا:کلک باز). tricky

حین..heyn [ظرف، عربجه] واخت، چاغ، زامان، آن (فا:~). time

حیوان..heyvan [آد] دیرگی، باخ: حئیوان(فا:حیوان) animal

خ..x [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین دوققوزونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین اون ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو تیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا:نهمین حرف ترکی آذربایجانی).

خائف..xaif [صفت] قوْرخاق (فا:ترسو). afraid

خائن..xain [صفت] خیانت ائدن (فا:خائی). treasherous

خاپا خاپدان..xapa xapdan [سس تق] بیردن بیره، غفلتاً.

خاتای..xatay [اؤزل‌آد] خَتای، خِیْتای: ۱-بوُطایفا موغول طایفاسی اولاراق ایلک‌اؤنجه چین‌کُره جوارینده یاشاییردیلار، سونرالار قیرقیزلاری کؤچه زورلایاراق اوْرخون جُلگه‌لرینده یئرلشدیلر، بیردؤنم قاراخاتای آدیلادا تانینیردیلار [۸۵].(تورک طایفاسی کیمی تانینیرلار[۱٤۷]) ۲-قیْرقیزلارین، توْقای، سوْلدو اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷] ۳-اؤزبَک‌اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. ٤-اوْرتا عصرلرده چین‌ین قوُزئی بؤلگه‌سی "منچوْری، موُغولوستان، شرقی تورکوستان" اوْچون سؤیله‌نیردی، بو آد قاراخاتای‌ائلی آدیندان گؤتورولوبدور، قاراخاتای‌لار اوُزون دؤنم چین‌ده لیائوleao آدیلا حکومت‌ائتدیلر[۱۲]." باخ: موغول‌تؤرک بوْیلاری[۲۰۹]. {خاتای سؤزو تورکجه قوتای سؤزونه یاخیندیر و خُدای / خدات سؤزده بو کلمه ایله ایلگیلیدیر}.

خاتای..Kıtay [اؤزل آد] خیتای:اؤزبَک و قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ، و قیْرقیز-قاراتال، و قیْرقیز-ایچکیلیک-نایمان بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

خاتای باقاتوُر..xatay baqatur [تاریخی اؤزل‌آد] تیموُر گؤرخان'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

خاتایخان..xatayxan [تاریخی اؤزل‌آد] خوارزَم خانی آتسیْز خان'ین اوْغلو[۷].

خاتایلی..xataylı [اؤزل‌آد] خَتایلی: اوُرمیه ده کند آدی.

خاتم..xatəm [آد، عربجه] ۱-اؤزوک. ۲-سوْنونجو، ختم ائدن و قوُرتاران ۳-اؤستونده ایشلنمیش بالاجا قوُتو و عکس قابی.

خاتم کار..xatəmkar [صفت] خاتم چی (فا:خاتم کار). inlayer

خاتم کاری..xatəmkari [آد] خاتم چی‌لیک (فا:خاتم کاری). inlaid

خاتمه..xatimə [آد، عربجه] سوْن، آخیر، سوْنوج (فا:خاتمه). end

خاتوُن..xatun [آد] خاتیْن: خانیم، ارلی‌خانیم، سایقی دوُیولان، گؤرگولو خانیم؛ ۲-آلپارسلان خان'ین تورونو، ملکشاه‌ین‌قیْزی[۷] {گؤ:خاقانین‌ائشی، ت‹قاتون›، سن: ارلی‌خانیم؛ بو کلمه فارسجادادا ایشله‌نیر؛ بارتولد دلیل گؤسترمه دن بونو آلینما بیلیر ولی قاتماق سؤزونون معناسینا دقّت ائدرسک کلمه‌نین کؤکونو آنلاماق اوْلور، باخ: قاتماق› قادین}.

خاتوُن‌بادامی..xatun badamı [آد، بیتگی] کاغاذبادام amygdalus fragilis

خاتوُن بارماغی..xatun barmağı [آد] ایری گیله‌لی، شیره‌لی اؤزوم نوعو.

خاتوُنانا..xatunana [تاریخی اؤزل‌آد] بَکتاشیلردن حاجی ادریس'ین ائوده‌شی[۷].

خاتون..xatun [اؤزل‌آد] اوُجان، میانا، سراب و ساییین‌قالا (~آوا)، زنجان (~کندی)، هشتَری (~گؤنئی)، شهریار (~لار) دا کند آدی. باخ: خوی (~کؤپروسو). توْووز'دا(خاتینلی) کند آدی[۲٤۰].

خاتوُنو..xatunu [آد، بیتگی] ایری گیله‌لی و شیره‌لی اؤزوم نوْعو.

خاتین..xatın [باخ] خاتون.

خاج..xac [آد، باخ:آچماق، هاچا] خاچ: کریستیانلیق سیمگه سی اوْلان ایکی چاپیق میلدن عبارت اوْلان علامت، صلیب (فا:خاج، صلیب). cross

خاج‌آچوُران..xacaçuran [آد] خاج سویا سالما: حضرت عیسانین دارا چکیلمه‌سی خاطره سینه اوْلاراق کریستیان‌لارین ٦-۹ اوْجاق (ژانوار) آییندا مراسیم‌لری‌نین آدی.

خاجا..xaca [آد] ۱-گئچمیشده بؤیوکلره وئریلن بیر عنوان ۲-خدیم، آختالانمیش کیشی، گئچمیشده شاه سارایلاریندا، شاه خانیم‌لارینین ارکک قوُللوقچولارلا جنسی ایلیشگی سی اوْلماسین دئیه، اوْنلاری آختالاییب و جنسی لاحاظدان خُنثی وضعیته گتیرردیلر و بوُلارا خاجا دئییلیردی(فا: خواجه). {باخ: خوْجا}.

خاجاباشی..xacabaşı [آد] خواجه باشی: کئچمیشده حرم خانا قادینلارینا نظارت ائدن، خادم‌لرین باشچی‌سی.

خاج‌چیچکلی‌لر..xaççiçəkilər [آد] لچک‌لری خاج کیمی اولان بیتگی‌لر.

خاج‌لاماق..xaclamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی ویا بیر اوُشاغی خاج سوُیا سالما مراسیمیله کریستیان ائتمک.

خاجلی..xaclı [صفت] ۱-خاج‌تاخمیش ۲-خاج‌ساواشی‌اشترا کچی‌سی.

خاج‌وورُما..xacvurma [آد] خاج چکمه: کریستیان‌لاردا بیر آغیر وضعیت گؤرن زامان ساغ الی‌نین اؤچ بارماغینی آلنینا، دؤشونه و ایکی چییین طرفینه توْخوندورماقلا اجرا ائدیلن بیر دینی آیین.

خاجه..xacə [باخ: قوْجا] باخ: خاجا.

خاج‌یوّروشلری..xacyürüşləri [آد] خاج ساواش‌لاری، خاج مُحاربه‌لری.

خاچ..xaç [باخ] خاج.

خاچبولاق..xaçbulaq [اؤزل‌آد] داشکسن'ده چای آدی[۲٤۰].

خاچماز..xaçmaz [اؤزل‌آد] قوزئی آذربایجاندابیر رایوْن آدیدیر.

خاچیْسَر..xaçısər [اؤزل‌آد] شامخور‘داداغ‘آدی(۱۵۸۱)[۲۴۰]. {خاچیْسار}.

خاچینچای..xaçınçay [اؤزل‌آد] آغدام‘دا چای آدی[۲۴۰].

خاخام..xaxam [آد، دا] یهودی‌لرده باش کاهین (فا:خاخام).

خادم..xadim [آد، عربجه] قوُللوقچو، ایشچی، خدمت ائدن کیمسه (فا:~).

خادم‌کندی..xadm kəndi [اؤزل‌آد] خَدیم کندی:هشتَری ده کند آدی.

خادملو..xadimlu [اؤزل‌آد] خدیملی:اردبیل ده کند آدی.

خار..xar [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-تیکان. ۲-ذلیل، رُسوا، اوْزو قارا (فا:~).

خارا..xara [دا] بیرنوع ناخیشلی اینک پارچا (فا:نوعی پارچه).

خاراب..xarab [صفت، ع‹خراب›] ۱-یْخینتی، اوُچولموش، یْخیق. ۲-پیس، یامان، داغیلمیش (فا:خراب). **ruined**

خارابا..xaraba [آد، عربجه] ۱-یخینتی(فا:خرابه)۲-خیاو (~رضی)، هشتَری (~چوْوقان)، اوُرمیه (~سینجی)، یاستیکند (~چوْل ارخ)، سراب (~سوُما)، آستانا (~کند) دا کند آدی.قزوین (~سار) ده چای آدی.جوُلفادا (~دَییرمان) یئر آدی.

خارابانا..xarabaxana [آد، عربجه] خارابالیق، یخینتی (فا:خرابه).

خاراباقالماق..xaraba qalmaq [تاثیرسیزائیلم] خارابایا چؤنمک، داغیلماق.

خاراباقوْیماق..xaraba qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] خارابایا چئویرمک، داغیتماق.

خارابالاشماق..xarabalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] خارابایا چؤنمک، یخینتی حالینا گلمک (فا:بصورت خرابه درآمدن).

خارابالانماق..xarabalanmaq [تاثیرسیزائیلم] خارابایا چؤنمک، یخینتی حالینا گلمک (فا:بصورت خرابه درآمدن).

خارابالیق..xarabalıq [آد] خارابایاچئوریلمیش یئر.

خارابلاماق..xarablamaq [تاثیرلی‌ائیلم] کوْرلاماق، داغیتماق(فا:خراب نمودن).

خارابلانماق..xarablanmaq [تاثیرسیزائیلم] کوْرلانماق، پیس-لشمک(فا:خراب‌شدن).

خارال..xaral [آد] ایری توْربا وکیسه، بؤیوک چوُوال (فا:جوال). **large woollen sack** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ‹خرال، غرار›، عربجه غراره سامان دولدورماق اوچون بؤیوک توْر چووالا دئییلیر)؛ ممکوندور قارا کلمه سیله (توخوما پارچا رنگی) باغلی‌اولا نئجه کی‌فارسجادا خارا:قارا داش معناسیندادیر[۵]}.

خارالی..xaralı [اؤزل‌آد] تبریزده کندآدی{۱-چوُوال دوزلتمه و توخوما جیلیق لا ایلگیلیدیر ۲-بؤیوک ذخیره یئری}.

خاراو..xarav [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

خاراوان..xaravan [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی {باخ: خاروانا}.

خارپ..xarp [سس تق] باخ:خارت" خارپ‌خارپ یئمک".

خارت..xart [سس تق] برک بیر شئیی دیشله دوْغرادیقدا ویا کسره‌رک چیخان سس (فا:صدای بریدن چیزی). .

خارتا خارت..xarta xart [ظرف] خارتیلداداراق، خارتیلتی ایله.

خارتوت..xartut [آد، بیتگی] بیر نوع توت (فا:~). {فارسجا خوار سؤزوندن آلیناراق چوخ خوشمزه اولمایان توتا دئییلیر}.

خارتیلتی..xartıltı [آد] خاریلداما سسی.

خارتیلداتماق..xartıldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خارتیلتی‌ایله‌سیندیریب-یئمک.

خارتیلداماق..xartıldamaq [تاثیرسیزائیلم] خارتیلتی ایله سسلنمک.

خارج..xaric [آد، عربجه] دیش، دیشاری، ائشیک (فا:خارج).

خارجه..xaricə [صفت، عربجه] دیْش و ائشیک‌ایشلرینه‌مربوط(فا:~).

خارجی..xarici [صفت، عربجه] ۱-دیْشسال، خارجله ایلگی‌لی **external** ۲-یابانجی، اؤزگه اؤلکه‌دن اولان. ۳-خارجی ایشلر، دیش ایشلری (فا:~). **abroad**

خارچوُ..xarçu [آد، گؤرجو دیلینده] قوْیون اتیندن پیشیریلن بوْزباشا اوْخشار ادویه‌لی یئمک، بیر نوْع شوْربا.

خارخار..xarxar [ظرف] سسلی‌وگؤرولتولو، گؤرولتو(فا:صدای-خارخار).

خارخار..xarxar [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه‘ده کند آدی. {باخ: قارقار}.

خارق‌اُلعاده..xariqüladə [صفت، عربجه] اوْلاغان‌اوْستو، شاشقین‌لیق یارادیجی، ائشی گؤرؤلمه میش، چوخ گؤزل (فا:~).

خارقه..xaruqə [آد، عربجه] اولاغان اوْستو، اوْزل، خاصّ (فا:~).

خارلار..xarlar [اؤزل‌آد] قارلار:ساوه ده داغ آدی.

خارلاماق..xarlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-خارخار تؤکولمک (فا: باصدای‌خارخار ریختن). ۲-(باخ: خار) شکره دؤنه‌رک کئیفیتین الدن وئرمک (بال و مُربّا کیمی‌شئیلر). {سس‌تق، باخ:خارخار}.

خارلاندیرماق..xarlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] (بال، موم و ارگین شکر اوْچون) شکره دؤندرمک، شکر لندیرمک، شکره باغلاماق.

خارلانماق..xarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] (بال موم وارگین شکر اوْچون) شکره دؤنمک، شکر لنمک، شکر باغلاماق.

خارلانمیش..xarlanmış [صفت] خار اوْلموش، شکره دؤنموش.

خاروانا..xarvana [اؤزل‌آد] اهرده و رزنده کند آدی {ت: قارواماق: آراماق، آرانیلیب یوردائدیلن یئر، کاروانا، باخ: کاروان}.

خاریل خاریل..xarıl xarıl [ظرف] آرالیق‌سیز اولاراق.

خاریلتی..xarıltı [صفت، سس‌تق] خیشیلتی، خار خار سس ایله، خار-یلداركن چیخان سس (فا:صدای خارخار).

خاریلداشماق..xarıldaşmaq [قا] خاریلداماق، خارخار سس چیخارماق.

خاریلداماق..xarıldamaq [سس تق] ۱-خارخار سسی چیخارماق. ۲-خاریلتی و گورلتو ایله آخماق، خارخارسسیله‌حرکت-ائتمک(فا:باصدای‌خارخاریخته‌شدن).

خازن..xazən [آد] آخیم توپلار (فا:خازن). condenser

خازن‌تبریزی..xazən təbrizi [یازار] صفویلر دؤورو یاشایاراق تورکجه شعرلری واردیر (فا:ـ)[۱۴۱].

خازنِ‌خیابانی..xazəni xiyabani [اؤزل‌آد] ش۱۲۵۰ده تبریزده دوّنیایا گله‌رک، مشروطیت دؤنمی شاعرلریندندیر [۱۳۱].

خاس..xas [اؤزل‌آد] تبریز، اردبیلده(خاساوان، خاسلار و خاسئللی) کند آدی؛ {باخ: کاسلار، خزرلر؛ کاس+آوان/ لار/ ائللی}.

خاسای..xasay [اؤزل‌آد] کاس گؤزَلی، اوغلان آدی(فا:نام‌پسر)

خاش..xaş [آد، دا] کله پاچادان حاضرلانیب ساریمساق لا یئییلن بیر یئمک {باخ: خاشیل}.

خاشال..xaşal [آد] ۱-خشه‌اوتو، قیندیرقا ۲-ایری‌تورّبا، خارال، چوُوال. ۳-ایری و یئکه قارین، شیشمان خارال. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قاشاق›، بوسؤز اصلینده بیربیتگی‌اولاراق و معناسی گئنیشله نه‌رک خشه اوتونو تؤکن چووال اوچونده ایشله نیر[۶]}.

خاشال قارین..xaşal qarın [صفت، دا] یئکه قارین، شیشمان.

خاشال‌لاشماق..xaşallaşmaq [ل، دا] قارنی یئکه‌لیب‌ساللانماق.

خاشاللیق..xaşallıq [آد] خاشا بیتمیش یئر.

خاشالیق..xaşalıq [باخ] خاشاللیق.

خاشامبول..xaşambul [آد، بیتگی] ساری و آغ سالخیم کیمی چیلیک‌لری اولان، اوُجالیغی بیر متره قدر اولان، قول بوُداقلی گؤوده سینین اؤزه رینده ساپلاقلی بالاجا یاپراق‌لاری اولان، چوخ ایللیک اوت (فا:نوعی گیاه). {خاشا کلمه سیندن آلینما بیر کلمه دیر}.

خاشباخت..xaşbaxt [اؤزل‌آد] هادروت‘دا سیراداغ آدی‘[۲۴۰].

خاشخاش..xaşxaş [آد، بیتگی، عربجه] گلینجیک سولاردان، کپسوللاریندان افیون و توخوملاریندان یاغ چیخاریلان بیر ایللیک اوتسوو بیتگی (فا:خشخاش). poppy، papaver somniferum

خاشخاش گؤلو..xaşxaş gülü [آد] قیزیل وآغ چیچک‌لی بیرکول بیتگی.

خاشخاش‌لیق..xaşxaşlıq [آد] خاشخاش اکیلمیش یئر.

خاشی..xaşı [اؤزل‌آد] قوبا‘دا یئر آدی‘[۲۴۰].

خاشیل..xaşıl [آد] ۱-(گئچمیشده) اونو قیزارداراق و سوُ قاتاراق اله گلن بیر نوع یئمک، خَشیل. ۲-توخوماجیلیقدا ایپلیک لری چیریشله‌مک اوچون، اؤن هاشلایاراق دؤزه‌لن بوُلاماج. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹خشل›: آهار، آش سؤزوندن: آش+ یل[۶]}.

خاص..xas [آد] ۱-اؤزل، اؤزگو، مخصوص. ۲-کؤک‌و تمل (فا:ـ).

خاصا..xasa [باخ: خاصّه] اعلا، چوخ یاخشی.

خاصالیق..xasalıq [آد] اؤزللیک، اؤزگولوک (فا:خاصّه بودن).

خاصای..xasay [آد، ع‹خاصّه›] چوخ یاخشی، عالی.

خاصره..xasirə [آد، عربجه] یان، قارنین آلت طرفی ”لگن خاصره: قارنین آلتیندا کی لگنه بنزر سؤموک چاتی سی“(فا:ـ).

خاصّه..xassə [آد، ص، عربجه] خاصا، عامّه‌نین قارشیتی، بیرینه و بیر شئیه عاید اولان بیر اؤزللیک .

خاصیت..xasyət [آد، عربجه] اؤزللیک، نئجه‌لیک (فا:ویژه گی).

خاصیت جه..xasyətcə [، ص] خاصیت باخیمیندان.

خاصیت‌سیز..xasyətsız [صفت] خاصیتی اولمایاراق (فا:بی خاصیت). virtueless

خاطا..xata [باخ] خطا، یانلیش، سهو، یانیلقی.

خاطا چیخارماق..xata çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] پیس نتیجه‌لی ایش گؤرمک.

خاطابالا..xatabala [آد] تهلیکه‌لی ایش.

خاطاسی باشدان اولماق..xatası başdan olmaq [تاثیرسیزائیلم] تهلیکه‌سی آرادان قالخماق.

خاطالی..xatalı [صفت] خاطا گتیرن، تهلیکه‌لی، قورخو وئرن.

خاطانی‌باشدان‌ائله‌مک..xatanı başdan-elhmək [تاثیرلی‌ائیلم] تهلیکه‌نی اوزاقلاشدیرماق.

خاطای ابوتراب..xatay əbuturab [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {خاتای}.

خاطایادوشمک..xatayadüşmək [تاثیرسیزائیلم] تهلیکه‌لی‌وضعیته-دوشمک، انگله‌دوشمک.

خاطب..xatib [آد] دانیشار، سؤیله ین (فا:سخنگو). speaker

خاطر..xatır [آد، عربجه] بیر شئیی یاددا ساخلاما قابیلیتی، کؤنول (فا:خاطر). emperatur

خاطرساخلاماق..xatırsaxlamaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینین اؤلومو اؤچون یاس ساخلاماق.

خاطرات..xatırat [آد، عربجه] خاطره‌لر.

خاطرجمع..xatırcəm [آد] آرخایین.

خاطرلاماق..xatırlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] یادا سالماق.

خاطره..xatirə [آد، عربجه] گئچمیشدن خاطر و ذئهینده قالانلار، آنی(فا:~).

خاطی..xatı [صفت، عربجه] خطاکار، سوُچلو، یانلیش ایش گؤرن (فا:~).

خاطیرا..xatıra [آد، عربجه] باخ: خاطره.

خاقان..xaqan [اؤزل‌آد] گؤی تورک دؤلتینده ٤ بؤیوک قوْومون بؤیوک‌لرینه خاقان لقبی وئریلیردی: گؤی تؤرک خاقانی، تابغاچ-خاقان، توبوت/ تبت‌خاقان، تؤرگیش و قیْرقیز خاقان، خاقان کلمه‌سی رهبر و اؤندر معناسیندا ایشله‌نیردی، امپراتوْر. {گؤ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ نظره گلیر خان سؤزو بو کلمه‌نین چوخ ایشلنمه سیندن و قیساتیلماسیندان اله گلسین٦}.

خاقان اوغلو..xaqan oğlu [آد] شاه اوغلو (فا:پادشاه زاده). **prince**

خاقانلیق..xaqanlıq [آد] ۱-خاقان اوْلما وضعیتی، امپراتوْرلوق، پادشاهلیق. ۲-خاقانین اگه من‌لیگینده اوْلان اؤلکه. ۳-خاقانین ایشی و ایش دولاندیرماسی.

خاقانلار..xaqanlar [آد] شاه‌لار (فا:سلاطین). **kings**

خاقانی..xaqanı [اؤزل‌آد] ٦جی یؤزیل‌ده یاشایاراق آذربایجان شاعریدیر.

خاک..xak [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] توپراق (فا:~).

خاک انداز..xakəndaz [آد، فا] سوْپورونتو و توز توپراغی گؤتورمک اؤچون بالا دسته بئل (فا:~).

خاکدستی..xakdəsti [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دوْلما، دوْلما توْپراق (فا:خاکدستی).

خاکریز..xakriz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قوُرغان، یئغماتوْپراق(فا:~ **embankment**

خاکشیر..xakşir [آد، فا] باخ: شوْوه‌رن.

خاکمردان..xakmərdan [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

خاکی..xaki [آد، فا] بوْزومتول توْپراق رنگی (فا:رنگ خاکی). **embankment**

خاگینه..xaginə [آد، فا] باخ: قایقاناق.

خال..xal [آد، عربجه] ۱-دری اؤزه رینده اوْلان خیردا لکه. ۲-قومار کارت‌لاریندا اوْلان نشان‌لارین هربیری (فا:خال). **spot**

خالا..xala [آد] آنانین باجیسی، قوجا و یاشلی قادینا سایقی اؤچون دئیلن سؤز (فا:خاله). **matrnal aunt** {سوُمرجه ‹هالا›، فارسجادادا ایشله‌نن کلمه بو کؤکه باغلیدیر}.

خالااوْغلو..xaloğlu [آد] آنانین باجیسی اوْغلو (فا:پسرخاله). **cousin**

خالااوُشاغی..xalauşağı [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.

خالاباجی..xalabacı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، (قادین آدیدیر). بو رقصین داها ایکی آدی وار- " جئیران بالا " ، " قاچای بالا " . عئینی رقص اولسالار دا، بو اوچ آد آلتیندا چوخ گئنیش یاییلمیشدیر. رقص مئلودییاسی نین مؤلیفی- قاراباغلی قارمونچالان سونا خانیمدیر. رقص بیر قدر کومیک طرزده دیر. اونو داها چوخ یاشلی کیشیلر و قادینلار اوینایرلار. بو رقص گئنیش یاییلمیشدیر و خئیلی اینکیشاف تاپمیشدیر[۲۴۵]. (فا:یکی از رقصهای آذربایجانی).

خالات..xalat [باخ] خلعت.

خالاتالا..xalatala [اؤزل‌آد] بالاکن‘ده کند آدی[۲۴۰].

خالاج..xalac [اؤزل‌آد] خلج:علی‌بایراملی‘ده کند آدی[۲۴۰].

خالاجان..xalacan [آد] ۱-سایقی اؤچون خالایا و یا یاخین قادینا دئییلن آد۲-بالاجا قیزلارجا اوْینانان اوْیون آدی، خالاخالا.

خالاجیق..xalacıq [باخ] خالاجان.

خالاخالا..xalaxala [آد] قیزلارجا اوْیناديقلاری اویون آدی، گلین گلین.

خالاخطْرین قالماسین..xalaxətrin qalmasın [آراسؤز] ایسته‌مه‌دن و کؤنول سوز اوْلاراق گؤرولن ایش حاققیندا.

خالاخی..xalaxı [اؤزل‌آد] زاقاتالا‘دا گؤل آدی[۲۴۰].

خالاقیزی..xalaqızı [آد] آنانین باجی‌سی قیزی.

خالاگلینی..xalagəlini [آد] آنانین باجیسی‌نین گلینی (فا:عروس خاله).

خالان..xalan [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {اصلینده خایلان اوْلاراق بوُ ائلین یئری‌و معناجا سایقی و حُرمت صاحبی دئمکدیر}.

خالانوه سی..xalanəvəsi [آد] آنانین باجیسی نوه‌سی (فا:نوه خاله).

خال‌اوغلو..xalaoğlu [آد] خالا اوغلو (فا:پسرخاله) **cousin**.

خالا ووُرماق..xala vurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] هدفه ووُرماق.

خالتا..xalta [آد] حئیوانلارین و چوخراق ایتین بوینونا گئچیریلن قایش، بوْیون حالقاسی "باشینا خالتا سالماق" (فا:زنجیر). {باخ: قالتاق› خالتاق› خالتا٦}.

خالتالاماق..xaltalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-بوْینونا خالتاگئچیرمک. ۲-(مج) اؤزونه تابع ائتمک، اؤز اطاعتینده ساخلاماق (فا:زنجیر کردن).

خالتالی..xaltalı [صفت] یوْینوندا خالتا اوْلان.

خالتاوا..xaltava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {تابع کند}.

خالتان..xaltan [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا نئچه یئر آدی[۲۴۰].

خالچا..xalça [آد] معمولاً جوت اوْلاراق توْخونان و قالی اندازه سیندن کیچیک دؤشه‌نک نوْعو، دوُوارا ووُرولان ویا دؤشه‌نه‌جک-اوْچون‌اوْلان قالی(فا:قالیچه)rug {باخ:قالی}. ۲-خالچا(دده)باخ قالچا (فا:کشاله). groin

خالچا بوْلاق..xalça bulaq [اؤزل‌آد] قالیچه بولاق، ماهنشان دا کند آدی.

خالچا بیلمنی..xalça bilməni [آد] خالچا اوُزمانی، خالچاجیلیق ایشینی یاخشی بیلن کیمسه (فا:قالیچه شناس).

خالچا پالاز..xalça palaz [آد] خالچا و پالازدان عبارت اوْلان دؤشه-نه‌جک.

خالچا توخویان..xalça toxuyan [باخ] خالچاچی.

خالچاچی..xalçaçı [آد] خالچا توخوماقلا مشغول اوْلان کیمسه ویا خالچا آلیب ساتان کیمسه.

خالچاچی‌لیق..xalçaçılıq [آد] خالچا توخوما صنعتی وایشی.

خالخال..xalxal [آد] ۱-خاللی، خالی‌لاری چوخ اوْلان ۲-قادین‌لارین آیاقلارینا تاخدیقلاری مثتال بیلرزیک، خالخال المنجده ده آیاغا تاخیلان مثتال حالقا معناسیندا ایشله‌نیبدیر. (فا:خلخال). ۳-گئچمیشده حئیوانلار اوْچون ائوده آیریلان بؤلوم. ٤-(اؤزل‌آد) مرند، ساوه ده داغ، مرند و کرمانشاه‌دا کندآدی. ۵-خالخال: آذربایجان‌دا یئر آدی[۲۴۰].

خالخال..xalxal [آد، عربجه] گونئی آذربایجان شهرلریندندیر، بو شهر تبریزین ۳۳۹ ک.گ و اردبیلین ۸۰ گ طرفینده یئر آلیبدیر. شهردنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۷۵۰متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق، گونش ایلی ۱۳۲۰ده نفوسو ٦٤۰۰ و اهالی‌سی تورک قئید اوْلونوبدور، بو شهردن هِروآباد شکلینده آد آپاریلیبدیر(خالق دیلینده: هیروْ). ش۱۳۸۵ده شهرستان نفوسو ۹۵۰۰۰ و شهرین جمعیتی ٤۰۰۰۰ نفرایدی، اوْزئی گئنیش‌لیگی ٤۰۰۰ ک.مربّع دیر. مُستوفی و حموی اوْز کتابلاریندا بوُ شهردن آد آپاریبدیر. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن: خالخال جنگلی، خوْجئین جنگلی، خالخال معدنی سوُیو، فرج آباد معدنی سوُیو، پردیس کؤپروسو، ازناو بوُلاغی، یئددی دام ماغاراسی، بوُزخانا زاغاسی (قوْ:یخگان)، یئددی داملار زاغاسی، شاه عاباس کاروانساراسی، سید دانیال خوْجئن بُقعه سی، ازناو بؤلگه سی‌نین دوْغال منظره‌لری. ۱-خالخال بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیْزیل اوْزَن‌ه تؤکولورلر:آبگرم (آرپاچای ۵۵b۷)، آرپا چای (کیوی چای ٤b۲۵)، آرپاچای (q۲۱۲s۲,۲b۷۷)، آغ سوُ (آغ سو کندی ٤s۲۰b)، آغ سوُ (کلور ۱٤s۸b)، آلیشما (s۲b۷) (قوْ:آل هاشم)، اَبوُل چای (اَبیل)، (قیزیل اوْزن، ٦b٦۵)، امامچای (شاهرود)، (اسگستان ٦۲s۲b)، ایری چایiri (اسبوشاهرود چای ۱۰s۸b)، باباصفا (قزل درق ۸s۷b)، واراوارد چای (۲۱s۳b) (قوْ:بَفْراجِرد چای)، بیله دیرbiləd ir (اندبیل۱۰s۹b)، پیرانلو (کاکاپیرانلو ۷s۱۰b)، تَزرَنَقtəzrənəq (~ ۸b٦s)، چپری (چپا)، çəpəri, çepa (ماجولان۱۹s۸b)، چنگول بولاغی çəngol, çəngül (کالار سفلی ٦s۱٤b)، زال (لرد)، zəl,lərd (لرد برندق ٤۰s۵b)، زرنقzərənəq (خمس ۸b٦s)، سقزچی چای/ دَمدوْل چای (قیزیل اوْزن، ٦b۲٤s)، سَنجَبَدله چای (~۵۸b۵s)، سوُسْهاب/ توْرکان‌بولاغی(~٤b۲۱s)، سیلان چای seylan (گیلوان چای ۱۰b۷s)، طوُلاش (طولاش ۱۰s٤b)، علالجارəlalcar (کؤهول ۱۱b۸s)، قبله خانی (گیلوان چای ۱۲b۵s)، قوُروچای (بلوکانلو ۸b۷s)، کچلانکش kəçəlankeş (آرپاچایی ٦b۸s)، کرین چای (~ ۱۱b۱۱s)، کئشاب چای/ کهریز چای (~۱۳b٤s)، کُلی (~۱۲b۸s)، کَندیرَق (اردبیلق ۲۷b۵s)، کؤوشن (مورستان ۱۸b۳s)، گوْودوُل (هروآباد چای ۱۱b٤s)، گَزَر (کیوی ۲۷b٤s)، گوْلبند (آق سو کندی ۱۷b۱۱s)، گیلوان (~۱۷b۷s)، میان رودان (~۱۱b۹s)، نوْدوچای (~۱۲b۱۱s)، هئروْآباد (انؤووس ۱٦b۱s)، یئریک چای/ لنبر derik,lənbər (~۲۱b۵s)، ۲-خالخال بؤلگه‌سینین داغلاری: قیشلاق (٤۰ک‌گ‌د۱۷۹۲)، اَشْک میدانی (۲۰ک‌گ‌د۲۸۹۸)، دَلَر (۲۰ک‌گ‌د۲۲۰۲)، آسَماچال (۲۰ک‌گ‌د۲۳۵۰)، ایسته‌له گؤز (۲۲ک‌گ‌د۲۷٦۸)، بندسنگساری (۲۵ک‌گ‌د۲۸۵۵)، خیل‌گاه (۲۵ک‌گ‌د۲۸٦۰)، زرّین کوه (۳۰ک‌گ‌د۱۷۲۰)، پلنگان (۳۰ک‌گ‌د۲۸۸٦)، آسیاب سر (٤۰ک‌گ‌د۲۳۸۰)، اَسپه بَرَش (٤۷ک‌گ‌د۱٦۷۵)، مَریدیش (۱۷ک‌گ‌د۲۲۲۲)، مالامان (۲۵ک‌گ‌د۲۷٤۰)، ترسه خانی (۲۵ک‌گ‌د۲۸٦۵)، مالان (۲۷ک‌گ‌د۲۷٤۰)، سَنَبَرکوه (۳۰ک‌گ‌د۲۲۲٤)، ساسک (۳۲ک‌گ‌د۲۵۳۲)، کَرَنَق (۳۵ک‌گ‌د۲۰۳٦)، قاراداغ (٤۰ک‌گ‌د۱۷۲۲)، قاراداغلو (۲۰ک‌گ‌د۱۸۹٤)، سَره‌یال (۲۵ک‌گ‌د۲۰۱۷)، دربند (۳۰ک‌ق۱۹۰۰)، کَمَره (۳۰ک‌گ۱۷۹۵)، اوُچوق (۳۰ک‌گ۱۸۱۵)، اشه میدانه (۳۰ک‌گ۱۹۰٤)، شابان یالی (۳۰ک‌گ۱۹۰٦)، هیشئیین/ هَشیم (۳۰ک‌گ‌د۲۱۱۱)، آغ یئل (۳۰ک‌گ‌د۲۱۳٦)، آغ دوْلان (۳۰ک‌گ‌د۲٦٤۲)، گوْنئی(۳۲ک‌گ۱۸۱٦)، ساری‌قایا (۳۵ک‌گ-۱۹۰٤)، یئللی یوُرد (۳۵ک‌گ‌د۱۸۵۵)، کوْللو (۳۵ک‌گ‌د۲۰۸۱)،

یانیق داغ (۳۵ک گ د۲۳۰۷)، آغ دوُکه (۷ک گ د۲۷۵۵)، بوُدالالو/ قاراگونئی (۸ک گ ب۱۸۸۲)، قوْروق داغی (۱۰ک گ ۲٤۰۱)، گوّنئی (۱۲ک گ ۲۱۲٤)، بؤیوک داغ (۱۷ک گ ب۱۳۲۵)، آغداغ (۱۵ک گ ب۱۹۲۵)، گَچ داغی (۱۰ک ق ب۲۰۱۲)، قوْروق داغی (۱۰ک گ ب۲۳۵۵)، قاراگونئی (۱۵ک ب۱۵۱۱)، خان جان داغی (۱۵ک گ ب۱۵۸۵)، فاضل داغی (۱۵ک گ ب ۱۷۱۵)، آت اؤلن (۱۵ک گ ب۱۹۸۵)، جبّارداغی (۱۵ک گ ب۲۱٦۲)، دوْوشان قالاسی (۱۷ک گ ب۲۱۵۵)، پیراچکَل داغ (۲۰ک گ ب۱۵۹۲)، شیلَش (۲۰ک گ ب۲۰۱۸)، لَشوُ (۷ک ب۱۰۷۲)، قوُزئیه (۷ک گ ب۲۱۵٤)، تَندوُده (۷ک گ ب۲۲۸۷)، یاستی بوُلاق (۱۰ک ق ب۲۰۰۰)، ناغاراچی داغ (۱۰ک گ ۲۵٦٤)، چوُگرمئشه (۱۰ک گ د۲۲۸۷)، چهل گزی (۱۲ک گ د۲۳۷۸)، بایقوش قایا (۱۲ک گ د۲٤۳٤)، سَنگبیر (۱۵ک گ د۲٤۵۵)، آغ مچید (۱۵ک گ د۲٦٦٦)، تیرَف (۱۵ک گ د۲۹۱۳)، قاری (٤ک گ ۱۹۷۲)، لرخانی (۷ک ق د۲۷٤٦)، جیرداغی (۷ک گ ۲۳۱۲)، ازنا/ گیوان (۷ک گ د۲٤۲۲)، امامزاده (۸ک گ ۲۰۰۰)، اَخ داغی (۱۵ک گ ۲٤٦۰)، آلی چالی (۲۰ک گ ب-۲۱۹٤)، آغداغ (۲۷ک گ ب۱۵۲٤)، لوُنَر (۳۰ک گ ب۱۸۸۰)، دَرَم دوْهول (۳۲ک گ ب۱۸۳٤)، آغداش (۳۵ک گ ب۱٦۳۰)، دوُرّی گدیک (۳٦ک گ ب۱۲۷٤)، آغداغ (۲۵ک گ ۳۳۲۲)، شیلینگ (٤۰ک گ ۱۰۲۵)، شاه داغی (٤۵ک گ ۱۹۵۱)، ساری داش/ سنگ زرد (٤۵ک گ د۱۸۷۷)، ساری داش (٤۷ک گ ۱٦۷۰)، کَری چای (۱۱ک ق ب۱۸۰۹)، بوُزداغی (۱۵ک ق ب۱۹۸۵)، قاراداغ (۱۵ک ق ب۱۹٦٦)، کلّه قندی (۱۵ک ق ب۲۰۲۵)، پاراداغ (۱۵ک ق ب۲۱۲۰)، ازنا (۱٦ک ق ب۲۱۵۵)، نوُقه‌دی یوُردو/ نقدیوُردو (۱۷ک ق ب۲۰۱۵)، حاجی عبدال داغی (۱۷ک ق ب۲۱۳۵)، شوُیئرداغی (۱۷ک ق ب۲۲۰۱)، ساری قایا (۲۰ک ق ب۲۳۰۲)، شیش/ شوّش (۳۰ک ق ب۱۵۷۲)، آسمان باشی (۳۰ک ق ب۲۰۱۰)، ساری (۳۰ک ق ب۲۰۲۷)، اؤکوزلر (۳۷ک ق ب۱۸۵٦)، یاتاق یئری (۱۰ک ق۲۰۹۸)، قاراقوُش (۱۰ک ق ب۱۸٤۹)، اَسپه سیره (۱۰ک ق د۲٤۷۳)، خانایا داغی (۱۰ک ق د۲۳۳۰)، بوُغروداغ (۱۰ک ق د۲٦۹٦)، آلیش آوار (۱۲ک ق د۲۷٦۲)، عجَم (۱۲ک ق د۲۸۰۲)، سُلطان خوُنی (۱۲ک ق د۲۸٦۲)، ساران (۱۵ک ق ۲۰۳۵)، تیلار (۱۵ک ق د۲٦۵٤)، زَرموُر (۱۸ک ق د۲۳۸۱)، قاتیرقایان (۲۰ک ق ۲٤۰۳)، قبله (۲۰ک ق ب۲۳٦٤)، طالیش بوُلاق (۲۲ک ق ۲۱۱۸)، نهربند (۷ک ق د۲۵٤۰)، بابارشید (۲٤ک ق ب۲۵۳۷)، قایاماس (۲۵ک ق ۲٦٦۲)، ناوداش (۲۵ک ق ۲۷۰٦)، آردوُش داغ (۲۵ک ق ب۲۱٤۳)، قبله‌تپه‌سی (۲۵ک ق ب۲۱٦۸)، شیخ لار (۲۷ک ق ب۱۷٤۱)، عبدُالپَلنگ (۳۰ک ق۲۲۸٦)، گؤبَکلو (۳۰ک ق۲۵۱۲)، چوُره کَسَن (۳۰ک ق ب۱۹۰۰)، امیراصلان یوُردو (۳۰ک ق۲۳۸۳)، هاچایوُرد (۳۰ک ق ب ۱۷۳۹)، چوُیرَر(۳۰ک ق ب۱۷۹۰)، کمر(۳۰ک ق ب۱۸٤۰)، کپیرآلتی (۳۰ک ق ب۱۸۹۵)، چَلَغوم (۳۲ک ق ۲۲۳۳)، آیی‌دره‌سی (۳۲ک ق۲٦۷٦)، اَرجنه/ اَرگَنه (۳۲ک ق ۲۹۹۵)، مَرمر (۳۲ک ق ب۲۱۰۰)، ساری گونئی(۳۵ک ق۲۱٦۱)، سَدار(۲۲ ک گ ب۱٤۲۰)، پیرای لاش(۲۲ک گ ب۱۹۸۵)، هاچاباشی (۳۰ک ق ب۱۹۰۰)، مَشکوُل/ مَسکوُل(۳۰ک گ ب ۱۷۳۱)، بوُشا (۳۲ک گ ب۱٦٤۵)، پیرعاباس(۳۲ک گ ب ۱٦۸۲)، خان‌داغی (۳۵ک ب۱۲۰۳)، بؤیوک کمر (۳۵ک ب۱۹۰۰)، آبیش کمری (۳۵ک ب۱۹۱۳)، سیچانلو (۳۵ک ب۱۹٤٤)، سنگر (۳۵ک ب ۲۲۹٦)، آستارخان (۳۵ک ق ب۱۹٦٦)، باجدار (۳۵ک گ ب ۱۲۸٤)، تاق‌باشی (۳۵ک گ ب۱٦۲۳)، آغاقایا (۳۷ک گ ب ۱٤۳۰)، عابباس(٤۰ک ب۲۰۷٦)، چالداغ (٤۰ک ب۲٤۱۸)، آیلی داغ (٤۰ک ب۲۵٤۸)، گئزه‌گدیک (٤۰ک گ ب۱۸۵٤)، زرّین کَف (۳۵ک گ د ۲۰۰۵)، قاراداغ (۳٦ک گ د۱٤۹۰)، آغداغ (٤۰ک گ د ۲۰۵۸)، تَنگه بند (٤۰ک گ د۲۳٤۸)، گَدوک‌گیلوان (٤۰ک گ د۲۳۹۸)، ماجوُلان بند (٤۲ک گ د۱٦۵٤)، لرزْلی (٤۲ک گ د۱۷٦۵)، شیتانسَر (٤۵ک گ د۲۰۰۲)، گوُآله پشته (٤۵ک گ د۲۲۰۰)، پلنگ وَر (٤۵ک گ د۲۵۲۵)، خوُک‌لانه (٤۷ک-گ د۲٤۹۹)، شاه معلّم (۵۵ک گ د۳۱۲۵)، ساری کؤهول (۱۳ک-د۲۲۲۵)، قاشقاداش (۱٤ک ق د ۱۰۸۵)، قوش‌قایاسی (۱۵ک گ ب۱۷۰۵)، هرم داغ (۱۸ک گ د٤۳۹۲)، آغ مچید (۲۰ک د۲۹۲۲)، بیزوْو داغ (۲۰ک ق د ۱۲۷۸)، توْندورلو (۲۳ک د۲٤٦۲)، آلوُش کَمَره‌سی (۲۵ک گ ب۱۳۷۵)، آرواناداغی (۲۵ک گ ب۱۵۲۰)، مارالللی داغ (۲۷ک گ ب۱۷۲۱)، قارقاموُش (۲۸ک گ ب ۱۸۸۵)،

۳-خالخال(خورش رُستم-جنوبی خورش-رُستم)بؤلگه‌سینین کندلری : آغ سوُ؛ ویی‌یی* ۳۵(قوْ:ویو)؛ نساز * ۵۵۰؛ تیناوا * ۵۵ (قوْ:غیاث‌آباد)؛ سالوا * ٦۵؛ کرنق * ۵۷۰، برَنده/ برندق * ۱۰۲۵؛ قیشلاق برنده * ۵۰/ تو/ ایواوغلی ائلی؛ گوّللوجه * ۷۰؛ نیمه‌بیل(نمهل) * ۲۷۰؛ توّیوستان * ۱۲۰؛ پیشگَمان * ۷٦، جعفرآباد* ۵۳۰×، چینارلیق زئیوه * ۱۲۵× (قوْ:زاویه جعفر آباد)، آزناوسر * ٦۰، اهو، چینارلیق * ۳۵۳، سیْجاهری (قوْ:سَجهرود) * ۲۵۰×،

٤-خالخال(خورش رُستم-شمالی خورش رُستم)بؤلگه‌سینین-کندلری : خط پرست* ٦٤، قیشلاق کئچل، مزره * ۸۲؛ کؤچو (قوْ:کبودچی)؛ کَزر * ۹۵۰/ تو+کو (قوْ:کزج)؛ اردَبیله * ۷۹؛ گئهراز

*۷۷۰؛ کندیر *۲۳(قو:کندرق)؛ زئیتان/ زاهوان*۱۷؛ بیله‌ده *٦۰؛ چینار *۲٦۰؛ دوْستلو*٤۰؛ خوْشناما*۱۵۰؛ چهل خانوار، ونَن*٦۰، دؤردائولر/ ساقیزچی *٦۳؛ قاراتیکان *۸۰؛ کیدی کن، عالیم دشت آسمان، کهلیک؛ پیرناب‌شرقی، کرگزلو*۱۵۰/ تو/ احمدلو ائلی؛ میره‌جین *۱۹۰؛ گوْل‌دره؛ زئیوه کیوی *۳۰؛ هیشئیین *۲۷٤۰/ تو+کو (قو:هشجین)؛ دوْمدول*۱٦۳؛ چایقوْشان/ چایقووْشان *۱۷؛ منزل‌آباد، گؤره‌وارْد *۲۵ (قو:ساربانان)؛ گوْلگولاب *۱۱۰؛ مناموُن / مینه‌مین *۳۸۰؛ زندرق*۵۰، چیناران؛ کشاب، کمر*۱۷۰؛ ارجلیک، کمردرق*۲۲۰، هئشی *۳۲۰؛ دایو *۱۷۰، ییجه‌ده گنجه دره؛ شوْرخانا (قو:شورمینه)؛ گوْسون/ قوْسَجین*۲۰۰، شمس‌آوا، گاوان، کجل، دیز*۳۹۰/ تو+تاجیک، زئیوه مشایخ *٤۰۰/ ی‌تو، شیخلو*٦۰/ تو+تاجیک/ شاطرانلو ائلی، قیشلاق دوز*٤۰ تاجیک/ کو، نوْدو*۳۱۰ (قو:نوده)، ۵-خالخال(شاهرود-پلنگا)بؤلگه‌سینین-کندلری: میاروان*۲۳۰ / تو+تاجیک(قو:میانرودان)؛ دینارد‌ل، طالشه درق، لیْرد *۱۲۸۰/ تو+تاجیک(قو:لرد)؛ کَرین*٦٦۰/ تو+تاجیک؛ کرَن‌کنش/ عزیزآباد *۹۰، تیل*٥٦٤/ تو+تاجیک؛ خلقی (اکین یئری)، تیل قیْشلاغی؛ فرج آباد*۷۳/ تو+تاجیک، ٦-خالخال(شاهرود-شال) بؤلگه‌سینین کندلری: شال *۱٤۷۰/ تو+تاجیک؛ دیز*۳۹۰/ تو+تاجیک؛ دیز قیْشلاغی؛ گیله‌وان *۱۱۰۰/ تو+تاجیک؛ خللرگیله‌وان*۱۲۱/ تو+تاجیک، گیله‌وان قیْشلاغی؛ خنه‌یه گیله‌وان*۳۰٤؛ تهاریم*۳۷۰ (طهاریم)، علی آباد*۹۰/ تو+-تاجیک، سوُمارودبار*۳۵/ تو+تاجیک؛ کلوُزان/ گلوزان *۲۸٤/ تو+تاجیک؛ تازاکند، ماجولان/ ماجوُلان*۱۰۰۰؛ کؤهول *۲۰/ تو+تاجیک؛ کؤهوله دشت *٥۰۰/ تو+تاجیک؛ احمد آباد*٦۵، چملوگبین/ تمرین/ چم‌گبین *٦۹۰/ تو+ تاجیک، یاهلیق/ یاملق، - اولکش/ الکش *٥۲۰، شیخ‌علی‌لر، جلال آباد، رکن آباد، اندرق، گندم آباد، تازاکند گندم آباد، ۷-خالخال(شاهرود-شاهرود) بؤلگه‌سینین کندلری: اسکیتان *۱۰۰۰؛ ایسبوُ*٥۷۵(قو:اسبو، سفیداب)؛ دیرَو*۱۲۸۰/ تو+ تاجیک؛ کوُلور*۳۱۰۰؛ سرورآباد، دیلم‌آباد*۱۷۰، ۸-خالخال(مرکزی-شرقی‌سنجه‌بَد/ سنگیلی) بؤلگه‌سینین کندلری : اوُجوقاز/ آ-ی×*۹۱۵؛ میل آغاردان*۳٤۰؛ مصطفی‌لی *٥۱۰؛ پیرانلو*۱۳۰×/ شاطرانلو طایفاسی؛ موُروستان *۱۱۰؛ کَلیستان/ آ-ی*۸۰۰/ تو+کو/ شاطرانلو؛ حاجی‌آباد، آغ بولاق*۲۸۷×؛ لوْمبر (قو:لمبر) *٥۲۰×؛ خُداقولو قیْشلاغی؛ نوْواشینا (قو:نواشانق) *۱۰۰؛ غفورآباد، کالار/ کیْلور *۱٦۰ (قو:کلار)؛ چَلَمبر *۲۹۰/ تو+کو؛ ۹-خالخال(مرکزی-شرقی‌خانندبیل) بؤلگه‌سینین کندلری : ایلاناوا(ایلوانق)*۲۰۰؛ انؤووس (قو:آناویز) *۱٦۸؛ گؤودول/ گوْودوُل *۲۳۰ (قو:گاودول)؛ دوْداخانا*۱٤۰ (قو:داوُدخانی)؛ آلوار* ۳٦۰ (قو:علی‌آباد)؛ سنجه‌بدله/ سنگیلی *۳۵۰؛ بیلی(قو:بیلی نودرآمد)؛ اَندەبیل*۱۲۵۰؛ خنه‌یه‌سادات*۳۱۰؛ گوْرانسارا *٥٦۰ (قو:گورانسراب)؛ قاراآغاج*۱۰۰؛ گوْلوقفه‌سی/ *۳۰ (قو:زرتشت‌آباد/ فجرآباد)؛ قیزیل‌مزره، میزین*۳٦۰ (قو:مز-جین)؛ فییین fiyin*۱۸۳۰(خوْجِین)؛ زئیوه‌سادات*٦٦۰ (قو:زاویه)؛ اَنگان؛ تبرت، توْولاش*٦۰۰(قو:طولش)؛ واراوارد/ ~خنه‌یه‌سی *۷۸۰-۷۱۰ (قو:بفراجرد)؛ قاراقایا؛ سوُلودره؛ آلیْشما/ آ-ی *٦۰۰(قو:آل‌هاشم)؛ اوْوشار/ افشار *۱۰٦؛ تنوره، سردوْل؛ توْیوستان*۳۰ (قو:طهرستان)؛ منجه‌ره *٥٥۰ (قو: مجره)؛ بیلیل*۳٥۳؛ خیْمیْس*۳۰۰۰؛ کلوار *۳۰/ تو/ شاطرانلو، آغ بولاق *۳۸۸، قارا تپه*۲٥۰، گوْل تپه*۱٦۰، گوْللرتقی*۱۷۰، ۱۰-خالخال(مرکزی-غربی‌خانندبیل) بؤلگه‌سینین کندلری: قارا قوْیون؛ طالب یوُردو؛ آغبوُلاق؛ کوْچه‌آغاجی، جین دره‌سی؛ گیلگیلاو (قو:گیزگناب/ گلگلاب)؛ بهستان، لیمه‌دئش/ لوْمه‌دئش *۷۷۰ (قو:لمعه‌دشت)؛ پیریک*٦۰۰ (قو: پروج)؛ یئللیجه*۲۰۰؛ ترزه‌نه* ۳٥۳(قو:ترزنق)؛ شیخیْجان/ شیخ‌جانلی*۱۲۰؛ کَهران* ۲۹۰؛ تَرک tərk* ۲۳۰؛ گرمه‌خانه*۲۱۰؛ گوْللوجه *۳۸۰؛ بیشه نو، قیزیلدره *۱۸۱؛ گیزاز*۳۲۰؛ نایخیْر/ نایقیر *۱۲۰ (قو:نیاخرم)؛ ایزه‌ناو*۱۲۰ (قو:یوزناب)؛ سوْران *۳۱۰؛ اسمه‌ری *۲۰٤ (قو:اسمرود)؛ محمودآباد*۱۰۰؛ ارسین *۳۳٤ (قو:ارسون)؛ وارساوا *۱٤۰ (قو:وارث آباد)؛ بئرگه *٥۱۰ (قو:بیرق)؛ کوْلو *۸۳۰ (قو:کلی)؛ تره‌زی*۳٥٤ (قو:ترازوج)؛ بوْرگئییهم *۱۲۰ (قو: بورگهم)؛ سوُساوا *٤۳۰(قو:سوُسَهاب)؛ ۱۱-خالخال بؤلگه سینده یئر آدلاری: چرَللی (قو: چالگرود)، گَرْک‌آوا (قو:سعدآباد)، هَوه-رانلی/ آشاغی آغجاقیشلاق، آسلانلی/ یوخاری آغجاقیشلاق، پیره-نئی (قو:برهنی)، سوره‌بره(قو:سوره‌برق)، شاهساوارلی (قو:اسلام آباد)، ناتاوا (قو:اعظم‌آباد).

xalxallı..خالخاللی [یازار] میرزا محمدباقر خالخالدا آنادان اوْلوب، اؤنملی اثری ثعلَبیه‌دیر و چوخلو شعرلری واردیر[۱٤۱،۲۸].

xalxav..خالخاو [اؤزل‌آد] خَلخاب: ساوه‌ده داغ‌آدی.ساوه-نوبران‌داکند آدی.

xalid..خالد [آد، عربجه] قالیجی، جاویدان (فا:~).

xalidan..خالدان [اؤزل‌آد] مینگه‌چئویر'ده کند آدی[۲٤۰].

xal döydürmə..خال دؤیدورمه [آد] خال ووُرما (فا:خال کوبی). tattooing

خالدی..xaldı [اؤزل‌آد] هالدی:اوُرارتولارین قهر ائدیجی شر تانریلاریندان بیری[۲۱۱].

خالص..xalis [صفت، عربجه] ۱-اصیل، اصل‌نسب‌لی. ۲-قاتیشیق‌سیز (فا:صاف). pure

خالصجات..xaliscat [آد، عربجه] دؤلته عاید قوْروق اکین یئرلری (فا:~). public domains

خالص‌لیک..xalislik [آد] قاتیشیق‌سیز (فا:خلوص).

خالصه..xalisə [آد، عربجه] دؤلته عاید قوْروق اکین یئرلری(فا:~) public domains(عربجه‌خالص‌سؤزونون مؤنّث شکلی).

خالْق..xalq [آد، عربجه] بیراؤلکه‌نین اهالی‌سی، بللی بیر بؤلگه ده یاشایان توْپلولوق (فا:خلق).

خالق..xalq [آد] خالیق:یارادان، تانری آدلاریندان بیری (فا:~).

خالِق آباد..xaliq abad [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

خالْق اوْزانی..xalq ozanı [آد] خالقین ایچینده یئتیشن و اوْنلارین سؤز و دردلرینی سؤیله ین اوْزان، عاشق.

خالْق بیلیمی..xalq bilimi [آد] بیراؤلکه ده یاشایان خالقین کوّلتور، ادبیات، ایناج، تؤره، موُزیک، یئمک، اوْیون و بیلگی و علم آلانلارینی اینجه‌له ین بیلیم دالی، بوُدون بیلیمی.

خالِق وئردی..xaliq verdi [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

خالْقچی..xalqçı [آد] خالقین یاراری اوّچون اوُغراشان کیمسه.

خال کیمی..xal kimi [صفت] بالاجا خال شکلینده اوْلان.

خال‌لاما..xallama [آد] خال قویما، خال دؤیمه (فا:خال کوبی).

خال‌لاماق..xallamaq [تاثیرلی‌ائیلم] خال قویماق، خال دؤیمک (فا:خال کوبیدن).

خال‌لانماق..xallanmaq [بلسیز ائیلم] خاللی اولماق (فا:خالدار شدن).

خاللوْوو..xallovu [صفت] خاللاوی:ارکؤیون بؤیوین، ناز و نعمت ده بؤیوین[۵] (فا: نُنر).

خاللی..xallı [صفت] اوْزونده خالی اوْلان.

خاللی‌لیق..xallılıq [آد] اوْزونده چوخلوخال اوْلما.

خاللیجا..xallıca [صفت] اینجه خال‌لاری اوْلان.

خالوار..xalvar [آد] ۱-اسکی بیرآغیرلیق اؤلچو بیریمی (٤۰ کیلو آغیرلیغیندا) ۲-بیر خالوار توخوم اکیله‌جک یئر (فا: خلوار) {فا:خربار› خروار› خلوار[۵]}.

خالی..xalı [آد] بؤیوک خالچا، قالی، حالی، باخ: قالی. ۲-خالی۲(صفت، عربجه)بوْش، هئچ‌شئی‌و کیمسه اوْلمایان یئر (فا:~).

خالی چی..xalıçı [باخ] قالی چی، قالی توخویان.

خالی چیلیق..xalıçılıq [آد] قالی توخوما ایشی، قالیچی‌لیق.

خالی خالچا..xalı xalça [آد] خالی‌و خالچالاردان‌عبارت اوْلان دؤشه نک.

خالی یانی..xalı yanı [باخ] کناره.

خام..xam [صفت] ۱-پیشمه‌میش، چیی. ۲-اولقون اوْلمامیش، یئتگین لنمه میش شئی ۳-ایشلنمه میش دری ویا ماده ۳-(مج) باشاری‌سیز، بیلگی‌سی آز، قابا، اینجلمه میش "خام خام نییه باغیریرسان".(فا:~) {اصلینده روس کلمه‌سی اوْلاراق فارسجایا و تورکجه‌یه گئچیبدیر[۵]}.

خاما..xama [آد] چیی سوّتون اوّزو، قایماق (فا:خامه) {قایماق› قاماق› خاماق› خاما[۶]؛ باخ: قئیماق}. ۲-خاما۲(آد) بیرنوع-پارچا(فا:نوعی‌پارچه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹کمک›: پامبوقدان دوزلمیش‌بیرتوخوما؛ کمک›خمک›خمه›خاما[۶]، باخ: خام}.

خاماچی..xamaçı [صفت] ۱-خاما دوّزلدن کیمسه، خاما حاضرلایان (فا:خامه چی). ۲-فرش و خالچا ایپی و وسایلی ساتان.

خام‌اله‌سالماق..xam ələ salmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینی‌باشاری‌سیز سایاراق استفاده ائتمک.

خام‌توْولاماق..xam tovlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] خام اله سالماق.

خامچی..xamçı [آد] مال داوار دری‌سی آلیب ساتان {باخ: خام}.

خام‌خیال..xam xiyal [آد] حیاتا گئچیریله بیلمه ین بیر شئی حاقیندا، خیال اوْلاراق قالان، بوْش خیال.

خام‌خیال‌ائله‌مک..xam xiyal eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] یانلیش و بوْش خیالا دوّشمک.

خام‌لاشماق..xamlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] یادیرقاماق، اونوتماق (فا:کوفته شدن).

خام‌لاماق..xamlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-اوُزون مدّت بیر ایشی گؤرمه دیغی اوّچون بیردن بیره‌گیریشمه‌سی اوّچون بدنده بیر عضو کئی حالته گلمک، یادیرقاماق، اونوتماق (فا:کوفته شدن، گرفتن عضلات). ۲-خام سایماق، خام اوْلاراق اله گئچیرمک.

خاملی‌داغ..xamlı dağ [اؤزل‌آد] اوْردوباد[۶]دا داغ آدی(۲٦۹۰)[۲٤۰].

خاملیق..xamlıq [آد] یاخشی ایش بلد اوْلماما، ناشی‌لیق.

خام‌مال..xammal [آد] مختلف صنایع ده اوّرون اوّچون گره کن ماده‌لر، عمومیتله اکین ویئر آلتی حاصل‌لرینه دئییلیر.

خامنا..xamna [آد] خام و ایشلنمه میش اپیک.

خامنه..xaminə [اؤزل‌آد] شبستر دا کند آدی.

خاموت..xamut [آد، روسجا] باخ: خامیْت.

خاموش..xamuş [ظرف، فا] دینمز، سوسموش (فا:خموش).

خامه..xamə [باخ] خاما.

خامیت..xamıt [آد، روسجا] خاموُت:۱-قوْشقو حئیوان‌لارینین بوینونا گئچیریلن یومشاق بوْیوندوروق. ۲-آرماتورلارین اطرافینا ساریلان نازیک آرماتور (فا:خاموت).

خامیت‌لاماق..xamıtlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] بوْینونا خامیت ووراماق.

خامیسلی..xamıslı [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی {باخ: خیْنیسلی}.

خان..xan [آد] ۱-آغا، اگه من، حاکیم، باشچی. ۲-سایقی و بؤیوک لوک گؤسترمک اوْچون آدلارلا بیرلیکده گلیر، حسین‌خان، آیازخان.۳-فئودالیزم چاغیندا کند بؤیوک‌لری و صاحبلرینه وئریلن آد (فا:خان). ٤-آشیق آشیق اوْیونوندا باشچی حاکیم "آشیق آشیق اوْیونوندا بیرینی خان سئچرلر". ٥-(مج، یازین) عشوه‌لی و نازلی گؤزلره اشاره "شعر: مُدّتدی حسرتیم، بیرکز بری‌باخ، اوْ خان گؤزلری‌نین صدقه‌سی جانیم". {سوُمرجه‹آنو؛ آ-نو›: گؤی‌خانی؛ ایلامجا، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ بیلگینلر خان کلمه‌سی‌نی، هون سؤزونون آیری شکلی بیلیرلر[٤٧]، بوُ کلمه‌نی بارتولد چین‌قاپاقلی بیلیر، البته گؤروندوگو کیمی بوُ سؤزون ایلاملارا قدر گئتمه‌سی، هوُن سؤزیله یاخینلیغی و بؤیوک بیر آلاندا توْرکلر ایچینده یایقین اوْلماسی بوُنون عکسی‌نی ثبوت ائدیر و بو کلمه‌یه تای خاقان و ترخان کیمی سؤزلر اونون توْرکجه اوْلماسینا آیری قانیتدیر؛ اسکی چاغلار تورکلر "ن غنه" حرفلرینی اینگ، انگ شکلینده بیر سیرا سؤزلرین سوْنوندا ایشله دیردیلر اؤرنک اوْچون آلان، آلانگ شکلینده ایشله‌نیردیکی ایندی"نغنه" دوْشه‌رک - کلمه‌لرده گ حرفی‌ایشلنمیر، بودئییشله خان چوخ‌اسکی چاغلاردا خانگ‌شکلینده‌اوْلمالیدیر وبو کلمه‌ایله(انگلیزجه king) کینگ سؤزو بیر کؤکلو اوْلا بیلیر، اینگیلیزجه‌ده khan, khanate سؤزلریده بؤیله‌دیر؛ بوُنادا اشاره ائتمکده یارار وارکی توْرکجه خان سؤزیله فارسجا خانا سؤزو ایلگیسیز گؤرونمورلر، چونکی خانا گرچکدن خان اوْچون دوْزه نیلن ائو و خانا یاراشان قوْنوتا دئییلیر، البته خانه و کان/ کانی(اوْجاق، معدن) فارسجادا اسکی کلمه لردندیر، اشاره اوْلونمالیدیرکی پولادقایا سومرجه‌ده بؤیوک اینسان آدلاری اؤنونده گلن اثن"en" ائتلیل، ائتزوْ" سؤزونو، خان کلمه سینین ایلکین شکلی بیلیر}.

خان..xan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی:خانالپ، خاناغا، خانای، خانبالا، خانبای، خانبگ، خانبیگه، خانر، خانسوْی، خانسوُ، خانقوُلو.

خان-..-xan [اؤزل‌آد] آذربایجان دا تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۳۲ آد سایماق اوْلار)، بو آدلار بیرخانا عایددیگی گؤسته‌ریر ویا سارای معناسیندادیر[٢٤٠].

خانا..xana [آد، باخ: خان] خانه:۱-خیردا دؤرد بوجاقلی ائو (فا: خانه). ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله ایش یئرینه دئیلیر: کتابخانا (کتاب ائوی)، کباب خانا (کباب ائوی).

خانا..xana [آد، باخ: خان] خانا غربی آذربایجاندا شهر آدیدیر، ایندیلیکده قوندارما آدی پیرانشهردیر، باخ: پیرانشهر.

خان‌ائلچی..Xan elçi [تاریخی اؤزل‌آد] ۳جو مُراد دؤنَمینده عُثمانلیلارلا ایلیشکی ایچینه گیرَن، قوُم والی‌سی[٧].

خانابَره..xanabərə [اؤزل‌آد] بیناب‌داکندآدی {قوْرونموش ائو و خان یئری} (قوندارما ادی خانه برق دیر).

خاناخانا..xanaxana [آد] خانالاردان عبارت، خانالی، خانا شکلینده.

خانالی..xanalı [صفت] خانا، ائو و اوْبالارا بؤلونموش، اوْداسی اوْلان.

خان‌اوْغلان..xan oğlan [اؤزل‌آد] سایقی اوْچون اوْغلان اوُشاق لارینا دئییلر.

خان‌اوغلو..xanoğlu [آد] خان بالاسی (فا:خانزاده). son of a khan

خانای..xanay [تاریخی اؤزل‌آد] خانئی:۱-سیبیر خانلاریندان، گوْجوم خان'ین اوْغلو[٧]. ۲-(تا) بؤیوک اوْدا، سالوْن، چئوره‌سی آچیق ائو.

خانباجی..xanbacı [آد] دایی، عمی و باشقا قوهوملارین خانیم‌لارینا حُرمت اوْچون وئریلن آد "خانباجی آماندی گلدیم".

خانباغاتوُر..xanbağatur [تاریخی اؤزل‌آد] هیندوستان'دا حؤکوم سوْرموش اوْلان، پوْتنا بگین، بیلگین و اوْزان اوْلان اوْغلو[٧].

خانبالیق..xanbalıq [اؤزل‌آد] کاشغرلی نین اوُیغورلارا عاید آد آپاردیغی بیر شهر؛ قوُبیلای‌خان زامانی پکن‌شهری‌اوْچون سؤیله نیردی[١٢]. {بو کلمه خان‌بالیق یعنی خان شهری دئمکدیر}.

خانبَگیم..xanbəyim [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُر خان'ین قیْزقارداشی[٧].

خان‌بیه..xanbəyə [بازار] ناتوان خانیم'ین قیزیدیر و تورکجه گؤزل شعرلری واردیر[٥٢].

خان‌تختی قالاسی..xantəxti qalası [اؤزل‌آد] بو قالا اورومیه شهرینین انزل بخش‌ینین و قارنی یاریق داغ‌ینین یاخین‌لیغیندا قرار تاپیب و اسلامدان قاباقکی دؤره‌لره عاید اولماغی سانیلیر.

خان‌چوبانی..xançobanı [آد] ایتی اوْیانیلان آذربایجان اوْیون هاواسی.

خانچوبانی..xan çobanı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ۱۷-۱۸ عصرلرده شیروان اراضیسینده جنوبدان گلمیش بیر قبیله مئیدانا چیخیر. اؤزلرینی خانچوبانی قبیله سی آدلاندیریرلار. اونلارین شرفینه آدلاندیریلمیش بو رقص ده قبیله یه خاص اولان روحدادیر. تقریبن کئچن اسرین آخیرلارینداً یارانمیش "خانچوبانی" سورعتلی تئمپده، قیزغین طرزده، سون درجه جلد، آهنگ-

لشدیریلمیش حرکتلر دوزومونده گئدیر. اونو یالنیز کیشیلر اویناییرلار[۲۴۵].

xançı..خانچی [آد] مسافیر خاناچی.

xanxanlıq..خان‌خانلیق [آد] خانلارین اگه من اولدوغو دؤوره (فا:ملوک الطوایفی). feudality

xanidan..خاندان [آد، فا] آتا بابا و سوْی (فا:خاندان).

xandəmir..خاندَمیر [اؤزل‌آد] تبریزده کند آدی {خان+دمیر:دمیر همان تیمور کیمی شخص آدی دیر و خان سؤزوده سایقی گؤستەرن آددیر}.

xandostu..خان‌دوْستو [آد، دا] باخ: خانباجی.

xanzadə..خانزاده [آد] خان اوْغلو و قیزی (فا:~) son of a khan

xansultan..خان‌سُلطان [اؤزل‌آد] قُطب‌الدین‌محمدخوارزمشاه‌ین قیزی[۲۰۹].

xaniqə..خانقاه [آد] تکیه، تاپیناق (فا:~) {خنه‌یه / خانایا سؤزونون فارسلاشمیش شکلی، باخ: خنه‌یه}.

xanqurd..خانقوُرد [تاریخی اؤزل‌آد] بوُلغار خانلاریندان[۷].

xankə..خانکه [تاریخی اؤزل‌آد] خان+که، قالموُق‌بگلیگی‌دؤنَمی- خُراسان اَمیری[۷].

xangəldi..خان‌گلدی [آد] اوُزون گؤزَتله‌مه و انتظاردان سوْنرا گلن کیمسه‌یه ظرافت‌له دئییلن سؤز.

xanlar..خانلار [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی[۲۴۰].

xanlı..خانلی [اؤزل‌آد] یوُردتاش، بیر خان'ا باغلی کیشی، باغیْمسیز بیر دؤولتین مَنسوُبو[۷].

xanlıq..خانلیق [آد] ۱-باشچی‌لیق، بؤیوکلوک، خان اوْلما وضعیتی (فا:خان بودن). ۲-خانا اؤزل اوْلان، خان اگه‌من‌لیگی آلتیندا اوْلان اؤلکه و یئرلر، بیرخانین یؤنَتدیگی اؤلکه.

xanman..خانمان [آد، فا] ائو ائشیک، عایله و وار یوْخ.

xanəndə..خاننده [باخ] خواننده.

xanvar..خانوار [آد] عایله (فا:خنوار). maternal family

xanə..خانه [آد، فا] ائو، قوْنوت، اوْدا، باخ: خانا (فا:خانه).

xanəbədoşi..خانه‌بدوشی [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیلیر] آوارالیق (فا:~). vagabondage

xanəxərab..خانه‌خراب [صفت] یازیق، ائوی ییخیلمیش (فا:~).

xanənişin..خانه‌نشین [صفت، فا] اوْتوراقلی، ائوده قالان (فا:خانه نشین).

xanıbarmağı..خانی‌بارماغی [آد] بارماق بیچیملی و خمیردن- دوزه‌لن‌بیریئمک.

xanıbalığı..خانی‌بالیغی [آد، دیرگی] دادلی سولاردا یاشایان قارا زوْلاقلی و قیرمیزی‌یا چالار آلت اؤزگچ‌لی بالیق.

xanışan..خانیشان [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {خان یئری}.

xanik..خانیک [اؤزل‌آد] ماهنشان اوُرمیه ده کند آدی {۱-خان یئری. ۲-کؤردجه بولاق معناسیندا سؤیله نیلیر}.

xanıgillər..خانی‌گیللر [آد، دیرگی] خانی بالیغی‌گیللر : خانی بالیغی کیمی بالیقلاری ایچینه آلان بیر بالیق تاقیمی.

xanım..خانیم [آد] ۱-قیز و قادینلارین عامّ آدی، قادین آدلاریلا بیرلیکده احترام و سایقی اوچون سؤیله‌نیر" ساراه، زینب~" (فا:خانم). lady ۲-قاری، ائش، بیرینین قادینی (فا:زن). woman ۳- توْپلومسال وضعیتی، وارلیغی ایی اوْلان "خانیم کیمی یاشاماق، خانیم‌لیق ائله‌مک". {بو کلمه تورکجه ده استثنا حالت اولاراق تانیث شکلی تاپمیشدیر: خان› خانیم / بگ› بگیم؛ معناجا خان'ین دیشی‌سی، ویا خان'ین ائوده‌شی و خاتوُنو آنلامیندادیر}.

xanım xatın..خانیم خاتین [آد] خانیم، قادین.

xanım əlilu..خانیم علیلو [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

xanım-..-خانیم [اؤزل‌آد] خانیم سؤزیله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدلاری: خانیمبالا، خانیماغا، خانیمای، خانیمبای، خانیمناز.

Xanım abad..خانیم‌آباد [اؤزل‌آد] کرمانشاه و کامیاران دا کند آدی.

xanım ana..خانیم‌آنا [آد] قئینانا.

xanım əfəndi..خانیم‌افندی [آد، تو+یو] سایقی بیلدیرمک اوْچون قیز و قادینلارا سؤیله نیر.

xanım əli..خانیم‌الی [آد، بیتگی] خانیم الی‌گیللردن یازدا خوش قوخولو چیچک‌لر آچان، دیرمانیجی بیرسوس بیتگی‌سی (فا:شونگ). loniceras caprifolium

xanım əligillər..خانیم‌الی‌گیللر [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی‌لاردان ایکی چنگ‌لیلردن بیر سوْی (فا:آقطی ها). caprifolariaceae

xanıman suz..خانیمان سوُز [صفت، فا] ائو ییخان (فا:خانمان سوُز).

xanıman..خانیمان [آد، فا] ائو ائشیک، یوُرد اوْجاق، دوُدمان (فا:خانمان).

xanım otu..خانیم‌اوْتو [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا:مهرگیاه). atropa belladonna

xanım oyunçu..خانیم‌اوْیونچو [آد] خانیم هنرپیشه (فا:هنرپیشه). ectres

xanım böcəyi..خانیم‌بؤجگی [آد، دیرگی] قین قانادلی‌لاردان، قارا بنک‌لی قیرمیزی رنگلی، قورتجوقلاری یئدیگی اوْچون یارارلی بؤجک، گلین بؤجگی (فا:نوعی حشره). coccinella

خانیم‌باز..xanımbaz [صفت] آرواد باز (فا:خانم باز). whoremonger

خانیم‌جان..xanım can [آد] سایقی اوچون خانیم‌لارا دئییلن آد.

خانیمجیق..xanımcıq [آد] ائو ایشینه‌و اوشاغا یاخشی‌یئتیشن قیز و قادین.

خانیم‌جیل..xanımcıl [صفت] آرواد باز (فا:خانم باز). whoremonger

خانیمخان..xanımxan [تاریخی اؤزل‌آد] هیند-تۆرک کؤله‌من‌لری دؤولتی، ابراهیم خان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

خانیم‌سالاندی..xanım sallandı [آد] ۱-باخ: اریک گۆلو. ۲-پارلاق ایپک ساپلاردان توخونموش دَیرلی پارچا.

خانیم‌قیز..xanım qız [آد] سایقی اوچون قیزلارا دئییلن آد (فا:مادمازال). mademoiselle

خانیم‌قیزلار..xanım qızlar [آد] سایقی اوچون قیزلارا دئییلن آد (فا:دوشیزگان). girls

خانیم‌گؤبه‌یی..xanım göbəyi [آد] بیر جۆر شیرنی و خمیردن دؤزَلمیش یئمک.

خانیملی..xanımlı [آد] ایری یاپراقلی گؤزل عطیرلی بیر چیچک و گۆل.

خانیملیق..xanımlıq [آد] ۱-خانیم کیمی یاشاما.۲-قادین‌لیق، نجیب‌لیک.

خانیم‌نه..xanımnənə [آد] قئینانا، سایقی اؤچون یاشلی قادینلارا سؤیله‌نیر.

خانیم‌نه‌چیراغی..xanımnənə çırağı [یازار] ش۱۲۸۰دا هئریس‌ین قیْزیلجا کندینده دؤنیایا گلیب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

خاوران..xavəran [آد، فا:شرق، موزیک] کلاسیک شرق موغام لارینین بیری، گوندوْغان (فا:مقامی در موسیقی شرق).

خاورقهرمانی..xavər qəhrəmani [یازار] قاراداغلی اوْلاراق ۱۳۲۵ جی ایللرده باکیایا کؤچموشدور، اوْندان تورکجه شعرلر قالیبدیر[۵۲].

خاویار..xavyar [آد] اوْزون بوُرون بالیغینین یومورتاسی (فا:ـ). caviar

خای..xay [آد] ۲-دنیز، گؤل و چای‌دا تام سس‌سیزلیک و کؤلک‌سیزلیک وضعیت "هاوا خوش‌دنیزخای". ۱-(مج) السیز آیاقسیر، جای‌آدام {قدیم تورکجه ده بای (زنگین) مقابلینده چیْقان/ چیْقای/ چیخای واردیر، محتملا بوُ کلمه قیسالاراق خای شکلینه گلیبدیر[۵]؛ یئنه‌ده خایلان بیر تۆرک قوْومو آدی کیمی تاریخده قئید اوْلونوبدور و معناجا سایقین و حُرمتلی دئمکدیر}.

خایا..xaya [آد، فا] ارکک‌لیک وَزی‌لری، داشاق(فا:خایه) testis {قایا(داش) سؤزونون حرف دَییشمیشیدیر}.

خایفانا..xayfana [اؤزل‌آد] خایوانا: اهرده‌کند آدی (قوْ: خاکوانق) {خای+ اؤونه/ خای‌آونا/ خایوانا: خای و قارایاخالارین ائوی، خایلار بیر تۆرک طایفاسی کیمی ده تانینیرلار ومیرعلی سیدوف'ون سؤزو اساسیندا خایوانا یعنی ساییلان و سایقین ائو دئمکدیر}.

خایلار..xaylar [اؤزل‌آد] کلئییر ده کند آدی {سایقی وحرمت صاحبلری؛ باخ: خایلان}.

خایلاغی..xaylağı [آد] بیر قُروپ و توْپلولوغو افاده ائتمک اوچون دئییلیر: "قادین خایلاغی: قادین طایفاسی"، "ارکک خایلاغی: ارکک قروبو" {خالق›خایلاق›خایلاغی[٦]}.

خایلان‌تورُوقلار..xaylan turuqlar [باخ] هایلان‌تورُوقلار.

خایوانا..xayvana [اؤزل‌آد] اهرده‌کندآدی، باخ: خایوانا.

خاین..xain [صفت، عربجه] ساتقین، دؤنوک، خیانت ائدن (فا:ـ).

خاینانه..xainanə [ظرف] خاین جه سینه (فا:ـ).

خایامالیق..xayamallıq [آد] تملّق (فا:خایه مالی). ceinging

خئش..xeş [آد، فا ‹خیش›] ساپان.

خئشت..xeşt [کند.آ، فا:کریچ] کبودگنبد ده کند آدی.

خئیر..xeyr [آد، عربجه] باخ: خیر.

خئیرآوا..xeyrava [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

خئیره..xeyrə [اؤزل‌آد] داشکسن'ده چای، اوُجان'دا(ـمچید) کند آدی.

خئیلک..xeylək [ظرف] خیل، چوْخ(فا:خیلی) {ع‹خیل›بو سؤز عربجه‌دن خِیلی شکلینده فارسجایا گئچیب و سونرا تورکجه‌یه گئچه‌رک بو فورما دوشوب[٦]}.

خباثت..xəbasət [آد، عربجه] کؤتولوک، آلچاق‌لیق (فا:خبیثی).

خبر..xəbər [آد، عربجه] ساوا، بیلگی‌ومعلومات، سوْراق (فا:ـ)news

خبر اتر..xəbər ətər [آد] سوْراق، ایز (فا:خبر).

خبر اترسیز..xəbər ətərsiz [صفت] خبرسیز.

خبرآرخی..xəbərarxı [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

خبرچی..xəbərçi [آد] خبرگتیرن، خبر آپاریب گتیرن، موژده چی.

خبرچیلیک..xəbərçilik [آد] خبرلشمه ایشی.

خبردار..xəbərdar [صفت] بیلگی‌لی (فا:خبردار).۲-امر شکلینده احتیاطلی ویا حاضر اوْل معناسیندا بیر سؤز.

خبرسیز..xəbərsiz [ظرف] ۱-خبروئرمه‌دن، دئمه‌دن، سوْروشما دان، بیلدیرمه‌دن. ۲-بیلگی‌سیز (فا:بی خبر).

خبرسیزلیک..xəbərsizlik [آد] بیلگی‌سیزلیک(فا:بیخبری). ignorance

خبرلشمک..xəbərləşmək [تاثیرسیزائیلم] بیربیریندن‌خبرتوتماق، سوْراق لاشماق (فا:با خبر شدن).

خبرلشمه..xəbərləşmə [آد] خبرلشمک ایشی، خبر توتما.

خبرو..xəbru [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

خبره..xibrə [آد، عربجه] گؤرگولو، بیلگین، اوزمان (فا:~).

خبط..xibt [آد، عربجه] ساپما، یانلیش‌لیق (فا:~).

خبط ئ دماغ..xibti damağ [آد] ساپیقلیق، دلیلیک (فا:~).

خبوشان..xəbuşan [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

خبیث..xəbis [صفت، عربجه] کؤتو، آلچاق، سوْیسوز (فا:~). malignant

خبیثه..xəbisə [صفت، عربجه] خبیث سؤزونون عربجه ده مؤنّث شکلی(فا:~).

خبیص..xəbis [اؤزل‌آد] شیراز-فیروزآباد دا کند آدی {قوْپوز}.

خپه‌لک..xəpələk [آد] خپه‌نک:اؤسکورک‌لی بیر نوع آت خسته‌لیگی.

ختام..xitam [آد، عربجه] بیتیرمه، قوُرتارما، سوْنا چاتما، سوْن، تامام (فا:~).

ختای..xətay [اؤزل‌آد] باخ: خیتای، خاتای.

خَتایی..xətayi [آد، عربجه] خاتای و چینه (چین‌ین قوُزئی طرفینه) عاید، نقّاشلیقدا بیر نوع گوْل و قوْنچا طرحی(فا:~) {باخ:خاتای}.

ختایی..xətayi [یازار] شاه‌اسماعیل ختایی (م۱۵۲٤ -۱٤۸٦)، صفوی‌لر دؤولتی‌نین قوروجوسو اوْلموش و آذربایجان ادبیاتیندا شیعه‌لیریزمی‌نین بانی سیدیر، اثرلریندن: "ده نامه مثنوی‌سی، نصیحت نامه، غزل و روباعی دیوانی، مناقب الاحرار، بهجت الاسرار" کتابلارینا اشاره ائتمک اولار، (البته ختانی تخلصونو آلان ایکی آیری شاعر وار: ۱۵جی یوْزیل‌ده یوسف وزلیخا مثنوی‌سینی یازان بیر آذربایجان شاعری، وچاغاتای‌لهجه سینده شمال تورکلریندن بیر شاعر) ختایی شعرلرینده فضل الله نعیمی و نسیمی‌یه حُرمت گؤسترییر و شعرلری‌نین چوخو اؤلچولودور، اؤرنک: "گئجه گوندوز ایسته‌گیم دلدار و یاریم بولموشام. جان و دل قوُرتولدو غمدن غمگساریم بولموشام."(فا:)[۲۸].

ختم..xətm [آد، عربجه] سوْنا اردیرمه، بیتیرمه، قوُرتارما، سوْنا چاتدیرما (فا:ختمی).

ختمی‌چیچگی..xətmi çiçəyi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا:ختمی). althaea rosea

ختمی کنفی..xətmi kənəfi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا:نوعی گیاه). al thaea cannabina

ختمی گوْلو..xətmi gülü [آد، بیتگی] ابه‌کومه‌جی‌لردن، کؤک و چیچه‌گی طب ده ایشله‌نن، بیر بزک بیتگی‌سی، آغاج کؤمه‌جی (بدنی چیرکلردن تمیزلر و سوْیوق دَیمه ده سینه نی یوُموشالدار) (فا:ختمی طبی). altaea officinitis hibiskos

ختنه..xətnə [صفت، عربجه] باخ: ختنه‌لنمیش.

ختنه‌اوْلموش..xətnə olmuş [صفت] ختنه‌لنمیش(فا:ختنه‌شده) circumcised

خجالت..xəcalət [آد، عربجه] اوُتانما، اوُتانیش، اوُتانیلاجاق (فا:~).

خجل..xəcil [آد، عربجه] خجالت، اوْزوقارا (فا:~). ashamed

خجلانه..xəcilanə [ظرف] اوُتانا اوُتانا، خجالت ایچینده (فا:خجلانه).

خجّه گوْلو..xəccə gülü [آد، بیتگی] باخ: نوْروز گوْلو

خُدا..xuda [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] خوُدای:تانری، الله (فا:~) {باخ: قوُتای}.

خُداآفرین..xuda afərin [اؤزل‌آد] آذربایجاندا یئر آدی: تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن:-آوارسین قالاسی، شاه حئیدر بُقعه سی، آراز چاییندا قورولان خُداآفرین ایکی کؤپروسو (حسرت ویا نیسگیل کؤپروسو آدیلادا تانینان) بؤلگه‌نین تاریخی بینالاریندان تانینیر، ایلک کؤپرونون قوُرولماسینی سلجوقلولار دؤورونه عاید بیلیللر و ایکینجی کؤپرونونده قوُرولماسی‌نی صفوی‌لره نسبت وئریللر، - همچینین آراز چایی‌نین قیْراغیندا قالوُجا قیْشلاق کوْنبذی بوُرانین آیری تاریخی اثری سایللیر (باخ: کلئیر).

خدابنده‌لو..xudabəndəlu [اؤزل‌آد] بو طایفانین آدی ایلخانلیلار حاکیمی‌خدابنده‌لو'یا منسوبدور، ایلخان حاکیمی‌نین اصلی آدی خربنده‌لو اوْلدوغو اوْچون بونلارین‌دا آدی اصلینده خربنده‌لو اوْلمالیدیر، شاه‌عباس‌دؤنمی شاملو طایفاسینین بیر اوْباسی سایللیردی، صادقی بگ بو طایفایا منسوب اولاراق تذکره سینی "مجمع الخواص" آدیندا، چاغاتای توْرکجه سینده یازمیشدیر، واوْردا اشاره ائدیرکی توْرکلر اوْ دؤنم سلطنت دوامینین اصلی و تمل بینؤوره‌سی‌ایدی[۸۵].

خُداحافظ..xudahafiz [آد، عربجه] الله‌آمانیندا، تانری‌ساخلاسین، تانری قوْروسون (فا:خداحافظ). farewell

خُداوئردی‌خویی..xudaverdi xoyi [یازار] هـ ۱۲جو یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا:~)[۱٤۱].

خُداوَند..xudavənd [آد، فا] تانری، الله (فا:خدا). lordship

خُداوندگار..xudavəndgar [آد،فا] تانری،الله(فا:خدا). lordship

خدعه..xudə [آد، عربجه] فتنه، مکر، دوْزن (فا:~).

خدمت..xidmət [آد، عربجه] قوللوق، وظیفه، گؤرو، ایش (فا:~). service

خدمت ائلەمک..xidmət eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] قوُللوق ائلەمک.

خدمتچی..xidmətçi [آد] خدمتکار:قوُللوقچو.

خدمتکار..xidmətkar [آد] خدمتچی:قوُللوقچو.

خدَمه..xədəmə [آد، عربجه] قوللوقجولار، اوْداچی لار (فا:خدمه).

خدنگ..xədəng [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْخ (فا:تیر).

خدیجه‌حسن‌قیْزی..xədicə həsənqızı [یازار] (۱۳٤۲ه)باکی‌لی شاعر دیر[۱۱۷].

خدیجه‌گوّلو..xədicə gülü [آد، بیتگی] باخ: نوْروز گوّلو

خدیم..xədim [آد، عربجه] قیسیر لاشدیریلمیش، آختالانمیش (فا:خته شده).

خراب..xərab [آد، عربجه] ییخیلمیش، ییخین، باخ: خاراب (فا:~).

خرابات..xərabat [آد، ع، مج] مئیخانا، عئشرت خانا، ایچکی‌ائوی (فا:~). pot-house

خراباتی..xərabatı [آد، یازین] ۱-واختینی میخانالاردا، عشرت خانالاردا و سرخوْشلوقدا گئچیرن، ایچکی دوّشگونو. ۲- تصوّف‌مکتبینده عارفه وئریلن بیر عوّنوان.

خرابه..xərabə [باخ] خارابا.

خراج..xərac [آد، عربجه] وئرگی، باج (فا:باج). tax

خرّازی..xərrazi [آد] خیرداوات چی (فا:خرّازی). haberdashery

خُراسان..xorasan [اؤزل‌آد] بعضی تاریخی دؤنملر تورکوستانین گؤزئی بؤلومونده اولان یئرلره خُراسان دئییلیبدیر کؤک باخیمیندان بو کلمه ایکی جور یورواملانیر، ۱-غوُر/ غوْر طایفالارینین یاشادیغی بؤلگه اولماسی اوچون غوْر سؤزونه باغلیدیر، غوْرلار ویا اوْغورلار بؤیوک تورک طایفاسیدیر و اوْغوز ویا غُزلارلا بیرلیکده یاشاییردیلار و "سان" سؤزوده سانماق فعلینه باغلاناراق غور سانیلان و غور دئییلن انسانلارین اؤلکه‌سی دئمکدیر، غوْر و سان سؤزلرینین آراسیندا اولان "آ" اکی بنزتمه اکیدیر (غوْر+ا+سان: غوْرلارا بنزر ویا غوْرلار اوّچون سانیلان یئر). ۲-بو کلمه اوْلابیلسین کی فارسجا خوْر یعنی خورشید (گونش) سؤزونه باغلی اولسون ویئنه سان و یا آسان سؤزو تشبیه و بزتمه سؤزو اولورکی بوحالدا بو قیسمی توّرک کؤکنلی کلمه اولور،و گویا معناجا گونشین چیخدیغی سانیلان یئر دئمکدیر (بعضا آسان سؤزونوده طلو و گون چیخان معناسیندا بیلیبلر[۱۱٤]) البته بو یوْروم اوْقدر ده اصابتلی اولمور چونکی فارس قوومونو نظرده توتارساق آیا فارسلاری ایندیکی فارسیستاندا یئرله‌شیک بیلسک اوْ بؤلگه‌یه گؤره خوراسان بؤلگه‌سی شرق حسابلانیر و اگر فارسلارین اصلی اوتوراق یئرلرینی افغانستان بیلسک اوْحالدا خوراسان باتی (غرب) ده قالیر و یورملاما چلیشگیلی و تناقُض‌لو اولور.

خُراسانلو..xorasanlu [اؤزل‌آد] ابهر ده چای، داغ و کند، هشتَری ده کند آدی.

خُراسانلو..xorasanlu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولو-بوْلو توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

خرّاط..xərrat [آد، عربجه] آغاج یونان (فا:~).

خُرافات..xorafat [آد، ع‌باخ:کوْر] بوش‌اینانج‌لار، موْهوُمات، بیلیم قارشیتی اینانج‌لار (فا:~). sulperstitions

خُرافاتچی..xorafatçı [آد] بوش‌اینانج‌لارا صاحب‌اوْلان، موْهوُماتچی(فا:~)

خُرافاتی..xorafati [صفت] خُرافاتا اینانمیش (فا:~). superstitiious

خرام..xuram [آد] نازلا یئریمه (فا:~). walking

خُرامان..xuraman [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] نازلا یئریین، سالانا سالانا، نازلانا نازلانا (فا:~).

خراوند..xəravənd [اؤزل‌آد] خمین دا کند آدی {قاراوان}.

خرج..xərc [آد، عربجه] ایشله‌نن، صرف اوّلونان (فا:~). cost

خرج بوْرج..xərc borc [آد] بوْرج پوُل آلاراق.

خرج بوْرجا دوّشمک..xərc borca düşmək [تاثیرسیزائیلم] بوْرجا دوّشمک.

خرج دیگی..xərcdigi [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی.

خرج‌سیز..xərcsiz [صفت] خرجی‌اولمادان(فا:کم‌خرج free of charge

خرجلنمک..xərclənmək [تاثیرسیزائیلم] صرف ائدیلمک، ایشله-دیلمک(فا:خرج‌شدن).

خرجله‌مک..xərcləmək [تاثیرلی‌ائیلم] صرف ائتمک، ایشلتمک (فا:خرج کردن).

خرجلی..xərcli [صفت] خرجی چوْخ اولان (فا:پرخرج). costly

خرجلیک..xərclik [آد] عادی گوّنده‌لیک وخیردا خرجلر اوّچون آیریلان پول، جیب خرجی (فا:خرجی).

خرجه‌مک..xərcəmək [تاثیرلی‌ائیلم] صرف ائله‌مک، واختی‌نی بیر ایش اوّچون آییرماق، قوُللانماق (فا:صرف کردن).

خرچنگ..xərçəng [آد، دی، فا] ۱-یئنقچ، کرتنباغا۲-اینسان‌و حئیوانین ایچ و دیش اوْرقانلارینداعمله گلن خطرلی شیش "معده سینده خرچنگ یاراسی تاپیلدی" {اسکی فارسجا کلمه سایبلیر}.

خردل..xərdəl [آذ، بیتگی، فا] توُرپ سوولاردان، ۱۵۰-۱۰۰cm یوکسکلیکده، ساری چیچکلی، دریه دیه‌رک یاندیریب یاخان، دادی آجی بیر ایللیک بیتگی(فا:~). **brassica nigra**

خرده‌جر..xərdəcər [صفت] جوْبالاق، بالاجا و شولوق، خیریم‌خیردا.

خرف(خرفت)..xeref(xereft) [صفت، عربجه] قوجالیقدان آغلی ضعیف‌له میش، سرسم توتموش (فا:~).

خرق..xərq [اؤزل‌آذ] قارق:۱-قوچان دا بیر کندیستان، ۲۷ کندی و ۸۲۰۰ نفر نفوسو*واردیر، کندیستانین مرکزی خرق قوچان (٦۲ ک. گؤنئی گؤنباتان طرفینده، نفوسو ۱٤۳۰ نفردیر، اهالی بیر بؤلومو تورکدور.۲-مشهد ده کند آدی.

خرق..xərq [آذ، عربجه] جیْریب پارچالاما، پارتاقلاما (فا:~).

خرقالان..xərqalan [اؤزل‌آذ] قارقالان:ساوه ده داغ آدی.

خرقان..xərəqan [اؤزل‌آذ] ساوه ده بیر بؤلگه آدی، بؤلگه‌ده قره‌غان شکلینده سؤیله‌نیر واصلینده قاراخان سؤزودور.

خرقه..xirqə [آذ، عربجه] ایچی‌پامبیقلی، اؤنو آچیق، قیسا گئییم(فا:~)

خرک..xərək [آذ، فا] ۱-داش و قوُم داشیماق اوْچون تاختادان دؤزلدیلمیش آلت، زنبه. ۲-یایلی و سیملی چالقی آلَت‌لرینده سیم‌لرین آلتینا قوْیولان آلتلیق، آلتلیق.

خرک..xərək [اؤزل‌آذ] اراک-طرخوراندا کند آدی {قرَک / قاراق}.

خُرّم..xurrəm [صفت، ظ، فا] سئوینج، فرح‌لی (فا:خرّم).

خرّم‌آباد..xorrəm abad [اؤزل‌آذ] ۱-خیاو (خیْراموْو)، اهر، کرج، قوچان، تاروُم، ساوه-نوبران، ساوه-جعفرآباد، جوُغاتئی، بوُیین زهرا(۲) و آستانا دا کند آدی.اهر ده چای آدی. ۲-خرّم‌آباد-الشتر بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: بادام شیرین (۳ک‌ق *۱۵۰/ ی‌تو)،

خُرما..xurma [آذ، بیتگی، فا] خُرمالار سوْیوندان، بوی ۳۰ m گؤوده‌سی دیرک بیچیمینده، یاپراقلاری بؤیوک، ایستی اؤلکه آغاجی (فا:~). **phoenix dacylifrta**

خُرما پیلوو..xurma pilov [آذ] قاباتیلمیش دویونو لای لای خورما ایله دمله پیب واونا ات و دارچین آرتیراراق دوزه‌لن بیر نوع پیلوو.

خُرما تره‌گی..xurma tərəyi [آذ] قیزارمیش اونا خورما زنجفیل جویز ازمه‌سی آرتیراراق دوزه‌لن بیر شیرین یئمک.

خُرمالار..xurmalar [آذ، بیتگی] ایستی و رطوبتلی اؤلکه‌لرده یئتیشن بیر چنک‌لی بیتگی سوْیو، پالمیه سوولار (فا:خرماها).

خُرمالو..xurmalu [آذ، بیتگی] ۱۵ متر قدر بویلو بویوک آغاج (فا:~). **ospyros kaki**

خُرمایی..xurmayi [آذ] خورما رنگینده (فا:~). **reddish brown**

خرمدره..xurrəmdərə [اؤزل‌آذ] زنجان و هشتَری ده کند آدی.

خرمدره..xurrmədərə [اؤزل‌آذ] ۱-زنجانین گونباتان طرفینده شهر آدی، گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره شهرستانین نفوسو ٦۰۰۰۰نفر و شهر نفوسو ٤۸۰۰۰نفردیر (*۷٦٦۰). ۲-خرمدره بؤلگه‌سینین چایلاری:اوْرگان چای (ارگن چای s٦b۲۳)، پاچی (مغول آباد، قیزیل اؤزن، s۳b٥۱)، ۳-خُرمدره‌بؤلگه سینین کندلری: خلیفه‌لو *۲٦۰، پالاز/ پلاس *۲٥۰، اَلوَند، اسلام آباد، اَرانَج *۱۹۰، انجیلئیین/ انجلین *۳٥۰، رحمت آباد *٥٤۰، سوُکهریز *۱۰۰۰، خلَج *۲۰۰، خلج *۱٦۰، چوْوورُ/ شَویر *٤۳۰، کُلوچ *۳۹۰، اردئیین/ اردجین؛ باغدره *۳۱۰، قلعه حسینیه *٥۱۰، وئییستان/ آ-ی *٤۰۰، نصیرآباد *٤٥۰،

خرمن..xərmən [آذ] بیچیلیب بیریئره ییغیلان اکین واوْنون یئری (فا:~) **stack** {قیریلیب بیریئره ییْغیلان‌شئی، باخ:قیْرمان، قیْرماق}.

خرمن..xərmən [اؤزل‌آذ] اسفراین، قزوین، ماکی (~یئری)، دا کند آدی؛ تاکستان (~داغی)، زنجان دا (~گدیکی)داغ آدی.

خُروج..xuruc [آذ، عربجه] اوْرتایاچیخما، دیشاری‌چیخما(فا:~).

خُروجی..xurucı [صفت] چیخیش یئری (فا:خروجی). **outlet**

خره‌جی..xərəci [اؤزل‌آذ] مراغا(۲) و تبریز ده کند آدی {بو کلمه قاراچی سؤنونون دَییشمیش شکلیدیر، پهلویچیلر بو سؤزو قوندارما آد اولاراق سراجو شکلینده یازیلار}.

خره‌زی..xərəzi [آذ، عربجه] خیرداوات، باخ:خرّازی.

خریطه..xəritə [آذ، عربجه] نقشه، بیرشئیین کاغاذ اوْستونده تصویری (فا:~).

خریف..xərif [آذ، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گوْز، پاییز (فا:~).

خز..xəz [آذ، فا] بیر سیرا حئیوانلارین بدنی‌نی اؤرتن توْک و سمورا بنزر بیر حئیوانین ادی.

خزان..xəzan [آذ، فا] گوْز، سوْن باهار (فا:پاییز).

خزانه..xəzanə [آذ، عربجه] دیرلی‌شئی‌لرساخلانیلان-یئر(فا:~) {باخ:قازماق}.

خزانی..xəzani [یازار] میرمهدی میرهاشیم اوْغلو خزانی زنگه‌زوْر لودور و توْرکجه شعرلری واردیر [۱۱۷](فا:~).

خزاین..xəzain [آذ، عربجه] خزانه‌لر (فا:~).

خزایی..xəzayi [اؤزل‌آذ] ساییین‌قالا دا کند آدی {گز+آی}.

خزر..xəzər [اؤزل‌آذ] آذربایجاندا بوسؤزله‌باشلایان‌ئچه‌یئرآدی واردیر [۲٤۰].

خزر..xəzər [آا] ۱-خزردنیزی دؤنیانین‌ان‌بؤیوک باغلی‌دنیزی ساییلیر، بودنیز ایندی ٥ اؤلکه آراسیندا یئر توتوپ و گنللیکله هرزاماندا توْرک ائللری آراسیندا قرار تاپیر، و آدی‌نی خزرائلی و دؤولتی

آدیندان آلمیشدیر. ۲-بو کلمه کاس› کاسسی ائلی آدیندان دوزه‌لیب (کاس+ار› کاسر› گزر›خزر)، بوکلمه مفهوم لحاظیندان گزر سؤزونه باغلانیر، کاس=کَس سؤزو همان گز سؤزودور و بو ائلین داییم گزمک حالیندا اولماغینی گؤسته ریر؛ بو کلمه ایزینی چوْخلو یئر آدلاریندا گؤرسه‌دیر: کاسپین (بو آدین انگیلیزجه‌سی)، قزوین(کزوین› کسپین)، خاساوان، خاسلار، خاسئللی، کسیان، -- "{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

خزرخاقانلیغی..ıxəzərxaqanlığ [اؤزل‌آد] خزرلر ایلکجه هوُن‌دؤولتینه تابع اوْلاراق آشاغی ایدیل بؤلگه سینده یاشاییردیلار، اوْنلارین مستقل حالدا اوْرتایا چیْخمالاری سابارتوْرک‌دؤولتی‌نین چؤکوشوندن سوْنرا م٦جی عصرین اوْرتالاریندا اوْز وئردی، اوْنلار ایکی نسیل بوْیونجا گؤی‌تورک دؤولتی نین بیر پارچاسی اوْلموشدولار، خاقانلیغین قوُروجوسو یابغو اوْلاراق، حاکمیت دؤورو م٦٢٥-١٠١٥ ایللرینده و حاکمیت یئرلری خزر دنیزی، قافقازلار، کیئف، دئنیپئرچایی بؤلگه لری و قوُزئیده قازان بؤلگه‌سی اوْلموشدور، خزرلر م٦٢٢-٦٢٧ ایللرینده بیزانس امپراتورو هراکلیوس'و ساسانی‌لره یئنیلمکدن قوُرتاردی، و ٧١٨جی ایلده استانبولون عربلرجه محاصره سینده بیزانس لارا یاردیم ائتدی، خزرلر منتظم دؤولت قوُران حکومت کیمی تانینیر، بوُ دؤولت اقتصادی باخیمدان یوْکسه‌لرک اُجرتلی عسگر دؤنَمینه گئچدی و بوُ موضوع دا اصلی سببلردن اوْلاراق ییخیلیشینا باعث اوْلدو، اؤزللیکله اقتصادیاتین گئریله‌مه زامانلاری، عسگری قوْلون ضعیفله‌مه‌سی، چوْخلو گئری چکیلمه‌لره سبب اوْلدو[٢٠٩]، خزرلرین باشکندی ووْلقا چایی‌نین یانیندا ایدیل شهری اوْلموشدور، بئلنجر، سمندر شهرلری اؤنملی شهرلریندن ایدی، شهرچیلیک و شهر اطرافیندا سوُر چکمه خزرلرین اؤنملی مهارت لریندن‌ایدی، ممی آلان داستانی اوْنلارین معروف داستانی سایبلیر، ٨٩٣دا ایلک دفعه قوُرولان روس بیرلیگینین باش وزیرینین آدی خاقان ایدی و روس‌خانی‌روْریک خزرلره تابع‌ایدی، اوْنونجو یوْزیلین سوْنلاریندا روسلاردان اولاراق کیئف پرنسی خزرلری داغیتدی، اوْنلارین بیر قسمی روسلارا تابع اولاراق بیر قسمی‌ده کریمه و آذربایجانا چکیلدیلر[٤٦]. (فا:خزرها).

خزرلر..xəzərlər [اؤزل‌آد] خزربوْیلاری:ائتنیک باخیمیندان، اوْغو-بوُلغار، اوْن اوْغور، سابار، ماجار بوْیلاری نین قاتیلیم ایلا خزرلر مئیدانا چیخمیشلار، آراشدیرماجی نیکوْلای میستیکوس ماجارلاری غربی و خزرلری شرقی تورک قوْومو اوْلاراق ذکر ائدیر، زکی ولیدی توْغان، خزرلری گؤی تورکلرین آشینا سوُلاله سیندن بیلیر، ٦٢٧ده خزرلر آغاج‌اَری، ساری‌غوُر و بؤغدوْز بوْیلاری آدیلا آنادوْلویا و آذربایجانا گلمیشلر، ماجارستان کراللیغینی قوُران آرپاد خاندانی خزر توْرکلرینین قابار/ کابار بوْیوندان اوْلوبلار، خزر خاقانلاری یانیندا آسلار بیرینجی سیْرادا یئر آلیردی، و آس‌غوُر (آس و غوُر بوْیلاری بیرلیگی)، آلان‌آس (آلان و آس بوْیلاری بیرلیگی) شکلینده اؤزلرینی گؤسته‌ریر، گؤی توْرکلرده ده پئچه‌نک تورکلرینین بیر اوْیماغی نین آدی گنگَرآس اوْلموشدور، اوْغوزلارین ٢٤ بوْیوندان بیری اوْلان یازیر/ یازقوُر، آس‌غوُر لاردادیر، ایدیل اطرافیندا یاشایان موُسکی/ موْسکی بوْیو خزرلرین چاووُش قوْلوندادیر[٢٠٩]. خزرلر دفعه لرجه عربلری یئنمیشلر و چوْخ بیلگین-لرین گؤروشوجه خوْراسانلی‌ابوُمسلم اُمویلره قارشی خزرلردن اؤنملی شکیلده یارارلانمیشدیر، همچینین آذربایجاندا بابک قالخیشی خزرلرین بیر قوْلو کیمی دَیرلندیریلمه‌لیدیر، خزرلرین بیر آیری قوْومو کاراییم/ کارای/ گرای بوْیو اؤنملی بیر آدا صاحبدیر، کاراییم‌لر، اسلام دینی بؤلگه ده یاییلمامیشدان قاباق یهودی دینینده ایدیلر، آیری بیر مطلب اشاره‌اوْلونمالیدیر:آزاراق افراد تاپیلیرکی خزرلرین یهودی اوْلماسینی اؤنه‌سوْروللر حالبوکی‌درین و چوْغون-لوقلا آرشدیرماجی لار ثبوت ائدیللر خزرلرین‌ایچینده‌دین اؤزگورلوغو یوْکسک سَویه‌ده‌ایدی و مسلمانلار، مسیحیلر، یهودیلر، شامانیستلرآزادلیقلا عبادتلرینی یئرینه گتیریردیلر، بوُ آرادا چوْخلو عرب مسلمان سیّاح و مبلّغلرین آزادجاسینا خزر بؤلگه‌لرینه گئتمه-سی بوُنا ثبوتدور و حتی بیر سیرا آراشدیرماجی‌لار، اوْ دؤنم خزرلری دینجه ان اؤزگور حکومت کیمی قلمه وئریرلر؛ خزرلردن بیر گؤرونتو:

خزرقیشلاق..ıxəzərqışlaq [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

خزری..ıxəzəri [صفت] خزر آدالاریندا و اؤزللیکله آبشرون یاریم آداسیندا قوُزئی‌دن اسن شدّتلی کوْلک (فا:بادشمالی).

خزل..ıxəzəl [آد] گوْز دؤنمینده آغاج وبوداق‌لاردان تؤکولن سارالمیش و قورو یاپراق (فا:برگ پاییزی). {بو کلمه خاشا› قاشاق سؤزوندن آلینمیشدیر، "قاشاق› قاشال› خاشال› خشیل› خسیل›

خسل› خزل" البته بعضاً بو کلمه‌نی فارسجا خزان سؤزونه باغلاییرلار}.

خزل اولماق..xəzəl olmaq [تاثیرسیزائیلم] سارالیب‌سولماق، سولقون-وضعیته گلمک.

خزل کیمی..xəzəl kimi [صفت] سولقون، سولموش.

خزله دؤنمک..xəzələ dönmək [تاثیرسیزائیلم] سارالیب سولماق، باخ: خزل اولماق.

خزنه..xəznə [آد، ع] خزینه:دیرلی شئی‌لر ساخلانیلان‌یئر، خزانه. {ددەقورقوت دا ایشله‌نیبدیر}.

خزیلی..xəzili [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳،۱۰۸].

خزینه..xəzinə [آد، ع، دده] دیرلی شئی‌لر ساخلانیلان‌یئر، خزانه {ددەقورقوت دا ایشله‌نیبدیر}.

خسارت..xəsarət [آد، عربجه] زیان (فا:ضرر). damage

خسّت..xissət [آد، عربجه] پینتی‌لیک، جیمیرلیک (فا:ـ).

خسته..xəstə [صفت، فا] ۱-ساغلیغی پوزوق اولان، سایری، ناخوش (فا:مریض). ۲-دؤشگون، سؤنوک. ill

خسته باخیجی‌سی..xəstə baxıcısı [آد] خسته خانالاردا خسته‌لره باخان.

خسته‌خانا..xəstəxana [آد، فا] سایری ائوی، مریض خانا (فا:بیمارستان). hospital

خسته قاسیم..xəstə qasım [یازار] ۱۰۸۱م ده تیکمه داش‌دا آنادان اولوب، قوم و نجف ده تحصیل آلاراق بؤیوک عاشق‌لاردان سایبلیر، شعرلری عاشقلیق‌مکتبی‌نی جانلاندیریبدیر.

خسته کین اویونو..xəstəkın oyunu [باخ] جیزیق اویونو.

خسته‌لندیرمک..xəstələndirmək [تاثیرلی‌ائیلم] خسته حالا سالماق (فا:مریض کردن).

خسته‌لنمک..xəstələnmək [تاثیرسیزائیلم] خسته حالا دؤشمک (فا:مریض شدن).

خسته‌لیک..xəstəlik [آد] ناخوشلوق، سایری‌لیق (فا:مریضی). illness

خُسران..xosran [آد، عربجه] ضرر، زیان.

خسرو..xosro [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۴ آد سایماق اولار).

خسرو..xosro [یازار] امیرخسرو دارایی، ش ۱۲۷۰ده تاروُم بؤلگه سینده آنادان اولوب تورکجه شعرلری واردیر.

خسروآباد..xosrovabad [اؤزل‌آد] بیجارین ۵ کندیستانیندان بیری، گونش ایلی ۱۳۲۰ده ۴۹ کندی و * ۱۶۰۰۰ نفر نفوسو وارایدی، مرکزی خسرو آباد، نفوسو ۱۶۰۰ نفر تورک و گروس قئید اولموشدور.

خسروشهر..xosrovşəhr [اؤزل‌آد] بو شهر تبریزین گؤنئی گؤنباتان طرفینده و اوسکونون گؤنباتان طرفینده یئر آلیبدیر. بو شهرده بیر اسکی قبرستان، چوخلو اؤنلو آدملارین دینج یئریدیر، اؤرنک اوچون: بابامحمد گازر، شیخ محمد بؤیوک، اشرف الدین یعقوب رومی (وفات ایلی هـ ق ۹۱۲) درویش جلال الدین اخی، بوُعلی حمزه ابن عبدوالعزیز شیخ سالار ی (وفات ایلی هـ ق ۴۱۸).

خُسرو و شیرین قُطْب..xosrov və şirin qotb [اؤزل‌آد] باخ: خوارزم تؤرک لهجه سی.

خسوف..xusuf [آد، عربجه] باتیش، آی توُتولماسی (فا:ـ).

خسیس..xəsis [آد، عربجه] قیسمیق، قیتمیر، پینتی، جیمری (فا:ـ).

خسیل..xəsil [آد] ۱-گؤی تاخیل(فا:غلات‌سبز)، ۲-تبریز- ایلخیچی یاخینلیغیندا بیر یئر آدی کیمی ایشله نیر {خاشا› خاشال› خشیل سؤزوندن آلینمادیر و اونا یاخین مفهوم داشییر}.

خسیل لشمک..xəsilləşmək [تاثیرسیزائیلم] گؤیرمک (تاخیل اوچون).

خسیل‌لیک..xəsillik [آد] خسیل اولان یئر، خسیل اکیلن یئر.

خُسیه..xosyə [آد، عربجه] ار بئزی.

خشاب..xişab [آد] فیشک قابی (فا:ـ).

خشخاش..xaşxaş [باخ] خاشخاش.

خشل..xəşəl [باخ: خاشال] خارال، خاشال، یئکه توُربا.

خشلان..xəşlan [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

خشْم..xəşm [ع، ص] هیرس، اؤفکه (فا:خشم).

خشَم..xəşəm [آد] دادلی‌سولاردا یاشایان‌ویئمه‌لی بیر بالیق.

خشَمبول..xəşəmbul [باخ] خاشامبول، کونجود(فا: کنجد). sesame

خشَنبول..xəşənbul [باخ] خاشامبول، کونجود(فا: کنجد). sesame

خشن..xəşin [ع، ص] سرت، قیریجی (فا:خشن).

خُشنود..xoşnud [آد، فا] شاد، سئوینجلی (فا:ـ).

خُشوع..xuşu [آد، عربجه] آلچاق کؤنوللولوک (فا:تواضع).

خشونت..xuşunət [آد] قابالیق (فا:خشونت). coarseness

خشه..xəşə [آد، بیتگی] ۱-خشه‌اوْتو، قیندیرقا، پاخلالیلاردان، حئیوانی یئهین کؤکلدن یئم بیتگی‌سی، بو بیتگی نئچه ایللیک بیتگی اولاراق یونجا کیمی اکرلر، باخ: خاشال. **bulrush**

خشیل..xəşil [آد] اوُنوسوُیا تؤکه‌رک‌پیشیریلیب یاغ و دوشابلا یئییلن بیر یئمک {آش+ل‹آشیل‹خاشیل[۵]}. {، سن، زیورآلات}.

خشیله دؤندرمک..xəşilə döndərmək [تاثیرلی‌ائیلم] بیر شئیی خشیل و خمیر کیمی ائتمک.

خشیلینی چالماق..xəşilini çalmaq [تاثیرلی‌ائیلم] (اؤلدوره‌رک) حالواسینی پیشیرمک.

خشیلینی چیخارماق..xəşilini çıxarmaq [تاثیرلی‌ائیلم] ازیب ازیشدیرمک، برک ووُرماق.

خَشیندره..xəşindərə [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

خصایص..xəsais [آد، عربجه] خاصیت‌لر (فا:~).

خصایل..xəsail [آد، عربجه] ۱-خاصیتلر.۲-قیوریلمیش توّک(فا:~).

خصلت..xislət [آد، عربجه] اؤزلوک، خاصیت (فا:~).

خصلت..xislət [آد، عربجه] طینت، ایچ اؤزللیک (فا:~).

خصم..xəsm [آد، عربجه] دوّشمن، ساواشدا قارشی طرف(فا:~).

خُصوص..xusus [آد، عربجه] نّیت و عاید آنلامیندا بیر سؤز "بو خصوصدا، بو بارَده" (فا:~).

خُصوصاً..xususən [ظرف، عربجه] اؤزل اوْلاراق (فا:~).

خُصوصی..xususı [آد، عربجه] کیشی سل، اؤزل اوْلاراق، اؤزل (فا:~).

خُصوصیت..xususiyət [آد، عربجه] اؤزللیک، نئجه‌لیک (فا:~).

خُصوصی‌لشدیرمک..xususi-ləşdirmək [تاثیرلی‌ائیلم] اؤزللشدیرمک (فا:خصوصی کردن).

خُصوصی‌لشمک..xususiləşmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزل لشمک، کیشی‌سل لشمک (فا:خصوصی شدن).

خُصومت..xusumət [آد، عربجه] دوّشمنلیک، یاغیلیک (فا:~).

خضرشاه..xızırşah [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.سربند ده داغ آدی.ماهنشان دا(خضرچوبان) کند آدی {خیْدیر}.

خط..xət [آد، عربجه] یازی، جیزیق، جیزقی، چیزگی، هربیر شئیین ترپشدیگی یئرده قالان ایز، یوْل تئل و بوْرو کیمی شئیلرین اوُزانتی‌سی (فا:~). **line**

خط استوا..xətti ustuva [آد] اوُستوا قوُرشاغی(فا:خط استوا). **the equtor**

خط باشی..xət başı [آد] کیشی‌لرده ساچین گیجگاه طرفینده قوُلاغین قاباغیندا اوْلان بؤلومو.

خط چکن..xət çəkən [آد] خط کش (فا:خط کش).

خط چکیلیشی..xət çəkilişi [آد] رسم الخط **kprescribed form**

خطوْخال..xətoxal [آد، یازین] گؤزَلین صفتی معناسیندا بیر افاده(فا:~).

خطا..xəta [آد، عربجه] ۱-یانلیش، سهو، یانیلقی. ۲-سوُچ، قُصور (فا:~).

خطاب..xətab [آد، عربجه] بیرینه سؤیله‌نن سؤزلر (فا:~).

خَطاب..xətab [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی {خاتاو/خاتای}.

خطّاب..xəttab [آد] خمیر ایچینه قیمه ات سوغان و لپه یا دویو دولدوراراق و پیشیره‌رک حاضرلانان بیر دوْلما نوعو.

خطابأ..xətabən [ظرف] خطاب‌اوْلاراق، خطاب‌ائده‌رک، خطابلا.

خطابت..xətabət [آد] خطیب‌لیک، سؤیلَوچی(فا:سخنوری).

خطابه..xətabə [ظرف، عربجه] سؤیلَو (فا:~).

خطّاط..xəttat [آد] گؤزل‌خطی‌اوْلان‌وگؤزل‌خط یازان (فا:~). **penma**

خطاکار..xətakar [صفت] سوُچلو (فا:گناه کار). **sinful**

خطایان..xətayan [اؤزل‌آد] آبیک ده کند آدی {خاتایان:خاتایلار}.

خَطَب ..xətəb [اؤزل‌آد] خیتاو**xitav**:مراغا و میانا دا کند آدی {خَطب/ خَتَو/ خَتَی/ خاتای؛ خاتای سؤزونه باغلی اوْلمالیدیر؛ (بیر نوع یئرلی چؤرک آدی[۶۶])}.

خُطبه..xutbə [آد، عربجه] نوطق، سؤیلوَ، خطیبین مینبردن جاماعاتا خیطابا سَؤیله دیکلری اؤیودلر و سؤزلر، (فا:~). **homily**

خطر..xətər [عربجه] تهلیکه (فا:~). **danger**

خطرسیز..xətərsiz [صفت] تهلیکه‌سیز (فا:بی خطر). **dangerless**

خطرلی..xətərli [صفت] تهلیکه‌لی (فا:پرخطر). **dangerous**

خطوط..xutut [آد، عربجه] خط‌لر، جیزیق‌لار، چیزگی‌لر (فا:~).

خطّی..xətti [آد] ال یازما (فا:~). **handwritten**

خطیب..xətib [آد، عربجه] خطبه اوْخویان، دانیشان (فا:ناطق). **orator**

خطیر..xətir [آد، عربجه] حُرمت، سایقی، شان، شرف، اِحترام "خطیرینی عزیز توُتماق" (فا:~). **serious**

خفا..xəfa [ع، ص] گیزلی، ساخلی (فا:~).

خفّت..xiffət [آد، عربجه] یونگوللوک(ایش، فیکیرویابیرشئیده) (فا:~.

خفنگ..xəfəng [آد] سماورین باشینی باغلایان اؤرتوک، توُکانین اؤرتوگو (فا:~). {قاپاماق سؤزوندن آلیناراق قاپانْگ› کَپَنْگ› خفنگ شکلینه گلیبدیر[۵]}.

خفه..xəfə [آد، عربجه] بوغاناق، بوْغما (فا:خفه). **stuffy**

خفه‌لنمک..xəfələnmək [بلسیز ائیلم] بوْغولماق (فا:خفه شدن).

خفه‌لنمه..xəfələnmə [آد] بوْغولما (فا:خفه گی).

خفه‌له‌مک..xəfələmək [تاثیرلی‌ائیلم] بوغماق (فا:خفه کردن).

خفه‌نک..xəfənək [آد] ۱-آت‌و باشقا حئیوانلارین‌جییار خسته‌لیگی "آت خفه‌نک اوْلوب". ۲-تنگ نفس‌لیک، آسم، {کپه‌نک[۵]}.

خفیف..xəfif [ع، ص] یونگول، آز، آغیرقارشیتی (فا:سبک). light

خفیفجه..xəfifcə [ظرف] آز اوْلاراق، چوخ یونگول بیچیمده (فا:کم).

خفیه..xəfyə [آد، عربجه] گیزلی قوُرولوش ویا عسگر توپلومو.

خک‌انداز..xəkəndaz [آد، فا] کوُل آتان، سوّپورولن توپراغی بیغماغا و آتماغا یارایان وسیله، زیبیل و کوّل و بوُجور شئیلری گؤتورمک اوْچون قیسا دسته‌لی آلت، (فا:خاک انداز).

خکه..xəkə [آد، فا ‹خاکه›] قند کیمی شئیلرین اوْوونتوسو (فا:خاکه).

خلا..xələ [آد، عربجه] بوْشلوق، بوش یئر (فا:~).

خلاص..xələs [آد، عربجه] قورتولوش، قورتولما (فا:~). delivered

خُلاصه..xulasə [آد، عربجه] ۱-اؤزت، یئغجام، قیسّا. ۲-(ظ) قیساجا، اؤزت اوْلاراق (فا:~).

خُلاصهٔ‌کلام..xulaseye kəlam [باخ] خُلاصه.

خُلاصه‌عبّاسی..xulaseye abbası [یازار] بو کتاب محمد خویی طرفیندن یازیلیب و ولیعهد عاباس میرزایا تقدیم ائدیلمیشدیر.

خلاف..xilaf [آد، عربجه] آیقیری، قارشیت، ترس، دؤزگون اوْلمایان ایش (فا:~). minor (or prtty) offence

خلافت..xilafət [آد، عربجه] خلیفه‌لرین اگه منلیک دؤنَمی، خلیفه‌لیک (فا:~). caliphate

خلال..xilal [آد، عربجه] دیش تمیزله‌مک اوْچون نازیک بالاجا چؤپ، بالاجا اینجه چؤپ(فا:~)

خلال مُربّاسی..xilal murabbası [آد] میوه خلال لارینی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

خلایق..xəlayiq [آد، عربجه] یاراتیق‌لار، یارانمیش اولانلار (فا:~).

خلبیر..xəlbir [باخ] قلبیر.

خلّجی..xələtçi [صفت] توی و تورن‌لرده خلت آپاران.

خلَج..xələc [اؤزل‌آد] آستانا، هشتَری، هئریس، خیاو، مشهد، ماهنشان، ماکی، سایین‌قالا، فریدن، ابهر و آوج ده کند آدی؛ ماکی دا داغ آدی، فرمهین(۲) و قوُم(۲) (~آباد)، آستانا (~مالمیر)، آستارا (~محله) دا کند آدی، قوشاچای دا (~نوروزلو) چای آدی[۲۴۰].

خلج‌لر..xələclər [اؤزل‌آد] تؤرک‌ائللی اوْلاراق افغانستاندا یاشاییب و اوْرادان ایران‌و هیندوستانا کؤچموشلر، اوْنلارین بیرقسمی پشتونلار آراسیندا ارییه‌رک بوگونکو قلزای (قلجای)لاری تشکیل وئرمیشلر، ساوه اراک وخلجستان اهالی‌سینی کوّتله وی حالدا خلج ائللی تشکیل وئریر، بو کلمه‌نی قالماق سؤزونه باغلاییرلار و قالیجی و دایانیقلی بیر معنا داشییر؛ کاشغرلی‌یه گؤره خلج کلمه‌سی (قال+آچ/ قالو چؤز، آچیقلا) سؤزیله ایلگی‌لیدیر[۱۲] (فا:خلج‌ها).

خلخال..xəlxal [اؤزل‌آد] باخ: خالخال.

خَلخَله..xəlxələ [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

خلد..xold [آد، عربجه] بقا، قالیجی‌لیق" خُلد بَرین:ابدی اوُچموق".

خلسه..xəlsə [آد] بایقین‌لیق حالینا گئتمه (فا:~). ecstasy

خلط..xilt [عربجه] تورتا (فا:~).

خلع..xəl [آد] عزل ائتمه، بیر ایشدن چیخارما (فا:~). deposal

خلع ائلهمک..xəl eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] عزل ائتمک (فا:خلع کردن). to depose

خلع سلاح..xəlisilah [آد] سلاح‌سیز لاندیرما (فا:~). disarmament

خلعت..xələt [آد، عربجه] ۱-بیرنوع یاخاسی آچیق اوست گئییمی. ۲-ارمغان، باغیش، خلت (فا:~). robe of honour

خلَف..xələf [آد، عربجه] آردیل، سلَف قارشیتی، سوْنرادان گلن (فا:~). successor

خلَف..xələf [اؤزل‌آد] میانا، اهر(~انصار)، کلئیبر (~بگلو) ده کند آدی، کلئیبر (~بیگلوچای) ده چای آدی، ابهر ده (~سار) داغ آدی، کیوی، اردبیل، اوُرمیه و هشتَری(خلفه) ده کند آدی.

خلَفلی..xələfli [اؤزل‌آد] آذربایجاندا نئچه یئر آدی[۲۴۰].

خلفه‌لی..xəlfəli [اؤزل‌آد] خلیفه‌لی:شاهسون‌ائللی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

خلْفه‌لی..xəlfəli [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا نئچه یئر آدی[۲۴۰].

خلق..xəlq [آد، عربجه] یاراتما، یارادیلیش (فا:~).

خلق‌اُلسآعه..xolqussaə [آد] اؤز اؤزونه وارلیغا گلن (فا:~). spontaneous generation

خلق اُللاه..xəlqullah [آد] بوتون ملت (فا:~). god's creatures

خلقت..xilqət [آد، عربجه] یارادیلیش، یارادیلما (فا:~).

خفتان..xəftan [آد، دده] قافتان، دؤیوش دوْنو.

خلکانلو..xəlkanlu [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی{تاخیل بؤلگه سی، باخ: خللەوت، خله‌زر}.

خلل..xilət [آد، عربجه] پوْزوق لوق، اسکیک‌لیک، نوُقصان (فا:~).

خلله‌وَت..xəllavət [اؤزل‌آد] بیناب دا کند آدی {خلله سؤزو چاودار و بوُغدا قاریشیغینا دئییلر[۲۲۴]، بیر معنادا اکین یئری اوْچون اوُوات و الوئریشلی یئر دئمکدیر}.

خلوت..xəlvət [آد، عربجه] گیزلی یئر، هئچ کس اوْلمایان یئر (فا:~). not crowded

خلوتجه..xəlvətcə [ظرف] گیزلیجه، گیزلی، بیلدیرمه‌دن (فا:در خلوت).

خلوتله‌مک..xəlvətləmək [تاثیرسیزائیلم] گیزلی ایش گؤرمک (فا:خلوت کردن).

خُلوص..xulus [آد، عربجه] کؤنول تمیزلیگی.

خَلی‌کندی..xəlikəndi [اؤزل‌آد] نمین ده کند آدی {تاخیل بؤلگه سی، باخ: خلله‌وت، خله‌زر}.

خَله‌زَر..xələzər [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {خلله کلمه سی درلمه سؤزلویونده چاودار و بوُغدا قاریشیغینا دئییلر[۲۲۴]، زر سؤزو بو کلمه ده سَر/ سار/ سارای سؤزویله کؤکداش اولمالیدیر و معناجا سریلمیش و بؤیوک مئیدان کیمی یئر آنلامیندادیر و بو آد بوّتؤلوکده بؤیوک تاخیل و اکین یئری معناسیندادیر}.

خَلیان..xəlyan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {تاخیل بؤلگه سی، باخ: خلله‌وت، خله‌زر}.

خلیج..xəlic [آد، عربجه] کؤرفز، یاریم‌دنیز (فا:~).

خلیطه..xəlitə [آد، عربجه] ۱-کوّلچه. ۲-مئتال اریدن سوْبا و قازانلاردا اریدیله جک مئتال‌لارین بللی اوْرانلاردا قاتیشیغی (فا:~).

خلیفان..xəlifan [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

خلیفَتان..xəlifətan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

خلیفه..xəlifə [آد، عربجه] ۱-اسلام دینیجه‌حضرت‌محمدین یئرینده-اوْتوران لارین عنوان‌لاری، اسلامی حکومت بؤیوگو(فا:~) caliph

خلیفه-..-xəlifə [اؤزل‌آد] یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق‌اوْلار) {تورک‌طایفاسی‌آدیلاایلگیلیدیر}.

خلیفه‌تبریزی..Xəlifə təbrizi [یازار] هـ ۱۰جو یوّزیل‌ده اولوب وتورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷] (فا:~).

خلیل..xəlil [آد، عربجه] یولداش، اوْغلان آدی (فا:نام‌پسر). friend

خلیل-..-xəlil [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اوْلار).

خلیل..xəlil [اؤزل آد] حالیل:توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

خلیل‌حسنی..Xəlil həsəni [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

خلیل‌حقیقت‌گر..xəlil həqiqətgər [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

خلیل رضا..xəlilriza [اؤزل‌آد] اوّنلو یازار اولاراق‌منظوم‌ومنثور اثرلری واردیر.

خلیل‌گؤزَلی..xəlil gözəli [اؤزل‌آد] هشتریلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

خلیللی..xəlilli [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

خلیلی..xəlili [یازار] ۱۵جی یوّزیل‌ین شاعرلریندندیر.

خم چملی..xəmçəmli [صفت] قیْرلی فیرلی، نازلی.

خُمس..xums [آد، عربجه] بئش‌دن بیر، اسلامی بیر وئرگی، اسلام دینینده وارلی آدامین اؤز گلیرندن و قازانجیندان بئشدن بیر حصّه سینی کاسیب‌لارا وئرمه‌لی اوْلدوغو وئرگی (فا:~).

خَمسی..xəmsi [آد، دیرگی] سییه‌نه‌یه اوْخشار بیر نوع‌دنیز بالیغی (فا:~).

خمک..xəmək [باخ] کَمَک:خاما۲.

خمیر..xəmir [آد، عربجه] اوُن‌لا سوُ قاریشیمیندان یوْغرولموش ماده (فا:~). paste

خمیرآچماق..xəmir açmaq [آد] یوْغرولموش‌خمیری اوْخلاولا نازیک‌لتمک.

خمیرتوُتماق..xəmir tutmaq [آد] خمیر حاضرلاماق.

خمیرسالماق..xəmir salmaq [آد] خمیر حاضرلاماق.

خمیرقاتماق..xəmir qatmaq [آد] خمیر حاضرلاماق.

خمیر یوْغورماق..xəmir yoğurmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خمیر حاضرلاماق.

خمیرچی..xəmirçi [آد] خمیر یوْغوران.

خمیرچیلیک..xəmirçilik [آد] خمیر یوْغورما.

خمیرکَسَن..xəmirkəsən [اؤزل‌آد] خوی دا داغ آدی.

خمیرله‌مک..xəmirləmək [تاثیرلی‌ائیلم] خمیر یوْغورماق.

خمیره..xəmirə [آد] مایا، آجیتما،: (فا:خمیر مایه، خمیر تُرش). yeast

خمیریایان..xəmıryayan [آد] خمیر یایماق اوْچون آراج و ماشین.

خمیریوْغوران..xəmıryoğuran [آد] خمیر یوْغورما آراجی و ماشینی.

خَمیس..xəmis [اؤزل‌آد] شبستر ده داغ آدی. خالخال؛ فریدن(~لو) ده کند آدی.{باخ: خیْنیسلی}.

خُمین..xumeyn [اؤزل‌آد] ۱-همدان ساوه آراسیندا شهر آدی {کؤک باخیمیندان قوُم سؤزیله کؤکداش اوْلابیلیر و بو حالدا قوُمئین/ قوُمان سؤزلرینین توّرلو دئییشلری اولمالیدیر و معناجا قوُم چوخ اولان یئر وتاریخی معنادا قام و روحانی شامانلارین یئری دئمکدیر}. ۲-خُمین‌بؤلگه‌سینده‌توّرک کندلری: بَزیجان/ بُزیجان (۳۶کق ۱۴۰* ی‌تو)، بلادیرجان (۲۳کق ۳۵۰* ی‌تو)، پَندَرجان (۲۴کق ۵۵۰* ی‌تو)، چنار (۲۷کق ۹۱۰*)، چوْوگان (۲۱کق ۳۰۰* ی‌تو)، قاراوند/ خراوند(۱۵کق‌د ۱۰۳۰* ی‌تو)، خشتیجان/ خوشدوجان (۳۰کق‌ب ۸۰* ی‌تو)، خوگان (۱۸کق ۶۲۰* ی‌تو)، خیزآب (۱۷کق ۲۱۰* ی‌تو)، سرکوبه (۱۸کق ۵۵۰* ی‌تو)، گوشه عظیم (۱کب ۱۳۰* ی‌تو)، ماهورستان/ ماهورزن (۲۳کق ۳۳۰*)، ۳-خمین بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراداغ (۲۶کب۲۵۰۷)، علی خان یوُردو (۱۶کق۲۷۷۴)، قارادینگه

(۲۹ک ۲۶۸۵)، سوْل دره سی / سوُلو (۲۷ک‌ق‌ب۲۷۲۲)، گوَن داغی (۲۸ک‌ق‌ب۲۶۵۲)، الوند (۳۰ک‌ق‌ب۳۰۹۶)،

خُنثی..xunsa [آد، عربجه] ۱-هر ایکی جنسین علامتلری اوْلان جانلی ویا ایکی قارشیت شئیین اؤزللیکلری‌نی اوْرتا حالدا داشییان شئی، منفی و مثبت اولمایان۲-بی‌طرف، طرف‌سیز، یانسیز.

خُنج..xunc [اؤزل‌آد] شیراز-اردکان دا کند آدی {باخ: آغکند}.

خنجر..xəncər [آد، فا] اوُجو اَیری‌بالاجا قیلیج (فا:~)dagger

خنجر..xəncər [اؤزل‌آد] خنچَل:خیاو، رزن، خوی، اورمیه ده کند آدی.

خنجرچیچگی..xəncərçiçəyi [آد، بیتگی] چیچک‌لری خنجر بیچیمینده اوْلان بیر چیچک، لاتین چیچگی (فا:نوعی گل).

خنجین..xəncin [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

خنچو..xənçu [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی {باخ: آغکند}.

خُنداب..xondab [اؤزل‌آد] آوج، همدان، کوْمیجان، قئیداردا کندآدی.

خندان..xəndan [آد، فا] گوْلر (فا:خندان). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خَندق..xəndəq [اؤزل‌آد] بوشهر، ماهنشان و بجنورد(~لو) دا کند آدی {خَندَک}.

خندک..xəndək [آد، ع‌فا:کندن] خندق: چوخور، قازیلمیش چوخور (فا:~). moat

خَندَک..xəndək [اؤزل‌آد] خان کندی:هشتَری ده کند آدی.

خندک‌اوْتو..xəndək otu [آد، بیتگی] چوْخو خندک‌لرده بیتن، ایری یاپراق‌لاری اوْلان و بوْرو شکیل‌لی گوْللری اوْلان بیر بیتگی.

خندک‌قازان..xəndək qazan [آد] خندک قازماعا یارایان آراج.

خنده..xəndə [آد، فا] گوْلوش، گوْلمه. {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خنه‌یه..xənəyə [آد] خنه‌یه‌سؤزو تورکلر ایچینده و اؤزللیکله آذربایجان توْرکلرینده یایقین بیر تئریمدیر، تورکلر بیر کند و بؤلگه-نین قوتسال مکانینا خنه‌یه دییرلر، بوُ سؤز فارسجایادا گئچه‌رک خانقاه شکلینده ایشله نیر، ایلگینج بوُدورکی بوُکلمه فارس ادبیاتیندا چوْخراق تورک شاعرلر طرفیندن ایشله‌نیبدیر و فارسجادا خانگاه شکلینده هئچواقت یازیلماییبدیر و یئنه ده جالبدیرکی دهخدا لُغتنامه سینده یالنیز تورک و آذربایجانا یاخین بؤلگه‌لرده موجوددور و ایرانین جنوب بؤلگه‌لرینده حتی بیر دانا یئر آدیدا گؤزه دَیمیر؛ بوُ کلمه لُغت باخیمیندان خان و آیا سؤزلریندن دؤزلمیشدیر، آیا سؤزو سوُمرلرده تانری و قوُتسال وارلیق‌معناسینداییر و"خان‌آیا" خان و بگه یاراشان قوُتسال یئر مفهوموندادیر، بو کلمه بوُتون یئرلرده قوُتسال مفهوما مالکدیر و اوْجاق ویا دینه منسوب اوْلان افرادین اوْلدوغو یئرلره ده دئییلیر (جناب‌سیمین‌فر بوُکلمه‌نی الهی‌حاکم یئری معنالاییبدیر[۸۸]. خنه‌یه سؤزو همیشه اوْلدوغو کیمی فارس دیلینده اوْ دیلین قالیبنا سالیناراق خانایا/ خاناغا/ خاناقا/ خاناقاه/ خانقاه شکلینده یازیلیبدیر، و ایندیلیکده ده تام فارسجا گؤرونوم وئرمک اوْچون خانگاه یازیرلار، حالبوکی هم شکل و هم معناجا فارسجا لغته اوْخشارلیغی یوْخدور.

خنه‌یه..xənəyə [اؤزل‌آد] خانایا:هئریس، کلئیبر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیبر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کوْمیجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بوُکان و اوُرمیه، خالخال، کلئیبر، هیشئیین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هئریس ده چای آدی.

خنه‌یه..xənəyə [اؤزل‌آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳]. [۱۰۸]

خواب..xab [آد، فا] ۱-یوخو، اویقو. ۲-فرش اوْزونون یاتیمی(فا:~).

خواجه..xacə [باخ] ۱-خاجا. ۲-خوْجا.

خوارزم..xarəzm [اآ] تورک اؤلکه‌سی اولاراق خزر دنیزینین دوْغوسوندا یئر آلیبدیر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، بو غور سؤزونه باغلانابیلی: غوْرلار ویا اوْغورلار بؤیوک تورک طایفاسیدیر و اوْغوز ویا غُزلارلا بیرلیکده یاشاییردیلار}.

خوارزم‌توْرک‌لهجه‌سی..xarəzm türk-ləhcəsi [اؤزل‌آد] باتی-توْرکوستان لهجه‌سی : م۱۲جی یوْزیلده اوغوز، قیپچاق، خلج و قانقیلی ائللری‌نین تاثیری آلتیندا خوارزم تورکجه‌سی اوْرتایا چیخیر، موغول دؤورو خوارزم منطقه‌سی جوجی اوُلوسو و آلتین اوْردو حکومتینه تابع اوْلور، معتزله مذهبی و آیری عرفانی طریقت‌لر منطقه کوْلتورونون یوکسلمه‌سینه سبب اوْلدو و چوخلو کتابلار یازیلدی، بونلارین نئچه سیندن آد آپاریریق: ۱-نهج الفرادیس: دینی واخلاقی احکاملار و معجزه‌لر موردینده دیر ویازاری علی اوْغلو محمود، کرَدَر اهلی دیر. ۲-مُعین المُرید: شیخ شریف م۱۳۱۳ده یازیب و مذهبی و عرفانی اوْلاراق ۹۰۰ بیت‌دن عبارتدیر. ۳-محبت نامه خوارزمی: تورکجه مثنوی دیر و تورکجه فارسجا غزللری واردیر و آلتین اوْردو امیرلریندن محمد خوجا بگ'ین آرزی‌سیله یازیلمیشدیر و اونا تقدیم اوْلموش، اثر حقینده تبریزلی پروفئسور تورخان گنجه‌لی تدقیق ائتمیشدیر. ٤-مقدمه الادب زمخشری: جار الله محمود زمخشری طرفیندن تورک، فارس و خوارزم‌لی‌لره عربجه اؤیرَتمک اوْچون یازیلمیشدیر و سلطان آتسیز خوارزمشاهلی'یا تقدیم ائدیلمیشدیر، کتابدا نئچه کلمه اؤرنک اوْچون بئله دیر: (اوبا: کند؛ ایسیق سوُی: حامام؛ کئبیت: دوکان، روسجا کیبیتکادا بو سؤزودن آلینمیشدیر؛ سین: قبر، مزار؛ سینلاق: مقبره). ۵-تبیان الغات الترکی علی لسان

قانیقلی: بوکتاب محمد بن قیس طرفیندن خوارزم تورکجه سینی آنلاتماق اوچون عربجه یازیلمیش ٦-ابن‌مهنّا (لغت ابن‌مهنّا) احمد منیری (لغت شرفنامه ابراهیمی کتابینین یازاریدیر) طرفیندن و "فرهنگِ‌جهانگیری"نی یازماق اؤچون استفاده اولونوبدور ۷- قصّهء یوسف، بو منظوم اثر یوسف وزلیخا داستانیدیر وعلی‌آدلی بیرشاعر طرفیندن ۱۲ هجالی و دؤردلوک شعرله یازیلیبدیر ۸- خُسرو و شیرین قُطْب: قُطْب‌آدلی و گنجه‌لی نظامی نین خسرو شیرین-داستانینین‌ترجمه‌سی اولاراق م۱۳٤۲ده حاضرلانمیشدیر۹- رونق-الاسلام: م۱٤٦٥دا بوکتاب تورکمن لره اسلام دینی‌نی اؤیرتمک اؤچون شیخ شرف طرفیندن یازیلمیشدیر (فا:ترکی خوارزم).

خوارزمشاهلار..xarəzmşahlar [اؤزل‌آد] قوُروجوسو: قُطب‌الدین محمد، حاکمیت دؤنمی: م۱۰۹۷-۱۲۳۱؛ حاکمیت یئرلری: ماوراالنهر، قوُزئی هندوستان. ایچ چکیشمه‌لر و موُغول یوروشو حکومتین یئخیلیشینا سبب اولدو. خوارزمشاه دؤولتینده اشتراک ائدن بوْیلاردان نئچه سینه اشاره اولونور: خلجلر، قانقیلی، قیْپچاق، کیمک ائیمور، یاموُت، چاودور، حسن‌ایلی، آتا، تکه، سالوُر، ایمرالی، یوُموروقلو، گؤکلان، ارساری، ساکار، بوُنلار هیْیوا hıyva تورکمنلری آدلانیردی، ائیموُر بوْیونا باغلی‌قارا یوُوارجالی اوْیماغی، هاسالیْ بوْیو، آلیکان/ علی‌کان اوْیماغی، قوْچ‌گیری، ایزوُل بوْیو. خوراساندا یاشایان قارابایاتلار اؤچ قولا آیریلیرلار: اؤزبایاتلار یا آغ‌بایاتلار، قارابایاتلار یا خوْراسان بایاتلاری، شام بایاتلاری یا قوْچان بوْیو بایاتلاری. قُطب‌الدین‌محمد خلج بوْیونا منسوب ایدی و آناسی تَرکَن خاتون قانقیلی‌لاردان ایدی، سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه، قارا خاتایلارین امیری باراق حاجب‌ین قیزیلا ائوله‌نیر و بارق‌ٔین اوْ بیری قیْزی سئوینج/ سئوینج‌تَرکَن چنگیزین‌اوْغلو چاغاتای‌خانلا ائولنمیشدیر، سلطان‌جلال‌الدینین‌قیزی‌خان سُلطان جوُجی‌خانلا و تَرکَن‌خاتون چنگیزخانین امیری حاجب دانیشمندله ائولندی. گؤرونتو:

خَواص..xəvas [آد، عربجه] یاخین‌لار، بؤیوکلر و سئچیلمیشلر(فا:~).

خواننده..xanəndə [آد، فا] مُغنّی (فا:آوازه خوان).

خَوانین..xəvanin [آد] خانلار (فا:~). tribal chiefs

خواه..xah [آد، فا] ایستر، ایسترسه (فا:خواه). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خواه نا خواه..xahnaxah [ظرف، فا] ایستر ایسته مز، لاقئید جه سینه (فا:~).

خواهش..xahiş [آد، فا] ایستک، دیلک، تمنّا، ریجا (فا:~).

خوْئین..xoveyn [اؤزل‌آد] ایجرود، ماهنشان و زنجان داکند آدی {قوْی+ین: چوْخور یئر}.

خوْت..xot [این ‹cot›] کُت(فا:کت).

خوْتکار..xotkar [ر] باشچی (فا:حکمران).

خوْتکه..xotkə [آد، دیرگی] بیر قوُش آدی، باخ: جوْره.

خوْتوق..xotuq [باخ] قوْدوق.

خوْجا..xoca [آد، ص، دده] اؤیرتمن، یول گؤستَرن، باخ: قوْجا.

خوْجا..xoca [اؤزل‌آد] خوجالار:تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

خوْجا–بئجه .. Hoca-Bece [اؤزل آد] اؤزبک–قوْنرات–اوْیْنلیْ بوْی‌لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

خوْجاحاجیلو..xocahacılu [اؤزل‌آد] بوُ طایفا م۱۵جی یوْزیلده آغ-قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق‌بوحکومتین‌تشکیلینده نقش‌لری وارایدی[۱۲].

خوْجاصوْفیْ .. Hoca Sofı [اؤزل آد] تؤرکمن–تکه–اؤته‌میش–ساچماز بوْی‌لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

خوْجالی..xocalı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا شهر و چای آدی[۲٤۰].

خوْجالی سوْی قیْریمی..xocalı soy qırımı [اؤزل‌آد] دؤنیانین مختلف قازئته‌لرینین راپورونا گؤره ۱۹۹۲جی ایلده ارمنیلر، آذربایجان

توْپراقلارینا هجوم ائده‌رک غارت ائتدیگی شهرلرده محاصره‌یه دؤشن بوتون اوُشاق، قادین و کیشیلری و حتی داغلاردا یوردلاریندان قاچانلاریدا محاصریه سالاراق اؤلدوروبلر، بوُ خبرلری ایندئپئندنت، تایمز و آیری قازئته‌لرده گؤرمک اوْلار، اوْجمله دن مسکوا چاپی، کومئرسانت komersant قازئتی یازیر: " ۱۹۹۲ ایلین فوریه آیی‌نین ۲۵ و ۲۶ سیندا خوجالی شهرینین اهالی‌سی ارمنی-لرین هجومونا معروض قالاراق قتل عام اوْلورلار، بو هجومدا ٦١٣ نفر اؤلدورولور، ٤٧٨نفر یارالانیر، ۱۲۷۵ نفر اسیر اوْلور و ۱۵۰ نفرده مفقود اوْلور و شهر تخریب اوْلونور، بو حمله‌ده روسیه نین ٣٦٦ سایلی پیاده- موتوریزه قوشونودا اشتراک ائتمیشدیر.بوُ حوادث قوُمی پاکسازلیغا منجر اوْلموشدور"، بوُ گون آذربایجان ملتینین حقینده سوْی قیریم گونو اعلان اوْلوبدور[۱۴۰].

خوْجاموجا..xocamoca [اؤزل‌آد] شبسترده کند آدی {خوْجام+اوُجا: اوُلویئر}.

خوْجامیر..xocamir [اؤزل‌آد] بیناب‌داکندآدی {۱-بیلگین- آغا(تورکجه:خوجا+ عربجه:میر)۲-میر سؤزو اسکی‌تورک‌خاقانی بالامیر آدیندادا گؤروکور و محتملا تورکجه‌ده ده کؤکلو کلمه اولابیلیر}.

خوْجَملی..xocəmli [اؤزل‌آد] خوْجاملی:گنبد ده کند آدی.

خوْجَنتی‌لی..xocəntili [اؤزل‌آد] م١٦جی یوْزیلده، آنادولودا آت چکن توْرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی (قارامان بگلرینین بیرینین آدینا باغلیدیر)[۸۵].

خوْدوئرمک..xod vermək [آد] شُعله‌نی چوخالتماق {روسجا خوْت (گمی) کلمه سیندن آلینیب}.

خوْدای-باقتیْ .. Huday-Bagtı [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-قیْدیْق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

خوْدبین..xodbin [آد، فا] اؤزونوبیه‌نن، آنجاق اؤزونو دؤشونن.

خوْدپسند..xodpəsənd [آد، فا] اؤزونوبیه‌نن، آنجاق اؤزونو دؤشونن.

خوْدک..xodək [آد] ۱-چوْبانین الی آلتیندا ایشله‌ین اوْغلان، مال اوْتاران {گوْدک / گوْدوک سؤزوندن[۵]}. (فا:گاو چران). ۲-جامیش-بالاسی، بالاق (فا: گوساله).

خوْدکام..xodkam [صفت، فا] اؤزوندن سونرا هئچ کسی قبول ائتمه ین، منجیل، ائگوْیست (فا:~). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خوْدمانی..xodimani [صفت، ظ، فا] دوست یانا، یوْلداش یانا (فا:~).

خوْرباخماق..xor baxmaq [باخ: کوْر] بیرینی تحقیر ائتمک.

خوْرا..xora [آد] یاراخوْرا شکلینده بالاجا یارالار اوْچون سؤیله نیر.

خوْرابیل..xorabıl [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {قوْرا+بیل}.

خوْراسانی..xorasani [اؤزل آد] حیراسانی:توْرکمن-ساریْق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

خوْراسیْب..xorasıb [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {قارا+سوُف}.

خوْرتدان..xortdan [هوْرتلان] باخ: خوْرتلاق.

خوْرتلاق..xortlaq [هوْرتلاق] خیالت، کؤتو روح (فا:شبح).

خوْرتلاماق (هوْرتلاماق)..xortlamaq (hortlamaq) [تاثیرسیزائیلم] اؤلو قبیر و تابیت دان دوُرماق (فا:از قبر در آمدن) {خوْرخوْر سسیندن}.

خوْرتولتو..xortultu [آد] خوْرتولداما سسی.

خوْرتولداتماق..xortuldatmaq [تاثیرسیزائیلم] خورتولتو ایله ایچمک، خورتولتو سسی چیخارماق (فا:فس خورخور کردن).

خوْرتولداماق..xortuldamaq [تاثیرسیزائیلم] خورتولتو سسی چیخارماق.

خوْرتوم..xortum [آد، عربجه] بعضی حئیوانلاردا بوْرو کیمی آغیز (فا: خرطوم). (goeg) Khart (o) um

خوْرتوملو..xortumlu [ع، تو] خورتومو اولان.

خوْرتوملو بؤجک‌لر..xortumlu böcəklər [آد، دیرگی] ائش قانادلی‌لار و یاریم قانادلی‌لاری و تاختا قوردولارینی ایچینه آلان، قان امیجی آسالاق بؤجک‌لر توْپلولوغو rhynchota

خوْرتوملولار..xortumlular [آد، دیرگی] چوخونون نسلی توْکنمیش و گوْنوموزده یالنیز فیل‌لری‌ایچینه آلان ممه‌لی حئیوانلارین آلت‌تاقیمی.

خوْرجاهان داغی..xorcahan dağı [اؤزل‌آد] باخ: زنجان.

خوْرخوْر..xorxor [سس تق] خوْرولتو (فا:صدای خورخور).

خوْرخوْرا..xorxor [اؤزل‌آد] خوْرخوْرا:تبریز، سالماس، سقّزده چای، سالماس، آوج و بوُکان'دا کند آدی {باخ: قارقار}.

خیْردابولاق..xırdabulaq [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {بالاجا بوُلاق}.

خوْرزوم..xorzum [اؤزل‌آد] م١٦جی یوْزیلده، آنادولو-منتشه توْرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی (خوارزم xarəzm سؤزونه باغلی بیر کلمه اوْلمالیدیر)[۸۵].

خوْرشا قیشلاغی..xorşa qışlağı [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

خوْرشید..xorşid [آد، فا] گوْنش (فا:آفتاب). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خوْرطوم..xortum [باخ] خوْرتوم.

خوْرک..xorək [آد، فا] یئمک، پیشیریلیب یئییلن شئی (فا:خوُراک).

خوْرلاماق..xorlamaq [دده، س] خوْرولتو ایله سوْمورووب چکمک (فا:خورخور کردن).

خوْرلانماق..xorlanmaq [پلسیز ائیلم] خوْرولتو ایله سوْمورولماق (فا:مکیده شدن).

خوْرلاییش..xorlayış [آد] خوْرلاماق ایشی.

خوْرم آوا..xormava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

خوْرموُچ..xormuç [اؤزل‌آد] بوشهر دا کند آدی.

خوْرنا..xorna [آد] خورولتو سسی چیخارما (فا:خرناس).

خوْروز..xoruz [آد، دی، فا] ۱-توْیوغون ارکگی اوْلان و این‌ده یاشایان ائوجیل بیر حئیوان(فا:خروس). ۲-(مج)ساواشقان.

خوْروزآری‌سی..xoruzarısı [باخ] ائشک آریسی.

خوْروزاوْتو..xoruzotu [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن، اسکی‌دن قوُدوزون درمانی سانیلان، عطیرلی بیر داغ بیتگی‌سی، یابان تره سی. lepidium campestre

خوْروزایبه‌یی(ایبیگی)..xoruz ibəyi(ibiyi) [آد، بیتگی] خوروزایبه‌یی گیللردن، قیرمیزی چیچک‌لری، خوْروز ایبگینه بنزر بیر بزک بیتگی‌سی (فا:تاج خروس). amaranthus

خوْروزایبه‌یی‌گیللر..xoruz ibəyigillər [آد، بیتگی] بیر بیتگی سوْیو (فا:تاج خروسان). amarathaceae

خوْروزبئچه..xoruz beçə [آد] ۱-جاوان خوْروز. ۲-قیشقیریقچی، داعواکار.

خوْروزباز..xoruzbaz [آد] خوْروز اوْیناداں.

خوْروزبانی..xoruzbanı [آد] خوْروز بانلایان واخت، تئزدن، آلاقارانلیقدا.

خوْروزبینا..xoruzbina [آد، دیرگی] قایا بالیغی سوْیوندان سیرت اوْزگه‌یی اوُزون، کیچیک و دادسیز بیر بالیق. blemnius

خوْروزپیپیگی..xoruz pipiyi [صفت] توتقون قیزمیزی، رنگلی قیرمیزی.

خوْروزجوق..xoruzcuq [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن، تره دادیندا داغ بیتگی‌سی.

خوْروزچکی‌لی..xoruz çəkili [صفت] هالتر قالدیرمادا و گولشمه ایدمانیندا بیر چکی قروپو (فا:خروس وزن). bantam weitght

خوْروزخوْروز..xoruzxoruz [آد] اوشاقلارآراسیندا قوللاری قولتوق آلتینا قویوب و بیر قیچلی بیربیرلرینی ووراراق‌اویناناں بیر اوْیون.

خوْروزدؤیوشو..xoruz döyüşü [آد] خوْروزلار آراسیندا دؤیوش یاریشماسی.

خوْروزدره..xoruzdərə [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی.

خوْروزقاراسی..xoruzqarası [آد] بیر نوع اوْزوم.

خوْروزقوُیروغو..xoruz quyruğu [باخ] خوْروز پیپیگی.

خوْروزکیمی..xoruz kimi [صفت] صفتی قیرمیزی آدام حاقیندا.

خوْروزگؤبه‌لگی..xoruz göbələyi [آد، بیتگی] یئمه‌لی بیر گؤبه‌لک (فا:نوعی قارچ خوراکی). canterllus cibarius

خوْروزگؤز..xoruzgöz [صفت] یئتگین، گنج یئنی یئتمه و زیرک.

خوْروزگؤزو..xoruzgözü [آد، بیتگی] چتیر گیللردن، پمبه وآغ چیچک‌لر آچان بیر قیر بیتگی‌سی (فا:انجدان رومی).

خوْروزگوْلو..xoruzgülü [آد، بیتگی] توُتقون رنگده یوْغون و قیسا کؤکومسوْو گؤوده‌سی اوْلان ایری سالخیم‌لی، ساری چیچک‌لی، چوْخ ایللیک بیتگی(فا:اِدونیس بهاری) adonis vernalis

خوْروزلاشماق..xoruzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: خوْروزلانماق.

خوْروزلانماق..xoruzlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دیک باشلیق ائتمک، کیشیلنمک، شئشه‌لنمک (فا:منم منم کردن).

خوْروزلانیش..xoruzlanış [تاثیرسیزائیلم] خوْروزلانما، دیک باشلیق(فا:منم‌منم).

خوْروزلو..xoruzlu [اؤزل‌آد] بیله سوار دا داغ آدی.باخ: گئرمی، موغان.

خوْروزلوبیاسی..xoruzlubiyası [آد، بیتگی] توخوملاری آغ وایری بیر لوبیا نوعو.

خوْرولتو..xorultu [آد] خوْرخوْرسسی، یوخودا خوْرولداما سسی (فا:خوْر خوْر). rasping

خوْرولداماق..xoruldamaq [س، سن] یاتارکن خوْرخور سسی چیخارماق (فا:صدای خورخور در آوردن).

خوْرهاخوْر..xorhaxor [ظرف] برک خوْرولتو ایله.

خوْز..xoz [باخ] قوُز.

خوْزئیین..xozeyin [ر] ارباب[1].

خوْزار..xozar [اآ] توْرک اؤلکه‌لرینده بیر یئر آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

خوْزال..xozal [آد] بوغدا کپه‌یی (فا:سبوس).

خوْزان..xozan [آد] کؤوشن {باخ: خوْزئیین}.

خوْسانلاشماق..xosanlaşmaq [آد] گیزلی گیزلی پیچیلداما (فا:پچ پچ کردن).

خوْسده وه نک..xosdəvənək [آد] خوْسانلاشما (فا:نجوا کردن).

خوْش..xoş [صفت، فا] بیه نیلن، دویقولاری اوخشایان (فا:خوش).

خوْش–..–xoş [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

خوْش‌آدلی..Xoşadlı [صفت] آدی خوش اولان (فا:نیکونام). famous

خوْشاوانْت..xoşavant [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌ده داغ آدی[۲۴۰]. {خوش+اوُواند}

خوْش اوُغورلو..xoş uğurlu [صفت] خوش شانس (فا:خوش بخت). lucky

خوْش اوْزلو..xoş üzlü [صفت] خوش صفت، گوْلر اوْزلو، خوْش بنیزلی.

خوْش ایی‌لی (قوْخولو)..xoş iyili (qoxulu) [صفت] (فا:معطّر). fragrant

خوْش بئش..xoş beş [آد] بیر بیریله کئف احوال ائله‌مه (فا:~).

خوْش بنیز..xoş bəniz [صفت، فا] خوْش‌صفت، خوْش‌اوْزلو (فا:خوش-سیما).

خوْش سیما..xoş sima [باخ] خوْش اوْزلو.

خوْش صُحبت..xoş sohbət [صفت، فا] خوْش خوْش دانیشان (فا:~).

خوْش قدَم..xoş qədəm [صفت، فا] خوْش گلیشلی (فا:~).

خوْش قیلیق..xoş qılıq [صفت، فا] هامی‌ایله یوْلا گئدن (فا:خوْش برخورد).

خوْشکئشین..xoşkeşin [اؤزل‌آد] جوُلفا‌ده یئر و چای آدی[۲۴۰].

خوْشگَدیک..xoşgədik [اؤزل‌آد] لاچین‌ده چای آدی[۲۴۰].

خوْش گلدین (ائله‌مک)..xoş gəldin (eləmək) [تاثیرسیزائیلم] سالام لاشماق دئییلن سؤز.

خوْش گلمک..xoş gəlmək [تاثیرسیزائیلم] خوشونا گلمک.

خوْش گؤرو..xoş görü [آد] هر شئیی آنلاییشلا قارشی لایان، ایی نیتلی.

خوْش گؤرولوک..xoş görülük [آد] آنلاییشلی‌لیق، ایی نیتلی‌لیک.

خوْش گوْذران..xoş güzəran [آد] خوش گئچیرن و لاقئید.

خوْش گوْلوش..xoş gülüş [صفت] گوْلراوْزلو، خوش گئچیرن‌وخوْش اولان.

خوْش اخلاق..xoş əxlaq [صفت] اخلاقی خوْش آدام.

خوْشا گلیم..xoşa gəlim [صفت] لذّتلی (فا:لذیذ). لذیذ pleasure.

خوْشبخت..xoşbəxt [صفت، فا] خوْش اوُغورلو (فا:خوْشبخت).

خوْشبخت‌لیک..xoşbəxtlik [آد، فا] حیاتدان ممنون اوْلما (فا:خوْشبختی).

خوْشبو..xoşəbu [صفت، فا] خوش ایی‌لی (فا:خوْشبو). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

خوْشحال..xoşhal [صفت، فا] شاد و سئوینج‌لی (فا:خوْشحال).

خوْشگبار..xoşgbar [آد، فا] قورو یئمیش (فا:خوْشکبار).

خوْشلاشماق..xoşlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] خوْش حالا گلمک.

خوْشلاماق..xoşlamaq [تاثیرسیزائیلم] اوْره‌یینه یاتماق، لذت-آپارماق (فا:لذت بردن).

خوْشلاندیرماق..xoşlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] سئویندیرمک، اوْره‌یینی آچماق (فا:~).

خوْشلانماق..xoşlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سئوینمک، لذت آپارماق (فا: لذت بردن).

خوْشلانیش..xoşlanış [آد] خوْشلانماق ایشی ویا بیچیمی.

خوْشلوق..xoşluq [آد] شادلیق (فا:خوشی). happiness

خوْشنود..xoşnud [ع، ص، ظ] راضی، ممنون (فا:راضی).

خوْشنویس..xoşnivis [صفت] خوْش خط، خوْش یازار.

خوْشونا گلمک..xoşuna gəlmək [تاثیرسیزائیلم] بینمک.

خوْف..xof [آد، عربجه] قوْرخو (فا:ترس).

خوْفلاندیرماق..xoflandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قوْرخوتماق.

خوْفلانماق..xoflanmaq [تاثیرسیزائیلم] قوْرخماق.

خوْفلو..xoflu [صفت] قوْرخولو.

خوْک..xok [اؤزل‌آد] آذربایجان‌ده داغ آدی (۱۰۶۰)[۲۴۰].

خوْک..xok [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {قوْچ}.

خوْلقارابوجاق..xolqarabucaq [اؤزل‌آد] سالیان‌دا کند آدی[۲۴۰].

خوْلمیلی..xolmılı [اؤزل‌آد] لنکران‌دا کند آدی[۲۴۰].

خوْناشئن..xonaşen [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

خوْنچا..xonça [آد] یئمه‌لی‌شئیلر یا باشقاارمغانلار قویولموش و بزنمیش تاباق (فا:خوانچه). tray {خان سؤزوندن: خان اوْچون آیریلمیش شئیه دئییلیر}.

خوْنچا توْتماق..xonça tutmaq [تاثیرلی‌ائیلم] بیرینه پای توُتماق.

خوْو..xov [آد، فا ‹خواب›] پارچالاردا یاتیم (فا:خواب پارچه).

خوْی..xoy [اؤزل‌آد] ۱-خوْی سؤزونون کؤکو حاققیندا: مُستوفی، اصطخری و ابن‌خرذادبه بو شهردن خوی شکلینده آد آپاریلار. خوْی آدینا ان اسکی اولاراق اوْرارتولار زامانیندا راست گلیریک، اوْرارتولارین ان مُهم قالالاریندان و شهرلریندن اوْلخو آدیندایدی هرچند بوُ قالا خوْیون قوُزئییندە و ایندیکی سالماسا یاخین ایدی، احتمال وارکی قالا داغیلاراق بوْ آد اوْرانین ان یاخینیندا اولان خوْی شهرینین اوْستونده قالیبدیر (ماسکارلاعلیون بو قالانین یئرینی قوطور چایی کناریندا اولماسینی حدس وورور و دئییرکی محتملا چایین واسطه‌سیله یویولوب گئتمیشدیر)، یئنه‌ده اوْرارتو شاهلاریندان بیری ساردوری آدیندا اوْلخو قالاسینین یاخین لیغیندا بیر شهر دوْزلده‌رک آدینی ساردوری خوْرد (ساردوری هوُردا) قوْیور[۱۶۵(۱۲۵)]، گئنه آراشدیرماجی‌لار سوُمر کتیبه‌لرینده اوْلان آرتتا بؤلگه‌سینی و

همچینین سؤنرالار اؤرارتولارین داشیازی‌لاریندا گلن سانگی بؤتو بؤلگه سینی خوْی ماحالی بیلیلر؛ خوی آدینین ایندیکی معنالارینا گلینجه، قئید اولونمالیدیرکی بوُ بؤلگه‌یه یئرلی اهالی خوْی چوخورو دییرلر، گرچکدنده اطراف بؤلگه‌لره گؤره خوْی شهری چوُخور و آران بیر یئر ساییلیر و بوُنودا بیلیریک دیواندا قوْی کلمه‌سی چوُخور یئر معنالانیبدیر و بوُ ایکی مطلب آیدینجا بیربیریله اؤرتوشمکده‌دیر، همچینین قدیم تؤرکجه ده قوْی سؤزو قوْیون و داوار معناسیندا گلیب و بؤلگه ده بوْللو قوْیون و داوار بئجرمه امکانی اولدوغو اوچون بوُ کلمه لر باغلانتی لی اولابیلرلر، بیر سؤزه داها دئییمک لازیمدیر، بعضا بوُ کلمه‌نی کوردجه دوُز معناسیندا گؤستریللر و البته پهلویچی یازارلار بئیله سؤزلره چوْخراق تاکید ائدیرلر، بوُ سؤز منطقه اوْیماییر، بیر طرفدن پهلویچیلرین یانلیش اصرارلارینا رغما بَوُ بؤلگه چوغونلوقلا تورکدور و آیری قوْملارین بورالاردا چوْغونلوقدا اوْلماسینا دایر هئچواقت کسین بلگه یوْخدور، آچیقدیرکی حدس گومانلا ایشی حل ائدنلرعمد ویا سهو، یانلیش یورواملارا دؤشورلر، آیری طرفدن دوُز سؤزونون تلفّظو کوردجه‌ده "خیٔxe[۳]، خوِ xve[۵۵]" شکلینده دیر و ۵۵جی قایناغین دئدیگینه گؤره یالنیز فارسجا و تورکجه ده خوْی xoy تلفظّونا چئوریلیبدیر، آیری طرفدن منطق‌سیز بیر مطلب داها گؤزه چارپیر: اگر کوردلرین آزینلیقدا اولدوغو بیر تورک شهرینه تلفظ دَییشمه‌سیله بیر آد وئریلرسه، نییه بس کوردلرین چوْغونلوغو اوْلان کوردوستاندا بنزر آدلار گؤرکمور، واگر بوُ سؤز یئر آدلاریندا ایشلنسَیدی حتما اوُرمو گؤلونه ده خوی گؤلو دئیردیلر، و اؤزللیکله بیر مثال وئریرسک، مثلا وقتی دئییلیر اؤشنو سؤزو تورکجه دیر و اوچ/ اؤش سؤزونه باغلیدیر اصلی دلیللردن بیریده بودورکی بوُ کلمه‌یه تای "اؤشناوا، اؤشنار" آذربایجانین آیری بؤلگه‌لرینده‌ده یئر آدلارینا راست‌گلیریک، حالبوکی خوْی آدی اوچون ساده‌جه آذربایجاندا ۸ یئرده راستلانتی واردیر، آیریجا بعضی لرینین کورد ساندیغی دؤنبولولرده باغلانتی و دیل اساسینا گؤره تورک بوْیلارینا باغلانیرلار. ۲-خوْی شهرینین تُفوس داغیلیمی xoy: بو شهر اوُرمیه‌نین ۱۲۰ کیلومتر قوُزئییندە قرار تاپیب و تبریزدن ۱۶۵ کیلومتر آرالیقدادیر. دنیزسوُلاری سوییه‌سیندن ۱۱۸۰ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق اؤزئی گئنیش‌لیگی ۵۲۵۰ کیلومترمُرَبّع دیر، گونش ایلی ۱۳۲۰ده خوی شهری ۳ بخش‌دن (مرکزی، قرَزیادین، سالماس) تشکیل تاپیردی، نفوس خوی شهرینده ۳۵۸۷۶ نفر و قرزیادین‌دا ۲۱۲۲ نفر اولاراق تؤرک قئید اوْلونوبدور و مرکزی بؤلومده ۲۱۲ کند و۶۲۲۶۷ نفر و چاپیارادا ۵۶ کند و۱۶۳۵۵ نفر نفوس وارایدی وتوْپلام جمعیت ۱۱۶۶۲۰ نفرایدی (سالماس‌اؤچون‌همان‌لغته‌رجوع ائتمک اوْلار)؛ گونش ایلی ۱۳۲۰ده ۱۹۵ کندین اهالی‌سی تؤرک‌ایدی و ۷۳ کند کؤرد اولاراق جمعیتی ۱۴۶۹۷ نفر قئید اوْلونوبدور (بوُکند لردن۷۰ی‌خوی و۳ کنده قرزیادین اطرافیندایدی)، آیری دئییشله ۱۳۲۰ده بوُشهرستانین ۸۸فایزی تؤرک و ۱۲ فایزی کؤردایدیلر، ش۱۳۸۵ده ۲ بخش و ۱۲ کندیستان وارایدی: ۱-مرکزی (الند، ائواوْغلو، دیزه، راهال، پئره، سؤکمن‌آوا، قره‌سو، قوْتور، ولدیان، قاراسوُ)، ۲-چاپیارا (چوْرس، حاجیلار، قرَزیادیْن)؛ ش۱۳۸۵ده شهرستانین جمعیتی توْپلام ۳۷۰,۰۰۰ نفر اعلام اوْلوبدورکی ۱۸۱,۵۰۰ خوی‌دا و ۲۳,۰۰۰ نفری قرزیادین‌دا و ۱۶۵,۵۰۰ نفری کندلرده یاشاییردیلار، بوُ دؤنم ۳۲۹ کنددن ۲۵۴ کند تؤرک و ۷۵ کنده کؤرد ویا تؤرک‌وکؤرد بیرلیکده یاشاییردیلار، اوْرتالاما حسابلا هر کندین جمعیتی (۲۵۴/ ۱۶۵,۵۰۰)۵۰۳نفراوْلوردو، لذا کندلرده جمعیتین ۳۷,۵۰۰ نفری- کؤردوقالانی‌تؤرک‌ایدیلر، شهر ایچینده محله لرده نفوس داغیلیمی تقریبی حالدا بئیله‌دیر: شهرین محله‌لرینین ان اؤنملیلری شؤوه‌نه (شهانق)، محلّه بؤلومو، ربَط(شمس تبریزی)، مجبورآباد (اسلام آباد)، ماکی دروازاسی، جمشیدآباد، آزادگان، تبری گاراژی (حمیدآباد، مطهری بُلواری، شروْو)، تازاکند، قارادرویش، دُخانیات دالی، داش‌دروازا (دابّاغ‌خانا)، سلماس دروازاسی؛ بو بؤلوم‌لردن شؤوه‌نه و محله ده هربیرینده حدودا ۱۰,۰۰۰ و ربط، مجبورآباد‌دا ۵,۰۰۰ و قالان محله‌لرده تقریبی حالدا هر بیرینده ۲,۰۰۰ عایله یئرلشمکده‌دیر، شهرده ش۱۳۵۰دن اؤنجه تورکلر نفوسون بوتونونو تشکیل ائدیردی و بارماق ساییدا ارمنی ویا کورد عایله‌لری یاشاییردی ولی‌بوتاریخدن‌سونرا کوردعایله‌لری شهرده یئرلشمه‌گه باشلادیلار، ایندیلیکده شهرده محلّه بؤلومونده ۴۰-۵۰فایز، ربط و مجبورآبادا ۲۰فایز کورد عایله‌سی واردیر، قالان محله‌لردن یالنیز جمشیدآباد، تبریز گاراژی و قارادرویش بؤلوملرینده هربیرینده ۱۰۰ عایله‌یه یاخین کورد یاشاییر(کورد عایله ساییسیندا بو مقدارلار مختلف دئییشلرده ان چوخودور) و توْپلام حالدا شهرین ایچینده ۱۵ فایزه یاخین کورد و ۸۵ فایز تورک یاشاماقدادیر، قرزیادین‌دا کورد عایله‌لری بارماقاق سایی‌سیندان چوخ دَییلدیر، بوحسابلا شهرستاندا توپلام اولاراق ۳۰۵,۲۷۵نفر تورک و ۶۴,۷۲۵نفر کورد یاشایر، آیری دئییشله بوُ دؤنم، شهرستانین ۸۲,۵ فایزی تؤرک و ۱۷,۵ فایزی کؤرد ایدیلر (قئید اولونمالیدیرکی بو آراشدیرمالاردا کورد عایله‌لر اوچون دئییلن ان حداکثر مقدارلاری بورادا یازیلدی و بعضی دئییشلرده کوردلرین اوْرانی‌بومقدارین‌یاریسی‌قدَراولوردو). خوْی شهری دؤنبولولر (احمدخان دؤنبولو و اوْغلو حُسین قوُلوخان

دؤنبولو) دؤرو چوْخ آبادلاشیر، خوْی بازاری، داغ باغی، خان کاروانساراسی، خان حامامی، خان مچیدی، خان مدرسه‌سی بوُ دؤنَمین آثاریدیر، خوْیلولار دؤنیا بیرینجی ساواشی سیراسیندا ارمنی داشناق‌لاری سلاح‌لی قُوّه‌لرینین هُجوموندا معروض قالمیشدیلار اوْ زامان ارمنی بیرتیجی‌لاری روس و آوروپا امپریالیست‌لرین کؤمه‌یله و بؤیوک ارمنستان قوُرما خیالی ایله اوُرمیه و سالماسی تالانلایاراق و ان آزی ۱۶۰۰۰۰ نفر آذربایجان تورک‌لریندن قیْراندان سوْنرا خوْیا هُجوم ائتدیلر و خوْیلولارین رشادتله دایانیشماسی و مُقاومتی سوْنوجو بوُ شهره غلبه ائده‌بیلمه‌ییب و دالی اوْتوردولار و داشناق‌لارین اله باشی‌سی قان ایچن آندرونیک منطقه دن قاچیب-یوْخ‌اوْلدو، باخ: کوْره‌سوننولر. ۳-خوْی بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: داش دروازا، خوْی بازاری، شمس تبریز مناره‌سی، خاتون کؤپروسو، شاه مچیدی، خان مچیدی، مطلب خان مچیدی، سیدالشهدا مچیدی، مالا حسن مچیدی، حاجی بابا مچیدی، سید بهلول امامزاداسی، سیدیعقوب مقبره‌سی، یئددی قارداشلار توْربه سی، آخوند مالا زین‌العابدین نوایی توْربه سی، سیدتاج‌الدین توْربه سی، مالاعلی توْربه‌سی، نخجیوانلی پیرعلی و ذهبیه توْربه‌سی، داغ-باغی، خوْی‌قالاسی، تاباغاباغ، بلدیه‌بیناسی، شاه‌تهماسب‌ین امریه کتیبه سی، کوْل تپه‌لر، قالا قاپی‌سی (دروازه سنگی، ایلخانلی‌لار دؤورونه عایددیر)، حُکومت بیناسی، کبیری‌لر ائوی (قاجار و دؤنبولولر دؤورونه عایددیر)، محمدبگ حامامی، ماهلازان کیلیسه سی، قوْتور دمیر یوْلو کؤپروسو و اوْنون یانیندا سانیلان چنلی بئل داغی، باسدام قالاسی {باخ: کوُرمانج}.

خوْی..xoy [اؤزل‌آد] خوْی شهری ایندیکی باتی آذربایجاندا شهر آدیدیر: ٤-خوْی بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: قاراگؤل (ایستیران s١٦b٧)، اَلَند (الند ٤,١s٣b٧٧=q)، قارانقای (بابیکان s٦b٢٦)، آجی چای (بایرام کندی s١٦٤b٢٤/ q١)، پیراقلو (بله‌سور s٤b٢٤)، گَل‌شوُر (شورک چای s٩b٣)، حصارچای (~ s١٠b١٩)، قاراسوُ (خاندیزه s١b٣٢)، قاراسوُ (دیزه-دیز s١b٣٣)، قازان چای (دیزه‌دیز s٤b٣٤)، هاراتئل haratel (رازی s٩b٦)، قوْتورچای (~ s١b٢٠٤قوْتور ایستگاهی٢,٦=q- مراکان ایستگاهی ١١=q)، قارابوُرون (سید تاج الدین s٢b١٣)، گزلان چای (شوربولاق s٢b١٥)، قاراچای (قاراوول علیا s٧b١٧)، شوْرچای (قاراتپه s٤b١٦)، آغچای (قرَزیادین s١b١١٥ قوْرول ایستگاهی٦,٥-مراکند ایستگاهی ٣,٩q)، آی گل/ آیگؤل aygol (قطور چای s٢b٨)، چای داغ (قیزیل‌داش- ایشگفتی- آغچای s٥b١٣)، بؤلوک داش (کَلْت s٩b١٤)، قاراچای (کله‌وانیس s٢b٢٤)، چای شوُریک (کوْتان‌آوا s٥b١٩)، سنگ سیاه (گوگورد s٢٠b٧)، گیوران چای givran (~ ٨٧s٣b٣٣/ q٠)، قارادره (ملحملو s٤b٢٣)، شوْرچای (نورآباد s٤b٢٦)، هندوان/ قیله‌لیک(~٥٣s١١b١٦/ q٠)، هوُریش‌خانا(~داغی s١٣b٨)، چلیک (ترس‌آباد q١s٢b٣٠)، ٥-خوْی بؤلگه‌سینین داغلاری (قوزئی طرف-قرَزیادین-سؤکمن آباد-الند): شیخ‌حمزه (٤٣ک‌ب٣١١٦)، ائواوْغلوداغ (٢٧ک‌ق‌د١٣٨١)، شاه آشان داغ (٣٢ک‌ق‌د١٥٦٦)، قارین (٤٤ک‌ق‌ب٢٧٦٥)، سَلیم (٥٠ک‌ق‌ب =٢٧٧٢)، گیربوْران (٥٢ک‌ب٣١٢٤)، قوْچ (٥٣ک‌ق‌ب٣٥٠١)، نظربَگ (٦٠ک‌ق‌ب)، یئلچه داغ (٢٤ک‌ق‌د٢٠٦٣)، قالاداش (٢٨ک‌ق‌ب١٩٩٨)، کؤکَمَر (٣٣ک‌ق١٥٦٥)، صفرداغی (٣٥ک‌ق‌د٢٠١٠)، زانگه زَر (٣٢ک‌ق‌د١٤٣٢)، باشاگَل (٣٥ک‌ق‌د١٦٨٨)، قاراداغ (٣٧ک‌ق‌د١٢٢٥)، یوسفلی‌داغی (٣٧ک‌ق‌د١٣٧٦)، قوُش‌قَدَر (٣٧ک‌ق‌د ١٥٠٣)، قیلیچ داش (٤٢ک‌ق‌د١٣٦٦)، میل داغ (٤٥ک‌ق‌د ١٤٥٢)، آغداغ (٤٥ک‌ق‌د١٤٨٩)، قوْچاش (٤٥ک‌ق‌د ١٨٠٣)، دینگیز (٥٥ک‌ق‌د١٥٦٢)، چیلله خانا (١٧ک‌ق ١٨٦٣)، قازی‌قایا (١٧ک‌ق‌د٢٠٢١)، هالیلی (٢٢ک‌ق ٢٤٩٧)، اَبینین باشی (٢٣ک‌ق٢٠٨٢)، اوُجومیزداغ (٢٤ک‌ق ٢٠٧٣)، نَخجَلی‌داش (٢٦ک‌ق‌ب١٩٠٠)، کوْمالار (٢٧ک‌ق‌ب٢١٧٦)، پیرمَبَرداغی (٣٢ک‌ق‌ب٢٣٣٥)، پیرعنبر (٢٧ک‌ق‌ب٢٢٤٧)، اوْچ قیزلار (٢٨ک‌ق‌ب٢١١٠)، سوُسوز(٣١ک‌ق‌ب٢٦٥٩)، رزگر(٣٢ک‌ق ب١٩٦٢)، چیچکلی داغ (٣٢ک‌ق‌ب٢٣٠٢)، سَلمان گونئی (٣٤ک‌ق‌ب١٨٥٠)، قارامَلیک (٣٦ک‌ق‌ب٢٠٠٤)، باباباخ (٣٧ک‌ق‌ب١٨٤٥)، پایقوُت (٣٨ک‌ق‌ب١٨١٦)، کؤمور قوُزئی (٣٨ک‌ق‌ب ٢٢٠٣)، آغداش (٤١ک‌ق‌ب٢٥٢٤)، آلمالی (٤٢ک‌ق‌ب ٢٠٦٨)، ییخیلقان (٤٢ک‌ق‌ب٢٣٦٤)، خمیرکَسَن (٤٤ک‌ق‌ب ١٨٧٦)، مین آرشین (٤٤ک‌ق‌ب ٢٤١٤)، حاجی بَگ (٤٥ک‌ق‌ب٢٠٠٠)، بوُزخانا (٤٥ک ق‌ب٢٢٢٢)، آغ گونئی (٤٨ک‌ق‌ب٢١٥٨)، قوُلو ناوی (٤٨ک‌ق‌ب٢٣١١)، قَوازی (٤٩ک‌ق‌ب١٩١١)، گئچی قیران (٥٠ک‌ق‌ب٢٢٥٠)، قوُرقان بابا (٥٠ک‌ق‌ب٢٤٩٥)، کؤه داغ/ کوْله داغ (٥٠ک‌ق‌ب٣٠٧٤)، کوْردینین داغی (٥٠ک‌ق‌د٢٤٨٥)، بوْزگونئی (٥١ک‌ق‌ب٢٣٤٠)، پریگُل (٥٢ک‌ق‌ب٢٤٣٨)، گوْن گؤرمز (٥٤ک‌ق‌ب٢٤٣٨)، خان آغوُلو (٥٤ک‌ق‌ب ٢٥٤٧)، سنگر (٥٤ک‌ق‌ب٢٥٨٢)، قالا (٥٤ک‌ق‌ب٢٦٠٤)، قوُردقایا (٥٥ک‌ق‌ب٢٥٠٤)، جمال (٥٧ک‌ق‌ب٢٦٦٥)، ایماد/ عماد (١٦ک‌ق‌ب١٩٥٣)، قوُروناو (١٧ک‌ق‌ب ٢٢٤٩)، ساری باغ (٢١ک‌ب) خوی، ٢٤٠٢)، اَورین (کیچیک~) (٢٥ک‌ب ٢٧٥٥)،

تکه‌لیک (۲۶ک‌ق‌ب۲۷۱۰)، جهنم دره (۲۷ک‌ق‌ب۲۲۱٤)، قاراداش (۲۷ک‌ق‌ب۳۱۸۵)، بوُلان (۳۰ک‌ق‌ب۲۵۲۳)، قالاجیق (۳۰ک‌ق‌ب۱۸۹۰)، قوُرآغاج (۳۲ک‌ق‌ب۱۵۱۰)، قارا یوُمولُو (۳٤ک‌ق‌ب ۱۹۱۹)، قیندیْرقالی (۳۵ک‌ق‌ب ۱٤۳۳)، چیله‌خانا (۳۵ک ق‌ب ۱٦۱۰)، قوْتور (٤۰ک‌ق ۱٤۰۲)، هاچا (٤۰ک‌ق‌ب ۱٦۷۷)، ماناقار (٤۰ک‌ق‌ب ۱۸٤۳)، قَمیشگان قوُزئی (٤۲ک‌ق۱٤۵۵)، گونئی نعلبند (٤۳ک‌ق‌د۱٤۱۷)، آللاه بَردیگی (٤۵ک‌ق‌ب۱٦۷۲)، شاهین بَگ (٤٦ک‌ق‌د۱٤۰٦)، چال (٤۷ک‌ق‌ب۱۹۲۵)، ٦-خوْی بؤلگه‌سینین داغلاری (گؤنئی طرف-راهال-قوْتور): قیرمیزی گونئی (۱۰ک‌گ‌ب۱۵۱۸)، بئش دره (۱۳ک‌گ‌ب ۱٦۸۲)، شالی قارانجیْل (۱۷ک‌گ‌ب ۱٦٦۳)، لاردیم (۱۸ک گ‌ب۱۷۳۲)، قوُمالیق (۱۹ک‌گ‌ب ۱۹۱٤)، تالا (۲۰ک گ‌ب۱٦۱۷)، قیزل داغی (۲۰ک‌گ‌ب۱۷۰٦)، اوُقوز/ اوْغوز (۲۱ک‌گ‌ب۱۹٦۲)، قاراداغ (۲۲ک‌گ‌ب۱۷۲۸)، سوُسن (۲۲ک‌گ‌ب۱۸۲۱)، کَرزیدان (۲٤ک‌گ‌ب ۲۵۵۹)، حسَن آغوُل (۲٤ک‌گ‌ب۲۰۱۱)، گَرگَر (۲۵ک‌گ‌ب۲٦۰۱)، ابراهیم خان (۲۸ک‌گ‌ب ۲۱۸۱)، قاراگؤنئی (٤۵ک‌گ‌ب ۱۸۹٤)، آغجاقیشلاق (۱۰ک‌گ‌د۱۳۵٤)، قارپوُزقوُزئی (۱۷ک‌گ‌د۱٦٤۲)، مَرْزالان (۱۷ک-گ‌د۲۰۱٤)، ساری بند (۲۰ک‌گ‌د۱۵٦٤)، طوْروق داغ/ دوْروق (۲۱ک‌گ‌ب۱۷۷۵)، بؤیوک داغ (۲۲ک‌گ‌د ۲۱۲۸)، پاشان (۲۷ک‌گ‌د۲۲۹۰)، اؤکوز (۲۵ک‌گ‌ب۲۳۲۷)، تَرجین (۲۸ک‌گ‌ب۲۵٤۵)، قَجَرلی (۲۸ک‌گ‌ب۲٦۰۰)، اَورین(بؤیوک~) (۳۰ک‌ب۳٦۲۲)، قوْیون داغی (۳۰ک‌گ‌ب۲٦۰۸)، دؤبور (۳۳ک‌گ‌ب ۲۵٦۸)، کَربَران (۳٤ک‌گ‌ب۲۸۸۹)، بَرلیک (۳٤ک‌گ‌ب ۲۹۷۵)، بیروُووُش (۳۵ک‌ب۲۲۷۰)، پیرقال(۳۵ک‌ب ۲۵۱٤)، سیاه/ قارا (۳۵ک‌گ‌ب۱۹۷٤)، هوُریش خانا (۳۵ک‌گ‌ب ۲۷۹٦)، مخین (۳۹ک‌گ‌ب۲٤٤۳)، کوُمیدلو (٤۱ک‌گ‌ب ۳۰۱۰)، پلنگوُر (٤۲ک‌گ‌ب۲٤۱۱)، سُرخ/ سیْرخ (٤٤ک‌ب ۲۲٤٤)، لاغ (٤۵ک‌گ‌ب۲۳٦۷)، قالا (٤٦ک‌ب۲۱۰٦)، کانی زیارت (٤۷ک‌ق‌ب۲۹۸٦)، محک (٤۷ک‌گ‌ب۲٤۷۲)، حلَب (٤۸ک‌ب۳۱۳۷)، گُرگها/ قوردلار(۵۱ک‌ب۲۲۰٤)، اسبها (۵۲ک‌ب۲۲۳٦)، میرعمر (۵۲ک‌گ‌ب۲۷۳۵)، سُلطان باستی (۲۰ک‌د۱۵۰٤)، اسب چوُله (۲۲ک‌گ‌د۱٦۳٦)، اوُلالین (۲۲ک‌گ‌د۲۳۱۸)، دؤمبولو (۲٤ک‌گ‌د۱٦۹٦)، ۷-خوْی(چاپیارا-چورس) بؤلگه‌سینین کندلری: آخوُرلو (٤۲٤/ تو)؛ ایده‌لی/ آ-ی/ تو-کو (٤۲۷/ تو)؛ بالا کهریز؛ چورس خنه‌یه‌سی (٤۰۰/ تو)؛ چوْرس (۲۱۰۰/ تو)؛ چیْرکندی (٤٤۰/ تو)؛ حمزیان/ آ-ی (۳۲۰/ تو)؛ دوْل‌کندی (۲۹۰/ تو)؛ علی‌آباد؛ فیض‌آباد (۱۰۸/ تو)؛ قاراکهریز (۱۷۰/ تو)؛ قوْزلو خنه‌یه/ قیْزیل خنه‌یه/ قوْزلو خنه‌یه (۹۰/ تو)؛ مارقاشا (۱۲۰/ تو)؛ میرزا جلیل کهریزی (۳۲۰/ تو)؛ یوخاری قمیشگان (۱۵۰/ تو)؛ ۸-خوْی(چاپیارا-حاجیلار) بؤلگه‌سینین کندلری: اسماعیل کهریزی/ اسماعیل کندی (۲٤۱/ تو)؛ آللاه‌وئردی کندی؛ آلی کندی/ طاهر آباد/ تو-کو؛ بَگدرویش (۲۳۰/ تو)؛ بوْبوُل‌آباد (۵۰-۱٦۰یاللیک تازاکند ساییلیر و قاباقجا حاجیلارلی‌لارین و دیزه‌لیلرین آغول‌لاری ایدی) (قوْ: بابل آباد)، پئدیار (۱۲۵/ تو) (قوْ: پیریادگار)؛ تاش‌خاتون/ داش‌خاتین (۲٦۰/ تو)؛ حاج احمد کندی عجم/ کوْرد (۲۲۰/ تو)؛ حاجیلار (۱۱۰۰/ تو)؛ حسین‌آباد؛ دامداما/ تو-کو (۹۰/ تو+کو) (۲۰-۳۰ قاباق توْرک ایدی)؛ دیزه/ حاتمخان دیزه‌سی (۱۷۲/ تو)؛ زنگلان/ آ-ی (۹۲۰/ تو)؛ سوْنبَگلی/ حسین‌بگلی ۳٦۰/ تو)؛ شئرمحمد؛ شوْرکهریز×؛ شیرین بولاق (۳۵/ تو+کو)؛ قارنی یاریق×؛ قاراناز؛ قاراتپه (۵۰/ تو)؛ قوْچاش؛ قیزیلجاگؤل؛ کامل‌آباد (۱٦۰/ تو)؛ کوْرابولاق/ تو-کو (٤۰/ تو)؛ مره‌کان حسین آباد؛ مره‌کان/ مره-کن (۱۳۹۰/ تو) (قوْ:مراکان)؛ میرزاحسام/ میرزاحسن‌کندی (۳۰۰/ تو)؛ یئتیم‌آغولو (۳۰/ تو)؛ یوْسف‌کندی/ تو+کو؛ ۹-خوْی(چاپیارا-قرَزیادین) بؤلگه‌سینین کندلری: (آشاغی داکی کندلردن قره نین کندی، یاورین کندی و بَیجووان قرزیادین‌ا قاریشیدیر) آجای (۳۷٤/ ی‌تو)؛ آغمزار (کندین آدی دَییشیله‌رک آغمزارکوْرد اوْلوب)/ تو-کو (۹۰/ تو)؛ بادیکی(۳۱۰/ تو)؛ باسدام/ بسطام (٤۳۰/ تو)؛ بندیلی(۷۰/ تو)؛ بهیستان/ بگیستان (۲۲۵/ تو)؛ بَگجوُوان (۲۰۰/ تو)؛ جیْلقاوا؛ چوْمران (۵۳/ تو)؛ چیْر (بوْشالمیش کند) (۳۰)؛ دؤردآغاج؛ دؤزن حسین‌آباد (۷۰×)؛ دوه‌آغولو؛ سالطا (٤۰۰/ تو)؛ سؤلوکلو/ تو-کو (قوْ: سلکلو) (۵۲/ تو)؛ شکربوُلاغی/ آ-ی (۵٦/ تو)؛ شوْرجا/ شورجاحسین-آباد؛ شوْریک/ تو-کو(٤۰×)، شیتوْ (۵۰/ تو)؛ عاباس‌بولاغی (۵۰/ تو)؛ قاراآغاج (۲۵/ تو)؛ قارابوْیا (٦۰/ تو)، قَرَزیادیْن (۲۱۲۲/ تو)؛ قرئیین کندی/ قره‌نین کندی/ قیْراش کندی(۲٦۲/ تو)، قَمیشگان/ آ-ی (۱٤۵/ تو)؛ قوْرول/ آ-ی (۵۰۰/ تو+کو)؛ کَسیان (۳۲۰/ تو)؛ کیفیل/ تو-کو (۵۰/ تو) (قوْ:کفیل)؛ گؤزدَیَن (۱۵۰/ تو)؛ گوْرَش/ تو+کو (۱۱۰/ تو)؛ نالبت/ نالبند (۷۳۰/ تو)؛ یاوَرین کندی (۲۰۰/ تو)؛ ۱۰-خوْی(مرکزی-ائواوْغلو) بؤلگه‌سینین کندلری: ائرسی (۲۰۰/ تو)؛ ائواوغلو؛ اِعتضادیه/ عبداللاه کندی (۳۰۹/ تو)، بیزنَدی (٦۷۰/ تو) (قوْ:بزنده)؛ بیله‌وار (۸۷۲/ تو)؛ پیرکندی (۱۲۰۰/ تو)؛ تپه باشی (٤٤۰/ تو)، زَروان

(*۶۲۰/ تو) (قو:زارعان)؛ زروان شهر کی (قو:شهرک‌زارعان)، سیاباز (*۱۲۴۰/ تو)؛ قانلی‌قیه/ قانی‌قیه(بوْش)، مظفرآباد (*۲۱۰/ تو)، مهلازان (*۴۸۰/ تو)؛ ۱۱-خوْی(مرکزی-الند) بؤلگه‌سینین کندلری: الَنْد دیزه‌سی/ الند/ تو+کو (*۴۷۰×)؛ بَره‌ژوک/ بَره‌جوُک (*۷۸×)، بره‌رَش/ آ-ی×؛ بله‌سور/ آ-ی (*۵۳۶×)؛ بوْلبولان/ بلبلان/ تو+کو؛ توُدان(*۱۲۸×)؛ تَورَه(*۱۱۰×)؛ چاخماق (*۱۲۰×)؛ چکمه زر×؛ چَنگسَر(*۵۵×)، شیوه‌نه/ شهانق (ایندی خوْی شهری نین محلّه‌لرینده‌ن بیریدی)، قورُشاقلو (*۱۲۰×)؛ قیزیل آغوُل(*۱۰۰×)؛ کرکوْش/ چکوْش×؛ مصطفی‌آباد×، نظربگ×؛ یارپاقلی(*۱۳۰×)؛ ۱۲-خوْی(مرکزی-دیزج) بؤلگه‌سینین کندلری: احمدآباد، آغ-بولاق‌میدان؛ آغدره؛ اکبرآباد؛ آلقوُیروق (*۲۱۲/ تو)؛ ایره‌وَت/ ایره-وَند (*۸۲/ تو) (قو:روند)؛ اَیری بوُجاق (*۱۴۰۰/ تو)؛ بئدداوار (*۲۴۰۰/ تو) (قو:بدل‌آباد)؛ پارچی (*۶۳۰/ تو)؛ جعفرآباد (*۲۸۰/ تو)، جمشیدخان دیزه‌سی/ حاجی مؤیّد دیزه سی (*۲۴۰/ تو)؛ خنه‌یه (*۴۹۰/ تو)؛ دوْزن؛ زاغا (*۹۲/ تو)؛ سؤیوتلو (*۲۴۰/ تو) (قو:سگتلو)؛ سروْو (*۶۹۰/ تو) (قو:سراب)؛ سوُسوز(بوْش)؛ عسگرآباد (*۱۶۰/ تو)؛ قیرخ یاشار (*۲۵۰/ تو)؛ قیزقالا (*۹۶۰/ تو)؛ قیزیلجا (*۳۰۰/ تو+کو)؛ کؤشک‌زر/ عزت‌آباد، کَتینلی/ آ-ی (*۳۰۰/ تو)؛ گنه‌لی (قو:حیدرآباد) (*۱۹۰/ تو)؛ کوْم(بوْش)؛ مجدآوار؛ ممده/ مَمیدئی (*۱۴۰/ تو)؛ میدان/ آ-ی (*۴۷۰/ تو)، هاگَتگه(*۶۰/ تو) (قو:حاجتکده)؛ یاریم‌قیه (*۴۶۰/ تو)؛ ۱۳-خوْی(مرکزی-راهال) بؤلگه‌سینین کندلری: آباتئی (*۲۱۳/ تو)؛ آشاغی‌حاصار؛ آغداش (*۵۹/ تو)؛ امام‌کندی (*۹۶/ تو)؛ امیربگ (*۲۵۶/ تو)؛ ایستیران (*۳۱۹×) (قو:استران)؛ بابیْکان/ بابکان (*۱۴۰×)؛ باغ صفا؛ بختیاران (*۱۷۶/ تو)؛ بوزقوُش (*۱۰۰/ تو) (قو:بزگوش)؛ بوْیلاباش؛ بیانلی (*۳۰×) (قو:بیانلو)؛ تؤکه‌لک (*۳۲۰/ تو) (قو:تکلک)؛ تلگه‌لی (*۹۶۰/ تو) (قو:درجه‌لی)، چاووُشقولو (*۱۴۰/ تو)؛ خان‌دیزه (*۲۰۰/ تو)؛ خوْیمَن/ خوْیاما(*۴۰۰/ تو)؛ دره‌خان، راهال/ رَهال (*۳۲۰/ تو)؛ زئیوه-شیخلار (*۱۰۰/ تو) (قو:زاویه)؛ سئیوان (*۲۷۰/ تو)؛ سَلکه‌تی (*۲۷۰/ تو) (قو: سعلکده)؛ سوْنور (قو:سینور)؛ شاوانلی/ شعبانلو/ آ-ی (*۱۷۰/ تو+کو)؛ قاراتپه (*۱۷۰/ تو)؛ قاراتپه‌حاصار (*۸۰ نفر)؛ قوْروق (*۵۵۰/ تو)؛ قیله‌لیک (*۵۰×)؛ کوْرتئی (قو:کورتی)، گوْنبذ (*۶۰/ تو)؛ هَندوُوان (*۹۰/ تو)، یئستیکان/ یازتیکان (*۶۰۰/ تو) (قو:یزدکان)، کوْره‌پیران۱ (*۱۰۰/ تو) (قو:گورپران)؛ ۱۴-خوْی(مرکزی-سؤکمن آباد) بؤلگه‌سینین کندلری: کوْره‌پیران۲(گله پران)؛ آغ بولاق/ آ-ی/ (*۴۳۰/ تو+کو)؛ آغ-توْپراق (*۹۴/ تو)؛ آغباش (*۲۸/ تو+کو)؛ آلیْشق/ علی‌شیخ (*۹۴۰/ تو)؛ اریکلی (*۲۰۰/ تو)؛ اوْرتاکند (*۹۰/ تو)؛ ایشگَفتی (*۱۴۰/ تو+کو) (قو:شگفتی)؛ دوْنَبکی (*۱۲۰/ تو+کو)؛ دیبک؛ دیْمدیم(قو:دمدم)؛ زئیوه (*۷۶۰/ تو) (قو:زاویه)، زوْرآباد. (*۶۸۰/ تو)، سوْنّت/ سُنّت (*۵۵×+تو)، شوْریک (* ۳۲۰/ تو)؛ قئینر/ آ-ی (*۲۸۰/ تو+کو)؛ قارینجا (*۱۲۰/ تو+کو)، قارا-آغاج(*۱۳۰تو+کو)؛ قاراقوُش/ آ-ی (*۴۴۰/ تو)؛ قورُدیک/ آ-ی(*۸۵۰/ تو)؛ قورُقان (*۱۲۰/ تو)؛ قیزاؤلن (*۱۸۰/ تو+کو)؛ قیْزیلجا؛ قیزیلداش/ آ-ی (*۳۱۰ / تو)؛ کاپیْت× (*۱۳۱×) (قو: کاپوت)؛ کَلْمه دره (*۳۵۰/ تو) (قو:گرمدره)؛ کله‌وانیس (*۷۷۰/ تو)؛ کوْلوس (*۷۰/ تو)؛ کیلیسه (*۲۰×)، گیلدوْر (*۲۵۰/ تو+کو)؛ مالا اسماعیل (*۱۲۰/ تو)؛ ممد شئری/ ممدشلی؛ مَمیش-خان/ موْمیش‌خان (*۳۳۰/ تو)، هؤدر؛ ۱۵-خوْی(مرکزی-فیرورق) بؤلگه‌سینین کندلری: آغاسی کندی/ آغاجلی کندی (*۴۹۰/ تو)، باغ رجب؛ بتچی‌دیزه (*۱۸۰/ تو)؛ بَده‌لان(*۱۷۰/ کو+تو)؛ پئره/ فیروُرق (*۳۳۰۰/ تو)؛ پَسَک/ آ-باغ(*۶۵۲/ تو)، پوْرموسو/ پیرموسی؛ جهنّمدره (دره آدی)؛ حاصار؛ خارابا بَده‌لان/ احمدآباد (*۳۸/ تو)، زئیوه حسنخان (*۴۱۰/ تو)، شوْون کندی (*۲۷۰/ تو) (قو:شیونکندی)؛ صوْفو کندی (*۷۰/ تو)، قاشقا بولاق (*۱۱۰×)؛ قاراداش؛ قیْریس (*۴۴۰/ تو+کو)؛ قیشلاق (*۴۰۰/ تو)؛ کؤچوک (*۵۰×) (قو:کوچک)؛ اوُوار/ وار (*۹۶۰/ تو)؛ هندوُوان× (*۱۸۰)؛ ۱۶-خوْی(مرکزی-قاراسو) بؤلگه‌سینین کندلری: اسماعیل کندی؛ آغجا قیشلاق (*۷۲/ تو)؛ بایرام کندی (*۱۳۰/ تو)؛ بوُلاماج (*۳۳/ تو)؛ جهانگیرآباد؛ خاکمردان (*۳۰۰/ تو)؛ خان دیزه-سی(مرتضی‌خان‌دیزه‌سی)(*۲۴۰/ تو)؛ خنجر خان/ خنجه‌لو (*۷۰/ تو)؛ دیزه‌دیز (*۱۷۰۰/ تو)؛ سئیتاجیْن/ سید تاج‌الدین؛ شوْربوُلاق (*۲۹۱/ تو)؛ شیرین کندی (*۱۹۰/ تو)؛ عذاب کندی/ اَزاب کندی (*۲۳۰/ تو)؛ فنائی (*۲۶۱/ تو)، قاراجالی (*۶۰/ تو)؛ گَروُک کند؛ ماللاجُنود (*۲۹۰/ تو)، هئریک‌دیزه‌سی/ اریک دیزه‌سی (*۲۲۰/ تو)؛ ۱۷-خوْی(مرکزی-قوْتور) بؤلگه‌سینین کندلری: آلمالو (*۲۲۲×)؛ اَلی‌سوْرمه× (قو:علی‌سوْرمه) (*۸۰×)؛ بَلجوک/ بله-جیک× (*۴۷×)، تاریئمیش/ تاری وئرمیش× (*۸۴×)، ترس‌آباد× (*۴۷×)، چالیان× (*۴۰×)، حبش/ آ-ی/ (*۴۱۳/ شکاک کوردو)، حبیب آباد/ حب‌آباد×، رازی (*۱۵۰×)، راویان× (*۱۷۰×)، زئری× (*۳۷۲)؛ شریف آباد× (*۲۰×)، صالح آباد×، صوْفو ایشگَفتی (*۲۰×)، عارف‌آباد×، قوْتور (*۶۰۰×)؛ کامل‌آباد×؛ کَفچیرین×؛ کَلْت/ آ-ی (*۲۹۰/ شکاک‌کو)؛ کوْتان‌آوا×، کوْکوت

(قوْ:گوگرد)، کیفیل (قوْ:کفیل)، گَرنەویک/ گَرناویک× (*۳۳۰)، گَلَر×، گیربوْران (*۲۰۰/ تو) (قوْ:گیوران)؛ مَخین× (*۱۷۰×)، میرعمر×؛ آستاجیق/ هستەجیک(*۱٦۰×)، ۱۸-خوْی(مرکزی-ولدیان) بؤلگەسینین کندلری: عمرآباد/ آدی‌یامان (*۸۹/ تو)، آقیشلی/ آغشلو؛ آلماده (*۲۰۳/ تو) (قوْ:امینەده)؛ باغدره (*٥٦۰/ تو)، تپەسی دلیک؛ چشمه (*۲۰۰/ تو)؛ حَشەری/ آساری (*٦۱۰/ تو) (قوْ: حاشیەرود)؛ سئداوار (*٥٥۰/ تو) (قوْ:سعیدآباد)، سَروْو/ سرآبدال، شَروْو (*۳۸۰/ تو) (قوْ: شوراب)؛ علیرضا آباد؛ قاراتپه؛ قاراشابان (*٤۸۰/ تو)(قوْ:قرەشعبان)؛ کوّر دئشین(*٥٤۰/ تو) (قوْ: کرد نشین)؛ گؤهرەوان/ سؤهرەوان/ زؤهرەوان(*٥۹۰/ تو) (قوْ: گوْهران)؛ نَوایی (*۲۷۰/ تو)؛ ولدیان (*۱۲٦۰/ تو)؛ ویشله / آ-ی(*۷۸۰/ تو)(قوْ:ویشلق)؛ یئکەجیک(قوْ:یکاجیک)، ۱۹- خوی بؤلگه سینده کند آدلاری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آغ بولاق (*۲٥ک‌ق‌د *٤۲۳/ تو)، بالابان(٥۱ک‌ب *۱۳۸×)، بیلەوئردی (۱٤ک‌گ‌ب *۱۳۰/ تو)، پیه-جیک (۷ک‌ق‌د*٥٦۰/ تو)، چوْوراخ (٤ک‌گ‌د *۱۰۰/ تو)، دوْوشان تپه (۷۹ ق‌ب *۲۰×)، زلول (۷۷ک‌ق‌ب *۱۸×)، زنگیره (۸۰ک‌ق‌ب *۲۰×)، قاراگؤل (۳۰ک‌گ‌ب *۳٥×)، قاراوئرن (۱٥ک‌گ‌ب *۳۰/ تو)، قوْزلوجا (۱٦ک‌ق *۱۰۰/ تو)، گورتای (۸ک‌گ‌ب *۱۷۰/ تو)، مخمور(۷ک‌ق‌ب *۳۰×)، ملحملی (٦۳ک‌ق‌ب *٤٦۰×)، مندلیخ (۷٦ک‌ق‌ب * ۲٥×)، ناور (۷۸ک‌ق‌ب *٥۰×)، یئنگیجه (۱۱ک‌ب*۷۱۰/ تو)، اَبیش کندی (۱۳ک‌ق‌د *٥۲/ تو)، شوْرجا، قاپوچی‌قیه (٤ک‌گ‌ب *۲٤/ تو)، قره‌تپه(۱۸ک‌ق‌د*٥۰/ تو)،

xoyarlı..خوْیارلی [اؤزل‌آد] خوْیارلی:کلئیبر ده کند آدی {۱-خوْی+ار+ لی، ۲-خوْی+ یار+ لی}.

xoyran..خوْیران [اؤزل‌آد] بوْیین زهرا دا کند آدی.

xoyrava..خوْیراوا [اؤزل‌آد] خیرآباد:قوْشاچای دا کند آدی {خوْی+ار}.

xoysurəq..خوْی‌سوْرَق [اؤزل‌آد] خوْیسَره:اهر ده کند آدی.

xoymən..خوْیمن [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {خوْی+ار}.

xoynarı..خوْینارى [اؤزل‌آد] کلئیبر و اهرده کند آدی {خوْی+ناری}.

xoyun dizə..خوْیون دیزه [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {خوْی+ون}.

xub..خوُب [صفت، ظ، فا] یاخشی، گؤزل (فا:خوب). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

xubru..خوُبرو [صفت، فا] گؤزل‌اؤزلو، گؤیچک، خوش بنیز (فا:ـه). {بو کلمه یالنیز شعرده ایشله نیر}.

xubyar..خوُبیار [اؤزل‌آد] قوْبویار:هشتَری ده کند آدی.

xutan..خوُتان [آ، قازاقجا] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).

xuceyin..خوُجئین [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

xuçbulaq..خوُچبولاق [اؤزل‌آد] قوُبا‘دا کند آدی[۲٤۰].

xudat..خوُدات [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا کند و یئر آدی[۲٤۰].

xudoğlu..خوُداوْغلو [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {قوُت+اوْغلو:تانری-وئرگیسی[٦٦]}.

xuduk..خوُدوک [ظرف] بیریندن اوُزاق قالاراق حسرتینی چکمک، اؤزله‌مک ”آتاسی سفره چیخمیش، اوْنون خودوُیونو ائله بیر“ {قوُدورماق دان› قوُدوماق› قوُدوک› خوُدوک[۵]}.

xur..خوُر [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

xurab..خوُراب [اؤزل‌آد] شیراز، سبزوار دا کند آدی.

xuraq..خوُراق [اؤزل‌آد] قوسار‘دا کند و آشیریم آدی[۲٤۰].

xurak abad..خوُراک آباد [اؤزل‌آد] قوُم-دستجرد دا کند آدی.

xuray..خوُرای [اؤزل‌آد] قوسار‘دا کند آدی[۲٤۰].

xurcun..خوُرجون [آد] ایکی تایلی کیسه، جئجیم و کیلیم‌دن حاضرلانان بیر نوع ایکی تایلی توْربا (فا:خورجین). {هؤرمک+گون› هؤرجون› خوُرجون[٦]}.

xurcun..خوُرجون [اؤزل‌آد] آباده ده(خوُرجان) کند آدی.ساوه ده داغ آدی.

xurcahan..خوُرجهان [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

xurcıstan..خوُرجیستان [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

xurdxəşil..خوُردخشیل [صفت] سینیق سالخاق، ازیک اؤزوک.

xurduş..خوُردوش [باخ] خیرتیش.

xurlu..خوُرلو [اؤزل‌آد] قاخ‘دا داغ آدی[۲٤۰].

xuruş..خوُروش [آد، فا] چؤرک و دویو ایله بیرلیکده یئییلن شئی، یاوانلیق (فا:خوُرشت).

göyü..xuruş خوُروش‌گؤیو [آد] قوْرماسبزی‌دؤزلتمک اؤچون کاوَر(سوْوزو)، جعفری و بوْی‌اوْتو (شنبلیله) کیمی گؤیلر(فا:سبزی قوْرمه).

xuzistan..خوُزستان [آد] غوْز/ اوْغوز ویا اوز (اوُزلار) سؤزیله باغلی اولابیلیر، باخ: اهواز.

xuliqan..خوُلیقان [آد، این، هوْلیقان‹خوُلیا] هوْلیقان، دله دؤزلوک، عامّ یاسالاری پوْزما و جمعیته حُرمت اتمه‌مه ایشی (فا:ـه).

xumar..خوُمار [صفت، عربجه] سوْزگون، نازلی نازلی (فا:خمار). halt-drunk، wine-headache

xumartaş..خوُمارتاش [آد] اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵].

xumartaş..خوُمارتاش [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

خوُمارک..xumarək [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی. {قوُمَرَک}

خوُمارگؤزلو..xumargözlü [صفت] سوّزگون باخیشلی (فا:خمار چشم).

خوُمارلاندیرماق..xumarlandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] مست ائله‌مک، گؤزلرینی سوّزگون حالا گتیرمک، خوُمار ائله‌مک.

خوُمارلانماق..xumarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] گؤزلری سوّزگون حالا گلمک.

خوُمارلی..xumarlı [اؤزل‌آد] خوُمارلو: کلئیبر ده کند و چای آدی.

خوُمارلی..xumarlı [اؤزل‌آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

خوُمارلی بؤلگه‌سینین چایلاری..xumarlı bölgəsinin çayları [اؤزل‌آد] چایلار آرازا تؤکولورلر: سیراملو (~ s۳b۲۵)، قازان کندی چای (~s۳b۲۳)، لَکان چای (آغامیرلو-اسکانلو s۲b۳۳)،

خوُمارلیق..xumarlıq [آد] مست‌لیک، گؤزلری سوّزگونلوک.

خوُمپارا..xumpara [آد، فا] یوُمورو شکیلده، مئتال جنسلی، ایچینه دوْلو پاتلاییجی مادّه‌دن تشکیل تاپان بیر نوع سلاح.

خوُمماوا..xummava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {قوُم+آوا}.

خوُن آوه..xun avə [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی {خومماوا/قوُم+آوا}.

خوُنابه..xunabə [باخ] خیناوا.

خوُنامیر..xunamır [اؤزل‌آد] هئریس‌ده کندیستان‌آدی {خانا+میر: ائو مالکی[۶۶]}.

خوُنان..xunan [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

خوُنای..xunay [اؤزل‌آد] میانادا کاغذکنان کندیستانی‌نین اسکی آدی، باخ: آغکند {قوُن: هوُن+آی: هون تانریسی: هونلارا عاید یئر}.

خوُنخوار..xunxar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قان ایچن، ییرتیجی (فا:خونخوار).

خوُنسارک..xunsarək [اؤزل‌آد] اصفهان-فلاورجان‌دا کند آدی.

خوُنییه..xuniyə [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی (قوْندارما آدی: خوُنیَق) {۱-قونییه/ هونییه/ هوُن+ ییه: هون‌لارین ییه‌لندیگی یئر. ۲-قوُن+ییه: قوْیون صاحبی[۶۶]}.

خوُی..xuy [آد، فا] خاصیت، یارادیلیش، دوْغا (فا:سرشت).

خوُیسوز..xuysuz [آد، فا] خویو ایی اوْلمایان (فا:بد سرشت).

خوّشگَه‌ناب..xüşgənab [اؤزل‌آد] خوّشگه‌نوْو: اوُجان و هئریس ده کند آدی.

خیْپ..xıp [کیپ› خیپ[۶]] بیردن بیره "سسی خیْپ باتدی".

خیْتاب..xıtab [آد] قاراداغ ماحالیندا پیشیریلن بیر نوع چؤرک (فا:~) {ع ‹قُطّاب›: بیر نوع شیرینی}.

خیْتای..xıtay [اؤزل‌آد] باخ: خاتای.

خیْخ..xıx [سس‌تق، اوشاق‌دیلیجه] بیر حئیوانین و قوشون باشینی کسمک (فا:نوعی صدا).

خیْخلاماق..xıxlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] (اوشاق دیلیجه) حئیوان و قوش باشینی کسمک.

خیْخلانماق..xıxlanmaq [بلسیز ائیلم] حئیوان باشی کسیلمک.

خیْخماق..xıxmaq [تاثیرسیزائیلم] اوْتورتماق (دوه کیمی حئیوانلاری).

خیْخیرماق..xıxırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خیخ خیخ ائله‌مک.

خیْخیلداماق..xıxıldamaq [باخ] خیریلداماق.

خیْدیر..xıdır [اؤزل‌آد] خیْضیْر: بوُکلمه‌عرب کؤکلو اوْلاراق تورکلر ایچینده اؤنملی یئری واردیر، خیدیر پیغمبر (ایلیاس) زوْر گوّنلرده اینسانلارین کؤمه‌یینه یئتیرر، خیضیر توّرک دیللرینده آتش و ایستی دئمکدیر، دده‌قوْرقوُد-دیرسه خان حکایه سینده بوْزآتلی خیضیر، طبیب کیمی گؤستَریلیر، همچینین خیدیرلَز سوُ و دنیزله ایلگیلی بیر اینانج‌دیر[۲۱۹].

خیْدیرآوا..xıdırava [اؤزل‌آد] خیْضیرآوا: سراب و اوُرمیه ده کند آدی.

خیْدیربگ..xıdırbəy [اؤزل‌آد] خیْضیربگ، کوُتچا بؤلگه‌سینده (تورکوستان و اوُیغور سیْنیری) بیر توّرک مسلمان قهرمانی‌نین آدی[۱۲].

خیْدیرقازاق..xıdırkazak [اؤزل آد] هادیرقازاق: توّرکمن‌چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

خیْدیرگوْران..xıdırgoran [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

خیْدیرلی..xıdırlı [اؤزل‌آد] خیْضیرلی: مراغا و ماکی(۲) دا کند آدی.

خیْدیرلی..xıdırlı [اؤزل‌آد] خیْضیرلی، مراغا و ماکی(۲) دا کند آدی.

خیْر..xır [آد] داش قیرینتی‌سی (فا:ریگ). pebble {قیرماق سؤزوندن دوّزلمیش کلمه دیر: قیْر› خیْر}.

خیْرا..xıra [آد] ۱-قیرا، بیر بوْستان یئمیشی (فا:کالک). ۲-ایو (توفنگ، توپ، تاپانچا، کیمی شئیلرده). {بو کلمه قیرماق سؤزوندن آلیناراق کورک بیر بوْستان یئمیشینه دئییلیر}.

خیْراچی..xıraçı [باخ: خیرا] قیراچی، بوستابچی.

خیْرالاماق..xıralamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-باشدان باشا بوستان ائیله‌مک، قیرالاماق. ۲-بوْستان ویا خود تاغ قیرا وئرمک.

خیْرالیق..xıralıq [آد] خیرا سالینمیش یئر، بوستان‌لیق.

خیْرام..xıram [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا چای آدی[۲۴۰].

خیْراموْرت..xıramort [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

خیْراموْو..xıramov [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی

خیْرپ..xırp [سس تق] بیرسیرا فعل‌لردن سوْنرا گله‌رک و ائیلَمین آنی‌دن گؤرولدوغونو گؤسته ریر "اوخویارکن منی گؤرجک سسینی خیرپ کسدی" (فا:نوعی صدا).

خیْرپادان..xırpadan [سس تق] بیردن بیره، گؤزله نیلمه‌دن، بوسبوتون "سسینی خیرپادان کسدی" (فا:ناگهان).

خیْرپالاماق..xırpalamaq [تاثیرلی ائیلم] خیرپ کسمک.

خیْرپالانماق..xırpalanmaq [بلسیز ائیلم] خیرپ کسیلمک.

خیْرپلاماق..xırplamaq [تاثیرلی ائیلم] بوغازیندان یاپیشماق، بوغازلاماق، اوْزمک.

خیْرپلانماق..xırplanmaq [بلسیز ائیلم] بوغازلانماق.

خیْرپیلداماق..xırpıldamaq [تاثیرسیزائیلم] خیرپ سسی چیخماق.

خیْرپیلدایان..xırpıldayan [صفت] خیرپ سسی چیخاران.

خیْرت..xırt [سس تق] آغاج کیمی شئیلرین سیْنماسیندان چیخان سس، دوْغراما سوْنوجو چیخان سس (فا:خِرت).

خیْرت خیرت..xırt xırt [آد] ۱-باخ: خیرتاخیرت. ۲-باخ: گمیرچک

خیْرتاخیرت..xırtaxırt [سس تق] دیش وپیچاق لا برک شئیی کسه‌رک و دوغرایاراق چیخان سس.

خیْرتیش..xırtış [آد] شرارت، حسادت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹کیرتوّج› خیرتوّج› خیرتیش، بو کلمه کیروو کلمه سیله ایلگیلیدیر[٦]}.

خیْرتیلتی..xırtılı [آد] خیرت خیرت سسی.

خیْرتیلداتماق..xırtıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] خیرت‌خیرت‌سس چیخارماق.

خیْرتیلداما..xırtıldama [آد] خیْرتیلداماق ایشی.

خیْرتیلداماق..xırtıldamaq [تاثیرسیزائیلم] خیرت‌خیرت‌سس چیخارماق، خیرچیلداماق.

خیْرچ..xırç [سس‌تق، ظرف] کال میوه‌لری دیشلرکن چیخان سس، خیرچیلداتما سسی (فا:صدای خرچ خرچ).

خیْرچا..xırça [خیرا› خیرچا] بیر نوع بوْستان یئمیشی، باخ: خیرا.

خیْرچیلتی..xırçıltı [آد] برک شئی بیربیرینه توخوناراق چیخان سس.

خیْرچیلداتماق..xırçıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] خیرچیلتی‌سسی- چیخارداراق دوْغراماق و کسمک، خیرچیلتی سسی چیخارتماق.

خیْرچیلداما..xırçıldama [آد] خیْرچیلداماق ایشی.

خیْرچیلداماق..xırçıldamaq [تاثیرسیزائیلم] خرچیلتی سسی چیخماق (فا:خرچ خرچ کردن).

خیْرچین..xırçın [صفت] ترس، شیلتاق، عنادلی.

خیْرخالاماق..xırxalamaq [تاثیرلی ائیلم] آیاغی‌نین آلتینا سالیب ازمک، خیرپالاماق.

خیْرخی..xırxı [باخ] میشار.

خیْرخیر..xırxır [صفت] خیریلتی سسی.

خیْرخیرا..xırxıra [باخ] خیرتدک.

خیْرخیردا..xırxırda [ظرف] یاواش یاواش، آزآز.

خیْرخیزان..xırxızan [باخ] خیزان.

خیْرخیم (قیرخیم)..xırxım (qırxım) [قیرخماق› قیرخیم] قیرخیلان یوندان یئره توْکوله نی.

خیْردا..xırda [صفت] اوْلچوجه و بویجا بالاجا، کیچیک، یونگول واری (فا:خرد). {قیرتماق+ یق› قیرتیق› قیرتاق› خیرداق›خیردا، بیر بؤیوک شئیدن قیرتیلیب کیچیک تیکه}.

خیْردا بوُینوزلو..xırda buynuzlu [صفت] بوینوزلاری بالاجا.

خیْرداپای..xırdapay [اوْزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

خیْردا خوروش..xırda xuruş [آد] هرجوّر خیردا شئیلر، خیرداوات.

خیْردا میردا..xırda mırda [صفت] چوخ بالاجا شئیلر اوّچون سؤیله نیر.

خیْردابوْی (لو)..xırdaboy(lu) [صفت] بوْیو بالاجا.

خیْردابوْلاق..xırdabulaq [اوْزل‌آد] میانا دا کند آدی.

خیْرداجا..xırdaca [صفت] چوخ بالاچا، کیچیک جه، آز یاشلی، اینجه.

خیْرداجاخیرداجا..xırdaca xırdaca [صفت] یاواش یاواش، آز آز، بالاجا بالاجا.

خیْرداچی..xırdaçı [صفت] بوش وچوخ بالاجا شئیلره اؤنم وئرن.

خیْرداچیلیق..xırdaçılıq [آد] خیرداچی آدامین ایشی.

خیْردالاشدیرماق..xırdalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بالاجا لاشدیرماق، کیچیلتمک.

خیْردالاشماق..xırdalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] بالاجالاشماق، کیچیکلشمک.

خیْردالاما..xırdalama [آد] خیْردالاماق ایشی.

خیْردالاماق..xırdalamaq [تاثیرلی ائیلم] دوْغرویوب بالاجالاتماق، پولو بالاجا بیریم‌لریله دییشمک.

خیْردالان..xırdalan [اوْزل‌آد] باکی‌دا یئر آدی[۲٤۰].

خیْردالانماق..xırdalanmaq [بلسیز ائیلم] خیردا ائدیلمک.

خیْردالایجی..xırdalayıcı [آد] خیردالایان، بالاجا دوْغرایان شئی و آراج.

خیْردالیق..xırdalıq [آد] اؤلچوجه‌بالاجااوْلما، بالاجالیق، کیچیک‌لیک.

خیْرداوات..xırdavat [آد] چوخ بالاجا شئیلر و اؤرنک اوْچون دؤیمه و مئتال و سوْموک ویا بالاجا بزک وپالتار شئیلره دئییلیر (فا:وسایل خرازی).

خیْرداواتچی..xırdavatçı [آد] خیرداوات مالار ساتان (فا:خرازی). wholesale

خیْرداواتچی‌لیق..xırdavatçılıq [آد] خیرداواتچی‌نین ایشی.

خیْردیم خیردیم..xırdım xırdım [باخ] خینجیم خینجیم.

خیْرساگْونئی..xırsagüney [اؤزل‌آد] قاخ‌دا تپه آدی[۲۴۰].

خیْرسیز..xırsız [هم‌سیز] دؤشونجه‌سیز.

خیْرلی..xırlı [صفت] ۱-ایولی. ۲-وارلی، پوللو.

خیْرلی پیرلی..xırlı pırlı [صفت] ۱-باخ: قیْرلی فیرلی. ۲-عمللی باشلی.

خیْرلیق..xırlıq [آد] داشلیق یئر، چانقیل‌لیق یئر.

خیْرمان..xırman [آد] باخ خرمن.

خیْرمانجیق..xırmancıq [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

خیْرماندالی..xırmandalı [اؤزل‌آد] ماساللی‌دا کند و فضولی ده داغ آدی[۲۴۰].

خیْرنا..xırna [باخ] خوْرنا.

خیْریپ خیریپ..xırıp xırıp [باخ] خیرپ خیرپ.

خیْریلتی..xırıltı [آد] بوْغولان ویا چتین نفس آلان آدامدان چیخان سس (فا:صدای خرخر).

خیْریلتی‌لی..xırıltılı [صفت] خیریلتی ایله بوغوق، توتقون، خیریلدایان.

خیْریلداتماق..xırıldatmaq [ائتد، سن] خیریلتی‌سسی چیخارماسینا سبب اولماق(فا:ف س صدای خرخر درآوردن).

خیْریلداماق..xırıldamaq [س، سن، دده:‹خیرلاماق›] بوغوق‌سس-چیخارماق، خیریلتی سسی چیخارماق، خیشیلداماق.

خیْریم خیردا..xırım xırda [قیریم قیرتا، باخ: خیردا] تئز تئز لازم اوْلان بالاجا شئیلر، بالاجا وکیچیک شئیلر.

خیْزان..xızan [آد، دا] چوْلوق چوجوق، اوغول اوشاق. {قیْرخ+ ز+ ان› خیْرخیزان› خیْزان/ چوْخ مفهوموندا}.

خیْزی..xızı [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

خیْژ..xıj [باخ] خیر.

خیْژلیق..xıjlıq [باخ] خیرلیق.

خیْژم..xıjm [سس تق] بیردن بیره، هیرس ایله، "خیژم ایله ایته‌له دی: بیردن بیره و هیرسله ایته‌له دی" (فا:ناگهان).

خیْس..xıs [سس تق] نفس نفس وورما سسی(فا:صدای‌خس).

خیْسابَرت..xısabərt [اؤزل‌آد] هادروت‌دا کند آدی[۲۴۰].

خیْسیلتی..xısıltı [آد] پیچیلتی سسی، چوخ یاواش، خیس خیس سی.

خیْسیلداما..xısıldama [آد] خیْسیلداماق ایشی.

خیْسیلداماق..xısıldamaq [تاثیرسیزائیلم] خسیلتی سسی چیخارماق، پیچیلتی ایله دانیشماق (فا:خس خس کردن).

خیْسیم..xısım [دده] قوْهوم، یاخینلار.

خیْسین‌خیسین..xısın xısın [ظرف] یاواش‌یاواش، ال آلتیندان، گیزلی گیزلی.

خیْسین لاشماق..xısınlaşmaq [قا] پیچیلداشماق.

خیْش..xış [سس تق] خیش خیش سسی (فا:صدای خش).

خیْش..xış [آد، فا] کوْتان باشی، ساپان "خیْشلاماق: شوُخوم لاماق" (فا:خیش) {خیش خیْش سسیندن آلینمالیدیر}.[۵]

خیْش خیش..xış xış [] قورویاپراق ویابورجور شئیلرین بیربیرینه دیمه سیله چیخان سس.

خیْش‌لاماق..xışlamaq [آد، دا] شوْخوملاماق، یئری سوْرمک (فا:شخم‌زدن)

خیْش لانماق..xışlanmaq [بل، س] سوْرولمک.

خیْشلتی‌لی..xışıltılı [صفت] خیشتلتی سسی چیخاران.

خیْشما..xışma [صفت] عادتاًبیرسؤزیله‌ایشله‌نیر، بیر خیشما: بیر اوْووج.

خیْشمالاماق..xışmalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] قارما لاییب گؤتورمک، اوْووج لاماق.

خیْشیر خیشیر..xışır xışır [ظرف] خیشیرتی سسی چیخاراراق.

خیْشیرتی..xışırtı [باخ] خیشیلتی.

خیْشیرتی‌سیز..xışırtısız [صفت] خیشیرتی‌سی اوْلمایان.

خیْشیرتیلی..xışırtılı [صفت] خیشیرتی سسی اوْلان.

خیْشیرداتماق..xışırdatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خیشیرتی سس چیخارماسینا سبب اوْلماق.

خیْشیرداماق..xışırdamaq [تاثیرسیزائیلم] خیشیرتی سسی چیخارماق.

خیْشیردایش..xışırdayış [آد] خیشیرداماق ایشی ویا بیچیمی.

خیْشیل خیشیل..xışıl xışıl [ظرف] خیشیلتی سسی چیخاراراق.

خیْشیلتی..xışıltı [سس تق] آخان سو ویا کاغاذ کیمی شئیلرین بیربیرینه دیمه سیندن چیخان سس، خیشیرتی، خیْش خیش سسی (فا:صدای خش خش).

خیْشیلتی‌لی..xışıltılı [صفت] خیشیلتی‌سی اوْلان.

خیْشیلتی‌سیز..xışıltısız [صفت] خیشیلتی‌سی اولْمایان.

خیْشیلداتماق..xışıldatmaq [تاثیرلی‌ائیلم] خیشیلتی سسی چیخارتماق.

خیْشیلداما..xışıldama [آد] خیْشیلداماق ایشی.

خیْشیلداماق..xışıldamaq [س، سس‌تق] خیش خیش ائتمک، خیشیلتی-سسی چیخارماق(فا:خش‌خش کردن).

خیْضیر..xızır [آد، دده] کیشی آدی، پیغمبر آدی "بوْزآتلی خیْضر".

خیْضیرکندی..xızırkəndi [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

خیْضیرلی..xızırlı [اؤزل‌آد] خیْدیرلی، مراغا و ماکی(۲) دا کند آدی.

خیْل..xıl [صفت] چوْخ" ایت‌خیلی:ایت‌سوْروسو"(فا:~) {خئیلک}.

خیْل..xıl [اؤزل‌آد] ماساللی'دا کند آدی[۲۴۰].

خیْلتا..xılta [باخ] خلط.

خیْلخا .. xılxa [آد] کؤهنه پالتار.

خیْلخین..xılxın [صفت، دا] سینیق، ازیک، یارارسیز.

خیْللی..xıllı [اؤزل‌آد] سالیان'دا کند آدی[۲۴۰].

خیْلیجان..xılıcan [اؤزل‌آد] تبریزده کند آدی {خلجان سؤزوندن}.

خیْم..xım [آد] تمل، دووارین اوْتوراجاغی، دووارین اوْتوراق یئری (فا:پی). foundation {دام› تام› تیم› خیم}. ۲-خیْم۲(آد) نفسینی حبس ائتمه آنلامیندا بیر کلمه، "خیْمینی چکیب: سسی‌نی بئله چیخارتمیر" (فا:پی). {سانیلیر خیم۱ سؤزوندن آلینیب و معناجا اؤزونو بوتون ایله ییغیشدیریب و سسی چیخارماما دئمکدیر}.

خیْمخیرت..xımxırt [آد] لازیم‌اولان، یارارلی‌خیرداشئی‌لر "خیمخیرتینی بیر یئره ییغماق".

خیْمخیرچک..xımxırçək [آد، آناتوْمی] حئیوان و اینسان ایسکیلئت و اوْمورقاسینین بعضی بؤلوملرینی بیرلشدیرن اسنک و مُحکم توْخولار، غُضروف (فا:غضروف).

خیْملاما..xımlama [آد] خیم تؤکمه (فا:پی ریزی). foundation work

خیْملاماق..xımlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] خیم تؤکمک (فا: پی‌ریزی کردن). foundation work

خیْمیر..xımır [صفت] باخ: خیْمیر خیمیر. {خیم۲ کلمه سیندن آلینمیشدیر}.

خیْمیر خیمیر..xımır xımır [ظرف، دا] یاواش یاواش، آلچاقدان.

خیْمین قوْیما..xımın qoyma [آد] خیمین تؤکمه (فا:پی ریزی). foundation work

خیْنا..xına [آد، سن، ع‹حنّا›] بیر نوع بیتگی و توکلری بوْیاماق اوْچون اوْندان اله گلن مادّه (فا:حنا). henna

خیْنا آغاجی..xına ağacı [آد، بیتگی، عربجه] قارشی‌لیق‌لی کیچیک یاپراقلی، سالخیم بیچیم‌لی آغ و خوش قوخولو چیچگی اوْلان بیر چالی، ایکی چنک‌لی، یاپراقلاریندان خینا اله گلن بیتگی (فا:ارقان). lawsonia ،inermis

خیْناجیق..xınacıq [آد، بیتگی] بوُغدا پاسی، بوُغدا کوّفو.

خیْنا چیچه‌یی..xına çiçəyi [آد، بیتگی، عربجه] خینا چیچک گیللردن چیچک‌لری توکلو، بیر و یا چوخ ایللک، اوْتسوْو، خینا گولو (فا: درخت بلسان، بادنگبویه). Balsamina hartensis

خیْنا چیچه‌یی سوولار..xına çiçəyi sovlar [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن بیر سوْی (فا:تیره حنا).

خیْنا دره..xına dərə [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

خیْنا قوْیماق..xına qoymaq [تاثیرلی‌ائیلم] باشینا ویا الینه خینا یاخماق.

خیْنا گئجه سی..xına gecəsi [آد] توْیلاردا خانیملارین خینا قوْیوب اَیلندیکلری گئجه.

خیْنا گوْلو..xına gülü [باخ] خینا چیچه‌یی.

خیْنالاماق..xınalamaq [تاثیرلی‌ائیلم] خینا قوْیماق، خینایاخماق(باش-وال).

خیْنالانماق..xınalanmaq [بلسیز ائیلم] باشینا ویا الینه خینا یاخیلماق.

خیْنالی..xınalı [صفت] خیناقوْیولموش، باشینا ویا الینه‌خینایاخیلمیش.

خیْنالیق..xınalıq [اؤزل‌آد] قوُبا'دا کند آدی[۲۴۰].

خیْنالی کهلیک..xınalı kəhlik [آد، دیرگی] سوّلون‌گیللردن ۳۸ cm اوُزونلوقدا اوْلان قوش نوعو (فا:نوعی پرنده). alectoris graeca

خیْناوا..xınava [آد، ع‹خُناق›] خیْناو:تنگ‌نفس گتیرن‌بیرنوع ناخوشلوق.

خیْناوان..xınavan [اؤزل‌آد] میانا، سالماس‌داکندآدی {خینا+وان}.

خیْنایی..xınayı [صفت] خینا رنگی.

خیْنج..xınc [قینجماق دان] تیکه‌تیکه اوْلموش، قینج لانمیش.

خیْنج خینج..xınc xınc [باخ] خینجیم خینجیم.

خیْنج لانماق..xınclanmaq [باخ : قینجماق] تیکه تیکه اوْلماق.

خیْنجاخینج..xıncaxınc [صفت] آغزیناجان، دوپ دوْلو.

خیْنجماق..xıncmaq [تاثیرلی‌ائیلم] قینج لانماق، قینجماق.

خیْنجیم..xıncım [آد] باخ: خیْنجیم خینجیم.

خیْنجیم خینجیم..xıncım xıncım [ظرف] تیکه تیکه، قینجلاراق، پارچاپارچا.

خیْندزوْروُستان..xındzorustan [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

خیْندیریستان..xındırıstan [اؤزل‌آد] آغدام'دا کند آدی[۲۴۰].

خیْننالی..xınnalı [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

خیْنوو..xınov [باخ] خیناوا.

خینیسلی..xınıslı [اؤزل‌آد] خینیسلو / خمسلو؛ اهر ده کند آدی.

خینیسلی..xınıslı [اؤزل‌آد] خامیسلو، شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

خینیسلی..xınıslı [اؤزل‌آد] ۱-غور توْرکلرینه باغلی و کوُرمانج دیلینده دانیشان بیر بوْی آدی، باخ: کوُرمانج {بوکلمه آنادولودا کوُرمانج طایفالارینین یئرلشدیگی خینیس شهری آدیندان گؤتورولوبدور و کؤکو قین سؤزونه باغلانمالیدیر، قین+ یز› قینیس› خینیس: معناجا قینی چوْخ اوْلان و تماما اؤرتولو و گیزلی دئمکدیر}. ۲- صفویلره قاتیلان طایفالاردان دیلار. بعضی‌لری بوُ طایفانی کوْرد منشاءلی بیلیرلر، البته "ایغوت‌اوغلو، قاراگونه، دلی‌بوُداق" کیمی امیرلرینین آدلاری نشان وئریرکی توْرکلرین اتّگی‌سی بوُنلارین ایچینده چوْخ ایدی، بوُ آدلار ددهقوْرقود بوْی‌لاریندادا ایشله نیرلر[۸۵]، آچیقدیرکی اوستده دئییلن آدلار و ایندی ده خینیسلی آدیندا اوْلان کندلرین اهالی سینین بوْتون ایله توْرک اولماسی، توْرکلرین بوُ طایفا ایچینده چوْغونلوقدا اوْلماغینی گؤستَریر و محتملاً بعضی تاریخچیلر کوُرمانج دیللی اهالینین اؤزللیگنی نظرده توُتمایاراق اونْلاری کوْرد کیمی‌قلمه وئریللر، باخ: کوُرمانج.

خیابان..xiyaban [باخ] خیاوان avenue

خیابانی..xiyabanı [اؤزل‌آد] شیخ محمد خیابانی گونش ایلی ۱۲۵۹ دا خامنه ده آنادان اولوب و جوانلیقدا آتاسیلا تجارت اوچون پطروگرادا گئدیب و سونرالار دینی تحصیله ادامه وئره‌رک اجتهادا یئتیشدی، مشروطه دئوری مجاهدلره قاتیشدی و مشروطه‌دن سونرا ۲جی مجلسه یول تاپدی و هـ۱۲۹۹دا تبریزین قیامنی م۱۹۱۹ مقاوله‌نامه علیه‌اینه رهبرلیک ائله‌دی، خیابانی هـ۱۲۹۹دا شهریور آیینده مخبرالسلطنه‌نین دستور ایله دارا چکیلیب شهادته یئتیشدی، آذربایجان مورخلری و آیدینلاری خیابانی قالخیشینین یئنیلگی‌یه اوُغراماسینین اصلی ندنلرینی بئیله سیرالاییرلار: بو دؤنم ستارخان زامانی کیمی هله‌ده آذربایجان مبارزلری مرکزی حکومتی تورک حکومتی بیله‌رک اؤزلرینی اونْلارین بیر پارچاسی کیمی ساییردیلار و اختلافلارین بیر ملتین ایچ قاوقالاری کیمی حساب ائدیردیلر، حالبوکی‌دئمک‌اولار روس و انگیلیزلرین یاردیمیله دربار و مرکزده گوجلو آذربایجان و تورک قارشیتی قوّه‌لر ایش‌باشینا گلمیشدیلر ولی گئچمیش، هله‌ده بعضی موباریزلرین گؤزلرینین اؤنونده پرده‌کیمی دورموشدور، ائله بوُ باخیشدان دوْلایی، آذربایجانلیلار ائیله‌یه بیلمه-دیلر امپریالیستلرین سیاستلرینی تانییاراق اونلارلار آذربایجانین گوجلو حرکاتی‌نین آراسیندا دنگه ساخلایالار و بوتون بو گوجلری اؤز علیه‌لرینه دوغرو یؤنلمه سینه سبب اوْلدولار. و آیریجا قونشو سوْیداش اؤلکه‌لرین گوْجلرینی و یاردیملارینی دَیرلندیره‌بیلمه‌دیلر، ستارخان و اوْنون طرفدارلارینی قیراندان سوْنرا بو قالخیشین آردیندان، پهلویچیلر آذربایجانا قارشی ایکینجی هجوما باشلادیلار و بوُ حرکتی بوْغماقلا توْرک ملتینی تاپداماغا باشلادیلار و امپریالیست‌لرین‌حمایه سینده اوْلان پهلویچی راسیستلر، تام حاکمیته یئتیشدیلر (فا:نام مبارزی آذربایجانی).

خیار..xiyar [آد، بیتگی، فا] قاباق گیللردن، کورک یئییملی، سوْرونگن بیتگی، اوزون و ایری میوه‌لی بیر ایللک بیتگی (فا:~). cucum is sativus ۲-خیار۲ (آد، عربجه) سئچمه اختیاری (فا:~).

خیارآغا..xiyarağa [آد] قابا ساوا کیمسه، یوْنتولامیش کیمسه.

خیارج..xiyarəc [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

خیارجیق..xiyarcıq [آد] خیارک:قاسیق لنف بئزلری‌نین التهابلانماسی.

خیارشَمبه..xiyarşəmbə [آد، بیتگی] باقلا سوْلاردان، قارا یئمیش‌لرینین ایچینده چودک‌لری حکیم‌لیکده ایشله‌نن بیرآغاج (فا:خیارشمبه). cassia fitula

خیارک..xiyarək [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

خیارمُربّاسی..xiyar murabbası [آد] بو میوه‌نی قاینداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

خیال..xəyal [آد، عربجه] خیالxiyal:دوْش، ایمگه، تخیل، خیالات (فا:~). phantom

خیال‌پرست..xəyal pərsət [آد] خیالا تاپینان،دوْشونجه‌لره قاپیلماغی سئون.

خیال‌پرور..xəyal pərvər [آد] خیالا تاپینان، دوْشونجه‌لره قاپیلماغی سئون.

خیال قیریقلیغی..xəyal qırıqlığı [آد] چوْخ ایسه نیلن و اوُمولان شئیین گرچک لشمه‌مه‌سی حالدا دوُیولان دوُیقو و اوْزونتو.

خیال کیمی..xəyal kimi [صفت] دوْش کیمی، کؤلگه کیمی، کابوُس کیمی.

خیالاً (خیالن)..xiyalən [آد، عربجه] فیکرینده (فا:~).

خیالا دالماق..xəyala dalmaq [تاثیرسیزائیلم] فیکیره گئتمک.

خیالاقاپیلماق..xəyala qapılmq [تاثیرسیزائیلم] فیکیره گئتمک.

خیالا گئتمک..xəyala getmək [تاثیرسیزائیلم] فیکیره گئتمک.

خیالا گلمک..xəyala gəlmək [تاثیرسیزائیلم] یادا دوْشمک.

خیالات..xəyalat [آد، عربجه] خیاللار (فا:~).

خیالات‌ائله‌مک..xəyalat-eləmək [تاثیرسیزائیلم] چوْخ فیکیره دوْشمک.

خیالات‌گؤتورمک..xəyalat-götürmək [تاثیرسیزائیلم] چوْخ فیکیره دوْشمک.

خیالاتا قاپیلماق.. **xəyalata qapılmaq** [تاثیرسیزائیلم] فیکیرفیکیر ائله‌مک، فیکیره دؤشمک.

خیاللانما.. **xəyallanma** [آد] خیالا دالما، فیکیره گئتمه.

خیالی.. **xəyalı** [صفت] اصلینده اؤلمایيب تصوّر ائدیلن، (فا:~).

خیالی.. **xəyalı** [آد، یا] (۱۳۲۲ه‌-۱۲٤۰)میرزامحسن خیالی قوُبالی دیر و کلاسیک اُسلوبدا شعر دئمیشدیر[۱۱۷].

خیالینا گتیرمک.. **xəyalına gətirmək** [تاثیرلی‌ائیلم] تصوّر ائله‌مک.

خیالیناگیرمک.. **xəyalına girmək** [تاثیرسیزائیلم] تصوّرونا گیرمک، آغلینا گلمک.

خیالیندا جانلانماق.. **xəyalında canlanmaq** [تاثیرسیزائیلم] تصوّروندا و حافیظه‌سینده جانلانماق.

خیالیندان گئچمک.. **xəyalından geçmək** [تاثیرسیزائیلم] فیکیرینی ائله‌مک.

خیانت.. **xiyanət** [آد] خاییین‌لیک، بیر ایش ده دوزگونسوزلوک ائتمه (فا:~). treachery

خیانک.. **xyank** [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

خیاو.. **xiyav** [اؤزل‌آد] مشگین شهر:۱-بو شهر اردبیل‌ین ۹۲ کیلومتر گؤنباتان طرفینده یئر آلیبدیر. شهردنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۹۵ متر یؤکسک‌لیکده اؤلاراق ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۱٦۰،۰۰۰، ٦٤،۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۳٦۰۰ ک.مربع‌دیر. مُستوفی اؤز کتابیندا (۷٤۰ هـ ق.) بوُ بؤلگه‌دن پیشگین آدیندا آد آپاراراق بئیله یازیر "پیشگین توُمانی اصلینده وراوی آدیندایدی و سوْنرالار چوُن مُحمد ابن پیشگین گؤرجو بوُرانین حاکیمی اوْلدو بوُ آدلا تانیندی و ۷ شهردن عبارتدیر: پیشگین، خیاو، ارجاق، انار، اهر، کلئیبر، تکلفه"، ایندیلیکده بوُ شهر میشگین‌شهر و خیاو شکلینده آدلانیر و البته بؤلگه ده تکلفه آدیندان اثر قالماییبدی، غُلامحسین ساعدی اؤنلو یازارین دئدیگینه گؤره مئشگین بؤلگه‌سی بیر زامانلار بابک و اوْنون یوْلداشلاری‌نین پایگاه‌لاریدی {خیاو سؤزو قییماق‌دان قییاق/ قییاو سؤزونه یاخین گؤروکور و قییاق سؤزو ق/ خ حرف دَییشمه سیله خیاو شکلینه گلمیشدیر، بو کلمه معناجا چوْخ گؤزل، چکیجی مفهوموندادیر}. ۲-خیاوبؤلگه‌سینین تاریخی وگؤزمه‌لی-یئرلری: -قئینرجه ایستی سوُیو (آیقار ایستی‌سوُیو)، قوْتور سوُیو، شابیل سوُیو، موُییل سوُیو، ایلاندو سوُیو، ملیک سوُیو، آغ سوُ، و دوُدو ایستی‌سوُیو؛ شیروان دره‌سی، هوُشنگ میدانی (ائششک میدانی/ ارشک میدانی)، شیخ حیدر بُقعه‌سی، سید سُلیمان بُقعه‌سی، سید جعفر ابن موُسی کاظم بُقعه‌سی، جنّت سرا مچیدی (ایچینده چالدراندا اؤلنلردن ۷ قبر واردیر)، عدل حامامی (قاجار دؤورو)، قانلی بوُلاق کاروان ساراسی (صفوی‌لر دؤورو)، سوّروشکن داش یازیتی (کؤهنه قالانین یاخین‌لیغیندا قرار تاپاراق ساسانی‌لر دؤورونه عایددیر)، کؤهنه قالا، دئو قالاسی، قهقهه قالاسی ، جنگل پارکی (۳ کیلومتر بوْیوندا خیاو چایی‌نین کناریندا قرار تاپیب)، ارشَق قالاسی، قیشلاق زاخور قالاسی، بربر قالاسی، -شهرین دوْغال یاشام یئرلری و اوْولاقلاری: قاراگؤل اوْولاغی، مؤوول، آیقار، ساربانلار، حرم‌داغی، توبنق، ارباب کندی‌و حاجیلو اوْولاغی. ۳-خیاو بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: دینوچای dinov (آرازچایی، s۳b۳)، خیاو (آرازچایی، ۳۵و٤و٤/ s۰)، برْک چای bərk (آغ قاسیملو s۲b۱۵)، آلتی چای altıçay (آلتی ولگران s٦b۱۵)، کرکرچای kərkər (آندرق s۸b۱۹)، آوارسی چای avarsi (آوارسی s۷b۲۲)، پرویزآباد چای (اسماعیل آباد s۸b۱۷)، اوْنارچای/ قوْتورسو (اوْنار s٦b٤۱)، یئلوْوئنئس (باللی قایا s۹b۷)، گَنجَرلو (پرازمیان s۹b۱۹)، جامالوچای/ جمال آباد چای (s۹b۱۸~)، پیروانئت (چنبلوقیشلاق s۳b۱۳)، امیرخانلو/ - خلیفه لو (خلیفه‌لو رَزئی s۳b۱۳)، قوُراچای (خیاوچای s۹b۱۷)، دوْوشانلو (دووشانلو s۵b۱۵)، عرشه چای ərşə (سعادت‌بولاغی-کندی s۱b۱۱)، چایلاق (کنگرلو s۲b۳۷)، یئنگیجه/ شیخلار (s۹b۱۷~)، قیزچاچای (قئینرجه s۱۰b۱۵)، زیاه چای zeyah (قادرلو s۳b۳)، قوْشاچای (قوشاکندی s۲b۲۷)، مشکین چای (کوجنق s۵b۳٦)، -لاری‌چای (~ s۷b۳۹)، لَحاق‌چای (~s۳b٦)، ایل il (نریمان کندی s٦b۱۰)، ٤-خیاو بؤلگه‌سینین داغلاری: آتام-داغی (بوُ داغ جاناوار و هئرملر داغلاری آراسیندادیر/ ٤۷۸۰)(قوْ:کسری)[٦٦]؛ آت قَجَلی (۲۵ک‌گ‌ب ۲٤۸۵)، آرالا قالاسی داغ (٤۵ک‌ق‌د۲۲۱۲)، اَرشَق (۱۵ک‌ق‌ب۱۲۸۲)، اسد داغی (٤۰ک‌ق‌د۱۷٤۵)، آل قئیسی (۲۸ک‌ق۱۵۸۵)، اوْچ قارداش (۱۳ک‌ق۱۰۰۷)، اوُچو داش (۵۰ک‌ق۱۹۳۵)، اوْرتاقوزئی (٤۸ک‌ق‌د۱۹۱۹)، اوْغلان داغ (۱۸ک‌گ‌ب۲٦٦۲)، اوْغلان قالاسی (۱٤ک‌ق‌د۲۳٤۸)، اوُویستی (۱۳ک‌ق‌د۲۰۹۰)، ایستی داغ (۱۷ک‌ق‌ب۲۰۱۰)، بابا (٤۱ک‌ق‌ب۱٤۲٦)، باباداغی (۲۱ک‌ق‌د-۱۳۱۸)، باربارداغی(اوْنار کندی نین یاخینیندا)[٦٦]؛ بوْزداغ (۲۰ک‌ب۱۰۹٤)، پَریل (۳۵ک‌ق‌ب۱۳۱٤)، پیر (۲٦ک‌ق ۱۳۲۳)، پیرداغی (۲۷ک‌ق‌د۱۳۵۱)، تؤربه گونئی داغی (۱۰ک‌ق ۱۹۳٤)، تله کان (۳۵ک‌ق‌ب۱۰۷۲)، توُراب (۳۵ک‌ق ۱٤۱۰)، توْرپاق تپه‌سی/ کئچل‌تپه‌سی (۵۰ک‌ق ۱٤۳٤)، تؤلکو داغی (۱۲ک‌د۱۹۰٦)، توُله سر/ صلوات داغی (٤۰ک‌ق‌د۱۸۵٤)، جَبلاغی (۲۱ک‌ق۱۳۱۰)، چال داغ (۱۹ک‌گ‌ب۳۰۸۸)، چَکی چای (۲۳ک‌گ‌ب۲۳۸۷)، دارنوْ

(۳۷ک‌ق‌ب۹۹۲)، داشلی گونئی داغ (٤٨ک‌ق‌د ۱۸۰۵)، داغ بوُلاق (٤١ک‌ق‌ب١٦٠٤)، دئوقالاسی (اوْنار و قوْزلو کندلرینین یاخینیندا)[٦٦]؛ دلیک‌داش (٥٠ک‌ق١٦٥١)، ساری داغ (٣٥ک‌ق/ ق-د١٥٢٣)، ساری قایا (٥١ک‌ق١٨٦٢)، سوُ وئرن (١٣ک‌ق١٠٦٣)، شرَفخانا (٢٦ک‌گ‌ب٢٠٠٢)، شوُن دره سی داغ (٥٠ک‌ق‌د١٦١٠)، قاراچیلّه (١٧ک‌ق‌ب١٢٦٧)، قاراداغ (٣٠ک‌ق‌ب٩٢٢)، قاراسبلان (١٨ک‌ق‌ب١٤٢٨)، قارالار قالاسی(خیاوین ٥٠کیلومتریندهو قارالار و ناخیر قیشلاقلاری یاخینینداییر)؛ قاشقاداغ (٣٠ک‌گ‌ب ٢٦٨٣)، قالا (٥٠ک‌ق١٧٨٨)، قبله داغی (١٤ک‌گ‌د ٢٧٨٣)، قوْتورداغی (٤٥ک-ق‌د١٦١٠)، قورُشاقلی (١٦ک‌ق ١٢٨٦)، قوُلدور کؤهولو (٣٠ک‌ق١٧٥٨)، قیزقالاسی (١٥ک‌ق‌د ٢٣٢١)، قیزلداغ(١١ک‌ق‌د-١٩٤٤)، قیزیل گونئی‌داغ (١٠ک‌ق‌د١٩٣١)، کام پوُر (٢٠ک‌ق‌ب-١٦١٧)، کرَمعلی (٢٢ک‌ق١٤٧٨)، گئچی گزر (١٥ک‌ق‌ب١٠٩٤)، گوّله که‌لی داغی/ گلک‌علی‌داغی (٢٤ک‌گ‌ب٢٣٧٠)، گوْوداغ (٥ک‌گ‌د٢٤٨٥)، محمدبَگ (٢٥ک‌ق‌ب١٦٣٥)، منه داغی (٢١ک‌ق‌د١٦٧٧)، میرعزیز(٣٠ک‌ق١٧٠٩)، هَفته (٢٠ک گ‌ب - ٢٩٠٧)، یایلاق جَبَلو (٢٥ک‌گ‌ب٢٢٢٣)، کَلَنسَر (١٤ک‌ق‌ب١٣١٦)، ٥-خیاو(ارشه-شمالی ارشق) بؤلگه‌سینین کندلری : آلمای/ آ-ی*١٠٨؛ قوْشا/ آ-ی *٢٣٠؛ حاج سیفلو *٦٠؛ دره بَگلو *٥٠؛ ملاعسگرلو *٣٠؛ حاماملو *٥٥؛ آغ قاسملو *١٢٠؛ صمدخانلو؛ شوْرگؤل *٢٠؛ خاراباقادیرلو *٤؛ اوْجاق قیْشلاغی؛ قاراتپه/ قاراقایا *٩٦٠؛ کوّللو/ آ-ی *٣٠٠؛ شیخ عظیملو *٥٦؛ قاراچی/ آ-ی *٣٥٠؛ عاباس کندی/ عبّاس کندی (قوْ:عبث کندی)؛ عین الله کندی؛ اوُمود چیمن؛ عالی کهریزی؛ قوُیوجوق، خلیفه داود *٩٠، ٦-خیاو(ارشه-غربی ارشه/ ارشق) بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلاغی=~)گوّن پایاق؛ پیرعلی؛ مهمانلی/ آ-ی؛ قاراوَلیلو *٢١؛ زرگر گؤلوبولاغی *١٥٠؛ چاخیرچمنی *١٦٠؛ تک بولاق *١١؛ اسلام‌آباد؛ اوْجاق‌قولو کندی؛ عمارتلو *١٩٠؛ قاری‌مزره‌سی *١١٠؛ نیازقولو؛ نوْلوبوُلاغی؛ گله‌دیگه، توُمار کندی/ آ-ی *٤٠؛ مالالی *٩٠؛ مُرادلو؛ قاراگؤل *٨٠؛ قوُردتپه؛ جیْرجیْر/ چیْرچیر؛ هوّنو کندی؛ توّلکان؛ آلمالی دره~؛ پلَکلر~؛ چیمن~؛ علی قیت‌باغی~؛ داش اوُچان~؛ خانم علیلو؛ تکدام؛ قاراکسَک؛ کهلیک بوُلاغی؛ خان بابالی؛ اوْردوخانکندی؛ قیزیل قوْشا؛ مازافا *٥٠ (قوْ:مضافهٔ)؛ قاراتپه *٤٨٠؛ شمسیر *١٦٠؛ دوه چی / آ-ی *٧٠؛ علی کهریزی *٣٠؛ بوْزاقلی؛ تازاکند *٨٧؛ گله‌سن گؤره‌سن *١٥٠؛ قوُلدور کؤهولو؛ شیخ محمدلو *١٦٠؛ گؤده کهریز *١٥٠؛ آغ بگ؛ چاخماق؛ جیْغاتای/ چاغاتای *٤٢؛ جلور، گنلوجه *٣٠، جبّارکندی؛ یوسف کندی؛ محمودآباد نوری کندی؛ آلاچیق‌تپه‌سی *١٥٠؛ عربلو~؛ لاله کهریزی؛ عاباس~؛ نوری کندی؛ اینچه؛ تازاکند؛ ٧-خیاو (ارشق-مرکزی‌ارشق) بؤلگه‌سینین کندلری: (قیشلاغی =~)، امیرکندی؛ قانلوبولاق *١١١؛ آغ بولاق گدیک *١٧٠؛ سیدبگلو؛ میرسُلطانلی~؛ ساجانلی (سجانلی)؛ محمد قولو~؛ آلیشان سوُیو/ علیشان *١٩٠؛ آغابگلی؛ اسد آباد *٧٥٥؛ گئچی بولاغی/ آ-ی *١٣٠؛ محمدلو؛ همّت آباد؛ علی‌کَران *١٥٠؛ تاقجاداش *٨٢؛ پَس‌کندی *٥٠؛ قاسم کندی *٣٥٠؛ لنگه بیز *١٥٠؛ قاراخانلی *١١٠؛ برْکچای *١٩٠؛ آغ دَوه‌لی *١٨٧؛ نرْچه‌لی؛ خلیفه‌لی *١٧٠؛ قولوُلو *٨٥؛ کاظملو؛ پیرعلیلو *٤٣؛ سُهرابلو *٩٠؛ هفت چشمه *٧٠، پالیت-کندی؛ رحیم بَگلو/ آ-ی *٥١٠؛ حسین خان کندی *١٧٠؛ نصیر کندی *٤؛ میرحسینلو *١٠٠؛ آت توُتان *١٧٨؛ آغ بولاق/ آ-ی*٤٢؛ تُرابلو~؛ شوْرشور~؛ اسماعیل~؛ زکیلو *٦٥؛ کرَملو؛ رَزئی/ رضِی *٧٦٠؛ حسنلو *٥٥؛ جبارلی *١٥؛ آلبگلو/ علی‌بگلو؛ بگخان~؛ بوُجوق؛ جلال~؛ چوْبانلی~؛ چوْبان~؛ دمقلی/ دمقولو *٤، کؤهول~؛ اسماعیلو؛ آغامُراد*١٢؛ سددره‌سی؛ خارابا رَزئی *١٢؛ کعبه بگلو؛ تره‌حیم آباد؛ سعادت بوُلاغی؛ حیدرآباد؛ قوُلوبَگلو *٥٣٠؛ ٨-خیاو(مُرادلو-صلوات) بؤلگه‌سینین کندلری : اسلام کندی؛ ساری‌قایا؛ قیزیل‌تپه؛ میر قهرمانلو؛ گوّللودره/ آ-ی؛ میرجعفرلو؛ گوّده‌کندی؛ داشبوُلاق کندی؛ کلَه دره؛ داشقی(قوْ:پشتکوه)؛ نصیرکندی؛ صلَوات*٣١٠؛ داغ کند؛ عاباسقولو کندی؛ سردی؛ داشلی‌دره؛ میرزا حسن کندی؛ ٩-خیاو(مُرادلو-یافْت) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=~) آلچالو~؛ عینعلی~؛ مالمَن~؛ کره‌نوْ(کره‌ناب)؛ باندلی (قوْ:باندروم)؛ دیکدره؛ چیْرچیرلی؛ قاراآغاج؛ قاراگؤل (قوْ:گرده گل)؛ کَنچوُوا (قوْ:کنچوبه)؛ توُرخان~؛ اکبرکندی؛ قاراآغاج پشته، حَرَم/ آ-ی؛ اوّسکولو؛ حیدرباغی؛ خیردا قیشلاق؛ مَشیران؛ بوْرجلو؛ تئی دره؛ نوروز~؛ کهریز شامی؛ پوّسته~؛ فتح~؛ نرمین~؛ گوّرو~؛ ١٠-خیاو(مرکزی-دشت) بؤلگه‌سینین کندلری : دوْست بگلی؛ حاج-فتحعلی~؛ ساری‌خانلی*١٤٠؛ صاحب دیوان/ صاحب‌دوُوان *١٩٠؛ هلی/ هیللی، تبه‌نه*١٦٣ (تبنق)؛ جَبدره *٧٤٠؛ کؤجَنه *٦٥٠(قوْ:کوجنق)؛ عربلو کندی/ سُولدوز *١٦٠؛ دسگیر *١٣٣٠؛ دَگمه داغیلدی؛ قاراباغلار *١٢٥؛ موغانلو کندی؛ بارزیْل *٢٣٣؛ نصیر آباد *٩٠١؛ قوُردتپه *٣٨٠؛ خیْراموُو*٤٠٠ (قوْ:خرم‌آباد)؛ قاراگؤل؛ دییه diyə *١٤٠٠ (قوْ:پریخان)؛ آغبولاق؛ وله‌زیر/ ولی-آباد~*١٤؛ مؤیوّل *٢٤٠ (قوْ:مویل)؛ ١١-خیاو(مرکزی-شرقی-مشکین) بؤلگه‌سینین کندلری : تَی قیشلاغی tay (قیشلاق تنگ)؛

آغدره *٥٦؛ سوّوه‌ره *٧٣(قو:سواره)؛ حاجیلو *٨٣؛ علی محمدلو *١٢٥؛ باریس *١٥١؛ پاشالو؛ گیللر محمدتقی~؛ کورْبولاق *١٧٠؛ بیجه *٦٠٠(قو:بیجق)؛ حسن‌آباد؛ قانلاباد/ قاملاباد (قو:قانون‌آباد)؛ تکدام *٣٦؛ ابراهیم آباد؛ آللی/ آلنی *٨٤٢؛ ساربانلار *٥١٠، دؤولت آباد؛ جعفرآباد؛ باللیجا *٧٠٠؛ قوْتور سوُیو (ایستی سویو)؛ شابیل (ایستی سوُیو)؛ هوشنگ مئیدانی؛ ناصرآباد دیزوْ؛ ١٢-خیاو(مرکزی-شعبان) بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاغی=~) خان-کندی*٢٥٠؛ مرزه‌جهان*١٩٠ (قو:مزرعه چهاردیوار)؛ قاراووُل؛ پیره-لی/ پیرآغولو؛ ایلانلو~؛ ساری‌دره~*٢٠٠؛ کوّزدک؛ اَهلیمان *١٣٤؛ کؤووّز(گُندوز)؛ آغ دوُوار؛ نیاز سوُیو؛ گولوستان؛ سویوقبولاق/ ساووُجبوُلاق*١٤٥؛ کَلفیر*٢٦٠ (قو:کلهر)؛ شابانلی؛ آتاشگاه/ آ-ی *٩٩؛ یئیجه/ یئنگیجه *١٥٠، تازاکند حاجی‌خان؛ سلمان کندی؛ شمس آباد؛ ساتی/ آ-ی-اوْرتا؛ میزان؛ آوارسی/ آوارسین *٢٨٦؛ کالانپا *٢٣٠؛ آلآنبار *٢٤٠ (قو: علمدار)؛ آغجالی *١٧٦؛ داغ کندی/ آ-ی؛ کرگه‌شه *٤٣٠؛ پاشابگلی *٩١؛ کؤلگه‌لی؛ خان بولاغی *٢٥؛ شیخلار *٩٠؛ قئینرجه *٣٣٠؛ کؤهنار(قو:کوه کنار)؛ کاظم آوا؛ انزان *٤٠٨؛ دمیرچی کندی(بوش)؛ بهرام کندی؛ مچیددی *٥٠؛ نریمان کندی؛ خانباز*١٠٠؛ ١٣-خیاو(مرکزی-غربی‌مشکین) بؤلگه‌سینین کندلری : گیللر محمدحسین*١٣٠؛ زئردن-زمین*٤٠(قو:زیرزمین)؛ میرکندی/ پیرکندی؛ احمدبگلو *٥٧٧؛ بوُلوس *١٦٣؛ آغچاکند بوُلوس *٣٣؛ مشکین جیک، قصَبه (کس-اَبه/ ممیش اوغلو مورتوز قایتارانلی-گئییکلی طایفاسیندان و ١٤٠ یاشیندا اولاراق بورادا یاشایير) *٦٥٠ (قو: قصابه)؛ هییَه/ ییَه *١٩٤٠(هیق)؛ احمدآوا *٤٨٩؛ آلیْچ/ آلوُچ *٢٤٢؛ جامالوْ *٢٨٢ (جمال‌آباد)؛ چَتَز *٩٠ (قو: خوْرشیدآباد)؛ اوُر ur *٦٩٠(قو:عور)؛ ویجَنده *٥٥١ (میجنده)؛ اندزق *٤٣٢ (آندساق)؛ سید کندی؛ میللی‌سیدلر؛ باللی‌قایا *٢٠٠؛ قیْرخ بولاق؛ قارانلیق دره؛ جلیل کندی؛ تازاکند چالوُر؛ آیواتلی(رُستم‌بگ کندی)؛ ساچیْ *٧٠؛ حاصار *١٦؛ خاراوان *١٩٠(قو:عصرآباد)؛ خنجل/ خنجر *١٣٠؛ حبَشی *١٦٠؛ دییَکلی*٢٤٠؛ ١٤-خیاو(مرکزی-قارا-سوُ)بؤلگه‌سینین کندلری: قادیرلو*١٤٠؛ شیخلار؛ چاپقان/ چیْپقان *٦٣١؛ ددهبَگلو *٥٥٠؛ لاهاق* ٦٤٠؛ ارجه/ ارجق *٨٤٨؛ میرعلیلو*٥٠٠؛ فخرآباد *٣٠٠؛ کؤیوج/ کؤیوج*٥٤٠؛ علی-آباد*٤٣٠؛ لوّمبر/ لَمبر*٤٤٠؛ ١٥-خیاو(مرکزی-لاری/ لاهرود)بؤلگه‌سینین کندلری: کنگرلو *٢٠٠؛ جالایْر/ جلایير*٣٣٠؛ قاراتپه*١٠٠؛ لعل گنج؛ لاری *٣٥٥٠(قو:لاهرود)؛ اوْنار/ اوُنار*١٧٠٠؛ گوّل چشمه؛ بینه‌لر *٧١؛ بابیان*١٢١؛ داشکسن*٢٥٠؛ لَنجاوا/ لنج‌آباد *٤٢٠؛ آلاَرْد*٧ (لنجاوا'دان‌آیریلمیش کند)؛ شاطر گوّنبَدی *٤٠؛ ١٦-خیاو(مرکزی-نوُغدوز/ نُقدی) بؤلگه‌سینین - کندلری : پیرازمیان *٣٠٠؛ نوُغدوز/ نوُغدو*١٤٨٠؛ شهاب الدین *٥٩٠؛ ارباب کندی *٧٣٨؛ هئله؛ تکدام *٢٧؛ کهلیک بولاغی*٥٠؛ قالپانلی*٢٢٠؛ آغجا~*١٠٠؛ چاناق بولاق *٣٨٠؛ گامیش اؤلن *٢٥٠؛ داش بولاغی *١٠٠؛ شوّش بولاق *٢٠٠؛ حاتم کندی *١٢٦؛ مَسدره*٢٥٠؛ ١٧-خیاو بؤلگه‌سینین کندلری(*١٣٢٠ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آغ بولاق (٥ک‌گ *٢٧٥)، اکمه‌لو (٥٤ک‌ق‌د *٦٥)، اوْت پاشا (٥٧ک/ ارشق *٢٦٣)، بَگ باغلو (٤٢ک‌ق‌د *١٠٣)، جاجان (٣٠ک‌ق *١١٠)، ججه‌لو(٥٠ک‌ق‌د*٥١)، جلاللو (٣٥ک‌ق *٨٨)، چوْووُلپاچای/ چولپاچای (٥٦ک‌ق‌د *٤٠)، خلج (٥٦ک‌ق‌د *١٢٢)، دوْکش/ باقرداشی (٣٠ک‌ق‌د *٨٥)، دوْوشانلو ١٨ ب *٢٨٠)، سبلان کندی (١٢ک‌گ‌د *١٥٠)، سوُلاخلو (٢٢ک‌ب *١٦٥)، سیرک (٥٠ک‌ق *٥٦)، شهبازدره سی (٣٢ک‌ق *١٥٠)، شیخلو (٣٠ک‌ق‌د *٢٨٠)، عالیجاه(٦ک‌ب*٢٥)، عابباس کهریزی (٤٥ک‌د *١٠)، قارامله‌م (٦٠ک‌ق‌د *٢٥)، قارابَگلر (١٠ک‌ب *٨٠)، قارادوْوش/ قارادرویش (١ک‌د *٥٠٠)؛ قوُرشاقلو (٣٥ک‌ق‌د *٩٠)، قوْزلو قارابولاق (٢٤ک‌گ‌ب *١٠٠)، قوْزلوجا (٤٠ک‌گ‌د *٣٢٠)، قوُش قایا (٤٦ک‌ق‌د *١١٠)، قوُمچوقایا (٥٢ک‌ق *١١٠)، قیلچیقلو (٦ک‌گ‌د *١٢٥)، کرمشاهلو (٥٠ک‌ق‌د *٣٠٠)، کَندلج (٤٢ک‌ق *٩٠)، کوّللوجه‌لی(٥٠ک‌ق‌د*١٩٠)، کوّلیار (٢٠ک‌گ‌ب *٢٧٠)، لکران (١٥ک‌ق‌د *٤٤٠)، لنگج (١٦ک‌ق‌د *٨٠)، محمودآباد (میرکندی) (٦ک‌ب *٧٨٠)، مرادلو (٤٢ک‌ق *٢٠٠)، مزرعه‌خلف (٩ک‌ب *٤٦٠)، ملابولاغی (٢٧ک‌ق(بوش)، موُنجوقچی (١٤ک‌ب *٨٠)، مهرآباد (٢٧ک‌ق *٦٠)، نقیرلو (٥١ک‌ق‌د *١٧٠)، وراغول (٦ک‌ق *١٦٠)، یاشیل باش بابا بگ (٣٤ک‌گ‌د *٣٠)، یاشیل باش گنجعلی (٢٤ک‌ق‌د*٣٥)، یزن‌آباد (٥١ک‌ق‌د *٦٤٠)،

خیاوان..xiyavan [آذ] آسفالت اوْلونموش یوْل (فا:خیابان). {بو کلمه خیاو شهری آدیندان آلیناراق دؤزه‌لیب، ایراندا اولین یئر تبریزده اوْ زامانین بیر بؤیوگو طرفیندن آسفالت اولدو، بو شخصین خیاولی اولماغی اوچون آسفالت اولونموش یئره خیاوان دئییله‌رک سؤنرالار بو معنا گئنیشلندی و شهر ایچینده بوتون آسفالت اولونموش یوللار اوچون دئییلدی، بو کلمه فارسجایا گئچه‌رک خیابان شکلینده ایشله نیر[١٠٥]}.

خیتدک..xitdək [باخ] خیرتدک.

خیتدکلشمک..xitdəklşmək [باخ] خیرتدکلشمک.

خیتدکله‌مک..xitdəkləmək [باخ] خیرتدکله‌مک.

خیتده نک..xitdənək [باخ] خیرتده نک.

خیر..xeyr [آد، عربجه] ۱-فایدا، یارار، قازانج، برکت، ایی و ثوابلی ایش (فا:خیر). ۲-یوْخ، بئیله دَییل.

خیر-..-xeyr [اؤزل‌آد] خیرآباد: تک‌ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ:یئرآدلاری (ان‌آزی ۲۰آدسایماق اوْلار).

خیرات..Xeyrat [آد، عربجه] احسان (فا:خیرات).

خیرتدک..xirtdək [آد] خیتدک، بوغازین سس چیخاران بولوْمو، نفس یولونون یوخاری بؤلومو (فا:حنجره، حلق). gullet، throat، larynx {بوْغماق› بوغورتلاق› غیرتلاق› قیْرتلاق› خیرتلک› خیرتدک٦}.

خیرتدکلشمک..xirtdəkləşmək [قا] بیربیرینین خیرتدگینی توتماق و سیخماق، بوْغازلاشماق، دالاشماق، یاخالاشماق.

خیرتدکله‌مک..xirtdəkləmək [تاثیرلی‌ائیلم] بوغازلاماق، یاخالاماق، بیرینین خیرتدگین توتماق و سیخماق (فا:از گلوش گرفتن).

خیرخواه..xeyrxah [صفت] باشقاسینین یاخشی‌لیغینی ایسته ین (فا:~).

خیرسؤیله‌مز..xeyirsöyləməz [صفت] آغزینی پیسلیگه آچان، نحس دانیشان (فا:بد خبر).

خیرسیز..xeyirsiz [آد] خئییرلی اوْلمایان (فا:بی خیر).

خیرشر..xeyrşər [آد] یاخشی یامان، خئیر ایشه قاتیشان، یاخشی یامان گؤنده بیریله اوْلان کیمسه (فا:~).

خیرشرینی‌آنلاماق..xeyrşərini-anlamaq [تاثیرسیزائیلم] آنلاییش‌لی‌ترپشمک.

خیرشرینی‌بیلمک..xeyrşərini bilmk [تاثیرسیزائیلم] آنلاییش‌لی‌ترپشمک.

خیرشرینی‌قانماق..xeyrşərini qanmaq [تاثیرسیزائیلم] آنلاییش‌لی‌ترپشمک.

خیرلی..xeyirli [صفت] خیروئرن، گلیرلی، قازانج‌لی(فا:خیردار).

خیروئرمز..xeyir verməz [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

خیره..xirə [دا] میس، آلومینیوْم ویا ساخسی دان دؤزه‌لن بیر نوْع دَییرمی قاب.

خیری..xiri [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

خیری خیری گؤلو..xiri xiri gülü [آد، بیتگی] قیرمیزی رنگلی و توْپ لچک‌لی گؤل، مخمرگؤلو.

خیریه چی..xeyriyəçi [آد] خئیریه جمعیتی‌نین اؤیه سی.

خیریه..xeyriyə [صفت، عربجه] خئیر ایش (فا:خیریه).

خَیزر..xəyzər [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

خیزَران..xizəran [آد، بیتگی، فا] بامبو (فا:چوب خیزران).

خیزک..xizək [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سوْروشکن، تکر عوضینه قوشا آغاج ویا دمیر اوْزه‌رینده‌قورولموش قار و قیش آراباسی (فا:سورتمه).

خَیزه انبار..xiyzə anbar [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی.

خیگان..xigan [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

خیلتاش..xiltaş [اؤزل‌آد] غزنه‌لیلر دؤورو اوْردودا ۱۰نفر باشچی‌سی.

خیل گاه..xil gah [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

خیللـه..xillə [آد، عربجه] بیر سیرا ممه‌لی حئیوانلارین آغیز یانانیندا کی بؤیوک دیشلری (فیل وقابان کیمی).

خِیمه..xeymə [آد، عربجه] چادیر (فا:خیمه).

خِیمه گاه..xeymə gah [آد] چادیرلیق (فا:خیمه گاه).

خیمیرچک..ximirçək [باخ] خیْمخیرت.

خینگ..xing [صفت، باخ:قینجماق] اوُسانمیش‌حالا گلمیش (فا:خنگ).

خینگال..xingal [آد، باخ:قینجماق] داما داما کسیلمیش خمیر پارچا-لاریندان پیشیریلن و مختلف نوْع‌لاری اوْلان یئمک (سوُلو خینگال، قوُرو خینگال) (فا:نوعی غذا).

خینگال‌لیق..xingallıq [آد] خینگال اوْچون حاضرلانان.

خینگل..xingəl [باخ] خینگال.

خیوه چی..xivəçi [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی.

خییه‌رک..xiyərək [باخ] خیارک.

د..D [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین ۱۰جو و تورک لاتین الفباسی‌نین ۵جی حرفی، بو حرف سس‌سیز، کؤیلو وتیتره‌شیم‌لی-حرف‌سایی‌لیر (فا: دهمین‌حرف‌ترکی‌آذربایجانی).

دا..da [اک] ده: باخ: اکلر

دابّاغ..dabbağ [آد، عربجه] دری‌آشیلایان کیمسه، سپیجی (فا: دباغ).

دابّاغلیق..dabbağlıq [آد] دری آشیلاما، حئیوان دری‌لرینی آشیلاما واسطه سیله گؤنه و مئشینه چئویرمه صنعتی (فا: دباغی). tanning

داباق..dabaq [آد] قارامال داوار و دوْغوزلاردا گؤرسه‌نن بیر خسته‌لیک (فا: بیماری برفک).

داباق‌اوْلماق..olmaq dabaq [تاثیرسیزائیلم] داباق‌خسته‌لیگی-تومُاق" اینک‌داباق اوْلدو".

داباقلی..dabaqlı [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا سیْراداغ آدی[۲۴۰].

دابان..daban [آد] ۱-آیاغین یئره باسان یانی، آیاق آلتینین دال طرفی، آیاق قابی‌نین آلت بؤلومو، اوْستو اؤرتولو بیر یئرین گزیلن و آیاقلا باسیلان اوْزو، بیر شئیین یئره دایانان ویا آشاغی بؤلومو، تاوان سؤزونون قارشیتی (فا: پاشنه). heel ۲-دیرلندیرمه‌لرده ان آلت درجه. ۳-خالقین اَن گئنیش و یایقین بؤلومو (فا: بنیاد). foundation ٤-تمَل، ایلکه، اساس(فا: قاعده)۵-دَییرمانین اوْست داشینی یوخاری قالدیرماق اوْچون دیرک‌لردن دؤزه‌لن بیر نوع قوُرقو (فا: نوعی‌جک) {سوُمرجه‹تابان›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح‹تابان›؛ کلاوسون بو کلمه‌نی قاپناق وئرمه‌دن دخیل بیلیر[۶]؛ بو کلمه‌نین تپمک سؤزونه باغلیلیغی آیدیندیر (تپمک دن‹تَپن› تاپان› دابان: تپمک ایشینی گؤرن ویا تپیلن یئر دئمکدیر)، باخ: تاپان}.

دابان‌آلماق..daban almaq [تاثیرسیزائیلم] قاچماق، گؤتورولمک "دابان آلدی قاچدی".

دابانا..dabana [آد] قاپی کیمی شئیلرین چرچیوه‌یه‌گیرن و اوْردا اوْتوردوغو و دؤنه بیلدیگی یئر" قاپی‌نین داباناسی".

دابان‌باسا..dabanbasa [ظرف] باخ: دابان باسما" دابان باسا گلدی".

دابان‌باساراق..dabanbasaraq [ظرف] باخ: دابان باسما" کیمی ائوه گئدیردی‌و کیمی‌ده دابان باساراق کؤچه‌یه قاچیردی".

دابان‌باسما..dabanbasma [آد، ایدمان] ۱-گولشمه اوْیونوندا بیر فن آدی. ۲-(ظ) سُرعتله قاچاراق، تلَسیک "بوُ سؤزو ائشیدَرکن دابان باسما بوُرا گلدی". ۳-آددیم آددیم ایزلرکن "ائشیدرکن اوْنو دابان باسما ائوه کیمی تعقیب ائتدی"(فا: سریع).

دابان‌بالیغی..dabanbalığı [آد] شیرین سولاردا یاشایان بیر نوع قیزمیزی اوْزگچ‌لی بالیق'(فا: نوعی ماهی).

دابانجیق..dabancıq [آد] کیچیک دابان، اینجه دابان(فا: پاشنه کوچک).

دابان‌چکن..dabançəkən [آد] باشماق دابانینی چکمه‌یه یارارلی آلت (فا: پاشنه کش). shoe

دابان‌دابانا..dabandabana [ظرف] تامامیله، بوتونلوکله " دابان دابانا ضدّ". ۲-آیاق آیاغا" دابان دابانا گئتمک: بیرلیکده گئتمک".

دابان‌داشی..dabandaşı [آد] سوْنگر داشی، ال و آیاق چیرکینی سوْرتمک اوْچون اوْلان داش (فا: سنگ پا). pomice

دابان‌دؤیمک..dabandöymək [تاثیرسیزائیلم] چوْخ گزمک " ایش تاپماق اوْچون چوْخ دابان دؤیدو".

دابانسیز..dabansız [صفت] ۱-دابانی اوْلمایان. ۲-قورخاق، اوْرک-سیز.

دابانسیزلاشماق..dabansızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دابانسیز اوْلماق، قورخاق اولماق.

دابانسیزلیق..dabansızlıq [آد] دابانسیز اوْلما وضعیتی.

دابان‌قیرمادان..dabanqırmadan [ظرف] دایانمادان" دابان‌قیرمادان-قاچیردیلار".

دابانلاماق..dabanlamaq [تاثیرسیزائیلم] آردینجا دؤشمک (فا: دنبال کردن).

دابانلو..dabanlu [اؤزل‌آد] ۱-بوُطایفا م۱۵جی‌یوْزیل‌ده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی[۲۰۹]. ۲-اردبیل، قئیدار، فریدن ده کند آدی.

دابانلی..dabanlı [صفت] دابانی اوْلان، مجازاً آیاقلاری ایتی و گوجلو.

دابانلیق..dabanlıq [آد] ۱-باشماغین ایچینه قوْیولان دری ویا آیری جنس پارچا (فا: پاشنه). ۲-خیْم، پئی، تیکیتی‌نین ان آلت بؤلومو، دمیریولو آلتلیغی اوْچون‌قوْیولان‌تاختالار(فا: پی).

دابانی‌چاتلاق..dabanı çatlaq [صفت] پینتی" دابانی چاتلاق آدام".

دابانی قارا..dabanı qara [صفت] باخ: قارادابان، اوُغورسوز (فا: شوم).

دابانی قالخیق..dabanı qalxıq [صفت، دا] گزه ین، بیر یئرده دوُرمایان.

دابانی یازیق..dabanı yazıq [صفت] قوْرخاق، گوْون وئره بیلمه ین کیمسه.

داپ..dap [اک] معنانی شدت لندیرن اؤن اک" داپ دار".

داخال..daxal [آد، دا] قارغیدان و قامیش دان دؤزَلمیش چوْلوق "داخالچا: کیچیک داخال" (فا: نوعی آلاچیق).

داخل..daxil [آد، عربجه] ۱-بیر ایشه قاریشما، ایچَری گیرمه. ۲-ایچ، ایچَری، ایچ طرف (فا: ~).

داخلاً..daxilən [ظ، ع] ایچله ایلگی لی، اؤزلوگونده، طبیعتا (فا: ~).

داخلی..daxili [صفت، ع] داخله:ایچَری یه عایداولْان(فا:~).

داخلی خسته لیکلر..daxili xəstəliklər [آد] بدنین ایچَری سیسته باش-وئرن خسته لیکلر.

داخلیه..daxiliə [صفت] بیر اؤلکه نین ایچَری ایشلَرینه مربوط اولْانلار، "داخلیه ناظرلیگی، ایچ ایشلری ناظرلیگی"(فا: ~).

داخما..daxma [آد] داش و پالچیق دان دؤزلدیلمیش بالاجا، ایلکین و ابتدایی ائو؛ باخ: دخمه(فا: دخمه).

داخماجیق..daxmacıq [آد] بالاجا داخما (فا: دخمه کوچک).

داخی..daxı [ظرف] باخ: داها. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاقی‹؛ دده؛ باخ: تاخماق}.

داد..dad [آد] ۱-مزه، تؤرلو یئمک لردن آلینان دوُیوم؛ یئییلن و ایچیلن شئیین آجی لیق، شیرین لیک، تورُش لوق، دوُزلولوق، شیت لیک و بوُ جهت لردن حسّ اندیلن اؤزللیگی و خُصوصیتی (فا: مزه). taste ۲-خوشاگلن وضعیت، لذت (فا: نشعه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاتیغ‹؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.۳-داد۲(آد، فارسجا کلمه دیر، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر) باغیرما، هارای، فریاد، فغان (فا: داد و بیداد).

دادآلماق..dadalmaq [تاثیرسیزائیلم] لذّت آلماق(فا: لذت بردن).

دادا..dada [آد] بؤیوک قارداش، آغابگ، دلیقانلی لارا و بعضادهً یاشلی قادینلارا وئریلن بیر آد[۲۲۴](فا: داداش).

داداچاتماق (دادا گلمک)..dadaçatmaq (dada gəlmək) [تاثیرسیزائیلم] کؤمه یه گلمک.

دادار (دوُرماق)..dadar (durmaq) [ظرف] زوْرلا و یا بیرقالاناراق آیاق اوسته دورماق "وُوردولار دادار دوُردو". {تاتی و تاتی پاتی کیمی تقلیدی بیر کلمه دیر و اوشاغی آیاق اوسته دورماغا تشویق-ائله مک اوچون سؤیله نیب و معناسی گئنیشله نیب[۶]}.

داداش..dadaş [آد] بؤیوک قارداشا ویا سایقی اوچون بؤیوک کیمسه یه وئریلن آد (فا: ~) {دده؛ داغ+ داش: عینی داغی قوُللانان[۷]}.

داداش کندی..dadaş kəndi [اؤزل‌آد] یاستیکند ده کند آدی.

داداش لیق..dadaşlıq [آد] داداش اولْما وضعیتی ومقامی.

داداق..dadaq [اؤزل‌آد] ۱-دَیمه، توْخوُنما، دادما. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولارا آدینی وئرمیش اولْان سلجوُق بگین باباسی[۷].

داداگتیرمک..dadagtırmək [تاثیرلی ائیلم] دادلاندیرماق.

داداگلمک..dada gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دادلی اولْماق(فا: خوشمزه شدن). ۲-داداگلمک۲(چاتماق / یئتیرمک) کؤمه یه گلمک.

دادال..dadal [صفت] دادآلان، سئزن، فرقینه واران[۷](فا: مزه‌سنج)

دادال اوْغلو..dadaloğlu [اؤزل‌آد] م۱۹جو یوّزیل ده تورکیه توّرکلرینه منسوب بیر خالق شاعری نین آدی[۸۵].

دادامال..dadamal [باخ] دادانمیش.

دادانماق..dadanaq [صفت، دا] دادانمیش، اؤیرنمیش (فا: عادت-کرده).

دادانان..dadanan [صفت] بیرشئیه اؤیرنمیش کیمسه (فا: عادت کرده).

دادانديرماق..dadandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دادانماسینا یوْل آچماق(فا: عادت دادن).

دادانديريلماق..dadandırılmaq [بلسیز ائیلم] داداندیرماق ایشی گؤرولمک.

دادانماق..dadanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیدن خوشلانماق و اوْ ایشی گؤرمه گه تکرار تکرار اؤز گتیرمک، بیر شئیه آلیشماق، اؤیرشمک (فا: عادت کردن).

دادانميش..dadanmış [صفت] آلیشمیش، اؤیرنمیش (فا: عادت-کرده).

دادانيجی..dadanıcı [صفت] بیرشئیه اؤیرنمیش کیمسه (فا: عادت کرده).

دادانيق..dadanıq [باخ] داداناق.

داد اوْرقانی..dad orqanı [آد] دیلین اوْزه رینده اولْان و دادی بللی ائتمه یه خدمت ائدن سینیر اوُجلاری(فا: حس چشایی).

دادای..daday [اؤزل‌آد] قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

دادایزم..dadaizm [آد، فرانسیزجا] ساواشاوتوْپلومسال دؤزنسیزلیگه قارشی باش قالدیرماقدان دوْغان بیر صنعت آخیمی.

دادایسته مک..dad istəmək [تاثیرلی ائیلم] کؤمک ایسته مک.

دادبگ..dadbəg [اؤزل‌آد] اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵].

داد دوُیوسو..dad duyusu [آد] داد آلما دوُیوسو(فا: حس چشایی).

داد قازانماق..dad qazanmaq [آد] دادی گلمک، دادلانماق(فا: خوشمزه شدن).

داد وئرمک..dad vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-لذت وئرمک. ۲-بعضی شئی لری داداراق پیس داد وئرمک، دادیخماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاتیماق‹}.

داد وئریجی..dad verici [صفت] داد وئرن، دادلاندیران، دادگتیرن.

dadbidad..dadbidad [ن،فا] دادوْبیدا:های کوّی،باغیریش" دادبیداد ائلەمک".

dadbilməz..dadbilməz [آد] داد بیلمه ین، داد آنلامایان.

dadbilməzlik..dadbilməzlik [آد] داد بیلمز اوْلما.

dadbilmə..dadbilmə [آد] داد آنلاما قابلیتی.

daddUz..dadduz [آد] بیرشئیین دادی و دادیمی.

daddırmaq..daddırmaq [اتّدیرگن ائیلم] دادماسینا یوْل آچماق، دادماق ایشینی گؤردورمک، دادینا باخدیرماق (fa: چشاندن). to ~ taste

dadrəs..dadrəs [صفت، فا] ۱-کؤمکچی، یاردیم ائدن، یاردیمچی. ۲-یارقی ایشینده بیر مقام آدی(fa: ~).

dadsal..dadsal [صفت] داد آلما دوُیوسو ایله ایلگی لی.

dadsız..dadsız [صفت] دادی اولمایان (fa: بیمزه). insipid

dadsız duzsuz..dadsız duzsuz [ظرف] چوخ دادسیز.

dadsızlaşdırmaq..dadsızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دادسیزوضعیته-گتیرمک(fa: بیمزه کردن).

dadsızlaşmaq..dadsızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دادی قاچماق و آزالماق(fa: بیمزه‌شدن).

dadsızlıq..dadsızlıq [آد] دادسیزاوْلما وضعیتی (fa: بیمزه گی).

dadfəryad..dadfəryad [آد،فا] های کوّی، باغیریش" دادفریادائلەمک".

dadqan..dadqan [اؤزل‌آد] ضیاآباد و اراک-طرخوران دا کند آدی.

dadqah..dadqah [آد، فا] محکمه، یارقی ائوی، یارقی لاما یئری(fa: ~).

dadqustəri..dadqustəri [آد، فا] یارقی لاما ایشلرینه باخان ناظرلیک، عدلیه ناظرلیگی، یارقی ناظرلیگی (fa: ~).

dadlandırmaq..dadlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] داد وئرمک، دادلی ائتمک.

dadlanmaq..dadlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دادلی اوْلماق، داد قازانماق(fa: خوشمزه‌شدن)

dadlı..dadlı [صفت] ۱-دادی خوش اوْلان(fa: بامزه). tasty ۲-شکر و اونلا دوْزه‌لن‌قنّادی‌شیرنی‌سی(fa: شیرینی قنادی). ۲-دادلی۲(آد) پیشمیش و رنده‌لنمیش‌یئرآلمایا یومورتا زعفرانو آیری‌شئیلر آرتیریلاراق‌حاضرلانان‌بیر یئمک (fa: نوعی غذا). ۳-دادلی۳(اؤزل‌آد) زنجان و میانادا کند آدی {۱-بوْللوق اوْلان یئر. ۲-تاتلی شکلینده تاتلارین یاشاییش یئری}.

dadlıca..dadlıca [ظرف] ۱-بیر آز دادلی، آز دادلی (fa: خوشمزه). ۲-خوش، گؤزل، یومشاق بیر بیچیمده.

dadlı dadlı..dadlı dadlı [ظ، صفت] خوشا گئده جک بیر بیچیمده.

dadlı duzlu..dadlı duzlu [صفت] خوشاگلن(fa: خوشمزه).

dadlı dil..dadlı dil [صفت] کؤنول آلیجی سؤز.

dadlı dıllı..dadlı dıllı [صفت] گؤزل، کؤنول آلیجی قونوشان.

dadlı söz..dadlı söz [آد] گؤزه و اوْره‌یه یاتان صُحبت.

dadlı sözlü..dadlı sözlü [صفت] دادلی دیللی، گؤزل دانیشان.

dadlı suyu qayası..dadlı su qayası [آد، دیرگی] دادلی سوُلاردا یاشایان بیر نوع بالیق، قارا بالیق، یاشیل سازان.

dadlı suyu gəlinciyi..dadlı su gəlinciyi [آد، بیتگی] دادلی‌سوُلاردا بیتن گلینجیک‌نوعو.

dadlı suyu..dadlı su [آد] ایچیله بیلن سوُ، شیرین سوُ.

dadlı sı duzlusu..dadlı sı duzlusu [آد، مج] سفره ده هر نمَنه وار.

dadlıq..dadlıq [آد] ۱-دادماق اوْچون هر شئی. ۲-تنقُّلات (fa: تنقّلات). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

dadlı qabaq..dadlı qabaq [آد، بیتگی] بیر قاباق نوعو (fa: کدوی استانبولی).

dadlılaşdırmaq..dadlılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] داد قازاندیرماق، دادینی آرتیرماق.

dadlılaşdırmaq..dadlılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] داد قازاندیرماق، دادینی‌آرتیرماق.

dadlılaşmaq..dadlılaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دادلی اوْلماق.

dadlılandırmaq..dadlılandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دادلی ائتمک (fa: خوشمزه کردن).

dadlılanmaq..dadlılanmaq [س، بل] دادلی اوْلماق(fa: خوشمزه شدن).

dadlılıq..dadlılıq [آد] دادلی شئیین حال واؤزللیگی، دادلی اوْلما وضعیتی (fa: حلاوت). sweetness

dadlılıqla..dadlılıqla [ظرف] کؤنوللو اوْلاراق، خوشلوقلا.

dadlı yosun..dadlı yosun [آد، بیتگی] دنیز پیراساسی (fa: سفرس) saxifraga

dadma..dadma [آد] داد بیلمه، داد دوُیوسو، اینساندا بئش دویودان بیری: دادالاری بیلمه دوُیوسو (fa: چشائی). senes of taste

dadma duyusu..dadma duyusu [آد] داد بیلمه دوُیوسو (fa: ذائقه). tasting

dadmaq..dadmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دادینی آلماق و بیلمک، بیر شئیدن آزاجیق یئمک ویا ایچمک (fa: چشیدن). to taste ۲-(مج)دوُیماق، باشادوشمک، آنلاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تاتیماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دادمالی..dadmalı [آد] یئمه‌لی وایچمه‌لی شئی.

دادی..dadı [آد] اوُشاق باخیم ایله گؤرَولندیریلمیش قادین.

دادی‌آجی..dadı acı [صفت] آجی دادلی (فا: تند مزه). pungent

دادیان..dadyan [اؤزل‌آد] جوُغاتئی دا کند آدی.

دادی‌اوْلماق..dadı olmaq [تاثیرسیزائیلم] اوُشاق باخیجی‌سی اوْلماق.

دادی‌پیس..dadı pis [صفت] پیس‌دادلی(فا: بدمزه). tasting badly

دادیجی..dadıcı [آد] بیر شئیی دادان کیمسه.

دادیخماق..dadıxmaq [تاثیرسیزائیلم] دادی کوْرلانماق‌و پیس‌اوْلماق(فا: بدمزه‌شدن)

دادی‌داماقدا قالماق..dadı damaqda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] لذّتلی-اوْلماق، دادی‌یاددا قالماق.

دادی‌دوزو قالماماق(پوْزولماق)..dadı duzu qalmamaq (pozulmaq) [تاثیرسیزائیلم] دادی گئتمک.

دادیزدیرماق..dadızdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] دادیزماسینا یوْل آچماق، داددیرماق.

دادیزدیریلماق..dadızdırılmaq [بلسیز ائیلم] دادیزدیرماسینا یوْل آچیلماق(فا: فـم).

دادیزماق..dadızmaq [باخا] داددیرماق. t~ to taste

دادیش..dadış [آد] دادما(فا: مزمزه). tasting a little at a time

دادیشدیرماق..dadışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] دادیشماق ایشینی گؤردورمک.

دادیشماق..dadışmaq [قا] یومورتا دؤیوشمکده یومورتانین برک بوش اولدوغونو بیربیرینه دادیزماق.

دادی‌گئتمک..dadı getmək [تاثیرسیزائیلم] دادی کوْرلانماق.

دادیلماق..dadılmaq [بلسیز ائیلم] دادینا باخیلماق. to be tasted

دادیلیق ائتمک..dadılıq etmək [تاثیرلی ائیلم] اوُشاق باخیجی‌لیغی ایشینه باخماق.

دادی‌لیق..dadılıq [آد] اوُشاق باخیجی‌لیغی‌نی گؤرَولنمه ایشی.

دادیم..dadım [آد] ۱-دادینا باخماق اوْچون بیر شئیدن آغیزا آلینان مقدار. ۲-داد آلماق یئتی‌سی.

دادیملیق..dadımlıq [آد] ۱-بیر شئیین دادینا باخماغا یئته‌جک قدر اوْلان، (فا: مقداری‌جهت چشیدن) ۲-(مج)چوخ آز (فا: یک کمی).

دادینا باخماق..dadına baxmaq [تاثیرلی ائیلم] دادماق (ا: چشیدن).

دادینا وارماق..dadına varmaq [تاثیرسیزائیلم] دادینی بیلمک، بیر اینجه‌لیگی دوُیماق.

دادیندا بوراخماق..dadında buraxmaq [تاثیرلی ائیلم] آشیریلیغا قاچماماق.

دادینی آلماق..dadını almaq [تاثیرلی ائیلم] دادینی بیلمک، ذوقونا وارماق.

دادینی چیخارماق..dadını çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] کئیفینی چیخارماق، لذت آپارماق.

دار..dar [صفت] ۱-گئنیش اوْلمایان، ائنسیز، بالاجا (فا: تنگ). narrow ۲-(مج)یئترسیز، آز {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تار‹؛ بو سؤزدن دؤزه‌لن کلمه‌لرده‌سیخیلما، داراشلیق‌مفهومو وار: دارالماق، داراتماق، داریلماق، داریخماق، داریسقال، داراشلیق، باخ: تار}. ۳-دار۲(آد، عربجه) ائو، یوُرد (فا: خانه). ٤-دار۳(آد) اعدام محکوملارینی آسماق اوْچون دیکیلین دیرک (فا: چوبه دار) {فا› دار آغاجی آنلامی تؤرکجه دار و تـار سؤزوندن تؤره‌مه سؤزجوکدور، چونکو دار همان دارالتماق ایشینی و بوغازی‌سیخاراق اؤلدورمک ایشینی آنلاتیر}. ۵-دار٤(آد) خالچا و فرش توْخوماق اوچون ایپلرله دوزه‌لن اریش، قالی‌نین چیلّه ایپلری (فا: دار قالی) {بو مفهوم دار۳ معناسینا دایانیر چونکی قالی‌نی، دار آغاجیندان آسیللار}.

دارآچی..daraçı [آد، مت] اؤلچوسو ۹۰° دن کیچیک آچی و زاویه (فا: زاویه حاده). acute angle

دارآغاجی..darağacı [آد] اؤلدورمک اوْچون آسیلان آغاج، باخ دار۳.

دارآغاجیندان آسماق..dar ağacından asmaq [تاثیرلی ائیلم] آساراق اؤلدورمک.

دارآیاقدا..dar ayaqda [ظرف] چتین وضعیتده "دار آیاقدا کؤمک ائتمک".

دارائتمک..dar etmək [تاثیرلی ائیلم] چتین‌وضعیته‌سالماق" ائوی باشینا دار ائتمک".

داراب..darab [اؤزل‌آد] سراب و سالماس دا کند آدی {تار و دار سؤزونه باغلاناراق دار یئرده دؤزلمیش ائو معناسیندادیر}.

دارابا..daraba [آد] ۱-تاختا و آغاجدان دؤزه‌لن حاصار و آرا کسمه۲-تاختادان دؤزَلمیش بؤیوک تاغار {دار۳ سؤزوندن}.

دارابارا سالماق..darabara salmaq [تاثیرلی ائیلم] چتین‌لیگه سالماق.

دارابوْغماق..dara boğmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی گوّج دوُروما سالاراق اوْندان یارارلانماق ایسته‌مک.

داراتدیرماق..daratdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] داراتماق ایشینی گؤردورمک.

داراتماق..daratmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دار ائتمک، بیر دلیگی ویا آلانی بیغاراق دار ائتمک (فا: تنگ کردن). ۲-(ائتد) داراق لاتماق.

داراجیق..daracıq [آد] چوخ دار (فا: تنگِ تنگ).

داراچ..daraç [صفت] داراش:چوخ دار" داراچ بیر یوْل" (فا: تنگ).

داراچکمک..dara çəkmək [تاثیرلی ائیلم] دار آغاج ایله اؤلدورمک(فا: دارزدن)to hang

داراچکیلمیش..dara çəkimiş [صفت] دار آغاج ایله اؤلدورولموش (فا: مصلوب). crucified

دارادار (دارهادار)..daradar (darhadar) [ظ، سس تق] گوْجلو کله-وسس کوْی له.

دارادوْشمک..dara düşmək [تاثیرسیزائیلم] چتین لیگه دوْشمک.

دارادیش..daradış [آد] داراتیش:داراتماق ایشی ویا بیچیمی.

دارا سالماق..dara salmaq [تاثیرلی ائیلم] چتین لیگه سالماق، دارا قیسناماق.

دارا سینجی..darasıncı [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {دار+سین+جی}.

دارا شدیرماق..daraşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] داراشاماغینا یوْل آچماق.

داراشلیق..daraşlıq [آد] سیخینتی لی اوْرتام، دارلیق، دار یئر(فا: تنگ)

داراشماق..daraşmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین اوْزه‌رینه یئغیشماق(فا: یکهویی سر چیزی هجوم بردن). {باخ: تارماق› تاراشماق› داراشماق}.

داراشیق..daraşıq [صفت] دار یئر، گئنیش اوْلمایان(فا: تنگ).

داراق..daraq [آد] باشی داراماغا، توْپراغین داشینی آییرماغا، اوْت یئغماغا یارایان دیشلی آلت، توْخوما آراجی اولان بیرنوع دیشلی آلت، بالیق سوْموگو و قوش باشی کَکیلی کیمی شئیلر(فا: شانه)comb {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تارغاق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: تارماق}.

داراق..daraq [اؤزل‌آد] سوُمر و هوررىلرده کئچی/ تکه، برکت و اوْرمان تانری‌سی، آیری‌آدی شانداش و هیتیتجه تارکین‌دیر[۲۱۱].

داراق آغزی..daraq ağzı [آد] داراق آغزیندان تؤکولن یوُن قیرینتی لاری.

داراق اوْتو..daraq otu [آد، بیتگی] داراق اوْتوگیللردن، ایکی‌چنک‌لی اوْتسْوو، قوُرو و داشلی یاماج‌لاردا بیتن‌دنلی بیتگی dipsacus

داراق اوْتوگیللر..daraq otugillər [آد، بیتگی] بیتیشیک‌تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی بیتگی فامیلی، اؤرنک: داراق اوْتو dipsacaceae

داراق باتماز..daraq batmaz [صفت] قالین و پیرتلاشیق اولان توک.

داراق جیق..daraqcıq [آد] کیچیک داراق.

داراق چکمک..daraq çəkmək [تاثیرلی ائیلم] داراماق.

داراقچی..daraqçı [آد] ۱-داراق دوْزَلدن ویاساتان کیمسه (فا: شانه ساز). ۲-یون دارایب تمیزله ین (فا: پشم ریس).

داراقچی‌لیق..daraqçılıq [آد] داراق قایبرما صنعتی، یوُن دارما صنعتی.

داراق‌داراق..daraq daraq [ظرف] داراقلار بیچیمینده‌اوْلان، یان-یانادوْزولموش.

داراق دیشی..daraq dışı [آد] داراق دیشلری کیمی بیر بویدا اوْلان.

داراقسی..daraqsı [صفت] داراغا بنزر.

داراقسیز..daraqsız [صفت] داراغی اوْلمایان.

داراقلاتماق..daraqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] داراق لاماق ایشینی گؤردورمک.

داراقلاماق..daraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-توپراق و اکین اوْتونو داراقلا چکمک(فا: شانه زدن) ۲-سیغاللاماق، تومارلاماق (فا: قشوو کشیدن). ۳-داراماق(فا: شانه کردن). ٤-گوْل آچماق " پامبوق‌لار داراقلامیشدیر". ٥-ال‌لرینی آچاراق یوْل و قاپی‌نی توُتماق و گئچمه‌یه مانع اوْلماق " قاپی‌نی داراقلادی". ٦-سلاحا پاترونْلو داراق گئچیرمک، یاراغی داراق لاماق.

داراقلانماق..daraqlanmaq [بلسیز ائیلم] داراقلادارانماق، داراقدان گئچیریلمک.

داراقلی قوش..daraqlı quş [آد، دیرگی] باخ: توْی قوُشو.

داراقلی..daraqlı [صفت] داراغی اوْلان، باشیندا داراغا بنزر نشانی اوْلان (فا: شانه دار).

داراقلیق..daraqlıq [صفت] ۱-داراق قایبریلماق اوْچون آیریلمیش. ۲-داراق دان گئچیریلمه‌سی لازم اوْلان (فا: مناسبِ‌شانه). ۳-(دده) داراق سوْموکلری اوْلان اوْرقان و بئل.

داراقلی‌لار..daraqlılar [آد، دیرگی] سایدام و ژلاتین‌لی‌دنیز حئیوانلارینی ایچینه آلان صنف (فا: تیره ای از حیوانات دریایی).

داراق‌واری..daraq varı [صفت] داراغا اوْخشار، داراغا بنزر.

داراق‌ووُرماق..daraq vurmaq [تاثیرلی ائیلم] داراماق.

داراقیسناماق..dara qısnamaq [تاثیرلی ائیلم] سیخیشدیرماق، چتین لیگه سالماق.

داراگتیرمک..dara gətirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-عجله‌یه گتیرمک، تلَسدیرمک.

داراگلمک..dara gəlmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-تلَسمک. ۲-مجبور اوْلماق.

دارالادب..darülədəb [آد، عربجه] ادب‌لندیرمه‌ائوی، مکتب‌خانا.

دارالامان..darüləman [آد، عربجه] سیغیناجاق یئر، امان گتیریله‌جک یئر(فا: ~).

دارالایتام..darüliytam [آد] یئتیملر ائوی (فا: ~).

دارالبدیعه..darülbədiə [آد، عربجه] گؤزل اینجه صنعت ائوی (فا: ~).

دارالتماق..daraltmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دار ائتمک، دارلاشدیرماق. ۲-(مج) آزالتماق، کیچیلتمک (فا: کم کردن، تنگ کردن).

دارالتی..daraltı [آد] دارکیمی گؤرونمه و اوْلما.

دارالتیجی..daraltıcı [آد] دارالدیجی: دارالدان، دارائدن(فا: تنگ-کننده)

دارالتیلماق..daraltılmaq [بلسیز ائیلم] دار ائدیلمک، دار حالا سالینماق (فا: فم).

دارالحُزن..darülhüzn [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] غم وکدر ائوی (فا: ~).

دارالشّفا..darüşşəfa [آد، عربجه] ساغلیق ائوی، خسته خانا (فا: ~).

دارالصفا..darüssəfa [آد، عربجه] تمیز و آرین ائو (فا: ~).

دارالعلم..darülelm [آد، عربجه] علم اوْجاغی، بیلیم اوْجاغی (فا: ~).

دارالفنون..darülfünun [آد، عربجه] یونُیورسیته، بیلی یورُدو (فا: ~).

دارالما..daralma [آد] ۱-دارالماق ایشی. ۲-(دیل‌ب) گئنیش سسلی حرفلرین یانینداکی بعضی سس‌سیز حرفلرین ائتگی‌سیله دارلاشماسی، اؤرنک: "گئیمک›گییمک، یئه› ییه".

دارالماق..daralmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دار وضعیته دؤشمک، گئنیش لیگینی الدن وئرمک، آزالماق، سیخشماق. ۲-سیخیلماق، داریلماق. ۳-زورلاشماق، گؤجلشمک. ۳-ضعیف لشمک. (فا: تنگ شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تارومای›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دارالمعلّم..darülmüəllim [آد] اؤیرنجی‌لر ائوی (فا: ~).

دارالی..daralı [صفت] دارانمیش (فا: شانه شده).

دارالیش..daralış [آد] دارالماق ایشی ویاییچیمی (فا: ا.م.تنگ شدن).

دارام دارام..daram daram [سس تق] ایکی شئیین بیربیرینه دَیمه سسی.

داراما ماشینی..darama maşını [آد] یونُلاری داراماغا یارارلی آراج.

داراماق..daramaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-داراق چکمک، داراقلا توکلری بیربیریندن آییریب دؤزَنله‌مک(فا: شانه کردن) ۲-اوْت و سامانی دیرمیق‌لا یئغماق، دیرمیق‌لاماق، ۳-هر یئری آراشدیرماق، تاراماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تارماق، تاراماق› داغیتماق، آیری آیری ائتمک، ساچلاری داراماق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

داران..daran [اؤزل‌آد] تاران:جوُلفا دا کند آدی، فریدن ده بخش و ایندیسه فریدن شهرینین یئنی آدی {باخ: دارانا}.

دارانا..darana [اؤزل‌آد] تارانا: کلئیبرده کندآدی {داراماق/ تاراماق سؤزونه باغلانیر و یاییلمیش اکین یئرینه اشارتدیر}.

دارانتی..darantı [آد] داراماق سوْنوندا چیخان گرک‌سیز شئیلر (فا: . مواد زاید ناشی از شانه کردن).

دارانداش..darandaş [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی {باخ: دارانا}.

دارانق..daranq [صح، ت] مئتال شئیلر بیربیرینه توخوناراق چیخان سس (فا: صدای بهم خوردن آهن آلات).

دارانقا..daranqa [آد] شیرین سوُلاردا یاشایان بیر نوْع بالیق، تارانقا.

دارانقی..daranqı [آد، بیتگی] ۱-قوْواق جنسیندن بیر آغاج (فا: نوعی‌درخت)۲-آغاجلاردان‌بودانمیش‌بوداق‌لار، چیرچیرپی.

دارانقیلتی..daranqıltı [باخ] دانقیلتی.

دارانماق..daranmaq [بلسیز ائیلم] ۱-باشا داراق چکیلمک (فا: شانه شدن). ۲-(س) اؤز باشینی داراماق. ۳-باخ: داراشماق.

دارانمیش..daranmış [صفت] داراق‌لا دارانیلان(فا: شانه شده).

دارانیش..daranış [آد] دارانماق‌ایشی‌ویاییچیمی.

دارانیق..daranıq [باخ] دارانمیش " دارانیق ساچلی قیز".

داراوّرکلی..dar ürəkli [صفت] یالنیز اؤز قازانجی‌نی گؤزله ین.

داراوّرکلی‌لیک..dar ürkəlilik [آد] یالنیز اؤز گلیر و قازانجی‌نی گؤزله‌مه.

داراوْلماق..dar olmaq [تاثیرسیزائیلم] چتین وضعیت قاباغا گلمک، دؤزلمز اوْلماق "زمانه منه دار اوْلدو".

داراوّنلو..dar ünlu [آد، دیل‌ب] باخ: دار سسلی حرف.

دارایی..darayı [آد] قالین اپکدن توخونموش سیخ پارچا "دارایی یورْقان اؤزو" (فا: نوعی پارچه) {باخ: داراماق}.

دارایی..darayi [آد، فا] مالیه، مالیه ایشلرینه باخان ناظرلیک.

دارایش..darayış [آد] داراماق ایشی ویا بیچیمی، دارانیش.

داردره‌سی..dardərəsi [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

داردوّدوک..dardüdük [صفت] چوخ دار، بدنی اؤلچوسوندن بالاجا.

داردوّشونجه‌لی..dardüşüncəli [صفت] دریندن‌دؤشونمه‌ین، دوشونجه‌سی آز.

داردیبیندن قاچان..dar dibindən qaçan [صفت] هر جؤر پیس ایشدن چیخان آدام.

داربئیینلی..dar beyinli [صفت] دار قافالی، آزآنلاییشلی، دؤشونجه‌سی آز اوْلان.

داربادااغین..darbadağın [باخ] دارماداغین.

داربارید..darbarıt [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {۱-تاربارى: تارى بئرى: تانرى وئردى ۲-یئرلی اهالی نین بیر دئییشی تاربا یورد شکلینده دیر ۲-بیراحتمال ارمنیجه کلمه دیر}.

داربالاق..darbalaq [آد] گؤدوک قادین شالوارى، قادین دیزلیگی (فا: تنکه). ladies under-pants

داربست..darbəst [آد، فا] باخ: چاتاق، چاتیق.

داربوْغاز..darboğaz [آد، جغرافیا] ۱-قیسیق، قیْسیلمیش یئر، ایکی‌دنیز آراسیندا اوْلان داریوْل. ۲-(مج) یاشام سوْره سینده اوْلان چتین دؤنم، توپلومدا گوجلوق اوْلان دؤنم.

داربوُکا..darbuka [آد، ع، آنادولو] بیر نوع دؤمبک.

دارتاغایچی..dartağayçı [آد] دارتاغایچی: دارتای‌لا قوْیودان نفت چکیب چیخاران ایشچی {باخ: دارتماق}.

دارتای..dartay [آد] قویودان‌نفت چکیب چیخارماق اؤچون آلت {باخ: دارتماق}.

دارتایچی..dartayçı [آد] دارتاغایچی: دارتای‌لا قوْیودان نفت چکیب چیخاران ایشچی {باخ: دارتماق}.

دارتای‌چیلیق..dartayçılıq [آد] دارتای‌لا قوْیودان‌نفت‌چکیب-چیخارماایشی.

دارتای‌لاماق..dartaylamaq [تاثیرسیزائیلم] دارتای لا قویودان نفت چیخارماق.

دارتدیرماق..dartdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] دارتماق ایشینی گؤردورمک.

دارتقی..dartqı [آد] دارتیلان شئی (فا: ضربه‌گیر).

دارتما..dartma [آد] دارتماق‌ایشی(فا: آسیاب). farinaceious

دارتماق..dartmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤیوتمک، ازه‌رک نارین لاتماق (فا: آسیاب کردن). ۲-بیر شئیین آغیرلیغینی چکمک. ۳-بیر شئی یوخاریا دؤغرو چکمک، دارتیب چیخارماق، پمپ ایله چکمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تارتماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ باخ: تار، تارماق}.

دارتما یاخام جیریلدی..dartma yaxam cırıldı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینده بیریدیر، کومیک رقصدیر. تئمپی آرامدیر. واختیله شکیده و اونون اطراف یئرلرینده یاییلمیشدیر. ایندی اونودولوب. " دارتما یاخام جیریلدی " ماهنیدی، اونون مئلودییاسی ایله رقص ائدردیلر[۲۴۵].

دارتی..dartı [آد] ۱-چکی، آغیرلیق، اؤلچو(فا: وزنه)۲-دارتماق ایشی، اؤیوتمه(فا: آسیاب)۳-چکیب‌آپارما، چکمک ایشی.

دارتیجی..dartıcı [آد] دارتماق ایشینی گؤرن(فا: آسیاب کننده)

دارتی‌سیز..dartısız [صفت] دارتی‌سی اولمایان، اؤلچوسوز، دنگه‌سیز.

دارتیش..dartış [آد] دارتماق ایشی ویا بیچیمی (فا: آسیاب).

دارتیشدیرماق..dartışdırmaq [بلسیز ائیلم] هر طرفدن دارتماق و چکیشدیرمک، سوْرقو سوُآلا توُتماق (فا: کلنجار رفتن).

دارتیشدیریلماق..dartışdırılmaq [بلسیز ائیلم] دارتیشدیرماق ایشی گؤرولمک.

دارتیشماق..dartışmaq [قا] بیربیرینین الینی توتوب اوْیان‌بویانا چکمک، تارتیشماق، سوْپوروشمک، چارپیشماق (فا: کلنجار رفتن).

دارتیلماق..dartılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اویودولمک(فا: آسیاب‌شدن). ۲-آغیرلیغی چکیلمک و اؤلچولمک. ۳-گریلمک(فا: کشیده شدن).

دارتیلمیش..dartılmış [آد] دارتیلی، چکی لنمیش.

دارتیلی..dartılı [صفت] دارتیلمیش، اؤلچولو، دنگه‌لی، چکی لنمیش (فا: آسیاب شده، وزن شده).

دارتیلیش..dartılış [آد] دارتیلماق ایشی ویا بیچیمی.

دارتیم..dartım [آد] گرگین‌لیک درجه‌سی، گریلمه‌درجه‌سی "سیملرین دارتیمی‌نی اؤلچمک" (فا: میزان کشیدگی).

دارتیملی..dartımlı [صفت] دارتیمی اولان.

دارتینج..dartınc [صفت] باخ: دارتیم.

دارتینماق..dartınmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو بیر شئیه دوْغرو چکمک، اوْرتادان چیخماغا چالیشماق (فا: خودرا به طرفی کشیدن).

دارجا..darca [صفت] چوخ دار.

دارجیق..darcıq [صفت] چوخ دار.

دارچای..darçay [اؤزل‌آد] قارقار چاییسینا تؤکولن بیر چای آدی[۲۴۰].

دارچکن..dar çəkən [آد] خالچا توخوماق اوچون چکیلن اریش ایپلری، فرش داری دوزلدن.

دارچی..darçı [آد] دارآغاجی قوُران ویا دار آغاجینا آسان کیمسه.

دارچین..darçın [آد، بیتگی] ۱-دفنه‌گیللردن بیرآغاج، قوْخولو و یاغلی قابیق‌لی بیرآغاج cinnamomum. lau ۲-دارچین آغاجیندان آلینان قارا و توز شکلینده ادویه (فا: ~) {فا› دارچین‌ین تئل تئل و تارتار اوْلماسی اوچون تار سؤز ایله ایلگی‌لی اوْلمالیدیر}.

دارچین تره‌یی..darçın tərəyi [آد] قیزارمیش اوُنا دارچین جَویز ازمه‌سی آرتیراراق دوزه‌لن بیر شیرین یئمک.

دارچین چایی..darçın çayı [آد] دارچین قاتیلمیش چای.

دارچین‌لی..darçınlı [صفت] ایچینده دارچینی اوْلان.

دارچینی..darçını [صفت] دارچین رنگینده اوْلان "دارچینی پارچا".

دارچینی..darçınç [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرندن بیریدیر، موبالیقه لی آرام تئمپده سسلنن رقصدیر. اونون قووتلی حیصه سینده ضربلر و وورغو لارین سسی آیدین سئچیلیر[۲۴۵].

دارخط..darxət [آد] دار دمیر یولو، دار یوْل.

داردا قالماق..darda qalmaq [تاثیرسیزائیلم] چتین لیگه دوْشمک، دارا دوْشمک.

داردار..dardar [دا، ظ] بالاجا اوُشاغین ایلک یئریشی طرزی.

داردارینا..dardarına [ظرف] گوْجلو کله، ان سوْن آندا.

داردا‌غان..dardağan [صفت] دارماداغین {باخ: تارماق}.

داردا‌غان آغاجی..dardağan ağacı [آد، بیتگی] نخل جنسیندن بیرآغاج و اوْنون یئمیشی (فا: هفت بند). milium effusum

داردا‌غان اوْتو..dardağan otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی(فا: نوعی گیاه) {دارتماق سؤزوندن آلینمالیدیر، چونکی بو آغاجین چیرپی لاری راحتجه گریلیب دارتیلاراق سبد توخوماقدا ایشله‌نیر[۶]}.

داردا‌غون..dardağun [ظ] تارومار. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

داردان چیخماق..dardan çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] چتین لیک و محرومیت‌دن قوُرتولماق.

داردوْشونجه‌لیک..dardüşüncəlilik [آد] دوْشونجه‌جهتدن چوخ محدود اوْلما.

داردوْشونن..dardüşünən [صفت] دوْشونجه‌سی آز اولان.

دارریئشوُری..Darreşuri [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری قاشقای بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

دارسسلی حرف..dar səsli hərf [آد، دیلب] دار اوْنلو حرف (وْ، وْ، ای، ائ)، دیل اوْرتاسی سسلی حرف، ائـ حرفی بعضا یاریم قاپالی دئییلیر (فا: صائت‌بسته). norroq vowel

دارسیْق..darsıq [اؤزل‌آد] اؤفکه‌لی، حدّتلی[۷].

دارغا..darğa [آد] دارقا: ۱-کئشیکچی لرین باشچی‌سی، شهر بکچی-لرینین بؤیوگو (فا: داروغه، کلانتر). ۲-(مج)اؤزونو بؤیوک سایان و یا اؤزونو آیری لارینا وکیل سانان، قوُلدور. magistrate, sheriff {بو کلمه نی سنگلاخدا ایشله‌نن تارغاماق (متفرّق‌ائله‌مک) سؤزونه باغلاماق اولار و تارغاماق سؤزو تارماق سؤزوندندیر، باخ: تارماق، تارغاماق› تارغا› دارغا› دارقا، فارسجادا داروغه شکلینده گئچیبدیر}.

دارغاباشی..darğabaşı [آد] نئچه دارغانین باشچی‌سی.

دارغاتیکمک..darğatıkmək [تاثیرلی ائیلم] دارغا تعیین ائتمک، حاکیم قوْیماق.

دارغاشاگرد..darğa şagird [آد] دارغاشاییید:دارغانین کؤمکچی‌سی.

دارغالی..darğalı [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {قوُروجوسو اوْلان}.

دارغالیق..darğalıq [آد] ۱-دارغانین ایشی. ۲-بؤیوک لوک و آغالیق ائله ین. ۳-(مج)قوُلدورلوق.

دارغان..darğan [آد، دا] دارقان:قیشین سوْن گونو" دارغان‌دا یاغماسا خرمنده یاغار"، اوغلان آدی.

دارفیکیرلی..darfikirli [باخ] دار دوْشونجه‌لی.

دارقا..darqa [اؤزل‌آد] باخ: دارغا.

دارقافالی..darqafalı [صفت] داربئیینلی، آزآنلاییشلی، دوْشونجه‌سی آز اوْلان.

دارقایا..darqaya [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

دارقورساق (لی)..darqursaq(lı) [صفت] دؤزوم سوز، تئز اؤزوندن چیخان.

دارقورساقلیق..darqursaqlıq [آد] دؤزوم سوزلوک، تئز اؤزوندن چیخما.

دارقیشلاق..darqışlaq [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

دارقین..darqın [صفت] دارقین:۱-کوْسگون و داریلمیش اوْلان، قیزمیش و غضبلی. ۲-سوْیوق و ایلگی‌سیز (فا: پریشان).۳-اینسان آدی: دارقینای، دارقونای {دار+قین}.

دارقین‌لاشماق..darqınlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دارقین بیر وضعیته گلمک.

دارقین‌لیق..darqınlıq [آد] دارقین اوْلما وضعیتی، کوْسگون لوک.

دارکسیلمک..dar kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] دار اوْلماق، چتین وضعیت قاباغا گلمک، دوْزلمز اوْلماق" زمانه منه دار کسیلدی".

دار گلمک..dar gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دار اوْلماق، چتین وضعیت قاباغا گلمک، دوْزلمز اوْلماق" زمانه منه دار کسیلدی".

دارگلیرلی..dar gəlirli [صفت] گئچیم سیخیتی‌سی چکن.

دارگؤروشلو..dargörüşlü [صفت] آنلاییش گؤسترمه‌ین.

دارگؤز..dargöz [آد] گؤزوگؤتورمه ین، پاخیل (فا: حسود). jealousy

دارگؤزلوک..dargözlük [آد] پاخیل لیق، خسیس لیک، گؤزو گؤتورمه‌مزلیک، (فا: تنگ نظری، حسادت).

دارگؤزلولوک..dargözlülük [آد] پاخیل لیق، خسیس لیک، گؤزو گؤتورمه‌مزلیک، (فا: تنگ نظری، حسادت).

دارلاتماق..darlatmaq [تاثیرلی ائیلم] دارلاشدیرماق (فا: تنگ کردن).

دارلاشدیرماق..darlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دار وضعیته گتیرمک، دارالتماق.

دارلاشدیریلماق..darlaşdırılmaq [تاثیرلی ائیلم] داها دار ائدیلمک، گئنیش لیگی و ائنی آزالدیلماق (فا: فـم تنگ کردن).

دارلاشماق..darlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دار وضعیته گلمک، دارالماق (فا: تنگ شدن).

دارلی غزنین..darlı ğəzneyn [اؤزل‌آد] مراواتپه ده کند آدی.

دارلیغا دۆشمک..darlığa düşmək [تاثیرسیزائیلم] سیخینتی یا دۆشمک.

دارلیق..darlıq [آد] ۱-دار اوْلماوضعیتی(فا: تنگی) narrowness ۲-گئچیم زوْرلوغو، گئچیم سیخینتی‌سی، چتین‌لیک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دارلیق چکمک..darlıq çəkmək [تاثیرسیزائیلم] سیخینتی چکمک.

دارما دوُمان..darma duman [صفت] قارما قاریشیق.

دارماجال..darmacal [ظرف] چوخ تله‌سیک، ایشین‌قیزقین اوْلان وضعیت‌اینده (فا: با عجله). {دار+مجال}.

دارماداغین ائله‌مک..darmadağın eləmək [تاثیرلی ائیلم] داغیتماق، آرادان آپارماق.

دارماداغین اوْلماق..darmadağın olmaq [تاثیرسیزائیلم] داغیلماق.

دارماداغین..darmadağın [صفت] دارماداغون:چوخ داغینیق و قاریشیق، تارومار، آلت‌اوْست اوْلما (فا: تارومار).routed {باخ: تار}.

دارماداغینلیق..darmadağınlıq [آد] دارما داغین اوْلما دوُرومو.

دارماداغینیق..darmadağınıq [آد] دارماداغین اوْلموش.

دارمادوُمان..darmaduman [صفت] قارماقاریشیق" ~اوْلماق، ~ ائتمک".

دارنوْ..darnov [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی {باخ: دارانا}.

دارواداغ..darvadağ [اؤزل‌آد] گده‌بگ'ده داغ آدی(۱۷۵٦)[۲٤۰].

داروینجی‌لیک..darvincilik [آد] باخ: داروینیزم.

داروینیزم..darvinizm [آد، اینگیلیز بیلگینی آدیندان] جانلی طبیعت و دوْغانین تاریخی انکشافی و گلیشمه‌سی حاققیندا اوْلان‌بیرنظریه و وارساییم، بوُ وارساییما گؤره بوْتون حئیوان نوعلاری و بیتگی اوْرقانیزم‌لری طبیعی سئچمه یوْل ایله عمله گلیب و هر جانلی بسیط اوْرقانیزمالاردان تؤره‌نیب.

داروینیست..darvinist [آد] داروینچی:داروینیزم طرفداری.

داره کندی..darə kəndi [اؤزل‌آد] داری:اوُرمیه (~سینجی)، بوُکان (~گردله) داکندآدی. ساییناقالاداداغ‌آدی {داری‌سؤزونه‌باغلیدیر: اکین یئری}.

داریْ..darı [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، بوغدایا بنزر و دانالاری بیرآز یوُمورو، قورواقلیغا دایاناقلی، بیر ایللیک تاخیل بیتگی‌سی و اوْنون‌دنی، باخ: آغ داری (فا: ارزن). panicum، millet {ت: توخوم، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاریغ›/ بو کلمه تارماق› تاریماق: (اکین اکمک) سؤزوندن آلینمیشدیر، اصلینده بوتون اکین توخومونا دئییلیردی و معناسی گئنیشله‌نه‌رک علاج اوچون اولان بیتگی‌لره ایشله‌نیب و داوا و دارو سؤزلرینین کؤکودور؛ درمان/ داری+ مان سؤزونون کؤکو بو کلمه‌دن اوُزاق اوْلماماليدیر}.

داری..darı [اؤزل‌آد] ۱-گنبدده کندآدی ۲-اینسان آدی: ~الپ، ~بگ،

داریاپراق(لی)..daryapraq(lı) [صفت] ائن‌سیز یاپراغی اوْلان بیتگی‌لر.

داری‌اوْتو..darı otu [آد، بیتگی] داشلی یاماجلاردا بیتن بیر ایل‌لیک بالاجا اوْتسوْو بیتگی.

داریْتای..darıtay [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی کاراییت بگ‌لریندن.

داریتماق..darıtmaq [باخ] داریلتماق / داریلتما.

داری‌چؤره‌یی..darı çörəyi [آد] داری دان دۆزه‌لن بیرنوع چؤرک.

داریخدیرماق..darıxdırmaq [تاثیرلی ائیلم] تنگه گتیرمک، بیخدیرماق، بئزیکدیرمک، اۆره‌یینی سیخماق، (فا: به ستوه آوردن).

داریخدیریجی..darıxdırıcı [صفت] جان سیخی جی، اورک سیخان، چوخ ماراق لاندیران (فا: دلتنگ کننده). heavy-hearted

داریخدیریجی‌لیق..darıxdırıcılıq [آد] داریخدیریجی اوْلما وضعیتی.

داریخسینماق..darıxsınmaq [تاثیرسیزائیلم] داریخمیش کیمی گؤرو-نمک، بیرقدر داریخماق (فا: اظهار دلتنگی کردن).

داریخما..darıxma [آد] جانی‌سیخیلما (فا: تلواسه). struggle

داریخماق..darıxmaq [تاثیرسیزائیلم] سیخیلماق، بیخماق، بئزمک(فا: دلتنگ شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تاروماق›؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاریقماق، داریلماق›، باخ: تارماق}.

داری‌دارینا..darı darına [ظرف] گوجلوک‌له، اوُج اوُجا.

داریْداغ..darıdağ [اؤزل‌آد] جوُلفا و جبراییل'دا داغ آدی[۲٤۰].

داری‌سپمه..darı səpmə [آد] اوشاقلارجا اوینانان بیر اوْیون آدی، اوخونان شعر اؤرنگی" بیز داری‌نی سپه‌ریک سپه‌ریک-- ".

داریسقال..darısqal [صفت] ۱-چوخ دار، ائن‌سیز، داریشلیق یئر و حال (فا: تنگ). ۲-دار دۆشونجه‌لی (فا: تنگ نظر).

داریسقال لاشدیرماق..darısqallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] داریسقال حالا سالماق.

داریسقال لاشدیریلماق..darısqallaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] داریسقال حالا سالینماق.

داریسقال لاشماق..darısqallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] داریسقال اوْلماق.

داریسقال‌لیق..darısqallıq [آد] چوخ دار اولما (فا: تنگی). narrowness

داریشماق..darışmaq [باخ] داراشماق.

داریشیق..darışıq [صفت] دار، گئنیش اولمایان، داراشیق.

داریک..darık [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {داری+ک}.

داریلتماق..darıltmaq [تاثیرلی ائیلم] داریلماسینا سبب اولماق، داریتماق.

داریلقان..darılqan [صفت] چوخ سیخیلان و داریلان کیمسه. آلینقان، نازلی،

داریلقانلیق..darılqanlıq [آد] چوخ سیخیلیب داریلما وضعیتی.

داریلما..darılma [آد] اؤره‌یی سیخیلما (فا: تکدّر). being offended

داریلماجا..darılmaca [آد، ظ] سیخینتی (فا: تکدّر). being offended

داریلماق..darılmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سیخیلماق ۲-قیزماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: باخ: تارماق}.

داریلمیش..darılmış [صفت] اؤره‌یی سیخیلمیش.

داریماق..darımaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-داریشماق. ۲-داغیتماق، پیرتماق. {باخ: تارماق› تاریماق}.

دارین قوُج..darınquc [باخ] دیرمیق.

داریوْل..daryol [آد] دار گئچید (فا: دهلیز). vestibule

داری‌یارماسی..darı yarması [آد] داری دان دؤزه‌لن یارما.

داز..daz [صفت] ۱-باشی توْکسوْز، دازلاق، باشینین توکو تؤکولموش (فا: کچل). bald-head ۲-اوْت سوُز و بیتگی‌سیز یئر، چیلپاق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹تاز›، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: تاس}.

داز..daz [اؤزل‌آد] ۱-آغ قالا دا کند آدی. ۲-توْرکمن-سالوُر-یالواچ و توْرکمن-یاوموُت-چوُنی بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

دازارا دازار..dazara dazar [ظرف] چوْخ تلَسیک حالدا "دازارادازار گئدیردی".

دازالاق..dazalaq [باخ] داز.

دازباش..dazbaş [صفت] باشی توْکسوز اوْلان.

دازلاشدیرماق..dazlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دازحالا سالماق.

دازلاشماق..dazlaşmaq [باخ] دازلانماق.

دازلاشمیش..dazlaşmış [صفت] باشی‌نین توکو تؤکولموش.

دازلاق..dazlaq [صفت] دازباش، توکوتؤکولموش(فا: سرتاس).

دازلاق‌لاشماق..dazlaqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] باشین توْکو تؤکولمک.

دازلاق‌لیق..dazlaqlıq [آد] دازلاق اوْلما وضعیتی.

دازلاماق..dazlamaq [تاثیرلی ائیلم] گوْج بیَنمک، چتین بیَنمک "دازلایان دازا دوْشر، کل باشلی قیزا دوشر"[۲].

دازلانما..dazlanma [آد] دازلانماق ایشی.

دازلانماق..dazlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-داز اوْلماق، باشی‌نین توْکو تؤکولمک (فا: تاس شدن). ۲-بیتگی‌سیز اوْلماق (فا: بایر شدن).

دازلیق..dazlıq [آد] داز اولما وضعیتی، کئچل‌لیک (فا: کچلی). baldness

دازی..dazı [آد، بیتگی] اوْتسوْو کوْلسوْو بیر بیتگی، بوْی اوْتو.

داستان..dastan [آد، فا] شفاهی خالق ادبیاتیندا اوُزون قهرمانلیق و عاشقانه ناغیل و اثرلر (فا: ~). story

داستان آچماق..dastan açmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئی‌دن سؤز آچماق. ۲-روایت ائتمک.

داستان اوْلماق..dastan olmaq [تاثیرسیزائیلم] معروُف اوْلماق.

داستانچی..dastançı [تاثیرسیزائیلم] داستان سؤیله ین، ناغیلچی.

داس‌داراجیق..das daracıq [صفت] چوْخ دار.

داسکین..daskın [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی {داز+اکین}.

داش..daş [آد] ۱-دوْغانین مُختلف ماده‌لرینین برکیمیش پارچالاری، قایا پارچاسی. ۲-سوْم حالدا اولان بیر سیرا شئی‌لر اوچون سؤیله‌نیر "تره‌زی داشی، لوْدو داشی" (فا: سنگ). stone ۲-(مج)برک، رحمسیز "اؤره‌یی داشدیر". ۳-(اک) اوْرتاقلیق بیلدیرن بیر اک: آنلامداش، یولداش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاش‹، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-قایا پارچاسی. ۲-انشیک، دیشاری. ۳-اوْرتاقلیق اکی؛ بو کلمه هر اؤچ معنادا چوخ اسکیده ایشله‌نن بیر کلمه اولاراق چوخلو کلمه‌لرین کؤکودور: ۱-داشلاماق، داشلاشماق، داشلانماق (داشا دؤنمک)، داشیل، داشقورای. ۲-دیْش، دیشلاماق، داشماق (دیشاری تؤکولمک)، داشلانماق (سیچراماق)، داشیماق (دیشاری آپارماق)، داشیت، داشقا› تاشیقا. ۳-یولداش، آدداش}.

داش-...-daş [اؤزل‌آد] آذربایجاندا تقریبا بوتون شهرلرده تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری.

داش‌آتان..Daş atan [آد] اسکی چاغلاردا ساواش‌لاردا سلاح کیمی ایشله‌نیلن و داش آتماغا یارایان آراج (فا: فلاخن). Sling ۲-داش-آتان›(اؤزل‌آد) مراغا و بوْستان آباد دا کند آدی.

داش‌آتماق..daş atmaq [تاثیرسیزائیلم] سؤزآتماق، ساتاشماق، مانع یاراتماق "ایشین قاباغینا داش‌آتدی" ۲-سوْناچاتدیرماق "دییینه داش آتدی".

داش‌آتیب باشینی توُتماق..daş atıb başını tutmaq [تاثیرلی ائیلم] دانماق، بوْینونا آلماماق.

داش‌آتیجی..daş atıcı [آد] داش آتما ایدمانی.

داش‌آرابا‌سی..daşarabası [آد، خا] آبتال، سرسم.

داش‌آرمودو..daşarmudu [آد] یوُمرو و چوْخ داواملی بیر آرمود نوعو.

داش‌آسیلماق..daş asılmaq [تاثیرسیزائیلم] گئج قاینامیاق و گئج قیزماق آنلامیندا بیر سؤز "قازان‌دا داش آسیبسان: بس‌نییه حاضراوْلمور؟".

داش‌آیاق..Daşayak [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤته‌میش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

داشاباسماق..daşabasmaq [تاثیرسیزائیلم] داشلاماق.

داش‌اپه‌یی..daş əpbəyi [آد، بیتگی] داشلارآراسی‌بیتن بوْز رنگلی-اوْتسوْوییتگی.

داشاچکمک..daşa çəkmək [تاثیرسیزائیلم] ایتیتمک،داشلا ایتی‌له‌مک.

داشاخوْر..daşaxor [صفت] داشلیق، چانقیللی یئر (فا: سنگلاخ).

داشادؤنمک..daşa dönmək [تاثیرسیزائیلم] اوّره‌گی سرت لشمک.

داشادؤیمه..daşa döymə [آد] داشلا اوْینانیلان اوُشاق اوْیونو.

داشادؤین قوُشو..daşa döyən quşu [آد، دیرگی] داش‌دؤین قوُشو.

داشار..daşar [اؤزل‌آد] داشمیش، جوْشقوُن، آتشلی[۷].

داشارسوُ..daşarsu [اؤزل‌آد] قزوین ده داغ آدی.

داشاق..daşaq [آد] ارککلیک بئزی (وزی) (فا: خایه). testicle {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تاشاق›؛ داش سؤزوندن آلینیب بو اعتبارلا کی داش کیمی‌دیشاری‌چیخمیش و سالانان‌شئیه دئییلیر[۶]}.

داشاقلی..daşaqlı [صفت] ۱-داششاقی اوْلان. ۲-(مج)قورخماز.

داشاگئتمک..daşa getmək [تاثیرسیزائیلم] دوْمینوْ اوْیونوندا یئردن علاوه تازا داش گؤتورمک "بئش دفه داشا گئتمک".

داشاگیرن..daşa girən [آد] جمعیت‌دن قاچیب گیزله‌نن آدام حاققیندا.

داش‌امَن..daşəmən [آد، دیرگی] داش‌امن گیللردن، سودا یاشایان ، چوخ‌ایلکل وُجودلو و اوْمورقالی حئیوان petromyzon

داش‌امَن‌گیللر..daşəməngillər [آد، دیرگی] داش امَن‌لری ایچینه آلان، یوُوارلاق آغیزلی، اومورقالی‌حئیوانلار سوْیو(فا: تیره‌ای‌از حیوانات).

داشان..daşan [اؤزل‌آد] داشمیش، دیْشا ووُرموش، جوْشقوُن[۷].

داشان‌قالا..daşan qala [اؤزل‌آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

داش‌اوْجاغی..daşocağı [آد] داش چیخاریلان یئر، داش‌معدنی.

داش‌اوّرک(لی)..daşürək(li) [صفت] سرت، رحم‌سیز (فا: بیرحم). cruel

داش‌اوّرکلی‌لیک..daşürəklilik [آد] رحم‌سیزلیک (فا: قساوت). cruelty

داش‌اوّستونده داش قوْیماماق..daş üstündə daş qoymamaq [تاثیرلی ائیلم] یئرکؤک ایله بیخماق.

داش‌اوْینادان..daş oynadan [آد] داشلارلا آغیر و گؤزل حرکت ائدن کیمسه" داش اوْینادان پهلوان".

داشایاق..daşayaq [تاریخی اؤزل‌آد] تاش+آیاق، توّرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

داش‌ایلیگی..daş iliyi [آد] داش‌لارین یاپراقلار شکلینده آیریلماسینی ساغلایان آرا قاتمان و لایه.

داش‌بؤجگی..daş böcəyi [آد، دیرگی] قابیغی قاتیر مونجوغونا بنزر بیر یوموشاقجا. cypraea

داش‌بادامی..daş badamı [آد، بیتگی] قابیْغی برک بیر بادام توّرو.

داش‌باسماسی..daş basması [آد] داش چاپی، داشلا باسیلان (فا: چاپ سنگی). lithogaphy

داش‌باسیم..daşbasım [آد] داش چاپی، داشلا باسیلان (فا: چاپ سنگی). lithogaphy

داشباش..daşbaş [صفت، مج] بیرینه یونگول اعتراض اوّچون دئییلین سؤز" داش باش بونه ایش ایدی گؤردون".

داشباش‌ائله‌مک..daşbaş eləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-غیر قانونی ایشلرله بیر شئیی اله گتیرمک. ۲-بیر ایشی باشدان سوْوما حالدا گؤرمک.

داش‌بالیغی..daşbalığı [آد، دیرگی] سیرتی توتقون بوْزرنگینده، قالین دری‌لی، پولجوقلو، گؤزلرینین دال طرفی داش کیمی اوْلان بیر بالیق نوعو، ایشکینه بالیغی. sebastodes

داشبوْرد..daşbord [آد] ماشینین قاباق طرفینده اولان قوُتو کیمی یئر (فا: ~). dashboard

داش‌بوْینو..daş boynu [اؤزل‌آد] غربی‌مشکین‌ده آیواتلو بوْیونون یایلاق یئری.

داش‌بیلمَنی..daşbilməni [آد، یئرب] داشلارین اؤزللیک‌لرینی اینجه‌له‌ین اوُزمان (فا: سنگ شناس). petrologist

داش‌بیلیمی..daşbilimi [یئر ب] داشلارلا ایلگی‌لی بیلیم، داش‌لاری آراشدیران بیلیم (فا: سنگ شناسی). petrology

داش‌بینا..daşbina [آد] داشدان دوزلمیش بینا.

داش‌پارچاسی..daşparçası [آد] بؤیوک داش(فا: سنگ پاره). boulder

داش‌پامبوق (پامبیغی)..daşpambuq (pambığı) [آد] یانماز داش، (فا: پنبه‌نسوز، آزبست).

داش‌تاپینجی‌لیق..daştapıncılıq [آد] داشا تاپینما، داشلارا تاپینما و پرستش ائتمه (فا: سنگ پرستی). **litholatry**

داش‌تره زی..daştərəzi [آد] تزه زی و داشلاری، چکی لوازیماتی.

داش‌توْپراق..daştopraq [آد] داشی چوخ اولان توْپراق و اکین یئری.

داش‌توْزو..daştozu [آد] داشدان دوزلمیش پودر کیمی مادّه.

داش‌تؤلک..daştülək [آد] ۱-اله اؤیره‌دیلمه‌سی چتین اولان قیرقی. ۲-قوْشقویا گئتمه ین آت. ۳-(مج) اؤزلو، سیرتیق.

داش‌چاتلاسا..daş çatlasa [ظرف] ایشین زورلو اولدوغونا اشاره دیر.

داش‌چاغی..daşçağı [آد] داشدان یاراق دؤزلدیلن چاغ، کالکو-لیتیک، پاخیر دئوری اؤنجه سی، داش دؤنمی (فا: صر سنگ).

داشچی..daşçı [آد] داش یونانو ساتان(فا: حجار). **stonecutter**

داشچیل..daşçıl [آد] ۱-داشی آندیران، داش کیمی. ۲-داشلی توْپراقلاردا و قایالاردا یئتیشن بیتگی‌لره وئریلن آد.

داشچیلیق..daşçılıq [آد] داشچی‌نین ایشی، داش یونْماو ساتماصنعتی.

داش‌حامام..daş hamam [اؤزل‌آد] باخ: سنجبد (کیوی).

داش‌خیْناسی..daşxınası [آد، بیتگی] داشلارین اؤزه‌رینده خال خال بیتن و خیْنا کیمی رنگ وئرن بیر یوْسون نوْعوندان بیتگی .

داش‌دؤشَمی..daşdöşəmi [آد] داش دؤشه‌مه، داشدان دؤزلمیش خیابان و یاپالیق (فا: سنگ فرش). **connlestone**

داش‌دؤنَمی(دئوری)..daşdönəmi(devri) [آد] باخ: داش چاغی.

داش‌دؤیر..daşdöyər [آد] چوخ دواملی و یاخشی ایشله نه بیلن آراجا دئیلیر "بو بورقو چوخ داش دؤیر بیر آراجدی".

داش‌دؤین..daşdöyən [آد] داش قیْران، داش سیْندیران. مُحکم.

داش‌دؤین‌قوُشو..daşdöyən quşu [آد] سئرچه‌لردن اوُزون‌قویروقلو کیچیک‌قوش

داش‌داراغی..daşdarağı [آد] داش اؤچون ایشله‌نن بیر دمیر داراق.

داش‌داش اوْسته قالماماق..daş daş üstə qalmamaq [تاثیرسیزائیلم] تامامیله داغیلماق.

داش‌داشا..daşdaşa [ظرف] شاهمات اوْیونوندا و بوُجور اوْیونلاردا هئچ هئچه قوُرتارما حالتی.

داش‌داشییان..daşdaşıyan [آد] داش داشیما ماشینی، داش آپاران .

داشدان گئچمک..daşdan geçmək [تاثیرسیزائیلم] تأثیرلی‌اولماق "بوُ بلگه داشدان گئچر".

داشدان یومشاق..daşdan yumşaq [صفت، مج] یئییله بیلن یومشاق هر شئی.

داش‌دلن..daşdələn [آد] داش دلمک اؤچون آراج.

داش‌دوُز..daşduz [آد] داشلیق اولان دوز.

داش‌دوْغراما..daşdoğrama [آد] داش کسمه، داشلاری بللی بیر اؤلچویه سالما ایشی (فا: سنگتراشی). **stonecutting**

داش‌دوْغرایان..daşdoğrayan [باخ] داش قیران، داش کسن.

داش‌دوْلقو..daşdolqu [آد] داش ایله دوزَلمیش سد ویا دوُوار.

داش‌دوُوار..daşduvar [آد] داشدان هؤرولموش دوُوار.

داش‌دیبی چایی..daş dibi çayı [اؤزل‌آد] باخ: پارس آباد (موُغان).

داشدیرماق..daşdırmaq [تاثیرلی ائیلم،] داشماسینا یوْل آچماق (فا: سرریز نمودن). {یوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توشقورماق›}.

داشدیریلماق..daşdırılmaq [بلسیز ائیلم] داشدیرماق ایشی گؤرولمک.

داشرالی..daşralı [آد] داشرالو:اؤزگه،یابانجی،دیْشاریدان[۷].

داشرِیْق..daşrıq [صفت] قوُربتچی، سفره گئدن، دیْشاریدا[۷].

داش‌ساپلاجی..daşsaplacı [صفت] داشلاری بیربیرینه باغلاماق اوچون اولان وسیله (میله، اوْخ) **rock bolting**

داش‌ساریمساغی..daşsarımsağı [آد، بیتگی] یاپراقلاری‌سوْغان یئرینه ایشله‌نن بیر سوغان نوْعو (فا: گیاهی) **allium scarodoprasum**

داشسیز..daşsız [صفت] داشی اولمایان.

داششاق..daşşaq [باخ] داشاق.

داشقا..daşqa [آد] ال آراباسی ویا آت ایله سوْرولن آرابا(فا: درشکه) **phaeton** {داش/ داشیماق سؤزو و "قا" اکیله دوزه‌لیب، اؤرنک اوْچون: قاشقا، یورقا، قارقا، مارقا}.

داشقاچی..daşqaçı [صفت] داشقا سورن (فا: درشکه چی). **carter**

داشقارو..daşqaru [آد] ائشیک، دیْشاری، تاشرا[۷].

داش‌قاش..daşqaş [آد] دَیرلی داشلار و جواهرات.

داش‌قاشلی..daşqaşlı [صفت] دیرلی داشلارلا بزه تیلمیش.

داش‌قالاسی..daşqalası [اؤزل‌آد] ضحاک‌قالاسی آدیلادا تانیناراق عجبشئر شهرینین یاخینیندا یئر آلیبدیر.

داش‌قالاق..daşqalaq [آد] بیرینی جزالاندیرماق اوْچون داشلا ووُرما اوُصولو (فا: سنگسار).

داش‌قالاق‌ائتمک..daşqalaq etmək [تاثیرلی ائیلم] بیر سوُچلونو داشلایاراق جزالاندیرماق.

داشقان..daşqan [اؤزل‌آد] داشان، جوْشان، اوُیغور یازیْتلارییندا بیربگ‌آدی[۷].

داش‌قلبلی..daş qəlbli [باخ] داش‌اؤرکلی.

داشقوُرای..daşquray [آد] داشدان دؤزمه دوُوار، داش دؤزمه سی، سیمان‌سیز هؤرولن داش دوُوار (فا: سنگریز).

داش‌قوُم..daşqum [باخ] قوُم داشی.

داش‌قووونو..daşqovunu [آد] یاستی شکیلده اوْلان بیرقوون نوعو.

داشقی..daşqı [آد] ۱-داشمیش ۲-چاودوُر اوْیماغی بگ‌لرینده[۷]. توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

داش‌قیْران..daşqıran [آد] داشلاری قیران کیمسه ویا آراج.

داش‌قیران اوْتو..daşqıran otu [آد، بیتگی] داش قیران اوْتوگیللردن، داشلار آراسیندا یئتیشن، بعضی نوْعلاری بزک بیتگی‌سی اوْلاراق بیر اوْتسوْو بیتگی: معدن کؤمورو. saxifraga. sax

داش‌قیران‌اوْتوگیللر..daşqıran otugillər [آد، بیتگی] داش‌قیران گیللردن، آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک: داش‌قیران‌اوْتو، اورْتانجا(فا: تیره‌اُرتانجه). saxifragaceae

داش‌قیران‌چیچگی..daşqıran çiçəyi [آد، بیتگی] داش قیران گیللردن ۲۵۰۰m یوکسک‌لیکدن اوجا قایالاردا یئتیشن بیرچیچک (فا: نوعی گیاه). leontopodium alpinum

داشقین..daşqın [آد] طغیان ائتمیش، جوشقون، گوجلو (فا: بجوش آمده). {، باخ: داش، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}. ۲-داشقین۲ (اؤزل‌آد) دوْکتور داشقین ش۱۳۲٤ده اوجان بؤلگه سینده آنادان اولوب و تورک کولتورو ساحه‌سینده اوزمان کیمی تانینیر، اثرلرینده: سؤزلوک، کند گلینی، یازیشمالار و -- ۳-داشقیْن/ تاشقین(اؤزل‌آد) اینسان‌آدی: ~الپ، ~ای، ~بای / بگ، ~ار.

داشقینجا..daşqınca [صفت، ظ] داشقین اوْلاراق، آشیری بیر بیچیمده-

داشقینلیق..daşqınlıq [آد] داشقین اوْلما وضعیتی، آشیری‌لیق.

داش‌کؤمور(وُ)..daşkömür(u) [آد] ایچینده ۹٤-۷۵٪ کربن‌و اولان داش نوعو، معدن کؤمورو (فا: زغال سنگ). coal

داش‌کسسک..daşkəssək [آد] داش و برکیمیش توپراق پارچالاری.

داش‌کسن..daşkəsən [آد] داش یوْنان، داشلاری بللی بیچیم و شکله سالان (فا: سنگ تراش). stonecutter

داش‌کسَن..daş kəsən [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدی؛ باخ: ابهر.

داش‌کلم..daşkələm [آد، بیتگی] بیر کلم نوعو، باخ: کلم.

داش‌کلم‌آشی..daşkələm aşı [آد] دوغرانمیش داش کلم‌له پیشیریلن آش‌نوعو.

داش‌کلم‌بورانی‌سی..daşkələm boranısı [آد] دوْغرانمیش داش-کلم، سوغان، لپه، ات و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک (فا: بورانی کلم قمری).

داشکند..daşkənd [اؤزل‌آد] ۱-تاشکند، توْرکوستاندا بینکند شهرینن سوْنراکی آدی[۱۲]. ۲-اهر ده داشکندی شکلینده کند آدی.

داش‌کؤره..daş kürə [آد] داش یوُواری، داشدان اولان یوُمرو هر شئی.

داش‌کیمی..daş kimi [آد] چوخ ساغلام، چوخ برک.

داش‌گردیشی..daş gərdişi [آد] داش کرپیج دوُوارلاردا، هؤرولن داش و کرپیج‌لر آراسیندا اولان مسافه.

داش‌گوْلو..daş gülü [آد، بیتگی] داشلیق یئرلرده بیتن بیر بیتگی، قایناتماسی ایچیله‌رک بئل دیسکی اوْچون یارارلی سانیلیر[۱۳۶].

داش‌گؤبه‌لگی..daş göbələyi [آد، بیتگی] بیر نوْع گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ).

داش‌لاتماق..daşlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] داش آتدیرماق، داشا باسدیرماق.

داشلاشما..daşlaşma [آد] ۱-بیربیرینه داش آتما(فا: سنگ پرانی). ۲-داشا دؤنمه (فا: تحجُّر). petrification

داشلاشماق..daşlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-داش کیمی اوْلماق، برکیمک، داشا دؤنمک. ۲-بیربیرینه داش آتیب ووُرماق. {باخ: داش}.

داشلاشمیش..daşlaşmış [صفت] داشا دؤنموش (فا: محجّر). petrified

داشلاشمیش قالیقلار..daşlaşmış qalıqlar [آد] فُسیل لشمیش شئیلر.

داشلاما..daşlama [آد] ۱-داشلاماق ایشی (فا: سنگباران) ۲-جزا اوْچون بیرینی داشلا ووُرما، داش قالاق ائتمه، مکده شیطانا داش-آتما (فا: سنگسار) stoning

داشلاماق..daşlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-داش ایله وورماق (فا: سنگسار کردن، رجم). ۲-داش دؤشه‌مک (فا: سنگ چینی کردن). ۳-داش ایله سوْرته‌رک پارلاتماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: داش}.

داشلاندیرماق..daşlandırmaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: داش۲] بیر آخیجی ماده‌نی اوُجالیقدان یئره تؤکه‌رک سپیلمه‌سینه سبب اوْلماق (فا: پاشاندن).

داشلانماق..daşlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-داش ایله ووُرولماق، داشا باسیلماق، داش یاغدیریلماق(فا: سنگسارشدن) ۲-(س) آخار بیرشئی قایناياراق ویا اوْنون ایچینه‌بیرشئی دؤشه‌رک‌دامجی‌لاری آتیلیب آیری یئره تؤکولمک (فا: پاشانده‌شدن)

داشلی..daşlı [صفت] ۱-داشی اوْلان، ایچینده داش پارچالاری اوْلان. ۲-داش دؤشنمیش یئر، داشلا اؤرتولموش یئر.

داشلی‌بوُرون..daşlı burun [اؤزل‌آد] ۱-گنبد شهرینین ٦۰ک‌ق‌د طرفینده ، اترک بخش‌ینین مرکزی وتوْرکمنلرین یئرلَشیم یئری. ۲-

داشلی‌بوُرون بؤلگه سینده تۆرکمن کندلری : آراقوُیو؛ آرتیق قیلیج چشمه؛ آغ‌بند (۳٤ک‌د *۱۰۰)؛ آی‌تَمَر/ آیدمیر (۵۷ ک‌د *٦۰۰)؛ ائشَک‌تپه/ ائشیک‌تپه (۳۷ک‌گ‌د *۳۰۰)، اۆچ قوُیو (۳۷ک‌د *۱۰۰)؛ اینچه بوُرون (۲۳ک‌گ‌ب *۱۵۰۰)؛ اوْخی‌تپه/ اوْخوتپه؛ پَشَه لر؛ تَنگْلی (*۵۰۰)؛ توُرشَکلی (٦ک‌ق)، تیکانجیق (٤٤ ک‌ق‌د/ بوْش)، چات (۵۷ک‌ق‌د/ بوش)؛ چاروای آتابای (۳۰ک‌ق‌ب *۳۰۰)، چاروای بَهلَکه (۵۵ک‌د *۲۰۰)، چاروای شیر ممّدلی (٤٦ک‌ق‌د*۳۰۰)، چای گئچن (۱۰ک ق/ بوْش)، خِیرخوْجا/ خِیرخواجه (۲٤ک‌ق‌ب/ بوش)، خئیر خواه نجف/ آ-ی-اوْرتا؛ داشلی بوُرون؛ داماق (۲۸ک‌ق‌د *۷۵)؛ دانشمند (۱٤ک‌گ *۵۰)؛ دده‌اوْلوم؛ دۆزاوْلوم (۷ک‌گ *۱۲۰)، غُلام قوُریک؛ قُربان قیلیج مُلا؛ قاراآغاج (۷۰ک‌د *۵۰۰)، قارادانگ؛ قاراماخیْر (۲۰ک‌گ‌د *۵۰۰)؛ قوُلاق بوُرته؛ قیزلار (۳۳ک‌ق‌د *۲۰ خانوار)؛ قیْزیل تپه؛ قیلیج ایشان (۷۳ک‌د *۸ خانوار)، گئچی سوُ (۵٦ک‌د *۱۰۰)، کُلیجه (٤٦ک‌ق‌د *۲۵۰)، کوْرَند/ کُرندkorənd؛ نارلی داغ (٤۲ک‌د *۵۰۰)؛ هوْتتنhottən؛ یئکه قویوُ (۷۲ک‌د *۸۰)،

داشلیجا..daşlıca [صفت] ۱-داشلی تهَر ۲-اهر، اردبیل‌وقئیدارداکند آدی.

داشلیق..daşlıq [آد] داشلی یئر، داش دؤشنمیش یئر.

داشلی‌کسسکلی..daşlı kəssəkli [باخ] داش کسسکلی.

داشما..daşma [آد] ۱-کته، دۆیونون سوُیو سۆزولمه‌دن پیشیریلن پیلوْو. ۲-داشماق ایشی "چایین داشماسی".

داشماق..daşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دوْلوب تؤکولمک "کۆر چایی جوْشوب داشدی" (فا: سرریزشدن). ۲-اؤفکه‌سی آرتماق، جوشماق "شیشمان آدام جوْشوب داشدی" (فا: به هیجان آمدن). ۳-بیر شئیین بوْللوغونو بیلدیرن سؤز "اوْردا ایشله‌ین‌لرین پوُلو آشیب داشیبدی" {ت، سن؛ باخ: داش}.

داشمالیق..daşmalıq [صفت، باخ: داش] داشما وکته پیشیرمک اۆچون یارارلی "داشمالیق دۆیو" (فا: مناسب برای کته).

داشناق‌لار..daşnaqlar [آد] روس‌وغرب‌امپریالیست‌لری‌نین قیشقیرتدیغی بیر تروریستی جریان ساییلیر، بوُ جریان بۆتون غرب فاشیست قروپلاری‌نین تۆرکلرین علیه‌اینه بیرلشدیگی نقطه‌دیر، داشناقلار ۲۰جی یۆزیلین اوّللرینده مسلمان لاردان و اؤزللیکله تورکلردن ۲,۵ میلیون نفر قتل ائدیبلر و یالنیز اوُرمیه سالماس و غربی آذربایجاندا ۱٦۰۰۰۰نفر تۆرک مسلمانین اؤلومونه باعث اولوبلار و ایکینجی دۆنیا ساواشیندا یوزمین نفردن چوخو هیتلر و فاشیست‌لره قاریشاراق‌اونلارین‌یونیفورمو آلتیندا یهودیلری - اؤلدورمه‌یه‌و سوْیلارینی تمیزله‌مگه چالیشیبلار، بوُنلار بوتون ائرمنستان قونشولاری‌نین توپراق وارلیق‌لارینا گؤز تیکه‌رک اوْلاری آرادان آپارماغا و اوْلارا ضرر وئرمه‌گه چالیشیللار، بوللارین اۆزوندن بیر زامانلار اکثریتی‌مسلمان اوْلان ایراوان‌شهرینده‌و ائرمنستانین چوخلو آیری شهر و کندلرینده ایندی مسلمان اینسان قالمیر و حتی بیر جامع مسجدی ده یوخدور حال بوکی مُسلمان قونشو اؤلکه‌لرده ائرمنستان دان چوخ، کیلیسه واردیر و ان اییی شکیلده قورونوللار، سوْن زامانلاردا داشناقچی‌لار، روس‌و غرب‌آریاچیلاری‌نین قیشقیرتماسیلا چوخلو مسلمان تورکون اؤلومونه و سورگون اولماسینا سبب اولوبلار و آسالا کیمی تئروریستی‌دسته‌لر، تۆرک-سیاستچی و بیلگین‌لرینین اؤلومونه باعث اوْلوبلار، و اشاره اوْلدوغو کیمی بیرینجی دونیا ساواشیندا روس و باتی لیلارین تعلیماتی ایله بؤیوک مقداردا مسلمانین اؤلومونه باعث اولوبلار و البته بو ساواشلاردا بو مقدارین اوندا بیریندن آزی روس کؤمک‌چی‌سی داشناغین آرادان گئدمه‌سینی علَم‌ائده‌رک ایسته ییرلرتۆرکلری‌سوْی-قیریمچی‌گوسترسینلر، البته‌بو ناحاقلیق‌لارین بؤیوک‌بؤلومو غربی-کریستیان‌کلوبلار و شوْوئنیست‌لرین تبلیغاتی نتیجه‌سینده دیر و باتی-چیلار و روسچولار بو یانلیش تبلیغاتلا و بو وسیله ایله اؤزلرینه اعتبار آختاراراق تئرور و ایشغالچی‌لیغا ال آتیللار تا بلکه خاج دؤنمی‌نین دوامی‌نی سوردورسونلر و اینسانلارا ائیله سؤیله‌سینلرکی فقط ییرتیجی باتیچیلار کؤتو دئییل‌لر بلکه اوْ بیری اینسانلاردا غرب-فاشیستلری‌کیمی قیرقینلارا ال آتیبلار، حالبو کی بو بُهتانلار اساسیزدیر، چوخلو بیلگین‌لر بو موردده متفق القول دولار کی گئچن یوز ایلده ایرانین پارچالانماسیندا و تورکمنچای و گولوستان قراردادلاری توسط ایله ایرانین بیر بؤلومونون روسلارا وئریلمه سینده ائرمنی قروپلارین روسلارا کؤمک‌لری و ایران قوُوّه‌لرینه نانکورلوقلا آخینلاری‌نین بؤیوک رولو وارایدی، بو اۆزدنده روسلار داشناقلاری، گُناه‌سیز اینسانلاری خوجالی و اوْنلارجا آذربایجان شهرلرینده اؤلدورمه‌یه تشویق ائتدیلر، و باتی دۆنیاسیدا بوُ سوْی قیریملارا گؤز یوُمدولار، ایندیسه اؤنملی نُکته بودورکی دونیا مافیاسی داشناق‌لارین یالانچی اتّهاملاریندان یارارلانماق ایسته‌ییر و چالیشیر داشناق‌لارلا بیرلیکده بو بؤلگه‌نین و اؤزل‌لیکله تورک‌لرین مال و ثروتلرینه ال آتیب و داشناق‌لاریندا یوخسول‌لوقلارینی و پارازیت‌لیگینی نظره آلارساق بو ملّتین وارلیغینا گؤز تیکمه‌لری اوْنلارا عادی بیر ایش اولماقدادیر، بو سببه تورکلرین دایانیشما ایچینده‌اولماسی و تاریخی آراشدیرمالارا اؤنم وئرمه‌لری و

یاییمجی‌لیق‌ایشینده فعّال اولمالاری بو پارازیتلرین دوُردورولماسیندا بؤیوک روْل اوْینایابیلیر.

داش‌نعناسی..daşnənası [آد، بیتگی] ۱۵-۱۰cm بوْیدا، توّکلو، چوخ ایللیک بیر بیتگی(فا: نوعی‌نعناع). micromeria fruticosa

داشنی..daşnı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

داشوُق..daşuq [اؤزل‌آد] داشْیابیلیرمال، منقوُل دَیر، داشینار مال[۷].

داشوُز..daşuz [اؤزل‌آد] مینگه‌چئویر‘ده یئر آدی[۲۴۰].

داش‌هؤرمه‌سی..daş hörməsi [آد] داشدان هؤرولموش دووار و یا مانع (فا: سنگ چین). stone revetment

داشی‌اتگیندن توّکمک(آتماق)..daşı ətəyindən tökmək (atmaq) [تاثیرلی ائیلم] رأیینی‌وفیکیرینی‌دَییشمک.

داش‌یازان..daşyazan [آد] داشیازی یازان(فا:سنگنویس). lithoglypher

داشیازی..daşyazı [آد] داشدایازیلمیش اثر(فا:سنگ‌نوشته). petrograph

داش‌یاغار قیامت قوْپار..daşyağar qiyamət qopar [آد] آغیر بیر وضعیته اشاره دیر.

داش‌یاغی..daşyağı [آد] یئر آلتیندان چیخان خام نفت (فا: نفت-خام).

داشیت..daşıt [آد] داشیما آراجی (فا: وسیله حمل و نقل).

داشیتچی..daşıtçı [صفت] داشیت صاحبی.

داشیتدیرماق..daşıtdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] داشیتما ایشین گؤردورمک.

داشیتماق..daşıtmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-داشیرماق۲-داشیماق‌ایشینی-گؤردورمک.

داشی‌داش اوسته قویماماق..daşıdaş üstə qoymamaq [تاثیرلی ائیلم] تامامیله داغیتماق.

داشیرتماق..daşırtmaq [باخ] داشیتماق.

داشیرقاماق..daşırqamaq [تاثیرسیزائیلم] آیاغی نال‌سیز حئیوانین آیاغینی داش ازمک، یئریمکدن یوْرولماق، الدن دوّشمک (فا: زخم شدن پای حیوان بی نعل توسط سنگ) {سن؛ باخ: داش}.

داشیرما..daşırma [آد] داشیرماق ایشی.

داشیرماق..daşırmaq [تاثیرلی ائیلم] داشیتماق، داشماسینا یوْل آچماق (فا: سرریز کردن) {باخ: داش}.

داشیریلماق..daşırılmaq [بلسیز ائیلم] داشیرماق ایشی گؤرولمک (فا: فـم).

داشی‌سیخساسوُیوچیخار..daşı sıxsa suyu çıxar [آتاسؤزو] چوْخ-گوجلو و ساغلامدیر.

داشیق..daşıq [صفت] داشیناجاق، داشینمالی اوْلان "~ یوّک".

داشیقچی..daşıqçı [آد] یوک داشیان کیمسه، یوکجو (فا: حمّال).

داشیق‌چیلیق..daşıqçılıq [آد] داشیق چی‌نین ایشی.

داشیل..daşıl [باخ: داش] فُسیل (فا: سنگواره) fossil

داشیل‌لاشما..daşıllaşma [آد] فسیل لشمه (فا: فسیل گردی).

داشیل‌لاشماق..daşıllaşmaq [تاثیرسیزائیلم] فُسیل لشمک (فا: فُسیل گردیدن).

داشیللی..daşıllı [صفت] ایچینده داشیل اوْلان، فُسیل‌لی.

داشیم..daşım [آد] قاینامایا سیراسیندا داشما (فا: سرریز).

داشیما..daşıma [آد] ترانسپورت (فا: ترابری). transport

داشیماآراجی..daşıma aracı [صفت] داشیما ماشینی (فا: وسیله حمل).

داشیماجی..daşımacı [آد] داشیما ایشینده اوْلان، نقلیه چی، داشیما ماشینی (فا: بارکش). truck

داشیماجیلیق..daşımacılıq [آد] داشیما ایشی، نقلیه جیلیک (فا: حمل و نقل). transportation

داشیماق..daşımaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی بیر یئردن آیری یئره گؤتورمک، اؤزیله برابر آپارماق(فا: حمل کردن) to move ۲-بیر شئیین یییه‌سی اوْلماق، بیر شئیی تمثیل ائتمک، وظیفه داشیماق "شاعرین سؤزلری درین ماهیت داشییر، اوْنلار عِینی فامیلییا داشییر" {ت، سن‹تاشوُماق›؛ باخ: داش}.

داشیملیق..daşımlıq [ظرف] داشاجاق قدر.

داشینابیلنلر..daşınabilənlər [صفت] داشینما اؤزللیگی اولان شئیلر (فا: منقولات). movable properties

داشینابیلیر..daşınabilir [آد، ص] داشینماسی مُمکن اوْلان، منقول.

داشینابیلیرلیک..daşınabilirlik [آد] داشینماسی مُمکن اوْلما (فا: منقولیت). mobility

داشینار..daşınar [آد، ص] داشینا بیلن، داشینیر (فا: منقول).

داشینارلار..daşınarlar [باخ] داشینا بیلن‌لر.

داشینتی..daşıntı [آد] ۱-آراج و داشیما آراجی ایله داشینان و داشینا بیلن هرشئی. ۲-سئل سوُ ایله داشینمیش داش توپراق.۳-سئل وسوُ، طُغیان (فا: طغیان). overflowing

داشیندیرماق..daşındırmaq [ائتدیرگن ائیلم] داشینماق ایشینی گؤردورمک.

داشینما..daşınma [آد] داشیماق ایشی، کؤچمه (فا: حمل). shifting

داشینماز..daşınmaz [صفت] داشینمایان شئی، داشینا بیلمه ین هر شئی (فا: غیر منقول). **immovable**

داشینماق..daşınmaq [بل، ل] ۱-بیر شئی بیر یئردن آیری یئره گؤتورولمک (فا: حمل شدن). ۲-(س) کؤچمک ، ائوینی بیر یئره منتقل ائتمک ۳-دؤشونمک سؤزیله فیکیر لشمک معناسی وئریر "دؤشونوب داشیندی و یولا دوشدو"{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

داشینی آتماق..daşını atmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش ویا فیکیردن ال چکمک.

داشینیجی..daşınıcı [صفت] داشینان (فا: منتقل شونده).

داشینیر..daşınır [باخ] داشینار.

داشینیش..daşınış [آد] داشیماق ایشی ویا بیچیمی(فا: حمل، انتقال).

داشینیم..daşınım [آد] داشینما ایشی (فا: ترابری). **transport**

داش یوْ نان..daş yonan [باخ] داش کسن.

داش یوْنما..daş yonma [آد] داشلاری دوْغراما و بللی بیچیمه سالما ایشی (فا: حجاری). **stonecutting**

داش یووارى..daş yuvarı [آد] لیتوسفئر، یئرین داشدان دؤزه‌لن قابیغی.

داشییان..daşyıan [آد] داشییجی (فا: نقاله). **protractor**

داشییجی..daşıyıcı [صفت] ۱-داشییان، داشیما ایشینی گؤرن، بیر شئیی بیر یئردن آیری یئره داشییان آراج. ۲-اوُزاقلارا اوُچورولان و فیرلاتیلان و شئی‌لری آپاریب یئتیرن قوُرقو "داشییجی راکئت" (فا: حمل و منتقل کننده).

داعوا..daava [آد، عربجه] دعوا، تارتیشما، چیرپیشما (فا: دعوا).

داعوا آختارماق..daava axtarmaq [تاثیرلی ائیلم] داعوا ائتمک اوْچون بهانه آختارماق.

داعوا ائله‌مک..daava eləmək [تاثیرلی ائیلم] داعوا ائتمک، ساواشماق.

داعواجیل..daavacıl [صفت] چوخ داعوا ائدن کیمسه (فا: دعوا کار).

داعواچی..daavaçı [باخ] داعواجیل.

داعوا دؤیوش..daava döyüş [آد] داوادالاش، تارتیشما.

داعوا داعوا..daava daava [آد] اوُشاقلارین اوْیناديقلاری دؤیوشمه اوْیونو.

داعوا داغارجیغی..daava dağarcığı [آد] داعوا کار آدام حاققیندا.

داعوا دالاش..daavadalaş [آد] دالاشما، ساواشما، تارتیشما.

داعواسیز..daavasız [صفت، عربجه] قالماقالسیز، تارتیشماسیز(فا: بدون دعوا).

داعواشاعوا (داواشاوا)..daavaşava [آد] حاللاحاللا.

داعوا قالخماق (دوْشمک)..daava qalxmaq (düşmək) [تاثیرسیز ائیلم] داعوا باش وئرمک.

داغ..dağ [آد] ۱-یئرین اوُجا چیخینتی‌لاری(بیلیم ساحه سینده ۶۰۰متردن یوْکسک چیخینتی لارا داغ و آشاغی سَویه ده اوْلانلارا تپه دئییرلر) (فا: کوه). **mountain** ۲-چوخ ایستی، سیجاق (فا: گرم). **hot** ۳-داغلاما یئری. ٤-اؤزنتو، سیخینتی "آیریلیق داغی". {گؤ‹تاغیقماق›: داغا چیخماق؛ سن ‹تاغ›: ۱-پالتارا داشلانان شراب ایزی ۲-یوکسک تپه. ۳-اوْدو چوخ قالان بیر آغاجین آدی (عربجه غضا)؛ ت: ۱-داغ، تپه. ۲-داغ لاما؛ ایندیکی زاماندا ایشله‌نن هر ایکی آنلام (۱-داغ، تپه. ۲-چوخ ایستی وداغ) بو سؤزجوکدن آلینیب و داغ کلمه‌سینین ایستی آنلام‌ایدا داغلاماق و بیر حئیوانا ایستی بیر دمیرله علامت ووُرماق‌دان دؤزه‌لیب و اؤزونتو چکمکده بو معنانین گئنیشلنمه سیدیر}. ۵-داغ--(اؤزل‌آد) ۱-داغ سؤزیله دؤزه-لن اینسان آدی: ~ارسلان، ~الپ، ~بای، ~تان، ~تای، ~تَکین، ~توْلو، ~توُرا، ~تیموُر، ~دوْرا، ~دوْروق، ~دوُراق، ~گؤن، ~لی، ~لیبای. ۲-تقریبا بوتون شهرلرده ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، یئنه-ده آدلاری بیر اوْلان کندلری چایلیق و دؤزلوک بؤلگه دن آییران بیر آد، اؤرنک اوْچون: داغ بولقاوا، و چای بولقاوا، باخ: داغ‌آدلاری، کندآدلاری، چای‌آدلاری. ٦-داغ(اؤزل‌آد) داغ‌سؤزیله باشلایان یئرآدلارینا اشاره ائتمک اولار: سوُمقاییت(~آرالی)، آبشروْن(~یاتاق)، جبراییل (~توُماج)، شامخوْر(~جه‌گیر)، قازاخ(~داغان)، دوه‌چی(~قوُشقو)،

داغ آدلاری..dağ adları [اؤزل‌آد] یئرآدلاری اوْچون: باخ: کندآدلاری.

داغ آرمودو..dağ armudu [آد، بیتگی] چؤل آرمودو (فا: گلابی).

داغ آسلانی..dağ aslanı [آد] باخ: پوُما.

داغ آشیری..dağ aşırı [صفت] داغلارین اؤته‌سینده اوْلان یئرلر و شئی‌لر.

داغ آلاسی..dağ alası [آد، دیرگی] کیچیک و اتی قیرمیزی بیر نوع آلابالیق (فا: نوعی ماهی). **salmoalpinus**

داغ آلماسی..dağ alması [آد] چؤل آلماسی (فا: سیب کوهی).

داغ آناسی..dağ anası [آد] چوْخ ایری و هئیکل‌لی قادین.

داغ آیی‌سی..dağ ayısı [آد، دیرگی] ۱-داغلیق یئرلرده یاشایان آیی نوعو. ۲-قابا، اوُیقارسیز، قاناجاق‌سیز آدام حاققیندا.

داغ ائوی..dağ evi [آد] داغلیق یئرلرده‌داغچیلار اوچون‌دوزَلمیش ائو.

داغ اتگی..dağ ətəyi [صفت] داغ دؤشو، داغین دوزلوْگه قوْووشان بؤلومو، داغ یاماجینین آلت بؤلومو. **foothills**

داغاچا..dağaça [اؤزل‌آد] داغ کیمی هیبتلی[۷].

داغادؤنمک..dağa dönmək [تاثیرسیزائیلم] گئنیش لنمک، چوخ بؤیومک.

داغاداشا دوشمک..dağadaşa düşmək [تاثیرسیزائیلم] آوارا اولماق.

داغاداشا سالماق..dağadaşa salmaq [تاثیرلی ائیلم] آوارا قویماق، چتین وضعیته سالماق.

داغاداشا سیغاماق..dağadaşa sığmamaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ سئوینمک.

داغار..dağar [آد، باخ: تاغار] ۱-آغزی دار توربا، حئیوان دری‌سیندن دوزه‌لن توربا ۲-(گئچمیشده) اوزه‌رینده قایتان توخوماق اوچون ایچینه یون و تیکه‌تیکه پارچا تؤکولوب باغلانمیش مئشین یاستیق (فا: کیسه چرمی). ۳-بوکس کیمی ایدمان‌لاردا اولان مئشین یاسدیق (فا: کیسه‌بوکس).

داغارجیغی یوکلو..dağarcığı yüklü [صفت] چوخ یوکلو، وارلی.

داغارجیغیندا کینی چیخارماق..dağarcığındakını çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] حاضرلادیغی سؤزو دئمک.

داغارجیق..dağarcıq [آد] ۱-گؤن دریدن ویا قالین ایپدن تیکیلمیش و دؤزَلمیش توربا (فا: خُرجین). ۲-بیرشئی ویا سؤزون saddle-bag قایناديغی و ییغیلدیغی یئر "سؤز داغارجیغی". {سن: توربا، بالا چوُوال؛ ت، دده؛ باخ: تاغار+جیق}.

داغاریگی..dağ əriyi [باخ] چؤل اریگی.

داغاقلیمی..dağ iqlimi [آد] سرت و قورو سویوق هاواسی اولان اقلیم.

داغال..dağal [آد، عربجه] باخ: دیغال، جیغال.

داغاللیق..dağallıq [آد] باخ: دیغاللیق، جیغاللیق.

داغالییان..dağalıyan [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {داغلیق آلان}.

داغاوتلاغی..dağotlağı [آد] اوتلاماق اوچون الوئریشلی داغ بؤلگه سی.

داغاوچقو..dağ uçqu [اویغورجا] جئیران (فا: آهو).

داغاوستو..dağ üstü [صفت] داغین اوستونده اولان.

داغاولماق..dağ olmaq [تاثیرسیزائیلم] ایستی‌لنمک(فا: داغ‌شدن) to become hot

داغاولماق..dağolmaq [تاثیرسیزائیلم] قیزماق، چوخ ایستی اولماق.

داغاولوش..dağoluş [یئرب] یئر قابیغیندامُختلف گوجلر اثرینده داغ یارانماسی و بو حادثه‌لری اینجه‌له‌ین‌بیلیم (فا: کوهزایی).

داغای..dağay [اؤزل‌آد] تاغای؛ چَنگیزخانین‌قارابوُدون کؤ کَنلی-کومُوتانی[۷].

داغباسار..dağbasar [آد] داغ اته یی.

داغباسماق..dağbasmaq [تاثیرلی ائیلم] داغ‌لاماق، قیزقین دمیرله دامغا باسماق.

داغباشی..dağbaşı [آد] شهر ائشیگینده، داغ و چؤلده.

داغبایییر..dağbayır [آد] یئنیشلی چیخیشلی یئر، قیر.

داغبگی..dağbəyi [آد] یای'دا داغ کؤچَری‌لرینی اداره ائدن کیمسه.

داغبویاناسی..dağboyanası [آد] چتیر چیچکلیلردن‌چوخ ایللیک-اوتسوو بیتگی.

داغبیرلیگی..dağbirliyi [آد] داغ‌قوشوللاریجا یئتیشدیریلن‌عسگری-بیرلیک

داغبیلگی‌سی..dağbilgisi [آد] اوروگرافی: داغلاری اینجه‌له‌ین بیلیم دالی.

داغبیلمنی..dağbilməni [آد] داغلارین گؤرکم و شکلینی اینجه‌له‌ین اوزمان (فا: کوه شناس). orologist.

داغبیلیمی..dağbilimi [آد] داغلارین گؤرکم و شکلینی اینجه‌لیین بیلیم دالی (فا: کوه شناسی). orology.

داغترخونو..dağ tərxunu [آد] طبابتده ایشله‌نن اوتسوو و یاریم کول بیتگی.

داغتورپو..dağ turpu [آد، بیتگی] اوزون سوو یاپراقلی، بئجَریلمه اوصول ایله یئتیشدیریلن، گؤوده بویو ۳۰-۸۰cm، یاپراق‌لاری دیش دیش و بعضا صاف و هامار، ایکی ایللیک اوتسوو بیتگی.

داغتویوغو..dağ toyuğu [آد، دیرگی] باخ: چیل، قارقاووُل.

داغجیل..dağcıl [صفت] ۱-داغی سئون کیمسه (فا: علاقه مند به کوه). ۲-داغدا گؤوه رن بیتگی‌لره وئریلن بیر آد.

داغچامی..dağçamı [آد، بیتگی] داغدا یئتیشن بیر چام نوعو (فا: نوعی کاج).

داغچایی..dağçayı [باخ] آدا چایی.

داغچاییری..dağçayırı [آد] داغلاردا یئتیشن چایير نوعو(فا: گیاهی-چمنی)

داغچی..dağçı [صفت] ۱-داغدا یاشایان۲-داغا چیخان(فا: کوهنورد).

داغچی‌لیق..dağçılıq [آد] داغا چیخما ایدمانی.

داغچیه‌لگی..dağ çiyələyi [آد، بیتگی] داغدا یئتیشن چیه‌لک(فا: تمشک کوهی).

داغخاشخاشی..dağ xaşxaşı [آد، بیتگی] داغدا یئتیشن بیر نوع طبی بیتگی[۱۳۶].

داغخان..dağxan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-اوغوز خاقان'ین ایلک اوغلو ۲-اَسکی دؤنَم تورک تانریلارینداَن[۷].

داغدؤشو..dağdöşü [باخ] داغ اتهیی. mountainside

داغدار..dağdar [آد، تو+فا] داغلی، یارالی.

داغداش..dağdaş [آد] داغ وداشلیق یئر، تپه‌لیک، قایالیق، یئرلَشیم یئرلریندن اوزاق دره‌تپه‌لی یئرلر. mountainous place

داغداشا دؤشمک..dağdaşa düşmək [تاثیرسیزائیلم] آوارا اوْلماق.

داغداغ..dağdağ [صفت] چوخ ایستی، قاینار.

داغداغا..dağdağa [آد] ۱-باخ: دغدغه. ۲-کیچیک تاختا پارچاسیندان قایریلان و ایپه باغلاییب فیرلادارکن کسگین اوُغولتو سسی چیخاران اوُشاق اوْیونجاغی.

داغداغاراستگلمک..dağdağa rast gəlmək [تاثیرسیزائیلم] ایکی سرت آدامین بیربیریله دانیشماسی تارتیشماسی حاققیندا سؤیله‌نیر.

داغداغان..dağdağan [آد] ۱-برک و آغیر اوْدونجاقلی آغاج و داغ چالی‌سی و اوْنون نوْخودجا یئمیشی (فا: تاغران) celtis.ulm ۲- داغداغان‌آغاجیندان قایریلمیش و پیس گؤزدن قوْروماق اوْچون اوشاق ویا بعضی حئیوان‌لارین بوینونا آسیلان دؤیمه کیمی شئی، باخ: داردداغان.

داغداغان..dağdağan [اؤزل‌آد] هئریس ده کند آدی.

داغداغان‌اوْتو..dağdağan otu [باخ] دارداغان اوْتو.

داغداغان‌لیق..dağdağanlıq [آد] داغداغان اوْتو چوْخ اوْلان یئر.

داغدالاق اوْتو..dağdalaq otu [آد، بیتگی] ۱۰-۵ cm اوجالیغیندا، یئره یاتیق، چیچکلری سوْلوق ساری بیر دالاق اوْتو نوْعو (فا: نوعی گیاه). teucrium mantan

داغدره..dağdərə [باخ] داغ داش. mountains and valleys

داغدیبی..dağdibi [صفت] داغین آشاغی بؤلومو. lowland

داغریحانی..dağ reyhanı [آد، بیتگی] بیر نوع داغ بیتگی‌سی (فا: اوقیمون).

داغسئرچه سی..dağ serçəsi [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن سیرتی قهوه رنگلی، قارنی کوْل رنگلی و آغ، اوْرمانلیق‌لاردا یاشایان سئرچه نوعو. passer montanus

داغساقیزی..dağsaqqızı [آد، بیتگی] اوندان ساققیز اوْره تیلن بیر داغ بیتگی.

داغسروی‌سی..dağ səvisi [آد، بیتگی] داغ‌سَروی:قوْزالاق‌لی لاردان بوْیو ۴۰ متره قدر اوْلان‌بیرآغاج؛ قطران آغاجی، سدیر؛ (فا: اورس، عرعر).

داغسیچانی..dağsıçanı [آد] سنجاب گیللردن قیرچیل پاس رنگی، ۵۰cm اوُزونلوغو، دری‌سی دَیرلی، تارلا بیتگی‌لرینه ضرر وئرن بیرگیمیریجی (فا: موش کوهی). marmota/ cncetida

داغشوْوه‌رَنی..dağ şüvərəni [آد، بیتگی] بیربیتگی آدی(فا: نوعی گیاه). epilobicum lanceoltum

داغقارپیزی..dağqarpızı [آد] قارقادوْلگی (فا: حنظل).colocynth

داغقایایا راست گلمک..dağqayaya rast gəlmək [باخ] داغداغا راست گلمک.

داغقوْچو..dağqoçu [آد] داغلار دایاشایان بیر نوع قوچ. moufflon

داغقوْلو..dağqolu [آد] سیراداغالاردان آیری جهته اوُزانان داغ سیرتی.

داغقوْیونو..dağqoyunu [آد، دیرگی] بیر قوْیون نوعو.

داغقیلانقوشو..dağ qəylanquşu [آد، دیرگی] چوبان آلدادان، گئچی ساغان.

داغکئچی‌سی..dağ keçisi [آد، دیرگی] بوینوزلوگیللردن، چوخ-چئویک، آوروپا و قافقازین یوْکسک داغلاریندا یاشایان، اتی و دری‌سی اوْچون آولانان ممه‌لی بیر حئیوان، داغلیق یئرلرده یاشایان وحشی گئچی نوعو. rupicapsra tragus

داغکستانه سی..dağ kəstanəsi [آد، بیتگی] آمریکانین ایستی بؤلگه‌لرینده یئتیشن سرت گؤوده‌لی‌آغاج(فا: درختی). sloanr berteriana

داغکَلی..dağkəli [آد] داغلیق یئرلرده یاشایان بیرکل نوعو.

داغکیمی..dağ kimi [صفت] چوْخ بؤیوک، ایری و یئکه.

داغکیمی دوُرماق..dağ kimi durmaq [تاثیرسیزائیلم] بوتون وارلیغی ایله کؤمک اوْلماق.

داغگؤرموش..dağ görmüş [صفت] اوْزونتو گؤرموش(فا: داغدیده). bereaved

داغگئشنیزی..dağ gəşnizi [آد] داغلیق یئرلرده بیتن گشنیز نوعو.

داغگؤلو..dağgölü [آد] داغلار آراسینده اوَلوشان گؤل.

داغگلین‌جیگی..dağ gəlinciyi [آد، دیرگی] آوروپا و قوْزئی آمریکادا یاشایان، ساری آغ کوْرْکلو، پمبه گؤزلو، داوشان و سئچان توتماق اوچون ایشله‌نیلن گلین جیگه بنزه ین بیرکیچیک حئیوان.

داغلاتدیرماق..dağlatdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] داغلاتماق ایشینی گؤردورمک.

داغلاتماق..dağlatmaq [اتتدیرگن ائیلم] داغلاماق ایشین گؤردورمک.

داغلاتیش..dağlatış [آد] داغلانماق ایشی ویا بیچیمی.

داغلار..dağlar [آد] سیرا داغلار (فا: جبال). mountions

داغلارا دوْشمک..dağlara düşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-آوارا اوْلماق، چؤللره دوشمک.

داغلاغی..dağlağı [آد، باخ: داغ] داغلاما آیقیتی، داغلاماق اوچون ایشله‌نن آلت (فا: وسیله داغ زنی).

داغ‌لاله سی..dağ laləsi [آد، بیتگی] دۆیون چیچک گیللردن، مور رنگلی، چان بیچیملی، توکلو چیچکلی بیر بیتگی (فا: لاله کوهی، لاله وحشی). tulipa/ anemane vulgaris

داغلاماق..dağlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-داغ ووُرماق، قیزارمیش بیر شئیی بیر یئره و وجودا ووُرماقلا ایزقوْیماق و یا تداوی اوْچون یاندیرماق (فا: داغ زدن). ۲-بیرینی یاندیریب یاخماق، بیرینه آجی‌وئرمک. {ت، دده؛ باخ: داغ}. to cauterize

داغلان..dağlan [آد] سویون بؤلوندوگو یاریلدیغی یئر[۸۲].

داغلان..dağlan [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی.

داغلاناق..dağlanmaq [بل، باخ: داغ] ۱-داغلاماق ایشی گؤرولمک (فا: داغزده‌شدن). ۲-قیزیشماق، ایستی‌لنمک (فا: داغ‌شدن).

داغلانیش..dağlanış [آد] داغلانماق ایشی.

داغلاییش..dağlayış [آد] داغلاماق ایشی.

داغلی..dağlı [صفت] ۱-داغلانمیش، داغ ووُرولموش. ۲-داغدا یاشایان۳-(مج)قابا. ٤-اوْزونتولو.

داغلیج..dağlıc [آد، بیتگی] بسلنمیش قوْیون، قیویرجیق قوچ و قارامان قویون بیرلشمه سیندن دوْغان ملز قویون (ایکی سوْیلو قویون) (فا: گوسفند پرواری).

داغلیق..dağlıq [آد] ۱-داغی چوخ اوْلان یئر (فا: کوهستانی). alpine، mountainous ۲-داغ و ایستی اوْلما وضعیتی.

داغلیق‌قاراباغ..dağlıq qarabağ [اؤزل‌آد] قوزئی آذربایجان‌ین مُختار بؤلگه‌سیدیر، وبو اؤلکه نین گؤنباتان طرفینده یئر آلیبدیر، بؤلگه‌نین اوْزئی گئنیشلیگی ٤٤۰۰km2، م۱۹۹۰ده ۲۰۰،۰۰۰ نفره یاخین نفوسو وارایدی، روسلارین ائرمنیلری آذربایجان توْپراقلارینا کؤچورمه سونوجو بؤلگه‌نین ۷۵ فایزی ائرمنی و۲۵ فایزی تؤرک اوْلوبدور حالبوکی ۱۸جی عصرده بو بؤلگه ده ارمنی یاشامیردی، بوُ بؤلگه ارمنی داشناقلار طرفیندن اشغال اوْلوناراق تؤرکلر بؤیوک قتل عام و سوْی قیْریما معروض قالیبلار. بؤلگه‌نین اؤنملی شهرلریندن خان کندی، شوُشاشهرلریدی.

داغلیلیق..dağlılıq [آد] ۱-داغلی اوْلما وداغا عاید اولما وضعیتی (فا: کوهی). ۱-داغلی و اوزونتولو اوْلما وضعیتی. ۲-داغ و ایستی اوْلما وضعیتی، داغلیق (فا: گرمی).

داغما..dağma [آد] دری و دوْداقلاردا دؤزه لن چاتلار[۸۲].

داغ‌ماراسی..dağ marası [آد] داغلار آراسیندا اوْلان اوْتلاق یئرلر.

داغناماق..dağnamaq [تاثیرسیزائیلم] داغیلیب پاتلاماق.

داغ‌نعناسی..dağ nənası [آد، بیتگی] ۲۰-۵۰cm اوُجالیقدا، آغ و سیخ توْکلو و قوْخولو، چوخ ایللیک، اوْتسوْو بیتگی(دمله‌مه‌سی معده کؤپونو آلار)(فا: نوعی‌نعناع). cyclotrichium niveum

داغ‌نوْروزو..dağnoruzu [آد، بیتگی] مئشه نوْروُزو (فا: سیکلامن) cyclamen

داغو..dağu [آد] کپه‌نک، بیرنوع اوْست گئییم[۸۲]{تاخو، تاخماخدان}.

داغ‌هاواسی..dağ havası [آد] یوْکسک یئرلرده کی سرین و تمیز هاوا.

داغی..dağı [آد، تو+ع] داغلیق یئرلرده سؤیله‌نن بیر توْرکو موغامی.

داغیان..dağyan [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

داغیتدیرماق..dağıtdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] داغیتماق ایشینی گؤردورمک.

داغیتما..dağıtma [آد] داغیتماق ایشی، یایما(فا: پخش). distribution

داغیتماق..dağıtmaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: داغیلماق] ۱-یایماق، پایلاماق، سپمک (فا: پخش کردن). ۲-بیر شئیین دوزئینی پوْزماق، محو ائتمک، آرادان آپارماق(فا: از بین بردن). ۳-بیر گؤستری‌نی پوْزماق، بیر چالیشمانی دوُردورماق (فا: بهم زدن). to destroy ٤-توْکتمک، بیر پالتاری چوخ گئییب کؤهنلتمک to scatter ٥-تاراج ائتمک. ٦-عبث یئره خرجله‌مک، ثمره‌سیز صرف ائتمک (فا: ازبین بردن). to wear out

داغیتیش..dağıtış [آد] داغیدیش:داغیتماق‌ایشی(فا: داغون).

داغیتیق..dağıtıq [آد، ص] ۱-اوْزوندن گئچمیش (فا: پریشان). ۲-اوُچوق، اوُچولوش، سؤکولوش (فا: داغون شدگی).

داغیتیلماق..dağıtılmaq [بلسیز ائیلم] داغیدیلماق: داغیتماق ایشی گؤرولمک.

داغیتیم..dağıtım [آد] یایماوسپمه‌ایشی(فا: توْزیع) dispersal

داغیتیم‌اوی..dağıtım evi [آد] داغیتیم ایشینی گورن یئر.

داغیتیم‌جی..dağıtımcı [آد] داغیتیم ایشینی گؤرن کیمسه.

داغیتیم‌جی‌لیق..dağıtımcılıq [آد] داغیتیم جی‌نین ایشی.

داغیتیم‌سال..dağıtımsal [صفت] داغیتیم‌لا‌ایلگی‌لی، توْزیعی distributive

داغی‌داغ‌اوْسته‌قوْیماق(آتماق)..dağı dağ üstə qoymaq (atmaq) [تاثیرلی ائیلم] بؤیوک ایش گؤرمک.

داغیدیجی..dağıdıcı [صفت] ۱-داغیتما ایشینی‌گؤرن، داغیدان، (فا: خرابکار)۲saboteur-پایلایان distributer

داغیدیجی‌لیق..dağıdıcılıq [آد] داغیتما ایشی، داغیتما اؤزللیگی "آتوم بومباسینین داغیدیجی‌لیق گوْجو".

داغیدیلماز..dağıdılmaz [صفت] پوْزولماز، یئنیلمز. indestructable

داغیدیلمازلیق..dağıdılmazlıq [صفت] ییخیلمازلیق، یئنیلمزلیک.

داغیدیلماق..dağıdılmaq [بلسیز ائیلم] داغیتماق ایشی گؤرولمک. (فا: بهم ریخته شدن) to be destroyed

داغیلسین..dağılsın [اؤنلم] خارابا قالسین/ محواوْلسون مفهوموندا بیرسؤز.

داغیلما..dağılma [آد] ۱-یوخ اولما (فا: انهدام). destroyed، ۲-کؤهنَلمه (فا: مستهلک). amortized desturction

داغیلماق..dağılmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یاییلماق، بیرنقطه یه نسبت بیر شئی یاییلیب سپیلمک، سپه‌لنمک to separate ۲-آرادان گئتمک، یوْخ اوْلماق (فا: ازهم پاشیدن). to collapse ۳-بیرگؤستَری و قوُرولوشون دؤزنله‌دیگی توْپلانتی قوُرتارماق. ٤-چوخ ایشلنمک، کؤهنه‌لیب جیریلماق، کؤهنه‌لیب بیرتیلماق (فا: مستهلک شدن). to be worn out ٥-تاراج اوْلماق، چاپاووُل اوْلماق. {سومرجه ‹داغال›؛ ت: کوْرتالماق، بیز شئی سرت شئیه دیه‌رک داغیلماق}.

داغیلمیش..dağılmış [آد] ۱-پوْزولموش ruined ۲-داغیلیب بیرتیلمیش (فا: مندرس). worn out ۳-قارقیش معناسیندا "بوُداغیلمیش دوْنیادان‌نه‌اله گتیردیک" (فانی، خراب).

داغیلیش..dağılış [آد] داغیلماق‌ایشی، ییخیلیش (فا: انهدام).

داغیلیشماق..dağılışmaq [قا] بیربیریندن آیریلیب داغیلماق (فا: ازهم‌پاشیدن).

داغیلیم..dağılım [آد] ۱-آرادان گئتمه ویوْخ اوْلما، پوْزولوم، داغیلما (فا: انهدام)۲-بیرنقطه‌یه‌نسبت‌بیرسیرا نسنه‌ویا دَیرین سپیلیشی و داغیلیشی (فا: توزیع، پخش). distribution

داغیم داغیم..dağım dağım [ظرف] پارچا پارچا، دوْغرام دوْغرام.

داغینتی..dağıntı [صفت] بیربیریندن آیریلمیش و دؤزه‌نی پوزولموش، دؤزنسیز حالدا(فا: بهم‌ریخته). destruction

داغینتی‌لی..dağıntılı [صفت] داغینتی حالدا.

داغینتی‌لیق..dağıntılıq [آد] خارابالیق، داغینتی اوْلان یئر.

داغینیق..dağınıq [صفت] ۱-گئنیش بیر آلاندا یاییلمیش اوْلان. ۲-مُتَفرّق، نظامسیز حالدا، پریشان. ۳-اوُچوق، سؤکوک، اوُچولموش. (فا: متفرق). dispersed

داغینیق‌جا..dağınıqca [ظرف] داغینیق کیمی، بیرآز داغیلمیش و داغینیق.

داغینیق‌لیق..dağınıqlıq [آد] ۱-داغینیق اوْلما وضعیتی، پوْزوقلوق، محو اوْلما(فا: بهم‌ریختگی)۲-اوزونتولوک(فا: پریشانی distress ۲-سپیک‌لیک، یاییلمیش وضعیت (فا: پخشیدگی).

داغیوْلو..dağyolu [آد] داغ اتگیندن گئچن یوْل.

داقاق..daqaq [اؤزل‌آد] اوُجو آتشلی اوْخ؛ شام سلجوُقلولاری بگ لریندن توُتوش بگین اوْغلو[۷].

داقداق‌آباد..daqdaq abad [اؤزل‌آد] داغداغ‌آوا: کبودرآهنگ ده کند آدی.

داققا..daqqa [آد، دا] دری‌دن تیکیلمیش بیر نوع گؤن پاپاق (فا: نوعی کلاه چرمی). ۲-بیر نوع تاخیل قابی.

داققا قارین..daqqa qarın [صفت، دا] قارنی قاباغا چیخمیش، یئکه قارین.

داکتیلوْ..daktilo [آد، فرانسیزجا] یازی دسگاهی" داکتیلوْسکوْپی: بارماق ایزینه دایاناراق کیملیک بلیرله‌مه یؤنتَمی".

داکتیلوْقراف..daktıloqraf [آد، فرانسیزجا] یازی دسگاهی ایله یازی یازان.

دال..dal [آد] ۱-آغاج بوتاسی، آغاجین یانال بوتالاری (فا: شاخه). branch ۲-قوْل "دیش دوْکتوْرلوغو طب بیلیم‌ینین بیر دالی‌دیر" (فا: انشعاب، رشته). ۳-آرخا، سیرت، بئل (فا: پشت). back ٤-بعضی سؤزلرله تازا کلمه‌لر دؤزلدیر: دال قاباق، دال بادال، دال دالا. ٥-بیر ایشین سوْنو، سوْنوچ "بو ایشین دالی‌نی توت" ٦-باخ: دالماق {سومرجه‹دال›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تال›: سن؛ بو کلمه یاش بوتا معناسیندا دیواندا گلیب؛ بیلیم دالی کیمی مجازی معنا ساییلیر، قارتال سؤزوندن قاناد مفهومونا اشارتدیر، دالماق سؤزونده ال آیاق چالماق مفهومو واردیر؛ آرخا و بئل مفهومو موُغولجا تالو سؤزوندن آلینماسی سانیلیر[٦]}.۷-دال۲(عربجه، حرف) عرب الفباسیندا "د" حرفی‌نین آدی "الف قدّی دال اوْلماق".

دال‌آیاقلار..dal ayaqlar [آد] دؤردآیاقلی حئیوانلارین دالداکی آیاقلاری.

دالاآتماق..dala atmaq [تاثیرلی ائیلم] دالی‌آتماق: ۱-گئجیخدیرمک، گئج قالماغا سبب اوْلماق ۲-ذخیره ائتمک، دالی‌گون‌اوْچون ساخلاماق.

دالاچکیلمک..dala çəkilmək [تاثیرسیزائیلم] دالی چکیلمک، باخ: دالی، گئری گئتمک.

دالادوْشمک..dala düşmək [تاثیرسیزائیلم] دالی دوْشمک، باخ: دالی، گئری گئتمک.

دالاب‌اوْلماق..dalab olmaq [تاثیرسیزائیلم] ارکک ایستمک(دیشی حئیوان و قیسراق).

دالاب..dalab [آد] دوه و آت کیمی‌حئیوانلاردا اوْیانان جنسی علاقه "آتلارین دالاب واختی" (فا: دوره فهلی حیوانات).

دالا(دالی)باخماماق..baxmamaq (dalı)dala [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو دالا چئویرمه‌مک، سایماماق.

دالاچای..dalaçay [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده چای آدی.

دالاخلار..dalaxlar [اؤزل‌آد] سراب دا داغ آدی.

دالار..dalar [صفت] سانجار، ووُرار (فا: نیشدار).

دالاش..dalaş [آد] قاوقا، باغیریشیب چاغیریشما (فا: غوغا).

دالاشدیرماق..dalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ووُروشدورماق، ووروشمالارینا سبب اوْلماق.

دالاشدیریلماق..dalaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] دالاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

دالاشقان..dalaşqan [صفت] دالاشماغی و ساواشماغی سئون.

دالاشقانلیق..dalaşqanlıq [آد] دالاشقان اوْلما وضعیتی.

دالاشماق..dalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] تارتیشماق، بوْغوشماق، آغیز ساواشماسی ائتمک (فا: نزاع کردن).

دالاغی سانجماق..dalağı sancmaq [تاثیرسیزائیلم] دالاغی ساشماق، شُبهه‌لنمک، قوْرخماق.

دالاف..dalaf [تاثیرسیزائیلم] آت و ائششگین جؤتلشمه دؤورو[۱۱۲].

دالاق..dalaq [آد] معده‌نین دالیندا وسوْل بؤیره‌گین اوْستونده اوْلان و قانین آل یوُوارلارین و ایشلک اوْلمایان‌لارینی توپلایان بیر اوْرقان (فا: طحال). {ت، سن؛ سوُلاق شکلینده ده یازیلیبدیر، بو عضو بدنین ان ایچ بؤلومونده و دالماق حالیندا اولدوغو اوچون‌بو کؤکه-باغلانمالیدیر[۶]}.spleen

دالاق‌اوْتو..dalaq otu [آد، بیتگی] باللی‌باباسوْولاردان، قورو یئرلرده یئتیشن، معالجه‌ده‌گؤجلندیریجی، اوُیاریجی و یارا ساغالدان، اوْت سوْو ویا اوْدونسوْو بیتگی، دوُوار صدفی(فا: مریم‌نخودی). teucrium chamoedrys. lab

دالاماز..dalamaz [آد، بیتگی] باخ: باللی بابا.

دالاماق..dalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ساشماق "سانجماق"، دیشله‌مک (ایلان اوچون ایشله‌نیر) (فا: نیش زدن). ۲-(مج) آجی سؤز سؤیله‌مک to bite {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ باخ: تارماق، تاراماق}.

دالامپیر..dalampır [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

دالامیندی..dala mindi [آد] اوشاقلارآراسیندا دالدالا دوروب بیربیر لرینی قووزاییب و شعر اوخویاراق اویناناان بیر اوْیون آدی، شعر اؤرنه‌یی: "گؤیده نه وار؟، گؤی مینجیغی. یئرده نه وار؟، یئر مینجیغی. آنان نه دوغوب؟، بیر اوغلان. آدین نه قویوب؟، سولیمان. نه پیشیریب؟، قایقاناق. منه ساخلاییب؟، بلی. هانسی تیانین آلتیندا؟، قارا تیانین آلتیندا. (بیر آز گئدندن سونرا): قارا پیشیک آپاریب. (بو مرحله ده قارشی طرفی ووراراق سؤیله‌نیر) پیشیک یئمه ییب اؤزون یئییبسن، اوْغرو پیشیک اؤزونسن. " (فا: نوعی بازی بین کودکان).

دالان..dalan [آد] ۱-کوْچه قاپی‌سیندان حیطه گئدن دار یوْل، دار و اوُزون کوْچه ویول، کوْریدوْر، دئهلیز(فا: دهلیز). vestibule ۲-لوْبی. {دالانین اوزون و دار اولدوغو اوچون اینسان اورا گیرنده گرچکدن دالماق کیمی بیر ایش گؤرور و بو اوزدن دالماق فعلینه باغلانمالیدیر}.

دالان..dalan [اؤزل‌آد] لردگان، فریدن و سمیرم دا داغ آدی.

دالانچی..dalançı [صفت] ۱-بیر ائوین ویا تیکینتی‌نین قوْرویوجوسو (فا: سرایدار). custodian ۲-لوْبی‌چی.

دالانچی‌لیق..dalançılıq [آد] دالان چی‌نین ایشی و مسلگی.

دالاندار..dalandar [آد] تیمچه‌لرین قوروقچوسو، دالانچی.

دالاندارلیق..dalandarlıq [آد] تیمچه‌لرین قوروقچولوق ایشی، دالانچیلیق.

دالانماق..dalanmaq [بلسیز ائیلم] دالاماق ایشی گؤرولمک.

دالاو..dalav [آد] آغو(فا: زهر) {سن: آغو؛ باخ: دالاماق، تارماق}.

دال‌اؤیله..dal öylə [آد] تام اؤیله زامانی.

دالای..dalay [آد] ۱-تالای، اصل‌آنلامی: بؤیوک‌دنیز، اوْقیانوس. مجازا "گئنیشلیک، گوْجلولوک، سوْنسوُزلوق[۷] (فا: اقیانوس) ۲-موغول زامانی قوشونا هزینه ائتمک اوْچون خان‌لارین اختیاریندا قوْیولان‌موْلکه دئییلیردی[۸۲] {اورخون یازی‌لاریندا و سنگلاخدا دنیز معناسیندا گلیب؛ بوکلمه موغولجا دئییلسه‌ده، تورکجه دالماق سؤزوندن‌آلینمادیر و دالیناجاق بؤیوک سوُ یئرینه دئییلیر، بو کلمه‌نین سوْنرا کی معنالاری اصلی معنانین گئنیشلنمه سیندن اله گلیب، فارسجا تالاب کلمه‌سی بوراداندیر؛ موغول‌لارین معنوی رهبری دالایی‌لاما سؤزونون ایلک بؤلومو دالای سؤزو اولمالیدیر، چنگیزخانین اوغلو توُلو/ توُلوی کلمه سی بو سؤزه باغلانیر}.

دالای‌دالای..dalay dalay [آد] اوخویوجو و ماهنی‌چی‌لارین - اوخوماغا باشلارکن اوّلجه سؤیله دیکلری بیر سؤز.

دالایوْبا..Dalayoba [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: تالای+ اوْبا[۷].

دالاییجی..dalayıcı [صفت] سانجان، دالایان.

دالایی‌لاما..dalayı lama [آد، موُغولجا] تبت‌ده و موُغول‌لاردا بوُدیست‌لرین باش روُحانی‌سی.

دالبادال..dalbadal [ظرف] آردآردا، آردیجیل، آراسی کسیلمه دن، آرا وئرمه‌دن (فا: پی در پی).

دالبای..dalbay [اؤزل‌آد] دالبوْی: ۱-آردیْنا سیْغینیلان کیشی ۲-چوُخادان دؤزلمیش شاپکا ۳-قیْرقیزلاردا آوجی قوُشلاری یاخالاماق اؤچون، دوُزاغا بوُراخیْلان کیچیک قوُش[۷].

دالبند..dalbənd [آد، تو+فا] دوه‌نین بوینوندان گئچیب و بئلینده دؤیونله‌نن اؤرکن.

دال‌بوُداق‌سالماق..dal budaq salmaq [تاثیرلی ائیلم] قارماشیق وضعده یاییلیب گئنیش‌لنمک.

دالبوزه..dalbuzə [باخ] تالویر.

دالبوْغا..dalboğa [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: دال+ بوْغا[۷].

دالبینماق..dalbınmaq [باخ] تالپینماق، تارماق.

دالتوْنیزم..daltonizm [اینگیلیز فیزیسین آدیندان، آ] رنگ کوْرلوغو.

دالتوْنیک..daltonik [آد] دالتوْنیزم اوْلان آدام.

دالجیق..dalcıq [آد] آنادال قوللاریندان‌هربیری، بالاجا بوُتا (فا: بوته).

دال‌چئویرمک..dal çevirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی یاری یوْلدا بوُراخماق، اؤزدؤندرمک.

دالدا..dalda [صفت] ۱-قورونما و سیغینماغا یارایان یئر" دالدا یئر، دالدا دوُوار، دالدایاگیریب سؤیوش ائدیر". ۲-آرخا و کؤمک آنلامیندا" مرد ایگیدلر بیربیرینه دالدادیرلار".

دالدابوجاقدا..dalda bucaqda [آد] گؤزه گؤرونمه‌ین یئر، گؤز-قاباغیندا اوْلمایان.

دالدا دئمک(دانیشماق)..dalda demək (danişmaq) [تاثیرسیزائیلم] بیرینین دالیجا دانیشماق.

دالدا قالماق..dalda qalmaq [تاثیرسیزائیلم] گئری ده قالماق.

دالدا قوْیماق..dalda qoymaq [تاثیرلی ائیلم] گئری ده بوُروخماق.

دال‌دابان..daldaban [صفت] ۱-یالین آیاق.۲-(مج) آشاغیلیق، سرسری.

دال‌دالا..daldala [ظرف] آرخا آرخایا، مرتبا" دالدالا وئرمک".

دالدالاتماق..daldalatmaq [باخ] دالدالاندیرماق.

دالدالاماق..daldalamaq [تاثیرلی ائیلم،] بیرشئیی گیزلتمک، دالی یئره یورلشمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دالدالانماق..daldalanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیریئره سیغینماق، پناه آپارماق، گیزلنمک (فا: قایم شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دالدالانمالی..daldalanmalı [صفت] دالدالانماغا یارارلی، سیغینمالی یئر.

دالدالاییجی..daldalayıcı [صفت] قورویان، سیغیندیران.

دال‌دالی..daldalı [ظرف] دالادوْغرو، گئریه دوْغرو "دالی دالی گئتمک".

دالدالیق..daldalıq [آد] دالدا اولان یئر، دالدالانمالی یئر.

دالدان‌دالاقوْنماق..daldan dala qonmaq [تاثیرسیزائیلم] تئزتئز یئر ویا دؤشونجه دَییشدیرمک.

دالدان..daldan [آد] آرخادان" ~ آتیلان داش توْپوغا دیر"

دالداناجاق..daldanacaq [آد] دالدایئر، سیغیناجاق، بیرشئی‌دن قوْرونماق اؤچون یئر (فا: خلوت سرا).

دالدئی..daldey [صفت، دا] دالدالانماغا یارارلی یئر.

دالدیرتماق..daldırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] دالدیرماق ایشینی گؤرمک.

دالدیرماق..daldırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دالماسینا سبب اوْلماق، سوُیا باسماق (فا: فروبردن). to swallow ۲-آغاج تیکمک واکمک.

دالدیریش..daldırış [آد] دالدیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا: غوطه وری).

دالدیریلماق..daldırılmaq [بلسیز ائیلم] دالدیرماق ایشی گورؤلمک (فا: فم).

دالدیز..daldız [آد، باخ: دال] آغاج اوْیما اؤچون بیر دمیر آلت (فا: نوعی وسیله کنده کاری).

دالستان..dalstan [اؤزل‌آد] ساوه ده کند آدی.

دالغا..dalğa [آد] ۱-سوُیون یئل تاثیریله آلچاق اوجا اوْلان وضعیتی، هرآخیمین بو جور ترپه‌نیشی. ۲-ایستی، سوْیوق، موْدا و بوُجور شئیلرین بللی سؤره ایچینده ائتگی‌لی اوْلماسی "ایستی هاوا دالقاسی". ۳-(فیزیک) تیتره‌شیم'ین بیر اوْرتامدا یاییلماسی و حرکتی، قیوریم‌لی ترپه‌نیش "ایشیق دالقاسی". ٤-یئنیشلی یوْقوشلو اوْلان هر شئی (فا: موْج). wave {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تالقاق›: فیرتینا، ‹تالقا›: قوْروق، ‹تالقیغ› داغلارین چاتیشدیغی یئر، سن: موج؛ باخ: دالماق}.

دالغاآخیم..dalğa axım [آد] دالغاسی‌اولان و دالغا بیچیمینده ترپه‌نن آخیم.

دالغااؤلچر..dalğa ölçər [آد] دالغا اؤزللیک لرینی اؤلچن آراج.

دالغااوُجالیغی..dalğa ucalığı [فیزیک] دالغا بویو.

دالغااوُزونلوغو..dalğa uzunluğu [آد] دالغالی آخیمدا دالغالارین بنزر نقطه‌لرینین آراسی (فا: طول موج).

دالغاباندی..dalğa bandı [آد] رادیو تلویزیون دالغارینی قاپسایان باند.

دالغابوْیو..dalğa boyu [فیزیک] دالغا تپه‌سی ایله دالغا چوخورو آراسینداکی آرالیق (فا: ارتفاع موج).

دالغاپئریوْدو..dalğa peryodu [آد] دالغالارین دالدالا ایکی ان یؤکسک تپه سی‌نین بللی بیر نُقطه‌دن گئچیش سؤره جی.

دالغاتپه سی..dalğa təpəsi [آد] دالغانین ان یؤکسک نقطه سی.

دالغاجیق..dalğacıq [آد] کیچیک دالغا.

دالغاچوُخورو..dalğa çuxuru [آد] بیربیرینین آردیجا گلن ایکی آراسیندا اوْلوشان چوُخور بؤلگه.

دالغاچی..dalğaçı [صفت] ایشینده دقّتسیز، گونده بیر هاوا چالان.

دالغاچی‌لیق..dalğaçılıq [آد] دالغاچی اوْلما وضعیتی.

دالغادؤنَمی..dalğa dönəmi [آد] دالغا پئریودو.

دالغادؤین..dalğa döyən [باخ] دالغا قیران.

دالغادالغا..dalğa dalğa [ظرف] ۱-دالغالار حالیندا، بیربیرینین آردینجا. ۲-(مج)آرد آردا اولان آچیق توتقون رنگ اوچون دئییلیر، آلچاق اوْجا اوْلان یئره دئییلیر.

دالغاسیرتی..dalğa sırtı [آد] دالغا بئلی، دالغالارین ایکی چوخور آراسیندا کی یوکسک بؤلومو.

دالغاسیز..dalğasız [صفت] دالغاسی اوْلمایان، دینج.

دالغاسیزلیق..dalğasızlıq [آد] دینج‌لیک، ساکت‌لیک.

دالغاق..dalğaq [آد] دالغالاندیرماق ایشی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تالغاق› سن ‹تالغالیق›: فیرتینا، گؤربوْران}.

دالغاقوُشاغی..dalğa quşağı [آد] دالغا باندی.

دالغاسیندیران..dalğa sındıran [آد] باخ:دالغا قیران.

دالغاقیران..dalğa qıran [آد] ۱- دالغاسیندیران: دالغا کسن، دالغا دؤین، دالغا یاران، ۲-سودا و قورولوقدا یئل و سویون دالغا تاثیرینی آزالتماق اوچون دوزه‌لن آغاج ویا داش کوْماسی ویا داش و بتون دوُوار (فا: موج شکن). **break water**

دالغاکسن..dalğa kəsən [آد] ۱-دالغالارین تاثیرین آزالتماق اوّچون گمی‌لرین قاباغیندا دوزه‌لن بؤلوم. ۲-باخ: دالغا قیران.

دالغاگئنلیگی..dalğa genliyi [فیزیک] دالغا بویو.

دالغالاندیرماق..dalğalandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دالغالی حالا گتیرمک، دالغا کیمی ترپتمک، یئل لندیرمک ۲-(مج)هیجانا گتیرمک.

دالغالاندیریجی..dalğalandırıcı [آد] دالغالی ائدن، دالغا دوُزلدن.

دالغالاندیریش..dalğalandırış [آد] دالغالاندیرماق ایشی ویا بیچیمی.

دالغالاندیریلماق..dalğalandırılmaq [بلسیز ائیلم] دالغالاندیرما ایشی گؤرولمک.

دالغالانما..dalğalanma [آد] دالغالانماق ایشی (فا: تموُج). **waviness**

دالغالانماق..dalğalanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دالغالی حالا گلمک، دالغالار کیمی اسمک "بایراق وپرچم دالغالانیر". ۳-بیر پول و پارا اؤزگه و خارجی پارالارین قاباغیندا سربست جه دَیرلنمک.

دالغالانمیش..dalğalanmış [صفت](فا: متموّج). **undulating**

دالغالانیش..dalğalanış [آد] دالغالانما ایشی ویا بیچیمی.

دالغالی..dalğalı [صفت] دالغا کیمی اوْلان" ـدنیز، ـتوّک"(فا: موّاج **wavy**

دالغالی آخیم اوْره‌تَن..dalğalı axım ürətən [آد] دالغالی الکتریک آخیمی وئرن اوْره تَج، آلترناتور.

دالغالی آخیم..dalğalı axım [آد] بیر چئوریمده آخیش یؤنون تئزتئز دَییشن آخیم، مختلف دالغالارلا آخان آخیم.

دالغالی‌ترپه‌نیش..dalğalı tərpəniş [فیزیک] دالغالار کیمی اولان حرکت (فا: حرکت موجی). **wave motion**

دالغاهیزی..dalğa hızı [آد] دالغا اوزونلوغونون‌دالغاپئریوْدونا اوْرانی، هیز.

دالغایا دوّشمک..dalğaya düşmək [تاثیرسیزائیلم] یانیلماق.

دالغایوّکسک‌لیگی..dalğa yüksəkliyi [فیزیک] دالغا چوُخور ایله دالغا تپه‌سی آراسیندا آرالیق.

دالغوُم..dalğum [آد] دنیز و هاوا فیرتیناسی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دالغی..dalğı [آد] غفلت، آیمازلیق.

دالغیج..dalğıc [آد، سن: غواص] دالقیج:بالیق آدام، سوُیون آلتینا گئدن آدام، دالماق اوّچون اؤزل پالتارلار گئییب دالماق ایشینی گؤرن کیمسه (فا: غوّاص). **diver**

دالغیج‌بؤجکلر..dalğıc böcəklər [آد، دیرگی] دوُرقون سولاردا یاشایان، قین‌قانادلی، میغ‌میغا قوردجوقلارینا سالدیران و یوخ ائدن بؤجک‌سوْیو.

دالغیج‌قوشلاری..dalğıc quşları [آد، دیرگی] قاناد و قویروقلاری قیسا، آیاقلاری پرده‌لی، ایبی اؤزن و دالان بیرقوش سوْیو.

دالغیج‌قوشو..dalğıc quşu [آد، دیرگی] بیرقوش آدی. **colybus glacialis**

دالغیج‌قوشوگیللر..dalğıc quşugillər [آد، دیرگی] دالغیچ قوشلاری-تاقیمیندان‌بیرسوْی.

دالغیج‌گؤزلوگو..dalğic gözlüyü [آد] سوُ آلتیندا گؤزه ووُرولان گؤزلوک.

دالغیج‌لیق..dalğıclıq [آد] دالغیجین گؤردوغو ایش.

دالغین..dalğın [ظرف] ۱-چوخ فیکیرلی حالدا، اؤزونو بیلمه‌ین، خلسه‌یه گئتمیش، بایقین، (فا: بیهوش)unconscious ۲-باتیلمیش، سویا باتان شئی و کیمسه(فا: غوطه ور).

دالغین..dalğın [اؤزل‌آد] یوُسف بهنون ش۱۳۳۱ده اورمیه ده‌دنیایا گلیبدیر، دالغین آدیلا تانیناراق چوخلو حیکایه و شعرلری واردیر.

دالغین‌دالغین..dalğın dalğın [ظرف] دالقین دالقین: دؤشونجه‌لی اوْلاراق.

دالغین‌لاشدیرماق..dalğınlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دالغین‌حالا گتیرمک، فیکیره سالماق.

دالغین‌لاشماق..dalğınlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دالغین حالا گلمک، چوخ فیکیرلی اوْلماق (فا: غوطه ور شدن، به فکر فرو رفتن).

دالغین‌لیق..dalğınlıq [آد] دالغین اوْلما حالی‌ویا دالغین‌جا ترپه‌نیش.

دالقا..dalqa [باخ] دالغا.

دال‌قاباق..dalqabaq [ظرف] ۱-دال طرفی قاباغا چئوریلمیش وضعیتده، ترسه وضعیتده "ماشینی دال قاباق ائیله‌مک، پالتارینی دال قاباق گئیمیش". ۲-گاه دالدا گاه قاباقدا، هم قاباق هم دال "بوساعات گؤنده آزی ۱۰ دقیقه دال قاباق ووُرور".

دال‌قاووُق..dalqavuq [آد] اؤزونه یارار وچیخار یئتیرنلره آشیری سایقی و حئیران‌لیق گوستەرن (فا: چاپلوس). ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سارای‌لاردا دؤولت بؤیوکلرینی‌نُکته‌لی‌سؤزلرله اَیلندیرن (فا: دلقک).

دال‌قوُرودان..dalqurudan [آد، دیرگی] قانادلی‌لاردان، دیْش بوُداق و زیتون آغاجلارینین قابیق آلتیندا اوْیوقلار آچاراق قوُروماغینا یوْل آچان بیر بؤجک. oleiperda hylesinud

دالقیج..dalğıc [آد، سن: غواص] باخ: دالغیج.

دالقیر..dalqır [آد] دالغیر:بیر سطح ده رنگ دالغالانماسی سونوُجو گؤرولن پارلاق‌لیق.

دال‌قیران..dalqıran [آد، دیرگی] ۱-فیندیق آغاج‌لارینداً یاشایان، قابیق بؤجک‌لری سوْیوندان قانادلی بیر بؤجک نوْعو (فا: نوعی‌حشره)anisandrus dispar ۲-قیْریجی، آییْریجی[۷].

دالقیلیج..dalqılıc [صفت] ۱-قیلینجی-چکمیش" سواریلر~هوُجوما گئچتیلر"

دالقین..dalqın [باخ] دالغین.

دال‌کیمی..dalkimiii [صفت] اوُزون اینجه بوُداق کیمی.

دال‌گؤندوز..dalgündüz [آد] گؤیه‌گؤندوز، تام گؤندوز واختی، گؤندوزایکن.

دالاری‌باسماق..dalları basmaq [تاثیرلی ائیلم] آغاجدا داللاری اَیه-جک‌قدر میوه‌اوْلماق.

داللاماق..dallamaq [تاثیرلی ائیلم] بوُداماق.

داللاندیرماق..dallandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دال دال ائتمک و بؤلوملره بؤلمک.

داللاندیریب بوُداقلاندیرماق..dallandırıb budaqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر سوْروُنو بؤیودوب قاریشدیرماق.

داللانماق..dallanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-داللی اوْلماق (آغاج). ۲-بؤلوملنمک، دال دال اوْلماق" فلسفه بیلیمی زامان گئدیکجه مُختلف داللارا آیریلدی". ۳-بیرایش قاریشاراق گوْج حالا گلمک.

داللانیب بوُداق لانماق..dallanıb budaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر سوْروُن بؤیویوب قاریشماق.

داللانیش..dallanış [آد] دال لانماق ایشی وییچمی.

داللی..dallı [صفت] بوتالی، دالی چوخ اوْلان.

داللی‌بوداقلی..dallı budaqlı [صفت] ۱-دالی بوتاسی چوخ اوْلان هرشئی، قوْللو بوداقلی. ۲-قاریشیق ودولاشیق اوْلان ایش وشئی.

داللیق..dallıq [آد] سؤیکنه جک یئر، بیر شئیین سؤیکنمک اوْچون اوْلان بؤلومو، " کورسوْنون داللیغی".

داللی‌گوْللو..dallı güllü [صفت] چوخ رنگلی.

دالما..dalma [آد] ۱-دالماق‌ایشی۲-جوُمما(فا: شناوری. buyoancy ۳-بیر گؤرشچی‌نین بیردن بیره دالیب رقیب اینین بئلدن آشاغی قِسمینی توُتماق ایشی.

دالماق..dalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سوُیا جوُمماق. ۲-بیر دؤشونجه و ایشین ایچینه جومماق، اؤزونو اوُنوتماق، بیر شئیه باشی قیزیشماق (فا: غوطه ور شدن). ۳-گؤرشده دالیب رقیبین بئلدن آشاغی قِسمینی توُتماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ دالدیرماق› باییْلینجایا قدر دؤیمک؛ سومرجه ‹دال›؛ سن: باتماق، فیکره‌دؤشمک}.

دالمیش..dalmış [صفت] ۱-یورقون و آرقین اولموش. ۲-باتمیش (فا: غوطه ور). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دالو..dalu [اؤزل‌آد] سقز ده چای آدی.زنجان دا داغ آدی.

دال‌وئرمک..dal vermək [تاثیرلی ائیلم] دایانماق، یاسلانماق.

دالی..dalı [دده] باخ: دال.

دالی..dalı [اؤزل‌آد] کلئیبر و زنجان(~چای)، اهر (~چن) دا چای آدی. کبودرآهنگ(~چو)ده کند آدی {باخ: تالو: بیه‌نیلمیش یئر}.

دالیا..dalya [آد، بی، لا] باخ: اوُلدوزچیچگی (فا: گل کوکب).

دالیان..dalyan [باخ: دالماق، آ] بالیق اوْولاما یئری.

دالی‌اوْتورما..dalı oturma [آد] گئری گئتمه (فا: عقب نشینی). retreat

دالی‌اوْزولمه‌مک..dalı üzülməmək [تاثیرسیز ائیلم] قورتاماماق، بیتمه‌مک.

دالیب گئتمک..dalıb getmək [تاثیرسیزائیلم] بیر فیکیره جوُمماق.

دالیجا گئتمک..dalıca getmək [تاثیرسیزائیلم] ایزیجه گئتمک(فا: دنبال-کردن). to follow

دالیجا..dalıca [ظرف] آردیجا (فا: پشت سر). back of

دالیجی..dalıcı [صفت] سوُ آلتینا دالان (کیمسه ویا حئیوان).

دالی‌دالی..dalı dalı [باخ] دال دالی.

دالی‌دوُرماق..dalı durmaq [تاثیرسیزائیلم] گئتمه‌مک، اشتراک ائتمه‌مک.

دالی‌دوْشمک..dalı düşmək [تاثیرسیزائیلم] گله بیلمه‌مک، گئری یه قالماق.

دالیز..dalız [آد، آناتومی] ایچ قولاقداکی سوموک دوْلاماج‘ اینین اوْرتا بؤلومو.

دالی‌سی..dalısı [آد] دال طرفی، آرخاسی آردی (فا: دنباله). trail

دالی‌سینجا..dalısınca [باخ] دالی جا.

دالیش..dalış [آد] ۱-دالماق ایشی و بیچیمی، دالما، جومما، فیکره جومما (فا: غوطه وری، خلسه). ۲-توپو یاخالاماق اوچون ساووُنمادا اوْلان اوُیونچونون یاتای اوْلاراق آتیلماسی، سوُ توْپو اوْینارکن سوُیا دالماق ایشی.

دالی‌قالماق..dalı qalmaq [باخ] دالا قالماق.

دالی‌قالمیش..dalı qalmış [صفت] گئری‌قالمیش(فا: عقب‌افتاده). backward

دالی‌کسیلمه‌مک..dalı kəsilməmək [تاثیرسیز ائیلم] قورتاماماق، بیتمه‌مک.

دالی‌گئتمک..dalı getmək [تاثیرسیزائیلم] گئری‌قالماق(فا: پس‌رفتن). to retrogress

دالی‌گوْن..dalı gün [ظرف] ۱-سوْنراکی گوْنلر، سوْنرا گلن چتین گوْنلره اشاره دیر. ۲-اینسان‌آدی.

دالی‌لانماق..dalılanmaq [تاثیرسیزائیلم] دالی قالماق، گئری‌له‌مک.

دالیناآلماق..dalına almaq [تاثیرلی ائیلم] یوکله‌مک.

دالیناچاتماق..dalına çatmaq [تاثیرلی ائیلم] یوکله‌مک.

دالینادوْشمک..dalına düşmək [تاثیرلی ائیلم] ایزله‌مک، دالی‌سیجا گئتمک.

دالیناقاباغینایاخماق..dalına qabağına baxmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤتورقوی ائتمک، اِحتیاطلی اوْلماق.

دالیناماینمک..dalına minmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزنه تابع ائتمک.

دالیناوئرمک..dalına vermək [تاثیرلی ائیلم] دالینا یوْکله‌مک.

دالینج..dalınc [آد] گؤزل ویا اؤزل بیر دؤشونجه ویا گؤرونوم قارشی‌سیندا ائشیک و دیش‌دنیادان ایلگی‌سینی کسیب اؤزوندن گئچمه (گئتمه) (فا: استغراق، خلسه).

دالینجا..dalınca [ظرف] آردینجا، ایزیجه (فا: متعاقب). subsequent

دالینجان..dalıncan [اؤزل‌آد] قوچان‌داکند آدی.

دالیندا دوُرماق..dalında durmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤمک وآرخا دوُرماق.

دالینی داغا سؤیکه‌مک..dalını dağa söykəmək [تاثیرسیزائیلم] بیرینه گوْونله آرخالانماق.

دالینی سانجماق..dalını sancmaq [تاثیرلی ائیلم] سانجماق، ساشماق، قورخوتماق.

دالینی قاباغینی دوْشونمک..dalını qabağını düşunmək [تاثیرسیزائیلم] فیکیرلشمک.

دالینی یئره وئرمک..dalını yerə vermək [تاثیرلی ائیلم] مغلوب ائتمک، ییخماق.

دالی‌ووُرماق..dalı vurmaq [تاثیرلی ائیلم] قایتارماق (فا: پس زدن). to push back

دام..dam [آد] ۱-ائو، تیکیلی یئر، تیکینتی (فا: خانه). ۲-home کوْم، حئیوان ساخلانان اوستو اؤرتولو یئر، پَیه، تؤوله ۳-cottage ائوین اوْستو (فا: سقف). ٤-توسداق، توتوقلو اینسانلارین ساخلاندیغی یئر. ٥-دوُزاق، تله (فا: تله). {سومرجه ‹تام›: ائو؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سن ‹تام›؛ دده: ائو، تله؛ بوکلمه آیری دیللرده‌ده بیرسیرا کلمه‌لرین کؤکودور: فارسجا دام" تله"، اینگلیزجه domain (موْلک)، dome (گونبذ)، domestic (ائوسل)؛ dam (سد) کلمه سیده همان مفهوما یاخین معنا داشییر؛ اینگلیزجه سؤزلوکلرده domain کلمه سینی اسکی فرانسا و نهایتا لاتینجه dominus (لورد، بَی) و اوْنودا لاتینجه domus (ائو) سؤزونه باغلاییرلار، سانیلیرکی تورکجه تک هجالی دام سؤزو بولارین قایناغی اولمالیدیر}.

داما..dama [آد، باخ: دام] شطرنج ائوجیک‌لریندن هربیری.

داماباسماق..dama basmaq [تاثیرلی ائیلم] توُتماق، توستاغا سالماق.

داماجیق..damacıq [آد] کیچیک داما.

داماد..damad [آد، فا] بَی، کوْره کن(فا: داماد). bridegroom

داماداما..damadama [صفت] ۱-اؤزه رینده داما کیمی بؤلولمل اولان، جیزیق‌لار. ۲-داماراق، دامجی دامجی تؤکوله‌رک.

دامادلیق..damadlıq [آد] بَی‌لیک، کؤره کن‌لیک (فا: دامادی).

دامادؤشمک..dama düşmək [تاثیرسیزائیلم] توستاق لانماق، حبس لنمک.

دامار..damar [آد] ۱-اینسان، حئیوان و بیتگی‌لرده آخیجی ماده‌لری داشییان بؤروجوق‌لار (فا: رگ). **blood vessel** ۲-بیر نسنه ده جیزیق کیمی آیری ماده‌دن اولان یئرلر (تاختا و داشدا اولان آییریجی خطلر). ۳-(مج) یارانیش، سوی، خوی، مزاج. ٤-بؤجک‌لرده قاناد زارینی دیک توتماغا یارایان اورقان. {ت، سن ‹تامار›؛ دامماق فعلینه باغلی اولمالیدیر، و دمار شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

دامارآچان..damar açan [آد] دامار گئنیش‌له‌دن، دامار یولونو بؤیوده‌رک قان دولانیمی‌نی یاواش لادان.

دامارآلتی..damar altı [صفت] دامارین آلتیندا اولان " دامارآلتی ات".

دامااوستو..damar üstü [صفت] دامارین اؤرتن، دامارین اؤستونده اولان.

دامارییلیمی..damar bilimi [آد] دامارلارین اؤزللیک‌لرینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: رگ شناسی). **angiology**

دامارتوتولماسی..damar tutulması [آد، طب] دامارلارین یاغ‌چؤکمه سی سبب ایله دارالیب تیخانماسی. **amboli**

دامارتیخانیقلیغی..damar tıxanıqlığı [آد، طب] دامارلارین یاغ‌چؤکمه سی سبب ایله دارالیب تیخانماسی. **amboli**

دامارجیق..damarcıq [آد] کیچیک دامار، اینجه دامار، نازیک دامار (فا: مویرگ). **capillary**

دامارچین..damarçın [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا چای آدی[۲٤۰].

دامارداراالدان..damar daraldan [آد، طب] دامارلاری دارالدان نسنه‌لر و سینیرلر (بوایشله قان دولاشیمی یئهین‌له‌نیر).

دامارداما..damar damar [صفت] زولاق زولاق (فا: رگ به رگ). **sprained**

دامارسرتلیگی..damar sərtliyi [آد] آتاردامارین سرت لشمه‌سی سبب ایله وُجودا گلن خسته‌لیک.

دامارسیز..damarsız [صفت] ۱-داماری اولمایان (فا: بیرگ) **nerveless** ۲-انصافی اولمایان آدام، غیرت‌سیز، اراده‌سیز، ایستم‌سیز.

دامارسیزلیق..damarsızlıq [آد] ایراده‌سیزلیک، ایستم‌سیزلیک.

داماسالماق..dama salmaq [تاثیرلی ائیلم] توُتماق، توستاغا سالماق.

داماقاتماق..dama qatmaq [تاثیرلی ائیلم] توُتماق، توستاغا سالماق.

دامارلاری قورُوماق..damarları qurumaq [تاثیرسیزائیلم] برک قورخماق.

دامارلاماق..damarlamaq [تاثیرسیزائیلم] داماریندان یاپیشماق، سیخماق، بوغماق.

دامارلاندیرماق..damarlandırmaq [تاثیرلی ائیلم، طب] دامارلاری یئترسیز اولان اورقانا یئنی دامار اکله‌مک.

دامارلانماق..damarlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دامارداما اولماق، دامارلارعمله گلمک.

دامارلی..damarlı [صفت] ۱-داماری اولان. ۲-(مج) غیرتلی، اراده‌لی.

دامارلیلیق..damarlılıq [آد، دا] دامارلی شئیین حالی، اراده‌لی‌لیک.

داماریبوش..damarı boş [صفت] اراده‌سیز، تئزآلدانان، تئزیولدان چیخان.

داماریبوشلوق..damarı boşluq [آد، دا] اراده‌سیزلیک، غیرت‌سیزلیک.

داماریپوزوق..damarı pozuq [آد] (مج) سینیرلی، اخلاق‌سیز.

داماریتوتماق..damarı tutmaq [تاثیرسیزائیلم] ترسلیک ائتمک.

داماریجا..damarıca [آد، بیتگی] بیرنوع طبی بیتگی، اوزون و دنلی اولور، دمله‌مه‌سی اؤرک آغری‌سی و یارایا خئیرلیدیر[۱۳٦].

داماریقیریق..damarı qırıq [باخ] ترس آدام، ناتاراز ادام.

دامارینا ایشله‌مک..damarına işləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر خوی و اؤزللیک ایچینه یئریمک.

دامارینا باسماق..damarına basmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین حساس-نُقطه سینه ال قویماق.

دامارینا چکمک..damarına çəkmək [تاثیرسیزائیلم] سویونون اؤزللیکلرینی داشیماق.

دامارینا دوشمک..damarına düşmək [تاثیرسیزائیلم] اؤره گینه یاتماق.

داماریناگیرمک..damarına girmək [تاثیرلی ائیلم] اؤره گینی اله گتیرمک.

دامارینی تاپماق..damarını tapmaq [تاثیرلی ائیلم] خاصیتی‌نی اؤیره‌نیب بیلمک.

دامارینی توتماق..damarını tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی سیناماق و یوخلاماق.

دامازلیغی کسیلمک..damazlığı kəsilmək [بلسیز ائیلم] نسلی کسیلمک.

داماز‌لیق..damazlıq [آد] ۱-مایا، پنیر و یوغورت دامازلیغی، بعضی اورقانیک شئی‌لرده بیر سیرا آنزیم‌لرین واسطه‌سیله دَییشیک‌لیگه یول آچان مادّه (فا: مایه). ۲-نوبارچالیق، آز تاپیلان و ایلک دفعه اله گلن یئمه‌لی شئیلر (فا: نوبرانه). ۳-یاخینلاشماغا حاضر ائدیلن حئیوان، جالاق اوچون اولا بیتگی، یاخین‌لاتما اوچون یئتیشدیریلن حئیوان، دؤللوک، دؤل وئرمک اوچون ساخلانیلان حئیوان (فا: مناسبِ‌تولید نسل) {سن، خمیرمایه؛ دامیزماق+لیق›دامیزلیق› دامازلیق}.

داماسالدیرماق..dama saldırmaq [ائتدیرگن ائیلم] توتدورماق، حبس ائتدیرمک.

داماگیرمک..dama girmək [تاثیرسیزائیلم] توستاق لانماق، حبس لنمک.

داماغی‌پوزولماق..damağı pozulmaq [تاثیرسیزائیلم] کئیفی‌پوزولماق.

داماغی چاتلاماق..damağı çatlamaq [تاثیرسیزائیلم] نشعه‌یه گلمک، روحلانماق.

داماغی چاغ..damağı çağ [باخ] داماغی کؤک، کئیفی ساز.

داماغی سازلاشماق..damağı sazlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] کئیفی آچیلماق، وضعی خوشالماق.

داماغی قالخماق..damağı qalxmaq [تاثیرسیزائیلم] کئیفی کؤک اولماق، کئیفی آچیلماق.

داماغی کؤک..damağı kök [صفت] کئیفی ساز، شاد.

داماغی یانماق..damağı yanmaq [تاثیرسیزائیلم] مأیوس اولماق، آرزوسونا چاتماماق.

داماغینا دَیمک..damağına dəymək [تاثیرلی ائیلم] اینجیک سالماق، ناراضی سالماق.

داماغینی پوزماق..damağını pozmaq [تاثیرلی ائیلم] کئیفینی پوزماق.

داماغینی سالاماق..damağını sallamaq [تاثیرسیزائیلم] کؤسمک، ناراضی اولماق.

داماق..damaq [آد] ۱-آغیز بوشلوغونون اوستو (فا: کام). ۲-آغیز" پاپیروسوداماغیناآلدی". ۳-داماق شیشمه خسته‌لیگی (آت و ائششک--) "پیه‌یه چوخ آدام قویما گئده آت داماق اولار" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاماق، تامقاق›؛ داممماق+اق›تاماق› داماق}. ٤-داماق۲(آد، عربجه) کئیف، باخ: دماغ. ٥-داماق damaq(اؤزل‌آد) داشلی بوُرون دا کند آدی.

داماق آرخاسی حرفلر..damaq arxası hərflər [آد] داماق آرخاسیندا سؤیله‌نن حرف.

داماق‌آرخاسی‌سس‌سیز‌حرف..damaq arxası səssiz hərf [آد] داماق آرخاسیندا سؤیله نن حرف "خ، غ، ق" (فا: صامت پسین کامی). hard plate

داماق آرخاسی سسلی حرف..damaq arxası səsli hərf [آد] دیل آغیزین دالینا چکیله‌رک سؤیله‌نن حرف "آ، ای، اوْ، اوُ" (فا: صائت پسین کامی).

داماق اته‌یی..damaq ətəyi [آد] داماغین‌سوّموکسوز و یوُمشاق آرخا بؤلومو.

داماق اورتاسی..damaq ortası [آد] داماقلی اولما، کئیف جیل‌لیک.

داماق اورتاسی سس‌سیز حرف..damaq ortası səssiz hərf [آد، دیل‌ب] دیل اورتاسی سس‌سیز حرف "گ، ژ، ک، ش" (فا: صامت میان کامی).

داماق اؤنو..damaq önü [صفت، دیل‌بیلیمی] داماق اؤنونده سؤیله‌نن حرف.

داماق اؤنو سس‌سیز حرف..damaq önü səssiz hərf [آد، دیل‌ب] دیل اؤنو سس‌سیز حرف(ت، ج، چ، د، ر، ز، س، ش، ن،) (فا: صامت پیشین کامی). front plate voice

داماق اؤنو سسلی حرف..damaq önü səsli hərf [آد] دیل آغیزین اؤنونه چکیله‌رک سؤیله‌نن حرف "اَ، ائ، ای، اؤ، اوّ" (فا: صائت-پسین کامی).

داماق اوّسته اولماق..damaq üstə olmaq [تاثیرسیزائیلم] کئفده اولماق.

داماق سالاماق..damaq sallamaq [تاثیرسیزائیلم] کئفسیز اولماق، کؤسمک.

داماق‌سیز..damaqsız [صفت] ۱-داماغی اولمایان. ۲-(مج) کئیفی خوش اولمایان، کئفسیز (فا: بی حال). languid

داماق‌سیزلیق..damaqsızlıq [آد] کئیفسیزلیک.

داماق سیل..damaqsıl [صفت] داماق لا ایلگی‌لی.

داماق قویماق..damaq qoymaq [تاثیرلی ائیلم] نشعه سینی پوزماق.

داماق لانماق..damaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] کئف چکمک، کئف لنمک.

داماق‌لیلیق..damaqlılıq [آد] داماقلی اولما، کئف جیل‌لیک.

داماق وئرمک..damaq vermək [تاثیرلی ائیلم] لذّت وئرمک.

داماقدان دوشمک..damaqdan düşmək [تاثیرسیزائیلم] کئیفی پوزولماق.

داماقدان سالماق..damaqdan salmaq [تاثیرسیزائیلم] کئیفینی پوزماق.

داماقلی..damaqlı [صفت] ۱-داماغی اولان. ۲-(مج)خوش اولان آدام، کئفجیل، کئیفی خوش (فا: شاد). **glad**

دامالتماق..damaltmaq [تاثیرلی ائیلم] دامالا دامالا آخیتماق.

دامانجان..damancan [اؤزل‌آد] دامنجان:سراب دا چای و کند آدی {داماق دان: دامان+جان}.

دامااوتو..damotu [آد، بیتگی] قول بوداقلی و اوزه‌ری توکلرله اؤرتولو، طبابتده ایشله دیلن چوخ ایللیک، اوتسو، توتقون یاشیل رنگلی ساپلاقلی یاپراقلاری اولان بیر بیتگی (فا: گیاه دم شیر). **leonurus cardiaca**

دامااوستو..damüstü [آد] ائوین اوستو و سقفی (فا: پشت بام). **roof**

دامبات..dambat [صفت] اؤزونو بیه‌نن، مغرور {باخ: تومبات}.

دامبات..dambat [اؤزل‌آد] باخ: ماکی {۱-دام+بات: باتیلان یورد ۲-مغرور}.

دامبات لاشماق..dambatlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو باشقالاریندان یوخاری توتماق.

دامباتی..dambatı [آد] تاختابیتینه‌اوخشار جوجو و پارازیت.

دامپئر..damper [آد، این] بالاجا یوک‌بوشالدان آراج(فا: دامپر)

دامپینق..dampinq [آد، این] ۱-بازاری اله آلماق اوچون بیر مالی-آیری‌لاریندان اوجوز ساتما، اوجوز ساتیش، دؤشوروم[۲۱۸](فا: دامپینگ) ۲-(فیزیک) شدّتی آزالاراق آشاغی یئنن دالغا.

دامجی..damcı [آد، سن؛ باخ: دامماق] ۱-آخیجی ماده‌لرین بالاجا یووارلاق سوو بؤلومو (فا: چکه). **drop** ۲-بیر کلمه سیله بیرلیکده آز و بالاجا معناسی وئریر "بیردامجی سو".

دامجی دامجی..damcı damcı [ظرف] داملا داملا، آزار آزار، آزجا آزجا.

دامجی لاتدیرماق..damcı latdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] دامجی دامجی تؤکدورمک.

دامجی لاتماق..damcılatmaq [تاثیرلی ائیلم] دامجی دامجی تؤکمک.

دامجی لاماق..damcılamaq [تاثیرلی‌ائیلم] ۱-دامجی‌دامجی تؤکمک، دامیزماق (فا: قطره‌قطره‌ریختن)۲-(س) سیزماق، دامجی‌دامجی-تؤکولمک.

دامجی لاندیرماق..damcılandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دامجی دامجی تؤکمک، دامیزماق.

دامجی لانماق..damcılanmaq [تاثیرسیزائیلم] دامجی دامجی تؤکولمک (فا: چکیدن).

دامجیتماق..damcıtmaq [تاثیرلی ائیلم] دامجی دامجی تؤکمک، دامجی دامجی آخیتماق، دامیزماق (فا: چکانیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ دامچیرماق›}.

دامجی‌جیق..damcıcıq [آد] کیچیک دامجی.

دامجیغاز..damcığaz [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

دامجیل..damcıl [آد] آز" دامجیل‌دامجیل: آزآز، یاواش یاواش".

دامجی‌لاییجی..damcılayıcı [صفت] دامجی دامجی تؤکن.

دامجی‌لیق..damcılıq [آد] دام‌لاردا دامجی دامجی تؤکولن سولارین آخماسی‌اوچون دؤزه‌نیلن سو یولو" چارداغین‌دامجی‌لیغی".

دامجی‌واری..damcıvarı [ظر] دامجی کیمی.

دامچی..damçı [آد، ص] ۱-دام دؤزَلدن و تیکن، ۲-شبسترده‌داغ آدی.

دامدابجا..damdabaca [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

دامدازلاق..damdazlaq [آد، ص] کئچل، تاس، باشی داز.

دامداش..damdaş [آد] تیکینتی، ائو ائشیک.

دامدام..damdam [سس‌تق] دامجی‌دامجی تؤکولن‌سودان چیخان-سس.

دامداما..damdama [اؤزل‌آد] خوی دا ۲ کند آدی {داملاری اوست اوسته}.

دامدوم..damdum [سس تق] داووول کیمی شئیلردن چیخان سس.

دامدووار..damduvar [آد] ائو ائشیک، ائو دووارلاری.

دامدیرماق..damdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دامیزدیرماق (فا: فس چکاندن).

دامغا..damğa [آد] دامقا: ۱-مؤهور، بیر شئیین اوزه رینه ایز قویماغا یارایان آیقیت(فا: مهر)۲-بیرشئیین‌اوزونه‌قویولان ایز، مؤهورون ایزی (فا: امضاء) **signature** ۳-دری اوزه‌رینه قویولان ایستی و داغ دمیر ایزی{سومُرجه ‹تامغا›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تامغا›، بوکلمه داماق سؤزوندن آلیناراق دامیلان و بیر دامجی یئرینی گؤسته ریر، البته دیواندا بوکلمه‌نین آیری آنلامی چایا توکولن قول دئمکدیر و بو مفهومدادا بالاجا قولون بؤیوک بیر یئره و دنیزه داماسینی گؤسته ریر}.

دامغا باسان..damğa basan [آد] دامغالایان، مؤهورله ین.

دامغا باسماق..damğa basmaq [تاثیرلی ائیلم] دامغالاماق، مؤهورله‌مک.

دامغا ووُرماق..damğa vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ایز بوراخماق، ایزینی قویماق.

دامغا یئمک..damğa yemək [تاثیرلی ائیلم] کؤتو بیر یارقی یا راست گلمک.

دامغاچی..damğaçı [صفت] تامغاچی: ۱-دامغا و مؤهوّر کیمی - شئیلری‌دؤزلدن و ساتان. ۲-(اسکی) وئرگی آلان، تحصیلدار[۱۴۹].

دامغاچی‌لیق..damğaçılıq [آد] دامغاچی‌نین ایشی.

دامغاسینی ووُرماق..damğasını vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ایز بوُراخماق، ایزینی قوْیماق.

دامغالاتماق..damğalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] دامغالاماق ایشینی گؤردورمک.

دامغالاما..damğalama [آد] دامغا ووُرما (فا: پاراف). initials

دامغالاماق..damğalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دامغا ووُرماق، مؤهور وورماق (فا: امضاء کردن). ۲-بیرینه کؤتو اؤزللیک یاپیشدیرماق ایسته‌مک، لکه‌لندیرمک، کیچیلدیجی سؤز دئمک. to sign

دامغالانماق..damğalanmaq [بلسیز ائیلم] مؤهؤرلنمک.

دامغالانمیش..damğalanmış [صفت] دامغا ووُرولموش (فا: ممهور). signed

دامغالاییش..damğalayış [آد] دامغالاما ایشی وییچیمی.

دامغالی..damğalı [صفت] دامغا ووُرولموش.

دامغان..damığan [اؤزل‌آد] دامغان بؤلگه‌سینده توّرک آدلی کندلر: مایان (٦ک‌د* ۹۵۰/ غ‌تو)، شامان (۸ک‌گ‌د* ۲۲۰/ غ‌تو)،

دامقا..damqa [باخ] دامغا.

دامقوْروغو..damqoruğu [آد، بیتگی] ایکی چنکلی‌لردن، یاپراقلاری اتلی، ایلیق اقلیملرده یئتیشن اوْتسو بیر بیتگی، قایا قوْروغو (فا: گل نار). sedum

دامقوْروغوگیللر..damqoruğugillər [آد، بیتگی] یاپراقلاری اتلی‌بیر بیتگی فامیلی.

دامقوُرماق..dam qurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دام و ائو دؤزلتمک. ۲-تله قوُرماق.

دامکینا..damkına [اؤزل‌آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

داملا..damla [باخ: دامماق] ۱-سو دامللاسی ، دامجی (فا: قطره) drop ۲-چوخ آز مقدار، دانا.

دامله خسته‌لیگی..damla xəstəliyi [آد، طب] نئفرئس (فا: نقرس).

دامله دامله..damla damla [ظرف] دامجی دامجی، آزارآزار.

دامله ساقیزی..damla saqqızı [آد] ایری دانالی‌پارلاق و دادلی-ساققیز نوعو.

دامله‌تدیرماق..damlatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] دامله‌تماق‌ایشینی-گؤردورمک

دامله‌تدیریلماق..damlatdırılmaq [بلسیز ائیلم] دامله‌تدیرماق ایشی گؤرولمک.

دامله‌تماق..damlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] دامجی دامجی تؤکدورمک (فا: چکاندن). to cause to verp or trickle

دامله‌تیلماق..damlatılmaq [بلسیز ائیلم] دامله‌تماق ایشی گؤرولمک.

دامله‌جیق..damlacıq [آد] کیچیک دامله.

دامله‌داش..damladaş [آد] ۱-بوُلاق و داغلاردا ایستی سولارین چیخماسی سبب ایله یئره اوْتوران کیرئج، سارقیت (کلسیم بینکربنات). ۲-بیر نوع دَیرلی داش نوْعو.

دامله‌داشی..damladaşı [آد] تیکینتی‌لرده ایشله‌نن دَیرلی داش نوْعو.

دامله‌لیق..damlalıq [آد] علاج دامله‌سی اؤلچمک اؤچون بالاجا قاشیق کیمی شئیلر.

دامله‌ماق..damlamaq [س، ت] ۱-دامجی‌دامجی دؤشمک، دامیزماق، دامجی‌لانماق. ۲-(ل) دامجی دامجی تؤکمک، دامجیتماق. ۳-(تاثیرلی ائیلم) داما سالماق، توتوق لاماق.

دامله‌ندیرماق..damlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ۱-داما سالدیرماق ۲-(س) دامیزدیرماق.

دامله‌نماق..damlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-دامجیلانماق۲-داماسالینماق، حبس‌لنمک.

دامله‌ی..damlı [اؤزل‌آد] صفوی‌دؤنمی‌اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالار یندان‌سا یبلیردی‌وآذربایجانا کؤچه‌رک‌صفوی‌لره‌قاتیلدیلار[۸۵].

دامله‌ی..damlı [صفت] ۱-دامی اوْلان. ۲-سراب دا داغ آدی.

دامما سووارما..damma suvarma [آد] سو دامجی‌لاریله اکین سوُوارما سیستیمی، موْضعی سوُوارما (فا: آبیاری قطره ای). locolized irr

داممق..dammaq [تاثیرسیزائیلم] دامجی دامجی آخماق، تؤکولمک (فا: چکیدن)to strickle{ت، سن ‹تاممق›؛ دامار، دامجی، دامازلیق سؤزلری و فارسجادا دمار بو کلمه‌دن‌آلینمادیر}.

دامن..damən [آد، فا] قادین اتگی، اتک.

دامنه..daminə [آد، فا] ۱-داغ و هر شئیین اتگی. ۲-دالغالاردا ایکی زیروه‌نین آراسی.

داموُ..damu [آد] تامو: جهنم (فا: دوزخ). Hell {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تامو، تاموُغ›}.

دامهیمای..damhimay [اؤزل‌آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

دامیتما..damıtma [آد] تقطیر (فا: تقطیر). distillation

دامیتماق..damıtmaq [تاثیرلی ائیلمشیمی] دامجی‌دامجی دامیزدیر ماق، تقطیر ائتمک، دامجی دامجی تؤکولمه سینه سبب اولماق، باخ: دامیزدیرماق (فا: تقطیر کردن) to distill {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

دامیتیجی..damıtıcı [صفت] دامیزدیران کیمسه و یا آیقیت. alembic

دامیتیق..damıtıq [صفت] دامیتما یول ایله (فا: مقطّر). distilled

دامیتیلماق..damıtılmaq [بلسیز ائیلم] دامیتماق ایشی گؤرولمک.

دامیتیم..damıtım [آد] دامیتما (فا: تقطیر). distillation

دامیزدیران..damızdıran [آد] دامیزدیجی، دامجی دامجی تؤکن.

دامیزدیرماق..damızdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دامجی‌دامجی تؤکمک، دامیزماق، دامجی لاتماق (فا: چکانیدن). to cause to verp or trickle

دامیزدیریلماق..damızdırılmaq [بلسیزائیلم] دامیتیلماق، دامیزدیرماق ایشی گؤرولمک.

دامیزلیق..damızlıq [صفت] ۱-دامیتماق اوچون بیر وسیله (فا: قطره چکان). ۲-باخ: دامازلیق.

دامیزماق..damızmaq [تاثیرلی ائیلم، سن؛ باخ: دامماق] باخ: دامیتماق، دامیزدیرماق.

دان..dan [ظرف] سحر تئزدن، گؤنون دوْغماسینا آز قالمیش، هاوانین ایْشیق لانما واختی (فا: فجر، سپیده سحر). dawn {سومرجه‹آن، دانگ›: گؤی و جنّت؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تان، تانق= تانگ›: سحر، خارق‌العاده‌شئی، ‹تین›: روح، ‹تَن›: وجود؛ بو کلمه دن دؤزه‌لن کلمه لرین معنالارینا قوتساللیق، روح، وجود و آیدین‌لیق مفهومو گؤروکور، اؤرنک اوْچون(دیواندا گلن کلمه-لرآچی‹ایچینده‌گؤسته‌ریلیبدیر): ‹تن›: وجود، ‹تنه›: دانا، ‹تنگ›: فرصت، دان‌چاغی، ‹تانق، تان›: خارق‌العاده شئی، دان چاغی، ‹تین›: روح، ‹تینماق›: دینج‌اوْلماق، ‹دینگلاماق، تینگله‌مک›: دینله‌مک، دینجلمک، ‹دینگک، تنگه› هاوا، گؤی، تنگیتمک، تنگمک (هاوایا دوْغرو گئتمک)، تان› دان: سحرچاغی، آخشام اسن سرین یئل، ‹تنگ›: دنک، تعادل (دؤزگون)، ‹تنگیز›: دنیز، ‹تنگری›: تانری، تنه›دنه (دانا، بیر شئیین روحونو داشییان دانا)، تینگ (گنج آغاج، هاوایا دوغرو گئدن شئیی)؛ تن و تین سؤزو سوْمئر دیلینده ایشله‌نیردی و سانیلیرکی دین سؤزو بو کلمه‌یه باغلی اولاراق عربجه‌یه گئچمیشدیر، اینگیلیزجه ده ایشله‌نن dawn (دان)، day (گوندوز)، thank (تشکّر) کلمه‌لری بو کؤکه باغلی اولمالیدیر، اینگیلیزجه سؤزلوکلرده بو کلمه‌لرین کؤکونو اسکاندیناوی دیللرینه باغلاییرلار، چوخ بیلگینلره گؤره اسکاندیناوی دیللری تورکجه ایله کؤکداش‌دیلار، بو کلمه‌نین قارشیت آنلامی اوْلاراق تؤن کلمه‌سی قارانلیق گئجه و دار بیر یئر آنلامیندادیر، آیری دئییشله دان؛ تین سؤزوندن دؤزه‌لن تنگ و تینگ کیمی کلمه‌لرده یوخاری و هاوایا دوغرو گئتمه و تؤن دن دؤزه‌لن سؤزلرین مفهوموندا آشاغی و قارانلیقا دوْغرو معنالاری گؤروکور، و بیرسیرا کلمه‌لرین کؤکو تؤن سؤزونه باغلانیر، اؤرنک: تؤنگ (آغزی دار بارداق)، تؤنبک (آغزی دار بیر چالقی آلتی)، تؤنئل (قارانلیق یئر آنلامیند)، تؤنَتمک، تونه‌مک (گئجه‌له‌مک)، تؤنَک (توستاق‌خانا)، تؤنَرمک (گئجه اوْلماق)، تؤنَه‌ریک (قارانلیق، مزار)، تؤنلوک، تؤنگلوک: (پنجره، قارانلیقدان ایشیغا بیر یول)، تؤنلوک (ازدحام)، تؤنله‌مک (گئجه‌له‌مک)، تینجیخماق سؤزوده پوْزولان شئی اوچون‌دئییلیر و اصلینده تؤنجومک سؤزودور، یئنه‌ده تنگیمک، تنگه گلمک (بئزار اوْلماق)، تؤنگوشمک (باش اَیمک)، تنگه، تنگ (تانگماق (سن): باغلاماق، بوْرمه‌له‌مک) سؤزلری تؤن سؤزونه باغلیدیلار}.

دان آتماق..dan atmaq [تاثیرسیزائیلم] دان یئری آغارماق.

دانا..dana [آد] ۱-ارکک اینک بالاسی، بیر یاشدان ایکی یاشا قدَر اوْلان اینک بالاسی (فا: گوساله نر). bull calf ۲-توْخوم (فا: تخم، دان). grain، seed ۳-بالاجا توْخوملارا دئییلن‌بیرآد، باخ: دنه، دن. ٤-سایی‌لارلا بیرلیکده اوْلارین ساییلاما بیریم‌لری یئرینده ایشله‌نیر "بیر دانا توْیوق، ایکی‌دانا کتاب، بئش‌داناقاب" ۵-تؤرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوْلوبابالاریندان. {دیواندا ‹تن› روح نفس و ذات آنلامیندادیر و "ه" اک ایله بیر شئیین روح و نفسینی گؤسته ریر و "دانا، دنه" بو کلمه‌نین دَییشمیش شکلیدیر، بو کلمه هم‌دنه، دن معناسیندا و هم اینک بالاسی معناسیندادا بو مفهوما باغلیدیر، باخ: دان، بو کلمه دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، .باخ:تانا، تن.دانا، دن}.

دانا..dana [صفت، فا] بیلن، بیلیجی. {فارسجا دانستن دن}.

دانا آیاغی..dana ayağı [آد، بیتگی] ایلان یاستیغی گیللردن کؤک ساپی اتلی، چوخ ایللیک، یاپراقلاری لکه‌لی، اوْتسوْو بیتگی arum

دانا آیاغی گیللر..danaayağıgillər [آد، بیتگی] دانا آیاغیلار(فا: گل-شیپوریان araceae

داناباش..danabaş [آد، دا] ۱-بیرجوْر بؤجک، دانادیش. ۲-(مج) کوْت آدام، ترس آدام.

داناباشلیق..danabaşlıq [آد، دا] یئکه باشلیق، کوْت لوک، ترسلیک.

دانابگ..danabg [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی-لاریندان[۷].

دانابوُرنو..danaburnu [آد، دیرگی] ۱-اکلم باجاقلی‌لاردان، اؤن باجاقلاری قازیجی، وُجودو مخمل کیمی توکلو، تارلا و باغچالاردا توپراق آلتیندا یاشایان و بیتگی کؤکلرینی کسه‌رک ضررلی بیر بؤجک (فا: جنس جیرجیرک و غیره). gryllotlpa vulgaris ۲-(بیتگی) آسلان آغزی چیچگی.

دانابولاق..danabulaq [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

دانابیزوُو..danabızou [آد] بوتون جاوان قارامال.

داناتیمورُ..danatımur [تاریخی اؤزل‌آد] قوُبیلای خاقان'ین قارداشلارینداندن[۷].

داناجیق..danacıq [آد] کیچیک دانا، کیچیک توْخوم.

داناجیل..danacıl [صفت] دانالاری چوخ سئون (قوش و.).

داناچا..danaça [آد] کیچیک دانا.

داناچی..danaçı [آد] دانا چوبانی، دانا اوْتاران.

داناچی..danaçı [اؤزل‌آد] زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

دانادانا..danadana [ظرف] دانالار حالیندا، بیربیر، دنه‌دنه.

دانادولوق..dana doluq [آد، دا] کیچک یاشلی قارامال.

دانادوُنا..danaduna [آد، دا] کیچک یاشلی قارامال.

دانا دیش..danadiş [باخ] دانا باش.

دانا‌سیز..danasız [صفت] داناسی اولمایان (فا: بی دانه). seedless

داناقیران اوْتو..danaqıran otu [آد، بیتگی] ثعلب گیللردن، باتاق یئرلرده یئتیشن، یاپراق‌لاری زانباق یاپراغی کیمی اولان بیتگی (فا: گیاه سوْرنجان شیرین). epipaktis

داناقیْران‌چؤل..danaqıran çöl [اؤزل‌آد] قازاخ'دا داغ آدی[۲۴۰].

داناکلجه..danakəlcə [آد] بیر یاشا دوْلمامیش جامیش بالاسی.

داناگاوالی..danagavalı [آد، بیتگی] ایری، یوُمرو و قیرمیزی گاوالی نوْعو.

دانالاتدیرماق..danalatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] باخ: دنه لتدیرمک.

دانالاتماق..danalatmaq [اتّدیرگن ائیلم] باخ: دنه لتمک.

دانالار..Danalar [اؤزل آد] توْرکمجن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

دانالار کیمی باغیرماق..danalar kimi bağırmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ قوّت‌له هایقیرماق.

دانالاماق..danalamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: دنه‌له‌مک / دنه لنمک.

دانالپ..danalp [اؤزل‌آد] باخ: تانالپ، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

دانالو..danalu [اؤزل‌آد] مراغا و ماکی دا کند آدی.

دانان..danan [صفت] انکار ائدن (فا: منکر). denying

دان‌اوْزو..dan üzü [ظرف] دان واختی، آلا قارانلیق.

دان‌اوْلدوزو..dan ulduzu [آد] زؤهره اولدوزو (فا: شباهنگ). moriningstar

دانایاپراغی..danayaprağı [آد، بیتگی] رُطوبتلی مئشه‌لرده بیتن ایری یاپراق‌لی چوْخ ایل‌لیک اوْتسوْو بیتگی.

دانبران..danbaran [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {دان چاغی واریلان یئر، معناجا آیدینلیق یئرله شیم یئری دئمکدیر}.

دانتئل..dantel [آد، فر، آنادولو] قُماش قیراغینا هؤرولن بزک.

دانتئل آغاجی..dantel ağacı [باخ] توْر آغاجی.

دان‌چاغی..dançağı [ظرف] دان‌یئری: سحر تئزدن (فا: سپیده‌دم). daybreak

دان‌دان..dandan [ظرف] دن‌دن: قابا دانیشماق حاقیندا "دان‌دان دانیشیر".

دان‌دان اوْلماق..dandan olmaq [تاثیرسیزائیلم] دن‌دن اولماق: قاتیق ویا سوْت چوْرویه‌رک دانا دانا اوْلماق.

داندانا‌کان..dandanakan [اؤزل‌آد] توْرکوستاندا مرو یاخینیندا بیربؤلگه آدی، بوُ بؤلگه‌ده سلجوقلو قوْشونو چاغری‌بگین باشچی-لیق‌ایله غزنه لی سُلطان مسعود اوْردوسونا غالب گله‌رک بؤیوک ظفر قازاندیلار بوُ ظفردن سوْنرا توْرکلر بؤیوک بیرلشمه دؤنمینه گئچدیلر(م ۱۰۴۰)[۵۴].

داندیرماق..dandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] ۱-دانماغا مجبور ائتمک، دانماغینا سبب اوْلماق(فا: فس انکارکردن).۲-دان دان ائتمک، دان‌دان اوْلماسینا سبب‌اولماق (فا: دون‌دون کردن).

دانریْک..Danrık [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

دانس..dans [آد، فرانسیزجا] رقص، اوْیناما (فا: رقص).

دانسئو..dansev [اؤزل‌آد] باخ: تانسئو، قیزآدی .

دانساق..dansaq [آد] دانلاق (فا: مذمت). reproach

دانسوْی..dansoy [اؤزل‌آد] باخ: تانسوْی.

دان‌سؤکمک..dansökmək [تاثیرسیزائیلم] صبح آچیلماق.

دانسیْق..dansıq [اؤزل‌آد] تانسیْق، اوْلاغان‌اوْستو، فوق‌العاده[۷].

دانش..danış [آد، فا] بیلگی، بیلیم.

دانق..danq [سس تق] باخ: دارانق.

دانقا..danqa [صفت، آ] ۱-قابا. ۲-مال آشیغی، باخ: دانقالاق.

دانقاران..danqaran [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {تان+قاران: ایشیق قاریشمیش یئر}.

دانقاز..danqaz [باخ] دانقا، دانقالاق، قابا.

دانقازلیق..danqazlıq [آد] دانقالاقلیق، قابالیق، کوْبودلوق، دیک باشلیق، دانقالیق (فا: کلّه شق). brainless

دانقالاق..danqalaq [آد، ص] ۱-قابا کیمسه، سؤز قبول ائتمه‌ین (فا: خشن). ۲-مال آشیغی، "دانقالاری چیخمیش قوجا اینکلر". {دانق سؤزوندن سس تقلیدیدیر}.

دانقالاقجا..danqalaqca [صفت، ظ] دانقالاغا یاراشیر.

دانقالاقلیق..danqalaqlıq [آد] دانقالاق اوْلما وضعیتی.

دانقالیق..danqalıq [آد] یئکه دانیشما، قابا اوْلما (فا: کله شقی).

دانقوُشو..dan quşu [آد، دیرگی] واغلار دسته سیندن بیر گؤل قوُشو.

دانقیر..danqır [صفت] داز، چوْخ چیلپاق، کئچل (فا: کچل).

دانقیرالی..danqıralı [اؤزلآد] اوُرمیه ده کند آدی.

دانقیرتی..danqırtı [باخ] دانقیلتی.

دانقیرداما..danqırdama [باخ] دانقیلداما.

دانقیرداماق..danqırdamaq [باخ] دانقیلداماق.

دانقیش..danqış [آد] تازاجا چیخمیش کیچیک بوُینوز.

دانقیل دونقول..danqıl dunqul [ظرف] یئرسیز، قابا.

دانقیلتی..danqıltı [سس تق] دمیرلرین ویا برک شئی‌لرین بیربیرینه دَیمه سیندن چیخان سس.

دانقیلداتماق..danqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی آیری شئیه ووُراراق دانقیلتی سسی چیخارماق (فا: صدای‌دنگ‌دنگ در آوردن).

دانقیلداماق..danqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] اوجا سس چیخماق، دانقیلتی سسی چیخماق (فا: دنگ‌دنگ کردن).

دانلاتماق..danlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] دانلاماق ایشینی گؤردورمک.

دانلاق..danlaq [آد] دانلاما، مذمّت (فا: سرزنش). reproach

دانلاقلی..danlaqlı [صفت] دانلانمیش، مذمّت لنمیش، دانلانج.

دانلاما..danlama [آد] مذمّت‌لمه (فا: سرزنش). reproach

دانلاماق..danlamaq [تاثیرلی ائیلم] مذمّت‌ائتمک (فا: سرزنش کردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تانگلاماق›، سن ‹تانلاماق، تانگلاماق›؛ دانماق سؤزوندن}.

دانلانج..danlanc [صفت] چوخ دانلانان، دایم دانلانان.

دانلانماق..danlanmaq [بلسیز ائیلم] دانلاماق ایشی گؤرولمک (فا: مذمّت شدن).

دانلاییب دانساماق..danlayıb dansamaq [تاثیرلی ائیلم] برک دانلاماق، مذمّت ائتمک.

دانما..danma [آد] انکار ائتمه (فا: نفی). negation، denial

دانماق..danmaq [تاثیرلی ائیلم] بوینونا آلماماق، بوینوندان آتماق (فا: انکار کردن). {ت، سن ‹تانماق›؛ اینگیلیزجه deny کلمه سینی همان معنادا لاتینجه de+negare (یوْخدو) سؤزلرینه باغلاماغی اویقونسوز نظره گلیر، بونو تورکجه دانماق سؤزونه باغلی اولماسی منطقی گؤرسه‌نیر}.

داننده..danəndə [صفت، فا] بیلیجی (فا: داننده).

دانواختی..danvaxtı [ظرف] دان سؤکولنده، دان چاغی.

دانه..danə [باخ] دَنه.

دانیئری..danyeri [آد] گؤنشین چیخان یئری، اُفق.

دانیئری آغارماق(آچیلماق)..dan yeri ağarmaq(açılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] صبح آچیلماغا باشلاماق.

دانیئری‌قیزارماق(سؤکولمک)..dan yeri qizarmaq(sökülmək) [تاثیرسیزائیلم] صبح آچیلماغا باشلاماق.

دانیئلی..danyeli [آد] دانیئل: دانو سحراسینتی‌سی، قیزآدی(فا: نسیم).

دانیش..danış [اؤزلآد] اوُرمیه ده داغ آدی (قوْ: دانش).

دانیشان..danışan [صفت] متکلم (فا: متکلم). speaker

دانیشتای..danıştay [آد] دؤولتی شورا (فا: شورای دولتی)[۲].

دانیشدیرماق..danışdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] دانیشماغا مجبور ائتمک، سوْروشماق، دیندیرمک، سوْرغو و سؤال ائتمک، دیله گتیرمک، دیل‌لندیرمک(فا: به‌حرف‌واداشتن، استنطاق کردن).

دانیشدیریلماق..danışdırılmaq [بلسیز ائیلم] دیندیریلمک، سورغو-لانماق دیندیرمک ایشی گؤرولمک، (فا: استنطاق شدن).

دانیشقان..danışqan [صفت] دانیشماغی‌سئون، چوْخ دانیشان (فا: پُرحرف).

دانیشقانلیق..danışqanlıq [آد] دانیشقان آدامین اؤزللیگی.

دانیشما..danışma [آد] دانیشما، سؤیله‌مه (فا: تکلم). conversation

دانیشماز..danışmaz [صفت] دانیشابیلمه ین آدام.

دانیشماق..danışmaq [تاثیرسیزائیلم] قوْنوشماق، سؤزله بیلدیرمک، سؤیله‌مک، دئمک، نطق سؤیله‌مک، بحث ائتمک (فا: حرف زدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تانوشماق›؛ تانیشماق سؤزوندن آلینمادیر}.

دانیشمامازلیق..danışmamazlıq [آد] دانیشماما وضعیتی، دانیشماغی ایسته‌مه‌مه.

دانیشمان..danışman [آد] مُشاور، بیلگی‌و تجرُبه‌سینه دایانیلان کیشی(فا: رایزن). advisor، counsellor ۲-سلجوُقلولار دؤنَمی-بگلرینده و سوْنرا قوردوغو بیر بگلیک آدی{فارسجا دانش، دانشمندسؤزلریله باغلانتی سی آراشدیریلمالیدیر}.

دانیشمان‌لیق..danışmanlıq [آد] مُشاورلیک.

دانیشمند..danışmənd [اؤزلآد] ۱-داشلی‌بوُرون دا کند آدی ۲-چنگیزخانین امیرلریندن‌حاجب‌دانیشمند[۲۰۹] {باخ: دانیشمان}.

دانیشمندلی..danışməndli [اؤزلآد] م۱۶جی یوّزیلده، دیاربکر حلب‌بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس توّرکلریندن بیر بوْی آدی[۲۰۹، ۸۵].

دانیشیغا توتماق..danışığa tutmaq [تاثیرلی ائیلم] صُحبت‌له باشینی قاریشدیرماق.

دانیشیق..danışıq [آد] ۱-بیرایش و سوْرون اوْزرینده قونوشما وآنلاشما(فا: مکالمه)conversation ۲-آنلاشیق، آنلاشما. ۳-جانلی دیل، اوُلوسون دانیشدیغی وقونوشدوغو دیلی "دانیشیق دیلی" ٤-صُحبت (فا: گپ). gap {سن: مُشاوره}.

دانیشیق ائتمک(آپارماق)..danışıq etmək(aparmaq) [تاثیرلی ائیلم] صحبت‌ائتمک، مصلحت‌لشمک.

دانیشیق‌سیز..danışıqsız [ظرف] ۱-سؤزسوْز، شرط‌سیز. ۲-دانیشدیرمادان، دیندیرمه‌دن (فا: بی چون وچرا). indisputable

دانیشیلماق..danışılmaq [بلسیز ائیلم] دانیشماق ایشی گؤرولمک، سؤیله‌نیلمک.

دانیلماز..danılmaz [صفت] دانیلا بیلمه ین سؤز و ایش.

دانیلماق..danılmaq [بلسیز ائیلم] انکار اوْلونماق (فا: انکار شدن).

دانیم..danım [اؤزل‌آد] دان چاغیم، قیزآدی (فا: نام‌دختر).

داو..dav [آد، دیرگی] دری‌سی قافلان دری‌سی کیمی جیزیق‌لی بیر نوْع آفریقا زئبراسی hippotigris burchelli

داوا..dava [ع‌باخ: داری] توخداج، درمان(فا: دوا).medicine {ت: ایلقین آغاجی میوه سی؛ یوُن یوُماغی}.

داوا اوْتو..dava otu [آد، بیتگی] ایستی و ایلیمان بؤلگه‌لرده یئتیشن اوْتسوو ویا چالی نوْعو بیر بیتگی. heliotropium

داوابیلمنی..davabilməni [آد] داواوزمانی(فا: دواشناس pharmacologist

داوا درمان..dava dərman [آد] دارو، توخداج.

داوات..davat [اؤزل‌آد] داواندdavand:میاناداکندآدی {۱-داو/ داغ+آند ۲-گزآغاجی[٦٦]}.

داوات..davat [آد، عربجه] مُرکّب، جوْوهر (فا: مرکب).

داوات قابی..davat qabı [آد] مُرکّب قابی (فا: ظرف دوات). inkpot

داواجات..davacat [آد، عربجه] داوا درمانلار (فا: دواجات).

داواجات خانا..davacat xana [باخ] داواخانا.

داواچی..davaçı [آد] داوا دوْزَلدن ویا آلیب ساتان (فا: دواساز). pharmacist

داواچی..davaçı [اؤزل‌آد] حاج‌علی‌تَرکی، داواچی آدیلا معروف اوْلاراق مشروطیت نهضتی‌نین اؤندرلریندن و غیبی مرکزی نین ایکینجی شخصی ساییلیردی(ترْکterk میانایا یاخین بیر شهردیر)، اوْ داواچیلیق صنعتینده ایشله‌میش اوْلماسینا سبب مبارزلرین اوْدلوسلاح و باریت حاضیرلاما سیندا بیلگی‌لی شخص ایدی، عین-حالدا سیاست عالمینده ده متجدد آیدین کیمی تانینیردی، هرچند تبریزده روس اشغالی زامانی بوُ مبارزین نقشی یوْخ ایدی ولی یالنیز مبارزلیک سابقه‌سی اوْلدوغو اوْچون روس‌لار طرفیندن توُتولوب و ش۱۲۹۰ده دی آیی‌نین ۱۱ینده باغشمالدا دارا چکیلیب شهید اوْلدو، اوْنون شهادتی ثبوت ائیله‌دی آذربایجانین‌ترقیخواه آداملاری روس اشغال‌چیلاری توسط ایله دشمن ساییلیر و روسلار هرلحظه فرصت اللرینه گئچیبسه انغیراینسانی شکیلده تورکلرین متجدد و ایش-بیلنلرینی آرادان آپاریبلار، اوْنون پاک پیکری سیدحمزه قبرستانیندا دفن اوْلدو و آذربایجانین اوْبیری شهیدلری کیمی باخیمسیز قالاراق ایکی بالاجا قیزی آوارا قالیب‌و ائولریده قولدور روسلار طرفیندن-منفجر اوْلدو[۱۳۱].

داواخانا..davaxana [آد، فا] درمان خانا، توخداج خانا (فا: داروخانه). pharmacy

داوار..davar [آد] قویون و گئچی‌یه وئریلن اوْرتاق آد، قوْیون و گئچی سوْروسو (فا: احشام). sheep and goats {ت، سن ‹تاوار› مال، قویون و گئچی، باخ: تاو}.

داوار بسله‌مه..davar bəsləmə [آد] داوار بئجرمه (فا: دام پروری).

داوارچی..davarçı [آد] داوار بئجرمه (فا: دام پروری).

داوارچی‌لیق..davarçılıq [آد] داوار یئتیشدیرمه ایشی.

داواردیبی..davardibi [اؤزل‌آد] لئریک‌ده چای آدی[۲٤۰].

داواساتان..davasatan [آد] داواچی (فا: دوافروش). drug-seller

داواسیز..davasız [صفت، ع] درمانسیز، علاج‌سیز، توخداج‌سیز.

داوالاما..davalama [آد] درمان ائتمه، درمان لاما، (فا: دوا زنی).

داوالاماق..davalamaq [تاثیرلی ائیلم] درمان ائتمک، داوا ووُروماق (فا: دوا زدن).

داوالانماق..davalanmaq [بلسیز ائیلم] داوا سپیلمک و ووُرولماق (فا: دوا زده‌شدن).

داوام..davam [آد، عربجه] ۱-دؤزوم، قالیم، دایانیش، محکم‌لیک و برک‌لیک. ۲-گئدیش، سوْروم (فا: دوام). durability

داوام ائتمک(گتیرمک)..davam etmək(gətirmək) [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک، تاب گتیرمک.

داوامچی..davamçı [صفت] بیر ایشه داوام ائدن.

داوامسیز..davamsız [صفت] دؤزوم سوْز، مُحکم اوْلمایان، دایانیق‌سیز (فا: بی دوام). not durable

داواملی..davamlı [صفت] ۱-داوامی اوْلان (فا: با دوام). ۲-سوْرورلو.

داواملی‌لیق..davamlılıq [صفت] داواملی اوْلما، دوامیت (فا: دوامیت).

داواميت..davamiyət [باخ] دوامیت.

داوان..davan [اؤزل‌آد] هشتپر ده کند آدی {تاوان}.

داوُد..davud [اؤزل‌آد] کیوی(~خانا)، ابهر(~گر)، اهر(~لو) ده کند آدی.

داودان..davdan [اؤزل‌آد] یوسفانلی‌طایفاسیناباغلی اوْبا آدی[۳،۱۰۸].

داوراندیرماق..davrandırmaq [تاثیرلی‌ائیلم] داورانماسینی ساغلاماق.

داورانما..davranma [آد] ترپه‌نیش، داورانماق‌ایشی(فا: رفتار).

داورانماق..davranmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بللی بیر ترپه‌نیش ده اوْلماق (فا: رفتار کردن). ۲-بیرشئیه ال آتماق، گیریشمک، بیر ایشی گؤرمگه حاضرلانماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاورانماق›؛ باخ: تاو}.

داورانیش..davranış [آد] ۱-داورانماق ایشی ویا بیچیمی، توتوم، ترپه‌نیش، حرکت (فا: رفتار). ۲-(پسیکولوژی و فلسفه)اوْرقانیزمالارین دیْش و خارجی تأثیرلرین قارشی‌سیندا عکس اُلعملی و تپکی‌سی.

داورانیش‌بیلگی‌سی..davranışbilgisi [آد] گؤرگو قوُرال‌لاری.

داورانیشچی‌لیق..davranışçılıq [آد] پسیکوْلوژیک اینجه‌له‌مه‌لرده داورانیشا اؤنم وئرن و بیلینج آراشدیرماسینی لازم گؤرمه‌ین گؤروش، بئهاویوْریزم.

داورانیشلی..davranışlı [صفت] حرکتی یاخشی‌اوْلان، رفتاری‌خوش-اوْلان.

داورداغی..davrdağı [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی {داوار}.

داوریجان..davrıcan [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

داوَری‌شیرازی..davəri şirazi [یازار] وصال شیرازی نین اوْغلو و هـ ۱۳جو یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

داوشان..davşan [آد، دیرگی] گمیرگن، امجک‌لی، یئهین قاچان، اتی یئییلن، اوُزون قوُلاقلی، قیسا توْپ قویروقلو و هریئرده یاشایان و بعضا ًائوجیل‌له‌شن بالاجا بیر حئیوان (فا: خرگوش). lupus europeu {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: تاو}.

داوشان آغزی..davşan ağzı [آد، بیتگی] پمبه‌رنگلی‌بیر جنس چیچک (فا: ~).

داوشان آلماسی..davşan alması [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: شیرخشت). contoneaster medis

داوشان آیاغی..davşan ayağı [آد] دمیر یوللاردا ایکی رئیل‌ین کسیشمه نقطه سینده قوْیولان پارچالاردان هربیری.

داوشان‌اوّرک‌لی..davşan ürəklı [صفت] چوخ اوّرکک، قوْرخاق.

داوشان‌بوُغو..davşan buğu [آد، بیتگی] داوشان‌بییغی: بیرنوع یونجا (فا: نوعی گیاه).

داوشان‌پاچاسی..davşan paçası [باخ] داوشان بوُغو.

داوشانجیل..davşancıl [آد، دیرگی] چوغونلوقلا داوشان آولایان قارتال وآغ بابا کیمی بیرتیجی قوش‌لارین عامّ آدی (فا: پرنده شکاری).

داوشانجیل اوتو..davşancıl otu [آد، بیتگی] چتیر سوْولادان یاش یئرلرده یئتیشن یئم بیتگی، سؤکو اوتو (فا: نوعی گیاه). heracleum

داوشانجیللار..davşancıllar [آد، دیرگی] گمیرگن‌لردن بیر سوْی.

داوشانچی..davşançı [آد] داوشان یئتیشدیرن کیمسه.

داوشان‌دوْداغی..davşan dodağı [آد] دوْداغی یاریق آدام، یاریق دوداق.

داوشان‌قوُلاغی..davşan qulağı [آد، بیتگی] چوها چیچگی‌گیللردن یاپراق و چیچک ساپلاری کؤکدن سؤرمه، چیچکلری باش آشاغی دؤنموش بیربزک بیتگی‌سی (فا: سیکلمه). ciclamen

داوشان‌کلمی..davşan kələmi [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی (فا: گل ناز). sedum

داوشان‌گیللر..davşangillər [آد] گمیرگن‌لردن بیر سوْی(فا: تیره خرگوش).

داوشان‌ممه‌سی..davşan məməsi [آد، بیتگی] ۳۰-۱۰۰cm اوجالیقدا، قیشدا یاپراق تؤکمه‌ین‌بیرآغاججیق، چؤل‌مئرسینی ruscus aculeatus

داوشان‌یوخوسو..davşan yuxusu [آد] یونگول یوخو.

داوطلب..davtələb [ع، صفت] کؤنوللو، ایستکلی (فا: ~).

داووُدلو..davudlu [اؤزل‌آد] قوچان و سایین‌قالا دا کند آدی.

داووُرنا..davurna [باخ] باخ: لوْتوْ، لوْدوْ.

داووُل..davul [آد] قاسناقلانمیش‌و ایکی‌طرفی‌دری چکیلیمیش و چوماقلا چالینان بیر چالغی آلتی، توْی (فا: دهل، طبل). drummer {سوُمرجه ‹دوُ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› توْویل›، دده؛ دؤیمک سؤزوندندیر، فارسجا، عربجه‌ده‌ده ایشله‌نیر}.

داووُل چالماق..davul çalmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْو سالماق (فا: چو انداختن).

داووُلچو..davulçu [آد] داوول چالان کیمسه (فا: دهل زن).

داووُلچولوق..davulçuluq [آد] داوولچونون ایشی ومسلگی (فا: دهل زنی).

داه..dah [اوّنلم] حئیوانی‌حرکته گتیرمک اوّچون دئییلن بیر سؤز.

داها..daha [ظ] ۱-اؤستونلوک صفتی دؤزلدیر و "راق" اک‌ینین مُعادلدیر" داها بؤیوک/ بؤیوک راق" (فا: پسوند صفت ساز). ۲- تکرار و یئنیدن باشلاما مفهوموندا ایشله‌نیر" قاتارین یئتیشمه سینه داها بیر ساعات قالیر". ۳-هله مفهوموندا ایشله‌نیر" داها اوُشاق کن، داها دوْغروسو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاقی‹}.

داها آز..daha az [ظرف] آزاراق، آزراق، ان آز، اَقَل fewest، less

داها آلت..daha alt [ظرف] آشاغی‌راق، چوخ آشاغی(فا: تحتانی). lower

داها اؤنجه..daha öncə [ظرف] چوخ قاباقجا (فا: اقدم). prior

داهااوُزاق..daha uzaq [ظرف] اوزاقراق، اوزاقلرداولاراق(فا: دورتر) farther

داها اوْستون..daha üstün [ظرف] اوستون‌راق(فا: افضل). more or most

داها ایی..daha iyi [ظرف] یاخشی راق (فا: بهترین). best

داها پیس..daha pis [ظرف] پیس راق (فا: بتر). worse

داها چوخ..daha çox [ظرف] چوخ راق (فا: بیشترین). most

داها داها..daha daha [ظرف] باشقا نلَر اوْلدو آنلامیندا ایشله‌نیر.

داها دوْغروسو..daha doğrusu [ظرف] دؤزونه قالسا، دؤز اوْلاراق.

داهاسرت..daha sərt [ظرف] چوخ سرت (فا: اشد). severest

داهاسی..dahası [باغلاییجی سؤز] آیریجا، بوندان باشقا.

داهارلو..daharlu [اؤزل‌آد] داخارلو/ دوُهارلو: قاراقوْیونلوبیرلیگی نین اصلی طایفالارین‌دان ساییلیردی[۸۵ ۲۰۹].

داها قوتسال..daha qutsal [ظرف] قوتسال راق (فا: اقدس). holier

داها قیسا..daha qısa [ظرف] قیساراق (فا: اقصر). shorter

داها کؤتو..daha kötü [ظرف] کؤتوراق (فا: بتر). worse

داهان..dahan [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: دهان.

داها یاخشی..daha yaxşı [صفت] یاخشی راق (فا: بهترین). best

داهتالیر..dahtalir [اؤزل‌آد](تاراه دا دئییلیر) یاقوُت‌شامانلارینا گؤره: گؤناهکارلارین گئتدیگی یئرلرده اوْلان بیر روح آدی[۲۱۱].

داهی..dahi [عربجه]زیرک، یئتگی‌سی چوخ اوْلان، یارادیجیلیق گوجو اوْلان (فا: داهی).

داهیانه..dahiyanə [ظ، عربجه] یئتنه‌نک‌له، داهی‌جه‌سینه(فا: ـ).

داهیلیک..dahilik [آد]زیرکلیک، یئتگی‌سی چوخ اوْلما وضعیتی.

دای..day [آد]ایکی یاشینا کیمی ارکک آت بالاسی (فا: کره اسب). {ت؛ دایلاق (بیر یاشیندا دوه بالاسی) بو کلمه‌یه باغلیدیر؛ یئرآدلارینداد دای سؤزو، دای و آت بئجرمک واوْنلارا منسوب طایفالارلا ایلگی‌لی اوْلمالیدیر}.۲-دای۲(ظرف، داها› داهی› دای) داها آنلامیندا بیرسؤز" دانیشیق ابراهیم بگه چوخ خوش گلمیشدی دای لاپ شاشقینلیق ایچینده ایدی"، باخ: داها۲. ۳-دای(اؤزل‌آد) قئیدار(ـدایدار)، اهر(ـلار، ـماما)، ملایر (ـلار) سوُلدوز (دایماو)، اوُرمیه(ـلاق) خالخالدا (دایو) کند آدی {آت‌بئجه‌ریلن‌یئر}.

دایا..daya [باخ] تایا.

دایاتدیرماق..dayatdırmaq [اتتدیرگن ائیلم]دایاتماق ایشینی گؤردورمک.

دایاتماجی..dayatmacı [آد]ایسته دیگینی گؤردورمکده زوْر دیین.

دایاتماق..dayatmaq [اتتدیرگن ائیلم]دایاماق ایشینی گؤردورمک.

دایاتیش..dayatış [آد] دایاتماق ایشی ویا بیچیمی.

دایاتیشماق..dayatışmaq [تاثیرسیزائیلم]عنادلاشماق.

دایار..dayar [اؤزل‌آد]حاضر، حاضرلیقلی[۷].

دایاز..dayaz [آد] درین‌لیگی آز(فا: کم‌عمق)shallow {باخ: دایاماق}.

دایاز دوْشونجه‌لی..dayaz düşüncəli [صفت]دایاز دوْشونن، ایشین درین‌لیگینی دؤشونه بیلمه ین، دار دوْشونجه‌لی (فا: قشری). crusty

دایاز فیکیرلی..dayaz fikirli [باخ]دایازدوْشونجه‌لی، دار دوْشونجه‌لی.

دایازجا..dayazca [صفت] آز دایاز، درین اوْلمایان" دایازجا چای".

دایازلاتما..dayazlatma [باخ]دایاز لاشدیرما.

دایازلاتماق..dayazlatmaq [باخ]دایاز لاشدیرماق.

دایازلاشدیرما..dayazlaşdırma [آد]دایازائتمه،درین‌لیگین آزالتما.

دایازلاشدیرماق..dayazlaşdırmaq [بلسیز ائیلم]دایاز ائتمک، درین‌لیگین آزالتماق.

دایازلاشماق..dayazlaşmaq [تاثیرسیزائیلم]دایاز حالا دوْشمک، درین‌لیگی آزالماق.

دایازلاشمیش..dayazlaşmış [صفت]دایاز حالا گلمیش، درین‌لیگی آزالمیش.

دایازلاماق..dayazlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دایاز حالا دوْشمک ۲-(ل) دایاز ائتمک، درین‌لیگین آزالتماق (فا: کم عمق نمودن).

دایازلاندیرماق..dayazlandırmaq [تاثیرلی ائیلم]دایاز حالا سالماق، دایازلاشدیرماق.

دایازلاندیریلماق..dayazlandırılmaq [بلسیز ائیلم]دایاز حالا سالینماق.

دایازلانماق..dayazlanmaq [تاثیرسیزائیلم]درین‌لیگی آزالماق (فا: کم عمق شدن).

دایازلانمیش..dayazlanmış [صفت]دایازحالاگتیریلمش، درینلیگی-آزالمیش.

دایازلیق..dayazlıq [آد] ۱-دایاز اولما ۲-سطحی لیک (فا: کم عمقی).

دایاق..dayaq [آد، ت] ۱-آغاج ویا دمیر دسته سی، بیر تیکینتی نی دیک ساخلایان دیرک (فا: پشت بند). fastening pile ۲-(مج)آرخا، کؤمک، دالیندا دوُران (فا: پشتیبان). backer ۳-دیه نک، مجازا گؤتک.

دایاق آتماق..dayaq atmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیه دستک و دیرک ووُرماق. ۲-دؤیمک، سوْپا ایله ووُرماق.

دایاق اوْلماق..dayaq olmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤمک اولماق، آرخا دوُرماق.

دایاق جنّتدن چیخیب..dayaq cnntdən çıxıb [دئییم] کؤتک بهشتدن چیخیب، بعضا کؤته یین ایشه یارارلی اوْلماسینی بیلدیرن بیر سؤز.

دایاق دوُرماق..dayaq durmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤمک اولماق، آرخا دوُرماق.

دایاق سیز..dayaqsız [صفت] ۱-دایاغی اوْلمایان. ۲-کؤمک سیز، آرخاسیز

دایاق سیزلیق..dayaqsızlıq [آد] ۱-دایاغی اوْلماما ۲-آرخاسیزلیق.

دایاقلاماق..dayaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیه دستک قویماق، آلتینا دایاق قویماق.

دایاقلانماق..dayaqlanmaq [بلسیز ائیلم] دایاق وئریلمک، آلتینا دایاق قویولماق.

دایاقلی..dayaqlı [صفت] دایاغی اوْلان "دایاقلی اوْزوم آغاجی، دایاقلی کؤرپو و دام" (فا: ستون دار). columned

دایاقلیق..dayaqlıq [آد] دایاق اوْلاراق ایشله نیلن شئی، دستک لیک، دایاغا یارایان "دایاقلیق تیر" (فا: ستون حائل).

دایاق وئرمک..dayaq vermək [تاثیرسیزائیلم] اوْرک وئرمک.

دایاق یئمک..dayaq yemək [تاثیرلی ائیلم] کؤتک یئمک.

دایالی..dayalı [صفت] دایانمیش.

دایاماق..dayamaq [تاثیرلی ائیلم] دستک قوْیماق، دیره مک، سؤیکه مک، دایاق وئرمک (فا: تکیه دادن). {ت، سن ‹تایاماق›؛ بو فعلدن دوزه لن سؤزلر: دایاتماق، دایاز، دایانیش؛ بو کلمه نین دَیمک فعلیندن دوزلمه سی سانیلیر، باخ: تای، تایماز}.

دایان..dayan [اؤزل‌آد] کلئیبرده کند آدی {۱-دایانیلان و دایانیش یئری. ۲-دای و آت بئجرمه یئری}.

دایاناجاق..dayanacaq [آد] ۱-دایاناق، دوُراق، دایاناق یئر، دوران یئر. ۲-سؤیکه نه جک، دایاق (فا: تکیه گاه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دایاناق..dayanaq [آد] ۱-دایانیلاجاق و دایانما یئری، تکیه گاه، support ۲-دایاق و دستک، یاردیمجی.

دایاناق سیز..dayanaqsız [صفت] تاب سیز (فا: بی تاب). impatient

دایاناق سیزلیق..dayanaqsızlıq [آد] تابسیزلیق، ثبات سیزلیق (فا: بی تابی، بی ثباتی). to show restlessness، instability

دایاناق نُقطه سی..dayanaq nuqtəsi [آد] بیر دایاناغین اوْتوردوغو یئر و نُقطه، تیکینتی لرده بیر دایاناغین آغیرلیغینی داشییان عُضو و یئر.

دایاناقلی..dayanaqlı [صفت] مُحکم، دایاناغی اوْلان(فا: مقاوم). fortified

دایاناقلیق..dayanaqlıq [آد] دایاناق و دستک اوْلما وضعیتی.

دایانامامق..dayanamamaq [تاثیرسیزائیلم] قاتلانامامق، دؤزه مه مک.

دایانتی..dayantı [آد] باخ: دایانیق لیق.

دایانج..dayanc [آد] ۱-دایاناق، دستک، گؤوَن ۲-دؤزوم، صبر، دایانما گؤجو، (فا: تحمُّل). to have endurance

دایانجاق..dayancaq [ظرف] دایانماق اوْزه ره، دایانان آن.

دایاندیرماق..dayandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ساخلاشدیرماق، دوُردورماق(فا: متوقف کردن.

دایاندیریجی..dayandırıcı [صفت] دایاندیران.

دایاندیریلماز..dayandırılmaz [صفت] دایاندیریلا بیلمه ین (فا: غیر قابل توقف).

دایاندیریلماق..dayandırılmaq [بلسیز ائیلم] دایاندیریلماق ایشی گؤرولمک.

دایاندیریلمیش..dayandırılmış [صفت] دوردورولموش (فا: موقوف). suspended

دایانقان..dayanqan [اؤزل‌آد] دایانیقلی، متین[۷].

دایانما..dayanma [آد] دایانیش، دیره نیش (فا: توقُّف). stop

دایانما عؤمورو..dayanma ömürü [آد] باخ: دایانیم عؤمورو.

دایانمادان..dayanmadan [ظرف] دوُرمادان، آرا وئرمه دن، آراسی کسیلمه دن (فا: بی توقف). without delay

دایانماز..dayanmaz [صفت] دایانمایان، دورمایان، آرا وئرمه ین.

دایانمازلیق..dayanmazlıq [آد] دایانمایان و آراسی کسیلمه ین شئیین حالی (فا: عدم توقف، مداومت).

دایانماق..dayanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر یئرده دایاناراق دوُرماق، داها ایره لی حرکت ائتمه مک، بیر یئرده قرار تاپماق، گؤجون ایتیریلمه سی سبب ایله بیر ایش دوُرماق "قاتار داياندی، یاغیش دایاندی" (فا: از حرکت ایستادن). to stop, to stand ۲-بیر یئره تکیه وئرمک، سؤیکنمک، یاسلانماق "میتکّه یه دایاندی" (فا: تکیه

دادن). ۳-قارشی دورماق، دایانیق‌لی اولماق، دایانیش گؤسترمک "ظُلمون قاباغیندا دایاندی" (fa: مقاومت کردن). ٤-دؤزمک، گؤزله‌مک "مسافرلر چوخ دایاندیلار ولی قاتار گلمه دی" (fa: راکد شدن). ٥-یوّکسلمک، قالخماق (عرشه، گؤیه سؤزلریله)" فرّاش‌لارین‌سسلری کوّچه‌لرده گؤیه دایاندی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دایانیب دورماق..dayanıb durmaq [تاثیرسیزائیلم] راکد اولماق، سؤیکنمک.

دایانیت..dayanıt [آد] دایانیق‌لیق.

دایانیرلیق..dayanırlıq [آد] دیرنج، دایانیش (fa: مقاومت).

دایانیش..dayanış [آد] دایانما ایشی ویا بیچیمی، دورما طرزی (fa: تحمُّل، مقاومت). resisstance ,to have strength

دایانیش سینیری..dayanış sınırı [آد] نهایی مقاومت (fa: مقاومت نهایی). ultimate strength

دایانیش‌لی..dayanışlı [صفت] مقاومتلی(fa: بااستقامت) persvering

دایانیشما..dayanışma [آد] بیربیرینه آرخا دوُرما(fa: مقاومت).

دایانیشماجی..dayanışmacı [آد، ص] دایانیشمادا اولان.

دایانیشماجی‌لیق..dayanışmacılıq [آد] بوّتون عُضولر دایانیشمادا اولما ایشی.

دایانیشماق..dayanışmaq [فا] بیربیرینه دایانماق، دایانیش گؤسترمک (fa: بهم تکیه دادن).

دایانیشمالی..dayanışmalı [صفت] آرالاریندا دایانیشما اولما.

دایانیشیق..dayanışıq [صفت] عضولارآراسیندا دایانیشما اولان (ملّت و توپلولوق) (fa: مقاومت و پایداری).

دایانیق..dayanıq [آد] ۱-قالیجی‌لیق، ساغلام‌لیق(fa: پایداری) ۲-دؤزوم (fa: ثبات، صبر).

دایانیقسیزلیق..dayanıqsızlıq [آد] دایانیقسیزاولماوضعیتی، متانت-سیزلیک.

دایانیق لاشدیرماق..dayanıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دایانیق‌لی ائتمک، دؤزوملو ائتمک.

دایانیق‌لی..dayanıqlı [صفت] دایانابیلن، دؤزوملو (fa: متحمّل). sufferer

دایانیق‌لی‌لیق..dayanıqlılıq [آد] ساغلام‌لیق (fa: استحکام). firmness

دایانیق‌لیق..dayanıqlıq [آد] استقامت (fa: استقامت). resistence

دایانیقسیز..dayanıqsız [صفت] قالیجی‌اولمایان (fa: نا استوار). unstable

دایانیق‌لاشدیریلماق..dayanıqlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] دایانیق-لاشدیرماق‌ایشی گؤرولمک.

دایانیلماز..dayanılmaz [صفت] بیرینه ویا بیر شئیه قارشی چیخیلماز، قاتلانیلماز (fa: طاقت فرسا). insupporable

دایانیلماق..dayanılmaq [بلسیز ائیلم] دایانماق ایشی گؤرولمک.

دایانیم..dayanım [آد] دایانما، دیرنج، دایانما گوجو (fa: پایداری، مقاومت). resisstance ،stability

دایانیم عؤمرو..dayanım ömrü [آد، فیزیک] دایانما عؤمرو، دؤزلمیش بیر شئیین آرادان گئتمه زامانینا کیمی اولان زامان (fa: عمر مقاومت).

دایاییش..dayayış [آد] دایاماق ایشی ویا بیچیمی.

دایچا..dayça [آد] بیر یاشار ارکک آت بالاسی "دایچالی: یانیندا بالاسی" (fa: کره اسب). colt {باخ: دای› دایچا}.

دای‌دای..dayday [آد] دایی (اوشاق دیلینده).

دایر..dayir [باغلاییجی سؤز، عربجه] ۱-حاقیندا، عاید" بو مسئله‌یه دایر اوْخوماق لازیمدیر". ۲-آباد، بایندیر، بایر قارشیتی (fa: ~).

دایرئکتوْر..dayrektor [باخ] دیرئکتوْر.

دایره..dairə [آد] ۱-بوتون نقطه‌لری مرکز نقطه‌دن برابر اوزاقلیقدا اولان دَیرمی اَییک (fa: ~). circle ۲-بؤلگه، چئوره "شهر دایره سیندن چیخماق" بیرشئیین یاییلدیغی یئر، بعضی اداره‌لرین، موُسسه‌لرین آدی" گؤمروک دایره سی". {ع ‹تورکجه دَیمک› باخ تکر› تگه ره}.

دایره جیک..dairəcik [آد] کیچیک دایره.

دایره چکن..dairə çəkən [آد] پرگار (fa: پرگار). compass

دایره سل..dairəsəl [صفت] دایره ایله ایلگی‌لی، دَیرمی‌سل(fa: دایره‌ای).

دایره وی..dairəvi [صفت، ع] دایره سل، دَیرمی سل (fa: دایره ای).

دایره‌لنمک..dairələnmək [تاثیرسیزائیلم] دایره کیمی اوْلماق، دَیرمی اوْلماق.

دایرةُالمعارف..dairətülməarif [آد، عربجه] انسیکلوْپئدیا، بیردیلین بوّتون بیلیمسل سؤزجوکلری اولان کتاب، بیلیکلیک.

دایکند..daykənd [اؤزل‌آد] سالیان‌دا یئر آدی[۲٤۰].

دایلاق..daylaq [آد، باخ: دای۱] ۱-دیشی دوه ۲-دوه بالاسی. ۳-آت بالاسی (٦ آیلیق دان ۲ یاشا قدر)، ایکی ایللیک آت بالاسی (fa: اسب دو ساله). ٤-باشی بوْش، یوُلارسیز.

دایلاقلی..daylaqlı [صفت] یانیندا بالاسی اولان.

دایم..dayim [صفت، ع] سوّرکلی، قالیجی اولاراق (fa: ~).

دایماً..daimən [ظ، ع] سوّره کلی اولاراق (fa: ~).

دایمی..daimi [صفت، ع] قالیجی، تمللی، گئدیشلی (فا: ~).

دایمی لشمک..daimiləşmək [تاثیرسیزائیلم] قالیجی لاشماق (فا: دایمی شدن).

داینا..dayna [ادات، دا] تاکید بیلدیرن و "دا، ده" آنلامیندا بیر سؤز، "آی حسن دایی دوْغرو دئییل داینا".

داینا‌سوْر..daynasor [آد، فر، دیرگی] دینوْزور: بوْیو ۲۰ متره قدر، ایلک چاغلاردا یاشامیش و گوْنوموزه آنجاق فوْسیللری قالمیش سوْرونگنلر و دینوزورلارتاقیمیندانبیرحئیوان (فا: ~).

داینا‌سوْرلار..daynasorlar [آد، دیرگی] اوْمورقالی، سوْرونگن‌لر صنف ایندن، سوْیو توْکنمیش بیر حئیوان تاقیمی.

دایه..dayə [آد، فا ‹باخ: دایی] اوُشاغا باخان، اوشاغا قوللوق ائدن قادین، اوُشاق باخیجی‌سی، سوْت آنا (فا: دایه).

دایه‌لیک..dayəlik [آد] دایه‌نین ایشی (فا: دایگی).

دایی..dayı [آد] ۱-بیرینین آناسینین‌قارداشی. ۲-یاشی بؤیوک کیمسه‌لر اوچون دئییلن بیر سؤز. maternal uncle {سوُمرجه ‹دوْد›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تاقای›؛ بو سؤزون تاقماق سؤزوندن آلینماسی دوزگون سانیلیر و بو فامیللیک بیر نوع تاخما فامیللیک اولور، تاقماق+ای› تاقای› تایی› دایی[۶]}.

دایی آروادی..dayı arvadı [آد] دایی خانیمی، آنانین قارداشی آروادی.

دایی اوْغلولوق..dayı oğluluq [آد] اؤگئی دایی اوْغلو.

دایی اوشاغی..dayı uşağı [آد] دایی‌نین اوْغول ویا قیزی.

دایی اوغلو..dayı oğlu [آد] بیرینین دایی‌سینین اوغلو (فا: پسردائی). son of a maternal uncle

دایی قیزی..dayıqızı [آد] آنانین قارداشی قیزی.

دایی قیزی‌لیق..dayıqızılıq [آد] دایی قیزی اولما، دایی‌نین اؤگئی قیزی.

دایی گلینی..dayı gəlini [آد] دایی اوْغلونون آروادی، دایی‌نین گلینی.

دایی لیق..dayılıq [آد] دایی اوْلما وضعیتی. (فا: دایی بودن).

دایی نوه سی..dayı nəvəsi [آد] دایی اوْغلو ویا دایی قیزی‌نین اوْلادی.

دئ..de [فعل] دئمک فعلی‌نین امر شکلی.

دئ ها دئ..de ha de [دا] تئز تئز دانیشماق و دئمک اوْچون سؤیله‌نیر.

دئبی..debi [آد، فرانسیزجا] سوُ آخیم‌ینین‌بللی‌زاماندا‌آخیش‌مقداری، ظرفیت.

دئپارتمان..departman [آد، فرانسیزجا] دئپارتمئنت: بؤلوم [۲۱۸].

دئپرئسیوْن..depresiyon [آد،فرانسیزجا] روحی‌چؤکونتو، چؤکونتو [۲۱۸].

دئپرم..deprəm [آد] تیتره‌یش، زلزله، سارسیْلما earthquake

دئپرم اؤلچر..deprəm ölçər [آد] دئپرَمین شدّتین اؤلچن آراج (فا: زلزله سنج). seismogist

دئپرم بیلیمجی..deprəm bilimci [آد] دئپرم و زلزله اوُزمانی.

دئپرم گؤرموش..deprəm görmüş [صفت] زلزله ده صدمه گؤرموش (فا: زلزله زده). striken by earthake

دئپرم یازار..deprəm yazar [آد] دئپرم اؤزللیکلرینی یازان آراج.

دئپرنمک..deprənmək [آد] باخ: ترپنمک.

دئپلاسمان..deplasman [آد، فرانسیزجا] ۱-یئر دَییشمه. ۲-یابانجی ساحه، خارج [۲۱۸].

دئپو..depo [آد، فرانسیزجا] بیغاج، بیر شئیین توپلاندیغی یئر (فا: دپو).

دئتال..detal [آد، فرانسیزجا] آیرینتی‌لار، دئتئکتوْر (فا: دتال).

دئتال‌لاشدیرماق..detallaşdırmaq [تاثیرسیزائیلم] آیرینتی‌لاشدیرماق، آیرینتی‌لی حالا گتیرمک (فا: دارای جزییات کردن).

دئتال‌لاشماق..detallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] آیرینتی لاشماق، آیرینتی‌لی حالا گلمک (فا: دارای جزییات شدن).

دئتانت..detant [آد، فرانسیزجا] یوُموشاما، گرگین‌لیک آزالما (فا: ~).

دئتای..detay [آد، فرانسیزجا] آیرینتی‌لار.

دئترجئنت..detercent [آد، فرانسیزجا] پئتروْل اؤرونلریندن دؤزه‌لن آریتما و تمیزله‌مه مادّه‌سی (فا: دترجنت).

دئترمینانت..determinant [آد، فرانسیزجا] ریاضی ده بیر مئتود، بیر سیرا بیلینمه‌ین دَییشکن‌لرین دَیرینی تاپمایا یاردیمجی اوْلان جبیرسل آنلاتیم. (فا: دترمینانت).

دئترمینیزم..determinizm [آد، فرانسیزجا] بلیرله‌نیمجی‌لیک، توْپلوم و طبیعت ده باش وئرن بوْتون حادثه‌لرین گئل اوْبژئکتیو یاسا و ندن‌لرله ایلگی‌لی اوْلدوغو حاقیندا علمی و بیلیم سل آنلاییش؛ گره کیرجیلیک [۲۱۸]. (فا: دترمینیزم).

دئترمینیست..determinist [آد، فرانسیزجا] بلیرله‌نیم‌جی، دئترمینیزم طرفداری (فا: ~).

دئتئکتور..detektor [آد، فرانسیزجا] بوُلوجو آلت (فا: دتکتور).

دئتئکتیو..detektiv [آد، این ‹لا] جاسوسلارین ماجرالارین تصویر ائدن اثر، گیزلی پولیس (فا: دتکیتو).

دئتئی..detey [باخ] دئتال.

دئتوْنه..detonə [آد، فرانسیزجا] یانلیش، قُصورلو.

دئتوْنه اوْلماق..detonə olmaq [آد، فرانسیزجا] آیقیری دوْشمک و اوْلماق [۲۱۸].

dəc..dec [باخ] دئژ.

dəc qalmaq..dec qalmaq [تاثیرسیزائیلم] دئژقالماق، بوتون و توخونمامیش قالماق.

dəcəlnəmək..decəlnəmək [بلسیز ائیلم] دئژلنمک: ۱-دئژ ووُرولماق. ۲- دسته دسته ییغیلماق، توپلانماق.

dəçan..deçan [اؤزل‌آد] سرابدا کندآدی {تی: گؤل، گؤل صاحبی}.

dədəksion..dedeksion [آد، فرانسیزجا] توّمدن گلیم.

dədlayn..dedlayn [آد، فرانسیزجا] سوّره سونو، زامان سینیری [۲۱۸].

dədi qodu..dediqodu [آد] هله کسین لشمه ین ولی آرالیقدا دئییلن سؤزلر (فا: شایعه). rumo (u) r

dədi qodujo..dediqoducu [صفت] سؤز گزدیرن، دئدی قودو سؤزلرینی دیین کیمسه، دئدی قودو دؤزلدن.

dədi qodu qumasi..dediqudu qumquması [آد] ایشی دئدی قودو اولان کیمسه.

dədi qodujoluq..dediquduculuq [آد] دئدی قودو دؤزلتمه ایشی.

dədirtmək..dedirtmək [ائتدیرگن ائیلم] دئمه یه‌مجبور ائتمک.

dədirmək..dedirmək [تاثیرلی ائیلم] دئمک‌زورُوندا بوراخماق.

dədikcə..dedikcə [ظرف] اولدوقجا، سونْ درجه‌ده "بو کتاب دئدیکجه یاخشی دیر".

dədiyin..dediyin [ض] قبون ائدیلن، سایپلان، آد آپاریلان "دوست دئدیگین بؤیله می اولور؟".

dədiyindən çıxmaq..dediyindən çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] سؤزوندن چیخماق.

dədim dəməmiş..dedim deməmiş [صفت] بیلینمه گی ایستنمه ین سؤز و ایش اوچون سؤیله‌نیر.

dədiyim dədikçi..dediyim dedikçi [آد] ایسته دیگینی گؤردورن، عنادچی.

dərmatoloji..dermatoloji [یو] دری‌خسته‌لیک‌لری‌و اونلارین مُعالجه‌سی اوزه رینده بحث آپاران بیر طب بیلیم دالی.

dərmatoloq..dermatoloq [یو] دری خسته‌لیک‌لر اوزمانی.

dərmatit..dermatit [آد، فرانسیزجا] دری ده گؤرولن هر جور التهابلی خسته‌لیک (فا: درماتیت).

dərə..derə [اؤزل‌آد] بیر نوع پالتار و اوّست گئییم {تاراماق دان}.

dərik..derik [اؤزل‌آد] سالماسدا چای آدی {۱-دیریک، یاشایان، دیری ۲-اوُرارتولاردا" باش‌دیریک: مذهبی‌مکان"وارایدی[۱۲۹]}.

dərivasiyon..derivasiyon [آد، فرانسیزجا] (سوُ) یاتاغینی دَییشدیرمه.

dəzənfektasiyon..dezenfektasiyon [آد، فرانسیزجا] میکروبدان آریتما.

dəzavantaj..dezavantaj [آد، فرانسیزجا] انگل‌له‌مه، ضرر وئرمه یؤنَتمی.

dəj..dej [آد] دئج: ۱-گئچمیشده رعیت‌لر بوغدا و توخومو آخشامچاغی‌لار خرمنلرده بیرئره‌توپلایاراق خان آداملاری یئکه تاختا مؤهورله خرمنین اوستونه مؤهور باساراق اونون گئجه‌نی ال دیمه سینین قاباغین آلاراق قورویاردیلار "دئژ ایزی قویماق" (فا: اثرمهر و غیره). ۲-سیرایلا ییغماق، بیر یئره توپلاماق. {بو کلمه دئژ (دؤزمک/ دؤز/ دئژ: قالا معناسیندا) کلمه‌سیندن آلینیب و تاخیل کوماسینی دئژله‌مک اونو بیر قالا کیمی آلینماز حالا گتیرمکدیر، یئنیجه فارسجادا دج (برک یئر) سؤزو بوراداندیر}.

dəjləmək..dejləmək [تاثیرلی ائیلم] بوّتؤو ساخلاماق اوّچون مؤهورله‌مک.

dəjənərə..dejenerə [فر، صفت] سوّیسوز، سوّیسوز لاشمیش (فا: دژنِره).

dəjqalmaq..dejqalmaq [تاثیرسیزائیلم] بوّتؤو قالماق، توّخونولمامیش قالماق.

dəjlənmək..dejlənmək [بلسیز ائیلم] سیرایلا ییغیلماق، کوّمالانماق.

dəjləmək..dejləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوّتؤو ساخلاماق اوّچون علامت وورماق، مؤهورله‌مک. ۲-بیر یئره ییغماق.

dəsambr..desambr [آد، فرانسیزجا] باخ: دئکابر.

dəspotizm..despotizm [یو] استبداد، مُطلقیت، دیکتاتورلوغا دایانان دؤولت قورولوشو (فا: دسپوتیزم).

dəspotik..despotik [یو] مُستبدّ، دیکتاتور (فا: دسپوتیک).

dəskriptiv..deskriptiv [آد، فرانسیزجا] تصویری.

dəsən..desən [آد، فرانسیزجا] بیرنسنه‌نین بلیرلی خط‌لرینی گؤسته‌رن تصویر.

dəsibıl..desibıl [آد، فرانسیزجا] ائشیتمه‌دوُیارلی‌لیغینی‌اؤلچمه‌آلتی.

dəsikator..desikator [آد، فرانسیزجا] قورُوتما قابی.

dəsigrəm..desigrəm [آد، فرانسیزجا] بیر گرمین اونْدا بیری. dg

dəsilitr..desilitr [آد، فرانسیزجا] بیرلیترین اونْدا بیری. dl

dəsiman..desiman [اؤزل‌آد] غور توّرکلرینه باغلی و کورُمانج دیلینده دانیشان بیر بوْی آدی، باخ: کورُمانج.

dəsimetr..desimetr [آد، فرانسیزجا] بیر مترین اونْدا بیری. dm

dəşarj..deşarj [آد، فرانسیزجا] بوْشالما، راحاتلاما (فا: دشارژ).

dəşdirmək..deşdirmək [ائتدیرگن ائیلم] دئشیک آچدیرماق.

dəşdirilmək..deşdirilmək [بلسیز ائیلم] دئشیک آچدیریلماق.

dəşmək..deşmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قازماق(فا: کندن)۲-درین-ایشله‌مک، چوخ درین‌تاثیرقویماق. ۳-قاریشدیرماق {سن}.

دئشه‌له‌مک..deşələmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی قوُتدالاماق و دئشمک.

دئشیجی..deşici [آد] دئشمه ایشینی گؤرن، دَلیجی (فا: دریل).

دئشیفره..deşifrə [فر، صفت] چؤزولموش، آچیق لانمیش (فا: دشیفره).

دئشیک..deşik [صفت] ۱-دئشیلمیش، دلیک، درین و دار چوخور (فا: کنده شده). ۲-جیریق، ییرتیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تشوّک›}.

دئشیک دئشیک..deşik deşik [صفت] چوخ دئشیلمیش، چوخ دئشیگی اوْلان.

دئشیلمک..deşilmək [بلسیز ائیلم] ۱-قازیلماق، یاریلماق، دئشمک ایشی گؤرولمک (فا: کنده شدن). ۲-بیر سؤزون اوّستو آچیلماق، آراشدیریلماق. {ت، سن ‹تئشیلمک›}.

دئشیلمیش..deşilmiş [صفت] دئشیک اوْلموش.

دئفانس..defans [آد، فرانسیزجا] ساووُنما [۲۱۸].

دئفروْستئر..defroster [آد، این] بوُز چؤزر.

دئفلاتوْر..deflator [آد، فرانسیزجا] قیسیتلایان، قیْسیتلاییجی [۲۱۸].

دئفلاسیون..deflasion [آد، فرانسیزجا] پول‌دارلیغی، دوُرقونلوق، رکود

دئفوْ..defo [آد، فرانسیزجا] قُصور، عؤذور.

دئفوْرماسیون..deformasion [آد، فرانسیزجا] ییچیمی پوْزولما، ییچیمسیز لشمه (فا: دفوْرمه شدن).

دئفورمه..deformə [صفت، فرانسیزجا] ییچیم‌سیز، ییچیمی‌پوْزولموش.

دئفیس..defis [آد، لا] ایکی سؤز آراسیندا ویا سؤز هجالارینی سطیردن سطیره گئچیردیکده قوْیولان خط "-" مثلا: "آرتیق-اسکیک، باغ-باغات" (فا: خط تیره).

دئفیسیت..defisit [آد، لا] چیخارین گلیردن چوْخ اوْلماسی.

دئقاژمان..deqajman [آد، فرانسیزجا] فوُتبالدا برک شوُت ووُرما.

دئکابر..dekabr [آد، فرانسیزجا] دئسامبر، آرالیق، میلادی‌ایلده۱۲جی-آی

دئکار..dekar [آد، فرانسیزجا] ۱۰۰۰مترمربع اوْلان مساحت بیریمی.

دئکلاراسیوْن..deklarasion [آد، فرانسیزجا] بیلدیرگه، اعلان‌ائتمه [۲۱۸].

دئکلاماتوْر..dekəlamator [لا] دئکله‌مه ائدن، بدیعی اثرلری مهارتله اوْخویان آدام و آرتیست (فا: دکلاماتوْر).

دئکوْر..dekor [آد، فرانسیزجا] بزَنتی، بزه‌نیش (فا: دکوْر).

دئکوْراتیو..dekorativ [آد، فرانسیزجا] سوّسله‌ییجی، تزیینی، بزک اوْچون اوْلان، بزَک اوْچون دوْزلتیلمیش (فا: دکوْراتیو).

دئکوْراتیو بیتگی‌لر..dekorativ bitgilər [آد] تزیینی‌بیتگی‌لر، میوه-وکؤلگه‌سی‌اوْچون یوْخ یالنیز بزک اوْچون اوْلان بیتگی‌لر (فا: گیاهان تزیینی).

دئکوْراسیون..dekorasion [آد، این] بزَنتی، بیر یئری بزه‌مه، صحنه ترتیباتی، صحنه تزییناتی و بزه‌یی (فا: دکوْراسیون).

دئکوْلته..dekoltə [آد، فرانسیزجا] کوْره‌گی آچیق قادین‌پالتاری (فا: ~)

دئکوْنت..dekont [فر] اؤدَنمیش ویا اؤده‌نه جک اوْلان حسابلارین تؤکومو (فا: تنزیل حساب).

دئلئقاسیون..deleqasion [آد، فرانسیزجا] هر هانسی بیر توْپلولوغو تمثیل ائتمکله گؤرَولی یئتگیلی قوُرول.

دئلتا..delta [آد، یو] ۱-یونان الفباسینین دؤردونجو حرفینین آدی "δ، Δ". ۲-چایلارین‌دنیزه تؤکولدوغو یئرده دوزه‌لن بالاجا آدا و قورولوقلارین آدی، چاتال آغیز (فا: دلتا).

دئلهی‌تورک‌ایمپاراتورلوغو..delhi türk imparatorluğu [اؤزل آد] باخ: بابور ایمپاراتورلوغو:

دئم..dem [آد، فا‹دیم›] ۱-سوُ وئرمه‌دن و فقط یاغیشلا بسله‌نن اکین "دئم قارپیزی" ۲-(مج)بیر ایشی دقّت‌سیز و بیلگی‌سیزجه گؤرمه "دئمینه ایش گؤرمک" (فا: دیمی).

دئم‌اکینی..dem əkini [آد] سوُ وئرمه‌دن و فقط یاغیشلا بسله‌نن اکین (فا: دیم کاری). dry farming

دئماقوْژی..demaqoji [آد، فرانسیزجا] خالق‌آوجی‌لیغی، یالان‌سؤزلرله خالقی قازانماغا چالیشما ایشی [۲۱۸]. (فا: دماگوْژی).

دئماقوق..demaqoq [یو] بیر ییغین وتوپلانتی‌دا یئرلی یئرسیز دانیشان کیمسه (فا: دماگوگ).

دئمئت..demet [آد، تا، یو] دئمَت: دسته، باغلام، چیچک دسته سی، گوْلدسته، بیچیلمیش اکین دسته سی (دسته گل).

دئمج..deməc [دئمک+ج] آچیقلاما، قونوشما، یئتگی‌لی کیمسه‌نین بیر موضوع دا آچیق لاماسی (فا: بیانات).

دئمج وئرمک..deməc vermək [تاثیرلی ائیلم] یئتگی‌لی بیر کیمسه بیرینه بیانات وئرمک.

دئم‌قیشلاق..demqışlaq [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

دئمک..demək [تاثیرلی ائیلم] سؤیله‌مک، بیلدیرمک (فا: گفتن) to say {سوُمرجه‹ته، دئ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹تئمک›؛ اینگیلیزجه‌دیالوق‌سؤزو "دئ" و یونانجا لوژی(تانیماق) سؤزوندن دوْزلمه‌لیدیر}. ۲-دئمک۲(باغلاییجی سؤز)آراسؤز معناسیندا، دئمه‌لی معناسیندا بیر سؤز، "دئمک تئیمور بگ اؤلی ایمیش" (فا: گویا)

دئمک اولارکی..demək olarki [باغلاییجی سؤز] گرچه یه یاخین بیر دَیرلندیرمه بیلدیرن سؤز" دئمک‌اوْلارکی‌بوتئزلیکده‌بو فابریکا یوْلا دؤشه‌جک".

دئمک اولمازکی..demək olmazki [باغلاییجی سؤز] بیر سؤز و فیکیره آرخایین اوْلمادیقدا دئییلن‌بیر سؤز "دئمک اوْلمازکی بو تئزلیکده گله‌جکدیر".

دئمک کی..demәkki [باغلاییجی سؤز] احتمال بوُدورکی (فا: شاید). perhaps

دئموْکراتیک..demokratik [آد، فرانسیزجا] دئموکراسی‌یه اوُیقون.

دئموْنسترا سیوْن..demonstrasion [آد، فرانسیزجا] گؤستری [۲۱۸].

دئموده..demodə [آد، فرانسیزجا] موْداسی گئچمیش اوْلان (فا: دموده).

دئموقرافی..demoqrafi [فر، ص] نُفوس‌بیلیمی (فا: دموگرافی)

دئموکرات..demokrat [آد، فر،] دئموکراسی‌یانلی‌سی (فا: ~).

دئموکراتیزم..demokratizm [آد، فرانسیزجا] دئموکراسی‌نی حیاتا گئچیرمه (فا: ~).

دئموکراسی..demokrasi [آد، فرانسیزجا] ائل ارکی، ائل بگ‌لیک، بیر یئرده خالقین و اشتراکچی‌لارین الینده اوْلدوغو اداره اوُصولو، باخ: جبرواختیار (فا: دموکراسی).

دئمه..demə [آد] ۱-دئمک ایشی. ۲-شعر، آغیت. ۳-آراسؤزو کیمی ایشله‌نیر" دئمه‌کی شاهین گوزل بیر قیزی واریمیش".

دئمه‌لی..deməli [صفت] ۱-خوشا گلن سؤز، دئییله جک سؤز، "غصه‌نی بوراخ گل سنه بیر دئمه‌لی سؤز دئییم". ۲-آراسؤز کیمی دئمک آنلامیندا بیرسؤز "دئمه‌لی بو کؤهنه بئیین آدامین ایکی خانیمی وار" (فا: گویا) perhaps

دئمی..demi [آد] قلیان‌و چوبوق" داماغیندا بیردئمی‌سی گلدی".

دئنئت..denet [آد] دئنَتله‌مک ایشی، تفتیش.

دئنئتلَنمک..denetlənmək [بلسیز ائیلم] دئنه‌تیم ایشی گؤرولمک.

دئنئتله‌مک..denetləmək [تاثیرلی ائیلم] دئنه‌تیم‌ایشینی گؤرمک.

دئنئتی..deneti [آد] تجربه، گؤرگوله‌مه.

دئنئتیجی..denətici [آد] دئنئتله ین، کوْنترولئر.

دئنئتیجیلیک..denəticilik [آد] دئنئتمه، کنترل.

دئنئتی‌جیلیک..deneticilik [آد] دئنَتیجی‌نین ایشی.

دئنئتیم..denetim [آد] دئنَتله‌مک ایشی، تفتیش، کوْنترول.

دئنئک داشی..denek daşı [آد] قیزیل وگوموش کیمی مئتال‌لارین عیارینی بیلمک اؤچون اوْنا سوْرتولن داش، باخ: دنگ داشی.

دئنئک..denək [آد] دئنَنمیش.

دئنئمک..denəmək [تاثیرلی ائیلم] تجربه ائتمک، سیناماق (فا: تست کردن). {سن‹دیناماق›، دنگه› تنگ سؤزوندن آلینمیشدیر؛ تنگ› تنگه‌مک›دنگه‌مک› دئنگه‌مک› دئنه‌مک}.

دئنئمه..denəmə [آد] تجرُبه ائله‌مه (فا: تجربه).

دئنئمه‌ائوی..denəmə evi [آد] لابراتور(فا:لابراتوار). laboratory.

دئنئمه‌چی..denəməçi [صفت] تجربه ائدن.

دئنئمه‌حئیوانی..denəmə heyvanı [آد] بیر سوْرونو تانیماق اوْچون اوْستونده دئنئمه دؤزنله‌نن حئیوان.

دئنئمه‌یاییننی..denəmə ayını [آد] رادیو تلویزیوندا و بوجور آراجلاردا باشلانقیج‌دا بیر یاییننی‌نین کمیت و نئجه‌لیگینی بیلمک اوچون یاییلانان بؤلوم.

دئنئنمک..denənmək [بلسیز ائیلم] تجربه‌اولونماق، سینانماق.

دئنئی..deney [باخ: دئنه‌مک] تجربه(فا: تجربه) experience

دئنئی‌اوْستو..deney üstü [آد] دئنئی‌له اله گلمه‌سی امکانسیز، عاغیل لا ایلگی‌لی اوْلان (بیلگی).

دئنئی‌اوْستوجو..deney üstücü [آد] دئنئی اوْستوجولوک یانلی‌سی.

دئنئی‌اوْستوجولوک..deney üstücülük [آد] اینسان بیلگی‌سینین ایلکه و اساسینین تجربه اوْته سینده و عاغیل لا چؤزولمه سینه چالیشان بیر آنلاییش و گؤروش، مُتعالیه، تراینساندانتالیزم.

دئنئی‌جی..deneyci [آد] دئنئی جیلیک یانلی‌سی.

دئنئی‌جیلیک..deneycilik [آد] بیلگی‌نین دئنئمه و دوُیقولارلا اله گلمه‌سینه اینانان اؤیره‌تی و دوْکتورییین.

دئنئی‌سل..deneysl [صفت] دئنئی‌یه دایانان، دئنئی‌له‌ایلگی‌لی(فا: تجربی).

دئنکتاش..denktaş [باخ] دنکتاش.

دئنمک..denəmək [بلسیز ائیلم] دئییلمک، سؤیلنمک.

دئنیلمک..denilmək [بلسیز ائیلم] دئییلمک، سؤیلنمک(فا: گفته‌شدن).

دئو..dev [آد] ۱-اوْلدوقجا بؤیوک، چوخ اؤنملی" دئو تیکیتی، دئوآدام". ۲-افسانه‌لرده بؤیوک و قورخونج یاراتیش (فا: غول) ghoul {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تئو›: آل، آلداتما، حیله؛ باخ: دوه}.

دئوآددیملارلا..dev addımlarla [ظرف] بؤیوک سُرعتله، چوْخ ایتی "~ایلَره‌مک".

دئوقالاسی..dev qalası [اؤزل‌آد] باخ: خیاو.

دئوقیلیق..dev qılıq [صفت] دئوکیمی، یوْلا گلمز و کوْبود، دئوه بنزر.

دئولر..Devler [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر [۱۵۸-۸۱].

دئولنقج..devlənqəc [آد، دی، تا] چایلاق توّروندن آلیجی قوُش.

دئونتولوژی..deontoloji [آد، فرانسیزجا] اؤدَو بیلگی سی.

دئوآسا..devasa [آد] دئوه بنزر، دئو کیمی.

دئوآناسی..devanası [آد] مثل لرده گئچن دیشی دئو.

دئوآینا..devayna [آد] نسنه لری اوْلدوغوندان چوخ بؤیوک گؤستَرن آینا.

دئوجه..devcə [آد] دئوه بنزر، دئو کیمی.

دئوجیک..devcik [آد] بالاجا دئو.

دئور..devr [آد] ۱-دؤوره، دؤنم(فا: دوره). ۲-ائوه گتیریلمیش گلینه خالچا اؤزه رینده یئر آچما عادتی {باخ: دئویرمک}.

دئورائتمک..devr etmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه گئچیرمک، بیرینه-قایتاراماق(فا: برگرداندن

دئورائدیلمیش..devər edilmiş [صفت] قایتاریلمیش، بیرینه مُحوّل ائدیلمیش (فا: محوّل). turned over

دئوران..devran [آد] باخ: دؤوران.

دئوره..devrə [آد، عربجه] دؤنم.

دئورەقاپی..devrə qapı [اؤزل‌آد] پاپارلی بوْیوناعا یدیئر آدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

دئوریک..devrik [صفت] دئوریلمیش.

دئوریلمک..devrilmək [بلسیز ائیلم] ۱-چئوریلمک، آلت‌اوّست اوْلو-نماق، باش آشاغی ائدیلمک (فا: چپه شدن). ۲-(س) آلت اوّست اوْلماق "ماشین دئوریلدی"، اوْرتادان قالدیریلماق.

دئوریلمه..devrilmə [آد] دئوریلمک ایشی (فا: سرنگون). turned

دئوریلیش..devriliş [آد] دئویرمه ایشی، چئوریلیش.

دئوریلیم..devrilim [آد] دئوریلمه، چئوریلیش.

دئوریم..devrim [آد، عربجه] ۱-چئوریلمه، بوّکولمه، دئوریلمه. ۲-انقلاب، تحوُّل (فا: انقلاب). revolution ۳-اختلال.

دئوکؤپک بالیقلار..devköpək balıqlar [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوانلاردان، بالیقلار صنفندان، کؤپک بالیقلاری تاقیمینین بیر آلت فامیلیاسی.

دئوکیمی..dev kimi [صفت] بؤیوک و هیکل لی (فا: تناور). corpulent

دئوگؤوده‌لی..dev gövdəli [صفت] بؤیوک‌وهیکل لی (فا: تناور). corpulent

دئولشدیرمک..devləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دئو وضعیته گتیرمک.

دئولشمک..devləşmək [تاثیرسیزائیلم] چوخ‌بؤیومک، ایری‌لشمک، دئو کیمی اوْلماق.

دئوی..devi [اؤزل‌آد] سوُمر و اسکی توّرک تانری لاریندان، سوْنرا لارا هیندلیلرده بوُنو تانری قبول ائتمیشلردیر[۲۱۱].

دئویر..devir [آد] دؤنم، دؤنوش (فا: چرخش و انقلاب).

دئویرتْمک..devirtmək [ائتدیرگن ائیلم] چئویرتمک، آلت‌اوّست - ائتدیرمک.

دئویرمک..devirmək [تاثیرلی ائیلم] چئویرمک، آلت‌اوّست ائتمک، اگه منلیک‌دن سالماق (فا: چپه کردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تئوّرمک›، باخ: دَوه}.

دئویک..devik [آد، دا] ایش گؤرنده اوْیان بویانا باخماغا عادت ائتمیش کیمسه، شاشیرقان، شاشیریجی.

دئویکدیرمک..devikdirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: شاشیرتماق.

دئویکمک..devikmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: شاشیرماق.

دئویکمیش..devikmiş [صفت] شاشیرمیش.

دئویم..devim [آد] حرکت، دئوینیم.

دئوین..devin [اؤزل‌آد] حرکت، قیْمیلدانیش، داورانیش[۷].

دئوینای..devinay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: دئوین+ آی[۷].

دئوینمک..devinmək [س، باخ: دئویرمک] حرکت ائتمک، وُجودو اوْیناتماق.

دئوینیم..devinim [آد] حرکت، دئویم.

دئوینیم بیلیمی..devinim bilimi [آد] حرکت بیلیمی، دینامیک بیلیمی.

دئوینیم سل..devinimsəl [آد] دئوینیم‌له ایلگی‌لی، دینامیک.

دئه..de [سس‌تق، با] مینمه و قوشما حئیوانلارینی سوّرمک اوْچون دئییلن سؤز.

دئهدوْلان..dehdolan [اؤزل‌آد] دئهدیلان، سرابدا کند آدی {دیک+تیل+ان}.

دئهلیک..dehlik [اؤزل‌آد] دیهلیک: اهر ده کند آدی {دیکلیک}.

دئهلان..dehlan [اؤزل‌آد] دیهلان: هشتَری ده کندآدی {دیک+لان}.

دئهلَتمک..dehlətmək [ائتدیرگن ائیلم] دئهله‌مک ایشینی گؤردورمک.

دئهلنمک..dehlənmək [بلسیز ائیلم] دئهله‌مک ایشی گؤرولمک.

دئهله‌مک..dehləmək [تاثیرلی ائیلم] حئیوانی سوّرمک‌اوْچون دئه دئمک.

دئهلیز..dehliz [آد، فا] اوّستو اورتولو دار و اوُزن گئچیت، دالان، کوْریدوْر(فا: دهلیز) {دالماق و دالاندان: دالیز›دئلیز›دئلیز}.

دئهناو..dehnav [اؤزل‌آد] اوُجان دا کند آدی {۱-دی/ تی+ناو: گؤللوک ۲-دیک+ناو: اوُجا گؤللوک}.

دئیتا..deyta [آد، فرانسیزجا] وئری[۲۱۸].

دئینو..deynov [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی {تین+اوْ}.

دئیه..deyə [باغلاییجی سؤز، دئمک] دییه: سبب و آماج بیلدیرن بیر سؤز "گئجیکمه‌مه سینی وتلَسمه‌مه سینی دئیه تئزدن دؤردو".

دئیه گؤله..deyə gülə [ظرف] دییه گؤله: گؤله گؤله، شن بیرحالدا دئییب دانیشماق.

دئیه‌جک..deyəcək [ظر] سؤیله نه‌رک.

دئیه‌دییه..deyə deyə [ظر] سؤیله یه‌رک.

دئیه‌سن..deyəsən [آراسؤز] ١-"اؤنون دئدیکلری دئیه سن دؤز چیخمادی" (فا: گویا). ٢-(فا: شاید).

دئیی‌جیلیک..deyicilik [آد] سؤز آپارما، خبرچیلیک، سؤز گزدیرمه.

دئیب دانیشماق..deyib danışmaq [آد] ١-قونوشماق، دانیشماق. ٢-(مج)خوش دانیشماق، خوش خوش دانیشماق.

دئیب ده گئچمک..deyib də geçmək [تاثیرلی ائیلم] اؤنمسه‌مه‌مک.

دئیب گؤلمک..deyib gülmək [تاثیرسیزائیلم] شن بیر حالدا صحبت-ائتمک، سئوینمک.

دئیب گؤلن..deyib gülən [آد] شن، اؤره‌یی آچیق آدام، خوش صحبت.

دئییجی..deyici [صفت] ١-سؤیله‌ین، دانیشان. ٢-(مج)سؤز گزدیرن.

دئییردیم کی..deyirdimki [آراسؤز] بوُ فیکیرده ایدیم کی.

دئییرلرکی..deyirlərki [آراسؤز] روایت وارکی.

دئییش..deyiş [آد، دیل‌ب] ١-سؤیله‌مه بیچیمی، سؤیله‌یش، اوُسلوب. ٢-بیر دیلده نئچه یئره بؤلونن آلت دیللردن هر بیری(فا: لهجه). dialect ٣-سؤز دؤیوشدوَرمه، سؤزلشمه.

دئییشات..deyişat [آد، تا] سؤز، لاف، ساو، شعر، دئدیقوُدو.

دئییشدیرمک..deyişdirmək [ائتدیرگن ائیلم] دئییشمه‌گه مجبور ائتمک، آرا ووُرماق، دالاشدیرماق (فا: فس منازعه کردن).

دئییشدیریلمک..deyişdirilmək [ائتدیرگن ائیلم] دئییشمک ایشینی گؤردورمک.

دئییشمک..deyişmək [قا] ١-بیربیریله سؤزلشمک، تارتیشماق، سؤیوشمک. ٢-شعرله یاریشماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دئییشمه..deyişmə [آد، یازین] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو مضمونجا عاشقلار آراسیندا علم، بیلگی و گوج جهتیندن یاریش ساییلیر و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیر، بو نوع شعری بعضی شاعرلرین اثرلرینده گؤرمک اولار: واقف ایله ودادی، عاشق پریله‌میرزه جان، عاشق واله ایله زرنیگار، شاه اسماعیل‌له عرب زنگی، اؤرنک: "شاه اسماعیل: ایگید اولان قوناق سئور ائوینده. ایستر ماتم اولا ایستر سئونده. غریب اوْلوب دوشدوم سنین یئرینده. بو گئجه من سنه قوناغام عرب. عرب زنگی: بو یئر اوْ یئردیکی قوش قونا بیلمز. بیزیم ائللریمیز یادا دیدیلمز. هر یئتن غریبه قوناق دئییلمز. گلندن گئدندن باج آلام گرک." [٧٣، ٧٤](فا: مناظره). debate ٢-دئییشمه٢(آد) بیربیریله تارتیشما، سؤزلشمه (فا: منازعه).

دئییکله‌مک..deyikləmək [تاثیرلی ائیلم] آداخلاماق، نشانلاماق، رسمی حالدا یوخ بلکه اؤز آرالاریندا دانیشاراق قیز اوْغلانی بیربیرینه نشان لاماق (فا: نشان کردن). {دئمک سؤزوندن}.

دئییکله‌مه..deyikləmə [آد] آداخلاما، نشان‌لاما (فا: نامزدی).

دئییکلی..deyikli [آد، دا] نشانلی، آداخلی.

دئییکلیک..deyiklik [آد] نشانلی اوْلما، آداخلانما.

دئییل..deyil [باخ] دگیل، دَییل.

دئییلمک..deyilmək [بلسیز ائیلم] آد وئریلمک، سؤیلنمک، دئئیلمک.

دئییلمیش..deyilmiş [صفت] سؤیلنمیش، دانیشیلمیش.

دئییلن..deyilən [صفت] دئییلمیش سؤز.

دئییله سی..deyiləsi [ظرف] دئمک بئیله.

دئییلیش..deyiliş [آد] دئییلمه طرزی، سؤیله‌نیش.

دئییم..deyim [آد، دیل‌ب] تک آنلامی اوْلان نئچه سؤزجوکلو عبارت، ساو، گنل‌لیکله گرچک معناسیندان آز چوْخ آیری و ایلگی چکیجی بیر آنلام داشییان و قالیبلاشمیش آنلاتیم، تعبیر، اصطلاح، اؤرنک: "نوحدان قالما، دئموکلئس قیلیجی" (فا: عبارت).Idiom

دئییم سؤزلوگو..deyim sözlüyü [آد] دئییم‌لر کتابی (فا: فرهنگ مصطلحات). Idiomatic dictionary

دئییم لشدیرمک..deyimləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دئییم اؤزللیگی قازاندیرماق.

دئییم‌لشمک..deyimləşmək [تاثیرسیزائیلم] دئییم‌اؤزللیگی‌قازانماق، دئییم‌حالینا گلمک.

دئییملی..deyimli [صفت] موُصطلح (فا: مصطلح). in common use

دئییننتی..deyinti [آد] دئییننمه، ناراضی‌لیق.

دئییننتی‌لی..deyintili [صفت] بیر شئیدن اؤره‌یی‌سینمیش، دئیتی‌سی اوْلان.

دئییننجک..deyincək [آد] چوخ دئیینن، باخ: دئییننگن.

دئییندیرمک..deyindirmək [تاثیرلی ائیلم] دئییننمه‌سینه سبب اوْلماق.

دئییننگن..deyingən [صفت] چوخ‌دئیینن، هرشئی‌اؤچون‌دانیشان.

دئییننگن‌لیک..deyingənlik [آد] دئییننگن آدامین وضعیتی.

دئییمک..deyinmək [تاثیرسیزائیلم] اؤز اؤزونه دانیشماق.

دئییِنن..deyinən [باخ] دئییِنگن.

دئییِنیکلی..deynikli [صفت] اوشاقلیقدان بیرینین آیری‌سینا آداقلی اوْلماسی (فا: نشان‌شده) {باخ: دئمک، دئییک‌له‌مک}.

دَب..dəb [آد، ع‹ادب›] خالق ایچینده یاییلمیش‌عادت، گله‌نک.

دُبّ..dobb [عربجه] آیی (فا: خرس). bear

دُبّ‌اصغر..dobbəsğər [آد، عربجه] کیچیک آیی اوُلدوزلاری.

دُبّ‌اکبر..dobbəkbər [آد، عربجه] بؤیوک آیی اوُلدوزلاری.

دَبَه..dəbbə [آد] ۱-دؤبه، بهانه، دبه‌له‌مک ایشی، جیغال‌لیق، باخ: دبّه (فا:دبّه). ۲-آغزی قولپلو و قاپاقلی سوُقابی، بالاآغیزلی قاب. {تپمک+ه، باخ: تپمک}.

دبه پوُلو..dəbbə pulu [آد] بیر آنلاشمانی پوزماق اوچون خرجله‌نن پارا.

دبه چی..dəbbəçi [آد] جیغال، سؤزوندن قاچان کیمسه (فا: دبه کننده).

دبه چیلیک..dəbbəçilik [آد] دبه چینین ایشی.

دبه‌له‌مک..dəbbələmək [تاثیرسیزائیلم] بهانه گتیرمک، ایشی پوْزماق ایسته‌مک، سؤزوندن قاچماق ایسته‌مک.

دبدَبه..dəbdəbə [آد، عربجه] گؤرکم، گؤسته ریش، (فا: طنطَنه).

دُبُر..dobor [آد، عربجه] بؤزدوم (فا: مقعد). anus

دبَرتمک..dəbərtmək [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک، ترپشدیرمک.

دبَرْدان..dəbərdan [اؤزل‌آد] هشتَریده کندآدی {دبَرمک، حرکتلی}.

دبَردیلمک..dəbərdilmək [بلسیز ائیلم] دبَرتمک ایشی گؤرولمک.

دبَرمک..dəbərmək [تاثیرسیزائیلم] ترپشمک {تپمک+ار›تپَرمک›دبرمک}.

دبَرمه..dəbərmə [آد] دبَرمک ایشی.

دَبره‌تور بوْغا..dəbərtur boğa [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. {باخ: دبَرمک، حرکتلی}.

دبَره‌گؤز..dəbrə göz [صفت، باخ: دمبَره] گؤزو قاباغا چیخیق اوْلان.

دبَک..dəbək [صفت] دَبَنگ: یاوا آدام، فیریلداقچی. {تپمک› تپَنگ› تپَک› دبَک[۶]}.

دبَنگ..dəbəng [صفت] باخ: دَبک.

دبّه..dəbbə [آد] باخ: دبه.

دَبه..dəbə [آد، تا] دری ایچَریدن بیرتیلاراق بیر اوْرقانین ائشیگه طرف شیشمه‌سی و بوُ عارضه‌دن عمله گلن خسته‌لیک، قاسیق بیرتیق‌لیغی خسته‌لیگی و بوُجور خسته‌لیگی اوْلان آدام. {باخ: دبک، تپمک}.

دَبه داشی..dəbə daşı [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

دبه‌ریلمک..dəbərilmək [باخ] دبردیلمک.

دبه‌ریشمک..dəbərişmək [تاثیرسیزائیلم] ترپشمک، ترپشمگه باشلاماق (فا: تکان خوردن). {باخ: دبَرمک}.

دبه‌لنمک..dəbələnmək [س، باخ: دبرمک، ترپنمک] چیرپینماق.

دبه‌له‌نیش..dəbələniş [آد] چیرپینیش.

دبیرخانا..dəbirxana [آد] سئکرتئرلیک (فا: ~). secretariat (e)

دبیرستان..dəbirstan [آد] اوْرتامکتب(فا: ~) sec. school

دبیلقه..dəbilqə [آد، بیتگی] بیرنوع عنّاب آغاجی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاویلقو}.۲-دبیلقه[۲](آد) دؤیوشچولرین مئتال باشلیغی، پاپاق، تاس[۹].

دبیلقه‌داغی..dəbilqə dağı [اؤزل‌آد] هئریس‌ده‌داغ آدی {دمیر باشلیق}.

دپ درین..dəp dərin [صفت] چوْخ درین.

دِپو..depo [باخ] دئپو.

دج..dəc [باخ] دئژ

دجّال..dəccal [آد، عربجه] دینی اینانجا گؤره قیامته یاخین گله جه‌یینه اینانیلان بیرکؤتو یارادیلیش‌لی آدام (فا: ~).

دجل..dəcəl [ع ‹دجّال›] دغل.

دِجله..diclə [آد] تورکیه و عراق بؤلگه‌سینده بیر ایرماق آدی.

دَجه‌له..dəcələ [دا] قوش جله سی، قوش تله‌سی (فا: تله).

دُچار..düçar [صفت] بیر شئیه توتولموش، گرفتار (فا: ~) involved {دؤشر سؤزونون دَییشمیش فوْرماسیدیر}.

دخالت..dəxalət [آد، عربجه] ایشه قاریشما (فا: ~). interference

دُختر..doxtər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قیز (فا: ~).

دخْلی..dəxli [آد، عربجه] ایلگی" اوشاق منیمدیرسیزه نه دخلی‌وار".

دخمه..dəxmə [باخ: تاخماق] یئرآلتیندا دؤزلدیلمیش دام، رطوبت‌لی و قارانلیق بالاجا ائو، داخما.

دُخول..duxul [آد، عربجه] گیریش (فا: دخول).

دخیل..dəxil [آد، عربجه] ۱-پول ییغماق اوچون ساخسی قاب ویا صاندیق. ۲-سیغینان، کؤمک ایسته‌ین (فا: ~). interfering

دخیل اوْلماق..dəxil olmaq [تاثیرسیزائیلم] سیغینماق و کؤمک ایسته‌مک.

دخیل دوْشمک..dəxil düşmək [تاثیرسیزائیلم] سیغینماق و کؤمک ایسته‌مک.

دخیل مراغه‌ای..dəxil mərağei [یازار] (۱۹جو عصر)مراغالی مالّاحسینی ۷ جلدلیک‌اثرینده کربلا فاجعه‌سینی‌مرثیه‌شکلینده یازیبدیر[۲۸].

ددانلو..dədanlu [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

dədə..ddə [آد] ۱-بابا، بؤیوک بابا، آتا (فا: پدر). father ۲-چوخ یاشلی کیمسه. ۳-بابادان وآتادان باشلایاراق گئرییه دوْغرو بابالارین هربیری {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دادا و داداش سؤزلری بو کلمه‌نین آیری شکیللری ساییلیر، بو کلمه اینگلیزجه ده یئنی کلمه اوْلاراق dad, daddy شکلینده ایشله‌نیر}.

dədə..ddə [اؤزل‌آد] خیاو(~بَگلو)، باجگیران (~خان)، اورمیه (~سقفی) ده کند آدی.سربنده (~حسین) داغ آدی.

dədəanasız..ddəanasız [صفت] ددەسی و آناسی اوْلمایان. baseborn

dədə ərkil..ddəarkil [باخ] آتا ارکیل.

dədə baba..ddəbabə [آد] اوْلو بابالار (فا: اجداد). fathers

dədə babadan qalma..ddəbabadan qalma [صفت] ددەدن قالما: چوْخ کؤهنه.

dədəsi yanmaq..ddəsi yanmaq [باخ] آتاسی یانماق، ایپی قیریلماق.

dədəsini yandırmaq..ddəsini yandırmaq [باخ] آتاسینی یاندیرماق ، ایپینی قیرماق.

dədəqorqud..ddəqorqud [اؤزل‌آد] ددە قوْرقود کتابی دوْنیا اؤلچوسونده کلاسیک بیر اثردیر و آذربایجان تورکجه سینین شاه اثری ساییلیر، بواثر بیر مقدمه و اوْن ایکی بوْی دان عبارتدیر بو داستانلاردا اوْغوز ائللری‌نین ایگیدلیک، قهرمانلیق، یورد سئورلیک، قوناق سئورلیک، آتا آنا و اوْلاد سئوگی‌سی‌و اینسانین‌تورلو دویقولارینی گؤسته‌ریلیر، آذربایجان بعضی محققلری بو داستانی ۱۳۰۰ ایل بوندان اؤنجه یه عاید بیله‌رک، بیلگین دوْکتور گؤنئیلی درئسدن نُسخه سینین سوْن صفحه سینه دایاناراق کیتابین هـ ٤٤٤جی ایلده یازیلماسینی قانیتلاماقدادیر، باخ: قوْرقودآتا (فا: ~).

صفحه قیسبوک مقتدر آزربایجان

dədəli..ddəli [صفت] آتاسی اوْلان، آتالی. کلئیبرده کند آدی.

dədəlik..ddəlik [آد] ددە اوْلما وضعیتی، آتالیق، اؤگئی آتا (فا: ناپدری). stepfather

dədəmalı..ddəmalı [آد، یئرل] ددە وئردی.

dədə verdi..ddəverdi [آد، یئرل] قاری‌نین ددەسی ائویندن گتیریلن مال.

dürr..dürr [آد، عربجه] اینجی (فا: درّ).

drenaj..drenaj [آد، فرانسیزجا] آخلیم لاما، آخلیم آچما (فا: درِناژ).

dərağuş..dərağuş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قوجاق (فا: درآغوش).

dəramd..dəramd [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-گلیر. ۲-گیریش، بعضی موُغام و موسیقی دسگاه لاریندا گیریش بؤلومو (فا: ~).

draqon..draqon [آد، فرانسیزجا] اژدرها.

dərrakə..dərrakə [آد، عربجه] دؤشونجه، آنلاق (فا: درّاکه).

dram..dram [آد، فرانسیزجا] اوْزونتولو تئاتر اوْیونو (فا: درام). drama.

dəram..dəram [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی {تاریم}.

dramatizm..dramatizm [آد، فرانسیزجا] آجی‌لی‌لیق، فاجعه‌لیک(فا: ~)

dəramatik..dəramatik [آد، فرانسیزجا] اوْزونتوویاجوشقووئرن‌صحنه (فا: دراماتیک).

dirayət..dirayət [آد، عربجه] یئته نک، زکا، بئجه‌ریک‌لیک.

dərbar..dərbar [آد، فا] سارای (فا: دربار).

dərbəçə..dərbəçə [آد، فا] بالاجا قاپی (فا: دربَچه).

dərbədər..dərbedər [صفت، فا] آوارا، یوردسوُز یوُواسیز(فا: ~).

dərbəst..dərbəst [آد] بوتونلوکله، بوتون (فا: ~). whole

dərbənd..dərbend [آد، فا] ایکی داغ آراسیندا گئچیش یئری. ۲-دربند ۲(اؤزل‌آد) قافقاز شهرلریندن و اسکی‌آدی"چوُلا" اوْلموش، بارتولد بو آدی چوُل ائلینه (اوْغوزلاردان) باغلایير، طبری بو شهره سوُل شهری دئییر(عربجه‌ده چ اوْلماماسینا سبب)، داربند سؤزو بعضا داربانداوْل داریو معناسیندا یورواملانیر. ۳-دربند/ دربت dərbət(اؤزل‌آد) ماهنشانو تیکان‌تپه(~چای)ده چای آدی.ابهر، میانا، بیجار(۲)، خالخال، قوچان، زنجان، ساوه(۳)، قُروه(۲)، مراغا، مرند و ساوه(~قایا)ده داغ آدی؛ اورمیه(۳)، ساوه-نوبران، سوُلدوز، قئیدار، قُروه-گؤل‌تپه، آستارا، مراغا، هشتَری و قوچان(~اَسفَجیر) دا کند آدی.

dərbəndi..dərbəndi [دربند شهری آدیندان] ۱-ایری گیله‌لی کم شیرین اؤزوم نوْعو. ۲-آذربایجان اوْیون هاوالاریندان.

دربه..dərbə [آد] آزیق {باخ: درمک}.

دربه..dərbə [آد، ع‹ضربه›] باخ: ضربه.

دربه چه..dərbəçə [باخ] دریچه.

درج..dərc [فر، صفت] توْپلاما ویازما، ثبت ائتمه (فا: ثبت).

درجات..dərəcat [آد] اؤلچولر، آشامالار (فا: ~). degrees

درجن..dərcən [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی. {باخ: درمک}.

درَجه..dərəcə [آد، ع› باخ: درمک] ۱-بیر سوْرَج ایچینده کی وضعیتلرین هر بیری، آشاما، رتبه، اؤلچو (فا: درجه). ۲-اؤلچولهمه اوْچون بؤلوملهنن حصّه‌لرین هربیری، دایره ده ۳۶۰ بؤلومدن هربیری، ایستی‌لیک‌وبوجورشئیلری اؤلچمک اوچون بؤلوملهنن وسیله‌نین بؤلوملرینین هر بیری.

درجه درجه..dərəcə dərəcə [ظرف] آزارآزار، یاواش یاواش.

درجه‌سیز..dərəcəsiz [صفت] درجه‌سی اوْلمایان، درجه‌لره آیریلمایان.

درجه‌لندیرمک..dərəcələndirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: درجه‌لهمک.

درجه‌لهمک..dərəcəhlhmək [تاثیرلی ائیلم] درجه‌لی ائتمک(فا: درجه-بندی کردن).

درجه‌لی..dərəcəli [صفت] درجه‌لندیرمه، درجه‌لره آیریلمیش.

درحال..dərhal [ظرف] بوساعات، بوآن، ال اوْستو، گئجیکمه‌دن (فا: فورا). immediately

درحقیقت..dərhəqiqət [ظرف] گرچکدن (فا: حقیقتا).

درخاناه..dərxanah [اؤزل‌آد] بازار ماسال دا کند آدی.

درخشان..dirəxşan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پارلاق، پارلایان، ایشیق ساچان (فا: روشن).

درد..dərd [آد، فا] ۱-اؤزونتو، آغری(فا: ~). ۲-سوْرون، قایقی.

درد آلماق..dərd almaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین قایقی‌سیله اوُغراشماق.

درد ائله‌مک..dərd eləmək [تاثیرلی ائیلم] اوْره‌یینه سالاراق بیر دردی خاطرلاماق.

درد الم..dərdələm [آد] دردبلا.

درد اوْلماق..dərd olmaq [تاثیرسیزائیلم] قایقی اوْلماق.

درد اهلی..dərd ahli [صفت] اؤزو درد چکدیگی اوْچون باشقاسی‌نین دردینی باشا دؤشن.

درد بلا..dərd bəla [آد] درده و قیْیقی یا سبب اوْلان حال.

درد بیلمز..dərd bilməz [صفت] باشقاسینین دردینی بیلمه ین و دؤشونمه ین.

دردسر..dərdsər [آد، فا] باش آغری‌سی، قایقی (فا: سردرد).

دردگلمک..dərd gəlmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: درد آلماق.

دردلشمک..dərdləşmək [قا] دردلرینی بیربیرینه سؤیله‌مک.

دردلندیرمک..dərdləndirmək [تاثیرلی ائیلم] درده سالماق، درد لندیرمک.

دردلنمک..dərdlənmək [تاثیرسیزائیلم] کدرلنمک، درده دؤشمک.

دردَمیر..dərdəmir [آد] دمیرتؤکونتوسو(فا: آهن آلات‌قراضه). ironware

دردناک..dərdnak [صفت، ظ، فا] دردلی (فا: دردناک).

درده دوْشمک..dərdə düşmək [تاثیرسیزائیلم] خسته‌لنمک.

درده قالماق..dərdə qalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینین دردینی و فیکرینی چکمک.

درده‌جر..dərdəcər [صفت] آریق وضعیف، خسته (فا: مریض).

دردیرمک..dərdirmək [ائتدیرگن ائیلم] درمک ایشینی گؤردورمک.

دردیریلمک..dərdirilmək [بلسیز ائیلم] درمک ایشی گؤرولمک.

دَرْز..dərz [آد] ۱-دوُوارلاردا داشلارین‌آراسینا خرج دوْلدوروب اوْزه-ریندن مالاایله چکیلیب دؤزَلتیلن آرالیق[۲]. ۲-بیچیلمیش تاخیل باغلاماسی[۱] {عربجه دئییلمه‌غینه‌رغما تاراز سؤزونه باغلیدیر، گرچکدن هؤرمه داشلار مالات و خرجله تارازلانیر و تارازلانان آرالیقلارا ترَز/ درَز/ درْز دئییلیر یئنه‌ده تاخیل دسته‌سی تارازلاناراق باغ حالیندا درز آدلانیر}.

دَرْزلنمک..dərzlənmək [بلسیز ائیلم] بیچیلمیش تاخیل درز حالینا گتیریلمک.

درزله‌مک..dərzləmək [تاثیرلی ائیلم] بیچیلمیش تاخیلی درز باغلاماق.

درزه نک..dərzənək [آد، بیتگی] ایینه شکیللی خیردا یاپراق‌لاری اوْلان و یئره سریلن اوْتسوْ بیتگی[۱]. {تاراز سؤزوندن}.

درزه‌کوْلان..dərzəkulan [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی{درزه و قوُلان سؤزلری بیرلیکده تاخیل و مینیک حئیوان معناسیندادیر وبوُ آد اکینچیلیک‌و حئیواندارلیقلا باغلیدیر}.

درزه‌لاه..dərzəlah [ا] اوْتون تؤکولمه‌سی اوْچون آرابا نین اوْستونه و یانلارینا اوُزادیلان یوْنگول‌آغاج[۱] {باخ: تاراز}.

درزه‌لی..dərzəli [اؤزل‌آد] درزیلو: بوُکان‌دا کند آدی {باخ: درزی}.

درزی..dərzi [آد] خیاط، تیکیش چی {باخ: تاراز}.

درزی‌قوُشو..dərzi quşu [آد، دیرگی] سئرچه‌لر قُروپوندان کیچیک مئشه قوُشو[۱].

درزیلو..dərzilu [اؤزل‌آد] باخ: درزه‌لی.

درزیلیک..dərzilik [باخ: تاراز] خیاطلیق، تیکیشچی‌لیک.

درزی‌ولیلو..dərzi vəlilu [اؤزل‌آد] قاراداغ کوْسالار طایفاسیناباغلی اوْبا

آدی[۳،۱۰۸].

درس..ders [آد، عربجه] دؤرَنلی اوْخوما و یازما، اؤیره‌تیم. lesson

درس آلماق..ders almaq [تاثیرلی ائیلم] عبرت گؤتورمک.

درس اوخویان..ders oxuyan [آد] اؤیرنجی (فا: درس خوان). studious

درس وئرمه..ders vermə [آد] اؤیرَتمه (فا: تدریس). teaching

دُرست..dürüst [باخ] دؤروست.

درسینی وئرمک..dərsini vermək [تاثیرلی ائیلم] تنبیه ائتمک، جزالاندیرماق.

درصد..dərsəd [آد، فا] یوْزده‌لیک، یوْزده (فا: درصد).

درک..dərək [آد، باخ: درین] جهنمین درین و قورخولو یئری، تامو (فا: ~). hell

دَرْک..dərk [آد، عربجه] دوشونجه، آنلاما، دؤشونمه، باشا دؤشمه (فا: ~). perception

درک..dərk [اؤزل‌آد] قوُبا'دا بولاق و چای آدی[۲۴۰].

درگاه..dərgah [آد، فا] بیر بؤیوگو گؤرمه‌یه گئدیلن یئر، آستانا، قاپی اؤنو، سارای قاپی‌سی (فا: درگاه).

درگاه قوُلو..dərgah qulu [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

درگاهلو..dərgahlu [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

دَرگَچ..dərgəç [اؤزل‌آد] قاراقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

درگز..dərgəz [آد] بیر نوع اوْراق {باخ: درمک}.

درگز..dərgəz [آد] ۱-درگز : خُراسان رضوی اوُستانی شهرلریندن اولاراق ش۱۳۸۵ده نفوسو گنل‌لیکله و شهر اولاراق ۷۵۰۰۰ نفر، ۳۵۰۰۰ نفرایدی، آیریجا بوُ دؤنم کلات شهری ۴۱۰۰۰ و ۷۰۰۰ نفر نفوسا مالک ایدی، شهر تؤرکمنستان سیْنیرینا یاخین یئرده یئر آلیبدیر و اهالی چوْخراق تؤرک و آیری ملیتلردن تشکیل تاپیبدیر، ۱۳۲۰جی آمارینداکی شهرین آدی محمدآباد قئید اولوبدور، اوْ دؤنم شهر ۲۰۰ کندی‌ایله بیرلیکده اهالی سی چوْخراق تورک و چوْخ آز آیری قوْملاردان قئید اولوبدور ۲-کؤک بیلیمی (ائتیمولوقیاسی): {اصلی آدی دره‌گز اولاراق معناجا گزیلن دره آنلامیندادیر، گز سؤزو تورکجه ده کؤکلو سؤزدور و گزمک فعلینین کؤکوندن باشقا، تفنگین نشانلاما یئرینه ده دئییلیر، و نوبت معناسیندادا ایشله‌نر؛ فارسچیلار کلمه‌نی گز آغاجینا باغلایارلار گویا و شاید اسکی لرده بورادا گز آغاجی چوخ اولارمیش!، البته اورانین اصلی ساکینلری تورکلری اولاراق، نییه آیری بیر دیلدن بیر آد تاپیب اورا قویوبلار بللی دئییل}. ۳-درگز بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قاراقوُم'ا تؤکولورلر: کال ایده‌لیک (~s۲b۱۷)، دروُنگر (بالکانلو ۳s۱b۶۳/ q)، زنگانلوچای (~s۲b۵۵)، سینی‌سوُ (~s۲b۱۵)، زَنکَنلی چای (قازان‌بیگ s۱b۷۰)، قارانی (s۲b۱۵)، چَرلیک (s۱b۳۰)، آب‌باش-تپه (s۱b۸)، سَنکوُسوُ (s۲b۳۰)، گَرْنی (~s۲b۴۰)، لایئن‌سوُ (~s۲b/ ۱ q۰)، ۴-درگز بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراداغ (۲۲ک‌ب۱۴۱۰)، قوُزئی (۵۱ک‌ق‌ب۱۶۴۴)، بان بولاق (۳۲ک‌ب۲۰۱۲)، مانیْش داغلار (۲۰ک‌گ‌د۱۲۰۰)، زنگَلانلو (۲۳ک‌گ ۱۴۵۵)، قیزیل (۵ک‌گ‌ب۴۲۰)، ۵-درگز بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: آغ چشمه (۸ک‌گ‌ب *۱۱۰)، اَرتیان (۴ک‌گ‌د *۴۱۰)، امام جمعه (۶ک‌گ‌ب *۸۰)، حاتم قلعه (۲۹ک‌گ‌د *۱۵۰)، حسین آباد (۳ک‌گ‌ب *۷۵۰)، خاخیان (۷ک‌ب *۳۲۰)، خانچا (۳ک‌گ‌ب *۴۰)، خیرآباد (۲ک‌ب *۴۱۰)، رمضان قلعه (۷ک‌ب *۲۴۰)، صیدآباد (۲ک‌گ *۵۲۰)، کبودگنبد (۹۰ ک‌د *۸۲۳۰ نفر، غ‌تو)، کلاته اسماعیل خان (۴ک‌گ‌ب *۵۰)، کوْرچشمه (۳ک‌گ‌ب *۴۰)، کوْماج خوْر (۹ک‌گ‌د *۱۹۰)، گوْل خندان (۷ک‌گ‌د *۶۰)، گوْل ریز (۲ک‌گ‌د *۱۶۰)، محمودآباد (۷ک‌ب *۱۱۰)، نصرت آباد (۳ک‌گ‌د *۹۰)، یاقول (۶ک‌گ‌د *۱۷۰)، ۶-درگز چاپیشلو بؤلگه سینین تؤرک کندلری : آغ توْپراق؛ آغ چشمه (۸ک‌گ‌ب *۱۱۰)؛ آغداش(۴ک‌ق‌ب *۴۰/ ی‌تو)؛ اراک (۵۰ک‌گ‌د *۴۰/ ی‌تو)؛ اَرتیان (۴ک‌گ‌د *۴۱۰)؛ اسدخان؛ امام جمعه (۶ک‌گ‌ب *۸۰)، ایلانجیق (۷ک‌ق‌د *۸۰/ غ‌تو)؛ بایات (۸ک‌ق‌د *۹۰/ ی‌تو)؛ بئشدره؛ پیرکند/ پَرکند (۶ک‌ق‌د *۲۸۰)؛ تاج الدین؛ تپه لیک؛ توُت؛ توتلوق؛ توُقی؛ جَغال؛ چاپیْشلو؛ حاتم قلعه (۲۹ک‌گ‌د *۱۵۰)؛ حسین آباد (۳ک‌گ‌ب *۷۵۰)، حق‌وئردی (۸ک‌ق‌د *۲۹۰)؛ خاخیان (۷ک‌ب *۳۲۰)؛ خانچا (۳ک‌گ‌ب *۴۰)، خیرآباد (۲ک‌ب *۴۱۰)؛ داغدان؛ دوُدانلو؛ رمضان قلعه (۷ک‌ب *۲۴۰)؛ زابُل قلعه جان/ ی‌تو؛ زال خان؛ زنگانلو؛ سادات (۷ک‌ق‌ب *۱۳۰)؛ سعدآباد؛ سوُگَلدی؛ شمس خان؛ صفرقلعه؛ صیدآباد (۲ک‌گ *۵۲۰)، عاباس قلعه (۱ک‌ق‌ب *۲۹۰/ ی‌تو)؛ قارایاقاج؛ قلعه‌چه؛ قیْزقان دره؛ قیْزلیق؛ قوْزلوق (۶ک‌گ‌د *۹۰/ ی‌تو)؛ قوْلجوق(۷ک‌گ‌د *۱۳۰/ ی‌تو)؛ کبودگنبد (۹۰ ک‌د *۸۲۳۰ نفر، غ‌تو)، کَپکان/ کپقان (۳۸ک‌گ‌د *۱۸۰/ ی‌تو)، کلاته اسماعیل خان (۴ک‌گ‌ب *۵۰)، کلاته کندی (۸ک‌گ‌د *۱۷۰/ ی‌تو)؛ کوْرچشمه (۳ک‌گ‌ب *۴۰)؛ کوْماج خوْر (۹ک‌گ‌د *۱۹۰)، گچلیک؛ گوْل خندان (۷ک‌گ‌د *۶۰)؛ گوْل ریز (۲ک‌گ‌د *۱۶۰)، محمودآباد (۷ک‌م گوْنباتان طرفینده، درگز، نفوس *۱۱۰)، نصرت آباد (۳ک‌گ‌د *۹۰)، یاقول (۶ک‌گ‌د *۱۷۰)؛ یئنگی قالا (۳ک‌ق‌د *۲۵۰/ ی‌تو)؛ ۷-درگز کلات بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: آبکَمه

(۲۸ک‌گ‌د *۳۶۰)، آغ داش (۲۸ک‌ب *۴۲۰)، اَرچَنگان (۳۴ک‌ق‌ب *۱۹۰)، اوْرتاکند (۴۱ک‌گ‌د *۷۰/ ی‌تو)، ایسیق سو (۱۸ک‌گ‌د *۱۵۰)، ایلدَلیک (۳۱ک‌ق‌ب *۴۱۰)، باغکند (۲۹ک‌گ *۱۲۰)، برده (۳۲ک‌گ‌د *۶۴۰)، جَرْف (۲۸ک‌د *۶۸۰)، جلیل آباد (۷ک‌گ‌د *۴۰)، جوْنگ (۲ک‌ب *۶۰)، چَرَم (۱۵ک‌گ‌د *۷۷۰)، حامام قالا (۱۴ک‌گ *۳۴۰) ۸-درگز لطف‌آباد بؤلگه سینین تؤرک کندلری : تیرقان؛ چَقر؛ حصار (۶ک‌د *۱۵۰)، خیرآباد (۸ک‌گ *۴۱۰)؛ شمس خان (۴۲ک‌گ *۲۵۰)، شیلگان/ شیلقان (۵ک‌گ‌د *۷۸۰)؛ صفرقلعه (۱۰ک‌گ *۳۴۰)؛ قازان بَگ (۳۶ک‌گ *۲۲۰)؛ میرفضل‌اله(۶ک‌گ‌د *۳۷۰)، یان‌بوُلاق؛ یئکه‌باغ؛ ۹-درگز لطف‌اُللاه بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: حصار (۶ک‌د *۱۵۰)، خیرآباد (۸ک‌گ *۴۱۰)، شمس خان (۴۲ک‌گ *۲۵۰)، شیلگان (۵ک‌گ‌د *۷۸۰)، صفرقلعه (۱۰ک‌گ *۳۴۰)، قازان بَگ (۳۶ک‌گ *۲۲۰)، میرفضل اله (۶ک‌گ‌د *۳۷۰) ۱۰-درگز نوخندان بؤلگه سینین تؤرک کندلری : آصف امان مَرگان (۶۶ک‌ق‌ب *۲۰)، ارباب (۶۵ک‌ق‌ب *۱۶۰)، امان قلعه؛ اوْتانلو (۱۱ک‌گ‌د *۳۵۰/ ی‌تو)؛ بالکانلو/ آ-ی×/ ی‌تو؛ بوُرج قلعه (۱۸ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)؛ بهادورخان (۲۵ک‌ق‌ب *۲۱۰/ ی‌تو)، بهمن آباد (۷ک‌د *۲۴/ ی‌تو)، تَگَن/ تَقَن (۸ک‌ق‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)؛ توُزانلو (۲۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)؛ جبّار (۴۰ک‌ق‌ب *۱۳۰)؛ جشن آباد (۴ک‌گ‌د *۷۵۰/ ی‌تو)؛ جوْلفان (۲۲ک‌ق‌ب *۳۲۰/ ی‌تو)؛ چرلاق؛ چینار (۹ک‌ق‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، حاجی قلیخان (۴۷ک‌ق‌ب *۱۶۰/ ی‌تو)، حسن کدخدا (۲۰ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)، حضرت سلطان (۱۵ک‌ق‌ب *۱۰۰)؛ خندانلو×؛ دوُدانلو (۱۳ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)؛ دوست ممّدبگ؛ رحمان قلی (۳۷ک‌ق‌ب *۱۱۰)، زیدانلو/ آ-ی/ زئینَدانلو (۹-۸ک‌ق‌ب *۳۴۰-۴۱۰)، سعدآباد (۱۲ک‌گ‌د *۵۸۰/ ی‌تو)؛ سنگ سوراخ (۲۵ک‌ق‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)؛ سنگبر (۱۳ک‌گ‌د *۱۵/ ی‌تو)، سیدها (۱۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)؛ شهیدآباد؛ شوْوئی/ شوی şovey (۱۲ک‌ق‌ب *۴۵۰/ ی‌تو)، شیخوانلو/ آ-ی (۷ک‌ق‌ب *۱۵۰/ ی‌تو)؛ شیخ ها (۱۵ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)؛ صحت آباد؛ عوض محمد بگ؛ فضل آباد (۲ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، فیروزه (۸ک‌ق‌ب *۲۳۰/ ی‌تو)؛ قاراقوْیونلو (۹ک‌گ‌د *۵۸۰)؛ مامدانلو×؛ محمد تقی بگ (۳۷ک‌ق‌ب *۵۹۰/ ی‌تو)؛ محمدولی‌بگ (۲۴ک‌ق‌ب *۲۲۰)؛ محمدآبادارباب (۸ک‌گ *۵۰/ ی‌تو)، نجف‌آباد؛ نوْخندان؛ ۱۱-درگز نوخندان بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: آصف امان مَرگان (۶۶ک‌ق‌ب *۲۰)، ارباب (۶۵ک‌ق‌ب *۱۶۰)، اوْتانلو (۱۱ک‌گ‌د *۳۵۰/ ی‌تو)، بوُرج قلعه (۱۸ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، بهادورخان (۲۵ک‌ق‌ب *۲۱۰/ ی‌تو)، بهمن آباد (۷ک‌د *۲۴/ ی‌تو)، تَگَن (۸ک‌ق‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، توُزانلو (۲۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)، جبّار (۴۰ک‌ق‌ب *۱۳۰)، جشن آباد (۴ک‌گ‌د *۷۵۰/ ی‌تو)، جوْلفان (۲۲ک‌ق‌ب *۳۲۰/ ی‌تو)، چینار (۹ک‌ق‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، حاجی قلیخان (۴۷ک‌ق‌ب *۱۶۰/ ی‌تو)، حسن کدخدا (۲۰ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)، حضرت سلطان (۱۵ک‌ق‌ب *۱۰۰)، خندانلو×؛ دوُدانلو (۱۳ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)؛ دوست ممّدبگ؛ رحمان قلی (۳۷ک‌ق‌ب *۱۱۰)، زیدانلو/ آ-ی/ زئینَدانلو (۹-۸ک‌ق‌ب *۳۴۰-۴۱۰)، سعدآباد (۱۲ک‌گ‌د *۵۸۰/ ی‌تو)؛ سنگ سوراخ (۲۵ک‌ق‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)؛ سنگبر (۱۳ک‌گ‌د *۱۵/ ی‌تو)، سیدها (۱۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)؛ شهیدآباد؛ شوْوئی/ شوی şovey (۱۲ک‌ق‌ب *۴۵۰/ ی‌تو)، شیخوانلو/ آ-ی (۷ک‌ق‌ب *۱۵۰/ ی‌تو)؛ شیخ ها (۱۵ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)؛ صحت آباد؛ عوض محمد بگ؛ فضل آباد (۲ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، فیروزه (۸ک‌ق‌ب *۲۳۰/ ی‌تو)؛ قاراقوْیونلو (۹ک‌گ‌د *۵۸۰)؛ مامدانلو×؛ محمد تقی بگ (۳۷ک‌ق‌ب *۵۹۰/ ی‌تو)؛ محمدولی‌بگ (۲۴ک‌ق‌ب *۲۲۰)؛ محمدآبادارباب (۸ک‌گ *۵۰/ ی‌تو)، نجف‌آباد؛ نوْخندان؛ ۱۱-درگز نوخندان بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: آصف امان مَرگان (۶۶ک‌ق‌ب *۲۰)، ارباب (۶۵ک‌ق‌ب *۱۶۰)، اوْتانلو (۱۱ک‌گ‌د *۳۵۰/ ی‌تو)، بوُرج قلعه (۱۸ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، بهادورخان (۲۵ک‌ق‌ب *۲۱۰/ ی‌تو)، بهمن آباد (۷ک‌د *۲۴/ ی‌تو)، تَگَن (۸ک‌ق‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، توُزانلو (۲۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)، جبّار (۴۰ک‌ق‌ب *۱۳۰)، جشن آباد (۴ک‌گ‌د *۷۵۰/ ی‌تو)، جوْلفان (۲۲ک‌ق‌ب *۳۲۰/ ی‌تو)، چینار (۹ک‌ق‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، حاجی قلیخان (۴۷ک‌ق‌ب *۱۶۰/ ی‌تو)، حسن کدخدا (۲۰ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)، حضرت سلطان (۱۵ک‌ق‌ب *۱۰۰)، خندانلو×؛ دوُدانلو (۱۳ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)، دوُدانلو (۱۳ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)، چینار (۹ک‌ق‌ب *۱۰۰/ ی‌تو)، حاجی قلیخان (۴۷ک‌ق‌ب *۱۶۰/ ی‌تو)، حسن کدخدا (۲۰ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)، حضرت سلطان (۱۵ک‌ق‌ب *۱۰۰)، دوُدانلو (۱۳ک‌گ‌د *۲۸۰/ ی‌تو)، رحمان قلی (۳۷ک‌ق‌ب *۱۱۰)، زیدانلو بالا (۹ک‌ق‌ب *۳۴۰)، زیدانلو پایین (۸ک‌ق‌ب *۴۱۰)، سعدآباد (۱۲ک‌گ‌د *۵۸۰/ ی‌تو)، سنگ سوراخ (۲۵ک‌ق‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)، سنگبر (۱۳ک‌گ‌د *۱۵/ ی‌تو)، سیدها (۱۱ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)، شوی (۱۲ک‌ق‌ب *۴۵۰/ ی‌تو)، شیخ وانلو (۷ک‌ق‌ب *۱۵۰/ ی‌تو)، شیخ ها (۱۵ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، فضل آباد (۲ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، فیروزه (۸ک‌ق‌ب *۲۳۰/ ی‌تو)، قاراقوْیونلو (۹ک‌گ‌د *۵۸۰)، محمد تقی بگ (۳۷ک‌ق‌ب *۵۹۰/ ی‌تو)، محمد ولی بگ (۲۴ک‌ق‌ب *۲۲۰)، محمدآباد ارباب (۸ک‌گ *۵۰/ ی‌تو)

dərgəzli seyidəli mirniya..درگزلی‌سیدعلی‌میرنیا [اؤزل‌آد] درگز تؤرکلریندن‌اوْلاراق تؤرکجه شعرلری واردیر، اؤرنک: درگزده هرگون عاشق چالاردی. عیدگونلر هرگون هرکس اونیردی. قاریشمیشدی یاخشی رشید جوانلر. سیزده گونو گئدردیلر چؤللره.

dərgəh..درگه [باخ: درمک] بیر آووُج تاخیل.

dərgi..درگی [آد] مجَلّه، مجموعه، بللی بیرآرالیق‌لارلا یایین لانان وتؤرلو قونولاردا اینجه‌له‌مه یازان یایین (فا: مجلّه). magazine {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ترگی› سفره؛ باخ: درمک}.

dərgicilik..درگی جیلیک [آد] درگی یاییم لاما ایشی.

dərgiləmək..درگی‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] داغینیق یازیلاری‌بیریئره-توپلاماق‌و توپارلاماق.

dərləm..درلم [آد، باخ: درمک] کوْلئکسیون.

dərləmci..درلم جی [آد] کوْلئکسیون جو.

dərləmcilik..درلم جیلیک [آد] کوْلئکسیون جولوق.

dərlənmək..درلنمک [بلسیز ائیلم] ۱-بیریئره ییغیلماق، درله‌مک ایشی گؤرولمک، توپلانماق. ۲-(س) اؤزونو توپارلاماق.

dərləmək..درله‌مک [تاثیرلی ائیلم] سئچه‌رک توپلاماق، شعر وادبیاتدا بللی بیر قونودا یازی و درگی‌لری سئچه‌رک توپلاماق.

dərləyici..درله ییجی [آد] درله‌مه ایشینی گؤرن.

dərləyicilik..درله ییجی‌لیک [آد] درله ییجی‌نین گؤردوغو ایش.

dərləmə..درله‌مه [آد] سئچیب توْپلاما. (فا: مجموعه). article.

درلەمە توپلاما..dərləmə toplama [آد] سئچیب توپلاما (فا: تدوین). collection

درلی‌توپلو..dərli toplu [صفت] دوزَنلی، داغینیق اولمایان، دوزنلی‌بیر بیچیمده.

درمان..dərman [آد] چاره، علاج، یول، چیخاریول (فا: ~). therapy {فا› باخ: داری، دارو}.

درمان چیله ین..dərman çiləyən [آد] درمان اوچون توز داوا سپن.

درمان لاماق..dərmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] درمان ائتمک، توخداتماق.

درمان لانماق..dərmanlanmaq [تاثیرسیزائیلم] درمان اولماق، توخداماق.

درمان لاییجی..dərmanlayıcı [تاثیرسیزائیلم] درمان ائدن، توخدادان.

درمک..dərmək [تاثیرلی ائیلم] بیربیر قوپارماق (میوه وچیچک کیمی شئیلر)، توپلاماق(فا: چیدن) to pick (off) ۲-(آ) دیریلیک، جانلیلیق[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ترمک›؛ بو کلمه‌دن دؤزه‌لن سؤزلر: درگی (سؤزلردن دریلمیش اولان)، درنک، درلَم، درله‌مک، درگه (بیر آووُج تاخیل)، دره‌نه و دره‌نک (سبد)، دریز (دریلمیش تاخیل باغی) درنک، ترگی (سفره)، درگز (اوراق)، درمه و درله‌مه (فا: گلچین)، درگه (دسته)؛ بو سؤزلرین هامی‌سیندا بیغماق و توپلاماق آنلامی وار، درجه سؤزو degree، اؤلچو بیریمیجه، دَریلمیش‌مقداری گؤسته‌ریر و بو کؤکدن آلینماسی مُناسب سانیلیر، ترمک سؤزوده تر سؤزونون فعل شکلیدیر، تر سؤزو اصلینده یاش و بدن تری معناسیندا و مجازا اُجرت و مُزد مفهوموندادیر و ترمک فعلی ایشله‌یب و ترله‌یب مُزدونو بیر یئره بیغماق معناسیندادیر، باخ: تر}.

درمن..dərmən [اؤزل‌آد] کومیجان دا کند آدی {درمک دن}.

درمنک..dərmənək [اؤزل‌آد] فرمهین دا کند آدی {درمک دن}.

درمه..dərmə [آد] ۱-درمک‌ایشی.۲-بیغما، بیریئره‌توپلانمیش، دریلمیش" درمه‌توُت"۳-ناخیشلی" درمه کیلیم، درمه‌جوراب".

درمه چاتما..dərmə çatma [آد] اوردان بوُردان توپلانمیش و بیغیلمیش.

درمه درمه..dərmə dərmə [صفت] ناخیشلی، بزکلی.

درمه دیرلیک..dərmə dirlik [آد، مج] یاشاماق اوچون ان آز شئیلر" هرکس اؤزونه درمه دیرلیک پالتار و یئمک گؤتوردو".

درنک..dərnək [آد] بللی‌مسلک‌توپلولوغو، مجلس، کلوب، انجومن (فا: انجمن). club {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: درمک}.

درنک‌توپلامی..dərnk toplamı [آد] مجمع (فا: مجمع). assembly

درنکچی..dərnəkçi [آد] ۱-درنک‌قاتیلیم جی‌سی، درنک اؤیه‌سی اولان، درنک ایشتراک چی‌سی. ۲-بیر درنه‌یه چوخ باغلی اولان.

درنکچی‌لیک..dərnəkçilik [آد] ۱-یالنیز بیر درنک‌ویا بیر قورولوشون‌قازانج و ایسته‌ینی گؤدن‌وساووُنان کیمسه.۲-بیردرنگه چوخ باغلی اولما. ۳-درنک قوُرما ایشی، درنک ایش ایله اوُغراشما.

درنک‌قوُرماق..dərnək qurmaq [تاثیرلی ائیلم] درنک تشکیل وئرمک.

درنک‌لشمک..dərnəkləşmək [تاثیرسیزائیلم] درنک حالینا گلمک.

درنه..dərnə [آد] ۱-یئنگه " گلینین درنه‌سی کیمدیر" ۲-آیاق قابی قوُیولان‌تاخجا ویا یئر "باشماق‌لاری درنه‌یه قوُیماق".

درنه شیک..dərnəşik [صفت] درلی توُپلو، دؤزنلی.

دروازا..dərvaza [آد، فا] ۱-شهر و کندین گیریش‌قاپی‌سی (فا: دروازه).

درون..dərun [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایچ، ایچَری، اؤز (فا: درون).

درونی..dəruni [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایچَری‌یه عاید (فا: درونی).

درونی..dəruni [آد] تبریزلی اولاراق شاه عباباس زامانیندا اصفهانا کؤچورولوب، بو شاعردن گؤزل شعرلر یادگار قالیبدیر.

درویش..dərviş [آد] ۱-قلندر، یوخسول، قاپی‌قاپی گزیب‌قصیده اوخویوب و پول آلاراق گئچینن. ۲-بیر طریقته باغلی کیمسه(چوخوصوفی‌لیک طریقتلری)، تصوّف طریقتینده اولان-کیمسه (فا: درویش). dervish {باخ: تاو/ تاوریش}.

درویش-..-dərviş [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اولار).

درویشانه..Dərvişanə [صفت، ظ] درویش کیمی (فا: درویشانه).

درویش‌علی..dərviş əli [صفت] آذربایجان موسیقی بیلگینی اولاراق م ۱۶ و ۱۷ جی یوزیلده یاشاییبدیر.

درویش‌کابوُلشاه..dərviş kabulşah [اؤزل‌آد] م۱۳۶۶دا تیمورلولار زامانی خانلیغا یئتیشه‌رک بیر تورک شاعریدی[۱۲].

درویشلر..dərvişlər [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

درویش‌لیک..dərvişlik [آد] ۱-درویشین ایشی و پئشه سی. ۲-یوخسول لوق، کاسیب‌لیق.

دره..dərə [آد] چایلارین و ایرماقلارین آخدیغی زولاق یئر، ایکی داغ آراسی (فا: دره). valley {باخ: درمک}.

dərə–..-ərə [اؤزل‌آد] تقریبا بوتون شهرلرده ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: کندآدلاری، نخجواندا (ـشام، ـله‌یَز) داغ و گنجه‌ده (ـمیرزیک) چای آدی[۲۴۰].

dərə otu..Dərə otu [آد، بیتگی] اوتسو، چتیر سوولاردان، اینجه یاپراقلی، یئمه‌لی وگؤزل قوخولو (فا: شبت، رازیانه). Anethum

dərə bəylik..dərə bəylik [آد] دره بگ حکومتی، فئودالیسم (فا: ملوک الطوایفی). feudality

dərə bəyi..dərə bəyi [آد] ۱–دره بی‌لیک دؤزَن ایله حکومت ائدن کیمسه، فئودال. ۲–زورْبا.

dərə təpə..dərə təpə [ظرف] دره‌لی تپه‌لی یئر، دوز اولْمایان.

dərə təpədən danışmaq..dərə təpədən danışmaq [تاثیرلی ائیلم] راست گله دانیشماق.

dərə təpədən qonuşmaq..dərə təpədən qonuşmaq [تاثیرلی ائیلم] راست گله دانیشماق.

dərə təpə düz getmək..dərə təpə düz getmək [دئییم] انگل‌لری آشاراق گئتمک.

dərə təpəlik..dərə təpəlik [آد] دره تپه‌سی چوخ اولان یئر.

dərəcik..dərəcik [آد] کیچیک دره تپه.

dərə xəlvət tüklü bəy..dərə xəlvət tüklü bəy [دئییم] اؤزباشینالیق اولْان یئر حاققیندا.

dərdən təpədən..dərdən təpədən [ظرف] اوْردان بوُردان، آددا بوُددا.

dərdiz..dərdiz [اؤزل‌آد] مرند جولفا یولوندا آیران دیبی و قره گؤز کندلرینین یاخینیندا بیر دره و داغ آدی[۶۶] {بوُ آد دره دؤز سؤزونون ادبی فورْماسیدیر ومعناجا دره تپه معناسیندادیر}.

dərədiz çörəyi..dərədiz çörəyi [آد] بیرنوع بالاجا ال بؤیوکلوده کؤکه.

dərə qayası..dərə qayası [آد، دیرگی] اوُزون بوُرون کیمی، باشی بیز، آغزی بؤیوک، بوغلو، بئلی زیتونی ویا بوْز، دری‌سی اسمر بنکلی، اتی لذّتلی بیر سوُ بالیغی gobio gobio

dərə mum..dərə mum [آد] تمیز لنمه میش قارا موم.

dərənə..dərənə [باخ: درمک] کیچیک سبد.

dərəli təpəli..dərəli təpəli [آد] دره وتپه‌لر اولْان یئر.

dərəlik..dərəlik [آد] دره‌لر چوخ اولْان یئر.

dəri..dəri [آد] جانلیلارین وجودونو بؤروین اؤرتو، دری‌دن دؤزلمیش هر شئی (فا: جلد) skin {ت، سن‹تری›، باخ: تر}.

dərri dağı..dərri dağı [اؤزل‌آد] اوُجان دا داغ آدی.

dəri aşılayan..dəri aşılayan [آد] خام‌دری‌لری آشیلاماقلامشغول-اولْان کیمسه.

dəri altı..dəri altı [آناتومی] دری‌نین آلت بؤلومو(فا: تحت الجلد). under the skin

dərya..dərya [آد، فا ‹باخ درمک›] دنیز (فا: دریا).

dəryabalıq..dəryabalıq [آد] اوشاقلارآراسیندابیری کؤپک‌بالیغی و اوْ بیرلری بالاجا بالیق اولوب قووالا قاشدی کیمی بیر اوْیون آدی.

dəryaca..dəryaca [ظرف] دریالار قدر.

dəryaçа..dəryaçа [آد] دنیزجیک، گؤل، گؤلجوک، گؤلک، آچیق‌دنیزلره یوْلو اولمایان‌دنیز (فا: دریاچه). {فا ‹باخ: درمک}.

dərya xanım..dərya xanım [یازار] ش۱۳۱٤شاماخی‌دا دؤنیایا گلیب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

dəryaz..dəryaz [آد] ۱–اوت‌بیچمک‌اؤچون اوُزون ساپلی دیش‌سیز اوْراغااوخشارآلت، کرَنتی(فا: داس‌دسته بلند) {درمک›دریز}. ۲–سویوقبولاق(مهاباد) یاخینلیغیندا بیر کند آدی (دریاس/ دریاز)، بو کند سویوقبولاغین یاخینیندا اولان چوخلو تورک آدلی کندلر کیمی کوردله شدیریلیبدیر.

dəryazlamaq..dəryazlamaq [تاثیرلی ائیلم] دریازلا بیچیب یئره سرمک.

dəryazlanmaq..dəryazlanmaq [بلسیز ائیلم] دریازلا بیچیلمک، کرنتی-لنمک.

dərya qədər..dərya qədər [ظرف] دریاجا، سوْن درجه چوْخ.

dəryaman..dəryaman [اؤزل‌آد] نمین و گئرمی ده کند آدی.

dəryan..dəryan [اؤزل‌آد] شبسترده کند و چای آدی {باخ: درمک}.

dəri üstlüyü..dəri üstlüyü [آد] دری‌نین اوّست قاتی.

dəribilimi..dəribilimi [آد] دری اؤزللیگینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا: پوست شناسی). dermatology

dəri tikanlı..dəri tikanlı [صفت] دری‌سی تیکان تیکان اولان بیر حئیوان (فا: خارپوست). echinodermatous

dəricik..dəricik [آد] کیچیک و اینجه‌دری، نازیک‌دری. (فا: پوستک).

dəriçə..dəriçə [آد، فا] ۱–کیچیک‌قاپی ۲–دوُواردا کیچیک‌تاخجا

dəriçi..dəriçi [صفت] دری‌ایشینه‌باخان(فا: پوست فروشی). furriery

dəriçilik..dəriçilik [آد] دری‌لری قوللانار حالا گتیرمه.

dərixana..dərixana [آد] دابباغ خانا، دری آشیلاما یئری.

dəri xəstəlikləri..dəri xəstəlikləri [آد] دری‌نین خسته‌لیک‌لرینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: دانش بیماریهای جلدی). dermatology

دریدن چیخماق..dəridən çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] حدّیندن آرتیق چالیشماق.

دریدن دیرناقدان چیخماق..dəridən dırnaqdan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشلەمکدن یورولماق.

دری‌دَییشمک..dəri dəyişmək [تاثیرلی ائیلم] دری‌سینی آتاراق یئنی دری صاحبی اولماق (فا: پوست انداختن). to peel off

دری‌ساتان..dəri satan [صفت] دری ایشینه باخان و دری آلوئرچی‌سی (فا: پوست فروش). peltmonger

دری‌ساتما..dəri satma [آد] دری آلوئری (فا: پوست فروشی). furriery

دریسل..dərisəl [صفت] دری ایله ایلگی‌لی (فا: جلدی).

دری‌سویان..dəri soyan [آد] حئیوان دری‌سینی سویماقلا مشغول اولان کیمسه ویاآراج (فا: پوست کن). flayer

دری‌سویماق..dəri soymaq [تاثیرلی ائیلم] (حئیوانین) دری‌سین آییرماق (فا: پوست کندن). to peel

دریسی اوستونده یانماق..dərisi üstündə yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] آریق لاماق.

دریسی تیکانلی‌لار..dərisi tikanlılar [آد، دیرگی] دنیز کیرپی‌سی ودنیز اولدوزلاری کیمی حئیوانلاری ایچینه آلان و دری‌لری تیکان لا اؤرتولموش و اونورقاسیز حئیوان سویو.

دریسی سؤموک‌لرینه یاپیشماق..dərisi sümüklərinə yapışmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ ضعیف‌له‌مک.

دریسی قارا..dərisi qara [باخ] قارا دری، قارا دری‌لی.

دری‌سی قالین..dərisi qalın [صفت] دری‌سی نازیک و اینجه اولمایان (فا: پوست کلفت). thick-skinned

دریسینه سامان تپمک..dərisinə saman təpmək [تاثیرلی ائیلم] ۱- چوخ اینجتیمک. ۲- اؤلدورمک.

دریسینه سیغاماق..dərisinə sığmamaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ سئوینمک.

دریسینی اوزمک..dərisini üzmək [تاثیرلی ائیلم] برک جزالاندیرماق.

دریسینی سویماق..dərisini soymaq [تاثیرلی ائیلم] برک جزالاندیرماق.

دریسینی سودان چیخارماق..dərisini sudan çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤکونو سودان چیخارماق.

دَریشدیرمک..dərişdirmək [تاثیرلی ائیلم] سلقه ایله توپلاماق، بیریئره یئغماق.

دریشمک..dərişmək [تاثیرسیزائیلم] بیریئره توپلانماق، متمرکزاولماق.

دریشیک..dərişik [شیمی] مُتمرکز، مُتکاثف، کونسانتره.

دریشیک‌لیک..dərişiklik [آد] دریشیک اولما وضعیتی، مُتمرکز اولما.

دریغا..dəriğa [اؤنلم] افسوس (فا: افسوس). sparing

دَریک داش..dərik daş [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

دریلمک..dərilmək [بل] درمک ایشی گؤرولمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دریلمه..dərilmə [آد] ۱- دریلمک ایشی. ۲- دریلمیش وتوپلانمیش هر شئی.

دریلمیش..dərilmiş [صفت] بیریئره توپلانمیش، درله‌مه.

دریلی..dərili [صفت] ۱- دریسی اولان. ۲- دریلمیش اولان.

دریلیک..dərilik [صفت] دری دؤزلتمه‌یه یارایان.

دری‌لو..dərilu [اؤزل‌آد] قاراداغ مینجوُوان طایفاسینا باغلی اوبا آدی[۳]. ۱۰۸

دریم..dərim [آد، تا] ۱- توپلاما ایشی، توپلانتی. ۲- قوُش یئمی.

درین..dərin [صفت] ۱- دیبی اؤزوندن و آغیزیندان اوزاق اولان، درین‌لیگی چوخ اولان (فا: عمیق). deep ۲- (مج) اوزون سؤرن، چوخ ایچدن گلن، چوخ آنلاملی و معنالی سؤز. ۳- (مج) اولقوُنلوق، بیلگه‌لیک؛ سوکای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷] {سومرجه ‹دیریگ›؛ ت، سن ‹ترینگ›، تر کلمه‌سی یاش و بدندن چیخان سو اوچون ایشله‌نیر، بو سؤزون مُختلف شکیللری دیواندا ایشله‌نیب: ترینگ و تَرْنْگک کلمه‌لری سو ییغیلان یئره دئییلیر، دریا کلمه سیده بوکؤکه یاخیندیر، دره سؤزونون بو مفهوما یاخین اولماغی و عمومیتله دره‌نین چوخور اولوب سویون آخیلدیغی بو مفهومو آیدینجا گؤسته ریر، بللیدیرکی بو دئییشله دَرَک (درین و قورخولو یئر) سؤزوده دره سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر؛ گونئی آذربایجانین گؤنئی ماحالیندا و دریا قیراغیندا دریان‌کندی بو کؤکه باغلی اولمالیدیر[۶]؛ باخ: تر، درمک}.

درین..dərin [اؤزل‌آد] ۱- اینسان آدی: ~اؤز، ~ای ۲- میانا (~دره)، هشتَری (~سوُ)، اورُمیه (~قالا)، گئرمی (~کبود)، ده کند آدی.

درین‌آنلاییشلی..dərin anlayışlı [صفت] درین دوشونن (فا: روشن بین).

درینتی..dərinti [آد] ۱- دریلمیش و بیر یئره توپلانمیش، توپلانتی. ۲- گروه، اینسان قالابالیغی.

درینجک..dərincək [آد، تا] دَیرینجیک: باش اؤرتوسو.

درینجه..dərincə [صفت] بیر آز درین.

درین‌درین..dərindərin [ظ، صفت] درین اولاراق، چوخ درین.

درین‌درینه دوشونمک..dərindərinə düşünmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونتولو دوشونجه‌یه دالماق.

dərindən..dərindən [ظرف] چوخ ایچدن، چوخ ایچَری‌دن "درین‌دن سسلر گلیردی" (فا: از عمق). in depth

dərindüşüncəli..dərin düşüncəli [صفت] درین دوشونجه‌یه مالیک اوْلان، چوخ دوشونجه‌سی اوْلان.

dərindüşüncəlilik..dərin düşüncəlilik [آد] درین دوشونجه یئته‌نک‌لیگی اوْلان.

dərinfikirli..dərin fikirli [باخ] درین دوشونجه‌لی.

dəringetmək..dərin getmək [تاثیرسیزائیلم] درینه گئتمک: ۱-تَرکینه‌گئتمک.۲-افراطا گئتمک.

dərinlətmək..dərinlətmək [تاثیرلی ائیلم] درین وضعیته گتیرمک، درین ائتمک.

dərinlətmə..dərinlətmə [آد] درین وضعیته گتیرمه(فا: تعمیق). sounding

dərinləşdirmək..dərinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-درین دوُروما گتیرمک.۲-(مج)آیرینتی لی اوْلاراق اینجه‌له‌مک.

dərinləşdirmə..dərinləşdirmə [آد] درینلشدیرمک‌ایشی(فا: تعمیق) sounding

dərinləşdirici..dərinləşdirici [صفت] درین لشدیرین.

dərinləşdirilmək..dərinləşdirilmək [بلسیز ائیلم] داها درین حالا سالینماق.

dərinləşmək..dərinləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-درین وضعیته دوّشمک. ۲-(مج)بیر قونودا چوخ دیـبـینه گئتمک، آراشدیرماق. ۳-آغیر بیر وضعیته دوشمک، چتین لشمک.

dərinləməsinə..dərinləməsinə [ظرف] چوخ آیرینتی‌لی اوْلاراق.

dərinlik..dərinlik [آد] بیر شئیین و نسنه‌نین اوّست‌ایله دیبی‌نین آراسی (سوکیمی شئیلرده چوخ ایشله‌نیر) (فا: عمق). depth

dərinlik ölçər..dərinlik ölçər [آد] بیر یئرین چوخورلوغونو اؤلچن آراج (فا: عمق پیما). sounder

dərinliyinə..dərinliyinə [ظر] درین اوْلاراق، درین‌له‌مه سینه.

dərinəgetmək..dərinə getmək [تاثیرسیزائیلم] درین‌دن آراشدیرماق.

dərinyuxu..dərin yuxu [آد] اوَیانیلماسی گوّج یوُخو.

dəzgah..dəzgah [آد، فا] آراج، جاهاز، آیقیت، ماشین(فا: دستگاه) {اوُستاد اسماعیل هادی کلمه‌نی توّزمک/ دوّزمک‌دن توّزگه› تزگاه› دزگاه› دسگاه سؤزلرینه باغلایاراق سؤیله‌ییر: بوُ معنادا فارسجادا زاید ت حرفی آرتیریلیبدیر و ال معناسیندا دست سؤزونه‌هئچ باغلیلیغی یوْخدور و الّا معنی‌سیز اوْلور}.

dəzgir..dəzgir [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

dəj..dəj [آد] قلعه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیز› باخ: تیز، دئژ}.

dəjenerə..dejenerə [باخ] دئژئنئره.

dəjban..dəjban [آد] عسگری‌پوْلیس military policeman

dəsais..dəsais [آد] دسیسه‌لر، کلک‌لر (فا: ~) intrigues

dəst..dəst [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-ال. ۲-سئت، ال (فا: ~).

dəstar..dəstar [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ساریق (فا: ~).

dəstamaz..dəstamaz [آد] ناماز قیلمادان اؤنجه ال اؤز یوما ایشلری (فا: دستنماز) ablution {فا‹دست›+تو‹نماز›}.

dəstaviz..dəstaviz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] بهانه (فا: بهانه).

dəstbənd..dəstbənd [آد، فا] قولباق، بیلرزیک (فا: ~).

dəspaça..dəspaça [آد، فا] تالاشادوّشمه، تلَسمه(فا: دست‌پاچه).

dəstpərvərdə..dəstpərvərdə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دسپرورده: بیرینین چؤره‌گین یئین، الینین آلتیندا اوْلان (فا: دست‌پرورده).

dəstəcerd..dəstəcerd [آا، فا] دسگیر: اهر، آستانا، سبزوار، بوُیین‌زهرا ، تاروُم، اراک، فسا، همدان، کبودرآهنگ، قوُم، ضیاآباد، ساوه و میانا دا کند آدی {روسجا گراد/ جئرد شهر معناسینداديرد}.

dəstxət..dəstxət [آد] ال یازی‌سی، ال ایله یازما (فا: دستخط).

dəstxoş..dəstxoş [آد، فا] ایلک آلینان قازانج، باغیش، هدیه.

dəstdiraz..dəstdiraz [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] الی اوُزون (فا: ~) {فارسجا}.

dəstərxan..dəstərxan [آد، فا] سوّفره (فا: سفره). tablecloth

dəstrəs..dəstrəs [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] الی چاتما، یئتیشمه، الده ائتمه، الده (فا: دسترس).

dəstfərman..dəstfərman [آد، فا] ۱-آیاق اوّستو ایش گؤرن قوللوقچو۲-آرابا سوّرمه‌یه الی یاتیم‌لی‌لیق (فا: دستفرمان)

dəstək..dəstək [آد، فا] ۱-دایاق، دایاناق (فا: پشت بند). fastening ۲-یاردیمجی.

dəstək lənmək..dəstəklənmək [بلسیز ائیلم] ۱-دایاق ووُرولماق(فا: پشت بند دار شدن). ۲-یاردیمجی اوْلماق، آرخا اوْلماق (فا: حمایت شدن).

dəstəkləmək..dəstəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دایاق ووُرماق (فا: پشت بند زدن). ۲-یاردیمجی اوْلماق، آرخا اوْلماق (فا: حمایت کردن).

dəstgah..dəstgah [فا، باخ] دسگاه، دزگاه.

dəstgir..dəstgir [آد، فا] دسگیر: توتولموش، توتوقلو، باخ: دسگیره.

dəstmüzd..dəstmüzd [آد، فا] دسمزد: امک‌حاقّی، امک‌قارشیلیغی (فا: ~).

dəstur..dəstur [آد، عربجه] قایدا، قورال، بوُیروق، یاسا و امر (فا: ~).

dəsturiləməl..dəsturuləməl [آد، عربجه] گؤسته‌ریش، یازیلی گؤسته-ریش، اجرا و اوُیقولاما قوُرالی، ایش یؤنتَمی (فا: دستورالعمل).

dəsturan..dəsturan [اؤزل‌آد] جوُغاتئی دا کند آدی.

dəstə..dəstə [آد، فا] ۱-قوُلپ، پیچاق و قیلیج ساپی، توتاجاق، ساپ (فا: دسته). ۲-(تا) تاقیم، قروپ.

dəstə..dəstə [اؤزل‌آد] اوْردوباد'دا کند و بولاق آدی[۲٤۰].

dəstəbaşı..dəstəbaşı [آد] باشچی‌اولاراق(فا: سردسته). group leader

dəstəfur..dəstəfur [اؤزل‌آد] داشکسن'ده کند و چای آدی[۲٤۰].

dəstələnmək..dəstələnmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دسته‌حالینا گلمک.۲-دسته‌دسته‌اوْلونماق.

dəstələmək..dəstələmək [تاثیرلی ائیلم] دسته حالینا گتیرمک، دسنه دسته ائله‌مک.

dəsti..dəsti [آد، فا] الی ایله وئریلمیش (فا: دستی).

dəstiri..dəstiri [اؤزل‌آد] تبریزده کند آدی(قوْ: دستجرد) {۱-ائل آدی، دَس، سؤزو قورد آنلامیندا اولاراق بیر تورک طایفاسینا دئییلیردی. ۲-دستی+یئری / تئتی یئری: کوْزه دؤزه نیلن یئر}.

dəsgirə..dəsgirə [آد، فا] قوُلپ (فا: دسته).

dəsmal..dəsmal [آد، فا] اؤز سیلمک اوْچون اوْلان پارچا وحوْوله (فا: دستمال). handkerchief

dəsmal saldı..dəsmal saldı [آد] اوشاقلارآراسیندا دسمال لا اویناناں بیر نوع قووالا قاشدی اوْیونو.

dəsmal qapdı..dəsmal qapdı [آد] اوشاقلار آراسیندا دسمال لا اویناناں بیر نوع قاپدی قاشدی اوْیونو.

dəsmallamaq..dəsmallamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دسمال‌لا سیلمک۲-یالاندان بیرینی تعریفله‌یه‌رک بیر شئی قوْپارماغا چالیشماق، یالتاق لانماق.

dəsmalı..dəsmalı [آد] دسمال ایله اوْیناتیلان آذربایجان اوْیون هاواسی.

dəsmalı..dəsmalı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ۱۹۳۲جی ایلده ناخجیواندا تارزن نسیر نسیروو طرفیندن یارادیلان رقص مئلودییاسیدیر. سون درجه اویناق، شن، جوشغون تئمپده گئدن رقصدیر. رقصی، عصاسن قیزلار ایفائدیرلر. ناخجیواندا اونو هردن بیر اوغلانلار دا اوینایيرلار. " دسمالی " رقصی واختیله رئسپوبلیکادا، خصوصا باکیدا گئنیش یاییلمیشدیر[۲٤۵].

dəsisə..dəsisə [آد، عربجه] دؤزن، فیریلداقلیق، حیله، ال آلتیندان ایشله‌مه (فا: توطئه).

dəşarj..dəşarj [باخ] دئشارژ.

dəşt..dəşt [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] چؤل، بایر (فا: صحرا).

dəşt..dəşt [اؤزل‌آد] داش: سوُلدوزدا (~ییل) کندیستان آدی، سوُلدوز (~قوْره)، خالخال (~اندرطهارم)، آوج(~ک)، زنجان (~مال)، دا کند آدی. میانا (~بان)، اوُرمیه(دشتک)ده داغ آدی.

dəşti..dəşti [آد] آذربایجان کلاسیک موسیقی موغامی آدی.

düşmən..düşmən [باخ] دوْشمن.

dəşnə..dəşnə [آد] ۱-آذربایجان‌موغامی۲-خنجر {فا›باخ: دیش}.

düşvar..düşvar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] چتین، آغیر، موْشکول (فا: ~).

duva..duva [آد، فا] عبادت اوْچون ذکر اولونان سؤزلر، دیلک شکلینده تانریا دئییلن سؤزلر (فا: ~). prayer

duvasəna..duvasəna [آد، فا] عبادت اوْچون ذکر اولونان سؤزلر، دیلک شکلینده تانریا دئییلن سؤزلر (فا: ~). prayer

duvalamaq..duvalamaq [تاثیرسیزائیلم] دُعا اوْخوماق.

dəavi..dəavi [آد، عربجه] دعوی‌لر، شکایت‌لر (فا: ~).

daava..daava [باخ] داعوا.

dəvət..dəvət [آد، عربجه] چاغری، چاغیرما (فا: دعوت).

dəvətləmək..dəvətləmək [تاثیرلی ائیلم] چاغیرماق، دعوت ائله‌مک(فا: دعوت کردن).

dəvət namə..dəvət namə [آد] چاغیرمابلگه‌سی(فا: ~). letter of invitation

dəvətçi..dəvətçi [آد] چاغیریلان، دعوت اوْلونان (فا: دعوتچی).

dəvi..dəvi [آد] شکایت (فا: ~). claim

dəğdəğə..dəğdəğə [آد، عربجه] قایقی، قوْرخو، اضطراب (فا: ~).

dəf..dəf [آد، فا] قاوال (فا: آلت موسیقی، دایره). ۲-دف۲(دب› دف[٦]) دفی دؤنمک: خویو دییشمک.

difa..difa [آد، عربجه] ساووُنما.

dəftər..dəftər [آد، ع› یو] یازیم‌لیق (فا: دفتر).

dəftərçə..dəftərçə [آد، ع+فا] کیچیک یازیم‌لیق(فا: دفترچه). notebook

dəftərxana..dəftərxana [آد] ۱-بیر اداره‌نین ثبت و ضبط ایشلرینه یئتیرن بؤلوم. ۲-دفتَری و ثبت ایشلرینه باخان بالاجا قوُرولوش.

دفتردار..dəftərdar [آد، ع+فا] دفترخانا ایشچی‌سی (فا: ~). bookkeeper

دفترقازی..dəftərqazi [آد] بیر نوع یئمک، باخ : بیشی.

دفع..dəf [آد، عربجه] ساوما (فا: دفع).

دفعات..dəfəat [ظ، عربجه] نئچه یوْل، نئچه کره، دفعه‌لرله (فا: ~).

دفعتاً..dəfətən [آد، عربجه] بیردن، بیر دفعه ده، درحال (فا: ~).

دفعه..dəfə [آد] دفه، دؤنه، یول" نئچه دفعه گلدیم، دفعه‌لرله".

دفن..dəfn [آد، عربجه] قویلاما، اؤلونو باسدیرما، دفن و کفن(فا: ~).

دفنه..dəfnə [ع، آ، بیتگی] دفنه گیللردن، یاز قیش یاشیل، آچیق ساری چیچکلی، خوش ایییلی و یئمک‌لرده ایشله‌نن بیر آغاج (فا: غار، درخت برگ بو). laurus nobilis

دفنه‌گیللر..dəfnəgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، ایری تاج یاپراقلی‌لار بؤلوموندن بیتگی سوْیو. lauraceae

دفه..dəfə [آد] قالی چیلیقدا ایشله‌نن داراق. {تپمک› تپه› دپه› دفه‌٦؛ بو کلمه عینا فارسجایادا گئچیبدیر}. ۲-دفه۲ (آد، ع‹دفعه›) دؤنه، یول" نئچه دفه گلدیم" (فا: دفعه).

دفه داراق..dəfə daraq [آد] فرش توْخوماقدا ایشله‌نن وسیله‌لردن.

دفه‌له‌مک..dəfələmək [تاثیرلی ائیلم] قالی‌نی دفه ایله داراقلاماق.

دفینه..dəfinə [آد، عربجه] گؤمو، گؤمولموش اسکی شئیلر(فا: ~). buries

دقّ اُلباب..dəqqülbab [آد، عربجه] قاپینی دؤیمه (فا: در زدن).

دقّت..diqqət [آد، عربجه] اوْیانیق‌لیق (فا: دقت). attention

دقّت‌سیز..diqqətsiz [صفت] دقّتی اوْلمایان(فا:بی دقت). careless

دقّت‌سیزلیک..diqqətsizlik [آد] دقّت‌سیز اولما (فا: بی دقتی).

دقّتلی..diqqətli [صفت] دقّتی چوْخ اوْلان (فا: بادقت). carely

دقیق..dəqiq [صفت، عربجه] دؤزگون و دؤز، اینجه حالدا (فا: ~)

دقیق لشدیرمک..dəqiq ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دقیق حالا سالماق (فا: دقیق کردن).

دقیق لشمک..dəqiqləşmək [تاثیرسیزائیلم] دقیق‌حالا گلمک(فا: دقیق-شدن).

دقیقاً..dəqiqən [آد، عربجه] دقیق اوْلاراق (فا: دقیقا). exactly

دقیقه..dəqiqə [آد، عربجه] ساعاتین آتمیشدان بیر بؤلومو (فا: ~). minute

دقیقه سایار..dəqiqə sayar [آد] دقیقه‌لری گؤسته رن قوْل (فا: دقیقه شمار). minute-hand

دقیقه‌لیک..dəqiqəlik [آد] دقیقه مُدّتینده.

دک..dək [باغلاییجی سؤز] قدر و تکین معناسیندا" گئده‌نه‌دک"، باخ: تک.

دِکار..dekar [باخ] دئکار.

دکانلو..dəkanlu [اؤزل‌آد] سراب دا کندآدی {تگن+لو: دیَرلی}.

دککه..dəkkə [دا] ایری حئیوانلارین (اینک و اؤکوز...) آشیغی، ماچا" دککه ایله آشیق آشیق اوْیناماق". ۲-دککه۲ (دا) پوْتکا، تاختا و حلبی‌دن دوزلمیش بالاجا یئر.

دکل..dəkəl [آد، ع‹دقل›] برق آغاجی (فا: دکل). mast

دِکلاماتوْر..deklamator [باخ] دئکلاماتوْر.

دگر..dəyər [باخ] دَیر.

دگمک..dəymək [باخ] دَیمک.

دگمه داغیلدی..dəymə dağıldı [اؤزل‌آد] اردبیل و خیاو دا کند آدی.

دگه نک..dəyənək [باخ] دیه نک.

دگیرمان..dəyirman [باخ] دیرمان.

دگیرمان..dəyirman [اؤزل‌آد] آستارادا(~ائولری) کندآدی.ماهنشاندا چا ی آدی.

دگیرمی..dəyirmi [باخ] دَیرمی.

دگیش..dəyiş [باخ] دییش.

دگیشمک..dəyişmək [باخ] دَییشمک.

دگیل..dəyil [باغلاییجی سؤز] دَییل، آدسال‌جُمله‌لرده‌اوْلومسوز حال-یارادیر (ساری دگیل، گئتمک دوْز دگیل) (فا: نیست) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تگیل›}.

دلّاک..dəllək [باخ] دللک.

دلّال..dəllal [آد، عربجه] آراچی، آرا دؤزَلدن، واسطه‌چی (فا: دلال).

دلالت..dəlalət [آد، عربجه] قانیت لیق، یول گؤسترمه (فا: ~).

دلاور..dilavər [صفت، فا] ایگید، دلی قانلی.

دلبر..dilbər [صفت، فا] آلیملی، گؤزل، سئوگیلی، جانان(فا: ~).

دلبردوْداغی..dilbər dodağı [آد] دوْداق بیچمینده حاضرلانان‌بیر خمیر دادلیسی.

دلبند..dilbənd [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ووُرقون(فا: ~).

دلپَسند..dilpəsnəd [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] بَیه‌نیلن، خوْشا گلن(فا: ~).

دلتنگ..diltəng [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤره‌یی سیخیلمیش، کؤنلو دارالمیش (فا: ~).

دلخسته..dilxəstə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤره‌یی قیریلمیش (فا: ~).

دلخک..dəlxək [آد] ۱-دلی‌لیک‌خاصیتلری گؤسته‌رن، یاوا آدام ۲-اسکی زامانلار شاه سارایلاریندا گولدوروجو سؤزلر دانیشان ویا

بوجور ایشلر گؤرن. ۳-گئچمیشده مئیدان وکؤچه‌لرده گؤلمه‌لی ایشلر گؤرن، اوْیونباز (فا: دلقک) {بعضا تلخک‌شکلینده-فارسجاکؤکلو گؤسته‌ریلیر حالبوکی دلی سؤزوندن آلینماسی و "قاق، کک/ خک" اکلریله دوزَلمه‌سی آنلامجا و شکل جهتیندن دوزگون راقدیر}.

دلخک‌لیک..dəlxəklik [آذ] دلخه‌یین ایشی، گؤلدوروجولوک.

دلخوْر..dilxor [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ناراحات، اؤره‌یی توتولموش(فا: ~)

دلخوْش..dilxoş [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤره‌یی شاد، فرحلی (فا: ~).

دلخواه..dilxah [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ایستک، کؤنولجه (فا: ~).

دلخون..dilxun [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤره‌یی قانلی (فا: ~).

دلداده..dildadə [آذ، ص، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ووُرقون، سئوگیلی(فا: ~).

دلدار..dildar [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باخ دیلبر(فا: ~).

دلدیرمک..dəldirmək [ائتدیرگن ائیلم] دلمک ایشینی گؤردورمک.

دلدیریلمک..dəldirilmək [ائتدیرگن ائیلم] دلمک ایشی گؤرولمک.

دلروُبا..dilruba [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باخ: دیل فریب(فا: ~).

دلسوُز..dilsuz [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤرک یاندیران (فا: ~).

دلسوُز..dilsuz [یازار] محمدامین‌دلسوز تبریزلی یازار و شاعردیر[۲۸].

دلشاد..dilşad [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] فرحلی، کؤنلوشاد (فا: ~).

دلشاد..dilşad [یازار] م۱۹۱۲ده‌خوُنام کندینده آنادان اولْدو، و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

دل‌شیکسته..dilşikəstə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤره‌یی‌سینیق، یازیق(فا: ~

دلفریب..dilfərib [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤرک‌چکن، خوشا گلن (فا: ~).

دلق..dəlq [آذ، فا] درویش پالتاری. coarse

دلقک..dəlqək [باخ] دلخک.

دلقیچ..dəlqiç [آذ] دلگی: دلیک دلمک اوچون یارایان آلت.

دلکئش..dilkeş [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤرک‌آچان، کؤنول‌آچان(فا: ~).

دلگُشا..dilguşa [باخ] دیل کشش(فا: ~).

دلگشا..dilgşa [اؤزل‌آذ] میانا دا کند آدی.

دلگی..dəlgi [آذ] دلقیچ: دلیک دلمک اوچون یارایان آلت.

دلگی..dəlgi [اؤزل‌آذ] زنجان دا کند آدی.

دل‌گیر..dilgir [صفت، فا] اوره‌گی‌سیخینتی‌لی، اوزونتولو(فا: ~).

دللر..dəllər [اؤزل‌آذ] شامخور'دا یئر و داغ آدی[۲۴۰].

دللک..dəllək [آذ، ع‹دلاّک›] ۱-باش قیرخان، اؤزقیرخان، بزکجی. ۲-فیریلداقچی، حاق کسن (فا: دلاک).

دلّلک قَبْری..dəllək qəbri [اؤزل‌آذ] هشتَری ده کند آدی.

دلمک..dəlmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دلیک آچماق، اوْیوب دلیک ائتمک. ۲-(مج)اینجیتمک معناسیندا ایشله‌نیر"آتش عشقی اؤره‌ییمی دلیدی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیدیر‹ تلمک›، اینگیلیزجه delve سؤزو همان معنادا بو کلمه‌یه یاخین گؤرونور، باخ: دله‌مه}.

دلمَکچه..dəlməkçə [آذ، دا] ایکی‌ائو و حیاط آراسیندا گئچه جک دارقاپی.

دلمه..dəlmə [آذ] ۱-یَلَک، جیْلیققا. ۲-دوُواردا آچیلمیش کیچیک تاخجا. ۳-دلمک‌ایشی. ٤-هشتَری ده کند و چای آدی، بیناب دا داغ آدی. {دلمک‌له آچیلان یئر}.

دلمه جک..dəlməcək [آذ] سوّنبه.

دلمه دئشیک..dəlmə deşik [آذ] دلیک دئشیگی چوخ اوْلان یئر ویا هر شئی (فا: مشبک). netted

دلمه گؤز (لو)..dəlmə göz(lu) [صفت] گؤزلری چوخورا دوشموش.

دلمه‌لنمک..dəlmələnmək [تاثیرسیزائیلم] دلمه دئشیک اوْلماق.

دلَنچیک..dələnçik [آذ، دا] اوْخلاو.

دلَنگه‌واز..dələngəvaz [صفت، فا: لنگ+باز] بیچیم‌سیز، اَیری سوّموکلو، بوْش وشُل آدام.

دلنواز..dilnəvaz [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اؤرگه یاتان (فا: ~).

دلوْ..dəlo [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی {دله}.

دله..dələ [آذ، دیرگی] ۱-یئرتیجی‌لار دسته‌سینده خزدریلی، ممه‌لی کیچیک‌حئیوان ۲-(مج)قوچاق، ایگید(فا: جوانمرد) {دلی}.

دله‌جک..dələcək [آذ] باخ: دلقَچ.

دله‌حسن..dələ həsən [اؤزل‌آذ] هشتَری ده کند آدی.

دله‌دوْز..dələdüz [آذ] فیریلداقچی، آدام آلدادان، بیچ.

دله‌دوْزجه‌سینه..dələdüzcəsinə [صفت، ظ] دله دوز اولاراق.

دله‌دوْزلوک..dələdüzlük [آذ] فیریلداق چیلیق.

دله‌قارین..dələqarın [صفت، دا] دوْیماز، قارین قوُلو، چوخ یئین.

dələgey..dələgey [صفت، دا] تؤرتؤ کونتولو، پینتی، سلیقه‌سیز.

dələgeylik..dələgeylik [آد، دا] پینتی‌لیک، سلیقه‌سیزلیک.

dələmə..dələmə [آد] پنیر حالینا گئچمک اؤزره اوْلان سوّت، پنیر دؤزلتمک اوْچون‌مایالانمیش‌سوّت {تیلمک دن (سوّتون دیلیم دیلیم اولماغینی گؤسته‌ریر)، تیلمه› دلمه› دلمه‌[٦]}.

dələmələndirmək..dələmələndirmək [تاثیرلی ائیلم] سوّتو دلمه‌حالینا گتیرمک

dələmələndirilmək..dələmələndirilmək [بلسیز ائیلم] سوّتو دلمه حالینا گتیریلمک .

dələmələnmək..dələmələnmək [تاثیرسیزائیلم] سوّت‌دلمه‌حالینا گلمک.

dələyən..dələyən [باخ] آغاج دلن.

dələyəniz..dələyəniz [اؤزل‌آد] علی‌بایراملی‌دا یئر آدی[٢٤٠].

dəli..dəli [آد، ص] ۱-اوُسسوز، دؤشونجه‌سی آز، مجنون (فا: دیوانه) mad ۲-چیلقین، آشیری درجه ده دؤشگون. ۳-گیج، سارساق، دانشیغی‌نی و ترپه‌نیشینی بیلمه‌ین ٤-(مج) گؤزو قارا، قوْرخماز؛ توْرکمَنلرین، تَکه اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[٧].{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تلوّ، تلوَه›؛ دیواندا ایشله‌نن تَلگَنمک کلمه‌سی قیزماق‌و هیرسلنمک مفهوموندادیر و دلی/ دله کلمه‌سی بو مفهوما باغلیدیر؛ فارسجادا دلیر سؤزو دلی‌سؤزوندن آلینمالیدیر، چونکی فارسجادا یر اکی یوخوموزدور ولی تورکجه ده "ایر= ار" اکی چوخ یاپیقیندیر و دلیرمک فعلیده تورکجه ده تانینمیش فعلدیر[٦]}.

dəli..dəli [اؤزل‌آد] اوْشنویه، قزوین‌ده چای آدی.گنبد، آباده، اوُجان (~قوْروقچو)، قُروه، میاناندا (~قیْز) کند و ماکی‌دا داغ آدی.

dəli..dəli [اؤزل‌آد] دده قوْرقود بوْی‌لاریندا (~اَورَن، ~توْندار، ~دؤمرول، ~قوْچار) اینسان آدی: ~بؤرو، ~قورد.

dəli alacası..dəli alacası [آد] بیربیرینی توُتمایان پارلاق رنگلر.

dəli etmək..dəli etmək [تاثیرلی ائیلم] آغلینی باشیندان آلماق.

dəliot..dəliot [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فادندالو). spergula

dəliotu..dəliotu [آد، بیتگی] باخچالارا بزک اوْلاراق تیکیلن و تورپ‌گیللردن اوْلاراق، چوْخ ایللیک و اوْتسوْو بیر بیتگی، باخ: قوُدوز اوْتو، دؤگمه اوْتو (فا: قدّومه باغی). alyssum

dəliorman..dəliorman [آد] چوخ سیخ و گوْر اورمان.

dəli olmaq..dəli olmaq [تاثیرسیزائیلم] آغلی باشیندان چیخماق.

dəliirmaq..dəliirmaq [آد] آخینتی‌سی یئهین اوْلان ایرماق.

dəli böyürtgən..dəli böyürtgən [آد] موْروغا بنزر توتقون قیرمیزی میوه‌سی اوْلان کوْل و اونون میوه سی.

dəlibaş..dəlibaş [آد] قویون و دانالاردا تهلیکه‌لی بیرخسته‌لیک ۱- خوُیسوزلوق ائدن حئیوان، دلی سوْو، آزقین و قوُدورقان.

dəli başlıq..dəli başlıq [آد] دلی سوْولوق، قوُدورقانلیق، آزغین‌لیق.

dəlibal..dəlibal [آد] آری‌لارین زهیرلی چیچکلردن توپلادیقلاری بال.

dəlibalta..dəlibalta [آد] آجیماسیز و ظالم آدام.

dəlibəng..dəlibəng [آد، بیتگی] یاپراقلاریندان نارکوتیک ماده الده ائدیلن بیر ایللیک بیتگی (فا: تاتوره، داتوره). dature

dəlipozuq..dəlipozuq [آد] گونو گوْنونه و سؤزو سوزونه اوُیمایان.

dəlipozuqluq..dəlipozuqluq [آد] دلی‌پوزوق اوْلما وضعیتی.

dəlitərə..dəlitərə [آد، بیتگی] ایکیشر للک‌واری یاپراقلاری اوْلان خاشخاش سوْیوندان بیر ایل‌لیگ اوْتسوْو بیتگی.

dəlitəhər..dəlitəhər [باخ] دلی سوْو.

dəlic..dəlic [ظرف] ۱-دلی کیمی، دلیجه سینه. ۲-بیربیتگی آدی.

delican..delican [آد، فا] آتلی آرابا[٣٦] (فا: ~). stage coach

delican bölgəsinin dağları..delican bölgəsinin dağları [اؤزل‌آد] اوُراز (۲۱ ک‌ق۲٦۲۲)، قوْروق کَهَک (٤٠ک‌ق‌ب۲۰٤٤)، یال (٦۳ک‌ق‌د۲٥٦۳)، یاتاق (۱۲ک‌د۲۲۱۱)،

dəlicə..dəlicə [صفت] دلی‌لر کیمی (فا: دیوانه وار). Madly ۲- دلیجه›(آد، بیتگی) بوغداگیللردن، چوخو بوغدا اکینینده یئتیشن و توْخومو زهیرلی چؤلجوّل بیر بیتگی، (فا: سبوسه، تلخک). lolium timulentum

dəlicə doğan..dəlicə doğan [آد، دیرگی] قارتال‌لار تاقیمیندان قارتال‌گیللر سوْیوندان بیرقوش. falco subbuteo

dəlicəsinə..dəlicəsinə [ظرف] ۱-دلی‌لر کیمی، اؤزونو ایتیرمیش حالد (فا: دیوانه وار). madly ۲-قوْچاق و ایگید جه سینه.

dəliçay..dəliçay [اؤزل آد] دماوند(تهران یاخینیندا) بؤلگه سینده بیر چای آدی {چای یاتاغینین چوخ اَییملی (فا: شیبدار) و بوُروق بوروق اولماسینا خاطیر بئیله آدلانیبدیر[١٦٤]}.

dəlici..dəlici [صفت] دلَن، دلمک‌ایشینی گؤرن، دئشیجی‌آلت.

dəliçətənə..dəliçətənə [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لی، زوغو یئمه‌لی، داوا کیمی ایشله‌نن، ساری بوْیا چیخاریلان بیتگی. datis caceae

dəlixana..dəlixana [آد] روحی‌خسته‌لری، دلی‌لری‌ساخلاماق و مُعالجه ائتمک اوچون اولان خسته خانا (فا: تیمارستان). lunatic

dəlidağ..dəlidağ [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ و یئر آدی[٢٤٠].

dəlidana xəstəliyi..dəlidana xəstəhliyi [آد] بؤیوک باش حئیوانلاردا گؤرولن بوُلاشیجی و اؤلدوروجو بیر خسته‌لیک.

دلی‌داناکیمی دؤنمک..dəli dana kimi dönmək [تاثیرسیزائیلم] شاشماق، نه‌ائده‌جه‌یینی بیلمه‌مک.

دلی‌دلی..dəlidəli [ظرف] دلیجه.

دلی‌دوّلو..dəlidülü [صفت، دا] دلی باش آداملار، دلی سوْو، دلی کیمی.

دلی‌دیوانه..dəlidivanə [آد، ص] چیلقین، آشیری دلی.

دلیرتمک..dəlirtmək [تاثیرلی ائیلم] دلی ائتمک، چیلدیرتماق (فا: شوراندن). to cause to revolt

دلیرمک..dəlirmək [س، باخ: دلی] دلی‌اوْلماق، چیْلدیرماق.

دلیریش..dəliriş [آد] دلیرمک ایشی، دلیرمه.

دلی‌ساچماسی..dəlisaçması [آد] آنلامسیز وتوُتارسیز و دلیجه سؤز.

دلی‌سوْو..dəlisov [صفت، ظ] چیلقین جا، دلی جه سینه، دلی کیمی.

دلی‌سوْولوق..dəlisovluq [آد] دلی سوْو آدامین حالی.

دلی‌سوْی..dəlisoy [باخ] دلی سوْو.

دلی‌سوْیلوق..dəlisoyluq [باخ] دلی سوْولوق.

دلی‌سی اوْلماق..dəlisi olmaq [آد] حئیرانی اوْلماق، بیرینی چوْخ سئومک.

دلیشمان..dəlişman [ص. باخ: دلی] دلیجه ترپه‌نیش.

دلی‌فیشَک..dəlifişək [صفت، دا] دلی سوْو، دلی کیمی.

دلی‌قانلی..dəlıqanlı [آد] ۱-ایگیدوگوّجلوگنج.۲-اوُشاقلیق چاغیندان چیخمیش گنج ارکک (فا: جوانمرد). generous

دلیقانلو..dəliqanlu [آد] دلیکانلو:خالخال چئوره سینده کؤچه‌ری حالدا یاشایان و اصلینده کورد بوْیو آدیدیر[۱۴۴].

دلی‌قانلی‌لیق..dəliqanlılıq [آد] ۱-دلی قانلی اوْلما وضعیتی. ۲-اینسانین دلی قانلی اوْلدوغو چاغ ودؤنم.

دلی‌قوُدورموش..dəliqudurmuş [آد] آزقین، قودورغان.

دلیک..dəlik [صفت] ۱-دلمه یئری، اوْیوق، دلینمیش، دار و کیچیک آچیقلیق (فا: سوراخ). hole ۲-(مج)حئیوان اوّچون کیچیک یوُوا، بالاجا توستاق {ت، سن‹تلیک›؛ باخ: دلمک}.

دلیک بؤیوک یاماق کیچیک..dəlik böyük yamaq kiçik [دئییم] الده کی امکانلار گره‌گین‌دن چوْخ آز.

دلیک داش..dəlik daş [اؤزل‌آد] سمیرم، قاراباغ، خیاو، زنجان-دا(ـقایا)داغ آدی. قوْشاچای، اردبیل، ماکی، گئرمی، تازاکند ده کند آدی.

دلی‌کؤینه‌یی..dəli köynəyi [آد] تهلیکه‌لی‌وسالدیرقان دلی‌لره گئییندیریلین قوْللاری باغلی ویا قوْلسوز کؤینک.

دلیک‌چیچک..dəlikçiçək [آد، بیتگی] نوْروز چیچگی قوروپوندان اوْلان بیر ایکی و بعضا چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

دلیک‌دئشیک..dəlikdeşik [صفت] چوخ دئشیکلی، دئشیک دئشیک (فا: سوراخ سوراخ). full of holes , porous

دلیک‌دئشیک‌ائتمک..dəlikdeşik etmək [تاثیرلی ائیلم] هر یئرینی دلیک دلیک ائتمک.

دلیک‌دئشیک‌اوْلماق..dəlikdeşik olmaq [تاثیرسیزائیلم] هر یئری دلیک دلیک اوْلماق.

دلیک‌دئشیک‌لری آراماق..dəlikdeşikləri aramaq [تاثیرلی ائیلم] هر یئری آراماق.

دلیک‌دئشیکلی..dəlikdeşikli [صفت] دلیک دئشیک‌لری چوخ اوْلان.

دلیک‌دلیک..dəlikdlik [آد] دلیک‌لری چوخ (فا: مشبّک). netted

دلیک‌دلیک‌ائتمک..dəlikdlik etmək [تاثیرلی ائیلم] دئشیک دئشیک ائتمک (فا: مشبّک کردن). netted

دلیکسیز..dəliksiz [صفت] دلیگی اوْلمایان.

دلی‌گیلاس..dəligilas [آد، بیتگی] داغلاردا بیتن و یئییلمه ین آجی میوه‌سی اوْلان یابانی گیلاس.

دلیکلنمک..dəliklənmək [بلسیز ائیلم] دلیک‌دلیک‌ائدیلمک، دلیک‌لر دؤزَلدیلمک.

دلیکلی..dəlikli [صفت] دلیک‌اوْلماوضعیتی، دلیگی‌ویادلیکلری اوْلان.

دلیکلی‌داغ..dəlikli dağ [اؤزل‌آد] قوْبوستان‘دا داغ آدی[۲۴۰].

دلیکلی‌لر..dəliklilər [آد، دیرگی] دلیکلی وسرْت قابیق‌لاری اولان بیر گؤزه‌لی حیوانلار تاقیمی.

دلی‌گؤز تیکان..dəligöz tikan [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی. centaurea iberica

دلیل..dəlil [آد، عربجه] قانیت، قیلاووُز (فا: دلیل).

دلیلر..dəlilər [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان. اردبیل ده کند آدی.

دلیلشمک..dəlilləşmək [تاثیرسیزائیلم] دلی کیمی اوَلماق(فا: دیوانه-شدن).

دلیل‌لر..dəlillər [اؤزل‌آد] دلیل طایفاسی: باخ: توْلولار .

دلیل‌لشدیرمک..dəlilləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] قانیت‌لاندیرماق (فا: مدلّل کردن).

دلیل‌لشمک..dəlilləşmək [تاثیرسیزائیلم] دلیللرله‌اساسلانماق(فا: مدلّل-شدن).

دلیل‌لنمک..dəlillənmək [تاثیرسیزائیلم] دلیللرله‌اساسلانماق(فا: مدلّل-شدن).

دلی‌لیک..dəlilik [آد] دلی اولما وضعیتی(فا: دیوانگی). insanity

دلی‌لیک‌ائتمک..dəlilik etmək [تاثیرسیزائیلم] ترسلیک ائتمک، دلی کیمی ترپنمک.

دلیلیگه ووُرماق..dəliliyə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونو دلیلیگه ووُرماق: دلی‌لر کیمی داورانماق.

دلی‌لیگی توُتماق..dəliliyi tutmaq [تاثیرسیزائیلم] ترسلیک ائتمک.

دلیلیگی توُتماق..dəliliyi tutmaq [تاثیرلی ائیلم] دلیجه داورانماق.

دلیمسیرَک..dəlimsirək [صفت، ظ] دلیجه سینه، چیلقینجا.

دلینمک..dəlinmək [بل] دلمک ایشی گؤرولمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دلینمیش..dəlinmiş [صفت] دئشیلمیش (فا: رخنه دار). leaky

دلینه بیلیرلیک..dəlinə bilirlik [آد] دئشیله بیلمه drillability

دلی‌نین الینه دَیه نک وئرمک..dəlinin əlinə dəyənək vermək [تاثیرلی ائیلم] کؤتولوک گؤره بیلن بیرینه مئیدان وئرمک.

دلی‌یه دؤنمک..dəliyə dönmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چوخ سئوینمک. ۲-چوخ اؤزولمک.

دلی‌یه هر گوُن بایرام..dəliyə hər gün bayram [آد] هر شئیی خوشلوق و اَیلنجه فُرصتی بیلن کیمسه اؤچون دئییلن بیر سؤز.

دم..dəm [ظ، فا] ۱-بیر بالاجا نفس و سولوق، آن، لحظه، چوخ قیسا زامان و واخت. ۲-حاضرلانان چایین رنگ و قوخو باخیمیندان ایسته‌نیلن وضعیتی.

دم‌آغاج..dəm ağac [آد] آرابا دایاناندا بوُیوندوروغون‌آلتینا قویولان-آغاج.

دم‌آلماق..dəm almaq [تاثیرسیزائیلم] دم چکمک.

دمادم..dəmadəm [ظ، فا] آن باآن، هرلحظه، دایما (فا: هر آن).

دماغ..dəmağ [آد، عربجه] ۱-بئیین. ۲-شُعور، آغیل، ذهین، بیلینج. ۲-کئیف، سئوینمه، لذت" بو گوُن داماغی سازدی" (فا: ~).

دماگوُزی..demagoji [باخ] دئماقوُزی.

دماوند..dəmavənd [اؤزل‌آد] ۱-تهرانا یاخین شهر و داغ آدی. ۲-دماوَند بؤلگه‌سینده توُرک کندلری: تمسیان təmsiyan (۱۸ک‌گ‌د ۲۱۰*/ ی‌تو)، کمند(۱۰ک‌د*۱۶۰/ ی‌تو)، مشاع (٦ک‌ق‌ب*۵۱۰)، حصار/ آ-ی/ قوردلو(۷ک‌گ*۷٦۰/ ی‌تو) ، طرود (۲۰ک‌د *٦۹۰/ ی‌تو) ۳-دماوند بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراداغ (۱۵ک‌ق‌د۴۰۷۲)، اَروان بَگ (۷٦ک‌ق‌د۳۰۵۰)، {فارسچیلار دماوند کلمه‌سینی، دم (بوغ،بوخار)، ویا دما (ایستیلیک اؤلچوسونو بیلدیرن) ویا شخص آدینا باغلایارلار ولی قانیتلاییجی دئییلر، بوکلمه تورکجه سؤیله-نیشده ایکی حیصّه دن تشکیل تاپیر :دام+آداند، دام سؤزو بورانین یوکسک‌دام کیمی اولماغینا اشارتدیر و آواند سؤزو تورکجه‌ده بیر شئیین دؤزگون و اؤز طرفینه دئییلیر، بو کلمه بیرلیکده، یوکسک دام کیمی دؤزلوک دئمکدیر}.

دمبَدم..dəmbədəm [ظ، فا] تئزتئز.

دَمبَر..dəmbər [آد، دا] قویروغو بئلینه‌قیوریلان‌ایت. {فا‹دُم+بَر›}.

دَمبَره..dəmbərə [آد، دا، باخ: دوْمبا] قوُرو توْپراق پارچاسی، کسسک (فا: کلوخ).

دمبَره گؤز..dəmbərə göz [آد] ایری گؤز.

دم‌به دم..dəmbədəm [باخ] دمادم.

دَمبه‌لک..dəmbələk [باخ] دومبه‌لک.

دم‌توُتان..dəmtutan [آد] باخ: دَمچی.

دَمچی..dəmçi [آد] دم توُتان: ۱-زؤیچو" زوُرناچی‌نین دم توُتانی". ۲-باشقاسی‌نین سؤزلرینی تکرار و مُدافعه ائدن کیمسه" بوُرژوُوازی و اوْنون دم توُتانلاری".

دم‌چکمک..dəmçəkmək [تاثیرسیزائیلم] چای دم آلیب حاضرلانماق (فا: دم کشیدن).

دم‌دسگاه..dəmdəsgah [آد] طنطنه، بؤیوک‌قوناقلیق، دبده به (فا: دم دستگاه).

دمدمی مزاجی..dəmdəmi məzac [صفت] هردن بیر هاوا چالان شخص (ترپه‌نیشجه) (فا: ~). fickleness

دَمرَک..dəmrək [آد، بیتگی] دوْداق چیچک‌لیلردن یئملیگه اوْخشار، سوْتلو و چوْخ آجی، چوخ ایللیک اوْتسوْو و بیر جوْر یاریم کوْل بیتگی.

دَمرک..dəmrək [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولوحلب ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

دَمَرلی..dəmərli [اؤزل‌آد] دمَرلو: مرندو زنجان(۲)دا داغ آدی.

دَمروْو..dəmrov [اؤزل‌آد] گئرمی ده داغ آدی {دمرک}.

دمروْو..dəmrov [دا] بیر سیرا گؤبه‌لک‌لرین تؤرتدیگی خسته‌لیک.

دمروْو اوْتو..dəmrov otu [آد، بیتگی] کؤهنه‌دوُوار، مئشه قیراق‌لاریندا و زیبیل‌لی یئرلرده بیتن، طبابت‌ده ایشله‌دیلن چوخ ایللیک، چهرایی و نارینجی رنگلی، ۷۰ سانتی بویدا، بوُداقلی گؤوده‌لی، شیره‌لی و سوْتلو اوْت (فا: مایران). chelidonium

دَمره‌گی..dəmərəyi [آد، تا] تمریه خسته لیگی.

دمساز..dəmsaz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یوْلداش، (فا: همدم).

دمشکلیک..dəmşəklik [آد، تا] هشه‌ری‌لیک، یارامازلیق.

دمَک..dəmək [آد] قوردقوش‌یوواسی(فا: آشیانه) {دام+ک›[٦]}.

دمکانلی..dəmkanlı [اؤزل‌آد] قاراداغلی طایفاسینا باغلی‌اوْبا آدی.

دمکئش..dəmkeş [صفت، فا] دملیک، دملەمک‌اوْچون‌پارچا (فا: ~)

دمگیل..dəmgil [باخ] دنگیل.

دملتمک..dəmlətmək [اتدیرگن ائیلم] دملەمک ایشینی گؤردورمک.

دملندیرمک..dəmləndirmək [اتدیرگن ائیلم] دملەمک‌ایشینی گؤردورمک.

دملنمک..dəmlənmək [تاثیرسیزائیلم] (یاپراق) قاینار سودا رنگ و قوخو وئرمک، دم چکمک، دم آلماق (فا: دم کشیدن).

دملَنمیش..dəmlənmiş [صفت] دم آلمیش، دمه قویولموش.

دملەمک..dəmləmək [تاثیرلی ائیلم] چای و قهوه کیمی بیتگی‌لری قاینار سوُیا سالاراق اوْنلارین رنگی‌نی و قوْخوسونو چیخارماق (فا: دم کردن).

دملەمه..dəmləmə [آد] دملنمیش شئی (فا: دم کرده).

دملوّچ..dəmlüç [آد، تا] بیلرزیک.

دملی..dəmli [صفت] ۱-دملَنمیش، دمه قویولموش. ۲-(مج) نشعه‌لی، اوْرک آچان، کئفلی، سرخوش.

دملی دستگاهلی..dəmli dəsgahlı [باخ] دم دستگاهلی.

دملیک..dəmlik [آد] ۱-چای ویا دویو کیمی شئیلرین دم آلماسی اوْچون قازانین آغزینا قویولان پارچا و قاپاق، ۲-سوْبالارین اوْستونده اوْلان بالاجا باجا (بو باجایا دم چکمک اوچون چاینیک ویا قابلاما قویولور). ۳-چای دملەمه آراجی و قابی، چاپنیک.

دملیک خسته‌لیگی..dəmlik xəstəliyi [آد] بیتگی‌لرین گؤوده، بوداق و یاپراقلاریندا لکه‌لر شکلینده اؤزونو گؤسته رن خسته‌لیک.

دَمەنوْو..dəmənov [اؤزل‌آد] هشتَری و اهر ده کند آدی {۱-دوُمان+اوْو ۲-دَیرمان+اوْو}.

دِموْکرات..demokrat [باخ] دئموکرات / دئموکراسی.

دِموْکراسی..demokrasi [باخ] دئموکرات / دئموکراسی.

دَموْولو..dəmovlu [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

دَموی..dəmoy [صفت، عربجه] قانلا ایلگیلی.

دمهَرلەمک..dəməhərləhmək [دا] باساراق بوُرماق.

دَمەلک..dəməhlk [باخ] دمرک.

دمیر..dəmir [آد] ۱-دؤیوله بیلن و مغناطیسدن تاثیرگؤتورن و قولایجا اوْکسیژن‌له قاپناشیب پاسلانان بیر ماده، آتوم سایی‌سی۲۶ وآتوم آغیرلیغی ۵۵،۸۴۷ و اریمه نُقطه سی ۱۵۱۰c، اؤزللیکله "چلیک، تؤکمه وآلاشیم‌لار شکلینده" صنایع ده ایشله‌نن ائلئمان، قیساتیلماسی fe، ۲-دمیردن دؤزه‌لن هرشئی (فا: آهن). iron ferrun=fe ۳-(مج)سارسیلماز، محکم، یئیلمز. {سومرجه‌‹تیبرا›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تمور، تمیر›؛ تیمور شکلینده شخص آدی کیمی ایشله‌نیر}.

دَمیر–..-dəmir [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ~الپ، ~ار، ~ای، ~بای، ~بوْغا، ~تاق، ~تای، ~تکین، ~توُغ، ~جان، ~سوْی، ~قان، ~قوُت، ~دمیرَل، ~اوْخ.

دمیر..Dəmir [اؤزل‌آد] ماکی و اهر(~تپه)، آستارا (~اوغلو کش) دا کند آدی. اهر ده (~قایا)، تبریز (~لی داغ) داغ آدی.

دمیر آپاران‌چای..dəmiraparançay [اؤزل‌آد] آذربایجان ده چای آدی[۲۴۰].

دمیر آتماق..dəmiratmaq [تاثیرلی ائیلم] گمی چاپاسینی‌دنیزه آتماق.

دمیر آغاج..dəmirağac [آد] اوْدونو چوخ برک بیرآغاج نوعو.

دمیر آغاجی..dəmirağacı [آد، بیتگی] ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، اوْدوُنو سرت، قایین نوْعوندان بیر آغاج جنسی، ایکی چنک‌لی، آنا یوردو استرالیا اوْلان، بیر ویا ایکی ائوجیک‌لی آغاج (فا: آسوندار). ostrua vriginia

دمیر آلماق..dəmir almaq [تاثیرلی ائیلم] گمی چاپاسینی‌دنیزدن چیخارماق.

دَمیر اغ..dəmirağ [اؤزل‌آد] زِره، قورشون گئچیرمز گئییم[۷].

دمیر اوْکسید..dəmir oksid [آد، شیمی] دمیر له‌اوْکسیژن‌قاپناشاراق‌اله-گلن‌ماده

دمیربئتون..dəmirbeton [آد] آرماتورلو بئتون (فا: بتون آرمه).

دمیربوْز(وُ)..dəmirboz(u) [صفت] دمیر و بوْز رنگه چالان-رنگ" دمیربوْز آت".

دمیربیلک..dəmirbilək [آد، مج] گوْجلو وقوت‌لی کیمسه.

دمیرپارچاسی..dəmirparçası [آد] دمیر تیکه‌سی(فا: پاره‌آهن). piece of iron

دمیرپاسی..dəmirpası [آد] دمیرده دوْزه‌لن پاس.

دمیرپرده..dəmirpərdə [آد] چئوره‌سینی هرجوْر گئچیشه‌باغلایان اؤلکه لرین قوردوغو دوْزه‌نه دئییلیر "دمیرپرده‌لی اؤلکه‌لر"، گئچن-یوْزیلده چوخراق کوْمونیست‌اؤلکه‌لره‌وئریلن‌بیر آد.

دمیرپوْخو..dəmirpoxu [آد] دمیر تؤکونتوسو، دمیر یونْتوسو.

دمیرپیْتراق..dəmirpıtraq [آد، تا] دمیردن تیکانلاری اوْلان اسکی بیر سلاح.

دمیرتؤکمه..dəmirtökmə [آد] دمیراورَتمه(فا: آهن ریزی). iron-fkounder

دمیرتؤکونتوسو..dəmirtöküntüsü [آد] دمیرآتقی‌سی(فا: آهن پاره). scrap iron

دَمیرتاش..dəmirtaş [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سلجوُقلولار وعثمانلیلار دؤنَمی‌بگ‌لریندن[۷].

دمیرتاویندا دؤیولور.. dəmir tavında döyülür [دئییم] بیر ایشی گؤرمگه اوُیقون زمان ومکان لازیمدیر.

دمیرتیکان.. dəmirtikan [آد] ساحه‌وآلان‌لاری‌حاصارلاماق‌اوچون ایشله دیلن تیکانلی تئل، دوشمن یولو اوسته تؤکن برک تیکان. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دمیرتیکانلیق.. dəmirtikanlıq [آد] دمیرتیکانی چوخ بیتن یئر.

دمیرتیکانی.. dəmirtikanı [آد، بیتگی] توپراق اؤستونده یاتیق حالدا اوْلان، چیچکلری کیچیک و آچیق ساری رنگلی و میوه‌سی ۱۰mm قدر اولان، اوجو بیز تیکانلاری اولان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه خاردار). tribulus terrestris {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دمیرتیکه سی.. dəmirtikəsi [آد] دمیرآتقی‌سی (فا: پاره‌آهن). piece of iron

دمیرجیلی.. dəmircili [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

دمیرچاتی‌لی.. dəmirçatılı [صفت] چاتی‌سی دمیر، چاتی‌سی دمیرتیکینتی.

دمیرچاغی.. dəmirçağı [باخ] دمیر دؤورو.

دمیرچکمه.. dəmir çəkmə [آد] دمیر سوْرما (فا: آهن ربائی). magnetism

دمیرچکن.. dəmir çəkən [آد] دمیر سوْران (فا: آهن ربا). magnet

دمیرچنگل.. dəmir çəngəl [آد] گمی‌نی ساخلاماق اوچون ایشله‌نیلن آراج.

دمیرچی.. dəmirçi [صفت] دمیرله‌ایشله‌ین و دمیرساتان، دمیرله مُختلف شئیلر(قاپی، پنجره)دؤزَلدن کیمسه(فا: آهنگر). iron-roofer

دمیرچی.. dəmirçi [اؤزل‌آد] هشتَری، میانا، ملیکان، گئرمی، سراب، خیاو، ساوه-نوبران، ماکی، سایین‌قالا، سوُلدوز، کلئیبر، گئرمی (۳) دا کند آدی. میانا دا داغ آدی[۲۴۰].

دمیرچی خانا.. dəmirçi xana [آد] دمیر کسمه آلتی.

دمیرچیلر.. dəmirçilər [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک داستانلاریندا ارگنه‌کوْن دان نجات تاپماق اوْچون دمیرچیلک باشاران کیشی لرین یئته‌نگیندن یارارلاندیق‌لاری یازیلیر، بوُ دؤنمدن سوْنرا اوْ شخص و شخصلردن تؤره نن بوْیلارا دمیرچیلر دئییلیر[۵۴].

دمیرچیلی.. dəmirçili [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

دمیرچی‌لیک.. dəmirçilik [آد] دمیرله ایشله‌مه و دمیر ساتما (فا: آهنگری). blacksmiths

دَمیرخان.. dəmirxan [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-شامانیست گله‌نک‌ده " معدن تانرْیسی " ۲-قارَسی اوْغوللاری دؤنَمی بگ و کوْموتان آدیر.

دمیرخانا.. dəmirxana [باخ] دمیر ایشله نیلن و ساتیلان یئر.

دمیرچی‌خانا.. dəmirçixana [باخ] دمیر ایشله نیلن و ساتیلان یئر.

دمیرخط.. dəmirxət [باخ] دمیریوْلو.

دمیردؤورو.. dəmirdövrü [آد] دمیر چاغی، ایلکین توپلوم‌لاردا دمیر ایشله دیلمه گه باشلانیلان دؤنم.

دَمیردؤین.. dəmirdöyən [آد، مَج] آجی قوُّت صاحبی[۷].

دمیرداشی.. dəmirdaşı [آد] اریدیله‌رک دمیر اله گلن داش (فا: سنگ آهن خام). ironstone

دمیردؤزلدن.. dəmirdüzəldən [آد] دمیر اوره تن (فا: آهن ساز).

دمیردؤمور.. dəmirdümür [آد] دمیردن‌قایریلمیش‌بالاجاشئیلر، دمیر پارچالاری.

دمیردوْنلو.. dəmirdonlu [صفت] اسکیده دمیرگئییم گیَینلره دئییلیردی، ایندیده روْبات ودمیردن دؤزلمیش اوْیونجاق و یاراتیق‌لارا دئییلیر.

دمیرسوُلفات.. dəmirsulfat [آد، شیمی] سولفریک‌اسیدله‌دمیر قایناشماسیندان اله گلن نسنه. fe2(so4)3

دمیرسیزلیک.. dəmirsizlik [آد] وُجود و قاندا گؤرونن‌دمیر یئترسیزلیگی.

دمیرقاپان.. dəmirqapan [آد] دمیر سوْران، مغناطیس magnet

دمیرقاپی.. dəmirqapı [آد، سن: قلعه‌دربند] ایرماقلارداوچایلاردا گمی‌لرین گئچمه‌سینه انگل اوْلان قایالیق یئر.

دمیرقارا.. dəmirqara [آد، بیتگی] بیر نوع آغاج.

دمیرقازیق.. dəmirqazıq [آد، گؤی ب] اوُجای اوُلدوزو.

دمیرقوش.. dəmirquş [آد، مج] اوُچاق.

دمیرقیری.. dəmirqırı [آد] قارا آغ قاریشیمی بیر رنگ.

دمیرکسمه بوخجوسو.. dəmirkəsmə buxcusu [آد] دمیرلری کسمه‌یه یئتر آلت (فا: اره آهن بری). hacksaw

دمیرکسن.. dəmirkəsən [آد] دمیرلری کسمه‌یه یئتر آراج ویا کیمسه (فا: آهن بر). iron-cutter

دمیرکیمی.. dəmirkimi [صفت] ساغلام و محکم.

دمیرگئییملی.. dəmirgeyimli [آد] دمیردوْنلو: گئییمی دمیردن اولان، دمیراغ (فا: آهن پوش) iron bands . ironclad

دمیرگن.. dəmirgən [اؤزل‌آد] تَمرَن، اوْخون اوُجونداکی دمیر پارچاسی[۷].

دمیرلبلبی.. dəmirləbləbi [آد] چتین ایش، باشاچیخیلماسی گؤج کیمسه.

دمیرلشدیرمک.. dəmirləşdirmək [صفت] ۱-دمیرله محکم‌لشدیرمک ۲-دمیر کیمی ائتمک.

دمیرلشدیریلمک..dəmirləşdirilmək [بلسیز ائیلم] دمیرلشدیرمک ایشی گؤرولمک.

دمیرلشمک..dəmirləşmək [تاثیرسیزائیلم] دمیر کیمی اوْلماق " دمیرله شیب برکیدی ".

دمیرلهمک..dəmirləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دمیر چنگل آتماق (فا: لنگر انداختن). ۲-دمیرله برکیتمک. ۳-قاپی‌نین دمیرینی سالماق.

دمیرلی..dəmirli [صفت] ۱-ایچینده دمیر نسنه‌سی اوْلان (فا: آهن دار). ferruginous ۲-دمیر تاخیلمیش اوْلان.

دمیرلی..dəmirli [اؤزل‌آد] اوْردوباد'دا داغ آدی[۲۴۰].

دمیرلی بئتون..dəmirli beton [آد] دمیربئتون، آرماتورلو بئتون (فا: بتون آرمه).

دمیر ووُرماق..dəmir vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دمیرله‌مک.

دمیرهیندی..dəmirhindi [آد، بیتگی] تمرهیندی: باقلاگیللردن ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن بیرآغاج (فا: نام‌گیاهیست). tamarindus indica

دمیری..dəmiri [صفت] دمیررنگلی، دمیرماوی‌سی(فا: رنگ آهنی).

دمیریاپری..dəmiryaprı [آد] دمیر ورقه‌سی (فا: آهن ورقه). sheet iron

دمیریول..dəmiryol [آد] دمیر یوْلو: ایکی قوشا دمیردن دؤزَلمیش ترن یولو (فا: راه آهن). railway

دمیریولچو..dəmiryolçu [آد] دمیریوْل ایشیچی‌سی، دمیر یولوندا گؤرولن و ایشله‌نن کیمسه (فا: سوزنبان). switchman

دمیریومروق..dəmir yumruq [آد] گوجلو و قوت‌لی کیمسه.

دمیریوْنان..dəmir yonan [صفت] دمیری یاییب یاستی حالا گتیرن.

دمی‌گلمک..dəmi gəlmək [تاثیرسیزائیلم] واختی گلمک.

دمین..dəmin [ظ] ایندیجه، بایاق، بیرآز اوّل، بیرآز قاباق (فا: کمی پیش). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تمین›}.

دمیه..dəmyə [آد، دا، باخ: دئم] سوُواریلمادان اکیلن یئر، یاغیش سوُ ایله بسله‌نن اکین (فا: زراعت دیم).

دمیه‌چی..dəmyəçi [آد] دمیه یئری اکیب بئجه رن کیمسه.

دمیه‌چیلیک..dəmyəçilik [آد] دمیه اکمکله مشغول اوْلان کیمسه.

دمیه‌لیک..dəmyəlik [آد] دمیه اوْچون آیریلمیش یئر.

دن..dən [آد، باخ: دان] ۱-دنلی بیتگی‌لرین اوْرونلرینین هر بیری، تاخیل توخومو. ۲-(مج)قوش یئمی. ۳-ساچ و ساققال و تک تک اوْلان آغ توّک (فا: دان، دانه). {باخ: تانا/تن، دانا}.

دن‌باغلاماق..dən bağlamaq [تاثیرسیزائیلم] دنلی بیتگی‌لر باشاق باغلاماق.

دن‌توُتان..dəntutan [آد] دن توُتوجو: دن تمیزله ین ماشین.

دن‌توُتماق..dən tutmaq [تاثیرسیزائیلم] دنلی بیتگی‌لر باشاق باغلاماق.

دن‌توُتوجو..dəntutucu [آد] دن توتان: دن تمیزله ین ماشین.

دن‌جیک..dəncik [آد] کیچیک‌دن، خیردادن.

دند..dənd [اؤزل‌آد] تبریزین قوُزئیینده داغ آدی.

دندان..dəndan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دیش (فا: ~).

دن‌دن..dəndən [ظرف] دنه‌لری‌ایری‌ایری، دنه‌لرکیمی گؤرسه‌نن ، دامجی دامجی کیمی اوْلان، گیله‌گیله.

دندَنه..dəndənə [آد، فا‹دندانه›] ۱-تکرین دایره سینی مرکزه بیرلشدیرن چوبوق لوق. ۲-دیش دیش (فا: دندانه).

دن‌دؤش..dəndöş [آد] ۱-کیفیت‌سیز وقاریشیق حئیوان یئمی. ۲-(دا) حُبوبات (فا: حبوبات).

دن‌دؤشلو شوربا..dəndöşlü şorba [آد] قیزارمیش سوغانا دوغراق تره و یاری پیشمیش لپه و قوروگیلانار آرتیلاراق پیشیریلن بیر یئمک.

دَندوُر..dəndur [اؤزل‌آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

دن‌دؤشمک..dəndüşmək [تاثیرسیزائیلم] ساچا آغ دؤشمک، توّکلر سئیرکجه آغارماق.

دندی..dəndi [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

دنسیز..dənsiz [صفت] دنی اوْلمایان ویاآز اوْلان.

دنسیز لنمک..dənsizlənmək [تاثیرسیزائیلم] دن‌سیز حالا دؤشمک.

دنسیزلیک..dənsizlik [آد] دن‌سیز اوْلما وضعیتی.

دن‌قوُرودان..dənqurudan [آد] دن قوُروتماغا یارایان ماشین.

دن قوُرودوجو..dən quruducu [آد] دن قوُروتماغا یارایان ماشین.

دنگ..dənk [باخ] دَنگ.

دنگ داشی..dənk daşı [باخ] دَنگ داشی.

دنگتاش..dənktaş [آد] دئنگتاش: بیربیرینه ائشیت اوْلان، تعادول لو، دنگ (فا: متعادل). ۲-اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دنگلشدیرمک..dənkləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] مُعادل حالا گتیرمک.

دنگلشدیریجی..dənkləşdirici [آد] مُعادل حالا گتیرن.

دنگلشمک..dənkləşmək [تاثیرسیزائیلم] مُعادل حالا گلمک.

دنگلَم..dənkləm [آد] مُعادله.

دنگلنمک..dənklənmək [تاثیرسیزائیلم] مُعادل حالا گلمک.

دنگله‌مک..dənkləmək [تاثیرلی ائیلم] مُعادل حالا گتیرمک.

دنگلیک..dənklik [آد] دنگ و مُعادل حال.

دنگ..dəng [آد] متعادل، مساوی، ایکی قارشی گوّجون برابر و ائشیت اوْلماسی (فا: معادل). equivalent {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تنگ›، باخ: تای۲، دان، فارسجا دانگ، دنگ (سهم) کلمه‌سی

معناجا بو سؤزون دَییشمیش شکلیدیر، تای (تلیس: ایکی قوشا یوکدن هر بیری) سؤزو بو کلمه‌دن آلینمادیر}. ۲-دنگ۲(آد) سس کوی، "دنگ ائله‌مک، باشیمیزدنگ اولدو". {بو معنادا سس تقلیدی اولمالیدیر}.

دنگ دوْشمک..dəng düşmək [تاثیرسیزائیلم] اوُیقون اوْلماق.

دنگ گتیرمک..dəng gətirmək [تاثیرلی ائیلم] اوُیقون ائتمک.

دنگ گلمک..dəng gəlmək [تاثیرسیزائیلم] اوُیقون اوْلماق.

دنْـگ‌ائله‌مک..dəng eləmək [تاثیرلی ائیلم، باخ: دان] ۱-دنگ‌له‌مک، تارازلاماق، ائشیتله‌مک (فا: متعادل نمودن). ۲-(باخ: دانگ، سس تق) بیرینی سس کوی‌دن یورماق، سس کوّی سالیب بیرینی بئزیکدیرمک (فا: از سرو صدا سر یکی را بردن).

دنگاه..dəngah [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {تان+گاه ۲-دن یئری}.

دنگ‌داشی..dəngdaşı [آد، باخ: دنگ، تای] دینگ‌داشی، محک داشی. دینگ آراجیندا یارارلانیلان اوّیوتمه و دؤیمه داشی.

دنْگل..dəngəl [آد، تا] اوّزاوّزه اوْتورما.

دنْگلشمک..dəngləşmək [تاثیرسیزائیلم] دنگلَنمک: دنک وضعیته گلمک (فا: متعادل شدن).

دنْگلنمک..dənglənmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: دنگلَشمک.

دنْگلَم..dəngləm [آد] معادله، ایکی طرفی بیربیرینه‌دنگ اوْلان دَییشگن‌لی معادله (فا: معادله).

دنْگله‌مک..dəngləmək [تاثیرلی ائیلم] دنک وضعیته گتیرمک.

دنگلی..dəngli [صفت] دنک اوْلان ماده، دنکه‌سی اوْلان.

دنْگلیک..dənglik [آد] دنک اوْلما وضعیتی، ائشیت‌لیک، تعادُل (فا: تعادل). equilibrate

دنگوّلوّش..dəngülüş [آد، ص] دینگیلیش، ترپه‌نیش ودانیشیق‌دا جدّی اوْلماما، یوّنگول لوک.

دنگه..dəngə [آد، دنگ+ه] موازینه، تارازلیق، بیرینه تاراز ودنگ اوْلما وضعیتی (فا: تعادُل). equilibrium

دَنگه..dəngə [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

دنگه جی..dəngəci [صفت] تعادُلو ساخلایان "دنگه‌جی بیر یؤنه تیم".

دنگه جیلیک..dəngəcilik [آد] دنگه جی اوْلما وضعیتی.

دنگه داشی..dəngə daşı [آد] اوْمورقالی‌لارین ایچ قوُلاق کسه جیگینده اوْلان کلسیوْم دوزُو.

دنگه‌سیز..dəngəsiz [صفت] دنگه‌سی اوْلمایان(فا: نامتعادل).

دنگه‌سیزلشدیرمک..dəngəsizləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دنگه‌سیز وضعیته گلمک.

دنگه‌سیزلشمک..dəngəsizləşmək [تاثیرسیزائیلم] دنگه‌سی پوْزولماق.

دنگه‌سیزله‌مک..dəngəsizləmək [تاثیرلی ائیلم] دنگه‌سینی پوزماق، تعادول دان چیخارماق.

دنگه‌سیزلیک..dəngəsizlik [آد] دنگه‌سیز اوْلما وضعیتی(فا: عدم-متعادل).

دنگه نه..dəngənə [آد] کاسایا اوْخشار کیچیک‌ساخسی قاب.

دنگه‌سی پوْزولماق..dəngəsi pozulmaq [تاثیرسیزائیلم] تعادُلو بیربیرینه دَیمک.

دنگه‌لنمک..dəngələnmək [تاثیرسیزائیلم] دنگه‌سی ساغلانماق.

دنگه‌لوش..dəngəluş [صفت] یوّنگلولجه‌وچوخ گوّلومسه ین، دینگیلیش.

دنگه‌له‌کهریز..dəngələ kəhriz [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

دنگه‌له‌مک..dəngələmək [تاثیرلی ائیلم] دنگه‌لی ائتمک، تارازلی و متعادیل ائتمک.

دنگه‌له ییجی..dəngələyici [آد] دنگه ساغلایان.

دنگه‌لی..dəngəli [صفت] دنگه‌سی اوْلمایان (فا: متعادل). balancing

دنگه‌لی بسلنمه..dəngəli bəslənmə [آد] ساغلاملیق اوّچون هر یئمه یی یئرینه آلما.

دنگه‌لیک..dəngəlik [آد] دنگه‌نی دوّزَلدن آلت (فا: توازن). balance

دنگی..dəngi [سس تق] دنگ سسی.

دَنگیزیک..dəngizik [تاریخی اؤزل‌آد] دنگیزلیک:دنیز؛آتیلای‌خانین-اوْغلو۷.

دَنگیزلیک..dəngizlik [تاریخی اؤزل‌آد] باخ:دنگیزیک؛ دنیز، آتیلای-خانین‌اوْغلو۷.

دنگیل..dəngil [صفت، دا] خال خال، خاللی {دن+گیله}.

دنگیل خسته‌لیگی..dəngil xəstəliyi [آد، بیتگی] بیتگی‌لرین گؤوده، بوُداق و یاپراق‌لاریندا یوُمرو لکه‌لرشکلینده اؤزونو گؤسته رن خسته‌لیک.

دنگیل‌دنگیل..dəngildəngil [صفت، دا] دنگیل‌دوّنگول، ۱-خاللی. ۲-سئیرک.

دنگیل دوّنگول..dəngil düngul [صفت، دا] دنگیل دنگیل: ۱-خاللی. ۲-سئیرک.

دنلتمک..dənlətmək [ائتدیرگن ائیلم] دنلمه‌سینه سبب اوْلماق.

دنلنمک..dənlənmək [تاثیرسیزائیلم] دنلشمک: دن یئمک،دن آختاریب یئمک.

دنلشمک..dənləşmək [تاثیرسیزائیلم] دن یئمک، باخ: دنلنمک.

dənləmək..dənləmək [تاثیرسیزائیلم] دیمدیک‌له‌یه‌رک دنلری یئمک (قوش اؤچون). ۲-(ل) میوه ویئمشین‌لری بیرآغاجدان و یئردن قوپاریب ییغماق، درمک.

dənli..dənli [صفت] دنی چوخ اولان، "دنلی و اورونلو بیتگی‌لر".

dənli bitgilər..dənli bitgilər [آد، بیتگی] محصولو دن شکلینده اولان و چوخو تاخیل بیتگی‌لری ایچینه آلان بیتگی‌لر.

dənlik..dənlik [آد] ۱-دن ساخلانان یئر و قاب. ۲-دیرمان بوغازیندان دن تؤکولن یئر. ۳-قورساق، توپوق‌دنلیگی. ٤-اکین اکمک اؤچون آیریلان توخوم.

dənə..dənə [آد] باخ: دانا۲ (فا: تخم، دان). seed ،grain

dənə əzən..dənə əzən [آد] دنه‌لری بؤلن و خیردالایان ماشین و آراج.

dənəcik..dənəcik [آد] کیچیک‌دنه.

dənəcil..dənəcil [صفت] دنه‌لری چوخ سئون (قوش و.).

dənəçi..dənəçi [صفت] تاخیل لا بسله‌نن.

dənədənə..dənədənə [آد، ص] دنه‌لر حالیندا، بیربیر، دانا دانا.

dənədənəlik..dənədənəlik [آد] دنه‌لر حالیندا، دانا دانا اولما.

dənə düşmək..dənə düşmək [تاثیرسیزائیلم] چوخ‌دن یئمک‌دن خسته‌لنمک (بعضی ائو حئیوان‌لاری حاققیندا).

dənəsiz..dənhsiz [صفت] دنه‌سی اولمایان (فا: بی دانه). seedless

dənəmək..dənəmək [باخ] دئنه‌مک.

dənə vər ləşmək..dənəvərləşmək [تاثیرسیزائیلم] دنه‌دنه اولماق.

dənə vər lənmək..dənəvərlənmək [تاثیرسیزائیلم] دنه‌دنه اولماق.

dənə vərlik..dənəvərlik [آد] دنه ور شئیین حالی.

dənəvəri..dənəvəri [صفت] دنه‌لی، دنه‌لر حالیندا اولان.

dənələtdirmək..dənələtdirmək [اتدیرگن ائیلم] دنه‌لتمک‌ایشینی گؤردورمک.

dənələtdirilmək..dənələtdirilmək [بلسیز ائیلم] دنه‌لتدیرمک ایشی گؤرولمک.

dənələtmək..dənələtmək [اتدیرگن‌ائیلم] دنه‌له‌مک ایشینی گؤردورمک.

dənələnmək..dənələnmək [بلسیز ائیلم] ۱-دنه‌دنه اولونماق. ۲-دنه‌دنه یئییلمک.

dənəlubya..dənəlubya [آد، بیتگی] ایری‌دنه‌لی لوبیا نوعو.

dənələmək..dənələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دنه‌لری‌نی‌بیربیریندن آییرماق، (فا: دانه بندی). granulation ۲-(قوش)دنله‌مک.

dənəli..dənəli [صفت] دنی چوخ اولان، دنه‌لری آیری آیری سئچیلن.

dəni..dəni [ظ، ع] آلچاق، اسکیک کیمسه.

dünya..dünya [باخ] دؤنیا.

dünyavi..dünyavi [باخ] دُنیوی.

dəniz..dəniz [آد] ۱-اوقیانوسلارا (آنادنیزلره) یولو اولان بؤیوک گؤل، یئر اؤزونون قابیق اینین چوخورلاریندا ییغیشان سولار (فا: دریا). sea ۲-(مج)چوخلوق و نهایت‌سیزلیک افاده سیدیر. {ت، سن ‹تنگیز›، باخ: دان}.

dəniz-..dəniz- [اؤزل‌آد] اینسان آدی: ~آلپ، ~آی، ~بای، ~تای، ~جان، ~خان ~اَر، ~سوْی.

Dəniz arıdan..Dəniz arıdan [صفت] دنیزین دایاز یئرلرینی‌درین‌لشدیرن گمی.

dəniz atı..dəniz atı [آد، دیرگی] دنیزآیقیری، باشی آت باشینا بنزه‌ین، سودا دیکینه دوُران، قویروغو قیوریق، ۱۵cm-۱۰ بوْیدا، ایلیق دنیزلرده یاشایان بالیق (فا: اسب آبی). hippocampus

dəniz axıntısı..dəniz axıntısı [آد] دنیز سوُیونون یئردَییشمه‌سی.

dənizaslanı..dənizaslanı [آد، دیرگی] اتجیل‌لردن، ۳,۵متره اوُزونلوغو، قوُروسو قهوه رنگی و ایسلاغی توتقون قهوه رنگی، امجک‌لی، (فا: شیردریایی). eumatopias jubatos

dəniz aşırı ölkələr..dəniz aşırı ölkələr [آد] دنیز اؤته سینده اولان اؤلکه‌لر (فا: کشورهای ماوراء بحار).

dəniz aşırı..dəniz aşırı [آد] دنیز اؤته‌سی (فا: ماوراء بحار).

dəniz alası..dəniz alası [آد، دیرگی] آلابالیق‌سولاردان، قوزئی‌دنیزلرینده‌اولان، دادلی سولارا کؤچ ائدن بیر بالیق نوعو salmo trutla

dəniz altı..dəniz altı [آد] دنیزآلتیندا قالابیلن ودنیز آلتیندا یئریه بیلن آراج وگمی (فا: زیردریائی). submarine

dəniz altıçı..dəniz altıçı [صفت] دنیز آلتی‌لاردا ایشله‌ین‌و گؤرَولی-اولان.

dəniz anası..dəniz anası [آد، دیرگی] یاستی بیر دیسکه بنزه ین و سایدام و سربستجه اؤزه بیلن‌دنیزحئیوانی.

dəniz aynası..dəniz aynası [آد] دنیزآلتی‌لارا ووُرولان ودنیز دیبینی گؤرمه‌یه یارایان جام نوعو.

dəniz ayısı..dəniz ayısı [آد، دیرگی] ٦-٥ متره بوْی، قیللی دری‌لی، ایکی الی و اؤزگک بیچیمینده قویروغو اولان و گؤنئی پاسیفیک ده یاشایان بیردنیز امجک‌لی‌سی، دنیز پری‌سی؛ فوْک (فا: فک). arctocphlus ursinus

dəniz ötəsi..dəniz ötəsi [آد] ماوراءبحار (فا: ماوراءبحار). overseas

dəniz ördəyi..dəniz ördəyi [آد، دیرگی] فیرتینا قوُشو.

dənizotu..دنیزاوْتو [آد، بیتگی] بیر لپه‌لی (بیر چنک‌لی) بیتگی لردن دنیزده بیتن چوْخ ایللیک سوُ بیتگی‌سی.

dəniz otubusu..دنیزاوْتوبوسو [آد] بیر نوع‌دنیز داشیماجی‌سی، بیر نوع قایبق.

dəniz uçağı..دنیزاوُچاغی [آد] سو اوْزه ریندن هاوالانا بیلن اوچاق.

dəniz üzümü..دنیزاوْزومو [آد، بیتگی] ۱-۲m اوُجالیقدا، دیک داللی و یاشیل رنگلی قین کیمی، یاپراقلاری پولجوقسوْو، چالی گؤرونوشونده، میوه‌سی نوخود بؤیوکلوگونده و قیرمیزی ساری، چوخ ایللیک بیر بیتگی. **ephedromajor**

dəniz üssü..دنیزاوْسسو [آد] دنیز قوّت‌لرینه عاید دنیز دوُراغی.

dəniz ulduzu..دنیزاوُلدوزو [آد، دیرگی] اولدوز بیچیمینده بئش قوللو بیرتیکانلی حئیوان (فا: ستاره دریایی). **starfish**، **aster**

dəniz ulduzları..دنیزاوُلدوزلاری [آد، دیرگی] اوْمورقاسیز، چوخو بئش قوللو، دری‌سی تیکانلی دنیز یاراتیق‌لاری. **assstroidea**

dəniz onbaşı..دنیزاوْنباشی [آد] دنیزقوتلرینده‌اوْن‌عسگرباشچیسی (فا: سرناوی).

dəniz ibiyi..دنیزایبیگی [آد، بیتگی] باخ: دنیز رازیانه سی.

dəniz ısırqanları..دنیزایسیرقانلاری [آد، دیرگی] اینسان دریسینده سوّرولونجه ایسیرقان کیمی قاشیندیران بیر قوردجوق **akaleophe**

dəniz ilanı..دنیزایلانی [آد، دیرگی] ایلانلاردان، چوخ‌زهیرلی، کوّرک بیچیملی قویروقلو بیراوقیانوس حئیوانی (فا: ماردریایی) **hydrophis**

dəniz inəyi..دنیزاینَگی [آد، دیرگی] دنیز آیی‌سی کیمی آنجاق دری‌سی قیللی اوْلمایان و بوْیو۳-۲متر بیردنیزامجک‌لی‌سی **hydron alis**

dəniz iynəsi..دنیزایینه سی [آد، دیرگی] باشی بیز، وُجودو اینجه اوُزون، آغ دنیزده یاشایان بیر بالیق، (فا: نوعی ماهی). **syngnathus**

dəniz basması..دنیزباسماسی [یئرب] چؤکن و چوخورلاشان بیر یئره‌دنیز سولارینین دوْلماسی.

dəniz bənövşəsi..دنیزبنؤوشه سی [آد، بیتگی] چان چیچگینین بیر نوْعو.

dəniz buzu..دنیزبوُزو [آد] یئر اوْزونون سوْیوق بؤلگه‌لرینده‌دنیز اوْزونده اوْلوشان بوُز.

dəniz bilimci..دنیزبیلیمجی [صفت، جغرافیا] دنیزلری اینجه‌لیین بیلیمجی.

dəniz bilimi..دنیزبیلیمی [آد] دنیز تانیما، اوقیانوس‌لاری آراشدیران بیلیم.

dəniz palamudu..دنیزپالاموُدو [آد، دیرگی] قابیق‌لی‌لاردان‌دنیز دیبلرینده و قایالار اوْزه‌رینده یاشایان، کسیک کیمی بیر بؤجک جنسی، دنیز پلینی (فا: نوعی حشره). **balanus**

dəniz palıtı..دنیزپالیتی [آد، دیرگی] وُجودلاری یوُوارلاق، تیکانلی قابیق ایله کستانه‌یه بنزه‌ین، بیر یوموشاقجا **echinus esculentus**

dənizpərisi..دنیزپری‌سی [آد] ناغیللاردا: سوُدا یاشایان‌اوُزون-ساچلی، چیلپاق و بالیق قوُیروقلو و قادین شکلینده افسانه وی بیر یاراتیق.

dənizpəlidi..دنیزپلیدی [آد] بیر نوع‌دنیز بؤجه‌یی.

dənizpiyadası..دنیزپیاداسی [آد] دنیز قوّتلریندن بیر بؤلوم.

dəniz pırasası..دنیزپیراساسی [باخ] بیر نوع یوْسون.

dəniz pişiyi..دنیزپیشیگی [آد، دیرگی] آغزی قارین طرفینده، اوْزگه‌یی ایپ کیمی اوُزون، یومورتالایان بیر بالیق، پیشیک بالیغی (فا: نوعی‌ماهی). **rajaclavata/ chimaera monstrosa**

dəniztəkəsi..دنیزتکه سی [آد، دیرگی] قاریدئس، مئیگو (فا: ملخ دریایی).

dəniz tutması..دنیزتُوتماسی [آد] دالغالار تاثیریله یارانان راحات‌سیزلیق.

dənuz tusbağası..دنیزتوُسباغاسی [آد، دیرگی] بیر نوع توسباغا **chelonidea**

dəniz tülküsü..دنیزتوّلکوسو [آد، دیرگی] سابان بالیغی.

dənizcik..دنیزجیک [آد] کیچیک‌دنیز، گؤل.

dənuz çaqısı..دنیزچاقی‌سی [آد، دیرگی] دنیزلرده یاشایان بیر یومشاقجا **solen**

dəniz çulluğu..دنیزچوُللوغو [آد، دیرگی] دنیز قیبی‌لاریندا یاشایان چوُللوق نوْعو.

dənizçi..دنیزچی [آد] ۱-دنیزله ایلگی‌لی ایشلرده چالیشان کیمسه. ۲-دنیز گمی‌لرینده ایشله ین کیمسه (فا: ملاح). **sailor**

dənizçilik..دنیزچیلیک [آد] دنیزچی‌نین ایشی.

dəniz hamamı..دنیزحاماسی [آد] پلاژ.

dəniz hoququ..دنیزحُقوقو [آد] دنیزلرله ایلگی‌لی حُقوق دالی.

dəniz xiyarı..دنیزخیاری [آد، دیرگی] خیارا بنزر، آغیز و آلت دلیگی اوُجلاردا، دایاز یئرلرده یاشایان بیر نوْع سوْلوجان **holothurid**

dəniz darağı..دنیزداراغی [آد، دیرگی] ایکی چنه‌لی و قابیق‌لی بیر یوموشاقجا.

dənizdaşımacılığı..dəniz daşımacılığı [آد] دنیزنقلیاتی‌و داشیت-لاریلا داشیما ایشی.

dənizdavşancılı..dəniz davşancılı [آد، دیرگی] دنیز گؤل و ایرماق قیییلارینداا یاشایان بیر نوع قارتال **pandion hliaetus**

dənizdavşanı..dəniz davşanı [آد، دیرگی] قارین آیاقلی‌لاردان، توخوناج‌لاری قولاق کیمی، قابیغی کیچیک و ایچینده یومشاقجا جنسی **alysia cyclopterus lumpus**

dənizrazıyanəsi..dəniz raziyanəsi [آد، بیتگی] چتیرگیللردن، دنیز قیییلارینداا یئتیشن خوش قوخولو بیتگی (فا: رازیانه) **crithum maritimum**

dənizzanbağı..dəniz zanbağı [آد، دیرگی] دنیز زَنبَقی: دنیز دیبینده یاشایان و بیتگی‌یه اوْخشایان بیر حئیوان.

dənizsarımsağı..dəniz sarımsağı [آد، بیتگی] چوخ ایللیک، سوّرونوجو، آغ اوْتسوو بیر بیتگی. **convalvulus soldanella**

dənizsamuru..dənız samuru [آد، دیرگی] سانسارگیللردن، بوْی ۱۲۵cm، آیاقلاری اوْزگک کیمی، کوّرکو دَیرلی‌و قوزئی اوْقیانوس قیییلارینداا یاشایان بیر حئیوان (فا: حئیوانی دریایی). **latax lutris**

dənizsərçəsi..dəniz serçəsi [آد، دیرگی] قیرقوْشو نوْعوندان بالاجا بیرقوش.

dənizsəl..dənizsəl [صفت] دنیزله ایلگی‌لی (فا: بحری). **marine**

dənizsoğanı..dəniz soğanı [آد] بیر نوع‌دنیزده گؤیه رن بیتگی.

dənizsuyu..dəniz suyu [آد] دنیزلرده اوْلان اوْزل دوْزلو سو نوْعو.

dənizşeytanı..dəniz şeytanı [آد، دیرگی] دنیز دیبینده‌یاشایان‌ائتلی آغیزلی بالیق.

dənizşəqayiqi..dəniz şəqayiqi [آد، دیرگی] مرجان‌لاردان، توخونا-جاقلاری چوخ ساییدا و اوْزون، قیییقایالیق‌لارینا پاپیشاراق یاشایان، رنگی پارلاق بیر پوْلیپ جنسی **anemonia**

dənizfənəri..dəniz fənəri [آد] دنیزده یولو ویا بیر یئری نشان وئرمک اوچون یاندیریلان چیراق (فا: فانوس دریایی).

dənizqadayıfı..dəniz qadayıfı [آد، بیتگی] دنیز مخملی: اسمر سو یوْسونلاریندان بیردنیز بیتگی‌سی **alaria esculenta**

dənizməxməli..dəniz məxməli [آد، بیتگی] دنیز قادایفی: اسمر سو یوْسونلاریندان بیردنیز بیتگی‌سی **alaria esculenta**

dənizqarıqanquşu..dəniz qaranquşu [آد، دیرگی] زیرئه‌لی کیچیک‌دنیز بالیغی.

dənizqazı..dəniz qazı [آد، دیرگی] آغ باش قوشو.

dənizqüvvətləri..dəniz quvvətləri [آد] باخ: دنیز گوجلری (فا: قوه بحریه). **navy**

dənizqurdu..dəniz qurdu [آد] تجرُبه‌لی‌دنیزچی، دنیزلری ایی تانیان.

dənizqozalağı..dəniz qozalağı [آد، دیرگی] یومشاق جالاردان، قالین و قیوریق قابیق‌لی بیردنیز بؤجگی. **conus**

dənizqulağı..dəniz qulağı [آد] ۱-دنیز قیراغیندا دؤزه‌لن گؤلجوک۲-(دی) قارین آیاقلی، قابیغی قولاق کیمی یومشاقجا **haliotis**

dənizqıraığı..dəniz qıraığı [آد] دنیز قیْیی‌سی: دنیزکناری، دنیز قیییلارینا یاخین یئرلر (فا: ساحل). **shore، seaboard**

dənizqırlanqıcı..dəniz qırlanqıcı [آد، دیرگی] باخ: بالیق چین.

dənizqızı..dənizəqizi [آد، دیرگی] ۱-فوْک کیمی ایری بیردنیز امجک‌لی‌سی. ۲-افسانه‌لره گؤره کؤکس و باشی اینسان کیمی وآشاغی طرفی‌بالیق کیمی‌بیردنیز یاراتیغی (فا: پری دریایی). **siren**

dənizqıyısı..dəniz qıyısı [آد] دنیز قیْراغی: دنیزکناری، دنیز قیییلارینا یاخین یئرلر (فا: ساحل). **shore، seaboard**

dənizköpüyü..dəniz köpüyü [آد، دیرگی] لوْله داشی.

dənizkərgədəni..dəniz kərgədəni [آد، دیرگی] بالیناگیللردن‌ارکگی اوْزون دیشلی، بوْیو ۸-۹m، امجک‌لی دنیز حئیوانی **monodo monoceros**

dənizkəstanəsi..dəniz kəstanəsi [باخ] دنیز پالیتی.

dənizkənarı..dəniz kənarı [آد] باخ: دنیز قیراغی (قیییسی).

dənizkənarı..dəniz kənarı [اؤزل‌آد] باکی‘دا یئر آدی[۲۴۰].

dənizkirpisi..dəniz kirpisi [آد، دیرگی] بیرنوع‌دنیزحئیوانی(فا: خارپشت‌آبی).

dənizkirpiləri..dəniz kirpiləri [آد] دنیزحئیوانلاریندان‌بیرسوْی. **echinoidea**

dənizkəçişi..dəniz geçişi [آد] بوْرو ویا یوْلون دنیزسوُلاری آلتیندا قالانی.

dənizgözəli..dəniz gözəli [باخ] ساری آغیز.

dənizgücləri..dəniz gücləri [آد] قوّه بحریه، بیر اؤلکه‌نین نظامی بؤلوم لریندن اوْلان نظامی قوّتلر (فا: قوّه بحریه). **navy**

dənizgülü..dəniz gülü [آد، دیرگی] مرجان‌لاردان توخوناجلاری قیسا و رنگلی، قیییلارا یاخین قایالارا پاپیشان‌دنیزحئیوانی. **actipa**

dənizlalələri..dəniz lalələri [آد، دیرگی] دری‌سی تیکانلیلاردان، یاشیل آغ اسمر رنگده و توپلو حالدا یاشایان‌دنیز حئیوانلاری. **crinadea**

dənizmeymunu..dəniz meymunu [آد، دیرگی] دنیز پیشیگی، واتوس دئییلن بالیق.

دنیزمارولو..marulu dəniz [آد، بیتگی] اسمرسویوسونلاریندان، دایازسولاردا اولان یاشیل یاپراقلاری اینجه بیتگی(فا: خزه). **ulva lacutca**

دنیزماوی‌سی..mavisi dəniz [آد] دنیز رنگینده اولان گؤی (ماوی) رنگی.

دنیزموتورو..dənizmotru [آد] بیر نوع‌دنیز داشیماجی‌سی.

دنیزمیلی..mili dəniz [آد] ۱۸۵۲متر اولان اوزونلوق اؤلچوسو.

دنیزمینارەسی..minarəsi dəniz [آد، دیرگی] مخروط شکلینده قابیق‌لی بیر بؤجک.

دنیزنقلیاتی..nəqliyatı dəniz [آد] دنیز داشیماجی‌لیغی وسایطی (گمی--).

دنیزه تؤکمک..tökmək dənizə [تاثیرلی ائیلم] دؤشمنی‌دنیزه قدر قووالاییب یوخ ائتمک.

دنیزه چیخماق..çıxmaq dənizə [تاثیرلی ائیلم] گزمک ویا ایش اؤچون‌دنیز یولو گئتمک.

دنیزه دؤشن ایلانا ساریلیر..dənizə düşən ilana sarılır [دئییم] چتین وضعیتده قالان آدام هر چاره‌یه باش ووُرار.

دنیزه یئندیرمک..yendirmək dənizə [تاثیرلی ائیلم] (یئنی گمی اؤچون)دنیز سویونا سالماق.

دنیزهؤرومجه‌یی..hörümcəyi dəniz [آد، دیرگی] ۱۸-۱۰ سانتیمتر بویدا قابیق‌لی بیر بؤجک نوعو (فا: نوعی حشره). **maja squinoda**

دنیزیئلی..yeli dəniz [آد] قارادان‌دنیزه اسن یئل.

دنیزیوسونو..yosunu dəniz [آد، بیتگی] دنیزلرده بیتن وعمومیتله قیی‌لاردا و قایالیقلاردا چوخ کیپ اولاراق گؤرولن و اسمر سو یوسون‌لاریندان بیردنیزبیتگی‌سی(فا: نام‌گیاهی)**alaria esculenta**

دنیزیولو..yolu dəniz [آد] گمی‌لرین‌دنیزلرده ایزله دیگی یول.

دن‌یئین قوشلار..dən yeyən quşlar [صفت، دیرگی] دن له بسله نن قوشلار.

دَوا..dəva [باخ] داوا.

دَوال..dəval [آد، تا] آری قووان‌یندا اولان آجی تورتو.

دَوام..dəvam [باخ] داوام.

دَوامیت..dəvamiət [آد، عربجه] دایانیق‌لیق، دؤزوملوک، قالیم‌لیق، مُحکم‌لیک (فا: ـه).

دَوران..dəvəran [آد، عربجه] دؤنمه، فیرلانما.

دَوه..dəvə [آد، دیرگی] جوّت دیرناقلی‌لاردان، گوشه‌ین و امجک‌لی، بویونو باجاقلاری اوزون، بئلینده بیر ویا ایکی هؤرگوجو اولان، سوسوزلوغا دایاناقلی، داشیمادا یارارلی، اتی یییلن ایری بیر حئیوان (بیر ایللیک دوه بالاسینا "کؤششک"، ایکی ایللیگه "تورُوم"، اوچ ایللیگه "تایلاق" دئییلیر) (فا: شتر، جمل). **camel، kamekos** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تَوه›، صح، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دَوه ایله دئو (دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تو، تئو›) کلمه لری باغلانتی‌لی اولمالیدیلار، هر ایکی کلمه بؤیوک و غیر عادّی وارلیغی گؤسته‌ریر؛ دیواناکی تَو‹تئو کؤکونو نظره آلارساق بوندان دوزه‌لن فعللرین معناسیندا بوُرماق و دوْلاماق ودولاشیق ائتمک کیمی مفهوم‌لار وار، (دئویرمک› تئویرمک، دئویرگن› تئویرگن)؛ بو کلمه آد حالیندا حیله، آل و آلداتما معنالانیب و بوندان دوزه‌لن دوه کلمه‌سی ایری اؤیرو و بوروق بوروق حئیوانا اشارتدیر، البته دوه و دئوین بؤیوکلوغونه خاطر بو مفهومدادا ایشله‌نیرلر "دئو آدام: بؤیوک آدام، دئو پروژه: بؤیوک پروژه"، نظره گلیر دیوانه سؤزیله‌ده(شکلجه و معناجا) باغلانتیلی اولسون}.

دَوه—..-dəvə [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اولار).

دَوه‌آلماسی..Dəvə alması [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی آدی (فا: شش شاخ).

دَوه‌اوتو..dəvə otu [آد، بیتگی] بیر ایللیک بیر بیتگی آدی (فا: نوعی گیاه).

دَوه‌باتان..dəvə batan [اؤزل‌آد] گؤیچای‌دا چای آدی[۲۴۰].

دَوه‌بویونو..dəvə boynu [آد] ۱-دوه‌نین بوینو کیمی ایری‌سو بورو، سیفوُن (فا: سیفون). ۲-سئل سویوندا اولان دوه بوینو کیمی بؤیوک دالغا (فا: شترگلو). **siphon, goose neck**

دَوه‌بویونو..dəvə boynu [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ و یئر آدی[۲۴۰].

دَوه‌تیکانی..dəvə tikanı [آد، بیتگی] توپلاشیق گیللردن، تارلادا بیتن، بویو ۱ متره قدر، بیر و ایکی ایللیک تیکانلی بیتگی؛ بیر نوع مانقال، کنگر، ائششک تیکانی، یانداق (فا: خارشتر، مغیلان). **cyrcium ahhagi persuarum**, {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دَوه‌جر..dəvəcər [صفت، دا] یوخوسوز قالان و یاتابیلمه‌ین آدام حاقیندا "سحره قدر دوه جر اولدو".

دَوه‌جیک..dəvəcik [آد، دی، تا] تور قانادلیلاردان بیرنوع بؤجک، قیزلار دوه‌سی ده دئییلن بیر بؤجک.

دَوه‌چی..dəvəçi [اؤزل‌آد] ۱-خزردنیزی‌نین گؤندوغان طرفینده بالکان بؤلگه سینده م۱۳جو یوزیلده بیر تورک طایفاسینین آدی. ۲-تبریزده محلّه آدی وخیاو دا کند آدی (قو: شتربان)؛ آذربایجان جمهوریتینده

رایون و چای آدی[۲۴۰] ۳-دوه بئجه رن و ایشلەدن کیمسه (فا: ساربان). camel driver

دَوەچیلیک..dəvəçilik [آد] دوه ساخلاما و دوه ایله یوک داشیما ایشی.

دَوەدؤشلو..dəvədöşlü [آد] قارنی ایچَری چَکیک (آت).

دَوەدابانی..dəvədabanı [آد، بیتگی] ۱-قوْل بوداقلی و کؤکومسوْو، گؤودەلی و چوخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی. ۲-(تا) بیر نوع بؤیوک قدح.

دَوەدللـەیی..dəvə dəlləyi [آد، دیرگی] یاشیل رنگلی و اوْدون آیاقلی بیربؤجک.

دَوەدیشی..dəvə dişi [آد] دانەلری ایری.

دَوەرە گؤز..dəvərə göz [باخ] دبَره گؤز.

دَوەفیندیغی..dəvə fındığı [آد] چؤکه آغاجی‌نین میوه سی.

دَوەقوْشو..dəvə quşu [آد، دیرگی] قانادلاری‌اوچماغاآلوئریشلی اوْلمایان، اوزون آیاقلاریلا یئهین قاچان، ایستی اؤلکەلرده یاشایان (فا: شترمرغ). struthio camelus ،sotrich {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دَوەقوشوگیللر..dəvə quşugillər [آد] دوه قوشو کیمی حئیوانلاری ایچینه آلان سوْی (فا: شترمرغ سانان). iondae

دَوەقوُشولوق..dəvə quşuluq [آد] دوه قوشو کیمی اوْلما و حرکت ائتمه.

دَوەقولاغی..dəvə qulağı [آد، بیتگی] کؤکونده آشیْ مادەسی اوْلان ایکی لپه‌لی بیتگی، سوپورگه اوْتو (بوْیاق کیمی ایشله دیلیر).

دَوەقیران..dəvə qıran [آد] قوراقلیق یئرلرده، داشلی یاماجلاردا بیتن بیر تیکانسوْو بیتگی.

دَوەقیرخان..dəvə qırxan [آد] دوەلری قیرخماقلا مشغول اوْلان کیمسه.

دَوەکیمی..dəvə kimi [آد] چوْخ بؤیوک اوْلاراق.

دَوەکینی..dəvə kini [آد] بؤیوک کین.

دَوەگؤتورمز..dəvə götürməz [صفت] چوخ آغیر و بؤیوک اوْلان شئی.

دَوەلی..dəvəli [آد] دوه‌یه مینمیش، دوەسی اوْلان کیمسه.

دَوەلی..dəvəli [اؤزل‌آد] شاماخی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

دَوەلیک..dəvəlik [آد] دوەلرین قوْروندوغو و ساخلاندیغی یئر.

دو..do [باغلاییجی سؤز، سس‌تق] اؤکوز و اینک کیمی حیوانلاری سس-لەمک اوْچون‌چیخاریلان‌سس. ۲-دوْ do(ایتالیانجا، آد) موسیقی نوْتلاریندا ایلک نوْتون آدی.

دوآلیست..doalist [آد، لا] ایکی جی (فا: دوآلیت).

دوآلیزم..doalizm [آد، لا] ایکی جیلیک (فا: دوآلیزم).

دوئت..doet [آد، فرانسیزجا] ایکی‌لیکده اوْخونان اوْخوماق (فا: ~).

دوئل..doel [آد، فرانسیزجا] ایکی نفره تارتیشما ویا چارپیشما (فا: ~).

دوبالاق..dobalaq [آد] گولشمه‌ده آیاقلا ایشله‌نن‌بیرفن (فا: پشت‌پا زدن).

دوبرادوبرا..dobradobra [آد] چکینمه‌دن " دوْبرا دوبرا سؤیله‌مک".

دوبره..dobrə [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

دوپدوغرو..dopdoğru [صفت، ظ] بوتون لوکله دوغرو.

دوپدولو..dopdulu [صفت] بوسبوتون دوْلو، آغزینا جان دوْلو (فا: سرشار). Overflowing {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوپو..dopu [آد] آغزی و دیبی دار و قارنی گئن ساخسی‌قاب.

دوپینق..doping [آد، این] دوْپینگ: اسپوردا وُجوداآوْستونانرژی وئرمک اوْچون استفاده اوْلونان اوُیاریجی‌مادّه؛ اوُیاریجی[۲۱۸].

دوپیه..dopiyə [اؤزل‌آد] اهرده کندآدی {تاو'دان: توْوییه: حرکتلی}.

دوْچرخه..doçərxə [آد] ایکی چرخلی و موتورسوز بیر آراج، بیسیکلئت (فا: دوچرخه). bicycle

دوْچرخه سواری..doçərxə səvari [آد] دوچرخه سوْرمه (فا: ~). bicycling

دوْخسان..doxsan [سایی، ت] دوْقسان: دوْققوز یول اوْن، سکسان دوققوردان سونراکی سایی (فا: نود). {ت؛ بو کلمه دوْققوز اوْن سؤزونون قیساتیلماسی اولمالیدیر}.

دوْخسانار..doxsanar [آد] هربیرینه دوْقسان.

دوْخسانلیق..doxsanlıq [آد] دوْخسان یاشیندا اوْلان، ایچینده دوْخسان دانا اوْلان (فا: نود تایی).

دوْخسان‌یاشلی..doxsan yaşlı [صفت] دوْخسان یاشی اوْلان.

دوْخسانینجی..doxsanıncı [صفت] سیردا سکسان دوققوزونجو دان سونراکی سایی (فا: نودمی).

دوْداغی سالاق..dodağı sallaq [صفت] ۱-آلت دوداغی سالانمیش اوْلان. ۲-میسقیریغین سالامیش، کوسگون کیمی اوْلان کیمسه.

دوْداغی سؤزلو..dodağı sözlü [آد، دا] سؤزآپاریب گتیرن، سؤزباز.

دوْداغی قاچماق..dodağı qaçmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْداقلاری قاچماق، گوْلومسه‌مک.

دوْداغی‌یئرسوْپورمک..dodağı yer süpurmk [تاثیرسیزائیلم] کوْسمک.

دوْداغی یئرله گئتمک..dodağı yerlə getmək [تاثیرسیزائیلم] کوْسمک.

دوْداغی یوْغون..dodağı yoğun [باخ] قالین دوداق.

دوْداغینی بوْزوشدورمک..büzüşdürmək dodağını [باخ] دوْداق بوْزمک.

دوْداغینی سالاماق..sallamaq dodağını [تاثیرسیزائیلم] کوسگون کیمی اوْلماق.

دوْداغینی دیشلهمک..dişləmək dodağını [تاثیرسیزائیلم] بیردن بیر شئی خاطر لا یاراق چاشماق.

دوْداغینین آلتیندان سؤیلهمک..dodağının altından söyləmək [تاثیرسیز ائیلم] دئییمک، دوْنقولدانماق.

دوْداغینین آلتیندان گوْلمک..dodağının altından gülmək [تاثیرسیز ائیلم] ایستئهزا ایله گوْلومسه مک.

دوْداق..dodaq [آد] ۱-آغیزی و دیش لری اؤرتن اتلی اؤست وآلت بؤلوم (فا: لب). lip ۲-بیر شئیین قیراغی و یانی. ۳-مختلف آلت لرین توتوجو و سیخی بؤلومو "منگنه نین دوداقلاری". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه توُتماق سؤزوندن آلیناراق توُتما عضوونو بیلدیریر، توُتماق+ا› توُتاق› دوْداق}.

دوْداق آراسی..dodaq arası [ظرف] یاواشجادان اوْخویوب سئگاه دئمک.

دوْداق آلتی..dodaq altı [ظرف] یاواشجادان اوْخویوب سئگاه دئمک "دوْداق آلتی دئییمک، دوْداق آلتی اوْخوماق".

دوْداق اوجو..dodaq ucu [ظرف] اوْرک سیز، ایسته مه دن، کؤنول سوْز.

دوْداق بوْیاسی..dodaq boyası [آد] دوداقلاری بویامارنگی وآراجی.

دوْداق بوْزمک..dodaq büzmək [تاثیرسیزائیلم] ناراضی لیق گؤسترمک.

دوْداق بوُرون سسلری..dodaq burun səsləri [آد، دیلب] دوداق و بورون توسط ایله دئیلن سس (فا: صداهای لب و بینی). nasal sound

دوْداق جیق..dodaqcıq [آد] کیچیک و اینجه دوداق.

دوْداق چوخورو..dodaq çuxuru [آد] اوْست دوداق اوْرتاسیندا چوخور یئر.

دوْداق چیچک لی لر..dodaq çiçəklilər [آد، بیتگی] نعناع و آداچیچگی کیمی بیتگی تاقیمی (فا: گیاهان لب شکافته، تیره نعناع). labiatae

دوْداق دوداغا وئرمک..dodaq dodağa vermək [تاثیرسیزائیلم] آغیز آغیزا وئرمک.

دوْداق دیمز..dodaq dəyməz [آد، یازین] بو نوع شعر او حرفلردن-تشکیل تاپیرکی دوداق بیربیرینه دَیمیر، اؤرنک "حقیقتی دوُیان اینسان گرک گئچه جاندان. خطله چنگه له شه گر تؤکولسه هر یاندان". بوشعر، تجنیس و قوشما و بونا تای نوعلارا بؤلونه بیلر[۷۳، ۷٤].

دوْداق سالاماق..dodaq sallamaq [تاثیرسیزائیلم] کوْسمک، قاش قاباغینی تؤکمک.

دوْداق سس سیز حرفی..dodaq səssiz hərfi [آد، دیلب] یووارلاق سس سیزی (ب، پ، م، و، ف) (فا: صامت لبی). labial consonant

دوْداق سسلی حرفی..dodaq səsli hərfi [آد، دیلب] یووارلاق سسلی حرفی، باخ: دوداق لانان سسلی حرف (فا: صائت لبی). lipvowel

دوْداق سسی..dodaq səsi [آد، دیلب] دوداقدا دئیلن سس لی حرف (فا: صدای لبی). lipsound

دوْداقسیل سس..dodaqsıl səs [آد، دیلب] بوْغوملانماسی دوداقلاردا اوْلان سس چئشدی، "پ" دوداق سیل سسدیر(فا: صدای گرد).

دوْداقلاری بوْزولمک..dodaqları büzülmək [تاثیرسیزائیلم] ناراضی لیک ائتمک.

دوْداقلاری قاچماق..dodaqları qaçmaq [تاثیرسیزائیلم] گوْلومسه مک.

دوْداقلارینی چئینه مک..dodaqlarını çeynəmək [تاثیرلی ائیلم] قضبله نه رک دوْداق لارینی گمیرمک.

دوْداقلاشماق..dodaqlaşmaq [قا] دوْداق دوْداغا اؤپوشمک.

دوْداقلاما..dodaqlama [صفت] آغزینا قدر دوْلو، دوْداق لارینا قدر دوْلو.

دوْداقلانان..dodaqlanan [صفت، دیلب] دوْداقلار واسطه سیله سؤیله-نن حرف (فا: صدای لبی).

دوْداقلانان سس..dodaqlanan səs [آد، دیلب] یووارلاق سس (فا: صدای گرد). round voice

دوْداقلانان سسلی حرف..dodaqlanan səsli hərf [آد، دیلب] یووارلاق سسلی حرف (وْ، ؤ، وُ، وّ) (فا: صائتهای گرد). bolabial vowel

دوْداقلانماق..dodaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْداق لار واسطه سیله سؤیلنمک (فا: توسط لب گفته شدن).

دوْداقلانمایان..dodaqlanmayan [صفت] دوداق لار واسطه سیله سؤیلنمه ین.

دوْداقلانمایان سسلی حرفی..dodaqlanmayan səsli hərfi [آد، دیلب] دوداق لار واسطه سیله سؤیلنمه ین حرف (فا: صائتهای راست). unrounding

دوْداقلی..dodaqlı [آد، یازین] ۱-بو نوع شعرده هر کلمه ده دوداقلار بیربیرینه دیبر، قورولوشجا مصرع لر مُختلف هجادان تشکیل تاپیر،

اؤرنک " ایچمه میش جام محبت غمله پیمان باغلادیم. ایلقار"[٧٣، ٧٤].
٢-(ص) دؤداق و دوداقلاری اولان.

دؤداقلیق..dodaqlıq [آد] دوداقلی (نفسلی) چالغی آلت‌لرینین دوداغا قویولان بؤلومو، آغیزلیق.

دؤداقواری..dodaqvarı [آد] دؤداغا بنزر.

دؤداقیاریغی..dodaq yarığı [آد] باخ: دؤشان دؤداغی.

دؤدا ..doda [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.{دادا سؤزو بؤیوک قارداش، آغابگ و دلیقانلی معناسیندادیر، محتملا دادایا عاید اولان یئر اؤچون سؤیله نیبدیر}.

دؤدای..doday [اؤزل‌آد] ماکی'دا کند آدی. {باخ: دؤدا}.

دؤدو..dodu [آد، کؤ] ١-گئچمیشده چؤمچه ایله اؤینانیلان گولمه‌لی بیر اویون. ٢-حیله، کلک.

دؤدورُقا..dodurğa [آد] دؤدورغا: باخ: توُتورقا، اؤلکه‌لرآلان، اوغوز بویو.

دؤدورقایی..dodurqayı [صفت] قایداسیز، دؤزنسیز " دؤدورقایی ایشله‌یبر". {باخ: توُتور+قایی› قایماق؛ باخ: کله‌قایی}.

دؤدو گلمک..dodu gəlmək [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، کلک گلمک.

دؤدو وئرمک..dodu vermək [تاثیرلی ائیلم] یالان وعده‌لرله آلداتماق، کلک گلمک.

دؤدویی..doduyı [یازار] (١٣١٨ه-١٢٧٧)ابراهیم‌خلیل‌دؤدویی شکی ده آنادان اولوب و ابراهیم تخلصونو ایشله‌دیب[١١٧].

دؤرآت..dor at [آد] دؤرُو آت: کؤراوغلونون دؤرو رنگلی آتی، کهَر آت (فا: اسب کهر). bay (horse)

دؤرآغاجی..dorağacı [آد] مختلف‌مقصدلرله گمی‌لرین‌اورتاسیندا دیکیلن اوزون‌دیرک" چیخاسان‌دؤرآغاجینا" {دؤروق}.

دؤرا..dora [باخ] دؤروق، زیروه.

دؤرا..dora~ [اؤزل‌آد] دؤرا، دؤرو و دؤروق سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: دؤرابای، دؤراتان، دؤراتای، دؤروالپ، دؤروبای، دؤروبگ، دؤروخان، دؤرور، دؤروقالپ، دؤروقان، دؤروقای، دؤروق-تیگین، دؤروقخان، دؤروقَر .

دؤرافشان..dorəfşan [ظ، فا] دؤرساچان، اینجی ساچان (فا: دورافشان).

دؤراق..doraq [باخ] دؤروق.

دؤرامان..doraman [تاریخی اؤزل‌آد] دؤرا+مان / دؤرمان / دؤرمَن؛ کومان خانلاریندان[٧].

دؤراوا..dorava [اؤزل‌آد] اردبیل‌ده کند آدی {باخ: دؤرا، زیروه اوواسی}.

دؤردیبیندن قاچان آدام..dor dibindən qaçan adam [باخ] دار دیبیندن قاچان آدام.

دؤرکه..dorkə [اؤزل‌آد] سولدوز و سالماس دا کند آدی.

دؤرنگ..dorəng [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایکی رنگلی (فا: دورنگ).

دؤرو..doru [صفت] قارا و قیرمیزی رنگین آراسی، قارا ایله قیزیل آراسیندا بیر رنگ(ات رَنگی). ٢-دؤروق[٧]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تؤروغ‹}.

دؤروآت..doru at [آد] باخ: دؤرآت: کهَر آت.

دؤروق..doruq [آد] ان یوکسک یئر، داغین زیروه سی، ان اوستون باشاری دؤزئیی، باخ: دؤرا. (فا: قله).

دؤروق توپلانتی‌سی..doruq toplantısı [آد] دؤولتین ویا بیر قورولوشون ان اوجا رُتبه‌لی آداملارینین توپلانتی‌سی.

دؤروق خان..doruq xan [اؤزل‌آد] خانلارین بؤیوگو، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

دؤروق خطی..doruq xəti [آد] داغلارین زیروه سینی بیربیرینه یاپیشدیران و یان یانا ایکی آغلان و حوضه‌نی بیربیرینden آییران خط.

دؤروق چیزگیسی..dorüq çizəgisi [آد] باخ: دؤروق خطی.

دؤروقلاماق..doruqlamaq [تاثیرسیزائیلم] ١-تپه‌له‌مک، بیرقابی‌تپه‌سینه-قدر دولدورماق. ٢-زیروه‌یه چیخماق، ان یوکسک نُقطه‌یه یئتیرمک.

دؤروق..doruq [اؤزل‌آد] دؤروک: مینودشت ده کند آدی.

دؤروم..dorum [آد] دوه بالاسی، تورُوم.

دؤری..dorı [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {دؤرو: کهر رنگی، بوزرنگی یئر، ٢-دؤروق: زیروه، یوکسک یئر}.

دؤز..doz [آد، فرانسیزجا] (داوالاردا)باخ: دؤزا.

دؤزا..doza [آد، فرانسیزجا] دؤز: (داوالاردا) بیر آتیم‌لیق مقدار، بیر دفعه ده یارارلانان مقدار" آتیم‌لیق دؤزو" (فا: دوز).

دؤزالاماق..dozalamaq [تاثیرلی ائیلم] دؤزالارا بؤلمک.

دؤزان قوردو..dozan qurdu [آد، دیرگی] اؤزونو ساوونماق اؤچون پیس قوخو بوراخان بؤجک، قارا بؤجک.

دؤس دؤغرو..dos doğrü [صفت] چوخ دؤغرو.

دؤست..dost [آد، فا] یولداش، آرخاداش (فا: دوست). friend

دؤست..dost~ [اؤزل‌آد] اورمیه(~الان)، خالخال (~لو)، سولدوز (~ک) ده کند آدی.

دؤستانه..dostanə [باخ] دؤستجاسینا، دؤستجا.

دؤستجا..dostca [ظرف] یولداش جاسینا (فا: دوستانه).

دوْستجاسینا..dostcasına [ظرف] یوْلداش جاسینا (فا: دوستانه).

دوْستدوْشمن..dost düşmən [آد] خئیر شرده اوْلانلارین هامی‌سی.

دوْستلاشماق..dostlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْست اوْلماق.

دوْستلوق..dostluq [آد] یوْلداشلیق.

دوْستوبوْزو..dostubozu [اوْزل‌آد] سومقاییت‌دا داغ آدی[۲٤۰].

دوْستوخانیم‌شیروانی..dostu xanım şiruani [یازار] م۱۹ عصرده یاشاییب وتورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

دوْستیانا..dostyana [باخ] یوْلداش جاسینا، دوْستجا.

دوْسداشا..dosdaşa [اوْزل‌آد] مرند- جوُلفادا کند و داغ آدی {توْس+ داشا: سرت و سرکش قایالیق یئر}.

دوْسیا..dosya [آد، فرانسیزجا] پرونده (فا: پرونده).

دوْشاب..doşab [آد] اوْزوم توت و انجیر کیمی مئیوه‌لری قایناداراق اله گلن غلیظ شیره، بکمز (فا: دوشاب). {فا‹دوشیدن+ آب› دوُشاب› دوْشاب[٦]}.

دوْشاب تره‌گی..doşab tərəyi [آد] قیزارمیش اوُنا دوشاب و جویز ازمه‌سی ویا آیری شئیلر آرتیراراق دوزه‌لن بیر شیرین یئمک.

دوْشاب‌آلمیشام‌بال‌چیخیب..doşab almışam bal çıxıb [دئییم] گؤزله‌نیلمه‌دن‌چوْخ یاخشی چیخان آدام حاققیندا.

دوْشابلیق..doşablıq [آد] دوْشاب اوْچون یارارلی.

دوْشاخه..doşaxə [آد، فا] هاچالی، قوْشا قوْل، برق وسایلینده پریزه تاخیلان شئی.

دوْشدور..doşdur [اوْزل‌آد] اهرده کند آدی {دوْشدور و دوْشرگه سؤزوندن}.

دوْشنبه..doşənbə [آد، فا] بازارته‌سی (بازار اوْته سی) (فا: ~). monday

دوْغا..doğa [آد، باخ: دوْغماق] ۱-ائورنده وارلیق‌لارین بوتونو، طبیعت (فا: طبیعت). nature ۲-خوُی، یارادیْلیش، فطرت.

دوْغااوْته‌سی..doğa ötsi [آد] دوغال اوْلمایان، غیرطبیعی، دوْغا اوْستو.

دوْغااوْستو..doğa üstü [صفت] دوغا یاسالارینا اوُیمایان، دوغا یاسالاریلا آچیق لانمایان، دوْغا دیشی (فا: فوق طبیعت).

دوْغااوْستوجولوک..doğa üstücülük [آد] دوغا یاسالاریلا آچیق لانمایان اتّفاق‌لارا اینانان و بونو ایلَری سوْرن دوکترین و اؤیره تی، سوُرناتوُرالیسم (فا: سوُرناتورالیسم).

دوْغابیلگی‌سی..doğa bilgisi [آد] طبیعت بیلگی‌سی.

دوْغابیلیمجی‌سی..doğa bilimcisi [آد] طبیعت چی.

دوْغابیلیمجی‌لیک..doğa bilimcilik [آد] دوغابیلمجی‌سینین ایشی.

دوْغاج..doğac [آد] باخ: دوْغاچ.

دوْغاچ..doğaç [آد] بیردن بیره شعر ویا سؤز دئمه، فی‌البداهه و ایچدن گله‌رک‌شعر سؤیلمه (فا: فی‌البداهه).

دوْغاجاق..doğacaq [صفت] گله جک (فا: آینده).

دوْغاجدان..doğacdan [ظرف] بیردن بیره و ایچدن گله‌رک دئییلن سؤز و شعر (فا: فی البداهه).

دوْغاجلاماق..doğaclamaq [تاثیرلی ائیلم] ایچدن گله‌رک شعر دئمک (فا: فی البداهه).

دوْغاجی..doğacı [صفت] دوغاجی‌لیقلا ایلگی‌لی اوْلان، ناتوریست.

دوْغاجیلیق..doğaciliq [آد، فلسفه] ۱-یاشایشدا دوغایا دؤنمه و دوغایا اؤنم وئرمه اؤیره تی‌سی، ناتورالیسم (فا: ناتورالیسم). ۲- هرشئیین دوْغال علاجی اوْلدوغونو ساویناٍن اؤیره تی.

دوْغاچدان..doğaçdan [آد] ایچدن گله‌رک، ارتجالاً

دوْغاچلانماق..doğaçlanmaq [آد] شعر ویا سؤز بیردن بیره و دوْشونمه‌دن ایچینه گله‌رک سؤیلنمک(فا: فی البدهه گفته شدن).

دوْغادیشی..doğadışı [آد] غیر طبیعی (فا: غیر طبیعی). unnatural

دوْغار..doğar [صفت] بالالایابیلن حئیوانلارین آدی، دوْغان، قیسر اوْلمایان (فا: حیوانات زاینده).

دوْغاسئور..doğasevər [صفت] دوغانین کیرلنمه‌سینه قارشی اوْلان کیمسه.

دوْغال..doğal [آد] دوْغا ایله ایلگی‌لی(فا: طبیعی). matural

دوْغال‌اؤلوم..doğal ölüm [آد] دوغال اولاراق قاباغا گلن اؤلوم (فا: مرگ طبیعی). natural death

دوْغال‌اوْلاراق..doğal olaraq [آد] (فا: طبیعتاً). naturally

دوْغال‌توره‌نیش‌لر..doğal törənişlər [آد] دوْغال حادثه‌لر و اوْلای‌لار (فا: پدیده های طبیعی). natural phenomena

دوْغالجا..doğalca [ظرف] طبیعی حالدا (فا: طبیعتاً). naturally

دوْغالچی..doğalçı [صفت] ۱-اؤزللیکله دوْغا گوجلرینه اینانان و اوْلارلا ایلگی‌لی اوْلان. ۲-دوْغایی اوْلدوغو کیمی یانسیدان (بنیزچی‌لیک، فیلم و ادبیات دا)، ناتورالیست.

دوْغالچیلیق..doğalçılıq [آد، توپلوم ب] توپلومون گئدیشینی دوْغانین ایشلَر ایله آچیقلاما، ناتورالیسم. naturalism

دوْغال‌دیشی..doğal dışı [آد] غیر طبیعی (فا: غیر طبیعی). unnatural

دوْغال‌سایی..doğal sayı [آد، مت] ۱، ۲--سایی‌دان‌سوْنسوزا قدر اولان هر سایی، طبیعی سایی (فا: عدد طبیعی). natural number

دوْغال‌قاز..doğal qaz [آد] یئرآلتیندان چیخان قاز.

دوْغال‌قاپاق‌لار باخانلیغی..doğal qaynaqlar baxanlığı [آد] طبیعی قاپاقلار ناظرلیگی (فا: وزارت منابع طبیعی). **ministry of court**

دوْغال‌لاشدیرماق..doğallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوغال و طبیعی وضعیته گتیرمک.

دوْغال‌لاشماق..doğallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْغال وضعیته گلمک، طبیعی لشمک.

دوْغال‌لیق..doğallıq [آد] دوْغال اوْلما وضعیتی، طبیعی‌لیک.

دوْغان..doğan [آد، دی، فا] قارتال‌گیللردن، بئلی کوْل رنگی، ائینه جیزقلی، کیچیک قوشلارلا بسله‌نن، قوش آویندا یارارلانیلان بیر قوش صنفی (چاخیردوْغان، آغ دوْغان، آلادوْغان، بوْز دوغان) (فا: نوعی پرنده شکاری). **falco** {بو کلمه توْقماق سؤزوندن آلیناراق ووروجو قوشا دئییلیر}. ۲-دوْغان٢(اؤزل‌آد)اهرده کند آدی. ۳-دوْغان--(اؤزل‌آد) اینسان آدی: ٢ارسلان، ٢الپ، ٢ای، ٢بای، ٢بگ، ٢بیگه، ٢تَکین، ٢توغرول، ٢اَر، ٢تیمور، ٢گوْن.

دوْغاناق..doğanaq [آد] ۱-حالقا، اؤرکن اوُجوندا اوْلان حالقا و قارماغین آدی، هاچا شکیللی اوْلان هر شئی (فا: حلقه). {توْقماق سؤزوندن آلیناراق دؤزلمیشدیر، باخ: توخماق}. ۲-آغاجلاری چوخالتماق و تکثیر ائتمک اوْچون بیر یؤنتم، ایکی ایللیک بوُتالاری کسه‌رک اکرلر و بئیله لیکله آغاجلاری چوخالدالار. باخ: گوُوارا {دوغماق سؤزوندن آلینمالیدیر، باخ: دوغماق}.

دوْغاناق‌لاماق..doğanaq lamaq [تاثیرلی ائیلم] دوْغاناق واسطه‌سیله دری‌نی یومشالتماق.

دوْغان‌چی..doğançı [آد] آوجی دوْغان یئتیشدیرن.

دوْغان‌چی‌لیق..doğançılıq [آد] دوغان چی‌نین ایشی.

دوْغانخان..doğanxan [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

دوْغانلی..doğanlı [اؤزل‌آد] قئیدار و ساری-نکا دا کند آدی.

دوْغایاساسی..doğa yasası [آد] طبیعی‌حادثه‌لره باغلی یاسا(فا: قانون‌طبیعی).

دوْغدورماق..doğdurmaq [تاثیرلی ائیلم] دوغماسینی‌ساغلاماق، دوغما سینا سبب‌اوْلماق، دوْغماق ایشینی گؤردورمک (فا: زایاندن).

دوْغراتدیرماق..doğratdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] دوْغراتماق ایشینی گؤردورمک.

دوْغراتماق..doğratmaq [ائتد] دوْغراماق‌ایشینی گؤردورمک(فا: ف-س). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْغرام..doğram [آد] ۱-دوْغراما ایشی، دوْغراما سوْنوجو اوْرتایا چیخان پارچا وتیکه (فا: قطعه، تکه). ۲-بیر دفعه دوْغراماق اوْچون اوْلان مقدار" بیر دوْغرام اوْدون گتیر".

دوْغرام دوْغرام..doğram doğram [ظرف] تیکه تیکه، پارچا پارچا، خیردا خیردا.

دوْغرام دوْغرام ائتمک..doğram doğram etmək [تاثیرلی ائیلم] تیکه تیکه دوْغراماق.

دوْغراما..doğrama [آد] ۱-دوْغراماق ایشی. ۲-ایچینه چؤرک دوغرانان سوُلو سوْتلو یئمک" قاتیق دوْغراماسی".

دوْغراماج..doğramac [آد] قاتیق ویا آیران ایچینه دوْغرانمیش چؤرک، خیار، گؤیرتی دن عبارت یئمک نوعو(فا: نوعی دوغ).

دوْغراماج‌لیق..doğramaclıq [آد] دوْغراماج اوْچون یارارلی.

دوْغراماچی..doğramaçı [صفت] آغاج و تخته‌دن قاپی وپنجره و مُختلف شئیلر دوزلدن (فا: نجار، درودگر). **carpenter**

دوْغراماچی‌لیق..doğramaçılıq [صفت] دوْغراماچی‌نین ایشی.

دوْغراماق..doğramaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی تیکه تیکه ائتمک، بؤلوملره بؤلمک (فا: بریدن). **to cut** ۲-نارین نارین دانیشماق، یالاندان چوخ سؤز دانیشماق" گوْلنار خانیم سؤزلری نارین نارین دوْغراییردی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْغراماق›}.

دوْغرانتی..doğrantı [آد] دوْغرانمیش‌شئیلر، قیرینتی، تؤکونتو(فا: خردشده)

دوْغرانماق..doğranmaq [بلسیز ائیلم] دوْغراماق‌ایشی گؤرولمک، کسیلمک، پارچا پارچا اوْلونماق، تیکه‌تیکه ائدیلمک (فا: قطعه قطعه شدن).

دوْغرانمیش..doğranmış [صفت] تیکه تیکه ائدیلمیش (فا: قطعه قطعه).

دوْغرایان..doğrayan [باخ] دوْغراییجی" ات دوْغرایان، اوْت-دوْغرایان".

دوْغراییجی..doğrayıcı [آد] بیرشئیی دوْغراماق اوچون آلت(فا: برنده).

دوْغراییش..doğrayış [آد] دوْغراماق ایشی.

دوْغرو..doğru [صفت] ۱-دؤزگون، دؤز، گرچک (فا: درست). **correct** ۲-اَیری اوْلمایان جیزیق، ایکی نقطه آراسیندا چکیلن ان قیسا خط(فا: مستقیم). **direct** ۳-یؤن، طرف، جهت" یوْلا دوْغرو چیخدیم".٤-تمیز، صاف، صداقتلی" اوْلدوقجا دوْغرو آدامدیر" {دوْغماق سؤزوندن}.

دوْغرو آچی..doğru açı [آد، مت] ۱۸۰ درجه‌لیک زاویه.

دوْغروجا..doğruca [ظرف] دوْغرو، دوْز، دوغروپایاخین، دولاشیق‌سیز.

دوْغروجول..doğrucul [باخ] دوْغرولوغو سئون.

دوْغروجولوق..doğruculuq [آد] دوْغرو اولْماغی سئومه و بَینمه.

دوْغروچو..doğruçu [آد] دوْغرو دانیشان، دوْز دانیشان.

دوْغروچولوق..doğruçuluq [آد] دوْز دانیشما، دوْزلوک، گرچکچی-لیک.

دوْغرودان..doğrudan [باغلاییجی سؤز] دوْزونو دئسک، دوْغروسو(فا: حقیقتا). truly

دوْغرودان دوْغرویا..doğrudan doğruya [ظر] دوْغروسو، آرایا بیر شئی گیرمه‌دن

دوْغرودور..doğrudur [باغلاییجی سؤز] دوْزدور معناسیندا" دوْغرودور اوْ بوُگون گئدیر".

دوْغرودوْروست..doğru dürüst [صفت] دوْزگون.

دوْغروسال..doğrusal [مت] ۱-بیر دوْغرو ایله ایلگیلی، ۲-دَییشیمی بیر دوْغرو ایله گؤسته‌رن (فا: خطی) lineer

دوْغروسو..doğrusu [ظرف] دوْزو، گرچک اوْلاراق (فا: همانا). indeed

دوْغروگؤرمه..doğru görmə [آد] (فا: تصویب). approval

دوْغروْل..doğrul [اؤزل‌آد] ۱-دوْغرولوق ۲-آیاقدا دوُران، دیرَنچلی[۷].

دوْغرولامابلگه‌سی..doğrulama bəlgəsi [آد] تاییدبلگه‌سی(فا: تایید نامه). cerificate

دوْغرولاما..doğrulama [آد] تایید (فا: تصدیق). confirmation

دوْغرولاماق..doğrulamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر سؤزون وخبرین دوْغرو اوْلدوغونو بیلدیرمک، تایید ائتمک (فا: تصدیق کردن). to confirm

دوْغرولانماق..doğrulanmaq [بلسیز ائیلم] تصدیق اوْلونماق.

دوْغرولانمیش..doğrulanmış [صفت] موُصوّب (فا: مصوّب). approved

دوْغرولایان..doğrulayan [صفت] تایید ائدن، مؤید (فا: مؤید). confirmer

دوْغرولتاچ..doğrultaç [آد، فیزیک] بیرنقطه ویا بیر خطین ترپنمه سینی و حرکتینی یونه تن شئی وآراج.

دوْغرولتماج..doğrultmac [آد، فیزیک] دالغالی آخیمی دوْغرو آخیما چئویرن آلت (فا: مستقیم کننده).

دوْغرولتماق..doğrultmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیی ویا اتفاقی یئنیدن دوْز و دوْغرو وضعیته گتیرمک، بیر ایشی و شئیی ثبوُت ائتمک‌و گرچک لشدیرمک ایسته‌مک "ایشینی دوْغرولتدو، قوْیولان خرج اؤزونو دوْغرولتدو" (فا: تحقق بخشیدن). ۲-یؤنَلتمک، بللی بیر مسیرده دوْز توُتماق و دوْز ساخلاماق "آرابانی یوْلا دوْغرولتدو، توْفنگینی دوْغرولتدو".

دوْغرولتمان..doğrultman [آد] یؤن وئرن.

دوْغرولتو..doğrultu [آد] یؤن، استقامت، جهت "دوْز بیر خطّین دوْغرولتوسوندا، چایین دوْغرولتوسوندا" (فا: مسیر).

دوْغرولماق..doğrulmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر شئی ویا اتفاق یئنیدن دوْز و دوْغرو وضعیته گلمک، دوْزَلمک، گرچک لشمک، حیاتا گئچمک، دوْز چیخماق "اوُمودلاریم دوْغرولمادی" (فا: تحقق یافتن). ۲-یؤنَلمک، بیر طرفه اوْز توُتوب گئتمک "ائوه طرف دوْغرولوب-گئتدی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› توْغروماق› یؤنَلمک}.

دوْغرولو..doğrulu [صفت] دوْغرو و دوْزلوْگو اوْلان هر شئی.

دوْغرولوق..doğruluq [آد] دوْغرو اوْلما وضعیتی، دوْزگون لوک، دوْزلوک، گرچک‌لیک (فا: صداقت). truth

دوْغرولوم..doğrulum [آد، بیتگی] یؤنه‌لیم، تروْپیزم.

دوْغما..doğma [آد] ۱-دوْغماق ایشی۲-بیر آنا و آتادان اوْلموش، بیر قارییندان چیخمیش "دوغما قارداش" (فا: تنی). ۳-آنا of full blood یوُرد "دوغما یوُرد". ٤-دوغوم گونوندن قالما شئی "دوْغما دیلیمیز" (فا: ارثی). Patrimonial {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْغما بؤیومه..doğma böyümə [آد] ۱-آنادان‌دوْغما، هرهانسی بیر یئرده دوْغوب یئتیشمیش "دوْغما بؤیومه تبریزلی". ۲-باشدان بری.

دوْغما دیل..doğma dil [آد] آنادان اؤیره‌نن دیل، بیر بؤلگه‌نین یئرَل دیلی.

دوْغماجا..doğmaca [ظرف] ایچدن گلدیکی کیمی.

دوْغماز..doğmaz [صفت] قیسیر (فا: عقیم). barren

دوْغماق..doğmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بالالاماق، دونیایا گتیرمک (فا: زادن). ۲-آی، گونش و اوُلدوز دوْغماق "گوْن دوْغدو". ۳-اوْرتایا چیخماق، تؤره‌مک، ایره‌لی گلمک. {ت، سن‹توغماق›: وجودا گلمک؛ بورادان تؤره‌نن سؤزلر: توْخوم› توْغوم "تبریز دئییشی بونون اصلی سؤیله‌نیشینه یاخیندیر، ایت دوْغومو: ایت توْخومو"، دوْغولو "بو سؤزدن آلیناراق دوْقلو سؤزو فارسجادا ایشله‌نیر"، دوْغاج "سؤز گلیشی سؤیله‌مک"، دوْغا}.

دوْغمالاشماق..doğmalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْغما حالا گلمک"عربجه‌دن آلینمیش بعضی کلمه‌لر بیزیم دیلیمیزده دوْغمالاشیبلار".

دوْغمالانماق..doğmalanmaq [آد] باخ: دوْغمالاشماق.

دوْغو..doğu [آد] ١-گوْنشین دوْغدوغو یئر، گوْندوغان طرف، شرق (فا: شرق). **east** ٢-آوروپا و آمریکایا گؤره آسیا و آفریقانین قوُزئی اؤلکه‌لری و اوُیقارلیغی. {دوْغماق+وُ}.

دوْغو-..-doğu [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ~الپ، ~بای، ~تان، ~تای، ~خان، ~ار.

دوْغوبلوْکو..Doğu bloku [باخ] شرق بلوْکو.

دوْغوبیلمَنی..doğu bilməni [آد] دوْغو بیلیمجی: شرق اؤلکه‌لرینی آراشدیران کیمسه (فا: مستشرق). **orientalist**

دوْغوبیلیمجی..doğu bilimci [آد] دوْغو بیلمَنی: شرق اؤلکه‌لرینی آراشدیران کیمسه (فا: مستشرق). **orientalist**

دوْغوبیلیمی..doğu bilimi [آد] شرق اؤلکه‌لرینین و اولوسلارین تاریخ دیل کؤلتور تؤره و بیلیم‌سل ایشلرینی اینجه‌له ین بیلیم.

دوْغوب‌تؤرَتمک..doğub törətmək [تاثیرلی ائیلم] تؤره ییب آرتماق.

دوْغوتوْرکجه‌سی..doğu türkcəsi [آد] خزردنیزی دوْغوسوندا قونوشولان دیللر.

دوْغوتوْرکوستان..doğu türküstan [اؤزل‌آد] آسیانین دوغوسوندا یئر آلان و ایندیجه چین اشغالینده اولان و سینجان آدلانان اویغور بؤلگه‌سی.

دوْغوچ..doğuç [اؤزل‌آد] دوْغوش، اوْرتایا چیْخیش، آخشیدلر دؤولتی‌نین قوُروجوسو و ایلک خانی[٧].

دوْغوران..doğuran [آد] دؤغان: ١-اوشاق دوغوب‌بؤیودن. ٢-حئیوان لاردا(یومورتالاماعوضینه)بالالایان‌بؤلومون‌آدی(فا: بچه‌زا).

دوْغورانلار..doğuranlar [آد] بالا دوْغوب بؤیودن حئیوانلار بؤلومو (فا: حیوانات بچه‌زا).

دوْغورتماق..doğurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] دوغورماسینا یاردیم ائتمک، دوْغورماسینی ساغلاماق (فا: فس زادن).

دوْغورجاسینا..doğurcasına [باخ] دوْغروجا.

دوْغوردان..doğurdan [باخ] دوْغرودان.

دوْغوردوُجور..doğurducur [باخ] دوْغوروجو.

دوْغورقان..doğurqan [صفت] ١-چوخ دوغوران، یاخشی دؤل وئرن. ٢-(مج)چوخ یارادان، ایز قویان (فا: زاینده).

دوْغورقان لاشدیرماق..doğurqanlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوْغورقان وضعیته گتیرمک.

دوْغورقان لاشماق..doğurqanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ دوغماق.

دوْغورقانلیق..doğurqanlıq [آد] دوغورقان اوْلما وضعیتی، چوخ دوغورما.

دوْغورقو..doğurqu [آد] اوْرتایا چیخان سوْنوج.

دوْغورما..doğurma [آد] دوغورماق ایشی.

دوْغورماق..doğurmaq [تاثیرلی ائیلم،] دوْغماسینی ساغلاماق، دؤنیایا گتیرمک، دوْغوز دوُرماق "سئوینج دوْغورار ایشیق‌لارین یانماسی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْغوروجو..doğurucu [آد] ١-دوغماسینی ساغلایان. ٢-(مج)یئنی-دؤشونجه ویا یارادیجیلیق اوْرتایا گتیرن.

دوْغوروش..doğuruş [آد] اوْرتایا چیخان سونوج، دوْغورماق ایشی ویا بیچیمی (فا: زایش، استنتاج).

دوْغوز..doğuz [آد، دیرگی] ١-باخ: دوْموز(فا: خوک)**hog** ٢-چوْخ پیتی و سلقه‌سیز آدام حاقیندا، کوْبود، قانماز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تونْقوز› بو کلمه توْماق و تونْماق وتوْمور سؤزونه باغلاناراق دوْلقون و کؤکلوک مفهومونو آندیریر، بو کؤکدن توْخلو و تونْقا کلمه‌لرینده ده دوْلولوق مفهومو واردیر}.

دوْغوز دره سی..doğuz dərəsi [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

دوْغوزدوُرولماق..doğuzədurulmaq [بلسیز ائیلم] تؤره دیلمک، مئیدانا گتیریلمک.

دوْغوزدورماق..doğuzdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ١-دوْغورماق، دوْغوم-زامانی کؤمک ائتمک، اوُشاغینی توُتماق.٢-مئیدانا گتیرمک، تؤرَتمک (فا: زایاندن).

دوْغوزماق..doğuzmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: دوْغورماق.

دوْغوش..doğuş [آد] ١-دوْغماق‌ایشی‌ویا بیچیمی، دوْغوم (فا: زایش). **birth** ٢-گؤی جیسیم‌لرینین اُفق‌لاردا گؤرونمه‌سی "گوْنش دؤغوشو" (فا: طلوع). **Rising** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْغوش قاباغی..doğuş qabağı [ظرف] دوْغوم‌قاباغی"دوْغوش-قاباغی آغری‌لار.

دوْغوشجا..doğuşca [ظرف] دوْغما اولاراق (فا: مادرزاد). **congenital**

دوْغوشدان..doğuşdan [ظرف] ١-آنادان دوْغارکن (فا: مادر زادی). ٢-(با) دوْز اوْلاراق، دئیه سن (فا: گویا).

دوْغوشدان جیلیق..doğuşdancılıq [آد] بیرسیرا اؤزللیکلری آنادان دوْغارکن اینساندا اوْلدوغونو ایره‌لی‌سوْرن گؤروش،ناتیویزم (فا:~).

دوْغوشدان‌جی..doğuşdancı [صفت] بیرسیرا اؤزللیکلری آنادان دوْغارکن اینساندا اوْلدوغونو ساووناق کیمسه، ناتیویزیست (فا: ~).

دوْغولماق..doğulmaq [س، بل] ١-آنادان اوْلماق، دونیایا گلمک. ٢-تورَنمک (فا: زاده شدن).

دوْغولموش..doğulmuş [صفت] دونیایا گلمیش (فا: متولد). **born**

دوْغولو..doğulu [صفت] ۱-دوغو اؤلکه‌لریندن اوْلان. ۲-دوْغو اویقار-لیغینی بیه‌نن (فا: شرق گرا).

دوْغولوش..doğuluş [آد] آنادان‌اوْلما، دونیایا گلمه، تؤره‌مه (فا: زایش).

دوْغولولاشماق..doğululaşmaq [تاثیرسیزائیلم] شرقی‌لی لشمک، دوْغو یاشاییش‌ٔینی بینمک و بو اویقارلیغا اوُیماق (فا: شرقی شدن).

دوْغولولوق..doğululuq [آد] دوْغولو اوْلما وضعیتی(فا: شرق گرایی).

دوْغوم..doğum [آد] دوْنیایا گلمه، دوْغماق ایشی، بیر کیمسه‌نین دوْغولدوغو زامان (فا: تولد). childbirth

دوْغوم اوُیی..doğum evi [آد] دوْغولان یئر (فا: زایشگاه). maturition

دوْغوم اوْداسی..doğum odası [آد] اوْشاق دوْغوزدورما اوْتاغی.

دوْغوم اوُیی..doğum evi [آد] اوْشاق دوْغوزدورما اوْتاغی.

دوْغوم اوْرانی..doğum oranı [آد] بیر اؤلکه‌نین نُفوسونا گؤره دوْغوم نسبتی.

دوْغوم ایلی..doğum ili [آد] بیر کیمسه‌نین دوْغولدوغو ایل.

دوْغوم سانجی‌سی..doğum sancısı [آد] دوْغارکن حس‌ّائدیلن‌و-دوُیولان سانجی.

دوْغوم قاباغی..doğum qabağı [ظر] دوْغوش قاباغی.

دوْغوم‌گوْنو..doğum günü [آد] بیرینین‌دوْغولدوغو گوْن(فا: زادروز) birthday

دوْغوم‌یئری..doğum yeri [آد] بیرینین دوغولدوغو یئر(فا: محل-تولد).

دوْغومسال..doğumsal [صفت] دوغوملا ایلگی‌لی، دوْغما" دوْغومسال قلب خسته‌لیک‌لری".

دوْغوملو..doğumlu [صفت] دوغولموش" ۱۳٦۰ گونش‌ایلینده دوْغوملولار".

دوْققاز..doqqaz [آد] کند ائولری حاصارلاریندا اوْلان بالاجا آغاج قاپی.

دوْققاز کسمه..doqqaz kəsmə [آد] توْی مراسیمینده گلین کؤچنده، یوْلدا دوْققازین(قاپی‌نین)قاباغینی کسیب خرج‌لیک آلما عادَتی.

دوْققازچا..doqqazça [آد] ۱-دوْققازا گئچیریلن آغاج " دوْققازچانی تاخ، حَیطه مال قاراگیرمه سین". ۲-بالاجا دوْققاز.

دوْققازلاماق..doqqazlamaq [تاثیرلی ائیلم] دوْققازلا باغلاماق، کیلیدله‌مک.

دوْققازلی..doqqazlı [صفت] دوْققاز اوْلان، کیلیدلی.

دوْققوز..doqquz [سایی] دوْققوز/ دوْکوز: ۱-سککیزدن سوْنراکی سایی (دوْغال سایی‌لاردا) ۹ سسی‌نین آدی (فا: نه). nine ۲-تؤرک‌لرین اَن چوْخ اسکیلردن بَری اوُغورلو سایی‌لاریندان‌دیر. {گؤیتؤرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر«توْقوُز»}.

دوْققوز..doqquz [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ~اتا، ~الپ، ~بای، ~توُغ، ~چوُر، ~خان.

دوْققوز..doqquz [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی، باخ: بیشانلو[۸۵].

دوْققوز آرخا..doqquz arxa [اؤزل‌آد] بیرینین باباسیندان اعتبارا گئریه دوْغرو دوْققوز آتاسیْنین سایلیپ آچیْقلانماسی[۷].

دوْققوزائلی..doqquz eli [اؤزل‌آد] بیر تؤرک بوْیو، باخ: سلجوقلو لار[۲۰۹]، بیشانلو

دوْققوزاَر..doqquzər [آد] هربیرینه‌دوْققوز.دوْققوزسایی‌نین توْزیعی بیچیمی.

دوْققوزاغا..doqquzağa [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

دوْققوزاوْغوز..doqquz oğuz [تاریخی اؤزل‌آد] اوْغوز کؤکَنلی بیر تؤرک دؤولتی و بوْیو، اوُیغورلارین کؤکوده بو بوْیا دایانیْر[۷].

دوْققوزاوُیغور..doqquz uyğur [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی تؤرکلر دؤولتینی ییْخیب، اونُون یئرینه اوُیغور دؤولتینی قوُران، تؤرک بوْیو[۷].

دوْققوزتاتار..doqquz tatar [تاریخی اؤزل‌آد] گؤی‌تؤرک‌دؤنَمی بگلیک‌ائتمیش‌تؤرک‌بوْیو[۷].

دوْققوزجا..doqquzca [آد] آنجاق‌دوْققوز" یالنیزدوْققوزجاتؤمن‌پوُلوم وار".

دوْققوزخاتوُن..doqquz xatun [تاریخی اؤزل‌آد] هوُلاکو خان'ین خانیمی[۷].

دوْققوزداش..doqquz daş [آد] دوْققوز داشلا اوْینانان اویون.

دوْققوزدوْلابچی..doqquz dolabçı [آد، دا] حیله گر، فیریلداق چی، کلک باز.

دوْققوزدوْن..doqəquz don [آد، بیتگی] مئشه‌لرده بیتن، پارک و باغلاردا ایسه اکیلن، اوْدونجاغی چوْخ داواملی کوْل بیتگی.

دوْققوزقوْل..doqquzqol [آد، مت] دوْققوزگن:دوْققوز قولو اولان.

دوْققوزقوْیونلو..doqquz qoyunlu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب‌ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

دوْققوزگن..doqquzgən [آد، مت] دوْققوز قوْل:دوْققوز قولو اولان.

دوْققوزلوق..doqquzəlüq [صفت] دوْققوزلو، دوققوز داناسی اوْلان.

دوْققوزونجو..doqquzuncu [سایی] سیرا سایی‌لاریندا سککیزینجی سایی دان سوْراکی سایی، ۹ونجو (فا: نهم). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْققوزیوز..doqquzyüz [سایی] سککیز یوز دوخسان دوققوزدان سونراکی سایی (فا: نهصد). nine-hunderd

دوْقما..doqma [فر، صفت] ایناق (فا: لج).

دوْقماتیزم..doqmatizm [آد، فرانسیزجا] ایناق جیلیق (فا: دوگماتیزم). dogmatic

دوْقماتیک..doqmatik [آد، فرانسیزجا] دوْغرولوغو سینانمامیش سؤز و ایشلره دایانان، غیر تنقیدی دؤشونجه (فا: دوْگماتیک).

دوْقماچی..doqmaçı [آد] ایناقچی (فا: لجوج).

دوْقوْزول..doquzul [اؤزل‌آد] باش قافقاز‌دا داغ آدی ٢٤٠.

دوْکتوْر..doktor [آد، لا] حکیم و طبیب (فا: دکتر). doctor

دوْکتوْرا..doktora [آد، فرانسیزجا] دوْکتور عنوانینی قازانماق اوْچون وئریلن سیناو (فا: دکترا).

دوْکتورلوق..doktorluq [آد] حکیملیک(فا: دکتری medical profession

دوْکتورین..doktorian [آد، فرانسیزجا] اؤیره‌تی، گؤروش، علمی‌سیاسی ویا فلسفی گؤروش و نظریه (فا: دکترین).

دوْگاه موْغامی..dogah muğamı [آد] آذربایجان موسیقی‌سینده دوْگاه موغامی راست موغام ایله بیر عایله‌دن ساییلیر وسی بئموْل Sib مایه سیله باشلانیر. و گوْشه‌لری بولاردان عبارتدیر: دوگاه، روح الارواح، داشلیق یئر (زمین خارا)، آری اینله‌مه‌سی (ناله زنبوری)، پهلوی، معنوی، ماوراالنهر، حجاز، بغدادی، گبری، شاه ختایی، شیرین، شکر.

دوْگماتیزم..doqmatizm [باخ] دوْقماتیزم.

دوْل..dol [آد] دری‌دن دؤزه‌لن سطیل و قوْوا (فا: دلو، سطل) {دوْلماق سؤزوندن آلینمادیر}.

دوْلا..dola [آد] ساخلانج یئری اولاراق قدیم ائو دوُوارلاریندا اوْیوق شکیلده دؤزه‌لَردی وگیزله دیلن شئیلری اوْرایا قوْیاردیلار {دوْلماق سؤزوندن آلینمادیر}.

دوْلاب..dolab [آد] دوْلاو: ۱-قوُیودان سوُ چکمگه یارار چرخ و سطیل (فا: ~). ۲-اوشاقلار اوْچون مینیب دوْلانان آراج، کوُف (فا: تاب بازی). ۳-ایچینه شئی قویوب آغزی باغلانان یئر، دوُوارلاردا دؤزه‌نیلن ایشکاف، دوْلابچا، تاخچا (فا: گنجه). larder ٤-بازاردا بالاجا توُکان، بالاجا حجره و ساتیش یئری. ۵-(مج)دؤزن، بیج‌لیک، دولاشیق ایش، کلک٦-قئیدار، کلئیبرده کندآدی {دولاماق› دوْلماق +او› دوْلاو› دوْلاب؛ قویودان سو چکنده ایپ چرخین اوْستوْنده دولانیر اوْنا سبب بو آراجا دوْلاب دئییلیر}.

دوْلابادوْشمک..dolabadüşmək [تاثیرسیزائیلم] حیله یه‌دوْشمک، دوْلاشیق ایشه دوْشمک.

دوْلاباسالماق..dolaba salmaq [تاثیرلی ائیلم] حیله یه‌سالماق، دوْلاشیق ایشه سالماق.

دوْلابچا..dolabça [آد] کیچیک دوْلاب.

دوْلابچی..dolabçı [صفت] ۱-دوْلاب دوْزَلدیب ساتان. ۲-فیریلداقچی.

دوْلابچی‌لیق..dolabçılıq [آد] حیله گرلیک، فیریلداقچی‌لیق، کلک بازلیق.

دوْلاب‌قوُرماق..dolab qurmaq [تاثیرلی ائیلم] کلک قوُرماق.

دوْلاب‌گلمک..dolab glmək [تاثیرسیزائیلم] حیله و کلک گلمک.

دوْلابلی..dolablı [صفت] دوْلابی اوْلان" دوْلابلی دوُوار".

دوْلاپسان..dolapsan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: دوْلاب}.

دوْلار..dolar [آد، این] آمریکادا پارابیریمی.

دوْلاش..dolaş [آد] دوْلاشیق، پیرتلاشیق" دوْلاش‌دوْلاش ایپ".

دوْلاشا..dolaşa [آد] قارقا جنسی کیچیک قارا رنگلی قوش(فا: زاغچه)

دوْلاشدیرماق..dolaşdırmaq [ائتد] ۱-دوْلاشیق‌سالماق، پیرتلاشدیرماق، قاریشدیرماق "ساپی دوْلاشدیرماق" (فا: بهم پیچاندن). ۲-سؤزو قاریشدیرماق، چاشدیرماق، بیرینین ایشینی دوْلاشیق سالماق، کاریخدیرماق "سؤزو دوْلاشدیر ماق، سؤز آتیب بیزی دوْلاشدیرما"(فا: کاری را پیچاندن). ۳-ایلیشدیرمک، سریمک، دوْلاماق، باغلاماق "ایپی دوْلاشدیرماق". (فا: پیچیدن). ٤-گزدیرمک، دوْلاندیرماق "دؤشونجه و اندیشه‌لر اوْنو باشقا عالمده دوْلاشدیریردی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْلاشدیریلماق..dolaşdırılmaq [تاثیرلی ائیلم] سردیریلمک، دوْلاشدیرماق ایشی گورؤلمک (فا: پیچانده شدن).

دوْلاشقان..dolaşqan [صفت] ساتاشقان، مُزاحم (فا: مزاحم). obtrusive

دوْلاشماق..dolaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دوْلاشیق‌دؤشمک، پیرتلاشماق "ساچلاری دوْلاشدی، ایشلریمیز بیربیرینه دوْلاشدی". ۲-بیر شئیه ساریلماق، دوْلانماق "ایپ آغاجا دوْلاشیب" (فا: پیچیدن)۳-دوْلانماق، گزمک" دونیانی‌دوْلاشدی" (فا: گشتن). ٤-(مج)بیرینه توخوشماق، ساتاشماق، ایجَشمک "جاماعاتا دوْلاشما" (فا: مزاحم شدن). ۵-یاییلماق، پخش اوْلماق "آدی دیللرده دوْلاشیر". ٦-

آخماق، جریان تاپماق "قان دولاشیمی" ۷- بعضی کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر" آغلی دولاشماق، سؤزو دولاشماق، ال آیاغا دولاشماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تولقاشماق‹سن}.

دولاشمیش..dolaşmış [صفت] پیرتلاشیق.

دولاشیغا دوشمک..dolaşığa düşmək [تاثیرسیزائیلم] چتینه دؤشمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دولاشیق..dolaşıq [صفت] ۱-اَیری بوروق یول، بوروق بوروق اولان هر شئی (فا: پیچ پیچ). meandering ۲-(مج)چتین و قاریشیق بیر موضوع، قاریشمیش، پیرتلاشیق، بیربیرینه دولاشمیش (فا: بغرنج). Wrapped {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دولاشیق دوشمک..dolaşıq düşmək [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه قاریشماق، مُشکُله دؤشمک.

دولاشیق سالماق..dolaşıq salmaq [تاثیرلی ائیلم] پیرتلاشیق سالماق، بیربیرینه‌قاریشدیرماق.

دولاشیقلی..dolaşıqlı [صفت] اَیری اؤیرو، چتین اولان (فا: پیچیده).

دولاشیقلیق..dolaşıqlıq [آد] قاریشیقلیق، چتین‌لیک (فا: پیچیدگی).

دولاشیلماق..dolaşılmaq [بلسیز ائیلم] ساریلماق، سریلمک.

دولاشیم..dolaşım [آد] قان دولاشیمی: قانین وجوددا دولانماغی و یئریمه‌سی (فا: گردش (خون).

دولاق..dolaq [آد] ساریق، بیر نسنه‌نین چئوره‌سینه دولایان پارچا ویا هر آیری شئی، پارچا زولاغی، دولامایا یارایان پارچا و هرشئی(فا: باند، تنظیف){سن: آیاغا سرینن پارچا}.

دولاقلاماق..dolaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] دولاق ساریماق (فا: پیچیدن).

دولاقلانماق..dolaqlanmaq [بلسیز ائیلم] دولاق‌سارینماق(فا: پیچیده-شدن).

دولاقلیق..dolaqlıq [آد] دولاغا یارایان، دولاق دؤزلتمه‌یه یئتر قدر "ایکی دولاقلیق شال پارچا".

دولام..dolam [آد] ۱-دولاما ایشینین هر دفعه سی، بیر دولاما بویو، بیر کز دولاناجاق مقدار. ۲-بیر شئیین چئوره‌سی و محیطی (فا: محیط). circumference

دولاما..dolama [آد] ۱-سارما، ساریق لاما، دولاماق ایشی. ۲-بیر نوع اوست گئیمی، اؤنو آچیق بیر جوّر گئیم. ۳-دیرناق دیبلرینده گؤرولن التهابلی شیش، قیلباش "بارماغینا دولاما چیخیب". ۵-بورغو شکلینده اولان، بوروق بوروق، دؤز اولمایان "دولاما یول، آرتیق شهَره ایکی دولاما قالیردی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دولاما..dolama [اؤزل‌آد] اوُرمیه و گئرمی ده کند آدی.ابهر ده داغ آدی.

دولاما اوتو..dolama otu [آد، بیتگی] دولاما اوت‌گیللردن چیچک‌لری کیچیک، یاشیل ویا آغ رنگلی، اسکیدن دولاما خسته‌لیگینده ایشله‌نن، اوتسو بیر بیتگی. paronichia serpilifolia

دولاماوت‌گیللر..dolama otugillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنکلی‌لردن بیر بیتگی سویو، (فا: تیره پاردنی شیا). parronychiaceae

دولاماتکر..dolama təkər [آد] قوُیودان سوُ و نفت چیخارماق اؤچون اولان ایپ و قوُوالی چرخ، دولاب، دولاما چرخ.

دولاماخسته‌لیگی..dolama xəstəliyi [آد، طب] ات یاران خسته‌لیگی، قوُرلاغان، دیرناق قیراغی یومشاق بؤلوملرده ووجودا گلن التهاب.

دولاماق..dolamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سارماق، ساریق لاماق، سریمک "دولاغی آیاغینا دولادی" (فا: پیچیدن). to wind ۲-(مج)بیرینین باشینا بیر ایشی آتماق "بو ایشی باشینا دولادیلار". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تولقاماق‹، سن؛ دولماق سؤزوندن}.

دولامباج..dolambac [ظرف] ۱-دؤنه دؤنه بورولان یول، اَیری اؤیرو هر شئی(فا: پیچ‌پیچ). ۲-چیخماز بیر یول ویا وضعیت. ۳-(بیولوژی)ایچ قوُلاغین بوروقلاری.

دولام‌دولاشیق..dolaşıq dolam [صفت، ظ] تامامیله دولاشیق، آنلاشیلماز "دولام دولاشیق بیر راپور".

دولام دولام..dolam dolam [صفت] ساریلاراق، دولاملی بیر وضعیتده، بوُروم بوُروم "ایلان دولام دولام اولموشدو".

دولامیخ..dolamıx [آد] دولامیق: بیر نوع دوزاق و آوجی آغی {دولاموق}.

دولان..dolan [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {دولو و بول، گزمه لی-یئر}.

دولانا دولانا..dolana dolana [ظرف] دولاناراق، گزه‌رک.

دولاناب..dolanab [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی {دولان+آو}.

دولاناجاق..dolanacaq [آد] گئچینه‌جک، یاشاییش، یاشاماشرایطی(فا: گذران

دولاناق..dolanaq [آد] مدار (فا: مدار). trajectory

دولانان..dolanan [صفت] فیرلانان (فا: گردنده). turing

دولانباج..dolanbac [باخ] دولامباج، چیخماز بیر یول ویا وضعیت.

دولانتی..dolantı [آد] گزینتی، دولانان مسیر، دولاناق، گزیب دولاشیلان یئر (فا: مدار).

دولانداشی..dolandaşı [یئرب] ایری‌دانالی‌بازالت نوعو(فا: نوعی سنگ).

دولاندی..dolandı [اؤزل‌آد] دولانان، گزگین[۷].

دولاندیبگ..dolandıbəy [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوقلولار دؤنمی بگ‌لریندن[۷].

دولاندیرماق..dolandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرینی آلداتماق(فا: گول زدن) ۲-بیرینی ایلندیرمک اوچون دولانماغا چیخارماق، گزدیرمک ۳-فیرلاندیرماق (فا: گردوندن). ٤-دولاناجاغینی تامین ائتمک، گئچینمه سینی ساغلاماق، اداره ائتمک (فا: فس گذراندن).

دولاندیریجی..dolandırıcı [صفت] ۱-بیرینی آلداتان کیمسه، فیریلداقچی آلدادیجی (فا: شیاد). impostor ۲-بیر ایشی دولاندیران و یؤنه تن کیمسه (فا: گرداننده).

دولاندیریجی‌لیق..dolandırıcılıq [آد] دولاندیریجی‌نین ایشی، فیریلداقچی‌لیق.

دولاندیریش..dolandırış [آد] دولاندیرماق ایشی ویا بیچیمی.

دولاندیریلماق..dolandırılmaq [بلسیز ائیلم] فیرلاندیریلماق (فا: چرخانده شدن).

دولاندیریلیش..dolandırılış [آد] دولاندیریلماق ایشی ویا بیچیمی.

دولانما یئری..dolanma yeri [آد] گزیلن یئرلر (فا: جولانگاه). arena

دولانما..dolanma [آد] ۱-دولانماق‌ایشی، گزمه(فا: دوران). circulation ۲-یاشاییش شرایطی، حیات.

دولانماق..dolanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گزمک(فا: گردیدن). to turn ۲-بیرنسنه‌نین چئوره‌سینه دولاشماق، ساریلماق، ایلیشمک. ۳-یاشاییشین تامین ائتمک، گئچینمک، یاشاماق. ٤-(بل) دولاماق ایشی گؤرولمک، سریلمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تولقانماق‹}.

دولانیش..dolanış [آد] یؤرونگه، مدار، دولانما ایشی و طرزی.

دولانیشاجاق..dolanışacaq [باخ] دولاناجاق "دولانیشاجاغی یاخشیدیر".

دولانیشیق..dolanışıq [ا] دولاناجاق.

دولانیم..dolanım [آد] فیرلانیش (فا: سیرکولاسیون).

دولاو..dolav [باخ] دولاب. water wheel

دولای..dolay [آد] داغ و تپه دؤشوندن گئدن کؤنده‌لن و ایری اؤیرو یول" یولون دولای‌لاری چوخدور".

دولایا..dolaya [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی.

دولایی..dolayı [آد] ۱-چئوره، اطراف "بورایا دولایی کندلردن گلنلر اولاجاقدیر"(فا: اطراف). ۲-گؤره، اؤترو "دؤنن بو سؤزدن دولایی کؤسدو" (فا: بخاطر).

دولایی‌سیلا..dolayısıyla [ظرف] دوغرودان دوغرویا، باغلی اولاراق، سببیله (فا: ضمنا). meanwhile

دولچا..dolça [آد، باخ: دول+چا] ۱-سوقابی، دبیه(فا: سطل) pail ۲-فلکی بورجلاردا ۱۱ینجی آی، بهمن آیی (فا: دلو).

دولدای..dolday [تاریخی اؤزل‌آد] دولو+تای؛ بابورخان دؤنمی بیر بگ[۷].

دولدورتماق..doldurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] دولدورماق ایشینی گؤردورمک.

دولدوروجو..doldurucu [آد] دولدوران" دولدوروجومادّه‌لر"(فا: پر کننده).

دولدوراج..doldurac [آد] آکومولاتور (فا: انباره). accumulator

دولدورما..doldurma [آد] یؤکله‌مه، دولدورماقلا ایشله‌نن" ~توفنگ"

دولدورماق..doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شیئی دولو دورما گتیرمک(فا: پر کردن). to fill ۲-زامانی دولدورماق، سونونا یئتیرمک. ۳-بیرینی سؤزله دولدوروب آیری‌سینین علیه‌ینه قیزدیرماق. ٤-یای کیمی شیئلری سونونا قدر چکمک. ٥-(تاثیرسیزائیلم) یاشلانماق، "یاشینی یؤزه دولدوردو" ٦-تاماملاماق، اسکیک اولان شیئی بؤتؤولتمک. {ت، سن ‹تولدورماق›}.

دولدوروش..doldurış [آد] دولدوروماق ایشی ویابیچیمی.

دولدورولماق..doldurulmaq [بلسیز ائیلم] ۱-دولو وضعیته گتیریلمک(فا: پر شدن). ۲-بیری باشقاسینا قارشی کؤتو دوشونجه-ایله قیزدیریلماق.

دولدورولموش..doldurulmuş [صفت] دولو ائدیلمیش (فا: انباشته). filled

دولدول..dol dol [اؤزل‌آد] مراغا دا داغ آدی {بولللوق دیزه}.

دولدیزه..dol dizə [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی {بولللوق دیزه}.

دولغون..dolğun [باخ] دولقون.

دولغونماق..dolğunmaq [باخ] دولقونلاشماق.

دولفین..dolfin [آد، دیرگی] دیشلی‌بالیق‌لار قروپوندا اولان‌دنیز ممه‌لی-لر صینفینده و پیرتیجی اولاراق بیر بالیق آدی.

دولقو..dolqu [آد] ۱-دولدورولموش نسنه و ماده (طب) چؤروک دیش اویولاراق اونا دولدورولان مادّه (فا: ماده پرکننده‌دندان)، ۲-(یئرب) داش ویا توپراق دولماسیندان دوار کیمی دوزلمیش سد (فا: خاکریز). filler

دولقوسدّ..dolqu sədd [آد] دولقو ایله دؤزلمیش سدّ (فا: سد خاکی ویا سنگی). embankment dam

دولقولاما..dolqulama [آد] دولقو دولدورما(فا: خاکریزی). fillering

دولقولاماق..dolqulamaq [تاثیرلی ائیلم] دولقو دولدورماق، توپراق و داشلاری بیربیرینین اوستونه قالایاراق دولقو دؤزلتمک (فا: خاکریزی کردن). to filler

دولقون..dolqun [صفت] ۱-ایچی دولو، آغزینا قدر دولموش ۲-شیشمانجا، کؤک و دولو اینسان. ۳-اؤفکه‌لی، هیرسلی، قیزقین، سؤزله دولدورولموش اینسان، اؤره‌گی دولموش. ٤-گؤر، باشاری‌لی، زنگین (فا: پر).

دولقونجا..dolqunca [صفت] بیرآز دولو، شیشمانجا، بولجا.

دولقون‌گؤزلرله..dolqun gözlərlə [ظرف] (مج) آغلار گؤزلرله ویا اوزنتولو اولاراق (فا: باچشم اشکبار). with tearfus eyes

دولقونلاشماق..dolqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دولقون وضعیته گلمک، کؤکلمک (فا: چاق شدن). ۲-یئتگین لشمک، زنگین لشمک.

دولقون‌لوق..dolqunluq [آد] ۱-کؤکلوک. ۲-یئتگین‌لیک، زنگین‌لیک.

دولقوناق..dolqunmaq [تاثیرسیزائیلم] دولقون لاشماق، یئتیشمک، یئتگین لشمک.

دولما..dolma [آد] ۱-ایچی دولدورولموش. ۲-بیر یئمک نوعو؛ کلم، مئو یاپراقلارینا ات سبزی و باشقا شئیلر دولدوروب پیشیریلن یئمک (فا: دولمه). ۳-سوئرادان دولدورولموش هر شئی اؤچون سؤیله‌نیر "دولما توپراق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دولما..dolma [اؤزل‌آد] چناران دا چای آدی.

دولماوتو..dolma otu [آد، بیتگی] دولماوتوگیللردن چیچکلری کیچیک، یاشیل ویا آغ بیر بیتگی. paronychia serpilifolia

دولماوتوگیللر..dolma otugillər [آد، بیتگی] ایکی چنکلی‌لردن و قارانفیل‌لردن بیر آلت فامیلیا.

دولمابیبار..dolma bibar [آد] دولما دؤزلتمک اؤچون بیر نوع بیبار.

دولماق..dolmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیرنسنه بوشلوغون یئرینی توتماق، بؤرومک و هر طرفینی اؤرتمک. ۲-(مج) یاشی و سؤره‌سی دولماق، باشا چاتماق. ۳-کؤکلمک، دولوخسونماق (فا: پرشدن) {سوُمئرجه ‹دو›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تولماق›؛ باخ: تومماق}.

دولماقلم..dolma qələm [آد] ایچینه مرکب دولدوراراق یازان قلم (فا: خود نویس). self-writing

دولمالیق..dolmalıq [آد] دولما دؤزلتمه‌گه ال وئریشلی و یارارلی.

دولموش..dolmuş [آد] ۱-بوش یئری قالمامیش، دولو (فا: آگنده). stuffed ۲-بیر نوع یولجو داشیتی، صندل لری یولجولارلا دولاندان سونرا حرکت ائدن داشیت.

دولموش اوچاق..dolmuş uçaq [آد] چارتئر، بیر ترافیگه باغلی اولمایاراق دؤزنله‌نن اوجوز اوچاق سفری.

دولموش دوراغی..dolmuş durağı [آد] دولموش‌لارین دوردوغو یئر.

دولموشچو..dolmuşçu [آد] دولموش ایشله‌دن کیمسه.

دولموشچولوق..dolmuşçuluq [آد] دولموش ایشلتمه ایشی.

دولو..dolu [صفت] ۱-ایچی دولدورولموش ۲-(مج) گؤجلو، یئتگین، مکمّل(فا: پر). full ۳-گؤیده بوز دونان یاغیش (فا: تگرگ). hail "داغلارا دولو دؤشر. قار یاغار دولو دوشر. قبریمی یول اوسته قاز. یار گلر یولو دؤشر". ٤-شامانیست و علوی بکتاشی گله‌نک‌ده، ایچکی، شراب {ت، سن‹تولو، دده؛ دولماق+وق› دولوق› دولو}.

دولو..dolu [اؤزل‌آد] ۱-رزن و قوچان دا کند آدی. ۲-اینسان‌آدی: دولوالپ، دولوبای؛ دولوبگ، دولواَر، دولونبای[۷].

دولوب بوشالماق..dolub boşalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سؤرکلی و مُتناوبا دولو و بوش حالا گلمک. ۲-درد غمدن آغلایاراق اؤزونو بوشالتماق.

دولوبوینوزلولار..dolu buynuzlular [آد] بوینوز ایچلری‌دولواولان-حئیوانلارتاقیمی

دولوجا..doluca [صفت] آغزیناجان دولو (فا: سرشار). overflowing

دولوخساماق..doluxsamaq [باخ] دولوخسوماق، دولوخماق.

دولوخسوماق..doluxsumaq [باخ] دولوخسونماق، دولوخماق.

دولوخسونماق..doluxsunmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئیدن ائتگی‌له‌نه‌رک گؤزلری یاشارماق (فا: بغض گرفتن).

دولوخسونموش..doluxsunmuş [صفت] گؤزلری دولموش.

دولوخماق..doluxmaq [باخ] دولوخسونماق.

دولودؤیمه..dolu düymə [آد] اکین‌ین‌دولو وورما سونوجو آرادان-گئتمه‌سی.

دولودولو..doludolu [ظرف] آغزینا جان دولموش.

دولوس..dolus [اِ] ساخسی قاب قاییریان اوستا.

دولوسو..dolusu [صفت] دولدورو لاجاق مقدار.

دولوش..doluş [آد] دولماق ایشی ویا بیچیمی "بوقاب هر دولوشدا بیرکیلو یاغ اؤلچور" (فا: پر شدگی). doluş

دولوشدورماق..doluşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر آرایا گتیرمک، بیریئره توپلاماق.

دولوشماق..doluşmaq [قا] بیر آرایا گلمک، بیریئرده توپلانماق.

دوْلوقاتیر..doluqatır [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوقلولار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

دوْلوکیمی..dolu kimi [صفت] چوْخ شدّتلی و ایری دامجی‌لارلا یاغان یاغیش حاقیندا.

دوْلولوق..doluluq [آد] دولو شئیین حالی، دولقونلوق (فا: پُری).

دوْلوم..dolum [آد] دولدورما ایشی، دولون، قیز آدی.

دوْلون..dolun [آد] آیین اوْندؤردونجو گوْنو، تام، بوْتون (فا: بدر) full moon ۲-یاقوُت توْرکلری‌نین اسکی برکت تانریْلاریندان[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› توْلون› سن ‹توْلون آی› بدرکامل}.

دوْلوناى..dolunay [اؤزل‌آد] آیین‌بوتونو، آیین اوْندؤردو، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

دوْلونتو..doluntu [آد] باخ دوْلقو.

دوْلو ووُرما..dolu vurma [باخ] دوْلو دؤیمه.

دوْلویاناق..doluyanaq [صفت] دوْلو یاناقلی: یاناق‌لاری دوْلو اوْلان.

دوْم‌دوْم‌قوُرشونو..dom dom qurşunu [آد، سس تق] وحشی حئیوان‌لاری اؤلدورمک اوْچون ایشله‌نیلن توْفک قوُرشونو.

دوْماتئس..domates [آد، بیتگی] بادیمجان‌گیللردن قیرمیزی اوْرونلو بیتگی، بامادور (فا: گوجه فرنگی). {آزتئک دیلیندن}.

دوْمالان..domalan [باخ] دوْنبالان.

دوْمالماق..domalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-توْمورلانماق ۲-دوْمبالماق

دوْمالیج..domalıc [صفت] توْمسَکلی، تومورلو.

دوْمالیش..domalış [آد] دوْمالماق ایشی ویا بیچیمی.

دوْمب..domb [سس تق] دؤشن شئی‌دن چیخان سس.

دوْمبا..domba [صفت] (گؤز سؤزیله) "دوْمبا گؤز": قاباغا چیخمیش(فا: پف کرده). {توْماق سؤزوندن}.

دوْمبالاق..dombalaq [آد] دوْمبالان دوُرما حالتی، باشی یئرده وآیاقلاری گؤیده دورما وضعیتی (فا: پشتک وارو). {سن ‹دؤمبلک›: بالاجا داووُل، باخ: توْمور}.

دوْمبالاق آشماق..dombalaq aşmaq [تاثیرسیزائیلم] دومبالاراق آشماق.

دوْمبالاق لاماق..dombalaqlamaq [تاثیرسیزائیلم] دومبالاق آشماق.

دوْمبالاق‌لانماق..dombalaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دومبالاق آشماق.

دوْمبالاق ووُرماق..dombalaq vurmaq [تاثیرسیزائیلم] دومبالاراق آشماق.

دوْمبالان..dombalan [آد، بیتگی] یئر آلتیندا بیتن یئرآلمایا بنزر بیر گؤبه‌لک.

دوْمبالان گؤز..dombalan göz [باخ] دوْمبالان گؤزلو: دومباگؤز.

دوْمبالْتماق..dombaltmaq [تاثیرلی ائیلم] دومبالان‌حالاگتیرمک، کؤپدورمک، قابارتماق.

دوْمبالماق..dombalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دیزلری اوسته و باش آشاغی اوْلاراق کؤمبَلمک. ۲-کؤپمک، شیشمک، قابارماق. {باخ: توْمور}.

دوْمبالیش..dombalış [آد] دوْمبالماق ایشی ویابیچیمی.

دوْمبالیق..dombalıq [آد] دوْمبا شئیین حالی.

دوْمبای..dombay [آد، دیرگی] ماندا، جامیش (فا: گاومیش).

دوْمبرا..dombra [آد] چاناغی‌اؤچ بوجاق یا یاریم اوْوال، ایکی سیملی قازاخ‌خالق‌چالقی‌آلتی. {باخ: توْماق}.

دوْمبک..dombək [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی. {دؤمبَک}.

دوْمبوز..dombuz [آد] یوُمراق {باخ: توْماق، توْمور}.[۱۱۲]

دوْمبول..dombul [آد] یوُمرو، یوُوارالاق، کوْپپوش {باخ: توْماق، توْمور}.-

دوْمجا..domca [آد] بالیق وقوش توتماق اوْچون دایره‌سل توْردان عبارت اوْو آلَتی. {باخ: توْماق، توْمور}.

دوْمجا چیراق..domca çıraq [آد] قارانلیق دوُمانلی گئجه‌لرده قوش اوْولاماق اوْچون اوْوچولارین ایشلتدیگی دومجا چیراق کیمی شئیلر.

دوْمجالاماق..domcalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دومجا ایله توْر قوُرماق. ۲-یاخالاماق.

دوْمجالانماق..domcalanmaq [بلسیز ائیلم] دومجا ایله توتولماق، توْرا دؤشمک.

دوْموخماق..domuxmaq [باخ] دونوخماق.

دوْمو..domu [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

دوْمور..domur [آد، دا] ۱-قابارجیق. ۲-توْمورجوق.

دوْموز..domuz [آد، دیرگی] دوْغوز: قالین دری‌لی، ات و یاغیندان یارارلانان، ائوجیل و چؤلجوللری اوْلان، اسلام دینینده اتی حرام ساییلان بیر حئیوان، باخ: دوْغوز susacrofa/ susscruga domestica}۱-باخ: توْماق، توْمور؛ ۲-سوُمئرلرده دوُموزی dumuzi شکلینده، چوْبان و آغوُل‌لارین آغاسی اوْلاراق آدلانیبدیر، بوُ کلمه تموز سؤزونون سوُمئرجه سیدیر، سوُمئرلرین تانریلار سیاهه سینده، گیلگمیش، دوُموزی نسلیندن اوْلدوغو یازیلیر[۱۱۶]}.

دوْموز آیریق اوْتو..domuz ayrıq otu [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، تارلایا ضررلی بیر بیتگی (فا: نوعی علف). cynodon dactylon

دوْموز اوْتو..domuz otu [آد، بیتگی] قوُمساللاردا وقایالیقلاردا یئتیشن ساری چیچک‌لی اوْت (فا: نوعی علف).

دوْموزاوْتن..domuzütən [اؤزل‌آد] ماساللی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

دۆموز اوزومو..domuz üzümü [آد، بیتگی] دۆموز اوزومو، بیر نوع بیتگی آدی (فا: اکته سنبله ای). **actaea spicata**

دۆموز بالیغی..domuz balığı [آد، دیرگی] بالینالاردان، قوزئی آتلانتیک و پاسیفیک ده اولان، بوی ۱,۵m باشی قیسا، بئل اوزگگی کیچیک، بئلی قارا، قارنی کؤل رنگی وآغ بیر امجکلی نوعو. **phacaema commuis** {سن‹دۆغوزبالیغی›: دولفین}.

دۆموز تیکانی..domuz tikanı [آد، بیتگی] پاپراقلاری‌ساپسیز و تیکانلی چیچک اتلی، اوتسوو بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

دۆموزگیللر..domuzgillər [آد، دیرگی] جوت بارماقلیلار تاقیمیندان، گویش گتیرن‌لرین آلت تاقیمینا گیرن بیر سوی.

دۆموزلان..domuzlan [آد، دی، باخ: توماق، تومور] قین قانادلی لاردان، اؤزونو ساووئنماق اوچون چیتیرتیلار چیخاران بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). **brachynus crepitans**

دۆموشماق..domuşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-اوتوراجاق یئرده آیاق-لارینی ییغیب اورتوماق، بوزوشوب اوتورماق. ۲-دیمدیک‌له بیت-لنمک.۳-تومورشکلینه گلمک. {باخ: توماق}.

دۆموشوق..domuşuq [صفت] بوزوشموش، دونوخموش.

دۆمولماق..domulmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر یئره ییغیشیب قالماق، بوزوشوب دونوخماق. باخ: دومالماق.

دۆمینانت..domınant [آد، فرانسیزجا] حاکیم، اگه من.

دۆمینو..domino [آد، فرانسیزجا] ۲۸ داشلا اویناییلان بیر اویون آدی.

دۆن..don [صفت] دونموش نسنه، دونوخما حالی، بوز حالینا گلمیش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تونگ› دونموش، باخ: توماق}. ۲-دون۲ (آد) بئلدن آشاغی یا گئییلین اَتک‌لی پالتار (فا: دامن). **dress** {ت، سن ‹تون›: پالتار، باخ: توماق}.

دۆن وورما..don vurma [آد] دونما اثری بدنده‌عمله‌گلن زده، خسته حاللیق.

دۆن وورماق..don vurmaq [تاثیرسیزائیلم] سویوق شاختادان بوزلاییب خارابلانماق.

دۆنا دۆشمک..dona düşmək [باخ] مین دونا دۆشمک :دونا گیرمک.

دۆنا قالماق..dona qalmaq [تاثیرسیزائیلم] دونوق قالماق: تعجب‌دن دونوخماق، مات چاش قالماق، شاشیریب قالماق "تعجّوبدن دونا قالمیشدی".

دۆناگیرمک..dona girmək [تاثیرسیزائیلم] مین دونا گیرمک: اصل‌و ماهیتینی گیزلتمک ویابیر مقصده چاتماق اوچون اؤزونو باشقا جور گؤسترمک.

دونات..donat [اؤزل‌آد] گئییم، قوشام، بزنمیش، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

دۆناتدیرماق..donatdırmaq [التدیرگن ائیلم] دونا‌تماق‌ایشینی-گؤردورمک، بزتدیرمک.

دۆناتما..donatma [آد، سن: اثاثیه] گرکلی آراج و نسنه‌لری توپلاما و بیر یئره ییغما (فا: تجهیز). **mobilizing**

دۆناتماق..donatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سۆسله‌مک، بزه‌مک. ۲-تجهیز ائتمک. {ت: تجهیز ائتمک، گئیدیرمک، دده}.

دۆناتی..donatı [آد] تجهیزات، گرکلی آراج ونسنه‌لرین گئنیش آدی.

دۆناتیش..donatış [آد] دوناتماق ایشی(فا: آرایش، تجهیز).

دۆناتیلماق..donatılmaq [بلسیز ائیلم] دونا‌تماق ایشی گؤرولمک.

دۆناتیم..donatım [آد] ۱-بیر شئیین یاتاق یئری، هر قونوت و تیکیتی‌نی دؤزلتمک اوچون حاضرلانان شئیلر و ایشلر، تاسیسات. ۲-مبل، دؤشه‌مه.

دۆناتیم جی..donatımcı [آد] ۱-بیرسیرا گرکلی شئیلرین دالی‌سیجا گئدن (فا: کارپرداز). ۲-فیلم وتئاتر صحنه‌لرینی تجهیز ائدن.

دونام..donam [آد، دا] بیر ائوین‌قاپی، پنجره، دؤشه‌مه کیمی بؤلوملری.

دۆناماق..donamaq [تاثیرلی ائیلم] سۆسلنمک، بزه‌مک.

دۆنانماچی..donanmaçı [آد] دونانما خدمتچی‌سی.

دۆنانماق..donanmaq [تاثیرسیزائیلم] بزَنمک، سۆسلنمک (فا: تجهیز نمودن). {سن: بزه‌نیب دوزَلمک، تجهیز اولماق}.

دۆنانمیش..donanmış [صفت] تجهیز اولموش (فا: مجهز). **equipped**

دۆنانیم..donanım [آد] ۱-دؤشم (فا: تاسیسات). ۲-بیربیلگی سایاردا اولان فیزیک‌سل بیریم‌لر.

دۆنبالان..donbalan [آد، بیتگی] انگل گؤبه‌لک‌لردن، توپراق ایچینده یومورو بیچیمده یئتیشن و یئییله‌بیلن بیر بیتگی، یئر گؤبه‌له‌یی(فا: دنبلان)**tubermelanosprom**{باخ: توماق.

دۆنبالان پیس..Donbalan pıs [آد] اوشاقلار آراسیندا اوتوروب دوراراق و شعر اوخویاراق اویناندان بیر اویون آدی، اوخومالاردان اؤرنک: "ال اله کرتنکه‌له. دؤیمه دوزک اوردان بئله. دونبالان پیس. بابام گئدیب باشماق آلا. بیر تایی سنه بیر تایی منه. دونبالان پیس." (فا: نوعی بازی بین بچه ها).

دۆنبالان پیستان..donbalan pıstan [باخ] دونبالان پیس.

دۆنبالماق..donbalmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: دومبالماق {دنبال اسکی-فارسجادا قویروق آنلامیندا ایشله‌نیبدیر، تورکجه‌ده تومور مفهومونا یاخین معنا داشییر و توماق› سؤزونه باغلیدیر}.

دوْن‌بیچمک..don biçəmək ~[تاثیرلی ائیلم]بیرینه دوْن بیچمک: ۱- دوْن کسمک. ۲-(مج)بیرینه نقشه چکیب جزالاندیرماق ویا آلداتماغا چالیشماق.

دوْندار..dondar[اؤزل‌آد] ۱-دده‌قورقودبوْیلاریندابیرقهرمانین‌آدی، ۲- دؤندَربگ، اَرتوُغرول قازی‌نین قارداشی، عُثمان قازی‌نین عمی‌سی[۷]. اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر)۳-آذربایجانین بیر چوخ یئرینده‌یئرآدی، تووُوزُ‌دا(~قوُشچو) کندآدی[۲۴۰]{باخ: دؤندر}.

دوْندارلار..dondarlar[اؤزل‌آد]دوْندارلار: یونان یازاری استرابون دوْندارلارین آدینی شمالی قافقاز بؤلگه‌لرینه باغلایير، بوُ ائلین آدیلا باغلی آذربایجان‌دا بیر سیْرا یئر آدلارینا راست گلیریک[۸].

دوْندارلو..dondarlu[اؤزل‌آد]م۱۶جی یوْزیلده، آنادولودا آت‌چکن توْرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

دوْندارماق..dondarmaq[تاثیرلی ائیلم]باخ: دوْندورماق.

دوْندان‌دوْناگیرمک..dondan dona girmək[تاثیرسیزائیلم] جیلددن جیلده گیرمک، رنگ‌دَییشمک.

دوْندوراج..dondurac[آد] ۱-دوْندورمایا یوْل آچان، دوندوران. ۲- چوخ سوْیودان و دوْندوران آراج، فریزئر (فا: منجمد کننده).

دوْندورما..dondurma[آد] ۱-سوْت، شکریومورتادان‌دوْزه‌لن دوْندورلموش بیر یئمک (فا: بستنی). ice cream ۲-دوْندورماق ایشی. ۳-دوْن اوْلان زامان، چوخ سویوق و آیاز سویوق هاوا.

دوْندورما شوْخومو..dondurma şoxumu[آد] دوْندورما شوُمو، دوْندورما سوْرومو: یازدا تاخیل اکمک اوْچون پاییزدا شوْخوملانیب قار آلتیندا قالان اکین یئری.

دوْندورماچی..dondurmaçı[صفت]دوْندورما دوْزلدن وساتان.

دوْندورماچیلیق..dondurmaçılıq[آد]دوْندورما دوْزلتمه ایشی و یئری.

دوْندورماق..dondurmaq[تاثیرلی ائیلم]دوُندارماق: ۱-بوُز دوُرمونا گتیرمک (فا: منجمد کردن). ۲-اوْشوتمک، سوْیوتماق، بیر شئیی و دَیری دییشمز وضعیته توُتماق. ۳-(مج)مات قوْیماق، حئیرت ایچینده قوْیماق.

دوْندوروجو..dondurucu[صفت] ۱-دوْندوران، دوْنموش وضعیته گتیرن "بوُزخانانین دوْندوروجو سیستیم‌لری". ۲-چوْخ سوْیوق و شاختا "قیشین دوْندوروجو گوْنلری".

دوْندورولماق..dondurulmaq[بلسیز ائیلم]بوُز دوُرمونا گتیریلمک.

دوْن‌ژوآن..donjuan[آد، دوْن ژوان آدیندان]هر زامان عشق ماجراسی آرایان کیمسه، بعضی آوروپا ادبی اثرلرینده عاشقانه ماجرالار دؤشگونو (فا: ~).

دوْنسوز..donsuz[صفت] ۱-دونو اوْلمایان، دوْن گئیمه میش اوْلان. ۲-(مج)یوْخسول، چیْپلاق، فقیر، وارلیقسیز.

دوْنقا..donqa[صفت]دوْنقار: ۱-قوْز بئل، بئلینده دوْنقا اوْلان، بئلی توپبوز، بدنده چیخینتی‌لی یئر(فا: قوزدار). ۲-قابا آدام، بیلمز. {دوْمبا› دوْنقا› دوْنقار؛ باخ: توْماق، توْمور}.

دوْنقا بئل..donqa bel[صفت]قوْز بئل، بئلینده دوْنقا اوْلان، بئلی توپبوز.

دوْنقا بوُرون..donqa burun[صفت]دوْنقا بوُرونلو: بوُرونونون اؤستو قالخیق.

دوْنقار..donqar[صفت]باخ: دوْنقار.

دوْنقارلاشماق..donqarlaşmaq[تاثیرسیزائیلم]دوْنقار حالا گلمک، قوْز بئل اولماق.

دوْنقاز..donqaz[صفت]قوْز بئل، بئلینده دوْنقا اوْلان، آریق و سوْموکلری چیخمیش (فا: قوزدار). {باخ: توُماق، توْمور}.

دوْنقازلیق..donqazlıq[آد]دوْنقاز اوْلما وضعی.

دوْنقالاماق..donqalamaq[تاثیرلی ائیلم]بئلینی دوْنقا حالا سالماق، بؤکمک "قوْجا قاری بئلینی دوْقالاییب گئدیردی".

دوْنقالی..donqalı[صفت]بئلینده دوْنقاسی اوْلان.

دوْنقوز..donquz[باخ]دوْغوز (فا: خوک). hog

دوْنقوز..donquz[اؤزل‌آد]بوُکان‌دا کندآدی، ساوه ده(دوْنقوزلو) داغ آدی.

دوْنقولتو..donqultu[آد، سس‌تق]اؤز اؤزونه دئییینمه.

دوْنقولداتماق..donquldatmaq[تاثیرلی ائیلم]دونقولداماسینا سبب اوْلماق.

دوْنقولداشماق..donquldaşmaq[قا]بیرلیکده دونقولداماق.

دوْنقولداما..donquldama[آد، سس‌تق]دوْنقولداماق ایشی (فا: غُرغُر).

دوْنقولداماق..donquldamaq[تاثیرسیزائیلم] ۱-ناراضی حالدا اؤز اؤزونه دئینمک، ۲-دانقیلداماق، یاواشجا و آجیقلی حالدا سس-چیخارماق(چوْخراق‌حئیوانلاراؤچون)(فا: غُرغُر کردن).

دوْنقولدانماق..donquldanmaq[باخ]دوْنقولداماق.

دوْن‌کیشوْت..donkişot[اؤزل‌آد]حیاتا و یاشاما گئچیریله بیلمه‌ین و غیر واقعی ایدئاللار اوُغروندا ثمره‌سیز مُبارزه آپاران ساده آدام. {اسپانیول یازیچی‌سی سئروانتس‌ین مشهور روُمانی‌نین قهرمانی دوْن کیشوت‌ون آدیندان}.

دوْن‌کیشوْت‌لوق..donkişotluq[آد]دوْن کیشوتا خاص اوْلان حرکت و ترپه‌نیش، ثمره‌سیز خیال پرستلیک.

دوْن گئیدیرمک..don geydirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه دوْن گئیدیرمک: اصلینده اوْلمایان بیررنگه سالماق.

دوْنلو..donlu [صفت] اینین ده دوْنو اوْلان، پالتارلی، دوْن گئیمیش.

دوْنلوق..donluq [آد، ص، ت] دوْنا یارایان، پالتارلیق.

دوْنما..donma [آد] بوز دوُررمونا دؤشمه (فا: انجماد). congelation

دوْنما نُقطه سی..donma nuqtəsi [آد] بیر مادّه‌نین سیوی حالتدن قاتی وضعیته گئچمه درجه‌سی (فا: نقطه انجماد). freezing

دوْنماق..donmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سویوقدان اوْشومک ۲-بوُزا دؤنمک، قاتیلاشماق(فا: منجمد شدن). ۳-گؤزله‌نیلمه ین بیر وضعیت قارشی‌سیندا ترپه‌نیش‌سیز و مات قالماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوْنموش..donmuş [صفت] بوز اوْلموش، بوُز حالینا گلمیش(فا: منجمد).

دوْنوخدورماق..donuxdurmaq [تاثیرلی ائیلم] چاشدیرماق، حئیرت ایچینده قویماق.

دوْنوخماق..donuxmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْنوق و چاشقین حالدا قالماق، چاشماق، مات قالماق (فا: مبهوت شدن).

دوْنوخوب قالماق..donuxub qalmaq [تاثیرسیزائیلم] دونوب قالماق.

دوْنوز..donuz [آد] ۱-باخ: دوغوز (فا: خوک). hog ۲-خائن.

دوْنوز قیلیجی..donuz qılıcı [آد، بیتگی] سوُلو یئرلرده بیتن بنوْشه یی چیچَکلی، بئش یاپراقلی بیر بیتگی.

دوْنوش..donuş [آد] دوْنما وضعیتی و طرزی (فا: انجماد).

دوْنوشماق..donuşmaq [تاثیرسیزائیلم] آزجا دوْنماق، دوْنان کیمی اوْلماق.

دوْنوق..donuq [آد] ۱-دونموش، بوز اوْلموش (فا: منجمد). frozen ۲-(مج)مات وحئیران کیمسه. ۳-بللی بیر دؤزئی ده توتولموش و دوُرقون حالا گتیریلمیش "دوْنوق دَیر". ٤-پارلاق‌لیغی اوْلمایان، مات. ۵-کئه، دویقوسوز.

دوْنوق‌دوْنوق..donuqdonuq [ظرف] جانلی‌لیغی اوْلمایاراق.

دوْنوق‌لاشدیرماق..donuqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دونوق‌وضعیته-گتیرمک.

دوْنوقلاشماق..donuqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دوْنوق و دَییشمز وضعیته گلمک. ۲-بوُزکیمی دوْنموش وضعیته گلمک.

دوْنوقلوق..donuqluq [آد] ۱-دونوق و قاتی شئیین وضعیتی. ۲-سویوق لوق، ترپه‌نیش‌سیزلیک، ساکت‌لیک.

دوْنولابیلیر..donulabilir [صفت] دوْنان (فا: قابل انجماد). congealable

دوْنونا گیرمک..donuna girmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو باشقاسینین جلدینه سالماق.

دوْنونو دَییشمک..donunu dəyişmək [تاثیرسیزائیلم] اصل و ماهیتینی گیزلتمک ویا بیر مقصده چاتماق اوْچون اؤزونو باشقا جور گؤسترمک.

دوْنیاغی..donyağı [آد] دوْنیاغ: نورمال ایستی ده دوْنموش حالدا اوْلان (ایچ یاغی)، حئیوانسال یاغ (فا: روغن حئیوانی).

دوْو..dov [آد، تاو› توْو› دوْو] داوا، حربه، زوربا، دوْو چکمک، سسله نه‌رک هجوم ائتمک، دوْو تاپماق.

دوْو گلمک..dov gəlmək [تاثیرسیزائیلم] اوْستون گلمک، عُهده سیندن گلمک.

دوْوداق..dovdaq [آد، باخ: دوْو، دیرگی] ۱-لئیلک کیمی ایری بیر چؤل قوشو. ۲-(مج)چوخ راحت آلدادیلا بیلن و اوُزاغی گؤرمه ین دار دؤشونجه‌لی آدام حاقیندا.

دوْودان..dovdan [اؤزل‌آد] کلئیبرده کندآدی {باخ: تودان، توُتان}.

دوْوران..douran [ع› باخ: دَیمک، آ] دئویر، زمانه، چاغ، باخ: دؤوران.

دوْوران..dovran [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

دوْوری..dovri [آد] غذا چکمک اوچون بؤیوک دیس. ۲-دوْوری۲ (آد، عربجه) دئوره وی، بللی واختلاردا (فا: دوره ایی).

دوْوشان..dovşan [آد، باخ: تاو] ۱-گمیریجی، قاباق آیاقلاری قیسسا، اوُزون دیک قولاقلی، دوداغی یاریق حئیوان (فا: خرگوش). hare ۲-(مج)قورخاق، جسارت‌سیز.

دوْوشان..dovşan [اؤزل‌آد] اردبیل (~جیق، ~بولاغی)، ماکی (~تپه)دا کند آدی. زنجان (~تپه، ~قاچان)، اسدآباد (~سَکوُسو)، خالخال (~قالاسی)دا داغ آدی. خیاو(~لو) دا چای آدی.

دوْوشان آلماسی..dovşan alması [آد] داغلاردا جیر حالیندا بیتن، آجی‌میوه‌سی، بعضا بزک گوّلو کیمی باغلاردا و پارک‌لاردا بئجه ریلیر.

دوْوشان اوْره کلی..dovşan ürəkəli [صفت] اوْرک‌سیز.

دوْوشان تپَل..dovşan təpəl [صفت، دا] دار قاشقالی تپل آت[۲۰].

دوْوشان جیغاز..dovşancığaz [صفت] دوْوشانا اوْخشار.

دوْوشان جیق..dovşancıq [اؤزل‌آد] بالاجا دوْوشان.

دوْوشانجیل..dovşancıl [آد] چالاغان، قوزغون.

دوْوشان‌چی..dovşançı [آد] دوْوشان چی‌لیقلا مشغول اوْلان کیمسه.

دوْوشان دوْداق..dovşan dodaq [صفت، آ] ۱-دوْداغی یاریق کیمسه ویاحیوان. ۲-دوْداق چیچک‌لی‌لر بؤلومو‌ندن چوخ ایللیک بیتگی.

دوْوشان قوُلاغی..dovşan qulağı [صفت] دیک دوُران شئی حاقّیندا.

دوْوشانلو..douvanlu [اؤزل‌آد] قایی‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

دوْوشان‌یاتیشی..douşan yatışı [آد] یوْنگول یوخو.

دوْوشان‌یوُخوسو..douşan yuxusu [آد] یوْنگول یوخو.

دوْوطلب..dovtələb [باخ] داوطلب، کؤنوللو.

دوْوغا..dovğa [آد، دوغ› دوغا] آیران، گؤیرتی و دویودن پیشیریلن یئمک نوعو (فا: نوعی خوردنی).

دوْوغالیق..dovğalıq [آد] دوْوغا پیشیرمک اوْچون یارارلی.

دوْولا..dovla [آد] کهلیک و توُراج کیمی قوشلاری آلداتماق اوْچون رنگلی پارچالارلا قوُرولان ویا گئییلن بیر نوع دوزاق چتیر و بوْرونجک (فا: نوعی تله).

دوْولالی..dovlalı [آد] دوْولاسی اوْلان، دوْولایا بوْرونموش اوْوچو.

دوْووخماق..dovuxmaq [باخ] دوْنوخماق.

دوْوول..dovul [باخ] داووُل.

دوْویل..dovıl [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

دوْوین..dovin [اؤزل‌آد] شیروان کندیستانیدیر، ٦ کندی *٤۲۰۰ نفر نفوسو واردیر، مرکزی دوین/دوْوین، قوچانین ۱۰ ک.گ طرفینده‌دیر و اهالی‌نین بیر بؤلومو توْرکدور.

دوْهارلو..doharlu [اؤزل‌آد] آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

دوْیادوْیا..doyadoya [ظرف] دوْیاسیْیا: دوْیونجایا قدر.

دوْیاسییا..doyasyıa [ظرف] دوْیادوْیا: دوْیونجایا قدر.

دوْیدورماق..doıdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دویورماق، توْخ حالا گیترمک، دویونجا یئدیرمک، یئمک وئرمک (فا: سیر کردن). ۲-(فیزیک) بیر سیوی ماده‌نین ایچینه آیری شئی قاریشدیریب دوْیقون وضعیته گتیرمک (فا: اشباع نمودن).

دوْیدوروجو..doıdurucu [آد] دوْیوران، دوْیدوران، دوْیوروجو.

دوْیدورولماق..doydurulmaq [بلسیز ائیلم] توخ‌حالا گتیریلمک، دوْیونجا یئدیریلمک.

دوْیدوق..doyduq [اؤزل‌آد] مانه ده کند آدی.

دوْیران..doyran [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

دوْیقو..doyqu [آد] یاشاماق اوْچون گره‌کن ییه‌جک(فا: رزق).

دوْیقون..doyqun [صفت] بیرنسنه ایله بوْل مقداردا دولموش، وارلی، آج اوْلمایان (فا: مستغنی، اشباع). **saturation**

دوْیقون بوُغلو..doyqun buğlu [آد] دوْیقون بوُخارلی: بوُغلا دویقون اولموش (فا: بخار اشباع شده). **saturated vapour**

دوْیقون بوُخارلی..doyqun buxarlı [آد] باخ: دوْیقون بوُغلو.

دوْیقونلاشماق..doyqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دویقون وضعیتینه گلمک.

دوْیقون‌لوق..doyqunluq [آد] ۱-دویقون‌اوْلماوضعیتی(فا: امتلاء) **repletion** ۲-بیرایسته‌گین یئرینه یئتیریلمه‌سی (فا: استغنا).

دوْیلات..Doyat [اؤزل آد] توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

دوْیماج..doymac [باخ] دؤیمج.

دوْیمادیق..doymadıq [اؤزل‌آد] دوْیومسوز، سئویلمه‌یه دوْیمایان، دوْیولمایان[۷].

دوْیماز..doymaz [آد] دوْیماق بیلمه‌ین، آج‌گؤزلو، چوخ یئین.

دوْیمازلیق..doymazlıq [آد] آج گؤزلولوق، دویماز اوْلما وضعیتی.

دوْیماق..doymaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آج‌قالمایاجاق قدر یئمک، قارنی توخ اوْلماق (فا: سیر شدن). ۲-(فیزیک) بیر ماده بیر سیوی و آخیجی ماده‌نین ایچینده یئتَری قدر قاریشماق (فا: اشباع شدن). ۳-بیخماق، تنگه‌گلمک، اوْره‌یی‌نی‌ووُرماق. {سومرجه ‹توُگ›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْیماق›، سن ‹توْیغور›: دوْیان؛ باخ: توْماق}.

دوْیمامازلیق..doymamazlıq [باخ] دوْیمازلیق.

دوْیمامیش..doymamış [صفت] ۱-دوْیونجا یئمه میش. ۲-(فیزیک) اؤز ایچینده یئتَری قدر بیر ماده‌نی اریتمه میش.

دوْیموش..doymuş [صفت] یئییب توخ اوْلموش(جانلی‌اوچون)، اریدیب جانینا چکمیش (ایسفنج و توْپراق اوچون) (فا: سیر شده).

دوْیوران..doyuran [صفت] دوْیقون وضعیته گتیرن (فا: سیر کننده).

دوْیورماق..doyurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دوْیدورماق، دوْیقون ائتمک، آجلیغینی آرادان قالدیرماق (فا: سیر کردن). ۲-گئچیندیرمک. ۳-پارا و پول یئتیرمک، رُشوه وئرمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تویورماق›، سن}.

دوْیوروجو..doyurucu [صفت] دوْیوران، دویورما اؤزل‌لیکلی(فا: سیر کننده).

دوْیوروش..doyuruş [آد] دوْیورماق ایشی ویا بیچیمی.

دوْیورولماق..doyurulmaq [بلسیز ائیلم] دویورماق‌ایشی گؤرؤلمک.

دوْیوروم..doyurum [آد] دویورما ایشی.

دوْیوزدورماق..doyuzdurmaq [باخ] دوْیدورماق.

دوْیوزدورولماق..doyuzdurulmaq [بلسیز ائیلم] دویوزدورماق ایشی گؤرولمک.

دوْیوش..doyuş [آد] دوْیماق ایشی ویا بیچیمی.

دوْیوشماق..doyuşmaq [قا] قارشیلیقلی دوْیماق.

دوْیولماق..doyulmaq [بلسیز ائیلم] دوْیماق ایشی گؤرؤلمک.

دوْیوم..doyum [آد] الده اوْلدوغوندان خشنود اوْلما حالی، بعضی-ایستکلری یئرینه گلمه، دوْیما ایشی(فا: قناعت).

دوْیوم ائوی..doyum evi [آد] کیچیک یئمک ائوی.

دوْیوملو..doyumlu [صفت] دوْیومو اوْلان.

دوْیوملوق..doyumluq [آد] دوْیماغا یئتر قدر اوْلان.

دوْیونجا..douunca [ظرف] دوْیانا قدر، ایسته دیگی قدر.

دوْیونماق..douunmaq [تاثیرسیزائیلم] یئتهری قدر یئمیش اوْلماق، دوْیماق.

دؤرد..dörd [سایی] دوْغال سایی‌لاردا ۳ سایی دان سونراکی سایی (فا: چهار). four {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سن ‹تؤرت›}.

دؤرد..dörd [اؤزل‌آد] خوی(~آغاج)، خالخال و میانا(~ائو-)دا کند آدی.

دؤرد دوْوارآراسینداقالماق..dörd duvar arasında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائوده‌ویا باغلی یئرده‌قالماق.

دؤردآشیق..dördaşiq [آد، کؤ] آشیق لا اوْینانیلان بیر اویون آدی.

دؤردآیاق..dörd ayaq [آد] ۱-اللری ده آیاقلاری کیمی اوْلان حئیوانلارا دئییلن بیر آد. quadruped ۳-(ظ) چاپاراق، چوخ یئهین گئتمه ٤-دؤرد آیاغی اوْلان هر شئی "~لی میز"(فا: چارپا).

دؤردآیاقلی..dörd ayaqli [آد] دؤرد آیاغی اولان‌هرشئی(فا: چارپایه) stool

دؤردآیاقلی‌لار..dörd ayaqlılar [آد] سوْرونگن‌وممه‌لیلری ایچینه آلان بیرتاقیم.

دؤردالـله..dörd əllə [ظرف] اوْرکله.

دؤرداللی..dörd əlli [ظرف] بیر ایشی تله سیک گؤرمه.

دؤرداوْزلو..dörd üzlü [مت] دؤرد وجه‌لی (فا: چهار وجهی).

دؤردایشلم..dörd işləm [آد، مت] آرتیرما چیخما چارپما (ووُرما) و بؤلمه ایشلم‌لری (فا: چهار عمل اصلی).

دؤردبؤیرک..dörd böyrək [آد، مج] قورخماز، جیبارلی، ایگید.

دؤردبوُجاقلی..dörd bucaqlı [صفت] دؤرد بوجاغی اوْلان شکیل و جیسیم.

دؤردبوُینوز..dörd buynuz [صفت] دؤرد بوُینوزلو: دؤرد دانا چیخینتی‌سی اولان (فا: چارشاخ). four-horned

دؤردبوجاق..dörd bucaq [آد، مت] ۱-دؤرد بوجاغی اوْلان هندسی شکیل ویا جیسیم. ۲-هر طرف، هریئر "دؤرد بوُجاغی آختارماق".

دؤردبیر..dördbir [آد] دؤرده بیر، بیرچرک.

دؤردبیریان..dörd bir yan [ظرف] دؤرد بیر طرف هرطرف، هریان.

دؤردتپه..dörd təpə [اؤزل‌آد] آغدام'دا داغ آدی[۲۴۰].

دؤردتکرلی..dörd təkərli [صفت] دؤرد تکری اولان آراج (فا: چهار چرخ). four-wheeled

دؤردجه..dördcə [سایی] آنجاق دؤرد، توپلامی دؤرد اوْلان.

دؤرددک..dörddək [آد] (یاریش اوْچون) ایکی شر کوْرکلی قایيق.

دؤرددە بیر..dörddəbir [سایی] (فا: چارک). quarter

دؤردَر..dördər [سایی] هربیرینه‌دؤرد، دؤرد سایی‌سینین توْزیعی-شکلی. دؤردعُنصُر(لار)(مج)سوُ اوْد توپراق و یئل عُنصرلارینا وئریلن بیر آد(فا: عناصرچهارگانه). the four elements

دؤردقانادلی..dörd qanadlı [صفت] دؤردقانادی‌اولان(فا: چارپر). case-bottle

دؤردقول..dördqol [صفت] دؤردول: دؤرد ضلع‌لی، دؤرد خطلی باغلی شکیل (فا: چهار ضلعی). quadrilateral

دؤردکسیجی دیشلی‌لر..dörd kəsici dişlilər [آد] گمیریجی ممه‌لی حئیوانلار یاریم تاقیمی (آلت تاقیمی).

دؤردگن..dördgən [آد] دؤرد قوْل.

دؤردگؤز ائتمک..dördgöz etmək [تاثیرلی ائیلم] آیيتماق، بیلگی لندیرمک.

دؤردگؤز اوْلماق..dördgöz olmaq [تاثیرسیزائیلم] آییق سایيق اوْلماق.

دؤردگؤزله..dördgözlə [ظرف] ۱-چوْخ سایيق صورتده. ۲-صبیرسیزلیکله.

دؤردلشمک..dördləşmək [تاثیرسیزائیلم] ساییجا دؤرده چاتماق، دؤرده چئوریلمک.

دؤردلو..dördlü [آد] دؤردو بیر آرادا اوْلان، دؤرد پارچادان دؤزه‌لن.

دؤردلوک..dördlük [آد] ۱-دؤرد دانادان دؤزلمیش(فا: تربیع). quarter ۲-(یازین) دؤرد دؤزوملو شعر و بایاتی.

دؤردلەمک..dördləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین سایی‌سینی دؤرده چیخارماق.

دؤردلەمە..dördləmə [آد، یازین] ۱-تربیع. ۲-دؤردله‌مک ایشی.

دؤردم..dördəm [ظرف] دؤرد آیاق، چاپاراق قاچماق.

دؤردنال..dördnal [آد] دؤردنالا: ۱-آتین یئهین قاشما وضعیتی (فا: چار نعل). ۲-بیر ایشی تئز گؤرمه، بیرایشی تله سیک گؤرمه.

دؤردؤشک..dördöşək [آد، دا] یورقان دؤشک، یاتاجاق لوازیماتی.

دؤردوْز..dördüz [آد] دؤردو بیرلیکده دوْغولموش.

دؤردول..dördül [صفت] باخ: دؤرد قوْل.

دؤردون..dördün [آد] یاریم آی، تربیع، گؤی جیسمی چمبرلری‌نین یاری‌سینین آیدینلیق اوْلدوغو ائوره و مرحله.

دؤردونجو..dördüncü [سایی] سیرا ساییلاردا اۆچونجو ساییدان سونراچی سایی (فا: چهارمی). Fourteenth {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤردونجو چاغ..dördüncü çağ [آد، یئرب] یئر چاغی دؤنملریندن. ۲-۳ میلیون لوق بیر چاغ (فا: دوران چهارم زمین شناسی).

دؤردەمە..dördəmə [باخ] دؤردم، دؤرآیاق چاپاراق.

دؤردیاشار..dördyaşar [صفت] دؤرد یاشلی.

دؤردیانینا باخماق..dörd yanına baxmaq [تاثیرسیزائیلم] دؤردیانینا بوْیلانماق: ۱-چاشاراق هر طرفه باخماق. ۲-هرطرفی دقّته آلماق.

دؤردیانینا بوْیلانماق..dörd yanina boylanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-چاشاراق هر طرفه باخماق. ۲-هرطرفی دقّته آلماق.

دؤردیول..dördyol [آد] دؤرد یولون بیرلشدیگی یئر(فا: چهارراه).

دؤردیول آغزی..dördyol ağzı [آد] دؤرد یولون بیرلشدیگی قاوشاق.

دؤریانلی..döryanlı [صفت] دؤرد یانی اولان (فا: چارپهلو). four-sided

دؤزدورمک..dözdürmək [ائتدیرگن ائیلم] دؤزمه سینی ساغلاماق.

دؤزمک..dözmək [تاثیرسیزائیلم] دایانیشما گؤسترمک، دایانماق، تاب گتیرمک، صبر ائیلەمک، گؤزلەمک، گئچینمک، قاتلاشماق (فا: صبر کردن). to be patient {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تؤزمک› سن؛ اسکی تۆرکجه ده تؤز کلمەسی اصل و کؤک معناسیندادیر و نظره گلیر تؤزمک اوْنا باغلیدیر چونکی دؤزمک ده شخصی اؤز اصلینه و وارلیغینا و او حالدا قالماغینا زورلاییر[٦]}.

دؤزوش..dözüş [آد] دؤزوم (فا: صبر).

دؤزولمز..dözülməz [صفت] دؤزوله بیلمه ین، دؤزولمەسی چتین اوْلان.

دؤزولمزلیک..dözülməzlik [آد] دؤزوله بیلمزلیک.

دؤزولمک..dözülmək [بلسیز ائیلم] دؤزمک ایشی گؤرولمک.

دؤزوم..dözüm [آد] دؤزمه، قاتلاشما، دایانما، صبیر(فا: صبر). patience

دؤزومسوز..dözümsüz [صفت] دؤزومو اوْلمایان(فا: ناشکیبا). impatient

دؤزومسوزلوک..dözümsüzlük [آد] داوامسیزلیق، تابسیزلیق (فا: ناشکیبایی).

دؤزوملو..dözümlü [صفت] دؤزومو اوْلان، متانتلی (فا: صابر). patient

دؤزوملولوک..dözümlülük [آد] تاب گتیرمه، داواملیلیق، داوام گتیرمه قابلیتی (فا: بردباری). patience

دؤستەلیک..Döstelik [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالیْ بوْیلاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

دؤش..döş [آد] ۱-کؤکس‘ون اؤن و یوخاری قیسمی، اَینین و پالتارین بوْیون‘دان قارینا قدر اوْلان اؤن بؤلومو، عمومیتله هر شئیین قاباق و اؤن بؤلومو (فا: سینه). ۲-امجک (فا: ممه) breast {ت، سن‹تؤش›کؤکس‘ون اوُجو}.

دؤش آلتی..döşalti [صفت] دؤشون آلتینا قوْیولان شئی.

دؤش اوْتو..döş otu [آد، بیتگی] دؤشه اوْتو: بوْروکیمی چیچکلری اوْلان چوخ ایللیک بیتگی، دؤشه اوْتو.

دؤش باش..döşbaş [آد] دؤش و باش بیرلیکده، بدنین اوست قیسمی "دوش باشی آچیق قادین".

دؤش باغی..döşbaği [آد] ۱-دؤشه تاخیلان باغ (فا: پستانبند) brassiere ۲-آت و اوُلاغ دؤشوندن گئچیریلن، بیر یئره باغلانان قاییش و ایپ، یهَر‘ین‌دالا گئتمه‌یینی‌اؤنله‌ین ایپ).

دؤشتدیرمک..döşətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] دؤشتمک ایشینی گؤردورمک.

دؤشتدیریلمک..döşətdirilmək [بلسیز ائیلم] دؤشتدیرمک‌ایشی-گؤرولمک

دؤشتمک..döşətmək [ائتدیرگن ائیلم] دؤشەمک ایشینی گؤردورمک.

دؤش توْمورو..döştomuru [آد] چوخراق قادین دؤشونده عمله گلن توْمور و خستەلیک (فا: غده پستان). mammary gland

دؤشدن..döşdən [ظرف] ازبردن، یازی‌سیز، حفظدن.

دؤشدن آییرماق..döşdən ayırmaq [تاثیرلی ائیلم] سۆتدن آییرماق.

دؤش دوْلوسو..döşdolusu [ظر، دا] اۆرک دوْلوسو، سینه دوْلوسو" ~ سؤزلرینی دئدی، آچیلیشدا دؤش دولوسو بیلگی وئردی".

دؤش دؤشه گلمک..döşdöşə gəlmək [تاثیرسیزائیلم] قارشی لاشماق.

دؤش دوشه..döşdüşə [ظرف] قارشی قارشی یا، اوز اوزه (فا: سینه به سینه). by word of mouth

دؤش دَیمیش..döşdəymiş [صفت، دا] قودورموش، قیزمیش، یارالانمیش.

دؤش شیشمه سی..döş şişməsi [آد] دؤش ده عمله گلن شیش خستەلیگی (فا: آماس پستان). mastitis

دؤشک..döşək [آد] ۱-پامبوق و یوُن دوْلدورولموش یاستی کیسه terment ۲-دؤیولن شئیلرین آلت یاتاغی. ۳-دؤشەمک اۆچون هر شئی(فا: تشک) ٤-موتوردا دؤنج اوْتوران یئر، استاتور (فا: بالشتک) {ت، سن ‹توشک›}.

دؤشک آغی..döşək ağı [آد] دؤشه‌یین اوّستونه سالینان آغ، ملافه (فا: ملافه). bed sheet

دؤشک اوّزو..döşək üzü [صفت] دؤشک‌اوّزو اوّچون یارایان.

دؤشک اوّزلوگو..döşək üzlüyü [صفت] دؤشک‌اوّزو اوّچون یارایان.

دؤشکجه..döşəkcə [آد] اوّستونده‌بیر آدام‌اوْتورماق‌اوّچون کیچیک دؤشک.

دؤشکده یاتماق..döşəkdə yatmaq [تاثیرسیزائیلم] خسته اوْلماق، خسته‌لنمک.

دؤش‌کندی..döş kəndi [اؤزل‌آد] بیناب دا کند آدی {داغ دؤشو}.

دؤشکلیک..döşəklik [صفت] ۱-دؤشک اوچون یارارلی. ۲-یاتاق اوّزو.

دؤش‌گرمک..döş gərmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو قوْرخمادان قاباغا وئرمک، سینه گرمک" کیشی دؤش گردیگی حالدا قیلینج اوْیناديردی".

دؤش‌گؤمو..döş gömü [آد] حئیوانین قاباق ایکی باجاق و گؤبه‌یی آراسیندا کی ات‌دن دؤزه‌لن باسدیرما.

دؤشه‌یه دوْشمک..döşəyə düşmək [تاثیرسیزائیلم] یاتاغا دوْشمک، خسته‌لنمک.

دؤشلشمک..döşləşmək [قا] دؤش ووُرماق، بیربیرلرینی دؤشلریله ووُرماق.

دؤشلو..döşlü [صفت] ۱-دؤشوائتلی ۲-(مج) قورخماز، قورخماز، دیکباش.

دؤشلوک..döşlük [آد] ۱-قادین‌لارین دؤش‌لرین قوْرومالق و دیک ساخلاماق اوّچون اوْلان گئییم (فا: کرست) corset، ۲-اؤنلوک، اؤنه ودؤشه سالینان پارچا و گئییم.

دؤشله‌مک..döşləmək [تاثیرلی ائیلم] دؤش دؤشه ووُروشماق، اوّز اوّزه ووُروشماق.

دؤشَم..döşəm [آد] ۱-موْبل، اوْتورماغا یارایان وسیله. ۲-تأسیسات، دوْنانیم.

دؤشَمچی..döşəmçi [صفت] ۱-موْبل دوّزلدن وساتان. ۲-تاسیساتچی.

دؤشَنتی..döşənti [آد] دؤشه‌نه‌یلن هر شئی، قالی (فا: زیرانداز). rug

دؤشنمک..döşənmək [بلسیز ائیلم] سریلمک، دؤشه‌مک‌ایشی گؤرولمک.

دؤشنمیش..döşənmiş [آد] دؤشه‌نیلن هرشئی، دؤشه نک‌لی.

دؤش‌وئرمک..döş vermək [تاثیرلی‌ائیلم] دؤشه سالماق، امیزدیرمک.

دؤشوآچیق..döşüaçıq [صفت، ظ] سینه‌سی آچیق.

دؤشواوْدلو..döşü odlu [صفت] اوّره‌یینده چوخ سؤزو اوْلان.

دؤشو دوْلو..döşü dolu [صفت] اوّره‌یینده چوخ سؤزو اوْلان.

دؤشورمک..döşürmək [تاثیرلی ائیلم] توپلاماق، یئغماق {بو کلمه دؤشه‌مک سؤزونون متعدی شکلیدی و اصلینده بیر شئیی یئره تؤکمک و سرمک اولمالیدیر ولی آزجا دَییشه‌رک دانالاری یئردن یئغماق معنا غالیب اولوبدور}.

دؤشورولمک..döşürülmək [بلسیز ائیلم] دؤشورمک ایشی گؤرووولمک.

دؤشوضعیف..döşüzəif [صفت] جییارلاری ساغلام اوْلمایان.

دؤشوقارا..döşüqara [آد] دؤشو قارا قوش‌لار اوّچون دئییلن آد.

دؤشوگلمک..döşügəlmək [تاثیرسیزائیلم] دؤشو شیشمک و التهاب لانماق.

دؤشونه چکمک..döşünə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوُجاقلاماق. ۲-آرخا دوُرماق.

دؤشونه دوّشمک..döşünə düşmək [تاثیرسیزائیلم] خوشونا گلمک.

دؤشونه سالماق..döşünə salmaq [تاثیرلی ائیلم] آشاغی سالاماق" درویش باشینی دؤشونه سالیب گئتدی".

دؤشونه قاتماق..döşünə qatmaq [تاثیرلی ائیلم] قاباغینا قاتیب آپارماق.

دؤشونه ووُرماق..döşünə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دؤشونه دؤیمک.

دؤشونه یاتماق..döşünə yatmaq [تاثیرسیزائیلم] اوّره‌یینه یاتماق.

دؤشه تیلمک..döşətilmək [انّدیرگن ائیلم] دؤشَتدیرمک، دؤشتمک، دؤشه‌مک.

دؤشه سالماق..döşə salmaq [تاثیرلی ائیلم] امیزدیرمک.

دؤشه‌مک..döşəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئره سرمک، سالماق (فا: فرش کردن). ۲-بیر ائوی تجهیز ائتمک (فا: تجهیز کردن). ۳-ووُرماق، دؤیمک، بیرینی تاپداماق. {ت، سن ‹تؤشه‌مک›}.

دؤشه‌لی..döşəli [صفت] دؤشَنمیش اوْلان (فا: مفروش).

دؤشه‌مه..döşəmə [آد] ۱-دؤشه‌مک ایشی. ۲-دؤشه‌نن شئیلر، دؤشه نه جک، یوْل وکوّچه‌لره دؤشه‌نن داش (فا: سنگ فرش). ۳-دؤشنتی (فا: زیرانداز). carpet, rug ٤-پیلووون آلتینا قویولوب پیشیریلن ات کیشیمش ویا هرشئی.

دؤشه‌مه پیلوو..döşəmə pilov [آد] دؤشه‌مه‌لی پیلوو.

دؤشه‌مه چی..döşəməçi [صفت] یولا داش ویا بوجور شئیلر دؤشه ین.

دؤشه‌مه چی‌لیک..döşəməçilik [آد] دؤشه‌مه دوّزلتمه ایشی.

دؤشه‌مه سیلن..döşəmə silən [آد] یولا دؤشه‌نن داشلاری سوّرتن وتمیزله ین کیمسه ویا آراج.

döşəmə sürtən..döşəmə sürtən [آد] یولا دؤشه‌نن داشلاری سؤرتن وتمیزله ین کیمسه ویا آراج.

döşəhməsiz..döşəhməsiz [صفت] دؤشه‌مه‌سی اولمایان.

döşəməli..döşəməli [صفت] ۱-دؤشه‌مه‌سی اولان، اوستو بیر شئی‌له دوشَنمیش، اوزو اؤرتولو. ۲-دؤشه‌مه‌دن عبارت اولان پیلوو.

döşəməlik..döşəməlik [صفت] دؤشه‌مه‌یه یارایان، دؤشه‌مه اوچون یارارلی.

döşənək..döşənək [آد] یئره سالینا بیله جک هرشئی (فا: قالی). rug

döşənəkli..döşənəkli [صفت] دؤشنمیش، بزنمیش.

döşənəcək..döşənəcək [آد] یئره دؤشه‌نیلن و سالینان هر شئی، دؤشه نک (فا: مفرش). travelling bag

döşənəcəkli..döşənəcəkli [آد] باخ: دؤشه نکلی.

döşəniş..döşəniş [آد] دؤشَنمک ایشی ویا بیچیمی.

döşənilmək..döşənilmək [بلسیز ائیلم] دوشنمک ایشی گؤرولمک.

döşə yatan..döşə yatan [صفت] اؤرگه یاتان، خوشلانیلان، جاذیبه‌لی.

döşəyici..döşəyici [آد] دوشه‌ین، تیکینتی‌لرده یئره داش و موزاییک و سرامیک دؤشه ین کیمسه.

döşəyiş..döşəyiş [آد] دوشه‌مک ایشی ویا بیچیمی.

dökçü-aga..Dökçe-aga [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توخْتامیش بوی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

dögər..dögər [آد، سن، خ] باخ: دؤیر، اوغوز تؤرکلریندن.

döl..döl [آد، ت] ۱-نُطفه، توخوملوق سوُیو (فا: نطفه، منی). ۲-جنین. foetus ۳-نسل (فا: نسل).

döl ayı..döl ayı [آد] حئیوان‌لارین یاورولاماق آیی.

döl eşi..döl eşi [آد] اَتنه.

dölçü..dölçü [آد] دؤل اوزمانی، دؤل اوچون حئیوان یئتیشدیرن (فا: متخصص فهلی حیوانات).

dölçülük..dölçülük [آد] دؤل اوچون حئیوان یئتیشدیرمه ایشی.

döldöş..döldöş [آد] سوی سوپ، چوجوق، تورون‌لار.

döldöş sahibi olmaq..döldöş sahibi olmaq [آد] چوجوق و تورون‌صاحبی اولماق.

döllüdöşlü..döllüdöşlü [آد] سوی سوپلو، چوجوقلو، تورون‌لو.

döl düşmək..döl düşmək [تاثیرسیز ائیلم] انو حئیوان‌لاری‌نین دوغوم واختی گلمک، دوغوب تؤره‌مک، تؤره ییب آرتماق.

döl salmaq..döl salmaq [تاثیرلی ائیلم] دوغوب تؤره‌مک، تؤره ییب آرتماق.

dölsüz..dölsüz [صفت] دؤل وئرمه‌ین، بالاسی اولمایان، سونسوز.

dölsüzləşdirmək..dölsüzləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دؤل سؤزلندیرمک.

dölsüzləşdirilmək..dölsüzləşdirilmək [بلسیز ائیلم] دؤل‌سؤزلشدیرمک‌ایشی گؤرولمک.

dölsüzləşmək..dölsüzləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤره‌مه تؤره‌مه یئته نَگ‌ین ایتیرمک (فا: توانایی فهل شدن را از دست دادن).

dölsüzləndirilmək..dölsüzləndirilmək [بلسیز ائیلم] دؤلسؤزلندیرمک ایشی گؤرولمک.

dölsüzlənmək..dölsüzlənmək [باخ] دؤلسوزلشمک.

dölsüzlük..dölsüzlük [آد] اؤره‌مه یئته نه‌یی اولماما، سونسوزلوق.

dölək..dölək [آد] ۱-آغیر باشلی، اوسلو "دؤلک آدام". ۲-دؤز، انگه‌به‌سیز یئر "دؤلک یئر". ۳-نسیل، جنس "آت دؤله‌یی". ۳-(صفت) چوخ دؤل وئرن ٤-قوْیونون قوزولادیغی یئر ۵-اعتبارلی، سایقی‌دَیر، مهارتلی[۷].

dölləndirmək..dölləndirmək [تاثیرلی ائیلم] مایالاندیرماق، اؤره‌مه گه آماده ائتمک، اؤره‌مه گه توخوملارینی بیرلشدیرمک (فا: فهل نمودن).

dölləndirilmək..dölləndirilmək [بلسیز ائیلم] مایالاندیریلماق.

döllənmək..döllənmək [بلسیز ائیلم] ۱- دؤل‌له‌مک ایشی گؤرولمک. ۲-(س) دؤل باغلاماق، دؤل سالماق، مایالانماق.

döllük..döllük [آد] ۱-سؤرونون و مال داوارین دوغوم یئری "مَرکده ایته‌نی دؤللوک ده آختار". ۲-دؤله یارایان.

dölləmək..dölləmək [تاثیرلی ائیلم] لیقاح ائتمک، تلقیح ائتمک.

döllənış..döllənış [آد] لیقاح.

dölləmə..dölləmə [آد] تلقیح‌ائتمه(فا: تلقیح) smallpox vaccination

dölən..dölən [اؤزل‌آد] مُطیع، سئوگی گؤسته‌رن[۷].

döl vericilik..döl vericilik [آد] دؤل وئرمه یئته نه‌یی.

dölüt..dölüt [آد] جنین (فا: جنین) .

döl yatağı..döl yatağı [آد] رحئم (فا: رحِم).

döl yolu..döl yolu [آد] رحئم یولو، بالالیق یولو (فا: مهبل). vagina

dönbaba..dönbaba [آد، بیتگی] دورُنا قاقاسی، دورُنا دیمدیگی.

dönəc..dönəc [آد] موتورلاردا ترپه‌نن و فیرلانان بؤلوم (فا: روتور، دینام). dynamo

دؤندَر..döndər [آد] ۱-(دؤنمک‌دن) اوُشاقلاری اؤلن عایله‌لرین، یئنی اوُشاغی اوْلدوُغوندا یارارلاندیْقلاری آدلاردان، ۲-دؤندَربگ، اَرتوُغرول قازی‌نین قارداشی، باخ: دوْندار.

دؤندَرتمک..döndərtmək [تاثیرلی ائیلم] دؤندرمک ایشی گؤرولمک.

دؤندرمک..döndərmək [تاثیرلی ائیلم] قایتارماق، چئویرمک، ترسینه قویماق، بیر سؤز و ایشدن گئری قایتارماق (فا: برگرداندن). refrain {ت، سن ‹تؤنگدرمک›}.

دؤندَرمه..döndərmə [آد] ۱-دؤندرمک ایشی. ۲-(چالقی) اساس هاوانین آردینجا چالینان یؤنگول هاوا. ۳-دؤنگه، دؤنوش. ۴-تاخیلین ایکینجی دفعه سوُواریلماسی. ۵-سؤت قاتیق قابینین اوّستونو اؤرتمک اوْچون قامیش و آغاجدان قایریلما قاپاق و اؤرتو. ۶-(دیل‌بیلیمی)چئویرمه، بیر دیلدن اوْ بیری دیله چئویرمه (فا: برگردان).

دؤندوّ..döndü [اؤزل‌آد] دؤنوش وَجودا گتیرن، اوُشاقلاری اؤلن عایله‌لرین وئردیغی آدلاردان[۷].

دؤندورمک..döndürmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: دؤندرمک.

دؤنده‌ریش..döndəriş [آد] ۱-دؤنگه، دؤنوش، دؤندرمک ایشی. ۲-چالغی چالماقدا اساس هاوانین آردینجا چالینان یؤنگول هاوا. ۳-چئویریش، ترجمه (فا: برگردان). inversion

دؤنده‌ریلمک..döndərilmək [بل] قایتاریلماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤنده‌رن..döndərən [صفت] دؤنده‌ریجی، چئویرن، مترجم. translator

دؤنده‌ریجی..döndərici [صفت] دؤنده‌رن، چئویرن، مترجم. translator

دؤنر..dönər [آد] ۱-دؤنمکده اوْلان، دؤنن، دؤنه جک بیچیمده دؤزنله‌نن (فا: گردان). ۲-دؤنر کباب، بیر شیشه اتلری‌تاخاراق و دونده‌ره‌رک پیشیریلن کباب. {دؤنمک+ار}.

دؤنَرالپ..dönəralp [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: دؤنَر+ آلپ[۷].

دؤنرسرمایه..dönər srəmayə [آد] بودجه‌نین آزالماما شرطیله بیر مقدار سرمایه بللی سوّره و بللی بیرآماج اوْچون ایشله‌نن و یئنی‌دن یئرینه قایتاریلان سرمایه.

دؤنرصحنه..dönər səhnə [آد، تئاتر] بیر مئحورین دوره‌سینه دوْلانان صحنه.

دؤنرقاپی..döənr qapı [آد] بیرمئحورین دؤوره‌سینه دؤنن نئچه‌قانادلی قاپی.

دؤنرکباب..dönər kabab [آد] اؤز دؤورونه یاواشجا فیرلانان کاباب‌لی شیش.

دؤنرگه..dönrəgə [آد] قورشاق (فا: مدار).

دؤنرلیک..dönərlik [آد] موْمئنتوْم (فا: گشتاور). momentom

دؤنک..dönək [آد، ص] اینانج و سؤزونو تئز تئز دییشن اینسان، قاپیاق، ثبات‌سیز، دؤنوک (فا: غیر قابل اعتماد).

دؤنکجه..dönəkcə [صفت، ظ] دؤنه‌یه یاراشان بیر بیچیمده.

دؤنکلیک..dönəklik [آد] دؤنک کیمی اولما، دؤنه‌یه یاراشان رفتار و داورانیش، ثبات‌سیزلیق، دؤنوکلوک (فا: عدم اعتمادی).

دؤنگَل..döngəl [آد، بیتگی] ۱-جیر ازگیل، موُشمولا. ۲-ساعات[۷].

دؤنگَل..döngəl [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی.

دؤنگَل اوْروجو..döngəl orucu [آد] یاریم اوْروج (فا: روزه کله گنجشکی).

دؤنگوّ..döngü [اؤزل‌آد] دؤنوشوم، باشا دؤنوش[۷].

دؤنگوّن..döngün [اؤزل‌آد] دارقْین، گؤنلو قیْریْق[۷].

دؤنگول..döngül [آد] سیکلوییید (فا: سیکلوییید). sycloid

دؤنگه..döngə [آد] دؤنم، جهت دییشیلن یئر و زامان، یولون و کوّچه‌نین و آرخین دؤنن و بورولان یئری " کوّچه‌نین دؤنه جه‌یی" (فا: پیچ جاده). turn of the road

دؤنگه..döngə [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده چای آدی.

دؤنگه‌له‌مک..döngələmək [تاثیرسیزائیلم] وعده سینی دَییشمک، سؤزوندن دؤنمک.

دؤنگه‌له‌لی..döngələli [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

دؤنگه‌لی..döngəli [صفت] دؤنگه‌سی چوخ اوْلان یول ودؤنم.

دؤنل..dönəl [آد] بیرمئحورین چئورسینده فیرلاناراق دؤزه‌لن اوْیلوم و جیسیم " دؤنل قاسناق، دؤنل مخروط، دؤنل سیلیندیر (فا: شئی حاصله از چرخش خطی به دور محور).

دؤنَلمک..dönəlmək [تاثیرسیزائیلم] ان یوّکسک نُقطه‌یه چیخدیقدان سوْنرا آلچالمایا باشلاماق.

دؤنم..dönəm [آد] ۱-بللی‌اؤزللیکلری‌اوْلان زامان پارچاسی، دؤوره، دئویر، پئریوْد (فا: دوره). ۲-بیر چاغ ایچینده اوْلان بللی‌سیْنیرلی سوّره، سوّره، فصل، دؤنوم " یاز دؤنَمی، قیش دؤنمی‌سیناولاری" (فا: مرحله). time stage

دؤنمز..dönməz [صفت] یئرینده و سؤزونده قرارلی، دؤزوملو (فا: بی برگشت). cannot return or be retuened

دؤنمَزَر..dönməzər [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: دؤنمَز+ اَر[۷].

دؤنمزلیک..dönməzlik [آد] دؤزوملولوک، دایانیقلی‌لیق (فا: ثبات).

دؤنمک..dönmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر نقطه یا بیر شئیین چئوره‌سینه دولانماق. ۲-قاییتماق، گئری گلمک، جهت دَییشمک "اوْغلان عسگرلیکدن دؤندو" (فا: برگشتن). to return ۳-وازگئچمک، بوراخماق "اوْ بو ایشدن دؤندو". ٤-دَییشمک، عوض اوْلماق، تبدیل اوْلماق، تغییر تاپماق "اوْرتالیق جهنّمه دؤندو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تؤنمک›، سن}.

دؤنمک‌سیزین..dönməksizin [باخ] دؤنمه‌دن.

دؤنموش..dönmüş [صفت] چئوریلمیش، قاییتمیش(فا: گشته). turned

دؤنمه..dönmə [آد] ۱-دؤنمک‌ایشی، چئوریلمه، فیرلانما، (فا: برگردان) ۲-دؤنموش، جنسی‌و نسلینی دَییشمیش.

دؤنمه‌دن..dönmədən [ظرف] سؤزوندن قاییتمادان، آردیجیل اوْلاراق.

دؤنمه‌لی..dönməli [صفت] قاییتمالی.

دؤنمه‌مئحوَری..dönmə mehVəri [آد] دؤنن شئیین هر نُقطه سیندن چکدیگی چمبرلرین مرکزلریندن گئچین دوْغرو و خط.

دؤنن..dönən [صفت] ۱-قاییدان، چئوریلن. ۲-اینسان آدی: دؤنَنگوْن، دؤنَنبای(قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن)[۷].

دؤنَنجل..dönəncəl [آد، گؤیب] دؤننجه ایله ایلگی‌لی.

دؤنَنجل‌آی..dönəncəl ay [آد، گؤیب] آی کوْره‌سی فیرلاناراق، یاز نُقطه سینده ایکی گئچیش آراسیندا‌کی سوْره (۲۷ گون ۱ ساعات ٤۳ دقیقه). {دؤنمک+ن+جل}.

دؤننجه..dönəncə [آد] بللی بیر دؤنمه عاییید اوْلان سوْره.

دؤننجه ایل..dönəncə il [آد، گؤیب] یئر کوْره‌سی فیْرلاناراق، یاز نُقطه سینده ایکی گئچیش آراسیندا اوْلان سوْره و آن (۳٦۵ گون ۵ساعات ٤۸دقیقه ٤٦ ثانیه).

دؤنَنمک..dönənmək [تاثیرسیزائیلم] دوْلانماق، بیر شئیین چئورسینه دؤنمک و فیرلانماق.

دؤنوب دوْلاشماق..dolaşmaq dönüb [تاثیرسیزائیلم] گزمک، دوْلانماق.

دؤنوزلو..dönüzlü [اؤزل‌آد] بیر توْرک بوْیو[۲۰۹]. {دنیزلی}.

دؤنوش..dönüş [آد] دؤنمک‌طرزی وایشی، قاییدیش، قاییتما، گئری دؤنمه، دؤنوم (فا: برگشت). returned, turn

دؤنوش‌آچی‌سی..dönüş açısı [آد] ایشیق ویا دالغانین بیر سطحه دَیه‌رک دؤنمه زاویه سی، قاییدیش زاویه‌سی (فا: زاویه انعکاسی، زاویه بازتاب). angle of reflection

دؤنوش‌اؤلچر..dönüş ölçər [آد] ژیروْسکوپ(فا: چرخش نما). gyroscope

دؤنوشدورمک..dönüşdürmək [تاثیرلی ائیلم] دؤندرمک.

دؤنوشدوروجو..dönüşdürücü [آد، ص، فیزیک] دؤنوشدورن(فا: ترانسفورماتور). transformator

دؤنوشدورولمک..dönüşdürülmək [بلسیز ائیلم] دؤنوشدورمک ایشی گؤرولمک.

دؤنوشدوروم..dönüşdürüm [آد] دؤنوشدؤرمه ایشی.

دؤنوش‌سوز..dönüşsüz [آد] دؤنوشو اوْلمایان.

دؤنوشَک..dönüşək [آد] ۱-سؤزونو دَییشن بیر اینسان، سؤزونه گوْوه‌نیلمز. ۲-دؤنموش، دؤنولموش، دؤنمه.

دؤنوشلو..dönüşlü [صفت] دؤنوشو اوْلان.

دؤنوشلو ائیلم..dönüşlü eyləm [آد، دیلب] قاییدیش‌لی فعل، تاثیری اؤزونه دؤنن و قاییدان فعل "یویونماق، دئینمک" (فا: فعل رجعی یا عطفی). reflexive verb

دؤنوشلو چاتی..dönüşlü çatı [آد، دیلب] دؤنوشلو وجه: فعللرده دؤنوشلو اوْلان چاتی، توْرکجه‌ده (ن، ل، ش)حرفلریله دؤزه‌لیر، سئوینمک، یورولماق، آلیشماق (ان چوخ دؤنوشلو دؤزَلدن اک ن حرفیدیر) (فا: فعل و وجه رجعی یا عطفی).

دؤنوشلو ضمیر..dönüşlü zəmir [آد، دیلب] بوُ ضمیرله (اؤزوم، کندیم) بیر فعلین‌اثری شخصین اؤزونه قاییدیر "من اؤزوم ایسته دیم".

دؤنوشلولوک..dönüşlülük [آد] دؤنوشلو اوْلما وضعیتی.

دؤنوشمک..dönüşmək [صفت] وضعیت و دوُروم دَییشدیرمک.

دؤنوش‌نقطه‌سی..dönüş nuqtəsi [آد] دؤنمه‌یئری (فا: نقطه-عطف) bend point

دؤنوشوم..dönüşüm [آد] ۱-اوْلدوغوندان باشقا بیچیمه‌گیرمه۲-(بیولوژی) شکل دَییشه‌رک آیری شکله دؤنمه. ۳-(پسیکوْلوژی) ترانسفورماسیون، بیلینج دَییشمه ایشی (فا: تحول، انقلاب).

دؤنوشومجو..dönüşümcü [صفت] دؤنوشومجولوکله ایلگی‌لی، انقلابچی.

دؤنوشومجولوک..dönüşümcülük [آد] انقلاب چی‌لیق.

دؤنوشوملو..dönüşümlü [ظرف] ۱-دؤنوشومو اوْلان. ۲-(ظ) دَییشه‌رک.

دؤنوک..dönük [صفت] ۱-سؤزونده دوُرمایان. ۲-بیر شئی‌دن ویا یئردن قاییدان و گئری دؤنن.

دؤنوک لوک..dönüklük [آد] سؤزونده دوُرماما، ثبات‌سیزلیق.

دؤنولمز..dönülməz [صفت] دؤنمه‌سی اولامایان (فا: برگشت ناپذیر). irrevocable

dönülmək..dönülmələr [بلسیز ائیلم] دؤنمک ایشی گؤرولمک.

dönülə bilər..dönülə bilər [صفت] دؤنمه‌سی اولابیلن (فا: برگشت پذیر). revocable

dönüm..dönümlər [آد] دؤنم: ۱-سوْنو و باشی بللی دئوران (فا: دوْر). cycle ۲-دؤنمه، قاییتما، دوْلانما، دؤنوش یئری و یا زامانی. ۳-دفه، کره "بیر دؤنوم".

dönüm nöqtəsi..dönüm nöqtələri [آد] قاییتما و دؤنمه نقطه سی.

dönümlər..dönümlərin [آد] دؤنمه نُقطه‌لری (فا: ادوار). periods

dönümlük..dönümlüklər [آد] ۱-بیردؤنوم‌قدر اوْلان‌آرالیق ۲-اکینی شوخوم لاما و توخوملامادا آراجین‌هر گئدیش و مسیرینه بیر دؤنوم و دؤنومده سپیلن توخوم مقدارینا بیر دؤنوملوک دئییلیر.

dönə..dönələr [آد، یئر] ۱-دفعه، یول، بوُ دؤنه. ۲-اینسان‌آدی، بیگیم، باخ: دؤندو، دؤندَر.

dönə cək..dönəcək [باخ] دؤنوش.

dönə dönə..dönə dönə [ظرف] ۱-دؤنه‌رک. ۲-دفعه‌لرله، تکرار تکرار. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

dönələmək..dönələyir [تاثیرسیزائیلم] دوْلاشیب دوُرماق.

dönəməc..dönəməclər [آد] بیر یولون ویا دؤنم'ین جهت دییشدیغی یئر و زامان.

dönəməcli..dönəməclər [صفت] دؤنگه ودونه مجی چوخ اوْلان یوْل.

dövr..dövrlər [آد، ع، باخ: دَیمک] دئور: دوْلانما، فیرلانما، بیرشئیین چئوره‌سینه حرکت ائتمه.

dövr aşırı..dövr aşırı [آد] بللی و مُعیّن دؤورلردن سوْنرا.

dövr etmək..dövr edir [تاثیرسیزائیلم] دؤره‌له‌مک، موُرور ائله‌مک. دؤور و زمانه / دؤور و فلک / دؤور و گردون

dövran..dövranlar [عربجه] زامان، زمانه، چاغ.

dövran dolanmaq..dövran dolanır [تاثیرسیزائیلم] بیر دؤوره اؤتوب گئچمک.

dövran sürmək..dövran sürür [تاثیرسیزائیلم] گون گئچیرمک، یاشاماق.

dövran qurmaq..dövran qurur [تاثیرلی ائیلم] دبدبه و طنطنه دؤزَلتمک.

dövran vurmaq..dövran vurur [تاثیرسیزائیلم] گزمک، دوْلانماق.

dövrə..dövrələr [آد، عربجه] چئوره، اطراف (فا: دایره).

dövrə çıxmaq..dövrə çıxır [تاثیرسیزائیلم] دوْلانماغا چیخماق.

dövrəvi..dövrəvilər [آد] دؤوره شکلینده.

dövrələnmək..dövrələnir [بلسیز ائیلم] چئوره‌لنمک، احاطه ائدیلمک.

dövrələmək..dövrələyir [تاثیرلی ائیلم] چئوره‌له‌مک، احاطه ائله‌مک.

dövri..dövrlər [عربجه] ۱-بؤیوک یاستی قاب. ۲-دایره وی.

dövrilik..dövrilər [آد] بیر شئیین دؤوری اوْلماسی (فا: دوره ای).

dövriə..dövriələr [آد، عربجه] دوْلانیش، پولون تداووُلو، مال دؤوریه-سی، مدرسه و قورولوشون ایل‌لیک دوْلانیشی. بیر ایشی دؤور ائتمه (فا: دوره).

dövlət..dövlətlər [آد، عربجه] ۱-اؤلکه‌نی اداره ائدن قورولوشلارین بوتونو (فا: دولت). ۲-ثروت، مال و موّلک.

dövlət abad..dövlət abadlar [اؤزل‌آد] چوخ شهرلرده کند آدی اولاراق گؤروکور.

dövlətçi..dövlətçilər [آد] دؤولتچیلیک یانلی‌سی.

dövlətçilik..dövlətçiliklər [آد] بیر میلّتین یؤنه‌تیم‌له ایلگی‌لی و ائکونومیک ایشلری‌نین بیرله‌شیک یؤنه‌تیم آلتیندا بوّتون‌لشدیریجی سیاستی و اؤیره‌تی‌سی.

dövlətşah..dövlətşahlar [اؤزل DevletŞah آد] تتتر کمئن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

dövlət quşu..dövlət quşları [آد] هوُما قوشو (فا:هما). the osprey.

dövlətvənd..dövlətvəndlər [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لَک بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

dövləti..dövlətlər [صفت، ع] دؤلته عاید (فا: دولتی).

dövlətyarlı..dövlətyarlılar [اؤزل‌آد] فضولی'ده کند آدی[۲۴۰].

dövüz..dövüzlər [آد، فرانسیزجا] اوّلکه‌لر آراسی گئچرلی اوْلان پارا (فا: ارز). foreign exchange

döhül..döhüllər [باخ] داووُل، ناغارا.

döyəc..döyəclər [آد، سن: توخماق] ۱-بالاجا شئیلری دؤین آراج، توخماق، پالتار چیرپماق اوّچون اوْلان قالین آغاج (فا: تخماق) mace ۲-قاپی‌لاردانصب‌اولان‌دؤیمه‌وسیله‌سی.

döyəcçi..döyəcçilər [آد] دؤیَشچی: چکیج ووُران.

döyəc daşı..döyəc daşları [آد] اوّستونده دؤیج‌له‌مک اوّچون اوْلان داش.

döyəclənmək..döyəclənir [بلسیز ائیلم] دؤیج‌له دؤیولمک، دؤیج‌لی ائتمک.

döyəcləmək..döyəcləyir [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی دؤیج‌له دؤیمک و ووروماق.

döycə..دؤیجه [آد] دؤیمه یئری، بیرسیرا ال ایشلرینده دؤیمک و چکوش‌له‌مک‌له دوزه‌نیلن نقش‌لر (فا: محل کوبش).

döycələnmək..دؤیجه‌لنمک [بلسیز ائیلم] دؤیجه دؤیولمک، دؤیجه‌لی ائدیلمک.

döycələmək..دؤیجه‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] دؤیجه دؤیمک، دؤیجه‌لی ائتمک.

döydürtmək..دؤیدورتمک [باخ] دؤیدورمک.

döydürmək..دؤیدورمک [اتتدیرگن ائیلم] ۱- واکسن ووُردورماق، آشی لاماق، واکسن‌له‌مک، چیچک ایینه‌سی ووُردورماق (فا: واکسن زدن). ۲-دؤیمک ایشینی گوردوْرمک.

döyəri..دؤیرلی [آد، سن، خ] دؤیر، دؤگر، اوْغوز توْرکلرین ۲٤ بویوندان بیری، باخ: توْگر (فا: نام قومی ترک).

döyran..دؤیران [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {دؤیر+ان: دؤیر طایفاسینا عاید}.

döysındır..دؤی‌سیْندیر [آد] دؤیوب سیندیرماقدان عبارت ایش.

döysındırmək..دؤی‌سیندیرائله‌مک [تاثیرلی ائیلم] دؤیوب سیندیرماق، کؤتک‌له‌مک.

döymac..دؤیمج [آد] ۱-یاش مئیوه و یئمیش دؤیولمه سیله حاضرلانان یئمک. ۲-قوُرو چؤرک، یاغ، آزجا سو و پنیری قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع یئمک (فا: نوعی خوردنی). {سن ‹دؤکمج›: یاغلی و ایستی چؤرک}.

döymək..دؤیمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-تاپداماق، چارپماق، چالماق" قازان دؤیمک: ناخیش سالماق، قاپی دؤیمک، تاخیل و بوُغدا دؤیمک، ات دؤیمک، چیچک دؤیمک: واکسن ووُرماق، آیاق دؤیمک: گل گئت ائله‌مک، گؤزلرینی دؤیمک ویا موْرگو دؤیمک: یوُخولو حالدا اوْلماق، دؤشونه دؤیمک، باشینا دؤیمک" (فا: کوبیدن). to pound ۲-ووُرماق، کؤتک‌له‌مک" اوْغرونو دؤیدولر" (فا: کتک زدن). {سومرجه ‹توُد›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تؤگمک، توْقیماق› دیواندا کی یازیلیشینا گؤره‌ایندیده‌ایکی‌شکیلده- ایشله‌نیرلر(توْخوش/ دؤیوش، توْخاج/ دؤگج، توْقوشماق/ توْخوشماق، توْخماق، توْخوماق (میللری بیربیرینه چارپاراق ایپلری بیر بیرینه گئچیرمک)؛ دؤیمک/ تؤگمک کلمه‌سیله تپمک سؤزو ائکیز اوْلمالیدیر}.

döymə..دؤیمه [آد] ۱-دؤیمک ایشی، تاپداما(فا: کوبش). pounded ۲-کؤتک ووُرما (فا: کتک). ۳-دؤیمک اوُصول ایله دمیر قابلاردا ناخیش سالما ایشی٤-بوغدا یارماسیندان پیشیریلن بیر نوْع یئمک "قیشدا دؤیمه یای‌دا دؤیمج". ۵-دؤیولموش ویا توْخماقلا ازیلمیش ات. ٦-دوْغرانمیش قابیق ویا یاپراق (مال قارا یئمی). ۷-اینسانین بدنینین مختلف یئرلرینده ایینه ایله یازیلمیش ناخیشلارا وئریلن آد

döymə cə..دؤیمه جه [باخ] دؤیمج.

döymə çi..دؤیمه چی [آد] دمیری تاپدایان کیمسه، ناخیش سالان.

döymə çilik..دؤیمه چی‌لیک [آد] دؤیمه جی‌نین ایشی.

döymə düşmə..دؤیمه دؤشمه [آد] ایچَری‌سینده دؤیولموش اتی اوْلان پیلوْو.

döymə qiymə..دؤیمه قیمه [آد] دؤیولموش ات و نوخود و کیشمیش‌دن پیشیریلمیش یئمک.

döyəmə kabab..دؤیمه کاباب [آد] دؤیمه کؤزله‌مه، دؤیولموش اتدن پیشیریلن کاباب (فا: کباب کوبیده).

döymələk..دؤیمه‌لیک [آد] ۱-دؤیمک اوْچون یارایان آراج. ۲-دمیر قویولوب دؤیولن یئر و شئی (فا: سندان).

döyən..دؤین [آد] ۱-خرمن دؤین آراج، تاخیل کیمی شئیلری دؤیمه آراجی (فا: خرمن کوب). ۲-دؤیوشچو[۷].

döyənçi..دؤینچی [صفت] خرمن دؤین، دؤین آراجی ایشله‌دن کیمسه.

döyüş..دؤیوش [آد] ۱-دؤیمه (فا: کوبش). ۲-چیرپیشما، ساواش، ووروشما، چارپیشما (فا: نبرد). battle

döyüşçü..دؤیوشچو [آد] دؤیوش اوْچون بسلنمیش، ایییجه دؤیوشن، ساواشچی(فا: جنگجو). fighter

döyüşçülük..دؤیوشچولوک [آد] دؤیوشمه ایشی، دؤیوشچونون ایشی.

döyüşdürmək..دؤیوشدورمک [اتتد، ل] چارپیشدیرماق (فا: فس).

döyüşədürülmək..دؤیوشه‌دورولمک [بلسیز ائیلم] دؤیوشدورمک ایشی گؤرولمک(فا: فم

döyüş söyüş..دؤیوش سؤیوش [آد] ساواشما و چیرپیشما.

döyüşsüz..دؤیوشسوز [ظرف] دؤیوش اوْلمادان، ووُروشمادان.

döyüş qabağı..دؤیوش‌قاباغی [صفت] دؤیوش‌باشلامادان اؤنجه "~حاضرلیق".

döyüşkən..دؤیوشکن [صفت] ایی دؤیوشن، ووروشقان، ساواشقان.

döyüşkənlər..دؤیوشکن‌لر [آد، دیرگی] شیرین‌سولاردا یاشایان- کیچیک بیر بالیق.

döyüşkənlik..دؤیوشکن‌لیک [آد] دویوشکن اوْلما وضعیتی.

döyüşgəmisi..دؤیوش‌گمی‌سی [آد] ساواش ایشلری اوچون دوزلمیش گمی (فا: رزم ناو). battleship

دؤیوشمک..döyüşmək [ق] ١-بیربیلریله‌وورُوشماق، چیرپیشماق (فا: زد و خورد کردن). ٢-بوکس اویناماق (فا: بوکس بازی کردن).

دؤیوشن..döyüşən [صفت] ووُروشان، ووُروشقان، دؤیوشکن.

دؤیوشیئری..döyüşyeri [آد] دؤیوشولن یئر (فا: رزمگاه). battlefield

دؤیوک..döyük [صفت] دؤیولموش، دؤیولەرک‌حاضرلانمیش.

دؤیوکدورمک..döyükdürmək [تاثیرلی ائیلم] تعجب لندیرمک، چاشدیرماق.

دؤیوکمک..döyükmək [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو ایتیرمک، چاشماق.

دؤیوکموش..döyükmüş [صفت] چاشمیش، اؤزونو ایتیرمیش.

دؤیول..döyül [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

دؤیولگن..döyülgən [صفت] دؤیولەبیلن‌ماده(فا: چکش‌خوار).

دؤیولگنلیک..döyülgənlik [آد] مئتالین دؤیولـه بیلمه نئجه‌لیگی و دؤیولگن اولما وضعیتی (فا: چکش خوار).

دؤیولمک..döyülmək [بلسیز ائیلم] ١-دؤیمک ایشی گؤرولمک، تاپدانماق، کؤتک‌لنمک ٢-چکیش‌له تاپدانیب بللی شکله سالینماق "میس دؤیولوب نازیکلشدی". ٣-تاقیلداتیلماق "قاپی~". ٤-تاپداناراق تاخیل دان سؤنبول آییریلماق "بوُغدا ~". ٥-دوْغرانماق "ات~، قیمه ~" {زده شدن، کوبیده شدن}.

دؤیولموش..döyülmüş [صفت] دؤیوک تاپدانمیش(فا: کوبیده) pounded

دؤیولموش دمیر..döyülmüş dəmir [آد] تاپدانمیش دمیر (فا: آهن کوبیده). forging strain

دؤیولموش‌دؤیو..düyü döyülmüş [آد] دؤیولموش چلتیک (فا: شالی). paddy

دؤیولوش..döyülüş [آد] دؤیولمک ایشی ویا بیچیمی.

دؤیوم..döyüm [آد] دؤیمه ایشی، تاخیل‌وچلتیک دؤیمه ایشی.

دؤیون..döyün [آد] ١-دؤیوم، دؤیمه ایشی. ٢-دؤیولن تاخیل "توْپلانان دؤیونلری آپارماق".

دؤیونتو..döyüntü [آد] دؤیونمه، چیرپینتی (فا: تپش). palpitation

دؤیونچو..döyünçü [آد] تاخیل دؤین آدام، خرمنچی(فا: خرمنکوب).

دؤیوندورمک..döyündürmək [تاثیرلی ائیلم] دؤیونمه‌گه سبب اولماق.

دؤیونمک..döyünmək [تاثیرسیزائیلم] چیرپینماق، اؤزولەرک اؤره‌گی دؤیونتولو اولماق (فا: تپیدن). to pulsate

دؤیونوش..döyünüş [آد] دؤیونمک ایشی و بیچیمی.

دؤیه‌جک..döyəcək [آد] دؤیج.

دؤیه‌نک..döyənək [آد] ١-دری سؤرتونه‌رک قابار چالماق، قابار (فا: میخچه). small nail ٢-چوخ تاپدالانمیش.

دؤیه‌نک اوْتو..döyənək otu [آد، بیتگی] مئشه‌لرده و رُطوبت‌لی یئرلرده بیتن چوخ ایللیک بیر اوْتسوْو بیتگی.

دؤیه‌نک اولماق..döyənək olmaq [تاثیرسیزائیلم] دؤیه نک عمله گلمک.

دؤیه‌نکلی..döyənəkəli [صفت] دؤیه نه‌یی اولان، قابارلی.

دؤیه‌نه‌ییني آیاقلاماق..döyənəyini ayaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] دؤیه-نه‌یینی باسماق، دؤیه‌نه‌یینی تاپدالاماق: بیرینی ان چوْخ ناراحات ائدن و اینجیدن شئی حاققیندا.

دوْآلیزم..dualizm [باخ] دوْآلیزم.

دوئل..duel [باخ] دوئل.

دوبا..duba [آد] یوّک داشیما ویا کؤپرو دؤزلتمه ده ایشله‌نن آلتی دؤز گئنیش قایيق و دنیز آراجی[٢].

دوبانني..dubannı [اؤزل‌آد] باکی‌دا یئر آدی[٢٤٠].

دوباره..dubarə [آد، فا] یئنی‌دن، بیرداها، ایکینجی دفعه (فا: ~)

دوبل..dubl [آد، فرانسیزجا] ایکی‌لی، قوشا، ایکی قات (فا: ذوبل).

دوبلئت..dublet [آد، فرانسیزجا] ١-بیر کؤکدن اله گلن ایکی آیری کلمه "مثلا: چای و سئی ویا شعر و ایر"، باخ: ائکیز کلمه‌لر. ٢-بیلیارد اوْیونوندا بیر فن آدی (فا: ~).

دوبلئکس دایره..dubleks dairə [آد] بیردایره‌حالیندا اولانایکی قاتلی تیکینتی.

دوبلاژ..dublaj [آد، فرانسیزجا] چکیلمیش بیر فیلمی‌سوْنرادان سؤزلند-یرمه، بیرفیلمی بیر دیلدن آیری دیله چئویرمه ایشی (فا: ~).

دوبلوْر..dublor [آد، فرانسیزجا] بیر فیلمده سؤزلری چئویرنده اوْ سؤزلری سؤیله‌ین ویا باشقا کیمسه‌نین ایشینه بنزر بیر رولو اوْینایان کیمسه (فا: دوبلور).

دوبلوْرلوق..dublorluq [آد، فرانسیزجا] دوبلوْرون ایشی.

دوبله..dublə [آد، فرانسیزجا] بلیرلی بیر مقدارین ایکی قاتی.

دوبون..dubun [اؤزل‌آد] آلانقوْوا داستانیندا‌آدی گئچن بیر بگ[٢١١].

دوپ دوُرو..dup duru [صفت] چوخ دورو.

دوتساق..dutsaq [باخ] توُستاق، توتساق.

دوچار..düçar [آد] اوُغرامیش، یاخالانمیش‌دؤشگون (فا: دچار). {فا: دؤشر، دؤشمک فعلی بو کلمه‌نین کؤکو اولمالیدیر.

دوخان..duxan [اؤزل‌آد] دؤخان: ساوه-نوبران دا کند آدی.

دود..dud [آد، باخ توستو، توتون] توستو (فا: ~).

دوُدانلو..dudanlu [اؤزل‌آد] درگز-نوخندان دا کند آدی.

دوُدکش..dudkəş [آد، فا،باخ: توّستو] توّستولوک، توّستوچکن‌بوْرو(فا: ~).

دوُدمان..dudman [آد، فا،باخ: توّتمک] آتابابا، نسیل‌وعایله(فا: ~

دوُده..dudə [آد، فا، باخ: توّستو] هیس، توستو (فا: دوده).

دوُر..dur [باخ دوُرماق] ساخلا، توقف (فا: ایست). stop ٢-دوُر،(آد، فارسجا، شعرده ایشله نیر) اوزاق (فا: دور).

دوُرآغاجی..durağacı [آد] مختلف آماج‌لار اوّچون گمی‌لرین اوْرتاسینا قویولان‌اوُزون‌دیرک. {دوُرماق سؤزوندن آلینیب}.

دوُرا..dura [اؤزل‌آد] ١-یاشام، حیات ٢-ساغلاملیق، دایانیقلیلیق، قالیجی‌لیق ٣-اینسان آدی: ائو، باریْناق، بو آد اوُشاقلاری اؤلموش عایله‌لرین یئنی اوُشاقلاری اوْلدوُغوندا یاشامدا قالیْپ اوُزون یاشاماسینی ایسته ین آدلاراندیر و چوْخ اَسکیلره دایانان بیر گله‌نک بو گوّن ده واردیر؛ دوُراباى، دوُراتاو/ دوُراتاغ، دوُراتاى، دوُراق، دوُرسوُن، دوُرموُش، دوُردو، یاشار، توْختا، توْخ، توْقا، توْختامیش، توُران و بنزَری آدلاردا عینی شرایط و گله‌نه‌یین حاصلیدیر[٧].

دوُرابگه..durabəgə [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.

دوُراتیموُر..durateymur [تاریخی اؤزل‌آد] چاغاتای خانلاریندان[٧].

دوُراج..durac [باخ: دوُرماق] باخ: توُراج.

دوُراجاق..duracaq [آد] ١-داشیما آراجلارینین دایاناجاق یئری، دوراق (فا: توقف گاه). parking ٢-اوُشاغین آیاق اوّسته دوُروب یئریمک اؤیرَنمه‌سی اوّچون حرکت ائده بیلن آراباجیق.

دوُراخانی..duraxanı [آد] آذربایجان یاللی‌سیندا بیر اوْیون آدی.

دوُراغان..durağan [صفت] یئرینی دییشدیرمه ین، ثابت.

دوُراغان الکتریک..durağan iliktrik [آد] آکومولاتوردا کی اوّره تیلن الکتریک.

دوُراغانلاشماق..durağanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دوُراغان وضعیته گلمک، ثابت لشمک.

دوُراغانلیق..durağanlıq [آد] دوراغان اوْلما وضعیتی.

دوُراق..duraq [آد] ١-داشیما آراجلارینین و یولجولارین دوردوُغو یئر، دوُراجاق، دایاناجاق، دوّشرگه (فا: ایستگاه). station ٢-چالیشمایا آرا وئرمه، دینلَنجه. ٣-هجا اؤلچوسونده دوُرما یئرلری. ٤-اینسان‌آدی: ~الپ، ~ای، ~بگ، ~خان {سوُمرجه ‹دوُر›؛ سن: اوْتورما و دورما یئری}.

دوُراقساماق..duraqsamaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: دوروخماق.

دوُراقسایییش..duraqsayış [آد] دوراخساماق ایشی.

دوُراقسیز..duraqsız [ظرف] دوراق‌لاردا دوُرمادان، دوراغی اوْلمایان.

دوُراقلاتماق..duraqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] دوراقلی ائتمک.

دوُراقلاماق..duraqlamaq [اتّدیرگن ائیلم] دوراقلی ائتمک.

دوُراقلایییش..duraqlayış [آد] دوُراق لاماق ایشی و یا بیچیمی.

دوُراقلی..duraqlı [صفت] ١-دوُراغی اوْلان ٢-بیر یئرده و حالتده قالان (پایدار). stable

دوُراقلی دالغا..duraqlı dalğa [آد] بوّتون‌اؤزللیکلری بیر حالتده قالان دالغا.

دوُراقلیق..duraqlıq [آد] ١-دوُراق اوْلما وضعیتی. ٢-دوُرقون لوق.

دوُرال..dural [صفت] بیر حالتده قالان، دَییشمه ین.

دوُران..duran [اؤزل‌آد] ١-توُران، دوُروجو، قالیْجی، یاشایان، جانلی. ٢-اینسان‌آدی: دوُرانای، دوُرانبای، دوُرانَر[٧].

دوُران..duran [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.قوْبوستان‌دا (~داغ) داغ آدی[٢٤٠].

دوُراندیش..durandış [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوُزاغی گؤرن، ایله‌رینی دوّشونن، اؤن گؤرولو (فا: ~).

دوُرباش..durbaş [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

دوُربین..durbin [باخ] دوّربون.

دوُرجین..durcin [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.مینودشت ده چای آدی.

دوُردوُ..durdu [اؤزل‌آد] ١-دوُران، قالیْجی، یاشایان ٢-یاشام، حیات. ٣-اینسان‌آدی: دوُردو بَگیم، دوُردوبیگه[٧].

دوُردوراج..durdurac [آد] فرئن (فا: ترمز).

دوُردورتماق..durdurtmaq [اتّدیرگن ائیلم] دوردورماسینا یوْل آچماق، ساخلاتدیرماق.

دوُردورماق..durdurmaq [اتّدیرگن ائیلم] ساخلاتماق، دورماغا مجبور ائتمک (فا: ایستاندن). t~ to stand {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تورقورماق›}.

دوُردوروش..durduruş [آد] دوردوُرماق ایشی ویا بیچیمی.

دوُردورولماق..durdurulmaq [بلسیز ائیلم] ساخلاتدیریلماق، قاباغی آلینماق.

دوُردورولموش..durdurulmuş [صفت] ساخلادیلمیش (فا: متوقّف). halted

دوُرزان..durzan [اؤزل‌آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

دوُرسوُن..dursun [اؤزل‌آد] ١-دوُرماسی و یاشاماسی ایسته‌نن. ٢-اینسان‌آدی: دوُرسوُنالپ، دوُرسونای، دوُرسونبای[٧].

دوُرغو..durğu [باخ] دوُرقو.

دوُرغوزدورماق..durğuzdurmaq [باخ] دوُرقوزدورماق.

دوُرغون..durğun [باخ] دوُرقون.

دوُرقاچ..durqaç [اؤزل‌آد] دوُراق، دوُرولان، یاشانیلان یئر[۷].

دوُرقو..durqu [آد] دوُرغو: ۱-یئریمکده اولان شئیین بیر آندا دوُرماسی (فا: مکث). **pause** ۲-قلب ایشله‌مه سینین بیر آن دوُرماسی (فا: سکته). **stooage**

دوُرقو اشاره‌لری..durqu işarələri [آد] یازی‌دا و متن‌لرده سؤزلر و سؤز بیرلشمه‌لری آرسیندا سینتاکتیک علاقه‌لری گؤستَرن قرافیک علامت‌لر "نقطه، ویرقول، ایکی نُقطه".

دوُرقوزدورماق..durquzdurmaq [تاثیرلی ائیلم، سن ‹توُرغوزماق›] دوُرغوزدورماق: ۱-آیاغا قالدیرماق، یئریندن قالخماسینا سبب اولماق، قوْوزاماق (فا: بلند کردن). ۲-یوخودان اویماتماق.

دوُرقوزما..durquzma [آد] ۱-قالدیرما. ۲-نغوظ **erection**

دوُرقوزماق..durquzmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُرغوزماق: قالدیرماق، قوْوزاماق(بلند کردن)

دوُرقون..durqun [صفت] دوُرغون: ۱-تره‌نیش‌سیز، ساکت، قیمیلدامایان(فا: ساکن) **resident** ۲-سس‌سیز، سؤنوک ۳-اینسان آدی: ـالپ، ـای، ـبای، ـبگیم، ـبیکه، ـر، ـسوُ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوُرقون‌الکتریک..durqun alktrık [آد] ساکن الکتریک. **static electricity**

دوُرقون‌شیشکین‌لیک..durqun şişkinlik [آد] استاقفلاسیوْن، ائکوْنومی ده عین آندا دوُرقونلوق و ائنفلاسیوْن یاشانماسی (رکود و تورم در کنار هم). **stagflation**

دوُرقونلاشدیرماق..durqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دورقون وضعیته گتیرمک.

دوُرقونلاشماق..durqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دورقون وضعیته گلمک(فا: راکد شدن).

دوُرقونلوق..durqunluq [آد] ۱-دوُرقون اولما دورمو، سس‌سیزلیک، حرکت‌سیزلیک **immotile** ۲-بازار دورقونلوغو، رکود (فا: رکود). **Stagnation, downswing**

دوُرما..durma [آد] ۱-توقف **stop** ۲-رکود (فا: رکود). **stagnation**

دوُرمادان..durmadan [ظرف] باخ: دورماق۲ (فا: بی توقف). **continued**

دوُرماز..durmaz [آد] ۱-چالیشقان، ایله‌ریجی. ۲-بوُ سؤزله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی: دوُرمازالپ، دوُرمازبای، دوُرمازَر[۷].

دوُرماق..durmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آیاق اوْسته قالاراق یئریمه‌مک، ترپنیش‌سیز اولماق "آغاجین یانیندا دوُردولار" (فا: ایستادن). **to stand** ۲-چالیشماماق، ایشلمه‌مک، قطع اولماق "موْتور بیردن بیره دوُردو، قلبی دوُردو، یاغیش دوُردو"، منفی بیچیم ایله آرا وئرمه‌دن و سوْرکلی معناسی وئریر"هئچ دوُرمادان ایشله‌یبر". ۳-آیاغا دوُرماق، یئریندن قالخماق "دوُروب ائشیگه گئتدی، دوُروب قاچماق". ٤-دیکینه قالخماق، دیک وضعیت آلماق "توْکلری بیزبیز دوُروب، یاخاسی یاخشی دوُرمایبب". ٥-دایانیب مُقاومت ائله‌مک، ثُبات گؤسترمک، دؤزمک"قاباغیندا دوُردو". ٦-وار اولماق، وارلیغینی سورمک، یاشاماق"باباسی هله دوُرور". ۷-چاشیب قالماق، دوُروخماق "خبری ائشیدن کیمی دوُردو". ۸-باشا گلمک، مال اولماق، تامام اولماق "بو پالتار منه بئش مین تومنه دوُرور". ۹-چیخماق، تؤره‌مک "غمزه سیندن فتنه‌لر دوُرور". ۱۰-داورانماق، رفتار ائله‌مک "احتیاطلی دوُر". ۱۱-بئله، بوُیانا و اوْیان کیمی سؤزلرله چکیلمک مفهوموندا ایشله‌نیر "اوْیانا دوُر، بئله دوُر". ۱۲-"دوُرسون" شکلینده صرف نظر ائده‌رک مفهوموندا ایشله‌نیر "تانیماق بیر یانا دوُرسون اوْنون هئچ آدینی‌دا ائشیتمه میشم". ۱۳-اینکار شکلینده-قالماماقو دایانماماق مفهوموندا ایشله‌نیر"باشیمدا توْکوم دوُرمور". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توُرماق›}.

دوُرماقاچ..durmaqaç [صفت، دا] تئز، تلَسیک"دوُرما قاچ گئت بوُرالاردان.

دوُرماقسیزین..durmaqsızın [باخ] دورمادان.

دوُرماگلدیم..durma gəldım [ظرف] تئز، تلَسیک، اوْز توُتاراق "کلبه نوْروز باشماقلارینی آیاغیناگییه‌رک، دوُرما گلدیم بیر باش حاجی ابوطالبین یانینا گئدیر[۱]".

دوُرمان..durman [اؤزل‌آد] دایانان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

دوُرموش..durmuş [اؤزل‌آد] ۱-دوُران، یاشایان، جانلی ۲-یاشام، حیات[۷].

دوُرموش‌حاجیلو..durmuş hacılu [اؤزل‌آد] قاراقوْیونلو بیرلیگینده-بیرتورک بوْیو[۲۰۹].

دوُرموشکان..durmuşkan [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

دورموشکانلی..durmuşkanlı [اؤزل‌آد] یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

دوُرموشکانلی..durmuşkanlı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {بوْی آدی: دایانان}.

دوُرنا..durna [آد، دیرگی] توپلو حالدا یاشایان و کوْل رنگلی، دیمدیک، بوغاز و آیاقلاری اوُزون و ایری گؤوده‌لی، کؤچَری

باتاقلیق قوشو (فا: درنا). gruidae-grus {ت، سن ‹تورنا›؛ اوُجا بوی اولدوغو اوچون دوُرماق/ توُرماق سؤزوندن آلینماسی سانیلیر[٦]؛ فارسجا یادا گئچیدیر}.

دوُرنا آیاغی..durna ayağı [آد، بیتگی] باخ: دوّیون چیچگی.

دوُرنا بالیغی..durna balığı [آد، دیرگی] باشی بؤیوک، بوغازی گئنیش، آغزی اؤردک دیمدیگی کیمی، دیشلری کسگین و پیرتیجی، بوْی ۱٫۵متر، آغیرلیق ۲۵کیلوگرم، اتی لذتلی بیر بالیق (فا: اردک ماهی). esox lucius

دوُرنا بالیق گیللر..durnabalığıgillər [آد، دیرگی] اتجیل پیرتیجی بالیق لار سوْیو.

دوُرنا بوْغاز..durna boğaz [آد] دوُرنا بوغازی کیمی اینجه و اوُزون.

دوُرنا بوْغازلی..durna boğazlı [آد] دوُرنا بوغازی اوْلان.

دوُرنا دیمدیگی..durna dimdiyi [آد، بیتگی] ساردوْنیاگیللردن، قیرمیزی ویا پمبه چیچک‌لی، توخوم اوُجلاری دوُرنا دیمدیگینه بنزر بیر بیتگی، عطیر چیچه‌یی، دؤن بابا (فا: نوعی گیاه). geranium robertianum

دوُرنا قاتاری..durna qatarı [آد] آرخا آرخایا دؤزولموش دوُرنالار دسته سی.

دوُرنا قیری..durna qırı [آد] قیرمیزیمتیراق بوْز.

دوُرنا گئچیتی..durna geçiti [آد] باهاردا اَسن بوُرولقان یئل.

دوُرنا گؤز..durna göz [صفت] دوُرنا گؤزلو: آیدین گؤزلری اوْلان.

دوُرناگیللر..durnagillər [آد، دیرگی] بیر قوش سوْیو.

دوُرنا ووُردو..durna vurdu [باخ] تیرنا ووُردو.

دوُرناچی..durnaçı [صفت، اسکی] خاقانین آو کؤپکلرینه یئتیرن کیمسه.

دوُرو..duru [صفت] ۱-بولانیق اوْلمایان، آرین و سؤزگج‌لی، تمیز، قاریشیغی اوْلمایان، صاف، آیدین (فا: زلال). limpid ۲-دوُران، دوُرقون[٧]. {سومرجه، دوُرماق‌دان}.

دوُرو..duru [اؤزل‌آد] سوُلدوزکندی(صاف، پاک، صادق مفهوموندا).

دوُرو..duru [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ـالپ، ـای، ـبای، ـبگ، ـبگیم، ـبیگه، ـتَکین، ـتوّرک، ـتیموُر، ـخان، ـسوْی، ـسوُ، ـقال، ـقان.

دوُرو یئرندن..duru yerindən [ظرف] دوُروسوندان.

دوُروب اوْتورماق..durub oturmaq [تاثیرسیزائیلم] اوْتوروب دوُرماق، بیریله واخت گئچیرمک، یوْلداشلیق ائتمک.

دوُروپ دوروپ..durup durup [ظرف] دوراراق، آراسیر، زامان زامان.

دوُروجاچای..durucaçay [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[٢٤].

دوُروخا دوُروخا..duruxa duruxa [ظرف] دایانا دایانا، دوُرا دوُرا، آرابیر دوُراراق" دوُروخا دوُروخا جاواب وئرمک".

دوُروخدورماق..duruxdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] دوروخماغا مجبور ائتمک، دورخماسینا سبب اوْلماق، چاشدیرماق، کاریخدیرماق، کیریخدیرماق.

دوُروخسونماق..duruxsunmaq [باخ] دوروخماق.

دوُروخما..duruxma [آد] دوُرقو (فا: مکث). pause

دوُروخماق..duruxmaq [تاثیرسیزائیلم] فیکره گئتمک، دؤشونه‌رک فیکره جوممماق، چاشماق (فا: تعجب کردن).

دوُروسوندان..durusundan [ظرف] ان یاخشی یئریندن" دؤیونون~۵ کیلو چک".

دوُروش..duruş [آد] دورماق بیچیمی، دورما طرزی، اؤزنو توتما طرزی، دایاناجاق، دوراجاق (فا: کردار). act {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوُروش اوْتوروش..duruş oturuş [آد] حال وحرکت طرزی.

دوُروشما..duruşma [آد] دوُروشماق ایشی" ـسالونو".

دوُروشماق..duruşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یارقیلاما و سوْروشدورما اوْتورومو دؤزنله مک (فا: جلسه دادرسی تشکیل شدن). ۲-اؤز اوزه دوُرماق.

دوُروشوق..duruşuq [آد] ژئست (فا: ژست). gesture

دوُروغا..duruğa [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[٢٤].

دوُروق..duruq [صفت] ۱-بللی بیر سوّره‌ده دییشمه‌ین وضعیت ۲-(آ، دیل‌ب) دوُرقو، دانیشمادا جمله‌نین مفهومونا گؤره کلمه‌لر آراسیندا سس کسینتی‌سی (فا: مکث در کلمه). pause ۳-استاتیک، ترپه-نیش‌سیز نسنه‌لرین اوّستونده اوْلان‌دنگه گؤجلرینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی.

دوُروق اولدوزلار..duruq ulduzlar [آد] ثوابت (فا: ثوابت). fixed stars

دوُروقسون..duruqsun [صفت، دا] قارار وئرمه ین، متردّد.

دوُروقلوق..duruqluq [آد] دروق اوْلما وضعیتی.

دوُرول..durul [اؤزل‌آد] ۱-سُکون بوُلماق، حُضورا قاووُشماق ۲-گُناهسیزلیق، آرینْمیشلیق[٧].

دوُرولاشدیرماق..durulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دورو حالاگتیرمک.

دوُرولاشدیریلماق..durulaşdırılmaq [بلسیزائیلم] دوروحالا گتیریلمک، شفافلاندیریلماق.

دوُرولاشماق..durulaşmaq [باخ] دوروُلانماق.

دوُرولاماق..durulamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یایخالاماق اۆچون بیر شئیی سودان گئچیرمک. ۲-سوزگجله‌مک، صاف لاماق، آیدین لاماق (فا: رقیق کردن). to dilute

دوُرولانماق..durulanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یایخالانماق. ۲-دورو اوْلونماق، صاف لانماق، آیدین لانماق (فا: رقیق شدن، صاف شدن).

دوُرولتماق..durultmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُرو وضعیته گتیرمک.

دوُرولجا..durulca [اؤزل‌آد] معصوُم، گُناهسیز[۷].

دوُرولدوجو..durulducu [صفت] دوُرولاشدیران، صاف لاشدیران.

دوُرولدولماق..duruldulmaq [بلسیز ائیلم] دوُرولتماق ایشی گؤرولمک.

دوُرولدولموش..duruldulmuş [صفت] دوُرولاشدیریلمیش.

دوُرولماز..durulmaz [اؤزل‌آد] ۱-یاراماز، بیر یئرده دوُرمایان (اوُشاق). ۲-صافلانماز، آیدینلانماز[۷].

دوُرولماق..durulmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دورو حالا گلمک(فا: صاف شدن). ۲-(مج)آیدین لاشماق، یاخشی لاشماق. ۳-دوُرولماق۲(بلسیز ائیلم) دورماق ایشی گؤرولمک.

دوُرولموُش..durulmuş [اؤزل‌آد] ساکن، آیدینلانمیش[۷].

دوُرولوق..duruluq [آد] ۱-دورو اوْلماوضعیتی.۲-صاف‌لیق، شفاف‌لیق، آیدین‌لیق (فا: زلالی). aqueous ۳-صفا. serenity

دوُروم..durum [آد] بیر شئیین اوْلدوغو حالی، دوروش بیچیمی(فا: احوال) conditions {ت: بوْی، باخ: دوُرماق}.

دوُروم آلماق..durum almaq [تاثیرسیزائیلم] وضعیته گؤره‌بللی‌بیربیچیم-وحالت آلماق.

دوُروم اکی..durum əki [آد] آدلارین‌حاللانمااکلری" ائوی، ائوین، ائوه".

دوُروم وضعیتی..durum vəziəti [آد] گؤرونوش.

دوُرومجا..durumca [ظرف] وضعیته گؤره، دوروم باخیمیندان.

دوُروملو..durumlu [صفت] دوُرومو اوْلان، توُتاری اوْلان.

دوُروملولوق..durumluluq [آد] دوُروملو شئیین حالی.

دوُرومو پوْزولماق..durumu pozulmaq [تاثیرسیزائیلم] وضعیتی بیربیرینه دَیمک.

دوُرومو دوْزلمک..durumu düzəlmək [تاثیرسیزائیلم] وضعیتی ایی لشمک.

دوُرویا چیخارماق..duruya çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُرویا چیخارتماق: تمیزه چیخماق.

دوُز..duz [آد] ۱-رنگسیز، قوْخوسوز، بوُلورو قیریلقان، سوُدا اریین، کسکین دادلی و یئمک‌لری قوْروماق ویا دادلاندیماق‌اۆچون‌ایشله-نن‌بیر ماده (فا: نمک). salt ۲-(کیمیا) شیمیایی مادّه‌لرده NACL آدیلا تانینان و OH یوْنلاری ایله‌راحتجه ترکیب تاپان مادّه‌نین گنل آدی. ۳-تأکید وئرن بیر سؤز "دوُزلو آدام، دوُزلو ایشلر گؤرور". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخدا ایشله نیبدیر ‹توُز›}.

دوُز چؤرک..duzçörək [آد] دوست اولاراق بیرلیکده غذا یئمک "دوز چؤرک یئین، بیربیریله دوز چؤرک یئمک".

دوُز چؤره‌یی اوُنوتماق..düz çörəyi unutmaq [تاثیرسیز ائیلم] نانکوْرلوق ائتمک.

دوُزا قوْیماق..duza qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-شوْرابا قوْیماق۲-گیزله‌دیب ساخلاماق.

دوُزاق..duzaq [آد] ۱-قوش وحئیوان توتما آراجی، توْر (فا: تله). snare,trap ۲-دوْزَن، کلک، حیله. {(دوُز+اق)؛ ت، سن ‹توُزاق›، دیواندا دوُز=توُز سؤزونه عاید اولاراق "توُز، توُز قییا، توُزاق" سؤزلری سئوگیلی و گؤزل معناسیندا گلیب، ایندیکی زاماندادا دوُزلو سؤزو خوشا گلن کیمسه اوچونده سؤیله‌نیر و ائله سانیلیرکی دیواندا ایشله‌نن دوُزاق کلمه‌سیده قاباقجا دئدیگیمیز توُزاق سؤزودور و تله‌یه سالینان حئیوان عملا بیر نوع سئومه‌لی و یارار یئتیریجی حئیوان ساییلیر و ایندیده بیرینی دوُزاغا سالماق اوْنو سئومک‌و اله گتیرمک معناسیندادا ایشله‌نیر}.

دوُزاق قوُرماق..duzaq qurmaq [تاثیرلی ائیلم] تله قورماق، توْر قوُرماق.

دوُزاقچی..duzaqçı [آد] دوُزاق قوُران کیمسه.

دوُزاقلاماق..duzaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] دوُزاق قوُرماق (فا: دام گذاشتن).

دوُزاقلانماق..duzaqlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-دوزاق‌قورولماق۲-(س) دوُزاغا دۆشمک.

دوُزال..duzal [اؤزل‌آد] جوُلفا و اهر ده کند و چای آدی {۱-دۆز+ال: دۆز یئر و بؤلگه. ۲-دوُزلو یئر}.

دوُزان..duzan [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی، باخ: دوُزدوُزان.

دوُزان..duzan [اؤزل‌آد] شاماخی‘دا داغ آدی(۱۲۳۸)[۲٤۰].

دوُزاوْلوم..duzolum [اؤزل‌آد] داشلی بوُرون دا کند آدی.

دوُزجوُل..duzcul [صفت] دوُزلو توْپراقلاری سئون بیتگی.

دوُزچو..duzçu [صفت] دوز آلوئرچی‌سی، دوُز تجارتی ائدن کیمسه.

دوُزچوُرک..duzçörək [آد] ١-دوُزچوُرکدن‌عبارت٢-(مج)دوْلاناجاق اوْچون ضروری اوْلان شئیلر.

دوُزچوُرک ایتیرمک..duzçörək itirmək [تاثیرسیزائیلم] یاخشی-لیغاقارشی‌پیس‌لیک ائتمک.

دوُزچوُرک ایتیرن..duzçörək itirən [صفت] نانکوْر (فا: نمک نشناس). miserly

دوُزچوُرک باسماق..duzçörək basmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْستلوغا ترس و ضد دوْشمک.

دوُزچوُرک حاققی..duzçörək haqqı [اوْنلم] آند افاده سی.

دوُزچوُرک کسمک..duzçörək kəsmək [باخ] دوُزچوُرک ایتیرمک.

دوُزچوُرک گوْزوندن گلسین..duzçörək gözündən gəlsin [اوْنلم] قارقیش افاده سی.

دوُزچولوق..duzçuluq [آد] دوز اوْرَتمه ایشی.

دوُزخ..duzəx [آد، فا] جهنم، تامو (فا: جهنم).

دوُزخانا..duzxana [آد] دوغال حالدا دوُز چیخاریب و قاینادیب یئمک اوْچون یارارلی حالا گتیریلن یئر.

دوُزدارتان..duzdartan [آد] دوز اوْیوتمک اوچون بالاجا ال دییرمانی.

دوُزداغی..duzdağı [اوْزل‌آد] قئیدار، زنجان و تفرش ده داغ آدی.

دوُزداغ..duzdağ [اوْزل‌آد] نخجوان و سالیان‌دا داغ آدی[٢٤٠].

دوُزداق..duzdaq [باخ] دوزلاق.

دوُزدوزان..duzduzan [اوْزل‌آد] سراب‌ین٤١کب طرفینده نفوسو ش١٣٢٠ده ١٤٥٠ نفر، توْرک قئید اوْلوب {بو کلمه‌نی چوخراق دوُز کلمه‌سیله‌ایلگی‌لی‌بیلیلر، البته دوْزدوْزَن و دوْز دوْزنلیک یئر مفهوموناداشاره ائتمک اولار، بؤلگه‌نین دوْزنگاه و مُسطّح اولماغی بو معنانی گوْجلندیریر}.

دوُزسپن..duz səpən [آد] دوُزسپن، دوُزقابی(فا:نمک پاش). saltshaker

دوُزسوز..duzsuz [صفت] ١-دوزو اوْلمایان یئمک یاخود دوُزو آز اوْلان. ٢-(مج)خوشا گلمه‌ین هر شئی (فا: بی نمک). saltless

دوُزسوزلاشدیرماق..duzsuzlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُزسوز حالا گتیرمک.

دوُزسوزلاشدیریلماق..duzsuzlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] دوزسوُز حالا گتیریلمک.

دوُزسوزلاشماق..duzsuzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دوُزسوز حالا گلمک(فا: بی نمک شدن).

دوُزسوزلانماق..duzsuzlanmaq [باخ] دوُزسوزلاشماق.

دوُزسوزلوق..duzsuzluq [آد] دوُزسوز شئیین حالی، خوشا گلمزلیک.

دوُزقابی..duzqabı [آد] ایچینه‌دوُز توْکمک اوْچون بالا قاب(فا: نمکدان).

دوُزقیران..duzqıran [آد] دوُز یاتاقلاریندا سال دوُزو سیندیران ایشچی.

دوُزکند..duzkənd [اوْزل‌آد] ماهنشان و اهر ده کند آدی.

دوُزکیمی یالاماق..duz kimi yalamaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ عزیزله‌مک.

دوُزلا..duzla [آد] دوز چیخاریلان و اوْره‌تیلن یئر، دوُزلوق(فا: نمکزار).

دوُزلاتماق..duzlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] دوزلاماق ایشینی گوْردورمک.

دوُزلادیلماق..duzladılmaq [بلسیز ائیلم] دوزلاتماق ایشی گوْرولمک.

دوُزلاشدیرماق..duzlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُزلاندیرماق.

دوُزلاشدیریلماق..duzlaşdırılmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُزلاشدیرماق ایشی گوْرولمک.

دوُزلاق..duzlaq [آد] ١-دوُزلو یئر، دوُزلو توْپراق، وئریمسیز دوُزلو و چوْراق یئر. ٢-دوُز یاتاغی، دوز معدنی، دوُز چیخاریلان یئر (فا: نمکزار). ٣-سوْرو حئیوان‌لارینا دوُز وئریلن یئر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توُزاماق، توُزلاماق›، سن}.

دوُزلاق..duzlaq [اوْزل‌آد] زنجان، مراغا، ابهر ده داغ و هشتَری ده کند آدی.

دوُزلاق چوْغانی..duzlaq çoğanı [آد] بیرنوع چوْغان.

دوُزلاما..duzlama [آد] ١-دوزلاماق ایشی، دوُز ووُروما. ٢-بیر جور یئمک. ٣-دوُزلاناراق حاضرلانان.

دوُزلاماق..duzlamaq [تاثیرلی ائیلم] دوُز وورماق، اوْستونه دوُز سپمک (فا: نمک زدن).

دوُزلاندیرماق..duzlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُزلو حالا سالماق، دوُزلو ائتمک.

دوُزلاندیریلماق..duzlandırılmaq [بلسیز ائیلم] دوُزلاندیرماق ایشی گوْرولمک.

دوُزلاندیریلمیش..duzlandırılmış [صفت] دوزلوحالا گتیریلمیش.

دوُزلانماق..duzlanmaq [بل] ١-دوُز وورلماق (فا: نمک زده شدن). ٢-(س) قیرجانماق، اوْزونو نازا قویماق (فا: لوس شدن). {سنگلاخ سوْزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوُزلانمیش..duzlanmış [صفت] دوز ووُرولموش، دوُز سپیلمیش.

دوُزلانیش..duzlanış [صفت] دوُزلانماق ایشی ویا بیچیمی.

دوُزلایيجی..duzlayıcı [آد] دوُزلاماقلا مشغول‌اوْلان ایشچی (داباّغ‌لیقدا).

دوُزلایيش..duzlayış [آد] دوُزلاماق ایشی ویا بیچیمی.

دوُزلو..duzlu [صفت] ۱-دوزو چوخ اوْلان یئمک، چوراق‌یئر (فا: شور). salty ۲-خوشا گلن هرشئی، دوزلو اوْشاق، اوْرگه یاتان.

دوُزلوآخماز..duzluaxmaz [اؤزل‌آد] آغداش‌دا گؤل آدی[۲۴۰].

دوُزلو بلغم..duzlu bəlğəm [آد] بعضی‌دری‌خسته‌لیک‌لرینین‌اوْرتاق-آدی، اقزاما.

دوُزلوجا..duzluca [صفت] دوُزلو، خوشاگلن (فا: شورمزه) saltish

دوُزلوق..duzluq [آد] ۱-دوُز قابی (فا: نمکدان). ۲-آتلاردا گؤز اوّستونده کی و اینسان‌لاردا کؤپورجوک سوّمویونون آردینداکی چوخور یئر. ۳-باخ: دوُزلاق.

دوُزلولوق..duzəlülüq [آد] ۱-دوُزلو شئیین حالی، دوزلو اوْلما وضعیتی، شوْرلوق. ۲-اوّره گه یاتا بیلمه، خوشا گلمه وضعیتی. ۳-توْپراق و سوُیون بیرلیتردە اوْلان دوُز مقداری (فا: شوری).

دوُزلولوق اؤلچن..duzluluq ölçən [آد] بیر محلولون دوُز مقدارینی-اؤلچن آلت.

دوُزونو دادماق..duzunu dadmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین چؤره‌گین یئمک.

دوُزونو قاچیرماق..duzunu qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] لذت‌دن چیخارماق، رغبت‌دن سالماق.

دوُستاق..dustaq [آد] دوسداق:توتوقلو، توتولموش، ساواشدا یاخالانمیش کیمسه (فا: اسیر). {باخ: توُتساق}.

دوُستاق ائتمک..dustaq etmək [تاثیرلی ائیلم] دوُستاق ائله‌مک، دوُستاق لاماق، حپیس‌له‌مک.

دوُستاق اوْلماق..dustaq olmaq [تاثیرسیزائیلم] توُتوق لانماق.

دوُستاقچی..dustaqçı [آد] زندانچی (فا: زندانبان). dualism

دوُستاق‌خانا..dustaqxana [آد] حپیس‌خانا، توتساق‌خانا (فا: زندان).

دوُستاق‌لیق..dustaqlıq [آد] اسیرلیک، توُستاق‌لیق (فا: اسارت).

دوُستاقچی‌لیق..dustaqçılıq [آد] دوستاق باخیجی‌سینین ایشی(فا: زندانبانی).

دوُستاقلی..dustaqlı [آد] دوستاق، توتوقلو (فا: زندانی).

دوُستان..dustan [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

دوُستانه..dustanə [ظ، فا] دوستجاسینا، یوداشلیق لا (فا: دوُستانه).

دوُستایيْر..dustayır [اؤزل‌آد] قوسار‌دا کند آدی[۲۴۰].

دوُش..duş [آد، فرانسیزجا] یوُیونماق اوّچون سوُیو اوّستدن تؤکن وسیله، یوُیونما (فا: دوُش).

دوُشاق..duşaq [آد، دا] حئیوانین ایکی آیاغینا باغلانان کؤستک و ایپ (فا: تسمه، ریسمان و زنجیر).

دوُشاقلاماق..duşaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] حئیوانین ایکی آیاغینی کؤستک و ایپله باغلاماق، کؤستک‌له‌مک (فا: بستن).

دوُغاب..duğab [آد] سوُ و گچ کیمی شئیلرین دورو حالدا قاتیشماسیندان دوزه‌لن شئی (فا: دوُغاب). grout

دوُغان..duğan [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {دوْغان}.

دوُغائی..duğaey [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

دوُغلات..duğlat [اؤزل‌آد] توّرکلشمیش بیر موُغول طایفاسی[۱۲].

دوُل..dul [صفت] ارینمدن بوشمانمیش ویا اری اؤلموش قادین ویا قادینین بوشامیش ویا قادینی اؤلموش کیشی (فا: بیوه). widowhood {ت، سن ‹توُل›؛ دیواندا توُل سؤزو فعل شکلینده ده ایشله‌نیب (توُلماق: چوْقان توْپونا وورووب آتماق) و ایندی توللاماق شکلینده همان کلمه‌دن اله گلیب، بو کلمه‌نین معناسینا باخدیقدا نظره گلیر دول سؤزو بوُراخیلمیش قادین اوّچون سؤیله‌نیر[۶]}.

دوُل آپتال اوْت‌گیللر..dulaptal otugillər [آد، بیتگی] تاج‌سیز، ایکی چنکلی‌لردن چوخو ایستی و قوُراق بؤلگه‌لرده یئتیشن وکاکتوس کیمی‌بیتگی سوْیو (فا: تیره مازریون). thymelaeaceae

دوُل آپتال‌اوْتو..dulaptal otu [آد، بیتگی] دوُل‌آپتال‌اوْتو گیللردن، چیچکلری گؤزل قوْخان، آجی، چوخ ایللیک، چوخو آغاججیق و چالی کیمی بیتگی (فا: مازریون). daphne mezereum. thy

دوُل آرواد اوْتو..dularvad otu [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن قیرلاردا یئیتشن، حکیم‌لیکده ایشله‌نن و تیکانلی قوْزلاری قوْیونلارین یوُنونا یاپیشان بیر بیتگی (فا: آراقیطون). arctium lappa

دوُلاق..dulaq [اؤزل‌آد] دوْلو، اوْلقوُن، تجربه‌لی(تاریخی اؤزل‌آد) توّرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

دوُلاقلار..Dulaklar [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

دوُلانقیر..dulanqır [اؤزل‌آد] ساییرن‌قالاداکند آدی {دولان+قیر}.

دوُلجا..dulca [صفت] دوُل کیمی، دوُلا اوخشار.

دوُلچیغاز..dulcığaz [آد] دوُل کیمی، دوُلا اوْخشار.

دوُلَجین..dulacin [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

دوُل‌حاصار..dul hasar [اؤزل‌آد] بگدیلی بوْیوناعایدیئرآدی (م۱٦ جی قرن)[۲۲۵].

دوُلزاغا..dulzağa [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی.

دوُلقالماق..dulqalmaq [تاثیرسیزائیلم] ائشی اؤلمک ویا ائشی‌نی الدن وئرمک.

دوْلقیشلاغی..dulqışlağı [آد] میاناداکند آدی {بو کلمه دؤل/ توْل (نسیل) سؤزونه باغلی اوْلاراق، حئیواندارلیقدا یاخجی نسیل یئتیشدیرمه مفومونوندادیر و مال داوارچیلیقلا ایلگیلیدیر}.

دوْلقویماق..dul qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ائشیندن آییراراق ائشسیز ائتمک.

دوْلک..dulək [اؤزلآد] زنجان دا کند آدی {باخ: دؤلک}.

دوْللاشماق..dullaşmaq [تاثیرلی ائیلم] دول وضعیته گلمک.

دوْللوجا..dulluca [صفت] سئویملی معناداً حاللیجا دوْللوجا آرواد".

دوْللوق..dulluq [آد] دول اولما وضعیتی.

دوْلوس..dulus [آد] ساخسی قاب.[۱]

دوْلوسچو..dulusçu [آد] ساخسی قاب قاییران اوْستا.

دوْله..dulə [آد] اوْرمیه(~پئسان، ~دئیم)، سالماس(~گرگ)، مراغا (~داغ)، سوْلدوز (~مشک)، زنجان (~دوْلیک) دا داغ آدی. بازارماسال(~ملال)داکندآدی.ماهنشاندا(دوْلیات)چای آدی {دؤل سؤزوندن: ایبی نسل و توْخوملو یئر}.

دوْم دوم..dum dum [جوْغرافی آدیندان] دوْم دوم گوْللـه سی، اوْجو کوْت اوْلوب و آغیر صورتده یارالایان گوْللـه.

دوْمان..duman [آد] ۱-توْستولو توْزلو ویا بوْغولو هاوا، فیرتینا، بوْران(فا: مه‌آلود) ۲-(مج)اؤزونتو" باشی دوْمانلی ایگید" ۳-آیدین اولمایان، قارانلیق ٤-آنلاشیلماز" افسانه‌لر دومانلار ایچینده قالیبدی". ۵-(تاریخی اؤزل‌آد) ددەقوْرقوْد بویلاریندا، قوْرقوْد آتا'نین آد وئردیگی بگلردن ۲-قازاق‌اوْیماقلاری اوْلوبابالاریندان[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْمان›، سن؛ توْماق+ان، باخ: توْماق}.

دوْمان-...-duman [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: دوْمانای، دوْمانالپ، دوْمانبای، دوْمانبگ، دومانخان، دوْمانَر، دوْمانگَلدی.

دوْمان..Duman [اؤزل‌آد] اوْرمیه ده کند آدی.ماکی دا(~لو) داغ آدی.

دوْمان رنگی..duman rəngi [آد] توْتقون کوْل رنگی.

دوْمانسیز..dumansız [صفت] دومانی اوْلمایان، آیدین، صاف.

دوْمانسیزلیق..dumansızlıq [آد] هاوادا دومان اوْلمادیغی حال، آرینلیق .

دوْمان کیمی(گؤرمک)..duman kimi (görmək) [تاثیرلی ائیلم] آیدین اوْلمایاراق، یوخو کیمی.

دوْمانلاتماق..dumanlatmaq [تاثیرلی ائیلم] دومان لاندیرماق، قاریشدیرماق، چاشدیرماق.

دوْمانلاشماق..dumanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دومان‌لی اوْلماق، دومانلا دوْلماق.

دوْمانلاماق..dumanlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دومانلی‌وضعیته-گتیرمک(فا: دودآلودکردن) ۲-(س) دومانلا بوْرونمک، دومان باسماق(فا: مه‌آلود شدن).

دوْمانلاندیرماق..dumanlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] توستولندیریمک، قاریشدیرماق.

دوْمانلانماق..dumanlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دومانلی وضعیته گلمک، دوْمانلی اوْلماق. ۲-قاریشماق، بولانماق، قارالماق.

دوْمانلی..dumanlı [صفت] ۱-دومانی اوْلان، دومان چیخاران، توْستولو (فا: مه‌آلود).۲-(مج)سیخینتی‌لی، بوْلانیق (فا: حزن آلود).

دوْمانلی چیسگین‌لی..dumanlı çisginli [صفت] چوخ توتقون، چیسگین قاپیلمیش.

دوْمانلی‌لیق..dumanlılıq [باخ] دومانلیق.

دوْمانلیق..dumanlıq [آد] ۱-دوْمان ایچینده اوْلان یئر. ۲-توْز بوْلود، یئردن چوخ چوخ اوزاق اوْلان و ایشیق‌لی توْز لکه‌لر شکلینده‌اوْلان-اولدوز سیستم‌لری، بوْلودسوو (فا: سحابی).

دوْمبول..dumbul [آد، دا] بیر نوع چالقی آلتی، کیچیک و بؤیوک اوْلماقلا ایکی چاناقلی ضربلی موْسیقی آلَتی.

دوْمبول چو..dumbulçu [آد] دوْمبول چالان، دوْمبول چالغی چی.

دوْمبول چولوق..dumbulçuluq [آد] دوْمبول چالما، دوْمبول چالغی چیلیغی.

دوْمدوْرو..dumduru [صفت] لاپ‌دوْرو، چوخ‌شفاف وصاف(فا: صاف‌صاف).

دوْمدورولوق..dumduruluq [آد] دوْمدورو اوْلما وضعیتی.

دوْمدوما..dumduma [آد، دا] فیرفیرا.

دوْمروجوق..dumrucuq [آد] دامجی.

دوْمروق..dumruq [باخ] توْمورجوْق، توْمروق.

دوْمروقلاشماق..dumruqlaşmaq [باخ] تومورجوق لانماق.

دوْمورجوق..dumurcuq [آد] دامجی.

دوْمورجوق دوْمورجوق..dumurcuq dumurcuq [ظرف] دامجی دامجی.

دوْموزی..dumuzı [اؤزل‌آد] بیر سوْمر بالیقچی‌سی‌ایکن تانریچا ایشتار اوْنو سئودی و گؤیه آلیناراق تانریلاشدیریلدی بیر دؤنم آنوْ'نون بکچی تانری‌سی و سوْنرا چوْبانلارین و بیتگی لرین تانری‌سی اوْلدو[۲۱۱].

دوْموشماق..Dumuşmaq [باخ: توْمور] ۱-دیزلری‌اوسته اوْتورماق. ۲-(قوشلار)دیمدیک‌لریله‌اؤزلرینی تمیزله‌مک و قاشیماق.

دوُموشوق..dumuşuq [صفت] بوزوشموش (فا: مچاله شده). {باخ: توْمور}.

دوُن..dun [صفت، عربجه] ۱-آلچاق، آشاغیلیق. ۲-آشاغی دا(فا: دون).

دوُنقوزدوخ..dunguzədux [اؤزل‌آد] دوُنقوزلوق: تاکستان دا داغ آدی.

دوُوا..duva [تاریخی اؤزل‌آد] دؤوه: ۱-قیْرقیزلارین، توْقای‌و اؤچ تامقا اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. ۲-آلتوُن اوْردو خانی و بوُراق خانین اوْغلو (حکومت ایللری: م۱۲۸۲-۱۳۰۶)[۱۲].

دوُوار..duvar [آد] بیر تیکینتی‌نین ائشیک طرفینی قوْرویان و ایچ بؤلوم‌لرینی بیربیرینden آییران داش، کرپیج و بتوندان دؤزه‌لن حاصار؛ اوُجا هئره، چپر و حاصار کیمی اوْلان مانع و انگل (فا: دیوار). wall {بو کلمه فارسجادا اسکی و ایشلک کلمه‌دیر، ولی بیلگینلرین‌چوخو بو سؤزون کؤکونو (دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توُماق›: قاپاتماق، توّتماق) توُماق کلمه‌سینه باغلاییرلار، مخصوصا فارسجادا بوکلمه‌نی بیرکؤکه باغلایا بیلمه‌یه‌رک تورکجه‌ده دوُواق سؤزونو معنی و گرامر لحاظیندان بو کلمه‌یه یاخین اولاراق دلیل گتیرمک اولار، باخ: توُماق}.

دوُوار آراسیندا اوْتورماق..duvar arasında oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوُوار ایچینده قالماق، ائشیک عالم‌له باغلانتی‌سی اوْلماماق.

دوُوار ایشکافی..duvar işkafı [آد] دوُواردا دؤزه‌نیلن ایشکاف.

دوُوار بیلدیری‌سی..duvar bildirisi [آد] دوُوار قازتی (فا: آگهی دیواری). bulletin

دوُوار پاسی..duvar pası [آد] ایکی اوْیونجو قارشی طرفه توپو وئرمک ایسته‌مه‌یه‌رک توپو بیربیرینه پاس وئرمه سی.

دوُوارجیق..duvarcıq [آد] آلچاق دوُوار، کیچیک دوُوار.

دوُوار چکمک..duvar çəkmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دوُوار هؤرمک. ۲-آراداکی ایلیشگی و رابطه‌نی قیرماق.

دوُوار دایاغی..duvar dayağı [آد] ییخیلماماسی اؤچون دووارا (چوخ واقت) اَییک دستک وورولان آغاج ویا آیری شئی.

دوُوار دیشی..duvar dişi [آد] ایکی دوُوارین بیربیرینه توُتدورولماسی اؤچون‌ایلک‌دوُواردا قوْیولان گیرینتی‌لی‌وچیخینتی‌لی یئرلر.

دوُوار سارماشیغی..duvar sarmaşığı [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: هزارچشم).

دوُوار ساریمساغی..duvar sarımsağı [آد، بیتگی] یاپراق تؤکمه‌ین، گؤوده یاپراقلاری ساپلی، اؤست اؤزو توتقون وآلت اؤزو یاشیل، سرت و دمیر سوْو کیچیک و چیچک‌لی، میوه‌سی نوخود فیرنگی داناسی بؤیوکلوگونده، اتلی، ساری، و موْرومسوْو قارا رنگلی بیر بیتگی (فا: عشقه). hedera helix

دوُوار ساعاتی..duvarsaatı [آد] دوُوارا آسیلان ساعات.

دوُوار سوْباسی..duvar sobası [آد] دوُواردا دؤزه‌نیلن سوْبا.

دوُوار صدفی..duvar sədəfi [باخ] دالاق اوْتو.

دوُوار قازتی..duvar qazeti [آد] دوُوارا یاپیشدیریلان قازئت.

دوُوار قالی‌سی..duvar qalısı [آد] دووارا آسیلان قالی.

دوُوارکاغاذی..duvarkağazı [آد] گوزللیک‌اؤچون دووارلارا وورولان کاغاذ.

دوُوارلیق..duvarlıq [آد] دووار اؤچون مُناسب.

دوُوارا دیرەمک..duvara dirəmək [تاثیرلی ائیلم] سیخیشدیرماق.

دوُوارا قیسناماق..duvara qısnamaq [تاثیرلی ائیلم] سیخیشدیرماق.

دوُوارا وورُدو..duvara vurdu [آد] اوشاقلارآراسیندا دوُواردا بیر دایره‌یه سکّه و یا تیله وورماقلا اوینانیلان بیر اوْیون آدی.

دوُواق..duvaq [آد] ۱-توپراقدان و داشدان دؤزه‌لن قاپاق (فا: سرپوش). ۲-گلین باشینا و اؤزونه اؤرتولن پارچا (فا: روسری-مخصوص عروس). {سن ‹توُواغ›، باخ: توُماق}.

دوُواق دوّشگونو..duvaq düşgünü [صفت] یئنی گلین کن دوُل قالان.

دوُواق قاپما..duvaq qapma [آد] ۱-توْیدا گلینی‌تعریف‌له‌مک و اؤیود وئرمک اوچون سؤیله‌نن شعر و قوشما "آشیق سازینی باغرینا باسیب بو دوُواق قاپمایلا اوْنلارین توْیونو باغلادی" (فا: نوعی شعر مرسوم در عروسی). ۲-توی مراسیملریندن بیری، بو مراسم هر ائلده اؤزونه مخصوص شکلی وار.

دوُواقچی..duvaqçı [آد] دوُواق دؤزلدن وساتان کیمسه.

دوُواقچی‌لیق..duvaqçılıq [آد] دووواق دؤزلتمه وساتما ایشی.

دوُواقلاماق..duvaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] باشینا دوواق‌وورماق و اؤرتمک (فا: پوشاندن).

دوُواقلانماق..duvaqlanmaq [بلسیز ائیلم] دوواق اؤرتولمک.

دوُوان..duvan [اؤزل‌آد] باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. کیْرگیک-تاقای-جیْریق-اؤچ تامغا و باشقیْرد بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

دوُولات..Duvlat [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوْز بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

دوُورالا..duvrala [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

دوُی پریز..duy priz [آد] آمپول تاخمایا ویا الکتریک آخیمی آلماغا یارایان آراج. {دوُیماق+پریز}.

دوُیاج..duyac [صفت] دویو و دویقو آلان‌عُضو، روُح (فا: روح).

دوُیار..duyar [صفت] دویقولو، دویقون، دویارلی (فا: حسّاس).

دوُیارسیز..duyarsız [صفت] احساس‌سیز، دویارلی‌اوْلمایان(فا: بی-احساس)

دوُیارسیزلاشدیرماق..duyarsızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] احساس سیز وضعیته گتیرمک.

دوُیارسیزلاشدیریلماق..duyarsızlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] احساس سیز وضعیته گتیریلمک.

دوُیارسیزلاشماق..duyarsızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] احساس‌لی‌لیغی قالماماق، حسّی آرادان گئتمک (فا: بی حس شدن).

دوُیارسیزلیق..duyarsızlıq [آد] دویارسیز اوْلما وضعیتی.

دوُیارقا..duyarqa [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی‌لارین باشینین قاباق بؤلومونده اوْلان و حرکت حسّی، دوُیوسونو احساس ائله ین و دوُیان اورْقان‌لار، بؤجک‌لرده بوینوزکیمی حساس و دوُیو آلت‌لری (فا: شاخک حسی).

دوُیارقالیلار..duyarqalılar [آد] دوُیارقاسی اوْلان بؤجکلر، بیر جوت دویارقاسی اوْلان اکلم باجاقلیلار توْپلولوغو.

دوُیارلی..duyarlı [صفت] ائشیک ده اوْلان ائتگین‌لیکلره دویارلیغی اوْلان (فا: حسّاس).

دوُیارلی‌لیق..duyarlılıq [صفت] دویارلیغی اوْلان، حسّاس‌لیق.

دوُیارلیق..duyarlıq [آد] حسّاس‌اولما، دویارلیغی اولما (فا: حسّاسیت).

دوُیارلیقلی..duyarlıqlı [آد] دویارلیغی اولان (فا: حسّاس).

دوُیاری..duyarı [آد] دوُیو و دویارلیق لا ایلگیلی.

دوُیاریش..duyarış [آد] دوُیو و دویارلیق لا ایلگیلی.

دوُیال..duyal [اؤزل‌آد] دوُیقولو، احساسلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

دوُیان..duyan [صفت] دوُیوجو، حس ائدیجی، آنلایان.

دوُیدورما..duydurma [آد] دوُیدورماق ایشی.

دوُیدورماق..duydurmaq [تاثیرلی ائیلم] حسّ ائتدیرمک، سئزدیرمک، سیزدیرماق، بیلدیرمک. {ت، سن ‹توُیتورماق› آنلانماق}.

دوُیسال..duysal [اؤزل‌آد] ۱-دوُیو ایله ایلگیلی، ۲-احساسلی، قیز آدی.

دوُیقان..duyqan [صفت] آشیری دویقولو.

دوُیقو..duyqu [ظرف] دوُیغو: دوُیولارلا آنلاما، باشا دؤشمه قابلیتی، اؤن سئزی، حسّ، دوُیوم. (فا: حسّ). feeling

دوُیقو اوْیاندیرماق..duyqu oyandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر دویقو اوْلوشدورماق.

دوُیقوجا..duyquca [ظرف] دویقو باخیمیندان.

دوُیقوداش..duyqudaş [صفت] ۱-بیر قونودا دویقولاری باشقاسیله بیر اوْلان. ۲-بیر دؤشونجه ویا بیر پارتی‌نین ایشلرینی بَیه‌نن و بنیمسه ین (فا: سمپات).

دوُیقوداشلیق..duyqudaşlıq [آد] برابردویقولاری پایلاشما، دویقوداش اوْلما.

دوُیقوسال..duyqusal [صفت] دویقولارلا ایلگی‌لی، دوُیقولو (فا: حسّاس).

دوُیقوسال دؤشونمه..duyqusal düşünmə [آد، فلسفه] بیلگی‌یه دایالی دؤشونمه‌نین قارشی‌سیندا، دویقوسال یاشامدان چیخان و اوْنونلا بلیرله‌نن دؤشونمه.

دوُیقوسال‌لیق..duyqusallıq [آد] دویقوسال اوْلما وضعیتی.

دوُیقوسوز..duyqusuz [صفت] ۱-دویقوسو اوْلمایان(فا: بی-حواس) absent ۲-دوشونمه ین، آلقی لامایان (فا: بی عاطفه). unfeeling

دوُیقوسوزلوق..duyqusuzluq [صفت] حسّ‌سیزلیک، دویقوسوُز اوْلما وضعیتی.

دوُیقولار..duyqular [آد] حسّ‌لر (فا: عواطف). sentiments

دوُیقولاری آچیغا ووُرماق..duyquları açığa vurmaq [تاثیرلی ائیلم] بلیرتمک، آچیغا چیخارماق.

دوُیقولاندیرماق..duyqulandırmaq [تاثیرلی ائیلم] دویقو آلتیندا ساخلاماق، دویقولوائتمک.

دوُیقولانماق..duyqulanmaq [تاثیرسیزائیلم] دویقو آلتیندا قالماق، دویقولو اوْلماق (فا: احساساتی شدن).

دوُیقولانیش..duyqulanış [آد] دویقولانماق ایشی ویا بیچیمی.

دوُیقولانیم..duyqulanım [آد] دویقولانما، ائتگی لنمه.

دوُیقولو..duyqulu [صفت] اینجه دویقوسو اوْلان، تئز و یاخشی دوُیان، آلقی لایان (فا: احساساتی). sensitive

دوُیقولولوق..duyqululuq [آد] دویقولو اوْلما وضعیتی.

دوُیقون..duyqun [صفت] آشیری‌دویقولو، دویار(فا: حسّاس). sensitive

دوُیقون لاشدیرما..duyqunlaşdırma [آد] دویقون ائتمه.

دوُیقون لاشماق..duyqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ایی جه دوُیماق.

دوُیقون لوق..duyqunluq [آد] دویقون اوْلما وضعیتی (فا: حسّاسیت). sensitiveness

دوُیلوق..duyluq [آد] بیلمه‌مزلیک، اؤزونو دوُیلوغا ووُرماق: اؤزونو بیلمه‌مزلیگه ووُرماق.

دوُیما..duyma [آد] حسّ ائتمه.

دوُیماز..duymaz [صفت] دویا بیلمه ین.

دوُیمازلیق..duymazlıq [آد] دوُیماز اوْلما وضعیتی، دوُیمامیش کیمی اوْلما.

دوُیماق..duymaq [تاثیرسیزائیلم] حس ائتمک، آلقی لاماق، آنلاماق، باشا دؤشمک، اؤره‌یینه داماماق، سئزمک (فا: حس کردن). to feel {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دوُیمالی..duymalı [صفت] دوُیولابیلن، دوُیماغا یارارلی.

دوُیمامازلیق..duymamazlıq [آد] دوُیمازلیق.

دوُیناق..duynaq [آد] باخ: توْیناق.

دوُیو..duyu [آد] آلقی لاما اوْرقانی (فا: احساس). feeling

دوُیو اوْستو..duyu üstü [صفت، فلسفه] دویولارلا دویولا بیلمه ین، آلقی لاما یول ایله یوْخ دؤشونجه یول ایله بیلینن شیئلر.

دوُیوجو..duyucu [آد] دوُیان.

دوُیوچولوک..duyuçuluk [آد] دوُیوجونون ایشی.

دوُیوخماق..duyuxmaq [تاثیرسیزائیلم] آئیلماق، آییق دؤشمک، دوُیماق.

دوُیورماق..duyurmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُیماسینی ساغلاماق، سئزدیرمک، بیلدیرمک.

دوُیورو..duyuru [آد] بیر اوْلونتونو یازی و چکیم‌له یایین لایب و آیریلارینا بیلدیرمک، اعلان، بیلدیری.

دوُیورو تاختاسی..duyuru taxtası [آد] دوُیورو و اعلان‌لاری گؤسترمه تاختاسی.

دوُیوروجو..duyurucu [آد] دوُیورما اؤزللیگی اوْلان.

دوُیورولماق..duyurulmaq [بلسیز ائیلم] دوُیورماق ایشی گؤرولمک.

دوُیوروم..duyurum [آد] دوُیورما ایشی.

دوُیوسال..duyusal [صفت] دویوایله ایلگی‌لی.

دوُیوسوز..duyusuz [صفت] حسّسیز (فا: بیحس). insensible

دوُیوسوزلوق..duyusuzluq [آد] حسّسیزلیک (فا: بی حواسی).

دوُیوش..duyuş [آد] دویماق ایشی وطرزی، دوُیارلیلیق.

دوُیوشان..duyuşan [تاریخی اؤزل‌آد] دوُیان؛ قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

دوُیوشماق..duyuşmaq [فا] قارشی‌لیقلی دوُیماق.

دوُیوق..duyuq [صفت] ۱-تئز دوُیان، آییق. ۲-خبر، ساو.

دوُیوق دؤشمک..duyuq düşmək [تاثیرلی ائیلم] آییق دوشمک، دوُیماق، خبر توُتماق.

دوُیوق سالماق..duyuq salmaq [تاثیرلی ائیلم] دوُیوق وئرمک: آییلتماق.

دوُیوقسوز..duyuqsuz [صفت] ۱-دوُیماقابلیتی اوْلمایان. ۲-خبرسیز، ساوسیز.

دوُیوقلوق..duyuqluq [آد] تئز دویما، تئز باشا دوشمه، آییقلیق، سایقلیق.

دوُیولار..duyular [آد] حواس (فا: حواس). senses

دوُیولماز..duyulmaz [صفت، ظ] دوُیولا بیلمه ین، سئزیله بیلمه ین.

دوُیولماق..duyulmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دوُیماق(فا: حس کرد ن). ۲-(بل) دویماق ایشی گؤرولمک، باشا دؤشولمک.

دوُیولمامیش..duyulmamış [صفت] اوْ گونه‌قدرگؤرونمه‌میش، شاشیلاجاق‌شئی.

دوُیولور..duyulur [صفت] دویولان.

دوُیولور دوُیولماز..duyulur duyulmaz [ظرف] ۱-چتین‌لیک‌له ائشیدیلن. ۲-خبر آلیر آلماز، خبرلَشینجه.

دوُیوم..duyum [آد] ۱-آلقی، دویولان، دویو۲-استخبارات.

دوُیوم اؤلچر..duyum ölçər [آد] دری‌نین حساسیت و دوُیارلیغینی اؤلچمه‌یه یارایان آلت (فا: حس سنج).

دوُیوم ایتیمی..duyum itimi [آد] باخ: آنستئزی.

دوُیومجو..duyumcu [آد، فلسفه] دویومجولوقلا ایلگی‌لی اوْلان.

دوُیومجولوق..duyumculuq [آد، فلسفه] بیلیم‌لری دوُیو یوْل ایله تاپماغینا اینانما، بیلگی‌نی دوُیولاردان آلما گؤروشونو و فلسفه سینی ایلَری‌سوْرن‌مکتبین آدی، سئنسوآلیزم (فا: سنسوآلیزم).

دوُیومساتماق..duyumsatmaq [تاثیرسیزائیلم] دویومساماسینا سبب اوْلماق.

دوُیومسال..duyumsal [صفت] دویو اورقانلاریلا ایلگی‌لی.

دوُیومساماز لیق..duyumsamazlıq [آد] ایلگی و دویولاردان یوْخسون اوْلما.

دوُیومساماق..duyumsamaq [صفت] دویولار آراجیلیق‌ایله بیرشئیی آلقی‌لاماق.

دوُیومسوز..duyumsuz [صفت] دویومو اوْلمایان.

دوُیومسوز لوق..duyumsuzluq [آد] دویومسوز اوْلما وضعیتی.

دوُیوملو..duyumlu [صفت] دویومو اوْلان.

دؤبه..dübbə [صفت] اوْیونباز، (فا: کلک‌باز) {جؤبورتمک› جؤببه› دؤببه[۶]}.

دؤببه‌لیک..dübbəlik [آد] اوْیونبازلیق (فا: کلک بازی).

دؤبدوز..dübdüz [صفت] دؤببه دؤز، دؤم دوز {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤبرار..dübrar [اؤزل‌آد] سوُمقاییت‌دا داغ و چای آدی[۲۴].

دوْبَرْد..dübərd [ظ] یان یؤوره. {فا ‹دوْر و بَر›}.

دوْبَرْدینی داغیتماق..dübərdini dağıtmaq [تاثیرلی ائیلم] مجبور ائتمک، دیوان توُتماق، جزالاندیرماق اوْچون بیرینه آمانسیزجا زوْر ایشلتمک.

دوْبندی..dübəndi [اؤزل‌آد] باکی‘دا یئر آدی[۲٤۰].

دوْبور..dübür [آد] ۱-میدیریق آدام، ۲-پاپالاندا ۱۰ گتیره‌نه ویا امتیازی صفر اولانا دوْبور دئییلر. ۳-بیر نوع گئچی. باخ: دیبیر / دیْبیر.

دوْبیر..dübir [اؤزل‌آد] لئریک‘ده چای آدی[۲٤۰]. {دوْبور}.

دوْپه دوز..düpədüz [صفت] دوْم دوز.

دوْجون..dücün [باخ: دوْزمک] ۱۲ دانا، ٦ جوْت (فا: دوْجین).

دوْدک..düdək [آد، تا] باخ: دوْدوک.

دوْدو..düdü [سس تق] دوْ سسینین تکراری، اوشاق دیلیجه موتورلو ماشین اوچون سؤیله‌نیر.

دوْدوک..düdük [آد، تا] دوْدَک: ۱-پوْفله‌مکله چالینان بیر چالقی آلتی (فا: سوُت). whistle ۲-(مج)بوش بئیین آدام، اوُس سوُز. ۳-فابریکا وگمی‌لرین توستو بوْروسو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْتک› چایدان و ابریق امزیگی}.

دوْدوک وئرمک..düdük vermək [تاثیرسیزائیلم] یالان وعده‌لرله بیرین توْولاماق.

دوْدوکچو..düdükçü [آد، ص] ۱-دوْدوک‌چالان ویا ساتان ۲-فابریکالاردا دوْدوک چالاراق بللی زامانی بیلدیرن کیمسه. ۳-آدام آلدادان، یالان وعده وئرن کیمسه.

دوْدوکچولوک..düdükçülük [آد] دوْدوک جونون ایشی.

دوْدوکله‌مک..düdükləmək [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، قاندیرماق.

دوْدوله‌مک..düdüləmək [تاثیرسیزائیلم] دوْدو دئیه‌رک ائو اوُشاقلارینی چاغیرماق.

دوْده‌مه..düdəmə [آد، فا ‹دوْ+دَمه›] ۱-ایکی آغیزلی پیچاق. ۲-بیر نوع قوْیون جنسی، ایکی جنسدن توْرَنمیش، ملز "قاتیر دوْده‌مه حئیوان دیر".

دوْر..dür [آد، فا] دُرّ، مُروارید "آغزیندان دوْر توْکولمک: چوْخ معنالی سؤز دانیشماق".

دوْربون..dürbün [آد، فا] اوُزاق‌لاری گؤرمک اوچون اولان وسیله، اوزاق گؤرن (فا: دوُربین).

دوْرتمک..dürtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوجو بیز بیرشئیله‌ووُرماق، دوْرتمه‌له‌مک (فا: سیخونک‌زدن) ۲-اؤزونو بیر یئره زورلا سوْخماق (فا: تپاندن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْرتمک›: سوْرتمک، سوُواماق، دده}.

دوْرتمک لنمک..dürtməklənmək [باخ] دوْرتمه‌لنمک.

دوْرتمک‌له‌مک..dürtməkləmək [باخ] دوْرتمه‌له‌مک.

دوْرتمه‌لنمک..dürtmələnmək [بلسیز ائیلم] دورتمه ایله ووُرولماق.

دوْرتمه‌له‌مک..dürtmələmək [تاثیرلی ائیلم] دورتمک‌له ووُرماق، دوْرتمه ایله ووُرماق (فا: سقلمه زدن).

دوْرتو..dürtü [آد] ۱-دوْرتمه‌له‌مک اوْچون وسیله. ۲-مُحرّک.

دوْرتوش..dürtüş [آد] دوْرتمک ایشی ویا بیچیمی.

دوْرتوشدورمک..dürtüşdürmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی زورلا بیر یئره یئرلشدیرمک.

دوْرتوشدورولمک..dürtüşdürülmək [بلسیز ائیلم] زورلا یئرلشدیریلمک.

دوْرتوشله‌مک..dürtüşləmək [تاثیرلی ائیلم] نئچه کز دوْرتمک.

دوْرتوشمک..dürtüşmək [باخ] دوْرتولمک.

دوْرتوک..dürtük [آد] محرّک، دوْرتمگه سبب اوْلان هر شئی.

دوْرتوک‌له‌مک..dürtükləmək [تاثیرلی ائیلم] تحریک ائله‌مک.

دوْرتولمک..dürtülmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونو بیریئره زورلا سوخماق، زوْرلا سوخولماق. ۲-(بل) دوْرتو ایله ووروُلماق.

دوْرتونمک..dürtünmək [باخ] دوْرتولمک.

دوْرته..dürtə [آد] الینی یومروق حالینا گتیریب ووُرماق.

دوْرته‌له‌مک..dürtələmək [باخ] دوْرتمک.

دوْرجک..dürcək [آد، باخ: دورمک] دری یا قوماش اوْزه رینده چیخینتی، قاباریق (فا: برجستگی روی پوست یا قماش).

دوْردانه..dürdanə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-اینجی-داناسی، مُروارید داناسی ۲-عزیز ساییلان اوشاق ویا شخص اوچون سؤیله‌نیر (فا: دردانه).

دوْردویون..dürdüyün [آد] لازم اوْلان خیْریم خیردا شئیلر.

دوْردویونچه..dürdüyünçə [آد] دوْیونچه شکلینده باغلانمیش شئیلر.

دوْرگو..dürgü [آد، تا] قُماش و پالتارین بوْکولن یئری.

دوْرگه..dürgə [آد] ۱-قدیم‌مکتبی‌دولاندیرانلارین‌باشینا قوْیدوقلاری بیر نوع بؤرک (فا: نوعی کلاه). ۲-دسته، ییغین، ساریلیب باغلانمیش "بیر دوْرگه پوُل" {باخ: دوْرمک}.

دوْرگه‌له‌مک..dürgələmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دورگه قویماق ۲-دوْرگه حالینا گتیرمک.

دوْرگه‌لی..dürgəli [صفت] ۱-دورگه‌قویموش ۲-دوْرگه گلمیش.

دوْرلو..dürlü [ظ، باخ: جوْر] توْرلو، جوْر، بیر توْرلو(فا: نوع).

دوْرلودوْرلو..dürlüdürlü [ظرف] جوْربه جوْر، هرجوْره.

دؤرلوگونلر..dürlügünlər [اؤزل‌آد] ارگنه‌قوْن‌داستانیندا نؤکوز‘دن اوْلان‌بیربوْی[۵۴].

دؤرمج..dürməc [آد] دؤرمنج، دؤرمک، بللـه.

دؤرمک..dürmək [آد] ۱-بؤکولموش، دؤرمه‌لنمیش شئی. ۲-بللـه، ساندویچ، بؤرمه‌لنمیش یئمک، ایچینه یاغ پنیر و بوُجور شئی‌لر قوْیولوب بوْرو شکلینده بؤکولموش بلله (فا: لقمه). morsel ۳-(ل) بوُرماق، بؤرمه‌له‌مک، بوْرو حالینا گتیرمک. {سومرجه ‹دوُر›؛ ت؛ دیواندا فعل حالیندا (بوُرماق، بوْرولاماق) معناسیندا گلیب، ایندیسه ایشلک اولمایاراق بیر سیرا کلمه‌لرده اؤزونو گؤرسه دیر: دؤرگه، دؤرمک: دؤرمج؛ تیرمه› تؤرمه (بیر نوع پارچا، شال)}.

دؤرمک‌لنمک..dürməklənmək [تاثیرسیزائیلم] دورمک و بلله حالینا گتیریلمک.

دؤرمک‌له‌مک..dürməkləmək [تاثیرلی ائیلم] دؤرمک دؤزَلتمک، دؤرمک کیمی ائتمک.

دؤرمک ووُرماق..dürmək vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دؤرمک توُتماق، بلله توُتماق.

دؤرمنج..dürmənc [آد] ۱-دؤرمک، بلله(فا: لقمه) morsel ۲- بوْرولانمیش

دؤرمه‌جه..dürməcə [آد، دیرگی] باغلاردا توْمورجوق یاپراق‌یئین و ساریمسوْو بیر نوع گئجه کپه‌نگی sparganothis pilleriana

دؤرمه‌لنمک..dürmələnmək [باخ] دؤرمک لنمک.

دؤرمه‌لنمیش..dürmələnmiş [صفت] دورمک شکلینه گلمیش.

دؤرمه‌له‌مک..dürmələmək [باخ] دؤرمک‌له‌مک.

دؤرو..dürü [آد] ۱-دؤرمک لنمیش ۲-ارمغان ۳-اکینچی بئلی[۲].

دؤروست..dürüst [صفت، فا] دؤز، دؤز اوْلان (فا: درست).

دؤروشت..dürüşt [صفت، فا] سرت، قالین، قابا.

دؤروم..dürüm [آد، دا] سیلیندیر بیچیمینده، قیویرما، دؤرمه[۲].

دؤز..düz [صفت] ۱-دؤزلوک آلان، چؤل. ۲-اَیری اوْلمایان (فا: مستقیم). direct ۳-دوْغرو، یالان اوْلمایان، دؤزگون (فا: صحیح). true ٤-بعضی کلمه‌لرله بیرلیکده معنانی دقیق لشدیریر". منیم دؤز اوْتوز یاشیم واردیر". {ت، سن ‹توْز›؛ بو کلمه اورخون داشیازی‌لاریندا تیزلیک (گؤجلو) و دیواندا تیز (یؤکسک یئر، دؤز، اصیل) و تیزمک (دؤزمک) شکلینده گلیب، دؤز/ تیز سؤزو معناجا یؤکسک‌یئر و بیربیر اوسته دوزولموش قالا اولاراق، دژ سؤزونونو کؤکودور}.

دؤز-..-düz [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: دؤزئل، دؤزاپا، دؤزبای.

دؤزن-..-düzən [اؤزل‌آد] دؤزون-: اینسان‌آدی:دؤزَنقوُلو، دؤزونالپ، دؤزونبای، دؤزونبَگیم، دؤزونبیکه، دؤزونتای، دؤزونَر، دؤزونسَلیگ، دؤزونقوُل.

دؤز..Düz [اؤزل‌آد] ماکی‌دا(~آغوُل) کند و تاکستان‌دا(~کمر) داغ آدی.

دؤزاغا..düzağa [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

دؤز اوْلاراق..düz olaraq [ظرف] صحیحا (فا: صحیحا)ً correctly

دؤزاوْلماق..düzolmaq [تاثیرسیزائیلم] اوُیقون اوْلماق. صداقتلی اوْلماق،

دؤز اؤرکلی..düz ürəkli [صفت] اؤره‌یی تمیز، دوْغرو، دؤز.

دؤز اؤنلو..düz ünlü [آد] دؤز سسلی حرفلر.

دؤزئی..düzey [آد] تاراز، سَویه (فا: افق). hoeizon ،level

دؤزئی‌سیز..düzeysiz [صفت] بللی بیر دؤزئیی اوْلمایان، سویه‌سیز.

دؤزئی‌سیزلیک..düzeysizlik [آد] بللی بیر دوزئیی اوْلماما، سویه‌سیزلیک.

دؤزئی‌لر..düzeylər [آد] آفاق (فا: آفاق). horizons

دؤزئی‌لی..düzeyli [صفت] بللی بیر دوزئی ده اوْلان، ایی سویه‌لی.

دؤزباسقی..düzbasqı [آد] اوْفسئت (افست).

دؤزباغیرساق..düzbağırsaq [باخ] باغیرساق.

دؤزبوُجاق..düzbucaq [آد] بوتون بوجاقلاری دوز اوْلان، خطلری بیربیرینه دیکئی اولان (فا: راست گوشه). rectangular

دؤزبوُجاقلی..düzbucaqlı [صفت] بوجاقلاری دؤز اوْلان.

دؤزبه دؤز..düzbədüz [ظرف] دؤز اوْلاراق" آی آمان بو جاناوار دؤزبه دؤز قاپی یا ساری گلیر" (فا: مستقیما).

دؤزبیلیجی..düzbilici [اؤزل‌آد] دوه‌چی‘ده کند آدی[۲۴۰].

دؤزَج..düzəc [آد] بیر سطح و اؤزئیین اَییک‌لیک درجه سینی و یاتای‌لیغینی اؤلچن آراج.

دؤزج‌له‌مک..düzəcləmək [تاثیرلی ائیلم] دؤزج‌له اؤلچمک.

دؤزجوک..düzcük [آد] حرف (فا: حرف) "دوزجوکلر: حروف". letter

دؤزجه..düzcə [صفت] اولدوقجا دؤز، تامامیله دؤز .

دؤزجیرده‌خان..düzcirdəxan [اؤزل‌آد] توْووُز‘دا کند آدی[۲۴۰].

دؤزجیزیقلی..düzcızıqlı [باخ] دؤز خط‌لی.

دؤزخطلی..düzxətli [صفت] دؤز خط ده گئدن.

دؤزداغ..düzdağ [اؤزل‌آد] یئولاق‘دا داغ آدی[۲۴۰].

دؤزدانیشان..düzdanışan [صفت] دوْغروچو(فا: راستگو). veracious

düzdodaq səsli hərf..دوْزدوْداق سسلی حرف [آد، دیل‌ب] دوْداقلار یوُوارلاق یوخ بلکه چکیلمیش‌شکیلده‌اولاراق سؤیله‌نن سسلی حرفلر (آ، اَ، ائـ ی، ئ) (فا: صائت راست). unlabialized vowel

düzdoğru..دوْزدوْغرو [ظرف] دوز اوْلاراق.

düzdördqol..دوْزدؤردقول [آد] مُربّع (فا: مربع). square

düzdüzünə..دوْزدوْزونه [ظرف] آچیق آچیغینا، ایکی اوْزلولوک ائتمه‌دن.

düzdünya..دوْزدوْنیا [آد] عالَم، ائورن، اوجسوز بوجاقسیز ساحه.

düzdür..دوْزدور [باغلاییجی سؤز] خبر شکلینده ائوئت معناسیندا ایشله‌نیر، دوْغرودور، بئله دیر "وئردیگین بیلگی‌لر دوْزدور".

düzdürmək..دوْزدورمک [ائتدیرگن ائیلم] دوْزدوْرمک ایشینی گؤردورمک.

düzdürülmək..دوْزدورولمک [بلسیز ائیلم] دوْزدورمک ایشینی گؤردورمک.

düzdə(düzlərdə)qalmaq..دوْزده(دوْزلرده)قالماق [تاثیرسیزائیلم] کیم سه‌سیز وکؤمک‌سیز قالماق.

düz sayı..دوْز سایی [آد] صحیح سایی(فا: عدد صحیح). intergral

düz səsli hərflər..دوْزسسلی حرفلر [آد] دوْداق‌لارین گَریلیب دوْزلشمه سیله دئییلن سسلی حرف "آ، ائ، ای، ای".

düz əməlli..دوْز عملی [ظ، صفت] دوْز بیر بیچیمده.

düzqanadlılar..دوْزقانادلیلار [آد، دیرگی] چکیتجه‌لرده‌اوْلان کیمی دؤرد قانادلی اولاراق اوْستده‌کی سرت قانادلاری اوْ بیری قانادلاری-اوْرتن‌بیر بؤجک تاقیمی (فا: تیره ای از حشرات).

düz qəlbli..دوْز قلبلی [صفت] تمیز اوْرَکلی.

düzqırıxlı..دوْزقیْریخلی [اوْزل‌آد] توْووُزْدا کند آدی[۲۴۰].

düzqışlaq..دوْزقیْشلاق [اوْزل‌آد] قازاخْدا کند آدی[۲۴۰].

düzək..دوْزک [باخ] بزک دوْزک" دوْزکلی بزکلی".

düz getməmək..دوْز گئتمه‌مک [تاثیرسیزائیلم] بختی گتیرمه‌مک.

düz gətirməmək..دوْز گتیرمه‌مک [تاثیرسیزائیلم] بختی گتیرمه‌مک.

düzgərli..دوْزگَرلی [اوْزل‌آد] شامخوْرْدا کند آدی[۲۴۰].

düz gəlmək..دوْز گلمک [تاثیرسیزائیلم] اوْیقون گلمک، مُوافق گلمک.

düz gəlməmək..دوْز گلمه‌مک [تاثیرسیزائیلم] یولا گلمه‌مک.

düzgü..دوْزگو [آد] ۱-نوْرم، دَیرلندیرمه‌نین اوْزونه گؤره دوْزَنلندیگی اوْلچوت ۲-باسین اوْچون سؤز سطیر و صفحه لری دوْزنله‌مه، باسین اوْچون حرفلری دوْزمه ایشی(فا: ترتیب).

düzgücü..دوْزگوجو [آد] باسین اوْچون حرفلری دوْزن.

düzgücülük..دوْزگوجولوک [آد] دوزگوجونون ایشی، مُرتّب‌لیک.

düzgüsəl..دوْزگوسل [صفت، فلسفه] دوْزگو و قورالا ایلگی‌لی.

düzgüsüz..دوْزگوسوز [صفت] دوْزگویه اوُیمایان، آنوْرمال، دوزگوسو اوْلمایان (فا: غیر عادی). abnormal

düzgüsüzlük..دوْزگوسوزلوک [صفت] آنورماللیق abnormality

düzgülü..دوْزگولو [صفت] دوْزگویه اوُیقون، نوْرمال.

düzgün..دوْزگون [صفت] دوْغرو و منظم، اسکیک‌سیز، دوْغرو، اَیری‌سی اولمایان (فا: حقیقی). real {ت، سن ‹تیزگین›}.

düzgün..دوْزگون [یازار] دوکتورمحمدزاده(صدیق) ش۱۳۲٤ده تبریزده آنادان اوْلدو، آذربایجان دیل و کوْلتورو حاقیندا گئنیش آراشدیرمالار ائده‌رک، بو حاقدا دَیرلی بیلگی‌یه صاحبدیر، کتابلاریندان: گلشن راز شبستری، قارامجموعه، یادمانهای ترکی باستان، سیری در اشعار مولویه، عاشقلار--

düzgünləşdirilmək..دوْزگون لشدیریلمک [بلسیز ائیلم] دوزگون ائدیلمک.

düzəgünləşmək..دوْزگون لشمک [تاثیرسیزائیلم] دوزگون شکله دؤشمک.

düzgünlənmək..دوْزگون لنمک [تاثیرسیزائیلم] دوزگون شکله دؤشمک.

düzgünlük..دوْزگون لوک [آد] دوزگون اوْلما وضعیتی.

düzgünləmək..دوْزگون‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] دوْزگون ائتمک.

düzgünsüz..دوْزگونسوز [صفت] دوْزگون اوْلمایان.

düzgünlər..دوْزگونلر [آد] دوْز تَرپه‌نن‌لر(فا: راستان) the upright/ true

düzgüyeri..دوْزگویئری [آد] دوْزگو ایشلرینین گؤرولدوغو یئر.

düzgə..دوْزگه [آد] ۱-منظومه، سیستم، دوْزونتو. ۲-بزک، ماکیاژ[۷].

düzgəsiz..دوْزگه‌سیز [صفت] دوْزگه‌سی اوْلمایان، دوْزونتوسوز.

düzgəli..دوْزگه‌لی [صفت] دوْزگه‌سی اوْلان، دوْزونتولو.

düzlətdirmək..دوْزلَتدیرمک [ائتدیرگن ائیلم] دوزلتمک‌ایشینی-گؤردورمک.

دۆزلتدیریلمک..düzltədirilmək [بلسیز ائیلم] دوزلتدیرمک ایشی گؤرولمک.

دۆزَلتمک..düzəltmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دۆزگون وضعیته گتیرمک، پۆزقون و یانلیش شئیی دۆغرو بیچیمه گتیرمک، یانلیش لاردان قورتارماق (فا: درستو تصحیح کردن). ۲-اۆرَتمک، یاراتماق، قایيرماق، قوُرماق (فا: ساختن). to build {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دۆزَلتمن..düzəltmən [آد] دوزَلدن کیمسه، دۆزلدیجی.

دۆزلتمه..düzəltmə [آد] دۆزَتمه: ۱-دۆزَلتمک ایشی، دۆزلدیلمیش، قایيرما، یاپما (فا: اصلاح). correction ۲-دوزَلدیلیش (فا: ویرایش). edition ۳-اویدورما، قایيرما، قوشما (فا: جعل). forged ٤-قایيرما (فا: مصنوعی). artificial

دۆزلتمه ائیلم..düzəltmə eyləm [آد، دیل ب] دۆزَتمه‌ائیلم:آیری کلمه‌دن دوزه‌لن فعل (فا: فعل ساخته شده از یک کلمه دیگر). derived verb

دۆزلتمه ایپک..düzltmə ipək [آد] دۆزَتمه ایپک:مصنوعی ایپک (فا: ابریشم مصنوعی). silk

دۆزلتمه فیبر..düzltmə fibr [آد] دۆزَتمه فیبر:مصنوعی فیبر ((فا: الیاف مصنوعی). synthetic fibers

دۆزَلتی..düzəlti [آد] دۆزَلتمک ایشی، تصحیح، پرووا اۆلان پالتارین یانلیش‌لیق‌لارین آرادان آپارما ایشی.

دۆزلتیم..düzəltim [آد] دۆزَلدیم: دوزلتمه ایشی.

دۆزَلدیجی..düzəldici [صفت] دۆزلدن، یانلیش‌لاری دۆزلدن، دۆز وضعیته سالان (فا: سازنده). creative

دۆزَلدیجی‌لیک..düzəldicilik [آد] دوزَلدیجی اۆلما وضعیتی.

دۆزَلدیلمز..düzəldilməz [صفت] دۆزه‌له بیلمه ین، دوزلمز.

دۆزَلدیلمزلیک..düzəldilməzlik [آد] دۆزَلدیلمز اۆلما وضعیتی.

دۆزَلدیلمک..düzəldilmək [بلسیز ائیلم] دۆزلتمک ایشی گؤرولمک، قوُرولماق.

دۆزلشدیرمک..düzləşdirmək [باخ] دوزلندیرمک.

دۆزلشدیریلمک..düzləşdirilmək [باخ] دوزلندیریلمک.

دۆزلشمک..düzləşmək [تاثیرسیزائیلم] دۆز بیر وضعیته گلمک.

دۆزلَم..düzləm [صفت] ایکی کسیشن خطین بوتون نقطه‌لرینی بیر بیرینه مُتّصل ایله‌ین صفحه، دۆز ویاستی سطح، صاف سطح (فا: مستوی).

دۆزلم کۆره..düzləm kürə [آد] مستوی بیر سطح اۆستونده چکیلن بیر کۆره‌نین نقشه سی.

دۆزلم‌سل..düzləlmsəl [صفت] دۆزلم نئجه‌لیگی اۆلان (فا: مستوی.).

دۆزَلمک..düzəlmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دۆز وضعیته گلمک ۲-(بل) بیر نسنه ویا جنس اۆره‌تیلمک، قوُرولماق، قایيرلماق. ۳-ایيی اۆلماق، یاخشی لاشماق، نظاما دۆشمک، یۆلونا دۆشمک، باشا گلمک. ٤-دیکَلمک، قالخماق، شاخ دوُرماق. ٥-اته جانا گلمک، کؤکلمک "خسته ایدی ایندی دۆزه‌لیب". ٦-بیر سمته دۆغرو گئتمه‌یه باشلاماق، گئتمک "باخدی، گئنه بیر سؤز دئمه‌دن یۆلونا دۆزلدی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تۆزه‌مک، سن}.

دۆزلملمک..düzləmləmək [تاثیرلی ائیلم] دۆزلم بیچیمینه سالماق (فا: مستوی کردن).

دۆزلمه..düzəlmə [آد] ۱-دۆز وضعیته گلمه. ۲-اۆره‌تیلمه، قایيرلما.

دۆزلمیش..düzəlmiş [صفت] ۱-احداث اولونموش، (فا: مستحدث). reclaimed ۲-قایيرلمیش، اۆرنمیش(فا: مصنوع)product

دۆزلمیش‌لر..düzəlmişlər [آد] ۱-مستحدثات inventions ۲-مصنوعات. manufactures

دۆزلَندیرمک..düzləndirmək [تاثیرلی ائیلم] دوز و تاراز بیچیمه سالماق.

دۆزلَندیریجی..düzləndirici [آد] دوز بیچیمه گتیرن، دۆز ائدن.

دۆزلندیریلمک..düzləndirilmək [بلسیز ائیلم] دوزلندیرمک ایشی گؤرولمک.

دۆزلَنمک..düzlənmək [بلسیز ائیلم] ۱-دۆز بیر وضعیته گتیریلمک. ۲-دۆز اۆلماق.

دۆزلوک..düzlük [آد] ۱-دۆز اۆلما وضعیتی، حقیقت (فا: راستی). truth ۲-گئنیش و دۆز یئر، دوزنگاه (فا: زمین‌صاف‌و وسیع) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دۆزلوک مۇغامی..düzlük muğamı [آد] راست مۇغامی: آذربایجان موغاملاریندان اولاراق گوشه‌لرینی بئیله سیرالاماق اولار: گؤتورگه (برداشت)، دوزلوک تمَلی / راست‌مایه‌سی، عُشّاق، حُسینی، ولایتی، ولایتی‌نین اۆستو، سیاه‌لشگر، مسیحی، حجاز، ماورالنهر، دَهری، اوُغور/ خُجسته، فارس شکسته‌سی / فارس ازگی‌سی، راک هندی، راک خسروانی، ساقی نامه، عراق، تصنیف قرایی، مثنوی، دوه زینقروُوو(زنگ شُتر)، نغمه هندی، معنوی، گرایلی، کابُلی، عزّال، دلرُبا، گؤوَرچین قانادی / بال کبوتر، شهناز، مجری، کرکوکی، بایات ترک، امیری، خاوران، دلکش، کۆردو، مبرّغه، عاشق کش.

دۆزله‌مک..düzləmək [تاثیرلی ائیلم] دۆز بیچیمه گتیرمک، تسویه ائتمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دۆزَم..düzəm [آد] باخ: دیزم.

düzmək..دۆزمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-سیرالاماق، یان یانا ویا اوست اوسته قویماق، دیزمک (فا: ردیف کردن). ۲-اویدورماق، قوْندارماق، قورُماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر: ‹تیزمک، توزمک›؛ ‹اوْل یینجی تیزدی›: اوْ اینجی دؤزدو؛ ‹اوْل سؤز تیزدی›: او سؤز دؤزدو، او سؤزو نظمه چکدی ویا او شعر دئدی، ‹تیز›: یوکسک یئر، ‹تیزیئر›: یوکسک یئر؛ باخ: تیز؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

düzəmən..دۆزمن [آد] دؤزوجو.

düzəmə..دۆزمه [آد] ۱-اوُیدورما و قوْندارما(فا: ساختگی). ۲-یان یانا قویما، سیرالاما (فا: کنارهم‌چیده‌شده) ۳-باخ: مسمّط و ترکیب بند شعری[۷۳،۷٤]. {سنگلاخ سؤزلویونده: یالان و قوْندارما سؤز معناسیندا ایشله‌نیبدیر}.

düzəməcə..دۆزمه‌جه [آد] گرچک ایله ایلیشگی‌سی اوْلمایان، اوُیدورما.

düzməçi..دۆزمه‌چی [آد] دؤزوجو.

düzməçilik..دۆزمه‌چی‌لیک [آد] دؤزوجونون ایشی، دؤزمک ایشی.

düzmə kərpiç..دۆزمه‌کرپیچ [آد] کرپیچ دؤشه‌مه‌سی (فا: آجر فرش). brick pavement

düzmə yığma..دۆزمه‌یيغما [آد] اوشاقلار آراسیندا اویننان بیر اوْیون آدی.

düzmələmə..دۆزمه‌له‌مه [آد] تنظیم (فا: تنظیم). arranging

düzən..دۆزن [آد] ۱-بللی یؤنتم، سیستم، نظام order ۲-موسیقی آلت‌لرینده سس عیاری(فا: آکوْرد) ۳-حیله، کلک intrigue ٤-سیاست ۵-دؤز یئر، دؤز چؤل. ٦-خوی دا کند آدی.

düzənbaz..دۆزن‌باز [صفت] حیله چی، دؤزنچی (فا: مکار). deceitful

düzən bağı..دۆزن‌باغی [آد] دیسیپلین، دؤزنجه.

düzən təkər..دۆزن‌تکر [آد، فیزیک] آراجلاردا حرکت هیزینی دؤزنلی حالا سالماغا یارارلی و آغیر و سوْم اوْلان تکر (فا: چرخ لنگر).

düzənti..دۆزنتی [آد] نظام، قاعده، ترتیب و اصول (فا: نظام). rule, arrangement

düzənçə..دۆزنچه [آد] دیسیپلین، دؤزن باغی.

düzənçi..دۆزنچی [صفت] دؤزنباز (فا: مکار) deceitful

düzənçilik..دۆزنچیلیک [آد] حیله، دؤزنچی‌نین ایشی (فا: مکر).

düzəndaş..دۆزنداش [آد، تا] بیر دوزنده اوْلان.

düzənsiz..دۆزن‌سیز [صفت] ۱-نظم‌سیز، انتظام‌سیز(فا: بی‌نظم) disorderly ۲-اورقانیزه اولونمامیش (فا: نابسامان). disorganized

düzənsizlik..دۆزن‌سیزلیک [آد] دوزنسیز اوْلماوضعیتی، نظم‌سیز، ترتیب‌سیز.

düzənqəc..دۆزنقَج [آد، فیزیک] تنظیم‌ائدن، رگلاتور، دوزنله‌ین.

düzən qulu..دۆزن‌قوُلو [ظ، دا] وار اوْلدوغو کیمی، دؤز، آچیق آچیغینا.

düzəngah..دۆزنگاه [آد] دوزن‌لیک، دوز چؤل.

düzngahlıq..دۆزنگاهلیق [آد] دؤزن گاه یئر، دؤزن‌لیک.

düzənlətmək..دۆزنلَتمک [تاثیرلی ائیلم] دوزه‌نه سالماق.

düzənlənmək..دۆزنلَنمک [بلسیز ائیلم] دؤزنلی حالا گتیریلمک.

düzənləşik..دۆزنله‌شیک [صفت] دؤزن‌لری بیربیرینه اویقون.

düzənləşim..دۆزنله‌شیم [آد] دؤزن‌له‌مه ایشی.

düzənləmək..دۆزنله‌مک [تاثیرلی ائیلم] دوزنلی وضعیته گتیرمک، تنظیم ائتمک، منظم ائتمک، نظم وئرمک.

düzənləmə..دۆزنله‌مه [آد] دؤزَنله‌مک ایشی (فا: تمهید). arrangements

düzənləməçi..دۆزنله‌مه‌چی [آد] دوزن‌له‌ین، دؤزه‌نه سالان.

düzənləyən..دۆزنله‌ین [صفت] سیرالایان، دؤزه‌ن سالان، دؤزه‌نله‌مه‌چی (فا: مرتّب). arranger

düzənləyici..دۆزنله‌ییجی [صفت] دؤزه‌نه قویان، تنظیم ائدن.

düzənli ordu..دۆزنلی اوْردو [آد] دوْناتیلمیش قوْشون.

düzənli..دۆزَنلی [صفت] دؤزه‌نی اوْلان (فا: منظم). regular

düzənlik..دۆزَنلیک [آد] ۱-سیخینتی‌سیز گئنچیم، دوزنلی "دوزنلیک ایچینده یاشاماق" (فا: حضور). ۲-چؤللوک (فا: جلگه). plain

düzənlilik..دۆزنلی‌لیک [آد] دوزنلی اوْلما وضعیتی.

düzənmək..دۆزَنمک [تاثیرسیزائیلم] بزنمک، گئییینمک، بزه‌نیب-دوزنمک

düzü..دۆزو [آد] دوْغروسو.

düzü əyri görmək..دۆزو اَیری گؤرمک [تاثیرلی ائیلم] بیله بیله یانلیش‌لیق ائتمک.

düzücü..دۆزوجو [صفت] بیر شئی دؤزمکله مشغول اوْلان کیمسه.

düzüş..دۆزوش [آد] دؤزمک ایشی ویا بیچیمی، باخ: دؤزوم.

düzüşdürmək..دۆزوشدورمک [تاثیرلی ائیلم] دؤزوم دوزوم دؤزمک، سیرالاماق.

düzüşmək..دۆزوشمک [تاثیرسیزائیلم] دؤزولمک.

düzük..دۆزوک [آد] ۱-دؤزونتو (فا: نظامنامه) ۲-بیر هیندتورک شاهینین یازدیغی قانون کتابینین آدی {دؤزمک سؤزوندن}.

دؤزولمک..düzülmək [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک ایشی گؤرولمک (فا: چیده شدن). {ت، سن ‹تیزیلمک، توّزولمک›}.

دؤزولموش..düzülmüş [صفت] منتظم (فا: منتظم). arranged.

دؤزولو..düzülü [صفت] دؤزولموش، سیرالانمیش، سیرالی.

دؤزولوش..düzülüş [آد] دؤزولمه طرزی، سیرالاما طرزی.

دؤزولوشمک..düzülüşmək [قا] بیرلیکده دؤزولمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤزوم..düzüm [آد] ۱-بیر ایپه دؤزولموش مقدار. ۲-دؤزولمه، سیرالانما، دؤزمک ایشی order ۳-دیزی (فا: سریال). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیزیم›: سیرا، دیزی}.

دؤزوم‌دؤزوم..düzüm düzüm [ظرف] دوزولموش اولاراق، یان‌یانا دؤزولمه.

دؤزومسوز..düzümsüz [صفت] نظم‌سیز (فا: بی ترتیب). irregular.

دؤزومسوزلوک..düzümsüzlük [آد] نظم‌سیزلیک، ترتیب‌سیزلیک، (فا: بی ترتیبی). lack of order.

دؤزوملمک..düzümləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سیرالاماق، دؤزوم دؤزوم ائتمک (فا: طبقه بندی کردن). classification ۲-سورت ائلمک (فا: رقم بندی). sorting.

دؤزوملو..düzümlü [صفت] منظم (فا: منظم). regular.

دؤزوملمه..düzümləmə [آد] ۱-منظم ائلمه (فا: تنظیم کردن). to put in order. ۲-سیرالاما (فا: رده بندی). classification.

دؤزومه‌سالماق..düzümə salmaq [تاثیرلی ائیلم] نظمه‌سالماق(فا: منظم کردن to regulate.

دؤزون..düzün [آد] ۱-باخ: دیزین، دؤزَن، قورال، گندیشات. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) عاباسی المُقتَدی دؤنَمی‌تورک اصیللی والی و کومُوتان.

دؤزون اورتاسیندا قالماق..düzün ortasında qalmaq [باخ] دؤزده قالماق.

دؤزونبک..düzünbəy [تاریخی اؤزل‌آد] تؤزونبگ: همدان اوغوللاری بگلیگی دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷].

دؤزونبولاق..düzünbulaq [تاریخی اؤزل‌آد] تؤزونبولاق: اویغور خاقانلیغی دؤنَمی بیربگ[۷].

دؤزونتو..düzüntü [آد] سیستئم، نظام، (فا: نظم). system.

دؤزونتولو..düzüntülü [آد] سیستئملی،نظامی اولان، نظملی، منظّم (فا: منظّم). systematic.

دؤزونه..düzünə [ظرف] دؤز، دوغرو، دوغروسو.

دؤزه..düzə [آد، تا] دؤزَن، اوسلوب، طرز.

دؤزه‌نک..düzənək [آد] دوزن، مئکانیزما. (فا: مکانیزم).

دؤزه‌لیش..düzəliş [آد] دؤزَلمه، دؤزه‌لیشمه، اویوشما.

دؤزه‌لیشدیرمک..düzəlişdirmək [تاثیرلی ائیلم] دوزَلتمک، راضیلا-شدیرما، یولا گتیرمک.

دؤزه‌لیشمک..düzəlişmək [قا] بیربیریله آنلاشماق، اوزلاشماق، راضی لانماق (فا: باهم کنار آمدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤزه‌لیشمه..düzəlişmə [آد] تبانی (فا: تبانی). conspiracy.

دؤزه‌نه..düzənə [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {دوزلوک یئر}.

دؤزیازی..düzyazı [آد] اؤلچوسو و قافیه‌سی اولمایان یازی، شعر اولمایان یازی، نثر؛ قارشی آنلامی، قوشما، نظم، شعر.

دؤزیانا..düzyana [باخ] دؤز دؤزونه.

دؤزیول گئدن..düz yol gedən [صفت] راشد (فا: راشد). orthodox.

دؤش..düş [آد] رویا، یوخودا گؤرولن خیال، دویوش (فا: رویا). vision {ت، سن ‹توّش›: رویا، احتلام، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توّشه‌مک›: احتلام اولماق؛ باخ: دؤشونمک}. ۲-دؤش۲(آد) دورَاق، یولجولوقدا دینله‌نیئر، دؤشرگه (فا: اوتراق). {ت، سن ‹توّش› دوراق، باخ: دؤشمک}. ۳-دؤش(اؤزل‌آد) بیناب دا کند آدی.

دؤش قورماق..düş qurmaq [تاثیرلی ائیلم] خیال قورماق، بیر شئیی ذهنینده جانلاندیرماق (فا: خیال پردازی کردن).

دؤش گؤرمک..düş görmək [تاثیرسیزائیلم] رؤیا و یوخو گؤرمک (فا: خواب دیدن).

دؤش ها دؤش..düş ha düş [آد] دؤشمک ایشی.

دؤشئی..düşey [آد] شاقولی، یئر چکیمی یؤنونده اولان.

دؤشئی‌لیک..düşeylik [آد] دوشئی اولما وضعیتی.

دؤشبه‌ره..düşbərə [آد، دا] نازیک یاپیلیب دوغرانمیش خیردا خمیر پارچالارینین ایچینه ات قویولوب بوکولرک سودا پیشیریلن بیر یئمک (فا: نوعی خوراک).

دؤشبه‌ره خانا..düşbərə xana [آد] دؤشبره پیشریلیب ساتیلان یئر، آشخانا.

دؤشچو..düşçu [آد] ۱-چوخ رؤیا گؤرن ۲-اؤزونه دایما خیال قورَان.

دؤشچولوک..düşçülük [آد] رویا گؤرمه‌ویا اؤزونه‌دایما خیال‌قورما ایشی.

دؤشدورمک..düşdürmək [تاثیرلی ائیلم] دؤشمه سینی ساغلاماق، یئندیرمک.

دۆشدوکجه..düşdükcə [ظرف] راست گلدیکجه، عندالفرصت. at leisure

دۆشر..düşər [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {دۆشرگه، سیغیناق}.

دۆشرجه..düşərcə [آد] (فا: فرصت). opportunity

دۆشردۆشمز..düşər düşməz [آد] اولورسا، دۆشرسه، شاید.

دۆشردۆشمزی اولار..düşər düşməzi olar [آد] سوْنو بیلینمه ین ویا شُبهه‌لی شئی حاقیندا" بوُ ایشین دۆشردۆشمزی واردیر".

دۆشرگه..düşərgə [آد] ۱-گئچی جی یاشاییش یئری، قوْشون کیمی ییغین‌لارین گئچی‌جی اوْتوراق یئری. ۲-بیر سیرا یئر لرده توْی‌لاردا بگین‌حامام‌بوقجاسینی گتیرن آداما وئریلن ارمغان پای {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ دۆشورگۆ› چایین ایرماغا قاریشان آغزی}.

دۆشرلی..düşərli [صفت] دۆشن، یاخشی تاثیری اوْلان، اویقون گلن "بعضی خسته‌لیک‌لره داوالارین بعضی‌سی دۆشرلی اوْلماز" (فا: مناسب و سازگار).

دۆشَری..düşəri [آد] فُرصت (فا: فرصت). opportunity

دۆشَری‌چی..düşəriçi [صفت] فُرصتچی (فا: فرصت‌طلب). opportunist

دۆشَرینه..düşərinə [ظرف] هر نئجه گلدی، دۆشونمه‌دن، نئجه اوْلسادا.

دۆشسل..düşsəl [صفت] دۆش ایله ایلگی‌لی.

دۆشسوز..düşsüz [صفت] دۆشو اوْلمایان.

دۆشسه..düşsə [ظرف] راست گلدیکجه (فا: عندالفرصت). at leisure

دۆشکون..düşkün [صفت] ۱-سیخینتی‌لی، اوْزونتولو. ۲-باغلی، ماراقلی، ووُرقون (فا: مبتلا). ۳-اسکی دَیرینی ایتیرمیش، یاشلی‌لیق ویا خسته‌لیک سببیله چالیشما گوْجونو ایتیرمیش (فا: ضعیف). weak {ت، سن ‹دۆشوک›}.

دۆشکون اوْلماق..düşkün olmaq [تاثیرسیزائیلم] (بیر شئیه) چوْخ اؤنم وئرمک.

دۆشکون لشمک..düşkünləşmək [آد] دۆشگون اوْلماق، الدن دۆشمک.

دۆشکون لشمیش..düşkünləşmiş [صفت] دۆشگون حالا گلمیش.

دۆشکون لوک..düşkünlük [آد] ۱-دۆشگون‌اوْلما، سیخینتی‌لی و اوْزونتولو اولما (فا: ضعف). ۲-ووُرقون‌لوق. weakness ۳-آشاغی دۆشمه، دیرسیزلنمه. ٤-یاشلی‌لیقدان گوجونو ایتیرمه.

دۆشکون‌لر..düşkünlər [آد] یوْخسوللار (فا: مساکین). the poor

دۆشکون‌لر ائوی..düşkünlər evi [آد] دۆشکون‌لر یوُردو: چالیشما گوجونو ایتیرن کیمسه‌لرین ساخلاندیغی یئر (فا: آسایشگاه). hospice

دۆشکون‌لر یوُردو..düşkünlər yurdu [آد] باخ: دۆشکون‌لر ائوی.

دۆشگون..düşgün [باخ] دۆشکون.

دۆشل..düşəl [صفت] دۆش ایله ایلگی‌لی.

دۆشَلگه..düşəlgə [باخ] دۆشرگه، پای، حیصّه.

دۆشله‌مک..düşləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر اتفاقی، ایشی، شئیی ویا کیمسه‌نی ذهنده اوْلدوغو کیمی جانلاندیرماق.

دۆشمک..düşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزآغیرلیق‌ایله یوخاری‌دان آشاغی‌یا یؤنَلمک، ییخیلماق" آغاج دان دۆشمک، پالتار اَینیندن دۆشور" (فا: افتادن). to fall ۲-آشاغی یا یئنمک" آتدان یئره دۆشدو" (فا: پیاده شدن). ۳-بیر شئیین اوْستونه ساریلاراق یالوارماق و استغاثه ائله‌مک" آیاغینا دۆشدو". ٤-سریلمک، سره‌لنمک، اوُزاناراق سره‌لنمک" بؤیرو اوْسته دۆشوب یاتدی". ٥-بیرینین دالی‌سیجا گئتمک (دال و آرد، آرخا، ایره‌لی کیمی کلمه‌لرله بیرلیکده)" دالیسیجا دۆشوب گئتدی". ٦-یئریندن قوْپوب دوشمک" دیرناغی دۆشمک". ۷-اوْتوراق ائله‌مک، قوْناق اوْلماق، یئتیشمک و چاتاراق یئرلشمک، واقع اوْلماق و قرار تاپماق" قوْشون دۆزلوکده دۆشدو". ۸-یاغماق، ساچماق، یاییلماق و یئنمک" داغلارا قار دۆشوبدو، شایعه دۆشمک". ۹-پایلاشما و بؤلوشمه سوْنوجو بیر یئره و شئیه عاید اوْلماق و بیر یئرده قرار تاپماق، بیر شئیین و یئرین ایچینده قرار تاپماق" عسگرلیک دؤنَمی زنگانا دۆشدو، تله‌یه دۆشمک، حبسه دۆشمک". ۱۰-بیر دؤنم باشلاماق، بیر حادثه اوْز وئرمک و باشلاماق" قیش دۆشدو، قوُزو اوْتا دۆشوبدور". ۱۱-آزالماق، دَیری دۆشمک، ایتیرمک، محروم اوْلاراق دَیری‌نی ایتیرمک" ایستی‌نین شدّتی دۆشدو، دَیری دۆشدو". ۱۲-تاب‌سیز اوْلماق، اوْزولمک، کئییمک و طاقتی‌نی ایتیرمک" بالتا ووُرماقدان قوْلاریم دۆشدو". ۱۳-راست گلمک، بختینه چیخماق" ایشیم دۆشدو گلدیم". ۱٤-یاراماق، خئیری اوْلماق، اوُیقون اوْلماق" بوُ درمان خسته‌یه دۆشور". ۱۵-اوْزه رینده یوْک اوْلماق، یوْک لنمک، اوْزه رینده قالماق" بوُ ایش منیم بوْینوما دۆشدو". ۱٦-هر هانسی بیر وضعیتین ایچَری‌سینده قرار تاپماق، اوُغراماق، دوُچار اوْلماق" بلایا دۆشمک". ۱۷-آوارا و سرگردان اوْلماق" کوْچه‌لره دۆشمک". ۱۸-بیر ایلگی و سئوگیه دۆشمک، بیر حسّه قاپیلماق" عشقه دۆشمک". ۱۹-الینه و چنگینه دۆشمک" بیر اَلیمه دۆشَیدی". ۲۰-دۆشکون وضعیتده اوْلماق" آتان نئجه دی چوْخ دۆشمه ییبدیر؟". ۲۱-ساتاشماق، دَیمک، گؤرمک (گؤز کلمه سیله)" گؤزو اوْ آداما دۆشدو". ۲۲-بوُ کلمه" دۆشدوکجه، دۆشنده، دۆشسه" شکلینده ایشله‌نیرسه" راست گلدیکجه" مفهوموندا معنا وئریر" دۆشدوکجه گئدَرم"، نه دۆشوب،

نه دؤشوبکی شکلینده نه دخلی وار معناسیندا ایشلهنیر "سنه نه دؤشوبکی بوُ سؤزلری دانیشیرسان". ۲۳-بیر سیرا کلمهلرله مختلف افادهلی مُرکب سؤزلر دؤزَلدیر "گؤزو دؤشمک: گؤزو ساتاشماق، اؤرهیی دؤشمک: قوْرخماق، چتینلیگه دؤشمک، برکه دؤشمک، ال آیاغا دؤشمک: تلَسیگه دؤشمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤشمن..düşmən [آد، فا] یاغی، بیرینه کسین قارشی اوْلان؛ قارشی آنلامی، دوْست، یوْلداش(فا: ~)enemy{باخ: توُش}.

دؤشمن چیلیک..düşmənçilik [باخ] دؤشمنلیک.

دؤشمن گؤزیله باخماق..düşmən gözilə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه دؤشمن حساب ائتمک.

دؤشمنانه..düşmənanə [ظ، فا] دوشمن جه (فا: دشمنانه).

دؤشمنجه..düşməncə [ظرف] دؤشمنجهسینه: دؤشمن کیمی.

دؤشمنجهسینه..düşməncəsinə [ظرف] دؤشمنجه: دؤشمن کیمی.

دؤشمنلیک..düşmənlik [آد] یاغیلیک، بیربیرینین علیه اینه اوْلما.

دؤشمه..düşmə [آد] ۱-دؤشمکایشی. ۲-تصادفی، دؤشهرک.

دؤشمهلی..düşməli [صفت] دؤشمک اؤچون یارارلی "دؤشمهلی بیر یئر، بورادا دؤشمهلی و دینجَلمهلی بیر ائو وار".

دؤشنبه..düşənbə [باخ] دوْشنبه.

دؤشنده..düşəndə [ظرف] راست گلدیکجه (فا: عندالفرصت). at leisure

دؤشورگو..düşürgü [آد، ت] چایین ایرماغا قوْووُشان آغزی، دیرمانین بیر چایا آچیلان یئری.

دؤشورگون..düşürgün [آد، ت] کیتره آغاشجیغی.

دؤشونگو..düşüngü [اؤزل‌آد] دؤشونهرک اؤزولمه، تأثّر[۷].

دؤشوان..düşvan [اؤزل‌آد] سالماسداکندآدی {توُشمان: اؤزاؤزه}.

دؤشوت..düşüt [باخ] دؤشوک.

دؤشورتمک..düşürtmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-آشاغی دؤشمهیه مجبور ائتمک. ۲-(ل) آشاغی یئندیرمک، دؤشورمک.

دؤشوردولمک..düşürdülmək [بلسیز ائیلم] دؤشورتمک ایشی گؤرولمک.

دؤشورمک..düşürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئندیرمک، دؤشمهسینه سبب اوْلماق، آشاغی یئندیرمک، الیندن بوراخماق و یئره سالماق(فا: انداختن). ۲-دیرینی آزالتماق، آلچالتماق، دئویرمک (فا: ساقط). Fallen {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دؤشوروش..düşürüş [آد] دؤشورمک ایشی ویا بیچیمی.

دؤشورولمک..düşürülmək [بلسیز ائیلم] دؤشورمک ایشی گؤرولمک.

دؤشوروم..düşürüm [آد] دؤشورمک ایشی ویا بیچیمی.

دؤشوش..düşüş [آد] سقوط، یئنیلمه، آشاغی گلمه.

دؤشوشمک..düşüşmək [تاثیرسیزائیلم] بیرلیکده دوشمک، یئنمک.

دؤشوک..düşük [آد] ۱-دَیری دؤشموش. ۲-یاشایا بیلهجک وضعیته گلمهدن آنا قارنیندان چیخان اوُشاق، واختیندان تئز دوغولان-اوْشاق(فا: سقْط). abortion ۳-آشاغی دؤشموش.

دؤشوکلوک..Düşüklük [آد] ۱-دؤشوک اوْلما وضعیتی، دؤشوک شئیین حالی. ۲-دَیرسیزلیک، یؤندمسیزلیک، یاریمچیق اوْلما.

دؤشوم..düşüm [آد] ۱-اویقون لوُق، یاراشیق "بو کؤینَکین سیزه دؤشومو یوْخدور". ۲-سس دؤشمه سی، ایکی سؤزلو کلمهلرده ایکی سسلی حرف بیریئرده گلنده ایلک سسلی حرف دؤشور "علی اکبر / عل اکبر، الی آچیق / ال آچیق".

دؤشومسوزلوک..düşümsüzlük اویقون سوُزلوق، یاراشیقسیزلیق.

دؤشوملو هؤرگو..düşümlü hörgü [آد] یاراشیقلی هؤرگو.

دؤشوملو یازی..düşümlü yazı [آد] یاراشیقلی یازی.

دؤشوملولوک..düşümlülük [آد] دؤشوملو شئیین حالی، یاراشیقلیق.

دؤشون..düşün [آد] فیکیر و دوُیولارلا یوْخ بلکه ذِهینلهجانلانان شئی.

دؤشونتو..düşüntü [آد] دوشونولن شئی.

دؤشونتوسل..düşüntüsl [صفت] دوشونتو ایله ایلگیلی.

دؤشونجل..düşüncəl [صفت، فلسفه] ۱-گرچکده یوخ یالنیز دؤشونجه ده وار اوْلان(فا: تخیلی)۲-یالنیز دؤشونجهایله مشغول اوْلان(فا: خیال پرور).

دؤشونجللیک..düşüncəllik [آد، فلسفه] دؤشونجل اوْلما نئجهلیگی، نسنل گرچکلیگینین قارشیتی.

دؤشونجه..düşüncə [آد] ۱-آنلاق، ایده، فیکیر، آنلامانین اؤرونو اوْلان گؤروش (فا: پندار). thought ۲-قایقی، اؤزونتو "بو ایش اوْنو سیخاراق دؤشونجهلندیریر".

دؤشونجه اؤزگورلویو..düşüncə özgürlüyü [آد] دؤشونجه سینیرلارینا باغلی اوْلاما (فا: آزادی اندیشه). freedom of thought

دؤشونجه جایماسی..düşüncə cayması [آد] فیکیر آزماسی (فا: انحراف فکر). divagation

دؤشونجهسیز..düşüncəsiz [صفت] ۱-دوشونجهسی اوْلمایان (فا: بی تدبیر). ۲-(ظ) قایقیسیز.

düşüncəsizlik..دۆشونجه‌سیزلیک [آد] دوشونجه‌سیزجه ترپه‌نن (فا: بی تدبیری). imprudent

düşüncə güvənliyi..دۆشونجه گۆونلیگی [آد] فیکیر گوونلیگی (فا: امنیت فکری). prace of mind

düşüncələr..دۆشونجه‌لر [آد] فیکیرلر (فا: افکار). thoughts

düşüncəli..دۆشونجه‌لی [صفت] هوشلو (فا: باهوش). intelligent

düşüncəlilik..دۆشونجه‌لی‌لیک [آد] آنلاق‌لیق، درّاکه‌لی‌لیک.

düşündaş..دۆشونداش [آد] فیکیرداش، (فا: همفکر).

düşündəş..دۆشوندش [آد] باخ:دۆشونداش

düşündürtmək..دۆشوندۆرتمک [ائتدیرگن ائیلم] دۆشوندورمه‌سینه یول آچماق.

düşündürmək..دۆشوندورمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-دۆشونمه‌سینه یۆل آچماق. ۲-قایقی لاندیرماق، تلاشا سالماق.

düşündürmə..دۆشوندورمه [آد] دۆشوندورمک ایشی (فا: تفهیم). causing to understand

düşündürməhlik..دۆشوندورمه‌لیک [آد] دۆشوندورمه گه یۆل آچان شئی.

düşündürücü..دۆشوندوروجو [صفت] دۆشوندورن، دۆشوندورمه‌سینه یول آچان (فا: تفکرانگیز). thougthnes

düşünsəl..دۆشونسل [صفت] دۆشونجه ایله ایلگیلی، دۆشونجه‌یه دایانان.

düşünmək..دۆشونمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-دۆشونه‌رک بیلمک، آنلاماق ، بیر سۆنوجا وارماق، باشا دۆشمک (فا: فهمیدن). to understand ۲-اندیشه ائتمک، قایقی لانماق {ت، سن ‹تئوشینمک› چالیشماق، چیرپینماق}.

düşünmə..دۆشونمه [آد] دۆشونمک ایشی (فا: تفکر). thougth

düşünən..دۆشونن [آد] آنلایان، دوشونوب بیلن.

düşünüb daşınmaq..دۆشونوب داشینماق [تاثیرسیزائیلم] فیکیرله شیب بیر سۆنوجا وارماق.

düşünücü..دۆشونوجو [آد] دۆشونن.

düşünür..دۆشونور [آد] دۆشونن.

düşünürlük..دۆشونورلوک [آد] دۆشونور اۆلما وضعیتی.

düşünüş..دۆشونوش [آد] دۆشونمه طرزی (فا: معرفت). knowledge.

düşünüşsəl eyləmlər..دۆشونوشسل ائیلملر [آد] فیکری ایشلر (فا: فعالیت های فکری). mental activities

düşünüşmək..دۆشونوشمک [تاثیرسیزائیلم] فیکیرداشلیق ائدیب بیر قونویو دوشونمک.

düşünülmək..دۆشونولمک [بلسیز ائیلم] دۆشونمک ایشی گؤرولمک.

düşünülmüş..دۆشونولموش [صفت] آنلاتیلمیش.

düşünüm..دۆشونوم [آد] دۆشون، ایده، فیکیر.

düşərinə..دۆشه‌رینه [ظرف] اویقون گله سی، هرنه جورگلدی" اونون گلمه‌سی بوایشین دۆشه رینه قالمیش".

düğun..دۆغون [آد] باخ: دۆیون.

dükan..دۆکان [باخ] توُکان.

dükcə..دۆکجه [آد، دا] جئهره‌یه باغلانان یوُماق، جئهره‌ده ایریلن یۆن ایپلیگه دۆلانیب دۆکجه اولار (فا: دوک).

dügmə..دۆگمه [باخ] دۆیمه.

dügmə otu..دۆگمه اۆتو [آد، بیتگی] باخ: دلی‌اۆتو.

dügün..دۆگون [آد] باخ: دۆیون.

dügünçı..دۆگونچی [اؤزل‌آد] آغ قالا دا کند آدی.

düğə..دۆگه [آد، دیرگی] ایکی یاشیندا اینک بالاسی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تۆگه›؛ بو کلمه تۆگمک (دۆیونله‌مک) سؤزوندن آلینمادیر}.

dülbərçin..دۆلبرچین [آد، بیتگی] یونجا نوُع‌لاریندان بیرینین آدی.

düldül..دۆلدول [آد، عربجه] حعلی‌یه حمحمد(ص)طرفیندن ارمغان ائدیلن آتین آدی (فا: دلدل). شامخوُر'دا داغ آدی'[۲۴۰].

dülək..دۆلک [آد، ت] آغزی قیریق ساخسی قاب.

dül kəndi..دۆل‌کندی [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی{باخ: تۆل ، تۆلو: محتملا تیفتیک و توُخوماجی‌لیقلا باغلی سؤزدور}.

dülgər..دۆلگر [آد] تاختادان قاپی پنجره کیمی شئیلر قاییران اوستا، ناجّار (فا: نجّار). {آنادولو، فا‹درودگر›}.

dülgər balığı..دۆلگر بالیغی [آد، دیرگی] باشی بۆیوک آغزی گئنیش، وُجودو یاستی و سؤبو، بئل اۆزگگی ۹ تیکانلی، گؤزلری باشینین اۆست طرفینده، دری‌سی قالینجا، اینجه پولجوق‌لاری اۆلان، لذتلی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). zeus faber

dülgərxana..دۆلگرخانا [آد] دۆلگرین ایشله دیگی یئر.

dülgərlik..دۆلگرلیک [آد] ناجّارلیق، دولگرین ایشی و صنعتی.

dülyam..دۆلیام [اؤزل‌آد] لئریک'ده یئر آدی'[۲۴۰].

düm..دۆم [اک] بو اک بیرکلمه‌یه اکله نه‌رک شدت و گۆرلوق آنلامی آرتیریر" دۆم آغ، دۆم ساری، دوم قارا، دۆم دۆز". {اؤن اک؛ سن ‹دوبدۆز›، دده}. ۲-دۆم۲(سس تق و اؤن اک) باخ: دیمدیک، دۆم‌قارا.

دؤمبک..dümbək [باخ] دؤنبک tambourin

دؤمبکچی..dümbəkçi [آد] دؤمبک چالان، دؤمبک چالماغی باشاریب واوْنو سسلندیرین و یا دؤمبک دوزلدیب ساتان.

دؤمبکچیلیک..dümbəkçilik [آد] دؤمبکچی‌نین ایشی.

دؤمبول..dümbül [آد] بیر کیچیک و بیر بؤیوک ایکی چاناقلی ضربلی چالغی آلتی. {باخ: دؤنبک}.

دؤمبولچولوک..dümbülçülük [آد] دؤمبول چالماق ایشی.

دؤمبه‌لک..dümbələk [آد] ۱-چاناق بیچیمینده دری ایله اؤرتولو و ال ایله چالینان‌چالقی‌آلتی، دؤمبک. ۲-آبتال، سرسم، عاغیل‌سیز، آنلاییش‌سیز، دَمبه‌لک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بالاجا داووُل، باخ: دونبک}.

دؤمبه‌لکچی..dümbələkçi [آد] دؤمبه‌لک دؤزلدن ویا ساتان.

دؤمدوز..dümdüz [ظرف] لاپ دؤز، چوخ دؤز.

دؤمرؤ..dümrü [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {دؤمرول}.

دؤمرول..dümrül [آد] کیشی‌آدی، دلی‌دؤمرول{دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، ۱-اوْخوُن سیوری اوُجو ۲-باشی دوُمانلی، اَفکارلی "دوُمرول"[۷]}.

دؤمسک..dümsək [باخ] دؤمسوک.

دؤمسوک..dümsük [آد] ۱-دیرسک ویا باشقا بیر شئیین بوْکولن یئری (فا: محل تاشدگی). ۲-یاواشجا دیرسک‌له ووُرما ایشی. {بو کلمه دیوان لغات تورک ده ایشله نن ‹ توْمورماق› (توْمروق لانماق) کلمه سیندن آلینیب، توْمسوق› توْمسوک› دؤمسوک}.

دؤمسوک لنمک..dümsüklənmək [بلسیز ائیلم] دؤمسوک‌له ووُرولماق، دورتمه‌لنمک.

دؤمسوک‌له‌مک..dümsükləmək [تاثیرلی ائیلم] دیرسک‌له و بوجور شئیلرله ووُرماق، ایته‌له‌مک، دؤرتمه‌له‌مک(فا: سقلمه زدن).

دؤمقارا..dümqara [صفت] قاپ قارا، زیل قارا.

دؤملنمک..dümlənmək [تاثیرسیزائیلم] ووُرنوخماق(فا: پلکیدن). {باخ: دومسوک}.

دؤمؤولو..dümövlü [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

دؤموش..dümüş [آد، دا] چوْخو اوشاق دیلینده، دؤرمک، بلله.

دؤموشمک..dümüşmək [س، باخ: توْمور] چؤمبَلمک، چؤمبه‌لیب اوْتورماق.

دؤموک..dümük [باخ: توْمور] مشغولیت، اوشاغی آرام ائدیب مشغول ائتمه (فا: سرگرم). amused

دؤموک اوْلماق..dümük olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرشئی‌له واخت گئچیرمک.

دؤموکلنمک..dümüklənmək [تاثیرسیزائیلم] مشغول‌اوْلماق و اولونماق(فا: مشغول‌شدن)

دؤموکلوک..dümüklük [آد] مشغولیت دوزَلدن شئی (فا: مشغولیت).

دؤموکله‌مک..dümükləmək [تاثیرلی ائیلم] دؤموک ائتمک، بیر شئی‌له مشغول ائتمک.

دؤمه‌لنمک..dümələnmək [تاثیرسیزائیلم] اللشمک، ووُرنوخماق، بیرشئی‌له مشغول اوْلماق. {بوکلمه دؤموک سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

دؤن..dün [ظرف] بو گوندن اؤنجه کی گؤن، قاباقکی گؤن، دؤنن (فا: دیروز) {ت، گؤ ‹توْن›: گئجه، باخ: دان، توْن}.

دؤنبک..dünbək [آد] داووُلدان کیچیک بیر چالغی آلتی (فا: دف، تُنبک)tambour{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیمرؤک›: دف، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیمبیلداماق›: دؤمبولده‌مک، سن ‹توْنبک›}.

دؤنبک چی..dünbəkçi [صفت] دونبک چالان.

دؤنبکی..dünbəki [اؤزل‌آد] دوْنبَکی: خوی‌داکندآدی {سس، بان}.

دؤنبولو..dünbülü [اؤزل‌آد] غور توْرکلرینه باغلی‌تورک کوُرمانج بوْیو[۲۰۹]، باخ: کوُرمانج، خویدا داغ و میانادا کند آدی.

دؤندن..dündən [ظرف] دؤننکی گؤندن.

دؤنکو..dünkü [صفت] بیرگون‌قاباقکی(فا: دیروزی)yesterday's

دؤن‌گئجه..düngecə [ظرف] گئچن گئجه (فا: دوشین). last night's

دؤن‌گؤن..düngün [ظ] باخ: دؤنن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ‹تون گؤن›}.

دؤنن..dünən [آد، دده، باخ: دؤن] دؤن، بوگؤندن اوّلکی گؤن، گئچن گؤن، ایره‌لی گؤن (فا: دیروز). last

دؤنن گئجه..dünən gecə [باخ] دون گئجه (فا:دیشب). last night

دؤننکی..dünənki [صفت] دؤنکو(فا: دیروزی). yesterday's

دؤننو..dünnu [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {گئجه و گئچمیشله ایلگیلی اوْلاراق اوُجا سس مفهومودا وئریر}.

دؤنور..dünür [آد] قاری قوْجانین آنا و بابالاری‌نین هر بیری، قیز ائلچی‌لیگینه گئدن "دؤنور دؤشمک(گئتمک، گزمک): ائولنه‌جک کیمسه اؤچون قیز ایسته‌مه‌یه گئتمک، ائلچی‌لیگه گئتمک"[۲] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْنگور›}.

دؤنورجو..dünürcü [آد] قیز گؤرمه یه‌وائلچی‌لیگینه گئدن کیمسه

دؤنوشگه..dünüşgə [آد، ت] بیر نوع پئنجر و سبزی.

دؤنیا..dünya [آد، عربجه] ۱-یئر کوْره‌سی (فا: دنیا). world ۲-اوْرتام، چئوره، بؤلگه ویا اؤلکه‌لر توْپوللوغو "غرب دؤنیاسی، دوُیقو

دۆنیاسی" (فا: دنیا). ۳-ائورن، وارلیق، بوتون یاراتیق‌لار. ٤-بۆتون اینسانلار، ائل عالم" دۆنیادا ییغیلسا بوُ ایشدن ال چکمز".

دۆنیا اهلی..dünya əhli [آد] آخیرت یوْخ بوُ دۆنیا مالینا یاپیشان کیمسه.

دۆنیا ایشیغی گؤرمک..dünya ışığı görmək [تاثیرسیزائیلم] آزادلیغا چیخماق.

دۆنیا ایشیغی گؤرمه‌مک..dünya ışığı görməmək [آد] حپیس ده اوْلماق.

دۆنیا ایشیغینا حسرت قالماق..dünya ışığına həsrət qalmaq [تاثیرسیزائیلم] حپیس ده قالماق.

دۆنیا باخیشی..dünya baxışı [باخ] دۆنیا گؤروشو، فلسفی دۆنیا باخیشی.

دۆنیا باشینا دارالماق..dünya başına daralmaq [تاثیرسیزائیلم] فلاکته دۆشمک.

دۆنیا بیربیرینه دَیمک..dünya birbirinə dəymək [تاثیرسیز ائیلم] قاریشیق‌لیق دۆشمک.

دۆنیا پرست..dünya pərsət [باخ] دونیا مالینا دۆشگون(فا: ~).

دۆنیا پُست بیرلیگی..dünya post birliyi [آد] بوتون پُست قورولوشلارینین درنگی (فا: اتحادیه جهانی پستی). universal postal Union

دۆنیا سئور..dünya sevər [صفت] دنیادار (فا: دنیادار). worldly

دۆنیا قدَر..dünya qədər [باخ] دۆنیالار قدَر.

دۆنیا کدَری..dünya kədəri [صفت] چوْخ اۆزونتولوشخص‌ویاگؤروش حاققیندا.

دۆنیا گؤرموش..dünya görmüş [صفت] گؤرگولو، چوخ گؤروب بیلن، تجربه‌لی (فا: دنیا دیده). experienced

دۆنیا گؤروشو..dünya görüşü [آد] حیات طبیعت وجمعیت حاققیندا گؤروشلر سیستمی" ابن‌سینانین دۆنیا گؤروشو" (فا: جهان بینی).

دۆنیا گؤزَلی..dünya gözəli [صفت] چوْخ گؤزل قیز حاققیندا.

دۆنیادا داغیلسا..dünyada dağılsa [باغلاییجی سؤز] هئچ یبر شئیه باخمایاراق.

دۆنیادا دوُرماق..dünyada durmaq [تاثیرسیزائیلم] یاشاماق، وار اوْلماق(فا: درقیدحیات‌بودن

دۆنیادان ال چکمک..dünyadan əl çəkmək [تاثیرسیزائیلم] دۆنیا وارلیق‌لارینا گؤز یوُمماق.

دۆنیادان خبرسیز..dünyadan xəbərsiz [صفت] هئچ بیر شئیدن خبری اوْلمایان.

دۆنیادان کؤچمک..dünyadan köçmək [تاثیرسیزائیلم] اؤلمک.

دۆنیادان گئتمیش..dünyadan getmiş [صفت] کؤچموش (فا: فقید). lost

دۆنیاگیر..dünygr [آد، کؤ] گؤزو دویماز، تاماهکار.

دۆنیالار قدَر..dünyalar qədər [ظرف] چوْخ و سایی‌سیز قدر.

دۆنیالارا دَیر..dünyalara dəyər [باغلاییجی سؤز] چوْخ دَیرلی شئی حاققیندا.

دۆنیالارا سیغمایان..dünyalara sığmayan [صفت] سوْن درجه مسعود اوْلان.

دۆنیالارجا..dünyalarca [ظرف] چوْخ و سایی‌سیز مقدار.

دۆنیالیق..dünyalıq [آد، کؤ] چوْخلو مال و دؤولت.

دۆنیانی‌آلان..dünyanı alan [آد] جاهانگُشا(فا: جهانگشا worldconqueror

دۆنیانی باشینا گؤتورمک..dünyanı başına götürmək [تاثیرسیز ائیلم] چیغیر باغیر ائتمک.

دۆنیانی توُتماق..dünyanı tutmaq [تاثیرلی ائیلم] هریئری احاطه ائتمک.

دۆنیایا گلمک..dünyaya gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دوْغولماق. born

دۆنیایا گؤزلرینی یوُمماق..dünyaya gözlərini yummaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلمک، دۆنیایادان گئتمک.

دۆنیوی..dünyəvi [آد، عربجه] دۆنیا ایله ایلگی‌لی (فا: دنیوی).

دۆوه..düvə [آد] دۆیه: ۱-بوْغایا گلمه‌میش ایکی یاشیندا دیشی سیغیر. ۲-اینسان‌آدی: دۆوه‌خان، دۆوه‌تکین، دۆوه‌تیمور.

دۆوئچی..Düveçi [اؤزل آد] تۆرکمن-ساریْق و تۆرکمن-یاوموُت – شَریف بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

دۆوه‌جی..düvəci [آد] ۱-دؤیوشچو، دۆوه گۆجونه صاحب ۲-دۆوه بئجه‌رن ۳-دۆیوچو ۳-آغ‌قالاداکند آدی ٤-تۆرکمن‌لرین، یوْموُت، شَریف، ساریْق‌اوْیماغی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

دۆیلۆن..düylün [اؤزل‌آد] اوْردوباد'دا چای آدی[۲٤۰].

دۆیمک..düymək [تاثیرلی ائیلم] دۆگمک: دۆیونله‌مک، ایلگک‌له‌مک، دویون حالینا سالماق، باغلاماق، جالاماق (فا: گره زدن).

دۆیمه..düymə [آد] ۱-گئییم و پالتارلارین مُختلف بؤلوم‌لرینی بیربیرینه باغلایان شئی button ۲-الکتریک آخیمینی آچیب باغلایان آلت (فا: دگمه، شَستی). push-button ۳-توْمورجوق، پۆچور، دری آلتیندا دۆزه‌لن یاغ ییغینی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تۆگمه›}.

دۆیمه‌اوْتو..düymh otu [آد، بیتگی] بیتگی آدی(فا: قدومه) thiaspi alyssum

دؤیمه باغلاماق..düymə bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] توْمورجوق لاماق(آغاج لار).

دؤیمه جه..düyməcə [ظرف] دؤیمه قدر، آز، آزاجیق.

دؤیمه جیک..düyməcik [آد] کیچیک دویمه، کیچیک تومورجوق.

دؤیمه چه..düyməçə [آد] ۱-آچیلمامیش توْمورجوق، کیچیک دؤیمه. ۲-الکتریکی چالیشدیرماق و زنگ‌چالماق‌اوچون بالا دؤیمه.

دؤیمه چه‌لتمک..düyməçələtmək [تاثیرلی ائیلم] دؤیمه‌چه‌لی ائتمک.

دؤیمه چه‌لنمک..düyməçələnmək [تاثیرسیزائیلم] دؤیمه چی‌لی اوْلماق.

دؤیمه چه‌لی..düyməçəli [صفت] دؤیمه چه‌سی اوْلان.

دؤیمه چی..düyməçi [آد] دؤیمه مونجوق کیمی شئیلر دؤزلدن و ساتان.

دؤیمه چی‌لیک..düyməçilik [آد] دویمه دؤزلتمه ایشی.

دؤیمه‌سیز..düyməsiz [صفت] دویمه‌سی اوْلمایان.

دؤیمه یاریملیق..düymə yarımlıq [صفت] اؤلچوسو بیریاریم دؤیمه جه اوْلان.

دؤیمه‌لنمک..düymələnmək [بلسیز ائیلم] دویمه ایلیگه گئچیریلمک، ایلمک لنمک.

دؤیمه‌له‌مک..düymələmək [تاثیرلی ائیلم] دویمه‌نی ایلیگه گئچیرمک، ایلمک‌له‌مک (فا: دگمه کردن) to button {ت، سن‹توْکمک›}.

دؤیمه‌لی..düyməli [صفت] دویمه‌سی اوْلان، دویمه ایله باغلانان.

دؤیو..düyu [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، ساچاق کؤکلو، یاپراق‌لاری اوُزون، قوْشوت دامارلی، سوُلو و گوْنشلی یئرلرده یئتیشن بیر ایللیک بیتگی، قابیغی آلینمیش چلتیک، بیرینج (فا: برنج) rice، oryza ativagra {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تؤگی›: دؤیولموش و قابیغی آلینمیش آرپا؛ دؤیمک‹ تؤگمک سؤزوندندیر}.

دؤیوآریدان..düyü arıdan [صفت] چلتیگی تمیزله یب دویو حالینا سالان.

دؤیو اوْنو تره‌یی..düyü unu tərəyi [آد] قیزارمیش دویو اونونا جویز ازمه‌سی ویا آیری شئیلر آرتیراراق دوزه‌لن بیر شیرین یئمک.

دؤیوحلیمی..düyü həlimi [آد] دؤیونو قایناداراق الکدن کئچیریب شکر و کره ووُراراق یئییلن بیر یئمک.

دؤیوجان..düyücan [اؤزل‌آد] دوْگیجان: مرند ده کند آدی {دؤیولوک یئر}.

دؤیوجوک..düyücük [آد] اینجه بوُلغور.

دؤیوچو..düyüçü [اؤزل‌آد] دوکچی: بوُکان دا کند آدی.

دؤیورد..düyürd [آد، دا] اوْزه رینده بالاجا دؤیون‌لر و نقطه‌لر شکلینده ناخیشی اوْلان چارقات.

دؤیوش..düyüş [اؤزل‌آد] میاناداکندآدی {دؤیمک: دؤیونله‌مک‌سؤزونه باغلی اوْلاراق قوْهوملوق و بیرلیک معناسیندادیر [۸۸]}.

دؤیوشو..düyüşü [آد] آت وائششگین بئلینه قوْیماق اوچون بیر نوع اوستوانه شکلینده سبد (فا: نوعی سبد). {دوْگمک› دؤیوشمک› دؤیوشوک› دؤیوشو [۶]}.

دؤیولمک..düyülmək [بلسیز ائیلم] دؤیمک‌ایشی گؤرولمک، دویونلنمک.

دؤیوم..düyüm [باخ] دؤیون.

دؤیوملنمک..düyümlənmək [باخ] دویونلنمک.

دؤیوملو..düyümlü [باخ] دؤیونلو.

دؤیوملەمک..düyümləmək [باخ] دویونله‌مک.

دؤیون..düyün [آد] دؤیو، دوْگون: ۱-ایلمک، ایپ‌کیمی شئی لرین بیربیرینه باغلانان یئری (فا: گره). ۲-آنلاشیلماسی گوْج شئی، دولاشیق سؤز، ۳-کدر، اوْزونتو. ۳-(فیزیک) ایکی ائلئمانین بیر یئرده کسیشن یئری، دالقالارین کسیشدیگی یئر. ٤-(آناتومی) دامارلارین بیر یئرده قووشدوغو یئر. ۵-توْی وتوْی ائله‌مه (فا: عروسی). marriage contract ٦-آغاج و کوْل بوُداغی‌نین گؤوده‌یه باغلانان یئری، یاپراقلا زوُغون بیرلشدیگی یئر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح؛ ”توْگمک› توْگون› دؤیون“، دؤیون سؤزو بیربیرینه باغلانما مفهوموندان‌نیکاح معناسیندا ایشله‌نیر}.

دؤیون آتماق..düyün atmaq [تاثیرلی ائیلم] دؤیون‌له‌مک.

دؤیون‌ائوی..düyün evi [آد] توْی ائوی.

دؤیون‌اوْلوب بوغازیندا (اوْره‌یینده) قالماق..düyün olub boğazında (ürəyində) qalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر درد اوْلوب اوْره‌یینده قالماق.

دؤیون‌باشی..düyün başı [آد، بیتگی] قایماچیچک‌لیلر تاقیمیندان دؤزلوک‌لرده و داغ اتک‌لرینده بیتن و ایکیشر للَک کیمی کسیم‌لی یاپراقلاری اوْلان بیر ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

دؤیون‌پیلوْوو..düyün pilovu [آد] دویون‌لرده اؤزل اولاراق پیشیریلن پیلوْو.

دوْیوْنجو..Doyüncü [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار-آتابای بوْی‌لاریندادیر [۸۱-۱۵۸].

دؤیونجوک..düyüncük [باخ] دویونچه.

دؤیونچو..düyünçü [آد] دویون صاحبی، توی چو.

دۆیونچوباشی..düyünçübaşı [آد] دویونو دۆلاندیران و یؤنَتن.

دۆیونچه..düyünçə [آد] بوُخجا، ایچینه شئی بوکولوب دۆیونله‌نن یایلیق وپارچا (فا: بوقچه کوچک گره خورده شده).

دۆیونچه‌لنمک..düyünçələnmək [بلسیز ائیلم] دۆیونچه حالینا گتیریلمک.

دۆیونچه‌له‌مک..düyünçələmək [تاثیرلی ائیلم] دۆیونچه حالینا گتیرمک.

دۆیون چیچک گیللر..düyün çiçəkgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، بعضی نوْع‌لاری بزک بیتگی‌سی. ranuunculaceae

دۆیون چیچگی..düyün çiçəyi [آد، بیتگی] چایپرلاردا، یول و چای قیراغیندا یئتیشن، ساری و آغ چیچکلی، دۆیون چیچک گیللردن (فا: آلاله). ranunculus. ran

دۆیون حامامی..düyün hamamı [آد] دۆیوندن قاباق گئدیلن حامام، توْی‌حامامی.

دۆیون درنک..düyün dərnək [آد] اوْلنمه سببیله دۆزنله‌نن تؤرن.

دۆیون دۆشمک..düyün düşmək [تاثیرسیزائیلم] دوْلاشماق، دویون لنمک.

دۆیون دویون..düyün düyün [صفت] چوخلو دۆیونلری اوْلان.

دۆیون سالماق..düyün salmaq [تاثیرسیزائیلم] دوْلاشیق سالماق، دویون‌له‌مک.

دۆیون سالونو..düyün salonu [آد] کیرالاناراق توی توتولان سالون.

دۆیون سۆز..düyün süz [صفت] دویونو اوْلمایان.

دۆیونلَنمک..düyünlənmək [بلسیز ائیلم] ۱-دویون ووُرولماق (فا: گره زده شدن). ۲-سیخیشماق، سوْرونلار بیر یئره یئغیلماق، چتین لشمک.

دۆیونلَنمه..düyünlənmə [آد] دۆیونلَنمک ایشی (فا: گره دار و پیچیده شدن).

دۆیونلو..düyünlü [صفت] ۱-دویونو اوْلان (فا: پرگره). ۲- knotty دولاشیق. ۳-دردلی، اوْره‌گی داغلی.

دۆیونله‌مک..düyünləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیربیرنه باغلاماق ۲-بیر ایشه دۆیون سالماق، بیرایشی‌قاریشدیرماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توْگمک›}.

دۆیونو آچیلماق..düyünü açılmaq [تاثیرسیزائیلم] چؤزولمک، حل اولونماق.

دۆیونو آچماق..düyününü açmaq [تاثیرلی ائیلم] چؤزمک، بیر سؤزون حلّینی تاپماق.

دۆیه..düyə [آد، دی، تا] اینک جئیران و مارال کیمی حئیوان لارین هله کَله و تَکه‌یه گلمه میش بالاسی (فا: گوساله ماده). heifer {ت: ایکی یاشلی بیزاو}.

دۆیه چه..düyəçə [آد] بالاجا دویه.

دۆیه‌لک..düyələk [آد] ۱-(دیرگی) سیغیرلاری راحاتسیز ائدن بیر نوع سینک. ۲-(بیتگی) هله دریلمه میش خیردا قارپیز و قوْوون. {سن ‹دۆکوج، دؤکوج› یئتیشمه میش قوْوون، خیرچا}.

دۆیه‌لکچی..düyələkçı [صفت، دا] دبه چی، فیریلداقچی (فا: کلک باز).

دۆیه‌لکچی‌لیک..düyələkçilik [آد] فیریلداق‌چی‌لیق(فا: حقه‌بازی).

ده..de [اؤزل‌آد] فارسجا کند؛ آذربایجان یئر آدلارینداً بعضا دِه سؤزونه راست گلیریک، بوُ آدلارین سؤیله نیشینده و آراشدیرماسیندا چوّخ دقت اوْلونمالیدیر، بوُ آدلارین بعضی سی فارسجا سؤزو اوْلاراق چوْخو تحریف اوْلموش سؤزلردیلر، اؤزللیکله تی/ دی/ دئ/ دیک سؤزونو، ده کیمی یازیللار حالبوکی بوُ سؤز اسکی تورکجه‌ده داغ و تپه معناسینداًدیر، باخ: یئرآدلاری (بوجور آدلاردان آزی ٤٥ آد سایماق اوْلار).

دَه‌دَه..dəh dəh [اؤنلم] مینیک حئیوانلاری یئریتمک اؤچون سؤیله‌نن سؤز.

دَها..dəha [آد، عربجه] اوُسلولوق (فا: زرنگی).

دهاش..dəhaş [آد، عربجه] آشیری قوْرخو وئریجی(فا: وحشتناک).

دهان..dəhan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آغیز، دهن (فا: دهان).

دهانی..dəhani [یازار] خوجادهانی‌مولوی کیمی‌م۷جی‌عصر خوراسان دان آنادولویا کؤچدو، اونون تورکجه شعرلری واردیر[٦٨].

دِهباشی..dehbaşı [آد، فا، خ] قاراووُلچوباشچی‌سی (فا: ~).

دَهَتله‌مک..dəhətləmək [تاثیرلی ائیلم] اینجه‌له‌مک {باخ: دئَتله‌مک}.

دهْر..dəhr [آد] دؤنیا، عالم، ائورن (فا: ~). {ع› باخ: دَیمک}.

دَهْره..dəhrə [آد] ساطور، آغاجلاری بوداماق اوچون بیر نوع اوجو ایری ساطور(فا: ~) {بو وسیله‌نین اوجو ایری اولدوغو اوچون تگره کلمه‌سیندن آلینماسی مُناسب گؤرونور[٦]}.

دهْره بوُرون..dəhrə burun [صفت] بوُرنونون اوُجو دهره کیمی اوُزون.

دَهَره..dəhərə [باخ] دهْره.

دَهری..dəhri [اؤزل‌آد] اهرده کندآدی {تَوره›توری›تهری›دهری}.

دهْره‌له‌مک..dəhrələmək [تاثیرلی ائیلم] دهره ایله دوْغراماق.

دهریلیک..dəhrilik [آد] دهری اوْلما.

dəhşət..dəhşət [آد، عربجه] آشیری قوْرخو، اوْرکونتو (فا: ـ).

dehqan..دِهقان [آ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اکین چی، کندلی (فا: برزگر).

dəhlənmək..دَهلنمک [تاثیرلی ائیلم] مینیک حئیوانلاری یئریتمک اوْچون دَه دَه دئییلمک.

dəhləmək..دَهلهمک [تاثیرلی ائیلم] مینیک حئیوانلاری یئریتمک اوْچون دَه دَه دئمک.

dehliz..دِهلیز [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْستو اوْرتولو دالان (فا: دهلیز).

dəhmərləmək..دَهمرلهمک [تاثیرلی ائیلم، دهنهلهمک] آتی جیلوولاماق.

dəhən..دهن [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: دهان (فا: ذهان).

dəhənə..دَهنه [آد، فا] ۱-آت آغیزلیغی. ۲-آرخ آغزی (فا: ـ).

di..دی [باغلاییجی سؤز، دا] ۱-تأکید، امر، تعجّوب و ناراضی‌لیق بیلدیرن بیر سؤز" دی تئز اوْل گل، دی گل چیخ". ۲-باخ: اکلر.

dıbır..دیْبیر [باخ] دیبیر، دؤبور.

dıbırdıbır..دیْبیردیبیر [ظرف] سس‌چیخاران آددیملارلا" دیبیردیبیر یئریمک".

dıbırıq..دیْبیریق [باخ: دیمیرلانماق] زیرک، چابوق.

dıraçlu..دیْراچلو [اؤزل‌آد] اوْغوز-یازیْربوْیوناعایدیئرآدی[۲۲۵].

dırdır..دیْردیر [آد] دیْر سسی‌نین تیکراری.

dırmaşa dırmaşa..دیْرماشا دیْرماشا [ظ] دیْرماشاراق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

dırmaşanlar..دیْرماشانلار [آد، دیرگی] ایکی بارماغی اؤنه ایکی بارماغی آرخایا دؤنوک و دیرماشما اؤزللیگی اوْلان حئیوانلار؛ قوْقوق گیللر، پاپاغان گیللر کیمی قوشلار تاقیمی (فا: تیره ای از پرندگان).

dırmaşdırmaq..دیْرماشدیرماق [ائتدیرگن ائیلم] دیرماشماق ایشینی گؤردورمک.

dırmaşma..دیْرماشما [آد] دیرماشماق ایشی.

dırmaşmaq..دیْرماشماق [تاثیرسیزائیلم] باخ: دیرمانماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: تارماق}.

dırmaşıq..دیْرماشیق [آد] بیر نوع قوش آدی[۱۴۰].

dırmaq..دیْرماق [باخ] دیرمیق.

dırmaqlanmaq..دیْرماقلانماق [باخ] دیرمیق لانماق.

dırmalamaq..دیْرمالاماق [تاثیرلی ائیلم] جیرماق لاماق (پیشیک و-حاققیندا).

dırmanan..دیْرمانان [صفت] دیرماشان.

dırmanan bitgilər..دیْرمانان بیتگی‌لر [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر سوْی.

dırmananlar..دیْرمانانلار [آد، دیرگی] باخ: دیرماشانلار.

dırmandırmaq..دیْرماندیرماق [ائتدیرگن ائیلم] دیرمانماق ایشینی گؤردورمک.

dırmanmaq..دیْرمانماق [تاثیرسیزائیلم] دیرماشماق، دیک یئره ال وآیاقلا چیخماق (فا: از جایی و درختی بالا رفتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیرمالماق› سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: تارماق}.

dırmanış..دیْرمانیش [آد] دیرماشاراق چیخما.

dırmıq..دیْرمیق [آد] اوْت ییغماق اوْچون چنگل‌لی آلت، چنگک (فا: شن کش). rake {باخ: تارماق، تیرماق}.

dırmıqçı..دیْرمیق چی [آد] دیرمیق لا ایشیله ین کیمسه.

dırmıqlamaq..دیْرمیق لاماق [تاثیرلی ائیلم] دیرمیق لا تمیزله‌مک.

dırmıqlanmaq..دیْرمیق لانماق [بلسیز ائیلم] دیرمیق لا تمیز لنمک.

dırnağı ilə çalışmaq..دیْرناغی ایله چالیشماق [تاثیرسیزائیلم] آغیر امک‌له چالیشماق.

dırnağıda ola bilməz..دیْرناغی‌دا اوْلا بیلمز [اؤنلم] مُقایسه ده بیرینین اوْبیریندن چوْخ آشاغی اوْلماغی‌نی گؤستَریر.

dırnağıda dəyil..دیْرناغی‌دا دَییل [اؤنلم] مُقایسه ده بیرینین اوْبیرینندن چوْخ آشاغی اوْلماغی‌نی گؤستَریر.

dırnaq..دیْرناق [آد] ۱-بارماق اوجوندا اوْلان برک و دوُیوسوز بیر عضو، بارماقلارین سوْنوندا کی سوّموک اؤرتوسو (فا: ناخن). nail ۲-جاییناق (قوُشلاردا). ۳-قارماق کیمی شئیلرده‌قیوریلمش اوج {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تارماق، تیرنقاق›، باخ: تارماق}.

dırnaq arası..دیْرناق آراسی [آد] پارانتز آراسی، دیرناق شکلینده اوْلان.

dırnaq işarəti..دیْرناق اشارتی [آد] بیرمتن‌ایچینده بیرینین سؤزرونو یازاراق اوْنون‌باش و سونوندا قویولان‌علامت: "()" parenthesis

dırnaq ovuca batmaq..دیْرناق اوْووجا باتماق [تاثیرسیزائیلم] بیلمه‌دن اؤز ایشینی کوْرلاماق.

dırnaq içi..دیْرناق ایچی [باخ] دیرناق اشارتی (فا: پرانتز).

دیْرناق ایلیشدیرمک..dırnaq ilişdirmək [تاثیرلی ائیلم] چنگینه سالماق، الینه گئچیرمک.

دیْرناق باغاسی..dırnaq bağası [آد] دیرناقلی حئیوانلارین دیرناقلارییندا باش وئرن بیر خسته‌لیک.

دیْرناق توتان..dırnaq tutan [آد] دیرناق توتوب کسمک اوْچون اوْلان آلت.

دیْرناق دیبـــی..dırnaq dibi [آد، دا] دیرناق دیبـــینده باش وئرن بیر قابار و خسته‌لیک، دوْلاما.

دیْرناق قدَر..dırnaq qədər [] اصلاً، هئچ، "بوُلارا دیرناق قدَر فیکیرلشمه‌یین".

دیْرناق گؤسترمه ین..dırnaq göstərməyən [صفت] خسیس آدام.

دیْرناق یئری..dırnaq yeri [آد] بیرقوتونو آچماق اوْچون قاپاغیندا اوْلان بالاجا یئری.

دیْرناق یئری آختارماق..dırnaq yeri axtarmaq [تاثیرلی ائیلم] بهانه آختارماق.

دیْرناقجیق..dırnaqcıq [آد] ۱-کیچیک دیرناق. ۲-یاپراغین گئتدیکجه دارالان بؤلومو.

دیْرناقچی..Dırnaqçı [آد، دا] یان کسیجی.

دیْرناقسی..dırnaqsı [صفت] دیرناق سوْو، دیرناغا بنزه ین.

دیْرناقسیز..dırnaqsız [صفت] ۱-دیرناغی اوْلمایان. ۲- (مج) انصاف‌سیز.

دیْرناقلاتماق..dırnaqlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] دیرناق لاماق ایشینی گوردوْرمک.

دیْرناقلاشماق..dırnaqlaşmaq [قا] جیرماق لاشماق.

دیْرناقلاماق..dırnaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] جیرماق لاماق، دیرناقلا یئری ائشمک.

دیْرناقلانماق..dırnaqlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-جیرماق لانماق ۲- دیرناق‌صاحبی اوْلماق

دیْرناقلی..dırnaqlı [صفت] دیرناغی اوْلان.

دیْرناقلی حئیوانلار..dırnaqlı heyvanlar [آد] دیرناقلیلار، دیرناقلی مه‌لیلر تاقیمی.

دیرناقلیلار..dırnaqlılar [آد] دیرناقلیلار، دیرناقلی مه‌لیلر تاقیمی.

دیْرناقلیق..dırnaqlıq [آد] دیرناق یئری.

دیْرنیس..dırnıs [اوْزل‌آد] اوْردوباد'دا کند آدی[۲۴۰].

دیْرِیلتی..dırıltı [سس تق] دیردیر سسی (فا: صدای دِر دِر).

دیْریلداماق..dırıldamaq [س، دا] ۱-جیریلداماق. ۲-باش قولاق آپارماق (فا: دِر دِر صدا کردن).

دیْز..dız [سس تق] ۱-شاقلاری داغ بیر شئیدن قورخوتماق اوچون سؤیله‌نن کلمه. ۲-باخ: دیز دیز.

دیْزدیز..dızdız [سس تق] آری‌لارین میلچک‌لرین چیخاردیغی سس و بونا بنزر سسلر (فا: صدای وِز وِز).

دیْزدیلیق..dızdılıq [اوْزل‌آد] لئریک'ده داغ آدی(۲۳۲۸)[۲۴۰].

دیْزقاخ..dızqax [آد، دا] بیتگی یئتیرمه ین و محصول وئره بیلمه ین یئر.

دیْزلاق..dızlaq [صفت] باخ: دازلاق.

دیْزمان..dızman [صفت، تا] شیشمان، ایری گؤودلی.

دیْزمیرلیق..dızmırlıq [آد] بوْینو یوغونلوق {سس تقلیدی (دیز: آلتدان چیخان یئلین سسی)، دیزمانلیق›دیزمیرلیق[۶]}.

دیْزیخما..dızıxma [آد] آرادان چیخما، قوْرخوب قاچما.

دیْزیخماق..dızıxmaq [تاثیرسیزائیلم] آرادان چیخماق، قوْرخوب قاچماق.

دیْزیل دیزیل..dızıl dızıl [ظرف] دیزدیز ائده‌رک.

دیْزیلتی..dızıltı [آد] دیز دیز سسی.

دیْزیلداماق..dızıldamaq [تاثیرسیزائیلم] دیزیلتی‌سسی چیخارماق (فاوِز وِز کردن).

دیْش..dış [آد] بیرآلان و نسنه‌نین ائشیگی، نسنه‌نین ائشیک‌اوْزو، ائشیک؛ قارشی آنلامی: ایچ (فا: بیرون). out {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاش› سن ‹تاش›: ظاهر، ائشیک؛ دده؛ باخ: داش}.

دیْش‌آچی..dış açı [آد] ایچ آچی‌نین ائشیگینده اوْلان آچی.

دیْش‌آلیم..dış alım [آد] واردات (فا: واردات). imports

دیْشاب..dışab [اوْزل‌آد] دیشاو: میانادا کند آدی {ائشیک ائو معناسینداد یر}.

دیْشادؤنوک..dışa dönük [آد] دیْش‌لا و ائشیک‌له باغلی اوْلاراق.

دیْشاری..dışarı [ظرف] ائشیک، دیش‌لا ایلگی‌لی (فا: برونی). exterior {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تاشرا›؛ سن ‹تاشقاری، تاشرا›؛ دده}.

دیشارتی..dışartı [آد] تازا گؤیه رمیش بیتگی (فا: گیاه تازه جوانه زده). {دیشاری سؤزوندن آلینمادیر}.

دیْشاری داکی..dışarıdakı [ض] ائشیک ده کی (فا: بیرونی). outer

دیْش‌اوْغوزلار..dış oğuzlar [اوْزل‌آد] اوْچ اوْخلار، باخ: اوْغوزلار.

دیْش‌ایشیلری..dış işləri [آد] خارجی ایشلری.

دیْش‌ایشلری‌باخانلیغی..dış işləri baxanlığı [آد] خاریجی ایشلر ناظرلیگی (فا: وزارت امورخارجه). ministry of foreign

دیْش‌بؤکئی..dış bükey [آد] چیخینتی، عدسی‌نین چیخینتی‌لی طرفی، مُحدّب (فا: محدَّب). convex.

دیْش‌بوکئی‌لیک..bükeylik dış [آد] تحدّؤب (فا: تحَدُّب) convexity

دیْش‌تجارت..dış ticarət [آد] بیر اؤلکه‌نین آیری اؤلکه‌لرله تیجارتی.

دیْشَرتی..dışərti [آد] دیْشارتی:تازا گؤیه رمیش بیتگی (فا: گیاه تازه جوانه زده). {دیشاری سؤزوندن آلینمادیر}.

دیْش‌ساتیجی..dış satıcı [صفت] صادراتچی (فا: صادرکننده). exporter

دیْش ساتیش..dış satış [آد] دیْش‌ساتیش:صادرات exports

دیْش‌ساتیم..dış satım [آد] دیْش‌ساتیم:صادرات exports

دیْش‌سطیح..dış sətih [آد] دیْش سطح: دیش‌اؤزئی، ائشیک سطح (فا: سطح خارجی).

دیْشقاری..dışqarı [آد] دیشاری سؤزونون اسکی گؤرونتوسو.

دیْش‌قؤلاق..dış qulaq [آد] ائشیک قولاق.

دیْشقی..dışqı [باخ: دیش] بؤزدوم یوْل ایله دیشاری آتیلان بَسین آرتیغی (فا: مدفوع).

دیْشقی‌سئوَر..dışqı sevər [آد] دیشقی‌لاردا یاشایان حئیوانلار.

دیْشقی‌لاماق..dışqılamaq [تاثیرلی ائیلم] بؤزدوم یوْلیله دیْشاری آتماق (فا: مدفوع کردن)

دیْشقی‌لیق..dışəqılıq [آد] دیشقی چیخان یئر.

دیْشلا..dışla [آد] آرابادا آتلارین قوْشولدوغو آرا آغاجی[۱۱۲].

دیْشلاماق..dışlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی یوْخ سایماق، اؤنمسه‌مه‌مک.

دیْشلانماق..dışlanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئی دیشاری‌دا توُتولماق.

دیْغ..dığ [آد، ع ‹دقّ›] شیشگین‌لیک، شیش، جیبار ورمی، سِلّ خسته‌لیگی (فا: ورم شش).

دیْغ دیغ..dığ dığ [آد] ۱-دئدی قودو سؤزلری. ۲-(سس تق) قاینایان آخیجی‌لارین چیخاردیغی سس.

دیْغا..dığa [آد، ائرمنیجه: اوغلان] ائرمنی‌اوشاغی، ائرمنی‌بالاسی.

دیْغال..dığal [باخ] جیغال.

دیْغان..dığan [آد، دا] یاغ تاواسی[۲].

دیْغدیغا..dığdığa [باخ] دیغ دیغ.

دیْغدیغی..dığdığı [صفت] چوْخ دئییینگن آدام حاقیندا.

دیْغدیغان..dığdığan [اؤزل‌آد] داغداغان: هئریس ده کند آدی.

دیْغلاتماق..dığlatmaq [تاثیرلی ائیلم] دیغ لاماسینا سبب اوْلماق.

دیْغلاما..dığlama [آد] دیغلاماق ایشی.

دیْغلاماق..dığlamaq [تاثیرسیزائیلم] دیغ‌توتماق، ورم‌خسته‌لیگی-توتماق(فا: دق کردن

دیْغلانماق..dığlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دیغ گتیرمک، جانی اؤزولمک، تنگه گلمک.

دیْغیر..dığır [آد، دا] ۱-کئچی آشیغی. ۲-دویو خیرداسی.

دیْغیرجاق..dığırcaq [آد] یویوْرک: یئنی آیاق آچان اوشاق یئریمه‌سی اؤچون اوْلان آراباجیق، کیچیک تکرجیک.

دیْغیرلاتماق..dığırlatmaq [تاثیرلی ائیلم] هئل‌لتمک(فا: غلتانیدن). to roll

دیْغیرلاق..dığırlaq [باخ] دییرلک. دیْغیرلاماق :dığırlamaq هئل‌له‌مک.

دیْغیرلاندیرماق..dığırlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] هئل لندیرمک.

دیْغیرلانماق..dığırlanmaq [تاثیرسیزائیلم] هئل‌لنمک(فا: غلتیدن). rolling

دیْغیلتی..dığıltı [آد، سس‌تق] دیغ دیغ چیخاریلان سس.

دیْغیلداماق..dığıldamaq [تاثیرسیزائیلم] دیغ دیغ سسی چیخارماق.

دیْققا..dıqqa [ظرف] دیْققان، دیْققانا : بیر بالاجا "بیر دیْققا چؤرک"(فا: کم)

دیققان..dıqqan [ظرف] دیْققا، دیْققانا : بیر بالاجا "بیر دیْققا چؤرک"(فا: کم)

دیققانا..dıqqana [ظرف] دیْققا، دیْققان : بیر بالاجا "بیر دیْققا چؤرک"(فا: کم)

دیْققیلتی..dıqqıltı [سس تق] دیق دیق سسی.

دیْققیلداماق..dıqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] دیققیلتی ایله سس چیخارتماق (فا: داق داق صدا کردن).

دیْقیر..dıqır [آد] دمیر پاخیرین بیربیرینه دیمه سسی.

دیْلاق..dılaq [باخ] دیللاق (فا: چوچوله). clitoris

دیْلغیر..dılğır [صفت، دا] دیْلقیر: ۱-توْکو تؤکولموش. ۲-یاراماز (فا: یاوه).

دیْلغیرلاماق..dılğırlamaq [تاثیرسیزائیلم] دیلغیر اوْلماق، یارارسیز اوْلماق، گولونج حالا دؤشمک (فا: بدرد نخور شدن).

دیْلغیرلیق..dılğırlıq [آد] قوْتورلوق، دیلغیر حالا دؤشمه.

دیلقیر..dılqır [صفت، دا] دیْلغیر: ۱-توْکو تؤکولموش. ۲-یاراماز (فا: یاوه).

دیْللاق..dıllaq [آد] ۱-کلیتوریس، (فا: چوچوله). clitoris ۲-فرْج. valva {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیلاق›؛ دیل= تیل+اق: بالاجا دیل}.

دیْمبیرتی..dımbırtı [آد] دیْمبیلتی:بیر شئیین دؤشمه سسی.

دیمبیرداماق..dıməbirdamaq [تاثیرسیزائیلم] دیمبیرتی‌سسی ایله سسلنمک.

دیمبیلتی..dımbılt ı [آد] دیمبیرتی:بیر شئیین دؤشمه سسی.

دیمبیلداماق..dımbıldamaq [تاثیرسیزائیلم] دیمبیلتی سسی ایله سسلنمک.

دیمدیزلاق..dımdızlaq [صفت، ظ، دا] چیرچیپلاق.

دیمدیم..dımdım [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {۱-سس، بان. ۲-دام+دام: ائوائو}.

دیمیق..dımıq [آد، دا] کسیجی شئیین ایتی طرفی.

دینبیز..dınbız [صفت، دا] یئکه یئکه، چوخ بؤیوک.

دیندیق..dındıq [آد] دیللاق {تقلیدی بیر کلمه دیر}.

دینق..dınq [سس‌تق] دینقیلداما سسی.

دینقا دیرینق..dınqa dırınq [آد، دا] دمیر قابلارین بیربیرینه دیمه سسی.

دینقیرداماق..dınqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] دینقیردینقیر سس چیخارماق.

دینقیلتی..dınqılt ı [سس‌تق] مثتال شئیلرین بیربیرینه دیمه‌سی سببی ایله چیخان سس، دینقیلداما سسی (فا: صدای دانق).

دینقیلداتماق..dınqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] دینقیرداتماق، دینقیلتی سسی چیخارماق.

دینقیلداماق..dınqıldamaq [س، سس تق] دینقیرداماق.

دینقیلی..dınqılı [ظ، دا] چوخ بالاجا، بیرآز، بیرذره.

دیوراق..dıvraq [اؤزل‌آد] یاخیشیقلی، آلیملی[۷].

دییرلاتماق..dıyırlatmaq [باخ] دیغیرلاتماق.

دییلتی..dıyılt ı [سس تق] دیغیرلانما سسی.

دییلداماق..dıyıldamaq [سس‌تق] دییلتی سسی چیخارماق.

دیابئت..diabet [آد، فرانسیزجا] شکر خسته‌لیگی (فا: دیابت).

دیاپازون..diapazon [آد، فرانسیزجا] یو"U"شکلینده‌اولان تیترج(فا: ~)

دیاتونیک..diatonık [صفت، یو] آردیجیل لاد پرده سیندن آیری پرده‌لره گئچمه، بؤتؤو و یاریم تونلاردان عبارت سس‌لرین آردیجیل سیراسی "آوروپا موسیقی‌سینده اولدوغو کیمی آذربایجان موسیقی‌سینده ده اوکتاوا ۷ دیاتونیک و ۱۲ کروماتیک پرده‌دن عبارتدیر" (فا: ~).

دیار..diyar [آد، عربجه] ۱-اؤلکه. ۲-دؤنیا (فا: ~).

دیارئ قوربت..diyari qurbət [آد، عربجه] گؤچ ائدیلن یئر.

دیازپورا..dyazpora [آد، ایتالیانجا] ۱-قوپونتو، قوپموش پارچا، ۲-بیر اؤلکه نین یورددیشیندا اولان وطنداشلارینین حقلرینی ساوونماق اوچون قوردوغو قورومالارا وئریلن بیرآد.

دیاستاز..dyastaz [آد، فرانسیزجا] بیر آنزیم نوعو.

دیافراقم..dyafraqm [آد، فرانسیزجا] آییراج، ایکی شئیی بیربیریندن آییران اؤرتو، قاریق وکؤکس بوشلوقلارینی بیربیریندن آییران اؤرتو و قاس (فا: دیافراگم).

دیاقرام..dyaqram [آد، فرانسیزجا] گؤسترگه، مختلف کمیت‌ودیشکن لر آراسیندا کی نسبتی گؤسته‌رن تصویر (فا: دیاگرام).

دیاقنوز..dyaqnoz [آد، فرانسیزجا] خسته‌نین هرطرفلی مُعاینه‌سی سونو-جو، خسته‌لیگینین بللی ائدیلمه‌سی"عزیز الینی اؤره‌یینین اوستونه قویارکن حکیم‌دیاقنوزون دؤزلوگونه سئویندی[۱]".

دیاقنوز قویماق..dyaqnoz qoymaq [تاثیرلی ائیلم] خسته‌نین هر طرفلی مُعاینه‌سی سونوجو اونون خسته‌لیگینی بللی ائتمک.

دیاقنوستیک..dyaqnostik [آد، فرانسیزجا] تشخیص له ایلگیلی[۹].

دیاقونال..dyaqonal [آد، فرانسیزجا] هندسی شکیللرده‌ایکی‌قارشی-بوجاقدان‌چکیلن دؤز خط، قطر "دؤرد بوجاقلی‌نین دیاقونالی" (فا: قطر).

دیاکریتیک..diakritik [یو، صفت] فونئم‌لرین سس اؤزللیکلر ینی تمثیل ائدن و اونلاری بیربیریندن فرقلندیرن علامتلر، "و، ؤ، ۆ، ۆ حرفلرینیده‌آییریجی‌اشاره لر، حرکه اشارتی(فا: ~).

دیاگرام..diagram [باخ] دیاقرام.

دیالئکت..dialekt [آد، فرانسیزجا] یئرلی دیله عاید اولما، دئییشه عاید اولان، لهجه (فا: دیالکت).

دیالئکتیک..dialektik [آد، فرانسیزجا] گرچکلیگه و اونون چلیشمه‌لر ینی اینجه‌له‌مگه یارایان و بو چلیشمه‌لری آشماغا یارایان یوللاری اؤن گؤرن عاغیل ایشلَتمه یؤنتَمی (فا: دیالکتیک).

دیالئکتولوژی..dialektolüji [آد، فرانسیزجا] بیر دیلین مختلف‌لهجه و دئییش‌لرینی آراشدیران بیلیم (فا: دیالکتولوژی)

دیالوژی..dialoji [آد، فرانسیزجا] دیالوق اؤزللیگی اولان، قارشی‌لیق‌لی قونوشما اؤزللیگی اولان (فا: ~).

دیالوق..dialoq [آد، فرانسیزجا] قارشی‌لیق‌لی قونوشما(فا: دیالوگ).

دیالیز..dializ [آد، فرانسیزجا] گؤزه نک‌لی زارلاردان گئچه بیلمه‌سی تمَلینه دایانان بیر آریتما و چؤزوملمه مئتودو (فا: دیالیز).

دیامئتیر..diametir [آد، فرانسیزجا] قطر، چاپی (فا: قطر).

دیانت..dianət [آد، عربجه] دین‌لی اولما، دینده سؤزونون اوستونده دورما، دین (فا: دیانت). piety

دیانت ایشلری..dianət işləri [آد] دینله ایلگی‌لی ایشلر (فا: امور دینی).

دیب..dib [آد] بیر شیئن ان درین و آشاغی یئری، باغلی بیر شیئن ان اوُزاق یئری، دیک شئیلرین یئرله بیرله شن یئری (فا: قعر) bottom {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ توّب، توّپ› کؤک، اصیل؛ اینگلیزجه dip, deep کلمه سینی اسکی dippan سؤزونه باغلاییرلار بو کؤکون لاتینجه ده اولماماسی بونون تورکجه دیب سؤز ایله ایلگی‌لی اولماسینی گوجلندیریر}.

دیب‌آغی..dib ağı [آد] بیر نوع بالیق توُتما آغی.

دیبا..diba [آد، فا] زرلی گؤللو اوْلان ایپک پارچا {باخ: تپمک}.

دیباچه..dibaçə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گیریش، مقدّمه (کتاب اؤچون) (فا: ~).

دیب‌اؤلچر..dibölçər [آد] درین لیک اؤلچن.

دیب‌اَیری..dibəyri [صفت، ظ] چوخ اَیری.

دیبَتلی..dibətli [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ و چای آدی[۲۴۰].

دیبجک..dibcək [آد] ایچینه توپراق تؤکوله‌رک گؤل اکیلن قاب، ایچینده تاخیل دؤیولن قاب (فا: گلدان) {دیب+جک}.

دیبجک واری..dibcəkvarı [صفت] دیبجک کیمی، دیبجگه اوْخشار" ~قاب".

دیبجیک..dibcik [آد] تپجیک: توفک کیمی اوْدلو یاراقلارین چیگینه دایایان بؤلومو (فا: ته قنداق تفنگ).

دیبجیک لنمک..dibciklənmək [بلسیز ائیلم] دیبجیک‌له ووُرولماق.

دیبجیک‌له‌مک..dibcikləmək [تاثیرلی ائیلم] دیبجیک‌له ووُرماق.

دیبچک..dibçək [باخ] دیبجک.

دیب‌دام..dibdam [آد] دوُسداق، حبیس خانا.

دیب‌دده..dibdədə [آد] چوْخ گئچمیشده و نئچه نسل قاباقجی آتا و دده.

دیبدن چیخما..dibdən çıxma [صفت] بوداق‌سیز چوبوق.

دیبدن دوّشمه..dibdən düşmə [صفت] تاغ‌لارین دیب‌لرینه یاخین قسمینده عمله گلن میوه و محصول" دیبدن دؤشمه خیار".

دیب‌دوْروق..dibdoruq [صفت] باشدان آشاغی، دیبدن تپه‌یه.

دیب‌دوْلدوران..dibdolduran [آد] بیتگی‌لرین دیبینه توپراق دؤلدورما آلتی.

دیب‌دیبه..dibdibə [صفت، ظ] یان یانا، سیخیشیق حالدا.

دیب‌سیز..dibsiz [صفت، سن ‹توُپسوُز›] دیبی اوْلمایان.

دیبک..dibək [آد، سن؛ دیب+ک] بؤیوک هونَگ، بوغدا و چلتیک دؤیمک اؤچون یئرده داشدا ویا آغاجدا قازیلمیش کیچیک چوخور (فا: هاون). abyss

دیبک..dibək [اؤزل‌آد] خوی و ماکی، هشتَری، هئریس، سراب، خیاو، اوُجان و اهر(~لی) ده کند آدی.اهر (~لر) ده داغ آدی

دیبَکجه..dibəkcə [آد] ات دؤین.

دیبَک‌قافالی..dıbək qafalı [صفت] آنلاییش‌سیز.

دیبله..diblə [آد] یومورتا، یوغورت، اوُن و نشاسته قاتماسینی قالیب شکیلده داغ یاغا باسیب قیزارتیلان بیر یئمک.

دیبله‌مک..dibləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-(بیتگی) کؤکوندن چیخارماق، و یوْلماق (فا: کندن). ۲-(مج) ایچکی‌نی دیبه قدر ایچمک.

دیبلی..dibli [صفت] دیبی اوْلان (فا: ته دار، ته باز).

دیبلیک..diblik [آد] ۱-بیرشئیین دیبینه اوْتوران شئی، چؤکلتی، توْرتا (فا: ته نشست). ۲-آلتی اوْلان شئی‌لرین دیب بؤلومو (فا: ته هر چیزی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیب‌نوْت..dibnot [آد، تو+لا] آلت یازی(فا: زیرنویس).

دیب‌یابقوخان..dib yabquxan [آد] توّرک میتولوژیسینده یئرآلان-بیراوْغوز خانی[۷]

دیبی باغلی..dibi bağlı [صفت] دیبی چیخیلماز (فا: بن بست). dead end

دیّبیر..dibir [آد، دیرگی] دیْبیر، دؤبور: ارکک کئچی، تکه (فا: بز نر). {دیواندا توُوورماق قولاغین دیکله‌مک آنلامیندا گلیب، بو نوع گئچی‌نینده قولاقلاری دیک اولماغی اوچون بو کلمه‌دن آلینماسی مُناسب گؤرونور، توُوورماق› توُوور› توّوور› توّبور› دؤبور› دؤبیر› دیبیر[۶]}. {بئیله ده دئمک اولارکی دیْبیر سؤزو همان دیْغیر/ دیْویر ویا دیْغیرلانماق سؤزوندندیر کی آنلامجا هئللنمک و فیرلانماق دئمکدیر و ذبور ویا ارکک گئچی ده دایما اوْیناغان اولوب فیرلانا فیرلانا حرکت ائتدیگی اوچون بئیله آدلانیبدیر}.

دیبیریک..dibirik [باخ: دیبیر، ظ، دا] یئهین، چئویک.

دیبیندن بالتالاماق..dibindən baltalamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر سؤزو و دانیشیغی کؤکوندن و بیر یوْلوق کسمک، بیر شئیی کؤکوندن خاراب لاماق.

دیبینه داری اکمک..dibinə darı əkmək [تاثیرلی ائیلم] سوْنونا قدر توّکتمک.

دیبینه داش آتماق..dibinə daş atmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشله‌دیب-قوُرتارماق، سوْنونا چاتماق.

دیپ..dip [اؤزل‌آد] بخت، طالع[۷]. باخ: دیب

دیپ باکوُی..dpbakuy [تاریخی اؤزل‌آد] اوْغوزنامه‌ده توْرک‌ون توْرونو[۷].

دیپچین..dipçin [اؤزل‌آد] ۱-بختی آچیْق ۲-ساغلام، دایانیْقلی[۷].

دیپ‌دیری..dipdiri [صفت] چوخ جانلی، دیری باش، قیوراق.

دیپ‌دینج..dipdinc [صفت] چوْخ دینج.

دیپلوْمات..diplomat [آد، فرانسیزجا] اوُلوسلارآراسی قونولاردا بیر اؤلکه ویا قورولوشون تمثیل جی‌سی (فا: دیپلمات).

دیپلوْید..diploid [آد، فرانسیزجا] ایکی کروْموزوم‌تاقیمی‌داشییان حُجره.

دیپلوْم..diplom [آد، ایتالیانجا] باخ: دیپلوما.

دیپلوما..diplom [آد، ایتالیانجا] بیر سیناوی بیتیردیکدن سوْنرا وئریلن-بلگه، بیتیش بلگه، بیتیشلیک (فا: دیپلم). **dipoma**

دیپلومات..diplomat [آد، فرانسیزجا] ۱-اوُلوسلارآراسی ایلیشگی‌لرده بیر اؤلکه‌نی تمثیل ائدن، تمثیلجی. ۲-سیاستچی

دیپلوماتیک..diplomatik [آد، فرانسیزجا] دیپلوماسی ایله ایلگی‌لی.

دیپلوماسی..diplomasi [آد، فرانسیزجا] اوُلوسلار آراسی ایلیشگی‌لی دؤزنله ین آنلاشمالارین بوتونو، بوایشده چالشان کیمسه‌نین گؤره وی (فا: دیپلماسی). **diplomacy**

دیتدیلی..ditdili [آد، دا، دیرگی] باخ: آغجا قاناد قوُشو.

دیجویجین..dicvicin [اؤزل‌آد] اردبیل‌ٔین ٦ دهستان‌یندان بیری، ۳۷ کندی اولاراق جمعیتی* ۲۷۰۰۰ نفر و مرکزی دیجویجین اردبیل‌ین ۱۰ک‌ق‌ب طرفینده قرار تاپیب، بورادا شاهسون طایفاسینین بیر تورک تیره سی یئرلَشیبدیر.

دیجیتال..dicital [آد، فرانسیزجا] ساییسال، سایجیق سال (فا: دیجیتال).

دیدار..didar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ۱-اؤز، چهره. ۲-گؤروش (فا: ~).

دیداکتیک..didaktik [صفت، یو] تعلیم وئریجی، اؤیود وئرمه ایشی (فا: ~).

دیدان..didan [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {توُدان، توُتان، فتح‌ائدن}.

دیددیرمک..diddirmək [ائتدیرگن ائیلم] دیدمک ایشینی گؤردورمک.

دیدَرگین..didərgin [صفت] یوُردوندان اوزاق اوْلاراق باشقا یئرلرده دوْلاشان، سوْرگون ائدیلمیش، راحات‌لیغی و حضورو قاچمیش(فا: سرگردان) **wandering** {آنادولودا تزیرگین شکلینده سؤیله‌نیر، و تزمک= تئزمک فعلیندن آلینمالیدیر، تزمک› تزیرگین› تَدیرگین› دیدَرگین[٦]}.

دیدَرگین دوْشمک..didərgin düşmək [تاثیرسیزائیلم] دربئدر اوْلماق، سوْرگون دوْشمک.

دیدَرگین سالماق..didərgin salmaq [تاثیرسیزائیلم] دربئدر ائله‌مک، سوْرگون ائله‌مک.

دیدَرگین لشمک..didərgin ləşmək [تاثیرسیزائیلم] دیدَرگین اوْلماق.

دیدَرگین‌لیک..didərginlik [آد] دیدَرگین آدامین حالی، دیدَرگین اوْلما وضعیتی (فا: آوارگی). **vagrancy**

دیدک..didək [آد، ت] گلینی آپارارکن یادلاردان بوْرونمک اوْچون اوْزونه سالینان اؤرتو.

دیدمک..didmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی بیربیریندن آییرماق، پامبوق و یون کیمی شئیلری آیری‌آیری ائتمک، ساچلارینی یولوب داغیتماق (فا: دریدن). **to rip** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیْتماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

دیدمه‌له‌مک..didəmələmək [تاثیرلی ائیلم] دیدیک‌له‌مک.

دیده..didə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گؤز (فا: چشم).

دیده..didə [یازار] (دوغوم ایلی۱۲۰۷هـ) شیروانلی شاعردیر[۱۱۷].

دیده‌ای‌گیریان..dide i giryan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آغلار گؤز (فا: دیده گریان).

دیده‌بان..didəban [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گؤزَتچی (فا: ~).

دیده‌تبریزی..didə təbrizi [یازار] هـ ۱۲جی یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

دیده‌له‌مک..didələmək [تاثیرلی ائیلم] دیدیک دیدیک ائتمک.

دَیدیرمک..dəydirmək [ائتدیرگن ائیلم] توْخوندورماق(فا: تماس دادن).

دَیدیریش..dəydiriş [آد] دَیددیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: تماس).

دیدیشدیرمک..didişdirmək [تاثیرلی ائیلم] دیده‌له‌مک، دیدیک دیدیک ائتمک، دینج قویماماق (فا: بهم ریختن).

دیدیشدیریلمک..didişdirilmək [بلسیز ائیلم] دیدیشمک ایشی گؤرولمک.

دیدیشگن..didişgən [آد] چوخ دیدیشن.

دیدیشمک..didişmək [قا، ت] ۱-بیربیرینی دیدمک، مجازا تَارتیشماق، بوْغوشماق، چکیشمک، دالاشماق، سؤیوشمک (فا: بهم چنگ انداختن). ۲-(س) دیده‌لنمک.

دیدیشمه‌دوْشمک..didişmə düşmək [تاثیرسیزائیلم] تارتیشما دوْشمک، چکیشمه دوْشمک.

دیدیشمه سالان..didişmə salan [آد] تارتیشما سالان، چکیشمه سالان.

دیدیشیم..didişim [آد] ۱-بیربیرینی دیدمه (فا: منازعه). ۲-تارتیشما (بیرینی منطق‌له سوسدورما).

دیدیشیم جیلیک..didişimcilik [آد، فلسفه] تارتیشماغی و قونوشماغی بیر آراج دَییل بیر ایلکه و اساس سایان فلسفه یؤنْتَمی.

دیدیشیمه دوْشمک..didişimə düşmək [تاثیرسیزائیلم] دؤیوش ساواشا دوْشمک.

دیدیک..didik [صفت] دیدیلمیش {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیتیک›: ۱-یارا۲-چامور}.

دیدیک دیدیک..didik didik [صفت] چوخ دیدیلمیش، تیکه تیکه قوپاریلمش، تیکه‌لنمیش، چوخ ییرتیلمش" ~ائتمک".

دیدیک‌له‌نیش..didiklənіş [آد] دیدیکلنمک ایشی ویا بیچیمی.

دیدیکلنمک..didiklənmək [بلسیز ائیلم] دیدیله‌مک ایشی گؤرولمک.

دیدیکله‌مک..didikləmək [تاثیرلی ائیلم] دیدیک دیدیک ائتمک، پارچا پارچا ائتمک.

دیدیکله‌نیش..didiklənіş [آد] دیدیک لنمک ایشی ویا بیچیمی.

دیدیلمک..didilmək [بل] دیدمه‌گه قونو اوْلماق، دیدمک ایشی گؤرولمک، تئل تئل آییرلماق، داغیلماق، ییپرانماق (فا: ازهم باز شدن، حلاجی شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیدیلمیش..didilmіş [صفت] دیدیک دیدیک اولموش.

دیدیم..didim [آد، ت] گلینه گردک گئجه‌سی گئیدیرلن تاج.

دیدیم دیدیم..didim didim [باخ] دیدیک دیدیک" ~ ائله‌مک".

دیدینتی..didinti [آد] دیدمه ودیدیشمه ایشی، دیدیشمه.

دیدینمک..didinmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونو قاشیماق ودیدمک. ۲-قوُردالانماق گؤجنمک، گؤجلوکله چالیشماق.

دیدینیش..didiniş [آد] دیدینمک ایشی ویا بیچیمی.

دَیر..dəyər [آد] ۱-آلیش وئریش باخیمیندان بیر شئیین پول ایله اؤلچومو، بیر شئیین قارشیلیغی (فا: ارزش). **value** ۲-(مت) بیر دییشگن‘ین سایی ایله آنلاتیمی.

دَیر بیچمک..dəyər biçmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین دَیرینی بلیرله‌مک.

دیر..deyr [آد، عربجه] کیلیسه، معبد (فا: دیر).

دیرئکت..direkt [آد، فرانسیزجا] دوُراق‌سیز، دوْغروجا، مُستَقیم.

دیرئکتوْر..direktor [آد، لا] موْدور، یؤنَتمن، ایش یؤنَلدن (فا: دیرکتوْر).

دیرئکتیو..direktiv [آد، فرانسیزجا] بیر ایشی یئرینه یئتیرمک اوْچون عالی اوْرقان طرفیندن آشاغی اوْرقانلارا وئریلن امر، تعلیمات و گؤستَریش" دیرئکتیو عمل ائتمک، "[۱] (فا: دیرکتیو).

دیرئکسیون..direksion [آد، فرانسیزجا] ۱-مُدیریت، یؤنَتمن‌لیک، بیر قوُرولوشون رهبرلیک ائدن یوْکسک اوْرقانی (فا: مدیریت). ۲-ماشین‌لاردا اوْلان فرمان، یؤنلتَج.

دیرئی..direy [آد] بیربؤلگه‌نین حئیوانلارینی تانیدان اثر[۲] {دیری}.

دَیرآرتیرما..dəyər artırma [آد، اقتصاد] قیمتی‌نی و فیاتینی یوکسَلتمه.

دَیرآزالماسی..dəyər azalması [آد] دَیر دوْشوشو (فا: تخفیف قیمتها).

دَیرآنالیزی..dəyər analizi [آد] بیر اوْرونو پارچالارا آییراراق دَیرلندیرمک.

دیراب..drab [] بیر نوع یون پارچا" دیرابی پاپاق" (فا: ~).

دَیربیلر..dəyər bilər [صفت] دیر بیلن اینسان(فا: قدرشناس).

دَیربیلمز..dəyər bilməz [صفت] ایی‌لیک بیلمز، قدیر بیلمز(فا: قدرنشناس).

دَیربیلمزلیک..dəyər bilməzlik [آد] دَیر بیلمز اوْلما وضعیتی.

دَیربیلمه..dəyər bilmə [آد] قدیربیلمه (فا: قدردانی). **appreciation**

دَیربیلن..dəyər bilən [صفت] قدیربیلن (فا: قدردان). **appreciative**

دَیربیلیر..dəyər bilir [صفت] باخ: دَیربیلر.

دَیربیلیرلیک..dəyər bilirlik [آد] دَیر بیلیر اوْلما وضعیتی.

دیرَتمک..dirətmək [تاثیرلی ائیلم] اصرار ائتمک.

دیرچَتمک..dirçətmək [باخ] دیرچَلتمک.

دیرچَک..dirçək [باخ] دیرچلمه.

دیرچَلتمک..dirçəltmək [تاثیرلی ائیلم] دیرچَلمه‌سینه کؤمک ائتمک.

دیرچلدیرمک..dirçəldirmək [تاثیرلی ائیلم] جانلاندیرماق.

دیرچلدیلمک..dirçəldilmək [بلسیز ائیلم] دیرچلمک ایشی گؤرولمک.

دیرچَلمک..dirçəlmək [تاثیرسیزائیلم] ساغلام لاشماق، یاواش یاواش گوجو اؤزونه قاییتماق، جانلانماق، بؤیومک (فا: جان گرفتن). {دیری‹ دیرسَلْمک‹ دیرچلمک}.

دیرچه‌لنمک..dirçələnmək [باخ] دیرچَلمک.

دیرچه‌لیش..dirçəliş [آد] جانلانما، ساغلام لاشما، دیرچَلمه.

دَیرچی..dəyərçi [صفت] بیر شئیین دَیرینی اینجه‌له‌ین (فا: ارزیاب). **assessor**

دَیردوْشورمو..dəyər düşürmü [آد] -پارانین آلتین ویا اؤزگه پارایا گؤره دَیری‌نین دوْشورولمه‌سی، ساتین‌آلما گؤجونون آزالماسی. ۲-قیمت‌لرین آزالماسی، قیمت‌لرین اوُجوزلانماسی

دَیردوْشورمه..dəyər düşürmə [آد] فیاتینی یئندیرمه، دَیرینی آشاغی چکمه.

دیردیرلیک..dirdirlik [باخ] دیرلیک.

دیردیرریک..dirdirrik [باخ] دیرلیک.

دَیردَیمزینه..dəyər dəyməzinə [ظرف] دَیریندن‌اوجوز، هر نئچه اوْلدو، اوُجوز قیمته.

دیرریک..dirrik [آد] ۱-باخ: دیرلیک. ۲-بوْستان، گؤیرتی اوْلان و گؤیرتی اکیلن یئر.

دیرریکچی..dirrikçi [آد] بوستان چی، دیرریک اکن.

دیرریکچی‌لیک..dirrikçilik [آد] بوستان چی‌لیق.

دیرسک..dirsək [آد] ۱-قوْلون آرادا بوْکوْلن یئرینین دال بؤلومو، گئییم‌لرده قوْل دیرسه‌ییه‌نه راستلانان یئر (فا: آرنج). **elbow** ۲-بوْرو، دوُوار و یولون بوکوْلدؤیو یئر " ٤٥ درجه دیرسک= (فا: زانوئی ٤٥ درجه). **45-degree elbow**" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تیرسکک›۱-گؤز قاپاقلاریندا چیخان چیوزه. ۲-قوْلون اوْرتادان بوْکولن یئری، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، کلاوسون کلمه‌نین کؤکونو نامشخص بیلیب ولی آیدیندیر دیره‌مک سؤزو بو کلمه‌نین کؤکودور، چون‌آدام اوُزاناندا و اؤزللیکله یاناکی اوُزاناندا دیرسک‌دن دایانماق و دیرنمک اوچون استفاده ائدیر[٦]}.

دیرسک جیک..dirsəkcik [آد] کیچیک دیرسک.

دیرسک سوْموگو..dirsək sümügü [آد] قولون دیرسه‌یه یاپیشان سوموگو (فا: استخوان آرنج). **crazy**

دیرسک گؤسترمک..dirsək göstərmək [تاثیرسیزائیلم] اوْز دؤندرمک.

دیرسک لنمک..dirsəklənmək [بلسیز ائیلم] دیرسک‌لی اوْلماق، بیر شئیه دیرسک و دیرک ووروْلماق، دیرسک‌له ووُرولماق.

دیرسک‌له‌مک..dirsəkləmək [تاثیرلی ائیلم] دیرسک‌له ووُرماق، دیرسک‌له ایته‌له‌مک.

دیرسک واری..dirsəkvari [صفت] دیرسک کیمی، دیرسه‌یه اوْخشار.

دیرسک‌لی..dirsəkli [صفت] دیرسه‌یی اوْلان.

دیرسک‌لیک..dirsəklik [آد] ۱-دیرسک دؤزلتمک اوْچون ال وئریشلی اولان، دیرسک دؤزلتمه‌یه یارایان. ۲-کت کیمی پالتارلاردا دیرسک بؤلومونو قوْروماق اوْچون یامانان پارچا.

دیرسه..dirsə [آد] ۱-دده‌قوْرقود بوْیلاریندا بیر قهرمانین آدی "دیرسه-خان‌اوْغلوبوُغاج" ۲-دئیَرسه، سؤیلرسه، قونوشقان[٧].

دَیرسیز..dəyərsiz [صفت] دَیری اوْلمایان ویا آز اوْلان (فا: بی‌بها). **worthless**

دَیرسیز مال..dəyərsiz mal [آد] یاوا مال (فا: بنجل). **junk**

دَیرسیزلیک..dəyərsizlik [آد] دَیرسیز اوْلما دورمو.

دیرَشدیرمک..direşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دیرشمه سینی ساغلاماق.

دیرَشکن..direşkən [صفت] بیر ایشده ثابت قدم اوْلان، سونا یئتیرن.

دیرَشمک..direşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیر ایشه دوُرمادان گیریشمک (فا: کلنجار رفتن). ۲-سؤزوندن و قراریندان دؤنمه‌مک. ۳-گؤزلرینی دیره‌مک، دیره‌نیب باخماق.

دَیرقوُرامی..dəyər quramı [آد، فلسفه] دَیرلرین اؤنم سیرالارینی و بو آرادا ان یوْکسک دَیری آراشدیراراق بیر دَیر اؤلچوسو بیلدیرین فلسفه قورامی.

دیرَک..dirək [آد] ۱-آغاج و دمیردن دوزه‌لن دستک، بیر شئی ساخلاماق اوْچون آلتینا ووُرولان سُتون (فا: ستون). **pillar** ۲-(مج) کؤمک، آرخا، یاردیم، دالدالاناجاق یئر و آدام، تَمَل، دایاناق(فا: کمک). ۳-دیریلیک، ساغلاملیق، آیاقدا قالماق{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تیرَک، تیره‌گوْ›۱-درخت‌سپیدار۲-ائوداياغی}.

دیرک اوْلماق..dirək olmaq [تاثیرسیزائیلم] آرخا دوُرماق.

دیرک باشی..dirək başı [آد] ستون باشی (فا: سرستون). **capital**

دیرَک تَکوْر..dirək təkür [تاریخی اؤزل‌آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی[٧].

دیرک جیک..dirəkcik [آد] بالاجا دیرک.

دیرک چی..dirəkçi [آد] گمی‌لرده ویا گؤزتله‌مه یئرلرینده دیره‌یه چیخیب گؤزجولوک ایشینی گؤرن کیمسه.

دیرک کیمی..dirək kimi [صفت] ساغلام گؤوده‌لی.

دیرک لتمک..direklətmək [اتدیرگن ائیلم] دیرک ووُردورماق، دیرک سالدیرماق.

دیرک لنمک..direklənmək [تاثیرسیزائیلم] دیرک کیمی اوْلماق، دیرک سالینماق، دایاق ووُرولماق.

دیرک‌له‌مک..direkləmək [تاثیرلی ائیلم] دیرک وورماق، دایاق وورماق.

دیرَکچه..direkçə [آد] دیرک جیک.

دیرکچی..direkçi [آد] ۱-گمی‌لرده دیره‌گه چیخیب گؤزجولوق ائدن کیمسه. ۲-دیرک دؤزَلدن وساتان کیمسه.

دیرکسیز..direksiz [صفت] دیره‌یی اوْلمایان، دیرَکله برکیدیلمه میش.

دیرکلو..direklu [اؤزل‌آد] قُروه ده کند آدی.

دیرک‌لی..direkli [صفت] دیره‌گی اوْلان، دیرک ووُرولموش.

دیرک‌لیک..direklik [صفت] دیرک دوزلتمه گه ال وئریشلی آغاج ویا آیری شئی، دیرک اوْچون یارارلی.

دیرگن..dirgən [آد] ۱-کوْلش یایماغا یارار اوُزون چاتاللی آراج، دیرمیق، دیرَن. ۲-دیریلیک.

دیرگن‌له‌مک..dirgənləmək [تاثیرلی ائیلم] دیرگن‌له یایماق.

دیرْگی..dirgi [آد] جانلی لارین ایچینده و بیتگی لرین دیشیندا بوتون یاراتیقلار (فا: جانور). zoa {بو کلمه بیتگی سؤزونه تای، دیریلمک فعلینین فرضی کؤکوندن دوزَلمیشدیر، دیریلمک› دیرمک+گی› دیرگی}.

دیرْگی بیلمنی..dirgi bilməni [آد] دیرْگی اوزمانی(فا: جانورشناس). zoologist

دیرگی بیلیمی..dirgi bilimi [آد، دیرگی] حئیوانلارین یاشاملارینی اینجله یب آراشدیران بیر بیلیم قولو (فا: جانورشناسی). zoology

دَیرلندیرمک..dəyərləndirmək [تاثیرسیزائیلم] دَیرینی بللی ائتمک، دَیرینی اینجه له‌مک (فا: بر آورد کردن). to evaluate

دَیرلندیرمه..dəyərləndirmə [آد] ۱-دیرینی بلیرله‌مه، دَیرلندیرمک ایشی (فا: ارزیابی، برآورد) ۲estimate,evaluation-دَیرینی آرتیرما.

دَیرلندیریجی..dəyərləndirici [صفت] دَیرینی اینجه له ین(فا: ارزیاب assessor

دَیرلندیریلمک..dəyərləndirilmək [ائتدیرگن ائیلم] دَیرلندیرمک ایشی گورؤلمک.

دَیرلنمک..dəyərlənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دَیری آرتماق ۲-(بل) دَیری اؤلچولمک و بللی اؤلونماق.

دَیرله‌مک..dəyərləmək [تاثیرلی ائیلم] دَیرینی بللی ائتمک، دَیر وئرمک (فا: ارزیابی کردن). to assess

دَیرلی..dəyərli [صفت] دَیری چوخ اؤلان (فا: ذیقیمت). valulable

دَیرلی اؤلماق..dəyərli olmaq [تاثیرسیزائیلم] دَیری چوخ اؤلماق، سایقی‌سی چوخالماق (فا: ارزیدن). to be worth

دَیرلی گؤرمک..dəyərli görmək [تاثیرلی ائیلم] دَیرلندیرمک(فا: ارزشدادن. to valueate

دیریلیک..dirlik [آد] یاشاییش، حیات، ساغلیق، وارلیق، گئچیم، ائو شئی لری (فا: معیشت). life، livelihood

دیریلیک..dirlik [اؤزل‌آد] اینسان آدی: ‌ای، ‌الپ، ‌بای، ‌بَگ، ‌خان.

دیریلیک دوزَنلیک..dirlik düzənlik [آد] عایله ویا بیر ایش یئری اعضاسی آراسیندا اؤلان ایی گئچینمه وضعیتی.

دیریلیک سوُیو..dirlik suyu [آد] یاشام‌سویو(فا: ماءالحیات) water of life

دیریلیک‌سیز..dirliksiz [صفت] دیریلیگی اؤلمایان، گئچیم‌سیز.

دیریلیک‌سیزلیک..dirliksizlik [آد] گئچیم‌سیزلیک.

دیریلیک وئرمک..dirlik vermək [تاثیرلی ائیلم] یاشاتماق، جان وئرمک.

دَیرلی‌لیک..dəyərlilik [آد] دَیری اؤلما وضعیتی، قیمتلی‌لیک.

دیرَن..dirən [آد] دیرَنمه، باخ: دیرَنج.

دیرَنج..dirənc [آد] دیرَنمه، بیرگؤجون قارشی‌سیندا دایانان گؤج (فا: مقاومت). resistance

دیرنج‌سیز..dirnəcsiz [صفت] دیرنجی اؤلمایان، دیره‌نیش گؤسترمه ین.

دیرنجلی..dirəncli [صفت] دیرنجی اؤلان، دایاناغی اؤلان.

دیرَنگَج..dirəngəç [اؤزل‌آد] دَستک، دایاناق[۷].

دیرَنگَن..dirəngən [صفت] ۱-هرشئیه‌قارشی گلن ۲-عنادچی.

دیرَنگَن‌لیک..dirəngənlik [آد] هرشئیه قارشی گلمه. ۲-عناداتمک.

دیرَنمک..dirənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-سؤیکنمک، دایانماق (فا: پافشاری). to persist , resist ۲-عناد ائتمک، مُقاومت ائتمک. ۳-(بلسیز ائیلم) دیره‌مک‌ایشی گؤرولمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیرَنمک›}.

دیرَنمه..dirənmə [آد] دیرَنمک ایشی (فا: ایستادگی). resistance

دیره توتماق..dirə tutmaq [تاثیرلی ائیلم] عذاب وئرمک.

دیره چکمک..dirə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] عذاب وئرمک.

دیره‌گی قیزیلدان اؤلماق..dirəyi qızıldan olmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ وارلی اؤلماق.

دیره‌مک..dirəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیی دیکینه قویماق، دایاماق، سؤیکه‌مک (فا: عمودکردن). ۲-زیل‌له‌مک، دیقّتله باخماق، (فا: زُل-زدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیره‌مک› دیرک تیکمک؛ سن: دوزلتمک}.

دیره‌نن..dirənən [صفت] اصرار ائدن (فا: مصرّ). insistent

دیره‌نیش..dirəniş [آد] مُقاومت، دایانما.

دیره‌نیشچی..dirənişçi [صفت] مقاومت‌ائدن، دایانان (فا: مصرّ). insistent

دیره‌نیم..dirənim [آد] دایانیش، دایانما، مقاومت strength

دیرهم..dirhəm [آد] چکی اؤلچوسو، پول بیریمی (فا: درهم).

دیره‌وان..dirəvan [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی. تبریز ده داغ آدی. {دایانان: دیر+آوان: روحلو و فرحلی یئر}.

دیری..diri [صفت، ظرف] ۱-یاشاماقدا اؤلان، جانلی، ساغ، جانلی اؤلاراق، دیری حالدا، اؤلمه میش" قوُشو دیری دیری توتدوم" (فا: زنده). alive ۲-اییجه پیشمه میش، چیی. ۲-(مج)باجاریق‌لی، اللی آیاقلی، قیوراق. {سوُمرجه ‹تیر، دیری، دیریگ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تیریک›، اسکی توَرکجه ده دیر (معیشت) و دیری کلمه‌لری دیریلیک، گوجلولوق آنلامینادیر، بو کؤکدن: تیرلنمک: دیرچلمک= دیرسلمک، دیره‌مک: تیرله‌مک، دیرَک› تیرَک (کلمه اک‌له بیرلیکده تورکجه دیر)، دیرنْج، دیرَنگن، دیره‌نیش،

تیره‌مک (استوار ائتمک، ستون وورماق)، دیرشمک، دیرماشماق؛ فارسجادا ایشله‌نن تیره (نسیل، سوْی)، تیرلنمک (اوُزانماق)، تیر (دیرَک، اوْخ) تورکجه‌دن فارسجایا گئچیبدیر؛ سومر دیلینده‌ده تیر اوْخ معناسیندادیر}.

دیری دیری..diri diri [ظرف] دیری حالدا.

دَیرئندیرمه..yendirmə dəyər [آد] دَیردوشورمه (فا: تخفیف قیمت). discount in price

دَیرئنیمی..yenimi dəyər [آد] دَیردوشورمه (فا: تخفیف قیمت). discount in price

دَیریارقی‌سی..yarqısı dəyər [آد] بیر دَیرلندیرمه گتیرن یارقی.

دیری‌اؤرتو..diri örtü [آد] اورمانلیقدا آغاجلارین آلتیندا یاشایان اوت وچالی چیرپی وبوجور بیتگی‌لر.

دیری‌باش..diribaş [صفت] چئویک، باجاریق‌لی (فا: زرنگ). clever

دیری‌باشلیق..diribaşlıq [آد] چئویک‌لیک، باجاریق‌لی‌لیق (فا: زرنگی).

دیریتمک..diritmək [ائتدیرگن ائیلم] دیریلمه‌سینه یوْل آچماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تیرگوْرمک›، سن ‹تیریلینمک›}.

دیریجه..diricə [صفت] بیرآز دیری، دیری کیمی، دیری.

دیری‌سوْیان..dirisoyan [آد، دا] رحم‌سیز، انصافسیز، آمانسیز.

دیریش..diriş [اؤزل‌آد] سالماس‌دا کندآدی {۱-درمک دن: بیغان و توْپلایان مفهوموندادیر، باخ: ایلته‌ریش ۲-دیری، جانلی}.

دیریک..dirik [آد] دیری اوْلان.

دیریکسل..diriksəl [صفت] دیری و جانلی ایله ایگیلی[۲].

دیریکسل ایسی..diriksəl ısı [آد] حئیوانلارین ووُجود ایسی‌سی[۲].

دیری‌گؤزلو..dirigözlü [صفت] دیری باش، جانلی، ایتی گؤزن.

دیریل..diril [صفت] دیری و جانلی ایله ایگیلی.

دیریلتمک..diriltmək [تاثیرلی ائیلم] یاشاییشا دؤندَرمک، دیریتمک.

دیریلدن..dirildən [صفت] یاشام‌وئرن(فا: زنده کننده reviver

دیریلدیجی..dirildici [صفت] یاشام‌وئرن(فا: زنده کننده reviver

دیریلر..dirilər [آد] یاشایانلار (فا: زندگان). restoring to life

دیری‌لشمک..diriləşmək [تاثیرسیزائیلم] دیری‌و جانلی‌وضعیته گلمک.

دیریلمک..dirilmək [تاثیرسیزائیلم] جانلانماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیریلمک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

دیریلیش..diriliş [آد] دیریلمک ایشی ویا بیچیمی، جانلانما(فا: احیا).

دیریلیک..dirilik [آد] ۱-دیری اوْلما وضعیتی، جانلی‌لیق ۲-یاشاییش، واریوخ (فا: حیات). {سن ‹تیریکلیک›}.

دیریلیک سوُیو..dirilik suyu [آد] باخ: یاشام سوُیو.

دیریلیک وئرمک..dirilik vermək [تاثیرلی ائیلم] یاشام وئرمک، حیات وئرمک.

دیریم..dirim [آد] ۱-اؤلوم دیریم، دیریلیک، یاشام. ۲-اینسان آدی: دیریم‌آلپ، دیریم‌بگ[۷].

دیریم‌بیلیمجی..dirim bilimci [آد] بیولوق.

دیریم‌بیلیمجی‌لیک..dirim bilimcilik [آد] بیولوژی.

دیریم‌بیلیمسل..dirim bilimsəl [صفت] بیولوژیک.

دیریم‌بیلیمی..dirim bilimi [آد] بیولوژی، جانلی یاشامینی اینجه‌له‌مه بیلیمی.

دیریمسل..dirimsəl [صفت] بیولوژیک، حیات لا ایلگی‌لی (فا: حیاتی).

دیریم‌سل..dirimsəl [صفت] حیاتی.

دیریمسل‌جیلیک..dirimsəlcilik [آد، فلسفه] حیات اتفاقلارینی فیزیک و شیمی گوجلریله یورواملایان و آچیقلایان بیلیم اؤیره تی‌سی.

دیریم‌سوُیو..dirim suyu [آد] یاشام سوُیو، آب ئ حیات.

دیریم‌قورقو..dirim qurqu [آد] الکتریک‌آلت‌لرده جانلیلاری و اؤزل‌لیکله بئیین چالیشماسینی اؤلگو قرار وئرن بیلیم دالی، بیوْنیک.

دیریملی..dirimli [صفت] یاشاماقدا اوْلان، دیری اوْلان، جانلی اوْلان.

دیریم‌لیک..dirimlik [آد] یاشام لا ایلگی‌لی.

دیرین..dirin [اؤزل‌آد] یاشامسال، حیاتی، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

دیرینگه..diringə [آد] باخ: دیرینگی.

دیرینگی..diringi [آد] موغام چالغی بؤلوملری آراسیندا چالینان یوْنگول و اوْیناق چالغی پارچالاری.

دیز..diz [آد] قیْچین آلت بؤلومونو بودلارا یاپیشدیران یئر، قیچین بوْکولن یئری (فا: زانو) knee {سومرجه ‹دوُگ›؛ دیوان لغات تورک سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ‹تیز›: ۱-تیز، یوکسک یئر؛ تیز کلمه‌سی تیزمک فعل ایله بیرلیکده دوزولموش و اوجو اوخ کیمی تیز و بیز شئی اوچون ایشله‌نیر، بو مفهومدان آلیناراق اینسان دیزیده بوْکولنده تیز و بیز حالته دوشور و بولارین هامی‌سی کؤکداش سایبلیرلار[۶]، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

دیز..diz [اؤزل‌آد] هیشئیین و میانا؛ کوْمیجان (~آوا) دا کند آدی {دوْز}.

دیزابار..dizabar [اؤزل‌آد] سومقاییت‌دا چای آدی[۲۴۰].

دیزآغیرشاغی..dizağırşağı [آد] دیز قاپاغی سوْموگو.

دیزآلتی..dizaltı [صفت] ۱-دیزین آلت طرفینده اوْلان (فا: پشت زانو). ham" دیزآلتی‌دامار" ۲-دیزین آلت طرفینه گئییلن گئییم.

دیزان..dizan [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی {دوْزلوک یئر}.

دیزانتری..dizantri [آد، فرانسیزجا] آغری‌لی و قانلی‌اسهاللا بیلینن و باغیرساق دا یارالارا یوْل آچان بولاشیجی بیر خسته‌لیک، قانلی بواسیر (فا: ~).

دیزاوْتو..diz otu [آد، بیتگی] نملی چیمن‌لرده بیتن اوْتسوْو بیتگی.

دیزاوّسته چؤکمک..diz üstə çökmək [تاثیرسیزائیلم] تابع اوْلماق، تسلیم اوْلماق.

دیزاوّسته..diz üstə [ظرف] دیزلرینی باغلایاراق اوْتورما (فا: چارزانو). with legs crossed

دیزاوْیناغی..diz oynağı [آد] بالدیر و بوُد سوموگونو بیرلشدیرن اوْیناق.

دیزاین..dizayn [این، آد] طرح، چیزیم، تاساریم [۲۱۸]. (فا: طرح).

دیزئل..dizel [آد، آلمانجا، مخترع آدیندان] سیخیشدیریلمیش هاوانین ایچینه پوْسکورتولن قازوییل‌له چالیشان موْتور (فا: دیزل). deisel (engine)

دیزباغی..dizbağı [آد] دیزه باغلانان پارچا ویا باغ، دیزلیک.

دیزبوْیو..diz boyu [ظرف] دیزه قدر.

دیزبه دیز..diz bə diz [ظرف] باخ: دیز دیزه.

دیزبین..dizbin [اؤزل‌آد] اهر ده چای و کند آدی {دؤز+مین: چوْخ دؤزلوگو اوْلان یئر}.

دیزجَک..dizcək [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] دیزباغی، دیزه ساریلان سارغی، دیزلیک.

دیزچؤکدورمک..diz çökdürmək [تاثیرلی ائیلم] زورلا تابع ائتمک.

دیزچؤکمک..diz çökmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دیزلری‌اوسته اوْتورماق. ۲-باش اَیمک.

دیزدیرمک..dizdirmək [باخ] دؤزدورمک.

دیزدیزه..dizədizə [ظرف] اوْز اوْزه، بیربیرینه‌لاپ یاخین.

دیزدیزی..dizdizi [ظرف] دیزلری اوّستونده "دیز دیزی یئریمک".

دیزدیزین..dizdizin [باخ] دیز دیزی.

دیزروُیین..dizruyin [اآ، ت] یئنی کند شهری‌نین آدی.

دیزقاپاغی..diz qapağı [آد، آناتومی] دیزلرین اوستونو اؤرتن سوموک (فا: کاسه زانویی). kneecap

دیزقاخ..dizqax [باخ] دیْزقاخ.

دیزک..dizək [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی {دیزه}.

دیزگؤووُن..diz gövün [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {دیز: قالا؛ دژ+گؤی+ون}.

دیزگاه..dizgah [اؤزل‌آد] هشتپر ده کند آدی {دیزگه: منظم و دؤز یئر}.

دیزگه..dizgə [آد] سیستیم، دؤزن، دؤزونتو.

دیزگی..dizgi [آد] چاپ و باسیندا حرف‌لری دؤزمه، ترتیب.

دیزگین..dizgin [آد] حئیوانین جلوْو و گم اینه باغلاناراق اوْنا جهت ورمه‌یه یارایان قایيش.

دیزلرینه دؤشنمک..dizəlrinə döşənmək [تاثیرسیزائیلم] چوْخ یالوارماق.

دیزلرینه قاپانماق..dizəlrinə qapanmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ یالوارماق.

دیزلرینی قوُجماق..dizlərini qucmaq [تاثیرسیزائیلم] یازیق یازیق اوْتورماق.

دیزلَک..dizlək [اؤزل‌آد] حاضر جواب، قوْنوشقان[۷].

دیزلنمک..dizlənmək [بل] دیزله ووُرولماق. دیزلری اوّسته اوْتورماق (حئیوان). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تیزلمک، دیزله ازمک‹}.

دیزله‌مک..dizləmək [تاثیرلی ائیلم] دیزلرینی توُتاراق اوْتورماق.

دیزلیک..dizlik [آد] ۱-دیز باغی، دیزه ساریلان سارغی (دیزی قورومالق اوّچون) ۲-اوزونلوغو دیزه کیمی‌اوْلان‌آلْت تومان. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیزم..dizəm [آد، موزیک] سس اوُیقونلوغو، ریتم، باخ: ذوزوم.

دیزمار..dizmar [اؤزل‌آد] جوُلفادا بیر بؤلگه آدی {۱-بو کلمه ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر: دیز+مار؛ دیز سؤزو دیزه کیمی یئر ادلاریندادا اؤزونو گؤسته‌رير و دؤزلوک یئره اشارت ائدیر، مار سؤزو مرا کلمه سینین دَییشیلمیش شکلیدیر و کلمه سونوندا سسلی حرفین دوشمه-سیله دؤزه‌لیبدیر و اوتلاق معناسیندادیر، بو کلمه بیرلیکده دؤزلوک اوْتلاغا اشارت ائدیر (مثلا ماراوا تپا سؤزونده ده مارا آوا سؤزونده بیر سسلی دؤشه رک ماراوا شکلینه گلمیشدیر) ۲-فارسچیلار کلمه‌نین ایکینجی بؤلومونو فارسلاشدیراراق بورانی مار(ایلان) معدنی کیمی قلمه وئریللر، گویا آیری یئرلرده ایلان تاپیلمیر و فقط بورادا ایلان واردیر، هر حالدا یالانچی اوُیدورمالاردان باشقا بیر سؤز اولابیلمز}.

دیزماری..dizmarı [آد، دا] گیله‌سی بؤیوک و توخوملاری ایری اؤزوم نوعو، خلیلی اوزومونون قوروتولموشو (فا: نوعی انگور) {بو کلمه محتملا دیزمار سؤزونه باغلی اولاراق دیزمار منسوب اؤزوم نوعونا اشارت ائدیر}.

دیزمان..dizman [صفت، باخ: دیزمیرلیق] تیزمان، دیزمن، چوخ بؤیوک.

دیزَمسیز..dizəmsiz [صفت] دیزه‌می اوْلمایان، دؤزومسوز(فا: بدون ترتیب).

دیزمک..dizmək [باخ] دؤزمک.

دیزَملی..dizəmli [صفت] دیزه می اوْلان، دؤزَملی.

دیزمن..dizmən [آد] دیزگی جی، مُرتّیب.

دیزناب..diznab [اؤزل‌آد] بوْستان‌آبادا کند آدی {دؤزناولی یئر}.

دیزه..dizə [آد] ۱-بئیتی‌تشکیل وئرن ایکی بؤلومدن هر بیری، مصرع (فا: بند). ۲-یئرآدلاریندا دؤزلوک یئر و اکینچیلیک اوْچون اوُیقون، منظم یئر مفهومو داشییر {دیوان لغات تورک ده ‹تیز› سؤزو هم دیز معناسیندا و هم یوکسک یئر معناسیندا گلیبدیر، دیواندا ‹تیزیک› سؤزوده "سیْرا، صاف، دیزی" معناسیندا گلیبدیر و بو معنالاردان آنلاشیلیرکی، دیزه سؤزوده دؤزلوک و صاف یئر آنلامیندادیر}.

دیزه..dizə [اؤزل‌آد] تقریبا بوتون شهرلرده یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: کندآدلاری، چای‌آدلاری، داغ‌آدلاری.

دیزه چؤکمک..dizə çökmək [تاثیرسیزائیلم] دیز اوسته اوْتورماق (فا: زانو زدن).

دیزه چیخماق..dizə çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ اوْلماق.

دیزه‌وند..dizəvənd [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {دؤزلوک‌یئر}.

دیزی..dizi [آد] سیرالانمیش، دوزولموش‌هرشئی، آردآردا، یان یانا گلن شئیلر، آردی اوْلان فیلم (فا: سریال). Serial {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر ، باخ: دیزه}.

دیزیش..dizиş [آد] دیزمک ایشی.

دیزیلمک..dizilmək [بلسیز ائیلم] باخ: دؤزولمک.

دیزی‌له‌مک..diziləmək [تاثیرلی ائیلم] دیزی حالینا گتیرمک.

دیزیم..dizim [آد] دیزیلمک‌ایشی، دال‌دالادؤزولموش، سئنتاقما

دیزین..dizin [آد] فهرست، کتاب و درگی ده قونولاری دؤزوم له‌مک و صفحه سین بللی ائتمک (فا: فهرست).

دیزینه دؤیمک..dizinə döymək [تاثیرسیزائیلم] پئشمان اوْلماق.

دیس..dis [آد] بشقاب (فا: بشقاب). dish

دیسپانسئر..dispanser [آد، فرانسیزجا] ۱-خسته‌لره آیاقدا پاراسیز ویا آز پارا ایله باخیلان یئر، بیر نوع ساغلیق اثوی.۲-حامی.

دیس‌پلئییر..dis pleyir [آد، فرانسیزجا] دیسک جوکئی: تکرچالار [۲۱۸].

دیسک جوْکئی..disk cokey [آد، فرانسیزجا] دیسپلئییر:تکرچالار [۲۱۸].

دیسپوْت..dispot [آد، فرانسیزجا] علمی و ادبی و بوُجور موْضوع‌لارا دایر آچیق مُباحثه "ادبی دیسپوْت".

دیسپوْنیبیلیته..disponibilitə [آد، فرانسیزجا] ایشله‌نه‌بیلیرلیک، حاضرپارا [۲۱۸].

دیستریبیوتر..distəribiutər [آد، فرانسیزجا] داغیدیجی، پاییجی [۲۱۸].

دیسک..disk [آد، فرانسیزجا] ۱-تکر "دیسک‌آتماق: تکرآتماق" [۲۱۸]. ۲-دیسک توُتماق ویا اوْلماق: بئل مُهره لری آغریماق(فا: ~).

دیسکئت..disket [آد، این] بیلگی سایار ایشلم‌لرین قئید ائتمه‌یه یارایان‌بیرنوع‌دیسک کیمی شئی، تکرجیک [۲۱۸](فا: دیسکت)

دیسک‌له‌مک..diskləmək [تاثیرلی ائیلم] دیسک‌له توْپراغی‌صاف لاماق.

دیسکوْ(دیسکوتئک)..disko(diskotek) [آد، فرانسیزجا] دانسلی‌موزیکلی ایلَنمه‌یئری

دیسکینتی..diskinti [آد] دیسکینه‌رک قورخما.

دیسکیندیرمک..diskindirmək [تاثیرلی ائیلم] بیردن بیره قورخوداماق چکیندیرمک.

دیسکینمک..diskinmək [تاثیرسیزائیلم] بیریندن چکینمک، قورخاراق سیْچراماق(فا: یکهویی ترسیدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ‹تئزگینمک، تیسگینمک›، کلمه‌نین کؤکو تئزمک (اوْرکمک، دیدرگین اولماق) سؤزوندندیر، تئزمک› تئزگینمک› تیسگینمک}.

دیسکینیش..diskiniş [آد] دیسکینمک ایشی.

دیسکینیلمک..diskinilmək [بلسیز ائیلم] هرهانسی بیری دیسکینمک.

دیسیپلین..disiplin [آد، فرانسیزجا] بیرتوپلولوق ویا قورولوش ایچینده اوْلان و اویماسی گره کن قوُرال و یاسالار، سیخی دؤزن (فا: ~).

دیسیمیلاسیون..disimilasion [آد، لا] ۱-اوْخشارلیغی و بنزرلیگی یوْزان دَییشک‌لیک. ۲-اوْرقانیزمین فعالیتی پروْسئسینده مُرکّب عُضوی مادّه‌لرین داغیلیب یوْزولماسی و پارچالانماسی. ۳-(دیل) بیر کلمه ده آردیجیل گلن بنزر حرف‌لرین یئر دَییشمه‌سی "ضرل=ضرر". (فا: دسیملاسیون).

دیش..diş [آد] ۱-آغیزدا آلت و اوْست چنه‌یه کؤکلریله باغلانان سوّموکلر، اینسان آغزیندا اولان ۳۲ دیشدن هر بیری (فا: دندان). tooth ۲-دیشه بنزر هر شئی، چرخ دیشی، کوتان دیشی (فا: دندانه). tooth or cog (of a wheel) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کؤکدن: تئشه (ناجاق) خیش یا تیش (کوتان دیشی) دئشنه (ائشمه آلتی)، دیش کلمه‌سی کوْتان دیشی معناسیندا دئشمک فعلینین کؤکو اولوب[۶]}.

دیش دوْلدورماق..diş doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْروین دیشی تمیزله یب یئرینی مُناسب مادّه ایله دوْلدورتماق (دیش دؤکتورو طرفیندن).

دیش دیرناق ایله..diş dırnaq ilə [باخ] دیشی دیرناغی ایله.

دیش کیراسی..diş kirası [آد] گئچمیشده کندلی‌لردن‌آلینان‌وئرگی نوعو.

دیش هَدیگی..diş hədiyi [آد] دیشله‌مه، اوشاق دیش چیخارما زامانی بوُغدا و بوُجور شئیلرله پیشیریلن بیر یئمک (فا: دیشلمه).

دیش یئری..diş yeri [آد] دیشله‌نن یئرده قالان ایز.

دیش‌آچان..dişaçan [آد] چرخلرده دیش دوزلتمک اوچون اولان آلت.

دیش‌آراسی‌سس‌سیزحرفی..diş arası səssiz hərfi [آد] دیشلر آراسیندا دئییلن سس‌سیز حرف (فا: صامت میان‌دندانی). **interdetal consonant**

دیش‌آرخاسی..dişarxası [آد] دیشلرین دال طرفی "دیش آرخاسی اتلر".

دیش‌آرخاسی حرفلر..diş arxası hərflər [آد] دیل، اؤست دیشلرین دال طرفینه یاپیشاندا دئییلن حرف، باخ: دیل اؤنو حرفلر، باخ: باش سؤز بؤلومونه "ل".

دیش‌آغارتماق..diş ağartmaq [باخ] دیشینی آغارتماق.

دیش‌آغری‌سی..diş ağrısı [آد] دیش چورومه‌سی سببیله باشلایان آغری (فا: دندان درد). **toothache**

دیش‌اتی..diş əti [آد، آناتومی] دیش کؤکلرینی بؤروین قیرمیزیمتیراق ات (فا: لثه). **gingival**

دیش‌اتی داماق سس‌سیز حرفی..diş əti damaq səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] دیل اوُجونون اؤست دیش اتلریله اؤن داماغا توْخونماسیندان دؤزه‌لن سس‌سیز حرف "ج، چ، ز ، ژ، س، ش، ن".

دیش‌اتی دوْداق سس‌سیز حرفی..diş əti dodaq səssiz hərfi [آد] آلت دوْداغین اؤست دیشلره توْخونماسیندان دؤزه‌لن سس‌سیز حرف "ف، و".

دیش‌اتی سس‌سیز حرفی..diş əti səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] دیل اوُجونون دیش اتینه توْخونماسیندان دؤزه‌لن سس‌سیز حرف "ژ، ش".

دیش‌اوْتو..dişotu [آد، بیتگی] دیش اوْتوگیللردن اؤز اؤزه یاپراقلاری اولان آغ و بیز چیچکلی، قوُراق و چوْراق ایستی اؤلکه‌لرده چوخ یایقین و چوخ ایللیک آغاج سوْو بیر بیتگی (فا: خلال). **ammi plumbagoeuropea**

دیش‌اوْتوگیللر..dişotugillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لرین، بیتیشیک تاج یاپراقلی‌لاردان، ایستی وقوراق اؤلکه‌لرده یاشایان بیر بیتگی فامیلی (فا: تیره گیاهی). **plaumbaginaceae**

دیش‌اوْستو سس‌سیز حرفی..diş üstü səssiz hərfi [آد] دیش‌اتی سس‌سیز حرفی، دیل اوُجو اؤست دیش اتیله اؤن داماغا توخوناراق چیخان سس‌سیز حرف(ج، چ، ز، س، ن، ژ، ش)(فا: صامت رودندانی).

دیش‌ایتی‌له‌مک..diş itiləmək [تاثیرسیزائیلم] انتقام آلماق اؤچون حاضرلانماق.

دیش‌باتان..diş batan [صفت] بیر شئیین ضعیف نُقطه‌سی (فا: دندان گیر).

دیش‌باتماز..diş batmaz [صفت] یئنیلمز، گوج چاتماز (فا: محکم).

دیش‌باتمازلیق..diş batmazlıq [آد] یئنیلمزلیک، گوج‌چاتمازلیق(فا: محکمی).

دیش‌بادامی..diş badamı [آد، بیتگی] (دیشله‌قیریلابیلن)قابیغی‌نازیک بادام‌نوْعو.

دیش‌بوُداق..diş budaq [آد، بیتگی] زیتون‌گیللردن، تاختاسی برک و دیرلی بیر آغاج (فا: زبان گنجشک). **froxinus exelsior**

دیش‌بوُغدایی..diş buğdayı [آد] اوُشاغین دیش چیخارماسی اؤچون پیشیریلن بوُغدا و بوُنا دؤزنله‌نن تؤرن، هدیک

دیش‌بیلیمی..diş bilimi [آد] دیش‌لرین اؤزل‌لیکلرینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: دندان شناسی). **odontology**

دیش‌تاجی..diştacı [آد، آناتومی] دیشلرین اتدن ائشیکده کی بؤلومو.

دیش‌تاقیلداتماق..diş taqqıldatmaq [تاثیرسیزائیلم] قورخوتماق، هده قوْرخو گلمک.

دیشَتدیرمک..dişətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] دیشتمک ایشینی گؤردورمک.

دیشَتمک..dişətmək [ائتدیرگن ائیلم] دیشه‌مک ایشینی گؤردورمک.

دیشجیک..dişcik [آد] کیچیک دیش، قوُرقولاردا اوْلان بالاجا دیشلر.

دیشجیکلی..dişcikli [آد] بالاجا دیشجیکلری اوْلان.

دیش‌چکمک..diş çəkmək [تاثیرلی ائیلم] دیشلری چؤرومه و آغریماسببیله‌چیخارتماق.

دیش‌چکن..diş çəkən [آد] دیشچی، دیش چکمک‌له اوُغراشان دوْکتور.

دیش‌چکیمی..diş çəkimi [آد] دیش چکمه ایشی.

دیش‌چؤپو..diş çöpü [آد] دیشلرین آراسیندا کی قالینتی‌لاری آریتماق اوچون یارارلی چؤپ (فا: خلال‌دندان). **toothpick**

دیشچی..dişçi [آد] دیش چکن، دیش‌دوْکتورو(فا: دندانساز). **dentist**

دیش‌چیلیک..dişçilik [آد] دیش دوزلتمه ایشی، دیش دوکتورلوغو (فا: دندانسازی). **dental surgery**

دیش‌حکیمی..diş həkimi [آد] دیش دوْکتورو (فا: دندانپزشک). **dentist**

دیش‌دادماق..diş dadmaq [تاثیرسیزائیلم] عُهده سیندن گلمک.

دیش‌داشی..dişdaşı [آد] ۱-دیش کؤکلرینه دؤزه‌لن کیرئجلی داش طبقه. ۲-دیشلرین دیش اتلری ائشیگینده قالان بؤلومو.

دیش‌داماق سس‌سیز حرفی..dişdamaq səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] داماق دیش سس‌سیز حرفی (فا: صامت‌دندان و کامی). alveo palatal

دیشدک..dişdək [آد، یئرل] حصیر توخوماق اوچون اولان دیشلی آغاج آلت.

دیشدن آرتیرماق..dişdən artırmaq [تاثیرلی ائیلم] پولونو دالی گؤن اوچون ساخلاماق.

دیش‌دوداق‌سس‌سیزحرفی..diş dodaq səssiz hərfi [آد] آلت دوداق اوست دیشه‌توخوناراق دؤزَلن سس‌سیزحرف(ف، و) (فا: صامت لب ودندان). dentiabal Libio denfal conosant conosant

دیش‌دوداق سسی..diş dodaq səsi [آد] دیش و دوداق آراسیندا دئییلن سس‌سیز حرف (فا: صدای لب ودندان). libio dentog sound

دیش‌دوکتورو..diş doktoru [آد] دیش حکیمی (فا: دندانپزشک). dentist

دیش‌دَیر..dişdəyər [صفت] یئییله بیلن، یئمه‌لی.

دیش‌دیش..dişdiş [صفت] چیخینتی‌لاری اولان، کرتیک کرتیک، دیشلر حالیندا اولان، مُضرّس (فا: دندانه دار). toothed

دیش‌دیش اولماق..dişdiş olmaq [تاثیرسیزائیلم] کله کؤتورلشمک.

دیش‌دیشه‌مک..diş dişəmək [تاثیرلی ائیلم] دیشلرینی تازالاماق، دیش چیخارماق.

دیش‌دَییشمک..diş dəyişmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دیشلرینی تازالاماق، یئنی‌دن دیش چیخارماق. ۲-یئمه‌گینی دَییشمک، همیشه‌بیرشئی یئمه‌مک.

دیشَرمک..dişərmək [س، باخ: دیش] گؤیرمک، دیشاری‌چیخماق

دیشره..dişrə [ظ، ت] باخ: دیشاری.

دیش‌سالماق..diş salmaq [تاثیرسیزائیلم] دیشلری تؤکولمک، قوْجالماق.

دیش‌سس‌سیزحرفی..diş səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] دیل اوُجونون اوْست دیش اتلرینه توخونماسیلا دؤزه‌لن سس‌سیزحرفلر (د، ت، ج، چ) (فا: صامت‌دندانی). dental consonant

دیش‌سسی..diş səsi [آد، دیل‌ب]: دیش‌لرین توسط ایله دئییلن حرف (فا: صدای‌دندانی). dental sound .

دیش‌سوْرتگوسو..diş sürtgüsü [آد] دیش سوْرتن: مسواک (فا: مسواک). Toothbrush {سن: ‹دیش سوْرگو›}.

دیش‌سیز..dişsiz [صفت] دیشی اولمایان (فا: بی‌دندان). toothless

دیش‌سیزلر..dişsizlər [آد] دیشلری اولمایانلار (فا: بی‌دندانان). edetata

دیش‌سیزلیک..dişsizlik [آد] دیش‌سیز اوْلما وضعیتی.

دیش‌فیرچاسی..dişfırçası [] دیشلری تمیزله‌مه‌یه یارایان بیر فیرچا توْرو.

دیش‌قوْز..dişqoz [آد] قابیغی نازیک بالاجا قوز.

دیش‌قوُردالاماغا چؤپو یوْخدور..diş qurdalamağa çöpü yoxdur [دئییم] چوْخ کاسیبدیر.

دیش قیْجاتماق..diş qıcatmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: دیش قیْجیرتماق.

دیش‌قیجیرتماق..diş qıcırtmaq [تاثیرلی ائیلم] دیش قیْجاتماق: دیش لرینی بیربیرینه سورتمک (فا: دندان قروچه کردن). to gnash (or grate or grind) the teet ۲-قوْرخوتماق، حدّه‌لمک.

دیشَک..dişək [صفت] دیش دیش اولان، چیخینتی‌لاری اوْلان، کرتیک کرتیک، مُضرّس (فا: دندانه دار). toothed

دیشَک‌دیشَک..dişək dişək [صفت] دیش دیش و کله کؤتور یئر.

دیشَک دیشَک ائتمک..dişək dişək etmək [تاثیرلی ائیلم] دیش دیش و کله کؤتور ائله‌مک.

دیشَکلی..dişəkli [صفت] دیشه‌یی اولان، کله کؤتور، گیرینتی‌لی چیخیتی‌لی، دیش دیش اوْلان.

دیش‌گئچیرمک..diş geçirmək [تاثیرسیزائیلم] حاقّی‌اوْلمایان‌بیرشئیه و ایشه قاریشماق.

دیشگَدیگی..diş gədiyi [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {ائشیک گدیک}.

دیش‌گؤسترمک..diş göstərmək [تاثیرسیزائیلم] بویون اَیمه‌مک.

دیشه‌یی..dişeyi [آد] داش یوْنما چکیشی.

دیشگیل..dişəgil [اؤزل‌آد] علی‌بایراملی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

دیشلَتمک..dişlətmək [اتّدیرگن ائیلم] دیشله‌مک ایشینی گؤردورمک.

دیشلَری بیربیرینه دیمک..dişləri birbirinə dəymək [تاثیرسیزائیلم] تیتره‌مک.

دیشلَری تؤکولمک..dişləri tökülmək [تاثیرسیزائیلم] یاشلانماق، قوْجالماق.

دیشلک..dişlək [صفت] ۱-دیشلری ائشیگیه دوغرو چیخیق اوْلان. ۲-دیشلنمیش، دیش یئری. ۳-بیر دفعه ده دیش‌له گؤتورولن مقدار (فا: جای‌دندان، گاز گرفته).

دیشلک دیشلک..dişlək dişlək [ظرف] هریئری دیش لنمیش حالدا" ـائتمک".

دیشلک گؤتورمک..dişlək götürmək [تاثیرلی ائیلم] دیش‌له‌مک.

دیشلک ووُرماق..dişlək vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دیش‌له‌مک.

دیشلم..dişləm [آد] دیشلنمیش، باخ: دیشلک.

دیشلم دیشلم..dişləm dişləm [ظرف] هریئری دیشلنمیش حالدا، دیشلک دیشلک.

دیشلَملیک..dişləmlik [صفت] دیشله ییب قوپارماق اوچون کفایت ائدن.

دیشلَنمک..dişlənmək [بلسیز ائیلم] دیشله‌مک ایشی گؤرولمک، دیشلر آراسیندا سیخیلماق، دیش‌له قوپاریلماق.

دیشلنمیش..dişlənmiş [صفت] دیش یئری‌قالمیش، دیش‌له قوپاریلمیش.

دیشله‌مک..dişləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دیش‌له قوپارماق، ویا سیخماق، دیش‌له کسمک (فا: گاز گرفتن). ۲-سانجماق، دالاماق. ۳-بیر شئیی دیش دیش ویادندن ائتمک، کله کؤتور ائتمک، اوُنو ایی اوّیوتمک اوچون دییرمان داشینین آغزینی دیش دیش آلت‌لرله ایتیله‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تیشله‌مک›}.

دیشله‌مه..dişləmə [آد] ۱-دیشله‌مک ایشی. ۲-اوشاق دیش چیخارما زامانی پیشیریلن بیر یئمک، دیش هَدیگی (فا: دیشلمه).

دیشله‌مه چای..dişləmə çay [آد] کیچیک قند پارچاسی ویا شیرنی ایله ایچیلن چای، آجی چای "دوُستاق‌لارین هر بیرینه بیر تیکه قارا چؤرک‌له بیر استکان دیشله‌مه چای گتیردیلر".

دیشلی..dişli [صفت] ۱-دیشی‌و دیشلری اولان. ۲-(مج)سؤزوگئچن، آغیزلی، دیللی‌باشلی. ۳-مضرّس(فا: دندانه دار). toothed

دیشلیجه..dişlicə [آد، بیتگی] ثعلب گیللردن‌بیرچنکلی‌بیتگی (یاپراقلاری بویاق چیلیقدا ایشله‌نیر).

دیشلیک..dişlik [آد، باخ: دیش] ۱-اوشاغین‌ایلک‌دیشی چیخاندا رسم اوچون پیشیریلن بیر نوع آش، دیشله‌مه ۲-قویون قارنینا مخلّفات قاتاراق پیشیریلن بیر یئمک (فا: ~). ۲-دیشلیک۲(آد) بوْکس اوْیونوندا دیشی قوْروماق اوچون آغیزا قویولان آلت.

دیشلی‌لیک..dişlilik [آد] دیشلی اولما وضعیتی.

دیشَنمک..dişənmək [بلسیز ائیلم] دیش‌دیش‌اولان‌آلت‌ایتی- لنمک" اوْراق‌دیشَندی"

دیشه..dişə [آد، بیتگی] ۱-دنلی اولاراق و یئم اوچون ایشله‌نن بیر نوع چؤل بیتگی‌سی، قیْرتیج (فا: گیاه مرتعی). ۲-باخ: تئشه، بیر نوع دئشمه آلتی. pao

دیشه دیله دوّشمک..dişə dilə düşmək [تاثیرسیزائیلم] دیله دیشه توُتماق، یالوارماق.

دیشه‌مک..dişəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دیشه ایله دیش دیش ائله‌مک، دَییرمان داشینی دیشه‌یی ایله دیش دیش و کله کؤتور ائله‌مک ۲-آغزی دیش دیش اولان آلتلری ایتیتمک "اوْراغی دیشه‌مک"۳-یاش یئددیه یئتیرن ده دیش تؤکه‌رک تازا دیش چیخارماق "اوُشاق دیشه مگه باشلادی".

دیشه ووُرماق..dişə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] سیناماق، دادماق، دیشینه ووُرماق.

دیشه‌له‌مک..dişləmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: دیشه‌مک.

دیشی..dişi [آد، ص] ۱-جانلی‌لارین دوْغان و یومورتالایان ویا توخوملایانی، ارکک اوْلمایان (فا: ماده). ۲-آیقیت‌لاردا بیربیرینه گئچیرنلرین گیرینتی‌لی‌اوْلانی۳-یوُمشاق‌ایشله‌نن "پاخیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیشی›، سن‹تیشی›، بو سؤز تئشمک / دئشمک سؤزوندن‌آلینمادیر، تئشیک›تئشی› تیشی}. femal

دیشی اوْرقان..dişi orqan [آد، بیتگی] چیچک‌لرده یومورتالیغی ایچینه آلان.

دیشی باتماق..dişi batmamaq [تاثیرسیزائیلم] عُهده سیندن گله بیلمه‌مک.

دیشی پاخیر..dişi paxır [آد] راحتجه ایشله‌نین پاخیر و میس مئتالی.

دیشیجیک..dişick [آد] بیتگی چیچک‌لرین دیشی دؤللوق اورقانی.

دیشی جیک‌سیز..dişiciksiz [صفت] دیشی جیگی اوْلمایان چیچک.

دیشی جیکلی..dişicikli [صفت] دیشی جیگی اوْلان بیتگی.

دیشی دمیر..dişi dəmir [آد] راحتجه ایشله‌نین دمیر.

دیشی دیرناغی ایله..dişi dirnağı ilə [] چوْخ زحمت ایله، وارگوّچ ایله.

دیشی دیلینه دَیمک..dişi dilinə dəymək [تاثیرسیزائیلم] دیشلری بیربیرینه دَیمک.

دیشی قارنیندا اوْلان..dişi qarnında olan [آد] گیزلی ایش گؤرن آدام حاقّیندا.

دیشی کلیشه..dişi klişə [آد] یازی‌سی اوْیما اوْلان کلیشه.

دیشی لشدیرمک..dişiləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دیشی وضعیته گتیرمک.

دیشی لشمک..dişiləşmək [تاثیرسیزائیلم] دیشی‌لر کیمی رفتار ائتمک.

دیشی‌سل..dişisəl [صفت] دیشی‌ایله‌ایلگی‌لی(فا: مربوط‌به‌ماده). femal

دیشیل..dişil [آد] ۱-دیش ایله ایلگی‌لی. ۲-بعضی دیللرده دیشی سایبلان سؤزجوک، مؤنّث (فا: مؤنث).

دیشیل لشدیرمک..dişilləşdirmək [تاثیرلی ائیلم، دیل‌ب] بعضی دیللرده بیر سؤزجوغو دیشیل وضعیته گتیرمک.

دیشیللیک..dişillik [آد، دیل‌ب] بعضی دیللرده سؤزجویون دیشیل اؤلما وضعیتی.

دیشیله دیرناغیله..dişi ilə dırnağı ilə [ظرف] بؤیوک گؤجلوک‌له.

دیشیلیک..dişilik [آد] دیشی جنسیندن اؤلما وضعیتی (فا: مادگی). gynoecium

دیشینده شیره قالماق..dişində şirə qalmaq [تاثیرسیزائیلم] دادانماق، اؤیرشمک.

دیشیندیریک..dişindirik [آد] ایپه ایلمیک آتاراق حئیوانین آغزینا تاخیلان گم[۲].

دیشینه گؤره..dişinə görə [ظرف] زورو یئتدیگی قدر.

دیشینه ووُرماق..dişinə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] سینامان، دادماق.

دیشینی آغارتماق..dişini ağartmaq [تاثیرسیزائیلم] گؤله‌رک ویا هیرسله‌نه‌رک دیشلرینی گؤسترمک.

دیشینی دیرناغینا تاخماق..dişini dırnağına taxmaq [تاثیرلی ائیلم] دارلیغا و سیخینتی یا دایانماق.

دیشینی دیشینه قیجاماق..dişini dişinə qıcamaq [تاثیرسیز ائیلم] برک هیرسلنمک.

دیشینی سؤکمک..dişini sökmək [تاثیرلی ائیلم] دارلیغا سیخینتی یا سالماق.

دیشینی قیجاماق..dişini qıcamaq [تاثیرسیزائیلم] برک هیرسلنمک.

دیشینی‌دؤلدورماق..dişini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: دیش دؤلدورماق و دؤلدورتماق.

دیشینی‌سیخماق..dişini sıxmaq [تاثیرسیزائیلم] دارلیغا سیخینتی یا دایانماق.

دیشینین دیبیندن چیخانی دئمک..dişinin dibindən çıxanı demək [تاثیرلی ائیلم] آغزینا گلَنی دئمک.

دیفتونق..diftonq [آد، فر، دیل‌ب] بیرهجادا ایکی‌سسلی حرفین بیرلشمه‌سی " گلمه‌سی ایله= گلمه سیله"، فلکلر یاندی آهیمدان: فلکلر یاندی آهیمنان (فا: دیفتونگ).

دیفتونق لاشماق..diftonqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دیفتونق حالینا گلمک.

دیفتیری..diftiri [آد، فرانسیزجا] دیفتریت: بوغما، بوغما خسته‌لیگی، قوش پالازی، اوُداق بؤلومونده میکروب‌لاردان عمله گلن بولاشدیریجی بیرخسته‌لیک، چوخو اوُشاقلاردا باش وئرن یولوخوجوخسته‌لیک(فا: خناق، دیفتری). croup

دیفراکسیون..difraksion [آد، فرانسیزجا] قیرینیم.

دیفرانسیئل..difransiel [آد، فرانسیزجا] ۱-اوتوموبیل‌لرده آرخا تکر لرین آراسینا قوشولان‌دیشلی‌آراج ۲-پارچالانمیش آرتیم‌لارلا بیلینن‌ریاضی بیر ایشلم، سونسوز کیچیک آرتان لیمیت‌لرله اله گلن تابع (فا: حساب فاضله). differntial

دیفوزیون..difozion [آد، فرانسیزجا] مولکول‌لارین سینئتیک انرژی سببیله چوخ یوغون بؤلگه‌دن آز یوغون بؤلگه‌یه حرکتی.

دیقلان..diqlan [اؤزل‌آد] بیرآذربایجان شهری[۹۷].

دیک..dik [صفت، مت] ۱-دیکئی اولان، ایک و یاتای اولمایان، عمود (فا: عمود). pillar ۲-(مج)تپه، یوقوش، یوکسک، اوجا (فا: مرتفع). high ۳-سرت، چتین. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تینگ›؛ بو کلمه تنگ و تنگه سؤزوندن آلیناراق اصلینده هاوایا دوغرو گئدن شئیی گؤسته ریر، باخ: دان}.

دیک-...-dik [اؤزل‌آد] اینسان آدی: ساپ، سباش، سبای، سبگ، سبوُغا، سار.

دیکئی..Dikey [مت] دیک اولاراق (فا: عمودی). vertical

دیکئی‌سوو..dikey sov [ظرف] عمود اولاراق (فا: عمودا)ً perpendicularly

دیکئی‌لیک..dikeylik [آد] عمودلوق، عمودیت. perpendicularity

دیک‌آتیلماق..dik atılmaq [تاثیرسیزائیلم] یئریندن‌سیچراماق (قورخودان).

دیک‌آچی..dikaçı [صفت] ۹۰درجه‌لی‌زاویه، قائم الزاویه right angle

دیک‌اوچگن..diküçgən [آد، مت] اوچ قول اولاراق ایکی قولو بیربیرینه دیک اولان اوچگن.

دیک‌بئل..dikbel [آد] دنیزده گمی یولونا قارشی اسن یئل.

دیک‌باخماق..dikbaxmaq [تاثیرسیزائیلم] گؤزلرینه بیر یئره تیکه‌رک دقّتله باخماق.

دیکباش..dikbaş [صفت، آ] دیهباش: سؤز گؤتورمه ین، بویون ایمه ین، ایدّعالی (فا: کلهّ شق، متکبر). brainless proud

دیک‌باشلی..dikbaşlı [آد، ص] بویون ایمز.

دیکباشلیق..dikbaşlıq [آد] دیهباشلیق: دیکباش آدامین اؤزللیگی (فا: تکبُّر). pride

دیک‌باشلیقلا..dikbaşlıqla [ظرف] تکبُّرلا (فا: متکبرانه). proudly

دیک‌بوجاق..dikbucaq [آد] قائم الزاویه. right angle

دیک‌بورون..dikburun [صفت] بورنونون اوج طرفی دیک، بورنو قالخیق.

دیک‌بیغ..dikbığ [صفت] بیغ‌لاری دیک بورولموش.

دیک‌پیللەکان..dik pilləkan [اؤزل‌آد] کلبَجر‹ده داغ آدی(۳۴۴۹)[۲۴۰].

دیکتاتوْر..diktator [آد، فرانسیزجا]بوتون سیاسی یئتگی‌لری اؤز الینده توتان کیمسه، دؤولتی اداره ائتمکده سینیرسیز حُقوقا و اختیارا مالک اولان و اونو ایشله‌دن کیمسه (فا: ~). **dictator**

دیکتاتورلوق..diktaturluq [آد] دیکتاتوراولما(فا: دیکتاتوری). **dictotorship**

دیکتافوْن..diktafon [آد، فرانسیزجا]بیر نوع سس آلما جاهازی.

دیکته..diktə [لا] دیهته:۱-املا، یازدیرما، باشقاسی طرفیندن یازیلماق اوچون سؤیله‌مه. ۲-باشقاسینا زورلا قبول ائتدیرمک، (فا: دیکته). **dictation**

دیکَج..dikəc [آد] ۱-باغ چوبوغو دیکمک اوچون چوخور قازماغا یارایان دمیر.۲-ستوُن، دیکیلمیش، دیرَک.

دیکجه..dikcə [ظرف] دیهجه: دیک اولاراق، دیکه یاخین، بیرقدر دیک.

دیک‌دابان..dikdaban [صفت] دابانلاری دیک باشماق وچکمه.

دیکداش..dikdaş [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.ماکی، مرند، نیر و سراب دا داغ آدی[۲۴۰].

دیک‌دؤردگن..dikdördgən [آد]زاویه‌سی دیک اولان دؤردگن.

دیک‌دؤردقول..dik dördqol [آد]مُستطیل (فا: مستطیل). **rectangle**

دیک‌دوُرماق..dik durmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دیکئی و شوّش دوُرماق، بئلینی اَیمه‌دن دوّز دوُرماق. ۲-باخ: دینج دورماق.

دیکدیر..dikdir [آد] دیهدیر: دیک یئر، کیچیک تپه.

دیک دیک‌باخماق..dik dik baxmaq [باخ] دیک‌باخماق.

دیک سیلیندیر..dik silindir [آد] ائکسن و مئحوری، قاعده سینه دیک اولان.

دیکسینتی..diksinti [باخ] دیسکینتی.

دیکسیندیرمک..diksindirmək [باخ] دیسکیندیرمک.

دیکسیندیریجی..diksindirici [باخ] دیسکیندیریجی.

دیکسینش..diksinş [باخ] دیسکینیش.

دیکسینمک..diksinmək [باخ] دیسکینمک.

دیکسینمیش..diksinmiş [باخ] دیسکینمیش.

دیکسینیش..diksiniş [باخ] دیسکینیش.

دیکسینیلمک..diksinilmək [باخ] دیسکینیلمک.

دیکسیوْن..diksion [آد، فرانسیزجا]سسلرین، سؤزلرین، ووُرقولارین، آنلام و هیجان دوُراق‌لارینی بیلدیرن سؤیله‌مه بیچیمی.

دیک‌قافالی..dikqafalı [صفت] دیک باشلی.

دیک‌قالخماق..dik qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئریندن سیچراماق-(قوْرخودان).

دیکقان..dikqan [تاریخی اؤزل‌آد]قیْرقیزلارین اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

دیک‌قوُلاق..dikqulaq [صفت]قولاق‌لاری دیک اولان (حئیوان).

دیک‌قویروق..dikquyruq [آد، دیرگی]بیرنوْع اؤردک.

دیککَن..dikgən [صفت، مت] دیهگن: زاویه‌لری ۹۰ درجه اولان خط‌لر.

دیکل..dikəl [آد]بئل، چاپا کیمی بیر بئل.

دیکلَتدیرمک..diklətdirmək [بلسیز ائیلم]دیهلتدیرمک: دیک حالا گتیریلمک، دیک توتولماق، یوخاری قالدیریلماق (فا: روی هم انباشتن).

دیکلَتمک..diklətmək [تاثیرلی ائیلم]دیکله‌مک، دیک حالا گتیرمک، آیاق اوّسته قالدیرماق، آرایا چیخارماق.

دیکلَدیلمک..dikəldilmək [بلسیز ائیلم]دیکلتمه ایشی گؤرولمک.

دیکلَشدیرمک..dikləşdirmək [تاثیرلی ائیلم]دیک حالا گتیرمک.

دیکلَشمک..dikləşmək [تاثیرسیزائیلم]دیک‌حالا گلمک، دیکلنمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیکلَم..diklәm [مت]عمود منصف، بیرینه دیکئی اولان خط.

دیکلَمک..dikəlmək [تاثیرسیزائیلم]دیک حالا گلمک، دیک اولماق.

دیکلَندیرمک..diklәndirmək [تاثیرلی ائیلم]دیک وضعیته گتیرمک.

دیکلَنمک..diklənmək [تاثیرسیزائیلم]دیک‌وضعیته گلمک، قووزانماق.

دیکله..diklə [اؤزل‌آد]اهر ده کندیستان آدی {یوّکسک یئر[۶۶]}.

دیکْله‌مک..diklәmək [تاثیرلی‌ائیلم]دیهله‌مک:دیک‌ائتمک، قالدیرماق.

دیکله‌مه‌سینه..diklәməsinə [ظرف]دیهله‌مه‌سینه: دیک اولاراق، دیکینه.

دیکلی..dikli [صفت]دیهلی:دیکی وچیخینتی‌سی اولان.

دیک‌لیک..diklik [آد]دیهلیک: دیک اولما وضعیتی.

دیکْمک..dikmək [باخ]تیکمک. **to seat**

دیکمن..dikmən [آد، باخ: دیک] ۱-مخروط، دؤنل، بورماج. ۲-مخروط بیچیمینده تپه، چوخ یوّکسک. ۳-عنادچی،

دیک‌یاپراق..dikyapraq [آد، بیتگی]قوملوقدا گؤوه‌رن بیر نوْع بیتگی (فا: نوعی گیاه). **agriphyllum latifoluim**

دیک‌یاپراقلی..dikyapraqlı [آد] یاپراقلاری دیک دوُران آغاجلار.

دیک‌یاموق..dikyamuq [آد] کنارلاریندان‌بیری قاعده‌یه دیک اولان یاموق.

دیکیت..dikit [باخ]تیکیت، استالاقتیت.

دیکیلمک..dikilmək [باخ]تیکیلمک.

دیکیلی..dikili [باخ]تیکیلی.

دیکینه..dikinə [ظرف]دیک اولاراق.

دیگچه..digçə [اؤزل‌آد] دیکجه: بی بی شیروان دا کند آدی {تپه}.

دیگر..digər [صفت، فا] باشقا، آیری، اوْ بیری "~آداملار" (فا: ~).

دیگرکام..digərkam [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤزگه جیل، اؤزگه چی (فا: دیگرکام).

دیگرگون..digərqun [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دَییشمیش، باشقالاشمیش(فا: دگرگون).

دیگه..digə [آد] یایدا یایلاغا چیخارکن قوْیونلارین بیر مُدّت قالدیق‌لاری داغ اتکلری "قوْیونلار بیر آی دیگه ده قالدیلار". {دیک سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

دیگه..digə [اؤزل‌آد] باکی'دا کند آدی[۲٤۰].

دَیگین..dəygin [صفت] ایلیشگین، دایر.

دیل..dil [آد] ۱-آغیزدا سربست ترپه‌نن و دادلاری بیلن بیر اوْرقان (فا: لسان). tongue ۲-بیر توپلومون دانیشدیغی سؤزلرین عامّ آدی. ۳-بیر سیرا آراج و آیقیت‌لاردا دیله بنزه‌ین بؤلوم، پوفله‌نن چالغی‌لاری چالاراق ترپه‌نن و سس چیخاران بؤلومو، تره زی‌نین دیلی، دنیزه اوُزانان دار و آلچاق قارا پارچاسی، بیر جهتده اوزونجا اوزانان بؤلوم. {سومرجه ‹تل›: دؤشونمک؛ ت، سن ‹تیل›، باخ: تیل}.

دیل‌آجی..dilacı [صفت] اتاجی (فا: تندزبان). abusive

دیل‌آجی‌لیق..dilacılıq [آد] اتاجی‌لیق.

دیل‌آچماق..dilaçmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق، دردینی سؤیله‌مک.

دیل‌آرام..dilaram [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤرک آچان (فا: دل آرام).

دیل‌آرخاسی حرفلر..dil arxası hərflər [دیل‌بیلیمی] دیلین آرخا طرفی (دیب طرفی) داماغا یاخین لاشاراق دئییلن حرف "ق، غ، ک، خ".

دیل‌آزار..dilazar [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤرک قیران (فا: دل آزار).

دیلآغاردا..dilağarda [اؤزل‌آد] ۱-فضولی‌ده داغ آدی ۲-قاراقویونلو اتفاقیندا بیر تورک طایفاسی ساییلیردی[۲٤۲-۱٤٤].

دیل‌آغزی قوُروماق..dil ağzı qurumaq [باخ] دیلی قوروماق.

دیل‌آغیزا سالماق..dil ağıza salmaq [تاثیرلی ائیلم] هامی یا یایماق.

دیل‌آغیزا سالماماق..dil ağıza salmamaq [تاثیرلی ائیلم] هامی یا یایماماق.

دیل‌آغیزائتمک..dil ağız etmək [تاثیرسیزائیلم] خوش‌سؤزلر دئیه‌رک مهربان‌لیق ائتمک.

دیل‌آلتی..dilaltı [صفت] ۱-دیلین آلتیندا اوْلان" دیل آلتی سیْنیر". ۲-دیلین آلتینا قوْیولان علاج و داوا.

دیل‌آوجیسی..dilavcısı [صفت] جاسوس (فا: جاسوس).

دیل‌آویز..dilaviz [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْره گه یاتان (فا: دل آویز).

دیل‌آیری..dilayrı [صفت] آیری و باشقا دیلده دانیشان.

دیل‌اؤنوسس‌سیزحرف..dil önü səssiz hərf [آد، دیل‌ب] دیش-سس‌سیزی، اؤن آووُرد سس‌سیزی (فا: صامت نوک کامی) alveola latezal

دیل‌اؤنوسسلی‌حرفی..dil önü səsli hərfi [آد، دیل‌ب] باخ: دیل اوُجو سسلی حرف.

دیلاتوْمتر..dilatometr [آد، فر، یئرب] گئنلَشمه اؤلچر.

دیل‌ازبری..dil əzbəri [آد] دیلده چوخ دئییلن، یاددا ساخلانیلان سؤز.

دیل‌افروز..dilafruz [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤرک آچان (فا: دل افروز).

دیل‌اقربالیغی..dil əqrəbalığı [باخ] دیل‌قوْهوملوغو.

دیلانچی‌آرخی..dilançı arxı [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند و چای آدی {تیل+ ان+ چی: اوُزون زوْلاق یئر}.

دیل‌اوْتو یئمک..dil otu yemək [تاثیرلی ائیلم] حدّیندن آرتیق دانیشماق.

دیل‌اوْرتاسی‌سس‌سیزحرف..dil ortası səssiz hərf [آد، دیل‌ب] دیلین اورتاسی اوست داماغا دَیه‌رک سؤیله‌نن سس‌سیز حرفلر (خ، ژ، غ، ق، ک، گ، ل، ی) (فا: صامت میان کامی).

دیل‌اوْرتاسی سسلی حرف..dil ortası səsli hərf [آد، دیل‌ب] یاریم قاپالی سسلی حرف، باخ: دار سسلی حرف (فا: صائت میان کامی).

دیل‌اوْغلانی..diloğlanı [آد، خ] (عُثمانلیجا) چئویرمن، دیلماج، مترجم.

دیل‌اوْلماق..dil olmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دانیشماق. ۲-یالوارماق.

دیل‌اوُجو (دیل اؤنو) سس‌سیز حرفی..dil ucu (dil önü) səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] دیل اوُجو دیش اتینه توخوناراق چیخان سس‌سیز حرف "ژ، س" (فا: صامت نوک کامی). front lip consonat

دیل‌اوُجو..dilucu [صفت] ۱-دیل اوُجو قاتیلماسیلا دئییلن سس. ۲-کؤنول سؤز، اؤرک‌سیز، اؤتَری، قیسا.

دیل‌اوُزاتماق..dil uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه حدّیندن چوخ-دانیشماق، یامان دئمک.

دیل‌اوُستاسی..dilustası [باخ] دیل پَهلَوانی.

دیل‌اوْستو سس‌سیز‌حرفی..dil üstü səssiz hərfi [آد، دیل‌ب] دیلین اوْستو اوْست داماغا دَیه‌رک سؤیله‌نن سس‌سیز حرفلر (فا: صامت بالا کامی). Uplateral consonant.

دیل‌اوْستو سسلی حرف..dil üstü səsli hərf [باخ] دارسسلی حرفلر.

دیل‌ایله ووُرماق..dil ilə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر سؤزلریله حدده‌له‌مک.

دیل‌باز..dilbaz [فا‹دل+باز›] ۱-اوْرک‌آچان ۲-دیللی باشلی، دانیشقان.

دیل‌باسان..dilbasan [طب] آغیزدا بوغازی گؤرمک اوْچون دوْکتور لارین ایشلتدیغی یاستی بیرآغاج یا مئتال آلت.

دیل‌باش..dilbaş [آد] قارامال‌داباش‌وئرن‌خسته‌لیک" مال‌دیلباش‌اوْلوب"

دیل‌بالیغی..dilbalığı [آد، دیرگی] دیل کیمی، اوْستو اسمر آلتی آغ، ایلیق و ایستی سولاردا یاشایان، اتی لذّتلی بالیق (فا: نوعی ماهی). vulgaris solea

دیلبان..dilban [آد، تا] دیلبند: ترجمان.

دیلبند..dilbənd [آد، تا] دیلبان: ترجمان.

دیلبَری..Dilberi [اوْزل آد] اوْزبَک-قوْنرات-قوْشتامقالی بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

دیل‌بلاسی..dil bəlası [صفت] دئدیگی بیر پیس سؤزون نتیجه‌سی " اوْز دیلینین بلاسینی چکیر".

دیل‌بوْغازا قوْیماق..dil boğaza qoymaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ دانیشماق.

دیل‌بوْلاماق..dil bulamaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ یالوارماق، چوْخ دانیشماق، دانیشاراق بیرینی قوُرشالاماغا چالیشماق.

دیل‌بیر..dilbir [صفت] سؤزبیر (فا: همرأی). unanimous

دیل‌بیرلیگی..dilbirliyi [آد] دیل‌و دئییش‌لری‌بیربیرینه یاخین اولما.

دیل‌بیلگی‌سی..dilbilgisi [آد] بیر دیلین سس، بیچیم و جُمله یاپی و قورولوش‌لارین اینجه‌له‌یب قوُراللارینی تثبیت ائدن بیلیم، قرامئر (فا: گرامر). grammer

دیل‌بیلمز..dilbilməz [صفت، آد] باشادوْشمه‌ین، سؤزقانماز، گئج باشا دوْشن.

دیل‌بیلمز..dil bilməz [اوْزل‌آد] کلئیبر و ماکی دا کند آدی.

دیل‌بیلمز..dil bilməz [اوْزل‌آد] قاراداغ‌بسده‌کانلی طایفاسینا باغلی-اوْبا آدی[۱۰۸،۳].

دیل‌بیلمزلیک..dilbilməzlik [آد] باشا دوْشمه مزلیک، سؤزقانمازلیق.

دیل‌بیلن..dilbilən [آد، ص] دوْشونجه‌لی، یول بیلن، گؤرگولو.

دیل‌بیلیمجی..dilbilimci [آد، دیل‌ب] دیل بیلیم ایله اوُغراشان دیلچی، لئنقوْیست (فا: زبانشناس).

دیل‌بیلیمی..dilbilimi [آد، دیل‌ب] دیللرین یاپی، گلیشیم، یاییلیم، اوْنلارین آرالارینداکی ایلیشگی‌لری، سس، بیچیم، آنلام و جُمله باخیمیندان اینجه‌له‌ین بیلیم‌دالی، لئنقوْیستیک (فا: زبانشناسی)

دیل‌پنیری..dilpəniri [آد] بیر نوع یاغلی قوْیون پنیری.

دیل‌پَهلَوانی..dil pəhləvanı [صفت] دانیشماقدا چوْخ ماهر ولی الیندن چوْخ ایش گلمه ین آدام حاقیندا.

دیل‌تؤکمک..dil tökmək [تاثیرسیزائیلم] راضی سالماغا ویا توْولاماغا چالیشماق.

دیل‌تؤکن..dil tökən [صفت] دیل باز (فا: زبان باز). charlatan

دیل‌ترپتمک..dil tərpətmək [تاثیرلی ائیلم] سؤز سؤیله‌مک، خواهش ائیله‌مک.

دیل‌ترپنمز..dil tərpənməz [باخ] دیل دؤنمز.

دیل‌توُتولماسی..dil tutulması [آد] دیل توتوقلوغو: پلتک‌لیک، دانیشما یئته نه‌یی‌نی ایتیرمه (فا: تپُق). to interfere

دیل‌توُتوقلوغو..dil tutuqluğu [آد] دیل توتولماسی: پلتک‌لیک، دانیشما یئته نه‌یی‌نی ایتیرمه (فا: تپُق). to interfere

دیل‌جاوابی..dil cavabı [آد] آغیزدان، شفاهی" دیل جاوابی ناغیل دئمک".

دیلچَک..dilçək [آد] ۱- بوغازدا اوْلان کیچیک دیل. ۲-بالاجا چیوی.

دیلچه‌یی گلمک..dilçəyi gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دیلچه‌یی شیشمک، دیلچه‌یی التهاب لانماق" اوُشاغین دیلچه‌یی گلیب".

دیلچه..dilçə [آد] دیل شکلینده اوْلان شئی و آلت، کیچیک دیل، باخ: دیلچک، دیلچیک.

دیلچی..dilçi [آد، دیل‌ب] دیل بیلیمجی‌سی، دیل موضوع سوندا چالیشان کیمسه، قرامئریست (فا: زبان شناس). linguisst {سن: گدا}.

دیل‌چیخارماق..dil çıxarmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینه دیل قایتارماق، اعتراض ائتمک.

دیلچیک واری..dilçikvarı [صفت] دیلچیگه اوْخشار، دیلچیک کیمی.

دیلچیک..dilçik [آد] ۱-کیچیک دیل یادا دیل بیچیمینده اوْلان کیچیک پارچا، بوغازدا اوْلان کیچیک دیل، معمولا بؤیوک بیر دیله بنزر شئیین یانیندا اولان کیچیک دیل (فا: زبانه). ۲-(بیتگی) بوغدا سوْو بیتگی‌لرده یاپراقلا قینین آیریلدیغی یئرده اوجو بیز کیچیک چیخینتی. ۳-بؤجک‌لرین آغزیندا کیچیک دیلین اؤنونده اوْلان بؤلوم. ٤-تره‌زی دیلی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیلچی‌لیک..dilçilik [دیل‌بیلیمی] دیل بیلیمی، دیل حاقیندا اوْلان بیلیم.

دیل‌دؤنمز..dil dönməz [آد] عاشق شعر فورمالاریندان دیل سس‌لری قاتیلمایان بیر نوع شعر.

دیل‌دئییب آغلاماق..dil deyib ağlamaq [تاثیرسیزائیلم] بایاتی دئییب اوْخشاماق.

دیلداش..dildaş [آد] دیللری بیر اوْلان، بیر دیلده دانیشان، دیل بیر (فا: همزبان). speaking the same.

دیل‌دالاشی..dildalaşı [آد] آغیز دالاشی، آغیز قاوقاسی.

دیل‌دالایان..dildalayan [آد، بیتگی] مال یئمی کیمی ایشله دیلن بئش بارماقلی اوْتسوْو بیتگی.

دیلدن آغیزدان دوّشمک..dildən ağızdan düşmək [باخ] دیلدن دوّشمک.

دیلدن آغیزدان اوْلماق..dildən ağızdan olmaq [باخ] دیلدن دوّشمک.

دیلدن دوّشمک..dildən düşmək [تاثیرسیزائیلم] برک یوْرولماق، الدن دوّشمک.

دیلدن اوْلماق..dildən olmaq [تاثیرسیزائیلم] برک یوْرولماق، الدن دوّشمک.

دیلدن دوّشمه‌مک..dildən düşməmək [تاثیرسیزائیلم] اوُنودولماماق.

دیلدن دیله دوّشمک..dildən dilə düşmək [تاثیرسیزائیلم] آغیزدان آغیزا دوّشمک، یابیلماق.

دیلدن دیله دوْلاشماق..dildən dilə dolaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ دانیشماق.

دیلدن دیله..dildən dilə [ظرف] آغیزدان آغیزا.

دیلدن سالماق..dildən salmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْرماق.

دیل‌دوْداغی قوُروماق..dil dodağı qurumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-برک سوُساماق. ۲-بیر اوْلای دان تعجّوّب لنمک، مات قالماق.

دیل‌دوْداغی کیلیدلنمک..dil dodağı kilidəlnmək [تاثیرسیز ائیلم] دانیشماغا قُدرتی اوْلماماق.

دیل‌دوْداغی یانماق..dil dodağı yanmaq [تاثیرسیزائیلم] برک سوُساماق.

دیل‌دوْداغینی گمیرمک..dil dodağını gəmirmək [تاثیرسیز ائیلم] برک آجیقلانماق، قضب لنمک.

دیل‌دوْداق..dil dodaq [آد] آغیزداکی دیل و دوْداق بیرلیکده.

دیل‌دوْداق آچماق..dil dodaq açmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

دیل‌دوْداق گمیرمک..dil dodaq gəmirmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: دیل دوْداغینی گمیرمک.

دیلده آغیزدا گزمک..dildə ağızda gəzmək [باخ] دیله آغیزا دؤشمک.

دیلده توّک بیتمک..dildə tük bitmək [تاثیرلی ائیلم] بیرسؤزو چوخ تکرار لاماقدان بیخماق.

دیل‌دیش..dil diş [آد] آغیزداکی دیل و دیش بیرلیکده.

دیل‌دیشه دوّشمک..dil dişə düşmək [تاثیرسیزائیلم] آغیزلاردا دانیشیلماق.

دیل‌دیشه سالماق..dildişə salmaq [تاثیرلی ائیلم] یایماق.

دیل‌دیل اؤتمک..dildil ötmək [تاثیرلی ائیلم] چَهچَه ائتمک، چوخ گؤزل اوُخوماق.

دیلَر..dilər [اؤزل‌آد] دیله‌ین، دیله‌یجی[۷].

دیل‌سئور..dilsevər [آد] بیر دیلی سئون.

دیلسل..dilsəl [آد] دیللـه ایلگی‌لی.

دیل‌سوّرچمه سی..dil sürçməsi [آد] دیل توُتولماسی(فا: لکنت زبان).

دیلسیز آغیزسیز..dilsiz ağızsız [صفت] یازیق (فا: بی زبان). stupidly

دیلسیز..dilsiz [صفت] ۱-دانیشمایان، آز دانیشان. ۲-لال، سؤزسؤیلمه یئته نگی اوْلمایان (فا: لال). dumb

دیلسیزلیک..dilsizlik [آد] دیلسیز اوْلما وضعیتی، یازیق‌لیق، ساکین‌لیک (فا: بیزبانی). dumbness

دیل‌شاقاسی..dil şaqası [آد] آغیز شاقاسی، آتما سؤز.

دیلَشمک..diləşmək [قا] قارشی‌لیقلی‌دانشیماق، دیل دئمک، سؤزلشمک.

دیل‌فلسفه سی..dil fəlsəfəsi [آد] دیلین اؤزو، کؤکَنی، آنلامی، یاپی‌سی، اؤزه رینه آراشدیرمالار آپاران فلسفه دالی.

دیل‌قانادان..dilqanadan [آد، بیتگی] بیر ایللیک و چوخ ایللیک، اوتسوْو بیتگی، ترکیبـینده رنگ و درمان ماده‌لری اوْلان بیر بیتگی، باخ: یوْغورت اوْتو (فا: نوعی گیاه).

دیل‌قانان..dilqanan [باخ] دیل‌بیلن.

دیلقاناو..dilqanav [اؤزل‌آد] دیلقَناب: اهرده کندآدی.

دیل‌قاوقاسی..dil qavqası [آد] دیل ساواشی، دیل تارتیشماسی.

دیل‌قوْللاری..dil qolları [آد، دیل‌ب] دانیشیلان بیر دیلین مُختلف قوللاری (فا: شاخه های زبان). hingusstic atlas

دیل‌قوْهوملوغو..dil qohumluğu [آد، دیل‌ب] بیرآنا دیلدن توره ین دیللر آراسینداکی یاخین‌لیق، دیللرین بیربیرینه باغلی‌لیغی (فا: خویشاوندی زبان). linguistic segmentation

دیلقه..dilqə [اؤزل‌آد] هئریس ده داغ آدی.

دیلک ایستەمک..dilək istəmək [تاثیرسیزائیلم] دیلک دیله‌مک.

دیلک..dilək [آد] ایستک، بیر کیمسه‌نین دیله دیگی شئی، تمنّا (فا: آرزو). Desire {ت، سن‹تیلک›، باخ: تیل}.

دیلکجه..dilәkcə [آد] استدعا، عرض وحال، (فا: درخواست). petition

دیلکجه‌چی..dilәkcəçi [صفت] عرض حال ائدن، دیله‌مه وضعیتینده اوْلان.

دیلکجه‌لر..dilәkcələr [آد] عریضه‌لر (فا: عرایض). statements

دیلک‌دیله‌مک..dilək diləmək [تاثیرلی ائیلم] عرض حال ائتمک، خواهش ائله‌مک.

دیلکسیز..dilәksiz [صفت] هئچ بیر دیله‌یی و ایسته‌یی اوْلمایان.

دیلکسیزلیک..dilәksizlik [صفت] هئچ بیر دیله‌یی و ایسته‌یی اوْلماما.

دیلک‌کیپـــی..dilək kipi [آد، دیل‌ب] دیله‌مه آنلامی وئرن کیپ، دیلک وجهی، تورکجه ده "س" اکی ایله دیلک کیـــپی دؤزه‌لیر "گلسم، قالسام". (وجه آرزو)

دیلکله..dilәklə [ظرف] آرزو ایله (فا: آرزومندانه). eagerly

دیلکلی..dilәkli [صفت] ایستکلی (فا: آروزمند). desirus

دیلکلیلیک..dilәklilik [آد] ایستکلی لیک (فا: آرزومندی) desirousness

دیلَک‌وئردی..dilək verdi [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

دیل‌گؤسترمک..dil göstərmək [تاثیرسیزائیلم] بیرینی آجیق لاندیرماق، ساتاشماق.

دیللرده ازبر اوْلماق..dillərdə əzbər olmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ مشهور و اؤنلو اوْلماق.

دیللرده داستان اوْلماق..dillərdə dastan olmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ مشهور و اؤنلو اوْلماق.

دیللرده سؤیلنمک..dillərdə söyəlnmək [تاثیرسیزائیلم] دئییلمک، دیللره دوشمک.

دیللرده گزمک..dillərdə gəzəmək [تاثیرسیزائیلم] دئییلمک، دیللره دوشمک.

دیللره دؤشمک..dillərə düşmək [تاثیرسیزائیلم] مشهور اوْلماق، یاییلماق.

دیللره سالماق..dillərə salmaq [تاثیرلی ائیلم]

دیللره‌سالماق..dillrh salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱- یایماق، مشهور ائتمک ۲-سؤزون‌چوْخ دانیشماق، چوُو سالماق (فا: شایع کردن). to spread about

دیل‌لرین چؤکوشو..dillərin çöküşü [باخ] تک دیللی‌لیک.

دیل‌لرین مورفولوژیک بیچیمی..dillərin morfolojik biçimi [آد] باخ: دیل‌لرین مورفولوژیک نوعلاری.

دیل‌لرین مورفولوژیک نوع‌لاری..dillərin morfolojik noları [آد] دیل‌لرین مورفولوژیک بیچیمی. دیل‌لر مورفولوژیک باخیمدان اؤچ یئره بؤلونور: ۱-التصاقی ویا سوْن اکلی دیللر، اوْرال آلتای دیللری. ۲-یان اکلی دیللر ویا تحلیلی دیللر (هندآوروپا دیللری). ۳-تک هجالی (چینجه، تبت جه، سیامجا).

دیل‌لشمک..dilləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دانیشماق، صُحبت‌ائتمک. ۲-بحث ائتمک، سؤزلشمک، تارتیشماق. ۳-قرارلاشماق، دیل بیر اوْلماق.

دیللَک..dillək [آد] دئدی قودوجو، دئدی قودو سئور.

دیللندیرمک..dilləndirmək [اتّدیرگن ائیلم] ۱-دیللنمه‌سینه سبب اوْلماق، اعتراض ائتمه‌سینه سبب اوْلماق. ۲-چالماق، سس لندیرمک.

دیللندیریلمک..dilləndirilmək [بلسیز ائیلم] دیللنمک ایشی گؤرولمک.

دیللنمک..dillənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دیله گلمک، دانیشماق، سس چیخارماق، دیل آچماق۲-اعتراض ائتمک، آچیقلانماق.

دیللوی..dilləvi [اؤزل‌آد] لئریک‘ده داغ آدی[۲۴۰].

دیللی..dilli [صفت] ۱-دیلی اولان، آغزیندا دیلی اولان. ۲-چوخ دانیشان، دانیشماقدا اوستا اوْلان (فا: پرحرف). talkative ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکب سؤزلر دؤزَلدیر "ایکی دیللی سؤزلوک، خوْش دیللی آدام، قوْشا دیللی آچار".

دیللی‌آغیزلی..dilli ağızlı [صفت] خوش‌دانیشان، شیرین دانیشیقلی، دیللی.

دیللی‌دلاور..dilli dilavər [آد] دیللی و گؤجلو.

دیللی‌دؤدوک..dilli düdük [آد] سؤیود و قاواق آغاجی چوُبوغوندان دؤزه‌لن بیر نوع دؤدوک.

دیللی‌لیک..dillilik [آد] دیللی اوْلما وضعیتی.

دیلَم..deyləm [آد] اهرُم {۱-روسجا لوْم سؤزندن آلینمادیر [۵]. ۲-تیل+ ام: اوزون و زولاق}.

دیلماج..dilmac [آد] دیلماج، چئویری، دانشمالاری آیری دیله چئویرن کیمسه، مُترجم (فا: مترجم). Interpreter {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دیلماجلیق..dilmaclıq [آد] دیلماشلیق: دیلماج اولما وضعیتی، دیلمانجین ایشی (فا: مترجمی). translating

دیلمانج..dilmanc [باخ] دیلماج.

دیلمانجلیق..dilmanclıq [باخ] دیلماجلیق.

دیلمانجی..dilmancı [آد] دیلمانج لیق ائدن.

دیلْمک..dilmək [تاثیرلی ائیلم] دیلیم دیلیم ائتمک.

دیلمَن..dilmən [صفت] خوش دانیشان.

دیلناز..dilnaz [اؤزل‌آد] دیلی شیرین، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

دیلنچی پایی..dilnçi payı [آد] دیلنچی یه وئریلن شئی.

دیلنچی چاناغی..dilnçi çanağı [آد] ایچینده هر شئیدن تاپیلان.

دیلنچی لشدیرمک..dilnçiləşdirmək [بلسیز ائیلم] دیلنچی لشمک ایشی گؤرؤلمک.

دیلنچی لشدیریلمک..dilnçiləşdirilmək [بلسیز ائیلم] دیلنچی حالینا سالینماق، دیلنچی لشدیرمک ایشی گؤرؤلمک.

دیلنچی لشمک..dilnçiləşmək [تاثیرسیزائیلم] دیلنچی حالینا دوشمک.

دیلنچی..dilnçi [صفت] ۱-دیلنمک یوْل ایله گئچینن کیمسه. ۲-چوْخ یوْخسول و چوْخ کاسیب آدام حاققیندا (منفی جهتده) (فا: متکدی). begging

دیلنچی‌لیک..dilənçilik [آد] دیلنچی اوْلما وضعیتی، یولچولوق (فا: گدایی). begging

دیلندیرمک..dilləndirmək [اتدیرگن ائیلم] دیلنمه یه مجبور ائتمک.

دیلنمک..dilənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دیلنچی‌لیک ائتمک، دیلَنمه یوْل ایله گئچینمک (فا: گدایی کردن). ۲-یالواریرجاسیما ایسته‌مک، اوُمماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹تیلنمک›}.

دیلنمه..dilənmə [آد] دیلنچی‌لیک ائتمه، دیلنمک ایشی (فا: گدایی).

دیل‌وئرمک..dil vermək [تاثیرلی ائیلم] سؤز وئرمک.

دیل‌وئرمه‌مک..dil verməmək [تاثیرلی ائیلم] باشقالارینا دانیشماغا امکان وئرمه‌مک.

دیل‌واری..dil varı [صفت] دیله اوْخشار، دیل کیمی.

دیل‌ووُرماق..dil vurmaq [تاثیرلی ائیلم] خوش دیللـه‌اؤز طرفینه-چکمه یه چالیشماق.

دیله..dilə [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی.

دیله‌آغیزا دؤشمک..dil ağıza düşmək [تاثیرسیزائیلم] یاییلماق، شُهرت لنمک.

دیله‌باسماق..dil basmaq [تاثیرلی ائیلم] های کؤی‌لو و گؤرولتولو سؤزلرله بیرینی فیکریندن یاییندیرماغا چالیشماق.

دیله‌توتماق..dilə tutmaq [تاثیرلی ائیلم] شیرین سؤزلرله یولا گتیرمه یه چالشماق.

دیله‌دؤیون‌دؤشمک..dilə düyün düşmək [باخ] دیلده توْک بیتمک.

دیله‌دیشه دؤشمک..dilə dişə düşmək [باخ] دیل‌دیشه دؤشمک، یاییلماق.

دیله‌زی..diləzi [اؤزل‌آد] سالماسدا کندآدی {دیله+سی: آرزویئری}.

دیله‌سؤزه توتماق..dilə sözə tutmaq [باخ] دیله توتماق.

دیله‌گتیرمک..dilə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دانیشدیرماق. ۲-پیس حرکت‌لرله بیرینی اعتراضا وادار ائله‌مک. ۳-سؤزون آچماق.

دیله‌گلمک..dilə gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

دیله‌مک..diləmək [تاثیرلی ائیلم] ایسته‌مک، رجا ائتمک، آرزو ائتمک (فا: خواستن) to wish، to request {ت، سن ‹تیله‌مک›}.

دیله‌مه..diləmə [آد] ایسته‌مه، رجا ائتمه (فا: درخواست). request

دیله‌نیش..dilənış [آد] دیلَنمک ایشی ویا بیچیمی.

دیله‌وئرمک..dilə vermək [تاثیرلی ائیلم] گیزلی توُتولماسی گره کن بیر سؤزو آچیغا چیخارماق، یایماق.

دیلهیران..dilhiran [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

دیله‌یجی..diləyici [آد، ص] دیله ین.

دیله‌یش..diləyiş [آد] دیله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

دیلی..Dili [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

دیل‌یئتیرمک..dil yetirmək [باخ] دیل بوُلاماق.

دیلی‌آجی..dili acı [باخ] دیل آجی: آجی دیل.

دیلی‌آچیلماق..dili açılmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

دیلی‌آغزی توتولماق..dili ağzı tutulmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشا بیلمه‌مک.

دیلی‌آغزی قوروسون..dili ağzı qurusun ~ [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

دیلی‌آغزی قوُروماق..dili ağzı qurumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دانیشا بیلمه‌مک. ۲-سوسوزماق.

دیلی‌آغزینا سیغماماق..dili ağzına sığmamaq [تاثیرسیزائیلم] اؤز اؤزونو چوخ تعریف‌له‌مک.

دیلی‌آغیرلاشماق..dili ağırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] خسته‌لیک‌سببیله راحتجه دانیشاماماق.

دیلی‌آلیشماق..dili alışmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرسؤزوچوْخ تکرارائده‌رک-عادت‌ائله‌مک.

دیل‌یاراسی..dilyarası [آد] آجی سؤزون یاراتدیغی اؤزونتو.

دیل‌یانی‌سس‌سیزحرفی..dilyanı səssiz hərfi [آد] دیلین یان طرفینده دئییلن سس‌سیز حرف (فا: صامت کنار لبی). lateral llip consonanat

دیلی‌اوُزاماق..dili uzamaq [تاثیرسیزائیلم] حددینی آشماق.

دیلی‌اوُزون اوْلماق..dili uzun olmaq [تاثیرسیزائیلم] اوْستونلوگو اوْلاراق جسارتله دانیشماق.

دیلی‌اوزون لوق..dili uzunluq [آد] دیلی اوزون اوْلما وضعیتی.

دیلی‌اوُزون..dili uzun [صفت] ادّعالی، چوخ دانیشان (فا: سلیطه). shrew

دیلی‌اوُزونلوق ائتمک..dili uzunluq etmək [تاثیرسیزائیلم] یئرلی یئرسیز دانیشماق.

دیلی‌ایلانی یوُوادن چیخاردار..dili ilanı yuvadan çıxardar [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دیللی باشلی دیر.

دیلی‌باتماق..dili batmaq [باخ] دیلی توتولماق.

دیلی‌بوْدره‌مک..dili büdrəmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشارکن چاشماق، یانیلماق.

دیلی‌بوْز..dili boz [صفت] دیلدن کوْبود، قابا دانیشان.

دیلی‌بوْغازینا آخماق..dili boğazına axmaq [باخ] دیلی توتولماق.

دیلی‌پوْزوق..dili pozuq [آد] دوغرو و دوزگون دانیشا بیلمه ین.

دیلی‌توْپوق ووُرماق..dili topuq vurmaq [باخ] دیلی بوْدره‌مک.

دیلی‌توْپوق چالماق..dili topuq çalmaq [باخ] دیلی بوْدره‌مک.

دیلی‌توتاماق..dili tutmamaq [باخ] دیلی توتولماق.

دیلی‌توُتوق..dili tutuq [صفت] دیله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

دیلی‌توتوق..dili tutuq [صفت] راحتجه دانیشا بیلمه ین.

دیلی‌توْتولماق..dili tutulmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشما قابلیتینی ایتیرمک.

دیلی‌چؤزولمک..dili çözülmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

دیلی‌دؤندوگو قدر..dili döndüyü qədər [ظرف] سؤیله‌یه بیلدیگی قدر.

دیلی‌دؤنمه‌مک..dili dönməmək [تاثیرسیزائیلم] دیلی توتولماق.

دیلی‌دوُرماق..dili durmaq [تاثیرسیزائیلم] سوُسماق، دانیشماماق.

دیلی‌دوُرماماق..dili durmamaq [تاثیرسیزائیلم] چوْخ دانیشماق.

دیلی‌دوْلاشماق..dili dolaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دیلی بوْدره‌مک.

دیلی‌چالماق..dili çalmaq [تاثیرسیزائیلم] دیلی بوْدره‌مک.

دیلی‌سؤز توتاماق..dili söz tutmamaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشا بیلمه‌مک.

دیلی‌شیرین..dili şirin [صفت] سئویملی، مهربان، قانی ایستی.

دیلی‌شیرین‌لیک..dili şirinlik [آد] مهربانلیق، سئویملی‌لیک.

دیلی‌قوُروسون..dili qurusun [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

دیلی‌قوُروماق..dili qurumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-دانیشا بیلمه‌مک. ۲- سوُسوزماق.

دیلی‌قیسا..dili qısa [صفت] بیرسؤچ‌اؤچون ویا قورخودان‌دانیشابیلمه ین.

دیلی‌قیسا اوْلماق..dili qısa olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرسؤچ اؤچون ویا قورخودان دانیشا بیلمه‌مک.

دیلی‌قیسالماق..dili qısalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرسؤچ اؤچون ویا قورخودان دانیشا بیلمه‌مک.

دیلی‌قیسالیق..dili qısalıq [باخ] دیلی گودک‌لیک.

دیلی‌قیلیج دان کسگین..dili qılıcdan kəsgin [دئییم] ایی دانیشان، سؤزو گئچرلی.

دیلیک..dilik [صفت] دیل شکلینده اوْلان، دیل شکلینده کسیلمیش.

دیلیک‌دیلیک اوْلماق..dilik dilik olmaq [تاثیرسیزائیلم] پارچا پارچا اوْلماق.

دیلیک‌دیلیک..dilik dilik [صفت] قیراقلاری دیلیک‌لر شکلینده اوْلان.

دیلی‌کسیک..dili kəsik [باخ] دیلی گودک.

دیلیک‌لتمک..dilik lətmək [ائتدیرگن ائیلم] دیلیک دیلیک کسدیرمک.

دیلیک‌لنمک..diliklənmək [بلسیز ائیلم] دیلیک دیلیک ائدیلمک.

دیلیک‌له‌مک..dilikləmək [تاثیرلی ائیلم] دیلیک دیلیک ائتمک.

دیلیک‌لی..dilikli [صفت] دیلیگی و دیلیکلری اوْلان.

دیلی‌گلمه‌مک..dili gəlməmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشا بیلمه‌مک.

دیلی‌گوْدک..dili güdək [صفت] اسکیک‌لیک‌سبب‌ایله‌بیرسؤز دئیه بیلمه ین.

دیلی‌گوْدک‌لیک..dili güdəklik [صفت] دیلی گودک اوْلما وضعیتی.

دیلی‌گوْدوک اوْلماق..dili güdük olmaq [باخ] دیلی قیسا اوْلماق.

دیلی‌گیجیشمک..dili gicişmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی دئمک ایسته‌مک.

دیلیله توْتولماق..dililə tutulmaq [تاثیرسیزائیلم] سوُچونو دیله گتیره‌رک توُتولماق.

دیلیله ووُرماق..dililə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر سؤزلریله حده‌له‌مک.

دیلیم..dilim [آد] قاچ، بیر بوتوندن اوزونلوغونا کسیلمیش پارچا (فا: قاچ). {ت، سن ‹تیلیم›؛ دیل+م}.

دیلَم‌شاه..diləmşah [اؤزل‌آد] دیلَم‌شاه: سراب‌دا کند آدی {دیله+ یم: آرزو و تمنا یئری: شاهین آرزو ائدیلن یئری}.

دیلیم‌دیلیم..dilim dilim [ظرف] پارچا پارچا، دیلیم‌لر حالیندا اوْلان (فا: تکه تکه). to rear into bits

دیلیم‌دیلیم اوْلاسان..dilim dilim olasan [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

دیلیملتمک..dilimlətmək [ائتدیرگن ائیلم] دیلیم له‌مک ایشینی گؤردورمک.

دیلیملنمک..dilimlənmək [تاثیرسیز ائیلم] دیلیم دیلیم کسیلمک و دوْغرانماق.

دیلیمله‌مک..dilimləmək [تاثیرلی ائیلم] دیلیم دیلیم کسمک (فا: قاچ قاچ بریدن).

دیلیمله‌نیش..dilimlənişـ [آد] دیلیم لنمک ایشی ویا بیچیمی.

دیلیملی..dilimli [صفت] دیلیمی اوْلان، .

دیلیمین اوُجوندادیر..dilimin ucundadır [باغلاییجی سؤز] بیر سؤزو یاخشی خاطرلایا بیلمه ینده دئییلن سؤز.

دیلین آغزین قوروسون..dilin ağzın qurusun [اوّنلم] قارقیش افاده سی.

دیلیندن‌دوّشمه‌مک..dilindən düşməmək [تاثیرسیزائیلم] دایم تکرار ائتمک.

دیلیندن‌قاچیرماق..dilindən qaçırmaq [تاثیرسیزائیلم] آغزیندان قاچیرماق.

دیلیندن‌قوُرتولاماماق..dilndən qurtulamamaq [تاثیرسیزائیلم] ائلئشتیری‌سیندن قوُرتولاماماق.

دیلیندن‌قیفیل گؤتورمک..dilindən qıfıl götürmək [باخ] دیلی آچیلماق.

دیلینده‌توک بیتمک..dilində tük bitmək [باخ] دیلده توّک بیتمک.

دیلین‌سوّموگو یوْخ..dilin sümüyü yox [دئییم] هر شئی سؤیله‌نه بیلیر معناسیندا.

دیلین قوُروسون..dilin qurusun [اوّنلم] قارقیش افاده سی.

دیلینمک..dilinmək [بلسیز ائیلم] دیلیم دیلیم ائدیلمک.

دیلینه‌پای‌چیخماق..dilinə pay çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرسؤزو چوخ تکرار لاماقدان بیخماق.

دیلینه‌تاخماق..dilinə taxmaq [تاثیرلی ائیلم] سوّرَکلی سؤز صُحبتین سالماق.

دیلینه‌دوْلاماق..dilinə dolamaq [تاثیرلی ائیلم] سوّرَکلی سؤز صُحبتین سالماق.

دیلینه‌دوّیون دوّشمک..dilinə düyün düşmək [تاثیرلی ائیلم] دیلینه پای دوّشمک.

دیلینه‌سالماق..dilinə salmaq [تاثیرلی ائیلم] سؤز صُحبتین سالماق.

دیلینه‌قیفیل ووُرماق..dilinə qıfıl vurmaq [تاثیرلی ائیلم] سوُسدورماق.

دیلینه‌قیفیل ووُرولماق..dilinə qıfıl vurulmaq [بلسیز ائیلم] سوُسدورولماق.

دیلینه‌گتیرمک..dilinə gətirmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشماق، سؤیله‌مک.

دیلینه‌ووُرماق..dilinə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دادماق.

دیلینه‌ووُرماماق..dilinə vurmamaq [تاثیرلی ائیلم] دادماماق، دادینی بیلمه‌مک.

دیلینی‌آغزینی باغلاماق..dilini ağzını bağlamaq [باخ] دیلینی باغلاماق.

دیلین‌قوُروسون..dilin qurusun [اوّنلم] قارقیش افاده سی.

دیلین‌یانسین..dilin yansın [اوّنلم] قارقیش افاده سی.

دیلینی‌باغلاماق..dilini bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوُسدورماق.

دیلینی‌بوغازیندان چیخارماق..dilini buğazından çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] برک جزالاندیرماق.

دیلینی‌تاپماق..dilini tapmaq [تاثیرسیزائیلم] دیلینی بیلمک.

دیلینی‌دیشله‌مک..dilini dişləmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشماماق، دیلینی-ساخلاماق.

دیلینی‌قارنینا قویماق..dilini qarnına qoymaq [تاثیرلی ائیلم] سوسماق، دانیشماماق.

دیلینی‌کؤنلو ایله بیر ائله‌مک..dilini könlü ilə bir eləmək [تاثیرسیزائیلم] صمیمی اوْلماق.

دیلینی‌کسمک..dilini kəsmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سوسدورماق، کئییتمک ۲-(س) سوسماق

دیلینیم..dilinim [آد] دیلینمه، دیلیم دیلیم آیریلا بیلمه اؤزللیگی.

دیلینین اوُجونا گلمک..dilinin ucuna gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] آغزیندان قاچیرماق.

دیلینین جزاسینی چکمک..dilinin cəzasını çəkmək [تاثیرلی ائیلم] یئرلی یئرسیز دانیشما سبب ایله ضرر گؤرمک.

دیلی‌یاتقین..dili yatqın [صفت] بیردیلی راحتجه دانیشان آدام حاققیندا.

دیلی‌یانماق..dili yanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آجی و اوْزونتو چکمک. ۲-بیخماق.

دیم دیری..dimdirı [صفت] چئویک، دیری وقیوراق اوْلاراق.

دیمده‌له‌مک..dimdələmək [تاثیرلی ائیلم] دوّرتمه له‌مک.

دیمدیک..dimdik [آد] ۱-قوش آغزی‌نین سرت و اوزون چیخینتی‌سی، قوُش قاقاسی (فا: منقار). ۲-دیک اوْلان، چوخ دیک. ۳-ساغلام، دقّتلی، سیخینتی‌سیز. {دیم+دیک؛ دیم سس تقلیدی شکلینده اؤن اک اوْلاراق دیک سؤزونو شیدّتلندیرمک اوّچون آرتیریلیر، اؤرنک اوچون: دوم دوز}.

دیمدیک آیاقدا دوُرماق..dimdik ayaqda durmaq [تاثیرسیزائیلم] بیخیلماماق.

دیمدیک بوُرون..dimdik burun [صفت]بورنو دیمدیک کیمی‌اَیری و اوُجو ایتی.

دیمدیک دیـبـبـی..dimdik dibi [آد، دیرگی]بیر سیرا قوشلارین دیمدیک‌لرینین دیـبـیـنده کی دری‌نین قالین بؤلومو.

دیمدیک لشمک..dimdikləşmək [قا]دیمدیک‌له بیربیرینی ووُرماق.

دیمدیک لنمک..dimdiklənmək [بلسیز ائیلم]دیمدیک‌له ووُرولماق.

دیمدیک‌له‌مک..dimdikləmək [تاثیرلی ائیلم]دیمدیک‌له ووُرماق ویا گؤتوروب یئمک.

دیمدیکلی..dimdikli [صفت]دیمدیگی اوْلان، دیمدیگه اوْخشار قاپاغی و آغزی اوْلان.

دیمدیکلی ممه‌لیلر..dimdikli məməlilər [آد، دیرگی]اؤرنک نوْعو دیمدیکلی ممه‌لی اوْلان تک دلیک‌لی‌لر تاقیمیندان بیر حئیوان سوْیو.

دیمدیک‌لی‌ممه‌لی..dimədikli məməhli [آد، دیرگی]تک‌دلیک‌لی-لرین دیمدیکلی ممه‌لیلر سوْیوندان، ووجودو یومشاق توکلرله اؤرتولو، اتی یئییلن، استرالیا و تاسمانی ایرماقلاریندا یاشایان بیر ممه‌لی نوْعو ornithorynchus anatinus

دَیمز..dəyməz [آد]دَیری یوخ، لایق دئییل.

دَیمک..dəymək [تاثیرسیزائیلم] ۱-توْخونماق، تماس ائتمک"بوُ شئی لره دَیمه، اوْنا گؤلـله دَیدی". (فا: تماس گرفتن). ۲-بیرینه توْخونماق، تحقیر ائتمک "کؤنلونه دَیمک". ۳-(گؤز سؤزیله) ساتاشماق، گؤرونمک "گؤزونه بیر قارالتی دَیدی". ٤-(قوُلاق سؤز ایله) چاتماق، یئتیشمک "قوُلاغینا بیر سؤز دَیدی". ٥-(یئره سؤز ایله) ییخیلماق "اوُشاق یئره دَیدی". ٦- (سوْیوق سؤز ایله) اؤشوتمک، سوْیوغون تأثیر ایله خسته‌لنمک "اوْغلانا سوْیوق دَیبدیر". ۷- (بیربیرینه‌سؤزایله) قاریشماق، چاخناشماق "دؤنیا بیربیرینه دَیدی". ۸- (کؤمک، یاردیم، خئیر سؤزلریله) کؤمک ائله‌مک، خئیری اوْلماق "بوُ کیشی‌نین منه چوْخ کؤمه‌یی دَیب". ۹- (مج)بیر یئره و بیرینه باش چکمک "سن گئت ائوه دَی سوْنرا گل" (فا: نائل شدن). ۱۰-دَیری اوْلماق، لازیم اوْلماق "یاخشی مالدیر آلماغا دَیر" (فا: ارزش داشتن). ۱۱-(دَیب دوْلاشماق کلمه سیله بیرلیکده) ساتاشماق، توْخونماق "نه‌یمه دَیب دوْلاشاجاقلار؟". ۱۲-دَیرینده اوْلماق، قارشیلیق اوْلماق "بوُ خالچا یوْزمین توْمنه دَیر". ۱۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکب سؤزلر دوْزَلدیر "گؤز دَیمک، ضرر دَیمک، باشی داشا دَیمک، دیشی دیشینه دَیمک: قیجیرتماق". {سومرجه ‹تاگ›، گؤیتورک داشیازیلاری، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹تگمک›: دَیمک، توخونماق، ارمک، وارماق، یاخالاماق، هجوم ائتمک، دوْشمک؛ بو سؤزون ان یایقین و اصلی معنالاریندان وارماق، یاخینلاشماق و تماسدا اولماق و یاناشماقدیر، دیواندا ایشله‌نن تَگْدی کلمه‌سی بو سؤزدن آلیناراق زیارتچی معناسیندادیر و گرچکدن زیارتچی حرکتده اولوب بیر یئره یئتیشندیر، و تَگَره (دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: اطراف، دایره) کلمه‌سی اطراف و چئوره اوچون سؤیله‌نیر و اُفقدا گؤز دَین یئرلری آنلادیر و چون بو گؤرونتو همیشه دایره بیچیمینده اولور بو اوْزدن هر دایره شئی اوچونده تگره دئییلیب، البته دیواندا تگمک سؤزوندن آلیناراق تگیرمک کلمه‌سی یاخینلاشدیرماق معنالانیب و اوردا‌کی ایشله‌نن جمله‌دن دولاندیرماق و فیرلاندیرماق مفهومونو دوْشونمک اولار و بو سؤزدن آلیناراق تگیرمان= دییرمان کلمه‌سی دوزه‌لیر کی فیرلادان داش اوچون سؤیله‌نیر، و گئنه تگیرمه سؤزونه اشاره اولوب کی پاراکیمی هر نوع دایره بیچیمینده اولان شئیه دئییلیر، آیدیندیر عربجه و فارسجادا ایشله‌نن دایره، دَهره (فیرلانان دونیا)، تایر= طایر سوزلری تگره و تگیرمه سؤزوندن اله گلیب؛ فارسجا دگرگون و دیگر سؤزلریده دگیرمک سؤزونون دگیشمک مفهوموندان آلینمالیدیلار[٦]؛ ، دَگمک سؤزونون ایزی آیری کلمه‌لرده ده گؤرسه‌نیر: دَگَر= دَیر (بیر اولچویه دَین و یئتیشن اؤزللیک)، دَییرمی› تگیرمه، دگه‌نک› دَیه‌نک (بیر شئیه دَین آلت)، دگیشمک (اؤلچوسو بیربیرینه یئتیشمک و ایکی شئیه بیر دَیر وئره‌رک عوضله‌مک)، دیغیرلانماق› تگیرلنمک و دایاماق؛ گئنیش باخیلیرسا عربجه ده ایشله‌نن دَوَران و دور کلمه‌لریده سوُمرلردن آلینمیش اوْلمالیدیر و بو کؤکه باغلیدیر}. ١٤-دَیمک۲ (تاثیرلی ائیلم) یئتیشمیش تاخیل و میوه‌لری توْپلاماق، دَرمک "توُت دَیمیشدیر، تاخیل‌لاری دَیدیلر: توْپلادیلار". {اصلینده‌دَرمک سؤزو اوْلاراق حرف دؤنوشمه‌سی سوْنوجو ر حرفی‌حذف اوْلوب، و چوْخراق-دانیشیق‌دیلینده‌ایشله‌نیر}.

دَیمه..dəymə [آد] ۱-دَیمک ایشی. ۲-دَیمه دوُیوسو (فا: حس بساوایی). (sense of touch)

دَیمه‌دوْش..dəyəmə düş [صفت]هرشئی‌دن‌تئز کوْسن، تئز اینجی‌ین، تئزسیْنان(فا: زودرنج). quick to take offence

دَیمه‌دوْشر..dəyəməh düşər [صفت]هرشئی‌دن‌تئز کوْسن، دَیمه دوْش، تئزاینجی‌ین، تئزسیْنان(فا: زودرنج). quick to take offence

دَیمه‌دوْشرلیک..dəyəmə düşərlik [آد]هرشئی‌دن کوسمه و اینجیمه اؤزللیگی.

دَیمه‌قاچ..dəymə qaç [آد]اوشاق اویونلاریندان بیرینین آدی.

دَیمه‌میش..dəyməmiş [صفت] کال، یئتیشمه میش.

دِیمی..deymi [دئم سؤز ایله ایلگی‌لی] سو وئریلمه ین اکین (فا: دیمی). cultivated by dry farming

دَیمیش..dəymiş [صفت] یئتیشمیش، دَیمیش آلچا.

دین..din [آد، ع‌باخ: دان] نوُم، یوْل و شریعت، تانری طرفیندن گؤندە ریلن گؤروش و تصوّرلرین توْپلامی "اسلام دینی، کریستیان دینی، یهودی دینی، بوُدا دینی" (فا: دین). ۲-دین۲ (آد، فیزیک، آلمانجا) کوّتله‌سی (جئرمی) بیر گرملیک جیسمین ثانیه ده بیر سانتیمتر حرکتیندن عمله گلن گوّجون مقداری (C.G.S. سیستیم اینده).

دین آجی..Din-aci [اؤزل آد] توّرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی لاریندان دیر[۱۵۸-۸۱].

دینار..dinar [آد، عربجه] بیر پول بیریمی.

دینار آباد..dinarabad [اؤزل‌آد] باهار و علیشاه‌عوض‌ده-کند آدی {تین+ار+آوا}.

دینام..dinam [آد، فرانسیزجا] مکانیک‌سل و ترپه‌نیش‌سل انرژی‌نی الکتریکی انرژییه دؤنوشدوّرن آلَت (فا: ~). dynamo

دینامو..dinamo [باخ] دینام.

دینامومتر..dinamometr [آد] گوّج و قوّدرت اؤلچن جاهاز.

دینامیت..dinamit [آد، فرانسیزجا] نیتروگلیسیرین‌له دوّزه‌لن پارتلاییجی ماده (فا: دینامیت). dynamite

دینامیزم..dinamizm [آد، فرانسیزجا] دئویمسل جیلیک، ترپنیشسل جیلیک (فا: ~).

دینامیک..dinamik [آد، فرانسیزجا] ۱-مکانیک‌ین قُوّت، حرکت، انرژی آراسیندا کی ایلیشگی‌لری اینجه‌له‌ین دالی، ترپه‌نیش بیلیمی، دئویم بیلیمی (فا: دینامیک). dynamics ۲-ترپه‌نیش‌لی، ائتگین، جانلی، حرکت‌لی (فا: متحرک).

دیناوا..dinava [اؤزل‌آد] تبریزده کند آدی {دین/ تین: روح و جان، روح و جان و اؤز اوْواسی و بؤلگه سی}.

دین اوْغلو..din oğlu [اؤزل‌آد] (دئینو/ دینی‌درق) هشتَری ده کند آدی {تین}.

دین بیلگین‌لری..din bilginləri [آد] دین‌بیلمن‌لری (فا: عالمان دین). elders

دین پرست..dinpərəst [آد] نوْم تاپینچی، دینه تاپینان. religiousness

دینج..dinc [صفت] ۱-اؤزگه‌لرینی اذیت ائتمه ین و یالنیز اؤز ایش ایله مشغول اوْلان کیمسه، آرام (فا: ساکت). ۲-دینج‌لیک، امن آمان‌لیق (فا: آسوده). tranquil ۳-اکین یئرینین توپراغینی گوجلندیرمک اوچون وئریلن آرا و اکمه‌مه وضعیتی، گله‌ین یئر، هئریک یئر، آرات (فا: آیش). fallow ٤-ساغلام، دیرَنچلی. ٥-شیروان دا کند آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ دینج، توُن› سن ‹تینج، دنک› ‹تینمک› آرام اوْلماق؛ بو کلمه" تین "سؤزونه باغلیدیر}.

دینج-..-dinc [اؤزل‌آد] دینج‌سؤزیله دوّزه‌لن اینسان آدلاری: دینجای، دینجالپ، دینجبای، دینجتوّرک، دینجَر، دینجسوُ.

دینج ائدیجی..Dinc edici [صفت] دیجلَدن (فا: راحتبخش). rest-giving

دینج دوُرماق..dinc durmaq [تاثیرسیزائیلم] توْخونماماق.

دینج دوُرماماق..dinc durmamaq [تاثیرسیزائیلم] دینج بوُراخماماق.

دینج اوْتورماماق..dincoturmamaq [تاثیرسیزائیلم] دینج بوُراخماماق.

دینج دینمز..dinc dinməz [باخ] دینج.

دینج لتمک..dinclətmək [باخ] دینجَلتمک.

دینجَلتمک..dincəltmək [تاثیرلی ائیلم] راحاتلاندیرماق، ساکت ائتمک.

دینجَلدیجی..dincəldici [صفت] دینجَلدن، ساکت لشدیرن.

دینج لَشدیرمک..dincləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دینج ائتمک، اکینی دینجه قویماق، اکینی گوجلو اوْلماق اوچون بیر سوّره اکمه‌مک.

دینج لَشدیریلمک..dincləşdirilmək [بلسیز ائیلم] دینجه قویولماق، دینج ائدیلمک.

دینج لَشمک..dincləşmək [تاثیرسیزائیلم] دینجَلمک، دینج وساکت اوْلماق.

دینجَلمز..dincəlməz [صفت] دینج‌لیک بیلمه ین، راحاتلیق بیلمه ین.

دینجَلمک..dincəlmək [تاثیرسیزائیلم] دینج اوْلماق، دینلنمک (فا: آرمیدن to rest {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

دینجَلمه..dincəlmə [آد] استراحت (فا: استراحت). resting

دینجَلمه ائوی..dincəlmə evi [آد] آسایشگاه (فا: آسایشگاه). sanatorium

دینجَلمیش..dincəlmiş [صفت] دینج لنمیش، استراحت ائتمیش.

دینج لَنمک..dinclənmək [تاثیرسیزائیلم] دینج وضعیته گلمک.

دینج له‌مک..dincləmək [تاثیرلی ائیلم] دینج ائتمک، دینجه قویماق.

دینجلیک..dinclik [آد] دینج اوْلما وضعیتی، راحت‌لیک (فا: آرامش). quietness

دینجلیک بیلمه‌مک..dinclik bilməmək [تاثیرلی ائیلم] استراحت-ائتمه‌مک، راحاتلیق بیلمه‌مک.

دینجلیک وئرمه‌مک..dinclik verməmək [تاثیرلی ائیلم] راحات قوْیماماق.

دینجلیگی توْتماماق..dincliyi tutmamaq [تاثیرلی ائیلم] ایش‌سیز و حرکت‌سیز دوُرابیلمه‌مک.

دینجه قوْیماق..dincə qoymaq [تاثیرلی ائیلم]وئریملی اوْلماق اوچون یئری بیر سوّره اکمه‌مک (فا: زمین را بصورت آیش رها کردن).

دینجه قویولماق..dincə qoyulmaq [بلسیز ائیلم]دینجه قویماق ایشی گؤرولمک.

دینجه‌لیش..dincəliş [آد]دینجلمه (فا: استراحت). resting

دینجی‌نی آلماق..dincini almaq [تاثیرسیزائیلم]استراحت ائتمک.

دینْچی..dinçi [صفت]مُتدیّن، دینه‌چوْخ‌اینانان(فا: متدین). religious

دینچی‌لیک..dinçilik [آد] آللاها و دینه اینانما.

دینخه..dinxə [اؤزل‌آد]سوُلدوزداکندآدی {۱-تین+گه ۲-دینگه}.

دینداش..dindaş [ع+تو]بیر دینده اوْلان اینسان‌لار، دینلری بیر اوْلان کیمسه‌لر (فا: هم کیش). coreligionist.

دینداشلیق..dindaşlıq [آد]عئینی بیر دینه منسوُب اوْلما.

دیندن دؤنموش..dindən dönmüş [صفت]دینسیز اوْلموش(فا: مرتد). apostate

دیندیداغ..dindidağ [اؤزل‌آد]زاقاتالا'دا داغ آدی(۲۳۱۸)[۲۴۰].

دیندیرمک..dindirmək [تاثیرلی ائیلم]دانیشدیرماق، سؤیلَتمک، سوْرغو سؤال ائتمک"سازی باغرینا باسیب دیندیردی، محکمه ده بوُگون شاهدلری دیندیره جکلر" (فا: به حرف در آوردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تیندورمک›}.

دیندیرَن..dindirən [صفت]دانیشدیران.

دیندیریش..dindirış [آد]دیندیرمه، سوْرقو سوال ائتمه.

دیندیریلمک..dindirilmək [بلسیز ائیلم]سؤال ائدیلمک، سوْرقولانماق.

دیندیریلن..dindirilən [صفت]دانیشدیریلان، سورقولانان.

دینسل..dinsəl [صفت]دینله ایلگیلی (فا: دینی.).

دین‌سیز..dinsiz [صفت]دینی اولمایان (فا: بی دین). irreigious

دین‌سیزلیک..dinsizlik [آد]دینی اوْلماما (فا: الحاد). atheism

دینَک..dinək [آد]دینله‌مک اوچون اوْلان یئر (استراحتگاه).

دینک..dink [آد]دؤیونو دؤیوب بلغور کیمی شئیلری دؤزلتمک اوچون ایشله‌نیلن دیبک.

دینک..dink [اؤزل‌آد]ضیاآباد دا کند آدی {تین+ک}.

دینَکلیک..dinəklik [آد]دینله‌مک یئری دؤزلتمه گه مُناسب اوْلان بؤلوم (مناسب برای ساخت استراحتگاه).

دینکیز..dinkiz [اؤزل‌آد]خوی دا داغ آدی {دنگیز}.

دینْگ..ding [باخ: دَنگ]چلتیگی دؤیوب دنلرینی قایینغندان چیخارماق اوچون اوْلان قورُغو و آیقیت "آیاق دینگی، دینگ دؤیمک، دینگی ایشلَتمک، اَل دینگی (هَوک دسته)، شعر: شُهرَتیم وار ایشله بیر، دینگیم دَییرمانیم منیم".

دینگچی..dingçı [آد] دینگ ایشله‌دن.

دینگ‌داشی..ding daşı [آد، باخ: دنگ، تای]دینگ آراجیندا یارارلانیلان اؤیوتمه و دؤیمه داشی، دنگ داشی.

دینگه..dingə [اؤزل‌آد] ۱-بیرنوع‌بزکلی‌باش‌اؤرتوگو، ۲-قیز آدی (فا: نام دختر). ۳-زنجان و اراک (~تپه) دا داغ آدی.

دینگه‌لن..dingələn [آد] تینگ، اکیلمیش آغاج.

دینگی..dingi [آد، باخ: تینگ] کئچمیشده قادین‌لارین باشلارینا تاخدیقلاری سؤسلو باشلیق.

دین‌گیزک..dingizək [اؤزل‌آد] تهران-ساووجبوُلاق‌داکندآدی {گیزلی تین}.

دینگیل..dingil [آد، باخ: دنگ›تای]قارشی‌تکرلرین اورتاسیندان گئچن میل (فا: محور). axel

دینگیلتی..dingilti [آد] آتیلیب دؤشمه سسی. {سس تقلیدی اولاراق بیر دینگیلین یئنیب قووزانما سسینی آنلاتیر}.

دینگیلدتمک..dingildətmək [س، ائد، سس تق]دینگیلتی سسی چیخارماق، دینگیلده‌مک ایشینی گؤردوْرمک.

دینگیلدَشمک..dingildəşmək [قا]بیرلیکده دینگیلده‌مک.

دینگیلدَک..dingildək [صفت] ۱-دینگیل‌اوْتوران یئر. ۲-سؤزونه گوْوه‌نیلمز.

دینگیلدک‌لیک..dingildəklik [آد] دینگیلدک دوزلتمه گه الوئریشلی.

دینگیلده‌مک..dingildəmək [تاثیرسیزائیلم]قالخیب‌دوشمک، ترپنمک(فا: تکان‌خوردن).

دینگیل‌دیشوْ..dingil dişo [آد]بیر اوُزون آغاج ویا میله‌نین اوْرتاسی بیر دیک شئیین اوستونه قوْیولاراق و اوُشاقلار ایکی طرفینه مینه‌رک و بیربیرلرینی قوْوزایاراق اوْینایارلار، بو اوْیوندا بعضا بَوجور شعرلر اوْخویاللار" دینقیلی کیشی محمد علی، گئتدی بازارگلنمه دی" (فا: الّاکلنگ). {سانیلیرکی بو کلمه دینگیل داشی اولسون و اوزون آغاج و میله‌نین قوْیولدوغو دنگ داشی‌نی آنلاتیر}.

دینگیل‌دینگیل دینگیله‌مک..dingil dingil dingildəmək [تاثیرسیز ائیلم] دینگیلتی‌ایله‌دینگیله‌مک.

دینگیللی..dingilli [صفت]دینگیلی اوْلان.

دینگیل‌لیک..dingillik [آد]دینگیل دوزلتمه گه الوئریشلی.

دینگیلیش..dingiliş [آد، ص]ترپه‌نیش ودانیشیق‌دا جدّی اوْلمایان، یوْنگول لوک "چوْخ دینگیلیش آدامدیر".

دینگین..dingın [صفت] ۱-حرکت‌سیز. ۲-گوْجو توْکنمیش، یوْرقون.

دینگین جیلیک..dingincilik [آد، فلسفه] تام بیر کؤنول راحاتلیغی ایچینده، بؤتون آرزولاردان سییریلمیش، دیرنج گؤسترمه‌دن، اؤزونو تانری عبادتینه وئرمه‌یی و تانریسال ساکین‌لیگی قازانمایی آماجلایان دؤنیا گؤروشو.

دینگین لشدیرمک..dinginləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] دینگین و ساکین وضعیته گتیرمک.

دینگین لشمک..dinginləşmək [تاثیرسیزائیلم] دینگین و ساکین وضعیته گلمک.

دینگین لیک..dinginlk [آد] دینگین و ساکین وضعیت.

دینلَتمک..dinlətmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-دینجلتمک، دینلنمه سینی ساغلاماق. ۲-دینلنمه گه مجبور ائتمک.

دینلَر..dinlər [اؤزل‌آد] سؤز دنله ین، تربیه‌لی، موٗنس، مُطیع[۷].

دینلَنتی..dinlənti [آد] دینجه‌لیش.

دینلَنجه..dinlənce [آد] استراحت گونو وزامانی، تعطیل.

دینلَندیرمک..dinləndirmək [تاثیرلی ائیلم] دینلنمه سینی ساغلاماق، دینجلتمک.

دینلَندیریجی..dinləndirici [آد] دینلندیرمک ایشینی گؤرن.

دینلَنمک..dinlənmək [تاثیرسیزائیلم] دینجلمک، استراحت ائتمک، ایشه آرا وئرمک (فا: آرمیدن). to rest {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یاغمور تیْندی›: یاغیش ساکین لشدی[۲۰۱(۲-۲۸)]؛ باخ: دینج}.

دینله‌تی..dinləti [آد] کوٗنسئرت.

دینله‌مک..dinləmək [تاثیرسیزائیلم] ائشیتمک، قولاق آسماق(فا: شنیدن) to hear {ت: تینغیلاماق›تینگله‌مک؛ سن، باخ: تین}.

دینله‌مه..dinləmə [آد] دینله‌مک ایشی (فا: استماع). hearing

دینله‌نیلمک..dinlənilmək [بلسیز ائیلم] دینله‌مک‌ایشی گؤرولمک، قوٗلاق آسیلماق.

دینله‌ین..dinləyən [صفت] دینله ییجی، قولاق آسان.

دینله‌ییجی..dinləyici [آد] ائشیدن، بیر سؤزه و دانیشماغا قولاق آسان، قولاق آسان وائشیدن کیمسه (فا: مستمع). listener

دینله‌ییجی‌لیک..dinləyicilik [آد] دینله ییجی اوٗلما وضعیتی.

دینله‌ییش..dinləyiş [آد] دینله‌مه، قولاق‌آسما، دینله‌مک ایشی و ییچیمی.

دینمَز..dinməz [صفت] دانیشمایان، دینمه ین "دینمزدانیشماز، دینمز سؤیله مز" (فا: بی حرف). dumb

دینمزجه..dinməzcə [باخ] دینمز.

دینمزلیک..dinməzlik [آد] دانیشماما، دینمه‌مه، سوسما.

دینمک..dinmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-دانیشماق،سسینی‌چیخارماق۲-(ل) بیرینه اعتراض‌ائتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ تینماق› ۱-دینلنمک، ۲-نفس چکمک؛ دیواندا یازیر کی: اوغوزلار بیرینه سؤز سؤیلَتمک ایسته‌مه‌دیکلری زامان ‹تیْنما› دئیرلر[۲۰۱(۲-۲۸)]}.

دینمه مزلیک..dinməməzlik [آد] دینمه‌مه، دانیشماما.

دینمه وئر..dinmə ver [آد، کؤ] اسکی زامانلاردا آلینان بیر جوٗر وئرگی.

دینوْزور..dinozor [باخ] داینا‌سوٗر.

دینوچای..dinoçay [اؤزل‌آد] خیاو دا چای آدی {تین+اوٗ}.

دینه کبود..dinəkəbud [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی {تین+ه}.

دینه‌وَر..dinəvər [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {تین+آوار: ۱-آوار ائلی نین روحو. ۲-روحو تومارلایایان یئره واریلماغا اشارتدیر}.

دینی..dini [آد، عربجه] دینسل، دین اوٗزه رینه (فا: دینی).

دینی پوْزوق..dini pozuq [صفت] بدمذهب (فا: بدمذهب). irreligious

دینیب دانیشماق..dinib danışmaq [تاثیرسیزائیلم] دینمک.

دینیب دانیشماماق..dinib danışmamaq [تاثیرسیزائیلم] دینمه‌مک.

دینیبک..dinibək [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی {تین+ی+بگ}.

دینیش..diniş [تاثیرلی ائیلم] دینمک ایشی ویابیچیمی.

دینیگ..dinig [آد] چلتیک دؤیمه آراجی.

دیو..div [باخ: دوه] بؤیوکلوک ویا دئو تیپه‌نیشی‌نی گؤسته رن بیر کلمه، باخ: دئو.

دیّوُث..dəyyus [آد، عربجه] ناموس‌سوٗز، اؤز قادین‌ینین عفت‌سیز-لیگینه گؤز یومان (فا: ~).

دیوار..divar [آد] باخ: دووٗار.

دیوان..divan [آد، فا› باخ: دیو، دوه] ۱-یوٗکسک دوٗزئی‌ده دؤولت آداملاری ویا اؤزل قورولوشون آداملارینین قوردوغو بؤیوک مجلس، عُمومیتله حُکومت اداره‌لرینه و مأمورلارینا وئریلن آد. ۲-بو کلمه بؤیوک معناسیندا اولاراق اسکی کتابلارین و اثرلرین‌آدیندا گؤرسه‌نیر" دیوان لغات‌التّورک، دیوان‌حکمت" ۳-اوٗتورماق‌و اوٗزانماق اوٗچون بؤیوک تاخت "سوٗلطان دیوانین اوٗسته اوٗزاندی" (فا: ~).

دیوان‌ائتمک..divan etmək [تاثیرلی ائیلم] جزالاندیرماق، تنبیه ائتمک، توْی توٗتماق.

دیوان‌ادبیاتی..divan ədəbiatı [آد] ۱۳-۱۹جو یوٗز ایللرده یازیلان و چوٗخراق عرب و فارس ادبیاتی اتگی‌سی آلتیندا اوٗلان توٗرک ادبیاتی.

دیوانِاعلا..divani əla [اسکی]باش‌ناظر، بؤیوک وزیر(فا: وزیر اعظم) [۱۴۹].

دیوانبَگلیک..divan bəylik [آد]دیوان به‌یی وظیفه‌سی و گؤرَوی.

دیوانبَگی..divan bəyi [آد، اسکی]انضباطی‌اداره‌سی‌نین باشچی‌سی "تبریز ین دیوان به‌یی" (فا: دیوان بیگی).

دیوانتوُتماق..divan tutmaq [تاثیرلی ائیلم]بیرینی مجبور ائتمک ویاخود جزالاندیرماق مقصدیله آمانسیزجاسینا زوْر ایشلتمک، تنبیه ائتمک.

دیوانچا..divança [] کیچیک دیوان.

دیوانِحکمت..divani himət [اؤزل‌آد]بو کتابی خواجه احمد یسَوی، یسَویه مکتب‌ٔینین قورُوجوسو اولاراق عرفان موردینده یازمیشدیر (وفات۵۴۵هـ)، و چوخلو تورک و فارس‌شاعرلرینه تاثیر قویموشدور، اؤرنک اوچون عطار نیشابوری‌نین اوندان تقلیدینه اشاره ائتمک اولار[۶۸].

دیوانخانا..divanxana [اؤزل‌آد]ماکی دا کند آدی.

دیوانخانا..divanxana [آد](اسکی)بؤلگه و ماحال انضباطی اداره‌سی‌نه وئریلن آد، محکمه و اوْنون‌یئرلشدیگی بینا "تبریزین سسی".

دیواندره..divandərə [آد]۱-عُمومیتله حُکومت اداره‌لرینه وئریلن آد. ۲-: کوْردوستان اُستانیندا شهر آدی. ۳-دیواندره بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: یئنگی ارخ (۱۴کگ ❊۱۸۰/ ی‌تو)، زاغا (۲۴کگد ❊۳۵۰/ ی‌تو)، قیزیل بولاق (۲۸کگد ❊۱۳۰/ ی‌تو)، یئنگی قالا (۳۱کق‌د ❊۲۳۰/ ی‌تو)، جئیران مینا (۳۳کق‌ب ❊۳۰۰/ ی‌تو)، باش قیشلاق (۳۴کق ❊۱۸۰/ ی‌تو)، آغ بولاق (۳۴کگد ❊۲۸۰/ غ‌تو)، آغکند دیواندره (۴۰کق‌د ❊۳۳۰/ غ‌تو)، باشماق (۵۴کق‌ب ❊۵۰۰/ ی‌تو)، قاشق (۷۰کق‌ب ❊۸۵/ ی‌تو)، آغاجَری ۱۲کد ❊۲۰۰/ غ‌تو)، ٤-دیواندره بؤلگه‌سینین چایلاری: یوْل کئشدی (یاش قیشلاق، قیزیل اؤزن s1b53)، غازان چای (s3b15)، ۵-دیواندره بؤلگه‌سینین داغلاری: تبریزخاتون (۱۶کب ۲۴۵۷)، افراسیاب (۱۱کگ ۱۹۰۴)،

دیوانقالاسی..divan qalası [اؤزل‌آد]باخ: باهار شهری.

دیوانقورُماق..divan qurmaq [تاثیرلی ائیلم]محکمه قورُماق.

دیوانقورُولماق..divan qurulmaq [بلسیز ائیلم]عالی حُکومت مجلسی چاغیریلماق.

دیوانلغاتالتّورک..divani lüğatüttürk [اؤزل‌آد]بواثر محمود کاشغرلی طرفیندن یازیلیب (م۱۰۷۲) بو کتابدا تورک‌لهجه‌لری تدقیق اوْلاراق عربجه معنالاری وئریلمیشدی، کتاب معلم رفعت و بسیم آتالای طرفیندن تدقیق اوْلاراق یایین لانمیشدیر، بوکتاب سؤزلوک کتابلاری ایچینده تورک دیلی‌نین شاه اثری ساییلیر وتوْرک دیلی‌نین ایلرلهمه و دَییشمه سینده اؤنملی بیر قاناق کیمی دَیرلندیریلیر.

دیوانلغاتتورک‌ده‌دوْنیاخریطه‌سی..divani lüğatittürkdə dünyası xəritəsi [اؤزل آد]گؤرونتو: آشاغی خریطه ماحمود کاشغرلی نین دیوان لغات تورک ده وئردییی دوْنیا خریطه سیدیر:

دیوانه..divanə [آد، فا› باخ: دیو]دلی، بوُدالا (فا: ~). mad

دیوانه‌لشمک..divanələnmək [تاثیرسیزائیلم]دلی اوْلماق.

دیوانه‌لنمک..divanhlnmək [تاثیرسیزائیلم]دلی اوْلماق،دیوانه‌لشمک.

دیوانه‌لیک..divanhlik [آد]دلیلیک.

دیوانِهُمایون..divani humayun [اسکی]شاه بارگاهی، خاقانلیق سارایی[۱۴۹].

دیوانی..divani [آد، یازین]۱-بونوع‌قوْشقو مضمونجا حکمت، معرفت‌و طبیعت حاققیندا و قورولوشجا بیر بیت‌ده ایلک مصرع ۸ هجالی و ایکینجی مصرع ۷ هجالی اولور، عاشقلار بو نوع شعری اؤز مجلسلرینده موسیقی ایله بیرلیکده اوخویارلار، اؤرنک " چوخ قازاینسان آز قازاینسان. بئش آرشین آغدی خلت. "[۷۳،۷۴]. ۲-دیوان اوْچون اوْلان، رسمی فرمان و امر اوْلاراق {باخ: دیو، دوه}.

دیوانینی ائتمک..divanını etmək [تاثیرلی ائیلم] جزالاندیرماق، تنبیه ائتمک.

دیوانینی کسمک..divanını kəsmək [تاثیرلی ائیلم] مُباحثه‌لرینی و داعوالارینی حلّ ائتمک " آللاه هئچ بیلمیریم بوُلارین دیوانینی نئجه کسیم ".

دیولَک..divlək [آد] بیر نوع قالین قابیق‌لی اوْلقون قاووُن[۲].

دیوله..divlə [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: دیولک}.

دیویک..divik [آد، دیرگی] دوْز قانادلی‌لاردان، بیتگی‌لره ضرر وئرن بیر بؤجک جنسی، آغ قارینجا، تئرمیت (فا: نوعی حشره).

دَیه..dəyə [آد] قارغی کیمی شئیلردن دوزه‌لن آلاچیق، اوْستو اؤرتولو و یانلاری آچیق تیکینتی {باخ: دَمَک› دَیَک› دَیه}.

دیه..diə [آد، عربجه] قان‌باهاسی، سوُچ‌قارشی‌لیغی‌پارا(فا: ~)mulct

دَیه‌جیک..dəyəcik [آد] کیچیک دَیه " دَیه ده یاشاماق ".

دَیه‌لیک..dəyəlik [آد] دَیه قوُرماق‌اوْچون‌لازم‌اوْلان یئرو آیری ملزَمه‌لر (فا: مناسب برای آلاچیق).

دیه‌لیک..dihlik [آد] دیه‌لیک، دیه اوچون آیریلمیش پول و پارا (فا: مربوط به دیه).

دَیه‌نک..dəyəh nk [آد، دده، باخ: دَیمک] بیرباشی‌توْپوز چوْماق، ال آغاجی، سوْپا، چوْماق (فا: باطوم). batum ،mace

دَیه‌نک آیاقلیلار..dəyənək ayaqlılar [آد، دیرگی] قالین دری ایله اؤرتولو بارماقلاری اوْلان جوت دیرناقلی‌لار.

دَیه‌نَکچی..dəyənəkçi [صفت] دیه نک قوُللانان، دوراق‌لاردا یولجولاری ماشینا میندیرن و بو ایشلری دؤزَنله ین کیمسه.

دَیه‌نکچی‌لیک..dəyənəkçilik [آد] دَیه نک چی‌نین گؤردوغو ایش.

دَیه‌نکله‌مک..dəyənəkələmək [تاثیرلی ائیلم] دیه‌نک‌له دؤیمک، کؤتک‌له‌مک.

دَیه‌نکلی..dəyənəkli [صفت] ۱-الینده دَیه نه‌یی اوْلان. ۲-قولو زوْرلو.

دییاللی..diyllı [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌دا کند آدی[۲۴۰].

دییرلنمک..diyirlənmək [باخ] دیْغیرلانماق.

دَییرمان..dəyirman [آد] ۱-تاخیل اؤیوتمه یئری. ۲-قهوه و بیبار کیمی شئلری اؤیوتمک اوْچون ایشله دیلن و ایشله‌نیلن بالاجا ال و الکتریک آراجلاری (فا: آسیا). mechanism {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح ‹دگیرمان›، باخ: دَیمک}.

دییرمان..dyirman [اؤزل‌آد] ضیاآباد (~چای)، آستارا (~کئش)، ماهنشان و اردبیل(~ دره) ده کند آدی. زنجان، ماهنشان و کلئیبر ده چای آدی.زنجان دا داغ آدی

دَییرمانچی..dəyirmançı [آد] دییرمانی‌دوْلاندیران (فا: آسیابان). miller

دَییرمان‌چیلیق..dəyirmançılıq [آد] دییرمان‌ایشلتمه‌ایشی، دییرمان-چی‌نین‌ایشی.

دَییرمان‌خوْروزو..dəyırman xoruzu [] زیرک و دیری باش آدام حاققیندا.

دَییرمان‌داشی..dəyirman daşı [آد] دییرماندا اوُنو اؤیوتمک اوْچون اوْلان داش (فا: سنگ آسیا). miller

دییرمان‌دییرمان..dyirman dyirman [آد] اوشاقلار آراسیندا اویناناں بیر اوْیون.

دَییرمان‌شاهادی..dəyirman şahadi [آد] اؤیودولن دن‌ین دَییرمانچی سهمی.

دَییرمانلیق..dəyimanlıq [صفت] ۱-دییرماندا اؤیودولمک اوْچون اوْلان، اؤیوتمک اوْچون آیریلمیش. ۲-دییرمانی چوخ اوْلان یئر.

دَییرمک..dəyirmək [تاثیرلی ائیلم] دَگیرمک: توْخوندورماق.

دَییرمی..dəyirmi [آد] دایره و چمبر شکلینده اوْلان هر شئی، گیرده {بو کلمه دایره سؤزونون کؤکودور، باخ: دَیمک}.

دَییرمی‌دوْداق‌سؤیله‌نیشی..dəyirmi dodaq söylənişi [آد، دیلب] یوُوارلاق دوْداق سؤیله‌نیشی(فا: صدای گردلبی). round lip articulation

دَییرمی ساققال..dəy rmi saqqal [آد] دَییرمی بیر بیچیمده اولان ساققال.

دَییرمی سوْو..dəyirmisov [صفت] دَییرمی‌یه بنزر، بیر قدردَییرمی، دایره کیمی.

دَییرمی لتمک..dəyirmilətmək [تاثیرلی ائیلم] دَییرمی‌له‌مک ایشینی گؤردورمک.

دَییرمی لشدیریلمک..dəyirmiləşdirilmək [بلسیز ائیلم] دَییرمی حالا سالینماق.

دَییرمی لنمک..dəyirmilənmək [تاثیرلی ائیلم] دَییرمی حالا گلمک.

دَییرمی لشمک..dəyirmiləşmək [تاثیرلی ائیلم] دَییرمی حالا گلمک.

دَییرمی‌له‌مک..dəyirmiləmək [تاثیرلی ائیلم] دَییرمی بیچیمه سالماق.

دَییرمی‌لشدیرمک..dəyirmiləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: دَییرمی‌له-مک.

دَییرمی‌لیک..dəyirmilik [آد] دَییرمی شئیین حالی، یوُوارلاق‌لیق.

دَییش..dəyiş [آد] ۱-بیرشئی قارشی‌لیغیندا آیری شئی آلما، ایکی شئیین یئرین عوضله‌مه. ۲-دیمک ایشی ویابیچیمی.

دَییش دؤیوش..dəyiş döyüş [آد، دا] قارشی‌لیقلی آلیش وئریش.

dəyiş toxuş..دَییش توْخوش [آد، دا] قارشی‌لیقلی آلیش وئریش.

dəyiş bəy..دَییش بگ [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: دَییش+ بگ[۷].

dəyiştirəc..دَییشتیرج [آد] جریانی و آخیم‌ین یؤن و مسیرینی دَییشدیرن (فا: تغییر دهنده جریان).

dəyiştirmə..دَییشتیرمه [آد] مُعاوضه (فا: معاوضه). exchange

dəyişdirtmək..دَییشدیرتمک [اتّدیرگن ائیلم] دیشدیرمک ایشینی گؤردورمک.

dəyişdirgəc..دَییشدیرگج [فیزیک] دَییشدیرن آیقیت، تبدیل ائیله ین.

dəyişdirgə..دَییشدیرگه [آد] دَییشمک‌اوْچون‌وئریلن‌اؤنَرگه، تعدیل تکلیفی.

dəyişdirmək..دَییشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-دَییشمک، قارشی‌لیقلی آل وئر ائله‌مک، تعویض ائتمک. ۲-باشقالاشدیرماق، باشقا حالا سالماق.

dəyişdirmə istiliyi..دَییشدیرمه ایستی‌لیی [آد] بیر شئیی باشقا شئیه دؤندرمک اوْچون گره‌کن ایستی‌لیک(فا: دمای تبدیل). transition

dəyişdirici..دَییشدیریجی [صفت] دیشدیرمه اؤزللیگی اوْلان، دییشدیرن.

dəyişdirilməz..دَییشدیریلمز [صفت] دییشدیریلمه‌سی مُمکن اوْلمایان.

dəyişdirilmək..دَییشدیریلمک [اتّدیرگن ائیلم] دَییشمک ائیلَم‌ینی گؤردورمک.

dəyişdiriliş..دَییشدیریلیش [آد] دییشدیریلمک ایشی ویا بیچیمی.

dəyişdirim..دَییشدیریم [آد] دییشدیرمک ایشی.

dəyişkən..دَییشکن [آد] ۱-چوخ دییشن. ۲-(مت) دَییشیک سایی و دَیرلری آلا بیلن پارامتر (فا: متغیر). variable

dəyişkən ək..دَییشکن اک [آد، دیل‌ب] دَییشن شکیل چی(فا: پسوند تغییر یابنده). allomorph

dəyişkənlik..دَییشکن‌لیک [آد] ۱-بیر وضعیتدن آیری وضعیته و بیچیمه گئچمه. ۲-(مت) آیری دَیرلر آلا بیلمه وضعیتی.

dəyişkin..دَییشکین [صفت] دییشمه اؤزللیگی.

dəyişkinlik..دَییشکین‌لیک [آد] دییشکین اوْلما وضعیتی.

dəyişgə..دَییشگه [آد، بیولوژی] هرجانلی‌دا ائشیک ائتگیلرله اوْرتایا چیخان و قالیملی اوْلمایان.

dəyişməz..دَییشمز [آد، ص] ۱-دییشمه ین، دوُروق بیر دوروم. ۲-ثابت و مستقل سایی (فا: ثابت). fixed

dəyişməz ulduzlar..دَییشمز اولدوزلار [آد] ثوابت (فا: ثوابت). fixed stars

dəyişməzlik..دَییشمزلیک [آد] دییشمز شئیین حالی، ثابت‌لیک.

dəyişmək..دَییشمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-باشقابیچیمه‌و گؤرکمه دؤشمک (فا: عوض‌شدن) ۲-(قا) قارشی‌لیقلی آلیب وئرمک (فا: تبدیل کردن). to change {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تگیشمک› باخ: دیمک}.

dəyişmə..دَییشمه [آد] دَییشمک ایشی (فا: تبادل). interchange

dəyişməməzlik..دَییشمه مزلیک [باخ] دییشمزلیک.

dəyişən..دَییشن [صفت] دَییشکن (فا: مُتحوّل). metabolic

dəyişən ulduz..دَییشن اوْلدوز [آد] پارلاق‌لیغی دَییشمه گؤسته‌رن اوْلدوز.

dəyişən səs..دَییشن سس [آد، دیل‌ب] اؤزللیکلری و خصوصیتی دییشن سس (فا: صدای تغییر یابنده).

dəyişəbilir..دَییشه‌بیلیر [صفت] دییشمه‌اؤزللیگی‌داشییان، دییشدیریله بیلن.

dəyişəbilirlik..دَییشه بیلیرلیک [آد] دییشه بیلیر اوْلما وضعیتی.

dəyişəcək..دَییشه جک [باخ] دییشیک.

dəyişici..دَییشیجی [آد] دییشکن، بیچیم‌دن بیچیمه دؤشن.

dəyişiş..دَییشیش [آد] دییشمک ایشی ویا بیچیمی.

dəyişik..دَییشیک [صفت] ۱-دَییشمیش، دَییشدیریلمیش. ۲-باشقا تؤرلو، آیری‌سی" دَییشیک کؤینک، آلت پالتار و یونگول‌لیباس‌لارا وئریلن آد". ۳-مختلف، تؤرلو تؤرلو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› دَییشوُت›}.

dəyişik tikən..دَییشیک تیکن [آد] دَییشیک پالتار تیکمک‌له مشغول اوْلان.

dəyişikçi..دَییشیکچی [آد] دییشیک پالتاری یویان و دؤزن‌له‌ین کیمسه.

dəyişik düşmək..دَییشیک دوْشمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-سهوا ًویا عمدا ً بیری بیرینین یئرینه گئچمک، دَییشیک حالا گلمک. ۲-چاشباش دوْشمک.

dəyişik salmaq..دَییشیک سالماق [تاثیرلی ائیلم] ۱-سهوا ًویا عمدا ً بیرینی بیرینین یئرینه گئچیرمک، دَییشیک حالا گتیرمک. ۲-چاشباش ائتمک.

dəyişikli..دَییشیکلی [صفت] دییشیک پالتاری اوْلان.

dəyişiklik..دَییشیک‌لیک [آد] ۱-آیری بیچیمه وگؤرکَمه (شکیله) سالما. ۲-دَییشیک اوْلما وضعیتی. ۳-آماجا اویقون لاشدیرماق اوچون دَییشدیرمه، تعدیل، مودیفیکاسیون.

دَییشیلمز..dəyişilməz [صفت] دَییشدیریله بیلمه ین، اوْلدوغو کیمی قالان (فا: تغییرناپذیر). **unchangeable**، **invariable**.

دَییشیلمک..dəyişilmək [بلسیز ائیلم] دییشمک ایشی گؤرؤلمک (فا: تبدیل شدن). **changed (into)**

دَییشیلمه..dəyişilmə [آد] دَییشیلمک ایشی (فا: استحاله، تحوُل). **transformation**، **change**

دَییشیلمه ین..dəyişilməyən [صفت، مت] دییشمز (فا: ثابت).

دَییشیله بیلر..dəyişilə bilir [صفت] تبدیل اولا بیلن (فا: قابل تبدیل). **reducible**

دَییشیله بیلمز..dəyişilə bilməz [صفت] تبدیل اولا بیلمه ین (فا: غیرقابل تبدیل). **unchangeable**

دَییشیم..dəyişim [آد] ۱-باشقالاشما(فا: دگرگونی) **metamorphosis** ۲-دَییشمه، دَییشمک ایشی(فا: تبدیل) **chang** ۳-یئر دَییشمه، تعویض (فا: عوض کردن). **replacement**

دَییشیم‌سیزلیک..dəyişimsizlik [آد] دَییشیمی اولمایان **invariance**

دَییشیملی سس‌سیز حرفلر..dəyişimli səssiz hərflər [آد، دیل‌ب] سس‌سیز حرف اوُیومونا باغلی اوْلاراق بیربیرینه دییشه بیلن سس‌سیز حرفلر (پ/ ب، چ/ ج، ت/ د، ک/ گ، ق/ غ)(فا: تعویض‌حروف‌درکلمات).

دَییشیم یؤنتَمی..dəyişim yönləmi [آد] گئچیجی‌بیردؤنَمی یؤنَتمک و دوْلاندیرماق اوْچون یارارلانان دییشیم یاسالاری.

دَییشیملی..dəyişimli [صفت] دَییشمه اؤزللیگی اوْلان.

دَییشینیم..dəyişinim [آد، بیولوژی] بیرجانلی وارلیغین ژنلرینده بیردن بیره دَییشیلمه ایشی، موتاسیون (فا: جهش).

دَییشینیم جی..dəyişinimci [آد] دییشینیم جی‌لیک یانلی‌سی.

دَییشینیم جی‌لیک..dəyişinimcilik [آد، بیولوژی] موتاسیونیزم، دییشینیم قورال لارینی و اؤزللیکلرینی اینجه‌له‌مه ایشی.

دییَک کی..diyəkki [آراسؤز] دئیَک کی: توتاق کی(فا: گیریم که).

دَییل..dəyil [آد، سن: یوخدو] دئییل: ۱-اؤزوندن قاباق گلن سؤزه اوْلومسوزلوق، اینکارلیق، ترسلیک و ضدلیک آنلامی وئرن کلمه "اوْتاق قارانلیق دَییل، اوْ تک دَییل". ۲-اوّسته کی معنالاردا خبر و سوْرو جُمله‌لرینده ایشله‌نیر "اوْ بوُ سؤزه اینانان دَییل، قیز اوْردا دَییل می؟".

دییَن گؤلن..diyən gülən [صفت] شن، اوْره‌یی آچیق، کئیفی ساز.

دَییَنتی..dəyinti [آد] تماس، دَییَنمه ایشی.

دَییَنمک..dəyinmək [تاثیرسیزائیلم] توخونماق (فا: تماس داشتن).

دَییَنیش..dəyiniş [آد] دییَنمک ایشی ویا بیچیمی (فا: تماس).

دییرجک..diyircək [آد] یوْیورَک، یئنی آیاق آچان اوشاق اوْچون آراباجیق، باخ: دیْغیرجاق (ف: روروک).

دییرلک..diyirlək [آد] دیْغیرلاق: دیغیرلانا بیلن، یوُوارلاق حالا گتیریلمیش شئی.

دییرله‌مک..diyirləmək [باخ] دیْغیرلاتماق.

دییین..diyin [ا] آتین بوْینونا باغلانان ایپ و چاتی "دییین آتین بوْینوندا قاباق جادان حاضر ایدی".

ذ..z [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْن بیرینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوز ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کوّیلو و تیتره شیم‌لی حرف سایبلیر (فا: یازدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

ذات..zat [باخ] اؤز، کندی (فا: ذات).

ذاتاً..zatən [ظ، ع] دوْغروسو، اصلینده، اساسا (فا: ~).

ذات‌الجنب..zatulcənb [آذ، عربجه] ستَلجم (فا: ~).

ذات‌الرّیه..zatürriə [آذ، عربجه] آغ جییار التهابی (فا: ~).

ذات‌الکرسی..zatülkürsi [آذ، عربجه] آلتی‌قارداش تاقیم اوُلدوزو. (فا: ستارگان ذات الکرسی)

ذاتی..zati [ظ، ع] اؤزونه عاید، اؤزل (فا: ذاتی).

ذاتی پیس..zatı pis [صفت] ذاتی کؤتو (فا: بدذات).

ذاتی قیریق..zatı qırıq [صفت] ذاتی پیس: ذاتی کؤتو (فا: بدذات).

ذاکر..zakir [صفت] ذکر ائدن.

ذاکر..zakir [یازار] (۱۱۹۸-۱۲۷٤ه) قاسم بگ ذاکر آذربایجان توّرکجه سی‌نین بؤیوک طنز یازانلاریندانديرِ[۲۸].

ذاکر..zakir [یازار] (گونش ۱۳۵۰-۱۲۷۰) کهرالانلی ابراهیم عظیم اوْغلو ذاکر اردبیل‌لی شاعردیر (کهرالان کندی)[۱۱۷].

ذاکر..zakir [اؤزل‌آذ] زنجان دا کند آدی.

ذاکرلو..zakirlu [اؤزل‌آذ] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

ذالیان..zalyan [اؤزل‌آذ] آستانا دا کند آدی.

ذاوق آباد..zavq abad [اؤزل‌آذ] کوْمیجان دا کند آدی.

ذایقه..zaiqə [آذ، عربجه] دادما دوُیوسو (فا: ~).

ذبح..zibh [آذ، عربجه] باش کسمه (مال‌داوار)، قوربانلیق کسمه (فا: ~).

ذبیح..zəbih [آذ، عربجه] باشی کسیلمیش (فا: ~).

ذبیح‌گنجوی..zəbih gəncəvi [یازار] آذربایجان شاعری اوْلاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

ذبیحی..zəbihi [یازار] (۱۳۵۷ه-۱۲۹۰) شیخ‌اسماعیل ذبیحی زنگان شاعرلریندیر، گؤزل توّرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷، ۱٤۱].

ذُجاجیه..zucaciə [آذ، عربجه] جام (فا: ذجاجیه).

ذخایر..zəxair [آذ، عربجه] ذخیره‌لر (فا: ~).

ذخیره..zəxirə [آذ، عربجه] دالی گؤن اوّچون ساخلانیلان.

ذرّه..zərrə [آذ] پارچاجیق، نارینجیق (فا: ذره).

ذرّه‌بین..zərrəbin [آذ] بالاجا شئیلریه گؤرمه‌یه یارارلی آیقیت.

ذرّه‌جه..zərrəcə [صفت] ذرّه قدر، چوْخ آز اوْلاراق (فا: ذرّه ای کوچک).

ذرّه‌جیک..zərrəcik [آذ] ان کیچیک ذرّه (فا: ذرّه ای کوچک).

ذرّه‌ذرّه..zərrə zərrə [آذ، عربجه] پارچا پارچا (فا: ذره ذره).

ذرّه‌لنمک..zərrəlnmək [تاثیرسیزائیلم] ذرّه حالینا گلمک، پارچا پارچا اوْلماق (فا: ذره ذره شدن).

ذُرّیهٔ..zürriə [آذ، عربجه] ذرّیت: سوْی، اوْلاد، نسیل (فا: ذریهٔ).

ذُرّیت..zürriət [آذ، عربجه] ذرّیهٔ: سوْی، اوْلاد، نسیل (فا: ذریهٔ).

ذغال..zuğal [اؤزل‌آذ] بیجار دا داغ آدی.

ذکاء..zəka [آذ، عربجه] آنلاق، فراست، اوُس، دوّشونوش (فا: ~). ۲- ذکاء۲ (یازار) رفیق ذکاءخاندان ۱۳۱۸گونش ایلینده باکی‌دا آنادان اولوب و ۱۳۷۷ده وفات ائدیبدیر، و گؤزل شعرلری واردیر[۱۱۷]، اؤرنک " ملّی بایرامدیر، بو گون گلمیش باهار. شنله‌نیر یورد ای اوغوز قارداشلاریم. قوتلو اولسون موتلو اولسون کؤنلوموز.قوْی-هارای‌چکسین‌اولوس‌قارداشلاریم".

ذکاسیز..zəkasız [صفت] دوّشونوشو آز اوْلان، دوّشونجه‌سیز.

ذکالی..zəkalı [صفت] هوُشلو، دوّشونجه‌لی.

ذکاوت..zəkavət [آذ] اوُسلولوق، آیدینلیق، ذکاءلی‌اولما (فا: ~) purity

ذکر..zəkər [آذ، عربجه] ارکک‌لیک اوْرقانی (فا: ~).

ذکر..zəkər [آذ] ۱-آنما، سؤیله‌مه، سؤزون ائتمه. ۲-تانری‌نین آدی‌نی آرد آردا سؤیله‌مه ایشی (فا: ذکر) {ع ‹سومرجه ‹زیسقورُ›: دوعا ائله‌مک}.

ذِکری..zikri [اؤزل‌آذ] میرزایوسف‌ذکری‌اردبیلی (۱۳۰۸ه-۱۲۷۲)، یورد سئور و سئوگی‌نی ترنُّم ائدن ادبیات خادمی دیر[۱۱۷].

ذُکور..zukur [آذ، عربجه] کیشی‌لر، ارکک‌لر (فا: ~).

ذَکیرکندی..zəkirkəndi [اؤزل‌آذ] میانا و هشتَری ده کند آدی {۱-مانند یئر آدیلا ایلگیلیدیر. ۲-شخص آدیندان گؤتورلوبدور[۸۸]}.

ذکیرلی..zəkirli [اؤزل‌آذ] ماکی دا کند آدی {باخ: ذکیر}.

ذکیلو..zəkilu [اؤزل‌آذ] ذکیرلو: خیاو دا کند آدی {باخ: ذکیر}.

ذلالت..zəlalət [آذ، عربجه] آلچاق‌لیق، آلچالما، (فا: ~).

ذلّت..zillət [آذ، عربجه] خوْر گؤرولمه، آلچالما، آغیر و پیس دوُروم (فا: ~). meanness

ذُلجلال..zülcəlal [آذ، عربجه] تانری (فا: ~).

ذُلفقار..zülfiqar [آذ، عربجه] ح‌علی‌نین ایکی چاتاللی قیلیجی (فا: ~).

ذلیل..zəlil [آذ، عربجه] خوْرگؤرولن، آشاغی توُتولان، آشاغی لانان (فا: دنی). abject

ذلیل..zəlil [اؤزل‌آذ] ابوالاحد ذلیل (۱۳۲۵-۱۲٦۱هـ ق) شیرواندا آنادان اوْلوب فضولی‌مکتبی‌نین شاگردلریندندیر[۱۱۷].

ذلیلان..zəlilan [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

ذلیلانه..zəlilanə [ظرف] ذلیل کیمی، یازیق یازیق (فا: ~).

ذلیلی..zəlili [یازار] مختوم قوُلونون باجی اوْغلوسو اوْلاراق تۆرکمن شاعیرلریندندیر (۱۸۵۲–۱۷۹۸ م).

ذَوات..zəvat [ع، ذات چو] ذات‌لار (فا: ~).

ذوْق..zovq [آد، عربجه] ۱–سئوینج حسّی، نشعه، لذت. ۲–گؤزل لیک، حُسن (فا: ~).

ذوُالجلال..zülcəlal [آد، عربجه] جلال صاحبی، تانری صفتی(فا: ~).

ذوُالجناح..zülcinah [آد، عربجه] قاناد صاحبی، قانادلی، امام حسین ین آتی‌نین آدی (فا: ~).

ذوُالفنون..zülfinun [اؤزل‌آد] محمدرضارمضانی: ۱۳٤۰گونش‌ایلی چاراوْیماق بؤلگه سینده قراولی کندینده آنادان اوْلوبدور، ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر، [٦٤].

ذوُالقدر..zülqədər [آد، عربجه] ۱–سایقی و حُرمت صاحبی (فا: ~). ۲–هشتَری ده کند آدی.

ذوُالقدیر..zülqədir [اؤزل‌آد] عُثمانلی دؤنَمی بو طایفا ماراش، بوْزوق و یوْزقات بؤلگه‌لرینده اوْتورووردولار. دده ابدال بگ، شیخ حیدرین مُریدلریندن اولاراق بوُ طایفادان ایدی، بو دؤنم ذوُالقدر قوْومو بؤیوک بیرلیک حالیندایدی، اوْنلارین اصلی طایفا و اوْبالاریندان نئچه سینه اشاره اوْلونور: آناماسلی ویا قاراجالی (اوْبالاریندان: سئوینجلی، اوْروج بگلو، اوُلاشلو، اوُرجانلو، قازانجلو، سؤیله‌مزلو، یوْلباسانلو، قاراخاتایلی)، دوْققوز ویا بیشانلو (اوْبالاریندان: قارقین، قارامانلو، کۆردمهماتلو، آوجی، دَمرَک، حاجیلار، ناجّارلو، دوْققوزقوْیونلو، بازلاماچلو، قاراگۆنجلو)، کۆره‌جی‌لر، جَرید (اوْبالاریندان: بایبرجرید، قاراحسنلو، اوْروج قازیلو، مامالو)، پئچه نک، قاووُرجالو، قاووُرقالو، ائلچی، دؤنگه‌له‌لی، کۆشنه، یوُوالی ویا قارایوُوالی، تکه‌لی، وارساق، آغچا قوْیونلو (اوْبالاریندان: چالیشلو، موسی حاجیلو ویا موسی جالو، قوْزانلو، حمیدلو)، ائیمیر، چیمه لوُ، قیْزیللو، ایمانلو افشار، چاغیرقانلو، آوجی، گۆنشلو، تجیرلو ویا تاجرلو، ائشکین‌جی‌لر، قادیْرلی، دمیرچیلی، سلمانلو/ زلمانلو، ذاکیرلی، کئچلیک، ساوجی حاجیلو، اَگلن اوْغلو، آیروُداملو/ قورغلو، سوْرووداملو، اکینچیلر، سؤکلن، شمس الدینلو، ساری شیخلو، جاموسلو، چیچکلی، ذوالقدیرلیلر اوُزون مُدت قارص(قدیرلی) بؤلگه سینده یاشاییبلار.[۸۵]

ذوُزنقه..zuzənəqə [آد، عربجه] فقط ایکی قوْلو قوْشوت اوْلاراق ایکی بوْیوتلو دؤرد قول شکیل (فا: ~).

ذوُغال اخته..zuğal əxtə [باخ] زوُغال اخته، قیزیلجیق.

ذوّالفقارداغی..zülfiqardağı [اؤزل‌آد] (زیارت‌داغی)ماکی دا داغ آدی.

ذُهد..zühd [آد، عربجه] ذهد zohd:تقوا (فا: ~).

ذهن..zəhin [آد، عربجه] آن، بللک، حافظه، بیلینج.

ذهنسل..zəhinsəl [صفت، عربجه] ذهنه‌عایداوْلان، ذهن‌سل (فا: ذهنی).

ذهنی..zəhni [صفت، ع] ذهنه عاید اوْلان، ذهن سل (فا: ~).

ذهنیت..zəhniət [آد، عربجه] دوْشونوش بیچیمی (فا: ~).

ذهنیه..zəhniə [آد، عربجه] آنلیقجیلیق، اینتئلئکتوُآلیزم (فا: ~).

ذی الحَجّه..zilhəccə [آد، عربجه] هجری ۱۲جی آی‌ین آدی(فا: ~).

ذی القعده..zilqədə [آد، عربجه] هجری ۱۱جی آی‌ین آدی(فا: ~).

ذی روح..ziruh [آد] روحو اولان، روحلو (فا: ~). animate

ذی شأن..zişən [آد، عربجه] شانلی (فا: ~).

ذیحیات..zihəyat [آد، عربجه] جانلی، یاشاملی، دیری (فا: زنده).

ذیروه..zirvə [آد، عربجه] تپه، ان یوکسک‌نُقطه (فا: قلّه). pinnacle

ذیقیمت..ziqimət [صفت، ع] دیرلی، قیمت‌لی (فا: با ارزش).

ذینفع..zinəf [آد، عربجه] پایداش (فا: ~). interested (party)

ر..r [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْن ایکینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی دؤردونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق سؤزتونن و تیتره شیم‌لی حرف سایی‌لیر (فا: دوازدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

رابح..rabeh [آذ، عربجه] یارارلی، یارار وئریجی (فا: ~).

رابط..rabit [آذ، عربجه] ۱-اوْردو و دوْناتما هئیأتینه باغلی کیمسه. ۲-باغلایان، باغلاج، باغلاییجی (فا: رابط). liaison.

رابطه..rabitə [آذ، عربجه] باغ، ایلگی، ایلیشگی، باغلی‌لیق (فا: ~).

رابطه‌چی..rabitəçi [آذ] باغلانتی قوْران آراج، ویا اینسان (فا: رابط).

رابطه‌سیز..rabitəsiz [صفت] باغلانتی‌سیز (فا: بدون رابط).

راپسوْدی..rapsodi [آذ، یو] ۱-اسکی یونان سیار اوخویوجو لارینین نغمه‌لری، ازگی. ۲-خالق ماهنی و رقص‌لری موْوضوع سوْندا یازیلمیش ووْکال اینستروْمئنتال اثر(فا: ~).

راپوْر..rapor [آذ، فرانسیزجا] راپورت: دینله‌مه ویا آراشدیرما سونوجو یازیلان یازی (فا: گزارش). report

راپوْر یوْروجو..rapor yorucu [آذ] راپور مفسّری (فا: گزارش). report

راجی..raci [صفت] اوْمودلو(فا: ~).

راجی..raci [یازار](م ۱۸۳۱-۱۸۷۵)میرزا ابوالحسن راجی تبریزده آنادان اوْلاراق تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷، ۱۴۱].

راجیان..racian [اؤزل‌آذ] آزادشهر گنبدکاووس دا چای آدی.

راحات..rahat [آذ، عربجه] دینج، سیخینتی‌سیز حال (فا: راحت).

راحات لاشماق..rahatlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دینج حالا گلمک، راحات اوْلماق.

راحات لاماق..rahatlamaq [تاثیرسیزائیلم] دینج حالا گلمک، راحات اوْلماق.

راحات لانماق..rahatlanmaq [تاثیرسیزائیلم] دینج حالا گلمک، راحات اوْلماق.

راحاتلیق..rahatlıq [آذ] دینجلیک، اوْزونتوسوْزلوک (فا: راحتی).

راحت..rahat [باخ] راحات.

راحت الحُلقوم..rahatülqum [آذ] راحتوُلقوم: نشاسته‌شکر وانیل و یئمه‌لی رنگلردن دوزه‌لن بیر نوع یومشاق شیرنی (فا: ~). turkish delight

رادار..radar [آذ، لا] رادیو دالغاری ایله هاواداکی اوچاق و نسنه‌لرین یئرینی بللی و تثبیت ائدن قورغو (فا: رادار).

رادکان..radkan [اؤزل‌آذ] مشهد و ضیاآباد دا کند آدی.

رادوْن..radon [لا+یو، آذ] رادیوْم'ون پارچالانماسی سونوجو اله گلن رادیوْ اکتیو کیمیاوی ائلئمنت قاز (آتوم سایی سی۸۶، آتوم آغیرلیغی ۲۲۲) (فا: رادن).

رادولف..radolf [اؤزل‌آذ] اؤنلو تورکولوق‌رادلف، بیر سؤره روس‌لارین ضد تورک و ضداسلامی‌سیاسی اوتوریته‌سی‌آلتیندا قالمیش، سوسیال و کؤلتورَل جهتدن داغیلمیش تورک گؤچبه‌لرینی آراشدیردیغیندا ابن خلدون کیمی یانلیشلیغا دوشموشدور و اودا بیلمیردیکی تورک امپراتورلوقلاری روس‌لارین حکومت قورمالاریندان چوخ قاباق وُجودا گلمیشدی و روسلار حکومته باشلامامیشدان قاباق تورک حکومت‌لرینین اللری آلتیندایدیلار و چوخلو حکومتی و نظامی سیستملری بو تورکلردن اؤیره‌نه‌رک حکومته باشلامیشدیلار، و البته چوخلو بیلگی‌لر و بلگه‌لر بو گونکو کیمی‌گؤن ایشیغینا چیخمامیشدی و آچیقدیرکی اوْ موجود بیلگی‌لرین اؤته‌سینه کئچه-بیلمه‌میشدیر، قئید اوْلونمالیدیر رادولف'ون بیر سیرا اسکیکلیک لرینه باخمایاراق آراشدیرمالاری بؤیوک دیره مالیکدیر باخ: ابن خلدون.

رادیاتوْر..radyator [آذ، فرانسیزجا] ۱-یاییجی، ایْشینیم و سوُ-- یایان آراج، "بوُخار رادیاتوْرو" ۲-سوْیوداج، موْتوردا سوُیو سوْیودان آراج "اوُچاق رادیاتوْرو". radiator

رادیاسیون..radiason [آذ، فرانسیزجا] ایْشینیم، بیر جیسمین بوُراخدیغی الکتروْماقنیت انرژی و ایْشین (فا: تشعشع).

رادیال..radial [آذ] شُعاعی، یاری چارپی ایله ایلگیلی(فا: شعاعی).

رادیان..radian [آذ] ۱-ایْشین و ایستی یایان "رادیان سوْبا" ۲-دایره ده بیر اؤلچو بیریمی(فا: ~).

رادیکال..radikal [لا: کؤک] ۱-کؤکن، کؤکدن، کؤک ۲-ریاضی ده کؤک آلما علامتی‌نین آدی" √". ۳-کؤکلو، سوْیلو (فا: ~).

رادیکال پارتی..radikal partı [آذ] آشیری پارتی (فا: حزب افراطی).

رادیکال دینچی..radikal dinçi [صفت] کؤکدن‌دینچی(فا: مذهبی افراطی).

رادیکالیزم..radikalizm [آذ، فرانسیزجا] کؤکدن دینچی‌لیک (فا: ~).

رادیوْ..radio [آذ، لا: ، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیراع لانماق] سس دالغالاری‌نی آلان بیر قورغو (فا: رادیو). radio

رادیوْاستانسیا..radiostansia [آذ، لا] رادیو دوُراغی (فا: ایستگاه رادیویی).

رادیوْاستوْدیو..radiostodio [آذ، فرانسیزجا] رادیو دوُراغی (فا: ایستگاه رادیویی).

رادیوْاکتیو..radioəktiv [فر، صفت] ایْشین ائتگین‌لیگی اوْلان، ایْشین ائتگین (فا: رادیواکتیو). radioactivity

رادیوبیولوژی..radiobioloji [آد، فرانسیزجا] ایْشین‌لارین جانلی - توخولاردا اثگین لیگینی و تاثیرینی اینجه‌له‌ین و آراشدیران بیلیم (فا: ~).

رادیوتئکنیک..radioteknik [آد، لا] رادیو و تئکنیک‌له ایلگیلی بیلیم دالی.

رادیوتئلقرام..radioteleqram [آد، لا] رادیو ایله تئلقراف‌ائتمه‌ایشی‌و قورغوسو.

رادیوتراپی..radiotrapi [آد] x ایشین‌لاریله تداوی و معالجه ایشی (فا: ~). radiotheraopy

رادیوتلفن..radiotelefon [آد، لا] رادیو ایله تلفن باغلانتی‌سی قوران قورغو.

رادیورئپورتاژ..radioreportaj [لا] رادیو ایله وئرلیش‌له‌مه (فا: رادیو رپورتاژ).

رادیوس..radops [آد، لا] دایره چئوره سینین هر هانسی بیر نُقطه سیندن مرکزه وصل اولان دوز خط، یاری چاپی (فا: شعاع).

رادیوسکوپی..radioskopi [آد] ایشینلارلا بیر جیسم و اورقانی معاینه ائتمه ایشی (فا: رادیوسکپی). radioscopy

رادیوقرافی..radioqrafi [آد] x ایشین‌لار ایله چکیم‌له‌مه ایشی (فا: رادیو گرافی). radiography

رادیوقرام..radioqram [آد، لا] ۱-رادیوتلقراف واسطه سیله وئریلن بیلگی و معلومات. ۲-سس یاییلایان بیر قورغو (فا: رادیوگرام).

رادیوکاربون..radiokarbon [آد، فرانسیزجا] کربونون رادیو اکتیو فورماسی[۹].

رادیولوژی..radioloji [آد، فرانسیزجا] ایشین بیلیم، ایشین بیلیمی. radiology

رادیوم..radiom [آد، لا] گؤموش رنگلی آغ مئتال و رادیواکتیو ساچان ماده، ایشین (فا: ~). radium

رادیومتره..radiometrə [آد، فرانسیزجا] ایْشین اؤلچر (فا: رادیومتره).

رادیووئریلیشی..radio verlişi [آد] رادیو دالغالاری ایله یایین لانان وئریلیش (فا: برنامه رادیویی).

راز..raz [اؤزل‌آد] مانه؛ زنجان (~بین)، کومیجان (~گردان)، علیشاه عوض (~مره) ده کند آدی.سالماس(~دَرگه) دا داغ آدی.

رازدره..razdərə [اؤزل‌آد] زنگیلان‌دا کند آدی[۲۴۰].

رازقان..razqan [اؤزل‌آد] ساوه-خرقان دا کند آدی.

رازلیق..razlıq [اؤزل‌آد] سراب دا کند و چای آدی {یازلیق[۶۶]}.

رازمجین..razməcın [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی.

رازی..razi [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

رازیانه..raziane [باخ] آناسون.

رازیک..razik [اؤزل‌آد] اورمیه ده داغ آدی.

رازین..razin [اؤزل‌آد] ساوه-نوبران و رزن ده کند آدی.

راژان..rajan [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی.

راست..rast [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] دوغرو.

راستا..rasta [آد، فا] بازاردا توکانلار سیراسی، دوزوم، سیرا (فا: راسته). direction

راستا بازار..rasta bazar [آد] سیرایله دوزولموش توکانلار (فا: راسته بازار).

راست‌گلمک..rast gəlmək [تاثیرسیزائیلم] موافیق گلمک، اوز اوزه گلمک.

راست‌گله..rast gələ [صفت] قاباغا چیخان هر شئی، سئچمه‌دن وآییرمادان اؤنه چیخان (فا: تصادفی، تصادفاً، شانسی). chancy

راست‌لاشماق..rastlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] راست گلمک، اوز اوزه گلمک.

راستلانان..rastlanan [صفت] راست گلینن (فا: متصادف). coinciding

راستلانتی..rastlantı [آد] تصادف، قارشی لانتی (فا: تصادف).

راست‌موغامی..rast muğamı [باخ] دوزلوک موغامی.

راسیونال سایی..rasional sayı [آد، مت] تام و کسرلی‌سایی‌لارین-اورتاق آدی.

راسیونال..rasional [ف، صفت] اوسسال، اوسا دایانان (فا: ~).

راسیونالیست..rasionalist [آد، فرانسیزجا] اوس جو، عاغیل جیلیق (فا: ~).

راشی..raşi [آد، عربجه] رؤشوت وئرن (فا: رشوه دهنده).

راشیتیزم..raşitizm [آد، فرانسیزجا] بدنده فوسفور و کلسیوم اسکیک‌لیگیندن اورتایا چیخان سوموک بیچیم پوزوقلوغوخسته‌لیگی (فا: ~).

راصد..rasid [آد، عربجه] گؤزلم جی (فا: راصد).

راضی..razi [صفت، عربجه] ایسته ین، اویقون گؤرن و قبول ائدن (فا: راضی). satisfied

راضی‌ائتمه..razi etmə [آد] راضی لاشدیراما (فا: ترضیه). rime

راضی‌لاشدیراماق..razılaşdıramaq [آد] راضی ائتمک (فا: راضی کردن).

راضی‌لاشماق..razılaşmaq [تاثیرسیزائیلم] راضی‌لیق ائتمک (فا: رضایت دادن)

راضی‌لیق..razılıq [آد] ممنونلوق، راضی اولما (فا: تراضی). mutual

راغب..rağib [آد، عربجه] مایل، رغبت نشان وئرن (فا: ~).

راغب..rağib [یازار] قافار راغیب (۱۳۰۹-۱۲۳۵هـ ق) شاماخی‌دا آنادان اولوب وتؤرکجه شعرلری واردیر.

راغبتبریزی..rağib təbrizi [یازار] کلبعلی خان هـ ۱۰جو یوزیلده یاشایاراق توؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

راغبتبریزی..rağib təbrizi [یازار] حسین راغب تبریزی قاجار دؤورو یاشایاراق توؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

رأفت..rəfət [آد، عربجه] مهربانلیق گؤسترمک (فا: ~).

رافض..rafiz [آد، عربجه] ترک ائدن، اوزاقلاشانو بوشلایان (فا: ~).

راقدان..raqdan [اؤزل‌آد] قوتقاشئن‌ده داغ آدی[۲۴۰].

راقی..raqı [آد، یا] عبدالخالق راقی ۱۲۸۵هـ ق باکی‌دا آنادان اولوب وتؤرکجه شعرلر دئییدیر[۱۱۷].

راکئت..raket [آد، فرانسیزجا] ۱-رئاکتیو مُحرّکلی اوچوجو آپارات و آراج. ۲-ایچی باریت‌لی و اوچوجو بیر سِلاح (فا: راکت).

راکد..rakid [آد، عربجه] دورقون (فا: ~).

راکشاس‌لار..rakşaşlar [اؤزل‌آد] شامانیسمده گوناهکارلارا عذاب وئریجی روحلار[۲۱۱].

راکی..raki [آد، ع‹راقی›] بیر ایچکی آدی (فا: راکی).

راگبی..ragbı [این، آ] اوزون سوو توپلا اویونیلان بیر نوع فوتبال اویونو.

رام..ram [صفت، فا] بویون ایَن، آرام (فا: رام).

رامازان..Ramazan [اؤزل آد] بوی آدی. {باخ: رمضان}.

رامپا..rampa [آد، فرانسیزجا] صحنه‌یه یؤنلدیلمیش ایشیق لاندیریجی جاهازلاری تاماشاچی دان و ایزله ییجی‌دن گیزله‌دن صحنه بویو اوزانان یاستی‌سپیر، ایکی یؤکسک‌لیکده کی یئرلری بیربیرینه وصل ائدن ایییملی سطح (فا: رَمپ).

راممان..ramman [اؤزل‌آد] سوُمرتانریسی، آداد‌ین آیری آدی[۲۱۱].

راموشان..ramuşan [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی.

رامیان..ramian [اؤزل‌آد] ۱-گرگان شهرینین بیر بخشی اولاراق ایکی کندیستانی واردیر(رامیان، فندرسک) کندیستانین نفوسو ۱۴۰۰۰* نفر، بخش و کندیستانین مرکزی رامیان، نفوسو ۴۵۰۰* نفر و گرگان شهری‌نین ۶۸ کد طرفینده قرار تاپیب، بو بؤلگه‌نین اهالی سی‌نین بیر بؤلومو صفویه زامانی آذربایجاندان اوراریا کؤچوبلر. ش۱۳۸۵ده گنل‌لیکده ۸۲۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۱۲۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، بوُ شهرده چوخلو توؤرک یاشماقدادیر. ۲-رامیان بؤلگه سینده توؤرک کندلری : اَزدارتپه (۱۱ک‌ق* ۱۷۰/ ی‌تو)، الهادی (۱۴ک‌گ* ۴۱۰)، پارسیان (۴۴ک‌گ‌د* ۱۵۸۰)، پاقلعه (۱۳ک‌گ* ۵۵۰/ ی‌تو)، پولورُوم/ پُلرم (۱۴ک‌گ* ۹۰/ ی‌تو)، توُران (۹ک‌ق* ۶۰۰ توؤرکمن)، تیل آباد (۵۲ک‌گ‌د* ۳۶۰)، چینو (۳۶ک‌گ‌د* ۲۸۰)، خاک پیرزن (۴۰ک‌گ‌د* ۲۷۰/ ی‌تو)، خاندوز (۷ک‌ق‌د* ۲۷۰/ ی‌تو)، خوش یایلاق (۶۸ک‌گ‌د* ۲۶۰/ ی‌تو)، دوزدین (۶ک‌گ‌د* ۳۵۰/ ی‌تو)، رامیان‌ramiyan؛ رجن (۲۰ک‌گ* ۱۱۰)، رحیم آباد (۳۰ک‌د* ۱۱۰/ ی‌تو)، رضی (۲۸ک‌گ‌د* ۸۲۰/ ی‌تو)، رودبار (۴۰ک‌گ‌د* ۱۰۰۰)، زمستان یورت (۳۵ک‌گ‌د* ۳۵)، زینب آباد (۶ک‌ق* ۱۳۰ توؤرکمن)، سیدآباد (۱۸ک‌ق‌د* ۲۲۰/ ی‌تو)، سیدکلاته (۸ک‌گ‌د* ۹۰)، شاه پسند (۹ک‌ق* ۱۶۰)، فندرسک بخشی، (۲۴ کند و ۶۰۰۰ نفوسو* وار)، قاراتیکان (۷ک، نفوس* ۶۰)، قاراچای (۱۰ک‌گ* ۹۰)، قاراقاچ (۶ک‌ق* ۱۲۰/ ی‌تو)، قوزدوُوی (۴۸ک‌گ‌د* ۱۰۰ توؤرکمن)، قیشلاق (۴۲ک‌گ‌د* ۶۶۰)، کؤشکک (۲۴ک‌گ‌د* ۱۶۰/ ی‌تو)، کوه میان (۱۰ کیلومتر لیگینده، نفوس* ۲۳۰/ ی‌تو)، مَرزبُن (۱۰ک‌ق‌د* ۴۶۰/ ی‌تو)، نوده اسمعیل خان (۱۵ک‌ق‌د* ۲۷۰)، نوده علینقی خان (۱۴ک‌ق‌د* ۷۱۰/ ی‌تو)، ویدَک؛ ویروُ (۴۸۰* ی‌تو) ۳-رامیان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار گُرگان چایا تؤکولورلر: قاراچای (قاراقاچ۴۱s1b/ ۸q۱)، ویرو veyeru (~s۱۱b۲۱)،

رامیشان..ramışan [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

رامین..ramın [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

رانت..rant [آد، فرانسیزجا] بیر مال ویا پارانین بللی بیر سوره ایچینده امک وئریلمه‌دن ساغلاندیغی گلیر، گتیریم[۲۱۸] (فا: ~).

رانتچی..rantçı [آد] رانت ایشی ایله اوغراشان کیمسه (فا: رانتخور).

راندئوو..randevu [آد، فرانسیزجا] گؤروش، گؤروشوم (فا: ملاقات).

راندئووجو..randevucu [آد] گؤروشومجو، ملاقاتچی (فا: ملاقات شونده).

راندمان..randman [آد، فرانسیزجا] وئریم (فا: ~).

راوات..ravat [ع ‹رواج›] بو کلمه کاساد کلمه سینین مقابلینده دئییلیر.

راوادانا..ravadana [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

راواسجان..ravascan [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

راوان..ravan [صفت، فا ‹روان›] آخیجی.

راوخ..ravəx [اؤزل‌آد] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی.

راوند..ravnəd [آد، بیتگی، فا] باخ: اوشقون.

راوی..ravi [آد، عربجه] سؤیله ین، روایت ائدن (فا: ~). marrator

راویان..ravian [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

راه..rah [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]باخ: یول(فا: ~) {تورکجه ده ایشلک دگیل و بعضا یئر آدلارینا بو سؤزله ایلگیلی اولْماغی سانیلیر}.

راهابیلیتاسیوْن..rahabilitasion [آد، فرانسیزجا] ایبی لشدیرمه [۲۱۸].

راهب..rahib [آد، عربجه] کئشیش، دین آدامی(مسیحی دینینده)(فا: ~).

راهبه..rahibə [آد، عربجه]قادین راهب (فا: ~).

رأی..rəy [آد، عربجه] اوْی، سس (فا: رای).

رایج..rayic [آد، عربجه] گئچرلی، سوّروملو (فا: ~). current

رایحه..rayihə [آد، عربجه]خوش ایی، گؤزل‌قوخو(فا: بوی‌خوش).

رایگان..raiqan [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

رایون..rayon [آد، فرانسیزجا]بؤلگه، آلان، محدوده، منطقه " یاخشی آباد رایونو، صنایع رایونو: صنایع آلانی" (فا: منطقه).

رئاکتوْر..reaktor [آد، فر] آتوم انرژی‌سی اوْره تن بیر سیستیم.

رئاکتیو..reaktiv [لا، ص] تپگی، ائتگی قارشی‌سی (فا: راکتیو).

رئاکسیا..reaksia [آد، فرانسیزجا]رئاکسیوْن: تپگی، تپگیمه، عکس العمل، ائتگی جاوابی (فا: راکسیون).

رئاکسیون..reaksion [آد، فرانسیزجا] رئاکسیا.

رئال..real [لا، صفت] گرچک (فا: واقعی).

رئال دوْشونن..real düşünən [صفت] گرچک دوْشونن.

رئال‌لاشدیرماق..reallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گرچک-حالاگتیرمک(فا: به‌حقیقت‌رساندن)

رئال لاشماق..reallaşmaq [تاثیرسیزائیلم] حیاتا گئچمک (فا: به حقیقت پیوستن).

رئال‌لیق..reallıq [آد] گرچک‌لیک، حقیقی‌لیک (فا: حقیقی بودن)

رئالیته..realitə [آد، فرانسیزجا] گرچک، گرک‌لیک (فا: واقعیت).

رئالیزم..realizm [آ، فرانسیزجا] گرچَکچی‌لیک؛ رئالیزم گرچک‌دونیایا اوُیماق اولاراق هُنر باخیمیندان گؤزل چیرکین و یاخشی‌یامانی اولدوغو کیمی گؤسترمک دئمکدیر بومکتب ۱۹جو یوّزیلده اروپادا بالزاک، فلوبئر کیمی یازیچیلارلا باشلادی، رئالیزم‌مکتبی آذربایجاندا معارفچی رئالیزم ایله باشلایاراق سونرا تنقیدچی رئالیزم اینه دؤنوب و واخت ایله ساوئتلر زامانی سوسیالیست رئالیزم اینه چئوریلیب، بو دوران آذربایجاندا صابر، قولوزاده، باکیخانوف، آخوند اوغلو، واقف رئالیزمین نماینده‌لری تانینیللار [۱۱۷](فا: ~).

رئالیست..realist [آد، فرانسیزجا] گرچکچی.

رئپو..repo [آد، فرانسیزجا] فایز (فا: بهره).

رئپوْرتئر..reporter [آد، فرانسیزجا]رئپوْرت وئرن، رئپوْرتاژچی.

رئپوْرتاژ..reportaj [آد، فرانسیزجا] یازیلی وئرلیش، یازیلی راپور، وئریلیش (فا: رپوْرتاژ). (reprot (newspaper

رئیحال..reyhal [اؤزل‌آد]اهر ده کند آدی.

رئداکتوْر..redaktor [آد، فرانسیزجا] یازی‌یازان، بیر یازینی دوّزَنله‌یه‌رک یایینا حاضرلایان (فا: ~) {لا: قایتارماق، گئری چکمک}.

رئداکسیا..redaksia [آد، فرانسیزجا] ۱-متنی ایشله‌مه و دوّزلتمه ۲-بیر یایین و نشرین یاییلماسینا رهبرلیک ائدن هیئت ویا قروپ. ۳-هر بیر اثرین، یایین‌ین و تئزیسین افاده فوْرماسی و یا اوْنون آیریجا بیر حصّه سینین واریانتی[۹].

رئزئرو..rezerv [آد، فرانسیزجا] یدک (فا: رزرو).

رئزئرواسیون..rezervasion [آد، فرانسیزجا]رئزئرو ائتمه، یدک‌له‌مه (فا: رزرواسیون).

رئزوْنانس..rezonans [آد، فرانسیزجا] آرتیشیم، چالینیم (فا: رزوْنانس).

رئزیدئنت..rezident [آد، لا: اوْتوران] تمثیلجی، اؤلکه ائلچی سیندن بیر درجه آشاغی کیمسه (فا: رزیدنت).

رئزیستنس..rezistəns [آد، فر، فیز] دیرَنْج (فا: مقاومت).

رئزین..rezin [آد، لا: قطران] بیرنوع دوّزَلتمه اسنک ماده resin

رئژیم..rejim [آد، فرانسیزجا] ۱-یؤنَتمه‌بیچیمی، حکومتطرزی، یاشاییش قایداسی۲-یئمک‌و ایچمک ده پرهیز ائتمه ایشی regimen

رئسئپسیون..resepəsion [آد، فرانسیزجا]قبول ائتمه، بیه‌نیمسه‌مه، قبول تؤره‌نی(فا: ~).

رئسپوبلیکا..respoblika [آد، لا] جُمهوری، عالی حاکمیت اوْرقانلاری خالق طرفیندن بللی سوّره ایله سئچیلن دؤولت اداره فوْرمو و بئله اداره اوُصولو اوْلان اوّلکه (فا: ~).

رئسپوبلیکاچی..respoblikaçi [آد]رئسپوْبلیکااوُصولو طرفداری، جُمهوریتچی (فا: جمهوری خواه).

رئستوران..resturan [آد، فرانسیزجا] یوکسک تیپلی آشخانا، یئمک دوراغی، یئییم دوُراغی (فا: رستوران).

رئفراندوْم..refrandom [آد]عمومی‌رأی‌آلما، خالق‌اوْیلانما سی، گنل اوْیلاما (فا: رفراندوْم) {لا: بیلگی وئریلمه سی}.

رئفرانس..refrans [آد، فرانسیزجا]قایناق (فا: رفرنس).

رئفلئکتوْر..reflektor [آد] یانسیتاج، یانسیدیجی، قایتاریجی، قایتاراج (فا: رفلکتور) {لا: یانسیتماق،}.

رئفلئکتیو..reflektiv [صفت، لا] یانسیدیلمیش، قایتاریلمیش (فا: رفلکتیو).

رئفلئکس..refleks [آد، فرانسیزجا] یانسیتمان، تپگه، قایتاریش، انعکاس(فا: رفلکس

رئفورم..reform [آد، فرانسیزجا] اصلاحات، یومشاق دَییشیک‌لر، سیاسال و توْپلومسال آلان‌لاردا یوُمشاق دَییشیم‌لره یوْل آچان حرکت‌لر و ایشلر (فا: رفُرم).

رئفورمچو..reformçu [آد] اصلاحاتچی، رئفورم‌یانلی‌سی (فا: رفورمیست).

رئفورمیست..reformist [باخ] رئفورمچو.

رئقرسیون..reqresion [آد، فرانسیزجا] یئنیدن‌دؤزَلتمه(فا: رگرسیون).

رئقل..reql [صفت] پریود (فا: عادت ماهانه)

رئقلاتور..reqlator [آد، فرانسیزجا] دؤزَنله ییجی (فا: رگلاتور).

رئکلام..reklam [آد، فرانسیزجا] تبلیغات، یاییمجیلیق، یایقی (فا: تبلیغ). propagandism

رئکوْر..rekor [آد، فرانسیزجا] رئکوْرد: الده ائدیلن و اله گلن ان اوْستون سوْنوج (یاریش کیمی ایشلرده) (فا: رکورد).

رئکوْرد..rekord [آد، فرانسیزجا] باخ: رئکوْر.

رئله..relə [آد، فرانسیزجا] الکتریک قوُرقولاری اوْتوماتیک آچیب باغلایان آلت (فا: رله).

رئوْستات..reostat [آد] انرژی‌نی نظاما سالان الکتریکی جاهاز و آیقیت {یو: آخین+ حرکتسیز}.

رئوف..reuf [آد، عربجه] مهربان (فا: ~). kind

رئووْلوْور..revolvor [اینـ آ] آلتی پاتلار (فا: روْلور).

رئویزیوْن..revizion [آد، فرانسیزجا] یئنیله‌مه[۲۱۸]، یئنیدن گؤزدن گئچیرمه

رئیس..rəis [آد، عربجه] باشقان (فا: رییس). chief

ربّ..rəbb [آد، عربجه] تانری "ربیم= تانریم"، اللـه (فا: خدا). God

ربّ النوع..rəbbinno [آد، عربجه] تانریچا؛ اساطیری اینانج‌لارا گؤره بیر سیرا اوْلایلارا سبب اولان اؤزل آللاه (فا: ~).

رُب..rub [آد، عربجه] بامادوْرو قایناداراق اله گلن اؤرون(فا: ~). rob

رُباب..rubab [آد، عربجه] تئلجیک‌لی بیرچالقی آلَتی(فا: ~) rebeck

رُباط..rubat [آد، عربجه] ۱-باغلاییجی (فا: ~) ۲-باخ: روُبات.

رُباط..rubat [اؤزل‌آد] آستانا، قئیدار، باجگیران، سبزوار، همدان، علیشاه عوض، کازرون، نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.

رُباعی..rubai [آد، یازین] بو نوع شعر "لاحولَ ولا قوُوّةَ اِلّا بِلّا" وزنینده و دورد مصرع‌سی قافیه‌لی اولور، البته اوچونجو مصرعین قافیه‌لی اولماغی شرط دَییل، معمولا رباعی هجا اؤلچوسونده ۱۲-۱۴ هجالی شعرله بیر اؤلچوده اولور، اؤرنک: "دیوانه کؤنول بسدی فغان ائیله‌مه چوخ. رازِ دیلیمی خلقه عیان ائیله‌مه چوخ. خاموش اوْتور فیض ازل تاپ اؤزونو. ابنای زمانی همزمان ائیله‌مه چوخ. نباتی"[۷۴، ۷۳] (فا: ~). quatrain

ربّانی..rəbbani [ع، ص] تانریسال، تانری دان گلن (فا: ~).

ربْط..rəbt [آد، عربجه] باغلانتی، ایلیشدیرمه (فا: ~). relation

ربَط..rəbət [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: رُباط}.

رُبع..rub [آد، عربجه] دؤرد ده بیر، رُبع (فا: چهار یک).

رَبعِ‌رشیدی..rəbe rəşidi [اؤزل‌آد] باخ: تبریز، فضل اللاه رشیدی.

ربّنا..rəbəna [آد، عربجه] تانریم (فا: ربنا).

ربیع اوْلاخر..rəbiulaxər [آد، عربجه] هجری ایلینین ٤ جوآیی(فا: ماه ٤ هجری).

ربیع اوْلاوّل..rəbiuləvvəl [آد، عربجه] هجری ایلینین ۳ جوآیی(فا: ماه ۳ هجری).

رتبه..rutbə [آد، عربجه] درجه، آشاما (فا: رتبه).

رج..rəc [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {ردیف، رده[٦٦]}.

رجا..rəca [آد، عربجه] دیله‌ییش، دیله‌مه(فا: درخواست). request

رجئین..rəcein [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

رجب..rəcəb [آد، عربجه] هجری‌ایلینین ۷ینجی آیی(فا: ماه۷هجری).

رجَبلی..rəcəbli [اؤزل‌آد] رجَبانلی: بوْستان آباد دا کند آدی.

رجحان..rüchan [آد، عربجه] اؤستونلوک، یئی‌لیک (فا: رجحان).

رجَز..rəcəz [آد، عربجه] دؤیوش اؤنجه‌سی اوْخونان شعر و سؤزلر (فا: رجز). name of several

رجعت..rücət [آد، عربجه] گئری دؤنمه، دؤنوش، قاییدیش (فا: ~).

رجل..rəcəl [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {ردیف، رده[٦٦]}.

رجن..rəcən [اؤزل‌آد] رامیان دا کند آدی.

رُجوع..rücu [آد، عربجه] گئری‌دؤنمه، قاییدیش، قاییتما(فا: ~) return

رجیم..rəcim [آد، عربجه] داشا توتما، داشلاما (فا: سنگسار).

رچَته..rəçətə [آد، ایتالیانجا] نسخه، دوْکتور نُسخه‌سی، بیر ایش اوْچون یازیلان نوسخه و پلان (فا: نسخه).

رچَل..rəçəl [آد] مختلف‌میوه‌لری‌شکرله قایناداراق دوزه‌لن شیرین یئمک، باخ مُربّا، قایناتپا (فا: ~). jam

رحلت..rəhlət [آد، عربجه] کؤچمه،دنیادان گئتمه، وفات ائتمه(فا: ~).

رَحِم..rəhəm [آد، عربجه] دؤل یاتاغی، بالالیق (فا: رحِم)

رَحْم..rəhm [آد، عربجه] مرحمت، اؤره‌یی‌یانما (فا: ~) compassion

رحمان..rəhman [صفت، عربجه] ۱-هرجانلی یا مرحمت ائدن تانری (فا: ~). ۲- درگز (~قولو)، مراغا (~لی) ده کند آدی.

رحمانی..rəhmani [صفت، عربجه] تانری‌سال، تانری‌ایله ایلگیلی (فا: ~).

رحمَت..rəhmət [آد، عربجه] بیرینین سوُچونو باغیشلاما.

رحمت‌آباد..rəhmət abad [اؤزل‌آد]قوم، قئیدار، اقلید، بوُیین زهرا، شیراز-داراب، سبزوار-صفی آباد، ساوه-زرند و ابهر ده کند آدی.

رحمتلیک..rəhmətlik [آد]باغیشلانمیش (فا: خدابیامرز). god bless

رحمتی..rəhməti [یازار]هـ۱۰جو یوّزیلین شاعریدیر.

رحمدل..rəhmdil [صفت، ع+فا]اوّره‌یی رحملی، اوره‌گی یوُمشاق (فا: ~).

رحمسیز..rəhmsiz [صفت]رحم بیلمه ین، رحمی اوْلمایان (فا: بی رحم).

رحیم..rəhim [آد، ع‹رحم›]مرحمت، انصاف.

رحیم-..-rəhim [اؤزل‌آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اوْلار).

رحیم‌رئیس‌نیا..Rəhim reisnia [یازار]ش۱۳۱۹ده تبریزده‌آنادان-اولوب، بؤلگه تاریخی حاققیندا اؤنملی آراشدیماجی کیمی تانینیر، کتاب لاریندان: " آذربایجان در سیر تاریخ ایران، حیدر عم اوغلو، ایران‌وعثمانی‌درآستانه‌قرن‌بیستم، جنبش‌مشروطه، کوراوغلو".

رحیم‌رضایی..rəhim rizai [اؤزل‌آد]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

رحیم‌شایان..rəhim şayan [اؤزل‌آد]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

رحیم‌کوشش..rəhim küşəş [اؤزل‌آد]سلماس چاغداش شاعردیر (فرید)[۱۵۶].

رُخ..rox [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاناق، اوّز (فا: ~).

رختخواب..rəxtxab [آد، فا] یاتاق، یوْرقان‌دؤشک، یاتاق شئی‌لری (فا: ~).

رُخسار..ruxsar [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]اوّز، چهره (فا: ~).

رخصت..rüxsət [آد، عربجه]اجازه، ایذن (فا: ~).

رخنه..rixnə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]سیزیب‌گیرمه (فا: ~).

رخوت..rixvət [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]سُست یوُمشاق‌لیق (فا: ~).

ردّ..rədd [آد، عربجه]۱-قبول ائتمه‌مه، یوخ جاوابی وئرمه، اوُیقون گؤرمه‌مه" ال ایله ردّ اشاره‌سی وئردی" ۲-آیاق ایزی، ایز.

ردّ ائتمک..rədd etmək [تاثیرلی ائیلم]اوّز چئویرمک، قبول ائتمه‌مک (فا: رد کردن).

ردیف..rədif [آد، عربجه]سیرا، دوّزوم (فا: ردیف). ۲-ردیف۲(آد، یازین) آذربایجان شعرینده هر بیت ایکی مصرع‌دن دوزه‌لیر، هربیته ۲جی مصرع‌لرین سونوندا قافیه‌دن سونرا گلن کلمه‌لره ردیف دئییلیر"عزیزیم ائللر گلر. چای داشار سئللر گلر" بو بیت ده گلر سؤزو ردیف سایبلیر[۷۳، ۷۴].

رذالت..rəzalət [آد، عربجه] آلچاقلیق، اسکیک‌لیک. meanness

رذل..rəzl [صفت، عربجه]باخ: رَذیل.

رذیل..rəzil [صفت، عربجه]رذل: کؤتو، آلچاق‌وشرف‌سیز(فا: ~)

رزّاق..rəzzaq [آد، عربجه]رزق وئرن، یه‌جک و ایچه‌جک شئیلری وئرن، تانری‌نین آدلاریندان (فا: ~).

رزّاقی اوّزومو..rəzzaqı üzümü [آد، بیتگی]اوّزوم نوعو (فا: انگور ریش بابا، رزاقی).

رزق..rizq [آد، عربجه] یه‌جک و ایچه‌جک شئی، آذیق (فا: ~).

رزن..rəzən [اؤزل‌آد]هشتپر ده داغ آدی.آمُل‌دا کند آدی (۳۶ک‌گ‌د ۱۶۰* مازندرانلی).تاروُم، رودسر(رزان)ده کند آدی.

رزن..rəzən [اؤزل‌آد] ۱-رزن شهری همدان اُستانی‌نین ان قوُزئی بؤلومونده یئر آلیبدیر، ش۱۳۲۰ده بؤلگه‌ده ۲۰۲ کند، ۱۰۳۰۰۰* نفر نفوس، شهرده ۱۵۰۰۰* نفر نفوس تؤرک اولاراق قئید اوْلونوبدور؛ شهرین اؤزئی گئنیش‌لیگی ۲۷۲۱ کم، اداری لاحاظدان رزن، قُروه-درجزین بؤلوملرینن تشکیل تاپیر، گؤرمه‌لی یئرلرینن: امامزادا اظهر، امامزادا هوُد، قوُروه درجزین کؤهنه حامامی، نظام آباد حامامی، امامزادا ازنا، باخ: همدان. ۲-رزن بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قوُم دوُزگؤلونه تؤکولورلر: کَت چای (جامشلو s1b٦٤)، ۳-رزن بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراقایا (۱۰ک‌ب۲۱۷٤)، شاه وئردی (۳۰ک‌ق‌ب۲۲۸٦)، آغ داغ (۵ک‌ب۲۰۸۸)، اَرمنی داغی (۲۱ک‌ب۱۹۰۵)، کئچَلان (۲۵ک‌ب۱۸۸۳)، قیزیل آباد (۲۸ک‌ب۱۹۰٤)، چیتی (۳۳ک‌ب۱۹۵۸)، بوُقاطی (۳۷ک ق‌ب۲۵۹٤)، قوزئی (۳۸ک‌ب۲۰۳۵)، کؤلمک بوُرون (۳۸ک‌ب۲۰۵۱)، قیزیل قالاسی (۳۹ک‌ق‌ب۲۱۹۰)، بوُغراتی (٤۱ک‌ق‌ب۲۰۸۵)، موُخور دوشو (۱۰ک‌ق‌د ۲۳۹٦)، قانشار (۱۷ک‌ق‌د۲۳۲۷)، پنجه انگشت (۱۷ک‌ق‌د ۲۳۵٤)، بدکو (۱۹ک‌ق‌د۲۵۰۵)، گوّن چالان (۲۰ک‌ق ۲۳٤۲)، قاراآغاجی (۲۰ک‌ق‌د۲۵۸۵)، غَراغلی ۲۵ ک‌ق ۲۸۹۸)، جئیرانلو (۲۵ک‌ق‌د۲۵٤۸)، قاراقوُلقان (۲۵ک‌ق‌ب ۲۱۹۰)، کُلاقوُزه (۲۹ک‌ق‌ب۲۱۷٦)، کَلّه یاری (۱۰ک‌ق‌د ۲۲۳۰)، بُلند (۱۷ک‌ق‌د۲٤۵۰)، آغ دربند (۲۵ک‌د۲٦۵٤)، قیْرخ قیْز (۳۰ک‌د۲٤۵٤)، قاراقاش (۳۲ک‌ق۲۵۵۰)، قارا داغ (۱۱ک‌ب۲۲٦٤)، تَوا (۱۵ک‌د۲۰۳۵)، گلدَر (۱٦ک‌ق ۲۰۵۳)، مهربان دوْغان (۱٦ک‌ب۲۲۱٤)، قاراغوُل (۲۰ک ق‌ب۲٤۰۸)، بابانظر (۳۵ک‌ق‌ب۲۳۱٦)، اَزناب (٤۰ک‌ق‌ب ۲۵۸۰)، قَزیباوا

(٤٢ک‌ق‌ب۲۲۸۹)، غضنفرداغی (٤٥ک ق‌ب٢١٦٦)، ٤-رزن(سردرود-آشاغی‌سردرود) بؤلگه‌سینین کندلری: چالبوُغا (*١٠٠)، قارایلار (*٨٠)، وییر (*١٢٠) vəyər، خنجرآباد (*٨٠)، قوْزلوجا (*١٣٠)، پیلجین/ پیله جین (*٤٠٠)pilcin، چایان(*٩٠٠)، پایندا(*٥٠٠) payanda، دَمَق (*٨٠)، جعفرآباد (*٤٠٠)، قالاشاطیریالی/ شاطر بالی (*٥٠٠)، سرله (*٢٣٠) sərlə، حسن آباد (*٣٦٠)، گؤستر/ گُستر (*٢٢٠)، مزرعه داشلی(بوْش)، سلطان آباد (*١٢٠٠)، گل کبود، قاییش(*١١٢٠)، تؤلکوتپه (*٧٧٠)، ٥-رزن(سردرود-بغراطی) بؤلگه‌سینین کندلری: بابانظر (*١٨٣٠)، قادرخلج (*٧٥٠)، چوْرمق (*١٣٠٠)، قالا-زندلیک، مزرعه دئیمور/ تیمور (*٢٧٠)، قاراکند (*٤٥٠)، قیزیل‌آباد (*١١٠)، تپه دیبی (*٤٤٠)، گلیجه/ کؤللوجه/ کُلیجه (*١٨٠)، قئینرجه، یاریمجاباغ (*٢٠٠)، قالاجیق زامانی (*٤٠٠)، اوْرتاقمیش (*٥٨٠)، چاربوُلاق (*٦١٠)، ٦-رزن(سردرود-یوخاری‌سردرود) بؤلگه‌سینین کندلری: گاو سوار/ گؤوساوار، کهریز بوْغازی، خوُرونده، قارابولاق، منصورآباد، اوجاق، چوبوقلو، آرپاد/ آرپادره، آغجالیجا، آغجا خارابا، تخت، مالالابولاق، ٧-رزن(قُروه درجزین-آشاغی درجزین) بؤلگه‌سینین کندلری : قُروه‌درجزین (*٣٢٦٠)، درجزین، نظام‌آباد(*١٣٤٠)، پشتجین (*٩٠٠) poştcin، نوْده (*١٨٠)، نییر (*١٥٠٠) niyər، سایان (*٨٨٠)، مزرعه‌گیودره (*٣٨٠)، اوُمان/ عمان (*٨٦٠)، دوْلوجَردین (*٢٤٠)، احمدآباد (*١٩٠)، کمندان (*٢٨٠)، رازین (*٤٥٠)، حکان، سیلک ، زاکان، ٨-رزن(قُروه درجزین-یوخاری درجزین) بؤلگه‌سینین کندلری : کاج (*١٤٥٠)، سوزن، پیری بَگ/ پیربگ (*١٧٠)، تَموُزان (*٦٠٠)، مَسینَک (*٣٢٠) mesinək، زَهْتَران (*٢٤٠) zehtəran، سَلیلَک (*٢٧٠) selilək، روُکین (*٣٥٠))، شَنجوُر (*٤٧٠)، چانگرین، وَسمَق (١٤ک‌گ‌د *١٠٤٠)، والاشجِرد (*١٥٠)، پیله کان (*٦٠) pilәkan، جاوَرسَجین (*١٢٠) cavərsəcin، قاراقایا (*٢٧٠)، سوُنقورآباد (*٤٩٠)، کرفس، یئنگیجه کرفس، گل تپه، دمورچی/ یوخاری، ناکین (*١٧٠)، عین آباد/ ائین آباد (*٩٧٠)، سنگ گران کوه، شَوَند (*١٩١٠)، منوچهر (*٢٩٠)، مزرعه گئچیلو (*١٢٠)، مزرعه صارم (*١٥٠)، ٩-رزن(مرکزی-خرقان) بؤلگه‌سینین کندلری: امیرآباد (*٤٤٠)، دورنیان، آغجا خارابا (*٢٠٠)، بادکوه، آغچای (*٣٨٠)، ماهنیان (*٦٣٠)، وهنده، سورتجیق، کاروانا (*٢٤٠)، خلج، گوَنلو (*٩٠٠)، لاله دان (*٤٥٠)، جَربانلو (٣٠ک‌ق‌ب *٦٢٠)، قیزیلجا خرقان، ساریجالی، مزرعه آغبولاق قوْشابولاق، گرمک، ١٠-رزن(مرکزی-رزن) بؤلگه‌سینین کندلری: ورقیستان (*٥٧٠)، تازا کند (*١٥٠)، قانقانلوُ (*١٩٠)، غلامعلی، امت-لر(*٧٥٠)، وفس عاشقلو vəfs، فارسجین، خوُمایقوُن (*٥٦٠)، تکیه (*٤٤٠)، ناوار (*١١٢٠)، یئنگی قالا (*٤٣٠)، سیراب (*٥٠٠)، یوشانلو، امامزاده قاسم (*٩٠)، کَهارد (*٨٨٠)، خیرآباد (*١٤٠)، وروزین، ایلانلو، قاتیراوْلان (*١٣٠)، قاراقایا، نییَنْج (*٣٩٠)، قازیاتان (*١٢٠)، آغکند رزن (*١٨٠)، مادآباد (*١١٠)، امیریه (*١٨٠)، آب باریک، پناه قیزیلجا(بوْش)، گامیشلو (قمیشلی) (*٧٢٠)، کلیجه/ گوّللوجه، هَرْیان (*٧٤٠)، درویشان (١١٢ک.گ.د *٦٢٠/ تو) ١١-رزن بؤلگه سینده توّرک کندلری (گونش ١٣٢٠*) : آجرلو (٣٨ک‌گ‌د *١٩٠)، ازناو (٤٠ک‌گ‌د *١٨٠)، اَکله (٢٢ک‌گ *٤١٠)، بازان (٤٦ک‌گ‌د *٢٤٠)، بوْزچَللوُ (٣٣ک‌گ‌د *٦٠)، بهکَندان (١٦ک‌گ‌د *٧٨٠)، پاوان (٤٠ک‌گ‌د *٢٨٠)، تجرک (٤٤ک‌گ‌د *١٤٠)، چالمیان (٩٥ک‌گ‌د *٤٤٠)، چوبوقلو (٣٩ک‌گ‌د *٢٠٥)، چوْوقان (٩٥ک‌گ‌د *٣٢٠)، خان حصاری (٤٥ک‌گ‌د *١٧٠)، خوْنجین (١١٥ک‌گ‌د *٢٠٠٠)، خوْروَنده (٢٧ک‌ق‌ب *٧٥٠/ ی‌تو)، خوُماجین (٤٨ک‌گ‌د *٢٨٠)، خیانَک (٤٢ک‌گ‌د *١٤٠)، خیگان (٧ک‌گ *٢٩٠)، داغکندی (٤٨ک‌د *١٦٠)، درویشان (١١٢ک‌گ‌د *٦٢٠)، ده‌دَوان (٤٤ک‌گ‌د *١٩٠)، دیزج (٧٤ک‌گ *٥٣٠)، رضاباغی (٣٨ک‌گ‌د *١٤٠)، روکین (١٠٥ک‌گ *٢٩٠)، زاغلیجا (٤٤ک‌گ‌د *١٤٠)، زَنده‌لیج(٢٦ک‌ب *٤٧٠)، شاه باغی (٤٠ک‌د *١٦٠/ ی‌تو)، شاه بولاغی (٢٤ک‌ق‌د *٧٠)، شاهَنجَرین (١٤ک‌گ‌د *٢٠٠٠)، صیدآباد(٤٢ک‌گ‌د*٢٠٠)، ضیاءآباد (١٢٠ک‌گ *٣٢٠)، عودآغاج (١٠ک‌گ‌د *٣٠نفر)، فامینین/ فامَنین (٣١ک‌گ *٤١٨٠)، فَرده‌غان (٩٤ک‌گ‌د *٢٤٠)، قئینرجه (٣٧ک‌ق‌ب *٨٣٠)، قارلوُق (٤٤ک‌د *٧٨٠)، قالاشاه نظر (٦٣ک‌گ *٧٠)، قالاگؤزل دره (٣٦ک‌د *٢١٠)، قره‌دای (٣٦ک‌گ‌د *١٥٠)، قره بولاق (٣٦ک‌ق‌ب *٣٠٠)، قلقل آباد (٤٣ک‌گ‌د *١٨٠)، قوْمیشانا (٤٠ک‌گ‌د *٢١٠)، قوْشاخانا (٨٦ک‌گ‌د *١٣٠)، قیزیل خرابه (٣٧ک‌گ‌د *٤٧٠)، قیشلاق خسروخالی (٧٥ک‌گ *١٦٠)، قیشلاق شاه باغی (٤٠ک‌گ‌د *١٠٠)، کسک‌آصف kəskasef (١٠٠ک‌گ *٣٧٠)، کنیزان (٤٣ک‌گ‌د*١٠٠)، کوْسالو (٤٣ک‌گ‌د *٢٥٠)، کهریز بوْغازی (٢٤ک‌ق‌ب *٥١٠)، گاوسوار(٢٦ک‌گ‌د*١٥٤٠)، قوُرچان/ گورچان (١٠٥ک‌گ‌د *٦٣٠/ ی‌تو)، گوّندوز/ گندوز (٤٦ک‌ب *٧٨٠)، لات (١٢ک‌ق‌د *٢٨٠)، مَرْغ آباد (٣٧ک‌گ‌د *١٣٠)، مَرَک (٤٨ک‌گ‌د *٧٠)، مزرعه شیر ابدال (٤٣ک‌گ *١٢٠)، مَلک باغی (١٠٢ک‌گ‌د *١١٠)، منصورآباد (٣٦ک‌ق‌ب *٥٣٠)، میدانک (١٠٧ ک‌گ‌د *٤٩٠)، وسمق

(۸۲ک گ‌د ❊۲۲۰/ ی‌تو)، وَفْرَجین (۱۰ک‌ق❊۹۰۰)، هفتیان (۸۰ک گ‌د ❊۱۰۰)، یئنگیجه (۳۲ک گ‌د ❊۳۰)،

رزه..rəzə [ع‹الرّزه›] رزوه: قاپی‌نی‌چارچوبا باغلایان ایشگیل(فا:~)

رَزوه..rəzvə [ع‹الرّزه›] باخ: رزه.

رزه‌بند..rəzəbənd [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

رزه‌ده چیچگی..rəzədə çiçəyi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: اسپرک).

رساله..risalə [آد، عربجه] یازیلی اوْلان بلگه، تئزیس (فا: ~).

رسّام..rəssam [آد، عربجه] رسیم چکن، نقّاش، بنیزچی (فا: ~).

رسانا..rəsana [آد، فا] گئچیریجی (فا: ~). conductor

رستم..rüstəm [اؤزل‌آد] گئرمی، اهر، قوچان و بیجار (~آباد)، آستانا(~راه)، گئرمی، یاستیکند و کلئیبر(~کندی) ده کند آدی.

رستم‌باز..rüstəm baz [آد] کندیر باز، کندیر اوْیناندان، ایپ اویناندان، جانباز (فا: طناب باز).

رُستملی..rüstəmli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

رسم..rəsm [باخ] رسیم.

رسم‌الخط..rəsmulxət [آد، عربجه] یازیب پوزما قایداسی(فا: ~).

رسماً..rəsmən [ظ، ع] گئچرلی اوْلاراق (فا: ~). officially

رسمی..rəsmi [ع، ض] دؤولَته عاید یاسا، گئچرلی official

رسمی‌لشدیرمک..rəsmiləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گئچرلی حالا گتیرمک(فا: رسمی‌نمودن).

رسمی‌لشمک..rəsmiləşmək [تاثیرسیزائیلم] گئچرلی حالا گلمک (فا: رسمی شدن).

رسمی‌لیک..rəsmilik [آد] گئچرلیلیک، گئچرلی اوْلما (فا: رسمیت).

رسمیت..rəsmiət [آد، عربجه] گئچرلیک (فا: رسمیت). formal

رُسوا..rüsva [صفت، فا] آبیرسیز، رذیل (فا: ~). desgraced ۲-

رُسوا،(یازار) (ه۱۲۷۵) محمدحسین شیروانلیدیر و فضولی مکتبینده تورکجه شعر دئییب و کاشاندا وفات ائدیبدیر[۱۱۷].

رُسوالیق..rüsvalıq [آد] روسوا اولما (فا: رسوایی). infamy

رسوخ..rusux [آد] گئچمه، نفوذ ائتمه (فا: رسوخ). firmness

رسول..rəsul [آد، عربجه] ۱-خبرچی. ۲-یالواج، آللاه طرفیندن کتاب گتیرمیش پیغمبر، پیغمبر.

رسول..rəsul [اؤزل‌آد] قوْشاچایدا (~آباد)کند و زنجاندا(~داش)داغ آدی. آذربایجاندا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰].

رسوْل‌پویان‌مهر..rəsul puyan mehr [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

رسول‌رضا..rəsulriza [یازار] رسول ابراهیم اوْغلو رضایف ۱۹۱۰دا گؤی چای‌دا آنادان اوْلوب و چوخلو شعر چاپا بوراخمیشدیر.

رسولزاده..rəsulzadə [یازار] محمدامین رسولزاده م۱۸۸٤ده باکی‌یا یاخین نوخانی کندینده آنادان اوْلدو، اوْ چوخلو قازئت ودرگی‌لرین یازیچی‌سی و یایینجی‌سی اوْلموشدور، بیر مدت‌گونئی آذربایجاندا مشروطه‌چیلره کؤمک‌ائتدی، آذربایجان جمهوریتینده ملت‌قیامینی-رهبرلیک ائده‌رک۲۸مارس ۱۹۱۸ده آذربایجانین باغیمسیزلیغینی اعلام ائتدی، ۱۹۲۰ده بولشویکلرین غارتیندن سونرا توستاغا دوشدو، سیاسی ملاحظه‌لر سببی ایله زندانلار قورتولدو و۱۹۵۵ده آنکارادا

وفات ائتدی.

رسوْل‌علیزاده(ارتورک)..rəsuləlizadə(ərtürk) [اؤزل‌آد] اوُرمولو-چاغداش‌شاعردیر[۱۵۶].

رُسوم..rusum [آد، عربجه] گله نک و گؤره نک، رسم‌لر (فا: ~).

رُسومات..rusumat [آد] رُسوملار، باخ، رُسوم.

رسیم..rəsim [آد، عربجه] ۱-نقاشی، فوتوگراف ۲-تؤرن، (فا: رسم).

رشادت..rəşadət [آد، عربجه] ایگیدلیک، قورخمازلیق (فا: ~).

رشبر..rəşbər [آد، فا ‹نجبر›] رعیت.

رَشْتاوا..rəştava [اؤزل‌آد] روْشتاوا:میانا،زنجان، کوچصفهان دا کند آدی {اؤروش‌آوا سؤزوندن دَییشمیش اوْلمالیدیر، باخ: اؤروش}.

رشت..rəşt [اؤزل‌آد] ۱- رشت-خُمام بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: بَرمَچه (٤ک گ ❊۱۱۰۰/ ی‌تو)، بوُداق (۷ک گ‌د ❊۱٤۰ تو+گیلک)، تازا آباد خواجکین (۲ک گ ❊۱۱۰/ ی‌تو)، تیسییَه (۳ک‌ق‌ب ❊۱۵۰۰/ ی‌تو)، دافچاه (٦ک گ‌د ❊۲۳۵۰/ ی‌تو)، کَلاچاه (٦ک گ‌د ❊۱۷۵۰/ ی‌تو)، گوْلشن (۸ک‌ق ❊۳۸۰ گ و) ۲-رشت-رودبار بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: لوْشان (۳۰ ک گ ❊۲۲۰/ ی‌تو)، نمک آوران (❊۵۰/ ی‌تو)، نوْده (❊۱۰۰)، چوْماقستان(لاهیجاندا)، {بعضا رشت سؤزونون کؤکونو ابجد ساییلارینا باغلاییرلار بو حسابلا کی

ابد حرفلرینده "ر ش ت" حرفلر ٦٠٠ اولار و هیجری ٦٠٠ ده بورانین دؤزلمه‌سینه اشارتدی، هر حالدا منطقی یوروم دئییل و بونا دلیل ده یوخدور؛ تورک بؤلگه لرینده اؤروش کیمی یئرآدلارینی رشت و رُشت کیمی اوُیدورما آدلارا چئویریرلر (باخ بیناب)؛ و محتملا رشت کلمه‌سیده اصلینده اؤروش سؤزو اولاراق سونرالار رَشت سؤزونه دَییشیلیبدیر}.

رشد..rüşd [آد، عربجه] ارگین لیک (فا: رشد).

رَشدو..reşdo [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

رَشْدین..reşdin [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

رشدیه..rüşdiə [یازار] میرزاحسن رشدیه م۱۸۵۱ده تبریزده آنادان اولوب، اوْ ایلک دفعه اولاراق تبریزده "رشدیه ملی مکتبی" آدلی مدرسه‌لری قورموشدور وچاغداش شکیلده مدرسه آچما بؤتون ایران توپراقلاریندا اونا نسبت وئریلیر، بوُ مدرسه‌لرده "وطن‌دیلی، آنادیلی" آدیندا درسلیک کتاب‌لارینی یازمیشدیر، رشدیه گیزلی انجمن'ین و انقلاب کمیته سی نین عضوو ایدی، و ش۱۳۲۳ده دؤنیاسین دَییشدی[۱۳۱].

رشمه..reşmə [آد] ایپ، سیجیم "رشمه کیمی بوُروق یوْللار" {فا ‹رشتن› +مه و محتملا اَنَشمه[٦]}.

رشوانلو..reşvanlı [اؤزل‌آد] قوچان(۲) و بجنورد دا کند آدی.

رُشوه..rüşvə [آد، عربجه] باخ: روْشوت.

رُشوت..rüşvət [آد، عربجه] روْشوه: اؤز خئیرینه بیر ایشی گؤردورمک اوْچون هر هانسی بیر وظیفه‌لی و گؤرَولی مأمورا وئریلن پوُل و هرشئی (فا: رشوه).

رُشوه‌چی..rüşvəçi [باخ] روْشوتچی: رُشوه‌خوْر، رُشوه یئین.

رُشوه‌خوْر..rüşvə xor [صفت] باخ: رُشوه یئین.

رُشوه‌وئرن..rüşvə verən [صفت] غیرقانونی اولاراق رُشوه وئریب ایشینی گؤردورن کیمسه (فا: رشوه ده، راشی). briber

رُشوه یییَن..rüşvə yiyən [صفت] غیرقانونی اولاراق رُشوه آلیب بیرینین ایشین گؤرن کیمسه (فا: رشوه خوار). bribable

رشید..rəşid [آد، عربجه] ایگید، قوچاق، ارگین (فا: ~).

رشید..rəşid [اؤزل‌آد] عبدالرشیدادیب‌الشعراه۱٤جوعصر شاعریدیر[۱٤۱].

رشید..rəşid [اؤزل‌آد] میانا(~آباد)دا کند و اردبیلده(~علیچای)چای آدی.

رشیدافشار..rəşıd əfşar [یازار] عبدالرشید افشار ادیب الشعرا ۱۲٦۳ هـ ده اورمیه ده آنادان اولوب، تورکجه شعرلری واردیر.

رشیدبگ افندیوف..rəşid bəy əfəndiyəf [اؤزل‌آد] م۱۸٦۳ده شکی ده آنادان اولوب، و تورکجه شعرلری واردیر-

رشیدالدین فضل الله..rəşidəddin fəzlullah [اؤزل‌آد] هـ٦٤٥ده همدان دا آنادان اولوب و ۷۱۸ده اؤلدورولدو، ائلخانلی آباقاخان‌ین طبیبی و غازان‌خانین‌اعظم وزیری اولموشدور، تبریزین شئشگیلان بؤلگه سینده بؤیوک علم یوُردو رَبع رشیدی‌نی قوردو، بوُ عالیم‌تاریخ-قایناغی‌اولان "جامع‌التواریخ، تاریخ‌مبارک‌غازانی" کتابلاری‌نین یازاریدیر، بو کتابدا اوْغوزنامه بؤلومو تؤرک قوْملاری-حاققیندا‌چوْخلو بیلگیلره مالیکدیر، باخ: تبریز[٤۹].

رشیدلیک..rəşidlik [آد] ایگیدلیک، قوچاقلیق (فا: رشادت).

رصد..rəsəd [آد، عربجه] گؤزلم (فا: رصد).

رصدخانا..rəsədxana [آد] گؤزلم اوی، اوُزای چیلیق و هاواچیلیق ایشلرینده مُشاهده و گؤزلم آپارماق اوْچون اوْپتیک وسیله و جاهازلارلا تجهیز اولونموش یئر و موُسّسه "ماراغا رصدخاناسی" (فا: رصد خانه).

رضا..riza [آد، عربجه] ۱-راضی‌لیق(فا: ~)۲-یئرآدی: اسفراین، ساوه، ماهنشان، قوچان، اقلید و آستانا دا (~آباد)، رزن (~خانلو)، اردبیل (~قولوقیشلاقی)، ساییین‌قالا (~قیشلاغی)دا کندآدی.

رضابگلو..rizabəyli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

رضاشعبانی..rizaşəbani [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلار یندان‌دیر[۳].

رضاع..rizaı [آد، عربجه] سوّت وئرمه، امیشدیرمه (فا: ~).

رضاغفّاری..riza ğəffari [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلار یندان‌دیر[۳].

رضاقولوخان‌هدایت..riza quluxan hidayət [یازار] هـ ۱۳جو یوّزیلین شاعریدیر[۱٤۱].

رضامحمدی، ولایی..riza məhəmmədi, vilayi [یازار] ش۱۳٦۲ده سراسکندین‌قوچ‌احمد کندینده آنادان اولدو، ادبیات ساحه سینده چالیشقاندیر[٦٤].

رضامندی..rizaməndi [آد] رضایتی اولما (فا: رضامندی). consent

رضانظامی..riza nizami [یازار] مرحوم محمود نظامی‌نین اوْغلو ش۱۲۸٦ ده ابهرده دوْغولموش و تورکجه شعرلری واردیر.

رضایت..rizayət [آد] راضی‌لیک(فا: ~). satistaction

رضایت‌بخش..rizayətbəxş [آد] قابل قبول (فا: ~). satistactory

رضایت‌نامه..rizayətnamə [آد] رضایت بلگه‌سی letter of satisfaction

رضایت‌سیزلیک..rizayətsizlik [صفت] رضایتی اولماما (فا: بی رضایتی).

رضوان..rizvan [آد، عربجه] ۱-جنت قاپی چی‌سینین آدی. ۲-جنّت، اوُچماق(فا: رضوان). paradise

رضوان..rizvan [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.آوج ده کند آدی.

رضوان‌شهر..rizvanşəhr [اؤزل‌آد] بوُ شهر تالیش شهرینین گؤنئی طرفینده و انزَلی آستار یولوندا یئر آلیبدیر، ش۱۳۲۰ده ۶۰ کندی و ۲۳۰۰۰*نفوسو وارایدی، اوْ دؤنم بوُ یئرین‌آدی رضوانده‌ایدی، ش۱۳۸۵ ده نفوس شهرستاندا ۶۵۰۰۰ و شهرده ۱۲۰۰۰نفرایدی؛ نفوسون بیر بؤلومو تورکدور، باخ: تالیش.

رضی..rəzi [اؤزل‌آد] خیاو و رامیان دا کند آدی. اردبیل، ساوه-زرند، تهران-شهریار و آبیک ده(~آباد) کند آدی.

رضیه‌گنجوی..rəziə gəncəvi [یازار] هـ۱۲-۱۳جوعصرین‌شاعریدیر[۵۲].

رُطوبت..rutubət [آد، عربجه] یاشلیق، نم، ایسلاق‌لیق (فا: ~).

رطوبت‌نسبی..rutubət i nisbi [آد] نسبی نم(فا: ~). relative humidity

رُعایا..rüaya [آد، عربجه] قارا یاخالار، رعیت‌لر (فا: رعایا).

رُعایت..rüayət [آد، عربجه] گؤزَتله‌مه، سایما، سایقی، آغیرلاما، سایقی گؤسترمه، حُرمت ائتمه (فا: ~).

رعشه..rəşə [آد، ص، عربجه] تیتره ییش، اسمه، تیتره‌مه (فا: ~).

رعنا..rəna [آد، ص، عربجه] ۱-عربجه ده اؤزونو بَیه‌نن قادین، گؤزل (قیز ویا قادین). ۲-قیز آدی.

رعنارُستم‌اوْوا..rəna rüstəmova [یازار] نخجوانلی چاغداش شاعردیر[۵۲].

رعنالیق..rənalıq [آد، عربجه] گؤزللیک.

رعیت..rəiyət [آد، عربجه] ۱-باغیملی اوْلانلار، تبعه. ۲-کنده اکین اکن ایشچیلره‌و گنل‌لیکله فئوْدالیزم دؤورو یئره مالیک اولماییب-وایشله‌یه‌رک آشاغی‌طبقه کؤتله‌یه‌دئییلیردی (فا: ~).

رغایب..rəğayib [آد، عربجه] رقئیب: امینه‌خاتونون ح مُحمده بوْیلو قالدیغی گئجه ۲-رجب آیی‌نین ایلک جوما گئجه سی.

رغبت..rəğbət [آد، عربجه] ایستَک، آرزو، مئیل (فا: ~).

رغماً..rəğmən [آد، عربجه] قارشین، بونا باخمایاراق" بوتون‌دئدیگیمه رغما"[۶].

رف..rəf [ع ‹الرّف›] طاقچا.

رفاقت..rəfaqət [آد، عربجه] یولداشلیق، آرخاداشلیق(فا: ~).

رفاه..rifə [آد، عربجه] بوْللوق، وارلی‌لیق (فا: ~).

رفتار..rəftar [آد، فا] داورانیش، ترپه‌نیش (فا: ~).

رفتکی..rəftəki [اؤزل‌آد] صومعه(۱۲ک.ب*۷۶/ ی‌تو)ده کند آدی.

رفع..rəf [آد، عربجه] قالدیرما، آرادان گؤتورمه، ردّ ائتمه (فا: ~).

رفعت..rəfət [آد، عربجه] یوکسلمه، اوُجالما(فا:).

رفقا..rüfəqa [ع، رفیق جوْ] یولداشلار (فا: ~).

رفوزه..rufuzə [آد، عربجه] رد اولما، سیناودان دوشمه(فا: ~) failed

رفیع..rəfi [آد، عربجه] یوکسک، اوُجا(فا:).

رفیع‌واعظ‌قزوینی..rəfi vaiz qəzvini [یازار] هـ۱۱جی یوْزیلین شاعریدیر[۱۴۱].

رفیق..rəfiq [آد، عربجه] آرخاداش، یولداش، دوْست (فا: ~).

رفیقانه..rəfiqanə [ض، ظ] یولداشجاسینا، دوْستجاسینا (فا: ~).

رفیقه..rəfiqə [آد، عربجه] قادین یوْلداش (فا: ~).

رقئیب..rəqeyib [آد، عربجه] باخ: رغایب.

رقابت..rəqabət [آد، عربجه] یاریشما، چکیشمه (فا: ~).

رقّاص..rəqqas [آد، عربجه] اوینایان، رقص ائدن، دانسچی (فا: ~).

رقّاصه..rəqqasə [آد، عربجه] قادین و قیز رقّاص.

رُقَبا..rüqəba [آد] رقیبلر، قارشیت‌لار، قارشی قارشییا اوْلان یاریشچی‌لار (فا: ~). compertitors

رقّت..rəqqət [آد، عربجه] اوْرک یومشاق‌لیغی، اورک اینجه‌لیگی، نازیک‌لیک، اینجه‌لیک، سئوه جن‌لیک (فا: ~).

رقص..rəqs [آد، عربجه] دانس، اویناما (فا: ~).

رُقعه..rüqə [آد، عربجه] مکتوب (فا: نامه). letter

رقم..rəqəm [آد، عربجه] سایجیق، سایی‌لاری گؤسترمک اوْچون ایشله دیلن اشارت‌لرین هر بیری " ۰، ۱، ۲، ۳، ٤، ٥، ٦، ۷، ۸، ۹" (فا: ~). figure

رقم نویسی..rəqəmnivisi [آد، عربجه] نوت یازما (فا: ~). notation

رقیب..rəqib [آد، عربجه] بیر ایشده قارشی یاریشچی(فا: ~). rival

رقیق..rəqiq [آد، ع، ص] ۱-غلیظ اولمایان، سئیرک و دورو. ۲-اینجه (فا: ~). diluted

رقیّه‌کبیری..rüqəyyə kəbiri [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندادیر[۳].

رکعت..rükət [آد، عربجه] نامازداهرسیرا آیاق‌اوْسته‌اَییلمه(فا: ~).

رکن..rükn [آد، عربجه] تمل، خیم، ایلکه (فا: ~). pillar

رکود..rukud [آد، عربجه] راکدلیک (فا: رکود). stagnation

رُکوع..ruku [آد، عربجه] اَییلیش، نامازدا ایلیب عبادت ائتمه بؤلومو، اَیله‌رک سجده ائتمه (فا: رکوع). genuglexion

رگَن..rəgən [اؤزل‌آد] اوْلقوُن، دئتئییملی[۷].

رمّال..rəmmal [آد، عربجه] رمل آتان، فالچی (فا: ~). geomancy

رمپ..rəmp [آد، فرانسیزجا] باخ: رامپایئنیشلی یئر (فا: ~).

رمز..rəmz [آد، عربجه] گیز، گیزلی‌سیمگه و سَمبوْل، گیزلی اوْلان شئی و سؤز (فا: ~). mystery

رمزچیخارما..rəmz çıxarma [آد] رمزتاپما (فا: کشف‌رمز). decipherment

رمَضان..rəməzan [آد، عربجه] اوْروجلوق آیی (فا: ~). درگز ده کند آدی.

رمَق..rəməq [آد] تاب، توان (فا: ~).

رمْل..rəml [آد، عربجه] رمّاللیق‌و فالچیلیق اوْچون گؤرولن ایشلر.

رمل آتماق..rəml atmaq [تاثیرسیزائیلم] فالا باخماق.

رممال..rəmmal [آد] رمل آتان، فالچی.

رُموز..rumuz [آد، ع، رمز چوْ] رمزلر، گیزلر (فا: ~).

رنج..rənc [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-اینجیمه، اذیت ۲-امک، زحمت(فا: ~).

رنجبر..rəncbər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-اینجییَن، اذیت چکن. ۲-امکچی (فا: ~).

رنجبر..rəncbər [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

رنجور..rəncur [یازار] شاه‌نیگار خانیم رنجور(م۱۸۹۹-۱۸۵۰) قازاخین آغ کؤینک کندینده آنادان اوْلوب، ایکی یوزه قدر شعری بیزه یادگار قالیبدیر[۱۱۷].

رنجیده..rəncidə [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اینجیمیش، قلبی قیریلمیش (فا: ~).

رنده..rəndə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یوْنار، یوْناج، یونوجو آلت (فا: ~).

رنگ..rəng [آد، فا] بوْیا، جیسیم‌لردن یانسییان و گؤزله دوُیولان ایشیق دالغالاری (فا: ~).

رنگ دَییشن..rəng dəyişən [صفت] متلوّن، رنگ‌عوضله‌ین(فا: متلوِّن) versatile

رنگ وئریب رنگ آلماق..rəng verib rəng almaq [تاثیرسیزائیلم] رنگدن رنگه دؤشمک.

رنگارنگ..rəngarəng [آد، فا] چئشیدلی رنگلری اوْلان، رنگ رنگ (فا: ~).

رنگسیز..rəngsiz [صفت] رهسیز rəhsiz: رنگی سوْلموش ویا اولمایان(فا: بیرنگ

رنگسیزلشمک..rəngsizlşəmək [تاثیرسیزائیلم] رهسیزلشمک: رنگی گئتمک، بوْزارماق.

رنگسیزلیک..rəngsizlik [آد] رهسیزلیک: رنگی اولماما (فا: بیرنگی).

رنگلر..rənglər [آد] رهلر: رنگلر توْرکلر ایچینده یاشامین مختلف حالتلرینی بیان ائدیر: آغ (تَمیزلیک، گؤزللیک، سوْیلوُلوک، مَرکَز). گؤک/ ماوی (قوُتساللیق، اؤزگوْرلوک)، قیْزیل/ قیْرمیزی (تَدبیر، دَییشیم، دئوریم). یاشیل (دوْغوم، تازالیق، سُکون)، قارا (گوْج، شدّت، یاس، آشیری سوْیوق)؛ رنگلر یؤنلریده آنلاتابیلیر: آغ/ گوْنئی، قیْزیل/ دوْغو، ساری/ باتی، قارا/ قوُزئی[۷].

رنگله‌مک..rəngləmək [تاثیرسیزائیلم] رهله‌مک: رنگ ووُرماق، بوْیاماق.

رنگلی..rəngli [صفت] رهلی: رنگی چوخ اولان (فا: پررنگ). dark (color)

رنگه چالماق..rəngə çalmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر رنگه اوْخشاماق.

رنگی آچیلماق..rəngi açılmaq [تاثیرسیزائیلم] آچیق رنگ تاپماق. ۲-ساغلام لاشماق.

رنگی آغارماق..rəngi ağarmaq [تاثیرسیزائیلم] قورخودان رنگی قاچماق.

رنگی پؤرتمک..rəngi pörtmək [تاثیرسیزائیلم] رنگی قیزارماق.

رنگی دَییشمک..rəngi dəyişmək [تاثیرسیزائیلم] رنگی قاچماق.

رنگی سارالماق..rəngi saralmaq [تاثیرسیزائیلم] رنگی سولماق، رنگی بوْزارماق.

رنگی قاچماق..rəngi qaçmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-رنگی بوْزارماق، رنگی گئتمک، رنگی آغارماق. ۲-قورخماق: قورخودان رنگی آغارماق و سارالماق.

رنگین..rəngin [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] رنگلی، (فا: الوان).

رَوا..rəva [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاراشیر، یئرینده، اویقون، جاییز (فا: ~).

رَواج..rəvac [آد، عربجه] یایقین، گئچرلی و دَیرلی اوْلما، سوْروم(فا: ~).

رَواج تاپماق..rəvac tapmaq [تاثیرسیزائیلم] یایقین اوْلماق، یاییلماق(فا: رواج یافتن).

رَواج وئرمک..rəvac vermək [تاثیرلی ائیلم] یایماق، ایشلک حالا گتیرمک(فا: رواج‌دادن

رَوادید..rəvadid [آد، فا] اجازه‌نامه، ایذین‌امضاسی(فا: ~).

رَوادی‌لر..rəvadilər [اؤزل‌آد] بوُطایفا اصلینده یمن‌دن آذربایجانا کؤچموشلر (عباسی‌منصورخلیفه‌سی‌زامانی هـ۱۳۶-۱۵۸)، اوْنلار قحطانی عربلریندن ایدیر و ازدی‌لر آدیلادا تانینیردیلار، سالاری حکومتی نین ضعیفله‌مه‌سیله، روادی لردن اوْلان ابولهیجا مراغا

حاکمی حکومتی اله گئچیردی، بو حکومت‌سلجوقلولار دؤورونه قدر دوام‌ائتدی(م۱۰۵۹)[۲۲،۸].

رَوان..revan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-گئدن، آخیشقان ۲-روح (فا: ~).

رَوان..revan [اؤزل‌آد] باهار دا کند آدی.

رَوانی..revani [آد، فا] پسیکوپات، روحی مُشکُلو اولان (فا: ~).

رَوانی قاییدیش..revani qayıdış [آد] روانی لحاظدان دؤنوش (فا: بازتاب روانی). psychic reflex

رَوایت..rəvayət [آد، عربجه] سؤیلَنتی، قیسا ناغیل narrative

رَوَت..rəvət [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی، روَند {باخ: رَبَط، رُباط}.

رَوِش..rəviş [آد، فا] گئدیش، یئری ییش، توتوم، یوْل (فا: ~).

رَوَض..rəvəz [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

رَوَضه‌چای..rəvəzəçay [اؤزل‌آد] روه‌زه‌چای: اوُرمیه ده چای آدی.

روْبات..robat [آد، فرانسیزجا] روْبوت: دمیر آدام (فا: روبوت).

روْبدوْشامبئر..robdoşamber [آد، فرانسیزجا] ائو ایچینده گئییلن اوْست گئییم (فا: ~).

روْبوت..robot [آد، فرانسیزجا] روْبات: دمیر آدام (فا: روبوت).

روْتور..rotor [آد، فرانسیزجا] موتور و توربینلرده فیرلانان بؤلوم، دؤنج rotor

روْزئت..rozet [آد، فرانسیزجا] یاخایا تاخیلماغا یارایان و بیر سمبوْلو گؤستَرن کاغاذ ویا مئتال تیکه سی.

روْزمارین..rozmarin [آد، لا، بیتگی] ۱-یاپراق و چیچگیندن عطیرلی یاغ اله گتیریلن دوْداق چیچک‌لیلردن، همیشه یاشیل یاریمکوْل بیتگی. ۲-اینجه عطیری اوْلان تورُش مزه قیش آلما نوْعو.

روْژ..roj [آد، فرانسیزجا] دوْداق بویاسی (فا: رژ لب). rouge

روْشن..roşən [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایشیقلی، پارلاق، آیدین (فا: ~).

روْشن‌خیاوی..xiyavi roşən [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

روْشنفکر..roşənfikr [باخ] آیدین دؤشونجه‌لی، آیدین.

روْضه..rozə [آد، عربجه] ۱-نوحه، آغیت، امام‌لارحاقیندا سؤیله‌نن حیکایه‌لر. ۲-اوُچماق، بهشت، جنّت (فا: ~).

روْضه خوان..rozə xan [آد] آغیت چی.

رولْ..rol [آد، هلندی] ۱-مینیک آراج‌لاریندا بللی استقامتده سوْرمک ایشینی دوْلاندیرما و اداره ائتمه قوُرقوسو، ۲-آرتیستین صحنه ده تمثیل ائتدیگی نقش (فا: رُل) steering

رولْ اوْینامای..rol oynamaq [تاثیرسیزائیلم] بیر نقشی اوْلماق، تأثیر گؤسترمک.

روْماتیزم..romatizm [آد، یو] یئل خسته‌لیگی، اساسا اَوْیناق‌لاردا و قاس‌لاردا (عضُله‌لرده) کسکین آغری‌لار شکلینده تظاهُر ائدن و خالق ایچینده یئل خسته‌لیگی آدلانان بیر خسته‌لیک (فا: روُماتیسم). rheunatism

روْمان..roman [آد، فرانسیزجا] گرچک حادثه‌لره دایانان و دوُیقولاری اینجه‌له ین اوُزون ادبیات حیکایه‌سی (فا: رمان). novel

روْمانتیزم..romantizm [آد، فرانسیزجا] دویقوسال اوْرتاملی اینجه صنعت بؤلومو).

روْمانیتک..romanitk [صفت، فرانسیزجا] حرکت و ترپه‌نیش‌لرینده آشیری جوْشقو و دوُیقولاری عکس ائتدیرن یازین و گؤستَری (فا: ~).

روْمانیزم..romanizm [آد، فرانسیزجا] رومان دیللرینه عاید اوْلان سؤزه (فا: ~).

روْند..rond [آد، فرانسیزجا] ۱-یوُمرولانمیش، گیرده‌لنمیش" روْندسایی ، ۳,۲۱ بیر رقم روْند اوْلسا ۳,۲ اوْلور " (فا: ~). round

روْنق..ronəq [آد، عربجه] ۱-پارلاق‌لیق، گؤزل‌لیک، گؤز آلیجی لیق. ۲-گئنیش لنمه و یوْلا دوشمه(فا: ~).

روْیا..roya [آد، عربجه] دؤش، یوخو (فا: رویا).

روْیال..royal [آد، فرانسیزجا] ۱-پادشاه حاکمیّتی طرفدارلیغی. ۲-سیملی بیر چالقی آلَتی (فا: ~).

روْیالیست..royalist [آد، فرانسیزجا] پادشاه چی (فا: ~).

روْیت..royət [آد، عربجه] گؤرمه (فا: ~).

رؤسا..ruəsa [آد] باشقان‌لار (فا: رؤسا). chiefs

رؤیا..röya [باخ] روْیا. vision

روُ.. ru [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] روی: اوْز، چؤهره، چئهره (فا: چهره).

روُبند..rubənd [آد] اوز اؤرتویو (فا: ~).

روُتوش..rutuş [آد، فرانسیزجا] فوتوگرافدا دؤزَلتمه، دییشمه‌و بزه‌مه-ایشی(فا: ~.

روُح..ruh [آد، عربجه] ۱-دوُیاج، اینسانین دوُیو و دوُیقو عالمی، اینسانین ایچ معنوی گوْجو و دوُیقولاری‌نین قایناق یئری. ۲-دینی گؤروشه گؤره اینسانین یاشاییشندا اشتراک ائدن قئیرمادّی و دوْغا دیْشی وارلیق (فا: ~). spirit

روُحاً..ruhən [آد] معنوی جهتدن.

روح‌الله‌قنبرپور..ruhullah qənbərpur [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش

شاعردیر[۱۵۶].

روُحانی..ruhani [آد، عربجه] ۱-دین قوللوقجوسو، دین ایشلرینه باخان ۲-(مج) گؤزل "روُحانی بیر منظره و گؤرونتو" (فا: ~).

روُحانیت..ruhaniət [آد، عربجه] دین خادیم لیگی (فا: روحانیت). spirituality

روُحانیون..ruhaniun [آد] روحانی لر (فا: ~). the clergy

روُحجا..ruhca [ظرف] روح لاحاظیندان (فا: روحا)ً spiritually

روُحچاغیریشی..ruh çağırışı [آد] روح لاری احضار ائلەمک ایشی (فا: احضار ارواح). to summon the spirits

روُحدوّشگونلوگو..ruh düşgünlüyü [آد] اوُمودسوزلوق وضعیتی، حیات قیریق لیغی گئچیرمه (فا: روان پریشی).

روُحسال..ruhsal [صفت] روح لا ایلگیلی (فا: روحی). spiritual

روُحسوز..ruhsuz [صفت] ۱-روحو اولمایان (فا: بی دماغ). out of spitits ۲-جانسیز شئی لر، غئیرذیروح. inanimate

روُحقالیمی..ruh qalımı [آد] جیسم اؤلرکن روحون قالیب آیری جیسمده یئر آلماسی اینانجی (فا: تناسخ). metempsychosis

روُحلا..ruhla [ظرف] هوسله، شوْوقلا (فا: با شوق).

روُحلانماق..ruhlanmaq [تاثیرسیزائیلم] روُح تاپماق، جانلانماق، وجده گلمک.

روُحو اوُچماق..ruhu uçmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤره یی چیلماق.

روُحو تازالانماق..ruhu tazalanmaq [صفت] جانلانماق، شن لنمک.

روُحوئرمک..ruh vermək [تاثیرلی ائیلم] جانلاندیرماق.

روُحوئریجی..ruh verici [صفت] فرح وئریجی (فا: روح پرور). nourishing the spirit

روُحی بغدادی..ruhi bəğdadi [یازار] هـ۱۰جوعصرده بغداددا آنادان اوْلوب و آذربایجانین ایلک تذکره یازانی ساییلیر و دیوانی وار[۱۱۷].

روُحیه..ruhiə [آد] روُح لا ایلگی لی اوْلاراق.

روْداقای..rodaqay [اؤزل‌آد] روْدقات: شبسترده کندیستان آدی {یوْداقای؛ قایی: آیی[۶۶]}.

روُدبار..rudbar [اؤزل‌آد] ۱-رامیان، بهشهر، آمُل، رضوانشهر، تاروُم، کوچصفهان دا کند آدی، گیلان دا شهر آدی. ۲-گیلان روُدبار شهرینین چایلاری: چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: چال دره (آغوزبن s۲۰b۶)، بابارود (بالامحله کندی s۱۲b۵)، قوُره خانی (s۱۴b۹)، اِستِل کوه (قیزیل اؤزن، s۱۳b۸)، ۳-روُدباردا توْرک کندلری: مَنجیل (۶کگد*۱۱۰۰/ ی تو)، هرزه‌ول(۹کد*۳۴۰)، کره‌روُد(گ *۱۹۰/ ی تو)، آغوزبوْن، ۴-روُدبار بؤلگه‌سینین داغلاری: کبابلو (۲۰کق‌ب۲۱۵۱)، سقّزلو (۳۰کگد۹۷۵)، آغارجیق (۳۵کگد۱۰۹۰)، قَنقَرجار/ قانقارجار (۳۵کگد۱۶۰۰)، قوُش مَردی (۳۷کگد۶۶۷)، پینه کند (۴۰کگد۱۸۲۵)، قارادره (۴۵کگد۱۰۰۵)، قیزقالا (۲۵کگد۲۲۵۹)، کَندال (۳۰کگد۲۳۱۹)، تاش بَره (۳۱کد۱۹۴۳)، اَربَناب (۳۰کق‌د۲۱۰۵)، ارک (۴۵کگد۲۰۲۳)،

روُدرا..rudra [اؤزل‌آد] اسکی بیر توْرک تانری‌سی[۲۱۱].

رودسر..rudsər [اؤزل‌آد] ۱-گیلاندا شهر آدی، ۲-روُدسر بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: سنگ بُنَک (۴۳کگ *۳۰/ تو)، مایِیْستان (۴۷ کگ *۱۹۰/ تو)، بَلتوْرک/ بلتُرک (۶۱ک.گ *۳۰۰/ گیلک)،

روُز..ruz [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گوندوز، گوْن اوْلان واخت (فا: ~).

روُزگار..ruzgar [آد، فا] ۱-یئل، دوُمان، اسینتی. ۲-زمانه (فا: ~).

روُزنامه..ruznamə [آد، فا] قازئته، گوْنلوک درگی (فا: ~). newspaper

روُزی..ruzi [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یییه جک، گئچینه جک مقدار (فا: ~).

روُزی..ruzi [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

روُس..rus [آد] روُسیه اؤلکه سینین ایسلاو کؤکن لی اکثریت خالقی نی تشکیل ائدن خالق (فا: ~).

روُس لاشدیرماق..ruslaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] روس اوْلمایان خالق لاری دیل و عادتلره گؤره روُس ائتمک.

روُس لاشماق..ruslaşmaq [تاثیرسیزائیلم] روُس دیلی و عادتلرینی قبول ائده‌رک روُس اوْلماق، روُس لارین ایچینده اَریمک.

روُستایی..rustai [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] کندلی، کؤیلو (فا: روستایی).

روُسیا..rusya [آد] روُسیه: روُس خالقی نین اوْلدوغو اؤلکه نین آدی (فا: روسیه).

روُف..ruf [آد، این] چاتی، دام (فا: رف).

روُفوژ..rufuj [آد، فرانسیزجا] آرا قالدیریم، ایکی باندلی یوْللاردا یایالار اوْچون آرادا دؤزه‌نیلن بالاجا یولو قالدیریم (فا: ~).

روُلئت..rulet [آد، فرانسیزجا] بؤرمه‌لنمیش و دؤرمک لنمیش یئمک ویا دادلیجا (فا: رولت).

روُم..rum [آد] ۱-اصلینده یوُنانلی اوْلوب مُسلمان اؤلکه‌لرده یاشایان افرادا وئریلن آد. ۲-(مج) روُم امپراتورلوغو، آنادولو اؤلکه سی.

روُم قوُیوسو..rum quyusu [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی.

روُملو..rumlu [اؤزل‌آد] بوُ طایفا توْرکیه‌نین توْقات، سیواس و آماسیا شهرلریندن آذربایجانا کؤچدولر، اوْزامان عثُمانلی‌دا بو شهرلره کیچیک روُم دئییردیلر و بوُ اوزدن بو طایفایادا روُملو طایفاسی

دئییردیلر، طایفانین بؤیوگو دیو علی بگ صفوی دؤولتی‌نین قوُروجولاریندان ساییلیردی[۸۵]

روُملو..rumlu [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

روُنا..runa [آد، اسکاندیناوجا] روُن: اسکاندیناوی قوْومونون داشلار و باشقا شئیلر اؤزه رینده قالمیش قدیم یازیلاری[۹].

روُنیک..runik [آد] روُن الفباسینا عاید، روُن ایله باغلی[۹].

روّدئی..Rüdey [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

روّشئیم..rüşeym [آد، عربجه] روّشئییم: اینسان و حئیوان دؤلو و توْرو، توْخوملوق سوُیو، اوْغولجوق، امبریوْن "دؤللنمیش یوُمورتا حُجره سیندن روّشئیم عمله گلیر" (فا: رشیم).

روّشول..rüşül [آد، فا ‹روُشوی›] حامامدا اوزه وورماق اوچون بیر ماده (فا: سفیداب).

روّک..rük [اؤزل‌آد] قوُبا‘دا کند آدی[۲٤۰].

رها..rəha [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قوُرتولوش، قوُرتولما (فا: رها).

رَهال..rəhal [اؤزل‌آد] راهال: خوی دا کند آدی.

رهبر..rəhbər [آد، فا] ۱-قیلاووُز ۲-اؤندر، یوْل گؤستَرن(فا: ~).

رهبرلیک..rəhbərlik [آد] ۱-قیلاووُزلوق. ۲-اؤندرلیک (فا: رهبری).

رهن..rəhn [آد، عربجه] گیروْو، توتوق (فا: گرو).

رهنُما..rəhnuma [آد، فا] قیلاووُز، یوْل گؤستَرن (فا: ~).

رهنی..rəhni [آد] رهن ده اولان (فا: گروگان). mortgage

رهی‌اورمَوی..rəhi urməvi [یازار] گونش ۱۲٤۵ده اورمیه ده آنادان اوْلوب، توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

رهینه..rəhinə [آد، عربجه] توتوق، گروگان (فا: گروگان).

ری..rey [اؤزل‌آد] تهران بؤلگه سینین اصلی آدی ری شهریدیر و اورانین اهالی سینه رازی (ری یه منسوب) دئییردیلر، قاجار دؤوروندن اؤنجه ایندیکی تهران شهری و اطراف بؤلگه‌لره ری دئییلیردی، کاشغرلی دیوان لغات تورک کیتابیندا (هجری ٤٦٦ دا یازیلمیش) قاز کلمه‌سی بؤلومونده بئیله یازیر[۲۰۱(۳-۱٤۹)] ‹توّرک اؤلکه‌سی سیْنیرینی قزوین‌دن سایارلار، قوم شهریده سیْنیر سایلیر، چونکو قوُم کلمه‌سی تورکجه‌دیر، آفراسیاب"ین قیزی بوُرادا آولانیرمیش› (آرتیریلمالیدیرکی بورادا سیْنیردان منظور تورکلرین اوْ زامان یاشادیقلاری یئرلرین گؤنئی‌ده اولان قیسمیدیر)، بوراداکی تاریخی سنددن آیدیندیرکی ری بؤلگه‌سیده تورک بؤلگه‌سی سایلیردی {شهرین آدینی بعضا ری و رازی آدیندا شخصه ویا افسانه اولاراق ارابه سؤزونه باغلاییرلار ولی بوجور یورومِلار قانیتدان و دلیلدن یوْخسوندولار}.

ری‌بؤلگه‌سینین‌داغلاری..rey [اؤزل‌آد] کوْرابولاق (۷۲ک گ ب ۱۸۵۱)،

ریا..ria [آد، عربجه] ایکی اؤزلولوک، فیریلداقلیق (فا: ~).

ریاست..riasət [آد، عربجه] باشقان‌لیق، باشچی‌لیق، اؤندرلیک.

ریاضت..riazət [آد، عربجه] چتین‌لیک (فا: سختی).

ریاضی..riazi [آد، عربجه] ریاضیاتا عاید اوْلان.

ریاضیات..riaziat [آد، عربجه] کمّیت مُناسبت‌لرینی بیلدیرن بیر بیلیم دالی؛ حساب، جبر، مُقابله و هندسه کیمی بیلیم‌لردن تشکیل تاپان بیلیم (فا: ~). Matematic

ریاکار..riakar [آد] ایکی اؤزلو، فیریلداقچی (فا: ~).

ریتم..ritm [آد، فرانسیزجا] اوْلایلارین دؤزنلی آرالیقلارلا تکرار لانماسی، دیزَم، اوُیوم (فا: ریتم).

ریتمیک..ritmik [آد، فرانسیزجا] دؤزوملو، ریتملی، اوُیوملو، دیزَملی (فا: ~).

ریتمیک موغاملار..ritmik muğamlar [آد] بو موغاملار آذربایجان موسیقی‌سینده گؤزل یئر توتور و سیرالاماق اولار: هئراتی، آرازباری، مانی، سماء شمس، قاراباغ شکسته سی، کسمه شکسته، منصوریه، اوْوشاری، حیدری، عزّال؛ باخ: قیسسا موُغاملار.

ریچال..riçal [آد، عربجه] اؤزوم ویا آیری میوه‌لرین‌مُربّاسی(فا: مربا). jam

ریحان..reyhan [آد، بی، عربجه] خوْش ایی‌لی، بزک اؤچون بئجه‌ریلن و بعضی نوْع‌لاری یئییلن بیر ایل‌لیک بیتگی.

ریحان..reyhan [اؤزل‌آد] اهر و زنجاندا، اوُرمیه ده(~آباد) کندآدی.

ریحانلی..reyhanlı [اؤزل‌آد] ۱-م۱٦جی یوّزیل‌ده، آنادولو توّرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵]. ۲-ماکی دا کند آدی.

ریحانی..reyhani [آد، عربجه] آغیرآغیر اوْینانیلان آذربایجان اوْیون هاواسی (فا: آهنگ رقص آذربایجانی).

ریدَل..ridəl [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

ریز..riz [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

ریزه..rizə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] تیکه، پارچاجیق، قیرینتی (فا: ریزه).

ریزه..rizə [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

ریس..ris [آد] تبریزده پیشیریلن بیر نوع شیرنی.

ریسک..risk [آد، فرانسیزجا] اوْلابیله‌جک تهلیکه، خطر (فا: ~).

ریسه..risə [آد، فا] ساپا دؤزولموش شئی.

ریش..riş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ساققال (فا: ~).

ریشته..riştə [آد، فا‹ باخ اریش] اریشته، تئل تئل اوْلان خمیر ویا هرشئی (فا: رشته).

ریشه شیله سی..riştə şiləsi[آد]لپه سوغان بامادور و ریشته ایله دوزه‌لن شیله (فا: شله رشته).

ریشخند..rişxənd[آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]الهسالما، لاغا قویما، ایستئهزا ائتمه(فا: ~).

ریشه..rişə[آد، فا] کؤک (فا: ریشه).

ریگ..rig[اؤزل‌آد]هشتپر ده کند آدی.

رِیل..reyl[آد، این]رئیل: قاتار و تراموای کیمی آراج‌لاردا تکرلرین اوْزه رینده حرکت ائتدیگی دمیر یوْل.

ریمئل..rimel[آد، فرانسیزجا]قادینلارین کیرپیکلرینه فیرچا ایله ووُردوقلاری بیر نوع سورمه.

ریند..rind[آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]زیرک و کلک باز (فا: رند).

رینق..rinq[آد، این]رینگ: بوْکس، یومراق اوْیونوندا دؤزه‌نیلن و ایپله ساریلمیش مئیدانچا (فا: رینگ). **ring**

رینگی..ringi[اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقص رَنگی رقصی ده دئییلیبدیر، چوخ قدیم قادین رقصیدیر، گنجه ده یارانیب. اونون تئمپی آرامدیر. حرکت گئنیشلیگی، رقصین شکلی نین رنگارنگلیگی اونا خاص اولان سجییوی جهتلردیر. گئج-گئج اولسادا ناخجیواندا بو رقصی هله ده اویناییرلار[۲۴۵].

ریویزیونیسم..rivizionism[آد، فرانسیزجا]بیر یاسا، قونو و آنلاشمانین آنا تمل‌لرینی تارتیشما توتومو (فا: ~).

رَییس..rəis[آد]باشقان، باشچی، اؤندر (فا: ~).

z.. [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اون اوچونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوز ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو و تیتره شیملی حرف سایبلیر (فا: سیزدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

zab.. [اؤزل‌آد] گونئی آذربایجانین گونئییندە بیر چای آدیدیر، بو کلمه ساو و سوو سؤزونون "ز/س"حرف دَییشیمه سیندن وجودا گلیبدیر و آخار سوو معناسیندادیر،بو کلمه زاو شکلینده ده دئییلیر.

zababa.. [اؤزل‌آد] سوومرلرین فیرتینا تانریلاریندان[۲۱۱].

zabrat.. [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

zabux.. [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

zabul.. [اؤزل آد] سیستاندا شهر آدی، مورخ ادموند باسورث قئید ائدیرکی جابولا بیر تورک طایفاسی اولاراق هئپتال لار زامانی بو بؤلگه ده یئرلشدی و اونلارین آدی بو شهرین اوستونده اؤزونو عکس ائتدیریر (جابولا/ جابول/ زابوُل/ زابُل)؛ فارسچیلار معمولا بو یورومو گؤرمزدن گلیب و بو سؤزو شاهنامه ده اولان زال سؤزونه باغلایارلار حالبوکی سندسیز بیر اوُیدورمادیر و بو آدلارین هئچ بنزرلیگی یوخدور و البته زال سؤزو تورک کؤکنلی و یال سؤزونه باغلی بیر کلمه دیر بو حاقدا زال کلمه‌سینه رجوع ائده بیلیرسینیز.

zabul seygah muğamı.. [باخ] نیسگیل موُغامی.

zapas.. [آد، روسجا] یدک.

zac.. [آد، سن'زاگ'] بیرنوع تورشمزه مادّه (فا: جوهرنمک).

zacal.. [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

zackan.. [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

zac kəndrud.. [اؤزل‌آد] تاروُم دا چای آدی.

zaxuranlu.. [اؤزل‌آد] آذربایجاندا یاشایان بیر بوی آدی، باخ: کورُمانج، سایین‌قالا؛ شاهسون ائلی بویلاریندان[۱۰۸،۳].

zad.. [آد، عربجه] شئی، نسنه (فا: شئی).

zadgan.. [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سویلولار، دوغولموشلار (فا: اصیل).

zadə.. [آد، فا] اوغول، اوولاد، دوغولو، اینسان‌سوی آدلاریندا گؤرونور و تورکجه‌ده "لی، لو، سوی، اوغلو، قیزی--" بونون مُعادلیدیر، اؤرنک: جعفرزاده سؤزو: جفَرلی، جفَرسوی، جعفراوغلو ویا جعفر قیزی کیمی دئییله‌بیلیر (فا: زاده).

zar.. [صفت] ۱-یانیقلی یانیقلی آغلاما، اینله‌مه. ۲-اؤزگون. ۲-زار، (آد) اینجه و نازیک پرده "قولاق زاری" (فا: غشاء).

membrane {فارسجا زر سؤزوندن آلینمالیدیر}. ۳-زار(اؤزل‌آد) کلبَجر؛ شاماخی'دا(زارات) کند آدی[۲۴۰].

zarafat.. [آد، ع‹ظرافت›] هنک، ایلَنمه‌وگؤلمک‌اؤچون دئییلن سؤزلر و گؤرولن حرکتلر، شوخلوق (فا: شوخی).

zaranq.. [سس‌تق] دمیرقابلار بیربیرینه توخونما سسی.

zaranqazaranq.. [سس تق] باخ: زارانق.

zart zurt.. [سس تق] های کؤی، قارت قورت.

zarzarağlamaq.. [تاثیرلی ائیلم] زاریلداماق، زاریلتی ایله آغلاماق.

zare.. [آد، عربجه] اکینچی (فا: ـ).

zarqanadlı.. [صفت] نازیک قانادی اولان (فا: پرده بال).

zarqanadlılar.. [آد، دیرگی] آری‌وقارینجا کیمی اکلم-باجاقلیلاردان، قانادلاری زارکیمی سایدام و آز دامارلی اولان حئیوانلار تاقیمی، پرده قانادلیلار(فا: غشا بالان). **hymenoptera**

zarubay.. [اؤزل آد] قازاق-کیچیوز-بایوغلو-آدای بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

zarıtmaq.. [تاثیرلی ائیلم] زاریماق، زاریلداماق.

zarıslı.. [اؤزل‌آد] قارقار چاپینا تؤکولن بیر چای آدی[۲۴۰].

zarif.. [اؤزل آد] ظریف:قیرقیز-ایچکی‌لیک-تاییت بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

zarıltı.. [آد] زار زار آغلاما (فا: مویه). **weeping**

zarıldatmaq.. [تاثیرلی ائیلم] زاریلداماسینا سبب اولماق.

zarıldaşmaq.. [قا] بیرلیکده زاریلداماق.

zarıldama.. [آد] اینله‌مه، زار زار آغلاما (فا: مویه).

zarıldamaq.. [تاثیرسیزائیلم] اینله‌مک، زارزارآغلاماق، زاریلتی‌ایله‌آغلاماق (فا: مویه کردن). {زیر زیر› زار زار سسیندن آلینمادیر}.

zarımaq.. [تاثیرسیزائیلم] زاریلداماق (فا: مویه کردن).

zarıncı.. [صفت، باخ: زاریلداماق] خسته وضعیف(فا: ضعیف).

zarıncı.. [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی {زلر+اینجی}.

zarınqava.. [اؤزل‌آد] بوستان‌آبادداکندآدی {سرینگ+آوا: سرین‌یورد}.

zaza.. [اؤزل‌آد] غور تورکلرینه باغلی و کورُمانج دیلینده دانیشان بیر بوی آدی، باخ: کورُمانج[۲۰۹].

zazara.. [اؤزل‌آد] عشمانلی لارا قاتیلان بیر کورُمانج بویو[۲۰۹].

zazalı.. [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

زاس‌هازوُنا..hazuna zas [اؤزل‌آد] زازهازوُنا: هیتیت فیْرتینا تانریلاریندان[۲۱۱].

زاغ..zağ [آد] ۱-قارا قارقا۲-بعضی‌مئتال‌لارین سولفات دوزُو. ۳-جیلا، پیچاق و قیلیجا وئریلن پارلاقلیق، زیل قارا اوْلان رنگه زاغ دئییلیر ٤-هشتَری ده داغ آدی(فا: ~). {چاخیر سؤزونه باغلانمالیدیر، باخ: چاخیر؛ فارسجادا اسکی کلمه اولاراق توْرکجه‌ساغساغان/ زاغزاغان کلمه‌سیله کؤکداشدیر، بو کلمه پارلاق‌لیق معناسینداادا زاغ تئلک‌لرینین رنگیندن آلیناراق‌زاغا شکلینده ده زاغ قوشونون یوُواسی مفهوموندیر، سوُمرجه ده زاغ سؤزو "یان، طرف" و زاق سؤزوده "ساغ، ساغ طرف" معناسینداادیر}.

زاغا..zağa [آد] ۱-ماغارا (فا: زاغه). cave ۲-قئیدار، خوی، سنندج، سایین‌قالا، دیواندره، تویسرکان، باهار، بیجار، ملایر، آستانادا کندآدی. ساوه، سایین‌قالا، تفرش (~دره‌سی)ده داغ آدی {باخ: زاغ}.

زاغار..zağar [آد، د] ۱-بیر نوع آو کؤپگی (فا: سگ تازی). ۲-بالاجا بوْی و کینلی آدام "زاغار یئرین آلتیندان باخار" {باخ: زاغ}.

زاغارا..zağara [آد] دری پاپاغین آشاغی و یوخاری قیراغی، پالتو یاخاسینا قویولان گؤن‌ئن قیراغی و بوینو {باخ: زاغ}.

زاغاراسی گئتمک..zağarası getmək [تاثیرسیزائیلم] دری پاپاغین آشاغی و یوخاری قیراغی یئییلیب کؤهنلمک، پالتو یاخاسی داغیلماق.

زاغارلیق..zağarlıq [آد] آوکؤپه‌یی کیمی ایزله‌مه، کؤپک‌لیک.

زاغان..zağan [اؤزل‌آد] سوُنقور؛ قزوین و آوج(زاکان)داکند آدی.

زاغانوس..zağanus [یو، آ، دیرگی] بیرنوع اؤیره دیلمیش دوْغان و بایقوش.

زاغچا..zağça [آد، دیرگی] قارقالار تاقیمیندان قارا پارلاق للَک‌لی کؤچَری قوش.

زاغچی..zağçı [آد] سِلاحی‌زاغلا سوُواران اوُستا، زاغلا جیلالاندیران.

زاغزاغ اسمک..zağ zağ əsmək [تاثیرسیزائیلم] تیتره‌مک، قورخودان تیتره‌مک، برک قورخماق "گلنده هامی زاغ زاغ اسیردی".

زاغزاغلاماق..zağzağlamaq [تاثیرلی‌ائیلم] جیلالاماق، پاریلداتماق.

زاغزاغلاتماق..zağzağlatmaq [تاثیرلی ائیلم] پاریلداتماق.

زاغزاغان..zağzağan [آد، دیرگی] قارقالار تاقیمیندان آغ قارا توْکلو بیر قوش، قجه‌له، باخ: ساغساغان (فا: زاغچه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساغزیقان› سن، ساغساغان› زاغزاغان› زاغ، باخ: زاغ}.

زاغلاماق..zağlamaq [تاثیرلی ائیلم] جیلالاماق، پاریلداتماق.

زاغلانماق..zağlanmaq [بلسیز ائیلم] جیلالانماق، پاریلدادیلماق.

زاغلی..zağlı [صفت] زاغ وئریلمیش، جیلالانمیش.

زاغلی داغ..zağlı dağ [اؤزل‌آد] زاغلیجا: بیجار و رزن ده داغ آدی.

زافالی..zafalı [اؤزل‌آد] داشکسن‌ده کند آدی[۲٤۰].

زاقاتالا..zaqatala [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده یئر آدیدیر.

زاقافقازیا..zaqafqazia [اؤزل‌آد] جنوبی/ گونئی‌قافقاز، باش‌قافقاز سیْراداغلارینین یال خطینین گونئی طرفینده اولان یئرلره دئییلیر[۲٤۰].

زاققوم..zaqqum [عربجه] باخ: آغی چیچگی.

زاکاتالا..şəki [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدی. {میلاددان اؤنجه ایشغوْزلاردان بیر بؤلومو آذربایجاندا یئرلَشیر، بوُ بیرلیگین اصلی طایفالاریندان ساکا طایفالاریدی، بو طایفا اؤز ایزینی شکی و زاکاتالا کیمی یئرلرین آدیدا بوراخیبلار: (ساکا/ ساکی/ سکی/ شکی)، (زاکاتالا/ ساکا+تالا/ ساکالارین تارلاسی/ یوْردو)[۹۷]. باخ: ساکا، شکی.

زال..zal [آد] بوکلمه‌سومرجه‌ده زال شکلینده یال معناسینداادی و اوُزانتی و بیر شئیین دوامینا اشاره ائدن سؤزدور، ایندیده آذربایجاندا یئر آدیدیر (مرند ده کند و خالخال دا چای آدی، تفریش شهری یاخینیندا زالیان آدیندا بیر کنده واردیر)، شخص آدیندا زال کلمه-سی آغ و اوُزون یال کیمی توْکلری نشان وئریر و حتی شاهنامه ده رُستم‌ین آتاسی زال، چوْخ‌آراشدیرمالارا گؤره تورک منشالی اوْلماسی بوُنا بیر آیری ثبوت دور، بوُ موضوعنو دوْکتورفیض‌الهی-وحید‌ین مقاله لرینده گؤرمک اوْلار {باخ: یال}.

زالام..zalam [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲٤۰].

زالخا..zalxa [آد، بیتگی] ۱-توُتقون بنوْشه یی رنگینده چوْخلو چیچک لری اوْلان زهرلی بیتگی. ۲-لاچین‌دا گؤل آدی[۲٤۰].

زالوُنیسا..zalunisa [اؤزل‌آد] زیپبالانیسا: هیتیت فیرتینا تانریچاسی زازهازوُنا‌نین خانیمی[۲۱۱].

زام..zam [آد، عربجه] قیمت آرتیریلماسی (فا: افزایش قیمت).

زامان..zaman [آد، عربجه] گئچمکده‌اوْلان‌سؤره، چاغ، سؤره(فا: ~).

زامان‌آباد..zaman abad [اؤزل‌آد] ملایر، سایینقالا، ملیکان-داکندآدی {سامان‌آوا}.

زامانا..zamana [آد] دؤور، چاغ.

زامان‌زامان..zaman zaman [ظ، عربجه] آراسیرا، هردن‌بیر(فا: بعضا) some times

زامان‌گئچدیکجه..zaman geçdikcə [ظرف] یاواش یاواش، واخت اؤتدوکجه.

زامانلاما..çağsayımı [آد] ۱-بللی زاماندا اتفاق دوْشمه ۲-کرونولوژی،چاغ‌ساییمی(فا: گاهشماری). chronogy

زامانلی..zamanlı [اؤزلآد] گده‌بگ‘ده یئر آدی[۲۴۰].

زامزوُر..zamzur [اؤزلآد] ق" آذ‘دا کند آدی[۲۴۰].

زامیسقا..zamısqa [آد، ر‹زامکا›] دَلیک دئشیک‌لری توُتماق اوّچون شوشه ایله چرچیوه آراسینا ووُرولان یومشاق ماده (فا: بتونه). putty

زامیسقالاماق..zamısqalamaq [تاثیرلی ائیلم] زامیسقا سوّرتمک.

زانبالان..zanbalan [اؤزلآد] کلئیبرده کندآدی {باخ: سامبوُران}.

زانبالان..zanbalan [اؤزلآد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۱۰۸].

زانبی..zanbi [آد، ت] گئجه اؤتن و چکیرگه‌یه بنزر بیر بؤجک، اوْراق قوُشو.

زانبی‌آرت..zanbiart [آآ، ت] بالاساغون‌یاخینلیغیندا سارپ بیر یئر آدی.

زانزافال..zanzafal [اؤزلآد] داشکسن‘ده کند آدی[۲۴۰].

زانق..zanq [سس تق] باخ: زارانق.

زانقازارانق..zanqazaranq [سس تق] دردمیر سسی.

زانقیر زونقور..zanqır zunqur [سس تق] دردمیر سسی.

زانقیلتی..zanqıltı [آد] زانقیلداما سسی.

زانقیلداتماق..zanqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] زانقیلتی سسی چیخمارتماق.

زانقیلداماق..zanqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] دمیر قاب بیربیرینه دیه‌رک سس وئرمک.

زاوارا..zavara [اؤزلآد] بیناب دا کند آدی، بوکان(زاوکوه)دا کند و خانا (زاوه خان)دا داغ آدی {۱-ساو اری ۲-ساوار یوردو}.

زاوال..zaval [آد، عربجه] زیان، ضرر (فا: آفت).

زاوالا گلمک..zavala gəlmək [تاثیرسیزائیلم] بدبخت‌لیگه دوّشمک.

زاوال‌تاپماق..zaval tapmaq [تاثیرسیزائیلم] خسارَته اوُغراماق، زیان گؤرمک.

زاوالللی..zavallı [صفت، ع] آجینیاجاق قدر کؤتو وضعیتده (فا: گرفتار).

زاووْد..zavod [آد، روسجا] فابریکا، کارخانا (فا: کارخانه).

زاویه..zaviə [آد، عربجه] ۱-آچی، بوُجاق. ۲-باخ: زئیوه.

زاهد..zahid [آد، عربجه] ۱-دین قوُراللارینا باغلی اوْلان. ۲-ادبیات‌دا گؤرونوشجه ظاهری دینچی (فا: ~).

زاهدان..zahidan [اؤزلآد] خالخال دا کند آدی.

زاهی..zahı [آد، فا ‹زائو›] یئنی جه دوْغموش قادین (فا: زائو).

زای..zay [آد، ع‹ضایع›] خاراب، فاسد، هئچ، پوچ، آرادان گئتمیش "زای آلما، عُمرو زای اولدو" (فا: ضایع).

زای ائله‌مک..zay eləmək [تاثیرلی ائیلم] خاراب لاماق، کوْرلاماق.

زای اوْلماق..zay olmaq [تاثیرسیزائیلم] خاراب لانماق، کوْرلانماق.

زایید..zaid [صفت، عربجه] ۱-چوْخالان، آرتان ۲-اضافه، آرتیق(فا: ~)

زایر..zair [صفت، عربجه] زیارت ائدن (فا: ~).

زایل..zail [صفت، عربجه] یوخا چیخان، پوْزوق(فا: ~) removed

زئبرا..zebra [آد، دیرگی] تک‌بارماقلی و آت گیللردن، دَری‌سی توتقون ساری و قارا، گوشه‌ین، امجک‌لی، جانلی‌لارین ان اوُزونو، کیچیک-بوُینوزلو، قاباق آیاقلاری اوُزون‌راق، هیزلی قاچان، امجک‌لی بیر حئیوان (فا: زرافه). hipptigris، giraffa camelopar dalis {ع‹پوْرتاغالجا‹زئبروْ›}.

زئرزک..zerzək [آد، دا] قوُیونو قوْروماق اوّچون دوُوارلارینا هؤرولن کرپیچ ویا داش هؤرگوسو، قوُیو آغزی.

زئری..zeri [اؤزلآد] خوی دا کند آدی {ساری}.

زئیزیت..zeyzit [اؤزلآد] اوْرتا زئزیت: آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

زئش..zeş [آد، باخ: زیک، جینقوْ] بوغدا کیمی شئیلری بیغماق اوچون جینقو جنسیندن اولان بیر نوع بؤیوک قاب.

زئکی..zeki [اؤنلم] اعتراض اوچون دئییلن بیر سؤز {دیواندا ایشله‌نن سئشمک (دوّیون آچماق) سؤزوندن و تپیکله قاپی نی‌آچماق-معناسیندادیر، سئشمک‹سئشکی‹سئکی‹زئکی[۶]}.

زئنیت..zenit [آد، فر‹ع، گؤیب] ۱-گؤیون باش اوّستونده کی ان اوُجا خیالی نُقطه. ۲-(مج)ان یوّکسک درجه، ان یوّکسک نُقطه، زیروه. (فا: زنیت).

زئوْلوژی..zeoloji [آد، فر‹یو: حئیوان] حئیوان بیلیمی (فا: ~).zoology

زئه..zeh [آد، فا] ۱-یای کیریشی " کامانین زئهی". ۲-پالتار و پارچالارین قیراغینا تیکیلن قایتان و کؤبه (فا: زه).

زئهلی..zehli [صفت] زئهی اوْلان" زئهلی کتاب، زئهلی دوُواروپنجَره".

زئیدانلو..zeydanlu [اؤزلآد] قوچان و درگز ده کند آدی.

زئیدکندی..zeyd kəndi [اؤزلآد] ساییق‌قالا دا کند آدی.

زئینال..zeynal [اؤزلآد] اوُرمیه، قوْشاچای، ساییق‌قالا و تبریز ده کند آدی {۱-سین+آل ۲-اینسان آدی}.

زئیناوا..zeynava [اؤزلآد] زینوْ، زئیناو: شبسترده کند آدی {سین+آوا}.

زئیوه..zeyvə [اؤزلآد] هشتَری، میانا، مراغا، اردبیل، کلئیبر، ماکی، اوُرمیه(۳) سالماس(~جیک)، خوی(۲)، خوی، ساوه-زرند، هیشئیین، گئرمی (~حمزه)، کیوی، کیوی(~گرد، ~دَرج آباد)، خالخال (~سادات)، هیشئیین (~کیوی، مشایخ)، یاستیکنده کند آدی. کیوی ده چای آدی. (قوْ: زاویه) {عربجه‌ده زاویه، هندسه‌ده آچی

معناسینسنادیر و آیریجا زیارتگاه‌دا عبادت ائدیلن بوجاق و گنل اولاراق خانقاه اؤچون سؤیله‌نیر؛ *ش ۱۳۲۰ آمارینا دایالی " فرهنگ-آبادیها" کتابیندا ۱۸ یئر، زاویه آدیندا قئید اولونوبدور، بونلارین اوْن-آلتی‌سی آذربایجاندادیر و ایلگینج اولان بودورکی آذربایجاندا بو یئرلرین هئچ بیرینه زاویه دئمیرلر و هامیسی زئیوه شکلینده تلفّظ اولونور، و بوُ موضوع بو کلمه‌نین زاویه ایله ایلگی سینی سؤال آلتینا آپاریر، تورکجه‌ده سئی سؤزو چای معناسینسنادیر و بو کلمه سئی‌آوا اولاراق چای و سوُلو اوْوا معناسینسنادیر، و بنزرلیک سببیله (بعضی آیری کلمه‌لر کیمی) عربجه زاویه سؤزو یازیلیش شکلینده آغیر باساراق بو شکیلده یورْوملانیبدیر}.

زبان..zəban [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دیل (فا: ~).

زبانزد..zəbanzəd [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سؤیله‌نیر اولان، سؤیله‌نن (فا: ~).

زبانه..zəbanə [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دیلیم، دیل، آلوْ دیلیمی، تره‌زی دیلی(فا: ~).

زَبَر..zəbər [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] فتحه، اوست (فا: ~).

زبَرجد..zəbərcəd [آذ، عربجه] یئته نک‌لی، چوخ گؤجلو و باشاری‌لی (فا: ~).

زبَرلی..zəbərli [اؤزل‌آذ] شبسترده کند آدی {ساباراق سؤزونون دَییشمیش‌ایدیر و معناجا ساباراق قوْمو یئری دئمکدیر[٦٦]}.

زَبوُر..zəbur [آذ، عربجه] داوودُ پیغمبرین گتیردیگی کتاب (فا: ~).

زبوُن..zəbun [ع، صفت] گؤجسوز، عاجز، ضعیف (فا: ~).

زجر..zəcr [آذ، عربجه] اینجیتمه، اذیت وئرمه (فا: ~).

زجر گؤرموش..zəcr görmüş [صفت] اینجیمیش (فا: زجردیده). tormented

زُحل..zöhəl [آذ، عربجه] ساتوُرن (فا: ~).

زحمت..zəhmət [آذ، عربجه] سیخینتی، گوجلوک، (فا: مشقّت).

زحمت‌سیز..zəhmətsiz [صفت] امک‌سیز، آسان (فا: بیزحمت). easy

زخم..zəxm [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یارا (فا: ~).

زده..zədə [صفت] ۱-بعضی کلمه‌لرله بیرلیکده ضرره اوُغرامیش معناسیندا گلیر، ضررگؤرن "دئپرم زده: دئپرم ووُرموش". ۲-میوه زده‌سی "بالتا ایله ووردو آغاجی زده‌له‌دی" {فارسجا زَدَن (وورماق) فعلیندن}.

زده‌له‌مک..zədələmək [تاثیرلی ائیلم] داغیتماق، کوْرلاماق (فا: دست خورده کردن).

زده‌له‌مه..zədələmə [آذ] زده‌له‌مک ایشی، داغیتما، کوْرلاما.

زده‌لی..zədəli [صفت] خاراب.

زده‌لی..zədəli [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

زر..zər [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قیزل، آلتون (فا: طلا).

زَر وَرَق..zər vərəq [آذ، فا+ع] قیزیل‌سویا چکیلمیش ویا بنزر ورق (فا: ~).

زراعت..ziraət [آذ، عربجه] اکینچی‌لیک، تاریم، جوّتچولوک (فا: ~).

زراعی..zirai [صفت، ع] تاریم لا ایلگی‌لی، تاریم سال (فا: ~).

زرافشان..zərəfşan [صفت، فا] قیزیل سپن (فا: ~).

زرّافه..zərrafə [ع، آ، دیرگی] باخ: زئبرا.

زَران..zəran [اؤزل‌آذ] سلطانیه ده داغ آدی {ساران}.

زرباف..zərbaf [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] زرلی پارچا (فا: ~).

زربیل..zərbil [اؤزل‌آذ] کلئیبر ده کند آدی {سار+بئل}.

زرتشت..zərtüşt [آذ] زرتشت دینینی گتیرن پیغمبرین آدی؛ اَوستا کیتابی زرتشت"ا منسوب اولسادا اوندان اثر قالمایبدیر بو کیتابی سونرالار (میلادی ۱۷۷۱) فرانسه‌لی انکتیک دوْپرون anquetil duperon هیند موبدلری نین سؤیله دیکللریندن کتابت ائدیبدیر دور، باخ: اَوستا (فا: ~). zoroaster

زَرتشت کبیر..zərtüşt kəbir [اؤزل‌آذ] ابهر ده داغ آدی {محتملا یئنی آددیر}.

زرتشتی..zərtüşti [آذ] زرتشت دینینه اینانانلار و اعتقاد تاپانلار (فا: ~). zoroastrian

زرتشتی بیلگین..zərtüşti bilgin [آذ] موْغ (فا: مغ). Magus (pl. Magi)

زرج آباد..zərc abad [اؤزل‌آذ] کیوی ده کند آدی.

زرد..zərd [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ساری (فا: ~).

زَرداب..zərdab [اؤزل‌آذ] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

زرداب..zərdab [آذ، ص، فا ‹زردآبه›] زرداو: سوُلو شئی‌لرین خاراب اوْلماسیلا دؤزه‌لن ساری رنگلی سوُ، سوّت چؤرودوکده و قاتیق قالدیقدا حاصل اوْلان ساری و توُرش سوُ، لاختالانمیش قانین چؤکونتوسو اوْلان ساری سوُ، یاراداں چیخان چیرکلی سوُ (فا: ~).

زردالی..zərdalı [آذ، بیتگی] ساری اریک (فا: زردآلو). prunus armeniaca {فا ‹زرد› +تورکجه آلی}.

زرداوا..zərdava [آذ، دیرگی] زردَوا: اتجیل‌لر تاقیمی و سانسارگیللر سوْیوندان بیر آغاج سانساری[٢]. martes

زردُشت..zərdüşt [باخ] زرتشت.

زردلو..zərdlu [اؤزل‌آذ] زرلو: اردبیل ده کند آدی.

زردوْغان..zərdoğan [اؤزل‌آذ] کلئیبر ده کند آدی {سار+دوْغان}.

زردە..zərdə [اؤزل‌آد] تاروُم، میانا (~مَلیک)، اهرده(~خانا) کندآدی. سالماس(~کیل)، تاکستان‌واوُرمیه(زرد)، سراب‌وزنجان(~لی) ده داغ-آدی {۱-سرده›ساردی: یایقین ۲-زرد+ه: ساری کند}.

زردەنەشن..zərdənəşən [اؤزل‌آد] آذربایجان‌ده یئر آدی[۲٤۰].

زِرِشک..zirişk [باخ] زیریش.

زرْع..zərı [آد، عربجه] اکمک (فا: ~).

زَرقوْوا..zərqova [اؤزل‌آد] قوُبا‌دا کند آدی[۲٤۰].

زَرگر..zərgər [آد، فا] قیزلچی، آلتونچو (فا: ~).

زرگر..zərgər [اؤزل‌آد] قاراداغ قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

زرگر..zərgər [اؤزل‌آد] گئرمی، اهر و آبیک، ماهنشان، خیاو دا کند آدی.

زرگەراە..zərgərahə [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌دا یئر آدی[۲٤۰].

زرلی..zərli [صفت] زر وورولموش (فا: زردار). brocaded silk

زرناوا..zərnava [اؤزل‌آد] هشتَری‌ده کندآدی {سار+ناوا: گؤل‌له ساریلمیش}.

زرناوان..zərnavan [اؤزل‌آد] اسماعیللی‌دا یئر آدی[۲٤۰].

زرند..zərənd [اؤزل‌آد] قئیدار و تاروُم دا کند آدی {سار+آند}.

زرنزە..zərənzə [آد، بی، ت] دوُرداباق اوْتو، یابان مئرسینی.

زرنشان..zərnişan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] زرلی، آلتونلو (فا: ~).

زرنق..zərnəq [اؤزل‌آد] خالخال دا چای آدی.

زَرَنکئش..zərənkeş [اؤزل‌آد] میانادا کند آدی {باخ: سرَن+کئش}.

زرنگار..zərnigar [آد، فا] قیزیل ناخیش‌لی (فا: ~).

زرنوشە..zərnuşə [اؤزل‌آد] فرمهین دا کند آدی.

زَرْنە..zərnə [اؤزل‌آد] هئریس ده کند آدی {سارنا}.

زَرنی..zərni [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.تاروُم دا کند آدی.

زَرنیخ..zərnix [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

زروُن دره..zərun dərə [اؤزل‌آد] زرین دره: سالماس دا کند آدی {سرین دره}.

زَروان..zərvan [اؤزل‌آد] خوی‌داکند و بیر شهرک آدی، قئیدار دا (زَروَند) داغ آدی. {ساروان› ساری‌بان: بوْی آدی}.

زرەباش..zərəbaş [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی {ساری باش}.

زرەژیە..zərəjiə [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی {ساری+سیه}.

زرەشوُران..zərəşuran [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

زرەغان..zərəğan [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی {ساری خان}.

زرەنای..zərənay [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

زرەنە..zərənə [اؤزل‌آد] میانا و تبریز ده کند آدی {سرەنه: سرن+ه}.

زرەنە..zərənə [اؤزل‌آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

زری‌خان..zərixan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

زریک..zərik [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

زرّین..zərrin [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] آلتین رنگلی، یالدیزلی، قیزیل‌سوْو، آلتون سوْو (فا: ~).

زرین‌آوا..zərrinava [اؤزل‌آد] قُروه، هشتَری، قئیدار و زنجان، آوج، خالخال، تاکستان، کازرون دا کند آدی.{سرین آوا}.

زرینقاب..zərınqab [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {سرین و قاب سؤزلرینه باغلیدیر: سرینلیک‌له بؤرونموش بؤلگه}.

زرینج..zərinc [باخ] زیریش.

زِشت..zeşt [صفت، فا] چیرکین، گؤزل اوْلمایان.

زعفران..zəfran [ع، آ، بیتگی] چییدم گیللردن، یازدا چیچک آچان کیچک، سوْغاناقلی، چوْخ ایللیک بیر بیتگی، بعضی نوْعلارینین چیچک‌لری بویاجیلیقدا ایشله‌نیر (فا: ~). saffron، crocus sativus

زعفران..zəfran [اؤزل‌آد] زَفران:اردبیل ده کند آدی.

زعفران پیلوْو..zəfranpilov [آد] زفران‌پیلوْو:زعفران قاتیلمیش پیلوو.

زعفرانلی..zəfranlı [صفت] زعفران قاتیلمیش.

زعفرانی..zəfrani [صفت] زعفران رنگی، ساری نارینجی رنگ.

زغَل..zəğəl [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین کله‌وند بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی‌نین آدی[۹۸].

زغن..zəğən [آد، باخ: زاغ] قارا قارقا، دوْلاشا" ترلان یئرین زاغ و زغن توُتماز" (فا: ~). ۲-زغن۲(آد) چنه اوْرتاسیندا کی چوُخور.

زغن آباد..zəğən abad [اؤزل‌آد] اهر ده کند و داغ آدی.

زفاف..zifaf [آد، عربجه] بگ و گلینین ایلک ائولنمه گونو و گئجه سی(فا: گردک). wedding

زفت..zəfət [آد، عربجه] شام آغاجیندان ویا معدن کؤمورندن چیخان قارا قاتی مادّه (فا: زفت).

زققوُم..zəqqum [آد، عربجه] زققون، زققو : آجی میوه‌سی اوْلان بیرجنس آغاج، آغی آغاجی.

زققوُم لاماق..zəqqumlamaq [تاثیرلی ائیلم] زهیرله‌مک، زققوُم یئدیرمک.

زققە..zəqqə [آد] قورقوشوملوآشیق، ساقفا {قورقوشومون آغی خاصیتی اولدوغو اوچون بوجور آشیق بئیله آدلانیبدیر}.

زکات..zəkat [آد، عربجه] اسلام دینیجه بیرگلیر و واردان یوْخسول لارا آیریلان بؤلوم (فا: ~). alms

زُکام..zukam [آذ، عربجه] بوُرونون سوُلانماسیلا تئزتئز آسقیرما شکلینده تظاهُر ائدن بیر خسته‌لیک.

زکی..zəki [صفت، عربجه] پاک، تمیز، آنلاقلی، اوُسلو (فا: ~).

زکی‌آباد..zəkiabad [اؤزل‌آذ] کرج ده کند آدی {سکی آباد/ سککی}.

زکی‌داغ..zəkidağ [اؤزل‌آذ] اهر ده داغ آدی {سکی داغ: سککی لی داغ}.

زُلال..zülal [آذ، عربجه] صاف و تمیز، آرین (فا: ~).

زُلالی..zülali [اؤزل‌آذ] ابراهیم‌زُلالی (۱۳۲۱ه-۱۲۸٦) باکی‌دا یاشایب وتورکجه فارسجا شعر دئییب، عاریف وطریقت اهلیدیر[۱۱۷].

زلزال..zəlzal [آذ، عربجه] ترپَتمه، تیترتمه (فا: ~).

زلزله..zəlzələ [آذ، عربجه] دئپرم، ترپَنتی (فا: ~).

زلزله‌گؤرموش..zəlzələ görmüş [آذ، عربجه] زلزله ده صدمه گؤرموش (فا: زلزله زده). striken by earthake

زلزَله‌لی..zəlzələli [صفت] چوْخ دئپرَملی یئر، دئپرملی یئر ویا دؤوره، ترپَنتی‌لی، زلزله چوْخ اوْز وئرن یئر (فا: زلزله خیز).

زُلف..zülf [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ۱-اوُزون‌ساچ ۲-(مج) سئوگی‌ساچی (فا: ~

زَلی..zəli [اؤزل‌آذ] باخ: سوْلوک؛ ماکی دا کند آدی {قوشون‌یئری}.

زُلیخا..züleyxa [اؤزل‌آذ] بوُیین زهرا دا کند آدی.

زَلیگَؤل..zəligöl [اؤزل‌آذ] خانلار‌دا گؤل آدی[۲٤۰].

زمامدار..zimamdar [ع+فا] یؤنه دیجی (فا: ~).

زامان..zəman [آذ] ۱-چاغ، دؤنم، دئویر.۲-ایندیکی‌زامان (فا: ~).

زمانه..zəmanə [آذ] ۱-چاغ، دؤنم، دئویر.۲-ایندیکی‌زامان (فا: ~).

زمایین..zəmayın [اؤزل‌آذ] ماهنشان دا کند آدی.

زمَج..zəməc [اؤزل‌آذ] سبزواردا بیر کندیستان آدی. دا کند آدی.

زمَخشَری..zəməxşəri [اؤزل‌آذ] (۴۷۷ه-۵۳۸) بوُ عالیم نئچه مُدت‌مکه ده قالاراق آللاهین قوْنشوسو (جارالله)لقب‌یله تانینیردی، اوْ مکه اطرافینی اوْبا اوْبا گزیب اصیل عربلردن دیللرینی اؤیره‌نیب و کتابلاریندا گتیریبدیر: مقدمه‌العرب، الکشاف من حقیقه التنزیل، اساس‌البلاغه، ربیع‌الابرار[٦٤].

زُمرد..zümrüd [آذ، عربجه] بیر نوع قیمتلی یاشیل رنگلی داش.

زُمردقوُشو..zümrüd quşu [آذ، دیرگی] قدیمی افسانه‌لرده: اؤزونو اوْددا یاندیریب سوْنرا کوْلدن تؤره ین افسانه وی بیر قوُش.

زُمره..zümrə [آذ، عربجه] قروُپ، توْپلولوق، تاقیم (فا: زمره).

زمزم..zəmzəm [آذ، عربجه] مکه ده اوْلان بیر بولاق و اوْنون سوُیو.

زمزَمه..zəmzəmə [آذ، عربجه] دوداق آلتی اوْخوما (فا: ~).

زمستان..zimistan [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قیش، قیش فصلی (فا: ~).

زمهَر..zəmhər [اؤزل‌آذ] مرند ده کند و داغ آدی {۱-زمهَر/ سمَر: بو کلمه سَم / سمیرمک سؤزوندن و کؤکلمک و بسلنمک آنلامیندا اولمالیدیر،سم سؤز اَر سؤزیله بیرلیکده بو بؤلگه نی بسلنمه یوردو کیمی سئچن اینسانلارا دئییلیر. ۲-سوُم+ار، تاریخی لاحاظدان ایکینجی آنلام یعنی سوُمَر اولابیلیر و گرچکدن سوُمای کیمی کند آدلارینین بیر آیری دئییشی و واریانتی اولابیلیر، بو حالدا مقدس یئر معناسیندادیر البته بیرینجی لغوی مفهومو بونون موازی و قوشوت آنلامی دئمکدیر}.

زمهَریر..zəmhərir [آذ، عربجه] قیشین ان شدّتلی زامانی، قارا قیش.

زمی..zəmi [آذ، فا] اکین‌یئری، اکین‌لیک، تارلا(فا: زمین زراعی).

زمی‌سیچانی..zəmi sıçanı [آذ، دیرگی] تاخیل‌لارین آراسیندا یاشایب و اوْلارا ضرر وئرن گمیریجی‌سیچان نوْعو.

زمین..zəmin [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ۱-یئر، توْپراق. ۲-یئر اؤزو (فا: ~).

زمینه..zəminə [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] اوْتورووم، اوْتورومولوق، آلتلیق (فا: ~).

زمینه یاراتماق..zəminə yaratmaq [آذ، فا] گره کن شرایطی یاراتماق، آلتلیق دؤزَلتمک (فا: زمینه سازی کردن).

زنا..zina [آذ، عربجه] آرالاریندا ائولیلیک باغی اوْلمادان اوْلان جنسل ایلیشگی (فا: ~).

زُنّار..zunnar [آذ، عربجه] قوُرشاق، بئل باغی (فا: ~).

زناکار..zinakar [صفت] زنا ائدن.

زنان..zənan [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قادینلار، آروادلار (فا: ~).

زنبر..zənbər [اؤزل‌آذ] ساوه-نوبران دا کند آدی.

زنبق..zənbəq [ع، آ، بیتگی] زنبق گیللردن (چیپدم سوولاردان)، سوْغان کؤکلو، دار و اوُزون یاپراقلی، ایری و گؤزل چیچکلی بیربزک بیتگی‌سی (فا: نام‌گیاهیست). Iris

زنبق چیچکلی‌لر..zənbəq çiçəklilər [آذ، بیتگی] سوْغاناقلی، کؤکو یوُمرو، بعضا دَه کؤکومسوْو، چوْخ ایللیک، اوْتسوو، یاریم کوْل ویا آغاج شکیللی بیتگی‌لره وئریلن بیر آد.

زنبق‌گیللر..zənbəqgillər [آذ، بیتگی] باخ: چیپدم سوولار.

زنبقچه..zənbəqçə [آذ، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: لاله واژگون). Fritillaria

zənbur..zənbur [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باخ: آری، آری بؤجه یی (فا: ~).

zənbə..zənbə [آد] ناسیرقا، دؤرد قوللو و تیکینتی ایشلرینده ایشله‌نن بیر نوع زنبیل. {سوم+با، سوم‌به، سنبه، زنبه}.

zənbərək..zənbərək [آد، اسکی] دَوه اوستونده داشینابیلن بالاجا توپ، سلاح. {باخ: زنبه}.

zənbərək çi..zənbərəkçi [آد، اسکی] زنبه‌رک توپو آتان کیمسه.

zənbil..zənbil [آد، عربجه] باخ: حصیر توربا (فا: ~). basket

zənbil..zənbil [اؤزل‌آد] اورمیه ده داغ آدی.

zəncan..zəncan [اؤزل‌آد] جوانرود دا داغ آدی.

zəncan..zəncan [اؤزل‌آد] زنگان: ۱-بو شهر تبریز تهران یولونون آراسیندا اولاراق تبریزدن ۳۰۰ ک. و تهراندان ۳۲۰ ک. آرالیقدادیر. دنیز سولاری سَویه سیندن ۱۶۵۰ متر یوکسکلیکده، ش۱۳۲۰ده نفوسو ۴۸۰۰۰* نفرایدی و ش۱۳۸۵ده نفوسو شهرستاندا ۴۵۴۰۰۰ نفر و شهرده ۳۵۰۰۰۰ و اُستاندا ۹۶۴۰۰۰ نفرایدی، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۲۱۸۰۰ کیلومترمُربّع دیر، اهالی توَرکدولر. بطلمیوس م۲جی قرنده آگانزا شهریندن آد آپاریب کی زنجان شهریله تطبیق تاپیر. چوخ یازارلار بو آدی زنگان سؤزونون معرّبی بیلیبلر، معناجا بو کلمه زنگین/ سینگین سؤزونه باغلاناراق سین سؤزیله باغلیدیر و وارلی و زنگین بؤلگه و خزانه یه اشارتدیر،فارسچیلار منطقسیز اولاراق بو شهرین آدینی زندیگان کیمی اویدورما کلمه‌لره باغلاییرلار، باخ: سُلطانیه ۲-زنجان بؤلگه‌سینین تاریخی و یئرلری: قیزکؤپروسو ۸جی یوز ایله عاید اولاراق ۹۳۳ هـ ق. ایلینده مرمّت اولوب. سُلطانیه گونبذی ۷جی یوز ایله عاید اولاراق اولجایتو زامانی دؤزه‌لیبدیر، قئیدار نبی بُقعه‌سی ۷جی یوزیله عایددیر. مالاحسن شیرازی‌نین مقبره‌سی ۸جی یوز ایلین بیناسی، چلبی اوغلونون مقبره‌سی ۸جی یوزیله عایددیر، شاه مچیدی، حاجی میرزا ابوالقاسیم مچیدی، جامع مچیدی، داش کاروانساراسی، مالا احمد و امامزادا ابراهیم مچیدی، کؤهنه کؤپرو، حاجی میر بهاالدین کؤپروسو، اسعدالدوله کؤپروسو. ۳-زنجان بؤلگه‌سینین چایلاری(ایجرود/ زرّین آباد): چایلار قیزیل اؤزَن‌ه تؤکولورلر: پاشاچای (~s۵b۲۰)، قاراگُل (s٤b۹)، خوّیین (ارکوین حلب۵b۲۸/ ٦۵s۰ /q٤)، اینچه‌چای (~s۱b۲۷)، جوُی کهریز (کهرین s۵b۱۵)، قَمیچقای (ایچ کندی s۱b۱۵)، چَسْب (~ دایدار علیا s۲b۳۹)، ٤-زنجان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیزیل‌اؤزَنه تؤکولورلر : زنجان چای (ابهر، سلطانیه ۷b۱٤۸/ ۸s۰ /q٤)، امام چای (~s٤b۹)، لِجام‌گیر (امیرآباد s۳b۲۵)، اوزون دره ایچرود (زرین آباد)، (ایچ s۲b۳۲)، لَوان چای (ایچ s۹b۲۵)، اوزن دره (بوغدا کندی s۳b۲۵)، ساریمساقلو (~s۲b۳٦)، جوُجَرگان(~s۱۵b۱۲)، دیرمان‌چای (حاجی‌بئچه s٦b۱٤)، خانچای (~s۷b۲۲)، گؤزل دره چای (~s۲b۲۵)، دالی چای (داش بولاق s۲b۳۵)، سئل دره (زرنان s۵b۱٤)، سردهات‌چایی (~s۳b۳۰)، سؤهرون چای (~s۳b۳٤)، یارماری‌چای (شیلاندر s۱۲b۸)، مهراب چای (تاروُم s۲٦b۳)، چوبوقلوچای (تاروُم s۵b۳٤)، قئینرجه‌چای (~s۳b۲۱)، قاراچَرَیان (~ s۳b٤۳)، کَله‌سارچای (~s۱۲b۱٦)، آرپاچای (گلجیک q۳b۲۹)، یحیی‌چای (گؤللوجه s٦b۲٤)، اوزون دره (گویچه قایا s۳b۳٤)، ۵-زنجان بؤلگه‌سینین چایلاری(سُلطانیه) : چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: نادرآباد (~ s۵b٤)، بویین چای (~ s۳b۱۸)، جلیلی گؤلو (کبود گنبد s۱b۱٤)، قیشلاق چای (قشلاق چمه s۱۰b۱۰)، سیدساره(s۵b۱۹)، علی بولاغی (s۵b٤)، ٦-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (انگوران): اورتایورد (۱۰۰ک‌ب۲۸٦۷)، بیلقیس (۱۰۰ک‌ب۳۲۵٤)، صاندیق سیندیران (۱۰۰ک‌ب۳۲۹۸)، باباگیلدَر (۱۰۰ک‌گ‌ب۳۰۳۵)، زَرنیخ (۱۰۵ک‌گ‌ب۳۰۹۰)، حوضلو داغ (۲۰ک‌گ۲۷٦۸)، توخلوداغ (٦۸ک‌گ‌ب۱۹۰۳)، یال بولاق (۷۰ک‌گ‌ب۱۵۸۵)، قاراوول خانا (۷۰ک‌گ‌ب۱۷۰۵)، قارایال (۷۰ک‌گ‌ب۲۰۲۵)، چال داغ (۷۲ک‌گ‌ب۲۰۲۳)، مینجیقلیق (۷۵ک‌گ‌ب۱۷۸۰)، گرده تاج (۷۵ک‌گ‌ب۱۸۷۲)، خلیله داغی (۸۰ک‌گ‌ب۱٦۲٦)، ساری گونئی (۸۰ک‌گ‌ب۲۲۱۰)، سولان (۸۵ک‌گ‌ب۱۹۱٤)، یزان (۸۵ک‌گ‌ب۲۰۸۰)، سیدبورُدو (۸۵ک‌گ‌ب۲۲۰۷)، قیزلارگونبَذی (۸۷ک‌ب۲۲۹۵)، قیزلاقالاسی (۸۷ک‌ب۲۵۹۲)، دیمکان ۹۰ک‌د۲۹۰۰)، قالا (۹۰ک‌ب۲٤۵۰)، کَلْتَکه (۹۰ک‌ب۲٤۵۵)، آرگوُن(۹۰ک‌ب۲۹۵۰)، گؤرگؤر (۹۰ک‌گ‌ب۲۹۹۰)، گئچی قالاسی (۹۰ک‌گ‌ب۲۱۰۰)، آغلیجا (۹۰ک‌گ‌ب۲۱۱٤)، بَلبَلَک (۹۰ک‌گ‌ب۲٤٦۰)، قیزیل گونئی (۹۰ک‌گ‌ب۲۵۰۰)، قاراداغ (۹۰ک‌گ‌ب۲۸٦۳)، لعل کان (۹۲ک‌ب۳۰۱۵)، قَرگئنوْ/ قاراگؤنئی (۹۲ک‌گ‌ب۱۸۳۰)، یئدی-بولاق(۹۲ک‌گ‌ب۲۵۲۵)، توزلو (۹۲ک گ‌ب۲٦۲۰)، شاه بولاغی (۹۵ک‌گ‌ب۲٤۸۵)، شیشک بولاق (۹۵ک‌گ‌ب۳۰۲۷)، جان قورُتاران (۹۷ک‌ب۲۸۷۵)، ۷-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (اوریاد): دَبه داشی (۱۰۰ ک‌د۲۵۲۲)، ساری داش (۱۰۰ک‌ق‌ب۲۰۳۹)، خوّوین گونئی (۱۰۰ک‌ق‌ب۲۳۰۸)، داش دالّت (۱۰۰ک‌ق‌د۲۲۳۹)، سوّیوق بولاق (۱۰۲ ک‌د۲٤٦۳)، قیزیل یوقوش (۱۰۲ک-ق‌ب۲۰۹۳)، شوّوانت (۱۱۰ک‌ب۲۹۸۳)، کَت دالی (۹۰ک‌ق‌ب۱۷٤۳)، گؤی کمر (۹۰ک‌ق‌ب۱۹۱۳)، قاراجاداغ

(۹۰ک‌ق‌ب۲۰۳۳)، هاری داغ (۹۲ک‌ق‌ب۱۶۷۷)، لرده شو (۹۲ک‌ق‌ب۱۷۶٤)، بیانلوُ (۹۵ک‌ق‌ب۱۶۷۹)، کَمر (۹۷ک‌ق‌ب۲۶۰۹)، ساری گونئی (۹۷ک‌ق‌د۲۳۰۵)، چال (۹۸ک‌ق‌ب۲٤۶۵)، ۸-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری(ایجرود): قاراووُل (۶۷ک‌گ‌ب۱۶۷۶)، قلندر (۲۳ک‌گ‌ب۲۱۶۷)، قاراغوُل (۵۵ک‌گ‌ب۱۸۵۶)، قاراداغ (۲۱ک‌گ۲۱۵۰)، امام (۲۲ک‌گ‌ب۲۱۰۵)، ولی خان (۲۲ک‌گ‌ب۲۱۲۲)، سیْغیراؤلن (۲۲ک‌گ‌ب۲۳۱۰)، چپ دره (۲۵ک‌گ۲۲۷۰)، ساری قایا (٤۰ک‌گ‌ب۱۷۸۸)، بؤیوک قایا (٤۱ک‌گ‌ب۱۷٤٤)، آزپالار (٤۲ک‌گ‌ب۱۷۷۰)، پیلله داش (٤۵ک‌گ‌ب۱۷۷۲)، قالابوُلاغی (٤۷ک‌گ‌ب۲۳۱۵)، یارلاجیق(٤۸ک‌گ‌ب۲۳۵۰) ، قیرمیز(۵۲ک‌گ‌ب۱۹۵۰)، اوُغلی بَگ (۵۲ک‌گ‌ب۱۹۷۵)، پَسَنجَر (۵٤ک‌گ‌ب۱۷۵۰)، قیلیش قایا (۵۵ک‌گ‌ب ۱۷۱۰)، دوُلیک (۵۷ک‌گ‌ب۱۵٤۷)، یؤخاری کؤوشن (۵۷ک‌گ‌ب۱۶۳۰)، زردآلو (۵۷ک‌گ‌ب۱۷۰۹)، اوْجاق (۵۸ک‌گ‌ب۱۶۲۷)، جین‌قایالی(۵۸ک‌گ‌ب۱۷۱۰)، شوْتخانا (۶۰ک‌گ‌ب۱۷۱٤)، قوْروق (۶۲ک‌گ‌ب۱۵۲۲)، قوُرقاق (۶۲ک‌گ‌ب۱۶۲۳)، آتگون داغ (۶۵ک‌گ‌ب ۱۶۲۸)، سوُدَیَن (۶۷ک‌گ‌ب۱۵۳۶)، دربند (۶۷ک‌گ‌ب۱۶۶٤)، ۹-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (بناب): قاراداغ (۱۰ک‌گ‌د۱۷۸۵)، تکه‌آغاج (۱۲ک‌ق‌د۲۲۶۳)، جیننی ۱۶ ک‌د۲۱۱۰)، قارابوُرنو ۱۶ ک‌د۲۱۳۰)، اِقلید (۱۶ک‌ق‌د۱٤۸۳)، سید داغی ۱۷ ک‌د۲۳۵۰)، قیه یوْقوش (۱۸ک‌ق‌د۲۶۸۳)، پیره آغاجی (۲ک‌گ۱۸٤۹)، قاراووُل داغ (۲۰ک‌ق‌د۲۶٤۳)، زَرکی (۲۰ک‌ق‌د۲۷۰۷)، قیه یوْقوش (۲۵ک‌ق‌د۲۳۵۰)، صنم یوُردو (۲۵ک‌ق‌د۲۶۵۰)، تَبَر ۲۶ ک‌د۲۵۸۳)، سوُلوجا (۲۷ک‌ق‌د۲٤۸۵)، قوْجابولاق (۲۸ک‌ق‌د۲۳۶۷)، داشلی یئر (۲۹ک‌ق۲۳۳۰)، قاطراؤزن(۲۹ک‌ق‌د۲۲۸۷)، کَرَم‌آوار (۲۹ک‌ق‌د۲٤٤۲)، گرده(۳ک‌ق‌د۱۸۸۳)، میرواری (۳۰ک‌گ‌د۲۲٤۵)، قیزقالا (۳۰ک‌گ‌د۲۷۶۳)، کنداؤستو (۳۱ک‌گ‌د۲٤۲۰)، گونئی (۸ک‌ق‌د۲۳۰۵)، آغوُل داش (۸ک‌ق‌د۲۳۰۸)، ۱۰-زنجان-بؤلگه‌سینین‌داغلاری(بوغداکندی): چپدره‌سی(۲۰ک گ‌ب۲۳۲٤)، قاراقان(۲۲ک‌گ‌ب۲۱۵۰)، سوُنقور (۲۵ک‌گ‌ب ۱۹۵۰)، داش-گونئی(۳۵ک‌ب۲۲۵۰)، قالا (٤۱ک‌ب۲۳۱۵)، ۱۱-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (تاروُم/ آب‌بر): کَهلان (۳۲ک‌ق۲۵۶۸)، آغبوُلاق (۹ک‌ق‌د) ۲٤٤۵)، دَمَرلو(٤۰ک‌ب۲۶۵۱)، هررَمات (٤۷ک‌ق‌د۶۳۰)، هزاررود (۵۲ک‌ق‌د۱۰۵۰)، خُرمادوُل (۵۲ک‌ق‌د۱۷۶۵)، جمال آوا (۵٤ک‌ق‌د۱۱۰۷)، فوُشون (۵۵ک‌ق‌د۱۷۰۵)، خاناخُل (۵۷ک‌ق‌د۱۶۰۰)، گیلی پلنگ (۶۵ک‌ق‌د۲۶۰۷)، ۱۲-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (تهم): قیزیل گونئی (۱۱ک‌ق۲۱۳۰)، سوُسن داغ (۱۲ک‌ق‌د۲۳۵۰)، باش‌یوُرد (۱۲ک‌ق‌د۲۵۰۰)، قاراداغ(۱۲ک‌ق‌د۲۵۱۰)، جیداقیه (۱۳ک-ق۲۱٤۵)، گَنداب (۱۵ک‌ق۲۱۲۰)، بَنارود (۱۵ک‌ق‌د۲٤۷۰)، اوُزون دَم (۱۶ک‌ق۲۲۸٤)، انباردره (۱۶ک‌ق‌د۲٤۳۰)، قوُش قیه ۱۸ ک‌ق۲۳۰٤)، کَمر (۱۹ک‌ق۲۲۸۵)، چالقان (۲۰ک‌ق‌د۲٤۱۰)، شیرچال (۲۲ک‌ق‌د۲۶٤٤)، قاراداش (۲٤ک‌ق‌د۲۶۱۷)، تَخت (۲۵ک‌ق۲۳۲۶)، دینگه (۲۵ک‌ق۲۶۲۵-۲۷۹۰)، خیرالمجید (۲۵ک‌ق۲۸۸۰)، نوْولر (۲۷ک‌ق‌د۲۳٤٤)، چلّه‌خانا (۲۷ک‌ق‌د۲۸۸۵)، گونئی (۲۸ک‌ق‌د۲۰۸۲)، کوْراوغلو (۲۸ک‌ق‌د۲۳۶۷)، شیروانا (۲۸ک‌ق‌د۲۸۱۰)، قیرخ قیزلار (۳۰ک‌ق‌د۲٤۱۶)، توْندَرلی (۳۱ک‌ق‌د۲۵۱۰)، قالاگونئی (۵ک‌ق۲۰۱۵)، ۱۳-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (چاپیارا): قارارخاچ (۶۳ک‌ق‌ب) زنجان، ۱٤۹۸)، گئی تپه (۶۷ک‌ق‌ب۱۵۵٤)، قدمگاه (۶۵ک‌ق‌ب۱۶۲۷)، شیرین سوُ (۶۸ک‌ق‌ب۱۳۲۰)، پارادوز (۷٤ک‌ق‌ب۱۳۸٤)، قیبچاغی (۷۵ک‌ق‌ب۱۹۵۰)، قیْرنا (۷۹ک‌ق‌ب۱۷۹۹)، قاراداغ (۸۲ک‌ق‌ب۱۸۵٤)، سیاه کمر (۷۱ک‌ق‌ب۱۳۳۹)، جهان خلجی (۶۰ک‌ق‌ب۱۳۶۹)، ۱٤-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (چورزق): مَندچال (۳۳ک‌ق۲۷٤۹)، آلگناف (۳۳ک‌ق‌د۲۶٤۹)، آرپا زمی‌سی (۳٤ک‌ق‌د۱۶۶۳)، بیجار (۳۷ک‌ق‌د۲۰۰۵)، اعلارود (۳۸ک‌ق‌د۱۰۱۳)، کوّره‌کن (۳۹ک‌ق‌د۸۱۸)، داش فوْرمن (٤۰ک‌ق‌د۱۰۵۳)، اَیار (٤۰ک‌ق‌د۱۰۹۲)، چوُنوباشی (٤۰ک‌ق‌د۲۶۸۲)، نَواسر (٤۲ک‌ق‌د۲۱۰۲) (۳٤ک‌ق‌ب۲۰۳۰)، قاراووُل (٤۳ک‌ق‌د۱۱۳۲)، مئیمینک (٤٤ک‌ق‌د۱۲۰٤)، سوّره کمر (٤٤ک‌ق‌د۲۰۰۰)، دوّمبک (٤۵ک‌ق‌د۱۰۰۲)، زَرَس (۳٤ک‌ق‌د۲۶۵۰)، قالا(۳۸ک‌ق‌د۱۳٤۹)، زَرْنی (۳۸ک‌ق‌د۷۹۱)، کَج کَی‌ییم (٤۰ک‌ق۲۷۷۷)، قاراداغ (٤٤ک‌ق‌د۱۵۰۳)، سردخانه(٤۵ک‌ق‌د۱۵۷۸)، کادئل (٤۵ک‌ق‌د۷۶۵)، قیرمیزلَر (٤۵ک‌ق‌د۷۰۵)، سیاه (٤۹ک‌ق‌د۶۲۷)، سوره خانی (۵۰ک‌ق‌د۲۵۸۵)، چالان (۵۲ک‌ق‌د۲۳۷۰)، خاراو (۶۳ک‌ق‌د۲۶۲۲)، ۱۵-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (زنجانرود): اسمه خان (۷۱ک‌ق‌ب۱۳۷۲)، قاراووُل خانا (۲۶ک‌ب۲۱۸۷)، باش داغ (۲۷ک‌ب ۲٤۲۵)، بادخیز (۳۰ک‌ب۱۹۷۱)، بَیلوُتی (۳۲ک‌ب۲۲۶۵)، تکه قایاسی (۳۷ک‌ب۲۷۲۹)، تاخجا بوُخجا (٤۰ک‌ب۲۵۶۳)، محمد حنفیه (۳۸ک‌ق‌ب۲۶۰۰)، قوزئی (٤۱ک‌ق‌ب۱۷۰۵)، سیل اَتمَکَز (٤۱ک‌ق‌ب۱۷۳۶)، دَوه داشی (۵۳ک‌ق‌ب۱۶۹۷)، رحیم داغی (۵۵ک‌ق‌ب۱۶٤٤)، گُل‌علی گدیکی (۵۵ک‌ق‌ب۱۷۱۸)، اَبدال (۵۵ک‌ق‌ب۲۹۶۳)، بئریک‌داغ(۵۶ک‌ق‌ب۱۶۱۵)، قافلانتی (۵۸ک-

ق ب۱۵٦۰)، قاراووُلداغی (٦۰ک ق ب۱۳۸۳)، حسن قوزئی (٤۵ک گ ب۲۳۲٤)، ازنوْ (۳۹ک گ ب۱۹٤۵)، قارا (٤٤ک گ ب-۱۸۱۱)، گؤیجه (٤٤ک گ ب۲۲۰۳)، داش کسَن (٤۵ک گ ب۱۹۲۲)، آغ داش (۵۱ک گ ب۲٦۵٦)، چالاخانا (٤۸ک ق د٦٤۸)، ۱٦-زنجان-بؤلگه‌سینین داغلاری(سلطانیه): شَکین (۵۵ک ق ب۲۲٦۵)، دوْپایا(۵۸ک ق ب۱۸۰۰)، گوّل‌محمد(٦۰ک ق ب ۲۵۳۲)، پلنگان(٦۰ک ق ب۲۲٤۵)، زَران (٦۰ک ق ب۲۳۲۵)، ۱۷-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (غنی بَگلو): آرادال (۲۸ک ب۲٦۰۰)، دَمَرلو (۳٦ک ب۲۸۷۲)، قارداش (۳۹ک ق ب۱۹۱٦)، یاستی‌قایا (٤۰ک ق ب۲۱۱۵)، قاراداغ (٤۱ک ق ب۲۱۱۳)، سوُلودره (٤۷ک ق ب۱۸٤۷)، هاواکئش باشی (٤۸ک ب۲٤۰۰)، نخیربوُلاق(۵۲ک ب۲٤۹۲)، انزیل(۵٤ک ق ب۱۸۸۰)، قاشقایال (۵۵ک ب۲۰۳۵)، گونئی داغی (۵۵ک ق ب۱٦۲۷)، آو داغی (۵۵ک ق ب۱۹۵۰)، آغداغ (۵۸ک ق ب۲۳٤٤)، حَبَش (٦۵ک ق ب۲۲٦۷)، دوْوشان تپه (٦۹ک ق ب۲۰۳۲)، دوْوشان قاچان (۷۱ک ب۲۱۳۲)، ۱۸-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (قالاجیق): قاراداغ (٤۵ک گ ب۲۱۹٦)، آغ داغ (٤۹ک گ ب۲۰۵۷)، کَران (۵۳ک گ ب۱۷۰۰)، تام تام (۵۷ک گ ب۱۵۵۰)، دَم خانا (٦۰ک گ ب۱۵۹۰)، گؤکه‌زه (٦۰ک گ ب۱۷۱٦)، ایوان داشی (٦۰ک گ ب۱۸۲۳)، گئچی قیران (٦۰ک گ ب۱۸٦۷)، تَمَتّی (٦۰ک گ ب۲۲۱۸)، آغ بایر (٦٤ک گ ب۱۸۰۲)، شاخمازارداغی(٦٤ک گ ب۱۸۵۰)، گونئی (٦۵ک گ ب۱۸۰۵)، قوُزو (٦۵ک گ ب۱۸۷٤)، آلمالو (٦۷ک گ ب۱٦۰۰)، اَرخاشان (٦۷ک گ ب۱۷۸۰)، بالاکندوُ (٦۷ک گ ب۱۹۸۰)، دالو-باغ(٦۷ک گ ب۲۱۲۵)، شاه‌نشین (۷۵ک گ ب۲۳٤۰)، قبله (۷۸ک گ ب۱۹٤۹)، ۱۹-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (قاراپشتلو): تئیلیک (۲۳ک ق ب۲۱۹۸)، گونئی (۳۰ک ق۲۵٤۲)، دَمیان (۳۱ک-ق۲٤۰۰)، بؤیوک‌داغی(۳۲ک ق۲٦٤۱)، قصّابه‌داغی(۳٤ک ق۲۵۹۰)، طالیْش‌داغی(۳۵ک ق۲۵۹۳)، سرداب (۳۵ک ق۲٦٤۵)، رسوُل داش (۳۵ک ق ب۲٤۰۵)، یایلاق چاوانقوُش ٤۰ ک ق۲۲۵۱)، اوْیوخلو (۵۹ک ق ب۱۸۱۰)، گؤبک تپه (٤۲ک ق ب۱۸۳۰)، آغ قایا (٤۳ک ق ب۱۸٤۵)، اَیری داغ (٤۳ک ق ب۲۳۱۹)، کَپَس(٤٤ک ق ب۱۹۹۲)، داشلی گونئی (٤٤ک ق ب۲۰۳۷)، دوْلقا(٤۵ک ق ب۱۸۵۸)، چاتال(٤۵ک ق ب۱۹٤۵)، تَلْک گونئی (٤۵ک ق ب۲۰۱۵)، سئجَوَر(٤۵ک ق ب۲۰۵٤)، ساری داش (٤۵ک ق ب۲۰۷۰)، قوُرقان کیچیک (٤۵ک ق ب۲۰۷۰)، توّفکچی (٤۵ک ق ب۲۱٤۰)، قان‌قایایان (٤۵ک ق ب۲۱۵۵)، قاباق داغ (٤۵ک ق ب۲۳۲۵)، چَمکین (٤۵ک ق ب۲٤٦۵)، شاخان-قایاسی(٤٦ک ق ب۱۰۹۲)، قوُرقان (بؤیوک (٤٦ک ق ب۲۲۳۰)، یئل دیرمانی (٤٦ک ق ب۲۳۷۵)، آسلان داغی (٤۷ک ق۱۵٦٦)، کَمَره قایا (٤۷ک ق ب۱۹۵۰)، کئیتی داغ (٤۷ک ق ب۲۵۰۵)، بؤیوک-ساری‌داش (٤۸ک ق ب۲۲۲۵)، تَره‌قایا(۵۰ک ق ب۲۰٦۱)، بیچَنک(٤۵ک ق۱۹۵۰)، گوْرالی (٤۷ک ق ب۲۰٦۸)، کاه (۵۲ک ق۱۳۵۰)، ساری‌داش کیچیک (۵۲ک ق ب۲۱٤٤)، علم چیل (۵٤ک ق ب۱۹۸۵)، زکریانی (۵٤ک ق ب۲۰۱۵)، قالاسَلسان (۵۵ک ق۱۵۹٦)، ساققیزلیق (۵۵ک ق۱۵۹۸)، بئریک گونئی (۵۵ک ق ب۱۹۲۵)، قوْروق داغی (۵۵ک ق ب۲۰۲۲)، داشلارخاج (۵٦ک ق ب۱۹۵۹)، تات‌گئچی (۵٦ک ق ب۲۰۸۸)، قاراگونئی (۵۷ک ق ب۱۹۲۳)، قوُجورداغ (۵۷ک ق ب۱۹۵۰)، قاراووُل (۵۸ک-ق ب۲۰٤۲)، پورسه یم (۵۹ک ق۱۲۷۳)، قوُرده جَلیک (۵۹ک ق ب۱٦۷۹)، زوْمَک (٦۰ک ق ب۱۷۱۹)، عمر یایلاقی (٦۰ک ق ب۱۸۳۲)، قاراداش (٦۰ک ق ب۱۸٦۸)، میری داغی (٦۰ک ق ب۱۹٤۳)، سئل یوُرتان (٦۰ک ق ب۱۹٤۵)، قاراقایا (٦۰ک ق ب۲۰۰۲)، هاچاداغ (٦۰ک ق ب۲۱۵۹)، دَمیَن (٦۱ک ق ب۱۵٦۳)، قاراحاصارلو (٦۳ک ق ب۱۷۰۳)، باچاچا (٦۳ک ق ب۱۷۹٦)، آغ قایا (٦۳ک ق ب۱۹۰۲)، کنگَری (٦۳ک ق ب۲۰٤۰)، سوُمَران (٦۵ک ق ب۱٦۷۸)، قیزیل قایا (٦۵ک ق ب۱۸٦۵)، قاراداش کَربَک (٦۵ک ق ب۱۹۰۵)، دوْوشانو (٦۵ک ق ب۱۹۷۸)، خلیل بابا (٦۵ک ق ب۱۹۸۲)، اَرگنه (٦۵ک ق ب۲۰٦۰)، گَنوْ (٦٦ک ق ب۱۸۸۱)، ساجلیق (٦۸ک ق ب۱۹٦۷)، یان دره (۳۵ک گ ب۲۳٤٦)، قالاپا (٤۳ک ب۲۰۷۰)، هَرده (٤٤ک گ ب۱۹۲۵)، الغیاث (٤۵ک گ-ب۲٤۳۳)، دَلیک داش (٤۵ک گ ب۲۱٤۷)، کَت قاباغی (٤٦ک ب۲۱۰۸)، ۲۰-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (قیزیل گئچیلو): گونئی (٤۷ک گ ب۲۰۵۷)، قاراقاشلی (۵۰ک ب۱۹۲۷)، دوُزلاق گدیگی (۵۰ک گ ب۱۹۹۲)، خَرمن گدیکی (۵٦ک ب۱۷۷۳)، دیرمان داغی (٦۰ک گ ب۱٤٦۵)، گؤزگؤرلن (٦۰ک گ ب۱۵۹۰)، قاسم قوزئی (٦۲ک ب۱۵٤۲)، حسن داشی (٦۵ک گ ب۱۸٤٦)، چال داغی (٦۳ک ب۱۵٤۰)، ۲۱-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (گیلوان): سوارجانقوُل (۳۷ک ق د۱۹۰۵)، خوْوره کئچل (۳۹ک ق د۱۸۲۷)، گؤگقان (٤۳ک ق د٦۰۳)، جلال الدّین (٤۳ک ق د٦۲۵)، خنه‌یه ٤٤ ک د۱۳۷۰)، قاراووُل (٤٦ک ق د٦۰۰)، قالاپرده (٤۷ک ق د٦۲۲)، زاجال (٤۹ک د۲٤۸۵)، قوْروق تپه (۵۳ک ق د۱٤۰۷)، معدن آغی (۵۵ک ق د۷۰۲)، خشکه نوْی (۵٦ک-ق د۱۰٦٤)، زوُجَلان

(۵۷ک‌ق‌د۱۳۶۹)، خَرمن گُله سر (۵۹ک‌ق‌د۲۲۵۵)، گزگلیان (۶۲ک‌ق‌د۱۹۱۵)، خالچا (۶۵ک‌ق‌د۱۷۲۸)، چَلْوی (۶۵ک‌ق‌د۲۲٤٤)، چَلْواوی (۶۵ک‌ق‌د۲۲٤۵)، گوَندَشمان (۶۵ک‌ق‌د۲۷۰۲)، سیاه چال (۶۷ک‌ق‌د۱۶۲۷)، آرموُت داغی (۲۰ک‌د۲۲۶۵)، ۲۲-زنجان بؤلگه‌سینین داغلاری (ماهنشان): ساوالان (۵۵ک‌ب۲۱۳۰)، چوُلبان (۶۲ک‌ب۲۳۶۰)، اریکلی قایاسی (۷۰ک‌ق‌ب۱۶۰۰)، دَلیک قایا (۷۱ک‌ق‌ب۱٤۳۵)، گونئی قالا (۷۳ک‌ق‌ب۲۱۸۷)، قوْشاسوّرو۷۵ ک‌د۲۱٤۵)، بؤیوک دوّش (۷۵ک‌ب۱۷۱۳)، آغ داغ (۷۵ک‌ب۲٤۱۰)، قوُشقار (۷۵ک‌ق‌ب۲۳۲٤)، دوُزداغی (۷۹ک‌ق‌ب۱۶۸۶)، آغ قایا (۷۹ک‌ق‌ب۲۱۰۷)، چالاخاتون (۸۰ک‌ب۲٤۰۳)، قارایان (۸۰ک‌ق‌ب۱۸۰۳)، کنگرلی (۸۰ک‌ق‌ب۱۸۲۲)، نشانگاه (۸۰ک‌ق‌ب۲۰۱۹)، چیراق یانان (۸۰ک‌ق‌ب۲۱۳۶)، بَلَکی (۸۱ک‌ق‌ب۲۲۳٤)، قاراووُل (۸۲ک‌ق‌ب۱۵۱٤)، سنگرگدیکی (۸٤ک‌ق‌ب۲۰۶۸)، ساری‌قایا(۸۶ک‌ق‌ب۲۰۶۷)، سفید (۸۷ک‌ب۲۸۵٤)، باش آیاق داغی (۸۷ک‌ق‌ب۲۱۶۸)، ساری گونئی (۱۳ک‌گ۲۱۲۵)، قاتارقایا (۱۳ک‌گ۲۲۰۰)، قوُدوز داغ (۱۳ک‌گ‌ب۲٤۱۵)، جاهان داغی (۱۷ک‌گ۲۱۷۹)، پاپائی (۱۷ک‌گ‌ب۲۱۸۸)، یئدی قوْل (۱۷ک‌گ‌ب۲۲٤۲)، نوْخوددداغی (۷ک‌گ۲۰۸۰)، قاراتپه (۸ک‌گ‌د۲۰۲۲)، گزمَرز (٤۷ک‌ق‌د۶۱۶)، ۲۳-زنجان(ایجرود-حلب)بؤلگه سینین کندلری: حَلَب ۴۷۰*، بَلوُبین ۵۹۰*، ساری‌قایا، قوْرییه ۶۰۰*، نجم الشیخان/ نرجشخان ۴۵۰*، ارکؤیون ۳۲۰*، نکتو/ نَگتوُ ۲۲۰*، قوُلقاتی ۶۵۰*، قادرلو، بهمن۱۸۰*، تاج‌الدین، قوشچی، چَسْب ۸۶۰*، خان قاجار/ جان قاچار ۱۱۰*، قوجالو، چؤلجه قیشلاق ۴۳۰*، قوُیجوق/ آ، دایدار/ آ-ی ۲۲۰*، ابوجانلو۱۰۰*، قارادوُراخلو/ آ، گوّنبذقاراگونئی، یئنگی کندجامع‌السرا ۹۲۰*، گرنه ۱۳۰*، خوْیین ۳۰۰۰*، سفیدکمر ۸۷۰*، قَمَرلَک ۱۲۰*، قند بولاق ۱۳۰*، حاجی قیشلاق، پالچا قیشلاق، جاهان آباد، تریاکی، آغ‌قایا، قارابوتا، پاشاچای، کهریز سیاه منصور، قاراتپه، یازل داش/ یازیلی داش‌کؤوشَنی، سایین/ سایان ۳۷۰*، چؤلچه، آرموتلو، آدینه چمنی، ۲٤-زنجان(ایجرود-سعیدآباد)بؤلگه سینین کندلری : قیزیلجا ۳۶۰*، سعیدآباد/ آ-ی ۲۷۰۰*، شهرک ۷٤۰*، شوراب، ملاپیری ۱۰۷۰*، قارابولاق ۱۳۲۰*، ۲۵-زنجان(ایجرود-زرین آباد)بؤلگه‌سینین کندلری : زرین آباد ۵۰۰*، شیوه۷۲۰*، سها/ سوْها ۳۷۰*، گلابر/ آ-ی، بیزین، قاراداغ، هَلیل آباد ۸۰۰*، گلجه قارادرق/ قارادرق سراب ۱۹۰*، جوُقین ۱۲۷۰*، یئنگی‌کندالماس ۶۰*، قارابولاق ۱۸۰*، زرجوا اکین یئری، خنه‌یه ۵۱۰*، قَمچیقای ۳۸۰*، تازا کند ۵۰*، خانجین/ خاناجین ۵٤۰*، یئنگی کند سیدلر ۲۵۰*، یئددی بوُلاق ۱۹۰*، ایج ۱۲۸۰*، تَله گیرد ۳۲۰*، قوزان، چاپوُق ۲۷۰*، بیدگَنه ۴۵۰*، ۲۶-زنجان(ایجرود-یوخاری‌ایجرود)بؤلگه سینین کندلری: آلا چیمن۲۵۰*، دوُرموشقان۳۲۰*، آغبولاق، اوْغول بگ/ آ-ی ۵۲۰*، ۷۸۰، خاکریز۱۲۰*، باغکندی، باریک‌آب۲۸۰*، چَتَز ۴۷۰*، فویته گل اکین یئری، اینجه/ اینچه رهبری ۳۸۰*، قارخوُدلو/ قارختلو ۴۶۰*، قاراسعید، کوْسالار ۲۵۰*، احمد کندی ۵۱۰*، اوّچ تپه ۶۰۰*، یارکندی، ۲۷-زنجان(زنجانرود-آشاغی-چاپارا)بؤلگه سینین کندلری : شوّکورچو۲۸۰*؛ حاصار ۱۳۰۰*؛ موُشامپا ۷۸۰*؛ نوْروزآباد ۹۰*؛ چَپَر۱۹۰*؛ داداش‌بگ؛ ساری کند/ آ-ی-اوْرتا ۴۶۰*؛ قاراآغاج/ آ-ی ۶۱۰*، اَنجُمن/ آ-ی ۲۵۰*؛ ایلیجاق۱۱۰*؛ ۲۸-زنجان(زنجانرود-آشاغی‌زنجانرود)بؤلگه سینین کندلری : ایسفَناج ۵۳۰*؛ گیزیر/ کزیر۶۲۰*؛ باغلیجاآغا۴۴۰*؛ تالخوو ۴۲۰*(قوْ: تلخ آب)؛ دره‌لیک ۱۵۰*؛ نیک‌پی ۳۰۰*؛ قاهران ۴۵۰*؛ قاراچَریان ۱۰۰*، حسن آباد ۱۸۰*، شیرین بولاق، دوْلانوْ/ دولاناب ۴۵۰*؛ آلمالی ۶۰*؛ باغلیجاسردار ۳۷۰*؛ نجی/ نوْجی ۹۰*، ساغ بوُرا، اوْیناداں، ایبده‌لو، چاوُور۱۹۰*، سیف آباد ۲۶۵۰*، عزبچه، بوْلوق/ بُلوغ ۱۲۰*، آذرپی، بادام اکین یئری، کهاب، بایات/ سردهات بایات جعفر۱۳۹۰*، شیخستانلو/ سردهات ۳۰۰*، گُمیش آباد ۲۹۰*، چَپ‌چَپ ۲۰۰*، صوفیلر ۸۰*، قارقالوق/ قارقاقوُلون ۱۰۰*، دولک، گُلّیجک اکین یئری، قالایچی ۳۱۰*، قیطور/ قیطول بفایی ۲۹۰*، حماملو/ آ-ی، باشسیز، تازاکند، دَلگی ۱۰۰*، سلطان آباد، سرچم ۲۳۰*، قاراآغاجلو ۴۸۰*، چؤزوک/ آ çözuk ۱۳۰*، آلوارلوُ ۲۰۰*، گوَه‌لان ۲۹۰*، رجئیین/ رجعین ۷۰۰*، ۲۸-زنجان(زنجانرود-غنی‌بگلو)بؤلگه سینین کندلری : بیزوْوشا ۵۸۰*؛ اَربَط/ اَربات ۶۰*؛ خاراباآغ بولاق، اَنَاوا/ آندآوا/ آ-ی ۱۱۰۰*؛ احمدآوا ۱۳۰*؛ مهرآوا ۹۶۰*؛ چَهرآوا ۴۷۰*؛ ابراهیم‌آوا ۱۵۰*؛ حمزه‌لو ۱۳۰*؛ قیزیلجا / آ-ی۳۱۰*؛ رضاآباد ۴۷۰*؛ چیْرلانقوُش۳۷۰*؛ کَنگَرلو؛ قاراکوْل ۵۹۰*؛ میرجان؛ نصیرآباد ۳۲۰*؛ سَنگبین ۱۳۰*؛ اوْزه ۱۸۰* (قوْ: اوزج)؛ قاضی کندی؛ حسین‌آباد/ هوْپا؛ لیلیک‌آوا؛ خالچابولاق، اَلگاوا (قوْ: علی‌آوا)؛ دَییرمان دره‌سی، میاندره؛ حَبش؛ مینان؛ ملک‌باغی؛ تاغارکندی (تقی کندی)؛ جنّت اوْلَنگ؛ قیْزلار بولاغی؛ زنگین؛ ۲۹-زنجان(زنجانرود-یوخاری‌چاپارا)بؤلگه سینین کندلری : قارابوتا۱۸۶۰*؛ شکربولاغی۶۰۰*، قوْیتول ۲۸۰*(قوْ: قیطول) ؛ چوّروک/ ی۱۵۰*؛ قاراوغلانلو ۳۰*؛ گؤگ تپه ۱۶۰*؛ عزیزلو،

ایلن، گؤگلر/ گؤیلر *۱۱۰، ۳۰-زنجان(قاراپشتلو-آشاغی‌قاراپشتلو-بؤلگه سینین کندلری : جیزوان *۱۲۰، حَبَش؛ روملو کؤوشَنی، دمیردره کؤوشَنی؛ رشتاوا؛ گؤلئهین *۱۳۰ (قوْ: کلهین)؛ لَهَرگین *۱٦۰؛ قیندیرقالی؛ قیبله بولاغی *٤۲۰؛ محمدآباد، داش بوُلاق *۲٤۰؛ ساووجبولاق؛ آغجاقالا *۷۰۰؛ چوْمالی *۲۲۰؛ گراوا کؤوشَنی؛ توْغای؛ پیروَنده، چوُماق کندی، خلیل بولاغی کؤوشَنی؛ اَم آوا؛ ماتوز کؤوشَنی؛ سُلیمان بولاغی، شهرآوا؛ طبرستان، البین کؤوشَنی، گیزمه (قوْ: جزیمق)، کبریک، سوْیوق بولاق؛ حاج سئیران؛ سالارآباد؛ وَرمَزیار/ آ-ی؛ قاراحصارلو؛ ۳۱-زنجان(قاراپشتلو-یوُخاری‌قاراپشتلو)بؤلگه سینین کندلری : ساریمساقلو *۲۸۰؛ پالیْتلو *۱۵۰؛ سؤهرون (قوْ: سُهرین) *۱۳۲۰؛ کوْرکندی*٦٤۰(قوْ: کوْردکندی)، لَگاهی ləgahı *۲۷۰، نؤهوْل(اکین یئری)؛ یاغمیْردره (اکین یئری)؛ وَنه‌نه / وَنه‌نَق *٤۷۰؛ وَریاران/ وَلیاران *۵۲۰؛ محمودآباد *۷۰، گوْل تپه(اکین یئری)؛ قیْشلاق *۳٤۰؛ اوْرتابوُلاق *۲٤۰؛ ارمغانخانا *۱۵۰؛ زَرریک/ زَریک *۱۰۰؛ قاراتپه *۵۳۰؛ بگ بوُلاغی (اکین یئری)؛ جلیل آباد *۵۳۰؛ ماریmarı *۳۲۰؛ قارباسان؛ میشکین *۸۵۰؛ تاغ کندی *۱۹۰؛ باغ؛ حوره کندی، اوْراچی *٦۰؛ قاشقاتپه *۱۱۰؛ یئله قارشان *٤۰؛ کوْردقیشلاغی *۸۸؛ اوْچ بوُلاق *۱۸۰؛ اَسیم‌آوا/ اَسسم‌آوا *۲۰۰ (قوْ: اسلام آباد)، یاستی بولاق کؤوشَنی؛ گوْللوجه *۳۷۰؛ داش تپه *٤۰۰؛ آت باتان کؤوشَنی؛ قارلوُق *۱۸۰؛ بهرام بگ *۸۱۰؛ تیکمه-داش *٤٦۰؛ گؤزلک کؤوشَنی، زنگی*۲۹۰(قوْ: زنگی کوه)؛ آغکند*۵٤۰؛ پازوُکی *٤٤۰؛ گلچین/ گوْلجین *۸۰، کَله‌سر *۲۷۰؛ ۳۲-زنجان(مرکزی-بوغداکندی)بؤلگه سینین کندلری : آغکند *۸٤۰؛ سئیدکندی/ سعیدکندی*۷۲۰؛ جشن‌سرا، گوْللوجه، سوُنقور *۲۳۰؛ گوْل بوداق؛ بوُغداکندی *۷۰۰؛ کلوند، کوْل تپه *٦۳۰، دئشیر/ آ-ی *۸۵۰(قوْ: دهشیر)؛ تالخوْ/ *٤٤۰ (قوْ: تلخ آب)؛ حسین آباد *٤٦۰؛ مُرَصّع *۵۱۰؛ ۳۳-زنجان(مرکزی-بیناب)بؤلگه سینین کندلری: امندəmət, əməndامند*۳۲۰؛ جارچی *۱٦۰، اَمَند تازاکند، پاچوُ *۲٤۰ (قوْ: پایین کوه)، دوُاَس*۳۵۰ (دواسب)؛ چَرَه‌نوْو*۳۵۰ (قوْ: چره‌ناب)؛ دیزج آباد*۲۲۸۰، نُقطه بندی *۳۲۰، بوُلاماجی *۷۲۰، نردین، گوالی*٤۱۰، بیناب *٤۵۰، نیموُوَر/ نیماوَر *۷٤۰، زَرنان/ زَرقان/ زَرران *٦۷۰؛ گوْلوستانا/ گوْلوستان آباد *۲۵۰، کج کلاه *۲۰۰، کهناب، کرده ناب/ کرده-نان *۳۳۰، اسکند*۵۰۰، مُروارید*٤۲۰، ذاکر*٦۸۰، گوْللوجه / آ*٤۵۰، گوْللوجه امام/ گوْللوجه *۲٤۰، جورین ده، یحیی آباد، لار، بادامستان، چال، ریچه خوره، ناصرآباد، قیزیلداش، علی-آبادشرقی *۲۰۰، ترازوج *٤٤۰، قوزلجا، قالا *۸۱۰، ابراهیم آباد *۳۱۰، بابالنگ، قاوازنگ؛ ۳٤-زنجان(مرکزی-تهَم)بؤلگه سینین کندلری : لیلاوا باغ/ باغ لیل آبادی *۳۰۰؛ هُمایون *۵٤۰؛ تَهراواtəhrava (قوْ: طاهرآباد) *٤۰۰؛ گَلهاری gəlharı (قوْ: گَلَهرود) *۳۷۰؛ خوُشگه‌ری (قوْ: خشکرود) *۱۵۰؛ تَهَم *۱٦٦۰؛ چَلْقان *٦۵۰؛ اَلقوا əlqava (قوْ: علی آباد معینی)؛ چیلانلار*۵٦۰ (قوْ: شیلاندَر)؛ کَلکَش *۱٦۰، دگا/ دگاهی *٤٦۰، گوُمان (قوْ: گمان)؛ تازاکندتهَم *۹۰، ۳۵-زنجان(مرکزی-قوْلتوق)بؤلگه سینین کندلری : خاتون کندی *٦٦۰؛ گؤیجه قایا *۳۱۰؛ قوْلتوق *۱۵۷۰؛ قاراگؤزلو *٤۸۰؛ علی آباد/ اَلاوا *۱۰۰؛ دئشیر/ آ- (قوْ: دهشیرسفلی) چاییْرلو *۵۳۰؛ قوْزلو/ قوُزان *۳۸۰؛ ۳۵-زنجان(مرکزی-معجزات)بؤلگه سینین کندلری : حاجی احمد، پمبه-جیق/ *۲٤۰، سلمانلو *۱۱۰، حسن ابدالی *۱۹۰، قاراتپه *۳٦۰، سَهله*۵۰۰، رامین *۷٦۰، آزاد/ آ-ی *٤۷۰-۷۳۰، قاینارجا/ قئینرجه *٦٦۰، دیزه/ خارابا~/ یوخاری~ *٤۰۰، زنگُل آباد *۹۰، قاضی آباد *۱۷۰، بایْندیر *۱٤۰، ریحان *۳۹۰، پاپایی *۵٦۰، آغجاپیره *۲۲۰، چَوَرْزَق *۸۲۰/ ی‌تو، باروُت آغاجی *۳۷۰، ساققال‌دوْلو/ سقّلی‌توُلی *۱۵۰، قوُلوکندی *۱۸۰، رازبین *۲۷۰، اژدهاتو *۸٦۰، دوُران *۲۲۰، ۳٦-زنجان(مرکزی-یوُخاری-زنجانرود)بؤلگه سینین کندلری : کؤشکن *۳۰۰؛ نظام آباد *۱۰۰؛ بالارود، خُرّم پی؛ چیَر (قوْ: چر)، ائیمین‌آوا/ (ائیمیر) *٦٦۰ (قوْ: امین‌آباد)؛ یئنگیجه *۱۱٦۰؛ کوْناوَند/ کُناوَند*٤۰۰؛ یامچی *٤۹۰؛ ایسپیجین/ اسفه‌جین *۵۳۰؛ مئهتر*٤۲۰؛ بایاتلار/ بایاتلو *۳۳؛ باغلیجا بایات/ *محسن آباد؛ مَرجینه/ مَجینه *۵۸۰؛ داش کَسَن *۲٤۰؛ ماللالار *۳۱۰؛ تازاکند ضیاآباد *۲٤۰؛ حاجی آرش *۹۵۰؛ قارابولاق *۲۷۰؛ آبدال/ هاپتال *۱۳۰، کوْلجک *۳٤۰؛ رحیم آباد *۲٤۰؛ آغ بوُلاق *٦۷۰؛ حاجی کندی *۲٦۰؛ قیزیل تپه *۲۹۰؛ قیزیل تپه بایات/ قیزیل تپه علیقولو *۳٤۰، ۳۷-زنجان‌بؤلگه‌سینین کندلری*: اره‌دین (۲۰ک‌گد *۲٦۰)، اکبرآباد (٦۰ک‌ق‌ب *۳۰)، ایده‌لو (۵۰ک‌ق‌ب *۷۰)، ائشَکچی (۱۸ک‌ب *۱۳۰)، بوْزین/ بُزین (٦۱ک‌گد *۲٤۰)، جوْره خان (٤٦ک‌ق‌ب *۱۷۰)، حاجی بچه (۳٦ک‌گد *۱۷۰)، دادلو (۱۵ک‌ق‌ب *۲۰۰)، داش بوُلاق (۲٤ک‌ق‌ب)، دامکَش‌خون (۳٦ک‌ق‌د *۱۳۰)، دَشْتمال کندی (۲٤ک‌گ *۲۸۰)، دوسران (٤۷ک‌ق‌ب *۳۹۰)، زنگی حاجی عسگر (٦٤ک‌ق‌ب *۱۳۰)، سراب (٦۸ک‌گد *۳۳۰)، سنگر (۹٦ک‌ق‌ب *۲۹۰)، شاه بوُداق (٤٤ک‌گد *۲۸۰)، شاه بوُلاق (۳۹ک‌ق *۸٦۰)، ضیاءآباد (۲۱ک *۲۹۰)، طویله درق (۲۱ ک*۲۳۰)، علی

آباد سفلی (۲۷ک‌ق‌د ⁕۱۵۰)، علی آباد علیا (۲۵ک‌ق‌د ⁕۲۲۰)، فیله خاصّه (٦۹ک‌ق‌ب ⁕۲٦۰)، قاراداغ (٦۳ک‌گ‌د ⁕۳۸۰)، قوْلاَبَر (٥٦ک‌گ‌د ⁕۱۰۰۰)، قوُلی قصه (۷۲ک‌ق‌ب ⁕۱۸۰)، قَهاب (٥٤ک‌ق‌ب⁕۲۷۰)، کاوند (۳۸ک‌گ‌د ⁕۱۱۱۰)، کَرچنگ سرای (۲۷ک‌گ‌د ⁕۳٥۰)، گؤیجه قایا (٤٦ک‌گ‌د ⁕۸۱۰)، گَرلو (۱۸ک‌گ ⁕۱٥۰)، ناصرآباد (٤۲ک‌ب ⁕۹۰)، نَدیس آباد (٥٤ ک‌قئیدار یولو ⁕۱۷۰)، والاروُد(۱٤ک‌ب⁕٤۳۰)، یاس‌بولاق(۳ک‌د ⁕۳۸۰)،

زنجره..zəncirə [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]باخ: جیرجیراما (فا: ~).

زنجَفیل..zəncəfil [ع، آ، بیتگی]زنجفیل گیللردن ایستی اؤلکه لرده یئتشن کؤک ساپلی، گؤزل قوخولو و بعضی یئمک لرده ایشله‌نن بیر بیتگی (فا: ~). zingiber

زنجَفیل تره‌گی..zəncəfil tərəyi [آذ]قیزارمیش اوُنا زنجفیل جویز ازمه‌سی ویا آیری شئیلر آرتیراراق دوزه‌لن بیر شیرین یئمک.

زنجَفیل چایی..zəncəfil çayı [آذ]زنجَفیل کؤکونودَمله یه‌رک-حاضرلانان چای.

زنجفیل‌گیللر..zəncəfilgillər [آذ، بیتگی]بیرچنکلی بیتگی فامیلی، "زنجفیل، کاکووله، زرداچال" (فا: تیره زنجفیل). zingibaraceae

زنجی..zənci [آذ]قارادری‌لی، زنگی (فا: زنجی).

زنجیر..zəncir [آذ]بیر بیرینه گئچمیش اوْلان سیرا دمیر باغی، کؤستک (فا: زنجیر). chain {بوسؤزجوک زینقروْو سؤزایله ایلگی‌لی اوْلاراق اصلینده چان سؤزوندن آلینمالیدیر و آنلامجا چان کیمی سس وئرن و بوجور شئیلردن دؤزه‌لن نسنه‌یه دئییلیر بوسؤزجوک فارسجایادا گئچیبدیر، چان ‹چانق ‹چانقیر ‹زانقیر ‹زنجیر}.

زنجیر-..-zəncir [اؤزل‌آذ]هشتَری، فرمهین و اهر ده کند آدی. سالماس دا (~قالا) داغ آدی. مراغادا (~لی‌مچید) مچید آدی.

زنجیراوْتو..zəncirotu [آذ، بیتگی]باخ: آجی قوْووق.

زنجیرگَمیرمک..zəncir gəmirmək [تاثیرلی ائیلم]بیرینه قارشی سوْن درجه حدّتلی اوْلماق.

زنجیرلتمک..zəncirlətmək [ائتدیرگن ائیلم]باشقاسینازنجیرباغلاماق، زنجیر ووردورماق.

زنجیرلنمک..zəncirlənmək [بلسیز ائیلم]۱-زنجیرله باغلانماق. ۲-(س) زنجیر کیمی سیرالانماق، بیربیرینه باغلانماق.

زنجیرله‌مک..zəncirləmək [تاثیرلی ائیلم]زنجیر ووُرماق، زنجیرله باغلاماق، بوْغماق.

زَنجیرلی..zəncirli [اؤزل‌آذ]داشکسن‌ده چای آدی[۲٤۰].

زنجیروُوُران..zəncir vuran [صفت]عزادارلیق‌لاردا بئلینه زنجیرله ووران.

زنجیره..zəncirə [آذ]ساری قیزیل رنگینده اینجه حاشیه، زنجیر کیمی هؤرولموش پالتار بزه‌گی، گوْل و چیچک هؤرگوسو.

زنجیره..zəncirə [اؤزل‌آذ]مرند و ماکی(زنکره) دا کند آدی.

زنجیرینی قیرماق..zəncirini qırmaq [تاثیرلی ائیلم]۱-اسارتدن قوُرتولماق، آزادلیق الده ائتمک. ۲-(مج)حدّینی آزماق، اؤز باشینالیق ائتمک.

زنجیل آباد..zəncil abad [اؤزل‌آذ]سراب دا کند آدی.

زَنَخ..zənəx [آذ، فا]چنه، آلت چنه، آلت انگ (فا: زنخدان).

زند..zənd [اؤزل‌آذ] کیوی؛ اهر(~آوا) ده کند آدی {سین+د}.

زندره..zəndərə [اؤزل‌آذ]زندرق: خالخال دا کند آدی {سین+دره}.

زنده..zində [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]دینج، جانلی، دیری، ساغلام (فا: ~).

زنده گانلیق..zindəganlıq [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاشاما، دیری‌لیک (فا: زندگانی).

زنده‌لیج..zəndəlic [اؤزل‌آذ]رزن ده کند آدی {سین+دال+ایج}.

زنْدیق..zəndiq [آذ، عربجه] کافر (فا: گبر).

زنگ..zəng [آذ] ۱-اؤزللیکله چان شکلینده اوْلان و ایچینده مئتال دیلی اوْلان و وُورولدوقدا سس چیخاردان بیرآلت (فا: ~) bell ۲-سس سیقنالی‌وئرمک اوْچون مئتال جاهاز{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹جنک›قولاق‌سسلنمه‌سی، زینقرووسسی؛ باخ: چان، چاناق}.

زنگان..zəngan [اؤزل‌آذ]باخ: زنجان.

زنگانلوچای..zənganluçay [اؤزل‌آذ]درگز ده چای آدی.

زنگانه شورک..zənganə şurək [اؤزل‌آذ]بجنورد دا کند آدی.

زنگاوا..zəngava [اؤزل‌آذ]اهر ده کند آدی {زنگ + آوا}.

زنگبار..zəngbar [اؤزل‌آذ]ماکی دا داغ و چای آدی؛ گئرمی و بوْستان آباد دا کند آدی {زنگی+بار: زنگی قالاسی}.

زنگچی..zəngçi [صفت]زَهچی: زنگ چالان.

زنگ‌چیچکلیلر..zəng çiçəklilər [آذ، بیتگی]زَه‌چیچکلیلر: بیتیشک حالدا چیچک لری اوْلان بیتگی‌لر تاقیمی.

زنگ‌چیچگی..zəng çiçəyi [آذ، بیتگی]زنگ کیمی چیچک یاپراق‌لاری ظریف و آچیق چهرایی رنگلی بیر بیتگی، زینقیروْو اوْتو (فا: گل استکانی). campanula

زنگَل..zəngəl [آذ] چکمه بوغازینا ووُرولان گؤن قوُنج (فا: گتر)[۱].

زنگل آباد..zəngəl abad [اؤزل‌آذ]زنجان دا کند آدی.

زنگلاب..zənglab [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی.

زنگلان..zəngəlan [اؤزل‌آد] زنگه‌لان: اورمیه و خوی دا کند آدی، درگز ده (~لو) داغ آدی. {زنگی+آلان}.

زنگه‌زور..zəngəzur [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی[۲٤۰].

زنگلی..zəngli [صفت] زنگی اولان.

زنگنه..zəngənə [اؤزل‌آد] زنگه‌نه:ملایر، ماکی، کرمانشاه، فسا، سونقور، ساوه و بوشهر-کنگان دا کند آدی {زنگی+آنا}.

زنگ‌ووران..zəng vuran [صفت] زنگ چالان.

زنگو..zəngo [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {زنگی}.

زنگوله..zənqulə [آد] ۱-آذربایجان کلاسیک چالقی‌سیندا ۱۲ اساس موغام‌دان بیری. ۲-حئیوان بوینونا باغلانان و زینقیلدایان شئی، زینقیروو {زنگ کلمه‌سینه باغلانیر، زامانجا چنگل و چنگله و زنگوله شکلینه دَییشیلیب؛ باخ: زنگ›چنگ›چان}.

زنگه‌قان..zəngəqan [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی.

زنگی..zəngi [اؤزل‌آد] آذربایجانین زنگه‌زور بؤلگه سینده یاشایان بیر تورک بویونون آدی، قازاقلار ایچینده قوبیونلارین قورویوجوسونو زنگی آتا دئییردیلر، سلجوقلو بگ لرینده شخص آدی کیمی ایشله نیبدیر[۲۱٤]؛ تورک بویو سالور/ سالغور لارین قوردوغو سونقورلار دؤلتی ویا فارس آتابگی‌نین باشیندا سونقور ایدی سونقور‌دان سونرا اوغلو زنگی سلطنته گئچدی (م۱۲جی قرن)[٥٤]؛ بو بویون ایزینی زنگبار و زنگلان کیمی آدلاردا گؤرمک اولار. ۲-زنگی۲ (آد) قارا دریلی. ۳-زنگی۳(اؤزل‌آد) قوشاچای، زنجان، شبستر ده کند و داغ آدی. ٤-زنگی(اؤزل‌آد) ایغدیر بویوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲٥].

زنگیر..zəngir [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی.

زنگیلان..zəngilan [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدیدیر.

زنگین..zəngin [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

زنگین..zəngin [صفت] ۱-وارلی، مالی، واری چوخ اولان (فا: توانگر). a rich person ۲-وئریملی، گؤستریشلی، ایچینده بیر شئیدن چوخ اولان (فا: پرحاصل). {سن؛ سین سؤزو تورکجه ده گؤمولو یئر اؤچون سؤیله‌نه‌رک دفینه و خزینه معناسیندادیر و گؤمولو اولدوغوندا آغیرلیق مفهومودا وئریر، بو کلمه حرف دَییشمه سیله سینگین و زنگین شکلینده تورکجه ده و فارسجادا گلیشیب و نهایت تورکجه ده یایقین حالدا زنگین شکلینده ایشله نیر}.

زنگین لشدیرمک..zənginləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] زنگین ائتمک.

زنگین لشدیریجی..zənginləşdirici [صفت] زنگین ائدن، وارلاندیران.

زنگین لشدیریلمک..zənginləşdirilmək [بلسیز ائیلم] زنگین ائدیلمک، وارلاندیریلماق.

زنگین لشمک..zənginləşmək [تاثیرسیزائیلم] وارلانماق، بوتون لشمک، کامیل لشمک، وارلی لاشماق، وارلی لانماق.

زنگین‌لیک..zənginlik [آد] وارلی‌لیق، اولاناقلاری چوخ اولما، حشمت.

زَوّار..zəvvar [آد، عربجه] زیارت ائدن (فا: ~).

زَوارُوم..zəvarom [اؤزل‌آد] زؤروم، زَوارُم: ۱-شیروان"ین ۷ کندیستان ایندان بیری اولاراق ۸ کندی و ٤٦۰۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی زوارُوم شیروان'ین۱۸ گؤنئی گؤنباتان طرفینده دیر، نفوسو *(گونش ایلی ۱۳۲۰ ده)۱٥٤۰ نف اولاراق تورک قئید اولونوبدور. ۲-شیروان دا چای آدی. {بو کندین آدی ناصرالدین شاهین سفرنامه سینده زوارُم آدیلا بیرلیکده "دوالدرم" شکلینده گلیبدیر، دوالدرم سؤزو تورکجه یورملانیبدیر، زَوارُوم سؤزو تورکجه سوُوارم سؤزونه یاخین گؤرونور و معناجا سوُوارلان یئر و سوُلو یئر معناسیندادیر}.

زَوزَتمک..zəvzətmək [تاثیرلی ائیلم] زوزه‌مه‌سینه یول آچماق، بوش یئره دانیشدیرماق (فا: فس زوزه کشیدن).

زَوزَک..zəvzək [صفت] چوخ دانیشان، بوش بوغاز، لاغلاغی (فا: پرحرف). talkative {ساو سؤزوندن: ساوساق}.

زَوزَک لشمک..zəvzəkləşmək [تاثیرسیزائیلم] زوزوک اولماق.

زَوزَکلیک..zəvzəklik [آد] بوش یئرینه دانیشما.

زَوزَمک..zəvzəmək [تاثیرسیزائیلم] بوش یئره و چوخ دانیشماق(فا: زوزه کشیدن).

زَونق..zəvnəq [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

زوبارَان..zobaran [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

زوبالاق..zobalaq [باخ: جوبالاق› زوبالاق] شولوق اوشاق.

زوپا..zopa [آد] zopa دیه‌نک، چوماق (فا: باطوم). batum {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سؤبی› سوپا› زوپا: اوزون آغاج، بو کلمه سیبا، سیبه و سوُپا شکلینده فارسجایا گئچیب، باخ: سیبک}.

زوپالاتماق..zopalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] زوپاایله‌دؤیدورمک، کؤتک لتمک.

زوپالاماق..zopalamaq [تاثیرلی ائیلم] زوپا ایله دؤیمک.

زوپالانماق..zopalanmaq [بلسیز ائیلم] زوپا ایله دؤیولمک.

زوپو..zopu [آد] توی‌لاردا گنج‌لرین‌سیرایلا دوروب چوبوقلا اویناديقلاری بیر اویون {باخ: زوپا: سؤبی›سوپا›زوپو}.

زوجه..zovcə [آد، عربجه] زؤوجه:حیات یولداشی.

زۏد..zod [آذ، روسجا] دمیر و بوُجور شئلر قاپناغی، قاپناق (فا: جوش جوشکاری) {روسجا، زاوۏد سؤزو فابریکا معناسیندادیر و زۏد سؤزوده بو کلمه ایله ایلگی‌لیدیر}.

زۏد..zod [اؤزل‌آذ] زنگه‌زوُر'دا آشیریم/ گدیک آدی (۲۳٦۵)[۲٤۰].

زۏدیاق..zodyaq [آذ، فرانسیزجا] فلکی بوُرجلار، گؤی کۆره سینده فرضی بیر دایره اؤزه رینده ۱۲ بوُرجون اۏلدوغو قورشاق، آدلاری بئله دیر: ۱-قۏچ. ۲-بوغا. ۳-ائکیزلر. ٤-یئنقج. ۵-آسلان. ٦-باشاق. ۷-ترەزی. ۸-چایان. ۹-یای. ۱۰-اوْغلاق. ۱۱-قۏوا (دولچا). ۱۲-بالیق. (فا: بروج فلکی).

زۏر..zor [آذ، ع'الزوُر'] ۱-گۆچ(فا: زور)۲-(مج) گۆجلو، بؤیوک ۳-چتین. ٤-مجبوریت "منی زورا قویما".

زۏر ائتمک..zor etmək [تاثیرلی ائیلم] زۏر ائله مک: گۆجله مجبور ائتمک، زۏر گلمک.

زۏرات..zorat [اؤزل‌آذ] دوه‌چی'ده کند آدی[۲٤۰].

زۏرآباد..zorabad [اؤزل‌آذ] جوُغاتئی، ماکی و خوی‌دا کند آدی.

زۏرا سالماق..zora salmaq [تاثیرلی ائیلم] چتین‌لیگه سالماق، گۆجه سالماق.

زۏراکی..zorakı [صفت] زۏرلا اۏلان، زۏرلا بیرایش گؤرمه.

زۏراکی‌لیق..zorakılıq [ظر] ۱-زۏر واسطه‌سیله، زۏر ایله. ۲-(آ) قۏلو گۆجلولوک، اؤزباشینالیق، حاق‌سیزلیق.

زۏربا..zorba [صفت] چوخ گۆجلو، چوخ بؤیوک، ایری و یئکه.

زۏرباجا..zorbaca [صفت] چوخ زۏربا.

زۏربازۏر..zorbazor [آذ] ۱-ظالم، زۏر دئین و قۏلو گوجلو (فا: زورگو). ۲-قارقیش اؤچون بیرینین ویا بیر اؤلونون دالیجا دئییلن سؤز، گۏرباگۏر "زوربازور دوشموش پیس آدام ایدی".

زۏربازۏرلوق..zorbazorluq [آذ] قۏلو گۆجلولوک و زۏراکی‌لیق.

زۏربالاشدیرماق..zorbalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] زۏربا وضعیته سالماق، گۆجلندیرمک.

زۏربالاشدیریلماق..zorbalaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] زوربالاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

زۏربالاشماق..zorbalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] زوربا وضعیته گلمک، چوخ گوجلنمک.

زۏربالانماق..zorbalanmaq [تاثیرسیزائیلم] زوربالاشماق.

زۏرتانلو..zortanlu [اؤزل آذ] شیروان (خوراساندا) شهرینین ٤۰ کیلومترلیگینده کند آدیدیر، گویا زۏرلو و گۆجلو سؤزیله ایلگیلی کلمه دیر.

زۏربالیق..zorbalıq [آذ، دا] زۏربا اۏلما وضعیتی، یئکه‌لیک.

زۏرخانا..zorxana [آذ، فا] اسکی ایدمان‌لارین گؤرولدوگو یئر (فا: زورخانه). gyumnasium

زۏرزور کیلیسه سی..zorzor kilisəsi [اؤزل‌آذ] باخ: ماکی.

زۏرسوُز..zorsuz [صفت] گوجسوز، آریق.

زۏرگۆچ..zorgüc [ظرف] زورلا، گۆجله.

زۏرلا..zorla [ظر] گوجله، چوخ چتین‌لیکله (فا: قهرا). by force

زۏرلاشماق..zorlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] زور وضعیته‌دۆشمک، چتینلشمک.

زۏرلاماق..zorlamaq [تاثیرلی ائیلم] زۏرلا بیرایشی گۆرمک "منی زۏرلاما".

زۏرلانماق..zorlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گۆجلنمک، زۏرلواۏلماق۲-زۏراسالینماق.

زۏرلو..zorlu [صفت] گۆجلو، قووتلی.

زۏرلوق..zorluq [صفت] چتین‌لیک (فا: ریاضت). mortifiction

زۏرلولوق..zorluluq [آذ] ۱-زورلو اۏلما، گۆجلو لوک. ۲-چتین‌لیک.

زۏرونلو..zorunlu [آذ] اجبار، مجبورا (فا: اجبار). compulsion

زوُرنا باد..zurnabad [اؤزل‌آذ] خانلار'دا کند آدی[۲٤۰].

زوُغ..zoğ [باخ] زوُغ.

زوُغال..zoğal [باخ] زوُغال.

زوُغالا..zoğala [اؤزل‌آذ] جوُلفا؛ شاماخی'دا(سوای) چای آدی[۲٤۰].

زوُغولجان..zoğulcan [باخ] سوُخولجان.

زوُققولتو..zoqqultu [آذ] برک و درین آغری و سانجی، برک‌سیزیلتی "باشیم زوُقققولدویور" clattering {سس‌تق}.

زوُقققولداماق..zoqquldamaq [تاثیرسیزائیلم] برک آغریماق، گؤینه‌مک(فا: زُق‌زق کردن).

زوُگدییان..zogdiyan [اؤزل‌آذ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوُیو[۲۰۹].

زۏل..zol [صفت] ۱-اوُزون زولاق شکلینده اۏلان(فا: باریکه) ۲-دۆز بیر وضعیتده اۏلان اوُزون شئی، دۆز "داماریم زۏل دوُروبدور، زۏل گئتدیم شکایته" {اصلینده یوُل کلمه سینین دَییشمیشیدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یولاق›: سو یولو، چای، باخ: زۏلاق}.

زۏل چیخارماق..zol çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] شۆی و چوُبوق ویا قاییش کیمی شئی‌لرله ووُراراق بدنده زۏلاق کیمی ایز بوُراخماق.

زۏلزۏل..zolzol [صفت] ۱-زۏل‌لار و زۏلاقلار شکلینده اۏلان، زۏلاق گؤرونتولو "پارچا" ۲-تئزتئز، آراسی کسیلمه‌دن "باخماق".

زۏلزۏل ائتمک..zolzol etmək [باخ] زۏل چیخارماق.

zölə..zola [آد] باخ: zölâq} ۱-اؤزون نازیک آغاج، دؤز دیرک" زولا ایله توت چیرپماق". ۲-سالماس شهرینده بیر چای آدی. ۳-توپ آتما و مازی آتما اویونوندا اولان چوخور.

zölâ..zola [اؤزل‌آد] سالماس دا کند و چای آدی.

zölâq..zolaq [صفت] اؤزون گؤرونتولو هر شئی، پارچانین اوزونونا اولان ساپلاری ویا نقشلری، اوزون اولان یول، چای و هرشئی" دمیر زولاغی، کاغذ زولاغی، مئشه زولاغی" (فا: رگه) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یولاق›سو یولو، چای؛ بوکلمه یول سؤزوندن آلیناراق، زول، زولا، زوللاماق، سؤزلرینین کؤکودور و معنالارینا اوزون نازیک بیر گؤرونتو ایزی واردیر}.

zölâq arası..zolaq arası [ظرف] زولاق لار آراسیندا "زولاق آراسی اکین".

zölâq zölâq..zolaq zolaq [صفت] زولاق لار شکلینده اولان.

zölâqlıq..zolaqlıq [آد] زولاق بیر شکیلده (فا: باریکی).

zölâqlı..zolaqlı [صفت] اؤزه رینده زولاقلاری اولان، زولاق زولاق.

zöllatmaq..zollatmaq [اتدیرگن ائیلم] زوللاماق ایشینی گؤردورمک.

zöllamaq..zollamaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: zölâq] ۱-زولاقلارشکلینده کسمک، زول زول ائتمک (فا: رگه رگه کردن). ۲- بیر شئیی بیر یئره سوخماق. ۳-(مج)بیر ایشی باشارمادان گؤرمک.

zöllanmaq..zollanmaq [بلسیز ائیلم] زوللاماق ایشی گؤرولمک.

zövm..zom [آد، دا، باخ: sövm› zövm] آرخین ایچیندن بئله آلینیب قیراقلارا قویولان سولو پالچیق.

zövmlamaq..zomlamaq [تاثیرلی ائیلم] آرخین‌زوملارینی آرخ‌قیراغینا یئغماق.

zövmbalan..zombalan [اؤزل‌آد] زونبالان: اورمیه ده کند آدی {زوم+ آلان: پالچیقلی یئر}.

zön..zon [آد، یو] بؤلگه، ناحیه، رایون.

zönjoq..zoncuq [باخ] تیپیک.

zönjoq atmaq..zoncuq atmaq [تاثیرلی ائیلم] تیپیک آتماق، چوخ چاپالاماق.

zöolouji..zooluji [آد،فر‹یو:حئیوان] حئیوان بیلیمی (فا: ~). zoology

zöotoponim..zootoponim [آد] حئیوان آدلاریندان دؤزه‌لن یئر آدلاری.(فا: ~).

zöobaytar..zoobaytar [آد] حئیوان یئتیشتیرمه اوزمانی.

zövlə..zövlə [آد] زؤله:یوغ آغاجینین هرایکی طرفینده قوشا دلیکلره گئچیریلن آغاجلار (یوغ آغاجی‌نی اینک‌لرین بوینونون اوستونه قویوب زؤله‌لری بوینونون آلتیندا ایپله باغلایاراق یوغو برکیدللر) {باخ: zölâ› zövlə}.

zöhük qalası..zöhük qalası [اؤزل آد] زوهوق‌قالاسی:داش قالاسی، بو قالا هشتَری شهرینین یاخینلیغیندا قرار تاپیب، قالانین قدمتی اسلامدان قاباقکی دورلارا قدر اوزانیر(قو: ضحاک قالاسی).

zöu..zu [اؤزل‌آد] سومرلرده‌قوشلارین‌وفیرتینالارین‌دئو تانری‌سی[۲۱۱].

zöubər..zuber [اؤزل‌آد] آلبان‌تورک‌بؤیوکلریندن بیر آد(فا: نام‌پسر).

zöurki..zurki [اؤزل‌آد] عثمانلی‌بیرلیگینده یئرآلان‌بیرتوّرک‌بوی‌و[۲۰۹].

zöurna..zurna [آد] نفسله چالینان بیر چالقی آلتی، زیرنا {۱- زیریلداماق سؤزوندن: سس تقلیدیر. ۲-باخ: سورنا}.

zöurnabağlamaq..zurna bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] دالیجا دانیشماق، سؤزونو دانیشماق.

zöurnabalaban..zurna balaban [آد] زورنا ایله‌بالابان‌چالقی آلت‌لری بیرلیکده.

zöurnabalabanlı..zurna balabanlı [صفت] زورنابالابان‌چالینان یئر، چالغی‌لی‌مجلس.

zöurnaçalan..zurna çalan [آد] زورنا چالماقلا مشغول اولان.

zöurnaçalmaq..zurna çalmaq [س، مج] ۱-بوش بوش دانیشاراق باش قولاق آپارماق. ۲-شیشیرده‌رک عالمه یایماق، جار سالماق.

zöurnaçı..zurnaçı [آد] ۱-زورناچی، چالغی چی، . ۲-(مج)چوخ زیرزیرائدن.

zöurnaçılıq..zurnaçılıq [آد] ۱-زورناچی‌نین ایشی۲-(مج)بوش دانیشما.

zöurnası sönraya qalıb..zurnası sonraya qalıb [] عادتا پیس نتیجه‌له نه جک و منفی سونوجلارا سبب اولاجاق بیر شئی حاققیندا.

zöurnaqaval..zurna qaval [آد] زورنا ایله قاوال چالغی آلت‌لری بیرلیکده.

zöğ..zuğ [آد] ۱-آغاجین اینجه گؤی بوداغی (فا: ریشه). ۲- root اینجه گؤی بوداغا بنزه ین هر شئی اوچون دئییر "بئلیمده قامچی یئرلری زوغ زوغ دورُوبدو". ۳-ردیف، سیرا "ایکی زوغ بیچین بیچدی" {باخ: سوخماق}.

zöğ atmaq..zuğ atmaq [تاثیرسیزائیلم] یئنی یاشیل قوللار و زوغلار عمله گلمک.

zöğal axta..zuğal axta [آد، بیتگی] یئمه‌لی و قیرمیزی میوه‌سی اولان برک اودونجاقلی بیرآغاج، قیزیلجیق (فا: زغال اخته).

zöğal axtası..zuğal axtası [آد] آختا زوغال: توخومو چیخاریلمیش و قورودولموش زوغال، قورو قیزیلجیق.

زوُغال آشی..zuğal aşı [آد] قیزیلجیق قاتاراق پیشیریلن بیر نوع آش.

زوُغاللیق..zuğallıq [آد] قیزیلجیق لیق: چوخلو زوُغال آغاجی بیتن یئر.

زوُغالی..zuğalı [صفت] زوُغال رنگینده.

زوُغالی..zuğali [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، چوخ قدیم رقصدیر. شکیده یارانیب، آرام، حزین و لیریک سسله نیر. اونو یالنیز قادینلار، چوخ زامان گنج قادینلار ایفا ائدیرلر. " زوغالی " ماهنیلی رقصدیر. تأسوف کی، اونون نه متنی، نه ده کی، مئلودییاسینی حاضیر دا هئچ کیمسه خاطیرلایا بیلمیر، یاددا آنجاق رقصین عادی قالیب[۲۴۵].

زوُغلاماق..zuğlamaq [تاثیرسیزائیلم] زوُغ آتماق، زوغ وئرمک، کؤک آتماق.

زوُغلانماق..zuğlanmaq [تاثیرسیزائیلم] زوُغلو اولماق.

زوُغلو..zuğlu [صفت] زوُغو اولان.

زوُغولبا..zuğulba [اؤزل‌آد] آبشرون‌دا یئر آدی[۲۴۰].

زوُقالی..zuqalı [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

زوُلئی‌تپه..zuley təpə [اؤزل‌آد] شامخور‌دا داغ آدی[۲۴۰].

زوُلبیا..zulbia [آد] بیر نوع شیرنی.

زوُمار..zumar [آد] آزیق، یئمک، قیش احتیاطی "هامی‌نین آنبارینداا اؤزومو و قیش زوُماری وار" (فا: آذوقه). {سوْمو› سوْمون› زوْمو› زوما› زوُمار، باخ: سوْمو}.

زوُمارخاران..zumarxaran [اؤزل‌آد] سوُمارخاران دا دئییلیر: بوْستان-آبادا کند آدی {۱-زوُمار +خارال: آذیق و تاخیل مخزنی ۲-سوُم، سوُمای و سومَر سؤزیله ایگیلی اولابیلیر: سومر+قاران: سمرلرین قاریشدیغی و یئرلشدییی یئر}.

زوُنوز..zunuz [اؤزل‌آد] بوشهر مرندین ۱۸ کق طرفینده‌دیر. میرزا نوُرواللاه‌خانو میرزاغفارخان مشروطه مبارزلریندن[۱۳۱] زوُنوز عالیم‌لریندندیر(باخ: مرند) {زوُنوز سؤزو "زون+اوُز/ سوُن+ اوز" شکلینده اوُسلو و اوُستادانه سوُنولموش و دؤزلمیش، آیری دئییشله تانری وئرگی سی بیر بؤلگه دئمکدیر}.

زوُنوزق..zunuzəq [اؤزل‌آد] مرند ده و زوُنوز‌ون قوزئییینده کند آدی.

زوْرگ‌آوا..zürgava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {سوْرگو+آوا: تاپان و اکینچی‌لیکله باغلیدیر}.

زوْروشمک..zürüşmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سوْروشمک.

زوْگورت..zügürt [آد، دا] پاراسیز، یوخسول.

زوْلفلو..zülflü [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸].

زوْو زوْو..züv züv [آد] زوْوولداق (فا: سرسره). slide

زوْودورمک..züvdürmək [تاثیرلی ائیلم] زوْومه‌سینه سبب اولماق (فا: لغزاندن). to cause to slip

زوْومک..züvmək [تاثیرسیزائیلم] آیاغی زوْومک (فا: سریدن، لغزیدن). to slip {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سوْرچمک› سوْرومک› زوْیومک زوْومک= زوْیمک؛ بو کلمه سوْرمک کلمه‌سینه باغلیدیر، فارسجادا ‹سُرخوردن، سُریدن، سُرسُره›کلمه‌لری بوسؤزدن‌آلینمادیر}.

زوْووله‌مک..züvüldəmək [تاثیرلی ائیلم] آیاغی زووه‌رک ییخیلماق.

زوْی..züı [آد] ۱-نفس‌له چالینان موسیقی آلت‌لرینده اساس چالغی آلتینین آهنگینه اویقونلاشدیرما و اونون چالدیغی آهنگی تکرار ائتمه. ۲-سوْروشمه، زوْی گئتمه یئری، سوْروشمه یئری (فا: لیز). sliopperry

زوْی توتان..züy tutan [باخ] زوْیچو.

زوْی گئتمک..züy getmək [تاثیرسیزائیلم] زوْ ی توتماق، آهنگی تکرار ائتمک.

زوْیچو..züyçu [آد] زوُرنا چالانین یانیندا زوی توتان چالغی چی.

زوْیچولوک..züyçülük [آد] زوْیچونون ایشی.

زوْیمک..züymək [باخ] زوْومک (فا: لغزیدن). to slip

زوْیمه..züymə [باخ] زوْومه (فا: لغزش).

زوْیوشمک..züyüşmək [باخ] زوْیمک.

زوْیولتو..züyültü [آد] ۱-زوْیولده‌مک ایشی (فا: سر خوری). ۲-ایتی گئدن و سوْروشن شئیدن چیخان سس.

زوْیولدتمک..züyüldətmək [تاثیرلی ائیلم] زویولده‌مه‌سینه یول آچماق.

زوْیولدک..züyüldək [آد] اوشاقلارآراسیندا قارلیقدا و بوزلوقدا اویناناان بیر اوْیون آدی (فا: محل سر خوردن).

زوْیولده‌مک..züyüldəmək [تاثیرسیزائیلم] زووْمک، سوْروشمک (فا: سر خوردن).

زوْیولقان..züyülqan [تاثیرسیزائیلم] زوْولقان، چوْخ زوْون، سوْروشگن.

زوْیه..züyə [اؤزل‌آد] ایدیل‌بولغارلاری‌نین قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴].

زوْوور..züvür [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی (قو: زَواجَر).

زِه آباد..zehabad [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

زِه..zeh [باخ] زئه.

زهتابی..zəhtabi [اؤزل‌آد] محمد کاظم کیریشچی نین اوغلو پروفئسور دوْکتورمحمدتقی‌زهتابی(کیریشچی) ش۱۳۰۲ ده شبستره آنادان اولوب و ۱۳۷۷ ده دونیادان گئتدی، اوزون مُدّت ایران عراق و ساوئتلرده تورک دیل و کولتورونو تدریس ائدیب، سون چاغلار

"ایران تورکلرینین اسکی تاریخی"نی درین آراشدیرما سونوجو علم عالمینه ارائه وئریب، بو کتاب ایران تاریخی باره‌ده ان بؤیوک تحقیق و اثرلردن سایيلیر، و ایران تاریخینین قارانلیق نقطه‌لرینی آیدینلاتماقدا دَیرلی مطالبه مالیکدیر، زهتابی دن چوخلو اثرلر

قالیبدیر [۱۱۷].

زهد فروش..zühd furuş [صفت] زهد ساتان (فا: ~). hypocritical

زهدفروشی..zühd furuşi [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] زهد ساتما (فا: ~). hypocrisy

زهر..zəhr [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: زهَر.

زهَر..zəhər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آغی، سمّ، زهیر (فا: ~).

زهَر تولُوغو..zəhər tuluğu [صفت] دیل آجی و شیت آدام.

زهرمار..zəhrmar [آد، فا] ۱-چوخ آجی شئی. ۲-سؤیوش آنلامیندا دئییلن بیر سؤز (فا: ~).

زهرناک..zəhrnak [آد] زهرلی، آغی‌لی (فا: ~). poisonous

زُهره..zöhrə [آد، عربجه] گونش‌سیستیمینده گؤنشه یاخین ایکینجی اولدوزون آدی، کاروان قیران، چولپان، چوبان اولدوزو، وئنوس (فا: ~).

زُهره چیچگی..zöhrə çiçəyi [آد، بیتگی] بیر نوع بزک بیتگی‌سی (فا: گل کفش ونوس). Cypripedium

زهره‌خانیم..zöhrə xanım [بازار] م ۱۹جو عصرین شاعرلریندندیر [۵۲].

زُهره‌وفایی..zöhrə vəfai [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندندیر [۳].

زهله..zəhlə [آد] بئزمه و بیخما وضعیتی" یاراماز سؤزلریله لاپ زهله-می آپاردی" (فا: مشمئز کردن) {زهره› زهر کیسه‌سی کلمه سیندن آلینما اولمالیدیر}.

زهله آپاران..zəhlə aparan [صفت] زهله تؤکن (فا: مشمئز کننده).

زهله‌سینی آپارماق..zəhləsini aparmaq [تاثیرلی ائیلم] تنگه گتیرمک، بیخدیرماق.

زهله کار..zəhləkar [صفت] زهله آپاران.

زهله‌سی گئتمک..zəhləsi getəmək [تاثیرسیزائیلم] بئزدیرمک، اوُساندیرماق.

زهله‌سی قاچماق..zəhləsi qaçmaq [تاثیرسیزائیلم] بئزدیرمک، اوُساندیرماق.

زَهْم..zəhm [آد] قوْرخو، دهشت "بدنیمه زهم اوْتوروبدور" (فا: وحشت) {سهمان و سم سؤزوندن آلینمادیر و سهمگین شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر [۵]}.

زهم‌لندیرمک..zəhmləndirmək [تاثیرلی ائیلم] دهشت لندیرمک (فا: به وحشت انداختن).

زهملی..zəhmli [صفت] قورخو دوْغوران، دهشت لندیرن.

زهیر..zəhir [باخ] زهر.

زهیرآغاجی..zəhirağacı [آد، بیتگی] آغی آغاجی (فا: شوکران).

زیْپ..zip [آد] گؤجله دوْلدورولان شئی‌دن چیخان سس ویا گؤجلوک‌له نفس آلما سسی (فا: صدای پرکردن چیزی).

زیْپیلداماق..zıpbıldamaq [تاثیرسیزائیلم] زیْپیلتی سسی چیخارماق.

زیْپیلی..zıppılı [آد، سس تق] زیْپ سسی، گؤجنمه سسی.

زیْقین..zıpqın [آد] بؤیوک بالیقلاری وروب چکمه‌یه یارایان اوْجو چنگل‌لی میزراق.

زیْپلاتماق..zıplatmaq [ائتدیرگن ائیلم] زیپلاماق ایشینی گؤردورمک.

زیْپلاماق..zıplamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر یئره باسقی ایله وورماق، بیر شئیی گؤجله دولدورماق، تورکیه تورکجه سینده آتدانماق و سیچراماق مفهومونداا ایشله‌نیر (فا: با فشار پر کردن).

زیْپیرتی..zıpırtı [آد، ص] دوْلو و شیشمان آدام (فا: زپرتی) {بو کلمه فارسجادا زِپرتی شکلینده زیپلاماق سؤزوندن آلینمیشدیر}.

زیْخیر..zıxır [اؤزل‌آد] قوبا'دا کند آدی [۲۴۰].

زیْر..zır [اک] اؤن اک و اوْیوم اکی اولاراق بیر مفهومو گؤجلندیرمک اوچون ایشله‌نیر: زیْردَلی، زیْرقانماز، زیر بئساوات، زیرکئفلی (فا: پیشوندی‌برای تشدید معنی کلمه).

زیْرپی..zırpı [صفت، دا] ۱-یئکه و یوندم‌سیز، چوخ یئکه و قابا (فا: لندهور). ۲-قانماز، آنلاماز، قابا، گوْبود آدام.

زیْرپی‌لیق..zırpılıq [آد] یؤندم‌سیزلیک، یئکه‌لیک، ایری‌لیک.

زیْرپی‌لاشماق..zırpılaşmaq [تاثیرسیزائیلم] یؤندم‌سیزلشمک، قابالاشماق، ایریلشمک

زیْرپیلتی..zırpıltı [باخ] زیپیلتی.

زیْرت باشی..zırt başı [سس‌تق] تئز تئز، هر لحظه.

زیْرت پیرت ائله‌مک..zırt pırt eləmək [سس‌تق] بیهوده دانیشماق.

زیْرت زیرت..zırt zırt [سس‌تق] زیرت کیمی سس‌لره دئییلیر .

زیْرتا زیرت ائله‌مک..zırta zırt eləmək [سس تق] ۱-بیهوده دانیشماق. ۲-اؤزوندن یئل بوراخاراق سس چیخارماق (فا: زارت و زورت کردن).

زیْرتلاق..zırtlaq [صفت] یاوان، دادسیز (فا: بی مزه).

زیْردَلی..zırdəli [صفت] زیرقانماز.

زیْرراما..zırrrama [صفت، آ] سارساق، حرکت‌نی بیلمه ین.[۱]

زیْرزیر..zırzır [سس تق، دا] اوساندیریجی، اوشاق آغلاما سسی.

زیْرزیر ائله‌مک..zırzır eləmək [تاثیرسیزائیلم] زیْریلداماق.

زیْرقانماز..zırqanmaz [صفت] زیْر دَلی.

زیْرلاماق..zırlamaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: زیریلداماق.

زیْرنا..zırna [باخ] زورُنا hautboy

زیْرناکؤهول..zırnaköhül [اؤزل‌آد] سورُنا کؤهول: میانا دا کند آدی {باخ: سورُنا}.

زیْرنیخ..zırnıx [آد، ع ‹زرنیق›] آرسنیک و گؤگورد قاتیشماسیندان اله گلن بیر ماده، بدنده آرتیق توکلری آپارماق اؤچون ایشله‌نن بیر ماده، واجبی (فا: زرنیخ) depilatory

زیْریغا دوشمک..zırığa duşmək [تاثیرسیزائیلم] اسهال حالَتینه دوشمک.

زیْریق..zırıq [آد، دا] تیریق، دیشقی‌نین سولُو و اسهال حالَتی، یومشاق اولان دیشقی، (فا: نام مدفوع در حالت اسهال).

زیْریقلاماق..zırıqlamaq [تاثیرسیزائیلم] تیریقلاماق، اسهالادوشمک(فا: اسهال کردن).

زیْریل زیریل..zırıl zırıl [ظرف] چوخ زیرلداماغی آنلادیر.

زیْریلتی..zırıltı [آد] زییریلداما ایشی‌ویاسسی، زیرزیرآغلاما، زیریلداما.

زیْریلداتماق..zırıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] زیرزیرآغلاتماق، بیخدیریجی‌سسله آغلاتماق

زیْریلداماق..zırıldamaq [آد، زیرزیرسسیندن آلینما دیر] زیرزیر آغلاماق (فا: زر زر کردن، زاریدن). to weep

زیْرینپا..zırınpa [سس تق] زیرزیر آغلاما، زیریلداما "جفرده باخیب یوّسوفه اوْنون کیمی باشلادی زیرینپانی".

زیْرینق..zırınq [سس تق] زنگدن چیخان سس.

زیْرینقازیرینق..zırınqazırınq [ظرف] زیرینق سسی.

زیْریْن یوُرتی..Zırın Yurti [اؤزل آد] باشقیرد بوْی لاریندان دیر[۱۵۸-۸۱].

زیْغ..zığ [آد] ۱-دورو و سولُو پالچیق (فا: گل). mud ۲-گؤزده‌عمله-گلن‌چیرک {سیوی‌›سوُو‹سیْغ‹زیغ سؤزوندندیر[۶]}.

زیْغ..zığ [اؤزل‌آد] باکی و آبشرون‌›دا یئر آدی[۲۴۰].

زیْغ با زیغ..zığ ba zığ [دا، ظ] آغزیناجان، آغزینا قدَر.

زیْغ زیمغیر..zığ zımğır [آد] باخ: زیغ.

زیْغلاماق..zığlamaq [تاثیرلی ائیلم] پالچیق لاماق، پالچیغا باتیرماق.

زیْغلانماق..zığlanmaq [تاثیرسیزائیلم] زیغ‌لی اولْماق.

زیْغلی..zığlı [صفت] زیغا باتمیش.

زیْغلیق..zığlıq [صفت] زیغی چوخ اولان یئر، باتاقلیق، پالچیق‌لیق.

زیْغیلداتماق..zığıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] زیغیلداماسینا یول آچماق وسبب اولْماق.

زیْغیلداشماق..zığıldaşmaq [قا] بیرلیکده زیغیلداماق.

زیْغیلداما..zığıldama [آد] اینیلده‌مه، میزیلداما (فا: زاری).

زیْغیلداماق..zığıldamaq [تاثیرسیزائیلم] اینیلده‌مک، میزیلداماق (فا: زاریدن).

زیْقانا زیققانا..zıqqana zıqqana [ظرف] زیققانما حالیندا، گوّجه نه گوّجه نه.

زیْققانماق..zıqqanmaq [س، یانسیماسؤز] گوّجنمک، چتین‌لیکله دؤشمک.

زیْققی..zıqqı [آد، ص] چوخ خسیس، آج گؤز، زهله آپاران.

زیْققیلتی..zıqqılı [آد] اینیلتی، زاریلتی، زیققیلداما سسی.

زیْققیلداماق..zıqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] اینیلده‌مک، زیققینماق.

زیْققینا زیققینا..zıqqına zıqqına [باخ] زیققانا زیققانا.

زیْققینماق..zıqqınmaq [باخ] زیققانماق.

زیْلاغا..zılağa [آد، دا] اته نه قوش، چوخ ضعیف.

زیْلخ..zılx [آد، دا] چوغوندور، بینه.

زیْلخا..zılxa [ظ، دا] تامامیله، بوتون، باشدان باشا (بو ات زیلخا یاغدیر، تیخا و دورو کیمی).

زیْلیق..zılıq [آد، دا] گؤزدن و آغیز بوروندان آخان سیلیک.

زیْلیق‌لی..zılıqlı [صفت، یئرل] زیلیغی اولان، زیلیق آخان.

زیْم با زیم..zım ba zım [یانسیما سؤزودور] تاکید اوچون ایشله‌نیر "ائو زیم با زیم ایدی: ائو دولویدو".

زیْمبیرتی..zımbırtı [آد] سس‌تقلیدی اولاراق زیمیر کیمی سسی آنلاتیر.

زیْمبیرداماق..zımbırdamaq [تاثیرسیزائیلم] زیمبیرتی سسی چیخاتماق.

زیْمیرتلاق..zımırtlaq [آد] زیغ، باتاقلیق یئر (فا: باتلاق و گل).

زیْنق..zınq [سس تق] چان و زنگدن چیخان سس (فا: زانق).

زیْنق..zınq [آد، دا] قوش دیشقی‌سی.

زیْنقروْو..zınqrov [باخ] زنگ bell

زینقروولو..zınqrovlu [صفت] زینقروو اولان.

زینقیرتی..zınqırtı [آد] زینقیروو سسی.

زینقیرداماق..zınqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] زینقیرتی سسی چیخارماق.

زینقیروو..zınqırov [آد، سن، باخ: چان، زنجیر] حئیوانلارین بوینونا آسیلان بیر شئی (فا: زنگوله).

زینقیروو‌چو..zınqırovçu [آد] زینقیروو دوزَلدن وساتان.

زینقیلتی..zınqıltı [آد] زینقرووون چیخاردیغی سس.

زینقیلداتماق..zınqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] زینقیلتی سسی چیخمارتماق.

زینقیلداماق..zınqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] اینجه‌زنگ‌سسی چیخارماق، زینقیرداماق (فا: صدای زنگ در آمدن).

زینقیلدایا زینقیلدایا..zınqıldaya zınqıldaya [ظرف] سس سالا سالا.

زینقیلدایاراق..zınqıldayaraq [ظرف] زینقیرتی سسی چیخاراراق.

زیوینجا..zıvınca [ا، آ] قولسوز قادین کؤینه‌یی، جان دونو.

زَی..zəy [آد] زاج، ایکی‌قات سولفات تورشولاری کریستالی، طبده و آشپازلیقدا ایشله‌نن بیر نوع آغ و دوزا بنزر مادّه (فا: زاج). alum {سن ‹زاگ›: زاج بونون معرّب ایدیر}.

زیاد..ziad [ظ، ع] چوخ آرتیق (فا: ~).

زیاده..ziadə [ع، صفت] داها چوخ، آرتیق مقداردا (فا: ~).

زیارت..ziarət [آد، عربجه] گؤروشمه، گؤروشه گئتمه وگلمه، تاپیناق‌لارا گئده‌رک عبادت ائتمه (فا: ~). pilgrimage

زیارت..ziarət [اؤزل‌آد] شیروان'ین ۷ کندیستانیندان بیری، ٦ کندی و ۳۹۰۰* نفر نفوسو واردیر، مرکزی زیارت، شهرین ۷ ک‌ق‌ب طرفینده دیر، نفوسو* ۲۷۵۰ نفر تورک قئد اولوبدور.

زیارت..ziaərt [اؤزل‌آد] اورمیه (~بای، ~بوُن)، ساوه (~بوُلاغی)، ماکی دا داغ آدی. بوشهر-کنگان دا کند آدی. نئچه یئر آدی[۲۴۰].

زیارتچی..ziarətçi [صفت] زیارت ائدن (فا: زیارت کننده). pigrin

زیارتگاه..ziarətgah [ع+فا، آ] زیارت یئری (فا: زیارتگاه).

زیارت‌لیک..ziarətlik [آد] زیارتگاه (فا: زیارتگاه). place of pilgrimage

زیارلو..ziarlu [اؤزل‌آد] زییارلو: اهرده کند آدی {سییر: سوُ یاریلان یئر}.

زیان..zian [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ضرر، صدمه (فا: زیان).

زیبا..ziba [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] گؤزل، بزکلی، یاراشیقلی (فا: زیبا).

زیبیل..zibil [آد، ع ‹الزِبْل›: سرگین] ۱-توللانتی، تؤرتؤ-کونتو، توّکه‌دیلن شئی‌لرین یارارسیز قالینتی‌سی (فا: زباله). ۲-(مج) پیس و یاراماز آدام، آلچاق کیمسه.

زیبیل آتان..zibil atan [صفت] باخ: زیبیل چی.

زیبیل آغاجی..zibil ağacı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: زیتون تلخ). melia azedarach. melo

زیبیل چی..zibilçi [آد] ۱-کوچه و خیاوانداں زیبیل‌لری یئغیب داشیان، آشغال یئغان (فا: آشغال جمع کن). rubbish ۲-زیبیل ایچیندن بیر سیرا شئی‌لری آختاران کیمسه.

زیبیل چیلیک..zibilçilik [آد] زیبیل چی‌نین ایشی.

زیبیل خانا..zibilxana [آد] زیبیل‌لیک، زیبیل توّکولن یئر.

زیبیل داشییان..zibil daşıyan [صفت] زیبیل‌لری یئغیب آپاران ماشین و آدام.

زیبیل‌سیز..zibilsiz [صفت] زیبیلی اولمایان، آریدیلیمش.

زیبیل‌سیزلیک..zibilsizlik [آد] زیبیل‌سیز اولما وضعیتی.

زیبیل قابی..zibil qabı [آد] زیبیل توکولن قاب (فا: مزبله). dunghill.

زیبیل کیمی..zibil kimi [صفت] حدّدن آرتیق بوْل و چوْخ اولان، بعضا بوْل اولدوغو اوّچون قیمت‌دن دؤشموش شئی حاققیندا.

زیبیل لتمک..zibillətmək [باخ] زیبیل‌له‌مک.

زیبیل لشدیرمک..zibilləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] زیبیل‌لی ائتمک.

زیبیل لشمک..zibilləşmək [تاثیرسیزائیلم] زیبیل‌لی اولماق.

زیبیل لنمک..zibillənmək [تاثیرسیزائیلم] زیبیل‌لی‌اولماق، زیبیله باتماق.

زیبیل‌لی‌لیک..zibillilik [آد] زیبیل‌لی یئرین حالی.

زیبیل‌له‌مک..zibilləmək [تاثیرلی ائیلم] زیبیل‌لی‌ائله‌مک، زیبیله باتیرماق.

زیبیل‌لی..zibilli [صفت] زیبیلی اولان، سوّپورولمه میش.

زیبیل‌لیک..zibillik [آد] زیبیل توّکولن یئر.

زیبیل‌لیگه آتماق..zibilliyə atmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُنوتماق، یاددان چیخارماق.

زیبیلی چیخماق..zibili çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] حددن آرتیق بوْل بوْل اولدوغو اوّچون قیمت‌دن دَیردن دؤشمک.

زیپ..zip [آد، این: سس‌تق] پارچا و کیف کیمی شئیلری آچیب باغلاماغا یارایان بیر نوع وسیله.

زیپله‌مک..zipləmək [تاثیرلی ائیلم] زیپ ایله باغلاماق.

زیت‌آریاس..zit ariyas [اؤزل‌آد] هیتیت قوْرویوجو تانریلاریندان[۲۱۱].

زِیتون..zeytun [آد، بیتگی، عربجه] زیتون گیللردن یاپراقلاری قارشی لیقلی، کیچیک و گؤموشو رنگینده کؤکو اوزون و قوراق لیقدا یئتیشه بیلن بیر آغاج و اونون میوه‌سی (فا: ~). olea sativa

زِیتون..zeytun [اؤزل‌آد] اوغوز-قینیق بویوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

زِیتون‌گیللر..zeytungillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنکلی بیتگی‌سویو، اؤرنگی زیتون، دیش بوداق، یاسمین، لئیلاق (فا: تیره زیتون). oleaceae

زیتونلو..zeytunlu [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی.

زیر..zir [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] کسره، آلت اشاره (فا: زیر).

زیرآب..zirab [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] سوُ یولو، آیاق یولو (فا: زیرآب).

زیرآباد..zirabad [اؤزل‌آد] قوچاندا چای وجوُغاتئی دا کند آدی.

زیرا..zira [باغلاییجی سؤز، فا] چونکو، بوندان اؤتورو، اونا گؤره (فا: ~because)

زیراسف..zirasf [اؤزل‌آد] سرابدا کندآدی {زیر/ سیر+ آس: آسلان؛ آسلانلارلابزنمیش‌وساریلمیش[۶۶] ۲-آس‌و آزلارلا بزنمیش}.

زیرافکند..zirəfkənd [آد، فا] آذربایجان موغام‌لاریندان بیری.

زیراندول..zirəndul [اؤزل‌آد] بوکان دا کند آدی.

زیرجامه..zircamə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] آلت گئییم، آلت پالتار (فا: زیرجامه).

زیردست..zirdəst [ف، آ] ال آلتی، کؤمکچی (فا: زیردست).

زیرزبر..zirzəbər [ظ، فا] آلت اوست.

زیرزَمی..zirzəmi [آد، فا] زئرزَمی: یئرآلتی قاتی، آلت قات، یئرآلتی ائوی و اوداسی (فا: زیر زمین).

زیرزیبیل..zirzibil [آد] تؤرتؤکونتو، توللانتی (فا: آشغال). trumpery

زیرک..zirək [باخ] زیرنگ.

زَیرَک..zəyrək [آد، بیتگی] خاشخاشا بنزر توخومو اولان بیر نوع بیتگی، ایکی نوع بزه‌رگه اشاره ائتمک اولار ساری بزه‌رک (یاغی آلیناراق آغاج قاپی پنجره‌لری یاغلاماق اوچون ایشله‌نیر) و قارا بزه‌رک (توخومونو دؤیه‌رک پنیر و کره ایله قاتیب استفاده اولونوردو)، بزیر {ع‹بَذیر› بَزه‌رَک› زَیه‌رک› زَیرک[۶]}.

زیرکان..zrkan [اؤزل‌آد] غور تؤرکلرینه باغلی و کورمانج دیلینده دانیشان بیر بوی آدی، باخ: کورمانج.

زیرکانلی..zirkanlı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بویو[۲۰۹].

زیرَکلیک..zirəklik [آد] چابوقلوق، یئهین‌لیک(فا: جلدی) quickness

زیرمانلو..zirmanlu [اؤزل‌آد] اورمیه ده کند آدی {سیر+مان+لو: چوخ زینتلی: گؤزل یورد}.

زیرنگ..zirəng [صفت، فا] باشاریلی، چئویک (فا: زرنگ).

زیروزبر..zirozəbər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] آلت اوست (فا: زیروزبر).

زیروه..zirvə [ع ‹ذروه›] قله (فا: قلّه) summit

زیره..zirə [آد، بیتگی] چتیرگیللردن اولاراق ادویه کیمی خمیره و بوجور شئیلره قاتیلاراق خوش ایی‌لی توخوملو بیتگی.

زیره..zirə [اؤزل‌آد] آبشرون‘دا یئر آدی[۲۴۰].

زیره چیچه‌یی..zirə çiçəyi [آد، بیتگی] چوخ ایللیک بزک بیتگی‌سی.

زیره‌کؤپ..zirəküp [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، قارین آغری‌سی اوچون یارالیدیر و بورُوندان قان آچیلسا قورودار[۱۳۶].

زیری..ziri [اؤزل‌آد] سرابدا کندآدی {۱-ساری. ۲-سیری: زینت}.

زیریش..ziriş [آد، بیتگی] ۱-یاپراق‌لارینین بیر حصّه‌سی ترسینه چئور-یلمیش، چیچگی آچیق ساری و میوه‌سی تورش مزه، کول بیتگی، زیرینج (یاغلی یئمکدن سونرا یئیلرسه راحاتلیق گتیرر[۱۳۶]) (فا: زرشک).

زیریشلی..zirişli [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {زیریش و سیریش یئری}.

زیریش‌مُربّاسی..ziriş murabbası [آد] زیریشی قایناداراق، شکر و آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مُربّا.

زیرینج..zirinc [باخ] زیریش.

زیرینجین..zirincin [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {زیرینج+ین}.

زیریان..ziriyan [اؤزل‌آد] کلئییر ده کند آدی {۱-سورُیان: قالا. ۲-سیری+ یان: توخوماجیلیق لا ایلگیلیدیر}.

زیزیال..zizial [اؤزل‌آد] داشکسن‘ده داغ آدی(۱۷۱۷)[۲۴۰].

زیقزاق..ziqzaq [آد، فرانسیزجا] زیگزاگ: ۱-آردآردا یئدی سکیز شکلینده اولان تیکیش و بنزر شئیلر، تیکیشده بو بیچیمده دؤزَلمیش اولان توخونما. ۲-(مج) قارشی‌لیقلی (فا: زیگزاگ).

زیگیل..zigil [آد] زییل: دری‌نین اوستونده عمله گلن تومورجوق کیمی چیخینتی (فا: زگیل). wart {دیوان لغات تورک ده ایشله نیدیر‹ سنگیل، سیگیل›، سن ‹سیگیل›، باخ: سنگر}.

زیگیل اوتو..zigil otu [آد، بیتگی] سیغیل اوتو، قالینجا یاپراقلاری چیبان و یارا اوچون یارارلی، زیگیل چیچگی (فا: گل کتانی چنگی).

زیگیل تؤکمک..zigil tökmək [تاثیرسیزائیلم] زیگیل چیخارماق.

زیگیل‌لیلیک..zigillilik [صفت] زیگیلی اولما وضعیتی،زییللیلیک.

زیگیل‌جیک..zigilcik [آد] خیردا کیچیک زیگیل، زییلجیک.

زیگیل‌لیک تویوقلاری..zigillik toyuqları [آد، دیرگی] بیر قوش آدی (فا: کلاغ رنگی، چرخ ریسک دم دراز). megapodulae

زیگین‌کئش..ziginkeş [اؤزل‌آد] زییینکئش: اوجاندا کند آدی {سین+کئش}.

زیل..zil [صفت] ۱-زول، زولاق، اوزون هر شئی. ۲-اؤن اک اولاراق گوجلندیرمه و چوخلوق آنلامی وئرن بیر سؤزدور "زیل قارا، زیل قارانلیق". ۳-اوجا تونلو، یوکسک و نازیک سس" زیل اوخویان"٤- (آ، سن) ناغارا خانالاردا چالینان بیر نوع سنج {یول و زول سؤزوندن: زیل‌له‌مک: زول‌زول‌باخماق}. ۵-زیل؛(باخ: زیّیّل) قوش زیل، قوش آتقی‌سی، قوش پوخو.

زیلاف..zilaf [صفت، ع‹جلف› جیلاف› زیلاف] ۱-سوّرتولموش قاب، ۲- (مج)شولوق اوشاق.

زیلان..zilan [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بویو[۲۰۹].

زیل‌اوخویان..zil oxuyan [آد] اوپرا کیمی یئرلرده زیل سس ایله اوخوماق اوخویان (فا: زیلخوان).

زیلبین..zilbin [اؤزل‌آد] (دوّلبین / زیلبیر)مرنده کندیستان، چای و هشتری‌ده کندآدی {زیل+بین: زول+مین: بوللوق زولاق یئر}.

زیل‌پرده چالماق..zil pərdə çalmaq [تاثیرلی ائیلم] تاری زیله چکمک.

زیل‌پرده..zil pərdə [آد] یوکسک(زیل)سس‌چیخاران پرده(تار و سازدا).

زَی‌لتمک..zəylətmək [اتدیرگن ائیلم] زی‌له‌مک ایشینی گؤردورمک.

زیلتنگ..ziltəng [آد، دا] ۱-آتین دال طرفینده بئلینه چکیلن ایپ. ۲- توققا، اؤرکن {زول› زیل› زیلتنگ}.

زیل‌دره‌سی..zil dərəsi [اؤزل‌آد] مرند-چنه‌وان یاخینیندا بیر یئر آدی[۶۶].

زیل‌قارا..zil qara [صفت] قاپ قارا، دؤم قارا، تامامیله قارا.

زیل‌قارانلیق..zil qaranlıq [صفت] قاپ قارانلیق، هئچ ایشیق اولمایاراق.

زیلکان..zilkan [اؤزل‌آد] بوستان آباد دا کند آدی {زول+قان: زولاق}.

زیللتمک..zillətmək [تاثیرلی ائیلم] زیل‌له‌مک ایشینی گؤرمک.

زیللشدیرمک..zilləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] زیل سسه دؤندرمک.

زیللشدیریلمک..zilləşdirilmək [بلسیز ائیلم] زیله قالدیریلماق، تونو یوکسلتمک.

زیللشمک..zilləşmək [تاثیرسیزائیلم] زیل بیرسسه دؤنوشمک.

زیللنمک..zillənmək [تاثیرسیزائیلم] زیللـه ییب باخماق، گؤزلرینی بیرنقطه‌یه تیکمک، زیل‌له‌مک (فا: زل زدن).

زیللەکه..zilləkə [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {زیل+اکه}.

زیللەمک..zilləmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-زیل سسه دؤندرمک، اوخوماقدا نازیک سسه گئچمک، سسی زیله قالدیرماق (فا: صدای‌زیر در آوردن). ۲-گؤزلرینی بیر نقطه‌یه تیکمک، بیریئره اوُیوب باخماق (فا: زل زدن) {باخ: زوللاماق}.

زَی‌لنمک..zəylənmək [بلسیز ائیلم] زی ووروللماق، زی قاتیلماق.

زیله..zilə [اؤزل‌آد] اوغوز-قایی بویوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

زیله‌چکمک..zilh çəkmək [تاثیرلی ائیلم] سیملی موسیقی آلتی‌نی یوکسک تونداکؤک‌له‌مک.

زیله‌قالخماق..zilə qalxmaq [تاثیرلی ائیلم] زیل اوخوماق، یوکسک تونا گئچمک.

زیله‌گتیرمک..zilə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] زیله چکمک.

زَی‌له‌مک..zəyləmək [تاثیرلی ائیلم] زَی ووروماق، زی قاتماق.

زیلی..zili [آد] بیرنوع خالچا، بعضا بیر نوع اوزون کیلیمه زیلی دئییلیر، بوُ کلمه سیلی، سیلو، سیله، شیله شکلینده ده سؤیله نیبدیر (فا: زیلو) {باخ: زول› زیل}.

زَیلی..zəyli [صفت] زَی‌له قاریشیق اولان، زی قاتیلمیش.

زَیلی..zəyli [اؤزل‌آد] زَیلیجه: اهر، اوجاندا کندآدی {زاج بؤلگه سی[٦٦]}.

زَیلیجه..zəylicə [اؤزل‌آد] باخ: زَیلی.

زَیلیک..zəylik [اؤزل‌آد] داشکسن'ده کند آدی[۲٤۰].

زیلیک..zilik [اؤزل‌آد] ماهنشان دا چای آدی {اوزون و زولاق یئر}.

زَیلی‌کور بولاق..zəyli kor bulaq [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

زیلیان..ziliyan [اؤزل‌آد] کلئیبرده کند و چای آدی {باخ: زیلیک}.

زَیَم..zəyəm [اؤزل‌آد] شامخور'دا یئر و چای آدی[۲٤۰].

زیمداغ..zimdağ [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲٤۰].

زین..zin [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یهَر. {محتملا عربجه زینت سؤزونوندن}.

زین‌آباد..zin abad [اؤزل‌آد] بوُیین‌زهرا و قُروه-گؤل‌تپه ده کند آدی {سین}.

زیناری..zinarı [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {سین+آری: پوسو یئری}.

زِینال‌اوچان..zeynal uçan [اؤزل‌آد] سراب دا داغ آدی.

زینال‌جبارزاده..zeynal cabbarzadə [یازار] (دوغومو م۱۹۲۰) باکی‌لی شاعردیر.

زینال‌خلیل..zeynal xəlil [یازار] م۱۹۱٤ده گنجه‌ده آنادان اولوب اثر لرینده چوخلو شعر، منظومه و نمایشنامه گؤرمک اولار.

زین‌العابدین‌باباپور..babapur zeynəabdin [اؤزل‌آد] تبریزلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

زین‌العابدین‌شیروانی..şirvani zeynəlabdin [یازار] مستعلیشاه هـ ۱۳جو یوزیلده یاشایاراق تورکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

زین‌العابدین‌مراغه‌ای..mərağei zeynəlabdin [اؤزل‌آد] (م۱۹۱۰-۱۸۷۳) آذربایجان و ایران ادبیاتیندا ایلک رئالیست رومان مؤلفی دیر، "سیاحتنامه ابراهیم بیگ" معروف کتابیدیر، بو کتاب معارف و آزادلیق فیکرینی یایماقدا بؤیوک رل اوینامیشدیر، پروفئسور حمید محمد زاده بو کتابی تورکجه‌یه چئویرمیشدیر.

زینب پاشا..zeynəb paşa [اؤزل‌آد] بی بی زینب ۱۲٦۳ گونش ایلینده تانینیب و رژی جریانیندان سونرا تبریزلی قادینلارلا ظُلم علیه‌ینه بؤیوک رشادتلره ال آتیب و خانیم آغالارین حقوقی برابرلشمه سینده بؤیوک رول اوینایبدیر.

زینب‌ضربعلی‌قیزی..qızı zərbəli zeynəb [آد] (ش۱۲۳۹-۱۳۲۱) شیروانلی شاعردیر[۵۲].

زینَت..zinət [آد، عربجه] بزک، سوس، یاراشیق (فا: زینت).

زینت‌یوسف‌زاده..zinət yüsüfzadə [یازار] زینت ولی‌قیزی گونش ۱۲۳۹ دا شاماخی‌دا آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

زینَتلی..zinətli [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی.

زینتوُهیس..zintuhis [اؤزل‌آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

زینجانا..zincana [اؤزل‌آد] تبریز ده کند و چای آدی.

زینجیر..zincir [باخ] زنجیر.

زینجیل فرج..zincilfərəc [آد] انجیر دوشابی ایله اوُنون قاریشیغیندان پیشیریب قوورواراق یئییلن، بیرنوع قیش شیرینی‌سی.

زیندان..zindan [آد] توتساق‌خانا، حبیس‌خانا(فا: زندان) {زین سؤزو تورکجه سین کلمه‌سیندن دؤزه‌لیر، سینمک سؤزو بوُسماق و گؤروشمه‌مک اوچون، گیزلنمک دئمکدیر، اؤزللیکله زین=زِن سؤزونون فارس کؤکلو زنده کلمه سیندن آیری بیر معنایا مالیک اولدوغو بو مطلبی گوجلندیریر، بو کلمه‌ده دان اکی فارسجا اولمادیر (اؤرنک: قتدان، گوّلدان)، باخ: سین}. .

زیندان..zindan [آد] دمیرچیلیکده دمیری قویوب دؤیولن یئر {فا ‹سندان›، محتملا سندان‌ین محکم اولماسی اوچون بؤیوک بؤلومو یئرده قوُیلانیردی و بوُ اوزدن سین و سندان شکلینده ایشله نیبدیر(دان فارسجا اکدیر)، باخ: سین}.

زیندان..zindan [اؤزل‌آد] سوُلدوز، تیکان‌تپه و اوُرمیه ده داغ آدی.

زیندانچال..zindançal [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی.

زیندشت..zindəşt [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {زینداش / سین+داش}.

زیندان‌لاماق..zindanlamaq [تاثیرلی ائیلم] زیندانا سالماق.

زینداوار..zindavar [اؤزل‌آد] سوُمقاییت‌دا داغ آدی(۱۳۱٦)[۲٤۰].

{سینداوار}.

زینقیروْ..zinqirov [زینق زینق سسیندن آلینمادیر] ائوجیل حئیوان‌لارین بوْینونا آسیلان زنگ.

زینقیروْلو..zinqirovlu [صفت] زینقیروُوُ اوْلان، زینقیروو آسیلمیش.

زینکانلو..zinkanlu [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {سین+قان+لو}.

زینگ..zing [آد] اینسان و حئیوان‌لاردا قول و بالدیر سؤموگو (فا: استخوان بازو و ران). {دیواندا ایشله‌نن سینگیر (سینیر، عصب، پئی) سؤزوندن آلینمالیدیر[٦]}.

زینگوارا..zingvara [آد، باخ: زینگیره] سالخیم‌لاری چوخ خیردا و دانالاری تؤکولموش اؤزوم.

زینگیره..zingirə [آد] زینگیرته: کیچیک اؤزوم سالخیمی {زنجیر سؤزونون دَییشمیش شکلی اولمالیدیر}.

زینگیلتی..zingilti [آد] وورولان ایتدن چیخان سس، زینگیلده‌مه سسی.

زینگیلدَتمک..zingildətmək [ائتدیرگن ائیلم] زینگیلده‌مه‌سینه یول آچماق.

زینگیلدشمک..zingildəşmək [قا] بیرلیکده زینگیلده‌مک.

زینگیلده‌مک..zingildəmək [تاثیرسیزائیلم] زینگیلتی‌سسی چیخماق، زیْنقلداماق (فا: صدای زینگ زینگ در آمدن).

زینه..zinə [آد] سیزینتی کیمی اوْلان سو، چوخ آزاجیق سویو اوْلان بولاق (فا: چشمه) {سیْزی وسیزینتی سؤزوندن}.

زینه..zinə [اؤزل‌آد] مراغا دا کند و پیرانشهرده(~روک) داغ آدی.

زینهار..zinhar [باغلاییجی سؤز، فا] ساقین، اوْلماسین، آماندیر (فا: زنهار).

زینی‌بگلی..zinibəyli [اؤزل‌آد] حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی‌اوْبا آدی[۱۰۸].

زیوانا..zivana [آد، دا] دَییرمان داشی‌نین اوْرتاسیندا کی قازیق، اوْیوق بیر شئین ایکی پارچا سینی باغلایان ایچی بوش میل، قلیانین ایچی بوش میلی[۱].

زیولن..zivlən [اؤزل‌آد] گنجه‌ده چای آدی[۲٤۰].

زیویک..zivik [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

زَیه‌رک..zəyərək [باخ] زَیرَک.

زَیه‌لی..zəyəli [اؤزل‌آد] داشکسن‘ده چای آدی[۲۴۰].

زییریک..ziyrik [آد] آرابا تکرینین اوّستونه چؤکولموش دمیر تکری، شین[۱۱۲].

زییل..ziyil [باخ] زیگیل.

زییلده‌مک..ziyildəmək [س، دا] اوّشومک، تیرتیر اسمک.

ژ..j[حرف]تورک عرب الفباسی‌نین اوْن دوردونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین اون بئشینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو و تیتره شیم‌لی حرف سایبلیر (فا: چهاردهمین حرف ترکی آذربایجانی).

ژئتون..jeton[آد، فرانسیزجا] پتک (فا: ژتون).

ژئست..jest[آد، فرانسیزجا] ترپه‌نیش، داورانیش، قامت، دوُروش(فا: ژست

ژئلاتین..jelatin[آد، فرانسیزجا]محلول و دوُرو ماده، سوْیودوقدان سوْنرا عمله گلن بیرنوع یومشاق ماده (فا: ژلاتین).galatin

ژئن..jen[آد، فرانسیزجا]اساس اؤزللیکلری وخصوصیتی منتقیل ائدن (فا: ژن). goeg) genoa

ژئنئراسیون..jenerasion[آد، فرانسیزجا]نسیل (فا: ژنراسیون).

ژئنئرال..jeneral[آد، فرانسیزجا]عسگری بیر روتبه (فا: ژِنرال). general

ژئنئریک..jenerik[آد، فرانسیزجا] تانیتما یازی‌سی (فا: ژنریک).

ژئنال..jenal[آد، لا: گنل] یوّکسک نظامی روّتبه.

ژئنتیک..jenetik[آد، فرانسیزجا]ژن‌له ایلگی‌لی (فا: ژنتیک). genetics

ژئنراتور..jenerator[آد، فرانسیزجا]اوّره‌تج، دینامو، میکانیکی انرژی‌نی الکتریکی انرژیه چئویرن ماشین (فا: ژنراتوْر).

ژئنرال سوُیو..jenral suyu[اؤزل‌آد]باخ: اردبیل.

ژئنوساید..jenosayd[آد، فرانسیزجا]ژئنوسید: سوْی قیریمی (فا: ژنوساید).

ژئنوسید..jenosid[آد، فرانسیزجا]ژئنوساید: سوْی قیریمی (فا: ژنوساید).

ژئوْ..jeo[آد، یو: یئر]بیر سیرا خارجی کلمه‌لرین قاباغینا گله‌رک اوْنلارا یئر معناسینی آرتیریر "ژئولوژی، ژئوفیزیک".

ژئوبوْتانیک..jeobutanik[آد، یو]بوُتانیک'ین یئر کوّره سینده یاییلماسینی، ترکیب و نوْع دَییشمه سینی آراشدیران بیلیم دالی.

ژئوتروْپیزم..jeotropizm[آد، فرانسیزجا] یئره یؤنه‌لیم، یئره دوْغرولوم (فا: ~).

ژئوپولیتیک..jeopolitik[آد، فرانسیزجا] یئرسل پولیتیک.

ژئوترمال..jeotermal[آد، فرانسیزجا] یئرسل ایستی (فا: ژئوترمال).

ژئوترمیک..jeotermik[آد، فرانسیزجا] یئر ایستی سل، یئر ایستی‌سیله ایلگی‌لی.

ژئودئزی..jeodezi[آد، فرانسیزجا] یئر اؤلچمه بیلگی‌سی (فا: ژئودئزی).

ژئودینامیک..jeodinamik[آد، فرانسیزجا] یئر قابیغی ترپه‌نیشی ودییشیک‌لیگینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: ~).

ژئوسانتریزیم..jeosantrizim[آد، فرانسیزجا] یئر اؤزک جیللیک.

ژئوسانتریک..jeosantrik[فر، صفت] یئر اؤزک جیل.

ژئوسیسمیک..jeosismik[آد، فرانسیزجا] یئرترپه‌نیش‌ایله‌ایلگی‌لی، یئر ترپه‌نیشسل.

ژئوسینکلینال..jeosinklinal[آد، فرانسیزجا] یئر قابیغینین بیر یئری چؤکه‌رک و اوُزون مُدّت قات قات توْرتولارلا دولْموش اولان بؤلومو، یئر چؤکوم دولْماسی (فا: ~).

ژئوفیزیک..jeofizik[آد، فرانسیزجا] یئر فیزیکی، یئرین فیزیکی اؤزل‌لیگینی و اوْندا گئدن فیزیکی پروْسئس‌لر حاققیندا بیلگی‌لرین مجموعسو (فا: ~).

ژئوکیمیا..jeokimia[آد، فرانسیزجا] یئرکیمیاسی، یئرین شیمیایی ترکیبی و اؤزل‌لیگینی و یئرقابیغیندا شیمیایی ائلئمئنت‌لرین یاییلماسی و یئر دَییشمه‌سی قانون‌لاری حاققیندا بیلیم (فا: ژئوشیمی).

ژئولوژی..jeoloji[آد، فرانسیزجا] یئر بیلیمی، یئر قابیغی‌نین قوُرولوشو، ترکیبی، تاریخی باره ده اوْلان بیلیم (فا: زمین شناسی).

ژئولوژیک..jeolojik[آد، فرانسیزجا] یئر بیلیم ایله ایلگی‌لی (فا: ژئولوژیک).

ژئولوق..jeoloq[آد، فرانسیزجا] یئر بیلمَنی، یئر بیلیمجی‌سی (فا: زمین شناس).

ژئومتری..jeometri[آد، فرانسیزجا]خط و جیزیقلارلا جیسم‌لرین بیربیرلریله ایلیشگی‌لرینی‌اینجه‌له‌ین‌ریاضیات‌دالی، هندسه (فا: هندسه)

ژئومورْفولوق..jeomorfoloq[آد، فرانسیزجا] یئر اوْز بیچیم بیلمَنی و اوُزمانی، یئر اوْز بیچیم جی (فا: ژئومورْفولوگ).

ژئوموفولوژی..jeomofoloji[آد، فرانسیزجا] یئراوْز و بیچیم بیلیمی (فا: ~).

ژاپوْن..japon[آد] آسیا قاراسینین ان دوْغوسوندا یئرآلان بیر آدا و اوْرانین خالقی‌نین آدی.

ژاپوْن آرمودو..japon armudu[آد] بیر بیتگی توّرو.

ژاپوْن آلماسی..japon alması[آد] بیر بیتگی توّرو.

ژاپوْن گوّلو..japon gülü[آد] بیر بیتگی توّرو.

ژار..jar[اؤزل‌آد] اورمیه(~آباد، ژارژو) ده کند آدی.

ژارکین..jarkin[آد، قازاقجا، یارکین] یاردیم، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

ژاکئت..jaket[آد، فرانسیزجا]قادین و آغا اؤچون قیسا اؤست پالتار (فا: ~).

ژاگوآر..jagoar[باخ]جاگوُآر.

ژالتیل..jaltil[قازاقجا، یالتیل› یال]یالین، قیز آدی (فا: نامدختر).

ژاله..jalə[آد، فا] ۱-شئه، قیروو (فا: شبنم). **dew** ۲-قیز آدی.

ژالیک..jalik[قازاقجا، یالیق› یال]پارلاق، قیز آدی (فا: نامدختر).

ژالین..jalin[قازاقجا، یالین]یالین، قیز آدی (فا: نامدختر).

ژامبون..jambun[آد، فرانسیزجا]دوْغوز باسدیرماسی (فا: ژامبون).

ژانر..janər[آد، فرانسیزجا] ۱-اوُسلوب، طرز، جنس. ۲-اؤزل بیر شئی اؤچون اوْلان ادبی واینجه صنعت اثرلری (فا: ژانر).

ژاندارم..jandarm[آد، ایتالیانجا]یوُرد ایچی و شهر دیشی عسگری گؤرَولی‌سی (فا: ژاندارم). **gendarme**

ژاندارمئری..jandarmeri[آد، فرانسیزجا]اؤزل پولیس قوْشونو. **gendarmerie**

ژوْتان..jotan[اؤزل‌آد]گؤی‌تورک‌خاقانی، تاپو‘نون قارداشی[۵۴]. {چوْتان}.

ژوْن..jon[آد، فرانسیزجا]گنج، سینما گنج اوْیونجو.

ژوُپیتئر..jupiter[آد، فرانسیزجا]ارَندیز، مُشتَری گزه ینی (فا: مشتری).

ژورنال..jurnal[آد، فرانسیزجا]درگی (فا: ~).

ژورنالیست..jurnalist[آد، فرانسیزجا]درگی چی (فا: ژورنالیست). **journalist**

ژوُری..juri[آد، فرانسیزجا]سئچیجی‌لر قوُرولو، سئچی جی قوُرول، یارقی جی‌لار قوُرولو (فا: ژوُری).

ژوْکئی..jukey[آد، این]یاریش آتلارینا مینن وبو ایشی بیلن .

ژولیک..julik[آد، روسجا]اوْغرو، فیریلداقچی (فا: ژولیک).

ژوُماک..jumak[آد، قازاقجا: اوُچماق]جنّت، قیز آدی (فا: نام دختر).

ژیپس..jipəs[آد، فرانسیزجا]آلچی داشی، گچ (فا: ژیپس).

ژیقول..jiqul[آد، فرانسیزجا]ژیقولی: ۱-گئچیمی یاشلی و زنگین بیر قادین طرفیندن ساغلانان گنج. ۲-شیک و بَربَزَکلی.

ژیلئت..jilet[آد، فرانسیزجا]قیسا قوْلسوز و یاخاسیز آلت گئییم "ژیلئتینین دؤیمه‌لری آغدیر" .

ژیلوْی..jiloy[اؤزل‌آد]چیلوْی: آذربایجان‘دا آدا آدی[۲۴۰].

ژیمناستیک..jimnastik[آد، فرانسیزجا]بیر نوع ایدمان، اوْرقانیزمی انکشاف ائتدیرمک و ساغلام لاشدیرماق اؤچون تطبیق ائدیلن خُصوصی‌فیزیکی‌حرکتلر سیستیمی(فا: ~). **gymnastics**

س..S [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اون بئشینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی بئشینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو و تیتره شیم‌سیز حرف سایی‌لیر (fa: پانزدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

سائل..sail [آد، عربجه] دیلنچی (fa: گدا).

سابا..saba [اؤزل‌آد] ۱-سوپا، دیه‌نک {سوپا}. ۲-سؤز، ادّعا، باخ: ساو.

سابار..sabar [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-ساوار، خطیب، قونوشماچی (بو کلمه‌نی ساو+ار شکلینده و معناسینی ساو انسانلاری ویا شامان دینی‌نی یایان انسانلار یورومالایانلاردا واردیر؛ قاییناق: اسلامیتدن اؤنجه تؤرکلرین تاریخی). ۲- قیرقیز-تاقای-ساری باغیش-مونقوُل اولوبابا و بوی‌لار یندانديرلار[۸۱-۱۵۸]. ۳-هون بیرلیکلرین‌دن بیری(سیبیر، سابیر، ساویر، ساویر'دا یازیلیر)[۵۴].

سابارلار..sabarlar [اؤزل‌آد] تورک بوی بیرلیگی اولاراق تؤرلو شکیللرده یازیلیب "ساواَر، ساوآر، ساویر، سیَبَر، شامان، شامَر، سومَر، شومئر"، آسیا هونلارینا باغلی اولاراق ساوار سؤزو ساو گتیرن و دین گتیرن‌ملّته دئییلیر، بوگون سیبری ده یاشایان توبولسک خالقی بوائلدندیر وسیبیر(سیویر) آدلاریلا تانینیللار، م۶-۵ جی یوزیلده سابارلارین باشبوغ‌لاری "بالاق، بَلَک" و اونون خانیمی بوغارزیق (بوغاریک) آدلی شخصلرایدی، سابارلار م۵۴۵ ده آوار لاردان ضربه گؤره‌رک سونرا گؤک تؤرکلره قاتیلدیلار م۵۷۶دا بیزانسلارا یئنیلدیلر، خزربوی‌لاری‌ساییلان "بئلئنجر، سمندر" اصلینده سابارلاردان‌دیلار (fa: سیبرها).

سابابق..sabaq [اؤزل‌آد] ۱-سوپایلا دؤیوشن، دؤیوشچو ۲-قیمیز ساخلاماق اوچون بیگیر دَریسیندن دوزه‌لن تولوخ[۷].

سابابق‌قارا..sabaq qara [تاریخی اؤزل‌آد] هوایقا خانلیغینین سون خانلاریندان[۷].

سابای..sabay [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-قوچو اویغورلاری دؤنمی بگ‌لریندن ۲-قیرقیزلارین، ائدیگنه اویماغی بوی‌لاریندانديرلار[۸۱-۱۵۸]. {ساو+آی}.

ساب‌تروپیک..sab tropik [آد، لا+یو] یئر کوره‌سینین تروپیک‌قورشاقلا مُعتدل قورشاق آراسیندا آرالیق وضعیت توتان ایکی فیزیکی جُغرافی بؤلگه.

سابق..sabiq [صفت، عربجه] گئچن، اؤنجه کی، اسکی، اولّده اولموش، گئچمیشده اولموش (fa: ~). former

سابقاً..sabiqən [ظ، ع] گئچمیشده، بوندان اولّ (fa: ~).

سابقه..sabiqə [آد، عربجه] گئچمیش‌لیک، بیرینین گئچمیشینده اولان حادثه‌لر، باخ: گئچه‌نک (fa: ~). past record

سابقه‌لی..sabiqəli [صفت] سابقه‌سی اولان، گئچمیش‌لیگی اولان، باخ: گئچه نک‌لی (fa: سابقه دار).

سابو..sabu [اؤزل‌آد] ۱-سوپا، دیه‌نک ۲-دؤیوشچو، ساواشچی[۷].

سابوتاژ..sabutaj [آد، فرانسیزجا] بالتالاما[۲۱۸]، خارابکارلیق، قصدا ایشی پوزماق و انگل‌له‌مک (fa: کارشکنی). sabotage

سابوتاژچی..sabutajçı [آد] سابوتاژ ائدن، بالتالاییجی (fa: کار شکن).

سابوتاژچی‌لیق..sabutajçılıq [آد] سابوتاژ ائتمه، بالتالاما (fa: کارشکنی).

سابوتاژلیق..sabutajlıq [آد] سابوتاژحرکتی، سابوتاژوضعیتی(fa: کارشکنی).

سابوتای..sabutay [اؤزل‌آد] (سوبوتای/ سابوتای/ ساباتای) تؤرک و دؤنیا تاریخی‌نین اَن بؤیوک ژئنرالی. بیر ساواش دَهاسی. چَنگیز خان'ین اؤنلو کومُوتانی و یاخین یولداشی. ۳۵ آیری اولوسدان، چئشیتلی اوردولارلا، ۶۵ ساواش دوزنله‌ین و هامی‌سیندان ظفرله آیریلان بو اولاغان اؤستو کیشی اؤچون آوروپالی تاریخچیلَر بئله حئیرانلیقلا بحث ائدیب، " نه اسکندر، نه سئزار، نه ده ناپلئون، بو کیشی‌نین یانیندا اؤلچو اولاماز و هامی‌سی سؤنوک قالیر " دئیرلر[۷].

سابوته..sabotə [آد، ظ] سابوته ائتمک، باخ: سابوتاژ.

سابی..sabı [اؤزل‌آد] ۱-سوپا ۲-ساواش ۳-سؤز، صحبَت[۷].

سابیبوغا..sabıboğa [اؤزل‌آد] سابی+ بوغا/ سابوغا؛ اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

سابیرای..sabıray [اؤزل‌آد] یاقوت تانریلاریندان، باخ: آراه[۲۱۱].

ساپ..sap [آد] ۱-اینه ساپی (fa: نخ). thread ۲-بئل و پیچاق ساپی. ۳-یاپراق چیچک و میوه‌نی دال‌لارا باغلایان اینجه و اوزون بؤلوم (fa: دم). tail ۴-آراجلاردا توتاجاق بؤلوم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو سؤزدن تؤره‌نن کلمه‌لر: ساپلاماق، ساپلانماق، ساپلانتی، ساپلیجا، ساپاق، ساپقین، ساپماق}.

ساپا..sapa [آد] کسمه یول، کسه یول، گئدیلن یول اوزه رینده اولمایان بلکه اصلی یولدان آیریلاراق واریلان یول (fa: بیراهه).

ساپا..sapa [اؤزل‌آد] ۱-سوپا، دیه‌نک ۲-قیلیچ ساپی ۳-آیقیری، فرقلی[۷].

ساپا بنزر..sapa bənzər [صفت] ساپ واری، ساپ کیمی.

ساپا دوزمک..sapa düzmək [تاثیرلی ائیلم] ایپه ساپا دوزمک، یان یانا دوزمک.

ساپا دوْزولمک..sapa düzülmək [تاثیرسیزائیلم] سیرایلا یان یانا قوْیولماق.

ساپار..sapar [اؤزل‌آد] ۱-ساپار، دؤیَر، دؤووجو ۲-آیرینتی، فرق "چاققالین کؤپک دن ساپاری یوْخدور" ۳-قبضه[۷]. [۲۲٤].

ساپاربای..saparbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساپار+ بای[۷].

ساپاساغلام..sapasağlam [صفت] چوْخ ساغلام.

ساپاق..sapaq [آد] بیرآنا یوْلدان آیریلان یولون باشلانقیج نقطه‌سی (فا: محل انحراف و انشعاب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: دسته}.

ساپاقلیق..sapaqlıq [آد] بللی بیر اؤلچو و نوْرمال حالدان ساپما وضعیتی، آنوْمالی.

ساپاگَل..sapagəl [آد] کوْتانین آغزینی تمیزله‌مک اوْچون دَیه‌نه‌یه اوْخشار بیر وسیله "ساپاگلی گتیر کوْتانی تمیزله".

ساپالاچ..sapalaç [آد] ۱-ترس یوْل. ۲-آبتال، سرسم[۲۲٤].

ساپان..sapan [آد] ۱-ایکی اوْزون ایپ و اوْرتاسی مئشین و گؤن اوْلاراق داش آتما آلتی؛ ساپاند، سوْپنگ (فا: فلاخن). sling ۲- اوْشاقلارین ایشلتدیگی داش آتما آیقیتی، داش‌آتان ۳-تاپان، سوْرولموش یئرین ایری کسسک لرینی ازمگه یارار بیر وسیله؛ بعضا کوْتان و خیْش اوْچونده سؤیله‌نیر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-کوتان۲-فلاخن؛ دده؛ بوْکلمه ساپماق / سپمک سؤزونه باغلیدیر}.

ساپان‌بالیغی..sapan balığı [آد، دیرگی] اوْزونلوغو ۷-٦ متر، قویروغو اوْزون، سالدیریجی، کؤپک بالیق‌لاری جنسیندن بیر تهلیکه‌لی بالیق، دنیز توْلکوسو (فا: نوعی کوسه). alopia vulpes

ساپاند..sapand [آد، باخ: ساپان] داش آتما آراجی (فا: فلاخن). sling

ساپان‌دمیری..sapan dmiri [آد] ساپانین توپراغی یاران دمیری (فا: خیش).

ساپان‌سوْرمک..sapan sürmək [تاثیرلی ائیلم] ساپانلاتوپراغی-شوْخوملاماق (فا: شخم‌زدن).

ساپان‌سوْمویو..sapan sümüyü [آد] بوْرون بوْشلوقلارینی آیران بؤلومون دالیندا اوْلان اوْزون و اینجه سوْموک (فا: استخوان بینی).

ساپان‌قوْلاغی..sapan qulağı [آد] ساپاندا توپراغین آلتینی اوستوْنه گتیرن بؤلوم (فا: خیش).

ساپان‌قیْران..sapan qıran [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، درین کؤک-سالدیغی اوچون یئر سوْرنده گوْجلوق گتیرن بیر بیتگی، قاییش قیران.

ساپانلاماق..sapanlamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ساپانلا یئرین کسسک لرینی ازمک.

ساپانلیق..sapanlıq [آد] بللی بیر اؤلچویه و قوْرالا اوْیمایان وضعیت، نوْرمالدان اوْزاق لاشما (فا: آنومالی).

ساپاوْتوگیللر..sapotugillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلر (ایکی لپه‌لی)، ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن، اؤرنک: آمریکا سیتما آغاجی.

ساپباساغ..sap basağ [آد] باخ: ساپساغلام.

ساپتاماق..saptamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ساپداماق.

ساپجیق..sapcıq [آد] ۱-کیچیک ساپ ۲-کیچیک دال، اوْجوندا چیچک اوْلان دالجیق.

ساپداماق..sapdamaq [تاثیرلی ائیلم] تثبیت ائتمک (فا: تثبیت کردن).

ساپدانماق..sapdanmaq [بلسیز ائیلم] ساپداماق ایشی گؤرولمک (فا: تثبیت شدن).

ساپدانیش..sapdanış [آد] ساپدانماق ایشی (فا: تثبیت).

ساپدانیم..sapdanım [آد] ساپدانماق ایشی (فا: تثبیت).

ساپدایجی..sapdayıcı [صفت] ساپدایان، تثبیت ائدن (فا: تثبیت کننده).

ساپدایش..sapdayış [آد] ساپداماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تثبیت).

ساپدیران..sapdıran [صفت] مُحرّف (فا: محرِّف). one who tampers

ساپدیرما..sapdırma [آد] تحریف (فا: تحریف). distortion

ساپدیرماق..sapdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دوْغرو یولدان چیخارماق، آزدیرماق، چاشدیرماق (فا: تحریف کردن). to distort

ساپدیری..sapdırı [آد] تحریف (فا: تحریف). distortion

ساپدیریلماق..sapdırılmaq [بلسیز ائیلم] ساپدیرماق ایشی گؤرولمک، تحریف اولونماق (فا: تحریف شدن). to be distorted

ساپدیریلمیش..sapdırılmış [صفت] تحریف‌اوْلموش، (فا: محرَّف).

ساپران..sapran [اآ، ت] اوْغوز شهرلریندن بیرینین آدی.

ساپروْفیت..saprofit [صفت، فرانسیزجا] چوْروکجول (بیتگی).

ساپساری..sapsarı [صفت، ت] چوخ ساری، لاپ ساری، چوخ سارالمیش (فا: زردِ زرد). quite yellow

ساپساری‌لیق..sapsarılıq [آد] ساپ ساری شین حالی (فا: زردی).

ساپساغ..sapsağ [صفت] لاپ‌ساغ، ایی‌یی (فا: سالم) quite healthy {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساپساغلام..sapsağlam [آد] چوخ ساغلام، ساغ(فا: سالم). very strong.

ساپ‌ساغلام‌لیق..sapsağlamlıq [آد] تامیله ساغلام اولما (فا: سلامتی).

ساپ‌ساغلیق..sapsağlıq [باخ] ساپ ساغلاملیق.

ساپسیز..sapsız [صفت] ساپی اولمایان (فا: بی ساقه). acaulous

ساپسیز بالتا..sapsız balta [صفت] قورویوجوسو و دایاناغی اولمایان کیمسه.

ساپ‌شکیللی..sap şkilli [باخ] ساپا اوخشار، ساپ کیمی.

ساپقی..sapqı [آد] بیرگؤزه‌نین و اؤزللیکله بیر فیزیولوژی گوزه‌نین ترس بیر جهت آلماسی (فا: انحراف‌ازمسیر اصلی).

ساپقین..sapqın [صفت] دوغرو یولدان آیریلمیش اولان، آزقین و یولدان چیخمیش (فا: گمراه). misled

ساپقین قایا..sapqın qaya [آد] بوزلارین تاثیریله یئریندن اویناییب اوزاقلارا سوروک لنمیش اولان قایا.

ساپقین‌لیق..sapqınlıq [آد] ساپقین اولما وضعیتی (فا: گمراهی).

ساپ‌کیمی..sap kimi [صفت] سون درجه نازیک و اینجه.

ساپ‌کیمی اینجَلمک..sap kimi incəlmək [تاثیرسیزائیلم] چوخ آریق لاماق.

ساپلاق..saplaq [آد] ساپلیق: ۱-یاپراق، گوّل و میوه‌نی بوداقلا بیرلشدیرن بالاجا بؤلومجوک؛ ساپجیق (فا: دمبرک). petiole ۲- آغاج ساپی و زوغو (فا: ساقه). stem ۳-بیر شئی آیری شئیه برکیدن چوبوق (فا: میل‌مهاری).

ساپلاق‌جیق..saplaqcıq [آد] کیچیک‌ساپلاق، نازیک‌ساپلاق (فا: میل‌مهاری).

ساپلاق‌داغی..saplaqdağı [صفت] اهر بؤلگه سینده و کئچی قیران داغینین یانیندا بیر داغ آدی.

ساپلاق‌لی..saplaqlı [صفت] ساپلاغی اولان (فا: دارای میل‌مهاری).

ساپلام..saplam [آد] ایینه یه تاخیلان بیر تئل ساپ[۲۲۴].

ساپلاما..saplama [آد] ۱-ساپلاماق ایشی، ساپی ایینه‌یه گئچیرمه. ۲- ساپلاق ایله برکیتمه (فا: مهاربندی). anchorage

ساپلامادایانیشی..saplama dayanışı [آد] باغلاما دایانیشی (فا: قدرت‌مهاری). bond strength

ساپلاماقولو..saplama qolu [آد] ساپلاق و بوجور وسیله‌لرین قولو (فا: میل‌مهار). anchor rod

ساپلاماق..saplamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ۱-ایینه‌یه ساپ گئچیرمک (فا: نخ کردن). to thread ۲-ایتی ویا اوجو بیز شئیی ساپینا قدر سوخماق ۳-ال یئری قایيرماق"بالتانی ساپلاماق".

ساپلانتی..saplantı [آد، روح‌ب] بیر شخصین اؤزونو قورتارامایان یئرسیز دؤشونجه (فا: نوعی تحجر فکری).

ساپلانتی‌لی..saplantılı [آد] ساپلانتی‌سی اولان (فا: دارای تحجر فکری).

ساپلانماق..saplanmaq [بلسیز ائیلم] ساپلاماق ایشی گؤرولمک، بیر شئی آیری شئیه باتیریلماق، سانجیلماق، دیکیلیب قالماق (فا: نخ شدن، مهار شدن). fixed to {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یاپیشماق، باخ: ساپماق}.

ساپلانیش..saplanış [آد] ساپلانماق ایشی‌ویاوضعیتی (فا: مهار). fixed to

ساپلاییش..saplayış [آد] ساپلاماق ایشی ویا بیچجیمی (فا: مهار).

ساپلی..saplı [صفت] ساپی ودسته‌سی اولان، ساپلانمیش (فا: دسته-دار).

ساپلیجا..saplıca [آد] ایچینده ات وبوجور شئیلری قیزارتماق اوچون دسته‌لی قاب ویا تاوا (فا: نوعی ماهی تابه دسته دار).

ساپلیق..saplıq [آد] باخ: ساپلاق، ساپجیق (فا: دمبرگ).

ساپما..sapma [آد] آزما، ساپماق ایشی (فا: انحراف). deviation

ساپما آچی‌سی..sapma açısı [آد] انحراف زاویه‌سی (فا: زاویه انحراف). deviation angle

ساپماق..sapmaq [تاثیرسیزائیلم] آزماق، جهت دَییشدیرمک، اؤنجه‌دن بللی اولموش بیر دؤشونجه‌دن و گؤروشدن آیریلماق، دوغرولوقدان آیریلماق (فا: گمراه شدن). to deviate {دیواندا ساپ سؤزوندن: ساپماق(ساپلاماق) و ساپیماق (ترپتمک) "آت قوُیروغون ساپیدی(ترپتدی)" سؤزلری ایندیلیکده معنا یئرلرینی دَییشه‌رک ایشله‌نیر، ساپیماق کلمه‌سی سپمک سؤزونون آیری شکلی اولمالیدیر}.

ساپ‌واری..sapvarı [صفت] ساپا بنزر، ساپ کیمی.

ساپورلوُش..sapurluş [اؤزل‌آد] دئوریم، اختلال، آیاقلانما، آیریلما[۷].

ساپی دؤیون سالماق..sapı düyün salmaq [باخ] کلفی دولاشدیرماق.

ساپی سیلیک..sapı silik [آد] سرسری، باشی بوش، ساپیق (فا: منحرف).

ساپیتما..sapıtma [آد] روحی بیر دؤزنسیزلیک ایچینه دؤشمه، عاقلی پوزولما (فا: روان پریشی).

ساپیتماق..sapıtmaq [تاثیرسیزائیلم،] روحی‌بیردؤزنسیزلیک ایچینه دؤشمک، عاغلی پوزولماق (فا: از نظر روحی بهم ریختن). to go

nuts, go crazy, to talk nonsense {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: ساپماق}.

ساپیتیش..sapıtış [آد] ساپیتما ایشی ویا ییچیمی (فا: گمراهی).

ساپی‌سیلیک..sapısilik [آد] کیشی‌لیک‌سیز، باشی‌بوش، بالدیری چیلپاق.

ساپیش..sapış [آد] ساپماق ایشی ویا ییچیمی (فا: گمراهی).

ساپیق..sapıq [آد] ترپه‌نیش و ایشلری توپلوموسال گله‌نک‌لردن ائشیکده اوْلان، دلیجه داورانیش(فا: منحرف). lewd

ساپیقجا..sapıqca [صفت، ظ] ساپیق بیر ییچیمده (فا: انحرافانه).

ساپیق‌لیق..sapıqlıq [آد] ساپیق اوْلما وضعیتی (فا: گمراهی).

ساپیق‌لاشماق..sapıqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ساپیق وضعیته گلمک (فا: منحرف شدن).

ساپیلجا..sapılca [آد] بیر نوْع دسته‌لی تاوا.

ساپیلماق..sapılmaq [بلسیز ائیلم] یوْلدان چیْخیلماق، آزیلماق، آزماق ایشی گؤرولمک، ساپماق ایشی گؤرولمک (فا: گمراه شدن).

ساپینج..sapınc [روح‌ب، باخ: ساپماق] نوْرمال یولو انگلله‌ین، ساپیق-لیق، آزینج (فا: انحراف). aberasion

سات ها سات..sat ha sat [آد] آراسی کسیلمه ین ساتیش و آلوئر.

ساتا..sata [آد، ت] مرجان (فا: مرجان).

ساتاشقان..sataşqan [صفت] ساتاشان کیمسه (فا: متعرِّض). disturbing

ساتاشماق..sataşmaq [تاثیرلی ائیلم] توْخونماق، بیرینه راحت‌سیزلیق یاراتماق، سؤز آتماق(فا: مزاحم‌شدن) to drop a hint {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساتقاشماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: مبتلا اوْلماق؛ بو کلمه اصلینده اؤدَشمک و بیربیرینین بوْرجونو وئرمک مفهوموندا ایدی، محتملا ًبو عمل بیر آز آغیر اولاراق مخصوصا بو ایش تک طرفلی اولاندا خوشا گلمه‌ین عمل ساییلاراق گئتدیکجه بوعمل بیرینی اینجیتمک معنالانیب، باخ: ساتماق}.

ساتاشیلماق..sataşılmaq [بلسیز ائیلم] ساتاشماق ایشی گؤرولمک (فا: ف.م).

ساتان..satan [صفت] ساتیجی (فا: فروشنده). seller

ساتدیرماق..satdırmaq [ائتد] ساتماق‌ایشینی گؤردوْرمک (فا: فـس فروختن). to ask/ to cause smb. to sell، {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساتدیق..satdıq [باخ] ساتین.

ساتر..satir [صفت، عربجه] اؤرتن، گیزله‌دن.

ساتساماق..satsamaq [تاثیرسیزائیلم، ت] ساتماق ایسته مک.

ساتقی..satqı [باخ] ساتیش.

ساتقین..satqın [صفت] اؤزونو و اینانجی‌نی پوُلا ساتان، آلچاق و شرف‌سیز کیمسه (فا: خود فروش).

ساتقین‌لیق..satqınlıq [آد] ساتقین‌ین‌ایشی، آلچاق‌لیق (فا: خود فروشی).

ساتگن..satgən [آد] ساتگین: ساغر، بؤیوک پیالا و قدح[۸۲].

ساتلیق..satlıq [باخ] ساتیلیق.

ساتما..satma [آد] ۱-ساتماق ایشی (فا: ا.م فروختن). ۲(ت) چارداق.

ساتماق..satmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی دَیری قارشی‌لیغیندا بیرینه وئرمک (فا: فروختن). to sell ۲-(مج)ساتقین‌لیق ائتمک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر" آغیرلیق ساتماق، ناموسونو ساتماق، ناز ساتماق، یالان ساتماق"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا ساتماق‌و ساتوُرماق سؤزلری، سایدیرماق معناسیندا ایشله‌نیب بو سببه کلاوسوْنون نظریجه بو کلمه سایماق سؤزونون متعدی وجهی اوْلمالیدیر، بو اعتبارلاکی ساتیجی باعث اولور آلیجی پولون ساییب اوْنا وئرسین[۵]}.

ساتوُق..satuq [اؤزل‌آد] ۱-ساتی، ساتیْق، ساتیْلمیش[۷]. ۲-اینسان آدی: ـبای، ـبارلاس، ـتای، ـاَر.

ساتوُق‌بوُغراخان..satuq buğraxan [تاریخی اؤزل‌آد] قاراخانلی‌خانی و تؤرک تاریخینده‌کی، ایلک مسلمان اوْلان تؤرک خانی (م۹۵۰)، تؤرکلرین، اسلامیته گئچیشی و اسلامیتین، تؤرکلر آراسیْنداکی یاییْلماسی بو کیشی ایله باشلار. داها اؤنجه بوُدیست اوْلان، سوْنرا مسلمان اوْلان بو کیشی، مُسلمان اوْلدوقدان سوْنرا ایلک ایش اوْلاراق، آدیْنین باشیْنا "عبدالقادر" عُنوانی آلیب، همن آردیندان‌دا، بوْتون تؤرک دؤولتلرینده گله‌نکسل اوْلاراق وار اوْلان" اوْغوز تؤره-سینی‌و یاسالارینی" گئچرلیکدن قالدیریب، یئرینه " شریعت یاسالاری و عرب فقه اینی" قوْیموشدور[۷].

ساتوُق بوغراخان داستانی..satuq buğraxan dastanı [اؤزل‌آد] بو داستان تورکلرین اسلامدان سوْنرا اسکی داستانلاریندان اوْلاراق ۱۰جو یوْزیلده سؤیلَنمیش‌و ۱۳۵ صفحه‌دیر (فا: داستان‌ساتوق بوغراخان).

ساتوُن..satun [اؤزل‌آد] ۱-ساتین آلما گؤجو، بها، باخ: ساتین. ۲-(آ، فر) اطلس، بیرنوع‌پامبوق‌قوماش (فا: اطلس). satin

satı.. [اؤزل‌آد] ۱-ساتیْق، ساتماق ایشی، ساتیش (فا: فروش) ۲- بازار یئری؛ اسکی توْرک گله‌نکلره گؤره، اوُشاقلاری چوْخ‌اؤلن یادا اوْلمایان عایله‌لرین، چوْجوغو اوْلدوغوندا، یاشاماسی و اوُزون عؤمورلو اوْلماسی اوْچون، اونو تانری‌نین سئودیگی، توْپلوُمون سئویپ سایدیْغی، بیر اوُلو کیشی‌یه یا دا اونون روُحونا، امانت ائدیلمه‌سی ائیلَمینه ساتما-ساتیْلما آدی‌وئریلیر. اوُشاق ارککسه "ساتیْلمیش/ ساتوق"، قیْز ایسه "ساتی" آدی وئریلیر. بو گله‌نک، گؤنوموزده ده اسلامی موْتیفلر ایچینده یئنه سوْردورولمکده‌دیر[۷]. ۳- بوُ سؤز ساتی/ ساتوق ترکیبینده شخص‌آدی کیمی‌ایشله‌نیر: ساتیْبَگیم، ساتیْبیگه، ساتی‌قوُل {باخ: ساتوق}.

satı.. [اؤزل‌آد] اهر (۳۰ک گ‌د*۳۹٦/ تو)، خیاو دا کند آدی.

satıb sovurmaq.. [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی اوُجوزونا ساتماق، کوْرلاماق.

satıcı.. [صفت] مالینی ساتیشا چیخاردان کیمسه، آل وئر ائدن کیمسه (فا: فروشنده). merchant، {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹ساتغوجو}.

satıcılıq.. [آد] ساتیجی‌نین ایشی (فا: فروشندگی). salesmanship

satıç.. [اؤزل‌آد] ۱-ساتیْجی، تُجّار ۲-مرتبه، رُتبه[۷].

satur.. [آد] بیر نوع قمه {ع‹ساطور›}.

satır.. [آد، ت] سؤیوش مفهوموندا: اصل نسب‌سیز.

satira.. [آد، لا] ۱-توپلومدا منفی‌لیک، عیبه‌جرلیکلری گوْلمه-لی و کسگین شکیلده افشا و تصویر ائدن بدیعی اثر "ساحیرین ساتیرالاری، مالالنصرالدین‌ین ساتیرالاری". ۲-افشا ائدیجی و آجی گوْلوشلو سؤز (فا: ~) satira

satirik.. [آد، لا] ۱-اینجه صنعتین هرهانسی ساحه سینده ساتیرا جریانی‌نین نُماینده‌سی" ~ یازار، ~ رسّام"، ساتیرا ماهیتینده اولان، ۲-یئرگی و هجو ایله ایلگیلی اولان، بیرینین ویا بیر شئیین کؤتولویونو بیلدیرن یازی ویا سؤیله‌نیش. satiric

satış.. [آد] ساتیلما، ساتماق ایشی (فا: بیع). selling

satış bəlgə.. [آد] بیع نامه (فا: بیع نامه). bill of sale

satış dəyəri.. [آد] بیر مالین ساتیلا بیله جک دیری.

satış yeri.. [صفت] بیر مالین ساتیلدیغی یئر، ساتیش‌لیق.

satışqan.. [اؤزل‌آد] ساتیْجی، تُجّار[۷].

satışlıq.. [آد] ساتیش مغازه‌سی (فا: فروشگاه). store

satışmaq.. [ل] قارشیلیقلی ساتماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

satığ.. [آد] باخ: ساتیش، ساتیق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ساتیق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

satığçı.. [صفت] چرچی (فا: فروشنده سیار). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سیّارساتیجی}.

satıq.. [آد، ت] ساتیش، ساتما، ساتیغ:.

satıqay.. [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیزلارین، مُرادلی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان و بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

satıl.. [آد، عربجه] باخ: سطیل، قوْوا، دوْلچا.

satılay.. [اؤزل‌آد] یاقوُت تانری‌سی آلبان‌بوْرای‌ن قیزی[۲۱۱].

satıllı.. [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی. {باخ: ساتی، ساتیلی}.

satılmaz.. [صفت] ساتیش اوْچون اوْلمایان (فا: غیر فروشی).

satılmaq.. [بل] ساتماق ایشی گؤرولمک (فا: فـم). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

satılmalı.. [صفت] ساتیملیق اوْچون اوْلان (فا: فروشی).

satılmış.. [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-ایلخانلیلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]؛ چنگیزخانین خوارزمشاه دربارینا یوْللادیغی سفیرین اوْغلونون آدی[۱۲]. ۲-قوْشا چایدا کند آدی، قازاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰]. {باخ: ساتی}.

satılmış.. [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی‌بوْیوناعاید یئر آدی (۱٦جی-قرن)[۲۲۵].

satılış.. [آد] ساتیلماق ایشی (فا: فروش).

satılığa qoımaq.. [تاثیرلی ائیلم] ساتیشا چیخارماق (فا: امتعه).

satılıq.. [آد] ساتیش اوْچون اوْلان شئی، کالا، جنس، ساتیلان" ساتیلیغا قویماق" (فا: امتعه). goods products

satılım dəyəri.. [آد] ساتیش دیری (فا: قیمت) price

satım.. [آد] ساتماق ایشی، ساتیش، آلما و ساتما ایشی" آلیم ساتیم"، تجارت[۷]. (فا: فروش). sale

satımcı.. [آد] ساتیجی، ساتیم‌ایشینی گؤرن کیمسه (فا: فروشنده)

satımqul.. [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

satımlıq.. [آد] ساتیجی‌نین مال صاحیبیندن ساتیش اوْچون آلدیغی یوْزده‌لیک پارا (فا: حق الزحمه فروش).

satın.. [آد] پولونو وئره‌رک آلینان شئی، ساتین آلماق، پوللا آلینان شئی (فا: خریده شده). ۲-ساتین (آد، فرانسیزجا) ساتون، بیر نوع مُحکم و پارلاق پامبوق پارچا.

satın alan.. [صفت] آلیجی (فا: خریدار). purchaser

ساتین آلما..satın alma [صفت] پولونان آلینمیش(فا: ابتیاع). buying

ساتین آلما قوْل کیمی..satın alma qul kimi [صفت] تابع و اطاعت کار و چوْخ سؤزه باخان آدام حاققیندا.

ساتین آلماق..satın almaq [تاثیرلی ائیلم] دَیرینی وئریب مالا صاحب اوْلماق (فا: خریدن). to buy {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساتغون آلماق›}.

ساتینماق..satınmaq [تاثیرسیزائیلم، ت] ساتار گؤرونمک.

ساج..sac [آد] چؤرک پیشیرمک اوْچون دایره بیچیملی و اوْرتاسی-قالخیق دمیر، (فا: ~). Pan {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ساچ›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

ساج آیاغی..sac ayağı [آد] ساج آلتی: اوْستونه تاوا و ساج کیمی شئیلر قویماغا یارایان اوْچ آیاقلی دمیر. trivet، tripod {، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساجار..sacar [اؤزل‌آد] قزوین ده داغ آدی {ساچار}.

ساجا سالان..saca salan [صفت] چؤرک خانادا خمیری ساجا یایان.

ساج‌اکمه‌یی..sac əkməyi [آد] ساج‌دا پیشیریلن چؤرک.

ساجانا..sacana [اؤزل‌آد] سراب دا داغ آدی.

ساجانلی..sacanlı [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

ساج‌ایچی..sac iyçi [آد] ساجین ایچینده پیشیریلن ات قوْوورماسی.

ساج‌بؤره‌گی..sac börəyi [آد] ساج‌دا پیشیریلن بیر جور یئمک.

ساجداغ..sacdağ [اؤزل‌آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

ساج‌قوْوورماسی..sac qovurması [آد] بیر جور قووورما یئمگی.

ساج‌کابابی..sac kababı [آد] ساجداپیشیریلن بیر جور کاباب.

ساج‌لاواشی..sac lavaşı [آد] ساج اوستونده پیشیریلن بیر نوع چؤرک.

ساجلیق..saclıq [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

ساجی‌لر..sacilər [اؤزل‌آد] اوْرتا آسیا خالقلاریندان اوْلاراق ه ۲۷٦دا آذربایجان حکومتی‌نی اله گئچیردیلر، باشچیلاری افشین / ایخشید لقبیله معروف‌اویدولار، بوُ لقب اوْرتاآسیا تورک بگلیکلرینین عنوانلاریدی، محمد ابوساج‌دیوداد، تورکلردن اوْلاراق خلیفه نین رضایت ایله م۸۷۹دا آذربایجان حاکمی اوْلدو، اوْ سکّه ضرب ائده-رک، اؤزونو سکه ده "تورک ساجی یوسف بن دیوداد" معرفی ائدیردی، اونلارین بؤلگه لری زنجان دان دربنده قدر گئنیش ایدی و م ۸۸۰-۹٤۰ ایللرینده بؤلگه نین اگه‌منلیگی تماما بوُ تورک حاکملرینین الینده ایدی[۲۲،۸].

ساچ..saç [آد] اینسان باشینی اؤرتن اوُزون توکلر، اوُزون توّکلره بنزر هر شئی "قارا ساچ" (فا: گیسو). Hair {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساچ شکیللی..saç şəkilli [صفت] ساچا بنزر.

ساچ‌آغارتماق..saç ağartmaq [تاثیرسیزائیلم] باش آغارتماق.

ساچ‌آییران..saç ayıran [آد] قادینلارین ساچی‌نین تاغ شکلینده قالماسی اوْچون باشا وورلان ناخیشلی سانجاق، مارقا.

ساچا..saça [اؤزل‌آد] ساچی، بخشیش، آرماغان[۷]. {باخ: ساچماق}.

ساچابَک..saçabək [تاریخی اؤزل‌آد] چَنگیز خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

ساچاق..saçaq [آد] ۱-خالچا ویا اؤرتوکلرین قیراق لاریندا اوْلان بزَکلی ایپلر fringe ۲-(فیزیک) بیر قاناقدان ساچیلان ایْشین، بیر مرکزدن اوُزاقلاشان تئل و تئلجیک‌کیمی شئیلر، ساچاق کیمی اوْلان هر شئی (فا: شعاع). ray ۳-بعضی بیتگی‌لرده اوُزون و نازیک تئللر٤-یر تیکینتی‌نین هر هانسی بؤلومونو گؤنش و یاغیش دان قوْرومااق اوْچون اوْ بؤلومده‌ائشیگه چیخان و آلتی‌بوْش اولان یئر، کوْنسول. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساچاق بوُلود..saçaq bulud [آد] ساچاقلی گؤرؤنوشلو بوُلود. sirrus

ساچاق کؤک..saçaq kök [آد، بیتگی] بوغدا کؤکو کیمی‌داغینیق اوْلان کؤک، بیر نقطه‌دن چئوره‌یه ساچیلان کؤک (فا: ریشه افشان).

ساچاق لاماق..saçaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایشین و ایشیق ساچاقلارینی یایماق، ساچاق سالماق، تئل تئل ائتمک. to fringe

ساچاق لانماق..saçaqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] قیراق‌لاری ساچاق کیمی اوْلماق.

ساچاق‌ساچاق..saçaq saçaq [ظ، ص] ساچاقلار حالیندا، تئل‌تئل اوْلان شئی.

ساچاقلی..saçaqlı [صفت] ساچاق‌لاری اوْلان، اوُزون توّکلری اوْلان،

ساچاقلی کؤک..saçaqlı kök [صفت] بوُغدا کیمی بیتگی‌لرین کؤکونده اولان و ساچاق حالدا داغینیق اولان کؤک.

ساچال..saçal [آد] آل ساچلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

ساچالاماق..saçalamaq [تاثیرلی ائیلم] ساچماق، سرپمک.

ساچالانماق..saçalanmaq [بلسیز ائیلم] ساچیلماق، سرپیلمک.

ساچان..saçan [اؤزل‌آد] ۱-داغیْدان، خرجله‌ین ۲-یاییْنجی، یایین-لایان[۷].

ساچباش..saçbaş [آد] ساچلارین هامیسی، بوّتون توک و ساچلار.

ساچباغ..saçbağ [آد] دؤزلتمه و مصنوعی ساچ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساچباغی..saçbağı [آد] ساچا وورولان بزکلی باغ.

ساچبیرچک..saçbirçək [آد] ساچ و بیرچک هامی‌سی. hair and curls

ساچبیرچه‌یی‌نی آغارتماق..saç birçəyini ağartmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر اشده ساچ بیرچگینی آغارتماق: چوخ ایشله ییب قوجالماق، بیر ایشده چوْخ ایشله ییب گؤزگولنمک.

ساچبیرچه‌یی‌نی یولماق..saç birçəyini yolmaq [تاثیرسیزائیلم] برک ساواشماق ویا آغلایاراق اؤزونو اؤزونو دیدمک (چوخراق قادین حاقّیندا).

ساچ‌ساچا..saçsaça [ظرف] ساچلاریندان توتاراق.

ساچ‌ساققال..saçsaqqal [آد] باشدا و اوزده‌اوْلان‌توکلر. hair and beard

ساچ‌ساققالینی‌آغارتماق..saçsaqqalını ağartmaq [تاثیرسیزائیلم] قوْجالماق، (مج)بیرایشده‌چوْخ ایشله ییب گؤزگولنمک.

ساچ‌سایان..saçsayan [صفت] چوخ توتارسیز، چوخ ساچما.

ساچسیز..saçsız [صفت] ساچی اوْلمایان.

ساچقیران..saçqıran [آد] ساچین قیریلیب تؤکوْلمه‌سینه سبب اوْلان خسته‌لیک، قیل قیران.

ساچلاشماق..saçlaşmaq [قا] بیربیرینین ساچیندان توتوب تارتیشماق.

ساچلاماق..saçlamaq [تاثیرلی ائیلم] ساچیندان توتوب دارتماق.

ساچلانماق..saçlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ساچی چیخماق، ساچی اوزانماق.

ساچلی..saçlı [صفت] ۱-ساچی اولان و ساچی اوُزون اولان. with long hair ۲-خیاو دا کند آدی.

ساچلی‌اوْت..saçlı ot [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: پر سیاوشان). adianthum capillus veneris

ساچلی‌بیرچکلی..saçlı birçəkli [صفت] گؤزل اوُزون ساچلاری اوْلان.

ساچلی‌ساققاللی..saçlı saqqallı [صفت] اوزون ساچی وساققالی اوْلان.

ساچلی‌مئشه..saçlı meşə [آد، بیتگی] بیرنوْع مئشه‌آغاجی. quercus cerris

ساچما..saçma [آد] ۱-نارین یوُوارلاق شئیلر، آو توفنگینده قورشون دانالاری(فا: ساچمه)۲-یئرسیر و یاوا سؤز، توتار سیز سؤز(فا: حرف‌بیهوده) ۳-ساچماق ایشی، سپمه، یایما.

ساچما ساپان..saçma sapan [صفت] ساچما سؤز، آنلامسیز سؤز.

ساچماجی..saçmacı [صفت] ساچما سؤز دانیشان.

ساچماز..saçmaz [اؤزل‌آد] ۱-توُتوملو، تَدبیرلی؛ ۲-توّرکمن-تکه-اؤته‌میش بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

ساچماق..saçmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سپمک، یایماق. ۲-ساچمالارلا ووُرماق، تؤکمک. ۳-ایشیق وئرمک{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: مالی اسراف ائتمک؛ ساچ(باش‌توّکو) کلمه‌سیله کؤکداشدیر}.

ساچمالاشماق..saçmalaşmaq [قا] توْخوناقلی و ساچما ترپه‌نیش ده اوْلماق.

ساچمالاماق..saçmalamaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینه توخوناراق دانیشماق، ساچما ساپان سؤزلر سؤیله‌مک.

ساچمالیق..saçmalıq [آد] ساچما سؤز.

ساچمیش..saçmış [آد] ساچماق ایشی ویا بیچیمی.

ساچوُق..saçuq [صفت] ساچوُغ:باخ: ساچاق.

ساچولا..saçula [آد، ایتالیانجا، آنادولو] تؤکمه قالیبی، تؤکومجولرین ایشلتدیگی آغاجدان دؤزلمیش قالیب.

ساچون..saçun [اؤزل‌آد] شیراز-داراب‌داکندآدی {ایشیق ساچان}.

ساچهؤرگوسو..saç hörgüsü [آد] ناخیش‌ایشلرینده‌بیرجورطرح-موُتیف آدی.

ساچی..saçı [صفت] ۱-گلینین باشیندان آشاغی ساچیلان چیچک ویا پیلک کیمی هر توّر بزک اشیاسی. ۲-ساچیلان شئیلر (فا: ساچمه). ۳-آرماغان، بخشیش، دؤیون ارمغانی. ٤-آداق، اینانچ گره‌کی داغیْتیلان نسنه ٥-اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

ساچی آغارماق..saçı ağarmaq [تاثیرسیزائیلم] قوجالماق، یاشلانماق.

ساچی بیرچه‌یی آغارماق..saçı bırçəhyı ağarmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوجالماق، یاشلانماق.

ساچی توْپوقلارینی دؤیمک..saçı topuqlarını döymək [تاثیرسیزائیلم] ساچی چوْخ اوُزون اوْلماق.

ساچی دابانیندا اوْلماق..saçı dabanında olmaq [تاثیرسیزائیلم] اوُزون هؤروکلری اوْلماق.

ساچیْبَگیم..saçıbəyim [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساچی+ بَگیم[۷].

ساچیْلیق..saçılıq [اؤزل‌آد] آرماغان، هدیه، بخشیش[۷].

ساچیب‌ساووُرماق..saçıb savurmaq [تاثیرلی ائیلم] گره‌گیندن‌چوْخو یئرسیزجه خرجله‌مک.

ساچیش..saçış [آد] ساچماق ایشی ویا بیچیمی.

ساچیش آچی‌سی..saçış açısı [آد] ایشیغین بیر یئره دَییب قاییدان زاویه‌سی (فا: زاویه تابش). angle of incidence

ساچیشدیرماق..saçışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-داغیتماق. ۲-راستگله گئچمک.

ساچیغ..saçığ [آد] جاهاز {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: دامادین گلین اوینه آپاردیغی جاهاز}.

ساچیق..saçıq [صفت] ۱-ساچیلمیش، سپیلمیش (فا: پراکنده). Scattered ۲-آچیق ساچیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساچوُق‹}.

ساچیلماق..saçılmaq [بل] ساچماق ایشی گؤرولمک، داغیلماق، یاییلماق (فا: پراکنده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساچیلیب تؤکولمک..saçılıb tökülmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-چوْخ یاییلماق، آچیلیب تؤکولمک. ۲-(بل) گرَکیندن چوْخ خرجلنمک.

ساچیلیش..saçılış [آد] ساچیلماق ایشی ویا بیچیمی.

ساچینا آغ دوْشمک..saçına ağ düşmək [تاثیرسیزائیلم] ساچی آغارماغا باشلاماق.

ساچینا باشینا باخمادان..saçına başına baxmadan [ظرف] یاش و سنّ اینی نظره آلمادان.

ساچینادَن دوْشمک..saçına dən düşmək [تاثیرسیزائیلم] ساچی-آغارماغا باشلاماق.

ساچیناقاریاغماق..saçına qar yağmaq [تاثیرسیزائیلم] ساچی آغارماغا باشلاماق.

ساچینتی..saçıntı [آد] ساچیلیب داغیلان شئیلر (فا: ساچمه).

ساحر..sahir [آد] ۱-سئحیرچی، ۲-باخ: حبیب ساحر.

ساحل..sahil [آد، عربجه] قیبی، دنیز وچای قیراغی (فا: ساحل).

ساحه..sahə [آد، عربجه] آلان، آچیق یئر، بوش و گئنیش یئر، دؤزن (فا: ـه).

ساخارین..saxarin [آد، فرانسیزجا] شکرو قند ماده سی، ساکارین (فا: ـه).

ساخالاباران..saxalabaran [اؤزل‌آد] یاردیملی‘دا داغ آدی (۲۲۳۰)[۲٤۰].

ساختا..saxta [آد، فا] ۱-قوْندارما، اوُیدورما ۲-کلک، دؤزن(فا: ساختگی).

ساختالیق..saxtalıq [آد، فا] ۱-ساختا شئیین حالی، قوْندارماچیلیق، اوُیدورماچیلیق. ۲-فیریلداق‌لیق، ریاکارلیق.

ساخسان..saxsan [باخ] ساکسان، سکسن.

ساخسی..saxsı [آد] توپراقدان‌دؤزه‌له‌رک و اوْددا پیشریله‌رک دؤزه‌نیلن قاب و هر شئی، گیلدن دوزه‌نیلن قاب (فا: سفال). earthenware {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساسیق، سَرْک›، دیواندا سوُسیق کلمه سی قوْوا و سوُقابی معناسیندا گلیب، بونا باخارساق، ساخسی سؤزو اصلینده سوُ کلمه سیله ایلگیلیدیر و سو داشیما قاب اوچون سؤیله‌نیردی و حرف دَییشیلمه‌سیله ایندیکی شکله دؤشوب، ساسیق› ساقسی› ساخسی}.

ساخسی..saxsı [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا(~آباد)، سوُلدوز(~تپه) دا کند آدی.

ساخسی‌بوْرو..saxsı boru [آد] ساخسی دان دوزلمیش بورو (فا: تنبوشه). clay) water-pipe)

ساخسی‌توپراغی..saxsı topрağı [آد] چیچک یئتیشدیرمک اوْچون ساخسی لارا تؤکولن توپراق.

ساخسیچی..saxsıçı [آد] ساخسی‌قاب‌قاییران (فا: سفال ساز). potter

ساخسیچی‌لیق..saxsıçılıq [آد] ساخسی چی‌نین ایشی، ساخسی قاب دوزلتمه صنعتی (فا: سفالگری). pottery

ساخسیسال..saxsısal [صفت] ساخسی ایله ایلگی‌لی (فا: سفالینه). earthenware

ساخسی‌گؤزه‌لی..saxsı gözəli [آد، بیتگی] دام قوُیروغوسوولاران، یاپراقلاری اتلی، چیچکلری باشاق بیچیمینده بیر بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گل زینتی). cotyledon umbilicus

ساخسیلیق..saxsılıq [آد] ۱-اوْستونده ساخسی دؤزمک اوْچون اوْلان تاخجا و رف. ۲-ساخسی دؤزلتمه یه ایبی توْپراق.

ساخسین..saxsın [آ، ت] ایدیل‌چایی‌و بوُلغارائلینه‌یاخین شهر آدی[۱۲].

ساخلاتدیرماق..saxlatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] ساخلاتماق ایشینی گؤردورمک.

ساخلاتماق..saxlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] ساخلاماق ایشی‌نی گؤردورمک.

ساخلاج..saxlac [آد] آرشیو، باخ: ساخلانج (فا: بایگانی). archives

ساخلاج لاماق..saxlaclamaq [تاثیرلی ائیلم] آرشیوله‌مک (فا: بایگانی کردن). to be an archivist

ساخلا سامانی گلر زامانی..saxla samanı gələr zamanı [آد] گرَکسیز گؤرولن شئی ایله ری ده گرکلی اوْلابیلیر.

ساخلاشدیرماق..saxlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دایاندیرماق، دؤزمک و دؤزدورمک.

ساخلام..saxlam [آد] دوْسیا، پرونده (فا: پرونده). file

ساخلاما..saxlama [آد] ساخلاماق ایشی (فا: نگهداری). keeping

ساخلاماق..saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی الینده ویا آیری بیر عضوله و یا بیر وسیله ایله توُتوب دوْشمه‌یه قوْیماماق "آغاجی الینده ساخلاماق". ۲-دایاندیرماق، قاباغینی آلماق "ماشینی قاپی‌دا ساخلادی". ۳-قوْرویوب مُحافظه ائتمک"اینک ساخلاماق" (فا: نگاهداری کردن). ٤-بیر شئیه دایاق اوْلماق، دستک اوْلماق"تاوانی

دیرک ساخلاییب" (فا: نگه داشتن). ۵-بیر شئیی گیزلتمک، امانت اوچون بیر یئره قویماق "شئی‌لری صاندیقدا ساخلاییب" (فا: مخفی کردن). ۲ to keep-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " آیاق ساخلاماق، دیلینی ساخلاماق، باشینی ساخلاماق، اؤزون ساخلاماق، گؤزو اؤسته ساخلاماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ساق سؤزوندن آلینمادیر، ساق (ساک/ ساغ)سؤزو آیق سایق و سلامتلیک معناسیندادیر}.

ساخلاماج..saxlampac [آذ] گیزلن پاچ، اوُشاق اوچون بیر جؤر اوْیون.

ساخلانتی..saxlantı [آذ] ساخلانیلان شئی، امانت، ساخلی، ساقلی.

ساخلانج..saxlanc [آذ] بیرشئیین ساخلانیلان یئری، امانت یئری.

ساخلاندیرماق..saxlandırmaq [باخ] ساخلاتماق.

ساخلانما..saxlanma [آذ] ساخلانماق ایشی.

ساخلانماق..saxlanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرشئی‌قوْرونوب‌ساخلانیلماق، گیزله‌دیله‌رک قوْرونماق ,to be kept{ت: چکینمک، گیزلی ائتمک}.

ساخلانمیش..saxlanmış [صفت] ۱-قوْرونموش. ۲-متوقّف halted

ساخلانیش..saxlanış [آذ] ساخلانماق ایشی ویا بیچیمی.

ساخلانیلماق..saxlanılmaq [بلسیز ائیلم] گیزله‌نیلمک، قوْرونماق.

ساخلانیلمیش..saxlanılmış [صفت] محفوظ (فا: محفوظ). kept

ساخلایان..saxlayan [صفت] ساخلاییجی، ساخلایان (فا: محافظ). keeper

ساخلاییش..saxlayış [آذ] ساخلاماق ایشی ویا بیچیمی.

ساخلوْو..saxlov [آذ، ساخلاماق‌دان] قورونموش یئر، پادگان garrison

ساخلی..saxlı [اؤزل‌آذ] ۱-قوْرونموش، محفوُظ، اَسیرگه‌نن، ساخلانمیش‌اوْلان، گیزلی(فا: نهان) concealed ۲-دینج، ساغلیقلی[۷].

ساخلی‌گیزلی..saxlıgizli [صفت] بیر یئرده قوْرونموش، ساخلانمیش اوْلان.

ساخلیْجا..saxlıca [اؤزل‌آذ] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

ساخلیْجا..saxlıca [اؤزل‌آذ] ساخلیجاق:۱-گیزلی، قوْرونان ۲-خزانه[۷].

ساخلیْجاق..saxlıcaq [اؤزل‌آذ] ساخلیجا:۱-گیزلی،قوْرونان۲-خزانه[۷].

ساخلیق..saxlıq [آذ] اویانیق لیق.

ساخورلار..saxurlar [آذ] آذربایجان و داغیستاندا یاشایان بیر ائتنیک-قروُپ.

سادات..sadat [اؤزل‌آذ] قاراباشلو دا کند آدی.

سادات..sadat [آذ] سیدلر (فا: سیدها). sayyeds

سادات نوْقه‌دی..sadat nuqədi [اؤزل‌آذ] بوْستان آباد دا کند آدی.

ساداق..sadaq [آذ] ۱-اوْخلوق، اوْخ‌قابی(فا: تیردان) ۲-اینسان آدی: ساداقبای، ساداقبگ {دده قوْرقود کیتابیندا و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ جناب هادی‌نین نظریجه ساخلاماق سؤزونه باغلانابیلیر: ساخلاماق سؤزوندن› ساقداق› ساغداق› ساداق[۶]}.

ساداقوْر..sadaqor [آذ، دا] قالین و سامان رنگینده توخونان بیر قُماش.

سادان تویوغو..sadan toyuğu [باخ] بچ تویوغو.

سادوُ..sadu [صفت] ایی، چوْخ ایی، اعلا[۷].

ساده..sadə [صفت، فا] ۱-یالین، چتین و بیرله‌شیک اوْلمایان، بسیط، گؤستریش‌سیز. ۲-(مج)اوْره‌گی آچیق، بیچ‌لیک بیلمه ین، تئز اینانان (فا: ساده).

ساده جه..sadəcə [ظرف] یالنیز جا، آنجاق (فا: فقط). only

ساده‌لشدیرمک..sadəşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ساده وضعیته گتیرمک، یالین لاشدیرماق (فا: تسهیل کردن). to facilitate

ساده‌لشدیریلمک..sadələşdirilmək [تاثیرلی ائیلم] ساده‌وضعیته-گتیریلمک، یالین لاشدیریلماق (فا: تسهیل گردانیدن)

ساده‌لشمک..sadələşmək [تاثیرسیزائیلم] ساده اوْلماق، یالین‌لاشماق (فا: ساده شدن).

ساده‌لنمک..sadələnmək [تاثیرسیزائیلم] ساده وضعیته گلمک، یالین لاشماق.

ساده‌لیک..sadəlik [آذ] یالین اوْلما وضعیتی، بسیط‌لیک.

ساده‌یاغ..sadəyağ [آذ] سوْتدن چیخاریلان یئمکلیک یاغ.

سادیْر..Sadır [اؤزل آذ] اؤزبَک-نایمان و قازاق-اوْرتایوْز-نایمان بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سادیزم..sadizm [آذ] جنسی اینجیتمه و اذیت، باشقالارینا اذیت و آزار وئرمکله حظّ آلما.

سادیست..sadist [آذ، فرانسیزجا] سادیزمه توتولموش کیمسه (فا: سادیست).

سار..sar [آذ، فا] سئرچه تاقیمیندان بیر قوش. buzzard

سار..sar [آذ، بیتگی] ۱-بیر نوع چام آغاجی ۲-ساغیر[۲۲۴].

سار..sar [اؤزل‌آذ] شبستر ده کند آدی.

سارا..sara [باشقیردجا] چارا، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارا..sara [اؤزل‌آذ] ماساللی‌دا یاریم‌آدا آدی[۲۴۰].

ساراج‌بوُداق..sarac budaq [اؤزل‌آذ] ساراج ویا ساراش بیر تورک طایفا آدیدیر و بوُداق قول و تیره دئمکدیر[۲۴۲-۱۵۷].

ساراجیق..saracıq [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

ساراخاتون..saraxatun [اؤزل‌آد] آغ قویونلو باشچی سینین قادینی اوْلاراق، خارجی اؤلکه‌لرین تمثیل جی‌لریله و حؤکمدارلاریله اؤلکه سویه سینده دانیشیقلار آپاریردی و اوْ دؤنم آوروپادا تک دیپلومات قادین کیمی تانینیردی (قایناق: آقاپور).

سارار..sarar [اؤزل‌آد] ۱-ساران، ساریجی، هؤرن، هؤروجو، ۲-تۆرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

سارارتماق..sarartmaq [تاثیرلی ائیلم] رنگینی ساری یا چئویرمک (فا: زرد کردن).

سارارتی..sarartı [آد] سارارمیش، ساری رنگه دؤنموش (فا: پژمرده).

سارارماق..sararmaq [تاثیرسیزائیلم] رنگی ساری یا دؤنمک (فا: به زردی گراییدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سارقارماق›}.

ساراریش..sararış [آد] سارارماق ایشی ویا بیچیمی (فا: زردی).

ساراسما..sarasma [آد، دیرگی] بیرنوع‌ساری‌یاشیل‌قوش، قیزآدی(فا: نام‌دختر)

ساراغان..sarağan [آد، بیتگی] ساری یا چالان گؤوده‌لی و بالاجا چیچک‌لی و سۆپورگه کیمی کوْللو بیر بزک بیتگی‌سی، بویاق ماده‌سی اۆچون یارارلانیلان بیتگی (فا: نوعی گیاه رنگرزی).

سارافون..sarafun [ر، آ] بیر نوع قولسوز و قاباغی دۆیمه‌لی گئن و اوُزون قادین پالتاری (فا: سارافون).

ساراگۆل..saragül [آد] بیر گۆل آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارال..saral [اؤزل‌آد] آذربایجاندانئچه یئرآدی[۲۴۰]. سوُلدوزدا کند و داغ آدی، اوُرمیه ده(سارالان) کند آدی. {قیزیل رنگی}.

سارالتماق..saraltmaq [تاثیرلی ائیلم] سارالماسیناسبب اوْلماق، سوْلدورماق (فا: پژمردن). to cause smb. to turn pale

سارالتی..saraltı [آد] ساری یا چالان، اوزاقدان ساری گؤرونن شئی (فا: پژمردگی). yellowness

سارالماق..saralmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-ساری اوْلماق، یئتیشمک (میوه اۆچون) (فا: زرد شدن). to turn yellow ۲-سوْلماق، خسته‌لیکدن رنگی قاچماق، (فا: پژمردن). to turn pale {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سارالمیش..saralmış [آد] ساری‌رنگه گلمیش، سولموش(فا: پژمرده faded

سارالوْوا..saralova [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی {سارال+اوْوا}.

سارالیب سوْلماق..saralıb solmaq [باخ] سارالماق.

ساران..saran [اؤزل‌آد] خالخال‌داداغ‌آدی.اوجان‌داچای‌وکندآدی.

سارای..saray [آد] ۱-خاقانلارین و دؤولت باشچی‌لارینین قالدیغی یئر، کؤشک، قصر. ۲-عمومی بؤیوک بینالار و گنل‌لیکله اجتماعی تشکیلاتلار اۆچون دۆزه‌لن بؤیوک تیکینتی‌لره وئریلن آد"مدنیت سارایی، حُکومت‌سارایی" (فا: کوشک)palace ۳-دوْلون‌آی، ۱٤ونجو آی {باخ: سارماق}.

سارای..saray [اؤزل‌آد] آلتون‌اوْردو حکومتی‌دؤورو ایدیل چایی قیراغیندا گلیشن بیر شهر آدی، آیریجا اوْ دؤنم آمودریا یاخینیندا یئر آدی‌ایدی، کیریم یاریم آداسیندادا باخچاسارای شکلینده شهر آدیدیر[۱۲]؛ اؤزبک، آذربایجان تۆرکلری قاراپاپاق و قیْرقیز-موْنقوُش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. سوُمقاییت، تبریز و رزن ده کند آدی.

سارای‌باخانلیغی..saray baxanlığı [آد] سارای ناظرلیگی (فا: وزارت دربار). ministry of court

سارایپاتی..saraypatı [آد، بیتگی] گؤزل چیچک‌لی بیر بزک بیتگی‌سی.

سارایجیق..saraycıq [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

سارای‌چیچگی..saray çiçəyi [آد، بیتگی] دۆیون چیچک‌گیللردن، توخداج‌لیقدا ایشله‌نن زهیرلی بیتگی (فا: زبان درقفا). delphinium

سارای‌دئوریمی..saray devrimi [آد] گئنیش اجتماعی گۆجلرین اشتراکی اوْلمادان یالنیز بیر پادشاه ساراییننین ایچینده کی قُروپلار طرفیندن زوْراکی یوْللارلا بیر مقامی دَییشمه سی.

سارای‌لی..saraylı [صفت] سارای‌دا یاشایان.

سارای‌لیق..saraylıq [آد] (فا: حرمسرا). harem.

سارای‌ملیک..saray məlik [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

سارباس..Sarbas [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایۆز-گیرئی-اوُواق گیرئی بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

سارباش..sarbaş [تاریخی اؤزل‌آد] قازاقلارین، اوْرتایۆز بؤلوگو، گیرَی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

ساربان..sarban [اؤزل‌آد] آلتون‌اوْردو حکومتینده‌قایدوُخانین‌اوْغلو اوْلاراق‌افغانستان بؤلگه‌سینین کوْموتانی اوْلموشدور[۱۲].

ساربان..sarban [آد] کاروانی‌آپاران، دوه‌چی، کاروانچی (فا: ~) {دهخدا سؤزلوگونده بوکلمه‌ساروان شکلینده‌ده یازیلیبدیر و دوه‌لری قوْرویانا دئییلیر، آیریجا همان یئرده قئید اوْلدوغو کیمی غازان-خان'ین سردارینین آدیدیر و صفویلر دؤورو بؤیوک امیرلره سارواصلان عنوانی وئریردیلر و معناجا ساری‌شئر دئمکدیر، یئنه‌ده سارویی قاشقایلاردان بیر طایفادیر و شبستر و خیاو یاخینلیغیندا ساری‌بان کندلری واردیر[۱۲٤]؛ شاهسونلرده ساری‌بان سؤزیله باشلانان چوْخلو طایفا واردیر، بؤیوک احتمال بودورکی ساربان و ساروان تورکجه ساری سؤزونه باغلی اوْلسون چونکی دوه‌لرین غالب رنگی

ساری اوْلور و بورنگه خاطر اوْناسارو دا آد وئریلیب و بان اکیله ساروبان/ ساربان سؤزو دوه قوْروجوسو معناسیندا فارسجادا ایشله نیبدیر}.

سارباناں..sarbanan [اؤزل‌آد] خالخالدا کندآدی {اصلی ساری‌بانلار اوْلاراق شاهسون طایفاسینین آدیندان آلینمادیر}.

سارباںقولو..sarbanqulu [اؤزل‌آد] شبسترده کند آدی {ساری+بان، بعضا کندی حرف دئییشیمی سببیله سروان قولو دئییرلر حالبوکی معناسیز دئییشدیر}.

سارباںلار..sarbanlar [اؤزل‌آد] خیاو و قُروه-گؤل‌تپه ده کند آدی.

سارباںلار..sarbanlar [اؤزل‌آد] ساریبانلار: شاهسون ائلی بوْیلاریندان [۳، ۱۰۸]. {شاهسون ائلینده بونا بنزر بوْی‌آدلاری "ساری‌خانلی، ساری خان بگلی، ساری‌خانبگلی، ساری نصیرلو و --" بونو ساری و بان سؤزلرینه باغلایبر، باخ: ساربان}.

سارپ..sarp [دده] ۱-چتین، کئچیلمز، باخ: سرپ. ۲-اینسان آدی: سارپتیموُر، سارپ‌اَر، سارپتاش(قیْرقیز بگی). ۳-یاردیملی‌دا داغ آدی(۲۰۳۷)[۲۴۰].

سارپا..sarpa [آد، دی، یونانجا] قارا گؤز بالیغینا بنزه‌ین ۳۵ cm اوُزونلوقدا بیر آغ‌دنیز بالیغی (فا: نوعی ماهی). boops salpa

سارپلاشماق..sarplaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سارپ وضعیته گلمک.

سارپلیق..sarplıq [آد] سارپ اوْلما وضعیتی.

سارپماق..sarpmaq [باخ] ساپماق.

سارت..sart [آد، ت] اوْرتا عصرلرده موُغول لار و تورک لرین، بازرگان و تاجر یئرینه ایشلتدیکلری بیر کلمه[۱۲]. آلتای تؤرکلری تئلئوُت، قیْرقیز-ائدیگَنه و قیْرقیز-لچکؤیک-قیْپچاق بوْی لارینداندير[۸۱-۱۵۸].

سارتاق..sartaq [آد] (سارت سؤزوندن) کسبه معناسیندادیر[۱۲].

سارتاقتای..sartaqtay [آد] سارتاق و کسبه ایله ایلگیلی[۱۲].

سارتلاماق..sartlamaq [آد، ت] سارت و تاجر سایماق.

سارتوقخان..sartuqxan [تاریخی اؤزل‌آد] آلتوُن‌اوْردو خانی و باتوخان'ین اوْغلو[۷].

سارجالی..Sarcalı [اؤزل آد] تؤرکمن یاوموُت-کیچیک تاتار-آغ بوْی لارینداندير[۸۱-۱۵۸].

سارجلو..sarclu [اؤزل‌آد] ساریجالی: آستانا دا کند آدی.

سارجه کور..sarcəkur [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی.

سارخان..sarxan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی {ساری+خان}.

سارداش..sardaş [اؤزل‌آد] قزوین ده داغ آدی {ساری+داش}.

سارداها..sardaha [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {سار+تایا}.

ساردوْغان..sardoğan [آد، دیرگی] ساری رنگلی بیر جنس دوْغان.

ساردوْنیا..sardonya [آد، بی، لا] ایکی‌چنک‌لی، ساردوْنیاگیللر سوْیوندان، یوْزدن چوخ نوعو اوْلان، پمبه قیرمیزی چیچک لی، عطرلی، ساخسی وباغ بیتگی‌سی، چاقموز geranium

ساردوْنیاگیللر..sardonyagillər [ایتا، آ، بیتگی] ایکی‌چنکلی بیر سوْی، اؤرنک: "ساردوْنیا، دورُنا دیمدیگی"، چاقشیرگیللر.

ساردیرماق..sardırmaq [ائتدیرگن ائیلم] سردیرمک، سارماق ایشینی گؤردوْرمک.

ساردین..sardın [آد، دی، ایتالیانجا] قارنی و یانلاری آغ و پارلاق گؤموشو، سیرتی یاشیل سوْو و تک اوْزگک‌لی، پولجوقلو، ۲۰ cm-۱۵ بوْیو، کنسئرو اوچون یارارلی بیر بالیق، آتش بالیغی (فا: نوعی ماهی).

سارساق..sarsaq [صفت] ۱-یاشلی‌لیقدان ویا گؤجسوز لوک‌دن تیتره-ین، تیترک. ۲-بوش دانیشان ویا بوْش یئره بیرایش گورن، گیج (فا: احمق). foolish {سارسیماق‌دان؛ بو کلمه ساوساق سؤزوندن آیری‌دیر ولی سؤیله‌نیش بنزرلیگینه خاطر چوخ‌واخت‌بیرمفهومدا ایشله‌نیرلر، باخ: سارسیتماق}.

سارساقجا..sarsaqca [ظرف] سارساق کیمی (فا: احمقانه). foolishly

سارساق‌سارساق..sarsaq sarsaq [ظرف] سارساق بیچیمده، گیج گیج. foolishly

سارساق‌سوُرساق..sarsaq sursaq [ظرف] باخ: سارساق.

سارساق‌لاشماق..sarsaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] سارساقلاماق: گئتدیکجه آغلینی ایتیرمک ، گیج لشمک (فا: به حماقت افتادن). to become a fool

سارساق‌لاماق..sarsaqlamaq [تاثیرسیزائیلم] سارساقلاشماق.

سارساق‌لیق..sarsaqlıq [آد] سارساق اوْلما وضعیتی، مایماقلیق، گیجلیک، اوُسسوزلوق، بئین‌سیز لیک، آغیل‌سیزلیق. foolishness

سارسال..sarsal [ت] سانسار، سامورا بنزر بیر حئیوانجیق.

سارسالاماق..sarsalamaq [تاثیرسیزائیلم] سارسماق.

سارسما..sarsma [آد] سارسماق ایشی.

سارسماق..sarsmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیردن بیره تیتره‌مک و یئرینده اوْیناماق. ۲-(ل) ضرر وئره جک قدر ائتگی‌له‌مک، آخساتماق.

سارسی..sarsı [آد] تره‌نیش‌لردن و تیتره‌مه‌لردن هر بیری.

سارسیتما..sarsıtma [آد] سارسیتماق ایشی.

سارسیتماق..sarsıtmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تیترَتمک و یئرندن اوْیناتماق ۲-بئزدیره‌رک هیجانلاندیرماق (فا: به ستوه آوردن). {ت}.

سارسیدیجی..sarsıdıcı [صفت] سارسیجی: چوخ گؤجلو اتکی‌له ین، تاثیر ائدیجی (منفی حالتده) چوخ آغیر، داغیدیجی.

سارسیجی..sarsıcı [صفت] باخ: سارسیدیجی.

سارسیش..sarsış [آد] سارسماق ایشی ویا بیچیمی.

سارسیق..sarsıq [آد] ۱-سارسیلمیش ۲-سارساق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سارسیغ›: قاتی}.

سارسیلا سارسیلا..sarsıla sarsıla [ظرف] سارسیلاراق.

سارسیلان..sarsılan [صفت] تیتره ین (فا: متزلزیل). shaky.

سارسیلماز..sarsılmaz [صفت] دایانیقلی، دییشمز(فا: استوار) unbreakable

سارسیلمازلیق..sarsılmazlıq [آد] سوْروم سوزُلوق، دایانیق‌لی‌لیق، پوْزولمازلیق، دییشمزلیک. firmness

سارسیلماق..sarsılmaq [بل، س] ۱-تیتره‌مک (فا: لرزیدن). to tremble ۲-گوجسوز وضعیته گلمک، اوْزولمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سارساماق›}.

سارسیلیش..sarsılış [آد] سارسیلماق ایشی ویا بیچیمی.

سارسیم..sarsım [آد] ۱-سارسینتی ۲-(گؤی‌ب) گؤی جیسیم‌لر ینین چکیمیله بیرگزه‌ین‌ین مسیریندە گؤرولن قاریشیق‌لیق.

سارسیماق..sarsımaq [تاثیرلی ائیلم] ترپَنمک، تیتره‌مک، یئرینده اویناماق، گؤجلو بیرضربه‌دن تیتره‌مک (فا: لرزیدن). to be shaken

سارسینتی..sarsıntı [آد] تیترَنتی، تیتره‌نیش، سارسینیش، زلزله، ترپَنتی، سارسیلما، سارسیم، برک ضربه‌دن تیتره‌مه، یئرینده اوْیناما (فا: زلزله). earthquake، shaking

سارسینتی‌سیز..sarsıntısız [صفت] سارسینتی‌لی اوْلمایان.

سارسینتی‌لی..sarsıntılı [صفت] تیترَنتی‌لی، سارسینتی‌سی اوْلان.

سارشین..sarşın [اؤزل‌آد] ساری شین، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارقاج..sarqaç [آد] ۱-(سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سارغوق›) پاندول. pendulum ۲-(ت ‹سارقاچ›) قارامیق، یابان هیندیباسینا بنزر بیر اوْت.

سارقاج‌لاماق..sarqaçlamaq [تاثیرلی ائیلم] سارقاچ‌لی‌ائتمک {باخ: سارقماق

سارقان..sarqan [آد، بی، ت] چوْراق یئرلرده بیتن بیر اوْت.

سارقانیق..sarqanıq [آد، ت] حئیوانلاردا قیرخ بایر دئییلن اشکمبه. باخ: سارقاییق.

سارقاییق..sarqayıq [آد، ت] حئیوانلاردا قیرخ بایر دئییلن اشکمبه. باخ: سارقانیق.

سارقماق..sarqmaq [تاثیرسیزائیلم] آشاغی‌یا دوْغرو اوزُانماق، آسلانماق {سومرجه ‹سیغ›، ت: آخار شئی سیزیب داملاماق؛ بو کلمه‌دن سارقیم، دیواندا قار کیمی یاغان چیغ و قیرووْ معناسیندا ایندیکی‌سالخیم سؤزونون کؤکودور، بو کلمه ساقال سؤزونونده کؤکودور، دیواندا ساقاق، چنه معناسیندا و ساقال، چنه توْکونه دئییلیب و سنگلاخدا ساقاغ چنه آلتینا دئییلیب (غبغب)، بونلار نشان وئریر ساق کؤکو سالانان شئی مفهوموندادیر و بو کؤک سارْق سؤزونون قیسالمیشیدیر؛ سینیق‌سالخاق کلمه‌سینده سالخاق سؤزو سارقاق سؤزونون دَییشمیدیر، باخ: سالقی، سارقیت، سارقیق، سارقین}.

سارقوْن..sarqon [آد، دیرگی] بیرنوع قیلیج بالیغی[۲۲۴].

سارقوُن..sarqun [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی‌بوْیونا عایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵]. ۲-اوْستو قمیشله اؤرتولو کیچیک باتلاقلیق[۲۲۴].

سارقوُت..sarqut [اؤزل‌آد] ۱-گوْنش ایْشیغی ۲-احسان[۷]. {باخ: سارقماق}.

سارقی..sarqı [آد] ۱-شریت، یارانی سریمک اوْچون ایشله‌نن ساریق، باندرول، تنظیف (فا: نوار). ribbon ۲-بئله ویا باشا باغلانان ائنسیز و اوزُون پارچا. bandage {باخ: سارماق}.

سارقیت..sarqıt [آد، یئرب] داملاداش، استالاقتیت (فا: استالا گتیت). stalagtit {باخ: سارقماق}.

سارقیتماق..sarqıtmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین سارقماسینی ساغلاماق.

سارقیچ..sarqıç [آد] آرمیچر (فا: آرمیچر). armature

سارقیْز..sarqız [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساری+ قیْز (تاریخی اؤزل‌آد) توُلای خان'ین ائوده‌شی مانقو خان'ین آناسی[۷].

سارقیش..sarqış [آد] سارقماق ایشی، آشاغی دوْغرو سالانمیش شئی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سارقیشماق›: چوْخ داملاماق}.

سارقیق..sarqıq [آد] آشاغی دوغرو اوزانمش.

سارقیل..sarqıl [صفت] سارقاچ لا ایلگی‌لی.

سارقی‌لاماق..sarqılamaq [تاثیرلی ائیلم] سارقی ایله سارماق، دوْلاماق (فا: پیچاندن).

سارقیم..sarqım [آد، ت] سوْیوق گونلرده قار کیمی یاغان چیغ، قیروْو.

سارقیماق..sarqımaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیین سارقماسینی- ساغلاماق {باخ: سارقماق}.

سارقین..sarqın [صفت] ۱-ایچدن، اورکدن، سئویملی، چَکیجی (فا: ازته دل) ۲-سارقی، ساریلی، هؤرولو[۷]. {باخ: سارقماق}.

سارقینتی..sarqıntı [صفت] آشاغی دوْغرو اوُزانان.

سارکان..sarkan [باخ] سارقان.

سارکانلو..sarkanlu [اؤزل‌آد] شیروان دا کند آدی.

سارگؤن..sargün [اؤزل‌آد] ساری گؤن، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارلار..Sarlar [اؤزل آد] قیْرقیز-موْنقوُش بوْی‌لاریندیر[۸۱-۱۵۸].

سارلو..sarlu [آد] م۱۳جی یوّزیلده اردبیل بؤلگه سینده یاشایان بیر توّرک طایفاسینین آدی[۸۵].

سارلی‌باجی..sarlı bacı [اؤزل‌آد] سارلی: گنبد ده کند آدی.

سارما..sarma [آد] سارماق ایشی (فا: تلفیف). **wrapping**

سارماش..sarmaş [آد] دولاشما و ساریلما ایشی" سارماسان: دولاشان".

سارماش‌دوْلاش..sarmaş dolaş [ظرف] بیربیرینه ساریلیب قوجاقلا شمیش حالدا.

سارماش دولاش اوْلماق..sarmaş dulaş olmaq [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه دوْلانماق.

سارماشماق..sarmaşmaq [تاثیرسیزائیلم] بیربیرینه ساریشماق، بیربیرینه دوْلاشماق، (بیتگی اوچون)(فا: بهم‌پیچیدن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: ساریماق}.

سارماشیْق..sarmaşıq [اؤزل‌آد] ساریْلی، سارپاسارمیش، ساریْلان[۷].

سارماشیق..sarmaşıq [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، سارماشیق گیللر فامیل ایندن، آغ و قیرمیزیمتیل چیچک‌لری اوْلان و دیرماشیجی بیر بیتگی، دوْلاشیق (فا: پیچک، عشَقه). **bobin ،Hedera helix** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: ساریماق}.

سارماشیق گیللر..sarmaşıqgılllər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن بیر فامیل، دوْلاشیق سوولار (فا: تیره عشقه ها). **araliaceae**.

سارماق..sarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سریمک، دولاماق (فا: پیچیدن). ۲-قوُشاتماق، بوّرومک، محاصره ائتمک، قاپساماق (فا: فرا گرفتن). ۳-قوْللاری آراسینا آلماق، قوجاقلاماق.٤-سؤزله سالدیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساروُماق›؛ سارماشماق، ساریماق، سارغان، و یئنه‌ده سَرمک، سَریمک (دوْلاماق، الهسالماق)}.

سارماقافیه..sarma qafiə [آد] بیر دؤردلوک شعرده ۱ و ۲جی، ۳ و٤ جو قافیه‌لرین بیر اوْلماسی.

سارمال..sarmal [آد] بوروق بوروق اوْلان هر شئی، حلزونی، هئلیس بیچیمینده اوْلان (فا: حلزونی، مارپیچ). **helix ،spiral**

سارمال‌بوُرقو..sarmal burqu [آد] سارمال شکلینده اولان بورقو (فا: مته حلزونی). **spiral drill**

سارمالاماق..sarmalamaq [تاثیرلی ائیلم] سارماق.

سارمان..sarman [آد] ۱-ایری، بؤیوک، قوجامان (فا: جسیم و گنده). ۲-ساری‌پیشیک۳-(آ) ساری اوّزلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارمان..sarman [آد] ساریمان: ۱-ساریْشین، ساریْیا چالان ۲-سیْجاق قانلی، جانا یاخیْن۳-(تاریخی اؤزل‌آد) چاغاتای خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

سارمیْخ..sarmıx [آد] نوشادیر دؤیمک اوّچون بیر نوع توْخماق[۲۲٤].

سارنا..sarna [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {باخ: سوُرنا}.

سارناق..sarnaq [اؤزل‌آد] تفرش ده داغ آدی.

ساروُ..saru [اؤزل‌آد] ۱-سوُمرتانریلاریندان(اکدلرده ماردوک)[۲۱۱]. ۲-ساری. ۳-سیْرا دیْشی، فرقلی، دقّت چَکیجی ٤-غرب یؤنو. ۵-اینسان‌آدی: ساروُآلپ، ساروُبای، ساروار، ساروباتور، ساروبوُغا، ساروخان، ساروخاتون[۷].

ساروان..sarvan [باخ] ساربان؛ ضیاآباد دا کند آدی(ساروانک).

ساروج..saruc [آد] ۱-پکمز سوُجوغو. ۲-کیرئج[۲۲٤].

ساروُجا..saruca [اؤزل‌آد] ۱-سوُنقوُر توّرو آوجی قوُش ۲-ساری‌یا چالان، ساریْشین ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ساروزن..saruzən [اؤزل‌آد] گرمسار دا کند آدی {ساری سان}.

ساروق..saruq [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه‌ده کندیستان‌آدی {ساریق، ساریلی، یاییق}.

ساروُل..sarul [اؤزل‌آد] ۱-ساریْلی.۲-اینسان‌آدی: ساروُلبای، ساروُلتان[۷].

سارونج..sarunc [آد] آذربایجان کلاسیک موغام‌لاریندان بیرینین آدی.

ساری..sarı [صفت] ۱-آلتون رنگی، نارینْجی و یاشیل آراسیندا بیر رنگ، توُتقون لیمو رنگینده اولان. (فا: زرد). **yellow** {سومئرجه‹سیگ›؛ دیوان لغات تورک و سنگلاخ دا ایشله نیبدیر ‹ساریغ›؛ بوکلمه‌سارماق (قیزماق، سرتلیک‌گؤسترمک) سؤزونه باغلیدیر (یاپراق کیمی شئیلر یومشاقلیقدان چیخیب سرتله‌شه‌رک و یاشیل‌لیغین الدن وئره‌رک ساری رنگه دؤنمه و اینساندا قیْزقینلیقدان ساری رنگ آلیر)[٦]. ۲-ساری۲(باغلاییجی سؤز) طرف، یان، سمت، اؤترو" داغا ساری" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سینقار›؛ سینْماق‌دان سینیر کلمه‌سی کیمی بیر شئیین اوُج و یان طرفین گؤسته‌ریر؛ سینماق+قار‹سینقار‹سیناری› ساری}. ۳-ساری۳(تاریخی

اؤزل‌آد) چاودوُر، آبیْدال، بؤگواوْیماغی‌اولوبابالاریندان ۲-مازندران اُستانی‌نین مرکز شهری، خالخال دا داغ‌آدی، ساوه-نوبران دا کند آدی.{باخ: ساری۱، سارماق}. ٤-ساری--(**اؤزل‌آد)** توْرکمن-چاودوُر-آبدال و قیْرقیز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. گ. و ق آذربایجاندا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲۰ آد سایماق اوْلار). {یئر آدلاریندا وپراق ویا بؤلگه نین رنگینی گؤسته‌رن کلمه و یئنه ده تورک بویلارینین آدیندان آلینابیلیر}.

ساریْ اوُیسوُن..uysun Sarı [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوّز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ اوُیغور..uyğur **Sarı** [اؤزل آد] چین توْرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ بؤری..böri Sarı [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-بؤری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ باغیْش..bağış Sarı [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ تاییْت..tayıt Sarı [اؤزل آد] قیْرقیز ایچکیلیک-تاییْت بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ جاقچاق.. Cakçak Sarı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ سارقالداق..sargaldak Sarı [اؤزل آد] قازاق اوْرتایوّز-نایمان-سَمیزباقانالی بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ شوْر..şor Sarı [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریْ قاتیْن.. Katın Sarı [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-جَلدَن بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساری‌آسما..asma sarı [آد، دیرگی] اؤتوجو، ارکگ‌ینین تئلک‌لری پارلاق ساری، قانادی و قویروغو قارا، دیشی‌لرینین سیرتی زیتون یاشیل، قارنی کوّل رنگی، اتی اوّچون آولانان بیر قوش. **oriolus oriolus**

ساری‌آسماگیللر..sarıasmagillər [آد، دیرگی] بیرقوش‌سوْیو، ساری-آسماقوشو کیمی.

ساری‌آغی..sarıağı [آد، بیتگی] ساری‌چیچکلی، قیشدا یاپراقلاری-توْکولن، بیر بیتگی.

ساری‌آغیز..sarıağız [آد، دیرگی] آغزی ساری، سیرتی بوْز، قارنی گوّموشو، بوْیو ۲متر، بؤیوک و اینجه پولجوقلو، اتی یاغلی بالیق نوْعو، دنیز گؤزلی (فا: نوعی ماهی). **sciema aquila**

ساری‌اریک..sarı ərik [آد، بیتگی] قایسی، قئیسی **armeniaca**

ساریام..saryam [آ، ت] سایرام، سَیرَم : توْرکوستاندا استیجاب شهری‌نین آدی.

ساری‌ایْرق..sarı ırq [آد] دری رنگی ساری یا یاخین ایرق(فا: نژادزرد).

ساریْبؤری..sarıböri [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیزتوْقای، بؤری‌اوْیماقلاری-اوُلوبابالاریندان[۷]

ساریباش..sarıbaş [صفت] ۱-باشی ساری اولان. ۲-(بیتگی) بیر نوع بیتگی **achillea micrantha** ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین، کیچییوّز بؤلوگو، آلیم‌اوْغلو، قاراساقال اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان و بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

ساریباش..sarıbaş [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، جلد تئمپده ایفا اولونان قدیم رقصدیر. قاخ رایونوندا چوخ مشهوردور. بورادا اونو هم کیشیلر، همده قادینلار ایفا ائدیرلر. رقص اؤز حرکت دوزومو جهتدن موررکب دئییلدیر، اونا گؤره ده اونو جاوانلار دا، قوجالار دا اویناییرلار[۲٤٥].

ساریباغیْش..sarıbağış [تاریخی اؤزل‌آد] قیْرقیزلارین، توْقای‌اوْیماغی-اوُلوبابالاریندان[۷].

ساری‌بالیق..sarıbalıq [آد، دیرگی] سیرتی گؤی‌رنگینده، یانلاری و قارنی ساری وآغ، اؤزگچ‌لری‌قیرمیزی، ایرماق‌وگؤل‌بالیغی، سازان‌گیللردن (فا: نوعی ماهی). **leucuscus idus ،Idus jesses**

ساری‌بنؤوشه..saribənövşə [آد، بیتگی] آچیق و بعضا تَوُتقون ساری ویا میخکی رنگلی گوّللری اوْلان، چوْخ ایللیک، کسکین خوْش ایی‌لی، باغلاردا و گؤللوک‌لرده بئجه‌ریلن بیر بیتگی.

ساری‌بنک..sarıbənək [آد] گؤز آغی ایچینده اوْلان ساری نقطه.

ساری‌بنیزلی..sarıbənizli [صفت، آ] سولقون، ساری رنگلی.

ساری‌بوْزومتول..sarıbozumtul [صفت] ساری یا و بوّزا چالان.

ساری‌بوُغدا..sarıbuğda [آد] ایری و ساری‌دنه‌لی بوُغدا نوعو.

ساری‌بوّلبول..sarıbülbül [آد] پارلاق ساری توکلو بوّلبول.

ساری‌پاپاتیا..sarıpapatya [آد، بیتگی] چیچکلری ساری پاپاتیا (فا: بابونه گاوی).

ساری‌تئل..sarıtel [اؤزل‌آد] ساری ساچلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

ساری‌توْپوز..sarıtopuz [آد، بیتگی] گلین اوتو، اؤلمز اوتو (فا: گل عروس). **helichrysum. com**

ساریْتوّرگیش..sarıtürgiş [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-اوُیغورلار دؤنَمینده، اوُیغور خاقانلیْغینا باغلی بیر اوُج بگی ۲-اوْغوز قوْلوندان بیر توّرک بوْیو[۷].

ساری‌تیکان..sarıtikan [آد، بیتگی] تیکانلی، تۆکلو، ایکی ویا چوخ ایللیک، اوْتسو بیر بیتگی. **scolymus hispanicus**

ساریجا..sarıca [اؤزل‌آد] ۱-ساریلی، ساری کیمی، ساریْیا چالان (فا: نسبتا زرد). ۲-(آ، دی) چؤل آری‌سی (فا: نوعی زنبور).

ساریجا..sarıca [اؤزل‌آد] ۱-مراغا و سایین‌قالا دا کند و میانا دا داغ آدی۲-قیْرقیزلارین، اۆچ دامغا اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

ساریجالی..sarıcalı [آد، بیتگی] ۱-قادین دوزلوغو، بیر نوع ساری قیر-میزی گۆل.۲-زنجان، آوج، تیکان‌تپه و اوُرمیه‌ده کند آدی

ساریجالیق..sarıcalıq [آد] قانین آل یوُوارلارینین آزلماسی ایله وجودا گلن خسته‌لیک (چوخ واخت گنج قیزلاردا گؤرۆلور).

ساریْجوُمارت(جوُمرد)..SarıCumart [اؤزل آد] قازاق‌اوْرتایۆز-نایمان بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ساریجیق..sarıcıq [باخ] ساری آسما.

ساری‌جیوان اوتو..sarıcıvan otu [آد] بیر نوع جیوان اوتو (فا: نوعی بومادران). **achillea biebersteini**

ساریْچا..Sarıça [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-جیْریق-اۆچ تامغا بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

ساری‌چالی..sarıçalı [آد، بیتگی] آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، چیچک‌لری ساری گؤی قیرمیزی و توُرش، تاختالارا ضررلی بیربیتگی، قادین دوُزلوغو (توُلوغو)، چوبان دوُزلوغو (فا: نوعی گیاه). **beberis valgaris. ber**

ساری‌چالی‌سوولار دوُزلوغو..sarıçalı suvlar duzəlüğü [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر سوْی **beberidaceae**

ساری‌چام..sarıçam [آد، بیتگی] سیلیس‌لی‌تۆپراقلاردا یئتیشن‌بیرچام آغاجی.

ساریچقا..sarıçqa [آد، دی، ت] چکیرگه، چکیتگه، ساریشقا (فا: مورچه).

ساریْچوُر..sarıçur [تاریخی اؤزل‌آد] آلتایلارین، چوْر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

ساری‌چیچک..sarıçiçək [اؤزل‌آد] ۱-اؤلمز چیچک. ۲-قیز آدی (فا: نام‌دختر).

ساری‌چیغدم..sarıçiğdəm [آد، بیتگی] چیچکلری ساری رنگلی بیر نوع چیغدم.

ساری‌چیمچیک..sarıçimçik [آد، دیرگی] قناری.

ساری‌چییان..sarıçyian [آد] ۱-ساری‌رنگده‌چییان ۲-خاین‌وساریشین آدام.

ساری‌حاجیلو..sarı hacılu [اؤزل‌آد] م۱٦جی یۆزیلده، آنادولودا بوْزوق تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

ساری‌خان..sarıxan [اؤزل‌آد] ساری اۆزلو خاقان، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

ساری‌خان‌بگلی..sarı xan bəyli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ساری‌خانلی..sarı xanlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ساری‌خانلی..sarı xanlı [اؤزل‌آد] ایمیشلی‘ده کند آدی[۲٤۰].

ساری‌دریلی..sarıdrili [صفت] دری‌سی ساری یا چالان (فا: زردپوست).

ساری‌زعفران..sarızəfran [آد، بیتگی] بیر نوع زعفران (فا: زعفران زرد).

ساری‌زنبق..sarızənbəq [آد، بیتگی] ساری چیچک‌لی زنبق (فا: وج).

ساری‌ساچ..sarısa [آد] باخ: ساری‌ساچلی.

ساری‌ساچلی..sarısaçlı [آد] ساری‌ساچ: ساچی ساری "ساری ساچ اوُشاق".

ساری‌سالخیم..sarısalxım [آد، بیتگی] بیر نوع ساری چیچکلی زینت آغاجی. **Laburnum anaggyroides**

ساری‌سندل..sarısəndəl [آد، دیرگی] باخ: ساری کؤینک، بیرقوش آدی.

ساری‌سندیکا..sarısəndika [آد] ایشچی سندیکالارینا قارشی مجادله ائدن اؤرگۆت.

ساری‌سندیکاجی‌لیق..sarısəndikacılıq [آد] ساری‌سندیکااؤرگوتو آدینا چالیشما.

ساری‌سوُسن..sarısusn [آد، بیتگی] بیر نوع گۆل.

ساری‌سوْیلو..sarısoylu [صفت] ساری‌ایرقلی(فا: نژادزرد **the yellow race**

ساری‌سینجا..sarısınca [صفت] ساری یا یاخین.

ساریش..sarış [آد] سارماق ایشی وبیچیمی (فا: نحوه پیچیدن).

ساریشقا..sarışqa [باخ] ساریچقا، چکیتگه.

ساریشماق..sarışmaq [باخ] سارماشماق.

ساری‌شیخلو..sarı şıxlu [اؤزل‌آد] صفوی‌لر دؤورو ذوالقدر بیرلیگینین بیر اوْباسی (اوْبا بؤیوگو اَمَت آدیندیدی)[۸۵].

ساری‌شیله..sarışilə [آد] یاخشی ایسلادیلمیش دۆیونو پیشیریب کره شکر ووراراق یئییلن بیر یئمک.

ساری‌شین..sarışın [اؤزل‌آد] ۱-بلوْند (فا: بلوند). **blond** ۲-ساری اۆزلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

ساری‌شین‌لیک..sarışınlık [آد] بوُرلوق (فا: بوری). **blondness**

ساری‌صبیر..sarısəbir [آد، بیتگی] چییدم سوولاردان، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، یاپراقلاری اولدوقجا اوزون ساپین تپه سینده روْزئت کیمی توپلاشان بیرسوّس بیتگی‌سی **aloevera. lil**

ساری‌عاشق..sarıaşıq [یازار] آذربایجانین بؤیوک عاشق‌لاریندان بیری "عاشق باشینا باغلار. زولفون باشینا باغلار. بولبول اؤلدو گوّل اؤلدو. قالدی باشینا باغلار. ".

ساریْق..Sarıg [اؤزل آد] آلتای توّرکلری ساقای بوْی‌لاریندایر[۱۵۸-۸۱].

ساریْق..Sarıg [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-توْقوُم بوْی‌لاریندایر[۱۵۸-۸۱].

ساریق..Sarık [اؤزل آد] توّرکمن بوْی‌لاریندایر[۱۵۸-۸۱].

ساریق..sarıq [اؤزل‌آد] ساریْق‌لار توّرکمن بوْیو اوْلاراق م۱۷جی عصر اوْغوزلارین سالوُر طایفاسیندان منشعب اوْلوبلار[۸۵]؛ قیْرقیز و توّرکمَنلرین اوُلوباباالاریندان[۷]. باخ: ساروق

ساریق..sarıq [صفت] ساریْلی، باشا سریلن، هؤرگولو، سارغی ایله باغلانمیش (فا: باندرول، نوار). **ribbon**، **banderole**

ساری‌قاباق..sarıqabaq [آد، بیتگی] بیر نوع قاباق (فا: کدوحلوایی، کدوی زرد). **cucurbita maxima**

ساری‌قاپلان..sarıqaplan [آد، دیرگی] بیر نوع ساری رنگده قاپلان.

ساری‌قاناد بالیق..sarıqanad balıq [آد، دیرگی] بیر نوع‌دنیز بالیغی.

ساری‌قاناد..sarıqanad [صفت] قانادلاری ساری اوْلان "ساری قاناد قوُش".

ساریْق‌چای..sarıq çay [اؤزل‌آد] ساروُق‌چای: ۱-تیکان‌تپه، سقز، ساپین قالا، ساری قورخان بؤلگه‌لریندن گئچه‌رک جیغاتوُ چایا تؤکولور (۱b۹۵/ ۵۰)، ایللیک سوُ مقداری صفاخانا کؤپروسونده ۱۱,۷ و ساریْق کؤپروسونده ۲,۸مترمکعب هرثانیه ده اؤلچولوبدور. ۲-فرمهین ده کند آدی.

ساریقچی..sarıqçı [آد] ساریق دؤزَلدن ویا ساتان (فا: باندرل ساز).

ساریقلی..sarıqlı [صفت] باشی سارقی‌لی اوْلان، ساریغی اوْلان، سارغی‌لی (فا: معمّم). **wearing a turban**

ساری‌قویروق..sarıquyruq [آد، دیرگی] ایستی و ایلیق‌دنیزلرده قیی‌لاردا یاشایان سؤموکلو بیر بالیق نوْعو (فا: نوعی ماهی).

ساری‌قیرمیزی..sarıqırmızı [صفت] ساری قیرمیزی یا چالان.

ساری‌قیزیلی..sarıqızılı [صفت] قیزیلا چالان ساری کؤک.

ساری‌کؤک..sarıkök [آد، بیتگی] زنجفیل گیللردن، کؤکؤندن‌زعفرانی-آندیران بیر ماده چیخاریلان، یاپراقلاری بیز، ساری چیچک‌لی، چوخ ایللیک (فا: زردچوبه). **curcuma langa**، **turmeric**

ساری‌کؤکلو..sarıköklü [آد] ساری کؤک وورولموش.

ساری‌کؤینک..sarıköynk [آد، دیرگی] ۱-ساری دیمدیک‌لی اوْخویان بیر قوش. ۲-(بیتگی) قابیغی ساری بیر یئمیش نوعو.

ساری‌کارت..sarıkart [آد] اوْیونلاردا عمدی‌خطا ائدنه وئریلن-جزاکارتی.

ساری‌کؤبئن..Sarıküben [اؤزل آد] قیْرقیز تاقای-جیْریق-سازان بوْی‌لاریندایر[۱۵۸-۸۱].

ساری‌کؤرن..sarıkürən [صفت] قوْنور، آچیق‌شابالیدرنگی، ساری-کؤک‌رنگی.

ساری‌کوْل..sarıkol [آد، بیتگی] چوُبوق شکلینده اوُزون بوُداقلی، ساری رنگلی چیچک‌لی، کوْل سوْو، اوُجالیغی ۳-٤ متره قدَر اوْلان، قیشدا یاپراغی تؤکولن، بوُداقلاری یاشیل اوْلدوغو اوْچون همیشه یاشیل گؤرسه‌نن و چیچک‌لری یای‌ین آخیرلاریندا آچیلان بیر بیتگی.

ساری‌گؤز..sarıgöz [آد، دیرگی] اوُزون لوغو ٦٠-٤٠ cm، رنگی آلتون ساریسی، آتلانتیک و آغ‌دنیز بالیغی. **sargus salvirti**

ساری‌گبه‌لو..sarı gəbəli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ساری‌گوْل..sarıgül [آد، بیتگی] بیر نوع گوّل (فا: زرد گل).

ساری‌گیله..sarıgilə [آد، بیتگی] یومرو ساری و شیرین‌گیله بیر اوْزوم نوعو.

ساریْل..sarıl [اؤزل‌آد] سئوگیلی، سایقیْلی[۷] {ساریْلماقدان}.

ساری‌لاشماق..sarılaşmaq [صفت] سارارماق (فا: زرد گردیدن).

ساریلقان..sarılqan [آد، بیتگی] ساپی دیک دوُرماییب آیری بیتگی و شئیلره ساریلیب یؤکسه‌لن بیتیگی (فا: نوعی پیچک).

ساریلما..sarılma [آد] تمسُّک. **obligation**

ساریلماق..sarılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بیر شئیین اطرافینا دوْلانماق، دوْلاشیلماق، سریلمک "پارچا باشینا ساریلدی". ۲-بؤکولمک "توّفنگ بیر پارچایا ساریلیب اوْتاغین بوُجاغینا قوْیولموشدو" ۲-(ل) بیرینی‌قوُجاقلاماق، بیرینه سیغینماق‌آماجیلا یاخینلاشماق، بیرشئیی مُحافظه ائتمک اوْچون و یا الدن وئرمه‌مک اوْچون برک توُتوب ساخلاماق "اوُشاق خانیما ساریلدی" (فا: تمسُّک‌جستن). ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "سلاحا ساریلماق، قیلینجا ساریلماق، قُرانا ساریلماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: ساریماق}.

ساری‌لی..sarılı [صفت] اوّستونده ساری رنگ اوْلان، ساری‌سی اوْلان.

ساریلیش..sarılış [آد] سریلمک، ساریلماق ایشی ویا بیچیمی.

ساریلیشماق..sarılışmaq [قا] بیربیرلرینه ساریلماق.

ساریلیق..sarılıq [آد] ۱-قارا جیبار فعالیتی نین پوْزولماسی نتیجه سینده و صفراء اؤدو قانا قاریشاراق سوْنوجدا دری نین سارالماسیلا

گؤرونن خسته‌لیک، یرقان (فا: زردی). (med) jaundice ۲-ساری اولما وضعیتی، ساری شین اولما.

ساریلیق‌اوْتو.. sarılıq otu [آد، بیتگی] بیرنوع‌بیتگی(فا: خاکشی) sisymbrium sophia

ساریلیق‌خسته‌لیگی.. sarılıq xəstəliyi [باخ] ساری‌لیق (فا: یرقان). icterus

ساریلیقلی.. sarılıqlı [صفت] ساریلیغی اولان.

ساریم.. sarım [آد] ۱-سارماق ایشی. ۲-یر شئیی بیردفعه ده ساراجاق مقدار. ۳-بویین‌لره باغلانان هر دولانیمدا ساریلان تئل مقداری (فا: مقدار سیم لازم برای هر پیچش بوبین).

ساریما.. sarıma [آد] ساریماق ایشی.

ساریماق.. sarımaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سریمک، دولاماق. ۲-بؤرومک، قاپلاماق، چولغاماق (فا: باندپیچی کردن) to tie، bandage ۳-اله سالماق، استهزا ائتمک، سریمک.

ساریمان.. sarıman [آد] باخ: سارمان.

ساریمتیراق.. sarımtıraq [صفت] ساریمتیل.

ساریمتیل.. sarımtıl [صفت] ساریمتراق: ساری‌یا چالان‌رنگ، سارالتی. (فا: زردگونه). yellowish, yellowy

ساری‌مرجیمک.. sarı mərcimək [آد] ساری رنگلی بیر نوع مرجیمک.

ساریمساق.. sarımsaq [آد، بیتگی] ۱-زنبق سولاردان، دیش دیش سوغانی ایله اشتها آچیجی، قوتلی قوخوسو اولان، سوغان جنسیندن چوخ کسگین ایی‌لی و دادلی، ۲۰-۱۰۰ cm اوجالیقدا بیر بیتگی (فا: سیر) allium sativum، garlic ۲-اهر ده داغ آدی.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سارموساق، سامورساق›؛ کلمه‌نین اسکی شکلینه باخارساق سم(درمان) سؤزونه باغلانیر}.

ساریمساق‌اوْتو.. sarımsaq otu [آد، بیتگی] تورپ سوولاردان کیچیک و آغ چیچک‌لی، اووولدوقدا ساریمساق قوخوسو وئرن، ایکی ایللیک، ۲۰-۱۰۰سانتی متر اوجالیقدا و چوخلو مئشه‌لرده بیتن بیر بیتگی (فا: علف سیر). alliaria petalata

ساریمساق‌تورشوسو.. sarımsaq turşusu [آد] بونو مختلف گؤی‌لرله سرکه‌یه قویاراق دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

ساریمساق‌لاماق.. sarımsaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ساریمساق‌لی ائتمک، ساریمساق قاتماق.

ساریمساقلی.. sarımsaqlı [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا یئر آدی[۲۴۰]. زنجان دا چای آدی. سراب و مرند ده داغ آدی. ضیاآباد، زنجان و ماکی دا کند آدی.

ساریمساقلی.. sarımsaqlı [صفت] ساریمساق قاتیلمیش و وورولموش.

ساریمسوْو.. sarımsov [صفت] ساریمسی:ساری یا چالان (فا: زرد گونه).

ساریمسی.. sarımsı [صفت] ساری یا چالان، باخ:ساریمسوْو.

ساریملی.. sarımlı [صفت] اتوماتیک بوبین دوزلدن آراج.

سارین.. sarın [اؤزل‌آد] ماهنی، ترانه، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سارینتی.. sarıntı [باخ] سارالتی.

سارینج.. sarınç [ت] ۱-دوه دری سیندن دؤزه‌لن توولوق، آغاجدان اویولموش قاب. ۲- ماکی دا کند آدی.

ساری‌نصیرلو.. sarı nəsirlu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳،۱۰۸].

ساری‌نکا بؤلگه سینده تؤرک کندلری.. sarı nika [اؤزل‌آد] اومال (۵ک‌گ *۵۸۰تو+فا)، بیریجان (۵ک‌گ *۲۸۰)، دوغانلو (۳ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)، نیمچاه (۲ک‌ق *۱۳۰ی‌تو)، باخ: نکا،

سارینما.. sarınma [آد] سارینماق ایشی.

سارینماق.. sarınmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو سارماق، بؤرونمک، اؤرتونمک، سارغی ایله باغلانماق (فا: پیچیده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساری‌هانی.. sarıhanı [آد، دیرگی] اوزونلوغو ۲۵ cm بیر آغ‌دنیز بالیغی epinepheles gigas

ساری‌هلیله.. sarıhəlilə [آد، بیتگی] هندوستان وایران‌ین گونئی اینده یئتیشن بیتگی (فا: بلیله). terminalia citrina

ساری‌یاچالار.. sarıyaçalar [باخ] ساریمتیل.

ساری‌یاغ.. sarıyağ [آد] حئیوان دان اله گلن یاغ (فا: چربی حیوانی). animal fat

ساری‌یاغ‌کیمی یاییلماق.. sarı yağ kimi yayılmaq [تاثیرسیزائیلم] سؤز خوشونا گلمک.

ساری‌یاغیز.. sarıyağız [آد] ساری‌یانیز، ساری‌بنیز، اؤزوساچی‌ساری-یاچالان.

ساریجی.. saryıcı [آد] ساریماق اوچون اولان ایپ و ساپ.

ساری‌یونجا.. sarıyonca [آد، بیتگی] بارینج، یارا اوتو (فا: یونجه زرد). melilotus anthylis vulneraria

ساز.. saz [آد] ۱-بیر نوع چالقی آلتی، تورک چالقی‌سیندا تئلی اولان و میضرابلا چالینان آلت‌لرین عامّ آدی، عاشق و اوزان سازی، توپوز (فا: ساز). ۲-(بی، دده) حصیر اوتو، اینجه قامیش (فا: نوعی‌نی) {بو کلمه نین یانسیما اؤزللیگی واردیر و اصلینده قامیش اوچون سؤیله-نه‌رک قامیش‌ین سیزیلداما و سیز سسیندن او بیری معنالار تؤره-نیبدیر[۵]}. ۲-ساز۲(آد) قیورات، ساغلام، دؤزگون، ایی" کئیفی-

ساز"(فا: سالم و دلخوش) {بوُ معنادا فارسجا ساز سؤزوندن آلینمادیر[۵]}.

سازاغان..sazağan [اؤزل‌آد] سازاق، سوْیوق یئل[۷].

سازاغول..sazağul [اؤزل‌آد] سازآغول: ماکی دا کند آدی.

سازاق..sazaq [آد] ۱-برک‌سوْیوق، شاختا، بوْران، کوْلک، برک اسن یئل (فا: نوعی باد). hard frost, frosty wind ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) قازاقلارین اوْرتایوْز بؤلوگو اوْیماقلاریندان. {سیْزلاماق سؤزوندن آلیناراق سیْز سس ایله اسن یئلی بیلدیریر؛ سیزماق› سیْزاغان› سازاغان›سازاقان›سازاق، باخ: ساز۱}.

سازاق آغاجی..sazaq ağacı [صفت] سازاق گیللردن یاپراقلاری همیشه یاشیل و خوش قوخولو و آغ چیچکلی بیر سازاق آغاجی، مئرسین آغاجی (فا: مورد، آس). myrtus communis

سازاق آغاجی‌گیللر..sazaq ağacıgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، یاپراقلاری آلماشیق، چیچکلری سالخیم کیمی عطیرلی بیتگی‌لری ایچینه آلان بیر سوْی (فا: تیره ازگیاهان).

سازاقلی..sazaqlı [صفت] کسگین کوله‌یی و سویوغو اوْلان، شاختالی (فا: هوای سوزدار). frosty weather

سازان..sazan [اؤزل‌آد] ۱-باخ: سازاق، سوْیوق اسن یئل و بوْران، سیْزان۲-قیْرقیز-توْقای، گیریک‌اوْیماقلاری‌اوُلوبابا و قیْرقیز-تاقای-جیْریق بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

سازان..sazan [آد، دیرگی] دادلی سوُلاردا یاشایان قویروق اؤزگگی قیسا و یوخاری دوْغرو و قیوریق، سیرت اؤزگگلری دیک و قالین، چوخ قیلچیق‌لی، اتی اوْلدوقجا لذتلی بیر بالیق (فا: ماهی کپور). cyprinus ca rpio

سازاندا..sazanda [آد، فا‹سازنده›] چالقی چی {تورکجه ده قوُرالسیزجا دؤزلمیش بیر کلمه[۵]}.

سازان‌گیللر..sazangillər [آد، دیرگی] دادلی سوُلاردا یاشایان قیلچیقلی بالیق‌لارین گئنیش آدی (فا: تیره از ماهیان).

سازانوْچ..sazanoç [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سازانوْس..sazanos [اؤزل‌آد] قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سازتوْیوغو..saztoyuğu [آد، دیرگی] بیرنوْع تویوق.

سازچالان..sazçalan [آد] سازچی: سازچالان کیمسه.

سازچی..sazçı [آد] سازچالان کیمسه.

سازچی‌لیق..sazçılıq [آد] ساز چالما ویا دؤزلتمه ایشی.

سازرنگی..sazrəngi [آد] سولوق و اوُچوق ساری.

سازسیز..sazsız [صفت] سازی اوْلمایان.

سازشعری..sazşeiri [آد] خالق ادبیاتیندا ساز چالاراق سؤیله‌نن شعر.

سازقایاسی..sazqayası [آد، دیرگی] قایالیق بؤلگه‌لرده یاشایان بیرنوْع بالیق.

سازلاشماق..sazlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سازاوْلماق، یاخشی‌لاشماق(فا: روبراه شدن).

سازلاماق..sazlamaq [تاثیرلی ائیلم] ساز حالا گتیرمک (فا: روبراه نمودن).

سازلانماق..sazlanmaq [تاثیرسیزائیلم] باخ: سازلاشماق.

سازلی..sazlı [صفت] سازی اوْلان.

سازلی‌سؤزلو..sazlı sözlü [صفت] سازچالینان ایلَنجه.

سازمان..sazman [آد] قوُروم (فا: ـ). organization

سازمان‌برنامه..sazmani bərnamə [آد] پروقرام لاما قوُرومو (فا: ـ). the plan organization

سازیش..saziş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آنلاشما، اویوشما (فا: سازش).

سازین..sazın [اؤزل‌آد] قئیداردا کند آدی {باخ: سازان، سازینچی}.

ساز هاوالاری..sazhavaları [اؤزل‌آد] آذربایجان خالقی ایچینده ساز و ساز چالان عاشیقلارین اؤنملی یئرلری واردیر و سازینان سؤز سؤیله‌ین عاشیق تاریخ بوْیو یوْل گؤسته‌رن مقامیندایدیلار، بورادارساده‌جه بوُ هاوالارین آدی یازیلیر، آچیقدیرکی آیری‌آدلارادا راست‌گلمک اوْلار: آذربایجانی/ پاشا کؤچدو، آرازبارکرمی، احمدی کرم، اوْرتا نخجوانی، اوُرمو بهمنی‌سی، اوْوشاری، اینجه گؤلو، باش‌ساری‌تئل/ گوَه‌ری، بایاتی/ بایاتی‌سی (داغلار-، کؤچ-/ آت-اؤستو، چوْبان-/ قایاباشی، ائل-)، بایرامی/ گوْلابی/ قاراکهری، تاجری، تجنیس (جیغالی-)، تره‌که‌مه، جئیران کرمی، جلیلی(اوْرتا-، آیاق-)، چوْبان قارا، چوْبان یایلاغی، حیدری، دؤیمه‌کرم، داغلار چیچگی، دوُراخانی، ده‌برجنگی، دیلغمی، دیوانی (باش-، ـمجلس، آیاق-/ عثمانلی-، میدان-، شرختایی-)، روحانی/ عرفانی، زین-العابدین هاواسی، سارایی/ شمکیر سارایی، ساری تئل، ساری توْرپاق، سوُلدوزو، شریل (باش-، اوْرتا-، گؤیچه-، آیاق-/ آغیر-، یوْنگول-)، شمکیری/ داستانی/ حسینی، شیروان شکسته سی، غُربتی، قاراچی/ ائل هاواسی/ آلی‌خان قایتارماسی، قاراداغ شکسته-سی، قازاق سبزه‌سی/ گیله‌نار، قایتارما، قوُباتجنیس، قوْشابیتی/ دوبیتی (قازاق-/ ذوُالفقاری/ میرزا-، آزافلی-، ایرَوان-/ ایرَوان چوُخورو، بوْرچالی-، عثمانلی-/ عُثمانلی بوْزوغو، بغداد-، زیل-، مالا جوُما-، شکی-)، قهرمانی، کئشیک‌اوْغلو، کرم شکسته‌سی،

کندیمیز، کورْاوْغلو (آتلی~، جنگی~، بحری~، دؤشه‌مه~، ~قایتارماسی/ شاهسئونی، ~رُباعی‌سی، ~بوْزوغو، کئشیک~)، گؤزَللـه‌مه/ گؤزَللـه‌مه‌سی (کرم~، یایما~، شاکر~، آران~، دمیر~، واقف ~/ میخه‌یی، شمکیر~، کورْاوْغلو~)، گؤیچه (~گؤلو، ~قایتارماسی)، گرایلی (کؤردو~/ محمد حسینی، مینا~/ ایمران~، کؤهنه~/ گؤیچه~، اورْتا~، ساللاما~، جیْغالی~، ترس~)، مخمّس (باش~، اورْتا~، جیْغالی~)، ممدباقری/ بورْچالی هاواسی/ شقاقی، منصوری، موُغانی، مهربانی، میرزاجانی/ خانچوْبانی/ کسمه گؤزللـه‌مه، میسری، میکائیلی، نخجوانی/ نخجوان گؤلو، هجران کرمی/ دوْلهجران، یانیق کرم، یوُرد یئری، همچنین بعضا بوُ هاوالاردان دا آد آپاریلیر: آیدینی، ابراهیمی، ایران کرمی‌سی، بادامی شکسته، پیشرو، تاهاری، حجازگؤلو، زارینجی(کؤهنه~)، سئیرانی، سُلطانی، سمندری، شاه‌اسماعیلی، شئشنگی، شیروان (~شکسته‌سی، ~کؤچه‌ری‌سی)، شیرین قالا، صیّادی، عاباس شکسته سی، قاراباغ قایتاغی، قاراتئللی، قاراگؤز، قافیه، قمرجانی، گؤدَک دوْنو، نجفی، نوْروز کرمی[۲۲۸،۷۰].

سازینچی داشی..sazınçı daşı [آد، ت] آلچی داشی، گچ داشی.

ساسپوُناس..saspunas [اؤزل‌آد] ائتی لرین فیْرتینا تانری‌سی[۲۱۱].

ساسی..sasi [صفت، دده، ت] کؤف و چؤروک کیمی قوخان، چؤروموش، تینجیخمیش، فاسد.

ساسیرقا..sasırqa [باخ] ساغیرقا.

ساسیماق..sasımaq [تاثیرسیزائیلم، ت] قوخوماق، تینجیخماق، چؤرومک. {سارسیماق سؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر}.

ساش..saş [صفت، ت] اؤرکک

ساشدوُرماق..saşdurmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] چؤزومله مک، بیری بورْجونو آلاجاق ایله بیرلیکده یئربهیئیر ائله مک.

ساشوُرماق..saşurmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] آییرماق، جواهراتی (مُروارید و فیروزه‌نی) بیربیریندن آییرماق.

ساشماق..saşmaq [باخ] سانجماق.

ساعات..saat [آد، عربجه] ۱-آتمیش دقیقه‌لیک سؤره. **hour** ۲-زامانی بیلمک اؤچون اوْلان آراج (فا: ساعت).

ساعاتباشی..saatbaşı [آد] هر ساعاتین ایلک دقیقه‌لری، تئزتئز.

ساعاتچی..saatçı [آد] ساعات دوزَلدن ویا تعمیر ائدن.

ساعاتچیچگی..saat çiçəyi [آد، بیتگی] بیر نوع چیچک (فا: نوعی گل).

ساعاتچیلیق..saatçılıq [آد] ساعات دوزَلتمه ویا تعمیر ائتمه ایشی.

ساعاتساعاتینا..saat saatına [ظرف] تام واختیله.

ساعاتلارجا..saatlarca [ظرف] اوزون سؤره.

ساعاتلی .. saatlı [آد] اورمیه ده کند آدی، ساکاتلی سؤزو، ایسکیت (ایسکیت‌لی) سؤزونون دَییشیمی اولمالیدیر، بیلیریک کی ایسکیت سؤزو ده ساکا سؤزونون ایری دئییدیر و ساکا تورکلرینه اشارت ائدیر (باخ: "اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی" کیتابینا) (قا:جلیل زاده).

ساعاتلی..saatlı [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر {ساکاتلی}.

ساعاتلی..saatlı [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {ساکاتلی}.

ساعاتلی..saatlı [صفت] ساعاتی اولان.

ساعاتلی‌بومبا..saatlı bumba [آد] ساعاتلا پارتلایان بوْمبا، بومبالی ساعات (فا: بمب ساعتی). **time-bomb**

ساعاتلیق..saatlıq [آد] بیرساعات سؤره سینده اوْلان "۸ساعاتلیق ایش".

ساعت..saat [باخ] ساعات.

ساعد..said [آد، عربجه] بیلک، قولون بارماق‌لاردان دیرسگه قدر بؤلومو (فا: ~).

ساعی..sai [آد، عربجه] چالیشقان (فا: ~).

ساغ..sağ [صفت] ۱-اینسانین وُجودوندا قلب اوْلمایان طرف، سوْل یؤنون قارشی طرفی(فا: راست).**right** ۲-یاخشی، دؤز، ایی، ساغلام، اسَن (فا: سالم). **healthy** ۳-دیری، جانلی، یاشاملی، اؤلمه‌میش. ٤-سیاستده محافظه کار اوْلان، باخ: ساغچی(فا: راستگرا) {سومرجه ‹ساق›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه ساقینماق، ساخلاماق کلمه لرینین کؤکودور و بونلاردا حفظ ائله‌مک و ساغلاملیق مفهومو واردیر؛ البته ساغ/ ساق سؤز ایله باشلانان کلمه‌لر ایکی مفهوم داشییرلار، سوُلو مایع و یاپیشقان مفهومو اولورسا ساغماق فعلینه باغلانیرلار و قوْروما و ساخلاما مفهومدایسا ساق و ساغلام کلمه‌لرینین کؤکوندن آلینمیشلار[٦]}.

ساغاج..sağac [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] ساج، اوْد اؤستنده چؤرک پیشیریلن وسیله.

ساغاچی..sağaçı [صفت] آغیت چی، مرثیه اوْخویان (فا: نوحه خوان).

ساغ آچیق..sağ açıq [صفت] فوُتبالدا اوْرتا بؤلومده، ساغ طرف آچیق یئر.

ساغار..sağar [صفت] قاشقا، آلنی‌نین توْکلری آغ اولان. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

ساغارسوُ..sağarsu [اؤزل‌آد] اوْردوباد‘دا چای آدی[۲۴۰].

ساغ‌اسن..sağ əsən [ظرف] ساغلیق لا، اسن‌لیکله.

ساغاسوْلا..sağa sola [ظرف] راست گله.

ساغاسوْلاباخمادان..sağasola baxmadan [ظرف] دقّت ائتمه‌دن، سایقی‌سیز جا.

ساغاقایماق..sağa qaymaq [تاثیرسیزائیلم] سیاست‌ده و اقتصاددا ساغ-اَییلیملی اوْلماق.

ساغ‌ال..sağ əl [آد] سیاسی تئریم ده بیر باشقانا ان یاخین اوْلان آدام، سوْل اَل تئریمینین قارشیتی.

ساغالار..sağalar [آد] ساغالابیلن: مُعالجه‌پذیر(فا: علاج‌پذیر). curable

ساغالابیلن..sağalabilən [آد] ساغالار: مُعالجه‌پذیر(فا: علاج‌پذیر). curable

ساغالتماق..sağaltmaq [تاثیرلی ائیلم] معالجه ائله‌مک. to cure

ساغالتیم..sağaltım [آد] ساغالتماق ایشی (فا: معالجه). medical

ساغالدان..sağaldan [آد، ص] خسته‌لیگی ایی‌له‌دن علاج، ساغالدان، شفا وئرن (فا: شفابخش). treating

ساغالدیجی..sağaldıcı [آد، ص] خسته‌لیگی ایی‌له‌دن علاج، ساغالدان، شفا وئرن (فا: شفابخش). treating

ساغالما..sağalma [آد] ساغلام لاشما، شفا تاپما، (فا: بهبود). welfare

ساغالماز..sağalmaz [صفت] درمانی اوْلمایان (فا: بیدرمان). incurable

ساغالماز درده قالماق..sağalmaz dərdə qalmaq [تاثیرسیزائیلم] پیس درده دؤشمک.

ساغالماق..sağalmaq [تاثیرسیزائیلم] ساغلام لاشماق، ساغلام‌لیغینی اله گتیرمک، ایی لشمک، خسته‌لیکدن قوُرتولماق، شفا تاپماق، بهبود تاپماق (فا: بهبود یافتن). to be/ to get cured

ساغ‌الیله سوْل قولاغینی گؤسترمک..sağ əlilə sol qulağını göstərmək [تاثیرلی ائیلم] قیسا یوْل اوْلدوغو حالدا اوُزون و قارماقاریشیق یوْلو گئدن‌اوْچون دئییلن‌سؤز.

ساغان..sağan [اؤزل‌آد] دوْغان توْرو، یئرتیْجی آوجی بیر قوُش[۷].

ساغاناق..sağanaq [صفت] ۱-گوْر و قیسا سوْره‌لی یاغیش، بیردن بیره باشلایان و قیسا سوْرن یاغیش (فا: رگبار). ۲-قاسناق و چنبر شکلینده اوْلان هر شئی، قاوال الک قلبیر و بوُجور شئی‌لره گئچیریلن چنبر ”دف ساغاناغی، تکر ساغاناغی“. ۳-قاسناق، اوُستوانه. rim, frame ٤-مجازا قَادینین بالالیق قسمینه و بدنی‌نین آشاغی حصّه سینه دییرلر “تازاگلین‌لراوْچون: ساغاناغین‌ساغ ایکن دوْغ“. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساغانبای..sağanbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساغان+ بای[۷].

ساغانچیْغ..sağançığ [اؤزل‌آد] نَفس، جان، روُح[۷].

ساغانلار..sağanlar [آد، دیرگی] اوْمورقالی‌قوشلارصنف‌یندن گؤی-قوُزقونوم‌لار دا بیر آلت تاقیم.

ساغ‌اوْل..sağol [اؤنلم] تشکرافاده‌سی، مرحبا(فا: بارک‌الله). well done

ساغ‌اوْلمامیش..sağolmamış [صفت] قارقیش افاده سی.

ساغ‌اوْلموش..sağolmuş [صفت] خطاب‌وتشکّرافاده‌سی ” آی ساغ‌اوْلموش گل بوُرا گؤروم“ (فا: بارک الله، مرحبا). well done

ساغ‌ایچ..sağ iç [آد، ایدمان] فوتبالدا آخینجی‌لارین ساغ طرفدن ایکینجی‌سی.

ساغ‌ایستم..sağ istəm [آد] ایی‌نیت، حُسن‌نیت.

ساغ‌اَییلملی..sağ əyilimli [آد] دؤنیا گؤروشو ساغجیلیغا و مُحافظه کارلیغا یاتقین اوْلان.

ساغ‌بک..sağ bək [آد] بیر اوْیوندا ساووُنوجو اوْیونچولاردان ساغ طرفده اوْلان اوْیونچو.

ساغ‌بیلگه..sağ bilgə [اؤزل‌آد] دوْکتوْر، ساغلیق اوُزمانی[۷].

ساغبیلی..sağbılı [اؤزل‌آد] ساغ+ بیلی(بیلیگ)، ساغدوُیو، حکمت[۷].

ساغ‌بَیه‌نی..sağ bəyhni [آد] گؤزَلی چیرکیندن آییرد ائده بیلمه یئتگی سینین ان یوْکسه‌یی.

ساغجیل..sağcıl [صفت] ساغا دؤنن (فا: راستگرد). rigth handed.

ساغچی..sağçı [صفت] ۱-سیاست‌ده موجود دوزه‌نه باغلی اوْلان و بوُ گؤروْشو تمثیل ائدن. ۲-توپلومسال یاشامدا گله‌نک‌لره چوخ یانلی اوْلان، محافظه کار، اؤنجولوک و قاباقجیل‌لیغا قارشی اوْلان جریان و آخیم (فا: راستگرا)

ساغچی‌لیق..sağçılıq [آد] ساغچی اولما وضعیتی.

ساغداج..sağdaç [اؤزل‌آد] ساغلیقلی گوْنلرین آرخاداشی، جان یوْلداشی[۷].

ساغداق..sağdaq [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساداق[۷].

ساغدوُیو..sağduyu [آد] ایی‌دوْشونن(فا: خوش‌بین). common sence

ساغ‌دوُیولو..sağduyulu [صفت] ساغ دوْشونجه‌لی، ایی دوْشونجه‌لی.

ساغدیرماق..sağdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ساغماق ایشینی گؤردورمک.

ساغدیچ..sağdıç [آد] باخ: ساغدیش.

ساغدیش..sağdış [آد] ساغدیچ: توْیدا گلین ویا بگین ساغ طرفینده دوُران(فا: ساقدوش). groomsman {ت: ایی یولداش؛ ساغ (ایی) کلمه سیندن آلیناراق بگین (دامادین) یانیجا گئدن کیمسه

اوچون سؤیله‌نیر، البتده ساغ سؤزونو ساغ یؤن ساناراق بونا تای سوْلدوش سؤزو دؤزه‌لیب}.

ساغدیش‌امه‌یی..sağdış əməyi [آد] قارشیلیغی آلینمایانو بوْشا گئدن امک، چابا.

ساغدیش سوْلدوش..sağdış solduş [آد] تویدا گلین ویا بگین ساغ و سول طرفینده دوران کیمسه‌لر.

ساغدیشلیق..sağdışlıq [آد] ساغدیش دورما ایشی.

ساغدیل..sağdıl [اؤزل‌آد] هشتَری‌ده کندآدی {ساغ+تیل: ساغلام‌زولاق-یئر}.

ساغَر..sağər [آد] ایچکی قابی، پیالا(فا: قدح). cup {سوُمرجه ‹ساهار›: قدح، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ساغراق، ساغیْر›: قاب، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساغراق›: شراب پیالاسی؛ بو کلمه ساغماق و سوّت ساغما قابی ایله ایلگی‌لیدیر و ساغر، سغراق شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

ساغراق..sağraq [آد] ایچکی ایچیلن قاپ، کوْپه، قدح. بولور کوْزه {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بوْرولو کوْزه، باخ: ساغماق}.

ساغَرچی..sağərçi [صفت] آیاقچی (فا: ساقی). cupbearer

ساغَرچی..sağərçi [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

ساغْری..sağrı [آد] ۱-حئیوانین بئل‌ایله قوُیروغو آراسیندا کی دوْلقون و یووارلاقجا یانی (فا: کفل). croup، haunch ۲-قادینلار اوچون بیر نوع آلتی صاف اوْستو مخمل و اوجو قوْتازلی آیاق قابی، اصلینده آتین ساغری گؤنوندن حاضرلانان باشماق.{ساغری‌نین-بیرنوع قوْرویوجو اوْلماسی اوچون بو کلمه‌نین ساغ کؤکونه باغلانماسی سانیلیر[۶]}.

ساغری..sağrı [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی.

ساغَری..sağəri [اؤزل‌آد] ۱-(م۱۸۴۵-۱۷۹۰)زین‌العابدین ساغری قاراباغلیدیر، توْرکجه و فارسجا اثرلریارادیبدیر[۲۸، ۱۱۷]. ۲-توْرکمَن اَرساری، تَکه و اوْخ اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان. توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

ساغْری‌لی..sağrılı [صفت] ساغری‌سی دوْلقون اوْلان.

ساغساغان..sağsağan [آد، دیرگی] قارقاگیللردن، قارنی و اوْموز لاری آغ، آیری یئرلری پارلاق قارا، اوُزون قویروقلو قوش (فا: زاغچه، چلچله)pica pica{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ساغزیغان›؛ باخ: زاغزاغان}.

ساغساغان..sağsağan [اؤزل‌آد] قاراباغ'دا داغ آدی[۲۴۰].

ساغسالامات..sağsalamat [آد] ساغ، هئچ بیر خطره اوغرامادان "تانری منه یاراوْلسا بو دفعه کاروانی ساغ سالامات آپاراجاغام".

ساغسالاماتلیق..sağsalamatlıq [آد] ساغ سالامات اوْلما وضعیتی.

ساغسالیم..sağsalım [آد] ساغ سالامات، هئچ بیر ضرر گؤرمه‌دن.

ساغسوْل..sağsol [آد] ۱-ساغ و سوْل یان. ۲-ساغچی و سولچولار هامیسی. right and left

ساغسوْلا ساووُرماق..sağsola savurmaq [تاثیرلی ائیلم] پوُل ویا وارلیغینی‌عبث‌یئره داغیتماق.

ساغسوْلو اوْلماماق..sağ solu olmamaq [تاثیرسیزائیلم] یاخشی پیس حرکت ائتدیگی و داورانماغی بللی اوْلماماق.

ساغسوْلونو بیلمه‌مک..sağ solunu bilməmək [تاثیرسیزائیلم] دؤشونمه‌مک، دقّتسیز اوْلماق.

ساغشات..sağşat [تاریخی اؤزل‌آد] ساغ+ شاد، اوُیغورلار دؤنَمینده، غرب بؤلگه‌سی اوْردوُلارینین کوْموتانی[۷].

ساغقالماق..sağqalmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-ساغلیق لا گئچینمک. ۲-اؤلمه‌مک، بیر تهلیکه‌دن قوُرتولماق.

ساغقاناد..sağqanad [آد، ایدمان] آخینجی‌لارین ساغ طرفی.

ساغقوْلو..sağqolu [آد] بیرینین چوْخ گؤندیگی اینسان.

ساغگؤرو..saggörü [آد] بصیرت (فا: بصیرت). insight

ساغگؤروسوز..saggörüsüz [صفت] بصیرتسیز (فا: بی بصیرت).

ساغگؤرولو..saggörülü [صفت] بصیرتلی (فا: با بصیرت).

ساغگؤروم..saggörüm [آد] ساغ گؤرو (فا: بصیرت).

ساغگؤرولو..saggörümlü [صفت] ساغ گؤرؤمو اوْلان.

ساغگؤزو کیمی ایسته‌مک..saggözü kimi istəmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ ایسته‌مک.

ساغگوْن..saggün [آد] ساغلام اوْلوب خسته اولمایان گوْن.

ساغلاتماق..sağlatmaq [تاثیرلی ائیلم] خسته‌نی ایی لشدیرمک، ساغیلغا قوْووشدورماق، آیاغا قالدیرماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساغلاتمان..sağlatman [آد] باخیم جی (فا: بهیار). auxiliary

ساغلام..sağlam [صفت] دایاناقلی، ساغلیق‌لی، اسن، گرچک، اسکیک‌سیز"ساغلام بدنلی، ساغلام دؤشونجه" (فا: محکم، استوار، سالم). healthy

ساغلام‌دوُرماق..sağlam durmaq [تاثیرسیزائیلم] گوْجونو، یئتنه‌یینی-وجسارتینی توْپلاماق.

ساغلاما..sağlama [آد] ساغلاماق ایشی.

ساغلاماق..sağlamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یولون ساغ طرفینه گئچمک "داشیت یولو ساغلادی"؛ قارشی آنلام: سوللاماق؛ ۲-(ل) بیر ایشین اوْلماسی اوْچون گرکلی شرطلری یئرینه یئتیرمک، تأمین ائتمک، اله گتیرمک، بیر ایشین دوْغرولوغون اورتایا قویماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ساغ اوْلماق}.

ساغلامپارا..sağlam para [آد] راحتجه بازارلاردا ایشله نه بیلن پول.

ساغلامپول..sağlampul [آد] باخ:ساغلام‌پارا.

ساغلامجا..sağlamca [صفت] اوْلدوقجا ساغلام، ساغلاما یاخین، ساغلام اوْلاراق (فا: در عین سلامت).

ساغلامجی..sağlamcı [صفت] ایشینی ساغلام بیچیمده گؤرن کیمسه "او ساغلامجی دیر ایشینی بیلیر" (فا: آدم کار درست).

ساغلاملاشدیرماق..sağlamlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ساغلام‌بیروضعیته گتیرمک، ساغالتماق (فا: سالم گردانیدن). to make firm ir solid

ساغلاملاشدیریجی..sağlamlaşdırıcı [صفت] ساغلام لاشدیران.

ساغلاملاشدیریلماق..sağlamlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] ساغلام وضعیته گتیریلمک.

ساغلاملاشماق..sağlamlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] یاخشی لاشماق، ساغلیغا قوْووشماق (فا: بهبود بخشیدن). to become healthy

ساغلاملاماق..sağlamlamaq [تاثیرلی ائیلم] ساغلام وضعیته گتیرمک، بیر ایشین دورومونون گرچک اوْلدوغونو قانیت لاماق.

ساغلاملانماق..sağlamlanmaq [بلسیز ائیلم] ساغلام‌اولونماق، ساغلام ایش گؤرولمک.

ساغلاملی..sağlamlı [صفت] ساغلام اوْلان.

ساغلاملیق اوْجاق‌لاری..sağlamlıq ocaqları [آد] استراحت و مُعالجه اوْچون یئرلر.

ساغلاملیق..sağlamlıq [آد] ساغلام اوْلما وضعیتی (فا: سلامتی). health

ساغلان..sağlan [آد، تور] باخیمجی، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

ساغلانماق..sağlanmaq [تاثیرلی ائیلم] ساغلاماق ایشینه موضوع اوْلماق.

ساغلانیش..sağlanış [آد] ساغلانماق ایشی ویا بیچیمی.

ساغلایجی..sağlayıcı [صفت] ساغلام نئجه‌لیگی اوْلان.

ساغلیجا..sağlıca [اؤزل‌آد] ساغلیجاق:ساغلیقلی، دیری، اَسَنلیکلی[۷].

ساغلی‌سوْللو..sağlı sollu [آد] ساغ وسوْل یاندا "بابالارینین یانیندا ساغلی سوْللو اوْرتوردوُلار".

ساغلیجاقلا..sağlıcaqla [ظرف] ساغلیقلا، اسنلیکله.

ساغلیغین..sağlığın [اؤنلم] بیرینی‌حالین‌سوْروشاندا معمولاً اوْنون-جاوابیندا وئریلن بیر سؤز "نه خبر؟، جاواب: ساغلیغین" (فا: سلامتی)

ساغلیغینا..sağlığına [ظرف] بیرکیمسه‌نین ساغلیغینی دیله‌مک اوچون قدح {قالدیریرکن سؤیله‌نیر (فا: بسلامتی).}.

ساغلیغینا ایچمک..sağlığına içmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینین شرفینه ایچکی قالدیرماق.

ساغلیغیندا..sağlığında [ظرف] یاشارکن.

ساغلیق..sağlıq [آد] ۱-ساغ اوْلما، سالاماتلیق (فا: تندرستی). good health ۲-ساغلاملیق، قالیجی‌لیق (فا: استواری). solidity {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-سوّت وئرن مال. ۲-اویاقلیق}.

ساغلیق ائوی..sağlıq evi [آد] ساغلیق اوْجاغی، ساغلیق قوُرولو، ساغلیق یوردو، ساغلیق خدمتلری وئرن یئر، بهداشت مرکزی. first-aid station

ساغلیق اوْجاغی..sağlıq ocağı [آد] باخ: ساغلیق ائوی.

ساغلیق‌اوْلسا..sağlıq olsa [اؤنلم] ساغلیق دیله‌مه افاده سی، انشاالله.

ساغلیق‌اوْلسون..sağlıq olsun [اؤنلم] ساغلیق دیله‌مه افاده سی.

ساغلیق‌باخانلیغی..sağlıq baxanlığı [آد] ساغلیق وزارت خاناسی (فا: وزارت بهداری). ministry of health

ساغلیق‌بیلیمی..sağlıq bilimi [آد] ساغلیق‌قونولارینی ایچینه آلان طب دالی.

ساغلیق‌چی..sağlıqçı [صفت] ساغلیق ایشینه باخان، همشیره (فا: پرستار).

ساغلیق‌دئمک..sağlıq demək [تاثیرلی ائیلم] ایچکی ایچه‌رک دئییلن سؤز.

ساغلیق‌سیقورتاسی..sağlıq siqortası [آد] ساغلیق بیمه‌سی (فا: بیمه سلامتی). health insurance

ساغلیقسال..sağlıqsal [صفت] ساغلیق لا ایلگیلی.

ساغلیق‌سیز..sağlıqsız [صفت] ۱-ساغلیغی پوزوق. ۲-گره‌گی کیمی دؤزَنلنمه میش.

ساغلیق‌لی..sağlıqlı [صفت] ۱-ساغلیق وضعیتی ایی اوْلان. ۲-گره‌گی کیمی دؤزَنلَنمیش اوْلان (ساغلیق‌لی بیرکند).

ساغماق..sağmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ممه‌نی‌سیخاراق سوّت آختماق، هرزادی‌سیخاراق سویونو چیخارماق. ۲-بیرینین مالین و پوُلونو تدریجا اَلیندن آلماق "مشدی سن ایستیرسن بیزی ساغاسان". (فا: دوشیدن). to milk {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ

سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: ساغ، محتملا "سیخ، سیخی" و ساغماق، بیربیرلرینه یاخیندیلار}.

ساغمال..sağmal [صفت] سوّت وئرن و ساغیلان حئیوان، باخ: ساغیم. milch, milking {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساغین› ساغیلان حئیوان}.

ساغمال اینک کیمی..sağmal inək kimi [آد] اوزون مُدّت بیری اوّچون گلیر و قازانج قایناغی اولان آدام حاققیندا (منفی باخیشدا).

ساغمان..sağman [اؤزل‌آد] ساغلیقلی، گوّجلو[۷].

ساغناق..sağnaq [آد] گوّر و آز زاماندا یاغان یاغیش، ساغناق یاغیش (فا: رگبار). Shower ۲-ساغناق۲ (آد) الک قلیبر چمبری {قاسناق› ساغناق[۶]، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: ساغماق}.

ساغناق آلپ..sağnaq alp [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: ساغناق+ آلپ[۷].

ساغناق خان..sağnaq xan [تاریخی اؤزل‌آد] ساغناق تیگین: آلمالیق-دؤولتی خانلاریندان[۷].

ساغناق تیگین..sağnaq tigin [تاریخی اؤزل‌آد] باخ: ساغناق خان: آلمالیق دؤولتی خانلاریندان[۷].

ساغو..sağu [آد] آغیت(فا: مرثیه) elegy {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سایماق سؤزوندن

ساغو آغاجی..sağu ağacı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: ساجو).

ساغوچو..sağuçu [آد] ساغو دئین، مرثیه دئین.

ساغوچولوق..sağuçuluq [آد] ساغو سؤیله‌مه ایشی ایله اوغراشان کیمسه.

ساغون..sağun [آ، ت] قارلوق بؤیوکلرینین عنوانی.

ساغونچاق..sağunçaq [اؤزل‌آد] آغیت، مَرثیه[۷].

ساغونموش..sağunmuş [اؤزل‌آد] ۱-اؤزلم ایچینده اولان ۲-دؤشونن، دؤشونجه‌لی ۳-دعوت ائدن، دعوتکار[۷].

ساغی..sağı [آد] قوش پوخو، قوش گؤبره سی {ساغماق دان}.

ساغیئری قالماماق..sağ yeri qalmamaq [تاثیرسیزائیلم] هر یئری داغیلماق.

ساغیاغ..sağyağ [آد] ساده یاغ.

ساغیج..sağıc [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] باخ: ساغینج.

ساغیجی..sağıcı [آد] اینک‌لری و قویونلاری ساغان و اونلارا قوللوق ائدن، سوّت ساغان، ساغیم ایشینه باخان (فا: دوشنده).

ساغیجی‌لیق..sağıcılıq [آد] ساغیچی‌نین ایشی.

ساغیر..sağır [صفت] ۱-قولاغی ائشیتمیین، کار، ائشیتمز (فا: کر) ۲-سس ویا ایستی‌نی گئچیرمه‌ین‌ویا آز گئچیرن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: کار؛ ساق کؤکوندن آلیناراق سسین قاباغین آلما و اوْنو حفظ‌ائله‌مک و قوْروماق مفهوموندان آلینمادیر[۶]؛ باخ: ساق}. ۳-ساغیر۲ (آد، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر) شراب قابی، آیاغ (فا: قدح).باخ: ساغر.

ساغیر..Sağır [اؤزل آد] توّرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

ساغیر ایلان..sağır ilan [آد، دیرگی] انگه‌رک گیللردن‌داغلیق یئرلرده یاشایان، اوزونلوغو ۷۵-۶۵cm، زهیرلی بیر ایلان vipera aspis

ساغیر پنجره..sağır pəncərə [آد] سس گئچیرمه ین پنجره.

ساغیرتقا..sağırtqa [باخ] ساغیرقا.

ساغیرچیخماز..sağırçıxmaz [اؤزل‌آد] شاماخی'دا داغ آدی[۲۴۰].

ساغیر دوُوار..sağır duvar [آد] سس گئچیرمز دووار.

ساغیر رنگ..sağır rəng [آد] دَییشیک رنگلرین قاریشیمیندان دؤزه لن و کسین آدی اولمایان رنگ.

ساغیرقا..sağırqa [آد، دیرگی] ساسیرقا، ساقیرقا، باخ: کنه (فا: کنه). {ت ‹ساقیرقو'؛ ساغماق‌دان: بدنه یاپیشیب قان سوْران (ساغان)[۶]}.

ساغیرقا اوْتو..sağırqa otu [آد، بیتگی] باخ: کنه اوْتو.

ساغیرلاشماق..sağırlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-کارلاشماق، قولاغی-آغیرلاشماق(فا: کر شدن). ۲-سس ویا ایستینی گئچیرمز اولماق، عایق‌لشمه.

ساغیرلیق..sağırlıq [آد] ساغیر اولما وضعیتی (فا: کری). deafness.

ساغیرماق..sağırmaq [تاثیرلی ائیلم] سوُایچیرمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساغوُرماق‹ساغماق فعلی‌نین متعدی وجهی دیر}.

ساغیرنوُن..sağırnun [دیل‌بیلیمی] بوُروندا تلفّظ ائدیلن "ن" حرفینین سسی.

ساغی‌سوْلو اوْلماماق..sağı solu olmamaq [تاثیرلی ائیلم] نه ایش گؤردوگو بللی اولماماق.

ساغیش..sağış [اؤزل‌آد] حساب، باخ: سایْش[۷].

ساغیق..sağıq [اؤزل‌آد] ۱-دؤشونجه‌لی ۲- اوُیانیق ۳-آتش، قیْویلجیم[۷].

ساغیلماق..sağılmaq [بل] ۱-ساغماق ایشی گؤرولمک. ۲-(مج)وار یوخو الیندن آلینماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساغیلیش..sağılış [آد] ساغیلماق ایشی ویا بیچیمی.

ساغیم..sağım [آد، ت] ۱-قوْیوندان‌بیرساغیمدا ساغیلان سوّت (فا: اندازه یکبار دوشیدن حیوان). ۲-سوّت وئرن حئیوان، ساغمال "اونون آلتی ساغیمی وار". ۳-یوخاریدان آشاغی یا دوْغرو ائدیلن اوُچوش" یئهین بیر ساغیما گلن قوش".

ساغیم آراجی..sağım aracı [آد] ساغمال حئیوانلارین سوّتونو ساغماغا یارایان ماشین وآلت.

ساغیْمبای..sağımbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساقیْم+ بای[۷].

ساغیملی..sağımlı [آد] سوّت وئرن، ساغمال. giving much milk

ساغیملیق..sağımlıq [آد] ساغیلماق اؤچون بسلهنن حئیوان.

ساغین..sağın [صفت، ت] ۱-دوْغرولوغا اویقون اوْلان. ۲-ساغیم، سوّت وئرن حئیوان، ساغیلان حئیوان، ساغمال.

ساغین‌بیلملر..sağın bilimlər [آد] دئنئتله‌نه بیلیر بیلیملر، دار آنلامدا ریاضیات.

ساغینتی..sağıntı [آد] ۱-ساغیلان حئیوان (فا: حیوان شیرده). ۲-بدنین هر هانسی بیر یئرینه‌سیزان ویا چیخان قان.

ساغینج..sağınc [آد] ۱-حسرت، خیال۲-قیزآدی (فا: ـ). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

ساغینچی..sağınçı [آد] ساغیجی، سوّت ساغان.

ساغین‌خان..sağın xan [اؤزل‌آد] باخ: ساغیْن+ خان(تاریخی اؤزل‌آد) قازاق خانلاریندان[۷].

ساغینی‌سوْلونو بیلمه‌مک..sağını solunu bilməmək [تاثیرسیز ائیلم] دؤشونمه‌مک، دقّت‌سیز اوْلماق.

ساغیان..sağıyan [اؤزل‌آد] شاماخی‌دا کند آدی[۲٤۰].

ساق..saq [آد، خا؛ باخ: ساغ] اوْیانیق، گؤزو آچیق {باخ: ساکا}. ۲-ساق٭(آد، اک) چوْخراق بدن عضولاریله آیری آد دؤزلدیر: باغیر(قارین و دؤش) باغیرساق، قورساق، ساریمساق. ۳-ساق٭(اؤزل‌آد) فرمهین دا کند آدی {باخ: ساکا}. ٤-ساق٭ (آد، عربجه) تنه، قیچ‌دا دیزله توْپوق آراسی.

ساقا..saqa [آد، دیرگی] ۱-سئرچه گیللردن، قیرمیزی ساری تئلک‌لی، سسی گؤزل کیچیک بیر قوُش (فا: نوعی پرنده). carduelis carduekis ۲-(ت) داغ یاماجی.

ساقار..saqar [آد] آلنیندا آغ لکه اوْلان آت (فا: اسب با لکه سفید در پیشانی). ۲-اوُغورسوز، ساقیْنجالی؛ آیری معناسی ساغ ار فورْموندا ساغلام و گوْجلو اینسان اوْلمالیدیر و محتملا (گئچمیشلرده چوْخ مرسوم اوْلدوغو اوْچون) دؤشمنه اوُغورسوز لوق وئرن دئمکدیر. ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) قیْرقیزلارین، مؤندی اویماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-مؤندی بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱]. {دیواندا سوْکار (بوُینوزسوز حئیوان) کلمه‌سی بو سؤزون کؤکو اوْلمالیدیر[٦]}.

ساقار..saqar [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی: ساقارآلپ/ ساقورآلپ، ساقاربوغا[۷].

ساقاراوْتو..saqarotu [آد، بیتگی] یوُوارلاق باشلی، پمبه ویا آغ چیچکلی چالی تیپی بیر بیتگی. dorycnium

ساقاخ..saqax [آد] باخ: ساقاق.

ساقاق..saqaq [آد] ساقاخ: چنه‌آلتی(فا: غبغب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ساققاق› چنه، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساقاغ، › غبغب؛ باخ: سارقماق}.

ساقال..saqal [آد] ۱-باخ: ساققال ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای توْرکلری، کیشیلَر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری-کیشیلر بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

ساقامونیا..saqamunya [یو، آ، بیتگی] (فا: سقمونیا).

ساقان ساری..saqan sarı [اؤزل‌آد] دده قورْقود بوْی‌لاریندا بیر بگ آدی.

ساقای..saqay [اؤزل‌آد] یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[٥٤]. آلتای توْرکلری، قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ، قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بایباختی بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

ساقساقان..saqsaqan [باخ] زاغزاغان.

ساقط..saqit [آد، عربجه] ۱-آشاغی‌دوشموش.۲-آلچاق‌آدام (فا: ـ).

ساققا..saqqa [آد] زققه، قورُقوشوملوآشیق {باخ: زققه}.

ساققا قوشو..saqqa quşu [ع ‹سقّا›] باخ: ساقا، ساقا قوشو.

ساققار..saqqar [آد] آلنی‌آغ‌آت {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سوْکار›: بوُینوزحئیوان، داز، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساققال..saqqal [آد] چنه ده چیخان توْک، سققل (فا: ریش). beard {سومرجه‹سیگ، ساگ‌کی›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹ساقال›؛ باخ: سارقماق}.

ساققال‌سیز..saqqalsız [صفت] ساققالی‌اولمایان(فا: بی‌ریش). beardless

ساققال‌لاماق..saqqallamaq [تاثیرسیزائیلم] دالاشارکن‌بیربیرینین‌ساققا-لیندان‌یاپیشماق.

ساققال‌لانماق..saqqallanmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو ساققال باسماق.

ساققال‌لی..saqqallı [صفت] ساققالی‌اوْلان(فا: ریشو) bearded

ساققالی‌قارتال..saqqallı qartal [آد، دیرگی] ایری ووجودلو، گوجلو، دیمدیکلی، پیرتیجی‌قوش(فا: نوعی پرنده). gypeaeatus barbatus

ساققالی اله وئرمک..saqqalı ələ vermək [تاثیرسیزائیلم] باشقاسینا باغیم‌لی اوْلماق.

ساققالی چاللاتماق..saqqalı çallatmaq [تاثیرلی ائیلم] ساققال آغارتماق.

ساققالینا آغ دوْشمک..saqqalına ağ düşmək [تاثیرسیزائیلم] ساققالی آغارماغا باشلاماق.

ساققالین آغارسین..saqqalın ağarsın [دئییم] اوُزون عؤمور دیله‌مه افاده سی.

ساققالین تؤکولسون..saqqalın tökülsün [دئییم] قارقیش افاده سی.

ساققالینادن دوْشمک..saqqalınadən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قوْجالماغا باشلاماق.

ساققالینین آغ واختیندا..saqqalının ağ vaxtında [ظرف] قوْجا واختیندا.

ساققانا..saqqana [اؤزل‌آد] مرنده‌داغ‌آدی {ساکا و آنا سؤزیله ایلگیلی‌دیر}.

ساققوْی..saqqoy [آد] (آت خسته‌لیگی) تئزتئز بوْدره ین آتلارا دئییلیر.

ساققیز..saqqız [آد] یاپیشقان نسنه، چئینه‌مک اوچون بیر نسنه، بعضی آغاجلارین قابیغیندان سیْزان ساریمتیراق وآغ یاپیشقان نسنه (فا: سقز). **turpentine** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ساقیز›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساقغیز، ساقیز›، صح؛ بوکلمه ساغماق سؤزونه باغلانیر و آغاجدان‌سیزان و ساغیلان ماده‌یه دئییلیر، باخ: ساغماق؛ بوکلمه سقّز شکلینده فارسجایا گئچیبدیر، البته سقّز شهرینین آدی ساق= ساکا ائلینین آدینا باغلانمالیدیر}.

ساققیز..saqqız [اؤزل‌آد] تفرش(~)، زنجان همدان، تفرش، رودبار، قئیداردا (~لی)داغ آدی. اردبیل و سراب (~چی)، بوُکان (~لی) کند آدی. خالخال‌دا (~چی)چای‌آدی.

ساققیزآغاجی..saqqızağacı [آد، بیتگی] قیشدا یاپراغی تؤکولن، میوه‌سی اوْزومسوْ، یاغلی و یئییلمز؛ اوْدونجاغی مُحکم و دَیرلی، ۱۵ متره قدَر اوُجالان، یئکه گؤوده‌لی بوْدور آغاج و بیر فیسیدق نوْعو (فا: مصطکی). **pistacia lentiscus**

ساققیزانگیناری..saqqız ənginarı [آد، بیتگی] یاپراقلاری‌بیز و یا قیراقلاری دؤزگون لذتلی بیر انگینار نوعو (فا: نوعی گیاه).

ساققیزبادامی..saqqızbadamı [آد، بیتگی] دیش بادامی.

ساققیزباقلاسی..saqqızbaqlası [آد، بیتگی] اوزن اینجه وچوخ لذتلی باقلا چئشیدی (فا: نوعی باقلا).

ساققیزتوْپراق..saqqıztopraq [آد، ت] یاپیشقان ات توْپراق، گیل (فا: گل رُس).

ساققیزتیکانی..saqqıztikanı [آد، بیتگی] ساققیز چیخاریلان بیر نوْع تیکان.

ساققیزچئینه‌مک..saqqız çeynəmək [تاثیرلی ائیلم] بوش بوش دانیشماق.

ساققیزقاباغی..saqqızqabağı [آد، بیتگی] سبزه کیمی ایشله‌نن بیرقاباق (فا: نوعی گیاه خوراکی). **cucurbita pepo**

ساققیزکیمی یاپیشماق..saqqız kimi yapışmaq [تاثیرسیزائیلم] برک یاپیشماق.

ساققیزگؤزلی..saqqız gözəli [آد، بیتگی] دام قوْروغو گیللردن یاپراقلاری اتلی چیچک‌لری باشاق بیچیمینده بیر بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گل زینتی). **cotyledon umbilicus**

ساققیزلاشدیرماق..saqqızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ساققیزحالینا گتیرمک.

ساققیزلاشماق..saqqızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ساققیزو یاپیشقان حالا گلمک.

ساققیزلی..saqqızlı [صفت] ساققیزی اوْلان.

ساققیزینی اوْغورلاماق..saqqızını oğurlamaq [تاثیرلی ائیلم] دیله توتوب آلداتماق.

ساقمان..saqman [اؤزل‌آد] ۱-اوُیانْیق، دیری، ساغلام ۲-سوْخمان، دیزه قدر چیْخان چیزمه ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) شرقی توْرکستان'دا، بیر دؤنَم خانلیق دا ائتمیش اوْلان بیر بگ[۷].

ساقنی..saqnı [تاریخی اؤزل‌آد] ساقار، عُثمان اوْغوللاری اوُلوبابالاریندان[۷].

ساقوُربای..saqurbay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساقوُر+ بای[۷].

ساقوُن..saqun [اؤزل‌آد] باخ: ساقیْن[۷].

ساقوُندو..saqundu [آد] باخ: ساقوندوق: اؤزله‌مه‌یه‌دَیر[۷].

ساقوُندوُق..saqunduq [آد] ساقوُندو: اؤزله‌نن، دؤشونولن، اؤزله‌مه-یه‌دَیر[۷].

ساقوُنور..saqunur [اؤزل‌آد] دؤشونجه، تاساریْم[۷].

ساقی..saqi [ع‹باخ: ساغماق] آیاقچی، ساغرچی(فا: ~) **cupbearer**

ساقی..saqı [اؤزل‌آد] ساغی: آستانا دا کند آدی {باخ: ساغو، ساقی}.

ساقیرقا..saqırqa [ت] باخ: ساغیرقا، کنه.

ساقیْش..saqış [اؤزل‌آد] قایقی، اَندیشه[۷].

ساقط..saqit [آد، عربجه] اعتباردان دؤشمک، یئنیلمه.

ساقنی..saknı [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار-آتابای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

ساقیغ..saqığ [آد، ت] ایلغیم، باخ: ساقیق.

ساقیق..saqıq [آد، ت] ساقیغ: ایلغیم، ایلقین، یالقین (فا: سراب). ۲- چوْبان اوُلدوزی[۷]. {باخ: ساقیم}.

ساقیم..saqım [اؤزل‌آد] ساقین: ۱-اؤزلَم، حسرَت ۲-دؤشونجه، قایقی ۳-ساخلاما، قورُوما، اَسیرگه‌مه ۳-اوُزاقلاشما، آیریلما[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ساقیماق›: خیال ایمیش کیمی گؤرونمک}.

ساقین..saqın [اؤنلم] هئچ واقت، چکینجه، چکینیش "ساقین بو ایشی گؤرمه= هئیهات من الذّله، ساقین ظولم آلتیندا یاشاما" (فا: مبادا) {ساقون، باخ: ساقیم}.

ساقیناراق..saqınaraq [باخ] ساقین.

ساقینتی..saqıntı [آد] سیخینتی و ضرره یول آچان هر وضعیته قارشی آلینان اؤنلم و تدبیر (فا: احتیاط).

ساقینج..saqınc [آد، ت: ساقینجالی‌شئی] چکینجه ایشی قایقی (فا: احتیاط.

ساقینجا..saqınca [ظ، آ] چکینیش، چکینجه، محدودیت (فا: مانع).

ساقینجاسیز..saqıncasız [صفت] ساقینجاسی اوْلمایان، احتیاط‌سیز.

ساقینجالی..saqıncalı [صفت] چکینجه‌لی "ساقینجالی اینسان"، احتیاط کار "ساقین ساقینجالی اینسانلا یولداشلیق ائتمه" (فا: بدسابقه).

ساقینچی..saqınçı [اؤزل‌آد] ساقینان، دؤشونَن، اؤزله‌ین، ساقینجا دوُیان[۷].

ساقیندیرماق..saqındırmaq [تاثیرلی ائیلم] چکیندیرمک، اؤزونو ساقینماغا چالیشماق.

ساقینقان..saqınqan [صفت] احتیاطلی (فا: محتاط).

ساقینقانلیق..saqınqanlıq [آد] احتیاط کارلیق (فا: محتاط).

ساقینما..saqınma [آد] اجتناب (فا: اجتناب). avoidance

ساقینماق..saqınmaq [تاثیرسیزائیلم] چکینمک، اجتناب ائتمک "بو ایشی گؤرمکدن ساقییندیغی اوْچون گلمه‌دی" (فا: احتراز کردن). to aviod {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتؤرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دده: باخ: ساغ}.

ساقینیش..saqınış [آد] ساقینماق ایشی ویا بیچیمی.

ساقینیلماق..saqınılmaq [بلسیز ائیلم] ساقینماق ایشینه قونواوْلماق.

ساقینیم..saqınım [آد] هرهانسی‌بیرتهلیکه‌یه‌آلینان‌تدبیر و اؤنلم، احتیاط.

ساقینیملی..saqınımlı [صفت] تدبیرلی، احتیاطلی.

ساک..sak [آد، فرانسیزجا] بیرنوع چانتا (فا: کیف).

ساقا..saqa [صفت] باخ: ساکای.

ساقای..saqay [صفت] باخ: ساکای.

ساکا..saka [صفت] ساقا: ۱-آغیللی، عارف ۲-دؤشونجه‌لی، ۳-قازاقلارین، کیچییؤز و بای اوْغلو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان، آلتای تؤرکلری اوْیماقلاریندان[۷]. ٦-اوْرتا آسیا و آذربایجان تورکلریندن بیر ائل آدی[۲۱٤].

ساکا..saka [اؤزل‌آد] ساقای، ساکای: ساق/ ساک سؤزو لُغت معناسیندا داستان، حکایه، یالواجلیق، سؤز و کلام‌مفهومونو داشییر[۱۱٤]، آلپرتونُقا و تومروس‌خاتونُون‌دا باغلی اوْلدوغو ان اسکی-تؤرک بوْیلاریندان ایشغوزْلارا وئریلن‌بیر آد و ایشغوز بیرلیگینده یئر آلان بیر طایفا آدی، بوُ آدلا ایگی‌لی چوخلو یئر آدلاری آذربایجاندا گؤرونمکده دیر، اؤرنک اوْچون شکی، زاکاتالا، سقّز (ساکا+ز)، سهند (ساکا+ نَد)؛ بعضا سیستان آدیلا بوُ کلمه آراسیندا باغلانتی قورواللار، چونکی سیستان آدی سکستان‌دا یازیلیبدیر وبو کلمه اصلینده ساکا+ستان اولوب[۹۷]؛ آیری یئر آدلاری: ساق‌ارلی، سکرلی، ساقاوار، ساقان اوْبا، و --، باخ: ایشغوزلار، اوْغوزلار.

ساکار..sakar [اؤزل‌آد] بیر تؤرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

ساکاروز..sakaroz [آد، فرانسیزجا] شکر، ساکارین (فا: ~).

ساکارین..sakarln [آد، فرانسیزجا] شکر، ساکاروْز (فا: ~).

ساکان..sakan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {ساکا+ان}.

ساکای..sakay [صفت] باخ: ساکا.

ساکت..saklt [صفت، عربجه] سس‌سیز، سوُسموش (فا: ساکت).

ساکچی..sakçı [اؤزل‌آد] قورویوجو، مُحافظ[۷].

ساکساکئی..saksakey [اؤزل‌آد] قیرقیزسازچی‌لارینین‌اوْخودوقلاری-بیرتؤرکو[٥٤].

ساکساوُل..saksavul [آد، بیتگی] اوْرتاآسیاچؤل‌لرینده‌بیتن‌آلچاق کوْل-آغاج.

ساکسفون..saksfon [آد، فرانسیزجا] نفس‌له چالینان و معمولا میس جنسیندن دؤزه‌لن چالقی آلَتی (فا: ~).

ساکن..sakin [صفت، عربجه] ۱-دوُرقون، دینگین، دینج (فا: آرام). ۲-سس‌سیز، لام. ۳-بیر یئرده یورد سالمیش (فا: ساکن).

ساکوان..sakvan [اؤزل‌آد] مرنده کند آدی(قوْ: سگبان) {۱-باخ: ساخوان: سینیر ساخلایان. ۲-ساکابان: ساکالارین سسی}.

ساکوان..sakvan [اؤزل‌آد] ساخوان: عُثمانلی‌لاردا سیْنیر بوْیلاریندا گؤرولی عسگرلره وئریلن بیر آد، خالق آراسیندا اوْنلارا سئیمن ده دئییلیر[٥٤]. {ساخلاماق‌سؤزوندن، اصلینده ساخوان/ ساخبان/ ساکوان-دیر، معناجا سیْنیری‌ساخلایان و قوْرویان دئمکدیر}.

ساکی..saki [باخ] سانکی "ساکی‌ائو آلدیق: ائله‌بیل‌ائوآلدیق".

ساکی..saki [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی {ساکا}.

سال..sal [آد] ۱-یاستی بؤیوک داش "سال داش" (fa: سنگ بزرگ وتخت). plate, slab ۲-یوغون دیرکلری بیربیرینه باغلایاراق دوزَلمیش‌دنیز و ایرماق داشیتی و قایيق. ۳-مجازا تًاختا و آغاجدان دؤزلمیش تخت شئیله دئییلیر، اؤرنک اؤچون تابیت، آرابا قیراقلاریندا تاختالارا سال دئییلیر٤-باخ: اکلر {ت: ۱-قاب لعابی. ۲-قمیش قایيق؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قمیش قایيق، تاختا؛ ائله سانیلیرکی هر ایکی مفهومدا سالماق فعل ایله کؤکداش اولمالیدیر؛ باخ: سالماق}.

سال داغی..sal dağı [اؤزل‌آد] ماکی و کلئیبر ده داغ آدی.

سالا..sala [آد، تورکمنجه] مصلحت، قیز آدی (fa: نام‌دختر).

سالاتا..salata [آد، ایتالیانجا] سالاد: گؤی و خیار کیمی شئلردن دوزه‌لن بیر یئمک (fa: سالاد). salad

سالاجا..salaca [آد] سالاجاق:اؤستونده اؤلو یویولان بؤیوک داش handbarrow {باخ: سال، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سالاجاق..salacaq [آد] باخ: سالاجا.

سالاخ..salax [اؤزل آد] مازندراندا امچه‌لی بؤلگه سینین یاخینلیغیندا بیرتورک کندیدیر، بو کلمه سالماق سؤزوندن گوجلو معناسیندا اولاراق، گؤلش و ساواشدا یئره سالان و یئره ووران مفهوموندا اولمالیدیر.

سالاد..salad [آد، ایتالیانجا] باخ: سالاتا.

سالار..salar [اؤزل‌آد] ۱-اوْردونو دوْلاندیران و قاباغا آپاران، ایيی قیْلیچ ووُران، سلحشوْر، ایگید. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) سلجوُقلولار دؤنَمی، آذربایجان آتابگ‌لریندن؛ شرقی تؤرکوستان'دا یاشایان بیر اوْیماق بگی[۷]. "باقرخان ملّی سالار آدیلا تانینیر" {بو کلمه اسکی‌دن بری فارسجادا ایشلنمکده دیر البته فارسجادا بللی بیر کؤکه باغلی اولماماسی اوچون و آیری طرفدن اشکانلی شاهی‌نین لقبی اولاراق و تورکجه ده بللی کؤکه باغلانا بیلمه‌سی اوچون تؤرکجه کؤکلو سانیلیر، بو کلمه سالماق فعلینه باغلانیر و سالدیراراق و هجوم ائده‌رک دوشمَنی یئره سالما مفهوموندادیر، اشاره اولونمالیدیر سالوُر (اوْغوزلارین٢٤ بوْیوندان بیری) بوُ کلمه‌نین آیری شکلی و انکیزی اوْلمالیدیر، باخ: سالماق}.

سالار..salar [اؤزل‌آد] قزوین ده چای آدی.ملیکان دا(~آباد) کند آدی.

سالار..Salar [اؤزل آد] چین توُرکلری بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سالار..salar [یازار] میرزه‌حسین‌هـ۱۳جو یوّزیلده‌شوشاشاعرایدی[۱۱۷].

سالارقیزی..salarqızı [یازار] شاعر اوْلاراق تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سالارلو..salarlu [اؤزل‌آد] م١٦جی یوّزیلده، دیاربکرحلب بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس تؤرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵].

سالاری‌لر..salarilər [اؤزل‌آد] مسافری آدیلادا تانیناراق کنگرلردن ایدیلر، آذربایجان‌دا ساجی‌لردن سوْنرا ابن‌دیسیم آدلی بیر شخص حاکمیتی اله گئچیردی ولی محمدسالاری نین قدرتینین قاباغیندا دایاناماییب‌یئخیلدی‌و حکومت سالاری‌لرین الینه گئچدی (هـ۳۳۰)، بوُحکومت هـ۳۷۱ه قدر دوام گتیردی[۸، ۲۲].

سالاش..salaş [آد، سال+اش] ۱-یئمیش و گؤی پئنجر ساتماق اوچون دؤزنله‌نن تاختالی‌سرگی‌یئری(fa: محل‌فروش‌سبزی). ۲-دؤرد دیرکله دوزه‌لن و چیرپی‌ایله اؤرتولن چارداق[۲۲٤].

سالاق..salaq [باخ: سالماق› سالاق] بوُدالا.

سالاقجا..salaqca [ظرف] سالاغایاراشان داورانیش.

سالاق‌لاشماق..salaqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سالاقجا داورانیشلاردا اولماق.

سالاق‌لیق..salaqlıq [آد] سالاق اوْلما وضعیتی.

سالالاهلی..salalahlı [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤته‌میش‌داشایاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سالام..salam [آد، عربجه] گؤرؤشورکن بیربیرینه سؤیله‌نن سؤز، اسن‌له‌مه اوّچون‌دئییلن‌سؤز، گوّن آیدین آنلامیندا بیر سؤز (fa: سلام).

سالامات..salamat [آد، عربجه] اسن اوْلما وضعیتی، اسن‌لیک (fa: سلامت).

سالامان..salaman [اؤزل‌آد] سالیْنان، بوُراخیْلان، آزاد ائدیلن، سربست، آزاده، بو سؤزجوّک ده، تؤرکجه'دن فارسجا'یا گئچه‌رک، "سَلمان" بیچیمینی آلمیشدیر[۷].

سالام اوْتو..salam otu [آد، بیتگی] چیترگیللردن. ۲-۱ متر بوْیدا پیس قوخولو توخداج اوچون‌ایشله‌نیلن‌بیربیتگی. levisticum

سالاملاشماق..salamlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] گؤرؤشدوکده بیربیرینه سالام وئرمک.

سالاملاماق..salamlamaq [تاثیرسیزائیلم] گؤرؤشدوکده بیرینه سالام وئرمک.

سالامیش..salamış [اؤزل‌آد] ۱-سالدیْران ۲-سالمیش، کؤله آزاد ائتمیش[۷].

سالامیش‌خان..salamışxan [تاریخی اؤزل‌آد] اینسان آدی، بایبارس خان'ین اوْغلو[۷].

سالانقوُچ..salanquç [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

سالانچو..salançu [اؤزل‌آد] سالدیْرقان، ایيی قیْلیچ ووُران[۷].

سالاندوُز..salanduz [اؤزل‌آد] ساوه ده داغ آدی.

سالانقا..salanqa [اؤزل‌آد] م۱۲-۱۳جو عصرده توْرکوستاندا مرکیت - لرین قوْنشولوغوندا اوْلان بیر قوْمون آدی[۱۲].

سال‌اوْغلو..saloğlu [اؤزل‌آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

سالاوان..salavan [اؤزل‌آد] سوُلوُوان: سوُ یوْلو، سوُیون بؤلوندوگو یئر[۲۲٤].

سالاوچی..salavçı [آد، باخ: سالماق] باخ: سالوْچو.

سالاووُ..salavu [اؤزل‌آد] سالاویْ: دؤشونمه دن سؤز سؤیله ین، شاکا[۲۲٤].

سالبا..salba [آد] میوه و یئمیش یئْغماغا یارار اوُزون آغاج، میوه یئغماق اوْچون آتیلان آغاج پارچاسی، سلبه {سالماق سؤزیله بالی اوْلمالیدیر سالماق+با› سالبا› سلبه}.

سالباش..salbaş [اؤزل‌آد] سرسری[۲۲٤].

سالپا..salpa [صفت] باخ: سالپاق.

سالپاق..salpaq [صفت] سالپا: ایش بیلمز، تمبل، گوشک (فا: سست، شل). {باخ: سالاق / سالماق}.

سالت..salt [ظرف] ۱-یالنیز، ساده‌جه(فا: تک). ۲-(ص) ایچینده اؤزگه بیر ماده اوْلمایان (فا: مطلق). {باخ: سالماق}.

سالتاق..saltaq [اؤزل‌آد] ۱-جوُلفا‌دا کند آدی ۲-سال(هامار و یاستی قایا)+تاق(داغ)[۲٤۲-۲۲].

سالت‌ایستی‌لیک..salt istilik [آد، فیزیک] سالت سیْجاقلیق: ۲۷۳- سانتیقراد درجه‌نی مبنا وصفر توتاراق اله گلن سیجاقلیق.

سالت‌چوْغونلوق..salt çoğunluq [آد] اوْیلاماداً یاریدان‌چوخ اوْی چوغونلوغو.

سالت‌دَیر..salt dəyər [آد، مت] بیر سایی‌نین مطلق دَیری، اشارت‌سیز سایی.

سالت‌سایی..salt sayı [آد] مُطلق سایی (فا: عدد مطلق). absuluteno

سالت‌صفر..salt sıfır [آد] سالت‌سیجاقلیق‌نقطه‌سی ۲۷۳°-سانتیقراد اوْلان.

سالت‌نم..salt nəm [آد] مطلق نم، بیرمترمکعب هاوادا اولان نم مقداری.

سالتجیلی..saltcı [آد] باخ:سالتجیلیق.

سالتجیلیق..saltcılıq [آد] بوتون سیاسی گوج بیر قروپ ویا بیر کیمسه‌نین الینده اوْلما، مُطلقیت، مطلق‌جیلیک، سالتجیلی (فا: مطلقیت).

سالتوُق..saltuq [اؤزل‌آد] ۱-آزاده، حرّیتینه قاووُشموش اَسکی کؤله ۲-سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی سوْنرا لاری " سالتوُق اوْغوللاری " بگلیگی‌نین قورُوجوسو[۷].

سالتوُق آلپ..saltuq alp [تاریخی اؤزل‌آد] غربی‌هوُنلاری دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

سالتوُق بوُغرا..saltuq buğra [تاریخی اؤزل‌آد] قاراخانلی خانی(بعضاً: ساتوُق بوُغرا)[۷].

سالتیْق..saltıq [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سالتوُق[۷].

سالتیْن..saltın [اؤزل‌آد] یالنیْز، یالنیْزلیق ایچینده، تَک قالمیش[۷].

سالجیقیْت..salcıqıt [اؤزل آد] قوُندوُر بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

سالچی..salçı [آد] ۱-سال داش دوزَلدن ویا ساتان کیمسه. ۲-سال داشیت ایله یوّک داشییان. ۳-سالیْجی، سئوق ائدیجی ۲-سالان، سربست بوُراخان ۳-قاراخانلیْلار دؤنَمینده، سارای آشچیْلارینین عُنوانلاریندان؛ گؤی توْرکلر دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

سالچیْقوُت..salçıqut [تاریخی اؤزل‌آد] آلتایلار، قوُنتوُر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

سالچیلیق..salçılıq [آد] ۱-سال داش دوزَلتمه و ساتما ایشی. ۲-سال داشیت ایله یوّک داشیما.

سالخاج..salxac [آد] نوسان ائدن (فا: نوسانگر). oscillator.

سالخاق..salxaq [باخ: سارقماق] سینیق سالخاق.

سالخیم..salxım [آد] آسما، بیرساپدان آسیلان یئمیش و اوْزوم کیمی شئیلر، سالخیم کیمی اوْلان هرشئی، اوْزوم‌گیله‌لرینین بیر بوُداقجیق داکی توْپاسی (فا: خوشه). bunch {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اوْزوم سالخیمی؛ باخ: سارقماق}. ۲-سالخیم۲(آد، بیتگی) سالخیم کیمی موْر (بنفش) چیچک‌لر آچان وچوخو آسما کیمی چارداغا ساریلان آغاج نوْعو و چیچگی (فا: نوعی گیاه). Wistaria sinensis

سالخیم آغاجی..salxım ağacı [آد، بیتگی] باخ: سالخیم سؤیودو.

سالخیم باشاق..salxım başaq [آد] باشاغی سالخیم کیمی اوْلان بیتگی.

سالخیم توْپو..salxım topu [آد] چئوره‌یه داغیلان مرمی پارچالاری آتان توْپ.

سالخیم چیچک..salxım çiçək [صفت] باخ: سالخیم چیچکلی.

سالخیم چیچکلی..salxım çiçəkli [صفت] چیچک‌لری سالخیم کیمی اوْلان.

سالخیم سالخیم..salxım salxım [صفت، ظ] سالخیم کیمی، سالخیم اوْلاراق.

سالخیم سؤیودو..salxım söyüdü [آ، بیتگی] دال و یاپراقلاری یئره طرف سالالانمیش بیرآغاج (فا: بید مجنون). **salix bavilonica**

سالخیم کیمی..salxım kimi [صفت] سالخیم واری، سالخیما بنزر.

سالخیم‌لانماق..salxımlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سالخیم شکلینه دؤشمک.

سالخیملی..salxımlı [صفت] سالخیمی اوْلان، سالخیما اوخشار چیچک‌لری اوْلان (فا: خوشه دار). **bunched**

سالدات..saldat [آ، ر] عسگر، سوّ.

سالداش..saldaş [آ] بؤیوک‌وبیرتیکه‌داش(فا: تخته سنگ). **boulder**

سالدام..saldam [اؤزل‌آد] آغیر باشلی‌لیق، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سالدوُز..salduz [اؤزل‌آد] ۱-عثمانلی‌بیرلیگینده یئرآلان بیر توّرک بوْیو[۲۰۹]. ۲-اینسان‌آدی، {۱-سال+ دوّز[۷]. ۲-باخ: سوُلدوز}.

سالدیْر..saldır [اؤزل‌آد] سالدوُر: ۱-سالدیْری، هجوُم۲-اینسان‌آدی: ~آی[۷].

سالدیْران..saldıran [اؤزل‌آد] هجوُم ائدن، عسگر سئوق ائدن[۷].

سالدیرقان..saldırqan [آ] سالدیْریجی، هُجومجو، متجاوز aggressive

سالدیرقان‌لاشماق..saldırqanlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سالدیرقان وضعیته گلمک.

سالدیرقان‌لیق..saldırqanlıq [آ] سالدیرقان اوْلما وضعیتی (فا: تجاوز). aggerssive

سالدیرقان‌لیقلا..saldırqanlıqla [ظرف] سالدیرقان وضعیت ده (فا: تجاوزکارانه). aggressively

سالدیرما..saldırma [آ] ۱-سالدیرماق ایشی (فا: هجوم و تجاوز). attacking ۲-بیر نوع بؤیوک پیچاق.

سالدیرمازلیق..saldırmazlıq [آ] باخ: سالدیرمامازلیق.

سالدیرمامازلیق..saldırmamazlıq [آ] بیربیرینه سالدیرماما وضعیتی، سالدیرمازلیق (فا: عدم تجاوز).

سالدیرماق..saldırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-هُجوم‌ائتمک، تجاوُز ائتمک، سالدیری دؤزَنله‌مک ویا یؤنَتمک "گؤستَریچی‌لره سالدیردیلار" (فا: تجاوز کردن) to attack ۲-(ائتد) سالماغا مجبور ائتمک "مالا نه قدر توّلکونون دالیجا قاچیرسا توْیوغو سالدیرا بیلمیر[۱]" ۳-تیکدیرمک، دؤزَلتدیرمک "ائو/ باغ سالدیرماق". ٤-قناعت ائتمک، گلیردن بیرمقدار دالی‌گؤنه آتماق "معاش دان بیر آز سالدیرماق" ٥-کوّره‌گه سوْیوق دَیرکن، کوّپه قوْیدورماق "بئلینه کوّپه سالدیردی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: سالماق}.

سالدیْرمیش..saldırmış [اؤزل‌آد] هُجوم ائتمیش، تعرّض ائتمیش[۷].

سالدیری..saldırı [آ] سالدیرماق ایشی، تعرّض (فا: هجوم). attack

سالدیریجی..saldırıcı [صفت] سالدیرقان، سالدیری، هجوم.

سالدیریجی‌لیق..saldırıcılıq [آ] سالدیریجی‌نین ایشی.

سالدیری‌سال..saldırısal [صفت] سالدیری ایله ایلگیلی (فا: تهاجمی). Offensive" ~ سیاست aggerssive policy".

سالدیریش..saldırış [آ] سالدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

سالسوُلا..salsula [آ، بیتگی] دوُز سئور بیر بیتگی، قیز آدی (فا: نام دختر).

سالطا..salta [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی. {باخ: سالت/ سالماق}.

سالغوُر..salğur [اؤزل‌آد] ۱-اوْغوز توّرکلرینین ۲٤ بوْی‌وندان بیری، اوْغوزنامه‌ده قیلیجی کسگین معنالانیب، بعضی قاییناق لاردا بو کلمه سالوُر شکلینده ده یازیلیبدیر، بوطایفافارس آتابگ‌لیگینی قوردولار، حؤکمدار لاریندان سعد آدینا اشاره ائده‌بیله‌ریک، فارس شاعری سعدی اؤز تخلّصونو بوُ حؤکمدارین آدیندان آلیب و گوّلوستان کتابینی‌دا اوْنا اتحاف ائتمیشدیر. ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آتاق، تَتیک، سالدیْرمایا حاضر؛ سلجوُقلولار دؤنَمی، تَبریز آتابگ‌لریندن[۷]. {باخ: سالماق}.

سالقارا..salqara [اؤزل‌آد] سالیْنمیش، آزاده، باشیْنابوُیروق، اوْتوْریته تانیْماز[۷].

سالقوُت..salqut [اؤزل‌آد] وَکیل. اَسکیدن بیر بؤلگه‌یی تمثیلن، خاقان'ا (باشکنده) گؤندریلن کیشیلره وئریلن عُنوان[۷].

سالقی..salqı [] ۱-بئزلردن چیخان آخیجی ماده، هر شئیدن ائشیگه چیخان آخیجی ماده. ۲-گونشدن ائشیکه آتیلان ماده. {باخ: سارقماق/ سارقی› سالقی}.

سالقی‌لاماق..salqılamaq [تاثیرلی ائیلم] ائشیکه سالقی بوراخماق.

سالقی‌لایجی..salqılayıcı [آ] سالقی اؤره تن اورقان ویا توخو.

سالقی‌لایش..salqılayış [آ] سالقی لاماق ایشی ویا بیچیمی.

سالقیْم..salqım [اؤزل‌آد] سالیْنمیش، سارقیْق، باخ: سالخیم[۷].

سالقین..salqın [آ] ۱-خسته لیگین یئهین یاییلماسی (فا: مسری) contagious ۲-(آ، ص) سربست، باغیْمسیز ۳-سَراب، خیال[۷]. {باخ: سارقی، سالماق}.

سالقی‌لی..salqılı [صفت] سالقی چیخاران ویا اوره تن.

سالقین‌لاشماق..salqınlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] یاییلماق، سرایت ائتمک.

سالک..salk [صفت، عربجه] یول‌گئدن، بیریولدا یئریین (فا: ~). ۲-سالک›(یازار) (م۱۷۸۱-۱۸٤۲)شیخلی کندلی و عاریف مصطفی

آغانین قارداشیدیر، واقف‌دن سونرا قوزئی قافقازین بؤیوک شاعرلریندن ساییلیر[۲۸]. ۳-سالک(یازار) (۱۳۲۸ه-۱۲۶۲) آغاکریم حاجی زینال اوغلو سالک باکی شاعریدیر[۱۱۷]. ٤-سالک-تبریزی(یازار) هـ ۱۳جو یوزیلده یاشایاراق توزکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

سالا بیغ..salla bığ [آد] بیغ‌لاری سالاق، سالابیغلی.

سالا بیغلی..salla bığlı [آد] بیغ‌لاری سالاق، سالابیغ.

سالا سیرت ائتمک..salla sırt etmək [تاثیرلی ائیلم، خا] سیرتینا آلماق، یوکلنمک.

سالاباش..sallabaş [صفت] ۱-باشی همیشه سالانان. ۲-(مج)هرسؤزو دوشونمه‌دن اونای‌لایان، میزی، آدامین اوزونه باخمایان.

سالاپاتی..sallapatı [صفت، خا] دوشونمه‌دن و دقّتسیزجه داورانان.

سالاتماق..sallatmaq [تاثیرلی ائیلم] سالاماق ایشینی گؤردورمک.

سالاشماق..sallaşmaq [تاثیرسیزائیلم، باخ: سالماق] ۱-بیر یئردن وشئی‌دن توتوب سالانماق "بیرینین اتگیندن توتوب سالاشماق" (فا: آویزان شدن). ۲-سال کیمی اولماق، داشا دؤنمک.

سالاغی..sallağı [ظرف] سالانمیش حالدا، بیر یانا ایلمیش.

سالاق..sallaq [صفت] سالانمیش حالدا اولان، آشاغی سالانان، (فا: معلّق). hanging {باخ: سالماق}.

سالاق‌دوداق..sallaq dodaq [صفت] ۱-دوداق‌لاری سالاق واوزون اولان ۲-(مج)دوداغینی بوزموش، کوسولو حالی اولان.

سالاق‌قارین..sallaq qarın [صفت] باخ: سالاق قارینلی.

سالاق‌قارینلی..sallaq qarınlı [صفت] قارنی‌ئکه وسالانمیش کیمی اولان، سالاق قارین.

سالاق‌قولاق..sallaq qulaq [آد] باخ:سالاق قولاقلی.

سالاق‌قولاقلی..sallaq qulaqlı [آد] اوزون وسالاق قولاق‌لاری اولان، سالاق قولاق.

سالاق‌لیق..sallaqlıq [آد] سالاق‌شئیین‌حالی، سالانمیش حالدا اولان.

سالاما..sallama [آد، تورکمنجه] ۱-خانیم‌لار اوچون بویون باغی، قیز آدی (فا: سینه ریز). ۲-سالاماق ایشی و بیچیمی.

سالاماق..sallamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی آشاغی طرفه آساراق ساخلاماق (فا: آویزان کردن). to hang ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی‌مُرکّب‌سؤزلردوزَلدیر "قاش قاباغینی سالاماق، قارین سالاماق، داماغینی سالاماق".

سالانا‌سالانا..sallana sallana [ظرف] سالاناراق، یئرینده اویان بو یانا ایلەرک (گئتمک)، ازیله ازیله، نازلانا نازلانا، سالیناسالینا.

سالانتی..sallantı [آد] سالانماق ایشی، سالانیلان و اوزایان شئی.

سالاندیرماق..sallandırmaq [ائتد] سالانماق ایشینی گؤردوزمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سالانماق..sallanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیر یئردن آسیلماق(فا: آویزان شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سالانمیش..sallanmış [صفت] سالاق حالدا اولموش.

سالانیش..sallanış [آد] سالانما ایشی ویا بیچیمی (فا: آویزان).

سالیم اوتاق..salım otaq [اؤزل‌آد] سالم‌اوتاق:سایین‌قالا دا داغ آدی.

سالِم..salim [آد، عربجه] ساغ، سلامت.

سالما..salma [آد] ۱-سالماق ایشی. ۲-کمند. ۳-سالما چای: شیرین چای. ۳-بؤیوک باش اؤرتوسو ٤-پالتارا تیکیلن بیر آیری تیکه پارچا و یابیر شئیه اکله نن آیری تیکه[۲۲٤].

سالماس..salmas [اؤزل‌آد] سالماس شهری غربی آذربایجانین شهرلریندن اولاراق گونش ۱۳۲۰ده خوی شهرستانی نین بیر بخشی اولاراق ۷ کندیستان دان تشکیل تاپیردی، شهرین ۱۱۰۰۰ نفر جمعیتی، ۱۳۳ کندی و توپلام ۳۹۰۵۰ نفر نفوسو وارایدی؛ ، اودؤنم شهرین نفوسو تورک قئید اولونوبدور، ۵۳ کندین اهالی سی تورک، ۷۳ کند کوزد اولاراق جمعیتی ۸۳۷۹ نفرایدی همچنین ۷ کنده مسیحی‌لر تورکلرله بیرلیکده یاشاییردیلار مسیحی لرین جمعیتی اورتالاما ۱۲۲۵ نفرایدی، لذا بو شهرین جمعیتی نین ۲۹٤٤٦ نفری تورک ایدیلر، آیری دئییشله ۱۳۲۰جی ایلده بو شهرستانین ۷٦ فایزی تورک و ۲۱ فایزی کوزد و ۳ فایزده مسیحی ایدیلر، ش۱۳۸۵ده شهرستانین جمعیتی توپلام ۱۸۳۳۸۱ نفر اعلام اولوبدورکی ۸۱۳٤۲ نفری سلماس شهرینده و ۱۰۲۰۳۹ نفری کندلرده یاشاییردی، بو دؤنم ۱۸۹ کنددن ۱۰۲ کند تورک و ۸۷ کنده کوزد یاشاییردیلار، اورتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (۱۸۹/ ۱۰۲۰۳۹) ٥٤۰ نفر اولوردو، لذا کندلرده ٥٥۰٦۹ نفر تورک و ٤٦۹۷۰ نفر کوزد یاشاییردیلار، شهرین نفوس داغیلیمی‌نا گلینجه محله‌لرینین ان اؤنملیلری بئیله دیر: اهروان/ اهرنجان (۲۰۰۰عائله)، یادبود (۳۰۰۰)، فرهنگیان کوی (۳۰۰۰)، آزادگان (۱۰۰۰)، تازاکندمحله‌سی (۳۰۰۰)، لاله کوی(۲۰۰۰)، آغامچیدی(۵۰۰)، شهرمرکزی (٤۰۰۰)، چمران(۳۰۰)، تبراوستو(۷۰۰)، تسی(۲۰۰۰)، شهرده ش۱۳۵۰دن اؤنجه تورکلر نفوسون بوتونونو تشکیل ائدیردی‌و آزجا ارمنی عایله‌لری‌یاشاییردی ولی‌بو تاریخدن سونرا کوردعایله‌لری شهرده یئرلشمه‌گه باشلادیلار، شهرین مرکزی

بؤلومو، تازاکندمحله سی، یادبود، چمران، آزادگان و اهرنجان، تبراوْستو محله‌لرینده چوغونلوقلا تورکلر یاشایير و بورالاردا کورد عایله‌لری ۱۰فایزدن چوخ دَییل، فرهنگیان و آغامچیدی‌نده ۲۰فایز، لاله کویوندا ۳۰فایز و تسی محله‌سینده ۷۰فایز کورد عایله سی واردیر (کورد عایله سایيسیندا بو مقدارلار مختلف دئییشلرده ان چوخودور) و توْپلام اولاراق شهرین ایچینده ۱۹ فایزه یاخین کورد و ۸۱ فایز تورک یاشاماقدادیر، بوحسابلا شهرستاندا توپلام اولاراق ۱۲۰,۹۵٦ نفر تورک و ٦۲,٤۲۵ نفر کورد یاشایير، آیری دئییشله بوُ دؤنم، شهرستانین ٦٦ فایزی توْرک و ۳٤ فایزی کوْردایدیلر. (اشاره اوْلونمالیدیرکی پهلویچیلر بو شهرستاندا کوْره‌سونلولری غرضلی اولاراق کوْرد حسابلاییرلار حالبوکی اونلار اصیل و کؤکلو تورکلردندیلر). --سالماس/ سَلماس salmas(اؤزل‌آد) بوُ شهرده چوْخلو قازینتی‌لار اوُرارتو دؤنمینه اشارت ائدیر، اوْرارتولارین اوُلخو ویا اوْلهو آدلی شهرلری بو بؤلگه‌دیر، ابن فقیه، کتابیندا بوُ شهردن سالماس/ سلماس شکلینده آدآپاریبدیر همچینین نزهه القلوب کتابیندادا بوُشهردن اؤنملی شهر عُنوانیندا آد آپاریلیبدیر، بوُ شهرین آدی ۱۳۰۹جو ایلین زلزله سیندن سوْنرا پهلویچیلر طرفیندن شاهپور کلمه‌سینه دَییشه‌رک اسلامی انقلابدان سوَنرا اصلی آدینا دؤنده-ریلدی، شهرین آدی ائتیمولوژیک باخیمدان بئیله توْجیه اوْلور: بوُ شهر تاریخین مُختلیف دؤنملرینده چوْخلو حادثه‌لره شاهد اوْلوبدور و بوُرانین دیمدیک آیاقدا دوُرماسی سببیله بوُ آدین توْرکجه سؤزجوک اوْلاراق سوْلماز و سلماز کلمه سیندن آلینماسی سانیلیر {بعضا سَال+ماس بؤیوک‌سالو قایا معنالانیبدیر[٦٦]}.. ائتیموْلوژیک جهتدن آس (آز>آذر، اوْرخون داش‌یازی‌لاریندا اوْلان قوْومون آدی) سؤزجوغونو بوُ کلمه ده آچیقجا گؤرونمکده دیر (میثال اوْچون سیواس و میناس، آراز، ماناس، کیمی تورک شهر و یئر آدلاریندادا بوُ اشارتی عئینا گؤرمک اوْلار، همچینین آذر، آسپاروُخان، کیمی کلمه‌لرده بوُ سؤزون ایزی گؤرونمکده دیر (باخ: آز، آذربایجان)، اشاره اوْلونمالیدیر کی آس سؤزونه اکله نه‌رک سالماق سؤزوندن اوْلام سالما سؤزو آس قوْومونا عاید اوْلان یئری گؤسته ریر و سالماق کلمه سینین معناسی سالدیرماق کلمه‌سیله باغلی اوْلاراق بیر یئری آلماق و اوْردا یئرلشمک مفهومونو وئریر. --سالماس بؤلگه‌سینین‌چایلاری(اؤزل‌آد)چایلارزوْلاچایا تؤکولورلر: آرتانْس (~s٦b۱۲)، آغدره/ اسپی‌دره (جمال آباد برازی s۷b۱۵)، رَشه‌دار (دئریک‌چای‌s٦b۱۳)، دره‌لی‌سو (~s٤b٤۰/ ٦ q ۰)، دئریک (دیشوان ۳۷s٤b۳۳/ ۱ q)، نهراَهرَوان (s۰/ ٥b۲۰)، آب‌گووا (s۸b۹)، سرهئلان/ شناتال (~s٤b۳۰)، شئیدان (~ s٤b۲۹)، زوْلا چای (قصریک- زولا- قاراقیشلاق s۲.b۱۰۰/ ٥.q٤)، خوْرخوْرا (ممکان ۳۹و۲و۲٥/ s۰)، قاراسو[۱۲۹](گ‌د)؛ --سالماس بؤلگه‌سینین داغلاری (چهریق-شیپیران-شناتال) (اؤزل‌آد)آوقان‌داغ(گ)؛ اوْچ-قارداش[۱۲۹](گ)؛ چیمنلر[۱۲۹](گ)؛ کئچل‌داغ[۱۲۹](گ)؛ گوْزان (۱۸ک‌گ‌ب۱۸۰۰)، کوْپ (۱۹ک‌گ‌ب۲۰۲٦)، جانقوُ (۲۰ک‌گ‌ب۲۰۰۰)، گَرجوُ (۲۰ک‌گ‌ب۲۲۰٦)، پیرچوْپان (۲۰ک‌گ‌ب۲٤۰۰)، بره‌سور (۲۳ک‌گ‌ب۲۰٥۳)، گَرقلیچ (۲۳ک‌گ‌ب۲۱۰۰)، گیرده رش (۲٤ک‌گ‌ب ۱۹۰۰)، دیمَک (۲٤ک‌گ‌ب۲۱۹۱)، سَرهَفْشَ (۲٥ک‌گ‌ب ۲۲۸۳)، سارسول (۲٦ک‌گ‌ب ۲۰۰۰)، کوْرملا (۲۸ک‌گ‌ب ۲۳٤۰)، یونجالیق (۱٦ک‌گ‌ب ۱۹۰۰)، تنگسار (۸ک‌گ‌ب ۱۷۰۳)، قاین یاروق (۹ک‌گ‌ب ۱۸۰۰)، قادر (۲٥ک گ‌ب۲۳۸۷)، کانی اسپی (۲۷ک‌گ‌ب ۲۳۰۰)، کَل(۲۷ک‌گ‌ب۲۳٥٤)، سله‌بره‌سی(۳۰ک‌گ‌ب ۲٥٥۳)، کوْره (۳٥ک گ‌ب۲۳۹۳)، رازدَرگه (۳٥ک‌گ‌ب ۲٥٥۲)، صفر (۳٥ک گ‌ب۲٥٦٥)، سله‌حسن (۳٥ک‌گ‌ب ۲٦٤۲)، زرده‌کیل (٤۰ک‌گ‌ب ۲۹۰۲)، شَمه (٤۰ک‌گ‌ب ۲٥٥۲)، گَر (٤۰ک گ‌ب۲۸٤٤)، نوُچ (٤۰ک‌گ‌ب۲۸۸۲)، ایستی سوُ (٤٥ک‌گ‌ب۱٦۰۷)، کوْتان کَل (٤٥ک‌گ‌ب ۲۸۳٦)، کَل دستمال (٤۷ک‌گ‌ب ۲۸۸٤)، ساری داش (٦۳ک‌ق‌ب ۲۸۸۲)؛ تاندره (٦٦ک‌ق‌ب ۲۳٦۲)، دوُله‌گرگ (٦۷ک‌ق‌ب۲۲۲۲)، برَه‌زرد (۷۲ک‌ق‌ب ۲٦٥۱)، سیاه‌کوه(۱٤ک ق‌ب۲۳٦۹)، زنجیرقالا (۱٥ک‌ق‌ب ۱۷۰۰)، بانی (۱٦ک‌ق‌ب ۲۰۰۰)، پیرامتوُ (۱۷ک‌ق‌ب ۲۱۰۰)، سفید (۲۲ک‌ب۲۳۰۰)، دوْلاپیره(۲۲ک‌ب۲۳٦۰)، قیرمیز (۲۲ک‌د ۲۲۰۰)، قلّه گوُزیک (۲۲ک‌ق‌ب۲۳٦٦)، شیروُ (۲۲ک‌گ‌ب ۲٤٦۳)، کَهبَری (۲٥ک‌ب۲۷۰۰)، خدا ۲٥ک‌گ‌ب۲٤۸٦)، ارول (۲۷ک‌ق‌ب ۲٦۰٥)، اره‌ویل(۳۰ک‌ق‌ب۳٤۰۰)؛ سرهئلان (۳۰ک‌گ‌ب۲٦۹۱)، حوُره‌دوْولَک (۳۰ک‌گ‌ب۲۷۱۸)، حاجی‌عرب (۳۰ک‌گ‌ب۲۷۳۲)، سوُرگَلان (۳۱ک‌ب۲٦۰۰) ، تات (۳۲ک‌گ‌ب-۲۹۲۷)، طاعت (۳٥ک‌گ‌ب۲۸۰۰)، --سالماس بؤلگه‌سینین داغلاری(کنارپروژ-کوْره‌سوْنلو) : انبَت داغی[۱۲۹](ق)؛ ساری چیچک[۱۲۹](ب)؛ قاباق‌تپه [۲۹](گ‌د)؛ قیْزیل‌داغ[۱۲۹](ق)؛ گری‌گل (۱۳ک‌گ‌د۱۳۷۲)، پالان تؤکن (۱۳ک‌گ‌د ۲۱۷۰)؛ سَقفل توُتان (۱۷ک‌گ‌د۱٦۷۰)، شابان (۱۸ک‌گ‌د ۱٦٥٤)، تالا (۲۰ک‌د۱٤۸۲)، قاسم گؤلو (۲۰ک‌گ‌د ۱۹۰۰)، قافلان (۲۷ک‌گ‌د۲۰۸۹)، پیرچاووُش (۱۰ک‌گ‌د ۱٦۰۸)؛ آرپاچای (۱۸ک‌گ‌د۱۹٥۸)، گردَک‌داغ (۱۰ک-ق‌ب۱۹٤٦)، باباآرْزن (۱۳ک‌ق‌ب۲۲۲۰)، گوْنئی (۱٥ک‌ق‌ب۱۹٥۲)، باباکمر(۱۸ک‌ق‌ب۲٦۳۸)، شوُره (۱۹ک ق‌ب۲٦۱۰)،

چوُخور(۲۲ک‌ق‌ب۲۱۷٤)، شوْربوُلاق (۲٦ک‌ق‌ب۳۰۰۰)، کیچوُبوُلاغی/ کئچیبولاغی (۱۵ک‌ق ۱۷٦۲)، --سالماس (مرکزی-چهریق) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوّرددولر) آجواج (*۱۷۷×)؛ اَسپی‌دره/ آغدره (*۱۲۸×)(بوْش)، اصلانیک (*٦۸×)؛ اِلیاسی (*۱۱۰×)، بئهیک (*۱۰۰×)، باهارآوا (*۳۳×)، بَرازی/ برهزی (*۸۷×)، بَلقَزَن (*۷٤×)؛ بیْزبیزان (*۳۰×) (قوْ: بزبزان)؛ تمَرآوا (*۸٦×)؛ جمال‌آباد، جنگه سَر (*۵۵×)، چئهریق/ آ-ی (*۱۲۰×)، حَسبه‌شه (*۵۰×)؛ حق وئرن (*۱۵۲×) (*۱۵۲×)؛ دروْو/ داراب (*۵٤×)، درماندک/ دیلمان دره (*۷۵×)، زروُن دره/ زرّین ده، زنگوْ؛ زوْلا (*۸۲×)، سئیوان (*٦۱×) (قوْ: سیاوان)؛ سوُسن آباد (*۸۳×)، شیروانی (*۱۸۰×)؛ شیناتال (*۲۰۰×)، قصریک (*۷۰×)؛ کله‌شین؛ کله‌ران، کهریز (*۷۰×)؛ کوُتوان (*٤۰×) (قوْ: کتبان)؛ گَردیان (*۱۰۰×)، گرماویچ/ گرموژ (*۸۰×)، لک آباد/ آ-ی، لوْراشیرین، لوُلک‌آباد/ آ-ی (*۷۰×)؛ لیلوْس (*۱۰۰×)؛ ماتی‌خیْرپا (قوْ: ماته خرابه) (*۷۰×)؛ میرآوا (*٤۰×)؛ همّت آباد، ویْریک، --سالماس(مرکزی-زوْلاچای) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا توْرکدولر) آغ‌اسماعیل (*۱۳۵/ تو)؛ اوْله (*۳۷۰/ تو) (قوْ: اولق)؛ باخچاجیق (*۱۸۰/ تو+ آسوری و کلدانی)؛ پَته‌ویر (*۲۰۰/ کو+کلدانی)؛ پیه-جیک (*۱۵۰/ تو+ آسوری+ کلدانی) (قوْ: پکاجیک)؛ حاصار، خنه-یه (*۱۲۰/ تو)؛ خُسراوا (*٤۹۰/ تو+مسیحی+ کلدانی) (قوْ: خسروآباد)؛ درزه‌کوُلان (*۲۲۰/ تو) (قوْ: درزه‌کنان)؛ دیریش (*۲٤۰/ تو)؛ زئیوه‌جیک (*۲۲۰/ تو)؛ سارنا (*٤۳۰/ تو)؛ عبدل آباد، کؤچه‌میش (*۲۲۰/ تو)؛ کؤهنه‌شهر/ تازاشهر (*۲٤۰۰/ تو)؛ کَل‌آشان (*٦۰۰/ تو)؛ گوّلوزان (*٤۱۰/ تو) (قوْ: گلعذان)؛ گَولَن gəvlən (*۲۰/ تو)، محلم/ ملحم (*٤٤۰/ تو)، موُغانجیق (*۱۲٦۰/ تو)؛ هفتوان (*٤۲۰/ ارامنه+کلدانی)؛ -- سالماس(مرکزی-شناتال) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی-سی چوْغونلوقلا کوّرددولر) آشناق (*۱۰۷×) (قوْ: اشنک)؛ آغبرزه (*۱۱۵×)، بوُروش‌قالان (*۱۰۵×) (قوْ: بوروشخواران)؛ پیرمند، جاندار؛ حاجَفان/ حاجی جفان (*۲۱۰×)؛ خوْرخوْرا (*٤۰)؛ دوْرکه؛ دؤشوان؛ دئریک (*۹۰×)؛ سینجی(*۱۲٤×) (قوْ: سنجه)؛ شمه‌رین؛ شیوه (*۹۰×)، علی‌بولاغی (*۱۲۰×)؛ قصریک/ آ (*۳٦×)؛ قیزیل-کند (*۷۰×)، کاپیک (*۱۲۰/ تو)؛ کیسیس (*۷۰×)، کَشکاویچ (*۲٤۰×)؛ کوّزه‌رش (*۲۰۰×)، کوْم؛ گَله دام؛ گورآوا/ گوْراوا (*۹۰×)؛ گوّزیک؛ نیزیرآوا (*۸۰×) (قوْ: نظرآباد)؛ هَیله‌ران (*۹۰×)؛ --سالماس(مرکزی-شیپیران) بؤلگه‌سینین کندلری : (کند-یستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوّرددولر) اورتانیس، اوُستوره؛ بالکان/ بالخان (*۱۳۰×)، خیْناوین/ خاناوین (*۳۰×)؛ دوْستان (*۲۰۰×)؛ دوّشوانک(بوْش)؛ دیله‌زی (*٦۵۰×)؛ سئوه‌در/ شیوه‌در (*۹۰×)؛ شیروانی (*۱۸۰×)؛ قالارش (*۲٦۰×)، استوْنرش (*۸۷×)؛ قصریک/ ی (*۵٦×)؛ کَره‌کان؛ گَره‌رَش/ کله‌رش/ آ-ی؛ گَلیک؛ گوّزیک؛ هره‌کیان؛ هوْرین/ هَرین(بوْش)؛ هیشتَراک (*۱۵۰×)؛ --سالماس(مرکزی-کنارپروژ) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا توْرکدولر) اَخیان× (*۱۱۰/ تو)؛ آغ زیارت/ تو؛ ایستی‌سوُ×ره‌سونلو توْرکو (قوْ: آبگرم)؛ تئزخراب×؛ تَمَر/ تو، خان تختی/ تو؛ زیندشت×؛ شوْرگوُل/ تو (*۲۸۰/ تو)، قاباق تپه/ تو (*٤۰/ تو)؛ آغ بولاق/ کانی سفید (*٤۲×)، موُغول/ کوّره‌سونلو توْرکو؛ میناس/ مینَس/ تو (*۱۰۰/ تو)؛ -- سالماس(مرکزی-کوّره‌سوّنلو) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی‌سی چوْغونلوقلا کوّره‌سوّنلو توْرکلریندندیلر) اوْربان(*۳٦۱/ تو)، ایلک‌آوا (*۱۳۵/ تو) (قوْ: ریگ آباد)؛ اَیَن (*۱۳۵/ تو) (قوْ: عیان)؛ پیه‌جیک (*٦۲×) (قوْ: پکاچوک)؛ چارستون (*۱۸۰×)؛ چیچک (*۲۰٦/ تو)؛ دیله‌زی(*۱۰۰×)(قوْ: دیرعلی)؛ سئلاب (*۵۲۰/ تو)؛ سارای ملیک/ سره‌مئیی (*۱۹۰/ تو+ کو)؛ شئیدان (*۱۲۰/ تو)؛ شکریازی (*٤۲۰/ تو)، شئرکی(*۷۰/ تو)؛ شوْریک (*۱۷۰/ تو+کو)، قانقَری/ قانقاری (*۳۲۰/ تو) (قوْ: کانیان)؛ گوّبه؛ گَولَن (*۸۰/ تو)؛ لَشگیران (*۱۱۰/ تو)؛ مافی‌کند (*۲۰/ تو)؛ هؤدَر (*۱٦۰×)؛ وَردان/ واردان (*۳۰۰/ تو)؛ یئنگیجه (*۱٦۰×)؛ ساورا (قوْ: سوره)؛ --سالماس(مرکزی-لکستان)بؤلگه‌سینین کندلری: آختاخانا (*٤۲۰/ تو)؛ بخشی‌کندی (*۲٤۰/ تو)؛ بکوُشلوُ (*۲٤۰/ تو) (قوْ: برگشاد)؛ چوْبانلو/ آ-ی/ تو+کو (*۱٤۰/ تو)؛ حَبَشی (*۷۸۰/ تو)؛ حمزه‌کندی (*۳۹۰/ تو)؛ خانادام (*۱۳۰/ تو)؛ سلطان احمد؛ صدقیان(*٦٤۰/ تو)؛ قاراقیشلاق (*۱٤۰۰/ تو)؛ قیزیلجا (*٤٦۰/ تو+آسوری+ارمنی)؛ کنگرلی(*۵۰۰/ تو)؛ یالقوزآغاج(*۵۰۰/ تو)؛ یوْوشانلی(*۵۰۰/ تو)؛ سوّره (*۳ک‌گ-ب*۸٤۰/ تو)،

سالماسلی سعید..salmaslı səid [اؤزل‌آد] گوّنش ۱۲٦۵ده آنادان اوْلوب، مشروطه انقلابینین بؤیوکلریندن و شاعر اولاراق سالماسدا ایلک چاپ ائوینی یوْلا سالیر، بوُ قهرمان ۱۲۸۹جو گوّنش ایلینده شعبانیه ساواشیندا شهید اوْلور.

سالماسلی‌میرزامحمود..salmaslı mirzəmahmud [اؤزل‌آد] میرزا محمود غنی‌زاده سلماسی ۱۲۹٦ه دا سالماسدا دوّنیایا گلدی،

مشروطه حرکاتینین بؤیوکلریندن ایدی و ۳۱۳ ده تبریزده وفات ائتدی[۱۳۱].

سالماق..salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئی یوخاریدان آشاغی یا بوراخماق، دؤشورمک "داشی یئره سالدی" (فا: افکندن). to throw ۲-بیر شئیی دؤشوروب ایتیرمک "بیلمیریم آچارلاری هاردا سالمیشام". ۳-اساسینی قوْیماق، قورماق، دؤزلتمک "معدن سالماق، یوْل سالماق". ٤-گئچیرمک، تاخماق "آچاری قیفیلا سالدی". ٥-اؤرتمک "باشینا شال سالماق". ٦-بیر یئره چاتماق "اؤزونو اتوه سالدی". ۷-تؤکمک، یئرلشدیرمک "ساماوارا کؤمور سالماق". ۸-یوْللاماق، گؤندرمک "اونو یوْلا سالدی، سئوگی اونو داغلارا سالدی". ۹-ایچَری بوراخماق، داخل ائتمک "حبسه سالماق". ۱۰-ناخیش لاماق، تیکمک "دوُوارا ناخیش سالماق". ۱۱-دئویرمک، ییخماق، تاخدان دؤشورمک "شاهی تاخدان سالدیلار". ۱۲-یایماق "خسته‌لیک سالماق، سس‌سالماق" ۱۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر "محبّت سالماق، اله سالماق، آرایا سالماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا مُختلف معنالاردا گلیب، ‹سالماق›: "آتماق، بیر شئی له اشارت ائتمک، گؤندَرمک، گؤتورمک، توْپلاماق، توْپلو حالا گتیرمک"؛ ‹سالینماق›: "سارقماق، سالالانماق"؛ ‹سالتورماق›: "سالدیرماق، بیرینین پالتارینی چیخاریب آتماغی امر ائتمک، سوْیوندورماق"؛ بو معنالارا دایاناراق چوْخ کلمه لرین کؤکونو آنلاماق اوْلار: سالت، سالتوق، سالمان، سالغور، سالور، سالقارا، سالامان سؤزلری سالتورماق فعلینین سوْیونوب اؤرتوکسوز اوْلماق مفهوموندان آلینیب؛ سالور/ سالار سؤزو سالدیرماق و سالماق فعلینین یئره وورماق مفهوم ایله ایلگی لیدیر؛ سالاق، سالپا، سالوْز، سالوْوچو کیمی کلمه‌لر "سؤز آتماق و اشارت ائتمک" معنالارینا دایانیر؛ سال، سالچی، سالینجاق، سالمالیق سؤزلری ده سالماق فعلی نین یئره آتماق مفهوم ایله باغلیدیر، سال و سالینجاق کیمی کلمه لر آوروپالی سالوْن کیمی سؤزلرینده اقرباسی اوْلابیلر، یئنه ده سالار سؤزوندن ایگید و آزاده مفهومو دوزه‌لیبدیر}.

سالمالیق..salmalıq [آد، تورکمنجه] اوْتلاق.

سالمان..salman [آد] ۱-اینسان‌آدی، باخ: سالامان، سلمانی، سلمان[۷]. ۲-سالما، پالتارا تیکیلن‌آیری تیکه، ۳-باشی بوْش و سربست، ٤-دمیرچی ٥- غزل اوْخویاراق پول آلان، درویش[۲۲٤].

سالِم‌تبریزی..salim təbrizi [یازار] آذربایجان‌شاعریدیر[۱٤۱].

سالنامه..salnamə [آد، فا] ایل سایار، گوْن سایار، چاغ سایار (فا: ~).

سالواردی..salvardı [اؤزل‌آد] باکی و نخجوان‌دا یئر آدی[۲٤۰].

سالوْز..saloz [صفت، خا] باخ: سالاق، مایماق.

سالوْن..salon [آد، فرانسیزجا] عمومی و بؤیوک اوْدا (فا: سالن).

سالوْن چامی..salon çamı [آد، بیتگی] کیچیک چام شکلینده، دالاری اوْزه ری تیکانلی بیر بزک بیتگی‌سی (فا: گیاه زینتی). ara ucarina

سالوْن‌چیچگی..salon çiçəyi [آد، بیتگی] سالونلاری‌بزه‌ین باخیملی-چیچک‌نوعو.

سالوْوچو..salovçu [آد، باخ: سالماق] توْی چاغیریش بلگه لرینی یاییناییان اوْغلان و قیز، سالاوچی.

سالوُر..salur [اؤزل‌آد] ۱-سالوُر ویا سالغوُر طایفاسی اوْغوزلارین ۲٤ قوْلوندان بیریدی، اونلار تؤرکمنستانا و بیر بؤلوموده داها گؤنباتان اؤلکه‌لره کؤچ ائتدیلر، مانقیشلاق بؤلگه سینده یئرلَشن سالورلار ایکی قوْلا آیریلیردیلار: ایچکی سالور (ایچ سالور) و داشقی سالور (دیْش سالور)، م۱۷ جی یؤزیلده تؤرکمن‌لرین دئییشینه گؤره سالوُر طایفاسیندان یوْموت، ارساری، ساریق و تکه طایفالاری منشعب اوْلوبلار، و دئمک اوْلارکی تورکمنستانین چوْخو سالور طایفاسینا منسوبدولار[۸۵]. ۲-کیشی‌آدی "اوُلاش اوْغلو سالور قازان، دده"، قاراخانلی خانی، باخ: سالغور؛ ۳-(آ) عسگر سالان؛ آزاده؛ باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

سالوُق..saluq [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سالیق، آزاده، حرّیتینه قاووشموش ۲-سلجوُقلو اَرضروم آتابگ‌لریندن ۳-تؤرکمَن‌لرین، بایرامشاهلی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. تؤرکمن-یاوموُت-بایرامشاهلیْ بوْی‌لار یندانديرلار[۱۵۸-۸۱]. ٤-اینسان آدی: سالوُق بیکه، سالوُق خان، سالوُقبای، سالوُقتان، سالوُقتای.

سالوُم..Salum [اؤزل‌آد] ۱-اؤزگؤرلوْک، آزاد ۲-قیْلینج، سلاح[۷].

سالوُن..salun [اؤزل‌آد] ۱-ژئست، اَدا، جلوه ۲-بوْی گؤستَرمه، اوْرتایا چیْخما[۷]. {باخ: سالماق}.

سالوُندوُ..salundu [اؤزل‌آد] ۱-اؤزگور، حرّ ۲-ادالی، بوْی گؤسته-رن[۷].

سالوُندو تیگین..salundu tigin [تاریخی اؤزل‌آد] قوْچو اوُیغورلاری پرَنسلریندن[۷].

سالی..salı [آد] ۱-سوُواما آیقیتی، مالا. ۲-سه شنبه گونو، تک گؤنو {ت: مالا، باخ: سالماق}.

سالیا..salya [آد، باخ: سالماق] آغیز دان‌سیزان سوُ.

سال‌یاریشماسی..salyarışması [آد] ایرماقلاردا سال ایله دوزَنله‌نن یاریش.

سالیان..salyan [آد] ۱-آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر. ۲-آراز طرفیندن اسن بیر سازاق یئل آدی، بوآنلامدا بؤلگه و شهر آدیندان

گؤتورولمه لیدیر (فا: بادی که از سمت ارس می وزد). {بو شهر کؤرچاییینین یانیندا یئر آلاراق، کاروان یوللارینین قوْوشاق یئری اوْلموشدور، ۵۰ ایل یاخین گئچمیشه قدر کؤر چایی اوْستونده کؤپرو اوْلمادیغی اوْچون بو شهره سال و بره واسطه‌سیله گئچیمیشلر، ایندیده سالیانین کؤر چاییینا یاخین بیر محله‌سی "کؤهنه بره آغزی" آدلانیر، بو اوْزدن بو بؤلگه، سال وسیله‌سینین ساحیلده یان آلدیغی اوچون بو آدلا تانینیبدیر، سالیان شهرینین آدی بیر دؤنم ایلخانلیلار زامانی محمودآباد اولموشدور ولی گوُمان ائدیلیر سالیان سؤزو داها قدیمدیر.

سالیان..salyan [آد] وئرگی[۲۲٤] {بو معنادا فارسجا سالیانه یعنی ایللیک سؤزونه باغلی اولمالیدیر}.

سالیئر..salyer [اؤزل‌آد] شامخوْر'دا کند آدی[۲٤۰].

سالیشدیرماق..salışdırmaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: سالماق] ایکی طرفی بیربیریله ووروشدورماق (فا: به جان هم انداختن).

سالیق..salıq [آد] ۱-خبر، سوُراق، بیلدیرمه "آغاجین یئرینی سنه دده‌م سالیق وئردی[۱]". ۲-وئرگی، وئرگی بوْرجو، خراج[۷] {بوُکلمه‌سالماق‌سؤزونون‌یایماق‌مفهومونا باغلیدیر}.

سالیقچوُ..salıqçu [آد] سالیقچی: سوُراقچی، بلدچی.

سالیقچی..salıqçı [آد] سالیقچو، سوُراقچی، بلدچی.

سالیم..salim [آد، ع‹ سالم›] اسن، ساغلام (فا: سالم).

سالیم..salım [اؤزل‌آد] ۱-سَرین اسن یئل، سَرینلیک ۲-فرمان، امیرنامه ۳-اوْزوم دئمَتی و سالخیمی، سالخیم[۷]. ٤-بیر اکین یئرینین ناداسا و دینجه بوراخیلمیش بؤلومو[۲۲٤].

سالیم..salım [باخ: سالماق] آز، آزاجیق، بیر دفعه تؤکمه‌یه چاتار چای مقداری و بوُجور شئیلر" بیرسالیم چای، بیرسالیم کهلیک اوْتو" (فا: اندازه یکبار مصرف چای و--}.

سالیْن..salın [اؤزل‌آد] ۱-سربستلیک، بوْی گؤستَرمه ۲-دَا ۳-سالیْنجاق[۷].

سالینا سالینا..salına salına [ظرف] باخ: سالاناسالالانا.

سالیْنای..salınay [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سالیْن+ آی[۷].

سالیْنمیش..salınmış [اؤزل‌آد] سربست، آزاده، سالامان[۷].

سالینتی..salıntı [آد] ۱-سالینما ایشی، سالینان هرشئی ۲-بیر ایشین اوُزاییب گئتمه سی، سالالانتی[۲۲٤].

سالینجاق..Salıncaq [آد، باخ: سالماق] کوُف گئتمه آلَتی، (فا: وسیله تاب بازی).

سالینجاقچی..salıncaqçı [آد] کوُف و سالینجاق ایشله‌دن.

سالینغو..salınğu [آد] داش آتان سؤپنگ، سالینقو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: سالماق}.

سالینماق..salınmaq [بلسیز ائیلم] سالماق‌ایشی گؤرولمک.

سالینیش..salınış [آد] سالینیم: سالینماق ایشی.

سالینیم..salınım [آد] سالینیش: سالینماق ایشی.

سالی‌وئرمک..salı vermək [تاثیرلی ائیلم] بوُراخماق، سالماق، آشاغی اؤتورمک[۲].

سام..sam [آد] ۱-سؤموکسوز ات پارچاسی ۲-بوْیوندوروغا کئچیر-یلن اَیری دَیه‌نک، ۳-بیتگین، یوْرقون[۲۲٤]. ٤-(ع‹سمّ›) آغو {یئم و درمان معناسیندا، باخ: سامان}.

سامادیْن..samadın [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-اوُگوُرچاوْ بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ساماریق..samarıq [آد] پوْزوق، خسته لیگین بوُراخدیغی سرسملیک[۲۲٤].

ساماغاری..samağarı [اؤزل‌آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولودا آت‌چکن توْرک‌بیرلیگینه‌منسوب‌بیربوْی‌آدی[۸۵] {سام+آغ+اری}.

سامان..saman [آد] تاخیل دؤیولدوکدن سوْنرا قالان ساپ قیرینتیلاری، دوْغرانمیش کؤلش (فا: کاه). chaff {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا اَم سَم داوا و ساملاماق / سمله‌مک کلمه‌لری درمان‌ائتمک معناسیندا گلیب، یئنه‌ده-سمریمک / سمریشمک / سمریتمک کلمه‌لری (قوْیونو) یاغلاندیرماق و کؤکلتمک معناسیندا وسمیز سؤزوده کؤک و چاق معناسیندا ایشله‌نیبدیر، بونلاردان آنلاشیلیرکی سم و سام کلمه‌سی یئم و کؤکلدن شئی اوچون دئییلیر و سامان کلمه سیده بونا باغلاناراق همان معنانی (یئم، دؤیولموش تاخیل کؤلَشی) داشییر، فارسجادا ایشله‌نن سامان کلمه سینین بو کلمه ایله مفهوم یاخینلیغی وار[٦]}.

۲-سامان۲(آد، فا› باخ: سامان۱) نظم‌و نظام، ائو وسایلی، وار (فا: ~).

۳-سامان۳(اؤزل‌آد)سراب، مراغا، ساوه‌ده داغ آدی، شهرکرد، ساوه-نوبران، انزلی-غازیان، گئرمی و اردبیل (~لی)ده کندآدی، تبریزده بیر میدان آدی (سامان مئیدانی)، اصفهانا یاخین و تورکلرین یئله‌شیم یئرلریندن بیر یئر آدی {سامان آدیندا یئرلرده (حتی فارس بؤلگه-لرینین اوْرتاسیندا اوْلان یئرلرده) تورکلر یاشاییر و بو موضوع ۱۳۲۰سا‌ییملاماسیندا قئید اوْلونوبدور، آیریجا کرمان-شهداد و کرمانشاه-شاه‌آباد'ین گؤنئی‌دوغو سوُندا سامان آدیندا یئر واردیرکی تورک کؤچَری طایفا لاریلا ایلگیسیز گؤروکمور، بو حاقدا اؤنملی بیگیلر "مقدمه ای بر تاریخ / تاریخه گیریش" کیتابیندا گؤرمک اولار}.

سامان‌آلتیندان سوُ یئریتمک..saman altından su yeritmək [دئیم] ال آلتیندان ایش گؤرمک.

سامان‌آلوْوو..saman alovu [آد] گلیب گئچیجی، بیردن پارلایب تئز سؤنن.

سامان‌رنگی..saman rəngi [آد] آچیق سوْلوق ساری رنگ.

سامان‌ساریسی..saman sarısı [آد] آچیق سوْلوق ساری رنگ.

سامانسوْو..samansov [آد] سامان رنگی، سامان ساری‌سی.

سامان‌قاپان..samanqapan [آد] کهربا.

سامان‌کیمی..saman kimi [آد] حددیندن آرتیق و بوْل اوْلان شئی حاققیندا.

سامانلاماق..samanlamaq [تاثیرلی ائیلم] سامان قاتماق، مال داواری یئمله‌مک اوچون اونلارا سامان وئرمک. to cover with chaff

سامانلی..samanlı [صفت] ۱-سامان قاتیلمیش، ۲-گئرمی ده کند آدی.

سامانلیق..samanlıq [آد] ۱-سامان یئیلان یئر، سامان ساخلانان یئر، سامان یئغاجی، سامان آنباری (فا: کاهدان). ۲- chaff store سلقه‌سیز و نظام‌سیز یئر حاققیندا.

سامانلیلار..samanlılar [اؤزل‌آد] سامان اوغوللاری اسلامدان سونرا ایلک دفعه ماوراءالنهر (باتی‌تورکوستان) و خوراسان‌دا اؤزارک حکومت قوردولر، اسلامدان‌سونرا بوحکومت اورتادوغو'دا تورک بویلارینین اؤزگورجه اگه‌منلیک‌قورماغینا یول آچدی. بو کلمه نین کؤک بیلیمی حاقدا سامان سؤزونه باخابیلیرسینیز.

سامانی..samanı [صفت] آچیق‌سوْلوق‌ساری‌رنگ، سامان‌رنگی(فا: کاهی).

سامان‌یوْلو..samanyolu [آد، گؤی ب] سوّت یولو، آچیق و آیاز گئجه‌لرده گونئی‌دن قوزئیه چکیلن اولدوز کوْماسی، یئرکوْره سینی ده ایچینه آلان بیر قالاکسی و کهکشان آدی (فا: کهکشان راه شیری). milky way

ساماوار..samavar [آد، روسجا] چای‌حاضرلاماق اوچون بیر وسیله (فا: سماور).

سامای..samay [اؤزل آد] قازاق-کیچیْیوْز-بایوْغلوُ-چیر کئش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

سامباغی..sambağı [آد] بوْیوندوروقدا اَیری دَیه‌نگه باغلانان ایپ[۲۲۴].

سامبال..sambal [آد] یاخ: سانبال،

سامبوران..samburan [اؤزل‌آد] مرنده داغ آدی. اهرده کند آدی {۱-سام+بوْران. ۲-اوْتلو و بورانلی داغ}.

سامرانت..samrant [اؤزل‌آد] پیرانشهر ده داغ آدی {سام+ار+آند}.

سامسا..samsa [اؤزل‌آد] باقلاوا تؤرو بیر خمیر دادلی‌سی[۷].

سامسالو..samsalu [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {سام+سوْو+لو}.

سامساما..samsama [تاریخی اؤزل‌آد] عُثمان‌بگین یاخین‌سلاح آرخاداشی[۷]؛

سامع..sam [آد، عربجه] ۱-دینله‌ییجی. ۲-دینله‌مه اوْرقانی (فا: ~).

ساملاماق..samlamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] درمانلاماق، احیا ائله مک {باخ: سامان}.

سام‌ووُرقونو..sam vurqunu [آد] سوْیوق ووُرموش بیتگی ویا میوه[۲۲۴].

ساموْلیت..samolit [اؤزل‌آد] زاقاتالا'دا آشیریم آدی[۲۴۰].

ساموُخ..samux [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر.

ساموخ..samux [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، رقص مینگچئویر یاخینلیغینداکی ساموخ کندینده مئیدانا چیخیب. سون ایللئرده چوخ آز ایفا ائدیلیر. آرام تئمپلی بو رقصی هم قادینلار، هم ده کیشیلر ایفا ائده بیلرلر[۲۴۵].

ساموُقا..samuqa [تاریخی اؤزل‌آد] عنادچی، دیرَنچلی؛ چنگیزخان'ین اوْردوباشیسی[۷].

ساموُر..samur [آد، دیرگی] اتجیل، سانسارگیللر سوْیو، قویروغو اوُزون و یومشاق، دری‌سی قهوه و قارا بیر امجک‌لی حئیوان (فا: سمور). lutra martes zibelilina {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کیش›؛ ‹سَموْرگوْک›: بوْلبوله بنزر بیر قوُش}.

ساموُر..samur [اؤزل‌آد] خاچماز'دا چای آدی[۲۴۰].

ساموُیدلر..samuidlər [اؤزل‌آد] اوُرال‌آلتای‌دیللی بیرخالق: باخ: توُبا.

سامی..samı [آد] بویوندوروغون هرایکی اوجوندا قوْشا دلیکلره سالینان نازیک آغاج {باخ: سام›ساملاماق}.

سامی..sami [آد، ع] عرب، عرب کؤکنلی.

سامیلی..samyeli [عربجه] شدّتلی ایستی و توْزلو کوْلک، ایستی یئل.

سامیان..samyan [اؤزل‌آد] اردبیل‌ده کندآدی {سام+یان: یئملی و درمانلی}.

سامیت..samıt [آد] ۱-دره اوْتو. ۲-بوْیوندوراغا گئچیریلین کیچیک آغاجلار[۲۲۴].

سامیر..samır [آد] ۱-بیر نوع داغ چاییری. ۲-گوْبره[۲۲۴].

سامیرتی..samırtı [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {سام+ار+تی}.

سامیرتی..samırtı [آد] یوکسک سسله دانیشما، گوْرلتولو و سس[۲۲۴].

سان..san [آد] ۱-اؤن، شان، شهرت. ۲-سایی، سایما. ۳-رئژه (فا: رژه). parade {ت: سایی، اعتبار؛ باخ: سانماق}. ٤-اینسان آدلاری: سانالپ، سانای، سانبای، سانبَرک، سانَر.

ساناز..sanaz [اؤزل‌آد] ۱-آز تاپیلان. ۲-قیز آدی {سان + آز؛ بو کلمه‌نی فارسجا سا+ناز سؤزونه‌باغلاماق‌قرامری‌لحاظدان‌یانلیشدیر}.

ساناسان..sanasan [باغلاییجی سؤز] دئیه سن، ائله بیل، سانکی (فا: گویا).

ساناق..sanaq [آد] سایی" ساناقچی: سایان، سایی لایان". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: سایی}.

سانال..sanal [ساناماق+ل] گرچکدن اؤلمایيب اوُسدا دؤزه‌لن سایی (فا: عدد موهومی).

سانال سایی..sanal sayı [آد، مت] موهوم‌سایی، منفی‌سایی‌نین ۲جی کؤکو، (فا: عدد موهومی). imaginery number

ساناما..sanama [آد] ساناماق ایشی (فا: شمارش). counting

ساناماق..sanamaq [تاثیرلی ائیلم] سایماق، سانیماق" بایاتی: گؤنلری-بیربیر سانا. درس‌آلیب اوْخوسانا.بیرعلم بیرده صنعت. خزینه-دیراینسانا." (فا: حدس زدن). to imagine {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: سانماق}.

سانای..sanay [اؤزل‌آد] آی کیمی پاک، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سانبال..sanbal [آد] سامبال، چکی، آغیرلیق" ایشی سامباللی گؤرمک" (فا: وزن). weight {باخ: سام› ساملاماق}.

سانباللاماق..sanballamaq [تاثیرلی ائیلم] چکی‌له‌مک، آغیرلاماق، آغیرلیغینی یوخلاماق

سانباللی..sanballı [صفت] گؤجلو، اساسلی" ~ ایش، ~ آدام". heavy

سانترال..santral [آد، فرانسیزجا] مرکزی (فا: مرکزی).

سانتریفوژ..santrifuj [صفت، فرانسیزجا] فیْرلاناراق سوُ کیمی شئیلری بیر مرکزدن ائشیگه طرف آتان وسیله، مرکزدن قاچیش (فا: ~).

سانتیقراد..santiqrad [آد] حرارت لاحاظیندان سوُیون بوُزلانما و قایناما نقطه‌لری آراسینی یوزه بؤله‌رک هر بؤلومونه دئییلیر (فا: سانتیگراد) centigrade

سانتیگرم..santigrəm [آد، فرانسیزجا] قرام‌ین یوْزده بیری (فا: ~). centigram

سانتیم..santım [آد] یوزده بیر (فا: ~). centime

سانتیمتر..santimetr [آد، فرانسیزجا] مترین یوْزده بیری (فا: ~). centimeter

سانتیمانتال..santimantal [آد، فرانسیزجا] حدّن آرتیق نازیک و اینجه اؤرکلی‌لیک، حساسلیق، دویقولو، ایچلی (فا: ~).

سانتیمانتالیزم..santimantalizm [آد، فرانسیزجا] آشیری‌دویقولولوق، ایچدن‌جیلیک (فا: ~

سانجاغا اوْخشار..sancağa oxşar [صفت] سانجاق کیمی، سانجاق واری.

سانجاق..sancaq [آد] ۱-بایراق (فا: پرچم). ۲-پالتار، یاخا ویا باشا تاخیلان ایینه، کاغاذ و پالتار کیمی شئیلری بیربیرینه توُتدورماق اوْچون اوْلان شئی (فا: ~). pence {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-علَم. ۲-باشی دؤیمه‌لی ایینه}.

سانجاقچی..sancaqçı [آد] بایراق چی، پرچم گؤتورن (فا: پرچمدار).

سانجاقلاماق..sancaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سانجاق لا بر کیتمک.

سانجان..sancan [آد] سانجماق ایشینی گؤرن.

سانجماق..sancmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تیکمک، نصب‌ائتمک، تاخماق، ایلیشدیرمک، گئچیرمک(فا: نصب کردن) affix to ۲-(ایینه لی-حئیوان‌لار) بیرینی ایینه‌له‌مک، سانجاراق اینجیتمک (فا: گزیدن). to bite ۳-(مج)بیرینی سؤزله اینجیتمک، بیرآغری‌بیرینین بیرئرینی اینجیتمک "دیشیم سانجیر" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: باتیرماق، تاخماق؛ بو کؤکدن دؤزه‌لن بعضی کلمه‌لر: سانجیلماق، سانجیلانماق، سانجاق}.

سانجود..sancud [اؤزل‌آد] ساییِن‌قالا دا کند آدی {سانجماق سؤزوندن: دالایان، سانجان، اوّستون‌گلن(: اؤرنک: ایگید)}.

سانجی..sancı [آد] چوخو ایچ اوْرقانلاردا اوْلان آغری، بؤیورده باش وئرن کسگین آغری (فا: دل پیچه). Gripes {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سانجی‌اوْتو..sancı otu [آد، بیتگی] بیرنوع یاوشان اوْتو، اوجالیغی٤٠-١٠cm، چوخ ایللیک، کوْرکلو، آغ چیچکلی، ایشتها آچیجی و معده آغری‌سینی کسن، مریم اوتو، اوغلان اوتو، توْکلو دالاق اوْتو (فا: نوعی مریم نخودی). teucrium polium ,fam labiatae

سانجی‌توُتماق..sancı tutmaq [تاثیرسیزائیلم] آغریماق، سانجی لانماق.

سانجیْدا..sancıda [اؤزل‌آد] یئر آدی" سانجیدا بگلری".

سانجیق..sancıq [آد] بؤیورده اولان قوُلونج و کؤپمه آغری‌سی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سانجی‌لانماق..sancılanmaq [تاثیرسیزائیلم] سانجی‌لی‌اوْلماق، سانجی یا توُتولماق، قارنی آغریماق. to have colic/ gripes

سانجیلماق..sancılmaq [بل] ۱-نصب اولْونماق، تاخیلماق، (فا: نصب شدن). ۲-دالانماق(فا: گزیده شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سانجیلمیش..sancılmış [صفت] باتیریلمیش، تاخیلیش (فا: نصب).

سانجی‌لی..sancılı [صفت] ۱-سانجی‌سی اولان، سانجی لانمیش، سانجی توتموش. **feeling gripes/ colic** ۲-تاخیلمیش.

سانجیماق..sancımaq [تاثیرسیزائیلم] سانجی وئرمک، آغریماق.

سانچو..sançu [ا، ت] یوُخاری چین یوْلوندا بیر شهر آدی.

سانچیش..sançış [اؤزل‌آد] حمله، قیْلیچ وَیا قارقیْ ایله ووُرولان دؤرتوش[۷].

سانچیغ..sançığ [اؤزل‌آد] اوُجو سیوری دَمیر، قارقی، باخ: سانجاق[۷].

سانحه..sanihə [آد، عربجه] حادثه، اولای (فا: ~).

ساندال..sandal [آد] ۱-باخ: سندل؛ ۲--یابان چیله گی، قوْجایئمیش[۲۲۴].

ساندال آغاجی..sandal ağacı [باخ] سندل آغاجی.

ساندواچ..sandvaç [آد] بوّلبول[۷]. سَندواج، سیْندیراچ {دیوان لغات تورک ده و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساندیق سیندیران..sandıq sındıran [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.

ساندویچ..sanduyç [این، شخص آدیندان] بلله، دورمک(فا: ~seanwich

ساندیراماق..sandıramaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: سندیره‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ساندراماق›}.

ساندیرماق..sandırmaq [اتد، باخ: سانماق] سایماق ایشینی گؤردورمک.

ساندیریش..sandırış [آد، ت] قاوقا، چکیشمه.

ساندیق بالیغی..sandıq balığı [آد، دیرگی] ایستی‌دنیزلرده یاشایان، بوْی 50cm وجودو گوّشه‌لی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **ostracion**

سانَر..sanər [اؤزل‌آد] ایگید کیمی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سانری..sanrı [آد] گرچک اوْلمایان ولی سانیلان و آلقی لانان شئی (فا: گمان). **belief** ۲-ایکی اوْموز آراسی[۲۲۴].

سانری‌لاماق..sanrılamaq [تاثیرلی ائیلم] گرچکده اوْلمایان شئیی وارمیش کیمی گؤرمک، سانماق.

سانری‌سال..sanrısal [صفت] سانری ایله ایلگیلی.

سانسار..sansar [آد، دیرگی] سوُ سامورو‌گیللردن، توّلکودن کیچیک، گلینجیک‌دن بؤیوک، این (کوّمَس) حئیوانلارینا ضرر وئرن، دری‌سیندن بزک اشیاسی دؤزلتمک اوّچون دوْغا دؤشمنلریجه انصافسیزجا قیرقینا معروض قالان بیر چؤل‌حئیوانی(فا: دلق، موسوره). **maartes** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سارسال›}.

سانسارگیللر..sansargillər [آد، دیرگی] کیچیک، اوُزون، کوّرکو بیه‌نیلن، بیرتیجی حئیوانلار صنفی، اؤرنگی، سانسار، پوْرسوق، گلین جیک.

سانساق..sansaq [اؤزل‌آد] آنلاییْش[۷].

سانسکریت..sanskrit [آد] هیندده‌اولان‌اسکی‌بیردیل‌آدی(فا: ~ sanskrit

سانسوُر..sansur [آد، فرانسیزجا] یاییناارا محدویت قوْیما ایشی، یایین سیْنیرلاماسی (فا: ~). **censorship**

سانسیز..sansız [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

سانغی..sanğı [آد] حیرت،باخ:سانقی.

سانقی..sanqı [آد] حیرت، تعجب، خیال، سَراب، سانغی.

سانقالان..sanqalan [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی(۲۸۰۲)[۲۴۰].

سانکی..sanki [باغلاییجی سؤز] فرض ائت کی، توُت کی(فا: گویا). **perhaps**

سانلاو..sanlav [اؤزل‌آد] حُرمت، سایقی[۷].

سانلی..sanlı [صفت] آدلی، ساییلمیش، سانیلمیش، اوّنلو، تانینمیش، آدلی سانلی (فا: نامدار).

سانما..sanma [آد] سانماق ایشی (فا: حدس). **guess**

سانماق..sanmaq [تاثیرسیزائیلم] فرض ائتمک، ظنّ ائدیلمک، اوْلابیله جه‌یینه‌اینانیلماق (فا: پنداشتن، حدس زدن). **to suppose** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سانماق، ساناماق› بوُ فعل ساماق/ سایماق فعلی‌نین دؤنوشلو(عطفی)وجه ایدی، بو کلمه اصلینده سایی و عدد معناسیندا اولاراق ایندی" رژه، شهرت، سانی، گُمان، حدس" معناسیندادا ایشله‌نیر، بو کلمه‌عینا او بیری‌دیللره‌ده گئچیبدیر}.

سانی..sanı [آد] ۱-ظن، دوّشونجه، فرض، گمان، وهم، مفروض (فا: فرض) **supposed** ۲-تخمین. **estimating** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سانیْر..sanır [اؤزل‌آد] ۱-خیال ۲-بوُرج[۷].

سانیجا..sanıca [ظرف] تخمین اولاراق (فا: تخمینا). **approvimately**

سانیرام..sanıram [باغلاییجی سؤز] حدس ووروارام (فا: احتمال میدهم).

سانیْری..sanırı [آد] فرضیه، سانیْریم (فا: فرضیه). **suppotitions**

سانیْریم..sanırım [آد] فرضیه، سانیْری(فا: فرضیه). **suppotitions**

سانیق..sanıq [آد] سوچلواوْلدوغوسانیلانمظنون(فا: متهم). **accused**

سانیقلیق..sanıqlıq [آد] سوچلو اولدوغوسانیلما وضعیتی، سانیق اولما.

سانی‌لار..sanılar [آد] حدس لر (فا: حدسیات). conjectures

سانیلماق..sanılmaq [بلسیز ائیلم] ظنّ ائدیلمک، فرض ائدیلمک(فا: فرض‌شدن).

سانیلمیش..sanılmış [صفت] متصوّر (فا: متصوّر). conceived.

سانیلی..sanılı [صفت، باخ: سانماق] ظن‌لی، تصور لو.

سانیلیر..sanılır [باغلاییجی سؤز] ۱-محتملاً (فا: محتملا). approximate ۲-فرض اولونور (فا: فرضاً). assuming

سانیم..sanım [آد] احتمال (فا: احتمال). probabitity

سانیماق..sanımaq [تاثیرلی ائیلم] تخمین وورماق (فا: برآورد کردن). to estimate

ساو..sav [آد] ۱-ادّعا، تئز، رساله، تانیتماسی گره‌کن اؤنَرمه (فا: رساله). ۲-سؤزساو، سوْراق (فا: پیغام). message ۳-آتاسؤزو، اؤیکو (فا: ضرب‌المثل) ۳- تیمورگؤرخان دؤنَمی بگلردن {گؤیتؤرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ دیواندا گلن ساو، ساولاماق (سؤیله‌مک)، ساورولماق (ساچیلماق)، سؤزلرینین بیر کؤکه باغلی اولماغی آچیقدیر، بونا تای ساواشماق ساولا ادّعا لاشماق، و ساوراماق/ ساووُنماق فعلی‌ده بیرینه ساولا جاواب وئریب رد ائله‌مک دئمکدیر؛ بوکلمه عئینا اینگیلیزجه ده ایشله‌نیر saw؛ فارسجادا ایشلک اولان سوار کلمه‌سی‌ده بونا باغلانمالیدیر چونکو اسکی ده ساو و خبر آپارانلار آتلی اولاراق بو ایشی گؤروردولر و تدریجا سَاو آپاریب گتیرن "ساوَر› ساوار› سوار" سؤزونه دَییشیلیب}.

ساوئت..savet [آد، فرانسیزجا] کونْسئی، باخ: سوْوئت (فا: شورا).

ساوا..sava [آد] ۱-خبر. news ۲-موژده. ۳-اینسان‌آدی،

ساواجی..savacı [صفت] ۱-خبرلشمه ایشینده اولان، خبرچی، پئیک، قاصد (فا: خبرگزار). news agent ۲-پئیغمبر، نبی.

ساواجی..savacı [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-ارگنه کوْن داستانْیندا بؤرته‌چینه نین اوْغلو ۲-ارتوُغرولُ بگین اوْغلو، ایْلدیریم بایازید'ین قارداشی[۷].

ساواجی‌لیق..savacılıq [آد] خبرلشمه یئری و ایشی (فا: خبرگزاری). news service

ساواد..savad [آد، ع] یازی پوْزو، یازیب اوْخوما، باشارما (فا: سواد). {بو سؤزون ساو سؤز ایله ایلگی‌سی آراشدیرمالیدیر}.

ساوادسیز..savadsız [صفت] ساوادی اولمایان (فا: بی سواد). illiterate

ساوادلاندیرماق..savadlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ساوادلی ائتمک (فا: باسواد کردن).

ساوادلانماق..savadlanmaq [تاثیرسیزائیلم] ساوادلی اولماق(فا: باسوادشدن

ساوادلی..savadlı [صفت] ساوادی اولان (فا: باسواد). literate

ساوار ۱..savar 1 [آد، دا] واختیتندان گئج اکیلن تاخیل، کؤرپه اکین. {ساوماق فعلیندن، باخ: ساو}. ۲-ساوار۲ (اؤزل‌آد) ۱-ساواشچی، ساوْیجی، دفع ائدیجی. ۲-سوار چاپار[۷] {ساو سؤزوندن: ساو+ار: خبرآپاران، باخ: ساو، سوار}.

ساوارُو..savaru [اؤزل‌آد] ۱-بخشیش، آرماغان ۲-گئچیجی، موُقّت[۷].

ساواش..savaş [آد] حرب، دؤیوش، چیرپیشما، وورووش، وورووشما، سویوشمه، دالاشما (فا: محاربه). war {باخ: ساو}.

ساواش‌آتی..savaşatı [آد] ساواش اوچون حاضرلانمیش آت (فا: اسب جنگی). war horse

ساواش‌آچماق..savaş açmaq [تاثیرلی ائیلم] ساواشماغا باشلاماق، ساواش اعلان‌ائتمک.

ساواشان..savaşan [صفت] ساواشچی، مُتحارب (فا: متحارب). at war

ساواشچی..savaşçı [صفت] دؤیوشچو، وورُوشچو.

ساواشچی‌لیق..savaşçılıq [آد] ساواشچی اوْلما وضعیتی.

ساواشدیرماق..savaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آرالاریناساواش-سالماق(فا: به‌نزاع‌واداشتن)

ساواشَری..savaşəri [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساواش+ اَری[۷].

ساواشقان..savaşqan [صفت] چوخ‌ساواشان، ساواشماغی‌سئون(فا: ستیزه‌جو

ساواشقانلیق..savaşqanlıq [آد] ساواشماغی سئون کیمسه (فا: ستیزه جویی).

ساواش‌گمی‌سی..savaş gəmisi [آد] ساواش اوچون حاضرلانمیش گمی (فا: کشتی جنگی). warship

ساواشماق..savaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دؤیوشک، وورووشماق، حرب ائتمک، چیرپیشماق، (فا: جنگیدن) to fight {ت، باخ: ساو}.

ساواشیم..savaşım [آد] ساواش ایشی، مجادله، حرب (فا: مجادله).

ساواشیم جی..savaşımcı [آد، ص] ساواشیم وئرن کیمسه، مجادله جی.

ساواق..savaq [آد] بیرچاییین‌سوُیونو دؤندَرمک‌اوْچون دؤزه‌لن تیکینتی‌و سوُ یوْلو (فا: تاسیسات انحرافی آب). {باخ: ساو}.

ساواق‌لاماق..savaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سویو آرخلارا سالماق.

ساواقوُل..savaqul [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساوا+ قوُل[۷].

ساوالان..savalan [آد] آذربایجانین بؤیوک داغلارینداندیر، بوُ داغین یوّکسکلیگی ٤٨١١ متر اوْلاراق زیروه سینده گؤزل و اوّرک آچان بیر گؤل واردیر، و ایل بوْیو قار و بوُزلا دولودور، ساوالان داغی قوْشاداغ توسط ایله ارسباران سیرا داغلارینا و بوْزقوش داغی واسطه‌سیله سهند داغلارینا باغلانیر، ساوالان داغی‌نین اَن بوْیو ٦٠*٢٥ کیلومتر اوْلاراق اوْزئیی ٦٠٠٠ کیلومترمُربع دیر، داغین زیروه سینده اوْلان گؤلون اَن بوْیو ٨٠*١٩٥ متردیر، بو داغ غیرفعال یاناردااغ ساییلیر. ساوالان ساو (خبر) و آلان (میدان) سؤزوندن دوّزه‌لیب و اصلینده آلــله دان ساو و خبر آلینان یئره دئییلیر، بیر سیْرا روایت‌لره گؤره ساوالان داغی زرتوْشت و خضر پیغمبرین آللاه طرفیندن پئیغمبرلیگه مبعوث اوْلان یئریدیر، زکریای قزوینی یازیر "زرتوْشت شیزدن ساوالانا گئتدی و اَوستانی یازدی"، صُوَرالاقالیم کتابیندا یازیر "زرتوْشت ١٥ ایل ساوالاندا قالیب، زند و پازندی یازیب و دعوته باشلادی"، مُستوْفی یازیر "اسلام رسولوندان سوْروشدولار: یارسول آللاه ساوالان ندیر، بوُیوردو بیر داغ اوْلاراق اوْردا بیر جنت بوُلاغی و بیر نبی قبری واردی"، بوُ مطلبه چوْخلو گئچمیش شاعرلر و یازارلار اشاره ائدیبلر.

ساوالان..savalan [اؤزل‌آد] زنجان و اردبیل ده داغ، خیاو و شبستره-کند آدی.

ساوالان..savalan [یازار] حسن‌مجیدزاده‌ش ١٣١٩ده‌نیر شهرینده آنادان‌اولوب، ادبیات‌ساحه‌سینین چالیشقان‌سیمالارینداندیر[١١٧].

ساوامان..savaman [آد] قازئته‌چی، خبرچی(فا: خبرنگار). (newspaper) correspondent} {باخ: ساو}.

ساوان..savan [آد] ١-پامبوق اپیلیگیندن توخونان قالینجا کیلیم. ٢-یایقی، اؤرتو[٢]. ٣-ساواشچی؛ ٤-ائلچی، آرابوُلوجو[٧].

ساواند..savand [باخ: سوْهان] قوْوارا (فا: سوهان).

ساوانقوُل..savanqul [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساوان+ قوُل[٧].

ساوای..savay [عربجه] باشقا، غیری (فا: سوایی).

ساوبلگه..savblgə [آد] ساولیق، بیتیم‌لیک (فا: پایان نامه). thesis

ساوبؤری..savböri [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساو+ بؤری[٧].

ساوتاقی..savtaqı [تاریخی اؤزل‌آد] چنگیز خاقان دؤنَمی قازاق بگ‌لریندن[٧].

ساوتَکین..savtəkin [تاریخی اؤزل‌آد] توُغروُل خان دؤنَمینده، غزنه‌لیلَر دؤولتیندن آیریلیپ، سلجوُقلولارا قاتیْلان بیر بگ[٧].

ساوتوُر..savtur [اؤزل‌آد] وداع، اوُغورلاما[٧].

ساوتیموُر..savteymur [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساو+ تیموُر[٧].

ساوجا..savca [آد] ساو بلگه، ادّعانامه (فا: ادعانامه).

ساوجی..savcı [آد، ساوماق] توپلوم حاقلارینی ساووناں گؤرَولی کیمسه، مُدعی العُموم (فا: دادستان).

ساوجی حاجیلو..savcı hacılu [اؤزل‌آد] م١٦جی یوّزیلده، حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[٨٥].

ساوجی‌لیق..savcılıq [آد] ١-ساوجی اوْلماوضعیتی، ساوجی‌نین گؤرَوی. ٢-ساوجی‌لارین ایشله دیگی یئر (فا: دادستانی).

ساوجیْاغا..savcıağa [تاریخی اؤزل‌آد] ١٤جی یوّزیلده، آنادوْلو'یا یئرله‌شن، موُغول بگ‌لریندن[٧].

ساوجیْالپ..savcıalp [تاریخی اؤزل‌آد] سلجوُقلولار دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[٧].

ساوجیْبای..savcıbay [اؤزل‌آد] ساوجیْبَگ: اینسان‌آدی، باخ: ساوجیْ + بای[٧].

ساودوُق..savduq [اؤزل‌آد] اوُغورلاما، وداع[٧].

ساودیرماق..savdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] ساوماق ایشینی گؤردورمک.

ساورا..savra [اؤزل‌آد] سالماس ده کند آدی[١٢٩] {مدافعه ائدن}.

ساورچین..savərçin [اؤزل‌آد] بوکان دا چای آدی.

ساوروُق..savruq [آد] ساوریْق: ١-ساورولموش هرشئی، یئله وئریلیب تمیزلنمیش (فا: با باد تمیز شده). ٢-اسراف اولونموش.

ساوروُق‌لوق..savrıqlıq [آد] ساوریقلیق: ساوروق اوْلما وضعیتی.

ساوروُلوش..savruluş [آد] ساوریْلیش: ساورولماق‌ایشی ویا بیچیمی.

ساورولماق..savrulmaq [بلسیز ائیلم] ساوورماق ایشی گؤرولمک، داغیلماق، ساچیلماق. to be winnowed {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: ساو}.

ساورونتو..savruntu [آد] ساورولورکن تؤکولن قیرینتی.

ساوریْن..savrın [اؤزل‌آد] ١-آرماغان، بخشیش ٢-عهد، عزیم[٧].

ساوساق..savsaq [آد] ١-زَوزَک. ٢-ایشلرینه اؤنم وئرمه‌ین، اهمالجی(فا: اهمال‌کار) {ساو کلمه سیندن اله گلیب (باخ: ساق-اکی)؛ بو کلمه سارساق سؤزوندن آیریدیر ولی سؤیله نیش بنزرلیگینه‌خاطر چوخ‌واخت بیر مفهومدا ایشله‌نیرلر}.

ساوساقلاماق..savsaqlamaq [تاثیرسیزائیلم] ١-اهمال‌ائتمک ٢-زوزَک‌و ساوساق‌اوْلماق.

ساوساقلانماق..savsaqlanmaq [بلسیز ائیلم] ١-زوزک لنمک. ٢-اِهمال ائدیملک.

ساوساقلاییش..savsaqlayış [آد] ساوساقلاماق ایشی ویا بیچیمی.

ساوساماق..savsamaq [باخ] ساوساقلاماق.

ساوقات..savqat [اؤزل‌آد] آرماغان، بخشیش، باخ: سوْوقات[٧].

ساوقوُ..savqu [اؤزل‌آد] ١-خراج، وئرگی ٢-شفا، درمان[٧].

ساوقوُت..savqut [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساو+ قوُت[۷].

ساوقوُلو..savqulu [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساو+ قولو[۷].

ساوگتیرن..sav gətirən [آد] پیغام گتیرن (فا: پیام آور). messenger

ساولاماق..savlamaq [تاثیرلی ائیلم] ادّعا ائتمک.

ساولاییجی..savlayıcı [صفت] ادّعاجی، مدّعی، بیر ساوی ایلَری سوْرن.

ساولیق..savlıq [آد] رساله، ادّعانامه (فا: رساله). thesis

ساوما..savma [آد] ساوماق ایشی.

ساوماق..savmaq [تاثیرلی ائیلم] باشیندان ائیله‌مک، دفع ائتمک، یانیندان اوُزاق‌لاشدیرماق، سوْوماق (فا: دفع کردن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا ‹ساوراماق، ساوریماق› کلمه‌لری بوُراخماق و رد ائله‌مک معناسیندا گلیب و آچیقدیرکی ساوماق سؤزو بو کلمه‌نین قیسالمیش شکلی اولاراق همان معنادادیر، ساوونماق کلمه‌سی ساوماق فعلی‌نین دؤنوشلو وجه‌ایدی}.

ساووُت..savut [آد] قوْرونما پالتاری، قوْرونمالیق، ایْشین و خاص شئیلردن قوْرونولماق اوچون اولان گئییم، زِره، چَلیک یَلک، دَمیراغ (فا: لباس دفاع). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساووت پوْزان›: زره؛ ساوماق سؤزوندن، باخ: ساو}.

سوْیوقبولاق..soyuqbulaq [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

سوْیوقبوُلاق..soyuqbulaq) [اؤزل‌آد] ساووُجبولاق: بوشهر اوُرمیه‌نین ۱۱۰ کیلومتر قوُزئییندە یئرآلیبدیر. دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱۳٤۰ متر یوْکسکلیکده و اوْزئی گئنیش لیگی ٥٦۰۰ کم دیر. بوُ شهر نزهه القلوب کتابیندا ساووُجبوُلاق آدیلا تانیتیلیب و صفوی‌لر دؤورو شاه سُلیمان زامانی موْکری امیرلرینین بیرینین اوْغلو بوُداق سُلطان طرفیندن یئنی بیر وضعیتده دوْزلمیشدی، سانیلیرکی شهرین اطرافیندا اوْلان چوْخلو بوُلاق و آخار سوُلار بوُ آدین قایناغی اوْلسون، بوُ شهرین آدی پهلویچیلر طرفیندن مهاباد کلمه سینه دَییشیلدی، هرچند بوُ شهرین جمعیتینین چوْخو کوْرددولر ولی چوْخلو بلگه‌لره گؤره، هم گئچمیش تاریخده و هم یاخین دؤورلرده همیشه تورک یئرله‌شیملی اولاراق، آذربایجان بؤلگه سینین ایچینده یئر آلیبدیر، تاریخی سندلره گؤره (دوْغان اوچی‌اوغلو) بو بؤلگه‌یه عثمانلی صفوی ساواشیندان سونرا کورد طایفالاری یئرلشدیریلدی، بئیله‌کی صفویلرین یئنیلگی‌سیندن سونرا عُثمانلی حکومتی شیعه صفویلرین قاباغیندا دورماق اوْچون سُنّی کوردلری کوردوستاندان بو بولگه‌یه کؤچوردولر. خالق ایچینده بو شهره سوْیوق‌بولاق دئیرلر ولی فارسجا متنلرده چوخراق ساووُجبولاق ایشله‌دیرلر، بولگه ده اولان کندلرین آدلاری بوتونلوکله تورک منشالی آدلاردیر و بیرسیرا آدلاری یاخین زامانلاردا فارسجالاشدیریلار و یا کوْردجه یه چئویریلر . --ساووُجبولاق بؤلگه‌سینین نُفوسو: ساووُجبولاق شهری ش۱۳۲۰ده ۳ بخش دن (حومه، بوکان، سردشت) تشکیل تاپیردی، حومه بخشی پیرانشهرله بیرلیکده ٤٤۳ کندی اولاراق توْپلام نفوسو* ۹٦٦٦۰ نفرایدی، ساووُجبولاق شهری نین جمعیتی ۱٥۹۷۱ نفرایدی و سردشت بخش اینده ۱۸۹ کند اولاراق توْپلام جمعیتی ۲٦۱٦۰ نفرایدی سردشت‌ین جمعیتی ۲۰۰۰ نفر و شهرین اهالی‌سی کوْرد و توْرک ایدیلر (بوُکان اوچون اوْ لغته رجوع ائده بیلیرسینیز)، ساووُجبولاغین جمعیتی چوْغونلوقلا کوْرددولر و یالنیز اوْ ساییملامایا گؤره ۱٤ کندین اهالیسی توْرک ایدیلر (بیر کند سردشت بؤلگه سینده دیر) و اوْنلارین توْپلام نُفوسو ٤٦۳۸ نفرایدی و سردشت جمعیتی نین اوْچده بیر پایی ۷۰۰ نفرله بیرلیکده ٥۳۳۰ نفر اوْلوردو کی جمعیتین ٤ فایزینی تشکیل وئیردی، ش ۱۳۸٥ده شهرستان نفوسو۲۰۱۰٤۹ نفرایدی کی ۱۳٥۷۸۰ نفر شهرده و ٦٥۲٦۹ نفری کندلرده یاشاییردیلار. --ساووُجبولاق بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار ماهاباد چایا تؤکولورلر: ماهاباد چای (اگری قاش- قیزیل قوْبو- اوُرموگؤلو ۹۸s۱b۹٤/ ۸ q)، بالیقچی (q۱s۲b۳٦~)، بَنگوُین (s۱۱b۸~)، خارراچای(تیکانلیجا s٤b۱۷)، آب جانداران (~ s۳b۸)، لمونچ ləmuç (~ s۱۰b۹)، محمّد شاه (~ q۰ /۷٦s۳b۲٥)، ۲-چایلار تاتاوُ چایا تؤکولورلر: چَم آب (سنجاق s۳b۳٤)، کاولان (~ s۳b۱۹)، چَم (ساووُجبولاق بؤلگه‌سینده ۹ بالاجا چای "چم" آدیلا ماهاباد چایا تؤکولور)، -- ساووجبولاق بؤلگه‌سینین داغلاری: پیرتنوُر (ق۱٤۰۳)، شیخ حسن (۹ ک‌د۲۰۰۷)، گراب (۱۰ک‌د۱۸۳۹)، کیسلان (۱٥ک‌ق۲۰٦۸)، قوُرتولو (۱۸ک‌ق‌د۱۹۳٥)، قوْلقوْلاق (۲ک‌د۱۸٥۰)، بوْغاز (٦ک‌ق‌د۱۹۰۰)، مَرقاوال (۷ک‌ق‌د ۱۹۱۷)، چَکوُش/ کیچیک~ (۸ک‌د۲۰۰۰)، هفت برادران/ یئددی قارداش‌داغی (۹ک‌د۱۹۸۰)، روْخاو (۳ک‌ق۱٥۲۹)، اصحاب (۱۰ک‌ق۱٦۱۷)، چاخناوا (۱۰ک‌ق۱۸۰۰)، نوُرالدین (۱۰ک‌ق‌ب۱۹۰۰)، مامقوُچاق (۱۲ک‌ق‌ب ۲۲۰۹)، کوُله زرد (٦ک‌ق‌د۱٥٦٦)، ماهی (۷ک‌ق‌ب ۱۸۱٤)، کَنجالو (۸ک‌ق۱۷٤۰)، شیخان (۸ک‌ق‌ب۱۹٥۱)، یئددی‌لر (۹ک‌ق‌ب۱۷۲٤)، چک چیر (۱٥ک‌ق‌د۱٦۱۳)، سوُر (۱۷ک‌ق‌د) ساووُجبولاق ۱۸۳۰)، قلیان داغ (۲۱ک‌ق‌د ۱٥۲٥)، قیزل داغ (۲۲ک‌ق‌د۱۹۲٦)، سیاه (۲۳ک‌ق۱٥۱۰)، قیزقالا (۲٤ک‌ق‌د۱٤۱۰)، امیرآباد (۲٦ک‌ق‌د۱٥۰۰)، تلخاب (۲۷ک‌ق‌د) ۲٦۱۳)، قوُل قاسمیان (۲۸ک‌گ‌د ۲۰٤۲)، جزیره (۱۰ک‌گ‌ب۱۸۱۰)، لوُدَروان (۱۲ک

گ‌ب۱۹۳۲)، کَهنه کاویس (۱۲ک‌گ‌د۱۹۰۱)، کوراکند (۱۳ک‌گ۱۸۸۷)، پری گلان (۱۳ک‌گ۱۹۳٦)، قوْچ کره میراب (۱٤ک‌گ‌ب۱۹۲٦)، دهبَکْر (۱۵ک‌گ‌ب۱۸۹۸)، هیداناهْلو (۲۲ک‌گ۱۹۵۰)، کوهِ غریبه/ قریب داغ (۲۳ک‌گ۱۹۰۰)، قلّه زینب (۲۳ک‌گ‌ب ۱۹٦٤)، نَوال بیزا (۲٤ک‌گ۱۹۰۳)، مام سعید (۲٤ک‌گ‌ب۱۹۹۲)، سازندان (۲٤ک‌گ‌ب۲۰۷۰)، اسپی‌سنگ‌داران (۲٤ک‌گ‌ب۲۱۰۰)، مَره‌خیان (۲۵ک‌گ‌ب۱۹۵۰)، مَشکَلدره (۲٦ک‌گ۱۸٦۵)، ابراهیم (۲۷ک‌گ۲۰٤۵)، کوخن کن (۲۷ک‌گ‌ب-۱۹۳٤)، دوْتوُیه (۲۷ک‌گ‌ب۲٦۸۰)، کانی کچان) (۲۸ک‌گ‌ب-۲۱۵۰)، هاواراحمد (۲۸ک‌گ‌ب ۲۲٤۰)، باژرگاه (۳۱ک‌گ‌ب۲۳۳۹)، الک (۳۱ک‌گ‌ب ۲٦۷۰)، شکربَگ (۳۳ک‌گ‌ب۱۹۵۵)، پیرسَنان (۳۵ک‌گ‌ب ۲۲۲۵)، مُسکه (۸ک‌گ۱۸۸۷)، میرزان (۸ک‌گ‌د۱۸۳۰)، --ساووُجبولاق بؤلگه‌سینین کندلری: (ساووجبولاق و پیرانشهر منطقه سینین اهالی سی چوْغونلوقلا کوّرددولر، ش۱۳۲۰جی ایلده ۱۳ کنده تورکلر یاشاییردی کی پارانتئز ایچینده قئید اولاراق مشخصاتی یازیلیبدیر): آب خوْرده، آجی دره، آختاچی، آزاد، آغ بولاق ، آغ واتمان، آغاسوُر، آغلیان، آفان، آل مَران، آلاوان، آلواتان، آنابولاغی، آوبَره، ابراهیم حصار، ابوبُکر آباد، احمدآباد، احمدغریب، اسگی بغداد، اسماعیل کندی، اشکَلان، اوْشنوْزَنک، اصحاب، امین آباد، امین آباد، اَندَرقاش، اندیزه، اوْتامیش/ اُطمیش ، اوزون دره، ایل تیمور، اگریقاش (اَیری-قاش)، بئهی آباد، بَگتاس/ بیطاس، باجوَند، بادام، بادین آباد مَنْگوْر ، بادین آوا، بازَرگان، باسْک، باش بولاق، باغ شئیخان، باغچه، باگَردان، بالابان، باوَله، بایقوُش/ بیکوس ، بدْر آباد، برآباد، براجوُ، برایمه/ براهیمه، برده، بَرگمَران، بَزه، بسطام بگ، بسطام، بصْری، بَفَروان، بَلَکه، بَندَره، بوُرهان/ برهان، بونْگه‌وین/ بُنگَوین ، بهرام ، بی خیر ، پایین دره، پردان، پوْشت آوا، پیران، پیربَدیر، پیرکانی/ پیرخانی، پیرمَله، پیرمیکائیل، پیرولی باغی، تازاکند، تَراقه، تَرکِش، تلخاب، تمَرچین، تنگ بالْکه، توُت آغاج، توُزاله، توْوان، تیرشَکان، تیکانلیجا، ثَمبه، جرانه، جلْدیان، چکوُ، چوُمان، چوُمْلان، چهاردیوار، چهارگاه، چیانا، حاجی ابراهیم، حاجی حسن (۳۵ک‌ق‌د ۴۰۰/ تو)؛ حاجی خالد، حاجی خوش، حاجی علی کندی، حاجی کند، حاجی لَک، حاجی مامیان، حجْران، حسن چپ، حسین آباد، حسین آباد، حمزه آباد، خاتون اِستی، خاتون باغ، خاتون خاص، خارابا، خال دَلیل، خالدارآباد، خان کندی، خنه‌یه، خانه، خراسانه، خِری برده رشان، خری عاقلان، خَزَریان، خطایی، خلیفان، خَمسین، خواجه علی، خوْرخوره، خوْرخوره، خیرآباد، دارگَردَله، دارەلَک(دره‌لیک)، دارمه گوّن، داش تیمور/ داش دمیر، داشخانا، داش تیمورکهنه، داودآباد، دایموُ ، دربند، درمان، درویشان (٤۵ک‌گ‌د ۳۸۰/ تو)، دریاس(دریاز)، دریکه، دشت قوُری، دفه (۱۹ک‌گ‌ب ۲٦۱/ تو)، دلاوان، دَلیک داش، دوْستعلی، دوْسیّد، دوُل پمبه، دوُلاتو، دوُلاسیر، دَوه شهری، دِهبُگّر (۱۲ک‌گ‌ب ۲۵۱/ تو)، دیل بَحره، دیلَزه، دیلکه، رسول آباد، ریک آباد، زئیدان، زئیوه، زاوکو، زاویان، زرکَتان، زگ دِروْ (شکم دریده)، زندوْنجان، زنده گول، زنگ آباد، زیکه، سئروْ/ سرو، سئروْکانی، ساروان، ساریمساقلی، سالوُس، سانجاق، ساوان، سبزی، سرباغچه، سرپنگان (سورپنگان)، سرتان، سرتنگ، سردارآباد، سردکهستان، سرطاس، سرگلو، سرهوُلان، سریل آباد، سرینج آباد، سعیدآباد، سعیدآباد، سلامت، سیلک آباد، سلیم، سلیمان آباد، سمیرکان، سنجالا، سوُستان، سوْغانلو، سوْلاره، سوّلوک، سه پاکان، سه گُردان، سَهوُلان، سیاه گل (۱۹ک‌گ‌ب ۲٦۰/ تو)، سیْچان بولاق (۲۳ک‌گ‌د ۱۳۰/ تو)، سیدآباد عزیزآباد، سیدآباد، سیدمرگ، سیره مرگ، سیستَک، سیلکه، سیلوَه، سیناس، شاختان، شالی آباد، شاوله، شاه گلن، شاهرتین، شرَف کند، شکرآباد، شکریگ، شلیم جاران، شوُریچه، شهبازآباد ، شهرویران، شیخان، شیدرآباد (٦۹ک‌گ‌ب ۱۷۰/ تو)، شیرین آباد، شیلان آباد، شین آباد، شیوه زر، شیوه سر، صوْفیان، عبدالله آباد، عبدالله آباد، عزیزکند، عِلْم آباد (۳۲ک‌گ‌د ۲۷۱/ تو)، علی آباد قاراگل، عیسی کندی، عیش آباد، غازانسر، غوث آباد، قاباق کندی، قادرآباد، قاراخان (حاجی آباد)، قاراگوُل، قاضی آباد، قاضی آباد، قاضی گل، قالا پسوه، قالا تاسیان، قالا تپه، قالا رسول سید، قالاجیق (۲۷ک‌گ ۱۹۰/ تو)، قالارش، قالاکوُکه، قالاموت آباد، قُبادبَگیان، قرائی، قارابولاق، قاراچیلان، قاراداغ، قاراده، قاراقدیر، قاراقیشلاق، قاراآغاج، قمطره، قوُبه، قوْبو، قوُروچاو، قوْزلو، قوْزلوجا، قوُلوآباد، قوُم قلعه، قوُیتال، قیزآباد، قیزقاپان، قیزقالا (۳۱ک‌ق‌د ۳۸۰/ تو)، قیزکَسک، قیزی آباد (قیْزی آباد)، قیزیل قوْبو، قیزیل گئچی (۲۷ک‌د ۱۳۷۰/ تو)، قیزیل گوّنبذ، قیزیلجا، کؤهنه گچ، کؤهنه لاهیجان، کاپیس (قاپیس)، گابازاله(قابازالا)، کاریک، کاسوره ده، کاسه گران، کاکش، کامم، کانی رش، کانی (بو سؤزله بیرلیکده ۹ کند وار)، کاولان، کاولان، کبلسان، کپه باباعلی، کپه کند، کَتیکه، کربلائی رضاخان، کَرخه، کرمدار، کروچاو (کوْروچاو)، کسیلان، کشکوُنه، کلات، کلات، کلولان خوارو، کلیج، کلیسه، کم بوْراق (کم براخ)، کُملیان، کُنده کوُلان، کُوپَر، کوْخان، کوْران، کوْساکهریزه، کوُکه، کوّلفت، کوّلک،

کوُلکوله، کهریزه علی آقا، کهریزه، کیک آباد (کچی آباد)، کیله، گؤگ تپه، گاومیشیان، گاویس، گراد، گرد، گیرده رَش، گردیهود، گَرگوُل، گَزالا، گزکسک (قیزکسک)، گزلیه، گُلالان، گَلاوه، گللوسوهَن، گله، گُلیار، گَلینان، گنج آباد، گَنه دار، گوْتر، گوُچگه دره/ گؤیچه دره، گوْراکانی، گوْورَک، گوْرگه، گوْوره شیر، گوّل تپه، گوّل، گوّلشن، گوّلشین، گوّللوجه (گُلوجه) ، گوّنه مشکه، گیاه دوران، گیرابی، لئیل آغا، لاچین، لاسه کلان، لاوین، لاهیجان، لک بن، لیج، ماسو، مام هیبه، مامکاوا، مایچار، مراغا، مرجان آباد، مرگا، مزرعه، مزله، مَشکان، مقصودیان، ملا کندی، ماللالار (٤٠ک.گ.د ❊ ۳۹۰/ تو)، منصورکندی، منگور (مَنقوُر)، موُسی، میرآباد، میره ده، میشه ده، نَسیک آباد، نَمخینه، نیلان، واتمان آباد، ورمیشیان، وِیس آقا، هَبْلَس، هُرَنْج، هفتوانه، هَنکوه، هوُشین، یئلاوه، یارعلی (٤٠ک.گ ❊ ۱۲۰/ تو)، یاوایاو، یوسف کندی.

ساووُجو..savucu [آد] دفع ائدن، ساواشچی، ساویْجی.

ساووُر..savur [اؤزل‌آد] ۱-اَلی آچیْق ۲-اینسان‌آدی، ~آلپ، ~بای[۷].

ساووُران..savuran [صفت] ساووُروجو (فا: اصرافکار).

ساووُرتماق..savurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] ساوورماق ایشینی گؤردورمک.

ساووُرتوش..savurtuş [آد] ساوورتماق ایشی ویا بیچیمی.

ساووُرقاچ..savurqaç [اؤزل‌آد] ۱-ساووُرقان، اَلی آچیْق ۲-فیْرتیْنا، قاتی یئل[۷].

ساووُرقان..savurqan [صفت] بوشوناوچوخ‌خرجله‌ین، توتومسوز، اسرافچی.

ساووُرقانجا..savurqanca [ظرف] ساوورقان بیر بیچیمده.

ساووُرقانلیق..savurqanlıq [آد] ساوورقان‌اوْلما، اصراف‌ائتمه(فا: اصرافکاری).

ساووُرماق..savurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تاخیل کیمی شئیلری تمیزله مک اوْچون یئله وئرمک، سوْووُرماق (فا: به باد دادن). to winnow ۲-اسراف ائتمک، بوْشونا خرج‌له‌مک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر" بیرینه‌لعنت ساووُرماق، کوّلونو گؤیه ساووُرماق، واریوْخونو ساووُرماق". (فا: اصراف کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یئله وئرمک، دیواندا ‹ساووُرماق› سپمک و ساچماق معناسیندا گلیب، بو فعل ساوماق فعل اینین متعدی شکلیدیر}.

ساووُرو..savuru [اسکی] ارمغان، پیشکش(فا: ساوُری)[۱۴۹].

ساووُروجو..savurucu [صفت] تاخیل سوْووران.

ساووُروش..savuruş [آد] ساوورومااِیشی، ساووُرولما، ساووُرونتو، ساویْریش

ساووُروق..savuruq [صفت] بوُرولقان، کوّلک سوْنوجو بوُرولقان قار و فیرتینا، سوْورولان شئی (فا: طوفان و کولاک).

ساووُرونتو..savuruntu [آد] ساورولان هر شئی، ساووُرولما سوْنوجو توپلانان قیرینتی شئیلر، ساویْرینتی.

ساووُشدورماق..savuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] آتلاتماق، دفع ائتمک (فا: دفع کردن).

ساووُشماق..savuşmaq [تاثیرسیزائیلم] دفع اوْلماق، خبرسیزجه چکیلیب گئتمک(فا: دفع شدن). to be past

ساووُل ..savul [اؤزلنم] اوُزاق دوُر، دفع اوْل، ساویْل.

ساووُلماق..savulmaq [تاثیرسیزائیلم] گئچیب گئتمک، اوُزاق لاشماق، دفع اوْلماق، چکیلمک، اؤتوب‌گئچمک، چکیلیب‌گئتمک، اوُزاق دوُرماق، (فا: دفع شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دفع اوْلماق، رفع اوْلماق}.

ساووُن..savun [اؤزل‌آد] ۱-دعوت، چاغری ۲-ساووُنما، ساواش ۳-آغیْت، مرثیه، اؤلَنلرین ایگیدلیک یا دا خیرلی ایشلرینی مرثیه کیمی دئمک[۷].

ساووُنان..savunan [صفت] مُدافع (فا: مدافع). defender

ساووُنجو..savuncu [صفت] ساوونان.

ساووُندوُق..savunduq [اؤزل‌آد] دعوتیه[۷].

ساووُنقان..savunqan [اؤزل‌آد] ساووُنوجو، ساواشان، دیره‌نن، مدافع[۷].

ساووُنقوُل..savunqul [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: ساووُن+ قوُل[۷].

ساووُنما..savunma [آد] ساوونماق ایشی، ساوونو، مدافعه (فا: دفاع) "اوُلوسال ساوونما قوُرولو"(فا: سازمان‌دفاع‌ملی). defense

ساووُنما باخانلیغی..savunma baxanlığı [آد] ساووُنما ناظرلیگی (فا: وزارت دفاع - جنگ). ministry of war

ساووُنماسال..savunmasal [صفت] تدافوْعی (فا: تدافعی). defensive

ساووُنماسیز..savunmasız [صفت] ساووُنما گوجو اوْلمایان.

ساووُنماق..savunmaq [تاثیرلی ائیلم] سالدیرینی اؤنله‌مک، دفاع ائتمک.

ساووُنمالیق..savunmalıq [آد] ساوونمایا یارار، ساوونوجو.

ساووُنو..savunu [آد] ساوونما، ساووُنولان شئی.

ساووُنوجو..savunucu [آد] ساوونان.

ساووُنوجولوق..savunuculuq [آد] ساوونما ایشی.

ساووُنوش..savunuş [آد] ساوونماق ایشی ویا بیچیمی (فا: دفاع).

ساووُنولماق..savunulmaq [بلسیز ائیلم] ساوونماق ایشی گؤرولمک.

ساوه..savə [اؤزل‌آد] بو شهر تهران شهرینین ۱۲۰ کیلومترلیگینده، ایکی بؤیوک بخش قاراقان و نوْبران (انبوران) دان تشکیل تاپیر. دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۹۹۵ متر یوّکسک‌لیکده، ش ۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ۲۳۷۰۰۰ و ۱۸۰۰۰۰ نفرایدی، کؤک بیلیمی باخیمیندان بوُ شهرین آدی ساو سؤزجوغونه باغلانیر، ساوا ویا ساوه سؤزوده خبر و پیغام مفهوموندادیر، تورکمن خالقینین دیلینده ساوه سؤزو سعادت و خوشبختلیک قوُشو ویاخود اوُمای-همای قوُشو معناسیندادیر، دهخُدا سؤزلوگونده فردوسی‌یه دایاناراق ساوه بیر تورُان پهلوانی‌نین آدی اولاراق یازیلیبدیر و بو مطلب ده بوُ کلمه‌نین توّرکجه اوْلدوغونا بیر قانیتدیر، بوُ شهرین اهالی‌سی توّرک اوْلاراق آذربایجان توّرکجه سیله دانیشیرلار. --ساوه بؤلگه‌سینین بؤلوک‌لری: ساوه شهرستانی ایندیکی زاماندا ٤ بؤلوگه آیریلاراق بوُنلاردان عبارتدیر: ۱-حومُه بوُ بؤلومده ۷۰کند وار و٦ کنددن سوْنرا قالانی توّرکدولار، بؤلوگون بؤیوک یئرلَشیم‌یئری آوه، توّرک‌لرین یاشادیغی یئردیر. ۲-نوبران، بوُ بؤلوگون آدی قاباقجا بیر آیری کندین آدیندان آلیناراق مزله‌قان ایدی کی فارسجا مزدقان یازیردیلار، بؤلوگون اصلی چایی‌نین آدی‌دا مزله‌قان اوْلاراق قاراغان داغلاریندان قاینَاقلانیر، رَزغ چایی، مزله‌قان چایی‌نین قوْللاریندان ساییلیر، چایین قیراغیندا اوْلان مرغئی کندی بؤیوک شاعر تئلیم خانین دوْغولدوغو یئردیر، نوْبران بؤلوگونده ۱۰۰دن چوْخ کند وار و هامی‌سی توّرکدولر. ۳-زرند بؤلوگو، بوُ بؤلوکده ۹۰ کند وار و مامونیه امیرآباد و کؤهنه زرنددن سوْنرا قالان یئرلرین اهالی‌سی توّرکدولر، اوْنلارین اساس حصه‌سی بایات ائلیندن دیلر. ٤-خره‌قان بؤلوگو، بوُ یئرین اصلی آدی قاراغان دیر و۵۰یه یاخین کندی وار، ویدر و الویردن سوای قالانی توّرکدولر، بو بؤلوگون اساس ائللری توّرک خلج طایفاسی اوْلموشدور وبونا سبب بؤلوگون بیر قسمینه ساوا خلجستانی‌دا دئییرلر[۹۸]. --ساوه بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: آردمین قالاسی، باغ شیخ کاروانساراسی (قاجار دؤورو)، سرخده کؤپروسو (یل آباد یوْلونون ۱۳ کیلومتریندە، صفوی دؤورونه عاید اوْلاراق قیزقالا آدیلادا تانینیر)، سید اسحاق امامزاداسی (سلجوقلولار دؤورو)، جامع مچیدی (صفویلر دؤورو). قاراچای ویا قاراسوُ چایی شهرین اصلی سوُ قایناغی دیر وشاه عاباس سدّی بوُ چایین اؤستونده ووُرولوب، قاراغان‌داغی، قاراغان-بخشی‌نین یاخین‌لیغیندادیر. --ساوه بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قوُم دوُزگؤلونه تؤکولورلر: قایابوُلاق(ارجرد s2b11)، صادقلو (s3b20~)، ویدَر (~ s0 /1b35)، قالیجان (نوبران-توحیدلو s2b25)، مزدقان (نوبران، ساوه q3s1b175)، --ساوه بؤلگه‌سینین داغلاری: ساری قایا (٤١ک‌ب ۲۳۷۰)، بوُیوران (٤٣ک‌ق‌ب ۱۷۷۰)، گَرازین (٤٤ک‌ب۱۸۲٦)، خَشْلان (٤٦ک‌ب۲۰٦۳)، خارقالان (۵۰ک‌ق‌ب۲۰۹٤)، سای (۵۰ک‌ق‌ب۲۲٤۳)، دربند قایا (۵۱ک‌ق‌ب۲۱۱٤)، قالاقلو (۵۱ک‌ق‌ب۲۲۳۵)، تَنوُرلو (۵۳ک‌ق‌ب۲٤۸۱)، گؤنل (۵۸ک‌ق‌ب۲٦۷۵)، گَسدوُ (۵۹ک‌ق‌ب۲۵٤۸)، توّرکَمه (٦١ک‌ق‌ب۲۵٦۹)، جابا(٦٤ک‌ق‌ب۲۸۹۷)، قارادده (۳۸ک‌ق‌ب۲۱۳٦)، باباساتیلمیش (۳۹ک‌ق‌ب۲۱۱٤)، یوُشالو (٤٠ک‌ق‌ب۲۱۱٤)، گؤی پان (٤٠ک‌ق‌ب۲۲۲۰)، قارشی (٤١ک‌ق‌ب۱۸۰۲)، تیر (٤١ک‌ق‌ب۱۹۷۲)، قارا قوزئی (٤١ک‌ق‌ب۲۱۹۸)، حسن قارشی (٤٣ک‌ق‌ب۲۱٦۰)، گؤی گؤنک (٤٣ک‌ق‌ب۲۲۲۵)، سیچان چشمه (٤٤ک‌ق‌ب۲۲۵٤)، ایرقا یئل (٤۵ک‌ق‌ب۲۱۷۹)، قَمیش (٤٦ک-ق‌ب۲۲۹۱)، عاشق بولاغی (٤٦ک‌ق‌ب۲۲۹٤)، بین (٤۸ک‌ق‌ب۲۱۱۲)، خوُرجون (٤۸ک‌ق‌ب۲۳۲۱)، خارلار (۵٤ک‌ق‌ب۱۹۱۹)، انجی‌قارا (۵٦ک‌ق‌ب۲۳۲۵)، خلج دره (۵۸ک‌ق‌ب۲٤٤۹)، اینچه قارا (۵۸ک‌ق‌ب۲۹۸۹)، ساری داغ (۵۹ک‌ق‌ب۱۹٤۸)، قیزآغاشلو (٦٧ک‌ق‌ب۲۱۱٤)، قارا داغ (٦۹ک‌ق‌ب۲۱۲۰)، بایَن/ بایان (۵٤ک‌ق‌ب۲۰۸۰)، تیره (۵٦ک‌ق‌ب۲۳۲٦)، مَشتوُر (۵۸ک‌ق‌ب۱۹۳۰)، قاران خالا (۵۹ک‌ق‌ب۱۷۸۲)، دربند (٦٠ک‌ق‌ب۱۸٤۵)، قوْچ بولاق (٦٠ک‌ق‌ب۲٤۹۸)، آغ قایا (٦١ک‌ق‌ب۱۷٦۵)، گوّن دوْغماز (٦۲ک‌ب۲۰۹۰)، گوّنش داغ (٦۲ک‌ق‌ب۱۹۲۵)، قاراقایا (٦۵ک‌ق۲٤۸۳)، قیزآغاجی (٦٦ک‌ق‌ب۲۵۳۰)، تکه قایاسی (٦٧ک‌ب۱۹٦۹)، نَریاتان (۷۳ک‌ب۲۰٤۰)، قارا بابا (۷٤ک‌ق‌ب۱۹۸۷)، خوُر (۳۹ک‌ق‌د۱۳۱۲)، قیزلار (۳٤ک‌ق‌د۱۳٤۰)، قیلیچ (۵۳ک‌ق‌د۱۷۹۱)، گوّوَر (۵۳ک‌ق‌د۱۸۷۰)، تکی داغ (۵٤ک‌ق۲۰٦۲)، زاغا دره سی (۲۰ک‌ق۱۸۷٤)، قافلانتی (۲۵ک‌ق‌ب۲٤٦۵)، یاریق قایا (۲۷ک‌ق‌ب۱۸۰۰)، دوْقایاسی (۲۷ک‌ق‌ب۲۲۲۵)، چَکه‌وَر (۳۰ک‌ق‌ب۲۱۱۷)، بوُدَر (۳۰ک‌ق‌ب۲۲۱۵)، هَبْران (۳۱ک‌ق‌ب۱۷۹٤)، قاراچاناق (۳٦ک‌ق‌ب۲۰۰٤)، چاخماقلی (۳۸ک‌ق‌ب۲۰۲۲)، آغ-بوُرون(٤۰ک‌ق‌ب۱۷۹۳)، کوْرابولاق (٤۷ک‌ق‌د۱۸۵۰)، گؤی داغ (۵۰ک‌ق‌د۱٤۱۲)، بندچایی (۲۰ک‌ب۱۳۳۵)، آغ دوْنو (۲۳ک‌ب۱۳۵۹)، شوْرلوق (۲۳ک‌ب۱٤۱۸)، قوُیوجای (۲۳ک‌ب۱٤۳٦)، کیلَک (۲۵ک‌ق‌ب۲۲۰۰)، سؤیودلو۲٦ک‌ق‌ب۲۳۵٤)، قانشان‌لار (۲٦ک‌ق‌ب۱۹٦٤)، قوُش قایا-

سی (۲٦ک‌ق‌ب۲۱۰۰)، نجف دره سی (۲۸ک‌ق‌ب۲۰۳۵)، دربند (۲۸ک گ‌ب۱۷۸٤)، خالخال(۲۹ک‌ق‌ب۲۵۲۵)، مَرقَکان/ مارقاخان (۲۹ک گ‌ب۱۷٤۵)، زاغالار (۳۰ک‌ق‌ب۲۳۱۹)، چینار (۳۱ک‌ق‌ب-۱۹۰۸)، خالخاو/ خلخاب (۳۲ک‌ق‌ب۲۰۷۲)، کلّه قوش (۳۵ک‌ب-۲۰٦۷)، قارالار (۳۵ک‌ق‌ب۱۷۰۰)، دوْنقوزلو (۳۷ک‌ق‌ب۱۹۱۸)، اَنجیل (۳۹ک‌ق‌ب۲۱۵۵)، مَرَق (٤۰ک‌ب۲۳۹٤)، تاوا (٤۲ک‌ق‌ب۱۷۸۸)، میل (۱۹ک‌ق‌د ۱٤۸٤)، خئییروئرمز (۲۷ک‌ق‌د۱۱٤۵)، قَطَرقوُیو/ قاتارقوُیو (۳۰ک ق‌د۱۲٤۰)، پَنْگ (۳۱ک‌ق‌د۱۵۵٤)، بوْغرَک (۲۰ک‌ق‌د ۱٤٤۰)، قیرمیز (۳۸ک‌ق‌ب۲۲۵٤)، پاچال (۵۸ک‌ق‌ب ۲٤٤۵)، اینچه (۵۹ک‌ق‌ب۲۵۱۲)، قاراتوْپراق (٦۰ک‌ق‌ب ۱۸۷۹)، باقَرَلَن/ باغرالان (٦۰ک‌ق‌ب۲۱۱۷)، چارقاش (٦۱ک‌ق‌ب ۲۵۰۰)، ایبده‌لی (٦۲ک‌ق‌ب ۲۱٦۳)، گیناو/ گیناب (٦۲ک‌ق‌ب ۲٦۸٤)، باتیق قایا (٦٤ک‌ق‌ب۲۰۳۰)، قاراتیره (٦٦ک‌ق‌ب ۲۰۹٤)، ساری قایا (٦٦ک‌ق‌ب۲۳۰۰)، قارانلیق دره (٦٦ک ق‌ب۲۵٤۸)، قانلی (٦٦ک‌ق‌ب۲٦۵۱)، قانشار (٦٦ک‌ق‌ب ۲۹۸۱)، قارادره (٦۷ک‌ق‌ب۲۰۱٤)، قاراگونئی (٦۸ک‌ق‌ب ۲۰۸۵)، علی‌دره سی (٦۸ک‌ق‌ب ۲٦۲۵)، دربند (٦۹ک‌ق‌ب ۲۱۰۳)، آغاجان (٦۹ک‌ق‌ب ۲۸٤۱)، رقلی (۷۰ک‌ق‌ب ۲٦۸۲)، آغمییار (۷۱ک‌ق‌ب ۲۱۵۹)، حوْوض‌قایا (۷۱ک‌ق‌ب ۲٤۵۰)، رَمال (۷۱ک ق‌ب ۲۵۵۸)، توُکمز/ تؤکمز (۷۱ک ق‌ب۲۷۱۷)، ملّا باغی (۷۳ک‌ق‌ب۲۱۳٤)، گدیک‌لر (۷٤ک ق‌ب۲۳۳۳)، بئشکند (۷۵ک‌ق‌ب۲۳۹۷)، قوُچَن (۷۵ک‌ق‌ب ۲٤۷۰)، چاناقچی/ ی (۷۵ک‌ق‌ب۲٦۷۵)، قوُش قایا (۷۵ک‌ق‌ب ۲٦۸۳)، قوُردگؤرن (۷۵ک‌ق‌ب۲۷٦٦)، تَندیرلی (۷۵ک‌ق‌ب ۲۷۹۵)، مَنان دره (۷۷ک‌ق‌ب۲۰۵۰)، قاراباتاق (۷۸ک‌ق‌ب ۲۰۷٦)، آغ داغ (۷۸ک‌ق‌ب۲۵۲۳)، قارادوْلان (۷۸ک‌ق‌ب ۲٦۳۸)، مارالدره (۷۹ک‌ق‌ب۲٦٦۵)، قارایاتاق (۸۰ک‌ق‌ب ۲۰۲۲)، قوْشا داغ (۸۱ک‌ق‌ب۲۱۳۹)، قوْشا (۸۲ک‌ق‌ب ۲۱۲۱)، زیارت بوُلاغی (۸۲ک‌ق‌ب ۲٦۷٤)، ایندَس (۲۳ک گ۱۸۱۵)، میل (۲۷ک گ۱۷۷۰)، سالاندوْز (۲۵۰۰)، گوْنئی (٦۸ک‌ق‌ب۲۳۷۰)، چینار گونئی (۷۳ک‌ق‌ب۲۱۰۵)، آغجاقایا (۷۳ک‌ق‌ب ۲٦۹۰)، اَرْنه (۷۵ک‌ق‌ب۲٤٦٤)، اوْیوخلو (۷٦ک‌ق‌ب) ۲۱۵۰)، سامان (۷۷ک‌ق‌ب) ۲٤۰۹)، آغ یوُرد (۷۹ک‌ق‌ب ۲٤۵۳)، قارادره (۸۰ک‌ق‌ب۲٤۹۰)، گئیال (۸۰ک‌ق‌ب ۲۸۳٦)، گیجی تیکانلو (۸۱ک‌ق‌ب ۲٤۳٦)، قَجیر (۸۲ک‌ق‌ب ۲۷۳٦)، قیرمیزآغاش (۱۷ک‌ق‌ب ۱۷٤۵)، توْفکچی (۱۷ک ق‌ب ۱۸۳۲)، کئچی (۲۲ک گ‌ب ۱٤۸۰)، قارادرباشی (۲٦ک گ‌ب۱۸۸۰)، یاریلیگویئر/ یاریلی گؤیَر (۱٤ک‌ق‌ب۱۵۹۵)، قارابوُرون (۱۵ک‌ق‌ب ۱٦۰۹)، دَلوُکَن/ دَلیقان (۱۷ک‌ق ۱٦۱۸)، قیرخ بولاق (۱۸ک‌ق‌ب۱۹۰۰)، بالانَک/ بالاناق (۲۰ک‌ق‌ب۲۲۷۰)، قاراداغ (۲۱ک گ‌ب۱۵٦٤)، بندشاه‌عبّاسی (۲۲ک گ‌ب ۱٦۷۵)، قوُیوجاق (۲۳ک‌ب۱۳٦٦)، -- ساوه بؤلگه‌سینین کندلری: آجان (۵ک‌ق ٭۲۵۰)، آسیابک (۱۸ک گ‌د ٭۲۳۰/ ی‌تو)، آغدره (۱۸ک گ‌د ٭۱۸۰)، آغزی گَنْگ (۱۸ک‌ق‌ب ٭۲۳)، احمدآباد اینانلو (۳ک‌ق‌ب ٭۱۵نفر)، احمدآباد شاهجرد (۳۲ک‌د ٭۱٤۰/ ی‌تو)، ایستوُج (۱۵ک گ‌د/ غ‌تو)، اکبرآباد/ ی (۲۰ک گ‌د ٭۲٦۰)، امام آباد/ کوناب (۱۸ک گ‌د ٭۳۷۰/ ی‌تو)، انجیلاوَند/ آ-ی (۲٤، ۱۸ک‌د ٭۵۷۰، ۱۱۰/ ی‌تو)، اوُجان (۲۰ک گ ٭۱۹۰/ ی‌تو)، باغ قدیمعلی (۷ک ٭۱۱۰)، باقرآباد (قوُم یولو ۱ک ٭۱۸۰)، بایخان (۳۱ک‌ق‌ب ٭۱۲۰/ ی‌تو)، بَربَر (۳ک‌ق‌ب ٭٦۰۰/ ی‌تو)، بندچایی (۲۷ک گ‌د ٭۱۳۰/ ی‌تو)، جَزوار/ ظهیرآباد (۲٤ک گ‌د ٭۸۰/ ی‌تو/ کوْسالار طایفاسی)، جعفرآباد (۲٤ک‌د ٭٤۰)، جعفرآباد (۷ک‌ق‌ب ٭۷۰)، جعفرآباد (گ‌ب ٭۲٤۰/ ی‌تو)، چیچک آباد (۱۸ک ٭۷۰/ ی‌تو)، حسین آباد (۳٦ک‌ق ٭۱۲۰)، حسین آباد انجیلاوند (۳۰ک‌د ٭۱٤۰/ ی‌تو)، حسین آباد چای/ رودخانه (۱۸ک گ‌د ٭۸۰/ ی‌تو)، حصارقیلیچ (۸ک گ‌د ٭۷۰/ ی‌تو)، حقانیه (۲۲ک‌ب)، خان آباد (۲۱ک ٭۷۰)، دالستان (٭٤۰)، رازقان (خرقان بخشی‌نین مرکزی ٭۱۰۷۰/ ی‌تو)، رضاآباد (۱۰ک‌د ٭۳٤۰/ ی‌تو)، زنگنه (۲۵ک‌ب ٭٤۰نفر)، سرخده (۱۲ک گ‌د ٭۲۲۰/ ی‌تو)، سماوک (۲٤ک‌ب ٭۲۲۰/ ی‌تو)، سوْغانلیق (۸ک‌ب ٭٤۲۰/ غ‌تو)، سیلجرد (۲۰ک‌ق‌ب ٭۵۹۰/ ی‌تو)، سینَک (۳۰ک گ‌د ٭۱٦۰/ ی‌تو)، صالح آباد (۲٤ک گ ٭۱٤۰)، صیدآبادنین ۱۸ک، نفوس ٭۱۵۰/ ی‌تو)، طراز ناهید (طراز نائین) (۱۲ک‌د ٭۱۲۰۰/ ی‌تو)، طرخوُران (۹ک گ ٭۷۰/ ی‌تو)، عابباس‌آباد الویر (٦ک، نفوس ٭٤۲۰/ ی‌تو)، عابباس‌آباد ضرغامی (۱۵ک گ٭۲۷۰/ ی‌تو)، عابباس‌آبادنارباغی(۲٤ک. ٭۱۰۰)، علیشار (۲۰ک‌ق‌ب ٭۱۲۵۰/ ی‌تو)، قالافتح آباد (۹۲ک‌ق ٭۸۰/ ی‌تو)، قردین٭٤۰، قاراتپه (۱۵ک گ‌د ٭۷۰)، قاراتپه (۲٤ک‌د ٭۱۹۰)، قلندریه (۲۷ک گ‌د ٭۲۱۰/ ی‌تو)، قیزل چشمه (۳۰ک‌د ٭۳۰ نفر)، قیلیج کندی (۲۲ک‌ق ٭۱۹۰)، گرکباغی (۳٦ک‌ق‌ب ٭۱۱۰/ ی‌تو)، لابار (۱۳ک گ‌د ٭۱۰۰/ ی‌تو)، لالکان٭۲۵۰/ ی‌تو، مأمونیه (٭۲۵۰۰/ ی‌تو)، مجدآباد (۲٤ک گ‌د٭۲۵۰/ ی‌تو)، محمودآباد (۳ک٭۱٤۰)، مصرقان (۱۸ک‌ب ٭۱۰۳۰/ ی‌تو)، معصوم‌آباد (گ‌ب-دمیر یولو کناریندا)، ٭۳۰۰/ ی‌تو)، ملک آباد (۱٦ک گ ٭۱۹۰/ ی‌تو)، منجقان (۱۰ک‌ق‌ب ٭۳۱۰/ ی‌تو)، موسی آباد (۲۰ک‌ق‌د ٭۱٤۰)، میل

(١٤ک‌ق‌د *٢٦٠/ ی‌تو)، ناوئین (دهی در، نفوس *٢٦نفر)، نَشوه (٣٣ک *٢٧٠/ ی‌تو)، نوْبران/ نوباران (٦٠ک‌ب *٢٤٧٠)، نیوشت (٢٤ک‌ق‌ب *٨٩٠)، وجیه آباد (٢٧ک‌ب *٣٠نفر)، هَبَران (٢١ک *٢٤٠/ ی‌تو)، هَجَب (٢٤ک‌ق‌د *٩٠)، هرلیان (١٥ک‌گ‌د *٢٥٠/ ی‌تو)، هلول (١١ک‌گ *٢٤٠/ ی‌تو)، یئکه‌باغ/ آ-ی (٣٨ک‌ق‌ب *١٧٠)، یئل آباد/ یل آباد (٩ک‌گ‌د *٢٦٦٠/ ی‌تو)، یئنگی کند (٢٢ک‌ب *٤٠٠)، یئنگی کهریز (٢٤ک، نفوس *٩٠/ ی‌تو)، یوزآباد (گ ب، نفوس *١٢٠/ ی‌تو)، یولاق (٢٤ک‌ق‌ب *١٦٠/ غ‌تو) --ساوه(جعفرآباد) بؤلگه‌سینین کندلری: حیدرآباد (*١٦٠/ ی‌تو)، خرّم آباد (*٢٥٠/ ی‌تو)، دؤولت آباد (گ‌ب *١٧٠/ ی‌تو)، سعیدآباد (*١٠٠/ ی‌تو)، علی آباد (*١٤٠)، محمودآباد (*١١٠)، ملازر (*٧٠)، --ساوه(خرقان/ قاراغان) بؤلگه‌سینین کندلری: آختاج (٣٠ک‌ق *١١٠)، آزادقین (١٥ک *٢٨٠/ ی‌تو)، احمدآباد (٤٥ک‌ب *١٣٠)، اَزبَزان (٦ک‌ب *١١٧٠/ ی‌تو)، امیرآباد (٢٤ک‌ق‌ب *٣٨٠/ ی‌تو)، بَلوُبند (٨ک *٤٢٠/ ی‌تو)، پروین آباد (٣٠ک *١٣٠)، پیغمبر/ اشموعیل (٢٤ک، نفوس *٢٨٠/ ی‌تو)، ده بالا (٢٤ک‌ق *١٢٠)، عبن آباد/ آناوا (٨ک‌ق‌ب *٤١٠/ ی‌تو/ اوْخچو و قوُرد دره سی اکین یئرلری بو کنده دیر)، کؤشکک (١٥ک *٢٥٠/ ی‌تو)، کورطل/ گوّرتال (*٣٠) --ساوه(رازقان) بؤلگه‌سینین کندلری: آدارامند (١٢ک *١٧٠/ ی‌تو)، بندامیر (٩ک *٤٩٠/ ی‌تو)، بیانلو (١٨ ک‌ق *١٢٠)، چارحَد (٤٢ ک‌ب *٦٠٠/ ی‌تو)، چاناقچی/ آ-ی (٢٩-٣٠ک *١٧٧٠تو+ارمنی)، چلسبان(٧ک *١٢٦٠/ ی‌تو)، حصار (١٥ک‌ق *٥٣٠/ ی‌تو)، ده آقا/ پوانک (٢٦ک *١٤٠/ ی‌تو)، سیدآباد (١٨ک *٢٤٠/ ی‌تو)، کبودکمر (١٥ ک‌ق‌ب *٥١٠/ ی‌تو)، لار (٢٤ ک‌ب *٨٩٠ تو+ارمنی)، ورده(٣٠ک‌گ‌د*٩٣٠/ ی‌تو)، وسمق(١٠ ک‌د *١١٦٠/ ی‌تو)، -- ساوه(زرند) بؤلگه‌سینین کندلری: آسیابک (٣ک‌ق‌ب، ٢١٣٠/ ی‌تو)، امیرآباد (١ک‌گ‌د *٨٩٠/ ی‌تو)، امین آباد پیک (٢٤ ک‌ق‌د *٢٣٠/ ی‌تو)، بوُقین (*٤٠نفر)، پیک (١٨ک‌گ *١١٢٠/ ی‌تو)، تقلیدآباد/ تالتاوا (٨ک *٥٣٠/ ی‌تو)، تنگ بَر (اینانلو ائلاتی‌نین قیشلاق یئری)، چهارباغ (٤٨ک *١٨٠)، حاجی آباد اینانلو (یاخین‌لیغیندا بیر بالاجا کند، نفوس *٣٠ نفر)، حاجی آباد/ آ (٣٦ک‌د *٦٠)، حسین آباد (٥ک‌ق‌ب، ٨٠٠/ ی‌تو)، حسین آباد هیشلو (٣٦ک‌م قوُزئی طرفینده، ٥٨٠)، حکیم آباد (٥ک‌م قوُزئی طرفینده، ٥٢٠/ ی‌تو)، خان آباد (٨ ک‌ق‌د *٦٠نفر)، خانکیشی(٢٧ک‌د، *٤٠)، خشگرود(٢٢ک‌ق‌ب، ١٨٠٠/ ی‌تو)، خورشیدآباد (١ک‌د *٥٧٠/ ی‌تو)، دؤولت آباد (١٢ ک‌ق‌د *٦٠)، دستجرد (٦ک‌ق *٣١٠)، دکین (٤٠ک‌ق‌ب، ٦٠)، راسفیجان/ رسفیجان (١٤ ک‌ق‌د *٩٠/ ی‌تو)، رحمت آباد (١٢ک، ٦٥٠/ ی‌تو)، رضی آباد (٦ک‌ق *٣٤٠)، زئیوه/ زاویه (١٠ک‌ق *٣١٢٠/ ی‌تو)، ساری بولاق (٢٣ ک‌گ‌د *٢٠)، سلیمان آباد (*٣٠/ ی‌تو)، سلیمان آباد (١٤ ک‌ق‌د *١٠٠/ ی‌تو)، شکرآباد (١٠ک‌ق‌ب، ٢٠٠)، شورک آباد (٥ ک‌ق‌د *٣٧٠/ ی‌تو)، صدرآباد (٨ ک‌ق‌د *١٠٠٠/ ی‌تو)، عابباس‌آباد(١١ک‌ق‌ب، ٢٥٠/ ی‌تو)، علی آباد (١٢ ک‌ق‌د *٢٥٠/ ی‌تو)، عیشار (١٠ک‌د)، قاسم آباد علیا (ق‌ب *٧٩٠)، قاسم آباد/ آ (١٥ک‌د *٣٩٠/ ی‌تو)، قارا (اینانلو طایفاسی‌نین قیشلاق یئری)، نفوس *١٨نفر)، قوْزلو (اینانلو ایلاتی‌نین قیشلاق یئری، *١٢نفر)، کریم آباد (٦ک‌ب *٢٦٠/ ی‌تو)، گمرکان (*٥٠، اینانلو طایفاسی)، محمودآباد (٤٨ ک‌ق‌د *٨٠)، موسی آباد (٦ک‌ق *١٢٠)، نجف‌آباد (١٢ک‌ق *٣٦٠/ ی‌تو)، نصیرآباد (٩ک‌ق‌ب، ٣٤٠/ ی‌تو)، ولی‌آباد(٢٥ک-ق١٢٠)، یئنگیجه (٥٤ک‌ق‌ب)، --ساوه(نوبران) بؤلگه‌سینین کندلری: آراقالا (٣ک‌گ *١٠٠/ ی‌تو)، آغ‌قالا (١٥ک‌ق‌ب *١٥٠/ ی‌تو)، آغ کهریز (١٠ک‌د *٢١٠/ ی‌تو)، آغجاقالا (٢٤ک‌گ‌د *٥٥٠/ ی‌تو)، آغداش (٢٤ک‌ق‌ب *٧٢٠/ ی‌تو)، اَرَجرود (٤١ک‌گ‌د *٣٠٠/ ی‌تو)، اَردَمین (١٥ک‌ق‌د *٢٠٢٠/ ی‌تو)، اکبرآباد قوشچی (١٦ک‌د *٥٠ شاهسون طایفاسی)، امامزاده خوْرَق (٣٣ک‌گ‌د*١٦٠/ ی‌تو)، ایستیجَک (٩ک‌گ‌د *٥٩٠/ ی‌تو)، بئش بوُلاق (٣٣ک‌ق‌ب *٣٣٠/ ی‌تو)، بابَکلو (٢٤ک‌گ‌د *١٧٠)، بادامچالیق (٣٢ک‌ق‌د *٤٠٠/ ی‌تو)، باغچاقاز (٧ک‌گ *٨٠/ ی‌تو)، بالیقلو (١١ک‌گ‌د *٣٩٠/ ی‌تو)، بندنَقان (٣٣ک‌گ‌د *١٥٠/ ی‌تو)، بیجگرد (٣٠ک‌ق‌د *٢٨٠/ ی‌تو)، بوُیوران (٢٢ک‌ق‌د *١٤٦٠/ ی‌تو)، پلنگ آباد (٢٦ک‌گ‌د *١٧٠/ ی‌تو)، تجْره (١٢ک‌ق *٤٣٠/ ی‌تو)، توُرشک (٣٧ک‌ق‌د *٢٤٠/ ی‌تو)، توحیدلو (٩ک‌گ‌د *١١٠/ ی‌تو)، تیمورقاش (٣٦ک‌ب *٢١٠/ ی‌تو) (قاراچای گؤنئیی)، جلکبر (١٢ک‌ق‌ب *٦٦٠/ ی‌تو)، جمالک (٦ک‌د *٧٠٠/ ی‌تو)، جمشیدآباد (٢٤ک‌گ‌د *٨٠/ ی‌تو)، جوْشقان (٦ک‌ق‌ب *١٥٥٠)، چال فخره (٢٧ک‌ق‌ب *٩٠)، چاه بار (١٢ک‌ب *٢٤٠/ ی‌تو)، چمْرم (٢٢٤ک‌ق‌د *١٥٥٠/ ی‌تو)، چینار، چهل گزی (٢٤ک‌گ‌د *٤٠/ ی‌تو)، خان آباد (٢٤ک‌ق‌ب *٧٥٠/ ی‌تو)، خنه‌یه (٢٢ک‌ق‌ب *٣١٠/ ی‌تو)، خرّم آباد (٩ک‌گ *١٦٠/ ی‌تو)، خالخاو/ خلخاب (٣٦ک‌د *٣٩٠/ ی‌تو)، خلیفه کندی (١٢ک‌ق‌ب *١١٦٠/ ی‌تو)، خونی (٨ک‌گ‌د *٦٣٠/ ی‌تو)، دؤولت آباد (١١ک‌د *٧٨٠/ ی‌تو)، دربند (٤ک‌گ‌د *٥٣٠)، دروازه (١٧ک‌ق‌ب *٨٠/ ی‌تو)، دمیرچی علیا (٤٨ک‌ق‌ب *٦٦٠/ ی‌تو)، دوخان (١٨ک‌ب *١٨٠/ ی‌تو)،

دورزان (۳کب *٦۱۰)، رازین (۳۲کگد *۲۲۰/ ی‌تو)، زنبر (۲۷کق *۲٦۰تو+ ارمنی)، ساری/ آ (۲۱کقب *۱۲۰/ ی‌تو)، ساری قاش (۳۵کقد *۹۰/ ی‌تو)، سامان (۲۰کقب *۲۱٦۰/ ی‌تو)، ستق (۳٦کب *٤٦۰/ ی‌تو)، ساریدان/ سرطان (۳کگ *۹۰)، سنگ (۱۵کقد *۸۸۰/ ی‌تو)، سنگستان(۱٦کقب *۱۵۰/ ی‌تو)، سوُلاب (۲۱کگد *۲٦۰/ ی‌تو)، شاهسون کندی/ آ-ی (۲۵ک *۵٤۰/ ی‌تو)، صفی آباد (۲۷کگد *٤۷۰)، طاهره خاتون (٤کگ *۱۳۱۰)، علیدرزی (۱۸کد *٤٤۰/ ی‌تو)، غازم آباد (۱۸کگد *۱۲۰۰)، غرق آباد (۱۲کد *۲٤۷۰/ ی‌تو)، فارسجین (رزن یوْلو ۲ک *۱۷٦۰)، فستق (٤کب *۷٤۰)، فولاد باغی، قارلوق (۳۰نفر)، قایاجیق/ قیه‌جیک (*۵۰)، قلعتین/ خدا بنده خان (۳کب *۵۲۰/ ی‌تو)، قیرمیزین (۲۰کقب *۸۵۰/ ی‌تو)، قیطانیه (۳۳کگد*۵٤۰/ ی‌تو)، کرفس (٤۵ کقب *۲٤۵۰/ ی‌تو)، کره-بر (۲٦کقب *٤٦۰/ ی‌تو)، کله دشت (۱۵کگد *٤۰۰/ ی‌تو)، کمالو (۱٦کقب *۵٦۰/ ی‌تو)، کؤردخورد/ آ (۵کقد *۵۸۰/ ی‌تو)، کؤردخورد/ ی (۵کق *٦۵۰/ غ‌تو)، کؤردک (۲کب *۱۳۰/ ی‌تو)، کهَک (۱۱ک *۷٦۰/ ی‌تو)، گؤیجه منار، گندآب/ ابراهیم آباد (٦کب *۸۰)، مر (۹کد *۷۱۰/ ی‌تو)، مره‌غئی (۱۲کق *۱۳٤۰/ ی‌تو)، مرَق (۳٦کگد *۵۳۰/ ی‌تو)، مرَقکان/ مره‌کان (۳٦کگد *۳۹۰/ ی‌تو)، مسلم آباد (۵کگد *٦۳۰/ ی‌تو)، مقصود آباد (۲٦کقب *۸٦۰/ ی‌تو)، موسنقین (۳٤کگد *٦۲۰/ ی‌تو)، میچک (۱۳کقد *۸٦۰/ ی‌تو)، میچینک (۱۸کقب *۳۵۰)، میمه (٦کق *۲۸۰/ ی‌تو)، ورکبار/ آ-ی (۲۸کگد *۱٤۰، ۵۷۰/ ی‌تو)، ویسمان (۲۰کگد *٦۳۰/ ی‌تو)، هین (۱۲کد *۱٤۰/ ی‌تو)، یئنگی قلعه (۱٦کقب *٤۸۰/ ی‌تو)، یاتان (۱۸کقب *۱۷۲۰/ ی‌تو)، یاری آباد (۲۵کق *۲۳۰ تو+ارمنی)، یوْلداش آباد (۲۰کگد *۹۰/ ی‌تو)، --ساوه(فُرقان) بؤلگه‌سینین کندلری: بَرییه/ بیره (۱۰ کب *۱۲۰)، سیف آباد (۱۵کگ *۳۱۰/ ی‌تو)،

ساویْت..savıt [باخ] ساووُت، زره.

ساویْجی..savıcı [باخ] ساووُجو، دفع ائدن، ساواشچی.

ساویران..savıran [باخ] ساووُران.

ساویرماق..savırmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ساووُرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

ساویریجی..savırıcı [باخ] ساووُروجو.

ساویریق..savırıq [باخ] ساووُروق.

ساویشماق..savışmaq [باخ] ساووُشماق.

ساویلماق..savılmaq [باخ] ساووُلماق.

ساهر..sahir [آد، عربجه] اوْیاق (فا: ہ).

ساهران..sahiran [آد] آلتون ساری‌سی کیمی بیر نوع بوُغدا[۲۲٤].

ساهمان..sahman [آد] سلیقه، قایدا، دؤزگون وضعیت، دؤزگون (فا: منظم). order {فا ‹سامان›، باخ: سامان}.

ساهمان‌لاماق..sahmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] قایدایا سالماق، سلقه‌یه سالماق.

ساهمانلی..sahmanlı [صفت] سلقه‌لی.

سای..say [آد] ۱-سایی، عدد. "بیرمی دن سوْنراکی سایی" ۲-مقدار، کیفیت"چوْخ‌سایی‌دا مال" ۳-دؤشونمه، اؤلچمه، سئچمه، تاساریْم، ٤-سایقی، سایما، {باخ: سایماق؛ ت ‹سای›: ۱-داشلیق یئر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سای یاراق› زره، دمیر گئییم}. ۵-سای۲(باخ: چای) دنیز وچایدا گمی‌نی تهلیکه‌یه سالان دایاز یئر. ٦-یئر آدلاریندا چای معناسیندا: یئنی سئی، ۷-سای۳(اؤزل‌آد) ساوه ده داغ آدی. ۸-سای--(اؤزل‌آد) سای سؤزیله دؤزه‌لن‌اینسان‌آدلاری: سایخان، سایبیل، سایقال، سایقان، سایقوُت، سایقوُل {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سایا..saya [آد] ۱-باشماق اوستونده کی یوموشاق بؤلوم، پستاها. ۲-ایش اؤنلوگو. ۳-بیر رنگلی، سایبلی، ساده، مُرکّب اوْلمایان "سایا پارچا، سایا آدام". {باخ: سایماق}.٤-سایا۴(آد، یازین) اِحترام و سایقی معناسیندا اولاراق بو نوع قوْشقو بؤیوکلره احترام گؤسترمک اوچون سؤیله‌نر و قورولوشجا معمولا مصرع‌لری ۸ هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "سلام علیکم سای بَی‌لر. بیری بیریندن یئی‌لر."[۷۳، ۷٤]

(فا: نوعی شعر فولکلوریک آذربایجانی). {باخ: سایماق}.

سایااوْغلو..sayaoğlu [اؤزل‌آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

سایاج..sayaç [آد] بیر آخیجی ماده‌نی اؤلچولندیرن و مقدارینی بللی ائدن آراج (فا: کنتور). meter

سایاجی..sayacı [آد] باشماق‌اؤزلرینی‌تیکیب‌قالیباقوْیان، قوْنداراجی[۲۲٤]

سایاچی..sayaçı [صفت] سایا قوْشان و اوخویان، بعضاً قوْیون قوُزولارا ماهنی قوْشان چوْبان‌لارا سایاچی دئییلیر "سایا گلدی گؤرونوز. سلام وئردی آلینیز. آلنی تَپل قوُزونو. سایاچی یا وئرینیز، بایاتی".

سایاچیلیق..sayaçılıq [آد] سایاچی‌نین ایشی.

سایاخلاماق..sayaxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] هذیان‌دئمک، سایاقلاماق باخ: سایقلاماق.

سایار..sayar [اؤزل‌آد] ادبلی وسایبلی آدام، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سایاغی..sayağı [صفت، ظرف] باخ: سایاق.

سایاق..sayaq [صفت، ظرف] سایاغیْ: ۱-بنزرلیک و اوْخشارلیق بیلدیرن بیرسؤز "گنج سایاغی گئیینمک". ۲-بعضی سؤزلرله اصلی معنایا یاخین مفهوم دؤزَلدیر "اؤزگه سایاق، نه سایاق" (فا: سیاق). way, method ۳-سایقیْلی، حُرمتلی، قیْرقیزلارین، توْقای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان. قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. {سایماق+ اق› سایاق› سایاغی، بوکلمه عربجه ده ده ایشله‌نیر}.

سایالانماق..sayalanmaq [تاثیرسیزائیلم] ساغالماق {ساغالماق› ساغالانماق› سایالانماق}.

سایان..sayan [صفت] ۱-سایقیْلی ۲-آلتای توْرکلری اوْیماق‌لاریندان. ۳-تورکوستاندا بیر سیرا داغلار آدیدیر[۱۲]. ٤-زنجان و رزن ده کند آدی.آغسوُ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

سایپاماق..saypamaq [تاثیرسیزائیلم، ت] اسراف ائتمک.

سایتاش..saytaş [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. ۲-سال داش[۲۲٤].

سایتال..saytal [صفت] بوْیلو بوخونلو، ائنلی کوْرکلی، گؤرکملی اولان هر شئی و آدام "سایتال بوُغدا: اصیل و ایری دانالی بوغدا؛ سایتال‌قوْچ" (فا: عالی). {سای +ایت+ آل› سایتال}.

سایجا..sayca [ظرف] سای اعتباریله، سایینا گؤره، مقدارجا.

سایجیق..saycıq [آد] رقم (فا: رقم). figure

سایجیق سال..saycıqsal [باخ] ساییسال (فا: رقومی). digital

سایخاش..sayxaş [آد، دا] ساکت، دورغون "سایخاش هاوا= کوْلک‌سیز هاوا" {باخ: سایا/ سای+قاچ› سایقاچ› سایخاچ› سایخاش}.

سایخاش‌لیق..sayxaşlıq [آد] ساکت‌لیک، دورقونلوق، سایخاش وضعیت.

سایخاشماق..sayxaşmaq [تاثیرسیزائیلم] ساکت‌لشمک {ساووُشماق}.

سایخان..sayxan [اؤزل‌آد] ادبلی‌و ساییلی، آلتای داستانلاریندا بیر قیْز آدی.

سایخان‌خاتوُن..sayxan xatun [تاریخی اؤزل‌آد] تیموُرخان‌دؤنَمی‌سارای خانیملاریندان[۷].

سایخیماق..sayxımaq [باخ] سایخاشماق.

سایدام..saydam [آد] ایشیغی راحتجه اؤزوندن گئچیرن، برّاق، سایْیلابیلن، آچیْق، تَمیز، (فا: شفاف). transparent {دیواندا "سایرام سوُ" سؤزو دایاز سوُ، و "سایراملانماق" سؤزوده سوُیون آزالماسینا دئییلیر، دؤشونمک اوْلورکی سایرام سؤزو آزالماق و ضعیفله مک و ساییلی اوْلماق مفهوموندادیر و بوُکلمه سایدام سؤزونه دؤنه‌رک، نازیک و قارشی‌طرفی‌ساییلان‌و سئچیله‌بیلن شئی-معناسیندا گلیشیبدیر}.

سایدام‌لاشدیرماق..saydamlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سایدام‌حالا گتیرمک.

سایدام‌لیق..saydamlıq [آد] شفاف‌لیق، سایدام اوْلما وضعیتی[۷].

سایدوُر..saydur [اؤزل‌آد] سایقی دوُروشو، قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

سایدیرماق..saydırmaq [تاثیرلی ائیلم] سایماق ایشینی گؤردورمک.

سایر..sair [صفت، عربجه] باشقا، آیری‌سی، اؤزگه(فا: ~).

سایراماق..sayramaq [تاثیرسیزائیلم] اوْخوماق (قوُشلار)، چوْخ دانیشماق {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سایره..sairə [آد، عربجه] هامی معناسیندا بیر سؤز "کتاب کاغاذ و سایره".

سایرو..sayru [صفت] ناخوش، باخ: سایریْ.

سایری..sayrı [صفت] سایروُ: ناخوش، ساغلیغی پوْزوق، خسته (فا: مریض). diseased {دیوان لغات تورک، سنگلاخ سؤزلویونده و دده قوورقوت کیتابیندا ایشله نیبدیر؛ محتملا سایرام/ سایماق سؤزیله ایلگیلیدیر بئیله کی ضعیف اوْلان اینسانین دامارلاری و سوْمولکلری ساییلی و ساییلابیلن‌حالا گلیر}.

سایری ائوی..sayrı evi [آد] خسته خانا (فا: بیمارستان).

سایری‌لیق..sayrılıq [آد] خسته‌لیک (فا: بیماری).

سایریش..sayrış [آد] تیترک و ضعیف ایشیق، ساچیش و پارلاییش، شفق بوراخیشی (فا: سوسو).

سایریشان..sayrışan [صفت] سایریشلی اوْلان شئی (فا: سوسو زننده).

سایریشما..sayrışma [آد] ۱-پارلاما، شفق بوراخما (فا: سوسو زنی). ۲-(مج)بلیرمه، گؤرونمه.

سایریشماق..sayrışmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-تیترک و ضعیف ایشیق ساچماق، پارلاماق "اولدوزلار گؤی اؤزونده سایریشیردی" (فا: سوسو زدن). ۲-(مج)بلیرمک، گؤرونمک "ائو قاباغیندا چیچک‌لر سایریشیردی" {ساییلماق سؤزوندن}.

سایریل..sayrıl [صفت] خسته‌لیک‌له ایلگی‌لی.

سایری‌لاشدیرماق..sayrılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] خسته‌لندیرمک.

سایری‌لاشماق..sayrılaşmaq [تاثیرسیزائیلم] خسته‌لنمک(فا: مریض-شدن)

سایریلماق..sayrılmaq [باخ] سایریشماق.

سایریماق..sayrımaq [باخ] سایریشماق.

سایریمساماق..sayrımsamaq [تاثیرسیزائیلم] گرچکده سایری اوْلمادیغی حالدا اؤزونو سایری گؤسترمک، تمارض ائتمک (فا: تمارض نمودن).

سای‌سئچمه..sayseçmə [آد] سئچیلن، اوّستونلو گواوْلان" سای‌سئچمه آدام".

سای‌سیز..saysız [صفت] حساب‌سیز، چوخ (فا: بیحساب). countless

سایغاج..sayğaç [آد] باخ: سایقاچ.

سایقا..sayqa [آد، دیرگی] خوْرتوم کیمی‌بوُرنو و چنگ(روباب) کیمی-بوُینوز لاری، گوشه‌ین، قوْشا دیرناقلی آنتی‌لوْپ نوْعو بیرحئیوان، abacus [آد] سایقاچ: ۱-ساياچ. ۲-چؤتکه.

سایقاچ..sayqaç [آد] بیربیرینه گؤستریلن احترام وحُرمت، اؤنَم، دَیر، ادب (فا: حرمت). veneration

سایقی..sayqı [آد] سایقی بیلدیرمک اوْچون آلینان دوُروش.

سایقی دوُروشو..sayqı duruşu [آد]

سایقی‌دَیر..sayqıdəyr [صفت] سایقی‌لی اوْلان، محتَرم (فا: گرامی). dear.

سایقی‌سیز..sayqısız [صفت] حُرمت‌سیز، سایقی گؤسترمیین، سایقی‌سی اوْلمایان (فا: بی حرمت). disgraced

سایقی‌سیزجا..sayqısızca [صفت، آ] سایقی‌سیز اوْلاراق.

سایقی‌سیزلیق..sayqısızlıq [آد] حُرمتسیزلیک(فا: بی‌احترامی) disrespect

سایقی‌گؤسترمه..sayqı göstərmə [آد] تعظیم(فا:تعظیم). homage

سایقی‌لاما..sayqılama [آد] تجلیل، تکریم honorific

سایقی‌لاماق..sayqılamaq [تاثیرلی ائیلم] تعظیم‌وتکریم‌ائله‌مک to respect highly

سایقی‌لی..sayqılı [صفت] سایقی گؤستَرن، باخ: سایقین(فا: محترم).

سایقین..sayqın [صفت] ۱-محترم، سایقی گؤرن، گوّونیلن(فا: گرامی). ۲-اینسان‌آدی: ـبای، ـاَر، ـقوُل، ـقوُلو، ـالپ، ـای.

سایقین‌لیق..sayqınlıq [آد] سایقی گؤرمه.

سایگوّل..saygül [اؤزل‌آد] گؤزل گول کیمی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سایلاشماق..saylaşmaq [تاثیرسیزائیلم، باخ: چای] دایازلاشماق.

سایلاق..saylaq [اؤزل‌آد] سایْلان، تقدیر گؤرَن، اوُستا، اوُزمان[۷].

سایلاماق..saylamaq [تاثیرلی ائیلم] سئچمک.

سایلاو..saylav [اؤزل‌آد] سئچگین، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سایلیق..saylıq [اؤزل‌آد] شرف، حیثیت، اوْنوُر[۷].

سایما..sayma [آد] ۱-سایماق ایشی (فا: شمارش). ۲- counting حساب account

سایماآراجی..sayma aracı [صفت] حسابلاما ماشینی (فا: ماشین حساب). calculating machine

سایماجا..saymaca [صفت] ۱-گرچک اوْلمادیغی حالدا سایلان. ۲-ساياراق.

سایماز..saymaz [تاثیرسیزائیلم] سایمایان، باشی سویوق، وئج‌سیز (فا: بی تفاوت، بی توجه). inattentive

سایمازجا..saymazca [ظرف] سایمازجاسینا، سایمازیانا، سایمایاراق.

سایمازجاسینا..saymazcasına [باخ] سایمازجا.

سایمازلیق..saymazlıq [آد] سایقی گؤسترمه‌مه وضعیتی، حُرمت‌سیزلیک. lack of respect; disregard

سایمازیانا..saymazyana [ظرف] سایماز، سایمازلیقلا. taking no notice

سایمازیانالیق..saymaz yanalıq [آد] سایمازلیق لاحرکت ائتمه.

سایماق..saymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر نسنه‌نین سایی‌سینی بللی ائتمک، سایی لاماق (فا: شمردن). ۲-اؤنم وئرمک، دَیر وئرمک، قبول ائتمک. to count {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساماق، سایماق، سانماق، ساناماماق، ساقماق›}.

سایماقلا بیتمز..saymaqla bitməz [ظرف] سایی‌سیز حساب‌سیز، چوْخ چوْخ.

سایمامازلیق..saymamazlıq [آد] سایقی‌سیزلیق، سایمازلیق.

سایمان..sayman [آد] محاسبه جی (فا: محاسب). ۲- accountant

سایمان۲(اؤزل‌آد) سایلی ایگید، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سایمانلیق..saymanlıq [آد] محاسب‌لیک، محاسبه و حساب کتاب یئری (فا: حسابداری). accountancy

سایمن..saymən [باخ] سایمان.

سایوان..sayvan [آد] ۱-اؤزوم کیمی شئیلری قوروتماق اوْچون دؤزه-لن چارداق . ۲-توّلکو[۲۲۴]. ۳-(باخ) سایه بان، کؤلگه‌لیک.

سایه..sayə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] کؤلگه (فا: سایه).

سایه‌بان..sayəban [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] کؤلکه‌لیک، چارداق (فا: سایه بان).

سایی..sayı [آد] ۱-سایی و اؤلچوده بیر شئیین نئچه قات اوْلدوغونو گؤسترير، "سایی چئشیدلری (ایلکل، سیرال، کسیک، بللی وبلسیز سایی)" (فا: عدد) ۲-شماره، نمره، یایین‌لاردا گؤسترلن یایین‌تاریخی‌و سیراسی. number

سایی‌اوْیونو..sayı oyunu [آد] اوشاقلار آراسیندا سایيلارلا اویناناں مُختلف اوْیونلارین آدی.

سایی‌بیلمَنی..sayı bilməni [آد] حساب بیلن (فا: حسابدان). arithmetician

سایْیت..sayıt [اؤزل‌آد] سایقْین، مُعتبر[۷].

سایجا..sayıca [ظرف] سایی اعتباری ایله، سایی باخیمیندان.

سایجی..sayıcı [آد] وئرگی آلماق اوْچون حئیوانلاری ویا آیری بیر شئیی‌سایان کیمسه، کنترل ائدن، حسابلاییجی (فا: محاسب).

سایر بایر..sayır bayır [صفت، ظ] معناسیز، آنلام‌سیز.

سایْر..sayır [اؤزل‌آد] ایچیندن سو چیْخان ماغارا[۷].

سایسال..sayısal [صفت] ۱-سایی ایله ایلگی‌لی، سایی‌یا دایانان (فا: عددی). numerical ۲-دیجیتال "سایی سال تئلئفون، سایی سال سیناو" (فا: رقمی). digital

سایسال‌صفت..sayısal sifət [آد، دیل‌ب] بیر آدی سایی مفهومو باخیمیندان بلیرتن صفت: "بئش گؤن، ایک کتاب".

سایی‌سیز..sayısız [صفت] سایی‌سی چوخ اوْلان، سایی‌سی بیلینمه ین (فا: بی حدّ). boundles.

سایی‌سیزلیق..sayısızlıq [آد] سایی‌سیز اوْلما وضعیتی.

سایيش..sayış [آد] حساب، سایماق ایشی ویا بیچیمی (فا: حساب). account, calculation {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: اعتبار، اؤده نک؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده ‹ساغیش› شماره، حساب، حسابلاما}.

سایيش بیلیم..sayış bılım [آد] باخ:سایيش بیلیمی.

سایيش بیلیمی..sayış bılımı [آد] سایيش بیلیم، سایيلارلا ایلگی‌لی بیلیم دالی، حساب بیلیمی. (فا: علم حساب). arithmetic

سایيش‌سال..sayışsal [صفت] حسابلا ایلگی‌لی، اؤده‌نک. (فا: حسابی). arithmetical.

سایيش گونو..sayış günü [آد] حساب کتاب گؤنو (فا: روز حساب). day of reckoning

سایيشتای..sayıştay [آد] محاسبات دیوانی (فا: دیوان محاسبات).

سایيشچی..sayışçı [صفت] سایيشمان، سایيش اوزمانی، (فا: حسابدان).

سایيشسال یوْکسه‌لیش..sayışsal yüksəliş [آد] سایی ایله باغلی تَصاعُد (فا: تصاعد عددی). arithmetical progrssion

سایيش‌لاماق..sayışlamaq [تاثیرلی ائیلم] حساب کتاب ائتمک، مُحاسبه ائتمک (فا: حساب کتاب کردن). to calculate

سایيشماق..sayışmaq [قا] بیرلیکده سایماق، حسابلاشماق (فا: باهم حساب کردن).

سایی‌صفتی..sayı sifəti [آد، دیل‌ب] سایی‌لاردان عبارت اولان صفت (فا: صفت عددی). numeral adjective

سایيق..sayıq [صفت] ۱-یوخودا ویا خسته‌لیک وضعیتینده دئییلن آنلامسیز و توتارسیز سؤزلر، یاری یوُخولو یاری آییق. ۲-آییق سایيق، گؤزوآچیق، اویانیق سایینتی (فا: بیدار). vigilant, watchful {سنگلاخدا ایشله نیبدیر: هذیان؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سایراماق›: اؤتمک، هذیان دئمک؛ سایماق سؤزونه باغلانمالیدیر}.

سایيقلاماق..sayıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یوخودا ویا خسته‌لیک زامانی توتارسیز و آنلامسیز سؤزلر دانیشماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: هذیان دئمک}.

سایيق‌لیق..sayıqlıq [آد] سایيق اوْلما وضعیتی. vigilance

سایيْل..sayıl [اؤزل‌آد] سئچیلمیش، سئچگین، سایيْلان[۷].

سایی‌لار..sayılar [آد] رقم‌لر (فا: ارقام). figures

سایی‌لاما..sayılama [آد] سایماق، مُحاسبه (فا: محاسبه). accounting

سایی‌لاماق..sayılamaq [تاثیرلی ائیلم] سایی‌ایله گؤسترمک(فا: شمردن). to count

سایی‌لانماق..sayılanmaq [تاثیرلی ائیلم] سایی‌لارلا بیلینمک.

سایی‌لایان..sayılayan [صفت] حسابلایان (فا: حسابگر). computer

سایيْلقان..sayılqan [اؤزل‌آد] سایيْلان، سایقی گؤسته‌ریلن[۷].

سایيلماق..sayılmaq [بل] ۱-سایماق ایشی گؤرولمک، سایی‌سی بیلینمک. ۲-حساب لانماق. to be counted {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سایيلمیش..sayılmış [صفت] حساب‌اولونموش (فا: محسوب). counted

سایيلی..sayılı [صفت] ۱-هرهانسی بیرسایی‌سی اوْلان. ۲-سایی‌سی بللی اوْلان(فا: شمرده). distinct ۳-سایی‌سی آز، محدود.

سایيم..sayım [آد] آمار، سایماق ایشی (فا: آمار). statistic

سایيْم..sayım [تاریخی اؤزل‌آد] سایقی، آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

سایيم‌بیلمنی..sayım bilməni [آد] آمار اوُزمانی (فا: آمارشناس). statistician

سایيم‌بیلیمی..sayım bilimi [آد] دیزی‌لرین بیربیریله باغلانتی‌سی‌نی احتمال قوُرال‌لاریلا اینجه‌له‌ین دال (فا: علم آمار). statistit

سایمجی..sayımcı [صفت] سایم لاما اوزمانی، سایم لاماجی، سایم لاما ایشینی گؤرن، استاتیک چی (فا: آمارگر). actuary

سایمسال..sayımsal [صفت] آمارلا ایلگیلی (فا: آماری). statistical

سایملاما..sayımlama [آد] آمار توتما (فا: آمارگیری). census

سایملاماجی..sayımlamacı [آد] سایم لایان.

سایملاماق..sayımlamaq [تاثیرلی ائیلم] آمار توتماق، سایماق (فا: آمار گرفتن).

سایملی..sayımlı [صفت] آمار توتولموش، سایمی اولان.

سایی‌مینجیغی..sayı mıncığı [آد] چؤرتگه.

سایین..sayın [صفت] ۱-محترم، سایقی‌لی، سایقی‌دَیر(فا: گرامی) dear، valuable ۲-ایلخانلیلار (باهادیر خان) دؤنَمی، بگ و کومُوتان ۲-آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ، اینسان‌آدی: ~الپ، ~ای، ~بؤری، ~تیمورُ{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سایین..sayın [اؤزل‌آد] اردبیل و ماهنشان دا کند آدی.

سایینخان..sayınxan [تاریخی اؤزل‌آد] آلتین‌اوردو خانی(باتوخان'ین اؤته کی آدی)[۷].

سایینْدی..sayındı [اؤزل‌آد] سایقی دوُیولان، اعتبار گؤرَن، محترم، سایقین[۷].

سایین‌باتوُر..sayınbatur [تاریخی اؤزل‌آد] قازاق خانلیغی دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷].

سایین‌خانی..sayınxanı [اؤزل‌آد] بیر تؤرک بویو، باخ: یاقا.

سایین‌دره..sayındərə [اؤزل‌آد] قزوین ده چای آدی.

سایین‌قارا..sayın qara [تاریخی اؤزل‌آد] یئنی‌سئی یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

سایین‌قالا..sayınqala [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی.

سایین‌قالا..sayınqala [اؤزل‌آد] بو شهر اورمیه‌نین ۱۷۰ک‌گ‌د طرفینده یئر آلیبدیر.دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱۳۷۰ متر یوکسک لیکده و اؤزئی گئنیش لیگی ۲۷۹۰ کم دیر، ش۱۳۲۰ده ۲ دهستان (حومه و گؤی آغاج) و ۸۱ کنددن تشکیل تاپیردی، توپلام نفوسو* ۱۸٤٤۰ نفرایدی، شهرین جمعیتی ۳۱۷۰ نفر تؤرک قئید اولونموشدور، او دؤنم ۷ کندین نفوسو ۲۵۳۰ نفر تورک قئید اولونوبدور، آیری دئییشله ۱۳۲۰جی ایلده بوُ شهرستانین ۵۷۰۰ نفری یعنی ۳۱ فایزی تؤرک و ٦۹ فایزی آیری قووْملاردان ایدی، البته او سایملاماداً زاخورانلو، چاردووْلو و موصولانلو طایفالاری کؤرد حسابلانیبلار، حال بوُکی بوُ مسئله یانلیشدیر، سونْراکی دؤنملر بیر سیرا مراغا بؤلگه سینین کندلری اداری لاحاظدان سایین قالایا باغلانیرلار، ش۱۳۸۵ده شهرستانین جمعیتی توپلام ۹۰۱۸۲ نفر اعلام اولوبدورکی ۳٤٦٦۰ نفری شهرده و ۵۵۵۲۲ نفری کندلرده یاشاییرلار، بوُ دؤنم ۲۰۹ کنددن (سایین قالا بؤلگه سینین گئنیشلنمه‌سینه خاطر کند سایی‌سیندا آرتیش گؤرسه‌نیر) ۱۰۱ کند تؤرک و۷۰ کنده کؤرد و ۳۸ک کند زاخورانلو/ موصولانلو/ چاردوولو بویلاری یاشاییردی، اورتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (۲۰۹/ ۵۵۵۲۲) ۲٦٦ نفر اولوردو، گئچمیشده شهرین اهالی سینین تؤرک قئید اولماسینا رغما ایندی جمعیتین تقریبا یاریسی تورک و اوتوز فایزی کورد و بیرمی فایزی زاخورانلو چاردوولو و موصولانلو دولار، یوخاری وئریلره گؤره ۱۳۸۵جی ایلده بوُ شهرستانین جمعیتی نین ٤٤۱۹٦ نفری تورک (٤۹٪) و ۲۹۰۱۸ نفری کؤرد (۳۲٪) و ۱۷۰٤۰ ده زاخورانلو، چاردوولو، موصولانلو (۱۹٪) حساب اولونور، مذهبی جهتدن شهرستانین ٦۸ فایزی شیعه و قالانی سؤننودولر. {سایین قالا سؤزو معناجا اؤنملی قالا دئمکدیر و بو شهرین موقعیتینین اهمیتلی اولماسینا اشارتدیر}. --سایین‌قالابؤلگه سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلریندن: اسکی یئرلردن اولاراق شیز شهری‌نین قالینتی‌لاری و خارابالیق‌لاری بو شهرین یاخینلیغیندادیر، بوُ قالینتی‌لارا تخت سُلیمان آد وئریلیر و مُعجم البلدان کتابی‌نین دئییشینه گؤره زردوشت پئیغمبرین قبری بورادا یئر آلیبدیر بو شهرین گؤنئی گؤنباتان طرفینده اولان کرفتو داغلاریندا چوخلو ماغارالار و آیریجا قورقوشوم گؤگورد و زیرنیخ معدن‌لری واردیر(قو: شاهین‌دژ). سایین‌قالا بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار جیغاتو چایا تؤکولورلر: عشایریلاقی (آجرلو، s۳b۱٦)، یونجالی (آجرلو، s٦b۷)، خلج/ نوروزلو (~s۳b۳۷)، دوآبه (اورتاکند s۱b۱۹)، اوزان چای/ چم اوزان (~ s۵b۱۸)، آرین چای (باغ/ یs٤b۹)، تک آغاج چایی (~s۵b۲٤)، آجرلو (٤۵s۱b۱۰۵/ ۵ q)، شاختالی چای (~s۳b۲۷)، قوزقنچی دره‌سی/ قوزوکئچی‌دره‌سی (~ s۷b۹)، آخچاچای axça (قیزیل قایا s٤b۲۹)، گؤزلوچای (~s۳b٦)، هاچاسو (~s۵b۲٤)، یئلی بولاق دره سی (s۵b۷)، --سایین‌قالا بؤلگه‌سینین داغلاری: آلوزولان (۳۰ک‌ق‌د ۲۷۷٤)، کؤشک (۲۲ک‌ق ۲۱۰٦)، قوزئی (۲۵ک‌ق۱۸۰۰)، قیزل داغ (۳۰ک‌ق۲۲۳۳)، جان آغا (۳۰ک‌ق‌ب۱۷۹۰)، قوزلو داغی (۳۰ک‌ق‌ب۱۸۰٤)، فرضی (۳۰ک‌ق‌د۱۷۰۲)، پیر (۳۲ک‌ق‌ب۱۹۸۰)، اوجاق داغی (۳۵ک‌د۱۷٤۹)، ساری شوش (۳۷ک‌گ‌د۱٦۸۰)، قارداغی (۲۷ک‌ق‌د۱۹۲۲)، تکه قایاسی (۲۷ک‌ق‌د۲۵۰۹)، محمدبَگ (۲۷ک‌ق‌د۲۵۸۱)، آی قالا سی (۳۰ک‌ق‌د۱۹۰۰)، کَلّه سر (۳۰ک‌ق‌د۲۵٦۵)، قارما (۳۰ک‌ق‌د۲۷۱۰)، زاغاگونئی

(۳۲ک‌ق‌د۲٤٠٤)، سوُیئلی (۳۲ک‌ق‌د۲٦۲۵)، داغ (۳۷ک‌ق‌د۲٦۰۰)، مش قاسم (٤۰ک‌ق‌د۲۳۱۲)، دانابَرد (۱۰ک‌ق۱۷۰۵)، رَقناوی (۱۰ک ق‌د۱۸۲۲)، گوْوزان (۱۲ک‌ق‌د۱۹۲۵)، پیرشمال (۱۲ک‌ق‌د ۲۰۲۳)، کانی اسماعیل (۱۵ک‌ق‌د۲۰۸٤)، قوُرو دره (۱۵ک ق‌د۲۰۹۰)، قاراداش (۱۷ک‌ق۱۹۰٤)، سبلاخ/ سوُبولاق (۱۷ک‌ق‌د۲٤۷۰)، کپ-داغی (۱۷ک‌ق‌د۲۲۷۹)، قَران (۱۷ک ق‌د۲۲۹۵)، کانی چرمه (۱۷ک‌ق‌د۲۳۳۸)، میرعزیز (۱۷ک ق‌د۲٤۵۳)، داش کسَن (۲۰ک‌ق‌د۲۲۰۲)، کوْش/ کؤشک (۲۰ک‌ق‌د۲۲۹٦)، چوْرخان‌بابا (۲۰ک‌ق‌د۲٤۰۵)، عین‌البَگ (۲۰ک‌ق‌د۲٦۸۱)، قازان قالا (۲۲ک‌ق‌د-۲۱٤۵)، پیرمحمد (۲۲ک‌ق‌د۲٤٦۵)، گوْنئی (۲۵ک‌ق‌د۲۰۵٤)، خَبْروُ (۲۵ک ق‌د۲۲٦۹)، هشت بهشت (۲۵ک‌ق‌د۲۵٤٦)، آلیْچاداغ (۲۵ک‌ق‌د۲٦۰۳)، شاه بنده (۲۵ک‌ق‌د۲٦۱۰)، آلولا (۲۷ک‌ق‌د۲٤۷۵)، سالم اوْتاق (۳٦ک‌گ‌د۱۵٤۲)، کانی کوره (۲۰ک‌گ‌د۱۸۱۱)، قاراچال (۲۰ک گ‌د۲۰٤۲)، آییْن (۲۰ک‌گ‌د۲۰۷۰)، شَقام (۲۰ک‌گ‌د ۲۰۸۰)، قوْچ (۲۰ک‌گ-ب۱٦۸۳)، بَیان (۲۲ک‌گ‌د۲۳۱۷)، سه بَرد (۲۲ک‌گ‌د ۱۸٦۵)، هَوار بَرزه (۲۲ک‌گ‌د۲۱۷۱)، سوُره سات (۳۰ک‌ق۱۷٦۳)، قاراووْل خانه (۳۰ک‌گ‌د ۱۷۸۰)، قالا (۳۰ک‌گ‌د۲۰٤۷)، زردگوُره (۲۰ک‌ق‌ب ۱۵٤۸)، شوُملوُوارَخش (۲۰ک‌گ‌د۱۵۱۰)، باداملی داغ (۲۰ک‌گ‌د ۱٦۰۲)، نوْروزگوْلو (۲۲ک‌ق‌ب۱٤۸۵)، قاراووْل (۲۵ک ق‌ب۱۵۰۰)، گوْنئی‌لر (۲۵ک‌ق‌ب۱۵۱۰)، چَرچوْرا (۲۵ک ق‌ب۱۵۹۸)، قوْچ اَرخَش (۲٦ک‌گ‌د۱٦۰۸)، شیخ عاباس (۳۲ک‌گ‌د۱٦۳۰)، گُنه میش (۵ک‌ب۱۵۰۰)، ماهی زرد (٦ک‌ق‌ب۱۷۰۵)، سرچاوه (۷ک‌گ‌ب۱۸۵۵)، سوُرسات (۲۷ک‌گ‌د۲۳۵۷)، صالح (۱۰ک‌ق‌د۱۹۰۵)، قوزئی داغداغان (۱۰ک‌گ‌د۲۲۰۰)، کاماجار (۱۲ک‌ق‌د۲۱۱۰)، کانی سوُر (۱۲ک‌گ‌د۲۱٦۷)، گُله زرد (۱۲ک‌گ‌د۲۳۳۰)، گئردو (۱۳ک‌د۲۵۱۰)، داره وَنای (۱۵ک‌گ‌د۱۷۲٤)، نثارگوُره (۱۵ک‌گ‌د۱۸۰۹)، کوُنه هنگ (۱۵ک‌گ‌د۱۸۲۳)، کوُل (۱۷ک‌گ‌د۲۰۱۰)، قوُشیان (۱۷ک‌گ‌د۲۲۸۰)، کوره خانه (۱۷ک‌گ‌د۳۲٦۲)، سُفره سالان (۲۰ک‌ق‌د۲۷۱۹)، کَلاوی سلمان (۲۰ک‌گ‌د۲٤۲۰)، قیزل قَصَب (۲۰ک گ‌د۲۵۷۰)، قلای فَته (۲۲ک‌گ‌د۱۸۷۹)، دوْهاچا/ ایکی‌هاچا (۲۲ک‌گ‌د۲۰۲۱)، قوْررق (۲۲ک‌گ‌د۲۰۸٤)، شَران (۲۵ک‌گ‌د۲۰۰۲)، کَریمخان (۲۵ک‌گ‌د۲۱۵۷)، گُل زرد (۲۵ک‌گ‌د۲٤٦۳)، کپَک (۳۰ ک‌د۲۸۱۲)، کوْوتَر (۳۰ک گ‌د۲۵٤۹)، کیوه قیته (۵ک‌گ‌ب۱٦۱۲)، قلای کچان/ قالای‌قاچان (۵ک‌گ‌ب ۱۸٤۰)، گوُری سوُر (۷ک‌گ‌د ۱۸۰۰)، پلنگ دره (۱۰ک‌ق‌د۲۰۲۵)، تَرگوُران (۱۰ک‌گ‌د ۱۷۲۷)، ساری‌قایا (۱۰ک‌گ‌د۲۳۰۵)، چالی (۱۲ک‌ق‌د ۱۹۸۹)، منبر (۱۲ک‌گ‌د۲٤۷۰)، خُسروخان (۱۲ک‌گ‌د ۱۹٦۵)، مَلوُ (۱۵ک‌ق‌د۲۵۰۸)، اوُزون دره (۲۲ک‌د۲۷۱۷)، محمودخان (۲۲ک‌ق‌د۲٦۸۹)، قاراداش (۲۵ک‌ق‌د۲۸۵۳)، ارته داغ (۲۵ک‌گ‌د۲۵٤٤)، بناورَسول (۲۷ک‌گ‌د ۲۳۹٤)، لیلی بوُلاغی (۳۰ک‌گ‌د۲٤۷۸)، موُسی گونئی (۷ک‌گ‌د۱۸٤۳)، قاراخانا (۷ک‌گ‌د۱۹۲۲)، --ساایین‌قالا(کؤشوْوُر-شرقی) آجرلو بؤلگه‌سینین کندلری: آت‌دره‌سی؛ اَربات/ آ-ی(اربط)؛ آغکند؛ آلی؛ امَن‌کندی (*۱۸۳×)؛ اوْرتادره (قو: اوْرتادرق)؛ اوُلامچی؛ ایْشیقلی؛ بؤیوک بوُلاق؛ باداملی؛ پَتَکلی؛ تازاکند؛ توْپ-آغاج؛ حاجی کندی؛ حصارلو؛ حیدرباغی؛ زاغا؛ شاختالی(بوْش)؛ قمیشلی؛ قوُرودره؛ گؤزللی؛ گؤی خارابا؛ لاله‌لی؛ ممدقولو قیشلاغی؛ ممی‌کندی(بوْش)؛ نوْخدالی (نُخطالو)(بوْش)؛ یئنگی کند؛ یاستیکند؛ --ساایین‌قالا(کؤشوْوُر-غربی چاردوْولو) بؤلگه‌سینین کندلری: احمدبگ×؛ آخیجان/ اخیجان؛ آشدی بولاق (قو: آشتی بلاق)؛ آلاگؤز؛ آلیْچین؛ اوْبابولاغی؛ اوْزان/ آ-ی؛ اینچه؛ پرویزآباد؛ تازاکند؛ چاپوْ/ چپوو/ زاخوُرانلو؛ خلج/ چاردوْولو؛ داووُدلو/ آ-ی؛ دمیرچی؛ رضاقیشلاغی/ چاردوْولو؛ زئینالللی×؛ سَوه‌ری/ سَوه‌رین (قو: صورین)؛ ظاهرکندی؛ عُثمان اوْلن×؛ قئینرجه/ زاخوُرانلو؛ قالقانلو؛ قاراوغلان؛ قاراقایا×؛ قوْتور؛ قوْزلو/ آ-ی×؛ کؤهول/ آ-ی/ زاخوُرانلو؛ کهریز؛ کوْسا× (قو: کوسه)؛ لئیلک آباد/ زاخوُرانلو؛ مقبول/ زاخوُرانلو؛ مهلملی× (قو: ملحملو)؛ نوْروزلو/ زاخوُرانلو؛ ساایین‌قالا(کؤشوْوُر-غربی) آجرلو بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق؛ ایشگه؛ باش‌آچیق؛ تازاکندآغ بولاق؛ تک‌آغاج؛ جان‌آغا؛ جَبیکلی (جبکلو)؛ چاخیراحمد؛ زارینْجی؛ سوْغانچی؛ قاتارداش؛ قاشقاگؤز احمدآباد؛ قاواقلی (قو: قواقلو)؛ قارابوْغاز؛ قوْچ کندی؛ قوْروقچو؛ گؤزللی/ آ-ی؛ مچید؛ یئلکلی (قو: یلکلو)؛ یئللی بولاق؛ یئنگیجه؛ --ساایین-قالا(کؤشوْوُر-کؤشوْوُر) بؤلگه‌سینین کندلری: احمدآباد؛ سعیدآباد×؛ آغچالی/ چاردوْولو؛ تازا آغچالو/ چاردوْولو؛ گوْللو/ چاردوْولو؛ آغجامچید/ چاردوْولو؛ قاراقویونلو؛ قازانلی/ چاردوْولو؛ دَوه‌لی/ چاردوْولو؛ حیدرآباد؛ قارابولاق/ آ-ی/ چاردوْولو؛ کؤشوْوُر/ کؤش-آوار؛ خلوت؛ قابان کندی (قو: قبان کندی)؛ تئزخاراب؛ یوْسُف کندی؛ چؤپلوجه (قو: چپلوجه)؛ زامان آباد؛ قوُلانجیق؛ نجّار؛ پارا/ آ-ی؛ ممدآباد؛ اقبال؛ آیدیشا/ ایدیشه؛ میرزانظام؛ چالخاماز (قو: چالی‌خماز)؛ --ساایین‌قالا(مرکزی-صفاخانا) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوْرددولر) آلاباد/ علی آباد (*۸۰×) ؛ اینجه (*۲۰۰×)؛ باغ/ آ-ی (*۳۱۰×)؛ باغچامئشه

(*۲٤۲×)؛ برده نقشینه؛ بگدیلی / بگتولی (*۱۵۰×)؛ تازاآباد؛ توّرکه دره (*۱۵۰×)؛ چمپان (*۱۹۰×)؛ حاصار (*٤۰۰×)؛ حسنلو؛ سانجوُد (*۳۲۰×)؛ سُلیمان آباد (*۲٦۲×)؛ صفاخانا (*۷۰۵×)؛ صفی یارخان (*۱٤۰×)؛ قورُخان مزره (*٦۵×)؛ قوزلو افشار (*۱۱۲۰×) ؛ کئچی قالاسی (*۱۹۰×)؛ گؤزل بوُلاق (*۳٦۰×)؛ گُل چَرملو، هرملا مزرعه سی؛ یمین آباد (*۹۰×) --ساییِن قالا(مرکزی-محمودآباد) بؤلگه‌سینین کندلری: احمدآباد داشکسن؛ آغ تپه×؛ بی-بی کندی×؛ جوْشاتی/ تو+کو/ آ-ی؛ چیچکلو؛ حاجی آباد/ چاردوْولو؛ حسین آباد/ چاردوْولو؛ خاتون آباد×؛ داشکسن؛ ساریجا×؛ سوُماغان/ سماقان×؛ عاباس بولاغی؛ عقربلو، غِیبعلی×؛ قدیم(بوْش)؛ قاراتپه/ چاردوْولو؛ قیْزیل بولاق مزرعه سی؛ قیشلاق بختیار/ چاردوْولو؛ قیشلاق حاجی شهاب×؛ کؤهنه محموُدجوق/ چاردوْولو؛ کانی سانجود/ سانجود بولاغی×؛ محموُدجوق/ محمودآباد/ چاردوْولو؛ مزرعه دیم آباد(بوْش)؛ مزرعه ویس آباد×(بوْش)؛ مستان آباد×؛ میْشاندره/ موُشاندره×؛ نوروزآباد؛ یئنگی آباد؛ یئنگی آرخ/ چاردوْولو؛ --ساییِن قالا(مرکزی-هوْلاسو)بؤلگه‌سینین کندلری: آغاجَری (*٦۵×)؛ آلی بالتا/ اَلی بالتا/ زاخورانلو (*۲۸۳×)؛ اوْتاقلی/ موُصولانلو (*۱۱۳×)؛ اوّچ دره/ موُصولانلو؛ اوْخچو(*۳۰×)؛ باغلیجا (*۱۱۳×)؛ بایرام‌قالاسی (*۱۰۹×)؛ بوْغولموش/ موُصولانلو (*۱۷۵×)؛ پیچاقچی(*۲۱۸×)؛ توّرکه واران(*۱۵۲×)؛ توْمار آغاج (*۲۳۵×)؛ چیراق ابدال (*۱۸۰×)؛ حسن اؤلن/ حسن اولان؛ حسین آبادمعروف/ همروُله (۲۳ک.گ * ۸۵×)، حمزه قاسم (*۳۵۰×)؛ خان‌قولو/ موُصولانلو (*۲۰۰×)؛ خرّمده (۱ک.ق *۲۰/ تو)، خزایی/ آ-ی/ موُصولانلو (*۳۰۰×)؛ خوْجالی (*۱۷۰×)؛ خوْلینه(*۱۲۰ کو)؛ دوُلانقیر/ موُصولانلو (*۲۰۰×)؛ زئید کندی (*۸۵×)؛ فتح آباد (*۲٤۰×)؛ قالا قورُنا/ موُصولانلو (*۱۲۰×)؛ قارازاغ/ موُصولانلو (*۲۰۰×)؛ قوْزلوجا (*۱۰۰×)؛ قوُشچو (*۱۵×)؛ قویُجوق/ قوْیجوق (*۱۸۰×)؛ قیزکؤرپو× (*۲۱۰/ تو)؛ قیزیل قبیر× (*۱٦۰/ تو)؛ قیزیل قایا/ آ-ی/ اوْرتا/ زاخورانلو (*۳۷۰×)؛ قیشلاق قوْزلو (*۵۷×)؛ کوّرد کندی (*۳۸۰×)؛ کیْران/ کران/ زاخورانلو (بیر نوع اوْت و بیر نوع آلا توپراق معناسیندا) (*٦۰/ تو)؛ کیْرکیْرا (*۹۰×)؛ گَدیکلی/ (*۱۲۰×)؛ مامالو (*٤۳۰×)؛ محمودآباد/ آ-ی (*۱۳۰×)؛ مَنبَر (*۵۰۰×)؛ میره‌جه/ مراجل/ زاخورانلو (*۸۰×)؛ ناصرآباد (۱٦ک-گ‌د * ۸۰×)، هاچاسوُ (*۹٤۰/ تو)؛ هوْلاسوُ (*۱۰۷۰/ تو)؛ یئنگیجه (*۲۹۰×)؛

ساییِن‌گدیگی..sayın gədiyi [اؤزل‌آد] باخ: نیر.

ساییِنتی..sayıntı [آد] حساب کتاب، سایی لاما.

ساییِنتی لاماق..sayıntılamaq [تاثیرلی ائیلم] حساب کتاب ائله‌مک.

ساییِنج..sayınc [آد] ریاضیات (فا: ریاضیات). matematic

ساییِنجیق..sayıncıq [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی.

ساییِن‌لاماق..sayınlamaq [تاثیرلی ائیلم] تکریم ائله‌مک (فا: تکریم کردن).

سئانس..seans [آد، فرانسیزجا] فیلم وتئاتر گؤستریشینده آراسی کسیلمه‌دن گؤسترلین بؤلوم، اوْتوروم[۲۱۸]. (فا: ~).

سئپاراتوْر..separator [آد، لا] آییریجی، آییردائدن، آییران (فا: جدا کننده).

سئتار..setar [آد، فاسه تار] سازا بنزر سیملی موُسیقی آلَتی.

سئچ آل..seç al [آد] بازاردا بیر جوْر سئچیب آلما اُصول ایله آل‌وئر.

سئچدیرمک..seçdirmək [ائتدیرگن ائیلم] سئچمک ایشینی گؤردورمک.

سئچر..seçər [آد، دیرگی] سئرچه[۲۲٤].

سئچکی..seçki [آد] سئچگی: بیر اثردن سیچیلمیش‌لری، سئچمه، آنتولوژی (فا: گلچین). selection ،election

سئچکی‌قاباغی..seçki qabağı [صفت] سئچکی وسئچیم‌لرده یاخین ایشلر و اوْلای‌لار" سئچکی‌قاباغی ییغینجاق‌لار".

سئچکی‌لی..seçkili [صفت] سئچگی ایله اوْلان، سئچیلن.

سئچکین..seçkin [صفت] سئچگین،سئشگین: ۱-آیریلاردان سئچیله بیلن، منتخب، مُمتاز، فرقلی (فا: متمایز) distinct، chosen ۲-اعتبار گؤرن، محترم ۳-پیغمبر، نبی[۷]. ٤-اینسان‌آدی: ~آلپ، ~خان، ~ای، ~بای، ~بگ، ~تان، ~تای، ~اَر، ~سوْی، ~قارا، ~قایا.

سئچکین‌جیلیک..seçkincilik [آد] سئچکین کیمسه‌لردن یانا اوْلما وضعیتی.

سئچکین‌لشمک..seçkinləşmək [تاثیرسیزائیلم] سئچگین وضعیته گلمک.

سئچکین‌جیلیک..seçkincilik [آد] بیر توپلومدا گوّجلو وسایقین‌لیغی اوْلان کیچیک توپلومسال کوّمه.

سئچکین‌لر..seçkinlər [آد] متمایز آداملار (فا: برگُزیدگان). the chosen

سئچکین‌لشمک..seçkinləşmək [تاثیرسیزائیلم] سئچگین‌لیک قازانماق، موُمتاز اوْلماق.

سئچکین‌لیک..seçkinlik [آد] مُمتازلیق (فا: برگزیدگی). being

سئچگی..seçgi [آد] باخ:سئچکی.

سئچکین..seçgin [صفت] باخ: سئچکین، سئشگین.

سئچمک..seçmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-نئچه سینین آراسیندا بیرینی بیر اؤزللیگه خاطر آییرماق، بیرینه اؤستونلوک وئرمک (فا: انتخاب کردن). to choose, to select ۲-اوْی وئرمک "ملّت وکیلی سئچمک". ۳-گؤزله اوُزاقدا کی بیر شئیی گؤره بیلمک "قارالتی‌نی-سئچمک" ٤-تشخیص وئرمک، نه اولدوغونو آنلاماق "گوْلـله‌نین هاردان گلمه‌سینی سئچمک اؤچون چالیشیللار". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سئشمک›: چؤزمک}.

سئچمن..seçmən [آد] سئچیجی، سئچمه حقی اوْلان کیمسه.

سئچمن‌لیک..seçmənlik [آد] سئچمن اوْلما وضعیتی.

سئچمه..seçmə [آد] ۱-سئچمک‌ایشی، سئچیش، سئچیلن (فا: انتخاب). selection ۲-سئچگین، انسایقین، انحُرمتلی. ۳-اؤره‌گه یاتان، گؤزل. ٤-جانلی دوْغانین گلیشمه‌سی و انکشافی پروْسئس یندە حیاتین دَییشن شرایطینه ان چوْخ اوُیقون لاشمیش اوْرقانیزم‌لرین داوام گتیریب یاشاماسی.

سئچمه جه..seçməcə [ظرف] سئچه‌رک، سئچمه شرط ایله.

سئچمه جی..seçməci [صفت] سئچمن. eklektik

سئچمه جیلیک..seçmənilik [آد] سئچیلمک ایشی، سئچیم eklektizm

سئچمه سئچمه..seçmə seçmə [صفت] ان یاخشی سئچیلمیش، سئچگین.

سئچمه‌سیز..seçməsiz [آد] سئچمه اوْلاناغی اوْلمایان.

سئچمه‌لر..seçmələr [آد] سئچیلمیش‌لر، سئچمه‌یازیلار ویا اثرلر، مُنتَخَبات

سئچمه‌لی..seçməli [صفت] نئچه سینین ایچینده یاخشی‌سی اوْلان و سئچه بیلینن.

سئچمه‌لی یئمک..seçməli yemək [آد] گؤره‌رک و بیه نه‌رک سئچیلن یئمک.

سئچمه‌لیک..seçmənlik [آد، خا] باخ: سئشمه‌لیک، .

سئچن..seçən [اؤزل‌آد] ۱-تیتیز، سئچیجی، آییْریجی ۲-یاقوُت داستان‌لارینداآدی گئچن بیر بگ. اوُلوقوْیون‌وْن باباسی ۲-چنگیزخان دان سوْنراکی خانلاردان، جاموُقا'نین عُنوانی[۷].

سئچه‌نک..seçənək [آد] بیربیرینین یئرینی توتابیله جک نئچه اوْلاناقدان هربیری، آلترناتیو، واریانت (فا: گزینه). property

سئچی..seçi [صفت] سئچمه، سئچمک ایشی.

سئچیجی..seçici [صفت] سئچمه ایشینی گؤرن، سئچن، سئچمن.

سئچیجی قوُرول..seçici qurul [آد] سئچیجیلر قوُرولو: سئچیم‌لری کنترل ائدن قوُرول (فا: هیئت نظارت بر انتخابات).

سئچیجی‌لر قوُرولو..seçicilər qurulu [آد] باخ: سئچیجی قوُرول.

سئچیجی‌لیک..seçicilik [آد] سئچی جی وضعیتینده اوْلما.

سئچیش..seçiş [آد] سئچمک ایشی و طرزی، سئچمه طرزی "ایی سئچیش: (فا: انتخاب اصلح)."

سئچیک..seçik [صفت] سئچیلمیش، آیریلاریندن بللی اولان، ایی جه آچیق، بولانیق اوْلمایان "آچیق سئچیک".

سئچیک‌لیک..seçiklik [آد] سئچیک اوْلما وضعیتی.

سئچیل..seçil [صفت] ۱-سئچگین، سئچیلمیش، فرقلی، اوْلاغان اؤستو[۷]، ۲-بیه‌نیلن، سئچیلن، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سئچیلمک..seçilmək [بلسیز ائیلم] ۱-سئچمک ایشی گؤرولمک. ۲-بیر اؤزللیگی اوْلاراق باشقالاریندان آیریلماق. ۳-نظره چارپماق، گؤرونمک "کندین ائولری آغاجلار ایچینده گوْجله سئچیلیردی".

سئچیلمیش..seçilmiş [صفت] ۱-سئچه‌رک‌آیریلمیش، سئچگین (فا: منتخب) elector ۲-نظره چارپان، باشقالاریندان آیریلان.

سئچیلمیش‌لر..seçilmişlər [آد] مُنتَخَبات selections

سئچیلن..seçilən [صفت] سئچیله‌رک بللی اوْلان، سئچیلمیش.

سئچیلیر..seçilir [صفت] سئچگین، مُمتاز.

سئچیلیش..seçiliş [آد] سئچیلمک ایشی ویا بیچیمی.

سئچیم..seçim [آد] سئچمک‌ایشی، انتخابات. Selection، election

سئچیم آلانی..seçim alanı [آد] سئچیم بؤلگه‌سی(فا: حوزه انتخابیه).

سئچیم بؤلگه سی..seçim bölgəsi [آد] سئچیم دوزَنله‌نن بؤلگه.

سئچیملیک..seçimlik [آد] سئچیلمک ایشی ویا وضعیتی.

سئحر..sehr [آد، عربجه، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: سئحیر: بوْیو (فا: سحر).

سئحیر..sehir [آد، عربجه] سئحر: بوْیو (فا: سحر).

سئداوار..sedavar [اؤزل‌آد] خوی‌داکند آدی {۱-سوْ+ داوار: زنگین قوْشونلو کند ۲-سوُ+داوار: سولو و بوللوق یئر، باخ سیتاوار}.

سئدیمانتاسیون..sedimantasion [آد، فرانسیزجا] چؤکمه، توْرتولاشما(فا: رسوبگذاری).

سئرئموْنی..seremoni [آد، فرانسیزجا] تؤرَن (فا: جشن).

سئرامیک..seramik [آد، فرانسیزجا] یوْکسک ایستی ده پیشیرلمیش توْپراقدان حاضرلانان مُختلف دؤشه‌مه لوحه‌لری (فا: سرامیک).

سئرپانتین..serpantin [فر، صفت] یالین داشی (فا: سر پانتین).

سئرتیفیکئت..sertifiket [آد] بلگه، هر هانسی بیر شئیین حاقیندا وثیقه و شهادت نامه (فا: مدرک).

سئرچه..serçə [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن، یوُوالارینی چاتیلاردا دوْزَلدن و چوْخراق یاشاییش بنالارینین یاخین‌لاریندا یاشایان،

بؤجک ومیوه ایله بسله‌نن، توتقون بوْز، دیمدیگی مخروط بیچیملی کیچیک قوش(فا: گنجشک). sparrow، passer domesticus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سئچه› کلاوسونون نظریجه دیواندا ایشله‌نن سئچه(سئرچه) کلمه‌سی سئچمک سؤزونه باغلیدیر و مفهومو دانالاری سئچیب یئین قوشدور[٦]}.

سئرچه بارماق..serçə barmaq [باخ] کیچیک بارماق.

سئرچه کؤفته سی..serçə küftəsi [آذ] سئرچه اتیله دوزه‌لن بیر نوع کوفته.

سئرچه‌گیللر..serçəgillər [آذ، دیرگی] اؤرنه‌یی سئرچه و تارلا قوشو و قارا توْیوق کیمی قوشلارین تاقیمی.

سئرچه‌لر..serçələr [آذ، دیرگی] سئرچه گیللری ایچینه آلان بیر قوش سوْیو.

سئروْ..sero [اؤزل‌آذ] اوُرمیه‌ده کند و چای‌آدی {سئروْ/سَروْ، سرمک-دن}.

سئروْم..serom [آذ] ۱-لاختالانما سوْنوجو قاندان آیریلان مایع بؤلوم. ۲-خسته‌لر اوچون ایشله‌نن مایع (فا: سرم). serum

سئرویس..servis [آذ، فرانسیزجا] ۱-خدمت، قوُللوق. ۲-والیبال و پینگ پونگ کیمی اوْیونلاردا اوْیونو باشلاماق اوچون اوْلان توپ ووُروشو (فا: سرویس). service

سئری..seri [آذ، فر› باخ: سیْرا] دؤزوم، سایی‌لارین اؤزل بیر بیچیمده دوزولمه سی، سیراجا اوْلان، دیزی(فا: سری). set

سئریال..seryal [آذ] دیزی (فا: سریال). serial {باخ: سیرا}.

سئزدیرمک..sezdirmək [تاثیرلی ائیلم] سئزمه‌سینه یوْل آچماق، حس ائتدیرمک، بیلدیرمک (فا: نشت دادن).

سئزدیریش..sezdiriş [آذ] سئزدیرمک ایشی ویا بیچیمی.

سئزَر..sezər [اؤزل‌آذ] حساس، دوُیقوُلو، فرق ائدیجی[٧].

سئزَک..sezək [اؤزل‌آذ] ۱-حساس، دوُیقوُلو ۲-سئزگی، حس، قاورایْش[٧].

سئزگَک..sezgək [اؤزل‌آذ] اینسان‌آدی، باخ: سئزَک[٧].

سئزگی..sezgi [اؤزل‌آذ] سئزیش، الهام، سئزمه یئته نگی[٧] (فا: ادراک).

سئزگی جیلیک..sezgicilik [آذ، فلسفه] بیلگی‌نی سئزگی ایله اله گلمه سینی ساووُنان گؤروش.

سئزگی سللیک..sezgisəllik [صفت] سئزگی‌سل اولاراق.

سئزگیر..sezgir [اؤزل‌آذ] حساس، نارین، آلْینقان[٧].

سئزگی‌سل..sezgisəl [صفت] سئزگی ایله ایلگی‌لی.

سئزگیش..sezgiş [اؤزل‌آذ] حساس، آلْینقان[٧].

سئزگی‌لی..sezgili [صفت] سئزگی‌یه دایانان، فراست‌لی (فا: داهی).

سئزگین..sezgin [آذ] ۱-حساس، سئزیجی؛ ۲-بوُ سؤزله نئچه اینسان آدلاری: سئزگینالپ، سئزگینای، سئزگینبای، سئزگینَر.

سئزمک..sezmək [تاثیرسیزائیلم] حس ائتمک، آچیق بیر قانیت اوْلمادان بیر اوْلموش ویا اولاجاق شئیی آنلاماق، باشا دؤشمک (فا: حس کردن). to notice {بو کلمه دیواندا گلمه‌یب، ولی‌آیری-اسکی‌قاپاقلاردا موجوددور، کلاوسون[٦]}.

سئزمیش..sezmiş [صفت] ادراک ائدن، آنلایان، دؤشونموش.

سئزَن..sezən [صفت] ۱-آنلایان، قاورایان، حس ائدن. ۲-بوُ سؤزله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: سئزَنای، سئزَنبای، سئزَنَر.

سئزی..sezi [آذ] ادراک، سئزیش، الهام، سئزگی.

سئزیرگنمک..sezirgənmək [باخ: سئزمک] سئزمک.

سئزیش..seziş [آذ] سئزمک ایشی و بیچیمی، دوُیوش، دوُیولما ایشی.

سئزیک..sezik [آا، ت] سئزیکلو، سئزگین: سئزیش، سئزمه.

سئزیکلوّ..seziklu [آا، ت] باخ: سئزیک.

سئزیگَن..sezigən [آا، ت] باخ: سئزیک.

سئزیلمک..sezilmək [بلسیز ائیلم] بیر وضعیت و دوروم آنلاشیلماق، حس ائدیلمک، دویولماق، باشا دؤشولمک.

سئزیلیش..seziliş [آذ] سئزیلمک ایشی ویا بیچیمی، دوُیولوش.

سئزیم..sezim [آذ] سئزین:حس ائدیش، آنلاییش، آلقی، دوُیوش.

سئزیمتال..sezimtal [اؤزل‌آذ] حساس، دوُیقوُلو[٧].

سئزین..sezin [آذ] سئزیم: حس ائدیش، آنلاییش، آلقی، دوُیوش.

سئزیندیرمک..sezindirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: سئزدیرمک.

سئزینله‌مک..sezinləmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سئزمک.

سئزینله ییش..sezinləyiş [آذ] سئزینله‌مک ایشی.

سئزینمک..sezinmək [تاثیرسیزائیلم] سئزیلمک، سئزمک.

سئسی..sesi [آذ] ۱-اَیری‌سی اولان یئر. ۲-ایکی توتاجاقلی بوخجو، موشار. {بو کلمه سئچمک فعلیندن آلینمادیر، سئچمک ‹سئشمک ‹سئشیک / سئچیک ‹سئشی ‹سئسی[٦]}.

سئشکین..seşkin [صفت] باخ: سئچکین، سئچگین.

سئغرَک..seğrək [تاریخی اؤزل‌آذ] سئیرک، نادر، دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ.اغرک'ین آغابگی، اوُسوُن قوْجا'نین اوْغلو[٧].

سئقشان..seqşan [اؤزل‌آذ] آستارا'دا چای آدی[٢٤٠].

سئکتوْر..sektor [آذ، فرانسیزجا] بؤلوم، قوْل، دال، کسیم (فا: سکتور).

سئکسولوژی..seksoloji [آذ، فرانسیزجا] جنیسللیک بیلیمی (فا: سکسولوژی).

سئکسی..seksi [اینه صفت] جینسللیکله ایلگیلی (فا: سکسی).

سئکویا..sekoya [آد، بیتگی] قوْزالاق لیلارین پوْرسوق سوولار سوْیوندان، کالیفرنیادا یئتیشن، همیشه باشیل، ۳۰-۱۰۰ متر بوْی، بؤیوک اورمان آغاجی (فا: سکویا). sequia {آمریکا یئرلی لر دیلیندن}.

سئگاه..segah [آد، فا‹سه گاه›] باخ: سئوگی موُغامی، سئیگاه موُغامی.

سئل..sel [ع‹یسیل›فعلیندن] گؤر یاغیش یاغماسی ویا قار اریمه سی سونوجو بیردن بیره وُجودا گلن سوُ آخینتی سی، سو داشقینی، سئل کیمی داشان هر شئی (فا: سیل). flood

سئلئقا..selenqa [اؤزل‌آد] اوُیغوربؤلگه سی هوُلین داغی قیراغیندا چای-آدی[۵۴].

سئلئکتوْر..selektor [آد، فرانسیزجا] سئچَج، آریداج (تاخیل کیمی اؤرونو اؤزگه شئیلردن آییرماق اؤچون وسیله) (فا: سلکتوْر).

سئلئکسیون..seleksion [آد، فرانسیزجا] سئچمه (فا: سلکسیون).

سئلاب..selab [ع+فا] سئلاو: سئل سوُیو (فا: سیلاب).

سئلاب..selab [اؤزل‌آد] سئلاو : تبریزده محلّه و سالماس دا کندآدی.

سئلاردیس..selardis [اؤزل‌آد] هیتیت تانریلارینداندان[۲۱۱].

سئل‌باسار..selbasar [آد] سئلین باسدیغی یئرلر، سئل سوُیونون یاتاغی.

سئل‌دره..seldərə [اؤزل‌آد] زنجان دا چای آدی.

سئل‌دؤندرن..sel döndərən [آد] سئلین یؤن و مسیرینی دؤندرن شئی-(فا: سیلگیر.

سئل‌سو..selsu [آد] چوخ گؤجلو یاغیش وسئل.

سئل‌سوجاق..selsucaq [آد] چوخ گؤجلو یاغیش وسئل.

سئللنمک..sellənmək [تاثیرسیزائیلم] سئل کیمی آخماق، سئله چئوریلمک " آغلاماقدان گوز یاشیم گؤل اوْلوب سئللەنیر".

سئللەمک..selləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اکین یئرینی سئل‌له‌مه اوُصول ایله سووارماق، سئل سو ایله اکینی سوُوارماق (بیر طرفی ائش تارازلی آرخدان سئل سویونو اکین یئرینه آخیتماق) ۲-گئجه یئرینه ایشه‌مک (اوشاق) (فا: سیل راه انداختن).

سئللەمه..selləmə [آد] ۱-سئللەمک ایشی، سئل‌ایله سوُوارما طرزی ۲-گؤجلو و شدتلی یاغمور" بیردن‌سئللەمه یاغیش باشلادی".

سئللی..selli [صفت] چوخ‌سئلی اوْلان، چوخ یاغیش‌لی.

سئللی‌سوْلو..selli sulu [صفت] چوخ‌سئلی اوْلان، چوخ یاغیش‌لی.

سئللیک..sellik [آد] ۱-سئل یاتاغی، سئلین آچدیغی یوْل. ۲-سئلین یوُیوب گتیردیگی قوُم، خیردا داش و آغاج پارچالاری (فا: آب راه). floodway

سئلینتی..selinti [اؤزل‌آد] قیْنیق بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سئلوی..selvi [آد، بیتگی] سروی (فا: سرو).

سئل‌یاتاغی..sel yatağı [آد] سئل یوْلو، مسیل floodway

سئلیت..selit [آد] بوْل آخان یاغیش سویو.

سئلیک..selik [آد، باخ: سئل] بعضی حئیوان و بیتگی‌لرین گؤزه و حُجره‌لرینین افراز ائتدیگی سوُواشقان مادّه " بالیق‌لارین بدنینین سطحی اؤزل سوْروشکن سئلیک‌له اؤرتولور".

سئلیک واری..selikvari [صفت] سئلیگه اوْخشار، سئلیک کیمی.

سئلین چای..selin çay [اؤزل‌آد] کلئیبر ده چای آدی.

سئلینتی..selinti [آد] ۱-سئل یاتاغی ۲-سئلین یوُیوب گتیردیگی قوُم، خیردا داش و آغاج پارچالاری (فا: آب راه). floodway

سئل‌یوْلو..selyolu [باخ] سئل یاتاغی (فا: آب راه).

سئمئستئر..semester [آد، لا] عالی‌مکتب‌لرده درس ایلی‌نین یاری‌سی .

سئماسیوْلوژی..semasioloji [یو: معنا] بیر دیلین سؤز و افاده‌لرینین معنالارینی و بو معنالارین دییشمه‌لرینی اینجه‌له‌ین‌بیلیم(فا: ~).

سئماسیوْلوژیا..semasiolojia [آد، فرانسیزجا] سؤز آنلامی و دییشیمی (فا: ~).

سئمانتیک..semantik [آد، روسجا] ۱-سؤزون، افاده‌نین‌ویا قراماتیک فوْرمانین معناسی. ۲-دیل واحدلرینین معناسینی و معنالارین دَییشمه اُصولونون تدقیق‌ائدن‌دیلچیلیک بؤلمه‌سی[۹].

سئمیت‌لر..semitlər [باخ] سامی‌لر(عرب، سوریانی، یهودی، فینیک--).

سئمینار..seminar [آد، فرانسیزجا] توْپلو چالیشما[۲۱۸]؛ بیر موضوع‌ایله ایلگی‌لی توپلانیب تارتیشماق اؤچون اوْلان توپلانتی (فا: سمینار).

سئناتوْر..senator [آد، لا] آدای (فا: سناتوْر).

سئناریوْ..senario [آد، فرانسیزجا] بیر گؤرونتولو و سسلی اثرین صحنه‌لرینی و آخیشینی گؤسته‌رن یازیلی‌متین۲-بیراتّفاقی باشقا بیرجهته و آماجاآپارماق‌ایسته‌مک‌اؤچون اوُیدورولان یالان(فا: سناریو)

سئنتئتیک..sentetik [صفت، روسجا] بیرله‌شیم یوْل ایله الده ائدیلن، بیرله‌شیم‌لی[۲] (فا: سنتتیک).

سئنتاکتیک..sentaktik [فر، صفت] جمله ایله ایلگی‌لی (فا: سنتاکتیک).

سئنتاکس..sentaks [آد، فر، دیلب] جُمله‌بیلیمی، سؤز دؤزومو(فا: سنتاکس

سئنتیابر..sentiabr [آد، لا] میادی ایلی‌نین ۹وُنجو آیی.

سئنج..senc [باخ] سینج.

سئندیکالیزم..sendikalizm [آد، فرانسیزجا] ایشچی لرین بیرلشمه قورولوشو (فا: ~).

سئندیکالیست..sendikalist [آد، فرانسیزجا] سئندیکاجی (فا: سندکالیست).

سئنسوآلیزم..sensualizm [آد] دوُیومجولوق، ایدراک و آلقی لاما اوچون دوُیقولاری تک قاناق بیلن فلسفی گؤروش (فا: ~).

سئنیوْر..sinior [آد، لا] آغا، جناب، سینیوْر (فا: سنیوْر).

سئو..sev [اؤزل‌آد] سئومک‌سؤزوندن، اینسان‌آدی: سئوآل، سئوای، سئوتاپ، سئوَرگوّن، سئوگون، سئوَنای، سئوَنگوّن، سئویناي[۷].

سئوئر..sever [صفت] چابوق و زیرنگ‌آدام (فا: سوِر). {سیوری› سئوئر، اینگیلیزجه severity بو سؤزله ایلگی‌لیدیر}.

سئودا..sevda [آد، عربجه] ۱-سئوگی، عشق، محبت (فا: عشق). love ۲-شدّتلی میئل، آرزو، هوس (فا: آرزو). {قدیم زامان دؤرد آنا طبعه اینانیردیلار و اونلارین بیری سوْدا ویا سئودا ایدی و سئودایا دوچار اولان مالیخولیایی حالت تاپاراق دلیلر کیمی اولوردو، بو اوزدن بو کلمه تورکجه ده و فارسجادا عشق و جنون معناسیندا قالیب، بو کلمه‌نین سئومک فعل ایله ایلگی‌سی یوخدور[۶]}.

سئودیجیک..sevdicik [صفت] چوخ ایسته‌نیلن اوّچون سؤیله‌نن "لای لای جوجوغوم سئودیجیگیم".

سئودیرمک..sevdirmək [تاثیرلی ائیلم] سئومه‌سینه یول‌آچماق، سئومه سینی ساغلاماق. to cause/ to force smb. to love {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سئور..sevər [صفت] سئون" باریش‌سئور"(فا: دوستدار). loving

سئوَرگه..sevərgə [اؤزل‌آد] ۱-دوْست، یاخین ۲-عشق، سئوگی، توُتقو[۷].

سئوق..sevəq [آد، عربجه] سئوک:سوْق،بیرجهته‌طرف‌آپارما(فا: سوق)

سئوک..sevək [آد، عربجه] سئوق، بیرجهته‌طرف‌آپارما(فا: سوق)

سئوگن..sevgən [اؤزل‌آد] چوخ‌سئون، ووُرغون، قیزآدی(فا: نام‌دختر)

سئوگوّلن..sevgülən [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولودا بوْزوق تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

سئوگی..sevgi [آد] ایلگی، کؤنول باغلی‌لیغی، سئومه ائیلَمی‌نین نوّوه‌سی. (فا: عشق). love

سئوگی لندیرمه..sevgiləndirmə [آد] تحیب (فا: تحیب). befriending

سئوگی موُغامی..sevgi muğamı [باخ] سنگاه موُغامی.

سئوگی‌سیز..sevgisiz [صفت] سئوگی‌سی اوْلمایان، سئومه‌دن، ایسته‌مه‌دن، محبت‌سیز (فا: بی محبت). unaffectionate

سئوگیلی..sevgili [آد] یار، جانان، معشوق(فا: معشوق). loved sweetheart {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سئوّک›}.

سئوگیلی‌لر..sevgililər [آد] عاشق‌لر (فا: عشّاق). lovers

سئوگیناز..sevginaz [اؤزل‌آد] چوخ سئون، ووُرغون، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سئومک..sevmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایسته‌مک، خوشلانماق، عزیزله‌مک "تبریز دئییش‘ینده بو کلمه سؤومک و سؤیمک شکلینده‌ده ایشله‌نیر". ۲-بیرینه ووُرولماق (فا: دوست داشتن، عشق ورزیدن). to love {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سئومه..sevmə [آد] سئومک‌ایشی، سئوگی(فا: تعشُّق). showing love

سئومه‌لی..sevməli [صفت] ایسته‌مه‌لی (فا: دوست داشتنی). lovely

سئون..sevən [آد] بؤیوک دیه نک، زوْپا "سکینه خالا. تندیری قالا. سئوه‌نی گؤتور. منی قاوالا. ". ۲-سئون،(صفت) سئومَک‌دن سئوگی صاحبی، شَفقتلی، توُتقوُلو. {بو کلمه سیوری سؤزونون دییشیلمه‌سی اولمالیدیر}.

سئووّک..sevük [آا، ت] ۱-سئویلَن، سئوگیلی، جانان۲-اینسان آدی کیمی ایشله‌نیر: سئوّک‌آلپ، سئوّکبای، سئوّکبیگه.

سئووّک تیگین..sevük tigin [تاریخی اؤزل‌آد] غزنه‌لیلَر دؤولتی‌نین قوُروجوسو و غزنه‌لی محمود خان'ین باباسی[۷].

سئوه‌جن..sevəcən [صفت] شفقت‌لی.

سئوه‌جنلیک..sevəcənlik [آد] شفقت‌لیلیک.

سئوه‌سئوه..sevəsevə [ظرف] سئوه‌رک، ایسته‌یه‌رک.

سئوه‌گَن..sevəgən [اؤزل‌آد] سئون، سئوگی‌سینی وئرن[۷].

سئوه‌لی..sevəli [اؤزل‌آد] سولی: باجگیران دا کند آدی.

سئوی..sevi [آد] آشیری سئوگی، باغلی‌لیق دویقوسو، عشق.

سئویب سئچمک..sevib seçmək [تاثیرلی ائیلم] نئچه سینین آراسیندان بیرینی ایسته ییب آییرماق. to choose and to love at will

سئویب سئویلمک..sevib sevilmək [تاثیرلی ائیلم] سئومک و سئویلمک.

سئویجی..sevici [آد، ص] سئون، وورغون (فا: دوست دار). loving

سئویشمک..sevişmək [قا، ت] بیربیرینی سئومک، بیربیرینه ووروُلماق، معاشقه ائتمک (فا: معاشقه کردن).

سئویشمه..sevişmə [آد] ۱-سئویشمک ایشی (فا: معاشقه). love-making ۲-سئوگی، عشق، محبت.

سئویک..sevik [آد، ت] ۱-سئوگی یه لایق، سئوگیلی ۲-قیزآدی.

سئویک کؤل اَرکین..sevik kül ərkin [تاریخی اؤزلآد] بیلگه خاقان دؤنَمی بیربگ و کوْموتان.

سئویگَن..sevigən [اؤزلآد] سئون، سئوگی‌سینی وئرن[۷].

سئویل..sevil [صفت] سئویلن، سئومه‌لی، قیز آدی. {باخ: سئومک}.

سئویلای..sevilay [اؤزلآد] سئومه‌لی و گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سئویلگَن..sevilgən [اؤزلآد] سئویلَن، آشیْری ایلگی گؤرَن[۷].

سئویلمک..sevilmək [بلسیز ائیلم] سئومک‌ایشی گؤرولمک، سئوگی دویولماق، بیه‌نیلمک(فا: دوست‌داشته‌شدن). to be loved

سئویلن..sevilən [صفت] ایسته‌نیلن، مئهربان.

سئویلیش..seviliş [آد] سئویلمک ایشی ویا بیچیمی.

سئویم..sevim [آد] سئوگی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سئویم‌بیگه..sevim bigə [آد] سئوگی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سئویم‌سیز..sevimsiz [صفت] سئویلمه ین، خوشاگلمه ین.

سئویم‌سیزلشمک..sevimsizəlşmək [تاثیرسیزائیلم] سئویم‌سیز وضعیته گلمک.

سئویم‌سیزلیک..sevimsizlik [آد] سئویم‌سیز اوْلما وضعیتی.

سئویملی..sevimli [صفت] ایستکلی، مئهربان، سئوگیلی، خوشاگلن، سئومه‌لی، چَکیجی، (فا: دوست داشتنی). lovable,

سئویملی لشدیرمک..sevimliləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سئویملی وضعیته گتیرمک.

سئویملی‌لشمک..sevimliləşmək [تاثیرسیزائیلم] سئویملی‌وضعیته گلمک.

سئویملی‌لیک..sevimlilik [آد] سئویملی اوْلما وضعیتی.

سئوین..sevin [آد] ۱-سئوینچ، موُتلولوق ۲-ساسانیلرَدن، میران شاه‌ین ائوده‌شی[۷].

سئوینتی..sevinti [اؤزلآد] ۱-موُتلولوق، ۲-فَراحلیق، راحاتلیق، حُضور[۷].

سئوینج..sevinc [آد، ت] ۱-خوشلوق، شنلیک، جوشقو، سئوینمه (فا: شادی). happiness ۲-چنگیزخانین خوارزمشاه دربارینا یوْللادیغی سفیرین اوْغلونون آدی[۱۲].

سئوینج‌تَرکَن..sevinctərkən [اؤزلآد] چاغاتای‌خانین خانیمی[۲۰۹].

سئوینج‌توْرکان..sevinctürkan [اؤزلآد] چاغاتای‌خانین خانیمی[۲۰۹].

سئوینج‌سیز..sevincsiz [صفت] سئوینجی اوْلمادان، سئوینج دویمادان.

سئوینجبگ..sevincbəy [اؤزلآد] اینسان‌آدی، باخ: سئوینج+ بگ[۷].

سئوینجک..sevincək [صفت] سئوینه سئوینه، سئوینه‌رک، فرح ایچینده "هامی سئوینجک آیاغا قالخدی".

سئوینج‌خان..sevinçxan [تاریخی اؤزلآد] اوْغوزنامه‌ده، بایدوخان‌ین اوْغوللاریندان[۷].

سئوینجلی..sevincli [صفت] ۱-سئوینج وئرن. ۲-سئوینج ایچینده اوْلان، مسرور. happy ۲-م۱۶جی یوْزیلده، آنادولوحلب‌ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]؛ باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

سئویندیریجی..sevindirici [صفت] سئویندیرین، سئوینج گتیرن، اوْرک آچان.

سئویندوْک..sevindük [اؤزلآد] ۱-موُتلولوق، بختیارلیق ۲-قیْرقیز لارین، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]، عُثمانلی بگلریندن.

سئویندیک..sevindik [اؤزلآد] باخ: سئویندوْک.

سئویندیرمک..sevindirmək [تاثیرلی ائیلم] سئوینمه‌سینه یول آچماق (فا: خوشحال کردن) to gladden {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سئوینمک..sevinmək [تاثیرسیزائیلم] سئوینج دوْیماق، شادلانماق، خوشلانماق (فا: خوشحال شدن). {گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سئوینمیش..sevinmiş [اؤزلآد] سئوینچلی، موُتلو، موُتلو اوْلموُش[۷].

سئوینه سئوینه..sevinə sevinə [ظرف] سئوینه‌رک، سئوینج ایچینده.

سئوینیش..sevinış [آد] سئوینمک ایشی ویا بیچیمی.

سئوینیشمک..sevinişmək [قا] هامی بیرلیکده سئوینمک.

سهراما..sehrama [اؤزلآد] کلئیبرده داغ آدی {سئیرانگاه[۶۶]}.

سهنه‌مک..sehnəmək [تاثیرسیزائیلم] سئیرک اولماق، خلوت اولماق. {سئیرک/سئذرک سؤزیله کؤکداش اولمالیدیر؛ دیواندا ‹ سئذرَک›(سئیرک معناسیندا)، سئذره‌مک و سئذرَشمک و سئذرَک کلمه‌لری‌نشان وئریر اصلی کؤک سئذ= سئی سؤزجوغودور و سئهنه مک سؤزوده الینده سئذره‌مک سؤزونونو حرف دَییشمه سیله بعضی دئییشلرده اورتایا چیخیبدیر}.

سهین..sehin [باخ] سئیین.

سئی..sey [آد] چای، باخ: چای، سئیله‌مک {سنگلاخدا یایدا قوُرویان و قیشدا سوُیو اولان آرخا دئییلیب و یئنی سئی کلمه سینده چای معناسینی گؤرمک اولار}. ۲-سئی۲ (صفت، سئیرک کلمه سینین قیساتیلمیشی) سئیرک.

سئیدان..seydan [اؤزلآد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

سئیر..seyr [آد، ع‹سیر›] باخ: سئیّر.

سئیران..seyəran [آد، ع ‹سیر›] گزمه، گزیش، گزینتی (فا: سیران).

سئیرَتمک..seyrətmək [تاثیرلی ائیلم، ت] سئیرک لشدیرمک.

سئیرک..seyrək [صفت] ۱-آرالیقلی، آرادا بیر، آرا سیرا، آرادا سیرادا، آددا بوددا؛ قارشی آنلامی کیب، سیخی، یان یانا. ۲-بۆتۆو حالدا اۆلمایان، پارچا پارچا. (فا: تنک). **thinly scattered** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سئذرَک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا سئذرەمک و سئذرَشمک و سئذرَک کلمەلرینشان وئریر اصلی کؤک سئذ= سئی سؤزجوغودور}.

سئیرک‌بیغلی..seyrək bığlı [صفت] بیغ‌لاری قالین اۆلمایان.

سئیرک‌توکلو..seyrək tüklü [صفت] توکلری سئیرک اۆلان.

سئیرکجه..seyrəkcə [صفت، ظ] بیر آز سیئرک.

سئیرک‌چتیرلی‌لر..seyrək çətirlilər [آد، بیتگی] چتیرلری‌سیخ و کیپ اۆلمایان و سئیرک اۆلان بیتگی‌لر قورُوپو.

سئیرک‌دیشلی..seyrək dişli [صفت] دیشلری سئیرک اۆلان.

سئیرک‌ساچلی..seyrək saçlı [صفت] ساچی آز و سئیرک اۆلان.

سئیرک‌ساقاللی..seyrək saqqallı [صفت] ساقالی کۆسا و سئیرک اۆلان.

سئیرک‌لتدیریمک..seyrəkltədirimək [اتّدیرگن ائیلم] سئیرک-حالاسالماق.

سئیرک‌لتمک..seyrəklətmək [باخ] سئیرک لتدیرمک.

سئیرک‌لشدیرمک..seyrəkləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سئیرک‌وضعیته-گتیرمک

سئیرک‌لشدیریش..seyrəkləşdiriş [آد] سئیرک لشدیرمک ایشی ویا بیچیمی.

سئیرک‌لشدیریلمک..seyrəkləşdirilmək [بلسیز ائیلم] سئیرک حالا گتیریلمک.

سئیرک‌لشمک..seyrəkləşmək [تاثیرسیزائیلم] سئیرک‌حالاگلمک، قالین لیغی آزالماق.

سئیرک‌لندیرمک..seyrəkləndirmək [تاثیرلی ائیلم] سئیرک حالا گتیرمک، سئیرک ائتمک.

سئیرک‌لنمک..seyrəkiənmək [تاثیرسیزائیلم] سئیرک حالا گلمک. **to become thin**

سئیرک‌له‌مک..seyrəkləmək [تاثیرلی ائیلم] سئیرک ائتمک، آرالی ائتمک، سفئله‌مک، آغلینی آزدیرماق، "نه سئیرک‌له ییرسن".

سئیرک‌لیک..seyrəklik [آد] سئیرک اۆلما وضعیتی، سئیرک لشمیش.

سئیرک‌یاپراقلی..seyrəkyapraqlı [صفت] یاپراق‌لاری سئیرک اۆلان.

سئیرک‌یونلو..seyrək yunlu [صفت] یونُوآز و سئیرک اۆلان.

سئیرْلتمک..seyərəltmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: سئیرک لشدیرمک.

سئیرْلمک..seyrəlmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سئیرک لشمک.

سئیرَنگاه..seyrəngah [آد] سئییر یئری، گزینتی یئری.

سئی‌سئی..seysey [صفت، باخ: سئی] یاواش‌ترپه‌نن، کاهیل‌و سوست-آدام.

سئیسان..seysan [اؤزل‌آد] بوْستان‌آباد دا کند آدی {۱-سئی+سان: سوُ کیمی، چای کیمی. ۲-سایسان، ساییلی و سایقین}.

سئی‌سئی‌ائله‌مک..seysey eləmək [اؤزل‌آد] بیله رک ایشی یاواش گؤرمک [۱۶۰].

سئیسوُلان..seysulan [اؤزل‌آد] آذربایجان'دا کند آدی [۲۴۰].

سئیگاه‌موُغامی..seygah muğamı [آد] سئوگی‌موُغامی، سئیگاه موغامی آذربایجان موغاملاریندان ساییلیر، پرفسور.م.ص. اسماعیلوْف سئیگاهی ۵ قوْلا بؤلوبدور: خارج سئیگاهی، زابوُل سئیگاهی (میانی سئیگاه)، میرزا حسین سئیگاهی، خیالخین سئیگاهی، هاشم سئیگاهی، باخ: آذربایجان موُغام‌لاری (فا: مغام سه گاه).

سئیلاب..seylab [ع+فا] سوُ باسقینی، داشقین (فا: سیلاب).

سئی‌له‌مک..seyləmək [تاثیرلی ائیلم] تاخیلی سوُدا یوُیاراق چؤرچؤپ و توْزتوپراقدان تمیزله‌مک، تاخیلی آخار سوُدا و چایدا تمیزله‌مک (فا: چیزی را در آب جاری تمیز کردن). {سای/ سئی کلمه‌سی چای سؤزونون ائکیزی **doublet** اولمالیدیر، بو سؤزدن آلیناراق سئیین‹ سئهین کلمه‌سی (سئی دولدورولان وسیله) اله گلیب، باخ: چای}.

سئیوان..seyvan [آد] بؤیوک چادیر (فا: چادر بزرگ). {محتملاً بو کلمه فارسجادا سایه بان سؤزوندن آلینمیشدیر}.

سئیوان..seyvan [اؤزل‌آد] سالماس و خوی دا کند آدی.

سئیوت..seyvət [آد] سوُیون قاباغیندا دوزه‌لن بند {سوُو+ات}.

سئیِر..seyir [آد، ع‹سِیر›] سئیر: گزی، اَیلَنمک اۆچون استراحت و دوْلانما، گندیش، یئری‌یئیش، ایلرله ییش (فا: سیر).

سئییرجی..seyirci [صفت] ایزله ییجی، ایزله ین (فا: تماشاچی). ۲-گزیجی، گزن.

سئییز..seyiz [آد] سوْرونون قاباغیندا گئدن تکه.

سئیین..seyin [آد] سئهین، بؤیوک‌ساخسی‌قاب، آیران دوزلتمه گه یارار بؤیوک قاب(فا: نوعی کاسه بزرگ). {باخ: سئی}.

سئیین..seyin [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

سبّابه..səbbabə [آد] اشاره بارماغی (فا: سبابه). **forefinger**

سبب..səbəb [آد، عربجه] بیرایشه یوْل آچان شئی وکیمسه، ندَن. ۲-باعث، سبب کار، تقصیرکار (فا: سبب). **cause**

سبب‌سیز..səbəbsiz [صفت] بیلاسبب (فا: بلاسبب). **doutless**

səbəbiət..سببیت [آد، عربجه] بیرایشه یوْل آچما، ندنلیک (فا: ~). causality

subhanallah demə..سبحان الله دئمه [آد] تسبیح (فا: ~). rosary

subhan..سبحان [آد، عربجه] تمیزله‌مه، تنزیه ائله‌مه (فا: ~).

səbəd..سبد [آد] سَبَت: قامیش و اینجه دال کیمی اسنک شئیلردن دوزه‌لن و هؤرولموش قاب قازان بیچیمینده هر شئی، زنبیل rosary {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ساودیج›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح}.

səbəd..سَبَد [اؤزل‌آد] ماکی دا داغ آدی.

səbəd toxuyan..سبدتوْخویان [آد] سبدچی.

səbəd topu..سبدتوپو [آد] بسکتبال.

səbədcik..سبدجیک [آد] بالاجا سبد.

səbədçi..سبدچی [آد] سبد توخویان.

söyüdü..سبدچی‌سؤیودو səbdçi [آد، بیتگی] دالالاریندان سبد توخونولان بیر سؤیود نوْعو (فا: نوعی بید). salix viminalis

səbədçilik..سبدچی‌لیک [آد] سبد توخوما ایشی.

səbədlənmək..سبدلنمک [تاثیرسیزائیلم] سبده‌دوْلدورولماق.

səbədləmək..سبدله‌مک [تاثیرلی ائیلم] میوه‌و بوُجورشئیلری سبده-دولدورماق.

səbədlik..سبدلیک [آد] سبد توخوماغا یارایان دال و چوبوق.

səbəd vurdu..سبده ووردو [آد] اوشاقلارآراسیندا داش و یا توپو سبده آتیب سالماغا چالیشاراق اویناناں بیر اوْیون آدی.

səbzvar..سبزوار [اؤزل‌آد] خوْراسان‌شهرلریندن، ش۱۳۸۵ده گنل-لیکده ٤٤٠٠٠٠ نفر و شهرده۲۱٤۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر مختلف ملیت لردن تشکیل تاپاراق فارسلاشمیش شهر حالینه گلمیشدیر. عمومی حالدا سبزوار شهری نین قوْزئی بؤلومو سُلطان آباد، نیقاب و جوُغاتئی بؤلگه لرینده تورکلر چوغونلوقدادیر و شهرین گوْنئی کسیم لرینده فارسلار و بعضا کورمانج‌لار و کوْردلر یئرلَشیبلر، گوْنئی طرفده جوْغاتئی بؤلگه سی چوْخ فقیر حالدا گؤرسه‌نَرک، نقاب شهری بؤلومو چوْخراق گلیشمکده دیر. -- سبزوار بؤلگه‌سینین داغلاری: یوْلقوم (٦٨کق‌د۱٦۰۰)، آغ کمر (٤٨کق‌د۲۰٥۳)، قالاجیق (٥۰کگ‌د۲۰۰٥)، جوُغاتئی (٥۰کق‌ب۲٥۱٤)، قاری (٦۱کگ‌ب۲۰۲۱)، --سبزوار بؤلگه سینده تورک کندلری : جوْوئین/ جوین؛ چَرَندر؛ حجت (٥٥کق‌د ۵۰*)، حطیطه؛ رُباط‌جَز (٥۰کق‌د ۳۲۷۰*)، روُکی (٥۰کق‌د۴۰۰*)، زوْرقان/ زُرقان؛ زَرْقی (٥۰کد ۵۱۰*)، زمَج، سَراجه (٤۲کق‌د ۱۸۰*)، صفی آباد (٤٥کق ۱٦٤۰*/ غ‌تو)، طالبی (٤۰کق‌د ۲۸۰*)، فریمانه؛ فوْجی (٥۰کق‌د ۳۰*)، قادرآباد (۹۰*)، کیخسرو (٤٧کق‌د ٥۰۰*)، نورآباد (٥۰ک ۳۱۰*)، یوُسف‌آباد؛ --سبزوار جوُغاتئی بؤلگه سینده تورک کندلری : (آرالیق لار جوْغاتئی شهرکی نی مبنا توُتاراق یازیلمیشدیر) آزادوار (٤۲کق‌ب ٤٥۰*)، آللاه آباد (٥٥کد ۱۸۰*)، اَبوُوئیسان/ ابویسان (۲۱کق ٤۲۰*)؛ احمدآباد مَلِک (۳۷کق‌د ٦۰۰*)، اسماعیل آباد (۳۸کق‌د ٥۷۰*)، اَنادی (۲٦کق‌ب ۱۸۰*)، اَنداده (۲٥کق‌د ٦۹۰*)، ایلدَرآباد (٥۰کد ۲۸۰*)، بخش آباد (٤۱کد ۳٥۰*)، بَهْرآباد (۲۰کق‌د ۳٥۰*)، جعفرآباد (۳۲کق‌د ۲۲۰*)، حاج آباد (٤٦کق‌د ۱۷۰*)، حُجت آباد؛ حسین آباد حاجی محمد ولی (۲۸کق‌د ۱۲۰*)، خُداشاه/ ده امام (۲٥کق‌ب ۷۷۰*)، خُرّم آباد (٥٥کد ۱۰۰*)، خسروشیر (۱۸کق‌د ۲۲۰*)؛ خیرآباد (۲٤کق‌د ۲۳۰*)، دادیان (۱۰۰*)، دَستوران (۱۲۰کب ٤۱۰*)، راه چمن (۲۰کق ۷۱۰*)؛ ریواده/ ریوادَر (۱٥کق ۲۳۰*)؛ زَمَنْد (۷کگ‌د ٦۹۰*)؛ زوْرآباد (۸کق‌د ٦۲۰*)، زیرآباد (۳۰کق‌د ۳۹۰*)، سامقان؛ سردارآباد (۳۸کق‌د ۲۲۰*)، سعیدآبادتازا (۲۰کق‌د ۲۰*)، سیدآباد پیره (۳۱کق‌ب ۱٦۰*)؛ سیدآباد گَفت (۲۰کق‌ب ۲۰*)؛ سیدآباد اکراد؛ سیْرغان (۲۹کق‌د۳۸۰*)، شمس‌آباد (۳٥کق‌د۶٦۲۰)، شهرستانک (۷کق‌د ۱۲۲۰*)؛ صالح آباد (٥۰کد ٦۷۰*)، عابباس‌آبادعرب (٤٥کد ٤٥۰*)، عابباس‌آباد قندی (۲٥کق‌د ۱۸۰*)؛ عابباس آباد ملک (٤۱کد ۳۲۰*)، عبدیل آباد (۱۸کق ۱۱۰*)؛ فتح آباد (۳۳کق‌د ۳۳۰*)، فَشانجِرد (۱٦کق ۲۸۰*)؛ فیض آباد (۳٤کق‌ب ۱٤۰*)، قنبرآباد (۳٥کق‌د ۳٥۰*)، قیزیل قارشی (۳۲کق‌د ۲۰۰*)، کارجی (۲٤کق‌د ۳۸۰*)، کلاته آقامحمد (۳٦کق‌د ٦۸۰*)، کلاته انداده (۲۰کق‌د ۲٤۰*)، کلاته سلیمان (۲۸کق‌ب ۲٤۰*)، کلاته مئیمَری (۳٤کق‌د ۷۹۰*)، کوْمایستان (۲۸کد ۳۷۰*)، کَهنه/ غ.تو؛ محمدآباد گَفْت (۳۰کق‌ب ۳۲۰*)، ملای گِرد (۳۸کق‌د ۸۰۰*)، نوباغ (۲۳کق‌د ٥۰۰*)؛ همت آباد (۳۳کق‌د ٤٥۰*)، --سبزوار صفی‌آباد بؤلگه سینده تورک کندلری : (آرالیق لار صفی آباد شهرکی نی مبنا توُتاراق یازیلمیشدیر) آغقالا (۳۷کق‌د ۲٥۰*)، آغَش (۳۱کق ۲۰۹۰*)، احمدآباد (۳۰کگ‌د ٦۰۰*)، اردینگقیهد (۲٥کق ٦۳۰*)، اَلَسْت (۷کب ۲۷۰*)، بابا قُدرت (٥۳کق‌ب ۲۰*)، بَکْرآباد (۱٦کق‌ب ۲۱۰*)، بوُداق آباد (۲٤کگ‌د ۷٦۰*)، جهان (۳۸کق ٦۰۰*)، حسین آباد (۳٥کگ‌د ٥۲۰*)، خوُراب (۱٥کق ۳۰*)، دستگِرد (۳۲کق‌ب ٦۹۰*)، دهنه اوْجاق (۳٦کق‌ب ۱۰۱۰*)، دهنه شیرین (۱۱کگ‌د ۱٦۰*)، راوَخ (۱۲کق ۲٦۰*)،

رحمت آباد (۲۵ک‌گ ⁎۳۱۰)، زَنَفْت (۱۲ک‌ق ⁎۲۷۰)، سُرخ (۱۲ک‌د ⁎۲۵)، سیدآباد (۲ک‌ق ⁎۹۰)، طارخه (۱۸ک‌ق‌د ⁎٤۱۰)، عابباس هزار آباد (۱۲ک‌ق‌د ⁎۲٦۰)، علی آباد (۲۲ک‌گ‌د ⁎۲۲)، عنبرآباد (۲۰ک‌ق‌د ⁎۲۰۰)، فیروزآباد (۷ک‌د ⁎۱۱۰)، قارَزی (۷ک‌د ⁎۱۰۰)، قنبرباغی (۷ک‌ق‌د ⁎۱۵٤۰)، قوْچ خر (۳۳ک‌ق ⁎۲۵۰)، قوزه‌زن (۳۵ک‌ق‌د ⁎۱۱۰)، کریم آباد (۲۵ک‌گ‌د ⁎٤۹۰)، کلاته بام (۳۰ک‌ق‌د ⁎۲٤۰)، کلاته عرب (۳۹ک‌گ‌د ⁎۱٤۸۰)، کمرغایه/ کمرقایا (۳۰ک‌ق ⁎٦۰)، گَسْک (۸ک‌د ⁎۲۷۰)، مقصودآباد (۱۰ک‌گ‌د ⁎۱۵۰)، مَنْگَلی (۱۳ک‌ق‌ب ⁎۷۰)، نَشیب (۲۰ک‌ق‌د ⁎٦۰۰)، نصرآباد (۳۷ک‌ق‌ب ⁎۲۲۰)، نوروزی (۲۲ک‌د ⁎۵٤۰)،

سبزه..səbzə [آد، فا] اعلا کیشمیش نوْعو (فا: سبزه).

سبزه وات..səbzəvat [آد] مختلف گؤی گؤیرتی.

سبزه واتچی..səbzəvatçı [آد] مختلف گؤی گؤیرتی ساتان ویا بئجه رن.

سبزی..səbzi [آد] گؤی گؤیرتی.

سبزی قوْوورما..səbzi qovurma [آد] گؤی گؤیرتی ایله اتدن پیشیریلن قوْوورما" پیلوْوو سبزی قوْوورما ایله یئمک".

سبْک..səbk [آد] یؤنتم، مئتوْد، (فا: مِتُد). method

سُبکتکین..sübəktəkin [باخ] سوْبگتکین.

سَبه..səbə [اآ، خ] سئوگی، سئوی؛ آلتای توْرکلری، چوْر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. {محتملا سَوْبه اوْلمالیدیر}.

سَبیتوُ..səbitu [اؤزل‌آد] اوُرارتولاردا ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

سَبیز ..səbiz [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {سمیز: بوْللوق یئر}.

سبیل..səbil [اؤزل‌آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

سبینه‌الینجه‌لی..səbinə əlincəli [یازار] گونش ۱۳۵۵ ده نخجوان دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سپ..səp [آد، ت] گلینین مالی اوْلان جئهیز {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سپتورمک› گلینی جئهیزله بگین ائوینه گؤندرمک}.

سپ‌سوُوار..səp suvar [صفت] توخوم سپَندن سوْرا همن سوُوارارق بیرنوع اکین اکمه اُصولو(نوعی روش آبیاری).

سپدیرمک..səpdirmək [ائتدیرگن ائیلم] سپمه‌سینه سبب اولماق.

سَپَردره..səpərdərə [اؤزل‌آد] اوْردوباد'دا داغ آدی[۲٤۰].

سَپرَن..səprən [اآ، ت] ساپران: اوْغوزشهرلریندن‌بیرینین آدی.

سپَک..səpək [آد] دیرمان داشینین ائکسَنی (محوری).

سپگی..səpgi [آد] دری اوزه‌رینده عمله گلن بالاجا قابارجیق‌لار، سپیشیک، چیوزه (فا: بثور). pustules

سپگی‌لی..səpgili [صفت] سپمیش، سپگی‌سی اوْلان.

سپمک..səpmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-توْخوم و سوُ کیمی شئیلری سپه‌له-مک ۲-تؤکمک، یاغیش سپه‌له‌نرک یاغماق (فا: پاشیدن). to splash ۳-(دری) سپگی چیخارماق، چیوزه‌له‌مک. to break out in a rash ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله‌مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "ایشیق سپمک، سعادت چیچگی سپمک، اوْره‌یینه سوْیوق سوُ سپمک" {باخ: ساپماق}.

سپمه..səpmə [آد] توخوم سپمه ایشی (فا: بثور). pustules

سپمه سووارما..səpmə suvarma [آد] سوُیو سپه‌رک اکینی سوُوارما سیستیم‌ینین آدی (فا: آبیاری بارانی). sprinkler irr

سَپنه‌کَران..səpnəkəran [اؤزل‌آد] لنکَران'دا کند آدی[۲٤۰].

سپوْر..spor [آد، بیتگی] چیچک‌سیز بیتگی‌لرده اوْره‌مه اوْرقانی، بیر حْجره‌لی حئیوان‌لارین اؤزللشمیش حجره سی(فا: هاگ).

سپه‌لک..səpələk [آد] سرسم سپه‌لک .

سپه‌لنمک..səpələnmək [بلسیز ائیلم] سپه‌له‌مک ایشی گؤرولمک.

سپه‌لنمیش..səpələnmiş [صفت] سپه‌لنمک ایشی ویا بیچیمی.

سپه‌له‌مک..səpələmək [تاثیرسیزائیلم] سپیلمه شکلینده یاغماق، داغیتماق، تؤکوْشدورمک (فا: پاشیدن). to sprinkle

سپی..sapi [آد] دری و کوْرکو یارارلانا بیلیر حالا گتیرمک، داباغلیق (فا: دباغی).

سپی‌ائوی..sapievi [آد] داباغ خانا (فا: داباغ خانه). tannery

سپیجی..sapici [آد] ۱-سپی ایشینی گؤرن کیمسه، داباغ (فا: دباغ). ۲-توخوم سپن "سپیجی آراج" tanner

سپیجی‌لیک..sapicilik [آد] دابّاغ‌لیق، سپیجی‌نین‌ایشی(فا: دباغی tanning

سپیشیک..sapişik [صفت] سپیلمیش اولان، باخ: سپگی.

سپیک..sapik [آد، صفت] سپیلمیش (فا: پراکنده). scattered

سپیگین..sapigin [صفت] سپگی‌لی.

سَپیل..sapil [اؤزل‌آد] ۱-یایقْین، یاییْلمیش، بوُلاشمیش ۲-قالا، حصار[۷].

سپیلمک..sapilmək [تاثیرلی ائیلم] دباغ‌لیق ائتمک. ۲-سپیلمک[۲](بلسیز ائیلم) سپمک ایشی گؤرؤلمک (فا: پاشیده شدن).

سپیلمیش..sapilmiş [صفت] سپیک حالا گلمیش (فا: پراکنده). scattered

سپی‌لنمک..sapilənmək [بلسیز ائیلم] سپی لنمک ایشی گؤرولمک، سپیلمک ایشی گؤرولمک.

سپی‌له‌مک..səpiləmək [تاثیرلی ائیلم] داباغ‌لیق ائتمک، دری‌نی مختلف ایشلم‌لرله ایشله نه بیلیر وضعیته گتیرمک (فا: دباغی کردن). to tan

سپی‌لی..səpili [صفت] سپی لنمیش، داباغلیق ائدیلمیش.

سپیلیش..səpiliş [آد] (فا: انتشار، پراکندگی). scatter.

سپین..səpin [آد] تارلا وتوپراغا توخوم سپمه، یایما (فا: تخم پاشی).

سپین قاباغی..səpin qabağı [آد] تارلانین سورولمه‌سی ایله سپین آراسیندا کی واقت، سپین‌دن اوّل (فا: دوره قبلِ تخم پاشی).

سپینتی..səpinti [آد] سپیچرانتی، سپیلن سو ذره‌جیک‌لری (فا: پاشش).

سپینجی..səpinci [آد] تارلا وتوپراغا توخوم سپن.

ستّارخان..səttarxan [اؤزل‌آد] هـ۱۲۴۵ده‌قاراداغدا آنادان اوْلوب و عایله‌سیله تبریزه کؤچه‌رک مشروطه دورانی موُباریزلرین اؤندرلیگینه یئتیشدی، ستارخانین پارتیزانلاری آز مُدت‌ده بؤیوک معروفیت قازاندی، مشروطه‌نین پیروزلوغوندان سونرا مختلف حیله‌لرله تهرانا آپاریلدی و سوْنرا اتابک پارکی جریانیندا یارالاندی و زیندانا دوشوب و همین یارایا خاطر گونش ایلی ۱۲۹۳ده، آبان آیینین ۲۵ینده آخشام چاغی ساده‌جه ۴۸ یاشیندا شهید اولاراق دنیادان گئتدی اونون جنازه‌سی تهراندا (شاه عبدالعظیم) دفن اولوندو، ستارخانین اؤلوموندن داشناق یئپرم‌خان‌لا بیرلیکده پهلویچی‌لرین اصلی نقش‌لری وارایدی، آذربایجان بیلگین‌لری ستارخانین اؤلدورولمه‌سینی، پهلویچی‌لیگین‌ین ایلرله‌مه‌سی و اوْنلارین، قاجار محروسه ممالکی‌نین مقدّراتینا حاکم اوْلماسی کیمی قلمه وئریللر، بوُ دؤنمدن سوْنرا امپریالیست قوّه‌لر پهلویچی‌لرین نوکرچیلیگی ایله اؤلکه‌نین هر یانیندا و اؤزللیکه آذربایجان بؤلگه‌سینده ظالمجه‌سینه آت چاپدیرماغا باشلادیلار، ستارخان حاقیندا نئچه سؤزه اشاره ائتمک یارارلیدیر، ستارخان بئیله بیر سؤز دئییبدیر: "من ایستیرم نئچه دؤولت بیزیم بایراغیمیز آلتیندا اولسون"، پهلویچی راسیستلر بوجور یورومالییرلارکی ستارخان‌دا ایرانچی بیر دوشونجه‌لی ایدی، بونلارین قاباغیندا دئییلمه لیدیرکی، ستارخان او زامان دموکراتیک مشروطه قانونلاریلا دؤزنلنمیش تورک قاجار دؤولتی دوشونجه سینده اولاراق بو سؤزو دئییردی و اونون ذهنینده هئچواخت راسیست پان ایرانیست، پان فارسیست و ضد تورک بیر حکومت یوخ اویدو و مسلما بئیله حوکومته قارشی ساواشاردی و اونون داغیدیلماسینا و محو اولماسینا چالیشاردی، نئجه‌کی موباریزه‌سیله بونو ثابت ائله‌دی و استبدادی محو ائتمه‌یه قالخدی، نه یازیق کی فاشیستلر اونون دوشونجه‌سیله ضد ایدیلر و سونونداد راسیست پان‌ایرانیستلرله، داشناقلارین مشترک توطئه‌سیله نه فقط ستارخان و یولداشلاری شهید اولدو، بلکه روس و اینگیلیزلرین اَل بیرلیگی ایله بیر گئری قالمیش و فاشیستی پهلوی حکومتینی ایش باشینا گتیردیلر، البته ایندیلیکده‌ده بو راسیستلر الریندن گلدیگی قدر اونون سؤزلرینین تحریف ائتمه‌یه چالیشاراق آذربایجان موباریزلرینین یولونو چاشدیرماغا چالیشیرلار و یئری گلدیکجه ستارخانا هرجور توهین ائتمکدن و اتهام ووُرماقدان‌دا چکینمیرلر و دؤشمنچیلیکلرینی مختلف شیوه‌لرله، اونا و اونون گئتدیگی اؤزگورلوک یولونا گؤسته‌ریرلر.

ستّارخان..səttarxan [اؤزل‌آد] ستارخاندان بیر گؤرونتو:

ستاره..sitarə [آد، عربجه، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوُلدوز (فا: ستاره).

ستایش..sitaiş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اؤومه، اؤوگوْ، تاپینما، درین سایقی گوسترمه.

ستَلجم..sətəlcəm [آد] ذات الریه خسته‌لیگی. {بو کلمه عربجه ذات الجنت کلمه سینین دَییشیلمیش شکلیدیر}.

ستم..sitəm [آد] ظلم (فا: ~). oppression

ستمکَش..sitəmkeş [صفت] ستم گؤرموش (فا: ستمکش). sufferer

ستمکار..sitəmkar [صفت] ظالیم (فا: ظالم). oppressor.

ستمگر..sitəmgər [صفت] ظالیم (فا: ظالم). oppressor.

ستَن..sətən [آد] یارما و بوُلغور دؤیلن دیبک داشی[۲۲۵].

ستن چای..sətənçay [اؤزل‌آد] کلئیبر ده چای آدی.

سُتون..sutun [باخ] سوُتون.

ستی‌قیزی..səti qızı [اؤزل‌آد] آذربایجان‌شاعریدیر، تورکجه‌شعرلری-واردیر[۵۲].

سجّاد..səccad [آد، عربجه] چوخ سجده ائله ین (فا: ~).

səccadə..سجّاده [آد، عربجه] نامازلیق، جاناماز (fa: سجاده).

səcdə..سجده [آد، عربجه] نامازدا آلنی یئره قویما ایشی prostration

sicilli..سجلّی [آد، عربجه] تانیتیم لیق بلگه‌سی، کیملیک (fa: شناسنامه)

sucud..سجود [آد، عربجه] سجده ائله‌مه (fa: ~).

səciə..سجیه [آد، عربجه] یارادیلیش، کاراکتئر (fa: سجیه).

səciəvi..سجیه‌وی [آد، عربجه] شخصه‌عاید، کیشیسل (fa: شخصی).

səhab..سحاب [آد، عربجه] بولُود (fa: ~).

səhban..سحبان [یازار] ملافتّاح سحبان(۱۳۱۶-۱۲۲۸ه.ق) لنکرانلی شاعر اولاراق تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

səhər..سحَر [آد، سومرجه‹شاهار، عربجه] دان‌واختی، صُبح آچیلان واخت (fa: ~).

səhər ərdəbilli..سحر اردبیللی [اؤزل‌آد] آذربایجانین آدلیم شاعره‌سی ش۱۳۳۱ده تبریزده دؤنیایا گلیب، غزل و سربست شعرلری واردیر[٦٤].

səhr..سِحر [آد، عربجه] باخ: سئحیر، جادو، افسون، بؤیو (fa: ~).

səxafət..سخافت [آد، عربجه] عاغلی آز اولما، آغلی آزلیق (fa: ~).

səxavət..سخاوت [آد، عربجه] الی آچیق‌لیق، گئنیش اؤرکلی‌لیک.

səxif..سخیف [آد، عربجه] سست، یؤنگول، اسکیک (fa: ~).

sədd..سدّ [آد، عربجه] آتیز، انگل اولان دووار، مانع (fa: سد). dam

sədi xaki..سد خاکی [آد] توپراق‌سد، دولقوسد (fa: سدخاکی) mud dam

sədərək..سَده‌رک [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲٤۰].

sədəl..سدل [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {سعد ائلی}.

sədərək..سده‌رک [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدیدیر.

sədir..سدیر [ع، آ، بیتگی] قوزالاق‌لی لاردان، بوی ٤۰ متر، تاختاسی تیکینتی‌لرده ایشله‌نن بیر آغاج، سیدر، داغ سروی، لبنان سروی (fa: سدر، شربین، کنار). Cedrus.

sər..سَر [آد، fa، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باش، بؤیوک (fa: سر).

sirr..سرّ [باخ] سیر.

səra..سرا [اؤزل‌آد] لئریک‘ده چای آدی {سراب}.[۲٤۰]

sərab..سراب [آد، fa] ایلغیم، ایلقین، یالقین، پوساریق (fa: سراب).

sərab..سراب [اؤزل‌آد] ش۱۳۲۰ده سراب شهرینین نفوسو* ۱٤۸۰۰ نفر و تورک قئید اولوبدور، بو شهر تبریزین ۱۲۵ کد طرفینده یئر آلیبدیر. دنیز سولاری سَویه سیندن ۱٦۸۰ متر یوکسک‌لیکده‌دیر، ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ۱۳٤۰۰۰ و ٤۲۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۳۸۰۰ کیلومترمُربّع دیر. سراب بؤلگه سی ساوالان داغی نین اته‌یینده اولماسی سبب ایله کندلرینده بول بول معدنی سولارا راست گلیریک: آللاه حق کندی، آبیرسو، سرتها، شالقون، آت‌ساتان، جلده باخان کندلرینده معدنی سولارا اشاره ائتمک اولار. {بو شهرین آدیندا ائتیمولوژیک جهتدن سارای و ائو سؤزلرینی گؤرمک اولار و معناجا سارای کیمی ائوی آنلاتیر، مُورّخ‌لر بو شهردن سروو‹سراو، سراب، سرای‹سراه، سرات شئکلینده آد آپاریبلار، حموی سروو‹ سروو کلمه سینی ایشله‌دیبدیر}. --سراب بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: جامع مچیدی، رازلیق داش یازیتی، قیرخ‌قیزلار کتیبه سی/ نشتبان یولوندا، قالاجیق تپه سی، ایرخان تپه سی، امامچال تپه سی، سایین‌گدیگینده شاه‌عابباس-کاروانساراسی، آت ساتان دا موغول‌لارا عاید مقبره، حیدری و نعمتی‌لر محلّه‌لری. --سراب بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلارآجی‌چایا تؤکولورلر: آجی‌چای(هریس، تبریز۲٦۰b۱۹s۱q=)، آراچای (s۲b۱۰)، آغامعلی چای (تاجیارچای، q۱,۵s٤b٤۰)، آغدره چای (چکی چای، s۷b۱٤)، آغمیان/ کروان (~ s٤b٤٦)، آللاه حق (s۱۰b۲٤)، آناقیز (s۳b۲۵)، آرداهاچای (وَنه چای s٦b۱۹)، بؤیوک چای (s۵b۲۷)، بَرتا/ وینی چای (وَنه چای s۸b۱۳)، بهروُمان/ دانباران (s۳b۲٦)، بیجَنْد (وَنه چای، s۲b۱۵)، پیسلرچای (s٤b۳۵)، چَکی چای (مهربان s۳b۵٤)، دامنجان، آراچای daməncan(~s٦b۲۱)، رازلیق (~s۵b۳۸)، ساری-قایاچایی(~s۵b۱۹)، شالقوُن(~ s۹b۱٤)، شکردَرَق (~ s۸b۱۳)، شوْرا چای (مهرباند s۲b۳۰)، قارامچید (~ s۱۳b۱٤)، قوُروچای/ دئچان (~ s۳b۲۸)، لَنجَوان (~s۳b۲۹)، نرمیق چای/ لمه چای (~s٤b۲۰)، وَنه چای (~ s۳b٤۵)، هره نوْ (گوْل‌آوا s۲b۲۱)، هئریس چای (~s۱۱b۱٦)، تاجیار (اسبقران۵/ ۱و۵۵و٤و۹s)، -- سراب بؤلگه‌سینین داغلاری: آغدالاق (۸ک گ۱۷۲۳)، آغداش (۱۲ک ب۱۷۷۵)، تاوازمایوُرد (۲۵ک گ ب۲۰٦۵)، داشلی‌داغ (۱۸ک ق د۲۵۳۲)، داغ باشی (۲۰ک ق ب۲۰٦٦)، قارایوْقوش (۲۷ک ق ب۲۳۷۸)، یاردلغی (۲۸ک ق ب۱۷۸۲)، یوُرت‌لار (۲۹ک ق ب۲٤۰۲)، ساجانا (۳۰ک ق ب۲۱٦٤)، یاغلی داغ (۳۰ک ق ب۲۸٤۵)، بالابای داغ (۳۱ک ق ب ۲۳۰۱)، سُلطان بود داغی/ سُلطان پیری (۳۳ک ق ب۲٤۰۵)، بوُزلو بوُلاق‌داغ (۳۳ک ق ب ۲٤۹۸)، اؤکوزداغی (۳٦ک ق ب۲۵۸۸)، نَرمیق (۳٦ک ق ب۲۷۹۸)، زرد علی (۳۱ک گ ب۲۰۳٦)، قارادالاق (٦ک گ د ۱۷۱۷)، دالاخلار (۸ک گ ۱۷٤٤)، سامانچا (۱۷ک ق ب۲۰۹۰)، زینال اوُچان (۲۲ک-ق۲۳۳۷)، آغ یوْقوش (۲۲ک ق د۲٤٦۸)، قالا داغ (۲۲ک ق د۲۷٤۷)، هزارسرداغ (۲۳ک ق د۲۷۸۵)، قَجَل (۲۳ک ق د۳۰٤٦)، داملو (۲۵ک ق۲۹٤۵)، اوْچ آغاج (۲۵ک ق د۲٦۱۲)، نخْل یوُلاغی (۲۷ک ق ب۲٦۲۷)، کَلاش (۲۸ک ق ب۲٦۷۱)، شیرمردان

(۲۸ک‌ق‌ب۲٦۸٤)، جوْفینی اَتین (۳٤ک‌گ‌ب ۲۰۵۷)، آغداش (۳۷ک‌گ‌ب۲۳۹۵)، تک‌گونئی (۳۹ک گ‌ب ۲٤٦۸)، قاشقادَمی (٤۳ک‌گ‌ب) ۲۲٦۵)، عَلَملی (٤٦ک‌گ‌ب۲٤٦٤)، بَگ داش (۱۸ک‌ق‌د۲٤۵۷)، قیرداغ (۲۱ک‌ق‌د۲۵٤٤)، کَهریز (۲٤ک‌ق‌د ۱٦۰۵)، قیلینج داغ (۲۵ک‌ق‌د۳۰٦۸)، اوُتای (۲۷ک‌ق‌د۲۱۱۲)، بَدیرداغی (۲۷ک‌ق‌د۳٤۱۳)، هزارمیخ (۳۱ک‌ق‌د۳٦۹٦)، چال داغ (۳۲ ک‌د۲٤۰۰)، دیکداش (۳۲ ک‌ق‌د۲۲۳۳)، مئیدان (۳۳ک‌ق‌د ۳۰٦۵)، ساریمساقلوداغی (۳۵ک‌ق‌د ۳۵٤۸)، قاراگوّنئی‌توْرونجو (۳٦ک‌ق‌د۳۸۸۲)، علاالدین (٤۰ک‌ق‌د ۲۵۷۸)، بهره‌مُرده (۲۳ک‌گ‌د۲۳۰۰)، آراداغ (٤۲ک‌گ‌د۲٦۹٤)، گوُف (۲۵ک‌گ‌د۲۳۰۹)، بایداقلی (۳۰ک‌گ‌د۲۵۹۰)، بگ محمد (۳۱ک‌گ‌د۲۳٦۵)، کئچی قایاسی (۳۱ک‌گ‌د ۳۰۰۰)، جهان داغ (۳۲ک‌ق۲۱۷۰)، --سراب(مرکزی-آغمیان) بؤلگه‌سینین کندلری: دیزج غفّار، سیندان (*٤۰۰)، کَرْده‌میر (*۱۷۵۰) (قوْ: کرده‌مَهین)؛ زیراس/ زیراسْف؛ ایسپیستان/ اَسفیستان (*۱۵۰۰)؛ میرزه حسن دیزه سی؛ توّکَلدان (*٦۱۰)؛ گوّنبذان (*۳٤۰) (قوْ: گنبدان)، پَرکوّش (*۱۹۵۰) (قوْ: فرگوش)؛ اَسبه‌قَران (*۲۷٤) (قوْ: اسبُگران)؛ تاران (*۳٤۰)؛ آغمییان (*۳۱۰۰)؛ سؤهره (*۲۱۰۰) (قوْ: سهراب)؛ سوُما (*۲۹۰) (قوْ: صومعه زرین)؛ چیلله خانا (*۱۲)؛ سیْنجیق/ سیْنزیق (*۹٤۰)؛ فسروان، گلی، کادیجان/ کروان (*۱۱۷۰)، شوْرادیل (*٤۷۰) (قوْ: شوره‌دل)؛ جَجوُ (*۱۳)(بوْش)، سوّیون (*۷۲۰) (قوْ: سوین)؛ سیْرخایلی (*۳۸۰)(قوْ: سرخه ریز)؛ --سراب(مرکزی-ابرغان) بؤلگه‌سینین کندلری: خاتون آوا (*۵۹۱)؛ چیْرلی (*۱۷۵) (قوْ: چرلو)؛ قیْزیل کئچی؛ بالیْستان (*۸۱۵)؛ دؤولت آوا (*٦۷۰)؛ قارخوُن (*۳٤)؛ بهروُمان (*۲۸۸)؛ قوْشاگوّنبذ/ (*۳۹۰) (قوشه‌یممَز)؛ داراب (*۱٤۱۰)؛ دانباران (*۱۳۲۰)؛ گوّلاوا (*٤۰۰) (قوْ: منکرآباد)؛ عابباس آباد (*۱۰)؛ قیزیلجا کوّردلر (*۲٤۰)؛ آغچاکند (*٤۵۳)؛ بافتان (*٦۸۱)؛ اَبرغان (*۱۵۷۰)؛ احمد آباد/ آ-ی (*۷۳۱)، دامانجان (*۸۹۰)؛ جیْزدان (*۷۷۰) (قوْ: جئهیزدان)؛ گاودوش آباد/ گؤودوّش آوا/ مُحسن آباد (*٤٦۰)، آناقیز (*۱۱۷۵)؛ قَریق/ مردآباد قَریق (*۲۸۰)؛ چیچکلی (*۳۷۰)؛ قارقا (*۷۱۰)؛ قوُشچو (*۱۰۰۰)؛ رجrəc (۲٦ک‌گ‌د *۱۲۰)؛ -- سراب(مرکزی-حومه) بؤلگه‌سینین کندلری: ایشته‌ره‌غان (*۵۰۰) (قوْ: اشتجران)؛ تیرشوْ (*۱٦۰) (قوْ: تیرشاب)؛ هوْلوق (*٦۰۰) (قوْ: هولیق)؛ بیجند/ بیجت (*۱۹۰۰)؛ مئیین (*٤٤۰) (قوْ: مَهین)؛ تازاکند (*۳۳۰)؛ ایدیرشان (*۷۰)؛ سوُمایجیق (*۱۵۰) (قوْ: صومعه‌ملکشاه)؛ پَرکاب (*۱۳)، هئریس (*۲۰٦۰)؛ نوُقه‌دی (قوْ: نوجه‌ده)، حاصار؛ آنداراو (*۱۱۰۰)(قوْ: اندراب)؛ قیْشلاق (*۲۰۰)؛ اسوُشان/ اَشکان (*۲۵۷۵) (قوْ: اسب فروشان)؛ آللاه‌حَق (*۱۱۰)؛ اوْوغان (*۱٦۲۰)؛ سره‌نه/ سَرَنسَر (*۳٤۰) (قوْ: سرانسر)؛ سارداها (*۱٤۱۰)؛ جقر(بوْش)، مقربه(*بوش) (قوْ: مقبره)، -- سراب(مرکزی-رازلیق) بؤلگه‌سینین کندلری: چوْووش (*۱۱۰) (قوْ: چه‌گوش)، گاواشین (*۲۹۰)؛ قیْزیل قایا (*۲٦۰)؛ اَسْطْلی/ اسدیلی (*۵۵۹)(اسطلولجبین)، داغ حسنجان (*۳۲۰)؛ قوْرخوُد (*۲۳۲)؛ قالاجیق (*۲۵٤۰)؛ کندوان (*۳۸۰)؛ رازلیق (*۳۰۰۰)؛ اوُمای‌آوا (قوْ: میرهمای دیزج)؛ آغ دیزه (قوْ: دیزج سفید)؛ میره‌کی/ میرکی/ آ-ی-اوْرتا mirəki (*۱۰٦۰) (قوْ: میرکوه)؛ دیزه/ دیزه عظیم (*٦۰)؛ شیره‌جین (*۱۹۲۰)؛ آوارْس (*٤۸۲) (قوْ: ابرَس)؛ اَسبه‌قَران/ اسبقران (*٤۰۰)؛ چؤللو (*٤٦۰)؛ قاراقایا (*۳۳۰)؛ شیرمردان/ شاه‌مردان (*۱۱)، پالاسجین (*٤٦۰)؛ یئیجه/ یئنگیجه (*۱۵۰)؛ پیرکمان (*۷۰)، اَنگیز (*۱٤۸)، چؤهره (*۵۰۰) (قوْ: چهریق)؛ ساری‌قایا (*۱۳۰)؛ شاللی (*۲٤۲)؛ قوُردلار (۱۷ک‌ق *۵٦۰)، کلک آباد (۳ک‌گ‌ب *٦۸۰)، کلو/ کلّی (۱٤ک‌ق‌د *۱۹۰)، --سراب (مرکزی-سایین) بؤلگه‌سینین کندلری: امام چای (*۱۰۰۰)؛ اوْرتاکند؛ ایده‌لی (*۵۳۰)؛ بابالو (*۲۲)، باشکند؛ بایندیر (*۵٦)؛ تازاکند؛ حیدرآباد (*۹)؛ خیْدیرآوا/ خضرآباد (*۱٤۰)؛ داراب (*۷۰۰)؛ دَکانلو (*۲۰)؛ دیبکلی (*۹۰)؛ زیریziri (*۳۸۰)، ساری قایا؛ ساققیزچی/ سقزچی (*۲۳۱)؛ صاندیقلی (*۳۰)؛ عسگرآوا (*۸۲۰)، غلام، قاراکانلو (*۲۰۰)، قارامچید (*۱۷۰)؛ قیْرخ بولاق (*۲۳۰)؛ قیْرخ‌قیزلار/ (*۳٤۰) (قوْ: نشتبان)؛ کاظم چای(بوْش)، کَلَتَر (*۳۵۰)؛ کَلیان (*۸٦۰)؛ مشهدی کندی (*۱٦۰)؛ مَمّدکندی/ ممی کندی (*۳۱۰)؛ مینقوُتای (*۱۰۰۰)؛ میدانجیق (*۱۱۵)؛ --سراب(مرکزی-ماللایعقوب) بؤلگه‌سینین کندلری: ماللا یعقوب (*٦۱۰)؛ حسنجان(*٤۳۰)؛ نَرمیق (*٦۸۰)، عبدالله آباد (*۲۰۰)، جلده‌باخان(*۹۸۰)؛ اَردَها/ آرداها (*۲۰۰۰)؛ هیروان (*۳۲۰)؛ دوّننو (*٤۷۰) (قوْ: دونیق)؛ کؤوشه‌نَک (یئنی کند) (قوْ: کوشانه)؛ شالقوُن (*۷۰۰)؛ ونه/ آ-ی (*۱۰۱۱)(قوْ: وانَق)؛ جندیل (بوْش)، شیخ سوّرگون (*٤٤۰) (قوْ: شیخ سرجین)؛ شکَردره (*۳)؛ سلطان آوا (*۵۵۰)؛ ایرج، آغ بولاق بهمن (*۲۱)، ناراب (*۲٤۰)، --سراب(مهربان-آلان بروْووش) بؤلگه‌سینین کندلری: بروْغووُش/ بیروْغوش (*۱۸۰٤) (قوْ: براغوش)؛ آلان (*۲۰۹۳)؛ قیزیلجا سادات (*۵٦۰)؛ سوُما (۲۰ک‌ق‌د *۱۱۰۰)، قدیم (خارابا) سوُما (*٤۰) (قوْ: صومعه خطاب)؛ سیه دوْلان siyədoldn (*٤۰۵)؛ دمیرچی (*۷٦۰)؛ قارابوُلاق (*۲۰)، دیلیمشاه/ دِیلَمشاه

(*۲۰)؛ اسدالله کندی(بوْش)، نَرمیق (*۵۰)؛ قاسم کندی، آتمیان/ آ-ی (*٤۷۱)؛ تالخوْو (*٤۰) (قوْ: تلخاب)، دئچان (*۵۲۰)؛ زَرگاه/ رَزگاه (*۱۳۰)، آغ بولاق (*٤)؛ گوّللوجه؛ --سراب(مهربان-آردلان) بؤلگه‌سینین کندلری: مئهربان (*٤۵۷۰)، رجَل (*۳۰۰)، زنجیرآوا/ زنجیل‌آوا (*۲۳۰)، بهمن آباد (*۳۰)، اَرزه‌نه ərzənə (*۱۱۰۰) (قوْ: ارزنق)؛ شاه‌باغی (*۸۲۰)؛ اسه‌نه/ اسنق (*۱۵۱۲)، آردالان/ اَرده‌لان (* ۹۷۸)؛ اجیرآوا (*۷۸۲)، دیزج شور (*۲۸۰)، قنسه‌ره/ قیصریه (۱٤ک‌د *۱۱۵۰)؛ کوّوَج/ کیوَج؛ -- سراب(مهربان-شربیان) بؤلگه‌سینین کندلری: دوُزدوزان (* ۱٤۵۰)؛ خاکی(*۸۳۰)؛ شره‌بیان(*۲۸۳٦)؛ اوْوه/ ایوه(*۱۰۰) (قوْ: ایوَق)؛ سرچشمه؛ لَنجوُوان(*۳٤۰)، اسماعیل‌آباد*٤۲٦، یوْقورتچی (*٤۳۰)، بوّرونج آوا (*۲۰۵)؛ دئهدوْلان/ دیهدیلان (*۳٤۰)؛ کئه-دیلان (*٤٤۰)؛ عاباس آباد، --سراب کندی/ سروْوْکندی: بوُکان، یاستیکند، زنجان، قوچان، قُروه، قئیدار و آستانا دا کند آدی{۱-ساری۲-سر+آب}.

سراپا..sərapa [ظ، فا] باشدان باشا (فا: سراپا).

سراپرده..səraprdə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] ساری‌لاردا قوناق اوْتاغی قاپی‌سیندا اوْلان بؤیوک پرده، اؤرتوک (فا: سراپرده).

سراج..sərac [آد، عربجه] چیراق (فا: ~).

سرّاج..sərrac [آد، عربجه] یهر و قوْشقو لوازیمی قاییریب ساتان.

سراجو..səracu [آد] مراغاداخره‌جی(قاراجی)بؤلگه‌سینین-قوْندارما آدی.

سراجه..səracə [اؤزل‌آد] سبزوار دا کند آدی{سارایجا}.

سراسر..sərasər [ظ، فا] باشدان باشا (فا: ~).

سراسری..sərasəri [صفت، فا] بوّتونسل، بوّتؤوسل (فا: ~).

سَراسکَند..səriskənd [اؤزل‌آد] هشتَری‌نین اؤز آدی سراسکند خان اوْلاراق اطرافیندادا اوّچ‌کند سراسکند آدیندا واردیر، اوْنلارین ایکی‌سی آلمالی و بیریده علی‌آباد کندیستانیندا یئرآلیبدیر {سراسکند سؤزو آذربایجان تورکجه سینده قَره سؤزو کیمی آ حرفینین فتحه‌یه دَییشمه سیندن دوزلمیشدیر و اصلینده "سار" سؤزو، اوُیوم قورالیجا اوُسکند/ اوُز+کند سؤزویله سراسکند شکلینه - دَییشیبدیر: سار+ایس+کند› سار+اوُس+کند› سار+اوُز+کند: لغت باخیمیندا اوزلارین کندینین ساریلدیغی یئر ویا اوُسلو اینسانلارین کندینین یئرلشدیگی بؤلگه دئمکدیر، تاریخی لاحاظدان ساری اوز/ ساری‌اوْغوز لارین شهری معناسیندادیر (سار/ سارو سؤزو تورک یئر و بوْی آدلاریندا یایقین کلمه ساییلیر و اورتاآسیادا اوُزکند آدیندا شهر آدی‌واردیر)؛ آیریجا فارسجا سر (باش) سؤزونو معیار توتوب، بوُرا "یوخاری اوُسکند" مفهوموندا یوْروملانسادا، بوُتفسیر (بؤلگه‌ده اوُسکند آدیندا مستقل کند اولماماسینا خاطیر) آنلاملی گؤرونمور(اؤرنک : ماخ، باشماخ)}.

سراسکندخان..səriskəndxan [اؤزل‌آد] سراسکند آدیلاداتانیناراق تبریزین ۱۲۵ک‌گ‌د طرفینده قرار تاپاراق ش۱۳۲۰ده نفوسو *۲۳۰۰نفر تؤرک‌قئیداوْلوبدور.بوآد ش۱۳۲۱ده‌هشترودآدینا دَییشیلدی، پهلوی حکومتی ش۱۳۲۰ و ۱۳٤۰دا بورایا "شهرضا" آد قویدولار و سونرادا آذران و مجددا هشترود دئدیلر.

سراسیمه..sərasimə [ظ، فا] قوْرخو ایچینده اوْلان (فا: ~).

سرافراز..sərəfraz [صفت، ظ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باشی اوجا (فا: ~).

سرانجام..sərəncam [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] سوْنوج (فا: ~).

سرایت..sirayət [آد، عربجه] ۱-بوُلاشما، یوْلوخما. ۲-یاییلما(فا: ~)

سرباخچا..sərbaxça [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی.

سرباز..sərbaz [صفت، فا] عسگر، سؤبی (فا: سرباز). soldier

سربست..sərbəst [صفت، ظ، فا] ارکین، هئچ بیر شرطه باغلی اوْلمایان، اؤزگور، باغیمسیز، مستقل (فا: آزاد).

سربستجه..sərbəstcə [ظرف] باغیم‌سیزجا، سربست اوْلاراق.

سربستجه‌سینه..sərbəstcəsinə [ظرف] باخ: سربستجه.

سربست‌شعر..şeir sərbəst [اؤزل‌آد] ایراندا سربست شعرین یارادیجی‌سی نیما یوُشیج‌ه نسبت وئریرلر، حالبوکی اوْ فقط بوُ تیپ شعره یئنی روُح وئرندیر و بوجور شعرین یارادان لاری اوّچ نفر آذربایجانلی جعفرخامنه‌ایی، شمس کسمایی، میرزاتقی‌خان‌رفعت آدینداد یلار[۱۳۱].

سربست‌لشمک..sərbəstləşmək [تاثیرسیزائیلم] سربست اوْلماق.

سربست‌لیک..sərbəstlik [آد] اؤزگورلوک، آزادلیق.

سربند..sərbənd [اؤزل‌آد] اراک شهری‌نین بخشلریندن اولاراق ۳ کندیستانی واردیر (سربند، کزاز، قاراکهریز)، ۲۷۹ کند و *۱٤۰۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، سربند کندیستانی‌نین ۱۳۸ کندی و *۵۰۰۰۰ نفر نفوسو تؤرکدولر.

سربند..sərbənd [اؤزل‌آد] اردبیل و فرمهین دا کند آدی.

سربوْلاق..sərbulaq [اؤزل‌آد] اسماعیللی'دا چای آدی[۲٤۰].

سر به سر..sər bə sər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] باشدان باشا (فا: سربه سر).

sərp..sərp [صفت] سارپ، چتین، گوْر، برک، کئچیلمه‌سی چوْخ چتین و دیک قایا، چوْخ دیک و سیلدیریملی یالچین، باخ: سرت (فا: سخت، خشن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

sərpayi..سرپایی [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آیاق اوْستو (فا: ~).

sərpdirmək..سرپدیرمک [ائتدیرگن ائیلم] سرپمک ایشینی گؤردورمک.

sərpərəst..سرپرست [آد] باخیمجی (فا: ~). superisor

sərpərəsti..سرپرستی [آد] باخیمجی‌لیق (فا: ~). gurdianship

sərpmək..سرپمک [تاثیرلی ائیلم] ساچاراق آتماق، باخ: سپمک.

sərpuş..سرپوش [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باش اؤرتویو، قاپاق، باشلیق (فا: ~).

sərpədərə..سرپه‌دره [اؤزلآد] اهرده کندآدی {سرْپ‌وسرْت دره معناسیندادیر}.

sərpələmək..سرپه‌له‌مک [تاثیرسیزائیلم] سئیرک داملالاروضعیتینده یاغماق.

sərpici..سرپیجی [آد] سرپن، سوُ سرپه‌له ین.

sərpiş..سرپیش [آد] سرپمک ایشی ویا بیچیمی.

sərpişdirmək..سرپیشدیرمک [تاثیرسیزائیلم] اینجه اینجه یاغماق.

sərpilmək..سرپیلمک [بلسیز ائیلم] سرپمک ایشی گؤرولمک.

sərpinti..سرپینتی [آد] تؤکولن بیر شئیدن سیچرایان بؤلوم(فا: پاشش).

sərt..سرت [صفت] ۱-برک، اسنک‌لیگی آز، قاتی (فا: صلب) tight؛ قارشی آنلامی: کَورَک؛ ۲-کؤنول قیْریجی، اینسانی دیدَرگین ائدن چتین وضعیت (فا: دشوار). burdensome {سنگلاخدا سرْپ سؤزو بو کلمه نین کؤکودور}.

sərt..سرْت [اؤزلآد] بایْندیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

sərtan..سرتان [اؤزلآد] ساوه-نوبران دا کند آدی {سار+تان: یاییلمیش تان: ایشیقلی صُبح؛ بو کندین آدینی یالنیشلیقلا سرطان یازیرلار}.

sərt topraq..سرت‌توْپراق [آد] دئز توپراق (فا: دج). solid

sərt toxu..سرت‌توْخو [آد] بیتگی‌لرین قالین وبرک قابیغی.

sərt damaq..سرت‌داماق [آد] داماغین اؤن بؤلومو.

sərt səssiz hərf..سرت سسسیز حرف [آد] سرت داماقدا دئییلن "چ، هـ، ف، ک، ق، س، ش، ت"، اؤتومسوز حرف.

sərt su..سرت‌سوُ [آد] کیرئجی چوخ اوْلان.

sərtləşdirmək..سرتلشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] سرت ائتمک.

sərtləşdirici..سرتلشدیریجی [آد] سرت‌له‌دن.

sərtləşmək..سرتلشمک [تاثیرسیزائیلم] سرت اوْلماق (فا: سخت شدن).

sərtləşmə..سرتلشمه [آد] برکْلشمه (فا: تصلّب). becoming hard

sərtlənmək..سرتلنمک [تاثیرسیزائیلم] سرت لشمک.

sərtləmək..سرتله‌مک [تاثیرسیزائیلم] سرت بیر داورانیشدا اولماق، سرت ائتمک (فا: رفتار یکدنده داشتن).

sərtlik..سرتلیک [آد] قاتی‌لیق، برکلیک (فا: تشدّد). sharpness

sərik..سَریک [اؤزلآد] مراغا دا کند آدی {سَریلمک‌دن: فرش کیمی دؤشنمیش یئر معناسیندادیر}.

sərçava..سرچاوا [اؤزلآد] سارچاوا: سایین‌قالا دا داغ آدی {سارسلمیش و یاییلمیش سس و اوْن: اوْنه صاحب یئر}.

sərçəşmə..سرچشمه [اؤزلآد] سراب، شیروان(۲) و بجنورد دا کند آدی.

sərçəm..سرچم [اؤزلآد] زنجان‌دا کندآدی {چنله‌ساریلمیش یئر}.

sərçəli dağ..سَرچه‌لی‌داغ [اؤزلآد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲۴۰].

sərçinar..سرچینار [اؤزلآد] قوْشاچای دا کند آدی {چینارلا بوْرنموش}.

sərhəd..سرحد [آد، عربجه] سینیر (فا: مرز).

sərhesab..سرحساب [آد] گؤزو آچیق، آییق سایق "سرحساب آدام".

sorx..سُرخ [صفت، فا] قیْرمیزی (فا: ~).

sorx..سُرخ [اؤزلآد] سبزوار؛تاروُم(سیْرخاوا،ـمیشه)،ساوه (ـسیرخاده /سیْرخادیک)، شیروان (ـقلعه)، نهاوند (ـکند)، مینودشت (سرخو) ده کند آدی. اهر، خوی دا داغ آدی {باخ: سیْرخا}.

sırxab..سرخاب [صفت، فا] سیْرخاب/ سیْرخاو: ۱-قادین‌لارین اوْزلرینه ووردوق‌لاری قیرمیزیمتیراق بیر مادّه. ۲-باخ: سیْرخاو(فا: ~).

sərxs bölgəsinin çayları..سرخس‌بؤلگه‌سینین‌چایلاری [اؤزلآد]

sərxs bölgəsinin dağları..سرخس‌بؤلگه‌سینین‌داغلاری [اؤزلآد]

شوْرلوق(قاراقوُم، s1b۲۵)، قاراداغ (۸۰ک گ‌ب۱۹۵۸)،

sərxoş..سرخوش [صفت، فا] اسریک، کئفلی، مست(فا: ~). runk

sərxoşluq..سرخوشلوق [آد] اسریک‌لی(فا:مستی). durnkenness

sərxə..سرخه [اؤزلآد] سیْرخه: عموما سیْرخا سؤزو یانلیشلیقلا سُرخه شکلینده تحریف اوْلونور، سیْرخا/ سیْرقا سؤزو بؤلگه نین زینتی دئمکدیر: آستانا (ـدر)؛ قئیدار، تاروُم و سلطانیه‌ده (ـدیزه) کند آدی. اردبیل ده (ـسنگ) داغ آدی.

سَرخَه‌سوْرخَه..sərxə surxə [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی {سیْرخا}.

سرداب..sərdab [آد] زنجاندا داغ، کلئیبرو تاروُم- داکندآدی {سرت+آوا}.

سردابه..sərdabə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْستو تیکلی اؤلو قبیری (فا: ~).

سردار..sərdar [آد، فا] باشچی (فا: ~).

سردارآباد..sərdarabad [اؤزل‌آد] بوکان دا چای و کند آدی؛ بجنورد، جوُغاتئی، کبودرآهنگ، کرج و کلئیبر دا کند آدی {۱- سرت+ار+آوا ۲-سردار+آوا}.

سرداردوْزو..sərdardüzu [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا یئر آدی[۲٤۰].

سردارلی..sərdarlı [اؤزل‌آد] شاهسون‌ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸]. {سرت+ارلی}.

سرداریت..sərdarıt [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی (قوْ: سردارود) {۱- باخ: ساردوری. ۲-یئرلی اهالی نین دئییشی سردار یورد اوْلماسینا قانیتدیر ۳-بیر احتمال ارمنیجه کلمه دیر}.

سرداوا چاولانی..sərdava çavlanı [اؤزل‌آد] سرت‌آوا شلاله‌سی: باخ: اردبیل.

سردره..sərdərə [اؤزل‌آد] همدان‌وسوُلدوز دا کند آدی {ساردره}.

سردری..sərdəri [اؤزل‌آد] تبریز یاخینیندا بؤیوک‌یئرلشیم یئری، آذربایجان بیلگینلرینین چوخو و اوْجُمله دن پروفئسور زهتابی بو آدی اوْرارتولاردان قالما آد بیلیرلر، ساردوری اوُرارتولارین بؤیوک حاکیم لرینین بیرینین آدیدیر، یئنه ده ساردوری یاخینلیغیندا بیر بؤلگه آدی آلاندوُز آدیندادیر کی اصلینده آلاندوْز‘دور و دوْزلوک آلان دئمکدیر، دیل اوُیوم قوراللاریجا بوُ کلمه آلاندوُز شکلینده سؤیله نیر، بو یئر آدی بعضا القلندیس کیمی مجعول بیر سؤزله دَییشیلیر {سارو+تاری}.

سردشت..sərdəşt [اؤزل‌آد] بو شهر اوُرمیه‌نین ۱٦۰ک‌گ‌اینده یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱۵۰۰ متر یوْکسک لیکده اوْلاراق، ش۱۳۷۵ده جمعیتی (شهر، کند) ۳۰۹۰٤، ۵۸٦۱۵ نفر، اوْزئی گئنیش لیگی ۱۵۰۰ کم دیر، اهالی نین چوْخو کوْرددولر {باخ: ساووجبولاق، سرت+داش}. --سردشت بؤلگه‌سینین کندلری: (اهالی چوْغونلوقلا کوْرددولر، ش۱۳۲۰ده بیرتوْرک کندی قئید اولوبدور، باخ: ساووجبولاق): آلان، احمدبرو، اَسپَمَرزا، اسپی دره، اشکان، اوْشتوْرمَل (اشترمل)، باریکایی، باس آوا، باس کدو، باغ، بالان، بانو، بانه زر، باوا، بران، بردان، بریاجی، بریسته، بریسو، بزیلا، بژوه، بَشاسب، بصره، بَلوُ، بناخَلَف، بناویله، بناویله، بَوانا، بیتوُش، بیناو، بیناویلا، بُیوُران، پریستان، تائیشه، توْرشاو (ترشاب)، توُژال، توُوَه، تییَت، جان دره، جَبیرند، جَفان، چشمه رَبَط، چوُلبالو، حسن آباد، خانه خیر، خِری عاقلان، خوار دمیر، دارساوین، درمان آباد، دشتی، دکا، دوُلا، دوُلابی، دوُلاگَرمی، دوْلَتو، دیکا، دیلکان، دیناران، دیوالان، رَبَط، رَزْگه، رَشَکان اسماعیل، زئیوه، زرکتان، زره مرگ/ زیره مرگ، زَمزیران، زوْران، زینوْشیخی، ژاژوخه، سارتَکه، سَراچَم، سرپوُنکان (سرپاکان)، سرچشمه، سَرشیو، سَنْجَوا ، سَندیکا، سوُرالان، سَوَروُ، سه سیر، شالکا، شَخال، شَلماش ، شموئیلا، شَمه شیخه، شَواشان، شَوَستال ، شیخ سور، شیخ عیسی، شیرانی، شیرخوُران، شین آباد، شیوه ابراهیم، شیوه جو، شیوه‌شو، عاغلان/ آغلان، فقیه‌سلیمان، قالاتاسیان، قالارَشه، قالاسوره، قیرآباد، کؤهنه زوُران، کازان/ قازان، کاژا، کاکا، کانی کز، کچل آباد، کریو، کَریوَس، کَلاس، کَلکه رشه، کُندَکه (۱٤ک.گ.د * ٦۵/ تو)، کُندوچه، کُنده مان، کوْله سر، گؤزل (گُزل)، گَرژال، گُرگ آباد، گَرماوَش، گَروَر، گلته، گورک سردشت، گوُرنگان، گوْل کندی، گوْلان، گوله، گومان، لئیلانه، لشگران، لنداوا، ماراغان، مالَقان، مانداوا، مرگ آسا، مَزَن آباد، مَشکَپه، ملا سفید، ملاشیخ، مُلکاری، مَلونه، ممه زینه، موسی آلان، میرشیخ حیدر، میرگه پرگه، میکْل آباد، نالاس، ناله، نانیه، نبی آباد، نژوا ، نَعلین، نَلاوه، نلوُسه، نوْآباد، نوْجوان، نوکردار، نیاوَش، نیزه، نیستان، نیسک آباد، نیک آباد، واتمان آباد، وارتاندو، والیوْ، واوان، وَرچَک، وَرشازین، وَرگل، وَرمیزآوا، ووْرده، هُمران، هند آباد، هَوار سلیمان، یاسین آباد، یوسف گل،

سردی..sərdi [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی {سرتی: سرت یئر}.

سردیرمک..sərdirmək [ائتدیرگن ائیلم] سرمک ایشینی گؤردوْرمک.

سرراست..sərrast [ظ، ص، فا] دوْزگون (فا: ~).

سررشته..sərriştə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] بیر ایشه بلدلیک، باجاریق، باشاری (فا: ~).

سرزنش..sərzəniş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دانلاق، دانلاما، مذمّت (فا: ~).

سرسری..sərsəri [صفت، فا] باشی بوش، بوْشونا دوْلانان (فا: ~).

سرسم..sərsəm [صفت، فا] آغلینی‌ایتیرمیش، فیکری‌آزمیش (فا: ~).

سرسهمان..sərsəhman [صفت] سلقه، نظام" اوْست‌باشینی سرسهمانا سالدی".

سرسیمک..sərsimək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سارسیماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹صرصمق›}.

سرطان..sərətan [آد] قانسئر (فا: سرطان). cancer

سرطان..sərtan [اؤزل‌آد] باخ : سَرتان، ساوه-نوبران دا کند آدی.

سُرعت..sürət [آد، عربجه] هیز، یئهین‌لیک (فا: سرعت). speed

سَرعین..səreyin [اؤزل‌آد] سرئیین دؤزگونراقدیر: بو یئره اؤنجه‌لر ساری‌قایا دئییرمیشلر، معجم البلدان کتابیندا اردبیل اطرافیندا ساری-دره عنوانیندا بیر یئردن آد آپاریلیبدیر، ۵۰ ایل بوُندان قاباغا کیمی بوُ منطقه‌دن سَرقین شکلینده آد آپاریلیردی، افشارلار دؤنمیندن بری، بوُ بؤلگه دؤرد طایفانین "جَفرلو، اسدلو، حاج بابالو، نصیرلو" الینده اوْلموشدور[۴۰]. {۱-ساری ائینی. ۲- سارایین: ساریی بنزر}.

سَرعین معدنی سوُلاری..səreyin mədəni suları [اؤزل‌آد] باخ: اردبیل.

سِرف..serf [آد، فرانسیزجا] دره‌بَیلیک دؤنَمی توپراقلا بیرلیکده آلینیب ساتیلان کؤله (فا: سرف).

سرقت..sirqət [آد، عربجه] چالما، اوْغرولاما، هیرسیزلانیش (فا: ~).

سرقفلی..sərquflu [صفت] آچارلیق (فا: ~). key-money

سرقین..sərqein [اؤزل‌آد] اهرو اردبیل ده کند آدی، باخ: سرعین، ساری‌قایا.

سَرقیه..sərqəyə [اؤزل‌آد] سارقایا دوزگونراقدیر: خالخال‌دا داغ آدی.فریمان‌دا کند آدی.

سرک..sərək [آد] گیج، سفئه {سریمک› سریک› سرک}.

سَرکئش..sərkeş [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده‌داغ آدی.جوُلفادا کند آدی {سار+کئش}.

سرکئش..sərkeş [صفت، فا،] باخ: دیکباش (فا: سرکش).

سرکار..sərkar [آد] جناب (فا: سرکار). overseer

سرکار..sərkar [اؤزل‌آد] گنجه و مراغا (~آوا) دا کند آدی[۲۴۰]. {سارقار}.

سرکر..sərkər [آد، ت] یوْل کسن، اوْغرو.

سرکرده..sərkərdə [آد، فا] اَله باشی، باشچی (فا: سرکرده).

سرکنددیزه..sərkənd dizə [اؤزل‌آد] شبستر ده کند آدی {سارکند دیزه}.

سرگردان..sərgərdan [صفت، فا] یوُردسوز یوُداسیز، آوارا(فا: ~)

سرگن..sərgən [آد، باخ: سرمک] ساتیم‌یئرلرینده و ساتیم اوْدالارینداسرگی‌لنمه اوْچون آیریلان یئر، ویترین، تاخجا وبونا بنزر گئنیش یئر (فا: ویترین).

سرگوْذشت..sərgüzəşt [آد، فا] باشاگلن‌لر (فا: سرگُذشت).

سرگی..sərgi [آد] ۱-ساتیش اوْچون تانینما یئری (فا: نمایشگاه) exhibition ۲ -یئره سریلن هرشئی، یایقی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سرگی چی..sərgiçi [صفت] سرگی دوزنله‌ین.

سرگیز..sərgiz [اؤزل‌آد] دا کند آدی {باخ: سرگیزه}.

سَرگیزه..sərgizə [اؤزل‌آد] سوُلدوز، مراغادا کند آدی {سرگیلنمیش-گؤزل‌یورد

سرگی‌لنمک..sərgilənmək [تاثیرلی ائیلم] سرگی‌له‌نه‌رک ساتیشا قوْیولماق.

سرگی‌له‌مک..sərgiləmək [تاثیرلی ائیلم] ساتیلیق‌شئیلری بیر یئره یایماق.

سرگی‌له‌نیش..sərgiləniş [آد] سرگی دؤزنله‌مه.

سرگی‌لیک..sərgilik [آد] سرگی یئری، سرگی دؤزنله‌نن یئر.

سرگین..sərgin [آد] ۱-سریلمیش اوْلان. ۲-یاتان، یئره سرله‌نن (فا: پهن شده) {فارسجا سِرگین سؤزو بو کلمه دندیر}.

سرگین وئرمک..sərgin vermək [تاثیرسیزائیلم] خسته‌له‌نیب یاتاغا یاتماق.

سرلوْحه..sərlohə [آد، فا+ع] باشلیق، یازی باشلیغی (فا: سرلوْحه).

سرمایه..sərmayə [آد، فا] ۱-آنامال، کاپیتال. ۲-وارلیق، ثروت (فا: ~).

سرمک..sərmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی بیر یئره یایماق، دؤشه‌مک، سالماق، سارماق، یئره سالماق "پالازی یئره سرمک" (فا: پهن-کردن) to spread ۲-(مج) پیْخماق، ووُروب سالماق "دؤشمنی یئره سرمک" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سارماق›؛ باخ: سارماق}.

سرمیرمک..sərmirmək [تاثیرسیزائیلم] سیْچرایی‌ب‌قالخماق، بیردن‌بیره-داشلانماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سرن..sərən [آد] ۱-یئلکن‌لی گمی‌لرده یئلکن‌لری سرن ۲-اوْت میوه و بوجور شئیلری قوُروتماق اوْچون دیرکلر اوْستونده دؤزه‌لن اوْستو آچیق یئر ویا بالکوْن ۳-قوُیودان سوُ چکمه‌گه یارایان قالدیراج-وبوُجور آیقیت ٤-سرگن[۲۲۴]. {یئر آدلاریندا اکینچیلیک صنعتینه اشاره ائدیر}.

سرن دیو..sərəndiv [اؤزل‌آد] همدان دا داغ آدی.

سَرَنْد..sərənd [اؤزل‌آد] هئریس‌ده کند و چای آدی {سرن+د}.

سَرَنْد..sərənd [آد] بؤیوک دلیکلی بیر نوع قلبیر[۲۲۴].

سَرَنْدی..sərəndi [آد] دیرکلر اوْستونده‌دؤزه‌لن‌اوْستو‌آچیق یئر وبالکوْن.

سَرَنْ دیره‌گی..sərən dirəyi [اؤزل‌آد] یئلکن دیره‌یی.

سرنشین..sərnişin [آد، فا] مینیجی (فا: سرنشین). member of crew

سَرْنلیک..sərənlik [آد] قاراژ، آرابالیلق[۲۲۴].

سرنه..sərnə [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی {سارنا}.

سرو..sərv [آد، بی، فا] گونئی آذربایجانین جنوب بؤلگه‌لرینده بیتن، ایینه‌یاپراقلاری پیلک (پولجوق) شکلینده اولان، همیشه یاشیل، اوجالیغی ۲۰-۲۵مترهقدراولان بیر آغاج آدی(فا: ~).

سروان..sərvan [اؤزل‌آد] ساروان: سالیان‌دا کند آدی[۲۴۰].

سروَستپه..sərvəstəpə [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

سَروْو..sərov [آد، ت] ائولرده اوزه‌رینه اشیا یئیلان رف {سرمک فعلیندن: سروْو}.

سَروْو..sərov [اؤزل‌آد] مرند ده کند آدی(قوْ: سرخه) {باخ: سَروْو}.

سرو بویلو..sərv boylu [صفت] سرو قامتلی، بویو سرو کیمی اوجا و ظریف اولان، گؤزل قامتی اولان.

سَروْو..sərov [اؤزل‌آد] ساَبدال دا دئییلیر: خوی دا کند آدی {باخ: سَروْو}.

سرواخت..sərvaxt [صفت] آییق‌سایییق، واختیندا ایشینی گؤرن(فا: سروقت)

سروَر..sərvər [آد، فا] باشچی، رییس (فا: سرور).

سروَری..sərvəri [آد، یا] م۱۵جی یوزیلده آذربایجاندان آنادولویا کؤچه‌رک سُلطان‌سلیم‌ین سارایینda شاعرلیک ائتدی.

سروی‌گیللر..sərvigillər [آد، بیتگی] ایینه یاپراق‌لیلار، قوزالاق‌لیلاردان، اؤرنه‌یی سروی آردیج مازی کیمی آغاجلاری ایچینه آلان بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره سرو). **confera**

سِرویس..servis [باخ] سئرویس.

سَره‌جه‌لی..sərəcəli [اؤزل‌آد] قوْشاچای‌دا کند آدی {سرگیلنمیش-گؤزل‌یورد}.

سَره‌دای..sərəday [اؤزل‌آد] اوزوک، تاخی[۷].

سره‌لنمک..sərələnmək [تاثیرسیزائیلم] سرلمک، یایلانماق "قاپی نین آغزیندا یئره سره‌لندی" {سرلمک‌فعلینین‌دؤنوشلو وجه‌دیر}.

سره‌نه..sərənə [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {سرگیلنمیش گؤزل یورد}.

سرهیلان..sərhilan [اؤزل‌آد] سارهیلان دا سؤیله‌نیلیر: سالماس دا چای و داغ آدی. {ساری سؤزو اونا یاخین شاهسون بوْیلارینین آدیندا گؤرسه نیر و هیلان/ هئلان سؤزو ائل و آن سؤزوندن دوزه له رک ساری ائلین یوردو دئمکدیر}.

سریش..sərişş [آد] سرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م پهن کردن).

سَریش آباد..sərişş abad [اؤزل‌آد] قُروه ده کند آدی {بو کلمه دوزلوک بولگه یه اشارت ائدیر}.

سریع..sərii [آد، عربجه] یئهین، چابوق، تئز (فا: ~).

سریع‌الانتقال..sərii‌ulintiqal [آد، عربجه] تئز آلقی لایان، یئهین منتقل ائدن (فا: ~).

سریع‌السیر..sərii‌ussiyr [آد، عربجه] یئهین گئدن (فا: ~).

سریع‌العمل..sərii‌uləməl [آد، عربجه] یئهین ایشله ین، تئز عمل ائدن (فا: ~).

سَریک..sərik [اؤزل‌آد] هشتَری‌ده کند آدی {سریلمیش گؤزل یورد}.

سریل آباد..səril abad [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی {سریلمیش گؤزل یورد}.

سریلمک..sərilmək [بلسیز ائیلم] ۱-یاییلماق، سرمک ایشی گؤرولمک، آسیلماق، بیر یئره ویا ایپ اوزه‌رینه‌سالینماق(فا: پهن شدن). ۲-(س) اوزوْنو بیر یئره بوراخیب دوْشمک، سره‌لنمک.

سریلی..sərili [صفت] ۱-سریلمیش، یاییلمیش، ۲-ساریلی، ساریلاراق.

سریلیش..sərilişş [آد] سریلمک ایشی ویا بیچیمی.

سریم..sərim [آد، باخ: سرمک] گئل‌لیکله‌تیاتروا‌ثرلرینده‌گیریش‌بؤلومو

سریمک..sərimək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ساریماق(فا: پیچیدن) ۲-بیرینی اله سالماق، آلداراق مشغول ائتمک {سوُمرجه‹سیر›؛ باخ: سارماق، سارسیتماق}.

سریمه..sərimə [آد] سریمک ایشی (فا: تمسخر). **ridicule**

سرین..sərin [صفت] ۱-ایْلیق و سوْیوق آراسی، آزجا سوْیوق (فا: خنک). **coolness** ۲-(مج)آرالاری سویوق، اینجیک، اینجیمیش. ۳-صبیرلی، دایانیْقلی[۷]. ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر "اوره‌یینی سرین ساخلاماق، اوره‌یینه سرین سوُ سپمک". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سیرین›؛ دیواندا سَرینمک کلمه‌سی صبر ائتمک معناسیندا گلیب و ظاهرا معناجا بوکلمه‌ایله ایلگیسی‌یوخدور، البته‌بیر باخیشلا سرین‌لیک اینساندا بیرنوع‌راحات‌لادیجی احساس یارادیر و سرین‌له‌مک کلمه‌سی سوْیوق و اوْشومک‌دن فرقلی اولاراق اینساندا بؤیوک آراملیق وجودا گتیریر، دیواندا سرینکوله‌مک **sərinküləmə** سؤزو بوُز اوْستونده قایماق معناسیندا گلیبدیر، بوُفعلین کؤکوده‌سرین‌سؤزیله باغلی اوْلمالیدیر}.

سَرین—..-sərin [اؤزل‌آد] ۱-قئیدار تبریزده کند آدی. ۲-اینسان آدی: سَرینای، سَرینبای، سَرینبَگ، سَرینگوْن.

سرین باخماق..sərin baxmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینه‌لاقئیدجه باخماق.

سرین دوْشمک..sərin düşmək [تاثیرسیزائیلم] هاوا بیر قدر سوْیوماق.

سرین‌قانلی..sərin qanlı [صفت] سوْیوق‌قانلی، تئزاؤفکه‌لنمه‌ین (فا: خونسرد).

سرین قانلی‌لیق..sərin qanlılıq [آد] سوْیوق قانلی‌لیق، متانت (فا: خونسردی).

سرین لتمک..sərinlətmək [تاثیرلی ائیلم] آزجا سوْیوتماق (فا: تبرید کردن). to cool

سرین لتمه..sərinlətmə [آد] سرین ائتمه، تبرید (فا: تبرید). cooling

سرین‌له‌دن..sərinlədən [صفت] سوْیودان (فا: خنک کن). condenser

سرینج..sərinc [آد] بادیه، میس، ساخسی و بوُجور شئیلردن قایریلمیش آغزی گئن و قوُلپلو قاب، (فا: بادیه). {محتملا سوُیو سرین ساخلاماغی اوْچون سرین سؤزونه باغلیدیر}.

سرینجه..sərincə [صفت] بیرآز سرین، آز سرین، بیرآز سوْیوق.

سَرینگَن..səringən [صفت] ۱-سرینجه، سرینلَشمیش ۲-صبیرلی، دایانیْقلی[۷].

سرینلشدیرمک..sərinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سرین ائتمک.

سرینلشدیریجی..sərinləşdirici [صفت] سرینلیک یارادان، سرین ائدن.

سرینلشمک..sərinləşmək [تاثیرلی ائیلم] سرینلیک‌دویماق، سرین-حالاگلمک

سرینلنمک..sərinlənmək [تاثیرلی ائیلم] سرینلشمک: سرینلیک-دویماق، سرین‌حالاگلمک

سرینله‌دیجی..sərinlədici [صفت] سرین‌لیک وئرن، سوْیودان آراج و جاهاز.

سرینله‌مک..sərinləmək [تاثیرسیزائیلم] سرین وضعیته گلمک. to become cool

سرینلیک..sərinlik [آد] سرین اوْلما وضعیتی (فا: خنکی). coolness

سریوان تپه..sərivan təpə [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی.

سریه‌خانیم..sərıə xanım [اؤزل‌آد] بایرامقولو قیزی سریه خانیم آذربایجان قهرمان قادینی کیمی آنیلیر، بوُ شاهسون قادینی پهلوی قوشونو آمریکا ژئنرالارینین فرمانده‌لیگیله آذربایجانا حمله ائدنده (ش۱۳۲٤-آذر) قهرمانجاسینا سنگرینده ۵ گون دایانیشما گؤسته‌ریب و سونونادا یالانچی وعده‌لرله سنگریندن ائشیگه چکیب و ناجوانمردانه قتله یئتیردیلر[۱۱].

سزا..səza [آد] مُکافات (فا: مکافات). retribution

سِزارین..sezarıən [آد، فرانسیزجا] طبیعی و دوْغال اولاراق یوخ بلکه جراحی عمل‌له دوغدورما ایشی (فا: ـ).

سزاوار..səzavar [آد] مُناسب (فا: ـ). deseving

سزه‌نق..səzənəq [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی {سیْزاناق}.

سس..səs [آد] ۱-خیرتدک، دیل و دوداق یاردیم ایله دؤزه‌لن گؤرولتو. ۲-ایکی شئیین بیربیرینه دَیمه سوْنوجو چیخان تیتره‌شیم و ائشیدیلن دالقالارین ایزی(فا: صوت). sound، voice ۲-اوْی، رأی "ملّت‌وکیل‌لرینه‌سس وئرمک"{بوکلمه یایقین اولماغینا رغما قدیم قایناقلاردا گلمه‌یب و مسلما بیر یانسیما سؤزودور نئجه کی ساکت ائله‌مک اوچون سیس= هیس کلمه‌سی ایشله‌نیر بو کلمه عربجه "اصوات الناخبین= رای وئرنلرین رای‌لری" و اینگلیزجه ده "vote >voice" اولدوغو کیمی رای معناسیندادا ایشله‌نیر[٦]}.

سس‌آرتیمی..səs artımı [آد، دیل‌ب] بعضی کلمه‌لرده حرف آرتما حادثه سی(فا: تزایدحرفی در کلمه). epenthesis، prothesis

سس‌آردیجیلیق یاساسی..səs ardıcılıq yasası [آد، دیل‌ب] توْرکجه سؤزجوکلرده قالین‌و اینجه‌سسلی‌حرفلر، آیری‌آیری، بعضی‌لری بیرینجی هجادا و اوْ بیریلری سوْنراکی هجالاردا گلر (اؤرنک: وْ، ؤ سسلی حرفلری فقط بیرینجی هجادا و اوْ بیریلر ایلک و اوْرتا هجالاردا گلرلر) (فا: قانون توالی صدا).

سس‌اؤلچر..səs ölçər [آد] سسلرین اؤزللیکلرین اؤلچن آراج (فا: صدا سنج). phonometer

سس‌اوُیوم‌یاساسی..səs uyum yasası [آد، دیل‌ب] سس‌اویوشماسی، سؤزجوک‌لرین تماما اًینجه ویا تماما قًالین حرفلردن دؤزلمه‌سینه سس اویوشماسی دئییلیر، (اؤرنک دؤزوم، باخیلماق)، آلینما سؤزلرده بو دیلده اوُزون سؤره‌دن سورا بو یاسایا اوُیقون اوْلارلار (فا: قانون هم آهنگی صدا).

سس‌ایتیمی..səs itimi [آد] مختلف علت‌لره خاطر بیر کلمه‌نی دئمکده سسین دؤشمه‌سی "کند/ کندلرده ویا کتلرده" afoni

سس‌بیریمی..səs birimi [آد، دیل‌ب] فونئم (فا: فونئم). Phoneme

سس‌بیلگی‌سی..səs bilgisi [آد] سس اؤزللیگینه عاید اوْلان بیگلی‌لر.

سس‌بیلیمی..səs bilimi [آد] سس اؤزللیگینی اینجه‌له‌ین‌بیلیم، فوتولوژی (فا: آواشناسی). phonetics

سُست..sust [صفت، فا] حالسیز، حرکت‌ائتمه‌یه گوجو اوْلمایان.

سس‌تئللری..səs telləri [آد] خیرتدک ده سسی دؤزَلدن تئللر.

سس‌توُتان..səs tutan [آد] سس‌لری تشخیص ائدن آیقیت.

سس‌تیتره شیمی..səs titrəşimi [آد] بعضی حرفلرین سؤیله‌نیشینده اولان تیتره شیم (فا: لرزش صنج). vibration of sound

سسجیک..səscik [آد] سس بیریمی، فونئم.

سسجیل..səscil [صفت] فونْتیک، سس اؤزللیگینی گؤسته رن.

سسچی..səsçi [آد] سس دؤزنله‌ین، رادیوتلویزیوندا سس‌لری مرتب ائدن، یاییم ایشلرینده سس ایشینه باخان.

سس‌چیخاماق..səs çıxmamaq [تاثیرسیزائیلم] ساکت اوْتورماق.

سسدش..səsdəş [صفت] ائش سسلی، سؤیله‌نیش‌لری بیر(فا: هم تلفظ).

سس‌دوُواری..səs duvarı [آد] سس یئهین‌لیگینه (۱۳۳۳m/ s) یاخین سرعت و هیزلا گئدن جیسمین دؤزَلتدیگی گؤرولتو.

سس‌دوْشمک..səs düşmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سس قوْپماق.

سس‌سسه‌وئرمک..səs səsə vermək [تاثیرسیزائیلم] بیر یئرده آغیز آغیزا وئره‌رک اوْخوماق.

سس‌سمیر..səssəmir [آد] ۱-سس صدا ۲-خبر، سوْراق، سؤز صحبت.

سس‌سیز..səssiz [ظرف] ۱-سس‌سیز اوْلاراق، سسی چیخمایان، ساکن، آز دانیشان، سوُسقون (فا: ساکت). quiet ۲-(دیل‌ب) سس‌سیز حرف، اوْن سؤز، صامت (فا: صامت). silent

سس‌سیز حرفلر..səssiz hərflər [آد، دیل‌ب] صامت حرفلر (فا: حروف صامت). consnanat

سس‌سیز حرفلرین توْرلری..səssiz hərflərin türləri [آد، دیل‌ب] باخ: باش سؤز.

سس‌سیز صداسیز..səssiz sədasız [صفت، ظ] ساکین، اؤزحالیندا، سس‌سیز.

سس‌سیزجه..səssizcə [ظرف] سس‌سیز بیر بیچیمده.

سس‌سیزصداسیز..səssız sədasız [صفت] آرام حالدا (فا: بی سروصدا). quiet

سس‌سیزلشمک..səssizləşmək [تاثیرسیزائیلم] سس‌سیزاوْلماق، سس‌سیز حالا گلمک.

سس‌سیزلیک..səssizlik [آد] سس‌سیز اوْلما وضعیتی سکوت silence

سس‌صدا..səssəda [باخ] سس کؤی (فا: پرهیاهو). noisy

سس‌صدالی..səssədalı [باخ] سس کؤی (فا: پرهیاهو). noisy

سس‌قوْپماق..səsqopmaq [تاثیرسیزائیلم] سس ویا شایعه دؤشمک، بیر سؤز یاییلماق.

سس‌کسن..səs kəsən [آد] آراج‌لاردا سسین ائشیگه چیخماماسی اوْچون یارارلانیلان اؤرتو، سس اؤنله ین، سس گئچیرمه ین.

سس‌کوی..səsküy [آد] قیشقیریق، های کؤی (فا: سروصدا). noise

سس‌کوْیلو..səsküylü [صفت] چوخ سسی اوْلان، گؤرولتولو.

سس‌گئچیرمه‌ین..səs geçirməyən [آد] سس کسن، سس‌لری انتقال وئرمه ین.

سس‌گوْجلندیرن..səs gücləndirən [آد] سسی گوْج لندیرمه آراجی.

سس‌گوْجله‌دن..səs gücədən [صفت] سس گوْج لندریجی.

سس‌گوْجلندیریجی آراج..səs gücləndirici arac [آد] سسی تقویت ائدن (فا: دستگاه تقویتی صدا). amplifier

سس‌لشمک..səsləşmək [قا] بیربیرینه‌قارشی‌سس‌وئرمک، بیربیرینه‌سسلنمک.

سَسلَک..səslək [آد، بیتگی] نوْخود[۲۲۵].

سسلم..səsləm [آد، دیل] هجا (فا: هجا).

سسلندیرمک..səsləndirmək [تاثیرلی ائیلم] سسلی وضعیته گتیرمک.

سسلندیریش..səsləndiriş [آد] سسلندیرمک ایشی ویا بیچیمی.

سسلنمک..səslənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-سس چیخارماق. ۲-چاغیرانا سس وئرمک.

سسله‌مک..səsləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی چاغیرماق، هارایلاماق.

سسله‌نیش..səslənış [آد] سسلنمک ایشی ویا بیچیمی، سس توتان.

سسلی..səsli [صفت] ۱-یوْکسک سسله. ۲-(دیل‌ب) اوْنلو، سس‌سیز اوْلمایان حرف، سسلندیریلمیش (فا: باصدا). voiced

سسلی کوْیلو..səsli küylü [صفت] باخ سسلی، اوجا سسله.

سسلی گؤرونتولو..səsli görüntülü [آد] سسلی گؤرومله (فا: دید وشنودی). audio-visual

سسلی‌حرف..səsli hərf [آد، دیل‌ب] اوْنلو حرف، سسلی حرفلرین اوْچ اؤزللیگی وار، اینجه یا قالین، گئنیش یا دار، دوْداقلانان ویا دوْداقلانمایان (فا: حرف صدا دار). vowel

سسلی‌حرفین دَییشمه‌سی..səsli hərfin dəyişməsi [آد، دیل‌ب] بعضی کلمه‌لرده مُختلف حالت‌لرده سسلی حرفین آیری حرفه عوض اولماسی (فا: تغییر صامت در کلمه). avlaut

سسلی‌داش..səslidaş [یئرب] چکیش‌له ووراركن جینگیلده ین بیر یانار داغ کوْتله سی fanlit

سسلیک..səslik [آد] هر جوْر سسلی بلگه‌لرین ساخلاندیغی یئر، سسلی شئیلرین آرشیوی.

سس‌وئرمک..səs vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-های‌وئرمک، جاواب-وئرمک ۲-اوْی وئرمک.

سسه‌دوْشمک..səsə düşmək [تاثیرسیزائیلم] دیله آغیزا دؤشمک.

سسه‌قوْیماق..səsə qoymaq [تاثیرسیزائیلم] بیر مسئله و سوْرونو اوْی و رأیه قوْیماق.

سس‌یئهین‌لیگی..səs yehinliyi [آد] سس‌هیزی (فا: سرعت صوت). velocity of sound

سس‌یازار..səsyazar [آد] سس‌لرین اؤزل‌لیکلرینی و دالغا بلیرتی‌لرینی ثبت ائدن آراج (فا: فونوگراف). phonograph

سس‌یازان..səsyazan [آد] سسی ثبت ائدن آراج. recorder

سس‌یازی‌سی..səsyazısı [آد، دیل‌ب] چالقی ویا دانیشیق سسینی بیلدیرن یازی Phonograph

سس‌یانسینماسی..səs yansınması [آد] سس‌قاییدیشی(فا: پژواک). sound echo

سس‌یایار..səsyayar [آد] سس‌لری یایان آراج.

سسی‌کسیلمک..səsi kəsilmək [تاثیرسیزائیلم] سوسماق، دینمه‌مک، کئییمک.

سسینه‌سس‌وئرمک..səsinə səs vermək [تاثیرلی ائیلم] چاغیریشینا جاواب وئرمک، آرخادوُرماق.

سسینی ایچَری چکمک..səsini içəri çəkəmək [تاثیرسیزائیلم] سوسماق.

سسینی ایچَری سالماق..səsini içəri salmaq [تاثیرسیزائیلم] سوسماق.

سسی‌نی چیخارتماماق..səsini çıxartmamaq [تاثیرسیزائیلم] سوسوب قالماق.

سسینی سسینه قاتماق..səsini səsinə qatmaq [تاثیرلی ائیلم] سسینه سس وئرمک، اوْی وئرمک.

سس‌یوکسلدن..səs yüksəldən [صفت] سس اوُجالدان: آمپلی فایر (فا: بلندگو). lordspeaker

سطح..səth [آد، عربجه] سطیح: اؤزئی، بیر شئیین اوْست طرفی (فا: ~).

سطحی..səthi [آد، عربجه] ۱-اؤزئی سل، سطحه عاید ۲-دایاز(فا: ~).

سطْر..sətr [آد، عربجه] سطیر: یازی‌سیراسی، یازی خطّی(فا: ~). line

سطْل..sətl [آد، عربجه] سطیل: دوْلچا، دبّه (فا: ~).

سطوح..sətüh [آد، عربجه] سطح‌لر، اؤزئی‌لر (فا: ~).

سطیر..sətir [آد، عربجه] سطر: یازی‌سیراسی، یازی خطّی(فا:~). line

سطیل..sətil [آد، عربجه] سطل: دوْلچا، دبّه (فا: ~).

سعادت..səadət [آد، عربجه] موُتلولوق، اوْنقونلوق(فا: ~). welfare

سعادتلو..səadətlu [اؤزل‌آد] سعادتلی: هشتَری، قوچان، شیراز-اردکان دا کند آدی.

سعادت‌وقارلی..səadət vuqarlı [یازار] سعادت مهدی‌قیزی گونش ۱۳۳۵ دا نخجوان‌دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سعد..səəd [آد، عربجه] مبارک، قوُتلو (فا: ~).

سعدآوا..sədava [اؤزل‌آد] بوْستان آباد، گرمسار، کرج، فرمهین، درگز-نوخندان دا کند آدی.تبریز ده(سبگ) کند آدی.

سعدلو..sədlu [اؤزل‌آد] سعدلو طایفاسی اصلینده قاراقوْیونلو ائل‌لرینده ایدی. بوُ طایفانین قالدیغی یئرلر نخجوان اطرافی و ایروان بؤلگه سینین گوْنئی طرفلرینده چوُخور سعد بؤلگه‌سی ایدی، قاراقوْیونلولار آرادان گئدندن سونْرا بوُ طایفا آغ قوْیونلولارا و سونُرادا صفوی‌لره قاتیلدیلار. م ۱۵۵۰جی ایللرده بو طایفانین باشیندا الوندخان و سونْرادا اولوغ خان بگ وارایدی[۸۵].

سعدلو..sədlu [اؤزل‌آد] قایی بوْیوناعاید یئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سعود..səud [آد، عربجه] سعد سؤزونون چوغولو (فا: ~).

سعی..səy [آد، عربجه] چالیشما، چابالاما، جهد (فا: ~). trying

سعیدآوا..səidava [اؤزل‌آد] مراغا، اردبیل، ماکی، جوُغاتئی، قئیدار، زنجان، ساوینقالا، ساوه، ماهنشان، زنجان، بوُیین زهرا و آوج ده کند و اوجان و هریس ده چای آدی {۱-سؤیودآوا ۲-اؤزل‌آد}.

سعیدالله‌مختاری..səidulla mutari [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

سعیدفرجی‌خویی..səid fərəci xoyi [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

سَغیرتگَن..səğirtgən [صفت] ۱-قوْشوُجو ۲-اَله آووُجا سیْغماز، سیْرتیق[۷].

سَفَئه..səfeh [صفت، عربجه] سارساق، گیج، آغلی آز (فا: سفیه). silly

سفارت..sifarət [آد، عربجه] ائلچی‌لیک، سفیرلیک، ناظرلیک (فا: ~).

سفارش..sifariş [آد] تاپیشریق، تاپشیرما، ایسمارلاما (فا: ~). {فا" سپردن" باخ: ایسمارلاماق}.

سفارشنامه..sifarişnamə [آد] تاپشیریق بلگه (فا: ~). recommendation

سُفال..sufal [آد، عربجه] ساخسی (فا: ~).

سَفالت..səfalət [آد، عربجه] ۱-سوْن درجه یوخسوللوق ایچینده یاشاما. ۲-آلچاقلیق (فا: ~).

سَفاهت..səfahət [آد، عربجه] سفئه‌لیک (فا: سفاهت).

سفت..sift [آد، فا] محکم، برک (فا: سفت). tight

سفتجان..siftəcan [اؤزل‌آد] فریدن ده کند آدی.

سفته..siftə [آد] سیفته: ۱-بیرنوع‌اعتبارلی کاغاذ promissory ۲-معمولا گوْنه باشلارکن ایلک ساتیشا دئییلیر.

سَفَر..səfər [آد، عربجه] ۱-یوْلجولوق ۲-کز، دفعه ۳-ساواش (فا: ~). ٤-یئر آدی، باخ: صفَر.

səfər.. [اؤزل‌آد] اوُرمیه، درگز، گئرمی(~لو)، قوُم و فرمهین (~آباد)ده کندآدی. خوی (~داغی)، هشتَری (~علی قَجَری)، سالماس دا داغ‌آدی {۱-اینسان آدی؛ ۲-گزی}.

səfərbər.. [ع+فا] ساواشاحاضرلانمیش(عسگربیرلیگی)(فا: بسیج)

səfərbərlik.. [ع+فا+تو] بیر اؤلکه‌نین سلاحلی قوّت‌لرینی ساواشا حاضرلاما (فا: بسیج کردن).

sƏfƏrbiz.. Seferbiz [اؤزل آد] اؤزبَک-کوْنرا ت-قوْشتامغالیْ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

süfrə.. [باخ] سوْفره.

səfsətə.. [آع / یو] باطل قیاس، بیر ایش و شئیی ترسه گؤسترمک اوْچون دئییلن یاوا سؤزلر (فا: ~). sophistry

süfla.. [آد، عربجه] آشاغی، یوُخارینین ترسی(فا:).

siflis.. [آد] بیر نوع خسته‌لیک (فا: ~). syphilis

sifid.. [اؤزل‌آد] یئرآدی اوْلاراق فارسجا آغ معناسیندادیر، گنللیکله پهلوی دؤنمی تورک بؤلگه‌لرینده یئر آدلاریندا اوْلان آغ سؤزونو دَییشدیره‌رک یئرلرین آدینی بوُ شکیلده یازیرلار بوُ اوْزدن بوجور یئر آدلارینین دوْز یازیلماسی اوْچون چوخلو دقّت گره‌کیر: کئییر سالماس زنجان اوُرمیه‌ده داغ آدی. بُروجن(~دشت)، هیشئیین و فرمهین (~آب)، تاروُم (~بولاغی)، معلم کلایه (~در)، شیروان (~قلعه)، زنجان و شبستره (~کمر) کندآدی.

sifidrud.. [اؤزل‌آد] باخ: قیزیل اؤزن.

sifir.. [آد، عربجه] ائلچی (فا: ~). ambassador

sifil.. [صفت، عربجه] ۱-یوخسول، ائوسیزیوُردسوُز.۲-آلچاق (فا: ~).

sifilanə.. [ظرف] سفیلجه سینه، آلچاقجاسینا (فا: ~).

sifinə.. [آد، عربجه] گمی (فا: ~).

səqqa.. [آد، عربجه] سوُچو، سوُ پایلایان، سوُ داشییان، سوُقابی (فا: ~).

səqqiz.. [اؤزل‌آد] ساققیز: کوردوستان اُستانینین قوزئییینده بیر شهر آدی. {سَقّیز سؤزو ساکاز سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و بو کلمه ساکا طایفالارنین آدیلا ایلگیلیدیر و "ز" حرفی تورکجه ده چوخلوق و بوْللوق مفهووندادیر و ساکاز سؤزو ساکالارین چوخ اولدوغو یئر دئمکدیر}. --سقّزبؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: آغبولاق (۹ک‌گ‌د* ۷۱۰/ غ‌تو)، آغ تپه (۱۵ک‌ق‌د *۶۰/ غ‌تو)، آغکندسقز (۱۶ک‌ق‌ب *۴۰۰/ غ‌تو)، آلتوُن (۶ک‌ق *۳۷۰/ غ‌تو)، آیاقچی (۶۷ک‌ق‌د *۱۲۰/ غ‌تو)، آیچی (۶ک‌گ‌د *۴۵۰/ غ‌تو)، باش بولاق (۱۳ک‌د *۴۵۰/ ی‌تو)، بالیقلی (۵۲ک‌ق‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، تیکان لو (۴۶ک‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، قاباقلو (۱۵ک‌گ‌د *۵۰۰/ ی‌تو)، قاباقلوجا (۴۲ک‌گ‌د *۳۰۰/ ی‌تو)، قاشیق (۴۰ک‌ق‌د*۱۲۰/ ی‌تو)، قپلانتو / قافلانتی (۵۵ک‌د *۴۸۰/ ی‌تو)، کوْردکند (۵۶ک‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، -سقزبؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار جیغاتوُ تؤکولورلر: یوُرقوْل (s۳b۲۴~)، دالوچای (~ s۳b۲۳)، گوْل‌تپه (~s۴b۱۰)، یکّه دار (مولان آباد s۴b۳۰)، چم آخ کند (~ s۲b۳۱)، چم اسماقلو (~ s۷b۶)، ایراب (~ s۲b۲۷)، باشماق (~ s۶b۱۰)، مال گوُره (s۴b۱۴)، بیلوُ (بیان دره s۴b۱۱)، گامیشه gamişə (تازاکند s۴b۱۸)، خوْرخوْره چای (~۱۴و۱و۹-s۸)، چاوه چای (هئلان s۵b۱۰)، چم بادمجان (~ s۵b۱۵)، چم بایدر (~ s۵b۱۵)، گَلوُلان (گلولان، تاتاوُ چای، s۱b۴۸)، --سقزبؤلگه‌سینین داغلاری: آسمان بولاغی (۳۳ک‌گ۲۰۱۳)،

siqt cənin.. [آد] اوشاق‌سالما(فا: ~tomiscarry)

səqət.. [آد، عربجه] یاوا و بیهوده شئی (فا: ~).

səqf.. [آد، عربجه] چاتی، دام، تاوان (فا: ~).

səqqəl tutan.. [اؤزل‌آد] سالماس دا داغ آدی {ساققال توتان}.

səqqəli tuli.. [اؤزل‌آد] ساققالی دوْلو: زنجان‌دا کندآدی.

suqut.. [آد، عربجه] دؤشمه، آشاغی یئنمه، ییخیلما، داغیلما، یئنیش، دؤشوش (فا: ~).

Soqim.. [آد، عربجه] ناخوش، خسته، مریض (فا: ~).

sükkan.. [آد، عربجه] گمی، اوُچاق‌لاردا یؤندَییشمه‌قوُرقوسو.

səkkaki.. [اؤزل‌آد] تیمورلو دؤورو بیر تؤرک شاعرینین آدی[۱۲].

səkməz abad.. [اؤزل‌آد] سکمَس آباد کیمی ده سؤیله نیلیر: آوجده کند آدی {قوُش یئنمز و اریشمه سی چتین یئر}.

səkməs abad.. [اؤزل‌آد] باخ: سَکمزآباد.

səktə.. [آد، عربجه] ۱-دوُرما، دوُرقو. ۲-پوْزوقلوق (فا: ~).

səkdirmək.. [ائتدیرگن ائیلم] سکمه سینه سبب اوْلماق.

səkrabad.. [اؤزل‌آد] کیوی ده کندآدی {سککیلی و دیک یئر}.

səknab.. [اؤزل‌آد] آوجده کندآدی {سککیلی‌ودیک یئر}.

səks çəkimi.. [] سکس‌جاذبه‌سی(فا: جاذبه‌جنسی. sexappeal

səksan.. [باخ] سکسن،ساکسان.

سکستان..səkistan [اؤزل‌آد] ساکالار میلاددان قاباق ۱۳۵جی ایلده سیستانا کؤچه‌رک اؤز آدلارینی بو بؤلگه‌نین آدیندا تثبیت-ائتمیشدیلر، ساک+ستان› ساکستان› سایستان› سیستان.

سَکسَک..Seksek [اؤزل آد] قازاق-کیچییؤز-آلیموْغلوُقاراساقال بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

سَکسَکه..səksəkə [آد] سَکسَکی: قایقی، اضطراب (فا: هیجان). {فارسجا سِکسکه (ایشقیرما) سؤزو سَکمک سؤزوندن آلینمالیدیر}.

سکسَکی..səksəki [آد] باخ: سکسَکه، قایقی.

سکسن..səksən [سایی] ساکسان، ساقسان: یئتمیش دوققوزدان سوْنراکی سایی (فا: هشتاد)eighty {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سکیزاوْن، سکسوْن›؛ دیواندا ایشله‌نن هر ایکی کلمه‌دن بئیله دوشونولورکی سکسن کلمه‌سی "سکیز+ اوْن› سکیزوْن› سکسوْن" سؤزلرندن دؤزه‌لیبدیر؛ محتملا سککیز سؤزو سکمک سؤزیله ایلگیلی اوْلسون، اسکی تؤرکلرده یئددی سایی سینین قوُتسال اوْلاراق دوُراق نقطه‌سی کیمی اوْلماسی و اوْندان سیْچراییب سکیزه گئچمک بوُ آنلاییشی وُجودا گتیریر}.

سکسنجی..səkəsnəci [باخ] سکسن ینجی.

سکسن‌لیک..səkəsnlik [آد] ایچینده سکسن دانا اوْلان، سکسن یاشیندا.

سکسنمک..səksənmək [تاثیرسیزائیلم، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] دیسکینمک، سیْچراماق.

سکسن‌ینجی..səksəninci [صفت] سیرادا یئتمیش دوْققوزونجودان سوْنراکی‌سیرا سایی (فا: هشتادمی).

سککی..səkki [آد] ۱-اوْتورماق اوْچون ائولرین اؤنونده داش ویا چامموردان دؤزه‌لن یاستی یئر۲-چئوره‌سینه گؤزه یاستی و یوکسک یئر، تراس، گمی سککی‌سی، آراج و داشیت سککی‌سی (فا: سکو). platforme ۳-تفرش ده داغ آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سکوّ›؛ بو کلمه تورکجه ده چوخ اسکی و کؤکلو بیر سؤز اولاراق بعضاً یانلیشلیقلا فارسجادان آلینما سانیلیر حالبوکی فارسجادا چوخ یئنی کلمه ساییلیر، دیواندا سکره‌مک، سکریمک، سکریشمک و سکریتمک (سکیرمک) کلمه‌لری سیچراماق و بیر شئی اوْزه‌رینده آتلاماق و آت قوْشماق (نازلاناراق یئریمک) مفهوموندادیر، مثلا دیواندا بو جمله ‹اوْل بیتیک اوْقور ارکن سَکریتتی› بومعنادا گلیب "اوْ کتاب اوْخویاراق بیر شئی اوْزه‌رینده آتلادی" بونلارین اوْرتاق کؤکو سَکمک‌دیر(سَکمک‌عیناسنگلاخدا ایشله‌نیب، باخ: سَکیمک) و سَکمک کلمه سیندن تورکجه ده یایقین قورال اولاراق سکوّ/ سکی/ سککی کلمه‌لری دؤزه‌لیرکی بالاجا مانع معناسینداری، ایندی بو معنا گئنیشله نه‌رک تراس و گمی دوراقلارینا و بو بیچیمده یئرلره دئییلیر، بو کلمه فارسجایا و آیری دیللره ده یاییلمیشدیر}.

سککی‌له‌مک..səkkiləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر یئرده سککی دؤزَلتمک.

سککیز..səkkiz [سایی] یئددی‌دن‌سوْنراکی‌سایی" سککیز کتاب، سککیز آی"(فا: هشت)eight {گؤ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سکیز›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

سککیز اوْزلو..səkkiz üzlü [صفت] سککیز اوْزو اوْلان هندسی جیسیم.

سککیزبوجاق..səkkiz bucaq [آد] سککیزبوجاقلی: سککیزبوجاغی اوْلان (فا: هشت وجهی)

سککیزبوجاقلی..səkkizbucaqlı [آد] بخ: سککیزبوجاق.

سککیزجه..səkkizcə [صفت] آنجاق سککیز اوْلاراق.

سککیزَر..səkkizər [صفت] سککیز سایینین توْزیعی بیچیمی.

سککیزقوْل..səkkizqol [آد] سککیزگَن: سککیز ضلعی اولان (فا: هشت ضلعی). octagonal

سککیزگن..səkkizgən [آد] سککیزقوْل: سککیز ضلعی اولان (فا: هشت ضلعی). octagonal

سککیزلی..səkkizli [صفت] سککیزی بیرآرادا اوْلان.

سککیزلیک..səkkizlik [آد] ۱-سککیزی بیرآرادا۲-نوت دا سککیزدن بیر.

سککیزیاشار..səkkizyaşar [صفت] سککیز یاشی اوْلان.

سککیزینجی..səkkizinci [صفت] سیرادا یئددینجی‌دن سوْنراکی سایی.

سککیزینجی‌لیک..səkkizincilik [آد] سککیزینجی اوْلما وضعیتی.

سککیزیوْز..səkkizyüz [سایی] یئددی یوز دوقسان دوققوز دان سونراکی سایی (فا: هشتصد). eight-hundred

سککی‌لیک..səkkilik [آد] سککی‌سی اوْلان.

سکلم..səkləm [آد] قیلدان، یوندان‌توخونموش‌چوُوال[۲].

سکمز..səkməz [باخ: سکمک] آیاق دَیمز یئر، قوُش گئچمز یئر.

سکمک..səkmək [تاثیرسیزائیلم] تک آیاق اوْستونده یئریمک و آتلانماق، سکیمک، سیْچراماق، هوْپانماق "قوُش‌سکمه‌ین یئر، قوْرخولو اوُچوروم". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سکمک›، باخ: سککی}.

سکمَن..səkmən [آد] ۱-گوْل و یا زینتی‌شئیلر قوْیماق اوچون بالاجا میز (فا: نیمکت). ۲-سَویه، مرتبه[۷]. {باخ: سکمک ‹سککی}.

سکمه..səkmə [آد] ت آتلانما، سکیمه، سیچراما، هوْپانما.

سکندیز..səkəndiz [آد] زوْحل گزه ینی.

sukut..سُکوت [آد، عربجه] دانیشماما، سوُسما، سس‌سیزلیک (فا: ~).

sukun..سُکون [آد، عربجه] دوُرقونلوق، آراملیق، دینجیک (فا: ~).

sukunt..سُکونت [آد، عربجه] یئرلشمه، اوْتوراق ائتمه.

sikkə..سکّه [آد، عربجه] مئتال پول وپارا (فا: سکه). coin

səki..سکی [آد] ۱-باخ: سککی. ۲-سانکی {سانماق دان}.

səkirmə..سکیرمه [اآ، ت] ختن یولوندا قصبه آدی.

səkiz..سکیز [سایی] ۱-باخ: سککیز. ۲-(~آپا، ~یئر) اوُیغور یازیْت-لارینda آدی گئچن بیر بگ[۷].

səkiş..سکیش [آد] سکمک ایشی.

səkil..سکیل [آد] آیاقلاری آغ‌حئیوان"~قوْیون"{سکمک‌سؤزوندن: آغ-رنگین‌بیرحئیوان آیاقلارینا‌سپیلمه‌حالتینی گؤسته‌ریر}.

səkilli..سکیللی [صفت] بیر یئرینده سکیل اوْلان"~آت".

səkimək..سکیمک [تاثیرسیزائیلم] نازلا‌یئریمک، قیْرجاناراق یئریمک، سکمک" کفلیک کیمی‌سکییر"(فا: خرامیدن){سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سکمک›}.

səkindirmək..سکیندیرمک [تاثیرلی ائیلم] سیچراتماق.

səgrək..سگرَک [آد] سگیرَک: کیشی آدی "اوُشون قوْجا اوْغلو سگیرک". {دده؛ باخ: سکی، سگیرمک}.

səgrəmək..سگره‌مک [تاثیرسیزائیلم] قیرجانا قیرجانا یوْل گئتمک، ایچیب سرخوش اوْلوب یوْل گئتمک (فا: خرامیدن، تلو تلو خوردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سکمک›، باخ: سککی}.

səgrik..سگریک [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی. {باخ: سکی}.

səgrimək..سگریمک [باخ] سگیرمک.

səgzabad..سگزآباد [آد] سگزاوا: بوُیین‌زهرا(* ۲۰۷۰ / ی‌تو). {باخ: سکی

səgirək..سگیرَک [آد] سگرَک: کیشی آدی "اوُشون قوْجا اوْغلو سگیرک". {دده؛ باخ: سکی، سگیرمک}.

səgirmək..سگیرمک [تاثیرسیزائیلم] ۱-تیتره‌مک، سیچراماق، آتیلماق، ترپنمک "گؤزوم سگیریر". ۲-آت قوْشماق، هجوم ائتمک "میدانِ عشقده سگیرتدیم آتی مسخّر ائتدیم رومو هراتی، نباتی" (فا: باپرش رفتن){سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سکمک›؛ دده؛ باخ: سککی}.

sıl..سلّ [آد، عربجه] دیغ خسته‌لیگی، جییار شیشی tuberculosis

silah..سلاح [آد، عربجه] یاراق، اسلحه، آخین ائتمک ویا ساووُنماق اوْچون اوْلان آلت (فا: اسلحه). weapon

silahsızlaşmaq..سلاح‌سیزلاشماق [تاثیرسیزائیلم] سلاح‌سیز اوْلماق.

silahsızlanmaq..سلاح‌سیزلانماق [تاثیرسیزائیلم] سلاح‌سیز اوْلماق.

silaha sarılmaq..سلاحا ساریلماق [تاثیرسیزائیلم] سلاح لانماق.

silahdaş..سلاحداش [آد] دؤیوش یوْلداشی.

səllax..سلّاخ [آد، عربجه] قصاب، دری سوْیان (فا: ~).

səllax..سَلّاخ [اؤزل‌آد] سالاق دوزراقدیر: بجنورد دا کند آدی.

səlasət..سلاسَت [آد، عربجه] سلیس‌لیک، یوُمشاقلیق (فا: ~).

səlasil..سلاسِل [آد، عربجه] زنجیرلر (فا: زنجیرها). chains

sülalə..سُلاله [آد، عربجه] سوْی، خاندان (فا: ~). progeny

salam..سلام [باخ] سالام. good morning good

salamaleyk..سلام علیک [اؤزل‌آد] تاکستان دا داغ آدی.

salamaleykim..سلام‌علیکم [اؤنلم] گؤروشدوقده مرحبا آنلامیندا بیربیرینه سؤیله‌نن سؤز (فا: سلام). peace be with you

salamat..سلامت [باخ] سالامات.

salamat..سلامت [اؤزل‌آد] بوُکان، کبودرآهنگ (~آباد) ده کند آدی.

səlb..سلب [آد، عربجه] اوْغورلاما، آرادان آپارما.

səlbə..سلبه [آد] میوه و یئمیش یئْغماغا یارار اوُزون آغاج، باخ: سالبا.

səlbələmək..سلبه‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] سلبه ایله ووُرماق.

sil bilimi..سِل‌بیلیمی [آد] سل خسته‌لیگی موردینده اولان بیلیم قولو (فا: سل شناسی). phthisiology

səlt..سلت [صفت] ۱-دوْلو، باشدان باشا، تامامیله (فا: تماما). ۲-باخ: سالت، مطلق، محض، صرف (فا: مطلق).

səlcan..سَلجان [آد] قادین آدی "ساری دوْنلو سَلجان خاتون". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

səlcuq..سلجوُق [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-سالْینمیش، آزاد ائدیلمیش، سالتوُق، اَسکی کؤله ۲-باغیْمسیز ۳-ایی سالدیْران ٤-کیچیک یئل، اَسینتی ٦-خبر سالان ۷-اوْغوز بوْیونا باغلی بیر اوْیماق و بگی[۷](دده: قییان‌سلجوق){بو کلمه مسامره الاخبار و مسایره الاخیار کتابی نین یازاری آقسرایی نین دوْزگون نظرینه گؤره‌اصلینده سالجیْق اولاراق-زامانجا اینجه حرفلره دَییشمه‌سیله سلجوّق وسونرا سلجوُق شکلینه گلیبدیر[۱٤٥]}.

səlcuqlu boyları..سلجوقلوبوْیلاری [اؤزل‌آد] سلجوقلولار اوْغوز لارین قینیق بوْیونا منسوب اوْلارق گؤی‌تورکلرین تمَلینی تشکیل وئرن اوْن اوْخلارین نوُ-سی-پی قوْلوندانديلار، بوُ حکومتین یارانما-سیندا ۱۰جو عصر تورک عالمینی تمثیل ائدن ٦ ائلین اشتراکی وارایدی (اوْغوز، قارلوق، اوُیغور، کیمَک، قیْرقیز، پئچه‌نک)؛ اوْغوز، سالور(سالغور) اوْیماغیندان نشأت ائدر، بوْیلاریندان نئچه‌سینی بئیله آد آپارماق اوْلار: -آناماسلی / قاراچالی ائلی (اوْیماقلاریندان: یازیر،

سئوینجلی، اوْروجبگلو، اوْلاشلو، اوْرقانلو، قازانجلو، سؤیلهمزلو، یوْلْباشانلو، قاراهایتالو)، -دوْققوزائلی (بیشانلو، قارقین، قارامانلو، کوْردممدلی، آوجی، دَمرَک، حاجیلار، نجّارلو، دوْققوز قوْیونلو). – جَرید ائلی (بایبرجَرید، قارا حسنلو، اوْروجقازیلو، مامالو).- آغجاقوْیونلوائلی (چالیشلو، موسی حاجیلو/ موسیجالو، قوْزانلو، حمیدلو)- آیری ائللردن: ائیمیر، چیمنلو، چاغیرقانلو، گوْندشلو. یوْرهگیر، بایبندیر، بگدیلی (کوْردلر، جانبگلو/ جاهان بگلو)[۲۰۹].

سلجوقلوایمپاراتورلوغو.. səlcuqlu imperatorluğu [اؤزل‌آد] سلجوق، اوْغوزلارین سوْباشی و بؤیوگو اوْلاراق تورکمنلر طرفیندن باسقی آلتیندا قالاراق خوراسانا گئچدی، اوْ م۹۹٤ده وفات ائدهرک دؤرد اوْغلوندان (میکاییل، اسرائیل/ ارسلان، یوسف، موسی) ارسلان، یابغو سئچیلدی و سونرادان یوسف یابغو اوْلدو کی هرایکیسیده غزنوی سُلطان محمود و قاراخانلی امیری علی تکین طرفیندن آرادان آپاریلدیلار، سوْنرا سلجوغون نوهلری توْغرولُل (طُغرول) و چاغریْ خُراسان شهرلرینی آلاراق توْغرول اؤز آدینا خطبه اوْخوتدو (م۱۳۰۷) و استقلالینی اعلام ائتدی و سوْنرالار غزنویلری داندانقان دا یئنهرک همدان آذربایجان و ری شهرینی آلیب و ری شهرینی باشکند سئچدیلر، توْغرول بگه م۱۰۵۵ده بغداد خلیفهسی طرفیندن سلطان لقبی وئریلدی طوْغرول بگ ری ده وفات ائتدی، اوْنون مقبرهسی ایندیده باخیمسیزدیر، سوْنرا چاغری بگین اوْغلو سلطان اوْلدو، آلپ ارسلان آنادوْلویا قوْشون چکهرک م۱۰۷۱ده مالازگیرت'ده روملاری آغیر شکیلده یئندی، سوْنرا ملکشاه (م۹۲-۱۰۷۲) شاه اوْلدو، ملکشاه دان سوْنرا سلجوق امپراتورلوغو پارچالاناراق سوریه و آنادوْلو و کرمان سلجوقلولاری استقلاللارینی اعلام ائتدیلر، ایران و عراقدا ملکشاه اوغلو سلطان سنجر، شاه اولدو و قیْرخ ایل حکومت سوردو، اوْنون زامانیندا ایکی بؤیوک تهلیکه (خاج ساواشی، قاراخاتایلی آخینی) اوْز وئردی، خاج ساواشیندا آنادوْلو سلجوقلاری و دیگر تورک دؤولتلری و ایوّبیلر قاباقدا دوُردولار و سُلطان سنجر قاراخاتایلارا مغلوب اوْلدو و ۷۲ یاشیندا اؤلدو، سنجرین اؤلوموندن سوْنرا سلجوقلولار پارچالاندیلار، آنادولو سلجوقلولاری آنادولودا بؤیوک نائیلتلر قازاندیلار ولی هئچ واخت خاچلیلارا قارشی جهاد اعلان ائتمهدیلر، و ایران کولتورونوده سارایلارینداً یایقین لاشدیردیلار بونلارین مذهبی تعصبلری آزایدی (رنه گروسه) و اینجه صنعتین انکشافیندا بؤیوک رول اوْینادیلار، ایراندا سنجرین اؤلوموندن سوْنرا آتابگلر دؤنَمی باشلاندی، بارچین خاتون سلجوقلولارین گوْجلو شخص لریندن ایدی و ایندیده یئر آدلارینداً ایزینی گؤرمک اوْلار، بوُ دؤنم تورک بوْیلاری کیتلهلر حالیندا گوْچ ائتدیلر، بوُ گوْچلر موغول یوروشو ترکیبندهده دوام ائدهرکاوْنلارین توْرک حکومتلری قوُرما لارینا سبب اوْلدو (فا: سلجوقیان، سلاجقه). **the seljuks** ؛ بؤیوک سلجوقلو ایمپاراتورلوغوندان بیر گؤرونتو:

سلجوقلوآتابگلری..atabəyləri səlcuqlu [آذ] قوُروجو: سلجوق سوُباشی؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۰٤۰-۱۱۵۷؛ اگهمنلیک یئرلری: توُرکوستان، هیند، ایران، قافقازلار، آنادولو، مصر، حجاز، یمن، عدن؛ ییخیلیش سببی: موغول یوْروشو سلجوقلولارین دؤزَنی‌نی پوْزدو، و خاچلیهُجوملار آرتدی، سُلطان ملکشاه اؤلندن سوْنرا (م۱۰۹۲)، حکومت ٤ یئره بؤلوندو و سُلطانسنجر اؤلوموندن سوْنرا سلجوقلو حکومتی سوْنا اردی. ۱-عراقخوُراسان سلجوقلولاری: قوُروجو: سُلطان سنجر؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۰۹۲-۱۱۹٤؛ سُلطان توغرول، سُلطان تکیش'ین مقابلینده یئنیلهرک حکومت باشا چاتدی. ۲-کرمان سلجوقلولاری: قوُروجو: قاووُت (توُغرولبگین‌قارداشی)؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۰۹۲-۱۱۸۷؛ سوْنوندا غوُر تورکلرینه تابع اوْلدو و سوْنرا اوْغوز تورکلرینین‌الینه گئچدی. ۳-سوریه سلجوقلولاری: قوُروجو: ریدوان حلبده و دوْقاق شامدا حکومت قوُردو (ملکشاه'ین قارداشی توُتوش'ون اوْغوللاری)؛ حاکمیتدؤنمی: م۱۰۹۲-۱۱۱۷؛ خاچلیلارلا ائتگین مجادله ائدهبیلمهمهسی سببیله اؤلکه بؤری اوْغوللارینین الینه گئچدی. ٤-آنادولو سلجوقلولاری: بیرینجی قیلیج ارسلان (ارسلان یابغونون توْرونو و آنادولونون‌فاتحی‌سلیمان‌شاهین اوْغلو)؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۰۹۲-۱۳۰۸؛ سوْنوندا موُغوللارین الینه گئچدی.

سلجوقیلر..səlcuqilər [باخ] سلجوقلولار.

سَلچیک..səlçik [اؤزل‌آد] ۱-تمیز، ناموُسلو، باکره ۲-کیچیک قیْلیچ، بیْچاق ۳-آچیْق، بلیغ، فصاحتلی ٤-قیْلیچارسلان و فاتح سُلطان محمدین قیْزی[۷] {سیلیک+جیک، باخ: سیلمک}.

سلدیرمک..səldirmək [تاثیرسیزائیلم] ییخیلماق حالا دوشهرک یئرَیشینی ایتیرمک، بیرقالاناراق یئریمک. {باخ: سالماق}.

سلسَبیل..səlsəlbil [آد، عربجه] اوُچماقدا (جنّت) بیر بولاق آدی، آخیجی، یوُمشاق (فا: ~). nectar funtain in paradise

سلسله..silsilə [آد، عربجه] بیربیرینه باغلی و آردیجیل هر شئی، بیربیرینه بیتیشه‌رک سیرا تشکیل ائدن شئی‌لر، نسیل، زنجیر "داغ سلسله سی، سلجوقی‌سلسله سی" (فا: ~). chain

سُلطان..sultan [آد، عربجه] ۱-بُرهان، دلیل، اوّستونلوک. ۲-خاقان، پادشاه، خانلار خانی (فا: ~).

سلطان-..-sultan [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤٠ آد سایماق اوْلار).

سلطان‌آباد..Sultan abad [اؤزل‌آد] سبزوار کندیستانی، ۱۵ کندی و ۸۰۰۰ نفر نفوسو *واردیر، مرکزی سلطان آباد، سبزوارْین ٤٠ ک‌ق-د طرفینده و نفوسو *۱۳۷۰نفرایدی، اهالی توّرکدولر.

سُلطان‌بوُد..sultanbud [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا داغ آدی(۲۲۷۲)[۲٤٠].

سُلطان گوّلو..sultan gölü [آد، بیتگی] دوّیون چیچک سوولار بیر بیتگی آدی (فا: تاج الملوک). aquilegia. r

سُلطانلی..sultanlı [اؤزل‌آد] مانقیشلاق یاریم آداسی، بالکان و خُراسان بؤلگه سینده یاشایان بیر توّرک بوْیو[۸۵].

سلطان‌مجید غنی زاده..sultan məcid ğənizadə [یازار] (۱۹۳۷-۱۸٦٦) شاماخی‌دا آنادان اولوب، و اونلو یازار کیمی تانینیر.

سُلطان ولد..sultan vəlid [اؤزل‌آد] (٦٢٣ه-٧١٢)بهاالدین محمد قونیه و شام دا تحصیل ائدیبدیر، کتابلاری: غزل دیوانی، اوّچ مثنوی سی: ابتدا نامه، رباب نامه، انتها نامه[٦٨، ١٤١].

سُلطانی کاباب..sultani kabab [آد] ات راستاسیندان دوزه‌لن بیر نوع کاباب.

سلطانیه..sultaniə [اؤزل‌آد] زنجان بخش‌لریندن و شهری‌اولاراق ۳٤ کندی و *۲۰۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، بو شهر زنجانین ٦ ک‌گ‌اینده یئر آلاراق *٤۳۰ نفر نفوسو توّرک قئید اوْلوبدور.

سلطنت..səltənət [آد، عربجه] پادشاهلیق، شاهلیق، خاقانلیق (فا: ~

سلطنت چی..səltənətçi [صفت] شاهچی (فا: سلطنت طلب). monarchist

سلطنت‌لیک..səltənətlik [آد] شاهچی‌لیق (فا: سلطنتی). royal

سلطه..sültə [آد، عربجه] گوجلولوک، اوّستونلوک (فا: ~).

سلف..sələf [صفت، عربجه] اؤنجل، آردیل قارشیتی، قاباق و اؤنجه کی (فا: ~). predeccessor

سلف..self [آد، عربجه] ۱-باجاناق (فا: ~) ۲-(این) سلف سئرویس.

سلف‌سرویس..self servis [آد، عربجه] قارسون‌سوزیئمک‌ائوی(فا: ~).

سلَق..sələq [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی(~آتابای، ~قوْجوق).

سلقه..səlqə [آد، عربجه] قایدا، نظام، بیر شئیین دوّزگون وضعیتی.

سلقه‌سَهمان..səlqə səhman [آد] سلقه، سلقه‌لی و دوّزگون.

سلقه‌سیز..səlqəsiz [صفت] سلقه‌سی اولمایان ویا پیس اولان (فا: بد-سلیقه). having bad taste

سلقه‌سیزلیک..səlqəsizlik [آد] سلقه‌سیز اولما(فا: بدسلیقگی). bad taste

سلقه‌لی..səlqəli [صفت] سلقه‌سی یاخشی اولان (فا: خوش سلیقه).

سَلَک..sələk [اؤزل‌آد] اَلی آچیْق، جؤمَرت[۷].

سلکه‌تی..səlkəti [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {سَلیک+ه+تی: تمیز گؤل، پاکیزه داغ}.

سلم آباد..səlm abad [اؤزل‌آد] فرمهین دا کند آدی.

سلمان..səlman [اؤزل‌آد] گرمسار، ماکی(~آباد)، هشتَری و زنجان (~کندی) دا کند آدی. ابهر(~بوْینوْجی)، خوی(~گونئی)ده داغ آدی.

سَلمانلو..səlmanlu [اؤزل‌آد] گئرمی و مرند ده داغ آدی. زنجان دا کند آدی. {باخ: سالامان / سلمانی}.

سَلمانلو..səlmanlu [اؤزل‌آد] م١٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

سلمانی..səlmani [آد] باش قیرخان، دللک، بزکچی (فا: آرایشگر). hairdresser {باخ: سالامان؛ بوُکلمه فارسجادا اسکیدن بری ایشلنمیش اوْلسادا کؤکو توّرکجه سالماق سؤزونه باغلانیر؛ باخ: سالامان}.

سَلمَک..Selmek [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سَلَن..sələn [اؤزل‌آد] ۱-سالیْنان، سالالانان، قیْوریلان ۲-تَمیز، پاک، ناموُسلو، ظریف، باکره ۳-فیْسیلتی، خفیف سَس ٤-خبر، حوادث ۵-ایلان (توُوا و چوُواش توّرکلرینده)[۷].

سلَنتره‌لر..sələntərələr [آد، دی، یونانجا] بیتگی‌یه بنزر دنیزحئیوانی ، سیفوْنلولار و مرجانلاری ایچینه آلان بیر اؤنملی بؤلوم.

سَلَنگوّن..sələngün [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سَلَن+ گوّن[۷].

سَلَنگه..sələngə [اؤزل‌آد] ۱-قیْوریلان، قیْوریق ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) بایکال گؤلوّنه تؤکولن، توّرک دوّنیاسینین اوّنلو ایْرماغی. ۳-قیز آدی[۷].

سلوْقان..sloqan [آد، این] قیسا وچاریجی پروْپاقاندا.

سَلوا..sələva [اؤزل‌آد] خالخال دا کند آدی.

سَلوَرد..sələvərd [اؤزل‌آد] شاهبوز'دا داغ آدی(۳۱٦۰)[۲٤٠].

سِلّول..sillul [آد] گؤزه، حُجره (فا: سلول). cell

sələ..sələ [آذ] قولپسوز بیر نوع سبد و زنبیل. **baske** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-باشا باغلانان شال. ۲-سبد؛ بو کلمه شال معناسیندا سرمک وسریمک کلمه سیندن آلینمادیر (سرمک+ ه› سره› سله) و ایکینجی معنادا عربجه السلّه سؤزوندندیر[۶]}.

sələ..sələ [اؤزل‌آذ] شاهبوز'دا(~سوُز) کند. هشتپرده(~یوُردو) چای آدی.

səlyan..سَلیان [اؤزل‌آذ] میانا دا کند آدی {باخ: سالیان، جسور}.

səliçik..سَلیچیک [اؤزل‌آذ] سَلیگچیک:تمیز،ناموُسلو،باکره،قیْز آدی[۷].

səlis..سلیس [صفت، عربجه] آخیجی سؤز (فا: سلیس).

səlitə..سلیطه [صفت] حیاسیز (فا: سلیطه). **shrew**

səliqə..سلیقه [آذ، عربجه] سلقه (فا: سلیقه).

səlik..سَلیک [اؤزل‌آذ] سَلیگ، سیلیک: ۱-ناموُسلو، تَمیز، دؤروست، پاکیزه ۲-کیبار، نارین، ظریف. ۳-قیْزآدی[۷].

səligçik..سَلیگچیک [اؤزل‌آذ] سلیچیک:تمیز،ناموُسلو،باکره،قیْزآدی[۷].

səlilək..سلیلک [اؤزل‌آذ] رزن ده کند آدی.

səlim..سلیم [صفت، عربجه] دوْغرو، دوْز (فا: درست).

səlim..سلیم [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده(~بگ، ~کندی)، قوچان(~آباد) کند آدی. خوی دا داغ آدی {سالیم}.

süleyman-..سُلیمان [اؤزل‌آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۶ آد سایماق اوْلار).

Süleyman ağacı..سُلیمان آغاجی [آذ، بیتگی] بیر بیتگی آدی(فا: ارز).

süleyman sanı axundof..سلیمان ثانی آخوندوف [یازار] (۱۹۳۹-۱۸۷۵)ائییتیم(پئداقوژی) اوْخوموش و آذربایجانین اوْنلو یازارلاریندانیدیر.

süleyman hacılu..سلیمان حاجیلو [اؤزل‌آذ] بوُ طایفا م ۱۵جی یوّزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینده حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی[۸۵].

süleyman rəhimof..سلیمان رحیموف [یازار] ۱۹۰۰ده قُبادلی‌دا آنادان اولوب، و آذربایجانین اوْنلو یازارلاریندانیدیر.

süleyman rüstəm..سُلیمان رُستم [یازار] (م۱۹۸۹-۱۹۰۶)باکی‌لیدر و انقلابی شعر و ادبیات انکشافیندا بؤیوک روْل اوْینامیشدیر[۱۱۷].

süleymanlu..سُلیمانلو [اؤزل‌آذ] م۱۶جی یوّزیلده، شام بؤلگه سینده، توّرکلردن بیر بوْی آدی[۸۵].

süleyman nurullahi..سُلیمان نورالهی [اؤزل‌آذ] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانیدیر[۳].

süleyman haşimzadə..سُلیمان هاشمزاده [اؤزل‌آذ] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

səlin..سَلین [آذ] ۱-سَلَن، سالْینان، خبر، فیْسیلتی ۲-سولون قوُشو[۷].

səm..سم [آذ] علاج، درمان {ت: امسم شکلینده ایشله نیر}.

səmm..سمّ [آذ، عربجه] آغی، زهر.

səma..سما [آذ، عربجه] گؤی، گؤی اوّزو (فا: آسمان). **heavens**

səmacət..سماجت [آذ، عربجه] لج ائله‌مه، بوُشونا دیرنمه (فا: ~).

səma..سماع [آذ، عربجه] انشیتمه، قولاق آسما (فا: ~).

sumağı..سُماغی [صفت] سوُماق رنگینده، توُتقون قیرمیزی.

sumaq..سُماق [ع، آ، بیتگی] آلتین آغاجی سوْولادان، ایلیملی و ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، قابیغی طب‌ده، یاپراقلاری دری‌جیلیک‌ده و دانالاری دؤیوله‌رک یئمک‌و کبابا سپیلیب یئیلن و مرجیمه‌یه بنزر بیر آغاج، سوُماق آغاجی ۳ متره قدَر اوُجالار، قیشدا یاپراغی تؤکولن و میوه‌سی یایین آخیریندا یئتیشن بیتگی‌دیر (فا: سماق). **rhus**

sumaq aşı..سُماق آشی [آذ] بیرنوع آش اولاراق بوللو سُماق وورارلار.

sumaqpalan..سُماق‌پالان [آذ، یئرل] بیرنوع سوُ سوزن(فا: آبکش). **colander**

sumaq daşı..سُماق‌داشی [آذ] بیرنوع داش، یاناردا‌غ ویا چؤکونتو مادّه‌لرین قوُرولوشونون دَییشمه‌سی یوْل ایله عمله گلمیش داش.

sumaqgillər..سُماق‌گیللر [آذ، بیتگی] پوّسته سوولار، بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره سماق). **anacardiaceae**

sumaqə..سُماقه [اؤزل‌آذ] سوُماقه: اوُرمیه ده داغ آدی.

səmavər..سماور [ر، آ] باخ: ساماوار، سَموار (فا: سماور).

səmavək..سماوک [اؤزل‌آذ] ساوه و کبودرآهنگ ده کند آدی.

səmavı..سماوی [ع، صفت] گؤی‌له ایلگی‌لی، گؤیله مرتبط، گؤیسل (فا: آسمانی). **heavenly**

sumbada..سُمباده [باخ] سوُمباتا (فا: ~).

səməbol..سَمبوْل [سانسکریتجه] سیمگه، اشاره و تمثال (فا: رمز).

səmbolizm..سمبوْلیزم [آذ، فرانسیزجا] سیمگه جی‌لیک (فا: ~).

səmpat..سمپات [آذ، فرانسیزجا] سئوگی و یاخین‌لیق دوُیوسو اوْلان، یانداش، دویقو داش (فا: ~).

səmpatı..سمپاتی [آذ، فرانسیزجا] سئوگی و یاخین‌لیق دوُیوسو، یانداشلیق، دویقو داشلیق؛ سئویملیلیک، یاخینلیق[۲۱۸]. (فا: ~).

səmpatizan..سمپاتیزان [آذ، فرانسیزجا] دوُیقو داش (فا: ~).

səmpoziom..سمپوْزیوم [آذ، لا ‹یو: کئف مجلسی] بیر قونو اوّزه رینده اولان اوُلوسلارآراسی توپلانتی، بیلگی‌شؤلنی[۲۱۸]، قوُرولتای(فا: ~).

simət..سِمَت [آذ، عربجه] رُتبه (فا: مقام).

səmt..سَمْت [آذ، عربجه] یؤن، جهت، یان (فا: سمت). **direction**

سَمت الرّاس..səmtürrəs [آد] تپه نقطه‌سی، اوُج نُقطه (فا: ~). zenith

سِمج..simic [صفت، عربجه] سیمیتن آدام، یاپیشیب قوپمایان (فا: ~). {باخ: سیمیتن}.

سمرقند..səmərqənd [آد] اورتا آسیادا بیر تورک شهری. باخ: سمیزکند {دیوان لغات تورک‌ده ایشله‌نیبدیر، بو کلمه ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر (سمر+کند)؛ و معناجا بوللوق یئر معناسینی‌دادیر، دیوان لغات تورکد بو حاقدا بئیله بیر جومله نی گؤرمک اولار:}.

سمریمک..səmrimək [تاثیرسیزائیلم] یاغلانماق، باخ: سمیرمک.

سمسم..səmsəm [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی[۲۲۴].

سمسار..simsar [آد، عربجه] کؤهنه ائو وسایلی آلیب ساتان (فا: ~).

سمع..səmə [آد، عربجه] ۱-قولاق. ۲-ائشیتمه دوُیوسو (فا: ~).

سمعک..səmək [آد، عربجه] سسلری تقویت ائدن و قولاغا قویولان بیر نوع آلت (فا: ~).

سمفونی..səmfoni [آد، یو: اوُیوملو] اوْرکستراوُچون یازیلمیش، بؤلوملو و بؤیوک موسیقی اثری (فا: ~).

سمن..səmən [آد] ۱-اوُزون‌بوْیلو کیمسه ۲-قوْناق، قیز باخمایا گئدنلر، گلین له اوْغلان ائوینه گئدنلر، ۳-یاغینتی[۲۲۴].

سمنان..simnan [آد] تهران شهرینین دوغوسوندا اولان بیر شهر آدیدر، بو شهرین آدی سگستان، سگنا، سگسر و سکیان دا دئییلیدیر و بو کلمه لر ساکا سؤزیله ایلگیلیدیر و اصلینده ساکاستان دئمکدیر.

سمند..səmənd [آد، فا] قیزیل‌و بوْز رنگلری‌آراسیندا بیر رنگ (آت اوْچون).

سمندر..səməndər [آد، دی، فا] ۱-قوُرباغاگیللرین قوُیروقلو تاقیم-یندان، سولاردا ویا سوُ یاخین‌لاریندا یاشایان، یاپراق دری‌لی بیر حئیوان salamandya maculase ۲-(ش) فارس اساطیرینده اوْدلا یاشایان بیر خیالی حئیوان آدی (فا: ~).

سمندر..səməndər [یازار] (۱۳۳۸ه-۱۲۴۲) میرزه سمندر دربندلی شاعردیر و تورکجه شعرلری وار[۱۱۷].

سمندرگیللر..səmənərgillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی، آمفیبیوملار صنفی قوُیروقلولار تاقیم‌یندان بیر سوْی، کرتنکله‌یه بنزر، چیپلاق‌و یومشاق‌دری‌لی اوْلان، قوُردجوغو و ارگینی‌قورولوقدا یاشایان-حئیوانلار.

سمندگان..səmndgan [اؤزل‌آد] فریدن ده کند آدی.

سمنگان..səmngan [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

سمَنوُ..smənu [آد] باخ:سمَنی.

سمور..səmur [باخ] سامور{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سَمورگوک›: بیر نوع قوُش}.

سموم..sumum [آد، عربجه] سم‌لر، آغی‌لار (فا: ~).

سمه..səmə [صفت] گیج و شاشقین آدام. {بو کلمه سم سؤزوندن آلیناراق، داوا یئیب حالی دَییشمیش آدام مفهوموندادیر، باخ: سامان[۶]}.

سمه‌نی..səməni [آد] سمَنوُ،سمَنی،: بوغدا جوانه سینین شره سیندن پیشیریلن بیر نوْع حالوا (فا: ~) {باخ: سوْمو، سامان}.

سمه‌نی..səməni [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینده بیریدیر، ان قدیم رقصلردن بیریدیر، داها دوغروسو، رقصدن داها چوخ باهارین گلمه سینه هسر ائدیلمیش عنعنه وی شنلیکدیر. " سمه نی " نی یالنیز قادینلار و قیزلار اوینایرلار.سؤز متنی ایله موشاییت اولونور. " سمه نی " رقصی آذربایجانین هر یئرینده اوینانیلیر[۲۴۵].

سمّی..səmmi [آد، عربجه] سم‌لی، آغی‌لی (فا: ~).

سَمیران..səmiran [اؤزل‌آد] اسدآباد دا کند آدی {کؤکلدن}.

سمیرتمک..səmirtmək [تاثیرلی ائیلم، باخ: سامان] کؤک و یاغلی بیر وضعیته گتیرمک (فا: چاق نمودن، پروردن).

سمیرگین..səmirgin [صفت، باخ: سامان] سمیرن، یاغ باغلاییب کؤکه‌لن (فا: چاق شونده).

سمیرم..səmirum [اؤزل‌آد] شهرضاشهری‌نین بخشلریندن اولاراق قاشقای طایفاسی‌نین یاشادیغی بؤلگه‌دیر{بو کلمه سمیرمک فعلینه باغلی اولاراق بوللوق یئر معناسینی‌دادیر، باخ: سمیرمک}. --سمیرُم بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: نرمه/ آ (۳۵ک‌ق‌ب ۱۰۰*)، بارَنْد (۴۰ک‌گ‌د ۱۰۰*/ ی‌تو)، ماندَگان (۴۰ک‌گ‌د ۳۵۰*)، کیفته (۴۵ک‌گ ۲۵۰*/ ی‌تو)، رَهیز (۵۵ک‌گ ۵۰*)، شهید (۵۶ک‌گ ۱۰۰*/ ی‌تو)، --سمیرم بؤلگه‌سینین داغلاری: آس (۳۲ک‌گ‌ب۲۸۱۳)، آغ داغ (۸ک‌ب۳۰۱۷)، آغداغ (۵۱ک‌گ‌د۲۸۵۶)، قوْچان (۱۳ک‌گ‌د۲۸۷۲)، آغداغ (۲۵ک‌د۲۷۸۹)، قاراداغ (۲۸ک‌گ‌د۲۷۹۰)، دلیک داش (۱۱ک‌ق۲۷۷۷)، سوُلک/ سوُلاق (۱۲ک‌ق۳۱۱۴)، قیزیل یال (۱۸ک‌د۲۵۳۳)، آلمالوق (۴۷ک‌ق۲۸۰۹)، قاراآغاج (۲۷ک‌ق‌ب۲۹۴۵)، دالان (۳۰ک‌ب۳۴۲۰)،

سمیرمک..səmirmək [تاثیرسیزائیلم] سمریمک: کؤک و یاغلی بیر وضعیته گلمک، بسلنمک (فا: چاق شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹قوْی سمریدی›: قوْیون یاغلاندی}.

سمیز..səmiz [صفت] ۱-یاغلی، اتلی، کؤک (فا: چاق). ۲-قاتیرو ائششک پالانی۳-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، اورتایؤز بؤلوگو، نایمان اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. {دیوان لغات تورک، دده قورقود کیتابیندا و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سامان}.

سمیزاوْتو..səmizotu [آد، بیتگی] سمیز اوْتوگیللردن، یاپراقلاری اتلی، یئمک و سالادلیق سبزه اوچون یارارلانیلان (فا: نوعی گیاه خوراکی). portulara sativa

سمیزاوْتوگیللر..səmizotugillər [آد، بیتگی] آیری تاج یاپراقلاری، ایکی‌چنک‌لی‌بیتگی سوْیو، اؤرنک: سمیراوْتو، ایپک چیچکی (فا: تیره ازگیاهان).

سَمیزباقانالی..semizBaqanalı [اؤزل آد] قازاق‌اورتایؤز-نایمان بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

سمیزجه..səmizcə [ظرف] سمیز کیمی، سمیزه یاخین.

سمیزکند..səmiz kənd [اؤزل‌آد] ایندیکی سمرقندین اسکی آدی(وارلی)[۱۲].

سمیزلشمک..səmizləşmək [تاثیرسیزائیلم] سمیزلنمک، کؤکلمک.

سمیزلنمک..səmizlənmək [تاثیرسیزائیلم، باخ: سامان] سمیزلشمک.

سمیزله‌مک..səmizləmək [تاثیرلی ائیلم] کؤک ائتمک، سمیز ائتمک.

سمیزلیک..səmizlik [آد] سمیز وکؤک اوْلما دورومو.

سمیزمک..səmizmək [تاثیرسیزائیلم] کؤکلمک (فا: چاق شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سمیع..səmi [صفت، ع] ائشیدن.

سمینار..seinar [لا] باخ: سئمینار.

سن..sən [ض] ایکینجی تکیل کیمسه عوضلیگی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازی لاریندا ایشله نیبدیر}.

سن‌آللاه..sən allah [اؤنلم] یالوارمایاخارما زامانی دئییلن سؤز.

سنّ..sinn [آد، عربجه] یاش ویاشام دؤنمی (فا: ~).

سُنبل..sünbül [باخ] سوْنبول.

سُنّت..sünnət [آد، عربجه] مُسلمان‌و یهودی‌لرده‌اوْغلان اوُشاغی‌نین یئتگین‌لیک‌چاغیناچاتامیش‌واختلار ارکک‌لیک اوْرقانی‌نین اؤجوندا کی‌دَری‌سینی کسمه ایشی" اؤشاغی سنّت ائتدیلر".

سنتئز..səntez [آد، فرانسیزجا] بیرلَشیم. دؤللنمک اؤچون دیشی و ارکک حئیوانین بیر آرایا گلمه سی.

سنتور..səntur [آد، یونانجا] توخماقجیق‌لارلا چالینان بیر چالقی آلَتی (فا: ~). dulcimer

سنج..sinc [باخ] سینج.

سنج..sinc [اؤزل‌آد] ضیاآباد دا کند آدی.

سنجاب..səncab [آد، دی، فا] سنجاب‌گیللردن آغاجلاردا یاشایان و داها چوخ یئمیشله بسله‌نن، چوخ توکلو، اوزون قویروقلو، گمیرگن، دری‌سیندن کؤرک دؤزَلتمک اؤچون انصافسیزجا آولانان، ممه‌لی بیر حئیوان(فا: ~). sciurus vulgaris

سنجاب‌گیللر..səncabgillər [آد، دیرگی] گمیرگن، ممه‌لی بیر گئنیش سوْی.

سنجَبد..səncəbəd [اؤزل‌آد] سنجه‌بد، سینجاوا: ۱-خالخال بؤلگه سینده بخش آدیدیر، مرکزی، کیوی/ آشاغی کیوی آدینداییر. ۲-کیوی ده چای آدی {سینجه+آوا: سنگر، پوسو یئری}.

سنجَبدله‌چای..səncəbədləçay [اؤزل‌آد] خالخال‌دا کندو چای آدی {سینجه+آوا+لا: سنگر و پوسو یئری}.

سنجر..səncər [اؤزل‌آد] ۱-اصلینده‌سانجار اوْلاراق ساپلایان، باتیْران و ایی سلاح ایشله‌دن معناسیندادیر۲-اینسان آدی: ~الپ، ~بای، ~بگ، ~اوْخ، ~خان (سلجوُقلو شاهی)، ~بارلاس[۷]. فارسجا کیتابلاردا سنجار شکلینده ده یازیلیر.

سنجه..səncə [ض] سنه گؤره، سنین فیکرینجه.

سند..sənəd [آد، عربجه] بوْنچاق، ییه‌لیک و عایدلیک بلگه‌سی، بلگه(فا: ~).

سندان داغ..sindan dağ [اؤزل‌آد] سیندان داغ ویا زیندان داغ اصلی دئییش اولمالیدیر: قزوین و ابهر ده داغ آدی.

سندل..səndəl [آد، بیتگی] ۱-بیر بیتگی آدی، باخ: سندل آغاجی. ۲-(فر) چاریق، اسکی بیر یونگول آیاق قابی. ۳-بیر جوْر کؤرک‌لی قایيق. {ع} اسکی تورکجه ده چیتتال و چیندال سؤزوندن آلینمادیر(قاناق: صدیق)}.

سندل آغاجی..səndəl ağacı [آد، بی، فرانسیزجا] تاجسیز ایکی چنک‌لی، یاپراق‌لاری قارشی‌لیقلی و سوْبه، سرت و قوخولو، تاختا و اسانسی یارارلی، همیشه‌یاشیل، آسیاآغاجی(فا: ~ santalum album

سندل‌گیللر..səndəlgillər [آد، بیتگی] ایستی و ایْلیمان بؤلگه‌لرده یاشایان ایکی یوْزدن چوخ نوْعلاری اوْلان تاجسیز و ایکی چنک‌لی بیتگی‌لر (فا: تیره از درختان). santaluceae

سندواچ..səndvac [آد] بوْلبول[۷]. باخ: ساندواچ.

سنده‌له‌مک..səndələmək [تاثیرسیزائیلم] باخ:سندیره‌مک.

سندیرله‌مک..səndirləmək [تاثیرسیزائیلم] باخ: سندیره‌مک.

سندیره‌مک..səndirhmək [تاثیرسیزائیلم] سااللانا سااللانا یئریمک، یئرقالانماق، یئرقالانا یئرقالانا یئریمک (فا: تلوتلو خوردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ساندریماق›: قاوقا ائتمک؛ چاغاتای

تورکجه سینده ساندیراق سؤزو یاوا و هذیان اۆچون دئییلیر، بوُ کلمه‌لر ساودیرماق و ساو سؤزنه باغلانمالیدیرلار، باخ: ساوساق[۵]}.

سندیکا..səndika [آد، فرانسیزجا] ایشچی ویاآیری قورولوش و کیمسه‌لرین بیرلشمه قورومو (فا: سندیکا).

سَنریک..Senrik [اؤزل آد] تۆرکمن-گؤکلَن بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

سنسیز..sənsiz [صفت] سن اوْلمادان.

سنغچ..sənğəç [آد، ت] فیندیقجا کیچیک و دادلی آلما نوْعو.

سنَک..sənək [آد] شام‌آغاجیندان‌ویا ساخسی‌دان‌دوزَلمیش بؤیوک‌سوُ بارداغی (فا: خم) barrel {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سَنغَک›، سین و توْپراق سوزیله ایلگیلیدیر}.

سنکروْن..sənkron [صفت، فر، فیزیک] ائش زاماندا، عئینی زاماندا (فا: ~).

سنکروْنیزاسیون..sənkronizasion [آد، فر، فیزیک] ائشله‌مه، ائش-زامانلی‌ائتمه(فا: ~)

سنکروْنیزم..sənkronizm [آد، فر، فیزیک] ایکی ویا نئچه اوْلای و پروْسئسین بیر زاماندا اوْلماسی، ائش زامان‌لی اوْلما (فا: ~).

سنگ..səng [آد، فا] ۱-داش ۲-آذربایجاندا یئر آدی (معمولا بوجور یئر آدلارینین چوخو تورکجه ده چئوریلمیش ویا ساپدیریلمیش آدلاردیلار: ساوه(~سنگ، ~ستان)، رودسر (~بُنَک)، مانه(~سار)، باهار(~سفید)، درگز-نوخندان (~سوراخ، ~بُر)، تاروُم (سَنگان)، آوج (سنگاوین)، ماهنشان (~بین)، قئیدار(~ده) داکندآدی. مراغا(~دره)، قئیدارو خالخال (~زرد)دا داغ‌آدی.خوی(~سیاه)، خالخال(~بیر)دا چای‌آدی.

سنگر..səngər [آد] ۱-گولـله و توپدان قوْرونماق اۆچون قازیلان چوخور، ساواش سیغیناغی، سیغیناجاق یئر، دالدالاناجاق یئر (فا: ~). trench {دیواندا سَنگیر/ سَنغیر، دووار و داغ چیخینتی‌سی مفهوموندا فارسجایادا گئچیبدیر، کلاوسون[۶]؛ دیواندا سینمک کلمه‌سی هضم اولماق، گیرمک و بیر یئرده بوُسماق معناسیندادیر، بللیدیرکی بوُسولان‌یئر، چوخور ویا بیر یئکه شئیین بیر چیخینتی‌سی اولابیلر، بورادا ایکی مفهوم آیریلیر، بیر طرفدن سین= سین کلمه‌سی مزار اوچون سؤیله‌نیب (باخ: سین) و اوبیری طرفدن داغ و دووار چیخینتی‌سینا و اوجونا سینگیر دئییلیب، البته‌سینگیر کلمه‌سینین معناسی گئنیشله‌نه‌رک هر چیخینتی اوچونده سؤیله‌نیب نئجه کی اۆزده چیخان چیوزه اوچونده سینگیل دئییلیب، بو کلمه زامانجا دییشه‌رک سیگیل و زییل شکلینه دوشوب، البته زییل معناسیندا اولان سیوَک کلمه‌سی آیری کؤکه باغلیدیر، باخ: سیوری}. ۲-(اؤزل‌آد) همدان، فریدن، خوی، خالخال، تفرش، هشتَری (کلبه-قَفَرسنگری)، زنجان (~گدیکی) اوُجان، اراک، بیناب، ابهرده داغ آدی؛ اوُرمیه (~میرعبداللاه)، میانا، اهر(~آباد)، ماکی و سوُلدوز دا کند آدی. یئر آدی[۲۴۰].

سنگرلنمک..səngərlənmək [تاثیرسیزائیلم] سنگرده گیزلنمک، سنگره گیرمک.

سنگریزه..səngrizə [آد، فا] داشقوُرای " داشقوُرای سد" (فا: سد~).

سنگک..səngək [آد، فا] چانقیللی تندیرده پیشیریلن اوزون چؤرک نوعو.

سنگکچی..səngəkçi [آد] سنگک(چؤره‌یی) پیشیرن.

سنگلاخ..sənglax [اؤزل‌آد] بوُ آددا سؤزلوک نوایی‌نین دیوانین یاخشی‌دۆشونمک اۆچون نادرشاهین منشی‌سی میرزا مهدی خان توسط ایله چاغاتای تورکجه سیله یازیلیبدیر .

سنگلی..səngli [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی {سین / سینگ+لی}.

سَنگۆن..səngün [اؤزل‌آد] اوْردو کوْموتانی، ژئنئرال(تاریخی اؤزل‌آد) گؤی تۆرکلر و اوُیغورلار دؤنَمینده، ایشله‌نن عسگری عُنوانلاردان[۷].

سَنگۆن‌خان..səngünxan [تاریخی اؤزل‌آد] نایمان خانلاریندان وار خان'ین اوْغلو[۷].

سنگیر..səngir [اؤزل‌آد] ۱-قوُبا'دا یئر آدی ۲-سنگر.

سنلی منلی..sənli mənli [] سن و من، هامی میز، هامی بیر یئرده.

سنلیک..sənlik [آد] سنه عاید، سن ایله باغلی، سنین اۆچون.

سُنن..sünən [آد] گله نک‌لر (فا: سنن).

سنَندج..sənəndəc [آد] کۆردوستان اُستانی نین مرکزی {باخ: سانان+ دژ}.

سنندج بؤلگه‌سینده تۆرک کندلری.. sənəndəc bölgəsində türk kəndləri [اؤزل‌آد] آغ بولاق (۲۱ک‌ق‌د *۲۳۰/ غ‌تو)، آغجا(٦٦ک‌ق‌د*۸۰/ غ‌تو)، باشماق (٤٨ک‌گ‌د *۱۰٤۰/ ی‌تو)، چاخماق دره (۲۸ک‌د *٤۸۰/ ی‌تو)، چاتاق (۳۰ک‌ق‌ب *۲۵۰/ ی‌تو)، چیلَک (۲٦ک‌د *۲۵۰/ ی‌تو)، زاغا (۳۲ک‌د *۵۰۰/ ی‌تو)، سیس ۳٦ک‌گ‌د *۱۲۰۰/ ی‌تو)، نییَر (رزاب بؤلگه‌سینده، ٤۰ک‌گ‌د *۷۸۰/ ی‌تو)،

سنندج بؤلگه‌سینین داغلاری..sənəndəc bölgəsinin dağları [اؤزل‌آد] اَمروُد (۳۳ک‌ب ۱۹۲۰)،

سنندج بؤلگه‌سینین چایلاری..sənəndəc bölgəsinin çayları [اؤزل‌آد] قیشلاق (q۱۱s۱b۹۰).

سنَوی..sənəvi [آد، عربجه] ایللیک (فا: سنوی).

سنه..sənə [ظرف] سنین اوچون. ۲-سنه۲(آد، عربجه) ایل (فا: سنه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سانغا›}.

سن‌هارا بوُرا هارا..sən hara bura hara [اؤنلم] گلیب گؤرونمه‌سی تعجّب دوْغوران و بوُ وضعیتده راست گلن آداما دئییلن سؤز " کیشی سن هارا بوُرا هارا، نه ایشین وار بوُردا؟" (فا: تو کجا اینجا کجا؟).

سُنّی..sünni [آد، عربجه] ۱-اسلام مذهب‌لرینده بیری اوْلاراق پئیغمبردن سوْنرا دؤرد خلیفه‌نی اوْنون یاسال جانشینی قبول ائدن بیر مذهب آدی (فا: سُنّی). **sunnite** ۲-حنبلی، حنفی، شافعی، مالکی-حضرتلرینه‌منسوب‌مذهبلرین گنل آدی.

سَنیک..sənik [آد] ایچی‌بوْش، قوْو، ایکی داغ آراسیندا کی سیرت[۲۲٤].

سُنّی‌لر..sünnilər [آد] سُنّی مذهبینده اوْلانلار (فا: اهل سُنت). **Sunnite**

سَوا..səva [عربجه] آیری (فا: جدا).

سَواحل..səvahil [آد، عربجه] ساحل‌لر، قییی‌لار (فا: ~).

سَوار..səvar [باخ] ساوار، سوُوار.

سَوارآباد..səvarabad [اؤزل‌آد] فرمهین(~آباد)، شهرکرد(~جان)، خیاو(سواره) دا کند آدی.زنجان دا (~جانقوُل)داغ آدی.

سَواره..səvarə [آد، فا‌باخ: ساوار] آتلی، مینیک‌لی (فا: سواره).

سَواره‌نظام..səvarə nizam [آد] آتلی‌عسگر، عسگرلیکده مینیک‌لی بؤلوم (فا: سواره نظام). **cavalry**

سَواری..səvari [آد، فا‌باخ: ساوار] آتلی، مینیک‌لی (فا: سواره).

سَوایی..səvayi [ظرف] آیریجا (فا: ~).

سَوَر..səvər [اؤزل‌آد] بیناب و مراغا دا کند آدی {۱-سئوَر، سئویلن یورد ۲-ساوار و سابار یوردو[۸۸]}.

سَوسَک..səvsək [باخ] زَوزک، ساوساق.

سَوَنتو..səvəntu [اؤزل‌آد] ماهنشان دا کند آدی.

سَوَندی..səvəndi [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

سَوه‌ره..səvərə [اؤزل‌آد] میانادا کند آدی {باخ: سَوَر}.

سَوه‌ری..səvəri [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی {باخ: سوَر}.

سَویه..səviə [آد، عربجه] دؤزئی (فا: ~).

سوْ..So [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری کوُماندی بوْی‌لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

سوْبا..soba [آد] بیر یئری قیزدیرماق اوْچون مُختلف یاناجاق لارلا یانان قوُرغو (فا: بخاری). **heater، stove** {اسکی تورکجه‌ده سؤبو یووارلاق اوْلمایان نسنه‌یه دئییلر و سوْبی / سوُبی شکلینده ده دیواندا ایشله‌نیب و سوْبا اوُزون اولاراق یوُوارلاق اولماماسی اوچون بو مفهومدان آلینمادیر، باخ: سیوری}.

سوْباچی..sobaçı [آد] سوبا دؤزه‌لدن ویاساتان کیمسه.

سوْباچیلیق..sobaçılıq [آد] سوبا دؤزلتمه و ساتما ایشی.

سوْبالیق..sobalıq [صفت] ۱-سوْبادا یاندیریلان اوْدون ویا هر شیئی. ۲-سوبا دؤزلتمه‌یه یارایان شئی.

سوْبودره..sobudərə [اؤزل‌آد] زنگیلان‌دا چای آدی[۲٤۰].

سوْپ سوْیوق..sop soyuq [صفت] چوخ سوْیوق.

سوْپا..sopa [باخ: زوْپا، سیبک] یوْغون دیه نک (فا: چوب دستی).

سوْپالاماق..sopalamaq [تاثیرلی ائیلم] سوپا ایله ووُرماق.

سوْپالانماق..sopalanmaq [بلسیز ائیلم] سوْپا ایله ووُرولماق.

سوْپالی..sopalı [صفت] الینده سوْپاسی اوْلان.

سوْپرانو..soprano [ایتالینجا، آ] ان یؤکسک قادین سسی و بئیله سسی اوْلان مُغنّی حاققیندا دئییلن سؤز.

سوْتو..sotu [اؤزل‌آد] میانادا کندآدی {سوْو/ ساو+تو: ساو و الهام-داغی[۸۸]}.

سوْخالای..soxalay [اؤزل‌آد] قوْبوستان‌دا یئر آدی[۲٤۰].

سوْخدورماق..soxdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] سوخماق ایشینی گؤردورمک.

سوْخماق..soxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئی بیر یئره گئچیرتمک، باتیرماق، گیردیرمک، ساپلاماق. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " گؤزه سوْخماق، باش سوْخماق، بوُرون سوْخماق". (فا: فروکردن). **to plunge** {سوُمرجه ‹سیق، زاگ›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سوْقماق، سوْکماق›، بو کلمه‌دن سوْکاک کلمه‌سی (کوْچه) دوزه‌لیب کی چوخراق تورکیه تورکجه سینده ایشله‌نیر و محتملاً عربجه ده زُقاق کلمه‌سی بوندان آلینمیشدیر، فارسجادا سوک› زوُغ (اوجو بیز شئی) و سقلمه (دؤرتمه) بو سؤزدن اولاراق سوپوخماق سؤزوده بو سؤزون دییشیلمیش شکلیدیر، آیدیندیرکی زوُغال کیمی کلمه لرده بونونلا ایلگیلیدیر}.

سوْخو..soxu [آد] ۱-هاون ده دؤیمه‌یه یارایان توخماق (فا: دسته هاون). ۲-داش دیبک.

سوْخوجو..soxucu [صفت] سوخان، سوْخماق ایشینی گؤرن.

سوْخوش..soxuş [آد] سوخماق ایشی ویا بیچیمی.

سوْخوشدورماق..soxuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دار بیر یئره سوْخماق، زورلا سوْخماق ایسته‌مک ۲-آلدادارق بیر شئیی قبوُل ائتدیرمک ایسته‌مک، دیله توُتاراق بیر ایشی گؤردورمک (فا: چپاندن). **to cram**

سوْخوشماق..soxuşmaq [تاثیرسیزائیلم] دار بیر یئره گیرمک.

سوْخولجان..soxulcan [باخ] سوغولجان.

سوْخولقان..soxulqan [صفت] اؤزونو چابوقجا سئودیرن.

سوْخولقانلیق..soxulqanlıq [آد] سوخولقان اوْلما وضعیتی.

سوْخولماق..soxulmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گیرمک، یاناشماق، بیر شئیه قاتیلماق، قاریشماق، زورْلا بیر یئره گیرمک (فا: چپیدن). to crowd into ۲-(بل) سوخماق ایشی گؤرولمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْخولو..soxulu [صفت] سوخولموش اوْلان.

سوْخولوش..soxuluş [آد] سوخولماق ایشی ویا بیچیمی.

سوْخولوشماق..soxuluşmaq [قا] بیرلیکده سوْخولماق.

سوْدا..soda [آد، عربجه] طبابتده و آشچی‌لیقدا ایشله‌نن بیر نوْع دوُز شکلینده مادّه، ناتریوْم بی کاربوْنات.

سوْرا..sora [باخ] سوْنرا.

سوْرا سوْرا..sora sora [ظرف] سوراراق.

سوْراج..sorac [آد] سوْموران آراج.

سوْراغیندا اوْلماق..sorağında olmaq [تاثیرسیزائیلم] حسرتین ده اوْلماق، آختارماق.

سوْراق..soraq [آد] ۱-آختارما، آراشدیرما، آراما، سوْروشما. ۲-خبر (فا: سراغ). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سوْرماق فعلینه باغلیدیر}.

سوْراق آلماق..soraq almaq [تاثیرسیزائیلم] خبر بیلمک.

سوْراق ائتمک..soraq aetmək [تاثیرلی ائیلم] آختارماق.

سوْراقچی..soraqçı [آد] سوْراق ائدن، سوْروشان، آختاران.

سوْراق سوْراقلا..soraq soraqla [ظرف] سوْروشا سوْروشا، آختارا آختارا.

سوْراق سیز..soraqsız [صفت] نشان‌سیز (فا: بی نشان). untraceable

سوْراق لاشماق..soraqlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْروشماق، سوْراق-ائتمک.

سوْراق لاماق..soraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوْروشماق، سوْراق ائتمک.

سوْراق وئرمک..soraq vermək [تاثیرلی ائیلم] خبر وئرمک.

سوْرت..sort [آد، فر‹لا] دوْزوم‌له‌مه، سیرا لاما (فا: سورت).

سوْرت سیناماق..sort sınamaq [تاثیرلی ائیلم] دوْزوم‌له‌مک و کئیفیتینی بللی ائتمک، سیرالاما و یوْخلاماق، سوْرت ائله‌مک و دَیرلندیرمک.

سوْرت لاییجی..sortlayıcı [آد] دوْزوم‌له‌ین، سیرالایان (فا: سورتر).

سوْرتلوق..sortluq [آد] بللی سوْرت و سیرایا عاید اوْلان.

سوْرتوق..sortuq [آد، سوْرماق+ توُق] سوْروم (فا: مک).

سوْردورماق..sordurmaq [ائتدیرگن ائیلم] سوْرماق ایشینی گؤردورمک.

سوْرغو..sorğu [آد] باخ:سوْرقو.

سوْرغویا توتماق..sorğuya tutmaq [تاثیرسیزائیلم] دالبادال سوْرغو ائله‌مک.

سوْرقو..sorqu [آد] ۱-استنطاق، سوُچ سانیق‌ایندان گرکلی سوْرولاری سوروشما، سوروشماق ایشی. ۲-سوْرو، سؤال (فا: پرسش). question

سوْرقوبلگه..sorqubəlgə [آد] پرسش‌نامه(فا: پرسش نامه). questionnaire

سوْرقوجو..sorqucu [صفت] سوْرقوجلایان (فا: بازجو). investigator

سوْرقوچ..sorquç [آد] موُم و مؤهورله‌مه ماده‌سی، باشا تاخیْلان چَلَنک[۷].

سوْرقوچلانماق..sorquçlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْرقوچ لا بزَنمک.

سوْرقوسال..sorqusal [صفت] استفهامی (فا: استفهامی). interrogative

سوْرقوسوآل ائله‌مک..sorqusual eləmək [تاثیرلی ائیلم] بیریندن سوْرقو سوْروشماق، سوال ائله‌مک (فا: پرسیدن). to ask.

سوْرقو سوآلا توْتماق..sorqu suala tutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیریندن-دالبادال سوْرقو سوْروشماق، سوال ائله‌مک (فا: پرسیدن). to ask.

سوْرقوسوز..sorqusuz [ظرف] سوْرمادان، هئچ سوْروشمادان سوْرقو یارقیچی.

سوْرقولاما..sorqulama [آد] سوْروشدورما (فا: بازجوئی). investigation

سوْرقولاماق..sorqulamaq [تاثیرلی ائیلم] سوچ ایش اوْچون بیریندن سوروقو سوْروشماق (فا: پرسیدن). to ask

سوْرقولانماق..sorqulanmaq [بلسیز ائیلم] سوْرقولاماق ایشی گؤرولمک.

سوْرقولانیش..sorqulanış [آد] سوْرقولاماق ایشی ویا بیچیمی.

سوْرقون..sorqun [آد، بیتگی] سبدچی سؤیودو، بان‌آغاجی (فا: نوعی درخت). moringa aptera

سوْرما..sorma [آد] ۱-سوْمورما (فا: مکش). ۲-سوْروشما.

سوْرماجا..sormaca [آد] سوْروشدورما.

سوْرماق..sormaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-امک، سوْمورماق (فا: مکیدن). to suck ۲-سوْروشماق(فا: پرسیدن). to ask {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سوْردورماق›، بیر باخیمدان دئمک اوْلارکی سوْمورماق وسوْرقو سوْروشماق هرایکی‌سیده‌بیرزادی‌چکیب چیخارماق دئمکدیر وبو اوزدن هر ایکی معنا بیر کؤکه باغلیدیر، باخ: سوْمورماق؛ اینگیلیزجه sorp, absorb کلمه‌لری سوْرماق و سوْمورماق سؤزلر ایله ایلگی‌سیز دَییللر}.

سوْرموق..sormuq [آد، باخ: سوْرماق] اوشاق امزیگی.

سوْرو..soru [آد] ۱-سوْروشما، سؤال، سوروشولان سؤز (فا: پرسش). ۲-سوْرون، مسئله problem question {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سوروُغ›}.

سوْروجو..sorucu [صفت] ۱-سوْران، سوْروب چکن. ۲-سوْروشان، . one who asks

سوْروشان..soruşan [صفت] سوْروجو (فا: پرسنده).

سوْروشدورما..soruşdurma [آد] سوْرقو سؤوال ائتمه، استنطاق (فا: بازپرسی). inspection

سوْروشدورماجی..soruşdurmacı [آد] سوروشدورما ایشینی گؤرن (فا: بازرس). inspector

سوْروشدورماجیلیق..soruşdurmacılıq [آد] سوروشدورما ایشی و بیچیمی.

سوْروشدورماق..soruşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] آراشدیرماق، دؤزَنله‌مک(فا: بازپرسی کردن)

سوْروشدوروجو..soruşdurucu [آد، ص] سوروشدورما ائدن.

سوْروشما..soruşma [آد] سورقو(فا: سؤال). question

سوْروشماق..soruşmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْرو سوْرماق، سؤال ائتمک، بیرینی گؤرمک ویا حالینی بیلمک اوْچون دیله‌ینی بیلدیرمک (فا: پرسیدن). to ask {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سوْغراشماق›}.

سوْروشوُلاسی..soruşulası [ظرف] سوْروشولاراق.

سوْروشولماق..soruşulmaq [بلسیز ائیلم] سؤال ائدیلمک، سوْرو سؤیله‌نیلمک.

سوْروغ..soruğ [آد] سوْرو، سوْرقو (فا: سراغ). {ت، فارسجادا سُراغ کلمه‌سی بو سؤزدن آلینمیشدیر}.

سوْروغ گونو..soruğ günü [آد] قیامت گؤنو، سوْروشدورماگونو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْرولار..sorular [آد] مسائل (فا: مسائل). problems.

سوْرولماق..sorulmaq [بلسیز ائیلم] سوْرماق‌ایشی گؤرولمک(فا: سؤال شدن، مورد مواخذه‌قرارگرفتن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-سوروشماق. ۲-سورولماق}.

سوْروم..sorum [آد] سوْروملولوق (فا: مسئولیت).

سوْروم سوُزجا..sorumsuzca [صفت، ظ] سوْرومسوز بیچیمیده.

سوْرومسوز..sorumsuz [صفت] مسئولیتی اوْلمایان.

سوْرومسوزلاشماق..sorumsuzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سورومسوز وضعیته گلمک، مسئولیت سیزلشمک (فا: غیر مسئول شدن).

سوْروم‌سوزلوق..sorumsuzluq [آد] مسئولیت‌سیزلیک(فا: عدم‌قبول-مسئولیت).

سوْروملو..sorumlu [صفت] سوْروملولوق داشیان (فا: مسئول) in charge

سوْروملولوق..sorumluluq [آد] مسئوللوق(فا: مسئولیت). responsibility

سوْرون..sorun [آد] مُشکل، پروبلئم (فا: مسئله). question

سوْرونسال..sorunsal [صفت] دوْغرو اوْلماغی شُبهه اوْیاندیران.

سوْرونسوز..sorunsuz [صفت] سوْرونو اوْلمایان، پرابلئم‌سیز.

سوْرونلار..sorunlar [آد] مُشکلات (فا: مشکلات). difficulties

سوْرونلو..sorunlu [صفت] سوْرونو اوْلان، پرابلئم‌لی.

سوْرونماق..sorunmaq [بلسیز ائیلم] سوْمورولماق.

سوْزارماق..sozarmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْلماق (فا: پژمردن). to fade

سوْس..sos [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

سوْس..sos [آد، فرانسیزجا] بامادوْردان دؤزه‌لن بیر جوْر چاشنی (فا: سُس).

سوْس‌ایینه‌سی..sos iynəsi [آد، باخ: سوّس] بیر نوع بؤیوک ایینه.

سوْسوایینه‌سی..sosu iynəsi [آد، باخ: سوّس] بیر نوع بؤیوک ایینه.

سوْسیال..sosyal [لا] ۱-توپلومسال، اجتماعی. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله بیرلیکده سوُسیالیست و سوْلجو آنلامی کلمه‌یه آرتیریر "سوْسیال دئموکرات، سوْسیال دئموکراسی" (فا: سوْسیال).

سوْسیال‌دئموکرات..sosyal demokrat [آد، لا] سوْسیال‌دئموکراسی-یانلی‌سی(فا: ~).

سوْسیال دئموکراسی..sosyal demokrası [آد] امکچی و زحمتکش‌لرین چیخارینی و حاققینی قوْروما و اوْرونون آرتیرماسینی هدف آلان توْپلومسال و سیاسی آخیم، سوْسیال سؤزو توْپلومسال و اجتماعی جهتدن ثروتی پایلاشماق و دئموْکراسی سؤزو سیستیمده گوْجو پایلاشیب و اَگه منلیگی گئنیشله دیب یایقین لاتماق دئمکدیر و بوُلار بیرلیکده ثروت و گوْج پایلاشیمی مفهوموندادیر (فا: ~).

سوْسیالیزاسیون..sosyalizasion [آد، فرانسیزجا] توْپلوم لاشدیرما (فا: ~).

سوْسیالیزم..sosyalizm [آد، فرانسیزجا] توپلومجولوق (فا: ~).

سوْسیالیست..sosyalist [آد، فرانسیزجا] توْپلومجو، سوْسیالیزم یانلی‌سی (فا: ~).

سوْسیولوژی..sosioloji [آد، لا] توْپلوم بیلیمی (فا: ~).

سوْسیولوق..sosioloq [آد، فرانسیزجا] توپلوم بیلیمی اوُزمانی (فا: سوْسیولوگ).

سوْغان..soğan [آد، بیتگی] ۱-زنبق گیللردن، کؤکو یومرو و یا سوْبه بیچیم اینده ویئمَکده ایشلهنن بیر بیتگی (فا: پیاز، بصل). **onion**، **allium cepa** ۲-بعضی بیتگی‌لرین گؤودهلرینین قالین لاشمیش ویا یومرولاشمیش بؤلومو. ۳-بیر سیرا کلمهلرله مختلف افادهلی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "ساققالینا سوْغان دوْغراماق، اوْرهیی سوْغان کیمی سوْیولماق، کئیفینه سوْغان دوْغراماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوکلمه اسکیده سوْغون شکلینده ایشلهنیردی وآیری طرفدن سوغونماق سؤزو ایندیکی سوْیونماق آنلامیندایدی که سانیلیر سوْغان سؤزونون کؤکو بوآنلاما باغلی اوْلمالیدیر و لایلای سوْیولان توْمورجوغو گؤسته ریر[٦]}.

سوْغاناق..soğanaq [آد] بعضی بیتگی گؤودهلرینین قالین لاشمیش ویا یومرولاشمیش بؤلومو "لالهسوْغاناغی، زانباق سوْغاناغی، سوْغانین یومرو کؤکو".

سوْغانبوْزباشی..soğanbozbaşı [آد] یاغداقیزاریش-سوْغانلاپیشیریلن دورویئمک

سوْغانتوْرشوسو..soğanturşusu [آد] سوْغانی مُختلف گؤیلرله سرکهیه قویوب و اوندان دوزهلن بیر نوع تورشو.

سوْغانجی..soğancı [آد] سوْغان بئجه رن ویاساتان کیمسه.

سوْغانجیق..soğancıq [آد] بئینین آلتیندا و بیج ایلیگ'ین اوْستونده اوْلان بؤلوم (فا: مخچه). **medula phlongata**

سوْغانچا..soğança [صفت] سوْغانلا پیشیریلمیش بیر نوع شوْربا، کالیش شوْرباسی (فا: نوعی شوْربای پیاز).

سوْغانچی..soğançı [اؤزل‌آد] هشتَریده داغ، چای و کندآدی؛ سایین‌قالا دا کند آدی {محتملا اکینچیلیکله ایلگیلی آددیر}.

سوْغانچیچهیی..soğan çiçəyi [آد، بیتگی] فوُلیا.

سوْغانسوْو..soğansov [صفت] سوْغانسی، سوْغانا بنزر(فا: پیازی **bulbous**

سوْغانسی..soğansı [صفت] سوْغانسوْو، سوْغانا بنزر(فا: پیازی **bulbous**

سوْغانکوْکوسو..soğan küküsü [آد] نارین قیزارمیش سوغان و آزجا ات و قیرمیزی بادیمجان‌قاتیلاراق و قیزارتیلاراق‌حاضرلانان یئمک

سوْغانکیمی سوْیماق..soğan kimi soymaq [تاثیرلی ائیلم] وار یوخدان ائیلهمک.

سوْغانکیمی سوْیولماق..soğan kimi soyulmaq [تاثیرسیزائیلم] وار یوخدان چیخماق.

سوْغانلی..soğanlı [صفت] ۱-ایچینه سوْغان قاتیلمیش، سوغانی بول اوْلان‌یئر(فا: پیازدار)۲-(آ) اردیبل ده کند آدی، باخ: نیر.

سوْغانلیق..soğanlıq [آد] ۱-سوغان یئتیشدیرمه یئری۲-ساوهده کندآدی.

سوْغای..soğay [تاریخی اؤزل‌آد] ۱-ساغلیقلی، دینج۲-یئنی‌سئی-ایْرماغی قیْیی‌لاریندا یاشایان، آلتای‌توْرکلرینه باغلی بیرتوْرک-اوْیماغی[٧].

سوْغد..soğd [آآ، ت] سمرقند و بوُخارا آراسیندا یئر آدی.

سوْغداق..soğdaq [آآ، ت] سمرقند و بوُخارا آراسیندا سوْغد'دان بالاساغون'ا، گلمیش و توْرکلشمیش بیر اوُلوس آدی.

سوْغولجان..soğulcan [آد، دیرگی] ۱-قارین قوُردو (فا: نوعی کرم روده). ۲-باخ: سوْلوجان {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یئر قوُردو؛ بو کلمه سوْخولماق فعلیندن آلیناراق اصلینده سوْخولقان اوْلمالیدیر، و یئره سوخولان حئیوانی آندیریر، باخ: سوْخولماق، زوغ}.

سوْفا..sofa [آد، عربجه] ائولرده اوْدا قاپیلارینین آچیلدیغی گئنیشجه یئر، هال (فا: هال).

سوْفیستیک..sofistik [صفت، فر] سفسطه‌لی، یانیلتمالی (فا: سُفیستیک).

سوْق..soq [آد، عربجه] سئوق، گؤندَرمه، گؤتورمه (فا: سوق).

سوْق الجیشی..soqulceyşi [آد] استراتژیک (فا: سوْق الجیشی). **strategic**

سوْقاق..soqaq [آد] کوچه(فا: کوْچه) **lane** {باخ: سوْخماق}.

سوْقماق..soqmaq [آد، اسکی] آیاق قابی[٨].

سوْقوُلاق..soqulaq [اؤزل‌آد] سوْخولاق: ۱-آداق، قُربان۲-سوْخوُلقان، موُنس، جاناياخین۳-قیْرقیزلارین‌مانقوُش‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[٧]. قیْرقیز-موْنقوُش بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

سوْکار..sokar [آد، ت] سوْقار: بوُینوزسوز حئیوان، باشی ساچسیز آدام.

سوْکمان..sokman [اؤزل‌آد] باخ:سؤکمن: ۱-مَرد، دؤروست ۲-دیز قاپاغینا قدر گَلن اوُزون بیر توْر چکمه (توْرکمن چکمهسی) ۳-(تاریخیاؤزل‌آد) آرتوق اوْغوللاری بگلیگیندن. آرتوق بگین اوْغوللاریندان[٧].

سوْل..sol [صفت] ۱-سوْل طرف، سوْل یؤن، بدنین اوْرک اوْلان طرفی، ساغ طرفین تَرسی، ساغ قوْلون مُقابلی (فا: چپ). **left** ۲-توپلوم واقتصاددا کؤکدن دییشیک‌لیگه یانلی اوْلان گؤروش، باشقالارینا گوره رادیکال داوراناں قروپ وکیمسه، بوُ معنا پارلمان سالوْنوندا رادیکال و انقلابچی پارتی‌لارین عُضولرینین صدردن سوْل طرفده اوْتورماسی عنعنه سیندن آلینمیشدیر (فا: چپگرا). {دیوان

لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}. ۳-سوْل۲(آد، فرانسیزجا) "فا" و "لا" نوت‌لاری آراسیندا اولان بیر سس.

سوْل‌آچیق..sol açıq [آد]فوتبالدا سوْل قلعه چی‌نین اؤنونده کی ساووُنان اویونجو.

سوْلاخای..solaxay [صفت]سول اللی، هر ایشی سوْل الیله گؤرن، سول اَقَی (فا: چپ دست). {سوْل+آق+آی}.

سوْلاخای‌لیق..solaxaylıq [آد]سوْلاخای اوْلما وضعیتی.

سوْلاشیْقلی..solaşıqlı [اؤزل‌آد]یارارلی، چوْخ یارارلی، ایش بیتیریجی[۷].

سوْلاغان..solağan [صفت]تئز سوْلان، سوْلان.

سوْلاق..solaq [اؤزل‌آد]۱-عسگر یؤنه‌تن، عسگر سِوق ائدن (سوُلاق) ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) آوار خانلاریندان. بایان خان‌ُیْن، بیزانس ائلچی‌سی.

سوْلاق..solaq [صفت]سوْلاموق، باخ: سوْلاخای. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْل‌اَقَی..soləqqəy [صفت]سوْلاموق، باخ: سوْلاخای. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلاقلیق..solaqlıq [آد]سوْلاق اوْلما وضعیتی.

سوْل‌ال..sol əl [آد]سوْل طرف (فا: دست چپ). left side

سوْل‌اللی..sol əlli [صفت]سوْل الینی ساغ الینین یئرینه ایشله‌دن، سوْلاخای (فا: چپ دست). left-handed

سوْلاموُق..solamuq [صفت، ت]سوْلاق، سوْلاخای، سوْل اللی.

سوْل‌ایچ..sol iç [آد]فوْتبالدا اؤنده کی بئش اؤیونجودان سوْلدان ایکیجی‌سی.

سوْلبان..solban [اؤزل‌آد]بالاکن‌ده چای آدی[۲٤۰].

سوْلتوُ..soltu [تاریخی اؤزل‌آد]سوْلودو، سوْلوقلوُ؛ قیْرقیزلارین، توْقای-اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

سوْلچو..solçu [آد، ص]توپولومدا و اقتصاددا کؤکدن دَیشیک‌لیگه یانلی اوْلان کیمسه و سوُسیالیزم فلسفه‌سینه یانا اوْلان کیمسه ویا پارتی، باخ: سوْل۲ (فا: چپ، چپگرا). leftist

سوْلچولوق..solçuluq [آد]سوْلچو اولما ایشی، سوْلچونون گؤروشو، سوْلوق (فا: چپ گرائی). leftism

سوْلخان..solxan [اؤزل‌آد]اینسان‌آدی، باخ: سوْل+ خان[۷].

سوْل‌دره..sol dərə [اؤزل‌آد]خمین، سربندده‌داغ، اردبیل‌ده کند آدی {سوُلودره کیمی ده سؤیله نیلیر}.

سوْل‌دؤنوشلو..sol dönüşlü [صفت]سولا دؤنوشو اولان ویا گره کن (فا: چپ گرد). turning to the left

سوْلدورماق..soldurmaq [تاثیرلی ائیلم]سولماسینا یول آچماق، سولغون ائتمک، سولغون لاشدیرماق (فا: پژمردن). t~ to fade {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلدوش..solduş [آد]توی‌دا بگین سوْل طرفینده اوْتوران (فا: ~).

سوْلشاد..solşad [تاریخی اؤزل‌آد]اوُیغورلار دؤنَمینده، اوْردوُلارین سوْل جناحینی یؤنه‌تن کوْموتانلارا وئریلن بیر عسگری عُنوان[۷].

سوْلغوُر..solğur [اؤزل‌آد]سالقوُر، آتاق، سالدیْری[۷].

سوْلقون..solqun [صفت]سولموش، سوْلوق، اؤلگون، ضعیف حالا دؤشموش (فا: پژمرده). faded {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلقونای..solqunay [اؤزل‌آد]اینسان‌آدی، باخ: سوْلقونُ+ آی[۷].

سوْلقونلوق..solqunluq [آد]سوْلوقلوق (فا: پژمردگی). withered state

سوْلقونلاشماق..solqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم]سوْلقون وضعیته گلمک (فا: افسردن). to depess ،to grow pale/ pallid

سوْلقونلوق..solqunluq [آد]سولقون اوْلما وضعیتی. paleness, pallor

سوْللار..sollar [آد]سوْل پارتی عضو و اؤیه‌لری.

سوْل‌لاشماق..sollaşmaq [تاثیرسیزائیلم]سیاسی گؤروْشجه سوْل پارتی‌لارا یاخین لاشماق (فا: چپگرا شدن).

سوْللاماق..sollamaq [تاثیرلی ائیلم]بیر داشیت آیری داشیتی قاباقلاماق اوْچون سوْلوندان گئچمک (فا: به سمت چپ پیچیدن).

سوْل‌لاییش..sollayış [آد]سوْل لاماق ایشی ویا بیچیمی (فا: چپگرایی).

سوْلتوُ..Soltu [اؤزل آد]قیْرقیز-تاقای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

سوْل‌لو..sollu [صفت]ساغلی سوْللو.

سوْللوق..solluq [آد]سوْل اوْلما وضعیتی، باخ: سوْلچولوق.

سوْلما..solma [آد]رنگی‌اوُچما و آتما، سارارما (فا: افسرده‌گی).

سوْلماز..solmaz [صفت]۱-سوْلمایان، رنگینی ایتیرمیین، چَکیجی (فا: پژمرده نمی شود). ۲-قیزآدی.

سوْلمازای..solmazay [اؤزل‌آد]اینسان‌آدی، باخ: سوْلماز+ آی[۷].

سوْلماق..solmaq [تاثیرسیزائیلم]رنگی‌اوُچماق، رنگی آتماق، سارارماق (فا: افسردن). to depess {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سوْلوُشماق}، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلماقان..solmaqan [اؤزل‌آد]جانلی، اؤلومسوز، سوْلماز[۷].

سوْلموش..solmuş [صفت]سوْلغون، رنگی‌قاچمیش، سارارمیش(فا: پژمرده.

سوْلو..solu [آد، لا] یالنیز بیر مُغنّی طرفیندن ایفا اوْلونان موسیقی اثری ویا اوْنون آیریجا بیر بؤلومو، بیر رقاص طرفیندن ایفا ائدیلن رقص ویا اوْنون پارتیا و جشنی.

سوْلوما..soluma [آد] سوْلوماق ایشی.

سوْلوُماق..solumaq [تاثیرلی ائیلم] نفس چکمک، سوْلوقلاماق(فا: نفس کشیدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلوب‌سارالماق..solub saralmaq [باخ] سارالماق، سوْلماق-سوْلوب‌سوزالماق

سوْلوجان..solucan [آد، دیرگی] توْپراق ایچینده و نملی یئرلرده یاشایان، وُجودلاری یوُموشاق، اوُزون و یووارلاق، یئنی‌لنمه یئته‌نگی اوْلان کیچیک بیر حئیوان (فا: نوعی کرم). **vermis**

سوْلوجان‌اوْتو..solucan otu [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللران، چیچکلری سوْلوجان دؤشوروجو بیر بیتگی. **tanacetum vulgare**

سوْلوجان‌دَلیگی..solucan dəliyi [آد] سولوجان چوُخورو: اوُزای بیلیمینده فرض اولونور اوزای اَیمللی بیر شکیلده‌دیر و بو اَییکلیک دن یارارلاناراق اوزایین ایکی اوزاق نوقطه‌لریندن ویا ایکی گؤی-آداسیندن بیربیرینه، بیر چوخور و دلیک واسیطه‌سیله بیر آندا گئچمک اولار، بو گئچیش چوخورلارینا سولوجان دلیگی دئییرلر، ساده اولاراق، بیاض و قارا دلیکلر آراسیندا باغلانتی یا، سولوجان دلیگی دئییلیر، و اونلار آراسیندا قیسالمیش گئچیش یوللاریدیر، باخ: قارادَلیک (فا: کرم چاله) **wormhole**

سوْلوجان‌دؤشوروجو..solucan düşürücü [آد] باغیرساق قوردلارینی اؤلدورمه گه ویا ائشیگه آتماغا یارایان علاج و توْخداج.

سوْلوجانلار..solucanlar [آد، دیرگی] چوخ گؤزه‌لی حئیوانلاردان، حالقا قوردلار تاقیم ایندان قیللی آیاقلی‌لار صنف ایندن، اوُزون وُجودلو، یومشاق و آیاقسیز حئیوان‌لار(فا: کرمها).

سوْلوخماق..soluxmaq [باخ] سوْلماق.

سوْلوش..soluş [آد] سوْلماق ایشی ویا بیچیمی (فا: پژمردگی).

سوْلوغان..soluğan [صفت] نفس دارلیغی اوْلان.

سوْلوق..soluq [آد] ۱-آغ جیبارلارا آلینیب وئریلن هاوا، نفس **breath** ۲-(ص) رنگی‌قاچمیش، سوْلموش(فا: پژمرده). ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) خزر امپراتوْرلوُغو دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْلوق سوُز..soluqsuz [ظرف] سوْلوق آلمیاجاق بیچیمده.

سوْلوق‌سوُزلوق..soluqsuzluq [آد] سوْلوق سوُز اوْلما وضعیتی.

سوْلوق کسیجی..soluq kəsici [آد] چوخ هیجان ویا قورخو وئرن.

سوْلوق لاشماق..soluqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سولوق لاماق.

سوْلوق لاماق..soluqlamaq [تاثیرسیزائیلم] سولوق آلیب وئرمک.

سوْلوق لانماق..soluqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] راحتجه نفس چکمک.

سوْلوق لوق..soluqluq [آد] سوْلوق اوْلما وضعیتی.

سوْلوق وارلیغی..soluq varlığı [آد] سوْلوق آلاماز وضعیته گلمه.

سوْلولان..solulan [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

سوْلوماق..solumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-نفس چکمک، تنفس ائتمک، نفس آلیب وئرمک (فا: نفس کشیدن). ۲-نفس نفس وورماق.

سوْلونقاچ..solunqaç [آد] سوُدا یاشایان حئیوانلارین سوْلونوم اوْرقانی (فا: آبشُش، برانیش).

سوْلونماق..solunmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سوْلماق. ۲- سوْلوق آلیب وئرمک.

سوْلونوش..solunuş [آد] سوْلوماق ایشی ویا بیچیمی.

سوْلونوم..solunum [تاثیرسیزائیلم] تنفس (فا: تنفس). **breathing**

سوْلْهاف..solhaf [آد] فوتبالدا اوْیون قوُروجولارینین سوْل اوُجوندا یئرآلان اوْیونجو.

سوْلْین..solın [اؤزل‌آد] آراشدیْرماجی، مَراقلی[۷].

سوْلْیان..solyan [آد] سوْل طرف (فا: دست چپ). **left side**

سوْلیدااریزم..solidarizm [آد، فر، توپلوم‌ب] دایانیشماجی‌لیق (فا: ~).

سوْلیست..solist [آد، ایتالیانجا: بیر] سوْلو ایفا ائدن، بیر چالقی چی ویا بیر مُغنّی اوْلان.

سوْم..som [آد] ۱-قاتیشیق‌سیز، خالص و ایچی دوْلو، ایری، بؤیوک (فا: صلب). **solid** ۲-دنیزلرده گمی سککی‌لرینین سوُ اوْستونده اوْلان بؤلومو. ۳-بیربالیق آدی. ٤-قیرقیزیستان پول بیریمی. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سوْن› خالص و ایچی دوْلو اوْلان شئی؛ بو کلمه سوْم شکلینده ده گؤرسه نه‌رک، دیواندا و آیری قایناقلاردا سوْن شکلینده (معناجا سوْن آلتون، ناب آلتون) گلیبدیر و تورکجه ده ن/ م حرف دَییشمه‌سیله، "سوْن" سؤزو "سوْم" شکلینه دؤشوبدور[٦]}.

سوْما..soma [آد، ت] اؤنجه ایسلادیلیب سوْنرا اوْیوده‌رک بوُلاماج و چؤرک دؤزلتمه ده یارارلانیلان بوُغدا ویا آرپا.

سوْمای..somay [اؤزل‌آد] بوتون آی، دوْلون آی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سوْم‌قیزیل..somqızıl [آد] خالص قیزیل (فا: طلای ناب). **pure gold**

سوْمو..somu [باخ: سوْم] بیر نوع گیرده چؤرک، پاپان.

سوْموْلقان..somolqan [اؤزل‌آد] بجنورد دا چای آدی.

سۏموت..somut [باخ: سۏم] مشخص، معلوم، کانکرت، سۏیوت قارشیتی، گرچک‌لیگی آلقیلانابیلن، داش، سوُ، هاوا، سۏموت وارلیق لاردیرُ (فا: مطلق). absolute

سۏموت‌آد..somut ad [آد، دیلب] بئش دویودان بیر ویا نئچه سیله بیلینن وارلیق، مشخّص، کانکرئت، ذات، مادّی ارلیغی اولان شئی "ائو، دنیز، ایشیق، سس" (فا: اسم ذات). Conrete noun

سۏموت‌صیفیر ایستی‌لیگی..somut sıfır istiliyi [آد] مطلق صیفیر ایستی‌لیگی (فا: دمای صفر مطلق). absolute zero

سۏموت‌لاشدیرماق..somutlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سۏموت حالا گتیرمک.

سۏموت‌لاشماق..somutlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سۏموت وضعیته گلمک.

سۏموت‌لانماق..somutlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سوموت لاشماق.

سۏموت‌لوق..somutluq [آد] سۏموت اۏلما وضعیتی.

سۏموت‌سایی..somut sayı [آد] کانکرئت‌سایی (فا: عددمقید). concrote no

سۏموراج..somurac [آد] سۏمورما آراجی.

سۏموراج‌لیلار..somuraclılar [باخ] باش باجاقلی لار.

سۏمورتقان..somurtqan [صفت، باخ: سۏمورماق] سۏرَکلی سۏموران.

سۏمورتقانلیق..somurtqanlıq [آد] سوموتقان اۏلما وضعیتی.

سۏمورتماق..somurtmaq [تاثیرسیزائیلم] سیخینتی و کوسگون‌لوکدن اؤزونو اؤزمک.

سۏمورتوش..somurtuş [آد] سۏمورتماق ایشی ویا بیچیمی.

سۏمورقا..somurqa [آد] مستملکه، سؤمورگه (فا: مستعمره). colony

سۏمورقان..somurqan [صفت] ۱-امن، سۏموران، سۏموراراق ایچینه چکن (فا: مکنده). ۲-بیرنوع اینجه، اوُزون و توّکلو بیتگی، آغ ساری رنگده گؤللری اۏلور، ایچلرینده شیرین سوُاۏلور، خالق ایچینده قلب اۏچون یارارلی سانیلیر[۱۳۶، ۱٤۰].

سۏمورقان..somurqan [اؤزل‌آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

سۏمورقانلیق..somurqanlıq [آد] بیر ماده‌نی ویا انرژی‌نی سۏمورما گؤجو و یئته نگی (فا: مکندگی، توانایی‌مکش).

سۏمورما..somurma [آد] ۱-سۏمورماق ایشی، آلیم و چکیم (فا: جذب). absorption ۲-استثمار. explotation

سۏمورماق..somurmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ایچینه چکمک، چکیب سۏرماق، سۏموراراق ایچمک (فا: مکیدن). to suck

سۏمورمالی..somurmalı [صفت] سۏمورابیلمه‌اؤزللیگی اۏلان (فا: مکیدنی).

سۏموروجو..somurucu [صفت] سۏموران (فا: مکنده).

سۏموروش..somuruş [تاثیرلی ائیلم] سۏمورماق ایشی ویا بیچیمی (فا: مکش).

سۏمورولماق..somurulmaq [بلسیز ائیلم] سۏمورماق ایشی گؤرولمک (فا: مکیده‌شدن).

سۏمون..somun [فر ‹باخ: سۏم›] ۱-بیر نوع بوُرقو. ۲-بیرنوع چؤرک.

سۏن..son [صفت] ۱-بیر شئیین ویا زامانین بیتیم یئری، بیتیم، (فا: آخر). end ۲-(مج) سۏن نفس، اؤلوم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سونک›}.

سۏن وئرمک..son vermək [تاثیرسیزائیلم] نهایت وئرمک، ال چکمک.

سۏن‌آن..son an [ظرف] سۏن نفس (فا: رمق). last breath of life.

سۏنا..sona [آد، دیرگی] ۱-باغری قارا دئییلن ارکک اؤردک، گؤل اؤرده‌گی (فا: نوعی اردک) drake ۲-عاشق شعرینده گؤزللیگی افاده ائدیر، قیز آدی (فا: نام‌دختر). {بو کلمه سوُ کلمه سیله ایلگیلی اولاراق سوُ قیراقلاریندا یاشایان قوُشادئییلیر، تورکیه دئییشی "سوُنا" بودلیلی گؤجلندیریر[٦]}.

سۏناارمیش..sona ərmiş [صفت] بیتمیش (فا: سپری). elapsed

سۏنابولاق..sonabulaq [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

سۏنابویلو..sona boylu [صفت] سونا قوشو کیمی اوُجا بوْیو اۏلان.

سۏناچاتمیش..sona çatmış [صفت] سۏنلانمیش (فا: منتهی). elapsed

سۏنار..sonar [اؤزل‌آد] سۏن‌درجه‌ایگیدوقوْچاق، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سۏن‌اک..son ək [دیل‌بیلیمی] بیر سؤزجویون سونونونا گتیریلن اک (فا: پسوند). suffix

سۏن‌اکلی‌دیللر..son əkli dillər [آد] سؤزجوکلری سۏن اکلرله دوزه‌لن دیللر.

سۏنال..sonal [آد] ۱-بیتیریم final ۲-سوْناکیمی گؤزل، قیز آدی.

سۏنالاماق..sonalamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] هر شئیه ایراد توتماق "افروُز باجی هر شئیی سۏنالایان ایدی".

سۏنانت..sonant [آد، روسجا] ۱-هجا دۏزلدیجی کیفیته مالک اۏلان صایت ویا یاریم صایت (انگیلیزجه ده y). ۲-مخرجین بیرینجی مرحله‌سینه گؤره پاتلایان سسلره بنزر، لاکین سوُنراکی مرحله‌لرینه گؤره همین سسلردن فرقله نن سسلر (ل، م، ن، ر)[۹].

سۏنای..sonay [اؤزل‌آد] سۏنونجو آی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سۏنایئتیرمک..sona yetirmək [تاثیرلی ائیلم] بیتیرمک. to do

سۏناچاتدیرماق..sona çatdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیتیرمک to do

سوْنبئشیک..sonbeşik [آد] سوْنونجو وآخیرینجی اوشاق (فا: ته تغاری). last-born (child)

سوْنباهار..sonbahar [آد، تو+فا] گوْز، پاییز.

سوْنجوق..soncuq [آد] زوْنجوق، تپیک، شیللاق (فا: لگد). kick

سوْنجوق آتماق..soncuq atmaq [تاثیرلی ائیلم] تپیک آتماق.

سوْنجوقلاماق..soncuqlamaq [تاثیرلی ائیلم] زونجوقلا تپیکله‌مک.

سوْنخان..sonxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سوْن+ خان[۷].

سوْندئییش..son deyiş [آد] بعضی اثرلرده یئرآلان سوْن سؤز بؤلومو.

سوْندرَجه..son dərəcə [ظرف] اوْلدوقجا چوْخ، لاپ چوْخ.

سوْنَر..sonər [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سوْن+ اَر[۷].

سوْنرا..sonra [ظرف] ۱-ایندی‌نین دالیندا گلن سوْره، آردینجا، دالینجا، سوْرا. ۲-اشاره و ظرف سؤزلریله بیرلیکده اوْ سؤزلرین معنالارینا یاخین معنا دوْزه‌لیر "بوُندان سوْنرا، بیرآز سوْنرا، آزاجیق سوْنرا، داها سوْنرا" (فا: بعد). then

سوْنرادان..sonradan [ظرف] بلیرسیز بیر زمان دالیندا گلن زامان(فا: بعدها).

سوْنرادان گؤرمه..sonradan görmə [آد] سوْنرادان زنگین لشمیش و یئرسیز داورانیش‌لاردا اوْلان کیمسه.

سوْنراسی..sonrası [ظرف] دالی‌سی، سونوج اوْلاراق.

سوْنراسیز..sonrasız [صفت] سوْ نسوُز (فا: ابدی).

سوْنراسیزلیق..sonrasızlıq [آد] سوْنراسیز اوْلما وضعیتی، سوْنو اوْلمادیغی دوْشونولن بیر زمان (فا: ابدیت).

سوْنراکی..sonrakı [صفت] سوْ نرا گلن (فا: مؤخر). posterior

سوْنرالاری..sonraları [ظرف] سونراکی زامانلاردا(فا: بعدها).

سوْنرالیق..sonralıq [باخ] سوْنرادان "بو زامان گئچه‌رک سوْنرالیق خوشبخت وشادلیق ایله یاشادیلار" (فا: بعدا).

سوْنرالیقجا..sonralıqca [ظرف] سوْنرادان، سوْنرا (فا: بعدا).

سوْنرایا..sonraya [ظرف] بیرآز گئچن‌دن سوْنرا (فا: بعد).

سوْنسال..sonsal [صفت] باخ: سوْنورتو (فا: استنتاج).

سوْن‌سس..son səs [دیل‌بیلیمی] بیرهجا ویا سؤزجویون‌سوْنوندا اوْلان-سس.

سوْنسوُز..sonsuz [فلسفه، مت] ۱-سوْنراسیز، سوْنو اوْلمایان، سوْنو دوْشونولمه‌ین لایتناهی "ائوره‌نین سوْنسوز دیبی، دوْغال سایی‌لار سوْنسوز سایی‌لاردیلار" (فا: بی انتها). endless، infinite ۲- اوشاغی و اوْلادی اوْلمایان.

سوْنسوُزلوق..sonsuzluq [آد] ابدیت‌و سونو اوْلماما، انتهاسیزلیق، سونسوز اوْلما وضعیتی (فا: ابدیت). eternity

سوْنسوزلاشماق..sonsuzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْنسوز وضعیته گلمک.

سوْنقور..sonqur [آد] باخ: سوُنقور.

سوْنقوماق..sonqumaq [تاثیرسیزائیلم] مضرّ یئمک‌لری یئمکدن چکینمک. {سوْن}.

سوْن‌قویماق..son qoymaq [تاثیرسیزائیلم] نهایت وئرمک، ال چکمک.

سوْن‌گؤرو..songörü [آد، ص] بیر ایشین سونوج‌لارین ایی بیلن (فا: آخربین). provident

سوْنگول..songül [اؤزل‌آد] سوْن درجه گؤزل گول، قیز آدی.

سوْنلاردا..sonlarda [ظرف] اواخر (فا: اواخر). near the end

سوْنلاماق..sonlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر یاریشی ویا بیر ایشی سوْنونا یئتیرمک (فا: به انتها رساندن).

سوْنلانمیش..sonlanmış [صفت] بیتمیش (فا: سپری). elapsed

سوْنلو..sonlu [مت] سوْنو اوْلان، بیتیم‌لی (فا: متناهی).

سوْنلوق..sonluq [آد] سوْندا گلن حصّه، بیر شئیه و بیر اصلی گؤوده‌یه اکله‌نن بؤلوم، سؤزون قراماتیک دَیِیشن حصّه سی" حال و صفت سوْنلوق‌لاری، فعل‌لرین چکیم‌له‌مه سوْنلوق‌لاری".

سوْن‌نفس..son nəfəs [آد] حیاتین آخیر دقیقه‌لری، آخیر نفس، سوْن آنلار.

سوْن‌وئرمه..son vermə [آد] اختتام (فا: اختتام). completing

سوْنوج..sonuc [آد] ۱-بیر ایشین سونوندا اله گلن شئی (فا: نتیجه) result ۲-(تاریخی اؤزل‌آد) عُثمان‌لی و سلجوُقلولار دؤنَمینده، سیْنیر قاراووُلخانالاردا گؤرَولی کیشی‌لره وئریلن بیر آد.

سوْنوج چیخارما..sonuc çıxarma [آد] استنتاج (فا: ~). drawing (arriving).

سوْنوجدا..sonucda [ظرف] (فا: بالنتیجه). as a result

سوْنوجسوز..sonucsuz [صفت] سوْنوجا یئتیشمه میش، سونوج وئرمیین، نتیجه‌سیز (فا: بی نتیجه). futile

سوْنوج‌لار..sonuclar [آد] عواقب. results

سوْنوج‌لاماق..sonuclamaq [تاثیرلی ائیلم] سوْنوجا یئتیرمک، بیتیرمک.

سوْنوج‌لاندیرماق..sonuclandırmaq [تاثیرلی ائیلم] سونوجا یئتیرمک، نتیجه‌لندیرمک.

سوْنوج‌لانماق..sonuclanmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْنوجا یئتیرمک (فا: به نتیجه رساندن).

سوْنوج‌لانیش..sonuclanış [آد] سونوج لانماق ایشی (فا: استنتاج).

سوْنوجلوق..sonucluq [آد] بیلان، بیلانچو (فا: بیلان).

سوْنورتو..sonurtu [آد، منطق] سوْنسال، بیربیرینه باغلی ایکی سؤزون سونونجوسو سوْنورتو'دور، اؤرنک: "دوْمان چیخیرسا اوْد واردیر، بوسؤزده اوْد واردیر بیر سوْنورتو'دور" (فا: استنتاج، استقرا).

سوْنوشماز..sonuşmaz [مت] خطلر یاخینلاشاراق یان یانا اوْلماغی وهئچ واقت بیربیرینه یئتیشمه‌مه سی، یاناشماز (فا: مجانب).

سوْنونا تک..sonuna tək [ظرف] آخرینا تک (فا: الآخر). to the end

سوْنونا چیخماق..sonuna çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] آخرینا چیخماق.

سوْنوناجان..sonunacan [ظرف] آخرینا تک (فا: الخ). to the end

سوْنوناقدر..sonuna qədər [ظرف] آخرینا تک (فا: لغایت). until

سوْنونجو..sonuncu [ظرف] آخرینجی (فا: آخرین). the last one

سوْنوندا..sonunda [ظرف] ان سونا قالانی (فا: آخرُالأمر). at last

سوْن‌یاتاق..son yataq [آد] دینج یئری (فا: آرامگاه). resting place

سوْو..sov [اک] بنزر، بنزر معادلینده اولان بیر اک (فا: پسوند معادلِ سان). like

سوْوئت..sovet [آد] ساوئت، کوْمونیزم فورْموندا دؤزه‌لن دؤولت حاکمیتی.

سوْوئتلر بیرلیگی..sovetlər birliyi [آد] سوْسیالیست دؤولتلر بیرلیگی، ۱۹۱۷-۱۹۹۰جی ایللر آراسیندا روسیه و اوْرتا آسیادا قوْرولان کوْمونیست دؤولته وئریلن آد.

سوْوبه..sovbə [باخ] شوْوْبه.

سوْوخا..sovxa [آد] ارثیه، (فا: ماترک). {سوْی کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

سوْوخوْز..sovxoz [آد، روسجا] دوْولتی سوْسیالیست کند تصرّفاتی قورولوشو (فا: سووخوز).

سوْورقاش..soorqaş [اؤزل‌آد] زاقاتالادا'دا آشیریم آدی[۲۴۰].

سوْورولماق..sovrulmaq [باخ] ساوریلماق.

سوْوزو..sovzu [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی.

سوْوزی شوربا‌سی..sovzu şorbası [آد] قیزارمیش تره‌یه اوْن، ساری کؤک و یومورتا آرتیلاراق پیشیریلن بیر یئمک (فا: شوربای سبزی).

سوْوق..sovq [باخ] سئوق.

سوْوقات..sovqat [آد] بیربیرینه گؤندریلن پای، هدیه، باغیش، ارمغان (فا: هدیه). gift {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه ساو (پیغام) کلمه‌سینه باغلاناراق فارسجایا سوغات شکلینده گئچیبدیر}.

سوْولاماق..sovlamaq [باخ: سوْو] ایتی لنمک (فا: آبدیده شدن).

سوْوماق..sovmaq [باخ] ساوماق.

سوْووُشماق..sovuşmaq [باخ] ساووُشماق.

سوْوورماق..sovurmaq [باخ] ساووُرماق.

سوْوورجو..sovurucu [باخ] ساووُروجو.

سوْووروق..sovuruq [باخ] ساووُروق.

سوْووشدورماق..sovuşdurmaq [باخ] ساووُشدورماق.

سوْوولماق..sovulmaq [باخ] ساووُلماق.

سوْهان..sohan [آد] قند شیره‌سی، بادام و زعفرانلا دوزه‌لن بیر نوع شیرینی (فا: ~).

سوْی..soy [آد] ۱-اصل، نسب (فا: نژاد). ۲-جنس، تؤر، بیتگی ویا حئیوان سوْیو، فامیلیا family، race ۳-(دده) منظوم سؤز "بوْی بوْیلادی سوْی سؤیله دی" (فا: داستان منظوم). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوکلمه سوْیماق فعل ایله ایلگی‌لیدیر و گرچکدن هر شئی سوْیولورسا اصل و ذاتینا یئتیشیر و بو کؤکدن دوْزه‌لن کلمه‌لرین هامی‌سیندا بو مفهومو گؤرمک اولار: سوْیوت، سوْیوق، سوْیماق، سوْیوماق، باخ: سوْیوماق}. ٤-سوْی-- (اؤزل‌آد) سوْی/ سوْیو سؤزیله دوْزه‌لن‌اینسان‌آدی: سوْیار، سوْیاریْق(غ)، سوْیالپ، سوْیبارس، سوْیبؤرؤ، سوْیبوُغا، سوْیتان، سوْیخان، سوْیَر، سوْیقان، سوْیقوُت، سوْیقوُرد، سوْیوآغ، سوْیوالپ، سوْیوبای، سوْیوخان، سوْیواَر.

سوْی‌آد..soyad [آد] بیر عایله‌نین کیچیک آدلاریندان سوْنرا گلن اوْرتاق آد، سوْی آدی (فا: اسم فامیل). family name,

سوْی‌آغاجی..soyağacı [صفت] بیرینین آتابابالارینین آردیجیل آدی، حیات آغاجی (فا: شجره نامه). pedigree، genealogy

سوْی‌آغاجی یازان..soyağacı yazan [آد] شجره نامه یازان (فا: شجره نویس). genealogist tree

سوْی‌آیریمجی‌لیغی..soyayrımcılığı [آد] تبعیض نژادی (فا: تبعیض نژادی). racial discrimination

سوْیا..soya [مانچو دیلی، آ، بیتگی] دانالارینداں یاغ چیخاریلان بیر جنس لوبیا (فا: نام گیاهیست).

سوْیالپ..soyalp [اؤزل‌آد] سوْیلو ایگید، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

سوْیا لوُبیاسی..soya lubiası [آد، بیتگی] بیر نوع لوبیا (فا: لوبیای ژاپونی).

سوْی‌بیلیمی..soy bilimi [آد] ایرق بیلیمی (فا: نژاد شناسی). ethnologist

سوْیچا..soyça [اؤزل‌آد] سوْیلو، سوْیلوُجا[۲۷].

سوْی‌چکیم..soy çəkim [آد] سوْیا چکیم، ارثی، وراثتا، (فا: موروثی).

سوْیچو..soyçu [آد] ایرقچی (فا: نژادپرست). racist

سوْیداش..soydaş [آد] سوْی‌بیر، بیرجنسدن، سوْیلاری‌بیراولان، توْرداش.

سوْیداشلیق..soydaşlıq [آد] بیر سوْیدان اولما وضعیتی (فا: هم نژادی).

سوْیدام..soydam [صفت] ۱-سوْیلو، سوْیونو دؤشونن ۲-عایله‌سینه-باغلی[۷].

سوْیدان..soydan [اؤزل‌آد] ۱-سوْیلو بیر عایله‌دن گلن ۲-خاندان[۷].

سوْیدورماق..soydurmaq [ائتد] سویماق‌ایشینی گؤردوْرمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْیسال..soysal [صفت] ۱-سوْیلو و سوْی‌لا ایلگی‌لی ۲-مَدَنی، اوُیقار.

سوْی‌سوْپ..soysop [آد] بوتون سوْی وقوهوملار.

سوْیسوز..soysuz [صفت] سوْیو کؤتو تانینان، سوْیو بللی اولمایان (فا: بی اصل، بدذات). rguish

سوْیسوزجا..soysuzca [آد] سوْیسوز بیربیچیمده.

سوْیسوزلاشدیرماق..soysuzlaşdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] سوْیسوز لاشماسینا یوْل آچماق.

سوْیسوزلاشماق..soysuzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْیونو ایتیرمک (فا: بی اصل گردیدن).

سوْیسوزلوق..soysuzluq [آد] سوْیسوز اولما وضعیتی.

سوْیقا..soyqa [آد] اؤلو ویا توتوقلونون اوستوندن چیخاریلان پالتار. ۲-سوْیقا (آد، دیرگی) تئلک‌لری آلاجالی کیچیک بیر قارقا نوْعو (فا: نوعی کلاغ).

سوْیقون..soyqun [آد] آدام سوْیما ایشی، یول کسمه ایشی، اوْغرولوق، تالاما، چاپقین (فا: تالان). robbery

سوْیقونچو..soyqunçu [صفت] سویقون ائدن، اوْغرو، یاغماجی، تالانجی، چاپوولچو، آدم سوْیان، قوُلدور (فا: تاراجگر). plunderer

سوْیقونچولوق..soyqunçuluq [آد] سوْیقون ائتمه ایشی، تالان چیلیق، چاپقین چیلیق، قولدورلوق (فا: چپاولگری). plunder

سوْی‌قیریمی..soyqırımı [آد] بیر اینسان توپلوغونو مختلف سببلرله یوخ ائتمه، ژِنوساید (فا: نژاد کشی).

سوْی‌گازلار..soygazlar [آد، شیمی] اصیل گازلار.

سوْی‌لاماق..soylamaq [تاثیرلی ائیلم] منظوم‌سؤز سؤیله‌مک(فا: شعر گفتن).

سوْیلامیش..soylamış [اؤزل‌آد] ۱-سوْیونو چوْخالدیب، قوُتسایان، اؤرگوْتله‌ین ۲-سؤز، سؤیله‌ین، قوْنوشماچی، خطیب[۷].

سوْیلو..soylu [صفت] اصیل، سوْیو تانینمیش، کؤکلو، بیر ایی اؤزللیگه صاحب اولان(فا: نجیب). decent

سوْیلوارکیل..soylu ərkil [آد، سوْیلوارکی] اریستوکراسی، سوْیلو بگلیک.

سوْیلو بگلیک..soylu bəylik [آد، سوْیلوارکی] اریستوکراسی، سوْیلو ارکیل.

سوْیلوْخان..soyluxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سوْیلوُ+ خان[۷].

سوْیلوسوپلو..soylusuplu [صفت] سوْیو وکؤکو بؤیوک اولان.

سوْیلولوق..soyluluq [آد] سوْیلو اولما وضعیتی (فا: اصیلی).

سوْیماق..soymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قابیغی و درینی کسیب چیخارماق و قوپارماق (فا: پوست کندن). to skin، to strip ۲-گئییم ویا دَیرلی شئیلری بیریندن زورلا آلماق، سویقون ائتمک، واریوخونو ایلندن آلماق (فا: تاراج کردن). to rob {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سوْیوماق}.

سوْیموق..soymuq [آد، بیتگی] یالاموق، بیتگی‌لرده سوُیو یوُخاری سوْموران عضو و بو عضودان آلینان سوُ (فا: آوندهای‌مکنده‌گیاه).

سوْیناجی..soynacı [اؤزل‌آد] توْرکمنلره‌منسوب بیر بؤلوک‌آدی[۸۵].

سوْیوب سوْغانا دؤندرمک..soyub soğana döndərmək [تاثیرلی ائیلم] دَری‌سینی سوْیماق.

سوْیوت..soyut [صفت، سوْی+ت] گرچکدن وارلیغی اولمایان آنجاق ذهن ده دوْزه‌لن، مادّی وارلیغی اولمایان و ذهن ده دوزه‌لن شئی؛ قارشی آنلامی: سوْموت، مشخّص، کانکرئت، ذات؛ اؤرنک: "عاغیل، خیال، اؤلکو، ایده آل"، آبستره (فا: مجرّد).

سوْیوت‌آد..soyut ad [آد، دیلب] دویقو و وضعیتی بیلدیرن و مادّی وارلیغی اولمایان آد، مجرّد آد" خیال، اؤلکو" (فا: اسم مجرّد، اسم معنی). Abstract noun

سوْیوتاج..soyutac [آد] سویوتما آلتی (فا: تبرید کننده).

سوْیوتچولوق..soyutçuluq [آد، فلسفه] منفی و مثبت سایی‌لارا و بوتون سوْیوت و سوْموت‌لارا ائشیت دیر وئرمه (فا: تجرید). abstrakionizm

سوْیوت‌سایی..soyut sayı [آد، مت] بیریم‌لرینین نوعو بیلینمیین سایی، آبستره سایی، منفی و مثبت‌لیگی اولمایان سایی (فا: عدد مجرد). abstract number

سوْیوتلاشدیرماق..soyutlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْیوت‌حالا گتیرمک(فا: تجرید کردن).

سوْیوتلاشماق..soyutlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سوْیوت وضعیته گلمک (فا: تجرید شدن).

سوْیوتلاماق..soyutlamaq [تاثیرلی ائیلم] تجرید ائتمک، گرچکدن آیریلماز اوْلانی دؤشونجه ده آییرماق (فا: تجرید کردن).

سوْیوتلانماق..soyutlanmaq [بلسیز ائیلم] تجرید ائدیلمک.

سوْیوتلوق..soyutluq [آد] سوْیوت‌اوْلما، تجرید(فا: تجرید) abstraction

سوْیوتماق..soyutmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سویوق حالا سالماق (فا: تبرید کردن). ۲-(مج)بیر ایشده سوستالتماق. ۳-هیرسینی سوْیوتماق، ساکت لشدیرمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْیودوجو..soyuducu [صفت] سویوق ائدن(فا: خنک کننده). cooling

سوْیودوش..soyuduş [آد] سویوتماق‌ایشی ویا بیچیمی(فا: خنک-گردانی).

سوْیودولماق..soyudulmaq [بلسیز ائیلم] سوْیوق ائدیلمک، سوْیوق حالا گتیریلمک (فا: خنک گرداندن).

سوْیورقات..soyurqat [اؤزل‌آد] احسان، بخشیش[۷].

سوْیورقال..soyurqal [اؤزل‌آد] ۱-عسگری اؤدوْل۲-آرماغان، باخ: سییورقال[۷].

سوْیوش..soyuş [آد] سوْیماق ایشی ویا بیچیمی (فا: پوست کنی).

سوْیوق..soyuq [صفت] ۱-ایستی‌لیگی‌اوْلمایان، قیزدیریلمامیش (فا: سرد).۲cold-خوشاگلمه‌ین، کؤنول‌قیریجی، داریخدیریجی، اوْرک سیخان، اوُساندیریجی. ۳-اعتناسیز، داورانیشی و رفتاری جدّی اوْلمایان. ٤-جنسل ایستک دوُیمایان. {سومرجه‹شَغ›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹ساووُق›، باخ: سوْی، سوْیوماق}.

سوْیوق آپارماق..soyuq aparmaq [تاثیرسیزائیلم] سویوقدان دوْنماق.

سوْیوق‌اؤلچر..soyuq ölçər [آد] سویوق‌لوق اؤلچر، سویوق‌لوق درجه سینی اؤلچمه‌یه یارایان آلت (فا: سرماسنج). cryometer

سوْیوق‌اوْرکلی..soyuq ürəkli [تاثیرسیزائیلم] بیر ایشه جدّی یاپیشمایان (فا: دلسرد).

سوْیوق‌بولاق..soyuq bulaq [اؤزل‌آد] زنجان و تبریز ده داغ آدی؛ میانا و اردبیل ده و مانه ده (~چشمه) کند آدی.

سوْیوق‌بوُلاق..soyuq bulaq [اؤزل‌آد] قازاق‘دا داغ آدی[۲٤۰].

سوْیوقجا..soyuqca [ظرف] سویوق کیمی، سویوغا بنزر.

سوْیوقداغ..soyuqdağ [اؤزل‌آد] اوْردوباد‘دا داغ آدی(۳۱٤٤)[۲٤۰].

سوْیوق‌دوْشمک..soyuq düşmək [تاثیرسیزائیلم] هاوا سوْیوماق.

سوْیوق‌دَیمک..soyuq daymək [تاثیرسیزائیلم] ۱-بیری سوْیوقلوق سببیله خسته‌لنمک (فا: سرما خوردن). ۲-سویوق دوْشمک. to catch cold

سوْیوق‌رنگلر..soyuq rənglər [آد] ماوی (گؤی)، لاجورد، و موْر (بنفش) رنگلره وئریلن آد (فا: رنگهای سرد).

سوْیوق‌ساواش..soyuq savaş [آد] ۲۰جی یوز ایلین ۲جی یاری‌سیندا دونیادا اوْلان سیاسی گرگین‌لیک دؤنَمی(فا: جنگ-سرد) cold war

سوْیوق‌قانلی..soyuqqanlı [صفت] سرین قانلی، قانی سوْیوق، تئز اؤفکه‌لنمه‌ین (فا: خون سرد). cold-blooded

سوْیوق‌قانلی‌حئیوانلار..soyuqqanlı heyvanlar [آد، دیرگی] وُجود-ایستی‌لیگی یاشادیقلاری اوْرتامجا دییشن حئیوانلار (فا: حیوانات خون سرد).

سوْیوق‌قانلی‌لیق..soyuqqanlılıq [آد] سوْیوق قانلی اوْلما وضعیتی (فا: سرد مزاجی). cold-bloodedness

سوْیوق‌لار..soyuqlar [آد، مج] داواملی و سوْرَکلی شاختالار، سوْیوق هاوالار" سویوق‌لار دؤشدو".

سوْیوق‌لاشدیرماق..soyuqlaşdırmaq [اتدیرگن ائیلم] سویوق-حالا گتیرمک

سوْیوق‌لاشماق..soyuqlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سویوق اولماق، سویوماق(فا: سرد شدن).

سوْیوق‌لاماق..soyuqlamaq [تاثیرسیزائیلم] اوْشویه‌رک خسته‌لنمک.

سوْیوق‌لانماق..soyuqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سویوقلاشماق، سویوماق (فا: سرد شدن).

سوْیوق‌لوق ائله‌مک..soyuqluq eləmək [تاثیرسیزائیلم] بیر ایشه سویوق باخماق، سهل انگارلیق ائله‌مک، لاقئیدلیک ائله‌مک.

سوْیوق‌لوق..soyuqluq [آد] ۱-سوْیوق اوْلما وضعیتی. ۲-سویوق داورانیش (فا: برودت). frigidity

سوْیوق‌لوق‌گؤسترمک..soyuqluq göstərmək [تاثیرلی ائیلم] سویوق قارشی لاماق.

سوْیولما..soyulma [آد] سوْیولماق ایشی.

سوْیولماق..soyulmaq [بل] ۱-سوْیماق ایشی گؤرولمک، (دری، قابیق) ۲-(مج)وار یوخو الدن گئتمک (فا: تاراج شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوْیولموش..soyulmuş [صفت] دری‌سی قوپولموش، لوت اولموش (فا: پوست کنده). peled

سوْیوماق..soyumaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سرین‌له‌مک، ایستی‌لیگینی الدن وئرمک (فا: سرد شدن). ۲-بیرایشدن سوستالماق، احساسینی گئتدیکجه الدن وئرمک. to become cold {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سوْیولماق، سوْغیماق› سنگلاخ سؤزلویونده

ایشله نیبدیر ‹سووُوماق›؛ بو کلمه اسکی تورکجه ده دری و پالتاری سوْیماق معناسیندا و سوْغوماق شکلینده اوْشومک مفهوموندا گلیب و ائله سانیلیر هامیسی بیر کؤکه باغلاناراق بنزر مفهوملاردیلار و گرچکدن سوْیونماق عملینین نتیجه‌سی سوْیوماق و اوْشومکدیر، نظره گلیر بوتون بو کلمه‌لر سوْی (اصل) کلمه‌سینه باغلیدیلار چونکی‌سوْیونماغین نتیجه‌سی اصل و کؤکه یئتیشمکدیر}.

سوْیون..soyun [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سایین(تاریخی اؤزل‌آد) آلتای تورکلری، کیشیلَر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. آلتای تورکلری آلتای کیشیلر و آلتای تورکلری بوْی‌لاریندیر[۸۱-۱۵۸].

سوْیوندورماق..soyundurmaq [تاثیرلی ائیلم] پالتارینی چیخارتماق (فا: لخت نمودن). to undress

سوْیوندورولماق..soyundurulmaq [بلسیز ائیلم] پالتاری چیخاردیلماق (فا: فعل مجهولِ لخت نمودن). to be undressed

سوْیونماق..soyunmaq [تاثیرسیزائیلم] گئییمینی چیخارماق (فا: لخت شدن). to undress, to strip off

سوْیونموش..soyunmuş [صفت] لوْت اولموش.

سوْیونوش..soyunuş [آد] سوْیونماق ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م). naked

سوْیویوش..soyuyuş [آد] سوْیوماق ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م سرد شدن).

سؤال..söal [آد، عربجه] سوْرو (فا: ~).

سؤبو..söbü [آد، ص] سؤبه: بیضی، یومورتا بیچیمینده اوْلان، اوْوال (فا: بیضی). ellipticale {ت: اوُزون و اوُجو بیز اوْلان، یوُوارلاق اوْلمایان نسنه، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سوُبا، سوُپی›: اوزون ‹سوُبا بوْیلو› اوُزون بوْیلو}.

سؤبه..söbə [آد، ص] بیضی، باخ: سؤبو.

سؤبه سل‌لیک..söbəsəllik [آد] بیضوی اولما (فا: بیضیت). ellipticity

سؤبه‌سوو..söbəsov [صفت] بیضی سوو (فا: شبه بیضی). semioval

سؤبه‌سل..söbəsəl [صفت] بیضوی (فا: بیضوی). ellipsoid

سؤرسؤکونتو..sörsöküntü [باخ] سؤکونتو.

سؤز..söz [آد] ۱-بیر دوشونجه‌نی، حادثه‌نی و شئیی آنلادان نطق واحدی، بیر موضوع‌حاققیندا توْپلام‌سؤزجوکلر، ساوا، سؤیلنتی، دانیشیق "سؤزون معناسی، سؤز دئمک" (فا: کلام). speech ۲- سؤزجوک، کلمه (فا: کلمه). word ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "سؤز دانیشماق، سؤزونده دوُرماق، سؤز وئرمک". {ت: اینجه سؤز، سیْر؛ کلاوسونون نظریجه سؤز کلمه‌سی قیسسا و ساو کلمه‌سی اوُزون مطلب اوچون سؤیله‌نیر[۶]}.

سؤزآپارما..söz aparma [آد] سعایت (فا: سعایت). criticizing

سؤزآتان..söz atan [صفت] ساتاشان (فا: متلک گو).

سؤزآتماق..söz atmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه سؤز ائشیتدیرمک.

سؤزآچماق..söz açmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلاماق.

سؤزآچیلماق..söz açılmaq [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا باشلانماق.

سؤزآراسی..söz arası [آرا سؤز] یئری گلمیشکن، یئری گلدیقجه.

سؤزآرامیزدا..söz aramizda [ظرف] گیزلی‌قالمالی بیرسؤز اوْچون.

سؤزآردی..söz ardı [آد] کتابین سونوندا یازار طرفیندن ویا یاییمجی طرفیندن یازیلان سؤز ویازی.

سؤزآزدیرماق..söz azdirmaq [تاثیرلی ائیلم] اصلی سؤزدن اوزاق لاشدیرماق.

سؤزآلتیندا قالماق..söz altında qalmaq [تاثیرسیزائیلم] گره کن جاوابی وئره بیلمه‌مک.

سؤزآنلایان..söz anlayan [صفت، آ] تئز باشادوشن، بیلن، دوْشونن.

سؤزائله‌مک..söz eləmək [تاثیرسیزائیلم] دئدی قودو ائله‌مک.

سؤزاوْلماق..söz olmaq [تاثیرسیزائیلم] دئدی قوْدویا قونو و موضوع اوْلماق.

سؤزاوُزانماسی..söz uzanması [ظرف] سؤزون‌چوخ طول چکمه‌سی (فا: طولانی شدن کلام). prolonging

سؤزباز..sözbaz [صفت] سؤز گزدیرن، دئدی قوْدوجو، سؤز آپاران.

سؤزبازلیق..sözbazlıq [آد] دئدی قودوجولوق، سؤزگزدیرمه.

سؤزباشی..sözbaşi [ظرف] هرسؤزون باشیندا گلن.

سؤزبای..sözbay [اؤزل‌آد] سؤز زَنگینی، خطیب، سؤز جامبازی[۷].

سؤزبؤلوکلری..söz bölükləri [دیل‌بیلیمی] سؤزجوکلرین آد، صفت، فعل، عام آد، ظرف و ادات کیمی انواع سی.

سؤزبه سؤز..sözbə söz [ظرف] کلمه به کلمه، بیر بیر.

سؤزبیر..sözbir [ظرف] سؤزو بیر اوْلان (فا: همرأی). unanimous

سؤزبیر اوْلماق..sözbir olmaq [تاثیرسیزائیلم] سؤزلرینی بیر ائله‌مک، بیر قارارا گلمک.

سؤزبیرلیگی..sözbirliyi [آد] سؤزلری بیراوْلما، آنلاشما. unanimity

سؤزتوتماق..söz tutmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینی سؤز توُتماق: سؤزدن تأثیر آلماق" قوُلاق آسدیغی سؤز اونو توُتوب فیکیره گئتدی".

سؤزجو..sözcü [آد] بیرتوپلولوق آدینا دانیشان(فا: سخنگو) teller {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤزجوک..sözcük [آد] ساده و بیر آنلامی اوْلان بیر و یا نئچه هجالی سس؛ سؤزلوک‌لرده قئید ائدیلمه‌یی لازیم اولان سؤز، کلمه، لئکسیک واحد (فا: واژه). word

سؤزجوک‌بیلمنی..sözcük bilməni [آد] سؤزجوک شناس، سؤزجوک اوزمانی، لکسیکولوق (فا: واژه شناسی). **lexicologist**

سؤزجوک‌بیلیمی..sözcük bilimi [آد] سؤزجوکلری تاریخ‌سل و سؤیله‌نیش حرکتی باخیمیندان آراشدیران و اینجه‌له‌ین بیلیم، لئکسیکولوژی، سؤزجوک شناسلیق، سؤزجوک‌لری تانیما ایشی و بیلیمی (فا: واژه شناسی). **lexicology**

سؤزجوک‌دوزلتمه..sözcük düzəltmə [آد] یئنی سؤزجوک یاراتما(فا: واژه سازی). **verbiculture**

سؤزجوکلرین سوْن‌حرف‌یاساسی..sözcüklərin son hərf yasası [آد، دیل‌ب] اورفوپیا.

سؤزجوک‌لندیرمه..sözcükləndirmə [آد] سؤزجوکله تانیتدیرما، سؤزجوکلرله بیلدیرمه **characterization**

سؤزچولوک..sözçülük [آد] سؤزچونون ایشی، راپورتلوق، بیر قورول یا توْپلولوق ویا کیشی آدینا قونوشما گؤرَوی، سؤزجو اوْلما وضعیتی (فا: سخنگویی).

سؤزچیخارماق..söz çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] شایعه یایماق.

سؤزداش..sözdaş [آد] همصحبت(فا: هم صحبت).

سؤزداشلیق..sözdaşlıq [آد] مُجالست **sitting together**

سؤزداشلیقلا..sözdaşlıqla [ظرف] مُتّفق القولا ً (فا: باهم). **unanimous**

سؤزداغارجیغی..söz dağarcığı [آد] سؤز وارلیغی، سؤزخزینه سی.

سؤزدوْلاندیران..söz dolandıran [صفت] غمّاز (فا: غمّاز). **talltale**

سؤزدؤیوشدورمک..söz döyüşdürmək [باخ] سؤز گولشدرمک.

سؤزدوْزومو..söz düzümü [آد] نحو (فا: نحو). **sentax**

سؤزدوْشمک..söz düşmək [باخ] سؤز آچیلماق.

سؤزدوزَلتمه..söz düzəltmə [آد] بیردیلده سؤز دوزَلمه سینین اصولو و ایشی.

سؤزدوزَلدیجی..söz düzəldici [آد، دیل‌ب] سؤز دوْزَلدن اک(فا: کلمه ساز).

سؤزده..sözdə [باغلاییجی سؤز] سانکی، دئیه سن، دئمه‌لی (فا: گویا).

سؤزدَیمک..söz deymək [تاثیرسیزائیلم] بیر سؤزدن اینجیمک.

سؤزدیزیمی..söz dizimi [آد] بیر جمله ده کلمه لرین بیرلریله باغلانتی سین اینجه‌له‌ین دیل بیلگی سی قوْلو، نحو، سئنتاکس (فا: نحو).

سؤزدیزیمسل..söz dizimsəl [آد] سؤز دیزیمی ایله ایلگیلی، سئنتاکتیک، نحوی (فا: نحوی).

سؤزدییشدیریجی اکلر..söz dəyişdirici əklər [آد، دیل‌ب] سؤز دییشدیرن اک، سؤز چکیم‌له‌ین اکلر، جمله‌ده ایشلَنمک اوچون فعلله گلن اک" گلدیم، گلدین، گله جه یم" (فا: پسوند تصریفی).

سؤزدَییشمه..söz dəyişmə [دیل‌بیلیمی] دیلده سؤز عوض ائیله‌مه ایشی.

سؤزَر..sözər [اؤزل‌آد] باخ: سؤز+ اَر، مَرت، سؤزونوْن اَری[۷].

سؤزَری..sözəri [اؤزل‌آد] باخ: سؤز+ اَر، مَرت، سؤزونوْن اَری[۷].

سؤزسالماق..söz salmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئی ویا کیمسه حاقیندا سؤز آچماق.

سؤزساو..sözsav [باخ] سؤزسوْو.

سؤزسل..sözsəl [صفت] سؤزله ایلگیلی (فا: حرفی). **literal**

سؤزسوْو..sözsov [آد] دانیشیق و سؤز، دئدی قودو، "بو ایش گرک ائله اوْلسون کی سؤزسوو اوْلماسین".

سؤزسؤکوْنتو..sözsöküntü [باخ] سؤزسوْو.

سؤزسوز..sözsüz [صفت، ظرف] ۱-دانیشمادان، سؤزدئمه‌دن، سؤزو اوْلمادان، قوُشقوسوز، دانیشیق‌سیز، "امری سؤزسؤز یئرینه یئتیرمک" (فا: بی چون و چرا) **without speaking** ۲-ساکین جه.

سؤزسوز اوْیون..sözsüz oyun [آد] پانتومیم.

سؤزسوزجه..sözsüzcə [ظرف] هئچ بیرسؤز دئمه‌دن، دینمه‌دن " تکلیفی سؤزسوزجه قبول ائتدلر" (فا: بی گفتگو).

سؤزسوزساوسیز..sözsüz savsiz [صفت] هئچ بیرسؤز دئمه‌دن، دینمه‌دن " تکلیفی سؤزسوزساوسیز قبول ائتدلر" (فا: بی گفتگو).

سؤزصُحبت..sözsohbət [آد] دانیشیلان سؤزلر" گلدیم ~ ائیله‌مه‌گه".

سؤزقایتارماق..söz qaytarmaq [تاثیرلی ائیلم] جاواب قایتارماق، قاباجا جاواب وئرمک.

سؤزقوْشماق..söz qoşmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-شعردئمک۲--دالیسیجاسؤزدوْزَلتمک

سؤزقوْنوسو..söz qonusu [آد] موضوع (فا: ~). **subject**

سؤزقویماق..söz qoymaq [تاثیرلی ائیلم] سؤزو بیر یئره قویماق، بیر قرارا گلمک.

سؤزگزدیرمک..söz gəzdirmək [تاثیرلی ائیلم] خبرچین‌لیک ائتمک.

سؤزگزدیرمه..söz gəzdirmə [آد] سعایت (فا: سعایت). **criticizing**

سؤزگزدیرن..söz gəzdirən [صفت، آ] سؤزیایان، خبرچی. **talltale**

سؤزگلمک..söz gəlmək [تاثیرسیزائیلم] تؤهمت‌لنمک" سنین اوْستوندەمنه سؤزگلدی".

سؤزگلیشی..söz gəlişi [ظرف] یئری گلمیشکن، یئرینده " سؤزگلیشی دئدیم اوْره‌یینه گلمه سین". **by the way**

سؤزگلیمی..söz gəlimi [باخ]سؤز گلیشی.

سؤزگؤتورمز..söz götürməz [صفت]دیکباش (فا: مغرور). proud

سؤزگولشدیرمک..söz güləşdirmək [تاثیرلی ائیلم]بوش بوشونا و یئرسیز دانیشماق.

سؤزل..sözəl [صفت]سؤزله ایلگی‌لی، سؤزه دایانان (فا: حرفی).

سؤزلشمک..sözləşmək [قا، گؤ] ۱-سؤز وئرمک، قرارلاشماق، راضی لاشماق (فا: قرارمدار گذاشتن). to make an appointment ۲- آرالاریندا سؤز اوْلماق، سؤز گلمک (فا: بگو مگو کردن). to argue

سؤزلشمه..sözləşmə [آد]سؤز وئرمه، باغلاشما، مُقاوله، (فا: قرارداد). agreement، contract

سؤزلندیرمک..sözləndirmək [تاثیرلی ائیلم]بیر فیلمی سؤزلو وضعیته گتیرمک، دوبله ائتمک، فیلم دیلینی آیری دیله چئویرمک (فا: دوبله کردن).

سؤزلندیریجی..sözləndirici [آد]دوبلاژچی، فیلم‌لری سؤزلندیرمه سینده چالیشان کیمسه (فا: دوبلاژ کننده).

سؤزلنمک..sözlənmək [تاثیرسیزائیلم]آنلاشماق، کسین قرار آلماق (ائوله نه جک گنج اوچون) (فا: پیمان بستن).

سؤزلو..sözlü [صفت]اوْره‌یینده سؤزو اوْلان، دئمه گه سؤزو اوْلان (فا: شفاهی)؛ قارشی آنلامی: یازی‌لی، کتبی؛ verbal

سؤزلو سیناو..sözlü sınav [آد]شفاهی، کتبی اولمایان سیناو (فا: امتحان شفاهی). oral examination

سؤزلو فیلم..sözlü film [آد]اوْیونجولارین هم داورانیش‌لارینی و هم دانیشماقلارینی وئرن (فیلم).

سؤزلوک..sözlük [آد، دیل‌ب]بیردیلین‌اؤزل بیر باخیمیندان سؤزجوک-لرینین یئیلدیغی بیر کتاب (فا: لغت نامه). Dictionara

سؤزلوکبیریمی..sözlük birimi [آد]سؤزلوکده ماده باشی اوْلاراق یئر آلاجاق آنلاملی سؤز وارلیغی.

سؤزلوکبیلگی‌سی..sözlük bilgisi [آد]سؤزلوک بیلیمینه باغلی بیلگی‌لر.

سؤزلوکبیلیمجی‌سی..sözlük bilimcisi [آد]سؤزلوک بیلیمی اوُزمانی، لئکسیکوقراف (فا:).

سؤزلوکبیلیمی..sözlük bilimi [آد، دیل‌ب]سؤزلوک یازما وحاضرلاما ایشی، لئکسیکوقرافی (فا: لغت نامه شناسی). graphylexicon

سؤزلوکجو..sözlükcü [آد، دیل‌ب]سؤزلوک یازاری، سؤزلوک یازان، لئکسیکوقراف (فا: لغت نامه نویس). lexicology

سؤزلوکجولوک..sözlükcülük [آد، دیل‌ب]سؤزلوک یازارلیغی، لئکسیکوقرافی (فا: لغت نامه نویسی). lexicography

سؤزَن..sözən [اؤزل‌آد]خطیب، قوْنوشماچی[۷].

سؤزو آغزیندا قالماق..sözü ağzında qalmaq [تاثیرسیزائیلم]سؤزو یاریمچیق قالماق.

سؤزو آغزیندان تؤکولمک..sözü ağzından tökülmək [تاثیرسیزائیلم]آیدین ودؤز دانیشا بیلمه‌مک.

سؤزو اوُزاتماق..sözü uzatmaq [تاثیرسیزائیلم]مطلب‌دن کنار دانیشماق.

سؤزو بوتون..sözü bütün [صفت]دئدیگی سؤزون اوْستونده دوُران.

سؤزو بوْتؤو..sözü bütöv [صفت]دئدیگی سؤزون اوْستونده دوُران.

سؤزو دوْز..sözü düz [باخ]سؤزو بوتون، سؤزوگئچن.

سؤزو کئچمک..sözü keçmək [تاثیرسیزائیلم]سؤزو حسابا قویولماق، سا ییلماق.

سؤزو گئچر..sözü geçər [صفت]حُرمتلی، نوُفوذلو.

سؤزو یئره دوشمک..sözü yerə duşmək [تاثیرلی ائیلم]سؤزو قبول ائد یلمه‌مک.

سؤزو یئره دوشمه‌مک..sözü yerə düşməmək [تاثیرلی ائیلم]سؤزو قبو ل ائد یلمک.

سؤزوئرمک..söz vermək [تاثیرلی ائیلم]عُهده‌سینه گؤتورمک، وعده وئرمک.

سؤزوئرمه..söz vermə [آد]وعده (فا: وعده). promise

سؤزوارلیغی..söz varlığı [آد]بیر دیلده کی سؤزلرین بوتونو، سؤز داغارجیغی vocabular

سؤزوگئچرلی..sözü geçərli [صفت]متنفذ (فا: ـه). influential

سؤزون قیساسی..sözün qısası [ظرف]سوْنوج اوْلاراق، قیساجا.

سؤزوندن چیخماق..sözündən çıxmaq [تاثیرسیزائیلم]وئریلن سؤزون اوْستونده دوُرماماق.

سؤزونو کسمک..sözünü kəsmək [تاثیرسیزائیلم]دانیشماغا امکان وئرمه‌مک.

سؤزونه باخماق..sözünə baxmaq [تاثیرسیزائیلم]سؤزونه قوُلاق اسماق، دئییله‌نی قبول ائتمک.

سؤزیوخدور..sözyü yoxdur [باغلاییجی سؤز]شوبهه‌سیز (فا: البتّه).

سؤزه باخان..sözə baxan [صفت]سؤزائشیدن، سؤزه قولاق آسان. dutiful

سؤزه باخماز..sözə baxmaz [تاثیرسیزائیلم]سؤز ائشیتمه ین، سؤزه قولاق آسمایان. disobedient, refractory

سؤزه باخمایان..sözə baxmayan [تاثیرسیزائیلم] سؤز ائشیتمه ین، سؤزه قولاق آسمایان. **disobedient, refractory**

سؤزه باخماق..sözə baxmaq [تاثیرسیزائیلم] دئییلن سؤزه عمل ائتمک.

سؤزه گلمک..sözə gəlmək [تاثیرسیزائیلم] دانیشماغا ویا اعتراضا باشلاماق.

سؤزیاریشی..sözyarışı [آد] سؤزدئییشمه، سؤزلشمه، دئییشمه.

سؤزیوخ..söz yox [باغلاییجی سؤز] شوبهه‌سیز (فا: البتّه).

سؤکتی..sökəti [آد، ت] کپک.

سؤکدورمک..sökdürmək [التدیرگن ائیلم] سؤکمک ایشینی گؤردورمک.

سؤکل..sökəl [صفت] ۱-خسته ۲-معلول {ت، باخ: سؤکمک}.

سؤکلَن..söklən [اؤزل‌آد] صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا ذوالقدر بیرلیگینین بیر اوْباسی ساییلیردی، اوْنلار تورکیه‌نین بوْزوْق یوْزقات بؤلگه سینده یاشایاراق بیر بؤلومو آذربایجانا کؤچدولر، بوُ طایفا آدینی اؤز، بگ‌لرینین بیری موُسی سؤکلن اوْغلو‌نون آدیندان آلمیشدیر[۸۵].

سؤکلوک..söklük [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] سؤنگو، دلمه وسیله سی.

سؤکلونچو..söklünçü [آد، ت] کاباب.

سؤکمک..sökmək [تاثیرلی ائیلم] ۱- بیر شیئی بیر یئردن چکه‌رک و پارچالایاراق چیخارماق، قازیب داغیتماق "دوُواری سؤکمک، پالتاری سؤکمک" (فا: شکافتن). **to split** ۲-(مج)بیر شئی ویا بیلگی‌نی بیریندن مختلف یوللارلا چیخاریب اؤیرَنمک. ۳-ایشیق لاشماق "دان یئری سؤکمک"{ت، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اصلینده یارماق مفهوموندا اولاراق معنا دَییشیم ایله سؤیمک (سؤیوش ائله‌مک) شکلینده ایشله‌نیر، و سوْخماق کلمه سیله بیر کؤکدندیر، فارسجا سیخ بو سؤزه باغلیدیر، بو کلمه‌یه باغلی اولاراق بیر سیرا کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: سؤکل (یارالی)، سؤکمن، سؤیود› سؤگوت (بو کلمه دیواندا سؤکوت شکلینده گله‌رک یئری سؤکوب کؤک سالان آغاجا دئییلیر)، سؤکلونمک (دیواندا کاباب ائتمک معناسیندا گلیب، گرچکدن کاباب اوچون ات سؤکولوب پیشیریلیر)، سؤکونمک (دیواندا دیز چؤکمک و ییخیلیب اوْتورماق)}.

سؤکمن..sökmən [آد، ص] ۱-بهادیر، ایگید (فا: قهرمان). **hero** ۲-سلجوقلو تورک‌لریندن آرتوُق بگین اوْغلونون آدی (م۱۳جو یوزیل)[۸۵]. {ت: ایگیدلره وئریلن عنوان؛ سؤکمک سؤزوندن: دؤشمنی سؤکوب داغیدان}.

سؤکمَنبای..sökmənbay [اؤزل‌آد] اینسان آدی، باخ: سؤکمَن+ بای[۷].

سؤکو..sökü [آد] ۱-یئکه ایینه، سؤکمه آلتی (فا: نیزه). ۲-سؤکمک ایشی ویا بیچیمی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: نیزه؛ باخ: سؤکمک}.

سؤکواوْتو..sökü otu [آد،بیتگی] گلینجیک گیللردن،قوُملو توپراقلاردا یئتیشن، اوْچ دؤردو بیر یئردن چیخان، میوه‌سی قوش آیاغینی آندیران بیر بیتگی: داوشانجیل اوْتو (فا: گل چاه). **ornithopus**

سؤکوْر..sökür [اؤزل‌آد] ۱-قیْزقین، حدّتلی، قابارمیش ۲-دیز چؤکتوْرَن[۷].

سؤکوْرموْش..sökürmüş [اؤزل‌آد] دیز چؤکدورموش، باش آیدیرمیش[۷].

سؤکوْلمه‌لی..sökülməli [صفت] خارابلانمالی(فا: کلنگی)- **pick shaped**

سؤکوشدورمک..söküşdürmək [تاثیرلی ائیلم] دیدمک، سؤکه‌رک بیربیریندن آییرماق.

سؤکوک..sökük [آد، ص] ۱-سؤکولموش، دیدیلمیش، داغیدیلمیش ۲-تیکیشی آچیلمیش، ساپی قاچمیش (فا: شکافته). **unripped**

سؤکوک جو..sökükcü [آد] سؤکوک تیکیب یامایان.

سؤکولمک..sökülmək [بل] ۱-سؤکمک‌ایشی گؤرولمک، تیکینتی ییخیلماق (فا: شکافته شدن) **to be unripped** ۲-(مج) بیرینه بیرشئی ایسته‌مَیه‌رک وئرمک. ۳-ایشیق لانماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤکولوش..sökülüş [آد] سؤکوْلمک ایشی ویا بیچیمی (فا: شکافت).

سؤکوم..söküm [آد] سؤکمک ایشی.

سؤکون..sökün [آد] بیربیرینین دالیسیجا بیرینین گؤرمه ینه گئتمک "سؤکون ائتمک: بیرینین گؤرمه ینه هجوم ائتمک".

سؤکونتو..söküntü [آد] ۱-سؤکولن شئیین پارچالاری و قیریتی‌لاری، تیکیشی آچیلمیش (فا: از هم شکافته). **rubble** ۲-آغاجلیق یئردن آچیلان تارلا.

سؤکه..sökə [اؤزل‌آد] دیز اوْستو چؤکوْش، چؤکمه[۷].

سؤگمک..sögmək [باخ] سؤیمک.

سؤگوت..sögüt [باخ] سؤیود.

سؤلپوْک..sölpük [آد] کؤتو گئییملی، قیلیق‌سیز، گوْشک[۲۲۴].

سؤلپوْمک..sölpümək [تاثیرسیزائیلم، دا] شیشمانکن ضعیف‌له‌مک.

سؤلموْشلو..sölmüşlü [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولودا آت‌چکن تورک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

سؤمورگه..sömürgə [باخ] سوْمورقا، کوْلوْنی (فا: مستملکه).

سؤومورمک..sömürmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: سوْمورماق.

سؤن..sön [اؤزلآد] گوْجدن کَسیلمه، آزالما[۷].

سؤندورمک..söndürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گئچیرتمک، و خاموش-ائتمک، یانماسینا سوْن وئرمک (فا: خاموش کردن). to put out ۲-یاتیشدیرماق، تاثیرسیز دوُورما گتیرمک.

سؤندوروجو..söndürücü [آد] سؤندورمه اؤزللیگی اولان، سؤندوْرن (فا: آتش نشان). extinguisher

سؤندورولمک..söndürülmək [پاسیز ائیلم] سؤندوْرمک ایشی-گؤرولمک، گئچیریلمک (چیراق کیمی شئیلری) (فا: خاموش شدن).

سؤنمز..sönməz [آد] بیتمز، آتشلی، پارلاق، گؤز آلیْجی، جانلی (فا: لازوال). Imperishable ۲-سؤنمز[۲] (یازار) کریم‌مشروطه‌چی ش۱۳۰۷ده تبریزده آنادان اولوب و آذربایجانین دَیرلی شاعرلریندندیر[۱۱۷].

سؤنمَزای..sönməzay [اؤزلآد] اینسان آدی، باخ: سؤنمَز+ آی[۷].

سؤنمک..sönmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-گئچمک، ایشیغینی ایتیرمک، یاتیشماق، سوْنا چاتماق، ائتگی‌سینی ایتیرمک، توْکنمک، یوخ اولْماق. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "اوُمودو سؤنمک، چیراغی سؤنمک، شمعی سؤنمک". (فا: خاموش شدن). to subside {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤنوک..sönük [صفت] سؤنموش اولْان، پاسیف، پارلاق لیغی و ائتگی‌سی آزالان، گؤزه چارپمایان، جان‌سیز (فا: خاموش). quiet

سؤنوکلشمک..sönükləşmək [تاثیرسیزائیلم] سؤنوک حالا گلمک.

سؤنوکلوک..sönüklük [آد] سؤنوک شئیین حالی، اؤلگون لوْک، جانسیزلیق، ائتگی‌سیزلیک. dullness, dimness,

سؤنوم..sönüm [آد] سؤنمه یه گئده‌رک آزالما، بیر بوْرجون تقسیط-لنمه‌سیله هرزامان آزالماسی (فا: میرایی، استهلاک). damping

سؤنومسوز..sönümsüz [آد، فیزیک] ترپه‌نیشی آزالمایان (فا: نامیرا). ped.

سؤنوملو..sönümlü [فیزیک] بیرسوْره‌سوْنراحرکتی‌صفره یئتیرن (فا: میرا).

سؤنوملمک..sönümləmək [فیزیک، مت] بیر بوْرجو تقسیط‌له اؤدمک و بیتیرمک، صفرائتمک، بیر تیتره شیم حرکتی گئدیکجه آزالیب دورماق (فا: حالت میرایی پیدا کردن).

سؤوق..sövq [باخ] سوْوق.

سؤوله‌مک..sövləmək [باخ] سؤیله‌مک.

سؤووُش..sövüş [اؤزلآد] میانا دا کند آدی {سئوینج، سئوگیلی}.

سؤوول تپه..sövül təpə [اؤزلآد] قوْشاچای دا کند آدی {سئوگیلی تپه}.

سؤهرو..söhrü [اؤزلآد] سؤهره: سراب و کلئیبر ده کند آدی {بو کلمه سؤکمک سؤزونه باغلانمالیدیر، "ری" اکی تینکری؛ تانری سؤزونده گؤرونور بوسؤز تینگ(روح) سؤزو، و "ری؛ اری"، اوْلاراق یئرآدلارینداسردری، هشتری و آغاجَری کیمی کلمه‌لرده گؤرونور، خوْی یاخینینداسؤکمن‌آوا کندی وار کی ملت سؤهمن‌آوا دئییرلر و معناجا باهادیر و مغلوب ائدن دئمکدیر، بوناتای "سؤک/ سؤه" سؤزو "ری/ ره" شکیلچی سیله سؤکره و سؤهره سؤزونو دوزلدیر، ایگید و قهرمان معناسیندادیر، بوُ سؤزدن ل ویا ن اکلریله سؤهرون، سؤهرول ویا سؤهره+وان و سؤهره+ور سؤزلری دوزه‌لیر و معناسیدا ایگید یوردو و قالاسی دیر}.

سؤهرؤل..söhrül [اؤزلآد] شبسترده کند و چای آدی {باخ: سؤهرو}.

سؤهرؤن..söhrün [اؤزلآد] زنجان و اهر ده کند آدی {باخ: سؤهرو}.

سؤهره‌وان..söhrəvan [اؤزلآد] خویدا کند آدی، باخ: گؤهره‌وان/ سؤهرو.

سؤهره‌وَرد..söhrəvərd [اؤزلآد] قئیداردا یئر آدی {باخ: سؤهرو+واردی}.

سؤهره‌وَردلی..söhrəvərdli [آ، ی] باخ: شیخ‌شهاب الدین سهروردی.

سؤی..söy [آد] سؤزساو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤوله‌مک›: سؤیله‌مک}.

سؤیچو..söyçü [آد] شاعر. poet

سؤیدورمک..söydürmək [ائتدیرگن ائیلم] سؤیمه‌سینه یول آچماق، سؤیمک ایشینی گؤردورمک (فا: فـس فحش دادن).

سؤیکشمک..söykəşmək [قا] بیربیرینه‌سؤیکنمک و دایانماق.

سؤیکک..söykək [آد] ۱-دایاق۲-کؤمک، آرخا (فا: تکیه گاه).

سؤیکک دوُرماق..söykək durmaq [تاثیرسیزائیلم] کؤمک ائتمک، دایاق اولْماق.

سؤیککلی..söykəkli [صفت] سؤیکه نه‌رک، سؤلنمیش حالدا، دایاناراق.

سؤیککوئرمک..söykək vermək [تاثیرسیزائیلم] سؤیکنمک، دایانماق، دایاق ائتمک.

سؤیکَم..söykəm [اؤزلآد] سَمپاتی، سئویم، سئویملی‌لیک[۷].

سؤیکنمک..söykənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-آرخاسینی بیر یئره دایاماق، دایانماق. ۲-استناد ائتمک، آرخالانماق، گؤونمک(فا: تکیه‌دادن to lean

سؤیکنمه..söykənmə [آد] آرخالانما، گؤونمه (فا: تکیه دهی).

سؤیکنه‌جک..söykənəcək [آد] سؤیکنمک و آرخالانماق اوچون اوْلان داياق (فا: تکیه گاه). **support**

سؤیکو..söykü [ظ] دایاناجاق، آرخالاناجاق یئر. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سؤیکه‌مک..söykəmək [تاثیرلی ائیلم] دایاماق، دیره‌مک(فا: تکیه-کردن).**to lean**{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤکونمک›: دیزاوسته چؤکمک}.

سؤیگو..söygü [آد] سؤیوش، سؤیمک‌اوچون‌سؤیله‌نن سؤز (فا: فحش).

سؤیگوجو..söygücü [آد] سؤیوشچو (فا: فحاش).

سؤیلتمک..söylətmək [ائتدیرگن ائیلم] اعتراف‌ائتدیرمک،دانیشدیرماق، سؤیله‌مک زوْروندا قوْیماق (فا: به گفتگو واداشتن).

سؤیلش..söyləş [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

سؤیلشمک..söyləşmək [قا] قارشی‌لیقلی‌قونوشماق، صحبت ائتمک، صحبت لشمک (فا: باهم صحبت کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤیلَشی..söyləşi [آد] قونوشما، دانیشما، قونوشوق، دانیشیق، صحبت، یولداشجا و دوستجا قارشی‌لیقلی قونوشما (فا: صحبت).

سؤیلم..söyləm [آد] افاده، سؤز صحبت، خطاب، دئمَچ، ایضاح. (فا: سخن). **speech**

سؤیلنتی..söylənti [آد] آرادا سؤیله‌نن و دوغرو اوْلوب اوْلما دیغی بللی اوْلمایان ساو، روایت، آغیزدان آغیزا دوْلاشان و کسین‌لیک قازانمایان خبر (فا: روایت). **narrative**

سؤیلَنجه..söylənсə [آد] افسانه، میت، داستان، **myth**

سؤیلَنجه بیلیمی..söylənсə bilimi [آد] میتوْلوژی، افسانه‌بیلیمی. **mythology**

سؤیلنمک..söylənmək [بلسیز ائیلم] دئییلمک(فا: گفته شدن).

سؤیلنمیش..söylənmiş [صفت] دئییلمیش(فا:ملفوظ). **pronounced**

سؤیلَو..söyləv [آد] نطق، خطابه (فا: خطابه).

سؤیلَوجی..söyləvci [آد] خطابه‌ائدن کیمسه(فا:راوی).**marrator**

سؤیله‌مزلو..söyləməzlu [اؤزل‌آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلب ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

سؤیله‌مک..söyləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤزله‌آنلاتماق، دئمک (فا: گفتن). **to tell**، **to speak out** ۲-اوْخوماق، توْرکو و ماهنی سؤیله‌مک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤکوک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سؤکوش›}.

سؤیوش وئرمه..söyüş vermə [آد] هتاکی (فا: هتاکی). **Scurrility**

سؤیله نه سؤیله نه..söylənə söylənə [ظرف] دئییله دئییله، دانیشا دانیشا.

سؤیله‌نیش..söylənіş [آد] ۱-سؤیلنمه طرزی. ۲-بیرکلمه‌نین سس باخیمیندان سؤیله‌مه بیچیمی (فا: تلفُّظ). **pronunciation**

سؤیمک..söymək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤیوش ائتمک، پیس سؤزلرله بیربیرینی قیناماق. **to swear** ۲-تبریز دئییشینده سؤومک و سؤیمک کلمه‌سی سئومک یئرینه ایشله‌نیر {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سؤگمک›؛ باخ: سؤکمک}.

سؤیوْ..söyü [اؤزل‌آد] ۱-عشق، سئودا ۲-سئوینچ[۷].

سؤیوْچَن..söyüçən [اؤزل‌آد] ۱-عشق، سئودالی ۲-سئوینچلی، موُتلو[۷].

سؤیود..söyüd [آد، بیتگی] سؤیودگیللردن‌آخار سولار قیی‌لاریندا و یاش یئرلرده یئتیشن، یاپراقلاری آرالیق‌لی، ائلاستیکی، اسنک بوُداق و چوُبوق‌لاری اوْلان بیرآغاج (فا: بید). **salix** سؤیود آغاجی‌نین مُختلف تورلری واردیر، اؤرنک: کَورَک سؤیود، قیزیل سؤیود (فا: بید مجنون). آغ سؤیود (**s. alba**)، سالخیم سؤیود (**s. bavylonic**)، گئچی سؤیودو **s. caprea**، بوْز سؤیود **Cinerea. s**، **willow** (سؤیود یاپراقلارینین حصبه خسته‌لیگی اوْچون یارارلی سانارلار و حصبه توُتان اوُشاغی‌سؤیود یاپراقلاری ایچینده یاتیردا-للار[۱۳۶]) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سؤغوت، سؤگود›سؤکوت›باخ: سؤکمک}.

سؤیود..söyüd [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا نئچه یئر آدی[۲۴۰].

سؤیودگوْلو..söyüdgülü [آد، بیتگی] عطیرلی‌چئهرایی ویا آغ-چیچک‌لری‌اوْلان، ائن‌سیز یاپراقلی، همیشه یاشیل کوْل، و بزک بیتگی‌سی.

سؤیودگیللر..söyüdgillər [آد، بیتگی] قاواق سوْولار: ایکی‌چنک‌لیلردن بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک: سؤیود، قاواق(فا: تیره‌بیدمجنون. **salicaceae**

سؤیودلو..söyüdlü [اؤزل‌آد] ۱-سؤیودآغاج‌لاری اوْلان. ۲-خوی دا کند آدی. میانا و ساوه ده داغ آدی.

سؤیمه‌کوکن..söymə kökən [اؤزل‌آد] یاستیکنده‌کندآدی {کؤکو سئومه‌لی یئر}.

سؤیودلوک..söyüdlük [آد] سوْیو دآغاجی بوْل اوْلان یئر.

سؤیوش..söyüş [آد] سؤیمه ایشی، پیس و قابا سؤزلر، سؤیونتو (فا: فحش). **abuse, swearing** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤکوک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سؤکوش›}.

سؤیوشجول..söyüşcül [صفت] یامان دئین، پیس دانیشان (فا: دهن دریده). loudmouthed

سؤیوشچو..söyüşçü [آد] چوخ سؤیوش سؤیله ین. swearer

سؤیوشدورمک..söyüşdürmək [قا] سؤیوشمک ایشین قارشی لیقلی گؤرمک.

سؤیوشگن..söyüşəgən [باخ] سؤیوشچو.

سؤیوشمک..söyüşmək [قا] بیربیرینی سؤیمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤیولمک..söyülmək [بلسیز ائیلم] سؤیمک ایشی گؤرولمک، سؤیوشه معروض قالماق، دانلانماق، مذمّت لنمک.

سؤیونتو..söyüntü [آد] سؤیوش، پیس وقابا سؤز.

سؤیوندوک..söyündük [تاریخی اؤزل آد] سئویندیک؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن بوْی لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

سوُ..su [آد] ۱-ایچمه گه یارایان آخیجی ماده، هیدروْژئن و اوْکسیژئن ائلئمئنت لرینین بیرلشمه سیندن دؤزه‌لن کیمیاوی، شفاف و رنگسیز مایع؛ ایرماق گؤل ودنیزده اوْلان آخیجی ماده (فا: آب، ماء). water ۲-(مج)هرجوْر میوه ویا آیری شئیدن آلینان آخیجی ماده (فا: عصاره). ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " اوْستوندن چوْخ سوُ آخمیش: ایل‌لر گئچمیش، گؤزو سوُ ایچمه‌مک، اوْزونده سوُ یوْخدور، اوْستونه سوُ اَلنمک". {سومرجه ‹زوُ، سوو›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ‹سوُو، سوُف›}. ٤-سوُ(آد) ۱-عسگر، ار، باخ: سوّ[۷]. ۲-باخ: سوُماق / سوُنماق. ۵-سوُ--(اؤزل آد)اینسان آدی: سوُآت، سوُاچار، سوُالپ، سوُای، سوُبالا، سوُبَگ، سوُبَگیم، سوُبؤری، سوُچوُر، سوُاَر، سوُاَری، سوُقان، سوّرَر.

سوُآخان..su axan [آد] گئچمیشده چیممک اوْچون ائولرین بوجاغیندا دؤزَلدیلن اؤزل یئر.

سوُآسقی‌لاری..su asqıları [آد، بیتگی] سوُ ایچینده یئتیشن بیر آلگ فامیلی.

سوُآشیران..su aşıran [آد] آرتیق سولارین آخیب گئتمه‌سی اوْچون دؤزه‌نیلن قورقو، سوُآخیدان، wasway sopillway

سوُآشیری..su aşırı [آد] چایدا سویون ایتی آخدیغی یئر.

سوُآل..sual [آد، عربجه] سوْرو، سوْروشوم، سوْروشما، سوْرقو (فا: سوال).

سوُآلتی..sualtı [آد] دنیز وگؤل کیمی سوُلارین سطح‌ٔنین آلتیندا قالان بؤلوم. submarine

سوُآیقیری..su ayqırı [آد، دیرگی] جوّت بارماقلی، اوُزونلوغو ٤متر، قویروغو ۵۵cm، دؤرد بارماقلی، قارادا فیلدن سوْنرا داها بؤیوک حیئوان، آفریقادا چوخ یاشایان. hipopotam

سوُآیقیری‌گیللر..suayqırıgillər [آد، دیرگی] بیر ممه‌لی حیئوانلار نوْعو.

سوُآییریجی..su ayırıcı [آد] سوُ آلانلارینی بیربیریندن آییران تپه و خط.

سوُاوْخو..suoxu [آد، بیتگی] سوُ اوْخوگیللردن: سوُ قیییلارینداو باتاقلیق یئرلرده یئتیشن، گؤک ساپلاری قورودا‌راق یئییلن (فا: تیرکمان آبی). sagittaria

سوُاوْخوگیللر..suoxugillər [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی، یئتمیشه قدر نوعو اوْلان بیر بیتگی فامیلی، اؤرنک: سوُ اوْخو alismaceae

سوُاؤلچر..su ölçər [آد] سوُ اؤلچن: سوُ و بنزر آخیشقانلارین اؤزل-لیکلرینی (درین‌لیک، آغیرلیق، باسینج، کاپاسیته) اؤلچن آراج (فا: آب سنج). hydrometer

سوُاییریگی..suibriyi [آد، بیتگی] سوُ ایبریگی گیللردن، اوُجلاری سوّلوک کیمی اوُزانان، آرالیق‌لی یاپراقلی، دیرمانیجی بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). nepenthes destillaturia

سوُاییریگی‌گیللر..suibriyigillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لیلردن-اوْتوزاقدرنوْعو اوْلان بیتگی سوْیو (فا: تیره ای ازگیاهان). nepenthaceae

سوُایتی..suiti [آد] آیاق‌لاری پرده‌لی، بیر نوع ممه‌لی‌دنیز حئیوانی.

سوُایلانلاری..suilanları [آد، دیرگی] سوّرنگن‌لر صنف ایندن بعضاً زهیرلی و زهیرسیز ایلانلارین گئنیش بیر بؤلومو.

سوُایلانی..suilanı [آد، دیرگی] سوایلانی گیللردن، پولجوقلو سوّروّنگن لردن، قارالکه‌لی، باشی‌نین ایکی یانی ساری لکه‌لی، ۵۰ cm اوُزونلوغوندا سوُ قیراقلارینداياشایان ضررسیز بیر ایلان نوْعو. natrix

سوُایلانی‌گیللر..suilanıgillər [آد، دیرگی] سوّرونگن‌لر صنف ایندن بیر سوْی.

سوُایله اوْد آراسیندا قالماق..su ilə od arasında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] چاشباش قالماق، چاشماق.

سوُاییه‌سی..suiyəsi [اؤزل آد] آلتایلاردا سوُ تانری‌سی[۲۱۱].

سوُءاستعمال..suistemal [آد، عربجه] یولسوُزلوق، کؤتویه ایشلتمه (فا: ~).

سوُءظنّ..suizənn [آد، عربجه] قوُشقو، کؤتو ظنّ (فا: ~).

سوُبؤجه‌یی..suböcəyi [آد، دیرگی] قین‌قانادلی، کیچیک گؤللرده یاشایان، ۱۸ mm اوزونلوقدا، قهوه رنگلی، هیدروفیل **hydrophilus caraboides**

سوُبادرا..subadra [اؤزل‌آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سوُبار..subar [اؤزل‌آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].

سوُباسان..subasan [آد] چای باسار، سئل باسار، سولارین آخدیغی یاتاق. **flood-lands**

سوُباسار..subasar [آد] چای باسار، سئل باسار، سولارین آخدیغی یاتاق. **flood-lands**

سوُباشی..subaşı [آد] ۱-سوُیو بؤلن و کنترول ائدن، سوُ گؤزتچی‌سی. ۲-سوُیون قاییناق طرفی (فا: سراب). **mirage**

سوُباشی..subaşı [اؤزل‌آد] قوْشون بؤیوگو(فا: سُباشی[۱۴۷]).

سوُباشی..subaşı [اؤزل‌آد] قُروه‌ده کند و کبودرآهنگ ده داغ آدی.

سوُباق..subak [تاریخی اؤزل‌آد] سوْپا، دیه‌نک؛ قیْرقیزلارین، توْقای و بوُغو اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-تَنیم‌سید بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

سوُبالدیرانی..subaldıranı [آد، بیتگی] سوُ قیییلارینا و باتاقلیقلاردا یئتیشن زهیرلی و اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). **Cicuta virosa**

سوُبالیغی..subalığı [آد، دیرگی] هم‌دنیز و هم دادلی‌سوْلاردایاشایان، اوُزون‌لوغو ۵/ ۱ متر، اتی چوخ لذتلی، آلابالیق‌گیللردن بیر بالیق نوْعو، سوْم، سوْمان (فا: نوعی ماهی). **salma salar**

سوُبای..subay [صفت] ۱-اوْردودا عسگردن بؤیوک رتبه (فا: آجودن). **adjutant** ۲-سلاحیْنی ایی ایشله‌دن، ساواشچی.۲-یالقیز، ائولنمه‌میش، عزب(فا: مجرد). **bachelor single** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بوکلمه" سوْ+بگ"کلمه‌لریندن دوزه‌لیب، سوْ کلمه‌سی عسگر آنلامیندا و بای سؤزجوغو بؤیوک و زنگین آنلامیندادیرکی و بیرلیکده عسگربؤیوگودئمکدیر}.

سوُبای سایاغی..subay sayağı [صفت، ظ] سوبای کیمی.

سوُبای‌لیق..subaylıq [آد] سوبای اوْلما دورومو. **singleness**

سوُبجئکتیو..subcektiv [صفت، فرانسیزجا] سوُبژئکتیو: اؤزنل، نسنل-قارشیتی(فا: عینی).

سوُبوراخیجی..suburaxıcı [آد] بیرآرخ ویا گمی چیلیک آرخلارینا سویو بوراخان قورقو.

سوُبورقان..suburqan [آد، ت] قبرستان، سوبوُزقان.

سوُبوزقان..subuzqan [آد، ت] قبرستان، سوبوُرقان.

سوُبی..subi [آد، ت] باخ: سؤبو.

سوُبیتگی‌لری..subitəgiləri [آد، بیتگی] سوُیا اوُیوم گؤسته‌رن و سودا یاشایان بیتگی و حئیوان اؤلولرندن گئچینن، ساپروفیته بنزر و سو جانلی‌لارایندا پارازیت اوْلاراق یاشایان بیتگی‌لر (فا: آبزی).

سوُبیتی..subiti [آد، دیرگی] دادلی سوْلاردا یاشایان، قابیق‌لیلاردان بیر حئیوان. **daphina pulex**

سوُبیلمَنی..su bilməni [آد] سوُ اؤزللیک‌لریله اوُغراشان کیمسه (فا: آب شناس). **hydrologist**

سوُبیلیمجی..su bilimci [آد] سوبیلیمی اوزمانی، هیدرولوق.

سوُبیلیمی..su bilimi [آد] هیدرلوژی.

سوُپ..sup [آد] سولو یئمک (فا: سوپ). **soup** {اینگیلیزجه ‹soap› سؤزوندن آلیناراق کؤک باخیمیندان تورکجه سوُ/ سوُو سؤز ایله یاخین‌لیغی مُناسب گؤرونور}.

سوُپئر..super [آد، فرانسیزجا] اوْستون، آشیری (فا: سوپر).

سوُپئرفوْسفات..superfosfat [آد، فرانسیزجا] طبیعی فوْسفات‌لاردان دؤزه‌لن فوْسفورلو گوْبره.

سوُپئرمارکئت..supermarket [اینـ آ] بؤیوک ماغازا (فا: سوُپرمارکت).

سوُپا..supa [آد] ائششک بالاسی (فا: کره خر) {باخ: سیوری}.

سوُپاپ..supap [آد، فرانسیزجا] قاپاقلیق، قاپاق (فا: سوپاپ). **valve**

سوُپاپ‌اطمینان..supap itminan [آد] گوْوَن قاپاغی (فا: سوُپاپ اطمینان).

سوُپرانوْ..suprano [آد، لا] موسیقی ده ان یوکسک قادین سسی (فا: ـ).

سوُپری‌باغ..supəribağ [اؤزل‌آد] آستارا'دا کند آدی[۲۴۰].

سوُپری‌سی..supərisi [آد] ۱-دنیز پری‌سی، افسانه‌لرده بدنینین اوْستو اینسان و آشاغی‌سی بالیق کیمی اوْلان بیر یاراتیق[۱]. ۲-(دی) قابیق لیلاردان دوُرقون سولاردا یاشایان بیر حئیوان، سوُ بیتی[۲]. **daphnia pulex** ۳-سوُپری‌سی[۲](آد، بیتگی) چیچک‌لری تک‌ائششلی، گؤوده‌سی ایکی ائششلی اوْلان سوُ بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه).

سوُپوْسگورن..supüsgürən [آد] سوُ فیشقیران (فا: آب فشان). **giyser**

سوُتا..suta [اؤزل‌آد] قزوین ده داغ آدی.

سوُتات..sutat [اؤزل‌آد] اهرده کندآدی {۱-سوْ+تات.۲-سو+داد/ دادلی}.

سوُتاراش..sutaraş [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {سوُ+تاراماق+ش: سولو و تاریم یئری}.

سوْتای..sutay [تاریخی اؤزل‌آد] سوْ+تای؛ ارتوغرول بگین عمی لاریندان[۷].

سوْتای‌باقاتور..sutay baqatur [تاریخی اؤزل‌آد] سوْ+--؛ چنگیز خانین اوْردوباشی لاریندان[۷].

سوْتداوی‌سی..su tədavisi [آد] هیدروتراپی (فا: آب درمانی).

سوْتره سی..su tərəsi [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن، یاش و سولوق یئرلرده یئتیشن بیر جنس تره، چوخ ایللیک، اوْتسوو (فا: تره آبی). nasrturatium officinale

سوْتوبوْغدا..sutuboğda [اؤزل‌آد] مُبارک، تانریْسال، تانریْدان گلن، اسکی دؤنَم تانری صفت‌لریندن؛ چنگیزخان'ین عُنوانلاریندان[۷].

سوْتوْپو..su topu [آد] سوُدا توْپ ایله اوْینانان اوْیون آدی، واتر پوْلو.

سوْتوْتار..su tutar [آد] سو بیریکیلن یئر، سوُ ییغاجی، گؤلجوک.

سوْتون..sutun [آد، فا] دیرک (فا: ستون).

سوْتویوغو..su toyuğu [آد، دیرگی] یوُواسینی سوُ قیراخلاریندا دؤزَلدن، تئلک‌لری قارا، گئنیش باشلی و دیمدیگی ات رنگینده، قیسا قانادلی، پنجه‌لری قُوّتلی، اوُزون بارماقلی، سسی کسگین بیر قوُش، سوُ تویوغو گیللردن fulica atra

سوْتوْیوغوسوْولار..sutoyuğusovlar [آد، دیرگی] باتاق‌لیق و سوُ قیبی‌لاریندا یاشایان، دیمدیک‌لری یاندان باتیق، قاناد و قویروقلاری قیسا سوُ تویوغو کیمی قوشلار سوْیو.

سوْتیگین..sutigin [تاریخی اؤزل‌آد] سوْ+ تیگین؛ کؤرشاد'ین ایلک آدی، شاد عنوانینی آلمادان اؤنجه کی آد و عُنوانی[۷].

سوُجاس‌رود..sucasrud [اؤزل‌آد] قئیداردا بیر کندیستان و چای آدی، ۵۰ کندی و ۱۹۰۰ نفر نفوسو* تورک قئید اوْلونوبدور.

سوُجاق..sucaq [باخ] سئل سوُ.

سوُجَرتپه..sucər təpə [اؤزل‌آد] کلئیبر ده داغ آدی.

سوُجوق..sucuq [آد] باسلیق، ایچینه فیندیق و جویز کیمی شئیلر ووُرولان بیر یئمه‌لی، جویز ایچینی ایپه چکه‌رک اونون اوستونه نشاسته و آغ دوشاب قاتماسینی تؤکه‌رک و برکییَندن سوْنرا تیکه تیکه ائدیله‌رک دوزه‌لن بیر نوع یئمه‌لی شیرنی (فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سوْجیک، سوْچوق›: دادلی ایچه جک شئی و شراب، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سوْجوق› شیرین}.

سوُجوقجولوق..sucuqculuq [آد] سوجوق دؤزَلتمه ایشی.

سوُجوقچو..sucuqçu [آد] سوجوق دوزَلدن کیمسه.

سوُجوقلاشماق..sucuqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوجوق کیمی اوْلماق.

سوُجوقلو..sucuqlu [صفت] سوجوغو اوْلان.

سوُجوللوتو..su cüllütü [آد، دیرگی] باتلاق‌لیق و گؤل‌لرده یاشایان قوش نوعو.

سوُچ..suç [آد] ۱-گُناه، یاسالارا آیقیری ترپه‌نیش و داورانیش(فا: جرم، گناه). fault, guilt ۲-خطا، یانلیش‌لیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده}.

سوُچ اؤده وی..suç ödəvi [آد] جریمه (فا: جریمه). fine

سوُچ اوْستو..suç üstü [ظرف] سوْچو ایشلرکن.

سوُچ اوْستو یاخالاماق..suç üstü yaxalamaq [تاثیرلی ائیلم] سوُچ ایشلَرکن یاخالاماق.

سوُچ خان..suçxan [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.

سوُچ یوْکله‌مه..suç yükləmə [آد] بیرینه اتهام ویرما، سوُچلاما.

سوُچایانی..suçayanı [آد، دیرگی] وُجودو گئنیش، یاستی و دورقون سوُلاردا یاشایان، زهیرلی بیر چایان.

سوُچسوز..suçsuz [صفت] تقصیرسیز (فا: بی تقصیر). guiltless

سوُچسوزلوق..suçsuzluq [آد] سوچسوز اوْلما وضعیتی (فا: معصومیت، برائت). acquittance

سوُچکن..su çəkən [آد] سو سوْران، سویو اؤزونه آلان هرشئی.

سوُچلاماق..suçlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوچ یوْکله‌مک، اتهام ووُرماق.

سوُچلامالیق..suçlamalıq [آد] اتّهام. accusation

سوُچلانان..suçlanan [صفت] متّهم. accused

سوُچلاندیرماق..suçlandırmaq [اتتدیرگن ائیلم] سوچ یوْکلندیرمک، اتهام ووُردورماق.

سوُچلانماق..suçlanmaq [بلسیز ائیلم] اتهام‌ائدیلمک، سوچلو ائدیلمک(فا: متهم‌شدن.

سوُچلایش..suçlayış [آد] سوچلاماق ایشی ویا بیچیمی.

سوُچلو..suçlu [صفت] سوچ ایشله میش(فا: مجرم، مقصر). guilty

سوُچلولوق..suçluluq [آد] سوچلو اوْلما(فا: خطاکاری). sinfulness

سوُچن چای..suçən çay [اؤزل‌آد] مراغا دا چای آدی.

سوُچو..suçu [آد] ۱-سوُ داشییان، سو وئرن، سو ایشلرینه باخان کیمسه. ۲-ساقی، شرابچی (فا: سقّا). water-carrier

سوُچوْ..suçoْ [اؤزل‌آد] اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴].

سوُچول بیتگی..suçul bitgi [آد] سوُدا یاشایان (فا: هیدروفیل). marine

سوُچول..suçul [صفت] سوُدان خوْشلانان، سوُ سئور (فا: آبدوست).

سوُچوْللوغو..su çulluğu [آد، دیرگی] باتاق چوُللوغو.

سوُچولوق..suçuluq [آد] ائولره سوُ داشیما ویا سوُ ساتما ایشی.

سوُچیچگی..suçiçəyi [آد] چیچک سایریلیغی کیمی و اوندان خفیف بیر سایری‌لیق، بوسایری‌لیق اوْچ گوْن قیزیشمالی اوْلور و بولاشیجی ویاییجیدیر (فا: آبله مرغان). chicken pox

سوُچیله ین..su çiləyən [باخ] سوسپن.

سوُحوضه‌سی..su hovzəsi [آد] سوُآلانی(فا: آبخیز). aquiferous yilding

سوُخاری..suxarı [آد، روسجا] گیرده وشیرین چوره‌گی یاغدا آزجا قیزارداراق حاضرلانان بیر نوع چؤرک.

سوُد..sud [آد، فا] یارار، چیخار، منفعت (فا: بهره).

سوُداشاری..su daşarı [اؤزل‌آد] لنکَران‘دا چای آدی[۲۴۰].

سوُداشقینی..su daşqını [آد] سئل.

سوُداشییان..su daşyıan [آد] سوُچو (فا: سقّا). water-carrier

سوُداغیلان..su dağılan [اؤزل‌آد] گرمسار، شاهرود داکندآدی {سوُ بؤلونن یئر}.

سوُداق..sudaq [یو، آ، دیرگی] بوْیو ۵۰-۴۰سانتیمتر، دادلی سولاردا یاشایان‌دنیزبالیغی Ircioperca fluciatilis

سوُداماری..su damarı [آد] سوُ قایناغینین قوْللاری.

سوُدره سی..su dərəsi [اؤزل‌آد] اراک دا داغ آدی.

سوُدور..sudur [صفت، سوُ+دور] ۱-سوُیاراسی، سوُلانمیش یارا، ایچی سوُ ایله دوْلموش قابارجیق "سوُدورا اَل ووُرما قوْتور اوْلارسان" (فا: آبسه). ۲-سوُ دوران یئر، سو گؤلجویو.

سوُدور..sudur [اؤزل‌آد] قوُسار‘دا کند آدی[۲۴۰].

سوُدوران..suduran [آد، بیتگی] اوُزون یاپراقلاری یئییلن بیرنوع داغ اوْتو[۲۲۴].

سوُدورلاماق..sudurlamaq [تاثیرسیزائیلم] سوُلانماق، سوُدور عمله گلمک.

سوُدورلو..sudurlu [آد، بیتگی] قوُرناز[۲۲۴].

سوُدوْزئیی..su düzeyi [آد] سوُ یوْکسک‌لیگینین وضعیتی.

سوُدوْلابی..su dolabı [آد] سوُ قابی، سوُ قوواسی.

سوُدَین..su dəyən [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

سوُدَییرمانی..su dəyirmanı [آد] سوُ ایله ایشله‌نن دَییرمان.

سوُر..sur [آد] ۱-قالا دوُواری[۱۲۶] ۲-دوْدوک؛ ۳-اوُغور، طالع، آلین یازیسی[۲۲۴] {سوُر سؤزو عربجه‌ده دوُوار معناسیندادیر و قُراندا سوُره، نئچه‌آیه‌نی بیربیریندن آییرریر، آیری طرفدن دیواندا سوُرسوُر کلمه-سی سس تقلیدی اولاراق دوْداغین چیخاردیغی‌سسه-دئییلیروآیریجاسوْرن(آوی)سؤزونه‌باخدیقدا بوایکی معنا بیربیریندن-مستقل‌سؤزلردیلر و تورکجه‌ده سوُر/ سورنا/ زیْرنا و سوُرنا چکمک اصلینده سوْرمک سؤزونه باغلاناراق هجوم ائتمک مفهوموندان آلینمالیدیر}.

سوُر..sur [اؤزل‌آد] ساووجبوُلاق و تیکان‌تپه ده داغ آدی، آوجده (~آوجین)، میانا(~باغ) کند آدی {حاصار، باخ: سوُر}.

سوُرا..sura [آد] دؤش‌دوْلدورماسی، قویون‌قوُزو قابیرقاسینین ایچینه دوْیو دوْلدورولاراق حاضیرلانان بیر یئمک[۲۲۴] {باخ: سوُر}.

سوُراخانی..suraxanı [اؤزل‌آد] باکی‘دا یئر آدی[۲۴۰].

سوُرافتّاحی‌مهمانداری..sura fəttah mehmandari [یازار] گونش ۱۳۱۹ دا عجب‌شئرین مهماندار کندینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سوُراماق..suramaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ایشلتمک، یارارلانماق، قوُللانماق.

سوُران..suran [اؤزل‌آد] هیشئیین، کوْمیجان‌داکند آدی {باخ: سوُر}.

سوُرانا..surana [اؤزل‌آد] اراک-سربند دا کند آدی {باخ: سوُر}.

سوُرپریز..surpriz [آد، فرانسیزجا] گؤزله‌نیلمه ین شئی (فا: ~).

سوُرخایخان..surxayxan [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا داغ آدی(٦٤٨)[۲۴۰].

سوُررآلیست..surrealist [آد، فرانسیزجا] گرچک اوْستوجو (فا: ~).

سوُررا..surra [اؤزل‌آد] صابرآباد‘دا کند آدی[۲۴۰].

سوُرسات..sursat [آد] ۱-آذیق، آذوقه۲-حربه‌لازیم اوْلان مرمی، یاراق‌و اسلَحه(فا: لوازمات)necessaries {باخ: سوْرسات}.

سوُرسات..sursat [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا داغ آدی {باخ: سوْرسات}.

سوُرشانی..surşanı [اؤزل‌آد] سوْرشانی: تاروُم دا کند آدی.

سوُرغوج..surğuc [آد] سوُرقوچ: ۱-آسان‌لیقلا اریین و تئز برکیین موم و قطران کیمی بیر ماده، مؤهورله‌مه ماده‌سی (فا: موم لاک ومهر). ۲-باش تئله‌یی، باشا و تاجا وورولان تئلک، جیققا (فا: جقه). {ت؛ بوُ کلمه سوْرمک سؤزوندن آلیناراق حرف دَییشمه سیله سوُرغوج شکلینه گلیب و معناجا بیر مادّنی بیر شئیین اوْزئینه یاخماق دئمکدیر، باخ: سوْرمک}.

سوُرغوجلاماق..surğuclamaq [تاثیرلی ائیلم] مؤهورله‌مک، سوُرغوج لا برکیتمک.

سوُرغوجلو..surğuclu [صفت] سوُرغوج ووُرولموش، سوُرغوج لانمیش.

سوُرفا..surfa [باخ] سوُفرا.

سوُرقوج..surquc [آد] باخ: سوُرغوج.

سوُرکان..surkan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده چای آدی {باخ: سوُر}.

سوُرگَلان..surgəlan [اؤزل‌آد] سالماس دا داغ آدی {باخ: سوُر}.

سورنا..surna [آد] زورنا (فا: سرنا) hautboy {(دورنا، قیرنا، آروانا) سؤزلرینه‌بنزر اکله‌دؤزه‌لیب‌و اوغورلو سس معناسیندادیر، اسکی‌لرده: سورنا و سورَن سالماق: باغیراراق دوشمنه‌هجوم‌ائتمک‌مفهومونداایشله‌نیبدیر، باخ: سور، سورن‌آوی}.

سورناتورالیست..surnaturalist [آد، فرانسیزجا] دوغا اؤستوجولوک (فا: ~).

سورناچی..surnaçı [آد] زورنا چالان. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سورنجین..surnəcin [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی {باخ: سور}.

سورنگی..su rəngi [آد] سو قاتیلاراق ایشله‌نن رنگ (فا: آب رنگ). water colour

سورروا..surə [آد] بیر قوش آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

سوروش..suruş [آد] ۱-قاپ پنجره کیمی شئیلره وورولان ضد زنگ رنگی، پاس اؤنلر رنگی، باخ: سیریش. ۲-(ت) بوغدا باشاقلاریندا‌کی دانالار سرتلشمه میشدن قاباق اؤتولوب دؤیولمه‌رک یئییلیر؛ اؤتمه.

سوروشلاماق..suruşlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-رنگله مک، ۲-بوغدا اؤتمک.

سوره..surə [آد، عربجه] قرآن‌دا اولان ۱۱٤ بؤلومدن هر بیری (فا: سوره).

سوریان..suryan [اؤزل‌آد] آباده دا کند آدی {سور}.

سوریه..suryə [اؤزل‌آد] تورکیه نین گونئیینده و آغدنیزین قیلارینداییر آلان بیر اؤلکه آدی، بو اؤلکه ده اؤنملی تورک توپلومو یاشایير، سوریه اؤلکه سیندن بیر گؤرونتو:

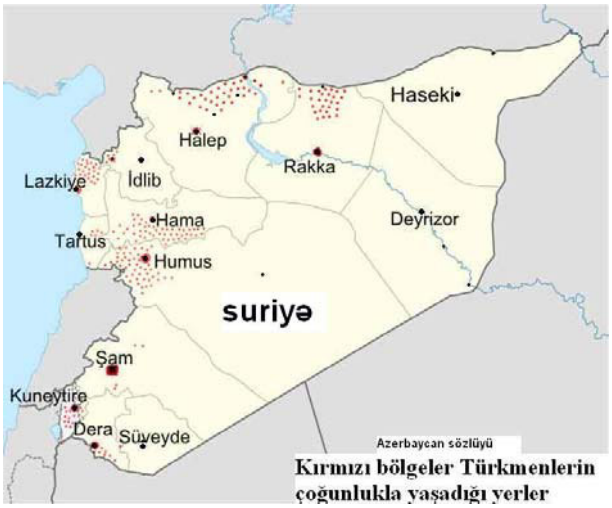

سوزانباغی..suzanbağı [آد، بیتگی] سولاق یئرلرده، دورقون ویا یاواش آخان سولاردا بیتن بیر بیتگی.

سوزلوق..suzluq [اؤزل‌آد] کلبَجر‌دا داغ آدی[۲٤۰].

سوژئت..sujet [آد، فرانسیزجا] سوژه: قونو، اؤزنه

سوژه..sujə [آد، فرانسیزجا] سوژئت: قونو، اؤزنه، موضوع ومضمون (فا: ~).

سوساتماق..susatmaq [اتدیرگن ائیلم] سوسوزدورماق، سوسوزماسینا یول آچماق (فا: تشنه گردانیدن).

سوساریمساغی..susarımsağı [باخ] قوردلوجا.

سوساق..susaq [آد] آغاجدان اویولموش سوقابی[۲۲٤].

سوسال‌لار..susallar [آد، بیتگی] سودا یاشایان بیتگی و حئیوانلار(فا: آبزیان).

سوسالماق..susalmaq [تاثیرسیزائیلم] سوسوزماق.

سوسالمیش..susalmış [صفت] سوسوزموش.

سوسام..susam [آد، بی، عربجه] سوسام گیللردن، دؤیودن کیچیک‌و ساریمتیراق توخوملو، یاغ‌چیخاریلان، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشدیریلن کونجوت، خشمبول (فا: کنجد). Sesamon indicum

سوساماق..susamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سو ایچمه گره‌گین دویماق، سوسوزماق، سوسوزلاماق. ۲-بیر شئیین آرزو و حسرتینده اولماق (فا: تشنه شدن). to make thirsty {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سو+ساماق}.

سوسام‌گیللر..susamgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی بیر بیتگی فامیلی، اؤرنک: سوسام (فا: تیره ازگیاهان).

سوساموروگیللر..susamurugillər [آد، دیرگی] آنادنیزلرده یاشایان، آغیرلیغی ٤۰ کیلوگرم اپیک کیمی بول توکو اولان و دَیرلی دری‌سی اولان بیر حئیوان (فا: سمور دریایی). lutra

سوساموروگیللر..susamurugillər [آد، دیرگی] اوتجول امجک‌لی سوی‌لار، اؤرنک: سان سارلار، قوخارجالار.

سوسامیش..susamış [صفت] سوسوزلامیش (فا: تشنه).

سوسانماق..susanmaq [تاثیرسیزائیلم] سوسوزلاماق (فا: تشنه شدن). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سوسای..susay [اؤزل‌آد] قوبا‌دا چای آدی، خاچماز‌دا کند آدی[۲٤۰].

سوسایاجی..susayacı [آد] سوکنتورو، سو ساعاتی.

سوسایيش..susayış [آد] سوساماق ایشی ویا بیچیمی.

سوسئور..susevər [صفت] سودا بیتن، رطوبت‌لی یئرلری سئون.

سوسئون..susevən [صفت] سودا بیتن، رطوبت‌لی یئرلری سئون.

سوسپانسیون..suspansion [آد، فرانسیزجا] آسیلتی (فا: سوسپانسیون).

سوس‌پایی..sus payı [آد] سوسمالیق، بیرینی سوسدورماق اوچون وئریلن پول ویا جنس (فا: حق سکوت).

سوستوقاناه..sustuqanah [اؤزل‌آد] یاقوت تانریلاریندان[۲۱۱].

sUspəmə..suspəmə [آد] باشی‌دلیک‌لی‌وسیله‌ایله چمن ویا بوجور شئیلره سو سپمک ایشی (فا: آب فشانی). **sprinking water**

sUsəpən..susəpən [صفت] چمن‌وگوّللره‌سوُ سپمک‌اوچون یارارلی، باشی‌دلیک‌دلیک‌وسیله(فا: آب‌فشان). **watering-pot**

sUstalmaq..sustalmaq [باخ] سوُست لاشماق.

sUstaymaq..sustaymaq [تاثیرسیزائیلم] سوُست‌اوْلماق. (فا: سست شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سوُسماق/ سوُس-سؤزلریله‌ایلگی لی اوْلمالیدیر}.

sUsdurma..susdurma [آد] سوسدورماق ایشی.

sUsdurmaq..susdurmaq [تاثیرلی ائیلم] سس‌سیز ائتمک، سسینی کسدیرمک، دینمه‌مه‌یینه سبب اوْلماق (فا: ساکت کردن) **t~ be silent** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

sUsdurucu..susdurucu [صفت] سوسدوُران (فا: ساکت کننده).

sUsdurulmaq..susdurulmaq [بلسیز ائیلم] سوسدورماق ایشی گؤرولمک.

sUsəri..susəri [آد] حامام بؤجه‌یی، پیْسپیسلا(فا: سوسک).

sUsəriyi..susəriyi [آد، بیتگی] باخ: سوُ شریدی.

sUsqu..susqu [آد] سوسما، آز قونوشما، سکوت.

sUsqun..susqun [صفت] آز قونوشان، ساکن اوْلان، سس‌سیز، دینمز، سؤیله مز (فا: ساکت). **quiet**

sUsqunlaşdırmaq..susqunlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سوسقون حالا گتیرمک.

sUsqunlaşmaq..susqunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سوسقون اوْلماق.

sUsqunluq..susqunluq [آد] سوسما، سکوت ائتمه (فا: سکوت). **silence**

sUsquçaq..susquçaq [تاریخی اؤزل‌آد] کیچیک، کؤرپه؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ[۷].

sUsmaz..susmaz [صفت] سوسمایان، آرا وئرمه ین (سس حاققیندا).

sUsma..susma [آد] سوسماق ایشی.

sUsmaq..susmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-ساکت اوْلماق، دانیشماماق، دینمز اوْلماق، بیر سؤز دئمه‌مک، سیسماق. ۲-اؤز دوُیقو و حسّی‌نی بوُروزا وئرمه‌مک (فا: ساکت شدن). **to keep silence/ silent** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سیْسماق}.

sUsmalıq..susmalıq [آد] سوس پایی، آغیز باغی (فا: حق سکوت).

sUsən..susən [باخ] سوّسن.

sUsən..susən [اؤزل‌آد] سالماس‌و اوُرمیه‌ده‌کند وخوی، زنجاندا داغ آدی.

sUsən nəvadə rəzi..susən nəvadə rəzi [یازار] گونش ۱۳۴۱ ده تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

sUsuz..susuz [اؤزل‌آد] ماکی و خوی دا داغ آدی.

sUsuz..susuz [صفت] ۱-سویو آز اولان **waterless** ۲-سویا نیازی اوْلان، سوُسامیش(فا: تشنه). **thirsty**

sUsuzlaşmaq..susuzlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سوساماق (تشنه شدن). **to be thirsty**

sUsuzlamaq..susuzlamaq [باخ] سوساماق.

sUsuzdurmaq..susuzdurmaq [باخ] سوساماق.

sUsuzluq..susuzluq [آد] ۱-سوسوز اوْلما وضعیتی(فا: تشنگی). **thirst** ۲-قوُراقلیق، رُطوبت‌سیزلیک.

sUsuş..susuş [آد] سوسماق ایشی ویا بیچیمی.

sU sonası..su sonası [آد] سوُدا چوخ یاشایان سوْنا جنسی.

sU sünbülü..su sünbülü [آد، بیتگی] سوُلاردا بیتن، اوُزون ساپلاق‌لی و اوُزون یاپراقلی، چیچک‌لی بیر بیتگی.

sUsializm..susializm [لا] توْپلوم ساللیق.

sUsis..susis [آد، فرانسیزجا] ات ایله دوزه‌لن بیر نوع یئمک (فا: ~).

sUsığırı..su sığırı [آد، دیرگی] بیر نوع ممه‌لی حئیوان.

sUşəridi..su şəridi [آد، بیتگی] سوُقامیشی گیللردن، بیرمتر بوْیدا، شریدی آندیران سوُجول بیر بیتگی (فا: یسر). **sparmanaum**

sUfal..sufal [آد] ساخسی، ساخسی‌دان‌دوزلمیش(فا: سفال **pantile**

sUf balığı..suf balığı [آد] خانی‌بالیغی‌سوْیوندان‌بیر بالیق {باخ: سوُف}.

sU fərəsi..su fərəsi [آد، دیرگی] باخ: جوّللوت قوُشو.

sUfişqıran..sufişqıran [آد] باخ سوُ سپن (فا: آب فشان). **giyser**

sUğdiç..suğdiç [آد، ت] شؤلن، سیرایلا قیشدا ویریلن قوْناقلیق.

sUğur..suğur [آد، ت] بیر نوع داوشان.

sUqabağı..suqabağı [آد، بیتگی] قاباق گیللردن، چوخ یئرلرده قوُروتولوب سوُقابی اوْلاراق ایشله‌نن بیرنوْع آسما قاباغی، آغ قاباق (فا: کدوقلیانی). **lagenaria vulgaris**

sUqabı..suqabı [آد] سوُ دولدورماغا یارایان قاب (فا: فنجان). **cup**

sUqaranfili..suqaranfili [آد، بیتگی] اوْرمان، ۵۰-۲۰cm یوکسک-لیکده، آخار سوُ و گؤل کنارلاریندا یئتیشن ساری چیچک‌لی، چوخ ایللیک و اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). **geum urbnum**

sUqaranquşu..suqaranquşu [آد، دیرگی] قاغایی‌لار سوْیوندان بیر قوُش.

sUqaq..suqaq [آد، ت] بیر نوع آغ گئییک.

سوُقاق..suqaq [آد، ت] اوْغوزلارین فارسلارا وئردیکلری بیر آد.

سوُ–قالقپیْنا..Su-Kalkpına [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری بَلتیر بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

سوُقامیش گیللر..suqamışgillər [آد] حصیر اوْتوسوولار، بیرچنکلی-بیتگی سوْیو.

سوُقامیشی..suqamışı [آد، بیتگی] باتاق لیق لاردا یئتیشن، دیشی و ارکک چیچکلری باشاق کیمی، یاپراق لاریندان ایپ، کاغاذ، سبد و بوُجور شئیلر حاضرلانان و گؤوده‌سی قیمتلی یئم ساییلان، حصیر اوتو (فا: حصیر، بوریا). **mat، typha**

سوُقایاسی..suqayası [آد، دیرگی] بیربالیق نووعو. قارا بالیق، یاشیل سازان.

سوُقایاغی..suqayağı [آد، ایدمان] ۱–سوُ اۆزه‌رینده قایماغا یارایان آلت. ۲–سودا قایان آراج لا گؤرۆلن ایدمان.

سوُقمیشی..suqəmişi [باخ] سوُ قامیشی.

سوُقوُرو..suquru [اؤزل آد] قوُسار‘دا داغ آدی(۲۰۲۲)[۲٤۰].

سوُقوُروردان..suqururdan [آد] سوُیو جانینا چکیب قوُرودان کاغاذ کیمی شئیلر (فا: آب خشک کن). **paper blotter**

سوُقوُزغونو..su quzğunu [آد، دیرگی] ایری باشلی، اَلوان تۆکلو، اوُزون دیمدیکلی بیر سوُ قوُشو.

سوُقوْزو..suqozu [آد، بیتگی] سوُدا بیتن بیر اوْتسوْو بیتگی.

سوُقوشو..suquşu [آد، دیرگی] ۱–سوُچول قوُشلارا وئریلن آد (فا: مرغابی). ۲–مجازا سوُدا چوخ اوینایان اوشاق اۆچون سؤیله‌نیر.

سوُ قوْومو..su qovmu [اؤزل آد] م ق ۳جو مین ایللرده بوُ آدا راست گلیریک، بوُ طایفا ایلکجه بین‌النهرین سوُلاله‌لرینه تابع ایدیلر و سوْنرالار ایلام‌لارا باغلاندیلار، بوُ دؤنم بوُنلاردان "سوُ آداملاری‌نین اؤلکه سی" شکلینده آد آپاریلیردی، آسوْری یازیت‌لاریندا، سوُ طایفالاری کوُت‌لار و لولوبئی‌لردن بیر یئرده آد آپاریلیر، سوُ طایفاسی سوْنرالار ماننا بیرلیگینه داخل اوْلدولار {بوُ آد اصلینده سۆ و قوْشون معناسیندادیر}.

سوُقیزدیران..su qızdıran [آد] سوُیو ایستی ائدن (فا: آبگرم کن).

سوُکتا..sukta [اؤزل آد] سیْخیجی، اَزیجی، آجی قوُّته صاحب[۷].

سوُکتابوُغا..suktabuğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغورخاقانلیْغی دؤنَمی‌بگ و کوْموتان آدی[۷].

سوُکتانی..su kətanı [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، سوُلوق یئرلرده یئتیشن، بوْیو ۱,۵ m بیر نوع پمبه چیچکلی بیتگی، چؤل کتانی (فا: نوعی کتان). **eupatorium cannabinum**

سوُکسَن..su kəsən [آد] سوُ یاران، گمی بورنونون سوُیو یاران بؤلومو.

سوُکفالی..su kəfalı [آد، دیرگی] سازان گیللردن، بوْیو ۸۰cm، اتی قیلچیق‌لی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **leuciscus cephalus**

سوُککار..sukkar [اؤزل آد] ماکی دا داغ آدی.

سوُ کلَری..su kələri [آد، دیرگی] قوُرباغا گیللردن، قارا و دوُرقون سوْلاردا یاشایان کیچیک بیر حئیوان **lophius**

سوُکی..Suki [اؤزل آد] تۆرکمن–یاوموُت–کیچیک تاتار–آتابای بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

سوُکیمی گئتمک..su kimi getmək [تاثیرسیزائیلم] تئز خرجله‌نیب گئتمک (پوُل حاقّیندا).

سوُکیمی..su kimi [صفت] (مج) آخیجی (فا: سلیس).

سوُگؤبه‌لکلری..su göbələkləri [آد، بیتگی] کلروفیل‌سیز و سودا پوْزولموش اورقانلاردا ساپروفیت، و سوُ جانلی‌لاری اۆزه رینده پارازیت اوْلاراق یاشایان سو بیتگی‌لری (فا: نوعی گیاهان انگلی).

سوُگئچیرمز..sugeçirməz [صفت] سویو اؤزوْندن گئچیرمیین شئی و اؤرتو (فا: آب بند). **water stop, waterproof**

سوُگئچیرمه‌ین..su geçirməyən [صفت] سویو اؤزوْندن گئچیرمیین شئی و اؤرتو (فا: آب بند). **water stop, waterproof**

سوُگۆلو سوْولار..sugülü sovlar [باخ] نیلوفر گیللر.

سوُگۆلو..sugülu [آد، بیتگی] سوُلاق یئرلرده بیتن و بعضی حاللاردا چیچک آچان بیتگی، باخ: نیلوفر.

سوُلئیله‌یی..suleyləyi [آد، دیرگی] آیاق‌پرده‌لی‌لردن سوُدا یاشایان بیر قوُش.

سوُلا..sula [اؤزل آد] اردبیل؛ ساوه(سوُلاو)ده کندآدی.نمین دا چای آدی.

سوُلاتماق..sulatmaq [ائتدیرگن ائیلم] سولاماق ایشینی گؤردورمک.

سوُلاش..sulaş [قا] سوُ آلینان یئر، اَملَش، سوُآغزی (فا: آبگیر).

سوُلاشماق..sulaşmaq [قا] بیربیرینه سوُآتماق (فا: بهمدیگر آب پاشیدن).

سوُلاق..sulaq [صفت] ۱–باتاقلیق، ۲–دالاق. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

سوُلاقلو..sulaqlu [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

سوُلاقلیق..sulaqlıq [تاثیرسیزائیلم] سولاق اوْلما وضعیتی.

سوُلاماق..sulamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱–سوُ سپمک، سوُ وئرمک، سوُ چیله‌مک "کۆچه‌نی سوُلاماق، چورک سوُلاماق". ۲–سوُوارماق،

اکینه سوُ وئرمک، "اکینی سوُلاماق" (فا: آب دادن و پاشیدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوُلامیش..sulamış [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سوّله‌میش[۷].

سوُلان..sulan [آد] باتاقلیق، سازلیق و سوُلو یئر[۲۲٤].

سوُلان..sulan [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

سوُلاندیرماق..sulandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سوُلو ائتمک، سوُلو حالا گتیرمک (فا: آبدار کردن). to water ۲-توُرش بیر شئیله بیرینی تاماه‌لاندیرماق" الچه‌نی گؤسته‌ره‌رک آغزینی سولاندیردی".

سوُلاندیریجی..sulandırıcı [آد، ص] سولاندیران، سوُلو وضعیته گتیرن.

سوُلانما..sulanma [آد] سولانماق ایشی.

سوُلانماق..sulanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-سوُلو وضعیته گلمک (فا: آبدار شدن). to water ۲-تورش ویا بوجور شئیلری گؤرمک و یئمک‌له آغیز سوُلو اوْلماق. ۳-سوّتول لشمک، یئتیشمک، شیره سالماق. ٤-سوُ سالماق، بیر یارا سولو حالا گلمک. ۵-(بلسیز ائیلم) سوُواریلماق، سوُ سپیلمک، سوُ چیلنمک (فا: آب آوردن). to bring water {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سوُوالماق›}.

سوُلانمیش..sulanmış [صفت] سوُ سالمیش، سولو اولموش.

سوُلتان..sultan [آد] باخ: سُلطان.

سوُلتان‌عزیز..Sultan Aziz [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤغه‌میش -داشایاق بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

سوُلتان‌علیلوُ..Sultan Alilu [اؤزل آد] آذربایجان توّرکلری آفشار بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

سوُلدوز..sulduz [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸]. موْغول یوّروشو زامانی‌م۱۱جی یوّزیلده ایرانا گلن بیر طایفانین آدی[۸۵]. --سوُلدوز sulduz : -- بو شهر اوُرمیه‌نین ۱۲۰ کیلومتر گوّنئی اینده یئرآلیب و دنیز سوُلاری سوییه سیندن ۱۳۵۰ متر یوّکسک لیکده‌دیر، ش۱۳۲۰ده اوُرمیه نین بخش لریندن سایبلیردی، و ۹۲ کندی اوْلاراق توْپلام نفوسو* ۲۱٤۰۳ نفرایدی، بخش'ین مرکزی، نقده ۱۱٦۰ نفر و اهالی‌سی شیعه، سوّننو و آزاراق کلیمی و مسیحی قئید اوْلونموشدور، اوْ دؤنم آمار کتابلارینین شیعه لری ایلک سیرادا یازدیغینا گؤره نفوسون چوخو تورک اوْلمالی‌ایدی، بورادا نفوس اورانی‌نی تخمین ووُرماق اوّچون یالنیز ۵۰ فایز تورک و ۳۰ فایز کورد نظره توتولور: اوْ دؤنم ٥٦ کندین اهالی‌سی (۱۵۱۳۳نفر) تورک ایدی و ۳٦ کند ۵۱۱۰ جمعیتله کوّرد اولاراق قئید اوْلونوبدور، لذا اوْ دؤنم بوُ شهرستانین (۱۵۱۳۳ +۵۸۰) نفری یعنی ۷٤ فایزی توّرک و ۲۵ فایزی کوّردا۱ فایزی کلیمی‌ومسیحی‌ایدیلر، ش۱۳۸۵ده شهرستانین جمعیتی توْپلام ۱۱۸۵۱٦ نفر اعلام اوْلوبدورکی ۷۳٤۳۸ نفری نقده شهرینده و ٤۵۰۷۸ نفریده کندلرده اوْتورووردو، بوُ دؤنم ۱۹۱ کنددن ۷۰ کند توّرک و ۱۲۱ کنده کوّرد ویا توّرک وکوّرد بیرلیکده یاشاییردیلار، اوْرتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (۱۹۱/ ٤۵۰۷۸) ۲۳٦ نفر اوْلوردو، لذا کندلرده جمعیتین ۱٦۵۲۰ نفری توّرک و ۲۸۵۵۸ نفری کوّرد ایدیلر، شهر جمعیتی نین یاخلاشیق ۷۵ فایزی تورک و ۲۵ فایزی کوّرد ایدیلر(۵۵,۰۰۰نفر تورک و ۱۸۳٦۰نفر کورد)، توپلام اولاراق شهرستان نفوسونون ۷۱۵۲۰نفری یعنی ٦۰ فایزی تورک و ٤٦۹۰۰ نفری یعنی ٤۰ فایزی کورد لردن اوْلوشور، بیر مسئله‌یه‌ده اشاره اوْلونمالیدیرکی کوّرد کندلری ایکی ساییملامایا گؤره تعداد و جمعیت لاحاظیندان ۳ قات اوْلوبدور بئیله کی ۱۳۲۰جی ایلده ۳٦ کند کوّردایدی ولی ۱۳۸۵جی ایلده بوُ تعداد ۱۲۱ کند اوْلوبدور. --سوُلدوز شهرینین نفوس داغیلیمی: سولدوز شهرینین محله لری اورمیه یولو طرفیندن پیرانشهر یولونا گئدرکن تقریبا بئیله دیر(پارانتئز ایچینده اولان سایی‌لار، عایله تعدادینی تقریبی حالدا نظرده توتاراق، محله‌نین شهره نسبت بؤیوک لوگونو فایز٪ شکلینده نشان وئریلیر): آغزئیوه و شهرداری فلکه‌سی(٦)، امام‌خیابانی(۸)، شیرخورشیدچهاراهی(٤)، فتوحی‌خیابانی(۱۲)، تپه(٤)، سینماچارراهی(٤)، ژاندارمئری فلکه‌سی (۱۰)، چیپه‌نه‌فلکه‌سی(٦)، پاسداران فلکه‌سی(۲)، سوّنبول چارراهی (۲)، دانشگاه فلکه‌سی (۸)، بیمارستان طرفی (۸)، پیرانشهر فلکه سی(۱۰)، ولیعصر پادگانی (۸)، بالیقچی‌خیابانی(٤)، اسماعیل-آبادمحله‌سی(٤)، بومحله‌لرین ایلک ۱۱ محله‌سینده تورکلر یاشایر و بیمارستان طرفینده عایله‌لرین ۲۰ فایزی و پیرانشهر فلکه‌سینده ۸۰ فایزی کورد عایله‌لریدیر، ولیعصر پادگانی، بالیقچی خیابانی و اسماعیل‌آباد محله‌سینده تماما کورد عایله‌لری یاشایر، یوخاریداکی اوْرانلاری اوّست اوّسته قویاندا تقریباعایله لرین ۷۵ فایزی‌تورک و ۲۵ فایزی‌ده کوردلردن اوْلوشور. --سوُلدوز (نقده) sulduz, nəqədə: تاریخی کتابلاردا اشاره اوْلونورکی غازان خان حکومتی زامانی بوُ شهرین اگه‌منلیگی زامانین بؤیوک اُمَراسیندان اوْلاراق سوُلدوز آدلی بیر شخصه وئریلیر، بوُ شخص عئین حالدا سوُلدوز قبیله سینین باشچی‌سی ساییلیردی، سوُلدوزبگ ین اوّن و حئیثیتی اوْقدر چوْخ ایدی‌کی اوْلجایتو، زامانین بؤیوک حاکیمی اوْلاراق، اؤلوم حالیندا اوْغلوابوُسعیدی سوُلدوز خانا تاپشیرمیشدی، بوُ سببه شهرین آدی بوشخص و طایفانین آدی ایله باغلیدیر، لغت باخیمیندان سوُل سؤزو" سوُلا، سوُلان، سوُلاو" کیمی یئر آدلاریندا

گؤروکور و معناجا سوُلو و دؤز یئر معنالاناراق سوُلاماق سؤزونه باغلانیر، سوُلدوُز سؤزوده سوُلو+دؤز کلمه سینین توّرکجه اوُیوم یاساسینا اوُیموش شکلی اوْلمالیدیر و معناجا سوُلو دؤزلره صاحب اوْلان طایفایا اشارت ائدیر. شهرین آدی پهلوی حُکومتی زامانی نقده کلمه‌سینه دؤنده ریلیبدیر، گویا نقده، لُغتده پارچا قیراقلاریندا گؤزل ایشلتمه‌لر و ملیله دؤزمه ایشلرینه دئییلیر. --سوُلدوز بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: شیْخ معروف بوُلاغی و یئددی گؤز بوُلاغی شهرین گؤرمه‌لی و گزمه‌لی یئرلریندن ساییلیر، حسنلوتپه‌سی، حاجی‌فیروز تپه‌سی، بارانلی‌تپه‌سی، تاپیاتپه‌سی، ایلنجی آرخی. --سوُلدوز بؤلگه‌سینین چایلاری: دیلانچی آرخی (قالالار-مهابادچای۱۰b۱s۳٤/ q۰)، نهرخان (گوران آباد-مهابادچای q۱s۱b۱۳)، گُدار (q۱۵s۲b۱۱۰)، --سوُلدوز بؤلگه‌سینین داغلاری: شَله دره (۱۰ک‌ب۱۹۳۱)، حسَن قازان (۳ک‌گ۱۵۲۲)، سُلطان یعقوب (٦ک‌گ ۲۰۲۲)، قالا ماران (۹ک‌گ‌ب۱۷۳۳)، کان اسپی سوُلدوز ۱۱ک‌گ‌ب۱۷۰۰)، مارال داغ (۱۸ک‌ق۲۰٤٦)، یئددی گؤز (۵ک‌گ۱۹۵۰)، قبله داغی (۷ک‌گ‌ب۱٦۱۸)، مهدی خان (۷ک‌گ‌ب۲۱۲۳)، قئیبال (۸ک‌گ۲۱٤۳)، فَرَنگ (۹ک‌گ ۱۹٤۹)، دره سوُر (۱۸ک‌ق‌د۲۳۲۲)، حوله بران (۲۳ک‌ق‌ب ۱۷۱۰)، نامَرْگ (۲٤ک‌ق‌ب۱۹٤۵)، موْولاخَرْک (۲۵ک ق‌ب۱۹۸۵)، نعلبند (۲۵ک‌ق‌ب۱۹۹۲)، راندوُلا (۲۷ک‌ق‌ب ۳۰۰۰)، کانی پیس (۲۰ک‌ب۱٦۳۳)، زندان (۲۵ک‌ب ۱۸۰٦)، کوّله (۲۵ک‌گ‌ب۲۰۸۱)، کانی شیخه (۳۰ک گ‌ب۲۱۵۰)، چوْخوُر/ چُغور (۱۱ک‌گ‌د۲۱۵۹)، فرنگی (۱۱ک‌گ‌د۲۳۱۲)، مام سَوار (۱۵ک‌گ‌د۱۷۳۰)، انجیر (۱۷ک‌گ‌د۱۹۸٦)، چَکی سنجی (۲۰ک‌د۱٤۵۲)، چهارشاخ بسر (۲۰ک‌گ‌د۱۵٤٤)، سارال (۲٤ک‌ق۱٤۷٤)، هاوارمَندَم (۷ک‌گ‌د۱٦۳۰)، محمدامین (۱۰ک‌ق‌د۱۳۸۰)، آغداغ (۱۵ک‌ق۱۵۰۵)، توُزلو (۱۹ک‌ق۱٦۵۰)، قاراگوّلخانا (۲۰ک‌ق‌د۱۸۰۵)، خان طوس (۲۱ک‌ق۲۲۱۷)، کَجکَران (۲۱ک‌ق۲۲٤۱)، قاراداغ(۹ک‌ق‌د۱٦۵۹)، تخت (۲۰ک‌ق‌ب ۲۲٤۷)، قوْربو (۲۵ک‌ق‌ب۱۹۷۷)، حاجی‌عبدالله (۲۵ک ق‌ب۲۵۵۷)، غَزان (۲۷ک‌ق‌ب۲۳٤۸)، چاپان (۲۷ک‌ق‌ب ۲۳٦۸)، دوْلاریم (۳۰ک‌ق‌ب۲۲۰۷)، قالا دوق (۳۰ک‌ق‌ب ۲۳۰۰)، سه جاحا (۳۲ک‌ق‌ب۲۰۲٤)، نوُرحسن (۳۲ک‌ق‌ب ۲٤٦۲)، رینکین (۳۳ک‌ق‌ب۲۱۰۰)، یوْنگوُران (۳۵ک‌ق‌ب ۲۱۰۵)، قاراچال (۳۵ک‌ق‌ب۲۲٤۸)، احمداوْوالی (۳۵ک‌ق‌ب۲۳۸۱)، هَیاس (۳٦ک‌ق‌ب۲٤۵۰)، گوَرمَندَک (۳۷ک‌ق‌ب۱۹٤٤)، کانی گول (۳۷ک‌ق‌ب۲۰۰۵)، کانی سوُ (۳۷ک‌ق‌ب۲۵۱۷)، هاوارقازان (۴۰ک‌ق) اوشنویه، ۲۲۰۲)، بغدادسار (۴۰ک‌ق‌ب۲۱۹٦)، دوُله مشک (۴۰ک‌ق‌ب۲۵۰۹)، بارگوُله (۴۰ک‌ق‌ب۲۵۷۸)، تَزوُرک (۴۵ک‌ق‌ب۲۷۸۳)، هَوار مامیر (۵۰ک‌ق‌ب۲٤۷۰)، پوُرَک (۵۰ک‌ق‌ب۲٤۷۱)، بوْزسینا (۵۰ک‌ق‌ب۳۳۰۰)، بابوله (۵۰ک‌گ‌ب۲۹۸۵)، مَرگ زیارت (۵۲ک‌ق‌ب۳۲۲۳)، -- سوُلدوز(اوّشنو-جنوبی‌اوّشنو) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوّرددولر "حسن آباد کندیندن سوای") امامزادا شیخ رس؛ باب خالاوا/ باب خالدآباد؛ بالاگیر/ بالگیر (۲۵۱×)؛ بیطَرین/ بی‌تریان (۱۲۵×)؛ پئیقالا (۵۰×)؛ تاژان دره/ داشان دره/ دوُوشان دره (۱۵۰×)؛ چپرآباد (۱۰۵×)؛ چهاربُت (۲۵×)؛ حسن آباد/ آسناوا (۲٦۳×)؛ حَق/ هَق (۴۷۰×)؛ ده شمس/ ک-ب (۴۷۰×)؛ ده گُرجی (۲۷۰×)؛ دوْآب (۸۰×)؛ دوُرو (۷۰×)؛ دینخه (۱۱۰×)(بوْش)؛ سَردره (۲۰۳×)؛ سرگیز (۲۰۰×)؛ شیخان (۲۰۰×)؛ صوْفیان؛ قاراسقل (۱٤۲×)؛ قلاتیان/ کلاتیان (۴۵×)؛ کؤهنه‌قالا (۲۵۰×)؛ کانی رش (۹۲×)؛ کانی کسیل (۳۰×)؛ مامدان(بوْش)؛ میرآباد (۹۰×)؛ نالوُس (٦۵۰×)؛ --سوُلدوز(اوّشنو-دشت‌بیل)بؤلگه‌سینین کندلری: (اهالینین چوْخو شکاک کوّردلریندندیر)آغبولاق(۲۷۵×)؛ اسلاملو؛ ترسه بولاق (۱۰۲×) (قوْ: ترسا بوُلاق)؛ چپان مزرعه؛ چهل آسیاب؛ دوُرو؛ دوْستاق/ دوْستک (۷۰×)؛ رَشگوَند؛ سِکانی (۴۱×)؛ سنگر (۵۰×)؛ سیاوان (۱۱۰×)؛ شیوه بوْرو؛ علی آباد؛ عَلیان؛ عَینَ‌الروم (۴۲×)؛ کند ماللا عیسی (۲۴۰×)؛ گرده گُل (۹۰×)؛ گُل ماوَران (۴۰×)؛ گلاز (۴۰×)؛ گنج آباد؛ لوُلکان/ لوُرکان (۹۰×)؛ -- سوُلدوز(اوّشنو-شمالی‌اوّشنو) بؤلگه‌سینین کندلری: (کندیستان اهالی سی چوْغونلوقلا کوّرددولر "آلکاوا کندیندن سوای") اسلام آباد خانلار؛ آلکاوا/ آلقاوا/ ؛ امیرآباد (۳٤۱×)؛ بیروُت آباد؛ بیژآباد؛ بیمزوُرته (۲۰۰×) ؛ پروانا/ پردانا (۵٤×)؛ پوُش آباد (۱۸۰×)؛ پوُلیه/ پوُلیا (۱۲۰×)؛ تاج الدین؛ جبرییل آباد (٦۷×)؛ چشمه گُل (۱۷۰×)؛ حیدرآباد؛ خالد آباد (۲۹۰ کو)؛ خوْرِشت (۱۸۰×)؛ زَمه (۱٤۰×)؛ سیبیان (۵۲×)؛ سینگان (٦۱۳×)؛ شاهین‌آباد؛ شاوانه (۲۱۵×)؛ شیخ عثمان؛ علی آباد (۲۹۰×)؛ قازان آباد؛ کانی سرخ؛ گُرگ آباد/ فجرآباد (۲۰۰×)؛ گُنده‌ویلا؛ گیردکاشان (۲۱۰×)؛ نرزیوه (۴۰۰×)؛ نَلیوان(۴۵۰×)؛ خانلار(۷ک‌د۱٤۰×)، سوُجه (۷ک‌گ‌د ۲۷۰×)، گؤروش آباد (۵ک‌گ‌د ۱۳۰×)، --سوُلدوز(مرکزی-بگیم قالا) بؤلگه‌سینین کندلری: آدا/ تو (۱۱۵×)؛ آغابگلو/ آتابگلو/ تو(۴۲۰×/ تو)؛ اوْخسار تو+کو (۹۰×/ تو)؛ ایراق‌دهنه؛ بَگیم قالا/ تو (۵۰۰×/ تو)؛

بهرام آوا×؛ بایرام‌بوغا، تازاکند جبَل؛ تازاقالا/ تو؛ توْپیوزُآباد/ توْزآباد/ تو؛ چاققال مصطفی× (*۱۹۱×)؛ خَلفَن/ خلیفان× (*۵۱۰×)؛ خلیفه‌لی/ خلفه‌لی/ تو (*۲۳۰×)؛ دایماو×؛ داشداقورا/ دشت قوره×؛ دمیرچی/ تو+کو (*۲۵×)؛ دیزه× (*۸۰×)؛ راهدانا/ رَخدَهَنه (*۱۱۰/ تو)؛ ساخسی تپه/ تو+کو (*۳۰×)؛ کؤپکلی/ تو+کو؛ شرف‌اَلدّین× (*٦۵×)؛ شوه‌له؛ شیخ معروف/ تو (*۱۰۰/ تو)؛ فَرقوزُاد/ فرخزاد/ تو (*۵۰۰/ تو)؛ قاراقصّاب× (*۸۰×)؛ کاروانسارای/ تو؛ کؤپکلی؛ کانی امام×؛ کانی برده حسین اوا×؛ گؤزاَیرَن/ کؤزه‌گران/ تو (*۲۸۰/ تو)؛ گوْرخانا/ تو؛ ماسوُ×؛ محمدشاه/ آ-ی/ تو+کو (*٦۰۰/ تو)؛ ممَلیان/ ممَلی×؛ مهماندار× (*۱۵۰×)؛ نظام آباد/ تو (*۳۳۰/ تو)؛ --سوُلدوز(مرکزی-حسنلو) بؤلگه‌سینین کندلری: اسلام آباد دَلمه/ تو؛ ائمینلی/ امینلو (*۱٦۸/ تو) ؛ بارانلی عجم/ تو (*۱۸۰/ تو)؛ بارانی کوْرد× (*۲۱۰×)؛ تابییه tabiyə (*۱۱۰/ تو)؛ تازاکند دئم/ تو؛ تیت/ آ-ی، حاجی باغلی/ تو (*۲۷/ تو)؛ حاجی‌پوْرووُز/ حاجی پیر اوْووُز/ حاجی فیروز/ تو (*۱٦۰/ تو)؛ حسنلی/ تو (*۸۷۰/ تو)؛ حیدرآباد/ تو؛ داش دوُرگه (*۳٤۰/ تو)؛ لطف آللاه دوُرگه × (*۱۵۰/ تو)؛ دوُرگه ارسخان/ ترگوُن×؛ سارال/ آ-ی/ تو؛ شهرک‌مهدی/ تو؛ شوْراکندی/ تو؛ شوْنقار*۱۰۰/ تو؛ شیخ احمدلو/ تو (*۲۵۲/ تو+کو)؛ شیرین بولاق/ تو؛ طالقان/ تو؛ عجملو (*۲۹۰/ تو)؛ عظیم خانلی/ تو؛ قارابولاق/ تو (*۱٤۰/ تو)؛ قالات× (*۳۵×)؛ عجم کهریز/ تو (*۱۲۰/ تو)؛ کؤوول/ کؤهول؛ گؤل؛ گیرده‌قیْط/ گَرده قیط×(*۳٦۰×)؛ محمدیار(*٦٤۰/ تو)؛ میمَند×؛ وَزنه× (*۱٤۰×)؛ یئدی‌یار/ یادگارلو/ تو (*۳۸۰/ تو)؛ قره‌قیشلاق(۱۲ک‌ق*۱۰۰/ تو)، گؤبک(۱۷ک‌ق*۹۰×)، گؤبکلو(۱٤ک‌گ*۸۱×)، -- سوُلدوز(مرکزی-سوُلدوز) بؤلگه‌سینین کندلری: آرنا× (*۲۲٦/ تو)؛ آغجازئیوه/ تو (*۲۱۵/ تو)؛ آلاگؤز/ آ-ی/ تو (*۲۹۵/ تو)؛ بالیقچی/ تو+کو(*۳۲۷/ تو)؛ بایزاوا×(*۵۰/ تو)؛ بیچَنلی/ تو (*۹۱/ تو)؛ پیه‌جیک/ پئچقالا× (*٦۰/ تو)؛ جاشیران× (*۲۱۱/ تو+کو)؛ چییه‌نه/ چییانا/ تو (*۷۰۰/ تو)؛ حلْبی× (*۹۰×)؛ خیْنخینا/ خنخنه×؛ داش کسن/ تو؛ دربند× (*۲۹۰×)؛ دیلنچی آرخی/ آ-ی/ تو+کو (*۲۵۰×)؛ ذلیلان× (*۱۰۰×)؛ شاوله×؛ علی‌آباد/ الآوا/ تو (۱۰ک.ب *۲۸۳×)؛ اَلمَلیک/ علی‌ملیک/ تو(*۳۱۰/ تو)؛ قارنا×(*۲۸۰×)؛ قالاجیق / تو (*۵۳۰/ تو)؛ قالالار/ تو (*۲۵۰×)؛ کؤووَل/ کؤهول/ تو (*۱۵۰/ تو)؛ کاموس×؛ کهریزه شکاک×؛ کوْیوک/ کوییک×؛ گَلوان× (*۳۲۰/ تو+کو)؛ گوْرناوا/ گوْران‌آباد قازی/ (*۱۳۰/ تو)؛ گوْران‌آباد قزاق (*۲۷۰×)؛ گوْران‌آبادپاشا (*۲۸۰/ تو)؛ لاواشلی/ تو(*۱۵۰×)؛ (بو اوْچ کنده : دیب‌گوْرناوا، قاباق‌گوْرناوا، اورتا گوْرناوا دئییرلر)؛ میرآوا/ تو (*۳۲۰/ تو)؛ نرزه‌مئز× (*۱٤۰×)؛ یوْنُسلو/یوْنوسلو/ تو (*۱۱۰×)؛

سوُلفات..sulfat [آذ، لا: گوکورد] کوْکورد توُرشوسونون دوُزو

سوُلفیت..sulfit [آذ، لا] سوُلفیت توُرشوسونون دوُزو.

سوُلو..sulu [اؤزل‌آذ] هشتَری ده چای آدی.

سوُلواکین..suluəkin [آذ] سولامایا دایانان تاریم، سولو اکین (فا: زراعت آبی). irrigated farming

سوُلوبوْیا..suluboya [آذ] سوُ ایله بوْیانی قاریشدیراراق بوندان دوْزه‌لن بوْیا و اوْنونلا چکیلن رسیم (فا: نقاشی آبرنگ).

سوُلوت..sulut [اؤزل‌آذ] اسماعیللی‌دا چای آدی[۲٤۰].

سوُلوتاریم..sulutarım [آذ] سوُلواکین: سولامایا دایانان تاریم، سولو اکین (فا: زراعت آبی). irrigated farming

سوُلوجا..suluca [آذ] هئریس، قُروه‌ده‌کند، زنجانداداغ آدی {سویوبوْل}.

سوُلوچوُر..suluçur [تاریخی اؤزل‌آذ] گؤی توْرکلر دؤولتی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

سوُلوخان..suluxan [تاریخی اؤزل‌آذ] غربی گؤی‌توْرکلرینه‌باغلی، توْرگیش‌بگلریندن[۷].

سوُلودره..suludərə [اؤزل‌آذ] زنجان و اوجان دا داغ آدی؛ کلئیبر و ضیاآباد، هئریس و اهر ده کند آدی.

سوُلوف..suluf [آذ، بیتگی] بیر نوع داری، معمولا چلتیک تارلالاریندا بیتن، ایری دانالی داری اوْلاراق توْیوق داری‌سی‌دا آدلانیر "چلتیگه خاطر سوُلوف‌لاردا سوُ ایچیر: آتاسؤزو". {سوُ سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

سوُلوق..suluq [آذ] ۱-سوُیو بوْل یئر، سولاق (فا: مرداب). ۲-قوش قفسینده سوُ قویولان قاب (فا: ظرف آب). ۲-قابارجیق، ایچی سولو قابارتی (فا: دمل و جوش آبدار). ۳- قوْیونون ایلک سوْتوندن عمله گلن پنیره اوخشار آغارتی "اوشاق‌لارین هره‌سینه بیرسوُلوق وئردی" (فا: نوعی لبن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوُلوقان..suluqan [اؤزل‌آذ] اینسان‌آدی، باخ: سوُلو+ قان[۷].

سوُلوق‌لاماق..suluqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوُلوق‌عمله گلمک، قابارلاماق.

سوُلوق‌لانماق..suluqlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سوُلوق‌باغلاماق، قاباراوْلماق

سوُلولاشماق..sululaşmaq [تاثیرسیزائیلم] قورولوقدان چیخیب سولو وضعیته گلمک (فا: آبدار شدن).

سوُلولوق..sululuq [آد] سویو چوخ اوْلان یئر، شیره‌لی‌لیک.

سوُله..sulə [اؤزل‌آد] قئیدار ونیشابور، اوُرمیه ده کند آدی.

سوُما..suma [اؤزل‌آد] ۱-سوُمرلرده‌تانری‌آدی[۲۱۱]. ۲-یئرآدی {بو آد سومرلرین سوُما تانریسی نین آدیندان قالان ایز اوْلاراق سومر ملتی نین آدینی داشییر، بؤلگه خالقلاری اوْ دؤنم کیئنگَرلره، سومر دئییردیلر و بو آد شامان دینینی یایانلار دئمکدیر، آیدیندیرکی اونلارین تاپیناقلاریدا اونلارین آدیلا باغلی اولاراق سوُمای آدی وئریلیبدیر و سومای، سومرلرین قوتسال مکانی اولاراق سونرالار بوتون دینلر اوّچون مقدس یئر آنلامیندا ایشله نیبدیر و شکسیز بوُ آد حرف دَییشمه‌سیله عربجه ده صومعه شکلینه گلیبدیر، البتده بوجور یئر آدلارینی صومعه شکلینده یازسالاردا اهالی بورایا سوُما دئییرلر.

سوُمای..sumay [اؤزل‌آد] سوُما: اردبیل، هشتَری، هئریس، کلئیبر، سراب، اهر، میانا، مراغا، اوُرمیه، نیشابور، تاروُم، خالخال‌داکندآدی. هشتَری و مراغا دا چای آدی {سومر‹سوما، باخ: صومعه}.

سوُمادیْل..sumadıl [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {قوتسال زوْلاق یئر}.

سوُماق..sumaq [تاثیرسیزائیلم، ت] اطاعت‌وتقدیم‌ائتمک {باخ: سوُنماق}.

سوُماق..sumaq [آد] بوّتون اوْرتا آسیا و غرب تورکللری آراسیندا سؤیله نن و تانینان بیر نوع کیلیم، باخ: سوّمک.

سوُماق..sumaq [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

سوُماق..sumaq [آد] باخ: سُماق.

سوُماقان..sumaqan [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

سوُمایجیق..sumaycıq [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {سوما+جیق}.

سوُمباتا..sumbata [آد، فا] سورته‌رک بیرسرت سطح و اوّزئیی پاریلداتماق و صافلاتماق اوّچون اوْلان آلت (فا: سمباده).

سوُمر..sumər [اؤزل‌آد] سومئر: اسکی‌تورک‌آدلاریندان، اوغلان‌آدی (فا: ~).

سوُمَران..suməran [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

سوُمرلر..sumərlər [اؤزل‌آد] سومئرلر: سومرلر میلادان ۵۰۰۰ ایل اؤنجه بین‌النهرینه گلمیشلر و بؤیوک امپراتورلوق قورموشلار، سومرلرین اؤنملی شهرلریندن اوُر، اوُروک، ائرئخ، نیپور، کیش، لاقاش، لارساشهرلرینه‌اشاره ائتمک اوْلار، سومرلرین دؤنَمینده هله تک تانری‌لیق دینلری میدانا گلمه میشدی، و سومرلر اوْ بیری خلقلر کیمی (ایلام، هوری، کاسسی، اورارتو، ...) بوُت‌پرست ایدیلر، سومرلرین‌دینی بیر طرفدن اسکی تورک شامانیزم اینی و آیری طرفدن زرتوشت‘یزمین رؤشئیم‌لرینی و قایناقلارینی خاطرلادیر، سومرلرده هر شهرین مستقیل تانریجاسی اولدوغو حالدا بوتون سومرلرین اوّچ واحد تانری‌سی وارایدی ۱-آنو: گؤی تانریسی. ۲-بئل: یئرتانری‌سی. ۳-آآ: درین دره یییه سی، یئنه‌ده سومرلرین بؤیوک رب النوع‌لاریندان نه نه آدلی بیر ایلاهینی آد آپارماق اوْلار، سومرلرین شهر بؤیوگو "پاتئسی" آدلانیردی، چوخ عالیملرجه مصر، یونان، روم، مدنیت‌لری سومر مدنیتیندن تؤره‌مه دیر، سومرلرین بشریته وئردیگی ان اؤنَملی شئیلری بئیله سیرالاماق اولار: ۱-بشریتین ایلک قانونلاری میلاددان ۲۶۰۰ ایل اؤنجه سومرلر طرفیندن یازیلمیش، اوُر شهری عدلیه سندلری "آنا ایتی‌شوُ" قانونلار مجموعه سی، "اورکاجینا کتیبه‌لری" معامله و ارثلیک، هبه، بوشانمایا عاید قانونلاری گؤسته‌ریر. ۲-شفاهی دانیشیق دیلینی یازیبلار و چیوی (میخی) الفباسینین اساسلارینی قویاراق بو خطین کشف اوْلماسیندا بؤیوک رول اوْیناییبلار. ۳-طب، هئیأت و مختلف صنایع ده ایلک آددیم‌لاری آتیبلار. ٤-گئجه گؤندوزو ۲٤ ساعاتا و هرساعاتی ٦۰ دقیقه‌یه وهردقیقه‌نی ٦۰ ثانیه‌یه بؤلمک سومرلرین یادگاریدیر. ۵-دایره‌نی ۳٦۰ درجه‌یه بؤلمک سومرلره عایددیر. ٦-بیر سیرا مئتال‌لارین کشفی، اؤرنک اوچون آلومینیوم، قالوانیزه مادّه‌لرین ایشلَتمه‌سی سومرلره عایددیر، سومرلر م ق۲۰۱۵جی ایلده ایلاملار طرفیندن آرادان گئتدیلر و بیر سیراسی آذربایجان یول ایله اوْرتاآسیایا قاییدیب و بیر سیراسی‌دا سامی‌لرین ایچینده اریدیلر؛ بو مطلبه اشاره ائتمه‌لی ییک سومر کلمه‌سی اَکدلرین طرفیندن بو قوما وئریلن آددیر و اولار اؤزلرینه kiengi (r) کی ائن‌گی (ر) دئییردیلر، آیدیندیرکی سومرلرین شامان دینینه ایناندیقلاری اوچون بو آدلا تانینیبلار و شامااینی سومرجه ده، دین بؤیوکلرینه دئییله‌رک بو کلمه سومرجه کؤکلو کلمه ساییلیر، بو کلمه بیر چوخ تورک ائللری آدی کیمی ار سؤز ایله دوزه‌له‌رک شامان دینینه عاید اولان اینسانلارا اشارتدیر، جالیبدیرکی ار اکی سومرلرین اؤز آدلاریندادا گؤزه دَییر" کیئنگ+ ار، کیئینگر، کینگر، کنگر"، سوُمئرلرین‌اصلی-آدلاریلا توّرکلرین کنگر طایفاسی آدی آراسیندا بنزرلیک اینانیلمازدی و مسلما بوُ یؤنده درین آراشدیرما یارارلی اوْلاجاقدیر، البتده آراز اوْغلو اؤز کتابیندا سومرلرین گؤنئی طرفینده اوْلان بصره کؤرفزینه، کنگر خلیجی آدینی وئریبدیر.

سوُمَرجه‌یئرآدلاری..sumərch yeradları [اؤزل‌آد] آذربایجاندا بیر سیرا یئر آدلاری واردیرکی اوْنلارین تلفظ و اؤزللیکله خالق دیلینده سؤیله نیشلرینه باخاندا اینسانی درین دؤشونجه یه دالدیریر، چونکی بوکلمه لری ایندیکی سؤزجوکلرله معنالاماق ممکن دگیلدیر و یالنیز سومر، اوُرارتو و اوْنلار کیمی التصاقی دیللی قوْملاردان قالان اؤزل‌آدلارلا ایضاح اوْلونا بیلیر و سؤیله نیش

طرزلری اوْنلارین تانری، تانریچا و کرال آدلاریلا اؤرتوشور، بوُ آدلارین نئچه‌سینه اشاره اوْلاراق یئری گلدیکجه آیری بؤلوملرده ده اشاره اوْلوناجاق: سوُمَرین یئر آدی، سومر سؤزیله عینیدیر، ناپیشتا کندینین آدی ایلاملاردا ناپیرتو و سومرلرده اوُت‌ناپیشتیم سؤزونه اوُیماقدادیر، گال‌کندی عینا سومرجه‌ده واردیر، ائرئشکیگال (یئر التی تانری سی)، لوُگال‌باندا (گیلگَمیش‌ین تانری‌سی)، نَرگال(اؤلولر تانری سی)، نینگال (گونشین آناسی و آی تانری‌نین خانیمی) سؤزلرینده گال سؤزونو گؤرمک اوْلار، یئنه ده ماخ سؤزو ائلگاماخ (تاپیناق) سؤزونده گؤرمک اوْلار، کاللا سؤزو بیر آیری یئر آدلاریندادیرکی ساده جه سومر سؤزلرینده تایی واردیر، بو کلمه سومئرجه ایرکاللا سؤزونده و یئنه ده تکلیکده ایشله نیبدیر و یئر آلتی دؤنیاسی معناسیندادیر، آیریجا گال/ قالgal سؤزوده بوْل و اوُلو معناسیندا گلیبدیر، یئنه ده سومرجه ده قالاق kalag سؤزو قالاق و قالین آنلامیندادیر بو کلمه لری قارشیلادیقدا ائله سانیلیر کاللا سؤزو همان قالا کلمه سیدیر، پولادقایا گالا سؤزونو عینا قالا مفهوموندا بیلیر، بوُنلارین یانیندا اوُر/ اوُروک سؤزو شهر معناسیندا سوُمرلرین باشکندی اوْلوبدور، بوُنلارا تای تموز (باهار تانری سی)، شاماش (گونش تانری سی)، آیا (شاماش تانری نین سئوگیلیسی)، ائلاماکو (آغاج--)، ماشوُ/ میشوْ (گونشین باتدیغی یئر، داغ)، دیلموُن (سومرلرین جنتی)، کی(یئر)، ماقان magan (سومرلرین باتی سیندا یئر آدی)، نئدوُ/ نئتی (یئرآلتی دؤنیا بکچی سی)، سین (بؤیوک نجوم تانری سی) کیمی کلمه لره اشاره ائتمک اوْلار [۶۲، ۶۶، ۱۱۶].

سوُمر دیلی..sumer dili [اؤزل‌آد] سومئردیلی:پروتوتورک‌دیللری-آراسیندا ان‌چوخ‌آراشدیرمالار سومر دیلی اؤزه‌رینده اوْلوب، بو سببه بوتون‌پروْتوتوْرک دیللرینی تانیماق اوْچون و اؤزلیلکله قوْنشو قوملار کاسسی، لوللوبی، قوتتی، ایلام (انزان)، اوْرارتو، هیت، هوررى (میتانی)، ماد، مانا دیللرینی تانیماق اوْچون سومرلرین دیلی چوخ بؤیوک و اصلی اؤرنک اوْلابیلیر، اوْرال آلتای دیللری‌نین اؤزلیکلری‌نی سومر دیلی اؤزه‌رینده آشاغیداکی صورتده سیرالاماق اوْلار: ۱-آدلارین حاللانماسی: سومرلرده یؤنلوک حال اکی "دا" اوْلوب وایندیکی تورکجه‌ده "آ، ه" اوْلوبدور، یئرلیک، چیخیش‌لیق اکلری "دا، دان" اکلری عینا سُومر دیلینده ایشله‌نیردی، اؤرنک اوچون "ایندیکی قاپی دان سؤزو؛ سومرجه ده قا-تا سؤیله‌نیردی و بونا تای، قاپی‌نی؛ سومرجه قا-نی، قاپی یا: سومرجه قا-یا، قاپی کیمی: سومرجه قا-گیم، قاپی‌نین: سومرجه قا-نا (ق)، قاپی دا: سومرجه قا-تا". ۲-سومر دیلینده "ک، آن" اکلری ایندیکی کیمی ایشله‌نیردی (اوُر، اوُروک: شهر، ارک/ اؤز، اؤزوک: سوقوشوْ؛ ائشو: ائشیتمک، ائشتوک: قولاق؛ توُرو: دوغماق، توروک، تیریک: دیری؛ ائموک: اممک آلتی؛ سیلیک: تمیز، آری؛ ار: آردیجا گئتمک، ارن: آردیندان گئدن. ۳-فعللرین چکیمی (تصریفی): د حرفی (توُ: دوْغماق، تودو: دوْغدو. ٤-فعلدن آد دؤرزَلدن اک، "م"، توُ: دوْغماق، توُم: وئرمه، تؤرمه، نسیل وئرمه/ توُمو: اوشاق، نسیل. ۵-ساییلار و مرکّب ساییلار: بو گون بوتون التصاقی دیللرده تحلیلی دیللرین ترسینه اوْلاراق اوْن دان ییرمی‌یه قدر سایی‌لار اوْ بیری مرکب سایی‌لار کیمی اوّلجه بؤیوک رقمی اوخونور و سوْنرا کیچیک رقم گلیر (ایلکجه اوْنلوق وسونرا تکلیک) اؤرنک اوچون: اوْن بیر، اوْن ایکی، حال بوکی تحلیلی دیللرده اوْن دان ییرمی‌یه قدر سایی‌لار اوْ بیری مرکب سایی‌لارین ترسینه اوخونوللار: (فارسجادا: یازده، دوازده اوْ بیری سایی‌لارین ترسینه دیر: بیست ویک وبیست ودو، اینگیزجه ده**fifteen twentyfive**) سومر دیلینه باخدیقدا ایندیکی تؤرک دیلینه اویقون اوخونوردو: اوُ اوُش= اوْن اؤچ/ اوْ مین (اوْ ایمما) = اوْن ایکی ٦- سیرا سایی‌لار: ایندیکی تؤرکجه ده، "اینجی، اؤنجو" سیرا سایی‌لارین علامتی دیر (بیرینجی، اؤچونچو) خالق دیلینده یم اکی ده بعضا آرتیریلاراق سیرا سایی دؤزه‌لیر (بیریمینجی، اوچومونجو)، سومر دیلینده "کم، کوم" اکی ایله (خالق دیلینه بنزه‌یه‌رک) سیراسایی دوزه‌لیردی: اوُش کوم: اوچونجو، البته ایندی ده توُوا تورکلری ایچینده "کی، کو" اکلریله سیراسایی دؤزه‌لیر ۷- اسکی پروْتوتورک دیللرینده چوخ کلمه‌لر ایندیکی کیمی ایشله‌نیردی، بو کلمه‌لره کتابین لازیم اولان یئرلرینده اشاره اولوناجاق[۹۷].

سوُ مرجیمه‌یی..su mərciməyi [آد، بیتگی] سوُ مرجیمگی گیللردن، سوُ اؤزونده یئتیشن اؤزن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). **lemna**

سوُ مرجیمگی‌گیللر..su mərciməyigillər [آد، بیتگی] بیرچنکلی بیر بیتگی فامیلی، اؤرنک: سوُ مرجیمگی (فا: تیره ای ازگیاهان). **juncaceae**

سومرکند..sümər kənd [اؤزل‌آد] سومئرکند، سومرکنت: موُغول یؤروشو زامانی سککیزایل مُحاصره‌اوْلونان‌وایدیل‌چایی‌نین اوْرتابؤلومونده شهرآدی[۱۲].

سوُمرمری..su mərməri [آد] باخ: قایماق داشی.

سوُمروُک..Sumruk [اؤزل آد] قازاق-کیچیبوْز-بایوْغلوُ-جاپپاس بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سوُمرین..sumərin [آد] اردبیل'ین‌دیجویجین کندیستانیندا‌خیاو یولونوندابیریئر(*٤٠٠٠/ تو) (قوْ: ثُمرین) {باخ: سومرجه}.

سۇمسوق..sumsuq [آد] یوُمروق، یوُمروقلا ووُرما.

سۇمسوقلاماق..sumsuqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمروقلا ووُرماق. {دۆمسوک› سۆمسوک}.

سۇمقاییت..sumqayıt [اؤزلآد] ق.آذربایجان شهرلریندن و خزر ساحیلینده باکی دان سۇنرا ان بؤیوک شهری ساییلیر {بعضی‌لری سۇمقاییت سؤزونون کؤکونو بیر داستانا و سۇم آدیندا بیر شخصه باغلاییرلار و گویا بیر قیْز، سۇ دالیسیجا گئدن سئوگیلیسی سۇم آدلی شخصه قاییت دئیه‌رک بۇ کلمه دۆزَلیبدیر، البتّه بو سؤزون درین معنالی اوْلماسی شُبهه‌لیدیر؛ سۇم و سۇما سؤزو آذربایجان یئر آدلاریندا تانینمیش آددیر، و قایی بوْیو اوْغوزلارین بیر بؤلومو اوْلاراق تانینیر و بو کلمه لرین بیرله‌شیب یوُوارلاق‌لاشماسیلا بو کلمه دوزه‌لیر: سوما+قایی+ایگید/ سۇم+ قایی+ایت/ سومقاییت: قایی ایگیدلرینین مقدس مکانی، بو سؤزه قوّت اولاراق بیرده قاییت بوْیو واردیر و اوْنلار تۆرکمنلرین تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر و سۇمقاییت دئمک یعنی قاییت بویونون مقدس مکانی دئمکدیر، البته آچیقدیرکی قایی و قاییت بویلارینین بیربیرلرینه باغلی اولماسی و حتی آدلارینین بیربیرینه دَییشمه سی دیل قایدالاری لاحاظیندان اویقون گؤرونور}.

سۇمیلچه‌یی..su milçəyi [آد، دیرگی] قیْن قانادلی، دوُرقون سوُلاردا یاشایان اینجه اوُزون وُجودلو بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). **hydrophilus ephemeroptra**

سۇمیخ..sumıx [اؤزلآد] گده‌بگ‘ده داغ آدی(۲۱۲۵)[۲۴۰].

سۇن..sun [اؤزلآد] ۱-چاغری، دعوت ۲-نزاکت ۳-احسان[۷].

سۇنا..suna [اؤزلآد] ۱-اَمثالسیز گؤزللیک ۲-یاشیلباش‌اؤرده‌گی[۷].

سۇنار..sunar [اؤزلآد] ۱-دعوتکار ۲-جؤمَرت، آبادان[۷].

سۇناق..sunaq [آد] قُربانلیق، اوجاق‌لاردا و دینی تؤرَنلرده کسیلن و قُربان ائدیلن حئیوان ویاهرشئی (فا: قربانی).

سۇناق‌قوُزقان..su quzqanq [اؤزلآد] سوُقناق: کاشغرلی دؤورو اوْغوزلارا عاید بیر شهر آدی[۱۲].

سۇنای..sunay [اؤزلآد] اینسان‌آدی، باخ: سۇن+ آی[۷].

سۇنایان..sunayan [اؤزلآد] چاغیریجی، دعوتکار[۷].

سۇنتای..suntay [تاریخی اؤزلآد] هوُلاکوخان‌ین گَنجلیک آرخاداشی و کوْموتانی[۷].

سۇنج..sunc [آد] نشان، دامغا (فا: ~). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سۇنجا..sunca [اؤزلآد] آذربایجان‘دا چای آدی[۲۴۰].

سۇنچا..sunça [اؤزلآد] سوُناق، آداق[۷].

سۇنچاق..sunçaq [اؤزلآد] سوُناق، آداق[۷].

سۇندلاچ..sundlaç [آد، دی، ت] یوُنگ قوُشو، چاییرقوُشو.

سۇندورماق..sundurmaq [انتدیرگن ائیلم] ۱-سونماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس تقدیم کردن). ۲-(ل) وئرمک.

سۇندوُرو..sunduru [آد، ت] دنیز.

سۇنرگیسی..sunrəgisi [آد، بیتگی] چای و گؤللرین اطرافیندا بیتن ساری چیچکلی اوْتسوْ بیتگی.

سۇنعناسی..su nənası [آد، بیتگی] ۲۰-۹۰ cm بوْیدا قیرمیزیمتیراق رنگلی، آز ویا چوخ توکلو یاپراقلاری و قُوّتلی قوخولو، چوخ ایللیک‌و اوْتسوو بیتگی(فا: نوعی گیاه) **mentha aquatica**

سۇنقا..sunqa [اؤزلآد] سوُناق (تاریخی اؤزلآد) اوْغوزنامه‌ده، اوْغوز’ون توْرونلاریندان[۷].

سۇنقار..sunqar [اؤزلآد] ۱-سوُنقوُر، شاهین؛ ۲-ایلخانلیلار دؤنَمی بیر کوْموتان؛ عُثمان‌اوْغوللارینین‌اوْن‌ایکینجی گؤبَک‌ده‌لریندن[۷].

سۇنقاق..sunqaq [اؤزلآد] سوُناق (تاریخی اؤزلآد) هوُلاکو خان’ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

سۇنقو..sunqu [آد] بؤیوگه سوُنولان ارمغان، سوُنو (فا: ارمغان).

سۇنقور..sunqur [آد، دیرگی] ۱-سوْنقور، کیچیک‌قوشلارلا بسله‌نن و قوش آویندا یارارلانیلان، دوْغان نوْعوندن بیر قوش، آغ دوْغان، شاهین(فا: سنقر). ۲-گؤی تۆرکلر دؤنَمی بگی و کۆرشاد’ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سوْنکقور›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ بو کلمه‌نین تورکجه ده چوخ اسکی اوْلماغینا رغما عربجه الصُقر کلمه‌سیندن آلینماسینی اؤنه سۆررللر (صُقر› سوُقور، سوُنقور) کلاوسون[۶]؛ آرتیرمالی‌ییق دیواندا سوْنکداماق فعلی (سوْنک/ سوْن سؤزوندن) آرخاسیجا قوْوالاماق معناسیندا بو کلمه‌نین کؤکودور چونکی بو قوشون آولاما ایشی بئیله‌دیر}.

سۇنقوُر..sunqur [اؤزلآد] ۱-اینسان‌آدی: ~آی، ~آلپ، ~بای، ~بگ، ~تان، ~تیگین، ~تیمور، ~سنجر، ~خان[۷]. ۲-زنجان دا کند آدی.

سۇنقور..sunqur [اؤزلآد] آذربایجان و همدان بؤلگه لرینین گؤنئی طرفینده و کرمانشاه یاخین‌لیغیندا شهر آدی، ۱۳۲۰ ساییملاماسیندا نفوسو*۱۵۰۰۰نفر تورک قئید اوْلوبدور.

سۇنقور بؤلگه‌سینده تۆرک کندلری.. sunqur bölgəsində türk kəndləri [اؤزلآد] سلیمانشاه (۱٤ک‌ق‌ب *۲۸۰)، عالی بولاق (۱٤ک‌ق‌د *۱٤۰/ غ‌تو)، زنگنه (۱٤ک‌گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)، قیاس‌آباد (٤ک‌گ‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، داشلی بولاق (۷ک‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، زاغان ٤٦ک‌ق‌ب *٦۷۰ نفر)، گؤل تپه، قُروه (٦ک‌گ‌د *٥٤۰)،

سوُنقورآوا..sunqurava [اؤزل‌آد] میانا، رزن، کرج و صحنه دا کند آدی.

سوُنقورجا..sunqurca [اؤزل‌آد] سوُنقوُر یاوروُسو، کیچیک سوُنقوُر[۷].

سوُنقوُن..sunqun [اؤزل‌آد] ۱-یئته‌نک، یئته‌نکلی ۲-سوُنولان، آداق، هیبه ۳-اینسان‌آدی: ~آلپ، ~آپا.

سوُنما..sunma [آد] سوُنماق ایشی، تقدیم (فا: تقدیم). presentation

سوُنماق..sunmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی بیرینه سایقی ایله وئرمک، تقدیم ائتمک (فا: تقدیم کردن) {سومرجه‹سوُم›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سوماق دیواندا اطاعت ائتمک معناسیندا گلیبدیر و سوُنماق سؤزو بو سؤزه باغلی اوْلاراق بیرینه سایقی گؤسترمک مفهوموندادی، بو کلمه‌لر سوّ سؤزونه باغلانابیلیر}.

سوُنو..sunu [آد] ۱-سوُنقو، سونولان شئی، اکرام، دعوت (فا: عرضه). ۲-(ت) چؤرک اوْتو (فا: سیاهدانه) nigella sativa

سوُنوجو..sunucu [آد] سونان، سونقو وئرن، عرضه ائدن(فا: تقدیم-کننده).

سوُنوجولوق..sunuculuq [آد] سونما ایشی، عرضه ائتمه، سونما.

سوُنوش..sunuş [آد] ۱-سوُنماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تقدیم، صوُنُک[۱۴۹]). present ۲-اؤن سؤز (کتابدا) (فا: مقدمه کتاب).

سوُنولماق..sunulmaq [بلسیز ائیلم] سونماق ایشی گؤرولمک (فا: تقدیم شدن).

سوُنولوش..sunuluş [آد] سونولماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تقدیم).

سوُنوم..sunum [آد] سوُنولان هر شئی، سوُنو (فا: تقدیمی).

سوُنی..sunı [آد، ت] کرَن، ائوین دامینا آتیلان شاه‌تیر.

سوُنیت..sunit [اؤزل‌آد] موْغول یوّروشو زامانی م۱۱جی یوّزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی[۸۵].

سوُنیچین..suniçin [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سوُن+ اوّچون[۷].

سوُنیسا..sunisa [اؤزل‌آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سوُنیک..sunık [اؤزل‌آد] سیسا کان: بیرآذربایجان شهری[۹۷]

سوُنیلوفری..su nilufəri [آد، بیتگی] بیر نوع سوُ گولو (فا: نوعی‌نیلوفرآبی).

سوُوئرن..su verən [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

سوُوات..suvat [آد] چای‌لارین دایاز یئری، دایاز چای قیراغی، سوُیون بؤلونن و یا قایناییب چیخان یئری (فا: محل کم عمق کنار رودخانه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سوُو+ات}.

سوُواتماق..suvatmaq [تاثیرلی ائیلم] سوُواماق ایشینی گؤردورمک.

سوُواجاق..suvacaq [آد] سو بندلرینده سوُ آچماغا عاید اوْلان دئشیک.

سوُوار..suvar [اآ، ت] ۱-بیر توّرک بوْیو و بیر شهرآدی، بوُ کلمه سوُبار/ سیبر/ سوُییر شکلینده ده ایشله‌نیبدیر وسوُمر کتیبه‌لریندا سوُبار کلمه‌سی قوُزئی بؤلگه‌لره دئییلیبدیر، بوُ کلمه بیله سوُوار کیمی یئر آدلارینداایز بوُراخیبدیر. ۲-بوْللوق، بَرکت مفهوموندادیر. ۳-(تاریخی اؤزل‌آد) اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷]. {باخ: ساربار، ساو}.

سوُوار..suvar [اؤزل‌آد] ایدیل‌بولغارلاری‌نین قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴].

سوُوارما..suvarma [آد] سوُوارماق ایشی (فا: آبیاری). irrigation

سوُوارماق..suvarmaq [تاثیرلی ائیلم] اکینه سوُ وئرمک، سو ایچیرمک، سو یایدیرماق (فا: آبیاری کردن). to irrigate {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوُواریجی..suvarıcı [صفت] سوُواران (فا: آبیار). water distributor

سوُواریلماق..suvarılmaq [بلسیز ائیلم] سوُوارماق ایشی گؤرولمک (فا: آبیاری شدن). to be/ to get irrigated

سوُواریلمیش..suvarılmış [صفت] سوُوارما ایشی گؤرولموش(فا: آبیاری‌شده

سوُواریم..suvarım [آد] بیر سوُوارمادا وئریلن سوُ مقداری، بیر سوُواریم‌لیق سو (فا: آبیاری). irrigation

سوُواشدیرماق..suvaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوُلاشدیرماق، سوُواق-ووُرماق.

سوُواشقان..suvaşqan [صفت] یاپیشقان (فا: چسبان).

سوُواشقانلیق..suvaşqanlıq [آد] سوواشقان اولما وضعیتی، یاپیشقانلیق.

سوُواشماق..suvaşmaq [قا] بوُلاشماق، اوّستونه سوّرتوله‌رک یاپیشماق (فا: چسبیدن). to stick (to), to cling (to)

سوُواق..suvaq [آد] دوُوار و بیر شئیین اوّستونه ووُرولان پالچیق ویا اوْنا بنزر یومشاق نسنه، سوُواخ (فا: اندود). plaster

سوُواق‌توُتان..suvaq tutan [صفت] سوواخ دوزَلدن.

سوُواقچی..suvaqçı [صفت] سوواخ دؤزلدن و سوواق ووران، سوُواق سوُوایان. plasterer

سوُواقسیز..suvaqsız [صفت] سوُواق چکیلمه میش (فا: بدون اندود).

سوُواق‌قوشو..suvaq quşu [آد، دیرگی] سوُواق قوُشلاریندان اوْرمان لاردا یاشایان ۱۵cm اوُزونلوقدا، اؤتوجو بیر قوش (فا: نوعی پرنده). silta europea

سُوواقلاماق..sovuaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوواق چکمک (فا: اندود کردن) to plaster

سُوواقلی..suvaqlı [صفت] سووانمیش. plastered

سُووال..sual [اؤزل‌آد] قوُسار'دا داغ آدی (۱۶۴۵)[۲۴۰].

سُووالییاتاتا..suvallyatta [اؤزل‌آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

سُوواماق..suvamaq [تاثیرلی ائیلم] سوُواق سوْرتمک، سوُواقلاماق (فا: اندود کردن). to plaster {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سوُ سؤزنه باغلیدیر}.

سُووان..suvan [تاریخی اؤزل‌آد] ساواشچی؛ قازاق اوْیماق‌بگ‌لریندن[۷] قازاق-اوُلوُیوْز بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. {سوْ+آن}.

سُووند..suvand [باخ] سوهان، قوْوارا.

سُووندیرلاماق..suvandırlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاوارالاماق.

سُووانماق..suvanmaq [بل] سوُواماق ایشی گؤرولمک، سوُواق لانماق (فا: اندود شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سوُوالماق‹}.

سُوولاق..suvlaq [اآ، ت] بیر یئرآدی.

سُوهتی..Suhtı [اؤزل آد] توُرکمن-ساریق بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]. {سؤکدو}.

سُوهؤرومجه‌یی..suhörümcəyl [آد، دیرگی] یاریم قانادلی، سوُ اؤزونده یئریین، اینجه، اوزون وُجودلو بیر هؤرومجک نوْعو argyroneta aquantica

سُوهؤرومجه‌یی‌گیللر..suhörümcəyigillər [آد، دیرگی] بؤجک‌لردن بیر سوْی.

سُوُباباتما..suya batma [آد] سویا جوُمما (فا: استغراق). submersive

سُوُیاتاغی..suyatağı [آد] سوُ قاپناغی، یئرآلتیندا سوُ ییغیلان بؤیوک یئر (فا: سفره آبده). aquier

سُوُیاجاق..suyacaq [آد] گؤلمه جه، چیممک اوْچون داش، آغاج و بوُجور شئی‌لرله آخار سوُیون قاباغی توُتولان یئر.

سُوُیاجوممما..suya cumma [آد] سوُیا باتما (فا: ارتماس). submersive

سُوُیاران..suyaran [آد] گمی بورنونون سوُیو یاران بؤلومو.

سُوُیاقو..suyaqu [آد، ت] خوْروزون آیاغیندا کی مهمیز.

سُوُیاگئتمک..suya getmk [تاثیرسیزائیلم] قیسالماق، سوُیاگیرمک (فا: آب رفتن). shrinkage of cloth

سُوُیاگیرمک..suya girmək [تاثیرسیزائیلم] قیسالماق، سوُدا ایساناراق پارچا ییغیشماق (فا: آب رفتن). shrinkage of cloth

سُوُیران..suyran [آد، ت] مناره و بوُنا بنزر کیمی اوُزون اوْلان هرشئی.

سُوُ یَلوه‌سی..su yəlvəsi [آد، دیرگی] سیرتی یاشیل قهوه، قارنی‌قارا، آغ جیزیق لی بیرقوش (فا: نوعی پرنده). rallus aquaticus

سُوُیواوْفوره اوْفوره ایچمک..suyu üfürə üfürə içmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ احتیاطلی اوْلماق.

سُوُیوبوُلاندیرماق..suyu bulandırmaq [تاثیرلی ائیلم] آرانی قاریشدیرماق.

سُوُیوبیر یئردن آخماماق..suyu bir yerdən axmamaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْزگلمه‌مک، یوْلا گلمه‌مک.

سُوُیوپوْفله‌یه پوْفله‌یه ایچمک..suyu püfləyə püfləyə içmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ احتیاطلی اوْلماق.

سُوُیوسوْزوله سوْزوله گئتمک..suyu süzülə süzülə getmək [تاثیرسیزائیلم] کوْر پئشمان قاییتماق.

سُوُیوْسونلاری..su yosunları [آد، بیتگی] یاپراقلاری نشاسته‌لی، چیچک‌سیز، کلروفیللی، شریت کیمی‌سوُچول بیتگی‌لر سوْیو و شعبه‌سی

سُوُیوْسونو..su yosunu [آد، بیتگی] سو یوسونلاریندان کلروفیل‌لی بیتگی نوعو (فا: آلگ ها، خزه وجلبک های آبی).

سُوُیوسوْووولموش دَییرمانا اوْخشاماق..suyu sovulmuş dəyirmana oxşamaq [تاثیرسیزائیلم] خارابا قالماق، ایشله مز حالا گلمک، داغیلماق.

سُوُیوشیرین..suyu şirin [صفت] ۱-سولاری دادلی وایچمه‌لی اوْلان گؤل و چای. ۲-(مج) یاراشیقلی، گوزه خوش گلن، یاراشیق‌لی.

سُوُیوشیرین‌لیک..suyu şirinlik [آد] سوُیو شیرین آدامین اؤزللیگی یاپیشقانلیق، قانی شیرین‌لیک.

سُوُیوْلو..suyolu [آد] آرخ، سوُیون آخیب گئدن یئری (فا: مجرا) channel

سُوُیون..suyun [اؤزل‌آد] (سییوُن، سئویم) سئویملیلیک، سَمپاتی، نیت[۷].

سُوُیوْنجاسی..suyoncası [آد، بیتگی] تاجی آغ سالخیم چیچک‌لی، چوخ ایللیک سو بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه).

سُوُیونچوُق..suyunçuq [اؤزل‌آد] ۱-سئوینچ، سئویملیلیک ۲-مؤژده[۷].

سُوُیونو دَییشمک..suyunu dəyişmək [تاثیرلی ائیلم] هاواسینی دَییشمک، دوْلانماغا ویا بیر ایش اوْچون باشقا یئره گئتمک.

سُو..sü [آد] عسگر، سوُبای {باخ: سوُبای، سوْلنمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک یازیلاریندا گلیبدیر}.

سوْباشی..sübaşı [آد، سوْ+باشی] اسکی‌لرده شهرلرین گؤوَنلیک ایشلرینه باخانلارین باشی.

سؤبکتکین..sübəktəkin [آد] سؤبکگتیگین غزنوی‌لر امپراتورونون قوروجوسو، (فا: سبکتکین) {"سؤ+ بگ+ تگین": سؤ عسگر اولاراق سؤبگ عسگر بؤیوگو، بؤیوک ساواشچی آنلامیندا و تیگین ده خاقانلیق عنوانی دیر، شئبک خان بوکلمه‌نین آیری گؤرکمیدیر سنگلاخ‌دا بوکلمه یاخشی قدملی معنالانیبدیر}.

سؤبگتیگین..sübəgətigin [آد] باخ: سؤبکتیگین.

سؤپنگ..süpəng [باخ: ساپان] باخ: ساپان، سیپه.

سؤپورتمک..süpürtmək [اتدیرگن ائیلم] سؤپورمک ایشینی گؤردورمک

سؤپورقان..süpürqan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {آرین}.

سؤپورگه..süpürgə [آد] سوپورمه آلتی، سؤپورمه‌یه یارایان آراج (فا: جاروب). broom {سؤپورمک +گه}.

سؤپورگه‌اوْتو..süpürgə otu [آد، بیتگی] سوپورگه اوتوگیللردن، اینه یاپراقلی، بوْرو بیچیم‌لی، آغ وپمبه ویا قیرمیزی چیچک‌لی، قوُراق و داغلیق یئرلرده یئتیشن و سؤپرگه دؤزَلتمه‌یه یارایان چالی آغاججیق (زیگیل و حئیوان امجه‌یی گلمه سی خسته لیکلرینده یارالانیلیر[۱۳۶]) (فا: بته جارو، خلنگ). erica

سؤپورگه اوْتو سوْولار..süpürgə otu sovlar [آد، بیتگی] بیر بیتگی سوْیو ericaceae

سؤپورگه چالی‌سی..süpürgə çalısı [آد، بیتگی] باخ: سؤپورگه اوْتو.

سؤپورگه چؤپو..süpürgə çöpü [آد، بیتگی] باخ: سؤپورگه اوْتو.

سؤپورگه‌چی..süpürgəçi [صفت] ایشی سوپورمک اولان(فا: سپور sweeper

سؤپورگه چیلیک..süpürgəçilik [آد] ۱-سؤپورگه‌آلیب ساتما ایشی. ۲-سوپورگه چی‌نین ایشی (فا: رفتگری). street-sweeping

سؤپورگه داری‌سی..süpürgə darısı [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، سؤپورگه دؤزه‌نیلن و داری یا بنزه‌ین بیر بیتگی (فا: جارو، ارزن هندی). sorghun saccharatum

سؤپورگه ساقال..süpürgə saqqal [آد] ایری وقوْرخونج ساقاللی.

سؤپورگه‌لو..süpürgəli [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

سؤپورگه‌له‌مک..süpürgələmək [تاثیرلی ائیلم] تمیزله‌مک، سوپورمک (فا: جارو کردن).

سؤپورگه‌لیک..süpürgəlik [آد] سؤپرگه‌دؤزَلتمگه‌یارایان چالی ویا هر شئی

سؤپورلشمک..süpürləşmək [قا] بیربیریله تارتیشماق (فا: نزاع کردن).

سؤپورله‌مک..süpürləmək [تاثیرلی ائیلم] بیردن آتیلیب توتوشماق.

سؤپورمک..süpurmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤپورگه وبوجور شئیلرله توْز و چؤرچؤپ‌لری بیغماق (فا: جارو کردن). ۲-to sweep (مج)بیرشئیین‌هامی‌سینی گؤتورمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، اینگیلیزجه to sweep کلمه‌سی بو سؤزله ایلگی‌لیدیر}.

سؤپوروجو..süpürücü [صفت] سؤپورن (فا: جاروب کش). sweeper

سؤپوروش..süpürüş [آد] سؤپورمک ایشی ویا بیچیمی.

سؤپوروشمک..süpürüşmmək [باخ] سوپورلشمک.

سؤپورولمک..süpüürülmək [بلسیز ائیلم] سوپورمک ایشی گؤرولمک. to be swept

سؤپوروم..süpürüm [آد، بیتگی] باخ: یئل قوْوان اوْتو.

سؤپورونتو..süpürüntü [آد] سؤپورولن‌شئی، چؤرچوب، توکؤنتو، آتقی (فا: زباله). garbage {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سؤپروک، سؤپورونتو‹}.

سؤپورونتولوک..süpürüntülük [آد] سوپورونتو آتیلان‌یئر،چؤپلوک.

سؤپورونتوجو..süpürüntücü [آد] سوپورنتولری تمیزله ین کیمسه.

سوْت..süt [آد، ت] حئیوان‌و اینسانلارین ممه سیندن ویا بعضی بیتگی‌لردن چیخان آغ آخیجی ماده (فا: شیر). milk

سوْت‌آشی..sütaşı [آد] سوْتلوآش، سوْتلوسیق(فا: شیربرنج) rice milk

سوْت‌آغاجی..sütağacı [آد، بیتگی] ابه کؤمه جی‌لردن، سوْتلو اؤزسوُیو چوخ اوْلان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). galactodendron

سوْت‌آنا..sütana [آد] بیر اوُشاغا سوت وئرمک اوچون استخدام اولان خانیم، بیر اوشاغین آناسیندان باشقا سوْتونو وئرن قادین.

سوْت‌آنالیق..sütanalıq [آد] سوْت آنا اوْلما وضعیتی.

سوْت‌امر..sütəmər [صفت] سوت امن کؤرپه(فا: شیرخوار). sucking

سوْت‌اوْتو..süt otu [آد، بیتگی] سوْت اوْتوگیللردن، یاپراقلاری آرالیق‌لی، باشاق ویا سالخیم‌کیمی‌چیچک‌لری دؤزنسیز اوزونسوْو یادا اوْت سوْو بیر بیتگی (فا: علف شیر). polygala volgaris

سوْت‌اوْتوگیللر..süt otugillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، آیری تاج یاپراقلی، چیچک‌لی‌بیتگی‌لرسوْیو(فا: تیره‌ء گیاهی). polyalacaea

سوْت‌اوْزو..süt üzü [آد] سوْت‌اوْزونده یئغیلان قایماق(فا: سرشیر cream

سوْت‌اوْغول..süt oğul [آد] بیر قادینین امیزدیردیگی اوْزگه اوشاق.

سوْت‌بابا..süt baba [آد] سوْت آنانین اری.

سۆتباجی‌سی..süt bacısı [آد] بیر آنانین سۆتونو امن اوشاق‌لاردان هر بیری، بیرینین آناسی‌نین سۆت وئردیگی اؤزگه قیزا نیسبَتی.

سۆتباغلیلیغی..süt bağlılığı [آد] بیر قادین دان سۆت اؤچون کیمسه‌لرین بیربیرینه باغلیلیغی (فا: رضاعی). foster

سۆتتۆزو..süt tozu [آد] شیرخشک، گرد شیر.

سۆتچو..sütçü [آد] سۆت‌ساتان، سوت‌ایش‌ایله اوغراشان. milkman

سۆتچولوک..sütəçülük [آد] سۆت ساتما ایشی. dairy

سۆتخانا..sütxana [آد] سوت وئریم‌لری ساخلانیلان یئر و ائو. .

سۆتداش..sütdaş [صفت] بیر آنایا عاید سوت قارداش و سوت باجیلار.

سۆتدیشی..süt dişi [آد] اوشاقلیقدا چیخان و یئدی یاشیندا توکولن دیشلر (فا: دندان شیری). milk tooth

سۆتسوز..sütsüz [صفت] سۆتو اولمایان.

سۆتسوزلوک..sütsüzlük [آد] سۆتو اولماما وضعیتی.

سۆتشکری..süt şəkəri [آد] لاکتوز.

سۆتشوربا‌سی..süt şorbası [آد] سۆت‌له دؤزه‌نیلن شوربا.

سۆتقابی..süt qabı [آد] سوت‌تؤکولن قاب (فا: شیردان). abomsum

سۆتقارداش..süt qardaş [آد] آنالاری بیراولمایان و بیر قادیندان سۆت امن اوشاقلار (فا: برادر رضائی). foster brother

سۆتقیزی..süt qızı [آد] بیرخانیمین اؤزگه اوشاغینی امیزدیردیغی قیز.

سۆتگؤلونه دۆشمک..süt gölünə düşmək [تاثیرسیزائیلم] رفاه و سعادت ایچینده یاشاماق، وار دؤولتلی اولماق.

سۆتلج..sütəlc [آد] سۆت شکر و دؤیودن پیشیریلن بیر جؤر دادلیجا و شیرنی (فا: نوعی شیرینی شیردار).

سۆتلندیرمک..sütəlndirmək [تاثیرلی ائیلم] سوتون‌چوخالتماق (فا: شیردارکردن).

سۆتلنمک..sütlənmək [تاثیرسیزائیلم] سۆتلو اولماق.

سۆتلو..sütlü [صفت] سۆتو بول اولان، یاخشی سۆت وئرن(فا: پرشیر).

سۆتلوآش..sütü aş [آد] سۆتلو سیییق، باخ: سۆت آشی.

سۆتلوپیلوو..sütlü pilov [آد] سوتله حاضرلانان پیلوو.

سۆتلوجه..sütlücə [آد، بیتگی] باخ: دؤیون چیچگی. بیر بیتگی آدی.

سۆتلوچؤرک..sütlü çörək [آد] بیر نوع سوتله پیشیریلن چؤرک.

سۆتلوسۆموک..sütlü sümük [آد] اوشاقلار آراسیندا یئمه‌لی بیر شئیی گیزله دیب تاپماغا چالیشاراق اویناندان بیر اویون آدی.

سۆتلوسیییق..sütlüsıyıq [آد] سۆت و دؤیودن حاضرلانان دوُرو یئمک.

سۆتلوک..sütlük [آد] ۱-سۆت قویماغا یارایان قاب (فا: شیردان). abomsum ۲-سوت وئرمک اؤچون یئتیشدیریلن، سوت وئرن ساغمال (قوْیون و.) (فا: شیرده).

سۆتلوک‌اوتو..sütlük otu [آد، بیتگی] چوخاچیچگی گیللردن یاپراقلاری سالاتا کیمی یئییلن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). glaux maritima

سۆتلوکنگل..sütlü kəngəl [باخ] دوه تیکانی.

سۆتلو کؤکه..sütlü kükə [آد] اوزونه سوت و سوتله قاتیشمیش شئیلر وورولان کوکه (فا: شیرمال). pastry made with milk

سۆتلولوک..sütlülük [آد] سوتلو اولما اؤزللیگی (فا: شیرداری).

سۆتلویایما..sütlü yayma [آد] سوتله دؤیودن پیشیریلن بیر یئمک.

سۆتله‌ین..sütləyən [آد، بیتگی] سوتله‌ین گیللردن، یاپراق و کؤکلرینده سۆته بنزر اؤز سوُیو اولان وبوُ شیره‌دن طبابتده یارارلانیلان اوتسوْو بیتگی(فا: نوعی گیاه)euphorbia{سۆت-سؤزوندن}.

سۆتله‌ین‌گیللر..sütləyəngillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، ۷۰۰ نوعو اولان بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک: سۆتله‌ین، خیناوتو، مانیوق (فا: نوعی گیاه). euphorbiaceae

سۆتماوی‌سی..sütmavisi [صفت] چوخ آچیق گؤی رنگی.

سۆتو پۆزوق..sütü pozuq [صفت] کؤتو سوْیدان گلن.

سۆتوئرمک..süt vermək [تاثیرلی ائیلم] امیزدیرمک.

سۆتوئرن..süt verən [باخ] سوتلو.

سۆتول..sütül [صفت، سۆت+ول] ۱-هله یئتیشمه میش، سولو و سۆت کیمی‌دنه‌سی اولان بیتگی (فا: سنبله). ۲-(مج)گؤزل و آغ قیرمیزی قیز و قادین.

سۆتوللشمک..sütülləşmək [باخ] سوتوللنمک.

سۆتوللنمک..sütüllənmək [تاثیرسیزائیلم] سوتول حالاگلمک، یئتیشمه‌یه اؤز قویماق.

سۆتوللوک..sütüllük [آد] سوتول‌اولما وضعیتی، یئتیشمک اؤزه‌ره اولما.

سۆتوم حلال اولسون..sütüm halal olsun [اؤنلم] آنانین طرفیندن اوولادینا ممنونلوق اؤچون دئدیگی بیر سؤز، حالال سۆت اَمیش.

سۆته‌جر..sütəcər [صفت، سۆت+جر] سۆت سؤزلوک‌دن ناخوش اولان.

سوّتهزَر..sütəzər [اؤزل‌آذ] کیوی ده کندآدی {سوّ+دوّزَر: اوْردو صاحبی}.

سوّتیوْلو..sütyolu [آذ] سامان یولو: "کهکشان‌راه شیری" milky way

سوّتیین..sütiyən [آذ، فرانسیزجا] دؤشلوک، لئچیک، کوْرسئت (فا: کرست).

سوّجه..sücə [آذ] داری کوّلَشی[۲۲۴].

سوّچومک..süçümək [تاثیرسیزائیلم، ت] دادلی اوْلماق، گؤزللشمک.

سوّچوک..süçük [آذ، ت] ۱-شراب؛ دادلی؛ ۲-تؤرکمَنلرین، یوْموُت، آتابگ، کیچیک تاتاراوْیماقلاری، اوْلوباباالاریندان[۷].

سوّدوک..südük [آذ] سیدیک، ایشک، بؤیرک‌لردن چیخان دیشقی (فا: پیشاب). urine {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سیدؤک› دیواندا سیذمک کلمه‌سی ایشه‌مک مفهوموندا بو کلمه‌نین کؤکو سایبلیر}.

سوّدوک اؤلچر..südük ölçər [آذ] سودوک مقدارینی اؤلچولوین وسیله (فا: پیشاب سنج). ulrinometer

سوّدوک بوْروسو..südük borusu [آذ] سوّدوک گلینن یئر، سوّدوک یوْلو

سوّدوک توْرباسی..südük torbası [آذ] سوّدوکلوک (فا: مثانه).

سوّدوک قابی..südük qabı [آذ] سوّدوکلوک (فا: مثانه).

سوّدوک قوْووُغو..südük qovuğu [آذ] سوّدوکلوک (فا: مثانه).

سوّدوکلوک..südüklük [آذ] جانلی‌لاردا سوّدوگون یئغیلدیغی اوْرقان (فا: مثانه). chamber pot، bladder

سوّدوک‌له‌مک..südükləmək [تاثیرسیزائیلم] ایشه‌مک (فا: شاشیدن). to piss

سوّدوک یئری..südük yeri [آذ] ایشه‌مه یئری (فا: شاشگاه). latrine

سوّدوک یوْخلاما..südük yoxlama [آذ] سودوک اؤزللیک‌لرینی اینجه‌له‌مه (فا: تست ادار). urinalysis

سوّدوک یولو..südük yolu [آذ] سودوک بوْروسو (فا: پیشاب راه). urethra

سوّدوکلو..südüklü [صفت] سوّدوک بولاشمیش اوْلان.

سوّدون..südün [تاریخی اؤزل‌آذ] سوّت+ اوّن، سوْیلو؛ اوْغوزنامه'ده بیر بگ آدی[۷].

سوّده..südə [آذ] حئیوانلارین یئدیگی بیر نوع اوْت[۲۲۴].

سوّربه..sürbə [آذ] سوّرو، قاتار، دسته "دوُرنا سوّربه سی".

سوّرتج..sürtəc [باخ] سوّرتگو.

سوّرتْدورمک..sürtdürmək [ائتدیرگن ائیلم] سوّرتمک ایشینی گؤردورمک.

سوّرتقج..sürtqəç [آذ] سوّرتکج، سوّتقچ، سوّرتگو (فا: ماله).

سوّرتگو..sürtgü [آذ] بالاجا دیشجیک‌لری اوْلان و سوّرتمه‌یه یارایان آلت، سوُواما ایشینه یارایان وسیله (فا: ماله).

سوّرتگوله‌مک..sürtgüləmək [تاثیرلی ائیلم] دوُواری‌سوّرگوایله سوّوانماق.

سوّرتگویاغلاری..sürtgü yağları [آذ] بیر شئیی یاغلاما و سوّرتمک اوْچون نفت‌دن اعمال ائدیلن یاغلارین گنل آدی.

سوّرتمک..sürtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی آیری شئیین اوْستونه چکمک، توْخوندورماق، اوْوخالاماق، دَیدیرمک "یاغی اوْزونه سوّرتمک قابلاری سوّرتمک" (فا: مالیدن، ساییدن). to rub, to rate ۲-یارارسیزجا دوْلانماق، آماجسیز دوْلانماق "واختینی سوّرتمک" (فا: وقت گذرانی کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سوّرمک فعلینین متعدی شکلی}.

سوّرتوجو..sürtücü [آذ] سورتمک ایشینی گؤرن(فا: ساینده) grinder

سوّرتوش..sürtüş [آذ] سوّرتمک ایشی ویا بیچیمی.

سوّرتوشدورمک..sürtüşdürmək [ائتدیرگن ائیلم] ایکی شئیی بیربیرینه سوّرتمک.

سوّرتوشکن..sürtüşkən [صفت] ساتاشان (فا: مزاحم). obtrusive

سوّرتوشکن‌لیک..sürtüşkənlik [آذ] آداما سوّرتوشمه وساتاشما اؤزللیگی.

سوّرتوشمک..sürtüşmək [قا] ۱-بیربیرینه سوّرتولمک. to rub each other ۲-آنلاشمازلیق ائتمک. to cavil، to tease {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوّرتوک..sürtük [صفت] ۱-اؤزباشینا اوْلان کیمسه (قادین)۲-بوش بوش گزن. ۳-سیْرتیق، اوُتانماز.(فا: چشم دریده). impudent ٤-سوّرتولوب یئییلمیش‌حالدا اوْلان شئی"سوّرتوک‌سیککه، سوّرتوک-قاب" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

سوّرتوکلشمک..sürtükləşmək [تاثیرسیزائیلم] سورتوک وضعیته گلمک.

سوّرتوکلوک..sürtüklük [آذ] سوّرتوک اوْلما وضعیتی، سیرتیق‌لیق، اؤزلولوک، اوُتانمازلیق (فا: بی حیائی). impudence

سوّرتولمک..sürtülmək [ایل] ۱-بیرشئی آیری شئیه توخوناراق چکیلمک (فا: ساییده شدن). to be rubbed ۲-یاخیلماق، چکیلیب سوُوانماق "سوّرتولوب یاغلانان قیلیج". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوّرتولمه..sürtülmə [آذ] سوّرتولمک ایشی (فا: ساییدگی). wear

سۏرتونمک..sürtünmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونو بیر یئره و شئیه سۏرتمک (فا: مالوندن). to rub ۲-بدنینی یویوناراق سۏرتوب چیرکینی چیخارماق (فا: کیسه کشیدن). ۳-بیرینه ساتاشماق. to cavil

سۏرتونمه..sürtünmə [آد، فیزیک] ایکی شئیین بیربیرینین اۏستونده چکیلمه‌سی (فا: اصطکاک).

سۏرتونمه‌ین حرفلر..sürtünməyən hərflər [آد، دیلب] سورتونمه اؤزللیگی اولمایان حرف" م، ن، ل، ر، حرفلریندن آیری حرفلر" (فا: حروف غیر اصطکاکی). fricative consonant

سۏرتونن..sürtünən [صفت] سورتوله‌رک حرکت ائدن.

سۏرتونن سس‌سیز حرف..sürtünən səssiz hərf [آد، دیلب] سورتونمه اؤزللیگی اولان حرف "م، ن، ل، ر" (فا: صامت اصطکاکی). vocla

سۏرتونوش..sürtünüş [آد] اصطکاک (فا: سایش). friction

سۏرتەله‌مک..sürtələmək [تاثیرسیزائیلم] توْخونماق.

سۏرَج..sürəc [آد] بللی بیرسۏنوجا یئتیشن دۏشونجه آخیشی، بللی بیر سونوجا دوْغرو گئدیش (فا: پروسه). prosess

سۏرجیدا..sürcida [آد] دلیب کئچن جیدا، باتان میزراق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سۏرْچ..sürç [آد] باخ: سۏرچمه.

سۏرْچک..sürçək [آد، ت] سۏرچوک: گئجه توپلانتی‌سی.

سۏرچوک..sürçük [آد، ت] سۏرچَک: گئجه توپلانتی‌سی.

سۏرْچمک..sürçmək [تاثیرسیزائیلم، ت] یئرییه‌رک یانلیش آددیم آتیب دنگه سینی پوْزماق، یانیلماق. {باخ: زۏیمک}.

سۏردورمک..sürdürmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-سۏرمک‌ایشینی گۏردور-مک. ۲-یئری و اکینی شوخوملاماق (فا: فس شخم زدن). ۳-دوام ائتدیرمک، بیر جهته یۏنَلتمک. t~ to drive {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سۏردوروجو..sürdürücü [صفت] (فا: مدر). laxative

سۏردوروش..sürdürüş [آد] سۏردورمک ایشی ویا بیچیمی.

سۏرَر..sürər [اؤزل‌آد] ۱-عسگر سِوق ائدن ۲-دؤللـه‌ین[۷].

سۏرسات..sürsat [آد] ساواشا گئده‌رک یوللاردا یئرلیلردن مختلف شئیلری رایج دَیَرینه ویا وئرگی اوچون ساتین آلماسی، وئرگی (فا: مالیات) {بوُ کلمه سۏرمک و ساتماق فعل‌لریندن آلینمادیر، چونکی گئچمیشده معمولا وئرگی‌نی مال داواردان آلاراق هر کیم وئرمه‌ینده دئییردیلرکی سۏر سات و وئرگی‌نی وئر و بو کلمه تدریجا وئرگی آنلامیندا ایشله‌نیب، سوُرسات شکلینده فارسجایادا گئچیبدیر[۶]}.

سۏرسوموک..sürsümük [آد] ۱-بیر یئمگین سوموکلو و ات‌سیز بؤلوملری (فا: استخوان). very thin meat ۲-(مج) ضعیف حئیوان.

سۏرفه..sürfə [آد، دی، عربجه] قوُردجوق، بعضی جانلی اوْرقانیزملرین (بؤجکلرین) ایلک انکشاف مرحله‌لریندن بیری.

سۏرقج..sürqəc [آد] سۏروشمک‌اۏچون‌اوْلان‌آلت، قار، بوز ویا سوُیون اۏستونده زۏومه‌یه یارایان آیقیت، قایقاج (فا: سورتمه).

سۏرْک..sürk [آد، ت] سوْیوقدان دوْنما، قاتی لاشما.

سۏرَک..sürək [آد] ۱-مُدت، سۏره (فا: مدت). Duration ۲-سۏرک۲sürək(آد) ۲-حئیوان سۏروسو، بؤیوک سۏرو. ۳-بیر ویا بیر نئچه حئیوانین اوْوچولار طرفیندن دؤوره‌یه آلینماسی ویاخوْد یوُواسیندان چیخاریلماسی ایشی. ٤-سۏرک۳(اؤزل‌آد) بجنورد دا کند آدی.

سۏرَک‌سیز..sürəksiz [صفت] آز سۏرَن، داوامسیز، سۏره‌سیز، چوخ سۏرمه ین، چوخ قیسا (فا: کوتاه مدت، غیر ممتد).

سۏرَک‌سیزلیک..sürəksizlik [آد] داوام‌سیزلیق، سوره‌سیزلیک (فا: عدم‌تداوم).

سۏرَکچی..sürəkçi [آد] حئیوان اوْولاماسیندا اوْوو اوْوچولارا طرف قوْوان و سورن کیمسه.

سۏرَکلی..sürəkli [صفت] کسینتی‌سیز اوْلاراق سۏرَن، داواملی، دایما، سوره‌لی (فا: ممتد، پایا). permanent، protracted

سۏرَکلی اولاراق..sürəkli olaraq [ظرف] علی الدوام، دایما. all the time

سۏرَکلی سس..sürəkli səs [آد، دیلب] داواملی سس (فا: صدای ممتد). continual sound

سۏرَکلی‌سیز..sürəklisiz [باخ] سۏرَک سیز.

سۏرَکلی‌لیک..sürəlilik [آد] سۏرَک‌لی اوْلما وضعیتی، سوره‌لی‌لیک (فا: مداومت). duration

سۏرگَئت..sürgət [ظرف] سوْنسوز اوْلاراق، سوْنسوزلوغا قدر.

سۏرگَج..sürgəc [باخ] سۏرقج.

سۏرگو..sürgü [آد] ۱-بؤیوک تاپان، اکین تاپانی. ۲-قاپی گئچیتی، قاپی سۏرگوسو، قاپی و پنجره‌نی باغلاماق اۏچون اولان پارچا (فا: کشو). drawer ۳-دوُوار سوُواما آراجی، سوُواق سۏرگوسو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، توْخوم سپیلمیش یئری یاستی وصاف ائیله ین آراج، تاپان}.

سؤرگو داشی..sürgü daşı [آد] پیچاق ایتیلدن داش، ایندی بوُ داشلار دایره کیمی ماشین‌لاردا ایشله‌نیر. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤرگوقوْلو..sürgü qolu [آد] پیستوْن‌قوْلو، شاتوْن، سلاح-سؤرگوسونون‌قوْلو.

سؤرگولنمک..sürgülənmək [بلسیز ائیلم] ۱-اکین یئری تارازلانماق. ۲-قاپی‌نین سؤرگوسو گئچیریلمک، دوُوار سوُوانماق.

سؤرگولەمک..sürgüləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اکین یئرینی تارازلاماق. ۲-قاپی‌نین سؤرگوسؤنو یئرینه گئچیرتمک.

سؤرگون..sürgün [صفت] سوچلویا وئریلن بیر جزا نوعو، بو حؤکمه گؤره سوُچلو بللی سؤره ده بللی بیر یئرده قالمالیدیر؛ یاشادیغیندان باشقا یئرده و زورلا جزا اولاراق گؤندرمه (فا: تبعید). exile، banishment {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بیر یئردن قووولُموش؛ باخ: سورمک}.

سؤرگه..sürgə [آد] باخ: سؤرگو[۲۲۴].

سؤرگئت..sürget [اؤزل‌آد] ۱-قالیْجی ۲-چاپار، پوْستاجی[۷].

سؤرم..sürəm [آد] بللی بیر دؤنم و زامان.

سؤرمک..sürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آراج‌لاری ایشلَتمک، بیر حئیوان یا بیر سؤرونو قاباغا و ایلَری آپارماق (فا: راندن). to drive ۲-بیرایشی ایلری آپارماق. ۳-یئری کوْتانلا سؤرمک، شوْخوملاماق. to plough ٤-بیر مادّه‌نی اینجه و نازیک حالدا بیر سطح و اؤزئیه یاخماق. ۵-(تاثیرسیزائیلم) دوام ائتمک، زمان گئچمک. to last, to continue ٦-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "عؤمور سؤرمک، جفا سؤرمک، دؤوران سؤرمک، حیات سؤرمک". {سومرجه ‹سوُر›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ: ۱-سؤرمک و دوام ائتمک. ۲-قیزماق، هیسلنمک؛ بو کلمه‌دن آلینان بیر سیرا کلمه‌لرده بو مفهومو گؤرمک اولار: سؤرتمک (فعلین متعدی شکلی)، سؤرمه (گؤزه سورتولن شئی)، سؤرگو، سؤرگون، سؤرو، سؤرج، سؤرکلی، سؤروشمک، سؤرومک، سورتگو؛ فارسجا "سُرسره، سُریدن، سُر خوردن، سورتمه، سورچی" کلمه‌لری بو فعلدن آلینما کلمه‌لردیلر}.

سؤرمه..sürmə [صفت، باخ: سؤرمک] ۱-چکیلمک‌له آچیلان شئی "سورمه کیلید، سورمه قلمدان، سورمه کشوو"، باخ: سؤرگو، سیییرمه (فا: کشو). ۲-گؤزه ووُرولان بیر نوع بزک، قادین‌لارین گؤزلرینه و قاشلارینا چکدیکلری قارابوْیا و توْز (فا: سرمه). antimony، wire-ribbon ۳-سورمک ایشی. ٤-سورمه رنگی، سؤرمه ایی. dark-blue ۵-کیمیاوی بیر ائلئمئنت، گؤموشو کؤورک مئتال[۱].

سؤرمه‌سیز..sürməsiz [صفت] سؤرمه‌لنمه میش.

سؤرمه‌قابی..sürməqabı [آد] سؤرمه‌لیک (فا: سورمه دان).

سؤرمه‌کلید..sürmə kilid [آد] قاپی دالینا سالان گئچیت. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سؤرمه‌گؤبه‌لک‌گیللر..sürmə göbələk gillər [آد، بیتگی] سؤرمه گیللر؛ بیتگی و تاخیل توْخولارییندا یاشایان سؤرمه و یا راستیق دئییلن خسته‌لیگی دؤزَلدن بیر گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ).

سؤرمه‌لی..sürməli [اؤزل‌آد] قاراقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

سؤرمه‌لی..sürməli [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.ملیکان دا کند آدی.

سؤرمه‌لنمک..sürmələnmək [تاثیرسیزائیلم، بل] قاش، گؤز و کیپریک‌لرینه سؤرمه چکمک، سورمه چکیلمک (فا: سرمه کشیدن).

سؤرمه‌له‌مک..sürmələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤرمه چکمک (گؤزه) (فا: سرمه کشیدن). ۲-چکمه‌جه و سوره‌مه‌نی آچیب باغلاماق.

سؤرمه‌لی..sürməli [صفت] ۱-سؤرمه چکیلمیش. with antimony ۲-(دده) یئر آدی "آغجاقالا سؤرمه‌لی".

سؤرمه‌یی رنگ..sürmeyi rəng [آد] قارا ایله گؤی آراسیندا اوْلان رنگ.

سؤرمه‌لیک..sürmələk [آد] ۱-سؤرمه قابی. ۲-سؤرمه دؤزَلتمک اؤچون گره کن شئیلر.

سؤرَن..sürən [اؤزل‌آد] ۱-عسگرسِوق‌ائدن، ساواشاعسگر یوْللایان ۲-هایقیْریْش، نارا، ساواش ناراسی ۳-بزک، ماکیاژ[۷].

سؤرَن‌آوی..sürən avı [اؤزل‌آد] هریانی قوشاتیلمیش توْپلو حالدا دؤزنله نن آو[۲۲٤]. {سؤرمک سؤزوندن}.

سؤرو..sürü [آد] حئیوان توپلولوغو، جانلی هرشئیین یئغینی، چوخ چوخ، دسته، قاتار (فا: رمه). herd {سومرجه ‹سوُروم›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤروغ›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سؤروک›}.

سؤرو سؤرو..sürü sürü [ظرف] سایی‌سیز، چوخ چوخ، بؤیوک دسته‌لرله.

سؤروتله‌مک..sürütləmək [تاثیرلی ائیلم] سؤروتده‌مک: یئرده چکه‌رک آپارماق، to drag, to trail, to shuffle

سؤروتله‌مه..sürütləmə [آد] سؤروتله‌مه، بیرنوع‌باشماق(فا: دمپایی slippers

سؤروتمک..sürütmək [تاثیرلی ائیلم] چکه‌رک آپارماق، باخ: سوروتله‌مک.

sürütmə..sürütmə [آد] ۱-ائوده و بوجور یئرلرده یارارلانیلان ساده بیر باشماق، ائو آیاق قابی‌سی، سؤروتله‌مه (fa: دمپائی)slippers ۲-تکرسیز و چکیله‌رک‌سورولن‌بالاجا مینیت (قار چمن اوسته). ۳-سیییرتمه، میز چکمه جه سی.

sürücü..sürücü [آد] حئیوان ویا داشیتی سؤرن(fa: شوفر). driver

sürücülük..sürücülük [آد] سوروجونون ایشی، شوفرلیک (fa: رانندگی). driving

sürüş..sürüş [آد] سؤرمک ایشی ویا بیچیمی.

sürüşdürmək..sürüşdürmək [تاثیرلی ائیلم] تاراز بیر سطح ده حرکت ائتدیرمک، قالدیرمادان ایره‌لی ایته‌له‌مک (fa: لغزاندن). t~ to slip

sürüşdürülmək..sürüşdürülmək [بلسیز ائیلم] سوروشدورمک ایشی گؤرولمک.

sürüşək..sürüşək [باخ] سوروشکن.

sürüşkən daşı yazıtı..sürüşkən daşı yazıtı [اؤزل‌آد] باخ: خیاو.

sürüşgən..sürüşgən [صفت، باخ: سؤرمک] تامایمله تاراز اوزه‌رینده بیر شئی دورمادان زؤووشن (fa: لیز). sloppery

sürüşgənlik..sürüşgənlik [آد] سوروشکن شئیین حالی.

sürüşmək..sürüşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-سؤروشکن بیر سطح‌ده-گئتمک، زؤومک (fa: سریدن). ۲-چکیلمک. ۳-گؤزه گؤرونمه‌دن و بیرینه حسّ ائتدیرمه‌دن گئتمک، اکیلمک، یوْخ-اولماق {سورمک›سؤرومک+ش›سوروشمک›زؤووشمک ›زؤومک؛ فارسجا" سُر، سُریدن" بوُ سؤزدندیر، باخ: سؤرمک}.

sürük..sürük [صفت] ۱-سؤرولموش و آرینمیش شئی، دوُرو (fa: صاف). ۲-چکیلمیش ۲-بابوُرخان دؤنَمی بگی[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

sürüklətmək..sürüklətmək [تاثیرلی‌ائیلم] سؤروکله‌مه‌سینی ساغلاماق.

sürükləndirmək..sürükləndirmək [تاثیرلی ائیلم] سؤروکلنمه‌سینی ساغلاماق.

sürüklənmək..sürüklənmək [بلسیز ائیلم] ۱-سؤروک‌له‌مه ایشی گؤرولمک. ۲-(س) اؤز اؤزونو سؤروک‌له‌مک.

sürüklənış..sürüklənış [آد] سوروک لنمک ایشی ویابیچیم.

sürükləmək..sürükləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤرومک، یئرده چکمک. ۲-کؤتو بیر وضعیته گؤتورمک. t~ to drag

sürüyüş..sürüyüş [آد] سوروکله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

sürülmək..sürülmək [بل] ۱-سؤرمک‌ایشی گؤرولمک. to be driven ۲-یئرکوتانلا شوْخوملانماق. to be ploughed ۳-سؤرگؤنه یوْلانماق "سؤرگونه سؤرولمک". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر گلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

sürülü..sürülü [آد، بیتگی] یاز آیلاریندا بیتن و آش پئنجَری کیمی ایشله‌دیلن بیر نوع جیْر بیتگی (fa: نام‌گیاهی).

sürülüş..sürülüş [آد] سؤرولمک ایشی ویا بیچیمی.

sürüm..sürüm [آد] ۱-سؤرمک ایشی، بیر پارانین گئچرلی اوْلماسی، ادامه، رواج (fa: تداول). continuation ۲-چکمه‌جه، میزلرده‌اوْلان کشو. ۳-قادین‌لارین کیپریک‌لرینه چکیلن قارا بویا. ٤-سونبول ده دانالارین قارالیب توزکیمی اوْلماسیندان عبارت بیرخسته‌لیک.

sürümsüz..sürümsüz [صفت] سؤرومو اوْلمایان (fa: غیرمتداول).

sürümək..sürümək [تاثیرلی ائیلم] سؤروکله‌مک، یئرده چکمک، چکه چکه آپارماق (fa: روی‌زمین کشیدن). to shuffle, to drag {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سؤدره‌مک›: دارتماق، چکمک، باخ: سؤرمک}.

sürümlü..sürümlü [صفت] سؤرومو اوْلان، ادامه سی اوْلان (fa: متداول).

sürümlü olmaq..sürümlü olmaq [تاثیرسیزائیلم] ادامه تاپماق. to conitinue

sürümlü keçmiş..sürümlü geçmiş [صفت] استمراری گئچمیش (fa: ماضی استمراری). past progressive

sürümlük..sürümlük [آد] ۱-مُسهِل، یوُمشادیجی. purgative ۲-استمرار، دواملیلیق (fa: استمرار). continuation

sürün..sürün [اؤزل‌آد] بزک، ماکیاژ، ماکیاژ ملزَمه‌سی[۷].

sürüntü..sürüntü [آد] بالاجا ساپان[۲۲٤].

sürüncəmə..sürüncəmə [آد] واختی بوش یئره هدره وئره، وقفه.

süründürmək..süründürmək [ائتدیرگن ائیلم] سؤرونمک‌ایشینی گؤردوْرمک، اوْزاتماق، یوباتماق، گئجیکدیرمک(fa: کش دادن). to delay

süründürməçi..süründürməçi [باخ] سؤروندوروجو. بیر ایشی اوزادان.

süründürücü..süründürücü [آد] سؤروندورن.

süründdürülmək..süründdürülmək [بلسیز ائیلم] سؤروندوْرمک ایشی گؤرولمک.

sürünqac..sürünqəc [آد] سؤرونگَج: سؤرمه، سؤرگو (fa: کشو). drawer

sürüngəl..sürüngəl [آد] داغلاردا سؤروشکن و دار یئرلر.

sürüngən..sürüngən [آد، دیرگی] سؤرونن، سؤرونمک‌له یئریین، یئره یاتای اوْلاراق اوُزانان بیتگی ساپی ویا کؤکو (fa: خزنده). creeper

سؤرونگن بیلمنی..sürüngən bilməni [آد] سورونگن‌لرین اؤزل‌لیگین اینجه‌له ین اوزمان (فا: خزنده شناس). **herpetotogist**

سؤرونگن بیلیمی..sürüngən bilimi [آد] سورونگن‌لرین اؤزل‌لیگین اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: خزنده شناسی). **herpetology**

سؤرونگن‌لر..sürüngənlər [آد،دیرگی] چوخ گؤزه‌لی‌لردن، اوْمورقالی، وُجودلاری پوُلجوقلو، سویوق قانلی، چوخو یومورتالاییجی حئیوانلارصنفی، سؤرونگن‌لرین ۴۳۰۰ هـ قدرتورؤ واردیر، اورنگی: قاپلام باغا، کرتنکله، ایلان، تیمساح.

سؤرونمک..sürünmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونو یئرده چکمک، سؤرومک، یاواش یاواش یئریمک (فا: کشیدن). **to creep** ۲-چتین‌لیکله گئچینمک، خسته‌لیکدن چتین‌لیکله یئریمک.

سؤرونن..sürünən [باخ] سؤرونگن.

سؤرونن آیریق اوْتو..sürünən ayrıq otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی آدی (فا: گیاه مرغ خزنده). **agropyrom repens**

سؤرونلر..sürqnənlər [آد، دیرگی] ایلان، کرتنلکه، توسباغا و تیمساح (کلر) کیمی حئیوانلارین اوْرتاق آدی (فا: خزندگان).

سؤرونوش..sürünüş [آد] سؤرونمک ایشی ویابیچیمی (فا: خزش).

سؤروه..sürvə [آد، بیتگی] مریم گؤلو، بوْیو ۶۰-۳۰ سانتیمتر چای قیراقلارییندا اؤزو بیتن و بزک اوچون اکیلن بیر بیتگی (فا: مریم چمنی، سالویا). **salvia**

سؤره..sürə [آد] بیر حادثه، اوْلای و ایشین باشلاماسیندان سونْونا قدر زامانزامان آرالیغی (فا: مدّت). **period** {یئر آدلاریندا قالیجیلیقی و یورد سالماغی نشان وئریر}.

سؤره..sürə [اؤزل‌آد] هشتپرده چای آدی. ساییق‌قالا (~سات)، قزوین (~داغ)، زنجان (~کمر، ~خانی)، پیرانشهر(~دال)ده‌داغ آدی.

سؤره‌اؤلچن..sürə ölçən [آد، ایدمان] سؤره اؤلچن: زامانی اؤلچن کیمسه و یا آراج، کرونومتر (فا: زمان سنج). **chronometer**

سؤره‌اوزاتما..sürə uzatma [آد] تمدید. **extension**

سؤره‌ایسته‌مه..sürə istəmə [آد] استمهال. **asking for a respite**

سؤره‌بانی..sürəbanı [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی {۱-قالیجی سس. ۲-یورد سالمیش بانو}.

سؤره‌بَره..sürəbərə [اؤزل‌آد] کیوی‌ده کند آدی(قوْ: سوره-برق) {قورونان یورد}.

سؤره‌جَر..sürəcər [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {آجورلو بوْیونون یوردو}.

سؤره‌جه..sürəcə [ظرف] ۱-سؤره ایچینده، سؤره‌یه گؤره. ۲-قار و بوُزون دونْوب صاف اوْلموش اوْست لایه سی، زؤوزو یئر.[۱۳۵]

سؤره‌لی..sürəli [صفت] بلیرلی آرالیق‌لاردا اولان، بللی بیر سؤره ده، نوبتی، دؤوری، پئریودیک (فا: نوبتی) . **permanent**

سؤره‌لیک..sürəlik [آد] دؤوره، مرحله، بللی بیر سوره ده.

سؤره‌لی‌لیک..sürəlilik [آد] دوامیت (فا: دوامیت). **continued**

سؤره‌یازار..sürə yazar [آد] زامان یازار (فا: زمان نگار). **chronograph**

سؤرون‌توْیون..sürün tüyün [اؤزل‌آد] آلتای‌تانری‌سی‌اوُلوتوْیون‌ون قارداشی[۲۱۱].

سؤریک قیْزیل یئنیش..sürik qızıl yeniş [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی {آل یورد}.

سؤزدورمک..süzdürmək [تاثیرلی ائیلم] سؤزمک ایشینی گؤردورمک. **to filter**

سؤزک..süzək [آد] باخ: سؤزگچ.

سؤزگچ..süzgəc [آد] ۱-سؤزمک ایشینه یارایان شئی، آخیشقانی آریدان آراج، فیلتر (فا: فیلتر). ۲-سو گئچیرن دلیکلی قاب و هر وسیله (فا: آبکش). **filter, strainer** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نییدیر}.

سؤزگچ دیمدیک‌لیلر..süzgəç dimdiklilər [آد، دیرگی] اؤردک قاز فلامان کیمی پرده آیاقلی قوشلاری ایچینه آلان آلت تاقیم.

سؤزگچ‌له‌مک..süzgəçləmək [تاثیرلی ائیلم] سوزگچ‌دن گئچیرمک.

سؤزگک..süzgək [باخ] سؤزگچ.

سؤزگن..süzgən [صفت] ۱-سوزولموش. ۲-(مج)سؤزولن بیروضعیتده اوْلان، خوُمار، یاریم آچیق ویاریم یوُمولوگؤز.

سؤزگو..süzgü [آد] سؤزمه ایشینه یارایان شئی، دلیکلی چاناق و هر بوجور شئی (فا: صافی.) . **filter, strainer**

سؤزگون..süzgün [آد] ۱-خوُمار، قمزه‌لی(گؤز)، گؤز آلْیجی، آلْیملی، فتّان (فا: خمار). **tender, delicate**

سؤزگون باخیش(گؤز)..süzgün baxış(göz) [آد] خوُمار باخیش.

سؤزگون‌سس‌سیز..süzgün səssiz [آد، دیل‌ب] سلیس سس‌سیز حرف (فا: صدای سلیس). **spir fricative**

سؤزگون‌لشمک..süzgünləşmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-پتک‌لردن سوزوله‌رک بال اله گلمک. ۲-سؤزگون حالا گلمک.

سؤزگونلوک..süzgünlük [آد] سؤزگون اوْلما وضعیتی. **tenderness**

سؤزگه..süzgə [اؤزل‌آد] داراق، چوْخ اینجه دیشلی ساچ داراغی[۷].

سؤزَم..süzəm [اؤزل‌آد] دیکسیوْن، سؤز سؤیله‌مه‌وقونُوشما‌آهَنگی[۷].

سؤزمک..süzmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرآخیشقانی آریتماق، بیرآخیشقانی بیرسوزگکدن گئچیرمک (فا: از صافی گذراندن). **to filter** ۲-گؤز خومار اوْلماق، خوُمارخومار باخماق" گؤزلرینی-

سوّزمک" (فا: خمار شدن)to look tenderly-۳اوْیناياراق گئتمک، - یاواشجادان گئتمک، نازلا اوْیناماق(فا: خرامیدن). to soar ٤- (قوُش حاققیندا) قاناد چالمادان ساکت و سس‌سیزجه اوُچماق. ٥- تؤکمک (آنجاق چای حاققیندا) "ایکینجی چاییدا سوّزدو"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه‌نین سیْزماق سؤز ایله معنا یاخینلیغی اولسادا چوخ اسگیدن ایکی مستقل کلمه کیمی ایشله‌نیللر، البته بو جور کلمه‌لر معمولا بیر کؤکه باغلی اولاراق زامان گئچدیکجه دیلین گلیشمه‌سی و آیدینلانماسی‌اوچون‌شکل‌و معنا دییشیک‌لیگی تاپیللار، مثلا: (سیریماق / سوّرمک، سارماق / سرمک}.

سوّزمه..Süzmə [آد، ت] ۱-آیرانو یوغورت‌سوّزمه‌سی ۲- سوّزمه ایشی.

سوّزمه بال..süzmə bal [آد] پتک‌لردن سوّزوله‌رک الده ائدیلن بال.

سوّزمه یوْغورت..süzmə yoğurt [آد] یوغوردو بیر توْربایا تؤکه‌رک و سوُیو سوزوله‌رک اله گلن برک یوغورت، سوّزمه قاتیق.

سوّزوجو..süzücü [صفت] سوّزمه اؤزللیگی اوْلان، سوّزن، سوّزگون لشمیش (فا: صاف کننده).

سوّزوک..süzük [صفت، ت] سوّزولموش (فا: صاف).

سوّزولمک..süzülmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-خوُمارلانماق، یاواشجا گئتمک و سوّزمک، باخ: سوّزمک (فا: خمار شدن). ۲-(بل) سوّزمک ایشی گؤرولمک، سوّزگچدن گئچیریلمک، تؤکولمک (فا: صاف شدن). to be filtered/ strained {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سوّزولموش..süzülmüş [صفت] سوّزگچدن گئچیریلمیش.

سوّزولوش..süzülüş [آد] سوّزولمک ایشی ویا بیچیمی.

سوّزوله سوّزوله..süzülə süzülə [ظرف] سوّزوله‌رک.

سوّزوم سوّزوم..süzüm süzüm [ظرف] قیرجانا قیرجانا، سوزوله‌رک، ناز ایله.

سوّزونتو..süzüntü [آد] ۱-بیر آخیجی ماده‌نین سوّزولدوکدن سوْنرا قالان توْرتوسو. ۲-سوّزولمه سونوجو قالان شئی.

سوّزه‌نک..süzənək [آد، فا] سودوک یوْلوندا قوْنوکوْک میکروب‌لارینین تؤرَتدیگی بیر خسته‌لیک، سوّدوک یولونو چیرکلندیرن و ایرینله‌دن بیرخسته‌لیک[1] (فا: سوزاک). gonorrhea

سوّزه‌لنمک..süzələnmək [بلسیز ائیلم] باخ: سوّزولمک، دامجی دامجی تؤکولمک.

سوّس..süs [آد] بزک، گؤزللیک‌وئرن(فا: زینت) decoration {ت؛ اسکیده‌بوُینوزلاماق‌معناسیندا‌ایدی‌و اینه‌ایله ایشله‌مک ده بو ایشه یاخین اولاراق اینه‌له‌مه بو مفهومدا گلیب و بزه‌مک‌ده‌بو معنادا ایشله‌نیبدیر، سوْس‌اینه‌سی‌ده‌بوندا‌ندیر[6]}.

سوّس‌بیتگی‌سی..süs bitgisi [آد] یئرله شیم یئرلرینده سوّس و بزک اوْچون بسله‌نن بیتگی‌لر.

سوّست..süst [صفت، فا] تابسیز، ضعیف، حالسیز (فا: سست).

سوّست لتمک..süstlətmək [تاثیرلی ائیلم] سوّست ائتمک.

سوّست لشمک..süstləşmək [تاثیرسیزائیلم] سوّست اوْلماق.

سوّستلوک..süstlük [آد] سوّست اوْلما دوُرمو.

سوّسچَن..süsçən [اؤزل‌آد] قارقی و قیْلیچ ساپلامادا اوُستا اوْلان کیشی[7].

سوّس‌سوز..süssüz [صفت] سوّسلنمه میش، یالین، گؤستریش‌سیز.

سوّسلتمک..süslətmək [انتدیرگن ائیلم] سوّسله‌مک ایشینی گؤردورمک.

۲-سوّسلتمک[2](تاثیرلی ائیلم) سوّستلتمک، سست ائیله‌مک.

سوّسلندیرمک..süsləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بزه‌مک، یاراشیق وئرمک (فا: زینت دادن).

سوّسلنمک..süslənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونو بزه‌مک (فا: زینت دادن) ۲-(بل) سوسله‌مک ایشی گؤرولمک (فا: زینت‌شدن).

سوّسلو..süslu [صفت] سوّسلنمیش، بزنمیش (فا: زینت شده).

سوّسلو پوّسلو..süslü püslü [ظرف] گؤزه چارپیق درجه ده سوّسلو.

سوّسلوک..süslük [آد] تزئینی (فا: تزئینی). decoratieve

سوّسله‌مه جی..süsləməci [آد، ص] سوس‌له‌ین، دئکوْراتیو.

سوّسله‌نیش..süsləniş [آد] سوّسلنمک ایشی ویا بیچیمی.

سوّسله یه‌جی..süsləyici [آد، ص] سوس‌له‌ین، دئکوْراتیو.

سوّسله‌مه جیلیک..süsləməcilik [آد] سوّسله‌مه صنعتی.

سوّسمک..süsmək [تاثیرلی ائیلم] بوینوزلاماق (فا: شاخ زدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده}.

سوّسمَن..süsmən [اؤزل‌آد] ۱-سوّسلو، سوّسو و سوّسلَنمه‌یی سئوَن ۲-بوُینوزلایان، توْسلایان(تاریخی اؤزل‌آد) قاراخانلیْلاردؤنَمی بیر کوْموتان[7].

سوّسن..süsən [آد، بیتگی] سوُسن: سوّسن‌گیللردن، ایری بنوْوشه یی گؤی ویا ساریمتیل گوّل‌لری اوْلان، سوْغانلی و کؤک ساپلاری قوْخولو بیر سوّس بیتگی‌سی (فا: نام‌گیاهیست). lilium {فا› باخ: سوّسمک / سوّسنبر}.

سوّسن‌گیللر..süsnəgillər [آد، بیتگی] بیر چنک‌لی بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره ای ازگیاهان). liliaceae

سوّسنبر..süsənbər [آد] سوُسنبر:گوّل آدی (فا: نوعی‌گل). {محتملاً سوّس کلمه سیندن آلیناراق بزک کیمی بیر گوّلو گؤسته ریر}.

سؤسَنداغ..süsəndağ [اؤزل‌آد] زنگیلان‌دا داغ آدی(۱۳۰٤)[۲٤۰].

سؤس‌وئرمک..süs vermək [تاثیرلی ائیلم] بزه‌مک، سؤس له‌مک.

سؤسون..süsün [اؤزل‌آد] سؤسلو، عشوه‌لی، سَمپاتیک، چَکیجی[۷].

سؤسون‌بیگه..süsün bigə [تاریخی اؤزل‌آد] تیمورُ گؤرخانین گلینی، شاهروخ‌ون خانیمی[۷].

سؤفره..süfrə [آد، ع‹سفرة›] یئمک اوچون میز ویا یئره‌سالینان‌اؤرتوک، یئمک اوچون دؤشتی (فا: سفره) tablecloth

سؤکسوک..süksük [آد، بی، ت] باخ: داغداغان آغاجی kaloxilon ammondendron

سؤکل..sükəl [آد، ت] ائششک یؤکونون بیر طرفینده اوْلان سبد و سله کیمی شئیلر.

سؤکول..Sükül [آد، ت] باخ: زیگیل.

سؤکنه‌مک..süknəmək [آد، ت] زیگیل کیمی شئیلره درمان ائتمک.

سؤگروک..sügrük [آد، ت] قادین‌ین آروادلیق یئری.

سؤگو..sügü [آد] جیدا، میزراق، سؤنگو. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سؤلَک..sülək [اؤزل‌آد] سالدیْرقان، آخینجی[۷].

سؤلمی..sülmi [آ، ت] سوْلمی: اوُیغور شهرلریندن بیری[۱۲].

سؤلوت..sülüt [اؤزل‌آد] نمین ده کند آدی.

سؤله‌دی..sülədi [اؤزل‌آد] سالدیْرقان، آغین یاپان، آغیْنجی[۷]. {باخ: سؤ}.

سؤله‌میش..süləmiş [اؤزل‌آد] ۱-آخینجی، ایپی‌سلاح‌ووُران، ۲-بایبارس خانین اوْغلو؛ سلجوُقلو و گؤی‌تؤرک بگ و کوْموتان-لاریندان[۷].

سؤلنمک..sülənmək [تاثیرسیزائیلم] یئمک آردیجا دؤشوب گزمک (اساسا اَیت اؤچون)، (مج، آدام اؤچون) سؤمسونمک، بوْش بوشانا گزمک (فا: پرسه زدن). to prowl {دیواندا سؤله‌مک قوشون چکمک معناسیندا گلیب و چون حاکیملر قوشون ییغماغا قاپی قاپی گزردیلر بو اوزدن ایندیکی معنا وُجودا گلیب[٦]}.

سؤلنمه..sülənmə [آد] سؤلنمک ایشی (فا: پرسه زنی). prowling

سؤلوف..sülüf [باخ] سوُلوف.

سؤلوک..sülük [آد، دیرگی] ۱-حالقالی قوُردلار تاقیمی، قیللی آیاقلی‌لار صینفیندن، قان امن انگل بیر حئیوان (فا: زالو). hirudo ۲-(بیتگی) بالدیری کوْغوش بیتگی‌لرین تازا گؤیرمیش زوغو و گؤوده‌سی" قارغی سؤلوگو، قانقال سولوگو". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بو کلمه سؤلنمک سؤزونه باغلانمالیدیر چونکی سؤلوگون حرکت ائتمه‌سی بو شکیلده‌دیر، اوُستاد هادی بو کلمه‌نی و فارسجا زالو سؤزونو عربجه زَلَق(آیاغی زؤودو) و زَلیق (دؤشوک اوشاق) کلمه‌سینه‌باغلایبر}.

سؤلوک..sülük [اؤزل‌آد] هشتَری‌واوُرمیه‌ده، کیوی، بجنورد و خوی دا (~لو) کند آدی {عسگرلیک اوْچون یورد}.

سؤلوک‌سوْلار..sülüksovlar [آد، دیرگی] سؤلوک‌لرصینفیندان، حالقالی قوُردلار تاقیمی، قیللی آیاقلی‌لار صینفی، ووُجودلاری ۳٤ حالقادان دؤزه‌لن، اوُزون و یاستی وُجودلو، گؤزلری گلیشمیش، امجلی، قان امیجی بیر انگل نوْعو (فا: تیره زالو).

سؤلوکجو..sülükcü [اسگی] سؤلوک ساتان و سؤلوک‌له قان آلان کیمسه (فا: زالو فروش).

سؤلوگن..sülügən [آد] ایچینده قوُرقوشون اوْلان مینرال، قیرمیزی نارینجی ویا قیرمیزی قهوه ای بوْیا.

سؤلوم..sülüm [آد] ۱-نردیوان. ۲-اوُزون[۲۲٤].

سؤلون..sülün [آد، دیرگی] تویوق‌گیللرین سؤلون‌گیللر سوْیوندان، ارکک‌لری گؤزل توْکلو، اوُزون قوُیروقلو، اتی لذتلی بیرقوش-نوْعو(فا: قرقاول) phasianus colchicus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سؤکلین›}.

سؤلون‌گیللر..sülüngillər [آد، دیرگی] تویوق‌گیللر، ارکک‌لری چوخ بزکلی، ۱۵قدر نوْعو اوْلان بیر سوْی، اؤرنک، کهلیک، خینالی کهلیک، توُراج، بیلدیرچین، سؤلون (فا: تیره‌ای‌ازپرنده‌ها).

سؤمبول..sümbül [آد، بیتگی] زنبق‌گیللردن بیر بزک بیتگی‌سی، سوغانلا اؤره تیلن ۲۰-۱۵سانتی متره قدر اوجالان چوخ ایللیک، چیچکلری قوتلی قوْخولو (فا: سنبل). hyacinthus

سؤمبه..sümbə [آد] باخ: سؤنبه (فا: سنبه). ramrod

سؤمسو..sümsü [آد، باخ: سؤمسونمک] قوشلاری آلدادیب توتماق اؤچون اوْنلارین سسینی یانسیلایان اوْوچو آلَتی، بیر نوع قوش سسی چیخاردان توْتک (فا: نوعی سوتک).

سؤمسوک..sümsük [صفت] ۱-آپتال(تحقیر و سؤیوش معناسیندا ایشله‌نیر) ۲-دایما ًسؤله‌نن (ایت حاقیندا) (فا: پرسه زننده). cadger، beggar ۳-سؤمسونن بیر حئیوان آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سامسون›؛ باخ: سؤمسونمک، ساواش کوپگی ‹سامسونجو› ساواش کوپه‌یی یئتیرن}.

سؤمسوکلوک..sümsüklük [آد] سؤمسوک اوْلماحالی(فا: پرسه-زنی) begging

سؤمسونمک..sümsünmək [تاثیرسیزائیلم] سؤمسوک‌حالیندا گزمک، قاپی‌لاری گزیب دیلنمک (فا: پرسه زدن). to prowl {اصلینده

سۆموکسۆنمک شکلینده و سۆموک دالیسیجا گزمک معناسیندادیر[٦]؛ باخ: ساماق= سۆمک (اک)}.

سۆمک..sümək [آد] اَییرمک اۆچون آریدیلمیش و دارانمیش یوماق بیچیمینده یوُن {باخ: سۆمن}.

سۆمکورمک..sümkürmək [باخ] فینقیرماق.

سۆمن..sümən [آد] ۱-بۆکولمک اۆچون اۆزەرینده ایشلنمیش تیفتیک، ۲-سیْغیرلارین آرخاسیندا دوْلاشان بیرنوع قوُش. ۳-یابا[٢٢٤].

سۆمورتگن..sümürtgən [باخ] سوْمورقان.

سۆمورگن..sümürgən [باخ] سوْمورقان.

سۆمورگه..sümürgə [باخ] سوْمورقا.

سۆمورمک..sümürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آغیز و دوداق‌لاریله بیر شئیی سوْروب چکمک، اممک، (فا: مکیدن). to suck ۲-(مج)آلداداراق-ودیله توُتاراق بیرینین واریوْخونو سوْروب چکمک، سوْیماق، باخ: سؤمورمک، سوْمورماق . {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سۆمورمک›}.

سۆمورولمک..sümürülmək [بلسیز ائیلم] امیلمک، سوْمورولماق (فا: مکیدن). to be sucked

سۆموک..sümük [آد] ۱-اینسان و اوْمورقالی حئیوانلارین چاتی‌سینی دۆزلدن برک اوْرقانلارین عامّ آدی. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی‌مُرکّب سؤزلر دۆزَلدیر" آغزینا سۆموک آتماق: سوُسدورماق؛ بیر دَری بیر سۆموک: چوْخ آریق"(فا: استخوان)bone {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سۆنگوک› سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹گۆموک›؛ سۆنگوک سؤزو کمیک سؤزونون دوُبلئتی اوْلاراق گمیرمک سؤزونه باغلیدیر؛ گمیرمک› گمیک› کمیک› سۆموک}.

سۆموک آتماق..sümük atmaq [تاثیرلی ائیلم] نرد اوْیناماق.

سۆموک اوْستلوگو..sümük üstəlügü [آد] سۆموگو اؤرتن توخو، و اؤرتوک.

سۆموک بالیق‌لار..sümük balıqlar [آد، دیرگی] وُجودلاری قیغیرداق کیمی اوْلان بالیق‌لار تاقیمی.

سۆموک بیلیمی..sümük bilimi [آد] آناتومی‌نین سۆموک‌له ایلگی‌لی بؤلومو osteology

سۆموک توْخو..sümük toxu [آد] سوموک‌لری تشکیل وئرن توْخولارین آدی (فا: بافت استخوانی). bony tissue

سۆموک رنگی..sümük rəngi [آد] آغ وکئرئم رنگلری آراسیندا اوْلان رنگ.

سۆموک‌سیندیرماق..sümük sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرایشده‌چوخ-ایشله‌ییب گؤرگولنمک.

سۆموک سیندیرمیش..sümük sındırmış [صفت] گؤرگولنمیش، تجرُبه‌لی.

سۆموک لشدیرمک..sümükləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] برک ائتمک.

سۆموک لشمک..sümükləşmək [تاثیرسیزائیلم] برک اوْلماق.

سۆموکجوک..sümükcük [آد] کیچیک سۆموک.

سۆموکسل..sümüksəl [صفت] سۆموک‌له ایلگی‌لی.

سۆموکسوْو..sümüksov [صفت] سۆموک کیمی.

سۆموکسۆ..sümüksü [صفت] سۆموک کیمی.

سۆموکسوز..sümüksüz [آد] سۆموگو اوْلمایان. boneless

سۆموکسوز دیل..sümüksüz dil [صفت] آغزینا گله‌نی دانیشان کیمسه حاققیندا.

سۆموکلری چۆرومک..sümükləri çürümək [تاثیرسیزائیلم] تامامیله محو اوْلماق.

سۆموکلری چیخماق..sümükləri çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ آریق لاماق.

سۆموکلرینی سیندیرماق..sümüklərini sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] برک دؤیمک.

سۆموکلرینی قیرماق..sümüklərini qırmaq [تاثیرلی ائیلم] برک دؤیمک.

سۆموکلو..sümüklü [صفت] ۱-سۆموگو اوْلان ۲-بوْیلوبوُخونلو، کۆرکلی.

سۆموکلو ..sümüklü [اؤزل‌آد] گئرمی و میانا دا کند آدی {ساغلام یورد}.

سۆموکلوبؤجک..sümüklü böcək [آد، دیرگی] قارین باجاقلی، یومشاقجا، یاش یئرلرده یاشایان، دولاندیغی یئرلرده یالدیزکیمی ایز بوُراخان بیرکیچیک حئیوان. limax

سۆموگونه قدر ایشله‌مک..sümüyünə qədər işləmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ درین ائتگی‌له‌مک.

سۆمه قیشلاغی..sümə qışlağı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {سوُمای قیشلاغی}.

سۆنبَگلی..sünbəgli [اؤزل‌آد] حسین‌بَیلی: خوی دا کند آدی.

سۆنبول..sünbül [آد، فا] ۱-تاخیل بیتگی‌لرینین دانالی باش بؤلومو. ear، spike ۲-سالخیم گؤرونتولو و عطیرلی چیچک‌لری اوْلان بیر بیتگی، زانباق سوولاردان، سوغانلا اوره تیلن و ۱۵-۲۰cm اوجالیقدا و چوخ ایللیک بیتگی (فا: سنبل). hyacinthus orientalis

سۆنبول آباد..sünbül abad [اؤزل‌آد] زنجان دا کند آدی.

سۆنبول اوْتو..sünbül otu [آد، بیتگی]بیر نوع بیتگی (فا: آروا). agrostis

سۆنبول تبر..sünbültəbər [آد، بیتگی]زنبق گیللردن، گؤزل قوخولو، آغ چیچک‌لی بیر بیتگی polianthes

سۆنبول چیچک..sünbül çiçək [آد، بیتگی]اوُزونسوو یاپراقلی و عطیرلی چیچک‌لری اوْلان اوْتسوو بیتگی.

سۆنبول قیران..sünbül qıran [آد، دیرگی]تارلایا وتاخیلا زیان ووُران وسیچانا اوْخشار گمیرگن. gopher

سۆنبول‌لشمک..sünbülləşmək [تاثیرسیزائیلم]سۆنبول وضعیتینه گلمک، سونبول باغلاماق، سۆنبول لنمک.

سۆنبول‌له‌مک..sünbülləmək [تاثیرسیزائیلم]سوتول باغلاماق. to ear

سۆنبولو..sünbülü [صفت]چوْخ سونبولو اوْلان.

سۆنبه..sünbə [آد، باخ: سۆنگو]اوْدولوسلاح‌لارین بوْروسونون ایچینی تمیزله‌مک اۆچون اوْلان‌آلت. cleaning rod

سۆنبه‌کی‌گئتمک..sünbəki getmək [تاثیرسیزائیلم]دانیشارکن دیلی توتولماق.

سۆنبه‌لنمک..sünbələnmək [تاثیرلی ائیلم]سۆنبه ایله تمیزلنمک.

سۆنبه‌له‌مک..sünbələmək [تاثیرلی ائیلم]سۆنبه ایله تمیزله‌مک. to stuff

سۆنج..sünc [آد]باخ: سۆنگ. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سۆندورمک..sündürmək [تاثیرلی ائیلم]بیر شئیی چکه‌رک اوُزاتماق، استتمک[۲].

سۆنگ..süng [صفت]سۆنگ ائله‌مک: وار یوْخونو الیندن چیخارماق[۱] {دده ‹سۆنج›: دامغا؛ سۆنگو سؤزونه باغلی اولاراق اوْنون کیمی لوت اولماغی آندیریر}.

سۆنگر..süngər [آد، دی، یونانجا]چوخ گؤزه‌نک‌لی بیر دنیز حئیوانی، اسفنج، باخ: بوُلود (فا: اسفنج). sponge

سۆنگرداشی..süngərdaşı [آد]جیلالاماق و قوْواراالاماق اۆچون اوْلان بیر برک و دلیکلی داش. pumice

سۆنگرلر..süngərlər [آد، دی، یونانجا]عامّ اوْلاراق وُجود بیچیمینده اوْلمایان و دنیزلرده‌توْپلوحالدا یاشایان‌حئیوانلار تاقیمی (فا: اسفنجها)

سۆنگو..süngü [آد]۱-نیزه، میرزاق، توفنگین باشینا تاخیلان پیچاق کیمی‌اوْلان‌آلت(فا: سرنیزه byonet ۲-اینسان‌آدی کیمی‌ایشله‌نیر: سۆنگۆبای، سۆنگۆتای{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ‹سۆنوگ، سۆنگو›؛ اسکی چاغلار سۆنگونون سۆموک؛ سۆنگوک دن دۆزَلمه‌سی سببیله بو آدلا تانینیب، باخ: سوموک}.

سۆنگو آتما..süngü atma [آد]بیر نوع سونگو ایله اوْینانان ایدمان (فا: پرتاب‌نیزه). javelin throw

سۆنگوردا‌غ..süngürdağ [اؤزل‌آد]قوْبوستان‘ده داغ آدی(٦٧٦)[۲۴۰].

سۆنگوله‌مک..süngüləmək [تاثیرلی ائیلم]سۆنگو ایله وورماق.

سۆنگوش..süngüş [ا‌آ، ت]ارککآدلاریندان، سۆنگوضربه‌سی[۷].

سۆنگوک..süngük [اؤزل‌آد]باخ: سۆنگو[۷].

سۆنگولشمک..süngüləşmək [تاثیرسیزائیلم]سۆنگو ایله‌بیربیرینی ووُرماق(فا: بانیزه‌زدن).

سۆنگولنمک..süngülənmək [تاثیرسیزائیلم]سۆنگو ایله‌بیربیرینی-ووُرماق (فا: بانیزه زدن).

سۆنگولو..süngülü [صفت]سوْنگو تاخیلمیش اوْلان.

سۆنگون..süngün [اؤزل‌آد]اهر ده کند آدی {باخ: سین، زنگین، دفینه}.

سۆنگه..süngə [آد]ایستی و قیزقین کۆلو سۆپورمگه یارایان اوُجو ایسلاق بئزله بورونموش چوبوق[۲۲۴].

سۆنگه چکمک..süngə çəkmək [تاثیرلی ائیلم]سۆنگ ائله‌مک، وار یوْخونو الیندن چیخارماق.

سۆنمک..sünmək [تاثیرسیزائیلم]بوْشالماق، سُست اوْلماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سۆننت..sünnət [اؤزل‌آد]خوی دا کند آدی.

سۆنور..sünur [اؤزل‌آد]خوی داکندآدی {سیْنیر، قوْروق}.

سۆنه..sünə [آد، دیرگی]یاریم قانادلی، اکلم باجاقلی، وُجودو قالخان کیمی، ١٤ mm بوْیدا، پیس قوخولو، توْخوملارینی اکین‌لرده یاپراقلارا بوُراخان، باشاق باغلاما سیراسیندا بوُغدایا ضرر وئرن بیر بؤجک[۲] (فا: نوعی حشره). eudygastrum Intergriceps

سۆنه..sünə [اؤزل‌آد]شامانیسمده‌بعضی‌روُحلارا وئریلن آد[۲۱۱].روُح، جان[۷].

سۆوه‌ره..süvərə [اؤزل‌آد]خیاو دا کند آدی

سۆهوب..sühüb [اؤزل‌آد]قوبا‘ده داغ آدی(٢٠٦٠)[۲۴۰].

سۆیسون..süısün [آد]آتلاردا ودیگر قوْشقو حئیوان‌لارینداا بوْیونون و بئل سوُتون ایله بیرله شن حصّه "الینی آتین سۆیسونونه قوْیوب ساغری‌سینا چکدی".

سۆیمک..süymək [تاثیرسیزائیلم]باخ: زۆومک، سۆروشمک.

سۆیورگه..süyürgə [اؤزل‌آد]توْی، شؤلَن، ضیافت[۷].

سۆیوش..süyüş [اؤزل‌آد]بوُسه، اؤپۆجوک[۷].

سۆیوم..süyüm [اؤزل‌آد]سئویم، سَمپاتی[۷].

سۆیون..süyün [اؤزل‌آد]سئویم، سَمپاتی[۷].

سۆیون..süyün [اؤزل‌آد] میانا و سراب دا کند آدی {سۆیمک سؤزوندن: بؤلگه نین آغناغان و سوروشگن اؤزللیگین گؤسته‌ریر[۸۸]}.

سۆیونچ..süyünç [اؤزل‌آد] ۱-سئوینچ، موُتلولوق ۲-مۆژده[۷].

سۆیونچۆک‌خان..süyünçükxan [تاریخی اؤزل‌آد] بابوُرخان دؤنَمی، تاشکَند خانلاریندان[۷].

سهام..səham [آد] سهم‌لر، حصّه، پای (فا: سهام). shares

سَهپا..səhpa [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی[۲۲۵].

سه‌تار..sətar [آد، فا] باخ: سئتار.

سهراب طاهر..söhrab tahir [یازار] م۱۹۲٦دا آستارادا دمیرچی بیر عایله ده آنادان اوْلوب، شاعری و یازار کیمی تانینیر.

سهرابلو..söhrablu [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

سه‌شنبه..səşənbə [آد، فا] سالی گۆنو، هفته‌نین دؤردونجو گۆنو، تک-گۆنو.

سه‌گاه..səgah [آد، فا] باخ: سئیگاه موُغامی.

سُهراب‌رشیدی..söhrab rəşidi [اؤزل‌آد] قوْشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

سهل..səhl [ع، ص، ظ] آسان (فا: سهل).

سهل انگار..səhlingar [صفت] باشی سویوق، دقّت‌سیز، لاقئید (فا: ~).

سهل‌آباد..səhlabad [اؤزل‌آد] میانا، قوچان و شیراز-اردکان‌داکند آدی.

سهلاب‌اوْتو..səhlab otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، دؤیولموش کؤکو یئییله‌رک اؤسگورمه اۆچون یارالیدیر[۱۳٦].

سهلان..səhlan [اؤزل‌آد] شبستر ده یئر آدی.

سهلیمک..səhlimək [تاثیرسیزائیلم، ع‹سهل›] آرام‌لاماق" یاغیش‌سهلیدی

سهم..səhm [آد، عربجه] پای، ساتیش لانان قورولوش و فابریکا لارین بؤلونن حصّه‌لرینین هر بیری (فا: سهم).

سهند..səhənd [آد] آذربایجان‌ین اوُجا داغلاریندان بیری، بو داغین ۱۷ بؤیوک قلّه‌سی اولاراق یوکسک‌لیکلری ۳۰۰۰ متردن یوخاری دیر و ان بؤیوک زیروه‌سی جام داغی ۳۷۲۲ متر اوجالیقدادیر، کؤک لاحاظیندان بوُ کلمه‌نی ساکا قوْومونون آدینا باغلاییرلار (ساکا+اند› ساکاند› سَکند› سَهند، باخ: آند) بعضی بیلگینلرین دئدیگینه گؤره سهند کلمه سی، میلاددان اؤنجه کی یازیتلاردا اولان اوُشقایا (اۆچ قایا) کلمه سیله مطابیقدیر و بو کلمه‌دَییشه‌رک سهند شکلینه دوشوبدور. آذربایجان بؤلگه سینده سهند آدینا بنزر و "اند" اک‌ینه چوخ راست‌گلمک‌اولار" مرند، نهند، هوراند، زرند، الند، سرند، الوند، " بوُ آدلاردا "نْدْ" حرفلری اورتاق اولاراق چوخ اسکی‌دن بری تورکجه ده ایشلنمکده دیر، نئجه کی اوْرخون یازیت‌لاریندا "ند" حرفی بیرتک علامته مالیک ایدی، باخ: ند، آند. ۲-سهند**səhənd**(اؤزل‌آد) تبریز ده شهر آدی. ماهنشان(۲) دا کند آدی.هئریس ده چای آدی. اوُجان دا داغ آدی.

سهَنگ..səhəng [باخ] سنک (فا: کۆزه). jug

سهو..səhv [آد، عربجه] یانلیشلیق‌و خطا، یانیلما، بیلمه‌یه‌رک (فا: ~).

سهواً..səhvən [ظ، ع] سهو اوْلاراق، یانیلاراق، باشا دۆشمه‌دن (فا: ~).

سهولت..suhulət [آد، ع] آسانلیق، راحتلیک (فا: ~).

سهیل..süheyl [آد، عربجه] ۱-پارلاق بیر اوُلدوزون آدی، ۲-ییْلدیراق، پاریلداییجی (فا: ~).

سهیلاباقریان‌باغمئشه..süheyla baqrian bağmeşə [یازار] گونش ۱۳۵۹ دا تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سهیم..səhim [آد، عربجه] پایداش، اوْرتاق (فا: ~).

سیْباق..sıbaq [تاریخی اؤزل‌آد] سوْپا، دیه‌نک؛ قازاقلارین، کیچییۆز بؤلوگو بای اوْغلو اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچییۆز-بایوْغلوُ-ماسقار بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

سیْبان..sıban [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایۆز-گیرئی-قاراگیرئی بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

سیْپا..sıpa [باغلاییجی سؤز] سوپا، بیر یاشار قوْدوق.

سیْپ‌سیجاق..sıpsıcaq [صفت] چوْخ سیجاق.

سیْپقاریلماق..sıpqarılmaq [بلسیز ائیلم] سو و هر نوع سیْوی‌نی سوْن دامجی سینا قدر آخیداراق قورتاریلماق.

سیْتار..sıtar [آد، دا] گوج‌وتاب" اوْقدر ووُردو اوْندا سیْتار قالمادی" {باخ: سیْتقاماق}.

سیْتقاماق..sıtqamaq [تاثیرسیزائیلم] ایچینده آغلاماق، اصلینده آغلاماق ایسته‌مک ولی آغلایا بیلمه‌مک. ۲-سیْتقاماق۲(تاثیرسیزائیلم، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر) اوْوماق (فا: مالش دادن).

سیْتما..sıtma [آد] مالاریا میغ میغ‘یندان گلن بیر خسته‌لیک، مالاریا خسته لیگی (فا: تب نوبه آنوفئل). {‹ایسیتمه›}.

سیْتمالانماق..sıtmalanmaq [تاثیرسیزائیلم] سیتما خسته لیگینه توتولماق.

سیْتمالی..sıtmalı [صفت] مالاریالی.

سیْتمالیق..sıtmalıq [آد] مالاریا خسته‌لیگی چوخ اوْلان یئر.

سیْتیر..sıtır [آد] ارککلیک اوْرقانی (فا: آلت مردانگی). {سیذمک‌دن: سیذمک›سیدیر› سیتیر› سیتیر[٦]، باخ: سیدیک}.

سیْجاجیق..sıcacıq [صفت] یئتر درجه ده و خوشاگلن بیر ایستی لیگی اوْلان (فا: گرمی).

سیْجاغی‌سیجاغینا..sıcağısı cağına [ظرف] زامان گئچیرمه‌دن، ایستی ایستی.

سیْجاق..sıcaq [صفت] یاندیرماياجاق قدر قیزیشمیش، یاخمایاجاق- قدرایستی‌وئرن(فا: گرم warm {ایسیجاق‹ایستی+ جاق}.

سیْجاق‌پارا..sıcaq para [آد] متداول اوْلان پول، گئچرلی پول.

سیْجاقجا..sıcaqca [ظرف] بیر آز سیجاق.

سیْجاق‌رنگلر..sıcaq rənglər [آد] ساری قیرمیزی و توُرونجو رنگ و بو رنگلرین توْنلارینا وئریلن آد.

سیْجاق‌سیجاق..sıcaq sıcaq [صفت] ۱-ایستی ایستی. ۲-چوخ ایستی.

سیْجاق‌قانلی..sıcaq qanlı [صفت] ایستی قانلی.

سیْجاقلیق‌اؤلچن..sıcaqlıq ölçən [آد] سیجاق‌لیق اؤلچن آراج.

سیْجاقلیق‌یایار..sıcaqlıq yayar [آد] تئرموگراف.

سیْچاغان..sıçağan [صفت، باخ: سیچان] چوخ دیشقی لایان (فا: ریینده).

سیْچان..sıçan [آد، دیرگی] بوتون دؤنیایا یاییلمیش، عادتا بوْز رنگلی اوُزن قوُیروقلو گمیرگن حئیوان (فا: موش). mouse، rattus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سیچقان› محتملا چوخ زیللەله مگی اوچون بو آدلا تانینیب[۵]}.

سیْچان‌اوْتو..sıçan otu [آد] آرسنیک (فا: مرگ موش، علف پشمکی). bromus {البتده بوُآد بیتگی ایله باغلانتی‌سی یوخدور و فقط آد بنزرلیگی وار، بعضا دًلیجه اوْتو دا دئیرلر}.

سیْچان‌پیشیک..sıçan pişik [آد] اوشاقلارآراسیندا قوْوالا قاشدی ایله اویننان بیر اوْیون آدی.

سیْچان‌تله سی..sıçan tələsi [آد] سیچانلاری توتماق اوچون بیر نوع تله.

سیْچان‌قوْلاغی..sıçan qulağı [آد، بیتگی] فاره قولاغی، مرجان کؤشک (فا: مرزنگوش، انجرک).

سیْچان‌قوُیروغو..sıçan quyruğu [آد، بیتگی] نازیک کؤکلو دسته شکیل‌لی بوُداق‌لاری اوْلان بیر بیتگی.

سیْچان‌گیللر..sıçangillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوانلاردان سیچان‌لاری ایچینه آلان بیر سوْی.

سیْچانلی..sıçanlı [اؤزل‌آد] ۱-غربی‌مشکین‌ده انزان کندینین یاخین ایندا و گئییکلی بوْیونون یایلاق یئری[۳، ۱۰۸]. ۲-خالخال، ساوه (سیچان‌چشمه) ده داغ آدی. کلبَجر‌ده داغ آدی[۲۴۰].

سیْچان‌یوْلو..sıçan yolu [آد] لاغیم وبونا بنزر یئرآلتی یوْلو.

سیچاوَر..siçavər [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

سیْچراتماق..sıçratmaq [ائتدیرگن ائیلم] سیچراماق ایشینی گؤردورمک.

سیْچراشماق..sıçraşmaq [قا] سیچراماق (فا: جهیدن).

سیْچراماق..sıçramaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یئهین قوزانماق، آتیلماق، توللانماق، هوپانماق (فا: جهیدن). to leap ۲-سپیلمک، چیلەمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹ساچراماق›؛ ساچماق سؤزونه باغلیدیر}.

سیْچرانتی..sıçrantı [آد] ۱-سیچرایان ذره‌جیکلر. ۲-سیْچراما(فا: جهش).

سیْچراییجی..sıçrayıcı [صفت] سیچرایاراق، یاییلان.

سیْچراییش..sıçrayış [آد] ۱-سیچراماق ایشی ویا بیچیمی، هوپانیش، آتلانیش. ۲-بیر شئی‌ده بیردن بیره باش وئرن دَییشیک‌لیک. سرعتله بیر کئیفیت‌دن باشقاسینا گئچمه. (فا: جهش).

سیْچراییشلی..sıçrayışlı [صفت] سیچراییشلارلا اوْلان (فا: جهشی).

سیْچما..sıçma [آد] سیْچماق ایشی.

سیْچماق..sıçmaq [تاثیرسیزائیلم] سیْشماق: ۱-مدفوع ائله مک، تیرخلاماق (فا: ریدن) to stool ۲-کؤتو بیر وضعیته گلمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ساچماق‌لا ایلگی‌لی اوْلمالیدیر}.

سیْچوْوُوْل..sıçovul [آد، دیرگی] سیچان دان ایری، اوُزون، خاللی قوُیروغو، بوْز رنگلی چؤل گمیرگن[۹] {باخ: سیْچان}.

سیْچیرقان..sıçırqan [صفت] هریانی باتیران.

سیْخ..six [صفت] کیب، یان‌یانا، آرالیق‌سیز، قالین، بیربیرینه یاخین؛ قارشی‌آنلامی: سئیرک؛ (فا: متراکم، سیخ). {سوُمرجه ‹زیگ›؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سیق›، بو کلمه عینا فارسجایا گئچیبدیر}.

سیْخاج..sıxac [آد] ۱-بیرشئیی‌سیخان آلت و قورقو (فا: منگنه) press ۲-کوْمپرئسور (فا: کمپرسور). compressor

سیْخاجاق..sıxacaq [آد] میوه کیمی شئیلری‌سیخان آراج (فا: کمپرس).

سیْخجا..sıxca [ظرف] سیخ اوْلاراق.

سیْخجالاماق..sıxcalamaq [تاثیرلی ائیلم] سیخیب ازمک، ازمک (فا: بهم فشردن).

سیْخدیرماق..sıxdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] سیخماق ایشینی گؤردورمک.

سیْخ‌سیخ..six six [ظرف] تئزتئز، آزآرالیق‌لاردا، چوخ سیخ.

سیْخقین..sıxqın [صفت] چوخ سیخیلمیش.

سیْخقین‌لیق..sıxqınlıq [آد] چوخ سیخیلمیش بیر وضعیت.

سیْخلاشدیرماق..sıxlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سیخ وضعیته گتیرمک.

سیْخلاشدیریلماق..sıxlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قاتی لاشدیریلماق.

سیْخلاشماق..sıxlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سیخ‌وضعیته گلمک، بیربیرینه-یاخین لاشماق.

سیْخلیق..sıxlıq [آد] ۱-سیخ‌اولْماوضعیتی، بیربیرینه چوخ یاخین اولْما. ۲-تَواتُر (فا: تکرر). frequency ۳-بیر شئیین بللی بیر حجم ده چوخلوغو و مقداری (فا: چگالی). density {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْخما باش..sıxma baş [آد] قادین‌لارین بیرجوْر ساچ باغلاماق بیچیمی.

سیْخما بوْغما..sıxma boğma [آد] باساباس، بیربیرینی سیخما.

سیْخما بوْغمایا سالماق..sıxma boğmaya salmaq [تاثیرلی ائیلم] چیخیلماز وضعیته سالماق.

سیْخماج..sıxmac [باخ] سیخاج.

سیْخماق..sıxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوْست ویا یان طرفدن باسماق "قارپیزی سیخیب یوْخلاماق، باشماق آیاغیمی سیخیر" (فا: فشردن). to press ۲-سیخینتی وئرمک، قیسماق "بیرینین اوْره-گی‌نی‌سیخماق". ۳-بیر شئی برک چکیب باغلاماق "ایپی چکیب تلیسن آغزینی‌سیخدی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

سیْخمالیق..sıxmalıq [صفت] سیخماغا الوئریشلی.

سیْخمان..sıxman [آد] اثنلی بئل باغی، قارین باغی.

سیْخی..sıxı [صفت] کیپ، قاتی، دار، سیخیلمیش، تیخیز (فا: پرپُشت). luxluriant

سیْخی آغیزلی..sıxı ağızlı [صفت] گیزلی شئیلری باشقاسینا دئمه‌ین.

سیْخی یؤنتم..sıxı yöntəm [آد] بیر اؤلکه‌ده بعضی‌چتین‌دؤنم‌لرده گؤرَولیگی ساخلاماق اوْچون گئچیجی و آغیر بیر یؤنه‌تیم و وضعیت، آغیر یؤنه‌تیم (فا: وضعیت فوق العاده).

سیْخیجا..sıxıca [ظرف] سیخی بیر بیچیمده، ایییجه، اوْلدوقجا سیخی.

سیْخیجی..sıxıcı [صفت] ۱-سیخان. ۲-اوْرک سیخان، داریخدیریجی، اوْزوجو (فا: دلتنگ کننده). heavy-hearted

سیْخی‌سیخی..sıxısıxı [صفت] ایییجه، تئز تئز.

سیْخی‌سیخی یا..sıxısıxıya [ظرف] چوخ سیخی اوْلاراق، ایییجه.

سیْخیش..sıxış [آد] دیدَرگین‌لیک، ایچ و جان سیخان شئی (فا: فشار).

سیْخیشدیرماق..sıxışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی زوْرلا بیر یئره یئرلشدیرمک، گوْجلوکجه بیر یئره سیْغدیرماق، (فا: فشردن). to press ۲-قاچمایاجاق بیچیمده دؤوره‌له‌مک. ۳-سیخینتی وئرمک، اینجیتمک، قیسناماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سیفروشماق›}.

سیْخیشدیریجی..sıxışdırıcı [آد] سیخیشدیرما ایشینی گؤرن.

سیْخیشدیریش..sıxışdırış [آد] سیخیشدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْخیشدیریلماق..sıxışdırılmaq [بلسیز ائیلم] سیخیشدیرماق ایشی گؤرولمک.

سیْخیشما دایانیشی..sıxışma dayanışı [آد، مکانیک] متراکم اولما قاباغیندا دایانما گوجو (فا: استحکام تراکمی). compressive strenght

سیْخیشماق..sıxışmaq [تاثیرسیزائیلم] سیخیشیق وضعیتده اوْلماق، تضییق آلتیندا قالماق. (فا: فشرده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْخیشمیش..sıxışmış [صفت] سیخیلمیش اوْلما وضعیتی (فا: متراکم).

سیْخیشیق..sıxışıq [صفت] سیخیشمیش بیر وضعیتده اوْلان.

سیْخی‌لاماق..sıxılamaq [تاثیرلی ائیلم] سیخیشدیرماق(فا: بهم فشردن).

سیْخی‌لانماق..sıxılanmaq [تاثیرسیزائیلم] سیخیلقان حالا دؤشمک.

سیْخیلقان..sıxılqan [صفت] چوخ سیخیلان.

سیْخیلماز..sıxılmaz [صفت] سیخیلماسی اوْلمایان، اوْزونتوسوز.

سیْخیلمازلیق..sıxılmazlıq [صفت] سیخیلماسی اوْلمایان.

سیْخیلماق..sıxılmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-اوْزولمک، جان سیخینتی‌سی دوُیماق "اوْره‌یی‌سیخیلماق". ۲-(بل) سیخماق ایشی گؤرولمک، قیسیلماق، ییغیلاراق بوْزوشمک. (فا: فشرده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْخیلمیش..sıxılmış [صفت] سیخی‌لی (فا: فشرده). pressed

سیْخیلیش..sıxılış [آد] سیخیلماق ایشی ووضعیتی.

سیْخی‌لیق..sıxılıq [آد] ۱-سیخی اوْلما وضعیتی، تَراکُم (فا: تراکم). accumulation ۲-پینتی‌لیک، جیمریلیک.

سیْخیم..sıxım [آد] سیخماق ایشی، بیردفعه ده سیخیلان مقدار.

سیْخین..sıxın [اوْزل‌آد] ۱-کَدَر، یاس، اوْزونتو، سیْخینتی ۲-آلاگئییک[۷].

سیْخینتی..sıxıntı [آد] اوْزونتو، داریخما(فا: حزن). constraint

سیْخینتی چکمک..sıxıntı çəkmək [تاثیرسیزائیلم] چتین‌لیگه دؤشمک.

سیْخینتی‌لیق..sıxıntılıq [آد] اوْزونتولوک.

سیْخینتیسیز..sıxıntısız [صفت] سیخینتی‌سی اولْمایان.

سیْخینتیلی..sıxıntılı [صفت] سیخینتی‌سی اولان، سیخینتی وئرن، اؤزنتولو (فا: غمزده). **wo (e) begone**

سیْخینج..sıxınc [آد] باسقی (فا: فشار). **pressure**

سیْخینماق..sıxınmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤز اؤزونو سیخماق.

سیْدال..sıdal [اؤزل‌آد] مُقتدر، گؤجلو، اَگه‌من[۷].

سیْر..sır [آد، ت] آینا، ساخسی ویا بوجور شئیلری جلا وئرن ماده (فا: لعاب). ۲-سیْر[۲] (آد، عربجه) گیزلی سؤز و شئی، سرّ (فا: راز). **Secret** ۳-سیْر[۳] (اؤزل‌آد) بوُ کلمه سیْر/ سیر/ سیراق/ شیراق شکلینده هم تؤرک بوْیو آدی و هم اینسان آدی کیمی گؤرسه‌نیبدیر و چوْخلو یئر آدلارینداا اؤزون گؤسته‌ریر: کله سیر، --[۱۱۴]. {باخ:سیْریماق}.

سیْرا..sıra [آد] ۱-دؤزوم، آرد آردا اولان هر شئی، صف، یان یانا وآرخا آرخایا گلن شئیلر و سایی‌لار "ایکی‌سیرایلا دوُرماق، سیراداغلار، ایندی‌سیزین سیرانیزدی" (فا: راسته). **row** ۲-بیر مُناسبتله ویا تشکیلاتی جهتدن بیر آرادا بیرله‌شن آداملار توْپولولوغو" اوْردو سیرالارینداا خدمت ائتمک". ۳-سئری، رُتبه. **order** ٤-عادتا "بیر" سؤزیله بیرلیکده بیر مقدار و چوْخلو مفهوموندا ایشله‌نیر "بیر سیرا ندن: بیر چوْخ علّت، بیر سیرا کتاب". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹سره›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سیْریماق›؛ سیْر کلمه‌سی سیریماق سؤزونون کؤکو اولاراق سیْرا سؤزوده بونا باغلیدیر و سیرا یان یانا دؤزولموش سیْرلاری نشان وئریر، اشاره اولونمالیدیرکی آوروپادا ایشله‌نن سئری کلمه سینین کؤکونو لاتینجه **serere** سؤزجوغو (یاپیشماق، وصل اولماق **join**) یازیللار کی معنی لحاظ‌ایندان سیریماق سؤزونه چوخ یاخیندیر، باخ: سیْریماق}.

سیْراتاغ..siratağ [آد] تیکینتی‌ده‌دیرک‌لر اؤزه‌رینده‌دوُران‌تاغلار سیراسی.

سیْراجا..siraca [آد] دریده وداها چوخ بوْیوندا گؤرؤلن دَییشیک‌لیک.

سیْراجااوْتو..siraca otu [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلردن، کؤکلوندن توخداج دؤزه‌نیلن بیر بیتگی (فا: علف خنازیر). **scruphulayia**

سیْراجااوتوگیللر..siraca otugillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لیلردن-بیتگی‌تاقیمی، اؤرنک : سیراجا اوْتو (فا: تیره گل‌میمونیان). **scruphulariaceae**

سیْراجالی..siracalı [صفت] سیراجاسی اولان.

سیْراجی..siracı [صفت] بیر ایشده و اوْیوندا اصلی شخصین اولماد-یغی حالدا اونون یئرینده گؤرَوینی گؤرن کیمسه.

سیْراداغلار..siradağlar [آد] سیْراداغ: یان‌یانا دؤزولموش و اوْرتاق اؤزللیکلری اولان و آرالارینداا دره‌لر اولان داغلار دؤزومو.

سیْرادان چیخارتماق..siradan çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] یارارسیز حالا گتیرمک.

سیْرادان چیخماق..siradan çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] یارارسیزلاشماق، کوْرلانماق.

سیْرادان قالماق..siradan qalmaq [تاثیرسیزائیلم] گئری قالماق.

سیْرادان..siradan [صفت] هرهانسی بیری، بایاغی.

سیْرادیْشی..siradışı [صفت] سیرادان خارج اولاراق.

سیْراسایی‌صفتی..sifəti sırasayı [آد] بیرشئیین‌دؤزولوش ویا آشاماداکی سیراسینی بیلدیرن صفت "بئشینجی یوْل، ایکینجی کلاس".

سیْراسیرا..sırasıra [ظرف] سیرالار حالیندا. **row by row**

سیْراسییلا..sırasyıla [ظرف] سیرایا گؤره، سیرا اولاراق (فا: نظما).

سیْرالاتماق..siralatmaq [ائتدیرگن ائیلم] دؤزوم‌لتمک، سیرالاماق-ایشینی گؤردورمک.

سیْرالاج..siralac [آد] سیرالاماق اؤچون ایشله دیلن شئی، کلاسوْر.

سیْرالاما..siralama [آد] سیرالاماق ایشی، دوزوملەمه.

سیْرالاماق..siralamaq [تاثیرلی ائیلم] سیرا وضعیتینده دؤزمک، دؤزوم-له‌مک، یان یانا دؤزمک (فا: برشته کشیدن). **to string**

سیْرالانماق..siralanmaq [ائتدیرگن ائیلم] دؤزوم لنمک، سیرایا و دؤزه نه سالینماق، سیرایلا دؤزولمک (فا: ردیف شدن).

سیْرالانمیش..siralanmış [صفت] یان‌یانا دؤزولموش (فا: منظم). **regular**

سیْرالاییجی..siralayıcı [آد] سیرالایان، سیرایا قوْیان.

سیْرالاییش..siralayış [آد] سیرالاماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْرالی سیراسیز..sıralı sırasız [ظرف] یئر ویا زامان گؤزتمک‌سیزین.

سیْرالی..sıralı [صفت] سیرایاگیرمیش، دؤزوملو(فا: مرتب). **tidy**

سیْرام سیرام..sıram sıram [ظرف] سیرا وضعیتینده اولان، سیرالانمیش.

سیْراملی..sıramlı [اؤزل‌آد] قاراداغ‌یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

سیْراوی..siravi [سیرا+ع ‹وی›] عادی، باشقالارینداان فرق لنمه ین، دیزی(فا: سریال). **serial**

سیْرایلا..sırayla [ظرف] مرتبا (فا: مرتبا). **regularly**

سیْرت..sırt [آد] ۱-آرخا، کوْرَک، بئل (فا: پشت). ۲-حئیوانلاردا بوْیوندان قوْیروغا قدر اوُزانان اوْست بؤلوم. ۳-داغ تپه‌لرین اوْست

بؤلومو (فا: تپه) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ت: قیْل، قالین قیل، یوکوش، کیچیک دره}.

سیْران..sıran [اؤزل‌آد] کلئیبرده کند آدی {گؤزل یوُرد، باخ: سیْر}.

سیْرت اوّستو..sırt üstü [ظرف] سیرتی یئرده اوْلاراق.

سیْرت سیرتا..sırt sırta [ظرف] آرخا آرخایا.

سیْرتار..sırtar [آد، دیرگی] بیرنوْع کلر.

سیْرتاق..sırtaq [آد] بیر نوع اوّست گئییم. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سیرت+اق}.

سیْرتجی..sırtcı [آد] یوک داشیان، حمّال.

سیْرتجی‌لیق..sırtcılıq [آد] حماللیق، یوک داشیما.

سیْرتلاماق..sırtlamaq [تاثیرلی ائیلم] سیرتیناآلماق، بئلینه آلیب آپارماق.

سیْرتلان..sırtlan [آد، دیرگی] سیرتلان سووْلاردان، اتجیل، امجک لی، اوُزون باجاقلی، ایری باشلی، داها چوخ لئش یئین، گوّجلو، گنجه‌لری قبیرلردن اؤلولری چیخاریب یئین (فا: کفتار). **hyaena** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سیرت+ لان(اک)}.

سیْرتلان‌گیللر..sırtlangillər [آد] اوْمورقالی، ممه‌لیلردن اتجیل حئیوان سوْیو.

سیْرتلیق..sırtlıq [آد] سیرتینی دایاياجاق یئری اوْلان.

سیْرتی‌سیرا..sırtısıra [ظرف] بیرینین آرخاسیندان، ایزیندن، دالیسیجا.

سیْرتیق..sırtıq [صفت] اوُتانماز، حیاسیز(فا: سمج) **shameless** {سوّرتوک‌سؤزونون‌دَییشمیشی اوْلمالیدیر}.

سیْرتی‌قارا..sırtı qara [آد، دیرگی] بیر نوْع بالیق (فا: نوعی ماهی).

سیْرتیق‌لاشماق..sırtıqlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] داهادا سیرتیق اوْلماق.

سیْرتیق‌لیق..sırtıqlıq [آد] اوُتانمازلیق، سیرتیق اوْلما (فا: سماجت). **insolence**

سیْرتیلماق..sırtılmaq [بلسیز ائیلم] باخ: سیرتیق لاشماق.

سیْرتیوُرد..sırt yurd [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا داغ آدی(۳۶۶۵)[۲۴۰].

سیْرچا..sırça [آد] جام، جامدان دؤزلمیش[۲].

سیْرخا..sırxa [اؤزل‌آد] باخ: سیْرخاو.

سیْرخاب..sırxab [اؤزل‌آد] باخ: سیْرخاو.

سیْرخاو..sırxav [اؤزل‌آد] سیْرخاب، سیْرخا: تبریز، همدان کبودرآهنگ، اردبیل، کرج؛ هئریس و میانا (~گوْو/ ~گؤی)، اهر(سیْرخای، ~دیزه)، سراب (سیْرخایلی)، اوُجان (سیْرخئی/ سیْرخای)، میانا (سیْرخ‌حاصار)دا کند آدی {بوکلمه سیْرقا و سیْرخای/ سیْرخاو/ سیْرخئی شکلینده یئر آدلاریندا گؤزه دَییر و سیْر سؤزونه باغلاناراق‌زینت و بزک معناسینداییر و بوُ جور یئر آدلاری بؤلگه‌نین زینتی و گؤزل یئری دئمکدیر، باخ: سیْرقا}.

سیْرخاکمر..sırxa kəmər [اؤزل‌آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

سیْرخاوَند..sırxavənd [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

سیْرداش..sırdaş [آد] یئربیرینه یولداش ویاخین اوْلان، یاخین یولداش، سیر اوْرتاغی (فا: محرم راز). **confidant**

سیْرداشجا..sırdaşca [آد] سیرداش بیر وضعیتده، سیرداش اوْلاراق.

سیْرداشلیق..sırdaşlıq [آد] سیرداش اوْلما وضعیتی.

سیْرداغارجیغی..sırdağarcığı [آد] سیر ایله دوْلو، آنلاشیلماز آدام حاققیندا.

سیْرساخلاما..sırsaxlama [آد] سیرگیزلتمه (فا: پرده پوشی). **secrecy**

سیْرساخلایان..sırsaxlayan [صفت] بیرینین سیرینی اونا بونا دئمیین (فا: پرده پوش). **one who keeps a secret**

سیْرسیرا..sırsıra [آد] آخیلان سوُ دامجی‌لارینین دوْنماسیله عمله گلن سوُ بوُزجوقلاری (فا: یخ ریزه). {سیْر سؤزوندن آلیناراق‌سیْر کیمی یاپیشان بوُزلاری گؤسته‌ریر، سنگلاخدا ایشله‌نن سیرغاق سؤزوده بو مفهوما و کؤکه باغلیدیر}.

سیْرسیرا اوْتو..sırsıra otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: کوله خاس). **ruscus aculeatus. lil**

سیْرسیز..sırsız [صفت] سیر ووُرولمامیش.

سیْرقا..sırqa [آد] سیْرغا: ۱-قادینلارین‌قولاقلارینا تاخدیقلاری قیزیل، گوّموش و بوجور شئیلردن قایریلمیش بزک، تاخیْ (فا: گوشواره). **ear ring**، **earring** ۲-کوّپه، حالقا، آرماغان، بخشیش[۳،۷]-بؤیوک چوُوال، خارال؛ خارار، ائششک و آتلارین اوّستونه اؤرتولن اؤرتوک[۲۲۴] {هر چند بو سؤزو آسماق سؤزونه باغلاییرلار (آسماق›آسیرقا› سیرقا) ولی سیْر سؤزونه باغلانماغی منطقی راقدیر و زینت مفهومو معنالاردا آغیر باسیر، باخ: سیْر}.

سیْرقاتیگین..sırqatigin [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سیْرقا+ تیگین[۷].

سیْرقاجیق..sırqacıq [آد] بالاجا وکیچیک سیرقا.

سیْرقالی..sırqalı [تاریخی اؤزل‌آد] سیْرقالو: کوّپه‌لی، قازاقلارین اوُلویوّز بؤلوگونه باغلی اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

سیْرقالیق..sırqalıq [آد] قولاغین یومشاق ات بؤلومو، سیرقاآسیلان یئر.

سیْرقیلی..Sırğılı [اؤزل آد] قازاق-اوُلوُیوّز بوْی‌لاریندایر[۸۱-۱۵۸].

سیْرکئش..sırkeş [اؤزل‌آد] اهر ده کندآدی {دوزوملو اکینه‌الوئریشلی-یئر}.

سیْرلاماق..sırlamaq [تاثیرلی ائیلم] نسنه‌لره سیْر ووُرماق.

سیْرلانماق..sırlanmaq [بلسیز ائیلم] سیرلاماق ایشی گؤرْلمک.

سیْرلی..sırlı [صفت] ۱-سیْر ووُرولموش، لوُغاب‌لی. ۲-گیزلی ایشی و سؤزو اوْلان، سیرّلاری اوْلان

سیْرما..sırma [آد] ۱-آلتون اوُلدوزولو اینجه گؤموش تئل (فا: ملیله) silver or gold wire ۲-عسگرلرین رتبه سینی بیلدیرمک اوْچون اوْنلارین رسمی پالتارلاری‌نین قوْللارینا، بوْینونا ویا بوُجور یئرلرینه ووُرولان نشان و علامت (فا: سردوشی). ۳-سیْرلی، بوْیالی، {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: سیْر / سیْریماق}.

سیْرما دوْزمه..sırma düzəmə [آد] سیْرمالاری یان‌یانا دوزمه ایشی (فا: ملیله دوزی). embroidery in filigree work

سیْرما ساچ..sırma saç [آد] آلتون ساری‌سی رنگینده ساچ.

سیْرماشماق..sırmaşmaq [تاثیرسیزائیلم] قیر و سیریش کیمی بیر یئره یاپیشماق.

سیْرمالاماق..sırmalamaq [تاثیرلی ائیلم] سیرما وورماق، عسگر پالتارینا سیرما تیکمک.

سیْرمالی..sırmalı [صفت] سیرما ایشلنمیش، سیرما تیکیلمیش.

سیْرمالی کُت..sırmalı kot [آد] پیلک و موُنجوق لا بزنمیش کُت.

سیْرناشماق..sırnaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سیرناشیق‌لیق ائتمک.

سیْرناشیق..sırnaşıq [صفت] اوْزلو، چاپلوس.

سیْرناشیق‌لیق..sırnaşıqlıq [آد] اوْزلولوک، چاپلوس لوق.

سیْریتماق..sırıtmaq [تاثیرلی ائیلم] دیش‌لرینی گؤستَره‌رک گوْلمک، آلای ائتمک.

سیْریتیش..sırıtış [صفت] سیریتماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْریتیق..sırıtıq [صفت] چوْخ سیریتان.

سیْریج..sırış [اوْزل‌آد] باخ: سیْریش.

سیْریش..sırış [اوْزل‌آد] مراغادا کندآدی {بوکلمه سیْر و سیریش سؤزونه باغلاناراق، معناجا زینت‌وگؤزل یئر آنلامیندادیر}.

سیْریق..sırıq [آد] ۱-پالتار، یوْرقان و بنزر شئیلرده ایشله‌نن‌ایری‌و محکم تیکیش (فا: بخیه) stitch {سیْریماق}. ۲-فیریق، سیْریلمیش هرشئی. ۳-قابیغی سوْیولموش چادیر آغاجی و دیه‌نک. {سیییرماق دان، دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْریقجی..sırıqəci [آد، ایدمان] سیریق آغاجی ایله آتلایان ایدمانچی.

سیْریقلاماق..sırıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سیریق ووُرماق.

سیْریقلی..sırıqlı [صفت] ۱-سیریق وورولموش ۲-گؤدوکجه جان دوْنو.

سیْریم..sırım [آد] سیجیم قالین‌لیغیندا و اوُزون کسیلمیش یومشاق مئشین (فا: دوال). strap {باخ: سیْییرماق، سیریمساماق}.

سیْریماق..sırımaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوْرقان کیمی شئیلری ایری تیکیشله تیکمک، سیْراماق، سیریق لاماق (فا: کوک زدن). to stitch ۲-بیر شئیی بیرینه سالماق، بیر شییی بیرینه باها ساتماق. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا ایشله‌نن سیْر کلمه‌سی قاب لعابی و قابی بزه‌مه آنلامیندا گلیب، بو مفهومدان آلیناراق سیْریماق و سیْراماق فعل‌لری‌سیْر ووُرماق و یان یانا تیکمک مفهوموندادیر و سیْرییان ائله‌بیلکی سیْرلاری یان‌یانا دوْزور، بو کؤکدن بعضی کلمه‌لری آد آپارماق اولار: سئری، سیْریق، سیْرما، سیْرقا: سیْراج (سیْر ووُرولموش جام و شوشه) سیْریتماق، سریش= چیریش (سیْر کیمی یاپیشان)، شیر}.

سیْریمساق..sırımsaq [صفت] هر شئی قوُرددالایان، هر شئی ده معنا آختاران و کوْسه ین، زهله تؤکن.

سیْریمساما..sırımsama [آد] سیریمسه‌مه، برکیمه.

سیْریمساماق..sırımsamaq [تاثیرسیزائیلم] سیریمسه‌مک، سوْیوقدان و یا چوخ قالما نتیجه‌سی کیفیتین الدن وئره‌رک برکیمک (میوه و یئمه‌لی شئیلر). {دیواندا سیْییرماق کلمه سیندن آلینان سیْریم کلمه‌سی ایپه اوْخشار گؤن اوچون ایشله‌نیب و سیْییریم› سیْریم گرچکدن سیْییرلمیش و یونو آریدیلمیش دری دئمکدیر و سیْریمساماق سؤزوده بو کلمه‌یه باغلی اولاراق گؤن کیمی اولموش میوه و یئمیشه دئییلیر}.

سیْرینما..sırınma [آد] ۱-سیْرینماق‌ایشی ۲-سیْریما، گوْدوکجه‌جان دوْنو.

سیْرینماق..sırınmaq [بلسیز ائیلم] سیریق ووُرولماق tobe stitched

سیْزاغان..sızağan [آد] سیْزان، سیْزیب گئچن سو.

سیْزاق..sızaq [آد] سیْزیلان سوُ ویا بونا بنزر هر شئی، سیْزاغان.

سیْزالانماق..sızalanmaq [تاثیرسیزائیلم] سیزی‌سی‌اوْرتایا چیخماق، سیزی‌سی‌اوْلماق.

سیْزاناق..sızanaq [آد] دری‌اوزه‌رینده‌عمله گلن‌ایرینلی‌سپگی (فا: جوش).

سیْزدیرما..sızdırma [آد] مکانیکی شئی‌لرده ویا هر یئرده سیْزدیرماغی اؤنله‌مک اوْچون ایشله‌نن شئی(فا: درزگیر، کاسه‌نمد). seal

سیْزدیرماق..sızdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آزجا آخیتماق، سیزماسینا یوْل آچماق (فا: فس نشت کردن). ۲-دوُیورماق، یاواش یاواش یایماق (فا: فس درز کردن).

سیْزدیریلماق..sızədırılmaq [بلسیز ائیلم] سیزدیرماق ایشی گؤرولمک.

سیْزقا..sızqa [صفت] سیْزقوْو: سوُیو آز آز سیْزیلاراق آخان.

سیْزقووْ..sızqov [صفت] سیْزقا: سوُیو آز آز سیْزیلاراق آخان.

سیْزقیچ..sızqıç [اؤزل‌آد] قلم، یازقاچ[۷].

سیْزلاتماق..sızlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] سیزلاماسینا سبب اوْلماق.

سیْزلاما..sızlama [آد] سیزلاماق ایشی (فا: مویه). weeping

سیْزلاماق..sızlamaq [تاثیرسیزائیلم] سیزی‌سی اوْرتایا چیخماق، سیزی‌سی اوْلماق، سیزیلداماق، آغریماق، آغلاییب اینله‌مک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

سیْزلانماق..sızlanmaq [تاثیرسیزائیلم] سیزی دوُیماق، شیکایت ائتمک.

سیْزلانیش..sızlanış [آد] سیزلانماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْزلاییش..sızlayış [آد] سیزلاماق ایشی.

سیْزما..sızma [آد] سیزماق ایشی (فا: نشت). leak creap

سیْزماق..sızmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آزجاآزجا آخماق، دامجی دامجی دامماق (فا: نشت کردن) to leak ۲-گیزلینجه بیر اؤرگوْته و یئره‌گیرمک (فا: درز کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْزی..sızı [آد] خفیف و اینجه آغری، سیزیلتی {باخ: سیْزماق}.

سیْزی‌جی..sızıcı [صفت] سیْزما اؤزللیگی اوْلان.

سیْزیرماق..sızırmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: سیْزدیرماق.

سیْزیش..sızış [آد، باخ: سیزماق] سیزماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْزیلتی..sızıltı [آد] سیْزلانما، اینیلده‌مه (فا: زاری). ache

سیْزیلتی‌سیز..sızıltısız [صفت] سیزیلتی‌سی اولمایان.

سیْزیلتی‌لی..sızıltılı [صفت] سیزیلتی‌سی اوْلان، یانیقلی، اینیلتی‌لی.

سیْزیلداماق..sızıldamaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یوْنگولجه آغریماق، سیزی وئرمک ۲-حیاتیندان‌شکایت‌ائتمک(فا: زاریدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سیزماق سؤزونه باغلاناراق یاواش‌یاواش باشلایان آغری اوْچون سؤیله‌نیر}.

سیْزیلدانماق..sızıldanmaq [تاثیرسیزائیلم] سیزلانماق.

سیْزیلماق..sızılmaq [باخ] سیزماق.

سیْزی‌لی..sızılı [صفت] سیْزی‌سی اوْلان.

سیْزیم..sızım [آد] ۱-سیْزماق ایشی، سیْزینتی (فا: ترشح)؛ ozing ۲-سیْزی، یاخینما، حوْزون[۷].

سیْزیم‌سیزیم..sızımsızım [ظرف] سیْزیلاراق.

سیْزینتی..sızıntı [آد] سیزان شئی، آخینتی "سیزینتی‌لی: سیزینتی‌سی اوْلان." (فا: نشت). leak {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سئزیک›}.

سیْس..sıs [آد] سوُس.

سیْسقا..sısqa [صفت] چوخ ضعیف وقوُرو، جیلیز، چوْخ آریق (فا: لاغر). thin. {باخ: سوُسماق+قا}.

سیْسقالاشماق..sısqalaşmaq [تاثیرسیزائیلم] سیسقا وضعیته گلمک، آریق لاماق.

سیْسقالیق..sısqalıq [آد] سیسقا اوْلما وضعیتی، آریق‌لیق. thinness

سیْسماق..sısmaq [باخ] سوُسماق.

سیْغ..sığ [صفت] درینلیگی آز اوْلان (سواوچون)، دایاز.

سیْغا..sığa [آد، فیزیک] بیرسیغاج‌ین الکتریک(یا آیری آخیم) ییغما سیْنیری، کاپاسیته، ظرفیت (فا: ظرفیت). capacity

سیْغاج..sığac [آد] ۱-بللی بیر حجمه مالیک اولان. ۲-(فیزیک) (فا: خازن). capacitor

سیْغال..sığal [ع‹صیقل›] پارلاتما، صئیقل وئرمه (فا: صیقل).

سیْغای..sığay [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {سیْغینان یئر}.

سیْغاییْش..sığayış [اؤزل‌آد] تبریز ده کند آدی {باخ: سیْغماق}.

سیْغاتاماق..sığtamaq [تاثیرسیزائیلم] یاس توُتماق،ناله‌ائتمک. {گؤیتورک و دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

سیْغدیرماق..sığdırmaq [بلسیز ائیلم] ایچینه‌آلدیرماق، یئرلشدیرمک (فا: گنجاندن).

سیْغدیریش..sığdırış [آد] سیغدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

سیْغدیریلماق..sığdırılmaq [بلسیز ائیلم] سیغدیرماق ایشی گؤرولمک.

سیْغرا..sığra [آد] ۱-(دده) ساغراق، بیر نوع قوُلپلو قدح. ۲-(ت) ایکی داغ آراسیندا‌کی گئنیش دره.

سیْغراق..sığraq [آد] ساغراق، بیر نوع قوُلپلو قدح. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سیْغرینماق..sığrınmaq [تاثیرسیزائیلم] دؤزمک، تاب گتیرمک، دایانماق.

سیْغزاق..sığzaq [آد، ت] دیشلرین آراسیندا‌کی آچیقلیق.

سیْغزاماق..sığzamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ایکی شئی آراسینا بیر شئی سیخیشدیریب قوْیماق.

سیْغلا آغاجی..sığla ağacı [باخ] گؤنلوک آغاجی.

سیْغلاشماق..sığlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] دایازلاشماق، سیغ وضعیته گلمک.

سیْغلام..sığlam [اؤزل‌آد] ۱-ساغلام، سیْخی، یوْغون ۲-سینه، باغیر[۷].

سیْغلایاغی..sığlayağı [آد] سیغلا آغاجینین گؤوده سیندن آلینان یاغ.

سیْغلیق..sığlıq [آد] سیغ اوْلما وضعیتی.

سیْغماز..sığmaz [صفت] بیرآرایا سیغیشا بیلمه ین.

سیْغما..sığma [آد] سیْغماق ایشی.

سیْغماق..sığmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-یئرلشمک، اؤزونو یئر ائتمک، گیره بیلمک (فا: گنجیدن). ۲-مُناسب اولْماق ۳-باخ: سیْغیناق {بو کلمه یئر آدلاریندا سیغا بیچیمینده اشتراک ائدیر و معناجا سیغینیب ساکن اولْماق دئمکدیر، بو کلمه دیوان لغات تورک ده و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْغناق..sığnaq [اؤزلآد] خوارزمشاه شهرلریندن بیری.

سیْغون..sığun [آد، ت] ۱-بیرنوع داغ کئچی‌سی۲-زحمت، سیْخینتی[۷].

سیْغیر..sığır [آد، دیرگی] ۱-گوشه ین، جوّت بارماقلی تاقیمی، ایری بوْینوزلو، قویروغو پوّسکولو، ات سوّت و دری‌سی اوّچون بسله‌نن ائوجیل حئیوان، آز یاشلی اینک (فا: ماده گاو). ۲-بوُینوزلو وائوجیل حئیوانلارین عامّ آدی. ۳-بئل شکیللی بوُینوزلاری اولان مارال جنسیندن، ایری وگوشه ین بیر حئیوان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْغیر اؤدو..sığır ödü [آد، بیتگی] قیْرلاردا گؤرولن بیر نوْع چالی جنسی بیتگی (فا: نوعی گیاه).

سیْغیرت..sığırt [اؤزلآد] زنگیلان‌دا داغ آدی(۱۳٦٤)[۲٤۰].

سیْغیرجیق..sığırcıq [اؤزلآد] فرمهین دا کند آدی.باخ: سیغیرچین.

سیْغیرچی..sığırçı [آد] سیغیربسله‌ین‌ویا ساتان، سیغیرچوبانی، ناخیرچی.

سیْغیرچیلیق..sığırçılıq [آد] سیغیرچی‌نین ایشی ویا مسله‌یی.

سیْغیرچین..sığırçın [آد، دیرگی] چاتیلاردا یوُوا قوُران، اوُزون دیمدیکلی، سئرچه‌لر سوْیوندان، توُتقون توّکلو، اوْخویان، کؤچَری، سئرچه‌دن بیرآز ایری قوش، قارا رنگلی، چکیرگه قوشو، سئرچه‌گیللردن (فا: سار). **sturnus vulgaris**، **starling** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سیغیرچوق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: چین (اک)}.

سیْغیرچین..sığırçın [اؤزلآد] علیشاه عوض و آوج ده کند آدی.

سیْغیردیلی..sığırdılı [آد، بیتگی] سیغیردیلی گیللردن، **cm** ٦۰-۳۰ بویدا، توْخداج دؤزَلتمه ده ایشله‌نن، چوْخ ایللیک، لـله‌یه اوْخشار، چیلپاق توّند یاشیل و بؤیوک یاپراق‌لاری اوُزون ساپلاق‌لار اوْزه‌رینده اولان بیر بیتگی، اؤکوز دیلی (فا: گاوزبان). **anchusa officinalis. bor**

سیْغیردیلی‌گیللر..sığırdiligillər [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لیلر صینفیندن، سوپورگه‌لر تاقیم ایندان، ۱۹۰۰ قدر نوْعو اولان و اؤرنه‌یی‌سیغیر دیلی، قوجائیمیش، چؤل مئرسینی کیمی بیر چوخ آغاشجیغی ایچینه آلان بیر بیتگی سوْیو. **boraginaceae**

سیْغیرسینه‌یی..sığır sinəyi [آد، دیرگی] یومورتالارینی‌سیغیرین اتی آلتیندا بوراخان سینَک **tfbanus bovinus**

سیْغیرقان..sığırqan [آد، دی، ت] بیر نوع بؤیوک سیْچان.

سیْغیرشریدی..sığır şəridi [آد، دیرگی] شریت قوردو، اینسان و حئیوان باغیرساغیندا یاشایان سولوجانلارین اوْرتاق آدی، شریت.

سیْغیرقوُیروغو..sığır quyruğu [آد، بیتگی] سیْراجاگیللردن، ایکی ایللیک، توکلو یاپراقلی، ساری چیچک‌لی، کؤک اطرافیندا بؤلوم بؤلوم یاپراق‌لاری اوْلان بیر قیْر بیتگی‌سی (فا: سمّ السمک، گل ماهور). **verbnascum**

سیْغیرگؤبه‌لگی..sığır göbələyi [آد، بیتگی] بیر نوع گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ).

سیْغیرگؤزو..sığırgözü [باخ] اؤکوّز گؤزو (فا: بابونه). **anthemis**

سیْغیرلی..sığırlı [اؤزلآد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

سیْغیرلی..sığırlı [اؤزلآد] کوّردَمیر‌ده یئر آدی[۲٤۰]. اردبیل ده کند آدی.

سیْغیر وَبَاسی..sığır vəbası [آد] سیغیرلاردا یایقین اولاراق گؤرولن وبا.

سیْغیشدیرماق..sığışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گوّجله سیغدیرماق.

سیْغیشدیریلماق..sığışdırılmaq [بلسیز ائیلم] زوْرلا سیغدیریلماق.

سیْغیشماق..sığışmaq [تاثیرسیزائیلم] گوجلوکجه‌بیر یئره سیْغماق (فا: به جایی گنجیدن، فشردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْغیل..sığıl [باخ] زیبیل.

سیْغیل اوْتو..sığıl otu [آد، بیتگی] باخ: زیبیل اوْتو.

سیْغیم..sığım [آد] ظرفیت، سیْغا (فا: ظرفیت). **capacity**

سیْغین..sığın [آد، دیرگی] ۱-آلا گئییک. ۲-(آ) ارکک گئییک، آلا گئییک، جئیران، آهو، قیز آدی (فا: نام‌دختر). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سیْغیناجاق..sığınacaq [آد] دالدالاناجاق یئر (فا: جان پناه). **parapet**

سیْغیناق..sığınaq [آد] ملجا (فا: پناهگاه). **place of refuge**، {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْغیناقچی..sığınaqçı [صفت] سیغینان (فا: پناهنده). **refugee**

سیْغینان..sığınan [صفت] سیغیناقچی (فا: متمسک).

سیْغینتی..sığıntı [آد] سیغینما، پناه، التجاء. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْغینجا..sığınca [آد، سن: بالاجا پناهگاه] سیغیناق.

سیْغینجاق..sığıncaq [باخ] سیغیناق.

سیْغینجی..sığıncı [آد] سیغینماجی اوْلما وضعیتی (فا: ملتجی). takes

سیْغیندیْق..sığındıq [اؤزل‌آد] باغلیْلیق، صداقت[۷].

سیْغیندیل..sığındıl [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {۱-سیْغینما یئری، ۲-سیغین آلاگئییک معناسیندا: آو بؤلگه‌سی}.

سیْغیندیل قالاسی..sığındıl qalası [اؤزل‌آد] بو قالا اهر ورزقان یولوندا و سیْغیندیل کندینه یاخین و اورارتو دؤورونه عاید قالادیر (فا: نام‌قلعه).

سیْغین‌سارای..sığınsaray [اؤزل‌آد] بوْستان‌آبادا کند آدی {سیْغینما یئری}.

سیْغینما..sığınma [آد] سیغیناق ایشی (فا: التجا). taking refuge

سیْغینما حاققی..sığınma haqqı [آد] بیر محکومیت ویا بیر چتین‌لیکدن قورتولماق اوْچون آیری اؤلکه‌یه سیغینا بیلمه حاققی.

سیْغیناجی..sığınmacı [آد] آیری اؤلکه ویا یئره سیغینمیش اوْلان.

سیْغیناجیلیق..sığınmacılıq [آد] سیغیناجی اوْلما وضعیتی.

سیْغیناق..sığınmaq [تاثیرسیزائیلم، ت] بیر یئره قوْرونماق اوْچون یئرلشمک، بیرینه قورونماق اوْچون باش ووْرماق، بیر یئرده دالدالانماق وگیزلنمک (فا: پناهنده‌شدن to seek asylum

سیْغینیش..sığınış [آد] سیغیناق ایشی ویا بیچیمی.

سیْغینیق..sığınıq [آد] باشقا بیر اؤلکه‌یه ویا یئره سیغینمیش اوْلان، مُلتَجی، سیغیناجی.

سیْغینیلماق..sığınılmaq [بلسیز ائیلم] سیغیناق ایشی گؤرولمک.

سیْلدیریم..sıldırım [صفت] چوخ دیک و اوْجا یئر، یالچین (فا: سراشیبی). {سال‌کلمه سیندن آلینمالیدیر، سال+دیروق (بوْیوندوروق کیمی) › سالدیریق › سالدیریم[۶]}.

سیْلدیریملی..sıldırımlı [صفت] سیلدیریم حالیندا اوْلان.

سیْلقیْم..sılqım [اؤزل‌آد] جسور، گؤزوقارا[۷].

سیْلیو..sılıv [اؤزل‌آد] سیْلیو: تَمیز، پاکیزه، باکره[۷].

سیْم سیجاق..simsıcaq [صفت، ظ] چوخ سیجاق.

سیْم سیخی..simsıxı [صفت، ظ] چوخ سیخی.

سیْمسیریغین سالاماق..simsırığın sallamaq [تاثیرلی ائیلم] قاش قاباغین سالاماق.

سیْمسیریغیناداَیمک..simsırığına dəymək [تاثیرسیزائیلم] داماغینا دَیمک، قاش‌قاباغین سالاماق.

سیْمیشقا..simişqa [آد، بی، روسجا] گؤنه باخان توْخومو.

سیْن..sın [اؤزل‌آد] ۱-دئشئی، دئَمه ۲-اَندام، گؤسته‌ریش[۷].

سیْناتماق..sınatmaq [بلسیز ائیلم] سیناماق ایشینی گؤردورمک.

سیْناچی..sınaçı [اؤزل‌آد] حَکَم، سیْنایی‌جی[۷].

سیْناق..sınaq [باخ] سیناو، سیناما ایشی، دئَمه. test، trial

سیْناقچی..sınaqçı [صفت] یوخلاییجی، کنترلدان گئچیرن، سیناوچی (فا: تست کننده).

سیْناقدان گئچمک..sınaqdan geçmək [تاثیرسیزائیلم] یوْخلانماق، کوْنترولدان گئچمک.

سیْناقدان گئچیرمک..sınaqdan geçirmək [تاثیرلی ائیلم] یوخلاماق، سیناماق.

سیْناقلی..sınaqlı [صفت] گؤرگولو، تجربه‌لی.

سیْناما..sınama [آد] سیْناماق ایشی.

سیْناماق..sınamaq [تاثیرلی ائیلم] یوْخلاماق، دئنه‌مک (فا: آزمودن to test) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیْنامالار..sınamalar [اؤزل‌آد] آتا سؤزلری کیمی مُحتواسیندا بیلگیلندیرمه، حکمتلی، یاشاییشدا ایشله‌نن مفهوملار واردیر، اؤرنک: "گئجه دیرناق توتسان گُناهدیر": دیرناغین چوخ میکروبلو و خطرناک اولدوغونو گؤسترير و مخصوصا قارانلیق وضعیتده غذا و یئمه‌یین اوستونه ویا گؤز و آغیزا آتدانماغینی و اونون تهلیکه‌لی اولدوغونو گؤسته ریر، البته مُمکندور بولارین بعضیلری ایندیکی شرایطده رایج لیغین الدن وئرمیش اولسونلار، اؤرنک "گئجه آغاج آلتیندا یاتما جین ووْرار" (فا: نوعی شعر فولکلوریک).

سیْنان..sınan [صفت] سیْنمااؤزللیگی اولان (فا: شکستنی. breakable

سیْنانماق..sınanmaq [بلسیز ائیلم] سیناق دان گئچیریلمک، یوخلانیلماق.

سیْنانمیش..sınanmış [آد] سینانان، یوخلانمیش (فا: مجرّب experienced

سیْنانیلماق..sınanılmaq [باخ] سینانماق.

سیْناو..sınav [آد] یوْخلاما، امتحان (فا: تست). test، trial

سیْناو اوی..sınav evi [آد] لابراتوُوار (فا: آزمایشگاه). laboratory

سیْناوچی..sınavçı [صفت] یوْخلاییجی (فا: ممتحن). examiner.

سیْناودان چیخمایان..sınavdan çıxmayan [آص] مردوُد (فا: مردود). flunked

سیْناوسال..sınavsal [صفت] سیناولا ایلگی لی (فا: آزمایشی expermental

سیْناولاما..sınavlama [آد] یوْخلاما (فا: امتحان).

سیْناولاماق..sınavlamaq [تاثیرلی ائیلم] یوْخلاماق (فا: امتحان کردن). to examine

سینایجی..sınayıcı [صفت] سینایان، تئست‌ائدن(فا: آزماینده) test thou

سینایش..sınayış [آد] سیناماق ایشی ویا بیچیمی.

سینجان..sıncan [آد، بیتگی] ساققیزلی بیر نوع تیکانلی چالی(فا: نوعی گیاه). astrangalus

سینجیق..sınclq [اؤزل‌آد] سینْزیق: سراب‌دا کند آدی {بالاجا پوُسو یئری}.

سیندوُ..sındu [آد، ت] قئیچی، ماقاش.

سینچقان..sınçqan [آد، بی، ت] مُغیلان تیکانی lycium europeum

سیندیراج..sındıraç [آد] بوّلبول[۷]. باخ: ساندواچ.

سیندیرقی..sındırqı [اؤزل‌آد] بایات بوْیونا عاید یئر آدی (م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

سیندیرما..sındırma [آد] سیْندیرماق ایشی.

سیندیرماق..sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سینماغینا یوْل آچماق، قیرماق۲-محو ائتمک، یوخ ائتمک، داغیتماق (فا: شکستن). to break

سیندیریجی..sındırıcı [صفت] سیندیران.

سیندیریلماق..sındırılmaq [بلسیز ائیلم] سیندیرماق ایشی گؤرولمک، سیندیرماق ایشی گؤرولمک (فا: شکسته شدن).

سینزیق..sınzıq [اؤزل‌آد] سینْجیق:سراب‌دا کند آدی {بالاجا پوُسو یئری}.

سینغار..sınğar [آد، ت] بیر شئیین طرفی، یانی.

سینقین..sınqın [آد] تجارت‌ده اوُدوزان، افلاس ائتمیش (فا: ورشکست). bankrupt

سینما..sınma [آد] سینْماق ایشی.

سینماق..sınmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-قیریلماق، پارچالانماق، تیکه تیکه اوْلماق (فا: شکستن). ۲-داغیلماق، پوْزقون اوْلماق، مغلوب اوْلماق، ضعیف لنمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سینمایان..sınmayan [صفت] برک اولوب قیْریلمایان.

سینیخماق..sınıxmaq [تاثیرسیزائیلم] آریق لاماق، اوْزولمک (فا: ضعیف شدن).

سینیر..sınır [آد] ایکی اؤلکه‌نی ویا هر هانسی ایکی شئیی بیربیریندن آییران یئر (فا: حدّ، سرحد). frontier، limit {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سینغار›: بیرشئیین بیر طرفی و یانی؛ بوکلمه‌تورکجه سؤزجوک اوْلاراق آیری دیللره ده یاییلمیشدیر، کؤک باخیمیندان بو سؤزجوک سینْماق فعلینه باغلیدیر و بیر بوتونون سینان یئرینی و حددینی گؤسته ریر}.

سینیر اؤته سی..sınır ötəsi [آد] سینْیر دیشی.

سینیر بیلیم..sınır bilim [آد] سینْیرلاری اینجه‌له ین بیلیم nerology

سینیر پوزما..sınır puzma [آد] حدینی آشما (فا: حدشکنی). trespass

سینیرجی..sınırcı [صفت] بیر اؤلکه‌نین سینْیر بؤلگه‌لرینده یئرله شن و اوْتوران (فا: سرحدنشین). frontiersman

سینیرداش..sınırdaş [آد] سینیرلاری اوْرتاق اولان، سینیرلاری بیر اوْلان.

سینیرداشی..sınırdaşı [آد] سینیری بللی ائتمک اوچون قویولان داش.

سینیردیشی..sınırdışı [آد] اؤلکه سینْیرلارینین اؤته‌سینده، سینْیر اؤته-سی.

سینیرسال قوْشوللار..sınırsal qoşullar [آد] سینیر شرایطینی بللی ائدن قوُرال و یا هر شئی (فا: شریط حدّی). boundry coundition

سینیرسیز..sınırsız [صفت] سینیری اوْلمایان (فا: بی حد). limitless

سینیرسیز خط..sınırsız xət [آد، مت] سینیری اوْلمایان خط.

سینیرسیز سایی..sınırsız sayı [آد، مت] سوْنسوز سایی.

سینیرلار..sınırlar [آد] حدلر (فا: ثغور). frontiers، limits

سینیرلاما..sınırlama [آد] سینیرلاماق ایشی (فا: تحدید). limitation

سینیرلاما اکی..sınırlama əki [آد، دیلب] سینیرلاییجی اک (فا: پسوند محدود کننده). linitative

سینیرلاماق..sınırlamaq [تاثیرلی ائیلم] سینْیرقوْیماق، سینیرچکمک (فا: مرز کشیدن).

سینیرلاندیرماق..sınırlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] سینیرلاماق. limitative

سینیرلانماق..sınırlanmaq [بلسیز ائیلم] سینیرلی اوْلماق.

سینیرلانیش..sınırlanış [آد] سینیرلانماق ایشی ویا بیچیمی.

سینیرلایش..sınırlayış [آد] سینیرلاماق ایشی ویا بیچیمی.

سینیرلی..sınırlı [صفت] سینْیرلانمیش، سینْیری‌اولان(فا: محدود)

سینیرلی اوْرتاقلیق..sınırlı ortaqlıq [آد] بلیرلی بیر یاتیریم و سرمایه ایله قوُرولان اوْرتاقلیق (فا: شرکت با سرمایه محدود).

سینیرلی خط..sınırlı xət [آد، مت] سینیری اوْلان خط، باشی‌سوْنوبللی خط.

سینیرلی سایی..sınırlı sayı [آد، مت] سوْنسوز اوْلمایان سایی.

سینیرلی سوْرومولو اوْرتاقلیق..sınırlı sorumlu ortaqlıq [آد] محدود مسئولیت‌لی شرکت (فا: شرکت با مسئولیت محدود).

سینیرلیلیق..sınırlılıq [آد] محدودَیت (فا: محدودَیت). limitation

sınıq..sınıq [صفت] قیریق، چیخیق، سینمیش (فا: شکسته، ترک خورده). break, fracture ۲-افلاس اتمیش. ۳-مغلوبیته اوغرامیش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سینغوق، سینوق‹}.

sınıq..sınıq [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.تبریز ده چای آدی.

sınıqçı..sınıqçı [صفت] بدنین سینمیش یئرلرینی باغلایان، چیخیقچی، سینیق سؤموگو باغلایان(فا: شکسته بند). bonesetter

sınıqəçilik..sınıqəçilik [آد] سینیق چی‌نین ایشی.

sınıq salxaq..sınıq salxaq [صفت] داغیلمیش، آرادان گئتمیش ، کؤهنلیمش، یارارسیز (فا: فکستنی). dilapidated

sökük sınıq..sökük sınıq [صفت] داغیلمیش، آرادان گئتمیش ، کؤهنلیمش، یارارسیز (فا: فکستنی). dilapidated

sınıq sınıq..sınıq sınıq [صفت، ظ] قیریق قیریق.

sınıqlıq..sınıqlıq [آد] ۱-قیریق‌لیق، سینیق شئیین حالی. breakage ۲-سؤموک، اوینیاق ویا دامارلاردا آغری و یورغونلوق حسّی و دویوسو.

sınıqmaq..sınıqmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤره‌یی‌سینیق اولماق، داغیلماق (فا: نزار شدن).

sınılma..sınılma [آد] سینیلما اؤزللیگی اولان (فا: شکنندگی). fragility

sınılma açısı..sınılma açısı [آد] ایر ایشیغین بیر یئره دَیه‌رک قیریلما زاویه‌سی (فا: زاویه شکست). angle of refraction

sınılmaz..sınılmaz [صفت] سینیلما اؤزللیگی اولمایان (فا: شکست ناپذیر). invincible

sınılmaq..sınılmaq [بلسیز ائیلم] سینماق ایشی گؤرولمک.

sıva..sıva [آد] باخ: سوواق.

sıvazlamaq..sıvazlamaq [تاثیرلی ائیلم] توُمارلاماق[۲].

sıvan..sıvan [آد] بیر نوع وئریمسیز و یاپیشقان توپراق[۲۲٤].

sıuqa..sıuqa [آد] آغاج فیلیزی، سؤرگون[۲۲٤].

sıvı..sıvı [آد] مایع، آخار نسنه، آخیجی ماده (فا: مایع). liquidy {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سوووق‹؛ سوُ کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

sıvışmaq..sıvışmaq [تاثیرسیزائیلم] یاپیشیب بوُلاشماق.

sıvışıq..sıvışıq [آد] یاپیشیب بوُلاشان.

sıvıq..sıvıq [آد] یوُمشاق، سوُلو.

sıvılmaq..sıvılmaq [تاثیرسیزائیلم] سیوی و مایع حالینا دؤشمک (فا: بصورت مایع در آمدن). {سوُ کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

sıpaq..sıpaq [اؤزل‌آد] دؤز و پارلاق[۲۲٤].

sırılma..sırılma [آد] سیریلماق ایشی.

sırılmaq..sırılmaq [بلسیز ائیلم] وجودو بیر یئره و شئیه توخوناراق اؤزدن یارالانماق، سیرماق ایشی گؤرولمک، باخ: سیریلمک. to be skinned, to be stripped

sıyrılış..sıyrılış [آد] سیریلماق ایشی ویا بیچیمی.

sıyrıntı..sıyrıntı [آد] سیریلان بؤلوم و قیسیم.

sıyqım..sıyqım [تاریخی اؤزل‌آد] سئوگیلی، جانان؛ قازاق اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. قازاق-اوُیوُیوّز-دوُولات بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

sıylı..sıylı [اؤزل‌آد] ۱-سئویملی، سَمپاتیک، مُعتبر ۲-آرماغان[۷].

sıylıxan..sıylıxan [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: سیْیلی+ خان[۷].

sıylıq..sıylıq [اؤزل‌آد] آرماغان، بخشیش[۷].

sıynaq..sıynaq [اؤزل‌آد] قوْیون کئچی‌واینک کیمی‌حئیوانلارین-دیرناغی[۲۲٤].

sıyırtmaq..sıyırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] سیرماق ایشینی گؤردورمک.

sıyırqa..sıyırqa [آد، ص] ۱-اوْراق لا بیر بیچین ده بیچیلن اکین، ۲-بیر نوع بؤیوک کؤرک. ۳-هر نوع سیرما آیقیتی.

sıyırqı..sıyırqı [آد، ص] باخ: سیْیرقا.

sıyırma..sıyırma [آد] سیْیرماق ایشی.

sıyırmaq..sıyırmaq [تاثیرلی ائیلم] قابین دیبینده کی یئمه‌یی یئغیب گؤتورمک، سؤرته‌رک گؤتورمک، شالوارینی آشاغی چکمک to strip.clear away {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› سیذیرماق‹، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

sıyırış..sıyırış [آد] سیرماق ایشی ویا بیچیمی.

sıyırıq..sıyırıq [آد] سیریلمیش اوْلان.

sıyırım..sıyırım [آد] سیریلمیش، سیریلیب قوْپموش.

sıyırıntı..sıyırıntı [آد] سیریلیش، سیریلیب قوْپموش.

sıyıq..sıyıq [آد] سئیرک (فا: کم پشت). ۲-سیْییق[۲](صفت) یاریم دورو هر شئی "سیْییق محلول، سییق پالچیق". ۳-سوُ ویا سوّت‌له پیشیریلن دورو خؤرک "دوُرو سییق آشی، دؤیو سییغی، داری‌سییغی، اَتلی‌سییق".

sıyıq aşı..sıyıq aşı [باخ] سییق.

sıyıqlaşdırmaq..sıyıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] سییق حالا گتیرمک، دوُرولاشدیرماق.

sıyıqlıq..sıyıqlıq [آد] سییق شئیین حالی، دوُرولوق.

sıyıqvarı..sıyıqvarı [صفت] سییق شئیین حالی، دوُرولوق.

siabaz..siabaz [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

سیاتیک..siatık [آد، فرانسیزجا]باجاقدا اولان سینیرین آدی و بو سینیرلرده‌سویُوقدان عمله گلن آغری‌لی خسته‌لیک(فا: ~).

سیاتیک سینیری..siatık sınırı [آد]عرق النساء. sciatic nerve

سیاح..səyyah [آد، عربجه] گزگین، گزه‌ین، توُریست (فا: ~).

سیاحت..siyahət [آد، عربجه] گزی، یوْلجولوق (فا: ~).

سیاحتنامه..siyahətnamə [آد] گزی یازی‌سی، گزیجی‌لرین-یازدیقلاری یازی.

سیادت..siyadət [آد، عربجه] یوکسک مقاما چیخما، بؤیوکلوک (فا: ~).

سیّار..səyyar [یازار](ه۱۳۵۵-۱۳۰۹) حسن سیار باکی‌لی (شاغان کندیندن) شاعردیر[۱۱۷].

سیّار..səyyar [صفت، عربجه] گزیجی، گزه‌ین، گزن، بیریئرده دوُرمایان (فا: ~).

سیاره..səyyarə [آد، عربجه] گزه ین، گزه گن، پلانئت (فا: ~).

سیّاس..səyyas [صفت، عربجه]سیاستچی، یاخشی سیاست ایشله‌دن (فا: ~).

سیاسال..siyasal [ع+تو]سیاسی، پولْیتیک، دؤزنسل (فا: ~).

سیاسال گرگین‌لیک..siyasal gərginlik [آد]سیاسی بُحران (فا: بحران سیاسی). political crists

سیاست..siyasət [آد، عربجه] پولیتیکا، دؤزن (فا: ~). policy

سیاسلطان..siyasultan [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

سیاسی..siyasi [آد، عربجه]پولیتیکال، سیاست‌له‌ایلگی‌لی (فا: ~). policy

سیاق..siyaq [باخ] سایاق.

سیّال..sııal [آد، عربجه] آخیشقان (فا: ~).

سیّاله..səyyalə [آد، عربجه] آخیم (فا: ~). current

سیان..siyan [اؤزل‌آد] فرمهین دا کند آدی.

سیانور..siyanur [آد]بیر نوع آغی(فا: ~) cyanide

سیاوان..siyavan [اؤزل‌آد] سوُلدوزدا کندآدی.اوُرمیه‌ده‌چای آدی.

سیاووُش..siyavuş [اؤزل‌آد]سئویملی، سَمپاتیک، سئوگیبه لایق[۷].

سیاووُش..siyavuş [اؤزل‌آد] گئرمی، اراک(~ان) ده کند آدی.

سیاه..siyah [آد، فا] قارا (فا: ~).

سیاه..siyah [اؤزل‌آد] یئرآدی، معمولا پهلوی دؤنمی تورک بؤلگه-لرینده یئر آدلارینداً اولان قارا سؤزونو دَییشدیره‌رک سیاه آدی قویُوردولار، بوُ اوْزدن بوجور یئر آدلارینین دؤز یازیلماسی اوْچون چوخلو دقّت و آراشدیرماق گره‌کیر اؤرنک اوْچون قاراچمن (قوْ: سیاه چمن).

سیاه چال..siyahçal [آد]قارا دلیک، قارا چوخور (فا: ~). dungeon

سیاه منصور..siyah mənsur [اؤزل‌آد]بیجارین ۷ کندیستانیندان بیری، ۳۵ کندی و ❊۱۲۰۰۰ نفر نفوسو توْرکدولر.

سیاهان..siyahan [اؤزل‌آد]قئیدار دا کند آدی.

سیاهی..siyahı [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] یازیلمیش و قارالانیمش کاغاذ (فا: سیاهه).

سیبئرنئتیک..sibernetik [آد، فرانسیزجا] گوْدوم بیلیمی (فا: سیبرنتیک).

سیبَک..sibək [آد] ۱-دَییرمان داشینین اوْرتاسیندا ثابت اولان میله، بو میله آلت داشا باغلاناراق اوْست داش اونون دؤوره‌سینه فیرلانار. ۲-اوتوموبیل قاباق‌لیغیندا ایشله‌نن بیر وسیله (فا: ~). {ت: ۱-دییرمان داشی دمیری. ۲-اوشاغین سوْدوگونو ائشیگه آخیتماق اوْچون بئشیگینه قوْیولان قمیش؛ هر ایکی آنلامدا سیبک؛ سیوَک اوُزون اینجه و چوبوق کیمی شئیه دئییلیر، فارسجادا یئنی ایشله‌نن سیبک کلمه‌سی عینا بو کلمه‌دن آلینیب، باخ: سیوری}.

سیبک..sibək [اؤزل‌آد] اراک دا داغ آدی.

سیبَل..sibəl [اؤزل‌آد] ۱-بوُلوتدان آیریْلیب هَنوْز یئره دوْشمه‌میش یاغموُر داناسی ۲-بوُغدای، بوُغدای داناسی[۷].

سیبه..sibə [آد، اسکی]ساووُنما سنگری، موُرچل، خندک[۱۴۹، ۵۰](فا: ~)

سیبلی..sibli [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی.

سیبیان..sibyan [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

سیبیل..sibil [اؤزل‌آد]باخ: زیبیل[۲۲۴].

سیبیرخانلیغی..sibir xanlığı [اؤزل‌آد]باخ: آلتون‌اوْردو خاقانلیغی[۲۰۹].

سیپر..sipər [آد، فا]قوْرونولاجاق شئی، قوْروناج، قالخان (فا: سپر).

سیپکانلی..sipkanlı [اؤزل‌آد]عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

سیپه..sipə [باخ: ساپان]باخ: ساپان، سوپنگ.

سیپوْت..sıpüt [آد، بی، ت] قارابیبار.

سیتالچای..sitalçay [اؤزل‌آد]سوُمقاییت'دا یئر آدی[۲۴۰].

سیتاوار..sitavar [اؤزل‌آد] اهرده‌چای آدی {سوْ+داوار، سوُ+داوار}.

سیتاجوُ..sitacu [اؤزل‌آد]نازلی، نارین، آلْینقان، حساس[۷].

سیتاک..sitak [اؤزل‌آد]عثمانلیلاراقاتیلان بیرکوُرمانج بوْیو[۲۰۹]. {سوْ+تاق}.

سیتال..sital [صفت]سیرتیق، اوْزلو، نادینج "سیتال اوُشاق".

سیتروْس..sitros [آد، لا] پوْرتاغال، لوُمو و ناریش کیمی میوه‌لرین و آغاج‌لارین اوْرتاق آدی.

سیتگوْن..sitgün [آ، ت] اوْغوز شهرلریندن بیری.

سیتوْلوژی..sitoloji [آد، فرانسیزجا] گؤزه بیلیمی، حُجره بیلیمی (فا: ~).

سیج..sic [اؤزل‌آد] آستارا و مشهد ده کند آدی.

سیجان..sıcan [اؤزل‌آد] مینودشت ده کند آدی.

سیجوال..sıcval [اؤزل‌آد] بندرشاه گرگان دا کند آدی.

سیجیرله‌مه..sicirləmə [آد] اوزون دانیشماق، "بیرسیجیرله‌مه سؤز یازمیش: سؤزو چوخ اوزاداراق بیر باتمان مطلب یازیب".

سیجیم..sicim [آد] یوُن و گئچی قیلیندان اَیریلمیش ایپ، بالاجا اؤرکن، کندیر (فا: ریسمان). string، rope {ددە؛ بو کلمه ساچ کلمه سیله چوخ یاخین گؤرونور}.

سیجیمله‌مک..sicimləmək [تاثیرلی ائیلم] سیجیم‌له باغلاماق.

سَیخان..səyxan [اؤزل‌آد] (سایخان) (تاریخی اؤزل‌آد) کوُمان خانلاریندان[۷].

سیخوُر..sixur [اؤزل‌آد] قوُسار‌دا چای آدی[۲۴۰].

سید..siyid [آد، عربجه] پیغمبر نسلیندن اولان آداما وئریلن آد (فا: سید). ۲-آغا (فا: آغا). my lord ۳-آذربایجاندا سیّد آدیندا یئر آدلارینا راست گلیریک، بوُ آدلارین بعضی سی سؤیود اولاراق-دَییشدیریلمه‌یه‌چالیشیلیر(سؤیدلو / سیدلو).

سید..Seyid [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیزباقانالیْ بوْی‌لاریندانديْر[۱۵۸-۸۱].

سِیداوا..seydava [اؤزل‌آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

سیدان..seydan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

سیدباقرحرّی (اقبالی)..seyid bağır hürri (iqbali) [یازار] ش۱۲۸٤ده زنجادا دوغولموش و غمنامه آدلی شعر کتابی واریدیر (فا: ~).

سیدبشیرحسینی..seyid bəşir hüseyni [اؤزل‌آد] ش۱۳۵٤ده میانانین توه کندینده آنادان اولوبدور، توْرکجه گؤزل غزل و مرثیه‌لر دئییبدیر[٦٤].

سیّدبینه..seyidbinə [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

سیدجعفر..seyid cəfər [اؤزل‌آد] خالخال‌دا سیدلر زئیوه سی کندینده دوْنیایا گلدی، تحصیلاتین جمهوری آذربایجاندا بیتیرندن سوْنرا ۳۲ یاشیندا ایرانا دؤندو، رضا پهلوی دؤرو مبارزه‌لرینده دوْلایی ۱۱ ایل حبسه گیردی، گوْنش۱۳۲۳ خُردادین آخرینده ۱٤جو مجلسه وکیل سئچیلدی، اوْنون اعتبارنامه‌سی تیر آیی‌نین ۲۲ سینده مجلس ده مُردادین وسطینده ده توُده حزبی طرفیندن رد اولدو، گوْنش ۱۳۲٤جی ایل تهراندان تبریزه کؤچه‌رک ۱۳۲٤ شهریورین ۱۲سینده دمکرات حزبی‌نی قوُردو و سوْنرا ایلک آذربایجان قازئتین ائشیگه وئردی، ۱۳۲٤جی ایل آذرین ۲۱ینده ملّی مجلسین آچیلیشین اعلام ائتدی و حکومتین قوُرولماسینی اعلام ائتدی و دالیسی گون تبریز پادگانی خلع سلاح اولوندو، شهریورین ۲۷سینده اوُرمیه پادگانی تسلیم اولدو، گوْنش۱۳۲٤ دی آیی‌نین ۱۹وندا تبریز یونیوئرسیته سی‌نین قوُرولماسی، (زراعت طبّ و ائییتیم فاکولته‌لری) و بهمن آیی‌نین ۲۷ سینده خالصه اراضی‌نین بؤلونمه‌سی تصویب اولدو، ۱۳۲۵ اردیبهشتین ۱۹وندا روس قوْشونلاری ایران توْپراقلاریندان خارج اولدو، خُردادین ۲۲ سینده تبریز یونُیوئرسیته سینین آچیلیشی دؤزنلندی، خُردادین ۲٦ سیندا زنجان اهالی‌سی اوْ بؤلگه‌نین مرکزی حکومته ضمیمه اولماسی اوْچون بؤیوک گؤسته ری دؤزنله دیلر، آذرین بیرینده زنجان حُکومت طرفیندن بوْشتالتیلدی و ۱٦سیندا مرکزی حکومتین قوْشونو، آمریکا قوْشونون کؤمگیله آذربایجانا هجوم ائده‌رک آیین ۲۲سینده حُکومت یئخیلدی، سوْنوجدا آذربایجان توْرک ملّتیندن رسمی آمارا گؤره ۲۵۰۰ نفر صحرایی دادگاه‌لاردا اعدام اولدو، ۸۰۰۰نفر اوزون مُدت حبسه محکوم اولدولار و ۲۰۰۰۰نفر مُحاکمه‌سیز اؤلدورولدو و ۳٦۰۰۰ نفر مهاجرلردن سوْرگون ائدیله‌رک ۱۰مین‌لرجه افراد مختلف شهرلره و سوْرگون اولدولار و ۷۰۰۰۰ نفردن ده چوْخ زورونلو حالدا اوْتایا کؤچدولر[۱۹]، سید جعفر ۱۹٤۷جی ایل ائیلول‌ون ۱۱ینده بیر اوْتوْموبیل قضاسیندا باکی شاماخی آراسیندا یارالاناراق خسته خانایا منتقل اولاراق، گویا استالین‌ین دستور ایله داوا تزریقی اثرینده اؤلدورولدو[۱].

سیدجمال الدین اسد آبادی..seyid camaləddin əsəd abadi [اؤزل‌آد] باخ: همدان.

سیدحسین‌صادق‌زاده..sadıqzadə seyidhüsen [یازار] م۱۸۸۷ده باکی‌دا آنادان اولوب، آذربایجان شاعری و یازاریدیر.

سیدرضا صابر..seyid rıza sabir [یازار] (م۱۸٤۹-۱۹۰٤) خویدا آنادان اولوب و ایراندا دؤنیادان گئدیبدیر، تورکجه شعرلری واردیر

(فا: ~).

سیدعظیم شیروانلی..seyid əzim şirvanlı [یازار] (م۱۸۳۵-۱۸۸۸) شاماخی‌لیدر و آذربایجانین اؤنلو شاعرلریندندیر[۲۸، ۱۳۱].

سیدحیدرعلی‌آران..seyid heydərəli aran [اؤزل‌آد] زابُل‌لو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

سیدک..sidək [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

سیدکمال‌باقرزاده..seyid kamal bağırzadə [اؤزل‌آد] ش۱۳٤۰ده میانانین تاغای کندینده آنادان اولوبدور، ادبیات ساحه سینده چالیشقاندیر[٦٤].

سیّدلر..seyidlər [آد] سادات (فا: سادات). **sayyeds**

سیدلر..seyidlər [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

سیدلو..seyidlu [اؤزل‌آد] قاراداغ گروس‌داش طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

سیدوُری..siduri [اؤزل‌آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

سیده خانیم..seyyidə xanım [آد] سید اولان خانیما وئریلن بیر عنوان (فا: سیده خانم). **a woman descendant of the prophet**

سیدی‌بَگ..seydi bəy [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

سیدیک..sidik [آد] باخ: سوّدوک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سیدوّک› دیواندا "سیذمک" ایشه‌مک مفهوموندا بو کلمه‌نین کؤکو ساییلیر}.

سیر..sir [اؤزل‌آد] ۱-سوْی، کؤک ۲-بیرلَشمیش[۷]. ۳-باخ: سیْر {یئر آدلاریندا سیْر(لعابلی، بزکلی)، سیْرا (دوّزوملو) معناسیندادیر}.

سیر..sir [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند و داغ آدی.

سیراب..sirab [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دوْیموش (فا: ~).

سیراب..sirab [اؤزل‌آد] آوج، رزن ده کند آدی، نخجوان‌دا کند آدی[۲۴۰]. {سیْر+ائو، سیرآوا}.

سیرالان..siralan [اؤزل‌آد] بیجار دا داغ آدی {باخ: سیر+آلان}.

سیراملی..siramlı [اؤزل‌آد] کلئیبرده‌چای و کندآدی {دوّزوملو}.

سیرامیک..siramik [آد] ساخسی استحصالات‌لاریندان دؤشه‌مه اوّچون ایشله دیلن بیر اوّرون {یو›سیر› کرامیک› کیرئج، باخ: سیر}.

سیران..siran [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی.تبریز ده داغ آدی.

سیراوند..siravənd [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

سیربانو..sirbanu [اؤزل‌آد] اقلید دا کند آدی.

سیرتار بالیغی..sirtar balığı [آد، دیرگی] بیر نوع بالیق.

سیردان..sirdan [اؤزل‌آد] زنجانین ٤ بخش یندن بیری، بو یئرین آدی تاروُم اولاراق بعضا سیردان ویا آبیر سؤزونه دَییشدیریلیر، باخ: تاروُم. {سیْر+تان: گؤزل سحر}.

سیرروس..sirrus [لا] ساچاق بوُلود (فا: سیرروس).

سیرصفت..sirsifət [آد] اوْزگوْز (فا: سیرت).

سیرغان..sirğan [اؤزل‌آد] جوُغاتئی دا کند آدی {گؤزل یئر}.

سیرک..sirk [لا: دایره، آ] آکروباتیک ایشلر گؤرولن یئر و بوُ ایشلری دوّزنله ین قوُروم (فا: سیرک). **circus**

سیرَک..sirək [اؤزل‌آد] زَکی، آغیْللی[۷].

سیرکان..sirkan [آد، بیتگی] ساری چیچک‌لی کوْل بیتگی.

سیرکان..sirkan [اؤزل‌آد] اوُرمیه؛ آستانا(سیرکن)دا کند آدی {گؤزل یئر}.

سیرکه..sirkə [آد] ۱-قیژقیریلمیش اوزومدن حاضرلانان توّند تورش شیره (فا: سرکه). **vinegar** ۲-بیت یومورتاسی. {ت: بو کلمه فارسجادان آلینما سانیلیر}.

سیرکه سینه‌یی..sirkə sinəyi [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی، قیسا دوُیارقالی بیر سینک **drosophila**

سیرکه‌لر..Sirkeler [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

سیرکه‌لیک..sirkəlik [صفت] سیرکه قویماغا یارایان.

سیرکیلر..sirkilr [اؤزل‌آد] جوُلفا دا کند آدی {سیر+گی+لر: بزکلیلر}.

سیرَم..sirəm [باخ: سیْریماق] دوّزوم، ردیف، مذهبی مراسم اوْلاراق دوزه‌لن عزادارلیق توپلانتی‌سی.

سیرم..sirəm [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی {گؤزل و دوّزوملو}.

سیرَن..sirən [آد] ۱-گوّل وقیز آدی۲-اوّستو اؤرتولو یایلی آرابا[۲۲٤].

سیروْز..siroz [اؤزل‌آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

سیره..sirə [آد] مذهبی مراسم ویا عزادارلیق اوّچون دوزنله‌نن مجلس و توپلانتی (فا: مجلس نوحه خوانی). {سیرا و سیرالاماق کلمه‌لرینه باغلیدیر، باخ: سیر}.

سیره داش..sirədaş [اؤزل‌آد] میانا دا داغ آدی.

سیریابقو خاقان..siryabqu xaqan [تاریخی اؤزل‌آد] غربی گؤی توّرکلر خاقان‌لاریندان[۷].

سیریستوْ..siristo [آد، روسجا] فابریکا و بوجور یئرلرده‌چالینان‌بیرنوع-سیقنال.

سیریستوْ چکن..siristo çəkən [آد] دودوکچو، فابریکالاردا سیقنال چالان.

سیریش..siriş [آد] چیریش اوْتونون کؤکو دؤیوله‌رک توْزوندان سو ایله بیرلیکده دوّزه‌لن توتقال (یاپیشقان)، "چکمه چی چیریشی" (فا: چسب). **glue**، **paste** {سیْر کلمه‌سی دیواندا لعاب معناسیندادیر، بو کلمه‌دن آلیناراق سیریش یاپیشقان ماده و لعاب معناسیندادیر همچینین دیواندا سیرلیغ ناخیش و قابدا دوزلدن بزکلره دئییلیر بو نقشلر دوّزوملو ومنظم شکیلده اولماغینا سبب سیرالانمیش شئیلری نشان وئره‌رک سیْرا و سیْریماق سؤزلرینین کؤکو اولمالیدیر، باخ سیْریماق}.

سیریشمک..sirişmək [باخ] سایریشماق.

سَیریشمک..səyrişmək [تاثیرسیزائیلم] تیترک‌وضعیف‌ایشیق ساچماق، بیر شئی‌تیترک‌حالدا اسمک" شهَر ایشیق ایچینده سَیریشیر".

سیریک..sirik [اؤزل‌آد] جبرائیل'دا کند آدی[۲۴۰].

سیریمسه‌مک..sirimsəmək [باخ] سیریمساماق.

سیریمسیمک..sirimsimək [باخ] سیریمساماق.

سَیریمک..səyrimək [تاثیرسیزائیلم] آجیق دان و هیرس‌دن اسمک و تیتره‌مک (چوْخراق اوْز عضُله‌لری) "الی‌سَیریییردی و دوْداق‌لاری تیتره ییردی".

سیرین..sirin [آد] سیّرینسی: بیر نوع یئمک و باسدیرما[۲۲۴].

سیرینسی..sirinsi [آد] سیّرین: بیر نوع یئمک و باسدیرما[۲۲۴].

سیز..siz [ض] ۱-ایکینجی چوغول شخص ضمیری (فا: شما). you {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ سن+ز›سیز}. ۲-یوخلوق اکی، باخ: اکلر.

سَیزان..səyzan [اؤزل‌آد] داشکسن'ده داغ آدی[۲۴۰].

سیزجه..sizcə [عوضلیک] سیزین فیکرینیزجه.

سیزلی بیزلی..sizli bizli [عوضلیک] سیز وییز بیرلیکده.

سیزینکی..sizinki [ض] سیزه‌اؤزل‌اوْلان، سیزه‌عایداوْلان (فا: مال شما).

سیس..sis [اؤزل‌آد] تورکیه ده انتاکیه یاخینلیغیندا بیر شهر آدی ایدی، بوُ شهرین ایندیکی آدی قوْزان دیر[۸۵].

سیس..sis [آد، باخ: چیس] ۱-چم، یئر اوْزونه یئنن بوُلود (فا: مه). fog ۲-سوُسدورماق اوچون دئییلن سؤز، باخ: سوسماق. ۳-چیل "قیزین اوْزو سیسلی"[۲۲۴].

سیس..sis [اؤزل‌آد] شبستر و سندج‌ده کندآدی {دوُمانلی بؤلگه}.

سیساب..sisab [اؤزل‌آد] بجنورد دا کند آدی.

سیس‌بوْمباسی..sis bombası [آد] سیس دؤزَلدن بوْمبا.

سیساکان..sisakan [اؤزل‌آد] سوُنیک: بیرآذربایجان شهری[۹۷]

سیستان..sistan [اؤزل‌آد] اصلینده ساکاستان ویا ساکایوُرد دئمکدیر: ساکالار میلاددان قاباق ۱۳۵جی ایلده سیستانا کؤچه‌رک اؤز آدلارینی بو بؤلگه‌نین آدیندا تثبیت‌ائتمیشدیلر، ساکا+ستان› ساکستان› سکیستان› سیستان، باخ:ساکا. {بعضا فارسچی یازارلار بئیله دؤشونورلر گویا اسکی‌لرده "سپاه" ایله "سگ" (فارسجا ایت معناسیندا) ایکیسیده قوْروما وظیفه‌لری اولدوغو اوچون بو آدلاری اصفهان و سکستان/ سیستان اؤچون قویوبلار البته بو جور سؤزلر تاریخی هئچه سایماقدان گله‌رک علیل بئینلره دایالی بیر یوْرومدور[۱۶۴(۵۸)]}.

سیستک..sistək [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی {سیس+تک}.

سیستیم..sistim [آد، یو: بؤتؤو] ۱-دؤزَنتی. ۲-دیزگه، یوْل یؤنتم، دؤزه نک، مودئل، تیپ، دؤزن (فا: سیستم).

سیستیم‌سیز..sistimsiz [صفت] دؤزَنتی‌سیز، سیستیم حالیندان چیخمیش.

سیستماتیک..sistimatik [آد، فرانسیزجا] بلی بیر سیتیم‌له وبللی بیر پلانا گؤره قوُرولموش، دؤزَنتیلی، یؤنتم‌لی (فا: سیستماتیک).

سیسلندیرمک..sisləndirmək [تاثیرلی ائیلم] سیسلنمه‌سینه سبب اوْلماق.

سیسلنمک..sislənmək [تاثیرسیزائیلم] سیسلی اوْلماق.

سیسلی..sisli [صفت] سیسی اوْلان.

سیسموْقراف..sismoqraf [آد، فرانسیزجا] دئپرم یازار (فا: سیسموْگراف).

سیسمولوْژی..sismoloji [آد، فرانسیزجا] دئپرم بیلیمی، یئر قابیغی‌نی اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: ~).

سیسمولوْق..sismoloq [آد، فرانسیزجا] دئپرم بیلمَنی، دئپرم اوُزمانی (فا: ~).

سیسمیک..sismik [آد، یو: دئپرم] دئپرم‌له ایلگی‌لی، زلزله‌یه‌عاید (فا: ~).

سیغارا..siğara [باخ] سیقار.

سیغارا بؤجگی..siğara böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی، بیر چوخ ییه‌جکلره و میوه‌لره دؤشگون بؤجک (فا: سوسک توتون). lasioderma serricorne

سیف..seyf [آد، عربجه] شمشیر، خنجر.

سیف‌آباد..seyf abad [اؤزل‌آد] سِیف‌الدّین: تک‌و ترکیبی‌حالدا یئرآدی‌اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۱ آد سایماق اوْلار).

سیفا..sifa [اؤزل‌آد] هیتیت دنیز تانریچاسی، آروُنا'نین آناسی[۲۱۱].

سیفوْن..sifon [آد] سوُ و هر مایع‌نی اؤز سوْمورو سیستیم ایله یوُخاری سَویه‌دن آشاغی سویه‌یه بوْشالدان اَیری بوْرو، دوه بوْینو شکلینده اولان هر شئی (فا: سیفون).

سیقار..siqar [آد، اسپانیولجا] سیقارا: پاپیروس، توتون یاپراق‌لاریندان دوزه‌لن آزجا اویوشدوروجو خاصیتی اولان شئی، توتون بؤکولموش کاغاذ (فا: سیگار). cigarette

سیقارتوُقارا..siqartuqara [اؤزل‌آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

سیقنال..siqnal [آد، لا] بوق (فا: بوق).

سیقورتا..siqorta [ایتا] بیمه (فا: بیمه). insurance

سیقورتا بلگه سی..siqorta bəlgəsi [آد] بیمه نامه . insurance policy

سیقورتاچی..siqortaçı [صفت] بیمه اولان (فا: بیمه گر). insurer

سیقورتالانان..siqortalanan [صفت] بیمه ائدن (فا: بیمه گذار). the insured

سیقورتالانمیش..siqortalanmış [صفت] بیمه اولموش (فا: بیمه شده). insured

سی..si. [آد، سومرجه ‹ز›، ت] ارککلیک اوْرقانی.

سی.دیر..si.dır [اوْنلم] ایتیل گئت مفهوموندا بیر کلمه.

سی.دیرمک..sı.dırmək [ائتدیرگن ائیلم] ۱-جنسل ایلیشکده اوْلماق ایشینی گؤردورمک. ۲-دفع اوْلوب گئتمک.

سی.مک..si.mək [تاثیرلی ائیلم، سومرجه ‹ز›] جنسل ایلیشکده اوْلماق (فا: سپوختن).

سیکلوْن..siklon [آد، فرانسیزجا] بوُرولان فیرتینا، بوُرولقان (فا: ~).

سیکلوییید..sıkəluyıd [آد] دؤنگول(فا: ~).

سیقار..sıqar [باخ] سیقار(فا: ~).

سیگیل..sigil [آد] زیگیل، دری و اؤزللیکله اللرده دؤزهلن برک وسرت قابارجیق. {باخ: زیگیل، سیوری، سنگر}.

سیلاب‌چای..seylab çay [اؤزل‌آد] مرند و ماهنشان ده چای آدی.

سیلابیک..silabik [آد، یونانجا] هجا وزنینه اساسلانان، هجا وزنینده یازیلمیش "سیلابیک شعر".

سیلان..səyəlan [آد، عربجه] آخینتی، آخی (فا: ~).

سیلانا..silana [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

سیلان‌چای..seylan çay [اؤزل‌آد] خالخال دا چای آدی.

سیلتان..silətan [اؤزل‌آد] بیجارین ۷ کندیستانیندان بیری، ۲۲ کندی و ۷۰۰۰* نفر نفوسونون بیر بؤلومو تورکدور.

سیلدیرتمک..sildirtmək [ائتدیرگن ائیلم] سیلدیرمک ایشینی گؤردور مک (فا: فس تمیز کردن).

سیلدیرمک..sildirmək [ائتدیرگن ائیلم] سیلمک ایشینی گؤردورمک. ~t to clean

سیلدیریلمک..sildirilmək [بلسیز ائیلم] سیلدیرمک ایشی گؤرولمک.

سیل‌سوْپور..sil süpür [آد] ۱-سیلیب سوْپورمه ایشی، ییغیشدیرما، تمیزلهمه. ۲-(مج)بیر شئیلری بوتونلوکله گؤتورب آپارما.

سیل‌سوْپور..silsüpür [اؤزل‌آد] آنادولودا جرید'لره باغلی‌ایدیلار، بیر بؤلومو شاه عاباس زامانی ساوه ری بؤلگه سینده یئرلشدیلر[۸۵].

سیل‌سوْپورَنلی..silsüpürənli [اؤزل‌آد] باجگیران شهرینین ٤٨ کیلومتر قوزئی دوغوسوندا بیر کند اولاراق فارسجا کیتابلاردا "سیرسپرانلو" ویا "سیل‌سپرانلو" شکلینده یازیرلار و سئل ایله داغیتما مفهوموندا اولسادا اصلینده بیر تورک طایفاسینین آدیدیر.

سیلفان..silfan [اؤزل‌آد] بوْی آدی، باخ: کوُرمانج.

سیلقج..silqəç [آد] آرابالاردا قار ویاغیش سیلمه آراجی.

سیلْکدیرمک..silkdirmək [ائتدیرگن ائیلم] سیلکمک ایشینی گؤردورمک.

سیلکر..silkər [سیلکمک سؤزوندن] الک.

سیلْکمک..silkmək [تاثیرلی ائیلم، ت] سیلکه‌له ییب تمیزله‌مک، ترپه ده‌رک اوْزه ریندن شئیلری دؤشورمک (فا: تکاندن).

سیلکه‌لَتمک..silkələtmək [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک، سیلک‌مک (فا: تکاندن) to shake {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیلکه‌مک..silkəmək [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک، سیلک‌مک (فا: تکاندن) to shake {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیلکه‌لنمک..silkələnmək [بلسیز ائیلم] سیلکینمک .

سیلکه‌له‌مک..silkələmək [باخ] سیلکه‌لتمک.

سیلکه‌له‌ین..silkələyən [آد] سیلکه‌له‌مک ایشینی گؤرن(فا: تکاننده shaker

سیلکه‌له ییش..silkələyiş [آد] سیلکه‌له‌مه ایشی.

سیلکینتی..silkinti [آد] سیلکیب بوشالتما ایشی.

سیلکیندیرمک..silkindirmək [ائتدیرگن ائیلم] سیلکینمه سینی ساغلاماق.

سیلکینمک..silkinmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-اؤزونوسیلکمک(فا: تکاندن). ۲-(مج) بوْشالماق، واریوْخونو خرجله‌مک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیلکینیش..silkiniş [آد] سیلکینمک ایشی ویا بیچیمی.

سیلگی..silgi [آد] سیلمه‌یه یارایان شئی، فیرچا و پارچا کیمی شئیلر، سیله جک، پوْزان، میداد پوزان و هر شئیی تمیزله ین (فا: مداد پاک کن). rubber

سیللە..sillə [آد] شیللە، ال ایله ووُرما، ال آیاسی ایله ووُرولان ضربه (فا: چک). slap {سالما وسالدیرماق سؤزوندن}.

سیللەلنمک..sillələnmək [بلسیز ائیلم] سیللە ایله ووُرولماق.

سیللەلەمک..sillələmək [تاثیرلی ائیلم] سیللە ایله ووُرماق.

سیللی..silli [باخ] سیللە.

سیلمک..silmək [تاثیرلی ائیلم] اوْستونده کی شئیلری دؤشورمک، تمیز له‌مک(فا: زدودن) to clean {سوُمرجه، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سیلیغ›: تمیز، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ اینگیلیزجه clean سؤزیله کؤک بنزرلیگی اولابیلر}.

سیلمه..silmə [آد] سیلمک ایشی (فا: حذف). amission

سیلمه جه..silməcə [ظرف] آغزینا قدر دوْلاجاق بیچیمده.

سیلو..silo [آد، فرانسیزجا] تاخیل آنباری، بوغدا دئپوسو.

سیلوار..silvar [اؤزل‌آد] همدان دا کند آدی.

سیلوان..silvan [اؤزل‌آد] سیّلفان: بوْی آدی، باخ: کوُرمانج.

سیلوانا..silvana [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {اوْوالی، باخ: کوُرمانج

سیله..silə [آد] ۱-دوْپ دوْلو۲-بیر نوع باتاقلیق اوْتو[۲۲٤].

سیله‌جک..siləcək [آد] سیلمک اوْچون یارارلانان هر شئی (فا: تمیز کن).

سیله‌له‌مک..silələmək [تاثیرلی ائیلم] آغزینا قدر دوْلدورماق (فا: پر پر کردن).

سیلی..sili [آد] کیلیم، یوندان توْخونموش یایقی.

سیلیب سوْپورمک..silib süpürmək [باخ] سوْپورمک. to clean and sweep

سیلیجی..silici [آد] سیلیب تمیزله ین.

سیلیسیوْم..silisiom [آد، لا: چاخماق داشی] بیر کیمیاوی ائلئمئنت.

سیلیش..siliş [آد] سیلمک ایشی ویا بیچیمی.

سیلیک..silik [صفت] ۱-آرین، عفت‌لی(فا: تمیز). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: سیلمک، مثبت معنادا}. ۲-دَیرسیز و اردم‌سیز کیمسه (فا: یاوه). {باخ: سیلمک، منفی معنادا}.

سیلیک‌لشدیرمک..silikləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سیلیک‌وضعیته-گتیرمک.

سیلیک لشمک..silikləşmək [تاثیرسیزائیلم] سیلیک وضعیته گلمک.

سیلیکات..silikat [آد] ترکیبینده سیلیسیوْم اوْکسیدی اوْلان مینئرال-لارین آدی و بو مینئرال دان قایریلمیش شوّشه، چینی، سیمیت و بوُجور شئی‌لرین گنل آدی. {لا: چاخماق‌داشی}.

سیلیک‌لیک..siliklik [آد] ۱-آرین‌لیق، تمیزلیک. ۲-عفت، ناموس.

سیلینتی..silinti [آد] بیر شئیین سیلینمیش اوْلدوغونو گؤسته‌رن ایز.

سیلیندیر..silindir [آد،فرانسیزجا] قاسناق، اوُستوانه بیچیمده اولان هر شئی، ساغاناق شکلینده‌اوْلان(فا:سیلندر) cylinder {یو: دیغیرلادیرام}.

سیلیندیرقاپاغی..silindirqapağı [آد] موتورلاردا سیلندرلرین اوستونو اؤرتن قاپاق (فا: سرسیلندر). cylinder head

سیلینمز..silinməz [صفت] پوزولمایان، اونودولماز، خاطرده قالان.

سیلینمک..silinmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-محو اوْلماق، گورؤنمز وضعیته گلمک (فا: حذف شدن). ۲-(بل) سیلمک ایشی گؤرولمک، یاددان چیخاریلماق، اونودولماق (فا: حذف گردیدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

سیلینمیش..silinmiş [صفت] حذف اوْلونموش (فا: محذوف). omitted

سیلینیش..siliniş [آد] سیلینمک ایشی ویا بیچیمی.

سیم..sim [آد، فا] ۱-تئلجیک، سیملی‌چالغی‌آلت‌لرینده چکیلن و ترپندیکجه سس وئرن، تئل. ۲-قیزیل و گوّموش (فا: ~).

سیما..sima [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوْز، بنیز (فا: ~).

سیماصمدی..sima səmdi [یازار] گونش ۱۳٥٤ ده خالخال-بینمار کندینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

سیمان..siman [باخ] سیمیت.

سیماو..simav [اؤزل‌آد] چاووُلدور بوْیوناعایدیئرآدی[۲۲۵].

سیمتریک..simetrik [فر، صفت] باخیشیم‌لی، بیر شئیین مرکزه گؤره اوُیقون و بنزر دؤزولوشو (فا: سیمتریک).

سیمپاتیا..simpatiya [باخ] سمپات.

سیمُرغ..simorğ [آد، فا] فارس اساطیرینده خیالی بیرقوش آدی (فا: ~).

سیمسار..simsar [آد، فا] آلیجی و ساتیجی آراسیندا اولان واسطه، کؤهنه شئیلری بیرینین طرفیندن توکانیندا ساتان کیمسه (فا: سمسار). dealing in second –hand goods

سیمساری..simsari [آد] آلیجی و ساتیجی آراسیندا واسطه‌لیک، کؤهنه شئیلری بیرینین طرفیندن آلیب ساتما ایشی (فا: سمساری).

سیمگه..simgə [آد] بیر شئی گؤسترن سمبوْل.

سیمگه جی..simgəci [صفت] سمبولیست (فا: سمبولیست).

سیمگه جیلیک..simgəcilik [آد] سمبولیزم (فا: سمبولیسم).

سیمگه‌سل..simgəsəl [صفت] سیمگه ایله ایلگی‌لی.

سیمگه‌لشمک..simgələşmək [تاثیرسیزائیلم] بیرشئی‌سیمگه حالینا گلمک.

سیمگه‌له‌مک..simgələmək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئی‌سیمگه ایله بیلیرمک.

سیمگه‌لیک..simgəlik [آد] سیمگه اولما وضعیتی.

سیمله‌مک..simləmək [تاثیرلی ائیلم، فا] ۱-سیم چکمک (چالغی آلتینه) (فا: سیم کشیدن). ۲-یارا التهاب لاناراق میکروبی قانا گئچمک.

سیمیت..simit [لا] سیّمینت: تیکینتی ایشلرینده یارار لانیلان بیرتوز مادّه (فا: سیمان). cement

سیمیتقوْ..simitqo [اؤزل‌آد] شکاک‌طایفاسیندان بیرینجی دؤنیا ساوا شی سیراسیندا غربی آذربایجاندا اؤنملی اوْلایلارین تتیکجی‌سی اوْلوب و اؤزللیکله آذربایجان کندلرینده تالانلارا و قیرقینلارا سبب-اوْلان‌سوْیقونچونون‌آدی[۱۳۹، ۱۳۱، ۹٤].

سیمیتن..simitən [] اؤزلو، سیرتیق {سیْمتاماق‌فعلیندن: بی- اعتنااولماق[۵]}.

سیمین زاغا..siminzağa [اؤزل‌آد] باهار دا کند آدی.

سین..sin [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

سین..sin [آد] ۱-اؤلو قویلانان یئر، قبیر (فا: مزار). ۲-پوُسولان یئر، سیغینیلان یئر، ۳-سومرلرده تانری آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سین›، صح: گوْر؛ بو کلمه هم اسکی توْرکجه‌ده و هم ایندی یایقین کلمه‌لردن بیریدیر و سینمک (هضم اوْلماق) سؤز ایله ایلگیلیدیر، سینمک، بیر شئی آیری شئیین ایچینده گؤمولوب قویلانماق و اریمک دئمکدیر و جسدده توپراق ایچینده گؤمولوب سینیلیر و اوْردا هضم اوْلور، سین سؤزو گیلگمیش داستانیندا سوُمئرلرین ان بؤیوک نجومی تانری‌سی معناسیندادیر، بو کلمه بیر سیرا کلمه‌لرده اؤزونو گؤسته ریر: فارسجا زیندان= زندان کلمه سینده زین سؤزو سین سؤزجویو اولمالیدیر، بعضی قاناقلاردا و محتملا بیلگی یئترسیزلیگیندن دوْلایی بو سؤز آلینما سانیلمیشدیر حالبوُکی سؤز تورک کؤکنلی کلمه دیر، بو کلمه سنگین، زنگین کیمی کلمه‌لرین‌ده کؤکو اوْلمالیدیر و معناجا گؤمولو، آغیر و مجازاً دَیرلی مفهوموندادیر، همچینین سین سؤزونون گؤمولو مفهومونا باخارساق خزینه و یئرآلتی دفینه مفهوموندادیر و سوّنگون کیمی یئر آدلاریندا بؤلگه نین زنگین لیگینی گؤستَریر}.

سین آوا..sin ava [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

سینتیک..sintetik [یو، صفت] حرکته عایداوْلان بیلیم دال (فا: سینتیک).

سینتیک انرژی..sintetik enerji [آد] حرکته اوْلان جیسمین انرژی سی.

سینرژی..sinerji [آد، فرانسیزجا] گؤرَوداشلیق (فا: سینرژی).

سینستزی..sinestezi [آد، فرانسیزجا] دوُیوم داشلیق (فا: سینستزی).

سیناو..sinav [آد، باخ: سیناق] سیناما ایشی، امتحان، تست، بیر یئره و ایشه گیرنلرین بیلگی درجه سینی بیلمک اوچون دؤزَنله‌نن یوخلاما، سینانتی (فا: آزمایش). examination

سینتئتیک..sintetik [یو، صفت] دؤزَلتمه، صُنعی (فا: سینتتیک).

سینتاکتیک..sintaktik [یو، ترتیب] سئنتاکتیک: بیر دیلده جُمله قورولوشونو و سؤزلرین بیرلشمه سینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی، جمله ایله ایلگی لی (فا: ~).

سینج..sinc [آد، باخ: چان] دیسک کیمی بیر نوع چالقی آلَتی (فا: سنج). weith thou

سینجاب..sincab [آد، دیرگی] باخ: سنجاب.

سینجار..sincar [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

سینجان..sincan [اؤزل‌آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

سینجلیک..sinclik [اؤزل‌آد] سینجی: اوُرمیه ده کند آدی.

سینجه..sincə [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {بالاجا پوُسو و سیغینما یئری}.

سینجی..sinci [اؤزل‌آد] اوُرمیه‌وسالماس‌دا کندآدی {باخ:سینجلیک، سینجه}.

سینچه..sinçə [اؤزل‌آد] چئهره، بَنیز[۷].

سین‌داغی..sindağı [اؤزل‌آد] اردبیل ده داغ آدی.

سیندان..sindan [اؤزل‌آد] سراب دا کند آدی {سین+تان}.

سیندەخیر..sindəxir [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {سین+تاغار}.

سیندیرمک..sindirmək [تاثیرسیزائیلم] هضم ائتمک (فا: هضم کردن). to digest {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سینگله‌مک›}.

سیندیریش..sindiriş [آد] سیندیرمک ایشی ویا بیچیمی.

سیندیریلمک..sindirilmək [بلسیز ائیلم] سیندیرمک ایشی گؤرولمک.

سیندیریم..sindirim [آد] آغیز، قوُرساق، اینجه باغیرساق و قارا جیبارین توسط ایله یئمه‌یی هضم ائتمه سیستمی (فا: دستگاه گوارش). digestion

سین‌ساروُد قالاسی..sinsarud qalası [اؤزل‌آد] بو قالا مرند شهرینین هرزن و گلین قیه کندینین یاخینلیغیندا قرار تاپیب، بو قالانین قدمتی موردینده بیر بیلگی یوخدور و محتملا گُچوخ قدیم چاغلارا و حتی اورارتولارین زامانینا عاییددیر، چونکی بوجور آدلاری فقط اورارتو آدلاریندا گؤرمک اولار (البته سین سؤزو تورکجه مزار معناسیندادیر و سارود سؤزونوده اورارتولارین ساردوری شاهی‌نین آدیندا و ایندی ده سردری شهرینین سؤیله‌نیشینده گؤرمک اولار.

سینسی..sinsi [آد] گیزلیجه باشلایان، یاواشجا گلیشن، قورناز و تیکیز آدام "بوآدام نه قدر عنادچی وسینسی آدامدیر" (فا: تودار، پنهانی). {باخ: سینمک (گیزلنمک) +سی}.

سینسیتمک..sinsitmək [تاثیرلی ائیلم] اینجیده‌رک بئزدیرمک، اضطراب وئرمک(فا: ذلّه کردن) {سینمک سؤزوندن؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سامسیتماق›}.

سینسیک..sinsik [باخ] سینسی.

سینسیمک..sinsimək [تاثیرسیزائیلم] بیریندن اینجییه‌رک بیخماق (فا: ذلّه شدن).

سین‌سین..sinsin [آد] ییغینلاردا گنج‌لرین اوْد چئوره سینده توْی و زیرنا چالقی‌سیلا اوْیناندیقلاری بیر خالق اوْیونو.

سینْکا..sinkka [آد، زینک، باخ: جینقوْ] گؤیومتوّل آغ رنگلی و دؤیوله بیلن مئتال، روی.

سینْک..sink [آد، زینک، باخ: جینقوْ] باخ: سینکا،جینقوْ، روی.

سینَک..sinək [آد، دیرگی] میلچک، چیبین، جوت قانادلی، آلتی آیاقلی، آغزی امیجی، اوچوجو بؤجک‌لرین عامّ آدی، اؤرنگی: ائو سینه‌یی (میکروب داشییان)، یاشیل و گؤی (ماوی) سینکلر (ات اؤزه‌رینه یومورتا بوراخارلار)، چاچا سینه‌یی (یوخوخسته‌لیگی-یایان)musca {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

سینْک..sink [اؤزل‌آد] آوج و ساوه ده کند آدی {سین: پوُسو یئری}.

سینَک‌آغیرلیق..ağirliq sinək [آد] ایدماندا (بوکس)۵۱-٤۸کیلو آغیرلیغیندا اوْلان یاریشچی‌لار.

سینَک‌اوُدان..sinək udan [آد، بیتگی] ۱-آمریکانین ایستی‌بولگه‌لرینده-یئتیشن، یاپراقلاری ایکی پارچالی اولاراق بؤجک اوْنون اوّستونده اوْتوردوقدا باغلانیب اوْنو امن بیر بیتگی (فا: مگس گیر). dionaea muscipula ۲-سینک جیل، سینک یئین.

سینکئش..sinkeş [اؤزل‌آد] مراغادا کند آدی {سین سؤزو سومر تانری سی و همچینین گؤمو و دفینه مفهوموندادیر و بو کلمه ده دفینه و دَیرلی اکین یئری مفهوموندادیر}.

سینَک‌جیل..sinəkcil [آد، دیرگی] سئرچه سوْولادان، آمریکانین ایستی بؤلگه‌لرینده یاشایان، سینک‌له گئچینن muscicapidae

سینْک‌چی..sinkçi [صفت] حلبی دوزلدن.

سینَک‌ساوار..sinəksavar [آد] سینک‌لری آرادان آپاران ماده.

سینَک‌قاپان..sinəkqapan [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن، کیچیک و گؤزل بیرقوش نوْعو و بوجور قوشلارا وئریلن آد Trochilus

سینَک‌قاپان‌گیللر..sinək qapangillər [آد، بیتگی] ایستی و ایلیمان بؤلگه‌لرده باتاقلیق‌لاردا یئتیشن و بؤجک‌له بسله‌نن بیتگی‌لری ایچینه آلان بیر نوع (فا: تیره ای از حشرات).

سینَک‌قوشو..sinək quşu [باخ] سینک قاپان.

سینَک‌گؤبه‌لگی..sinək göbələyi [آد، بیتگی] بیر نوع گؤبه‌لک.

سینَک‌لنمک..sinəklənmək [تاثیرسیزائیلم] سینه‌یی چوخالماق، سینک‌لی حالا گلمک.

سینْکرونیک..sinkronik [باخ] سنْکرونیک.

سینکَل..sinkəl [اؤزل‌آد] سینکیل: امتیازلی، آیریْجالیقلی[۷].

سینَک‌لر..sinəklər [آد، دیرگی] جوّت‌قانادلی‌وسینک‌لری‌ایچینه‌آلان بیرسوی.

سینَک‌لیک..sinəklik [آد] سینَک قووان، سینَک‌لردن قوْرویان هر شئی.

سینگان..singan [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی {باخ: سین: پوُسو یئری}.

سینگیل..singil [آد] ۱-کیچیک قیْز قارداش[۷]. ۲-بیر نوع آغاج یاراما آراجی، بیر نوع قمه[۲۲٤].

سینلی..sinli [ع+تو] سنّلی: یاشلی، یاشا دوْلموش، قوجالمیش.

سینلیک..sinlik [آد] مزارلیق، گؤموتلوّک (فا: قبرستان).

سینَماتیک..sinəmatik [آد، فرانسیزجا] جیسیم‌لرین حرکت، مسیر و یؤرونگه، هیز و ایومه‌لرینی اینجه‌له ین میکانیک قوْلو.

سینمک..sinmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-هضم اوْلماق(فا: هضم شدن). ۲-اَییلیب گیزلنمک، بیر یئرده قیساراق اؤزونو سیخیشیق حالا گتیرمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ سینغمک› باخ: سین}.

سینوْپتیک..sinoptik [یو] هاوا وضعیتینی بیلدیرن اوْرتام (فا: ~).

سینوْنیم..sinonim [یو] سؤیله‌نیش‌جه‌بنزر و معناجا آیری‌اوْلان-سؤزلرین باغیم‌لیغی" اؤرنک: اؤزوم: مئو میوه سی/ اؤزوم: منه عاید اوْلان اؤز" (فا: ~).

سینوْر..sinor [آد] سیْنیر، ناحیه، اؤلکه[۸۲] (فا: ~) {سیْنیر}.

سینه..sinə [آد، فا] دؤش، کؤکس {سین‌سؤزوندن: سینه سین کیمی بدنین اؤنملی اوْرقانلارینی اؤزونده گیزله‌دن یئردیر}.

سینه بند..sinəbənd [آد، فا] دؤشلوک (فا: ~).

سینه سر..sinəsər [اؤزل‌آد] گئرمی ده کند آدی {سین+آسار}.

سینه ووُران..sinə vuran [صفت] عزادارلیق‌لاردا سینه‌سینه الیله ووران کیمسه (فا: سینه زن).

سینی..sini [آد، فا] میس و بؤرونج کیمی مئتال‌لاردان قایریلمیش بؤیوک دَیرمی و دایاز قاب.

سینی..sini [اؤزل‌آد] کبودگنبد ده کند آدی {باخ: سین}.

سینی سو..sinisu [اؤزل‌آد] درگز ده چای آدی.

سینیدیریم..sinidirim [آد] هضم (فا: هضم). digestion

سینیر..sinir [آد] عصب (فا: عصب). nerves {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹سینغیر›، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سینمک سؤزوندن آلینمادیر}.

سینیر اوْت‌گیللر..sinir otgillər [آد، بیتگی] سینیر اوْتلاریندان ایکی چنک‌لی، بیتیشیک تاج یاپراقلی بیتگی‌لر سوْیو (فا: تیره ای از گیاهان). plantaginaceae

سینیر اوْتلاری..sinir otları [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی چیچک‌لی بیتگی‌لر تاقیمی (فا: تیره ای از گیاهان).

سینیر اوْتو..sinir otu [آد، بیتگی]سینیر اوْتوگیللردن، چیچکلری تک بیر ساپین اوُجوندا باشاق وضعیتینده، بیر چوخ نوعو اوْلان و توخداج‌لیقدا ایشله‌نن بیربیتگی (فا: سفرزه). plantago

سینیر بیلیمی..sinir bilimi [آد]سینیر سیستمی‌نی اینجه‌له‌ین طب دالی، نئرولوژی (فا: عصب شناسی). neurology

سینیرتوْخو..sinirtoxu [آد]باخ: سینیرسل توْخو.

سینیرجه..sinircə [ظرف]سینیرخسته‌لیگی (فا: مرض اعصاب).

سینیرسل..sinirsəl [صفت]سینیرله ایلگی‌لی، سینیر باخیمندان.

سینیرسَل‌توْخو..sinirsəl toxu [آد]سینیرتوْخو: سینیری تشکیل وئرن توخولار (فا: بافت عصبی). nervous tissue

سینیرسیز..sinirsiz [صفت] ۱-سینیری اوْلمایان ۲-راحتجه، سینیرلنمه-ین.

سینیرسیستمی..sinirsistimi [آد]سینیردوْزنتی‌سی.

سینیرقانادلیلار..sinir qanadlılar [آد، دیرگی]دؤردقانادلاری آغ-بیچیم‌لی‌و دامارلارلا هؤرولن‌وسایدام، بیربؤجک تاقیمی (فا: تیره ای از حشرات).

سینیرلندیرمک..sinirləndirmək [تاثیرلی ائیلم]هیسلندیرمک

سینیرلندیریجی..sinirləndirici [صفت]سینیرلنمه‌یه یوْل آچان.

سینیرلنمک..sinirlənmək [تاثیرسیزائیلم]هیسلنمک، اؤفکه‌لنمک، چوخ دیقوْلو اوْلماق، عصبی لشمک (فا: عصبی شدن).

سینیرلی..sinirli [صفت] ۱-هیسلی، اؤفکه‌لی، راحتجه سینیرله‌نن (فا: عصبانی). nervous ۲-ایچینده سینیری اوْلان.

سینیرلی‌لیک..sinirlilik [آد]سینیرلی‌اوْلماوضعیتی(فا: عصبانیت) anger

سینیش..siniş [آد]سینمک ایش ویا بیچیمی.

سینیک..sinik [صفت]سینمیش.

سیوان..sivan [آد]بوکلمه ده‌ده‌قوْرقود کتابیندا بؤیوک چادیر آنلامیندا ایشله‌نیب و سانیلیرکی فارسجا سایه بان سؤزجویونون دَییشیک بیچیمیدیر (فا: چادر بزرگ).

سیودا..sivda [اؤزل‌آد]بیرآذربایجان شهری[۹۷]

سیوری..sivri [صفت]اوُجوبیز، کسگین و باتیجی اوْلان (فا: نوک تیز). sharp {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹سوْوری›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، دیواندا نئچه کلمه‌نین معنالاری بیربیرینه یاخیندیر: سؤبی= سوُبی (اوُزون و بیز شئی)، سوُبیماق (سیوری ائتمک)، سوْوری (سیوری)، سیبک (دییرمان داشینین آرا دمیری)؛ بو کلمه‌لردن دوشونمک اولورکی (سوْو= سؤب= سؤو= سوُو= سیو= سیب و سوُپا) اورتاق بیر کؤکه باغلاناراق میله و چوبوق مفهوموندادیر، سنگلاخدا ایشله‌نن سیوَک (بدنده چیخان چیوزه) کلمه سیده بو کؤکه باغلی اولمالیدیر، بولارا باخدیقدا چیو› چیژ و سیو› سیوری کلمه‌لرینین یاخینلیغی آنلاشیلابیلر؛ کلاوسون بو کلمه‌نی آلینما سانیب ولی قایناغینا اشاره ائتمه ییب[۶]، بو دئییشین دوْزگون اولماماسینی اوْستده‌کی مطلبدن آیدینجا آنلاماق اولار، بوکلمه ایندیکی زاماندا سیبک (اوتوموبیل قاباق‌لیغیندا ایشله‌نن بیر وسیله) شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

سیوری..sivri [اؤزل‌آد] یاستیکند ده کند آدی.

سیوری اوُجلو..sivri uclu [صفت]اوُجو سیوری و بیز اوْلان، ایتی اوُجلو.

سیوری بیبار..sivri bibər [آد، بیتگی]سالاددا ایشله‌نن بیر نوع اوُزون و یاشیل بیبار (فا: فلفل نوک تیز).

سیوری فاره..sivri farə [آد، دیرگی]بؤجک جیل، امجک‌لیلردن، قوُرو سولوجان و فاره کیمی حئیوانلاری یئدیغی اوچون تاریما یارارلی حئیوان sorex arancus

سیوری قوُیروق..sivri quyruq [آد، دیرگی]بیر چوخ امجک‌لی حئیوانلارین باغیرساغیندا گؤرولن، اینلیک سوْو سوْلوجان، mm ۱۲-۳ اوزونلوقدا، قیل قوُردو، اینه قوُردو.

سیوری لشدیرمک..sivriləşdirmək [تاثیرلی ائیلم]اوُجو بیز وضعیته گتیرمک.

سیوری لشمک..sivriləşmək [تاثیرسیزائیلم]اوُجو بیز وضعیته گلمک. to become sharp/ pointed

سیوری یاپراقلی..sivri yapraqlı [آد]اینه یاپراقلی، اوُجو بیز یاپراقلی بیتگی.

سیوری‌جیدا..sivricida [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر]ایتی و اوُجو بیز جیدا و سوْنگو.

سیوری‌سینک..sivrisink [آد، دیرگی]میغ میغا.

سیوریلتمک..sivriltmək [تاثیرلی ائیلم]اوجوبیزائتمک، سیوری-لشدیرمک.

سیوریلمک..sivrilmək [تاثیرسیزائیلم]اوُجو بیز وضعیته گلمک، سیوری لشمک (فا: نوک تیز شدن).

سیوریلیش..sivriliş [آد]سیوریلمک ایشی ویا بیچیمی.

سیوری‌لیک..sivrilik [آد]اوُجو بیز اوْلما وضعیتی.

سیوه‌رک..sivərək [اؤزل‌آد]عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توْرک بوْیو[۲۰۹].

سیویشکن..sivişkən [صفت]سوروشکن.

سیویشمک..sivişmək [آد] سوّووشمک، زوومک، سوروشوب چیخماق، گیزلینجه ویاواشجا چیخیب گئتمک " ایلان آرالیقدان یاواشجا سیویشه‌رک ایتدی".

سیویشیم..sivişim [آد] سیویشمک ایشی.

سیویل..sivil [لا، صفت] عسگر اوْلمایان، یونیفورماسیز اوْلان، قارایاخا (فا: ~).

سیه‌لنمک..siələnmək [ظرف] سالالانا سالالانا یئریمک (فا: تلوتلو خوردن).

سیه‌له‌نه سیه‌له‌نه..siələnə siələnə [ظرف] سالالانا سالالانا (فا: تلوتلو خوران).

سییاقوُت..siyaqut [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

سییاکوُ..siyaku [اؤزل‌آد] آستارا‌ده کند آدی[۲۴۰].

سییوْکَر..siyokər [اؤزل‌آد] آستارا‌ده داغ آدی[۲۴۰].

سییر..siyər [آد] ۱-حئیواندا بئل اتی، پیرزولا[۲۲۴]. ۲-سییَر/ سییار۲**siyər**(اؤزل‌آد) جوُلفا و بوْستان آباد دا کند آدی {۱-سویار: سوُیون یاریلان و آیرلان یئری. ۲-دیواندا ‹سییوماق› سؤزو پوْزماق و یئنمک معناسیندا گلیب و" سییواَر› سیی‌اَر› سییر" سؤزو اوّستون گلن و ایگید معناسیندا اوْلا بیلیر. ۳-بئل اتی، باخ: سییر۱}.

سَییرتگَن..səyirtgən [اؤزل‌آد] اَله آووُجا سیْغماز، سیْرتیق[۷].

سَییرتمک..səyirtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-چاپماق، دؤردنالا سوّرمک " آتی‌سییرده‌رک ایکی کندین آراسینی گئچدی". اوْچورتماق (قوُشلار حاققیندا) " شاهینی گزدیرر بگلر قوْلوندا. قوُشلاری‌سییردَر ساغ وْ سوْلوندا، اصلی کرم".

سییریشمک..siyrişmək [باخ] سَییرمک " یاناقلاری‌نین اتی سییریردی و دوْداق‌لاری ترپَنیردی. باخ: سایریشماق.

سییریک..siyrik [آد] اوّزه ریندن بیرپارچا سییریلمیش.

سییریلمک..siyrilmək [باخ] سییریلماق. to be skinned, to be stripped

سییرینتی..siyrinti [آد] سییریلمیش شئی، سوْیولموش.

سییک..siyək [آد] ۱-ارککلیک سوُیو. ۲-چیوی[۲۲۴].

سییمک..siymək [تاثیرسیزائیلم] ایشه‌مک، مجامعت ائتمک.

سییَندی..siyəndi [اؤزل‌آد] سؤیلَن، سئویلمیش، سئوگیی لایق[۷].

سییوْو..siyov [اؤزل‌آد] لئریک‌ده کند آدی[۲۴۰].

سییوُران..siyuran [اؤزل‌آد] اوُتقان، مُظفّر[۷].

سییوُرقاتمیش..siyurqatmış [اؤزل‌آد] ۱-دؤشمنی پوْزقوُنا اوُغراتمیش ۲-باشاریْلی، اؤدوّل و اؤوگو آلمیش ۳-قوُتلوق دؤولتی و قاراخاتایلی دؤولتی خانلاریندان[۷].

سییوُرقال..siyurqal [اؤزل‌آد] ۱-اؤدول، آرماغان ۲-عسگری نشان. باخ: تیول(فا: سیورغال {اسکی‌سؤیورقاماق‌دان(سئومک)[۲۲۶]}.

سییوُن..siyun [اؤزل‌آد] سئویم، سئویملی‌لیک، سَمپاتی، بیه‌نی[۷].

سییوُن‌بیکه..siyunbikə [تاریخی اؤزل‌آد] سئویم بیکه؛ توّرک تاریخی‌نین اوّنلو قادین سیمالاریندان. قازان خانلارینین سوْنونجوسو اوْلان اوُزامیش خان'ین آناسی[۷].

سییوّنچ..siyünç [تاریخی اؤزل‌آد] سئوینچ، موُتلولوق، شئیبان‌خانلیْغی خانلاریندان[۷].

سییه..siyə [اؤزل‌آد] بوُ سؤز یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته ریر و فارسجادا سیه شکلینده یازیلاراق قارا و سیاه معنالانیر حال بوکی هم سؤیله‌نیشی و هم معناجا سیه سؤزوندن فرقلیدیر؛ بوُکلمه مُعجز شبسترلی‌نین شعرینده چکی بیریم معنا سیندا ایشله‌نیبدیر (۵۰۰ گرم حدودوندا)[۷۱]: سییه دوْلان و--، {سانیلیرکی یئر آدلاریندا اؤلچو بیریمی کیمی ایشله نیر و آماجی بللی بیر اؤلچونون طایفا ویا شخصه عاید لیگینی گؤسته‌ریر}.

سییه‌دوْلان..siyədolan [اؤزل‌آد] سراب، میانا، هشتَری و اهر ده کند آدی {باخ: سییه}.

سییه‌رک..siyərək [اؤزل‌آد] سیارَک: اوُرمیه ده کند آدی.

سییه‌زن..siyəzən [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن و بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰] {باخ: سییه}.

سییه‌سران..siyəsəran [اؤزل‌آد] سئسَران، جوُلفا دا کند آدی {سییه+ساران}.

سییه‌کمر..siyəkəmər [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {باخ: سییه+کیمئر}.

سییه‌کوْلان..siyəkolan [اؤزل‌آد] اهرده کند آدی {سییه+کوْلان: کوْللوق یئر}.

سییه‌کی..siyəki [اؤزل‌آد] شامخورو سوُمقاییت'دا داغ آدی(۷۹۲)[۲۴۰].

سییه‌ناو..siyənav [اؤزل‌آد] سییه‌ناب: بوْستان آباد دا کند آدی {سییه+ناو}.

سییه‌نک..siyənk [آد] دوُزلانمیش و هیس ده قوُرودولموش حالدا یئییلن خیردا دنیز بالیغی (فا: شورماهی).

سییییرمک..siyirmək [باخ] سییییرماق.

سییییرمه..siyirmə [آد] ۱-سییییرما. ۲-سوّروتمه، قاپی باغلاما سوروتمه سی.

سییرمه قیلینج..siyirmə qılınc [ظرف] قینیندان چیخاریلمیش اوْلان قیلیج.

ş..ş [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْن آلتینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی آلتینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف ساییلیر (فا: شانزدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

şa..şa [آذ، ت] آلاجالی بیر قوُش.

şaibə..şaibə [آذ، عربجه] شک و قوشقو، گُمان (فا: گمان).

şabaran..şabaran [اؤزل‌آذ] شابران: م۱۲جی عصرده قافقازلاردا آدی گئچن بیرشهر[۱۲]. {سابار+ان› شابارانِ}.

şabacı..şabacı [آذ] بؤیوک باجی‌یا وئریلن‌بیر عنوان {شاه+باجی}.[۸۲]

şabaş..şabaş [آذ] توی‌لاردا اوْینایان ویا چالقیجی یا وئریلن پول (فا: شادباش). bravo {فا›شادباش‹}.

şabalıd..şabalıd [باخ] پالیت.

şabalıdlıq..şabalıdlıq [آذ] چوخ شابالید بیتن یئر.

şabankəndi..şabankəndi [اؤزل‌آذ] شعبان کندی: هشتَری، اوُرمیه، قئیدار، بجنورد؛ ضیاآباد (~ک)، خوی‌وقوْشاچای(~لو)داکند و سالماس‌دا داغ آدی. یئنه‌ده بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰].

şabran..şabran [اؤزل‌آذ] باخ:شاباران: بیرآذربایجان شهری[۹۷]

şablon..şablon [آذ، آلمانجا] باسما قالیب، اوْلگو، قالیب (فا: ~).

şabulağı..şabulağı [اؤزل‌آذ] شاه‌بوُلاغی:ماکی دا کند آدی.

şabil..şabil [اؤزل‌آذ] شابیْل: سرعین ده بیر کند، یایلاق و ایستی سوُ قایناغی نین آدیدیر {بیل سؤزو اردبیل و شوْرابیل و شابیل کیمی کلمه لرده بئل و داغین اتگینه اشارتدیر، شا سؤزو بیر طرفدن شاه سؤزونون قیساتیلمیشی اوْلابیلیر و همچینین دیواندا آلاجالی قوُش معناسیندا گلیبدیر و بوُ باخیشلا بوُ یئر شا قوُشونون یئری ویا شاه یوُردو دئمکدیر}.

şap..şap [آذ، سس تق] اؤپه‌رک ویا بیر شئیی سوُیا وآیری شئیه ووراراق چیخان سس (فا: صدای شاپ شاپ).

şapartı..şapartı [اؤزل‌آذ] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

şapaq..şapaq [اؤزل‌آذ] ایلام تانریلاریندان[۲۱۱]. قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-بَلَک بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

şapxəstəliyi..şap xəstəliyi [آذ] سیغیرلاردا آغیز و دیرناقلار آراسیندا قابارجیق چیخماسی، قیزدیرمالی و بوُلاشیجی خسته‌لیک.

şapşup..şapşup [آذ] یونگول و دابانی آچیق و یاستی آیاق قابی.

şapatlamaq..şapatlamaq [تاثیرلی ائیلم] شاپالاق‌لاووُرماق، شاپاشاب ووُرماق.

şapalaq..şapalaq [آذ] سیللی، شاپ‌کیمی سس چیخاردان سیللە، ال ایچی ایله ووُرولان ووُرونتو (فا: سیلی). Slap {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şapalaq lamaq..şapalaq lamaq [تاثیرلی ائیلم] شاپاتلاماق، شاپالاق‌لا ووُرماق.

şapalaq lanmaq..şapalaq lanmaq [بلسیز ائیلم] شاپالاق‌لا ووروُلماق، شاپالاق یئمک.

şapba şap..şapba şap [باخ] شارپا شاراپ.

şapbadan..şapbadan [ظرف] شاپبا: بیردن بیره، گؤزله‌نیلمه‌دن. "شاپبادان گلمک"

şapbadaq..şapbadaq [ظرف] شاپباداناق: باخ: شاپبادان.

şapbadanaq..şapbadanaq [ظرف] شاپباداق: باخ: شاپبادان.

şappalamaq..şappalamaq [تاثیرلی ائیلم] شاپمالاماق: ۱-شاپپیلداتماق. ۲-شاپاتلاماق.

şappılti..şappılti [آذ] ایکی شئیین بیربیرینه دَیمه‌سی، بیر شئیین سوُیا دَیمه سسی (فا: صدای شاپ شاپ).

şappıldatmaq..şappıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی آیری شئیه ووُراراق سس چیخارماق (فا: صدای شاپ شاپ کردن).

şappıldamaq..şappıldamaq [تاثیرسیزائیلم] بیر شئی آیری شئیه دَیه‌رک سس وئرمک (فا: صدای شاپ شاپ دادن).

şappıldanmaq..şappıldanmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرشئی آیری شئیه دَیه‌رک سس چیخماق.

şapşap..şapşap [سس‌تق، ت] شاپپیلتی سسی (فا: ~).

şapşal..şapşal [صفت] آبتالجا حرکت ائدن، مایماق، آلیق (فا: احمق).

şap şup..şap şup [سس‌تق، ت] شاپپیلتی سسی (فا: ~).

şapqa..şapqa [آذ] شاپکا: یومشاق پاپاق، بیرنوع قاباغی قیراقلی بؤرک (فا: نوعی کلاه). masculine proper noun {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، روسجا کلمه ساییلیر}.

şaplamaq..şaplamaq [تاثیرلی ائیلم] شاپ دئیه سس چیخارماق.

şapu..şapu [باخ: شاپکا] بیرنوع قیراقلی بؤرک.

şapırtı..şapırtı [آذ] شاپپرداما و شاپپیلداما سسی.

şapırşapır..şapırşapır [ظرف] سس چیخارا چیخارا، مارچا مارچ "بیزوْو شاپپر شاپپر آناسینی امیردی".

şapırdatmaq..şapırdatmaq [باخ] شاپپیلداتماق.

şapırşupur..şapırşupur [ظرف] باخ:شاپپرشاپپر.

şatan..şatan [اؤزل‌آذ] قزوین ده داغ آدی.

şatanaq..شاتاناق [صفت] پیتی آدام.

şatu..شاتو [آد] نردبان {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.[۱۳۵]

şatu..شاتو [اؤزل‌آد] چین‌لیلرجه اوْغور تورکلرینین بیر بؤلومونه وئریلن آد ومعناجا قیْریئرلیلری / استئپ‌ساکنلری دئمکدیر[۱۲]؛ تاریخده اؤزلرینه اوْلدوقجا بؤیوک آد تاپان و عموما شاتوْ تؤرکلری دئیه تانینان جمعیتین، گرک آدی، گرک جمعیتی تشکیل وئرن بوْیلار حاققیندا، تؤرکوْلوْقلار و سینوْلوْقلار(چین‌شناس) آراسیندا گؤروش آیریلیقلاری گؤرونور. آذربایجان عالملری بو آدی شاد طایفاسی آدیندان اورتایا گلدیگینی سؤیلرلر (قایناق: اسلامیتدن اؤنجه تؤرکلرین تاریخی).

şax..شاخ [آد، فا] ۱-آغاج بوداغی ۲-بوُینوز (فا: ~).

şax..شاخ [آد] دؤز، شقّ. (فا: ~) {تقلیدی بیر کلمه دیر}.

şax..شاخ [اؤزل‌آد] ساووجبولاق و پیرانشهر منطقه سینده ان آزی ۸ داغ آدی شاخ‌سؤزیله‌باشلانیر. کلئیبرده (~داغلان)داغ آدی.

şax budaq..شاخ بوُداق [آد] آغاجین اَیری اوْلمایان بوُداق‌لاری.

şax şəvəl..شاخ شَوَل [آد] آغاج قیرینتی‌لاری، کوْل کوْس.

şaxar..شاخار [آد، ص] پارلار، چاخار، ایشیقلانار معناسیندا بیر کلمه.

şaxan qayası..شاخان قایاسی [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

şaxta..شاختا [آد] چوخ سویوق، برک اؤشودوجو و بوز کیمی‌اوْلان-هاوا(فا: سرمای‌خشک)snow-storm{چاخماق سؤزوندن: معناجا چوخ ائتگین و وورُوجو اورتام و وضعیتی‌نشان وئریر، چاخماق+تا› چاختا› شاختا}.

şaxta baba..شاختا بابا [آد] بابا نوئل.

şaxtalı..شاختالی [صفت] برک سویوق "شاختالی گئجه ده یولا دوشدو" (فا: هوای سرد و یخبندان).

şaxtalı..شاختالی [اؤزل‌آد] ساییق‌الادا کندو چای آدی. مراغاداکند آدی.

şaxdırmaq..شاخدیرماق [باخ] چاخدیرماق.

şaxraq quşu..شاخراق قوُشو [آد، دیرگی] باشی قارا، بوْینو قیرمیزی، اؤتوجو بیر قوش (فا: ~). pyrrhula pyrrhula {چاقراق›شاقراق}.

şaxsey..شاخسئی [آد] آغ‌دسته، شاخسئی‌واخسئی دسته‌سی، .

şaxsey getmək..شاخسئی گئتمک [تاثیرلی ائیلم] شاخسئی توْره‌نینده اشتراک ائتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şaxsey vaxsey..شاخسئی‌واخسئی [آد] باخ: شاخسی {شاه‌حسین وای‌حسین}.

şaxşax..شاخشاخ [آد، سس‌تق] سیلکه‌له‌نه‌رک ایچینده کی داش کیمی شئیلردن سس چیخان اوشاق اویونجاعی (فا: جغجغه).

şaxis..شاخص [آد] بللی‌بیر اؤزللیگه‌صاحب‌اولان(فا: ~) indicator

şaxlıq..شاخلیق [آد] شاخ شئیین حالی.

şaxmaq..شاخماق [تاثیرسیزائیلم] باخ: شاخیماق {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: چاخماق}.

şaxə..شاخه [آد، فا] بوُداق (فا: شاخه). بوکان دا(~زرد) داغ آدی.

şaxımaq..شاخیماق [تاثیرسیزائیلم] گوجلوتاثیرائتمک، وورماق، چاخماق (فا: برق زدن). {چاخماق سؤزونون دییشیش شکلیدیر}.

şad..شاد [آد] شات: ۱-اوْردو کوْموتانی، ژئنرال ۲-تیگین، پرَنس ۳-جسور ٤-گؤی تؤرکلر دؤنَمی، خاقان سوْلاله‌سیندن اوْلانلار، اوْردو ایچینده گؤستَردیکلری باشاری‌لارا گؤره، یوْکسک دؤزئی‌ده بیر مقاما گئچه‌رک بو عُنوانی‌آلیْرلاردی. سوْنرالار، اوُیغورلار و قاراخانلیْلاردا دا، بو عُنوانی ایشلتمیشلر[۷] {بارتولد احتمال وئریرکی شاد کلمه‌سی فارسجا شاه‌سؤزوندن آلینیبدیر، البته شاد سؤزو تؤرکلر ایچینده شاه مقامی یئرینه یوْخ بلکه نظامی بیر مقام کیمی ایشله‌نیردی، بیلیریک کی چینلیلر اوْغور تورکلرینه شاتو دئییردیلر ومعناجا قیْر ساکنلری دئمکدیر، بوُ عنوانین اوُیغور بؤلگه‌سینده و فارس‌سغدی‌لردن اوُزاق بؤلگه‌ده ایشلنمه‌سی‌بوُ دوْغرولتونو گؤستَریرکی بوُ کلمه چاتماق فعل ایله ایلگیلیدیر و معناجا بیر مقاما چاتان کیشی‌یه وئریلن عنواندیر، بو کلمه دیواندا جسارت معناسیندا ایشله نیبدیر، ‹ شات›: جسارت}.

şad..شاد [صفت، فا، دده] ۱-سئویملی، نشه‌لی، فرحلی. ۲-اوْرک آچان، خوش، سئویندیریجی (فا: شاد).

şad..شاد [اؤزل‌آد] سراب (~باغی)، نیشابور (~کان)، ماکی (~لی)، بوُیین زهرا (~مهان) دا کند آدی.

şad şad..شاد شاد [ظرف] سئوینه سئوینه.

şadapıt..شاداپیْت [اؤزل‌آد] شاد'ا باغلی بیرلیک و بگلیکلرین گنل آدی[۷].

şadara..شادارا [آد] شده‌ره، تاخیل‌زیبیلینی آریتماق اوچون بیرنوع-قلبیر.

şadaralamaq..شادارالاماق [تاثیرلی ائیلم] شادارا ایله تمیزله‌مک.

şadana..شادانا [آد، فا] چَده نه، شاهدانه.

şadbəy..شادبَگ [تاریخی اؤزل‌آد] شادابَگ:قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

şadrəvan..شادروان [آد، فا] رحمتلیک، باغیشلانمیش (فا: شادروان).

şadlandırmaq..شادلاندیرماق [تاثیرلی ائیلم] سئویندیرمک، فرحلندیرمک.

şadlanmaq..شادلانماق [تاثیرسیزائیلم] سئوینمک، فرحلنمک.

şadlıq..شادلیق [آد] سئوینج، فرح.

شادمان..şadman [آد] شاد (فا: شاد). happy

شادی بگلو..şadı bəyli [اؤزل‌آد] بوُ طایفا ذوالقدر بیرلیگینین بیر اوْباسی ساییلاراق صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

شار..şar [آد، ر، فیزیک] دایره‌نین قطر‘و(چارپی) چئوره سینده فیرلانمادان عمله گلن جیسیم، کوّره، بوْلبرینگ کیمی شئیلرین یووارلاق بؤلوملری (فا: تیله). Marble ۲-شار،(سس تق)شاریلتی (فا: شار). ۳-قیرقیز دیلینده شهر و کند معناسیندا ایشله نیر.

شارا..şara [اؤزل‌آد] ۱-سوُمرلرده یاشیللیق تانری‌سی[۲۱۱]. ۲-اُفق، اُفق خطی[۷]. ۳-باخ: شاریلتی.

شاراب..Şarab [آد، ع ‹شراب›] چاخیر. ۲-(آ، فا‹شورآب›) باخ: شوْراو، شوْر سوُ (فا: شراب).

شاراپ..şarap [سس تق] آغیر بیر شئیین بوتون آغیرلیغی ایله یئره دیمه سیندن حاصل اولان سس (فا: صدای شاراپ).

شاراپادان..şarappadan [باخ] شاپیادان، بیردن بیره، "دوُردوغو حالدا شاراپادان یئره دؤشدو" (فا: با صدای شاراپ).

شاراپاشاراپ..şarappaşarap [سس تق، ظ] شاپیلتی ایله،

شاراتوّک..şaratük [اؤزل‌آد] یاردیملی‘دا چای آدی[۲٤۰].

شاراق شاراق..şaraq şaraq [ظرف] شاقیلتی ایله.

شاراقاشاراق..şaraqqaşaraq [ظرف] شاقیلتی ایله.

شاراقاش..şaragaş [اؤزل آد] آلتاو تؤرکلری شوْر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

شاراقیلتی..şaraqqıltı [باخ] شاقیلتی.

شار اوْیونو..şar oyunu [آد] شارلا اویناناں بیر اویون(فا: تیله بازی). taw

شاربوْن..şarbon [آد، فرانسیزجا] قاراقابارجیق، قارایانیق، یانی-قاراخسته‌لیگی.

شارپادان..şarpadan [ظرف] بیردن بیره، گؤزله‌نیلمه‌دن.

شارپاشارپ..şarpaşarp [ظ، سس‌تق] شاپاشارپ: ۱-شاپیلتی سسی چیخارداراق (فا: ~). ۲-دالبادال، آراسی کسیلمه‌دن.

شارپیلتی..şarpıltı [باخ] شاپیلتی.

شارپیلداتماق..şarpıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] شاپیلداتماق، دالبادال-چیرپماق

شارت‌هاشارت..şarthaşart [سس ت] شارتاشارت: شیرتاشیرت، دالبادال، شارتیلتی سسی چیخارداراق "شارتاشارت سیلله وورووردو".

شارتیلتی..şartıltı [آد] شارت شارت سسی.

شارتیلداماق..şartıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شارت‌شارت‌سس چیخماق.

شارح..şareh [آد، عربجه] آچیقلایان، شرح وئرن (فا: ~).

شارژ..şarj [آد، فرانسیزجا] یوّکله‌مه، دوْلدوُرما، دوْلوم، یوکله‌نیم (فا: ~).

شارژوْر..şarjor [آد، فرانسیزجا] یوکله ییجی، دوْلدوُرجو (فا: شارژور).

شارشار..şarşar [آد، ت] یاغیش سسی.

شارشار..şarşar [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی.

شارع..şare [آد، عربجه] یوُل تاپان، دین یولونو تاپان و بیلن، شرع صاحبی (فا: ~). legislator

شارکی..şarkı [آد، عربجه] شرقی: ازگی‌لر دؤزومو، ازگی، موزیک پارچاسی (توّرک موسیقی‌سینده) (فا: نوعی سرود ترکی). song {شرق سؤزوندن}.

شارکی‌جی..şarkıcı [صفت] شارکی اوْخویان (فا: خنیاگر). musician

شارلاتان..şarlatan [آد] کؤتوآدام، آلدادان و آلدادیجی، فیریلداقچی (فا: ~). charlatan {بو کلمه‌نی موغولجادان و بعضاً ایتالیانجادان آلینماسینی سؤیله ییرلر، حال بوکی کؤکو تورکجه اولمالیدیر و آنلامجا یالاندان جار چکه‌نی آنلاتیر، شارلاتان‹ جارلاتان‹ جارلاتماق + ان}.

شارلی..şarlı [صفت] شاری اوْلان.

شاررُومما..şarrumma [اؤزل‌آد] هوررى تانریلاریندان[۲۱۱].

شاروُکار..şarukar [اؤزل‌آد] داشکسن‘ده داغ آدی(۱۷۰۰)[۲٤۰].

شارهاشار..şarhaşar [ظ، سس‌تق] شیرهاشیر:شاریلتی‌ایله، گوّرهاگوّر.

شاریل‌شاریل..şarılşarıl [ظرف] شاریلتی‌ایله، شیرشیر"سولار ~ آخیردی".

شاریلتی..şarıltı [آد] گوّر آخان سودان چیخان سس، شاریلدایان شئیدن چیخان سس"دالغالارین شاریلتی سسی ائشیدیلیردی" (فا: شرشر). murmuring (noise).

شاریلداماق..şarıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شاریلتی ایله آخماق، بوْل بوْل آخاراق سس چیخارماق، شیریلداماق.

شارین..şarın [اؤزل‌آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

شازیلی..şazılı [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

شاسی..şasi [آد، فرانسیزجا] چاتی، ماشین و قوُرقولارین چاتی‌سی (فا: ~).

شاش..şaş [آ، ت] داشکند شهری‌نین بیر آیری آدی.

شاش..şaş [اؤزل‌آد] ۱-شیش، سیوری اوُجلو، اَت پیشیرمه آراجی ۲-داش ۳-دیْش قیْسیم، دیْشاری، دیْشاریدا قالان، تاشرا[۷].

شاشا قالماق..şaşa qalmaq [تاثیرسیزائیلم] چوخ شاشیرماق.

şaşdırmaq..şaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] چاشدیرماق، حئیرته سالماق، شاشقین وضعیته سالماق (فا: حیرت زده کردن).

şaşdırıcı..şaşdırıcı [صفت] عجیب (فا: محیرالعقول). stupendous

şaşqaluz..şaşqaluz [صفت] شاشیقین کیمسه‌لره حقارت اوْچون سؤیلنیر.

şaşqın..şaşqın [صفت] دؤشونجه‌لری داغیلمیش، قاریشمیش، چاشقین، شاشیرمیش، آغلینی ایتیرمیش (فا: حیرت زده). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şaşqın şaşqın..şaşqın şaşqın [ظرف] چوخ شاشیرمیش بیر وضعیتده.

şaşqınlıq..şaşqınlıq [آذ] شاشقین اوْلما وضعیتی، آغلینی ایتیرمه (فا: تعجب). suprise

şaşqınca..şaşqınca [صفت، ظ] شاشقین حالدا(فا: متعجّب). surpirsed

şaşqınlaşmaq..şaşqınlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] شاشقین وضعیته گلمک.

şaşkuh..şaşkuh [اؤزل‌آذ] طوالش-پونل دا کند آدی {شاشقی}.

şaşlıq..şaşlıq [اؤزل‌آذ] شیش، شیش کَبابی[۷].

şaşmaz..şaşmaz [صفت] شاشقین وضعیته گلمه.

şaşmaq..şaşmaq [تاثیرسیزائیلم] چاشماق، شاشقین وضعیته گلمک، چاشیب قالماق (فا: حیرت زده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: چاشماق}.

şaşmış..şaşmış [صفت] مبهوت (فا: مبهوت). astonished

şaşırtmaca..şaşırtmaca [آذ] شاشیرتماق اوْچون گؤرولن اوْیون.

şaşırtmaq..şaşırtmaq [تاثیرلی ائیلم] شاشیردیجی‌بیر وضعیته گتیرمک، چاشیرتماق (فا: حیرت زده کردن).

şaşırtıcı..şaşırtıcı [صفت] شاشیردان (فا: عجیب). wonderful

şaşırma..şaşırma [آذ] تعجب ائتمه (فا: حیرت). perplexity

şaşırmaq..şaşırmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرایشی نئجه گؤرمه‌یینی بیلمه‌یه جک وضعیته گلمک، چاشیرماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şaşırıcı..şaşırıcı [صفت] شاشیرمیش وضعیت، چاشیریجی.

şaşırış..şaşırış [آذ] شاشیرماق ایشی ویا بیچیمی، چاشیریش.

şatır..şatır [آذ، عربجه] ۱-چؤرک پیشیرن، چؤرکچی (فا: ایتی آیاق). footman ۲-برده، ماکی، رزن، خیاودا کند آدی.

şatıranlu..şatıranlu [آذ] خالخالا(سنجه‌بد) یاخین یاشایان بوْی آدی، اصلینده کورد بوْیلاریندان اوْلاراق تورک دیللی و شاهسون ائلی نین متحدلریندن سایلیرلار[۱٤٤].

şatırtəpə..şatirtəpe [اؤزل‌آذ] ۱-آذربایجان'دا یئرآدی ۲-بو کلمه چ/ش حرف دَییشمه سیندن اله گلمه دیر و اصلینده چادیر تپه سؤزونه باغلانیر و شاطیْرطایفاسی قیپچاقلارا باغلی بوْیلار ایچینده آدی گئچیبدیر[۱٦٦-۲٤۲].

şair..şair [آذ، عربجه] ۱-شعر یازان و سؤیله ین کیمسه.۲-گئنیش خیاللی، دوُیارلی و دوُیقولو کیمسه (فا: شاعر). poet

şairanə..şairanə [ظرف] شاعرکیمی، بدیعی (فا: شاعرانه).

şairlik..şairlik [آذ] شاعر اولما وضعیتی (فا: شاعری). poetess

şairə..şairə [آذ، عربجه] قادین شاعر (فا: شاعره).

şağıl..şağıl [آذ] بیر ایشه مشغول اولان (فا: ~). incumbent

şağulə..şağula [اؤزل‌آذ] شاغلا:آستارا دا کند آدی.

şaftalı..şaftalı [آذ، بیتگی] گوْل‌گیللردن، ایری توْخوملو، ساری قیرمیزی رنگلی و سوُلو میوه‌لی‌بیر آغاج و اوْنون میوه‌سی فا: شفتالو) persica vulgaris {آلا و آلو سؤزوندن}.

şaftalılıq..şaftalılıq [صفت] شافتالی آغاجی اکیلن یئر.

şafran..şafran [ع، آ] ساری قیرمیزی مئیخوش آلما نوْعو.

şafe..şafe [آذ، عربجه] شفاعت ائدن، دیله ین (فا: ~).

şafei..şafei [آذ، عربجه] اهل سنّت ده دؤرد مذهب‌دن بیری، ابو عبداللاه‌محمدابن‌ادریس شافعی حضرتلرینه منسوب(فا: ~).

şafi..şafi [آذ، عربجه] شفا وئرن، توخدادیجی (فا: ~).

şaq..şaq [آذ] شاق شاق، شق ها شاق: ۱-(اویونجاق)شئیلری-بیربیرینه ووُراندا چیخان سس، بوداق سینماسیندان وگوللـه آتما سیندان چیخان سس" شاق شاق گؤللـه‌لرین سسی گلیردی". قهقهه، اوُجا سسله گوْلمه" شاق شاق گوْلمک".

şaqadan..şaqadan [ظرف] شاقا اوْلاراق.

şaqar..şaqar [اؤزل‌آذ] ۱-شاقیْر، بوْلبول کیمی اؤتَر ۲-چاخار، جسور[۷] {چاخار>چاقار>شاقار}.

şaqaq..şaqaq [آذ] گوز، آلین و یاناق آراسیندا آلماجیق سومویونون اوْستونده اوْلان چوخورسوْو یئر[۲].

şaqalı..şaqalı [صفت] شاقاسی اولان سؤز (فا: فکاهی).

şaqraq..şaqraq [صفت] ۱-اوْرک آچان، سئوینج گتیرن.

şaqraq quşu..şaqraq quşu [آذ، دیرگی] باشی قارا، بوَینو قیرمیزی بیر قوُش نوعو. pyrrhula pyrrhula

şaqruː..şaqru [اؤزل‌آذ] شاغروُ: چاغری، مَساژ، دعوت[۷].

شاق‌شاق..şaqşaq [آد] باخ: شاققاشاق.

شاققا..şaqqa [آد، ع‹شقّه›] ایکی‌یه پارچا لانمیش جمدک، ایکی‌یه بؤلونمیش هرشئی" بیرشاققا قویون اتی" (فا: شقّه).

شاققاشاق..şaqqaşaq [اسس تق] آغاج کیمی شئیلرین سیْنماسی سببیله چیخان سس، شاققیلتی ایله (فا: صدای شاق شاق).

شاققالاشماق..şaqqalaşmaq [باخ] شاققالانماق.

شاققالاماق..şaqqalamaq [تاثیرلی ائیلم] ایکی‌یه بؤلمک، شاققا شاققا ائتمک.

شاققالانماق..şaqqalanmaq [تاثیرسیزائیلم، بل] شاققاشاققاوْلماق-واوْلونماق.

شاققالی..şaqqalı [صفت] ائتلی کؤرک‌لی، گؤوده‌لی، ایری" شاققالی-آدام

شاققاناق..şaqqanaq [آد] ایکی شئیین بیربیرینه دیمه سونوجو چیخان‌سس، سینان‌بیرآغاجدان چیخان سس (فا: شاق شاق).

شاقیلتی..şaqqıltı [آد] ایکی شئیین بیربیرینه دیمه سونوجو چیخان-سس، سینان‌بیرآغاجدان چیخان سس (فا: شاق شاق).

شاقیلداتماق..şaqqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] شاق شاق سسی چیخارماسینا سبب اوْلماق (فا: صدای شاق شاق در آوردن).

شاقیلداشماق..şaqqıldaşmaq [قا] شاققیلداماق، قاه‌قاه چکمک.

شاقیلداق..şaqqıldaq [آد] ۱-شاققیلتی سسی چیخارماق، ۲-قهقهه چکیب سس چیخارماق، چهچه ووُرماق (فا: چهچه زدن).

شاقیلداما..şaqqıldama [آد] شاققیلداماق ایشی.

شاقیلداماق..şaqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم، سس تق] شاق شاق سس چیخارماق، چاققیلداماق (فا: شاق شاق کردن).

شاقیماق..şaqqımaq [باخ] شاققیلداماق.

شاقول..şaqul [آد، عربجه] بیر شئیین دیکئی‌لیگینی یوْخلاماق اوچون ایپ و مخروط شکلینده دمیرله دؤزه‌لن بیر نوع بنّایی وسیله (فا: ~). plumb line

شاقیْبک..şaqıbəy [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: چاقی+ بگ[۷].

شاقیْر..şaqır [اؤزل‌آد] ۱-اؤتَر ۲-باخ: چاقیْر[۷].

شاقیت..şaqıt [آد، دیرگی] ایلان بالیغینا بنزر چوخ ییرتیجی، کؤکس اؤزگه‌یی اوْلمایان، اتی بیه‌نیلن بیردنیز بالیغی (فا: نوعی ماهی). muraenna

شاقیرتی..şaqırtı [باخ] شاققیلتی.

شاقیرداماق..şaqırdamaq [باخ] شاققیلداماق، چهچه‌له اؤتمک.

شاقیماق..şaqımaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: شیْغیماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

شاکا..şaka [اسس تق] گولدوْرمک و اَیلندیرمک اوچون گؤرولن داورانیش‌لار و دئییلن سؤزلر، لطیفه. wit

شاکاجی..şakacı [باخ] شاکا دیین.

شاکاچی..şaqaçı [صفت] شاقا دئین (فا: بذله‌گو). joster

شاکاچی‌لیق..şakaçılıq [آد] شاکا دئمه ایشی(فا: بذله گوئی). joking

شاکاسیز..şakasız [ظرف] شاکا اوْلمایاراق، جدی صورتده.

شاکالار..şakalar [آد] شاکا سؤزلر (فا: هزلیات). facetiae

شاکالاشماق..şakalaşmaq [قا] قارشی‌لیقلی اولاراق شاکا ائتمک.

شاکر..şakir [صفت، عربجه] شُکر ائله ین (فا: شاکر). thankful

شاکی..şaki [صفت، عربجه] شکایت ائدن، گیلئی‌لیک ائدن (فا: ~).

شاگرد..şagird [آد، فا] اؤیره نجی، چیراق (فا: شاگرد).

شال..şal [آد] ۱-یوُن‌کیمی شئیلردن توْخونموش بؤیوک باش اؤرتویو، اوزون ائنسیز پارچا وتوخوما. ۲-بیر نوع نازیک و یومشاق پارچا" کشمیرشالی، ناخیشلی شال". {بو کلمه چوُل سؤزونون دَییشیلمیش‌شکلی اولمالیدیر، باخ: چوُل}.

شال..şal [اؤزل‌آد] هیشئیین و میانا(~، بگلی) دا کند آدی.

شالاخو..şalaxo [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقص آذربایجانلیلارین ان چوخ سئودیکلری کیشی رقصیدیر. اونو همیشه بؤیوک هوسله اوینییرلار. رقصه ایفاچیلار اؤزونو بوتون اوستالیغینی و مهارتینی گؤسترمه لی اولورلار. "شالاخو" ان قدیم آذربایجان رقصلریندن بیریدیر[۲۴۵].

شالاسر..şalasər [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی {شالاساریلمیش}.

شالاق..şalaq [آد، بیتگی] ۱-تئز یئتیشن ایری قوْوون نوْعو، بیر نوع ایی‌لی و ساری قوْوون جنسی (فا: نوعی خربزه). ۲-کلم ین کؤکونون دیبین ده اوْلان ایری و قالین یاپراق. ۳-(مج) آبیرحیاسیز "شالاغین بیریدیر" {سالاق: تئز دریلمیش کیچیک قوْوون و قاپیز[۲۲۴]}.

شالبان..şalban [آد، دا] دیرک، قابیغی سوْیولموش آغاج گؤوده‌سی "شالبان دان آسیلان پالتار، شالبان دان آسیلان سوْغان".

شالتوک..şaltuk [اؤزل‌آد] فومن ده کند آدی {چلتیک}.

شالچی..şalçı [صفت] شال دوزلدیب ساتان.

شالقال..Şalkal [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

شال‌قوُشاق..şal quşaq [آد] بئله ساریلان بیر نوع اوُزون شال.

شالقوُن..şalqun [اؤزل‌آد] مرند ده داغ آدی.سراب دا کندآدی {توْخوماجیلیق لا باغلی آددیر}.

شاللاغا توُتماق..şallağa tutmaq [تاثیرلی ائیلم] شاللاق لاماق.

şallaq..شاللاق [آد] باخ: قامچی، قیرماج، قیرمانج؛ دری و بوجور شئیلردن دوزَلمیش اوزون دسته‌لی قامچی (فا: شلّاق) scourge {چالماق‌دان: چالقاق›شالقاق›شاللاق}.

şallaqlamaq..شاللاقلاماق [تاثیرلی ائیلم] شاللاقلا ووُرماق، قامچیلاماق، قیرماجلاماق.

şallaqlanmaq..شاللاق‌لانماق [بلسیز ائیلم] شاللاقلا دؤیولمک، قامچیلانماق.

şallı..شاللی [صفت] باشینا شال اؤرتموش، شالی اولّان.

şallı..شاللی [اؤزل‌آد] سراب‌داکندآدی {توْخوماجیلیق لا باغلی آددیر}.

şalma..شالما [اؤزل‌آد] بازارماسال و فومن ده کند آدی.

şalman..شالمان [باخ] شالبان.

şalu..شالو [اؤزل‌آد] هشتپر ده چای آدی.

şaluar..شالوار [آد، باخ: شال] بدنین بئل‌دن آشاغی قیسمی‌نی اؤرتن ایکی آیاقلی اوّست گئییمی (فا: شلوار). trousers

şaluar..شالوار [اؤزل‌آد] ابهر ده داغ آدی.زنجان دا کند آدی

şalvar ağı..شالوارآغی [آد] شالوارین ایکی آیاغی‌نین قوْووشان یئری. (فا: خشتک).

şaluarcıq..شالوارجیق [اؤزل‌آد] شادآباد علی: تبریز ده کند آدی.

şaluarlıq..شالوارلیق [صفت] شالوارا یارار، شالوار اوچون اولان.

şalı..شالی [اؤزل‌آد] هئریس‌ده کندآدی {توْخوماجیلیق لا باغلی آددیر}.

şam..شام [آد] ۱-آخشام، گون باتان چاغی(فا: اول‌شب) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹آقشام›، صح}. ۲-شامان سؤزونون قیساتیلمیشی۳-باخ: چام. ٤-شام۲(ع‹شمع›) ایچینه فیتیل قویولموش پیی، ایشیق وئرمک اوچون یاندیریلان شئی.

şama..شاما [آد، عربجه] بال مومو ویا پارافینه باتیریلمیش فیتیل.

şamata..شاماتا [باخ] شماتت.

şamaxı..شاماخی [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر[۹۷]. م۲جی یوّزیلده عالیم پِتالامئی بوُرایا "ماما خئیا" دئییبدیر (یونان دیلینده ش اولْماماسینا سبب) بو شهر ساماخئی‌ده آدلانیب، بو آدا بنزر ایندیکی قازاخستاندا شومئخای‌آدلی‌یئر وار؛ شاماخی‌نی "خاماخ" ائلینین آدیندان آلینما بیلیرلر (قازیتیلار م۱۰-۱۱جی یوز ایلده خاماخ ائلی‌نین ایرتیش چای‌نین حوزه سینده یاشاماسینی گؤستریبدیر، عربلر بو آدا "ال" آرتیراراق الشماخیه دئییبلر.

şamar..شامار [آد] آچیق ال ایله اوّزه ووُرولان سیللە[۲].

şamaroğlanı..شاماراوْغلانی [آد] بوّتون کؤتو ایشلره سبب سایبلان[۲].

şamarlamaq..شامارلاماق [آد] آچیق الایله اوّزه سیللەووُرماق، شامار آتماق[۲].

şamama..شاماما [آد، بیتگی، ع‹الشمّامات›] گؤزل قوْخولو، شیرین، کیچیک قاووُن نوعو(فا: نوعی‌خربزه) cucumis dudaim {عربجه ده شمّ کلمه‌سی ایکی آنلامدا ایشله‌نیر: بیرینجی‌سی قوخولاماق آنلامینددیر و بو کلمه دن شامّه : قوخولاما دویوسو دوّزه‌لیر و الشَمّامات کلمه‌سیده خوش قوخولو شئیلره دئییلیر و شاماما سؤزوده بو کلمه نین دَییشیلمیش شکلیدیر و خوش قوخولو میوه اوّچون سؤیله‌نیلیر، شمّ ایکینجی معنادا اوُجا و یوکسک یئر آنلامیندادیر و شمیم ده اوجا داغ ویا یئکه بوُرون معناسیندادیر}.

şaman..شامان [آد] بوُ دین توّرکلرین و اؤزللیکله شرق آسیا توّرکلرینین اسکی دینی اولْموش و سومرلرده اورتادوْغویا کؤچه‌رک، دینی و آدینی اؤزلریله داشیمیش وبولارا "شام ار" ویا "سام ار" و قیساجا سومر دئییلر (فا: ~) {سوُمرجه ‹شاما اینی›، بعضا بَو کلمه‌نی آلینما سانیللار، حالبوکی قام (اسکی‌تورکجه‌ده: روحانی)سؤزونه باغلیدیر.}.

şaman..شامان [اؤزل‌آد] دامغان دا کند آدی.

şamanlıq..شامانلیق [آد] شامان دینی، شامان اُصولو.

şamanizm..شامانیزم [آد] شامانلیق، اسکی تورکلرده اولّان دین و اینانج، دوْغایا تاپینما و دوْغا اوّستو روحلارا اینانما بو اینانجین اساسی سایبلیر(فا: ~).

şamanist..شامانیست [آد] شامان یانلی‌سی (فا: شامانیست).

şamayı..شامایی [آد، فا‹شاه‌ماهی›] خزر، قارادنیز و آزوْف دنیزینده یاییلمیش بیر بالیق نوْعو.

Şam baba..شام‌بابا [آد] بیرجوّر خمیر دادلیجاسی[۲].

şambayatlı..شامبایاتلی [اؤزل‌آد] بوُ طایفا آنادولونون بوْزوق بؤلگه سینده یاشاییردیلار، صفوی‌لر دؤنمی بونلاردان بیر اوْبا قاجار بیرلیگی‌ایچینده، آذربایجانا کؤچوب‌صفویلره قاتیلدیلار[۸۵].

şampanza..شامپانزا [آفریقادیللرینده، آ، دیرگی] آغاجدا یاشایان، وُجودو قارا و اسمر میمون نوْعو، اوُزونلوغو ۱,٤متر، آغیرلیغی kg ۷۵، اؤزگوّرلوکده ۵۰ ایل یاشایابیلن‌بیرحئیوان(فا: شمپانزه).

şampayn..شامپاین [فر: یئرآدیندان] شامپانی: کؤپوکله‌نن قازلی اوّزوم شرابی (فا: شامپاین). champagne

şampo..شامپوْ [آد] اؤزللیکله باش یوُماق اوچون بیر نوعی‌سیوی ماده (فا: ~).

şampion..شامپیوْن [آد، فرانسیزجا]بیر ایدمان‌دا بیرینجی‌سیرایا چیخان کیمسه ویا تاقیم، چَمپیوْن (فا: شامپیون).

şamxal..شامخال [آد] ۱-بَی، خان، (داغستاندا) بؤیوک یئر صاحبی (فا: ~). ۲-قوْچان شهری یاخینلیغیندا کند آدیدیر، نادیرشاه افشار دؤنمی بو بؤلگه‌ده بیر سیْرا کؤره‌لر وارایدی، و دمیر اریده‌رک تفنگ دؤزلدیردیلر، بونلار دولدورما تفنگ ایدیلر و شامخال سؤزو اونلارین اوْستونده حک اولموشدو و بو آدلا تانینیردیلار.

şamxor..شامخوْر [اؤزل‌آد]آذربایجان‌دا رایون آدی[۲٤۰].

şamdan gülü..شامدان گوْلو [آد، بی، فا]ائولرده بئجه‌ریلن بیر نوْع بزک گوْلو .

şamdan..شامدان [شمع‌دان، ع+فا]شام‌قابی، شام قویولوب یاندیریلان قاب (فا: شمع دان).

şamdançı..شامدانچی [آد] گئچمیشده سارای‌لاردا ایشیق و شام یاندیرما ایشلرینه باخان.

şamsuvar..شام‌سوُوار [اؤزل‌آد]تبریزده شاهگؤلونه یاخین یئرله شیم یئری[۷۰].

şamsız..شامسیز [صفت]شام یئمه‌یی یئمه‌دن، شامی اوْلمایان.

şamfısdığı..شام‌فیسدیغی [آد، بیتگی]چام‌فیسدیغی، بیر نوع فیسدیق (فا: پسته).

şamqulu..شامقولو [اؤزل‌آد]میانا (یوردو)، مرند دا کند آدی.

şamkənd..شامکند [اؤزل‌آد]لاچین‌دا کند آدی[۲٤۰].

şamil..شامل [صفت، عربجه]ایچینه آلان، قاپسایان، قاپلایان (فا: ~).

şamlu..شاملو [اؤزل‌آد]عُثمانلی دؤنَمی حلب توْرک‌لرینین عمومی-آدی‌شاملوایدی(شام اؤلکه سینین آدیلا باغلیدیر). حسن بگ شاملو شیخ حیدره چوخ یاخین‌ایدی، بوُ دؤنم شاملو طایفالارینین ان اؤنملی اوْبالاری بوُنلاردان عبارت ایدی: بگدیلی، ایناللو، خدابنده لو، اوجی، بیچرلو، عبدللو، کرامتلو، اجیرلو، عربگیرلو، نلقاز[۸۵]

şamlu..شاملو [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

şamlıq..شاملیق [آد] ۱-آخشام یئمه‌یی، آخشام اوْچون حاضرلانان یئمک‌لر. ۲-چوخلو شام بیتن یئر، شام مئشه سی.

şamuşa..شاموشا [آد، بی، ت]بیر نوع یئییلن اوْت، پوی اوْتو.

şammə..شامّه [آد، ع]قوْخولاما حسّی(فا: ~).

şami..شامی [آد]بیر نوع کوتلئت.

şamırdağ..شامیرداغ [اؤزل‌آد]توْووز‌دا داغ آدی(۱۰۹۷)[۲٤۰].

şan..شان [آد، ع‌باخ: شن]شأن: آد، سان، شهرت، اوْن.

şan..شان [آد، فا]بال پتگی، دلیک‌لی و مواملو پتک.

şana..شانا [آد]اوْت، سامان وکوْلش یئغما آراجی، شنه، داراق (فا: شانه). {فا› باخ: چان، چنگل؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› اوُشون› چیپین باشی}.

şanapipik..شاناپیپیک [آد، دیرگی]باخ: چاووُش قوشو، شینه بوْب، بوُبو.

şanadaraq..شانادارا‌ق [آد]شانا وداراق بیرلیکده.

şanaşana..شاناشانا [صفت] گؤزگؤز، دلیک دلیک، شان شان.

şanagüllə..شاناگوْللـه [آد، بیتگی]دوُرقون سوُلاردا بیتن بیر چیچک.

şanalamaq..شانالاماق [تاثیرلی ائیلم]شنه‌له‌مک، شنه ایله اوْت یئغماق.

şanalanmaq..شانالانماق [بلسیز ائیلم]شانا چکیلمک، شانا ایله یئغیلماق.

şan beçə..شان‌بئچه [آد] گنج بال آری‌سی.

şantaj..شانتاژ [فر]بیر چیخار الده ائتمک ویا بیر ایشی گؤردورمک اوچون‌بیرینه‌بُهتان وورما و قوْرخوتما ایشی(فا: ~)shunting

şançı..شانچی [اؤزل‌آد]ساپلاییْجی، ایبی اوْخ و قارقی ایشله‌دن، سلحشوْر؛ چَنگیز خاقان’ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

şanda..شاندا [اؤزل‌آد] آلچاق و رُطوبتلی یئر[۷].

şandaş..شانداش [اؤزل‌آد]سوُمر و هوررياردە برکت تانری‌سی[۲۱۱].

şandan..شاندان [اؤزل‌آد] آستارا‌دا یئر آدی[۲٤۰].

şandırmən..شاندرمن [اؤزل‌آد]تالیش شهری کندیستانی: ۲٦ کندی و ٦۵۰۰* نفر نفوسو واردیر، اهالی‌سی تورک و گیلک قئید اوْلوبدور. آهَکْلان (٦ک گ *۲۱۰/ ی‌تو) کندی ده شاندرمن‌ه باغلی کنددیر.

şans..شانس [آد]اقبال، طالع (فا: بخت). luck

şan şan..شان‌شان [صفت]شانا شانا، گؤز گوز، دئشیک دئشیک.

şan şan olmaq..شان‌شان اوْلماق [تاثیرسیزائیلم] گؤزگؤز و دلیک دلیک اوْلماق" باخ: باغری شان شان اوْلماق ".

şan şan eləmək..شان‌شان ائله‌مک [تاثیرلی ائیلم] گؤزگؤز و دلیک دلیک ائله‌مک" باخ: باغری شان شان ائله‌مک".

şan şərfət..شان‌شرافت [باخ]شان شؤوکت.

şan şövkət..شان‌شؤوکت [آد] آدسان، شانلی و شؤهرتلی.

şan şöhrət..شان‌شؤهرت [آد] آدسان، شانلی و شؤهرتلی.

şanqırtı..شانقیرتی [آد]بارداق و تاباق کیمی شئیلرین سیْنما سسی.

şanqırdamaq..شانقیرداماق [تاثیرسیزائیلم]بارداق، تاباق کیمی شئیلر سیناراق شانقیرتی سسی چیخماق.

şanqırşanqır..şanqırşanqır [ظرف] بؤیوک بیر شانقیرتی سسی چیخاراراق.

şanlı..şanlı [صفت] شوْکتلی، رشادتلی، جسور، اوْنلو (فا: محتشم)

şanələnmək..şanələnmək [باخ] شانالانماق.

şanələmək..şanələmək [باخ] شانالاماق.

şanı..şanı [آذ] چوخ شیرین شیره‌لی، عطیرلی، اوْزوم نوعو "آغ-شانی، قاراشانی" (فا: نوعی انگور) {فا: شاهانی سؤزوندن[۵]}.

şanı turşusu..şanı turşusu [آذ] شانی اوزوم ایله دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

şanyu..şanyu [اؤزل‌آذ] (تانیو) سوْنسوزلوق، گئنیشلیک[۷].

şav..şav [آذ، بی، ت] چوْغان کیمی تمیزلیکده ایشله‌نن بیر اوْت.

şava..şava [باخ] داوا شاوا، داعوا شاعوا.

şavaq..şavaq [ع ‹شفق›] سحر تئزدن.

şavalan..şavalan [اؤزل‌آذ] اهر ده کند آدی {چاولان}.

şavan..şavan [اؤزل‌آذ] گئرمی و مراغا دا کند آدی {چاوان، چاولان}.

şavlə..şavlə [اؤزل‌آذ] شاوانه: سوُلدوز دا کند آدی {چاولا / چاوان}.

şavəlilu..şavəlilu [اؤزل‌آذ] قاراداغ‌بسده کانلی طایفاسینا باغلی-اوْبا آدی[۳، ۱۰۸]. {شاه ولیلو}.

şavmiyan..şavmiyan [اؤزل‌آذ] آذربایجان'دا نئچه یئر آدی[۲٤۰].

şavْون..şoun [اؤزل‌آذ] گئرمی ده کند آدی {چاوان}.

şavə..şavə [اؤزل‌آذ] کوْمیجان، کبودرآهنگ ده کند آدی {چاوا}.

şah..şah [آذ، فا] ۱-پادشاه، خاقان، حکمدار. ۲-شاهمات اویونوندا باش مؤهره. ۳-(مج)ان یاخشی، "شاه اثر، بؤیوک اثر". ٤-آتین دال آیاقلاری اوْستونده کی دورماسی "آت بیردن شاها قاخدی" (فا: شاه). **shah**

şah..Şah [اؤزل آذ] توْرکمن-یاوموُت-بایرامشاهلی بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

şah-..şah- [اؤزل‌آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۰ آد سایماق اوْلار).

şahəsər..şahəsər [آذ، فا+ع] دیری اوستون و بؤیوک اوْلان بیر ایش و یا کتاب (فا: شاهکار). **masterpiece**

şahatala..şahatala [آذ] اوُرمو گؤلونده بیر آدا {باخ: شاه، تالوی}[۱٤۰].

şahad..şahad [ع ‹شاهد›] شاهات: دییرماندا اوُن اوْیوتمه حاقّی "شاهات گئچمک" (فا: شاهد).

şahanə..şahanə [صفت، فا] ۱-شاها لایق، شاهلا ایلگی‌لی. ۲-چوخ گؤزل، گؤرکم‌لی، چوخ نفیس، مکمّل، مُحتشم (فا: ~).

şahaoğlu..şahoğlu [آذ] شاه بالاسی (فا: شاهزاده). **prince**

şahbaz..şahbaz [آذ، فا، دیرگی] ۱-ترلان. ۲-بیر نوع ایری آغ دوْغان. ۳- ایگید، قوچاق، باشاری‌لی(فا: شاهین). ۳-چاپیارالی تورکجه گؤزل شعرلری اولان بیر شاعیرین آدی.

şahbal..şahbal [باخ] شاهپر.

şahbudaqlı..şah budaqlı [اؤزل‌آذ] قاراداغ‌موغانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

şahbuz..şahbuz [اؤزل‌آذ] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

şahbeyt..şahbeyt [آذ] شعرین ایلک بئیتی، مطلع، شعرین ان گؤزل سئچیلمیش بئیتی (فا: ~). **best verse of a poem**

şahbizək..şah bizək [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی، قارین آغری‌سی، قوُلونج، دالاق، قره‌اؤسکورمه اوْچون درماندیر[۱۳٦].

şahbəyim..şahbəyim [اؤزل‌آذ] حُرمتلی قادین، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

şahpər..şahpər [آذ، فا] اوُزون تئلک.

şahpəçəməni..şahpəçəməni [اؤزل‌آذ] اوْره‌گیر بوْیونا عاید یئر آدی (م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

şahtəxti..şahtəxti [اؤزل‌آذ] قوزئی آذربایجاندا یئرآدی {شاه‌تختی آدی بیر سیرا روایتلره گؤره شاه اسماعیل و یئنه‌ده بعضی دئییشلره گؤره اونون اجدادیندان بیرینین اوْتوراق یئری اولدوغو اوْچون بئیله آدلانیبدیر، بؤلگه‌ده "شاه‌باغی"، "شاه‌آرخی" اولدوغودا سؤیله‌نیلیر}.

şahtərə..şahtərə [آذ، بیتگی] آران یئرلرده تاخیل اَکین‌لرینده بیتن و خالق طبابتینده استفاده ائدیلن بیتگی و اوْنون چیچگی.

şahtərəgillər..şahtərəgillər [آذ، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن بیر سوْی.

şahtut..şahtut [آذ، بیتگی] جالاق ائدیلمیش توُت آغاجی و میوه سی.

şahtuğu..şahtuğu [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: گل سرنگون).

şahçı..şahçı [صفت] شاه یانلی‌سی (فا: شاه پرست). **royalist**

şahxatun..şaxatun [یازار] قیز آدی، فخرالدین احمد'ین قیزی اوْلاراق هـ۶۷۲ده دوْنیادان کؤچموشدور[۵۲].

şahxanımı..şahxanımı [آذ] ملیکه (فا: ملکه). **queen**

şahid..şahid [آذ، عربجه] ۱-تانیق. ۲-باخ: شاهاد(شاهات).

şahاسماعیل..şah ismayıl [اؤزل‌آذ] صفوی‌حکومتی‌نین‌قوروجوسو و آذربایجانین آدلیم ساواشچی، سیاستچی‌و شاعری، باخ: صفویلر، اردبیل.

şahanə..şahanə [صفت، فا] ۱-شاها لایق، شاهلا ایلگی‌لی. ۲-چوخ گؤزل، گؤرکم‌لی، چوخ نفیس، مکمّل، مُحتشم (فا: ~).

şahaoğlu..şahoğlu [آذ] شاه بالاسی (فا: شاهزاده). **prince**

şahbaz..şahbaz [آذ، فا، دیرگی] ۱-ترلان. ۲-بیر نوع ایری آغ دوْغان. ۳- ایگید، قوچاق، باشاری‌لی(فا: شاهین). ۳-چاپیارالی تورکجه گؤزل شعرلری اولان بیر شاعیرین آدی.

şahbal..şahbal [باخ] شاهپر.

şahbudaqlı..şah budaqlı [اؤزل‌آذ] قاراداغ‌موغانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

şahbuz..şahbuz [اؤزل‌آذ] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

şahbeyt..şahbeyt [آذ] شعرین ایلک بئیتی، مطلع، شعرین ان گؤزل سئچیلمیش بئیتی (فا: ~). **best verse of a poem**

şahbizək..şah bizək [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی، قارین آغری‌سی، قوُلونج، دالاق، قره‌اؤسکورمه اوْچون درماندیر[۱۳٦].

şahbəyim..şahbəyim [اؤزل‌آذ] حُرمتلی قادین، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

şahpər..şahpər [آذ، فا] اوُزون تئلک.

şahpəçəməni..şahpəçəməni [اؤزل‌آذ] اوْره‌گیر بوْیونا عاید یئر آدی (م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

şahtəxti..şahtəxti [اؤزل‌آذ] قوزئی آذربایجاندا یئرآدی {شاه‌تختی آدی بیر سیرا روایتلره گؤره شاه اسماعیل و یئنه‌ده بعضی دئییشلره گؤره اونون اجدادیندان بیرینین اوْتوراق یئری اولدوغو اوْچون بئیله آدلانیبدیر، بؤلگه‌ده "شاه‌باغی"، "شاه‌آرخی" اولدوغودا سؤیله‌نیلیر}.

şahtərə..şahtərə [آذ، بیتگی] آران یئرلرده تاخیل اَکین‌لرینده بیتن و خالق طبابتینده استفاده ائدیلن بیتگی و اوْنون چیچگی.

şahtərəgillər..şahtərəgillər [آذ، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن بیر سوْی.

şahtut..şahtut [آذ، بیتگی] جالاق ائدیلمیش توُت آغاجی و میوه سی.

şahtuğu..şahtuğu [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: گل سرنگون).

şahçı..şahçı [صفت] شاه یانلی‌سی (فا: شاه پرست). **royalist**

şahxatun..şaxatun [یازار] قیز آدی، فخرالدین احمد'ین قیزی اوْلاراق هـ۶۷۲ده دوْنیادان کؤچموشدور[۵۲].

şahxanımı..şahxanımı [آذ] ملیکه (فا: ملکه). **queen**

şahid..şahid [آذ، عربجه] ۱-تانیق. ۲-باخ: شاهاد(شاهات).

şahdamar..شاه‌دامار [آد، فا+تو] ۱-آناداماr ۲-(مج)ان مُهم و اساسلی اوْلاراق (فا: سرخرگ). artery

şahrə..شاهراه [آد، فا] آنایوْل (فا: شاهراه).

şahrox rizvani ğoğa..شاهرُخ‌رضوانی غوُغا [اؤزل‌آد] ماکی‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

şahrud..شاهرود [اؤزل‌آد] سمنان اُستانینا باغلی بیر شهر آدی.

şahrud bölgəsində türk kəndlər adlı..شاهرود بؤلگه‌سینده‌تؤرک‌آدلی کندلر [اؤزل‌آد] موُغان (٦ک‌گ‌د *٤۰۰/ غ‌تو)، مَیامِی(غ‌تو)، اَبر (۸ک‌ق *۱۱۵۰/ ی‌تو).

şahrud-nərdin bölgəsində türk kəndləri..شاهرود–نَردین بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری [اؤزل‌آد] تَلْوین (۱٤ک‌ب *٤۵۰)، نامنیک (۱۵ک‌ق‌ب *۹۰۰)، گُلستان (۱٦ک‌ب *۱۲۰)، سوُداغیلان (۲۰ک‌ق *۹۰)، قوْشادَبیرمان (۲۲ک‌ق‌ب، / ی‌تو)، کَنَسکوُ (۲٤ک‌ق *۲۰۰/ ی‌تو)، حسین‌آباد (۲٤ک‌ق *۹۰۰)، حق الخواجه (۲٤ک‌ق‌د *۱۲۰)، دست شاه (۳۲ک‌ق *۳۵۰)

şahzadə..شاهزاده [آد، فا] شاه اوْغلو، شاه قیزی (فا: شاهزاده).

şahsevən..شاهسئون [اؤزل‌آد] شاهسَون: هشتَری، میانا(سقُربان) دا داغ آدی. ساوه–نوبران، صحنه‌ده کند آدی. آذربایجان جمهوریتینده کند آدی[۲٤۰].

şahsevən elinin tayfaları..شاهسئون‌ائلی‌نین‌طایفالاری [اؤزل‌آد] شاهسئون: بوُ بیرلیک صفویلر دؤروندن بری آذربایجانین ان بؤیوک سیاسی و اجتماعی ائلی اوْلاراق گؤنوموزه کیمی هرحادثه و اوْلایدا نقشینی گؤرمک اوْلار، شاهسون بیرلیگی اصلینده قیزیلباش بیرلیگی-نین داوامچی‌سی ساییلیر و آیری دئییشله بوُ بیرلیگیه آزجا فرق قوْیمادان قیزیلباش بیرلیگی دئمک اوْلار و گوُیا شاه‌عباس زامانی بعضی قیزیلباش بؤیوکلری و اؤزللیکه اوستاجلولاردان شاه عباسا معترض اوْلورلار، بو آرادا بعضی‌لری و اوْجمله دن مُرشدقوُلوخان قتله یئتیشدی و بوُ دؤنمدن سوْنرا قیْزیلباش بیرلیگی یئرینه شاه عباس طرفیندن شاهسون بیرلیگی یاراندی ودوْغروسو بوکی بیرلیگین آدی شاهسون آدینا دَییشیلدی، و معناجا شاه فدایی‌لری دئمکدیر؛ (بوُ آدی شاه اسماعیل دؤورونه آپاران آراشدیرماجیلاردا وار و بعضاده شاهسون سؤزونده شاه کلمه‌سینی شاه علیمردان"ح-علی" آدینا باغلاییرلار "وفایی")؛ شاهسون‌ائلی مختلف قیناقلارجا چوْخلو طایفالارا آیریلیر بوُ قیناقلاردان بیری شاه عباس زامانی اسپانیایا گؤندەریلن و اوْرادا مسیحی اولان اورْوج بگ (اسپانیا پادشاهی اونْا دوْن ژوُآن لقبی وئرمیشدی) طرفیندن وئریلمیشدی، اوْرادا شاهسئون‌لر ۳۲ طایفا اولاراق بلیرلنمیشدی، "پیتئرو دلاواله" آوروپالی سیّاح شاه عباس زامانی بؤلگه‌نی گؤره‌رک یازیرکی بوُ طایفالارین ۱٦سی ساغ قوْل و ۱٦سی‌دا سوْل قوْل شکلینده تانینیرلار. بوُ قیناقداکی آدلار بئیله‌دی: ۱-اوُستاجلو، شاملو، افشار، تؤرکمان، بایات، تکه‌لی، خُدابنده‌لو، ذوالقَدرلو، قاجار، قارامانلو، ۱۱-بایبوُردلو، اسپیرلو، اوْیرات، چاووُشلو، آسایشلو، چمیشگَزَکلو، ساری‌زوْلاقلو، قره باجاقلو، بوْرجلو، قوْیون اریلو، ۲۱-قوْرقولو، بوْزجالو، حاجی‌فقیه‌لو، حمزه‌لو، سوُلاقلو، محمودلو، قاراچوْماقلو، قاراقوْیونلو، گزی بؤیوکلو، ۳۰-پیک‌لو/ بیگلو، ایناللو، ۳۲-کوه-گیلویه‌لو/ کئه‌گیله‌لی، البته‌شاهسئونلربیرلیگی، طایفالارین قاتیلیب چکیلمه‌سیله مختلف دؤنملرده آزالیب چوْخالما قدایدی، ایندیسه "ایران آمار مرکزی" قیناقلارینا گؤره، بوُطایفالاردان علاوه آیریلاریدا آرتیریلماقدادیر، (بونلار ٤٤ طایفا و تیره لری حالینداییر، طایفالاردان آد آپاراراق طایفا بوْیلاریندا "تیره‌لرده" ساده‌جه عمومی آدلارا دیرناق ایچینده اشاره اوْلونور و اینسان آدلارینا دایالی تیره‌لر بوُرادا قئیداوْلونماییبدیر): ۱-آرالوُ، آیواتلوُ، اجیرلو (بوْیلاریندان: اوْروزلو، چپلر، کوْسالار، توُرون، اریشلو)، اوُدولو، بالابگلو، بگ-باغلوُ، بگدیلی (ساری‌گبه‌لو، بالاخانلو، گوشلو)، تکه‌لی (کؤل‌آباد، قارالار، یازالوند، کلوان، توْخمارلو، سیْغیرلی، شاه‌قیْزلی)، جَفرقولوخانلی (طهماسلو/ تکمزلی)، ۱۰-جفرلو، جلودارلو (یاخانلو)، جاهان‌خانیملی، حاجی‌خوْجالی (قاراگؤزلو، پوْلادخانلی، قایتارانلی، آبیشلی، آتاقارداشلی، ماشیلو)، حسین حاجیلو، (جارایلی، قاراداغلی)، حُسینَکلو (للـه‌لی، کچکانلو، خزیلی)، خیْنیسلی/ خامیسلو (الش)، خلفه‌لی/ خلیفه‌لو، دمیرچیلی (قدیرلو، گؤزچلی، مادلو)، رضابگلو، ۲۰-ساری‌بانلار(موُچورلو، جوُروقلو)، ساری‌خان‌بگلی (کوْرلار)، ساری‌خانلی، ساری‌نصیرلو، سیدلر (ملی)، شاه‌علی‌بگلی، تالیش میکاییللی (بینه‌لر، ملالو، جانیارلی، نورولو، قارا باغلار، قیزیل کئچیلی)، عربلو، علی‌بابالو (قاراموسالی، نظرعلی بوُلاغی، قوْتوربوُلاغی، هموار، بیک‌الو)، عیسالی (هامپا)، ۳۰-قارالار جبه‌دره/ جبدرق، قارالار خیاوی (سویلش/ سؤیلش)، قوُتلار (جنلر، قاراجالار)، قوْجابگلی (شاهماربگلی، جوُروق بگلر، تپلی/ تپه‌لی، کؤردلر، هامپا، سردارلی، آیلار)، کوْرعابباسلی (کوْرلار، ترید)، کلاش (بدیرخانلی، پاشالی)، گبه‌لی (قنیملی حاجی چاپا، قاراگبه‌لی)، گئییکلی/ گئییهلی(آبیشلی، جبه‌لو، قاراپتکلی، گؤن ائولی، مدینه لی، بوْزاوْغلو، قایتارانلی، توُمارلی، نظرلی)، لاری/ لاهرود(بسدی)، مُرادلو، ٤۰-مستعلی‌بگلی (مشی‌لو/ مشهدی‌لی)، موُغانلی (بجروان، گؤیجه‌لر، گؤنشلی، الجلر، موزیکلر، توُماغانلی، بگلر، صوْفولار، خیرداپای، قاراولی/

قاراائولی، دللر/ دلیلر، قارالار، ملکلر)، هوْمونلو (تکه‌چی، آللاهوئردی، گروس)، یکلوّ (رُستملی)، ٤٤-زاخورانلو؛ ان سوْن سؤز: بوُ بیرلیک یاخین‌دؤنملره کیمی هرسیاسی و ملی‌حادثه‌ده و چوْخراق‌دا خالق له‌اینه اؤنملی‌نقشلری‌اوْلدوقلاریناخاطر، حکومت باشچیلاری نین اؤزللیکله ظالم رضا میرپنج و تؤره‌مه‌لری و اوْنلارین تربیت ائتدیگی یازارلارین تاریخی کینلریندن دوْلایی غضبینه گله-رک، ان آغیر اتهاملارلا قارشیلاشیرلار، یئری وار آذربایجان تاریخچیلری یازیلاریندا اوْنلارین حاققیندا، داها آرتیق آراشدیرمالارا امک صرف‌ائده‌لر[۳، ۱۰۸].

شاهسئوه‌نی..şahsevəni [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، خاطیرلادیغیمیز تره‌که‌مه و خانچوبانی قبیله لرینده اولدوغو کیمی، شاهسئونلرین ده اؤز ماهنیلاری، رقصلری اولوب و بونلار آذربایجانین باشقا رایونلاریندا یاییلمیشدیر. بو رقصلردن بیری ناخجیواندا مشهور اولان " شاهسئوه نی " دیر. بو قدیم رقصی توی شنلیکلرینده هوسله اویناییرلار. رقص چوخ آغیر تئمپده گئدیر. اونو آنجاق قوجالار اویناییرلار[۲٤٥].

شاه‌سؤیود..şah söyüd [آد، بیتگی] شوْراق توْپراق‌لاردا و دؤزن ده بیتن و سؤیوده بنزر بیر کوْل آغاج.

شاه‌عاباس‌ثانی..şahabbas sanı [آد] (م١٦٧٤-١٦٤٢)صفوی-شاهیدیر، تؤرکجه و فارسجا شعرلری وار و ثانی تخلص ائدیردی[۲۸].

شاه‌علی‌بگلی..şah əli bəy [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

شاه‌فنر..şahfənər [آد] اصلی فنر (فا: شاه فنر). **main spring**

شاه‌قاسم..şahqasım [یازار] ۸۷هـق خوراساندا‌جام‌شهرینده اولموش، تؤرکجه فارسجا وگیلک‌لهجه سیله شعرلری وار.

شاه‌قیزلی..şah qızlı [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

شاه‌قیزی..şahqızı [آد] شاه بالاسی (فا: شاهدخت). **princess**

شاه‌کیمی..şahkimi [صفت] ملوکانه (فا: ملوکانه). **kingly**

شاه‌گلدی..şahgəldi [اؤزل‌آد] قاراداغ‌یوسفانلی‌طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

شاهگؤلو..şahgölü [اؤزل‌آد] تبریز ده کند و بؤیوک گؤل‌آدی، باخ: تبریز.

شاهلیق..şahlıq [آد] شاه اوْلما وضعیتی، پادشاهلیق(فا: شاهی) **kingly**

شاهمات..şahmat [آد، فا] شاه اؤلدو اوْیونو، شطرنج(فا: ~)**checkmate**

شاهمار..şahmar [آد، فا] ۱-زهیرلی‌ایری‌ایلان‌جنسی ۲-شعرلرده گؤزه‌لین ساچینا اشاره "عزیزیم‌آلدی منی. کمنده سالدی منی. ساچلارین شاهمار ایلان. دولاندی چالدی منی" (فا: ~).

شاهماربگلی..şahmar bəyli [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

شاهمَران..şahməran [آد، د، فا] میتولوژی‌یه گؤره خوْروز یوُمورتاسیندان دوْغان و سوْلوغو و باخیشی اؤلدّروجو بیر جاناوار، باشی اینسان و گؤوده‌سی ایلانا اوْخشار بیر نوع افسانوی یاراتیق.

شاهمردان..şahmərdan [آد] بیر نوع آغیر توخماق ویا چکوّش[۲].

شاهمَرس..şahmərəs [اؤزل‌آد] اوُجان دا کند و داغ آدی. {شاه+ماراسی› شاه مَره‌سی: شاه اوْتلاغی}.

شاهناز..şahnaz [آد، فا] آذربایجان موغاملاریندان بیری (فا: شهناز).

شاهنامه..şahnamə [اؤزل‌آد] باخ: فیردوسی.

شاهنشاه..şahənşə [آد، فا] شاهلارشاهی (فا: پادشاه). **imperial**

شاهنشین..şahnişin [آد، اسکی، فا] ۱-اوْتاغین کوّچه طرفه چیخان پنجَره‌لی چیخینتی‌سی، بالکوْن. ۲-آرابا و فایتون‌لاردا سوّروجونون اوْتوردوغو یئر.

شاه‌نیگارخانیم..şahnigarxanım [یازار] (گونش١٢٢٩-١٢٧٨) قازاخ-دا آنادان اوْلدو و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

شاهی..şahı [یازار] شاه اسماعیل ساراییندا یاشارمیش، اونون دیوانیندان فقط دؤرد غزل بوگونوموزه چاتیبدیر[۱۱۷]. ۲-شاهی۲(آد، فا)اسکی‌لرده بیرقرانین اوْندان بیری اوْلان پول بیریمی ۳-مازندران اُستانینا باغلی بیر شهر آدی(فا: ~). ٤-شاهی‌بؤلگه‌سینده توّرک آدلی کندلری(اؤزل‌آد) اَخته چی (١١ک ق‌ب)، توّرکمن خیل (٦ک‌ب)،

شاهین..şahin [آد، دی، فا] سوُنقور قوُشو، بیر نوع دوْغان، دلیجه دوْغان. **royal,buteo buteo**

شاهین..şahin [یازار] ۱-(۱۳۱۸ه-۱۲٦۲) مشدی عبدل شاهین شوشا شاعریدیر، ایلکجه رهزن و سوْنرا شاهین تخلّص ائتمیشدیر ۲-(۱۲۷۹-۱۳۲۷ه) شاهین فاضل قوُبالی‌شاعردیر۳-(ش١٣١٩)میرزاعاباس‌شاهین‌باکی شاعریدیر[۱۱۷].

شاهیندئژ..şahindej [اؤزل‌آد] باخ: سایین قالا.

شاهین‌فاضیل..şahin fazil [یازار] ش١٣١٩ده آذربایجان جمهوریتینده قوْبا قصبه سینده آنادان اولوب و گؤزل غزللری واردیر.

شایان..şayan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اویقون، یاراشیر، لایق (فا: شایان).

شایبال..şaybal [اؤزل‌آد] شیْماریْق، نازلی[۷].

شایبه..şaibə [آد، عربجه] اسکیک‌لیک، قُصور، عیب (فا: ~).

شاید..şayəd [باغلایجی سؤز، فا] بلکه، اوْلورسا (فا: ~). **perhaps**

شایسته..şaistə [آد، فا] یاراشان، لایق (فا: ~).

شایع..şaye [صفت، عربجه] یایقین، یاییلمیش (فا: ~). prevalent

شایعه..şayiə [آد، عربجه] دئدی قودو، یایقین سؤیلَنتی، دیل‌لرده گزن دانیشیق و سؤز (فا: ~).

شایعه ساز..şayiə saz [صفت] چوْوچو (فا: آراسؤزجو). gossip

شایق..şayiq [آد، عربجه] شوْوقلو، مئیلی اوْلان، اردیبل ده کند آدی.

شایق..şayiq [یازار] (م۱۹۵۹-۱۸۸۱)عبدالله شایق تیفلیس‌ده آنادان

اولوب، تورکجه شعرلری وار[۱۱۷].

شایلان..şaylan [اؤزل‌آد] چایلان: نازیک، کیبار، نشعه‌لی، گوْلراوْزلو[۷]. {شایلان سؤزو چاغلان / چاولان / چایلان سؤزونون بیر دئییشی دیر و اصلینده شلاله و آبشار آنلامیندادیر}.

شایلیغ..şaylığ [اؤزل‌آد] شرف، اوْنور[۷].

شایرد..şayırd [آد، فا] شاگرد.

شایفلی..şayıflı [اؤزل‌آد] زنگیلان‌دا کند آدی[۲٤۰].

شایین..şayın [باخ] آیین شایین.

شئیپور..şeypur [آد] زوُرنا، اَیری بوْرو شکلینده آغزی گئن موُسیقی ویا سیقنال آلَتی (فا: شیپور).

شئیپور بوُرون..şeypur burun [آد] بوُرون دئشیک‌لری شیپور کیمی اوْلان.

شئیپورچو..şeypurçu [صفت] شیپور چالان.

شئیپک..şepik [آد، دا] بیر نوع دابانسیز راحتی باشماق.

شئرالی ..şerali [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی {۱-شئرعلی، آصلان علی. ۲-شیر طایفاسینین آلانی}.

شئرسن خط؟..şersən xət? [آد] اوشاقلارآراسیندا پول سیکه سیله اویناناں بیر اوْیون آدی (فا: نوعی بازی با سکه در بین کودکان).

شئرمَمد..Şerməmməd [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی.

شئش..şeş [آد، باخ: شوّش] توْپ و توّفنگ بوْروسونون ایچینده کی حالقاواری جیزیق‌لارین هربیری. ۲-شئش۲(آد، سایی، فا) آلتی، بئش‌دن سوْنراکی سایی، آلتی دیللی و توْپوزلو قدیمی بیر سلاح.

شئشبوُلوکی..şeşbuluki [اؤزل آد] شش بلوکی: آذربایجان تورکلری قاشقای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

شئشه..şeşə [صفت، باخ: شوّش] دیک، سیوری.

شئشه بوینوز..şeşə buynuz [صفت] دیک بوینوز، ایتی بوینوز.

شئشه بیغ..şeşə bığ [صفت] بیغ‌لاری دیک کیمسه.

شئشه‌لنمک..şeşələnmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-آجیق‌لانماق، قیشقیرماق، سرت سؤز دئمک، قابارماق، خوروزلانماق. ۲-باخ: شوّش لنمک

شئشه‌له‌مک..şeşələmək [تاثیرلی ائیلم] دیک لتمک، دیک ساخلاماق.

شئشه‌لیک..şeşəlik [آد] دیکباشلیق.

شئف..şef [آد، این] باشقان، رییس (فا: رئیس).

شئکلی..şekli [صفت، عربجه] ظاهرا، گؤزرونوشجه (فا: شکلی).

شئللَللیّ..şelləlli [اؤزل‌آد] تبریز یاخینلیغیندا کند آدی.

شئیخ..şeyh [اؤزل آد] شئیخ: توّرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

شئیور..şeyvər [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی {باخ: شوّوَر}.

شئه..şeh [آد] هاوادا بوُخارین گئجه‌نی سوْیوقدان دامجی شکلینه گلمه‌سی، قیروْو، چئه (فا: شبنم). dew {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چئه›/ چکمک +ه› چکه› چه› چئه› شئه، باخ: چکمک}.

شئه دوُران..şeh duran [آد، بیتگی] یوّکسک داغ چمن‌لرینده بیتن، و بیر سیرا بیتگی‌لرله (یئمیشان، گوّل، ایت بوُرنو، بؤیورتکن، قایتارما) بربر گوّل چیچک‌لیلر تاقیمینا عاید اوْلان بیر بیتگی.

شئه‌سیز..şehsiz [صفت] شئهی اوْلمایان هرشئی.

شئه‌لنمک..şehlənmək [تاثیرسیزائیلم] شئه‌لی‌اولماق، اوّستونه شئه قونماق.

شئه‌له‌مک..şehləmək [تاثیرسیزائیلم] اوّستونده شئه اوْتورماق و قونماق.

شئه‌لی..şehli [صفت] اوزه‌رینده شئه اوْلان، طراوتلی، تر، تازا.

شئه‌لیک..şehlik [صفت] اوزه‌رینده شئه اوْلان یئر، طراوتلی یئر.

شئی..şey [آد، عربجه] ۱-معیشت ده و ایشده‌لازیم اوْلان هر هانسی بیر جیسیم و مادّه، زاد "بازاردان بیر شئی آلابیلدین می؟ ". ۲-مجازی حالدا اثر، ایش، و هر اتّفاق اوّچون سؤیله‌نیر "بیر شئی‌لر یازیردی، اوْنا بیر شئی اوْلوب" (فا: ~).

شئیبان..şeyban [اؤزل‌آد] (شَبان، شیْبان، چیْبیْن، زیْبیْن) سینَک، حشرات.

شئیبان..şeyban [اؤزل‌آد] ۱-چوْبان ۲-اوْغوزنامه‌ده، اوْغوزخان‌ین وزیرلریندن[۷]؛ جوُجی خانین کیچیک اوْغلونون آدی؛ عربجه ده شئیبان (ع‹شِیبان›) سؤزو اینسان و قبیله آدی اوْلاراق واردی[۱۲]، بوسببله تاریخ بوْیو تورکجه شیْبان سؤزو عربجه کلمه نین سؤیله نیش طرزی تاثیری آلتیندا قالمیشدیر.

شئیخان..şeyxan [اؤزل‌آد] ساووجبوُلاق دا داغ آدی.سوُلدوز دا کند آدی.

شئیخانلار..şeyxanlar [اؤزل‌آد] غور تورکلرینه باغلی و کوُرمانج دیلینده دانیشان بیر بوْی آدی، باخ: کوُرمانج؛ باخ: شیْخلو، شیْخلار.

شئیخَنا..şeyxəna [عربجه] ائی شیخ، شیخیمیز.

شئیدان..şeydan [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی، اوُرمیه ده داغ آدی {۱-سئیدان›سئی+دان: چای و دان و نور یئری ۲-شوّو+دان}.

شئی‌شوّی..şeyşuy [آد] هرجوّر لازیم اولان شئی‌لر" ائوه‌شئی‌شوّی آل".

شئی‌گیزلتدی..şey gizlətdi [آد] اوشاقلارآراسیندا بیرشئیی گیزله‌دیب تاپماغا چالیشاراق اویناناں بیر اوْیون آدی.

شئی‌مئی..şey mey [باخ] شئی شوّی.

شئین‌آوا..şeynava [اؤزل‌آد] شاهین آباد: اورُمیه‌ده کند آدی.

شئیهه..şeyhə [آد، فا] آتین کیشنه‌مه سسی.

شئییدلی..şeyidli [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی {۱-سئی+ایدلی: چای لی یئر. ۲-شوّیودلو یئر}.

شب..şəb [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گئجه (فا: ~).

شبئه..şəbeh [آد، ع‹شبیه›] مختلف معنالاردا ایشله نیر: شبئه بزه‌مک: نمایش اوْیناماق، ادا چیخادیر (فا: ~).

شب‌بوُی..şəbbuy [آد، ب، فا] تورُپ گیللردن، گؤزل قوخولو، چوخ ایللیک، اوْتسوو، رنگ به رنگ قیرمیزی ساری موْر چیچگی اوْلان آخشام چاغی و گئجه عطیرساچان، بزک بیتگی‌سی، گئجه گوّلو (فا: ~). mathiola

شب‌چیچک..şəb çiçək [آد، بیتگی] گئجه‌لر آچیلان چیچک نوْعو.

شب‌کوْلاه..şəb kolah [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گئجه پاپاغی (فا: شب کلاه).

شب‌کوُر..şəb kur [آد، فا] گئجه کوْرلوغو، گئجه گؤرمه‌ین ویا آز گؤرن.

شب گوّلو..şəb gülü [آد] گول و بیتگی آدی (فا: شب بو).

شباب..şəbab [آد، عربجه] گنج‌لیک، جاوانلیق (فا: جوانی).

شبان یالی..şaban yalı [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

شباهت..şəbahət [آد، عربجه] اوْخشارلیق، بنزرلیک (فا: ~).

شبپره..şəbpərə [آد، دی، فا] باخ: یاراسا، گئجه قوُشو.

شبرتو..şəbərtu [اؤزل‌آد] بیجار دا کند آدی.

شبستر..şəbistər [اؤزل‌آد] بو شهر تبریزین گونباتان طرفینده و ٦٠ کیلومترلیگینده یئر آلیبدیر. بوُ شهردنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱٤۰۰ متر یوّکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده شهرستان نفوسو ۱۲٤۰۰۰ و شهر نفوسو ۱۵۰۰۰نفردیر، شهرین جمعیتی ش۱۳۲۰ده ۷۷۰۰نفر تورک قئید اوْلونوبدور. بوُ شهرین چوْخ اؤنلو و سایقین شخصیتلریی واردیر: شیخ محمود شبسترلی، گلشن راز مثنوی سینین یازاری؛ میرزاعلی‌اکبر مُعجز شبسترلی: آذربایجانین بؤیوک انقلابچی‌سی‌وطنز یازاری؛ شیخ مُحمد خیابانی: آذربایجانین ایگید قهرمانی؛ پروفئسور مُحمدتقی کیریشچی/ زهتابی (آذربایجانین بؤیوک عالیم و تاریخ-چی‌سی و "ایران توّرکلرینین‌اسکی‌تاریخی" کتابینین‌یازاری {مُستوفی بوُرانی اورنق(آروانا) یازیبدیر، ایندیسه اورنق-انزاب بؤلگه‌سینه گوّنئی‌دئییلیر و بو ماحالین مرکزی‌شبستر شهریدیر، شبستر آدینی هـ۷۲۰ده فوت ائدن شیخ محمود شبسترلی نین آدیندا گؤروروک، کلاویخو م۱٤۰۲ده بورادان چاوُسکاد شکلینده آد آپاریبدیر، بو آد بعضا چیچئستَر شکلینده یورواملانیر، البته بو توجیه‌له بو کلمه چیچئست دنیزی(اورمو گؤلو) آدی و تورکجه اَر اک ایله دوّزه‌لیر (تورکجه‌ده اؤرنک: خزر، مجار، بولغار، قئیدار)، آیری طرفدن بو کلمه‌نین تورکجه سؤیله نیشی (کلاویخونون یازدیغی سؤیله‌نیش) چوخراق چاووُش‌تَر/ چاووُشدور سؤزونه یاخیندیر، اوْغوز بیرلیگینین چاووُندور بوْیونون آدی بو سؤزه چوْخ یاخین گؤرونور و معناجا اوّنلو و اؤندر دئمکدیر}. --شبستر بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: شرفخانالیمانی، شیخ‌محمودشبسترلی مقبره‌سی (سعدالدین محمود ابن‌عبدالکریم‌ابن‌یحیی، آذربایجانین‌معروف شاعری هـ٦٨٥-٦٩٢جی ایللرده آنادان اوْلوب و هـ ۷۲۰ ایلینده وفات ائتمیشدیر، کتابلاریندن: "گلشن‌راز مثنوی‌سی[٦٨]، مرآت المحققین، حق القین")، دیزج سرکند چاولانی (دیزج شلاله سی)، موُجومبار کیلیسه سی، شبستر جامع مچیدی، تسوُج جامع مچیدی، یادیگار شاه تسوُج مچیدی. --شبستر بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار اورُموگؤلونه تؤکولورلر: اوّمند (s۳b۳۱)، تیل til (تسوج s۹b۱٦)، چشمه سار کبوتران (کوزه کنان s۵b۱٦)، دره چای (شانجان- بینیس s٦b۲۵)، دریان چای (شیناوا b۲۵ /٤۷s٦ q۰)، سینیق چای (شبستر s۳۰b۳۰q۱,۲۳)، لار (s۵b۱۸~)، وَرکئش (ورکئش، سینیق چای، s۳b۳۸)، هئریس (s۷b۲۲ ~)، --شبستر بؤلگه‌سینین داغلاری (چؤهره‌قان): قوُرد واران (۳۷ک‌ق‌ب۲٤۱۵)، اوْیوق (٤۲ک‌ق‌ب۱۷۱۹)، چشمه‌تان/ چشمه کوّنان (٤۵ک‌گ‌ب۲۰۱۰/ چشمه کوّنان کندی‌نین ق)، گونئی داغ (٤۷ک‌ق‌ب۱۷۱۳/ دمیریوْلو داغین ٤ ک‌گ)، زنگی (٤۷ک‌ق‌ب ۲۳٦۵)، قازان (٤۷ک‌ق‌ب۲٤۳۹/ دمیریوْلو داغین ۱۰ک‌گ)، بئش‌داش (۵۰ک‌ق‌ب۱۷۲۳)، آغاداغی/ احمدآغا (۵۰ک‌ق‌ب ۱۷٤٦/ قیزیلجا کندی‌نین ق‌ب)، قیْرمیزی داغ (۵۰ک‌ق‌ب۱۷٤٦/ قیزیلجا کندی‌نین ق‌ب)، میل‌میل (۵۲ک‌ق‌ب۱۵٤۸/ غلمانسرای کندی‌نین ق)، --شبستر بؤلگه‌سینین داغلاری(چیللەخانا) : ملّاعلی (۳۰ک‌ق‌د۱۷۵۹)، قالاگونئی (۳۲ک‌ق‌د۱٦۹۱/ گروس کندی‌نین گ)، سَرو (۳۲ک‌ق‌د ۲۰۵٦/ مرودیزه کندی داغین گ)، بوْزلار (۳۷ک‌ق‌د۱۸۹۵)، گوْو داغی/ گؤوداغی (۲۵ک‌ق‌د ۱۷۳۵/ سئیوان کندی‌نین ق) (قوْندارما آدی: گاو)، قوُزای (۳۰ک‌ق‌د۱۸۳۹/ مرودیزج کندی‌نین ب)، آغجاقایا (۳۲ک‌ق‌د۱۷٦۷/ مرو دیزه کندی‌نین گ/ کلانکئش کندی‌نین گ‌ب)،

بالیستان (۳۲ک ق‌د۱۸٤٤)، مورْوْ داغی/ پیرموسازیروه-سی(۳۲ک‌ق‌د۲۲۰۵)؛ --شبستر بؤلگه‌سینین داغلاری (رودقات) : خیرداداغ (زبرلی و پردیلی کندلرینین یاخینینداديد)[٦٦]؛ قیزیللار (٤۰ک‌ق‌د ۱۷۰۵)؛ کَپَز (٤۲ک‌ق‌د۱٦۵۸/ سهول کندی‌نین ق‌ب)، شیرپنجه‌داغی (٤۵ک‌ق‌د۱۷۲۰/ دمیریوْلو داغین۱۲ ک‌ب)، دامجی (٤۷ک‌ق۱۵۳٤/ دمیریولوداغین۱۰ک‌ب)، گروُخانه (۵۰ک‌ق‌د۱۷۵۲)، ساردَاغی (سارکندینه یاخین)[٦٦]؛ ورکئش داغی (ورکئش کندینه یاخی)[٦٦]؛ --شبستر بؤلگه‌سینین داغلاری (گونئی): کَهلیک داغ (۲۲ک‌ق‌ب۲٤۳۲/ دمیریوْلو داغین ۸ ک‌گ‌ب)، خَمیس (۳۲ک‌ق‌ب۲۲۹٤/ دمیریوْلو داغین گ)، فَلَخ (۱۲ک‌ق ۳۰۷٦)، قاراووُل تپه (۵ک‌ق‌ب ۲۰۳۵/ شانجان کندی‌نین گ‌د)؛ کیوَره (۷ک‌ق‌د۱۷۰٤/ دمیریوْلو داغین ۷ ک‌گ)، قین‌بوُرنو (۷ک‌ق‌د۱۹۰۰/ دمیریوْلوداغین۱۰ک‌گ)، قایاداغی (۱۰ک‌ق‌ب ۲۲۰۲/ ۲۲۰٤ هئریس کندی‌نین ق‌د)، مئشین بایْیری (۱۲ک‌ق‌ب ۱۹۰۲)، میشوْو (۱۷ک‌ق‌د۱۵۱۰/ دمیر یوْلوداغین۱ک‌گ)، دریان میشوْو (دریان کندینه یاخین)[٦٦]؛ --شبستر(صوفیان-چیلله خانا) بؤلگه‌سینین کندلری: سهلان (گؤمروگو)؛ تازاکند (*۲٤۰)؛ خوْجاموْجا/ خواجه مرجان (*۲۱۰)؛ قوُم تپه (*۲۳۰)؛ چیلله خانا/ آ-ی (*٤۰۰)؛ حیدرآباد (*۳۰۵)، مروْ دیزه (*۳۹۰)؛ گَروُس (*۷۰۰)؛ کالاش (*۲۸۰)؛ اندەبیل (*۸۲٦)؛ قاراآغاج (*۵۳۰)؛ --شبستر(صوفیان-رودقات/ روْداقای) بؤلگه‌سینین کندلری: زبَرلی (*۱۸۰)؛ پردیلی (*۲۳۰)؛ امَند/ اَمَت؛ ارزنه (قوْ: هرزنق)؛ مرزه (*٦۷۰)؛ زئیناوا/ زینوْ (*۲۱۰) (قوْ: زیناب)؛ کَلانکئش (*۲۹۰)؛ سار (*٤۲۰)؛ ایوَند/ اوْوَت (*۱۰۰)؛ کؤهول (*۷٤۰)؛ تُرپ/ تیپ(*۸۵۰)، موُجومبار (*٤۵۰)؛ چیْراقلی؛ تازاکند (*۱۲۰)؛ آلچاموْلک (*۲۰۰)، لاری (*٦۳۰)؛ ورکئش (*٦۸۰)؛ ساری قایا/ ساری تپه (*۵٦۰)؛ سؤهرول (*۳۲۰)(قوْ: سهرل)؛ مینه‌وَر (*٦۲۰) (قوْ: منور)؛ --شبستر(صوفیان-گونئی میشوْو) بؤلگه‌سینین کندلری: باغ وزیر (*۲۰۰)؛ هوْرلان (*۲٤۰)(قوْ: هارونیه/ هارون‌آباد)؛ سفیدکمر/ اسمی کمر (*۱۵۵۰) (قوْ: سفیدکمر)؛ نعمت‌اله (*۸۱۰)؛ ، مهترلی/ مهتراحمد (*۳٦۰)؛ علی‌اکبرلو (*۳۲۰)؛ سرکنددیزه (*۱۲٦۰)؛ کؤندورو (*۱۳۹۰)؛ گوْل آوا (*٦٦۰)؛ نادارلی/ نظرلو (*۱۹۷۰)؛ --شبستر(مرکزی-چئهرقان) بؤلگه‌سینین کندلری: انگیشته‌جان (*۱۵۵)؛ اَمسته-جان(*٤۲۱)؛ چؤهره‌قان (*۱٤۰۰)؛ چشمه کؤنان (*٦۰۰)؛ توْپچو (*٤۰)؛ قیزیلجا (*۳۲۰)؛ قیلمانسارای (*٤۸۲)؛ تسی/ تسوج؛ -- شبستر(مرکزی-سیس)بؤلگه‌سینین کندلری: سیس (*۳۳۰۰) ؛ امیرزکریا (*۸۳۸)؛ ملیکزادا (*۵۱۰)؛ زَنگی (*۲۵۰)؛ غلاملو (*۲۰۰)، بگجه خاتون (*٤۲۰)؛ درویش باقال (*۳۹۰)؛ ساربانقولو/ سروان‌قلی (*۷٤۰)؛ زئینو (*۳۸۰) (قوْ: زیناب)؛ آلیشا/ علیشاه (*۱۹۱۰)؛ آغ کهریز (*٦۵)، --شبستر(مرکزی-شرقی-گونئی) بؤلگه‌سینین کندلری: وایقان (*۲۸۰۰)؛ خلیل دیزه سی (*۳۸۰۰)؛ قالا حسن آباد (*۷۰)؛ نوُقه‌دی/ نوجه‌ده (*۱۲۱۰)؛ شبستر şəbistər؛ بینیس binis (*۲۹۳۰)؛ چنه‌وان/ شانجان (*۱٤۱۱)؛ --شبستر(مرکزی-غربی گونئی)بؤلگه‌سینین کندلری: آلماس (*٤٤۱)، هئریس(*۱۲۰۰)، علی‌علمدارمقبره‌سی، ماراغوش قالا (*۲۵۰) (قوْ: قالامراغوش)؛ قاراتپه (*۱۱٦۰)، حیدرآوا، تیل (*۲۷۰۰)، شیخ ولی (*۳۸۰)، هفت چشمه (*۲۹۰)، دیزه (۲۹ک‌ب*۲۷۷۰) (قوْ: دیزج شیخ مرجان)؛ --شبستر(مرکزی-مرکزی گونئی) بؤلگه‌سینین کندلری: خامنا/ خامنه xamna (*٤۹۰۰)؛ دریان (*۳۱۰۰)؛ شیندوار/ شیندواوا(*۳۹۵۰)؛ شنگوْل آوا/ مئرنلر (*۲۳۰)؛ کؤشک (*۲۵۵۰)؛ کفنلی/ کافی المُلْک (*۱٦۱۰)؛ کوْزه‌نن/ کوْزه کنان (*۲۵٤۱)؛ یوسف‌آوا (*۲۰۰)؛ مئشین/ مَشنَق (*۱۱۳۰)، فرج‌قوُلو (*٤۹۰)؛ علی بَگلو/ الونگی (*٦۵)، شَرَفخانا/ شارابخانا (*۱٤٤۰)؛ ساوالان (۱۷ک‌گ‌د *۸۱۰)، قانچی (۱۷ک‌ب *۲۵۰)، مرادآباد (۹ک‌گ‌ب *۷۵۰)، مهردیزج (۱۸ک‌ب *۵۷۰)،

şəbi ərus..شبِ‌عروس [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]دوْیون گئجه‌سی (فا: شب حجله).

şəbək..شبَک [آذ، دیرگی]شبک‌لردن، اوُزون بوُرونلو، قیسا قویروقلو، توکلری اوُزون، اوْزو و اللری قارا، آفریقادا یاشایان بیر میمون نوْعو. papio porearius {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şəbəklər..شبَکلر [آذ، دیرگی]پریمات‌لاردان قوُریل، اوْران قوُتان، شمپانزه، و شبک کیمی میمون تؤرلرینی ایچینه آلان امجکلیلر.

şəbəkə..شبکه [آذ، عربجه] ۱-هؤرگوْت، اؤرگوْت. ۲-آغ، هؤرگو (فا: ~).

şəbnamə..شبنامه [آذ، فا]بیاننامه، گیزلینجه وئریلن بیاننامه (فا: ~).

şəbəng..شبنگ [آذ، ت]بالاجا دمیر چوْماق.

şəbnəm..شبنم [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]شئه (فا: ~). dew

şəbük..شبوْک [ظ، ت]چابوق.

şübhə..شُبهه [صفت، عربجه]قوُرونتو، شک، قوُشقو(فا: ~).

şübhə doğurmaq..شُبهه دوْغورماق [تاثیرلی ائیلم]قوُرونتو دوْغورماق، شک لندیرمک، قوُشقولاندیرماق، تردّوْد دوْزَلتمک (فا: شبهه ایجاد کردن).

şübhəsiz..şübhəsiz [صفت] قوُشقوسوز، شکسیز (فا: بی شبهه).

şübhələnmək..şübhələnmək [تاثیرسیزائیلم] قوُشقولانماق، شک لنمک (فا: شک کردن).

şübhəli..şübhəli [صفت] قوُشقولو، قوُرونتولو، ایشگیللی (فا: شبهه-دار).

şəbi yəldа..şəbi yəldа [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یلدا گئجه‌سی (فا: شب یلدا).

şəbih..şəbih [آذ، عربجه] بنزر، اوْخشار (فا: شبیه).

şap..şap [اک] شاپ: عجله و یئهینلیک آنلاتان بیر کلمه "شپ گلمک: تئز گلمک".

şəpə..şəpə [آذ] دالغا {دالغا سسیندن آلینان بیر کلمه دیر}.

şəpələnmə..şəpələnmə [آذ] دالغالانما (فا: تموّج). waviness

şitab..şitab [آذ، فا] ایومه، تاو (فا: ~).

şotor..şotor [آذ، فا] ۱-دوه.۲-هشتَری، ابهرده داغ آدی. نیشابور، قزوین، فرمهین‌ده کند آدی {بؤیوک احتمالا بو تورک کندلرینین آدلاری دوه اولمالیدیر ویا یازیلیش بنزتمه سببینده دَییشیلمیشدیر: اؤرنک اوْچون تبریزه دوه چی محله سی آدینین یئرینه قوندارما آد اولاراق شتربان یازیرلار}.

şətəl..şətəl [صفت] ۱-بیر شئیدن بالاجا تیکه قاپماق ایسته مک، چوخراق منفی معنی دا بیرینین عملینه اشارت ائدیر "یئمگه شتل آتدی: یئمک دن بیر بالاجا گؤتوردو(قاپدی)" (ناخنک زدن) ۲-ساتاشما، جیغال لیق ائتمه "شتل آتماق: بیرینین ایشینی پوزماق ایسته مک ویا بیرینه دوْلاشماق؛ شتل آتیر: ایشه پل وورور" {باخ: شیتیل}.

şətəllik..şətəllik [آذ] ۱-ال آتما، قاپما. ۲-پل وورما، جیغال‌لیق، ساتاشما.

şətələr..şətələr [اؤزل‌آذ] شاتالار: ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸]. {محتملا شات/ شاد سؤزوندن آلینمادیر: شاد/ شات+ا+لار/ شاتالار، باخ: شاد}.

şücaع..şuca [صفت، عربجه] ایگید ۲-جوُلفا و کلئیبر ده کند آدی.

şücaət..şucaət [آذ، عربجه] ایگیدلیک، قوْرخمازلیق (فا: ~).

şücaətli..şucaətli [صفت] قوْرخمایان.

şəcərə..şəcərə [آذ، عربجه] یاشام آغاجی، آغاج (فا: شجره).

şəcərei tərakimə..şəcərei tərakimə [اؤزل‌آذ] تؤرک سوْیلاری باره ده دَیرلی بیر کتاب آدی، باخ: ابوالقاضی‌بهادُرخان (فا: ~).

şəhnə..şəhnə [آذ] اسکی‌لرده دؤولت بکچی‌لرینه و مامورلارینا وئریلن بیر آد[۸۲].

şəxtə..şəxtə [باخ] شاختا.

şəxs..şəxs [آذ، عربجه] کیمسه، کیشی، ذات (فا: ~). person

şəxsən..şəxsən [آذ، عربجه] اؤزو، اؤزوم و هئچ بیر واسطه اوْلمادان (فا: ~). personally

şəxsi..şəxsi [صفت، عربجه] کیمسل، کیشی سل (فا: ~).

şəxsiyət..şəxsiyət [آذ، عربجه] اؤزلوک، اینسان اؤزلوگو(فا: ~).

şaxmazar dağı..şaxmazar dağı [اؤزل‌آذ] شاخمازارداغی: زنجان دا داغ آدی.

şıxımlu..şıxımlu [اؤزل‌آذ] شیْخیْملو: اهر ده کند آدی.

şəddadilər..şəddadilər [اؤزل‌آذ] سالاری‌لرین ضعیفله‌مه‌سیله شدّادی (لر)، اردبیل و گنجه بؤلگه لرینده حکومتی اله گئچیردی (م۹۷۱)، بیزانس‌لارلا ساواش‌لاردا، شدّادیلر سلجوقلولارین اؤنملی متفق لریندن سایبلیردیلار[۲۲،۸].

şiddət..şiddət [آذ، عربجه] یئهین‌لیک، سرت‌لیک، گوْرلوْک (فا: ~).

şəddə..şəddə [آذ، عربجه] بیر نوع باش اؤرتوگو.

şədərə..şədərə [آذ، دا] ایری گؤزه‌لی الک، شادارا(فا: غربال).

şədid..şədid [صفت، عربجه] گوْر، سرت، شیدتلی (فا: ~).

şərr..şərr [آذ، عربجه] کؤتولوک، فنالیق، پیس‌لیک، یامانلیق (فا: ~).

şəra..şəra [اؤزل‌آذ] اراک-وفس شهری‌نین بیر کندیستانی اولاراق ۱۰۸ کندی و ۵۰۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی خندان کندیدیر، آشاغی‌شراءین اهالی سی تورک و یوخاری شراءین اهالی سی فارسدیلار.

şərab..şərab [آذ، عربجه] اؤزومدن دؤزه‌لن بیر نوع ایچکی، چاخیر (فا: ~).

şərabçı..şərabçı [آذ، عربجه] چاخیرچی، شراب حاضرلایان (فا: ~).

şərabi..şərabi [آذ، عربجه] قیرمیزی شراب رنگینده اولان (فا: ~).

şərarət..şərarət [آذ، عربجه] پیس‌لیک، فتنه، فساد (فا: ~). wickedness

şərarə..şərarə [آذ، عربجه] قیویلجیم، چاخیم، چاخین (فا: ~).

şərafət..şərafət [آذ، عربجه] حُرمت، شرف، اعتبار، منلیک(فا: ~). hono (u) r

şərakət..şərakət [آذ، عربجه] اوْرتاقلیق (فا: ~).

şəran..şəran [اؤزل‌آذ] سایین‌قالا دا داغ آدی.

şərait..şərait [آذ، عربجه] قوْشوللار، شرطلر (فا: ~).

şərbaz..şərbaz [صفت] بُهتانچی، افتراچی، فتنه چی (فا: شرّ).

şərbaşaran..şərbaşaran [صفت، ع+تو] بُهتانچی، شرآدام(فا: شرباشران)[۸۲].

şərbət..şərbət [آذ، عربجه] سو ایچینه آیری دادلی ماده قاتاراق دؤزه‌لن ایچه جک (فا: ~). **sherbet**

şərbətçi otu..şərbətçi otu [آذ، بیتگی] بیره چیچگی اوْتو (فا: رازک).

şərəbyan çayı..şərəbyan çayı [اؤزل‌آذ] باخ: سراب.

şərc abad..şərc abad [اؤزل‌آذ] کیوی ده کند آدی.

şərçi..şərçi [صفت] شر آتان، بُهتانچی (فا: شرور).

şərh..şərh [آذ، عربجه] آچیقلاما، ایضاح، بیلدیرمه **descrption**

şərhə şərhə..şərhə şərhə [ع، ظ، صفت] دیلیم دیلیم (فا: ~).

şərdərə..şərdərə [اؤزل‌آذ] شیردره: گئرمی دا چای آدی.

şərər..şərər [آذ، عربجه] باخ: شراراه" شرربار: چوخ شررلی" (فا: ~).

şərşər..şərşər [اؤزل‌آذ] اهر ده چای آدی.

şərt..şərt [آذ، عربجه] قوْشول، بیر شئیین وار اوْلماسی و اتّفاق دؤشمه‌سی اوْچون لازیم اوْلان عامیل و اساس (فا: ~).

şərtli refleks..şərtli refleks [آذ] قوْشوللو قاییدیش، قوشوللو تپگی (فا: بازتاب شرطی). **conditional reflex**

şərti..şərti [صفت، عربجه] بللی شرط‌لره باغلی اوْلان، قوشوللو (فا: ~).

şər..şər [آذ، عربجه] شریعت (فا: ~).

şərən..şərən [آذ، عربجه] شریعته اوُیقون اوْلاراق (فا: ~).

şəri..şəri [صفت، عربجه] شریعت جه، حلال (فا: ~).

şəriat..şəriat [آذ] شریعت اوُصول‌لاری (فا: ~) **religious**

şərəf..şərəf [آذ، عربجه] حیثیت، اونور، اردم (فا: ~). **hono (u) r**

şərəfəddin..şərəfəddin [اؤزل‌آذ] م١٦جی یوْزیلده، اوُلو یؤروک تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[٨٥].

şərəfsiz..şərəfsiz [صفت] اردم‌سیز، حیثیت‌سیز (فا: بی‌سیرت). **having a bad character**

şərəfxana..şərəfxana [اؤزل‌آذ] خیاو دا داغ آدی.شبستر دا کند آدی.

şərəfkənd..şərəfkənd [اؤزل‌آذ] بوُکان دا کند آدی.

şərəflu..şərəflu [اؤزل‌آذ] شرفلولار صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایلیردی[٨٥].

şərəfli..şərəfli [صفت] اردم‌لی (فا: باشرف). **honourable**

şərəfə..şərəfə [آذ، عربجه] مناره‌نین اذان اوْخونان یئری.

şərəfə..şərəfə [اؤزل‌آذ] کلئیبر، ورزقان، کیوی، ماساللی، گئرمی‌ده-کند آدی.

şərəfə..şərəfə [اؤزل‌آذ] 'دا کند آدی[٢٤٠].

şərəfyab..şərəfyab [ع+فا] شرف قازانماق (فا: ~).

şərq..şərq [آذ، عربجه] دوْغو، گوْن چیخان طرف (فا: ~). **east**

şərq bloku..şərq bloku [آذ] شرق بؤلویو، دوْغو بلوْکو: شرق آوروپا اؤلکه‌لرینین ٢جی دؤنیا ساواشیندان سوْنرا قوردوغو سیاسی بلوْک (بو بلوْک ١٩٩٠دا ساوئت‌لرین داغیلماسیلا آرادان گئتدی).

şərqən..şərqən [ظرف] شرق یؤندن (فا: از شرق). **on the east**

şərqi..şərqi [صفت، عربجه] ١-شرقه عاید اوْلان، شرقه باغلی اوْلان. ٢-شارکیْ: ازگی، بیر نوع تؤرکو اوْخوماغی، ماهنی (فا: ~).

şərqi..şərqi [یازار] (١٢٩٦-١٣٥٨ه) علی‌آغامحمداوْغلو شرقی باکی‌لی شاعردیر[١١٧].

şərqi azərbaycan kəndistanları..شرقی آذربایجان کندیستانلاری [آذ، عربجه] شرقی آذربایجان کندیستانلاریندان بیر گؤرونتو: (١/٢)

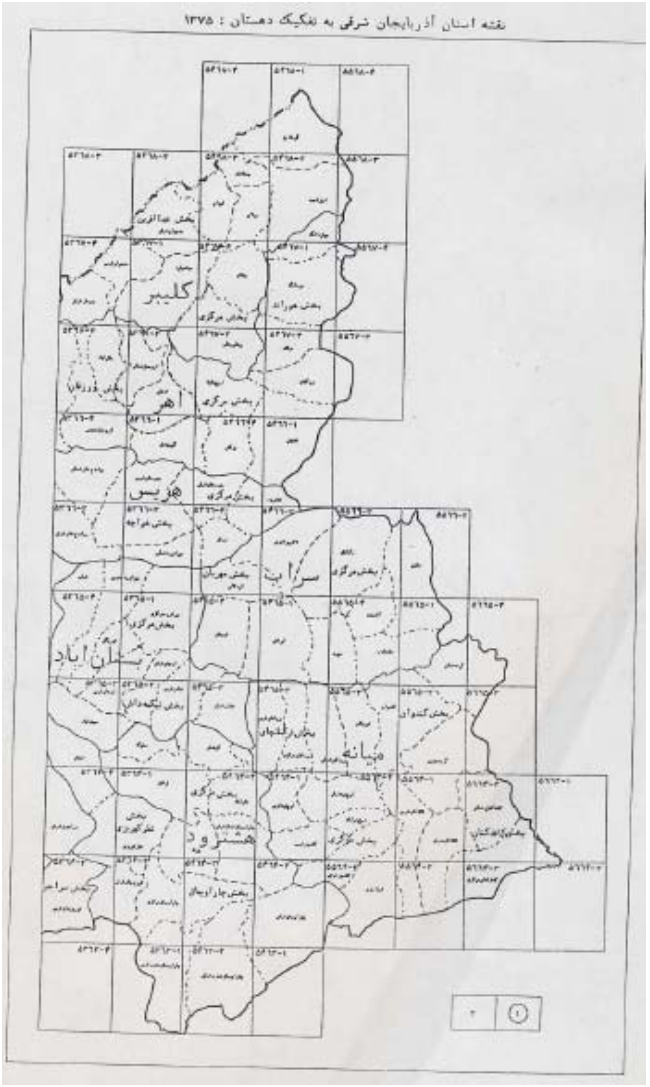

شرقی آذربایجان کندیستانلاری..şərqi azərbaycan kəndistanları [آد، عربجه] شرقی آذربایجان کندیستانلاریندان بیر گؤرونتو: (۲/۲)

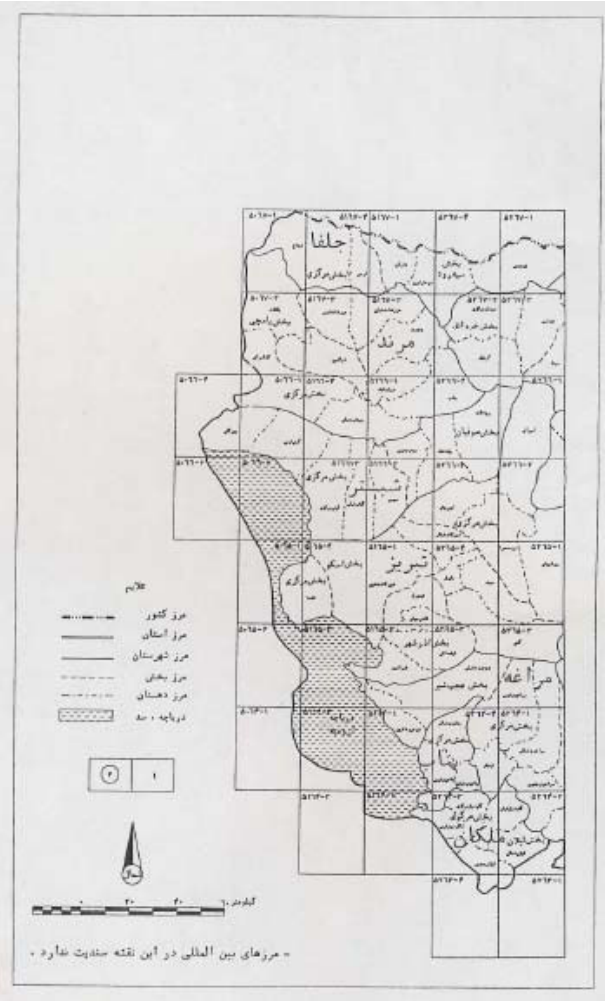

شرقیون..şərqiun [آد، عربجه] شرقلی‌لر، دوْغولولار، شرق اؤلکه‌لرینه عاید اوْلان‌لار (فا: ~).

شِرک..şerk [آد، عربجه] تانری یا اوْرتاق تانیما و قوشما، تانری‌نی دانان (فا: ~). polytheism

شُرَکا..şürəka [آد، عربجه] اورتاق‌لار (فا: ~).

شرکت..şirkət [آد، عربجه] ۱-اوْرتاق‌لیق، قاتیلیم. ۲-اوْرتاق‌لیقدا دوزه‌لن قوُروم (فا: ~). company

شرم..şərm [آد، عربجه] آبیر، حیا، اوُتانما (فا: ~).

شرمسار..şərmsar [صفت] اوُتانمیش (فا: ~). ashamed

شرمنده..şərməndə [صفت، فا] اوُتانان، اوُتانجاق (فا: ~). ashamed

شرمنده‌لیک..şərməndəlik [آد] اوُتانما (فا: ~). shame.

شَروْو..şərov [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی(قوْ: شراب).

شَرُور..şərur [اؤزل‌آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

شرور..şərur [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی {شارار سؤزیله ایلگیلی اوْلورسا شارشار تؤکولن و هجوم ائدن معناسیندادیر}.

شُروط..şurut [آد، عربجه] شرط‌لر، قوشول‌لار (فا: ~).

شُروع..şuru [آد، عربجه] باشلانیش، باشلاما (فا: ~).

شره شوُر..şərəşur [دا] داعوا کار، حرکتلری دؤز اوْلمایان.

شره‌بیان..şərəbian [اؤزل‌آد] سراب‌واهر ده کندآدی.باخ: چلبیان.

شریان..şərəyan [آد، عربجه] آتار دامار (فا: ~).

شریت..şərit [آد] شرید: پالتارآسیب قوُروتماق اوْچون نازیک و اوُزون ایپ، پالتار ویا اریشته آسما ایپلیگی (فا: طناب لباس). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: سرمک+ یت› سریت› شریت}.

شریت بالیغی..şərit balığı [لا، آ، دیرگی] قوُردالا بالیغی.

شریت ماکارنا..şərit makarna [آد] اوُزون و اینجه ماکارنا[۲].

شریت یاپراقلی..şərit yapraqlı [آد، بیتگی] یاپراقلاری اوزون و شریت کیمی اولان بیتگی‌لره وئریلن آد.

شریتلر..şəritlər [آد، دیرگی] وُجودلاری شریت کیمی و بوْغوملو، آسالاق اوْلاراق باغیرساقدا یاشایان یاستی سوْلوجانلار تاقیمی.

شریتله‌مک..şəritləmək [تاثیرلی ائیلم] شریت وضعیتینه گتیرمک، شریت دوزَلتمک.

شریر..şərir [آد، عربجه] کؤتو (فا: شریر).

شریعت..şəriət [آد، عربجه] اسلام حُقوقو، اسلام دینی‌نین یاسالاری (فا: شریعت). religious law

شریف..şərif [آد، عربجه] قوُتسال، شرفلی، سوْیلو (فا: ~).

شَریف..şerif [اؤزل آد] تؤرکمن-یاوموُت بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

شریف..şərif [اؤزل‌آد] اورُمیه، هئریس، بالاکن، قزوین، ابهررود، خوی (~آباد)، سوُلدوز دا (~الدین)، اردبیل (~بَگلو)، یاستیکند و ماکی‌دا (~کندی)، میانادا (~یورُدو)، ملیکان(~لو) کندآدی.

شریف‌دلجویی-آدسیز..şərif dəlcui-adsız [اؤزل‌آد] قوشاچایلی-چاغداش‌شاعردیر[۱۵۶].

شریفه‌جعفری..şərifə cəfəri [یازار] گونش ۱۳۵٦ دا میانادا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

شریک..şərik [آد، عربجه] اوْرتاق (فا: ~).

شریللی..şərilli [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

ششمک..şəşmək [تاثیرلی ائیلم، ت] چؤزمک.

شطرنج..şətrənc [آد، فا] شاهمات، شاه اؤلدو اوْیونو (فا: ~). chess

شُعار..şuar [آد، عربجه] یللی بیر آماجی و سؤزو بیلدیرمک اوْچون سؤیله‌نن قیسا و آیدین سؤز، چاغیریش (فا: ~).

شُعاع..şua [آد، عربجه] ایشیق، ساچاق، شوُعاع (فا: ~).

شعبان..şəban [آد، فا] هجری ایلی‌نین ۸ جی آیی (فا: ~).

شُعبه..şöbə [آد، عربجه] بؤلوم، قوُرولوش بؤلومو (فا: ~).

شعر..şeir [آد، عربجه] قوْشما، منظوم یازی، دۆزوملو و اوُیوملو اوْلان سؤزلر دۆزومو. {شعر کلمه‌سی ش/ ی دییشمه سیله سومرجه" ییر›ایر" سؤزوندن آلینیبدیر و تورکجه‌ده ایندیکی ایر و ییر سؤزو بو سؤزون کؤکداشی (دوُبلئتی) ساییلیر}.

شُعرا..şüəra [ع، شاعر چوْ] شاعرلر (فا: شاعران).

شعرلرین قوُرولوش خصوصیتلری..şeirlərin quruluş xususiətləri [آد، یازین] تورکجه شعرلر "قافیه، ردیف، هجا، بؤلگو، مصرع یا دیزه" کیمی بؤلوملردن تشکیل تاپیر[۷۳، ۷٤] (باخ: آچیقلامالارا).

شعرلرین نوْعلاری..şeirlərin noları [باخ] تۆرکجه‌شعرلرین-(قوْشقو)نوعلاری[۷٤].

شعریت..şeriət [آد، عربجه] بدیعی‌لیک، اوُیوملولوق، گؤزل‌لیک، باخ: شعر.

شعشعه..şəşəə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] پارلاق‌لیق، پاریلتی (فا: ~).

شعف..şəf [آد، عربجه] شیفته و ووُرقون اوْلما (فا: ~).

شُعله ۱..şolə 1 [آد، عربجه] آلوو، پاریلتی، ایشیلتی (فا: ~). ۲-شعله۲(یازار) ملاّعابباس‌شعله(۱۳۱۷-۱۲٤۵ه)اصفهاندا آنادان اوْلوب، گنجه ده یاشاییب و تۆرکجه شعرلری واردیر.

شُعور..şuur [آد، عربجه] آنلاق، دۆشونجه، درّاکه، بیلینج (فا: ~).

شعیر..şeir [باخ] شعر.

شغال..şuğal [باخ] چاققال jackal

شغل آباد..şuğl abad [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

شُغل..şuğl [آد، عربجه] ایش، مسلک (فا: ~). employment

شف..şəf [آد، اینـ] یئتگی‌لی، رئیس و باشقان (فا: رئیس). chief

شفا..şəfa [آد، عربجه] ساغالما، خسته‌لیکدن قورتولما، توخداییش.

شفا اوْتو..şəfa otu [آد، بیتگی] باغلی توْپوز حالیندا چیچک آچان، کیچیک سارای‌پات'ا بنزر اوْتسوو بیتگی (فا: نوعی گیاه). erigeron

شفارود..şəfarud [اؤزل‌آد] رضوانده ده کند آدی.

شفاعت..şəfaət [آد، عربجه] باغیشلانماسی اۆچون آراجیلیق ائتمه(فا: ~

شفّاف..şəffaf [آد، عربجه] سایدام (فا: ~).

شفاهی..şifahi [صفت، عربجه] یازیلی اولمایان، سؤزلو (فا: ~).

شفایی..şəfai [یازار] (۱۳۸۷ه-۱۳۰۸) باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

شفت..şəft [آد، این] باشی تکرلک‌لی و ماشین‌لاردا حرکتی بیر بؤلومدن آیری یئره منتقل ائدن میل.

شفتالو..şəftalu [آد، بیتگی] باخ: شافتالی.

شفته..şiftə [باخ] شیفته.

شفق..şəfəq [آد، عربجه] گون چیخیب باتاندا گؤی ده گؤرونن قیزارتی و پاریلتی، دان سؤکن چاغی، آلا قارانلیق واقتی (فا: ~).

شفقت..şəfəqət [آد، عربجه] سئوه جن‌لیک، مرحمت، آجیما، یازیغی گلمه، اۆره‌یی یانما (فا: ~). mercy

شفیع..şəfi [صفت، عربجه] شفاعت ائدن، تمنّا ائدن (فا: ~).

شفیع..şəfi [اؤزل‌آد] قوچان؛ آبیک، قزوین و شهریار(~آوا) دا کند آدی.

شفیق..şəfiq [صفت، عربجه] سئوه‌جن، اۆره‌یی نازیک، مرحمت‌لی (فا: ~).

شقّ..şəqq [آد، عربجه] یاریلما، یاریق، چاتلاق (فا: شق).

شقاق..şəqaq [آد، عربجه] دۆشمن‌لیک ائدن، نفاق و آیریلیق.

شقاقی..şəqaqi [یازار] ثابت شقاقی: مهدی بگ شقاقی (هـ ق۱۳جو یۆزیل) ماراغالی شاعردیر[۱۱۷].

شقاوت..şəqavət [صفت، عربجه] داش اورکلی‌لیک (فا: ~). adversity

شقایق..şəqaiq [ع، آ، بیتگی] دۆیون چیچک‌گیللردن، قیرمیزی، پمبه آغ و ساری چیچک‌لی، بؤیوک و گؤزل بزک بیتگی‌سی (فا: شقایق، آلاله، آنامونی). paeonia mastula

شقّه‌له‌مک..şəqqələmək [باخ] شاققالاماق.

شقیقه..şəqiqə [صفت، عربجه] گیژژاه (فا: گیجگاه).

شک..şək [آد، عربجه] قوُشقو، شُبهه، ظنّ، سانی.

شکار..şikar [آد، فا] آو آولاما (فا: ~).

شکاری..şikarı [صفت، فا] اوْوا عاید اوْلان (فا: ~).

شکّاک..şəkkak [آد، عربجه] قوُشقولو، قوُشقو ائدن (فا: ~).

شکاک..şəkak [آد] کورد طایفاسی اوْلاراق چوْخراق سالماس چئوره سینده و چئهریق کندی اطرافیندا یاشاییرلار، سراب چئوره سینده‌ده شقاق آدلی تورک دیللی بیر طایفانین آدی کئچیر[۱٤٤]؛ {۱-شاه+کاک ۲-شقاق}.

شکایت..şikayət [آد، عربجه] گیلئی‌لیک، ممنونیت‌سیزلیگی‌نی‌اظهار ائتمه، بیرینین علیه اینه دادخواه‌لیق ائله‌مک (فا: ~).

شکایت چی..şikayətçi [صفت] شاکی (فا: شاکی) suer

شکایت نامه..şikayətnamə [آد، یازین] اوستادنامه کیمی بیر شعر اولاراق مضمونجا گیلایه و کۆسگونلوغو گؤسته ریر، اؤرنک "داد سنین الیندن آ قانلی فلک. کؤنول حسرت قالدی یارا دیمه میش. عاشق علسگر"[۷۳، ۷٤].

شُکر..şükr [آد، عربجه] تانری یا دویولان منّت دارلیغی دیله گتیرمه(فا: ~).

شَکَر..şəkər [آد، فا] شیرین ساکارین دانالاری (فا: ~). sugar

شَکَر-..-şəkər [اؤزل‌آد] یئر آدی (۱۵یئر)، باخ: کند آدلاری.

شکرآرمودو..Şəkərarmudu [آد، بیتگی] ساری رنگلی و چوخ شیرین آرمود.

شکرآغاجی..şəkərağacı [آد، بیتگی] ۱۰-۸ متره قدر یوکسه لن بیر نوع آغاج. hovenia dulcis

شُکران..şükran [آد، عربجه] کؤنول بوْرجو، مینّت دارلیق(فا: ~).

شَکرباغی..şəkərbağı [آد] تومان و شالوار کیمی شئیلره سالینان قایتان.

شَکَربای..şekerbay [اؤزل آد] قازاق کیشیلرز-آلیموْغلوقاراساقال بوْی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

شکربورا..şəkərbura [آد] ایچینه شکرله قاتیشیق بادام، قوْز ویا فیندیق قیمه‌سی دولدورولموش و قیراق‌لاری و اوْستو ناخیش‌لی خمیردن پیشیریلن شیرنیات نوْعو.

شکرپانجاری..şəkər pancarı [آد، بیتگی] چوغوندور، بینه: اسفناج گیللردن اتلی کؤکوْندن شکر الده ائدیلن ایکی ایللیک بیر بیتگی (فا: چغندرقند). beta vulgaris varrapa

شکرپنیر..şəkərpənir [آد] ۱-اوشاقلارآراسیندا دایره شکلینده ال اله وئریب اوخویاراق اویناناں بیر اوْیون آدی، قوشمالاریندا اؤرنک: "بو قیزین آناجانی شکر پنیر پیشیریب. اوجالیغی بوُ بویدا. آلچاقلیغی بو بویدا. داراشلیغی بو بویدا. گئنشلیگی بو بویدا. قالخ آیاغا قالخ. کیمی سئویرسن چک قاباغا باخ." ۲-بیر نوع شیرنی.

شکرچؤره‌گی..şəkərçörəyi [آد] شکر، یاغ، اوُن و بوُجور شئی‌لردن پیشیریلن قوْغال نوْعو

شکرچی..şəkərçi [آد] شکر ایشینه اولان.

شکرچی‌بوْیاسی..şəkərçi boyası [آد، بیتگی] بویاسی گیللردن، کؤکو ایچ سوْردوروْجو m. ۳-۲ اوجالیقدا اوْزوم کیمی مئیوه‌لری و بویاماق اوچون بویاسی اولان (فا: نوعی گیاه). phytolacca americana

شکرچی‌بویاسی‌گیللر..şəkərçi boyasıgillər [آد، بیتگی] اسفناج‌لار-تاقیمیندان‌بیتگی‌سوْیو.

شکرقامیشی..şəkərqamışı [آد، بیتگی] بوُغداگیللردن، ۱۰متر بوْیو، چیچک‌لری سالخیملی، سویوندان شکرچیخاریلان‌قامیش آندیران بیتگی (فا: نیشکر). saccarum Officinarum، sugar cane

شکَرلنمک..şəkərlənmək [تاثیرسیزائیلم] شکر طبقه سیله اؤرتولمک، شکر باغلاماق.

شکرله‌مک..şəkərləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-شکر سپمک. ۲-شکره دؤنمک.

شکرله‌مه..şəkərləmə [آد] شکرله‌مک ایشی.

شکرلی..şəkərli [صفت] شکرقاتیلمیش، شکرسپیلمیش "شکرلی قوْغال".

شکری..şəkəri [آد، بیتگی] شکر آرمودو.

شکریازی..şəkryazı [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {۱-شیرین تقدیر. ۲-گؤزل یازی و اوْتلاق}.

شکست..şikəst [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] سینما، سینقین، قیریق، علیل(فا: ~).

شکسته..şikəstə [صفت، فا] ۱-قیریلمیش، قیریق. ۲-سه گاه مقامیندا بیرموغام آدی، ازگی (فا: شکسته).

شکسته‌خاطر..şikəstə xatir [صفت] قلبی قیریق، اوْره‌یی‌سینمیش.

شکسته‌دیل..şikəstə dil [صفت] قلبی قیریق، اوْره‌یی‌سینمیش.

شکسته‌نفس..şikəstə nəfs [صفت] تواضوْلو، ساده طبیعت‌لی.

شکسته‌ی‌فارس..şikstei fars [آد، فا] آذربایجان موغام‌لاریندان بیری، فارس شکسته سی، فارس ازگی‌سی (فا: مقامی در موسیقی).

شکسته‌لیک..şikəstəlik [آد] علیل آدامین آدی.

شکل..şəkl [باخ] شکیل.

شکنجه..şikəncə [باخ] ایشکنجه.

شکور..şükür [آد، عربجه] تانری یا دوُیولان مینّتی دیله گتیرمه (فا: شکر). thanks (to God)

شُکوْر..şükür [اؤزل‌آد] قوْشاچای، اورمیه، زنجان داکندآدی.

شُکورقره‌باغی..şükür qərəbağı [یازار] هـ۱٤جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

شُکوفه..şukufə [آد، فا] قوْنچا، چیچک (فا: شکوفه).

شُکوه..şukuh [آد، فا] بؤیوک لوک، اوْلولوق (فا: ~).

شُکوه آباد..şukuh abad [اؤزل‌آد] قُروه ده کند آدی.

شکوهی..şukuhi [یازار] میرزه‌مهدی شکوهی (هـ۱۲٤۷-۱۳۱۳) تبریز لی شاعردیر، توركجه شعرلری واردیر[۲۸].

شَکی..şəki [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن و اونون مرکزی‌نین آدیدیر، بوُ شهر بؤیوک قافقاز سیْراداغلاری‌نین گوْنئی اَته‌یینده قرار تاپاراق ایپک یوْلو دؤنمی قافقازدا غرب و شرق بؤلگه‌لرین قووشما یئری اوْلموشدور. بوُ شهر دوْغال منظره‌لریله گزمه‌لی یئرلردن ساییلیر. گوْرگن چای و دَیرمان آرخی و کیش چایی شهرین اصلی سوُ قاینا‌قلاریدیر. میلاددان اؤنجه ایشغوْزلاردان بیر بؤلومو آذربایجاندا یئرلَشیر، بوُ بیرلیگین اصلی طایفالاریندان

ساکالار شکی و دیگر بؤلگه‌لرده اوْتراق ائدیبلر، م ۲ جی یوز ایلده عالیم پئتالامئی بوُ بؤلگه‌نی اوُساکا یازیب آچیقدیرکی بوکلمه ساکا ائلینین آدیندان آلینما بیر سؤزدؤر (ساکا/ ساکی/ سکی/ شکی)، همچینین اوْ بؤلگه‌یه یاخین زاکاتالا بؤلگه سینین آدی‌دا ساکا کلمه سیندن آلینیب(زاکاتالا/ ساکا+تالا/ ساکالارین تارلاسی/ یوْردو)[۹۷].

شکیبا..şəkiba [آد، فا] دؤزوملو، صبر ائدن (فا: ~).

شکیرتوّک..şəkirtük [آد، ت] فیسدیق.

شکیل..şəkil [آد، عربجه] ۱-خارجی گؤرونوش، بیچیم۲-گؤزلم، بیچیم(فا: ~

شکیلچی..şəkilçi [آد] اک (فا: پسوند).

شُگون..şuqun [آد، فا] اوُغور (فا: ~).

شلاله..şəlalə [آد، ع‹شلّال›] چاولان(فا: آبشار). water fall

شلاله جیک..şəlaləcik [آد] چاولانجیق، چاغلارجیق، کیچیک چاغلایان، بالاجا شلاله (فا: آبشار). water fall

شلپه..şəlpə [باخ] شلته.

شلپه شوّلپه..şəlpə şülpə [باخ] شلته.

شلته..şəltə [باخ: شال، آ] ۱-قادین آلت تومانی، دیزلیک. ۲-کؤرکؤهنه‌شئی‌لر، جیرجیندیر، ییْپرانیمش و اؤزولموش پالتار، خیریم خیردا شئی‌لر، قیویر زیور (فا: لباس مندرس).

شلته شلته..şəltə şəltə [ظ، دا] پارچا پارچا، تیکه تیکه.

شلته شوّلته..şəltə şültə [ظ، دا] پارچا پارچا، تیکه تیکه.

شلته‌سی ایشله‌مه‌مک..şəltəsi işləməmək [ظ، دا] کله‌یی توُتماماق.

شلته‌لیک..şəltəlik [آد] شلته‌یه‌یارار پارچا، دیزلیک اؤچون اوْلان پارچا.

شبنگ..şəbəng [آد، ت] بالاجا دمیر چوْماق.

شل‌شوّل..şəlşül [صفت، ت] یؤنتمسیز، حیاسیز آدام.

شلغم..şəlğəm [آد، بی، فا] توُروپ گیللردن، یومورو کؤکلو بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). brassica rapa

شللَنمک..şəllənmək [تاثیرسیزائیلم] ایپ ویا بوُنا بنزر اوُزون شئی بوْشالیب آشاغی یا ساللانماق {۱-ساللانماق سؤزوندن ۲-فا: شُل/ شل}.

شلله‌مک..şəlləmək [باخ] شللنمک.

شَلَل..şələl [اؤزل آد] شئلَل: آلتای توّرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

شَلَللی..şələlli [اؤزل‌آد] تبریز ده کندآدی {شَلَل بویونا عایید کند}.

شُلُمبا..şulumba [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

شَلمزار..şələmzar [اؤزل‌آد] کرج ده کند آدی.

شلمه..şəlmə [آد، فا›باخ: چالماق] بیرنوع باش اؤرتوگو (مستطیل شکلینده) (فا: نوعی روسری).

شلوُقوزئی..şəluqüzey [اؤزل‌آد] هشتَری‌ده‌داغ آدی.

شلوَه..şəlvə [اؤزل‌آد] لاچین و گئرمی‌ده کند آدی {چلب، چلَبی}.

شَلوه‌ری..şəlvəri [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی {چلبی اری: تانری اینسانی}.

شله..şələ [آد] بئلده آپاریلان یوّک (چوْخلو اوْدون کیمی شئیلره دئییلیر) "بیر شله اوْدون" (فا: بار بسته شده به پشت).{بو کلمه چالماق فعلیندن آلیناراق چالا و چله شکلینین دییشمیشیدیر "اوشاغی دالینا چالماق"[٦]}.

شله‌پاپاق..şələ papaq [صفت] باشینا اوُزون توّکلو دری‌دن پاپاق قویموش "شله پاپاق آدام".

شَلَه‌دره..şələ dərə [اؤزل‌آد] سولدوز دا داغ آدی.

شله‌سینی‌توُتماق..şələ sini tutmaq [تاثیرسیزائیلم] یوّکونوتوُتماق، اؤزونو بیر یئره‌یئتیرمک.

شله‌سینی سوُدان چیخارماق..şələsini sudan çıxarmaq [تاثیرسیزائیلم] چوُلونو سوُدان چیخارماق، اؤزونو بیر یئره یئتیرمک.

شله‌شله..şələ şələ [ظرف] شله‌لرله، باغلی باغلی، ییغین ییغین شله.

شله‌شوّله..şələ şülə [آد] شله شله کیمی شئیلر.

شله‌شیلته..şələ şiltə [باخ] شلپه شوّلپه.

شله‌قوُیروق..şələ quyruq [آد، دیرگی] توّلکویه وئریلن آد.

شله‌کت..şələkət [صفت، دا] چوخ ساکت "شله کت بیرگئجه ایدی".

شله‌کوّله..şələkülə [باخ] شئی شوّی.

شله‌لنمک..şələlənmək [بلسیز ائیلم] شله ووُرولماق، یوک لنمک.

شله‌له‌مک..şələləmək [تاثیرسیزائیلم] دالینا آلماق، دالینا یوک‌له‌مک.

شله‌لی..şələli [صفت] دالینا شله گؤتورموش.

شلیل..şəlil [آد، فا] بیر نوعی میوه آدی(فا: ~).

شماتت..şəmatət [آد، عربجه] قیناما، دانلاما، طعنه و مذمّت (فا: ~).

شُمال..şumal [آد، عربجه] قوُزئی (فا: ~).

شُمال آغاجی..şumal ağacı [آد، بیتگی] شُمال چامی (فا: شریین).

شُمال شرق..şumal şərq [آد، عربجه] قوُزئی دوْغو، قوُزئی‌له گوّن چیخان آراسی.

شُمال غرب..şumal qərb [آد، عربجه] قوُزئی غرب، قوُزئی‌له گوّن باتان آراسی.

شِمْر..şemr [باخ] شوّمور.

شمس..şəms [آد، عربجه] گوّنش، گوّن(فا: ~) the sun {پولادقایا سومرجه ده شاماش (گونش) معناسیندا کلمه نی تورکجه ایْشامیش

سؤزو اوْلاراق ایشیلدایان مفهوموندا بیلیر}.

şəms-..-şəms [اؤزل‌آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

Şəmsəddinlu..شمس‌الدینلو [اؤزل‌آد]م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدیدیر، صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا قاراباغ بؤلگه سینده یئرلشمیشدیلر[۸۵].

şəms təbrizi..شمس‌تبریزی [اؤزل‌آد]تبریزلی شمس: آدلیم عارف شمس تبریزی محمد ابن ملکدار هـ ٦٤۳جو ایل ربیع الاوّل‌ین آلتینجی گوْنو بیر باخیشلا مولانا آدیندا دنیزی دالغالندیردی، شمس‌ین دوْغوم گوْنو بللی اوْلمایاراق هـ ٦٤٥جی ایلده گؤزلردن-غیب اوْلدو، شمس‌ین مزاری خوی شهرینده‌دیر. شمس موردینده مولانادان بیر شعر: شمس‌سیز دوْنیا نَدیر بیر آلدانیش. گل بیزه خوْش گون سوْرنلردن دانیش؛ تبریزین شمسیندن آرتی سؤز دئمه. فتنه سالما قان آختیماق گؤزله‌مه؛ سؤز آچاندا شمس‌دن باتدی گوْنش. شمس‌اینن شمس اوْلماغی داندی گوْنش. (مثنوی‌نین ترجمه‌سی اوُستاد باریشماز)[٦٤]. باخ: خوی(مناره)

şəms qarabağı..شمس‌قاراباغی [یازار]شوُشالی شاعردیر(وفات ۱۳۲۰ه)[۱۱۷].

şəmsi..شمسی [یازار]قاراباغلی شاعردیر (وفات ۱۳۲۰ه).

şəmsi il..شمسی ایل [آد]شمسی ایل: گونش ایلی (فا: ~). solar

şəmsir..شمسیر [اؤزل‌آد]خیاو دا کند آدی.

şəmsiə..شمسیه [آد، عربجه]چتیر، کؤلکه‌لیک، یاغیشدان قوْروماق اوْچون اَل ایله توتولان آلت (فا: ~).

şimşad..شمشاد [باخ]شیمشاد.

şəmşir..شمشیر [آد، فا]قلیج، قیلینج.

şəmşir..شمشیر [آد، ب، فا]شمشیرآغاجی: شمشیرگیللردن، یاز قیش یاشیل، داشلیق بؤلگه‌لرده یئتیشن، بزک اولاراق و تاختاسی ایی ایشله‌نن بیر آغاج (فا: شمشاد). buxus sempervirens

şəmşirbaz..شمشیرباز [آد، فا]قلیج اوْیناندان (فا: شمشیرباز).

şəmşir çəkmək..شمشیرچکمک [تاثیرلی ائیلم]قلیج لاماق، قیلینج چکمک، قیلینج لا ووُروشماغا باشلاماق.

şəmşirxana..شمشیرخانه [اؤزل‌آد]اردبیل ده کند آدی.

şəmşirgillər..شمشیرگیللر [آد، بیتگی]شاهتره‌گیللردن، تارلا و یول قیراغیندا یئتیشن، ۲۰-٤۰cm اوجالیقدا، چیچک‌لری درمان اوْچون ایشله‌نن اوْتسوویتگی(فا: نوعی گیاه Fumaria officinallis

şəm..شمع [آد، عربجه]موم (فا: موم). candle

şəmdani..شمعدانی [آد، بیتگی]باخ: شامدان گوْلو.

şəmkir..شَمکیر [اؤزل‌آد]آذربایجان‌دا رایون آدی {شام کوْر}.[۲٤۰]

şəmlu..شملو [اؤزل‌آد]قاراداغ قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی اوْباآدی[۳۰۸].

şəməmduz..شممدوُز [یازار]محمد سلیمان اوْغلو شممدوز (۱۳۷۷-۱۲۸٤هـ ق) شکی‌ده آنادان اوْلوب، زمانه‌دن شکایت مضمون‌لاریلا تورکجه شعرلر دئییبدیر[۱۱۷].

şəmoselabi..شموْسئلابی [اؤزل‌آد]ماکی‌دا کند آدی. (سئللی بؤلگه).

şumul..شُمول [آد، عربجه]ایچینه آلما، قاپساما، قاپالما، قاپلام (فا: ~).

şəməsur..شمه سوُر [اؤزل‌آد]شاه منصور!: ماکی دا کند آدی.

şəmə..شمه [اؤزل‌آد]سالماس دا داغ آدی {شام+ه: چام، شامان}.

şəmərin..شمه‌رین [اؤزل‌آد]سالماس‌داکندآدی {سوُمَرین /شوُمَرین}.

şəmi kəndi..شمی‌کندی [اؤزل‌آد]میانا دا کند آدی {شام+ی: شامان، چام}.

şəmiş..شمیش [اؤزل‌آد]اوُرمیه ده داغ آدی {شمس / شاماش}.

şəmim..شمیم [آد، صفت، عربجه]۱-خوش ایی، خوش قوخو، ۲-اوُجا و یوکسک یئر (اوجا داغ ویا یئکه بوُرون). {باخ: شاماما}.

şən..شن [آد، ص]۱-سئوینج‌لی، نشعه‌لی happy ۲-سئوینج، اوْن، سان، شُهرت (فا: شن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: شادلیق / بعضا اوُزاق دا اوْلسا عَربجه شأن سؤزونه باغلانیر ولی محتملا چَن / چنگ / شنگیل کیمی سؤزلره باغلانمالیدیر[۵]}.

şən-..-şən [اؤزل‌آد]بوُسوْزله دوْزه‌لن‌قیزآدلاری: شنال، شنای، شنایتان، شنایتک، شنایچا، شنایسل، شنایسوُ، شنایناز، شن‌بَنیز، شنیاز، شنتوْرک، شنگوْل، شنگوْن؛ اوْغلان آدی: شنالپ.

Şən-..-şən [اؤزل‌آد]بو سؤزله دوْزه‌لن یئر آدلاری: ضیاآباد(شنازند، شنبن، شنین)، ابهر (شناط)، بویین زهرا (شنبَرَک)، رزن (شنجورُ)، تاروُم (شندستان)، آوج (شنستق)، باجگیران (شنقی)، دا کند آدی. پیرانشهر(شندَر) ده داغ آدی.

Şən şərafət..شن شرافت [آد]شأن شرافت.

şən şən..شن شن [صفت، ظ]سئوینه سئوینه، فرحله، سئوینجله.

şənaət..شناعت [آد، عربجه]ایرَنج‌جی‌لیک، کؤتولوْک، آلچاقلیق (فا: ~).

şənbəllə..شنبلله [آد، بی، فا]باخ: بوْی اوْتو، باللیجا.

şənbuy..شنبوُی [آد، ت]بیر قوْناقلیقدان سوْنرا چاغیریلان ایکینجی ایچکی قوْناقلیغی.

şənbə..شنبه [ع‹سبت›]جومارته‌سی، جوماائرته‌سی(فا: ~) saturday

şəndərə..شندَره [آد] الک و چللک و هر دییرمی شئیلری دوزلتمک اوچون بیر نوع اَییک آغاج. ۲-شندَره ٢(آد، دیرگی) تکیر جنسیندن بیر بالیق (فا: نوعی ماهی).

şəndir..شندیر [صفت، دا] شَندیرشوُندور، شَندیرشوُندور:یاوان و یاغسیز شئیلر، اتین پیی میی و تؤرتؤکونتوسو.

şəngülavа..شنگَوْل آوا [اؤزل‌آد] قزوین‌ده‌چای، شبسترو اوُجان، آوج ده کند آدی {شنگیل‌آوا: شن دانا و گیل یوردو[٦٦]}.

şinel..شنل [آد] شینئل: بیر نوع اوْست گئیم (فا: شنل). cape

şənlətmək..شنلتمک [تاثیرلی ائیلم] شن وضعیته گتیرمک.

şənləşmək..شنلشمک [باخ] شن لنمک.

şənəlmək..شَنَلمک [تاثیرسیزائیلم] بوْش بیر یئر اینسانلارین یئرلشمه سیله یوُرد دورومونا گلمک، مسکون اولماق[٢].

şənləndirmək..شنلندیرمک [تاثیرلی ائیلم] شن‌لی ائتمک.

şənləndirilmək..شنلندیریلمک [بلسیز ائیلم] شن لندیرمک ایشی گؤرولمک.

şənlənmək..شنلنمک [تاثیرسیزائیلم] شن وضعیته گلمک، سئوینمک، فرح لنمک، اؤزوگؤلمک، شادلاناراق آچیلماق.

şənləniş..شنله‌نیش [آد] شنلنمک ایشی ویا بیچیمی.

şənlik..شنلیک [آد] ۱-شن اولما وضعیتی، سئوینج (فا: شن). joy ۲-تؤرن (فا: جشنواره). festival {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: شادلیق}.

şənlik eləmək..شنلیک ائله‌مک [تاثیرسیزائیلم] شادلیق ائتمک، چال چاغیر ائتمک.

şənlikli..شنلیکلی [صفت] ایلنجه‌لی.

şənələnmək..شنه‌لنمک [باخ] شانالانماق.

şəni..شنیع [ع، صفت] کؤتو، چیرکین، آلچاقجا (فا: ~).

şəvval..شَوّال [آد، عربجه] قمری ایلی‌نین ۱۰وُنجو آیی.

şəvahid..شَواهد [آد، عربجه] تانیق‌لار، شاهدلر.

şəvənd..شَوَند [اؤزل‌آد] هشتَری ده داغ آدی.رزن ده کند آدی.

şəvə..شَوه [آد] عقیق دیرینده داش آدی، قاپقارا رنگده اولان بیرنوع‌مونجوق (فا: نوعی‌عقیق) {فارسجا شب سؤزوندن}.

şəvə saç..شَوه‌ساچ [صفت] ساچی قاپ قارا اولان.

Şobalaçı..شوْبالاچی [اؤزل آد] قوُندوُر-قاسپوُلاد-نایمان بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

şot..شوْت [آد] ۱-بؤیوک سوّت قابی. ۲-شوْتا اؤزومو: شرابلیق اولان بؤیوک اؤزوم نوْعو[٢٢٤].

şotalamaq..شوْتالاماق [تاثیرلی ائیلم] شوْتداماق: اوْستوندن اؤتَری گئچمک.

şotdamaq..شوْتداماق [تاثیرلی ائیلم] ۱-قابا تیکیش ووُرماق، بیر ایشی اوْزدن گؤرمک. ۲-اوْستوندن اؤتَری گئچمک.

şot kök eləmək..شوْت کؤک ائله‌مک [تاثیرلی ائیلم] قابا تیکیش ووُرماق.

şotka..شوْتکا [ر] پالتارین توْزونو آلماق اوْچون بالاجا تاختا اوْزه رینده ووُرولموش قالین توْکلو بیر آلت، باخ: چؤتکه.

şoxum..شوْخوم [آد] اکین یئرینی سوْرمه(فا: شخم) blough {سؤکمک سؤزونه باغلانمالیدیر: سؤکوم / شوْخوم}.

şoxum vuran..شوْخوم‌ووُران [آد] اکین یئری‌سورن(فا: شخمزن). ploughman

şor..شوْر [آد] ۱-دوُزلو، چوخ دوُزو اوْلان. ۲-چؤرودولموش آیراندان دؤزَلمیش بیر نوع آغارتی، بیر نوع یومشاق حالیندا ساده پنیر (فا: نوعی پنیر){سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چوْر (عیب) سؤزله ایلگیلی اوْلمالیدیر[٥]}.

şor..شوْر [اؤزل‌آد] غرب سیبریادا یاشایان بیرتوْرک خالقی‌نین آدی. یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[٥٤]. آلتای توْرکلری بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

şor-..-شوْر [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٦٠ آد).

Şoratan..شوْرآتان [آد] یاغیش بوْروسو (فا: ناودان). drain pipe {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹چوْرتن›، بو کلمه سس تقلیدی اولاراق شوْر= شار= شیرشیر کلمه‌سی و آتماق فعل ایله دوزه‌لیب}.

şora..شوْرا [اؤزل‌آد] سراب (~چای) دا چای آدی، سوُلدوز (~کندی)، ماکی(~گؤل) دا کند آدی.{۱-دوزلو ۲-شوْرولدایان}.

şoraba..شوْرابا [آد] دوزلو سوُیا قوْیولان تره‌وزدن دوزه‌لن سوْیو "خیار شوْراباسی، بادیمجان شوراباسی". {آ، ع‹شرابه› ایلک باخیشدا ائله سانیلیرکی فارسجا شوُر و آب سؤزلریندن دؤزه‌لیب ولی چوُن شوْرابا مختلف ماده‌لردن دؤزه‌لیر لذا عربجه شرابه سؤزجوغوندن آلینما سؤز اوْلمالیدیر، اؤزل‌لیکله شوْربا سؤزونو نظره آلارساق‌داهادا گئچرلی اوْلور}.

şorabıl gölü..شوْرابیل گؤلو [اؤزل‌آد] باخ: اردبیل.

şoradil ..شوْرادیل [اؤزل‌آد] سراب‌داکندآدی {۱-دوزلو و شوْر زولاق یئر. ۲-شوْرولتو ایله آخان سولو یئر. ۳-شوْر بوْیونا عایدیئر}.

şorazar..شوْرازار [باخ] شوراکت.

şoraq..شوْراق [صفت] ۱-دادی شور اوْلان، "شوراق خورک". ۲-شوْراکت، شوْران، دوزلو توْپراق، شوْر یئر (فا: زمین شوره زار). Saltiness {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: شوْر}.

şoraq hacı..شوْراق حاجی [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

şora qoymaq..شوْراقوْیماق [تاثیرسیزائیلم] شورا باغلاماق، دوْز باغلاماق.

şorakət..شوْراکت [آد، ص] شوْران، شوْراق (فا: شوره زار). saltiness

şorakətləşmək..شوْراکت لشمک [باخ] شوْران لاشماق.

şorakətli..شوْراکتلی [باخ] شوْران لی.

şorakətlik..شوْراکتلیک [باخ] شوْران لیق.

şoralamaq..شوْرالاماق [تاثیرلی ائیلم] شورولداتماق، آخیتماق (فا: شرشر ریختن).

şoralanmaq..شوْرالانماق [بلسیز ائیلم] بیردن تؤکولمک.

şoramun..شوْراموْن [اؤزل‌آد] ۱-چوْراموْن، چوْراموْن، روْحلارلا ایلگیله‌نن، کؤتو روْحلاری قوْوان ۲-چَنگیزخان دؤنَمی بیر کوْموتان[۷].

şoran..شوْران [آد] شوْر یئر و توپراق (فا: شوره زار).

şoran otu..شوْران اوْتو [آد، بیتگی] شوْران لیق لاردا بیتن، بوْز گؤوده‌لی کوْل آغاج، بوُ بیتگی هوْندور کوْل ویا کیچیک آغاج شکلینده، آچیق بوْز رنگلی قابیق لا اؤرتولموش گؤوده‌یه و رنگلی قوْل بوُداق‌لارا مالیک‌دیر، ۳-۸ سانتیمتر اوُزونلوغو اوْلان، داوام‌سیز و ساپ واری یاپراق‌لاری اوْلان بیر بیتگیدیر.

şoranlaşma..شوْران‌لاشما [آد] شوْران لاشماق ایشی.

şoranlaşmaq..شوْران‌لاشماق [تاثیرسیزائیلم] دوْزلو اوْلماق، چوخلو دوْز یئیلماق.

şoranlı..شوْرانلی [صفت] ترکیبینده دوزو اوْلان.

şoranlıq..شوْرانلیق [آد] شوْران یئر و توپراق (فا: شوره زار).

şoran yer..شوْران‌یئر [آد] دوزلوتوپراق (فا: زمین شوره زار). saltiness

şoray..شوْرای [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: چوْر+ آی[۷].

şorba..شوْربا [آد، ع‹شرابه›] اتلی ویا اتسیز دویو، تورشو و بوجور شئیلرله حاضرلانان دوُرو یئمک، پیشیریلمش سولویئمک (فا: ~). pottage

şorbəyim..شوْربَگیم [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: چوْر+ بَگیم[۷].

şort..شوْرت [اینـ آ] بالاجا آلت گئییم (فا: شورت).

şortmaq..شوْرتماق [تاثیرسیزائیلم] برک قاچماق.

şortu..شوْرتو [ا] اخلاق‌سیز، پوزغون، اوْتانماز (فا: بی حیا).

şortuluq..شوْرتولوق [ا] اخلاقی پوزوقلوقاوُسانمازلیق (فا: بی حیایی).

şorca..شوْرجا [اؤزل‌آد] ۱-شوْران. ۲-هشتَری، میانا، ملیکان، قوچان، خوی، قئیدار، قوْشاچای و بوُکان دا کند آدی.

şorxiyar..شوْرخیار [آد] خیار، بیبار، کره‌ویز، سیرکه، ساریمساغی دوُزلو سوُ دا ساخلایاراق دوزه‌لن تورشو (فا: خیار شور).

şordüzən..شوْردوْزن [آد، ص] شوْر دوْزلوک، شوْرچؤل.

şorqoğalı..شوْرقوْغالی [آد] ایچه‌ری‌سینده اوُن یاغ و ادویه ایله قاریشیق شوْر مزه یئمک قوْیولان قوْغالی نوعو.

şorgöz..شوْرگؤز [صفت] چاپقین (فا: چشم چران). ogler

şorgözlük..شوْرگؤزلوک [آد] شوْرگؤز اوْلما وضعیتی.

şorlar..شوْرلار [تاثیرسیزائیلم، آ] قوُزئی آلتای‌دا یاشایان توْرک دیللی خالق.

şorlaşdırmaq..شوْرلاشدیرماق [تاثیرلی ائیلم] شوْرلاتمک، دوُزلو-لاشدیرماق، شوْران لاشدیرماق (فا: شور نمودن).

şorlaşmaq..شوْرلاشماق [آد] شوْرلاشماق ایشی.

şorlaşmaq..شوْرلاشماق [تاثیرسیزائیلم] شوْران لاشماق.

şorlaq..شوْرلاق [اؤزل‌آد] شوْرول، شوْرول آغان سو، چاغلایان[۷].

şorlamaq..شوْرلاماق [دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، س] شوْرشور سسیله آخماق(فا: شرشر کردن).

şorlanmaq..شوْرلانماق [تاثیرسیزائیلم] شوْر اوْلماق، شوْر دادی وئرمک.

şorluq..شوْرلوق [اؤزل‌آد] سرخس‌ده چای آدی.ساوه ده داغ آدی.

şoruldatmaq..شوْرولداتماق [تاثیرلی ائیلم] آخیداراق شوْرشور سسی چیخارماق.

şoruldamaq..شوْرولداماق [آد] شوْرولداماق ایشی.

şoruldamaq..شوْرولداماق [تاثیرسیزائیلم] سو تؤکوله‌رک شوْر شوْر سس چیخماق (فا: شرشر کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şorolo..شوْرولو [آد] قادین قیلیغیناگیرمیش و اخلاق دیْشی ایلیشگی‌لرده اولان کیمسه (ارکک)[۲].

şorunu çıxarmaq..شوْرونو چیخارماق [باخ] شیتینی شوْرونو چیخارماق.

şoryapraq..شوْریاپراق [آد] ۱-تازا و کؤرپه موْو یاپراقلاری ایله دوزه‌لن توُرش دادلی یئمک. ۲-توُرشنگه اوْخشار توُرش بیتگی.

şoryaruq..شوْریاروُق [اؤزل‌آد] اینسان‌آدی، باخ: چوْر+ یاروُقر.

şorik..شوْریک [اؤزل‌آد] سالماس، ماکی و خوی(۲) دا کند آدی.

şosə..شوْسه [فر] توپراق یول (فا: ـه).

şot..شوْط [اؤزل‌آد] ماکی‌دا شوْط بخش‌ینین مرکزی اولاراق نفوسو ش۱۳۲۰ده* ۱۰۰۰ نفر (تورک)ایدیلر، ۱۳۷۵ده جمعیتی ۱۷٤۸۲ نفر ایدی، شهرده ایستی سوُ کندی و اوْنون معالجه اوْچون یارارلی-سانیلان سوُیو معروفدور{باخ: شوْت: ۱-بؤیوک سوّت قابی. ۲-شوْتا اوْزومو: شرابلیق اوْلان بؤیوک اوْزوم نوْعو[۲۲٤].؛ فارسچیلار بو کلمه نی ارمنیجه آشوُت سؤزونه منسوب بیلرلر، بو سؤزلرین نجور باغلانتسی وار بو حاقدا بیر منطقلری یوخدور، ساده جه اورادا اوْتوران تورکلری گؤرمزدن گلمک آماجیلا یاوا سؤزلره اوْز گتیریرلر}.

şotlu..شوْطلو [اؤزل‌آد] شوْتدو: ماکی دا کند آدی.

şoğul..شوْغول [آد] باخ: شاقول.

şofer..شوْفر [آد] سوّروجو (فا: زاننده).

şoq..شوْق [آد، عربجه] ایستک، هوس، سئوینج (فا: آرزو).

şoqərib..شوْقریب [آد، دا] خوشاگلمز بیر شئی ویاکیمسه اوْچون دئییلن یوّنگول سؤیوش {شوُ+غریب}.

şok..شوْک [آد، طب، فا] آغیر وضعیت سوْنوجو اوْز وئرن اوْرقانیرم پوْزولوشو (فا: شوک). (bot) thorn

şokət..شوْکت [آد، عربجه] دبدبه، احتشام (فا: شوکت).

şokolat..شوْکولات [آد، اسپانیولجا] کاکائو و شیرین شئی‌لردن دوزه‌لن دادلیجا (فا: شکلات). chololate

şokə olmaq..شوْکه‌اولماق [آد، فا] بیردن بیره شاشیرماق و اؤزونو ایتیرمک.

şol..شوْل [ض] اوْل، اشاره عوضلیگی‌نین قدیم فوْرماسی.

şol..شوْل [صفت] سست {فا: شل› تورکجه‹شوْر}.

şolatlamaq..شوْلاتلاماق [تاثیرلی ائیلم] ۱-توْلازلاماق، آتماق۲-بیر یازی‌نی کؤنول‌سوزجه و دقّت وئرمه‌دن یازماق، بیر ایشی دقّت‌سیزجه گؤرمک {فا ‹شل› + آتلاماق}.

şollar..شوْللار [اؤزل‌آد] خاچماز‌دا یئر آدی[۲٤۰].

şomu..شوْمو [آد، دا] باخ: اسفَناج، ایسپاناق (فا: اسفناج).

şonqar..شوْنقار [آد، دیرگی] شاهین. قوْبوستان‌دا تپه آدی[۲٤۰].

şonqumaq..شوْنقوماق [تاثیرسیزائیلم] باغداتی اوْتورماق.

şov..شوْو [آد، اینـ باخ: چوْو] گؤسته ریش (فا: نمایش). show

şovaliə..شوْوالیه [آد، فرانسیزجا] اوْرتا چاغلار دینی ساواشلارا گئدن دؤیوشچولره وئریلن آد (فا: شوالیه).

şovaliəçi..شوْوالیه‌چی [آد] آریانچی: شووالیه‌چی‌لیک یانلی‌سی، دینی ساواش لارلا بیر اینانجی بیرینه قبول ائتدیرمه‌یه قالخیشان جریان ویا ایشینی قاباغا آپارماغا چالیشان (فا: آرایانچی).

şovaliəçilik..شوْوالیه‌چیلیک [اؤزل‌آد] آریانچیلیق، شووئیسم؛ دینی ساواش‌لارلا ایشینی قاباغا آپارما و دؤزَنله‌مه اینانجی، غرب اویقارلیغینین گیزلین و کؤتو طرفی مُختلف آدلارلا تانیناراق بورادا شوالیه‌چیلیک کلمه سیله بیلدیریلیر، غرب اویقارلیغی‌نین معناسی یاخین گئچمیشده و اؤزللیکله ییرمینجی یوّزیلده یاشانان ایکی باشلی وایکی یانلی اتفاقلاری آنلاتیر، بیرطرفدن غرب اویقارلیغینا باغلی اولانلار، تکنولوژیک توسعه‌لرله اؤز اینسانی‌نین یاشاییشینی ایی لتمک ایسته ییر و اوْ بیری طرفدن بوتون تاریخده کی پیشرفتلری اؤزلرینه عاید گؤرن بیر عدهّ شوالیه‌چی، آیری اینسانلاری کیچیتمک و ازمک ایسته ییر، یاخین گئچمیشده گؤردوغوموز کیمی آلمان، فرانسه و آمریکادا بؤیوک فاشیست قروپلار وُجودا گله‌رک آفریقا و آسیادا قیرقین دوزلدیب ویا قیزیل دریلی‌لری آرادان آپاریبلار و یا روسلار طرفیندن بؤیوک مسلمان و تورک توپلوملاری سورگون ائدیله‌رک یورد یووالاراییندان اولوبلار و آرادان گئدییلر، غرب اؤلکه‌لرینین اینسانلاری یئری گلدیکجه بو کولتوره دایاناراق و بو یولدا او بیری ملتلرین کؤتو وگئری قالمیش (مثلا پهلویچیلر، داشناقلار، تئرورچو قروپلار) قروپلارینین توسط ایله اوْ اؤلکه‌لرین ثروت‌لرینه صاحب اولماق ایسته ییرلر، شووالیه چیلیک غرب اویقارلیغینین بیر اؤزو ساییلیر و مسلما دقت اولونماسی بونون ضعیفلنمه سینده ائتگیندیر، غربی‌لی‌لر بو کولتور آلتیندا بیر عده ییرتیجی آداملار تؤره‌دیبلر، بولارین‌بعضی‌لری هیتلر، موسولینی، تزارلار، لنین، استالین، بوُش کیمی‌اله‌باشی‌لار چوخلو اینسانلارین اؤلومونه باعث اولوبلار و دونیا ثروتلرینین محو اوْلماسینا سبب اولوبلار، بو کؤتو یاراتیق لارین ضعیفلنمه‌سی و وجودا گلمه‌مه‌سی اوچون بوتون خالقلار اؤز اؤرون و کولتورلرینی گلیشدیر مه‌لیدیلر، البته سوْن کولتورل و تکنولوژیک گلیشمه‌لره باخاندا ائله‌سانیلیر کی گئنیش‌ساحه‌ده‌شووالیه‌چی قروپلارین وُجودا گلمه‌سی‌غیرمُمکن گؤرونور ولی‌مسلما بالاجا ساحه لرده بوجور قروپلارین وُجودا گلمه‌سی محتملدیر نئجه کی قاراباغ، بوسنی، کوزووو، روْواندا کیمی یئرلرده شووالیه‌چیلر یئرلی اهالی‌نی آرادان آپارماغا چالیشیبلار، مسلما بوتون خالقلارین آیدین لانماسی بوجور اتفاقلارین قاباغین آلینماسیندا بؤیوک روْل اوْینایابیلر، البته بو سؤال مطرحدیر آیا تکنولوژیک توسعه اؤز ایله برابر شوالیه چیلر کیمی کؤتو آداملاردا دوزلدیر، مسلما بوّ دؤز دئییل چونکو اؤرنک اوْچون-

حتی‌ایراندا گئچن یۆزیللرده بؤیوک امپراتورلوقلار نئچه کولتورلو بؤلگه‌لرده دۆزه‌لیب و عینی حالدا کۆلتورلرین هئچ بیرینی ازمه‌دن بعضی غیرحاکیم قوملارین ادبیات و کولتورونون پیشرفتینه‌ده سبب اولوبلار (اؤرنک اوچون فارس ادبیاتی نه تنها اگه‌من تورک توپلومو طرفیندن آرادان آپارماغا چالیشیلماییب بلکه گئنیشله دیلیبدیر) و فقط ۲۰ جی یۆز ایلده کۆلتور ازمه، غرب‌شوالیه‌چی‌لیگی‌نین سوْنوجو نتیجه‌سینده وُجودا گلیبدیر، بو حسابلا گرگ‌غرب اویقارلیغی کلمه‌سینی غرب شوالیه چیلیگی سؤزوندن آییراق و ایلک سؤز تکنولوژیک توسعه و اینسانلیغا عاید ایلرله‌مه‌لر آنلامیندا و ایکینجی کلمه غرب‌شوالیه‌چیلیگی بو اؤلکه‌لرین کؤتولوکلرینین قابارماسی و گئری قالمیش گوجلر طرفیندن وُجودا گلن قروپلاردیرکی بعضا بًو اویقارلیغا حاکیم اولورلار.

شوْومن..şovmən [آد، فرانسیزجا] گؤستری آدامی [۲۱۸]. گؤستریجی .

شوْوینسیت..şovinsit [آد، فرانسیزجا] آشیری اوُلوسچو (فا: ~).

شوْوینیسم..şovinism [آد] شوْوینیزم: بو کلمه نیکولای شوْوین "ناپلئون'ون فدایی‌سی آدیندان‌آلینیب و آشیری، کوْرکوْرونا باغیم-لی‌لیغا و وطن سئومه‌یه دئییلیر، آشیری ملیت چیلیک، آشیری-اولوسچولوق، باخ: شوْوالیه چیلیک (فا: ~).

شؤپوک..şöpük [آد، ت] چؤپوک، چؤرچؤپ، میوه نین ائشیگه آتیلان قسمی.

شؤتده‌مک..şötdəmək [تاثیرلی ائیلم] تئزتلَسیک حاضرلاماق، باخ: شوْتداماق.

شؤکلو..şöklü [آد] کیشی آدی "شؤکلو ملیک". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

شؤکه..şökə [آد، دا] نازیک چوبوق دسته سی.

شؤلَتله‌مک..şölətləmək [تاثیرلی ائیلم] آرالی‌تیکمک، بیرایشی اۆزدن گئچمه گؤرمک.

شؤللـه‌وت..şölləvət [اؤزل‌آد] مراغا دا کند آدی.

شؤلن..şölən [آد] شنلیک، ضیافت، توی‌بایرام، ایلنجه توپلانتی سی(فا: ضیافت). banquet {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، موغولجا ‹شوُلان›[٦]}.

شؤنگومک..şöngümək [باخ] شۆنگومک.

شؤوبه شؤوبه..şövbə şövbə [آد] باخ: گیزلن قاچ.

شؤهره وَر..şöhrəvər [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: سؤهره}.

شؤیله..şöylə [باخ] بؤیله.

شوُ..şu [ض] بوُ، شوُ سؤزونون آد حاللاری، شوُنا، شوُندا، شوُندان، شوُنو، شوُنون، شوُنلار[۲].

شوُ..ŞU [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری قیْزیل و تۆرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

شوُآن..şuan [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی {سوُ/ سۆ+آن}.

شوُبان..şuban [اؤزل‌آد] ۱-باخ: شیْبان، شئیبان[۷]. ۲-(شوُبانی‌داغی) آذربایجان 'دا یئرآدی[۲٤۲] {شئیبان بوْیو آدیندانديرِ}.

شوُبیْ..Şubı [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-بایوْغلوُ-قیْزیل‌قوُرد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

شوُت..şut [آد، فرانسیزجا] فوتبال اویونوندا آیاقلا توپو اوُزاغا ووُرما (فا: ~).

شوُتداماق..şutdamaq [تاثیرلی ائیلم] شوُت ووُرماق.

شوُتکا..şutka [آد، روسجا] آیاق قابی و پالتار تمیزله‌مه آلتی، چؤتگه(فا: ~).

شوُتی..şuti [آد، دی، ت] قیرخ‌آیاق، هؤرومجک کیمی‌بیر بؤجک.

شوُخ..şux [صفت، فا] ۱-خوش ادالی، اوْیناق، نازلی (فا: ~). ۲-اۆرک آچان. ۳-پارلاق، نظره چارپان.

شوُخلوق..şuxluq [آد، فا‹شوخ›] ۱-اوْیناق‌لیق، نازلی‌لیق، اینجه‌لیک، قشنگ‌لیک۲-فراح، زارافات، گۆلر اۆزلولوک (فا: شوخی).

شوُخی..şuxi [یازار] مصطفی آغا شوخی (هـ ق۱۳جو یۆزیل) شکی‌لی بیر شاعر آدی دیر[۱۱۷].

شوُ داستانی..şu dastanı [اآ، ت] دیواندا آدی گئچن شوُ/ سوُ داستانی تورکلرین اسلام دان اؤنجه اینانج و توره‌لرینه باغلی بیر داستاندیر، شوُ، تورک خاقانی اوْلاراق مق ٤جو یۆزیلده و اسکندر آخینی زامانی اورتا آسیادا یاشارمیش، اوْ اسکندرله ساواشیب و سونرادا اونونلا آنلاشمیشدیر، بوُداستان عینی زاماندا ساکا داستانی و یاری تاریخ ساییلان داستاندیر.

شوُر..şur [آد، فا] ۱-باخ: شوُرموُغامی۲-جوْشقونلوق، وجد(فا: ~)

شوُرا..şura [آد، عربجه] بیربیرایله مصلحت لشمه ایشی واوْرقانی (فا: ~).

شوُرا گلمک..şura gəlmək [تاثیرسیزائیلم] هیحانلی وضعیته گلمک، وجده گلمک.

شوُرسالماق..şursalmaq [تاثیرلی ائیلم] هیحانلی بیر وضعیت دوزلتمک.

شوُرش..şuriş [آد، فا] قاریشیق‌لیق، قارغاشالیق (فا: ~).

شوُرلاق..şurlaq [اؤزل‌آد] چاغلایان[۷].

شوُرلایوُ..şurlayu [اؤزل‌آد] چاغلایان[۷].

شوُرموُغامی..şur muğamı [آد] اؤیودموُغامی، آذربایجان کلاسیک موغامی.

شوُروت..şurut [اؤزل‌آد] جوُلفا'دا کند و چای آدی[۲٤۰].

şurəvi..شوُرَوی [آد، عربجه] اسکی ساوئت اؤلکه‌لری‌نین آدی، ساوئت‌لر بیرلیگی (فا: ~).

şuri..شوُری [آد] (۱۳۱۲ه-۱۲٤۲) حُسینقولو~ لنکرانلی شاعردیر[۱۱۷].

şuri bəxşayişi..شوُری‌بخشایشی [یازار] ۱٤ه‌جو عصرین شاعرلریندندیر[۱٤۱].

Şustan..شوُستان [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان‌سَمیزباقانالیْ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

şuşa..شوُشا [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده شوشا رایون‌ُون مرکزی و باکی‌نین گونباتان طرفینده قرار تاپیب، م ۱۸جی یوْزیلین اوّللرینده قاراباغ خانی پناه علی خان طرفیندن شهرده چوْخلو بینالار تیکیلدی بوُ سببه اوْ زامانلار شهره شوُشا آدیلا بیرلیکده پناه آبادا دئییلیردی، بو شهر همیشه قاراباغ بؤلگه سینین مرکزی کیمی اوْلاراق ادبی و فرهنگی لاحاظدانda آذربایجانین اؤنده گلن شهرلریندن اوْلوبدور.

şuştər muğamı..شوُشترموُغامی [آد] آذربایجان موغامی اولاراق گوُشه‌لری بولاردان عبارتدیر: امیری، تمل، شوشتر، شوشترک، شوشتر، قوْووشما (ترکیب)، سارنج، مثنوی، معنوی، افشاری، حیدری، عُثمان، گرایی، قارا کوْرد، مانی و کشیش اوْغلو (فا: موغام شوشتر).

şuştəri..شوُشتری [اؤزل‌آد] بیجار دا کند آدی.

şuğul..شوُغول [آد، عربجه] تارازلیق اوْخو.

şuqlu..شوُقلو [آد، بی، ت] توْلکواوزومو. **solanum nigrum**

şukufti..شوُکوفتی [اؤزل‌آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

şukulat..شوُکوْلات [آرتئک دیلیندن] سوْت فیندیق وشکردن دوزه‌لن بیر نوع شیرنی (فا: شکلات).

şul..شوُل [باخ] اوْل، اوْ.

şullat..شوُللات [اؤزل‌آد] سوُمر فیرتینا تانری‌سی[۲۱۱].

şulək..شوُلک [اؤزل‌آد] اراک و لاهیجان-رودسر دا کند آدی.

şuluzümmə..شوُلوزومّه [آد، عربجه: مشمول زمّه، شامل زمّه] مدیون اوْلما، آلوئر کیمی ایشلرده بیر شئیی اسکیک وئره‌رک گُناه حسّ ائتمه.

şuluq..شوُلوق [صفت] دینج اوْلمایان اوشاق، دله دوْز، قالما قالچی، نادینج (فا: شلوغ) {شیللاق آتان}.

şuluqçu..شوُلوقچو [صفت] دینج اوْلمایان اوشاق، دله دوْز، قالما قالچی، نادینج (فا: شلوغ) {شیللاق آتان}.

şuluqçuluq..شوُلوقچولوق [باخ] شولوق لوق.

şuluqluq..شوُلوقلوق [آد] شولوق ائتمه، دینج اوْلماما، نادینج‌لیک، آراقاریشدیرما، قاریشیق‌لیق.

şum..شوُم [آد، باخ: شوُملاماق] شوْخوم ووُرولموش توْپراق.

şum..شوُم [صفت، عربجه] اوُغورسوز.

şum altı..شوُم آلْتی [آد] شوُملانمیش توْپراغین آلْت قاتی.

şumal..شوُمال [آد، دا] تازا بوداق، زوغ {باخ: شیو}.

şumqa..شوُمقا [اؤزل‌آد] عجله جی، تئز قانلی[۷].

şumlama..شوُملاما [آد] شوُملاماق ایشی.

şumlamaq..شوُملاماق [تاثیرلی ائیلم] ۱-شوْخوم لاماق، یئری کوْتانلا سوْرمک، یوُمشالتماق. ۲-(س) توپراق قایماق، آغماق، آغناماق {جوُمماق› جوُمالماق› شوُملاماق› شوُملاماق[٦]}.

şumlamış..شوُملامیش [صفت] اوچولموش، یئخیلمیش.

şumlanmaq..شوُملانماق [بلسیز ائیلم] شوملاماق ایشی گؤرولمک.

şumlanmış..شوُملانمیش [آد] شوم ائدیلمیش، شوْخوملانمیش.

şumluq..شوُملوق [صفت] ۱-شوُم ائدیلمیش. ۲-آغناما اؤزللیگی اوْلان.

şumluvarəxş..شوُملووارخش [اؤزل‌آد] ساییرقالا دا داغ آدی.

şumukan..شوُموُکان [اؤزل‌آد] سوُمرلرده اوُشاقلار و سوُرولر تانری-سی[۲۱۱].

şuminə..شوُمینه [آد، فرانسیزجا] بیر نوع اودا اوجاغی (فا: شومینه).

şunan..شوُنان [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی.

şunbul..شوُنبول [دا] شوْمبول، اوشاق ارککلیگی اوچون سؤیله‌نیر.

şun dərəsi dağ..شوُن‌دره سی داغ [اؤزل‌آد] خیاو دا داغ آدی.

şundə çula..شوُندَه چوُلا [اؤزل‌آد] آستارا دا کند آدی.

şunqar..شوُنقار [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

şunqar..شوُنقار [اؤزل‌آد] باخ: سوُنقار، سوُنقور، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

şunquş abad..شوُنقوش آباد [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

şuvaliəçi..شوُوالیه چی [آد، فرانسیزجا] باخ: شوْواليه چی.

şuhut..شوُهوت [اؤزل‌آد] اوْغوز-بایاتبوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی-قرن)[۲۲۵].

şuyərdağı..شوُیَرداغی [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

şüt..شوْت [آد، ت] سوْی، اصیل.

şütük..شوْتوک [آد، ت] اینک بوُینوزوندان دوْزه لن قلمدان.

şütdəmək..شوْتده‌مک [باخ] شوُتداماق.

şütülləmək..شوْتوللـه‌مک [باخ] شوْتومک.

şütümək..شوْتومک [دا] قاچماق، آتدانماق، سُرعتله گئتمک.

şürük..شوْروک [اؤزل‌آد] لنکَران‌ُدا کند آدی[۲٤۰].

şüş..شۆش [باخ: شیش] ۱-دیک، قالخیق حالدا "شۆش دوُرماق: دیک و ترپشمه‌دن دوُرماق". ۲-کلئیبر، میانا؛ اهر (~قایا) ده داغ و خیاو دا(~بولاق) کندآدی.

şüşal..شۆشال [آد، باخ: شۆش] بیر نوع دوْلاشیغا بنزر بیتگی[۵].

şüşə..شۆشه [آد، فا ‹شیشه›] جام (فا: شیشه). glass

şüşəçi..شۆشه‌چی [آد] شوشه ساتان ویا دؤزلدن (فا: شیشه گری). glass blowing

şüşəçilik..شۆشه‌چی‌لیک [آد] شوشه ایشینه باخما، شیشه گرخانه (فا: شیشه گری). glassworks

şüşə xanım..شۆشه‌خانیم [بازار] زاهداوْوا علی‌قیزی ش۱۱۲۹دا شاماخی‌نین نابیر کندینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

şüşəki..شۆشه‌کی [آد] اَله سالما، مسقره.

şüşəki basmaq..شۆشه کی باسماق [تاثیرلی ائیلم] اَله سالماق، لاغا قوْیماق.

şüşələmək..شۆشه‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] ۱-شوشه‌یه دوْلدورماق. ۲-شوشه سالینماق.

şük..شۆک [ن، ت] سوُسدورما اداتی.

şükr etmə..شۆکرائتمه [آد] شوکرائله‌مه(فا: شکرگزاری) thanksgiving

şükkütmək..شۆککوتمک [دا] اوْتورتماق، قوْندورماق "قوُشو شۆککوتمک".

şükür etməz..شۆکورائتمز [اؤزلآد] زنگیلان'دا داغ آدی(۲۰۰٦)[۲٤۰].

şükürbəyli..شۆکوربگلی [اؤزلآد] جبراییل'دا کند آدی[۲٤۰].

şülək..شۆلک [آد، دا] پارچا زوْلاغی، پارچاتوْیو.

şülə..شۆله [آد، دا] آچیق قوللارین آرالیغی، اوزونلوق اؤلچوسو.

şümşə..شۆمشه [آد] تیکینتی‌ایشینده بیرنوع تاراز وسیله‌سی (فا: شمشه).

şümür..شۆمور [آد، ع، شمر آیندان] شمر کیمی ظالم، قان ایچن.

şümərək..شۆمه‌رک [آد] {تازا و گنج آغاج "مئشه‌نین شۆمه‌رک آغاج‌لاری". باخ: شوُمال، شیو}.

şünğlə..شۆنغله [آد، بی، ت] کؤکو یئیلن بیر نوع اوْت.

şüngümək..شۆنگومک [تاثیرسیزائیلم، دا] چؤمبل‌مک "آلاباش ایت قویروغو اوْسته شۆنگویوب هۆرویور".

şünük..شۆنوک [آد، بی، ت] چینار آغاجی، چۆنوک، چارون.

şüv..شۆو [آد، باخ: شیو] شیو (فا: ترکه). twig

şüvər..شۆوَر [اؤزلآد] میاناوهشتَری‌ده کند آدی {شۆیلوک یئر}.

şüvqırağı..شۆوقیراغی [اؤزلآد] شۆوه‌قیْراغی: تبریز ده داغ آدی {شۆیلوق}.

şüvən..شۆوَن [آد، فا] شیون، های کوْی.

şüvən kəndi..شۆوَن کندی [اؤزلآد] خوی‌داکندآدی {شۆیلوک}.

şüvül..شۆوول [آد، باخ: شوُمال، شیو] اوزون و دؤز آغاج، شۆو.

şüvə..شۆوه [آد] داشدان دؤزلمیش بالیق تله سی {شۆو+ه}.

şüvədəbaz..شۆوه‌ده باز [صفت] ادا باز. {شعبده باز سؤزوندن آلینیب}.

Şüvərən..شۆوه‌رن [آد، بیتگی] چتیرلی بیتگی‌لردن، چمن‌لرده بیتن، ساری لچک‌لی، بوُینوز شکیللی میوه‌لری خالق آراسیندا درمان کیمی استفاده ائدیلن، توْخومو یانغی کسن، عطیرلی، ویتامین‌لی-یئمه‌لی، ایکی‌ایللیک، اوْتسوْو بیتگی(فا: خاکشیر). sisymbrium. cru {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: شیوه‌رن، شیو}.

şüvərəyə vermək..شۆوه‌ره‌یه وئرمک [دا] اوُمودونو پوچا چیخارماق، بیرینی آغیر چیخیلماز وضعیته سالماق.

şüvələn..شۆوه‌لان [اؤزلآد] آبشرون'دا یئر آدی[۲٤۰].

şüvərək..شۆوه‌رک [صفت، باخ: شیو] جاوان، یئنی جه قالخمیش[۵].

şüvənə..شۆوه‌نه [اؤزلآد] خوی کندی (ایندی خوْی شهری‌نین محلّه لریندن بیریدی) (قوْ: شهانق).

şüy..شۆی [آد، باخ: شیو] جاوان و نازیک بوداق، زوغ.

şüyxana..شۆیخانا [اؤزلآد] کلئیبرده کند آدی {آغاجلیق یئر}.

şüyüd..شۆیود [باخ] شیوید.

şüyün..شۆیون [اؤزلآد] موْزده[۷].

şəhab..شهاب [آد، عربجه] آخان اوُلدوز، آغما، آخار اوُلدوز(فا: ~).

şəhadət..شهادت [آد، عربجه] ۱-تانیق‌لیق، شاهیدلیک ۲-اسلام دینی-یولوندا اؤلمه، شهید اوْلما (فا: ~).

şəhadət barmağı..شهادت بارماغی [آد] اشاره بارماغی (فا: انگشت اشاره).

şəhadət şərbətini içmək..شهادت شربتی‌نی ایچمک [تاثیرسیزائیلم] شهید اوْلماق (فا: شهید شدن).

şəhadətnamə..شهادتنامه [آد] ۱-دیپلوما، ترخیص بلگه‌سی(فا:~).

şəhamət..شهامت [آد، عربجه] ایگیدلیک، آخان‌اوُلدوز، آغما، آخار-اوُلدوز(فا: ~).

şəhbaz..شهباز [اؤزلآد] شاهباز: خیاو (~دره سی)، گئرمی ده (~لو) کند آدی.

şəhpər..شهپر [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوُزون تئلک (فا: ~).

şəhd..şühəda [آد، عربجه] شهید لر (فا: ~). martyrs

şəhər..şəhrabad [آد، فا] بؤیوک یاشاییش یئری، اوُر، کند و بؤیوک کند، بایلیق، اولوش (فا: ~). town

şəhrabad..şəhrab [اؤزل‌آد] میانا و آبیک دا کند آدی.

şəhrab..şəhrazqayalar [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

şəhrazqayalar..şəhərbaz [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

şəhərbaz..şəhrbani [اؤزل‌آد] آوج ده کند آدی.

şəhrbani..şəhrbani el adami [اؤزل‌آد] آذربایجان‌شاعریدیر[۵۲].

şəhrbani el adami..şührət [یازار] م۱۹جو عصرین ۲جی یاریسیندا شاماخی دا دوّنیایا گلیب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

şührət..şəhərtaş [آد، عربجه] اوّن، تانینمیش، اوّنلو کیمسه (فا: ~).

şəhərtaş..şəhərcik [آد] همشهری (فا: همشهری). fellow citizen.

şəhərcik..şəhərçay [آد] بالا شهر.

şəhərçay..şəhərsayağı [اؤزل‌آد] اوجان، میانا، هشتَری، اوُرمیه ده چای آدی.

şəhərsayağı..şəhristan [آد] شهر قایداسیندا.

şəhristan..şəhristanək [اؤزل‌آد] بیر شهر و چئوره‌سینده اولان یئرلره دئییلیر.

şəhristan..şəhristanək [اؤزل‌آد] شیراز-لار و آبیک دا کند آدی.

şəhristanək..şəhriza [اؤزل‌آد] جوُغاتئی و بوُیین زهرا دا کند آدی.

şəhriza..şəhrək [اؤزل‌آد] اصفهان یاخینلیغیندا شهر آدی. --شهرضا بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: جُمبُزه (۱۳ک‌ق‌ب ۶۶۰*)، لاریجه(۱۷ک‌ق‌ب*۹۵۰/ ی‌تو)، علی‌آباد(۳۰ک‌ق‌ب ۱۲۳۰*/ ی‌تو)، هوُنه‌جان(۳۶ک‌گ*۲۶۳۰)، قمیشلو (۴۰ک‌ق‌ب*۲۳۶۰/ ی‌تو)، طالخوُنچا (۴۰ک‌ق‌ب ۵۷۲۰*/ ی‌تو)، --شهرضا بؤلگه‌سینین داغلاری: قوْچ (۱۲ک‌ق‌ب۲۳۴۶)، قاراووُل (۴۰ک‌گ‌ب۲۵۸۵)، قامیشلو (۵ک‌گ۲۵۱۸)،

şəhrək..şəhrkord [اؤزل‌آد] ایرانین گونئی باتی سیندا شهر آدی، شهرکرد بؤلگه‌سی گنل‌لیکله تورک یئرله‌شیملی یئردیر گویا قاجارلار زامانی بو یئرده قاروووُلخانا دؤزلدیرللر و اورانین قوروقچولاری کوردلردن اولاراق اورایا کوردکندی (دهکرد) دئییلیب و سونرالار مسکونلاشاراق آدی شهرک طرد اولموشدور. --شهرکرد بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: آغ‌بوُلاق (۱۹ک‌ب ۵۳۰*)، اَرجَنَک (۱۸ک‌ق‌ب ۹۷۰*)، ایشگَفتَک (۷ک‌ب ۱۳۵۰*)، ایل بَگی (۱۵ک‌ق ۱۳۰*)، بارده (۴۲ک‌ق‌ب ۲۱۶۰*)، بروُجن (۵۸ک‌گ‌د ۶۴۰۰۰*/ ی‌تو)، بَن (۲۵ک‌ق ۵۵۰۰*)، توّرکو (۸ک‌ق‌ب ۸۰*/ ی‌تو)، جونه‌قان/جوُنَقان (۲۶ک‌گ‌د ۴۹۰۰*)، چم خلیفه (۲۱ک‌ق ۲۶۰*)، چم زین (۱۵ک‌ق ۲۴۰*)، چم کاکا (۲۳ک‌ق ۳۹۰*)، سامان (۱۲ک‌ق ۵۲۰۰*)، سوارجان (۱۰ک‌ق ۵۰۰*)، سوُدجان (۴۵ک‌ق‌ب ۲۱۲۰*)، شورآب صغیر (۱۸ک‌ق ۶۷۰*)، شوْرآب کبیر (۲۲ک‌ق ۱۱۰*)، شهرک (۶ک‌د ۴۳۷۰*/ ی‌تو)، تاغاناق/ طاگانک (۱۲ک‌گ ۲۱۴۰*/ ی‌تو)، قاراقوُش (۳۵ک‌ق ۱۲۰*/ ی‌تو)، قوْچان (۳۳ک‌ق ۱۹۰*/ ی‌تو)، کاکُلک (۱۵ک‌ق‌ب ۱۰۶۰*/ ی‌تو)، کاه کِش (۱۸ک‌ق‌د ۳۹۰*/ ی‌تو)، کؤتوک/ کُتُک (۲۲ک‌ب ۴۶۰*)، گرم دره (۳۶ک‌ق ۲۹۰*/ ی‌تو)، مَرْغ ملیک (۳۸ک‌ق‌ب ۱۷۷۰*/ ی‌تو)، هَرچَگان (۱۸ک‌ق‌ب ۲۷۰۰*/ ی‌تو)، هوُره (۲۱ک‌ق ۱۱۵۰*/ ی‌تو) --شهرکرد بؤلگه‌سینین داغلاری: یئنجه (۲۳ک‌د۲۷۶۵)، آغ داغ (۴۴ک‌ق‌ب۲۸۹۵)، قاراووُل (۲۰ک‌ق‌ب۲۳۸۸)، قیزلارقالاسی (۳۳ک‌ق‌ب۲۸۱۲)، اوُزون داغ (۲۸ک‌ق-۲۱۰۵)، اوُزون چای (۳۵ک‌ق۲۱۴۲)، قوْچان (۳۸ک‌ق-۲۳۳۰)، قاراقوُش (۴۳ک‌ق‌ب۲۳۹۵)،

şəhərkənarı..şəhərkənd [آد] شهر قیراغی.

şəhərkənd..şəhərlər [اؤزل‌آد] خوارزمشاه شهرلریندن بیری.

şəhərlər..şəhərləşmək [آد] بلاد (فا: بلاد). cities

şəhərləşmək..şəhərli [صفت] بؤیویه‌رک شهر حالینا گلمک، کندلشمک.

şəhərli..şəhərli ləşmək [صفت] شهرده یاشایان (فا: شهری). urban

şəhərli ləşmək..şəhərnişin [تاثیرسیزائیلم] شهرده یئرلشیب شهر شرطلرینه اوُیار وضعیته گلمک (فا: شهرنشین شدن).

şəhərnişin..şəhrə [آد] شهر یئرله‌شیمجی‌سی (فا: ~). city dweller

şəhrə..şəhri kəndi [ع ‹شرحه›] ۱-پیی، قوْیون قویروغونوندا اولان یاغ. ۲- آچیق یارا.

şəhri kəndi.. [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی.

شهریار..şəhryar [آد، فا] پادشاه (فا: ~). Sovereign –شهریار: آذربایجان'دا کند آدی[۲٤۰]. –شهریار: محمد حسین بهجت ش۱۲۸۵ده تبریزده آنادا اولوب، فارسجا غزللریندن علاوه تورکجه غزللریله و مخصوصا حیدر بابا منظومه سیله بؤیوک اشتهار قازاندی، اوْ ۱۳٦۷ ده وفات ائتدی، و مزاری مقبره الشعرادا یئر آلیبدیر، شهریارین یاشامی و اوْنون آنادیلینده شعر دئمه‌سینی آذربایجان بیلگینلری اوْ دؤنم، تاریخی بیر حادثه کیمی قلمه وئریرلر، چونکی شهریار بوُ حرکتی ایله آسیمیلاسیونون ان گوّجلو مرتبه ده ائتگین اوْلان زنجیرینی قیردی و پهلوی حکومتی‌نین اوْن ایللرجه ایران نفت و آیری قایناقلارینی توّرک دیلینین محو اوْلماغینا خرجلمه‌سینی پوچا چیخاردی، اوْ دؤنم شهریار اوْبیری عالیم و شاعرلر کیمی یالنیز فارس دیلینده شعر دییه‌رک بؤیوک اوّن قازانمیشدیر و هرچند شاه-دیکتاتورلوغو مدرسه و اداره لرده حتی‌توّرکجه‌دانیشماغادا بؤیوک تضییقلر یاراتمیشدیر ولی شهریارین معروفیتی بوُ سلاحی شاه رژیمینین الیندن آلدی و گئتدیجه زنجیرلر چوّرومگه باشلادی، آیریجا، شهریارین بوُحرکتی، بؤلگه تورکلرینین اؤز آنادیلینه-دؤنوشو کیمی‌حساب‌اوْلونور و بوّتون عالیملر و شاعرلر اؤز آنا دیللرینین گوّجلو و جاذب اوْلدوغونو گؤره‌رک، زامانین‌شرطلرینه-گؤره، دیل‌وکوّلتورباخیمیندان‌پهلویچیلیگی بوُراخماغا باشلادیلار." غزللریندن اؤرنک: تورکون دیلی تک سؤوگولو ایستک‌لی دیل اولماز. اؤزگه دیله قاتسان بو اصیل دیل اصیل

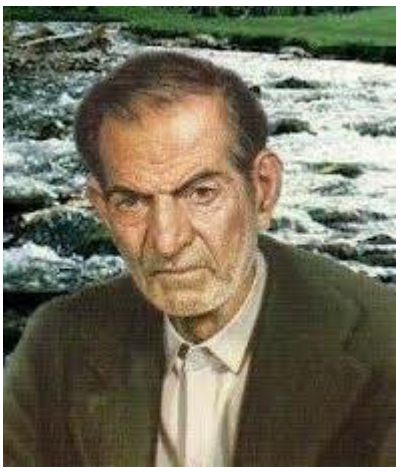

اولماز".

شهریار..şəhryar [اؤزل آد] تهران یاخینلیغیندا بیر توّرک شهری.-- شهریار بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: آلارْد (۱٦ک‌گ *۹۰۰/ ی‌تو)، آلوَرْد (۱۰ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، اَستوُر/ اَسدور (۱٦ک‌ب *۱۸۰)، اَسکَمان (۷ک‌گ‌د *۱۸۰/ ی‌تو)، اصیل آباد (۱۲ک‌گ‌د *۲٦۰/ ی‌تو)، اکبرآباد (۱۰ک‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، باباسلمان (۵۰ک‌د *٤۵۰/ ی‌تو)، بازارک (۲۵ک‌گ *۷۰/ ی‌تو)، بَرْدآباد (٤ک‌گ‌د *۲۲۰/ ی‌تو)، پَرَندَک (۱٦ک‌گ *۱۹۰/ ی‌تو)، حصار ضبطی (۲۰ک‌گ‌د *۸۰/ ی‌تو)، حصارطهماسب (۲۹ک‌ب *۲٤۰/ ی‌تو)، حصارقوشچی (۸ک‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، خاتونلار (۲۵ک‌ب *۳۲۰/ ی‌تو)، درازه (۱۰ک‌گ *۲۳۰/ ی‌تو)، ده حسن (۱۷ک‌گ *۱۵۰/ ی‌تو)، شفیع آباد (۵ک‌گ‌د *۳۱۰/ ی‌تو)، عبدآباد (۵ک‌گ *۳۲۰/ ی‌تو)، کیگاور (۱۵ک‌گ *۵۱۰/ ی‌تو)، نصیرآباد (۲٦ک‌گ‌د *۲۱۰/ ی‌تو)، یوّسف آباد قوام بزرگ (۱٤ک‌ب *۱۵۰/ ی‌تو)، یوسف آباد میرزاعلی (۹ک‌گ *٦۲۰/ ی‌تو)، --شهریار بؤلگه‌سینین داغلاری: آغداغ (۱۷ک‌ب۱٤۰۱)، قاراگئچیک (۲۷ک‌ب۱۲۲۵)،

شهسوار..şəhsuvar [آد] شاهساوار: ماکی، کیوی(~لو)، علیشاه-عوض(~ی)ده‌کندآدی {شاهساوار بوجور یئرآدلارینین اصلی سؤیله‌نیشیدیر، بوجور یئر آدلاری معمولا گئچمیشده شاهلارین گئچیجی اوْتوراق یئرلرینه اشارت ائدیر، مثلا خزردنیزینین گونئی قییی‌سیندا اولان شاهساوار شهری (شهسوار) حاققیندا بئیله بیر تاریخی یازی واردیر، گویا آغامحمدخان گیلان سفریندن قاییداندا بو شهرین یئرینده اوْتوراق ائدیر و اورانی ترک ائدندن سونرا بیر اؤنملی شئیین اورادا اونوتماغینی گؤروللر، چونکی اوْرانین اؤزل آدی یوخ اوُیدو، آختارماق آدرئسی اوّچون اورایا شاه‌ساوار دئدیلر و اوْ آددا اورانین اوّستونده قالدی}.

شهلا..şəhla [صفت، عربجه] گؤزلری ایری و توُتقون (ماوی) اوْلان قیز.

شهناز..şəhnaz [آد] باخ: شاهناز.

شهنام..şəhnam [اؤزل‌آد] شاهنام:علیشاه عوض ده کند آدی.

شهنان..şəhnan [اؤزل‌آد] شاهنان: شیراز-داراب دا کند آدی.

شهنواز..şəhnuaz [اؤزل‌آد] شاهناواز:هشتَری ده ۲ کند و چای آدی.

شهَوانی..şəhəvani [صفت، عربجه] شهوتله ایلگیلی ، شهوته آشیری درجه ده دوّشگون اولان (فا: ~). sensual

شهَوی..şəhəvi [صفت، عربجه] باخ: شهَوانی.

شَهوت..şəhvət [آد، عربجه] جینسل‌ایستک، آشیری‌مئیل(فا: ~). lust

شُهود..şühud [آد، عربجه] تانیق‌لار، شاهدلر (فا: ~).

شَهوه..şəhvə [اؤزل‌آد] فرمهین ده کند آدی.

شهید..şəhid [آد، عربجه] دین و مقدّس هدف اوچون اؤلن(فا: ~).

شهید..şəhid [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده داغ آدی. سمیرُم دا کند آدی {شئیید}.

شهید..şəhid [آد، یا] (ه۱۳۰۱-۱۲۳۱)میرزاابوالحسن شهیدقاراباغین شوُشا شهریندن اوْلوب کلاسیک اُسلوبداشعر دئمیشدیر[۱۱۷].

شیْبان..şıban [اؤزل‌آد] باخ: چیْبیْن، شئیبان[۷].

شیْپیلتی..şıpbıltı [آد] سوُیا چارپما و دَیمه سسی، سویون دالغالانما و توکؤلمه سسی.

شیپیلداماق..şıpbıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شیپ-پیپ-یلتی سس چیخارتماق.

شیپلاماق..şıplamaq [تاثیرلی ائیلم] شدید یاغماق، شیپ با شیپ یاغماق.

شیپیرداماق..şıpırdamaq [تاثیرسیزائیلم] شیپیرشیپیر سس چیخارماق شیپیلداماق.

شیپیرشیپیر..şıpırşıpır [ظرف] شیپیرداما سسی، شیپیلتی سسی ایله.

شیتو..şıto [اؤزل‌آد] خوی دا کند آدی {شاد/ شات+وْ: شات یئر}.

شیخ..şıx [آد، عربجه] شئیخ: ۱-عرب‌لرده عشیره و قبیله باشچی‌سی. ۲-(مج)دین ایشلرینده اوْلان و موعظه ائدن، مالا (فا: روحانی). sheik

شیخ-..-şıx [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٦٠ آد).

شیخ‌لار..şıxlar [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ و توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرlar[۸۱-۱۵۸].

شیخ‌اسماعیل ذبیحی..Şıx ismayıl zəbihi [یازار] عاباس اوْغلو~ش۱۲۳٦ده زنجاندا آنادان اوْلموب و تورکجه شعرلری واردیر.

شیخ‌اُلاسلام..şeyxülislam [عربجه] مُسلمان‌لارین‌دینی‌ایشلرینه‌باخان-باش‌روُحانی.

شیخ‌الوان‌شیرازی..şıxəlvan şirazi [اؤزل‌آد] م۱۵جی عصر آغ-قوْیونلو دؤورونون شاعرلریندندیر، گلشن راز اثرینی تورکجه یه چئویریبدیر[۲۸].

شیخ‌چاخیل..şıx çaxıl [اؤزل‌آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

شیخدرآباد..şıxdərabad [اؤزل‌آد] خیْشتارآوا: میانا دا کند آدی {۱-ایشیق+ دار+آوا ۲-شیخ+دره+آوا ۳-خیشتار+آوا[۸۸]}.

شیخ‌خلیفه‌تبریزی..şıx xəlifə təbrizi [یازار] هـ ۱۰جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

شیخ‌شهاب‌الدّین‌سُهروردی..şıx şəhabəddin söhrəvərdi [اؤزل‌آد] اسلام دوْنیاسینین بؤیوک فیلسوفلاریندان سایبلان، هـ۵٤۹ده زنجانین سُهرورد بؤلگه سینده دوْنیایا گلدی، بوُ عالیم دارا چکیلمیش گوْنش کیمی تانینیر، سهروردی اشراقیه حکمتی‌نی بیر درین فلسفه اولاراق مئیدانا گتیریب و اونون ایلکه و اساسلارینی قویاراق حکمت ده بؤیوک یارادیجیلیق وُجودا گتیریب، ۸۰۰ ایل بو فلسفه شرق بؤلگه‌لرینده و اؤزللیکله نصیرالدین طوسی، میرمحمد باقر داماد، ملاصدرا شیرازی، ابن ابی جمهور، ملاهادی سبزواری کیمی بیلگینلره الهام و بیلگی قاینا‌غی اوْلوبدور، مؤیدالملکوت و شیخ الاشراق اوْنون القابیندانديرlar، کتابلاری "لمحات البصر، لوامع الانوار، اعتقادالحکما، رساله‌ءعشق" اشراق فلسفه‌سی اساسیندا یازیلمیشدیر، ۳۸ یاشیندا مذهبی و کلامی بحث‌لر اوْچون حلبده قتلینه فرمان وئریله‌له‌رک اؤلدورولدو[٦٤].

شیْخ‌صفی..şıx səfi [اؤزل‌آد] بؤیوک عارف‌لردن سایبلاراق اردبیل کندی کهرالاندا آنادان اوْلموشدور(۷۱۳-٦۳۰ش)، شیخ صفی صفوی شاهلارینین بؤیوک بابالاری سایبلیر، اثرلریندن قارا مجموعه کتابینا اشاره ائتمک اوْلار، بوُ کتاب، بؤیوک بیلگین دوْکتور صدیق طرفیندن توْپلاناراق چاپ اوْلوبدور، بو عارفین مزاری اردبیله یئر آلیبدیر[۱۱۷].

شیْخ‌عبدالله‌تارومی(شیخنا)..şıx abdulla tarumi(şeyxəna) [آ، ی] ش۱۲۸۲ده آنادان اوْلوب وزنجاندا تحصیل آلمیشدیر، طنز شعر و غزللری واردیر.

شیْخ‌قاسم‌انوار..şıx qasım ənvar [یازار] (۷۵۷ه-۸۳۷)معین‌الدین‌علی ابن نصیر سراب‌دا آنادان اوْلوب، توْرکجه شعرلری واردیر[۲۸].

شیْخلو..şıxlu [اؤزل‌آد] شیْخلار: بوُ طایفا م ۱۵جی یوْزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی، صفویلر دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایبلیردی، بوُ طایفانین بیر بؤلوموده ایندی ساوه بؤلگه سینده یئرلشیبلر[۲۰۹، ۸۵].

شیْخ‌مصطفی ادیب تارومی-حزین..şıx mustafa ədib tarumi-həzin [یازار] (ش۱۲۵۱-۱۳۳۱) تاروُم‌لو ادیب و شاعردیر.

شیْخوَنْد..şeyhvand [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری قاشقای بوْی‌لاریندانديرlar[۸۱-۱۵۸].

شیْخیملی..şıxımlı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {۱-شوْخوملو: اکین یئرلی ۲-شیْغیماق دان: شیغییان، سالدیران}.

شیْدیرغی..şıdırğı [صفت] ۱-آراسی کسیلمه‌دن یاغان یاغیش، گوْر یاغیش. ۲-چوخ یئهین وسرعت‌لی (بیر ایشی گؤرمک اوْچون)، آرا وئرمه‌دن، شیدیرقی (فا: مثل رگبار، تند). {شیغیماق کلمه سیندن آلینمادیر: شیغیماق+ یرقی}.

شیْرپ..şırp [ظ، دا] بیردن بیره، درحال، "شیرپ، قاپی‌نی آچدی" (فا: یکهویی).

شیْراک..şırak [اؤزل‌آد] بولغارلارلا بیرلیکده آذربایجانا گلن توْرک سوْیلو بیر بوْی آدی[۲۰۹].

شیْران..şıran [اؤزل‌آد] اردبیل، هئریس، نیر و ملیکان دا کند آدی {۱-بو کلمه شیْرران شکلینده ده سؤیله نیر و معناجا چاولان و شلاله اوْلمالیدیر ۲-شیر طایفالارینین یوردو}.

شیْرپاشیرپ..şırpaşırp [ظرف] تئز تئز، آرا وئرمه‌دن، قیزغین (فا: زودزود).

شیْرپیلتی..şırpıltı [باخ] شپیپیلتی.

شیْرتاشیرت..şırtaşırt [آد] سوُیون و سولو پالچیغین شاپیلتی سسی.

شیْرتیق..şırtıq [صفت] بوُلاشمیش (فا: چرک).

شیْرتیلتی..şırtıltı [آد] سوُ تؤکولمه ویا قامچی ووُرما نتیجه سینده چیخان سس (فا: صدای شارپ شارپ).

شیْرتیلداماق..şırtıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شیرتیلتی‌سسی چیخارماق(فا: شارپ کردن).

شیْرران..şırran [آد] چاولان، شلاله (فا: شلاله).

شیْرشیر..şırşır [آد، سس‌تق] ۱-آخان و تؤکولن سودان چیخان سس. ۲-باخ: شیرران.

شیْرشیرا..şırşıra [آد] آخان و تؤکولن سوُ، چاولان، آبشار-

شیْرلاغان..şırlağan [آد] سوُسام یاغی.

شیْرلاماق..şırlamaq [تاثیرسیزائیلم] شیریل‌شیریل‌سس‌چیخارماق(فا: شرشر کردن).

شیْرمانماق..şırmanmaq [تاثیرلی ائیلم] بوینونا ساریلماق، قوجاق لاماق، یاخینا گلمک (فا: بغل کردن). {سارینماق سؤزونوندن}.

شیْرمایی..şırmayı [آد، فا‹شیرماهی›] فیل‌سوّمویوو اوْنابنزرشئی‌لر، صدف

شیْرنا..şırna [اؤزل‌آد] کلئیر ده کند آدی {باخ: شیرناق}.

شیْرناق..şırnaq [آد] نازیک سوُ آخیتی‌سی، زوْلاق "چؤل بوْیوآغ شیْریم‌لار و شیْرناق‌لار اوزانمیشدیر"(فا: جریان آب باریکه). {سیْریق و سیْریماق سؤز ایله ایلگلی‌لیدیر}.

شیْرناماق..şırnamaq [تاثیرسیز ائیلم] شیریملار و زوْلاقلار شکلینده آخماق.

شیْرها شیر..şırhaşır [آد] شیریلتی، شیرشیرسس چیخاراراق (فا: شرشر).

شیْریق..şırıq [باخ: سیْریق] باخ: شیریم (فا: نوار). ribbon

شیْریلتی..şırıltı [آد، سس‌تق] شیْریلدایان سودان چیخان سس، شیرلداماسسی، شیرشیر(فا: شرشر) murmuring (noise)

شیْریلتی سسی..şırıltı səsi [صفت] شیریلدایان سودان چیخان سس، شیرلداما سسی، شیرشیر (فا: شرشر).

شیْریلتی‌لی..şırıltılı [صفت] شیریلتی ایله آخان، شیرشیرآخان.

شیْریلداتماق..şırıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] شیریلتی ایله تؤکمک، آخیتماق، بوشاتماق (فا: شرشر کردن).

شیْریلداشماق..şırıldaşmaq [قا] شیریلتی ایله آخماق (سو).

شیْریلداماق..şırıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شیْریل شیریل تؤکولوب آخماق، شیرشیر سس چیْخارماق، شاریلداماق (فا: شرشر کردن).

شیْریلدان..şırıldan [اؤزل‌آد] قیرقیزسازچی‌لارینین اوْخودوقلاری-بیرتوّرکو[۵٤].

شیْریل‌شیریل..şırıl şırıl [ظرف] شیْرشیر، شیْریلدایاراق، شیْرشیر سسی ایله.

شیْریم..şırım [آد] توپراقدا کوْتانلا آچیلان درین ایز، زوْلاق. {باخ: سیْریماق، سیریق۱، شیرناق}.

شیْریم‌شیریم..şırım şırım [صفت] زولاق زوْلاق، زوْل زوْل، جیْریق جیریق، شیریم‌لارحالیندا (فا: شیار). groove

شیْریملاماق..şırımlamaq [تاثیرلی ائیلم] شیریم آچماق.

شیْرینقا..şırınqa [آد، لا] ۱-دری آلتینا تزریق‌ائدن‌وسیله۲-شیاف ائتمک اوْچون مایعنی ایچ اورقانا بوشالدان آلت (فا: انژکتوْر).

شیْرین‌لار..şırınlar [اؤزل‌آد] بیر توّرک بوْیو، باخ: آلتون‌اوردو بوْیلاری[۲۰۹].

شیْشقوْلوق..şışqoluq [آد، باخ: شیش] شیشمان اوْلما وضعیتی (فا: چاقی).

شیْغاماق..şığamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: شیغیماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

شیْغیْیجی..şığıyıcı [صفت] شیغییان اوچاق ویا کیمسه (فا: هجوم کننده).

شیْغیماق..şığımaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ یئهین سالدیرماق، برک آتیلیب ووُرماق، چاخماق "اوچاق‌لار دوّشمنی دره ده شیغییاراق داغیتدیلار، ایلدیرم شیغییر" (فا: هجوم بردن). {دده: ‹شاقیماق›، چاخماق› چاخیماق› شاخیماق› شیغیماق}.

شیْفیْل..şıfıl [اؤزل آد] شیْفیل: توّرکمن-تکه-اؤتەمیش-ساچماز بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

شیْق..şıq [صفت، فرانسیزجا] شیک، شیْخ: گؤزل، ظریف، موْدایا اوْیقون، سئچگین و دَیرلی (فا: شیک). chic

شیْقق..şıqəq [باخ] شیقه‌قیلتی.

شیْقه‌شیق..şıqqaşıq [ظرف] شیق سسی چیخارداراق، شیقه‌قیلداياراق (فا: صدای ترق تروق).

شیْقه‌قلداماق..şıqəqəldamaq [تاثیرسیزائیلم] شیق شیق سس چیخارماق (فا: صدا دادن).

شیْقه‌یرتی..şıqqırtı [آد، سس تق] آغاج بوداق کیمی برک شئیلرین بیربیرینه دیمه‌سی (فا: صدای ترق تروق).

شیْقیلتی..şıqqıltı [آد، سس تق] آغاج بوداق کیمی برک شیلرین بیربیرینه دیمه‌سی (فا: صدای ترق ترق).

شیْقیلداتماق..şıqqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] شیقیلداماسینا سبب اوْلماق.

شیْقیلداماق..şıqqıldamaq [تاثیرسیزائیلم] شیقیلتی سسی چیخارماق.

شیْقلیق..şıqlıq [باخ] شیکلیک.

شیْقنی..şıqnı [اآ، ت] توْرکوستاندا بیر شهر آدی.

شیْقیرداماق..şıqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] مثتال شیلر بیربیرینه چارپاراق سس چیخماق (فا: صدای شق شق در آمدن).

شیْقیرشیقیر..şıqırşıqır [آد] شیقیرداما سس.

شیْلاماق..şılamaq [تاثیرسیزائیلم] ایْشیلداماق، پارلاماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

شیْلتاق..şıltaq [آد] ۱-معناسیز طلب و ایستک اوچون ائدیلن عناد (فا: جنجال). ۲-عناد ائدن کیمسه. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چیْلدیرماق، چیلدیراق› چیلتاق› شیلتاق}.

شیْلتاق‌لیق..şıltaqlıq [آد] شیلتاق ائتمه، شیلتاق.

شیْلتاق‌لیق ائتمک..şıltaqlıq etmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ناراحاتچی‌لیق ائتمک، آغلاماق لا نادینجیلیک ائتمک. ۲-ناز و ادا وئرمک.

شیْلتاقجیل..şıltaqcıl [صفت] شیلتاق‌لیق ائدن.

شیْلتاقچی..şıltaqçı [صفت] شیلتاق ائدن.

شیْللاغا دوُرماق..şıllağa durmaq [باخ] شیللاق آتماق.

شیْللاق..şıllaq [آد] آیاق‌ووُرما، تپیک آتما(فا: جفتک) {شاللاق}.

شیْللاق آتان..şıllaq atan [صفت] میزراق آتان، تپیک آتان.

شیْللاق آتماق..şıllaq atmaq [تاثیرلی ائیلم] میزراق آتماق، تپیک آتماق، شیللاق لاماق.

شیْللاقچی..şıllaqçı [صفت] تپیک آتما اوزلیگی اوْلان.

شیْللاقلاشماق..şıllaqlaşmaq [قا] بیربیرینه شیللاق آتماق.

شیْللاقلاماق..şıllaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-شیللاق آتماق، تپیک آتماق. ۲-جیزیغیندان چیخماق، شوُلوغ ائلەمک (فا: جفتک انداختن).

شیلاندیْر..şılandır [اؤزل‌آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

شیْمارتماق..şımartmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی ازدیرمک، شیشیرتمک.

شیْمارماق..şımarmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو ازدیرمک، بیرینه گؤستریلن سئوگی‌دن مغرور اوْلماق، شیشمک، نازلانماق[۲].

شیْمقا..şımqa [اؤزل‌آد] عجله، عجله جی[۷].

شیْنانای..şınanay [اؤنلم] سئوینج و موُتلولوق بیلدیرین بیرسؤز (فا: کلمه ای جهت نشاندادن شادی).

شیْندیر..şındır [آد] باخ: جیْندیر.

شیْنقیرداماق..şınqırdamaq [تاثیرسیزائیلم] شیقیلداماق.

شیْوقین..şıuqın [آد] فیْرتینا ایله یاغان یاغیش[۲۲۴].

شی..şi [ن، ت] چین خاقانلارینین سلاملاندیغی بیر کلمه.

شیّادحمزه..şəyyadhəmzə [اؤزل‌آد] علوی طریقتی ایچینده شیّاد سؤزو اوْ شاعرلره اطلاق اوْلوردوکی اوجا سسله منظوم و مثنوینی اوْخویالار، شیادحمزه هجری۷جی‌عصرین‌شاعرلریندن‌ایدی، یوسف زلیخا مثنوی سینی، نئچه قصیده، و آیری شعرلر یازیبدیر[۶۸].

شیاطین..şəyatin [ع، شیطان چو] شیطانلار (فا: ~). devils

شیبئیلی..şibeyli [اؤزل‌آد] قوْشاچای دا کند آدی.

شیبدی..şibdi [اؤزل‌آد] هشتری ده کند آدی {شیو+تی: شوّو تپه-سی[۶۶]}.

شیبلو..şıblu [اؤزل‌آد] قاراداغ دا قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳،۱۰۸].

شیبلی..şibli [اؤزل‌آد] اوُجان، اردبیل و ماکی دا کند آدی.

شیبلی..şibli [اؤزل‌آد] ۱-اونلو شخص آدی. ۲-بیر توْرک بوْیو.

شیبلی‌گَدیگی..şibli gədiyi [اؤزل‌آد] تبریز بوْستان آوا یوْلوندا گدیک آدی.

شیبیه..şibih [آد، بیتگی] گوْل‌وحوْض قیراقلاریندا داش‌و آغاج گؤوده-سی‌اؤزه‌رینده بیتن، چیچک‌سیز، چوْخ ایللیک بیتگی.

شیپ..şip [آد، دیرگی] بیر نوع بالیق، بیز بالیغی acipenser

شیپ‌شیرین..şipşirin [صفت] چوخ شیرین، بال کیمی شیرین.

شیپی..şipi [اؤزل‌آد] دوْغو گؤی‌تورک‌خاقانی (م۶۰۹)[۵۴].

شیپیران..şipiran [اؤزل‌آد] سالماس کندیستانی {شیپی+اَر+ان}.

شیپیان..şipyan [اؤزل‌آد] اورُمیه ده کند آدی {شیپی+ان}.

شیت..şit [صفت] ۱-دادسیز، دوُز قاتیلمامیش، دوُزسوز (فا: بی مزه و بی نمک). ۲-دوُزسوز آدام insipid {سس‌تق[۶]}.

شیت شیت..şit şit [ظرف] یونگول یونگول.

شیتانسَر..şitansər [اؤزل‌آد] خالخال دا داغ آدی.

شیتَللنمک..şitəllənmək [تاثیرسیزائیلم] ۱-یوْنگول‌لوْک ائیلەمک (فا: بی‌مزگی کردن). ۲-شیتیل کیمی و شیتیل شکلینده اکیلمک. {باخ: شیتیل}.

شیتَلمک..şitəlmək [تاثیرسیزائیلم] شیت‌لیک ائتمک (فا: بی مزه شدن).

شیتلیک..şitlik [آد] ۱-دوْزسوز ویا دوُزو آز شئیین حالی. ۲-یوْنگول و باياغی آدامین حرکتی (فا: بی مزگی).

شیتَنگی..şitəngi [صفت] نادینج، شیت‌لیک ائدن (فا: بی مزه). {شیتیل سؤزونه باغلیدیر؛ شیتلمک› شیتلگی› شیتنگی}.

شیتَنگی‌لیک..şitəngilik [آد] نادینج لیک، شیت لیک ائدن (fa: بی مزه).

شیتَنمک..şitənmək [باخ] شیتَلمک.

شیتی‌چیخماق..şiti çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] شیت چیْخماق: بایاغی و یئرسیز چیخماق.

شیتیل..şitil [آد] توْخومونو گئچیجی اوْلاراق بیریئرده اکیب و سوْنرا چیخاریلیب باشقا یئره اکیلن تازا گؤیرمیش بیتگی (fa: نشاء) {شیت سؤزوندن: گرکسیز بیتگی اوچون دئییلیب}.

شیتیل اکن..şitil əkən [تاثیرلی ائیلم] شیتیل اکمگه یارایان اؤزل آراج (fa: نشاکار).

شیتیل لنمک..şitillənmək [تاثیرسیزائیلم] شیتیل حالینا گلمک، شیتیل‌لر یئریندن چیخاریلیب سئیرک اکیلمک.

شیتیل‌له‌مک..şitilləmək [تاثیرلی ائیلم] بیتگی‌نی شیتیل شکلینده اکمک، شیتیل‌لری یئریندن چیخاریب سئیرک اکمک.

شیتیل‌لیک..şitillik [آد] شیتیل یئتیشدیریلن یئر.

شیتینی‌چیخارماق..şitini çıxarmaq [باخ] شیتینی شوْرونو چیخارماق.

شیتینی‌شوْرونو‌چیخارماق..şitini şorunu çıxarmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونو چوخ یونگول گؤسترمک.

شیث پیغمبر..şıs peyğəməbər [اؤزل‌آد] کوْمیجان دا کند آدی.

شیخ..şeyx [آد] باخ: شیْخ، شئیخ.

شیدا..şeyda [صفت، fa] ووُرقون، مفتون. ۲-شیدا٢(یازار) یحیی‌شیدا ش۱۲۸۳ده تبریزده دوْنیایا گله‌رک آذربایجانین چاغداش شاعرلریندندیر. ۳-شیدا٣(یازار) قمر بگیم وزیرقیزی شیدا (هـ-ق۱۳جو قرن) شوشالی اوْلاراق تورکجه شعرلری وار[۱۱۷].

شیداصفهان(شاه اصفهان)..şeyda isfəhan(şah isfahan) [اؤزل‌آد] قزوین ده کند آدی.

شیدالیق..şeydalıq [آد] ووُرقونلوق، مفتونلوق.

شیددی..şiddi [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

شیر..şir [آد] لوُغاب(fa: لعاب) {سیْرسؤزوندن: شیره/ شیْراسؤزونون کؤکو ساییلیر و مفهومجا یاپیشقان ماده‌نی گؤسته‌ریر، مُحتملا تورکجه سیر و فارسجا شیر (سوت)، شیرین و شیره کیمی-کلمه‌لرین، چوخ‌اسکی کؤکداشلیغی اولسون}. ۲-شیر٢(آد) آچاراق سویو گلن بیر بوْرو "سوُ شیری" (fa: ـ). {بو کلمه سوُیون شیریلداما سسیندن آلیناراق دوزلمیشدیر[٦]}. ۳-شیر٣(آد، fa) اصلان، ٤-سوّت (fa: ـ). ٤-شیر--(اؤزل‌آد) یئر آدی (۱۰یئر)، باخ: کند، داغ، چای آدلاری.

شیرژیان..şiri jiyan [آد، fa، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] قیزمیش و هیرسلی اصلان (fa: ـ).

شیراز..şiraz [(۱)اؤزل‌آد] مراغا؛ ضیاآباد دا(ـک) کند آدی. {سیدوفون دئدیگینه گؤره شیرلر تورک طایفالاریدی}.

شیراز..şiraz [(۲)اؤزل‌آد] ۱-شیراز: فارس اُستانینین مرکزی و بؤیوک شهریدیر، بوُ بؤلگه ده چوْخلو قاشقایلی طایفالاری یاشاییرلار. ۲-شیراز بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: ابوْالوئردی (۲ک‌ق‌ب ۱۱۱۲*/ ی‌تو)، اوْیلی (۲۰ک‌گ ۸۰*/ ی‌تو)، بید زرد بالا (۳۳ک‌گ‌د ۹۰*/ ی‌تو)، بید زرد پایین (۳۲ک‌گ‌د ۳٦۰*/ ی‌تو)، توْرکان (۱۲ک‌گ‌د ۱۵۰*/ ی‌تو)، چاه شیرین (۲۹ک‌گ‌د ۱۹۰*/ ی‌تو)، ده نو (۲۱ک‌گ‌د ۲۲۰*/ ی‌تو)، دهک (۳۹ک‌گ ۲۲۰*/ ی‌تو)، قاراباغ (کندیستان آدی)، محمودآباد (۱٦ک‌گ‌د ۸۰*/ ی‌تو) ۳-شیراز بؤلگه‌سینین داغلاری: یوُردبابا (۳۱ک‌ق‌د۱۸۱۰)، قاشقا (۸۵ک‌گ‌د۲۷۹۵)، قارا باغ (۲۰ک‌گ۲۸۱۰)، ٤-شیراز-اردکان-بؤلگه‌سینده‌توْرک کندلر: آوَنجان (۷٤ک‌گ‌د ۲۳۰*/ ی‌تو)، بنی‌یَکه (۱۰۸ک‌د ۷۰*/ ی‌تو)، بوُرَکی (۷٦ک‌گ‌د ۱۵۰*/ ی‌تو)، بیدگُل (۹۸ک‌د ۱۱۲*/ ی‌تو)، چمنی (۷٤ک‌گ‌د ۲۳۰*/ ی‌تو)، چیچکلو (۷۲ک‌گ‌د ۱٦۰*/ ی‌تو)، خُنج/ خوْنج(۹۳ک‌د ۲٦۰*/ ی‌تو)، سعادت آباد(۱۰۲ک‌د۱۲۰*/ ی‌تو)، سهل‌آباد(۱۰۳ک‌د ۱۳۰*/ ی‌تو)، شمس آباد قُرق/ قاراگؤزلو (٦۹ک‌گ‌د ۱۲۰*/ ی‌تو)، صادق‌آباد (۷۳ک‌گ‌د ۱۷۰*/ ی‌تو)، قالانومائین (۱۰۱ک‌د ۲۱۰*/ ی‌تو)، قیْرخیلوُ/ قیریخلو (۹٦ک‌د ۱۷۰*/ ی‌تو)، کوْروُنی/ کُرونی(۸۲ک‌گ‌د ۱۱۰*/ ی‌تو)، گُربَکان (۱۱۰ک‌د ۲۲۰*/ ی‌تو)، گله زَن (۹٦ک‌د ۳۰۰*/ ی‌تو)، ۵-شیراز-داراب بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: اسماعیل آباد (۲۱ک‌ب ٦۰*/ ی‌تو)، باینوُج (٦ک‌گ ۵۷۰*/ ی‌تو)، جوانان (۳۰ک‌ب ۱۳۰*/ ی‌تو)، دؤولت آباد (۲٤ک‌گ‌د ۳۸۰*/ ی‌تو)، رحمت آباد (۳۰ک‌گ ۱۳۰*/ ی‌تو)، ساچوُن (۳۰ک‌گ ۳۱۰*/ ی‌تو)، ساختمان قنبری (۲۱ک‌ب ٦۰*/ ی‌تو)، شهنان (٦ک‌گ‌د ۳۸۰*/ ی‌تو)، قالاکدویه (۳٦ک‌گ ۱۳۰*/ ی‌تو)، مَزایجان(۱۰۸ک‌گ‌د ۷۵۰*/ ی‌تو)، نیدشهر (٦ک‌ب ۱۰۰*/ ی‌تو)، هَربَدَن (۱۲ک‌گ‌د ۸۰*/ ی‌تو)، تَسوُج (سروستان ۹۵ک‌ب ۹۵۰*/ ی‌تو)، ٦-شیراز-فیروزآباد بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: احمدآباد (٦۰ک‌گ‌د۱۸۰*)، اُطروُیه (۲٤ک‌گ۸۰*)، باچوُن(۳۵ک‌ق‌ب ۳٦۰*)، باغ‌نو(۲٤ک‌گ‌د ۳۰۰*/ ی‌تو)، توْرک سَلّوُیه (٤۹ک‌ق‌د ٦۳۰*/ ی‌تو)، خبیص (٤٤ک‌گ ۱۷۰*/ ی‌تو)، خوُرّاب (٤۵ک‌گ‌د ۱۵۰*/ ی‌تو)، سرمیدان (۳ک‌ق‌ب ۲۱۰*/ ی‌تو)، سریزجان (۱٦ک‌ق ۱۷۰*)، شیخ ابوعلی (۷۰ک‌گ‌د ۸۰*/ ی‌تو)، گلوُریزه (۵۵ک‌گ ۸۰*)، مَنگَرَک (۲۲ک‌گ‌د ۷۰*) ۷-شیراز-لار بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: بیخوُ (۱۱٤ک‌ق‌ب ۲۰۰*/

ی‌تو)، چاه‌طلا (۱۲٦ک‌ق‌ب ٭٦۰/ ی‌تو)، خیرآباد (۱۳۸ک‌ب ٭۱۳۰/ ی‌تو)، شهرستان (۱۰۲ک‌ق‌ب ٭۱۲۰/ ی‌تو)، کنارطویله (۱۱٤ک‌ب/ قشقایی ایْغدیر طایفاسیندان)، لاغَر (۱٤۰ک‌ق‌ب ٭۱۳۰/ ی‌تو)، ۹-شیراز-نیریز بؤلگه سینده تؤرک کندلری: حاجی آباد (۱۸ک‌ب ٭۳۵۰/ ی‌تو)، چاهک (۹۰ک‌ق ٭۳٤۰/ ی‌تو)،

شیرازؤل..şırazul [اؤزل‌آد] ملیکان دا کند آدی.

شیرازه..şirazə [آد، فا] کتاب جیلیدله‌مکده اینجه هؤرولموش و ورق لری بیربیرینه یاپیشدیران یئر (فا: ~).

شیرامین..şirəmin [اؤزل‌آد] باخ: شیره‌مین.

شیرانه..şiranə [آد، یازین، فا] اصلان کیمی (فا: ~).

شیربیت..şirbit [آد، دیرگی] چکی بالیغی‌نین بیر نوْعو.

شیربیت..şirbit [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی.

شیربیرینج..şirbirinc [آد، فا] سوْت آشی، سوْتلو سییق (فا: شیر برنج).

شیرپنجه داغی..şirpəncə dağı [اؤزل‌آد] شبستر ده داغ آدی.

شیرپنجه‌رضایی(تنها)..şirpəncə rizayi(tənha) [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

شیرپنجه‌سی..şirpəncəsi [آد، بیتگی] اؤزو بیتن بالاجا گؤی ویا یاشیمتیل چیچک‌لری و قیریش قیریش یاپراقلی بیتگی، اصلان جایناغی (فا: پنجه شیر).

شیرجئیران..şirceyran [آد] اوشاقلارآراسیندا بیر نوع قووالا قاشدی اوْیونو، اسلان جئیران (فا: نوعی بازی بین بچه ها).

شیردان..şirdan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] قورساق، گوشه ین حئیوانلارین ۲ جی معده‌سی (فا: شیردان).

شیرشیر..şirşir [اؤزل‌آد] شیرشیر:تبریز و بوکان دا داغ آدی. هشتَری ده کند آدی {چاولان و شلاله سؤزونه باغلیدیر}.

شیرلان..şirlan [اؤزل‌آد] شوشا'دا کند آدی[۲٤۰].

شیرلنمک..şirlənmək [بلسیز ائیلم] شیرله‌لعابلانماق.

شیرله‌مک..şirləmək [تاثیرلی ائیلم] شیرله‌لعابلاماق.

شیرلی..şirli [صفت] لوُغابلی.

شیرنک..şirnək [آد] باخ: شیرنیک.

شیرنی..şirni [باخ: شیر] دادلیجا، اوُن وشیرین شئیلردن دؤزه‌لن یئمه‌لی قنادی اؤرونو (فا: شیرینی).

شیرنیات..şirniyat [آد، فا] شیرنی‌دن حاضرلانمیش اوْلان شئیلر، قنادّی معمولاتی، دادلیجالار.

شیرنی‌پز..şirnipəz [آد] شیرنی دوزلتمه (فا: شیرینی‌پزی). confectioner

شیرنی‌پزی..şirnipəzi [آد] شیرنی دوزلتمه (فا: شیرینی‌پزی). confectioner

شیرنیجات..şirnicat [آد، فا] باخ: شیرنیات.

شیرنیچی..şirniçi [آد] شیرنی حاضرلایان و ساتان کیمسه.

شیرنیک..şirnik [ظ، فا، باخ: شیر] هوسله، شوْووق لا.

شیرنیکدیرمک..şirnikdirmək [تاثیرلی ائیلم] رغبت اوْیاتماق، ماراق لاندیرماق، هوس لندیرمک "بیرینی شرنیکدیرمک اؤچون بیرشئی‌دن تعریف‌له‌مک" (فا: به هوس و رغبت آوردن).

شیرنیکدیریجی..şirnikdirici [صفت] شیرنیکدیرن، هوس لندیرن.

شیرنیکلندیرمک..şirniklləndirmək [تاثیرلی ائیلم] شیرنیکدیرمک.

شیرنیکلنمک..şirniklənmək [تاثیرسیزائیلم] هوسلنمک، شوقا گلمک(فا: به‌هوس‌افتادن).

شیرنیکمک..şirnikmək [تاثیرسیزائیلم، باخ: شیرین] هوسلنمک، اوُیوشماق ، آلیشماق، اؤیوشمک (فا: به هوس افتادن).

شیروان..şirvan [آد] آذربایجان'دا شهر و دؤزلوک آدیدیر، بو شهر "سیران، ساووران" کیمی ده یازیلیبدیر و ساوار/ سارمات، سیر/ شیر ائللرینه باغلی بیرکلمه اوْلمالیدیر. شیروان آدینی بعضافارسجا شیر سؤزونه باغلایاراق سوْتلو ویا دؤیوشکن/ قوْچاق شکلینده ده معنالاییرلار، بئیله یئر آدینا تؤرکمنستاندادا راست گلمک اوْلور {سیدوفون ئدیگینه گؤره شیرلر تورک طایفالاریدی}.

شیروان..şirvan [آد] خوراسان اوُستانی شهرلریندن اولاراق گنللیکده ۱۵٦۰۰۰نفر و شهر اولاراق ۸۵۰۰۰نفر نفوسا صاحبدیر، شهرین بؤیوک بؤلومو کؤرد و آزاراق تؤرک و فارس دیلار، شیروان دان مشهده طرف عموما کندلرده کوردلر چوْغونلوقدادیر ولی فاروج بؤلگه‌سینده تؤرکلر چوْخالیرلار؛ شهرین اطرافیندا آزاراق کندلر تؤرکدولر ولی اوُزاق کندلرده تؤرکلرین تعدادیندا چوْخالما گؤرسه‌نیر؛ ش ۱۳۲۰ده شهرستانین نفوسو٭۵۲۵۰۰ و شهرین نفوسو ٭۹۳۵۰ نفر وئریلیب و اهالی تؤرک و آیری ملیت لردن اوْلاراق قئید اوْلوبدور، اوْ مطالب اهالی‌نین‌چوْخراق تؤرک اوْلدوغونو گؤسته‌ریر ولی پهلوی آسیمیلاسیونو و زوْرونلو گؤچلری، تؤرکلرین یوْخ اولماسیلا سوْنوجلانیبدیر. --شیروان(خوراسان) بؤلگه سینین تؤرک کندلری : آغ قلعه×؛ آللاه آباد/ آ (۷ک‌ق‌د ٭۱۰۲۰)؛ اَردَغان(۳۲ک‌گ ٭۱۰٤۰)، اسطرخی (۲٤ک‌گ‌د ٭۵٤۰)، امیرآباد (۷ک‌ق‌د ٭۲٦۰)؛ انوشیروان (۳٦ک‌گ‌د٭۱۰۰)، ایزی izi (٦۰ک‌گ‌د ٭۲۷۰)، بالکانلو×؛ بابا خوْش گلدی×؛ باغان؛ بیدواز (۳۳ک‌گ‌د ٭۵۳۰)، پَرتان (٦۲ک‌گ‌د ٭۱۱۰)، پَرکانلو (۳۹ک‌گ‌د ٭۹۰)، پیرشهید (۲ک‌گ ٭۳۵۰)، توْپکانلو×؛ تؤرک (۱۷ک‌ق‌ب ٭۳۱۰/ -

ی‌تو)، جان احمد (٥٥ک‌گ‌د ٭٤٠)، حسن‌آباد (٣٥ک‌گ‌د ٭٦٢٠)، حسین‌آباد (٨ک‌گ‌د ٭٧٣٠)، حصار دئوین (١٠ک‌گ‌د ٭٩٠٠/ ی‌تو)، خانلیق (٤ک‌ق ٭٦٠٠)، دَرپَرچین (٣١ک‌گ‌د ٭٨٩٠)، دینج (٣٠ک‌گ‌د ٭٨٠)، زوُروم/ زَوارم؛ زیارت؛ سارکانلو (٥٥ک‌ب ٭٨٢/ ی‌تو)، سرچشمه (٨ک‌گ‌د ٭٤٤٠)، سرچشمه میلانلو (٣٠ک‌گ ٭٤٣٠)، سرخ قلعه (٢٩ک‌گ ٭١٠٦٠)، سفیدقلعه (٣٣ک‌گ ٭-٣٢٠)، سوّککه/ سکه سوکه؛ سیس‌پیرانلو×؛ عاباس آباد (٦٢ک‌گ‌د ٭٢٠٠)، عبدآباد (١٨ک‌گ‌د ٭٦٣٠)، علی آباد کازرانی (٥٧ک‌گ‌د ٭٢٠٠)، فیروزه (٨٠ک‌ق‌د ٭٤٥٠٠)، قاسم خان (٥٨ک‌گ‌د ٭١٥٠)، قالتامانلو×؛ قاراچای (٣٩ک‌گ‌د ٭٩٠)، قلعه شور (٣٠ک‌گ ٭٦٣٠)، قوُلانلو/ آ-ی (٢٨ک‌ق‌ب ٭١٠٠/ ی‌تو)؛ قوُینانلو (٢٢ک‌گ ٭١٠٢/ ی‌تو)، قوُردانلو×؛ قهرمان آباد (٦٠ک‌گ‌د ٭٩٠)، قیْز×؛ کاظم آباد (٥٦ک‌گ‌د ٭٤٠)، کلاته حبیب (٦٧ک‌گ‌د ٭٨٠)، کلاته سنجر (٧٢ک‌گ‌د ٭٦٠٠)، کلاته معین (٣٢ک‌ق‌ب ٭٢٠)، کلاته هندی (٩ک‌ق‌د ٭٦)، کورکانلو/ کوّره‌کَنلو×؛ گَراتی (٧٢ک‌گ‌د ٭٤٠٠)، گَنجدان (٢٩ک‌گ‌د ٭٦٠)، گَلیان(١٨ک‌گ‌د ٭١٣٠٠ی‌تو)؛ لوجَلی×؛ منصوران (١٦ک‌ق‌ب ٭٦٠/ ی‌تو)؛ مَنگلی(مین‌گوُل) (٦٦ک‌گ‌د ٭١١٠)، مهرآباد (١ک‌ق‌د ٭٨٠)، نامانلو×؛ ورَقی؛ --شیروان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار اترک چایینا تؤکولورلر: اوْوغاز (امیرآباد s2b٥٠)، شیخ امیرانلو (چلکانلو s2b٢٤)، زَوارَم (زوارم s3b٢٦)، قوْلجَق (قلجق ٤s1b٦٢/ q1)، تَنسَوان (٢٩s2b٤٠/ q٠)، --شیروان بؤلگه‌سینین داغلاری: آلماداسار (٣٢ک‌ق‌ب ١٩١٠)، قاراآیاق (٣٧ک‌ق‌د٢٤٢٨)، آغ کمر (٣٨ک‌ق‌د ٢٩٠٣)، کَپه داغ (٤٠ک‌ق٢٩٠٣)،

شیروان دره سی..şirvan dərəsi [اؤزل‌آد] باخ: خیاو.

شیروان‌کاغی..şirvankağı [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی {شیروان+ کاغی}.

شیروانا..şirvana [اؤزل‌آد] سراب(~جیق)، اوُجان(~ده) دا کند آدی. زنجان دا داغ آدی.

شیروانشاهلو..şirvanşahlu [اؤزل‌آد] ملیکان دا کند آدی.

شیروانلی‌باهار..şirvanlı bahar [اؤزل‌آد] (م١٨٨٣-١٨٣٤) میرزا نصرالله باهارشیروانلی شاماخی‌دا دوغولموش و ناصرالدین شاه سارایینیدا ملک‌الشعرا عنوانینی آلمیش و دؤرد دیلده شعر یازمیش[٢٨].

شیروانلی‌شاکر..şirvanlı şakir [یازار] ١٧٣٥ جی ایلده شیروانین نادرشاه طرفیندن آلینماسی‌نی نظمه چکیدیر، آنادان اوْلوب وفضولی اثری‌نین داوام چیلاریندادیر[١١٧].

شیروانلی‌صالح..şirvanlı salih [یازار] (ه‌ق١٢جی‌قرن)بیرعدّه ال یازمالاری قالیبدیر، یاشاییشی حاقیندا چوخ بیلگیمیز یوخدور[١١٧].

شیروانلی‌مهجور..şirvanlı məhcur [یازار] ١٢ه‌جی عصرده یاشامیش، فضولی‌نین لیلی‌مجنون‌تاثیری‌ایله "قصه‌شیرزاد"منظومه سینی یازیبدیر.

شیروانلی‌مسیح..şirvanlı məsih [یازار] آقامسیح شیروانلی م١٨جی یوّزیلده یاشامیش، تاریخی حادثه‌لری منظوم شکله گتیرمیش و فتحعلی شاها اتحاف ائتمیشدیر[١١٧].

شیروانلی‌مهوشی..şirvanlı məhvəşi [یازار] (١٢جی هـ ق) شیرواندا آنادان اوْلوب وتورکجه وفارسجا شعرلری واردیر[١١٧].

شیروانلی‌نشاط..şirvanlı nişat [یازار] آقامسیح شیروانلی ایله چاغداش اوْلموش، و توّرکجه شعرلری واردیر[١١٧].

شیروانی..şirvani [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی {باخ: سیْر[١٢٩]}.

شیره..şirə [باخ: شیر] ١-بیتگی و چیچک و اوّزوم کیمی میوه-لردن‌سیزان ایچ‌ماده، میوه‌سویو، توپراغین شیره‌سی(فا: ~)٢-بیر برک ماده‌نی دوُرولداراق اله گلن سولو و دورومحلول.

شیره بوْران..şirə boran [آد] شیدتلی یاغیش.

شیره خاک..şirə xak [آد، فا ‹شیره+ خاک›] شیره‌لی توپراق.

شیره خانا..şirə xana [آد، فا] شیره و تیریئک چکیلن یئر (فا: شیره خانه).

شیره کئش..şirə keş [آد، فا] تیریئک چکن، شیره چی، شیره کئش.

شیره‌کی..şirəki [اؤزل‌آد] شوّره‌کی: سالماس دا کند آدی {باخ: سیْر[١٢٩]}.

شیره‌یی..şireyi [آد] ساری‌رنگلی‌و تئز یئتیشن‌شیرین‌اوّزوم‌نوعو.

شیره‌لنمک..şirələnmək [تاثیرسیزائیلم] شیره سالماق، سولانماق، تام یئتیشمک.

شیره‌له‌مک..şirələmək [تاثیرلی ائیلم] شیره ووراماق، شیره چکمک.

شیره‌لی..şirəli [صفت] شیره‌سی اوْلان، سوُلو.

شیره‌لیک..şirəlik [آد] شیره‌چکمک‌اوّچون یارارلی، شیره‌چیخاریلان-یئر.

شیره‌مین..şirəmin [اؤزل‌آد] شیرَامین: تبریزده کندآدی {١-بوْل شیره-لی‌یئر[٦٦] ٢-شیر/ سیر طایفاسی‌چوْخ‌اوْلان یئر ٣-آصلان امین}.

شیرین..şirin [صفت، فا] ١-دادلی، لذتلی، آغیزدا شکر وبال کیمی داد وئرن شئی، یئمه‌لی، ایچمه‌لی. ٢-(مج)صفالی (فا: ~).

شیرین-..-şirin [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٢٧ آد سایماق اوْلار).

شیرین‌ایچکی..Şirin içki [آد] شربت (فا: شربت). sherbet

شیرین‌بیان..şirinbiyan [آد، بیتگی] یئرلی بیر بیتگی، اؤز سوُیو توخداج دؤزلتمه ده ایشله‌نیر، معده آغری‌سی، قوُلونج اؤچون درماندیر[۱۳۶] (فا: ~). **glycyrrhiza** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

شیرین‌تهر..şirintəhər [صفت] بیر آز شیرین، آزجا شیرین داد وئرن.

شیرینجه..şirincə [صفت] بیر آز شیرین، آزجا شیرین.

شیرین‌خانیم..şirin xanım [یازار] م۱۹جو یوّزیلین سونلاریندا شاماخی‌دا آنادان اولوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

شیرین‌دیل..şirindil [صفت] خوش‌دانیشان، دیلی‌شیرین، گوّلراوّزلو

شیرین‌دیللی..şirindili [صفت] باخ: شیرین‌دیل.

شیرین‌عظیمی..şirin əzimi [یازار] شیرین‌سرابلی آذربایجان شاعری اولاراق تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

شیرین‌قووورما..şirin qovurma [آد] کیشمیش، قایسی- وآلچاقوُروسو کیمی‌شئیلر.

شیرین‌لتمک..şirinlətmək [تاثیرلی ائیلم] شیرین لشدیرمک.

شیرین‌لشمک..şirinləşmək [تاثیرسیزائیلم] شیرین اولماق.

شیرین‌لندیرمک..şirinləndirmək [تاثیرلی ائیلم] شیرینلشدیرمک.

شیرین‌لشدیرمک..şirinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] شیرین ائتمک.

شیرین‌لیک..şirinlik [آد] دادلی‌لیق، لذتلی‌لیک، اینجه‌لیک، اوره‌گه یاتما، خوشلوق، حلاوت (فا: حلاوت). **sweetness**

شیزوفرنی..şizoferni [آد، یونانجا] بیرنوع‌روحی خسته‌لیک (فا: ~).

شیست..şist [آد] راحتجه یاپراقلانان بیر نوع داش (فا: ~).

شیش..şiş [آد] کباب شیشی، اوجو بیز دمیر و یا آغاج چوبوق، ایتی، سیوری اولان هرشئ (فا: سیخ). ۲-شیش،(آد) ورم، قاباریق، چیخیق اولان هرشئی "شیش بوُرون" (فا: آماس). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}. ۳- **Swelling** شیش(اؤزل‌آد) آذربایجاندا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر[۲۴۰].

شیش‌باش..şişbaş [صفت] باشی اوزون سوْو، اوزون باشلی.

شیش‌باشلی..şişbaşlı [صفت] باشی اوزون سوْو، اوزون باشلی.

شیش‌پاپاق..şişpapaq [صفت] پاپاغی دیک.

شیش‌پر..şişpər [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آلتی‌دیشلی توْپوز بیر قدیم سلاح (فا: ~).

شیش‌تپه..şiştəpə [صفت، آ] باشی شیش و اوجو بیز اولان تپه.

شیشدیرمک..şişdirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: شیشیرتمک.

شیش‌قارین..şişqarın [صفت] قاباغا چیخیق، یئکه قارین، شیشمان.

شیشقوْ..şişqo [صفت] شیشمان، دوْلقون.

شیشک..şişək [آد، دیرگی] بیردن‌ایکی یاشا قدر اولان قویون (فا: بره-دوساله) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› تیشک‹: ایکی یاشی دوْلدوران قویون}.

شیش‌کاباب..şişkabab [آد] ات تیکه‌لرینی شیشه تاخاراق و یاغ ووراراق کؤزده پیشیریلن بیر نوع کاباب، شیشده پیشمیش کاباب.

شیش‌کوّفته..şişküftə [آد] شیشه گئچیریله‌رک پیشیریلمیش کوّفته.

شیش‌گتیرن..şişgətirən [آد] شیش‌مه‌سینه سبب اولان (فا: آماس آور، تورّم زا). **phlogistic**

شیشگین..şişgin [صفت] شیشمیش، شیشیریلمیش (فا: التهابی، متورّم). **inflammatory**

شیشگین‌لشمک..şişginləşmək [تاثیرسیزائیلم] شیشگین اولماق، شیشمک.

شیشگین‌لیک..şişginlik [آد] ۱-شیشمیش، کؤپموش‌وقابارمیش شئیین حالی. ۲-اقتصاددا رکودون ترسینه قیمت لرین نورمالدان چوخ قالخماسی، انئفلاسیون.(فا: تورم). **inflation**

شیشلنمک..şişlənmək [بلسیز ائیلم] شیشه ووُرولماق.

شیشله‌مک..şişləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-شیشه ساپلاماق، شیشه ووُرماق و باتیرماق (فا: سیخ زدن). ۲-اوجونو ایتی‌له‌مک، ایتی حالا گتیرمک (فا: نوک تیز کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

شیشلیک..şışlik [آد] ۱-شیشه چکیله‌رک پیشریلن ات پارچالاری (چوخراق ماهیچه و راستا اتی)، شیش کؤزلمه‌سی (فا: ~). ۲-شیش دؤزَلتمگه ال وئریشلی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

شیشمان..şişman [صفت] کؤک، شیشقو، شیش قادین، یئکه قادین (فا: تنومند، جسیم). **bulky**، **corpulent** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

شیشمانجا..şişmanca [صفت] اولدوقجا شیشمان، بیرآز شیشمان، دوْلغون.

شیشمانلاتماق..şişmanlatmaq [تاثیرلی ائیلم] شیشمان دوروما گتیرمک.

شیشمانلاشماق..şişmanlaşmaq [باخ] شیشمان لانماق.

شیشمانلاماق..şişmanlamaq [تاثیرسیزائیلم] شیشمان وضعیته گلمک (فا: تنومند شدن).

شیشمانلیق..şişmanlıq [تاثیرلی ائیلم] شیشمان اولما وضعیتی، کؤکلوک.

شیشمک..şişmək [تاثیرسیزائیلم] شیشه‌رک بؤیومک، کؤک اولماق، کؤکلمک، پیی‌لنمک، یئللنه‌رک بؤیومک(فا: آماسیدن). **to swell**

{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ورم ائتمک، دیواندا ایشله‌نن شئشمک (چؤزمک، آچیلماق)بو کلمه‌نین اسکی شکلی اولمالیدیر[٦]}.

şişmiş..şişmiş [صفت] شیشگین، مُتَوَرِّم (فا: متورم). swollen.

şişə..şişə [باخ] شوّشه.

şişə..şişə [اؤزل‌آد] اهر ده کند آدی. {باخ: شوُشا، شئشه}.

şişəçi..şişəçi [باخ] شوّشه چی.

şişəgəran..şişəgəran [اؤزل‌آد] اردبیل ده کند آدی.

şişirtmək..şişirtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-پوّفله یه‌رک دوْلدورماق، یئل له-مک، کؤپورمک، قابارتماق، شیشگین حالا گتیرمک (فا: متورم-کردن)۲-(مج)بیرینی تعریف‌له یه‌رک بؤیوتمک، مبالغه لی بیر حالدا بیرینی گؤجلو گؤسترمک (فا: غلوّ کردن).

şişirdilmək..şişirdilmək [بلسیز ائیلم] ۱-شیشگین حالا سالینماق، قابارد یلماق کؤپورولمک. ۲-اوّستونه قویولماق، مبالغه ائدیلمک.

şişirdilmiş..şişirdilmiş [صفت] شیشگین حالا گتیریلمیش، دولدورولموش، آرتیریلمیش.

şişirmək..şişirmək [تاثیرلی ائیلم] شیشگین حالا گتیرمک، شیشیرتمک.

şişirmə cə..şişirməcə [صفت] گوْپ سؤز ویا ایش.

şişiriş..şişiriş [آد] شیشیرمک ایشی ویا بیچیمی.

şişirilmək..şişirilmək [باخ] شیشیرد یلمک.

şişik..şişik [صفت] شیشگین (فا: متورم). swollen {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

şeytan..şeytan [آد، عربجه] دینی اینانجاگؤره اللـه‌ین یاراتدیغی حضرت آدمه سجده ائتمه‌ین و اللـه یولوندان چیخان بیر ملک، گئنه دینی تصوّره گؤره شرّی تمثیل ائدن وارلیق "آیدا ایلده بیر ناماز اوْنودا شیطان قوْیماز-آتاسؤزو، شیطانا لعنت‌عجب گرفتار اوْلموشوق". ۲-(مج)آرا قاریشیدیران، پیس آدام "سن دئمه شیطانین بیری بوُ سؤزلری بگه یئتیریب، سن نه شوُلوقسان شیطان" (فا: ~). satan

şeytan ağacı..şeytan ağacı [آد، بیتگی] ایینه کیمی تیکان‌لاری اوْلان بیر نوْع بزک‌بیتگی‌سی، بوُ آغاج ۲۰ متره قدر اوُجالان و بوُداقلانان ایری تیکانلارا مالیکدیر، قیشدا یاپراق‌لاری تؤکولن، خیردا چیچک‌لری یازدا آچیلان، ایری‌میولری یایین آخریندا یئتیشن و بوّتون قیشی آغاجدان آسیلی شکیلده قالان .

şeytana bac verməmək..şeytana bac verməmək [آراسؤز] چوخ حیله-کار و چوْخ بیلمیش آدام حاققیندا "اوْ آدام شیطانا باج وئرمه ینین بیریدی".

şeytan otu..şeytan otu [آد، بیتگی] چتیر گیللردن، یاش یئرلرده یئتیشن، گؤی چیچک‌لی، چوخ ایللیک seabiosa ukranica

şeytan iynəsi..şeytan iynəsi [آد، دیرگی] شیطان گیللردن، قیز بؤجک‌لرینه وئریلن آد، قیز بؤجه‌یی (فا: نوعی حشره).

şeytan başı..şeytan başı [اؤزل‌آد] خانلار'دا داغ آدی[٢٤٠].

şeytan tərəsi..şeytan tərəsi [آد، بیتگی] چتیر گیللردن، قالین کؤکلو، ساری چیچک‌لی، پیس قوخولو بیتگی (فا: نوعی تره). ferula assa foetida

şeytançılıq..şeytançılıq [باخ] شیطان‌لیق.

şeytan dolaşığı..şeytan dolaşığı [آد] چوْخ چتین آچیلابیلن دؤیون.

şeytan düyünü..şeytan düyünü [آد] چوْخ چتین آچیلابیلن دؤیون.

şeytan dırnağı..şeytan dırnağı [آد] دیرناغین دیبینده سییریلمیش دَری جیکلر.

şeytan saçı..şeytan saçı [باخ] باغ بوْغان، کوّسکوت.

şeytan şapalağı..şeytan şapalağı [آد] چوْخ قیسا بوْیلو آدام حاققیندا.

şeytan şəlğəmi..şeytan şəlğəmi [آد، بیتگی] قاباق گیللردن، ایری و اتلی بیر بزک بیتگی‌سی (فا: هزار گوشان). bryonia diocia

şeytan şuğul..şeytan şuğul [آد] خبرچی، چوُغول، آدام ساتان "بوُ سؤزلرین هامیسی شیطان شوُغول سؤزودور".

şeytan şeytan..şeytan şeytan [ظرف] بیج بیج، پیس پیس "شیطان شیطان اوْنا باخیب پیچیلداشیردیلار".

şeytan sifət..şeytan sifət [صفت] شیطانا اوْخشار، شیطان کیمی" ~ آدام".

şitan fəhləsi..şitan fəhləsi [آد] یوْرولمادان چوْخ آز پوُلا ویا موّفته سینه ایشله ین ایشچی و فَهله.

şeytan fikir..şeytan fikir [صفت] آرا قاریشدیران "شیطان فیکیر آدام".

şeytan quşu..şeytan quşu [آد، دیرگی] قوُرباغا ایله بسله‌نن قوُیروقسوز بیر جنس بؤیوک یاراسا (فا: نوعی خفاش). rhinolphus ferrum equinum

şeytangiillər..şeytangiillər [آد، دیرگی] قیز بوجه‌یی گیللر.

şeytanlamaq..şeytanlamaq [تاثیرلی ائیلم] شیطان‌لیق ائتمک، گیزلی اوْلاراق خبر وئرمک، چوْغول لاماق "منی شیطان لادیلار".

şeytanmatı..şeytanmatı [آد] اوشاقلار آراسیندا توْپو زوْلایا سالماغا چالیشاراق اویناناں بیر اوْیون آدی.

شیطانوُد..şeytanud [اؤزل‌آد] قوبوستان‘دا یئر آدی[۲٤۰].

شیطان‌هؤرومجه‌یی..şeytan hörümcəyi [آد، دیرگی] هؤردوگو آغی یئله وئره‌رک اوْنونلا اوُزاقلارا گئدن بیر جنس هؤرومجک.

شیطانی..şeytani [صفت، عربجه] شیطانا عاید اوْلان، شیطانا لاییق اوْلان شیطان جاسینا " شیطانی فیکیرلر". ۲-شیطانی۲(آد، عربجه) عادتا کیشی‌لرده یوُخودا غیرارادی اوْلاراق انزال اوْلما حادثه‌سی " شیطانی اوْلماق". ۳-شیطانی۳(آد، عربجه) تَتیک (اوْدلو سلاح دا) " ایره‌لی گلسن شیطانی‌نی چکیب سنی گؤیه اوُچورارام".

شیطنت..şeytənət [آد، عربجه] ۱-نافرمانلیق ائتمه، یاغی‌لیک ائتمه، ایکی اؤزلولوک ائتمه. ۲-(مج)شولوق لوق ائتمه. (فا: ~).

شیعه..şiə [آد، عربجه] اسلام دینینده ایماملارا اینانان و اونلاری چوخ قوتسال بیلن بیر مذهبی جریان (فا: ~). shiite

شیعه‌لیک..şiəlik [آد] تشیع (فا: تشیع). shilism

شیعه‌چی..şiəçi [آد] شیعه طرفداری اولان و بو آخیم اؤچون چالیشان(فا: طرفدار شیعه).

شیعه‌چیلیک..şiəçilik [آد] شیعه مذهبینین اوصولو و قایدالاری، ص.چیلیق (فا: شیعه گری).

شیف..şif [آد] ۱-پامبوق قوْزاسی ۲-شیره‌سی آلینمیش اؤزوم پوْساسی[۲].

شیفته..şiftə [آد، فا] تیکینتی ایشلرینده ایشله‌نن و اهک‌له توْپراغین قاریشماسیندان اله گلن بیر ماده (فا: ~). mortar

شیفره..şifrə [آد، فرانسیزجا] گیزلَک، بیر شئیین ساخلاندیغی یئری گؤسترمک اؤچون شرطی اشاره‌لر (فا: رمز).

شیک..şik [صفت، فرانسیزجا] گؤزل، ظریف، موْدایا اوْیقون، سئچگین و دیرلی (فا: شیک). chic

شیل..şil [صفت، ع‹شل›] چولاق و علیل، السیز ویا آیاق‌سیز، توپال، آخساق (فا: شل).

شیل کوْت ائله‌مک..şilküt eləmək [تاثیرلی ائیلم] برک دؤیوب ازیشدیرمک.

شیلان..şilan [باخ] شؤلن.

شیلاندر..şilandər [اؤزل‌آد] اسدآباد و زنجان دا کند آدی.

شیلاوار..şilavar [اؤزل‌آد] لنکَران‘دا کند آدی[۲٤۰].

شیلته..şiltə [باخ] شلته.

شیلته شیلته..şiltə şiltə [ظرف] پارچا پارچا، قیریق قیریق.

شیلگیر..şilgir [آد، بیتگی] گیلاسا اوْخشار یئمه‌لی، یابانی میوه‌سی اوْلان کوْل بیتگی.

شیلله..şillə [آد] باخ: سیلله (فا: سیلی). slap

شیلله‌له‌مک..şillələmək [تاثیرلی ائیلم] دالبادال ووُرماق، گولـله‌یه توتماق، شیغاماق، باخ: سیلله‌له‌مک (فا: سیلی زدن).

شیللیک..şillik [آد] شیل آدامین حالی، چولاق‌لیق، علیل‌لیک.

شیلنگ..şiləng [آد] پلاستیک ویوموشاق بورو.

شیله..şilə [باخ: شال] بئز، قیرمیزی رنگلی ساده پامبوق پارچا. ۲-شیله۲(آد، فا) دویودن پیشیریلمیش بیر یئمک {فا: شله زرد}.

شیله پیلوْو..şilə pilov [آد] سوْتلو آش، سوْت آشی.

شیله سرداغی..şiləsərdağı [اؤزل‌آد] تبریز ده داغ آدی.

شیله یی..şileyi [صفت، کؤ] شیله‌دن تیکیلمیش.

شیلیان..şilyan [اؤزل‌آد] اوُجار‘دا یئر و کوْرده‌میر‘ده کند و چای آدی[۲٤۰].

شیلی‌قارام..şiliqaram [اؤزل‌آد] اسماعیللی‘دا آشیریم آدی (۱۹۸۰)[۲٤۰].

شیلیم شهره..şilim şəhrə [صفت] یارا خوْرالی.

شیما..şima [اؤزل‌آد] اسکی تورک آدلاریندان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

شیماریق..şımarıq [صفت] ارکؤیون (فا: لوُس، ننر).

شیمدی..şimdi [ظ] ایندی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

شیمشاد..şimşad [آد، فا] همیشه باهار آغاجی (فا: شمشاد).

شیمشابی..şimşabı [اؤزل‌آد] شاماخی‘دا داغ آدی[۲٤۰].

شیمشک..şimşək [آد] الکتریک یوْکلو بوُلودلارین بیربیرینه چارپماسی سببیله دوزه‌لن ایشیق پارچالاری، ایلدیریم (فا: رعدو برق، بارقه). lightning {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، مفهوم لحاظیندان چیتمک (بیربیرینه دَیمه) سؤزونه یاخین گؤرونور}.

شیمشک..şimşək [اؤزل‌آد] قوُم دا داغ آدی.

شیمشک داشی..şimşək daşı [آد] گؤی داشی.

شیمشک لنمک..şimşəklənmək [تاثیرسیزائیلم] شیمشک چاخماق.

شیمشک‌لی..şimşəkli [صفت] ایلدیریملی، شیمشک‌لی بوُلود، شیمشک چالان، گوْرولتولو.

شیمشیرَکلی..şimşirəkli [باخ] شیمشک‌لی.

شیمَگه..şiməgə [اؤزل‌آد] هورری‌لرده گوْنش تانری‌سی[۲۱۱].

شیمیکان..şimikan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

شین..şin [آد، ت] ۱-تخت، صدیر. ۲-باخ: اکلر.

شین..şin [آد] تکه ره‌گین ایچینده اوْلان حصّه[۱].

شین..şin [اؤزل‌آد] قئیدار؛ قوْشاچای‌داکندآدی، چای آدی[۲٤۰] {شن}.

شینئل..şinel [آد، روسجا] بیر نوْع اوُزون قیش پالتوْسو.

شیناتال..şinatal [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

شیندآوا..şindava [اؤزل‌آد] شبستر دا کند آدی.

شیندان‌داغی..dağı şindan [آا] آذربایجاندا ایئر آدی(شیند طایفا آدیدیر)[۲٤۲].

شینگه‌دوُلان..şingədulan [اؤزل‌آد] لئریک‌ده کند آدی[۲٤۰].

شینگیل..şingil [آد، دا] ۱-کیچیک وپارلاق بزک. ۲-اوزوم کیمی میوه‌لری آسماق اوچون میخلی چوبوق.

شینگیله..şingilə [آد، بیتگی] بیر نوع مئشه بیتگی‌سی (سؤتونو ساققیز کیمی ایشله‌درلر و دیش اؤچون خئیرلی سانیلیر)[۱۳٦].

شینگیلیم..şingilim [آد] خیردا و قیرمیزی توْخوم‌لاری اوْلان کوْل بیتی.

شینوُن‌کلَک..şinunkələk [اؤزل‌آد] یاردیملی‌دا داغ آدی(۲٤۱۹)[۲٤۰].

شینه بوْب..şinəbob [باخ] شانا پیپک.

شینه‌په‌دره..şinəpədərə [اؤزل‌آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲٤۰].

شیو..şiv [آد] آغاشجیق، نازیک و کیچیک بوداق، گنج بوداق، شوّی (فا: ترکه‌ء چوب). charming {سؤبی› شؤبی› شؤب› شیو}.

شیوع..şiyu [آد، عربجه] یاییلما، بولاشما (فا: شیوع).

شیوله‌مک..şivləmək [تاثیرلی ائیلم] چوبوق لاماق، بالاجا بوداق‌لار تؤره‌مک (فا: شاخ و برگدار کردن).

شیون..şivən [آد] فغان، آغلاشما (فا: ناله). wailing {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، بو کلمه چاو سؤز ایله ایلگی‌سیز دئییل}.

شیوه..şivə [آد، فا] یوْل یؤنتم (فا: ~).

شیوه..şivə [اؤزل‌آد] قئیدار و سالماس دا کند آدی.

شیوه بوْروْ..şivə boro [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

شیوه رن..şivərən [گؤیه‌رن] بیر نوع طبّی بیتگی آدی، باخ: شوّوه‌رن.

شیوه‌رک..şivərək [صفت] دوّز اوُزون ونازیک (آدام و آغاج)، شوّوه‌رک.

شیوید..şivid [آد، بیتگی] چتیرچیچک بیتگی‌لردن، خالق طبابتینده ایشله ین خوْش ایی‌لی و یئمه‌لی بیر بیتگی.

شیویدلی پیلوو..şividli pilov [آد] شیوید قاتیلاراق پیشیریلن پیلوو.

شیویدلی شیله..şividli şilə [آد] مرجیمک آش دویوسو و نارین سوغان و شیوید و سارکؤک‌له حاضرلانان بیر یئمک.

شیهه..şihə [آد، فا، سس تق] آتین کیشنمه‌سی (فا: ~).

ص..s [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْن یئددینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی بئشینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کؤیلو وتیتره‌شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا: هفدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

صائب..saib [آد، ص، عربجه] دؤز و دؤزگون، حق اولان.

صائب‌تبریزلی..saib təbrizli [یازار] م۱۵۹۰جی ایلده تبریزده آنادان اوْلوب سوْنرالار اصفهانا کؤچموشدور، صائبین تورکجه شعر لریندن بیرنئچه‌سی الیمیزه چاتیبدیر، صائب فارس شعرینده "هیندی‌مکتبی"آدلانان‌شعر جریانین بانی سی اولموشدور[۲۸].

صاباح..sabah [آد، عربجه] ۱-دان‌وقتی، صُبح وقتی، سحر چاغی(فا: صبح) ۲-یارین، سوْنراکی گوْن (فا: فردا). tomorrow

صاباح آچیلماق..sabah açılmaq [آد، عربجه] سحر آچیلماق.

صاباح اوْلدوزو..sabah ulduzu [آد، بیتگی] سحر اوْلدوزو، آفریقادا یئتیشن سرت و قابا توخولو و توُرونحو ساری و رنگلی آغاج (فا: نوعی گیاه). Nauclea didemichii

صاباح ییری گوْن..sabah biri gün [] یاخین گله جکده، یاخین لاردا.

صاباح گوْلو..sabah gülü [آد، بیتگی] باخ: گوْل صاباح.

صاباحا قدَر..sabaha qədər [ظرف] سحر آچیلینجا، صوْبح ایشیق لانانا قدَر.

صاباحین‌خئیر..sabahın xeyir [اوْنلم] سحرواختی‌بیربیرینی گؤرنده سؤیله‌نن تبریک سؤزو.

صابر..sabir [آد، عربجه] دؤزوملو، دؤزوجو.

صابر..sabir [یازار] (م۱۹۱۱-۱۹٦۲)میرزاعلی اکبر صابر ویا طاهر زاده ده شاماخی دا آنادان اوْلوب، شرق ادبیاتیندا انقلابی طنز اوْسلوبونون بانی‌سیدیر و تنقیدی رئالیزمین ان بؤیوک تمثیلجی‌سی سایبلیر[۱۱۷].

صابرآباد..sabirabad [اؤزل‌آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدی.

صابوُن..sabun [آد] تمیزلیک‌اوچون‌ایشله‌دیلن بیر ماده soap {بو کلمه لاتینجه sapo‌دان‌عربجه یه و تورکجه یه گئچیبدیر}.

صابوُن آغاجی..sabun ağacı [آد، بیتگی] اؤز سوُیو کؤپورن آغاجلارا وئریلن آد. sa\indaceae

صابوُن اوْتو..sabun otu [آد، بیتگی] بیر نوع چوْغان اوْتو (فا: صابونی، چوبک).

صابوُن بالیغی..sabun balığı [آد، دیرگی] اطلس اوْقیانوسو قیییلارینداً یاشایان و بوْل مقداردا کؤپوگه بنزر مادّه سالقی لایان بیر نوع کیچیک بالیق. rypticus saponacens

صابوُن قابی..sabun qabı [آد] صابونلوق، صابون قوْیولان بالاجا قاب.

صابوُن کؤپوگو..sabun köpüyü [آد] صابون وورما سوْنوجو عمله گلن کؤپوک (فا: کف). soap bubble

صابوُنچو..sabunçu [آد] صابون دؤزلدن و ساتان.

صابونچو..sabunçu [اؤزل‌آد] ۱-آذربایجاندا یئرآدی(تورک‌طایفا-آدیدیر)[۲٤۲].

صابونچوقیزی..sabunçuqızı [یازار] آذربایجان شاعری اوْلاراق تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

صابوُنلاشماق..sabunlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] صابون حالینا گلمک.

صابوُنلاماق..sabunlamaq [تاثیرلی ائیلم] صابون لا یوُماق.

صابوُنلانماق..sabunlanmaq [تاثیرسیزائیلم] صابون لا یوُیولماق.

صاحب..sahib [آد، عربجه] ییه، مالیک (فا: ~).

صاحب‌الامر بُقعه سی..sahibuləmr buqəsi [اؤزل‌آد] باخ: تبریز.

صاحب‌الزمان..sahibüzzəman [آد] حضرت‌مهدیه وئریلن بیر لقب (فا: ~). owner or lord of time

صاحب‌جمع..sahibcəm [آد] صفوی دؤورو باشچی و باشقان "~خزانه"(فا: ~).

صاحب‌چیخما..sahib çıxma [آد] مالیک اولما (فا: تملُک).

صاحب دیوان..sahib dıvan [اؤزل‌آد] خیاو دا کند آدی.

صاحب نظر..sahib nəzər [آد] بیلگی و بیلیم صاحبی، بیلن (فا: ~).

صاحب‌دوْنبولو..sahib dünbülü [یازار] شهباز دؤنبولونون قیزی صاحبه سُلطان خانیم آذربایجان‌شاعری‌اوْلاراق تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

صاحبه..sahibə [آد، عربجه] قادین صاحب (فا: ~).

صاحبه‌وایْدقیْزی..sahbə vaidqızı [یازار] ۱۹جو عصرین اوْرتالارینداً شاماخی دا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

صادر..sadir [عربجه] دیش لاما، چیخما (فا: ~).

صادق..sadiq [صفت، عربجه] دوْغرو، دؤز، گرچک (فا: ~).

صادق آباد..sadiq abad [اؤزل‌آد] ضیاآباد، شیراز-اردکان، آستانا دا کند آدی.

صادق‌بگ‌افشار..sadiq bəy afşar [یازار] صادقی افشار ه۹٤۰دا تبریزده آنادان اولوب اثرلریندن "مجمع‌الخواص، دیوان-ومنشآت" دیر[۲۸].

صادق‌ضیانقده‌ی..sadiq ziya nəqdi [اؤزل‌آد] نقده‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

صادقلو..sadiqlu [آد] ساوه ده چای آدی.اردبیل و رزن ده کند آدی.

صادقی..sadiqi [یازار] علسگر صادقی ش۱۳۱۰دا اردبیلده آنادان اولوب، گؤزل تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

صاعد..said [آد، عربجه] یوّکسه لن، صعود ائدن (fa: ~).

صاعقه..saiqə [آد، عربجه] ایلدیریم (fa: ~).

صاف..saf [آد، عربجه] قاتیشیق‌سیز، آرین، آری، خالص (fa: ~).

صافی..safi [یازار] کریم‌آقا صافی (۱۳٤۸-۱۲٤۸هـ ق) تبریزده آنادان اولوب مرثیه و آیری شعرلر دئییبدیر[۲۸].

صافی‌تبریزی..safi təbrizi [یازار] (ه۱۲۸٤-۱۳٤۸) کریم‌آقاصافی-تبریزلی دیر و شعرلری" گنجینه‌حسینی "آدلی کتابداچاپ اولوب[۱۱۷].

صالح..salih [صفت] دوز و یاخشی اولان (fa: ~). pious

صالح..salih [اؤزل‌آد] همدان، قوُم-دستجرد، قئیدار، ساوه، خوی، جوُغاتئی و اورُمیه ده(~ آباد) کند آدی.سایین‌قالا دا داغ آدی.

صامت..samit [صفت، عربجه] ۱-سس‌سیز، دینمز، ساکتجه سینه. ۲-(دیل‌ب) سس‌سیز حرف، سس آخینی‌نین آغیزدا بیر مانعه دیمه‌سی نتیجه‌سی سؤیله‌نن حرف (fa: صامت).

صاندیق..sandıq [آد، عربجه] تاختا و بوجور شئی‌لردن دؤزَلمیش بؤیوک جعبه (fa: صندوق). box

صاندیق‌بالیغی..sandıq balığı [آد، بیتگی] بیر بالیق تؤرو.

صاندیقچی..sandıqçı [صفت] ساتیش یئرلرینده‌صاندیق باشیندا پول آلان.

صاندیق‌خانا..sandıq xana [آد] پستو (fa: پستو). closet

صاندیق‌سیْندیران..sandıq sındıran [اؤزل‌آد] زنجان دا داغ آدی.

صاندیقلی..sandıqlı [اؤزل‌آد] سراب و اردبیل ده کند آدی.

صاندیقلی..sandıqlı [اؤزل‌آد] دوْدورقا بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

صایت..sait [ع، ص، دیل‌بیلیمی] سسلی حرف، سس آخینی‌نین بیر مانعه راست گلمه‌یه‌رک دؤزه‌لن بیر حرف (fa: ~).

صبا..səba [آد، عربجه] سحر اسن یونگول یئل (fa: ~).

صبّاح..səbah [آد، عربجه] صباح سلجوقلولار زامانی بیر یاغی قروپ قوُروجوسو اولاراق آماجلارینا و ایسته دیکلرینه چوخلو آدام اؤلدورمه و آدام قاچیرما اوْلایلاریلا باشلامیشدیلار (fa: ~).

صبّاحچیلیق..səbahçılıq [آد،عربجه] ش.چیلیک: آذربایجان تاریخ آراشدیرماجی‌لارینین ظنّیجه بو آخیم، راسیسزم و دئسپوتیزمله بیرلیکده پهلویچیلیگین تمللرینی اوْلوشدورور، یئنه ده تروریچولوق و دئسپوتیزم (اصلینده تکباشیناچیلیق)، کیمی آخیملارین‌دا روّشئییم-لرینی اؤزلرینده بارییندیرمیشدیلار و بؤلگه‌ده بو تؤر آخیملارین ایلک باشلانقیجی اولموشدور، باخ: ص‌ش‌چیلیک قوللاری، بیرینجی و ایکینجی قروپ.

صُبح..sübh [ظ، عربجه] سحر چاغی، گون چیخان واخت (fa: ~).

صبحدم..sübhdəm [ظرف] سحرتئزدن، دان چاغی (fa: ~). early, morning

صبر..səbr [آد، عربجه] صبیر: ۱-دؤزوم، دایانج۲-آسقیرما، آسیقیرتی (fa: ~).

صبور..səbur [باخ] صبیرلی.

صبیر..səbir [آد، عربجه] باخ: صبر.

صبیر..səbir [اؤزل‌آد] ماکی دا(~خان) کندآدی.اوجان دا(~لو) چای آدی.

صبیرلی..səbirli [صفت، عربجه] صبرلی: دؤزوملو، دایانجلی (fa: صبور).

صبیه..səbiə [آد، عربجه] قیز، بیرینین قیزی (fa: ~).

صحاح العجم..səhahüləcəm [آد] بو کتاب دؤرد دیلین (تورک، فارس، عرب، پهلوی) سؤزلوگودور، بوکتاب هندوشاه بن سنجرصاحبی نخجوانی طرفیندن هجری ۷۳۰جو ایلده یازیلمیشدیر و رحمتلی پروفئسور غلامحسین بیگدلی طرفیندن تدقیق و ایراندا چاپ اوْلموشدور.

صحبت..söhbət [صفت، عربجه] دانیشیق، دانیشما (fa: ~). confab

صحّت..sihhət [آد، عربجه] ساغلام‌لیق، جان ساغلیغی (fa: ~).

صحت ایشان..sihət işan [یازار] تؤرکمن شاعری اوْلاراق دیوانی واردیر.

صحرا..səhra [آد، عربجه] قیر، چؤل، سوُسوز دؤزلوک (fa: ~).

صَحرا..səhra [اؤزل‌آد] اوْغوز-بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

صحن..səhn [آد، عربجه] حیاطین وسطی (fa: ~).

صحنه..səhnə [آد، عربجه] گؤسته‌ری و اوْیون اوّچون اوْلان اویقون یئر، گؤرونوم، گؤرونتو (fa: ~).

صحنه..səhnə [اؤزل‌آد] آغ قالا دا کند آدی، کرمانشاها یاخین شهر آدی.

صحنه بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری.. səhnə bölgəsində türk kəndləri [اؤزل‌آد] اَرگَنه (۱۱ک‌گ *٤۰۰غ‌تو)، ازناو (٤٤ک‌ق‌ب *۱۲۰/ غ‌تو)، دَهلَق (٦ک‌ق *٤۹۰/ ی‌تو)، سوُنقورآباد (۲۱ک‌گ‌د *۱٦۰/ غ‌تو)، شاهسَوَن (۳ک‌گ‌د *۱۵۰/ غ‌تو)، گئچی دره (٤۲ک‌ق‌ب *۹۰/ ی‌تو)، موُنجوق تپه (۹ک‌ق‌ب *۲۰۰/ ی‌تو)، یئنگیجه (۲۰ک‌ق‌ب *٤۲۰/ ی‌تو).

صحیح..səhih [صفت، عربجه] دؤز گون، دوْغر، گرچک (فا: ~).

صحیفه..səhifə [آد، عربجه] صفحه، یاپراق، کتاب یاپراغی(فا: ~).

صحییه..səhiyə [آد، عربجه] ساغلام‌لیغی قوْروما (فا: ~).

صخره..səxrə [آد، عربجه] قایا و سال داش (فا: ~).

صد..səd [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] یوْز (فا: ~).

صدا..səda [آد، عربجه] سس، باغیرتی، چیغیرتی (فا: ~).

صدارت..sədarət [آد، عربجه] باش باخان‌لیق، باش ناظرلیک، باشچی‌لیق.

صداقت..sədaqət [آد، عربجه] دوزلوک، اعتبارلی (فا: صداقت).

صدالاماق..sədalamaq [تاثیرلی ائیلم] بیربیرآدآپارماق، آدلاسسله‌مک (فا: صدا کردن).

صدر..sədr [آد، عربجه] بیغینجاقدا و اجلاسدا باش طرف(فا: ~).

صدر..sədr [اؤزل‌آد] ماکی(~الدین)، کازرون و ساوه(~آباد)دا کند آدی.

صدرداغی..sədrdağı [اؤزل‌آد] اردبیل ده داغ آدی.

صدر اعظم..sədrəzəm [آد، عربجه] باش باخان، باش وزیر (فا: ~).

صدرالاشرافی..sədrüləşrafi [اؤزل‌آد] تنقیدچی‌وآراشدیرماجی-اولاراق‌آذربایجان ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر[۳].

صدرالدین‌محمدتبریزی..sədrəddin məmməd təbrizi [یازار] ۱۳ه‌جو عصرین شاعریدیر[۱٤۱].

صدری..sədri [آد، عربجه] اوُزون، نازیک، ساری‌یا چالان دؤیو نوْعو (فا: ~).

صدف..sədəf [آد، عربجه] بعضی‌دنیز حئیوانلارین قابیغی و سرت بیر ماده‌سی (فا: ~). mother-of-pearl

صدف اوْتو..sədəf otu [آد، بیتگی] صدف اوتوگیللردن بیرآغاج، درمان اؤچون یارارلانیلیر (فا: سداب). ruta graveolens

صدف اوْتوگیللر..sədəf otugillər [آد، بیتگی] آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی و توُرونج‌گیللردن بیر آلْت بؤلوم و صینیف، اؤرنه‌یی: صدف اوْتو (فا: تیره ای ازگیاهان). rutaceae

صدق..sidq [آد، عربجه] دؤزلوک، دوْغرولوق (فا: ~).

صدقه..sədəqə [آد، عربجه] ۱-آللاه یولوندا یوْخسولا وئریلن پول(فا: ~ alms ۲-اوُرمیه ده کند آدی.

صدقی..sidqi [یازار] صادق‌صدقی‌حسن‌زاده ۱۲۷٤ه‌ق ده باکیدا آنادان اوْلوبدور، تؤرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

صدقی..sədəqi [اؤزل‌آد] (۱۳۲۱-۱۲۷۰ه)محمدتقی~اوْردوبادلی-شاعردیر[۱۱۷]

صدقیان..sədəqiyan [اؤزل‌آد] سالماس دا کند آدی.

صدمه..sədəmə [آد، عربجه] فلاکت، باشا گلن بلا (فا: ~). injury

صدور..sudur [آد، عربجه] صادراولما، اتفاق‌دوشمه، (فا: ~).

صدیر..sədir [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

صدیق..sədiq [آد، عربجه] مهربان و دؤزگون یوْلداش(فا: ~).

صدیق..sədiq [اؤزل‌آد] آذربایجان بیلگینلریندن، باخ: دؤزگون.

صدیقه..sidiqə [آد، عربجه] مهربان و دؤزگون (خانیم اؤچون)(فا: ~).

صراحت..sirahət [آد، عربجه] آچیقلیق، بللی و آیدین اوْلما (فا: ~).

صراحتا..sirahətən [ظ، ع] آپ آچیق، آچیقجا (فا: ~).

صُراحی..sürahi [آد] قدح، سوُ و شراب تؤکمک اؤچون اوُزون بوْغازلی شوشه قاب (فا: ~). decanter

صراط..sirat [آد، عربجه] یوْل (فا: ~).

صرّاف..sərraf [آد، عربجه] ۱-یارارجی، فایزله‌پول و پارا ایشله‌دن. ۲-(مج)تئز باشادؤشن، عارف (فا: ~). moneychanger

صرّاف..sərraf [یازار] صراف۲(یازار) (م۱۹۰۷-۱۸۵٤)حاجی رضا صراف تبریزلی حاج محمدین اوغلودور وتورکجه دیوانی واردیر[۱۱۷].

صرع..sər [آد، عربجه] بیرنوع‌سینیرخسته‌لیگی، توتماجا، توُتارقا.

صَرْف..sərf [آد، عربجه] خرجله‌مه، توْکتمه (فا: ~). spending

صِرف..sirf [باغلاییجی سؤز، عربجه] فقط، سلت، آنجاق، ساده جه، یالنیز (فا: ~). mere

صَرف‌نظر..sərfnəzər [آد، عربجه] نظرینی چئویرمه، نظردن‌آتما، وازگئچمه(فا: ~).

صَرف وْ نحو..sərf u nəhv [آد، عربجه] دیل بیلیمینده موْرفولوژی و سینتاکسیس‌دن اوْلان حصّه، قراماتیک (فا: ~).

صرفه..sərfə [آد] قازانج، فایدا (فا: ~).

صرفه‌سیز..sərfəsiz [صفت] فایداسیز (فا: بیصرفه). unprofitable

صرفیات..sərfiyat [آد، عربجه] خرجله‌مه‌لر، مصرف‌لر (فا: خرج ها).

صریح..sərih [آد، عربجه] بلگین، بللی، بلیرگین، آنلاشیلیر (فا: ~).

ص‌ش‌چیلیک قوللاری..sşçilik qolları [آد، عربجه] گونئی تاریخ آراشدیرماچیلار ص‌چیلیق آخیمینی ایکی اصلی قروپا آیریلار بیرینجی‌قروپ بو آخیمین اصلی داوامچیسی اولاراق ۱. و ۱. ائلئباشیلی قروپدور، ایکینجی‌قروپ یدوی قروپدورکی بیرینجی قروپا قارشی اولاراق آیریمیشلاردیر و اصلینده پهلویستاندا و همده چوخراق گؤنئیده یاییلیب یاشامیشدیلار، البته سوْنلاری بونلار ۱جی قروپون ائتگیسی آلتیندا قالاراق زورلاییجی گوْج ائتکی‌سیله اؤز ایلکه‌لریندن واز گئچمکده‌ایدیلر، ۱جی قروپون اینانجلاری گونئیچیلیگه بؤیوک زیانلار وورموشدور و بعضا بئیله اینانیرلارکی بو اینانج حتی گونئیچیلیگی یوخ ائتمه دورومونا گتیریب چیخارمیشدیر و دئمک اولارکی بونلار اؤزلرینه گلمه‌دیگی حالدا داها بؤیوک زیانلارا معروض قالابیلیرلردی،۱جی قروپ تروریسم، دئسپوتیسم(تکباشیناچیلیق، ش‌چیلیک/ شاهچیلیق) و پهلویچیلیک دن باشقا فاشیسمین ان یوخاری آشاماسیندا راسیسمه دایالی بیر قروپدور (قایناق: اینتئرنت).

صعب..səəb [آد، عربجه] چتین، سرت (فا: ~).

صعوبت..suubət [آد، عربجه] چتینلیک، سرتلیک (فا: ~).

صعود..suud [آد، عربجه] یوکسلمه، یوُخاری گئتمه (فا: ~).

صغرا..suğra [آد، عربجه] کیچیک، داها کیچیک (فا: ~).

صغیر..səğir [آد، عربجه] آزیاشلی و کیچیک، بلوغاچاتمامیش‌اوشاق (فا: ~

صف..səf [آد، عربجه] سیرا، جرگه، دؤزگو (فا: ~).

صفا..səfa [آد، عربجه] کؤنول راحاتلیغی، ایلَنجه، نشعه، کئف (فا: ~).

صفا..səfa [یازار] محمدصفا(ه۱۳۰۱-۱۲٦۷)شاماخی‌داآنادان‌اوْلوب و شیروانی‌ایله یولداش‌ایدی، تؤرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

صفا..səfa [اؤزل‌آد] ساییِن‌قالا (~خانا)، کبودرآهنگ(~ریز) ده کند آدی.

صفالی..səfalı [صفت] صفاوئرن، اوْرک آچان، خوشا گلن (فا: با صفا).

صفت..sifət [آد، دیل‌ب، عربجه] ۱-آدین اؤزللیک‌لرینی بیلدیرن سؤزجوک، باخ: باش سؤز adjective ۲-اوْز، چهره (فا: ~).

صفت فعل..sifət feil [آد، دیل‌ب] فعلی صفت (فا: ~). participal

صفحات..səfəhat [آد، عربجه] صفحه‌لر (فا: ~).

صفحه..səfhə [آد، عربجه] یاپری، لوحه (فا: ~).

صفحه باشی..səfhə başı [آد] صفحه‌نین ایلک سطرینده یازیلان سؤز (فا: سرصفحه) title page

صَفَر..səfər [آد، عربجه] هجری ایلی‌نین ۲ جی آیی (فا: ~).

صفر..sıfır [آد، عربجه] صیْفیر: کمیت وکیفیتین اوْلمادیغینی گؤسته رن رقم و سایجیق (فا: ~).

صَفرا..səfra [آد] اؤدلوک (فا: ~).

صَفرا داشی..səfra daşı [آد] اؤدلوک داشی (فا: سنگ صفرا).

صفرخان‌قهرمانیان..səfərxan qəhrəmaniyan [یازار] گونش ۱۳۰۰ جی ایلده عجب‌شئرین شیشوان کندینده آنادان اوْلودو، صفرخان مبارزه سببیله پهلوی رژیمی نین زندانلارینداً ۱۳۲۷جی ایلدن ۱۳۵۷یه قدر زندانی اوْلدو، ۱۳۸۱ده دؤنیاسین دَییشدی[۱۳٦].

صفوت..səfvət [یازار] محمدعلی‌صفوت‌تبریزلی شاعردیر[۱۱۷].

صفورا..səfura [آد] قیز آدی، باخ: ابن‌العبری (فا: نام‌دختر).

صفویلر..səfəvilər [اؤزل‌آد] صفوی‌لر شیخ‌صفی‌الدین‌ین اوْلاد لاریدیر، شیخ‌صفی م۱۲۵۲ده و ایلخانلیلارین زامانیندا اردبیل‌ده آنادان اوْلوب و طریقت شیخی اوْلوب و۸۲ یاشیندا م۱۳۳٤ده وفات ائتمیشدیر، شیخ‌صفی‌الدین‌ین اوْغلو صدر الدین، نوه‌سی خواجه علی و نتیجه‌سی ابراهیم و اوْنون اوغلو جُنید (جوْنئید) طریقت بؤیوگو اوْلاراق شیعه مذهبی‌نی آذربایجاندا یایماغا باشلادی، جنیددن سونرا اوْغلو حیدر و سوْنرا حیدرین اوْغلو اسماعیل بیلگین شخصلر ایدی، اسماعیل آغ قویونلو ساراییندا‌کی چکیشمه‌لردن استفاده ائدیب و سلطان بایزیدن ضعفیندن فایدالاناراق ۵۰۰۰ سلاحلی مریدلریله‌شیروانشاهی مغلوب ائتدی و نخجواندا آغ قویونلو حؤکمرانی الوندبگ‌له قارشیلاشیب اوْنودا مغلوب ائتدیب تبریزه گلدی و ۱۲ امام آدینا خطبه اوْخوماسینا فرمان وئردی، شاه اسماعیل اوْن ایل مدتینده فرات دان جیحون چاپینا قدر بوتون یئرلری اؤزونه تابع ائتدی، شاه‌اسماعیل قیزیلباش اوْردوسونو قوردو و عثمانلی امپراتورو سلطان سلیم‌له چالدراندا ساواشدی و مغلوب-اوْلدو(م۱۵۱٤)اوْ بؤیوک‌توْرک شاعرایدی، تورکجه فارسجا شعرلرینده ختایی تخلّصو وارایدی، بو دؤورده خلق داستانلاری عاشقلار طرفیندن دؤزَلدی و شیعه مذهبی رسمی مذهب اوْلاراق اعلان ائدیلدی، شاه اسماعیل م۱۵۲۵ده سلّ خسته‌لیگیندن اؤلدو سوْنرا اوْغلو شاه طهماسب ٤۰ ایل حکومت سوردو و قزوینی باشکند ائتدی، سوْنرا شاه عاباس اصفهانی پایتخت ائله دی و بو

دؤنمدن سونرا صفوی‌لر قهقرایی دؤره‌یه کئچدیلر. گؤرونتو:

صفی..səfi [یازار](۱۱۹۰-۱۲۵۱) صف قولوبگ قاراباغلی شاعردیر، کامل دیوانی وار و صفی تخلّص ائتمیشدیر[۱٤۲].

صفی‌آباد..səfi abad [اؤزل‌آد]مینودشت، سبزوار، ساوه، اسفراین؛ اهر(~خانلو)، سایین‌قالا(~یارخان)دا کندآدی.گئرمی ده (~یار) داغ آدی.

صفی‌الدین اردبیلی..ərdəbili səfiəddin [یازار]هـ ۸جی عصر شاعریدیر[۱٤۱].

صفی‌الدین اوُرمَوی..urməvi səfiəddin [یازار](م۱۲۹٤-۱۲۳۰) اورومیه ده آنادان اولوب، هولاکوخان‌دربارینداً مهارت گؤسته ره‌رک موسیقی باره سینده تحقیقه باشلاییب و "رساله شرفیه" کتابینی بو باره‌ده یازدی، اورموی مُغنّی آدیندا بیرنوع‌ساز دوزلتمیشدیر.

صفیر..səfir [آد، عربجه]فیشقا، دؤدوک سسی (فا: ~).

صفی‌قاراخان‌اوْغلوچرکز..səfi qaraxan oğlu çərkəz [یازار] صفویلر دؤورو شاعریدیر[۱٤۱].

صلابت..sələbət [آد، عربجه]قاتی‌لیق، ساغلام‌لیق (فا: ~).

صلات..sələt [آد، عربجه]ناماز، نامازا چاغیریش (فا: نماز). prayer

صلاح..sələh [آد، عربجه]دؤزَلمه، ایی‌لشمه، ایی‌لیک(فا: ~). goodness

صَلاح..sələh [اؤزل‌آد] کلئیبرده(~پیه‌سی)، گئرمی(~لو)ده کند آدی.

صلاحلی..sələhlı [اؤزل‌آد] یئولاخ‌دا کند آدی[۲٤۰].

صلاحدید..sələhdid [آد]مُناسب گؤرمه،اوُیقون گؤرمه. expentency

صلاحیت..sələhiyət [آد، عربجه] یئتگی‌لیک(فا: ~)competency

صلح..sülh [آد، عربجه]باریش، باریشما (فا: ~).

صُلح..sülh [آد، عربجه]باریش، امن‌آمانلیق، دینج‌لیک، ساکت‌لیک.

صلوات..sələvat [آد، عربجه]حضرت محمدین و اونون سوْیوندان اولان‌لارین شأنینه اوْخونان دوُعا (فا: ~).

صلوات..sələvat [اؤزل‌آد] گئرمی‌ده کند و داغ آدی، باخ: بیجار، باش-قافقاز‌دا داغ آدی[۲٤۰]. {سال+ اوُوات: دؤزلوک اوْوا}.

صلوات چئویرمک..sələvat çevirmək [آد، عربجه]صلوات اوْخوماق.

صله..sələ [آد، عربجه] یاپیشما، احسان ائتمه "صله ئ رحم: قوْهوم قونشو ایله گل گئت ائله‌مه" (فا: ~).

صلیب..səlib [آد، عربجه]خاچ (فا: ~).

صمد..səməd [آد، عربجه]بؤیوک ونیازسیز، آللاهین صفت‌لریندن.

صمدآباد..səmdabad [اؤزل‌آد]هئریس و بوُیین زهرا دا کند آدی.

صمدبهرنگی..səməd bəhrəngi [اؤزل‌آد] آذربایجانین آدلیم یازیچی‌سی ش۱۳۱۸ده تبریزین چرنداب محلّه سینده‌دؤنیایا گلدی، فولکلور و اوُشاق ادبیاتی ساحه سینده اؤنملی چالیشمالارا ال آتدی و بوُ یوُلدا چوْخلو داخلی و خارجی توْپلانتی‌لاردا اؤدول قازاندی، کتابلاریندان بالاجا قارا بالیق، قوْشماجالار، تاپماجالار وچوْخلو آذربایجان داستانلاری معروفدور، صمد بهرنگی ۱۳٤۷جی ایلده مشکوک بیر حالدا و راسیسم'ین کین وغضبینه گله‌رک آرازدا بوْغولدو، صمدین بوُجور اؤلومو، آذربایجانین اوْتای بو تای آیریلیق‌نیسگیلی‌نی یئنیدن الوْلاندیراراق، قهرمانلیق سیمگه‌سی حالینا گلدی، البته ایندیلیکده بعضی پهلویچی یازارلاردان آراشدیریجیلیق بایراقی آلتیندا چالیشیللار بوُ اؤلومو تصادف شکلینده قلمه وئرسینلر بلکه بیر آزدا اوْلموش اوْلسا پهلوی

رژیمی‌نین گُناه‌لارین یوُسونلار (فا: ~).

صمدچایلی..səmədçaylı [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

صمدسرداری‌نیا..sərdariniya səməd [یازار]ش۱۳۲٦دا تبریزده آنادان اولوب و آذربایجانین یاخین تاریخ حاقیندا دَیرلی مطالب ارائه وئره‌رک بو ساحه‌لرده بؤیوک قاییناق کیمی تانینیر: "ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود، آذربایجان مشاهیری، آذربایجان تئاتر تاریخی، علی میسیو، تبریزین غیبی مرکزی، تبریز شهر اولین ها"، ۱۳۷۸ده دؤنیاسین دَییشدی.

صمدمُرادی..səməd muradi [یازار](دوغوم: ش ۱۳۳۰)طنزشاعریدیر، اثرلرینده : آغلارگؤلر، توُرشاشیرین، توُفاندی مش غضنفر".

صمدمنصور..səməd mənsur [یازار](۱۳٤٦-۱۲۹٦)باکی‌لی شاعر ملیتچی اولاراق ساوئت لره قارشی مبارزه آپاریردی.

صمدووُرغون..səməd vurğun [یازار](م٥٦-۱۹۰٦)گؤیچای‌ین - صلاحلی کند ینده آنادان‌اوْلموش، چوخلو منظوم‌اثرلر یارادیب: اوْ دؤنم ایراندا پهلویچیلر طرفیندن تورکجه کتابلاری یاندیراراق، صمد ووُرغون بوحادثه‌نی "یاندیریلان کتابلار" آدلی شعرینده تصویر ائتمیشدیر، شعرلریندن اؤرنک: "چوخ گئچمیشم بو داغلاردان. دورنا گؤزلو بولاقلاردان. ائشیتمیشم اوزاقلاردان. آذربایجان آذربایجان.

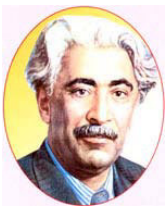

صمغ..səmğ [صفت، عربجه] آغاج لاردان‌سیزان یاپیشقان شیره(فا: ~).

صمیمی..səmimi [صفت، عربجه] آچیق اوْرکلی (فا: ~).

صمیمیت..səmimiyət [آذ، عربجه] صمیمی‌لیک، ایچدن‌لیک، آچیق اوْرکلی‌لیک.

صنایع..sənaye [آذ] صنعتلر (فا: ~). industries

صندل..səndəl [آذ] سؤیکنه‌جه‌یی اوْلان قوْلتوقلو اوْتوُراجاق و موْبیل.

صندل آغاجی..səndəl ağacı [باخ] ساندال آغاجی.

صنعت..sənət [آذ] ایش و اوره‌مه ایشلری (فا: پیشه). calling

صنعت کار..sənətkar [آذ] صنعتچی (فا: ~). artisan

صنعتی..sənəti [آذ] صنعت سال (فا: ~). industrial

صنعتی قورولوشلار..sənəti quruluşlar [آذ] صنعتی تاسیسات (فا: تأسیسات صنعتی). insustrial establishments

صُنعی..süni [صفت، عربجه] دؤزَلتمه، قاییرما (فا: ~).

صُنعی دیش..süni diş [آذ، عربجه] دؤزَلتمه‌وقاییرما دیش(فا: دندان مصنوعی).

صنف..sinf [آذ، عربجه] دال، بؤلوم، کلاس (فا: ~). class

صنفی..sinfi [صفت، عربجه] بللی بیردؤشونجه ویا قورولوشا عاید اوْلما.

صنم..sənəm [آذ، عربجه] بوُت، گؤزل (فا: ~).

صنم یوُردو..sənəm yurdu [اؤزل‌آذ] زنجان دا داغ آدی.

صنمچی..sənəmçi [صفت] بوُت تاپینچی: صنم پرست (فا: صنم پرست). idolator

صُوَرُالاقالیم..suvəruləqalim [اؤزل‌آذ] ابوزیدسهل‌بلخی‌نین گزی کتابیدیر(هـ۳۲۲).

صوْت..sovt [آذ، عربجه] سس (فا: صدا).

صوْفو..sofu [آذ] صوفی: متصوّف، درویش sufi{ع‌یو، باخ: سوُبی}.

صوْفو..sofu [اؤزل‌آذ] صوْفو سؤزیله یئر آدلاری: خوی(~کندی، ~ایشگَفتی)، ماکی، هشتَری(~احمد، ~حسن)، کیوی(صوْفلو)، اهر (صوفو)، کرج (~آباد)، اوُرمیه (~کانی)ده کندآدی. مراغادا (صوْفوچای، سوْیود چای) چای آدی.میانا دا داغ آدی.

صوْفوسندل..sofusəndəl [آذ] کیشی‌آدی"~ملیک". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

صوْفولار..sofular [اؤزل‌آذ] ۱-صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایبلیردی، بو طایفا آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵]. ۲-میانا دا چای آدی. زنجان و هشتَری ده کند آدی. ۳-شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

صوْفیان..sofiyan [آذ] صوفی‌لر، تصوّف اهلی(فا: ~) sufi`s

صوْفیان..sofiyan [اؤزل‌آذ] ۱-صوفیان شبسترین ۲٦ک‌د و تبریزین ۳۳ک‌ق‌د (* ۳۵۰/ تو).۲-اوُرمیه و اوْشنویه ده چای آدی. اوُرمیه، سوُلدوز و آیدرویش ده کند آدی. {باخ: سوُبی}.

صوْفیانا..sofiyanə [ظرف] صوفیانه: صوفی‌جه، تصوّفجا(فا: ~) like a sufi

صوْفیانلو..sofiyanlu [اؤزل‌آذ] قاراقوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

صوْمعه..səmə [آذ] سوُمای: قوتسال مکان و تاپیناق(فا: ~){عربجه سانیلماغینارغما سومر کؤکنلی بیر سؤزجوکدور و سومرلرین سوُما تانری سینین عربلشمیش شکلیدیر، باخ: سوُما، سوُمای}.

صوْمعه..səmə [اؤزل‌آذ] نیشابور، تاروُم، خالخالدا کند آدی.{باخ: سوُمای}.

صوُرت..surət [آذ، عربجه] بنیز، اوْز، ظاهری گؤرؤنوش، (فا: چهره).

صوُرمان آباد..surman abad [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

صوُری..suri [آذ] شکلی، اوْزده (فا: ~). outward

صوُفی..sufi [آذ] باخ: صوْفو.

صوُفیان..sufiyan [آذ] باخ: صوْفیان.

صَواب..səvab [آذ، عربجه] دوْغرو (فا: درست). advisable

صوُرهٔ الارض..surətülərz [اؤزل‌آذ] باخ: ابن حوقل بغدادی.

صوُمای..sumay [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کندیستان آدی، باخ: سوُمای.

صهیوْنیسم..səhyonism [آذ] باخ: صیونیزم (فا: ~). zionism

صیاّد..səyyad [آذ، عربجه] اووْچو (فا: شکارچی).

صیادگلی‌پور..səyyad qolipur [اؤزل‌آذ] هشتریلی‌چاغداش‌شاعر دیر[۱۵٦].

صیانت..siyanət [آذ] قوْرووما (فا: حفظ). safeguarding

صیدآباد..seydabad [اؤزل‌آد] ساوه، رزن و درگز ده کند آدی.

صیغه..siqə [آد، عربجه] گئچی جی‌نکاح(فا: نکاح). **fashion**

صینیف..sınıf [باخ] صنف.

صیْنیفلاندیرماق..sınıflandirma [تاثیرلی ائیلم] بؤلومله مک، تصنیف ائتمک.

صیونیزم..siyonizm [اآ، داغ‌آدیندان] ١٩جو یوّزیلین آخیریندا بیر سیرا یهودی قورولوشلارین آراسیندا دوّزَنله‌نن بورژوازی‌یه‌رحرکت(فا: ~).

ض..z [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْن سککیزینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوز ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌لی حرف سایبلیر (فا: هجدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

ضابط..zabit [آذ، عربجه] ۱-ضبط ائدن. ۲-قوْرویان، اوْردو دوْنانما ایشینده اوْلان گؤرَولی و مأمور. (فا: ~).

ضابطه..zabitə [آذ، عربجه] قورال (فا: ~).

ضارب..zarib [آذ، عربجه] ووُروجو (فا: ~).

ضامن..zamin [آذ، عربجه] گؤنجه وئرن، کفیل (فا: ~).

ضامن جان..zamin can [اؤزل‌آذ] اراک دا کند آدی.

ضایع..zayi [صفت، عربجه] یارارسیز و بوش، یوْخ اوْلموش، الدن چیخمیش، ایتیک، ایتمیش (فا: ~). spoiled

ضایعات..zayiat [آذ، عربجه] ایتیک‌لر، آرادان گئتمیش‌لر (فا: ~). losses

ضایع‌بغدادی..zayi bəğdadi [یازار] بغداددا یاشارمیش و فضولی‌نین یاخین دوستلاریندان اوْلوب وتورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

ضایعه..zayiə [آذ، عربجه] تلف اوْلموش، آرادان گئتمیش، پوزقون (فا: ~).

ضبط..zəbt [آذ، عربجه] ۱-زوْرلا اله گئچیرمه، توتما، حاکیم اوْلما. ۲-ساخلاما، قئید ائتمه (فا: ~). contiscation

ضبط وْ ربط..zəbt o rəbt [آذ، عربجه] سیخی دوُزَن، دیسیپلین (فا: ~).

ضبطیه..zəbtiyə [ع، آ، اسکی] پولیس (فا: پلیس).

ضحاک قالاسی..zəhak qalası [اؤزل‌آذ] باخ: زؤهوک قالاسی.

ضخامت..zəxamət [آذ، عربجه] قالین‌لیق، یوْغونلوق (فا: ~).

ضخیم..zəxim [آذ، عربجه] قالین، یوْغون (فا: ~).

ضدّ..zidd [آذ، عربجه] قارشیت، ترسینه، ترسه (فا: ~).

ضدّو نقیض..zədd o nəqiz [آذ، عربجه] بیربیرینه ضدّ (فا: ~). contrariety

ضدیت..zədiyət [آذ، عربجه] قارشیت‌لیق، مُخالفت (فا: ~). opposition

ضرب..zərb [آذ، عربجه] ۱-ووُرما، دؤیمه. ۲-چارپما، چارپی، ضرب ایشلَمی‌نی گؤرمه (فا: ~).

ضرب اُلمثل..zərbulməsəl [آذ] آتاسؤزو (فا: ~).

ضربت..zərbət [آذ، عربجه] ۱-چارپیش، ووُروش (فا: ~). ۲-stroke کودتا، دئوریم ایشی.

ضربه..zərbə [آذ، عربجه] ۱-چارپیش، ووُروش (فا: ~). ۲-stroke کودتا، دئوریم ایشی.

ضربه جیک..zərbəcik [آذ] کیچیک و خفیف ضربه.

ضربه چی..zərbəçi [آذ] ۱-چارپیشان، ووُران (فا: ضربه زننده). ۲-کودتاچی، دئوریمچی.

ضربه‌لی بوُرقو..zərbəli burqu [آذ] ووُرقولو بوُرقو، ضرب ووُرماق لا یئری و هرشئیی‌دلن بوُرقو سیستیمی (فا: مته ضربه‌یی) churn drill

ضربی موُغاملار..zərbi muğamlar [آذ] بو نوع موسیقی آذربایجان موسیقی‌سینده چوخ یایقیندیر و آذربایجان شعر ایله یاخین باغلیلیغی واردیر، بو موغامین شُعبه‌لرینی بئیله سایماق اولار: حیراتی، آراز باری، منصوریه، سمایی، شمس، مانی (عثمانی)، اوشاری (افشاری)، حیدری، قاراباغ شکسته سی، کسمه شکسته.

ضرر..zərər [آذ، عربجه] کؤتوسوْنوج، توْخونجا، زیان (فا: ~). loss

ضرردیده..zərərdidə [صفت] ضررگؤرموش.

ضررسیز..zərərsiz [صفت] ضرری اولمایان (فا: بی ضرر). harmless

ضرری..zərərli [صفت] ضرری اولان، زیان‌لی (فا: ضرردار).

ضرورت..zərurət [آذ، عربجه] گرک‌لیک، زوْرونلولوق (فا: ~. need

ضروری..zəruri [صفت، عربجه] گرکلی، لازیم (فا: ~). necessity

ضروریت..zəruriyət [آذ، عربجه] گرک‌لیک، زوْرونلولوق (فا: ~). need

ضریب..zərib [آذ، عربجه] ۱-ووُروجو، ووُران. ۲-ریاضی ده بیر سایی‌نی نئچه قات ائدن سایی (فا: ~).

ضریح..zərih [آذ، عربجه] مزار، مقبره (فا: ~). shrine

ضریر..zərir [آذ، عربجه] کوْر، گؤرمز (فا: ~).

ضریر..zərir [یازار] قاضی مصطفی ضریر م١٤جو یوْزیلین شاعری اوْلاراق ارضروم‌دا آنادان اوْلوب، تخلصو ضریر وکتابی "سیرت نبی، قصه یوسف مثنوی‌سی" آدیندادیر.

ضعف..zəf [آذ، عربجه] دؤشگونلوک، اسکیک‌لیک، یئترسیزلیک.

ضعیف..zəif [صفت، عربجه] ۱-آریق، سیسقا، جیلیز، گوجسوز، ساغلامسیز. ۲-گوْه‌نیلیر و اؤنم‌لی اوْلمایان (فا: ~).

ضعیف سسلی حرف..zəif səsli hərf [آذ، دیل‌ب] بیر حرفین اوبیری حرفلره نسبت یاواش چیخماسی (فا: حرف با صدای ضعیف). weak vowel

ضعیفه..zəifə [آذ، عربجه] ضعیف قادین (فا: ~). used derogatorily

ضلالت..zəlalət [آذ، عربجه] دوْغرو یولدان آزما، ساپما، ساپقین‌لیق (فا: ~).

ضلع..zil [آذ، عربجه] قوْل (فا: ~). rib

ضماد..zimad [آذ، عربجه] یاخی (فا: ~). pultice

ضمانت..zəmanət [آذ، عربجه] ضامین‌لیک، گوْنجه (فا: ~). guaranty

ضمایر..zəmayir [آذ، عربجه] ضمیرلر، آدیل‌لار (فا: ~).

ضمایم..zəmayim [آذ، عربجه] ضمیمه‌لر (فا: ~).

ضمنأ..zimnən [ظ، ع] دولایی سیلا (فا: ~).

ضمنی..zimni [آد، عربجه] دولایلی (فا: ~). **implicit**

ضمّه..zəmmə [آد، عربجه] عرب الفباسیندا (ـُ) علامتی (فا: ~).

ضمیر..zəmir [آد] ۱-ایچ اؤز، ایچ. ۲-(دیل‌ب) آدیل، عوضلیک، باخ: باش سؤز (فا: ~). **pronoun**

ضمیمه..zəmimə [آد] اک، اک اولاراق، ایلیشیک (فا: ~). **enclosure**

ضوابط..zəvabit [آد] ضابطه‌لر (فا: ~). **standards**

ضویی..zui [یازار] ملا محمود ضویی، ۱۳۰جو یؤزیلده شاماخی‌دا یاشاییب، تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

ضیا..ziya [آد، عربجه] ایشیق، آیدین‌لیق (فا: روشن).

ضیاءآباد..ziyaabad [اؤزل‌آد] قزوین یاخینلیغیندا شهر آدی.

ضیاءالعما..ziyaülüləma [اؤزل‌آد] میرزا ابوالقاسم ضیاءالعلما ۱۳۰۳ده تبریزده‌آنادان اولدو و عمروندن۲۷یاش گئچمه‌دن متجاوز روسلار طرفیندن‌ثقه‌الاسلام و ٦ آیری یولداشلاریلا بیرلیکده آذربایجان‌ین قاراگونونده تبریزده دارا چکیلدیلر، او مشروطیت انقلابی نین اؤندرلریندن ساییلیردی[۱۳۱].

ضیافت..ziyafət [آد، عربجه] قوناقلیق، شؤلن، توی (فا: مهمانی). **banquet**

ضیالاندیرماق..ziyalandırmaq [تاثیرلی ائیلم] آیدین لاتماق (فا: روشن کردن).

ضیالانماق..ziyalanmaq [تاثیرسیزائیلم] آیدین لانماق (فا: روشن شدن).

ضیالی..ziyalı [آد] آیدین دؤشونجه‌لی، آیدین (فا: روشنفکر).

ضیایی‌اردبیلی..ziyai ərdəbili [یازار] هـ ۱۳جو یؤزیلده یاشایاراق تؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

ضیایی‌مرندی..ziyai mərəndi [یازار] میرزا سید جهانگیر خان ناظم-الملک محبّی (یئکانلی) هـ۱۲۷٥ده یئکان دا آنادان اولوب، تؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

ط..t [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اون دوققوزونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین ییرمی یئددینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا: نوزدهمین حرف ترکی آذربایجانی).

طاباق..tabaq [آذ] طبق: دایاز تئشت(فا: ~. {باخ: تاباق، تاوا،تاو}.

طاباقچی..tabaqçı [آذ] طاباقدا آلوئر ائدن.

طاس..tas [اؤزل‌آذ] تاس: کبودرآهنگ(~تپهران)، ملایر (~بندی)، بازار ماسال (~کوه)، تیکان‌تپه (~طاشه کبود) ده کند آدی.

طاعون..taun [آذ، عربجه] قوسما و اسهال شکلینده تظاهر ائدن و چوخ یولوخوجو بیرخسته‌لیک آدی. ۲-قارقیش معناسیدا ایشله‌نیر"سنی-طاعون‌توتاسان"(فا: ~). **pestilence**

طاغوت..tağut [آذ] پهلوی رژیم'ینه و هر یاوا رژیم اوچون دئییلن بیر عنوان (فا: ~). **toghoot**

طاق..taq [آذ] آییک تاوان و دام، باخ: تاغ (فا: ~).

طاقت..taqət [آذ، عربجه] گوج، قووّت (فا: ~).

طاقت‌دن دوشمک..taqətdən düşmək [تاثیرسیزائیلم] گوجدن دوشمک، اوزولمک.

طاقت‌سیز..taqətsiz [صفت] تابسیز (فا: بی طاقت). **impatient**

طاقجالی‌قارا..taqcalı qara [اؤزل‌آذ] مراغا دا داغ آدی.

طاق‌کندی..taq kəndi [اؤزل‌آذ] زنجان دا کند آدی.

طاق‌مچیدی..taq məçidi [اؤزل‌آذ] باخ: قوشاچای.

طاق‌نما..taq numa [آذ] ایوان (فا: ایوان). **false arch**

طالب..tal;b [صفت، عربجه] ایستکلی، ایسته ین (فا: ~).

طالب..talıb [اؤزل‌آذ] هشتری، انزلی (~آباد)، مراغا (~خان)، اردبیل (~قیشلاقی)، جولفا (~گؤلو)، سبزوار (~ی) دا کند آدی.

طالبوف..talıbof [یازار] باخ: میرزه عبدالرحیم طالبوف.

طالع..tale [آذ، عربجه] اوغور، شانس، بخت، فلک (فا: ~).

طالع‌سیز..talesiz [صفت] اوغورسوز (فا: بی طالع). **ill-starred**

طالعی اوز چئویرمک..talei üz çevirmək [تاثیرسیزائیلم] اوغورسوزلوغا اوغراماق.

طالعی اوزونه گولمک..talei üzünə gülmək [تاثیرسیزائیلم] اوزوگولمک.

طالقان..taliqan [اؤزل‌آذ] سولدوز دا کند آدی.

طالقانرود..taliqanrud [اؤزل‌آذ] آخیش ییری: ساووج بولاق قزوین، قیزیل اوزن، (۱و۸۰ /٤ s۱۳) دا چای آدی.

طاهر..tahir [آذ، عربجه] ۱-پاک، تمیز(فا: ~) ۲-زنجان تهران، بوکان (~آباد)، قروه، قئیدار(~لو)، ساوه(~خاتون) دا کند آدی.

طاهر..tahir [اؤزل‌آذ] (۱۳٦۲ه-۱۲۷۹)ابراهیم‌طاهرشوشالی‌شاعردیر[۱۱۷].

طاهره..tahirə [آذ، عربجه] پاک، تمیز (خانم اوچون) (فا: ~).

طاهره‌خانیم‌ملکی..tahirə xanım məliki [یازار] (گونش ۱۲۹٤- ۱۳۷٥) سراب دا آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

طایفا..tayfa [آذ، عربجه] ۱-ائل، قبیله. ۲-قوهوم، یاخین‌لار (فا: طایفه).

طبّ..tibb [آذ، عربجه] خسته‌لیک‌لرین وضعیتی و توخداماسی بارده بیر بیلیم دالی (فا: پزشکی). **medicine**

طبابت..təbabət [آذ، عربجه] حکیم‌لیک (فا: ~). **medical profession**

طبّاخ..təbbax [آذ، عربجه] آشپاز (فا: آشپز). **cooker**

طبّاخی..təbbaxi [آذ، عربجه] آشپازلیق (فا: آشپزی). **cooking**

طباشکبن..tabaşbin [اؤزل‌آذ] مادآباد: آوج ده کند آدی.

طباطبایی..təbatəbayi [اؤزل‌آذ] (ش ۱۲۸۱-۱۳٦۰)علامه طباطبایی تبریزلیدیر و قرانِ کریم یورومجوسو کیمی تانینیر[۱۳۱].

طباعت..təbaət [آذ، عربجه] باسین جیلیق، یایین جیلیق (فا: ~).

طبخ..təbx [آذ، عربجه] یئمک پیشیرمه، آشپازلیق (فا: ~).

طبرستان..təbəristan [اؤزل‌آذ] باخ: تبرستان.

طبع..təbı [آذ، عربجه] ۱-شعر وموسیقی وادبیات‌دا گؤسته ریلن مئیل وهوس، ایلهام. ۲-نشر، یایین، یایین لاما (فا: ~).

طبق..təbq [آذ، عربجه] بنزه‌یه‌رک، عاینی (فا: ~).

طبق باسیم..təbq basım [آذ] فاکسی مایل (فا: فاکسی مایل).

طبق چکیم..təbq çəkim [آذ] فوتوکوپی (فا: فتوکپی).

طبقه..təbəqə [آذ، عربجه] قات، قاتمان (فا: ~).

طبل..təbl [باخ] داوول.

طبّی..tibbi [آذ، عربجه] طبابت‌له ایلگی‌لی (فا: ~).

طبیب..təbib [آذ، عربجه] حکیم، دوکتور (فا: ~). **physician**

طبیعت..təbiət [آذ، عربجه] دوغا، یارادیلیش (فا: ~).

طبیعتاً..təbiətən [ظ، ع] دوغال اولاراق، یارادیلیش جا (فا: ~).

طبیعی..təbi [صفت، عربجه] دوغال (فا: ~).

طبیعیات..təbiiyat [آذ، عربجه] دوغا بیلیم‌لری (فا: ~).

طبیل..təbil [باخ] داوول.

طرّاح..tərrah [آذ، عربجه] طرح ائدن، تاسارچی (فا: ~). **designer**

طرّاحی..tərrahi [آذ، عربجه] تاسارچی‌لیق، تاسارلاما (فا: ~). **designing**

طرّار..tərrar [آذ، عربجه] عیار (فا: ~). **impostor**

طرّار..tərrar [اؤزل‌آذ] فریدن ده کند آدی.

طراز..təraz [باخ] تاراز (فا: ~).

طراز ناهید–طراز نائین..təraz nahid-təraz nain [اؤزل‌آد] ساوه ده کند آدی.

طرازوج..tərazuc [اؤزل‌آد] تارازی: زنجان دا کند آدی.

طراقه..təraqə [اؤزل‌آد] بوُکان دا کند آدی {تاری قایا}.

طراقی..təraqi [اؤزل‌آد] تاری‌ْقایا: قُروه، بجنورد دا کند آدی.

طراوت..təravət [آد، عربجه] یئنی‌لیک، تازالیق، ساغلام‌گؤرونوش، تمیزلیک و صافلیق (فا: ~). freshness

طرح..tərh [آد، عربجه] تاسار، چیخاریم، پلان (فا: ~). plan

طرخوران..tərxuran [اؤزل‌آد] اراک شهری‌نین ٤ بخشیندن بیری‌نین مرکزی اولاراق اراک شهری‌نین ۷۲ کی‌لومتر طرفینده قرار تاپیب، نفوسو ۵۷۵۰* نفر اولاراق فارس دیلار.

طرد..tərd [آد، عربجه] قوْوما، اوزاقلاشدیرما (فا: ~). ostracism

طرز..tərz [آد، عربجه] یول یؤنتم، اوسلوب، اوصول، قورال(فا: ~).

طرزی افشار..tərzi afşar [یازار] اورومیه افشارلاریندان اوْلوب اثری دیوان طرزی افشار آدیله یاییلیب[۱٤۱].

طرف..tərəf [آد، عربجه] یان، یؤن، جهَت (فا: ~).

طُرفةالعین..türfətüleyn [ظ، ع] بیرگؤز قیرپیمیندا، گؤز آچیب یومونجا، بیرآندا (فا: آنا).

طرفدار..tərəfdar [آد] یانلی (فا: ~).

طرفدارلیق..tərəfdarlıq [آد] یانلیلیق، طرفین توُتما (فا: طرفداری).

طُرفه..türfə [ع، ص، ظ] اینجه، ظریف، گؤیچک (فا: ~).

طرلان..tərlan [اؤزل‌آد] کومْیجان دا کند آدی.

طریزآباد..tərizabad [اؤزل‌آد] اراک–طرخوران دا کند آدی.

طریق..təriq [آد، عربجه] یوْل، یؤنتم (فا: ~).

طریقت..təriqət [آد، عربجه] تصوّوف دال و قوللاریندان هر بیری، اسلام مسلک ومذهب‌لری‌نین هر بیری (فا: ~).

طریقت چی..təriqətçi [آد، عربجه] بیر طریقته باغلی اوْلان، طریقت یانلی‌سی.

طسوُج..təsuc [اؤزل آد] باخ: تسوج.

طشت..təşt [آد، فا] تئشت، لگن (فا: لگن). tub

طعام..təam [آد، عربجه] یئمک، خؤرک (فا: ~).

طعم..təm [آد، عربجه] داد (فا: ~).

طُعَم..toəm [آد، عربجه] طُعمه‌لر، رزق‌لر(فا: ~).

طُعمه..tomə [آد، عربجه] یئمک، رزق، روزی(فا: ~).

طعن..tən [آد، عربجه] قیناما، دانلاما (فا: ~).

طعنه..tənə [آد، عربجه] دانلاق، قیناق، مذّمت (فا: ~). taunting

طُغرا..tuğra [آد، عربجه] امضا، دامغا (فا: ~). royal

طغرل بگ..tuğrul bəy [آد] سلجوقلو بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵].

طُغیان..tuğyan [آد، عربجه] داشما، قایناما، قابارما، جوشما (فا: ~).

طفره..təfrə [آد، عربجه] بوْیون قاچیرما، بیر ایشه بهانه گتیرمه (فا: ~). evasion

طفل..tiəfl [آد، عربجه] اوُشاق، چوجوق.

طفولیت..tufuliyət [آد، عربجه] اوُشاقلیق، چوجوقلوق.

طُفیلی..tufeyli [آد، عربجه] آسالاق، انگل، پارازیت (فا: ~).

طلا..tələ [آد، عربجه] قیزیل، آلتون (فا: ~).

طلا..tələ [اؤزل‌آد] سالماس دا داغ آدی. {باخ: توُلا}.

طُلّاب..tüllab [آد، عربجه] طلبه‌لر، اؤیرنجی‌لر (فا: ~). scholars

طلاق..tələq [آد، عربجه] بوْشاما، بوْشانما (فا: ~).

طلایه..tələyə [آد، عربجه] قاباقدا گئدن، اؤنجول، یَزَک (فا: ~) {عربجه طلایع و طلیعه کلمه سینین تحریفیدیر}.

طلب..tələb [آد، عربجه] آلاجاق، دیله‌مه، ایستم، ایستک (فا: ~).

طلب نامه..tələb namə [آد] یازیلی ایستک (فا: ~).

طلبات..tələbat [ع، طلب چو، آ] ایستک‌لر (فا: ~).

طلبکار..tələbkar [آد] ۱–آلاجاقلی. ۲–مُدّعی (فا: ~).

طلبه..tələbə [آد، عربجه] اؤیرنجی، اؤیره‌نن (فا: ~).

طلسم..tilism [آد، عربجه] باخ: طلیسم، طلیسیم (فا: ~). talisman

طلعت..tələt [آد، عربجه] گؤروش، گؤرمه (فا: ~).

طلعت‌ایّوب‌اوف..tələt əyyubof [یازار] م۱۹۲۰ده قازاخ شهرینده آنادان اولموش، کتابلاریندان "گؤیچک، آنا وطن، اوْن آلتی، آراز، و آیری‌لارینا" اشاره ائتمک اوْلار.

طلق..tələq [آد، عربجه] هیدراتلی دوْغال منیزیوم جنسیندن اولاراق مات حالیندا سایدام ورق‌لره دئییلیر.

طُلوع..tulu [آد، عربجه] ۱–دوْغما. ۲–تؤره‌نیش، باشلانقیج(فا: ~).

طلیعه..təliə [آد، عربجه] باخ: طلایه (فا: ~).

طمّاع..təmma [آد، عربجه] طمع‌لی، آج گؤزلو (فا: ~).

طمچی..təmçi [اؤزل‌آد] رزن ده کند آدی.

طمطراق..təmtəraq [آد، عربجه] گؤسته ریش، دبده به، طنطنه، گؤرکم (فا: ~).

طمع..təmə [آد، عربجه] آج گؤزلوک (فا: ~). covetousness

طمع‌سیز..təməsiz [صفت] هیرس‌سیز (فا: بی طمع). disinterested

طناب..tənab [آد، عربجه] ایپ، سیجیم(اطناب: جمع) (فا: ~).

طنّاز..tənnaz [آد، عربجه] نازلی، ناز و ادالی (فا: ~).

طنبوُر..tənbur [آد، عربجه] بیر ساز آدی، باخ: تنبور (فا: ~). tambourine

طنَبی..tənəbi [آذ، عربجه] تالار، بؤیوک اوْتاق و سالون (فا: ~).

طنز..tənz [آذ، عربجه] ١-مزاح، آلای، شاقا، لطیفه. ٢-گوْلگو " طنز ژوُرنالی، طنز دَرلهمه سی، طنز مجموعه سی" (فا: ~). scoffing

طنطنه..təntənə [آذ، عربجه] گؤسته‌ریش، دبده به، گؤرکم (فا: ~).

طنین..tənin [آذ، عربجه] جینگیلتی (فا: ~).

طوُبا..tuba [آذ، عربجه] طوبی: جنّت ده اوْلدوغونا اینانیلان کؤکو یوخاریدا و بوداق‌لاری آشاغیدا بیر آغاج آدی، اوُغور (فا: ~). tooba

طوُبی‌نساء..tuba nisa [یازار] مالالاطوبی نسا مالالاطالب قیزی م ١٩جو یوْزیلین ٢جی یاریسیندا آنادان اوْلوب و ١٢٩٧ (م١٩١٨) ائرمنی قیرغینی زامانی شاماخی‌دا دوْنیادان گئتدی، تورکجه شعرلری واردیر[٥٢].

طوُطو قوُشو..tutu quşu [آذ، دیرگی] باخ: توُتو قوُشو، پاپاغان.

طوُطی..tuti [یازار] قاراباغ حاکیمی ابراهیم خلیل خانین اوْغلودور، آدی ابوالفتح و ١٢٥٥ هجریده وفات ائدیب، عاباس میرزا ایله چوخ یاخین اولموشدور وتورکجه فارسجا غزللری وتک بِیت‌لری وارمیش[٢٨].

طوُطیا..tutiya [آذ، عربجه] توُتیا: ١-کیمیاوی بیر مادّه، سینک. ٢-موْهوماتچی‌لارین قوُتسال سایدیقلاری هر هانسی شئی.

طوُفان..tufan [آذ، عربجه] گوجلو یئل، کوْلک‌لی بوران (فا: ~).

طوُل..tul [آذ، عربجه] اوُزون لوق، بوْی (فا: ~).

طوُلاش..tulaş [اؤزل‌آذ] خالخال دا چای آدی.

طوُلانی..tulani [آذ، عربجه] اوُزون، سوْره‌رک، چوخ اوُزون (فا: ~).

طوُمار..tumar [باخ] توُمار.

طَواف..təvaf [آذ، عربجه] قوتسال بیر یئرین چئوره‌سینه دوْلاناراق زیارت ائتمه (فا: ~).

طوالش..təvaliş [اآ، عربجه] تالیشلار، باخ: تالیش.

طواله..təvalə [اؤزل‌آذ] رزن ده کند آدی.

طَوایف..təvayif [آذ، عربجه] ائللر، طایفالار (فا: ~). tribes

طور..tur [اؤزل‌آذ] فرمهین دا کند آدی.

طوسکاچال..tuskaçal [اؤزل‌آذ] مینودشت ده کند آدی.

طول آرام..tularam [اؤزل‌آذ] مینودشت ده کند آدی.

طولگَیلان..tulgilan [اؤزل‌آذ] هشتپر ده کند آدی.

طَوله..təvlə [آذ، عربجه] آت آخوُرو، مال داوار ساخلانیلان یئر، کوْم (فا: طویله). stable

طونیان..tunyan [اؤزل‌آذ] تاروُم دا کند آدی.

طَویل..təvil [آذ، عربجه] اوُزون (فا: ~).

طویله درق..təvlədərə [اؤزل‌آذ] زنجان دا کند آدی.

طهماس‌آباد..təhmas abad [اؤزل‌آذ] تکمزآوا: زنجاندا کند آدی.

طهماسلو..təhmaslu [اؤزل‌آذ] تکمزلی: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[١٠٨].

طهماسب کندی..təhmasb kəndi [اؤزل‌آذ] ماکی دا کند آدی.

طیّاره..təyyarə [آذ، عربجه] اوچاق، اوچان داشیت (فا: هواپیما).

طیّب..təyib [آذ، عربجه] تمیز، آرین (فا: تمیز).

طیف..teyf [آذ، عربجه] بیرلشیک ایشیغی دؤزَلدن رنگلی ایشیق‌لارین هربیری (فا: ~). spectre

طیفیل..tifil [آذ، عربجه] طیفل، اوشاق (فا: طفلی).

طیفیل جییز..tifil ciyəz [آذ] فاغیر اوُشاق (فا: طفلی).

طیلیسم..tilisim [آذ، عربجه] طیلیسم: بوْیولو ایش، سئحیرلی ایش، بوْیو، اَفسون، سئحیر (فا: طلسم). talisman

طیلیسم..tilism [اؤزل‌آذ] شاه آباد-کرند دا کند آدی.

طینت..tinət [آذ، عربجه] یارادیلیش (فا: ~).

طیور..tiyur [آذ، عربجه] قوشلار (فا: ~).

ظ..z [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین ییرمینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوز ایکینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌لی حرف سایی‌لیر (فا: بیستمین حرف ترکی آذربایجانی).

ظارافات..zarafat [باخ] زارافات.

ظالم..zalim [آد، عربجه] ظُلم ائدن، قدّار (فا: ~). cruel

ظالمانه..zalimanə [صفت] آجیماسیز اوْلاراق، ظالم جاسینا (فا: ~).

ظالیمجه..zalimcə [ظرف] آجیماسیزجا (فا: ظالمانه).

ظاهر..zahir [صفت، عربجه] گؤرونوش (فا: ~). apparent

ظاهرأ..zahirən [صفت، عربجه] گؤرۆ نوشه گؤره، گؤرونوشجه (فا: ~). apparent

ظاهری..zahiri [صفت، عربجه] گؤرۆنن، گؤرونورده کی، گؤرونوشجه، بیر شئیین اوْز طرفی و ائشیک طرفی (فا: ~).

ظرافت..zərafət [آد، عربجه] اینجه‌لیک (فا: ~). elegance

ظرف..zərf [آد، دیل‌ب] حرکتین، کئیفیتین، ویا ائیلم‌ٔین اؤزل‌لیکلرینی بیلدیرین سؤز، ظرف چئشیدلری "حرکت، زامان، یئر، مقدار ظرفلری" (فا: ~). Adverb ۲-ظرف۲ (آد، عربجه) قاب، پاکئت.

ظرف‌فعل..zərf fel [آد، دیل‌ب] فعلی باغلاما (فا: ظرف فعلی). gerund

ظرفه‌عاید..zərfə aid [آد، دیل‌ب] ظرف‌له ایلگی‌لی اوْلاراق (فا: ظرفی). adverbal

ظرفیت..zərfiyət [آد، عربجه] سیْغا، سیْغیم، کاپاسیته (فا: ~). capacity

ظریف..zərif [صفت، عربجه] اینجه، خوشا گلن (فا: ~).

ظریفانه..zərifanə [ع، ظ] اینجه‌لیکله، خوشا گلن بیچیمده (فا: ~).

ظفر..zəfər [آد، عربجه] غالبیت، غلبه، اوْستون لوک، اوُدوش، اوُدقو، اوُدما (فا: ~). ۲-ظفر۱ (یازار) مرتضی‌قولوخان۱۷جی یوْزیلده شاه عاباس سارایی‌ندا وزیرلیک‌رتبه‌سینه یئتیب‌وتورکجه‌دیوانی واردیر[۲۸].

ظُلام..zülam [آد، عربجه] قارانلیق، ظُلمت (فا: ~).

ظُلم..zolm [آد، عربجه] باخ:ظوْلوم.

ظُلم آباد..zulm abad [اؤزل‌آد] اهر ده داغ آدی. چاراویماق دا چای آدی. هشتَری ده کند آدی.

ظُلمأ..zülmən [ظرف] ظُلم ایله (فا: ~).

ظُلمت..zülmət [آد، عربجه] ۱-قارانلیق، چوخ درین وقارانلیق یئر. ۲-جهالت، بیلمزلیق (فا: ~).

ظُلمکار..zülmkar [باخ] ظالم، قدّار، ظُلم ائدن.

ظنّ..zənn [آد، عربجه] سانما، سانی (فا: ~). suspicion

ظَواهر..zəvahir [آد، عربجه] دیش گؤرونوش، گؤرونوم (فا: ~).

ظولم اوْوا چایی..zülm ova çayı [اؤزل‌آد] باخ: هشتَری.

ظوْلوم..zülüm [آد، عربجه] ظُلم: حاق‌سیزلیق، قیبقی، عدالت‌سیزلیک (فا: ~). oppression

ظُهر..zohr [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گوْن‌اورْتا، گوْن-آراسی، ناهارچاغی (فا: ~).

ظُهور..zuhur [آد، عربجه] مئیداناچیخما، گؤرونمه، ظاهر اوْلما، آچیغا چیخما، اورْتایا چیخما، گرچک لشمه (فا: ~).

ظهوری..zuhuri [یازار] آغابابا ظهوری (۹۵-۱۸٤۸م) شاماخی‌دا تحصیل ائدیب وباکی‌دا وفات ائتمیشدیر توْرکجه و فارسجا شعرلری واردیر[۱۱۷].

ظهیر..zəhir [آد، عربجه] کؤمکچی، آرخا، یاور.

ظهیرآباد قوش تپه..zəhirabad quş təpə [اؤزل‌آد] آستانا دا کند آدی.

ع.. [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی بیرینجی حرفی اولاراق تورک لاتین الفباسیندا " ا ə، ائ e" ویا آپستروف شکلینده ایشله‌نیر، بو حرف سس‌سیز، کویلو وتیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا: بیست‌و یکمین حرف ترکی آذربایجانی).

عائله..ailə [آد] ائو اهلی، باخ: عایله (فا: خانواده). family

عاباچی..abaçı [صفت] عابا ساتان.

عاباس..abbas [صفت] باخ: عباس، اوزون تورشادان.

عاباس-..-abbas [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۰ آد سایماق اولار).

عاباس‌بُزرگ‌امین..Abbas büzürg əmin [یازار] (ش ۱۳۱۵-۱۳۷۷) خوی‌دا آنادان اولوبدور، بزرگ‌امین‌دن ۱٦ جلد کتاب، موسیقی شعر و آذربایجان داستانلاری باره‌ده یادگار قالیبدیر[۱۱۷].

عاباس‌جاوانشیر..abbas cavanşir [یازار] (۱۲۹۷ه-۱۲٤۷) آغداملی-شاعردیر[۱۱۷].

عاباس‌صحّت..abbas sehhət [یازار] (۱۸۷٤-۱۹۱۸) شاماخی-

شاعردیر.

عاباس‌قولو یحیوی..abbas qulu yəhyəvi [یازار] (گونش ۱۲۸۰-۱۳۵۸). اوْ آذربایجاندا بؤیوک مرثیه شاعرلریندیر[٦٤].

عاباس‌محزون‌اورمیه‌ای..abbas məhzun urmiyeyi [یازار] هـ ۱۱جی‌عصر شاعریدیر[۱٤۱].

عاباس‌میرزا..abbas mirza [اؤزل‌آد] قاجار دؤورو، قاجار روس ساوشلاریندا آذربایجانین بؤیوک کوموتانلاریندان اولموشدور،

عاباس‌واثق..abbas vasiq [یازار] ۱۸۹۸ده شبستر-شانجان شاعریدیر.

عاباسی..abbasi [آد] ۱-صفوی‌لر دؤورو شاه عاباس زامانی دؤرد شاهی‌لیک گؤموش سیککه اولاراق پول بیریمی "جیبیمده بیر عاباسی پول یوخدور". ۲-عباس ابن عبدالمطّلب سوْیوندان گلن و بغداد مرکزلیگینده اؤن آسیا و قوُزئی آفریقایا (م۷۵۰-۱۲۵۸)حؤکوم سورن سؤلاله (فا: عبّاسی).

عابد..abid [آد، عربجه] چوخ عبادت ائدن (فا: ~). returning

عابدانه..abidanə [آد، عربجه] عابد اولاراق، عابد کیمی (فا: ~).

عابر..abir [آد] یایا، بیر یولدان گئچن (فا: ~).

عاجز..aciz [ع، ص] ۱-یازیق، گؤجسوز. ۲-شاشیرمیش، نه گؤرجه‌یینی بیلمه ین آدام. Disabled ۲-عاجز۲(اؤزل آد، یازار)شیخ جلیل ادیب العلما اورومیه‌لیدیر و فتحعلیشاه زامانیندا یاشارمیش و تورکجه دیوانی واردیر[۲۸]. ۳-عاجز۳(یازار) (۱۳۵جی-قرن)محمدخلیفه‌سراب‌شاعریدیر[۱۱۷].

عاجزانه..acizanə [ظ، عربجه] خواهش ائده‌رک، عاجزاولاراق، عاجزجه سینه "من عاجزانه بو ایشین گؤرولمه سینی‌سیزدن رجا ائدیرم".

عاجل یاردیم..acil yardım [آد] ایلکین یاردیملار (فا: کمک اولیه).

عادت..adət [آد، عربجه] ۱-آلیشقی، آلیشمیش اولان هر شئی، توپلومدا اوُیولان قوُرال، تؤره، گله نک. ۲-آی باشی، قادین‌لارین هرآیدا اولان راحاتسیزلیغی، رئقل (فا: ~).

عادتاً..adətən [آد، عربجه] همن همن، سانکی (فا: ~).

عادل..adil [ع، ص] یاسالارلا تانینمیش حقی بیرینه وئرن، عدالتلی، حاققی یئرینه گتیرن "عادل محکمه" (فا: ~). fair

عادل‌ارشادی‌فر..adil irşadifər [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديرٍ[۳].

عادل بابایوْف..adil babayof [یازار] نخجوانلی یازاردیر.

عادل لشمک..adilləşmək [تاثیرسیزائیلم] عادل اولْماق(فا: عادل‌شدن).

عادلانه..adilanə [ع، فا، ظ] عدالته یاراشیر، حقجه.

عادل‌باقری‌بسطامی..adil baqiri bəstami [اؤزل‌آد] چاپیارالی چاغداش یازاردیر.

عادل‌لیک..adillik [آد] عدالت (فا: عدالت).

عادی..adi [صفت، عربجه] آیری‌لاری کیمی اولان، گؤنده کی کیمی، دوْغال وضعیتده، اولدوغو کیمی (فا: ~). ordinary

عار..ar [آد، عربجه] اوُتانما، اوتانج دوُیما، آبیر، حیا (فا: ~).

عارسیز..arsız [صفت، عربجه] اوتانماز (فا: بی عار). profligate

عارض..ariz [آد، عربجه] ۱-اوْرتاياچیخان، باش وئرن (فا: ~). ۲-(اسکی) سایبجی، باش چکن "ـِلشگر: قوشون باشچی‌سی"

عارضه..arizə [آد، عربجه] انگَبه، آخساما، چتین‌لیک، انگل (فا: ~).

عارف..arf1 [آد، عربجه]چوخ آنلاییش‌لی و سئزگی‌لی کیمسه، بیلن، قانان، باشا دؤشن، آنلاقلی (فا: ~). Gnostic ۲-عارف۲(یازار) (وفات۱۲۳۰ه)حسین‌عارف‌تبریزلی شاعردیر[۲۸].

عارف‌آباد..arif abad [اؤزل‌آد]خوی دا کند آدی.

عارفانه..arifanə [آد، ع+فا]عارفه یاراشیر، قاناجاقلی بیر بیچیمده (فا: ~).

عارف‌تبریزی..arif təbrizi [یازار]هـ ۱۲جو عصرین شاعریدیر[۱٤۱].

عارف‌مصطفی‌آغا..arif mustafa ağa [یازار]م۱۱۸۸جی ایلده قازاق ماحالی‌نین شیخلی کندیندنه آنادان اولوب، و عارف بیر شاعرمیش[۲۸].

عاریت..ariyət [صفت، عربجه]باخ: عاریه:

عاری..ari [صفت، عربجه]چیپلاق، بوش، محروم (فا: ~). devoid

عاریتاً..aritən [ظ، ع]گئچیجی اولاراق (فا: ~).

عاریتی..ariyəti [ع، صفت]اؤدؤنج، گئچیجی اولاراق آلینان هرشئی (فا: ~). borrowed

عاریه..ariyə [صفت، عربجه]عاریت: اؤدؤنج، گئچیجی اولاراق آلینان هرشئی (فا: ~). loan

عازم..azim [آد، عربجه] یوللانما، عازیم اولماق، گئتمک (فا: ~).

عاشق..aşıq [آد]وورقون، وورولموش، باغلانمیش(فا: ~) {هر چند بو کلمه‌نین عربجه عشق سؤزوندن آلینماسیندا اجماع نظر وار ولی عربجه ده چوخ اسکی اولماماسی و اؤزللیکله آشماق فعل ایله معنا یاخینلیغی اولماسی اوچون تورکجه کؤکلو اولماسی ذهن‌دن اوزاق دئییل (آشماق فعلینین بیر معناسی بیر سینیر و یؤکسک‌لیکدن گئچیب گئتمکدیر و آشیق معناجا بو ایشی گؤرور)[۱۰۵]}.

عاشق..aşiq [اؤزل‌آد]محمدبگ‌عاشق(م۱۳جوعصر)زنگلانلی-شاعردیر[۱۱۷].

عاشقانه..aşiqanə [ع+فا]سئوگی یه عاید اولان (فا: ~).

عاشق‌بستی..aşıq bəsti [یازار] (م۱۹جوعصر) کلبه‌جرلی شاعریدیر[۵۲].

عاشق‌پری..aşıq pəri [یازار](هـ۱۱۷۸-۱۸۳۳) قاراباغ عاشیق‌ایدیر[۱٤۲].

عاشق‌چنگیز..aşıq çəngiz [اؤزل‌آد](دوغوم ش ۱۳٤۰) کلئیبرلی عاشیق دیر.

عاشق‌حصار..aşıq hisar [اؤزل‌آد]ضیاآباد دا کند آدی.

عاشق‌حمایل..aşıq həmayil [اؤزل‌آد](م۱۹جوعصر)شمکیرلی خانیم شاعریدیر[۵۲].

عاشق‌ساياغی..aşıq sayağı [باخ]آشیق ساياغی.

عاشق‌ساواد..aşıq savad [یازار]شفیع قیزی گؤیجه ماحالی شاعریدیر[۵۲].

عاشق‌سونا..aşıq sona [یازار]آذربایجان عاشق لاریندانديز[۵۲].

عاشق‌رضاباهارلی..aşıq riza baharlı [آد](م۱٦-۱۷جی‌چاغ) باهارلی عاشیقدیر[۱۳٦].

عاشق‌شعری‌نین نوعلاری..aşıq şeirinin nuları [آد]قوشما، گرایلی، تجنیس، اوستادنامه، دئییشمه، مخمس، باخ: شعر نوعلاری، تؤرکجه شعرلرین (قوشقو) نوعلاری.

عاشقلار..aşıqlar [اؤزل‌آد]تورکلر آراسیندا و اؤزللیکله آذربایجاندا عاشقلار خالق موسیقیچیلری اولاراق تویدا یاسدا و چتینلیکلرده ملتله بیرلیکده اولوبلار و زامان زامان عالیم و بیلگینلر کیمی اینسانلارا یول گؤسترمک اوچون شعر قوشوبلار[۷۰، ۷۵، ۲۲۸].

عاشق‌لاماق..aşıqlamaq [تاثیرلی ائیلم]آشیق لاماق، عاشق ائتمک.

عاشق‌لیق..aşıqlıq [آد]آشیق‌صنعتی‌وایشی، اوخویوجولوق، (فا: حرفه عاشقی).

عاشق‌لیک..aşiqlik [آد]باخ: عاشیق‌لیق.

عاشق‌مصطفی..aşıq mustafa [یازار]اورمیه لی شاعردیر.

عاشق‌معشوق..aşıq məşuq [آد]بیربیرینه والئه اولان سئوگی‌لیلر.

عاشیق‌نابات..aşıq nabat [یازار](م۱۹۱٤-۱۹۷۳)نخجوانلی شاعر یدیر[۵۲].

عاشق‌واله..aşıq valəh [یازار]آذربایجان اؤنلو عاشیقلاریندانديز[۲۸].

عاشق‌هنگی..aşıq həngi [آد]عاشق ساياغی.

عاشورا..aşura [آد، عربجه]محرم آیی‌نین ۱۰ جو گونو حضرت حسین'ین شهید اولدوغو گؤن (فا: ~).

عاشق بولاغی..aşıq bulağı [اؤزل‌آد]ساوه ده داغ آدی.

عاصم..asim [آد، عربجه]ساخلایان، قورویان.

عاصم آباد..asim abad [اؤزل‌آد]کومیجان دا کند آدی.

عاصی..asi [آد، عربجه]عُصیان چی، اؤزه دوران، تابع اولمایان. ۲-عاصی۲(یازار) عبدالله‌عاصی‌م۷٤-۱۸٤۰جی‌ایللرده‌یاشامیش و گؤزل غزللر دئیبدیر[۲۸].

عاطف..atif [آد، عربجه]مهربان.

عاطف زیناللی..atif zeynallı [یازار]م۱۹۲۷ده باکی‌دا آنادان اولوب، شعر ونمایشنامه ومنظوم یاراتمیشدیر.

عاطفه‌لی..atifhli [صفت]محبت‌لی (فا: باعاطفه). affectionate

عاطل..atil [صفت، عربجه]تنبل، فعالیت‌سیز و تاثیری اولمایان، تاثیرسیز، ایشه یاراماز (فا: ~).

عاغلی (باشیندان) اوْیناماق..ağlı (başından) oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] دلی کیمی اوْلماق.

عاغلی باشینا گلمک..ağlı başına gəlmək [تاثیرسیزائیلم] آییلماق.

عاغلی باشیندا (اوْلماق)..ağlı başında (olmaq) [تاثیرسیزائیلم] آییق سایق اوْلماق.

عاغلی‌باشیندان‌چیخماق (گئتمک، اوچماق)..ağlı başından çıxmaq (getmək, uçmaq) [تاثیرسیزائیلم] ۱-آلدانماق. ۲-اویماق، گیجلمک.

عاغلی کسمک..ağlı kəsmək [تاثیرسیزائیلم] اینانماق.

عاغلیجا..ağlıca [آد] دوشونجه‌سینه گؤره.

عاغلینا باتماق..ağlına batmaq [تاثیرسیزائیلم] اینانماق.

عاغلینا گتیرمک..ağlına gətirmək [تاثیرسیزائیلم] یادینا سالماق.

عاغلینی ایتیرمک..ağlını itirmək [تاثیرسیزائیلم] دلی اوْلماق، مفتون اوْلماق.

عاغلینی باشینا ییغماق..ağlını başına yığmaq [تاثیرسیزائیلم] ایسی دؤشونمک.

عاغیل..ağıl [باخ] آخور. ۲-عاغیل؛ (آد، عربجه‹عقل›) دؤشونجه، اوس، بیلینج، ادراک (فا: عقل).

عاغیل‌چاتماز..ağıl çatmaz [صفت] آنلاشیلماز، دؤشونولمز، چؤزولمز باشا دؤشولمز (فا: غیر قابل فهم).

عاغیل‌چیلیق..ağılçılıq [باخ] اوسچولوق.

عاغیلدان‌کاسیب (کم، اسکیک)..ağıldan kasıb (kəm, əskik) [صفت] آغیل‌سیز.

عاغیل‌دریاسی..ağıl dəryası [صفت] چوخ آغیللی.

عاغیل‌دیشی..ağıldışı [آد] آغیزداکی دیشلرده ان ایچَری طرفده قرار تاپان دیشلر (فا: دندان عقل). wishdom tooth

عاغیل‌سیز..ağılsız [صفت] دؤشونمز، گیج (فا: گیج).

عاغیل‌سیزلاشماق..ağılsızlaşmaq [تاثیرسیزائیلم] شُعورسوُزحالا دؤشمک، دؤشونجه‌سیز اوْلماق، گیج‌لیگه اوُغراماق.

عاغیل کسن..ağıl kəsən [صفت] آغیلا باتان، اینانیلا بیلن (فا: معقول).

عاغیل‌لاندیرماق..ağıllandırmaq [تاثیرلی ائیلم] عاغیل‌لی اوْلماسینا چالیشماق.

عاغیل‌لانماق..ağıllanmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-آغلینی باشینا ییغماق. ۲-آغیللی اوْلماق، دؤشونجه‌لی اوْلماق (فا: عاقل شدن).

عاغیل‌لی..ağıllı [صفت] دؤشونجه‌لی، شوعورلو.

عاغیل‌لی باشلی..ağıllı başlı [صفت] یاخشی و مُناسب شکیلده ترپه‌نن.

عاغیل یانا..ağıl yana [ظ، دا] آغیل ایله، آغیل اوْزه ره.

عافیت..afiyət [آد، عربجه] اسن‌لیک، ساغلیق، ساغ اوْلما وضعیتی، جان ساغلیغی، ساغلاملیق (فا: ~).

عاق..aq [آد، عربجه] آتاآناسینی اذیت ائدن (فا: ~).

عاقبت..aqibət [آد، عربجه] سوْن، سوْنوچ، سوْنوندا (فا: ~). end

عاقد..aqid [ع، آد] باغیتچی، آنلاشما ائدنلرین هرطرفی.

عاقل..aqil [صفت، عربجه] آغیللی، اوُسلو (فا: ~).

عاقلانه..aqilanə [صفت، عربجه] آغیللی اوْلاراق (فا: ~).

عالِم..alim [آد، عربجه] عالیم: بیلگین، بیلیجی، بیلن (فا: ~).

عالَم..aləm [آد، عربجه] یئر اوْزو، دؤنیا (فا: ~). world

عالَم‌آرا..aləm ara [ع+فا، صفت] دؤنیانی بزه ین، پارلاق، گؤزل (فا: ~).

عالَم‌آشکار..aləm aşkar [ظ، ع+فا] آپ آیدین، آچیقدان آچیغا (فا: ~).

عالَم‌افروز..aləm əfruz [صفت، ع+فا] دؤنیانی بزه ین وگؤزل لشدیرن (فا: ~).

عالِمانه..alimanə [ظ، ص، عربجه] بیلگینه یاراشیر، بیلگینلر کیمی (فا: ~).

عالَمتاب..aləmtab [صفت، ع+فا] دؤنیانی ایشیق لاندیران (فا: ~).

عالَم‌شُمول..aləm şumul [صفت] بوتون‌دوُنیانی ایچینه آلان، دؤنیانی قاپسایان، دؤنیا اؤلچوسونده، ائورن سل، یوُنیوئرسال (فا: ~).

عالَم‌گیر..aləmgir [ع+فا، صفت] دؤنیانی توتان، عالمه یاییلان (فا: ~).

عالی..ali [صفت، عربجه] ان یؤکسک، ان یوخاری، اوُجا (فا: ~).

عالی‌بولاق..alıbulaq [اؤزل‌آد] سوُنقور دا کند آدی.

عالیجاه..alicə [صفت] اوُجا مقاملی (فا: ~).

عالیجاه..alıca [اؤزل‌آد] آلْیجا: خیاو دا کند آدی.

عالیجناب..alicənab [صفت، عربجه] شرفلی، بؤیوک وسایقین کیمسه (فا: ~).

عالی‌شأن..alişən [آد، عربجه] عالی گؤهر (فا: ~).

عالیشان..alışan [اؤزل‌آد] آلْیشان: قوچان؛خیاو(~سویو) دا کند آدی.

عالیم..alim [آد، عربجه] عالِم: بیلگین، بیلیجی، بیلن (فا: ~).

عالیه..aliyə [ع، صفت] اوجا، یوکسک (فا: ~) .

عام..am [آد، عربجه] آباد ائدن، عمارت ائدن (فا: ~).

عام..am [آد، عربجه] عادی آداملار، قارایاخالار(فا: ~) common

عامل..amil [آد، عربجه] ۱-ائدیم، ائیله‌مه، گؤرولن ایش، فعل. ۲-ائتمن، ائتگن، سبب، (فا: فاکتور).

عامّه..ammə [آد، عربجه] گنل، هامی، کامو (فا: ~). the public

عامیانه..amiyanə [صفت، عربجه] عوام‌لارجا (فا: ~).

عاید..aid [آد، عربجه] ایلگی‌لی، اؤچون، ایلیشکین، تعلّوقو اولان (فا: belonging ~).

عایدات..aidat [ع: عایده‌چو] اؤده نتی، گلیرلر revenues

عایدلیک..aidlik [باخ] عایدیت.

عایدیت..aidiət [آد، عربجه] ایلگی‌لی‌لیک، عاید اولما (فا: ~).

عایدیتی اوزه ره..aidiəti üzərə [ظ، عربجه] هارایا لازیم اولورسا، عاید اولدوغو یئره "عریضه‌نیز عایدیتی اوزه ره گؤنده ریلدی".

عایله..ailə [آد، عربجه] ارآرواد (قاری قوجا) و اوشاقلاردان دوزه‌لن توپلولوق، ائواهلی، بیر یئرده یاشایان آداملارین هامی‌سی. ۲-قُروپ "آیی عایله سی" (فا: ~). family

عایله آدی..aiə adı [آد] سوی آد، سوی آدی (فا: نام خانوادگی).

عایله اوجاغی..ailə ocağı [آد] عایله‌نین قالدیغی یئر (فا: خانه پدری).

عایله باخچاسی..ailə baxcası [آد] عایله‌لرین راحات‌لیقلا گئتدیک‌لری و دولاندیقلاری یئر، ایلنجه یئری (فا: محل تفریح-خانوادگی).

عایله بودجه سی..ailə büdcəsi [آد] عایله‌نی دولاندیراجاق قدر اولان گلیر (فا: درآمد خانوار).

عایله جانلی..ailə canlı [صفت] اؤز عایله سینی چوخ سئون" ~ کیشی".

عایله چی..ailəçi [صفت] اؤز عایله سینی چوخ سئون.

عایله چی‌لیک..ailəçilik [آد] اؤز عایله سینی چوخ سئومه.

عایله‌سیز..ailəsiz [صفت] عایله‌سی اولمایان.

عایله وی..ailəvi [آد] عایله‌یه منسوب "عایله وی سورون".

عایله یولداشی..ailə yoldaşı [آد] عایله‌جه تانیشیلان (فا: آشنای خانوادگی).

عایب..ayıb [آد، ع‹عیب›] اوتانیلاجاق شئی" عایب ایش". ۲-قُصور، نُقصان" بویوندا بوخونوندا عایب یوخ".

عایب‌توتماق(سایماق)..ayıb tutmaq(saymaq) [تاثیرلی ائیلم] قُصورلو و نُقصانلی حساب‌ائتمک.

عایب‌سیز..ayıbsız [صفت] قُصور و نُقصانی اولمایان.

عایب‌سیزلیق..ayıbsızlıq [آد] قُصور و نُقصانی اولماما.

عایب لاماق..ayıblamaq [تاثیرسیزائیلم] دانلاماق، قینامق.

عایب لانماق..ayıblanmaq [تاثیرسیزائیلم] دانلانماق، قینانماق.

عایبلی..ayıblı [صفت] عیبی اولان، نُقصانلی.

عایبی آچیلماق..ayıbı açılmaq [تاثیرسیزائیلم] افشا اولونماق، نُقصان‌لاری اؤزه چیخماق.

عایبی‌اؤرتولمک..ayıbı örtülmək [بلسیز ائیلم] نُقصان‌لاری‌نین اؤستو پرده‌لنمک.

عایبی‌چؤله دوشمک..ayıbı çölə düşmək [تاثیرسیزائیلم] عایبی-بؤتون‌هامی‌یا بللی اولماق.

عایبی گلمک (عایبی نا گلمک)..ayıbı gəlmək (ayıbı na gəlmək) [تاثیرسیزائیلم] اوتانماق.

عایبی‌نی آچماق..ayıbını açmaq [تاثیرلی ائیلم] نُقصان‌لارینی اؤزه چیخارماق.

عایبی‌نی اؤرتمک..ayıbını örtmək [تاثیرلی ائیلم] عایبی‌نی گیزلتمک.

عایبی‌نی اوزونه ووُرماق..ayıbını üzünə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] عایبی‌نی اؤزونه ووُروب اوتاندیرماق.

عبا..aba [آد، عربجه] بیر نوع اوزون گئییم، آخوندلار اوچون اولان بیر نوع گئییم (فا: ~).

عباچی..abaçı [آد] آبا دوزَلدن (فا: عباچی).

عبادت..ibadət [آد، عربجه] قوللوق ائتمه، اطاعت، تاپینیش، تاپینما، دُعا اوخوما (فا: ~). worship

عبادتگاه..əbadətgah [آد] تاپیناق، تاپینما یئری (فا: ~). worship

عبارت..ibarət [آد، عربجه] بیان ائتمک، بللی ائتمه، بیر مطلبی آچیقلایان نئچه سؤزون ترکیبی (فا: ~).

عبّاس..abbas [آد، عربجه] عبوس، اؤزون تورشادان، باخ: عاباس (فا: ~).

عبَث..əbəs [صفت، عربجه] گرک‌سیز، یاوا، یئرسیز، بوش، بیهوده، بوش یئره، لزوم سوز (فا: ~). vain

عبد..əbd [آد، عربجه] قول، کؤله (فا: ~). servant

عبدالاحدبهراد..əbdüləhəd behrad [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

عبدالرحمان‌دیلبازاوغلو..əbdürrəhman dilbazoğlu [یازار] م۱۸-۱۹جو عصرشاعریدیر[۲۸].

عبدالرحمان‌کواکبی..əbdürrəhman kəvakibi [یازار] هـ ۱٤جوعصرشاعریدیر[۱٤۱].

عبدالرحمن‌آغاشاعر..əbdürrəhman ağaşar [یازار] ۱۳۰جو عصر شاعریدیر[۱۱۷].

عبدالرزاق‌بگ‌دونبولو..əbdürrəzzaq bəy dünbülü [یازار] هـ ۱۳جو عصرشاعریدیر[۱٤۱].

عبدالرسول‌فنا..əbdürrəsul fəna [یازار] قاجار دؤورو شاعریدیر[۱٤۱].

عبدالعلی‌خان‌خالخالی..xalxalı əbdüləlixan [یازار] قاجار دؤورو شاعریدیر[۱٤۱].

عبدالغنی‌باکی‌لی..bakılı əbdülğəni [یازار] هـ ۱٤جو عصرشاعریدیر[۱٤۱].

عبدالقادر مراغه ای..mərağei əbdülqadir [اؤزل‌آد] آذربایجان موسیقی بیلگینی اولاراق (۱٤۳٤ – ۱۳۵۳) میلادی ایللرینده یاشاییبدیر.

عبدالله..abdılla [صفت] آللاه قوْلو، تانری قوُلو.

عبدالله-..-abdılla [اؤزل‌آد] یئرآدی(۱۰یئر)، باخ: کند، داغ، چای آدلاری.

عبدالله‌اوغلو..oğlu abdılla [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديز[۳].

عبدالاحدبهراد..behrad əbdüləhəd [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديز[۳].

عبدالله‌بگ‌دیوان‌بگی‌اوغلو..abdılla bəy divan bəyi oğlu [اؤزل‌آد] (م۱۹۳٦–۱۸۸۳) آذربایجان یازارلاریندانديز و ان اؤنملی اثری "جان یانقی‌سی"دیر.

عبدالله‌بگ‌عاصی..abdılla bəy asi [اؤزل‌آد] (ه۱۲۹۱–۱۲۵۷) شوشالی شاعردیر[۱۱۷].

عبدالله‌حیدری..abdılla heydəri [یازار] هـ ۱٤جو یوْزیلین شاعرلریندندیر[۱٤۱].

عبدالله‌شاهین–رهزن..şahin-rəhzən abdılla [اؤزل‌آد] (ه۱۲٦۲–۱۳۱۸)قاراباغ‌شاعردیر[۱٤۲].

عبدالله‌مهدوی‌تانیش..abdılla məhdəvi tanış [اؤزل‌آد] ش۱۳٤۰ده میانا–بوُداق‌بگ کندینده آنادان اوْلوب، ادبیات ساحه سینده چالیشقان شخصدیر[٦٤].

عبدالمؤمن..əbdülmömün [اؤزل‌آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

عبدالواسع‌شهیدی..şəhidi əbdülvase [اؤزل‌آد] م۱۲۷۹دازنجاندا آنادان اوْلوب، محرّر و شهیدی تخلّص‌ده‌توْرکجه‌شعرلری‌واردیر[۱٤۱].

عبدل‌آباد..abdil abad [اؤزل‌آد] جوُغاتئی، ملیکان، کبودرآهنگ، آبیک و سالماس‌داکند آدی.

عبدیللی..abdilli [اؤزل‌آد] عبدللو: صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا شاملو بیرلیگینین بیر اوْباسی سایيلیردی[۸۵].

عبدی‌بگ..əbdi bəy [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.

عبرانی..ibrani [آد] یهودی (فا: ~).

عبرت..ibrət [آد، عربجه] آغیر و پیس بیر حادثه‌دن آلینان درس، اؤیود (فا: ~). example

عبیر..əbir [باخ] عنبر.

عتبات..ətəbat [آد] آستانالار، زیارتگاهلار(فا: ~) holy places

عتبه‌الحقایق..ətəbətülhəqaiq [اؤزل‌آد] بوکتاب م۱۲جی عصر خاقانی تورکجه سیله احمد یوْکنَکی طرفیندن یازیلیب، شاعر تاشکندین قوزئیی یوکنک‌ده آنادان‌اولموش و دوْغما کوْر اویموش، کتاب ۱۰۲ دؤردلوْکدن عبارتدیر و مختلف موضوع‌لار باره سینده اؤیود شکلینده یازیلمیشدیر[٦۸].

عترت..itrət [آد] سؤی، نسیل (فا: ~). relations

عتیق..ətiq [صفت، عربجه] اسکی و قدیم شئیلر، اسکی‌تاپینتی‌لار(فا: ~. old

عتیقه..ətiqə [باخ] عتیق، کؤهنه. antique

عتیقی‌زنجانی..ətiqə zəncani [یازار] (گونش۱۲۹۰–۱۳۵۷) زنجاندا یاشاییبدیر و توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

عثمان‌اؤلن..osman ölən [اؤزل‌آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

عثمان‌ساری‌ولی..osman sarı vəli [یازار] ۱۹۰۵ ده قازاخ ماحالیندا شیخلی کندینده یوخسول بیر چوبان عایله سینده آنادان اوْلوب و چوخلو شعرلر یازیبدیر.

عثمانلی‌امپراطورلوغو..imapratorluğu osmanlı [اؤزل‌آد] قوُروجوسو: عُثمان‌قازی؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۲۹۹–۱۹۲۰؛ حاکمیت یئرلری: آنادولو، یونان، مجارستان، لهستان (بالتیک دنیزی)، مُسکووانین گؤنئیی کیْریم، قافقاز، عرب یاریم آداسی، قوُزئی آفریقا (قیزیل دنیز و آغ دنیز)، فاس/ مراکش (اطلس اوْقیانوسو)، اورْتا آفریقا، حبَشه (هیند اوْقیانوسو)؛ ارطوْغرول و اوْغلو عثمان بگ سؤیود شهرینی بیزانسلاردان آلاراق اورادا عثمانلی بگ‌لیگینی قوُردولار (۱۲۹۹م)، عثمانلیلارین بؤیوک سلطانلاریندان سلطان مراد، سلطان محمد فاتح، سلطان بایزید ایدی، سلطان محمد فاتح م۱٤۵۳ده استانبولو فتح ائتدی، عثمانلی‌لارین ایلک مرکزی بورسا اوْلاراق سوْنرالار روُمئلی، ائدیرنه، استانبول اوْلموشدور، عثمانلی سارایلاریندا اوّل‌لرده فارسجانی دیوان دفتری دیلی سئچمیشدیلر، م۱۲۷۷ده قارامان اوْغلو محمد قونیه‌نی آلدی وتورک دیلینی رسمی دیل سئچدی، عثمانلیلار زامانی رسمی دیل تورکجه ایدی لاکین فارسجا و عربجه‌نینده نفوذو چوخ‌اویدو، بو دؤنم شعر و ادبیات ایله یاناشی بیلیمسل اثرلرده تورکجه ده یازیلماغا باشلاندی. عُثمانلیلارین یئخیلیش سببی: غربده تکنولوژیک گلیشمه‌لر و توْرکلرین بوُ بیلیم‌لره زامانیندا ال تاپماماسی و – یئخیلیشین اصلی

سببلریندن اولموشدور، عثمانلیلاردان بیر گؤرونتو:

عثمانلی بوْیلاری..osmanlı boyları [آد] عثمانلیلار اوْغوز ائلی‌نین قایی بوْیونون قاراکئچیلی اوُروغونا منسوبدولار، عُثمان قازی نین باباسی ارتوُغرول قازی و اوْنوندا باباسی گوْندوزآلپ ایدی، بوُ بوُی موُغول یوْروشو زامانی اوْنلارا تابعیتدن بوْیون قاچیراراق کیتله‌لر حالیندا تورکوستاندان خوراسانا و سونرا آذربایجان و آنادولویا گلدیلر. بوُ دؤولتی قوُران قایی اوْیماقلاریندان نئچه‌سینی بئیله آد آپارماق اوْلار: آت‌چکن، قیزیل کئچیلی، هوْرزوم (خوارزم سؤزوندن)، ساروُخان، چوْبان اوْیماغی، قاراحاصار، قوُتلوبگ، حاجیلو، دانیشمندلی، آرساقلی، قاراقوْناق، نَمیراس **nəmiras**، زوُرکی **zuvki**/ آرسلانلو، ائدزَن، سیوه‌رک، بارگیروُ، کیسان، بییلیجان (بییلیگ‌بگ+ان) تورکلری؛ کرکوک بؤلگه سینده چابوُقلو، آختاچی، ایل‌تیمور، و سالدوُز تورکمنلری؛ آنادولونون منتشه بؤلگه سینده تیر آدیلا یاشایان تورک اوْخلار (بوْیلار)؛ آنادولونون قوْزان/ سیس بؤلگه‌سینده (آسلانلی، حایوانلی، حاجیلار، اوْسدوت، حامام کندلرینده) یاشایان لک و قیرینتی کوْردلر آدیلا تانینان بوْیلار (بوُ بؤلگه ده بوُ بوْیلار تورک دیلیندن باشقا دیل بیلمزلر[۲۰۹])؛ خوْی-قوْتور بؤلگه سینده تورک و کوُرمانج بوْیلاری اوْلان دوْنبولو، زازا و بوْهتی توْپلولوقلاری؛ بوُ توْپلولوقلارا باغلی و سُلیمانیه یه قدر بؤلگه-لرده یئر آلان تورک، کوْرد و کوُرمانج اوْیماقلاری: زیلان، قاراپاپاق، حایوانلی/ حئیدرانلی، جلالی، شازیلی، جَمادانلی، جیبرانلی، زیرکانلی، سیپکانلی، میلان، آدامانلی، هوْسانلی، تاکوُری، قاراکئچی، تای، میران، آرتوُشو، قایس **qays**، بَرازی، شوُکوفتی، میللی، جیرانلی؛ چیزره **çizrə**، سینجار، نازوْ، سیتاک، گؤرگیل، چَرَزفیل، فئنیک، زازارا، داشنی، بارادوْست، بانوُغی، هوُوئیدی، دیلهیران، بوْجییان، بیسیان، زوْگدییان، بَنازی؛

عثمان‌قازی..qazi osman [اؤزل‌آد] عثمانلی امپراتورلوغونون قوُروجوسو[۲۰۹].

عجایب..əcaib [آد، ص، عربجه] شاشیلاجاق شئی (فا: ~).

عجب..əcəb [آد، عربجه] شاشما، تعجب ائتمه (فا: ~). **how strange**

عجبا..əcəba [ظرف، اونلم، عربجه] گؤره سن، آیا" عجبا نییه بئیله اوْلدو" (فا: ~).

عجبشئر..əcəbşər [اؤزل‌آد] بو شهر تبریزین ۹۵ک‌گ‌ب و مراغانین ۳۵ ک‌ق‌ب طرفینده یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۲۰ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۸۵۰۰۰نفر و ۲۷۰۰۰نفرایدی (۱۳۲۰جی ایلده نفوس*٤۵۰۰نفر تورک قئید اوْلونوبدور) بؤلگه‌نین یئرآدلاری اوْچون‌مراغاشهرینه-رجوع‌ائتمک اوْلار.

عجز..əcz [آد، عربجه] یازیق‌لیق، عاجیزلیک (فا: ~).

عجله..əcələ [آد، عربجه] ۱-تلَسمه، دؤزمسوْزلوک. ۲-تلَسیک، تئز (فا: ~).

عجم..əcəm [آد، عربجه] ۱-بعضی تورکلرین اوْ بیری ائللره و اؤزل‌لیلکه فارسلارا وئردیک‌لری آد. ۲-ایراندا تورکلره وکوْرد اوْلمایانلارا وئریلن آد (فا: عجم).

عجم آشیران..əcəm aşıran [آد، عربجه] کلاسیک تورک موسیقی‌سینده بیر موغام آدی (فا: مقامی در موسیقی ترکی).

عجم بوسه‌لیک..əcəm busəlik [آد] بیرکلاسیک تورک موُغامی (فا: مقامی در موسیقی ترکی).

عجم کوْردو..əcəm kürdü [آد] بیرکلاسیک تورک هاواسی (فا: آهنگی در موسیقی ترکی).

عجملو..əcəmlu [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

عجمی..əcəmi [صفت، عربجه] ۱-عرب اوْلمایان. ۲-یاد، اؤزگه

عجمی..əcəmi [اؤزل‌آد] هشتَری و ماکی دا کند آدی {عربلر دؤنَمی غیر عربلره دئییلن آدین قالینتی‌سیدیر[۸۸]}.

عجمی کوْله بوْز..əcəmi külə boz [اؤزل‌آد] میانا دا کند آدی.

عجوزه..əcuzə [آد، عربجه] یاشلی و جادی بیلن قادین، پیس خاصیت‌لی قادین (فا: ~).

عجول..əcul [ع، صفت] چوخ تله سن، ایوه جن (فا: ~). **hasty**

عجیب..əcib [صفت، عربجه] باخ: عجبا، قریبه (فا: ~). **wonderful**

عدّ..ədd [آد، عربجه] سایی "عدّ ائتمک: سایماق" (فا: ~).

عدالت..ədalət [عربجه] توْره، هرکسه قانونلا ویاسالارلا تانینان حقی وئرمه اوصولو وایلکه‌سی (فا: ~). **unjust**

عدالت..ədalət [اؤزل‌آد] سید حسین‌خان عدالت مبارز و ترقیخوا شخص لردن اوْلاراق بیر عده قازئت "عدالت، آنادیلی، الحدید -" و کتابلارین ناشرایدی[۱۳۱].

عدالت‌پرور..ədalət pərvər [آد] عدالت سئور (فا: عدالت خواه).

عدالت‌دیوانی..ədalət divanı [آد] ملّتلر آراسیندا حقوقی مسایله یئتیشن بیر قورُوم آدی، لاهه ده اوْلان اوْلوسلار آراسی بیر محکمه و دؤولت‌لر آراسیندا‌کی حقوقی آنلاشمازلیق‌لارا باخان و یئتیشن قورُوم (فا: دیوان عدالت).

عدالت‌سیز..ədalətsiz [صفت] عدالتی اولمایان (فا: بیعدالت).

عدالت‌سیزلیک..ədalətsizlik [آد] عدالت اولماما وضعیتی (فا: بیعدالتی). injustice

عداوت..ədavət [آد، عربجه] دوُشمن چی‌لیک (فا: کین). enmity

عدد..ədəd [آد، عربجه] سایی.

عدد اوْیونو..ədəd oyunu [باخ] سایی اوْیونو.

عددِ مرتّب..ədədi mürəttəb [آد، عربجه] تام سایی (فا: ~).

عددجه..ədədcə [ع، ظ] سایی باخیمیندان (فا: عددِی).

عددی..ədədi [صفت، عربجه] سایجا، عددجه (فا: ~).

عدس..ədəs [آد، عربجه] مرجی، مرجیمک.

عدسی..ədəsi [آد، عربجه] عدسه: ۱-مرجیمک‌داناسی. ۲-لئنز، چیخینتیی‌لی اؤزئی‌لی و دَییرمی هر شئی (فا: ~). lens

عدل..ədl [آد، عربجه] عدالت‌له داورانما، عادل اولما (فا: ~).

عدل‌سیز..ədlsiz [صفت] عدالت‌سیز (فا: غیرعادلانه). peerless

عدلیه..ədliə [آد، عربجه] حقوق وعدالت ایشلرینه باخان دؤولت قورُولوشو (فا: ~).

عدلیه چی..ədliəçi [ع، تو] عدلیه ایشینه باخان کیمسه.

عدم..ədəm [آد، عربجه] یوْخلوق، هئچلیک، اؤلوم ایتیم (فا: ~).

عدمِ مرکزیت..ədəmi mərkəziət [آد، عربجه] یئرینده یؤنه تیم (فا: ~).

عدمِ مرکزیتچی..ədəmi mərkəziətçi [آد، عربجه] یئرینده یؤنه تیم جی.

عدمیّت..ədəmiət [آد، عربجه] یوْخلوق.

عدن..ədən [آد، عربجه] یئرلشمه، ساکن اولما.

عدو..ədu [آد، عربجه] دوْشمن، یاغی (فا: دشمن).

عدول..udul [آد، عربجه] قاییتما، دؤنمه (فا: ~).

عدّه..iddə [آد، عربجه] ۱-بیر سیرا، بیر نئچه "بیر عدّه تارتیشاراق بیر عدّه‌ده اونلارا باخیردی". ۲-دین جه بوْشانمیش قادینین تکرار اره گئتمه‌سی اوْچون. اوْچ آیلیق بکله‌مه‌سی (فا: ~).

عذاب..əzab [آد، عربجه] اوْزونتو، اذیت، شکنجه (فا: زجر). torture

عذاب کندی..əzab kəndi [اؤزل‌آد] آزاوکندی: خوی دا کند آدی {آزاو: آز+آو: آزلارین اوْیی، آزلارا عاید اوْوا}.

عُذر..üzür [باخ] عوْذور.

عُذرلو..üzürlü [باخ] عوْذورلو.

عرّاده..ərradə [آد، عربجه] تکرلی توپ، و مانجاناق آلتلیغی(فا: ~).

عرّاس..ərras [آد] آنقیرما {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.[۱۳۵]

عراق..əraq [آد، عربجه] ۱-آذربایجان موغام‌لاریندن بیری (فا: مقامی در موسیقی آذربایجان). ۲-باخ: ارک.

عرایض..ərayiz [آد، عربجه] عریضه‌لر (فا: ~).

عرب..ərəb [آد] سامی دیللرله تانینان خالق، اوْرتا دوْغونون گونئی و گوْنئی غربی و آفریقانین قوُزئی بؤلگه‌لرینده یاشایان خالقین آدی.

عرب .. ereb [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-سیْچما ز بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱]. {بو طایفانین کؤچموش عربلردن اولماسی ویا عرب کلمه سیله ساده‌جه آد بنزرلیگی اولماسی، و اَر سؤزیله ایلگیسی آراشدیریلمالیدیر}.

عرب-..-erb [اؤزل‌آد] عرب سؤزیله یئر آدلاری: بجنورد (~)، کرج (~آبادافشار)، آیدرویش (~پوران)، مراواتپه (~جیق)، ماکی (~کندی، ~دیزه سی)، گنبد (۳)، مرند (~کهریز)؛ خیاو، اوُرمیه، هشتَری (~لو) ده کند آدی.

عرب‌دیلینده توْرک سؤزلری..ərəb dilində türk sözləri [آد] کلاسیک عرب دیلینین ان مُحتشم اثری شکسیز کی قُران کتابیدیر، بوُ کتابدا توْرک سؤزلرینین ایشلندیگینه چوْخلو عرب سؤزلوکچولریده اشاره ائدیبلر، اؤرنک: غساق سؤزو: ایرین، ساری-سوُ و قوْخوموش‌سوُ معناسیندادیر، همین کلمه‌حدیثلرده الغسلین، غساقین، غساله شکلینده ده ایشله نیبدیر بوُ کلمه توْرکجه قوُسماق سؤزوندن قوُسوق/ قساق اوْلاراق دؤزه‌لیبدیر. عربجه‌ده ایشله‌نن غلام، غیلم، غلن (گنجلیک) سؤزلری، تورکجه اوْغلان (یئتیشگین) سؤزونون دَییشیلمیش فورماسی اوْلاراق‌الف‌حرفینین‌دؤشمه‌سیله-اوْرتایا چیخیبدیر، همچینین طلاق سؤزوده تورکجه دوُل سؤزیله ایلگیلیدیر، چوُواش تورکجه سینده توُلوق و یاقوت و شوُر تورکجه سینده توُلایاق سؤزو (دوْغوش آغری سی چکمک)، عربجه طلاق سؤزونون آیری شکلیدیر و هامی‌سینین کؤکو تورکجه توُلماق سؤزونوه قاییدیر (باخ: دوُل)؛ قُراندا ایشله‌نن هایتا (تئزگل، یوسف-سوُره‌سینده) سؤزونو تورکجه هایدی سؤزیله بیر بیلیبلر، و گئنه اوْردا ایشله‌نن دلوک (گونشین باتماسی) و طلوع سؤزونوده دلوک سؤزونه باغلایاراق هامیسینی تورکجه بیلیبلر(دالماق)؛ طلغوت (شیطان، بوُت) کلمه سی تورکجه تانقوت (قورد آللاهی) کلمه سینه باغلاییرلار؛ ابن منظور ان قدیم عرب لغتی کتاب العین (جاهلیت دؤورونه عاید) اثرینه استنادا بُئیله یازیر "الخزر جیل من الناس

خزرالعیون: خزرلر گؤزلری کیچیک و قیپیق اولان بیر جماعتدیر"، پیغمبر (ع)، بیر حدیثده "احزر العین" سؤزونو ایشله دیرکی کیچیک و قیپیق گؤز معناسینه‌دیر، بو کؤکدن خزور (دلی قانلی) سؤزوده عربجه ده ایشله نیبدیر، ماراقلیدیرکی ابن منظور خزر کؤکونو قاچماق معناسیندا سؤیله‌ییرکی تؤرکجه ده اولدوغو کیمیدیر، عرب دیلینده حزع/ تحزع فعلی نین معناسینی "گزیب-دولاشماق، قبیله سیندن گئری قالماق" دیر، ابن منظور "قضع" طایفاسینین معناسینه‌دا بونلاری سؤیله‌ییر، البته تورکجه‌نین مختلف دئییشلرینده حزَر/ کازار/ گزر سؤزلری گزمک کؤکونه باغلانیر (قاناق: اینترنت، کؤچورن محمدقضایی)، عربلرین تؤرکلرله مختلف دؤوره‌لرده تماسلارینی نظرده توتارساق بوجور آلیش وئریشلر طبیعی و دوغال ساییلیر و بیلیریک‌کی سومرلر اوزون مدت عربلرله بیرلیکده حکومت قورموشدو و سومر حکومتی آرادان گئدندن سونرا بیر عده سومرلردن عربستان یاریم آداسینین ایچلرینه دوغرو گئدیب و عربلرله قاپناشیبلاردیر، بونادا اشاره ائتمه ده یارار واردیر اسلام دؤورو ساسانی ظلموندن قاچانلار ان چوخ اسلام توپراق‌لارینا سیغینمیشدیلار و چوخلاریجا قاچانلارین بؤیوک بؤلومو غیرفارس اولاراق تؤرک اولمالاریدا سؤیله‌نیر و هرچند اونلاری فارس حکومتی سلطه‌سیندن قاچدیقلاری اوچون فارس آدلاندیرمیشدیلار، او جمله‌دن سلمان فارسی اصلینده تؤرکجه‌دیر "سالماق‌دان: ارسلان، سالار کیمی"، بو کیشی باشاراتی اوچون دایما پیغمبر (ع)ین اوزونو قیرخاردی و بو اوزدنده ایندیه کیمی ده بوتون اوز ووران‌لارا و حتی بزکچیلره سلمانی دئییرلر، سون اولاراق، تورک دیلینین عربجه سؤزلره تاثیری باره‌ده "عرب دیلینده تؤرک سؤزلری" کتابینا رجوع ائتمک اولار، بو کتابدا یوزلرجه و مشتق کلمه‌لرله بیرلیکده مینلرجه تؤرک سؤزلرینین عربجه ده ایشلنمه سینی گؤرمک اولار.

عربچیلیک..ərəbçilik [آذ] هئچ بیر لزوم و احتیاج اولمادان عرب سؤزو و افاده‌لری آذربایجان دیلینده اولان سؤزلرین یئرینه ایشلتمه و بو یولدا گؤستریلن فعالیتلره وئریلن آد.

عرب‌دوشانی..ərəbdovşanı [آذ، دیرگی] اینجه بئللی، قویروغو قوتازلی، اوزون سوو بیر حئیوان.

عربَده..ərbədə [آذ، عربجه] نعره (فا: ~). **drunken brawl**

عرب‌ساچی..ərəbsaçı [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: بومادران).

عربستان دفنه سی..ərəbistan dəfnəsi [باخ] چؤل دفنه سی.

عربشاه..ərəbşah [اؤزل‌آذ] ارؤوشه: یاستیکند و تیکان‌تپه‌ده کند آدی.

عرب‌صمغی آغاجی..ərəbəsəmği ağacı [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: طلح).

عربگیرلو..ərəbgirli [اؤزل‌آذ] بو تؤرک بویو م۱۵۲۳جی ایلده امیرعلی‌قولوبگ باشچی‌لیغی آلتیندایدی کی صفوی‌لره قاتیلدیلار. عربگیرلولار سونرالار شاملو طایفاسینا قاتیلیب و اونلارین بیر تیره‌سی حالینا گلدیلر.[۸۵]

عربلشمیش..ərəbləşmiş [صفت] عرب دیلینین ویا کولتورونون قورال‌لارینا اویموش (فا: مستَعرب، معرب). **Arabicized**

عربلو..ərəblu [اؤزل‌آذ] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳، ۱۰۸].

عربی..ərbi [آذ] عربجه.

عربی آیلاری..ərəbi ayları [باخ] هجری آیلاری.

عرش..ərş [آذ، عربجه] گؤی، اوزای (فا: ~).

عرشه..ərşə [آذ، عربجه] آچیق آلان (فا: ~). **deck**

عرشه چای..ərşə çay [اؤزل‌آذ] ارشه‌چای، ارشَق‌چای: خیاو دا چای آدی.

عرشه چی..ərşəçi [صفت] عرشه خوان: نوحه خوان.

عَرَصات..ərəsat [آذ، ع، عرصه‌چو] قیامت و قالخیش گونو، دینجه‌بوتون دیریلن اینسانلارین توپلاندیغی آلان و یئر(فا: ~).

عرصه..ərsə [آذ، عربجه] ۱-آچیق یئر، آلان، مئیدان، بوش یئر. ۲-بیر تیکینتی‌نین قاباغیندا اولان قورو یئر (فا: ~).

عرصه واعیان..ərsə və əyan [آذ، عربجه] قورو یئر و تیکینتی بیرلیکده (فا: ~).

عرض..ərz [آذ، عربجه] سؤیله‌مه، ادبله سؤیله‌مه، آچیغا چیخارما. ۲-عَرْض۲(آذ، عربجه) ۱-ائن، گئنیش‌لیک. ۲-یئر، یئر اوزو (فا: ~).

عَرَض..ərəz [آذ، عربجه] عارضه، ناخوشلوق.

عِرْض..irz [آذ، عربجه] ناموس، شرف، عفّت، حیا، آبیر (فا: ~).

عَرْضِ حال..ərzi hal [آذ، عربجه] عریضه، دیلک بلگه(فا: ~). **petition**

عرض سونما..ərz sunma [آذ] تقدیم ائتمه، اؤنونه قویما (فا: عرضه).

عُرضه..ürzə [آذ، عربجه] لیاقت، یئته‌نک، همّت (فا: ~).

عَرضه..ərzə [آذ] سونما (فا: ~). **presentation**

عرعر..ərər [آذ، عربجه] باخ: آردیج آغاجی (فا: ~).

عُرف..ürf [آذ، عربجه] زامان ایستک‌لرینه گؤره دوغان قورال و یاسالار (خالق ایچینده) (فا: ~). **custom**

عرفات..ərəfat [آذ، عربجه] عرَفه گونو حاجی‌لارین مکه‌نین یاخین لیغیندا دوردوقلاری و ناماز قیلدیقلاری یئر (فا: ~).

عرفان..irfan [آذ، عربجه] آللاهی تانیما، بیلیک (فا: ~). **knewledg**

عرفانی..irfani [صفت، عربجه] عرفانلا ایلگی‌لی (فا: ~). based on gnosticism

عرفه..ərəfə [آد، عربجه] ۱-مکه یاخینلغیندا داغ‌آدی وذی الحجّه آیی-نین ۹وندا حاجیلارین‌اوْردا دوردوقلاری گوْن. ۲-بایرام آخشامی، هر هانسی بیرحادثه‌دن قاباقکی واخت[۱] (فا: ~).

عرَق..ərəq [آد، عربجه] ۱-تر. ۲-ایچکی، آراق (فا: ~).

عرق..irq [ع› باخ: ایرق] سوْی (فا: ~). blood vessel

عرق النساء..erqunnisa [آد، عربجه] سیاتیک سینیری(فا: ~) sciatic nerve

عروُس..ərus [آد، عربجه] گلین (فا: ~).

عروُض..əruz [آد، عربجه] شعر اؤلچوسو بیلیمی، عروُض وزنی، شعر وزنی (فا: اوزان عروض).

عروج..uruc [آد] اوُجالما، یوْکسلمه (فا: ~). ascension

عُریان..üryan [صفت، عربجه] چیلپاق، لوت (فا: ~).

عریضه..ərizə [آد، عربجه] باخ: عرض حال (فا: ~).

عزا..əza [آد، عربجه] یاس، ماتم (فا: ~). mourning

عزادار..əzadar [آد] یاسلی، ماتم‌لی (فا: ~).

عزالدین..izzəddin [اؤزل‌آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

عزالدین حاجیلو..izzəddin hacilu [اؤزل‌آد] بوُ طایفا م ۱۵جی یوْزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلدیلار[۸۵].

عزب..əzəb [آد، عربجه] سوُیای (فا: ~). bachelor

عزّت..izzət [آد، عربجه] اوُلولوق، حُرمت، اِعتبار (فا: ~). honor

عزت آباد..izzət abad [اؤزل‌آد] گئرمی و ماکی دا کند آدی.

عزّت الله محمّدی..izzətulla məhəmmədi [اؤزل‌آد] ۱۳۲۱ گونش ایلی اراک بؤلگه سینین آمیره کندینده آنادان اوْلوبدور، ادبیات ساحه سینده چالیشاراق توْرکجه گؤزل شعر و نوحه‌لر دئییبدیر[٦٤].

عزّتی نفس..izzti nəfs [آد، عربجه] اؤزسایقی، اوْنور، شرف (فا: ~).

عزرایيل..əzrayıl [آد، عربجه] دینجه اینسانلارین اؤلوم واختی جانلارینی آلان ملَک (فا: ~).

عزل..əzl [آد، عربجه] ایشدن چیخارما (فا: ~).

عزم..əzm [آد، عربجه] کسین قرار، اراده، قصد (فا: ~). resolution

عزیز..əziz [صفت، عربجه] سئویملی، ایستکلی (فا: ~). dear

عزیز –..-əziz [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

عزیز ارکؤیون..əziz ərköyün [صفت] ناز و نعمت ایچینده بؤیوموش.

عزیزگِرامی..əzizgirami [صفت] چوْخ سئویملی، چوْخ ایستکلی.

عزیزله‌مک..əzizləmək [تاثیرلی ائیلم] چوْخ ایسته‌مک، نازینی چکمک، عزیز توُتماق، ارکؤیون بؤیوتمک.

عزیزله‌مه..əzizləmə [آد] تجلیل (فا: تجلیل). honorific

عزیمت..əzimət [آد، عربجه] بیر یئره دوْغرو حرکت، یوْلا چیخما(فا: ~).

عسس..əsəs [آد، عربجه] گئجه بکچی‌سی (فا: بکچی).

عسگر..əsgər [آد، عربجه] حربی قوُللوقچو، (فا: سرباز). soldier

عسگر..əsgər [اؤزل‌آد] سراب، آستارا، قوْشاچای، قوچان (~آباد)، خوی و اوُرمیه (~آبادتپه) گئرمی (خانلو)، اهر(~لو) ده کند آدی.

عسگری..əsgəri [آد، بیتگی] ایری دانالی اؤزوم نوْعو.

عسل..əsəl [آد، عربجه] بال (فا: ~).

عشاء..işa [آد، عربجه] گئجه‌نین اوّلی، آخشام دان گئجه یاری سینا قدر.

عُشّاق..üşşaq [آد، عربجه] ۱-عاشق‌لر، ووُرقون‌لار. ۲-آذربایجان موغامی (فا: ~). ۳-ملایر ده کند آدی.

عشایر..əşair [آد، عربجه] عشیره‌لر، عشیرت‌لر طایفالار (فا: ~).

عشر..əşər [آد، عربجه] اوْندابیر (فا: ~).

عِشرت..işrət [آد، عربجه] کئیف ائتمه، خوْش گئچیرمه (فا: ~).

عشرت آباد..işrət abad [اؤزل‌آد] ماهنشان، بوُیین زهرا دا کند آدی.

عشق..əşq [آد، عربجه] آشْق: سئوگی، سئوی، محبّت، سئودا، بؤیوک ایستک حسّی و دوُیقوسو، سوْنسوز باغلی‌لیق (فا: ~). love

عشق آباد..əşq abad [اؤزل‌آد] ۱-ماکی بؤلگه سینده کند آدی. ۲-توْرکمنیستان اؤلکه سینین باشکندینین آدی {توْرکمنیستان اؤلکه سینین باشکندی، آساآک/ آسکاک آدیندا بیر داغین اتگینده یئر آلیبدیر (یونانلیلارین "ش" حرفی اولمادیغی اوچون بو کلمه آشکاک اولمالیدیر)[١٦٤]، اشکانلیلار ویا پارتلار بؤیوک تورک طایفالاریندان بیرایدی و باشکندلری عشق آباد شهرینین یئرنده ایدی، اشکانلیلارین اصلی آدلاری "ارْشَک/ ارشَک، آرشاق" اولموشدور و ارساک یعنی ساکا لارین اینسانی معناسیندادیر، بو کلمه ییغجاملاشاراق اَشک سؤزونه دَیشمیشدیر (توْرکجه‌ده معمولا ایکی ساکین سس‌سیز حرف یان‌یانا گلنده بیری خفیف دئییلر و بعضا ده حذف اولار مثلا آرخلار (کاناللار) سؤز چوخ واخت "آخلار" کیمی دئییلر ویا "توْرکلر" سؤزو دئییشده "توْکلر" کیمی دئییلر) بو قورالا اوُیاراق "اَرْشَک" سؤزو گئتدیکجه "اَشْک" سؤزونه دَیشه‌رک عربجه الفباسیله اؤزونه یئنی شکیل آلمیشدی وسونرالار "عشق آباد" شکلینه گلمیشدیر، باخ: اشکانلیلار}.

عشق اوْلسون..əşq olsun [اؤنلم] تعریف مدح و آفرین یئرینده ایشله‌نیر "بوُ بؤیوک هُنَره عشق اوْلسون".

عشقباز..eşqbaz [صفت] قادین‌دوشگونو، عاشقانه ماجرالاری سئون(فا: ~).

عشقبازلیق..eşqbazlıq [آذ] محبّت‌دن و عشق‌دن دانیشما.

عشقعلی قیشلاغی..eşqəli qışlağı [اؤزل‌آذ] شام‌شَرَفه: کلئیبر ده کند آدی.

عشقعلی‌نوید(آرین)..nəvid..eşqəli [اؤزل‌آذ] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

عشقه..əşəqə [آذ، عربجه] بیر بیتگی آدی (فا: ~).

عشوه..işvə [آذ، عربجه] ناز (فا: ~).

عشیره..əşirə [آذ، عربجه] عشیرَت: اوْیماق (فا: ~).

عشیلو..əşilu [اؤزل‌آذ] قاراداغ حُسینکلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

عصا..əsa [آذ، عربجه] چلیک، ال آغاجی (فا: ~). cane

عُصاره..usarə [آذ، عربجه] اؤز سوُیو (فا: ~). extract

عَصب..əsəb [آذ، عربجه] سینیر (فا: ~).

عصبانی..əsəbani [آذ، عربجه] سینیرلی، اؤفکه‌لی (فا: ~).

عصبی..əsəbi [آذ، عربجه] سینیرلی (فا: ~). nervous

عصبی‌لشمک..əsəbiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] سینیرلنمک، سینیرلی لشمک.

عصبیت..əsəbiət [آذ، عربجه] سینیرلی‌لیک(فا: ~ nervousness

عصبی‌مزاج..əsəbi məzac [آذ، عربجه] عصبی، سینیرلی، هیسلی(فا: ~).

عصر..əsr [آذ، عربجه] ۱-دؤنم، دؤوره. ۲-یوّزیل، یوّزیللیک، قرن. ۳-آخشام چاغی، گوّن اوْرتا سوْنراسی (فا: ~).

عصمت..ismət [آذ، عربجه] ناموُس، غیرت و پاک‌لیق، باغیشیم(فا:~).

عصمت‌ایسپیستی..ismət ispisti [یازار] قاراقوْیونلولار دؤورو (۷۸۰ه‍-۸۷٤) تبریزده یاشامیش و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

عصمت‌سیز..ismətsiz [صفت] ناموس سوز (فا: بی عصمت). unchaste

عُصیان..üsyan [آذ، عربجه] باش قالدیرما، آیاق لانما(فا: ~).

عضلات..əzulat [آذ] قاسلار (فا: ~). muscles

عضلانی..əzulani [صفت] قاسلا ایلگی‌لی (فا: ~). muscular

عَضُله..əzulə [آذ، عربجه] قاس (فا: ~). muscle

عُضو..üzv [آذ، عربجه] عوّضوّ: ۱-اوّیه ۲-اوْرقان member

عُضوی..üzvi [آذ، عربجه] اورقانیک (فا: .)

عطا..əta [آذ، عربجه] باغیش، ارمغان وئرمه (فا: ~).

عطّار..əttar [آذ، عربجه] عطیر ساتان، باهاراتچی (فا: ~).

عطارد..utarəd [آذ، عربجه] مرکور گزه‌ینی(فا: ~) mercury

عطّاری..əttari [آذ، عربجه] باهاراتچیلیق (فا: ~). grocery

عطالت..ətalət [آذ، عربجه] تنبل‌لیک، بوش دوُرما (فا: ~).

عطر..ətr [باخ] عطیر perfume

عطریات..ətriat [ع، عطر چو] عطیرلی ماده‌لر (فا: ~).

عطش..ətəş [آذ، عربجه] سوُسوزلوق، برک سوساما (فا: ~).

عطشان..ətşan [صفت] سوُسوز (فا: ~). thirsty

عطف..ətf [ظ، ع] یؤنَلْتمه، قاییدیش (فا: ~). inclination

عطوفت..utufət [آذ، عربجه] مهربانلیق (فا: ~).

عطیر..ətir [آذ، عربجه] گؤزل‌ایی، رایحه، چیچکلردن آلینان‌سوُ (فا: عطر).

عطیر چیچگی..ətir çiçəyi [آذ، بیتگی] ساردونیا گیللردن، یاپراقلاری گؤزل قوخولو، چوْخراق ائولرده بئجه ریلن، چیچک‌لری توّرلو رنگلی بیر بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گل). pelargonium radicula , geranium

عطیر شاه..ətirşah [آذ، بیتگی] باخ: عطیر چیچگی.

عطیر عنبر..ətir ənbər [آذ] باخ: عطیر.

عطیرچیلیک..ətirçilik [آذ] عطّارلیق (فا: عطّاری). grocery

عطیرله‌مک..ətirləmək [تاثیرلی ائیلم] عطیر ووُرماق، عطیر سپمک.

عظمت..əzəmət [آذ، عربجه] اوُلولوق، بؤیوک لوک (فا: ~). greatness

عظمت‌لی..əzəmətli [صفت] بؤیوک (فا: باعظمت). great

عظیم..əzim [صفت، عربجه] بؤیوک (فا: ~).

عظیم الجثه..əzimüccüssə [صفت] جثّه‌لی (فا: ~). huge

عظیم الشأن..əzimüşşən [آذ] اوُلو (فا: ~). great

عظیم خانلی..əzim xanlı [اؤزل‌آذ] سوُلدوز دا کند آدی.

عظیم..əzim [اؤزل‌آذ] عظیم آباد: اهر ده کند آدی.

عفاف..ifaf [آذ، عربجه] صافلیق، تمیزلیک (فا: ~).

عفّت..iffət [آذ، عربجه] صافلیق، تمیزلیک (فا: ~).

عفریت..ifrit [آذ، عربجه] مثل‌لرده کؤتو یاراتیق، کؤتو و قوْرخونج جین، ابلیس، شئیطان (فا: ~).

عفریته..ifritə [آذ] مثل‌لرده کؤتو و قوْرخونج دیشی یاراتیق.

عفو..əfv [آذ، عربجه] بیر سوچ و یانلیش‌لیق و خطانی باغیشلاما، جزا و قصورو باغیشلاما، باغیش (فا: ~). forgiveness

عفو ائتمک..əfv etmək [تاثیرلی ائیلم] باغیشلاماق (فا: عفو کردن).

عفو ائدیلمه..əfv edilmə [آذ] باغیشلانما، باغیشلانیش، باغیش (فا: بخشش).

عفو دیله‌مک..əf diləmək [تاثیرلی ائیلم] باغیشلانما ایسته‌مک.

عفونت..ufunət [آد، عربجه] ایرین، جراحت، پیس قوخولو، پیس قوْخو (فا: ~). puterfatction

عُفونی..ufuni [صفت] بوُلاشیجی (فا: ~). infectious

عفیف..əfif [ع، ص] تمیز، ناموسلو، عفتلی (فا: ~). chaste

عفیفه..əfifə [آد، عربجه] عفت‌لی، سایقی دیر (قادین) (فا: ~).

عقاید..əqaid [ع، عقیده چو] اینانج‌لار، اینام (فا: ~).

عقد..əqd [آد، عربجه] ۱-باغ، دویون ۲-باغیت، نکاح، آنلاشما(فا: ~).

عُقده..uqdə [آد، عربجه] ۱-کینه. ۲-دؤیون (فا: ~).

عقرب..əqrəb [آد، دی، عربجه] ۱-چایان، هؤرومجک سوْیوندان، ایستی و نملی یئرلرده یاشایان قویروغوندا زهیرلی اینه‌سی اوْلان scorpio ۲-فلکی بوُرجلاردا ترەزی ایله یای آراسیندا اوْلان بوُرج (فا: نام برجی از بروج فلکی).

عقرب چیچگی..əqrəb çiçəyi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: گل).

عقربلر..əqrəblər [آد، دیرگی] چایان‌لار.

عقربه..əqrəbə [آد، عربجه] ۱-عقرب کلمه‌سینین مؤنثی ۲-دقیقه، ساعات و ثانیه‌لری گؤسترن قوْلجوق، ساعات قوْلجوغو.

عقل..əql [آد، عربجه] اوُس، آغیل (فا: ~). intellect

عُقَلا..üqəla [آد، عربجه] آغیل‌لی‌لار (فا: ~). wisely

عَقْلاً..əqlən [ظ، ع] آغیلا گؤره (فا: ~).

عقلی..əqli [ع، صفت] آغیلا اساس لانان، ذهنی (فا: ~).

عقلیون..əqliun [آد] اوُسچولار (فا: ~). retionalists

عقلیه..əqliə [ع، آد] اوُسچولوق.

عُقوبت..uqubət [آد، عربجه] جزالاندیرما، عذاب‌وئرمه. requital

عقیده..əqidə [آد، عربجه] اینانج، بیرشئیه اینانارق باغلانیش، اینام (فا: ~).

عقیق..əqiq [آد، عربجه] قیمت‌لی بیر داش آدی (فا: ~).

عقیل..əqil [آد، عربجه] عاغیل‌لی (فا: ~).

عقیل آباد..əqil abad [اؤزل‌آد] اراک-سربند دا کند آدی.

عقیم..əqim [آد، عربجه] ۱-قیسیر، وئریمسیز، دؤل وئرمه ین barren. ۲-(مج) سوْنوج سوز، باشاری‌سیز (فا: ~).

عکّاس..əkkas [آد، عربجه] عکیس‌سالان، فوْتوقرافچی photographer

عکاسی..əkkasi [آد] عکیس سالما ایشی (فا: ~). photography

عکس..əks [آد، عربجه] عکیس، بیرشئیین ایشیق‌شُعالارینین سیْنماسی سوْنوجو پارلاق سطحه دؤشن شکلی، یانسیما، یانکی(فا: ~).

عکس العمل..əksüləməl [آد، عربجه] تپگی، رئاکسیون (فا: ~).

عکسینه..əksinə [ظ، عربجه] ترسینه، قارشیت اوْلاراق، ضدّینه(فا: بر عکس).

علائق..əlaiq [عربجه] ایلگی‌لر (فا: ~). interests

علاالدین..əlaəddin [اؤزل‌آد] سراب دا داغ آدی.

علاج..əlac [آد، عربجه] داوا، درمان، توخداج (فا: ~).

علاحدّه..əlahiddə [صفت، عربجه] آیری، باشقا (فا: ~).

علارود..əlarud [اؤزل‌آد] تاروُم دا کند آدی.

علّاف..əllaf [آد، عربجه] تاخیل آلیب ساتان.

علاقه..əlaqə [آد، عربجه] ایلگی، باغلیلیق(فا: ~) attachment

علاقه جنبان..əlaqə cunban [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

علاقه دار..əlaqədar [صفت] ایلگی‌لی، باغلی‌لیغی اوْلان.

علامات..əlamat [آد] علامت‌لر (فا: علامت ها). marks

علامت..əlamt [آد، عربجه] بیلرتی، ایز، ایم، نیشان، اشارت (فا: ~).

علامت اختصاری..əlamti ixtisari [آد] قیسسا بلیرتی (فا: ~). symbol

علّامه..əllamə [صفت، عربجه] درین‌بیلگی‌سی‌اوْلان، بیلمن (فا: ~).

علّامه طباطبایی..əllamə təbatəbai [اؤزل‌آد] (ش ۱۲۸۱-۱۳۶۰) تبریزلیدیر، تبریز و نجفده درس‌لرین بیتیریب، اجتهاد مقامینا یئتیردی، تفسیر المیزان، اصول فلسفه اوْنون معروف کتابلاریندان‌دیری.

علّامه‌لیک..əllaməlik [آد، عربجه] علّامه اوْلما، بیلیجی‌لیک.

علاوه..əlavə [صفت، عربجه] بیر شئیین آرتیغی، اوّسته‌لیک (فا: ~).

علایی..əlai [اؤزل‌آد] گنبد ده کند آدی.

علّت..illət [آد، عربجه] ندن، سبب (فا: ~).

علّت‌ومعلول..illətu məlul [آد] ندن و اتگی (فا: ~). cause and effect

علَف..ələf [آد] اوْت (فا: ~).

علَفیات..ələfiat [آد] اوْت دان دوزلمیش داوا درمان (فا: ~).

علَم..ələm [آد، عربجه] بایراق، پرچم (فا: ~).

علَم..ələm [اؤزل‌آد] بوُکان، ماهنشان و آستانادا کند و زنجاندا داغ آدی.

علِم..elm [آد، عربجه] عیلیم ilim: بیلیم (فا: ~).

عُلَما..üləma [ع، عالم چو] بیلگین‌لر، بیلمن‌لر (فا: ~).

عَلَمدار..ələmdar [ع+فا] بایراقچی، اوْندر (فا: ~). ۲- (اؤزل‌آد) خیاو، ملایر و مرند ده داغ آدی. ۳- جوُلفانین گونئی اینده وگرگر شهرینه یاپیشقلی شهر آدی، بوُ شهرین آدی گرگر'له بیرلیکده هادی شهر آدینا دَییشیلیبدیر.

علمی..elmi [آد، عربجه] بیلیمسل (فا: ~).

علَناً..ələnən [آد، عربجه] آچیقدان آچیغا، هرکسین گؤزو اؤنونده، گیزلتمه‌دن، آچیقجا (فا: ~).

علنی..ələni [صفت، عربجه] آچیق، اوْرتادا (فا: ~). open

علنیت..ələniət [آد، عربجه] آچیقلیق، آچیق اوْلما وضعیتی (فا: ~).

علوفه..ulufə [آد، عربجه] اوْت علف (فا: ~).

عُلوم..ulum [آد، عربجه] علم‌لر، بیلیم‌لر. (فا: ~) sciences

عُلوی..olvi [صفت، عربجه] یوکسک، اوجا، قوتسال (فا: ~) .

عُلویت..oloviət [آد، عربجه] یوکسکلیک، اوجالیق (فا: ~).

علی..əli [آد، عربجه] یوکسک‌مرتبه‌لی، بؤیوک، شیعه‌لرین ایلک امامی‌نین آدی (فا: ~).

عِلّی..illi [صفت، عربجه] ندن سل (فا: ~).

علی-..-əli [اؤزل‌آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲۰ آد سایماق اوْلار).

علی‌آباد..əli abad [اؤزل‌آد] گُلستان اوُستانی شهرلریندن اولاراق ش۱۳۸۵ده گنل‌لیکده ۱۲٦۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ٤۷۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، بوُ شهرده چوْخلو تؤرک و تؤرکمن یاشماقدادیر.

علی‌آقا کؤرچایلی..əliağa kürçaylı [یازار]م۱۹۲۸ده کؤر چایی‌نین کناریندا کورقاراقاشلی کندینده آنادان اولموشدور، و چوخلو شعر و ماهنی شعری دئمیشدیر.

علی‌آقا واحد..əliağa vahid [یازار](ه۱۳۸۵-۱۳۱۲)م۱۸۹۵ده باکی ماحالی ماساچیر کندینده آنادان اوْلوب، چوخ گؤزل و درین معنالی تورکجه دیوان بوراخمیشدیر، علی‌آقاواحدین چاغداشلاری اونا فُضولی یادگاری دئمیشلر، شعرلریندن اؤرنک: " سئوگیلیم عشق اولماسا وارلیق بوتون افسانه دیر، عشقدن محروم اولان اینسانلیغا

بیگانه‌دیر[۱۱۷]. "باخ: غزل.

عُلیاحضرت..ülyahəzrət [آد] شاه خانیمی و قیزلارینا وئریلن بیر عنوان (فا: ~). her majesty

علی‌اکبر غافل..əli əkbər ğafil [اؤزل‌آد](ه۱۳۰۹-۱۲۳۳)شاماخی-شاعریدیر[۱۱۷].

علی‌الحساب..ələlhesab [آد] اؤنجه‌لیک، اؤن اؤدمه (فا: ~). in part payment

علی‌الخُصوص..ələlxusus [آد، عربجه] اؤزل‌لیکله، انچوخ(فا: ~) in particular

علی‌الدوام..ələddəvam [ظرف] سوره‌رک (فا: ~). all the time

علی‌السوَیه..ələssəviə [ظرف] برابر، ائشیت (فا: ~). equally

علی‌الطلوع..ələttulu [ظرف] گون دوغاراق (فا: ~). at dawn

علی‌الظاهر..ələzzahir [ظرف] ظاهرا، آچیقجاسی (فا: ~). appearance

علی‌اللاهی..əliəllahı [آد، عربجه] مسلمان طریقت‌لرینده بیری (فا: ~).

عَلیان..əlyan [اؤزل‌آد] آلیان: سوُلدوز دا کند آدی.

علی‌اَیّحال..əlaəyyuhal [ظ، عربجه] ایندی،بوجورلو کله (فا: ~). yet

علی‌بایراملی..əli bayramlı [اؤزل‌آد] قوزئی آذربایجان‌شهریدیر.

علی‌بابالو..əli babalu [اؤزل‌آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

علی‌بگلی..əli bəgyli [اؤزل‌آد] توْووز'دا کند آدی[۲٤۰].

علّیت..illiət [آد، عربجه] ندن سل‌لیک (فا: ~). causality

علی‌توده..əlitudə [یازار](دوْغوم: م۱۹۲٤)اردبیللی یازاردیر.

علیرضاحضرتی–ناعمی..əliriza həzrəti-naimi [اؤزل‌آد] ش۱۳۵٦دا سراسکند-باردآغاجی کندینده آنادان اوْلوب، تؤرکجه شعر و نوحه-لر دئییبدیر[٦٤].

علی‌بگ‌حسین‌زاده..əlibəy hüsenzadə [آد] بؤیوک تورک بیلگینی چوْخ دَیرلی ایشلرین و خدمت لری‌نین یانیندا فیوضات وفیوضاتچی‌لار درگی‌سینی یاییناماقلا آذربایجان ادبیاتیندا بؤیوک ایز بوراخمیشدیر، بو درگی ۱۹۰٦ نوامبردان ۱۹۰۷ اکتبرا قدر ۳۲

نُمره چیخمیشدیر.

علی‌بگ‌قالاسی..əlibəy qalası [اؤزل‌آد] قاراداغ قالالریندادیر.

علی‌خلیل‌اوْغلو..əly xəliloğlu [یازار] هـ۷جی عصرده علی‌خوارزمی نین یوسف زلیخاسینا بنزر بیر روایتی شعره چکیبدیر، یوسف‌زلیخا اثرینین شعریت اؤزللیکلری یؤکسک اوْلاراق هجا وزننده سؤیله نیبدیر" بیرسؤزه باشلیالوم.اوّلین آللاه دئیو.هم عنایت ائده اوْل. فضل بسم‌الله‌دئیو. " [٦۸].

علی‌خوارزمی..əli xarəzmi [یازار] بوُشاعر م۱۲۳۳ده" قصه‌یوسف" اثرینی یازیبدیر، آذربایجان‌دیلچی‌وتاریخچی‌لری بوُاثری آذربایجان تؤرکجه سینه منسوب بیلیرلر، البته تاتار و تؤرکمن دیلی اوُزمانلاریدا اوْ دیللره عاید اوْلماسینی ساووُنورلار[۲۸، ٦۸].

علی‌رحمانی–درویش..əli rəhmani-dərviş [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علیرضانوری‌پشتگل..əliriza nuri poştgöl [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علیرضاصرّافی..sərrafi əliriza [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديـر[۳].

علی‌رضایی..əli rizai [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علی‌رَغم..əlarəğm [ظ، عربجه] بونون ترسینه،ترسینه اولاراق (فا: ~).

علیشاه..əlişə [یازار] خواجه علیشاه ابن بکرین اوغلو هـ٦٤٤ ده تبریزده مهادمعین محله‌سینده دونیایا گلیب و ۲۵ یاشینا قدر همان محلده حامامدا دللاک‌لیق ائدیردی، سونرالار زرگر توکانی آچاراق و ایشی بؤیوده‌رک اولجایتونون دربارینا یول تاپیر و وزارته یئتیریر، اولجایتونون اؤلوموندن سونرا ابوسعیدین خاقانلیق زامانی یئنه وزارت ده قالیر و بوایلده ارکی دوزلتمک‌له بؤیوک بیلیم و فرهنگی مجموعه بانی‌سی اولور، علیشاه هـ۷۲۳ ده وفات ائدیر، باخ: تبریز.

علیشاه‌عوض..əlişahəvəz [اؤزل‌آد] تهران یاخینلیغیندا بیر توّرک شهری.--علیشاه‌عوض بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: آدران/ آدیْران (۱۷ک‌گ ٭۱۲۰۰/ ی‌تو)، ابراهیم‌آباد(۲ک‌گد ٭۱۷۰/ ی‌تو)، اسماعیل آباد (۲۲ک‌گد ٭۱۲۰/ ی‌تو)، امامزاده باقر (۳۰ک‌گد ٭۱۲۰)، انجم آباد (۱۳ک‌گد ٭٥٦۰/ ی‌تو)، اوُرین (۱۷ک‌گ ٭۱٦۰/ ی‌تو)، بَکه(۱۰ک‌گد ٭۲۹۰/ ی‌تو)، پیغمبر (۱٤ک‌گ ٭۱٦۰/ ی‌تو)، حسن آباد (۷ک‌گ ٭٦۰)، حسین آباد یئنگیجه (۱٤ک‌گ ٭۱۳۰/ ی‌تو)، حصار زیرک (۳ک‌گ ٭۳۰۰/ ی‌تو)، حصارساتی(۱٤ک‌گد ٭٤۲۰/ ی‌تو)، حصار شالپوش (۱۱ک‌گد٭٦۰)، حصارچوپان (۲٤ک‌گد ٭۲۱۰/ ی‌تو)، حصارمهتر (۱٦ک‌گ ٭۲۵۰/ ی‌تو)، خیرآباد (۲۱ک‌گد ٭۱۵۰/ ی‌تو)، ده شاه (علیا و سفلی) (۱۵-۱۱ک‌گد ٭۳۸۰/ ی‌تو)، دهَک (۱۷ک‌ب ٭۱۳۰/ ی‌تو)، دینارآباد (۳ک‌گد ٭۱٦۰/ ی‌تو)، رازمره (۱۱ک‌گ ٭۷۰/ ی‌تو)، رُباط کریم (۲٤ک‌گ ٭۲۵۷۰/ ی‌تو)، رنگرز (۱۲ک‌گد ٭۱۰۰۰/ ی‌تو)، سلطان‌آباد (۲٤ک‌گد ٭٤٦۰/ ی‌تو)، سلیمان آباد (۲۲ک‌ب ٭۱۱۰/ ی‌تو)، سیغیرچین (۱۱ک‌گد ٭۳۵۰/ ی‌تو)، شش امیریه (۲۷ک‌ب ٭۲۳۰/ ی‌تو)، شهسواری (۱۱ ک‌گ ٭۲۷۰/ ی‌تو)، شهنام (۱۲ک‌ق‌ب ٭۲۰۰/ ی‌تو)، علی‌آباد (۱۰ک‌گ ٭۲۳۰/ ی‌تو)، فردوس (۵ک‌گ ٭۷٦۰/ ی‌تو)، قالاحسن خان (۸ک‌ق‌د ٭۸۷۰/ ی‌تو)، قبچاق (۱۲ک‌ب ٭۱۱۰/ ی‌تو)، قجرآباد (۷ک‌گد ٭۳۵۰/ ی‌تو)، قجرخالصه(۱۵ک‌گد ٭۱۳۰ / ی‌تو)، قارا-تپه (۳ک‌د٭۱۰۰/ ی‌تو)، قندشاه (۱۲ک‌گد ٭۱۷۰/ ی‌تو)، قوْشاقیشلاق (٦ک‌ب ٭۹۰/ ی‌تو)، قوُشچو (۵۱ک‌ب ٭۹۰/ ی‌تو)، قیشلاق ازیک (۲۰ک‌گد ٭۱۰نفر)، کاظم آباد امیر حشمت (۱۵ک‌گ ٭۷۰/ ی‌تو)، کبودین (۱۱ک‌گد ٭۲۵۰/ ی‌تو)، کرشته یاخین‌لیغیندا، نفوس ٭۱۸۰۰/ ی‌تو)، کله (۲٤ک‌گد ٭۱۳۰/ ی‌تو)، کوّردامیر (٤ک‌گد ٭۸۸۰/ ی‌تو)، کوّردزاز (۳ک‌گد ٭٤۹۰)، کهنز (۳ک٭۳۵۰/ ی‌تو)، لم آباد (۷ک‌ب ٭۲۳۰/ ی‌تو)، محمودآباد (۱٤ک‌گ ٭۳۱۰/ ی‌تو)، مزرعه سلیمانبگی (۱۲ک‌گد ٭۱۷۰/ ی‌تو)، ملارد(٦ک‌ب٭۹۷۰/ ی‌تو)، منجیل آباد (۱٤ک‌گ٭۸۹۰)، مهرآزین (۸ک‌گد ٭۱۹۰/ ی‌تو)، مهرچین (۹ک‌گد ٭۲۳۰/ ی‌تو)، میمون آباد (۳٦ک‌گد ٭۳۸۰/ ی‌تو)، وجه‌آباد (۱۸ک‌گد ٭۵۷۰/ ی‌تو)، ورامینک (۱۰ک‌د ٭۱۲۰/ ی‌تو)، ویره (۷ک‌گ ٭۲۵۰/ ی‌تو)، همدانک (۱۸ک‌گد ٭٦۰/ ی‌تو)، یئنگیجه (۱٤ک‌گ ٭۹۰/ ی‌تو)

علی‌شُجاع..əli şuca [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علیشیرنوایی..əlişir nəvai [آد، یا] باخ: امیرعلیشیرنوایی.

علی‌صدری..əli sədri [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علی‌فطرت..əli fitrət [یازار] گ۱۲٦۹دا تبریزده آنادان اولوب "بوم وبلبل، دیوان فطرت" کتابلاری بیزه قالیبدیر.

علی‌قنبری..əli qənbəri [اؤزل‌آد] ش۱۳۳۸ده چاراوْیماق- قیْرخ بوُلاق کندینده آنادان اولوبدور، توّرکجه شعرلری واردیر[٦٤].

علی‌قوُردلو..əliqurdlu [اؤزل‌آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

علی‌قوُشچو..əliquşçu [یازار] بؤیوک عالیم اولاراق نئچه یوّزیل اؤنجه آی کوره سینین شکیللری حاققیندا و بوگونکو بیلگی‌لرله اویقون اولان دیرلی کتاب یازیبدیر، علی‌قوُشچو اؤنجه‌لر اولوغ بگین قوُش بئجه‌رندایدی و سوْنرالار ذکی اولدوغو اوّچون مقامی آرتاراق گؤی-بیلیمجی مقامینا چاتدی[۱۲].

علی‌قیشلاقلی..əli qışlaqlı [اؤزل‌آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علیک السلام..əleykəssəlam [ع، با] سلام اولسون، سلام وئرمه جوابی (فا: ~).

علی‌کریم..əlikərim [یازار] (کریموف علی پاشا اوْغلو): م۱۹۳۱ده گؤیچای شهرینده آنادان اولوب و ۱۹۲٦دا وفات ائدیبدیر، کتابلاریندان: "ایکی سئوگی، اوّچونجو آتلی".

علیل..əlil [آد، عربجه] سقَط، چولاق، خسته‌لیک‌لی (فا: ~). sickly

علی‌مشکینی..əli mişkini [اؤزل‌آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديـر[۳].

علی‌موسی‌زاده-ثاقب..əli musazadə-saqib [اؤزل‌آد] مراغالی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علی‌میسیو..əli misiyo [اؤزل‌آد] آذربایجانین تایسیز کیشی‌لریندن و مشروطیت انقلابی‌نین بؤیوک باشچی‌سی اولان علی میسیو ۱۲٤۵

گؤنش ایلینده تبریزده آنادان اولدو، علی میسیو اوچ اوغلونو انقلاب یولوندا فدا ائتدی، بوُ شخص انقلابین بایراقچی‌لاریندان اولاراق ماهر تئوریسین کیمی تانینیردی، و تبریزده غیبی مرکزی‌نین باشیندا یئر آلاراق ایرانین سوسیال‌دموکرات تشکیلاتی‌نی قوردو، بوُانقلابچی پهلویچی شوویینیستلر واسطه‌سیله مسموم اولاراق شهید اولدو.

علی‌نشانی..əli nişani [اؤزل‌آد] قازاخلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

علی‌نظمی..əli nəzmi [یازار] (ش ۱۲۵۵-۱۳۲۵) گنجه‌نین سراب کندینده آنادان اولموش، مختلف درگی‌لرده مقاله و شعر یازیبدیر.

علی‌ولیئف..əli vəliyef [یازار] م۱۹۰۳ده آغدو (ایندی ارمنستان جمهوریه تینده) بیر یوخسول عایله‌ده دونیایا گلدی، بوکندین اهالی‌سی ۱۹۰۵، و ۱۹۸۱ ده داشناق‌لارین هجوموندا بؤیوک رشادت گؤسترمیشلر، علی ولیئف چوخلو حیکایه‌لر و اثرلر یارادیبدیر.

علیه..əleyh [آد، عربجه] قارشی، قارشیت، ضد (فا: ~). hpon him

علیه..əliə [اؤزل‌آد] اَلیه: اوُرمیه ده کند آدی.

علی‌هذا..əlahaza [ظ، عربجه] بوُ اؤزدن، بوُندن‌له (فا: ~).

علی‌یئکانلی..əli yekanlı [اؤزل‌آد] مرندلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

عماد..imad [آد، عربجه] داياق، دایاناق یئری (فا: ~).

عماد..imad [اؤزل‌آد] خوی دا کند و داغ آدی.

عمارت..imarət [آد، عربجه] ۱-بؤیوک تیکینتی، سارای. buildings ۲-بایندیرلیق (فا: ~).

عمارت..imarət [اؤزل‌آد] قوچان دا کند آدی.

عمارت ملای انار..imarət mulay ənar [اؤزل‌آد] کازرون-کنارتخته دا کند آدی.

عمارتلو..imarətli [اؤزل‌آد] گئرمی خیاو دا کند آدی.

عُمّال..ümmal [آد] عامیللر، ایشچی‌لر، گؤرولیلر، بیرینین ایشله ین‌لری (فا: ~). agents

عَمّامه..əmmamə [آد، عربجه] مالالارین باشلارینا ساردیقلاری پارچا (فا: ~).

عُمّان..ümman [آد، عربجه] آنادنیز، اوقیانوس (فا: ~).

عمان..əman [اؤزل‌آد] آمان: رزن ده کند آدی.

عم‌اوغلو..əmoğlu [آد] بیرینین‌عمی‌سینین اوغلو (فا: پسر عمو). cousin

عمد..əmd [آد] قصد، نیت (فا: ~). intention

عمداً..əmdən [ظرف] قصدا (فا: ~). intentionally

عُمده..ümdə [صفت، عربجه] باشیلجا، گنل لیکله (فا: ~). chief

عمده التجار..ümdətüttüccar [آد] توپدان ساتیجی (فا: ~). chief merchant

عمده‌ساتیجی..ümdə satıcı [آد] توپدان‌ساتیجی wholesaler

عُمرر..omr [آد، عربجه] باخ: عؤمور.

عمرآباد..ömərabad [اؤزل‌آد] رزن و اوُرمیه ده کند آدی.

عُمران..ümran [آد، عربجه] بایندیرلیق، آبادانلیق.

عُمران‌موُسایوُف..omran musayof [یازار] م۱۹۱٤ده باکی‌دا آنادان-اولموشدرو، و بیر سیرا حیکایه، اوشاق حیکایه‌سی و کتاب یازمیشدیر: "گل یاز، حیات یوللاریندا، ساحیل کوچه سینده".

عُمره..ömrə [آد، عربجه] بالاجا حجّ، تمتّع حجّ‌یندن کیچیک و قیسا حجّ (فا: ~).

عم‌قیزی..əmqızı [آد] بیرینین عمی‌سینین قیزی (فا: دخترعمو). cousin

عمل..əməl [آد، عربجه] ایش، ائتگی، فعل (فا: ~).

عمل اوتاغی..əməl otağı [آد] جراحی عملیات اولونان اوتاق (فا: اتاق عمل). operating room

عمله..əmələ [آد، عربجه] امکجی، ایشچی، فهله (فا: ~).

عمله..əmələ [اؤزل‌آد] قاراداغ قاراچورلو طایفاسینا باغلی اوباآدی[۳، ۱۰۸].

عمله جات..əmələcat [ع، عمله، چو] ایشچی‌لر (فا: عمله ها).

عملی..əməli [آد، عربجه] ایشه‌دایانان و ایش‌ایله‌ایلگی‌لی، پراتیک، ایشجه الوئریشلی، اجرایی، اویقولامالی، تطبیقی (فا: ، کاربردی).

عملیات..əməliyat [آد] اوُیقولامالار (فا: ~). operations

عمواوغلو..əmuoğlu [اؤزل‌آد] هشتَری ده کند آدی.

عمود..əmud [صفت، عربجه] دیک، دیکئی (فا: ~).

عمودقالخان..əmudqalxan [آد، فا+تو] بیر ساواش سلاحی (فا: عمود و سپر).

عمودی..əmudi [صفت، عربجه] دیکینه، دیکئی‌لی، دیکئی‌سل (فا: ~).

عُموم..umum [آد، عربجه] بؤتون، توم، کامو، هامی، گنل لیکله (فا: ~).

عُموماً..umumən [ظ، ع] عامّ حالدا، گنل لیکله (فا: ~).

عُمومی..umumi [صفت، عربجه] گنل، هامی یا عاید اولان (فا: ~).

عُمومیت..umumiət [آد، عربجه] عمومو نظرده توتاراق، گنل‌لیک (فا: publicness ~).

عؤمور..ömür [آد، عربجه "عمْر"] اینسان، حئیوان ویا بیتگی‌نین دوْغو-شوندان اؤلومونه قدَر اوْلان دؤوره سی، حیات، یاشام.

عؤمورسیقورتاسی..ömür siqortası [آد] عؤمور بیمه‌سی (فا: بیمه عمر). life insurance

عؤموریوْلداشی..ömür yoldaşı [آد] آرواد، ائش، زوْجه، حیات یوْلداشی، یاشام یوْلداشی.

عؤمروندە..ömründə [ظرف] عؤمورونده: هئچ‌واخت‌معناسیندا "عؤمرونده بوُرا گلمه‌یب"

عمّه..əmmə [آد، عربجه] بی بی (فا: ~). (paternal) aunt {اممک و ماما سؤزلری ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

عمّه اوْغلو..əmmə oğlu [آد] عمه‌نین اوغلو (فا: پسرعمه). cousin

عمی..əmi [آد، عربجه] بابانین قارداشی، یاشلی آغایا سایقی اوْچون سسلنمه سؤزو (فا: ~).

عمی آروادی..əmi arvadı [آد] عم‌آروادی، عمی خانیمی: بیرینین عمی‌سینین خانیمی (فا: زن عمو). wife of one's paternal uncle

عمی اوْغلو..əmi oğlu [آد] عمی نین اوْغلو (فا: پسرعمو). cousin

عمی‌خانزی..əmixanzı [اؤزل‌آد] ماکی دا کند آدی.

عمی قیزی..əmi qızı [آد] عم قیزی (فا: عم قزی).

عمی کندی..əmi kəndi [اؤزل‌آد] قئیدار دا کند آدی.

عمی نوه سی..əmi nəvəsi [آد] عمی‌نین اوْغلو ویا قیزینین اوُشاغی.

عمید..əmid [آد، عربجه] بؤیوک، باشچی (فا: ~).

عمیدآباد..əmidabad [اؤزل‌آد] ابهر ده کند آدی.

عمیق..əmiq [آد، عربجه] درین (فا: ~).

عنّاب..ənnab [ع، آ، بیتگی] چاناق یاپراقلی‌لاردان، ایکی چنک لیلردن، برک چودکلی، ایری زیتون بؤیوکلوغونده وگؤزده میوه‌سی یئتیشن بیر آغاج، چیغده، چییده (فا: ~).

عنّاب سوولار..ənnabsovlar [آد، بیتگی] تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی بیر بیتگی فامیلی (فا: تیره عناب). rhamnaceae

عنّابلو..ənnablu [اؤزل‌آد] کلئیبر ده کند آدی.

عنّابی..ənnabi [آد، عربجه] عنّاب رنگینده.

عنّابی‌رقصی..ənnabi rəqsi [آد، عربجه] باخ: اینانابی.

عناد..inad [آد، عربجه] ترسلیک، باش قالدیرما، لج ائله‌مه (فا: ~). contumacy

عنادچی..inad [آد، عربجه] ترسلیک ائدن، لج ائدن (فا: لج‌باز).

عناصر..ənasür [آد، عربجه] عُنصرلار، اؤیه‌لر (فا: ~). elements

عنانت..ənanət [آد، عربجه] جنسل گوجسوز لوق (فا: ~).

عنایت..inayət [آد، عربجه] مرحمت، یاخشیلیق، التفات (فا: ~).

عنب..ənəb [آد، عربجه] اوزوم (فا: انگور). grapes

عنبر..ənbər [آد، عربجه] عنبر بالیغیندان چیخاریلان و گؤزل قوْخولو وکول رنگینده بیر مادّه (فا: ~). ambergirs

عنبرآباد..ənbərabad [اؤزل‌آد] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی.

عنبرآغاجی..ənbərağacı [آد، بیتگی] باقلاگیللردن نئچه ایللیک بیر جنس، چیچک‌لری ساری یا آغ و یاپراقلاری آقاسیا یاپراغی کیمی بیر بزک بیتگی‌سی(فا: نوعی گیاه‌زینتی) mimoza geum urbanum

عنبران..ənbəran [اؤزل‌آد] آستارا و اردبیل ده کند آدی.

عنبراوْغلو..ənbəroğlu [یازار] ١٤ جو یوْزیلده یاشامیش وشکی مسجیدینده ال یازمالاری تاپیلیب[۱۱۷].

عنبربالیغی..ənbərbalığı [آد، دیرگی] بالیناگیللردن ۲۵ m بوْیدا باشی بؤیوک، ییرتیجی، آدا بالیغی (فا: نوعی ماهی). catodon macrocephalus

عنبرگوْلو..ənbərgülü [آد، بیتگی] عنبر چیچگی، عنبر آغاجی‌نین آلتین ساری‌لی و قوخولو گولو (فا: گل عنبره).

عنبرلو..ənbərli [اؤزل‌آد] اَنبَرلی: اهر ده کند آدی.

عنتر..əntər [آد، عربجه] بیر نوع مئیمون (فا: ~).

عنترکندی..əntər kəndi [اؤزل‌آد] رؤستم کندی:ماکی دا کند آدی.

عندالحاجت..indəlhacət [ظرف] گره ییرسه (فا: ~). in time of need

عندالرؤیت..indərröyət [ظرف] گؤروندوکده (فا: ~). at sight

عندالضرورت..indəzzərurət [ظرف] گره ییرسه(فا: ~). when (if) necessary

عِندالفرصت..indəlfürsət [ظرف] قاباغاگلیرسه، اله گلیرسه(فا: ~). at leisure

عندالزوم..indəlluzum [ظرف] لازیم اولدوقجا، گره ییرسه (فا: ~). if need

عندالمطالبه..indalmütalibə [ظرف] ایسته‌نیلیرسه، ایسته‌دیکده(فا: ~) on demad

عندلیب..əndəlib [آد، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] بولبول (فا: ~). ۲-عندلیب‌اورمَوی(یازار) (گونش ۱۲۹۰-۱۲۳۰)میرزا لطفعلی عندلیب اورمیه‌لی شاعردیر[۱۱۷].

عندلیب‌قاراجاداغلی..qaracadağlı əndəlib [یازار] هـ ق۱۳جو یوْزیلده اهرده آنادان اوْلوب وتبریزده وایرواندا یاشامیشدیر وچوخلو قوشمالار نظیره‌لر و شعرلر یازیبدیر[۱۱۷].

عندلیبی..ləndəlibi [یازار] ابومحمدعندلیبی (م۱۱۷۷۰-۱۷۱۰) تورکمن شاعرلریندن اثرلرینی شعر و نثر شکلینده یازمیشدیر.

عُنصر..ünsür [آد، عربجه] اؤیه، ایلکه، ائلئمان (فا: ~). element

عنعنه وی..ənənəvi [آد، عربجه] گله نک سل (فا: ~).

عنعنه..ənənə [آد، عربجه] گله نک (فا: ~).

عنفوان..ünfüvan [ظ، عربجه] باشلانقیجدا، گنجلیگین ایلک چاغلاریندا (فا: ~).

عنقا..ənqa [آد، عربجه] عنقا قوشو، اساطیره گؤره قاف (ائلبورس) داغیندا بیر ایری قوش آدی، افسانه وی بیرقوش آدی (فا: سیمرغ هما). the osprey

عنقریب..ənqərib [ظ، ع] تئزلیکجه، لاپ یاخیندا، یاخین زاماندا (فا: ~). presently

عنکبوت..ənkəbut [آد، عربجه] هؤرومجک (فا: ~).

عُنوان..ünvan [آد، عربجه] باشلیق، باش یازی (فا: ~). title

عوْدَت..odət [آد، عربجه] قایتارما، دؤنوش (فا: ~).

عوْرَت..ovrət [آد، باخ: آرواد] زوجه، آرواد، قادین (فا: ~).

عوْن ابن علی بُقعه سی..ovn ibni əli buqəsu [اؤزلآد] باخ: تبریز.

عوُد..ud [آد، عربجه] یاخین شرقده سیملی موُسیقی آلتی‌نین آدی.

عوُر..ur [آد، عربجه] اعور جمع اولاراق بیر گؤزلو معناسیندادیر فارسجادا لوّت معناسیندا ایشله‌نیر (ف: لخت و عور).

عوْذور..üzür [آد، عربجه] باغیشلانماسی‌نی خواهش ائتمه (فا: عذر).

عوْذورلو..üzürlü [آد، عربجه] سبب‌لی، فیزیکی چتینلیگی اوْلان کیمسه (فا: عذر دار، معلول).

عَوارض..əvariz [آد] وئرگی‌لر، اؤده‌مه‌لر (فا: ~). charged

عَواطف..əvatif [آد] عاطفه‌لر، مرحمتلر (فا: ~). sentiments

عَواقب..əvaqib [آد] سوْنوچلار (فا: ~). results

عَوالم..əvalim [آد] عالَملر (فا: ~). worlds

عَوام..əvam [آد، عربجه] قارایاخا آداملا، عادی اینسان‌لار، خالقین آشاغی طبقه‌سی (فا: ~). common

عَوام النّاس..əvamunnas [آد] عوام، قارایاخالار.

عَوام پسند..əvam pəsənd [آد] عوامجا، خالقجا (فا: عوام پسند). popular

عَوامل..əvamil [آد، عربجه] عامل‌لر، ایش‌له ینلر.

عودآغاج..udağac [اؤزلآد] رزن ده کند آدی.

عودآغاجی..udağacı [آد، بیتگی] شرق آسیا اؤلکه‌لرینده یئتشن، یاز قیش یاپراقلی، آرمودجا میوه‌سی اوْلان، آغاجی یاندیغیندا خوْش قوخو وئردیغی اوچون دینسل تؤرن‌لرده و تاپیناق‌لاردا یاندیریلان بیرآغاج، دوُل آپتال اوْتوگیللردن (فا: عود، تاج الملوک). aquillaria agollochia

عوَض..əvəz [آد، عربجه] بدل، دَییشیک (فا: ~). ۲-عَوض۲ (آد) اینسان‌آدی (فا: ~) {بو کلمه‌نین عربجه دئییلمه‌سینه رغما تورکجه آیواز› ائیوز کلمه سیندن آلینماسی سانیلیر، و معناجا آیسان دئمکدیر[۱۰۵]، باخ: آیاز}.

عوض‌احمدی–سارسیلماز..əhmədi-sarsılmaz əvəz [اؤزلآد] قوشاچایلی‌چاغداش شاعردیر.

عوضلیک..əvəzlik [آد] ضمیر، آدیل.

عَوضینده..əvəzində [ض] قارشی‌لیغیندا (فا: به ازاء). lieu

عهد..əhd [آد، عربجه] آند، یمین (فا: ~).

عهد ائتمک..əhd etmək [تاثیرلی ائیلم] یمین ائتمک، سؤز وئرمک (فا: عهد کردن).

عهدِ جدید..əhədi cədid [آد، عربجه] ح عیسی دان سوْنراکی قوتسال کتابلار، انجیل (فا: ~).

عهدِ عتیق..əhədi ətiq [آد، عربجه] ح عیسی دان اؤنجه کی قوتسال کتابلار، تورات (فا: ~).

عَهدوپیمان..əhdupeyman [آد] آنلاشما، ایلقار (فا: ~) Promise, agreement

عُهده..öhdə [آد، عربجه] بیرینین اؤزه‌رینه‌دوشدوغو ایش، گؤرَو (فا: ~).

عیادت..iyadət [آد، عربجه] خسته‌نین گؤروشونه گئتمه (فا: ~).

عیار..əyar [آد، عربجه] قیزیل ویا گوموش کیمی شئی‌لرین خالیص‌لیک درجه‌سی (فا: ~).

عیّار..əyyar [صفت، عربجه] دوْلاندیریجی، فیریلداقچی، کلک باز (فا: ~). impostor

عیّاش..əyyaş [آد، عربجه] واختی‌نی سرخوشلوقلا گئچیرن، ایچکی دؤشگؤنو (فا: ~). bon vivant

عیال..əyal [آد، عربجه] قاری، ائش (فا: ~).

عیان..əyan [آد، عربجه] بللی، آچیق (فا: ~). clear

عیان داغی..əyan dağı [اؤزلآد] باخ: سالماس.

عیب..eyb [آد، عربجه] اوْتانیلاجاق‌حال، ایراد، نُقصان (فا: ~). defect

عیبه‌جر..eybəcər [صفت] ۱-نقصانلی، چیرکین، کیفیر. ۲-بیچیم‌سیز، یؤندم‌سیز، ایرنج، چوخ پیس (فا: ناقص اندام).

عید..eyd [صفت، عربجه] بایرام، شنلیک، شادلیق گؤنو (فا: ~).

عیدعلی..idəli [اؤزلآد] ایده‌لی:میانا دا داغ آدی.

عیسالی..isalı [اؤزلآد] بیرشاهسون ائلی؛ گده‌بگ و اوُرمیه‌ده کندآدی.

عیسی..isa [اؤزل‌آد] عیسا: ماکی(~خان، ~گؤلو)، کوْمیجان(~آباد)، قئیدار (~بَگلو) دا کند آدی. پیرانشهر دا(~رش) داغ آدی.

عیسی‌نین دوْغومو..isanın doğumu [آد] حضرت عیسی‌نین آنادان اوْلان گونو (فا: تولد (ح) عیسی). **christs nativity**

عیش..eyş [آد، عربجه] کئیف ائتمه، سرخوش اوْلما (فا: ~).

عین..eyn [ع، آ] گؤز (فا: ~).

عیناً..eynən [ظ، ع] بوتون ایله، اوْلدوغو کیمی (فا: ~).

عَینَ‌الروم..eynərrum [اؤزل‌آد] سوُلدوز دا کند آدی.

عینک..eynək [آد، عربجه] گؤزلوک (فا: ~).

عینی..eyni [ظ، ع] تام بنزر، تایی، بنزَری (فا: ~) .

عینی دره سی..eyni dərəsi [اؤزل‌آد] هئینی‌دَره‌سی: کلئیبر ده چای آدی {باخ: ائینی}.

عینیت..eyniət [آد، عربجه] اوخشارلیق، بنزرلیک، اوْخشاریش، بنزه ییش، برابرلیک (فا: ~).

عیوب..üyb [آد، عربجه] عیب‌لر (فا: ~).

غ..ğ [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین ییرمی ایکینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوْنونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کوْیلو و تیتره شیم‌لی حرف ساییلیر؛ اشاره اوْلونمالیدیر کی تورکجه‌ده غ حرفی‌ایله باشلانان کلمه دانیشیق دیلینده یوْخدور و ساده‌جه ادبیات آلانیندا ایشله‌نن آلینما کلمه‌لرده یازیلیر، بوُ بؤلومده بوجور کلمه‌لره اشاره اوْلاراق اوْنلارین عربجه یازیلیشینی پوْزماماق اوْچون اصلینده اوْلدوغو کیمی یازیلاجاق، آچیقدیر کی اوْخونوشدا "ق" حرفیله دئییله‌جک، البته یئری گلدیکجه دئییلیش طرزی لاتین حرفلرله گؤستَریله جک (فا: بیست و دومین حرف ترکی آذربایجانی).

غار..qar [آد، عربجه] زاغا (فا: ~).

غار..qar [اؤزل‌آد] تهران–ری دا کند آدی.

غارَت..qarət [آد، عربجه] چاپما، چاپاووُلو تالان‌ائتمه، سوْیما (فا: ~).

غازان..qazan [اؤزل‌آد] اوُرمیه ده کند آدی.دیواندره ده چای آدی.

غازی..qazı [باخ] قازی، مُجاهد.

غازیان دالقاقیرانی..qazyan dalqaqıranı [اؤزل‌آد] باخ: انزَلی.

غاصب..qasib [صفت، عربجه] غصب‌ائدن، اؤزگه‌نین‌مالینی‌اله-گئچیرن(فا: ~).

غافل..qafil [صفت، عربجه] دالقین کیمسه، بیلگی‌سیز (فا: ~).

غافل..qafil [یازار] علی اکبر غافل (١٣٠٩–١٢٣٣هـ ق): شاماخی دا آنادان اوْلوب وفضولی‌مکتبینده شعر دئییب.

غافلانه..qafilanə [صفت، عربجه] غافل جه سینه.

غافل‌لیک..qafillik [آد] غافل اوْلما.

غالب..qalib [آد، عربجه] غلبه ائدن، اوْستون اولان (فا: ~).

غالب‌آذربایجانی..qalib azərbaycani [یازار] هـ ١٣جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[١٤١].

غالباً..qalibən [ظ، عربجه] گؤرؤنوشه‌گؤره، سانیلیرکی، آنلاشیلان (فا: ~). frequently

غالبه‌گوْل‌تکین..qalibə gültəkin [یازار] گونش ١٣٥٠(م١٩٧١) ده نخجواندا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[٥٢].

غالبیت..qalibiət [آد، عربجه] یئنمه، یئنگی، غالیب گلمه، اوُستون اوْلما. (فا: ~). predominace

غانات..qanat [آد] حکومت اورقانلاری اوْچون بئجه‌ریلن مال‌داوار[٨٢].

غانچی..qançı [آد] حکومت اورقانلاری اوْچون مال‌داوار بئجه‌رن[٨٢].

غاندیم..qandım [آد،تورکمنجه] قاراقوم چؤلونده چوْخ بیتن بیر بیتگی.

غایب..qayib [آد، عربجه] گؤرونمز، گؤرونمه‌ین، حاضر اوْلمایان.

غایت..qayət [آد، عربجه] سوْن درجه، نهایت، سونوندا (فا: ~). exterme limit

غایله..qaylə [آد، عربجه] قاریشیقلیق، قارقاشا (فا: ~). desturbace

غایه..qayə [آد، عربجه] یوکسک آماج، هدف (فا: ~).

غُبار..qubar [آد، عربجه] ١–توْزتوپراق. ٢–کدر، قوُصّه (فا: ~).

غبطه..qibtə [آد، عربجه] بیرینین‌باشاری‌سینین‌حسرَتینی‌چکمه (فا: ~).

غجر..qəcər [آد] ١–فالچی ٢–قاراچی[٨٢]{فارسجا، باخ: قاجار}.

غجرچی..qəcərçi [آد] یول‌گؤسته‌رن،قیلاووز[٨٢]{فارسجا،باخ:قاجار}.

غدّار..qəddar [صفت، عربجه] قدّار، ظالم.

غُدّه..quddə [آد، عربجه] وزی، وز، توْمور (فا: ~).

غدیر..qədir [آد، عربجه] گؤلک، مکه‌نین یاخین‌لیغیندا یئر آدی.

غذا..qəza [باخ] قیدا، یئمک.

غراب..qərab [باخ] قوُراب.

غرامت..qəramət [آد] تضمینات، خسارت(فا: ~) imdemnity

غرایب..qəraib [باخ] قرایب.

غرب..qərb [آد، عربجه] باتی، گونشین باتدیغی یئر (فا: ~).

غرب‌تمّدنو–باتی اوُیقارلیغی..ğərb təməddünü-batı uyqarlığı [آد] غرب تمّدنو عمومی بیر مفهومدا یاخین چاغدا اله گلن بوتون تکنولوژیک و کولتورل و فرهنگی توسعه و گلیشمه‌لره دئییلیر، مسلما بو اتفاقلار بوتون اینسانلارین یاشایش‌ٔینین دوزلمه سینده بؤیوک رولو واردیر، البته غرب اؤلکه‌لرینده گئچیجی فاشیستی دؤنم‌لره باخمایاراق بو توسعه و پیشرفت‌لر توپلوم‌لارین یاشاییشینین یوکسلمه‌سینده بؤیوک نقشی واردیر، و بودا بیلیم و تکنولوژی‌نین ذاتیندا عدالت و یاشاییشی یوکسلتمه اؤزللیگی اولماغیندان قاپاناقلانیر، هرچند یاخین چاغدا بو پیشرفتلر چوغونلوقلا غرب اؤلکه لرینده وُجودا گلیب البته بو توسعه و گلیشمه‌نی اینسان لارین گئچمیشده کی چالیشمالارینی گؤز اؤنونه آلمادان تصوّر ائتمک اولماز نئجه‌کی سومر، یونان، چین و اسلامی دؤنمده تورک امپراتورلوقلاریندا بؤیوک بیلگینلرین رولو غرب اویقارلیغینا گیریش نقطه و مقدمه ساییلیر مسلّما بو نکته‌نی نظره آلمادان یانلیش و بوتون اینسانلارا و حتی غربی‌لیلره ضرر وئریجی‌مکتبلر و فاشیستی و ایْرقچی قروپلار دوزه‌ییلیرکی بو باره ده چوخلو اؤرنکلره اشاره ائتمک اولار (باخ: شوالیه‌چیلیک)، هرحالدا بوتون اولوس لارین غرب اویقارلیغینا اؤز گتیرمه‌سی ایندیکی زامانین بؤیوک حرکتی ساییلیر، و اؤزللیکله کوْره‌سللشمک و ائورن سللشمک فقط بؤلگه‌سل فرهنگ، کولتور و اوره‌تیم سیستیملرینی یئنی تکنولوژیک ایلکه‌لره و اوصوللارا باغلاماقلا امکان پذیردیر و بونون قاچینیلماز اولدوغو بوْتوون بیلگینلر طرفیندن آچیقلانماقدادیر.

غُربا..qurəba [آد، عربجه] غریب‌لر (فا: ~).

غُربت..qurbət [آذ، عربجه] باخ: قوُربت (فا: ~).

غُربی آذربایجان کندیستانلاری..qərb azərbaycan kəndistanları [آذ، عربجه] غُربی آذربایجان کندیستانلاریندان بیر گؤرونتو:

غربیون..qərbiun [آذ، عربجه] غربی لیلر، باتی لیلار (فا: غربی ها).

غرَض..qərəz [آذ، عربجه] ١-آماج، قصد. ٢-سؤزون قیاسی "القرض: سؤزون قیاسی" (فا: ~).

غرْق..qərq [آذ، عربجه] باتما، بوغولما، باتیرما (فا: ~).

غروب..qurub [آذ، عربجه] باتی، باتما، گوْن باتان (فا: ~).

غُرور..qurur [آذ، عربجه] ١-اؤزونو بَینمه، کیبیرلنمه، منلیک. ٢-شرف، افتخار، اوْنور (فا: ~). pride

غُرّه..qurrə [آذ، عربجه] کیبر (فا: ~).

غریب..qərib [آذ، عربجه] ١-کیمسه‌سیز، اؤزگه دؤشموش. ٢-یاد یئرده اوْلان و اؤزگه یئرده قالان، قریب (فا: ~).

غریب کندی..qərib kəndi [اؤزل‌آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

غریبانه..qəribanə [ظرف] قریب کیمی (فا: ~).

غریبچیلیک..qəribçilik [آذ] قریب حالدا اوْلما (فا: غریبی).

غریبکلو..qəribəklu [اؤزل‌آذ] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[٩٨].

غریبه..qəribə [صفت، عربجه] ١-گؤروْنمه میش، ائشیدیلمه میش. ٢-غریب (فا: ~). foreign

غریبی..qəribi [یازار] پروفئسور صدیق‌ین تلاشیله دیوانِ‌غریبی کتابی تاپیلیب و ادبیات عالمینه سوُنولدو، کتابین یازاری غریبیِ تبریزی منتشه اوْغلو قئید اوْلونوبدور (هـ١٠جو یوْزیل)، بعضی قاینا‌قلاردا اوْنو یوسف افندی یازمیشلار، "منیم یاریم‌داهی یار ایسترایمیش بؤیله بیلمزدیم. بیر اؤزگه عاشقِ زار ایسترایمیش بؤیله بیلمزدیم." ٦٨، ١١٧.

غریزه..qərizə [باخ] یارادیلیش (فا: ~). instinct

غریو..qəriv [آذ] فریاد (فا: ~). exclamation

غزا..qəza [آذ، عربجه] دین ساواشی، مسلمانلارین غیر مسلمانلارا قارشی ساواشی، جاهاد (فا: ~). war (against infidels)

غزال..qəzal [آذ، عربجه] جئیران (فا: ~).

غزان..qəzan [اؤزل‌آذ] قازان: سوُلدوز دا داغ آدی.

غزل..qəzəl [آذ، عربجه] گؤزل و عاشقانه سؤزلر دئمک (فا: ~).

غزل اوْخویان..qəzəl oxuyan [آذ] غزل سؤیله ین (فا: غزلخوان).

غزل چی..qəzəlçi [آذ] غزل سؤیله ین (فا: غزلخوان).

غزل شعری..qəzəl şeiri [آذ، عربجه] معناجا مخالف جنسله مُغازله و عاشقانه صُحبت ائتمک دئمکدیر، شعرده غزللر عاطفه، محبتدن و عشق‌دن سؤزآچار و مُحتواسی حکمت نصیحت ویا آیری مطلبلر اوزه ره اولار و معمولا ٥تا١٥ بیت‌دن تشکیل تاپار، غزلین اول بیت‌ینده کی شعرین مُحتواسی اونون اساسی سایه‌لاراق مطلع یا باشلانیش آدلانیر و آخر بیتینه مقطع یا قوُرتاریش دئییللر، غزللر معمولا عروض وزنینده اولارلار ولی بؤیوک شاعر واحد، اوستادلیقلا هجا اؤلچوسونده و ١٤ هجادا غزل دئیه‌رک آذربایجان شعرینین گلیشمه سینده یئنی‌صفحه آچیبدیر وبوُنوع‌شعری تورکجه دیل قوراللارینا اویقونلاشدیریبدیر، اؤرنک: عشقین‌تامام‌نشئه‌سی دیوانه‌لیکده دیر. مئیخانه‌نین ملاحتی مستانه‌لیکده دیر.[٧٣، ٧٤] ghazal

غزل‌له‌مک..qəzəlləmək [تاثیرسیزائیلم] غزل سؤیله‌مک (فا: غزل خواندن).

غزل‌له‌مه..ğəzəlləmə [آذ] غزل سؤیله‌مه (فا: غزلخوانی).

غزلیات..qəzəliat [ع، غزل چو] غزللر (فا: غزل ها).

غزنه‌لیلر..qəznəlilər [اؤزل‌آذ] غزنَویلر، غزنه‌سولطانلیغی: قوُروجوسو آلپتکین و داها دوْغروسو اوْنون کوْره‌کنی سوبگتگین دیر، حاکمیت دؤنمی م٩٦٩-١١٨٧؛ حاکمیت‌یئرلری: خورزم، ماوراالنهر، ایران و قوُزئی هیند؛ غزنه‌لی توْرکلر بؤیوک بیر آلاندا اسلامین یاییلماسینا سبب اوْلدولار، بوُ دؤولت ایلکجه سلجوقلو امپراتورلوغونون

تابعیتینه گیردی و سوْنرالار غورحؤکومداری توسط ایله آرادان قالدیریلدی، بوُ دؤولت آدینی افغانستانداکی غزنه شهریندن آلمیشدیر، و اونون قوروجوسو آدیندان سوْبگتگین لیلر ویا یَمینی لر (سلطانمحمودا خلیفه طرفیندن وثریلن لقبدن: یمین الدوله) دؤولتی ده اوْلاراق آنیلیرلار، اونلار اوْغوزلارین قینیق بوْیوندان اوْلاراق، حکومتین تشکیلینده خلج بوْیو و اوْ قوْلدان اوْلان کیکی طایفاسی دا موثّر اوْلموشدور، سُلطان محمود فارس دیلی نی عرب دیلی یئرینه سارای دیلی سئچمیشدیر و شاهنامه نین یازماسینی فردوسی دن ایسته میشدیر، البته اوْدا بیر پهلَویچی اولاراق جوابی نی بو سلاله نی پیسله یه رک وئرمیشدیر؛ گؤرونتو:

غزَوات..qəzəvat [آذ، عربجه] (اسلام پیغمبرینین حضورو اولاراق مسلمان لارین غیرمسلمان لارا قارشی ساواش لاری، جاهاد.

غزوه..qəzvə [آذ، عربجه] غزَوات کلمه سینین تکیلی (فا: ~).

غسّال..qəssal [آذ، عربجه] اؤلو یویان (فا: ~).

غُسْل..qusl [آذ، عربجه] اسلام دستورو اساسیندا چیممه و یویونما (فا: ~). ceremonial

غسل ارتماسی..qusl-i irtimasi [آذ، عربجه] ارتماسی غُسل (فا: ~). bathing

غشّ..ğəşş [آذ، عربجه] بایقین لیق، بایلما، اؤزوندن گئتمه، اؤره یی گئتمه (فا: ~). syncope

غشاء..qişa [آذ، عربجه] اؤرتو، زار (فا: پرده،). membrane

غصْب..qəsb [آذ،عربجه] زوْرلا آلما، قاپما،حدّت، آجی، هیرس(فا: ~)

غُصّه..qüssə [آذ، عربجه] قم، کدر، اؤرک سیخینتی سی (فا: ~). grief

غضب..qəzəb [آذ، عربجه] اؤفکه، قیزقین لیق (فا: ~). anger

غُضرف..quzruf [آذ] قیغیرداق(فا: ~).

غضنفر..qəzənfər [آذ، عربجه] آسلان، شئر (فا: ~).

غفّار..ğəffar [آذ، عربجه] باغیشلایان (فا: ~). forgiving

غفار..qəffar [اؤزل‌آذ] قافار: گئرمی (~کندی)، اورمیه (~بَگی) ده کند آدی.

غفلت..qiflət [آذ، عربجه] یاددان چیخارما، اونوتما. neglect

غفلتاً..qiflətən [ظ، عربجه] بیردن بیره، خبر وئرمه دن.

غفوُر..qəfur [آذ، عربجه] چوْخ باغیشلایان.

غلّات..qəllat [آذ، عربجه] غلّه لر، تاخیل (فا: ~).

غُلات..qulat [آذ] غالی لر، بیرایشده غلوّ ائدن، آباردان(فا: ~).

غلاف..qəlaf [آذ، عربجه] قین (فا: قاب).

غُلام..qulam [باخ] قوُلام، بنده، نؤمر، قوُل.

غلام..qulam [اؤزل‌آذ] سراب، قُروه، گؤل‌تپه (~دوشان)، شبستر (~لو)، قئیدار (~وِیس) دا کند آدی. قئیدار دا (~پیر) داغ آدی.

غلامرضادانشفروز..danişfruz qulamriza [اؤزل‌آذ] ایروانلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

غلبه..qələbə [آذ، عربجه] یئنمه، اوْستونلوک (فا: ~). prevalence

غلتک..qəltək [آذ] روْلئر (فا: ~) . roller

غلَط..qələt [آذ، عربجه] یانلیش (فا: ~). mistake

غلظت..qilzət [آذ، عربجه] یوْغونلوق (فا: ~). viscosity

غلمان..qilman [آذ، عربجه] جنت ده اولان ارکک حوری لر(فا: ~) handsome.

غلّه..qəllə [آذ، عربجه] تاخیل (فا: ~).

غلَیان..qəlyan [آذ، عربجه] قایناما، جوشما (فا: ~).

غلیظ..qəliz [آذ، عربجه] قاتی، دوُرو اوْلمایان (فا: ~). thick

غَم..qəm [آذ، عربجه] کدر، غُصه (فا: ~). sad

غمّاز..qəmmaz [آذ، عربجه] سؤز آپاریب گتیرن(فا: ~).

غمزه..qəmzə [آذ، عربجه] ناز وادا (فا: ~).

غمکش..qəmkəş [اؤزل‌آذ] (ش ۱۳۰٤-۱۳۸۱) هشتَرلی عبدالله رضایی، تخلّصو غمکش ایدی، اثرلرینده: بحرالمصائب، اسرارعاشورا، پیمان عاشورا، ظهر عاشورا، عصر عاشورا[٦٤].

غمگسار..qəmgqusar [آذ] علیقلی غمگسار نجف اوف ۱۸۸۰دا نخجواندا آنادان اولوب، مختلف قازئت و درگی لرده شعرلر یازیب.

غمگین..qəmgin [صفت] اؤزونتولو، کدرلی (فا: کدر). sadness

غمناک..qəmnak [باخ] غمگین.

غنا..qina [آذ، عربجه] وارلی اولما، گؤجلنمه.

غُنچه..qünçə [باخ] قونْچا.

غنچه‌بگیم..qunçə bəyim [یازار] گونش ۱۲۰٦(م۱۸۲۷) ده نخجواندا آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

غنّه..quənnə [آذ، عربجه] گنیزدن چیخان سس (فا: ~). twang

غنی..qəni [آذ، عربجه] وارلی، دؤولتلی، زنگین (فا: ثروتمند).

غنی آباد..qəni abad [اؤزل‌آذ] تهران-ری دا کند آدی.

غنی‌بَگلو..qəni bəyli [اؤزل‌آذ] ماهنشان (٤ کندیستانین دان بیری اولاراق ۳۲ کندی و *۱۲۰۰۰ نفر نفوسو واردیر.

غنی‌زاده..qənizadə [یازار]محمودغنی‌زاده هـ ١٤جو یوّزیلده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[١٤١].

غنیم..qənim [باخ]قنیم، دوشمن (فا: یاغی). enemy

غنیمت..qənimət [آد، عربجه]ساواشدا دوّشمن الینه گئچن هر شئی (فا: ~). booty

غَواص..qəvvas [باخ]قوّاص، دالیغیج.

غوْث آباد..qovs abad [اؤزل‌آد]بوُکان دا کند آدی.

غوُر..qur [اؤزل‌آد]غورتورکلری، قور تورکلری: بیر توّرک بوْیو و افغانستاندا یئر آدی، اونلار هـ٤جو ایلده، افغانستان و هیندده یؤیوک امپراتورلوق قوردولار، باخ: بابوُر[٢٠٩]؛ غور بؤلگه سی ایندی چاراوْیماق قبیله لرینین یوُردودور[١٢]، باخ: کوُرمانج.

غوُزیه بولاق..quziə bulaq [اؤزل‌آد]میانا دا داغ آدی.

غوُل..qul [باخ]قوُل.

غیاب..qiab [آد] یوخلوق، بیرینین بیر یئرده اوْلماماسی (فا: نبود). absence

غیابی..qiabi [آد، عربجه]بیرینین حاضر اوْلمادیغی حالدا، بیری بیر یئرده اوْلمادان (فا: ~).

غیاث‌آباد..qias abad [اؤزل‌آد]هیشئیین، ملایر، گرمسار و قزوین ده کند آدی.

غیب..qeyb [آد، عربجه]ایتمه، ایتیم، غایب اوْلما، ایتیک (فا: ~).

غیبت..qeybət [آد، عربجه]بیرینین دالیجا دانیشما (فا: ~).

غیبگو..qeybqu [صفت]غئیب دیین (فا: ~). diviner

غیبی..qeybi [صفت] گیزلی (فا: ~). occult

غیر..qeyr [آد، عربجه] ١-باشقاسی، اؤزگه. ٢-بیر کلمه‌یه یوْخلوق ویا منفی مفهوم وئرن بیر اؤن اک (فا: ~). {آذربایجان تورکجه سینده qeyr/qeyri شکللینده و تورکیه تورکجه سینده gayri شکمینده سؤیله‌نیلیر}.

غیراجتماعی..qeyri ictimai [صفت، عربجه]اجتماعی اوْلمایان.

غیراختیاری..qeyri ixtiyari [صفت، عربجه]اختیاری اوْلمادان، ایستَم دیْشی (فا: ~).

غیراخلاقی..qeyri əxlaqi [صفت، عربجه]اخلاق نوْرمالارینا اوُیمایان.

غیرادبی..qeyri ədəbi [صفت، عربجه]ادبی اوْلمایان، قابا، کوْبود.

غیرارادی..qeyri iradi [صفت، عربجه]ایستَنج دیْشی،اراده‌دیْشی(فا:~).

غیرانسانی..qeyri insani [صفت، عربجه]اینسانلیق دیشی (فا: ~).

غیرت..qeyrət [آد، عربجه] ١-اوْلاغان اوّستو چالیشما. ٢-ناموس (فا: ~). zealous

غیرت‌سیز..qeyrətsiz [آد]ناموس سوز (فا: بی غیرت). lack of zeal of spirit

غیرتلی..qeyrətli [صفت]غیرتی اولان (فا: باغیرت). zealous

غیرتنقیدی..qeyri tənqidi [صفت، عربجه] تنقیده اساسلانمایان.

غیرثابت..qeyri sabit [صفت، عربجه] ثابت اوْلمایان، محکم اوْلمایان، قرارسیز.

غیرجدّی..qeyri ciddi [صفت، عربجه]جدّی اوْلمایان.

غیرحیاتی..qeyri həyati [صفت، عربجه] گرچک اوْلمایان، رئال اوْلمایان، گرچک دیْشی، رئال دیْشی.

غیرخالص..qeyri xalis [صفت، عربجه]قاتیشغی اولان، تئیخا اولمایان (فا: ~). gross

غیرذیروُح..qeyri ziruh [صفت، عربجه]جانسیز (فا: ~). inanimate

غیررسمی..qeyri rəsmi [صفت، عربجه]رسمی‌اولمایاراق، گئچرسیز informal

غیرشخصی..qeyri şəxsi [صفت، عربجه] کیشی سل دیشی، (فا: ~). impersonal

غیرشرعی..qeyri şəri [صفت، عربجه]شرعی اولمایاراق (فا: ~). unlawful

غیرشُعوری..qeyri şuuri [صفت، عربجه]بیلینج دیشی (فا: خارج از شعور).

غیرشفّاف..qeyri şəffaf [صفت، عربجه]شفّاف اوْلمایان.

غیرصافی..qeyri safi [صفت، عربجه]قاریشیق، قاتیشیق، خالص اوْلمایان.

غیرصحیح..qeyri səhih [صفت، عربجه] یانلیش (فا: نادرست).

غیرصریح..qeyri sərih [صفت، عربجه]اؤرتولو (فا: غیر صریح). inexplicit

غیرصمیمی..qeyri səmimi [صفت، عربجه]صمیمی اوْلمایان، ایکی اؤزلو.

غیرضروری..qeyri zəruri [صفت، عربجه] گرَکلی‌اولمایاراق unneccessary

غیرطبیعی..qeyri təbi [صفت، عربجه]دوغال دیشی (فا: ~). unnatural

غیرعادی..qeyri adi [صفت، عربجه]اوْلاغان‌اوستو، عادی اوْلمایاراق unusual

غیرعلمی..qeyri elmi [صفت،عربجه] بیلیم‌دیشی،بیلیمه اوُیماز(فا:~).

غیرعمدی..qeyri əmdi [صفت، عربجه]بیلمه‌یه‌رک، عمدی اولمادان (فا: ~). unintentional

غیرفعّال..qeyri fəal [صفت، عربجه] ایشلک اوْلمایان، فعال اوْلمایان، پاسیو.

غیرقانونی..qeyri qanuni [صفت، عربجه] یاسا دیشی (فا: غیرقانونی). illegal

غیرقطعی..qeyri qəti [صفت، عربجه]قطعی اوْلمایان.

غیرقیاسی..qeyri qiasi [صفت، عربجه]قوُرال‌سیز (فا: ~).

غیرکافی..kafi qeyri [صفت، عربجه] یئتَرسیز (فا: ناکافی). insufficient

غیرمادّی..maddi qeyri [صفت، عربجه] مادّی اولْمایان، معنوی.

غیرمُتجانس..mütəcanis qeyri [صفت، عربجه] باغداشماز، باغداشمامیش (فا: ~).

غیرمُترقّبه..mütərəqqibə qeyri [ظ، عربجه] گؤزلهنیلمهدن(فا: ~). unexpected

غیرمُتشکل..mütəşəkkil qeyri [صفت، عربجه] متشکّل اولْمایان، تشکیلات لانمامیش.

غیرمُتناسب..mütənasib qeyri [صفت، عربجه] اویقونسوز، یاراشیقسیز (فا: ~).

غیرمُثمر..müsmür qeyri [صفت، عربجه] وئریمسیز.

غیرمُجاز..mücaz qeyri [ظ، عربجه] مُجاز اولمادان (فا: ~). unauthorized

غیرمجبوری..məcburi qeyri [صفت، عربجه] کؤنوللو، مجبور اولْمادان.

غیرمُحتمل..möhtəməl qeyri [صفت، عربجه] مُحتمل اولْمایان، احتمالسیز.

غیرمحدود..məhdud qeyri [صفت، عربجه] سینیرسیز، سوْنسوز، اوُجسوز (فا: ~).

غیرمحسوس..məhsus qeyri [صفت، عربجه] دوُیولماز، سیزیلماز unnoticeable

غیرمزروع..məzru qeyri [صفت، عربجه] اکیلمه میش، اکیلمه ین (فا: غیرزراعی).

غیرمسئول..məsul qeyri [صفت، عربجه] سوْرومسوز (فا: ~).

غیرمُساوی..müsavi qeyri [صفت، عربجه] انشیتسیز (فا: نابرابر).

غیرمُستعمل..müstəməl qeyri [صفت، عربجه] ایشلنمه میش (فا: ~). unused

غیرمُستقیم..müstəqim qeyri [ظ، عربجه] کسه یولدان (فا: ~). indirect

غیرمُستَوی..müstəvi qeyri [آذ، عربجه] مُستَوی اولمایاراق (فا: ~). uneven

غیرمسکون..məskun qeyri [صفت، عربجه] بوْش، یئرلشیمجیسیز (فا: غیرمسکون).

غیرمُسلّم..müsəlləm qeyri [صفت، عربجه] مُسلمان اولْمایان.

غیرمشروع..məşru qeyri [صفت، عربجه] یولْسوز، تؤره دیشی (فا: نامشروع).

غیرمُطابق..mütabiq qeyri [صفت، عربجه] اوُیوشمایان، اویمایان، اویقون گلمه ین(فا: ~

غیرمُعتبر..mötəbər qeyri [صفت، عربجه] مُعتبر اولْمایان، اعتبارسیز.

غیرمعقول..məqul qeyri [ع، ص، ظ] ساچما، عاغلا آیقیری (فا: نامعقول).

غیرمعلوم..məlum qeyri [صفت، عربجه] بیلینمز، بلسیز (فا: ~).

غیرمعمول..məmul qeyri [صفت، عربجه] معمول اولمایاراق (فا: ~). unusual

غیرمُعین..müəyyyən qeyri [صفت، عربجه] بلیرسیز (فا: نامعین).

غیرمقبول..məqbul qeyri [صفت، عربجه] مقبول اولمایان، بَیهنیلمه ین.

غیرمُکمّل..mükəmməl qeyri [صفت، عربجه] بیتمه میش، تکمیل لشمه میش.

غیرمُمکن..mümkün qeyri [صفت، عربجه] اولاناقسیز (فا: ~). impossible

غیرممنون..məmnun qeyri [صفت، عربجه] کوّسکون، قیزقین (فا: ~).

غیرمُنتَظره..müntəzirə qeyri [صفت، عربجه] گؤزلهنیلمز (فا: ناگهانی). unexpected

غیرمُنتظم..müntəzəm qeyri [صفت، عربجه] دوْزنسیز، داغینیق (فا: ~).

غیرمنطقی..məntiqi qeyri [صفت، عربجه] منطق دیْشی (فا: ~). illogical

غیرمُنظّم..münəzzəm qeyri [صفت، عربجه] دوْزنسیز، داغینیق (فا: ~).

غیرمنقول..mənqul qeyri [صفت، عربجه] داشینماز (فا: ~). immovable

غیرمُوافق..muvafiq qeyri [صفت، عربجه] مُوافق اولْمایان، اویوشمایان، اویمایان، اویقون گلمه ین (فا: ~).

غیرنظامی..nizami qeyri [صفت،عربجه] قارایاخا،عسگراولمایان(فا:~).

غیرنوْرمال..normal qeyri [صفت، عربجه] نوْرمال اولْمایان (فا: ~).

غیرواضح..vazih qeyri [صفت، عربجه] آنلاشیلماز، اؤرتولو (فا: ~).

غیرواقع..vaqe qeyri [صفت، عربجه] اولْمامیش (فا: ~).

غیری..qeyri [آذ، عربجه] غیر، باشقا، دیگر.

غیظ..qeyz [صفت، عربجه] اؤفکه، آجیق، حدّت(فا: ~) indignation

غیظلی..qeyzli [صفت، عربجه] اؤفکهلی، آجیقلی، حدّتلی(فا: عصبانی

غیور..qəyur [صفت، عربجه] چوخ چالیشقان، غیرتلی (فا: جوانمرد). zealous

AZERBAİJANİ TURKİSH DİCTİONERY

Azərbaycan sözlüyü

Yazar : ismail cəfərli

ویژگیهای فرهنگ " آذربایجان سؤزلویو" با بیش ۱۲۰۰۰۰ لغت:

۱-ارائه توضیحات بزبان ترکی برای کلیه لغات ومعادل های فارسی و انگلیسی برای واژه های اصلی و جدید(حدود ۸۵۰۰۰ مورد).

۲-شرح بیش از ۱۵۰۰ اسامی گیاهی همراه با معادلهای علمی.

۳-شرح بیش از ۱۲۰۰ اسامی جانوری همراه با معادل های علمی.

٤-قید نامهای‌زیبا و متداول‌در زبان‌ترکی‌برای‌دختران و پسران و معانی آنها(۱۵۰۰۰ مورد).

۵-قیدنام شهر و روستاهای آذربایجان و دیگر مناطق تُرک نشین ایران (حدود۱۳۰۰۰ مورد).

٦-قید نام کوهها (موقعیت،ارتفاع)، رودها (طول، شیب، دبی)، (حدود۵۰۰۰مورد).

۷-ارائه تلفظ واقعی اکثر توپونیم های مناطق ترک‌نشین همراه با ترکیب جمعیتی و بررسی‌های ائتیمولوژیک.

۸-ارائه اطلاعات مختصر در مورد دانشمندان، شاعران، بزرگان، حکومتها و ملل ترک (حدود ۱۰۰۰ مورد)

۹-ریشه یابی(بررسی های اتیمولوژیک) برای اکثر واژه ها.

۱۰-مقایسه لغات ترکی امروزی و زبان سومری.

۱۱-تطابق کلمات با لغات دیوان لغات الترک (نوشته محمود کاشغری در قرن ۵ هجری).

۱۲-تطابق کلمات با لغات کتیبه های اورخون (قرن اول هجری).

۱۳-تطابق کلمات با لغات سنگلاخ(نوشته میرزا مهدی‌خان کاتب‌نادرشاه‌افشار،قرن۱۲ هجری).

۱٤-تطابق کلمات‌بالغات‌صحاح‌العجم (نوشته‌هندوشاه‌بن‌سنجرنخجوانی در تبریز ،قرن۷هجری).

۱۵-تشریح لغات انگلیسی و فارسی اخذ شده از زبان ترکی.

۱٦- قید تلفظ کلمات با حروف جدید آذربایجانی (لاتین).

۱۷-ارائه توضیحات ائتیمولوژیک و مقایسه نظرات مختلف موجود در مورد ریشه کلمات

۱۸- قیدنام طوایف ترکان در دوره های مختلف تاریخی و شرح ائتیمولوژیک بر آنها.

آذربایجان سؤزلویو–۲۰۱۳

(آذربایجان تۆرکجه سی سؤزلویو–۳ جیلدده)

جیلد ۳ (ف f–ی y)

(ف F–ق Q–ک K–گ G–ل L–م M–ن N–و V–ه H–ی Y)

فرهنگ لغت آذربایجان

حاوی بیش از ۱۲۰۰۰۰ لغت اصلی، تعابیر ترکی
اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص نامدار و شاعران،
ریشه شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی

اسماعیل جفرلی

بو کیتابدان دوْزگون یارارلانماق اوْچون آشاغیداکی مطالیبه دقت ائتمک یارارلی اوْلور:

۱–بو کیتابدا قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب یئنه‌ده بیرسیْرا قیلاووُز و قیساتمالار اوْچون: هر جیلدین ایلک صفحه لرینده قیساتمالار بؤلومونه باخا بیلیرسینیز.

۲– اصلی سؤزجوکلر قالین فونتلارلا یازیلیب، قرامئر بیلگی لری کروشه ایچینده ، سونرادا سؤزجوکلرین آنلامی یازیلیب، و ائتیمولوژیک یازیلار، آکولاد ایچینده وئریلیبدیر.

۳–کیتاب حاققیندا گنل بیلگیلر، یازی قایدالاری، ییغجام قرامئر، و اکلر، صفحه ۲۳–۳۶ دا وئریلیبدیر.

۴–کندآدلاری..kənd adları[اؤزل آد]: بو سؤزه رجوع ائده‌رک شهر آدلاری و اونلارا باغلی کند آدلارینی آختارابیلیرسینیز.

۵–یئر آدلاری لازیم اولدوغو حالدا آذربجا مستقیل سؤزجوک کیمی ده وئریلیبدیر.

۶–قایناقلار بؤلومونده هر قایناق سایی‌لا بیلدیریلیبدیر، متن ایچینده یارارلانان قایناق سایی‌سی، اوْست سایی شکلینده گؤسته‌ریلیبدیر.

۷–بو کیتاب اصلینده تورکجه تورکجه سؤزلوکدور و یالنیز اصلی سؤزجوکلره و یا بیلیمسل و فنی سؤزجوقلره ییغجام شکیلده فارسجا و اینگیزجه آنلاملار وئریلیبدیر.

مشخصات کتاب پایه (فرهنگ ارک)

سرشناسه	:	جعفرزاده، اسماعیل، ۱۳۳٦
عنوان و نام پدیدآور	:	آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو (آذربایجان سؤزلویو)،فرهنگ ترکی (آذربایجان سؤزلویو)AZERBAİJANİ (Azerbaijani-turkish) turkish DİCTİONERY (بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک)
مشخصات نشر	:	تبریز، احرار، ۱۳۸۹ (آذربایجان سؤزلویو ۱۳۹۲ شمسی، ۲۰۱۳ میلادی)(بر اساس فرهنگ دوجلدی ارک) با همکاری سومرنشر
مشخصات ظاهری	:	۲ ج.
شابک	:	دوره دوجلدی ارک :۷-۰۸۲-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸، جلد ۱: ۰-۰۸۱-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸،جلد ۲: ۳-۰۸۰-۹۷٦-۹٦٤-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	ترکی آذربایجانی - فارسی- انگلیسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - فارسی
موضوع	:	زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - انگلیسی
موضوع	:	واژه‌نامه‌های چند زبانه
رده بندی کنگره	:	۱۳۸۸ ٤ آ ۷ ج ۳۱۳ pl
رده بندی دیویی	:	۳٦۱/۲۹٤
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۹۲۹۸۲۱

یا ایها النّاس انّا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا انّ اکرمکم عندالله اتقیکم انّ الله علیم خبیر.

" سوره حُجرات، آیه ۱۳"

(ای انسانلار بیز سیزی بیر کیشی و بیر قادیندان یاراتدیق و بیربیرینیزله تانیش اوْلوب آنلاشمانیز اوْچون سیزی ملّت لره و قبیله لره آییردیق، حقیقتا آللاه یانیندا سیزین لاپ حؤرمتلی اوْلانیز، آللاه دان لاپ چوْخ قوْرخانیزدیر، شُبهه سیز کی آللاه بیلندیر، هرشئیدن خبرداردیر.)

ومن ایاته خلق السموات والارض و اختلاف السنتکم و الونکم انّ فی ذلک لایات للعالمین.

"سوره الروم، آیه ۲۲"

(و اوْنون نشانه لریندن گؤیلری و یئری خلق ائتمک، و دیللرینیزین و رنگلرینیزین فرقلی اوْلماسی دیر، بوُندادا عالِم لر اوْچون بؤیوک عِبرتلر واردیر.)

قران کریم و آذربایجان توْرکجه سیله ترجمه / چاپ تاریخی ۱۳۷۷ / بیرینجی چاپ / ایران، قوُم شهری.

مُترجم : رسول اسماعیل زاده دوُزال

ایچینده کیلر (فا: فهرست مطالب)

الف- اؤن سؤز(هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ٤
قیساتمالار(فا:اختصارات)(قیساتمالار هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ٥
قایناقلار(فا: مآخذ) (قایناقلار هر اؤچ جیلدین اولینده تکرار اولوبدور)..... ١١
پیشگفتار برای فرهنگ دوجلدی ارک ١٩
ب-کتابین اؤزللیکلری و تقدیرنامه(فا:ویژگیهای کتاب و تقدیرنامه)..... ٢٠
١-تؤرک دیلی یازی قوُرالاری(الیفبا،تورکجه‌وآلینما کلمه‌لرینین یازیلیشی)(ف:آیین‌نگارشِ زبان‌ترکی‌آذربایجانی)..... ٢٣
٢-تورکجه کلمه‌لرین قوُرولوش نوْع‌لارینا اؤتَری بیر باخیش (حرفلر، آد، صفت، فعل)(فا:نگاهی‌به‌ساختارکلمات)..... ٢٩
٣-فعل‌لرین چکیمله‌مه‌سی (تصریف افعال در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٣٤
٤-اکلر(فا:پسوندها در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٣٦
٥-تؤرک دیلینده حرف دَییشمه لری (فا:تغییرات حرفی در زبان ترکی آذربایجانی)..... ٤٨
٦-سؤزجوکلر ٥٠

بیرینجی جیلد:

آا **A a** (٥٠)، ائـ ا **Ee**(٢١٣)، اَ **Əə**(٢٣٣)، اوْ **o** (٣١٤)، اؤ **ö** (٣٥١)، اوُ **u** (٣٧٧)، اوّ **ü**(٤١٧)، اهـ **əh** (٤٣٨)، ایْـ **Iı** (٤٤٣)، ایّـ **İi** (٤٥٠)، ب بـ**Bb** (٥٠٣)، پ پـ **Pp** (٧٠٣-٧٤٢).

ایکینجی جیلد:

ت تـ **Tt** (٧٦٢)، ث ثـ **Ss** (٨٩١)، ج جـ **Cc** (٨٩٢)، چ چـ **Çç** (٩٣٢)، ح حـ **Hh** (١٠٢٢)، خ خـ **Xx** (١٠٣٤)، د **Dd** (١٠٧٢)، ذ **Zz** (١٢١٩)، رRr (١٢٢١)، ز **Zz** (١٢٣٦)، ژ **Jj** (١٢٥٩)، س سـ**Ss** (١٢٦١)، ش شـ **Şş** (١٤٠٥)، ص صـ **Ss** (١٤٤٣)، ض ضـ **Zz** (١٤٥٠)، ط **Tt** (١٤٥٢)، ظ **Zz** (١٤٥٥)، ع عـ **A`a`** (١٤٥٦)، غ غـ **Ğğ** (١٤٧٣-١٤٧٧)،

اؤچونجو جیلد:

ف فـ **Ff** (١٤٩٧)، ق قـ **Qq** (١٥١٦)، ک کـ **Kk** (١٧٠٩)، گ گـ **Gg** (١٨١١)، ل لـ **Ll** (١٩٠٣)، م مـ **Mm** (١٩٢٠)، ن نـ **Nn** (٢٠١٧)، و **Vv** (٢٠٤٢)، هـ ه ـه **Hh** (٢٠٥٨)، ی یـ **Yy** (٢٠٩١-٢١٩٤)

اؤن‌سؤز

"آذربایجان سؤزلویو-۲۰۱۳" حاققیندا:

بو کیتابی یازماق اؤچون ایکی جیلدلیک "ارک سؤزلویو" اساس آلینمیشدیر، اینتئرنئت ده فایللاری راحاتجاسینا یئندیرمک اؤچون کیتاب ۳ جیلدده و هربیری ۱۰-۱۲ مگابایت اولاراق تنظیم اولونوبدر، کیتاب ۲۰۱۳ ده دؤزنله‌نیب و اگرعؤمور قالمیش اولسا گلن ایللرده ده تکمیللنمیش سؤزلوک همین آدلا و تنظیم‌له‌نن ایل ساییسیلا یاپینلاناجاقدیر. (بو کیتابدا **azerlotus** و **azertitrbold** فونتلارین‌دان یارارلانمیشدیر).

بو کیتاب عرب‌تورک آلفابه‌سیله حاضیرلانمیشدیر، انشالله گلن وئرسییالار لاتین آلفابه سیله ارائه اولونسون.

ارک سؤزلویو گونش ایلی ۱۳۸۵ ده بیر جیلدده، ۱۳۸۹ دا ایکی جیلدده و ایندیده میلادی ایلی ۲۰۱۳ ده ۳ جیلدده چاپا بوراخیلیر، اومودوم واردیر سونراکی ایللرده مطالیب آرتاراق داها چوخ جیلدده یاپینلانسین، یارارلانانلاردان ایسته‌ییم بودور، هر یئرده ایراد و قصور گؤروسه لر اونلاری گله‌جک سؤزلوکده دؤزلتمک اوچون "**sumernashr**" آدرسینه ایمیل ائله‌سینلر.

سؤزلویو حاضیرلارکن ائله بو سؤزلوک اؤچون ده یارارلی اولاراق نئچه آیری کیتابلار (بعضی سین تکلیده و بیر نئچه سینده باشقا شخصلرین امکداشلیغیله) حاضیرلادیم، اؤرنک اؤچون بونلارا اشاره ائتمک اولار: [بیر داغارجیق فؤلکلور(تؤرکجه)، فرهنگ ترکی فارسی صحاح العجم (تؤرکجه)، اسلامیتدن اؤنجه تؤرکلرین تاریخی (تؤرکجه)، تاریخ ترکان پیش از اسلام (فارسجا)، تاریخه گیریش (تؤرکجه)، مقدمه ای بر تاریخ (فارسجا)]؛ البته یونیوئرسیته کوُرسوما باغلی اولاراق نئچه فنی کیتابدا فارسجا اولاراق چاپا بوراخمیشام بو کیتابلارین عُنوانی بئیله دیر: (کنترل رسوب، کاربرد کامپیوتر در مهندسی روخانه، رسوب و کنترل آن در آبگیرها، طرح و آنالیز حوضچه های رسوبگیر، آبشستگی).

بو کیتاب حاققیندا بیر سؤزه دئییمه‌لییم : دوْستلاردان سؤیله‌ییرلر بو کیتابدا چوخلو آیری تورک قوللارینین سؤزجوقلری ایشله نیبدیر نییه بو کیتابین آدینی تورکجه سؤزلوک یوخ بلکه آذربایجان تورکجه‌سی سؤزلویو قوْیولوبدور، دئمه‌لییم، بو کیتابدا آماج آذربایجان تورکجه سینی و آذربایجان یئر آدلارینی آچیقلاماقدیر و هر یئرده گره‌ییرسه، آیری تورک توپلوملارینین سؤزلریندن و اونلارین سؤز وارلیقلارین‌دان کؤمک آلینیبدیر و هدف ساده جه آیری توپلوملارینین سؤز وارلیغینی بورادا گتیرمک دئییلدیر واگر بئیله نیّت اولورسا یوّز مینلرجه سؤزجوک بو کیتابا آرتیرمالییق.

کیتابین یازاری اوچون بیلگی ایسته‌نلره بونلاری سؤیله‌یه‌بیلیریم: گونش ایلی ۱۳۳٦/۳/۱۱ قرزیادین دا آنادان اولدوم، قرزیادین، خوی و اورمیه ده ایلک اوخول و یوکسک اوخولو بیتیردیم (۱۳۵۵)، تهران یونیوئرسیته سینده لیسانس آلدیم(۱۳٦۳) و تبریز یونیوئرسیته سینده یوکسک لیسانس‌یمی بیتیردیم (۱۳٦۹)، یونیوئرسیته کورسوم "سوُوارما و درئناژ مهندیسلیگی **irrigation & drainage engineering**" اولموشدور، ۱۳٦۵ ده ایران عراق ساواش بؤلگه سینده ایکی ایللیک عسگرلیک دؤنمینی بیتیردیم و اوْزاماندان اوْنلارجا سووارما، درئناژ، سد و پمپاژ طرحلرینده چالیشمیشام و فنی ایشیمین یانیندا ادبیات و سؤزلوک ایشینده ده ایشله‌ییرم،سون واختلار یایین ایشلرینه ده ماراق گؤسته‌ره‌رک "سومرنشر" انتشاراتی نی دا یولا سالمیشام، سیجیللیده آدیم اسماعیل جعفرزاده یازیلیبدیر ولی آتام دئییردی کی بیزلره جفرلی دئیرلر.

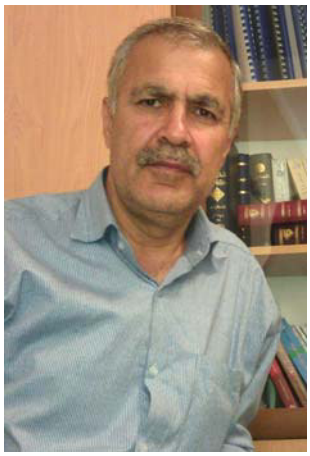

اسماعیل جفرلی-۲۰۱۳ **cəfərli**

گؤرونتولو قیلاووز:

بو صفحه ارک سؤزلویوندن یاخشی یارارلانماق اوچون کتابا آرتیریلمیشدیر، آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار بؤیوک اؤلچوده حذف اولونوب، یئنه ده یارارلی اولابیلیر، داها چوخ بیلگی اوچون قیساتمالار بؤلومونه (صفحه ۳۴) باخینیز.

راهنمای تصویری فرهنگ ارک:

فونتهای بکاربرده شده در کتاب

B lotus,B titr,Azer nastaliq

آذربایجان سؤزلویونده قیساتمالار:

(فا: اختصارات) آ: آد، ایسیم (فا: اسم) noun

آتاسؤزو: آتالار سؤزو، ضرب المثل.

آنادولو: چوْخراق آنادولو تورکجه سینده ایشله نن کلمه، (کلمه مرسوم درترکی آناطولی).

آ-ی: آشاغی-یوُخاری، کند آدلاریندا آشاغی کند و یوُخاری کنده اشارتدیر (فا: سفلی/علیا).

ا.م: ا م (فا: اسم مصدر از فعل...) (فقط در معانی فارسی بکار میرود).

اآ: اؤزل آد، یئر(کند، داغ، چای)، حکومت، بوْی، ویا شخص آدی،خاص ایسیم(فا:اسم خاص).proper noun

اا/ائتد: ائتدیرگن ائیلم، اجبار فعل، سببی فعل (فا: فعل سببی). Causative verb

اسکی: اسکی کلمه، گئچمیشده ایشله نن و ایندی ایشلک اولمایان کلمه.

این: اینگیلیزجه (فا: انگلیسی).

ب: گونباتان طرف، باتی، غرب(فا:غرب).

با:باغلاییجی سؤز(فا:حروف ربط). conjunction

بل: بلسیز ائیلم، مجهول فعل، ائدیلگن (فا: فعل مجهول).

بوْش:بیر یئرلشیم یئرینین سکنه‌سیز اوْلماسینی گوسته‌ریر.

بی: بیتگی بیلمی (فا: گیاه شناسی). botonic

ت:دیوان‌الغات‌التورک، کاشغرلی محمودون کیتابیندا ایشلنمیش اولان کلمه(فا: کلمه‌بکاررفته‌دردیوان‌لغات‌ترک)

تا: تاراما سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در لغتنامه تاراما).

تو: بیر یئرین اهالی سینین توْرک اوْلماسینا تأکید اوْچون ایشله نیر (البته شهرلرین کند آدلارینی یازارکن ائتنیک اوْچون اشاره قوْیولماسا اهالی نین توْرک اوْلماسینا اشارت ائدیر و اوْ بیری ائتنیک‌لر قید اوْلوناجاق)، باخ: ی.تو، غ.تو.

توپلوم.ب:توپلوم بیلیمی (فا: سوْسیولوژی). sosiology

تو+کو: اهالی نین توْرک و کوْرد اولماسینا اشارتدیر ویا گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرا لاربیربؤلومونون کوْردلشمه‌سینه‌اشارتدیر.

تو-کو: گئچمیشده بیر یئرین اهالی‌سی‌نین تورک اوْلوب سوْنرالار کوْردلشمه‌سینه اشارتدیر.

چو.آ: چوْغول آد،جمع آد (فا:اسم‌جمع). plural noun

ح: حضرت.

خ: تاریخی، بللی بیر تاریخی دؤنمده ایشله نن کلمه.

د: گوندوْغان طرف، دوْغو، شرق.

دا: خالق دیلینده دئییلن و یازین دا آز ایشلک اوْلان، (فا: کلمه ای محاوره ای).

دده: دده‌قوْرقود کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در دده‌قوْرقود).

دی:حئیوان تانیما بیلیمی، دیرگی بیلیمی(فا:جانورشناسی). zoology

دیل.ب: دیل بیلیمی (فا: گرامر). gramer

س: ائتگی سیز ائیلم، تاثیر سیز ائیلم، لازم فعل، دؤنوشلو فعل لرده بو حرفله نیشان وئریلیر. (بو حرف کلمه نین ایکینجی بؤلومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، (فا: فعل لازم) intransitive

سس‌تق:یانسیما سؤز، سس تقلیدی اولان بیر کلمه(فا: کلمه تقلیدی).

سن: سنگلاخ سؤزلوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب سنگلاخ).

سوُمرجه:سومردیلینده ایشلنمیش کلمه(فا:کلمه سومری).

ش: گوْنش ایلی، شمسی ایل (فا: سال شمسی).

شع:شعر و ادبیات، آنجاق یازین دا و اؤزل لیکله دیوان شعری و ادبیاتیندا ایشله‌نن و دانیشیق دیلینده ایشلک اولمایان کلمه (فا: کلمه عمدتا به کاربرده شده در ادبیات منظوم). **literature**

ص: صفت، آدجیل.(فا: صفت) **adjective**

صح: صحاح العجم کتابیندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب صحاح العجم).

ض: ضمیر،عوضلیک، آدجیل،آدلیق؟ (فا: ضمیر).

طب: ساغلیق بیلیمی(فا: طب). **medicin**

ظ: ظرف، قید، ائیلم جیل (فا: قید). **adverb**

ع: عربجه (فا: کلمه عربی).

غ.تو:اهالی‌نین تۆرک اۆلماماسینا اشارت‌دیر، اهالی آیری ائتنیک قروُپلارداندیر.

ف: فعل، ائیلم(فا: فعل).

(فا:...): بیر کلمه نین فارسجا وئریلن معنی سی (معنی داده شده به زبان فارسی).

(فا:~): بیرکلمه نین تۆرکجه و فارسجادا عینا بیِر اۆلدوغونا اشارت ائدیر (کلمه مورد نظر در زبان ترکی و فارسی عینا بکار برده میشوند).

فر: فرانسیزجا (فا: کلمه فرانسوی).

ف.س: سببی فعل (فا: فعل سببی از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ف.م: مجهول فعل (فا: فعل مجهول از .../ فقط در معانی فارسی بکار میرود).

ق:قوُزئی طرف، شمال (کند موقعیتلرینی نشان وئرمک اۆچون ایشله‌نیر).

قا:قارشیلیق‌لی‌فعل،مشارکه و اوْرتاقلیق‌فعل(فا:فعل‌مشارکه).

قۆ::سونرادان قوْیما آد، اوُیدورما آد، یانلیش‌آد، قوْندارما آد (نامی که بیشتر در دوران پهلوی‌ها اشتباها وًیا عمدا بًصورت ساختگی و غیرواقعی درست شده و عمدتا دًر کتابهای فارسی استفاده میشود، این علامت زمانی بکار برده میشود که در معنی ویا در شکل لغت تغییر اساسی صورت گرفته باشد).

ک: کیلومتر.

ک.م: کیلومترمربّع.

گ: گۆنئی طرف، جنوب.

گۆ: گؤی تورکجه ده ایشله نن کلمه (کلمه بکار برده شده در کتیبه های اورخون).

گؤی‌ب: گؤی بیلیمی، نجوم (آسترونومی). **astronomy**

ل: تاثیرلی ائیلم(بو حرف کلمه‌نین ایکینجی بؤلومونون

ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، متعدی فعل (فا: فعل

متعدی) **transitive**

لا: لاتینجه (فا: کلمه لاتین).

م: میلادی ایل (فا: سال میلادی).

م.ق: میلاددان قاباق ایل (فا: سال قبل از میلاد).

مت: ساییش بیلیمی،ساییم بیلیمی، متئماتیک، ریاضی (فا: حساب، ریاضی). **matematics**

مج: مجازی(فا: مجازی).

مَس: مسیحی اهالی، بیر یئرلَشیم یئرینده کلدانی، آسوری و ارمنی قوواملاریندان اوْلان اهالی یه اشارتدیر.

ن: اؤنلم، ندا (فا: ندا).

هـ/ه‌ق: آیسال‌ایل، هجری ایلی(فا:سال هجری‌قمری).

ی‌تو:اهالی‌نین بیر بؤلومونون تۆرک اوْلماسینا اشارت‌دیر، " یاری تورک" (فا:ترک بودن قسمتی از اهالی).

یئر.ب: یئر بیلیمی (فا: زمین شناسی). **geology**

یازار: شاعر، ادیباتچی، تاریخچی(فا: نویسنده).

یازین: ادبیات ساحه سینده ایشله نن کلمه (فا: مربوط به ادبیات). **literature**

یاشام.ب: یاشام بیلیمی (فا: زیست شناسی). **biologj**

یو: یونانجا (فا: کلمه یونانی).

*: بیر یئرلشیم یئرینین ۱۳۲۰ گؤنش ایلینده نفوسو (بوُ علامت نشان وئریرکی بیلگیلر(موقعیت، نفوس، اتنیک وضعیت) ۱۳۲۰جی ایله مربوط دور، آیری دؤنملره عاید اولان نفوس ساییمی آیریجا تاریخ ایله قید اولوناجاق).

×: کورد کندی، کؤردلشمیش کند.

(...): بیر کلمه و سؤز اوچون آچیقلانان مطالب.

/:بیر کلمه و سؤزجوکله باغلی اولاراق نئچه آیری مطلبی بیربیریندن آییران علامت؛ نئچه سئچه‌نک ویا بیربیرینه تبدیل اوْلابیلن ویا بیربیریندن تؤره‌نه‌بیلن سؤزلر.

:قیساخط"-": بیربیرینه باغلی اوْلان ایکی کلمه‌نی آییرماق اوْچون ایشله‌نیر، جمله‌یه تأکید اوْچون اولینده قوْیولور.

: اصلی‌سؤزلری معنالاردان آییران علامت.

[...]:اصلی کلمه‌لردن سوْنرا کروشه ایچینده یازیلان

سؤزلر کلمه نین گرامری وضعیتینی و بیر دیله عاید

اوْلدوغونو نشان وئریر(فا:خصوصیات گرامری و زبانی).

{...}:آکولاد ایچینده یازیلان سؤزلر، اتیمولوژیک آچیقلامالاردیر (فا: توضیحات اتیمولوژیک).

،:ویرگول، مختلف سؤزلری بیربیریندن آییران علامت.

؛:نقطه ویرگول، بیر اصلی کلمه‌یه باغلی آیری آیری مطالبی بیربیریندن آییران علامت، اتیمولوژیک بحث لرده مختلف قاپاق لارین سؤزلرینی بیربیریندن آییران علامت؛ یئر آدلاریندا فارسجا یازیلان کلمه‌لردن فرقلی اوْلاراق یئرلی اهالی دیلیندن اثشیدیلن و یازیلان سؤیله‌نیش/ بعضا نَئچه سؤیله‌نیشه راست گلنده ان دؤزگون و چوخ دئییلن اوّلده یازیلاجاق.

" ...":بیرلغت‌و سؤزجوغون جمله ایچینده‌ایشلنمه‌سی‌اوچون وئریلن مثال و اؤرنک (فا:مثال داده شده در داخل جمله).

[۳۵]:اوّست سایی، آچیقلامالاردان سوْنرا، قاپاقلارا اشاره ائدیر "اؤرنک: آوار سؤزو ۳۵جی قاپاق‌داندیر، اگر اوست‌سایی‌قیساخطله-برابرآیری‌سایی‌ایله‌گلریسه قاپاغین صفحه‌سینه اشارت ائدیر، البتده سایلار اراسیندا ویرقول اولورسا مختلف قاپاقلارین نُمره سینی گؤستَریر (فا:اشارات‌مربوط به‌شماره در فهرست‌مآخذ).

~:آلت‌سایی،بنزر سؤیله‌نیش‌لی ولی مختلف کؤک‌لره باغلی(سینونیم) لغت‌لری بیربیریندن آییریر (فا: اشارات مربوط به کلمات مشابه).

~: ۱-اصلی کلمه‌نی تکرار ائتمه‌مک اوْچون ایشله‌نیر "(باباگنجه/ تپه~)=(باباگنجه/ تپه بابا‌گنجه)"؛ ۲-تورکجه‌ده ایشله‌نن کلمه عینا ً فارسجادا ایشله‌نیرسه بو علامتله (فا:~) نشان وئریله جک "آبریز abriz [آ/فا] آیاق یوْلو (فا:~)."؛ ۳-چای آدلاریندا،چای‌آدیلا چایین گئچدیگی کندین آدی بیر اوْلدوغوندا، اوْ آدی تکرار ائتمه‌مک اوْچون پارانتز ایچینده ایشله‌نیر.

b: بوْی، اوُزونلوق، چای و ایرماغین کیلومتر واحد ایله اوُزونلوغو، (فا:طول) **length**

km: کیلومتر.

q: چای و ایرماق دا آخان اوْرتالاما ایللیک سوُ مقداری،

میلیون مترمکعب هر ایلده، (فا:دبی). **capacity**

m: متر.

s: اَیم، چای و ایرماق لاردا یوْزده‌لیک ایمه اشارت ائدیر، (فا: شیب). **slope**

smb: **somebody**

t~: **to ask/ to cause somebody**

آچیقلاملار:

کندآدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و دیرناق ایچینده (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و سوْنرا کندلرین آدی و گونش ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو وئریله‌جک، یئنه‌ده گره‌ییرسه تلفّظو ویا اوُیدورما آدی یازیلاجاقدیر، سؤیله نیشی اهالی دیلیندن ائشیدیلیرسه "؛" علامتیله و آیری حالدا"،" علامتیله بلیرله‌نه‌جکدیر.

داغ آدلاری: داغ آدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و یئری گلدیکجه (بخش، کندیستان) آدی یازیلاجاق و داغ آدیندان سوْنرا دیرناق ایچینده ایلکجه داغین شهر مرکزیندن یؤن و فاصله‌سی و سوْنرادا داغ زیروه سینین یوکسکلیگی (دنیز سویه سینی معیار توتاراق) متر واحد ایله یازیلاجاق.

چای آدلاری:چای و ایرماق آدلارینی یازارکن ایلکجه آدی یازیلیر و سوْنرا دیرناق‌ایچینده چای‌ین کئچدیگی کند ویا تؤکولدوگو آیری چایین آدی یازیلیر و آردیجا چایین اوُزونلوغو کیلومتر واحد ایله و **b** علامت ایله و چایین اَییمی(شیبی) یوْزده‌لیک مقدارلا **s** علامت ایله نشان وئریله‌جک،بیلگی‌وارسا ایللیک‌سوُمقداری**m3/s**مترمکعب هرثانیه واحدینده **q** علامت ایله نشان وئریله جک.

۱-فعللردن "ق/ک" حذف‌ایله دؤزه‌لن فعلی آدلار (اسم مصدر)، فعلله آنلامداش اوْلدوغو اوْچون تکرار اوْلونماییب و فقط‌مستقل معنالی-اوْلدوغوندا قئیداوْلوب.

۲-اکلر یالنیز باش‌سؤز بؤلومونده وئریلیرکن سؤزجوکلر بؤلومونده قئید اوْلونماییبدیر.

قایناقلار (فا: مآخذ)

۱-آذربایجان دیلینین ایضاحلی لُغتی، (بهزاد بهزادی۱۳۷٦ و لاتین حرفلریله چاپ اوْلموش یئنی سؤزلوک).

۲-تورکجه‌سؤزلوک،تورک‌دیل‌قورومو، ۱۹۸٦ Türkce sözlük. Türk dil kurumu 9.baskı ankara

۳-آراشدیرمالار و گؤروشلر (بو کتابین یازارینین گزدیکلری و یئرلی اهالی‌دن ائشیتدیگی یئرآدلاری، باخ: یئرآدلاری)

٤-اسماعیل هادی، ترکی هنر است، ناشر: احرار، ۱۳۷٤ (فارسجا)

۵-اسماعیل هادی، دیل دنیز، ناشر: اختر تبریز، ۱۳۸٦ (فارسجا)

٦-اسماعیل هادی،فرهنگ ترکی نوین، ناشر: احرار، ۱۳۷۹

۷-اوْرهان گؤدول، قوُتالمیش اؤزتورکلر-استانبول، اوْجاق ۲۰۰۳، پی.دی.اف. لشدیرن:مهران بهاری، orhan güdül

۸-امید نیایش، آلتایلاردان سهندیمیزه، ۱۳۸۲ (تورکجه)

۹-اوْلجاس‌سُلیمانوف، شوُمئرنامه، کؤچورن‌سیماصمدی، ناشر: اختر ۱۳۸٤

۱۰-ایوازطاها، نئجه یازاق، یارپاق قزئتی، ۱۳۸۵. (تورکجه)

۱۱-بیژن نیک بین، گذشته چراغ راه آینده است، تهران ۱۳۸۱ (فارسجا)

۱۲-بارتولد، تاریخ ترکهای آسیای میانه، غفار حسینی، ناشر: توس ۱۳۷٦

۱۳-بارتولد، خاورشناسی، ترجمه حمزه سدادور، ناشر: ابن‌سینا ۱۳۵۱

۱٤-باغرو (عارف رفیعی)، بوُلقاوار و یایچی و باغروسیرا داغلاری، ۱۳۸۲

۱۵-بهاءالدین‌اگل،امپراتوری بزرگ هون، ترجمه علی داشقین، تبریز ۱۳۸٤

۱٦-بهرام اسدی، آختاریش‌لار و آراشدیرمالار، ناشر: یاز، اورمیه، ۱۳۸۵

۱۷-بهروز خاماچی، طواف سهند، تبریز، ناشر: ذوقی ۱۳٦۸ (فارسجا)

۱۸-بهروز خاماچی، قلعه های تاریخی آذربایجان،تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)

۱۹-بهزاد بهزادی،آذربایجان دموکرات، دانشجویان دانشگاه تهران ۱۳۸٤

۲۰-بهزاد بهزادی،فرهنگ آذربایجانی فارسی، تهران ، ۱۳٦۹

۲۱-بهزاد بهزادی، آذربایجانجا فارسجا سؤزلوک، تهران ، ۱۳٦۹

۲۲-آرازاوْغلو،تاریخ‌مختصرآذربایجان،ترجمه‌عیسی‌یگانه، آبتام، تهران ۱۳۸۲

۲۳-پرویز زارع شاهمرسی، فرهنگ ترکی فارسی و تاریخ زبان ترکی،۱۳۸۵

۲٤-پرویز یکانی زارع (ائلیار)، مُعرفی شهرهایی از آذربایجان ، اختر، ۱۳۸۵

۲۵-پناهی، دده قوقود و ادبیات دونیامیز، تبریز، ناشر: ائلدار، ۱۳۸٤

۲٦-پیوتروسکی، اورارتو، ترجمه رشید برناک، ناشر: اندیشه نو، ۱۳۸۱

۲۷-تورک دیل قورومونون تخصصی سؤزلوکلری، آنکارا

۲۸-جواد هیئت، آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش، تهران،۱۳۵۸

۲۹-جواد هیئت، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی ۱۳٦۷

۳۰-جواد هیئت، تورکلرین تاریخ و فرهنگینه بیر باخیش ۱۳۷۷

۳۱-جواد هیئت،سیری در تاریخ زبان و لهجه های ترکی،

۳۲-جواد هیئت، وارلیق درگی‌لری، تهران، ۱۳٦۰-۱۳۸۱

۳۳-حسن بگ هادی، آرْین، تبریز، ۱۳۸۲ (تورکجه-لاتین)

۳٤-حسن دمیرچی، آذربایجان موغاملاری، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)

۳۵-حسن زنده دل مجموعه ایرانگردی آذربایجان شرقی ۱۳۷٦. (فارسجا)

۳٦-حسن عمید، فرهنگ فرسی عمید. (فارسجا)

۳۷-قراملکی، تحلیل زبان ترکی آذربایجانی به طریق ریاضی، تهران ۱۳۸۵
۳۸-حسین خوش باطن، زبان ترکی از دیدگاه رده شناسی، تبریز ۱۳۸۵
۳۹-حسین‌زاده،آتالار سؤزو، کؤچورن:قاسمی، تبریز ۱۳۸۱ (تورکجه)
٤٠-مُغانلو، جاذبه های گردشگری سرعین، ناشر: باغ اندیشه۱۳۸۲ (فارسجا)
٤١-حسین‌فیض الهی وحید، فرهنگ نامهای زیبای ترکی، یاران، ۱۳۸۵
٤٢-حسین گؤنئیلی، دده قورقود، تهران، ۱۳۷۸ (تورکجه)
٤٣-حمید صبری، آذربایجان شناسی،آذرشهر، تبریز، ناشر: هماآذر، ۱۳۸۲
٤٤-داشقین، فرهنگ ترکی (سؤزلوک)، ناشر: یاران، ۱۳۸۲ (تورکجه)
٤٥-داشقین، یازیشما،چاغریلار، قوُتلامالار، یاس تؤرنلری (تورکجه)
٤٦-دانلُپ، تارخ خزران، ترجمه محسن خادم، ناشر: ققنوس، ۱۳۸۲
٤٧-رحیم رئیس نیا، آذربایجان درسیر تاریخ ایران، جلد ۱،۲،۳، ناشر: مبنا،چاپ سوم، ۱۳۷۹، شابک: ۳-۰۲-۹۹٤٤-۹٦٤
٤٨-رسول آذر، بازی و اهمیت آن در یادگیری، ناشر:احرار، ۱۳۷۳
٤٩-رشیدالدین‌فضل‌اللـه، اوْغوزنامه، شوّکوراووا- خامنه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
٥٠-رشیدالدین فضل اللـه، جامع التواریخ دوجلد- کریمی۱۳٦۷
٥١-رضا شعبانی، دستور زبان ترکی ، ناشر: نیما، ۱۳۸۲
٥٢-رضا غفاری، آذربایجان خانیم شاعیرلری، تبریز ۱۳۸۰ (تورکجه)
٥٣-رضا غفاری، تورک آدلار سؤزلویو، تبریز، ناشر: شعاع، ۱۳۷۷
٥٤-رفیق اؤزدک، تورکون قیزیل کیتابی، کؤچورن: شیزری، گلشن،۱۳۷۲ türkler`in altln kiabı
٥٥-محمودزاده، معانی بعضی از اسامی کهن و ایرانی در زبان کردی،
٥٦-رنه گروسه، امپراطوری صحرانوردان،میکده، ، ۱۳۷۹ (فارسجا)
٥٧-روشن خیاوی، فرهنگ سومر، ناشر: بخشایش، ۱۳۸٤ (فارسجا)
٥٨-روشن‌خیاوی،فرهنگ‌تاریخی‌تطبیقی‌زبانهای‌اورال‌آلتائیک،۱۳۸۳(فارسجا)
٥٩-ریچاردتایر، شاهسون های مغان، ترجمه حسن اسدی، اختران، ۱۳۸٤
٦٠-زهره وفایی، بازیهای محلی تبریز، نامها و نامیده ها، شاهسونلر، مزدک
٦١-زهره‌وفایی،گئییملر،قابلار،پئشه‌لر،سایالار،دعاها،سینامالار، شاهسئون‌لر
٦٢-ساندراس، گیلگمیش داستانی، چئویرن فرهود مشروطه چی، ۱۳۸۵
٦٣-سعید فرجی خویی، جستاری تحلیلی تاریخی در مشروطه آذربایجانی، ناشر: ستوده، ۱۳۸٦ (فارسجا)
٦٤-سلیمان‌نورالهی،سؤز بازاری ، قوُم شهری، ناشر: اندیشه ماندگار ۱۳۸٤
٦٥-عون الهی (پروفسور سید آقاعون الهی)، اوْرتا عصرلرده تبریز شهرینین تاریخی، کؤچورن:همت‌جو، نشریاران، ۱۳۸۵.
٦٦-صمد چایلی،فرهنگ اسامی روستاهای‌و کوه های آذربایجان،اختر ۱۳۸۷
٦٧-صحاح العجم، هندوشاه نخجوانی،غلامحسین بیگدیلی، تهران، ۱۳٦۱
٦٨-صدیق، برگزیده متون نظم ترکی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
٦٩-صدیق، شیخ صفی الدین اردبیلی، تبریز، اختر، ۱۳۸٦
۷٠-صمدچایلی،اؤنجولوم،اوُمای، دیللن سازیم، تبریز، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۷١-صمد چایلی، نگاهی به واژه های اساطیری آذربایجان، تبریز، ۱۳۸۳
۷۲-صمد سرداری نیا،سیری در تاریخ آذربایجان، ناشر: اختر ۱۳۸٦
۷۳-صمد ظهوری، شعر صنعتی ایران تورکجه ادبیاتیندا، عروض اؤلچوسو،، هجا وزنی تبریز ۱۳٦۲ (تورکجه)

۷٤-باباپور، تورکجه هجا وزنی، رب القلم، تهران، ۱۳۷۱ (تورکجه)
۷۵-قنبر حقیری، بهرام اسدی، ایران آشیقلاری، اوُرمیه، ۱۳۸٤ (تورکجه)
۷٦-عادل ارشادی فرد،فرهنگ واژگان ترکی، اردبیل، ۱۳۷۹
۷۷-آریانپور، فرهنگ فشرده فارسی انگلیسی، تهران، ۱۳٦۲ (فارسجا)
۷۸-عبدالاحد بهراد، فرهنگ نامهای آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۰
۷۹-عبداله اوْغلو، فرهنگ نامهای ترکی، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
۸۰-علی آقا واحد، کلیات:زهتابی،ایمانی،فخیمی،اختر، ۱۳۸٦ (تورکجه)
۸۱-علیرضاصرّافی، کتابلار و مقاله لر.
۸۲-علی مشکینی، فرهنگ منتخب ترکی، ناشر: پورحسین، ۱۳۸٤
۸۳-علیرضاصرّافی، دیلماج درگی لری.
۸٤-فاروق سومر، اوْغوزها، آنادردی عنصری، حاج طلایی، گنبد، ۱۳۸۰
۸۵-فاروق سومر، نقش ترکان آناطولی درتشکیل و توسعه دولت صفوی،اشراقی-امامی، تهران ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸٦-فرزانه، مبانی دستور زبان آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)
۸۷-فضولی،دیوان ترکی، دوزومله ین: امین صدیقی، تهران، ۱۳۷٤
۸۸-فیروزسیمین فر، نگاهی نوین به اسامی کهن در شهرستان میانه، اختر
۸۹-قران کریم، آذربایجان تورکجه سیله ترجمه سی،مترجم:رسول اسماعیل زاده دوزال، قُم شهری ۱۳۷۷ (تورکجه)
۹۰-کاظم عباسی، گؤروش، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)
۹۱-کریم مشروطه چی، ساغلام املا بیرلیگی اوُغروندا، تهران ۱۳۸٦
۹۲-کسروی تبریزی، آذری زبان باستان آذربایجان، تهران ۱۳۸۵ (فارسجا)
۹۳-محرم جعفرلی، داستان و میف، کؤچورن: احد آتش، ناشر اختر ۱۳۸٤
۹٤-میرزا ابوالقاسم امین الشرع خویی(متوفای ۱۳٤۸ ق) تاریخ تهاجمات وجنایات ارامنه، اسماعیل سیمیتقو و سردارماکو درآذربایجان
۹۵-محمد پیفون، فرهنگ آذربایجانی فارسی، چاپ نوبهار، ۱۳٦۱
۹٦-محمد تقی زهتابی، مُعاصیر ادبی آذری دیلی، کیهان، ۱۳۷۰
۹۷-محمد تقی زهتابی، ایران تورکلرینین اسکی تاریخی،تبریز، ۱۳۷۷
۹۸-محمد تقی زهتابی، علی کمالی، تئلیم خان، ناشر: اختر، تبریز، ۱۳۸۲
۹۹-محمد حافظ زاده، ارس در گذرگاه تاریخ، ناشر:نیا تبریز (فارسجا)
۱۰۰-حافظ زاده، ارسباران در گذر حماسه و تاریخ، مهدآزادی تبریز، ۱۳۷٦
۱۰۱-محمدرضا آقاپور، آذربایجان مدنیت اوْجاغی، ۱۳۸۱ (تورکجه)
۱۰۲-محمدرضا کریمی، ائلیمیزین آجیان یاراسی (دکتر صدیق) ۱۳۸۱
۱۰۳-محمد سعید اُردوبادی،سالهای خونین،علیرضاتقی پور،ناشر:اختر ۱۳۸۰
۱۰٤-محمد سعید اُردوبادی، قانلی سنه لر، رسولوند، اندیشه نو، ۱۳۷۲
۱۰۵-محمد صادق نائبی، واژگان زبان ترکی در فارسی، پیام، ۱۳۸۰
۱۰٦-محمد کانار،فرهنگ جامع ترکی استانبولی به فارسی،ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۷-محمد کانار،فرهنگ جامع فارسی به ترکی استانبولی، ناشر: شیرین ۱۳۷٤
۱۰۸-مرکز آمار ایران نشریاتی. [م.آ] (فارسجا)
۱۰۹-مسعود هاشمی (دکتر)، فرهنگ کشاورزی و منابع طبیعی،تهران ۱۳۷۵
۱۱۰-مغان، پیر و مغان، ناشر: دانشمند، ۱۳۷۹ (تورکجه)

۱۱۱-مقصود سمع سردرودی، یادها و نامها، تبریز ۱۳۸۳
۱۱۲-مولودسلیمانلی،سؤزایچینده‌سؤز، کؤچورن:ائل اوْغلو، اندیشه نو، ۱۳۸۱
۱۱۳-میرزا مهدی استرآبادی، سنگلاخ، روشن خیاوی، ناشر: مرکز، ۱۳۷٤
۱۱٤-میرعلی‌سیدوف، قام شامان، مترجم: صمدچایلی، ناشر:اختر ۱۳۸۱
۱۱۵-میرهدایت حصاری، تورکجه قدیمی طبی کیتابلار، اندیشه نو، ۱۳۸٤
۱۱٦-گیلگَمیش،جرج اسمیت، ۱۳۷۸ (فارسجا)
۱۱۷-نادعلی‌پیام،سککیزیوزایل آذربایجان‌تورکجه غزلی،ناشر: آسیا، ۱۳۷۸
۱۱۸-نباتی، دیوان‌سید ابولقاسم نباتی،صدیق، ناشر: احرار، ۱۳۷۲
۱۱۹-نوایی، محاکمهٔ اللغتین، تورخان گنجه ایی، طهران ۱۳۲۷ (فارسجا)
۱۲۰-هادی کریمی، اسامی گیاهان ایران، تهران، ۱۳۷٤ (فارسجا)
۱۲۱-هادی هدایتی، تاریخ هرودت، کلی یو، ناشر: دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
۱۲۲-هوشنگ جعفری زنگانلی، گؤنش، ناشر: نیکان کتاب، زنجان ۱۳۸٤
۱۲۳-یورد- ابتکار صلح جهانی، باکو ۲۰۰۵ (فارسجا)
۱۲٤-دهخدا لغتنامه‌سی
۱۲۵-ناصر پورپیرارین کتابلاری
۱۲٦-محمد بندر ریگی-المنجد (عربی بفارسی)، تهران ۱۳۸
۱۲۷-حکمی افشار، واژه نامه فنی، تهران،۱۹۹۲ (فارسجا)
۱۲۸-زائورحسن‌اوْف،سکیفلر، مترجم: رضاجلیلی نیا، ۱۳۸٦-**çar skiflər**
۱۲۹-توحیدملک‌زاده دیلمقانی، تاریخ ده هزارساله سلماس و غرب آذربایجان غربی، تبریز ۱۳۸٤(فارسجا)
۱۳۰-بابایی،صادقزاده، جاذبه های‌سیاحتی مشکین شهر، ناشر: احرار ۱۳۷۹
۱۳۱-صمد سرداری‌نیا، مشاهیر آذربایجان، ناشر: ذوقی ۱۳۷۰ (فارسجا)
۱۳۲-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، دیوان غریبی و ...تهران، ۱۳۸۲
۱۳۳-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، آذر و آذری
۱۳٤-هیأت، دکتر جواد هیأت مقاله‌لری
۱۳۵-فهرستِ تطبیقی واژگان ترکی با هزارگی
۱۳٦-اینترنت مقاله‌لری (اردشیرنصیری-خانیم‌خئیره‌نبسا، ...)
۱۳۷-نیکنام، ذوقی، تبریز در گذرتاریخ ،تبریز، انتشارات یاران، ۱۳۷٤
۱۳۸-صمد سرداری‌نیا،ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود (فارسجا)
۱۳۹-توحیدملک زاده دیلمقانی، فجایع جیلولوق، تبریز، ۱۳۸٦(فارسجا)
۱٤۰- اینام : به باد خوجالی.
۱٤۰-م. باهاری مقاله‌لری (فارسجا- تورکجه)
۱٤۱-عسگر زینالی(آلتای)، سخنوران، آذرسبلان، ۱۳۷٦(فارسجا)
۱٤۲-محمدرضا کریمی، قاراباغ شاعرلرمسکنی، زنجان ۱۳۸۲(نورکجه)
۱٤۳-ایرج افشار سیستانی،ابراهیم اسکندرنیا، آذربایجان غربی(فارسجا)
۱٤٤-عشایر آذربایجان و ایلات مغان،جمشید اسماعیل پور، تبریز، ۱۳۷۷
۱٤۵-مسامره الاخبار و مسایره الاخیار، آقسرایی،آنکارا ۱۹٤۳ ،تهران ۱۳٦۲
۱٤٦-آذربایجان تاریخی، رشیدبگ اسماعیل اوف، نریمانی، تبریز ۱۳۷۹

۱۴۷-منهاج سراج، طبقات ناصری،

۱۴۸- حسن انوری، اصطلاحات دیوانی.

۱۴۹- غلامحسین بیگدلی (دکتر)، تاریخ بیگدلی، دکتر تهران، ۱۳۷۲

۱۵۰- توحید ملکزاده، آذربایجان در اوایل دوره پهلوی، نشر اختر، ۱۳۸۸

۱۵۱-شهرلر حاققیندا کتابلارشبستر(احمدسلیمی)، سیمای بناب(حسین بابک)، تسوج(نبیی)، مغان(قاسمی)،مرند(عزیزیان).

۱۵۳- مقصود اثنی عشری خیاوی، سبلان، بابک، مشکین، باغ اندیشه، ۱۳۸۰

۱۵۴- فرزانه هریس، شهرستان هریس، دفتر نشر نوید اسلام، قم، ۱۳۷۸

۱۵۵-رحمت الله‌توفیق؛ تاریخچه‌اورمیه، سرزمین زردشت، علی دهقان.

۱۵۶-بهرام اسدی، شعرتونقالی، اورمیه، ۱۳۸۱.

۱۵۷-بهرالدین شارق، تاریخ مختصر تورکستان جنوبی(تورکستان افغانستان)، طهران، اندیشه نو، ۳۰۴ صفحه، چاپ اول، تابستان ۱۳۸۸

۱۵۸- اسماعیل جعفرزاده، سیامک حسینعلی‌زاده، اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی(تاریخ ترکان قبل از اسلام)، تبریز، سومر نشر، ۱۳۹۰، ۴۰۸ صفحه.

۱۵۹- فاطمه مصطفی پور، بیر داغارجیق فوْلکلور (یک انبان فولکلور) شامل فولکلورهای از منطقه خوی، ماکو و چاپپاره، جمع آوری شده در سالهای ۱۳۴۷-۵۰، ۱۴۴صفحه. تبریز، سومرنشر ۱۳۸۹، ۱۴۴ صفحه.

۱۶۰-ممدلی : اسماعیل محمدثانی، هئریز (هریس)، تبریز،هاشمی سودمند ۱۳۸۹، ۴۹۲ صفحه.

۱۶۱-کلی یو، تاریخ هرودوت، ترجمه دکتر هادی هدایتی،چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، شابک: ۸-۴۸۹۸-۰۳-۹۶۴

۱۶۲-دیاکونوف، تاریخ ماد، ترجمه کریم کشاورز، چاپ شرکت‌انتشارات‌علمی‌فرهنگی، چاپ هفتم، ۱۳۸۳، شابک۶-۱۰۶-۴۴۵-۹۶۴

۱۶۳-سازمان جغرافیایی کشور(انتشارات)، فرهنگ‌جغرافیایی‌ایران، مجلدات ۱ الی ۱۰، چاپ‌سال۲۵۳۵، (آماربرداری نفوس: ۱۳۲۰-۱۳۲۹)

۱۶۴-مهرالزمان نوبان، نام مکانهای جغرافیایی در بستر زمان، چاپ انتشارات ما، سال ۱۳۷۶، شابک ۹۶۴-۶۴۹۷۰۰۴

۱۶۵-اسکاروایت ماسکارلا و صمدعلیون، گزارش لشکرکشی سارگون‌به‌اورارتو،نشراختر، چاپ‌اول۱۳۹۰، شابک۱-۳۷۵-۵۱۷-۹۶۴-۹۷۸

۱۶۶-بوریس پیوتروووسکی، اورُارتو، ترجمه رشید برناک، چاپ اندیشه نو، ۱۳۸۲، شابک ۸-۴۲-۶۷۴۱-۹۶۴

۱۶۷-اسماعیل جعفرزاده (جفرلی)، مقدمه ای بر تاریخ (تورکلر، سومرلر، اتروسکلر، اورارتولار...)، ویرایش اول، ۱۳۹۱، ۲۲۰ صفحه

۱۶۸-علیرضا چلنگی، فرهنگنامه تطبیقی مکانهای جغرافیایی، ، ۱۳۷۸، ۲۹۳ صفحه، شابک: ۱-۲۰۹-۴۴۴-۹۶۴

قایناقلار(لاتین‌حرفله):

201-Mahmud kaşgerli - Divanü lüğat-دیوان‌الغات‌تورک،محمود کاشغرلی، دوزوملەین: بسیم‌آتالای،آنکارا، ۴ جیلد،۱۹۸۶

it-türk

202- heritage dictionary هئریتئیج سؤزلوگو، اینگیلیزجه.

206-Thorndike-barnhard high school dictionary تورئندایک سؤزلوگو.

208-, ismet zeki eyuboğlu, Türk dilinin etimoloji söslügüsosyal yayınlar, istanbul, 1988
211- murat uraz, türk mitolojisi, düşünen adam yayınları, 1994
212- yaşar çoruhlu, türk mitolojisinin anahtarı, 2002
215- abtullabattal, ibnü-mühenna-lüğəti, istanbul,1934
218-yabancı kelimelere karşılıklar, ankara 1995
219- enver uzun, akçaabat yer adları, trabzon 2005
220- əliyeva rubabə, azərbaycan toponimləri, bakı 2002
221- eyvazova, Əfqanistanda türk mənşə`li toponimlər, bakı 1995
222-yeni tarama sözlügü-türk dil kurumu yayınları
223- tarama sözlügü(1-8)-türk dil kurumu yayınları
224-derleme sözlügü(1-12)-türk dil kurumu yayınları
240-Azərbaycan izahlı coğrafi adlar luğəti,1960(kril alfabe ilə)
241-güney A. dogusundaki yer adlari, qalibə gültəkin

242- nadir məmmədov, Azərbaycan yer adları, oronimiya, bakı, 1993
244- kamuran gürün, turkler ve turk dovletleri-
245-Hasanov, kamal,qədim Azərbaycan xalq rəqsləri, İshig, Baku,1983: pp. 28-60
246-xəlil əliyev, birçalı, axısqa, qazaq toponimleri, ELM, 2008
247-hasan eren, türk dilinin etimolojik sözlüyü, ankara, 1999
248-Azərbaycan Toponimlərinin Ensiklopedik Lüğəti-1-(Sharq-Qarb-Baki-2007)

کیتابدا یئریئر مختلف تاریخی شخصیتلره، کیتابلارا و دؤوره لره اشاره اولونور، اوْنلاری دوزگون توتوشدورماق و بیربیریندن آییرماق اوچون بو بؤلومده کروْنولوژیک دورومدا وئریلیر، بو اوُمودلا کی گلن وئرسیيالاردا داهادا تکمیل حالا گلسین.

اسکی قاپاقلار(یازیلما تاریخی سیراسیلا، م= میلادی ایلسایاری، هـ = هجری قمری ایلسایاری)

سومرلر:۱- اسکی سوُمرجه دؤوری:

آ- آرخایک دؤنم (م.ؤ. ۳۰۰۰- ۲٦۰۰)

ب- اسکی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲٦۰۰- ۲۳۵۰)

ج- سارقوْنیجه و قوُدئاجا دؤنَمی (م.ؤ. ۲۳۵۰- ۲۱٤۰)

د- یئنی سوُمرجه دؤنَمی (م.ؤ. ۲۱٤۰- ۲۰۲۰)

سومرلر:۲- گئج سوُمرجه دؤورو

آ- ارکَن اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۲۰۲۰- ۱۸۵۰)

ب- اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱۸۵۰- ۱٦۰۰)

ج- گئج اسکی بابیل دؤنَمی (م.ؤ. ۱٦۰۰- ۱۰۰)

میصیر اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
چین اوُیقارلیغی	اویقارلیق	میلاددان اؤنجه: ۳۰۰۰-۲۱۰۰
اوُرارتو(دوغو آنادولو و باتی آذربایجان)		م.ؤ. ۸٦۰- م.ؤ. ۵۸۰
اتروْسک لر(ایتالیا)	م.ؤ. ۱۳۰۰ده ایتالیایا گلمه یه باشلارلار،(تروْیا Troia ساواشی م.ؤ. ۱۲٤۰-۱۲۳۰ اوْز وئردی و بو ساواشدان سونرا بؤیوک کؤچلر باشلادی) م.ؤ.۷۵۰ده اویقارلیق قورارلار، م.ؤ.۳۷٤ده حاکمیتلری سونا چاتار.	
مانا شاهلیغی دؤور		م.ؤ. ۸-۹جو عصرلر
یونان اوُیقارلیغی	اویقارلیق زیروه سی	میلاددان اؤنجه: ۷۵٦-۱٤٦
هرودوت (یونان)	هرودوت تاریخی	دوْغوم:۴۸٤ م.ؤ، اؤلوم: ٤۲۰ م.ؤ،
گزنفون(یونان)		دوْغوم:٤٤۵ م.ؤ، اؤلوم: ۳۳۵ م.ؤ،
استرابون (یونان)	جغرافیکا کیتابی	دوْغوم:٦۳ م.ؤ، اؤلوم: ۲۱ م.س،
دیوْنیسوُس		م.ؤ. ٦۰، م.س. ۷
پوْمپئی		م.ؤ. ، م.س.
یئنی‌سئی یازیتلاری، بؤیوک هوُن امپراتورلوغو		م.ؤ. ۲۲۰ (محتملا م.ؤ. ۲۵۰)، م.س. ۹۳
باتی هوُنلاری(بالامیر، اولدوز، روُآ، بلئدا، آتیلا، ایلَک)		م. ۳۷٤، م. ٤٦۹،
گؤک‌تورک یازیتلاری: گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ۵۸۲،
شرقی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ٦۳۰،
غربی گؤیتوّرک امپراتورلوغو		م. ۵۵۲، م ٦۵۹،
طبری(محمد جریر)	تاریخ طبری(عربجه)	م(۸۳۹-۹۲۲)، هـ(۲۲٤-۳۱۰)، یازیلیش: م۹۱۵(هـ۳۰۲)
ابوعلی‌بلعمی(سامانلی‌وزیر)	تاریخ بلعمی (طبریدن فارسجا ترجمه)	یازیلیش: م۹٦٦(هـ۳۵۵)
ابن خردادبه	مسالک و ممالک	م ۸٦٤، هـ ۲۵۰ ، (متوفی: هـ ۳۰۰)
قدامه		م ۸۸۰، هـ ۲٦٦ ،
یعقوبی	تاریخ یعقوبی(۲جیلد)	م۸۷۲-۸۷۳، هـ ۲۵۹-۲٦۰ ،

یعقوبی	البلدان،	م ۸۹۱، هـ ۲۷۸ ،
ابن‌سرابیون		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌رسته	الاعلائق النفسیه	م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
ابن‌فقیه		م ۹۰۳، هـ ۲۹۰ ،
مسعودی(ابوالحسن‌علی‌بن‌حسین)	مروُج الذهب(۲جیلد)	م ۹۴۳، (هـ ۳۳۲ – هـ ۳۳۶)،
اصطخری	مسالک و ممالک	م ۹۵۱، هـ ۳۴۰، (متوفی: هـ ۳۴۶)
ابن حوقل	صورة الارض	م ۹۷۸، هـ ۳۶۷،
(منوچهر ستوده‌نین تلاش ایله)	حدودالعالم منالمشرق الی مغرب	م ۹۸۲، هـ ۳۷۲/
مقدسی		م ۹۸۵، هـ ۳۷۵،
ناصرخسرو قبادیانی مروزی	سفرنامه	م ۱۰۴۷، هـ ۴۳۸،
البلاذری (احمد ابن ال..)	فتوح البلدان	م ، هـ ،
ده‌قورقود	ده‌قوْرقود	م ، هـ ۴۴۴،
ماحمود کاشغرلی	دیوان‌لغات‌ترک	م ، هـ ،
ساوجی	قوتادقوبیلیک	م ، هـ ،
نرشخی	تاریخ بخارا	م ، هـ ،
ابوالقاسم ابن احمد جیهانی	اشکال العالم	م ، هـ ۲۴۸-۲۸۶،
عزالدین ابن اثیر	الکامل(۲۷ جیلد)	م (۱۱۶۰-۱۲۳۳)، هـ (۵۵-۶۳۰)،
بیهقی	تاریخ بیهقی	م ، هـ ،
تاریخ گردیزی	محمود گردیزی	م ، هـ ۴۴۲-۴۴۳،
ادریسی		م ۱۱۵۴، هـ ۵۴۸،
ابن جبیر		م ۱۱۸۴، هـ ۵۸۰،
یاقوت		م ۱۲۲۵، هـ ۶۲۳،
شیخ ربوه محمد دمشقی	نخبه‌الدّهرفی‌عجایب‌البرّوالبحر	م۱۲۵۵-۱۳۲۷، هـ۶۵۴-۷۲۷
قزوینی		م ۱۲۷۵، هـ ۶۷۴،
مراصدالاطلاع		م ۱۳۰۰، هـ ۷۰۰،
ابوالفداء	تقویم البلدان	م ۱۳۲۱، هـ ۷۲۱،
صحاح‌العجم		م ۱۳۳۰، هـ۷۳۰،
شبانکاره ای	مجمع‌الانساب(۲جیلد)	م ۱۳۳۳، هـ ۷۳۳،
مستوُفی	نزهه القلوب	م ۱۳۴۰، هـ ۷۴۰،
ابن بطوطه		م ۱۳۵۵، هـ ۷۵۰،
حافظ ابرو		م ۱۴۱۷، هـ ۸۲۰،
شرف‌الدین‌علی یزدی		م ۱۴۲۵، هـ۸۲۸،

میرخواند(۶جیلدی‌میرخواند هـ۹۰۳ ده یازدی، جیلد ۷ نی اونون قیز نوه‌سی خواند میر ۹۲۹دا یازدی و جیلد ۸-۹-۱۰و رضا قولوخان هدایت ۱۲۷۰ ده یازدی (ایندیلیکده ۱۰ جیلد اصلی روضه الصفا ۱۵ جیلدده چاپ اولوبدور ،

	روضه الصفا (۱۰ جیلد)	م ، هـ ۹۰۳، ۹۲۹، ۱۲۷۰،
خواندمیر	حبیب السیر(۴ جیلد)	م ، هـ ۹۲۷-۹۳۰،
جهان‌نما		م ۱۶۰۰، هـ ۱۰۱۰،

ایوالغازی	شجره التراکمه	م ١٦٠٤، هـ ١٠١٤،
زرتشت(فرانسه‌لی انکتیک دوْپرون anquetil duperon بوُ کتابی، هیند موبدلری نین سؤیله دیکللریندن کتابت ائدیبدیر)		
	اوستا əvista	م ١٧٧١، هـ ،
نسیمی		(دوغوم: م ١٣٦٩شاماخی، اؤلوم: ١٤١٧ حلب)، هـ ،
ختایی(شاه اسماعیل)(دوغوم: م ١٤٨٧/٧/٢٣- اردبیل، اؤلوم: ١٥٢٤/٦/٢٣ سراب، منقوتای، اردبیل)، هـ ،		
سیدابوالقاسیم‌نباتی	دیوان	(دوغوم: م ١٨١٢ اوّشتیبین، اؤلوم: ١٨٧٣ اوّشتیبین)، هـ
سنگلاخ		م ، هـ ،
تاورنیه	سفرنامه	م ، هـ ،
محمدحسنخان‌اعتمادالسلطنه	مرآت البلدان	م ، هـ ،
لسترنج	جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی	م ، هـ ،

ف..F [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی اؤچونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین سککیزینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو وتیتره‌شیم‌سیز حرف سایبلیر (فا: بیست و سومین حرف ترکی آذربایجانی).

فا..fa [آد، ایتالیانجا] موسیقی علامت‌لرینین دؤردونجوسو.

فاب..fab [آد] بیر نوع پالتار یوُما پودرو {فابریکا آدیندان}.

فابریک..fabrik [آد، فرانسیزجا] اصلی فابریکانین اؤرَتدیگی مال‌اؤچون سؤیله‌نیر.

فابریکا..fabrika [آد، فرانسیزجا] اؤره‌تیم ائوی، خام مادّه‌دن مختلف معمولات حاضرلایان صنایع مؤسّسه‌سی " پارچا فابریکاسی، پوْمپ فابریکاسی " (فا: کارخانه). factory

فابریکاسیون..fabrikasiyon [آد، فرانسیزجا] اؤره‌تیمه‌حاضرلاما ایشی(فا: آماده سازی).

فاتالیزم..fatalizm [آد، فرانسیزجا] یازقی‌چی‌لیق، قدرچی‌لیک، قضا و قدره اینانن بیر گؤروش (فا: ـ).

فاتالیست..fatalist [آد، فرانسیزجا] یازقی‌چی، قدرچی (فا: ـ).

فاتح..fateh [صفت] اؤستون گلن، اوُدان، یئنن (فا: ـ). winner

فاتح سُلطان محمد..fateh sultan memed/məhəmməd [اؤزل آد] عثمانلی سلسله‌سینین بؤیوک لریندن اولاراق استانبولو فتح ائدیب باشکند سئچدی، بؤیوک بیلگین اولاراق هاوان توپو (تکرلی توپ) کاشفی تانینیر.

فاتحه..fatihə [آد] قُرانین ایلک سوره‌سینین آدی، اؤلولر اوچون سؤیله‌نن دُعا و آیه‌لر (فا: ـ). introduction

فاتمایی..fatmayı [اؤزل آد] باکی‌دا کند آدی[۲۴۰].

فاتورا..fatura [آد، لا] فاکتور، حسابلشما کاغاذی، اؤدنتی.

فاجعه..faciə [آد، عربجه] اؤزونتولو اولای (فا: ـ). calamity

فاحش..fahiş [آد، عربجه] چوْخ چوخ، آشیری (فا: ـ). notorious

فاحشه..fahişə [آد، عربجه] ساتقین، آلچاق (فا: ـ). prostitute

فاخته..faxtə [آد، عربجه] تؤرک چالقی‌سیندا بیر اُصول آدی (فا: ـ).

فاخر..faxir [آد، عربجه] فخر ائدن، اؤووگو، اؤوَن(فا: ـ).

فار..Far [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

فاراب..farab [اؤزل آد] کیوی و کومْیجان دا کند آدی.

فارابی..farabi [آد] اسلام‌و تورک دونیاسینین بؤیوک‌بیلگینی اوُزلوق اوْغلوترخان‌اوْغلوابونصر م۸۷۰ده تؤرکمنستان‌ین پاراو (فاراب) بؤلگه‌سینده آنادان اولوب، و م۹۵۰ دمشق‌ده ۸۰ یاشیندا وفات ائتدی، فارابی تورکجه، عربجه، فارسجانی مکمل‌حالدا بیلیردی‌و ارسطودان سونْرا اونا ۲جی اؤیرَتمن (معلّم ثانی)آدی وئریلیب، بوُ بیلگین اسلام فلسفه‌سینین بینؤوره‌سین تؤکوب، ریاضیات، فلسفه، منطق، اخلاق، سیاست، موسیقی و تصوّف علملرینده بؤیوک ایشلر گؤروب و قانون سازینین دوزلده‌نی تانینیر، چوخلاری فارابی‌نین تؤرکمن (کَنگرَس‌لردن) اولْدوغونا آیدینجا اشاره ائدیبلر، بارتولد دا تؤرک اولْدوغونا تاکید ائدیبدیر.

فاراد..farad [اینـ آ] الکتریک سیغا بیریمی (فا: فاراد).

فارتافوُرت (ائله‌مک)..fartafurt (eləmək) [ظرف] بوْشونا دانیشماق.

فاربانـد..Farband [اؤزل آد] آذربایجان تؤرکلری قاشقای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

فارس..fars [اؤزل آد] ائل آدی، پارس (فا: فارس).

فارسجا..farsca [آد] فارس دیلی.

فارسچی..farsçı [آد] فارسچیلیق یانلی‌سی، پهلویچی (فا: پان فارس).

فارسچیلیق..farsçılıq [آد] پهلویچیلیک، پان‌فارسیزم، فارس راسیزمی؛ فارسچیلیق تاریخ بوْیو تؤرکچولویون قارشیسیسیندا اولْوبدور، تورکچولر اؤز دؤشونجه‌لرینین تملینی خوْشگؤرولوک، اؤزگه کؤلتورلره سایقی گؤسترمه و حتی یئری گلدیکجه اونون اینکیشافینا کؤمک ائتمک و چوغولجولوق کیمی اساسلار اؤستونده قورارکن، فارسچیلیق بو قوْومون آیدینلارینین اَلیله غیر اینسانی پایه‌لر اؤزه-رینده قورولموشدور، تورکچولر تمللرینی تاریخ بویو اثبات ائدرکن ده، فارسچیلار حکومت اللری اولمادیغی دؤنملر یازیلاریلا راسیستی دوشونجه لرینی یازارلارینین واسیطه سیله اؤرتولو و یاریم آیدین شکیلده سؤیلرکن قیسا دؤنملر حکومتی اله آلارکن، هر جور سؤمورگه چیلیق و تورلو کولتورل یاساقلارلا و زوراچیلیقلا دوشونجه‌لرینی گؤسترمیشدیلر، فارسچیلیغین اساسلاری بونلاردان عیبارتدیر: ۱-راسیسم: دیللرینی و اؤزلرینی اؤزگه‌لره اؤستون بیلیرلر. اوْ بیری میللتلری ازمه‌یه و یئری گلدیکجه اونلاری دانماغا و راسیستی حرکتلره اونلاری یوخ ائتمه‌یه چالیشیرلار. ۲-صباحچیلیغی اصل توتاراق اؤزگه ملتلرین دینلرینه توهین ائتمک و آشاغیلاماق، و دینده آیریمجیلیق یاراتماق و راسیستی آماجلارینا یئترمک اؤچون، دینی و صباحچیلیغی آلت ائتمک اونلارین دایمی ایشلریدی، اصلینده اونلار یالانچی بیر نوْما دایاناراق دؤزگون و چاغداش اسلامی اینانجا و بو اؤزدنده تورکلره و عربلره قارشیتدیلار. ۳-دیکتاتورلوغا دایاناراق اؤزگه‌لرینین سسینی بوغماغا و حاقلارینی اللریندن آلماغا و اونلاری سؤمورگه حالینا سالماغا و بو ملتلرین قاناقلارینی تالانلاماغا چالیشیرلار. فارس راسیسمی تاریخ بویو هرزامان فورصت تاپمیشدیر بو اساسلاری اؤزللیکله تورکلرین حاقیندا ایشلتمیشدیر، اونلار یاخین گئچمیشده ان آزی

دؤرد کز (مشروطه، خیابانی، سیدجعفر و سون نومسال یورویوش دؤنمی) بو ملتی و اؤلکه‌نی تاپدایاراق سوْیقیریم حرکتلرینه کیمی ایلرله‌میشدی ولی بو اؤلکه‌ده تورکلرین چوخ اولدوغو اوْچون ایسته‌دیکلرینی تام اولاراق یئرینه گتیره‌بیلمه‌دیلر، مطمئنا بو اولایلار بو ملت اوْچون بؤیوک درس اولموشدور و بو اوْزدن بؤیوک بیلینجه مالیک اولاراق، فارسچیلیغین اساسلارینی هدف آلماقدادیلار، ایندیکده بو ملت و بیلیم آداملاری و یازارلاری بیلیمسل آنلامدا بیلیرلرکی هر زامان بو ملت بو اوْچ غیر اینسانی پایه‌دن هر بیرینه یاردیمجی اوْلوبلار تئز یا گئژ اونون بؤیوک صدمه‌لرینی گؤروبلر، بو بیلگیلره واراراق یئنی دؤنمده آذربایجان آیدینلاری و یازارلاریدا، گئچمیشین ترسینه، ایرقچی فارس کؤلتورونو یوخ، بلکه چاغداش و ائورنسل تؤرک کؤلتور و بیلیمینی یوکسلتمه‌یه چالیشیر (فا: پان فارسیسم، پهلویگرایی).

فارس‌لاشدیرماق..farslaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] پهلویچیلیگی قبول ائتدیرمک.

فارس‌لاشماق..farslaşmaq [آد] پهلویچیلیگه معروض قالماق.

فارسی..farsı [آد] فارسجا، فارس دیلی، پهلوی دیلی، دری دیلی.

فارسینج..farsınc [اؤزل آد] همدان کندیستانی، ۱۹کند و*۶۰۰۰ نفر نفوسوواردیر، مرکزی‌فارسینج (۴۰ک‌گ‌د *۱۴۳۰/ فا+کو).

فارغ..fariğ [صفت، عربجه] ۱-بوراخیلمیش، آزاد۲-دینج، راحت (فا:~).

فارفار..farfar [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {واروار}.

فارماچ‌تپه..farmaç təpə [اؤزل آد] لاچین‘دا داغ آدی(۲۳۳۰)[۲۴۰].

فارماسوْن..farmason [آد، فرانسیزجا] دینسیز، ایمانسیز (فا: فراماسوْن).

فارماکولوژی..farmakoloji [آد] علاج‌لارین تاثیر و قوللانیشینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا: ~) {یو: درمان+ بیلیم}.

فاره..farə [آد، دی، عربجه] گمیرگن، امجک‌لی، اینجه اوُزون قویروقلو، چنگل دیرناقلی، ائوده و تارلالاردا ییه‌جک‌لره ضرر وئرن بیر سیچان چئشیدی. **mus**

فاره‌اوتو..farəotu [آد، بیتگی] یئمیش و توخوموندان سیچان‌لاری زهیرله‌مک اوچون یارارلانان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

فاره‌قوُشو..farəquşu [آد، دیرگی] ضعیف و یووارلاق قانادلی و سرت توکلو کیچیک بیر قوش(فا: نوعی پرنده). **colicus macrurus**

فاره‌قوُلاغی..farəqulağı [آد، بیتگی] چوها چیچگی گیللردن، توخومو قوش یئمی اوْلان، چیچکلری مُختلف رنگلرده، قارشی‌لیقلی یاپراقلی، سیچان قوُلاغی، بیر نوع مرجان کؤشک (فا: آناگالیس). **anagallis**

فارناس..farnas [اؤزل آد] اوْغوز-یازیْربوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

فاریسمادان(فارسی‌مَدان)..farsimedan [اؤزل آد] آذربایجان تؤرکلری قاشقای بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

فاز..faz [آد] ۱-دؤنم، آشاما، مرحله. ۲-الکتریک آخمیندا، آخیم داشییان تئل‌لرین هر بیری (فا: ~) {یو: ظاهراوْلما}.

فازمتر..fazmetr [آد] ۱-الکتریک آخیملارینوُلتاژی‌نی‌اؤلچن‌آیقیت. ۲-الکتریک آخیم‘ینی گؤسترن پیچکوُشتو کیمی‌آیقیت(فا: ~)

فاسد..fasid [صفت، عربجه] کؤتو، پوْزوق، آراپوْزوجو(فا: ~) **corrupt**

فاسق..fasiq [صفت، ع] کؤتو و آراقاریشدیران، دینجه گُناه و سوچ ایشینه مشغول اوْلان (فا: ~). **lewd**

فاش..faş [آد، عربجه] آچیق لانان، اوْزه چیخما (فا: ~).

فاشیزم..faşizm [آد، فرانسیزجا] کاپیتالیست‌اؤلکه‌لرده‌عمومی‌بحران-سببیله ویا امپریالیستلرین حمایت ایله اوْرتایا چیخان آشیری ایرقچی و سالدیریجی‌سیاسی آخیم، پهلویچیلیک (فا: ~).

فاشیست..faşist [آد، فرانسیزجا] فاشیزم یانلی‌سی، پهلوچی (فا: ~). **fascist**

فاصله..fasilə [آد، عربجه] آرالیق، آرا، کسینتی (فا: ~). **space**

فاصوُلیه..fasuliyə [آد، یونانجا] فصوُلیه:باخ: لوبیا.

فاضل..fazil [صفت، عربجه] اردم‌لی، بیلیم‌لی (فا: دانا). **learned**

فاضلا..fazla [صفت، ظ، عربجه] چوخ، آشیری (فا: زیاد).

فاطر..fatir [آد، عربجه] یاریجی و یارادیجی، تانری‌نین آدلاریندان بیری (فا: آفریننده). **creator**

فاطما..fatma [آد، عربجه] فاطمه:اوشاغینی‌سوْتدن‌کسمیش قادین و پیغمبرین قیزینین آدی (فا: ~).

فاطماخانیم‌آنی..fatmaxanım ani [یازار](۱۲۲۸ه-۱۱۲۲) آتاسی تبریزلیدیر و استانبولا سورگون اولدو و فاطما خانیم اوْرادا دوْغولوب بوْیاباشا چاتمیشدیر و تورکجه دیوانی وارایدی[۱۱۷] (فا: ~).

فاطماخانیم‌شیروانلی..fatmaxanım şirvanlı [یازار] م۱۹جو یوْزیلده یاشاییب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فاطماخانیم‌کمینه..fatmaxanim kəminə [یازار](۱۳۱۶ه-۱۲۵۷) قاراباغ شاعرلر یندندیر و فضولی اوسلوبوندا غزللر یازیبدیر[۱۱۷] (فا: ~).

فاطمه‌پوُرزمانی..fatma purzəmani [یازار] گونش ۱۳۵۸(م۱۹۷۹) ده تبریز ده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فاطمه‌خوْند(یالچین)..fatma xond(yalçın) [یازار] گونش ۱۳۶۱(م۱۹۸۲) ده زنجان دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری

واردیر[۵۲].

فاطمه‌سُلطان‌دارایی‌امامی..fatma sultan darayı imami [یازار](گونش۱۲۹۱-۱۳۲۸) ابهر ده آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فاطمه‌عبدالجبارفرشبافی..fatma əbdulcəbbar fərşbafi [یازار] گونش ۱۳۵۱ده ملیک کندی (ملیکان)شهرینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فاطمه‌نورعلیپور..fatmanur əlipur [یازار] گونش ۱۳۶۰(م۱۹۸۱) ده تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فاعل..fail [آد، عربجه]ائدن، ایشله‌ین، ائدیجی، یاپان (فا: ~). doer

فاعلیت..failiyət [آد]فاعیللیک، اؤزنه‌لیک (فا: ~). agency

فاغیر..fağır [آد، عربجه] یازیق، عاجز، مظلوم، دینج وساکت آدام، یوْخسول (فا: عاجز، فقیر).

فاغیرفُقرا..fağırfuqəra [باخ] فاغیر.

فاغیرلو..fağırlu [اؤزل آد] اراک-سربند و ماهنشان دا کند آدی.

فاغیرلیق..fağırlıq [آد] مظلوملوق، یوْخسول لوق.

فاق..faq [آد] یای لارین اوْرتا بؤلومونه باغلاناراق بارماغی اوْنا قویوب تیری آتارلار[۸۲].

فاقد..faqid [آد، عربجه] بیرشئیین یوخلوغو و اوْلماماسی missing

فاقلو..faqlu [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

فاکت..fakt [آد، لا] گرچکدن اوْلموش حادثه، گرچک و رئال اوْلموش شئی، حقیقی اتفاق (فا: ~).

فاکتوْر..faktor [آد، لا: ائدن، دوْزلدن] ۱-ائتکن، ائتمن، عامل، سبب (فا: ~). Invoice ۲-صورتحساب.

فاکتوْرلاما..faktorlama [آد] فاکتوْر توُتما (فا: فاکتورگیری). factoring

فاکتیک..faktik [لا، صفت] گرچک، رئال (فا: واقعی).

فاکس..faks [آد، فرانسیزجا] بلگه گئچر، بلگچ [۲۱۸]؛ بلگه گؤندر، کوْپی گؤنده‌رن آیقیت (فا: ~).

فاکس‌لاماق..fakslamaq [تاثیرلی ائیلم] بلگه گؤندرمک(فا: فاکس-کردن).

فاکوْلته..fakultə [آد] بیلیم ائوی، بیلی یوُردونون مختلف بؤلوم‌لرینین هر بیری (فا: دانشکده). college

فال..fal [آد، عربجه] گله‌جه‌یی اؤن گؤرمه ایشی (خوْرافی بیر اینانیشدان قاناق‌لاناراق) (فا: ~).

فالا..fala [آد، یو: فوْل] ۱-جوجه‌له‌مک‌اؤچون‌تویوغون‌آلتیناقویولان یومورتا. ۲-توْیوغون باشقا یئرده یوْخ مُعین اوْلموش یئرده یوُمورتلاماسی اؤچون اوْرا قوْیولان یوُمورتا {بالا›فالا[۵]}.

فالاقا..falaqqa [باخ] فلکه.

فالانژ..falanj [آد، فرانسیزجا] بعضی اؤلکه‌لرده بیر سیرا عسگری سیاسی قورولوشلارا وئریلن آد (فا: ~).

فالچی..falçı [صفت] فالاباخان (فا: ~). bibiomancer

فالچی‌لیق..falçılıq [آد] فالاباخما ایشی(فا: فال بینی). soothsaying

فالدار..faldar [اؤزل آد] زاقاتالا'دا چای آدی[۲۴۰].

فال‌داشی..faldaşı [آد] فالچی‌لارین فالا باخماق اؤچون ایشلتدیکلری رنگلی داشلار.

فامیل (فامیلیا)..famil (familiya) [آد، ایتالیانجا] عایله (فا: خانواده). family

فاناتیزم..fanatizm [آد، لا] باغنازلیق، آشیری باغلی‌لیق (فا: ~).

فاناتیک..fanatik [آد، لا: آزقین] باغناز، بیرینه ویا بیر شئیه آشیری دؤشگونلوک و توتقویلا باغلی اوْلان، متعصّب (فا: ~).

فانتزی..fantezi [آد، فرانسیزجا] سوْنسوز و سیْنیرسیز خیال، دَییشیک بَیه‌نی، بزکلی شئی، خیالی (فا: ~). fantecy (goods)

فانتا..fanta [یو، آ، دیرگی] سئرچه گیللردن، گؤی‌رنگینده، بؤجک یئدیگی اوچون تاریما یارارلی کیچیک قوش parus cacruleus

فانتاستیک..fantastik [صفت، فرانسیزجا] خیالی، گرچکده وار اوْلمایان (فا: ~).

فانتوم..fantom [آد، فرانسیزجا] ۱-خیالت، شبح ۲-بیرنوع آو اوُچاغی(فا: فانتوم).

فاندامئنتالیزم..fandamentalizm [آد، فرانسیزجا] کؤکدنجیلیک[۲۱۸].

فانکشین..fankşın [باخ] فونْکسیون.

فانوس..fanus [آد، ع›یو] ال چیراغی، آیاقلی فنر، فنار (فا: ~).

فانوسقا..fanusqa [ر] بئله‌باغلاماق‌اوچون‌بیر نوع قایش (عسگراوچون).

فانی..fani [آد، عربجه] اؤلوملو، قالیم‌سیز (فا: فانی). mortal

فانی..fani [یازار](۱۲۵۵ه)میرزاصادق‌فانی‌تبریزلی شاعردیر[۱۱۷].

فانی‌زوُنوزی..fani zunuzı [یازار] هـ ۱۳جو یوْزیلده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر، ریاض‌الجنه کتابینین یازاریدیر (فا: ~)[۱۴۱].

فای..fay [آد، فرانسیزجا] قیریق، یئر قیریغی، چات (فا: گسل).

فای‌خطّی..fay xətti [آد] یئرین اوْست قاتیندا اوْلان اوزون چاتلاقلار، یئر چاتلاری، یئر چاتی (فا: خط گسل).

فایبیرقلاس..faybırqlas [آد، این] اؤزللیکه پوْلی یستئر تئلجیک-لرینن دؤزه‌لن بیرماده (فا: فایبرگلاس).

فایتون..faytun [آد، فر› یو] آت ایله سوْرولن و معمولا اوْستو آچیلیب اؤرتولن بیر نوع یولجولوق آراباسی (فا: ~). carriage

فایتونچو..faytunçu [آد] فایتون سوْرن.

فایدا..fayda [آد، عربجه] قازانج (فا: سود).

فایز..faiz [آد] باخ: فایض، یارار، بهره (فا: سود). attaining

فایز..fayiz [یازار] (۱۳۵۷ه-۱۳۰۶) گؤیچایلی طبیب و شاعرایدی[۱۱۷].

فایض..faiz [آد، عربجه] گتیری، اوْرَم، یوْزده‌لیک؛ بیر سرمایه‌نین اوْستونه گلن گلیر، بوُ کمیت معمولا اصلی مقداری یوْز واحد نظرده توُتاراق اوْنون اوْرانینی گؤستَریر، تورک‌عرب الفباسیندا بوُسؤزو چوْخراق‌فایز شکلینده یازیرلار(فا: سود).

فایض‌سیز..faizsiz [صفت] گتیری‌سیز، فایزی اوْلمادان.

فایق..faiq [صفت، عربجه] اوْستون، یوْکسک (فا: ~).

فایقه..faiqə [صفت، عربجه] اوْستون، یوْکسک (مؤنث اوچون) (فا: ~).

فایل..fayl [آد] دوْسییا، (فا: پرونده). file

فئتیش..fetiş [آد، فرانسیزجا] بوُت، صنم، تاپینیلان هر شئی.

فئتیشیزم..fetişizm [آد، فرانسیزجا] تاپینجاق‌چیلیق، بت‌پرست‌لیک(فا: فتیشیزم).

فئدراتیو..federativ [صفت] فئدرالیزمه باغلی ویا اوُیقون اوْلان.

فئدراسیون..federasiyon [آد، فرانسیزجا] آیری آیری ایچ باغیم‌سیزلیغی اوْلان دؤلت‌لرین بیرلشمه سیندن دوزه‌لن دؤولت (فا: ~).

فئدرال..federal [آد، فرانسیزجا] فئدراسیون شکلینده بیرلشمیش اوْلان.

فئدرالیزم..federalizəm [آد، فرانسیزجا] فئدراسیون بیچیمینده اوْلان سیستم (فا: ~).

فئر..fer [فر، باخ: فیرلاماق] فیْر:قیوریلمیش توک (فا: فر). ۲-فئر۲ (آد، فرانسیزجا) بیر نوع اوْجاق (فا: فر). curling iron

فئریبوْت..feribot [آد، اینـ] بیر نوع آرابا داشییان گمی.

فئستیوال..festival [آد، فرانسیزجا] شنلیک، صنعت گؤستری‌سی (فا: فستیوال).

فئشل..feşəl/fişəl [اؤزل آد] ماکی‌دا کندآدی {محتملافیشقیرماق و فیشک کیمی سؤزلرله کؤکداش‌اوْلاراق چابوقلوق آنلامیندادیر}.

فئلدسپات..feldispat [آد، آلمانجا] سیلیکاتلارین پوْتاسیوم، سوْدیوم و کلسیوم مینئراللارینا وئریلن بیر آد.

فئمینیزم..feminizm [آد، فرانسیزجا] قادینچی‌لیق، قادین ارکک ائشیت‌لیگینی ساووناق گؤرؤش (فا: ~).

فئمینیست..feminist [آد، فرانسیزجا] قادینچی، قادیو ارککلری قدر ائشیت بیلن کیمسه، قادینلاری ساووُنان کیمسه (فا: ~).

فئنومئن..fenomen [آد، فرانسیزجا] اوْلای، اوْلقو، گؤرؤنگو، اوْلونتو (فا: فنومن).

فئنومئنیزم..fenomenizm [آد، فرانسیزجا] گؤرؤنگوجولوک (فا: فنومنیزم).

فئنیس..fenis [آد، فرانسیزجا] تابو، خارق العاده گوْجه مالیک اوْلان و بونا اینانیلان هرشئی (فا: فنیس).

فئنیک..fenik [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورُمانج بوْیو[۲۰۹].

فئوْدال..feodal [صفت، فرانسیزجا] دره بگ‌لیک سیستیمینده باشچی، خان‌خانلیق دؤنمینده مالیک و خان اوْلان (فا: ~).

فئوْدالیزم..feodalizm [آد، فرانسیزجا] دره‌بگلیک، خانخانلیق، کاپیتالیزم دن قاباقکی توپلومسال و اقتصادی دؤزونتو (فا: ~).

فئورال..fevral [آد، روسجا] میلادادی ایلینین ۲جی آیی.

فئیلی..Feyli [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری قاشقای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

فتّاح..fəttah [آد] ۱-فتح ائدن ۲-ماکی دا کند آدی(فتاح کندی).

فتّاح‌مراغه‌ای..fəttah mərağei [اؤزل آد] (وفات‌م۱۷۶۱)، فتّاح و اشراق تخلص‌ایله، مرثیه‌بیچیمینده‌اثرلری‌قیامتنامه‌آدلی‌دیواندا توپلانمیشدیر[۲۸].

فتّان..fəttan [آد، عربجه] ۱-فتنه چی. ۲-گؤرکملی ونازلی قادین.

فتح..fəth/fətih [آد، عربجه] اله گئچیرمه، اوْستون‌گلمه، غلبه چالما (فا: ~).

فتح آباد..fəthabad [اؤزل آد] پتاوا: ساییین‌قالا، کوْمیجان، قوچان، جوُغاتئی، بیجار و بویین زهرا دا کند آدی {پته‌آوا اولماسی محتملدیر}.

فتح الله..fətullah [اؤزل آد] مراغا(سبوُلاغی)، ملیکان‌دا (~کندی) کند آدی.

فتح الله ذوقی..fətullah zoqi [اؤزل آد] ش۱۳۵۹ده چاراوْیماق-کیلیسه کندینده آنادان‌اوْلوب، ادبیات ساحه سینده چالیشقان شخص‌دیر[۶۴].

فتح‌الله‌حکمتی‌فر..fətullah hekmətifər [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

فتحعلی..fətheli [اؤزل آد] مراغا و اوجان دا داغ آدی.کلئیبر ده کند آدی.

فتحعلی‌خانمُشتَری..fətheli xan müştəri [یازار] واقف‌له چاغداش اوْلموشدو وآز مقداردا شعرلری گونوموزه چاتمیشدیر[۱۱۷].

فتحه..fətha [آد، عربجه] یازی‌لاردا اوْستون، " ـَ " (فا: ~). vowel point

فتحه‌لی‌آچیق هیجا..heca açıq səsli fəthə [آد] هجا سوْنو فتحه‌ایله سوْنلانان حالت، " دیله‌مک "سؤزونده‌ایکینجی‌هجا" له "، فتحه‌لی‌آچیق هجادیر.

فتحه‌لی‌باغلی هیجا..heca bağlı səsli fəthə [آد] هجا سوْنو سس‌سیز حرف و اوْندان قاباقکی حرف فتحه اوْلان حالت، " دیلَنمک " سؤزونده ایکینجی هجا" لَن " فتحه‌لی باغلی هیجادیر.

فَترت..fitrət [آد، عربجه] ایکی پیغمبر ویا پادشاه دؤنَمی آراسیندا اوْلان پیغمبرسیز و یا پادشاه‌سیز سوْره، ایکی اوْلای و اتفاق آراسیندا اوْلان سوْره (فا: ~).

فتق..fətq [آد، عربجه] ۱-یارماق، آچماق. ۲-ایچ درینین جیریلماسی ندن ایله قارنین آشاغی بؤلومونده و اؤزل لیکله بیضه‌لرده وجودا گلن شیشگینلیک.

فتنه..fitnə [آد، عربجه] قاریشیق‌لیق، قارقاشا، آرا پوْزما (فا: فتنه).

فتوا..fətva [آد، عربجه] بیرایشی اجرا ائتمک‌اوْچون دین باشچی‌سی طرفیندن وئریلن حؤکم و قرار (فا: ~).

فتوا وئرن..fətva verən [صفت] مفتی (فا: مفتی). **Mufti**

فُتوحات..futuhat [آد، عربجه] غلبه‌لر (فا: ~). **conquests**

فجایع..fəcaye [عربجه] فاجعه‌لر (فا: فاجعه ها). **tragic events**.

فجر..fəcr [آد، عربجه] دان واختی، سحرتئزدن، گونش چیخمادان، سحر آچیلان واخت (فا: ~). **daybreak**

فُجور..fucur [آد، عربجه] فتنه.

فجیع..fəci [آد، عربجه] چوخ آغیر وکؤتو حادثه و اوْلای (فا: ~).

فُحش..fohş [آد، عربجه] سؤیوش، پیس سؤز (فا: ~).

فَحشا..fəhşa [آد، عربجه] بؤیوک گُناه، زنا (فا: ~).

فحل..fəhl [آد] ارکک حئیوان (فا: ~). **male animal**

فحوا..fəhva [آد، عربجه] آنلام، قاورام، دئییم، تئریم (فا: ~).

فُحوش..fuhuş [آد، عربجه] ۱-فاحشه‌لر. ۲-آرتیق، چوْخ (فا: ~).

فخر..fəxr [آد، عربجه] اؤیونمه، ارک لنمه، افتخار ائتمه.

فخره‌لی..fəxrəli [اؤزل آد] قاسم‌اسماعیللی‌دا کند آدی[۲۴۰].

فخری..fəxri [آد، عربجه] اوْنورسال، قارشی‌لیق‌سیز، ارک‌له، کؤنوللو " فخری فرمان، فخری ریاست " (فا: ~).

فخریه..fəxriyə [آد، عربجه] اوْرتاچاغ یازین‌لارینداشاعرین اؤزونو اؤومه و تانیتلاماشعری وایشی" منم کی‌قافیله‌سالارِ کاروانه‌غمم "(فا: ~).

فخیم..fəxim [آد، عربجه] بؤیوک، یوّکسک مقاملی (فا: ~).

فدا..fəda [آد، عربجه] بیر ایش ویا اینانج اوْچون قُربان ائتمه واوْلما.

فدائی (فدایی)..fədai [آد، ص] جانیندان گئچن (فا: ~). **devotee**

فداکار..fədakar [صفت، عربجه] منافعیندن‌وجانیندان گئچن (فا: ~). **devoted**

فدایی..fədi [اؤزل آد] م۱۸جی یوّزیلین شاعری اوْلاراق قازاق ماحالی نین صلاحلی کندینده آنادان اوْلموشدور[۱۱۷].

فدرال..fəderal [آد، فرانسیزجا] باخ: فئدرال.

فدیشه..fədişə [اؤزل آد] نیشابور دا یئر آدی.

فدیه..fidiyə [آد، عربجه] قوُرتولمالیق، گیروْو توُتولموش ویا اسیر آلینمیش بیر آدامی آزاد ائتمک اوْچون وئریلن پوُل و بوُجور شئیلر (فا: ~).

فرّ..fərr [آد، فا] جانلی‌لیق، پارلاقلیق، ایشیق.

فرئز..frez [آد، فرانسیزجا] یونْتاج، مئتال و برک شئی‌لری یونْماغا یارایان آراج (فا: ~).

فرئن..fren [آد، فرانسیزجا] ماشینلاردا هیزکسمه آیقیتی، توْرموز.

فرئنولوژی..frenoloji [آد، فرانسیزجا] باش تاسی بیچیم ایله اینسان داورانیش آراسیندا باغلانتی قوُران بیر غیربیلیمسل گؤروش (فا: ~).

فرائض..fəraiz [آد] فریضه‌لر، واجبات (فا: ~). **precepts**

فراح..fərah [آد، عربجه] ایچ آچیجی، سیخینتی‌سیز(فا:).

فراخ..fərax [آد، عربجه] ۱-گئنیش، وسیع. ۲-سیخینتی‌سیز، سئوینج.

فرار..fərar [آد، عربجه] قاچیش، قاچما، قوُرتولما (فا: ~).

فراری..fərari [آد، عربجه] قاچاق، قاچقین، قاچمیش اوْلان.

فرازئولوژی..frazeoloji [آد، فرانسیزجا] دیلین ثابت سؤز بیرلشمه‌لرینی اینجه‌له ین بیلیم دالی، دییشمز دئییملر و یوْزوملار (فا: ~).

فراست..fərasət [آد، عربجه] باشاری، آییق‌لیق، یئته نک (فا: زیرکی).

فراست‌سیز..fərasətsiz [صفت] باشاری‌سیز (فا: بیفراست). **unintelligent**

فرّاش..fərraş [آد، عربجه] فرش سرن، مجازا ًقوللوقچو و گؤرَوچی (فا: ~).

فراغ..fərağ [آد، عربجه] ال چکمه، ترک ائتمه (فا: ~).

فراغت..fərağət [آد، عربجه] دینج‌لیک (فا: آسایش).

فراق..fəraq [آد، عربجه] آیریلیش، آیریلیق (فا: جدایی).

فراقمئنت..fraqment [لا: قیریق، پارچا] بؤلوم، حصّه، تیکه (فا: فراگمنت).

فراکسیون..fəraksiyon [آد، فرانسیزجا] بؤلونتو، پارلماندا سیاسی-پارتی‌لارین عضو لری‌نین مُتشکیل قوُروپو (فا: ~). **parliamentary party**

فراموش..fəramuş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوُنوتما، یاددان چیخارما (فا: ~).

فرانسیز..fransız [آد] فرانسه‌نین اهالی‌سینی تشکیل ائدن خالق.

fransızca..فرانسیزجا [آذ]فرانسیز دیلینده.

fəravan/fravan..فراوان [صفت، فا]چوْخ، بوْل، چوخلو (فا: ~).

fərahan..فراهان [اؤزل آذ]فرمهین بخش اینین کندیستان‌لاریندان.

fərc..فرْج [آذ، عربجه]دیشی جانلی‌لارین اوْرەمه اوْرقانینین دیْش بؤلومو (فا: ~).

fərəc..فرَج [آذ، عربجه]اؤزونتودن‌سوْنراگلن‌سئوینج‌وشادلیق (فا: ~).

fərəc..فَرَج [اؤزل آذ]خالخال، قوُم (~آباد)، شبستر ده(~قولو) کند آدی.

fərəh..فرَح [آذ، عربجه]سئوینج، شادلیق وآچیلیش (فا: شادی).

fərəhbəxş..فرَح بخش [صفت]سئوینج‌لی (فا: شادی آور). pleasant

fərrox culayi..فرّخ‌جوُلایی [اؤزل آذ]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

fərd..فرْد [آذ، عربجه]بیرئی (فا: ~).

fərdğan..فردغان [اؤزل آذ]رزن ده کند آدی.

firdos..فردوس [اؤزل آذ]علیشاه عوض ده کند آدی.

firdosi..فردوسی [اؤزل آذ](۳۲۹ه‍-۴۱۱) ان مهمّ اثری شاهنامه اوْلاراق افسانوی شاهلارین داستانی و حماسه‌سیدیر، بوُ کتاب اینسانی قوُرامالار نظریندن چوْخ آشاغی سَویه‌ده‌دیر، اؤزل‌لیکله تؤرکلر، عربلر و قادینلار باخیمیندان چاغ دیشی آلچاقلاییجی سؤزلرله دوْلودور، تاریخی لاحاظداندا چوْخلو یانلیش ادّعالار و سؤزلر گؤزه چارپیر (اسکندرین مُسلمان‌اوْلماسی و --) و اسلامی دؤشونجه‌یه قارشی اوْلاراق ساپتیریلمیش زرتشتیزمی تبلیغ ائدیر، بوُلارا رغما یَیر سیرا اتیموْلوژی و اسکی گنل اوْلایلار لاحاظیندان، اؤزل بیلگیلره مالیکدیر، فردوسی‌یه یوُسف زُلیخا کتابی‌دا منسوب ائدیلیر، او عُمرونون سوْن واختلاریندا اؤز یانلیش ضداینسانی اینانج‌لارینا متوجه اولاراق، اوْنلاری شعر صورتینده بیان ائدیبدیر، ولی هرحالدا شاهنامه کتابی پهلوچیلیگین و راسیسم'ین سیمگه‌سی حالینا گلیبدی و پهلویچیلر بوُ کتابا دایاناراق هرجور توْهین، قیرقین و حتی سوْی قیریم کیمی ایشلری اؤزل‌لیکله تؤرکلرین موردینده توجیه ائدیللر و هر نوع راسیستی ایشلرینه افتخار ائده‌رک بوْ کؤلتورو یایماغی اؤزلرینه تاریخی گؤرَو بیلیرلر {باخ: اوُستاد دوْکتور فیض الهی‌نین مقاله‌لرینه}.

fərdi..فردی [آذ، عربجه]بیرئی سل، کیشی سل (فا: ~).

fərdiyət..فردیت [آذ، عربجه]بیرئی سل‌لیک، بیرئی‌لیک (فا: ~).

fərdiyətçilik..فردیتچیلیک [آذ]بیرئی جیلیک (فا: فردیت گرایی).

fərzanə..فرزانه [یازار]پروفئسور دوْکتور محمدعلی فرزانه ش۱۳۰۲ده تبریزین چای‌قیراغی محلّه سینده دؤنیایا گلدی، و ۱۳۸۴-دی‌ین ۲۷سینده دؤنیاسین دَییشدی، بوُ بیلگین دن، تؤرک کؤلتور و تاریخ ایله باغلی، سایسیز دَیرلی کتاب و مقاله‌لر چاپا بوُراخیلیبدیر.

fərsəx..فرسخ [باخ]فرسنگ.

fərsəng..فرسنگ [آذ، فا]٦ کیلومتر اوزونلوغوندا بیر اؤلچو، گئچمیشده بیر آرالیق اؤلچوسو (فا: ~).

fərsudə..فرسوده [فل، صفت]اسکی میش، پیرانمیش (فا: ژنده).

fərş..فرش [آذ، عربجه]دؤشه‌نه‌جک خالچا، پالاز و جئجیم، قالی.

firştə..فرشته [آذ]مَلَک (فا: ~). angel

fürsət..فُرصت [آذ، عربجه]اوُیقون زامان، مُوافق حال opportune

fərz..فرض [آذ، عربجه]سانی، گومان و تخمین (فا: گمان).

fərzən..فرضاً [آذ، عربجه]سایاق کی، سانی اوْلاراق (فا: ~). assuming

fərzimənal..فرض‌محال [ظ، ع]اوْلمایاجاق، گرچک لشمه‌یه جک(فا: ~).

fərziyə..فرضیه [آذ، عربجه]بیرشئی‌حاققیندا تخمینی‌حسابلاما و مُلاحظه، ویا سانیلان‌قوُرال، سانیلتی، وارساییم(فا: ~)suppotitions

fərt..فرط [آذ، عربجه]بیر حددن ائشیگه چیخما، آشیری‌لیق (فا: ~).

fərı..فرع [آذ، عربجه]اصلی بیر شئیدن ایریلان شئی، یانال (فا: ~).

firon..فرعوْن [آذ، عربجه]۱-قدیم میصر پادشاه‌لارینا وئریلن عُنوان. ۲-مغرور، متَکبّر و ظالم آدام (فا: فرعون).

fironluq/fıravunluq..فرعوْنلوق [آذ]مغرورلوق و ظالملیک.

firon sıçanı..فرعون سیچانی [آذ، بیتگی]فیْراووُن فاره‌سی، پیشیک بؤیوکلوکده اتجیل بیر حئیوان، ایلان و تمساح یومورتاسینی یئدیگی اوچون مصرلیلر طرفیندن قوتسال سایبلیردی (فا: نوعی حئیوان). herpestes iochneumon

fəri..فرعی [صفت، ع]یانال، ایکینجی درجه ده، آیریتی‌لارلا ایلگی‌لی (فا: فرعی). secondary

fərğana..فَرغانا [آ، ت]تؤرک‌لرین اؤزکند دئدیکلری شهرین آدی.

fərq..فرق [آذ، عربجه]آیریم، باشقالیق، تفاوُت(فا: ~) distinction

furqan..فرقان [آذ، عربجه]آییرما (فا: ~).

fərqət..فرقت [آذ، عربجه]آیریلیش، آیریلیق (فا: ~).

firqəçi..فرقه چی [آذ]حزبچی، پارتی عُضوو (فا: عضو فرقه و حزب).

firqə..فرقه [آذ، عربجه]۱-اینسان توپلولوغو، دسته، قروب، تاقیم. ۲-حزب، پارتی (فا: پارتی).

froktoz..فرکتوْز [آذ، فرانسیزجا]میوه شکری، یئمیش شکری (فا: ~).

form..فرم [آذ]بیچیم (فا: شکل). form

فرمالیته..formalitə [صفت] بیچیم سل (fa: شکلی). formality

فرمان..fərman [آد، فا] ۱-بویروق، امیر، دستور. ۲-ماشینین یؤن و جهتینی دییشدیرمه گه یارایان قورقو، دیرئکسیون (fa: ~).

فرمایش..fərmayiş [آد، فا] بویروق، بویورما (fa: ~).

فرمش..fərməş [آد] مَرفَش: دؤشه‌نک {ع‌مفرش}.

فرمهین..fərməhin [اؤزل آد] اراک شهرینین بخش‌لریندن و بو بخشین مرکزی.

فروْیدیزم..froydizm [آد، فروْید آدیندان] پسیکوْلوژی اینجه لمه‌مه‌لرده بیر اُصول آدی(fa: ~).

فره..fərə [آد] باخ: فریک، جاوان توْیوق.

فرهاد..fərhad [اؤزل آد] مراغادا(~داش) داغ آدی. قوچان(~ان) و کلئیبرده (~لو) کند آدی.

فرهنگی..fərhəngi [یازار] چاغداش شاعر اوْلاراق تؤرکجه شعرلری واردیر (fa: ~)[۱۴۱].

فَرهی..fərəhi [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {واراهی: وارلی، زنگین}.

فریاد..fəryad [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] هایقیریش، چیغیرباغیر، واوئیلا، باغیرما (fa: ~).

فریباابراهیمی(آفاق)..ibrahimi(afaq) fəriba [یازار] گونش ۱۳۴٤(م۱۹٦۵) ده خیاو دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فریباچلبیانی..fəribaçələbiyani [یازار] گونش ۱۳٤۷(م۱۹٦۸) ده تبریز ده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فریباوظیفه‌آزاد..fəriba vəzifəazad [یازار] گونش ۱۳۵۹(م۱۹۸۰) ده سراب دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فریبوْرد..fribord [آد، این] اوستەلیک، بیرگمی ویا بیر شئیین سوُ اؤزوندن اؤسته قالان بؤلومو. (fa: فریبرد).

فریجیدئر..fricider [آد، فرانسیزجا] بوُز دوْلابی، سوْیودوجو.

فریدن..fəridən [اؤزل آد] ۱-ایرانین اوْرتا کسیمینده، اصفهانا یاخین، همدانین گؤنئییندە و تؤرک طایفالارینین یاشادیغی بیر شهردیر، ایندیلیکده آدی داران سؤزونه چئوریلیبدیر. ۲-فریدن بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری : آبادچی (٤۰ک‌گ‌د ۱۰۰۰*)، آخوره/ آ (۲٤ک‌گ‌د ۱۹۳۰*/ ی‌تو)، آرتی‌جان (۳۲ک‌ق ۲٦۰*)، آشجِرد (۷ک‌د ٦۲۰*)، آغچا (۳٤ک‌ق‌ب ۱۰۱۰*/ تو+گرجی)، اَزناوَله (۳۰ک‌ق‌ب ۷۷۰*)، اسکندری (۱۵ک‌گ ۱٦٦۰*)، اسکندری نساء (۱۸ک‌گ ٤۲۰*)، اَنالوجه (۱۸ک‌گ‌د ۱۳۱۰*)، اوْوره‌گان (٤۵ک‌گ ۱۱۳۰* / ی‌تو)، اوُزون آخار (٤۸ک‌گ‌د ۷۰۰*)، اوُزون بولاق (۱۵ک‌ب ٦۱۰*)، ایستی‌سو (٤٤ک‌گ‌د ۷۰*)، بابدَگان (۳٤ک‌گ‌د ۸۳۰*)، بادجان وَرزَق (۱۳ک‌ق ۱۱۲۰*)، بردشاه (۳٤ک‌گ ۱۲۱۰*/ ی‌تو)، بَسی‌نان (٤۸ک‌ق‌ب ۲۷۰*)، بُلتیجه/ بوْلتیجه (٤٤ک‌ق ۱٤۰۰*)، بُویین (۲٤ک‌ب ۱٤۳۰*تو/ گرجی)، پهنا (۳۵ک‌گ‌د ۸۰*/ ی‌تو)، توْخماقلو (۳۱ک‌ق‌ب ۱۲۳۰*)، تیکَرْت (٤۵ک‌ق ۳۰۰*)، جقجق (۷ک‌گ ۱۱۲۰*/ تو+گورجو)، جمالو (۳۳ک‌گ ۱۵٤۰*/ تو/ لر)، چَقادَر(۲۰ک‌ب۷۱۰*/ ی‌تو)، چوْخ یوُرد/ چُقیوُرت (آخوره‌ده بیر کند ۱۵ک‌ق ۸۹۰*/ ی‌تو)، چهل خانه (۱٤ک‌ق‌ب ۱۱٦۰*)، حسن آباد آب پونه (٦۰ک‌گ‌د ۲۰*)، حسین آباد (۲۵ک‌ق ۳۱۰*)، حصور (۱۱ک‌ب ٦۱۰*)، حیدری (۳۷ک‌گ ۱۷۱۰*/ ی‌تو)، خلج (۲۰ک‌ق ۵۲۰*)، خلیل (۵٤ک‌ق‌ب ۳۹۰*)، خَمیسلو (۲۰ک‌ب ۱۲٦۰*)، دابانلو (۳۲ک‌ق‌ب ٤۰۰*/ غ‌تو)، داش کسن (۲۰ک‌ق‌ب ۵٤*تو/ گرجی)، دره‌ساری (٤۳ک‌ق‌ب ٤۱۰*)، ده‌رجب(۲۹ک‌ق‌ب ۲٦۰*)، ده‌سوخته (٤۲ک‌ق‌ب ۲۷۰*)، ده سوُر (۱۸ک‌گ‌د ۱۸۰*)، ده‌کلبعلی (۳٤ک‌گ‌د ۳۰۰*)، دَهَق (۱۳ک‌ب ۱٤۲۰*)، سِفتجان (۷ک‌گ‌د ۱۱۷۰*)، سَمَندِگان (۲۷ک‌د ۲۹۰*)، شاه ولدبالا (۳۹ک‌ق‌ب ۷۰*)، شاه یوُردو (٤۰ک‌ق‌ب ۹۱۰*)، شیشجوُوان/ شش‌جوان (۲۵ک‌ق‌ب ۱۰۱۰* تو/ گرجی)، طرّار (٦ک‌گ ۳۳۰*)، آدقان/ عادگان (۲٤ک‌گ ۹٦۰*/ ی‌تو)، علی‌عرب (۳۲ک‌گ‌د ۳۳۰*)، فراموشجان(۳۷ک‌گ/ ی‌تو)، قارابوُلتاق (۲٦ک‌ق‌ب ۷٦۰*/ ی‌تو)، قالااخلاص (٤٤ک‌ق‌ب ۵۵۰*/ ی‌تو)، قالابهمن (۳۵ک‌ق‌ب ۵٤۰*/ ی‌تو)، قالاشاهرخ (۳۵ک‌گ ۱۱۰۰*/ ی‌تو)، قالاملک (۱۹ک‌گ‌د ۳۷۰*/ ی‌تو)، قالامنصوری(۳۷ک‌گ۷۰*)، قَفَر (٦ک‌ق ۲۹۰*)، قوُدجانَک (۱٤ک‌گ ۵٤۰*/ ی‌تو)، قوْرقوْر (۲۰ک‌گ‌د ۲۸۰*)، قوُهک (۱٦ک‌ق‌ب ٤٦۰*)، کرْت (۳٦ک‌ق‌ب ٦۳۰*)، کَلیچه (آخوره‌ده بیر کند ۲۷ک‌گ‌د ۸*)، کوْمیتَک (۳۰ک‌گ ۱۱۰۰*/ ی‌تو)، گئشنیزقان (۲۱ک‌گ ۲۲۸۰*)، گَنجه (۱۱ک‌ق‌ب ۱٦٤۰*)، ماربوْر (۲٦ک‌ق‌ب ۵٤۰*/ ی‌تو)، مایَنده (۱۹ک‌ق ۱٦۰*)، مشهدکاوه (۳۰ک‌گ ۱۲۲۰*/ ی‌تو)، معروف آباد (۲۸ک‌گ‌د ۳۳۰*)، موُغان (۱۵ک‌گ ۳۹۰*/ تو/ مس)، میرآباد (۲۵ک‌ق‌ب ٤۷۰*/ ی‌تو)، نادگان (۱۵ک‌گ ۱۱۰۰*/ ی‌تو)، نوغان/ آ-ی (۲۹ک‌ق‌ب ٤۸۰*/ ی‌تو)، وَرزَق (کندیستان آدی)، هرخلج (۸ک‌ب ۱۵۰۰*)، هزارجریب (۳٦ک‌ق‌ب ۱۲۱۰*تو+مس)، هَلاغَره (۳۲ک‌ق‌ب ۵۳۰*/ ی‌تو)، هَندوْکُش (٤۸ک‌ق‌ب ۱۱۰۰*/ ی‌تو)، یاسه‌چاه (۵٤ک‌گ‌د ٤۳۰*)، یان‌چشمه (۳۸ک‌گ‌د ۳٦۷۰*)، روْزوَه (چادگانا یاخین ۲۸۰۰*)، ۳-فریدن بؤلگه‌سینین داغلاری: آغ داش (۱۵ک‌ق‌ب ۲۸٤۵)، ساری‌تپه(۲۹ک‌گ ۲۷۹۰)، سنگر (٤۰ک‌گ ۲٤۸۵)، اَگریجی (۳۰ک‌گ ۲۵۹۷)، دالان (۷ک‌گ‌د ۳٤۸٤)،

امام آغاجی (٤٥ک گ‌د۲٤۱۸)، قاراداغ (۲۰ک‌ق‌ب۲۹۳۵)، قیرخ قیزلار (۲۰ک گ‌ب۲٦۲۷)،

فریدون..fridun [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

فریدون‌بگ‌کؤچرلی..fridun bəy köçərli [یازار] م۱۸٦۳ ده شوسادا آنادان اولوب وآذربایجانین اونلو یازاری ساییلیر.

فریدون‌تیموری..fridun teimuri [اؤزل آد] مرندلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

فریدونشهر..fridunşəhr [اؤزل آد] فریدن یاخینلیغیندا بیر شهرآدی؛ بو بؤلگه نین داغلاری: گلوارتُرکها (۱۷ک گ‌د۲٦۰۷)، اصلان داغ (۱۰ک‌ق‌ب۳٦۸۳)، گوگان/ گؤیجانر (۲۸ک گ‌ب۳۰۳٦)،

فریده‌ترابی..fəridə turabi [یازار] گونش ۱۳۳۱(م۱۹۵۲) ده تبریزده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فریده‌مهین‌اصغرنیا..fərdəməhin asğərniya [یازار] گونش ۱۳۳۷(م۱۹۵۸) ده تبریز ده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فرزانه‌هریس..fərzanə heris [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديز[۳].

فریزئر..frizer [آد، فرانسیزجا] دونْدورما آراجی، دونْدوراج.

فریضه..fərizə [آد، عربجه] واجب اولان ایشلر.

فریک..fərik [آد] ۱-جوجه‌لیک‌دن چیخمیش تویوق بالاسی pullet ۲-بالاجا قیز اوُشاغی‌اؤچون‌دئییلر {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: تویوق جوّجه‌سی}.

فریمان..fəriman [اؤزل آد] ۱-خُراسان اُستانیندا و مشهده یاخین شهر آدی. ۲-فریمان بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: بازه خوُر (٤۸ک‌ق‌ب ۱٤۰*)، بایرام آباد (٤۲ک‌ق‌ب ۲۹۰*/ ی‌تو)، بُزجانی (۲٤ک‌ق‌ب ٤۲۰*)، جَمزان (۳۰ک‌ق‌ب ۱۷۰*)، چؤرک خانا (٤۸ک‌ق‌ب ۹۰*)، چرمً سرجام (۳٦ک‌ق‌ب ۳۵۰*)، سرقایه/ سارقایا (۲٤ک‌ق‌ب ۹۰۰* توّرکمن)، قاراکپَنک (۳۵ک‌ق‌ب ۱۱۰*/ غ‌تو)، ماه کاریز (۳٦ک‌ق‌ب ۲۰*)، ۳-فریمان بؤلگه‌سینین داغلاری: قادا (۱۲ک گ‌ب۲۲٤۳)، قاش (۲۷ک گ‌ب۲۱٦۲)، یازالار (۳۰ک گ‌ب۲٤۵٤)، آلماجیق (۲۵ک‌ق‌ب۱۸۹۵)، ٤-فریمان‌داچای-آدی: قلَندرآباد (~ قاراقوُم، ۲۲b۵s۱/ q۱)،

فُزون..fuzun [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آرتیق، بوْل، چوْخ (فا: فزون).

فسا..fəsa [اؤزل آد] ۱-فارس اُستانیندا و شیراز'ا یاخین شهر آدی. ۲-فسا بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: امیرحاجلو(۵۸ک‌د*۵٤۰/ ی‌تو)، بوُمه(٤۸ک‌د*۳۷۰/ ی‌تو)، جُرغه (۵۳ک*۲۲۰/ ی‌تو)، دیندارلو (۵٦ک‌د ٤۱۰*/ ی‌تو)، زنگنه (۵۳ک‌د ۳٦۰*/ ی‌تو)، غَلباش (۵٤ک‌د ٤۰۰*/ ی‌تو)، قاراباولاق (۵۰ک‌د ۱۵۳۰*/ ی‌تو)، کبک آباد (٦۰ک‌د ۱۵۰*/ ی‌تو)، نظام آباد (٤٤ک‌د ۱۵۰*/ ی‌تو)، وکیل آباد (٤٦ک‌د ۲۷۰*/ ی‌تو)، گُرده (۱۲ک‌ب ۳۸۰*/ ی‌تو)، محمدآباد (۲٤ک‌ق‌ب ۲۸۰*/ ی‌تو)، دستجِرد (۳۲ک‌ق‌ب ۳۷۰*/ ی‌تو)،

فساد..fəsad [آد، عربجه] پوْزوقلوق، فتنه (فا: ~). corruption

فسادچی..fəsadçı [آد] فساد آدام، فتنه سالان، فاسد (فا: فاسد).

فسخ..fəsx [آد، عربجه] پوْزما (فا: ~).

فسْق..fisq [آد، عربجه] تانری سؤزوندن چیخما، سوُچ‌ایشله‌مه (فا: ~).

فسله ین..fəsləyən [آد، بیتگی] ریحان (فا: ضمیران).

فسنجان..fisincan [آد] فیسینجون، فیسینجان، فسنجون fisincun: نارین‌جویز، چرخ‌لنمیش اَت و انار سوُیو ایله پیشیریلن بیر خوُروش" فسنجان‌پیلوو"(فا: ~)

فُسون..fusun/füsun [آد، فا] بوّیو، سئحر، جادی (فا: ~).

فُسونکار..fuunkar/füsunkar [آد، فا] بوّیوله‌ین، سئحیرچی، والئه ائدن.

فُسیل..fosil [باخ] فوْسیل.

فصاحت..fəsahət [آد، عربجه] آیدین و دوّزگون دانیشما باشاری سی، سلیس‌لیک، ناطق‌لیک (فا: سخنوری). eloquence

فصل..fəsl [آد، عربجه] باخ: فصیل.

فصول..füsul [آد، عربجه] فصل‌لر.

فصیح..fəsih [صفت، عربجه] آچیق ودوُزگون، سلیس (فا: ~). eloquent

فصیل..fəsil [آد، عربجه] فصل: ۱-ایلین دؤرد بؤلوموندن هر بیری، مؤوسوم. ۲-کتاب ویا مقاله و یازیلی شئی‌لرین بؤلوملەنن حصّه‌لرین هر بیری (فا: بخش). section

فصیله..fəsilə [آد، عربجه] قُروپ، بؤلوم.

فضا..fəza [آد، عربجه] اوُزای، سوْنسوز بوشلوق وگؤی (فا: ~).

فضائل..fəzail [آد] اردم‌لر (فا: ~). virtues

فضاحت..fəzahət [آد] روسوالیق (فا: ~). disgrac

فضل..fəzl [آد، عربجه] باغیش، احسان (فا: ~).

فضلعلی‌تبریزی..fəzləli təbrizi [یازار] هـ ۱۳جو یوّزیلین شاعریدیر[۱٤۱].

فضلی..fəzli [یازار] فضولی‌نین اوغلو اوْلاراق تورکجه فارسجا و عربجه ده شعر یازمیشدیر[۱۱۷].

فُضول..fuzul [صفت، عربجه] اوُزونچو، چوْخ‌دانیشان(فا: ~interloper

فُضوللوق..fuzulluq [آد] اوزونچولوق، چوْخ‌دانیشما (فا: فضولی).

فُضولی..fuzuli [اؤزل آد] ۱-(م۱۵۵۶-۱۴۸۳)محمدسیلمان اوْغلو، کربلا تورکلریندن اوْلموش و تۆرکجه، عربجه، فارسجا شعرلر یازمیش، اوْ تۆرکجه شعری ان اوُجا زیروه‌لره چاتدیریب، اثرلریندن: تۆرکجه دیوان، بنگ وباده، حدیقه السعدا، شکایت نامه، تورکجه فارسجا لغتنامه، ساقینامه، مطلع الاعتقاد؛ اثرلری هر اۆچ دیلده شاه-اثرلر ساییلیر[۲۸، ۱۱۷، ۱۴۱]. ۲-فُضولی **füzuli**: آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر. ۳-فضولی‌ادبی‌مکتبی: بانی‌سی‌فضولی‌دیر، بو مکتب وحدت وُجودا دایاناراق اینسانلارین برابرلیگینه و قوتساللیغینا اینانیر ولی حروفیلیک‌له معین‌فرقلری واردیر، هجرانا دؤزمک و وصالا تلَسمه‌مک بو مکتبین اساسیدیر و عاشق اؤز صداقت‌ینین ثُبوتو اوچون هجران اوْدونا یانمالیدیر، دئمک اولار بومکتب تصوُّف شاخه‌سینه چوخ یاخیندیر، اؤرنک " شمع شامِ فُرقتم صُبح وصالی نئیله رم. بوُلموشام یانماقدا بیر حال اؤزگه حالی نئیله رم"[۱۱۷].

فضیلت..fəzilət [آد، عربجه] اردم، کامال، (فا: ~). **virtue**

فطرت..fitrət [آد، عربجه] یارادیلیش(فا: ~). **nature**

فطرت..fitrət [اؤزل آد] (گونش۱۳۲۷-۱۲۶۸)مُبارز روحانی-وشاعردیر[۱۱۷].

فطره..fitrə [آد، عربجه] دینی اینانجا گؤره واجب اوْلاراق اوْرج بایرامی یوخسوللارا وئریلن پای (فا: ~).

فطری..fitri [آد، عربجه] یارادیلیش جا، آنادان گلمه (فا: ~).

فطیر..fətir [آد، عربجه] آجیمامیش‌خمیردن پیشیریلن‌بیرنوع‌یاغلی چؤرک " باخجادا گوللر باجی. اوْخور بولبوللر باجی. سنی فطیر یاندیریر. کئچر بو گونلر باجی. " (فا: ~). **unleavened**

فعّال..fəal [صفت، عربجه] ائتگین، چالیشقان، ایشلک (فا: کاری). **active**

فعّالیت..fəaliyət [آد، عربجه] چالیشقانلیق، ترپنیش، ایشلک‌لیک (فا: ~).

فعل..feil [آد، عربجه] ۱-ایش، ائیلم (فا: ~). **act** ۲-باخ: باش‌سؤز.

فعلاً..fələn [آد، عربجه] ایندی‌لیکده، هله‌لیک (فا: ~). **at present**

فعلی..feli [صفت، عربجه] ائدیمسل، ائیلیمسل، فعل ایله ایلگی‌لی(فا: ~).

فغان..fəğan/fiğan [آد، عربجه] اینله‌مه، ناله، فریاد (فا: ~).

فغفور..fəğfur [آد] بگ اوغلو(فا: بیگ‌زاده) {بو کلمه‌ایلک‌دفعه اشکانلی شاهلارینین لقبی اولاراق ایشله‌نیب و سانیلیر تورکجه فغ›بغ›بگ و فارسجا پور کلمه‌سیله دوزلمیشدیر}.

فُقدان..fuqdan/füqdan [آد] غیاب، یوْخلوق (فا: نبود). **absence**

فقر..fəqr [آد] یوْخسول لوق (فا: نداری). **poverty**

فُقرا..fuqəra/füqəra [آد، عربجه] فقیرلر، یوْخسول‌لار ، کاسیب‌لار (فا: ~).

فقره..fəqərə [آد، عربجه] اوْنورقا سؤموبو (فا: ستون فقرات).

فقط..fəqət [باغلاییجی سؤز، عربجه] یالنیز، آنجاق، لاکین (فا: لاکن). **only**

فَقی بکَلو..fəqqi bəyli [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

فقه..fəqh [آد] دین قورالاری توْپلامی (فا: ~). **religious**

فقها..füqəha [آد] فقیه‌لر (فا: فقیهان). **the jurists**

فقه‌مفتاح‌العدل..fiqhi miftahülədl [اؤزل آد] قاراخانلی‌لار دؤورو کاشغر تورکجه سیله یازیلمیش بیر کتاب آدی.

فقیر..fəqir [آد، عربجه] یوخسول (فا: ندار).

فقیرانه..fəqiranə [صفت، ظ، عربجه] یوخسوللوقلا (فا: ~).

فقیه..fəqiə [آد] فقه و دین بیلگینی (فا: ~). **jurisprudent**

فقیه..fəqih [اؤزل آد] خواجه‌احمدفقیه هـ۷جی عصرده یاشاییب، تۆرکجه منظوم چرخنامه و اوصاف‌مساجدالشریفه اثری واردیر[۶۸].

فک..fək [آد، عربجه] پوْزما، فسخ‌ائتمه(فا: باطل کردن) **separation**

فکاهت..fükahət [آد] مزاحلی‌اولما، شاقاجیلیق(فا: ~ **joviality**

فکاهی..fükahi [آد] کوْمئدی (فا: ~).

فکر..fikr/fikir [آد، عربجه] دوْشونجه (فا: ~). **thought**

فکرأ..fikrən [ظ، عربجه] فیکرله، ذئهین ده، دوْشونه‌رک (فا: ~).

فکرت‌صادیق..fikrət sadıq [یازار] م۱۹۳۱ده کوردمیر‌ده آنادان اولوب، شعرلری اۆچ جلدده یایین لانمیشدیر.

فکرت‌قوْجا..fikrət qoca [یازار] م۱۹۳۵ده آغداش‌دا آنادان اوْلوب، اینسان و دوُنیا مسئله‌لری شعرلرینده گئنیش یئر تاپیر.

فکری..fikri [صفت، عربجه] دوْشونجه ایله باغلی اوْلان، ذهنی. **mental**

فکوُلته..fəkültə [آد، فرانسیزجا] بیلیم اثوی (فا: دانشکده).

فکور..fəkür [آد، عربجه] دوْشونجه‌لی، فیکیرلی (فا: ~).

فلا..fələ [ظرف] پس بوجور (فا: پس اینطور). **then**

فلاّح..fəllah [آد، عربجه] اکینچی، تارلاچی، جوتجو (فا: برزگر).

فلاحت..fəlahət [آد، عربجه] اکینچیلیک، تارلاچیلیق، جوتجولوک (فا: ~).

فلاسفه..fəlasifə [آد، عربجه] فیلسوف‌لار (فا: ~).

فلاش..flaş [آد، این] چوخ قیسا سوّره‌لی گوجلو پاریلتی (فا: ~).

فلاکت..fəlakət [آد، عربجه] ییخیم، بلا، چوخ کؤتو وضعیت، مُصیبت (فا: ~).

فلاکت زده..fəlakətzədə [صفت] فلاکته اوُغرامیش (فا: ~).

فلامینقو..fəlaminqo [آد، دی، این] پاخلان، لئیلک‌لر تاقیمیندان مُختلف بؤلگه‌لرده سوُ قیییلارییندا سوّرولر حالیندا یاشایان، توّکلری پمبه سوْو قانادلاری قیرمیزی و قارا، اوُزون آیاقلاری پرده‌لی، دیمدیگی یاستی و قیوریق، ایری بیر قوش، فلامان قوُشو (فا: فلامینگو). **phoenicoterus**

فلان..filan [آد، عربجه] آدینی سؤیله‌مه‌دن بیری اوچون دئییلن سؤز.

فلانئل..flanel [آد، فرانسیزجا] یاتیم‌لی بیرنوع یومشاق یوُن ویا پامبوق پارچا(فا: فلانل).

فلاندرا بالیغی..flandra balığı [آد، دی، ایتالیانجا] قوردالا بالیغی.

فلاورجان..flavırcan [اؤزل آد] اصفهان گؤنباتان طرفینده بیر شهر.

فلئکسیا..fleksiya [آد] دیل حاللاندیقدا و تصریف اوْلاندا و گئل‌لیکله قراماتیک فوْرمالار عمله گلنده سؤزلرین کؤکونده کی فونئم‌لرین دَییشمه سی {لا: اَییلمه، گئچمه}.

فلَج (فلْج)..fələc(fəlc) [صفت، ع] آخسار، افلیج.

فلز..filiz [آد] فیلیز: ۱-(آ، ع) معدن‌دن چیخاریلان ایشلنمه میش باشقا مادّه‌لرله قاریشیق حالدا اوْلان مادّه، کؤلچه، مثتال (فا: فلز). ۲-(یو) زوُغ آتمیش کیچیک دال، سوّرگون.

فلسطین..filistin [آد] بو اؤلکه صهیونیستلر طرفیندن اشغال اولوب، و اوُزون زامان اسراییل حاکمیتی آلتیندا قالاراق فلسطین‌مسلمان-خالقینین‌بؤیوک‌مبارزه‌سینه سبب اوْلوبدور، غرب‌امپریالیستلری اقتصادی هدف‌لردن باشقا، کؤلتورل جهتدن‌ده بوایکی اؤلکه‌نین باریشماماسینی بیر استراتژیک هدف بیلیرلر و البته آماج‌لاری بو دورکی دؤنیایا بئله آنلاتسینلارکی هم مُسلمان‌لار و هم‌یهودی‌لر بیربیرلرینی قیران، قابا و اوُیقارلیق‌دان اوُزاق اینسانلاردیلار و بونو ثابت‌ائتمک ایسته‌ییرلرکی فقط غرب فاشیستلری دییل‌کی اینسانلاری بؤیوک اؤلچوده آفریقا آمریکا آسیا و آوروپادا قیریب اؤلدوروبلر بلکه مُسلمانلار و یهودیلرده بئیله‌دیلر، آیدین دیرکی گله‌جک ده کی بوجور تفکرون‌یارانماماسی‌اوچون فلسطین و اسرائیل‌لی‌لره باریش اوّچون بؤیوک اوُلوسال گؤرَو دؤشور، و غرب فاشیستلری‌نین دوُزاغینا دوشمه‌مک اوّچون بؤیوک تلاش گؤسترمه‌لیدیلر.

فلسفه..fəlsəfə [آد] دوْغا توپلوم و اینسانین دؤشونجه سینی ان عامّ قورال‌لارا سالان بیلیم، هرهانسی بیر علمین، بیلیک ساحه سینین اساسینی تشکیل ائدن مئتودْولوژی (فا: ~). **philiosophy** {یو: سئویرم+موّدریکلیک}.

فلسفی..fəlsəfi [آد، عربجه] فلسفه‌یه عاید اوْلان، فلسفه سل (فا: ~).

فلک داغی..fələkdağı [اؤزل آد] باخ: مرند.

فلک ووُرموش..fələkvurmuş [صفت] مفلوک (فا: فلک زده). **miserable**

فلک..fələk [آد، عربجه] ۱-دؤنیا، گؤی، گؤی اوْزو ۲-طالع(فا: بخت).

فلکان..fələkan [اؤزل آد] اوُرمیه ده چای و کند آدی.

فلکه..fələkə [آد، عربجه] ۱-یوْللارین قوْووشدوغو یئرده دؤزه‌لن بالاجا مئیدانچا. ۲-کئچمیشده‌مکتب خانالاردا اوُشاق‌لاری جزالاندیرماق اوّچون آیاقلارینا باغلانان آغاج آلَت.

فلکی بوُرجلار..fələki burclar [آد] زودْیاک، گؤی کوّره‌سینده فرضی بیر دایره اوّزه‌رینده ۱۲ بوُرجون اوْلدوغو قورشاق، بو بوُرجلارین آدی بئله دیر: ۱-قوْچ. ۲-بوغا. ۳-ائکلیزلر. ٤-یئنقچ. ٥-آسلان ٦-باشاق ۷-ترەزی ۸-چایان ۹-یای ۱۰-اوْغلاق ۱۱-قووْا ۱۲-بالیق (فا: بروج فلکی).

فلوْرا..fəlora [آد، بیتگی] هر هانسی بیر یئرین ویا ژئوْلوژی دؤورون بیتگی عالمی "آذربایجان فلوْراسی". {لا: یاز وگنج‌لیک الاهه سینین آدی}.

فلوْکس..fəloks [آد، بیتگی] بوْرو بیچیمینده آغ، پمبه، گؤی رنگینده چیچک آچان سوّس و بزک بیتگی‌سی (فا: ~). **phlox**

فلوُت..flut [آد، فرانسیزجا] آغیزلا چالینان و بولول‌ه بنزر بیر نوع چالقی آلتی (فا: ~) **flute**

فن..fən [آد، اینـ] هاوالاندیرما آراجی.

فنّ..fənn [آد، عربجه] ۱-فیزیک شیمی ریاضی و بیولوژی‌یه وئریلن آد، تئکنیک. ۲-حیله (فا: کلک).

فنا..fəna [صفت، عربجه] ۱-کؤتو، ایی‌نیت‌لی اوْلمایان، پیس، یامان. ۲-یوخ اوْلما، (فا: زاوال). **annihilation** ۲-فنا(یازار) میرزارحیم-فنا(۱۳۵۰-۱۲۵۷ه‌ق)شوشالی‌شاعردیر.

فنائی..fənai [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

فنار..fənar [آد] فنَر: ۱-فانوس، بیرنوْع ایشیق جاهازی، چیراغ. ۲-یای (فا: فنر). **spring** {یو، بو کلمه یونانجادان تورکجه‌یه و بو واسطه ایله فارسجایا گئچیبدیر}.

فنجان..fincan [آد، عربجه] استکان، بارداق، چای کیمی شئیلری توکمه گه یارایان بالاجا قاب (فا: فنجان). **cup**

fənd..fənd [آد، فا ‹فنّ›] کلک، فیریلداق، دوْلاب، قورغو، (فا: فن).

fənderesk..fəndərsk [اؤزل آد] رامیان بخشی‌نین بیر کندیستانی اولاراق ۲٤ کندی* ٦۰۰۰ نفر نفوسو واردیر.

fənər..fənər [باخ] فنار.

fənərbalığı..fənərbalıği [آد، دیرگی] فنربالیغی گیللردن، وُجودوندا چوْخلو ایشیق وئرمه اورْقانلاری اوْلان بیربالیق lophius piscatorius

fənərbalığıgillər..fənərbalığıgillər [آد، دیرگی] سوّموکلو، وُجودلاری-باسیق، آغیزلاری بؤیوک، تروْپیک و درین‌دنیزلرده یاشایان بالیقلار سوْیو.

finland/finlandiya..finland/finlandiya [اؤزل آد] فنلاند دیلی، التصاقی دیل-اولاراق اوُرال آلتای دیل لرینین ٥ بؤیوک قوْلوندان بیری‌سایبلیرلار، باخ: اوُرال‌آلتای.

funun..fünun [آد، عربجه] فنّلر، بیلیک‌لر (فا: ~).

fəvvarə..fəvvarə [آد، عربجه] فیشقیرداج، پوّسکوردج (فا: ~).

fəvasil..fəvasil [آد] فاصله‌لر، آرالیق‌لار (فا: ~). distances

fəvaid..fəvaid [آد، عربجه] فایدالار، یارارلار (فا: ~).

fəvəran..fəvəran [آد، عربجه] فیشقیرما، قاینامه، جوشما (فا: جوشش).

fovt..fovt [آد، عربجه] اؤلمه، دؤنیادان گئتمه، کؤچوش (فا: ~).

fotu(fütu)..fotu [یو: ایشیق] ایشیق، ایشیق ساچاق‌لاری آراجی‌لیغیلا ایشله ین (فا: فُتو).

fotoelement..fotoelement [یو+لا، عُنصر] ایشیق انرژی‌سینی الکتریک انرژی‌سینه چئویرن آراج (فا: فتوالمنت).

fototelqraf..fototelqraf [آد، یونانجا] بیر شکلی و یازی‌نی تئلقراف ویا رادیو واسطه سیله اوُزاق مسافه‌یه گؤنده رن آراج.

fototrapi..fototrapi [آد، فرانسیزجا] ایشیغین معالجه آماج ایله استفاده اولونماسی، ایشیق لا مُعالجه (فا: ~).

fototrapizm..fototrapizm [آد، فرانسیزجا] ایشیغا دؤغرولوم (فا: ~).

fotoreportaj..fotoreportaj [آد، یونانجا] فوْتوشکیل‌لر واسطه‌سیله-وئریلن رئپورتاژ.

fotorizm..fotorizm [آد، فرانسیزجا] ۲۰جی‌عصرده ادبیات و اینجه صنعت ساحه سینده اورْتایاچیخان‌بیر نوع فورْمالیست جریان (فا: ~).

fotojen..fotojen [آد، فرانسیزجا] ایشیق یارادان، ایشیق دوْغوران.

fotosərgi..fotosərgi [آد، فرانسیزجا] فوْتو شکیل‌لردن اوْلوشان سرگی (فا: نمایشگاه عکس).

fotosıramık..fotosıramık [آد، فرانسیزجا] ساخسی کیمی شئیلر اؤزه رینده فوْتو قرافی اُصول ایله ووُرولان بزک.

fotoqraf..fotoqraf [آد، یونانجا] ۱-عکس، شکیل ۲-شکیل چکن(فا: فتوگراف

fotoqrafi..fotoqrafi [آد، یونانجا] خوُصوصی اوْپتیک جاهازلارلا ایشیق شوُعالارینین کؤمگیله ایشیغا حسّاس ماتئریال‌لار اؤزه رینه شکیل چکمه اوُصولو (فا: فتوگرافی).

fotokromik..fotokromik [آد، یونانجا] ساخسی شئی‌لرین اؤزه رینده فوْتوقرافی اوُصول ایله ووُرولان بزک.

fotokopi..fotokopi [آد، فرانسیزجا] اثش چکیم (فا: فتوکپی).

fotokimiya..fotokimiya [آد، فرانسیزجا] ایشیق و موْر اؤتەسی ایشین‌لارین تأثیری آلتیندا مختلف مادّه‌لرین عکس اُلعملی‌نی آراشدیران کیمیا بیلیم دالی.

fotolizm..fotolizm [آد، فرانسیزجا] ایشیق لا ماده‌لری پارچالاما ایشی (فا: ~).

fotometr..fotometr [آد، فرانسیزجا] ایشیق اؤلچو (فا: فوْتومتر).

foci..foci [اؤزل آد] سبزوار دا کند آدی.

forən..fərən [ظ، عربجه] الاوّستو، تئز، درحال(فا: ~) immediately

fors..fors [آد، فرانسیزجا] گوج، اؤنم (فا: نیرو).

forsmajor..fors major [آد، فرانسیزجا] اضطراری وضعیت (فا: ~).

forqun..forqun [آد، فرانسیزجا] بالاجا ال آراباسی (فا: فرقون).

fork..fork [اؤزل آد] کوْمیجان اراک-طرخوران دا کند آدی.

form..form [آد، فرانسیزجا] فُرم، بیچیم (فا: شکل). form

forma..forma [آد، فرانسیزجا] بیر شئیین خارجی گؤرونوشو، بیچیم، شکیل، فورُوم (فا: فرم).

formasiyon..formasiyon [آد، فرانسیزجا] باخ: بیچیملَنمه، قورُولوش، قورُوم لانما.

formal..formal [آد، فرانسیزجا] ۱-بیچیمسل، فورُومسل ۲-رسمی، گئچرلی، گئچرسل (فا: فرمال).

formalitə..formalitə [آد، فرانسیزجا] اؤنم وئریلمه‌یه‌رک گؤرولن بیچیم‌سل داورانیش (فا: فرمالیته).

formalizm..formalizm [آد، فرانسیزجا] بیچیمجیلیک.

formalist..formalist [آد، فرانسیزجا] بیچیمجی، رسمیت جی (فا: فرمالیست).

formant..formant [آد، فرانسیزجا] سؤز دؤزلدیجی و سؤز دَییشدیریجی شکیلچیلرین عمومی آدی[۹].

formət..formət [آد] بیچیم لنمه (فا: فرمت).

formul..formul [آد، فرانسیزجا] قورالجیق (فا: فرمول).

فورمیکا..formika [آد، اینـ]بیر صفحه اوزه رینده یاخیلاراق صاف ائدیجی بیر مادّه آدی.

فورووم..forum [آد، لا] ییغینجاق، گئنیش نماینده‌لی ییغینجاق(فا: همایش)

فوری..fori [صفت، ع]بیردن بیره، تئز اولاراق، گئجیکمه‌دن (فا: ~).

فوریت..foriyət [ظرف]تئز اولاراق، فوری‌لیک (فا: ~). **urgency**

فوسفات..fosfat [آد، فرانسیزجا]فوسفور دوزو (فا: فسفات).

فوسفور..fosfor [یو: ایشیق ساچان]ایشیق ساچان بیرمادّه (فا: فسفر).

فوسیل..fosil [آد، فرانسیزجا]داشیل (فا: فسیل).

فوشورداماق..foşurdamaq [تاثیرسیز ائیلم]فوشورفوشور سس چیخارماق.

فوق..foq [آد، عربجه]اوّست، یوخاری (فا: بالا).

فوقاً..foqən [ظرف]اوست، اوسته‌لیک (فا: ~). **above**

فوقانی..foqani [صفت، ع]یوخاری داکی، اوّستده کی (فا: ~).

فوق‌العاده..foqulədə [صفت، ع]اولاغان اوّستو، چوخ، آشیری درجه ده، گؤرونمه میش، (فا: غیرعادّی). **extraordinary**

فوق‌برنامه..foq bərnamə [آد]اوسته‌لیک پروقرام، اوّسته‌لیک وئرلیش (فا: ~). **extracurricular**

فوق‌بشر..foq bəşər [آد، عربجه]اینسان اوّته سی، اینسان اوّستو (فا: ~).

فوق‌طبیعی..foqtəbii [صفت، ع]طبیعت اوّته سی، دوغ دیشی، طبیعت خاریجینه باغلی اولان(فا: ~).

فوک..fok [فر، آ، دیرگی]اتجیل‌لر تاقیمی فوک‌گیللر سوْیوندان ۱-۲m بویدا، دری‌سی دیرلی، ممه‌لی دنیز حئیوانی، آیی بالیغی (فا: فک). **phocha**

فوک‌گیللر..fokgillər [آد، دیرگی]سویوق‌دنیزلر قایالارییندا یاشایان، اتجیل و اوزگک آیاقلی‌لار تاقیم‌ایندان بیر سوْی (فا: فوکها).

فوکس..foks [آلمانجا، آ]بیلیارد اویونوندا: شارا تصادفی اولاراق ووُرولان موفّقیت‌لی ضربه. (فا: ~).

فوکوس..fokus [لا: قاناق]اوداق (فا: کانون).

فول..fol [آد، یو **pholus**]توْیوغو ایسته‌نیلن یئره یوُمورتاماسی اوّچون اورا قویولان یوُمورتا ویا یوُمورتایا بنزر شئی، فالا. ۲- فول‌ء(آد، اینگیلیزجه) فوُتبالدا بیر نوع خطا.

فولکلور..folklor [آد، این]ائل‌بیلیمی، سؤزلو(شفاهی)خالق یارادیجی‌لیغی (فا: ~).

فولکلورچو..folklorçu [آد]فولکلور اوزمانی، سؤزلو (شفاهی) خالق یارادیجی‌لیغی مُتخصّصی (فا: فولکلورشناس).

فولکلورچولوق..folklorçuluq [آد]فولکلور اوزمانلیغی، سؤزلو (شفاهی) خالق یارادیجی‌لیغی حاقیندا بیلیم (فا: فولکلور شناسی).

فولیا..folya [آد، بیتگی]نرگس گیللردن، سوْغان کؤکلو خوش قوخولو بیرچیچک(فا: نرگس، نسرین). **narcissus jongruilla**

فون..fon [آد، فر: اساس]اوزه‌رینده شکیل چکیلن پارچا ویا هرشئی، آلتلیق، اوتوروش.

فونئتولوژی..fonetoloji [آد، دیل‌ب]دیلچیلیک ده دیلین سس ترکیبی قورولوشونو آراشدیران بؤلوم.

فونئتیک..fonetik [آد، دیل‌ب] ۱-دیلین سس سیستیمینه عاید، سس بیلگی سی، ۲- سس لری و بوتون اوزللیکلری ایله گؤسته رن، سسجیل(فا: ~).

فونئتیک‌حادثه‌لر..fonetik hadisələr [آد، دیل‌ب]بیر کلمه‌نین جمله‌یه گؤره دَییشمه سینه فونئتیک حادثه‌لر دئییلر و نئچه نوع اولابیلیر: ۱- سس اوُیقونلاشماسی (مندن/ منن، دینمز/ دیممز). ۲-سس فرق‌لشمه‌سی (البتّه/ البته، سککیز/ سککگیز). ۳-سس آرتیمی (استکان/ ایستیکان). ٤-سس دؤشومو (گلمیش ایدی/ گلمیشدی). ٥-یئر دَییشمه (یانلیش/ یالنیش) (فا: تغییرات فونتیک در کلمه). **speech rules**

فونئم..fonem [یو: سس، دیل‌بیلیمی]ایکی کلمه‌نی فرقلندیرن ان کیچیک سس حصّه سی، مثلا "گؤز، کؤز" کلمه‌لرینده بوُنلاری فرقلندیرن بؤلوم بیرینجی سس حصّه سیدیر، سس بیریمی، سسجیک (فا: فونم).

فوند..fond [آد، روسجا] ۱-پوُل و پارا وسایطی، ۲-احتیاط، تدارک، ذخیره، ۳-شانس، اعتبار، آد[۹].

فونکسیا..fonksiya [آد، فرانسیزجا]باشقا بیر حادثه دن آسیلی اولان و اوْ دَییشدیکجه دَییشن حادثه[۹].

فونکسیون (فانکشین)..fonksiyon(fankşın) [آد، فرانسیزجا]ایشلَو، گؤرَو، تابع (فا: ~).

فونکسیونال..fonksiyonal [آد، فرانسیزجا]فونکسیون لا ایگیلی (فا: ~).

فونکسیونالیزم..fonksiyonalizm [آد، فرانسیزجا]ایشلوجیلیک، گؤرَوجیلیک.

فونوقراف..fonoqraf [آد، یو: سس+یازیرام]سس یازار (فا: فونوگراف).

فونولوژی..fonoloji [آد، فرانسیزجا]سس بیلیمی، دیلچیلیک ده: دیلده کی فونئم‌لرین دییشیمه سینی آراشدیران بؤلوم (فا: ~).

فونولوق..fonoloq [آد، فرانسیزجا]سس بیلیمجی.

فونومتر..fonometr [یو]سسین گوّجونو اؤلچنآراج (فا: فونومتر).

فؤاد کؤپرولو..föad köprülü [یازار] بؤیوک تؤرک عالیمی اولاراق ایلک دفعه اسلام انسیکلوپئدیاسیندا آذربایجان ادبیاتی تاریخینی آراشدیریب یازمیشدیر.

فوآر..fuar [آد، فرانسیزجا] سرگی (فا: نمایشگاه).

فوت..fut [آد، اینـ] ۳۰,۴۸ سانتیمترلیک اؤزونلوق (فا: فوت). foot

فوتبال..futbal [آد، اینـ] ۲۲ نفرلیک بیرتوپ اویونو، آیاق توپو اویونو (فا: ~). football

فوتبالیست..futbalist [آد] فوتبال اویونجوسو (فا: ~). footballer

فوران..furan [اؤزل آد] کومیجان دا کند آدی {محتملا: ووران}.

فوری..fori [اؤزل آد] قیرقیزلارا باغلی بیر بوی آدی {بؤرو[۱۲]}.

فوشان..fuşan [اؤزل آد] مشهد ده کند آدی.

فوشون..fuşun [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

فول..ful [آد، بیتگی] ۱-بیر نوع گول آغاشجیغی (فا: یاس درختی). ۲-بیر نوع باقلا (فا: نوعی باقلای کوچک). ful

فولتایم..fultaym [آد، فرانسیزجا] تام گؤن[۲۱۸].

فولیابالیغی..fulyabalığı [ایتالینجا، آ، دیرگی] بئلی قاباریق، قویروغو آیری سو، بعضا بئلی‌تیکانلی، اسمر یاشیل سو، توتقون توپراق رنگی، قارنی آغ، دنیز دیبینده یاشایان چوخ چیرکین بیر کؤپک بالیغی (فا: نوعی کوسه) myliobatis aquila

فومن..fumən [اؤزل آد] ۱-گیلان اُستانیندا بیر شهر آدی. ۲-فومن-بؤلگه‌سینده‌تؤرک کندلری: بویین (٤کد* ۱۰۸۰/ ی‌تو)، چیران (۵کد * ۱۰۸۰/ ی‌تو)، شالتوک/ چلتیک (۱۸کب * ۳۲/ ی‌تو)، ماسوله (۲٤کب * ٦۰۰۰/ ی‌تو)، ۳-فومن‌ده داغ آدی: تؤرکمان چال (۱۵کب۵۲۹)،

فومنات..fumənat [اؤزل آد] گیلان‌شهرستانی اولاراق ۲۲۷ کندی* ۱۵۵۰۰نفرنفوسو واردیر، چوخو گیلک و آزاراق تؤرکدولر.

فوندا..funda [باخ] سوپورگه اوتو، سوپورگه اوتوگیللر.

فوندالار..fundalar [آد، بیتگی] سوپورگه اوتوگیللرله برابر و بونلارا بنزه‌ین داها باشقا سوی‌لاری ده ایچینه آلان بیر بیتگی تاقیمی.

فوندوللو..fundullu [اؤزل آد] گده‌بگ‌ده چای آدی[۲٤۰].

فونیئن..funyen [اؤزل آد] آشینا سویوندان، کؤرشاد و نیشوفو‌دان سونرا اسارته‌اولان تورک‌لرین آیاقلانمالاری‌نی چین‌لیلر علیهینه باشچیلیق ائدن بیر گؤی‌تورک بگی، بو قهرمان سونوندا چینلیلر طرفیندن‌اسیراولوب‌و ۵۳ یولداشیلا چین-لویانگ چارشی‌سیندا اعدام ائدیلدیلر، باخ: کؤرشاد[۵٤].

فوزه..füzə [آد، فرانسیزجا] یانیجی‌بیرماده‌نین‌سؤرکلی‌اولاراق یانماسیلا حرکت ائدن بیر وسیله، بیر نوع اوتوماتیک مرمی، موشک.

فوزه‌آتار..füzə atar [آد] اوتوماتیک مرمی‌لر آتان آراج، موشک.

فوزه‌ساوار..füzə savar [آد] فوزه‌لری داغیدان بیر نوع ساووُنما سیستیمی.

فوسوندوز..füsündüz [اؤزل آد] قوشاچای داکندآدی {پوس+ون+ دوز: چنلی و دومانلی دوز}.

فهارس..fəharis [آد، عربجه] لیست‌لر، فهرست‌لر (فا: ~).

فهرست..fehrest [آد] لیست، دیزین، ایچینده کیلر (فا: ~). list

فهله..fəhlə [اؤزل آد] بیله سوار دا کند آدی.

فهله..fəhlə [آد، عربجه] ایشچی (فا: کارگر). coolies

فهم..fəhm [آد، عربجه] آنلاق، دوشونجه، شعور understanding

فیچی..fıçı [آد، یونانجا] تاختادان دوزلمیش چللک، و بوشقا.

فیر..fır [آد] ۱-آغاج دویونو، دونقار "توت آغاجی‌نین فیری" ۲-دوه هؤرگوجو. ۳-گرک‌سیز، یاراماز شئی "حیاتین بیر عضوندن‌باش وئرمیش چیرکین بیرفیرام.کسیب آتیلماقدان باشقا بیر چاره‌یوخدور منیم". ٤-قیرفیر شکلینده ناز و عشوه‌آنلامیندا ایشله‌نیر "قیرلی فیرلی قیز" (فا: ادا و اطوار). ۵-قاناد چالما سسی "فیرفیرسسی" (فا: صدای پر) {سس‌تق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

فیرتدیرماق..fırtdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] عاغلینی قاچیرماق، دلیرمک، چیلدیرماق.

فیرت‌فیرت..fırtfırt [ظرف] تئز تئز و سؤرکلی، فیرت فیرت دانیشماق.

فیرتیق..fırtıq [آد، سس تق] بوروُن سویو، بوروندان گلن سئلیک (فا: آب دماغ). snot, snivel

فیرتیق لاماق..fırtıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] فیرتیق‌لی ائتمک.

فیرتیق‌لی..fırtıqlı [صفت] ۱-بورنووندا فیرتیغی اولان. snottynosed ۲-(مج) کثیف اولان اوشاق و آدام (فا: کثیف).

فیرتینا..fırtına [آد، ایتالیانجا، باخ: فیر] گؤر اسن یئل، بوران و کؤلک (فا: توفان). storm

فیرتینا اوغراغی..fırtına uğrağı [آد] چوخلو فیرتینا اولان یئر.

فیرتینا قوپماق..fırtına qopmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیرتینا چیخماق، بوران و یئل اولماق.

فیرتینا قوشو..fırtına quşu [آد، دیرگی] پرده‌آیاقلی، قیوریق دیمدیکلی، دنیزلرده گمی‌لری ایزله‌ین، دالقالارین اوزه رینه قونان، قارا و آغ توکلوبیرقوش، دنیزاوُردەیی thalassidroma pelaguca

فیرتینا قوشوگیللر..fırtına quşugillər [آد، دیرگی] اومورقالی حئیوانلاردان قوشلار صینیفینا گیرن بیر سوی.

فیرتینالی..fırtınalı [صفت] کؤلک‌لی. stormy

فیرچا..firça [آد، یونانجا] رنگله‌مک وتمیزله‌مک اوچون تئلجیک‌لردن دؤزه‌لن بیرنوع آلَت(فا: فرچه). shaving brush

فیرچاجی..firçacı [صفت] ۱-فیرچا دوزلدن و ساتان (فا: فرچه ساز). ۲-فیرچا ایله ایشله ین و بوْیایان.

فیرچالاتماق..firçalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] فیرچالاماق ایشی‌نی-گؤردورمک

فیرچالاماق..firçalamaq [تاثیرلی ائیلم] فیرچاایله‌ایشله‌مک(فا: فرچه-زدن). to brush

فیرچالانماق..firçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی و یئر فیرچا ایله بویانماق.

فیرچالاییش..firçalayış [آد] فیرچالاما.

فیرچالی..firçalı [صفت] فیرچاسی اولان، فیرچا ایله ایشله‌نن ایش.

فیرچالیق..firçalıq [آد] فیرچالاماغا الوئریش‌لی.

فیرچیلتی..firçıltı [آد] بیر شئیین پالچیق کیمی یاپیشقان باتماسی سونوجو چیخان سس (فا: صدای فرت و فرت).

فیرچیلداماق..firçıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] فیرچیلتی سسی چیخارماق.

فیرست کلاس..first klas [آد، فرانسیزجا] بیرینجی اوْرون [۲۱۸].

فیرفیرا..firfıra [آد] ۱-ال ایله فیرلادیلان اوجو بیز توپ کیمی بیر اوْیونجاق. ۲-دایره شکلینده و آتیلدیقدا گؤیده فیرلانان اویونجاق، فیرلانا بیلن هر شئی" کیشی صحنه ده فیرفیرا کیمی فیرلانیردی" (فا: فرفره). Whirler {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹فرفرک›}.

فیرلاتماق..firlatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤیه آتماق، فیرلاندیرماق. to rotate ۲-تولازلاماق، توللاماق (فا: پرتاب کردن).

فیرلادیش..firladış [آد] فیرلاتما ایشی (فا: پرتاب).

فیرلادیلماق..firladılmaq [بلسیز ائیلم] فیرلاتماق‌ایشی گؤرولمک to be rotated

فیرلاغان..firlağan [باخ] فیرفیرا.

فیرلاق..firlaq [صفت] فیرلانمیش اوْلان (فا: دوّار). revolving

فیرلاماق..firlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئرینده اوْیناماق و دؤنمک (فا: چرخیدن)۲-بیردن‌بیره یئرینده کی‌یئردن آتیلاراق آیریلماق.

فیرلانان..firlanan [صفت] دوّار (فا: چرخنده). turing

فیرلاندیرماق..firlandırmaq [باخ] فیرلاماق، فیرلاتماق.

فیرلاندیریجی..firlandırıcı [صفت] بیر شئیی اؤز اوْخو اطرافیندا فیرلادان (فا: چرخاننده).

فیرلانقیج..firlanqıc [آد] یاتای ویا دیکئی شکیلده فیرلانان صفحه، اوشاقلاری‌میندیریب فیرلادان اویونجاق (فا: گردان).

فیرلانما..firlanma [آد] فیرلانماق ایشی (فا: چرخش). spinning

فیرلانماق..firlanmaq [س] فیرلاماق، فیریل فیریل دؤنمک، اؤز اوْخو چئوره سینده دولانماق، هئل لنمک، گزیشمک و گزینمک (فا: چرخیدن). to rotate, ،to turn {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

فیرلانمیش..firlanmış [صفت] فیرلانیب دؤنموش (فا: گشته). turned

فیرلانیش..firlanış [آد] فیرلانماق ایشی (فا: چرخش). spinning

فیرلایییش..firlayış [آد] فیرلاماق ایشی.

فیری یاتماق..fırı yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجیغی و هیرسی سوْیوماق.

فیریق..fırıq [صفت، سیریق› فیریق] ۱-لوت و چیپلاق بیر وضعیت، توکلری و قانادلاری یولونموش حال. ۲-(مج)بو کلمه ایش سؤزایله بیرلیکده گوّج بیر وضعیتی بیلدیر" اونون ایشی فیریق دیر: ایشی چوخ زور و چتیندیر" (فا: زار، خراب). her affairs are going badly

فیریق‌لاماق..fırıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] (تویوق و--) تئلک و قانادلارینی بوتونلوکله یولماق، بیرینی جیریق جیریق ائتمک، تویوغو داغ سویا سالاراق دری‌سینی یولماق (فا: پوستش را قلفتی کندن).

فیریق‌لانماق..fırıqlanmaq [بلسیز ائیلم] فیریق لاماق ایشی گؤرولمک، لوّت لنمک (فا: پوستش قلفتی در آمدن).

فیریل فیریل فیرلاتیلماق..fırıl fırıl fırlatılmaq [بلسیز ائیلم] فیرلاتماق ایشی گؤرولمک.

فیریلتی..fırıltı [آد] فیریلداما. whirl

فیریلداتماق..fırıldatmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیرلاداراق‌دؤندرمک، فیرلاتماق (فا: چرخاندن). to whirl, to spin

فیریلداق..fırıldaq [آد] ۱-یئل ایله فیرلانان دایره شکلینده اوشاق اویونجاغی (فا: چرخنده، گردان). ۲-پنکه، آشلیق ائوینده توستو و قوخونو چکمک اوْچون یارارلانیلان آراج (فا: فن). ۳-کلک، حوْققاباز (فا: کلک). swindle

فیریلداقچی..fırıldaqçı [آد] ۱-فیریلداق دوزَلدیب ساتان. ۲-دؤزن بازآدام (فا: متقلب، حیله باز). tricky، dishonest

فیریلداق چیچگی..fırıldaq çiçəyi [آد، بیتگی] چرخ فلک گولو.

فیریلداقچی‌لیق..fırıldaqçılıq [آد] دؤزن بازلیق، کلک‌لیک، بادالاق‌لیق، بیچ‌لیک (فا: قلاشی، چاچول بازی). charlatanry

فیریلداماق..fırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] فیرلانماق to whirl

فیریلدانماق..fırıldanmaq [بلسیز ائیلم] فیرلاماق ایشی گؤرولمک، فیریل‌فیریل دؤنده ریلمک، فیرلاتیلماق (فا: چرخیده شدن).

فیْرین..fırın [آد، یونانجا] هریاندن ائشیت‌ایستی‌آلاراق ومختلف شئی‌لری پیشیرمه‌یه یارایان و اؤنونده تک آچیقلیق اولْان اوْجاق.

فیْس‌فیس..fısfıs [آد، سس تق] ۱-نفس‌چکه‌رک‌فیسیلداما سسی، یاواشجا قونوشما سسی (فا: صدای فس فس). ۲-قوْخو سیوی ویا علاج کیمی شئیلری فیسقیرما آراجی.

فیْس‌فیس‌لاماق..fısfıslamaq [تاثیرلی ائیلم] فیس فیس ائله‌مک.

فیْسدیغی..fısdığı [آد] ساری یا چالان آچیق یاشیل رنگ.

فیْسدیق..fısdıq [آد، بی، فا‹پسته›] پوْسته، بوْز قابیغی و برک اودونجاغی اولان قوْللو بوُداقلی ایری آغاج (فا: پسته). pistachoi ۲-قورو یئمیش‌لرین‌عامّ‌آدی۳-(مج) گؤزل‌قیز.

فیْسدیق ازمه سی..fısdıq əzəməsi [آد] فیسدیق لا دوزه‌لن بیر شکرله‌مه.

فیْسدیق چامی..fısdıq çamı [آد] باخ: چام فیسدیغی.

فیْسدیق‌لیق..fısdıqlıq [آد] فیسدیق آغاجی چوْخ اولان یئر.

فیْسدیقچی..fısdıqçı [آد] فیسدیق یئتیشدیرن.

فیْسقیرتماق..fısqırtmaq [باخ] فیسقیرماق.

فیْسقیرما..fısqırma [آد] (سیگارا و پاپیروس اوْچون) چکمه.

فیْسقیرماق..fısqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] (سیگارا و پاپیروس اوْچون چکمک" پاپیروس فیسقیرماقدان زهلم گئدیر" (فا: سیگار کشیدن).

فیْسقیریق..fısqırıq [آد] فیسقیریق قالخماق: های کوی اولْماق، های کوّی چیخماق (فا: های هوی راه افتادن).

فیْسلاماق..fıslamaq [تاثیرلی ائیلم] فیسیلداماق، گیزلیجه دانیشماق.

فیْسلانماق..fıslanmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیسیلدانماق، گیزلیجه دانیشیلماق.

فیْسیرتی..fısırtı [آد] باخ: فیسیلتی.

فیْسیرداماق..fısırdamaq [صفت] فیس‌فیس‌ائله‌مک.

فیْسیردانماق..fısırdanmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیس فیس ائله‌مک.

فیْسیرفیسیر..fısırfısır [آد] سوُیون بالاجا دلیکدن تؤکولمه سسی.

فیْسیل فیسیل..fısılfısıl [ددە] یاواشجا، یاواش سسله، فیش فیش سسی وئرمک، فیشیرفیشیر (فا: یواش یواش).

فیْسیلتی..fısıltı [آد] یاواش قونوشما سسی، اوجا نفس چکمه سسی، فیس فیس سسی (فا: صدای فس فس). hiss

فیْسیلداشماق..fısıldaşmaq [قا] قارشیلیقلی‌و یاواشجا دانیشماق، قونوشماق (فا: باهم فس فس حرف زدن).

فیْسیلداما..fısıldama [تاثیرسیز ائیلم] یاواش بیر سسیله دانیشماق، فیش فیش سسی وئرمک، فیسیرفیسیر سس چیخارماق، فیسیلتی سس چیخارماق (فا: فس فس کردن).

فیْسیلدانماق..fısıldanmaq [یلسیز ائیلم] فیسلتی‌ایله سؤیله‌مک(فا: فس‌فس کردن).

فیْش..fış [سس تق] فیشقیرما سسی.

فیْش‌فیش..fışfış [آد] بیر شئیی آغیزدان ائشیگه فیشقیرماقلا و پوسگورمکله چیخان سس (فا: صدای فش فش).

فیْش‌فیش‌لاماق..fışfışlamaq [تاثیرلی ائیلم] فیش فیش ائتمک، پوسکوْرمک.

فیْشتیریق..fıştırıq [آد] باخ: فیشقیریق.

فیْشفیشا..fışfışa [آد] مقوا و باریتلا دؤزلدیلن و شنلیک‌لرده گؤیه فیرلاتیلان بیر اوْیونجاق (فا: فشفشه).

فیْشقا..fışqa [آد] بیرنوع‌سس‌چیخارماآلتی(فا: سوتک whistle

فیْشقاچالماق..fışqaçalmaq [تاثیرلی ائیلم] فیشقا ایله سس چیخارماق (فا: سوت زدن).

فیْشقالاماق..fışqalamaq [تاثیرلی ائیلم] فیشقا چالماق (فا: سوت زدن).

فیْشقی..fışqı [آد، یو، آنادولو] آت تَسی، ائشک تَسی.

فیْشقیراق..fışqıraq [آد] فیشقیرتی سسی چیخاردان آلت (فا: سوت).

فیْشقیرتماق..fışəqırtmaq [تاثیرلی ائیلم] گاز ویا بیر آخیجی ماده‌نی پوْسکورتمک (فا: فوران کردن، جهاندن).

فیْشقیرتی..fışəqırtı [آد] فیشقیران بیر شئیین چیخاردیغی سس (فا: فش).

فیْشقیرتیجی..fışqırtıcı [صفت] بیرآخیجی‌نسنه‌نی‌فیشقیران‌آراج(فا: جهاننده

فیْشقیرتیلماق..fışəqırtılmaq [یلسیز ائیلم] فیشقیرتماق ایشی گؤرلمک.

فیْشقیرداق..fışqırdaq [آد] سو فیشقیرتما آراجی.

فیْشقیرماق..fışqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] گاز ویا بیرآخیجی ماده‌نی پوسگوْرمک (فا: فوران کردن، جهیدن). to gush {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

فیْشقیریش..fışqırış [آد] فیشقیرماق، ایشی و بیچیمی.

فیْشقیریق..fışqırıq [آد] سو فیشقیران آراجلارین عامّ آدی، اوجا سسله آغیزدان چیخاریلان سس (فا: سوت).

فیْشقین..fışqın [آد] بیر آغاجین دییبندن و یا کسیلدیگی یئرین یاخینیندان سوْرن اینجه دال.

فیْشلاماق..fışlamaq [تاثیرسیز ائیلم] هر هانسی بیر ییبه جک مایالاناراق توُرشاماق[۲].

فیْشیرتی..fışırtı [آد] فیشیرداما سسی، سو فیشیرتی سسی، فیشیلتی.

فیْشیرداتماق..fışırdatmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیشیرفیشیر سس چیخارتماق.

فیْشیرداماق..fışırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] فیشیرفیشیرسس چیخارماق(فا: فش‌فش کردن.

فیْشیردانماق..fışırdanmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیشیرفیشیر سس چیخاریلماق.

فیْشیرفیشیر..fışırfışır [آد] سوُیون یاواشجا آخیلماسیندان ویا ایپک قُماشین بیر یئره توْخونماسیندان چیخان سس.

فیْشیرقان..fışırqan [آد] گیینده سس وئرن و آهاری قالین اولان بیر نوع پارچا.

فیْشیلتی..fışıltı [آد] فیشیلداما سسی، فیشقیرتی، فیش فیش سسی (فا: صدای فش فش). fizz, sizzling

فیْشیلتی‌سیز..fışıltısız [صفت] فیشیلداما سسی اولمادان.

فیْشیلداتماق..fışıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] فیشیل فیشیل سس چیخارماق (فا: صدای فش فش در آوردن). to cause to fizz

فیْشیلداماق..fışıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] فیشیلتی سسی چیخارماق.

فیْشیلدانماق..fışıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیشیل‌فیشیل سس چیخاریلماق.

فیْف..fif [سس تق] بیر نوع پوّفله‌مه سسی.

فیْفیلداماق..fıfıldamaq [سس تق] فیف کیمی سس چیخارماق (فا: صدای فیف فیف در آوردن). to fizz

فیْکیرداق..fıkırdaq [آد، ص] جیلوه‌لی، اوْیناق(قادین)[۲].

فیْلدیر..fıldır [صفت] چابوق، هیزلی[۲] فیْلدیرفیلدیر: چابوق اوْلاراق[۲].

فیْلیق..fılıq [باخ] فیریق.

فیْن..fın [سس تق] بوُروندان چیخان سس.

فیْنخیرتی..fınxırtı [آد، سس تق] فینقیراراق چیخاریلان سس (فا: فین).

فیْنخیرماق..fınxırmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: فینقیرماق .

فیْنخیریشماق..fınxırışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده فینخیرماق.

فیْنخیریق..fınxırıq [باخ] فینخیرتی.

فیْندیق..fındıq [آد، یئگی] قایین گیللردن، میوه‌سی برک و قوْزا اوْخشار، قوزئی یاریم کوْره ده ایلیق یئرلرده یئتیشن بیر آغاشجیق (فا: فندوق). corylus avellana

فیْندیق‌آتشی..fındıq ateşi [آد] نارگیله توّتونونون اوّستونه قوْیولان یوُوارلاق یانار کؤمور.

فیْندیق‌آلتونو..fındıq altunu [آد] فیندیغابنزرآلتون سیککه ویا بزک اشیاسی.

فیْندیقچی..fındıqçı [آد] فیندیق یئتیشدیرن.

فیْندیق‌ازمه سی..fındıq azməsi [آد] فیندیق لا دوزه‌لن بیر شکرله‌مه.

فیْندیق‌بوُرون..fındıq burun [صفت] بالاجا یوُمرو بوُرونو اوْلان.

فیْندیق‌بیتی..fındıq biti [آد، دیرگی] باخ: فیندیق قوُردو.

فیْندیق‌سیچانی..fındıq sıçanı [آد، دیرگی] فیْندیق‌فاره‌سی : گمیرگن‌لردن، قارنی آغسوو، سیرتی بوْز، فیندیق‌لارا ضرر وئریجی بیر سیچان (فا: نوعی موش). muscardinus avellanarius

فیْندیق‌سیندیران..fındıq sındıran [آد] فیندیق، قوْز، بادام کیمی میوه‌لرین قابیغی‌نی‌سیندیرماق اوّچون آلَت، سیخاج.

فیْندیق‌قابیغی..fındıq qabığı [آد] فیندیق قابیغینین رنگینی آندیران بیر رنگ.

فیْندیق‌قوُردو..fındıq qurdu [آد، دیرگی] فیندیقلارین خارابلانماسینا یوْل آچان قوردوجوق و اوْنون گلیشمه سیندن عمله گلن بیت(فا: نوعی کرم). balaninus nucum

فیْندیقلی..fındıqlı [صفت] ترکیبینده فیندیق اوْلان" فیندیق‌لی حالوا".

فیندیقلی..fındıqlı [اؤزل آد] فیندیقلو: میانا دا چای آدی.باخ: اردبیل.

فیْندیقلیق..fındıqlıq [آد] چوخلو فیندیق آغاجی‌بیتمیش یئر(فا: باغ-فندق).

فیْندیق‌یاغی..fındıq yağı [آد] فیندیق دان الده ائدیلن یاغ.

فیْنقیرتی..fınqırtı [باخ] فینخیرتی.

فیْنقیرماق..fınqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] هاوانی گوجله ائشیگه بوراخاراق بورنونو تمیزله‌مک(فا: فین کردن). to blow one's nose

فیْنقیریق..fınqırıq [باخ] فینخیرتی.

فیات..fiyat [آد، عربجه] دَیر، قیمت (فا: ارزش).

فیاض..fəyyaz [صفت، ع، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] چوخ وئریملی، گوْر، الی آچیق (فا: پرحاصل). generous

فی البداهه..filbidahə [آد، عربجه] باخ: دوْغاج، دوْغاجدان.

فی الجمله..filcümlə [ظ، عربجه] بیرلیکده (فا: همگی). to sum up

فی الحال..filhal [ظ، عربجه] بوآندا (فا: حالا). at once

فی الحقیقه..filhəqiqə [ظ، عربجه] دوْغوردان (فا: بدرستی). indeed

فی الفور..filfor [ظ، عربجه] آنا، فَوْرا (فا: آنا). immediately

فی المثل..filməsəl [ظ، عربجه] اورنک اوُچون (فا: مثلا). for instance

فی المجلس..filməclis [ظ، عربجه] بوآندا (فا: حالا). on the splot

فی الواقع..filvaqe [ظ، عربجه] گرچکدن (فا: واقعاً). actually

فی سبیل الله..fisəbilallah [آد، عربجه] بیر قارشی‌لیق بکله‌مه‌دن.

فی نفسه..finəfsə [آد، عربجه] اؤزونده، اؤزلوگونده.

فیبر..fibr [آد، این] سیخیشدیریلمیش بیتگی تئلجیکلریندن دوْزَلمیش تاختا ویا مقوّا (فا: ـ). fibre

فیبرین..fibrin [آد، فرانسیزجا] قاندا اولان آلبومین‌لی بیرماده (فا: فیبرین).

فیت..fit [سس‌تق] بیربیرینه کیپ‌لنمیش دوداقلارلا دیشلرین آراسیندان چیخان سس، فیشقیرتی سسی، فیشقیراق. ۲-فیت[۲] (آد، اینگیلیزجه) کیپ وضعیت، بیر شئیین ویا بیر ایشین تام اندازه‌سی اولان. ۳-فیت(اؤزل آد) اسماعیللی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

فیت‌چالماق..fit çalmaq [تاثیرلی ائیلم] فیشقیراق‌چالماق، فیشقیرتی-سسی چیخارماق.

فیتوپاتولوژی..fitopatoloji [آد، فرانسیزجا] بیتگی خسته‌لیکلرین اینجه‌له‌ین‌بیلیم‌دالی

فیته..fitə [آد، عربجه] حامامدا بئله باغلانان و بودلاری توتان دؤرد بوجاق پارچا" فیته چی: حاماملاردا فیته وئرن." (فا: ~).

فیتیل..fitil [آد، عربجه] نفتلی چیراق‌لاردا یاغ چکن زولاق پارچا، پیلته.

فیدئیزم..fideyizm [آد، فرلا، اینام] دینی اینانجی بیلیمسل آلقی و ایدراک دان اوستون توتان بیر دونیا گؤروشو (فا: ~).

فیدان..fidan [آد، یونانجا] تازا بیتمیش آغاج، چوبوق (فا: نهال). sapling

فیدان بیتی..fidan biti [آد] باخ: یاپراق بیتی.

فیراوون..firavun [آد] باخ: فرعون.

فیرما..firma [ایتالیانجا، آ] بللی مارک لا ساتیلان مال، (فا: مارک).

فیرنگ..firəng [آد] فرانسه‌یه عاید اولان، خارجی اؤلگه لره عاید اولان (فا: فرنگ). {فرانسه کلمه سیندن آلیناراق}.

فیرنگ انجیری..firəng ənciri [آد، بیتگی] بیر نوع انجیر (فا: تافتونی).

فیرنگ اوزومو..firəng üzümü [آد، بیتگی] بیر نوع اوزوم (فا: انگور فرنگی).

فیرنگ توییوغو..firəng toyuğu [آد، دیرگی] توییوق‌لار قوروپوندان بیر نوع قوش.

فیرنگیز..firəngiz [اؤزل آد] فیرنگیس:افراسیابین قیزی و سیاوش‌ون خانیم‌ینین آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

فیرنی..firni [آد] دویو اونونو سوت ده پیشیره‌رک و مخلفات ووراراق حاضرلانان بیر شیرین یئمک (فا: فرنی).

فیروُرق..firurəq [اؤزل آد] خوی دا پئره آدینین اوُیدورما آدی.

فیروز..firuz [آد، فا] اوستون، غالب، پیروز(فا: ~).

فیروز –..-firuz [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اولار).

فیروزسیمین‌فر..Firuz siminfər [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

فیروزه‌آغازاده..firuz ağazadə [یازار] گونش ۱۲۵٤(م۱۸۷۵) ده شاماخی ده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

فیروزه..firuzə [آد، فا] گؤی رنگلی قیمت‌لی بیر داش (فا: ~).

فیروزه..firuzə [اؤزل آد] نیشابورشهرینین ۲۵ کیلومتر گونباتان طرفینده بیر شهر اولاراق ایلک آدی بوزغان ایدی، آسیمیلاسیون سونوجو شهرین اهالی‌سی فارسلاشماغا باشلاییجا شهرین آدینی دا فیروزه یه عوض ائیله ییبلر.

فیروزه یی..firuzeyi [صفت] فیروزه رنگین ده اولان، گؤی ماوی.

فیزیبیلیته..fizibilitə [آد، فرانسیزجا] اوُیقولانابیلیرلیک[۲۱۸].

فیزیک..fizik [آد، یو: طبیعت] نسنه‌لرین(آتوم، مولکول، سیوی، کریستال، قاز، و--) عمومی و گنل اؤزللیک‌لرینی (میکانیکی، ایستی‌لیک، الکتروماقنیت، آتوم، نوه و . .) اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: فیزیک). physics

فیزیکسل..fiziksəl [صفت] فیزیکی.

فیزیک‌سل دَییشیم..fiziksəl dəyişim [آد] ساده جه فیزیکسل اؤزللیک‌لرین عوض اولماسی (فا: تغییر فیزیکی). physical change

فیزیونومی..fizyonomi [آد، یونانجا] اوز چیزگیلرینین گنل‌شکلیندن-چیخان آنلام.

فیزیوتراپی..fizyotrapi [آد، یو: طبیعت+مُعالجه] فیزیکی سیستیم‌لرله (ایشیق، الکتریک و ساییره) موُعالیجه.

فیزیولوژی..fizyoloji [آد، فرانسیزجا] جانلی‌لارین توخو، گؤزه و بوُلارین نجور عمله‌گلمه‌سینی‌اینجه‌له‌ین‌بیلیم دالی (فا: ~). physiology

فیزیون..fizyon [آد، فرانسیزجا] بیرلشمه، قاپناشما (فا: ~).

فیسدان..fisdan [آد، ایتالیانجا] بیر نوع قیسا گئییم.

فیش..fiş [آد، فرانسیزجا] پریزدن آخیم آلمایا یارایان آیقیت. ۲-حساب کتاب بلگه‌سی و کاغاذی.

فیشَک..fişək [آد] باخ: فیشنگ {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ‹فشَک›، سس‌تق}.

فیشکچی..fişəkçi [آد] فیشک دوزَلدن وساتان کیمسه.

فیشکلیک..fişəklik [صفت] فیشک قابی، چیینه سالینان فیشک قاتاری.

فیشنگ..fişəng [آد] توفک وتاپانچا کیمی آراج لارین ایچینه دولدوران باروتلو شئی (فا: گلوله). Ball {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹فشک›}.

فیصل..feysəl [آد، عربجه] حاکم، قاضی (فا: ~).

فیض..feyz [آد، عربجه] نعمت، برکت، بوللوق، وئریملی لیک، گؤرلوک، اؤنقونلوق (فا: ~). grace

فیض آباد..feyzabad [اؤزل آد] خوی، قوچان، فرمهین، رزن، جوُغاتئی، بوُیین زهرا و تیکان‌تپه ده کند آدی.

فیض‌اللهی‌وحید..feyzullahi vəhid [اؤزل آد] دوْکتورحسین فیض-اللهی وحید ش ۱۳۳۱ ده تبریزده دنیایا گلیبدی، آراشدیرماجی و محقق کیمی تانینیر، اوْندان چوْخلو کتاب، مقاله چاپ اوْلوبدور.

فیض‌بخش..feyzbəxş [صفت] فیاض (فا: فیض بخش). generous

فیض‌یئتیرمه..feyz yetirmə [آد] افاضه (فا: افاضه). filling ti the brim

فیقوُر..fiqur [آد، لا] گؤرونوش (فا: قیافه).

فیقوُراتیف..fiquratif [آد، لا] گؤرونوش لو، فیقوُرلو (فا: ~).

فیکیر..fikir [آد، عربجه] دوْشونجه (فا: فکر).

فیکیر آپارماق..fikir aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْشونجه و فیکیره گئتمک، فیکیره دالماق، فیکر ایچینده قرق اولماق (فا: به فکر فرو رفتن).

فیکیرلشمک..fikirləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی حاققیندا دوْشونمک (فا: فکر کردن).

فیل..fil [آد، دی، عربجه] اوْمورقالی، امجک‌لی، خورتوملولارتاقیمیندان، ایستی بؤلگه‌لرده یاشایان، قالین دریلی، اوْتلا بسله‌نن اؤزؤنو قوْروماق اوْچون ایکی بؤیوک دیشی اوْلان، قوْلایجا ائوجیل‌له شن، بوی ۳-۲ متر، آغیرلیق ٦-۵ تن، یئر اؤزونون ان بؤیوک حئیوانی elephanets

فیل آلماسی..fil alması [آد، بیتگی] توُرونج گیللردن هیندوستاندا یئتیشن بیر آغاج. feronia elephantum

فیلاب..filab [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

فیلارمونی..filarmoni [آد، فرانسیزجا] گؤجلو موزیک سئوگی‌سی (فا: فلارمونی).

فیلارمونیک..filarmonik [آد، فرانسیزجا] موزیکسل (فا: فلارمونیک).

فیلامان..filaman [آد] فینلاندیانین اساس اهالی‌سینی تشکیل ائدن خالق و بوُ خالقا منسوُب آدام.

فیلامان قوُشو..filaman quşu [آد] باخ: فلامینقو.

فیلانکس..filankəs [آد، فا] آدی دئییلمک ایسته‌نیلمه‌ین کیمسه (فا: فلانکس

فیلانی..filani [آد، فا] فیلانکس (فا: فلانی).

فیلبان..filban [آد، فا] فیل لره باخان (فا: فیلبان).

فیل‌باهار..filbahar [آد، بیتگی] دؤیون چیچک گیللردن، داش قیران گیللردن، بزک اوچون یئتیشدیریلن، آغ رنگلی، گؤزل قوْخولو چیچک‌لری اوْلان، دیْرمانیجی بیر آغاشجیق: آقاسما، مریم آنا آسماسی (فا: شقایق پیچ). philadelphus

فیلتر (فیلتئر)..filtər(filter) [آد، فرانسیزجا] سوزگچ، سؤزک (فا: صافی). filter

فیل‌خسته‌لیگی..fil xəstəliyi [آد] چوْغونلوقلا باجاقلار شیشیب فیل آیاغی کیمی اولماسیله بیلینن بیر خسته‌لیک.

فیل‌دیشی رنگی..fil dişi rəngi [آد] فیل دیشی‌نین دوْنوق آغ رنگی.

فیل‌فارسی..filfarəsi [آد، دیرگی] ممه‌لی، بورنو خوْرتوم سوْو، اوُزون قویروقلو، کانقرو کیمی سیچرایان بیر حئیوان macroscelides proboscideus

فیلفیلی..filfili [اؤزل آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲٤۰].

فیل‌قولاغی..filqulağı [آد، بیتگی] ایلان یاسدیغی گیللردن کؤکو یومورو بیر بزک بیتگی‌سی (فا: گوش فیل). caladium

فیل‌گیللر..filgillər [آد، دیرگی] ممه‌لیلر صنف ایندن خورتوملولار تاقیمیندان بیر سوْی (فا: فیلها).

فیلم..film [باخ] فیلیم.

فیلوْسوف..filosof [آد، یونانجا] فیلسوف: فلسفه اوُزمانی، دؤنیا گؤروشو مسأله‌لرین تدقیق ائدن عالیم (فا: ~). philosopher

فیلوْسوفانه..filosofanə [صفت] فیلوْسوف کیمی.

فیلوْلوق..filoloq [آد، روسجا] فیلولوژی اوُزمانی.

فیلولوژی..filoloji [آد، یو: سئومه+سؤز] دیل ویازین بیلیمی، هر هانسی بیر خالقین دیل و ادبیاتینی آراشدیران و اؤیره‌نن علم‌لرین هامی‌سینین بیرلیکده آدی (فا: ~).

فیلی..fili [صفت] فیل رنگی (فا: فیلی). elephantine

فیلیم..filim [آد، این] چکینتی، چکیم (فا: فیلم).

فیمابین..fimabeyn [ظرف] اؤز آرالاریندا، اؤز آرامیزدا (فا: بین خود). in) between)

فین..fin [آد] فینلاندیانین اساس اهالی‌سینی تشکیل ائدن خالق و بوُ خالقا منسوُب آدام.

فین‌اوْغور دیللری..fin oğur dilləri [آد] گنل‌لیکله‌اوْرتا و شرقی-آوروپا، قوزئی و غربی آسیادا یاشایان خالق‌لارین دانیشدیغی دیل قروُپو.

فین حامامی..fin hamamı [آد] چوْخ ایستی‌دن، چوْخ سوْیوق یئره و سوُیا گیره‌رک، وُجودا اوُیاریجی کیفیتی‌اوْلان حامام، سوْناحامامی.

فینال..final [آد، فرانسیزجا] سون قارشی لاشما، بیتیش؛ سونوج[۲۱۸]. (فا: ـ).

فینالچی..finalçı [صفت، ایتالیانجا] سون قارشی لاشما و یاریشمادا اشتراک ائدن ایدمانچی (فا: فینالیست).

فینالیست..finalist [آد، فرانسیزجا] سون یاریشماچی، باخ: فینالچی (فا: ـ).

فینانسمان..finansman [آد، فرانسیزجا] فینانسه ائتمه (فا: ـ).

فینانسه..finansə [آد، فرانسیزجا]، بیرگیریشیم اوچون گره کن پول و کرئدی و اعتباری ساغلاما (فا: ـ).

فینخیریق (فینقیریق)..fınxırıq (fınqırıq) [آد] فینخیرما ایشی.

فینگیردَشمک..fingirdəşmək [قا] قیرجانیشماق، بیربیریله فینگیرده‌مک.

فینگیردک..fingirdək [صفت] سونْدرجه اوْیناق، جیلوه‌لی، قیرجانان(قادین).

فینگیرده‌مک فینگیرده‌مه..fingirdəmə fingirdəmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْیناق داورانماق، قیرجانماق.

فینگیرفینگیر..fingirfingir [ظرف] قیرجانا قیرجانا.

فینیش..finiş [آد، فرانسیزجا] واریش[۲۱۸]؛ سونْ (فا: پایان).

فیی..fiy [اؤزل آد] آذربایجان‌دا بیر آشیریم آدی[۲۴۰].

ق..q [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی دؤردونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین بیرمی اؤچونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کؤیلو وتیتره‌شیم‌لی حرف ساییلیر (فا: بیست و چهارمین حرف صدادار ترکی آذربایجانی).

قاآن..qaan [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی، ارلیک‌خان‌ین اوغلو[۲۱۱].

قاآن..qaan [آد] خاقان‌سؤزجؤغونون‌موغول آغزیندا‌کی سؤیله‌نیشی، اؤندر، اسکی‌تورک‌حاکیملرینه‌وئریلن آد (فا: خاقان). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاب..qab [آد] ۱-ایچینه یئیه‌جک و ایچه‌جک توکولن شئی، سوُ، قاز و بوجور شئیلری دولدورماق اؤچون اؤیوق نسنه (فا: ظرف). vessel، the dishes ۲-قاپاق، جیلد، بیر نسنه‌نی بؤروین شئی. container {سومرجه ‹قاب، قاب قاغاق›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو سؤز چوخ اسکی بیر تورکجه کلمه‌سی اولماغینا رغما بعضا بیلمه‌دن اؤزگه دیللره باغلانیر، قدیم تورکجه ده قاماق فعل اولاراق بیغماق و صاندیق کیمی شئیه قویماق معناسیندا گلیب، بو فعلدن دوزه‌له‌رک قاپ کلمه‌سی بیغماق‌و دولدورماغا عایداولان‌وسیله‌نی گؤسته‌ریر، وبو سؤزدن دوزه‌لن کلمه‌لرده اسکی معنا (ایچینه آلماق و بؤرومک و بیغماق) مفهوملارینی گؤرمک اولار: قاپساماق، قاپاماق کیمی‌سؤزلر عینا بومفهوم‌دادیلار و بعضی کلمه لرده غیرمستقیم بو معنالار واردیر مثلا: قاپماق (چالیب و سوُروب ایچینه آلماق)، قابیق، قاپاق، قابا (ایری و شیشیک شئی)، قابارماق (قاب کیمی شیشمیش شئی) قاباق، قابان، قابیرقا، قاپان، قاپلان، قاپی، قابال (هر یان و طرفینی بوروین ونظرده آلان آنلاشما و قرارداد)؛ اینگلیزجه ده: capacity, cup, capsule, caput, cupture, cupping, caption, همچنین capitulate captain, capital, cap, capable, cape, cab, cabin, cabinet, cabbage کیمی کلمه‌لرین هامیسیندا دئدیگیمیز مفهوملارین‌ایزی وار و قاب سؤزایله یاخیندیلار، البته اینگلیزجه سؤزلوکلرده بو کلمه‌لری چوخ اوزاق گئچمیشه باغلاماما سببیله، قاب ” ‹قاماق، قاپماق، قاپساماق“ سؤزونون چوخ اسکی بیر تک هجالی تورک سؤزو اولماسی و بو سؤزدن آلینان سؤزلرین اسگیدن بری چوخ یایقین اولماسی، اونلارین کؤکونو تورکجه قاب سؤزونه باغلاماق منطقه اوُیقون گؤرونور}.

قاب‌قیران‌اوتو..qabqıran otu [آد، بیتگی] یاپراغی‌نین ایچینده سوّت کیمی آغ مایع اولان بیر بیتگی، قاب سیندیران.

قاب‌سیندیران‌اوتو..qab sındıran otu [آد، بیتگی] یاپراغی‌نین ایچینده سوّت کیمی آغ مایع اولان بیر بیتگی، قاب سیندیران.

قاب‌آغاردان..qab ağardan [دا، آ] قالای چی.

قابا..qaba [صفت] ۱-قالین، سرت، کوبود، ایری بیر شئی. ۲-(مج)ترپه‌نیش‌لری اینجه و نازیک اولمایان (فا: خشن). rough {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قاب}.

قابابوُرون..qababurun [آد، دیرگی] سازان سوُیوندان سیرتی قورُشونو، قیسما ً قاراقویروق اؤزگگی قاراشین و اسمر، ایکی قیلیچیق‌لی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). chondrostoma nanus

قاباجا..qabaca [ظرف] ۱-آز بؤیوک، قابا بیر بیچیمده (فا: نسبتا خشن). ۲-(تاریخی اؤزل آد) بؤیوک، شخص‌آدی: هـ ۷جی عصر افغان‌شاهی[۱۴۷].

قابادایی..qabadayı [آد] قوچاق، قورخوسوز، اؤزونه عاید ناموس قورُاللاری‌نین ائشیگینه چیخمایان (فا: لوطی).

قابار..qabar [آد، باخ: قاب] ۱-دریده عمَله گلن سولو قابارجیق، سولانمیش و شیشمیش دری، دؤیه نک وضعیته دؤشن‌حصّه(فا: تاوَل) blister ۲-قاباریق، عاصی، قابادایی، قاپار، خزر امپراتورلوُغو دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷].

قابار..qabar [اؤزل آد] کابار: خزرتورک بیرلیگی ایچینده یئر آلان بیر بوی

قابار اولماق..qabarolmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قابارلاماق.

قابارباغلاماق..qabarbağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قابارلاماق.

قابارچالماق..qabarçalmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قابارلاماق.

قابارا..qabara [آد] ۱-دایانیقلیق اؤچون باشماقلارین دابانی آلتینا ووُرولان ایری باشلی چیوی. ۲-اودالاردا بزک اؤچون، گنجه لره ووُرولان ایری باشلی چیوی. {قابا سؤزوندن}.

قابارا قابارا..qabara qabara [ظرف] گئتدیکجه قابارا‌راق، جوشاراق.

قابارالی..qabaralı [صفت] قابارا ووُرولموش، قابارا تاخیلمیش.

قابارا‌ن..qabaran [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

قابار‌بؤجه‌یی..qabarböcəyi [آد، دیرگی] اینسان بدنینه توخوندوقدا قابار عمله گتیرن بیر بؤجک.

قابارتما..qabartma [آد] ۱-قاباریق‌ائتمه، شیشیرتمه(فا: پف).۲-تیکینتی‌لرده دووُاردا دؤزه‌لن قابارتیلمیش شئی، سوّس و بزک اؤچون دؤزه‌لن قابا‌ریق یئر.

قابارتماتوزو..qabartmatozu [آد] شیشیرتمک‌اؤچون‌چؤرک، کئیک-وپاستا کیمی‌شئیلره‌ووُرولان توز نوعو، سودیوم‌بیکربنات(فا: جوش-شیرین)

قابارتماق..qabartmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاباریق ائتمک، شیشیرتمک. ۲to cause to swell-(مج)بیرایشی ویا سؤزو بؤیوتمک و شیشیرتمک. ۳-توکلرینی اوْرپرتمک و دیکلتمک (قوشلار اوْچون) (فا: باد کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قاب}.

قابارتمالی..qabartmalı [صفت] قابارتمالار شکلینده بزه‌یی اوْلان، قابارتما تصویرلی "قابارتمالی تصویر" (فا: برجسته).

قابارتی..qabartı [اؤزل آد] میربَشیر'ده چای آدی[۲۴۰].

قابارتی..qabartı [آد] قابارتو: قابارتیلمیش یئر، چیخینتی، دؤیه نک، قاباریق (فا: پف کرده). swollen , puffed of

قابارتیجی..qabartıcı [صفت] قابارتما اؤزللیگی اوْلان (فا: پف کننده).

قابارتیلی..qabartılı [صفت] قابارتی‌سی اوْلان (فا: پف کرده).

قابارجیق..qabarcıq [آد] قاباریق، کیچیک قابار، چیبان، چیوزه، یانما سببیله دری شیشمه‌سی و قابارماسی، دوْداق اوْچوغو، بالاجا قابارتی(فا: تاول) blister ۲-کؤپوک (فا: حُباب). Bubble {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قابارجیق‌لاندیرماق..qabarcıqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قابارجیق‌لار عمله گیترمک (فا: فـس).

قابارجیق‌لانماق..qabarcıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابارجیق حالینا گلمک (فا: تاول زدن).

قابارجیقلی..qabarcıqlı [صفت] اوزه‌رینده قابارجیق‌لار اوْلان(فا: تاول دار).

قابارچالماق..qabarçalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابارماق، شیشمک (فا: تاول زدن).

قابارديلماق..qabardılmaq [بلسیز ائیلم] قاباریق حالا سالینماق، شیشیردیلمک.

قابارديرن..qabardın [آد، فرانسیزجا] سیْخ‌توخونموش‌پامبوق‌قُماش (فا: گاباردین).

قابارقابار..qabarqabar [صفت] هرطرفی قابارلی، قابارلا بوْرونموش. horny

قابارلاتماق..qabarlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابارلاماسینا سبب اوْلماق (فا: فـس).

قابارلاماق..qabarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاباراوْلماق، دؤیه‌نک اوْلماق (فا: تاول زدن).

قابارلانماق..qabarlanmaq [باخ] قابارلاماق.

قابارلی..qabarlı [صفت] قابارلا اؤرتولموش، دؤیه نک (فا: پف شده).

قابارلی‌لیق..qabarlılıq [آد] قابارلی شئیین حالی (فا: پف شده گی).

قابارما..qabarma [آد] قابارماق‌ایشی(فا: ا.م‌بالاآمدن) rising, swelling

قابارماق..qabarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-شیشمک، یانماق سبب ایله دری کؤپمک، دیکلمک، آغیرلیغی آرتمادان حجمی بؤیویوب شیشمک (فا: بالا آمدن). to swell out ۲-آی و گونش چکیم ایله‌دنیزلرده سوُلار قابارماق. to rise ۳-آجیق لانماق، سرت سؤز دئمک، جوْشماق، اؤفکه‌لنمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قابارميش..qabarmış [صفت] قاباراوْلموش، شیشمیش، قالخیق(فا: بالاآمده

قابارش..qabarış [آد] قابارماق ایشی (فا: بالا آمده گی).

قابارىق..qabarıq [آد] ۱-یاستی بیرسطح ده قاباریقلی تصویر وگؤرونتو (فا: برجسته گی). projection ۲-قابارمیش وضعیتده اوْلان (فا: تاوَل). blister

قابارىق‌دنيز..qabarıq dəniz [آد] دنیزلرین قابارما وضعیتینده اوْلان چاغی.

قابارىق‌لی..qabarıqlı [صفت] قاباریق شکیلده اوْلان (فا: بالا آمده).

قابارىق‌ليق..qabarıqlıq [آد] قاباریق اوْلما وضعیتی (فا: بالا آمده گی).

قابارىلماق..qabarılmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاباراوْلماق، قابار وضعه گلمک(فا: بالاآمدن).

قاباسابا..qabasaba [صفت] قابا بیر بیچیمده، خشن حالدا.

قاباسينى آلماق..qabasını almaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین گرک‌سیز بؤلوم‌لرینی یوْنماق.

قاباسيْوا..qabasıva [آد] گچ‌ایشلرینده‌اینجه سیوادان قاباق ووُرولان سیْوا.

قاباشيش..qabaşiş [آد] باخ: قاباقولاق.

قاباغا دوْشمک..qabağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤندرلیک ائتمک، یوْل گؤسترمک.

قاباغا كئچمک..qabağa keçmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباقلاماق، باشا کئچمک.

قاباغا گئتمک..qabağa getmək [تاثیرسیز ائیلم] ایره‌لی‌له‌مک، گلیشمک، آرتماق.

قاباغا گلن..qabağa gələn [صفت] آغ ساققال، سؤزوگئچن.

قاباغی آچیلماق.. qabağı açılmaq [یلسیز ائیلم] ۱-ایزدحاملا گلن‌بیر-شئیین‌اؤنو آچیلماق ، آخیلان سو ویا بوُجور شئیلرین قاباغیندا هر نوع انگلی قالدیریلماق. ۲-اؤزو گؤلمک، اؤزونه سئوینج گلمک.

قاباغی گؤرن.. qabağı görn [صفت] گله جگی گؤرن.

قاباغین آلما.. qabağın alma [آد] انگل اوْلما(فا: ممانعت). prevention.

قاباغین آلماق.. qabağın almaq [تاثیرلی ائیلم] منع ائله‌مک (فا: بازداشتن). to prevent

قاباغینا آغاج اوزاتماق.. qabağına ağac uzatmaq [تاثیرلی ائیلم] قارشی‌سینی آلماق، انگل یاراتماق.

قاباغینا چکمک.. qabağına çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونه لاپ یاخین لاشدیرماق.

قاباغینا چیخماق.. qabağına çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارشی لاماق، استقبالینا گئتمک. ۲-یوْلونو کسمک. ۳-راست گلمک، اؤز اؤزه چیخماق.

قاباغینا قاتماق.. qabağına qatmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْروب آپارماق.

قاباغینا کئچمک.. qabağına keçmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-انگل و مانع اوْلماق. ۲-یوْل گؤسترمک، بلدچیلیک ائتمک.

قاباغیندان قاچماق.. qabağından qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورخوب چکینمک.

قاباغیندان یئمه ین.. qabağından yeməyən [صفت] دیک باش‌لیق ائدن.

قاباغینی آلماق.. qabağını almaq [باخ] قاباغینی کسمک، انگل تؤرتمک.

قاباغینی بوْغماق(توتماق).. qabağını boğmaq(tutmaq) [تاثیرلی ائیلم] قاباغینی آلماق، قاباغینی کسمک.

قاباغینی دوْشونمک.. qabağını düşünmək [تاثیرسیز ائیلم] ایی فیکیرلشمک.

قاباق.. qabaq [ظ] ۱-اؤن، ایلَری، اوّل "هامی دان قاباق گلدی"(فا: پیش) front ۲-(ص) اوّلکی، کئچمیش "قاباق زامان، قاباق‌لار چوْخ گؤزل اوْخویاردی". ۳-(آ) بیر اؤن طرفی اؤز طرفی "قاباق چرخ، قاباغیمیز دره‌ایدی". ٤-بعضی کلمه‌لرله بیرلیکده اؤز معناسیندا ایشله‌نیر" آی‌قاباق" ٥-(تاریخی اؤزل آد) چَنگیزخان دؤنمی بیر بگ و کوْموتان آدی[۷]. ٦-(آ، بی) قاباق گیللردن، گئنیش یاپراقلی، سوْرونگن، اوُزون سوْو یا گیرده، ساریمتیل، بعضاً یاشیل میوه‌سی اوْلان؛ بال قاباغی، بوْرانی (فا: کدو). ۷- cucurbita. cuc (مج)دادسیز قوْوون قارپیز حاقیندا" بیر قوْوون کسدیک لاپ قاباق چیخدی. "{قاب+اق}. ۸- (آ) یئرآدی اولاراق ایشله‌نیر(۱۵یئر)، باخ: یئرآدلاری. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سومرجه}.

قاباق لیق.. qabaqlıq [آد] ۱-قادین‌لاردا آلینا ووُرولان قیزیل گؤموش و بوُجور بزکلر ۲-قاباق اوْلما وضعیتی، اؤنده اوْلما. ۲-قاباق-اکیلمیش یئر، قاباق‌بیتگی‌سی‌چوْخ‌اوْلان یئر.

قاباق‌بوْرانی‌سی.. qabaq boranısı [آد] آزجا قیزارمیش قاباق و آیری مخلفاتی پیشیره‌رک سیرکه ایله یئییلن بیر یئمک(فا: بورانی کدو-تنبل).

قاباق‌تپه.. qabaq təpə [اؤزل آد] داش کسن'ده کند آدی[۲٤٠].

قاباقجا.. qabaqca [ظرف] اوّلجه، ایره‌لی‌دن (فا: قبلاً) beforehand

قاباقجادان.. qabaqcadan [ظرف] قاباقدان، ایره‌لی‌دن(فا: پیشکی) in advance

قاباقجالار.. qabaqcalar [ظرف] گئچن واختلار (فا: پیشتر). farther

قاباقجیل.. qabaqcıl [صفت] گؤزو آچیق، اؤنجول، آچیق دوْشونجه‌لی، اؤنده گئدن، مترقّی(فا: مترقی، پیش آهنگ). pioneer

قاباقجیل‌لیق.. qabaqcıllıq [آد] قاباقجیل اوْلما وضعیتی (فا: ترقّی خواهی).

قاباق‌چوده‌گی.. qabaq çəvdəyi [آد] بال قاباغی‌نین توخومو.

قاباقچی.. qabaqçı [آد] قاباق یئتیشدیرن (فا: کدو کار).

قاباقدا.. qabaqda [ظرف] گله جک ده، ایره‌لی ده (فا: در پیش).

قاباق‌داغ.. qabaq dağ [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۱۷۱۸)[۲٤٠].

قاباقداکی.. qabaqdakı [صفت] قاباقدا و ایره‌لی‌دن اوْلان (فا: در پیش).

قاباقدان.. qabaqdan [ظرف] قاباقجادان، اوّلدن(فا: پیشاپیش) beforehand

قاباق‌قاباغا.. qabaqqabağa [ظرف] قارشی قارشیا، اؤز اؤزه.

قاباق‌قارشی.. qabaqqarşı [ظرف] قاباق قاباغا، قارشی قارشی یا، اؤزه اؤزه.

قاباق‌قنشر.. qabaq qənşər [آد] قاباق، گؤزقاباغیندا اوْلان.

قاباقکی.. qabaqkı [صفت] اوّلکی، گئچمیش ده اوْلان، قاباقجا گؤرن (فا: متقدم). preceding

قاباقکی‌لار.. qabaqkılar [ظرف] اؤنجه کیلر (فا: متقدمین).

قاباق‌گؤرن.. qabaqgörən [آد] گله جگی گؤرن، آچیق فیکیرلی آدام.

قاباق‌گؤرنلیک.. qabaqgörənlik [آد] گله جگی گؤرمه، آچیق فیکیرلی‌لیک.

قاباقگیللر..qabaqgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، قاباق قارپیز قاووُن خیار کیمی جنس‌لری اوْلان، گئنیش یاپراقلی، سوّرونگن، ساریلقان بیتگی سوْیو (فا: تیره کدو). **cucurbitaceae**

قاباقلاشدیرماق..qabaqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-توتوشدورماق، قارشی لاشدیرماق، مقایسه ائتمک (فا: مطابقت دادن). ۲-قاباغا دوّشمه‌سینه یوْل آچماق، ایلرلَتمک(فا: پیش بردن).

قاباقلاشماق..qabaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارشی لاشماق، اوْز اوْزه گلمک (فا: روبرو شدن). ۲-قاباغا دوّشمک، ایلرله‌مک(فا: جلو رفتن).

قاباقلاما..qabaqlama [آد] ۱-قاباق‌لاماق‌ایشی، سبقت **overtaking**

قاباقلاماق..qabaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤنله‌مک، ایلرله‌مک، گئچمک(فا: جلوافتادن) **to pass ahead** ۲-قاباغینی آلماق، قاباغیندا دایانماق.

قاباقلانماق..qabaqlanmaq [بلسیز ائیلم] اؤن‌لنمک(فا: ف.م‌پیش-افتادن).

قاباقلی..qabaqlı [اؤزل آد] آذربایجان'دا چای آدی[۲۴۰].

قاباق‌مُربّاسی..qabaq mürəbbası [آد] قاباق اوْرونونو قایناداراق و شکر و آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

قاباقولاق..qabaqulaq [آد] بیر نوع قولاق وزی شیشمه سیندن عمله گلن خسته‌لیگی(فا: نوعی‌التهاب‌زیرگوش) **momps, paratits**

قاباقولاق اوْتو..qabaqulaq otu [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی (ایکی-لپه‌لی)، چیچگی توتقون، قهوه رنگلی و پیس قوخولو، دیرمانیجی بیر بیتگی، قارا آسما (فا: نوعی گیاه). **aristolochia**

قابال..qabal [آد، ص] ۱-کوْنتارات، بللی بیر قارشی‌لیقلا بیر ایشی بوتون ایله گؤروب سوْنا یئتیرمک (فا: کنترات). **contractual** ۲-مُحاصره[۱۳۵] ۳-(تاریخی اؤزل آد) قاپالی، محبوُس؛ چَنگیزخان'ین اوُلوبابالاریندان[۷].{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: احاطه؛ باخ: قاب؛ بوکلمه عربجه دئیلمه‌ینه رغما کؤکو تورکجه‌دیر، و قاب، قاپاماق، قاپساماق سؤزوندن آلیناراق "آل" اکیله همان آنلاملاری نشان وئریر و گرچکدن بیر ایشی بوتونلوکله قاپساییب اله آلیب گؤرمه سینی‌نشان وئریر}.

قابالا..qabala [آد] ۱-بونچاق، سند(فا: سند، قباله). **deed** ۲-گؤتورو، توْپدان، عمده "قابالا ساتما: توْپدان ساتیش". {عبریجه› بو کلمه قابال و قاپساماق سؤزونه چوخ یاخین گؤرونور (یهودی دینینده آغیزدان آغیزا گئچیب یازیلان سؤزلرین بوتونونو آنلاتیر)}.

قابالاشدیرماق..qabalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] کوْبودلاشدیرماق، قابا شکله سالماق.

قابالاشماق..qabalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابا اوْلماق، سرت وقالین اوْلماق (مج) قیریجی اوْلوب نازیک‌لیکدن چیخماق (فا: خشن شدن).

قابالاق..qabalaq [آد، بیتگی] یاپراقلاری‌قاباق‌بیتگی‌سی کیمی‌اتلی و توکلو، قیرلاردا و سو قیراقلاریندا یئتیشن بیر بیتگی (فا: گیاهیست). ۲-قابالاق[۲](آد) بیرینجی دوّنیا ساواشیندا عُثمانلی اوْردوسوندا یارارلانیلان بیر نوع بؤرک آدی. ۳-قاپاق{باخ: قاپاق}.

قابال‌لاشما..qaballaşma [آد] بیر ایش قابال فورموندا ایشله‌مه(فا: کنترات).

قابال‌لاشماق..qaballaşmaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: قاب] بیرایش قابال فورموندا ایشله‌مه‌یه حاضر اوْلماق (فا: کنترات شدن).

قابال‌لاما..qaballama [آد] قابال‌لاماق ایشی (فا: کنترات).

قابال‌لاماق..qaballamaq [تاثیرلی ائیلم] قابال توتماق وگؤتورمک، بیر ایشی توْپدان و بوّتون‌ایله‌آنلاشیب‌ایشله‌مک(فا: کنترات-کردن)**tocontract**

قابالماق..qabalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاپسالماق، احاطه و محصور اوْلماق (فا: محصور شدن). **to cover> to comprise**

قابالیق..qabalıq [آد] گوْبودلوق، اینجه‌لیک‌سیز، اویقارسیزلیق، قابا داواراتیش (فا: زبری، خشونت). **coarseness**

قابان..qaban [آد] ۱-وحشی، قابا. ۲-یئنیش یوقوش یئر۳-قاباریق، عصیانکار، جسور٤-بیرگؤی‌توّرک‌بگی و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلدا-شیندان بیری؛ پئچه‌نک طایفالاریندان بیری{باخ: قابا}. ۵-قابان[۲](آد، دیرگی، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر) جوت بارماقلی، امجک‌لی، دوغوزدان ایری، اوُزون وسرت توکلو، باخچا و باغا ضرر وئرن و سالدیرقان بیرچوْل دوْغوزو (فا: گراز). **sus serafa ،hog**

قابان‌باسان..qaban basan [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

قابانبای..qabanbay [تاریخی اؤزل آد] یاقوُت داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قابان‌کندی..qaban kndı [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

قاباناداغ..qabandağ [اؤزل آد] اسماعیللی'دا کند آدی[۲۴۰].

قابای..qabay [تاریخی اؤزل آد] قاپ+آی؛ اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قابایوُنلو..qabayunlu [صفت] یوُنو قابا و کوْبود اوْلان" قابا یوُنلو قوْیون".

قابجیق..qabcıq [آد] ۱-کیچیک قاب. ۲-(بیتگی) تاخیل دانالارینداً اولان چاناقجیق (فا: پیاله).

قابجیقلی‌لار..qabcıqlılar [آد، بیتگی] قابجیق‌لی اولان بیتگی‌لر سوْیو (فا: پیاله داران). cupulifera

قابجیق مئیوه..qabcıq meyvə [آد، بیتگی] مئشه پالامودو جویز کیمی آچیلمایان دانالی مئیوه (فا: نوعی میوه‌گیاه).

قابض..qabiz [صفت] برکیدن (طب ده) اسهالی قوُرودان (فا: سفت کننده). astringent

قاب‌قاجاق..qabqacaq [آد] یئمک پیشیرمه اشیاسی (فا: ظروف). dishes {سومرجه‌قاب‌قاغاق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاب‌قازان..qabqazan [آد] آشلیق اشیاسی، یئمک پیشیرمه‌لوازیماتی.

قاب‌قاشیق..qabqaşıq [آد] قاب قاجاق (فا: ظروف). dishes

قابل..qabil [صفت، عربجه] یئته‌نک‌لی، استعدادلی" قابل آدام"(فا: ~)

قابل‌امام وئردیوف..qabil imamverdiyəf [یازار] ۱۹۲۶دا باکی آنادان اوْلوب و شعرلرینده وطن گؤزل‌لیکلرینی ترنّم ادیبدیر[۱۱۷].

قابل‌لشمک..qabilləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئته‌نک‌لی اوْلماق، اوُستالاشماق(فا: ماهرشدن

قابلاتدیرماق..qablatdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قابلاتماق، سیْغدیرماق.

قابلاتماق..qablatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قابلاماق ایشینی گؤردوْرمک.

قابلاشدیرماق..qablaşdırmaq [باخ] قابلاماق، سیْغدیرماق.

قابلاشماق..qablaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابا یئرلشمک، یئر به یئر اوْلماق.

قابلاما..qablama [آد] ۱-قابلاماق‌ایشی ۲-آش پیشیرمه قابی، آشیج، کؤلمک، کیچیک قازانچا (فا: قابلمه) dinner pail

قابلاما قازان..qablama qazan [آد] آشلیق اشیاسی هرنه وارسا " قوْناق‌لیق قورتولاندان سونْرا قابلاما قازان‌لاری آپاردیلار".

قابلاماچی‌لیق..qablamaçılıq [آد] قابلاماچی‌نین ایشی، قابلاما دؤزلدن.

قابلاماق..qablamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرنسنه‌نی آیری بیر شئیین ایچینه گئچیرمک، کیپ قویماق، یئرلشدیرمک. ۲-قادینا یاخین‌لیق ائتمک(فا: گنجاندن). to insert

قابلامالی..qablamalı [صفت] قابلاماق‌اوْچون مُناسب، بیر شئیله قابلانمیش.

قابلانتی..qablantı [اوْزل آد] قافلانتیق:زنجان، قوچان دا داغ آدی {قافلانتی}.

قابلانماق..qablanmaq [بلسیز ائیلم] قابلاماق ایشی گؤرؤلمک (فا: گنجانده شدن).

قابلای خاقان..qablayxaqan [اوْزل آد] باخ: قوُبیلای خاقان[۷] {احاطه ائدن}.

قابلانیش..qablanış [آد] قابلانماق ایشی ویا بیچیمی.

قابلایش..qablayış [آد] قابلاماق ایشی ویا بیچیمی.

قابله..qabilə [آد، عربجه] اوْشاق دوغوزدوران، ماما(فا: ~)misdwife

قابلی..qabı [آد] بیر نوع یئمک: یارما، دویو و رشته نی پیشیریب اوْستونه الچه، اریک قویوب قیزاردارلار.

قابلیّت..qabiliyət [آد، عربجه] ۱-یئته نک، استعداد (فا: ~). ۲-ائیلیه بیلیرلیک، ائیلیه بیلمه.

قابلیّت‌سیز..qabiliyətsiz [صفت] یئته نک‌سیز، باشاری‌سیز (فا: بی استعداد).

قابلیّت‌لی..qabiliyətli [صفت] یئته نک‌لی (فا: با استعداد).

قابلیجا..qablıca [آد، بیتگی] بیر نوْع بوغدا (فا: نوعی گندم).

قابلیق..qablıq [آد] قاب قویولان یئر (آشپزخانادا).

قابوُق..qabuq [باخ] قابیق.

قابیرچاق..qabırçaq [آد، ت] تابوت، اؤلو آپارما آیقیتی {باخ: قاب}.

قابیرقا..qabırqa [آد] ۱-کؤکس سوموکلری، اوْنورقانی دؤش سؤموگ ایله بیرلشدیرن یای کیمی سؤموک‌لر (فا: قفسه سینه). ۲-چاتی، گمی چاتی‌سی، آراباشاسی‌سی (فا: شاسی). ۳-بیرشئیین یانی و بؤیرو، بؤیور (فا: پهلو). {باخ: قاب}.

قابیرقا آراسی..qabırqa arası [آد] قابیقالارین آراسیندا‌کی ات ویا عضُله.

قابیرقا آلتی..qabırqa altı [آد] قابیرقالارین آلتیندا اوْلان ات ویا عضُله.

قابیرقا صُحبتی..qabırqa sohbəti [آد، دا] اوُزانان صُحبت و دانیشیق حاقیندا.

قابیرقا وئرمک..qabırqa vermək [تاثیرسیز ائیلم] اَییلمک، یئخیلماغا مئیل ائتمک. ۲-اؤزونو بیلمه مزلیگه ووُرماق، اؤزونو عارسیزلیغا ووُرماق.

قابیرقالاری چکمک(ساییلماق)..qabırqaları çəkmək (sayılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ ضعیفله‌مک.

قابیرقالی..qabırqalı [صفت] ۱-قابیرقا کیمی چیخینتی‌لاری اوْلان. ۲-(مج) کؤرک‌لی، دوْلغون، گوجلو و ساغلام (فا: قوی).

قابیغینا چکیلمک..qabığına çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزگه‌لرله ایلیشگی‌نی کسمک.

قابیغیناسیغاماق..qabığına sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] حدّن آرتیق-سئوینمک ۲-تشخّص ائتمک.

قابیغینا یئرلشمه‌مک..qabığına yerləşməmək [تاثیرسیز ائیلم] حدّن آرتیق سئوینمک.

قابیغینی چاتلاتماق..qabığını çatlatmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونو کؤتو وضعیتدن قوُرتارماق.

قابیق..qabıq [آد] ۱-آغاج ومیوه‌لرین ائشیک بؤلوملری، بیر شئیین اؤستونو قاپسایان و بؤروین برک نسنه" پورتاغال قابیغی: orante peel، جوَیز قابیغی: walnut shell، قارپیز قابیغی: rind watermelon، آجیل قابیغی: the hull of nuts". ۲-اینسان و حئیوان دری‌سی" اَلین قابیغی سوْیولماق" (فا: پوُسته، جلد). skin ۳-سرت قین (فا: غلاف). sheath ٤-یارا ساغالدیقجا دری‌نین اؤستونده باغلانان قاتماق ویا نازیک و قالین بؤلوم. ۵-بیرچوخ یومشاقجا و اوْمورقالی‌لارین وُجودونو اؤرتن سرت دری (فا: پوسته). Crust {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قاب}.

قابیق‌اوْتو..qabıqotu [آد، بیتگی] اکین یئری و یاماج‌لاردا بیتن آلاق‌اوْتو نوْعو.

قابیق باغلاماق(توتماق)..qabıq bağlamaq(tutmaq) [تاثیرسیز ائیلم] اؤستو قابیق لانماق.

قابیق بؤجکلری..qabıq böcəkləri [آد، دیرگی] قین قانادلیلار تاقیمیندان و آغاج قابیق‌لارینین آلتیندا‌کی اوْدونونو گمیریب و آغاجلارین قوُروماسینا سبب اوْلان بیر سوْی.

قابیقدان چیخماق..qabıqdan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آنادان اوْلماق (قوش اؤچون). ۲-وار یوْخدان چیخماق، سوْیولماق. ۳-چوْخ الـله شیب اؤزون بیریئره چاتماق، بؤتون گؤج‌ایله بیرشئی الده ائتمک.

قابیق دَییشدیرمه..qabıq dəyişdirmə [آد] قابیغینی آتاراق یئنی لنمه.

قابیق‌سال..qabıqsal [صفت] قابیق‌لا ایلگی‌لی (فا: بشره ای). epidermal

قابیق‌قوْیماق..qabıq qoımaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ زحمت چکمک، قابیق لانماق.

قابیق‌لاشماق..qabıq laşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابیق حالینا گلمک.

قابیق‌لانماق..qabıq lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزونده قابیق دؤزَلمک، قابیق توتماق. ۲-(یئرب) لاو اؤزه رینده سرت و برک بیر قات دؤزَلمک، قابیق قابیق اولماق (فا: پوسته شدن). to scale

قابیق‌لیق..qabıqlıq [آد] قابیق‌اوچون مُناسب (فا: بشره ای). epidermal

قابیق‌لیلار..qabıqlılar [آد، دیرگی] کیرئجلی دوُزلار تاثیریله قابیق‌لاری سرت لشمیش، نفس چکمه اوْرقانی بالیقلارا اوْخشایان، سوْدا یاشایان اکلم‌لیلر و قابیقلیلار صینفی" دنیز گلینی، یئنگچ" (فا: تیره از جانوران دریایی).

قابیقسوُ..qabıqsov [صفت] قابیغا بنزه ین.

قابیق‌لی‌بیت..qabıqlı bıt [آد] قیرمیزبؤجه‌یی‌نین گؤزل لعل بوْیا چیخاریلان نوعو coccus coeti

قابیق وئرمک..qabıq vermək [تاثیرسیز ائیلم] قابیغی سوْیولماق، دری‌سی سوْیولماق.

قابیق‌یئین..qabiq yiyən [آد، دیرگی] بیتگی قابیق‌لارینی یئین بیر بؤجک نوعو.

قابیناسیغماماق..qabına sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزوندن چیخماق ۲-چوْخ سئوینمک.

قابینی چاتلاتماق..qabını çatlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] جیزیغینی آشماق، داشیب داغیلماق.

قاپاتدیرماق..qapatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] قاپاتماق ایشینی گؤردورمک.

قاپاتماق..qapatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-باغلاماق، اؤرتمک. ۲-سونا چاتدیرماق و یئتیرمک، بیر قونویو قورتارماق، بؤکوب بیر یانا بوراخماق (فا: بستن، به اتمام رساندن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپاتیش..qapatış [آد] قاپاتماق ایشی ویا بیچیمی.

قاپاتیلماق..qapatılmaq [باخ] قاپادیلماق.

قاپاتیلمیش..qapatılmış [صفت] باغلانمیش.

قاپاتیلیش..qapatılış [آد] قاپاتیلماق ایشی ویا بیچیمی.

قاپاجاق..qapacaq [آد] آشپازلیق اوچون اوزون دسته‌لی چنقال.

قاپاجیق..qapacıq [آد] ۱-کیچیک‌قاپاق.۲-دامارلاردا‌قانین گئری-دؤنمه‌مه‌سی اؤچون قاباغین آلان سوپاپ کیمی کیچیک قاپاق.

قاپادیلماق(قاپاتیلماق)..qapadılmaq(qapatılmaq) [بلسیز ائیلم] باغلانیلماق، اؤرتولمک، قاپاتماق‌ایشی گؤرولمک، قیفیل لانماق (فا: بسته شدن).

قاپار..qapar [آد] ۱-آغیْل، جان، روُح ۲-قالخان، زرِه ۳-قاپان، دوُزاق[۷].

قاپاز..qapaz [آد] ۱-ال ایچی ایله ووُرما، ال آیاسی ایله سیللەله‌مه، شاپالاق. ۲-(مج)ظوْلوم، کیچیتمه و تحقیر" چالیشارساق اؤزوموز و اوشاق‌لاریمیز قاپاز آلتیندا قالمازلار"{بوکلمه ال ایچی و بونونلا وورماغی آندیراراق قاپساماق قاب› قاپ سؤزلریندن آلینمادیر چونکو قاپاز، قاپسام‌لی بیر شکیلده ضربه ووروما آنلامیندا ایشله‌نیر ومجازی آنلامی‌دا بو کؤکه باغلی بیر معنادیر؛ باخ: قاب}.

قاپازسالماق..qapaz salmaq [تاثیرلی ائیلم] ال‌آیاسی(ایچی)ایله-بیرینین‌باشیندان وورماق.

قاپازووُرماق..vurmaq qapaz [تاثیرلی ائیلم] ال‌آیاسی(ایچی)ایله-بیرینین‌باشیندان وورماق.

قاپازآلتی..qapazaltı [آد، دا] هر کس طرفیندن تحقیر اولونان، مظلوم.

قاپازلاشماق..qapazlaşmaq [قا] بیربیرینی قاپازلا ووُرماق.

قاپازلاماق..qapazlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاپازلا ووُرماق، تحقیر ائتمک(فا: تحقیر کردن).

قاپازلانماق..qapazlanmaq [بلسیز ائیلم] قاپازلا ووُرولماق، تحقیراولونماق.

قاپاغان..qapağan [صفت] ۱-دایم‌قاپان(فا: گازگیرنده)۲-مغلوب‌ائدن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپاق..qapaq [آد] ۱-بیر قابی و دلیگی قاپاماق و باغلاماق اوچون یارایان شئی، سوُپاپ (فا: سرپوش، دریچه). valve، dish-cover ۲-بعضی اوُرقان‌لاری اؤرتن عضو "دیز قاپاغی گؤز قاپاغی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-گؤزقاپاغی. ۲-قیزلیق}.

قاپاق..qapaq [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی.

قاپاق‌جیق..qapaq cıq [آد] بالاجا قاپاق.

قاپاق‌داشی..qapaq daşı [آد] ۱-سوُیو کسمک‌اوچون‌سوُ گیلیفی و دلیک‌لرینه قوْیولان یاستی داش. ۲-قیبر اوْستونه قوْیولان داش.

قاپاق‌سیز..qapaqsız [صفت] قاپاغی‌اولمایان، اؤرتوکسوز(فا: بدون-درپوش).

قاپاق‌لاتماق..qapaqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاپاق‌لاماق ایشینی گؤردورمک.

قاپاق‌لاماق..qapaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوستونه قاپاق قویماق(فا: درپوش دار کردن).

قاپاق‌لانماق..qapaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاپاقلا آغزی ویا اوستو باغلانماق. ۲-اوُزوقوُیلو دؤشمک.

قاپاقلیجا..qapaqlıca [آد، بیتگی] خالق‌ایچینده‌معده اوچون یارارلی بیلینن بیر بیتگی[۱۴۰]، ایسلادیب‌ایچرلر، باغیرساقلاری یوُموشادار[۱۳۶].

قاپاق‌لیق..qapaqlıq [آد] قاپاق دؤزَلتمک اوچون اولان شئی.

قاپاقاپ (قاپ ها قاپ)..qapaqap (qap ha qap) [آد] بیربیرینین الیندن قاپما.

قاپاقاپ دؤشمک..qapaqap düşmək [تاثیرسیز ائیلم] هره بیرطرفدن قاپیشدیرماق.

قاپاقان..qapaqqan [آد] دده قورقود بوْی‌لارینداً بیر کیشی آدی.

قاپالاداغی..qapaladağı [اؤزل آد] قئیدار دا داغ آدی. {باخ: قافلان}.

قاپالی..qapalı [صفت] ۱-باغلانمیش، قاپاغی اولان (فا: مسدود) closed ۲-(قادین اوچون) باشی اؤرتولو (فا: پوشش دار). ۳-گیزلی، آچیق اولمایان (فا: نهان). ٤-چالیشماسی دوردورولموش (فا: بسته شده).

قاپالی اوْتوروم..qapalı oturum [آد] گیزلی اوْتوروم.

قاپالی بازار..qapalı bazar [آد] اوستو اؤرتولو بازار، چارشی بازار.

قاپالی بؤلگه..qapalı bölgə [آد] گل گئت وآل وئره باغلی اولان بؤلگه.

قاپالی توخوملولار..qapalı tuxumlular [آد، بیتگی] باغلی توخوملولار، توخوملاری میوه‌نین ایچینده اولان بیتگی‌لر (فا: نهاندانگان).

قاپالی دوُروشما..qapalı duruşma [آد] غیرعلنی محکمه، قاپالی یارقی.

قاپالی قاپی دالیندا..qapalı qapı dalında [آد] گیزلی و خلوت یئرده، هامی یا آچیق اولمایان یئرده، غیر علنی حالدا.

قاپالی‌لیق..qapalılıq [آد] قاپالی اولما وضعیتی.

قاپالی هجا..qapalı həca [باخ] باغلی هجا.

قاپاماج..qapamac [آد] کیلید و سؤرگو کیمی شئی‌لری قاپالی توُتمایا یارایان دؤزه نک[۲] (فا: سرمه).

قاپاماق..qapamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باغلاماق، اؤرتمک، تیخاماق. ۲-قاباغین آلماق (فا: بستن). to close

قاپان..qapan [آد] بؤیوک‌تره‌زی، باسکول(فا: قپان) steelyard {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بؤیوک‌تره‌زی؛ اسکی تورکجه‌ده قاپاماق بیر نسنه‌نی احاطه ائتمک وشامل اولماق آنلامیندادیر وبو فعلدن آلینان قاپان، بیر نسنه‌نی بؤتونلوکله قاپسایان و اؤلچو دَیرین وئرن وسیله یه دئییلیر، باخ: قاب}. ۲-قاپان۲(آد، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر)ارکک آدلاریندان. ۳-قاپان۳(اؤزل آد) گُنبدده کند و بالاکن، اوُجاندا چای آدی. ٤-تورک طایفاسی سایبلیرلار[۱۳۰-۲٤۲]. ٥-قاپان٤(صفت) دیشله‌ین‌وتوتان(ایت‌اوچون) (فا: گازگیرنده). ٦-دؤزن، بیر نوع داشینا بیلیر تَله(فا: تله). ۳-باخ: قابان.

قاپانادؤشورمک(سیخیشدیرماق)..qapana düşurmək(sıxışdırmaq) [تاثیرلی ائیلم] چتین وضعیته سالماق.

قاپانپو..qapanpu [اؤزل آد] گؤی‌تورک داستان لارینداً بیر باشبوُغ آدی[٥٤].

قاپان‌تره زی..qapantərəzi [باخ] قاپان.

قاپان‌قاپان..qapanqapan [ظرف] قاپاراق.

قاپانتی..qapantı [آد] قاپانماق ایشی.

قاپانچا..qapança [آد] ۱-کیچیک قاپان. ۲-بیر نوع حصیر اؤرتوک. ۳-گئرمی ده کند آدی.

قاپانچی..qapançı [آد] قاپاندار:قاپانین‌باشیندا اولان کیمسه(فا: قپاندار).

قاپانچی‌لیق..qapançılıq [آد] قاپانچی‌نین ایشی (فا: قپانداری).

قاپان‌قاپانا..qapanqapana [ظرف] قاپ هاقاپ، هوجوملا و قاپاراق اله گتیرمه.

قاپان‌قوُرماق..qapan qurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر حئیوانی یاخالاماق اؤچون تله قوُرماق.

قاپانما..qapanma [آد] قاپانماق ایشی.

قاپانماق..qapanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اؤرتولمک، باغلانماق، تیخانماق (فا: بسته شدن). ۲-بیتیریلمک، دایانیلماق، ییخیلماق، تعطیل ائدیلمک(فا: به اتمام رسیدن).

قاپانمیش..qapanmış [صفت] باغلانمیش، تعطیل اولونموش (فا: منحله).

قاپانیچه..qapaniçə [تاریخی اؤزل آد] پادشاه و یؤکسک‌رُتبه‌لی‌دین‌و دؤولت گؤرَولی لرینین گئیدیکلری قوْلسوز و گئنیش یاخالی کؤرْک.

قاپانیش..qapanış [آد] قاپانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تعطیلی).

قاپانیق..qapanıq [باخ] قاپانمیش.

قاپانیق‌لیق..qapanıqlıq [آد] قاپانیق اوْلما وضعیتی، قاپانیق‌لیق.

قاپاهاقاپ..qapahaqap [باخ] قاپا قاپ.

قاپاییجی..qapayıcı [آد] ۱-قاپایان، اؤرتن. ۲-بیتیرن، سوْن نُقطه‌نی قوْیان.

قاپباجا..qapbaca [آد] ائو ائشیک.

قاپچیق..qapcıq [آد] کیچیک قاب.

قاپچاق..qapçaq [آد] ۱-تاختادان‌قایریلمیش‌سوُ ویا شراب قابی، چللک (فا: ظرف‌چوبی‌بزرگ). ۲-حصیردن، کندیردن توْخونموش و تیکیلمیش بؤیوک کیسه "بیر قاپچاق یئرآلما". ۳-اوْزون ساپلی باشی چنگللی چوُبوق، بیر نوع قانجا{ت: سو قوْللارینین بیربیرینه قووشدوغو یئر}.

قاپچور..qapçur [آد، تا] (گئچمیشده)بیرنوع سایم وئرگی‌سی.

قاپدی قاچدی..qapdı qaçdı [آد] بیرنوع بالاجا یوْلجو داشیتی.

قاپدیرماق..qapdırmaq [ائتد، ت: چالدیرماق] ۱-اله گئچیرمه‌سینه و قاپماسینا یول آچماق، قاپماق ایشینی گؤردورمک (فا: قاپیدن). ۲-(مج) اوْغورلاتماق، قاپیب قاچدیرماق.

قاپدیق..qapdıq [آد] بیرنوع کیچیک یوْلجو داشیتی[۲].

قاپدیقچی..qapdıqçı [آد] بیرنوع کیچیک یوْلجو داشیتی[۲].

قاپساق..qapsaq [آد] ۱-یاغیش یاغاندان سوْنرا شیشمیش و کؤپموش توْپراق (آبارماق سؤزوندن).۲-اوُرمو گؤلو آدالاریندان.

قاپسام..qapsam [آد] شمول، سینیرلاری ایچینه آلما وضعیتی.

قاپساما..qapsama [آد] قاپساماق ایشی (فا: مشمول). **included**

قاپساماق..qapsamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] اطرافینی بوْرومک، قوُشاتماق.

قاپساملی..qapsamlı [صفت] ۱-قاپسامی اوْلان. ۲-قاپسامی گئنیش اوْلان، شُمولللو (فا: جامعیت). **comprehensiveness**

قاپسانماق..qapsanmaq [بلسیز ائیلم] قوشاتیلماق، شامل اوْلونماق.

قاپسایان..qapsayan [صفت] شامیل اوْلان (فا: مشتمل). **consisting of**

قاپساییجی..qapsayıcı [صفت] بوتون اؤزللیکلری واینجه‌لیک‌لری ایچینه آلان شئی و تانیم، قاپسایان، بیتیریجی (فا: احاطه کننده).

قاپسیماق..qapsımaq [باخ: قاب] باخ: قاپساماق.

قاپسینماق..qapsınmaq [باخ] قاپسانماق.

قاپغان..qapğan [اؤزل آد] ۲جی گؤی‌تورک‌خاقانی، ایلته‌ریش'ین قارداشی[۵۴].

قاپقاج..qapqaç [آد] قاپیب‌قاچمایول ایله گؤرولن بیر جوْر اوْغورلوق.

قاپقاچچی..qapqaççı [آد، ص] قاپقاشچی: بیر اشیا ویا پولو قاپیب قاچان.

قاپ‌قارا..qapqara [صفت] توم قارا، هریانی قارا، زیل قارا. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپ‌قارانلیق..qapqaranlıq [آد] چوخ قارانلیق، ظلمت.

قاپقان..qapqan [اؤزل آد] ۱-قانلی، سوْیلو ۲-قالقان، زِره ۳-آلقان، فاتح ٤-قاپلان ٥-قاپان، دوُزاق[۷].

قاپقان خاقان..qapqanxaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌توْرک و اوْیراتلار دؤولتی خاقانی[۷].

قاپلاتماق..qaplatmaq [انتدیرگن ائیلم] قاپلاماق ایشی گؤردورولمک.

قاپلاتیش..qaplatış [آد] قاپلاتماق ایشی.

قاپلام..qaplam [آد] قاپسام، شُمول.

قاپلاماق..qaplamaq [تاثیرلی ائیلم] هریانی‌نی احاطه ائتمک، بورومک، چولغاماق، اؤرتمک، قاپساماق (فا: احاطه کردن).

قاپلامسال..qaplamsal [آد] قاپسامسال.

قاپلاملی..qaplamlı [آد] قاپساملی، شُمولللو.

قاپلان..qaplan [آد، دیرگی] پلنگ {قاپماق‌سؤزیله‌باغلیدیرباخ: قافلان، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپلان آتلاماسی.. qaplan atlaması [آد] اللرینی بیرینین بئلینه قویوب آتلانما.

قاپلان‌گیرای خان.. qaplangırayxan [تاریخی اؤزل آد] کیْریم خانلاریندان[۷].

قاپلانماق.. qaplanmaq [بلسیز ائیلم] هریانی احاطه اوْلونماق، بورونمک، چولغالانماق، قاپسانماق (فا: احاطه شدن).

قاپلانیش.. qaplanış [آد] قاپلانماق ایشی ویا بیچیمی.

قاپلیجا.. qaplıca [آد، بیتگی] ۱-چؤل یوُلافی. ۲-بلغورلوق اوچون اولان بیر نوع بوُغدا (فا: نوعی گندم).

قاپلیم باغا.. qaplımbağa [آد] توسباغا (فا: سنگ پشت). tortoise

قاپماق.. qapmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آنی‌دن یاخالاییب آلماق، بیردن‌بیره توتماق (فا: قاپیدن). ۲-دیشله‌یه‌رک گؤتورمک، دیشلرینی باتیراراق یارالاماق (چوخراق حئیوان حاقیندا). ۲-بیر بیلیمی بیرینین آغزیندان آلماق. ۳-چالماق، اوْغورلاماق، قوْپارماق، گؤتوروب قاچماق (فا: ربودن). to steal {سومرجه ‹قاب›؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، صح؛ باخ: قاب؛ اینگیلیزجه capture کیمی کلمه‌لر تورکجه قاپماق و قاپدیرماق کلمه‌لریله ایلگی‌سیز اولا بیلمز؛ بو کلمه‌نین آزجا دَییشیلمیش شکلی قارپماق اولمالیدیر، بو کلمه‌دن آلیناراق فارسجادا قاپیدن کیمی کلمه‌لر ایشلَنمکده دیر}.

قاپو.. qapu [باخ] قاپی.

قاپوش.. qapuş [اا، ت] آرقو ائلینده بیر یئر آدی.

قاپی.. qapı [آد] ۱-گیریش یئرینده آچیلیب باغلانان قوُرقو، بیر شئیین گیره‌جک یئری "ائو قاپی‌سی" (فا: درب). door ۲-گلیر ویا گئدیر یئری "گئچینه‌جه‌یی اوْ قاپیدانایدی". ۳-دؤولت-دایره‌سی {سوُمرجه ‹قا›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاپوق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قاپو›}.

قاپی.. qapı [اؤزل آد] قاخ‌دا چای آدی[۲٤۰].

قاپی آچماق.. qapı açmaq [آد، خ] ۱-بیر یئنی موضوع دان سؤز باشلاماق. ۲-بیر کیمسه ویا بیر عدّه‌یه گلیر یئری آچماق.

قاپی آغاسی.. qapı ağası [آد، خ] گئچمیش حکومت‌لرده بیر سارایین ایچ ایشلرینه یئتیرن و بو ایشلری دؤزَنله‌ین.

قاپی آغزی.. qapı ağzı [آد] قاپی‌نین همن یانی.

قاپی‌باجا.. qapıbaca [آد] ائو ائشیک، ائوین یان یؤوره سی.

قاپی‌بیر.. qapıbir [صفت] چوخ یاخین، لاپ یاخین.

قاپی‌توخماغی.. qapıtuxmağı [آد] قاپی‌نی چالماق اوْچون یارارلانان شئی.

قاپی‌جیق.. qapıcıq [آد، بیتگی] ۱-یومورتاجیغین باشیندا اوْلان و یومورتا جیغین زارلارینی بیتیشدیرن آغیز. ۲-بالاجا قاپی (فا: دریچه). shyutter ۳-اوْردوباد‌دا داغ آدی(۳۹۰٦)[۲٤۰].

قاپی‌چی.. qapıçı [صفت] قاپی‌دا دوران، قاپی‌سی اوْلان ویا بللی بیر یئرین گؤزتچی‌سی (فا: سرایدار، پیشخدمت). waiter

قاپی‌چی‌لیق.. qapıçılıq [آد] قاپیچی‌نین ایشی.

قاپیدا تؤره‌مه.. qapıda törəmə [آد] ییه‌سینین ائوینده بؤیوین(حئیوان حاقیندا).

قاپیدا دوُرماق (قالماق).. qapıda durmaq (qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزله‌مک، منتظر اوْلماق.

قاپی‌دالیندا قالماق.. qapıdalında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ائشیک‌ده قالماق. ۲-سیخینتی یا دؤشمک.

قاپی‌دان چئویرمک.. qapıdan çevirmək [تاثیرلی ائیلم] گئری قایتارماق.

قاپی‌سورگوّسو.. qapısürgüsü [آد] قاپی‌نی باغلاماغا یارار سورگو (فا: کلون).

قاپی‌سی آچیق.. qapısı açıq [صفت] قوْناق سئور.

قاپی‌سی باغلانماق.. qapısı bağlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائوی داغیلماق.

قاپی‌سی‌نی چالماق.. qapısını çalmaq [تاثیرلی ائیلم] (بیرینه) باش ووُرماق.

قاپی‌سیز.. qapısız [صفت] ۱-قاپی‌سی اوْلمایان. ۲-بیرایشی اوْلمایان.

قاپی‌سینی دؤیمک.. qapısını döymək [تاثیرسیز ائیلم] ساتاشماق، دولاشماق.

قاپی‌سی‌نین آچاری داما تاخیلماق.. qapısının açarı dama taxılmaq [باخ] قاپی‌سی باغلانماق.

قاپیش.. qapış [آد] ۱-قاپماق ایشی(فا: ا.م گاز گرفتن)۲-قاپیشما.

قاپیشدیرماق.. qapışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئین‌قاپیشماسینی - ساغلاماق، قاپشماسینی جورله‌مک۲-تئز تئز تلَسیک گؤتورمک (فا: باهم‌چنگ‌زدن)۳-چیرپیشدیرماق، بوغوشدورماق(ایتلری)

قاپیشدیریلماق.. qapışdırılmaq [بلسیز ائیلم] تئز و تلَسیک گؤتورولمک.

قاپیش‌قوْپوش.. qapış qopuş [آد] قاپیشدیرما، هره بیریاندان تئز و تلَسیک گوتورمه ایشی" قاپیش قوْپوش ائتمک: قاپیشدیرماق".

قاپیشماق.. qapışmaq [قا] هره‌بیر طرفدن قاپماق (فا: باهم چنگ زدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپیشیلماق.. qapışılmaq [بلسیز ائیلم] قاپیشماق ایشی گؤرولمک.

قاپی‌قاپی گزمک(دولاشماق، دوْشمک).. qapıqapı gzmək (dulaşmaq, düşmək) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هر طرفی گزمک، هر یانا گئتمک" ایش آختاراراق هریانی قاپی قاپی گزدی، قاپی‌قاپی گزیب-اوْغلانی تاپدیلار". ۲-دیلنمک، دیلنچی‌لیک ائتمک" حیاتین قایقی‌سی آنانی قاپی قاپی گزدیردی".

قاپی‌قاپی یا..qapı qapıya [ظرف] اوْزاوْزه، لاپ یاخین." قاپی‌قاپی یا قوْنشولار".

قاپی‌قاشقارا..qapı qaşqara [اؤزل آد] شاهبوز'دا چای آدی[۲۴۰].

قاپی‌قوْلو..qapı qolu [آد] قاپی‌نی آچماغا یارایان نسنه.

قاپی‌قوْنشو..qapı qonşu [آد] ائولری بیربیرینه یاخین آداملار.

قاپی‌قوُلو..qapıqulu [آد، خ] بیرینین یانیندا چوخ اوُزون مُدّت ایشله ین.

قاپی‌کوُله..qapıkulə [آد، تو+ع، خ] اسکی قالا قاپی‌لارینی قوْروماق اوْچون یانیندا قوْروما کوُله‌لری اوْلان آنیتسال قاپی.

قاپی‌لار اوْزونه باغلانماق(قاپانماق).. qapılar üzünə bağlanmaq(qapanmaq) [تاثیرسیز ائیلم] چاره‌سیز قالماق.

قاپی‌لارا دوْشمک..qapılara düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دیلنچی‌لیک ائتمک.

قاپی‌لاری آچیق توُتماق..qapıları açıq tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُمودونو کسمه‌مک.

قاپیلقان..qapılqan [صفت] راحتجه ائتگی‌له‌نن (فا: متاثر شونده).

قاپیلماق..qapılmaq [بل] ۱-قاپماق ایشی گؤرولمک، اوْرتادان گؤتورلمک (فا: قاپیده شدن). ۲-ایت طرفیندن قاپماغا قونو اوْلماق(فا: گازگرفته‌شدن). ۳-اؤزونو تامامیله بیر شئیه حصر ائتمک، چوخ ائتگی‌لنمک" قیزین گؤزل‌لیگینه قاپیلدی" (فا: متاثر شدن). ٤-بیرینه گؤوه‌نیب بوْشا چیخینجا آلدانماق (فا: فریفته‌شدن)" اوْنون سؤزلرینه قاپیلدیم".{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاپیلمیش..qapılmış [صفت] قاپیلان (فا: متاثر شده).

قاپیلیش..qapılış [آد] قاپیلماق ایشی ویا بیچیمی.

قاپیلیق..qapılıq [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.مرند ده کند آدی.

قاپی‌نی‌اوْزونه‌چیرپماق..qapını üzünə çırpmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس-قارشی‌لاماق، اوْز دؤندرمک.

قاپی‌نی بؤیوک آچماق..qapını böyük açmaq [تاثیرلی ائیلم] بؤیوک ایشه باشلاماق.

قاپی‌نی دابانیندان چیخارماق..qapını dabanından çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] بیریئره‌چوخ گئدیب گلمک.

قاپی‌نی‌دؤیمک..döymək qapini [تاثیرلی ائیلم] لاپ-یاخین‌لاشماق" قیش قاپی‌نی دؤیور".

قات..qat [آد] ۱-اوْست اوْسته ویا یان یانا اوْلان شئی‌لرین هر بیری، بوْکولموش پارچانین وکاغاذین هر بوْکومو (فا: لای لایه). ۲-بیر تیکینتی‌نین هر طبقه‌سی (فا: طبقه). **layer** ۳-(مت) تکرارلانان سایی‌نین اصلی سایی‌یا گؤره وضعیتی" بیر سایی سایجیق‌لارینین توپلامی٦ و ۹ اولورسا ۳ سایی‌سی‌نین قاتلاریندیر". ٤-تکرار و کز معناسیندا" بوُ اوندان ایکی قات باهالیدیر". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه‌نین معناسی سرت و لایه مفهوموندادیر؛ اَوستادا ایشله‌نن گات (اوْخومالار) سؤزو بو کلمه ایله یاخین گؤرونور٦}.

قاتار..qatar [آد] ۱-آردیجیل دؤزولموش قوُش و حئیوان دؤزومو، قافله، کاروان" یولجوقاتاری"(فا: ترن) ۲-آذربایجان کلاسیک موُغام-لارینداں بیرینین آدی (فا: قطار). {دده؛ بو کلمه قات کلمه‌سی و آر اک ایله دوزه‌له‌رک قات قات اوْلان، تکرار لانان و آردیجیل دؤزولموش شئیلره دئییلیر؛ قطار سؤزو المنجد'ده دوه‌لرین دالدالا دؤزولموش شکلینه دئییلیر بو کلمه توْرکجه قاتماق فعلیندن دؤزلمیشدیر[۵]}. ۳-قاتار۲(اؤزل آد) ۱-قازاق خانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن. ۲-خاتای خانلاریندان. ۳-اینسان‌آدی، قاتارتیگین[۷]. ٤-قاتار۳(اؤزل آد) قاتارسؤزیله یئر آدلاری: قوْشاچای و کلئیبر ده کند آدی. قئیدار (~بولاغی)، کبودرآهنگ (~آغاج، ~قوُیو)، ساییق‌قالا (~داش) دا کند آدی. قئیدار (~بوُلاق)، بیجار (~داش)، ملایر و زنجان (~قایا/ قیه) دا داغ آدی.

قاتار قاتار..qatar qatar [ظرف] قاتار حالیندا اوْلان، بیربیرینین آردینجا، سیرالانمیش حالدا، دسته دسته، سیرا سیرا.

قاتارلاشماق..qatarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتار دؤزولمک، قاتار باغلاماق.

قاتارلاماق..qatarlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاتارشکلینه‌سالماق، سیرالاماق(فا: قطارکردن).

قاتارلانماق..qatarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتار کیمی آردیجیل دؤزولمک.

قاتارلی..qatarlı [صفت] قاتاری اوْلان.

قاتاری..qatarı [صفت، ظ] قاتارسوْو، قاتارسی، قاتارکیمی، یان یانا دؤزولموش، سیرالانمیش (فا: ردیف شده).

قاتاق..qataq [اؤزل آد] ۱-قاتی، سَرت ۲-گؤیوْک‌خان'ین اوْردوباشی-لاریندان ؛ شئیبان خان'ین اوْغلو، کارابیت‌بگلریندن[۷]. ۳-قوُبا'دا داغ آدی(۱٤٤۱)[۲٤۰].

قاتالار..qatalar [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوّست اوّسته قالانمیش}.

قاتان..qatan [آد] ۱-سَرت، قاتی ۲-ساپلایان(اوْخ)۳-اکله ین، آرتیْران[۷].

قاتان..qatan [اؤزل آد] مراغا، هشتَری(قاتانقو) ده کند آدی.

قاتانقاز..qatanqaz [صفت] گوْبود، قاتی، سرت {قات ها قات سؤزوندن}.

قاتانقوُر..qatanqur [اؤزل آد] بوُکان‌داکند آدی {مُحکم و ساغلام قوُرولان یئر}.

قاتای..qatay [تاریخی اؤزل آد] باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن و بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸] {خاتای / قات+ای}.

قاتبا قات..qatbaqat [باخ] قات قات، تکرار تکرار.

قاتدالاق..qatdalaq [آد] دالاق شیشمه‌سی خسته‌لیگی.

قاتدانماق..qatdanmaq [باخ] قاتلانماق.

قاتدیرماق..qatdırmaq [اتدیرگن ائیلم] قاتماق ایشینی گؤردورمک.

قاتراق..qatraq [آد] ناجّارلیقدا تاختالاردان توْمورجوقلاری آلماغا یارایان و بیچیجی تیغه‌سی اوْلان آراج(فا: نوعی رنده)

قاتراق خان..qatraqxan [تاریخی اؤزل آد] بوُلقار خانلاریندان[۷].

قاتسایی..qatsayı [آد] بیر سایی‌نی نئچه دفعه‌لیک گؤسته رن سایی، ۵۰ سایی‌سی ۱۰عددینین ۵ قات سایی‌سی دیر (فا: ضریب).

قاتقات..qatqat [ظرف] لای لای، طبقه طبقه، بوکوّم بوکوم، اوّست اوّسته، قاتلار و لای لار حالیندا، دفعه‌لرله.

قاتقاتا..qatqata [ظ، ت] دفعه، نئچه یول.

قاتقاتی..qatqatı [آد] گوشه‌ین حئیوانلارین قارین و قورساق آراسیندا کی سینیدرم عُضوو.

قاتقاریشیق..qatqarışıq [صفت] قاتقاریش:دؤزومسوز، پوزقون، نظام‌سیز (فا: شلم شوربا). **higgledy-giggledy ،hoge**

قاتقاریشیق‌لیق..qatqarışıqlıq [آد] قات قاریشیق شئیین حالی.

قاتقی..qatqı [آد] ۱-بیر ایشه قاتیلیب یاردیم ائتمه، یاردیم (فا: همکاری و اشتراک). ۲-بیرشئیین ایچینه قاتیشان آیری نسنه (فا: مخلوط). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاتیق›: هربیر نسنه‌یه قاتیلان، سیرکه، یوغورت؛ قاتماق سؤزوندن}.

قاتقی لانماق..qatqılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچینه بیر قاتقی قاریشماق.

قاتقیْچ..qatqıç [اؤزل آد] قاتی، سَرت، دایانیْقلی[۷].

قاتقی‌بوُدجه..qatqıbudcə [آد] اصلی بوُدجه‌یه یاندان اکله‌نن بوُدجه (فا: بودجه الحاقی).

قاتقی‌پایی..qatqıpayı [آد] بیر ایشه ویا اوْرتاقلیغا اؤده‌نن گیریش اُجرَتی.

قاتقی‌سیز..qatqısız [صفت] ایچینه آیری بیرشئی قاتیلمامیش، تئیخا (فا: خالص). **pure**

قاتقی‌لی..qatqılı [صفت] ایچینه آیری نسنه قاتیلمیش اوْلان" ~ یاغ".

قاتل..qatil [آد، عربجه] اؤلدوروجو (فا: ~).

قاتلا..qatla [ظ، تورکمنجه] بار، دفعه.

قاتلاتماق..qatlatmaq [اتدیرگن ائیلم] قاتلاماق ایشینی گؤردوْرمک.

قاتلاشماق..qatlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشه قاتیشماق، اشتراک ائتمک.

قاتلاما..qatlama [آد] ۱-قاتلاماق ایشی، بوکمک ایشی. ۲-قاتلی فطیر، یاغدا پیشیریلمیش قات قات چورک نوعو. ۳-قاتلانان و آچیلیب بوکولن نسنه و قورغو.

قاتلاماق..qatlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قات‌قات ائتمک، بوکمک(فا: تاکردن)۲-(مج)بوْیون‌اَیدیرمک، بوینون‌بوکمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوتدورماق›}.

قاتلاناجاق..qatlanacaq [آد، آناتومی] ۱- دیزین دالینداکی چوخور (فا: چاله زیر زانو). ۲-بیر شئیین قتلانا بیلن یئری.

قاتلانان..qatlanan [صفت] بوکولن (فا: تاشو). **folding**

قاتلاندیرماق..qatlandırmaq [اتدیرگن ائیلم] قاتلانماسینا یوْل آچماق.

قاتلانماز..qatlanmaz [صفت] بوکولمز، اَیلمز (فا: تا نشو).

قاتلانماق..qatlanmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بوّکولمک، لای لای اوْلماق، قات قات اوْلماق (فا: تا شدن). ۲-بوْیون اَیمک، اَیلمک، قبول ائتمک (فا: تحمل کردن، تن دردادن، قبول کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاتلانمامیش..qatlanmamış [صفت، مج] بوّکولمه میش، هله ایشلنمه میش، تپ تزه (فا: تا نشده و تازه).

قاتلانمیش..qatlanmış [صفت] بوکولموش، ایکی قات ویا نئچه قات اوْلموش (فا: تا شده).

قاتلانیش..qatlanış [آد] قاتلانماق ایشی.

قاتلانیلماق..qatlanılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-لای لای و قات قات ائدیلمک (فا: تا شدن) ۲-بوْیون اَیدریلمک، قاتلاماق ایشی گؤرولمک.

قاتلاو..qatlav [اؤزل آد] زِره، سپَر[۷].

قاتلایان..qatlayan [صفت] بوکوجو (فا: تاکننده). **flexor**

قاتلایش..qatlayış [آد] قاتلاماق ایشی ویا بیچیمی.

قاتلی..qatlı [صفت] قات‌لاری اولان.

قاتلیْجاق..qatlıcaq [اؤزل آد] قاتیْجا، سرتجه، شدّتلی[۷].

قاتما..qatma [آد] ۱-قاتماق ایشی، قاتیلمیش، اکلَنمیش (فا: الحاق). ۲-قیلدان و یوندان‌دؤزَلمیش سیجیم، کندیر(فا: نوعی‌طناب).

قاتما بودجه..qatma büdcə [آد] اؤزل گلیرلری اوْلان و اصلی بودجه‌نین ائشیگینده قالان بودجه، اک بودجه (فا: بودجه الحاقی).

قاتماجا..qatmaca [آد] بیر شئیه قاتیلمیش اؤزگه شئی.

قاتماجیق..qatmacıq [آد] بئله باغلاماغا یارایان قیل ویا یون سیجیم.

قاتماق..qatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاتیشدیرماق، بیر شئیین ایچینه باشقا بیر شئیی اکله‌مک (فا: ممزوج کردن). **to mix** ۲-بیرلیکده گؤندرمک " یانیجا قوْرویوجو قاتماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قات سؤزونون فعل حالتیدیر، بونا باغلی، قاتلانماق سؤزو دیواندا میوه‌لنمک معناسینداادا گلیب، بو معنایا باخارساق ‹قاتون› خاتون سؤزوده بو کلمه‌یه باغلانیر چونکی خاتون قیزلیقدان چیخاراق سرتلشمیش و میوه لنمیش معنادا و مجازا گؤرگولنمیش و دؤنیا گؤرموش خانیم اوچون سؤیله‌نیر؛ فارسجادا ایشله‌نن قاتی، قاتمه، قاطر، قاتق سؤزلری بو سؤزدن آلینمادیر}.

قاتماق..qatmaq [آد] ۱-یارانین اوْستونده باغلانان‌برک دری(فا: پوسته‌ی زخم) **scab** ۲-لای(فا: لایه). **layer** {باخ: قاتماق۱، قات}.

قاتمان‌بوُلود..qatman bulud [آد، گؤی‌ب] چمه بنزر ولی یئره یئنمه‌ین بوُلود، استراتوس. **stratus**

قاتمان‌لاشماق..qatmanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قات قات اولماق (فا: لایه لایه‌شدن).

قاتمان‌لی..qatmanlı [صفت] قاتمانلاری اوْلان، طبقه‌لی.

قاتمر..qatmər [آد، باخ: قاتماق] ۱-بیر شئیی دوزلدن قاتلارین هر بیری. ۲-آراسیندا یاغ و قایماق قوْیوب آزجا قیزاراداراق لذتلی بیر یوفقا چؤره‌گی.

قاتمَرچی..qatmərçi [آد] قاتمر چؤره‌یی دؤزلدن.

قاتمَرقاتمَر..qatmərqatmər [آد] قات قات، اوْست اوْسته.

قاتمَرلشمک..qatmərləşmək [تاثیرسیز ائیلم] قات قات اوْلماق، چوْخالماق.

قاتمَرلی..qatmərli [صفت] ۱-ایچینده یاغ وقایماغی اوْلان. ۲-قاتلاری چوْخ اوْلان.

قاتمَرلی بادام..qatmərli badam [آد، بیتگی] گؤزل چیچکلی بیر بزک چالی سی.

قاتمَرلی گوْل..qatmərli gül [آد، بیتگی] بیر گول آدی (فا: گل صدبر).

قاتمَرلی یالان..qatmərli yalan [آد، بیتگی] اوْست اوْسته سؤیله‌نن یالان.

قاتمیش..qatmış [اؤزل آد] ۱-سرت ۳-اَکله‌میش ٤-قاراخانلیلار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان؛ سوْقای داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

قاتنات..qatnat [آد] تکرار " دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قاتناتماق› تکرارائتدیرمک"(فا: تکرار).

قاتوُق..qatuq [تاریخی اؤزل آد] قاتیْق؛ اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قاتوّمتوگ..qatümtüg [اؤزل آد] سوُمر تانریچالاریندان[۲۱۱].

قاتی..qatı [صفت] ۱-برک، سرت (فا: جامد). **solid**۲-رحْم‌سیز، سرت‌آدام۳-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلی بگ‌لریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قاتقی، قاتیغ›}.

قاتی‌آچیلمامیش..qatı açılmamış [صفت] تاپ تازا (پارچا و قاتلانان هر شئی).

قاتیْالپ..qatıalp [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قاتیْ+ آلپ[۷].

قاتی‌اوّرکلی..qatı ürəkli [صفت] برک اوّرکلی، آجیماسیز.

قاتیب‌قاریشماق (قوْوشماق)..qatıbqarışmaq (qovuşmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یاخینلاشماق، دوستلاشماق.

قاتیر..qatır [آد، دیرگی] ارکک ائششک‌له قیسراق (دیشی آت) جوّت‌لشمه‌سیندن عمله‌گلن گوّجلو و ایکی سوْیلو حئیوان (فا: قاطر). **a mule, esther** " آذربایجاندا ارکک آت و دیشی ائششک جوّتلشمه سیندن عمله گلن حئیواناادا قاتیر دئییلیر، تورکیه ده بونا باردوْ دئییلیر"{ت، قاتماق‌سؤزوندن}.

قاتیْر–..-qatır [اؤزل آد] زنجان(~اوّزن)، میانا(~اؤلدورن)، یئولاق(~اوْلان)، لاچین(~داش ۳۱۹۵)مرند(~اوُچان)، خالخال-دا(~قایان)داغ آدی. مراغا(~گؤتورن) ، رزنده(~اوْلان) کند آدی.موُغان‌دا (~یوْران) قیشلاق یئری.

قاتیر اوْتو..Qatır otu [باخ] یوْغورت اوْتو.

قاتیر ایلانی..qatır ilanı [آد، دیرگی] بیر نوْع انگه‌رک.

قاتیْراق..qatıraq [اؤزل آد] قاتیْجا، خشنجه[۷].

قاتیرچی..qatırçı [صفت] قاتیرکرایه‌وئرن ویا قاتیر بئجه‌رن (فا: استربان). **muleteer**

قاتیرچییدمی(آزیغی)..qatır çiydəmi(azığı) [آد، بیتگی] بیربیتگی آدی **falgifolume**

قاتیْرخان..qatırxan [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلی خانلاریندان[۷]. {قادیرخان / قاتارخان}.

قاتیرخانا (قاتیر کوْمو)..qatırxana (qatır komu) [آد، اسکی] قاتیر ساخلانیلان یئر.

قاتیرداششاغی..qatırdaşşağı [باخ] قاتیر قوْزالاغی.

قاتیردیرناغی..qatırdırnağı [آد، بیتگی] باقلاسوْولاردان، اینجه داللی، سالخیم بیچیم‌لی، ساری چیچک‌لی بعضی توْزلری مدرّ بیتگی (فا: نوعی گیاه). cytisus genista scoparia

قاتیرقوُتور..qatırqutur [ظرف] ۱-قابا حالدا چیخاریلان سسله "هئیوا"نی قاتیرقوتور یئدی". ۲-سرتلشمیش "قاتیرقوتور باشماقلار".

قاتیرقوْزالاغی..qatırqozalağı [آد، بیتگی] قوُزالاقلی زهیرلی چیچدم calchicum autunbale. liliaceae

قاتیرقوُیروغو..qatırquyruğu [آد، بیتگی] باقلاسوو، چیچک‌لری ساری، چتیر کیمی وآجی بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). hippocrepis comsa/ anagyris foetid

قاتیرکیمی..qatırkimi [صفت] عنادچی.

قاتیرلاشماق..qatırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم، مج] عناد ائتمک.

قاتیرلیق..qatırlıq [آد] عنادچی اوْلما وضعیتی.

قاتیرموُنجوغو..qatırmuncuğu [آد] حئیوانلارین بوینونا تاخیلان بزک‌موُنجوغو. ۲-قاتیرموُنجوغو[۲] (آد، دیرگی) قارین باجاقلی ۳cm-۱ بوْی، یئیلن بیر نوْع یوموشاقجا.

قاتی‌سؤز..qatısöz [آد] سرت و قیزدیریجی سؤز.

قاتیشدیرماق..qatışdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاریشدیرماق، بیرشییین-ایچینه آیری شئی قاتماق. ۲-(مج)بیر شئیی بیربیرینه ووُرماق، ایکی شئیی قاریشدیراراق بیربیرینه وورماق (فا: ممزوج کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاتیشدیریلماق..qatışdırılmaq [بلسیز ائیلم] قاتیشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: فـم).

قاتیشماج..qatışmac [آد] بنزر اوْلمایان‌ماده‌لردن‌دؤزلمیش اوْلان هر شئی.

قاتیشماق..qatışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاریشماق، قاریشیق وضعیته گلمک، بیر توپلولوغا قاریشماق، قاتیلماق. ۲-آرا بیربیرینه دَیمک (فا: آمیختن). to mix {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاتیشیق..qatışıq [آد] ایچینه باشقا شئیلر قاتیشمیش(فا: درهم chaotic

قاتیشیق‌سیز..qatışıqsız [صفت] تئیخا (فا: خالص). net

قاتیشیم..qatışım [آد] قاتیشماق ایشی.

قاتیشیم‌لی..qatışımlı [صفت] بیربیرینه قاتیشمیش (فا: ملقمه). amalgam

قاتیْغدی..qatığdı [اؤزل آد] چوْخ قاتی، شدّتلی، قوُتلی[۷].

قاتیق..qatıq [آد، ت] ۱-یوْغورت (فا: ماست). yoghurt ۲-چؤرک و اکمک اوْستونه ووُرولان پنیر و یا آیری بوجور شئیلر؛ ۳-قاتی، سَرت ٤-قاتیْلان، قاتیْلیم[۷].

قاتیق آشی..qatıq aşı [آد] بوغدا یارماسیندان دویو و اتدن حاضرلانان و قاتیقلا یئییلن ساده یئمک، یوْغورت آشی(فا: آش-ماست).

قاتیق اوْتو..qatıq otu [آد، بیتگی] ترکیبینده ائفیر یاغی، ایری کؤکلو بیتگی.

قاتیق چی..qatıqçı [آد] یوغورتجو، یوغورت دؤزَلدیب ساتان.

قاتیق دوْغاماسی..qatıq doğaması [آد] دوْغاما، دوْغاماچ.

قاتیق قاتماق..qatıq qatmaq [تاثیرلی ائیلم] قاتیق سؤرتمک، قاتیق یاخماق.

قاتیق قوُیماغی..qatıq quymağı [آد] خالق طبابتینده خمیری یاغدا قوُوورارق و اوْستونه‌قاتیق ووراراق یارا و چیبانین‌اوْستونه‌قویولان یاخی.

قاتیق لاشدیرماق..qatıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قاتیق حالینا سالماق.

قاتیق لاشماق..qatıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتیق حالینا گلمک.

قاتیْقان..qatıqan [آد] قاتی+قان؛ آوارلار دؤولتینده‌بیربگ‌آدی[۷].

قاتیقلی‌آش..qatıqlı aş [آد] آیران آشی، بلغور و یارما پئنجَردن دؤزه‌لن و قاتیق قاتاراق یئییلن بیر جور آش.

قاتیق‌لیق..qatıqlıq [آد] قاتیق اوْچون آیریلمیش.

قاتیلا قاتیلا..qatıla qatıla [ظرف] قاتیلاجاق قدر.

قاتی‌لاشدیرماق..qatılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قاتی وضعیته گتیرمک.

قاتی‌لاشدیریلماق..qatılaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قاتی لاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

قاتی‌لاشماق..qatılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] برکیمک، سرت لشمک.

قاتی‌لاشمیش..qatılaşmış [صفت] برکیمیش، لاختالانمیش (فا: لخته). clot

قاتی‌لانماق..qatılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاتی لاشماق.

قاتیلتماق..qatıltmaq [اتّدیرگن ائیلم] قاتیلماسینا یول آچماق.

قاتیْلقان..qatılqan [اؤزل آد] دایانیْقلی، مَتین، سَرت[۷].

قاتیلقان‌توْخو..qatılqan toxu [آد] گؤزه و اوْرقانلارین آرالارینی-دوْلدوران‌نسنه.

قاتیلماق..qatılmaq [بل، ت] ۱-قاریشیلماق (فا: مخلوط شدن). ۲-(س) بیری بیر توپلولوغا و بیر درنگه‌گیرمک، اوْرتاق اوْلماق، بیر ایشه قاریشماق (فا: اشتراک کردن).

قاتیلمیش..qatılmış [صفت] قاریشدیریلمیش، آرتیریلاراق قاریشمیش.

قاتیلی..qatılı [صفت] قاتیشیغی اوْلان، قاتیلمیش اوْلان (فا: مخلوط).

قاتیلیرجی..qatılırcı [صفت] بیر ایشه قاتیلان واوْرتاق اوْلان، قاتیلیمچی (فا: شرکت کننده).

قاتیلیش..qatılış [آد] قاتیلیم، قاتیلما ایشی و بیچیمی (فا: اختلاط). mixture ۲-قاتیلما و اوْرتاق اوْلما (فا: مشارکت). participation {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-قاتیلیش، سوُ قوْللارینین قوْووشان یئرینده سو یئغیمی}.

قاتیلیق..qatılıq [آد] ۱-قاتی اوْلما، سرت‌لیک ۲-رحم‌سیزلیک.

قاتیْلیقالپ..qatılıqalp [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قاتیْلیق+ آلپ[۷].

قاتیلیم..qatılım [آد] اوْرتاق‌اوْلما(فا: مشارکت participation

قاتیلیمچی..qatılımçı [صفت] بیر ایشه قاتیلان واوْرتاق اوْلان، اشتراک چی (فا: شرکت کننده). partnership

قاتیلیملی..qatılımlı [صفت] قاتیلیم اؤزللیگی اولما (فا: اشتراک). participant

قاتیم..qatım [آد] قاتماق ایشی و زامانی "قوْچ قاتیمی".

قاتیم‌قاتیم‌قاتلاماق..qatım qatım qatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ازیب بوْکمک، تمامیله الدن سالماق و ازمک "بیر یاندان کوراوغلو و بیریاندان قیرات دسته‌نی قاتیم قاتیم قاتلاییب الدن آیاقدان سالدیلار".

قاتیملیق..qatımlıq [صفت] بیردفعه قاتیلاجاق (مقدار)، قاتیلاجاق مقدار.

قاتینتی..qatıntı [آد] ۱-بیربیرینه قاتیلمیش شئیلرین هر بیری. ۲-حئیوان سوْروسونه ائشیکدن گلیب قاتیلان حئیوان (فا: افزودنی). additive

قاتیوُواری..qatyuvarı [آد] استراتوسفر، یئر آتمسفرینین ۶-۱۰ کیلومتر یوکسکلیکلری آراسیندا قالان قاتمان sratosfer

قاتیْیئل..qatıyel [اؤزل آد] قوُرو یئل[۷].

قاتی‌یاغ..qatıyağ [آد] دوْن یاغ، نورمال ایستی‌لیکده برک اوْلان یاغ.

قاج..qac [آد، دا] ۱-ترس، ضدّ "من جهالت‌له چوخدان قاج ایدیم". ۲-یئر سوُلاماق اوْچون آیریلان کیچیک آرخ. {هر ایکی آنلاما باخارساق بوکلمه قاچماق سؤزونون دَییشیمی اولور، چونکی ایلک معنادا بیر شئیدن قاچماق منظوردور و سوْنْ معنادا سوُیا قاچیش یوْلو اولان یئر آنلامینداديرَ}.

قاج اوْلماق..qac olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ضدّ اوْلماق، ترس دوْشمک.

قاجا..qaca [صفت] چوخ ایشلنمک نتیجه سینده چالا چوخور بیر حالا دوشموش "قاجا یول" (فا: دست انداز) {بوکلمه قاچماق سؤز ایله ایلگیلی اوْلمالیدیرَ}.

قاجار..qacar [اؤزل آد] بوُ طایفا م۱۵جی یوْزیلده بوْزوْق یوْزقات و گنجه بؤلگه‌سینده یاشاییردیلار و آغْقویونلولارلا بیرلیکده بای سوُنقورْو یئنه‌رک، اوُزون حسنْین نوه سینین تخته اوْتورماسینا یاردیمجی اوْلدولار، شاه اسماعیل دؤورو قاجارلارین ان اؤنملی رهبرلریندن پیری‌بگ و اچه سُلطانْا اشاره ائتمک اوْلار، بوُ افراد، آغْقویونلو شاهی سُلطانمُرادلا ساواشدا اوْنو یئنیب اؤلدوردولر، شاه اسماعیل، رشادت گؤستردیکلریندن دوْلایی پیری بگه توْزقوْپاران و اچه سُلطانا قوُدورموش سُلطان لقبینی وئرمیشدیر، قاجار طایفاسی شاه‌طهماسب زامانی، صفوی‌لر ایچینده ان اؤنملی طایفالاردان ساییلیردی، سوْنراکی دؤنم قاراباغ، عثمانلی لار طرفیندن آلیناراق قاجارلار اوْنلارین حاکمیّتی‌نی قبول ائتمه‌یب و آرازین اوْبیری تایینا گئچدیلر، شاه عاباس قوْشونو قاجار طایفاسینین یاردیم ایله م۱۵۹۹جی ایلده قاراباغا یوْروش ائدیب و متصرّف اوْلدولار و حسین خان، قاجار باشچی‌سی اورانین والی‌سی اولدو. بوُ طایفا آدی‌نین بیر شخص ویا بیر یئر و اوْبایا منسوب اولدوغونا راجع کسین سؤیلنتی گؤرونمه‌یب، البته بوُ سؤزون توْرکجه اوْلدوغوندا شک یوْخدور، چونکی هم یاپی و قورولوشو تورکجه‌یه‌اوُیقوندور وهم معناجاتورکجه‌دیر {معناجا قوْچ+ اَر و آیری دئییشله قاچیریجی و اوْرکودوجو اوْلمالیدیرَ}. صفوی‌لر دؤنمی بو طایفانین اؤنملی اوْبالاری آغجالو، آغجاقوْیونلو، شامیاتلو، ییْوا، ییرمی‌دؤرد اوْبالاریدی[۸۵]. ایراندا گئچمیش یوْزیل‌ده قوُرولان حکومتین آدی "قاجار حکومتی"و اؤلکه‌نین‌آدی "ممالک‌محروسهِ قاجار" شکلینده - ایدی، قاجارحکومتی‌نین‌قوُروجوسو آغامحمد خان‌قاجار ایدی، و هـ۱۱۹۳-۱۳٤٤ ایللرینده بوُ اؤلکه‌یه حکومت ائتدی، قاجارحکومتی‌سوْن‌ایللرینده پهلویچیلیک کوْلتورونه قاپیلاراق و تورک خالقینین دسته‌گینی الدن وئره‌رک، خارجی‌امپریالیستلرین توطئه‌سی و پهلویچیلیرین کؤمگیله ییخیلدی و بیر انگلیس نوکری پهلوی حکومتی نی قوُردو. قاجارلاردان بیر گؤرونتو:

قاجار..qacar [اؤزل آد] ۱-بئل سوموگونون آلتینداکی سوموک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.[۱۳۵] ۲-فضولی وقئیدارداکند آدی.باخ: مراغا (قاجاریه گؤنبذی).

قاجاق..qacaq [باخ] قاب قاجاق.

قاجان..Kacan [اؤزل آد] قازاق-کلچیؤز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاجای..Kacay [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْییْنلیْ بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاجدوْشمک..qac düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْشمن اوْلماق، ضدّ اوْلماق، چکیشمک.

قاجلاشماق..qaclaşmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا، باخ: قاچ] ترس اوْلماق، ضید اوْلماق.

قاجلیق..qaclıq [آد، دا، باخ: قاچ] ضدلیک، دوْشمنلیک.

قاجیْر..qacır [اؤزل آد] ۱-قاچیْر، قاچیْریجی، قوْرخوُدوجو، اوْرکود وجو؛ سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتانی ۲-قیجیرداما سسی[۷].

قاجیتماق..qacıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین بئلینی دالی اَیمک، دالی-اَیمک.

قاجیر قاجیر..qacır qacır [ظرف] قیْجیرداما سسی.

قاجیرتی..qacırtı [آد] قیْجیرداما سسی.

قاجیرداماق..qacırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاجیرقاجیرسس چیخارماق.

قاجیما..qacıma [آد] قوُرویاراق ییْغیشما (فا: انقباض).

قاجیماق..qacımaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوُرویاراق ییغیشماق (فا: منقبض شدن). ۲-اَییلمک، دالی طرفه اَییلمک. {بو کلمه قایماق سؤزوندن آلیناراق دوزه‌لیب، قایماق› قاییماق› قاجیماق[۶]}.

قاجینماق..qacınmaq [تاثیرسیز ائیلم] گرنشمک، اللرینی گرییه وئره‌رک درین نفس آلماق (فا: دهن دره کردن).

قاچ..qaç [ض] سایی سوْروشما اداتی، نئچه‌لیک و کمیت سوْرما اداتی، نه قدر، نئچه یول (فا: چقدر). How ۲-قاچ۲(آد) دیلیم، بیر شئیدن کسیلمیش تیکه (فا: قاچ). slice {بو کلمه قایچی کلمه سیله یاخین گؤرونور و قاچلاماق سؤزو قایچی لاماق دئمکدیر، بوُ سؤز فارسجادا ایشلک دیر، قایچی› قایچ› قاچ، باخ: قایچی، قییماق، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچ..qaç [تاریخی اؤزل آد] قاچی، قاش: قاچان، قوْشان، آلتای-توْرکلری اوْیماغی بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاچ قارا..qaç qara [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

قاچ آت باسدی..qaç at basdı [ظ، دا] چوخ تلَسیک، دؤزومسوْزلوکله.

قاچا..qaça [قاچاق› قاچا] بیرنوع بؤیوک و گوجلو بیزوو، کل.

قاچار..qaçar [صفت] ۱-هیزلی. ۲-(ظ، ت) قاچ، کره، نئچه دفعه.

قاچاراق..qaçaraq [ظرف] قاچا قاچا، تئز تئز.

قاچاراق لاماق..qaçaraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ تئز قاچیب آرادان چیخماق، گؤتورولمک، قاچاراق گئتمک ویا گلمک.

قاچارلیق..qaçarlıq [آد] اوچما اؤزللیگی اولما (فا: فرّاری). fugacity

قاچاغان..qaçağan [صفت] ۱-چوخ برک قاچان، ایتی گئدن. ۲-آدام دان اوْلکن، آداما اویوشماز (فا: فراری).

قاچاغلیْ..Kaçağlı [اؤزل آد] توْرکمن-ساریْق بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاچاغانلیق..qaçağanlıq [آد] اوْرککلیک (فا: فراری بودن).

قاچاغه..qaçağə [اؤزل آد] نمین ده داغ آدی.

قاچاق..qaçaq [صفت] ۱-یاسالارا اوُیمایان ایش "ایذین‌سیزجه بیر اؤلکه‌دن اوْ بیری اؤلکه‌یه گئتمک قاچاق دیر"، بیر مالی و جنسی یاسادیشی یوللارلا آلیب ساتماق "قاچاق سیگار" (فا: قاچاق). ۲-بیر یئردن قاچیب اوْزاق دوران، قاچمیش "فلانکس تهراندان قاچاق دوشوب". ۳-تلَسیک، تئز "قاچاقدا گئت بازارا، قاچاقدا باجیمی گؤردوم". ٤-بوْرودان سیْزان قا و سوُ، قاچینتی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچاقاچ..qaçaqaç [آد] قاچماق حالداوْلان" بیردن‌شهرده‌قاچاقاچ-دوشدو".

قاچاقاچ..qaçaqaç [اؤزل آد] تهران-ری ده کند آدی.

قاچاقاچا..qaçaqaça [ظرف] قاچاراق (فا: دوان دوان). runing

قاچاقچی..qaçaqçı [صفت] یاسالارا اوُیمایاراق بیر شئیی و مالی گیزلینجه‌بیریئره‌آپاران، قاچاق مال آپاران(فا: ~) smuggler {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچاقچی‌لیق..qaçaqçılıq [آد] یاسایا اوُیمایان یوللاردان بیر شئی آلیب ساتما و بیر یئره آپارما.

قاچاق‌دوْشمک..qaçaq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] عایله و یوُردوندان اوُزاق دوْشمک.

قاچاق‌سالماق..qaçaq salmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یئر یوردوندان ائله‌مک.

قاچاق‌قولدور..qaçaqquldur [آد] یول کسن.

قاچاقکند..qaçaqkənd [اؤزل آد] سالیان‘دا کند آدی[۲۴۰].

قاچاقلی..qaçaqlı [اؤزل آد] قاچیجی، قوْشوُجو، توْرکمنلرین، ساریْق اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قاچاق‌لیق..qaçaqlıq [آد] ۱-قوْلدورلوق، ۲-قاچاق اوْلما.

قاچاق‌مالچی..qaçaq malçı [باخ] قاچاقچی.

قاچاق‌نبی..qaçaq nəbi [آد] روس امپریالیستلری‌نین علیه‌اینه اوُزن سوْره مبارزه ائتمیش بیر شخصین آدی و اوْنون خاطره سینه دوْزلمیش آذربایجان داستانلاریندان بیری و بو داستانا منسوب بیر خالق ماهنی‌سینین آدی.

قاچاق‌یولو..qaçaq yolu [آد] چیخیش یولو (فا: خروجی). **outlet**

قاچاماق..qaçamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْغرونجا، گیزلینجه، قاچاق اوْلاراق. ۲-بیرنوع یاغلی پاپان[۲].

قاچان..qaçan [ض] نه واقت، هاچان، نه زمان (فا: کی). ۲-قاچان[۲] (اؤزل آد) قوْشان، قاچاغان؛ قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچان‌قاچان..qaçan qaçan [آد] قاچان‌قاچانا:اوشاقلار آراسیندا قورد نقشینده اوینانان بیر اوْیون آدی.

قاچای..qaçay [تاریخی اؤزل آد] اؤزبکلرین، قوْنرات و قوْیونلو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قاچدی توُتدو..qaçdı tutdu [آد] اوشاق اویونلاریندان بیرینین آدی.

قاچدیرماق..qaçdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاچماسینا سبب اوْلماق (فا: دواندن). **to run to cause to run**

قاچقار..qaçqar [تاریخی اؤزل آد] باخ: قاشقای.

قاچ‌قوْو..qaçqov [باخ] قاچا قاچ.

قاچقین..qaçqın [آد] قاچاق، بیر یئردن قاچاق دوشن "مکتب قاچقینی" (فا: فرّار). **volatile**

قاچقین‌لیق..qaçqınlıq [آد] قاچقین اوْلما وضعیتی.

قاچکانلو..qaçkanlu [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

قاچلی..qaçlı [صفت] سایی‌سی قاچ؟.

قاچلیق..qaçlıq [آد] نه قدرلیک؟.

قاچما..qaçma [آد] قاچماق ایشی (فا: گریز). **flight**

قاچماز..qaçmaz [صفت] ۱-ایلمک‌لری بیربیرینه دوْیونله‌نن، قاچما امکانی اوْلمایان. ۲-اوْرکمَز، قوْرخماز ۲-ائوجیل، موُنس ۳-(تاریخی اؤزل آد) قاچماس / قاچمازبای، میْصیر-توْرک کؤله‌من‌لری دؤولتی، والی و اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قاچماق..qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئهین گئتمک. ۲-بیر یئردن گیزلینجه آیریلماق، یوخ اوْلماق. ۲-سؤکولمک (پالتار و پارچا)، ایپلیگی قوْپماق "جورابین ساپی قاچدی". ۲-بیر قیز اره گئتمک اوچون بیلدیرمه‌دن بیریله قاچماق و گیزلنمک. ۳-چکینمک، ساقینماق، اوُزاق لاشماق (فا: گریختن) **to run way** {سوُمرجه‹قاس، قاش›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچماقلیق..qaçmaqlıq [آد] قاچماق وضعیتی.

قاچمیش..qaçmış [صفت] متواری (فا: متواری). **escaped**

قاچوُت..qaçut [تاریخی اؤزل آد] ساواش، میْزراق، قاراخانلیْلاردؤنَمی-کوْموتان آدی[۷].

قاچیْر..qaçır [تاآ] قاچیْران، قاچیردیجی، توْرکمَنلرین، اَرساری و اوْخ اوْیماقلاری، اوُلوبابا و بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاچیجی..qaçıcı [صفت] قاچان (فا: دونده). **running**

قاچیدیلماز..qaçıdılmaz [صفت] ایستک و اراده ائشیگینده اوْلان.

قاچیرتماق..qaçırtmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر شئیی گؤتوروب قاچیرماق (فا: ربودن). ۲-بیردن بیره یئل وئرمک، قاچیرماق (فا: باد دادن).

قاچیردیلماق..qaçırdılmaq [بلسیز ائیلم] قاچیرتماق ایشی گؤرولمک.

قاچیرقا..qaçırqa [آد] ایشه یاراماز یاشلی حئیوان.

قاچیرماق..qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاچیرتماق، قاچیتماق، بیر شئیی گؤتوروب قاچماق، چالماق (فا: ربودن). ۲-بیرینین قاچماسینا کؤمک ائتمک، آرادان چیخارماق (فا: فراری دادن). ۳-سیزدیرماق، اوشاق ایشه‌یینی پالتار و شالوارینا سیزدیرماق (فا: جیش کردن) ٤-بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "گؤزدن قاچیرماق، الدن قاچیرماق، آغزیندان قاچیرماق، نظردن قاچیرماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاچیریش..qaçırış [آد] قاچیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا: ربایش).

قاچیریلماق..qaçırılmaq [بلسیز ائیلم] قاچماق ایشی گؤرولمک (فا: ربوده شدن).

قاچیش..qaçış [آد] قاچماق ایشی (فا: دوْ). **run**

قاچیش یئهین‌لیگی..qaçış yehinliyi [آد] قاچما هیزی (فا: سرعت گریز). **escape velocity**

قاچیش یاریشی..qaçış yarışı [آد] قاچاراق بیر نوع یاریشما (فا: دو). runing race

قاچیشماق..qaçışmaq [قا] بیرلیکده قاچیب گئتمک (فا: باهم دویدن).

قاچیق..qaçıq [صفت] ۱-قاچمیش، بیر شئیدن و بیر یئردن قاچاق دوشموش (فا: قاچاق). ۲-ایلمه یی قاچمیش.

قاچیلماز..qaçılmaz [صفت] قاچیلماسی ممکن اولمایان(فا: اجتناب ناپذیر).

قاچیلمازلیق..qaçılmazlıq [آد] ناچارلیق (فا: اجتناب ناپذیری).

قاچیلماق..qaçılmaq [بلسیز ائیلم] قاچماق ایشی گؤرولمک.

قاچیلو..qaçılu [اؤزل آد] قیْچلو: صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایبلیردی[۸۵]. باخ: قیْچلو، قیْچلو.

قاچیمسار..qaçımsar [صفت] قاچماق یولو آرایان.

قاچیمساماق..qaçımsamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی گورمه‌مک اوْچون سؤزده سببلر یاراتماق (فا: از زیر کاری در رفتن).

قاچینتی..qaçıntı [آد] ۱-سیزینتی، سیزما، بوْرودان‌سیزیلان سو و گاز (فا: نشتی). ۲-اوْغورلا یيب قاچیریلان شئی (فا: ربوده شده).

قاچینقان..qaçınqan [صفت] چکینگن، چکینگر.

قاچینقانلیق..qaçınqanlıq [آد] ایستک‌سیز رفتار ائتمه، چکینگن‌لیک.

قاچینما..qaçınma [آد] چکینمه (فا: امتناع). refusal

قاچینماز..qaçınmaz [باخ] قاچینیلماز.

قاچینماق..qaçınmaq [تاثیرسیز ائیلم] چکینمک، هرهانسی‌بیررفتار و ترپه‌نیشدن دالی وگئری دورماق، ساقینماق و اوزاق‌لاشماق (فا: امتناع کردن).

قاچینیلماز..qaçınılmaz [صفت] اوْلماغی گرکلی، چکینیلمز(فا: اجتناب‌ناپذیر

قاچینیلمازلیق..qaçınılmazlıq [آد] چکینیلمزلیک، ساقینیلمازلیق (فا: اجتناب ناپذیری). indispensability

قاچینیلماق..qaçınılmaq [بلسیز ائیلم] چکینیلمک، ساقینیلماق.

قاخ..qax [آد] ۱-اریک قوُروسو، (آلما، آرمود)قوُرودولموش میوه. ۲-قوروموش گؤل (فا: قاق). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹قاق›قوُرو}.

قاخ..qax [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندا بیر رایوْن آدیدیر.

قاخاج..qaxac [آد، باخ: قاخ] ۱-دوُزلانیب قوُرودولموش ات و بوجور شئیلر (فا: گوشت قرمه و هرچیز شبیه به آن). ۲-(مج)چوخ قورو ویا قوروموش شئی اوْچون (چوخ آریق و جانسیز آدام) (فا: آدم لاغر و تکیده).

قاخاج ائتمک..qaxac etmək [تاثیرلی ائیلم] گونش قاباغیندا ویا آیری یول ایله قوُروتماق (فا: خشکاندن گوشت و میوه).

قاخاج اوْلماق (دؤنمک)..qaxac olmaq (dönmək) [تاثیرسیز ائیلم] قاخاج کیمی قوُروماق.

قاخاجا دؤنمک..qaxaca dönmək [تاثیرسیز ائیلم] قاخاج کیمی قوُروماق.

قاخاجچی (قاخاشچی)..qaxaççı (qaxaşçı) [آد] قاخاج حاضرلایان کیمسه.

قاخاجلاماق..qaxaclamaq [تاثیرلی ائیلم] قاخاج ائتمک، گونش‌له ویا باشقا یوللارلا قوروتماق (ات) (فا: خشکاندن گوشت و میوه).

قاخاجیتماق..qaxacıtmaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: قاخ] ۱-قاخاجادؤندرمک، اتی ویا آیری شئیی گؤنش قاباغیندا قوُروتماق (فا: خشکاندن). ۲-(مج)آریق لاتماق، ضعیف لتمک، قوُروتماق.

قاخاجیماق..qaxacımaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: قاخ] ۱-قاخاجادؤنمک، چوخ قوروماق (فا: خشکانده شدن). ۲-(مج)آریق لاماق، ضعیف‌له‌مک.

قاخانج..qaxanc [باخ] قاخینْج.

قاختاغان..qaxtağan [صفت] قاپی قاپی گزن، یوُردسوز یوُواسیز.

قاخدیرماق..qaxdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاخماق ایشینی گؤردورمک.

قاخسیْتماق..qaxsıtmaq [تاثیرلی ائیلم] قاخسیماسینا یوْل آچماق.

قاخسیْماق..qaxsımaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤهنه‌لیب قوخوماق، آجی داد وئرمک.

قاخسیمیش..qaxsımış [صفت] کؤهنه‌لیب‌قوْخولانمیش، دادی-آجیلاشمیش

قاخلانماق..qaxlanmaq [بل، ت] قوروتولماق، قاخ اوْلونماق.

قاخما..qaxma [آد] ۱-مثتال صفحه‌نین ترس اؤزونده دؤیولمکله اؤزه-رینده آچیلان ناخیش "بوُ ناخیش‌لار قازما دئییل قاخمادیر". ۳-یئره تاخیلان آغاج پارچاسی "آتی قاخمایا باغلا".

قاخماق..qaxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی بیر یئره وورماق، چیرپماق. ۲-چالماق، ووُرماق، سانجماق، گیردیرمک " میخی دووارا قاخماق ". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قاقماق‹: خفیفجه ووُرماق}.

قاخیج..qaxıc [آد] بالیق آویندا یارارلانان اوجو چنگلی‌لی بیرآغاج ویا دمیر {قالخینج}.

قاخیرداق..qaxırdaq [آد] قویروق یاغی اریمه‌سیندن سوْنرا قالان قیْغیرداق، جیزبیز (فا: جغوربغور). {قاخ سؤزونه باغلی اوْلاراق قاخ-کیمی‌قوُرویان شئی اوْچون ایشله‌نیر}.

قاخیش..qaxış [آد، باخ: قاخماق] قاخماق ایشی و طرزی.

قاخیل..qaxıl [باخ: قاخماق] ترپشمه‌مه وضعیتی.

قاخیل اوْتورماق..qaxıl oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] ترپشمه‌دن اوْتورماق.

قاخیلماق..qaxılmaq [بل، باخ: قاخماق] ۱-قاخماق ایشی گؤرولمک. ۲-چالینماق، ووُرولماق.

قاخیماق..qaxımaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین گؤردوغو پیس ایشه پئشمان اولوب اؤزو اؤزونه دئینمک، اؤفکه‌له‌نیب داریلماق (فا: از کرده خود ناراحت شدن). {باخ: قاخماق}.

قاخینْج..qaxınc [آد] قاخینتی: اؤفکه، قیزقین‌لیق، ائدیلن یاخشی-لیغی آدامین اؤزونه وورما، طعنه ائتمه (فا: سر کوفت).

قاخینْج ائتمک..qaxınc etmək [تاثیرلی ائیلم] ائدیلن یاخیشی‌لیغی بیر آدامین اؤزونه وورماق، طعنه ائتمک (فا: سر کوفت زدن).

قاخینتی..qaxıntı [آد] قاخینج: اؤفکه، قیزقین‌لیق، ائدیلن یاخشی-لیغی آدامین اؤزونه وورما، طعنه ائتمه (فا: سر کوفت).

قادا..qada [آد] بلا، درد "مردین اسکیک اوْلماز باشیندان قادا" (فا: درد و بلا). {دده‌قورقودا ایشله‌نیبدیر؛ قایقی سؤز ایله کؤکداشدیر، دیواندا قایقی سؤزو قادغو/ قاذغو شکلینده یازیلیبدیر: قاذغو› قاذو› قادو› قادا› قایقی› قایغی، باخ: قاداغان}.

قادا..qada [اؤزل آد] فریمان دا داغ آدی.

قادابلا..qadabəla [آد] باخ: قادا "خالقجا: استکان سیندی قادا بلا گئتدی".

قاداسی جانیما..qadası canıma [آد] عزیزله‌مه و سئومه افاده‌سی "باشینی بوُلادی، گؤزوندن گؤلدو، گؤلنده قاداسی جانیما دؤشدو".

قاداش..qadaş [اؤزل آد] آرقاداش، یاخین[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

قاداغا..qadağa [باخ] قاداغان.

قاداغان..qadağan [صفت] یاساق، مُجاز اوْلمایان (فا: ممنوع، قدغن). prohibition، forbidden {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قدغن، قاداغان›؛ دیواندا ایشله‌نن نئچه کلمه‌نین ‹قادیرماق، قادیتماق›: ردّ ائتمک، گئری دؤندرمک، چکینمک، ‹قادیر›: گوْج، سرپ، زوْر، ‹قادرینْماق›: سرتلیک گؤسترمک، ‹قادغو›: قایقی) اورتاق کؤکونو قاد/ قادی/ قادا شکلینده دؤشونمک اوْلار بو کؤک، فعلین لازم شکلی اولاراق ردّ اولماق و سرتلیک‌چکمک و چکینمک مفهوموندادیر، و بو کؤکدن بیرسیرا کلمه‌لر اله گلیر: قادا(بلا، سرت‌اولماسیناخاطر، چکینمه‌لی شئی)، قاداغان (چکینمه‌لی شئی)، قاداماق (سرت ائتمک، میخ‌لاماق)، قاداق(سرت‌ائتمک اوچون اولان وسیله، میخ)، قاداقلانماق (میخلانماق)، بوُکلمه‌لراصلینده قاتی و قاتماق سؤزیله ایلگیلی اوْلاراق سرت مفهومونو داشییرلار}.

قاداغان ائتمک..qadağan etmək [تاثیرلی ائیلم] یاساقلاماق.

قاداغان اوْلماق..qadağan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاساقلانماق.

قاداق..qadaq [آد] ۲-پیچاق و قئیچی کیمی آلت‌لرین تییه سینی دسته‌سینه برکیدن اوخلوق (فا: محور، چفت). ۲-قاداغان‌وضعیت، یاساق‌دوُروم {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: میخ، باخ: قاتی، قاداغان}.

قاداقدا ساخلاماق..qadaqda saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] محدود وضعیتده ساخلاماق.

قادالی..qadalı [صفت] قاداسی اوْلان، بلالی، باشی بلالی.

قادام سنه..qadam sənə [اؤنلم] قارقیش افاده سی.

قاداماق..qadamaq [تاثیرلی ائیلم] میخلاماق، برکیتمک {باخ: قاداق، قاداغان، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قادان..qadan [تاریخی اؤزل آد] مانقوخانین‌قایین عمی‌سی[۷] {باخ: قاتی، قاداغان}.

قادان آلیم..qadan alım [اؤنلم] قادانی آلیم، قاداین آلیم؛ یالواریش و خواهش ویا اؤومه و تمجید بیلدیریر.

قاددامامق..qaddamaq [تاثیرلی ائیلم] مدادین اوجونو بیز ائله‌مک، قدله‌مک (فا: تراشیدن - مداد) {ع: قدّ: اندازه}.

قادریوسفی..qadir yusifi [اؤزل آد] دیزمارلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

قادیرقامُو..qadırqamu [اؤزل آد] ماکی‌داکندآدی {قدیرلو بوْیو قامی/ عالیمی}.

قادیل..qadıl [اؤزل آد] گادیل:ماهنشان دا کند آدی.

قادوْکندی..qadokəndi [اؤزل آد] قارداش کندی: ماکی دا کند آدی.

قادی..qadı [آد] قارداش سؤزونون قیساتیلمیشی" قادی‌گل گؤرک"[۵].

قادیر..qadir [آد، دده، ت] ۱-گوْجلو، گوجوچاتان، باجاران ۲-قاتیْر، گوْجلو، غزنه‌لی‌محمود دؤنَمی‌خُتن‌والی‌سی[۷].(فا: قادر) {بو کلمه تورکجه‌ده اسکی کلمه ساییلیر و قاتیر سؤزونون دَییشمیش شکلیدر و عربجه قادر و قدیر سؤزونه و معناسینا ظاهری‌بنزه‌ییش سببیله اشتباها بعضیلریجه عربجه سانیلیر}.

قادیر..qadir [اؤزل آد] سالماس دا داغ آدی.کبودرآهنگ، سبزوار، بوُکان (~آباد) رزن(~خلج)، قئیدار و خیاودا (~لو) کندآدی.

قادیْر بوُغا..qadır buğa [تاریخی اؤزل آد] گؤی توْرکلر دؤنَمی، دوْقوز اوْغوز بگی[۷].

قادیْر بیلگه..qadır bilgə [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارییندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قادیْرجا..qadırca [اؤزل آد]قادیرشا: قاتیْر کیمی؛ قیْرقیزلارین، ایچگیلیک و کیزَک اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی لاریندیر[۸۱-۱۵۸].

قادیرقا..qadırqa [آد، یو، اسکی]هم یئلکن وهم کؤرَکله سؤرولن بیر ساواش گمی‌سی (فا: نوعی کشتی جنگی).

قادیرقابالیغی..qadırqabalığı [آد، یو، دیرگی]بیر نوع بالینا.

قادیْرقان..qadırqan [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلولار دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

قادیرلی..qadırlı [اؤزل آد]م۱٦جی یؤزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قادین..qadın [آد] ۱-دیشی جنسدن اریشکین اینسان، خاتین، خانیم، آرواد، بایان، ائولنمیش قیز، (فا: زن). woman {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاتون›، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: خاتوُن، قاتماق}.

قادین آنا..qadınana [آد]تجرُبه‌لی، یاشلی و سایقی گؤستَریلن خانیم.

قادین اوْلماق..qadın olmaq [تاثیرسیز ائیلم]اریشکین خانیم اوْلماق.

قادین بزک میزی..qadın bəzək mizi [آد]بزَنمک اوچون اؤزل میز (فا: میز توالت بانوان). vanity table

قادین بودو..qadınbudu [آد]بیرجور کؤفته، یومورتا اوُن و دؤیودن دوزَلمیش و قیزاریلمیش کوفته (دویمه)، خاتین بودو.

قادین توپلومو..qadın tuplumu [آد]آروادلار (فا: زن جماعت). women folks

قادینجا..qadınca [ظرف]قادینا یاراشان" قادینجا بیر دانیشیق" (فا: زنانه).

قادینجاغیز..qadıncağız [آد]شفقت و آجیما دوُیولان قادین.

قادینجی..qadıncı [صفت]فئمینیست، قادینلارین حق‌لرینه یانلی اولان، خاتینجی (فا: فمینیزم).

قادینجیل..qadıncıl [صفت]قادین‌لارا دؤشگون، خاتین‌جیل (فا: زن ذلیل).

قادینجیلیق..qadıncılıq [آد]فئمینیزم، خاتین جیلیق (فا: فمینیزم.).

قادین خسته‌لیک بیلیمی..qadın xəstəlik bilimi [آد]قادین‌لارا اؤزل-اولان خسته‌لیک‌لری اینجه‌له‌ین طبّ دالی (فا: طب زنانه). gynecology

قادین دوُزلوغو..qadın duzluğu [آد، بی، تا]ساری‌چالی، اوْغلان‌آشی بیتگی‌سی.

قادین دوْیمه سی..qadin düyməsi [آد، بیتگی]دوْیمه کیمی چیچک آچان، بیر نوع اوْتسوو بزک بیتگی‌سی.

قادینسال..qadınsal [صفت]خاتین لا ایلگی‌لی، خاتین سال (فا: اناثی زنانگی). femininty ،female

قادین‌سوْو..qadınsov [صفت]قادینسی، قادین کیمی، قادینابنزر، خاتین سوْو.

قادینسی..qadınsı [صفت]قادینا یاراشیر، قادین داورانیشلی.

قادین‌قادینا..qadın qadına [ظرف]یالنیز قادینلار آراسیندا.

قادین‌قادینجیق..qadın qadıncıq [صفت]ائوینین ایشینی ایی بیلن، خانیم افندی.

قادین‌گؤبگی..qadın göbəyi [آد]اوْرتاسی چوُخور بیر جؤر یومورتالی تاپان (چؤرک)، خاتین گؤبگی.

قادینلار..qadınlar [آد]خانیم‌لار، بایانلار (فا: اناث). females

قادینلار ائوی..qadinlar evi [آد]یوْخسول، محتاج خانیم‌لارین بارینا‌ق یئری.

قادینلاشماق..qadınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]قادین کیمی اولماق.

قادینلی ارککلی..qadınlı ərkəkli [ظرف]قادین ارکک قاریشیق.

قادینلیق..qadınlıq [تاثیرسیز ائیلم]قادین اؤزللیگینی قازانما، قادین اوْلما وضعیتی، ایی ائو خانیمی اوْلما، خاتین‌لیق، آروادلیق، بایانلیق (فا: مربوط به زن). femininity ،womanhood

قادین‌ننه..qadınnənə [آد]خاتین‌ننه:بؤیوک آنا، خاتین آنا.

قادینیمسی..qadınımsı [صفت]قادینا بنزر.

قار..qar [آد] ۱-یوموشاق‌و دوْنموش‌و چوخو اوْلدوز شکلینده یاغان یاغمور(فا: برف). snow ۲-(تاریخی اؤزل آد) تؤرکمن‌لرین، تَکه، توْختامیش، اَرساری و بؤکَووُل اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]؛ بیرتؤرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹]. تؤرکمن-اَرساری-بؤکَولی و تکه-توْخدامیْش بوْی لاریندیر[۸۱-۱۵۸]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ؛ باخ: قارماق}.

قار-..-qar [اؤزل آد]قار سؤزیله دؤزه‌لن اینسان‌آدلاری: قاربوْغا، قارتان، قارتارقان، قارتای، قارچیْغای، قارقیْش، قارلوُبگ.

قارآنباری..Qar anbarı [آد]یای اؤچون قارساخلانیلان یئر (گئچمیشلرده).

قارا..qara [آد، ص]قره: ۱-رنگ‌لر ایچینده اَن توُتقون رنگ، مشکی، سیاه، کؤمور رنگی، آغ رنگین قارشیتی" قارا ساچ" (فا: سیاه). black ۲-(مج)کؤتو، اوُغورسوز، سیخینتی‌لی، اؤزونتولو، یاس، آغیر، منحوس، پیس، کدر و قم دوْغوران " قارا گؤن، قارا قیش". ۳-(مج)یاس‌و ماتم مفهوموندا ایشله‌نیر" قارا بایرام، قارا باغلاماق". ٤-منفوُر و منحوس، اؤلدوروجو و جنایتکار " ارتجاع‌نین قارا قوّه‌لری". ٥-یازی، خط، ایلک‌یازی، اؤن یازی " یازی‌لارین قاراسی". ٦-

بعضی کلمه‌لرله معناجا منفی‌لیک، چتین‌لیک و منحوسلوق مفهومو وئریر" جیزماقارا: یازی‌پوزو، قاراتوپراق، قاراباسماق، قارا درد، قارا قایقی". ۷-چوخراق بیتگی و حئیوان آدلاریلا یئنی‌آدلار دؤزلدیر "قاراداری، قارا ایستوت، قارا قاریشقا". ۷-پول کیمی سؤزلرله دَیرسیز و اؤنم‌سیز مفهوموندا ایشله‌نیر" قاراپول، قاراقپیک ده یوخوموزدور". ۸-قورولوق، دنیزلرین‌ائشیگینده کی‌توپراق و داغلیق یئرلر، یئر اؤزونده دنیزله اؤرتولمه‌ین بؤلوم "قارا قوّه‌لری". ۹-جمعیتین آشاغی دابان بؤلومونه وئریلن آد، عوام‌لارا دئییلن گنل آد، "قارایاخا". ۱۰-قارا رنگ تؤرکلر ایچینده "گؤچ، شدّت، یاس، اؤزونتو، آشیری سوْیوق" بیلدیرن رنگدیر و یؤنلرده قوزئی یؤنو بیلدیریر، باخ: رنگلر. ۱۱-(تاریخی اؤزل آد) آلپرتونقانین اوْغوللاریندان؛ تؤرکمنلرین، تَکه، اَرساری و توْختامیش اوْیماقلاری اولو بابالاریندان. تؤرکمن-اَرساری بوْی‌لاریندادیر، تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر [۱۵۸-۸۱]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ قارا کلمه‌سی دیواندا قارا بوْیا و قارانلیق معناسیندا گله‌رک قارماق سؤزونه باغلی اولماسی سانیلیر، بوسؤزون قارانلیق مفهوموندا دایاناراق و قارانلیغین اوُجسوز بوُجاقسیز و وئریمسیز اولماسی سبب‌ایله بوکلمه بؤیوک‌چؤل، اوْتسوز دؤزلوک اؤچوندە سؤیله‌نیر، دیواندا "قارقاغ و قاراچی: قارا و قورولوقلاری گزن‌آدام"کلمه‌لری بو معنانی آندیریر، یئنه‌ده قارانلیغین هئیتلی و چوخ گئنیش اولماسینی نظره آلارساق بو کلمه بعضی آدلارلا عظمتلی معنا دوزلدیر "مثلا: قاراداغ، قاراباغ، قاراقوم"، باخ: قارماق}.

قارا-..qara [آد، ص] قره: قارا سؤزیله اینسان آدلاری: ـآبا، ـآچقی، ـآچوُن، ـآغاج، ـآغاجبوُیروق، ـآلپ، ـآی، ـائلچی، ـائلچین، ـآتاغ، ـارسلان، ـاوْتاق، ـباتوُ، ـباتوُر، ـبارس، ـبارقی، ـبارقیْن، ـبارک، ـبالا، ـبالقان، ـبای، ـبایات، ـبایبِر، ـبَرک، ـبگ، ـبَگیم، ـبوْز، ـبوْغا، ـبؤری، ـبؤرک، ـبؤگوّ، ـبوُداق، ـبوُرچ، ـبوُغاچ، ـبوُغرا، ـبوُغو، ـبوُقا، ـبوُقای، ـبوُلوت، ـبوّک، ـبییِیق، ـبیکه، ـتاپین، ـتاتار، ـتاش، ـتان، ـتاو، ـتای، ـتَکه، ـتَکین، ـتَمیر، ـتَنگیز، ـتوْغان، ـتوْن، ـتوْی، ـتوْیون، ـتوُغ، ـتوُغرول، ـتوْغما، ـتوُلقا، ـتوُمان، ـتوُنقا، ـتوّبه، ـتوّرکئش، ـتیکَن، ـتیگین، ـتیموُر، ـتیموُرتاش، ـجاَسی، ـجَبه، ـچار، ـچاغ، ـچاقی، ـچاقیْن، ـچاودوُر، ـچاولی، ـچوْر، ـچیْل، ـچیگیر، ـدَمیر، ـدَنیز، ـدوْغو، ـار، ـارسین، ـارکین، ـارگین، ـساداق، ـساقال، ـساوچی، ـسایین، ـسوْی، ـسؤلَک، ـقاچیر، ـقاراش، ـقایا، ـقایی، ـقوْپوز، ـقوْچ، ـقوْنقار، ـقوْنوُق، ـقوُرد، ـقوُرقان، ـقوُزو، ـقوُل، ـقوُلا، ـقوُلان، ـقوُلو، ـقوْی، ـقوْیتوُن، ـقیْرخ، ـقیْش، ـقیْلیچ، ـکئچی، ـکیسَک، ـگؤزبَگیم، ـگؤک، ـگؤکچه، ـگؤنه، ـگوْن، ـمانقوُ، ـمانقوُت، ـمته، ـموُت، ـموُن، ـاوْبا، ـاوُج، ـاوْخ، ـاوْراق، ـوُران، ـاوْرخوُن، ـاوُز، ـاوْغلان، ـاوْغور، ـاوْغول، ـاوْقان، ـاوْقای، ـقارای، ـیئل، ـیئله، ـیئنگی، ـیایبِر، ـیاخشی، ـیارقی، ـیارلیْگ، ـیازقان، ـیازقی، ـیاسا، ـیاغان، ـیاغیْز، ـیالچیْن، ـیاماج، ـیلیگ، ـیمَر، ـینال، ـیوُرد، ـیوْلوق، ـیوّلوّگ، ـیوُمروُ، ـییر. ۱۳-(اؤزل آد) تقریبا بوتون شهرلرده تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (قارا سؤزیله باشلایان، گونئی ده ان آزی ۵۰۰ و قوزئی ده ان آزی ۵۵ یئرآدی سایماق اوْلار).

قاراآردیج..ardıc qara [آد، بیتگی] بیرآردیج آغاجی‌نوْعو Juniperussabina

قاراآزار..qara azar [آد] بولوخوجو مال‌قارا خسته‌لیگی[۱] (فا: سیاه زخم).

قاراآسما..asma qara [آد، بیتگی] ایلان اوْتو aristolochia maurorum

قاراآغاج..qarağac [آد، بیتگی] قره‌آغاج: ۱-قاراآغاج گیللردن‌بوْیو ۳۰-۲۰ متره قدر اوُجالان، یاپراقلاری دیشلی، ساغلام تاختالی، برک اوْدونجاقلی ، قوْل بوُداقلی‌بیر آغاج، (فا: نارون). ulmus (خالق طبابتینده قایناديليب خمير ائديلميش قاراآغاج قابیغینی یارا اوْستونه قوْیوب چیرکینی آلارلار [۱۳۶]). ۲- (اؤزل آد) بو شهر مراغانین ۷۷ک گؤنئی گؤندوْغان طرفینده و هشتَری‌نین ۴۰ک گؤنئی‌اینده قرار تاپاراق، نفوسو ش۱۳۲۰ده *۳۵۰۰نفر و ۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو۳۵۰۰۰نفر و ۵۰۰۰ نفرایدی، بوُ شهرستانا چاراوْیماق آدینیدا ایشله‌دیللر؛ البته دقّت اوْلونمالیدیر کی هشتَری منطقه‌سینده ٤ یئرله‌شیم یئری وارکی قاراآغاج آدینیدادیر، بؤلگه خالقی بولاری بیربیریندن آییرماق اوْچون دوْغال وضعیت‌دن استفاده ائدیرلر، بؤلگه مرکزینه قاراآغاج و بعضا ً شَهَرقاراآغاج دئییلیرکی "مرکزی چاراوْیماق" بؤلگه سینده قرار تاپیب و اوستده اشاره اوْلوندو، چای-قاراآغاج کندی، سوّلوک کندیستانیندا و بهادور چایی‌نین قیراغیندا و هشتَری‌نین ۲۳ ک‌ب طرفینده یئر آلیبدیر و *۱۳۰ نفر نفوسو وارایدی، داغ‌قاراآغاج کندی، "شمال‌شرقی‌چاراوْیماق" کندیستانیندا و قاراآغاج شهرینین ۳۵ ک‌ق‌د طرفینده یئر آلیبدیر و *۲٤۰نفرنفوسو وارایدی، کؤشک‌قاراآغاج کندی، "جنوب‌شرقی‌چاراوْیماق" کندیستانیندا و قاراآغاج شهرینین ۱۹ ک‌گ‌د طرفینده یئر آلیبدیر و *۱۳۰ نفر نفوسو وارایدی. ۳- (اؤزل آد) آذربایجانین مختلف بؤلگه لرینده یئرآدی اولاراق ایشله‌نیر (ان آزی ۲۷ یئر)، باخ: یئرآدلاری.

قاراآغاج‌گیللر..qarağacgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن یاپراقلاری دیشلی، چیچک‌لری باغلی، مئیوه‌لری قابجیقلی، اؤرنک‌لری: قارا آغاج، چیتلمبیک **ulmaceae**

قاراآغیز..qaraağız [آد] ۱-جاناوارین و قوردون عامّ آدی. ۲-قوْیون و سؤرونون قاباغینا دوشن ارکک گئچی.

قاراآغیزلی..qaraağızlı [صفت] کؤتو خبر گتیرن کیمسه، قارا خبر گتیرن.

قاراآلماس..qaraalmas [آد] ۱-قایالاری دلمک اؤچون ایشله‌دیلن سیاه آلماس. ۲-معدن کؤمورو.

قاراآیاق..qaraayaq [آد] آیاقلاری قارا و بدن باشقا رنگلی (آت).

قاراآیدی..qaraaydı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {قارا+ایدی}.

قارا مزاح..qara məzah [آد] یالنیزجا گؤلدورجو دئییل، دؤشوندوروجو و یئرگی‌له‌ییجی مزاح.

قاراائولی..qara evli [اؤزل آد] قاراآولی:اوْغوز بوْیلاریندان، باخ: قارابؤلوک.

قاراآت..qaraət [آد] قاس‌دان‌چیخاریلان‌یاغسیز اَت(فا: گوشت-ماهیچه).

قاراحمد..Karaəhmət [اؤزل آد] تؤرکمن‌تکه-اؤته‌میش‌ساچماز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاراآؤرکلی..qaraaürəkli [صفت] پیس‌نیت‌لی، خایین اؤرکلی، پاخیل.

قاراآؤز..qaraaüz [صفت] اوتانج وئریجی، اوز قیزاردیجی وضعیت.

قاراآؤزلو..qaraüzlü [صفت] سوچلو، گُناهلی (فا: بدنام). **notorious**

قاراآؤزلولوک..qaraüzlülük [آد] آدی پیسه چیخما (فا: بدنامی). **infamy**

قاراآوْغلو..qaraoğlu [اؤزل آد] دده‌قوْرقود داستانلارینا اوْخشایاراق، آزاد نبی‌یف توسط ایله توْپلانیب و توران خاتون آدلی بیر قادین باشچیلیغیندا آناارکیل دؤرلرینی عکس ائتدیریر[۸].

قاراآوُلوس..qaraulus [اؤزل آد] آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

قاراآؤی..KaraÜy [اؤزل آد] تؤرکمن-یاوموُت-شَریف بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاراایلان..qarailan [آد، دیرگی] اوُزونلوغو ۵/ -۷/ .متر، زهیرسیز، تهلیکه‌سیز، ضررلی حئیوان‌لاری یئین (فا: نوعی مار). **coluber**

قاراب..qarab [اؤزل آد] کَروْ، میانا دا کند آدی {قاراو: محتشم ائو و آوْوا}.

قارابؤری..Karaböri [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-بؤری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قارابؤلوک..qarabölük [اؤزل آد] اوْغوز تؤرکلرینین ۲٤ بوْی‌وندان بیری، اوْغوزنامه‌ده قارانلیق یوْلدا اوُزاغی گؤرن معنالانیب، بعضاً قاراائولی شکلینده ده یازیلیبدیر.

قارابا قارا..qarabaqara [ظرف] آردیجا دؤشه‌رک، ایزیجه، دالی‌سیجا گئده‌رک.

قارابا..Karaba [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاراباتاق..qarabataq [آد، دیرگی] پرده آیاقلی‌لاردان، قییی‌لارا یاخین یئرلرده یاشایان، توتقون رنگلی، دیمدیگی اوُزون و بیز، دنیز قوشو (فا: نوعی پرنده ماهیخوار). **phalacrocorax**

قاراباتداق‌گیللر..qarabatdaqgillər [آد، دیرگی] قاراباتاق‌گیللر : لئیلک‌لردن بیر سوْی.

قاراباجاق..qarabacaq [آد، بیتگی] پئنجر و سبزی‌لرین اؤستونو قارا بنک‌لرله اؤرتن و قوُرودان بیر گؤبه‌لک. **pleospora bjoerlingil**

قارابادیمجان بورانی‌سی..qarabadımcan boranısı [آد] قیزارمیش قارا بادیمجان، سوغان و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک (فا: بورانی بادمجان).

قارابادیمجان خوروشتو..qarabadımcan xuruştu [آد] بادیمجانی قیزاردیب اونا ات رُب قوْرا آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت.

قارابادیمجان دوْلماسی..qarabadımcan dolması [آد] یومورو قارا بادیمجان‌ین ایچینی بوشالداراق و اونا قیمه، ات، سوغان، لپه یا دویو دولدوروب پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

قارابادیمجان کؤکوسو..qarabadımcan küküsü [آد] آزجا قیزارمیش قارا بادیمجان و نارین قیزارمیش سوغان، ساریمساق، آزجا ات و یومورتا قاتیلیب قیزارتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک.

قارابارقیْ..Kara Bargı [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدیگَنه بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قارابازار..qarabazar [آد] گیزلی یوللارلا آلیش وئریش اوْلان یئر.

قاراباسان..qarabasan [آد] قورخولوویاسیخینتی‌لی دؤش، یوخوداگؤرولن‌قورخونج‌شئی، کابوس **nightmare**

قاراباسدی..qarabasdı [آد] قورخولوویاسیخینتی‌لی دؤش، یوخوداگؤرولن‌قورخونج‌شئی، کابوس **nightmare**

قاراباسما..qarabasma [آد] قورخولوویاسیخینتی‌لی دؤش، یوخوداگؤرولن‌قورخونج‌شئی، کابوس **nightmare**

قاراباش..qarabaş [آد، بیتگی] ۱-باللی باباگیللردن، چیچک‌لری گؤی، موْر، اسانس وئرن بیر بیتگی، باشاق‌لار وضعیتینده اوْلان عطیرلی بیر بیتگی، قیش‌ا دایاناقلی بیر جنس قارا بوُغدا (فا: نوعی

علف). lavendula staechas ۲-قاراباش۲(آد) کشیش، راهب، دینی کیمسه. ۳-قوللوقچو، قادین قوللوقچولارین باشچی‌سی ٤-غور توْرکلرینه باغلی و کوُرمانج دیلینده دانیشان بیر بوْی آدی، باخ: کوُرمانج. ۵-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلیْلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قاراباشلو..qara başlu [اؤزل آد] ۱-درگز-چاپشلو بخش‌اینده بیر کندیستان: ۲۷کندی و نفوسو* ٦۰۵۰ نفر قئید اوْلونوبدور، مرکزی چاپشلو، درگز'ین ۱۰ک‌گ‌ب طرفینده و نفوسو *۱۷۵٤ نفر و چوْخو تورکدولر.

قاراباشلیق..qarabaşlıq [آد] قوللوقچولوق، کنیزلیک. {اسک زامانلار ایشله نیردی}.

قاراباغ..qarabağ [اؤزل آد] شیراز و اوُرمیه ده داغ آدی.ضیاآباد و اوُرمیه ده کند آدی. شیراز'دا کندیستان آدیدیر.

قاراباغ..qarabağ [آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی، بوُ بؤلگه روس و ائرمنی متجاوز قُوّه‌لرینین توسط ایله اشغال اوْلونوبدور.

قاراباغ شکسته‌سی..qarabağ şikəstəsi [آد] قاراباغ ازگی‌سی، بیر آذربایجان موُغامی.

قاراباغلار..qarabağlar [اؤزل آد] بیرشاهسون بوْیو[۳،۱۰۸]. خیاو دا کند آدی.

قاراباغلاماق..qarabağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یاس ساخلاماق، یاسی اوْلماق.

قاراباغلی..qarabağlı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

قاراباغلی..qarabağlı [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: موغول‌توْرک بوْیلاری[۲۰۹].

قاراباغلی..qarabağlı [اؤزل آد] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی اوْبا آدی.

قاراباغلی صفقولوبگ..səfqulubəy qarabağlı [یازار] قاراباغین گوْلابلی کندیندن اوْلوب و لیریک و ساتیریک شعرلری واردیر[۱۱۷].

قاراباغی..qarabağı [یازار] (۱۳۲۲ه-۱۲٤۰)میرزاحسن‌قره‌باغی شوشا دا دوْغولوب، سئچیلمیش اثرلری‌باکی‌دا یایین لانمیشدیر[۱۱۷].

قاراباغی..qarabağı [یازار] عزالدین / محی‌الدین محمدعلی‌اوْغلو قاراباغلی عالیم و فیلسوفدور (ش ۱۰۱۳ده وفات ائدیبدیر)[۱٤۲].

قاراباغی..qarabağı [یازار] یوسف‌محمدجان‌اوْغلو قاراباغلی عالیم و فیلسوفدور (ش۱۰۲۳ده وفات ائدیبدیر)[۱٤۲].

قاراباقال..qarabaqal [آد، دیرگی] قارا تویوق گیللردن، قارا رنگلی آردیج قوشو tutrdus pilaris

قارابالا..KaraBala [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان‌سَمیزباقانالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قارابالاساغون..qarabalasağun [اؤزل آد] اوُیغورلارین قوُردوقلاری - بیر شهر آدی[٥٤].

قارابالدیر..qarabaldır [آد، بیتگی] بالدیری قارا، نملی یئرلرده یئتیشن، بیر چوخ ائیرَلتی نوْعونون اوْرتاق آدی (فا: نوعی گیاه).

قارابالکان..KaraBalkan [اؤزل آد] توْرکمن-گؤکلَن بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قارابالیق..qarabalıq [آد، دیرگی] بیر بالیق نووعو، دادلی سوُ قایاسی، یاشیل سازان (فا: نوعی ماهی).

قارابالیق..karabBalık [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-قوْنرادقیْپچاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قارابایاتلار..qarabayatlar [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

قارابایتال..KaraBaytal [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک-قیْپچاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قارابایراق آچماق(چکمک)..qarabayraq açmaq(çəkmək) [تاثیرلی ائیلم] یاس بایراغی قالدیرماق.

قارابایرام..qarabayram [آد] بیرینین‌اؤلوموندن سوْنرا ایلک‌بایراما دَین گوْن.

قارابخت..qarabəxt [آد] اوُغورسوز، بختی قارا (فا: سیاه بخت) unlucky

قارابزه‌رک..qarabəzərək [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، آریق اوْلانلارا خئیردیر، سس توتولماسینا و بوْغاز قوروماسینا درماندیر[۱۳٦].

قارابنیز..qarabəniz [صفت] قاراشین.

قاربورچاق..qaraburçaq [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، حئیوان یئمی اوْلاراق ایشله‌نن بیتگی، کوْروشنه (فا: گاودانه). ervum ervilla

قارابوز..KaraBoz [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاربوْغاز..qaraboğaz [آد، دیرگی] ۱-توْراغای جنسیندن دؤشونده قارا خال اوْلان بیر قوُش. ۲-(ص) سون درجه متعصب آدام.

قارابوُغدا..qarabuğda [آد، بیتگی] قارا بوغداگیللردن آغ و قیرمیزی سالخیم کیمی چیچک‌لی، یاپراقلاری اوْرک بیچیم‌لی، یاشیل کن

حئیوان یئمی اولان، اوُنوندان چؤرک یاپیلان بیربیتگی (فا: گندم سیاه، چاودار). fagopyrum

قارابوُغداگیللر..qarabuğdagillər [آد، بیتگی] تاج‌سیز ایکی چنک‌لی‌لردن، ساپلاری بوُغوملو، چیچک‌لری باشاق ویا سالخیم کیمی بیر بیتگی سوُیو، بعضی تورلری توخداج اوچون ایشله‌نن، اؤرنک " اوُشقون، قوزوقولاغی، قورد پنجه سی، چوبان دیه نه‌گی، قارابوغدا" (فا: تیره ای ازگیاهان).

قارابوُغدایی..qarabuğdayı [صفت] قارا شین.

قارابوْغما..qaraboğma [آد] دیفتیری‌نین خالق آراسیندا آدی (فا: دیفتری). diphtheria

قارابوُغور..qarabuğur [آد، ده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] بؤیوک ارکک دوه، باخ: بوُغرا.

قارابوُلود..qarabulud [آد] بیرجور یاغیشلی بوُلود.

قارابوْیا..qaraboya [آد، کیمیا] زاج یاغی، سولفوریک اسید.

قارابیبار..qarabibar [آد، بیتگی] قارابیبارگیللردن یاپراقلاری اوّرک بیچیمینده، دیرمانیجی، دانالاری ادویه اوچون ایشله‌نن (فا: نوعی فلفل سیاه). pipernigrum

قارابیبارگیللر..qarabibargillər [آد، بیتگی] تاج‌سیز ایکی چنک‌لی‌لردن بیربیتگی سوُیو (فا: تیره ای ازگیاهان). piperaceae

قاراپاپاق..qarapapaq [اؤزل آد] ۱-قوشاچای دا کند آدی. باخ: بوُرچالو. ۲-قاراپاپاق۲(اؤزل آد) عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹]. آذربایجان توّرکلری بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. باخ: بوُرچالی. ۲-بؤرکو قارا، قارا پاپاقلی. ۳-قاراپاپاق۳(آد) قارامالا دؤشن بیر نوْع یوْلوخوجو خسته‌لیک.

قاراپاتداق..qarapatdaq [باخ] قارا باتداق.

قاراپاچا..qarapaça [آد، دیرگی] کئچی‌یه اوْخشار بیر نوْع چؤل حئیوانی (فا: نوعی بز وحشی).

قاراپاچانلی..qarapaçanlı [اؤزل آد] قاراداغ طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

قاراپارا..qarapara [آد] یاسال اوْلمایان یوللارلا اله گلن پارا.

قاراپالیت..qarapalıt [آد، بیتگی] قایین گیللردن، ایْلیمان اقلیم‌لرده یئتیشن ۳۰-۲۵ متر قدر اوجالان، تاختالیق اوچون ایشله‌نن اوْرماق آغاجی (فا: شاه بلوط). castanea sabva

قاراپبا..qarapba [اؤزل آد] اوُجان دا کند آدی {بؤیوک و محتشم آپبا/ آنا}.

قاراپتکلی..qarapətəkli [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراپلین اوْتو..qarapəlinotu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: قیصوم).

قاراپوّرن..qarapürən [آد، بیتگی] دؤزنلیک یئرلرده و چوْخراق نم یئرلرده و آران یئرلرده بیتن بیر بیتگی (فا: نام گیاهیست).

قاراپوُل..qarapul [آد] ۱-سیکه، خیردا پوُل. ۲-قارا پارا.

قاراتئل(لی)..qaratel(li) [صفت] ساچی قارا اولان، قارا ساچلی" قاراتئل‌قیز".

قاراتابیْن.. Kara Tabın [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاراتاج..qaratac [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: ~). anagyris foetida

قاراتاختا..qarataxta [آد] مکتبلرده چوخو قارا تاختادان دوزَلمیش اولان یازما تاختاسی (فا: تخته سیاه). blackboard

قاراتاس آیاق.. Karatas Ayak [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-اؤتەمیش-داشایاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاراتاق.. Karatak [اؤزل آد] قاراداغ: قیْرقیز بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاراتاوا..qara tava [اؤزل آد] کبودگنبد و قئیدار دا داغ آدی.

قاراتاییْت.. Kara Tayıt [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک-تاییْت بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاراتپمه‌جه..qaratəpməcə [صفت] قارا قوْرخو، حربه‌زوْربا، یالاندان قوْرخوتما.

قاراتوْپراق..qaratopraq [آد، ص] (اکین چیلیک‌ده) بیر نوْع توْپراق جنسی، توْپراق بیلیمینده بیر جنس توْپراغا وئریلن آد. ۲-(مج) بیرینین قوُیلاندیغی یئر" قارا توْپراغا قوُیلادیلار".

قاراتوّپه.. KaraTüpe [اؤزل آد] توّرکمن-اَرساری-آلاچ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاراتوُت..qaratut [آد، بیتگی] قارا رنگلی توت نوعو (فا: توت سیاه).

قاراتوُت‌مُربّاسی..qaratut murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

قاراتوُرپ..qaraturp [آد، بیتگی] تورپ‌سوولاردان، آغ‌یوُمورو و چوخ ایللیک تورُپ‌نوعو(فا: توُرپ‌سیاه raphanus sativusvar nigra

قاراتَوه‌ره ..qara təvərə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {قاراقوْیونلو[۸۸]، باخ: توره}.

قاراتوْیوق..qaratoyuq [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن آردیج قوشو جنسیندن بیر قوش (فا: توکا). tulrdidae turdus merula

قاراتوْیوق‌گیللر..qaratoyuqgıllər [آد، دیرگی] اوْمورقالی قوشلاردان بیر سوْی.

قاراتهَر..qaratəhər [صفت] بیر قدر قارا، قارایا چالان، بیر قدر توُتقون.

قاراتیکان..qaratikan [آد، بیتگی] چیَر اوْچون یارارلانان بیر نوْع تیکانلی کوْل بیتگی (فا: سیاه تلو، قره تیکان). **paliurus**

قاراجا..Karaca [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراجا..qaraca [صفت] ۱-قارا رنگه یاخین، آز قارا (فا: اسمر). ۲-(آ) اوْست قوْل "قاراجاسوْمویو: قوْلسوْمویو". ۳-قوللوقچولارین باشچی‌سی اولان کیشی. ۳-(مج)دَیرسیز، قیمت‌سیز" اوْ قاراجا قپیگه اوْ قدر محبتیمیز وارکی غئیر ایشلر یادیمیزا دوْشمور". ٤-گوْزو قارا، جسور؛ ٥-بابوُرخان دؤنَمی بگی، توْرکمن توْرک اوْیماغی اوُلوباباالاریندان[۷]. ٦-(آ، بی) اوْت‌لارین یاپراقلاریندا اوْتوران بیر نوع کوْف، بیر نوْع تاخیل خسته‌لیگی (فا: سیاهک). **brown rust** ۲-تاخیل‌دن‌لری آراسیندا یوُمرو خیردا ضررلی بیتگی دَنی" تاخیلین قاراجاسی چوْخدور". ۷-(آ، دی) گئییکلر سوْیوندان، امجک‌لی، گَوشه ین، اوُزنلوغو ۱۲۰cm، رنگی یازدا قیرمیزی سوْو و قیشدا کوْل رنگی و ارککلری داللی بوُینوزلو بیر حئیوان (فا: نوعی گوزن). **capereolus**

قاراجاآلپ..qaracaalp [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی آتابگ‌لریندن و دوْلوقاتیْر اوْغوللاری بگلیگی‌نین قوُروجوسو اوْلان بگ[۷].

قاراجااوْت..qaracaot [آد، بیتگی] چؤپله‌مه‌نین بیر نوعو.

قاراجااوْغلان..qaracaoğlan [تاریخی اؤزل آد] ۱۸جی‌قرن عُثمانلیلاردؤنَمی خالق اوْزانی[۷].

قاراجابگ..qaracabəy [تاریخی اؤزل آد] ۱-عُثمانلیلارین ایلک دؤنَمینده بیر بگ و کوْموتان آدی۲-ماجار کوُمانلاری بگ‌لریندن[۷].

قاراجاداری..qaracadarı [آد، بیتگی] بوُغداگیللردن یئم‌اوچون اکیلن بیر بیتگی.

قاراجاسوْمویو..qaracasümüyü [آد] باخ: قوْل سوْمویو، قاراجا.

قاراجاعربلو..qaraca ərəblu [اؤزل آد] م۱٦جی یوزیلده، دیاربکرحلب بؤلگه سینده، بوزاوُلوس توْرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵].

قاراجاقوُروجا..qaracaquruca [آد] ضعیف اوْلاراق.

قاراجالار..qaracalar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراجالی..qaracalı [صفت] ایچینده قاراجاسی چوْخ اوْلان" ~ بوُغدا".

قاراجانوْیان..qaraca noyan [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خان'ین آتابگی[۷].

قاراجاووُش..qaracavuş [آد، بیتگی] بیرنوْع اوْزوم.

قاراجاهِل..qara cahil [آد] چوخ جاهِل.

قاراجوُ..qaracu [اؤزل آد] سیویل، رَسمی اوْلمایان[۷].

قاراجی..qaracı [آد] قارا قُوّتلرینده اوْلان کیمسه {باخ: قارا}. ۲-قاراجی۲(آد) افتراجی، بُهتان ووُران {باخ: قارا}.

قاراجیْق..qaracıq [صفت] ۱-اسمر، قاراشین ۲-گوْزَبَیگی (فا: مردمک) ۳-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

قاراجییار..qara ciyar [آد] قارین بوشلوغونون ساغیندا اوْلان و اؤد سالقی لایان اوْرقان (فا: جگرسیاه). **liver**

قاراچؤرک اوْتو..qaraçörəkotu [آد، بیتگی] کوْنجوته اوْخشار و چؤره‌گین اوْستونه سپیلن عطیرلی توْخوم و اوْنون بیتگی‌سی.

قاراچؤهره..qaraçöhrə [آد، بیتگی] انئسیز و نئشتر شکلینده یاپراقلی-بیر بیتگی.

قاراچؤیروْک اوْتو..qaraçöyrükotu [آد، بیتگی] کوْنجوته اوْخشار و بیر قدر عطیرلی توْخوم‌لاری اوْلان گوْنئی بیتگی‌سی، ایت اوْتو.

قاراچالا..qaraçala [آد] قارا نفت‌له دوْلو چوُخور ویا قوُیو.

قاراچالی..qaraçalı [آد، بیتگی] باقلاگیللردن‌قوُراق یئرلرده یئتیشن، چیچک‌لری آلتون ساری‌سی رنگده، تیکانلی، چالی تیکانی (فا: آلوچه جنگلی). **paliurus, prunus spinosa**

قاراچالی..qaraçalı [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قاراچالی‌لیق..qaraçalılıq [آد] قارا چالی‌سی چوخ اوْلان یئر.

قاراچام..qaraçam [آد، بیتگی] بیر نوع چام آغاجی (فا: کاج سیاه، صنوبر).

قاراچاودوُر..KaraÇavdur [اؤزل آد] توْرکمن-چاودوُر بوْی لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراچاووش..qaraçavuş [آد، بیتگی] بیر نوع اوْزوم.

قاراچای..qaraçay [اؤزل آد] اراک، همدان، قوم‌داچای-آدی(q۱۲s۰،۳b۵٤۰).

قاراچای..qaraçay [تاریخی اؤزل آد] قافقازلاردا، قاباردین و بوْلقار اوْیماقلارینین ایلک بگ‌لریندن[۷]؛ م۱۳جو عصرده تورک قوْومو اوْلاراق آدی گئچیدیر[۱۲].

قاراچایلار..Kara çaylar [اؤزل آد] قافقازیادا قاباردین بالکار جمهوریتی ایچینده بوْی لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراچایییر..qaraçayır [آد، بیتگی] بوغداگیللردن چیمن و چایر کیمی پارک بیتگی‌سی (فا: تلخک). **lolium**

قاراچریان..qara çəryan [اؤزل آد] زنجان دا چای و کند آدی.

قاراچوْرلو..qaraçorlu [اؤزل آد] آذربایجان قاراداغ ائلی طایفالاریندان (اوْبالاری: گروس، کوْچوکلو، بینه لی، قیرلیلی، آتمیانلی، کچلانلی، شملو، زرگر، قاراچوْرلو، عمله، شیبلو، مین-باشلی)[۳، ۱۰۸].

قاراچوُق..qaraçuq [آ، ت] اوْغوزلارین شهرلریندن.

قاراچوُق‌چوْبان..qaraçuq çoban [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

قاراچی..qaraçı [صفت] قره‌چی: ۱-کؤچَری، یاشامینی چادیردا گئچیرن (فا: چادرنشین، کولی) **tent-dweller** ۲-گزه‌رک آلوئر ائلدن. ۳-(مج)های کؤی چو. ٤-آشیق آهنگ‌لریندن بیری. ۵-ممّدوف قاراچیلاری هیندوستان اصیللی کؤچه‌ری طایفا کیمی تانییر، اونلار اؤزلرینه پوْمادئیه‌رک، تورکلرایچینده قیْریشمال و سیْغان آدیلادا تانینیرلار[۲٤۲-۱۳۰](بو حالدا کراچی شهری ایله ایلگیلی اولابیلیر!البته کلمه قدیم تورکجه ده ایشله نن کلمه ساییلیر) ٦-خاچماز'دا کند آدی {ت: قاپی‌لاری دوْلاشان دیلنجی/ باخ: قارماق، قارقین/ قاراچین}.

قاراچیراق..qaraçıraq [آد] قارا نفت‌له یانان چیراق.

قاراچیْستار..Karaçıstar [اؤزل آد] آلتایت-بَلتیْر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قاراچی‌لیق..qaraçılıq [آد] ۱-یاشامی چادیردا گئچیرمه، قاراچی معیشتی (فا: چادرنشینی). **nomadism** ۲-قاراچی اوْلما وضعیتی.

قاراچین..qaraçın [اؤزل آد] طایفا آدی، باخ: قارقین.

قاراحاصار..qarahasar [اؤزل آد] عثمانلی‌بیرلیگینده یئرآلان بیر توْرک بوْیو[۲۰۹].

قاراحسنلو..qara həsənlu [اؤزل آد] م١٦جی‌عصرده آنادولو حلب ذوالقدرتوْرکلرینه‌باغلی‌بیربوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قاراخ..qarax [اؤزل آد] دوه‌چی'ده کند آدی[۲٤۰].

قاراخاتای..qaraxatay [تاریخی اؤزل آد] ۱-قاراخاتای‌لار دؤولتی‌نین قوُروجوسو و ایلک‌خانی، باخ: خاتای ۲-چینلی‌یه بنزه‌ین؛[۷]. ۳-خاتایلار چوْخ منبع‌لرده موغول عُنصرلو دئییلمه‌یینه رغما بیرسیْرا قایناقلاردا توْرک اوْلدوقلاری و یا تورک‌موُغول قاریشیمی بیر قوْوم اوْلدوغو سؤیله‌نیر، چینجه کیتان، عربجه خیتای(ختای) و موغولجا کیتاتلار، چینلی یازیلاردا م٤۰۵-٤۰٦.جی ایللرده "لئاهو" چایی غربینده و شارارمورئن چاییندا و ژئهول ایالتینده یاشاییردیلار، خاتایلار (کیتانلار) م. ۹۳٦-دان ۱۱۲۲یه(هـ۳۲٤-۵۱٦) قدر پکن‌ده حکومت ائتدیلر و ژئهول، چاخیر،هوُپی، شانسی بؤلگه‌لری اَللرینده-ایدی، ۱۱۲۲-ده(هـ۵۱٦) جورچات تونقوز سوْیلولاری بو بؤلگه‌لری یعنی قوُزئی‌چینی تصرّف ائتدیلر، خیتایلارین بؤیوک‌بؤلومو جوُرچاتلارین حاکمیتی آلتیندا مانچوریا و ژئهول بؤلگه‌لرینده قالدیلار، و بیر عدّه‌سیده غربه طرف گئتدیلر، و تاریم بؤلگه‌سینده یئرلشمه‌یه باشلادیلار، اونلارین بیر بؤلومو کاشغره گیردیلر ولی ارسلان احمدقاراخانلی خانی اونلاری ائشیگه چیخاردی، خیتایلارین بیر بؤلومو یئلیوُتاش(چینجه یازیلیش)باشچیلیغیندا ائلیه‌بیلدیلر شُمالغرب بؤلگه‌لرده یئرلشسینلر، و تاریخاقاتای بؤلگه‌سینده ایمیل شهرینی (چوُقوچاق شهری یاخینیندا) تیکدیلر، خاتای خانی یئلوُتاشا، قاراخانلی شاهینی تاختدان سالاراق اؤزو اونون یئرینه اوْتوردو، و بلاساغونو باشکند سئچدی، و اؤزونه توْرکجه اوْلاراق گوْرخان عُنوانینی سئچدی، بو سؤز معناجا جاهان شاهی دئمکدیر، و سولاله‌سی بو عُنوانی ایشلتدیلر، یئنی گورخان حکومتی قوُرار-قوُرماز، کاشغر/خوُتن بؤلگه سینی آلدی. (قاپناق: اسلامیتدن اؤنجه توْرکلرین تاریخی).

قاراخاقان..qaraxaqan [تاریخی اؤزل آد] ۱-گؤی‌توْرک دؤولتی‌نین سوْن خاقانی، کوْرشاد'ین عمی‌سی[۷].

قاراخان..qaraxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-توْرک میتوْلوژیسینده "تانریلار تانریسی" (یوُنانین، زئوُس تانری‌سی کیمی) ۲-اوْغوزنامه'ده، موُغول خان'ین دؤرد اوْغلوندان بیری و اوْغوزخاقان'ین باباسی ۳-اوْیراتلار خانلاریندان ٤-خان سوْیوندان اوْلمایيب، قارا بوُدوندان (خالقدان) بیری اوْلاراق دؤولت قوُران کیشی لرین تاخیندیغی عُنوانلاردان[۷]. ۵-کلبَجر'ده چای آدی[۲٤۰].

قاراخانبَگلی..qaraxanbəyli [اؤزل آد] فضولی و نخجوان'دا کند آدی[۲٤۰].

قاراخانلی..qaraxanlı [اؤزل آد] قاراداغ ائلینه باغلی اوْباآدی[۱۰۸،۳].

قاراخانلیلار..qaraxanlılar [اؤزل آد] قاراخانلی‌خاقانلیغی؛ قوُروجوسو بیلگه کوْل قدیرخان؛ حاکمیت دؤنمی: م۸٤۰-۱۰٤۲؛ حاکمیت یئرلری: تالاس، کاشغر، آرال، ماورالنهر، گوْنئی‌ده پنجاب و قوُزئی-ده بالخاش گؤلو؛ ایچ چکیشمه‌لر اؤزلیکله بؤری تگین و علی تگین خانلاری‌نین توْپراق آییرماسی، یئخیلیشینا سبب اوْلدو، تاریخی-حرکتلردن‌دوْلایی قاراخانلی دؤولتی ایلک مسلمان تورک دؤولتی-ساییلیر(باخ: بوُلغارلار)، بو دؤولتین خاقانی‌ساتوُق بوُغراخان-م۹۲٦جی‌ایلده حکومته باشلایاراق م۹۵۹دا مسلمان اوْلدو و اوْندان سوْنرا توْرکلر کوْتله‌وی حالدا اسلاما اؤز گتیردیلر، قاراخانلیلار م۹۹۹دا سامانی‌لری داغیداراق بوتون ماوراالنهره حاکیم اوْلدولار، قاراخانلیلار یوسف قادیرخان'دان‌سوْنرا ایکی‌یه‌بؤلوندولر. ۱-دوْغو-قاراخانلیلار: قوُروجوسو: سُلیمان‌بگ‌یوْسف؛ حاکمیت دؤنمی: م۱۰٤۲-۱۲۱۱؛ حاکمیت یئرلری: تالاس و کاشغر بؤلگه‌سی، مرکزی کاشغراوْلوب‌و م۱۱۳۷ده قاراخاتای‌لارا تابع اوْلدولار و ۱۲۱۱ ده موُغوللار طرفیندن حکومت لرینه سوْن وئریلدی. ۲-باتی-قاراخانلیلار: قوُروجوسو محمدبگ‌نصر؛ حاکمیت‌دؤنمی: م۱۰٤۲-۱۲۱۲؛ حاکمیت یئرلری: ماورالنهرو فرغانه‌بؤلگه‌سی؛ مرکزلری

بالاساغون اوْلوب اوْنلار قاراخاتاییلارلا ساواشلاردا ضعیفله‌نیب و بیر مدت سُلطان سنجره تابع اوْلوب و م۱۲۱۲ده خوارزمشاه‌لار طرفیندن آرادان قالدیریلدیلار؛ قاراخانلی تعبیری قوّتلی معناسیندادیر و بوتون قارا و بوْزقیرلارین خانی و صاحبی دئمکدیر، بوُسوُلاله ایلیگ خانلیلار آدیلادا معروفدولار، بوُ آد سوْی آدلاریلا باغلی بیر آددیر، فارس قاینا‌قلاردا بوُ سلسله‌دن "آل‌افراسیاب، آل‌خاقان، آل-خاقانیه" شکلینده ده آد آپاریلار، قارلوق و چیگیل آرقوُ، یاغما، توْخسی، قیپچاق بوْیلاری بوُ حکومتین تشکیلینده اشتراک لاری وارایدی، بوُ حکوُمت ایلَری باخیشلاریلا سلجوقلولارا یوْل گؤستریجی اوْلدولار، اوْنلار اسلامیتی بوْزقیرلی بوْیلارا یایدیلار، نئجه‌کی۱۲جی عصرده توْرکلر ایچینده شامانلیق دئوری باغلاندی و توْرک اسلام مدنیتی باشلادی، بؤیوک تورک فیلوسلاری عرصه‌یه گلدی، بوُ دؤوره عرب‌الفباسی تورکلر ایچینده یاییلماغا باشلادی[۲۰۹].

قاراخانلیلاردان بیر گؤرونتو:

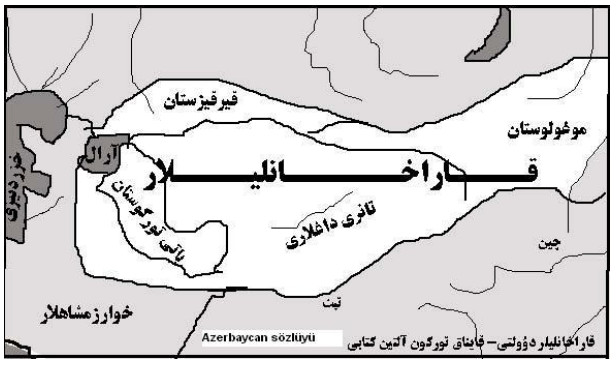

قاراخبر..qara xəbər [آد] اؤلوم ویا فلاکت خبری، کؤتو و سیخینتی وئرن خبر، پیس خبر.

قاراخبرچی..qara xəbərçi [آد] اؤلوم وکؤتو و سیخینتی‌لی خبری وئرن.

قاراخوْجا..KaraHoca [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت‌بایرامشاهلی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراخوْجا..qaraxoca [اؤزل آد] توْرکوستاندا بیر بؤلگه آدی[۱۲].

قاراخیْتای..KaraKıtay [اؤزل آد] قیْرقیز-قاراتال-خیْتای بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قارادؤشلو..qaradöşlü [صفت] دؤشو قارا رنگلی، قارا دؤشلو توْیوق.

قارادؤو..qaradöv [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {۱-قارادؤی: آغیر ضربه یئندیرن، چوْخ گوْجلو. ۲-قارادئو}.

قارادئیلی..qara deyli [اؤزل آد] قره‌دئیلی: قزوین ده داغ آدی {باخ: قارادؤو}.

قاراداوان..qaradaban [صفت] ۱-اوُغورسوز، آغیر آیاق، آیاغی دؤشمه ین، آیاغی دؤشمز. ۲-ایپک بؤجک‌لرینده اؤلومه یول آچان کپه‌نک خسته‌لیگی.باخ: قارا تابان.

قاراداش..qaradaş [آد، یئرب] بیر نوْع یانارداغ داشی، بیر نوْع وولکانیک داش، بازالت (فا: بازالت). **basalt**

قاراداغ..qaradağ [اؤزل آد] بو بؤلگه گونئی‌آذربایجانین شُمال بؤلومونده قرار تاپیب و ایندی‌کی شرقی‌آذربایجان و اردبیل اُستان لارینین بیر قسمتی سایبلیر، بوُ بؤلگه تخمینا ۱۲۰۰۰ km2 گئنیش-لیگینده‌دیر، اهر و کلئیبر شهرستانلاری‌نین محدوده سینده یئرآلیر، بوُ بؤلگه تاریخ بوْیو قاراداغ آدیلا تانینیب و محتملاآذربایجان جمهوریتینده‌قاراباغ بؤلگه سینین آدینا تای و اوْنون مقابلینده اوْلان بؤلگه‌یه دئییلیب، دئیشلره گؤره بو آد داغلارین رنگی و بازالت داشلارینین رنگ ایله ایلگی لیدیر، البته قارا سؤزونون بؤیوکلوک مفهومو انمهم دلیل سایبلابیلر؛ پهلوی‌حکومتی زامانی‌ملتلرین تاریخ‌ینی سیلمه آماج ایله بؤلگه‌نین‌آدی ارسباران آدینا چئوریلدی، سوْنرالار تسلّی اولاراق بعضیلری آرازبار کلمه‌سینیده ایشلتدیلر (گویا کاتب‌چلبی آراز چایی‌نین تانیتیمیندا، بوُ چایین یاخینیندا ارسبار آدیندا بیر منطقه‌دن آد آپاریر![۱۰۰]).

قاراداغ..qaradağ [اؤزل آد] یئرآدی‌اولاراق‌ایشله‌نیر(۳۰یئر)، باخ: یئرآدلاری.

قاراداغ..qaradağ [تاریخی اؤزل آد] ایران توْرکمَنلری وقیْرقیز اوْیماغی بگ‌لریندن[۷].

قاراداغ‌ائلی‌نین‌طایفالاری..qaradağ elinin tayfaları [اؤزل آد] بوُ بیرلیک آذربایجانین قاراداغ بؤلگه سینده اوْلان طایفالارا اشاره ائدیر و چوْخو گئچمیشده شاهسون‌لرین بیر پارچاسی سایبلیردی: ۱-چلَبیانلی (بوْی‌لاریندان: یوْسوفانلی، موُغانلی، کوْسالار، تمیرلو/دمیرلی، بسده‌کانلی، قولوبگلی، قاراداغلی) ۲-حاج‌علیلو، ۳-حُسینَکلی، ٤-قاراچوْرلو، ٥-گروس‌داش، ٦-محمدخانلی (بوْیلاریندان: کئیوان، مینجوُوان)، [۳، ۱۰۸]

قاراداغلی..Karadağli [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراداغلی..qaradağlı [آد] بیر نوع توْپلو تاپانچا[۲].

قاراداغلی..qaradağlı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان، قاراداغ-تورک‌ائلینده چلَبیانلی‌طایفاسینا باغلی بیر بوْی (اوْبالاریندان: قوُش-قایالی، دمکانلی) [۳، ۱۰۸].

قاراداغلی..qaradağlı [صفت] قاراداغ بؤلگه سینین اهالی سی.

قاراداغلی..qaradağlı [یازار] حسنعلی‌خان‌قاراداغلی (۱۳٤۸-۱۲٦۳هـ ق) شوشادا یاشارمیش و قاراباغ شاعرلری‌نین تذکره سینی یازمیشدیر وگوزل غزل و شعرلری واردیر[۱۱۷].

قارادالاق ائتمک..qaradalaq etmək [تاثیرلی ائیلم] آیاقدان سالماق، یوْرماق، قوْرخودوب باغرینی یارماق.

قارادام..qaradam [آد] ۱-هیسلی دام. ۲-توستاق (فا: دخمه).

قاراداماقلی..qaradamaqlı [آد] عنادچی، ترسینه حرکت ائدن.

قاراداوار..qaradavar [آد] هریاشداکی گئچی سوْروسو.

قارادانا..qaradana [آد، بیتگی] قره‌دنه، یئم اوچون مال حئیوانا وئریلن بیر نوع بیتگی داناسی، آیریجا اوْنا "گینه" ده دئیرلر.

قارادریلی..qaradərili [صفت] دری‌سی قارا اولان اینسانلارا وئریلن آد (فا: سیاه پوست). **negrito**

قارادَلیک..qaradəlik [صفت] قاراچوُخور: اوُزایدا گؤی‌آدالاری اورتالاریندا چکیم گوجلری سوْنسوز اولاراق اوْلوشان چوخور یئرلره دئییلیر، قارادلیکلر"ین چکیم گوجلری اوقدر چوخدورکی حتی ایشیق ذره لرینیده اؤزونه چکیر و بو اوزدن بو دلیک لردن ایشیق ائشیگه چیخابیلمیر و قارا گؤرسه نیرلر، بئیله سانیلیر قارادلیکلرده ایشیقلار و ائنئرژیلر توپلانیر و مادّه یه دَئییشیلیر (فا: سیاهچاله). **blackhole**

قارادوْزن..qaradüzən [آد] تورک خالق موزیکینده باغلاما ایله چالینان بیر چالقی هاواسی.

قارادوْغان..qaradoğan [تاریخی اؤزل آد] ساسانیلَر دؤولتی، اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قارادوُل..qaradul [آد، دیرگی] ایری، اسمر، زهیرلی بیر هؤرومجک **latrodectus mactans**

قارادوُواق..qaraduvaq [صفت] بیر نوْع قارقیش ایفاده‌سی "قارا دوُواق اوْلاسان: یاسین قارا گلسین".

قارادیرناق(لی)..qaradırnaq(lı) [صفت] دیرناق‌لارینین‌رنگی قارا اوْلان "~آت".

قارادینمز..qaradınməz [صفت] دایما سوُسان، لال دینمز، دانیشماز" ~آدام".

قارادینمزلیک..qaradinməzlik [صفت] قارا دینمز آدامین حالی.

قارار..qarar [باخ] قرار.

قارارتماق..qarartmaq [تاثیرلی ائیلم] رنگینی قارایا چئویرمک، قارالتماق.

قارارتی..qarartı [باخ] قارالتی.

قارارتیلماق..qarartılmaq [بلسیز ائیلم] قارانلیق وضعیته گتیریلمک.

قارارسیز..qararsız [صفت] قاراری‌اولمایان، راحاتسیز(فا: بیقرار. **fidgety**

قارارماق..qararmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارالماق، رنگی قارایا دؤنمک. ۲-سؤنمک، سؤنمه‌یه اؤز توتماق (اوْد). ۳-جانی‌سیخیلماق، کدرلنمک (روح، جان). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قارماق}.

قاراریش..qararış [آد] قارارماق ایشی ویا بیچیمی.

قارازوُرنا..qarazurna [آد] زیل سسلی زوُرنا نوْعو.

قاراژ..qaraj [آد، فرانسیزجا] ماشین‌لارین دوُراق و پارک یئری، پارکینگ.

قاراسئودا..qarasevda [آد] اوُمودسوز عشق، مئلانکولی (فا: مالیخولیا). **melancholia**

قاراسئودالی..qarasevdalı [صفت] قارا سئودایا توتولموش، مئلانکولیک.

قاراساچلی..qarasaçlı [آد] ساچلاری قارا اوْلان.

قاراساری..qarasarı [آد] ساری یا چالان قارا رنگ.

قاراساریلو..qara sarılu [اؤزل آد] صفوی‌دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان‌ساییلیردی، بوطایفا آذربایجاناکؤچ‌ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار، بو طایفانین‌آدی قاراحاصارلودا اوْلابیلیر[۸۵].

قاراساغوُ..qarasağu [اؤزل آد] آغیْت، مَرثیه[۷].

قاراساقال..Karasakal [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاراساققال..qarasaqqal [صفت] ساققالی قارا اوْلان.

قاراساققیز..qarasaqqız [آد] صنایع، تئکنیکا و خالق طبابتینده ایشله دیلن و ساققیزا بنزر قارا رنگلی آغاج شیره سی، بیر نوْع قطران و کیتره (فا: نوعی کتیرا).

قاراسال..qarasal [صفت] قارا ایله ایلگیلی.

قاراسایاق..qarasayaq [صفت] قارا تهَر.

قاراسوُ..qarasu [آد، طب] ۱-بیرجور گؤز خسته‌لیگی، کوْرلوغا سبب اوْلابیلن بیر گؤز خسته‌لیگی. ۲-آغیرآخان سوُ، سرت سوُ.

قاراسوْران..qarasoran [آد] هر شئیی بیلمک ایسته ین سوْرقو سوُالچی.

قاراسوْغان..qarasoğan [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی **alliumnigra. lil**

قاراسوْل..qarasol [آد، دیرگی] چکی بالیق‌لاریندا دنیز و شیرین سوُلاردا یاشایان بیر نوع بالیق(فا: نوعی‌ماهی). **virmba virmba**

قاراسوُنقوُر..qarasunqur [آد، دیرگی] ۱-باخ: قارتال، قارا سوُنقور. ۲-(تاریخی اؤزل آد) بابارس خان دؤنَمی، حلب والیسی و اوْردوباشی لاریندان[۷].

قاراسوْو..qarasov [صفت] قارایا چالان، قارا تهر.

قاراسوْیلو..qarasoylu [باخ] قارا دریلی (فا: نژادسیاه). the black rac

قاراسوْیوق..qarasoyuq [آد] چوخ برک سوْیوق (فا: زمهریر). intense

قاراسیغیر..qarasığır [آد، دیرگی] بیر سیغیر نوْعو.

قاراسینا..qarasına [ظرف] هرنَجور گلدی، هاراسی اوْلسا، گؤرمه دیگی حالدا، بیلمه دیگی حالدا "گئجه‌نین قارانلیغیندا قاراسینا گوْللـه آتماق، قاراسینا دانیشماق ویا ووُرماق".

قاراسینجا..qarasınca [ظرف] آردینجا، دالینجا" بیرینی قاراسینجا دانیشماق".

قاراسینَک..qarasinək [آد، دیرگی] ایکی قانادلی تاقیمی، اکلم باجاقلی، کؤتو یئرلرده یاشایان، اممج و آیاقلاریلا میکروب داشییان stonoxys culcitrans، musca domestica

قاراسینگیر..KaraSingir [اؤزل آد] اؤزبَک-قاراقالپاق بوْی لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراش..qaraş [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی ارلیک‌خان'ین اوْغلو[۲۱۱].

قاراشار..qaraşar [اؤزل آد] اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری-نین بیرشهر[۵۴].

قاراشام..qaraşam [آد، بیتگی] یئرین‌قوُزئی‌اؤلکه‌لرینده‌یاییلمیش‌ایینه - یاپراق لی مئشه‌آغاجی، قاراچام(فا: کاج‌فرنگی larix/ pinusnigra

قاراشامان..qaraşaman [تاریخی اؤزل آد] شامانیست گله‌نک‌ده، کؤتوروُحلارلا اوُغراشان[۷]

قاراشنگی..qaraşəngi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی، قاینا‌تماسی، دمروْو، گوْن یانیغی، کئچللشمه‌گه‌و عادت‌اوْلان خانیملارا خئیرلیدیر[۱۳۶].

قاراشوْر..KaraŞor [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندا‌دیر[۱۵۸-۸۱]. توْرکمن-گؤکلَن-سَنریک بوْی لاریندا‌دیر[۱۵۸-۸۱].

قاراشین..qaraşın [صفت] اسمر، قارارنگه‌چالان‌بیررنگ(فا: سبزه).

قاراعیسالو..qara isalu [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو چوُخوراوْوا بؤلگه سینده، توْرکلردن بیر بوْی آدی[۸۵].

قاراغ..qarağ [تاریخی اؤزل آد] خوارزَملی جلال‌الدین'ین کوْموتانی[۷].

قاراغ..qarağ [صفت] قره‌آغ: ۱-قارا+آغ۲-گؤزبَبگی ۳-باخیش، نظر[۷].

قاراغات..qarağat [آد، بیتگی] قاراقات: ۱-مُختلف نوعلاری اوْلان خیردا اؤزوم کیمی سالخیملی، توُرش‌مزه، قارا قیرمیزی میوه‌سی اوْلان کوْل بیتگی و اوْنون‌گیله میوه‌سی "قارا، قیرمیزی" (فا: قره‌قاط). currant, arctostaphylos. erica

قاراغان..qarağan [آد، بیتگی] پامبوق اوْتو، قاراغان‌گیللردن، یاپیشقان یاپراقلی، آغ و پنبه چیچک‌لی، رزینی توخداج‌لیقدا ایشله‌نن، چوْخراق قیش اوْتلاق‌لاریندا بیتن، چوْخ ایللیک بیر نوْع یئم بیتگی‌سی (فا: لادن). tropaelum

قاراغان..qarağan [اؤزل آد] ساوه شهرستانیندا بیر بؤلوگون آدی، باخ: ساوه شهری‌نین بؤلوک‌لری (قوْ: خرَقان).

قاراغان‌گیللر..qarağangillər [آد، بیتگی] پامبوق اوْتوگیللر، ایکی چنک‌لیلردن بیر بیتگی فامیلیاسی (فا: تیره سیستاسه). cistaceae

قاراغانلی..qarağanlı [اؤزل آد] تورک طایفاسی سایبلیرلار[۱۳۰-۲۴۲].

قاراغلی..qarağlı [اؤزل آد] ۱-یاسلی، ماتَملی ۲-باخیشلاری اتگی‌له-ییجی ۳-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قاراغوُچ..qarağuç [آد] قاراقوُچ: بیرجنس آت. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قاراغورت..qarağurt [اؤزل آد] قاراعورت:هشتَری ده کند آدی.

قاراغوُل..qarağul [اؤزل آد] زنجان، همدان، رزنو بیجاردا داغ آدی.

قاراغی..qarağı [آد] ۱-گئجه کوْرلوغو، آز ایشیقلی یئرلرده آیدین گؤرمه‌مه‌گؤز خسته‌لیگی۲-کؤسَو، اوْد قاریشدیرماچوُبوغو.

قاراغیْل..qarağıl [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {قارا آغول: بؤیوک آغیل}.

قارافاتما..qarafatma [آد، دیرگی] قین‌قانادلی‌لاردان، بؤجک قورد و سوْموکلو بؤجک‌لرله بسله‌نن، تاریما و اکینه یارارلی، اثولرده سوْبا دوُوارلارین ایستی یئرلرینده گیزله‌نن و گئجه‌لر کسیک کسیک جیریلدایان، پارلاق و قارارنگلی‌بؤجک. carabus

قارافیرین..qarafırın [آد] چؤرک یاپماق‌اوْچون‌بیرنوع‌بؤیوک‌تندیر[۲].

قاراقا..Karaqa [اؤزل آد] آلتای توْرکلری بوْی لاریندا‌دیر[۱۵۸-۸۱].

قاراقابارجیق..qaraqabarcıq [آد] قویونلاردان دری یولو ایله اینسانا سرایت ائدن چیبان کیمی بیر یارا، شاربون(فا: سیاه زخم). anthrax

قاراقاباق..qaraqabaq [صفت] قاش قاباقلی، آداما یوْووُشماز، اؤزون توُتان (فا: ترشرو). morose

قاراقاباقلیق..qaraqabaqlıq [آد] قاش قاباغین سالاما (فا: ترشرویی).

قاراقابان..qaraqaban [آد، دیرگی] ایپک بؤجک‌لری‌نین اؤلومونه یوْل آچان کله‌بک خسته‌لیگی.

قاراقاپاق..qaraqapaq [آد] ساماوارین قایناماسینی آزالتماق اوچون اوْنون اوْدلوغونون باشینا قویولان و کؤزَرمه سینه مانع اولان قاپاق. arctostaphylos. erica

قاراقارقا..qaraqarqa [آد، دیرگی] پارلاق قارا توکلری اولان بیر نوع ایری قارقا، نئشتر جاناقلی، اَیری دیمدیک‌لی، لئش دیدن و برک شیغییان بیر قوُش، قوُزغون (فا: زاغ). raven ۲-(مج) یاشی چوخ اولدوغونا باخمایاراق باشی آغارمایان آدام حاققیندا "قارا قارقا قاریماز".

قاراقاریشقا کیمی..qaraqarışqa kimi [صفت] سایی‌سیز حسابسیز.

قاراقاس..Karakas [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-اوُواق بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراقاش..qaraqaş [صفت] قاشلاری قارا و گؤزل اولان.

قاراقاش‌قویون..qaraqaş qoyun [آد، دیرگی] بیر نوع قویون.

قاراقالپاق..Karakalpak [اؤزل آد] اؤزبک-قوْنرات-اوْیینلی‌ْ بوْی‌لاریندان‌دیر، قوْنرات‌قوْشتامغالی‌ْ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراقانچیر..qaraqançır [آد] ازیلمه‌سببیله بدنین هر هانسی بیر یئرینده قانین دَری آلتیندا قارالیب برکیمه‌سی "اوُشاغین بارماغی قاپی آراسیندا قالیب قاراقانچیر اولوبدور"

قاراقانلو..qaraqanlu [اؤزل آد] میانا(~، ~مامان) دا کند آدی {قاراخانلی‌طایفاسی}.

قاراقاواق..qaraqavaq [آد، بیتگی] اسمر و آغ رنگده بیر قاواق نوعو، ۳۵ m یوکسه‌لن، قابیغی توتقون(فا: تبریزی). populus nigra

قاراقچی‌ْ..Karakçı [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ-توْلکان بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراقفس..qaraqəfəs [آد، بیتگی] سیغیردیلی گیللردن‌آغو قیرمیزی چیچک‌لی، یاپراقلاری پیچاق کیمی توخداج اوچون ایشله‌نن بیر بیتگی، ائششک قوُلاغی (فا: نوعی گیاه). symphytum

قاراقلم..qaraqələm [آد] بیر نوع کؤمور قلم.

قاراقُوّتلری..qara qovvətləri [آد] بیر اؤلکه‌نی قاراداش ساووُنان قُوّتلر.

قاراقوُتو..qaraqutu [آد] اوچاقلاردا بوتون سسلری ضبط ائدن بیرآراج.

قاراقوْجا..qaraqoca [آد] ساچی آغارمامش یاشلی کیمسه.

قاراقوْجا..qaraqoca [تاریخی اؤزل آد] ۱-دده‌قورقود‌ون باباسی ۲-توْرکمَنلرین، یوْموُت و بایرامشاهلی اوْیماغی‌نین اوُلوبابالاریندان[۷].

قاراقوُجاق..qaraqucaq [آد] کؤکو اوْرتاآسیایا قدر اوزانان چوخ اسکی بیرتورک گوره شی (گوْلَشی).

قاراقوُرا (قره قوْره)..qaraqura (qərəqürə) [آد] ۱-قاراباسما، پیس‌و آغیر دوْش" آدامی یوُخودا چوْخ قاراقوُرا باسار". ۲-جیزماقارا، قارا و دیرسیز شئی" آی اوُشاق قاراقوُرا شئی‌لرله اوْیناما".

قاراقوُرباغاسی..qaraqurbağası [آد، دیرگی] چوْخو قارالاردا یاشایان یالنیز دوْغما زامانی سوُ آختاران، بؤجک سوْلوجان کیمی شئیلرله بسله‌نن قوُرباغا، اوْتلو باغا bufo

قاراقوْرخو..qaraqorxu [آد] قوْرخوتما، حدّه‌لمه (فا: تهدید). threat

قاراقوْرخو گلمک..qaraqorxu gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخوتماق، حدّه‌لمک.

قاراقوُرد..qaraqurd [آد، دیرگی] قابیقلی بؤجک جنسیندن، بعضی یئرلرده دوْزانقوُردو آدلانان قارا بیر بؤجک، اوْرتا آسیادا یاشایان قار رنگلی زهرلی هؤرومجک.

قاراقوُرسا..KaraKursa [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی‌ْ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قاراقوُروت..qaraqurut [آد] قوُروتولموش بیر نوع برک قوروت (فا: تمبر هندی، کشک خشک شده). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاراقوُروم..qaraqurum [اؤزل آد] باخ: اؤتوّکَن.

قاراقوُزئی..qaraquzey [آد] یوّکسک بینا ویا هوّندور بیر یئرین آرخاسیندا اولوب و چوْخ زامان گوّنش گؤرمه ین یئر و توْپراق.

قاراقوُسموق..qaraqusmuq [طب، آ] ایچینده قان اولان قوسموق.

قاراقوُش..qaraquş [آد] ۱-(دیرگی) قارتال دان بیر آز کیچیک بیر قوش (فا: نوعی پرنده). ۲-دیرناغین اطرافیندا کی اتدن بعضاً آرالانیب چیخان اینجه قابیق، آتلارین آیاقلاریندا شیش گتیرن بیر خسته‌لیک. ۳-(تاریخی اؤزل آد) میزان اوُلدوزی؛ صَلاح‌الدین ایّوُبی-نین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قاراقوُش..qaraquş [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی، اؤلگن‌ْین اوْغوللاریندان[۲۱۱].

قاراقوْل..qaraqol [آد] گوّوَنلیگی ساخلاماق اوچون سلاحلی قوّه‌لرین یئری، گؤزه‌تیم آلانی(فا: پاسگاه) ۲-(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیزلارین، توْقای وگیریک اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. {باخ: قاراووُل}.

قاراقوْل..qaraqul [آد] ائو قوللوقچوسو.

قاراقوُل قوْیونو..qaraqul qoyunu [آد] اورتاآسیادا بیر جوّر قویون جنسی.

قاراقولاق..qaraqulaq [آد، دیرگی] ۱-کدی گیللردن چاققالا بنزر بیر حئیوان، توّلکویه بنزر یرتیجی بیر حئیوان.**melanotis caracal** ۲-بیر قویون جنسی. ۳-امیر چاووشو، خبرچی، ساوچی.

قاراقولخانا..qaraqulxana [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی.

قاراقولقان..qaraqulqan [اؤزل آد] رزن ده داغ آدی.

قاراقوللوقچو..qaraqulluqçu [آد، خ] باشماق و قابقاجاق تمیزله ین ار.

قاراقوناق..qaraqonaq [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر تؤرک بویو[۲۰۹].

قاراقونقور..KaraKongur [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توختامیش بوی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قاراقووما..qaraqovma [آد] تعقیب ائتمه، قیسناما، سیخیشدیرما.

قاراقووماياسالماق..qaraqovmaya salmaq [تاثیرلی ائیلم] تعقیب-ائتمک، قیسناماق، سیخیشدیرماق.

قاراقووورما..qaraqovurma [آد] یالنیز اتدن عبارت اولان قووورما نوعو.

قاراقويتون..KaraKoytun [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-بوقوُ-قیدیق بوی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قاراقويون..qaraqoyun [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

قاراقويونلو..qara quyunlu [اؤزل آد] اورمیه، درگز-نوخندان-وسایین قالاداکند آدی.

قاراقويونلولار..qara qoyunlular [اؤزل آد] قوُروجوسو: بایرام‌خوجا؛ حاکمیت ایللری: م۱۳۸۰-۱٤٦۸؛ حاکمیت یئرلری: گؤنئی قافقاز، خزر هیند دنیزلری آراسی، شرقی آنادولو، عراق؛ قاراقویونلولار قارا یوسف باشچی‌لیغیندا آذربایجانی تیمورلولاردان و عراقی سلطان احمد جلایردن آلدیلار(م۱٤۰۳) و تبریزی باشکند سئچدیلر، قارایوسف‌دن سونرا اوغلو جهانشاه حکومتی اله آلیب و سیستانا قدر ایره‌لی‌له‌دی، جهانشاه تورکجه و فارسجا شعر دئیه‌رک حقیقی تخلّصو وارایدی، جهانشاه تبریزده گؤی‌مچیدی تیکمیشدیر، اوزون حسن‌له ساواشدا اؤلوب‌و همان مچیده دفن‌اندیلیبدیر (م۱٤٦۷)[۲۸]. قاراقویونلولار بارانلو آدیلادا معروف ایدیلار، بوُ آدین هارایا باغلانماسی ایندیه‌کیمی آیدینلانمایب (البته باران و بارین سؤزونون تورکجه اولماسیندا قوُشقو یوخدور، آذربایجاندا بوُ آددا کند و یئر آدلاری چوخدور، و معناجا واریلان و بارینماق اوّچون یئرلری گؤستریر، و بو طایفانین بارینماق و بارینما یئرلرینه صاحب اولماسینا اشارتدیر)؛ مینورسکی‌نین اعتقادینا گؤره قاراقویونلولار اوغوزلارین ییوا yıva طایفالارینا منسوبدولار؛ اشاره اولونمالیدیرکی آذربایجان تورک‌ملّتینین عظمت و انکشافیندا قاراقویونلو لارین امه‌یی چوخدور، بو بیرلیگین یارانماسیندا آشاغی‌داکی طایفالارین اصلی رول‌لاری وارایدی: سعدلو، قارامانلو، باهارلو، آلپاغوت، دوُهارلو، آغاجَری، حاجیلو، چکوّرلو[۸۵]. قاراقویونلو بیرلیگینده آدی گئچن آیری بوی و اویماقلارادا اشاره ائتمک اولار: یازیر، دؤیر، افشار، دولقدیرلی، سوّرمه‌لی، چاخیرلی، دورموش حاجیلو، دَرگَچ، اَسنجه‌لو، صوُفیانلو، ییوانلو[۲۰۹]:. قاراقویونلولاردان بیر گؤرونتو:

قاراقيزديرما..qaraqızdırma [آد] خالق آراسیندا مالاریایا وئریلن آدا، ایسیتمه "بوُ قارا قیزدیرما منی اَلدن سالیب".

قاراقيزيل..qaraqızıl [آد] نفت.

قاراقيش..qaraqış [آد] ۱-قیشین‌اَن سویوق زامانی ۲-چوخ سیخینتی‌لی وضعیت ویا زامان.

قاراقيشقيريق..qaraqışqırıq [آد] چیغیرباغیر، هئچ بیر جدّی سبب اولمادان قالدیریلان های کوی و قیشقیریق.

قاراقيلچيق..qaraqılçıq [آد، بیتگی] قیلچیغی‌قارا اولان بوُغدا ویا چلتیک نوعو.

قاراقيليق..qaraqılıq [اؤزل آد] باخ: قارا+ قیلیق؛ خوی، یارادیلیش[۷].

قاراقينيق..qaraqınıq [آد، بیتگی] خیردا چیچکلی چوخ ایللیک بیر بیتگی (فا: مرزنجوش). **origanum**

قاراكئچي..qarakeçi [آد، دیرگی] ۱-سازانا بنزر دادلی سوُ بالیغی. ۲-گؤزلَمجی، باخیجی ۳-رنگی قارا کئچی. ٤-قیرقیزلارین، توقای و تولقان اویماقلارینین اولوباباالاریندان[۷].

قاراكئچيلو..qarakeçilu [اؤزل آد] م۱٦جی یوزیلده، اولو یؤروک تورکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵].

قاراكؤس..Karakös [اؤزل آد] قازاق-اورتایوز-قونراد-کوّتَنجی بوی لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قاراکئسه..Karakesə [اؤزل آد] قازاق-کیچییؤز-آیلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراکاغیذ..qarakağız [آد] اؤلوم خبری ویا پیس خبر وئرن مکتوب.

قاراکَمه..qarakəmə [آد] بیر نوع گؤبه لک[۲].

قاراکوْتان..qarakotan [آد] بؤیوک کوْتان.

قاراکؤرک..qarakəvrək [آد] بیر چئشیت اؤزوم.

قاراکوْل..KaraKol [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-جیْریق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراکوْیلیْ..KaraKoylı [اؤزل آد] اؤزبَک-قاراقالپاق بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراکیسَک..KaraKisək [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-آرقین-سؤیوُندؤک بوْی لاریندا ندیر، قازاق-کیچییؤز-آلیموْغلوُ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراگؤز..Karagöz [اؤزل آد] قازاق-کیچلیؤز-بایوْغلوُ-بایباختیْ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراگؤز..qaragöz [صفت] قاراگؤزلو:۱-گؤزونون رنگی قارا اولان (مج) گؤزل (فا: سیاه چشم). **black-eyed** ۲-(مج) پرده ده ایشیقلارلا کؤلگه سالاراق بیرجور اوشاق ایلنجه سی (فا: خیمه شب-بازی). ۳-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قاراگؤزبالیق..qaragözbalıq [آد، دیرگی] یاستی، قیر رنگده، آغ اتلی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **sargus rindeketto**

قاراگؤزچو..qaragözçü [آد] قاراگؤز اوْیونویلا اوُغراشان.

قاراگؤزلو..qaragözlü [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراگؤز لوبیا..qaragöz lubiya [آد، یئتگی] بیر جور لوبیا (فا: لوبیا چشم بلبلی).

قاراگؤزلولوک..qaragözlülük [صفت] قارا گؤزلو اوْلما، یالاندان آغلاما.

قاراگؤکچه..KaraGökçe [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراگؤنجلو..qara gönclü [اؤزل آد] م۱٦جی یؤزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قاراگئیمک..qara geymək [تاثیرسیز ائیلم] یاسلی اوْلماق.

قاراگئیمیش..qarageymiş [صفت] یازیق و بدبخت آدام.

قاراگبه لو..qaragəbəlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراگوْل..qaragül [آد، دیرگی] اوْرتا آسیادا یئتیشدیریلن قیمتلی، قیوریم توْکلو دَری سی اوْلان قوْیون جنسی.

قاراگؤن دوْستو..qaragün dostu [آد] اؤزونتولو گؤنلرده کؤمگه گلن دوْست.

قاراگؤن..qaragəvən [آد] کیتره سی خالق طبابتینده ایشله نن بیتگی آدی[۱۳٦].

قاراگؤن..qaragün [صفت] اؤزونتولو، سیخینتی لی زامان.

قاراگؤنئی..qaragüney [اؤزل آد] حاج علیلو طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

قاراگؤنلو..qaragünlü [صفت] بختی قارا (فا: شوربخت). **unfortunate**

قاراگؤنلوک..qaragünlük [آد] بختی قارالیق، اوُغورسوزلوق (فا: شوربختی).

قاراگؤنه..qaragünə [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلارینداآدی گئچن بیر بگ (قازان بگین قارداشی).

قاراگیرئی..KaraGirey [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-گیرئی بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قاراگیرای..qaragıray [اؤزل آد] قازاقلارین، اوْرتایؤز بؤلوگو، گیرَی اوْیماغی اوُلوبابالاریندان {باخ: کرَی، گرای، کاراییت}.

قاراگیله..qaragilə [آد، بیتگی] سالخیم لی قارا ویا قیرمیزی توُرش میوه سی اوْلان کوْل بیتگی و اوْنون میوه سی، سیرا ایله دؤزولموش یوُمورتا شکیللی یاشیل یاپراقلی و تک تک چئهرایی چیچکلی بیتگی دیر (میوه سی قانی تمیزلر[۱۳٦])(فا: مورد، آس). ۲-قاراگیله۲(آد، بیتگی) دَنه سی وگیله سی قارا اوْلان بالاجا هر میوه "قاراگیله اؤزوم". ۳-اؤزومون قارا و بؤیوک دانالاری و بو نوع اوزومون آدی (فا: سیاه دانه انگور). **vaccinium myrthllus**، **nigella seeds (bot** ٤- (مج) قاراگؤز، گؤزل معناسیندا بیر سؤز. ٤-آذربایجان خالق هاوالاریندان.

قارال..qaral [اؤزل آد] وعده، مُدّت[۷].

قارالئیلک..qaraleylək [آد، دیرگی] دیمدیگی آشاغی دوْغرو اَیری، اوزون باجاقلی، بدنی آغ، باشی و بوْغازی قارا ایری بیر قوش، چلتیک قارقاسی (فا: نوعی پرنده). **ciconia nigra**

قارالاتماق..qaralatmaq [بلسیز ائیلم] قارالاماق ایشینی گؤردوْرمک.

قارالار..qaralar [آد] ۱-قارادری لیلر۲-شطرنج و بوُنا بنزر اوْیونلاردا قارا رنگلی فیقوُرلار. ۳-توْرکیش لره باغلی بیر بوْی آدی[۲۱۹].

قارالار..qaralar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قارالاشماق..qaralaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارایا چالماق، قارا رنگه دؤنمک، اوُزاقدان قارارنگ شکلینده گؤرنمک "اوُزاق دان گمی قارالاشیردی".

قارالاما..qaralama [آد] ۱-قارالاماق ایشی، قارا رنگله بویاما. ۲-یازی یازماقدا الی برکیتمک اوچون تکرار یازیلان یازی. ۳-بیر یازی‌نین اوستونه خط چکیب پوزما.

قارالاماق..qaralamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قارا بویاقلا بویاماق. ۲-دفتری یازیب دولدورماق. ۳-بیر یازی‌نین اوستونه خط چکیب پوزماق (فا: خط زدن). ٤-(مج)بیرینه بند ائله‌مک، بیرینه کؤتولوک یؤکله‌مک، قارا یاخماق. ۵-بیرینی ویا بیر شئیی‌نشان لاماق "ایزینی قارالاماق، اوغلان قیزی قارالاییب". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قارموق}.

قارالانماق..qaralanmaq [بلسیز ائیلم] قارالاماق ایشی گؤرولمک.

قارالاییش..qaralayış [آد] قارالاماق ایشی ویا بیچیمی.

قارالتماق..qaraltmaq [تاثیرلی ائیلم] قارا ائتمک.

قارالتی..qaraltı [آد] نه اولدوغو سئچیلمیین، اوزاقدان کؤلگه کیمی گؤرسه‌نن (فا: شبح). figure seen from a destance

قارالما..qaralma [آد] قارالماق ایشی و بیچیمی.

قارالماق..qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارا رنگه گلمک. ۲-ایشیق آزالاراق قارانلیق لاشماق. ۳-اوزاق دان گؤرونمه‌یه باشلاماق "اوزاقدان گمی قارالماغا باشلادی". ٤-رنگی کدرلنمک، توتولماق ۵-(مج)پیس لشمک، خارابلاشماق، فنالاشماق"گؤنلریمیزقارالیب-هئچ اولوبدور". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قارارماق›}.

قارالی..qaralı [اؤزل آد] م۱٦جی یؤزیلده، آنادولودا بوزوق تورکمن‌لرینه‌باغلی بیر بوی آدی[۸۵]؛ ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک طایفاسی[۹۸].

قارالی..qaralı [اؤزل آد] ۱-قاراداغ گروس‌داش طایفاسینا باغلی-اوباآدی[۱۰۸،۳]. ۲-قاخ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

قارالی..qaralı [صفت] ۱-قاراسی اولان ۲-اوستو قارا رنگله بویانمیش.

قارالی‌بیاضلی..qaralı bəyazlı [صفت] قارا و آغ بیرلیکده.

قارالیسته..qaralistə [آد] جزالاندیریلمالی کیمسه‌ویاشئی‌لرین‌لیسته-سی.

قارالیق..qaralıq [آد] ۱-قارا اولما وضعیتی. ۲-قارایا چالان لکه.

قاراما..qarama [آد] ۱-چای و بولاق اطرافیندا‌کی پالچیق‌لی سوی "دوغوز قاراما‌یاگیردی". ۲-قاپاز "باشینا بیر قاراما سالدی". ۳-متّهم ائله‌مه، قارقیش ائله‌مه.

قاراماخیر..qara maxır [اؤزل آد] داشلی بورون دا کند آدی {قارا+ماخ+اور}.

قاراماشا..qaramaşa [آد، مج] اسمر، ضعیف و بالاجا قادین.

قاراماق..qaramaq [تاثیرلی ائیلم، یئرل] ۱-قارقیش ائله‌مک، متّهم ائله‌مک، قارقیماق. ۲-خور گؤرمک. ۳-قارالاماق، خط چکمک.

قارامال..qaramal [آد] بوینوزلو ایری ائوجیل حئیوانلارین عامّ آدی؛ (اؤکوز، جامیش، اینک کیمی حئیوانلار) (فا: دواب).

قارامان..qaraman [آد، دیرگی] اتی آغیر قوخولو، قویروغو ایری و یاغلی بیرقویون نوعو. ۲-قارامان۲(اؤزل آد)ایگید، بؤیوک، بوی کلمه قارا و مان اک ایله بیرلیکده عظمت‌وشوکتی آنلاتیر، بو کلمه‌نین دؤنوشموش شکلی فارسجادا قهرمان شکلینده ایشله‌نیر ۳-سلجوقلولار دؤنمی‌بگ‌لرینده و قارامان اوغوللاری بگلیگینین قورو-جوسو ۲-تؤرکمنلرین، سالورلاریماغی‌اولوبابالارینداندیر[۷].

قارامان..Karaman [اؤزل آد] تؤرکمن-سالور بوی لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

قارامان‌بگ..qaraman bəy [آد] اوغوز بؤیو کلرینده‌ن بیر آد[۸۵].

قارامانقیت..Manqıt Kara [اؤزل آد] اؤزبک-مانقیت بوی لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

قارامانلو..qaramanlu [اؤزل آد] ۱-بو بوی‌قاراقویونلو بیرلیگی‌نین اصلی‌طایفالارینداندیر، قارامانلولاردان بیر بؤلوگو، شیخ حیدر زامانی صفوی‌لره قاتیلدیلار، م ۱۵جی یوزیلده چوخراق گنجه، بردعه و قاراباغ اطرافیندا یاشاییردیلار، آنادولودادا بیرتؤرک آتابگ‌لری‌نین آدی قارامانلو ایدی[۸۵]. ۲-م۱٦جی یوزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قارامتیل..qaramtıl [صفت] قارایا چالان "قارامتیل تؤک".

قارامجموعه..qara məcmuə [اؤزل آد] بو کتاب صفوی‌لر دؤنمی اؤنملی درس کتابلارینداندیر سایلاراق بیلگین دوکتور صدیق'ین زحمت‌لریله چاپا وئریلمیشدیر.

قارامسار..qaramsar [صفت] هربیر شئیه کؤتو ذهنیت‌له باخان، کؤتومسر، پئسیمیست (فا: بدبین).

قارامسارلاشدیرماق..qaramsarlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤتومسرلشدیرمک(فا: بدبین نمودن).

قارامسارلاشماق..qaramsarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤتومسرلشمک (فا: بدبین گردیدن).

قارامسارلیق..qaramsarlıq [آد] کؤتومسرلیک، پئسیمیزم (فا: بدبینی).

قاراملیک‌داستانی..qaramələk dastanı [اؤزل آد] بو داستان م۱۲جی عصره و ائلدنیزلیلر دؤورونه عایددیر، داستاندا قاراملیک آدیندا بیر ایگیدله ائلدنیزشاهی‌نصرت‌الدین‌آراسیندا اولان ماجرالار آنلاتیلیر، سونوندا قاراملیک قهرمانجاسینا تبریزین آزادلیغی اوغروندا ساواش

میدانیندا اؤلور، تبریزین قاراملیک محله سینین آدی بوُ قهرمانین آدیلا ایلگیلیدیر[۸]

قاراموُرزا.. Kara Murza [اؤزل آد] نوْقای بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاراموسالی.. qaramusalı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراموُق.. qaramuq [آد، بیتگی] قارموق:قارانفیل گیللردن اکین تارلالاریندا یئتیشن، یاپراقلاری قارشی لیقلی؛ خوْش اییی لی، پمبه و موْر چیچکلری اوْلان، اکینه ضررلی بیر بیتگی (فا: سیاه دانه). Agrostemma {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قارموق› چنگک، قوُلّاب، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-میوه. ۲-بوغدادا قارادانا. ۳-قاراچیچک (فا: آبله سیاه)؛ قارموق سؤزو بیر اصلی شئیه قاریشمیش اضافی شئی اوچون سؤیله‌نیر، باخ: قارماق}.

قاراموُم.. qaramum [آد] آری لاردان حاصل اوْلان قارارنگلی موُم.

قارامیش.. qaramış [اؤزل آد] باخمیش، گؤرموْش، آچیْق گؤز[۷].

قارامیش خان.. qaramışxan [تاریخی اؤزل آد] بوُلقار خانلاریندان[۷].

قارامیلی.. qara mili [آد] ۱٦۰۹ مترلیک اوُزونلوق اؤلچوسو.

قارانئی.. qaraney [آد] بیر نوع چالقی آلَتی.

قارانئی‌چی.. qaraneyçi [صفت] قارانئی چالان.

قاراناس.. qaranas [اؤزل آد] قاراناز:ماهنشان دا کند آدی.

قارانال.. qaranal [صفت، ظرف] نال‌سیز، نال‌لانمامیش "آتی قارانال مینمک".

قارانتی.. qarantı [آد، فرانسیزجا] گوْونجه، اینانجا (فا: گارانتی).

قارانچی.. qarançı [تاریخی اؤزل آد] باخیجی، گؤزلَمجی؛ تیموُردؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

قارانَفَس.. qaranəfəs [ظرف] بیر نفسه، تلَسیک (فا: یک نفسه و سریع).

قارانفیل.. qaranfil [آد، بی، عربجه] قارانفیل گیللردن چیچک‌لری پمبه قیرمیزی آغ آلاجا رنگده، گؤزل قوخولو، ایکی‌چنک‌لی بیر سوس بیتگی‌سی(فا: قرنفل، میخک) dianthus caryophyllus,

قارانفیل گیللر.. qaranfilgillər [آد، بیتگی] قارانفیل چیچک‌لرینی توپالایان ایکی چنک‌لی بیربیتگی سوْیو، اؤرنگی: قارانفیل، چؤون، قاراموق، صابون اوْتو (فا: تیره ای ازگیاهان). caryphyllaceae

قارانقوُ.. qaranqu [آد] قارانلیق {محتملا یئر آدلاریندا قارلی، قارانلیق و محتشم وضعیته اشارتدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قارانقوق›؛ باخ: قارماق}.

قارانقوُ.. qaranqu [اؤزل آد] ماکی، کبودرآهنگ(~دره) ده کند آدی. هشتَری، میانا و مراغا دا چای آدی.

قارانقوش.. qaranquş [آد] ۱-باخ: قارلانقوُش ۲-اوْردوباد‘دا داغ آدی.

قارانقولوق.. qaranquluq [صفت] ۱-قارانلیق یئر.۲-اراک دا(~دره) داغ آدی.

قارانلیغا قالماق.. qaranlığa qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] مقصده وارمادان قارانلیق دؤشمک.

قارانلیغا گؤمولمک.. qaranlığa gömülmək [تاثیرسیز ائیلم] قارانلیغا باتماق.

قارانلیغی‌دئشمک(ییرتماق).. qaranlığı deşmək(yırtmaq) [تاثیرلی ائیلم] قارانلیقداگؤرمه‌یه چالیشماق، آیدین‌لیغا چیخماق اؤچون تلاش گؤسترمک.

قارانلیق.. qaranlıq [آد] ۱-ایشیق اوْلمایان یئر. ۲-بللی اوْلمایان و قورخولو بیر وضعیت، سیخینتی‌لی یئر، جهالت اوْلان بیر وضعیت (فا: تاریکی). Darkness {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قارموق}.

قارانلیق.. qaranlıq [اؤزل آد] قوبا و لاچین‘دا چای آدی[۲٤۰].

قارانلیق‌اوداسی.. qaranlıq odası [آد] فوتوگراف آیدین لاتما اوْداسی.

قارانلیق‌باسماق.. qaranlıq basmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارارماق، قارانلیق دؤشمک.

قارانلیق‌چؤکمک(دؤشمک، قوْووشماق).. qaranlıq çökmək(düşmək, qovuşmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آخشام اوْلماق.

قارانلیق‌قوُیویاداش‌آتماق.. qaranlıq quyuya daş atmaq [تاثیرلی ائیلم] بللی اوْلمایان بیر ایشه مشغول اوْلماق، حدس و گوُمان ایله ایشله‌مک.

قارانلیق‌لاشدیرماق.. qaranlıqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قارانلیق وضعیته گتیرمک.

قارانلیق‌لاشدیریلماق.. qaranlıqlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قارانلیق-وضعیته گتیریلمک.

قارانلیق‌لاشماق.. qaranlıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخشام اوْلماق، قارانلیق دؤشمک.

قارانلیق‌لاماق.. qaranlıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آخشام اوْلماق، قارانلیق دؤشمک، ۲-ایشیق آزالماغا باشلاماق. کؤلگه‌لندیرمک.

قارانلیق‌لانماق.. qaranlıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارانلیق لاشماق، آخشام اوْلماق.

قارانوْروزلو.. qaranovruzlu [اؤزل آد] گروُسداش طایفاسینا باغلی-اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

قارانی..qaranı [اؤزل آد] درگز ده چای آدی.

قاراو..qarav [اؤزل آد] باخیش، نظر، باخان[۷].

قاراواش..qaravaş [آد] ۱-ائولرده قادین قوللوقچوسو اولان. ۲- (تاریخی اؤزل آد) ساواشدا توتولان ویا ساتین آلینان قادین قوللوقوچوسو.

قاراواللی..qaravallı [صفت] آذربایجاندا آچیق هاوادا اویناناں بیر نوع گؤستریش و نمایش.

قاراوانلی..qaravanlı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {بؤیوک گؤل صاحبی}.

قاراوُچقونو..qar uçqunu [آد] اوُجا داغلاردا قار ییغینتی‌سینین آلتی اریدیگی زامان، بیردن آشاغی یا دوْغرو سوْروشوب یئنن قار ییغینی.

قاراوْرک..qarürək [اؤزل آد] باخ: قارا+ اوْرک، جسور، قوْرخوسوز[۷].

قاراوَرَن..qaravərən [اؤزل آد] قره‌وَرَن: قوشاچای دا چای آدی {۱- واریلان بؤیوک یئر. ۲-بؤیوک قالا}.

قاراوْزان..qarozan [تاریخی اؤزل آد] قاراوْزان: گؤی توْرکلر دؤنمی-بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

قاراوَل..qaravəl [اؤزل آد] قره‌وَل: هشتَری‌ده‌داغ آدی {بؤیوک‌ول}.

قاراوَلی..qaravəli/qaravlı [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی. {قاراؤولو}.

قاراولی..qaravlı [اؤزل آد] قاراائولی: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قاراوَلیلو..qara vəlilu [اؤزل آد] گئرمی خیاو دا کند آدی. {قاراؤولولو}.

قاراووُرغون..qara vurğun [آد، دا] افلیج، آخسانتی.

قاراووُل..Karavul [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-موُمْین بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قاراووُل..qaravul [صفت] ۱-قوْروقچو، مُحافظ ۲-گؤزلَم یئری (فا: قراوُل) watchman ۳-بابوُرخان دؤنَمی بیر بگ و قازاقلارین اوُلوبابالاریندان[۷]. ٤-آذربایجانداداغ آدی[۲٤۰]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیده‌بان، سنگلاخدا قوْشونون اؤنونده گئده‌نه هراوُول/ هاراووُل/ آراووُل و صف دؤزلده‌نه ده یاساووُل دئییلر و قاراووُل قوشونون گؤزتچی‌سینه دئییلیر؛ بو کلمه قوْروماق و قوْر سؤزلرینله باغلیدیر، قاراقوْل سؤزوده بوُ کلمه‌یه‌باغلانیر}.

قاراووُلاآلماق..qaravula almaq [تاثیرلی ائیلم] قاروُوول لاماق.

قاراووُل‌چکمک..qaravul çəkmək [تاثیرلی ائیلم] کئشیک چکمک.

قاراووُلچو..qaravulçu [صفت] باخ: قاراووُل، قوْروقچو، مُحافظ

قاراووُل‌قویماق..qaravul quymaq [تاثیرلی ائیلم] کئشیک چی قویماق.

قاراووللوق..qaravulluq [آد] قاراووول‌لاری یؤنه‌تن یئر (فا: قراولخانه). guardhouse

قاراووُلوندا دوُرماق..qaravulunda durmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْروماق، کئشیگینده دوُرماق.

قاراوُیتوُن..qarauytun [تاریخی اؤزل آد] قارا+اوُیتوُن، عُثمانلی‌لارین اوُلوبابالاریندان[۷].

قاراؤلچن..qar ölçən [آد] یاغیش و قار قالین‌لیغینی اؤلچن قورغو (فا: برف سنج). snow –gauge

قاراهایتالو..qara haytalu [اؤزل آد] م۱٦جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدر توْرکلرینه‌باغلی‌بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قاراهلله..qarahəllə [آد، بیتگی] قاراهلیله: خالق طبابتینده ایشلَتمه درمانی کیمی ایشله‌نن بیتگی و اوْنون توْخومو.

قاراهوْچو..qarahoçu [اؤزل آد] قاراقوْچو: اوُیغورلارین (م۸)قوُردوقلاری‌بیرشهر[٥٤].

قاراهوُلاکوُ..qarahulaku [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خانی.چاغاتای خان‌ین اوْغلو[۷].

قاراهیندیبا..qarahindiba [آد، بیتگی] باخ: آجی اوْووق.

قارای..qaray [اؤزل آد] یاردیْمجی، یارارلی، یاردیْمسئوَر[۷].

قارایئر..qarayer [آد] گؤموت، قبیر (فا: مزار).

قارایئل..qarayel [آد] ۱-هر شئیی قوُرودوب خاراب ائدن شدّتلی ایستی یئل، قوُرو کوْلک. ۲-چوخ سویوق و بورانلی یئل.

قارایئمیش..qarayemiş [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: رند).

قارایئمیش‌آغاجی..qarayemiş ağaci [آد، بیتگی] باخ: تافلان runuslauroceracus

قارایا..qaraya [آد، بیتگی] داواچیلیقدا ایشله‌نن بیر بیتگی.

قاراياتاق..qarayataq [صفت] دایم خسته اوْلوب یاتاغیندان دوُرمایان.

قاراياخا..qarayaxa [آد] معمولا چوْخ وارلی ویا اؤزل بیر مَقاما صاحب اوْلمایيب، معمولی آداملار اوْچون سؤیله‌نیر (فا: عوام)

قاراياخاقوْیون..qarayaxaqoyun [آد، دیرگی] بیر قویون نوْعو.

قاراياخالار..qarayaxalar [آد] عامی‌لر (فا: عوام). common

قاراياخما..qarayaxma [آد] افترا (فا: بهتان). false accusation

قاراياخماق..qarayaxmaq [تاثیرلی ائیلم] بُهتان آتماق.

قارايارا..qarayara [آد] چوْخراق قارامال، آت، قوْیونلاردا اوْلان و بعضأده اینسانلارا گئچن یوْلوخوجو خسته‌لیک.

قارايازقی (یازی)..qarayazqı(yazı) [صفت] کؤتو طالع، قارابخت.

قارایاغما..qara yağma [اآ، ت] توْرک‌لردن بیر بوْی.

قارایاغیز..qarayağız [صفت] اسمرو قارا بوُغدایی‌رنگده‌اوْلان" ~بیر اوْغلان".

قارایالقا..qara yalqa [اآ، ت] فرغانا یاخین‌لیغیندا بیر یئر آدی.

قارایامان..qarayaman [آد] اینسان‌وحئیواندا اوْلان‌اؤلدوروجو بیرخسته‌لیک.

قارایان..qarayan [اؤزل آد] باخان، گؤزله‌ین[۷].

قارایاندیق..qarayandıq [آد، بیتگی] باخ: دوه تیکانی.

قارایانیز..qarayanız [صفت] باخ: قارا یاغیز.

قارایانیق..qarayanıq [آد] قارا قابارجیق، شاربون مریض‌لیگی.

قارایوْرغا..qarayorğa [صفت] یئریشی چوْخ یاخشی اوْلمایان و یوْرغاسینی ایتیرن و بعضا آزدیران" قارا یوْرغا آت".

قارایوْرمه..KaraYürme [اؤزل آد] توْرکمن-تئکج-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قارایوُسوُف..KaraYusuf [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قارایوْسون..qarayosun [آد، بیتگی] چاییر و اورمان‌لاردا بیتن چیچک‌سیز یوموشاق بیر بیتگی، تمریه. **acanthilimon echinus**

قارایوْسونلار..qarayosunlar [آد، بیتگی] چیچک‌سیز بیتگی‌لر صینفیندن یاش یئرلرده یئتیشن بیرلشیم یول ایله ویا اسپورلا اوْره ین چوخ توْرلو بیر بیتگی سوْیو، قارا خزه.

قارایوْلَک..qarayülək [تاریخی اؤزل آد] آغ‌قوْیونلو خانی، اوُزوُن حسن'ین دده‌سی[۷].

قارایوْلو..qarayolu [آد] توپراق و قورولوقدان گئچن یوْل، داشیتلارین آسفالت و شوُسه کیمی یوْللارین گئنیش آدی **roadway**

قارایوْنجا..qarayonca [آد، بیتگی] چوْخ ایل‌لیک بیر یوْنجا نوْعو.

قارایوُوارجالی..qarayuvarcalı [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

قارایهر..qarayəhər [صفت] یهَر قوْیولمامیش ویا ساده چوُل قوْیولموش آت ویا ائششک.

قارایی..Karayi [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قاراییْغاج..qara yığac [اؤزل آد] ۱-(دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر) توْرک‌لردن‌بیر بوْی ۲-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلیْلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. {قاراآغاج}.

قاراییم..qarayım [اؤزل آد] کاراییْم:بوُ کلمه م۱۰جوعصرده یهودی بیر توْرک قوْومو اوْچون سؤیله نیردی، انجیل کتابی‌نین تورکجه سی بوُنا بؤیوک ثبوت ایدی[۱۲].

قاربالاجا..qarbalaca [اؤزل آد] آستراخان‌بازار'دا چای آدی[۲۴۰].

قاربایقوشو..qarbayquşu [آد، دیرگی] بیر نوْع توتقون رنگ بنک‌لی بؤیوک بایقوش (فا: نوعی جغد). **nyctes scandica**

قاربگ..qarbəy [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین و تاشآیاق اوْیماقلارینین اوُلوبابالاریندان[۷].

قارپاجاقلار..qarpacaqlar [آد] کسیجی قاباق دیشلر، قارپان (قیرپان) اؤن دیشلر (فا: دندانهای برنده). {باخ: قارپماق› قاپماق}.

قارپماق..qarpmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْپارماق، دیشله‌یه‌رک گؤتورمک، قاپماق.

قارپوُز..qarpuz [باخ] قارپیز.

قارپوُز..qarpuz [اؤزل آد] خوی‌دا(~قوُزئی)داغ آدی. کرج-ده(~آباد) کندآدی.

قارپیز..qarpız [آد، بیتگی] قاباق‌گیللردن، یاز و یایدا یئتیشن، سوْرونگن، ایری‌میوه‌لی، ایچی ساری، قیرمیزی و چودکلی (فا: هندوانه). **watermelon**، **citrulus vulgaris** {قارپ و قارپماق سؤزوندن قارپیلیب یئییلن یئمیش معناسیندادیر (یارپیز/ یارپ، قاییز/ قایماق، قارپماق/ قارپیز)؛ بوُ کلمه فارسجایا خربوزه و روَسجایا آربوز شکلینده گئچیبدیر[۵]}.

قارپیز مُربّاسی..qarpız murabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

قارپیزچی..qarpızçı [آد] قارپیز آلیب ساتان ویا بئجه رن.

قارپیزلیق..qarpızlıq [آد] ۱-قارپیز اکیلن یئر (فا: جالیز). ۲-آتین قوْلو اوْستونده کی عضله.

قارپیشدیرماق..qarpışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قارپیشماغا تحریک ائتمک، ووروشدورماق.

قارپیشماق..qarpışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دالاشماق، ووُروشماق (فا: نزاع کردن).

قارپیق..Karpık [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-قوُواندیْق بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قارپینتی..qarpıntı [آد] قارپینما.

قارپینماق..qarpınmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیرناقلا برک قاشینماق (فا: خاریدن).

قارْت..qart [صفت] ۱-کورپه‌لیگی و گنج‌لیگی قالمایان (فا: بدون طراوت). ۲-قوجالمیش، قوجا (فا: پیر). ۳-کَورَک اوْلمایان، تئز سینان (قارت چوبوق و سوموک). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: یارا؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، زشت و قوی هیکل؛ باخ: قارماق}.٤-قارْت۲ **qart**(آد، دانیشیق دیلینده دئییلیر) کسیجی-

آلَت‌لری‌ایتی‌له‌مک‌اؤچون داش، بؤلؤو "پیچاق‌لاری قارت ایله ایتی‌له‌مک".

قارتال..qartal [آد، دیرگی] ۱-ایری، یئرتیجی، قیزیل‌سیاه‌توکلو، قانادلارینی آچدیقدا m ۲,۵ اوزونلوغو اولان، اوجالیقلاردا یوُوا دؤزَلدن و کیچیک قوزو، اوغلاق و بالاجا حئیوانلارلا بسله‌نن گؤجلو بیر قوش، قاراسوُنقور (فا: شاهین). eagle، aquila ۲-(مج)اویقارلی، گؤرکملی آدام. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوی›: آلاجا قویون ‹قارتال ات› پارچالانمیش ات}.

قارتال‌آغاجی..qartal ağacı [آد، بیتگی]دوُل آبتال اوتوگیللردن، اودونو عود آغاجی کیمی قوخان بیرآغاج (فا: نوعی درخت).

قارتال‌بوُرونلو..qartal burunlu [صفت]قیرقی بوُرون، بوُرنو دیک و اَیری.

قارتال‌گیللر..qartal gillər [آد، دیرگی]قارتال‌لار تاقیمینین گؤندوز یئرتیجی‌لارینین آلت تاقمیندان بیر سوی.

قارتاللار..qartallar [آد، دیرگی]اومورقالی قوشلاردان بیر تاقیم.

قارتاللی ائیرلتی اوتو..qartallı eyrəlti otu [آد، بیتگی] یاپراق ساپینین ائینه کسیتی، ایکی باشلی بیر قارتالی آندیران بؤیوک یاپراقلی بیر ائیرلتی‌اوتونوعو(فا: نوعی گیاه). pteridium aquilinum

قارتالماق..qartalmaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: قارموق] یاشلانماق، قارتلاشماق، کؤرپه لیگینی ایتیرمک (فا: فرتوت شدن، زمخت شدن).

قارتالوش..qartaloş [آد، دا] قارتالوز:قارتلاشمیش، یاشی گئچمیش.

قارتالیش..qartalış [آد] قارتالما طرزی.

قارتانبای..qartanbay [تاریخی اؤزل آد] قارت+ان+ بای؛ قیرقیز اویماق بگ‌لریندن[۷].

قارتاوول..qartavul [اؤزل آد] مراغادا کند آدی {قارا و بؤیوک داووُل}.

قارتجا..qartca [صفت] گنج‌لیگی آزالمیش، قارت کیمی.

قارت‌قارت..qart qart [سس تق] کَورَک‌بیرشئیین سئینماسیندان‌چیخان-سس.

قارت‌قوُرت..qart qurt [آد] آنلاشیلمازدانیشیق‌سسی، قارت قوُرت ائله‌مک.

قارتلاشماق..qartlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارت‌وضعیته گلمک، قوجالماق، ارکک لنمک (فا: پیر شدن).

قارتلاشمیش..qartlaşmış [صفت] قوجالمیش، قارت اولموش (فا: پیر شده).

قارتلاماق..qartlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارت لاشماق (فا: زمخت شدن). ۲-باخ خارتلاماق، دیرناقلا قاشیماق.

قارتلانماق..qartlanmaq [باخ] قارت لاشماق.

قارتلیق..qartlıq [آد] قارت اولما وضعیتی، سرتلیک، قابالیق.

قارتماق..qartmaq [آد] ۱-یارانین اؤزه‌رینده عمله گلن قایبق، قاسناق، برک قایبق، دری اؤزه رینده دؤزه‌لن قالین چیرک (فا: پوسته زخم). ۲-برکیمک، سرت لشمک (فا: زمخت شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قارماق، قاتماق}.

قارتماق باغلاماق..qartmaq bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یارانین اؤزه‌رینده قایبق دوزلمک.

قارتماق لانماق..qartmaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارتماق باغلاماق.

قارتماقلی..qarətmaqlı [صفت، باخ: قارموق] قارتماق باغلانمیش، قاسناقلی.

قارتوپو..qartopu [آد] ۱-باخ: یئرآلما (فا: سیب زمینی). potato ۲-خانیم الی‌گیللردن، بیر چوخ تؤرو بزک اؤچون اولاراق یئتیشدیریلن رنگارنگ بیر آغاشجیق[۲]. viburnum ۳-قارتوپو[۲](آد) قاردان دؤزَلمیش یومورو توپ، قارگؤللـه سی.

قارتوق..qartuq [آد] قارتیق: بؤیوک تارلا دیرمیغی، بؤیوک تارلا داراغی، بؤیوک شنه. {دا، آنادولو، باخ: قارت}.

قارتی..qartı [آد] کپه‌نک گئییمی، کئچه‌دن‌دوزلمیش‌چوبان‌بؤرونجه‌یی.

قارتیز..qartız [اؤزل آد] قوبادلی[۴]دا داغ آدی(۱۲۷۷)[۲۴۰].

قارتیکانی..qartikanı [آد، بیتگی] دیش اوتوگیللردن پمبه چیچک‌لی بیرتوز چالی (فا: نوعی گیاه).

قارتیماق..qartımaq [باخ] قارت لاشماق.

قارتیمیش..qartımış [صفت] قارت‌اولموش، قارتالمیش (فا: زمخت شده).

قارجیق..qarcıq [آد] قیروو (فا: برفک). thrush

قارچ قوُرچ..qarçqurç [ظرف] بیربیرینه سؤروتولن نسنه‌لردن چیخان سس.

قارچار..qarçar [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] کیشی آدی "دلی قارچار".

قارچوُر..qarçur [تاریخی اؤزل آد] دوقوز اوغوزلار دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷].

قارچوُوغونو..qarçouğunu [آد] برک کؤلک‌لی قار.

قارچی..qarçı [آد] ۱-قارلاری ساخلاییب ساتان کیمسه. ۲-قیشدا قارلاری داملاردان تمیزله ین کیمسه (فا: بف روب).

قارچیچگی..qarçiçəyi [آد، بیتگی] یازین اوّلینده (قار ارییِن کیمی) آچیلان، سوسن (زنبق)گیللردن، آغ و پمبه چیچک‌لی، سوْغانلی چیچک‌لی، قارگوّلو(فا: گل یخ، گل برفی). leuconium, agansfam. kcagycakthaceae chimonathusfr

قارچیْقا..qarçıqa [اؤزل آد] بیر شاهین توّرو، لاچین؛ قیْرقیز داستانلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قارخان..qarxan [تاریخی اؤزل آد] یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قارخوُدلو..qarxudlu [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

قارخوُن..qarxun [اؤزل آد] یئولاخ، تاروُم و سراب دا کند آدی {قارخان}.

قارد..qard [آد، فرانسیزجا] ۱-بوْکس کیمی اوْیونلاردا ساووُنما حالتی توُتماایشی ۲-قوْرویوجو، قوْرویان کیمسه و قروپ(فا: گارد).

قارداش..qardaş [آد] ۱-آنا ویا باباسی بیر اوْلان اوُشاقلارین بیربیرلرینه گؤره نسبتلری، قارینداش سؤزونون قیساتیلماسی. ۲-(مج)بیرینه احترام اوچون سسلنمه سؤزو"باخ: سوّت قارداش، اؤگئی قارداش، قان قارداشی" (فا: برادر). Brother {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاریناداش›}.

قارداش..qardaş [اؤزل آد] ۱-زنجان و اسفراین دا داغ آدی. ۲-(تاریخی اؤزل آد) میْصیر-توّرک کؤله‌من‌لری دؤولتی‌دنیزجیلریندن[۷].

قارداش‌آروادی..qardaş arvadı [آد] قارداش خانیمی، بیرینین قارداشینین آروادی (فا: زن برادر). brother's wife.

قارداش‌اوْغلو..qardaş oğlu [آد] ۱-قارداشین‌اوْغلو(فا: برادرزاده). nephew ۲-یاشلی کیمسه‌نین یاد اوْغلونا سس له‌دیگی سؤز.

قارداش‌پایی..qardaş payı [آد] یاری یاریا بؤلوشمه.

قارداش‌جا (قارداش جاسینا)..qardaşca(qardaş casına) [ظرف] قارداش یانا، قارداش واری (فا: برادرانه). brothrly

قارداش‌جیغاز..qardaşcığaz [صفت] قارداش کیمی، قارداشا اوْخشار.

قارداش‌جیق..qardaşcıq [آد] ۱-کیچیک قارداش ۲-نوازیشله مراجعت.

قارداش‌شهر..qardaş şəhər [آد] ایکی شهر آراسیندا اوْلان اؤزل ایلیشگی وبو ایلشگی‌یه وئریلن آد.

قارداش‌قارداش..qardaş qardaş [ظرف] دوستولوقلا، دوستجا، قارداش کیمی.

قارداش‌قانی آغاجی..qardaşqanı ağacı [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، آسیانین ایستی بؤلگه‌لرینده یئتیشن، طبده و بویاجیلیق‌دا یارار وئرن، توتقون قیرمیزی رنگده ساققیز وئرن بیرآغاج و ساققیزین آدی (فا: نوعی گیاه). petecarpus ,draceane draco

قارداش‌قانی..qardaş qanı [آد] قانلاری وسوْیلاری یاخین اوْلان، قان باغی.

قارداش‌قاوقاسی..qardaş qavqası [آد] بیر اؤلکه ده یورددداشلار آراسیندا چیخان چاتیشما، عایله ایچی قاوقا.

قارداش‌قیزی..qardaş qızı [آد] ۱-قارداشین قیزی. ۲-یاشلی کیمسه‌نین یاد قیزینا سسلندیگی سؤز.

قارداشلاشماق..qardaşlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارداش کیمی اوْلماق، دوستلاشماق.

قارداشلانماق..qardaşlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله قارداش کیمی اوْلماق.

قارداشلیق..qardaşlıq [آد] ۱-قارداش اوْلما وضعیتی. ۲-بیرلیک، دوستلوق (فا: اخوت). brigherhood ۳-اؤگئی قارداش (فا: برادرخوانده). adopted brother

قارداشلیق ائتمک..qardaşlıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] صمیمی دوست اوْلماق.

قارداش‌مالی..qardaş malı [آد] قارداشلار آراسیندا برابرجه بؤلونن مال.

قاردلن..qardələn [آد، بیتگی] نرگس‌گیللردن، یازدا چیچک آچان، توخداج‌لیقدا ایشله‌نن سوْغانلی بیر بیتگی (فا: گل بهمن). galanthus nivalis

قاردمان..qardman [اؤزل آد] بیرآذربایجان شهری[۹۷]

قاردوُ..qardu [آد] سوْیوق سوُدا باغلانان سیْریملار. {ت: زمهَریر سیرلارینداسوُ اوُزه‌رینده اوْزن فیندیق بؤیوکلوگونده بوز پارچالاری؛ باخ: قارماق}.

قاردیْجین..qardıcın [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

قاردیرماق..qardırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قارماق ایشینی گؤردوْرمک.

قاردیَن..qardiyən [آد، فرانسیزجا] قوْرویوجو، قوَرویان کیمسه ویا قروپ

قارزاق..qarzaq [باخ] قرزَک، تازا و یومشاق قابیق.

قارزی..qarzı [اؤزل آد] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی.

قارساق..qarsaq [آد] ۱-اوْدلا اوّتولموش، اوّزدن یانمیش (فا: کز). ۲-(دی) قارنی آغ‌توکلو تولکو نوعو. vsulpes corsac {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قارساق› دری‌سیندن گؤزل کوّرک دوزه‌لن حئیوان، ‹قارس›: دوه و قویون توکوندن دوزه‌لن پالتار؛

قارمالاماق سؤزوندن قارمالاییب بۏرومک مفهوموندادیر و قارس، قاس‌سؤزلری کؤکوندن بۏرونه‌جک شئیی آنلاتیر[۵].

قارساق..qarsaq [اؤزل آد] کارساک: ۱-م۱۶جی یۏزیلده، آنادولو دا آت‌چکن توۏرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵]، ۲-زکی‌ولیدی-توغان'ین نظریجه قارساق‌لار واناندلار کیمی بوُلغار توۏرک طایفا-لارینین قوْللاریندان اوْلموشلار، اوْنلار م‌ق۲جی‌یۏزیلده ایدیل (ووْلگا) چاییننین اطرافیندا یاشاییردیلار و دربند یوْلیله آنادولودا قارص منطقه‌سینه گلیبلر، ایلک‌اؤنجه قارص منطقه‌سینده واناندلار و سونرا قارساق‌لار یئرله‌شیبلر(عربلرجه: وند و ولندر)، بوُیئرین‌آدی-سلجوقلولار دؤورونه قدر واناند و سونرا قارص اوْلموشدور[۹۷].

قارسالاماق..qarsalamaq [باخ] قارسیماق، اؤتمک.

قارسالانماق..qarsalanmaq [باخ] قارسینماق، اؤتولمک.

قارسالماق..qarsalmaq [باخ] قارسینماق.

قارساماق..qarsamaq [باخ: قارس] باخ: قارسیماق.

قارسوْن..qarson [آد، فرانسیزجا] یئمک و ایچمه یئرلرینده مُشتَری‌لره خدمت ائدن کیمسه.

قارسوُیو..qarsuyu [آد] قارلارین اریمه سیندن عمله گلن آخینتی (فا: برفاب). snow-water

قارَسی..qarəsi [تاریخی اؤزل آد] باخ: قارساق، آنادوْلو سلجوُقلولاری دؤنَمی بگ‌لرینده و قارَسی بگلیگی‌نین قوُروجوسو[۷].

قارسیتماق..qarsıtmaq [اتدیرگن ائیلم] اؤتدورمک، اؤزدن یاندیرتماق (فا: ف.س کز دادن). {باخ: قارس}.

قارسیلن..qarsilən [آد] قارتمیزله‌ین(فا: برف‌پاک‌کن). snow-weeper

قارسیماق..qarsımaq [تاثیرلی ائیلم] اؤتمک، اؤزدن یاندیرماق (فا: کز دادن) {باخ: قارس}.

قارسینماق..qarsınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤتولمک، اؤزدن یانماق (فا: کز داده شدن).

قارشه..qarşə [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

قارشی..qarşı [صفت] ۱-بیر شئیین مُقابل و اؤن طرفی، بیرینین اؤزونه باخان جهت، "ائوین قارشی‌سی، دؤشمن قارشی گلیر"(فا: مقابل). ۲-بیر دؤشونجه‌نین اؤنونده اوْلان آیری دؤشونجه، ضد و ترس اولان" مُحاربه‌یه قارشی، قارشی نظریه، قارشی اوْلماق" (فا: ضد). ۲-حاققیندا، باره سینده، اؤچون "اوُخو بوُ شعری یاره قارشی. بۏلبول کیمی گۏلزاره قارشی. ختایی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ باخ: قارماق}.

قارشی..qarşı [اؤزل آد] ۱-ساوه ده داغ آدی ۲-باشقوُرد اوْیماق بگ لریندن[۷]. ۳-کاشغرلی دؤورو شرقی توۏرکوستاندا سارای و قصر یئرینه ایشله نیردی[۱۲]. باشقیْرد بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قارشی‌آچی..qarşı açı [صفت] متقابل زاویه (فا: زاویه متقابله).

قارشی‌آلینماز..qarşı alınmaz [صفت] قاباغی آلینابیلمه‌ین، اؤنو آلینماز، ناچارا.

قارشی‌آنلاملی..qarşı anlamlı [صفت] آنلاملاری بیربیرینه قارشی اوْلان (سؤز) اؤرنک: آشاغی و یوخاری، بؤیوک و کیچیک.

قارشی‌اوْلاراق..qarşı olaraq [ظرف] مُتقابلا (فا: متقابلا). reciprocally

قارشی‌اوْی..qarşı oy [آد] مخالف رای (فا: رأی مخالف). no vote.

قارشیت..qarşıt [آد] ۱-ضد، وضعیت و دوروملاری بیربیرینه ضد اوْلان شئیلرین هربیری (فا: ضد). contrary ۲-(تاریخی اؤزل آد) توۏرک میتوْلوژیسینده، آلتای تانری‌سی، اوْلگن'ین یئددی اوْغلوندان بیری و تَمیزلیک تانریْسی[۲۱۱] {ت، باخ: قارماق}.

قارشیت‌آنلاملی..qarşıt anlamlı [آد، دیلب] قارشیت معنالی (فا: کلمات بامعنی متضاد). antonym

قارشیت‌چی..qarşıtçı [صفت] قارشیت اوْلان کیمسه، بیرینه قارشی چیخان، قارشی اوْلان (فا: مخالف). opposed

قارشیت‌دوُیقو..qarşıt duyqu [آد] آنتی پاتی، بیرکیمسه‌ده بیرینن یا بیر شئیدن خوش لانماما دویوسو.

قارشیتلار..qarşıtlar [آد] ضدّلر (فا: اضداد). contuaries

قارشیتلار توپلامی..qarşıtlar toplamı [آد] ضدلر توپلامی(فا: اضداد) paradoxes

قارشیت‌لاشماق..qarşıtlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه قارشیت اوْلماق.

قارشیت‌لاماق..qarşıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ساوا و ایدعایا ضید اوْلاراق آیری ساوی و ایدعانی ایلَری سورمک.

قارشیت‌لی..qarşıtlı [آد] تضادلی، قارشیت‌لیق گؤسته رن (فا: متناقض). contradictory

قارشیت‌لیق..qarşıtlıq [آد] قارشیت اوْلما وضعیتی (فا: ضدیت). opposition

قارشی‌چی..qarşıçı [آد] ۱-قارشیلاییجی، قارشی لاماغا گلن. ۲-قارشیت طرف.

قارشی‌چیخماق..qarşı çıxmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-مُباریزه ائتمک، اؤنونه چیخماق. ۲-قارشیلاماق، گلن بیرینی گؤرمک اوْچون قاباغینا گئتمک.

قارشی‌چیلیق..qarşıçılıq [آد] قارشی چی اوْلما وضعیتی.

قارشیدا..qarşıda [ظرف] ۱-قاباقدا، اؤنده "قارشی‌دا دوُرماق". ۲- ایره‌لی ده، گله‌جکده "قارشیدا حلّ ائدیلمه‌لی چوْخ شئی واردیر".

قارشیدان..qarşıdan [ظرف] اؤندن، ایره‌لی‌دن "قارشی دان گلن داوشان".

قارشیدان قارشییا..qarşıdan qarşıya [ظرف] بیر یاندان اوْبیری یانا.

قارشی‌دورماق..qarşı durmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیرَنمک، بوْیون اَیمه‌مک.

قارشی‌دوْشوروم..qarşıdüşurum [آد] آنتی دامپینق.

قارشی‌ساو..qarşı sav [آد] آنتی تئز، بیر ساو و تئزین قارشیتی اوْلان تئز.

قارشی‌سی آلینماز..qarşısı alınmaz [صفت] اؤنو آلینماز، اؤنو آلینا بیلمه ین.

قارشی‌سینا آلماق..qarşısına almaq [تاثیرلی ائیلم] بیر گؤروشه-قاتیلما یاراق قاباغیندا دوُرماق.

قارشی‌سیندا..qarşısında [ظرف] مُقابلینده (فا: به ازاء). lieu

قارشی‌سینی آلماق(کسمک)..qarşısını almaq(kəsmək) [تاثیرسیز ائیلم] قاباغینی آلماق.

قارشی‌قارشییا..qarşı qarşıya [ظرف] اؤزه اؤزه، بیربیرینه قارشی (فا: مواجه، تقابل). confronting ،oppositeness

قارشی‌قارشییا گلمک..qarşı qarşıya gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزه اؤزه گلمک.

قارشی‌قوْشوللار..qarşı qoşullar [آد] مُخالف قوْشوللار (فا: شرایط مخالف). adverse conditions

قارشی‌قوْیماق..qarşı qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئین علیه اینه یؤنَلتمک.

قارشی‌گئتمک..qarşı getmək [تاثیرسیز ائیلم] ترسینه گئتمک، ضیدّینه گئتمک.

قارشی‌گؤروش..qarşı görüş [آد، فلسفه ومنطق] بیر تئزه قارشی اوْلان ادّعا ویا یئنی بیر گؤروش.

قارشی‌گلمک..qarşı gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] دیرَنمک، بوْیون اَیمه‌مک.

قارشی‌گلیم..qarşıgəlim [آد] قارشیتلیق.

قارشی‌لاشدیرما..qarşılaşdırma [آد] مُقابله (فا: مقابله). comparison

قارشی‌لاشدیرماجی..qarşılaşdırmacı [آد، یازین] قارشی‌لاشدیران، توتوشدوران.

قارشی‌لاشدیرماق..qarşılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیربیریله توتوشدورماق، مُقایسه ائتمک.

قارشی‌لاشدیرمالی‌ادبیات(یازین)..qarşılaşdırmalı ədəbiyat (yazın) [آد] قارشی‌لاشدیرمایول ایله مختلف ادبیات‌لار آراسیندا بنزرلیک‌لر و ایلیشگی‌لری تثبیت ائتمه یی آماجلایان بیلیم دالی، مقایسه‌لی یازین.

قارشی‌لاشدیرمالی..qarşılaşdırmalı [صفت] مُقایسه‌لی، قارشی-لاشدیرما یول‌ایله.

قارشی‌لاشدیرمالی دیل بیلگی‌سی..qarşılaşdırmalı dil bilgisi [آد، دیل‌ب] قوْهوم دیل و دئیش‌لری قارشی لاشدیراراق اینجه‌له‌ین دیل بیلگی‌سی.

قارشی‌لاشدیریلماق..qarşılaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] توتوشدورولماق، مُقایسه ائدیلمک.

قارشی‌لاشماق..qarşılaşmaq [قا] ۱-اؤز اؤزه گلمک، گؤرمک (فا: روبرو شدن، مواجه شدن). to come ۲-یاریشماق، مسابقه وئرمک (ایدمان اوچون) (فا: رقابت کردن).

قارشی‌لاما..qarşılama [آد] قارشی لاماق ایشی (فا: استقبال).

قارشی‌لاما تؤره‌نی..qarşılama töreni [آد] قارشی لاما حاضرلیق‌لاری.

قارشی‌لاماچی..qarşılamaçı [صفت] بیرینی قارشیلاماغا چیخان کیمسه.

قارشی‌لاماق..qarşılamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قاباغینا و اؤنونه گئتمک، استقبال‌ائتمک (فا: استقبال کردن) ۲-قارشی‌لیق‌اوْلماق، دنگ اوْلماق، تقابُل ائتمک "بوُ آیلیق اوْنلارین مصرفلرینی زوْرلا قارشی لایير". ۲- اؤز اؤزه گلمک. قاباغین آلماق.

قارشی‌لانا بیلمز..qarşılana bilməz [صفت] قارشی‌لیق وئریلمز (فا: جبران ناپذیر). irreparable

قارشی‌لانابیلر..qarşılanabilər [صفت] قارشی‌لیق وئریلیر (فا: جبران پذیر). that can be compensated

قارشی‌لانان..qarşılanan [صفت] اؤزاؤزه گلن (فا: متصادف). coinciding

قارشی‌لانماق..qarşılanmaq [بلسیز ائیلم] استقبال اوْلونماق، قارشی لاماق ایشی گؤرؤلمک (فا: استقبال شدن).

قارشی‌لانیش..qarşılanış [آد] قارشی لانماق ایشی ویا بیچیمی.

قارشی‌لایيجی..qarşılayıcı [صفت] ۱-قارشی لایان، استقبال‌ائدن (فا: استقبال کننده). ۲-قاباغین آلان هر شئی، اؤنله ییجی "آرابا قضالارینا قارشی لاییجی اؤنلَم‌لر" (فا: پیشگیری کننده).

قارشی‌لایيش..qarşılayış [باخ] قارشی لاماق ایشی.

قارشی‌لیق..qarşılıq [آد، دیل‌ب] ۱-بیر شئیین مُعادیلی (فا: معادل). equivalent ۲-جوُبران (فا: جبران). compensation

قارشیلیق‌فعل..feil qarşılıq [آد، دیلب] اوْرتاقلیق فعل (فا: فعل مشارکه). **reciprocal verb**

قارشیلیق‌نوعو..nou qarşılıq [آد، دیلب] اورتاقلیق نوعو (فا: وجه مشارکه). **reciprocal middle**

قارشیلیق‌وئرمک..qarşılıq vermək [تاثیرلی ائیلم] ۱-جاواب وئرمک. ۲-عوَضین چیخماق (فا: اجر دادن). **to requit**

قارشیلیق‌یئری..qarşılıq yeri [آد] قارشی‌لیق وئرمه یئری (فا: تاوان گاه). **penalty area**

قارشیلیق‌سیز..qarşılıqsız [صفت] قارشی‌لیغی اوْلمایان، اؤنده‌لیگی اوْلمایان‌عوض‌سیز (فا: بیعوض). **irreplaceable**

قارشیلیق‌سیزچک..qarşılıqsız çek [آد] اؤده‌نه‌جک پولو اوْلمایان بوْش چک.

قارشیلیق‌سیزعشق..eşq qarşılıqsız [آد] تک یانلی عشق و بیر کیمسه‌نین اؤز ایچینده یاراتدیغی عشق.

قارشیلیق‌لی..qarşılıqlı [صفت] ۱-ایکی یانلی اوْلان، قارشی‌سیندا بنزری اوْلان **mutual** ۲-بیر تره‌نیش وحرکت قاباغیندا وئریلن قارشی‌لیق. ۳-بیربیرینه قارشی‌لیق اوْلاراق، یانیت‌لی.

قارشیلیق‌لی‌یاپراقلار..yapraqlar qarşılıqlı [آد، بیتگی] اؤز اؤزه باخان یاپراقلار، جوت و قوْشا یاپراقلی (فا: برگهای متقابل).

قارشین..qarşın [ظرف] ترسینه، عکسینه، رغما "بونا قارشین"(فا: برعکس).

قارص..qars [باخ] قارساق، قارَسی.

قارغا..qarğa [باخ] قارقا.

قارغاتماق..qarğatmaq [باخ] قارقیتماق.

قارغالی بازار..qarğalı bazar [آد] سس کوْیلو بازار.

قارغالیق..qarğalıq [اآ، ت] تالاس شهری یاخین‌لیغیندا بیر یئر آدی.

قارغاماق..qarğamaq [باخ] قارقیماق.

قارغی..qarğı [آد] باخ: قارقی.

قارغی‌لاماق..qarğılamaq [باخ] قارقی ایله اؤرتمک.

قارغی‌لانماق..qarğılanmaq [بلسیز ائیلم] اوْستو قارغی ایله اؤرتولمک.

قارغیتماق..qarğıtmaq [باخ] قارقیتماق.

قارغیدالی..qarğıdalı [آد، بیتگی] نوْخودا اوْخشار یئمه‌لی‌دنه‌لری، اوُزون سوْو دنلیگی اوُزون یاپراقلارلا اؤرتولو بوْستان بیتگی‌سی، مکه (فا: ذرت، بلال). **zea mays**

قارغیدالی چی..qarğıdalı çı [آد] قارغیدالی بئجرمکله مشغول اوْلان.

قارغیدالی چیلیق..qarğıdalıçılıq [آد] قارغیدالی یئتیشدیرمه ایشی.

قارغیدالی‌لیق..qarğıdalılıq [آد] قارغیدالی اکیلمیش تارلا.

قارغیش..qarğış [باخ] قارقیش.

قارغی‌لیق..qarğılıq [آد] چوخلو قارغیدالی بیتن یئر، قامیش‌لیق.

قارغیماق..qarğımaq [باخ] قارقیماق.

قارقا..qarqa [آد، دیرگی] قارقاگیللردن اوُزونلوغو ۶۰cm، تئلک‌لری قارا پارلاق، قانادلاری گئنیش، دیمدیگی دیش دیش، لئش و بؤجک‌لرله بسله‌نن بیر قوش (فا: کلاغ سیاه). **corvus corvuscorone,** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ سس تق}.

قارقا..Karga [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری شوْر بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قارقا..qarqa [اؤزل آد] هشتَری و سراب دا کند آدی.

قارقاآیاغی..qarqaayağı [آد، بیتگی] آران یئرلرده یاییلمیش و یئییلن بیر بیتگی. (فا: نوعی گیاه).

قارقااوْتو..qarqaotu [آد، بیتگی] چوُها چیچگی گیللردن، یاپراق‌لارینین قیراغی دؤز، آغیمتیل و ساری چیچکلی، داغلیق یئرلرده بیتن، زهرلی و اوْتسوْو بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

قارقابئینی یئدیرمک..qarqa beyni yedirmək [تاثیرلی ائیلم] دلی ائتمک، آغلینی آلماق.

قارقابئینی یئمک..qarqa beyni yemək [تاثیرسیز ائیلم] دلی اوْلماق، سارساق لاماق.

قارقابئینی..qarqa beyni [آد] دوْشاب (اؤزوم‌شیره سی) و یوغورت قاتیشماسیندان دوزه‌لن بیر یئمک.

قارقابوُرون..qarqa burun [صفت] بورنونون اوجو قاباغا اوزانمیش.

قارقابوُرونو..qarqa burunu [آد] قاپینی ایچَری‌دن کیلیدله‌مک اؤچون اوْلان قارماق، اوُجو اَیری دمیر.

قارقابوْکن..qarqa bükən [آد، بیتگی] بیتیشیک، تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی‌لردن، یاپراقلاری قارشیلیقلی، چیچک‌لری سالخیم کیمی، میوه‌سی طب ده ایشله‌نن و استریکنین آدلی آغی آلینان بیرآغاج(فا: نوعی گیاه) **strychnos nox vomica**

قارقاجیق‌بوُرقاجیق..qarqacıq burqacıq [صفت، ظرف] پیس‌خطلی-یازی‌اوچون سؤیله‌نیر.

قارقاچای..qarqaçay [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.

قارقادلن..qarqadələn [آد، بیتگی] قابیغی کورَک اولدوغو اوچون قوْلایجا قیْریلان بیر بادام نوْعو (فا: نوعی بادام).

قارقادوُزو..qarqaduzu [آد] بیر نوْع یاریم شفّاف کریستال ماده و داش. ۲-قارقادوُزو(آد، دا) بیر جوْر اوشاق اوْیونو.

قارقادۆله‌یی..qarqadüləyi [آد، بیتگی] آجی‌خیار، داغ‌قارپیزی(فا: هندوانه‌ابوجهل)

قارقادیلی..qarqadili [آد، دا]نئچه نفرین ایچینده اۆلان اۇیدورما دیل.

قارقار..qarqar [اؤزل آد] ۱-بیرتورک‌طایفاسی‌ساییلیر، آذربایجان-بۆلگه‌سینده طایفا آدی کیمی م‌ق ۱۲۰۰جی ایللرده آسوری داش-یازی‌لاردا گؤرسه‌نیر، بۇحاقدا آرتیق‌بیلگی‌اؤچون، جعفر سۇیلو‘نون مقاله‌سینه رجوع ائتمک اۆلار، حدودالعالم کتابیندا اۇرتاآسیادا قارقار بۆلگه سیندن سؤز آچیلیر[۱۳۰-۲۴۲]. باخ: مانا، گرگر. ۲-شوشا‘دا چای آدی[۲۴۰].

قارقار..qarqar [سس تق]قارقانین چیخاردیغی سس.

قارقارا..qarqara [آد، عربجه] ۱-باخ: قرقره. ۲-اۇدمادان سوُ ویا آیری آخیجی نسنه‌نی آغیز و بوْغازدا چالخالاما ایشی. ۳-(دیرگی) اۇزون باجاقلی‌لاردان، باتلاق‌لاردا یاشایان، قیشدا ایستی بۆلگه‌لره کؤچ ائدن، باشیندا اۇزون تئلکلری اۆلان بیر جنس دۇرنا (تئله‌یی اسکی-لرده تۆلقالارا تاخیلاردی).

قارقاساقیزی..qarqasaqqızı [آد، بیتگی] آلچا، قایسی و قاوالی کیمی آغاج‌لارین بۇداق و کؤتوک‌لریندن‌سیزان یاپیشقان مادّه، شیره.

قارقاسوْغانی..qarqasoğanı [آد، بیتگی]سوْغانا بنزر یابانی بیر بیتگی.

قارقاشا..qarqaşa [آد، تا]بیر توپلولوقدا و توپلومدا باش وئرن دؤزن-سیزلیک، فتنه، فساد، قاریشیق‌لیق، دوزنسیزلیک، آنارشی (فا: غوغا)uproar{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ قارقاشیق›قارقاشا/ قارقی‌سؤزوندن}.

قارقاشا..qarqaşa [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی {قارقا+شا}.

قارقاشاچی..qarqaşaçı [صفت]قارقاشایا یول آچان، قارقاشا چیخاردان.

قارقاشالی..qarqaşalı [صفت]قارقاشاسی چوخ اۆلان یئر (یئر اؤچون).

قارقاشالیق..qarqaşalıq [آد]قارقاشالی وضعیت، چاخناشیق، چاخناشما.

قارقاقۇزقون‌کیمی‌تؤکولمک (تؤکولوشمک)..qarqaquzqun kimi tökülmək (tökülüşmək) [تاثیرسیز ائیلم]قامارلاماق.

قارقاقۇلون..qarqaqulun [اؤزل آد]زنجان دا کند آدی.

قارقاگؤزو..qarqagözü [آد، بیتگی]بیر نوع بیتگی (فا: گل تاجریزی). paris

قارقاگیللر..qarqagillər [آد، دیرگی]سئرچه‌گیللردن قۇتلی و قالین دیمدیکلی و بؤیوک و قۇتلی آیاقلی، اؤتوجو، توپلوحالدا یاشایان بعضا کؤچَری و اؤرنه‌یی قارقا، چوخ نوْعلو قوشلار سوْیو.

قارقالان..qarqalan [اؤزل آد]اوُجان دا داغ آدی {دایم قارلی اۆلان}.

قارقالو..qarqalu [اؤزل آد]قزوین ده چای آدی.

قارقالیق..qarqalıq [اؤزل آد]نخجوان‘دا یئر آدی[۲۴۰].

قارقاماق..qarqamaq [باخ]قارقیماق.

قارقاموُش..qarqamuş [اؤزل آد]خالخال دا داغ آدی.

قارقامیش..qarqamış [صفت]لعنت اۆلموش. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قارموق}.

قارقاووُل..qarqavul [آد، دیرگی]توْیوق‌لار فامیلیاسیندان، رنگارنگ توّکلو، لذّت‌لی اتی اۆلان، ایری اوْو قوُشو {قارقا سؤزوندن}.

قارقایئریش..qarqayeriş [آد]چؤمبه‌لرک جوت آیاقلا سیچراما.

قارقوُ..qarqu [اؤزل آد]اوْغوز-یاپارلی‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قارقوُر..qarqur [سس‌تق]آنلاشیلمازسس، قاریندان‌چیخان سس (فا: ~).

قارقوُرائتمک..qarqur etmək [تاثیرسیز ائیلم]قارقور سسی چیخارماق.

قارقوُرسالماق..qarqur salmaq [تاثیرسیز ائیلم]قارقور سسی چیخارماق.

قارقوُشو..qarquşu [آد، دیرگی]تویوق‌گیللردن، سویوق بۆلگه‌لرده یاشایان، باجاق و بارماقلاری توّکلو، آغ رنگلی و قارا بنکلی بیر قوُش. plectrophenax nivalis

قارقوُل..qarqul [اؤزل آد]تفرش و میانا دا داغ آدی.ماکی‌دا (قارقولوق) و تاروُم دا (قارقولوچم) کند آدی.

قارقوُی..qarquy [اؤزل آد] ۱-بیر آتماجا توّرو ۲-گؤزَتله‌مه کوُله‌سی، داغ باشلارینداً دؤزه‌لن یوّکسک‌تیکینتی ۳-ایران توّرکمن‌لری اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

قارقوُیوسو..qarquyusu [آد]یایی ایچینده قار ساخلانیلان قوُیو، قارلیق.

قارقی..qarqı [آد، بیتگی]قارغی، قامیش، گؤوده سی ۵-۶ متر اوجالیقدا چوخ ایللیک بیتگی(فا: بوریا، خیزران). arundo donax {قارقی سؤزو قامیش و سلاح معناسینا دایاناراق دؤزلمه‌لیدیر، چونکی قامیشدان سلاح دؤزه‌لرک اونا قارقی دئییلیب، قارقی-اصلینده اوُجو چنگللی سلاحا دئییلیر}. ۲-قارقی۲(آد، دیوان لغات

تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قارماق) قارغی، قارقیماق اوّچون سؤیله‌نن سؤزلر، نفرین، قارقیش سؤزو، آلقیش قارشیتی (فا: لعنت). ۳-قارقی۳(اؤزل آد) قدیم تورک ائل‌لرینین بیرینین آدی. ٤-قارقی٤(آد، باخ: قارماق) بالیق توتماغا یارایان دمیر چنگل. ٥-اوجو چنگل‌لی بیرسلاح، میْزراق، باخ: قارماق. ٦-قارقی٥(اؤزل آد) گوّمیشان دا کند آدی.

قارقیْبای..qarqıbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قارقیْ+ بای[۷].

قارقیتماق..qarqıtmaq [اتد، باخ: قارماق] قارقیش ائتمه گه مجبور ائتمک (فا: فـس لعنت کردن).

قارقیش..qarqış [آد] نفرین، بیرینین حاققیندا پیس آرزو و دیلک، بد دُعا؛ آلقیش قارشیتی؛ (فا: لعنت، نفرین).

قارقیش‌ائتمک..qarqiş etmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: قارقیماق، کؤتولوک دیله‌مک.

قارقیش‌لاماق..qarqışlamaq [تاثیرلی ائیلم] قارقیماق، کؤتولوک-دیله‌مک(فا: نفرین کردن

قارقیش‌لانماق..qarqışlanmaq [بلسیز ائیلم] قارقیش اوْلونماق (فا: لعن شدن).

قارقیش‌لانمیش..qarqışlanmış [صفت] لعنت لنمیش (فا: ملعون). cursed.

قارقیش‌لی..qarqışlı [صفت] تانری‌نین و اینسانلارین قارقیشینا گلمیش، قارقینمیش، لعنت‌لنمیش (فا: لعنتی). imprecatroy

قارقیشی توْتماق..qarqışı tutmaq [تاثیرلی ائیلم] گوُیا قارقیشی تأثیر ائتمک.

قارقی‌لاماق..qarqı lamaq [تاثیرلی ائیلم] قارقی ایله ووُرماق.

قارقیْلی..qarqılı [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی موُصول آتابگ‌لریندن[۷].

قارقی‌لیق..qarqılıq [تاثیرلی ائیلم] قارقی و قامیش یئتیشیلن یئر.

قارقیماق..qarqımaq [تاثیرلی ائیلم] کؤتولوک دیله‌مک، قارقیش ائتمک (فا: لعن کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قارقاماق›؛ باخ: قارماق}.

قارقیمیش..qarqımış [صفت] قارقینمیش، لعنت‌لنمیش(فا: لعنتی) cursed

قارقین..qarqın [اؤزل آد] اوْغوز توْرکلرینین ٢٤ بوْی‌وندان بیری سایبلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه یئمه‌یی بوْل و خلقی دوْیوران معنالانیب، بعضا قَارقیر، قاراچین، قارغین شکلینده یازیلیبدیر. اوْغوز طایفالارینین ایچینده بوُ آد فقط اوْغوزنامه ده گلیبدیر و دیواندا آدی چاروقلوق شکلینده گلیبدیر[۲۸]؛ بوُ طایفا م۱۵جی یوّزیلده آغقوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی. ۲-قارقین۲(آد) اریَن قارلاردان دؤزه‌لن آخار سوُ، قارلا قاریشیق یاغان یاغمور. ۳-قارقین۳(آد) ناجّارلیقدا ایشله‌نن بیر نوع بؤیوک رنده.

قارقیْنبای..qarqınbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قارقیْن+ بای[۷].

قارکوّروین..qarkürüyən [آد] قار کوره‌مه گه یارار کوّرک و آراج (فا: برف روب). snow cleainig

قارکیمی..qarkimi [صفت] آغ آپاق، سوّت کیمی (فا: سفید سفید).

قارگوّللـه سی..qargülləsi [آد] اوشاقلارین قاردان دوزَلتدیکلری قار توْپو.

قارگوّلو..qargülü [آد، بیتگی] باخ: قار چیچگی.

قارلاشماق..qarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارا دؤنمک. ۲-بیربیرینه قارتوپو آتماق، قارگوّللـه‌سی آتاراق اَیلنمک (فا: برف بازی کردن).

قارلاماق..qarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاریاغماق (فا: برف باریدن).

قارلانقوُش..qarlanquş [آد، دیرگی] قیرلانقیچ، قَیلانقوش، قایلانقوش، قارانقوش، سئرچه‌گیللردن، سیْرتی قارا، کؤکسوآغ، گئنیش دیمدیکلی، اینجه اوُزون قانادلی، ایتی اوُچان، بؤجک‌لرله بسله‌نن چاتال قویروقلو، کؤچَری بیرقوش (فا: ابابیل، پَرستو)swift، swallow، hirundinidae hirondu {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قارلیقاچ، قارقیلاچ›، محتملا قارماق سؤزونه باغلیدیر}.

قارلانقوُش‌اوْتو..qarlanquşotu [آد، بیتگی] گلین‌جیک‌گیللردن، قیلانقوشلارین کؤچدن دؤنوشو سیرادا چیچک آچان بیر بیتگی، چیچک لری ساری وآلتون رنگلی چوخ ایللیک اوْتسوو، دانالاریندان اسیدسیز بیریاغ الده ائدیلن اوْتسو بیتگی، قیزیل آغاج (فا: مامیران). chelidonium majus

قارلانقوُش‌بالیغی..qarlanquş balığı [باخ] قیرلانقیچ بالیغی.

قارلانقوُش‌قاووُنو..qarlanquş qavunu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: دستنبو، شمامه).

قارلانقوُش‌گیللر..qarlanquşgillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوان‌لاردان قوُشلار صینفیندن اؤتوجو قوُشلار تاقیمینین بیر فامیلیاسی.

قارلانماق..qarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارایله اؤرتولمک، قارایله بوّرولمک و قاپلانماق (فا: با برف پوشیده شدن).

قارلاواچ..qarlavaç [آا، تورکمنجه] بیر نوع قوش (فا: چلچله).

قارلو..qarlu [صفت] ۱-قارلی، قار آلمیش. ۲-ازنا دا داغ آدی.

قارلوُق..qarluq [آد] ۱-قارلی، قارلیق، قار چوخ اوْلان یئر ۲-رزن، زنجان، بجنورد، ساوه، ابهر و کنگاور دا کند آدی.

قارلوُقاچ..qarluqaç [تاریخی اؤزل آد] قار چیچگی، ماناس داستانیندا بیر قیز آدی[۷].

قارلوُقلار..qarluqlar [اؤزل آد] قارلوُقلار آلتای داغلاری‌نین غربینده قارا ایرتیش تاریاقاتای اطرافیندا یاشاییردیلار (قارا ایرتیش چایی و اؤرونگو و زئیسان گؤللری آراسیندا)، اونلارین بؤیوک‌لری ایلتَبر **iltəbər** عنوانی داشییردیلار، قاراخانلی‌لارین اساس بؤلومو قارلوق‌لارا باغلانیر و قاشقای ائلی‌نین‌ده قارلوق‌لارین نسلیندن اولماسینا اینانیرلار، قارلوقلار سونرالار اؤزلرینی تؤرکمن آدیلا تانیتدیردیلار، قارلوقلارا باغلی باشقا بیر طایفادا کاشغر و ایلی چایی حدودوندا یاشایاراق چیگیل عنوانی داشییردیلار، تانری داغلارینداً یاشایان قوچ‌گری/ قوچ‌گیری بویو و اونون قوچومقار/ قوچوقار قولو قارلوقلارا باغلی ایدیلار. قارلوق تورکلرینین گونئی‌ده دؤولت قورُان بیر قولونا وئریلن آبدال/ آپتال آدی قوزئی هیند دیلینده قارلی یئرده یاشایان معناسینداییر، باخ: آغهون[۸، ۹۷، ۲۰۹]. {قارلوُق/ قارلیق کلمه‌سی آنلامجا قارلی یئر دئمکدیر و بوُ معنا تانری داغلارینداً قارلی بؤلگه لرده یاشایانلارا اشارتدیر[۲۰۹]}.

قارلی..qarlı [صفت] ۱-قار اولان یئر، قار یاغان یئر و گؤن، قارلا اؤرتولموش، قارلا اؤرتولو (فا: برفی). ۲-اردیبل ده کند آدی.ماکی (~داغ)، اوجان دا(~یوُرد) داغ آدی.

قارلی‌بوُرانلی..qarlı boranlı [صفت] قار و بوران اولان یئر.

قارلیجا..qarlıca [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

قارلیق..qarlıq [آد] ۱-قار دولدورولان یئر، قار چوخ اولان یئر، قار باسمیش یئر، قار هاواسی (فا: برفی). ۲-تور کیمی اولان و Snowy قاردا قوروماغا یارایان بیر نوع اؤز اؤرتوگو.

قارلیق..qarlıq [تاریخی اؤزل آد] اؤزبکلرین، قاراقالپاق اویماغی اولوبابالارینداندان[۷]. اؤزبک-قاراقالپاق بوی‌لارینداندیر[۱۵۸-۸۱].

قارلیقان..qarlıqan [اؤزل آد] قارلار آراسیندجه گؤل آچان بیر داغ چیچگی[۷].

قارما..qarma [آد] ۱-قاریشدیرماق و قارماق ایشی. ۲-آیری تؤردن اولان اؤیه‌لرین قاریشدیریلماسیلا اولوشموش، مُختلط "قارما فوتبال تیمی، قارما حُکومت، قارما آشی و واکسن". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: یاغما، غارت؛ دده: بوُرما، اختە}.

قارما..qarma [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا داغ آدی.

قارما ائکونومی..qarma ekonomi [آد] اؤزل و دؤولتی قورُوملارا عاید اولان.

قارما ائییتیم..qarma eyitim [آد] قیز اوغلان قاریشیق اوخول.

قارما اوخول..qarma oxul [آد] قاریشدیران آراج، میکسئر، ماشیق.

قارماج..qarmac [آد] قاریشدیران آراج، میکسئر، ماشیق.

قارماس..qarmas [تاریخی اؤزل آد] قاریشدیرماز (سویونو، نَسلینی)، آرتوق اوغول‌لاری بگلیگیندن ایلقازی بگین اوغلو[۷].

قارماسرگی..sərgi qarma [آد] چوخلو رسّامین اثرلری‌نین-سرگی‌له‌دیگی یئر.

قارماشا..qarmaşa [باخ] قارماشیق.

قارماشدیرماق..qarmaşdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] قاریشدیرماق.

قارماشماق..qarmaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاریشماق (فا: ممزوج شدن).

قارماشیق سایی..qarmaşıq sayı [آد، مت] کومپلئکس سایی(فا: عدد مختلط). complex number

قارماشیق‌لاشماق..qarmaşıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارماشیق‌حالا-گلمک.

قارماشیق..qarmaşıq [صفت] قاریشیق، کومپلئکس (فا: مختلط). mixed.

قارماق..qarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سویو اونا قاتیب خمیر دؤزَلتمک، سویو توپراغا قاتیب پالچیق دؤزَلتمک، قاریشدیرماق (فا: مخلوط کردن). to thicken, to condense ۲-قانیرماق، اوجونو ایمک، چنگل‌شکلینه‌سالماق(فا: خم کردن) ۳- قارغی، اوجو ایری چنگل، بالیق توتما چنگلی "بایاتی: توت آغاجی قارماقدی. توتو بارماق بارماقدی. سؤوگوم کؤسوب گندیبدی. علاجیم یالوارماقدی." (فا: قلّاب). hook، fishingrod {دیواندا قارماق سؤزو: بیرشئیی‌آیری-شئیه قاریشدیرماق‌معناسینداگلیب؛ دیواندا‌کی سؤزلردن ائله دؤشونولورکی قارماق سؤزو اصلینده قیش فصلینده قار و بوزون، آرخ و چای سویوندا قاریشیق حالدا گئتمه‌سینه دئییلیردی، بو حسابلا قار و قارماق کلمه‌لرینین آراسیندا اؤزل‌بیر باغلی‌لیق (سویوق قار و بوزلا سویون‌قاریشماسی) گؤرسه‌نیر، قارا سؤزوده قارانلیق معناسیندا بیر نوع قاریشیق وضعیتی گؤسته‌ریر (وارلیغین یوخلوقلا قاریشیب آیدین اولمایان و چتین اولان وضعیتینی آنلادیر) بو کلمه‌نین معناسی گئنیش‌له‌نه‌رک قارانلیق رنگینده اولان بویاق اوچونده ایشله‌نیب، ائله‌سانیلیرکی قارماق فعلی‌نین قاریشیق ، بلیرسیز، خوشاگلمه‌ین و چتین‌ائدن مفهوملارینا باخارساق‌بیرسیرا کلمه‌لرین‌اوزاق‌کؤکو ساییلابیلر: قارقاماق (قارماشیق وضعیته دوشمه‌سینی‌ایسته‌مک)، قارمالاماق (یاغمالاماق، قاراگؤنه‌سالماق)، قاری (یاشلانماقلا یاشاییش و یوخلوغون قاریشان وضعیتی)، بو معنایا دایاناراق قاریماق، قاریتماق، قارت، قارتالماق‌سؤزلرینه‌ده‌اشاره ائتمک اولار، یئنه‌ده "قارشی"کلمه‌سیده بیرشئیین قارانلیق، قاریشیق و بولانلیق "ضدّجهتی" اولان طرفینی گؤسته‌ره‌رک بو کلمه ایله

ایلگیلی سانیلیر، البته اشاره ائتمک لازیمدیرکی بو کلمه آد حالتینده چنگل و بالیق توتما وسیله‌سینه دئییلیر و نظره گلیر بو وسیله بیر نوع سویو قاریشدیرما آلتی دیر}.

قارماق آتماق..atmaq qarmaq [تاثیرلی ائیلم] بالیق توتماق اوچون قارماغی سویا سالماق.

قارماق بوُینوز..buynuz qarmaq [صفت] بوُینوزلاری قارماق کیمی اَیری اوْلان.

قارماقاریشیق..qarmaqarışıq [صفت] ۱-چوخ قاریشیق، بیربیرینه دَیمیش higgledy ۲ -قرارسیز.

قارماقاریشیقلیق..qarmaqarışıqlıq [آد] قاریشیقلیق، دوزن‌سیزلیک.

قارماقچی..Karmakcı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان-سَمیزباقانالی بوْی لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قارماقچیق..qarmaqcıq [آد] بالاجا قارماق، بالاجا چنگل.

قارماقلاماق..qarmaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیه قارماق گئچیرمک، ۲-قارماق بیچیمینه سالماق (فا: به شکل قلاب و چنگک در آوردن).

قارماقلانماق..qarmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] قارماغا گچیریلمک، قارماق کیمی اوْلونماق.

قارماقلی..qarmaqlı [صفت] اوْخوندا قارماغی اوْلان.

قارماق‌واری..qarmaqvarı [صفت] قارماغا اوْخشار، قارماق کیمی اَیری.

قارمالاما..qarmalama [آد] اَل دوْلوسو و تئزتئز گؤتورمه(فا: چنگ-اندازی).

قارمالاماق..qarmalamaq [تاثیرلی ائیلم] یاغمالاماق، تئزتئزو تلَسیک-گؤتورمک، ال ایچی دوْلوسو و تئزتئز گؤتورمک (فا: چنگ انداختن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قارمالانماق..qarmalanmaq [بلسیز ائیلم] تئز و تله سیک گؤتورولمک.

قارمالیق..qarmalıq [آد] قارما اوْلما و قاریشیق اوْلما وضعیتی.

قارمان چوْرمان..qarman çorman [صفت] چوْخ قاریشیق و دوْزن‌سیز.

قارمانج..qarmanc [باخ] قارماج.

قارماندا‌غ..qarmandağ [اؤزل آد] آغدام‌دا داغ آدی(۸۹۹)[۲۴۰].

قارموُق..qarmuq [آد] ۱-باخ: قارماق، بالیق توتماق اوْچون دوزه‌نیلن نیزه‌لی توْر (فا: چنگک). ۲-بیر بیتگی آدی، باخ: قاراموق.

قارموْن..qarmon [آد، ر‹یو] آذربایجان چالقی چیلیغیندا چوْخ ایشله‌نن و یئلسل بیر چالقی آلتی‌نین آدی، آکاردئون.

قارموْنچو..qarmonçu [آد] قارمون چالان.

قارموْنچولوق..qarmonçuluq [آد] قارمون چالما ایشی و پئشه سی.

قارمیق..qarmıq [باخ] قاراموق.

قارن..qarın [اؤزل آد] قارین: خوی دا داغ آدی.

قارنا..qarna [اؤزل آد] سوُلدوز و اوُرمیه ده کند آدی {باخ: قارناق}.

قارناباهار..qarnabahar [آد، بیتگی] باخ: گوْل کلم.

قارناق..qarnaq [آد، یئرل] قار دوُران یئر، قار قالانمیش یئر (فا: برفگیر).

قارناق..qarnaq [آ، ت] بیر اوْغوز شهری.

قاروُناس..qarunas [اؤزل آد] قاراناس: قاریشیق و ایکی‌سوْیلو معناسینداد‌یر، چاغاتای‌لار معمولا افغان‌موُغوللارینا بوُ آدی وئرَردیلر[۱۲].

قارنی آج..qarnı ac [آد] آجمیش.

قارنی آچیق..qarnı açıq [صفت، ظ] یوخسول، کاسیب.

قارنی آغریماق..qarnı ağrımaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی تمنّاسیندا اوْلماق.

قارنی اوْسته اوزانمیش..qarnı üstə uzanmış [صفت] اوزوقوُیلو یاتمیش (فا: دمر) prone

قارنی بؤیومک..qarnı böyümək [تاثیرسیز ائیلم] بوْیلو اوْلماق، حامله اوْلماق.

قارنی توْخ..qarnı tox [صفت] دوْیموش، احتیاجی اوْلمایان.

قارنی دوْلوسو..qarnı dolusu [ظرف] دوْیونجا، دوْیونجایا قدَر.

قارنی دوْیماماق..qarnı doımamaq [تاثیرسیز ائیلم] آج‌قالماق، دوْیونجا یئمه‌مک.

قارنی زیغلی..qarnı zığlı [صفت] کؤتو اوْرکلی.

قارنی قارا..qarnı qara [آد] ۱-(بیتگی) باخ: بؤرولجه اوْتو. ۲-قارنی زیغلی.

قارنی قورتلو (قوتدو)..qarnı qurtlu (qutdu) [صفت] غیرصمیمی.

قارنینی اوْتارماق..qarnını otarmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قارین اوْتارماق.

قارنینی برکتیمک..qarnını bərkitmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْیونجا یئمک.

قارنی یاریق دوْلماسی..qarnı yarıq dolması [آد] همان بادیمجان دولماسی اوْلاراق بادیمجانی اوُزوناسینا یاراراق ایچینه مخلّفات دولدورولار.

قارنی یاریق..qarnı yarıq [آد] ۱-قارابادمجان لا دؤزه‌لن بیر جوْر یئمک. ۲-دنیز بؤجگی‌نین یاستی وپارلاق قابیغی، بالیق قولاغی. ۳-(بیتگی) اکثرا مَزارلیق‌لاردا بیتن، تیکانلی، یاپیق بیر بیتگی و خالق-

طبابتینده‌ایشله‌نن‌قیرمیزی توْخومو و میوه‌سی (سوُیونو کسیلن یارا یئرینه ووُرسان قانی کسیلر و ساغالدار)[۱۳۶].

قارنی‌یاریق..qarnı yarıq [اؤزل آد] خوی دا کند آدی. باخ: سالماس.

قارنی‌یوْغون..qarnı yoğun [صفت، آ] شیشمان، دولْغون، چوخ کؤک.

قاروُ..qaru [آد] قولْتوغون آلتیندا کی دامارین آدی.

قاروامان..qarvamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قاوراماق.

قاروُچ..qaruç [اؤزل آد] ۱-قاریْش، قاریْشیق ۲-قارا اوُج ۳-(تاریخی اؤزل آد) تیمورُگوْرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قاروُن..qarun [آد] چوْخ دؤولتلی، چوْخ وارلی آدام حاققیندا. {افسانَوی‌ثروتی اوْلان حموسی‌نین قارداشی آدیندان}.

قاروْ..qarov [صفت] گئجه کوْرلوغو اوْلان آدام، قارانلیقدا گؤرمه نُقصانی اوْلان (فا: شب کور).

قاروْ..qarov [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

قاروْولیق..qarovlıq [آد] گئجه کوْرلوغو، گئجه و قارانلیقدا گؤرمه نُقصانی (فا: شب کوری).

قاروْوول..qarovul [آد، باخ: قوْروماق] ۱-کئشیکچی، گؤزَتچی، قاپیچی، قوْروقچو/ قوْروخچو. ۲-توفنگ‌لرده آماج و نشانلاما دلیگی، آرپاچیق. ۳-گمی یدک‘ینه باغلانان ایپ و گؤزدن ایتمه‌مه‌سی اوْچون اوْنا باغلانانو سوُ اوْزونده قالان یونگول توپ/ تاختا (فا: قراول).

قاروْوولچو..qarovulçu [آد، باخ: قوْروماق] ۱-کئشیکچی، گؤزَتچی، قاپیچی، قوْروقچو/ قوْروخچو. ۲-توفنگ‌لرده آماج و نشانلاما دلیگی، آرپاچیق. ۳-گمی یدک‘ینه باغلانان ایپ و گؤزدن ایتمه‌مه‌سی اوْچون اوْنا باغلانانو سوُ اوْزونده قالان یونگول توپ/ تاختا (فا: قراول).

قاروْوول‌لاماق..qarovullamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آماج لاماق، نیشان لاماق. ۲-گوْدمک، گؤزَتله‌مک، پوسقودا دایانماق.

قاروْووللوق..qarovulluq [آد] کئشیک چکمه.

قاری..qarı [آد] ۱-آرواد، قادین، بیرکیشی‌نین خانیمی (فا: عیال). ۲-(مج)قوجا قادین (فا: پیرزن). old woman {ت: یاشلی؛ wife دده؛ باخ: قارماق}.

قاری..qarı [آد، عربجه] اوْخویوجو، اوْخویان.

قاری..qarı [اؤزل آد] سبزوار، خالخال و بجنورد دا داغ آدی.

قاری‌بازاری..qarı bazarı [اؤزل آد] قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قاریاتان..qaryatan [اؤزل آد] قوُم دا داغ آدی.

قاریاغدی..qaryağdı [آد] ۱-اوْستو بنک‌بنک اوْلان قُماش۲-(آ) دوْغومو، قار یاغدیْغی سیْرادا اوْلان. ۳-قاریاغدی خاتوُن؛ ایندی ده آنکارا’دا توْربه‌سی وار اوْلان، عُثمانلیلار دؤنَمینده یاشامیش و اَرمیش اوْلدوُغو سؤیله‌نن بیر خانیم[۷]. ٤-قوْشاچای دا کند آدی.بجنورد دا داغ آدی.

قاریاغی..qaryağı [اؤزل آد] قوْشاچای دا داغ آدی {قاریاغدی}.

قاری‌بوْز..Karı-Boz [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ-توْلکان بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قاریتماق..qarıtmaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: قارماق] ۱-قیزی اره وئرمه‌یب ائوده ساخلاماق، قوجالتماق (فا: فتوت کردن). ۲-میوه‌نی اکینده ساخلایب تازالیقدان سالماق (فا: از طراوت انداختن).

قاریج..qarıc [باخ] قاریش.

قاریچقای..qarıçqay [آد، دیرگی] سئرچه‌دن‌آزجابؤیوک بوْز رنگلی-تارلاقوُشو.

قاریخ..qarıx [آد، باخ: قار] قاراباخماقلااوْرتایا چیخان‌گؤزقاماشماسی. ۲-قاریخ۲(آد) باغ و باخجا سوُوارماق‌اوْچون‌آچیلان سوُ یوْلو، آرخ، ساپانلاآچیلان‌ایز۳-آرخلار آراسیندا کی‌توْپراق‌یئغینی، جیبه. {قاریخ سؤزو بوُ معنادا قارماق کلمه‌سینه دایانیر، چونکی قاریخلاماق گرچکدن توْپراغی قاریشدیراراق ایز و آرخ آچماق مفهوموندادیر و سوُوارماق اوْچون کوْتانلا ایز آچماق توْپراغی آلت اوْست ائتمک دئمکدیر}.

قاریخدیرماق..qarıxdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزلرینی قاماشدیرماق، چاشدیرماق.

قاریخدیریلماق..qarıxdırılmaq [بلسیز ائیلم] چاشدیریلماق.

قاریخلاماق..qarıxlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاریخ آچماق، آرخ آچماق.

قاریخماق..qarıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری‌قاماشماق، چاشماق ، اؤزونو ایتیرمک.

قاریدئس..qarides [یو] باخ: دنیز تکه سی.

قاریش..qarış [آد] قاریْج:آچیق بارماقلارین آچیمی، آچیق بارماقلار آچیمیندا باش بارماغین اوُجوندان چیچیلی بارماغین اوُجونا قدر اوْلان اندازه، بیر قاریش اؤلچوسونده اوْلان آرالیق (فا: وجب). span {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاری، قاریش›}.

قاریش‌بولاش..qarışbulaş [آد، دا] قاریشیق، سلیقه‌سیز، دؤزن‌سیز.

قاریش قاریش..qarış qarış [ظ، مج] هریانی، بیر یئرینی گؤزدن ایتیرمه‌دن" من تبریزی قاریش قاریش گزمیشم".

قاریشدیراج..qarışdırac [آد] تیکینتی ایشلرینده قاریشدیرماغا یارایان آراج، میکسئر (فا: مخلوط کننده).

قاریشدیران..qarışdıran [باخ] قاریشدیریجی.

قاریشدیرماق..qarışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیربیرینه‌قاتماق، مخلوط ائله‌مک. mixed ۲-بیرایشی ویا سؤزو سئچه بیلمه‌مک. ۳-بیرینی بیرایشه قاریشماسیناسبب‌اولماق ٤-سلقه‌نی پوزماق، نظام‌سیز بیر حالا سالماق، دولاشیق سالماق. ۵-فتنه فساد سالماق، قاریشیق‌لیق سالماق (فا: بهم زدن).

قاریشدیریجی..qarışdırıcı [آد] ۱-قاریشدیران، اورتالیغی بیربیرینه قاتان، آرا ووران. ۲-قاریشدیران، قاریشدیراج(فا: میکسر).

قاریشدیریجی‌لیق..qarışdırıcılıq [آد] آرا ووُرما، فیتنه سالما.

قاریشدیریش..qarışdırış [آد] قاریشدیرماق‌ایشی‌ویا بیچیمی (فا: بهم زنی).

قاریشدیریلماق..qarışdırılmaq [بلسیز ائیلم] قاریشدیرماق‌ایشی گؤرو-لمک (فا: فـم).

قاریشقا..qarışqa [آد، دیرگی] زار قانادلی، اکلم باجاقلی، نئچه میلیمتر بویوندا توپلو حالیندا یاشایان، یووا قورُان و یووالاریندا تورلو قارینجالار یاشایان(اؤرنک‌اؤچون عسگر، ایشچی، قانادلی ارکک، قانادلی ملکه)، ۷۵۰۰دن چوخ نوعو اولان، بدَنی اسید فورمیک‌لی اولماغینا خاطر تورش دادلی‌بیربؤجک(فا: مورچه). formica {سومرجه ‹ماروُن›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قارینچا›؛ قارنی اوسته یئریمه‌یینه خاطر بو آدلا تانینیب}.

قاریشقا..qarışqa [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی.

قاریشقا اسیدی..qarışqa əsidi [آد] اسید فورمیک.

قاریشقا (یووَاسی) کیمی قایناماق..qarışqa (yuvası) kimi qaynamaq [تاثیرسیز ائیلم، مج] سایی جا چوخ معناسیندا بیر سؤز، تعدادی چوخ شئی حاققیندا.

قاریشقاسئور..qarışqasevər [آد، دیرگی] قاریشقا یئمکله گئچینن بیرنوع بؤجک.

قاریشقایئین..qarişqayiyən [آد، دیرگی] امجک‌لی، تک‌دلیکلیلر تاقیمیندان‌وُجودو کیپری کیمی‌تیکانلی، آغزی‌بورو کیمی، دیلی ائشیگه اوزانان، دیشسیز، قاریشقا ایله بسله‌نن بیرآفریقا حئیوانی (فا: مورچه خوار). achirna aculeata ،mymecophagous

قاریشقایئین‌لر..qarişqayiyənlər [آد، دیرگی] آغیزلاری اوزانمیش و بورو کیمی، و ووُجودلاری کیرپی کیمی و قاریشقا ایله بسله‌نن بیر سوی.

قاریشلاماق..qarışlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاریشلا اؤلچمک(فا: وجب-کردن).

قاریشماق..qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیربیرینین ایچینه گیریب سئچیلمه‌یه جک حالا گلمک. ۲-دؤزه‌نی و ترتیبی پوزولماق، قارما قاریشیق اولماق. ۳-بیرایشه ال آتماق، سؤزه قاتیلماق (فا: درآمیختن). to intermingle {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قارماق}.

قاریشمیش..qarışmış [صفت] ۱-قاریشیق، دؤزَنسیز، داغینیق، چالخانتی‌لی، گرگین (فا: بهم ریخته). ۲-ایچینه باشقا بیر شئی قاریشدیریلمیش، صاف اولمایان، آچیق سئچیک اولمایان، آنلاشماسی گوج اولان.

قاریشیق دولاشیق..qarışıq dolaşıq [صفت] چوخ قاریشیق، آنلاشیلماز.

قاریشیق..qarışıq [صفت] ۱-مختلف شئی‌لردن عبارت اولان، نئچه جنس‌دن اولان. ۲-بیربیرینه گئچمیش، ترتیب‌سیز، دولاشیق، آیدین اولمایان (فا: مغشوش).

قاریشیق‌دیللر..qarışıq dillər [آد، دیل‌ب] مختلط دیللر (فا: زبانهای مختلط). mixed language

قاریشیق‌لیق..qarışıqlıq [آد] ۱-قاریشیق اولما وضعیتی. ۲-قارقاشالیق، دؤزن‌سیزلیک، هرج مرج‌لیک. ۳-آنلاشیلماز، دولاشیق‌لیق. (فا: آشفتگی). agitation

قاریشیلماق..qarışılmaq [بلسیز ائیلم] قاریشماق ایشی گؤرولمک و ائدیلمک.

قاریشیم..qarışım [آد] ۱-قاریشماایشی.۲-قاریشمیش نسنه (فا: مخلوط). mix ۳-آلیاژ (فا: آلیاژ). alloy

قاریق..qarıq [تاریخی اؤزل آد] قاریشیق، مَلَز؛ اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ، باخ: قاریخ[۷].

قاری‌قاها..qarı qaha [اؤزل آد] لاچین‌دا کند آدی[۲٤۰].

قاری‌قوجا..qarıqoca [آد] ائولنمیش‌قادین‌وارکک(فا: زن‌و شوهر). mate

قاری‌قوجالیق..qarıqocalıq [آد] قاری قوجا اولما وضعیتی.

قاری‌قیشلاق..qarı qışlaq [اؤزل آد] لاچین و گئرمی ده کند آدی.

قاری‌لاشماق..qarılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوجالماق (قادین اؤچون) (ف: پیر شدن). ۲-(کیشی‌لر اؤچون) قاری‌لار کیمی رفتار ائتمک (فا: حالت زنانه پیدا کردن).

قاری‌لاشمیش..qarılaşmış [صفت] قوجالمیش، قاری بیچیمینه دؤشموش.

قاریلتی..qarıltı [آد، سس تق] قارقانین چیخاردیغی سس، قاریلداما سسی (فا: قارقار). caw (ing).

قاریلداتماق..qarıldatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاریلتی سسی چیخارتدیرماق.

قاریلداشماق..qarıldaşmaq [قا] هامی‌سی بیردن قاریلداماق.

قاریلداماق..qarıldamaq [تاثیرسیز ائیلم، سس تق] قارقا سسی چیخارماق، قار قار ائتمک (فا: قارقار کردن).

قاریلماق..qarılmaq [بلسیز ائیلم] قارماق‌ایشی گؤرولمک، قاریشدیریلماق.

قاری‌لی..qarılı [صفت] قاری‌سی اوْلان.

قاری‌لی‌قوجالی..qarılı qucalı [ظرف] قاری قوجا بیرلیکده.

قاری‌لیق..qarılıq [آد] قاری اوْلما وضعیتی، خانیم‌لیق، ائولنمیش قادینین ارینه گؤره وضعیتی و گؤرَوی (فا: زن بودن).

قاریم..qarım [آد، دا] آلاچیغین ایچینه سوگیرمه‌مه‌سی اوْچون چئوره سینده قازیلان چوخور، آرخ.

قاریماز..qarımaz [صفت] قاریمایان.

قاریماق..qarımaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-قوجالماق، یاشلی لانماق (چوخراق قادین‌لار اوْچون) (فا: پیر شدن). ۲-سوُدا قالماقدان-قیریشماق، بوْزوشمک(دری) (فا: چروکیده شدن). ۳-جوتلشمک، چاتیشماق (ایت اوچون). {باخ: قارماق}.

قاری‌مزه سی..qari mzrəsi [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی(قاری مزرعه سی).

قاریمیش..qarımış [صفت] ۱-قوجالمیش، گؤرگولنمیش، تجربه‌و گؤرگو قازانمیش(فا: فرتوت)۲-اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی .

قارین..qarın [آد] ۱-اینسان و حئیوانلارین کؤکس‌له خالچالارینین آراسی؛ بدنده معده، باغیرساق، دالاق و قارا جیبار اوْلان بؤلوم (فا: شکم). belly ۲-بعضی شئیلرین شیش و ایچی بوش بؤلوْمو. ۳-آنا رحِمی، اوشاقلیق، بالالیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قارماق سؤزوندن آلیناراق بدنده مُختلف موادین قاریشدیغی یئری گؤسته‌ریر بو کلمه‌دن آلیناراق قاریندا‌ش / قارداش سؤزو، ایکی شخصین یئمک و ایچمک‌لرینین بیر اولماسینی و بیر آیری دئییشله بیر قاریندان چیْخمالارینی گؤسته ریر؛ باخ: قارماق}.

قارین‌آغری‌سی..qarın ağrısı [آد] ۱-قارین‌دا اوْلان آغری. ۲-(مج) یالاندان شیلتاقلیق ائتمه" اونون ~ وار قوْی سؤزونو دئسین".

قارین‌آلتی..qarın altı [آد] یهر و قالتاغی برکیتمک اوْچون آتین قارنی آلتیندان گئچیریلن قاییش (فا: زیرشکم). underbelly

قارین‌آیاقلی..qarın ayaqlı [باخ] قارین باجاق‌لیلار.

قارین‌اوْتارماق..qarın otarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْنون‌بوُنون‌قاپی‌سیندا قارنینی دوْیورماق.

قارین‌ایچی..qarın iyçi [صفت] ایچ آلات (فا: امحاء). blowels

قارین‌ایشلنمه‌سی..qarın işlənməsi [صفت] تنقیه (فا: دیسانتری). dysentery، derdging

قارین‌ایشله‌مه‌سی..qarın işləməsi [صفت] تنقیه (فا: دیسانتری). dysentery، derdging

قارین‌باجاق‌لیلار..qarın bacaqlılar [آد، دیرگی] یومشاقجالار صینفیندن، باشلاری دیللری و دیشلری اوْلان و قاریندا‌کی اتلی اوُزانتی‌لاری باجاق کیمی ایشله‌نن، سؤرونه‌رک یئریین، اسپیرال قابیق‌لی و سولاردا یاشایان بیر حئیوان.

قارین‌باغی..qarın bağı [آد] پالتار آلتیندان قارین اؤزه رینه باغلانان باغ.

قارین‌بوْشلوغو..qarın boşluğu [آد] قاوورقا سوموکلریله خالچا سؤموکلرینین آراسیندا‌کی بوشلوق.

قارینپا..Qarınpa [صفت] چوخ یئین (فا: پرخور). gluttonous

قارینتی..qarıntı [آد] گمی‌نین یانیندان ووران دالقا (فا: موج کنار قایق).

قارینج..qarınc [باخ] قاریشیق.

قارینجا..qarınca [آد، دیرگی] باخ: قاریشقا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قارینجا..qarınca [اؤزل آد] بوُکان(ک/ ب)و خوی‌دا کند آدی.

قارینجیق..qarıncıq [آد] ۱-وُجودون مُختلف اوْرقانلاری ایچینده اوْلان بوْشلوق، قلبین آلت بؤلومونده و بدنین ساغ و سول طرفینده جیبارلار و قانی پومپالما اورقانلارینی ایچینه آلان ایکی بوْشلوق، کیچیک قارین. ۲-جوجه‌لرین بدنی‌نین آیاقلاردان گئری ده اوْلان بؤلومو (فا: شکم کوچک).

قاریْنچیْق..qarınçıq [تاریخی اؤزل آد] قاریْنجیق:باخیش، نظر، گؤز قاچاماغی؛ تؤرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالارینداْن[۷]. تؤرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

قاریندا‌ش..qarındaş [آد، ت] ۱-قارداش سؤزونون اسکی بیچیمی، بیر قاریندان چیخانلارین بیربیرینه گؤره نسبتی. قارداش، قارداشلیق ۲-قیْز قارداش، باجی (قازاق و قیْرقیزلاردا).

قاریندان‌آیاق‌لیلار..qarından ayaqlılar [آد، دیرگی] قاریندان-باجاقلیلار : یوموشاقجالاردان، قارین‌لارینداْ اتلی و یاستی اوزانتی‌لاری اوْلان و بولارلا یئرییین بیر حئیوانلار سوْیو.

قارییندان‌باجاق‌لیلار..bacaqlılar qarından [آد، دیرگی] باخ: قاریندان آیاق‌لیلار.

قارین‌دوْلوسو..qarın dolusu [ظرف] دوْیونجا، دوْیانا قدر.

قارین‌دوْیورماق..qarın doyurmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئچینمک.

قارین‌دوْشمه سی..qarin düşməsi [آد] قارینین سالانماسی (فا: افتادگی احشاء). spianchnoptisis

قارین‌زاری..qarın zarı [آد] قارین بوشلوغونو اؤرتن اؤرتوک.

قارین‌زاری‌التهابی (یانقی‌سی)..qarın zarı iltihabı (yanqısı) [آد] قارین زاریندا اوْلان ناخوشلوق، پئریتونیت.

قارین‌سالاماق..qarın sallamaq [تاثیرسیز ائیلم] شیشمان لاشماق، کؤکلمک.

قارین‌قارینا..qarın qarına [ظرف] یان یانا، دؤش دؤشه.

قارین‌قوْلو..qarınqulu [آد، ص] چوخ یئین، دوْیماز، قارینا چوخ قوللوق ائدن (فا: پرخور). gluttonous

قارینلاماق..qarınlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گمی یانینی بیریئره دایاماق.

قارینلی..qarınlı [صفت] ۱-قارین قیسمی چیخیق ویا بؤیوک. ۲-چوْخ یئین، قارین دؤشکونو (فا: شکمو).

قارینماق..qarınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارین وئرمک، سالانماق.

قاری‌ننه..qarınənə [آد] ۱-قوْجانننه، آتانین آناسی ۲-عمومیتله قوجاقاری.

قاری‌ننه‌قورشاغی (اؤرکنی)..qarınnənə qurşağı (örkəni) [آد] گؤی قورشاغی.

قارین‌وئرمک..qarin vermək [تاثیرلی ائیلم] قارین سالاماق، بیر شئیین اوْرتا بؤلومو چیخماق و شیشمک (دوُوار کیمی شئیلر)، اَییلمک.

قاز..qaz [آد، دیرگی] پرده آیاقلی‌لاردان، ائوجیل ویا چؤلجول، اؤردک‌دن ایری بیر این حئیوانی (فا: غاز). anser avica {ت: ۱- قاز، اؤردک. ۲-آغاج قابیغی؛ بو کلمه سس تقلیدی ساییلیر؛ بو کلمه غاز شکلینده فارسجایا و goose شکلینده اینگیلیزجه‌یه گئچیبدیر}.

قاز..qaz [اؤزل آد] افراسیابین قیزینین آدی.

قاز..qaz [اؤزل آد] بو کلمه کاس/کاسی/ کاسسی/ قازاق/ خزر/ قیرقیز کیمی سؤزلرین کؤکو اوْلاراق چوْخلو یئر آدلاریندا گؤرسه نیر و معناجا گزمک سؤزونه باغلانیر: قازیللو/ قاضیلو، خاساوان/ قازآوان، خاسیللی/ قازائللی، کسبه/ کاس‌اوْبا[۱۱۴]. تبریزده قاضی کندی/ قازی کندی/ کاسی کندی ده بو سؤزجوقله ایلگیلی اولمالیدیر.

قاز..qaz [آد، فرانسیزجا] مادّه‌لرین اوُچوجو وضعیت‌لرینین عامّ آدی، گاز. ۳-یاریم سایدام پارچا (فا: گاز).

قاز آیاغی..qazayağı [آد، بیتگی] اسفناج گیللردن، یئیلن، یاپراقلاری-قاز آیاغینا بنزر و اوْچ‌بوجاق بیتگی (اشتاها آچیجی، قانی و بؤیرکلری تمیزله‌ین[۱۳۶])(فا: پنجه‌غازی) chenopdium {قاز+آیاق}.

قازاباسماق..qazabasmaq [تاثیرلی ائیلم] (آراجلاردا) قازینی-چوْخالدیب هیزلاندیرماق.

قازاخ..qazax [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر؛ باخ: قازاق.

قازاخجا..qazaxca [صفت] قازاخ دیلینده، قازاخ دیلی.

قازارآتار..qazaratar [آد] یئر قازان، توپراق قازان، قازماج. excavator

قازاسقا..qazasqa [آد، روسجا] قافقاز قاپاقلی‌هیزلی اوْینانان بیر خالق دانسی.

قازاغان..qazağan [اؤزل آد] م۱۳جو عصرده تؤرکوستاندا بیر بگ آدی[۱۲].

قازاغی..qazağı [آد] قازما و تمیزله‌مه ایشلرینده ایشله‌دیلن بیر نوع دمیر آراج. ۲-آذربایجان اوْیون هاوالاریندان

قازاغی..qazağı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ان قدیم آذربایجان رقص لریندن بیریدیر. رقص قازاخ رایونوندا یارانمیشدیر. اولدوقجا یئنی حرکتلی، جوشغون رقصدیر. اونو کیشیلرین ان سئویملی رقصلریندن بیرینه چئویریر. بئله فرض اولور کی اولونورکی، " قازاغی " دؤیوشجو رقصیدیر. اونو یوروشه و حربه گئدنده ایفا ائدیرلرمیش. رقصده دوزومو رنقارنق و تئکنیکی جهتدن موررکب حرکتلر چوخدور. اوینایانلاردان هر بیری اؤز قابیلیتینی، رقصده نه یه قادیر اولدوغونو قوسترمه یه چالیشیر[۲۴۵]. (فا: آهنگی ترکی) {قازاق‌بوْیو آدیندان}.

قازاق..qazaq [آد] ۱-قازاخیستان ملّتی‌نی تشکیل ائدن تؤرک دیللی خالق وبو خالقا منسوب اوْلان. ۲-بیر نوع یاخاسی قایتارما و قالین توخونموش کؤینک. ۳-(مج، اسکی) آتلی عسگر دسته‌سی (فا: قزاق). {بعضی بیلگینلر بو کلمه‌نین اصلی‌نی آزاق تانییبلار و بوکلمه‌نین آز قوْمونون آدیندان آلینماسینی مُناسب بیلیبلر[۶]؛ البته کاسلار، کاسپی‌لر، خزرلر، آزلار، آذرلر و قازاق‌لارین کؤک باخیمیندان بیربیرینه باغلیلیغی آیدیندیر و بوُ مطلب چوْخلو بیلگینلر طرفیندن و اوجمله دن جلیللی بگ طرفیندن ثابت اوْلونوبدور؛ کاس› کاسپی› کاسپین› کاسار› خزر› آذر/ کاس› کاساق› قازاق/ کاس› آس› آز› آذر}.

قازاق..qazaq [اؤزل آد] ازنا، مشهد ونیشابور-عشق آباد دا داغ آدی.

قازاق-..-qazaq [اؤزل آد] اینسان آدی: ~ خان، ~بای، ~بَگ، ~اَر.

قازاق باشی..Qazaqbaşı [آد] قازاق دسته سینین باشچی‌سی.

قازاق‌چؤمبَلمه‌سی..qazaq çömbəlməsi [آد] بیر باجاق اؤزه‌رینه چؤمبه‌له‌رک و اوْیری باجاق اؤزده توُتولاراق بیر گوْج آلیشدیرما ایشی.

قازاق‌لار..qazaqlar [اؤزل آد] قازاق‌لاردان بیر بؤلوم قاراباغ بؤلگه-سینده اوْتوراراق صفویلره قاتیلدیلار، قاراباغ قازاق‌لاری سوْنرالار عُثمانلی‌لارار یاردیمجی اوْلدولار[۸۵].

قازاق‌لی..qazaqlı [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

قازاق‌یانا..qazaqyana [آد، یئر] توْی گله‌نک‌لریندن: گلینی دده ائویندن آپاریرکن محله آدامی فایتونون قاباغین کسیب و خلعت آلاندان سوْنرا گئتمه‌لرینه یوْل وئررلر.

قازالاق..qazalaq [آد] ۱-داشقا، تک آتلی و ایکی تکرلی بالاجا آرابا (فا: درشکه)۲-بیر نوع قوش آدی (فا: چکاوک) {قوزالاق}.

قازالاقچی..qazalaqçı [آد] قازالاق‌دوْزَلدن ویا سوروجوسو(فا: درشکه‌چی)

قازامات..qazamat [آد، روسجا] دوُستاق، سنگر (فا: زندان). **prison** {روسجا سانیلماغینا رغما، ً تورکجه قازماق سؤزونه باغلانابیلیر: (قازیلان یئر، سنگر)}.[۵]

قازاماتی..qazamatı [صفت] قازاماتلیق، قازامات و دوُستاق اوْچون اؤزل پالتار و آیری شئیلر (فا: مربوط به زندان).

قازان..qazan [آد] ۱-بیر نوع بؤیوک قابلاما، بیر نوع بؤیوک تاغار (فا: دیگ). **pot** ۲-قازانما، قازانچ، اوْستونلوک. ۳-ایدیل-بولغارلاری‌نین قوُردوقلاری‌بیرشهر[۵۴]. ٤-اینسان‌آدی: قازانبای / قازانبَگ، قازانَر. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قازماق}.

قازان-..-qazan [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۵ آد سایماق اوْلار).

قازانان..Qazanan [صفت] یارارلانان (فا: منتفع). **deriving**

قازان‌تابان..KazanTaban [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-آلیموْغلوُ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قازان‌توْرکلری..Kazan Türkleri [اؤزل آد] وولگا بؤلگه‌سی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قازانج..qazanc [آد] قازانیلان شئی، یارار، چیخار، گلیر، ساتیلان بیر شئیین ویا اؤره‌تیلن بیر شئیین ویا بیر امک قارشی‌لیغیندا وئریلن حاق(فا: فایده) **profit** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قازقانج›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قازانج›}.

قازانجاچاتماق..qazanca çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قازانج الده ائتمک (فا: سود بردن).

قازانج‌سیز..qazancsız [صفت] قازانجی اوْلمایان، گلیرسیز، یارارسیز (فا: بی بهره). **portionless**

قازانجلو..qazanclu [اؤزل آد] م۱٦جی یوْزیلده ذوالقدر توْرک‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قازانجلی..qazanclı [صفت] قازانجی اوْلان، قازانمیش اوْلان، گلیرلی، استفاده‌لی (فا: سودآور). **profitable**

قازانجوُق..qazancuq [اؤزل آد] ۱-قازانج، گتیری ۲-قازانچا. ۳-(تاریخی اؤزل آد) اؤزبک‌لرین، قوْنرات و اوْختامقالی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قازانجیق..Kazancık [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْخ‌تامغالی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قازانچا..qazança [آد] بالاجا قازان (فا: دیگچه). **small pot**

قازانچی..qazançı [آد] ۱-قازان‌قاییران و ساتان‌کیمسه(فا: دیگساز) ۲-قازان قوُران ویا قیزدیران کیمسه. **boiler-maker** ۳- (تاریخی اؤزل آد) توْرکمَنلرین، ساریْق اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قازانچی‌لیق..qazançılıq [آد] قازانچی‌نین ایشی ویا مسله‌یی.

قازان‌خانا..qazanxana [آد] بوُخار قازان‌لاری اوْلان یئر و بینا.

قازان‌خان..qazanxan [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای و آلتیْن‌اوْردو خانلاریندان، قازان خانلیْغینین قوُروجوسو و ایلک خانی، ایلخانلی دؤولتی خانی (هوُلاکو خان'ین توْرونو، آرقوُن خان'ین اوْغلو)[۷].

قازان‌خانلیغی..qazan xanlığı [اؤزل آد] باخ: آلتون‌اوْردو خاقانلیغی[۲۰۹].

قازان‌داشی..qazan daşı [آد] قازاندا سو قاینا‌تما سبب ایله کلسیم دوُز لارینین قازان دیبینده اوْتوروب و برکیمیش قیسمی.

قازان‌دیبی..qazan dibi [آد] قازماق، قازاندا دؤیو پیشیرنده دیبینده دؤزه‌لن قالین کَورَک بؤلوم (فا: ته دیگ). **browned**

قازاندیرماق..qazandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قازانماسینا یوْل آچماق.

قازان‌قاینامایان یئرده مئیمون اوْینامز.. qazan qaynamayan yerdə meymun oynamaz [دئییم] هئچ بیر ایش قارشی‌لیق‌سیز گؤرولمز.

قازانقوُزان..qazanquzan [آد] اوجان شهرینین تیکمه داش بؤلگه سینده کند آدی.

قازانماق..qazanmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر ایش سوْنوجو، گلیر الده ائتمک، قازانج اله گتیرمک (فا: سود بردن). **to earn** ۲-ایدماندا قارشی طرفی اوُدماق. **to win** ۳-غالب گلمک (فا: غالب آمدن).

occuping {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹قازقانماق›/ قازماق‌سؤزونه باغلیدیر}.

قازانیش..qazanış [آد] قازانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: سود).

قازانیلماق..qazanılmaq [بلسیز ائیلم] قازانماق ایشی گؤرولمک و یول آچماق، اله گتیریلمک (فا: تحصیل شدن). to be earned

قازانیلمیش..qazanılmış [صفت] الده ائدیلمیش، اله گلمیش(فا: تحصیل‌شده)

قازانیم..qazanım [آد] قازانماق‌ایشی، ایشچی‌لره‌وئریلن حقوق، ایشلیک.

قازاوْتاران..qazotaran [آد] قازلاری‌اوتلاغاآپاران(فا: قازچران gooseherd

قازاوْجاغی..qaz ocağı [آد] قازلا یانان اوْجاق.

قازای..Kazay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

قاز بئیینلی..qaz beyinli [صفت] آنلاییش‌سیز، قاورایيش‌سیز.

قازدیرْتماق..qazdırtmaq [اتدیرگن ائیلم] قازدیرماق ایشینی گؤردوْرمک.

قازدیرماق..qazdırmaq [اتد] ۱-قازماق ایشینی گؤردوْرمک ۲-اوْیوق‌وناخیش‌آچدیرماق، اوْیدورماق(فا: فـس کندن to dig~ {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قازدیریلماق..qazdırılmaq [بلسیز ائیلم] قازدیرماق ایشی گؤرولمک.

قازراق..qazraq [آد] قَزرَک:فیندیق کیمی میوه‌لری دیده‌رک تؤکولن قابیق‌لاری(فا: پوسته‌فندق و--) {قازماق فعلینه باغلیدیر}.

قازسوْباسی..qazsobası [آد] قازلا یانان سوْبا نوعو.

قازسوْغانی..qazsoğanı [آد، بیتگی] آلتی یاپراق دان اوْلوشان چیچک‌لرینین ایچ طرفی ساری رنگلی و بعضا آغیمتیل و ائشیک طرفی یاشیل زوْلاق‌لی، زانباغا اوْخشار بزک بیتگی‌سی.

قازسیزلاشدیرماق..qazsızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قازی‌نی-بوْشالتماق، هاواسینی‌چیخارماق

قازقافالی..qazqafalı [صفت] آنلاییش‌سیز، قاورایيش‌سیز.

قازقان..qazqan [اؤزل آد] قازان، قازانج؛ بوُخارا خانلیْغی خانلاریندان[۷].

قازقانادی..qazqanadı [آد، ایدمان] گوْلَشده قارشی طرفین بوینونو قولتوق آلتینا آلاراق بوینونو بوْکمه فنّی.

قازقلو..qazıqlu [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {قازیقلی}.

قازقوُرت..qazqurt [اؤزل آد] باخ: قازیْرقان[۷].

قازقیچ..qazqıç [آد] تندیردن‌چوره‌یی‌چیخارماغا یارایان‌اوجو بیز کؤسَو، بیتگی کؤکو چیخارماغا یارایان‌بیر آیقیت(فا: چوب تنور).

قازلاشماق..qazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاز حالینا گلمک.

قازلاماق..qazlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاز دوْلدورماق. to aerate

قازلانماق..qazlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-خوْروزلانماق، قورّه‌لنمک. ۲-قازلانماق(تاثیرسیز ائیلم) قاز چیخماق. ۳-قاز حالینا گلمک.

قازلوُ..qazlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

قازلیان..qazlıyan [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

قازما..qazma [آد] ۱-بالتا، قازماغا یارایان آلَت (باخ: ایکی باشلی قازما). ۲-قازماق ایشی (فا: حفاری). digging ۳-اوْیولموش و حک اوْلونونموش ناخیش. ٤-نفت وبوجور شئیلری چیخارماق اوْچون قازیلان قویو. ٥-یئرآلتی دخمه سی، یئرده قازیلمیش یاشایيش ویا ایش یئری، معدن. ٦-قازما(اؤزل آد) بالاکن‌ده کند آدی[۲٤۰].

قازماج..qazmac [آد] قازارآتار، قازماق ایشینی گؤرن آراج (فا: حفار).

قازماجیق..qazmacıq [باخ] بالاجا قازما.

قازماچی..qazmaçı [آد] قوُیو ویا معدن قازان کیمسه، قازماق ایشینی گؤرن، کؤمورلوق ویا آیری داش اوْجاقلاریندا ایشله ین ایشچی (فا: حفار). driller, borer, drill-operator

قازماچیلیق..qazmaçılıq [آد] قازماچی‌نین ایشی (فا: حفاری).

قازماق..qazmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-توپراغی سؤکمک، ائشمک، اوْیماق (فا: حفر کردن، کندن). to dig ۲-حک ائتمک، پوْلاد قلم‌له ناخیش آچماق (فا: کنده کاری کردن) ۳-(آ) قازانین دیبینده پیشمیش و برکیمیش حصّه "دویو ویا آش قازماغی، چؤرک قازماغی" (فا: ته دیگ). browned، crust {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوکلمه قازانج، قازی، قازما و قازانماق کیمی سؤزلرین کؤکو اولاراق، عربجه خزانه و خزینه کیمی کلمه‌لرین‌ده کؤکو اولمالیدیر}.

قازماقجیق..qazmaqcıq [آد] کیچیک و نازیک قازماق.

قازماقلانماق..qazmaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قازماق باغلاماق، دیب توتماق، پیشمیش و دویو قازماقلی اوْلماق.

قازماقلی..qazmaqlı [صفت] قازماغی اوْلان، قازماق باغلامیش.

قازمالار..qazmalar [آد] قازما ایشلری (فا: حفریات). excavations

قازناق..qaznaq [آد] قازیلمیش‌یئر، چوخور یئر، قازیق چوُخور. ditch

قازوُ..qazu [اؤزل آد] نعمت، قازانج[۷].

قازوُق..qazuq [اؤزل آد] اراک-وفس-بُزچلّو دا کند آدی. {قازیق}.

قازوْل..qazol [آد، فرانسیزجا] قازوْلین:نفت‌دن اله گلن بیرماده (فا: گازوئیل).

قازوْن..qazon [آد، بی، فرانسیزجا] باغلاردا و پارک‌لاردا و بوُجور یئرلرده بزک اوْچون اکیلمیش و باشی دوْمدوز کسیلمیش اوْت ساحه‌سی" بوُلوارین قازوْن‌لاری".

قازی..qazı [آد] توپراغی قازما ایشی (فا: حفاری).

قازی..qazı [آد، عربجه] غازی، غزا ائدن، دوْشمنه قارشی مُحاربه ائدن و اؤزللیکله دین یوْلوندا ساواش آپاران. {«غازی»: غزا ائدن، قوتسال ساواشا گئدن، بو کلمه‌نین اصلی سومرجه اولماسی سانیلیر، سومرجه ده قازی کلمه سی‌سیندیران و شکست وئرن معناسیندادیر}.

قازیئریشی یئریمک..qaz yerişi yerimək [تاثیرسیز ائیلم] قازکیمی یانین باساباسا یئریمک.

قازیاتان..qazyatan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

قازیاغی..qazyağı [آد] خام پئترول‌اُون ۱۵۰-۲۵۰درجه ایسیتمه سیندن اله گلن رنگسیز و راحتجه یانان بیر آخاریاخیت.

قازیان..qazyan [اؤزل آد] اوُجار‌دا کند آدی[۲۴۰].

قازی‌بیلمَنی..qazı bilməni [آد] آرکئولوژی‌ایله‌اوُغراشان کیمسه، آرکئولوق.

قازی‌بیلیمی..qazı bilimi [آد] آرکئولوژی، یئرقازما واسکی قالینتی‌لاری تاپیب آراشدیرما ایشی.

قازیتْدیرماق..qazıtdırmaq [باخ] قازدیرْتماق.

قازیتْماق..qazıtmaq [باخ] قازدیرماق.

قازیجی..qazıcı [آد] قازیچی: ۱-قازی ایشینه باخان(فا: حفار) digger ۲-قازان و اوْیان، اوْیوجو، ناخیش آچان.

قازیرْقان..qazırqan [اؤزل آد] شامانیست گله‌نک‌ده، کؤتو روُحلارین، دوْغرو یوْلا گلمه‌سی اوْچون، گئچیجی بیر سوْره اوْچون قالدیْغی آتش چوُخورو، بیر نوع جهنم[۷].

قازیش..qazış [آد] قازماق ایشی ویا بیچیمی.

قازیق..qazıq [آد] ۱-قازیلمیش یئر، چوُخور. ۲-بیر یئره وورماغا یارایان بؤیوک میخ ویا چوُبوق {ت، باخ: قازماق}.

قازیق‌بیلیمجی‌سی..qazıq bilimcisi [باخ] قازی بیلمَنی.

قازیق‌قازیق..qazıq qazıq [ظرف] چوخور چوخور، اویوق اوْیوق، چوخ قازیلمیش، قازیلمیش یئر. dug up

قازیق‌کؤک..qazıq kök [آد، بیتگی] کئشیر کیمی توپراغا دیکئی اوْلاراق گیرن کؤک (فا: نوعی ریشه).

قازی‌قاچماق..qazı qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] گازی‌قاچماق: ایشی باش توُتماماق.

قازیقلاماق..qazıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] اکین ویا بیر موْلک سیْنیرینی بللی ائتمک اوْچون قازیق چالماق.

قازیقلانماق..qazıqlanmaq [بلسیز ائیلم] قازیق چالینماق.

قازیقلاییش..qazıqlayış [آد] قازیقلاماق ایشی.

قازیقلی..qazıqlı [آد] قازیق چالینمیش.

قازیقلی‌هومما..qazıqlı humma [آد] تئتانوس، باسیل‌واسطه‌سیله آچیق یارالاردان وُجوداگیرن و قاس‌لاردا آغری‌یا یوْل آچان بیر خسته‌لیک.

قازی‌قوُملار..qazıqumlar [اؤزل آد] اوُجار‌دا کند آدی[۲۴۰].

قازی‌قوُموق..qazıqumuq [آد] داغیستان تورک خالقلاریندان بیری.

قازیْما..qazıma [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

قازیل..qazıl [آد] باخ: قَزیل.

قازیلماق..qazılmaq [بل، ت] قازماق ایشی گؤرولمک (فا: کنده شدن).

قازیلیش..qazılış [آد] قازیلماق ایشی ویا بیچیمی.

قازیْلیق..qazılıq [اؤزل آد] ۱-قازیْق ۲-قازما آلَتی ۳-قیْزقین، جَلاللی[۷].

قازیلیق..qazılıq [آد، ع«غازی»+لیق] غازیلیک:غزاائتمه، دوْشمنه‌قارشی و اؤزللیکله دین یوْلوندا ساواش آپارما ایشی. ددەقورْقودُ بوْیلارینداغزا ائتمه معناسیندا گلیب و ـقوْجا و ـآت و ـداغی کیمی سؤزلرده گؤرمک اوْلور

قازیم..qazım [آد] قازما ایشی (فا: حفاری). digging

قازیما..qazıma [آد] یوْنما، هئیکل یوْنما، قازما (فا: کنده کاری).

قازیماق..qazımaq [تاثیرلی ائیلم] کسیجی بیرآراجلا بیر قات و لای کسیب قوپارماق، دمیر بیر سطح ده ویا برک شئی اوْستونده سرت بیر آراجلا شکیل چکمک، هئیکل تراشلیقدا هئیکلی یوْنوب قازماق، قازماق (فا: کندن). to sculpture {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قازی‌ممّد..qazi məmməd [اؤزل آد] علی‌بایراملی‌دا کند آدی[۲۴۰].

قازیمیق..qazımıq [آد] باخ: قازماق، قازان دیبی.

قازینتی..qazıntı [آد] ۱-معدن‌لردن چیخاریلان اوْرون (فا: مواد معدنی) excavation ۲-قازماق یول ایله بیریئردن چیخاریلان تؤرتؤکونتو (فا: مواد حفاری). ۲-گئچمیش اویقارلیق‌لاری تانیماق اوْچون اوْ بؤلگه‌لرده آپاریلان قازما ایشلری و بو یئرلردن الده ائدیلن قالینتی‌لار. fossil

قازینماق..qazınmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْز اوْزونو قازماق، اوْزونو قاشیماق. to be carved ۲-باخ: قازیلماق. to be scoured

قازیوُواری..qazıyuvarı [آد] یئر کوْره سینی ویا هرهانسی گؤی جیسیم‌لرینی بوْروین و ساران قاز قاتمانی، آتموسفئر.

قازیْیش..qazıyış [آد] قازیماق ایشی ویا بیچیمی.

قاس..qas [آد] تئللردن دؤزه‌لن و آچیلیب قیْسیلاراق اوْرقان‌لاردا حرکت یارادان عُضو" قوْل قاسی، قلب قاسی" (فا: ماهیچه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، بو کلمه قیْسماق سؤزو ایله ایلگیلیدیر، دیواندا آغاج قابیغی معناسیندا گلیب و گرچکده آغاجی قیسیب ساخلایان عُضودور، بو کلمه‌دن آلیناراق قاسناق سؤزو آرابا تکری ویا توْر کیمی شئیی (الک) اورتالاییب قیسان وسیله یه دئییلیر، بو معنا گئنیشله‌نه‌رک قاسماق= قاسناق سؤزو یارا اؤزنده دوزه‌لن اؤرتوگه و قاسیق سؤزو اؤرتوک شکلینده اولان بؤلومه دئییلیر، قاس سؤزونون قیسیلیب آچیلما مفهومو قاسناماق (ت: سویوقدان تیتره‌مک) و قاسیرقا (تیتره‌دن سویوق) کلمه‌لرینده ده گؤرسه‌نیر، درین بیر باخیشی نظره آلارساق قاس سؤز ایله تحلیلی دیللرده ایشله‌نن کاسه، case کیمی سؤزلرین (بؤرومک مفهوموندا) اوُزاق اقربالیغینی گؤرمک اوْلار}.

قاسار..qasar [تاریخی اؤزل آد] قاسیرقا، فیْرتیْنا؛ چَنگیز خاقان'ین قارداشلارینداَن[۷].

قاسای..Kasai [اؤزل آد] قوُندوُر بوْی لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قاسپاق..qaspaq [اؤزل آد] بزکلی، مُزّین[۷].

قاسپرالی..qaspiralı [اؤزل آد] اسماعیل بگ قاسپرالی م۱۸۵۱ده باخجاسارای دا دؤنیایا گلیب و ۱۹۱٤ ده دؤنیاسین دَیِیشیبدیر، ظُلمه و امپریالیسمه قارشی مبارزه‌ده یازدیغی یازیلاریلا تورک عالمینده یوْل گؤسته ریجی عالیم کیمی تانینیر.

قاسپوْلاد..Kaspulat [اؤزل آد] قوُندوُر بوْی لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قاستروْل..qastrol [آد، آلمانجا] باشقا شهَردن گلمیش نُمایش چیلرین نُمایش‌لرینه دعوت ائدیلن تاماشاچی.

قاستریت..qastrit [طبّ، یو] معده خسته‌لیگی (فا: گاستریت).

قاس‌توُتوقلوغو..qas tutuqluğu [آد] کاس توُتوقلوغو: ایشه آلیشدیریلمامیش قاس‌لارین بیردن‌بیره چالیشماسیلا اوْرتایا چیخان آغری.

قاس‌توُتولماسی..qas tutulması [آد] کاس توُتولماسی: ایشه آلیشدیریلمامیش قاس‌لارین بیردن‌بیره چالیشماسیلا اوْرتایا چیخان آغری.

قاس‌توْخو..qastoxu [آد] قاسلاری دوزَلدن توخو.

قاسداغ..qasdağ [اؤزل آد] بالاکن'ده سیرادا‌غ آدی[۲٤۰].

قاس‌سیز..qassız [آد] قاسی اوْلمایان، قاسلاری گلیش‌مه میش اوْلان.

قاسلاشماق..qaslaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاس حالینا گلمک.

قاسلی..qaslı [صفت] قاس‌لاری گلیشمیش اوْلان.

قاسم(آباد)-..-(qasım(abad [اؤزل آد] قوُزئی و گؤنئی‌ده یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۲ آد سایماق اوْلار).

قاسم..qasım [صفت، عربجه] قسمت‌ائدن، بخش‌ائدن، پای‌لارا بؤلن.

قاسماق..qasmaq [آد] ۱-یارانین اؤستونده دوزه‌لن قابیق، باخ: قاتماق۲-(ل) باخ: قیسماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قاس، بو کلمه بعضا مًاسناق شکلینده ده یازیلمیشدیر}.

قاسماقلاماق..qasmaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاسماق باغلاماق، یارا قاتماق باغلاماق.

قاسماقلانماق..qasmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] باخ: قاسماق لاماق.

قاسماقلانیش..qasmaqlanış [صفت] قاسماق باغلامیش.

قاسماقلی..qasmaqlı [صفت] اؤزه رینده قاسماق باغلامیش.

قاسمالی..Qasmalı [اؤزل آد] آبشرون'دا داغ آدی[۲٤۰].

قاسم‌انوارسرابی..qasım ənvar sərabi [یازار] هـ ۹جو یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

قاسمیش..qasmış [اؤزل آد] اوُیغوریازیْتلاریندا بیربگ آدی[۷] {باخ: قاسماق}.

قاسناق..qasnaq [آد، باخ: قاس] ۱-ائنلی چمبر؛ الک قلبیرین یان تاختاسی، استوانه کیمی شئیلری بوروین اؤرتوک. ۲-بو سؤزجوک استوانه کلمه سینین ائش آنلامی ساییلیر (فا: سیلندر، چنبر). clavicle. cylinder

قاسناقچی..qasnaqçı [صفت] قاسناق دوزَلدیب ساتان کیمسه.

قاسناقلاماق..qasnaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاسناق کیمی ائتمک، الک-کیمی‌شئیلره قاسناق چکمک، تاختا تکرلره قاسناق گئچیرمک، چمبرله‌مک.

قاسناقلانماق..qasnaqlanmaq [بلسیز ائیلم] قاسناق گئچیریلمک.

قاسناقلانمیش..qasnaqlanmış [صفت] قاسناق گئچیریلمیش.

قاسناقلی..qasnaqlı [صفت] قاسناغی اوْلان.

قاسنی..qasnı [آد] شئیطان تره‌سی کیمی آغاجلاردان آلینان صمغ.

قاسیرقا..qasırqa [آد] گۆر و داغیدیجی یئل، یئهین‌لیگی ۱۰۰-۱۲۰ کیلومتری آشان یئل، ایتی کولک، بوْران، فیرتینا (فا: توفان). Storm {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قاس}.

قاسیرقا کیمی..qasırqa kimi [صفت] چوْخ یئهین و شدّتلی اوْلاراق.

قاسیرقالی..qasırqalı [صفت] بوْرانلی، فیرتینالی یئللیک (فا: طوفانی).

قاسیق..qasıq [آد] قارین‌ایله ایکی بوُد آراسیندا(اوُیلوق)اوْلان قارین-ین آلت طرفی (فا: شرمگاه) privy {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قاس}.

قاسیق‌اوْتو..qasıqotu [آد، بیتگی] قارانفیل گیللردن، قارشیلیقلی یاپراقلی، ساریمتیل یاشیل رنگلی و خیرداجا گؤزل چیچکلری اوْلان، اینجه ساپلی، قاسیق یاراسینا یارارلی، چوْخ ایللیک، کؤکو اوْدونلاشان بیربیتگی (فا: گیاهی herniana hirsuta

قاسیق‌باغی..qasıqbağı [آد] قاسیغا باغلانان باغ و ایپ (فا: فتق‌بند). truss

قاسیق‌بیتی..qasıqbiti [آد، دیرگی] قاسیق‌دا اوْلان‌بیت‌نوْعو phthirus pubis

قاسیق‌چاتلاغی..qasıqçatlağı [آد] قاسیق فیتیغی.

قاسیق‌قیلی..qasıq qılı [صفت] قاسیق تۆکو (فا: زهار). provy parts

قاسیق‌وَزی..qasiq vəzi [آد] فتق (فا: فتق). hernia

قاسیل..qasıl [صفت] قاسلا ایلگی‌لی اوْلان.

قاسیلقان..qasılqan [صفت، آناتومی] قاسیلما اؤزل‌لیگی اوْلان، قاسیلا بیلن (قاس ویا اوْرقانیک توْخو).

قاسیلقانلیق..qasılqanlıq [آد، آناتومی] قاسیلقان اوْلما وضعیتی.

قاسیلماق..qasılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باخ: قیسیلماق، چکیلیب-دارالماق ۲-پارچانین قیراغی قاتلانیب تیکیلمک، کؤک لنمک.

قاسیلیش..qasılış [آد] قاسیلماق ایشی ویا بیچیمی.

قاسیم..Kasım [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قاسیم‌آیی..qasımayı [آد، ع، آنادولو] ایلین ۳۰گۆنلوک اوْن بیرینجی آیی.

قاسیم‌بگ‌ذاکر..qasm bəy zakir [یازار] کئچن‌عصر گنجه‌لی شاعرلردندیر[۲۸].

قاسیم‌بگ‌ذاکرثانی..qasım bəy zakirsani [اؤزل آد] (اؤلوم-ه ۱۳۱۵)قاراباغ شاعردیر[۱٤۲].

قاسیم‌پاتی..qasımpatı [آد، بیتگی] توپلاشیق سوْلاردان گۆزده رنگلی چیچک‌لرآچان بیر بزک بیتگی‌سی (فا: گل قاسمی، گل ژاپونی داووُدی)[۲]. chrysanthemum segatum

قاسیم‌خانلیغی..qasımxanlığı [اؤزل آد] باخ: آلتون‌اوْردو خاقانلیغی[۲۰۹].

قاسیم‌قاسیم‌زاده..qasım qasımzadə [یازار] م۱۹۲۳ده آنادان‌اوْلوب، کتابلاریندان: بیزیم کند، بیزیم شهر، بیزیم داغلار.

قاسیملو..qasımlu [اؤزل آد] ۱-ساوه‌همدان‌شاهسونلریندن آروخلو (آفشار) بؤلوگونه باغلی بیر تۆرک طایفاسی[۹۸]. ۲-اوُرمیه‌ده کندآدی.

قاسیم‌نجفی..nəcəfi qasım [اؤزل‌آد] آذربایجانلی چاغداش-شاعردیر[۱۵٦].

قاسینتی..qasıntı [آد] ۱-قیسینتی. ۲-بؤیو کلنمه.

قاسینج..qasınc [آد] قاس‌لاردا آغری‌لی قاشینما.

قاسینماق..qasınmaq [باخ: قاس] قیسیلماق.

قاش..qaş [آد] ۱-گؤزون اۆست طرفینده یای کیمی اوْلان تۆکلر (فا: ابرو). eyebrow ۲-اۆزوکده یا آیری شئیده بالاجا چیخینتی، داغین و تپه‌نین اؤن طرفی، داغ تپه سینین آشاغی‌یئری. ۳-(تاریخی اؤزل آد) آلتای تۆرکلری، تاراقا اوْیماغی بگ‌لریندن.٤-فریماندا داغ-آدی[۷]. یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[٥٤]. آلتای تۆرکلری قاراقا بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چیخینتی‌معناسیندا}.

قاش‌آلان..qaş alan [صفت] ۱-قاشین آرتیق توکلرینی آلماق اوچون ایشله‌نن آغزی دیش دیش اوْلان بیرآلت، ماققاج. ۲-ایشی قاش آلماق اولان کیمسه.

قاش‌آلدیرماق..qaş aldırmaq [تاثیرلی ائیلم] قاشلارینی تمیزله‌مک و تمیزلتمک (فا: بند انداختن). to tweexze facial hair

قاش‌آلماق..qaş almaq [باخ] قاش‌آلدیرماق.

قاشاچال..qaşaçal [اؤزل آد] قازاخ‘ده کند آدی[۲٤۰].

قاشار..qaşar [آد] قوْیون سوتوندن دۆزه‌لن بیرجور ساریمتیراق پنیر. ۲-(دا) اوْیوندا آچیق گؤز، قورناز اوْلان کیمسه[۲].

قاشاغی..qaşağı [باخ] قاشوْو.

قاشاقلو..qaşaqlu [اؤزل آد] بایینْدیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

قاشان..qaşan [آد، دا] (حئیوان‌لار اۆچون) دوُروب ایشه‌مه.

قاشاندیرماق..qaşandırmaq [تاثیرلی ائیلم، دا] قاشانماق‌ایشینی گؤردورمک.

قاشانماق..qaşanmaq [آد] (حئیوان‌لار اۆچون)دوُروب‌ایشه‌مک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قاش‌اوْتو..qaşotu [آد، بیتگی] داغلیق یئرلرده و چیمن‌لرده بیتن چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

قاش‌اوْیناتماق..qaş oynatmaq [تاثیرلی ائیلم] قاشی‌ایله اشاره ائتمک، نازو غمزه ائتمک.

قاش‌باسدی..qaşbasdı [آد] باش و آلنا باغلانان باغ و چاتقی.

قاش‌چاتماق..qaşçatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیزماق.

قاش‌داش..qaşdaş [آد] دَیرلی داشلار و قیزیل جواهرات.

قاشقا..qaşqa [صفت] عمومیتله‌ائوجیل حئیوان‌لارین گؤزلرینین آلتیندا‌کی آغ لکه، تپَل "قاشقا اینک، قاشقا آت" (فا: اسب پیشانی سفید). ۲-(مج) ایگیدلیک، دایانیْقلی‌لیق؛ بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ قاش کلمه سیندن آلیناراق، قاش کیمی اولان یئری گؤسته ریر}.

قاشقا..qaşqa [اؤزل آد] غربی‌مشکین‌ده پاشابگلی کندینین یاخین ایندا و حاجی‌خوجالی بوْیونون یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

قاشقا..qaşqa [اؤزل آد] قاشقای:اوُجان؛ خوی، میانا و ماکی (~بوُلاق)، زنجان (~تپه)، ساوین‌قالا (~گؤز) دا کند آدی. خالخال (~داش)، اهر و خیاو (~داغ)، مراغا (~داغی)، سراب (~دَمی) و قوچان (~قایا) دا داغ آدی {قاشقای}.

قاشقابارس..qaşqabars [اؤزل آد] اینسان‌آدی: ~ بارس، ~بای، ~تیمورُ[۷].

قاشقاتامان..qaşkataman [اؤزل آد] قیْرقیز-موْندی بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قاشقاچای..qaşqaçay [اؤزل آد] قاخ‌دا یئر و چای آدی[۲۴۰].

قاش‌قاباغی آچیلماق..qaşqabağı açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] فرح لنمک، هیرسی سوْیوماق.

قاش‌قاباغی یئرآلتیندان گئتمک..qaşqabağı yeraltından getmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ هیرسلی و آجیقلی اوْلماق.

قاش‌قاباغی یئرله گئتمک..qaşqabağı yerlə getmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ هیرسلی و آجیقلی اوْلماق.

قاش‌قاباق..qaşqabaq [آد] هیرسلنمه ویا اؤزونو توتما سونوجو اؤزده عمله گلن حال و بؤزوشمه.

قاش‌قاباق‌ساللاماق(تؤکمک)..qaşqabaq sallamaq (tökmək) [تاثیرسیز ائیلم] ناراضی‌لیگینی گؤسترمک.

قاش‌قاباق گؤسترمک..qaşqabaq göstərmək [تاثیرلی ائیلم] پیس قارشی لاماق.

قاش‌قاباقلی..qaşqabaqlı [صفت] آجیخلی و هیرسلی، توتقون اؤزلو، قاش قاباق ساللایاق (فا: ترشرو). morose

قاش‌قاباقلی‌اوْلماق..qaşqabaqlı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاش قاباق ساللاماق (فا: اخمو بودن). to be sukly

قاش‌قاباق‌لیلیق..qaşqabaqlılıq [آد] آجیخلی و هیرسلی‌وضعیت، توتقون، قاش‌قاباق‌ساللایان آدامین حالی (فا: ترشرویی). moroceness

قاشقادریا..qaşqa dərya [اؤزل آد] کِشکه‌دریا: کبک‌خان دؤنمی بیر یئر آدی[۱۲].

قاشقار..qaşqar [اؤزل آد] جسور، اؤستون وصف‌لی، قوْچقار[۷].

قاش‌قارالماق..qaş qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارانلیق اوْلماق، قارانلیق دؤشمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاشقال..qaşqal [آد] سوُیو پایلاشماق اؤچون سو آغزینا قویولان آغاج پارچالاری، مانگیر (فا: بند چوبی). {قاش سؤزوندن}.

قاشقالاشماق..qaşqalaşmaq [قا] توُتوشماق، دئییشمک، توْقوشماق {قاشقا سؤزوندن آلیناراق کلّه کلّه‌یه ووُرماق آنلامی داشییر}.

قاشقالاق..qaşqalaq [آد] بیر نوع قوش آدی[۱۴۰]. اوُرمو گؤلو آدالاریندان.

قاشقالداق..qaşqaldaq [آد، دیرگی] اتی یئییلن قارا رنگلی و اؤرده‌یه بنزر سوُ قوشو (فا: نوعی پرنده). {باخ: قاشقا}.

قاشقای..qaşqay/qəşqayi [اؤزل آد] قورخماز، ایگید؛ ایران‌ین شیراز بؤلگه‌سینده اسکیدن بری یئرلشمیش بؤیوک توْرک بوْیو، باخ: قاچقای، قشقایی (فا: ~) {قاش سؤزونو اصل توتارساق، قایی بوْیونون قاشی و اوُلدوزو معنالانیر، قاچقای شکلینده، قایی طایفاسینین زیرنگ، چئویک و قوْچ اینسانلاری دئمکدیر، میرسیدوف‌ون نظرینجه بوُکلمه توْرک دیللرینده آلوْولاندیرماق، ایشیق وئرمک، ایشیلداماق مفهوموندادیر، باربین دیلینده قاشقای سؤزو" ساچین‌آغارماسی" دئمکدیر[۱۱۴]، باخ: کاس / کاسسی}.

قاشقای..qaşqay [تاریخی اؤزل آد] ۱-قوْچ کیمی، قوْچ ایگید ۲-قوْچ-باشی؛ ۱-قازاق، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان؛ قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-موُمین بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸]. ۲-ایراندا بیر تورک بوْیو[۷] {قاشقای / قاچقای سؤزو: قایی بویونون‌زیرنگ‌و پارلاق-اینسانلاری دئمکدیر، باخ: کاس}.

قاشقایی..qaşqayı [اؤزل آد] میرزاجهانگیرخان قشقایی، قاشقای ائلی شاعر و عالیملریندندیر، اوْ هـ۱۳۲۸جی ایلده دؤنیاسین دَییشدی.

قاشقایی..qaşqayı [اؤزل آد] سیدمحمد ابراهیم ویا میرزا مأذون قشقایی، ش۱۲۶۲جی ایلده قاشقای ائلی ایچینده‌دنیایا گلیب، تؤرکجه فارسجا وعربجه شعرلری واردیر.

قاشقولو..qaşqulu [تاریخی اؤزل آد] ایران تؤرکلری قارقوی اؤیماغی بگ‌لریندن[۷]. آذربایجان تؤرکلری قاشقای بوی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

قاش‌گؤز..qaşgöz [آد] قاش و گؤزلر.

قاش‌گؤز آتماق..qaşgöz atmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاش وگؤز اویناتماقلا اشاره ائتمک.

قاش‌گؤز ائله‌مک..qaşgöz eləmək [تاثیرلی ائیلم] قاش گوزله دانیشماق.

قاش‌گؤزله‌دانیشماق..qaşgözlə danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ناز و غمزه ائتمک، قاش وگؤزلرین اؤیناتماقلا بیر شئیی بیلدیرمک ایسته‌مک، اشاره ائتمک.

قاشلا گؤز آراسیندا..qaşla göz arasında [ظرف] بیر آندا.

قاشلاتماق..qaşlatmaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزویه قاش تاخدیرماق.

قاشلاری چاتیلماق(دؤیولمک)..qaşları çatılmaq(düyülmək) [باخ] قاشلارینی چاتماق.

قاشلارینی چاتماق..qaşlarını çatmaq [تاثیرلی ائیلم] قاش قاباغینی تؤکمک، قاش قاباغینی سالاماق، درین فیکره دالماق.

قاشلاماق..qaşlamaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزویون داشینی قاشینا اوتورتماق.

قاشلی..qaşlı [صفت] قاشی اولان (فا: ابرو دار).

قاشلی گؤزلو..qaşlı gözlü [صفت] اؤزو گؤزل.

قاشمر..qaşmər [صفت] قاشما، قشمر: گؤلدوره‌رک مجلسی‌دولاندیر-ان کیمسه {قاش+میر، قاش سؤزونه باغلی اولاراق بیر مجلسین قاشی ساییلان کیمسه‌یه دئییلیر[۶]}.

قاشمرلیک..qaşmərlik [صفت] گولدوره‌رک مجلسی دولاندیرما.

قاشوْ..qaşov [آد] حئیوانلاری تومارلاماق و قاشیماق اوچون دیشلی آراج، قاشوْلاما آیقیتی (فا: قشو). Currycomb {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاشوْچکمک..qaşov çəkmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: قاشوْلاماق.

قاشوْلاتماق..qaşovlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاشوْ چکدیرمک.

قاشوْلاماق..qaşovlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-توْمارلاماق ۲-(مج) بیرینی اینجیتمک، روحونو سورته‌رک اینجیتمک (فا: قشوو کشیدن).

قاشوْلانماق..qaşovlanmaq [بلسیز ائیلم] تومارلانماق.

قاشوُق..qaşuq [تاریخی اؤزل آد] دایانیْقلی؛ یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی-گئچن بیر بگ[۷].

قاشی جیق..qaşıcıq [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

قاشی‌کمان..qaşıkəman [صفت] یای‌قاشلی (فا: هلال-ابرو archedeyebrow

قاشیتماق..qaşıtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاشینماسینا سبب اوْلماق.

قاشیق..qaşıq [آد] دوُرو و اوْووق ییه جکلری آغیزا گؤتورمه‌یه یارایان آراج، بو بیچیمده اوْلان موسیقی چالما وسیله‌سی و هرآلت (فا: قاشق). spoon {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ؛ قاشیماق فعلیندن آلیناراق قابی قاشییان وسیله‌یه دئییلیر}.

قاشیق..qaşıq [اؤزل آد] سقز و دیواندره ده کند آدی.

قاشیق‌آچار..qaşıq açar [آد] بیرنوع‌آچار(فا: آچارقاشقی screw spanner

قاشیق آشی..qaşıq aşı [آد] دوُرو آش و یئمک.

قاشیق اوْتو..qaşıq otu [آد، بیتگی] توُروپ‌گیللردن، یاپراقلاری قاشیقا بنزر بیر بیتگی (فا: قاشقک). cochlearia officinalis

قاشیق اوْیونو (هاواسی)..qaşıq oyunu (havası) [آد] بعضی تورک ائللری ایچینده قاشیق چالاراق اویناندان بیر تورک اوْیونو و یاللی‌سی.

قاشیقچی..qaşıqçı [آد] قاشیق دؤزَلدن و ساتان کیمسه.

قاشیْقچی..qaşıqçı [اؤزل آد] ۱-م۱۶جی یؤزیل آنادولو-کوُتاهیا تؤرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵]. ۲-کلئیبر و ملیکان دا کند آدی.

قاشیق‌چی‌قوشو..qaşıqçı quşu [آد، دیرگی] پرده‌آیاقلی لاردان، دیمدیگی کیسه‌لی و اوُزون، گؤللرده یاشایان بؤیوک بیر قوش (فا: پلیکان). pelecanus

قاشیق‌چین..qaşıqçın [آد، دیرگی] پرده آیاقلی‌لارین یاستی دیمدیکلی‌لر نوْعوندان دیمدیگی قاشیقا بنزر، ایرماق آغزیندا یاشایان بیر چؤل اؤرده‌یی spatula clypeata

قاشیق‌قاشیق..qaşıqqaşıq [ظرف] قاشیق اؤلچولرینده.

قاشیق‌لاماق..qaşıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] قاشیقلا یئمک، قاشیقلا گؤتورمک.

قاشیق‌لانماق..qaşıqlanmaq [بلسیز ائیلم] قاشیق لا یئییلمک.

قاشیق‌لاییش..qaşıqlayış [آد] قاشیق لا یئمک ایشی.

قاشیق‌لیق..qaşıqlıq [آد] ۱-قاشیق چنگال (چاتال) و بیچاق کیمی شئیلر قویولان قاب. ۲-قاشیق دؤزَلتمه‌یه الوئریشلی.

قاشیماق..qaşımaq [تاثیرلی ائیلم] دریده دوُیولان بیر دیدرگین‌لیگی آرادان آپارماق اؤچون دیرناق ویا بنزر بیر شئیله اورانی سؤرتمک (فا: خاراندن). to scratch {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قازماق و قازیماق سؤزلرینین دییشمیش شکلیدیر ودیلین آیدین لانما سورجینده شکیل

و معنا دییشیک‌لیگی تاپیب، چونکو قاشیماق بیرنوع قازماق کیمی عمل دیر}.

قاشینتی..qaşıntı [آد]وُجودون بیر یئرینده دوُیولان قاشیما حسی، قاشیماق ایشی (فا: خارش). **pruritus** ۲-قاشینیب اوْیولوب تؤکولن هر شیئی.

قاشینتی‌لی..qaşıntılı [صفت]قاشینتی‌سی اوْلان.

قاشیندیرماق..qaşındırmaq [تاثیرلی ائیلم]قاشینتی‌وئرمک، قاشینماسینا یوْل آچماق، قاشینما دویوسونو دوْغورماق (فا: فـس خاراندن).

قاشینما..qaşınma [آد]قاشینماق ایشی (فا: خارش). **pruritus**

قاشینماق..qaşınmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-وُجوددا قاشینتی دویولان یئری دیرناقلا سوْرتمک (فا: خاریدن). ۲-(مج)بدنی جیجیشمک، دعوا آختارماق، قارقاشا آختارماق.

قاشینیش..qaşınış [آد]قاشینماق ایشی ویا بیچیمی (فا: خارش).

قاصد..qasid [آد]ائلچی، چاپار (فا: ~).

قاصر..qasir [ظرف]قیسا (فا: کوتاه). **falling short**

قاصر..qasir [یازار](۱۳۱٤-۱۲۲۰) میرزااسماعیل‌قاصرشاماخی‌لی اوْلوب وتورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

قاضی..qazi [آد، عربجه] یارقیچ (فا: قضاوت کننده). **judge**

قاضی..qazi [اؤزل آد]بجنورد(~)، زنجانو بیجار(~آباد)، بوُکان (~اخوی)، تاروُم (~باغی)، میانا، هشتَری، تبریز و ماهنشان (~کندی) دا کندآدی. آباده-سوریان دا(قاضیان) کند آدی.{۱-چوخراق کاسی/کاسسی قوومونون آدینا باغلیدیر. ۲-بعضا اوجا رتبه‌لی قاضی لرین مولک لریله ایلگیلی اولاراق عربجه قاضی سؤزونه باغلانابیلیر}.

قاضی‌بُرهان‌الدین..qazi borhan əddin [یازار](م۹۸-۱۳٤٤) سیواس‌دا یاشامیش و آذربایجان توْرکجه سی‌نین ۳جو بؤیوک شاعری‌تانینیر[۲۸، ٦۸].

قاضی‌زاده‌رومی..qazizadə rumi [یازار]بؤیوک‌ریاضیاتچی-وآسترونوم‌اولاراق، فیزیک قانونلارینی آسترونومیا اوچون اوُیقونلاشدیران ایلک عالیم دیر، اوْنون تورکجه شعرلریده واردیر.

قاضی‌ضریر..Qazi zərir [اؤزل آد]مصطفی یوسف اوغلو ضریر م۱٤جو دؤنمین بؤیوک آذربایجان شاعری اوْلوب، اوْ ارزروم‌دا یاشامیش مصرمملوک‌لار ساراییندا "سیرَت‌النّبی" کتابی‌نی توْرکجه‌یه چئویریب و "قصه یوسف" مثنوی‌سی‌نی یازیب[۲۸].

قاضی‌عبدالله‌خویی..qazi abdulla xoyi [یازار]صفوی دؤنمی شاعرلریندندیر و تورکجه شعرلری واردیر[۲۸].

قاضی کندی..qazı kəndi [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {باخ: قاز، کاسی/ کاسسی طایفاسی آدیلا ایلگیلی اولمالیدیر}.

قاضی‌گیه..qazı qiyə [اؤزل آد]قازی‌قایا:خوی دا داغ آدی. {باخ: قاز، کاسی/ کاسسی طایفاسی آدیلا ایلگیلی اولمالیدیر}.

قاضیلو..qazılı [اؤزل آد]قازیلی:میانا دا کند آدی. {باخ: قاز، کاسی/ کاسسی طایفاسی آدیلا ایلگیلی اولمالیدیر}.

قاطع..qate [صفت] کسیجی، کسین (فا: قاطع). **decisive**

قاطعیت..qateiyət [آد] کسین‌لیک (فا: قاطعیت). **decisiveness**

قاعده..qaidə [باخ]قایدا.

قاغا..qağa [آد، دا، باخ: آغا]حُرمت اوْچون بؤیوک قارداشا، عمی، دایی و عمومیتله یاخین آداما دئییلیر "آی قاغا نه یاتمیشان گئدک گؤرک نه اوْلوب" (فا: آغا).

قاغارتسی..qağartsı [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲٤۰].

قاغازلانماق..qağazlanmaq [باخ]قازلانماق، خوْروزلانماق.

قاغال..qağal [آد، دا]بیر نوعی ائو شیرنی‌سی (فا: ~).

قاغالی..qağalı [اؤزل آد]قاراداغ مینجوُوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳۰۸].

قاغان..qağan [صفت، تا]قیْزقین، جسور {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاقیماق، قاقوُماق› بیرینه قیزماق؛ قاقیغان›قاغان[۵]}. (فا: خشمگین).

قاغایی..qağayı [آد، دیرگی]دنیز ساحل‌لرینده یاشایان و سوُ اوْزونده اوُچان بالیقلارلا گئچینن بیر قوش آدی (فا: مرغ نوروزی، مارتی) {تقلیدی کلمه اوْلاراق قیغیلداماق‌لا ایلگیلیدیر[۵]}.

قاغبا..qağba [اؤزل آد]قوْرویوجو، مُحافظ[۷].

قاغلا..qağla [آد، دا] کوْپه‌یه اوْخشار ساخسی قاب.

قاغشال..Kağşal [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاغنیلی..qağnılı [تاریخی اؤزل آد]بیر اوْغوز اوْیماغی و بو اوْیماغین ایلک بگی[۷].

قاغیْرماق..qağırmaq [تاثیرسیز ائیلم، تا] ۱-بلغم چیخارماق اوْچون اؤسکورمک.

قاغیلتی..qağıltı [آد، سس‌تق]قاز و قاغای کیمی قوشلارین باغیرتی سسی (فا: صدای قاغ). **cackle**

قاغیلداتماق..qağıldatmaq [اتّدیرگن ائیلم]قاغیلتی سسی چیخارتدیرماق.

قاغیلداشماق..qağıldaşmaq [قا]باغیریشماق، بیرلیکده قاغیلتی سسی چیخارماق. **to cackle all together**

قاغیلداماق..qağıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاغیلتی سسی- چیخارماق cackle

قاغیلدانماق..qağıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاغیلتی سسی- چیخارماق cackle

قاف..qaf [اؤزل آد] افسانه‌لره گؤره عنقا قوشونون یاشادیغی قافقاز سیراداغلاریندان بیرینین آدی، باخ: قافقاز(فا: کوه‌قاف). ۲- قاف۲(آد، فرانسیزجا) یئرسیز ویا آباردیجی سؤز، گاف.

قافا..qafa [آد، عربجه] ۱-باش(فا: کله). head ۲-آنلاما یئته نگی، هوُش.

قافا تاسی..qafa tası [آد] باش تاسی (فا: جمجمه). skull

قافادان باجاقلیلار..qafadan bacaqlılar [باخ] باش باجاقلی لار.

قافار راغب..rağib qafar [اؤزل آد] (۱۳۰۹ه-۱۲۳۳)شاماخی- شاعرلریندندیر[۱۱۷].

قافاسیز..qafasız [صفت] بئیین سیز، عاغیل سیز.

قافالی..qafalı [صفت] بئیین لی، عاغیل لی.

قاف داغی..qaf dağı [اؤزل آد] باخ: آذرشهر. ۲-قاف‌داغی(آد) گنللیکله مثل و ناغیلاردا دئییلن و دؤنیایی چئوره‌له ین و گئری‌سینده جین‌لر و پری‌لر یاشایان بیر داغ آدی، باخ: قاف ۱.

قافتان..qaftan [آد] قافدان: اسکی بیر گئییم و پالتار آدی، بوگئییم اوزون و بزکلیدیر. {قاف و قافقاز سؤزونه باغلیدیر}.

قافشوت..qafşut [اؤزل آد] سلجوقلولاردان بیر آد/ اوغوز حکومتی دؤنمی مان قیشلاق بگی‌نین آدی[۸۵].

قافقاز..qafqaz [آد] خزر وقارادنیزین آراسین‌بؤروین سیْراداغلارین آدی؛ بوُ آدا ایلک دفعه مق یاشامیش ٤-٥جی یؤزیل ائسخیلین esxilin آدلی عالیمین کتابیندا "قابقاسوْس" یازیلیش ایله راست گلیریک، سونرالار یونانلی هرودوت "قافقاز" و اثراتوْسفئن ده یالنیز" کاسپیوْس" سؤزونو ایشله دیر[۲٤۲]{قافقاز بؤلگه‌سی قاف‌د- اغلارینین اولدوغو یئری و قاز/ کاس طایفاسینین یاشادیغی یوُردو گؤسته‌ریر و قافلان‌دا قاف‌داغلاریندا یاشایان‌حئیوان دئمکدیر؛ قاف داغلاری بؤلگه‌نی بؤرویوب احاطه ائتدیگی اوْچون قاپماق/ قاپساماق سؤزیله ایلگی لیدیر؛ باخ: قاب/ قاپماق}.

قافقاز بؤرکو..qafqaz börkü [آد] قوُلاق و بوْیونو بؤروین بؤرک‌نوعو (فا: کلاه قفقازی).

قافقازلی..qafqazlı [صفت] بیر نوع قافقاز پالتاری؛ یاخاسی اوچ دوگمه‌لی کؤینک و دالی بوزمه‌لی کت و اوستو گئن و آشاغی‌سی دار شالوار و شاللی بیر نوع پالتار.

قافلان..qaflan [آد، دیرگی] پیشیک سوْیوندان، دری‌سی جیزیقلی، آفریقا آسیانین چوْخراق ایستی بؤلگه‌لرینده یاشایان وحشی، یئرتیجی، امجک‌لی و اتجیل بیر حئیوان؛ بو حئیوانین اوزونلوغو۲ متر، آغیرلیغی ۲۰۰کیلو، عُمرو ۲۵ ایل حدودوندادیر (فا: پلنگ). leopard، felis tigris {قافلان داغی‌آدی و قاپماق فعل ایله ایلگیلیدیر، باخ: قاف۱}. ۲-قافلان۲ qaflan(آد) بو کلمه قافلانتی و قاپلان شکلینده ده سؤیله‌نیش‌لری‌واردیر، ساوه، میانا، قزوین(۲)، تبریز، همدان، سالماس‌داغ‌آدی؛ داغ آدی[۲٤۰]. باخ: ماکی(قبلان)وآذرشهر؛ سقزده کند آدی(باخ: قپلانتو) آذربایجاندا اولان قافلان داغی‌نین قدمتی میلاددان اؤنجه‌لره دایانیر[۳۰]؛ باخ: قاف}.

قافلان بوْغان..qaflan boğan [آد، بیتگی] بیرنوْع بوْغان اوْتو، ایت بوغان، قوُرد بوغان (فا: آقونیطون). aconitum napellus

قافلان‌بؤجکلر..qaflan böcəklər [آد، دیرگی] اینسان، حئیوان- وبیتگیلره‌ضررلی‌بؤجک‌لر ی آولایان، رنگلری گؤزل، قین قانادلی بؤجکلر سوْیو.

قافلان‌بؤجگی..qaflan böcəyi [آد] بیربؤجک‌نوْعو cicndela campestris

قافله..qafilə [صفت، عربجه] بیرلیکده یوْلجولوق ائدن توپلولوق (فا: کاروان). caravan

قافیه..qafiə [آد، عربجه] ۱-اوُیاق، بنزه شیم. ۲-شعرلر بیتلردن تشکیل تاپاراق هر بیت ایکی مصرع‌دن دوزه‌لیر، هر بیت ده ایکینجی مصرع‌لرین سونوندا بیربیرینه اویقون هجالی کلمه‌لره قافیه دئییلیر، مثلا "بالاما قوربان اینکلر. بالام نه واق ایمکلر."بو بیت‌ده اینکلر و ایمکلر سؤزلری ائش قافیه دیر؛ عزیزیم ائللر گلر. چای داشار سئللر گلر" بو بیت ده ائللر و سئللر، قافیه و گلر ردیف ساییلیر[۷۳، ۷٤] (فا: rime ~).

قاقا..qaqa [آد] ۱-دیمدیک؛ قوشلارین آغیزلاریندا سوموک چیخینتی‌سی. ۲-اوشاق دیلیجه شوُکلات و بوجور شئیلره دئییلر. {دیواندا قاقماق کلمه‌سی یاواشجا وورماق معناسیندا قاقا سؤزونون کؤکو اولمالیدیر، قاقا کلمه‌سی ایکینجی معنادادا بو کؤکه باغلیدیر}.

قاقا بوُرون..qaqa burun [صفت] بورونو اوزون وآشاغی‌یا دوْغرو و قیوریق.

قاقاج..qaqac [اؤزل آد] آغاج دَلن قوُشو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قاقالاشماق..qaqalaşmaq [فا] قاقا ایله بیربیرینی ووُروماق، دیمدیک لشمک (فا: بامنقار زدن).

قاقالاماق..qaqalamaq [تاثیرلی ائیلم] قاقا ایله وورماق، دیمدیک له‌مک.

قاقالانماق..qaqalanmaq [تاثیرلی ائیلم] قاقاایله‌وورولماق، دیمدیکلنمک، قاقالاشماق.

قاقالی مه‌لیلر..qaqalı məməlilər [باخ] دیمدیکلی مه‌لیلر.

قاقاووز..qaqavuz [آد] مولداویا، دوْبروآ، اوکراینا، رومانیاوبوُلغاریستاندا یاشایان تورک دیللی و مسیحی دینینده اوْلان بیرخالق (فا: نام ترکان مسیحی منطقه بالکان). {چوْخ بیلگین‌لر بو کلمه‌نی گؤگ اوْغوز سؤزونون قیسالمیشی بیلیبلر}.

قاقاوزجا..qaqavuzca [ظرف] قاقاووز تورکجه‌سی دیلینده.

قاقاناق..qaqqanaq [آد، سس تق] باخ: قاقیلتی.

قاقیلتی..qaqıltı [آد، سس تق] ۱-تویوق و کهلیک کیمی حئیوانلارین چیخاردیغی سس (فا: صدایی‌شبیه صدای مرغ). ۲-اوجادان گوْلمه سسی، قهقهه ایله گولوش. **cackle** {بو کلمه‌یه بنزر اینگیلیزجه **guffaw** و فارسجا قاه قاه کلمه‌لری سس تقلیدی اولاراق دوزلمیشلر}.

قاقی..Kaki [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاقیلداشماق..qaqqıldaşmaq [قا] بیرلیکده قاقیلداماق. **to cackle**

قاقیلداماق..qaqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قاقیلتی سسی ایله گولمک، قاقیلتی سسی چیخارماق (فا: صدای قاه قاه). **to cackle**

قاقمه..qaqmə [آد] بیر نوع تورکمن کیلمی[۱۳۵].

قاقی..qaqı [تاریخی اؤزل آد] اؤفکه، شدّت؛ توْرکمَنلرین، یوْموُت و کیچیک تاتار اوْیماقلاری اوْلوبابالاریندان[۷].

قاقیرجا..qaqırca [آد، دیرگی] فیندیق فاره‌سی اوْلان بیر مه‌لی حیئوان.

قاقیرداق..qaqırdaq [باخ] قیغیرداق.

قاقیز..qaqız [اؤزل آد] گؤزوپَک، حدّتلی[۷].

قاقیغان..qaqığan [اؤزل آد] اؤفکه‌لی، گؤزو قارا[۷].

قاقیم..qaqım [آد، دی، عربجه] قاقوم: سانسار جنسیندن، قیشدا آغ، یازدا پاس رنگینده اوْلان و قاراقویروغونون رنگی هئچ دَییشمه ین، دری‌سیندن کوْرک دوْزه‌لن، امجک‌لی و اتجیل بیر حئیوان، آس (فا: قاقم). **hermin**

قاقیماق..qaqımaq [تاثیرسیز ائیلم، تا] ۱-اؤفکه لنمک، قیْزماق. ۲-قارشی گلمک، اعتراض ائتمک، ۳-آزارلاماق.

قاقینج..qaqınç [اؤزل آد] ۱-قیْلیچ و قارقی حمله‌سی ۲-اخطار ۳-حدّت، اؤفکه[۷].

قاقینچبگ..qaqınçbəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قاقینچ+ بگ[۷].

قال..qal [تاریخی اؤزل آد] اوُلو، سایقیْدَیر؛ قیْپچاق خانلاریندان قالخان، آمانوْخ خان'ین اوْغلو[۷].

قالئری..qaleri [آد، فرانسیزجا] قالا تیکینتی‌لرینی ویا ایکی بینانی بیربیرینه بیتیشدیرن اوُزون اوْستو اؤرتولو یئر. ۲-اینجه صنعت اثرلرینین گؤسترمه یئری.

قالا..qala [آد] ۱-دوُوارلاری اوُجا و گئچیلمز بؤیوک تیکینتی، شهرین چئوره سینده دؤزه‌نیلن بؤیوک و اوجا دوُوارلار. ۲-دوُستاق‌لیق، ساوونما و مدافعه یئری، بوُرج (فا: قلعه). **castle** {سومرجه ‹قال›، دده؛ بعضا عربجه قلعه سؤزونه باغلاییرلار ولی اصلینده تورکجه‌دیر و قالماق/ قالاماق سؤزوندن آلیناراق قالاق کلمه سینین قیساتیلمیشیدیر}. ۲-قالا۲(ظرف) قالاراق، اوزاق‌لیق ویا ساعات باشی اوچون "ایکیه بئش دقیقه قالا، زنجانا اوْتوز کیلومتر قالا" (فا: مانده). ۳-قالا۳(اؤزل آد) تقریبا بوتون شهرلرده تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: کندآدلاری (ان آزی ۱۲۰ آد سایماق اوْلار).

قالابا..qalaba [اؤزل آد] ۱-اوُلو ۲-سایْجا چوْخ، قالابالیق، بوْللوق[۷].

قالاباق..qalabaq [باخ] نیلوفر.

قالابالیق..qalabalıq [آد] چوْخ‌ساییدا اینسان توْپلولوغو، ییغیناق یئر، سایی‌سی چوخ و قارماقاریشیق، ازدحاملی (فا: پرجمعیت). **hickly populated** {قالاماق+لیق› قالامالیق› قالابالیق، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قالابالیق لاشماق..qalabalıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قالابالیق اوْلماق.

قالابگ..qalabəy [آد] قالابَی:قالا و شهر بؤیوگو و باشچی‌سی، شهرین حاکیمی (فا: حاکم قلعه).

قالابگلیک (یَیلیک)..qalabəylik [آد] قالا بگین ایشی وگؤره وی.

قالابند..qalabənd [صفت] یالنیز شهر ایچینده گزیب و کنارا چیخماماغا محکوم اوْلان سوُچلو، سوْرگون (فا: تبعید).

قالابندلیک..qalabəndlik [آد] قالابند اوْلما جزاسی، سورگوْن لوْک.

قالاپا..qalapa [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قال+ آپا[۷].زنجان دا داغ آدی.

قالاتدیرماق..qalatdırmaq [باخ] قالاتماق.

قالاتماق..qalatmaq [اتدیرگن ائیلم] بیربیرینین اوستونه ییْغدیرماق(فا: فس چیدن).

قالاتورک..qalatürk [آد] شاه‌آبادهرسم‌ده کندآدی(۱۲ک گ‌د* ۳۵۰/ ی‌تو).

قالاج..qalac [ر] بیر جوْر چؤره ک.

qalaç..قالاج [اؤزل آد] ۱-قالا قوْرویوجوسو ۲-اسماعیللی‘دا داغ آدی.

qalarqı..قالارقی [صفت] قالیجی، دواملی، دایمی(فا: ماندگار).

qalağan..قالاغان [باخ] قانقال.

qalağına qatmaq..قالاغینا قاتماق [تاثیرلی ائیلم] سوّرمک، قاباغینا سالیب آپارماق.

qalaq..قالاق [آد] ۱-بیربیرینین اوّستونه قالانمیش هرشئی، تزَک-قالاغی[۱]. ۲-بوُرونواوُجو۳-گلین تاجی[۲]. {قالاماق+ق}.

qalaqala..قالاقالا [آد] قوْل قوْلا وئریب ایکی دسته اوشاقلار آراسیندا بیربیرینی ایتهلهیهرک اویناتان بیر اوْیون آدی. ۲-قالاقالا۲(ظرف) قالاراق ”اوچاغین قوْوزانماسینا ایکی ساعات قالاقالا گئنه یئترمه دی“.

qalaqalmaq..قالاقالماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئین ویا وضعیتین-قارشی‌سیندا شاشیرماق، گوّج وضعیتده قالماق.

qalaqlatmaq..قالاقلاتماق [اتّدیرگن ائیلم] قالاق وورمادورماق. t~to pile

qalaqlamaq..قالاقلاماق [تاثیرلی ائیلم] قالاق وورماق، کوْمالاماق، اوست اوّسته ییغماق. to pile

qalaqlanmaq..قالاقلانماق [بلسیز ائیلم] قالاق وورولماق، کومالانماق، اوست اوسته ییغیلماق (فا: روی هم انباشتن). to be piled up

qalaqlanmış..قالاقلانمیش [صفت] قالاق ووُرولموش، کوْمالانمیش، بیر یئره توپلانمیش، اوست اوسته ییغیلمیش.

qalaq vurmaq..قالاقووُرماق [تاثیرلی ائیلم] باخ: قالاق‌لاماق.

qalaksı..قالاکسی [آد، فرانسیزجا] گؤی آداسی (فا: گالاکسی).

qalaqlı..قالاقلی [اؤزل آد] اوُلو، یوّکسَکده[۷] ساوه ده داغ آدی(قالاقلو).

qalaqıran..قالاقیران [اؤزل آد] ایلام دا داغ آدی (۱۰کب۱۵۳۷)،

qalalduruq..قالالدوُروق [تاریخی اؤزل آد] قال+آل+دوُروق؛ گؤی توّرکلر دؤنَمی بگلریندن و کوّرشاد’ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

qalalu..قالالو [اؤزل آد] کلئیبر ده چای آدی.

qalamaq..قالاماق [تاثیرلی ائیلم] بیربیرینین اوّستونه ییغماق، توپلاماق، کوْمالاماق (فا: روی هم انباشتن). to pile up {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

qalan..قالان [صفت] ۱-آردا قالان ”بوغدانین ساتیلیب قالانی بوردادیر“. ۲-گئچمیشده قوشونون قالدیغی یئرده یئرلی لردن آلینان بیر نوع وئرگی. ۳-(مت) بؤلمه ایشلَم‘ینده آرتیق قالان” ۱۰ بؤلونسه ۳ سایی‌سینا قالانی بیر اوْلار“ (فا: باقی). remainder

qalança..قالانچا [اؤزل آد] باقیه، آردا قالان، آرتیْق[۷].

qalançı yalançı..قالانچی یالانچی [اؤزل آد] مرند ده چای آدی.

qalanlar..قالانلار [آد] بقایا (فا: بقایا). remains

qalanlı bölmə..قالانلی بؤلمه [آد، مت] بیر سایی بؤلونه‌رک صیفیردان فرقلی عدد قالدیغی حالدا، ایشلم قالانلی بؤلمه دیر.

qalanmaq..قالانماق [بلسیز ائیلم] بیربیرینین اوّستونه ییغیلماق، کوْمالانماق (فا: روی هم انباشته شدن).

qalanı..قالانی [آد] بقیه (فا: بقیه). reaminder

qalavun..قالاوُون [تاریخی اؤزل آد] قالاغون:ایلخانلیلار دؤنَمی‌بگ‌و کوْموتان آدی[۷].

qalay..قالای [آد، ع‹قلع›] آتوم سایی‌سی ۵۰، آتوم آغیرلیغی ۱۱۸,۷ گوّموش آغلیغیندا، ۲۳۲درجه ده ارییر، اؤزل آغیرلیغی ۷,۲۹ و راحتجه ایشله‌نه‌بیلن یومشاق بیر عنصر، قیساتیلماسی sn (فا: قلع).

qalaycı..قالایجی [آد] قالایچی:قاب قالای‌لایان کیمسه(فا: سفیدگری).

qalayçı..قالایچی [اؤزل آد] اردبیل زنجان دا کند آدی.

qalaycılıq..قالایجی‌لیق [آد] قالایچی‌نین ایشی (فا: سفیدگری). whitesmith’s trade

qalaylatmaq..قالای‌لاتماق [اتّدیرگن ائیلم] قالای لاما ایشینی گؤردوّرمک.

qalaylama..قالای‌لاما [آد] قالای ووُرما (فا: سفیدگری).

qalaylamaq..قالای‌لاماق [تاثیرلی ائیلم] قالای ووُرماق (فا: سفیدگری کردن).

qalaylanmaq..قالای‌لانماق [بلسیز ائیلم] قالای وورولماق.

qalaylı..قالای‌لی [صفت] قالای وورولموش(فا: قلعی) tin

qalaylanmış..قالای‌لانمیش [صفت] قالای وورولموش(فا: قلعی) tin

qalib..قالب [آد، ع‹غالب›] قالیْب: اوّستون‌گلن، یئنن، اوُدان(فا: غالب).

qalıb..قالِب [آد، ع‹قالب›] قالیْب: توّکمه ایشلرینده‌ایشله‌نن وسیله و قاب، بیچیم، توّکوت (فا: ~). mold

qalband..قالباند [اؤزل آد] Kalband آذربایجان -قاشقای بوْی‌لاریناندیر[۱۵۸-۸۱].

qalpaq..قالپاق [آد] ۱-بؤرک، باش گئییسی. ۲-قاپاق، آرابا تکرلرینین اؤرتویو، اؤرتوک(فا: درپوش).bung {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوُکلمه قاپاق / پاپاق سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، باخ: قاب}.

qalpaq cıq..قالپاق‌جیق [آد] بالاجا قالپاق.

qalpaqçı..قالپاق‌چی [صفت] ۱-بؤرک دوزَلدن. ۲-آرابا قالپاغی دوزَلدن و قوْشان و ساتان (فا: قاپاق ساز).

قالپاقچیلیق..qalpaqçılıq [آد] قالپاق دوزَتمه و ساتما ایشی.

قالپاقلیق..qalpaqlıq [آد] قالپاق دؤزَلتمه یه الویریشلی.

قالپانلی..qalpanlı [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

قالتابان..qaltaban [آد] شارلاتان، ناموسسوز(فا: دیوُث) {باخ: قالتاق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قالتاق..qaltaq [آد] ۱-گؤنسوز و مئشین‌سیز یهر، یهرین آغاجدان اوْلان حصّه‌سی، آرابایا قوْشولان وحئیوانین بئلینه قوْیولان قوْشقو قورُغوسو (فا: زین). ۲-کلک آدام، دؤزن باز آدام، قالتابان(فا: کلک‌باز). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ‹قالتاق›: ‹قالتاغای›: دغل آدام، ‹قلتبان›: دیوث؛ قالماق سؤزوندن آلیناراق آت بئلینده اینسانین آلتیندا قالان یهره دئییلیر؛ قالماق+تاق؛ ۲جی معنا بیرینه قالتاق‌جورله‌مک مفهوموندان آلینیبدیر}.

قالتاق..qaltaq [اؤزل آد] خزر اؤتەسی بؤلگه‌لرده م۱۶جی یؤزیل دیْش‌سالوُر توْرکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی؛ شجره تراکمه کتابینا گؤره یوْموت و قالتاق بوْیلاری، قوُلمی qulmi (اوُغورچیک‌آلپ‌ین اوُشاغی) آدیندان توْره‌نیبلر[۸۵].

قالتاق چی..qaltaqçı [صفت] قالتاق دؤزَلدن.

قالتاق لاماق..qaltaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] حئیوانا قالتاق قوشماق (فا: زین گذاشتن).

قالتاق لانماق..qaltaqlanmaq [بلسیز ائیلم] حئیواناقالتاق قویولماق (فا: زین شدن).

قالتاقلیق..qaltaqlıq [آد] قالتاق آدامین ایشی و حرکتی.

قالجای..qalcay [اؤزل آد] باخ: خلج توْرکلری.

قالچا..qalça [آد، دده‌خالچا] باجاق‌وبؤیور آراسیندا چیخینتی ی بؤلوم، بوُد ایله قارنین بیرلشدیگی یئر، اوْنبا (فا: کفل).

قالچا سوْموبو..qalçasümümüyü [آد] اونبا سوموبو، اونبا (فا: استخوان کفل).

قالچاسیز..qalçasız [صفت] قالچاسی کیچیک.

قالچالی..qalçalı [صفت] قالچاسی بؤیوک وگئنیش، قالچاسی اوْلان.

قالچالیق..qalçalıq [آد] قالچانی اؤرتن و بوْروین گئییم.

قالچاو..qalçav [اؤزل آد] شاقاجی، نُکته‌دان[۷].

قالخ..qalx [باغلاییجی سؤز] نظامی توْرن‌لرده دئییلن و دور آیاغا و قوْوزان کیمی مفهومو بیلدیرن بیر کلمه (فا: برپا). on food

قالخ سانا..qalx sana [باغلاییجی سؤز] دوُر آیاغا (فا: برپا).

قالخان..qalxan [آد] ۱-اوْخ و قیلیچدان قوْرونماق اوْچون تکرلک شکلینده مئتال صفحه، قوْرومالیق و قورویوجو نسنه، بیر نوع ساواش آلَتی، پوْلیس‌لرین یارارلاندیقلاری قوْرومالیق اوْچون‌اولان و سینماز و یوْنگول‌صفحه (فا: سپر). shield (ص)-۲ bumper asrto) قالخیق، قوْوزانان. ۳-چَنگیز خاقان'ین توْرونلاریندان. {ت: حریف اؤنونده قالخیق شکیلده اولان شئی؛ قالخماق+ ان}.

قالخان‌بئزی..qalxan bezi [آد] قالخان وَزی:تیروییید، خیرتدک آلتیندا اوْلان توْمورجوق و سالقی‌سینی قانا وئرن و چوخ‌دامارلی بیر وَز.

قالخان‌بالیغی..qalxan balığı [آد، دیرگی] بؤیوک و یاستی وُجودو اولان و دری‌سینده دؤیمه دؤیمه سوْموک چیخینتی‌لاری اوْلان و بیر یانی اوْستونده اوْزَن آغ اتلی بیر بالیق (فا: سپرماهی، سفره ماهی). scophtamus maximus

قالخان‌بالیغی‌گیللر..qalxan balığıgillər [آد، دیرگی] دنیزلرین قوملو و چامورلو دیب لرینده یاشایان، یاستی بدنلی و سوْموکلو بالیق‌لار سوْیو.

قالخان بؤجکلری..qalxan böcəkləri [آد، دیرگی] تاریم واوْرمان بیتگی‌لرینده انگل اوْلاراق یاشایان، قین قانادلی‌لاری قالخانی آندیران بؤجک‌لر سوْیو cssidae

قالخان جیق..qalxancıq [آد] قین، سرت اؤرتوک، برک قابیق، بعضی بؤجک‌لرین بئللرینده اوْلان بالاجا وسرت قابیق.

قالخان قوْلاق..qalxan qulaq [صفت] یئکه قولاق، اَیری قولاقلی.

قالخان واری..qalxanvarı [صفت] قالخانا اوْخشار، قالخان کیمی.

قالخما..qalxma [آد] قالخماق ایشی، قوْوزانما (فا: صعود). rise

قالخماق..qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گلیشمک، توْسعه تاپماق (فا: توسعه یافتن). ۲-آیاغا دورماق، قوْوزانماق (فا: بلند شدن). to ascend ۳-یوکسلمک، دیکلَشمک، اوُجالماق، شیشیب قابارماق. to rise ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " کؤلک قالخماق، توْز قالخماق، سس کوْی قالخماق، چیپک سسی قالخماق، توُفان قالخماق، یوخودان قالخماق: اوْیانماق، گؤن قالخماق: قوْوزانماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، قالماق+خ+ماق}.

قالخیتماق..qalxıtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قالخماسینا سبب اولماق.

قالخیزماق..qalxızmaq [باخ] قالدیرماق.

قالخیش..qalxış [آد] ۱-دنیز سولاری‌نین قوْوزانماسی، سوُ قالخیشی، دنیزلرین سولاری‌نین آی دولانما سببیله هر ۱۲ ساعت ۲۵ دقیقه‌دن بیر قالخماسی (فا: مَد). ۲-معراج. ascensoin(to heaven) ۳-ایلرله‌مه، گلیشمه(فا: توسعه

قالخیش‌گونو..qalxış günü [آد، ظ] قیامت گونو (فا: قیامت). resurrection

قالخیشماق..qalxışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی گؤرمه‌یه گیریشمک، بیرلیکده قالخماق (فا: بر آمدن).

قالخیشیلماق..qalxışılmaq [بلسیز ائیلم] قالخیشماق ایشینه‌قوْنو اوْلماق.

قالخیق..qalxıq [صفت] ۱-یوخاری دوْغرو قالخمیش، قابارا‌راق قوْزانمیش (فا: بر آمده). ۲-دیک وضعیتده اوْلان.

قالخیق‌لیق..qalxıqlıq [آد] قالخیق اوْلما وضعیتی.

قالخیم..qalxım [آد] قالخما.

قالخینج..qalxınc [آد] باخ: قاخیج.

قالخیندیرماق..qalxındırmaq [تاثیرلی ائیلم] قالخینماسینی ساغلاماق (فا: توسعه دادن).

قالخینما..qalxınma [آد] قالخینماق ایشی، گلیشمه (فا: توسعه) extension

قالخینماق..qalxınmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْزانماق، یوخاری دوْغرو گئتمک. ۲-گلیشمک، ایلَری و اؤنه گئتمک (فا: توسعه یافتن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قالخینمیش..qalxınmış [صفت] ایلَرله میش (فا: توسعه یافته). developed

قالداغ..qaldağ [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: قال+ داغ[۷].

قالدی کی..qaldıki [باغلاییجی سؤز] بوندان باشقا، بونونلا بیرلیکده "اوْنو آپارا بیلمه دیم قالدی کی بونودا آپارام".

قالدیراج..qaldıraç [فیزیک] ۱-قالدیریجی آراج، لیفتراک. ۲-آز بیرگوچله بؤیوک یوْکقالدیرمایا یارایان و بیردایانما نقطه‌سینده حرکت ائدیب ویئنیب قالخا بیلن سرت چوبوق (فا: اهرم، دیلم). a lever، hoist، crowbar

قالدیران..qaldıran [صفت] قالدیرماق ایشینی گؤرن، قالدیریجی (فا: رافع). raising

قالدیرتماق..qaldırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قالدیرماق ایشینی گوردوْرمک.

قالدیرما..qaldırma [آد] ۱-قالدیرماق ایشی (فا: رفع). raising ۲-وزنه.

قالدیرماآراجی..qaldırma aracı [آد] جراثقال(فا: جرثقیل) hoistig machine

قالدیرماج..qaldırmac [آد] جراثقال (فا: جراثقال). crane

قالدیرماجی..qaldırmacı [صفت] قالدیرما گؤتورن (فا: وزنه بردار). lifter

قالدیرماق..qaldırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیی یوخاری دوْغرو آپارماق، قوْزاماق، اوْجالتماق "داشی قالدیرماق" (فا: افراشتن، بلند کردن). to raise ۲-داشیماق، آپارماق "اؤلونو قالدیرماق، بوُ یوْکو حئیوان قالدیرابیلمز". ۳-آیاقلاندیرماق، سؤوق وئرمک "جاماعاتی ظالم حاکیملرین اوْزه‌رینه قالدیرماق". ٤-اوْیاندیرماق، قاخیزماق "منی ساعات ٥ده قالدیرین". ٤-اوْرتادان گؤتورمک، بیر قوُرولوشون چالیشماسینا سوْن وئرمک "مانع‌لری قالدیرماق". ٥-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "عُصیان قالدیرماق، خسته‌نی یاتاقدان قالدیرماق، مسأله‌نی قالدیرماق، شیوَن قالدیرماق، سؤزو قالدیرماماق: تحمّل ائده‌مه‌مک". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

قالدیریجی..qaldırıcı [صفت] قالدیران، قوْزایان آلَت (فا: جک). lever

قالدیریش..qaldırış [آد] قالدیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا: بالابری).

قالدیریلماق..qaldırılmaq [بلسیز ائیلم] قالدیرماق ایشی گؤرولمک.

قالدیریلمیش..qaldırılmış [صفت] قوْزانیلمیش (فا: افراشته). hoisted

قالدیریلیش..qaldırılış [آد] قالدیریلماق ایشی ویا بیچیمی.

قالدیریم..qaldırım [آد] داش دؤشه‌مه‌سی (فا: سنگفرش).

قالدیریم‌دوْشمک..qaldırım düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤنَمینی الدن وئرمک. ۲-چرچی آراباسیندا اوُجوز قیمته ساتیشا قوْیولماق.

قالدیریمجی..qaldırımcı [صفت] قالدیریم ایشینین اوْزمانی و اوُستاسی.

قالدیریمجی‌لیق..qaldırımcılıq [آد] قالدیریم دؤشه‌مه ایشی.

قالدیریملاری آرشین لاماق..qaldırımları arşınlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشسیز دوْلانماق.

قالدیریملی..qaldırımlı [صفت] قالدیریمی اوْلان.

قالستوْک..qalstok [آد، آلمانجا] کؤینک ین اوْستوندن بوْیونا باغلانان ائنلی بوْیون باغی (فا: گالستوک)[۱].

قالقاچی..qalqaçı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

قالقامان..qalqaman [تاریخی اؤزل آد] قال+ قامان؛ ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز، آرقیْن، کوُواندیْق و کیچییوْز، بای اوْغلو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قالقان..qalqan [باخ] ۱-قالخان، ۲-قانقال.

قالقانلو..qalqanlu [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا کند آدی.

قالقامان..Kalkaman [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوُز-آرقین-موُمین؛ آرقین-قوُواندیْق؛ و کیچییوْز-بایوْغلوُجاپیاس بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قالقای..qalqay [اؤزل آد] ولیعهد، شَهزاده[۷].

قالقی (قالغی)..qalqı (qalğı) [باخ] قالیق.

قالگیز..qalgız [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی(۱۹۹۲)[۲۴۰].

قاللاج..qallac [آد] قاللاق: مسخره "قاللاغا قوْیماق: لاغا قوْیماق، مسخره ائله‌مک" (فا: سخره).

قاللاش..qallaş [صفت] قاللئش:فیریلداقچی(فا: کلاش).

قاللاق..qallaq [آد] قاللاج:مسخره " قاللاغا قوْیماق: لاغا قوْیماق، مسخره ائله‌مک" (فا: سخره).

قاللاوی..qallavı [آد، عربجه] مخروطی شکیلده بیر نوع باش ساریغی.

قاللش..qalleş [صفت] قاللاش: فیریلداقچی(فا: کلاش).

قاللی..qallı [باخ] قالماقالچی.

قاللیجا..qallıca [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {قال+لی+جا: قال سؤزو قالا و اوُلو معناسیندادیر و قاللیجا: بالاجا قالا و قالینان یئردیر}.

قالما..qalma [آد] ۱-قالماق ایشی. ۲-هر هانسی بیر دؤنمدن ویا کیمسه‌دن قالمیش اوْلان" کئچمیشلردن قالما بیر آنیت".

قالماس..qalmas [اؤزل آد] علی‌بایراملی'دا داغ آدی(۲۰۰)[۲۴۰].

قالماق..qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْتوردوغو یئرده‌دایانماق، اَیلشمک، اوْتورماق، " ائوده قالماق". ۲-یاشاماق، ساغ اوْلماق، وار اوْلماق " اوْنون بیر قیزی قالیبدیر". ۳-موْجود اوْلماق، مصرف ائتدیکدن سونرا بللی مقداری موجود اوْلماق " پوُلو قالماییبدیر". ٤-ایلگی دوُیماق، علاقه باغلاماق " اوْنون گؤزللیگینده گؤزو قالمیشدی". ۵-دالی قالماق، یوُبانماق " توْپلانتی سوْنرایا قالدی"(فا: ماندن) to remain ٦-یوْخلوق بیلدیرین صفت‌لرله (سیز و سوز) ویا آدلارین چیخیشلیق حالتی ایله گله‌رک، محروم اوْلما، الیندن چیخما، و یوْخلوق معنی‌سی وئرر " ایش‌سیز قالماق، قاتاردان قالماق". ۷-انکار شکلینده کفایت‌لنمه ییب، دالی اوْلماییب معناسیندا گلیر " شوُلوخلوخدا یوْلداشیندان قالماز". ۸-قالمامیشام و قالمامیشیق شکلینده احتیاجیمیز یوْخدو معناسیندا ایشله‌نیر " یوْز باشی دئدی، سنین بوُغدانا قالمامیشیق کی، بیر آز اؤزونو یئغیشدیر". ۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر " آوارا قالماق، ساغ قالماق، گؤزو قالماق، حئیران قالماق". {سوُمرجه ‹مال›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قالماق..Kalmak [اؤزل آد] آلتای ت. قیْزیل بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قالماقال..qalmaqal [آد] سس کوْی، تارتیشما (فا: جنجال). brawl {بو کلمه عربجه قیل و مقال کلمه سینین تحریفی‌دیر[۵]}.

قالماقالچی..qalmaqalçı [آد] داییم قالماقال دوْزَلدن (فا: جنجال کننده).

قالماقاللی..qalmaqallı [صفت] قالماقال سالان، شیلتاقچی (فا: داعواکار).

قالماق جانتای..Kalmak cantay [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساری باغیش-موْنقوُل بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قالمالی..qalmalı [صفت] قالما وضعیتینده اوْلما (فا: ماندنی).

قالموُق..qalmuq [اؤزل آد] ۱-گوْج گؤستَریسی، گوْجلولوک، ۲-تورک طایفالاریندان بیر آد[۸۵]؛ آلتای توْرکلری، قیْزیل اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان ۲-موُغول اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

قالوْش..qaloş [ر] بیرجوْر دری آیاق قابی (فا: نوعی کفش).

قالوْن..qalon [آد، اینـ] ٤,۵لیتر عیاریندا حجم اؤلچو بیریمی.

قالوانومتر..qalvanometr [آد،فرانسیزجا] آخیم اؤلچر (فا: گالوانومتر).

قالوانیزه..qalvanizə [آد، ایتالیان‌قالوانی(شخص)آدیندان] پاسلانماق‌دان قوْرونماق اوْچون جینقوْ اریتی‌سینه باتیریلمیش دمیر و بوُجور شئیلر (فا: گالوانیزه).

قالوی..qaluy [اؤزل آد] قالوی/ قالوی رسول آغا/ قالوی شیخان: بوُکان دا کند آدی.

قالی..qalı [آد] دؤشه‌نه‌جک بؤیوک خالچا (فا: فرش). rug {قالماق فعلینه باغلی اوْلاراق دیواندا قالینگ و قالینغو سؤزلری گلینه وئرن جئهیز معناسیندا گلیبدیر، یاخین گئچمیشلره کیمی‌ده جهیزیه‌نین اصلی بؤلومونو دؤشه‌نه‌جک اوْلماسیندا شُبهه یوْخدور، دؤشه‌نه‌جک لرین ایچینده ان قالین و دَیرلی سی قالی و فرش اوْلدوغو بوُ کلمه نین بوُ معنایا گلمه سینین اصلی دلیلیدیر؛ دده}.

قالی..Kalı [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قالیت..qalıt [آد] بیریندن قالیق اولان شئی، اؤلن بیرکیسمه‌دن یاخین‌لارینا قالان مال ویا مولک (فا: میراث، ارث، ارثیه). inheritance، legacy

قالیتجی..qalıtcı [صفت] میراثچی، قالیقجی (فا: وارث).

قالیتسال..qalıtsal [صفت] قالیتیم‌سال، وراثتی (فا: ارثی).

قالیتسال‌لیق..qalıtsallıq [آد] قالیت سال ایله ایلگی‌لی (فا: ارثی).

قالی‌تیگین..qalı tigin [تاریخی اؤزل آد] بیر اوُیغور خاقانی[۵۴]؛ قیْرقیز داستانلاریندا و دوْقوز اوْغوز داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قالیتلیق..qalıtlıq [آد] وراثته قالان شئی‌لر (فا: ارثیه).

قالیتیم..qalıtım [آد] ارثیت، سوْیا گئچمه (فا: وراثت). heredity.

قالیتیم‌بیلیمی..qalıtım bilimi [آد] بیتگی، حئیوان و اینسان‌لارین ارثیت و قالیتیم اتفاق‌لارینی اینجه‌له‌ین بیلیم (فا: ژنتیک).

قالیتیم‌سال..qalıtımsal [صفت] سویدان‌قالما، قالیتیملا ایلگی‌لی(فا: ژنتیکی)

قالیجان..qalıcan [اؤزل آد] ساوه‌دا چای، و شاماخی'دا داغ آدی(۱۰۷۸)[۲۴۰]

قالیجی..qalıcı [صفت] دییشمه‌دن قالان، گئچی جی قارشیتی (فا: باقی، ماندگار). remainder، settled، steady

قالیجی‌سیز..qalıcısız [صفت] گئچیجی (فا: غیر ماندگار). unsteady

قالیجیلیق..qalıcılıq [آد] ۱-قالیجی اولما وضعیتی (فا: پایداری)، دوام **stability** ۲-(فیزیک) بیر مغناطیس تاثیریله بیر عنصردا مغناطیس اثری قالما اؤزللیگی.

قالیچ..qalıç [آد] بیر نوع اوراق[۲].

قالیچه..qaliçə [آد] ۱-خالچا(فا: ~) **rug** ۲-زنجانداداغ آدی {خالچا}.

قالیش..qalış [قالماق+یش، آ] قالیق، هر بیر شئیدن گئریه قالانی، قالماق ایشی ویا بیچیمی (فا: مانده). ۲-قالیش[۲](آد) بیر نوع باشماق (فا: نوعی کفش) {بو نوع باشماق او بیری باشماقلارین ترسینه اوزون مدت آیاقدا قالماسی سبب ایله قالماق سؤزوندن آلینماسی سانیلیر[۱۰۵]}.

قالیشچی..qalışçı [صفت] قالیش باشماغی تیکن ویا ساتان.

قالیق..qalıq [صفت] ۱-قالمیش، آرتمیش. ۲-گئچمیشدن قالان ایزلر (فا: میراث). **inheritance** ۳-(مت) بؤلمه و چیخما سونوجو قالان سایی (فا: تفاضل) **differencr** {ت: گؤی، سما، هاوا؛ قالماق+ق}.

قالیق‌سیز..qalıqsız [صفت، مت] بؤلمه و چیخما سونوجو قالیغی اولمایان ایشلم (فا: بدون مانده).

قالیق‌لار..qalıqlar [آد] قالان شئی‌لر (فا: موارث). **narcotic**.

قالیق‌لی..qalıqlı [صفت، مت] بؤلمه وچیخما سونوجو قالیغی اولان ایشلم (فا: مانده).

قالیق‌لیق..qalıqlıq [آد، مت] قالیق‌لی اولما، بؤلمه وچیخما سونوجو سایی‌سی قالما وضعیتی.

قالیم..qalım [آد] ۱-اؤلوم قالیم. ۲-قالماق ایشی، بقاء "ارکه قالیم یاساسی (فا: قانون بقای انرژی)".

قالیم‌سیز..qalımsız [صفت] قالیجی اولمایان (فا: فانی). **mortal**

قالیم‌سیزلیق..qalımsızlıq [آد] فانی‌لیک (فا: فنا). **inconstancy**

قالیملاماق..qalımlamaq [تاثیرلی ائیلم] قالیم‌لی ائتمک (فا: ابقاء- کردن) **to maintain**

قالیملی ائتمک..qalımlı etmək [تاثیرلی ائیلم] قالیجی ائتمک (فا: تثبیت کردن). **to fix**

قالیملی..qalımlı [صفت] اؤلوموسوز(فا: ابدی). **stabilization**

قالیملیق..qalımlıq [آد] ثُبات (فا: دوام). **durability**

قالیملیلیق..qalımlılıq [آد] قالیم‌لی اولماوضعیتی(فا: پایداری) **stability**

قالین..qalın [صفت] سیخ، یوغون، اینجه اولمایان، یوغون و دولقون شئی، نازیک اولمایان (فا: ضخیم). **thick** {سومرجه ‹قال، قالاق›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ؛ قالماق+ن}.

قالین‌قایا..qalın qaya [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی(۲۹۷۰)[۲۴۰].

قالین یاغ..qalın yağ [آد] گریس، ماشین چرخلرینی یاغلاما یاغی.

قالین‌باغیرساق..qalın bağırsaq [آد] سیندیریم بوروسوندا ۱,۵ متر اوزونلوغوندا یوغون و بؤزدؤمه یاخین بؤلومو (فا: قولون). **colon**

قالین‌بیغ‌لی..qalın bığlı [صفت] بیغ‌لاری قالین.

قالین‌توکلو..qalın tüklü [صفت] توکلری چوخ و سیخ اولان.

قالینتی..qalıntı [آد] ۱-آرتیق قالان شئی (فا: پسماند). **hysteresis** ۲-گئچمیش‌لردن قالان شئی (فا: ارثیه). **legacy**

قالینجا..qalınca [صفت] ۱-قالینا یاخین ۲-(دی) بیرنوع تئلک‌لری قالین و چوخ اولان قوش آدی(فا: فاخته)[۱۴۰].

قالین‌دوداق..qalın dodaq [صفت] دوداق‌لاری قالین اولان.

قالین‌سسلی حرف..qalın səsli hərf [آد، دیل‌ب] دیل آرخاسی سسلی حرفلر "آ، ؤ، ؤ، ی" (فا: صدای خشن). **back vowel**.

قالینقارا..qalınqara [تاریخی اؤزل آد] اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قالین‌قاش..qalın qaş [صفت] قاش‌لاری قالین اولان.

قالین‌قافالی..qalın qafalı [صفت] قانمایان، کؤت و درّاکه‌سیز.

قالین‌قایا..qalın qaya [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی.

قالین‌قاییم..qalın qayım [صفت] قالین‌قَییم: ۱-جانی برک، اتلی جانلی. ۲-(مج)چتین دؤشونن. ۳-چوخ پالتار گئیمیش، قالین پالتار گئیمیش "اَینی قالین قییم دیر". {باخ: قالماق+ قایماق}.

قالینقو..qalınqu [اؤزل آد] قالین، گؤجلو، دایانیقلی[۷].

قالین‌لاتماق..qalınlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قالین لاشدیرماق.

قالین‌لاشدیرماق..qalınlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قالین وضعیته گتیرمک.

قالین‌لاشدیریلماق..qalınlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قالینلاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

قالین‌لاشماق..qalınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قالین اولماق(فا: ضخیم- شدن).

قالین‌لاماق..qalınlamaq [تاثیرلی ائیلم] قالین لاشدیرماق.

قالین‌لیق..qalınlıq [آد] قالین‌اولما وضعیتی (فا: ضخامت). **thickness**

قالین‌لیق اؤلچن..qalınlıq ölçən [آد] قالین‌لیق‌لاری اؤلچن آراج.

قالینماق..qalınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قالماق ایشی گؤرولمک وائدیلمک.

قالیوْم..qalyom [آد] آتوم سایی‌سی ۳۱، آتوم آغیرلیغی ۶۹,۷۲، اریمه نُقطه‌سی ۲۹,۸درجه، یوْغونلوق۵,۹، قیسالتماسی Ga، آلومینیوما بنزر بیر ائلئمان.

قام..qam [آد] طبیب، حکیم؛ شامانیست گله‌نک‌ده، اوُلو کیشی، (حکیملیک، فیلوْسوْفلوق، بوْیوجولوک، دُعاجیْلیق داخل اوْلماق اوْزَره، اوْبا یا دا اوْیماقلارین، هر تؤرلو سوْرونوُیلا ایلگیله‌نن کیشی)[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ؛ سومرجه›سام›شام›قام}.

قام..qam [اؤزل آد] ایغدیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قام بوْرا..qam bora [آد] کیشی آدی "قام بوْرا اوْغلو بامسی بئیرک". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قامئت..qamet [آد، فرانسیزجا] ارکک ویا دیشی اؤره‌مه حُجره‌سی(فا: ـه).

قاما (قاما)..qama(qamma) [آد، یونانجا] ۱-یوُنان الفباسینین اؤچونجو حرفی. ۲-موسیقی سسلرینین آردیجیل سیراسی. ۳-رادیو اکتیو ماده‌لردن بوُراخیلان اؤچ نوْع ایشین‌لاردان بیری(فا: گاما).

قاماتا..qamata [اؤزل آد] بیلگین و بؤیوک آتا {قام+آتا}.

قامار..qamar [اؤزل آد] باخ: هوْمار، خوُمار {قام+ار: سحرلی و قوتسال ار}.

قامارتَکین..qamartəkin [تاریخی اؤزل آد] کاشغرلی محمود بگین ده‌سی[۷].

قامارلاشدیرماق..qamarlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] هر بیر طرفدن قامارلاماق.

قامارلاما..qamarlama [آد] ۱-قوشاتما (فا: احاطه)۲-آووجلاما(فا: چنگ‌زنی)

قامارلاماق..qamarlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دوره‌له‌مک، محاصره‌ائتمک ، قوشاتماق(فا: احاطه کردن)۲-آووجلا هامی‌سین گؤتورمک (فا: چنگ زدن). {ایلک معنادا قوْمارلاماق و ایکینجی معنادا قارماق سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

قامارلانماق..qamarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] هر بیر طرفدن قامارلانیب گؤتورولمک.

قامارماق..qamarmaq [باخ] قوْمارماق، قارمالاماق.

قامازْ..qamaz [اؤزل آد] سارسیْجی، سالالاییْجی، اؤرکودوجو[۷].

قاماس‌قاماس..qamas qamas [ظ، ارمنیجه] یاواش یاواش.

قاماشدیرماق..qamaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قاماشماغینا یول آچماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاماشماق..qamaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پارلاق‌لیقدان بیر شئیه باخا بیلمه‌مک، گؤز قاماشماق (فا: زده شدن چشم توسط نور زیاد). to glitter ۲-تورش یئمک‌لرده دیش اتلرینده راحات‌سیز اوْلماق، دیش قاماشماق (فا: کُند شدن‌دندان). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قاماماق، قاماشماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قامچی}.

قاماشیق..qamaşıq [صفت] قاماشمیش حالدا اوْلان گؤز ویا دیش.

قاماغ..qamağ [اؤزل آد] بوْتونلوک، بوْتون، توْم[۷].

قامالاق..qamalaq [اؤزل آد] سَدیر آغاجی[۷].

قامان..qaman [اؤزل آد] ۱-کوُمان. ۲-گؤزو قارا، جَسوُر، آمان وئرمه-ین[۷].

قامای..qamay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قام+ آی[۷].

قامئربازلوُ..Kamerbazlu [اؤزل آد] قَمربازلی:آذربایجان تؤرکلری آفشار بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قامباشی..Kambaşı [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قامبؤروْ..qambörü [تاریخی اؤزل آد] یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قامبوُر..qambur [آد] هؤرگوج، چیخینتی (بئل‌وکؤکس‌ده)[۲].

قامبوْره..qambürə [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانیندا بیر بگ[۷]. {قام+بؤرو}.

قامبیوم..qambiyom [آد، لا] بیتگیلرده کؤک وگؤوده‌سینی قالین لاشدیران توخو (فا: گامبیوم).

قامت..qamət [آد، عربجه] بوی، اندام، بوْی‌بوخون(فا: قدّ). stature

قامتوُر..qamtur [تاریخی اؤزل آد] آلتای تؤرکلری، قیْزیل‌اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قامچی..qamçı [آد] ۱-شاللاق، اوجو سیْریم‌لی قاییش، بیر اوجو ایپ واوْ بیری اوجونا دری و بنزر شئیلر باغلایاراق وورماق اؤچون یارایان شئی، قیْرمانج (فا: شلاق). whip ۲-اسپئرماتوْزوویید و تک-گؤزه‌لی‌حئیوانلاردا حرکتی ساغلایان ساپ‌کیمی اوْرقان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ قاممای سؤزو دیواندا شدّتله وورماق معناسیندا گلیب، بو سؤزدن آلیناراق بعضی کلمه لره اشاره ائتمک اولار: قامچی(وورما وسیله-سی)، قاماشماق (گؤزو وورا‌ن)، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قامیچ› (بیریرینه وورا‌ن وسیله)، قمه (وورما آلتی)، قامقا› قامقالاق› قامقالاماق (آغاجی ووراراق اوندان چیخان یوْنقا)، قامیش (قدیم زامان‌نیزه‌لری بو بیتگی‌دن دوزلمه‌گی اوچون)؛ بعضی

بیلگینلر(لرگین) قام سؤزونوده بو فعل له کؤکداش بیله رک، قام و حکیمی سؤزله ووران و معالجه ائدن مفهومدا یورواملاییرلار}.

قامچی‌باشی.. qamçı başı [آد] ایپک آرتیقلارین‌دن اله گلن و توْخوماجیلیقدا ایشله دیلن ایپلیک.

قامچیْبَگ.. qamçıbəy [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار(سنجرخان)دؤنَمی آتابگ‌لرین‌دن[۷].

قامچیْتیموُر.. qamçı teymur [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو دؤولتی، کوْموتانلارین‌دان[۷].

قامچیْخان.. qamçıxan [تاریخی اؤزل آد] خوارَزم دؤولتی خانلارین‌دان[۷].

قامچی‌قوُیروق.. qamçı quyruq [آد] بیر نوع ایپی جنس قیویرجیق قوْیون.

قامچی‌لاتماق.. qamçılatmaq [بلسیز ائیلم] قامچی لاماق ایشینی گؤردوْرمک.

قامچی‌لاشماق.. qamçılaşmaq [قا] ۱-قامچی ایله ووروشماق. ۲-(س) قامچی کیمی اوْلماق.

قامچی‌لاماق.. qamçılamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-(س) قامچی ایله ووُرماق (فا: شلاق‌زدن). ۲-(مج)برک تنقید ائتمک، نُقصان‌لارینی گؤستَرمک. ۳-(یاغیش، کوْلک) شدّتله چارپماق.

قامچی‌لانماق.. qamçılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-(بل) قامچی‌ایله ووُرولماق (فا: شلاق خوردن) ۲-(مج)تنقیداوْلونماق ۳-شدّتله-چارپیلماق

قامچی‌لانمیش.. qamçılanmış [آد] قامچی ووُرولموش.

قامچی‌لانیش.. qamçılanış [آد] قامچی لانماق ایشی ویا بیچیمی.

قامچی‌لاییش.. qamçılayış [آد] قامچی لاماق ایشی ویا بیچیمی.

قامچی‌لیلار.. qamçılılar [آد، دیرگی] بیرگؤزه‌لی، کیپریک‌لیلر صینفیندن، بیر بؤلومو شیرین سوُلاردا و بیر بؤلومو انگل اوْلاراق حئیوان و اینسان وُجودوندا یاشایان و ترپَنمه اوْرقانلاری قامچی کیمی، میکروسکوپیک‌حئیوانلار(فا: تیره‌ای‌از تک‌سلولیها).

قامدوُ.. qamdu [آد] اسکی‌دؤنم پارا یئرینه ایشله‌ین پارچا نوْعو؛ اوُیغور حاکمیتی دؤنمی ۲متر بوْی و ۲٤ سانتی‌متر ائن‌ی اوْلان و اوُیغورخانی‌نین دامغاسیینی داشییان و پول یئرینه ایشله نن پارچایا وئریلن آد[۱۲]. {باخ: قام+توُ/ دوُ}.

قامشات.. qamşat [اؤزل آد] سارسیْدیجی، اوْرکودوجو[۷]. {قام+شاد}.

قامغان.. qamğan [آد] قام‌خان: کیشی‌آدی "قام‌خان اوْغلو بایندیر". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قامقا.. qamqa [آد، باخ: قامچی] باخ: یونْقا.

قامقالاق.. qamqalaq [آد، باخ: قامچی] ۱-خراط‌لیقدا یئره تؤکولن نازیک تاختا تالاشا، یونْتو (فا: پوشال). ۲-داشدان قوْپان قیْرینتی.

قامقالداق.. qamqaldaq [آد، باخ: قامچی] دؤزن‌سیز و دؤزومسوز بیر حالدا بیربیرینین اوْستونه توکولموش شئی (فا: درهم برهم).

قامقان.. qamqan [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانیندا بایینْدیر خان'ین باباسی[۷].

قاملانچو.. qamlançu [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو بالخاش گؤلو یاخینیندا بیر یئر آدی[۱۲].

قاملار.. Kamlar [اؤزل آد] آلتای تورکلری قیْزیل بوْی‌لارین‌داندیر[۱۵۸-۸۱].

قامو.. qamu [آد] هامی، بوتون، اهالی، عموم(فا: همه) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قاموُغ› (بوتون‌هامی)بوکلمه قام(بیلگین) کلمه سیندن آلینمالیدیر و گرچکدن بوتونلوک بیلگین‌لیکله بیردیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قاموُ.. qamu [اؤزل آد] کامو:اینسان‌آدی: ~الپ، ~بای، ~بگ، ~تان، ~خان، ~اَر، ~قان.

قاموْیو.. qamoyu [آد] کام‌اوْیو، کاموْیو: بوتون کؤتله‌نین دؤشوندوگو (فا: افکارعمومی).

قاموتانریچی.. qamutanrıçı [آد، ص] توم تانریچی، پانتئیست.

قاموُتای.. qamutay [اؤزل آد] قاموُ+تای (تورکیه جُمهوریتین ایلک ایللرینده، تؤرک دیل قوُرومونون دا تَکلیف‌ایله، ملّت مجلسی یئرینه ایشلندی، آنجاق، سوْنرا یئنه قوُللانیْمدان دؤشموشدور.)[۷].

قاموس.. qamus [آد، عربجه: دنیز] انسیکلوپئدیا، بیلیم‌لیک، بؤیوک سؤزلوک کتابی، (فا: ~). dictionary

قاموسال.. qamusal [صفت] کاموُسال: هامی‌ایله ایلگی‌لی(فا: عمومی، افکار عمومی).

قاموساللاشماق.. qamusallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کاموُساللاشدیرماق: عمومی لشمک (فا: عمومی شدن).

قاموس‌تُرکی.. qamus türki [اؤزل آد] شمس‌الدین سامی توسط ایله یازیلمیش و هـ۱۳۱۵ده چاپ‌اوْلونموش ۲جلدلیک توْرکجه سؤزلوک.

قاموقورومو.. qamuqurumu [آد] بوْتون کوْتله‌یه عاید اولان.

قاموگوْوَنلیگی.. qamugüvənliyi [آد] بیر دؤولتین یاسال بیر بیچیمده خالقا وئرن خدمت، جان ومال گووَنلیگی (فا: امنیت عمومی).

قاموُلاشدیرماق.. qamulaşdırmaq [آد] کاموُلاشدیرماق: عمومی-بیروضعیته گتیرمک، هامی‌نین یارارینا یئتیرمک، عمومی‌لشدیرمک (فا: عمومی نمودن).

قامولاشدیریلماق..qamulaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] کامولاشدیریلماق: عمومی‌لشدیرمک ایشی گؤرولمک

قامویارارى..qamuyararı [آد] کامویارارى: هامى نین یارارى.

قامیت..qamıt [اؤزل آد] اؤرمیه ده کند آدى {قام+ت: قام یوردو}.

قامیش..qamış [آد، بیتگی] ۱-بوغداگیللردن، سولاق یئرلرده بیتن، اوزون و ایچی بوش گؤوده‌لی، بوغوملو بیر بیتگی (مال حئیوانین چیرکلرینی تمیزله‌مک اوچون یارارلی بیتگیدیر[۱۳۶])، قامیش تؤرلرى: شکرقامیشی saccharum officinarum، تیکینتی‌ده‌ایشله‌نن-قامیش arundodonax قلم قامیشی (فا: جگن، نی). phragmites australis، bambusa ۲-قامیش کیمی ایچی بوش و اوزون هرشئی، قامیشدان دؤزلمیش. {ت، صح، باخ: قامچی› قاممماق}.

قامیش‌پیشیگی..qamışpişiyi [آد، دیرگی] بیرنوع پیشیک (فا: نوعی گربه وحشی). felischous

قامیشجیق..qamışcıq [آد] قوُیومجولارین(قیزیلچیلارین)ایشلتدیگی‌پوفلج

قامیشچین..qamışçın [آد] بیر نوع قوش آدى[۱۴۰].

قامیش‌سومویو..qamış sümüyü [آد] بالدیرین آرخاسیندا اینجه اوزون سؤموک.

قامیشسى..qamışsı [آد] گؤوده‌سى قامیش کیمى بوش و بوغوملو اولان.

قامیش‌قلم..qamışqələm [آد] خطاطلیق اوچون قامیش دان دؤزلمیش قلم.

قامیش‌قوُشو..qamışquşu [آد، دیرگی] قامیش‌لیق لاردا یاشایان-کیچیک‌بیر قوُش.

قامیش‌قوُلاق..qamışqulaq [آد، دا] قوُلاقلارى اینجه، دؤزگون و دیک آت.

قامیشلى..qamışlı [صفت] قامیشى اولان. آستارادایئر، شهرضاداداغ آدى.

قامیش‌لیق..qamışlıq [آد] قامیش چوخ اولان یئر (فا: نیستان). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قان..qan [آد] ۱-اینسان و حئیوان دامارلارینداآخیجى و قیرمیزى رنگینده نسنه، آتاردامار و توپلار دامارلاردا دولانان آخیجى ماده (فا: خون). blood ۲-(مج)سوى، قان قوُهوملوغو معناسیندا "قانیمیز بیردیر، بیر قاندانديلار". ۳-(مج)دوشمن‌لیک، عداوت، قصاص، اؤلوم، قتل "سندن قان قوُخوسو گلیر، قان قان دئمک، آرالارینداقان واردیر". ٤-(تاریخى اؤزل آد) آلتاى تؤرکلرى، کیشیلَر اوُیماغى، اولوبابالارینداندان[۷]. {بوُ کلمه ایله فارسجا خوُن و لاتینجه ژن آراسیندا اوزاق باغلیلیق اولمالیدیر[۵]}.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قان..qan [اؤزل آد] یئرآدلارینداقان بوُ اک کن سؤزونون دَییشیک شکلیدیر و کند، دؤشَرگه و یئرلَشیم یئرى معناسیندادیر[۲٤۱-۷۱].

قان..Kan [اؤزل آد] آلتاى ت. کیشیلر بوُى‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

قانئلچى..qanelçi [تاریخى اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارینداآدى گئچن بیر بگ[۷].

قان‌آبقاز..qan abqaz [آد] دده‌قورقود بوُیوندا قارادنیزین قوُزئیینده یئرآدى.

قان‌آپارماق..qanaparmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرندن چوخ قان آخماق.

قان‌آخماق..qanaxmaq [تاثیرسیز ائیلم] داعوا قیرقین دؤشمک.

قان‌آخیتماق..qanaxıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساواش آچماق.

قان‌آزلیغى..qanazlığı [آد] قاندا قیزمیزى یووارلاق‌ذرّه‌لرین (همو گلوبین) آزلیغى سونوجو عمله گلن خسته‌لیک.

قان‌آغلاتماق..qan ağlatmaq [تاثیرلى ائیلم] جانا گتیرمک.

قان‌آغلاماق..qan ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اینجیمک، یاسا باتماق، جانا گلمک.

قان‌آلان..qan alan [صفت، آ] ایینه ویا آیرى وسیله ایله بیرینین قانین آلان (فا: رگزن). bloodletter

قان‌آلدیرماق..qan aldırmaq [تاثیرسیز ائیلم] معالجه‌اوچون‌قان-وئرمه‌سینه سبب اولماق.

قان‌آلما..qan alma [آد] معالجه ویا باغیش اوچون قان وئرمه ایشى، قان دامارلاریندان‌قانى چیخارماق (فا: حجامت). venesection

قانا..qana [آد] اکین کرتى. {خانا سؤزونون آیرى شکلى[۶]}.

قان‌قان‌ائتمک..qan etmək [تاثیرلى ائیلم] فلاکته سالماق، آدام اؤلدورمک.

قان‌ائله‌مک..qan eləmək [تاثیرلى ائیلم] فلاکته سالماق، آدام اؤلدورمک.

قانابوُلاماق..qana bulamaq [تاثیرلى ائیلم] اؤلدورمک.

قانابوْیانماق..qana boyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قتل اولونماق.

قاناتا..qanata [آد، تا] ۱-سو ایچمک اوچون بؤیوک‌لیوان {ایتالیانجا، آنادولو}. ۲-اینسان‌آدى، باخ: قان+ آتا[۷].

قاناتدیرماق..qanatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] قاناماسینا سبب اولماق.

قاناتلانماق..qanatlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانادلانماق: ۱-قانادلى-اولماق و گلیشمک. ۲-سئوینمک و یوکسلمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: قانات چیخارماق}.

قاناتماق..qanatmaq [تاثیرلی ائیلم]قاناماسینا یوْل آچماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قاناتیش..qanatış [آد]قانادیش: قاناتماق ایشی ویا بیچیمی.

قاناجاق..qanacaq [آد]دوشونجه، آنلاق، شعور و ادب (فا: فهم). understanding

قاناجاقسیز..qanacaqsız [صفت]قاناجاغی اوْلمایان، دؤشونجه‌سیز، معرفت‌سیز (فا: بی معرفت). ignorant

قاناجاقسیزلیق..qanacaqsızlıq [آد]دوشونمزلیک(فا: بی نزاکتی). decorum

قاناجاقلی..qanacaqlı [صفت]دوشونجه‌لی (فا: باشعور). intelligent

قاناجاقلیلیق..qanacaqlılıq [آد]دوشونجه‌لی لیک، آنلاقلی لیق، ادبلی لیک.

قاناجالاماق..qanacalamaq [باخ]قانا چالخاتماق.

قاناجانا..qanacana [اؤزل آد]اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

قاناچالخاتماق..qanaçalxatmaq [تاثیرلی ائیلم]قورخولو و قانلی ایشه جالاماق.

قانات..qanad [آد]قانات: قوشلار و بؤجکلرده اوچما عضوو و بالیق‌لاردا اؤزگج و اوچاقلاردا اوُچماغی کنترل ائتمک اؤچون یانداکی عضولار، فیرلانایلن و دوْلانا بیلن شئیلرده قوْل، قاپی و پنجره تاغی، قوْشون و دسته‌لرین قوْللاری، اساس شئی‌دن آیریلمش قوْل و یانال شئی (فا: بال). wing {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ؛ قوْنماق سؤزونه باغلیدیر: قوْنماق+ت}.

قاناداچماق..qanad açmaq [تاثیرسیز ائیلم]۱-اوُچماق، اوُچماق ایسته‌مک. ۲-(ل) بیرینه قانات آچماق، حمایه ائتمک، قوْروماق.

قانادجیق..qanadcıq [آد] کیچیک قانات.

قاناداچالماق..qanad çalmaq [تاثیرسیز ائیلم]قانات ووروماق (فا: پرپرزدن). to flap

قانادچی‌اوْتو..qanadçı otu [آد]بیربیتگی آدی(فا: ادونیس) adonis annua

قانادچیرپماق..qanad çırpmaq [تاثیرسیز ائیلم]اوُچماق، اوُچماق ایسته‌مک.

قانادسیز..qanadsız [صفت]قانادی اوْلمایان، مجازا کؤمک‌سیز (فا: بی بال). wingless

قانادسیزلار..qanadsızlar [آد، دیرگی]قانادی اوْلمایان بؤجکلر تاقیمی، باشقالاشیم دؤنَمی‌نی گئچیرمه‌دن یومورتادان چیخاراق ارگین‌له‌شن و قوُرولوقدا یاشایان جانلی‌لار، اؤرنک: گؤموشچون (فا: تیره حشرات بی بال). the aptera

قان‌ادّعاسی..qan iddaası [آد]قصاص ایسته‌مه.

قانادقوُیروق باغلاماق..qanad quyruq bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم]جانلانماق، قُوّت لنمک.

قانادگرمک..qanad gərmək [باخ]قانادینی گرمک.

قانادلاندیرماق..qanadlandırmaq [تاثیرلی ائیلم]۱-قانادلی ائتمک ۲-اؤرک لندیرمک.

قانادلانماق..qanadlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]۱-قانادلی اوْلماق، قانات چیخارماق. ۲-پروازلانماق، اوُچماق، هاوالانماق. ۳-سوْن درجه سئوینمک، روُحلانماق. ٤-انکشاف ائتمک، یوْکسلمک.

قانادلانمیش..qanadlanmış [صفت]قانات چیخارمیش، اوچاجاق حالا گلمیش.

قانادلانیب اوُچماق..qanadlanıb uçmaq [تاثیرسیز ائیلم]سون درجه سئوینمک.

قانادلانیش..qanadlanış [آد]قانادلانماق ایشی ویا بیچیمی.

قانادلی..qanadlı [صفت]قانادی اوْلان (فا: بالدار). winged

قانادلیجا..qanadlıca [آد، بیتگی]مختلف نوْع‌لاری اوْلان اوْتسوْو بیتگی.

قانادلیلار..qanadlılar [آد]قانادی اوْلانلار، بؤجک‌لرین قانادی اوْلان‌لارینی ایچینه آلان بیر آلت بؤلوم (فا: تیره‌حشرات‌بالدار).

قانادوئرمک..qanad vermək [تاثیرلی ائیلم]قانادلاندیرماق.

قانادوّشمک..qana düşmək [تاثیرسیز ائیلم]بُهتانا و دعوایا دوّشمک.

قانادوْلماق..qana dolmaq [تاثیرسیز ائیلم]رنگی اؤزؤنه گلمک، جانلانماق.

قانادووُرماق..qanad vurmaq [تاثیرسیز ائیلم]اوُچماق، اوُچماق ایسته‌مک.

قانادی آلتینا آلماق..qanadı altına almaq [تاثیرلی ائیلم]حیمایه ائتمک، قوْروماق.

قانادی قیریلماق(سیْنماق)..qanadı qırılmaq(sınmaq) [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک‌سیز قالماق.

قانادینی گرمک..qanadını gərmək [تاثیرسیز ائیلم]قانات آچماق.

قانار..qanar [تاریخی اؤزل آد]دوشونجه‌لی؛ قوْچواُیغورلاری‌دؤنَمی-قادین آدی.

قاناسالماق..qana salmaq [تاثیرلی ائیلم]داعوایا سالماق.

قاناسوُساماق..qana susamaq [تاثیرسیز ائیلم]داعوا آرزولاماق، داعوا سالماق ایسته‌مک.

قاناق..qanaq [تاریخی اؤزل آد] یئنی‌سئی یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قاناقانا..qanaqana [ظرف] قاناراق، دؤشونه‌رک (fa: با آگاهی).

قاناقان ائیله‌مک..qanaqan eyəlhmək [تاثیرسیز ائیلم] انتقام آلماق، اؤچ آلماق.

قاناماق..qanamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر عضودن قان آخماق، قان‌سیزماق (fa: خونریزی کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

قاناملی..qanamalı [صفت] قاناماسی اولان.

قاناق..qanan [صفت] قاناجاقلی، دوشونن.

قاناوات..qanavat [آد] بیر نوع قالین ایپک پارچا.

قان‌اوتو..qan otu [آد، بیتگی] نم‌یئرلرده‌سو کنارلاریندا، اکین‌لرین آراسیندا و زیبیل‌لی یئرلرده بیتن بیر ایل‌لیک بیتگی.

قان‌اوجاغی..qan ocağı [آد] فساد یووآسی، فیتنه قاینا‌غی.

قان‌اودورماق..qan uddurmaq [تاثیرسیز ائیلم] عذاب واذیت وئرمک.

قان‌اولماق..qan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قان‌تؤکولمک، قیامت‌قوپماق، داعوادؤشمک.

قانای..qanay [تاریخی اؤزل آد] قیرقیز، توقای و سولتو اویماغی-اولوبابالاریندان[۷]. قیرقیز-تاقای-سولتو-تولکان بوی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قان‌ایچدیرمک..qan içdirmək [تاثیرلی ائیلم] عذاب چکدیرمک، باخ: قان اودورماق.

قان‌ایچن..qan içən [صفت] ظالم، رحم‌سیز(fa: خونخوار) blood-thirsty

قان‌ایچیجی..qaniçici [باخ] قان ایچن.

قان‌ایچیجی‌لیک..qaniçicilik [آد] ظالیم‌لیک، قدّارلیق.

قان‌ادّاعاسی..qan iddaası [آد] قان باهاسی ایسته‌مه، قصاص ایسته‌مه.

قان‌ایسته‌مک..qan istəmək [تاثیرسیز ائیلم] قان باهاسی ادّعا ائتمک.

قاناییش..qanayış [آد] قاناماق ایشی ویا بیچیمی.

قان‌بئینینه ووُرماق (سیچراماق)..qan beyninə vurmaq (sıçramaq) [باخ] قان باشینا ووُرماق.

قان‌باسینجی..qanbasıncı [آد] تانسیون.

قان‌باشینا ووُرماق..qanbaşına vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزوندن چیخماق، غضب لنمک.

قان‌باغی..qanbağı [آد] بیر سوی‌ا باغلی‌لیغی بیلدیرن بیر سؤز.

قان‌بانکاسی..qan bankası [آد] قان قورونوب ساخلانیلان یئر.

قان‌باهاسی..qan bahası [آد] قان عوضی، دیه.

قان‌باهاسینا..qan bahasına [آد] چوخلو قان تؤکولمه‌رک.

قانبای..qanbay [تاریخی اؤزل آد] میصیر-تؤرک کؤله‌من‌لری دؤولتی بگلریندن[۷].

قانبور..qanbur [صفت] باخ: قوزبئل، دونقار.

قانبورلاشماق..qanburlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوزبئل اولماق، دونقاراولماق.

قانبورلانماق..qanburlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوزبئل اولماق، دونقاراولماق.

قانبورلوق..qanburluq [آد] قوزبئل‌لیک، دونقارلیق.

قان‌بیر..qanbir [صفت] بیر قاندان بیر سویدان اولان، بیرنسیل‌دن اولان.

قان‌بیلیمجی‌سی..qan bilimcisi [آد] قان بیلیمی اوزمانی، هئماتولوق.

قان‌بیلمَنی..qan bilimcisi [آد] قان بیلیمی اوزمانی، هئماتولوق.

قان‌بیلیمی..qanbilimi [آد] قانین اؤزل‌لیکلرینی بیلن اوزمان، هئماتولوژی.

قان‌پاراسی..qanparası [آد] دیه (fa: دیه). mulct

قانتار..qantar [آد، یو‹ ع ‹قنطار›] باخ: قاپان.

قانتارغا..qantarğa [باخ: قانتار] آتین آغزینا گئچیریلن دمیر بؤلوم، جیلوو، قانتارقا (fa: لگام). reins

قانتارماق..qantarmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر نفسه ایچمک {باخ: قانماق[۵]}.

قانتاروون..qantaron [آد، بی، یونانجا] ۱-قیزیل قانتارون گیللردن، توخداج اوچون ایشله‌نن قوخولو وساری چیچکلی، آجی کؤکلو کیچیک بیر بیتگی (fa: نوعی گیاه). Gentiana lutca ۲-باخ: آجی آلاق.

قان‌تپر..qan təpər [آد، بیتگی] داغلاردا بیتن، آغ چیچک‌لی، خالق طبابتینده ده ایشله‌نن بیر بیتگی.

قان‌تر ایچینده..qan tər içində [ظرف] زحمتله.

قان‌تر تؤکمک..qan tər tökmək [تاثیرسیز ائیلم] قان تره باتماق.

قان‌تر..qantər [آد] آغیر ایش سونوجو برک ترله‌مه" قان تر ایچینده".

قان‌تره باتماق..qantərə batmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ترله‌مک، چوخ چالیشماق.

قان‌توپلانتی‌سی..qan toplantısı [آد] قان یئغیلماسی(fa: تجمع-خون hyperemia

قان‌توتماق..qan tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاتل حاققیندا: اؤزونو ایتیره‌رک چاشماق، جینایتین تأثیری آلتیندا قالماق۲-آهی و قارقیشی توتماق.

قان‌توْخوسو..qan toxusu [آد] قانی بیر عضو سایاراق اوْنا عاید اولان توخو، قانی دوزَلدن توْخو.

قانتؤره..qantörə [اؤزل آد] اینسان‌آدی، قان+ تؤره[۷]. {قنطوره}.

قان‌تؤکمک..qan tökmək [تاثیرسیز ائیلم] قان آخیتماق.

قان‌تؤکن..qantökən [صفت] آدام اؤلدورن، یول کسن (فا: سفاک). cruel

قان‌تؤکولمک..qan tökülmək [تاثیرسیز ائیلم] قان آخیلماق، قان آخماق.

قانتورا..qantura [آد، تا] پالتو کیمی بیر گییه‌جک.

قانتورالی..qanturalı [آد] کیشی آدی "قانلی‌قوْجا اوْغلو قانتورالی". باخ: ابن‌العبری. {بو کلمه دده قورقود کتابیندا قهرمانلارین بیرینین آدیدیر، اسکی یونانجادا گؤوده‌سی آت و کؤکس‌له باشی اینسانا بنزر افسانه وی یاراتیغا سئنتائوره دئییلیردی البته اصلی کلمه‌نین kentaures اولماغی بو یاخینلیغی چوخراق گؤسته ریر}.

قانتورسون..qantursun [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قانتویون..qantuyun [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قانتیق..qantıq [صفت] ۱-قاندیریجی، عشوه‌لی ۲-اوُزاقدا، قوُربَتده-اوْلان[۷].

قانتیمور..qantımur [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قان+ تیمور[۷].

قانجا..qanca [آد، ایتالیانجا، آنادولو] بیر شئیی چکمه‌یه یارایان اوُجو چنگللی دمیر چوُبوق.

قانجاقالْی..Kancagalı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱]. قازاق-اوْرتایوْز-آرقین-موُمین بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

قانجالی قورد..qancalı qurd [آد، دیرگی] ایپ گیللردن ۱۰mm بوْیدا، آغزی جوْت چنگل‌لی، اینجه باغیرساق‌لاردا یاشایان آسالاق سوْلوجان (فا: نوعی کرم انگل روده).

قانجی..qancı [اؤزل آد] ۱-قانمیش ۲-(تاریخی اؤزل آد) بابوُرخان دؤنَمی بگی[۷].

قانجیغا..qancığa [آد] یهر قاییشینی باغلاماق اوْچون حالقا "قانجیغا باغی: یهرین ایکی طرفیندن آسیلان قاییش". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کوْنجوک›}.

قانجیق..qancıq [صفت] ۱-دیشی حئیوان، دیشی ائششک و ایت (فا: سگ و خر ماده). ۲-(مج) گوْوه‌نیلمز، کؤتوآدام، کؤتوآرواد (فا: آدم رذل). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قانجیْق..Kancık [اؤزل آد] قاچیق: توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

قانجیقجا..qancıqca [ظرف] خایین جه، کؤتو کیمی.

قانجیق‌لیق..qancıqlıq [آد] قانجیق‌جا ترپه‌نیش (فا: رذالت). meanness

قانجیل..qancıl [آد، دیرگی] قاندا یاشایان آسالاق، قان‌ئیئن(فا: انگل-خونی)

قان‌چاناغی..qançanağı [صفت] قان قان دیین کیمسه.

قان‌چاناغینا دؤنمک..qan çanağına dönmək [تاثیرسیز ائیلم] برک هیرسلنمک.

قان‌چکمک..qan çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] قانی‌چکمک:قوْهوملوق-علاقه‌سی گؤسترمک.

قانچوُرا..qançura [تاریخی اؤزل آد] ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قانچی..qançı [اؤزل آد] شبستر ده کند آدی.

قان‌چیبانی..qançibanı [آد] قیل کؤکوندن‌باشلایاراق دری آلتی توخوسو و دریده شیشکین‌لیک دوْزَلدن ایرین‌لی قابارتی.

قانچیر..qançır [آد، باخ: قان] برک وورقو سونوجو دری و ات آراسیندا برکیین قان، لاختالانمیش قان، قانچیل (فا: خونمردگی).

قانچیرلاماق..qançırlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قانچیر دوزَلمک.

قانچیرلانماق..qançırlanmaq [باخ] قانچیرلاماق.

قانچیل..qançıl [آد، باخ: قان] دری و ات آراسیندا برکیین و لاختالانمیش قان (فا: خونمردگی).

قاندا اوْزمک..qanda üzmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قان تؤکمک.

قاندا..qanda [ض] هاردا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قانداخ..qandax [اؤزل آد] زاقاتالا'دا کند آدی[۲٤۰].

قانداش..qandaş [صفت] بیرقانلی، بیرسْویلو(فا: همخون) {ت، ‹قانغداش›: بابالاری بیر اوْلان}.

قانداش‌لیق..qandaşlıq [آد] قان بیرلیگی، سوْی بیرلیگی (فا: همخونی).

قان‌داعواسی..qan daavası [آد] آدام اؤلدرمه سبب ایله اوْلان داعوا.

قان‌داغارجیغی..qan dağarcığı [آد] ساواشقان آدام، داعواکار.

قاندال..qandal [آد، عربجه] توُستاقلی‌لارین آیاغینا باغلانان دمیرحالقا (فا: زنجیر). Chain

قانداق..qandalaq [آد] باخ قاندال.

قان‌داملاسی..qandamlası [آد، بیتگی] ایلیمان بؤلگه‌لرده یئتیشن قیرمیزی و ساری چیچک‌لی اوْتسو بیتگی (فا: نوعی علف). adonis

قان‌دایاندیریجی..qandayandırıcı [صفت] قانین دامارلاردان چیخیب آخماسینین قاباغین آلان.

قاندَمیر..qandəmir [تاریخی اؤزل آد] خوارزَمشاهلار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷]. {۱-قان+دمیر: قانی دمیر کیمی ویا تئیمور قانیندان اولان. ۲-خان+تئیمور}.

قاندُرموش..qandurmuş [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قان‌دؤشمک..qan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] داعوا دؤشمک، اولدو اؤلدو دؤشمک.

قان‌دؤشمنچیلیگی..qan düşəmnçiliyi [آد] اؤلدورولموش آدامین انتقامی‌نی آلما ایشی و عادتی، باخ: قان داعواسی.

قان‌دؤشمن‌لیگی..qan düşmənliyi [آد] اؤلدورولموش آدامین انتقامی‌نی آلما ایشی و عادتی، باخ: قان داعواسی.

قاندوُق..qanduq [تاریخی اؤزل آد] قاندی، قانیْق؛ آوارلار دؤنَمی بگ‌لریندن و بیزانس ائلچیلیگی‌ده ائتمیش بیر کوْموتان[۷].

قاندوُقیوُرد..qanduqıvord [اؤزل آد] باخ: قاندوُق+ یوُرد؛ قوُربَت[۷].

قان‌دوْلاشیمی..qan dolaşımı [آد] قان دوْلانیمی (فا: گردش خون). blood circulation

قاندی..qandı [تاریخی اؤزل آد] اینانجلی، قانیْق؛ قیْرقیزلارین، ایچگلیگ اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قاندیرا آغاجی..qandıra ağacı [آد، بیتگی] مینا چیچگی گیللردن، عطیرلی، بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی درخت). lipia citriodora

قاندیرااوْتو..qandıra otu [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، چوخ ایللیک، سوْرونوجو، اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). calamagrostis

قاندیرما..qandırma [آد] قاندیرماق ایشی (فا: تفهیم).

قاندیرماجا..qandırmaca [آد] قاندیرماق وآلداتماق آماج‌ایله گؤرولن ایش.

قاندیرماق..qandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اینانديرماغا قانع ائتمک، قانع ائتمک، دؤشوندورمک. ۲-آلداتماق(مج).

قاندیری..qandırı [اؤزل آد] بایینْدیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قاندیریجی..qandırıcı [صفت] ۱-اینانديریجی، قانع‌ائدیجی، دؤشوندوروجو (فا: قانع کننده). ۲-آلدادیجی (فا: کلک باز).

قاندیریجی‌لیق..qandırıcılıq [آد] قاندیریجی اوْلما وضعیتی.

قاندیریش..qandırış [آد] قاندیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا: کلک).

قاندیریلماق..qandırılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اینانديریلماق، قانع ائدیلمک، دؤشوندورلمک (فا: قانع نمودن). ۲(مج)آلدادیلماق.

قاندیریلیش..qandırılış [آد] قاندیریلماق ایشی ویا بیچیمی.

قانریلماق..qanrılmaq [بلسیز ائیلم] چئوریلمک، دؤنولمک. {قاندیرماق سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

قانسئر..qanser [آد، فرانسیزجا] سرطان، اینجیتمه منی خسته‌لیگی (فا: سرطان).

قان‌سالماق..qan salmaq [تاثیرسیز ائیلم] داعوا سالماق.

قان‌سیپلمک..qan səpilmək [تاثیرسیز ائیلم] قیزارماق، آل لاشماق.

قانسوُ..qansu [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قان+ سو[۷].

قانسوُ اویغور دؤولتی..qansu uyğur dövləti [اؤزل آد] اویغور دؤولتی یئخیلاندان سوْنرا اویغورلارین بیر بؤلومو قانسو ایالتینه گئده‌رک اوْرداکی سویداشلاریلا م۹۰۵ده باغیم‌سیز دؤولت قوردولار، اویغولار م۹۴۰دا قیطان‌لارا (موُغول‌لارا) و ۱۰۲۸ده تانقوت‌لارا و م۱۲۲۶دا چنگیزخانا تابع اوْلدولار، بوُلارا ساری اوُیغورلار‌دا دئیرلر.

قان‌سوُ یئرینه یئریمک..qan su yerinə axmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قان تؤکوْلمک.

قان‌سوُ یئرینه یئریمک..qan su yerinə yerimək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قان تؤکوْلمک.

قان‌سوْران..qan soran [آد، مج] ظالم، قان ایچن، استثمارچی.

قانسیز..qansız [صفت] ۱-قانی اوْلمایان ویا آز اوْلان (فا: کم‌خون). ۲-رحم‌سیز و انصاف‌سیز کیمسه، وجدان‌سیز (فا: بی وجدان).

قانسیزلاشماق..qansızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانسیزاوْلماق، قانی-آزالماق.

قانسیزلیق..qansızlıq [آد] ۱-قانی اوْلماماق، قان آزلیغی (فا: کم خونی). ۲-رحم‌سیزلیک انصاف‌سیزلیق (فا: بی وجدانی).

قان‌سیناوی..qan sınavı [آد] قان تئستی (فا: تست خون). blood test

قانشار..qanşar [آد] قنشر، ایکی نفرله ایشله‌دیلن بیر نوع بوُخجو (بیچقی) (فا: نوعی اره دو نفره). {قونشو کلمه‌سی کیمی قوْنماق سؤزوندن آلینمادیر، قوْنشار› قانشار؛ اؤزبه اوز، قارشی قارشیا؛ قانشار بیر نوع ایکی دسته‌لی بوخجو اولاراق و اوزاوزه اوتوران ایکی نفر توسط ایله ایشله‌نر و بو مفهوما دایاناراق بو کلمه‌دن آلینمیشدیر[۶]}.

قانشار..qanşar [اؤزل آد] ساوه، رزن، تفرش‌وتاکستان‌داداغ-آدی {قوْنشو+ار}.

قانشاربولاق..qanşarbulaq [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی.

قانشانلار..qanşanlar [اؤزل آد] قانشارلار: ساوه ده داغ آدی.

قانع..qane [صفت، عربجه] قناعت ائدن، راضی، اؤز پایینا راضی اولان (فا: ~). contented

قانق..qanq [اؤزل آد] قانگ: ۱-قان، سوی۲-آتا، بابا ۳-قازاقلارین، (کیچییؤز بؤلوگو، بایاوغلو و بایباخدی) و آلتای تؤرکلری، قویبال اویماغی اولوبابا و بوی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قانقار..qanqar [اؤزل آد] میانادا نشه کندی یاخین‌ایندا و قوتلار بویونون یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

قان‌قارالتماق..qanqaraltmaq [تاثیرلی ائیلم] آجیق لاندیرماق.

قان‌قارالدان..qanqaraldan [صفت] سینیرلندیرن، احوالی‌پوزان، هیرسلندیرن.

قان‌قارداشی..qanqardaşı [آد] قان‌لاری بیر سویدان اولان قارداشلار، قانلارینی بیربیرینه ووراراق قارداشلیغا آند ایچن کیمسه‌لر.

قانقارما..qanqarma [اؤزل آد] قانقَرمه: گنبد ده کند آدی {باخ: قانقاری}.

قانقاری..qanqarı [اؤزل آد] قانقَری: سالماس دا کند آدی، اهالی بعضا قانقیان و یا کانقیان شکلینده ده سؤیله‌یرلر (قو: کانیان) {قانقلی سؤزونون یئرلی سؤیله نیشی اولمالیدیر}.

قانقال..qanqal [آد، بیتگی] یاپراغی تیکانلی، اؤزه‌یی یئییلن آلاق بیتگی‌سی، دوه تیکانی (فا: کنگر، بوته‌خار). cirsium {سنگلاخدا قالقان کلمه‌سی بیر نوع بیتگی معناسیندا گلیب و سانیلیر بو کلمه‌نین ایلکین شکلی اولسون بو حالدا قالقماق› قالخماق کؤکوندن آلینمالیدیر}.

قانقال کؤپه‌یی..qanqal köpəyi [آد، دیرگی] بیرنوع کؤپک.

قانقالان..qanqalan [باخ: قانقال] چؤرچؤپ (فا: خرده چوب).

قانقالی..qanqallı [صفت] قانقال بیتن یئر، قانقال اولان یئر.

قانقاللیق..qanqallıq [آد] چوخلو قانقال بیتن یئر.

قانقاللو..qanqallu [اؤزل آد] قانقانلو: آوچ، هئریس و رزنده کند آدی.

قان‌قان دئمک..qanqan demək [تاثیرسیز ائیلم] (ساواشقان و ووروشقان آدام اؤچون) داعوا و قان آخترماق.

قان‌قانسئری..qanqanseri [آد] قان سرطانی.

قان‌قایناماق..qan qaynamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دیرچلمک، جانلانماق.۲-محبّت‌سالماق.

قانقایانیان..qan qaynayan [اؤزل آد] قانقانیان: زنجان دا داغ آدی.

قانقرئن..qanqren [آد، یو، طب] قان دولاشماما سببیله بدنین بیر توخوسونون چؤرومه‌سی و اورقانین اؤلمه‌سی (فا: قانقریا).

قانقستئر..qanqistər [آد، این] یاسادیشی ایشلر گؤرن چته اؤیه‌سی (ف: گانگستر).

قانقسیق..qanqsıq [اؤزل آد] ۱-قارداش کیمی. ۲-اؤوئی قارداش[۷].

قانقلی..qanqlı [آد] ۱-بیر نوع یؤک آراباسی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: بو کلمه بیر تورک ائلی آدیدیر و محتملا بو نوع آرابا بو ائل طرفیندن دوزلمه‌سی سبب ایله بو ائلین آد ایله تانینیب[۴۹]}. ۲-قانقلی۲(آ، دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر) دیواندا قیپچاق بؤیوک‌لریندن بیر آد. روبروک فرانسه سفیری م۱۲۵۳ده موغولستاندا منگوقاآن ساراییندا گئدیر، او قانقلی‌لاری همان قیپچاقلار اولدوغونو یازیر، قانقلی‌لارین قیپچاقلاردان‌منشعب اولماسی سانیلیر[۸۵]. ۳-بعضی قایناقلاردا کنگرلرین بیر بؤلومونه قانقلی دئییلیبدیر[۸]. ٤-(آ) سویلو، سویو سوپو بللی، قازاقلارین، اولویؤز بؤلوگو اویماق بگ‌لریندن[۷]. قازاق-اولویؤز بوی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱]. ۵-قانقلی۴(اؤزل آد) تاروم دا کند و چای آدی.ماکی دا داغ آدی.

قانقلی‌قوجا..qanqlı qoca [تاریخی اؤزل آد] تیمورگؤرخان دؤنمی بگ و کومؤتان آدی[۷].

قانقلیون..qanqlyon [آد، لا] سینیر و لنف دامارلاریندا یئر یئر اورتایا چیخان یوواراق شیشگینلیک.

قان‌قوخوسو چکمک..qan qoxusu çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] داعوا و ساواش قوخوسو گلمک.

قان‌قورودان..qanqurudan [آد] آخان قانی دایاندیران داوا یا هر شئی. ۲-قان‌قورودان۲(آد، بیتگی) قانی دوردورماق اؤچون خالق طبابتینده ایشله دیلن بیر بیتگی، آدام اوتو (فا: مهرگیاه، ساج).

قان‌قوسدورماق..qan qusdurmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ اینجیتمک.

قان‌قوسماق..qan qusmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ورم آزارینا توتولماق۲-سیخینتی چکمک

قانقول..qanqul [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قان+ قول/ قولو[۷].

قانقولو..qanqulu [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قان+ قول/ قولو[۷].

قان‌قوهوملوغو..qan qohumluğu [آد] آتا آنا طرفیندن اولان قوهوملوق.

قانقی..qanqı [ظرف] قانقو: اسکی تورکجه‌ده هانسی معناسیندا ایشله-نیردی (فا: کدام). which

قان‌قیرمیزی..qanqırmızı [صفت] قان کیمی قیرمیزی، قیپ قیرمیزی.

قان‌قیشلاق..qan qışlaq [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

قانقیماق..qanqımaq [تاثیرسیز ائیلم] دیله‌مک، یالوارماق، حسرتینده اوْلماق.

قان‌کؤچورمه..qan köçürmə [آد] معالجه‌اوْچون قانی بدنین بیر یئرینه یئریتمه.

قان‌کسن..qankəsən [صفت] قان آخماسینی دایاندیران.

قان‌کسیجی..qankəsici [صفت] قان آخماسینی دایاندیران.

قان‌گؤدمک..qan güdmək [تاثیرلی ائیلم] قان تؤکه‌رک اؤج آلماق ایسته‌مک.

قانلاماق..qanlamaq [تاثیرلی ائیلم] قانا بوُلاماق (فا: خون آلود کردن).

قانلاندیرماق..qanlandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قان چوخالماسینا سبب اوْلماق.

قانلانماق..qanlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانی چوخالماق (فا: پرخون شدن).

قانلی..qanlı [صفت] ۱-قانی اوْلان(فا: خوندار). ۲-قانا باتمیش، قانا بولاشمیش (فا: خونین). ۳-(مج)قان دوشمنی اوْلان، چوْخلو آدام اؤلمه سینه سبب اوْلان (فا: قاتل). ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر "قانلی گؤز یاشی، قانلی ۲۱ آذر، قانلی گوْن". ٥-سوْیلو؛ قیْرقیزلارین، ایچگیلیک، قاتیْرجا کیزَک، اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان؛ اؤزبَکلرین، اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. اؤزبَک بوْی‌لاریندان‌دیر. قیْرقیز-ایچکیلیک-قادیْرشا بوْی‌لاریندان‌دیر. قیْرقیز-ایچکیلیک-کیسَک بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قانلی..qanlı [اؤزل آد] قئیدار، خیاو (~بولاق)، هشتَری(~دره)، خوی(~قایا/ قانی‌قیه)دا کندآدی.ساوه، مرند(~داغ)، ماکی‌دا (~باباتپه‌سی) داغ آدی.هئریس(~چای) ده چای آدی. یئر آدی[۲٤۰]. ۲-بوسؤز قانقلی‌طایفا آدینین‌قیسالمیش‌شکلی‌اوْلمالیدیر[۲٤۲].

قانلی‌باسور..qanlı basur [باخ] دیزانتری.

قانلی‌باش..qanlı baş [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ (قانتوُرالی نین باباسی)[۷].

قانلیْ باشلیْ..Kanlıbaşlı [اؤزل آد] توْرکمن-ساریْق بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قانلی‌بیچاقلی..qanlı bıçaqlı [صفت] بیربیرینی‌اؤلدوره‌جک قدر دوشمن اوْلما.

قانلی‌جانلی..qanlı canlı [آد] ساغلیقلی.

قانلی‌سوچلولوق..qanlı suçluluq [آد] الی قانا بوُلاشمیش (فا: جنایت کارانه). feloniously

قانلی‌سی اوْلماق..qanlısı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] (بیرینین) قاتیلی اوْلماق.

قانلی‌قاتیل..qanlı qatil [آد] چوْخ آدام اؤلدورن قاتل.

قانلی‌قاچاق..qanlı qaçaq [صفت] دوْشمن، قان دوْشمنی.

قانلی‌قانادلی..qanlı qanadlı [صفت] قورخولو، قانا باعث اوْلا بیلن.

قانلی‌قوْجا..qanlı qoca [آد] کیشی آدی "قانلی‌قوْجا اوْغلو قانتورالی". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قانلی‌لیق..qanlılıq [آد] ۱-قانلی اوْلما وضعیتی، دشمن چیلیک، آدام اؤلدورمه. ۲-بدن ده قان چوخلوغو، دوْلقونلوق.

قانلی‌یاش تؤکمک..qanlı yaş tökmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوْزولمک.

قانماز..qanmaz [آد] دوْشونمز، بیلمز، آنلاماز، آنلاق‌سیز، قاناجاق‌سیز (فا: بیشعور). lacking common

قانمازجاسینا..qanmazcasına [ظرف] قانماز بیر بیچیمده، ادب‌سیزجه‌سینه.

قانمازلیق..qanmazlıq [آد] قانماز اوْلما وضعیتی، آنلامازلیق، دوشونجه‌سیزلیک، قاناجاق‌سیزلیق (فا: بیشعوری).

قانماق..qanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دوْشونمک، قانیتلانماق، آنلاماق، باشا دوْشمک، یئتینمک (فا: فهمیدن). ۲- to understand آلدانماق. {ت: سوُ و بوجور شئیلردن دوْیماق}.

قانمیش..qanmış [صفت] قانع اولموش، دوْشونموش، توْخ گؤزلو، گؤزو دوْیموش (فا: فهمیده).

قانوْن..qanun [آد، عربجه] ۱-یاسا، گئچرلی اوْلان قوُرال (فا: قانون). ۲-بیر چالقی آلتی (فا: نوعی آلت موسیقی). law

قانوناً..qanunən [ظرف] قانونا گؤره، یاسال اوْلاراق (فا: ~).

قانوْن‌اساسی..qanun əsasi [آد، عربجه] آنایاسا.

قانون‌مرور زمان..qanune mururizzəman [آد، عربجه] مروُرِ زامان یاساسی، زامان اؤتر یاساسی. statute of limitation

قانوْو..qanov [آ، روسجا] آرخ (فا: جوب و جدول).

قانوْووز..qanovuz [دا، آ] بیر نوع ایپک پارچا.

قانی..qanı [ظ] هانی (فا: کو). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قانی..qanı [اؤزل آد] ۱-نمین(~بگ)، ورزقان (~چای) اردبیل(~دره) ده چای آدی. ۲-اینسان آدی (~بای، ~سوْی، ~اوْغول/ قانوْغول)[۷]. {قانماق سؤزوندن: قانمیش، دوْیقون و بوْل}.

قانی‌آجی..qanı acı [صفت، دا] قاناجی: qanacı اتی اجی، آجی دانیشان.

قانی‌آجیلیق..qanı acılıq [آد، دا] قاناجیلیق: qanacılıq اتی آجی‌لیق.

قانی‌آچیق..qanı açıq [صفت] سوْلقون و رنگی قاچمیش آدام اوْچون.

قانیا..qanya [آد] قدح.

قانیارق..qanyarq [اؤزل آد] قارنی‌یاریق: آستانا دا کند آدی. ۲- قرَزیادین‌و زنگیلانین باتیسیندا بیر داغ و دره قارنی‌ْیاریق آدیندادیر {قرزیادینداکی یئرده بیر بالاجا داغین اورتاسیندا چاپیق و یاریق یئر اولدوغو اوچون بئیله آدلانیر}.

قان‌یاش..qanyaş [آد] گؤزیاشی، چوخ آغلاما.

قان‌یاش آخیتماق..qanyaş axıtmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ آغلاماق، یاسا باتماق.

قان‌یاش تؤکمک..qanyaş tökmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ آغلاماق، یاسا باتماق.

قان‌یاش ایچینده اوْلماق..qanyaş içində olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق، یاسا باتماق .

قانی‌ایتمک..qanı itmək [تاثیرسیز ائیلم] قانی باتماق.

قانی‌ایستی..qanı isti [آد، ص] سئویملی، یولداشلیق سئون و یولداشا خوش باخان و اونا خدمت ائدن، آداما یوْووشان.

قانی‌ایستی‌لیک..qanı istilik [آد] آداما یوْووشما.

قانی‌باتماق..qanı batmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانی آرادا گئتمک.

قانی‌پوزوق..qanı pozuq [آد] سوْی سوز.

قانیت..qanıt [آد] ایچدن یارارلانان شئی، قانع‌لیق، حُجّت، دلیل (فا: برهان). proofs، reason {قانیتماق›قانیت}.

قانیت‌ساماق..qanıtsamaq [تاثیرلی ائیلم] بلگه‌ودلیل اوْلاراق قبول ائتمک.

قانیْتقان..qanıtqan [اؤزل آد] شوْق وئرن، قانی قاینادان[۷].

قانیت‌لاماق..qanıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] اثبات‌لاماق، دوْغرولوغونو بیلدیرمک (فا: اثبات کردن).

قانیت‌لاندیرماق..qanıtlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قانیت لانماسی‌نی گؤرمک و ساغلاماق.

قانیت‌لانماق..qanıtlanmaq [بلسیز ائیلم] قانیت لاماق ایشی گؤرۆلمک.

قانیت‌لانیش..qanıtlanış [آد] قانیت لانماق ایشی ویا بیچیمی.

قانیت‌لی..qanıtlı [صفت] قانیت لانمیش، قانیت لا گؤستریلمیش، مدلل (فا: مستدل). proved

قانیتماق..qanıtmaq [تاثیرلی ائیلم] قانع ائتمک (فا: قانع کردن). {ت: شووقا گتیرمک›قانماق(دویماق)›قانیتماق›قانیت(دوْیوران شئی)}.

قانی‌توتماق..qanı tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] آهی‌توتماق، حاقسیزلیغین-جزاسینی‌چکمک.

قانی‌جوشا گلمک..qanı coşa gəlmək [باخ] قان قایناماق.

قانی‌حالال اوْلماق..qanı halal olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلومه‌لاییق اوْلماق.

قانیخ..qanıx [آد] باخ: قانیق.

قانیخدیرماق..qanıxdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آلیشدیرماق، داداندیرماق.

قانیخساماق..qanıxsımaq [باخ] قانیخماق.

قانیخسیماق..qanıxsımaq [باخ] قانیخماق.

قانیخساییش..qanıxsayış [آد] قانیقساماق ایشی.

قانیخلاماق..qanıxlamaq [تاثیرلی ائیلم] قانیق‌لی ائتمک، قانع ائتمک (فا: قانع کردن).

قانیخلانماق..qanıxlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانع اوْلماق، یئتینمک، یئتر بوُلماق، قانیق وئرمک (فا: قانع شدن، سیر شدن).

قانیخلیق..qanıxlıq [آد] قانع اوْلما، یئتینمه، یئتر بوُلما.

قانیخماق..qanıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آلیشماق، دادانماق، حریص اوْلماق.

قانیرتماج..qanırtmac [آد] بیر نوع قالدیراج.

قانیرتماق..qanırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قانیرماق ایشینی گؤردورمک.

قانیرماق..qanırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوُرماق، اَیمک، قاتلاماق، بوْکمک، قارماق، چئویرمک "بیری اوْنون ساغ بیله‌یینی قانیریب بیچاغینی الیندن آلدی"(فا: خم کردن) {قارماق سؤزونون دَییشیمی}.

قانیریلماق..qanırılmaq [بلسیز ائیلم] قانیرماق ایشی گؤرولمک.

قانی‌سوْیوق..qanı soyuq [صفت] آدام دان قاچان، آداما یوْووشماز.

قانی‌سوْیوقلوق..qanı soyuqluq [آد] آدامدان قاچما، قانی سویوق اوْلما.

قانیش..qanış [آد] ۱-قانع اوْلما (فا: قانع) ۲-آلدانیش، قانما ۳-(تاریخی اؤزل آد) جلوه، عشوه؛ اوْغوز بگلریندن، قازی سُلطان'ین قیْزی[۷].

قانی‌شیرین..qanışirin [صفت] قانی ایستی، ایسته‌مه‌لی، چکیجی.

قانی‌شیرین‌لیک..qanışirinlik [آد] سئویملی‌لیک، قانی ایستی‌لیک.

قانیْغ..qanığ [اؤزل آد] ۱-قانمیش، قانیْق ۲-سئوینچ، نشعه[۷].

قانیق..qanıq [آد] ۱-دوْیما" سوسوزآداماایلیق‌سوُ قانیق‌وئرمز". ۲-قانما، اینانما ۲-سئوینچ، نشعه[۷]. {ت: سئوینج؛ قانماق کلمه‌سی قدیم تورکجه ده سوُدان دوْیماق معناسیندا گلیب، و قانیق‌سؤزوده‌دوْیقون و قانع اوْلموش اولمالیدیر}.

قانی‌قاچماق..qanı qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] رنگی آغارماق، آغارماق، سوْلماق.

قانی‌قارا..qanı qara [ظرف] چوخ پرت، توتقون، احوالی پوزوق.

قانی‌قارالماق..qanı qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئیفی پوْزولماق.

قانی‌قارالیق..qanı qaralıq [آد] پرت‌لیک، احوالی پوزقون لوق.

قانی‌قایناماق..qanı qaynamaq [تاثیرسیز ائیلم] خوشونا گلمک، اوْرکدن سئوینمک.

قانیقماق..qanıqmaq [باخ] قانیخماق.

قانیْلدیْ..Kanıldı [اؤزل آد] قازاق کیچییوْز-آلیموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قانیلماز..qanılmaz [صفت] باشادوْشوله‌بیلمه‌ین (فا: غیر قابل فهم).

قانیلماق..qanılmaq [بلسیز ائیلم] باشا دوشولمک (فا: فهمیدن).

قانینا ایشله‌مک..qanına işləmək [تاثیرسیز ائیلم] سرایت ائتمک.

قانینا بوْیانماق..qanına boyanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلدورولمک.

قانینا توْخونماق..qanına toxunmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ سینیرلندیرمک.

قانینا کئچمک(یئریمک)..qanına keçmək(yerimək) [تاثیرسیز ائیلم] سرایت ائتمک، کؤک سالماق.

قانیندا اوْلماق..qanında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یارادیلیشیندا اوْلماق، کؤک سالماق.

قانیندان کئچمک..qanından keçmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-باغیشلاماق. ۲-اؤزونو فدا ائتمک.

قانینی‌اسیرگه‌مک..qanını əsirgəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قانیندان-کئچمک. ۲-قانینی تؤکمک.

قانینی ایچمک(تؤکمک)..qanını içmək(tökmək) [تاثیرلی ائیلم] اؤلدورمک.

قانینی سوْرماق..qanını sormaq [تاثیرلی ائیلم] وارینی‌الیندن چیخارماق، استثمار ائتمک.

قانینی قایناتماق..qanını qaynatmaq [تاثیرلی ائیلم] هیجان لاندیرماق، جوْشدورماق.

قانینی قوُروتماق..qanını qurutmaq [تاثیرلی ائیلم] بیخدیرماق، بئزدیرمک.

قانینین آراسیناگیرمک..qanının arasına girmək [تاثیرسیز ائیلم] باریشدیرماق.

قان‌یوْخماز..qanyoxmaz [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

قان‌یوُقماز..Kan-Yukmaz [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-چوُنیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قانیوُماز..qanyumaz [تاریخی اؤزل آد] توْرکمَنلرین یوْموُت اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قانی‌یئرده قالماق..qani yerdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قانی ایتمک، قانی باتماق.

قانی‌یئرده قوْیماماق..qani yerdə qoymamaq [تاثیرسیز ائیلم] جزاسینی وئرمک، انتقامینی آلماق.

قاو..qav [آد] ۱-ایلانین دَییشیب آتدیغی دری. ۲-قاو گؤبه لک‌لرینی قوُروداراق اله گلن سوْنگر کیمی مادّه، قوْو. {قاو سؤزو دیواندا یونگول و ایچی بوش شئیه دئییلیر و البته فارسجادا اولان کاه سؤز ایله ایلگی‌سی یوْخدور و نظره گلیر کاه سؤزو فارسجا " کاستن، کاهش: آزالماق" سؤزلرینه باغلی اولسون ولی قاو سؤزو قاوماق و قوْوالاماق سؤز ایله ایلگی‌لیدیر؛ باخ: قوْوماق}.

قاوات..qavat [آد، باخ: قاو] یوْنگول و آلچاق آدام[۵].

قاواتا..qavata [آد، تا، باخ: قوْوماق] آغاج اوْیماسیندان دوزه‌لن قاب. ۲-قاواتا۲(آد، بیتگی، باخ: قوْوماق) دوْلمالیق بیبار جنسیندن یاشیل تاماتایا بنزر، ائشیگی دیلیم دیلیم جیزیقلی، تورشودا چوخ ایشله‌نن بیر سبزه، بیر تاماتا نوعو (فا: نوعی‌گیاه قابل استفاده در ترشی). solanum capsicum grossum

قاوارا..qavara [آد] ۱-باخ: قوْوارا، تؤرپو. ۲-بالی آلینمیش پتک. ۳-قاوارا۲(آد، عربجه ‹قواره›) بوْی بوخون، گؤرکم (فا: قوّاره).

قاوارالاماق..qavaralamaq [باخ] قوْوارالاماق.

قاواق..qavaq [آد، بیتگی] قوْواق، سؤیودگیللردن، ایلیملی و سوُلوق یئرلرده یئتیشن تاختالی بیر آغاج، ۴۰-۳۰متر یوکسَلن (فا: سپیدار، درخت تبریزی). populus {باخ: قوْوماق، بو کلمه قاو سؤزوندن آلیناراق بو آغاجدان دوزه‌لن ایچی بوش ناودان اوچون سؤیله‌نیر[۶]}. ۲-قاواق۲(آد) حئیوان توکلرینین آراسیندا اوْلان کپک، قابیق. ۳-قاواق(اؤزل آد) میانا؛ سایین‌قالا (~لی)دا کند آدی.

قاواق انجیری..qavaq ənciri [آد، بیتگی] قابیغی آچیق مور بیر نوع انجیر (فا: نوعی انجیر).

قاواق سوولار..qavaq sovlar [باخ] سؤیودگیللر. salicaceae

قاواق‌آرت..qavaq art [اآ، ت] اؤز کند و کاشغر آراسیندا بیریئرآدی.

قاواقلیق..qavaqlıq [آد] قاواقلاری چوخ اوْلان ویا قاواق یئتیشدیریلن یئر (فا: بیشه سپیدار).

قاوال..qaval [آد] دف، اؤزونه دَری چکیلمیش ساغاناقدان (قاسناق) عبارت زیقیروْولو ویا زیقیروْوسوز موسیقی آلَتی {قاو و قوْوا کلمه‌لریله ایلگی‌لیدیر، و " ل" اکیله ایچی بوش آیقیتی بیلدیریر، باخ: قوْوماق، اشاره اوْلمالیدیرکی توْرکیه‌ده بوْلول و چوْبان نئی‌اینه قاوال دئییلیر}.

قاوال‌توْفک..qaval tüfək [آد] ناملوُسو (بوْروسو) ایوسیز توْفک.

قاوال‌چالان (ووُران)..qaval çalan (vuran) [باخ] قاوالچی.

قاوال‌چکن..qaval çəkən [صفت] قاوال دوزلدن.

قاوالچی..qavalçı [صفت] قاوال چالان، قاوال دؤزَلدن و ساتان.

قاوالچیلار..qavalçılar [اؤزل آد] تورکلر آراسیندا عاشقلیق صنعتی اؤنملی یئره صاحبدیر، عاشیقلیغین اصلی قوْللاریندن و اوْنا یاردیمجی اوْلان قاوالچیلیق صنعتی دیر[۷۰].

قاوالچی‌لیق..qavalçılıq [آد] قاوالچی‌نین ایشی.

قاوال‌سؤموبو..qaval sümüyü [آد] بالدیرداکی ایکی سوموکدن قالینی.

قاوال‌ووُران..qaval vuran [باخ] قاوالچی.

قاوالا قاشدی..qavala qaşdı [باخ] قوْوالاقاشدی.

قاوالاتدیرماق..qavalatdırmaq [باخ] قوْوالاتدیرماق.

قاوالانماق..qavalanmaq [باخ] قوْوالانماق.

قاوالییا قاوالییا..qavalıya qavalıya [باخ] قوْوالییا قوْوالییا.

قاوان..qavan [اؤزل آد] قوْووُجو، دفع ائدیجی؛ اوْختای خاقان دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان؛ باخ: قاغان[۷].

قاوانوْز..qavanoz [یو] آغزی گئنیش سیلیندیرکیمی قاب.

قاوچین..qavçın [اؤزل آد] قوْنوق، قیْسا سوْره‌لی مسافر[۷].

قاوراج..qavrac [آد] آغیر داشلاری قالدیرمایا یارایان ایکی توُتاقلی دمیر آراج، بیر نوع قالدیراج (فا: نوعی دیلم).

قاوراق..qavraq [آد] اوْد یاندیرماق‌اوْچون‌توْپلانان‌قوُرویاپراق.

قاورام..qavram [آد] ۱-آنلام، دؤشونجه، فحوا (فا: مفهوم). ۲-توُتام، آووُج دوْلوسو.

قاورام قارماشاسی..qavram qarmaşası [آد] آنلاشیلمازلیق، آنلام یئترسیزلیگی.

قاوراماق..qavramaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هر یؤنونو آنلاماق، اییجه آنلاماق، باشا دؤشمک، دؤشونمک (فا: فهمیدن). to comprehend. ۲-(ل) ال ایله‌سیخیجاتوتماق، یاخالاماق. {ت: بو کلمه دیواندا سیخماق آنلامیندا گلیب (بیلرزیک قوْلو قاورادی: سیخدی)وایندیکی معنا" بیر سیرا قانیت‌لاری بیر یئره بیغاراق دوشونمک" اسکی مفهومو آنلادیر، کلمه نین کؤکو قاپساماق / قابراماق سؤزیله ایلگیلیدیر[۵]}.

قاورام‌جیلیق..qavramcılıq [آد، فلسفه] قاورامین اوْنو بیلدیرن سؤزدن فرقلی بیر وارلیق اوْلدوغونو و گرچه‌یین ذئهینده بوُلونمادیغینی ایلَری سوْرن دوکتورین و گؤروش.

قاورامسال..qavramsal [صفت] قاورامیلا ایلگی‌لی، قاورام نئجه‌لیگی اوْلان.

قاورامیلاشماق..qavramlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاورام حالینا گلمک.

قاورانماق..qavranmaq [باخ] قاوراماق، آنلاماق، دؤشونمک.

قاورانیلماز..qavranılmaz [صفت] دوشونولمز، درک ائدیله بیلمه ین.

قاورانیلمازلیق..qavranılmazlıq [آد] دؤشونولمزلیک، درک ائدیلمزلیک.

قاورانیلماق..qavranılmaq [بلسیز ائیلم] باشا دؤشولمک، دوشونولمک.

قاورایجی..qavrayıcı [آد] قاوراما و دؤشونمه و آنلاما اؤزللیگی اوْلان.

قاورایش..qavrayış [آد] قاوراما یئته‌نک‌لیگی، دوشونوش، آنلاما و آلقی‌لاما یئته نک‌لیگی.

قاورایش‌سیز..qavrayışsız [آد] قاورایجی اوْلمایان.

قاورایش‌لی..qavrayışlı [صفت] قاوراما و آنلاما یئتی‌سی اوْلان.

قاوروُق..qavruq [باخ] قوْوروق، قوْورولموش.

قاوروُلماق..qavrulmaq [باخ] قوْورولماق.

قاوزاتماق..qavzatmaq [باخ] قوْوزاتماق.

قاوزاماق..qavzamaq [باخ] قوْوزاماق.

قاوزانیلماق..qavzanılmaq [باخ] قوْزانیلماق.

قاوشوق..qavşuq [اؤزل آد] یاستیکنده کند و اهر ده چای.

قاوشیْت..qavşıt [اؤزل آد] ۱-قاووُشما، قاووُشوُلان یئر؛ دیواندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قاوقا..qavqa [آد] قوْوقا، قالماقال، قیشقیریق، جیغیرباغیر، تارتیشما، غوغا (فا: جنجال). brawl {هرچند بو کلمه‌نی عربجه غوغا کلمه‌سینه باغلاییللار ولی تورکجه ده قاوماق= قوْوماق فعلی بو کلمه‌نین کؤکو سایلیر[۶]}.

قاوقاجی..qavqacı [صفت] تارتیشان.

قاوقاجی‌لیق..qavqacılıq [آد] قاوقاسیز اوْلما وضعیتی.

قاوقاسیز..qavqasız [صفت] قاوقاسی اوْلمایان ایش و یئر.

قاوقالی..qavqalı [صفت] قاوقا ائتمیش، قاوقاسی اوْلان یئر.

قاوگؤبه‌لگی..qavgöbələyi [آد، بی، باخ: قوْووق] آغاج گؤده‌لرینده ویا دال‌لاریندا یئتیشن و قوُروسو قاو اوْلاراق ایشله‌نن گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ). fomes fomentarius

قاولاشماق..qavlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاو حالینا گلمک.

قاولاغان..qavlağan [آد، بیتگی] باخ: چینار آغاجی.

قاولاق..qavlaq [آد] ۱-قابیغی سوْیولموش شئی "قاولاق بیر آغاج". ۲-گؤنش قاباغیندا دری‌سی سوْیولموش کیمسه. {بو کلمه قاو سؤزونه باغلاناراق ایچی بوش شئی اوچون سؤیله‌نیر، باخ قوْووق}.

قاولاماق..qavlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قابیغینی سوْیماق (فا: کندن پوست). ۲-(س) قاباریب تؤکولمک، سوْیولماق، توّکو تؤکولمک {باخ: قوْوماق}.

قاولانماق..qavlanmaq [بلسیز ائیلم] قاولاماق ایشی گؤرولمک، قابیغی سویولماق (فا: کنده شدن - پوست).

قاوْلقا..qaolqa [اؤزل آد] مانه ده کند آدی.

قاولیج..qavlıc [آد] فتق اولما ویا قارین بؤلومونده بعضی عضولارین جیریلماسیلا وُجودا گلن شیشگینلیک.

قاوماق..qavmaq [باخ] قوْوماق.

قاووْت (قاووْد)..qavut (qavud) [باخ] قوْووت.

قاووْت..qavut [اؤزل آد] کرمان سلجولو دؤولتی نین قوُروجوسو[۲۰۹].

قاووْتماج..qavutmac [باخ] قوْووتماج.

قاووُرت..qavurt [اؤزل آد] ۱-قوُرد ۲-احتشام ۳-دایانیْقلی لیق، قالیْجی لیق ٤-آلپارسلان خان'ین قارداشی، چاغری بگین-اوْغوللاریندان[۷].

قاووُرقا..qavurqa [باخ] قاویْرقا: قوْوورقا.

قاووُرقالو..qavurqalu [اؤزل آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قاووُرماج..qavurmac [باخ] قوْوورماج.

قاووُرماق..qavurmaq [باخ] قاویرماق: قوْوورماق.

قاووُش..qavuş [اؤزل آد] ۱-مَنزیل، قاووُشوُلاجاق یئر ۲-بوُلوشما یئری[۷].

قاووشدورماق..qavuşdurmaq [باخ] قوْووشدورماق.

قاووُشماق..qavuşmaq [باخ] قوْووُشماق.

قاووشولماق..qavuşulmaq [باخ] قوْووشولماق.

قاووُق..qavuq [باخ] قوْووق.

قاووُن (قاوین)..qavun (qavın) [باخ] قوْوون.

قاووُن آغاجی..qavun ağacı [آد، بیتگی] پوْرتغال رنگلی میوه‌لری اوْلان، هر زامان یاشیل، ایستی اؤلکه آغاجی (فا: ~). papaya

قاویت..qavıt [باخ] قوْووت.

قاه قاه قالاسی..qah qah qalası [اؤزل آد] بو قالا اهر کلئیبر یولوندا هوْراند شهری یاخینینداییر وصفوی‌لر، اسماعیلیه‌زامانی استفاده-اولورموش.

قاه قاه..qah qah [ظ، سس تق] برکدن گوّلمه(فا: ~ boisterous laugh

قاهاب..qahab [اؤزل آد] نخجوان'دا چای آدی[۲٤۰].

قاهاران..qaharan [اؤزل آد] قاهران: زنجان دا کند آدی.

قاهارلاماق..qaharlamaq [باخ: قامارلاماق] احاطه ائله‌مک، بورومک (فا: احاطه کردن).

قاهال..qahal [آد، باخ: کؤهول] مال قارا آغیلی ویا چپرلی یئر.

قاهر..qahir [آد، عربجه] غلبه ائدن، اوّستون گلن (فا: ~).

قاهمار..qahmar [دا] آرخا، طرفدار، یانلی (فا: کمک).

قاهمارچی..qahmarçı [آد، دا] طرف توتان، طرف ساخلایان، آرخا اوْلان.

قاهمارچیلیق..qahmarçılıq [آد، دا] طرف توتما، طرف ساخلاما.

قای..qay [آد] یاز یاغیشی {قایماق سؤزوندن}.

قایا..qaya [آد] ۱-داغ یاماجی، سرپ داغ، اوُچوروم، یارغان، بؤیوک داش پارچاسی(فا: صخره) rock ۲-(مج)سَرتلیک، ساغلاملیق، {سوُمرجه، مانناجا، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ؛ باخ: قایماق؛ بو کلمه یونانجا ژئوْ geo <gaia <kaya (یئر، توْپراق) کلمه سیله ایلگی‌لی و کؤکداش اولمالیدیر}.

قایا-..-qaya [اؤزل آد] اینسان‌آدی: قایاباش، قایابای، قایابگ، قایا تَکین، قایاتیموُر، قایاخان، قایادوُر، قایاگوّن، قایاَر/ قایااَر.

قایا-..-qaya [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اوْلار).

قایاآلپ..qayaalp [تاریخی اؤزل آد] ارتوُغروُل بگین ددەسی[۷].

قایا اوُچمازسا دره دوْلماز..qaya uçmazsa dərə dolmaz [دئییم] بؤیوک ایشلری گؤرمه‌یه بؤیوک فداکارلیق‌لار لازیمدیر.

قایاباشی..qayabaşı [آد، یئرل] بیر تورک خالق ماهنی‌سی، چوبانلارین قایالاردا اوْخودوقلاری بیر ماهنی آدی.

قایابالیغی..qayabalığı [آد، دیرگی] ساری قارا رنگلرده، دره‌لرده یاشایان سوّموکلو کیچیک بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). gobius

قایابالیغی‌گیللر..qayabalığıgillər [آد، دیرگی] سوُلارین قایالیق یئرلرینده یاشایان ایری باشلی و قارین اوّزگک‌لری تکر کیمی و کیچیک بویدا سوّموکلو بالیق‌لار تاقیمی (فا: تیره ای از ماهی ها).

قایاج..qayac [آد، باخ: قایا] طبیعتو دوْغادا یئر توُتان مینئرال‌لارین کوْماسی.

قایاجوق..qayacuq [آد، ت] زعفران دئییلن بیتگی آدی.

قایاجیق..qayacıq [آد] کیچیک قایا (فا: صخره کوچک).

قایاخوْروُزو..qayaxoruzu [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن، ساری رنگلی، آمریکادا یاشایان بیر قوش آدی. rupicola

قایادوُزو..qayaduzu [آد] قایادان چیخان دوُز.

قایار..qayar [آد] ۱-قایاراق حرکت ائدن وسیله (فا: سرسره، نقاله). tripper ۲-(آ) سئل سوُیو؛ ۳-غُرور، اوْنوُر[۷].

قایارتی..qayartı [آد، مج] اخلاق‌سیز کیمسه، تئز قاییلان وآزان کیمسه (فا: زود منحرف شونده).

قایارلاماق..qayarlamaq [تاثیرلی ائیلم] حئیوان نالینی دَییشمک، نالاماق.

قایاس..qayas [اآ، ت] قیاس: کاشغرلی یه گؤره توْخسی و چیگیل طایفالاری یاشایان بوّتون بؤلگه‌لره قوْیاس/ قایاس ویا قایا آدی- وئریلیردی‌و اوْرادا اوّچ‌قایادان آد آپاریر" سابلیق‌قایاس، اوْدونگ قایاس، قارا قایاس[۱۲]". {قایماق سؤزیله ایلگیلیدیر، قای و آز/ اوز اکیله دؤزه‌لیبدیر: قاییلان یئر}.

قایا سارماشیغی..qaya sarmaşığı [آد، بیتگی] قایالیق‌لاردا بیتن بیر نوع سارماشیق.

قایا سارىمساغی..qaya sarımsağı [آد، بیتگی] گنج-یاپراقلاری‌ساریمساق‌یئرینه‌ایشله‌نن بیر نوع داغ ساریمساغی. allium ampeloprasum

قایا سانساری..qaya sansarı [آد، دیرگی] داغلاردا یاشایان بیرنوْع سانسار.

قایا سوُیو..qaya suyu [آد] قایادان چیخان سو.

قایاش..qayaş [اؤزل آد] اَقربا، قوْهوم قارداش[۷].

قایاغان..qayağan [صفت] آغناق، قاییاق، اوّزه رینده راحتجه قاییلان.

قایاغان‌داش..qayağan daş [یئرب] آغناق داش.

قایاغان‌لیق..qayağanlıq [آد] قاییلان، راحتجه قاییلان داش و یئر، آغناق، زوّوَن، قایاغان اوْلما وضعیتی (فا: لغزنده).

قایاق..qayaq [آد، باخ: قایماق۱] قار و سوُ اوّزه رینده قایماق اوّچون آیاغا تاخیلان آراج، اسکی (فا: اسکی).

قایاقاپان..qayaqapan [آد] بیر نوع کرتنکه‌له (فا: مارمولک). (z) lizard

قایاقچی..qayaqçı [صفت] قایاق لا ایدمان ائدن کیمسه، زوّو گئدن.

قایاقچی‌لیق..qayaqçılıq [آد] قایاق ایدمان چیلیغی.

قایاکلَری..qayakələri [آد، دیرگی] سوّرونگن‌لردن کلر تاقیمیندان، ایستی اؤلکه‌لرده یاشایان، دیل ایله بؤجک آولایان، هر ایکی گؤزؤنو آیری آیری ترپه‌دن، دری رنگی وضعیته گؤره دییشن، سیچان بؤیوکلوکده حئیوان. cahamaileon

قایاکلَری‌گیللر..qayakələrigillər [آد، دیرگی] سوّرونگن‌لر صنفیندن، رنگلرینی اوْلدوغو یئرین رنگینه دییشن، حرکتی یاواش بیر سوْی. chamaileon vulgaris

قایاگؤورچینی..qayagövərçini [آد، دیرگی] بیرنوْع گؤروچین. columbo livia

قایالاق..qayalaq [اؤزل آد] ۱-قاییْق، ساندال ۲-قایا، قایالیق ۳-(تاریخی اؤزل آد) سوْقای داستانلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قایالیفی..qayalifi [آد] داش پامبیغی، آز بئست.

قایالیق..qayalıq [آد] داغلیق، داش داغ. rocky place/ area {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قایالیق..qayalıq [اؤزل آد] بالخاش گؤلونه یاخین بیر تورک شهری[۱۲].

قایامئشه‌سی..qayameşəsi [آد، بیتگی] اوْدونوُنون ایچَری‌سی کوّل رنگی وقهوه رنگی، ائشیگی آغ یادا ساری بیرآغاج (فا: نوعی درخت). quercus robur

قایان..qayan [صفت] ۱-قایاراق یئر دَییشدیرن. ۲-یاستی و دؤز و قات قات اوْلان داش. ۳-داغدان یئنن سئل. ٤-(تاریخی اؤزل آد) ارگَنه‌کوْن داستانْیندا و آوارلاردا آدی گئچن بیر بگ[۷]. {باخ: قایماق}.

قایاهؤرومجه‌یی..qayahörümcəyi [آد، دیرگی] داشلار آراسیندا یاشایان کوّل رنگینده توکلو بیر هؤرومجک. drossus

قایایاپراغی..qayayaprağı [آد، بیتگی] پیشمیش‌لرده ایشله‌نن، ایری و یاشیل یاپراغی اوْلان قایا بیتگی‌سی.

قایب..qayıb [آد] غایب: حاضراوْلمایان، گؤزقاباغیندا اوْلمایان(فا: غایب).

قایب اوْلماق..qayıb olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قئیب اولماق: گؤزدن ایتمک(فا: غیب‌شدن).

قایبلار..qayıblar [اؤزل آد] شاماخی'دا داغ آدی(۸٦۵)[۲٤۰].

قایپاق..qaypaq [آد] ۱-قایاغان، قایقان، آغناق، زوّو (فا: سرسره). ۲-بیربیرینین اوستونده راحتجه قایان وسیله و آیقیت.

قایپاقجا..qaypaqca [آد] سؤزونده‌دورمایان(فا: کسی که‌روحرفش-نمی‌ایستد.

قایپاق‌لاشماق..qaypaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاییاق وضعیته گلمک.

قایپاق‌لیق..qaypaqlıq [آد] ۱-قاییاق اوْلما وضعیتی. ۲-سؤزونده دوُرمازلیق، دؤنک‌لیک.

قایپاماق..qaypamaq [تاثیرسیز ائیلم] آیاغی قایماق.

قایتابان..qaytaban [آد] ۱-دوه سوّروسو و آغولو، دوه ساخلانیلان یئر.۲-باشی بوْش، دؤزنسیز. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قایتارانلی..qaytaranlı [اؤزل آد] شاهسون‌ائلی‌بوْیلاریندان، پارس-آبادداکندآدی.

قایتارما..qaytarma [آد] ۱-قایتارماق ایشی. ۲-(بیتگی) بیربیتگی آدی ۳-توّرک اویون هاوالاریندا بیر اویون آدی (فا: آهنگ رقص). (یازین) باخ: قئیترمه، ترجیع بند و ترکیب بند و دوزمه.

قایتارماق..qaytarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گئری‌دؤندَرمک و چئویرمک(فا: برگرداندن). ۲-بیر ایشدن ویا بیر سؤزدن دؤندرمک ویا چیخارماق (فا: عودت کردن). to return {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ؛ باخ: قایماق}.

قایتاریجی..qaytarıcı [صفت] گئری دؤندەرن، گئری چئویرن (فا: برگردان).

قایتاریش..qaytarış [آد] قایتارماق ایشی، قایتارما(فا: انعکاس reflection

قایتاریش آچیسی..qaytarış açısı [آد] بیر ساچیلان شئیین و اؤزللیکله نور و ایشینین گئتمه و قاییتما مسیرلرینین آراسیندا اولان آچی و زاویه (فا: زاویه انعکاس). angle of reflection

قایتاریشلی..qaytarışlı [صفت] انعکاس لی (فا: انعکاسی). reflexive

قایتاریلماز..qaytarılmaz [صفت] گئری ویریلمز (فا: غیر قابل برگشت).

قایتاریلماق..qaytarılmaq [بلسیز ائیلم] دؤندریلمک، چئوریلمک.

قایتاغی..qaytağı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرینده بیریدیر، لئزقینکایا یاخیندیر. "قایتاغی"نین یاییلما زوناسی یئرلی ایحاطه-لیدیر. چوخلو هرلنمه و فیرلانمالاردان، حدسیز رنگارنگ دوزوملردن، او جوملەدن بارماق اوسته دوراراق توللانمالاردان، چیگینلری ترپدمه دن سوزقون طرزده عصاس گزیشدن، یومروقلارین یاری دویولموش طرزده توتولماسیندان، قوللارین، وضعیتیندن، قولون بیری یانا آچیلدیغی حالدا، دیگر الین وضعنه یه یاخین توتولماسی کیمی حرکتلردن و نهایت، قئییملرین اوخشارلیغیندان عیبارتدیر[۲۴۵].

قایتاغی..qaytağı [اؤزل آد] قوچان"ین ۱۱ کیلومترلیگینده بیر کند آدیدیر {قایتاق تورکجه بند و باغ معناسیندادیر و محتملا بو کند باغلانتی نقطه سی اولاراق بئیله آدلانیبدیر، مثلا رباط سؤزو یئر آدلارندا بئیله بیر دوُروما صاحیبدیر}.

قایتاغی‌اوْینامق..qaytağı oınamaq [تاثیرسیز ائیلم] آغری‌دان-قیْوریلماق، چوخ‌اذیت‌چکمک.

قایتاق..qaytaq [آد] ۱-بند، باغ. ۲-مجازاً سؤزونده دوُرمایان، آلداتیْجی، "آغزینین قایتاغی یوْخدور: دانیشدیغی‌نی بیلمیر" {باخ: قایماق}.

قایتاقلیق..qaytaqlıq [آد] سؤزونده دوُرماما، قایتاق اوْلما وضعیتی.

قایتان..qaytan [آد، یو‹ع] قایطان: سیجیم، باغ، کندیر(فا: طناب). lace

قایتانلاماق..qaytanlamaq [تاثیرلی ائیلم] قایتان لا باغلاماق. to lace

قایتانلانماق..qaytanlanmaq [بلسیز ائیلم] قایتان لا باغلانماق.

قایتانلانمیش..qaytanlanmış [صفت] قایتان گئچیریلمیش، قایتانلا باغلانمیش.

قایتانلی..qaytanlı [صفت] قایتانی اولان.

قایتبای..qaytbay [اؤزل آد] عادل، عدالتلی، حقانیت‌لی[۷].

قایتماز..qaytmaz [اؤزل آد] عادل[۷].

قایتوُن..qaytun [اؤزل آد] یاردیْمسئوَر ([تاریخی اؤزل آد] اوْغوز خاقان'ین توْرونلاریندان[۷].

قایجا..qayca [اؤزل آد] بالاکن'ده کند آدی[۲۴۰].

قایچی..qayçı [آد] ۱-اوْرتادان قاداق لا چارپاز باغلانمیش ایکی حصّەدن عبارت کسیجی آلت، قئیچی (فا: مقراض). scissors ۲-مثلجی، داستانجی[۷]. {باخ: قییماق}.

قایچی باتماز..qayçı batmaz [آد] توی‌لاردا توی پالتارلارینی کسمه زامانی ایسته‌نیلن قایچی حاقلی.

قایچی کسمز..qayçı kəsməz [آد] توی‌لاردا توی پالتارلارینی کسمه زامانی ایسته‌نیلن قایچی حاقلی.

قایچی‌گؤرمه‌میش..qayçı görməmiş [صفت] کسیلیب‌و ایشلنمه‌میش-شئی حاقیندا.

قایچی‌لاتماق..qayçılatmaq [ائتدیرگن ائیلم] قایچی ایله کسدیرمک.

قایچی‌لاماق..qayçılamaq [تاثیرلی ائیلم] قایچی ایله کسمک و بوداماق.

قایچی‌لانماق..qayçılanmaq [بلسیز ائیلم] قایچی‌ایله کسیلمک، بودانماق.

قایخان..qayxan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قای+ خان[۷].

قایدا..qayda [عربجه] قوُرال (فا: قاعده).

قایداسیز..qaydasız [صفت] قورل‌سیز، دوزَن‌سیز (فا: بیقاعده). irregular

قایدوُ..qaydu [اؤزل آد] ۱-قاتی، سَرت ۲-قایقی، حوّزون ۳-سئل[۷].

قایدوُخان..qayduxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-چَنگیز خاقان'ین اوُلوبابالاریندان ۲-چاغاتای خانلاریندان ۳-اوْکتای خاقان'ین توْرونلاریندان ٤-گؤیوّک‌خان'ین نوه لریندن[۷].

قای‌دوُک..qayduk [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی {قایدیق}.

قایدیراق..qaydıraq [آد] ۱-کیچیک قایقان داش. ۲-بالاجا بیرداشی آیاقلا قایدیراراق اویناتان بیر اوْشاق اویونو، سوّروتمه، لئی‌لئی،

خسته کین، جیزیق اوْیونو. ۳-بیر شئی راحت داشیماق اوْچون قایدیریلان یئر. ٤-اوُشاق باخجالاریندا اوْلان قایما آراجی.

قایدیرتماق..qaydırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قایدیرماق ایشینی گؤردوْرمک.

قایدیرما..qaydırma [آد] ۱-قایدیرماق ایشی ویا یئری (fa: انحرافی). ۲-بالیق توتماق ویا آیری آماجلار اوچون چای و ایرماغین بیر سد ویا داش دووارلا کسیلن یئری، قایدیرما باراژ، قایدیرما سد (fa: سد انحرافی). diversion dam

قایدیرما باراژ..qaydırma baraj [باخ] قایدیرما سد:قایدیرما (fa: سد انحرافی).

قایدیرماج..qaydırmac [آد] قایماق اوْچون یارارلانان هر شئی(fa: محل سُر و لغزش).

قایدیرماق..qaydırmaq [تاثیرلی ائیلم] قایماسینا یول آچماق (fa: لغزاندن). to cause to slip

قایدیریلماق..qaydırılmaq [بلسیز ائیلم] قایدیرماق ایشی گؤرؤلمک(fa: لغزیده‌شدن

قایرا..qayra [آد] ایی لیک، اِحسان. یاردیْم {باخ: قاییرماق}.

قایرال..qayral [آد] ایی لیک، اِحسان. یاردیْم {باخ: قاییرماق}.

قایراسالیْ..Kayrasalı [اؤزل آد] اؤزبَک-کینئگئس بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

قایراق..qayraq [آد] ۱-اکینه الوئریشلی اوْلمایان داشلی و قوُملو توْپراق.۲-یاستی و دؤز داش، بیله گی داشی. {باخ: قایماق}.

قایران..qayran [آد] اوْرمان ایچینده گئنیش و چیپلاق آلان و دؤزلوک {قاییلان یئر}.

قایریلماق..qayrılmaq [بلسیز ائیلم] دؤزَلدیلمک، قوُرولماق، تیکیلمک، تاسیس اولونماق{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بوْکولمک، اَییلمک}.

قایریلمیش..qayrılmış [صفت] اوْرون، مصنوع(fa: ساخت، product made

قایریْم..qayrım [اؤزل آد] آرخا، دستک، عنایت[۷].

قایس..qays [اؤزل آد] عثمانلیلارا قاتیلان بیربوْی آدی[۲۰۹] {قایی+ز}.

قایسار..qaysar [آد، باخ: قایماق] سوْیوق دَیمه[۵].

قایسارا..qaysara [اؤزل آد] مرند ده کند و داغ آدی {قایی لارین سارایی}.

قایساق..qaysaq [باخ] قاسناق.

قایساق لاماق..qaysaqlamaq [باخ] قاسناق لاماق.

قایساق لانماق..qaysaqlanmaq [باخ] قاسناق لانماق.

قایساوا..qaysava [آد] قئساوا:یاغدا پیشیریلن (قوْورولان) بیر یئمک، چوخراق خورما و یوُمورتا ایله قیزاردیلمیش یئمک اوچون دئییلیر (fa: قیسی سرخ کرده). {باخ: قایماق}.

قایساوالیق..qaysavalıq [آد] قایساوا پیشیرمه یه یارایان.

قایسی..qaysı [آد، بیتگی] گؤل سوْولادان، یازدا یاپراق وئرن، آغ و پمبه رنگلی چیچک آچان آغاج، بؤیوک شیرین اریک (fa: زردآلو، قیسی). prunus armeniaca {باخ: قایماق}.

قایسی قوُروسو..qaysı qurusu [آد] قوروتولموش قایسی.

قایشا..qayşa [آد، یئرب] توْپراق‌قاییلماسی، گؤچو، قایشاماق‌اوْلایی.

قایشات..qayşat [آد، یئرب] قایشاما سوْنوجو یئریندن قوْپموش پارچا.

قایشاماق..qayşamaq [تاثیرسیز ائیلم، یئرب] توْپراق‌قایاراق آشاغی یئنمک، آغناماق.

قایقاج..qayqaç [اؤزل آد] قاییْق، ساندال[۷].

قایقاش..qayqaş [اؤزل آد] مُعجزه، اوْلاغان اوْستولوک[۷].

قایقالیْ..Kaygalı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-اوْخ تامغالی بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

قایقان..qayqan [صفت] ۱-قاییلان شئی، قایان، زوْون، آغنایان، زوْی (fa: لیز). slippery ۲-اینسان‌آدی، باخ: قای+ قان.

قایقانا..qayqana [باخ] قایقاناق.

قایقاناق..qayqanaq [آد] قئیقاناق: یومورتا، یاغ، اوُن و شیره‌دن پیشیریلن بیر یئمک؛ یومورتا، اوُن و زعفرانی یاغدا قیزارداراق اوْنا شکر و بعضا جَویز توزو آرتیراراق دوزه‌لن بیر یئمک (fa: خاگینه). scrambled eggs {بو کلمه قایماق سؤز ایله ایلگی اوْلاراق قابلامادا قاییلان کیمی یئمه یه دئییلیر و فارسجادا خاگینه (قایقاناق ‹قایقانا ‹قاقانا‹قاقینه‹خاگینه) بوسؤزون دَییشیک شکلیدیر}.

قایقاناق لیق..qayqanaqlıq [آد] قایقاناق اوْچون گره کن ملزمه.

قایقان داش..qayqan daş [آد] آغناق داش، زوْون داش.

قایقانلیق..qayqanlıq [آد] قایقان اؤزللیگی اولان یئر (fa: محل سر).

قایقای..qayqay [آد] آیاق قوْیولان و آلتینا تکر قوْیولمش قاییلان آلت (fa: اسکیت).

قایقایچی..qayqayçı [آد] قایقای‌لا قایان و قایقای سورن (fa: اسکیت باز).

قایقی..qayqı [آد] قایغی، قایقو: اؤزونتو، سیخینتی، نگرانلیق، دؤشونجه (fa: تشویش). care (of, for), concern (for) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قادقو›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قایغو›؛ باخ: قادا، قاداغان؛ دده}.

قایقی بیلمز..qayqı bilməz [صفت] قایقی‌سیز، دردسیز.

قایقی‌جیل..qayqıcıl [صفت] چوخ قایقی چکن، دردلی.

قایقی‌چکمک..qayqı çəkmək [تاثیرلی ائیلم] نگران اولماق. to be worried

قایقی‌سیز..qayqısız [صفت] ۱-آلدیرماز، دردسیز (فا: بی غم). ۲-عُثمانلی دؤنَمی بیرخالق اوْزانی (قایقوُسوزُ آبیْدال).

قایقی‌سیزجا..qayqısızca [صفت، ظ] قایقی‌سیز بیر بیچیمده، آلدیرمازجا.

قایقی‌سیزلیق..qayqısızlıq [آد] تشویش‌سیزلیک، قایقی‌سیزجا داوارانیش.

قایقی‌گؤسَرمک..qayqi göstərmək [باخ] قایقی چکمک.

قایقی‌لاندیرماق..qayqılandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قایقی لانماسینا یوْل آچماق.

قایقی‌لانماق..qayqılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤشونجه‌یه‌دؤشمک، اوْزولمک، قایقی دوُیماق (فا: نگران شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قایقورماق›}.

قایقی‌لانیش..qayqılanış [آد] قایقی لانماق ایشی و بیچیمی.

قایقی‌لی..qayqılı [صفت] ۱-قایقی‌سی اوْلان، اوْزونتولو (فا: مضطرب). disturbed ۲-اؤزبکلرین، قوْنرات و اوْختامقالی اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷].

قایقیْن..qayqın [آد] ۱-قایقیْلی ۲-عصیانکار. ۳-قایقان، زوْون.

قایل..qayil [صفت، عربجه] اینانان، راضی اوْلان.

قایلانقوش..qaylanquş [باخ] قارلانقوُش.

قایلیْ–قاج..Kaylı-kac [اؤزل آد] قازاق کیچییوْز–بایوْغلوُ،بئریش بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قایم..qaim [آد، عربجه] ۱-هرزامان وار اوْلان، اوُجا و برک، قالین قَییم، آیاقدا دوُران" ایشینی قایم توت، قایم سسله چیغیریردی". ۲-دیک دوران، دیکئی (فا: قایم).

قایماچیچگَی..qayma çiçəyi [آد، بیتگی] قایماق‌چیچگی : چمن‌لرده و مئشه‌لرده بیتن زهرلی ساری اوْت. {باخ: قایماق}.

قایماچیچک‌گیللر..qaymaçiçəkgillər [آد، بیتگی] بیرچوْخ زهیرلی-نوْع‌لاری‌اوْلان چوْخ ایللیک‌ویابیر ایللیک اوْتسوْو بیتگی‌لر تاقیمی(فا: تیره‌آلاله).

قایماس..qaymas [اؤزل آد] عدالَتلی، دؤزَنلی؛ سلجوُقلولار دؤنَمی موُصول آتابگ‌لریندن[۷].

قایماق..qaymaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-زؤومک، سؤزوله‌رک یئر دَییشن (فا: سریدن). ۲-جایماق، دؤشونجه و توُتومو دَییشمک (فا: منحرف شدن). {ت؛ بوُکلمه مئیل ائتمک و زؤومک مفهوموندا اولاراق بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکودور: قایتارماق (مئیل ائتمه‌سینه باعث اولماق)، قاییتماق، قایدیرماق، قاییرماق (تیکینتی مصالحینی بیربیرینین اوستونه قایاراق دوزلتمک، بو فعلین اوبیری معنالاری مجازی اولمالیدیر)، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قایتارماق›: دؤندرمک، قاییش (بئلده و یا بیر شئیی باغلاماق اوچون قاییلا بیلن وسیله)، قاییق، قاییم (بیربیرنین اوستونه قاییلیب برک و قالیملی اولان)، قایین (بیرینه مئیل ائده‌رک قوهوملوق نسبتی تاپان)، قاینامق (بیربیرینین اوستونه قایاراق جوْشماق)، قاینماق (بیربیرینین اوستونه قاییلیب بول حالدا اولان)، قایا (اوجالیقدان قاییلان یئر)؛ بو کؤکه باغلی اولاراق اینگیلیزجه kayak سؤزو اسکیمولاردان آلیناراق ایشله‌نیر؛ بوکلمه قازماق فعل ایله انکیز و دوُبلئت کلمه ساییلا بیلر}. ۳-قایماق۲(آد) ایستی‌لنمیش‌سوْت اوْزه رینده نازیک اؤرتوک کیمی دؤزَلن یاغلی قاتماق، سوْتو قابلامادا خفیف اوْد اوْستونه قویاراق الده ائدیلن یاغلی اؤز (فا: قیماق). cream ٤-یاغیش و سئلدن سوْنرا توپراق ویئرین اوْزونده قالان چامور و پالچیق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاناق، قایاق، قیماق›؛ باخ: قایماق۱، سوتون اوزونه قاییلان بؤلوم}. ۵-قایماق(اؤزل آد) قازاخ‌دا(ـلی)کند[۲۴۰] آدی. ٦-یئرآدلاریندا قایی طایفاسینا اشارت ائدیر و ماخ سؤزو ده اوُلو معناسیندادیر.

قایماق‌آلتی..qaymaq altı [آد] یاغی آلینمیش سوْت.

قایماقام..qaymaqam [باخ] قایم مقام.

قایماق‌اوْتو..qaymaq otu [آد، بیتگی] قایماجیق، چاقشیر اوتو، جاوشیر اوتو (فا: چاقشیر). opopanax. umb

قایماقچی..qaymaqçı [آد] قایماق دوزَلدن و ساتان کیمسه.

قایماق‌داشی..qaymaqdaşı [آد، یئرب] پارلاتماغا الوئریشلی، قایدیراراق پارلاقلیق وئرن داش (فا: نوعی مرمر).

قایماقلانماق..qaymaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قایماق توتماق، قایماق باغلاماق، اوز توتماق (فا: قیماق بستن). to get creamed over

قایماقلی..qaymaqlı [صفت] قایماغی اوْلان.

قایماقلی‌دوْندورما..qaymaqlı dondurma [آد] سوْتدن دوزَلمیش دوْندورما.

قایم‌مقام..qaim məqam [آد، عربجه] ائلچه بگ (فا: قائم مقام). successor

قایمه..qaimə [آد، عربجه] دیکئی (فا: قائمه). perpendicular

قاینانا..qaynata [آد] بیرینین خانیم یا ارینین (ائش اینین) باباسی، قایین آتا، باخ: قایین آتا (فا: پدر خانم). father-in-law

قایناتالیق (قئیناتالیق)..qaynatalıq (qeynatalıq) [آد] قایین آتا اوْلما وضعیتی.

قایناتپا..qaynatpa [آد، قازاقجا] مُربّا، رچل (فا: مربّا).

قایناتدیرماق..qaynatdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] قایناتماق ایشینی گؤردوْرمک.

قایناتماق..qaynatmaq [تاثیرلی ائیلم] قایناما درجه‌سینه‌قدر قیزدیرماق (فا: جوشاندن).

قایناتیلمیش..qaynatılmış [صفت] قایناما نُقطه‌سینه گتیریلمیش (فا: جوشانده). boiled

قایناج..qaynac [یئرب] سوُ قاینایب چیخان یئر، آرتزین (فا: آرتزین).

قایناجا..qaynaca [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا باتلاق آدی[۲۴۰].

قایناج داشی..qaynac daşı [یئرب] قایناج‌لارین چؤره سینده سوُدان چؤکوب دوزَلن داش.

قایناديلماق (قایناتیلماق)..qaynadılmaq (qaynatılmaq) [بلسیز ائیلم] قایناماق ایشی گؤرولمک.

قاینار..qaynar [صفت] ۱-قایناماقدا اوْلان، داغ و ایستی، یوکسک درجه ده ایستی و حرارتلی اوْلان (فا: جوشان). ۲-اوْدولو، جوشقون، قیزقین. ۳-پیْنار، گؤزه

قاینارآرخاج..qaynararxac [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

قاینارجا..qaynarca [ظرف] ۱-قایناق، قایناقجا. ۲-بعضی بیتگی‌لری سوُدا قایناداراق بعضی خسته‌لیک‌لرین معالجه‌سی اوچون اله گلن یارارلی شئی. ۳-ایستی سوُ قایناغی.

قاینارجا..qaynarca [اؤزل آد] خیاو، هشتَری(۲)، کوْمیجان، یاستیکند، خیاو، قئیدار، ضیاآباد، ساییِن‌قالا، زنجان، رزن و تیکان‌تپه ده کند و هشتَری، زنجان دا چای آدی.مینگه‌چئویر‌ده داغ آدی[۲۴۰].

قاینارقاینار..qaynarqaynar [ظرف] قاینار حالدا، چوخ ایستی.

قاینارلیق..qaynarlıq [آد] ۱-قاینار شئیین‌حالی(فا: غلیان) ۲-جوشقونلوق، آکتیولیک، ائتگین‌لیک.

قایناشدیرما سسی..qaynaşdırma səsi [آد، دیل‌ب] سسلی حرف ایله سوْنلانان کلمه‌یه سسلی ایله باشلایان بیر اک گلدیگینده آرایاگیرن (س، ی، ن) سسی "ایکی‌سی، اوْدایی، اوْدانی، سوْرویو، سوْرونو" (فا: نوعی حرف ترکیب دهنده).

قایناشدیرماق..qaynaşdırmaq [اتتدیرگن ائیلم] نئچه‌نسنه‌نین-قایناشماسینایوْل آچماق، جوشدورماق (فا: ترکیب کردن). to combine

قایناشما..qaynaşma [آد] ۱-جوشما، بیربیریله‌دوستلاشما۲-(کیمیا) ترکیب تاپما (فا: به هم آمیختگی). coalecence، insertion

قایناشماق..qaynaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیربیرینه یاپیشماق(فا: بهم جوش خوردن) ۲-بیرلشمک، یولداش اوْلماق ۳-(کیمیا) ترکیب-تاپماق٤-حرکتلی‌لیک‌اوْلماق" آداملار قایناشیردی".

قایناشیق..qaynaşıq [شیمی] ترکیب، بیربیرینه قایناشمیش، بیربیریله ترکیب تاپمیش (فا: بهم جوش خورده).

قایناشیم..qaynaşım [آد] ترکیب (فا: ترکیب). blend or mixture

قایناشیم‌سال..qaynaşım sal [صفت] ترکیبی (فا: ترکیبی). synthetic

قایناق..qaynaq ۱-[آد] سوُ چیخان یئر، بیر شئین بول اوْلدوغو یئر، پینار" نفت قایناغی" (فا: منبع، مرجع، مأخذ). basis، source ۲-ایکی مئتالین قایناییب یاپیشدیغی یئر (فا: جوش الکتریک). weld ۳-آلیجی و بیرتیجی قوش چنگلی، جایناق (فا: چنگال). {باخ: قایماق}.

قایناق..qaynaq [تاریخی اؤزل آد] قاناق، سوْیلوُ؛ بابوُرخان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

قایناق..qaynaq [اؤزل آد] میربشیر‌ده کند آدی[۲۴۰].

قایناقجا..qaynaqca [ظرف] قایناغا دایاناراق(بوُقایناقجا: بوقایناغا دایاناراق).

قایناقچا..qaynaqça [آد] بللی بیر مبحث، یئر ویا دؤنمله ایلگی‌لی یاپیین‌لاری ایچینه آلان و قاپسایان ویا اَن ایی‌لرینی سئچن اثر، قایناقلار، بیبلیوقرافی.

قایناقچاچی..qaynaqçaçı [آد] قایناقچا حاضرلایان، بیبلیوقراف.

قایناقچی..qaynaqçı [صفت] قایناق ایشینه باخان کیمسه، قایناق ووُران (فا: جوشکار). welder

قایناقچی‌لیق..qaynaq çılıq [آد] قایناق ووُرما (فا: جوشکاری). welding

قایناقچیلیق‌توْزو..qaynaqçılıq tozu [آد] قایناق چی‌لارین ایشلتدیگی توز (فا: پودر جوشکاری). welding fluxes

قایناق‌سوُیو..qaynaq suyu [آد] قایناغین ویا گؤزه‌نین باشیندان آلینان سوُ.

قایناق‌کیشی..qaynaq kişi [آد] دوْغرو بیلگی‌لر وئرن، ساغلام، گؤوه‌نیلیر.

قایناق‌لاتماق..qaynaqlatmaq [اتتدیرگن ائیلم] قایناق ووُردورماق.

قایناق‌لار..qaynaqlar [آد] منبع‌لر، ماخذلر (فا: منابع). sources

قایناق‌لاماق..qaynaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قایناق حالینا و وضعیتینه گتیرمک، قایناق کیمی دؤزلتمک. ۲-قایناغین بیلدیرمک.

قایناق‌لاندیرماق..qaynaqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قاینماق حالینا گتیرمک.

قایناق‌لانماق..qaynaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاینماق وضعیتینه گلمک.

قایناق‌لی..qaynaqlı [صفت] قاینماق لا یئتیشدیریلمیش.

قایناما..qaynama [آد] قاینماق ایشی (فا: جوشش). boil

قاینامانُقطه‌سی..qaynama nuqtəsi [آد] قاینایان ایستی‌لیک نُقطه‌سی (فا: نقطه جوش، قلیان). boiling point

قایناماق..qaynamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-جوْشماق، بیرنسه‌نین ایستی-لیگی آرتاراق جوشوب قاینار حالا گلمک، بیر مایع و سیوی مادّه قیزدیریلاراق قاباریب بوُخارلانما حالینا گلمک "سوُ قاینایير" (فا: جوشیدن). to biol ۲-(مج)مجازی حالدا هر شئی و سیوی ماده شیشیب قابارما حالیندا اوْلورسا ویا بیر دورو شئی پیشمک حالیندا اوْلورسا قایناماق دئییلیر، یئنه‌ده بیر شئیین چوْخ و بوْل اوْلدوغو حالدا ویا ازدحاملی حالینا قایناماق کلمه‌سی ایشله‌نیر، آرتماق، چوخالماق "چشمه قاینایير، اینسانلار توْپلانتیدا قاینایيردیلار، شهر قاینایير، اوْنون گؤزلرینده پاریلتی قاینایير، دنیز قاینایير، آش قاینایير". ۳-بیر اینسان بیر شئیه چوخ ایلگی گوسترمک "قانی قاینماق". ٤-معده توُرشاماق "معده م قاینایير". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قایماق}.

قاینانا..qaynana [آد] قئینانا:بیرینه‌نسبت اونون خانیم ویا اری‌نین آناسی (فا: مادر زن ویا شوهر). mother –in-law

قاینانادیلی..qaynanadılı [آد، بیتگی] دیل بیچیمینده اتلی تیکانلی یاپراغی اوْلان بیرکاکتوس نوعو (فا: نوعی کاکتوس).

قاینانالیق..qaynanalıq [آد] قئینانا اوْلما وضعیتی.

قاینانمیش..qaynanmış [صفت] قایناماردجه‌سینه‌چاتدیریلمیش (فا: جوشیده).

قاینایان قازان قاپاق توُتماز..qaynayan qazan qapaq tutmaz [دئییم] جوْشوب چوْخالان و گلیشن بیر شئی بیر یئرده پاتلاق وئرر.

قاینایيب قاریشماق..qaynayıb qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین لاشماق، اؤنس توُتماق.

قاینایيش..qaynayış [آد] قایناماق ایشی ویا بیچیمی.

قایوُر..qayur [اؤزل آد] ۱-دَستَک ۲-احسان، هَدیه[۷] {قاییرماقدان}.

قایوُر اینال..qayur inal [تاریخی اؤزل آد] خوارزملر دؤنَمی والی و کوْموتان[۷].

قایوُرتار..qayurtar [تاریخی اؤزل آد] قوُرتاریْجی؛ هوُلاکوخان'ین اوْردوباشی‌سی[۷].

قایوُرموش..qayurmuş [تاریخی اؤزل آد] قاییْرمیش، سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتان آدیر.

قایی..qayı [اؤزل آد] اوْغوز توْرکلرینین ۲٤ بوْی'وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه، مُحکم و برک معنا لانیب {قایاکیمی}.، بعضی قایناقلاردا قاییْغ شکلینده ده یازیلیبدیر. بؤیوک عْثمانلی امپراتورلوغونو یارادان عُثمان عایله‌سی بوُ بوْیا منسوب ایدیلار؛ ایران قاشقای‌لارینین سوْیو بوُ بوْیا باغلاناراق قایی قوچلاری شکلینده یوْرومالانیر؛ گؤکلن‌اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان، توْرکمن گؤکلَن بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸]. {باخ: قایماق}. ۲-قایی۲(آد) باخ: قایاق(فا: اسکی)ski ۲-سئل ۳-قار فیْرتیْناسی. ۳-اینسان‌آدی: قایی-آجار، قایی‌آلپ: قایی‌اَر

قاییتدیرماق..qayıtdırmaq [باخ] قاییرتدیرماق.

قاییْتقان..qayıtqan [اؤزل آد] دیک باشلی، بوْیون اَیمه‌ین[۷].

قاییْتلار..Kayıtlar [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

قاییتماز..qayıtmaz [صفت] دؤنمز، محکم (فا: محکم).

قاییْتماس..qayıtmas [تاریخی اؤزل آد] قاییتماز: عادل؛ جَزیره بگلرینلدن، عزالدّین بگین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قاییتماق..qayıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر آنلاشمادان و قرارداد دان گئری دؤنمک (فا: برگشتن). to return {ت: عناد و دیکباشلیق ائتمک، بویون ایمه‌مک؛ دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: قایماق}.

قاییْخان..qayıxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز خاقان'ین توْرونو، گوّل خان'ین اوْغلو[۷].

قاییدان..qayıdan [صفت] گئری دؤنن، انعکاس ائدن، مُنعکس اولان (فا: منعکس شونده).

قاییْدوُق..Kayıdug [اؤزل آد] آلتای ت.قوْیبال بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

قاییدیش..qayıdış [آد] قاییتماق ایشی، گئری دؤنن، رجوع، انعکاس، (فا: عطف). inclination، reflection، return

قاییدیش‌اؤلچر..qayydiş ölçər [آد] بیر ساچاغین قاییتما اؤزللیگین اؤلچن (فا: بازتاب سنج). reflexometry

قاییدیشلی‌فعل..feil qayıdışlı [آد] دؤنوشلوفعل(فا: ف-رجعی)eflexive verb

قاییرتدیرماق..qayırtdırmaq [تاثیرلی ائیلم] دؤزَلتدیرمک، تعمیرائتدیرمک.

قاییرتماق..qayırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قاییرماق ایشینی گؤردورمک.

قایيرخان..qayırxan [اؤزل آد] م۱قایوُرخان: ۳جی عصرده خوارزم توْرک بگی [٥٤]؛ ایلخانلی دؤولتی خانلاریندان[۷].

قایيْرقاش..qayırqaş [اؤزل آد] ۱-دَسته، دَمَت ۲-قایيْریْجی، قوْرویوجو[۷].

قایيرما..qayırma [آد] ۱-قایيرماق ایشی. ۲-اویدورما، قوْندارما (قایيرما دیش). ۳-دؤزَلتمه (فا: مصنوعی). **artificial**

قایيرماج..qayırmac [آد، یئنی] فابریکا، اوْره تیم ائوی (فا: کارخانه).

قایيرماق..qayırmaq [تاثیرلی ائیلم] قَییرمک: ۱-دؤزَلتمک، اوْرَتمک (فا: ساختن). **to build** ۲-بیر ایشله مشغول اوْلماق "اوْردا نه قایيريرسان؟". ۳-مجازی اوْلاراق بیرینین ایشینی آشیرماق. ٤-(آنادولو) قوْرویاراق باشاری سینی ساغلاماق، الیندن توُتماق، حیمایه ائتمک {ت: بیرینین بوینون بوْکدورمک اَیدیرمک و بوُردورماق؛ دده؛ باخ: قایماق}.

قایيرماگؤز..qayırmagöz [آد] مصنوعی گؤز (فا: چشم مصنوعی).

قایيْرمیش..qayırmış [اؤزل آد] قایيْران، قایيْریجی، دستکچی[۷].

قایيریجی..qayırıcı [صفت] قایيران، دوزَلدیجی (فا: سازنده). **creative**

قایيریجیلیق..qayırıcılıq [آد] دؤزَلدیجی لیک.

قایيرلماق (قایرلماق)..(qayrılmaq) qayırılmaq [بلسیز ائیلم] قایيرماق ایشی گؤرولمک.

قایيز..qayız [آد، ت] آغاج قابیغی {قایماق سؤزوندن}.

قایيش..qayış [آد] قئییش: ۱-تسمه، ائنسیز و اوُزون کسیلمیش دری گؤن ویا دمیر، بئله باغلاماق اوْچون ویا تکرلره باغلاماق اوْچون اوْلان نازیک و اوُزون ائنسیز ساریق (فا: کمربند). **belt** ۲-قایماق ایشی ویا بیچیمی ۳-رزن ده کند آدی.{باخ: قایماق؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قایيشبالدیر..qayış baldır [صفت، آ] ۱-آریق ونازیک قیچ‌لاری اوْلان ولی گوجلو اوْلان. ۲-افسانه‌لرده اینسان ویا حئیوانا یاپیشدیقدا و اوندان آیریلمایان خیالی بیر وُجود.

قایيشبالیغی..qayış balığı [آد، دیرگی] کاغاذ بالیق گیللردن، بوْیو٦-۵ متر، قوُزئی آوروپا و آغ‌دنیز درین‌لیک‌لرینده یاشایان بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **regalecus glesne**

قایيشچی..qayışçı [صفت] قایيش دؤزلدن.

قایيشدیلی..qayış dili [آد] قابا و چیرکین سؤزلر قوْنوشولان دیل.

قایيشقوُرد..qayış qurd [آد، دیرگی] بالیق‌لارین بدن بوْشلوغوندا پارازیت کیمی یاشایان، لئنت شکیللی بیر قوُرد.

قایيشقیران..qayış qıran [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، کؤکوْ اوُزون، چیچک‌لری قیرمیزی بیتگی، تارلانی سوْرَرکن سابانا (کوْتانا) انگل اولان، سابان قیران (فا: نوعی علف). **onosisspinosa**

قایيشلاماق..qayışlamaq [تاثیرلی ائیلم] قایيش لا باغلاماق (فا: با کمربند بستن).

قایيشلانماق..qayışlanmaq [تاثیرسیز ائیلم، بل] قایيش لا باغلانماق.

قایيشلیق..qayışlıq [آد] قایيش دؤزَلتمک اوْچون اولان.

قایيشوورُدو..qayış vurdu [آد] قئییش ووُردو، اوشاقلارآراسیندا جیزیق چکه‌رک قایيش‌لا وورماقلا اویناناں بیر اوْیون آدی.

قایيق..qayıq [آد] ۱-سوُ اوْزونده کورَک ویا یئلکن‌له گئدیلن آراج، موْتورلو بالا گمی (فا: قایق). **boat** ۲-بیریانا قایمیش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قایماق}.

قایيْقاتوُ..qayıqatu [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قایی+ قاتی[۷].

قایيْقتَکین..qayıq təgin [تاریخی اؤزل آد] توْرکمن، گؤکلن اوْیماغی اوُلوبابالارینداں[۷].

قایيقچی..qayıqçı [آد] قایيْقلا اینسان ویا یوک داشییان کیمسه.

قایيقچیلیق..qayıqçılıq [آد] قایيق ایشلَتمه ایشی، قایيق دؤزَلتمه ایشی.

قایيقیاخا..qayıq yaxa [صفت] آچیق‌لیغی اوْموزلارا دوغرو اوْلان پالتار یاخاسی، اوْوال (بیضی، سوْبه) کیمی یاخا.

قایيماق..qayımaq [دده] یاهالماق، کیْریخماق، اؤزونوایتیرمک {قایماق}.

قایين..qayın [آد] ار و آروادا گؤره بیربیرلرینین قارداشی و اوْرتادا اوْلان باغلیلیق، قئیین {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قایماق}. ۲-قایین۲ (آد، بیتگی) قایين سوْلاردان، ایلیملی اؤلکه‌لرده اوْرمان‌لاردا یئتیشن، صاف قابیق‌لی، آغ تاختاسی ناجّارلیق‌دا ایشله‌نن بیر آغاج(فا: غان، چلر) **fagus silvatica**{دده؛ بو آغاجین صاف اولماسی‌اوچون‌قایماق‌سؤزیله ایلگی‌لیدیر}.

قایين‌آتا..qayınata [باخ] قاینانا.

قایين‌آنا..qayınana [باخ] قاینانا.

قایينالخان..qayınalxan [تاریخی اؤزل آد] قایی‌اینال؛ دده قوْرقوُد داستانیندا بیر بگ[۷].

قایين‌بابا..qayın baba [باخ] قاینانا.

قایين‌برادر..qayın bəradər [باخ] قایين.

قایين‌پدر..qayın pedər [باخ] قاینانا.

قایینتی..qayıntı [آد] آجلیق باسدیرماغا یارار بیر شئی، پیپه جک.

قایینجا..qayınca [اؤزل آد] گایینجه: بوُکان دا کند آدی.

قایین‌خاتین..qayın xatın [آد] قایین آروادی.

قایین‌گیللر..qayıngillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لرین قوْزالاق‌لیلار تاقیم ایندان قایین و گوْرگن کیمی اوْرمان آغاجلارینی ایچینه آلان و میوه‌لری (پالامود آدلی) قابجیق میوه وضعیتینده اولان و قوُزئی یاریم کوْره ده یئتیشن بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره ای ازگیاهان). fagaceae

قایین‌لیق..qayınlıq [آد] ۱-قایین اوْلما ۲-قایین آغاجی بوْل یئر.

قایین‌والده..qayın validə [باخ] قاینانا.

قایی‌یابغو..qayı yabğu [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز داستانیْندا بیربگ.توُمان خان'ین اوْغلو'.

قِئی..qey [باخ] قوسما (فا: استفراغ). emesis.

قئیبال..qeybal [اؤزل آد] قیبال: سوُلدوز دا داغ آدی.

قئیترمک..qeytərmək [تاثیرلی ائیلم] دؤندرمک. qeytermek

قئیترمه..qeytərmə [آد، یازین] قایتارما: دؤندرمه، قئیته ریش، بو نوع شعر هر وزنده اولاراق اساسی بوندان عبارتدیرکی هر نئچه بند شعردن سونرا بیر مصرع و یا بیت سؤزلره اویقون اولاراق گلیر و تکرار اولونور (فا: نوعی وزن در شعر).

قئیچی..qeyçi [آد] باخ: قایچی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: قیفتو، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: نارین دوْغراماق}.

قئیچی‌پیچاقچی..qeyçi piçaqçı [صفت] قئیچی‌وپیچاق‌ایتیلدن-ویاساتان، پیچاقچی

قئیچی قایاسی..qeyçi qayası [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

قئیچیلو..qeyçilu [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی. {باخ: قیجلو}.

قئیدار..qeydar [اؤزل آد] ۱-زنجانین ٤ بخش ایندن بیری، ش ۱۳۲۰ده ۳٦۰ کندی و نُفوسو ۹۵۰۰۰ نفر و شهر نفوسو* ۲۳۰۰ نفر تورک قئید اوْلونوبدور، بخش'ین مرکزی قئیدار شهری زنجانین ۷۸ ک گ‌د طرفینده قرارتاپیب، و اهالی افشار طایفاسینا منسوبدولار. ش ۱۳۸۵ده شهرستان جمعیتی ۱٦٤۰۰۰ نفر و شهر جمعیتی ۲٦۰۰۰ نفر ایدی؛ پرفئسور زهتابی قئیدار طایفاسی آدینا بئیله اشاره ائدیر: مق ۳۷۲جی ایللرده تورکلردن بیر قروپ تورکوستان بوْزقیرلاریندان غربه دوْغرو آخین ائدیر، مق ٤۸٤جی ایلده ساسانی شاهی فیروز، آفتالیت‌لرله (آغ هونلاردان اولان‌قئیدر و ساراگور-ساری‌اوْغوز بوْی‌لاری) دؤیوشده اؤلدورولور و بوْتون خزانه‌سی و حرمسراسی آفتالیت‌لرین الینه گئچیر، بوُ دؤنم قئیدرلر، هون تورک‌لرینین بیر طایفاسی اولاراق ایرانین مرکزی بؤلگه‌لرینده یئرلی تورکلره قاریشاراق یورد سالیرلار و قئیدار شهری‌نی تیکیللر و آدلارینی بوُ شهره قوْیاراق ابدی لشدیریللر؛ قئیدَر سؤزو ائتیمولوژیک باخیمدان اوْیبری توْرک طایفا آدلارینا (خزر، آذر، قاجار، افشار)بنزه‌یبر. ایلک بؤلومده قایی و ایکینجی بؤلومده ار سؤزونون ایزینی گؤرمک اولار. ۲-قئیدار بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیزیل اؤزَن'ه تؤکولورلر: شوْر (ایجرود s1b٦٤)، قاراقوُش (چوبوقلو s2b٤۰)، شیرین(صالح-آباد s٤b۲۰)، سوُجاس‌چایی(ایجرود q1٥۲s1b٥٦)، شوْر(مهدیلو s1b٤٤)، بیزنه (s1b۷۳~)، ۳-قئیدار بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراعبدال (۲۲ک گ‌د ۲۱۱٥)، سیاه(۲٤ک گ‌ب۱۹۳۷)، سریان (۱۸ک‌ب ۲۳۰۸)، پنجه‌علی (۲ک‌ب۲۳۰٥)، گئی داغ (۲۰ک‌ب ۱۹۷۱)، قاراووُل (۲۰ک‌ب۲۱۸۱)، ساری بوُلاق (۲۰ک‌ق‌ب۱۹۳٦)، گونئی تای (۲۳ک‌ب۲۲۸۱)، چالاغان (۲٥ک‌ق‌ب۲۱۱۷)، اوْچ بولاق (۲٥ک‌ق‌ب۲۱٥٤)، هاچا (۳ک‌ق‌ب۲٥٥۸)، حسین علی بگ (٤ک‌ب۲۸۰۹)، قئیدار (٦ک‌ب ۲۷۸٥)، ساری قایا (۷ک‌ق‌ب۲۳۳۲)، نجاتی(۱۷ک گ‌د۲۳۲۳)، غلام‌پیر(٥٤ک گ۲۰٤۰)، چادیر بیرتان (٥٥ک گ۲۱٤٤)، ساری گوْنک (٦٥ک گ‌د۲۰۸۹)، زَروَند (٦٥ک گ‌د۲۳۱۰)، گونئی (۲۰ک گ‌د۲۰۷۰)، گؤی قازای (۳۰ک‌ق‌ب۲۷٦۳)، آغ داغ (۳۰ک‌ق‌د۲٥۲۱)، دؤولت تپه (۳۰ک‌ق‌د۲٦۰۳)، اصلانوْ (۱۸ک گ۱٤۳۰)، مَرو (۱۸ک گ‌د۲۱۲٦)، قاتاربوُلاق (۱۸ک گ‌د۲۳۷٥)، مَنطَش (۲۱ک گ۲۰۷٦)، جیداقایا (۲٤ک گ‌د۱۹٥۱)، قوْتور (۲٥ک گ‌د۲۰۲٥)، قاراداغ (۲۷ک-گ۲۰۸۲)، بؤیوک داغ (۳۰ک گ‌د۲۳٤۲)، قئیدار (۳۳ک گ‌د۱۹۳۲)، ساری داغ (۳٦ک گ‌د۱۹٤٥)، جان علی (۳۱ک گ‌ب۱۹۲۰)، داش بولاق ٤۰ ک گ۱۸٤۷)، قوْشاهاچا (٥۳ک گ‌ب۲۰۱۸)، قاراداغ (٥۳ک گ‌ب۲۱۳٦)، پیرتوْخلو (٥٤ک گ‌ب۱۸۹۰)، قاراتاوا (٥٤ک گ‌د۲۱٦۸)، دوُواخلی (۲۲ک‌ق‌د۲۱۱٥)، چاقارقانی (۲٥ک‌ق‌ب۱۹۷۰)، آوخوْلو (۲٥ک‌ق‌د۲۱۸٥)، ساری داش (۲٥ک‌ق‌د۲۲۳٥)، باتیق (۲٥ک‌ق‌د۲۲٦۸)، تَرَشکَلی (۲٥ک‌ق‌د۲۳۱٥)، باباظَهْری ۲۷ ک، ۲٤۹۰)، قاراقوُل/ قاراقوُش (۱۹ک گ۱۷۰۹)، قوُرقاق (۲٤ک گ‌ب۱٦٤٤)، ملّا یعقوب (۱٥ک-گ‌ب۱۹۷٤)، کوُکتان/ کؤکدن (۱۸ک‌ب ۲۳۲۷)، قوْروقچو (۲۰ک‌ب۱۹۱۱)، داشلاربوُلاغی(۲۱ک گ‌ب۱۹۲۱)، گدیک (۹ک گ‌ب ۲۲۸٥)، گونئی‌داغی (۳۰ک گ‌ب۱۸٤۸)، کَبود (۳۳ک گ‌ب۱٦٦۲)، دوُزداغی(۳٥ک گ‌ب۱٥۰۰)، ساققیزلی داغی (٤۸ک گ‌ب ۱۸۷٥)، قاپالاداغی (٥۲ک گ‌ب۲۰۰٤)، قوْروق داغی (٥۷ک گ‌ب ۲۱٥٦)، قیرمیز بولاغی (۳٥ک گ‌ب۱٥۷۸)، قیلیج

(٤٢ک‌ب١٥٤٥)، پالان تؤکن (٥٦ک‌گ‌ب١٥٦٢)، سنگ زرد (٥٨ک‌ب١٧٥٣)، ٤-قئیدار(افشار-قیشلاقات)بؤلگه سینین کندلری : افشارلو *شاهسون ائلی؛ چئل‌آلی؛ کیله دَرلو/ کینه ورلو *١٦٠؛ کؤشکنلی/ کُشگنلو؛ مهدیلو *١٠٠؛ توحیدلو؛ آصلانلو *٢٤٠ شاهسون ائلی؛ کؤردلو *٩٠؛ قارا دوُراخلو/ ی *١٠٠؛ جوُمالی/ جُمعه‌لو *٢٠٠؛ پیغمبرلو، قیلیج قایا *١٥٠؛ چوْخلو/ آ-ی *١٤٠-٣٩٠؛ باباقالاسی کؤشَنی، آزاد کؤشَنی، کوْملار *١١٠؛ وَرمانلو *٢٤٠، باش قیشلاق *٢٥٠؛ باغلیجا *٢٠٠؛ چیریکلو *٢٦٠؛ عیسی بَگلی *١٤٠؛ طاهرلو *١٧٠؛ وکیل قیشلاق *١٧٠؛ تازا قیشلاق *٢٠٠؛ آقاجلو؛ آغ قوُیو *١٢٠؛ مَنَاق/ مَنداق *١٤٠؛ آجی کهریز، علیمردان *١١١، گوّل بولاغی *٧٠؛ کنداو *٢٢٠ (قوْ: گنداب)، توُتورقان *٥٠٠، سوت حصاری، یاساووُل *١٧٠؛ خلفه‌لی *٢٦٠؛ گؤگجه گؤز *١٤٠، ممدلو *١٥٠؛ یَغوُنلو *١١٠(یقینلو)؛ حسنلو *١٧٠؛ ٥-قئیدار(افشار-شیوانات)بؤلگه سینین کندلری : قارا وَلی *٤٠٠؛ حصار/ آ-ی *٤٣٠؛ آغجاگوّنبذ *٢٥٠؛ خلْفه قیشلاق *١٩٠؛ رُستم آباد، گرماب/ گَرموْ *١٧٢٠؛ سوّله *٢٤٠؛ کته‌له‌خوْر ماغاراسی؛ قَمچیقای *٣٦٠؛ میسیرآباد*٤٠٠؛ نریمان قیشلاق*٢٨٠؛ گوّنای/ گوّنئی *٣٥٠؛ دینی‌بگ *١٩٠؛ گؤوَرچینَک *٨٠؛ حاصار شیروان *٢٧٠؛ بختی *٣٩٠؛ یئنگ‌آوا *١٦٠؛ فیْرئیدوُنلوق*٤٧٠(فریدون)؛ شوْراو *١٢٠؛ مصطفی لو *١٦٠؛ ممدشلو/ محمدشاهلو *٦٤؛ کند تاتار *١٣٠، قازیْقلی *٥٠؛ میسگر *٣١٠؛ بوُرون *١٦٠؛ قوُیو *٤٣٠؛ یوّزباشی *١٨٠، قاجار *١١٠، تاتارده *٢٢٠؛ قمیشلو *٢٨٠؛ تینال/ زئینال کؤشَنی، شوْرجا*٨٠، اوُلوبَگ/ اولوغبَگ*٤٦٠؛ سوُجاس/ شوُجاس؛ ٦-قئیدار(بوْزینه‌رود-بوْزینه‌رود) بؤلگه‌سینین کندلری : اورگنجه، داش تپه، محمدخلج *٨١٠، شروُر *٤١٠، اَسترود *٤٥٠، بوْزین/ بوُزون *٦١٠، کَهْلا *١٤٣٠؛ هیhi *٧٦٠؛ خانلار *١٨٠؛ قاراغول؛ توْزلو *١٣١٠؛ غلام ویس *٧٩٠؛ ٧-قئیدار(بوْزینه‌رود-زرینه‌رود)بؤلگه‌سینین کندلری: پمه-زوُآن *٥٠٠(قوْ: پنبه‌زبان)؛ پَرمه‌زوُآن*٥٠٠ (قوْ: پیرمرزبان)؛ سیْغیر-چین؛ آغوُزلو *٧٠٠؛ دوُراخلو؛ کوّل تپه؛ سرشبار*٢٠٠، ایسماوا/ حسام آباد *٦٠٠؛ زاغالی/ ذاغه‌لو *٣١٠؛ قوُجور *٥٠٠، بوُلدوق *١١٠، زاغا/ زاغج *٣٠٠؛ قوُتوآوا *٤١٠ (شهیدآباد)؛ سرئیین *٢٢٠؛ زرناوا/ اَشوه‌چایی *٢٢٠٠ (قوْ: زرین آباد)؛ داش‌بوُلاق *٢٩٠؛ قاشقاجا *٦٠٤؛ قیزیل بولاق *٦٨٠؛ آرین‌بولاق/ اَرقین بوُلاق *٦٧٠؛ قیْیاس کندی/ قیاس کندی *٣٥٠؛ عمی کندی *١٣٠؛ دربند *١٧٠، سروُ/ سراب *٢٣٠؛ بسه‌رک *١٤٠ (قوْ: بصرک)؛ جهانشاه کهریز/ جانْش کَریز*١٢٠؛ امیرلو *٣٨٠؛ قارا کهریز *٢٦٠؛ اَردئیین *٢٩٠ (قوْ: اردهین)؛ اَرسی گَریم؛ ٨-قئیدار(مرکزی-حومه)بؤلگه‌سینین کندلری: دوْوتپه/ آ-ی *٢٠٥٠؛ قارابولاق؛ خانکندی؛ آغجاقالا؛ دئشیر*٥٩٠ (قوْ: ده‌شیر)؛ پرچین *٨٢٠؛ قاتار بولاغی *٢٣٠؛ گوّلمکان *١٦٠؛ رحمت آباد/ چاریق *١٣٠؛ بلگه شیر *٦٠٠؛ بیجئیین *٤٦٠ (قوْ: بیچقین)؛ وَرشان*٣١٠(قوْ: وَرجوْشان)، لاچوان/ لَچوُوان *٦٠٠؛ زوّوَر züvür *٥٤٠ (قوْ: زواجر)؛ گوَنْدَره *٦٥٠؛ نظرقولو *٦٩٠؛ نعلبندان *٦٦٠؛ شیخ آلو؛ توْپ قارا *٩٧٠؛ چوُبوقلو؛ قانلی *٣٦٠؛ داشلیجا *٣٧٠؛ ٩-قئیدار(مرکزی-خاریْد/ خرارود)بؤلگه‌سینین کندلری: اوْوو / اوْوا (قوْ: آبی) *٧٦٠؛ اینچه *٥٧٠؛ محمود آباد *٨٧٠؛ قئینرجه *١٨٠؛ کهریز *١٠٠؛ لق آباد، یئنگی کند *٥٠؛ قوْشاکند *٣٩٠؛ آرمیشکین *٥٥٠؛ خان آباد؛ علی‌آوا/ علی آباد *٣٨٠؛ سرین گؤل/ زرین گؤل *٥٢٠ (قوْ: زرّین گل)؛ کؤچ تپه/ کؤشک تپه *١٦٠؛ پیرگوْوگر/ پیر گؤگ‌اَر *١٤٠ (قوْ: پرگاوگُل)؛ جَرین *٩٣٠؛ آوگه-ریم (قوْ: آبگرم)؛ نوُرآباد/ ویج *٩٣٠؛ شهرستانا؛ بابالو کوشَنی؛ روباط*٥٠، توْرپاقلو *١٨٠؛ گیل *١٥٠، دوْلاب/ دوْللاو *١٠٠؛ مَنَش *٢٦٠؛ حسین آباد *٨٩٠؛ کوْسالار *٢٦٠(قوْ: کؤسَح‌آباد)، هیرآوا *٥٢٠؛ سیدمحمد*٧٠؛ شابانلی *٣٠٧؛ سعدآباد/ گیره‌جک؛ سازیْن *١٨٠؛ گؤگجه یایلاق *٤٤٠؛ گنگک*١٧٠، آغبوُلاق/ ی*٢٠٠، کؤهول‌آوا*٤٠٠(زاغک)؛ ١٠-قئیدار(مرکزی-سؤهره-ورد)بؤلگه سینین کندلری: سؤهره‌وَرد؛ مادآوا *٢٤٠؛ اوّشکین*٥٤٠(گوشتین)؛ چوُخور یوُرد *٢١٠؛ آبداللار*٣٠٠، افشارلار/ اوُشتانیان*٢٠٠؛ سنگده*٣٢، ١١-قئیدار(مرکزی-کرسف)بؤلگه سینین کندلری : حصار، قارا ممد*٤٥٠، کره‌چال *١٩٠، پَسکوُهان *١٠٠، تاخت کؤشَنی؛ کَرَسْف kərəsf *٢٥٣٠؛ ائینه‌جیک/ عینجیک *٩٠؛ شهید چمنی/ صالح آباد؛ دالایْر/ آ-ی-اوْرتا *٩٠٠؛ قوُل‌علی/ قوُلالیْ *٢٠٠؛ گوّموش تپه *١٥٠؛ بگیم آقا *١٨٠؛ نیاز قولوکؤشَنی؛ کَسیک *٢٣٠؛ دوْغانلی *١٦٠؛ یاراحمدلو *١٨٥، قالاجوق *٦٤٠، داش‌آلتی/ داش کسن *١٥؛ ، بؤیوک قیشلاق، قارا شاه قولو *٤٠، چوبوقلو، گوگشلو، عابباسلو*٩٠، ابراهیم‌آباد *٦٠، یاریمچا *١٩٠؛ گوّل تپه *٤٦٠؛ ١٢-قئیداربؤلگه سینین کندلری(*١٣٢٠ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آغ بوُلاق (٢١ک‌ب *٥٠٠)، آغ بوُلاق (٣٣ک‌ق‌ب *٣٠٠)، آغاجری (٢٣ک‌ق‌ب *٥٤٠)، آغجاخالو (٥٩ک‌ب *١٨٠)، آغجاقایا (٣٦ک‌د *٧١٠)، اَرغین (٦ک‌ق‌ب*٦٢٠)، اَسپرین (٣٥ک‌ق‌ب *١٩٠)، الینجه (٢٩ک‌ق‌ب *٣٨٠)، اوّچ بولاق (٢٧ک‌ب *٢٠٠)، اوّچ کهریز (شاهسون ائلی

قیشلاغی)، بؤیوک قیشلاق (۲٤ک‌ب ۱۵۰*)، باریک آب (۲۲ک، ۱۹۰*)، بوُلاماجی (۲٤ک‌ق ۵۸۰*)، پاوات/ پابند (۲٤ک‌ق‌د ٦۳۰*)؛ تَتال (۳۸ک‌گ‌د ٦۰*)، تحْت (۷۰ک‌گ‌د ۷۵۰*)، تیمورلو (۵٤ک‌گ‌د ۱۵۰*)، چؤزوک (۲۱ک‌ق‌ب ٦٤۰*)، چنگوُر (۱۲ک‌ق‌ب ٤۱۰*)، چنگوُری (۳۰ک‌ق ٤٦۰*)، چیراغ حصاری çıraq hasarı (۱۷ک‌ق‌ب ۱۹۰*)، چیراغ مزرعه (۲۳ک‌ق‌ب ۱۲۰*)، چیلاخوْر (۳۰ک‌ق‌ب ۳۰۰*)، حسن آباد (۱٦ک‌ق‌ب ۱۵۰*)، خالق آباد (۱۵ک‌گ‌د ۵۱۰*)، خان‌احمد حصاری (۲۰ک‌ق‌ب ۸۰۰*)، خان تیمور(۱۵ک‌ق‌ب*٤٤۳)، خوْش (۲۰ک‌ق‌ب ۳٦۰*)، دابانلو (۳۰ک‌ق ۵۳۰*)، دوُله‌جین (۲۲ک‌ق‌ب ۲۵۰*)، ده جلال (۳۰ک‌ق‌د ٤٤۰*)، زَرزَر (۲۳ک‌ق‌ب ۲۵۰*)، زَرَند (۹ک‌ق‌ب ۱۰۹۰*)، زوَنق (۱٦ک‌ب ۲٤۰*)، سرخه دیزج (۳۸ک‌ق‌د ۲۲۰*)، سرین ده (۲۳ک‌ب ٦۰*)، سلطان آباد (۱۰ک‌ق‌ب ۲٤۰*)، سودحصاری (۵۸ک‌گ‌د ۵۰*)، سیاهان (۱۰ک‌ق‌ب ۲۱۰*)، شاه بَیَندی (۲۷ک‌ق ۳۸۰*)، شاهوئردیلو (٤۲ک‌ب ٦۰*/ شاهسون ائلی)، شوْراب (۲٦ک‌ق‌د ۳۵۰*)، شوْرکهریز (۳٤ک‌گ‌د ٦۰*)، شیخ موسی (۳۱ک‌ق‌ب ۳۹۰*)، شیخلر (۱۳ک*۳۵۰)، شین (۱۸ک*۲۰۰)، صالح آباد (۲۷ک‌گ‌د ٤۲۰*)، عاباس‌آباد (٤۲ک*۲۰۰)، عراقوُل (۵۵ک‌گ ۳۰*)، قادرلو (۲۹ک‌ب ۱۳۰*)، قارا قوش (۱۸ک‌گ‌د ۱٦۲۰*)، قاراگُل (۲٦ک‌ق‌ب*۲۰۰)، قاراگوی (قاراقوُی) (٦۰ک‌ب* ۵۰)، قارامحمد(٤۸ک‌گ*۱۷۰)، قمیشلو(۲۷ک‌ب ٤۰۰*)، قوُشچو (۳۱ک‌ب ۱۲۰*)، قوُیجوق/ آ (۵۸ک‌گ‌د ۲۵۰*)، قوْیون قیشلاق (٤۸ک‌گ‌د ۸۰*)، کئچل لو (۳۵ک‌گ‌د ٦۰*)، کؤشگؤنلو (۳۰ک‌گ‌د ۱۱۰*)، کبوترک (۲٦ک‌ق‌د ۲٤۰*)، کهریزدره (٤۸ک‌گ ۳۰*)، گوْران (۲٦ک‌ق‌ب ۳۸۰*)، گؤموشلو (۳٤ک‌ب ۸۰*)، گؤنبذ (۵٤ک‌ب ۱۰۰*)، مجیدآباد (۱۲ک‌ق ٤۲۰*)، محمدآباد (۲٤ک‌ق ۱۹۰*)، ملابوداق (٦٤ک‌گ‌د ۱۰۳۰*)، مَلک چمنی (۱۰ک‌گ‌د ۱۹۰*)، مَمَقان (۱۸ک‌ق‌ب ۵۰*)، مهرین آباد (۱۷ک‌ب ٤۳۰*)، نهاویس (۱۹ک‌ق‌ب ۱٤۰* ت(نویس)، نهرَوان (۱۲ک‌ق‌ب ٤۱۰*)، توْرک (ورشان)، یئنگیجه (۲٤ک‌ق*٤۲۰)، یاستی بولاق (٦۰ک‌گ‌د*۱۲۰)، ۱۳-قئیداربؤلگه‌سینده آیریجا کندآدلاری: شوْبت؛ چوْنگوْرو؛ چیله-خوْر؛ دئهجیلان؛ کفته‌رک، هوْوه‌رک/ خوْمه‌رک (۱۸ک‌ق ٤۱۰*)(قوْ: خمارک)؛ خوْش؛ خوْندوْو (۱٦ک‌ق‌ب ٦٤۰*) (قوْ: خُنداب)؛ مزلاوا (۱۰ک‌ق ۵۷۰*)(قوْ: مزیدآباد)؛ مَکه‌چَمی؛ پوْشتوان؛ قالارجیق؛ کؤشک‌تپه/ کؤشک‌آوا (۲۷ک‌ق‌د ۱۵۰*)؛ هئیکَهله؛ تره‌چایی؛ قدیرخلج؛ شیربرات؛ ملیک کندی؛ پیرتاج؛ تمیرلی؛ ایده‌لی؛ قاراپالچیق؛ خوْرخوْرا؛ بالیقلی بولاق؛ میره‌قالاسی؛

قئیساوا..qeysava [آد، باخ: قایماق، قایقاناق]باخ: قایساوا.

قئیسه‌ناو..qeysənav [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی {۱- قای+سان+اوْوا: قاییلان کیمی اوْلان اوْوا ۲-لبن اوْره تن[٦٦]}.

قئیسی..qeysi [باخ]قایسی.

قئیطاس..qeytas [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی.

قئیطاغی..qeytağı [اؤزل آد]قایتاغی:قوچان دا کند آدی.

قئیطانچی..qeytançi [صفت]قایتانچی: قئیطان دوزلدن ویا ساتان.

قئیقاج..qeyqac [باخ]قییقاج.

قئیقاناق..qeyqanaq [باخ]قایقاناق.

قئیمه..qeymə [آد]بیر نوع خوروش (فا: قیمه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قئیماق› دوْغراماق، ‹قئیمه› دوْغرانمیش بیر خوروش؛ باخ: قییماق}.

قئین آتا..qeyn ata [باخ]قاینانا.

قئیناق..qeynaq [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر]جایناق، جیْرناق، پنجه.

قئینانا..qeynana [باخ]قاینانا.

قئینانالیق..qeynanalıq [باخ]قاینانالیق.

قئینر..qeynər [اؤزل آد]قَیْنَر:آستانا، مرند و خوی دا کند آدی.

قئینرجه..qeynərcə [اؤزل آد] یئرآدی، باخ: قاینارجا.

قئییتمک..qeyitmək [باخ]قاییتماق.

قئییرمک..qeyirmək [باخ]قاییرماق.

قئییش..qeyiş [باخ]قاییش.

قئیین..qeyin [باخ]قایین.

قئیین‌باسان..qeyin basan [اؤزل آد]بیناب دا کند آدی{۱-قایین آغاجی چوْخ اوْلان یئر. قئیین طرفیندن آلینان یئر}.

قئیین‌خاتین..qeyin xatın [باخ]قایین خاتین.

قئیین‌لیک..qeyinlik [باخ]قایین‌لیق.

قائد..qaid [آد، عربجه]اؤندر (فا: رهبر). **leader**

قائم..qaim [آد، عربجه]باخ: قایم.

قائیدان..qayıdan [اؤزل آد]قاییدان: آستانا دا کند آدی.

قبا..qəba [باخ]عبا.

قباحت..qəbahət [آد، عربجه] کؤتوایش و رفتار، یارامازایش(فا: ~).

قباله..qəbalə [آد، عربجه]بوْنچاق، پیه‌لیک بلگه‌سی (فا: ~).

قبر..qəbr/qəbir [آد، عربجه]باخ: قبیر، گوْر (فا: گوُر). **grave**

قبرستان..qəbristan [آد] گؤموتلوک، سینلیک، مزارلیق(فا: ~). cemetery

قبض..qəbz [آد، عربجه]قَبیض: فیش، وئریلن‌پول ویا دیرلی شئی قارشی‌لیغیندا اوْنای لانیب وئریلن بانک بلگه سی.

قبضه..qəbzə [آد، عربجه]توُتاجاق، بیر شئین توتولاجاق یئری (فا: دسته).

قبْل..qəbl [آد، عربجه]قاباق، سوْنرانین ترسی (فا: ~).

قِبَل..qibəl [آد، عربجه]طرف، دوْغرو، بیر شئییه دوْغرو (فا: ~).

قُبُل..qobol [آد، عربجه]اؤن طرف، قاباق طرف (فا: ~).

قَبْلان..qəblan [اؤزل آد]ماکی دا داغ آدی {باخ: قافلان}.

قبله..qiblə [آد، عربجه]ناماز قیلاندا کعبه‌یه دوران طرف، باخ: قیبله.

قبله‌داغ..qəblə dağ [اؤزل آد]سوُمقاییت‌ٔدا داغ آدی(٦٤٠)[٢٤٠].

قُبور..qubur [آد، عربجه]قبیرلر (فا: ~).

قبول(ائتمک)..qəbul(etmək) [تاثیرلی ائیلم]بینمک، اوْنایلاماق(فا: قبول داشتن).

قَبه‌له..qəbələ [اؤزل آد]آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدیدیر؛ قبه‌له سؤزو آلبانلارا قدر گئده‌رک اوْنلارین اؤنملی شهرلریندن ایدی[١]، سؤزون اسکی‌لیگی و شکلی ائله گؤسته‌ریرکی بوُ کلمه توّرکجه قابال/ قابالا سؤزیله باغلیلیغی وار و معناجا بیر قوْوما و طایفایا تعلّق تاپماغی نشان وئریر نئجه کی پته و پته‌وا کیمی کلمه‌لرده بیر یئرین پته و پتک اوْلاراق سندلنمیش اوْلماسینا اشارت دیر.

قُبّه..qübbə/qubbə [آد، عربجه]یاریم کوّره بیچیمینده دام، بوُجور شکیلده اوْلان هر شئی (فا: ~).

قبیح..qəbih [صفت، عربجه]کؤتو و پیس ایش، یاراشیق‌سیز (فا: بد). foul

قبیر..qəbir [آد، عربجه]گؤموت، مزار، سین (فا: قبر). grave

قبیر ائشن..qəbir eşən [آد، دیرگی]باخ: گوْر ائشن (فا: گورکن).

قبیر داشی..qəbir daşı [آد]قبیرین اوّستونه قوْیولان تاوا داشی.

قبیر قازان..qəbir qazan [آد، ص]ایشی قبیر قازماق اولان (فا: قبرکن).

قبیل..qəbil [آد، عربجه]نوع، جوّر، توّر (فا: قبیل). kind

قبیله..qəbilə [آد، عربجه]اوْیماق، ائل (فا: طایفه).

قپلانتو..qəplantu [اؤزل آد]قافلانتی:سقز ده کند آدی {باخ: قافلان}.

قپیک..qəpik [آد، روسجا] آذربایجاندا ایشله‌نن بیر پول بیریمی، ماناتین یوّزده بیری (فا: قپیک).

قَتجاهان..qətcahan [اؤزل آد]تبریز ده کند آدی (قوْ: قاضی جاهان).

قت قئیچی‌سی..qət qeyçisi [آد]قندیقیرماق‌اوچون‌بالاجا قئیچی، قت قیْران.

قت قابی..qət qabı [آد]قند تؤکولن قاب (فا: قنددان). sugar bowl

قتل..qətl [آد، عربجه]اؤلدورمه، اؤلدوّرولمه (فا: ~). killing

قتل و عام..qətl u am [آد، عربجه]قیریم، سوْی قیریمی (فا: کشت کشتار). general (wholesale) massacre

قتلگاه..qətlqah [آد]اؤلدرولن یئر (فا: محل قتل).

قتیفه..qətifə [باخ]قطیفه، حوْوله.

قتیفه چیچگی..qətifə çiçəyi [آد، بیتگی]توْپلاشیق گیللردن چیچگی پاراللاق ساری، قتیفه گؤرونومونده (فا: همیشه بهار)tagetes. com

قتیل..qətil [آد، عربجه]اؤلدورولن، اؤلدورولموش (فا: ~).

قجَح..qəcəc [آد، بیتگی]دنیز ساحلی قوُم‌لاریندا و شوْرانلیق لاردا بیتن کوْل بیتگی.

قجَر..qəcər [اؤزل آد]١-باخ: قاجار.٢-علیشاه‌عوض، تهران-ورامین ده(~آباد، ~خالصه)کندآدی، خوی، تبریزده(~لی)داغ‌آدی.

قجَرله‌مک..qəcərləhmək [تاثیرلی ائیلم]اوْخوماق، ماهنی‌و تورکواوخوماق {باخ: قاجار}.

قجَرلەمه..qəcərləmə []اوْخوما، ماهنی و تورکو اوخوما.

قجَره..qəcərə [آد، دا]یهَرین اوّستوندن سالینان بزَکلی اؤرتو، جئجیم.

قجَری..qəcəri [آد]تورک موسیقی‌سینده آهنگ آدی {باخ: قاجار}.

قَجقَر..qəcqər [اؤزل آد]نیشابوردا داغ آدی {باخ: کاشغر، قوْچقار}.

قجل..qəcəl [آد]داغ‌باشی‌ویا اتگینده‌اولان اوْتلاق {باخ: قجله}.

قجل داغ..qəcəl dağ [اؤزل آد]سراب و تبریز ده داغ آدی.

قجَله..qəcələ [آد، دیرگی]بیرقوُش آدی، بیر نوْع ساغساغان (فا: کشگرک) {قاشقالداق سؤزوندن آلیناراق دوزه‌لیب، قاشقالداق› قاشقالا› قشقه‌له› قچقه‌له› قجه‌له[٥]}.

قَجور..qəcur [اؤزل آد]قَجیر:بیجارداچای آدی {باخ: قوْجور}.

قجیر..qəcir [آد، دیرگی]بیر قوش آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیدیر: کرکس؛ بو کلمه‌نی موغولجادان آلینما بیلیلر، فونقاباین[٦]}.

قَجیر..qəcir [اؤزل آد]ساوه و بیجار (~داشی)، ماکی(~لی) دا داغ آدی.

قچه..qəçə [باخ]قاچا.

قَچه توت(قاچاتوت)..qəçə tut(qaçatut) [اؤزل آد]قُروه ده داغ آدی.

قحبه..qəhbə [آد]اوْیناش آرواد (فا: روسپی). prostitute

قحط..qəht [آد، عربجه]قَحَط: قیتلیق، یوْخلوق (فا: ~). dearth

قدّ..qəd/qəddi [آد، عربجه]بوی بوخون (فا: قامت).

قدّار..qəddar [صفت، عربجه]قیبی جی، رحم‌سیز، آمانسیز (فا: بیرحم).

قدّاره..qəddarə/qəddara [آد، عربجه]ایکی آغیزلی قیلیج (فا: ~). broadsword

قداست..qədasət [آد، عربجه]پاکلیق، طهارت (فا: ~).

قَداوه..qədavə [اؤزل آد]پیرانشهر دا داغ آدی.

قدح..qədəh [آد، عربجه]ایچکی بارداغی، پیالا (فا: پیاله).

قددهمک..qəddəmək [تاثیرلی ائیلم]مدادی یوْنماق، قدلهمک، باخ: قادداماق.

قدَر..qədər [صفت]گوْجلو. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قادیر›سرت وگوجلو، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قدَر خان› خاقانین گوجلوسو}. ۲-قدَر›[آد، عربجه] مقدار، اندازه، بیر مقدار" بیر قدَر سو". ۳-طالع، قسمت (فا: بخت).

قَدْر..qədr [آد، عربجه]دَیر، بیر شئیین قدرَین بیلمک (فا: ارزش).

قُدرت..qudrət [آد، عربجه]گوج، ارکه، ارک، اقتدار (فا: نیرو).

قدرت‌الله چوبانی..qudrətullah çobanı [اؤزل آد]ش۱۳۳۷ده هشتَری بؤلگه سینده آنادان اوْلوبدور، توْرکجه شعر و نوحه‌لر دئییبدیر[۶۴].

قُدرت‌حالواسی..qudrət halvası [آد]مُختلف بیتگی‌لردن دوزه‌لن ایچ سوردوروجو ماده. ۲-قُدرت‌حالواسی›[آد، بیتگی] آغ چیچکلی و ۲۰ متره قدر اوزانان بیر آغاج fraxinus ornus

قُدرت‌رضازاده..qudrət rizazadə [اؤزل آد]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

قُدرت‌کندی..qudrət kəndi [اؤزل آد]قوْشاچای دا کند آدی.

قدرت‌عزیزی..qudrət əzizi [اؤزل آد]قوْشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

قُدس..quds [آد، عربجه]پاکلانما، پاک اوْلما (فا: ~).

قُدسی..qudsi [یازار] ۱-(۱۲۸۱-۱۲۳۱هـ) ابراهیم قدسی گنجوی گنجه لی شاعردیر و تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷]. ۲-قدسی›(یازار)میرزاآغارحیم (۱۳۰۲ه-۱۲۲۳) اوْردوبادلی توْرک شاعرایدی[۱۱۷]. ۳-قدسی›(یازار) میرزه عبدالحبیب قدسی (۱۳۱۶-۱۲۴۴هـ ق) باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷]. ۴-قُدسی›(یازار) (م۱۷۹۴-۱۸۴۶) عاباسقولو آقاباکیخانوف قدسی تورکجه شعرلری و اثرلری واردیر[۲۸، ۱۴۱].

قُدسیت..qudsiyət [آد، عربجه]قوُتسال‌لیق (فا: قدسیت).

قدقامت..qədqamət [آد، عربجه]بوْی بوُخون (فا: قدقامت).

قدقامتلی..qədqamətli [صفت، ع]بوْی بوُخونلو (فا: قدقامت دار).

قدلهمک..qədləmək [باخ]قادداماق، قددهمک.

قدم..qədəm [آد، عربجه] آددیم، آیاق (فا: ~).

قدم‌لهمه..qədəmləmə [آد]قدم ووُرما (فا: پیاده روی). walking

قُدَما..qudəma [آد، عربجه]اسکی‌لر، گئچمیش اینسان‌لار (فا: ~).

قدمت..qidmət [آد]قدیم‌لیک، اسکی‌لیک (فا: ~). antiquity

قدمگاه..qədəmgah [آد، فا+ع]قدم قوْیولان یئر، آستانا.

قدمگاه..qədəmgah [اؤزل آد]زنجان دا داغ آدی. باخ: آذرشهر (~داغی).

قدَمه..qədəmə [آد، عربجه] آشاما، باساماق (فا: مرحله).

قدوداغ..qədudağ [اؤزل آد]تبریز ده داغ آدی.

قدیر..qədir [آد، عربجه] ۱-دیَر، قیمت. ۲-گوْجلو، ارکلی.

قدیربیلمک..qədirbilmək [تاثیرسیز ائیلم]بیرینین‌وبیرشئیین دیَرین بیلمک(فا: قدردانی).

قَدیردره..qədirdərə [اؤزل آد]باکی و قوْبوستان‌دا یئر آدی[۲۴۰].

قدیرلو..qədirlu [اؤزل آد]شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸]. {قاتیرلی}.

قدیم..qədim [آد، عربجه] ۱-ازه‌لی، اسکی، باشلانقیجی اوْلمایان (فا: کهن). ancient ۲-ساییین‌قالا، قزوین(~آباد)، بیجار-خسروآباد (~خان) دا کند آدی.سالیان‌دا کند آدی[۲۴۰].

قدیمی..qədimi [صفت، ع]اسکی‌دن بری، سوْره کلی (فا: کهنه).

قدیمی..qədimi [اؤزل آد]ملایر ده کند آدی.

قرائت..qəraet [آد، عربجه]اوْخوما، قُرانی قایدا و قورال لا اوْخوما.

قرائی..qərayı/qəreyi [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی {قَرئی}.

قرابت..qərabət [آد، عربجه] ۱-یاخین‌لیق۲-غرابت، آیری دوْشمه، غریب اوْلما (فا: قرابت). proximity

قرار..qərar [آد، عربجه] ۱-بیر شئی و ایش اوْچون وئریلن کسین یارقی. ۲-وضعیت، دوُروم (فا: قرارداد).

قرارداد..qərardad [آد] آنلاشما (فا: پیمان نامه). arrangement

قرارگاه..qərargah [آد، ع+فا]اوْردوگاه، اوْردولوق، قرار توتولان-یئر(فا: ~).

قرارلی دالغا..qərarlı dalğa [آد]دوُراقلی دالغا(فا: موج پایدار).

قرارنامه..qərarnamə [آد] آنلاشما (فا: قرارداد).

قرارینجا..qərarınca [صفت، ظرف] گرکدیگی اؤلچوده.

قُراضه..qurazə [آد، عربجه]دمیر قیرینتی و یوْنقارلاری .

قراف..qraf [آد، فرانسیزجا]باخ: قرافیک (فا: گراف).

قرافوْلوژی..qrafoloji [آد، فرانسیزجا] یازی بیلگی‌سی.

قرافیت..qrafit [آد]بیر نوع قارا داش وکؤمور (فا: ~). graphite

قرافیک..qrafik [آد] چیزگه، بیر اوْلای و موضوع اؤزللیکلرینی جیزیق و چیزگی لرله‌نیشان وئرن شکیل (فا: گرافیک). graphic

قراق..qoraq [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی. {قوْروق}.

قرالی..qəralı [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی {قارالی}.

قرام..qram [آد] باخ: گرم، بیر کیلونون مین ده بیری.

قرامئر..qramer [آد، فرانسیزجا] دیل بیلگی‌سی (فا: گرامر).

قرامئرجی..qramerci [آد، فرانسیزجا] دیل بیلگی‌سی اوزمانی.

قراماتیک..qramatik [آد، یونانجا] گرامئرله ایلگیلی بیلیم دالی، سؤز و جُمله‌نین قوُرولوشونو اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: ~).

قرامافون..qramafon [آد، یونانجا] سس یازار، بیر نوع چالقی دینله‌مه آراجی (فا: گرامافون). gramophone

قراموْفونئتیک..qrammofonetik [آد، روسجا] یازی-سس سیستیمینه مخصوص اوْلان[۹].

قُران..quran [آد، عربجه] مسلمانلارین تانری طرفیندن گؤنده ریلمیش کتابی‌نین آدی (فا: ~). the koran

قرانوُل..qranol [آد، فرانسیزجا] بیر ماده‌نین ان کیچیک داناسی.

قرانیت..qranit [آد، ایتالیانجا] کوُوارس، فئلدسپات، اوْرتوْکلاز، و میکا مینئرال‌لاریندان بیرلشمیش، مختلف رنگلی، بوُلورسوُ و چوْخ سرت یاناردا‌غی داشی.

قرایب..qrayib [ع، غریب چو] عجیب شئی‌لر، قریبه شئیلر (فا: ~).

قرایلر..qəraylar [اؤزل آد] رزن ده کند آدی {باخ: گرای‌لار}.

قراین..qərayin [آد، عربجه] قرینه‌لر (فا: ~).

قرایی..qərayı [آد] آذربایجان‌موُغاملاریندا بیر بؤلوم {گرای}.

قَرئی..qərey [اؤزل آد] داغین گیرینتی‌لی چیخینتی‌لی کؤلگه‌لی یئری، بولودلو و پوسلو یئر[۲۲٤].

قرئو..qrev [آد، فرانسیزجا] ایش بوراخیمی، اعتصاب (فا: اعتصاب).

قرئی..qrey [آد، فرانسیزجا] کوْل رنگی، بوْز (فا: خاکستری).

قرئینی..qəreyni [اؤزل آد] باخ: قره‌عینی.

قرئیین..qəreyin [آد] اوُجان‌دا کند آدی {قَرئی+این: دوُمانلی یئر}.

قُربان..qurban [آد، عربجه] دینی عادتلره گؤره آللاه یوْلوندا ویا بیر نذر اوْچون کسیلن قوْیون ویا باشقا بیر حئیوان (فا: ~).

قربان‌آباد(قوربان آباد)..qurban abad [اؤزل آد] آغ قالا دا کند آدی.

قُربان‌بایرامی..qurban bayramı [آد، عربجه] قُربان گونو توتولان بایرام (فا: عید قربان). the festival of sacrifice

قُربانپورولی‌علیار..qurbanpur vəliəlyar [اؤزل آد] دیزمارلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

قُربان‌کندی..qurban kəndi [اؤزل آد] ملیکان، هشتَری ده کند آدی.

قُربانلو..qurbanlu [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

قُربان‌لیق..qurbanlıq [آد] قُربان کسیلمک اوْچون ساخلانمیش.

قربت..qurbət [آد، عربجه] یاخین‌لیق، یاخین لاشما.

قربیل..qərbil [باخ] قلبیر.

قرچک..qərçək [اؤزل آد] ورامین دا کند آدی {گرچک}.

قرزک..qərzək [آد، دا] تازا فیندیق کیمی میوه‌لرین یومشاق قابیغی (فا: پوسته فندق و مثل آن).

قرزک لنمک..qərzəklənmək [پلسیز ائیلم] قابیغی سوْیولماق، قَرزه‌یی سوْیولماق.

قرزک‌له‌مک..qərzəkləmək [تاثیرلی ائیلم] قابیغینی سوْیماق، قَرزه‌یینی سوْیماق.

قرزکلی..qərzəkli [صفت] اوْستونده تازا قابیغینی اوْلان، قَرزَک‌له بوْرونموش.

قرش‌قایاسی..qırış qayası [اؤزل آد] کلئیبرده داغ آدی {قیْریش-قایاسی}.

قُرص..qurs [آد، عربجه] آغیرشاق، یوورالاق و یاستی نسنه (فا: حبّ). disk

قرْض..qərz [آد، عربجه] بوْرج، آلاجاق (فا: وام).

قرْضا..qərza [ظ، ع] بوْرج اوْلاراق (فا: ~).

قُرعه..qurə [آد، عربجه] چکیشمه، یوْشک (فا: قرعه). lot

قرقاوول..qərqavul [آد] باخ: قارقاووُل. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قارقاوول› (فا: تزَرو)}.

قرقره..qərqərə [آد] سوُیو اوُدمادان آغیزدا چالخالاما ایشی.

قرقره..qərqərə [آد] قارقارا، آغیر شئیلری یوْکسک یئره قالدیرماق اوْچون و ایپله ایشله ین بیر آلَت، ایپ و سیم کیمی شئیلری ساریماق اوْچون و اندازه جه کیچیک و بؤیوک دَییرمی بیر وسیله (فا: قرقره). spool

قرن..qərn [آد، عربجه] یوْزلیلیک، یوْزیل‌لیک زامانا دئییلیر (فا:).

قرنقای..qərənqay [اؤزل آد] خوی دا چای آدی.

قرنا..qərna [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی. {قیْرنا}.

قرناس..qərnas [اؤزل آد] آغ قالا دا کند آدی.

قرناوا..qərnava [اؤزل آد] گنبد ده کند و مینودشت ده چای آدی.

قرَنفیل..qərənfil [آد، عربجه] باخ: قارانفیل.

قرَنقو..qərənqu [اؤزل آد] باخ: قارانقو.

قرنیز..qərniz [آد، ع‹قرناس›] دوُوارلا اوْتاق کف‘ینین بیرلشدیگی یئرده دوزه‌لن بالاجا چیخینتی (فا: قرنیز).

qərniyə..qərniyə [آد، عربجه] گؤزون اؤن طرفینده سایدام و شفّاف پرده (قا:).

qərövnə..qərövnə [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {قارا و بؤیوک ائو}.

qrup..qrup [آد، لا] کوْمه، اؤرنک، دسته، پارتی (فا: جمع). group

qərvə..qərvə [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی.

qurvə..qurvə [اؤزل آد] ۱-قورُوه، رزن و سُنقر-کلیایی ده کند آدیدیر. ۲-قُروه**qurvə**: قورُوه بیجار شهری‌نین گؤنئی‌اینده بیرشهر اوْلاراق ۲۴۷ کندی و ۸۰۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، شهر همدان'نین ۹۷ ک‌ق-ب طرفینده دیر و نفوسو۴۰۰۰* نفر اولاراق تورک قئید اوْلونوبدور. ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۲۰۰۰۰۰ و ۶۷۰۰۰ نفرو بؤیوک بؤلومو تؤرکدو. ۳-قُروه بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: آجی چای (۱۵ک‌د ۲۰۰*/ غ‌تو)، آغ بولاق (۴۵ک‌گ‌د ۵۳۰*)، اللهیاری (۲۰ک‌ق‌د ۵۰*)، اوْچ بُولاغ (۳۰ک‌ق ۲۴۰*/ غ‌تو)، باباشیداللاه (۳۶ک‌د ۴۷*)، باباگُرگُر/ باباگؤرگؤر (۱۵ک‌ق‌د ۱۴۰*)، باغلیجا (۲۷ک‌ق‌د ۱۸۰*)، باهارلو (۳۹ک‌ق‌د ۱۰۰۰* ت (باهارلو طایفاسی‌نین آدیندان آلینمالیدیر)، جیداقایا (۳۰ک‌د ۲۶۰*/ ی‌تو)، خَریله (۱۲ک‌ق‌د ۳۰۰*/ ی‌تو)، داش بولاق (۳۹ک‌د ۲۰۰*/ ی‌تو)، داش کسن (۳۳ک‌د ۱۷۰*)، دلبَران (۲۳ک‌ق‌د ۱۷۳۰*)، دیرَکلو (۳۲ک‌ق‌د ۶۰*)، دیزه (۲۱ک‌د ۱۲۵۰*/ غ‌تو)، دیوزَند (۵ک‌د ۵۰۰*/ ی‌تو)، زرّین آباد (۱۸ک‌ق‌د ۱۰۰*)، سریش آباد (۹ک‌ق ۳۴۰۰*)، شکوه آباد (۱۰ک‌د ۴۰۰*)، شیخ جعفر (۹ک‌ق‌د ۴۵۰*)، قارابوُلاق (۲۸ک‌ق‌د ۳۵۰*)، قوُجاق (۲۴ک‌ق‌د ۳۵۰*)، قیزلیجا کند (۱۸ک‌ق‌د ۷۶۰*)، گَندآب (۳۶ک‌د ۹۳۰*)، مالوجا (۲۶ک‌ق‌د ۱۲۶۰*)، مجین (۱۵ک‌د ۳۵۰*)، مَنْتَش (۳۳ک‌ق‌ب ۱۲۰*/ ی‌تو)، نارنجک (۳۰ک‌د ۷۷۰*)، نَدَرْشه (۲۸ک‌ق ۳۰۰*)، نی‌بند (۳۰ک‌ق‌د ۱۸۰*)، وئی‌نیسار (۳۳ک‌گ‌د ۷۰۰*/ ی‌تو)، یالقوُز آغاج (۲۴ک‌ق‌ب ۵۲۰*/ ی‌تو)، ۴-قُروه بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: چَمçəm (قروه سنندج بؤلگه‌سینده بیر نئچه بالاجا چای آدی)، آب باریک (~ s1b۱۸)، مَلیک چای (تازه کند s2b۳۶)، تَلوار (~ ۵b۱۷۵/ ٤s/ q۸)، سوخته (جامه شوران s٦b۸)، چرخه بیان (~s2b۱۷)، چارگاه (~ s3b۲۹)، شوْر (زرین آباد ٤s1b۷۷/ q1)، بالا (شیخ جعفر s1b۱۳)، یالقوُزآغاج (~s2b٤۸)، ۵-قُروه بؤلگه‌سینین داغلاری: بدر (۱۲ک‌گ۳۲۶۲)، دوْم زاغا (۵ک‌ب۲۱۶۵)، دربند (۳۳ک‌گ‌ب۲۲۷۷)، قوْروق حیدر (۱۶ک‌گ‌ب۲۷۰۸)، قَلوَز (۱۱ک‌گ‌ب۲۳۰۵)، گول وَن (۱۷ک‌گ۲۷۲۲)، قَچه توت (۱۹ک‌د۱۹۷۸)، لیتَن دره (۲۵ک‌د۲۰۷٤)، نَواسین (۳۱ک‌گ‌د۲۰۷۹)، قیزیل پرشکه (۳۵ک‌گ ۱۷۳۵)، قارابوُرون (۳۹ک‌گ ۱۹۶۵)، قیزیل قاش (۱۵ک‌ق‌د۲۰۲٤)، باباکوه (۱۸ک‌د۲۰۹۰)، آیتال (۲۳ک‌ق‌د ۲۱۳۳)، هفت دختر (۲۵ک‌ق‌د۲۱۶٤)، ابراهیم عطّار (۱۰ک‌گ‌ب۲۷۹۳)، کَلوُدَم (۶۰ک‌ق‌ب۲۲۸۲)، هوُره برزه (۶۲ک‌ق‌ب۲٤۱۰)، دربند (۳۰ک‌ق ۱۷۸۵)، باش (۳۵ک‌ق ۲۰۳۷)، قاراسوُر (۳۸ک‌ق۱۹۶۲)، قاراقایا (۳۹ک‌ق ۱۹۸۵)، قَلیلان (٤۳ک‌ق) ۲۰۳۷)، قَلایلان (٤۰ک‌ب ۲۲۱۵)، امام رضا (٤۸ک‌ب۲٤۳۳)، هَجَلان (۵۰ک‌ق‌ب۲۲۶۶)، ۶-قُروه تپه گوّل بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری: آغ داش (۲۵ک‌د ۱۳۰*)، آغجا خارابا (۳۱ک‌گ‌د ۲۵۰*)، آغجا قایا (۲۰ک‌ق‌د ۱۳۰*)، آلان (۷ک‌ق ۶۰۰*)، اوْریاد (۱۸ک‌ق‌د ۲۰۰* ت)، ایده‌لو (۲۹ک‌ق‌د ۶۰۰*)، پوْرلوُک (۲۳ک‌گ ۱۷۰۰*)، جَزوان (۱۲ک‌د ۲۵۰*)، جعفرآباد (۲٤ک‌گ ۲۵۰*)، جمشیدآباد (۳۰ک‌گ‌د ۲۰۰*)، جین‌دره‌قیه/ جنطراقیه (۲۶ک‌ق‌د ۶۰*)، چالاکند (۱۱ک‌ق‌د ۱۲۰*)، چوبُوقلو (۲۸ک‌گ‌د ۲۷۰*)، حسن آباد (۱۵ک‌ق‌د ۱۷۰*)، حسن ابدال (۱۲ک‌گ ۲۵۰*)، حسن قیشلاغی (۲۵ک‌گ‌د ۵۷۰*)، حسین آباد (۱۷ک‌گ‌د ۳۵۰*)، خان آباد (۳۰ک‌گ ۴۰۰*)، خلیل گَرد (۳۶ک‌گ ۴۶۰*)، خوجاکندی (۲۵ک‌ق‌د ۲۰۰*)، خوْشاب (۲۹ک‌گ‌د ۹۰۰*)، دؤولت آباد (۱۲ک‌گ ۳۰۰*)، داش قالا (۲۱ک‌د ۱۰۰*)، دربند (۱۶ک‌گ ۲۵۰*)، دلی محمد (۲۰ک‌گ‌د ۴۵۰*)، زین آباد (۲۰ک‌ق‌د ۳۰۰*)، ساربانلار (۳۳ک‌گ ۱۸۰*)، ساری قمیش (۳۳ک‌گ‌د ۴۵۰*)، سراب (۶ک‌ق‌د ۵۵۰*)، سلیمان سرایی (۸ک‌ق‌ب ۳۰*)، سوُباشی (۷ک‌گ‌د ۷۰۰*)، سوُلوجا (۱۵ک‌ق‌د ۲۵۰*)، طاهرلو (۲۶ک‌گ‌د ۶۵۰*)، دره‌قیه/ طراقیه (۲۰ک‌ق‌د ۸۰۰*)، علی سرد (۱۳ک‌ق‌د ۴۰۰*)، غلام دوُشان (۲٤ک‌ق‌د ۱۵۰*)، قاراآغاج (۲٤ک‌گ‌د ۳۰۰*)، قوُره جَنیَه (۱۸ک‌گ‌د ۳۰۰*)، قیزیلجا (۱۷ک‌د ۲۵۰*)، قیلیج باغی (۱۲ک‌ق‌د ۲۵۰*)، کسلان قیه (۳ک‌گ‌د ۴۰۰*)، کلب حصاری (۲۶ک‌ق‌د ۳۰۰*)، کندتپه (۱۰ک‌گ‌د ۲۰۰*)، کوُهین (۲۲ک‌د ۵۰۰*)، گؤزل ابدال (۱۲ک‌ق ۶۰۰*)، گؤگ تپه (۲۱ک‌گ‌د ۲۰۰*)، گاو زبان / گؤوکندی (۱۰ک‌د ۱۵۰*)، گُنبدان (۲۲ک‌گ‌د ۵۰۰*)، میرزا حصاری (۳۱ک‌گ‌د ۱۵۰*)، میهَمله (۱۷ک‌گ‌د ۱۱۰۰*)، ناصرآباد (۲۶ک‌ق‌د ۱۵۰*)، واشوُر (۱٤ک‌د ۳۰۰*)، وصله (۱٤ک‌د ۲۰۰*)، هارون آباد (۳٤ک‌گ‌د ۲۵۰*)، گوّل تپه (مهربان طرفینده ۶۰ک‌ق‌ب ۹۳*ک‌گ‌د ۱۰۰۰*)،

qərə..قره [آد] آذربایجان و گنل لیکله گونئی آذربایجان تؤرکلری قارا و قره سؤیله‌نیش‌لرینین هر ایکی سینیده ایشله دیرلر، البته چوْخراق قره شکلینده دئییلیر، اؤرنک اوْچون قره‌آغاج سؤزو قاراآغاج/ قاراغاش شکلینده ده سؤیله نیر حتی قره‌ضیاالدین/ قَرَزیادیْن کیمی آدلار قارازیادیْن شکلینده ده سؤیله‌نیر هرچند قره سؤیله‌نیشی آغیر باسیر، بوُ کتابدا قره سؤیله‌نیشلرینه اشاره اوْلوناجاق، آمّا عموم تؤرک لهجه‌لرینی نظرده توُتاراق بوجور کلمه-لر قارا سؤزو عنوانی ایله وئریله‌جکدیر، دقت‌اوْلونمالیدیر کی ترکیبی سؤزلرده بیربیریندن آییرماسی چتین اوْلان کلمه‌لر سؤیلندیگی شکیلده‌یازیلاجاق" اؤرنک: قرئینی، قرزیادین/ قره-ضیاالدین".

qərə..قره [باخ] قارا.

qərəağac..قره‌آغاج [باخ] قارا آغاج.

qərövli..قره‌اؤولی [اؤزل آد] میانا دا کند آدی. {قاراائولی}.

qərə oğlan..قره‌اوغلان [اؤزل آد] باخ: قارا اوْغلان.

qərəbağ..قره‌باغ [اؤزل آد] باخ: قاراباغ.

qərəbulaq..قره‌بوُلاق [اؤزل آد] باخ: قارابولاق.

qərətəpə..قره‌تپه [اؤزل آد] باخ: قاراتپه.آشتیان دا (۲۸ک‌گ‌د-۱۹۵۱)داغ آدی.

qərətikan..قره‌تیکان [اؤزل آد] باخ: قاراتیکان.

qərəcə..قره‌جه [اؤزل آد] باخ: قاراجا.

qərəçay..قره‌چای [اؤزل آد] باخ: قاراچای.

qərəçi..قره‌چی [باخ] قاراچی.

qərə həsnlu..قره‌حسنلو [اؤزل آد] باخ: قاراحسنلو.

qərəxan..قره‌خان [اؤزل آد] باخ: قاراخان.

qərəxanlılar..قره‌خانلیلار [اؤزل آد] باخ: قاراخانلیلار.

qərədağ..قره‌داغ [باخ] قاراداغ.

qərədərə..قره‌دره [باخ] قارادره.

qərəzyadın..قَرَزیادیْن [اؤزل آد] قره‌ضیاالدین: بو شهر خوْی‌ون ۶۰ کیلومترلیگینده یئر آلیبدیر. بوُ شهر دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۲۰۰ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ش ۱۳۷۵ آمارینا گؤره جمعیتی ۲۱۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۱۰۰۰ کیلومترمُرَبّع دیر. بوُ شهر چاپیارا بؤلگه سینین مرکزی سایه‌لیر، چاپیارا آدی بوُرانین چوْخلو چایلاری اوْلدوغو اوْچون بوُ آدلا تانینیر و بؤلگه، چایلارین بیر پاراسی و تیکه‌سی اوْلاراق بیلینیر، چاپیارانین اوْچ بؤیوک بؤلگه‌سی قرزیادین، چوْرس و حاجیلاردیر. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن نئچه سینی آد آپارماق اوْلار: باسدام کندینده قازینتی ایله تاپیلان قالا، اوْرارتو دؤورونه عایددیر، قلعه‌جم‌خور قالاسی (باسدام کندینده)، داش اوْتاق (چیْر کندینده) {بوکلمه خالق دیلینده قرَزیادیْن qərəzyadın شکلینده سؤیله‌نیر، بورادا قره/ قارا سؤزو بؤیوک و عظمتلی معناسینداییر، ایکینجی بؤلوم تلفظ اوْلاراق "زادیْن" zadın شکلینده دیر و بونو ضیاالدین شکلینده یازیب یورواملاماق منطقسیز اوْلور و دئمک اوْلور بوُکلمه، مذهبی ادبیاتا اوُیقون اوْلسون دئیه عثمانلی وئرگی‌چیلر طرفیندن دینی بیر شکیل آلینمیشدیر، بو باخیشلا زیادین/ زادیْن سؤزو حرف دَییشمه‌سیله، ساتین سؤزونه یاخین اوْلور و معناجا بؤیوک ساتیلمیش‌وآیری‌معنادا مالک اوْلونموش یئر معناسینداییر، بوُ ساياقدا آدلارا، قوْشاچایدا ساتیلمیش، خیاودا ساتی‌کند راست گلیریک، ساتوق شخص آدی اولاراق اوسته کی معنایا یاخین مفهومو واردیر، بو بؤلگه‌یه یاخین قرئینی آدیدا بو یوروما یاخین اولدوغو اوچون بو معنانی گوجلندیریر؛ فارسجا یازی پوزو اؤیره‌ننلر و بو دیلین قورللارینا گؤره دوْشونلر بعضا بو کلمه‌نی قاجار دؤورونده ضیاالدین آدیندا شاهزاده‌یه باغلاییرلار بو یانلیشدیر چونکی بوُ آد اؤنجه‌لر و صفوی زامانی عثمانلی وئرگی سیاهه‌لرینده قئید اوْلونوبدور، بعضاده ساده باخیشلا بئیله سؤیله‌ییرلرکی اسکیلرده ضیاالدین آدیندا قارارنگلی شخص وارایدی و بو آد اونا منسوبدور، بوجور سؤیلنتی‌لر بیر طرفدن تاریخی‌سندلردن یوْخسون اوْلدوغو اوچون یانلیشدیر و آیری طرفدن کلمه‌نین اصلینه‌ترس‌ییریوْروم‌اولور ودوْزگون اوْلابیلمز، باخ: قرئینی}.

qərəzyadın..قره‌ضیاالدین [اؤزل آد] باخ: قرَزیادین.

qərəsu..قره‌سوُ [باخ] قاراسوُ.

qəreyni..قره‌ینی [اؤزل آد] قرئینی: ماکی شهری‌نین بیر بخشی و بوُبخش‌ین مرکزیدیر، شهرین جمعیتی ش ۱۳۷۵ده ۱۳۰۰۰ نفر ایدی، بو یئر ماکی‌نین ۳۲ک‌گ‌ب طرفینده یئر آلیبدیر، قرئینی نین اؤنملی تاریخی یئرلریندن چالدیران ساواشیندا اؤلنلرینین قبرستانیدیر، بوُ بؤلگه‌یه قوْندارما آد اوْلاراق سیه‌چشمه و بعضاً چالدیران‌دادئییلیر حالبوکی چالدیران، سؤیله‌نن قبرستانین یاخینینداکی بالاجا یئرین آدیدیر {دیواندا اینی/ ائینی سؤزو کیچیک قارداش معناسیندا گلیبدیر، بورادا قارا سؤزو محتشم وسایقین مفهوموندادیر و قاراائینی سؤزو "سایقین کیچیک قارداش" معناسینداییر، بو کلمه‌نی قره‌عینی کیمی یازماق یانلیشدیر و دوْزگون شکلی هم کؤک و هم سؤیله نیش جهتیندن قرئینی ویا قارئینی اوْلمالیدیر، بوُ کلمه نین کؤکونده (قاراائینی/ قره‌ائینی) ایکی‌سسسیز

حرف یان‌یانا دؤشدوگو اوّچون قورال اولْاراق بیری حذف اولْوب و قرئینی شکلینه گلیبدیر}.

قره‌قاش..qəraqaş [باخ] قاراقاش.

قره‌قوُش..qəraquş [باخ] قاراقوُش.

قره‌قویونلو..qəraqoyunlu [باخ] قاراقویونلو.

قره‌قیه..qəraqəyə [باخ] قاراقایا / قاراقیه.

قره‌کند..qərakənd [باخ] قاراکند.

قره‌گؤز..qəragöz [باخ] قاراگؤز.

قره‌لر..qərələr [باخ] قارالار.

قره‌مچید..qərə məçid [باخ] قارامچید.

قره‌یاخا..qərəyaxa [باخ] قارایاخا.

قره‌یین‌کندی..qəreyin kəndi [اؤزل آد] قره‌نین کندی:خوی – قرَیادین یاخین لیغیندا کند آدی.

قری..qri [آد، فرانسیزجا] کوّل رنگی، بوْز.

قریب..qərib [صفت، عربجه] ۱-یاخین، یاخینلار. ۲-باخ: غریب (فا: ~).

قریب دوْست..qərib dost [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

قریبلی..qəribli [اؤزل آد] تووُزُ‌دا کند آدی[۲۴۰].

قریپ..qrip [فر، طب] چوخ یوْلوخوجو بیر خسته‌لیک، آنفولانزا.

قریپ فروت..qripfrut [آد، ب، این] آلتون توپ، قیزممه‌سی (فا: دارابی، گریپ فروت).

قریحه..qərihə [آد، عربجه] ۱-طبع، ذوق، دوشونوش (فا: ~).

قریدئر..qreyder [آد، این] یوْل و کانال یئرینی قازماق اوّچون بیرماشین.

قریس..qrıs [آد، فرانسیزجا] ماشین یاغی (فا: گریس). greas

قریس‌لاما..qrıslama [آد] یاغلاما، گریس‌وورما(فا: گریسکاری greasing

قَریق..qəriq [اؤزل آد] مردآبادقریق:سراب دا کند آدی.

قریم..qrim [آد، ایتالیانجا] صحنه اوْیونجوسونون بزَنمه ایشی(فا: گریم)

قرین..qərin [آد، عربجه] یاخین، یار و یولداش (فا: ~).

قرینه..qərinə [آد، عربجه] باخیشیم (فا: ~).

قریه..qəriyə [آد، عربجه] کند (فا: ده).

قَزاق..qəzaq [اؤزل آد] باخ: قازاق.

قزن قیشلاق..qəzənqışlaq [اؤزل آد] کرج ده کند آدی {قازان}.

قُزنَوی چایلاق..qoznəvi çaylaq [آد] مینودشت‌ده‌چای آدی.

قَزوه‌لی..qəzvəli [اؤزل آد] قاضی‌وَلی: میانا دا کند آدی.

قزوین..qəzvin [اؤزل آد] ۱-بو شهر تهرانین ۱۴۰کب طرفینده یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سَویه‌سیندن ۱۳۴۰متر یوّکسک لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ ایلی آماری نا گؤره شهرستان و شهر نفوسو ۵۴۰۰۰۰ و ۳۵۵۰۰۰ نفردیر، بو کلمه دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، افسانه‌لره گؤره آلپ ارتوتقانین قیزی "قاز" آدیندا هر ایل بو یئره گئدیب قالاردی و سوْنرالار بو یئره "قازاوْیونو" آد وئریلیب کی دَییشه‌رک قاز اوْیون› قازوْیون› قزوین کلمه‌سینه دؤنوب ولی بو سؤزلر فقط افسانه اولمالیدیر، مُستوفی، قزوین سؤزونو کشوین و کژوین سؤزلرینین مُعرّبی عُنوان ائیله ییبدیر. مُختلف بیلگینلر بوکلمه‌نین کاسپین قومو آدیندان آلینماسینی گؤستریللر، باخ: کاسپین‌لر. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن نئچه سینی آد آپارماق اوْلار: صفوی‌لر دؤورونده قزوین شهری اوُزون مُدّت باشکند اوْلموشدور. بوُ اوّزدن چوْخلو تاریخی بینالار بوُ شهرده دوّزلیبدیر، بوُلارین بیر نئچه‌سینه اشاره ائتمک اوْلار: قزوین جامع مچیدی ملکشاه سلجوقلو دؤورو ٦جی یوّزیله عاییددیر، حمدوللاه مُستوفی‌نین مقبره‌سی (۸جی قرنین مُوَرّخی و جُغرافی بیلگینی)، حضرت رضا (ع)نین اوْغلو شاهزاده حسین ین بُقعه‌سی صفوی دؤورلرینه عاییددیر، صفوی‌لر دؤورونه عاید اوْلان چوْخلو حسینیه، کتیبه، بوُرج‌لار و بُقعه‌لر، قزوین بازاری سؤیله مک اوْلار، بؤلگه‌نین ان اؤنملی قالاسی الَموُت قالاسیدیرکی اوُزون زامان اسماعیلی‌لر فرقه سینین شوُرش یئریدی. ۲-قزوین بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱- چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: قالاچای (~ s۸b۱۷)، آتان رود (الموت چای s۱۲b۱۷)، آلتوُن کئش چای (~ s٦b۳٤)، آوه چای / آواچای (~ s۱٤b۱۳)، اَربَدیان (~ s۹b۱۲)، ارگن چای (~ b٤٦-s۵)، الموت چای (شاهرودچای ۲s٤b٤۹ / q۲۳)، پیلارود / پَهلارود (فلار s۹b۱۳)، تاروُ / اَندَج (~ s۱۰b۲۲)، جیرزان (مرچیر s٤b۹)، حیله رود (سایین دره چای s۱۳b٦)، خاراباسار (مغانک s۱۵b۱۰)، خارود (ده دوشاب s۱٤b۱۵)، دوْزدَر (قسطین‌لار s۱۳b۱۰)، سالار (حسین آباد s۸b۸)، سایین دره (طالقانرود s۱۳b۱۰)، سَپوُهین (~s۱۰b۸)، شاهرود(قاراتیکان s۱b۱۲۵٫۸۱=q۳۵)، شنگوّل چای (~ s۱٤b۷)، قارقالو (~ s۳b۱۷)، قارا دره (حاجی آباد s۸b۲۰)، قَسطین (~ s۱۸b۸)، قوُشچو (~۲۰ s۱۰b)، کردان ده (~ s۱٤b۷)، کَره رود (~s۱۱b۱۳)، کَلَج (~ s۹b۲٤)، گُشنه رود (~ s۱۷b۹)، لات (جیرنده s۲۵b۷)، لارستان (زرده کل s۷b۲۲)، یوزباش چای (~۲s۳b۳۸ / q۱)، ۲-چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: باراجین (~s۲b٦٤)، چای‌تای (s٤b۳۰)، دلی چای (میانج ارک s۳b۳٦)، امیرنان (ساووجبولاغ- طالقان-قیزیل اؤزن s۱۱b۸)، طالقان چای

(ساووجبولاق ۸۰s1b/ ٤ q13)، اوْرازان (~s10b10)، چالاکندی چای (~ s11b9)، ۳-قزوین بؤلگه‌سینین داغلاری: بؤیوک داش (۷۷ک‌ب۲۷۸۲)، قراووُل خانا (۱۲ک‌ق۱۸۷۲)، چیچکلو (۲٤ک‌د-۲۳٤۸)، بؤیوک دره (۱۱ک‌ق‌د۲۰۷۵)، قیزقان دره (۱۷ک‌د۱۷۸۵)، چالان (۲۹ک‌ق‌د۲۲۱۳)، توْرکه چال (٤۹ک‌ق‌د۲۲۱۳)، پالان (۵۰ک‌ق‌د۳۰۰۵)، هوُدقان (۵٦ک‌ق‌د۳٤۷۵)، شاتان (٦۷ک‌ق‌د۳٤۰۸)، ساجار (٦۰ک‌ق‌د۳۵۸۳)، داشارسوُ (٤٤ک‌ق‌ب۱٦۲۳)، قیز اوْغلان (٤۵ک‌ق‌ب۱۵۸۷)، گؤیجه-ایل(٤۷ک‌ق‌ب۱۵۱۰)، داش‌بوُلاق (۷۳ک‌ب۲۳۲۵)، قیرمیزی داش (۷٤ک‌ب۲۱۲۵)، قراووُل داغ (۸۳ک‌ب۲٤٦۷)، قیْریخلو (۸۵ک‌ب۲٤۷۰)، سَندان داغ (۸۵ک‌ب۲٦٦۲)، قوُش پوخلو داغی (۷۵ک‌گ‌ب۱۸۳۸)، آرمودآغاشلو (۷۵ک‌گ‌ب۱۹۲٤)، گدیک خلج (۷۵ک‌گ‌ب۲۳۵۵)، کیشی آلدوُران (۸۰ک‌گ‌ب۲۰۱۷)، قیزیل قایا (۹۰ک‌گ‌ب۲۱۱۲)، محمود شاه (۹۰ک‌گ‌ب۲۱۳۰)، قوْتورداغ (۹۵ک‌گ‌ب۲۲٤۷)، هاچا (۹۵ک‌گ‌ب۲٤۱۹)، قبله بوُلاغی (۹۵ک‌گ‌ب۲٤۳۲)، کَریزقایا (۱۰۰ک‌ق‌ب۱۷۰۲)، داشلار (۸۹ک‌ق‌ب۱٦۳۲)، آغ داغ (۹۰ک‌ق‌ب۱۵۸۰)، هاواس‌خانی (۳۸ک‌ق۱۲۱۷)، یئلینگه‌کمر (۲۹ک‌ق‌د۱٦۰۷)، قانسار خانی (٤۸ک‌ق‌د۲۳۸۹)، مزگیت (٤٦ک‌ق‌د۲۳۰۷)، قان قیشلاق (۷۰ک‌گ۱٦۵۰)، محمود قیشلاق (۷۰ک‌گ۱۷٤۲)، یئدیی یَلَک (۷۵ک‌گ۱۷۹۹)، ساری داغ (۷۵ک‌گ۲۰۹۲)، بئش بوُلاق (۷۵ک‌گ۲۲۵۵)، ساری داغ (۷۹ک‌گ۱۹۳۵)، ساری قیشلاق (۸٤ک‌گ۱۷۰۵)، قیله یاتاق (٤۰ک‌د۲۵۱۲)، یان آغاجی (۳۲ک‌گ‌ب۱۷۰۹)، قارا تپه (۵۵ک‌گ۱٦۰٦)، سوّرو داغ (۵۵ک‌گ۱۷۳۲)، قارا دئیلی (٦۵ک‌گ‌ب۱٦۹۳)، گدیک قایاسی (٦۵ک‌گ‌ب۱۹۱٤)، قافلانتی (۷۰ک‌گ۲۰۰٦)، قافلان داغی (۷۳ک‌گ۲۰۵۸)، چاخماقلو (۸۰ک‌گ۱۹۲۸)، چیگید قایا (۸۰ک-گ۱۹٦۹)، ارمنی قایاسی (۸۳ک‌گ۱۹۹۰)، آغ داغ (۸۵ک‌گ-۲۱۹٤)، قوْشا (۸۵ک‌گ‌ب۲۱۳۱)، سوُتا (٤۵ک‌ق‌ب۱۷٦۵)، قیزلار قالاسی (۳۲ک‌ق۲۲۵٦)، قراووُل (۲۵ک‌گ‌د۱۷۰۳)، لْچین(۳۸ک‌ق‌د۱۷۸٦)، آغارجیق(٤۸ک‌ق‌ب۱۰۹۰)، بیانلو (۵۰ک‌ب۱۸۹۲)، سلطانلو (۵۲ک‌ب۱۸٦٦)، سارداش (٦۰ک‌ق‌ب۱۵۵۰)، یهرلی داغ (٦۱ک‌ب۱۸۸۵)، قاراداش (٦۳ک‌ق‌ب۱۷۹۰)، ٤-قزوین بؤلگه سینین کندلری ※: آبِیک (۵٤ک‌د)، آجُربُنه (۱٤ک‌گ‌د ※۲۲۰/ ی‌تو)، اسماعیل آباد (۸ک‌ق ※۲۷۰/ ی‌تو)، الوند (۱۲ک‌گ‌د ※۷۰۰/ ی‌تو)، اوُزون دره (۱۲ک-ق‌ب ※۱۹۰/ ی‌تو)، باتماجین (۱۵ک‌ق‌ب ※۲۱۰/ ی‌تو)، باراجین (۹ک‌ق ※۵۰/ ی‌تو)، باوَرْس (۱٦ک‌د ※٤۰/ ی‌تو)، بایه (۲٤ک‌ق‌ب ※۲۰۰)، بَزوُلین (۱۲ک‌ق ※۲۱۰/ ی‌تو)، بوُیین (۵٤ک‌گ ※۲٤۰/ ی‌تو)، بیدستان (٤۰ک‌د ※۲۲۰/ ی‌تو)، پیریوسفان (۱۲ک‌گ ※۸۸۰/ ی‌تو)، جنت آباد (۱۲ک‌گ‌د ※۲۲۰/ ی‌تو)، چوبین در (۷ک، نفوس ※۱۲۰۰/ ی‌تو)، حسن آباد کله (۱۵ک‌گ‌د ※۱۸۰/ ی‌تو)، حمیدآباد (۱۲ک‌د ※۱۹۰/ ی‌تو)، خرمن سوخته (۱۵ک، نفوس ※۲۵۰/ ی‌تو/ چکینی طایفاسی)، زاکان (۱۵ک‌ق‌ب ※۱۷۰/ غ‌تو)، سلطان‌آباد (۱۰ک‌گ‌د ※۱۲۷۰/ ی‌تو)، شترک (۱۵ک‌د※۲٦۰/ ی‌تو)، شریف-آباد (۱۲ک‌د ※۸۷۰/ ی‌تو)، شفیع‌آباد (۱۲ک‌د ※۳۷۰/ ی‌تو)، شید-اصفهان/ شاه (۱۲ک‌ب ※۱۰۷۰/ ی‌تو)، ضیاءآباد (۵۹ک‌گ‌د ※-٤٤۰۰)، غیاث آباد (۳ک‌ق ※۸۰/ ی‌تو)، فارسیان (۱۲ک‌گ‌د ※٦۸۰/ ی‌تو)، قدیم آباد (۱۰ک‌گ‌د ※٦۳۰/ ی‌تو)، کمال آباد (۱۵ک‌گ ※۳۱۰/ ی‌تو)، گرگین (۱٦ک، ※۲۵۰)، محمودآباد شیخ الاسلامی/ شاریس (۱۲ک‌ب ※۱۷۰/ ی‌تو)، مشعلدار (۹ک‌گ ※٦٦۰/ ی‌تو)، معلم کلایه (۵٤ک‌ق ※٤۳۰/ غ‌تو)، مهدی آباد (۱٤ک‌گ‌د ※۸۳۰/ - ی‌تو)، میان بَر (۱۵ک‌ق‌د ※۱۷۰/ ی‌تو)، میزوچ (۱۸ک‌ق‌د ※٤۲۰/ ی‌تو)، ناصرآباد (٦ک‌ب ※٤۲۰/ ی‌تو)، نجف آباد (٦ک‌د ※۱۹۰)، نصرت آباد (۱۳ک‌گ‌د ※۳۷۰/ ی‌تو)، نظام آباد (۱۲ک‌ب ※۱۱۰۰/ ی‌تو)، نیاق (۱۵ ک‌گ ※٤۵۰/ ی‌تو)، حسین آباد (دودانگه‌ٔیه یاخین بالاجا کند، نفوس ※۳۳۰/ ی‌تو)، ۵-قزوین-دستجرد بؤلگه سینین کندلری ※: آغوُلَک (۲۵ ک‌ق ※۲۸۰)، باغ نمک (۲۰ک ※۱۹۰)، چیریک‌آغاج (۱۲ک‌گ‌د ※۱۱۰)، جنداب (۲٤ک‌گ‌د ※۵۵۰)، چاهک (۲۹ک‌ق ※٦۹۰)، چمبونک (۱٤ک‌ق ※۱۵۰)، خراب (۱۲ک‌گ‌د ※۵۲۰)، خوراک‌آباد(۱۸ک‌گ‌د ※۱۵۰)، راهجرد (راه گرد)(۲٤ک‌گ‌د ※۱۵۷۰)، زواریان/ سواریان (۱۷ک‌گ‌د ※۷۵۰)، صالح‌آباد (۱۸ک‌گ‌د ※۲۸۰)، فوجرد (۹ک‌ب ※۹۰۰/ ی‌تو)، قاراسو(۲۵ک‌گ‌د ※۱۸۰)، کردیجان (۱۷ک‌گ‌د ※۵۸۰)، مزرعه‌نو(۱۸ک‌گ‌د ※۲۸۰)، موشکیه (۱۸ک‌ق ※۱۹۰)، مهرزمین (۳۳ک‌ق‌ب ※۳٦۰)، نیجه (۲٤ک‌د ※۱٤۰)، هزارآباد (۱۸ک‌گ‌د ※۳٤۰)، یئکه باغ (۱٤ک‌گ‌د ※۵٦۰/ غ‌تو)، قوری کچل (راهجرد‌ٔه یاخین ※۲۰)، ونارج (کهک‌ٔه یاخین ۱۵ک‌ق‌ب ※۳۵۰)، ٦-قزوین-ضیاءآباد بؤلگه سینین کندلری※: آرپاشیل/ توده بین (۱۰ک ※۹۰۰)، آشتْجین (۲۲ک‌ق ※۳٦۰/ ی‌تو)، آغبوُلاق (۱۸ک ※۵٤۰/ ی‌تو)، آغجاکند (۱٤ک‌ق ※۲٦۰/ غ‌تو)، آقابابا (※۱٤۸۰/ ی‌تو)، آلوُچان (۳٦ک‌گ‌د ※۷۰۰)، احمدآباد (۱۸ک‌ق ※۱۸۰)، احمدآباد (۵ک‌ق ※۲٤۰)، اَرَشْت (٦۳ک‌ق ※٤۲۰)، اسفیستان/ ایسپیستان (٤۲ک‌ق ※۲٤۰/ ی‌تو)، اسدآباد (٤٤ک‌ق ※۲۷۰/ ی‌تو)، امیرآباد

(۳۲ک‌ق *۲۴۰/ ی‌تو)، اَنداق (۳۰ک‌ق *۵۴۰/ ی‌تو)، اَوَرْنه (۱۸ک‌گ‌د *۸۴۰)، اوُرونقاش (۲۱ک‌گ‌د *۳۹۰)، باشگوّل/ باشگَل (۱۸ک *۲۲۰/ ی‌تو)، بوْستانَک (۸ک‌گ *۴۶۰/ ی‌تو)، بشر(۶۲ک‌ق *۳۸۰/ ی‌تو)، بگ‌کندی (۴۲ک‌ق *۱۰۷۰/ ی‌تو)، بوُزَندان (۳۰ک‌گ‌د *۱۰۴۰/ ی‌تو)، بوُیینک (۴۲ک‌ق *۱۷۰/ ی‌تو)، بهرام آباد (۴۲ک‌ق *۵۴۰/ ی‌تو)، تاکستان (۳۴ک‌د *۸۳۰۰/ ی‌تو)، تاکند (۱۸ک‌ق *۸۴۰/ ی‌تو)، جَرَنْدَق (۱۳ک‌ق *۱۰۰۰/ ی‌تو)، جمجرد (۳۳ک‌ق *۵۵۰)، چشمه یام (۶ک *۲۷۰/ ی‌تو)، چناسوند (۲۱ک، نفوس *۸۷۰/ ی‌تو)، چنگوُره (۱۸ک *۶۵۰/ ی‌تو)، چوزه (۲۴ک *۵۵۰)، حاجی آباد (۷۲ک‌ق *۱۲۰/ ی‌تو)، حسام آباد شورجه (۴۶ک‌ق *۳۶۰/ ی‌تو)، حسن آباد (۲۸ک‌گ *۶۵۰/ ی‌تو)، حسین آباد (۶۰ک‌ق *۶۱۰/ ی‌تو)، حسین آباد جرندق (۱۲ک‌ق *۲۹۰/ ی‌تو)، حیدریانچی (۲ک‌ق *۱۱۰۰/ ی‌تو)، خرزان (۵۴ک‌ق *۳۵۰/ ی‌تو)، خرمال آباد (۲۴ک‌ق *۱۹۰/ ی‌تو)، خنداب (۱۲ک‌گ‌د *۲۷۰/ ی‌تو)، خورهشت (۳۴ک‌ق *۸۰۰/ ی‌تو)، دؤولت آباد (۳۲ک‌ق *۵۹۰/ ی‌تو)، دادکان (۱۲ک‌د *۸۰۰/ ی‌تو)، داغلان (۳۶ک‌ق *۷۴۰/ ی‌تو)، دربهان (۲۰ک‌ق *۴۱۰/ ی‌تو)، دستجرد (۳۵ک‌ق *۸۲۰/ ی‌تو)، دودهه (۴۲ک‌ق *۳۹۰)، دودهه تاج (۹۶ک‌ق *۱۵۰)، دینک (۶۶ک‌ق *۱۵۰/ ی‌تو)، دییرمانچای (۲۴ک‌ق *۱۱۰/ ی‌تو)، رادکان (۱۲ک، نفوس *۲۰۰/ ی‌تو)، راموشان (۲۵ک، نفوس *۳۸۰/ ی‌تو)، سارمساقلو(ایلات نشین)(۶۲ک‌ق *۱۵۰/ غ‌تو)، ساروانک (۶۴ک‌ق *۲۴۰/ ی‌تو)، سراس (۲۴ک‌ق *۳۱۰/ ی‌تو)، سنج (۱۶ک‌گ‌د *۱۰۵۰/ ی‌تو)، سنجانک (۳۶ک‌ق *۳۴۰/ ی‌تو)، سوله در (۱ک‌ق *۱۹۰/ ی‌تو)، سولی دره(سولودره)(۱۵ک‌ق *۲۷۰ مختلف قوملاردان)، سیف آباد (۹ک‌گ‌د *۶۱۰/ ی‌تو)، شاخدار (۳۳ک‌گ‌د *۶۰۰)، شاکین (۱۵ک‌گ‌د *۱۰۰۶/ ی‌تو)، شعبانک (۱۳ک‌گ *۱۲۰)، شنازند (۶۳ک‌ق *۴۱۰/ ی‌تو)، شنبن (۱۰ک‌ب *۴۵۰/ ی‌تو)، شنین (۸ک‌ق *۲۰۰/ ی‌تو)، شور (۱۲ک‌ق *۳۶۰/ ی‌تو)، شورین (۱۵ک‌ب *۳۳۰/ ی‌تو)، شیرازک (۲۵ک‌ق *۵۹۰/ ی‌تو)، صادق آباد (۱۸ک، نفوس *۱۸۰/ ی‌تو)، طرزکش (۴۱ک‌ق *۴۷۰/ ی‌تو)، عاشق حصار (۱۴ک، *۲۱۰/ ی‌تو)، علینقیه (۲۰ک‌ق *۵۹۰/ ی‌تو)، فارسجین (۳ک‌ق‌ب *۳۴۵۰)، فشالج (۴۴ک‌ق *۳۶۰/ ی‌تو)، قئینرجه (۱۸ک‌ب *۲۶۰/ ی‌تو)، قاسم آباد ینگی قلعه (۱۸ک‌ق *۲۰۰/ ی‌تو)، قالاجیق (۱۵ک‌ب *۳۶۰)، قالاقارا داش (۲۰ک‌ق *۲۶۰/ ی‌تو)، قانشاربولاق (۴۲ک‌ق *۲۴۰/ غ‌تو)، قراجه قیا (۲۰ک‌ب *۷۱۰)، قرقسین (۳۰ک‌گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)، قاراباغ (۱۲ک‌ق *۱۵۰/ غ‌تو)، قاراداش (۳۰ک‌ق *۲۲۰/ ی‌تو)(چکنی طایفاسی)، قاراقرقان (۲۵ک‌گ‌د *۱۳۰)، قاراکوْسالار (۱۶ک‌ق *۲۰۰/ غ‌تو)، قلات (۲۹ک‌ق *۸۰۰/ ی‌تو)، قنبرشاه (۳۰ک‌گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)، قیرمیزآباد (۲۱ک‌گ‌د *۴۹۰)، قیزقالا(قارا دره) (۴۲ک‌ق *۱۰۰/ غ‌تو)، ککجین (۶۶ک‌ق *۲۵۰/ ی‌تو)، کله خانه (۳۲ک‌ق‌ب *۱۷۰/ ی‌تو)، کماجین (۳۰ک‌ق *۲۶۰/ ی‌تو)، کنخان (۴۸ک‌ق *۲۳۰/ ی‌تو)، کندر (۳۶ک‌ق *۸۷۰/ ی‌تو)، کوّردان ده (۷۸ک‌ق *۲۱۰/ ی‌تو)، کوهین (۲۰ک‌ق‌ب *۹۳۰/ ی‌تو)، گزنه (۳۷ک‌ق *۳۰۰)، گورکن (۲۷ک‌ق *۱۶۰/ ی‌تو)، مایان (۱۷ک‌ق *۳۷۰)، مرشون (۳۵ک‌ق *۳۷۰/ ی‌تو)، مرگسین (۳۲ک‌ق *۵۳۰/ ی‌تو)، مزرعه محمودی (۴۰ک‌ق *۹۰/ ی‌تو)، مشگین (۲۳ک‌ق *۵۷۰/ ی‌تو)، مهدی آباد (۲۵ک‌ق *۳۶۰/ ی‌تو)، مهین (۱۵ک‌ق *۶۸۰/ ی‌تو)، نارنده (۶۰ک‌ق *۳۳۰/ ی‌تو)، نایجوک (۴۸ک‌ب*۶۲۰)، نرجه**nərcə** (۱۸ک‌د *۲۳۴۰/ ی‌تو)، نودهک (۱۶ک‌د *۴۹۰/ ی‌تو)، نهاوند (۸ک‌گ‌د *۳۳۸۰/ ی‌تو)، نیکویه (۳۰ک‌ق *۱۲۲۰/ ی‌تو)، ورسنج (۹ک‌گ‌د *۵۹۰)، ورکرود (۱۸ک‌گ‌د *۵۱۰)، هادی آباد (۶۲ک‌ق *۴۲۰/ ی‌تو)، هفت صندوق (۱۸ک، نفوس *۴۸۰/ ی‌تو)، یئل آباد(یل آباد)(۴۲ک‌ق *۷۲۰/ ی‌تو)، یئله گنبد (۲۵ک‌ق *۴۰۰/ ی‌تو)، یئنگیجه (۱۵ک‌ق *۴۴۰/ ی‌تو)، یئنگیجه پایین (۲۴ک‌ق *۳۶۰/ ی‌تو)، یاکندسلطان-آباد (۵۰ک‌ق *۱۸۰)، یحیی آباد (۳۰ک‌ق*۱۱۴۰)، یزدرود(۴۲ک‌ق *۳۵۰/ ی‌تو)، ۷-قزوین-معلم کلایه بؤلگه‌سینین کندلری*: بارود (۲۴ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، بوُکان(۱۲ک‌د*۱۴۰/ ی‌تو)، تیاندشت (۵۰ک‌گ‌د *۸۰/ ی‌تو)، خسرود (۴۵ک‌گ‌د *۳۴۰/ ی‌تو)، زناسوج (۲۶ک‌ب*۲۳۰)، سفیددر (۱۶ک‌گ‌د *۶۵/ ی‌تو)، کاکوهستان (۵۱ک‌گ‌د *۱۷۰/ ی‌تو)، کامان (۳۶ک‌ب *۲۵۰/ ی‌تو)، کنگرین (۴۹ک‌گ‌د *۱۶۰/ غ‌تو)، گرمارودین (۱۲ک‌ب *۲۸۰/ ی‌تو)، مَدان (۱۵ک‌گ‌د *۲۴۰/ ی‌تو)، موشقین(۳۰ک‌ب *۵۲۰ نفر(مراغالی)، وَرتوُن (۲۸ک‌گ‌د*۶۰۰مراغالی)، هرانک(۱۵ک‌گ‌د *۲۱۰/ ی‌تو)، هریان (۲۱ک‌ب *۱۳۰/ ی‌تو)، هلارود (۲۷ک‌ب *۲۹۰)،

قَزیل..qəzil [آذ] ۱-کئچی‌قیْلی(فا: موی‌بز) ۲-کئچی قیلیندان هؤرو-لموش ایپ، سیجیم {عربجه غزَلُ (اَییردی) سؤزوندن آلینمادیر[۵].

قَزیل‌له‌مک..Qəzilləmək [تاثیرلی ائیلم] مُحکم ایپله باغلاماق.

قَزیل‌لی..qəzilli [صفت] قیل‌لی، قزیل ایپی اولْان.

قساوت..qəsavət [آذ، عربجه] داش اورکلی‌لیک (فا: ~).

قسک..qəsək [آذ] تکَره‌گین شین‌ینین آلتیندا اولان آغاج، توْپدان چیخان آغاج. {باخ: قاسناق}.

قَسَم..qəsəm [آد، عربجه] آند، یمین ائتمه، آند ایچمه (فا: سوگند).

قسْم..qism/qisim [ع، قسم] بؤلوم (فا: حصه).

قَسَم نامه..qəsəmnamə [آد] آند بلگه سی، آند بلگه (فا: سوگندنامه).

قسماً..qismən [آد، عربجه] بعضا (فا: ~).

قسمت..qismət [آد، عربجه] طالع، قدر، بخت (فا: نصیب). part

قَسیل..qəsil [اؤزل آد] آغداش‌ٔدا یئر آدی[۲۴۰].

قَشَت..qəşət [اسکی] قاژَت: ۱-آغسو‌ٔدا یئر آدی ۲-داغ بئلی[۲۴۲-۲۲].

قشر..qişr [آد، عربجه] ۱-دری، قابیق. ۲-بیر شئیین ظاهری.

قشقایی..qəşqayi [اؤزل آد] قاشقای سؤزونون فارسجا دئییلیشی، باخ: قاشقای، قاچقای.

قشقجه..qəşəqcə [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی {قاشقاجا}.

قشقه..qəşqə [اؤزل آد] شیراز، زنجان(~یال) دا داغ آدی {قاشقای}.

قشک..qəşək [باخ] قشنگ.

قشک‌دوداق..dodaq qəşək [آد، دیرگی] قشنگ‌دوداق‌قوَشو. otisundulata

قشک لشدیرمک..qəşəkləşdirmək [تاثیرسیز ائیلم] داهادا قشنگ حالا گتیرمک.

قشک لشمک..qəşəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] قشنگ اوْلماق، داهادا قشنگ حالا گلمک.

قشک لنمک..qəşəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] قشنگ اوْلماق، داهادا قشنگ حالا گلمک.

قشک‌لیک..qəşəklik [آد] قشنگ اوْلما، قشنگ شئیین حالی.

قشکجه..qəşəkcə [ظرف] قشنگجه، چوْخ قشنگ، چوْخ یاخشی.

قشلو..qəşəlu [اؤزل آد] محلات دا چای آدی.

قشنگ..qəşəng [صفت] قشَک، گؤزل، ایسته‌ملی، بزکلی، گؤیچک(فا: ~). {دیواندا قاشانْگ کلمه‌سی کؤله‌لره سؤیوش عنوانیندا گلیب، سانیلیرکی بو کلمه قاشانماق (ت: آت ائششک کیمی حئیوانلار ایشه‌مک، دده) سؤزوندن آلیناراق ایلکجه سؤیوش اوچون کؤله‌لره دئییلیردی و سونرالار قادین کؤله‌لرین گؤزل و خوشگیل اولدوغو اوچون بو آدلا تانیناراق یئنی معنادا تانینیب[۶]}.

قشنگی..qəşəngi [آد] آذربایجان خالق اوْیون هاوالاریندان بیری (فا: ~).

قشنگی..qəşəngi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی، قاینا‌تماسی ایچیله رک بدنین چرکلرینی و ایچ قوْخولارینی آپاراماقدا خئیرلیدیر[۱۳۶].

قشوْ..Qəşov [باخ] قاشوْ(آتلارا قشوو چکمه آیقیتی).

قشوْچی..Qəşovçi [باخ] قاشوْچو(آتلارا قشوو چکن).

قصّاب..qəssab [آد، عربجه] ات کسن، ات ساتان (فا: ~).

قصّابی..qəssabi [آد، عربجه] قصّاب توکانی (فا: ~). butchery

قصار..qisar [آد، عربجه] قیسا، بالاجا (فا: ~).

قصاص..qisas [آد، عربجه] بیر سوُچ قارشی‌لیغیندا جزالاندیرما، بیر آجی‌نین عوضییئنده آلینان انتقام (فا: ~). retaliation

قصاید..qəsaid [آد، عربجه] قصیده‌لر (فا: ~).

قصَبه..qəsəbə [آد، عربجه] شهرتیپلی کیچیک یاشاییش بؤلگه‌سی، شهر (فا: ~). borough

قصبه..qəsəbə [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی {قاس+اوْبا}.

قصد..qəsd/qəsid [آد، عربجه] نیت، مقصد، (فا: مرام). intention

قصداً..qəsdən [آد، عربجه] ییله‌رک، بیله بیله (فا: ~). intentionally

قصر..qəsr [آد، عربجه] قصیر: کؤشک (فا: ~).

قَصْر..qəsr [اؤزل آد] آباده-سوریان (~یعقوب)، کازرون (~علی) دا کند آدی. پیرانشهر ده داغ آدی.قوچان دا(قصران) چای آدی.

قصرشیرین بؤلگه سینده‌داغ آدی..qəsrşirin [آد] آغ داغ (۵کب۶۱۰)،

قصریک..qəsrik [اؤزل آد] اوُرمیه(۲) ده چای آدی.اوُرمیه ده داغ آدی.سالماس(۳) و اوُرمیه(٤) ده کند آدی {قصر؛ قیسیر}.

قصص..qisəs [آد، عربجه] حیکایه‌لر، اؤیکولر (فا: ~).

قصص الانبیاء رابغوزی..qisəsilənbiyai rabğuzi [اؤزل آد] برهان-الدین اوغلو ناصر رابغوزی طرفیندن م۱۳۱۰دا و قوتادقوبیلیگ تاثیری آلتیندا وکاشغر تورک‌لهجه سیله دؤردلوک وغزل شکلینده یازیلیبدیر.

قُصور..qusur [آد، عربجه] اسکیک‌لیک، نقصان(فا: ~shortcoming

قصّه..qissə [صفت، ع] حیکایه، اؤیکو (فا: داستان).

قصّه‌یوسف..qisse ye yusif [اؤزل آد] باخ: علی‌خوارزمی، خوارزم تورک لهجه‌سی.

قصیده..qəsidə [آد، عربجه] بیرینی اؤون، بیرشخصی ویا تاریخی‌بیر حادثه‌نی مدح ائدن و عادتا طنطنه‌لی اوُزون‌لیریک شعر (فا: ~).

قصیر..qəsir [آد، عربجه] قصْر: کؤشک (فا: ~).

قضا..qəza [آد، عربجه] فلاکت، گؤزله‌نیلمز و آنی‌دن اوْلان اوْلای (فا: ~).

قضاوت..qəzavət [آد، عربجه] یارقیلاما (فا: ~).

قضایی..qəzai [آد، ص] یارقی‌ایله‌ایلگی‌لی، یارقی‌سال(فا: ~judicial

قضب..qəzəb [آد، عربجه] هیرس، آجی، حدّت، غیظ.

قضیه..qəziyə [آد، عربجه] ۱-احوالات، اوْلای۲-حؤکم، وارساییم(فا: ~case

qüttab..quttab [آد، عربجه] قوُتتاب: ایچَری‌سینده دؤیولموش ات و گؤیرتی کیمی شئیلر قویوب و یاغدا قیزاردیلان یاریم دایره شکیللی یئمک (فا: قطاب).

qətar..qətar [باخ] قاتار.

qütb..qütb [آد، عربجه] باخ: اوُجای (فا: ~).

qütb ulduzu..qütb ulduzu [باخ] اوُجای اوُلدوزو.

qütb numa..qütb numa [آد] کامپاس، اوُجای گؤسته‌رن (فا: ~). compass

qütbi..qütbi [صفت] اوجای سال (فا: ~). polar

qütər..qütər [آد] چارپی (فا: ~). diameter

qətran..qətran [آد، عربجه] رزین (فا: ~). tar

qətran(təbrizli)..qətran(təbrizli) [یازار] شرف‌الزمان حکیم ابومنصور قطران تبریزی ۵جی یوّزیل‌ین شاعرلریندندیر، ناصرخسرو گزی کتابیندا هـ٤٣٠ده قطران‘لا ملاقات‌ائتمه‌سیندن یازیر، اونون یازدیقلاری‌قطران‘نین تورک اولدوغونا قانیت کیمی‌سا‌ییلیر.

qətran ağacı..qətran ağacı [آد، بیتگی] چام گیللردن، یاخشی-تاختاوئرن، گؤوده‌سی دیکئی و اوُزون، داغ سروی، سدیر. cedrus libani

qətran çamı..qətran çamı [بیتگی] قطران‌الده‌ائدیلن‌بیر آغاج pinus pigida

qətran köpüyü..qətran köpüyü [آد، بیتگی] چاییر گؤبه‌لک‌لریندن باشلیق‘ینین آلتی دیلیم دیلیم و بیر حالقا ایله قوشاتیلمیش (فا: نوعی قارچ). polyporus igniarius

qətərquyu..qətərquyu [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

qətrə..qətrə [آد، عربجه] دامجی (فا: ~).

qət..qət [آد، عربجه] کسمه (فا: ~).

qətən..qətən [ظ، عربجه] کسین‌اوْلاراق، کسین‌لیکله (فا: ~). positively

qətnamə..qətnamə [آد، عربجه] بیر توْپلانتی سوْنوندا سوْنوجلار موردینده وئریلن یازیلی بیلدیری (فا: ~).

qətə..qətə [آد، عربجه] ۱-آنا قارا، قارّه. ۲-تیکه، بؤلوم، بؤلوک (فا: ~). piece

qəti..qəti [آد، عربجه] کسین اوْلاراق (فا: ~).

qətiyən..qətiyən [آد، عربجه] اصلا، هئچ بیر واخت (فا: قطعیاً).

qətiyət..qətiyət [آد، عربجه] کسین‌لیک (فا: ~).

qətur..qətur [آد، عربجه] قالین، یوْغون.

qətifə..qətifə [آد، عربجه] حوله کیمی اولان بیر نوع پارچا.

qətifə çiçəyi..qətifə çiçəyi [آد] قطیفه‌یه‌بنزر ساری‌چیچکلی-بیتگی tagetes

qəər..qəər [آد، عربجه] بیر شئیین دیبی، بیر چوُخورون تَرکی (فا: ~).

qəftan..qəftan [صح، ت] بیر نوع اوُزون گئییم.

qəfər..qəfər [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی.

qəfəs..qəfəs [آد، عربجه] آرالیقلی بارماقلیق‌لارلا دؤزه‌نیلن و معمولا داشیناییلن اوْداجیق، قوش تله‌سی (فا: ~).

qəfəs abad..qəfəs abad [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی.

qəfəsə..qəfəsə [آد، عربجه] قفس کیمی اولان هر شئی، کؤکس قفَسی (فا: ~).

qəflət..qəflət [آد، عربجه] غافل‌لیک، خبرسیزلیک (فا: غفلت).

qəfləltən..qəfləltən [ظ] گؤزله‌نیلمه‌دن، بیردن بیره (فا: غفلتا).

qəfur..qəfur [آد، عربجه] چوخ باغیشلایان ویا مرحمت ائدن (فا: غفوُر).

qəfə..qəfə [آد] باخ: ۱-قهوه. ۲-کافّه.

qəfil..qəfil [صفت، ظرف] گؤزله‌نیلمه‌دن، آنسیز {ع‹غافل›}.

qüllab..qullab [آد، عربجه] قارماق، چنگل بیچیملی آلَت.

qələt..qələt [اؤزل آد] تاروُم، سوُلدوز و ضیاآباد دا کند آدی. پیرانشهر ده، سوُلدوزدا (قلاتیان) داغ آدی.

qəlladə..qəlladə [آد، عربجه] بوْیوندوروق (فا: ~). collar

qələdiyator..qələdiyator [آد، لا] دؤیوشچو (فا: گلادیاتور).

qələsnost..qələsnost [آد، فرانسیزجا] آچیق‌لیق، شفّاف‌لیق (فا: گلاسنوست).

qələsiyoloji..qələsiyoloji [آد، فرانسیزجا] بوُزول بیلیمی (فا: گلاسیولوژی).

qəllaş..qallaş [آد، فا] سرسری، کئف جیل، قاللاش (فا: ~) {قاللاش}.

qələ..qəla [آد] قالالار، ارک‌لر (فا: قلعه ها). castles

qələyol..qəlayol [آد، فر، بیتگی] قوُزقون‌قیلیجی(سوّس گولو) (فا: گلایول).

قلئی‌بوُغورت..qley buğurt [اؤزل آد]شاماخی‌دا کند آدی[۲۴۰].

قلئیلی..qleyli [اؤزل آد]شاهبوز‌دا بولاق آدی[۲۴۰].

قلب..qəlb [آد، عربجه] ۱-اوّرک، قان دوُلاشیمی‌نی ساغلایان اورقان. ۲-بیر شئیین اساس حصّه سی، مرکزی (فا: ~). ۲-قلب۲(آد، عربجه) بیروضعیتدن‌آیری‌دوروماچئویرمه، دؤنوشدورمه. ۳-دؤزلتمه، ساختا (فا: ~).

قلب توتولماسی..qəlb tutulması [آد]قلب دامارینین دارالیب توتولماسی (فا: احتقان قلب). passive congestion

قلب دوُرقوسو..qəlb durqusu [آد]اوّرک‌دورماسی، قلب دوُرماسی، قلب سکته سی (فا: حمله ویا سکته قلبی). heart attack

قلب دوُرقونلوغو..qəlb durqunluğu [آد] اوّرک‌دورقونلوغو، قلب دوُرماسی، قلب سکته سی (فا: حمله ویا سکته قلبی). heart attack

قلباً..qəlbən [ظ، عربجه] کؤنولدن، اوّرک‌دن، صمیمی اوْلاراق (فا: N).

قلبی‌قارا..qəlbi qara [صفت]قلبی‌قره:هر شئیه شبهه و قوُشقو ایله باخان، متعصّب(فا: بددل، سیاه‌دل)dark-hearted، badhearted

قلبی قارالیق..qəlbi qaralıq [آد]قلبی‌قره‌لیک: هر شئیه شبهه و قوُشقو ایله باخما، متعصّب‌لیک (فا: بددلی، سیاه دلی).

قلبیر..qəlbir [آد، ع‹غربال›]دلیکلری ایری الک، بوغدا کیمی شئیلری آریتما آراجی (فا: غربال). coarse sieve

قلبیر اوستو..qəlbir üstü [آد] ۱-سئچیلمیش. ۲-آرتیق قالمیش شئیلر.

قلبیرچی..qəlbirçi [صفت]قلبیر دوزلدیب ساتان.

قلبیرلنمک..qəlbirlənmək [تاثیرسیز ائیلم]قلبیردن گئچیریلمک.

قلبیرله‌مک..qəlbirləmək [تاثیرلی ائیلم]قلبیردن گئچیرمک.

قلپه..qəlpə [آد]برک شئیین قوْپوب پارچالانمیش حصّه سی.

قلتان..qəltan [باخ]غلتان.

قلدرکهلی(قوُلدور کؤهولو)..quldur köhülü [اؤزل آد]خیاو دا داغ آدی.

قلزای..qəlzay [اؤزل آد]باخ: خلج توّرکلری.

قلسَمه..qəlsəmə [آد، دی، عربجه]سوُ حئیوان‌لارینداً (بالیق و یئنقَج) خارجی تنفّس عضوو.

قلعه..qələ [اؤزل آد]باخ: قالا.

قلم..qələm [آد، عربجه] ۱-یازی یازما آلتی(فا: ~) ۲-یوْنما pencil ایشلرینده ایشله‌نن اوُجو بیز دمیر آلت. ۳-توّر، چئشیت "نئچه قلم شئی". ٤-یازی و یازما "قلم ایله گئچینیر".

قلم باشی..qələm başı [آد]قلم باشلیغی (فا: سرقلم). pen nib

قلم‌قاش(لی)..qələm qaş(lı) [صفت]قاشلاری سانکی‌قلم‌له چکیلمیش، گؤزل.

قلم‌له‌مک..qələmələmək [تاثیرلی ائیلم]قلم ائله‌مک، جالاق ووُرماق.

قلمبک..qələmbək [آد، بیتگی]بیر جنس قوْخولو صندل آغاجی {هیند دنیزینده بیر آدا آدیندان}.

قلمچی..qələmçi [آد، ص] یازار، رسّام (فا: نویسنده). Writer {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قلمدان..qələmdan [آد]قلم قابی (فا: قلمدان).

قلمرو..qələmərо [آد]بؤلگه (فا: سرزمین). realm

قلمکار..qəlmkar [آد]قلم‌له ناخیش چکن اوستا (فا: قلمکار).

قلملو..qəlmlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

قلَمه..qələmə [آد، بیتگی]قوْواق، بیر نوع نازیک اوجا آغاج (فا: درخت تبریزی، سپیدار). {بو کلمه نی هم تورکجه قالاماق› قالاما› قلمه[۶]؛ و هم عربجه قلم سؤزونه باغلاییرلار (قلم کیمی دؤز اوْلماغی اوْچون)}.

قلمه کباب..qələmə kabab [آد]ات و سوغانی یاغدا قیزاردیب بیبارلا یئییلن بیر یئمک.

قَلَنخوُر..qələnxur [اؤزل آد]قوُبا‌دا یئر آدی[۲۴۰].

قلندر..qələndər [آد، ص] ۱-درویش، گؤستریش‌سیز و ساده یاشایان کیمسه، آلچاق کؤنوللو، دؤنیادان ال چکمیش درویش، محله‌نین قوْرویوجوسو. ۲-یالنیز و قیْلیق‌سیز اوْلان (فا: ~). kalender {فارسجا و عربجه دئییلمه‌گینه رغما معناجا و ظاهری شکیلجه قوُل+اؤندر سؤزونه یاخین گؤرونور، حالبوُکی اوْ دیللرده بللی کؤکو یوخدور}.

قلندر..qələndər [اؤزل آد]زنجان دا داغ آدی.اهر و مرند؛ ساوه (~یه) ده کند آدی. فریمان دا (~آباد)چای آدی.قوْبوستان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

قلندرجه..qələndərcə [صفت، ظ]قلندره یاراشیر.

قلندرلشمک..qələndərləşmək [تاثیرسیز ائیلم]قلندر کیمی اوْلماق.

قلندرلیک..qələndərlik [آد]قلندر اوْلما وضعیتی.

قلوْبال..qlobal [آد، فرانسیزجا] کوّره‌سل، دؤنیا چاپیندا، دؤنیا اؤلچوسونده[۲۱۸].

قلوْبال‌اوْلاراق..qlobal olaraq [آد، فرانسیزجا]یوُوارلاق اوْلاراق[۲۱۸].

قلوْبال لاشما..qloballaşma [آد] کوّره‌سل لشمه (فا: جهانی شوی).

قلوْبال لاشماق..qloballaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کوّره‌سل‌لشمک[۲۱۸](فا: جهانی شدن).

قلوْکوْز..qlokoz [آد، فرانسیزجا]شکر و اؤزللیکله اوّزوم شکری (فا: گلوْکوْز).

قلوْکوم..qlokom [آد، فرانسیزجا] قارا سوُ (گؤز خسته‌لیگی) (فا: گلوْکوم).

قُلّه..qullə [آد، عربجه] زیروه، بیر یئر و شئیین ان اوُجا نُقطه سی.

قلەمک..qəlhmək [باخ] قالاماق.

قلْیان..qəlyan [آد] تنبه کی چکمه‌یه یارایان بیر قورغو، باخ: نارگیله (فا: قلیان). **nargileh** {کسروی‌نین دئدیگینه گؤره صفوی‌لر سارایيندا بو وسیله موْد اولاراق سونرا آیری یئرلره یاییلیبدیر؛ محتملا قال یان سؤزیله باغلانتی‌لیدیر}.

قلیان آلتی..qəlyanaltı [آد] اؤیله و گون آرتا چاغی اؤنجه‌سی یئییلن یئمک، نئشدوْولوق (فا: ناشتائی). **breakfast**

قلیان باشی..qəlyanbaşı [آد] قلیانین باش قیسمی اوْلاراق و ایچه ریسینه تنبَکی و اوْدقوْیولان حصّه سی.

قلیان بوْغاز..qəlyan boğaz [صفت، دا] اوُزون بوْغاز.

قلیان داغ..qəlyan dağ [اؤزل آد] ساووجبوُلاق دا داغ آدی.

قلیانساز..qəlyansaz [اؤزل آد] کلئییر ده کند آدی.

قلیب..qəlib [باخ] قالیب.

قلیته..qəlitə [آد، فرانسیزجا] باخ: کالیته، کئیفیت.

قَلیچی چیمنی..qəleyçi çiməni [اؤزل آد] قالایچی چیمنی: اهر ده داغ آدی.

قلیلان..qəlilan [اؤزل آد] اسدآباد، بیجار و قُروه ده داغ آدی.

قلیه..qəlyə [آد] لوُبیا، بالقاباغی، بادیمجان و بوُجور شئی‌لردن دؤزه‌لن بیر پیشمیش.

قُمار..qumar [آد، عربجه] اوْرتایا پول قویاراق اویناناں بیر نوع شانس اوْیونو (فا: ~). **gambling**

قُماش..qumaş [آد، عربجه] توخونموش پارچا، توخوما(فا: ~). **cloth**

قمج آباد..qəmiç abad [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی (قیْمیج).

قَمچی..qəmçi [باخ] قامچی.

قمچیقای..qəmçiqay [اؤزل آد] زنجان، قئیدار و یاستیکند ده کند آدی.بیجار دا داغ آدی.

قمر..qəmər [آد، عربجه] آی (فا: ماه).

قمربالیغی..qəmərbalığı [آد] باخ: آی بالیغی.

قمربگیم‌شیدا..qəmər bəyim şeyda [اؤزل آد] (اؤلوم-گونش۱۳۱۲) قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

قَمَرکندی..qəmərkəndi [اؤزل آد] هشتَری ده چای و کند آدی.

قمرلک..qəmərlək [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

قمروان..qəmərvan [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

قمَری..qəməri [آد، عربجه] آیا منسوب اوْلان (فا: قمری).

قُمری..qomri [اؤزل آد] م۱۸۲۰ جی ایلده دربند ده آنادان اولوب " - کنزالمصائب‌قمری" آدلی مرثیه کتابی واردیر[۲۸].

قمَری ایل..qəməri il [آد] آی ایلی، آیسال ایل (فا: ماه قمری).

قمَری تقویمی..qəməri təqvimi [آد] آیسال تقویم، آیسال ایلساياری، آی ایلساياری (فا: تقویم قمری).

قمَریه..qəməriyə [آد، یونانجا] کؤشک، آچیق‌تالوار، ایچینده اؤتوروب ایلنمه‌یه و صُحبته یارایان باغلاردا اوُستو اؤرتولو یئر، ائیوان (فا: ~).

قمقمه..qumqumə [باخ] قُومقوما.

قمه..qəmə [آد] ایکی آغزی کسیجی اوزون پیچاق (فا: ~) {باخ: قامچی› قاممای: شدتله وورماق}.

قمه چی..qəməçi [آد] قمه دوزَلدن و ساتان کیمسه.

قمه چی‌لیک..qəməçilik [آد] قمه چی‌نین ایشی.

قمه‌سیز..qəməsiz [صفت] قمه‌سی اوْلمایان.

قمه وورماق..qəmə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قمه‌له‌مک (فا: قمه زدن). ۲-عاشورا گؤنلری بعضی یئرلرده امام حسین آدینا اؤز باشلارینی یاریب قانین تؤکمک (اسکی بیرمذهبی تؤرن).

قمه‌له‌مک..qəmələmək [تاثیرلی ائیلم] قمه‌ایله‌پارچالاماق، قمه ایله ووُرماق.

قمه‌لی..qəməli [صفت] قمه‌سی اوْلان، بئلینه قمه باغلامیش.

قمه‌لیک..qəmələk [بلسیز ائیلم] قمه ایله ووُرولمالی.

قمی..qəmi [اؤزل آد] میانانین کؤللوجه قمی کندینین آدیندا گؤرسه-نیر، بوُ کلمه قام سؤزونه باغلانیر و قاملارین یئرینه اشاره دیر، البته کوللوجه و کول‌تپه ده قام وآتش پرستلیگه یاخین کلمه اوْلمالیدیر.

قمیچقاه..qəmiçqah [اؤزل آد] ایجرود دا چای آدی.

قمیش..qəmiş [باخ] قامیش (فا: جگن). (**bot) osier**

قَمیش..qəmiş [اؤزل آد] ساوه‌ده داغ آدی.مرند (~آغوُل)، کلئییر (~اوْونی)، رزن (~انا)، خوی (~گان) ده کند آدی.

قمیشلو..qəmişlu [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی. شهرضا، نجف‌آباد، قئیدار(۲)، اهر، هشتَری، سایین‌قالا، اوُرمیه و آوج ده کند آدی.

قمیش‌لیک..qəmişlik [آد] قمیش بیتن یئر.

قنات..qənat [آد، فا] یئرآلتیندا قازیلان سوُ یولو.

قنّادی (قنّاتی)..qənnadi(qənnati) [آد] قنددن اعمال ائدیلن هر نوْع شیرنیجات.

قناری..qənarı [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن، اؤتوّجو قوشلار صنف ایندن گؤزل سسلی، ساری رنگده، دیمدیگی قیسا و مخروط بیچیم

اینده، قفسده بسله‌نیب اؤره‌تیله بیلن بیر قوش (فا: ~). serinus canaria {اسپانیولجا، دده‌قانارا}.

قناری اوْتو..qənarı otu [آد، بیتگی] چوها چیچک گیللردن توخوملاری قفس قوشلارینا یئم اوْلاراق وئریلن بیرچیچک. akine media

قناری چیچگی..qənarı çiçəyi [آد، بیتگی] چان چیچک گیللردن ساری رنگلی بیر چیچک (فا: نوعی گل). tropaeolum peregrinum

قناعت..qənaət [آد، عربجه] قانیق‌لیق، بیرشئیین مصرفینده اسراف-ائتمه‌مه (فا: ~.

قنبر..qənbər [عربجه] صادق کؤله (فا: بنده صادق). {ح علی‌نین کؤله‌سی آدیندان}. ۲-قنبر [۲] (آد، دا) چای داشی، کؤچه‌لره دؤشه‌نن داش[۱] ۳-قنبر (اؤزل آد) قنبر سؤزیله یئر آدلاری: آستارا (~محله)، بجنورد و جوغاتئی (~آباد)، سبزوار-صفی آباد (~باغی)، ضیاآباد (~شاه)، ماکی (~کندی) دا کند آدی. کلئیر (~داشی)، ابهر (قنبرلو) ده داغ آدی.

قنبرحقیری..qənbərhəqiri [اؤزل آد] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

قند..qənd [آد، فا،ع] حبه‌لنمش شکر (فا: قند).

قند..qənd [اؤزل آد] قت:زنجان(قَت‌بولاق)، علیشاه عوض(قَت‌شاه) دا کند آدی.

قند دوْغرایان..qət doğrayan [آد] قند دوْغراماق اؤچون کلبَتین (فا: قندشکن).

قند قیْران..qət qıran [آد] قَت‌قیران:قند دوْغرایان، قند سیندیران.

قندآب..qəndab [آد، فا] قند شربتی (فا: قندآب).

قندان..qəndan [آد، فا] قتدان: قت‌قابی (فا: قندان).

قندقابی..qətqabı [آد، فا] قت‌قابی:قت‌قوْیماق اؤچون قاب (فا: قنددان).

قندهار..qəndhar [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی.

قندی سرا..qəndisəra [اؤزل آد] هشتپرده کند آدی.

قندیل..qəndil [عربجه] آسمالیق، یاختی‌شمع‌اولان بیر نوع چیراق (فا: ~).

قندیل..qəndil [اؤزل آد] ماکی و تبریز ده داغ آدی.

قندیل چیچگی..qəndil çiçəyi [آد، بیتگی] جیوان پرچمی.

قندیل گئجه سی..qəndil gecəsi [آد] برات، معراج، رَغائیب و موْولود (ح مُحمدین دوْغوم گؤنونون ایل دؤنومو) گئجه‌لری.

قندیل گؤنو..qəndil günü [آد] قندیل گئجه سینین اؤنجه کی گؤنو.

قندیللی..qəndilli [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

قنشَر..qənşər [آد] قارشی‌طرف، اؤن‌طرف، ایره‌لی، قاباق "قاپی نین قنشَری، کندلی‌نین قنشَرینده بیر سؤرو قاز[۱]"باخ: قانشار.

قنطره..qəntərə [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

قنطورا..qəntura [آد] قیز آدی، باخ: ابن‌العبری.

قَنقال..qənqal [اؤزل آد] قانقال: اراک دا داغ آدی.

قَنقرجار..qənqərcar [اؤزل آد] قانقارجار: رودبار دا داغ آدی.

قنوْسئوْلوْژی..qnoseoloji [آد، یونانجا] ادراک نظریه سی، فلسفه ده، ادراکین منبع‌لرینی و امکان‌لاریندان و واسطه‌لرینی بحث ائدن بؤلوم و دال. (فا: ~).

قَنَوات..qənəvat [آد، عربجه] قنات لار(فا: قناتها). aquedducts

قنوْو..qənov [آد، ر‹کاناوا›] خیابان قیراقلاریندا دؤزه لن آرخ.

قنه په..qənəpə [آد، فرانسیزجا] باخ: کاناپه.

قنیر..qənir [آد، دا] تای، میئل، برابر.

قنیم..qənim [آد] دؤشمن (فا: یاغی)"های های دئییب قنیم اؤسته وارانداا: کوْاوغلو، قویونون قنیمی قورددور[۱]" {قوُتادقوبیلیک‌ده قاریم/قریم سؤزو خندق و گوْر معناسیندا گلیبدیر و بوُنون دَییشمه سیندن قنیم دؤزه‌لیبدیر و عربجه غنیم سؤزیله باغلی دئییلدی[۵]}.

قَنیملی‌حاجی‌چاپا..qənimli hacı çapa [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلارینداندان[۳، ۱۰۸].

قَوّاد..qəvvad [آد، ع، دده‌قوّات] یوْلسوز، پزه‌ونگ (فا: مکار).

قَوّاص..qəvvas [آد، عربجه] دالیغیج (فا: غوّاص).

قَواعد..qəvid [ع، قاعده جوْ] قورال‌لار (فا: ~).

قَوالب..qəvalib [آد، عربجه] قالب‌لار، تؤکمه‌قابلاری، بیچیملر(فا: ~)

قَوه‌نوْز..qəvənoz [آد، یو، آنادولو] بال‌کیمی‌شئیلری‌ساخلاماق اوچون بیرنوع آغزی گئن قاب.

قَوی..qəvi [صفت، ع] گؤجلو، دایانیق‌لی، قوُوّه‌لی (فا: پرزور).

قوْبا..quba [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدی، باخ: قوْبو.

قوْبا قازی..qoba qazı [آد] وحشی قاز (فا: غاز وحشی).

قوْبوز(قُبّز)..qobboz [اؤزل آد] باجگیران دا کند آدی.

قوْبچور..qobçur [آد] وئرگی، ایلخان حیوانلارینی ساخلاماق اؤچون آلینان پول و وئرگی[۷].

قوْبو..qobu [آد] سئل وسولارین آچدیغی یارلیق و چوخور، چوخور وآغاجلی یئر، کیچیک‌دره، چایین‌درین یئری (فا: دره عمیق بیشه ای) {بو کلمه‌نین قوْیماق سؤزوندن آلینمادیر و گرچکدن قوْبو، سوُ ویا دئپرم و زلزله توسط ایله یئریندن قوْپولوب آپاریلمیش بیر یئره دئییلیر (قوْپ+وُ)}.

قوْبوُ..qobu [تاریخی اؤزل آد] کوْووُ: بوُکَت(آلتای)چوْراوْیماغی-اوُلوبابالاریندان[۷].

قوْبو..qobu [اؤزل آد] مراغادا چای آدی؛ بؤلگه‌وچای آدی[۲۴۰].

قوْبور..qobur [آد] قوْپور: دری و آغاجدان دوزَلمیش تاپانچا و توفنگ قابی {آغاجدان قوْپاریلمیش و اوْیولموش معناسی اولماسی اوچون قوْپماق دان آلینماسی سانیلیر}.

قوْبوُرجوق..qoburcuq [اؤزل آد] قابارجیْق، قاباریْق، قابادایی؛ اوْروز خان'ین اوْغلو؛ تیموُرگوْرخان‌ین قیْپچاق والیسی و کوْموتانی[۷].

قوْبورلو..qoburlu [صفت] قوْپور و قینی اولان.

قوْبوز..qobuz [باخ] قوْپوز.

قوْبوستان..qobustan [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتیندهرایوْن‌آدیدیر.

قوْبوق..qobuq [اؤزل آد] ائمیل‌چایینا یاخین‌و آلاگؤل بؤلگه‌سینده بیر چای آدی؛ ایرتیش چایی یاخینیندا بیر بؤلگه آدی[۱۲].

قوْبولوق..qobuluq [آد] قوْبوستان:قوْبو اوْلان یئر و دؤزنلیک.

قوْپ..qop [آد، ت] ۱-شادلیق. ۲- بوْل چوْخ {ایلک معنادا فارسجا خوُب سؤزونده ده گؤرسه نیر و ایکینجی معنادا کؤپ/ کؤپمک سؤزیله باغلیدیر[۵]}.

قوْپ قوْیو..qop qoyu [صفت] چوْخ قوْیو.

قوْپاراغین گؤتورمک..qoparağın götürmək [تاثیرلی ائیلم] قوْوماق، قورخوداراق قووماق.

قوْپاراق..qoparaq [ظرف] قوْواراق، تئز، چابوُق.

قوْپاراق لاماق..qoparaqlamaq [باخ] قوْپاراغین گؤتورمک.

قوْپاران..qoparan [آد] کئچه‌دن دؤزه‌لن بیر جوْر جاکئت.

قوْپارتدیرماق..qopartdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قوْپارتماق‌ایشینی-گؤردورمک

قوْپارتماق..qopartmaq [باخ] قوْپارماق.

قوْپاردیلماق..qopardılmaq [بلسیز ائیلم] قوپارماق ایشی گؤرولمک.

قوْپارماق..qoparmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْپماسینا یوْل آچماق، یوْلماق، چکیب چیخارماق، اؤزوب قیْرماق، سیْنیدریب آییرماق، (فا: قطع کردن، جدا کردن). ۲-(مج)بیر شئیی زوْرلا ویا بیر دؤزنله اله گئچیرمک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر" فریاد قوپارماق، گؤرولتو قوپارماق، وَلوَله قوپارماق، هارای قوپارماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْپاریش..qoparış [آد] قوْپارماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْپاریلماق..qoparılmaq [بلسیز ائیلم] یوْلونماق، چکیب چیخاریلماق، قوْپارماق ایشی گؤرولمک (فا: قطع شدن، جدا شدن).

قوْپاغاج..qopağac [اؤزل آد] قوُبادلی'دا داغ آدی(۲۰۱۰)[۲۴۰].

قوْپالاق..qopalaq [ظرف] قوْپاراق.

قوْپچا..qopça [آد، مجارجا] چال گئچیت، ایلمه‌له‌مک اؤچون حالقا ایله چنگلدن دؤزه‌لن بیرآراج.

قوْپچالاماق..qopçalamaq [تاثیرلی ائیلم] قوْپچا ایله باغلاماق.

قوْپچالانماق..qopçalanmaq [بلسیز ائیلم] قوْپچا ایله باغلانماق.

قوْپچالی..qopçalı [صفت] قوپچاسی اوْلان.

قوْپدورماق..qopdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] قوْپماسینی ساغلاماق.

قوْپماق..qopmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چکیلیب قیریلماق، اؤزولوب یوْلونماق، یئرینده و گؤوده سیندن آیریلماق، کؤکوندن چیخماق (فا: کنده شدن). ۲-قالخماق، آیاغا دورماق. ۳-علاقه سینی کسمک، آیریلماق {سومرجه ‹قوُ›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْپوز..qopuz [آد] عاشق سازی، باغلاما، اوْزان‌لارین چالدیغی تئللی تؤرک سازی (فا: نوعی‌ساز) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ اسکی تورکجه ده قوْپ کلمه‌سی سئوینج‌و شادلیق معناسیندا ایشله‌نیردی، محتملا ًقوْپوز کلمه‌سی بو سؤزه باغلاناراق اله گلمیشدیر چونکی قوپوز بو وضعیتی وجودا گتیرن بیر وسیله دیر[۶]}.

قوْپوُز–..qopuz- [اؤزل آد] اینسان آدی: ~الپ، ~ای، ~بای، ~بگ، ~اَر.

قوْپوز..Qopuz [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

قوْپوزجو..qopuzcu [آد] قوْپوز چالان کیمسه.

قوْپوش..qopuş [آد] قوْپولما (فا: گسیختگی). **rupture**

قوْپوشماق..qopuşmaq [قا] هامی بیردن بیره چیخیب جوشماق.

قوْپوق..qopuq [صفت] قوْپموش، آیریلمیش، یئرینده‌ویا بیر قورولوشدان آیریلمیش، بیر شئیدن سینیب آیریلمیش (فا: جدا شده).

قوْپوق سوُز..qopuqsuz [صفت، ظ] آرا وئرمه‌دن، دورمادان.

قوْپوقلوق..qopuqluq [آد] قوْپوق اوْلما وضعیتی.

قوْپولماق..qopulmaq [بلسیز ائیلم] قوْپاریلماق.

قوْپونتو..qopuntu [آد] قوْپموش اوْلان.

قوْتاز..qotaz [آد] موُنجوقلو باغ و ایپ، پالتاری قیْسماغا یارایان موُنجوقلو ایپ و اوْنون موُنجوغو (فا: منگوله). **tassel** {دده؛ بو کلمه‌نین مونجوق و بوْیوندان آسیلان موُنجوق آنلامی‌نی نظره آلساق قوْتماق (بوُراخماق، آسیلی ائتمک) کلمه سیندن آلینماغی مناسب گؤرونور[۶]}.

قوْتازلاشماق..qotazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بزه‌یی قوتازکیمی اوْلماق.

قوْتازلاماق..qotazlamaq [تاثیرلی ائیلم] بزکلی قوْتازلار باغلاماق.

قوْتازلانماق..qotazlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْتازلی اولماق.

قوْتازلی..qotazlı [صفت] قوْتازی اولان" قوْتازلی بؤرک" (فا: منگوله دار).

قوْتازلی قوْتازلی..qotazlı qotazlı [ظرف] قوْتازی اوْلان، قوْتازلا باغلانمیش.

قوْتازلیق..qotazlıq [آد] قوْتاز اوْچون یارارلی.

قوْتان..qotan [آد] باخ: قوُتان.

قوْتقوُ..qotqu [اؤزل آد] آلچاق کؤنوللو، مُتواضع[۷].

قوْتلار..qotlar [آد، آلمانجا] قدیم آلمان طایفالاریندان بیرینین آدی، قوْت طایفالارینا منسوُب اوْلانلار.

قوْتمان..qotman [آد، باخ: قاتمان] تایایا ووُرولماق اوْچون کوْما شکلینده ییغیلمیش اوْت، کوْما باغ، باخ: قوُتمان.

قوْتمان لاماق..qotmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] تایایا ووُرماق، قاتقات ییغماق.

قوْتمان لانماق..qotmanlanmaq [بلسیز ائیلم] تایایاووُرلماق.

قوْتور..qotur [صفت] حئیوان و اینساندا یولوخوجو دری خسته‌لیگی ویا چیچک خسته‌لیگی سونو اوْزده ویا دری ده دؤزه‌نیلن چوخور یئرلر، چوْپور (فا: جرب، گال). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: توّکو تؤکولموش حئیوان، بو کلمه دیواندا کؤتله‌مک (فنالیق یاپماق) شکلینده گلیب و کؤتور (کله‌کؤتور) ایندیکی تورکجه‌ده دره‌تپه‌لی اوْلان، و صاف اوْلمایان یئره دئییلیر و قوْتورکلمه‌سی بوآنلاما دایاناراق‌دوزَلمیش اوْلمالیدیر[۵]}.

قوْتور..qotur [اؤزل آد] خیاو، بیناب، قزوین، قئیدار و خوی دا داغ آدی. خوی، سایین‌قالا؛ کلئیبر و اوُرمیه‌ده (~لار) کند آدی. خوی و اهر ده چای آدی. یئر و داغ آدی[۲٤۰].

قوْتوربوْلاغی..qoturbulağı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قوْتورلار..qoturlar [اؤزل آد] قاراداغ طایفالارینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

قوْتورلاشماق..qoturlaşmaq [باخ] قوْتورلانماق.

قوْتورلاماق..qoturlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْتور اوْلماق، قوْتور خسته‌لیگینه توتولماق (فا: جرب گرفتن). ۲-(مج)الدن دؤشمک.

قوْتورلانماق..qoturlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْتور اوْلماق (فا: جربدارشدن).

قوْتورلوق..qoturluq [آد] قوْتور اوْلما وضعیتی.

قوْتی..Koti [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری آلتای کیشیلر بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوْتیک..qotik [آد، لا] غربی آوروُپادا اوْرتا عصیرلرده بیر معمارلیق سبکی (فا: گوتیک).

قوْجا..qoca [صفت] ۱-یاشلی، بؤیوک (فا: پیر). ۲-بیلگیلی، سایین و اؤنملی کیمسه، اوُستاد. ۳-گؤسته‌ریشلی، ٤-بیر قادینین اری و ائشی (فا: شوهر). husband ۵-(تاریخی اؤزل آد) بابوُر خان دؤنَمی بگ‌لریندن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بوکلمه قوْچ کلمه سیندن آلینما اوْلاراق قوْچاق سؤزونون قیساتیلماسی اولمالیدیر، فارسجادا خواجه سؤزوده بونون آیری شکلیدیر}.

قوْجا–..-qoca [اؤزل آد] اینسان آدی: قوْجاالپ، قوْجاباش، قوْجابای، قوْجابگ، قوْجابوُغا، قوْجار/ قوْجاآر، قوْجاقوُرد.

قوْجا..qoca [اؤزل آد] تیکان‌تپه، آیدرویش(~/ قجه‌مست)، هشتَری (~کندی) ده کند آدی.زنجان (~بولاق)؛ اوْچ داغ آدی[۲٤۰].

قوْجا قوْلان..qocaqulan [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قوْجاباش..qocabaş [آد، دیرگی] ۱-۱۸ cm اوُزونلوقدا، بئلی قهوه رنگلی، قارنی پمبه اؤتوجو بیر قوش نوْعو. Cocothroustes ۲-بؤیوک باش حئیوانلارا وئریلن بیر آد. ۳-(ب) یوْل و تارلا کنارلاریندا یئتیشن ۳۰-۱۲۰cm بویوندا ایکی ایللیک اوْتسو بیتگی. onopordon acanthium

قوْجاباشی..qocabaşı [آد] کند بؤیوگو، کدخدا.

قوْجابک..qocabəbək [صفت] یاشیندان‌داها کیچیک‌حرکت‌و رفتاردا اوْلان.

قوْجابگلی..qocabəyli [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قوْجاتماق..qocatmaq [باخ] قوْجالتماق.

قوْجاحاجیلو..qocahacılu [اؤزل آد] م۱٦جی یوّزیلده، دیاربکر حلب-بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس توّرکلریندن بیر بوْی آدی[۸۵].

قوْجار..qocar [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {قاجار}.

قوْجاسیز..qocasız [صفت] قوْجاسی اوْلمایان، ارسیز.

قوْجاسیزلیق..qocasızlıq [آد] قوْجاسی اوْلماما، ارسیزلیک.

قوْجافندی..qocafəndi [صفت] قوْجا اوْچون الوئریشلی، قوْجایا یاراشان، قوْجایا مُناسب.

قوْجاقاری..qocaqarı [آد] ۱-ارآرواد (چوخراق تورکیه تورکجه سینده). ۲-یاشلی قادین (چوخراق آذربایجان تورکجه سینده) (فا: پیر زن). old woman

قوْجاقاری سوْیوغو..qocaqarı soyuğu [آد] قیش دؤنم‌ینین سون گونلرینده اوْلان سویوق گونلر.

قوْجاقاری‌لیق..qocaqarılıq [آد] قوْجا قاری اوْلما وضعیتی.

قوْجاقوْجا..qocaqoca [صفت] بؤیوک بؤیوک.

قوْجاقوُشلوق..qocaqušluq [آد] اؤیله یه یاخین زامان.

قوْجاگنج..qocagənc [آد] یاشلی و جاوان لار(فا: پیروجوان oldandyoung

قوْجالاشدیرماق..qocalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْجا گؤسترمک " بو پالتار اونو قوْجالاشدیریر".

قوْجالاشماق..qocalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْجالماق، قوْجا حالا گلمک.

قوْجالاق..qocalaq [آد، دی، باخ: قوْجا] یئرتیجی لاردان، ایستی بؤلگه لرده یاشایان بیرجنس چایلاق قوشو.

قوْجالانماق..qocalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْجالماق، قوْجا حالا گلمک.

قوْجالتماق..qocaltmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرینین یاشلی گؤسته-ریلمه‌سینه یول‌آچماق (فا: پیر کردن) to make old ۲-(مج)اؤزه‌رک وسیخینتی وئره‌رک آرادن گئتمه‌سینه‌ویا باشینین آغارماسینا یول آچماق.

قوْجالماق..qocalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشلی اولماق، یاشا دولماق، کؤهنلمک (فا: پیر شدن). to grow old

قوْجالمیش..qocalmış [صفت] ۱-قوْجا یاشیناچاتمیش ۲-گوج دن-دوشموش.

قوْجالی..qocalı [صفت] قوْجاسی اولان، ارلی، اری اولان[۲].

قوْجالی جاوانلی..qocalı cavanlı [آد] قوْجالار و جوانلار، هامیلیق جا.

قوْجالیق..qocalıq [ظرف] ۱-یاشلی لیق (فا: پیری) ۲-قدیم لیک، اسکی لیک، کؤهنه لیک.

قوْجالیقدایوْرغالیق..qocalıqda yorğalıq [آد] یاشلی آدامایاراشمایان حرکت حاقیندا.

قوْجاماق(قوْجاییماق)..qocamaq(qocayımaq) [تاثیرسیز ائیلم] یاشلانماق، یاشلی لانماق.

قوْجامان..qocaman [صفت] ۱-چوخ بؤیوک، چوخ ایری، هئیبتلی، بؤیوک. ۲-قوْجا، یاشی بؤیوک اولان.

قوْجامانجا..qocamanca [ظرف] بؤیوک کیمی، هئیبت لی اولاراق.

قوْجامان‌قوْجامان..qocaman qocaman [صفت] بؤیوک بؤیوک.

قوْجامان‌لاشدیرماق..qocamanlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْجامان وضعیته گتیرمک.

قوْجایئمیش..qocayemiş [آد، بیتگی] فوْنداگیللردن، آغ و پمیه چیچک‌لری سالخیم کیمی، یاز قیش یاشیل یاپراقلی، سپیجی‌لیکده ایشله‌نن بیر آغاجیق (فا: اباریقون). arbutus unedo

قوْجایانا..qocayana [باخ] قوْجافندی.

قوْجاییش..qocayış [آد] قوْجاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْجور..qocur [اؤزل آد] قئیدار، یاستیکند، هشتَری(۳) و تیکان‌تپه ده کند آدی.زنجان دا داغ آدی {باخ: قاجار}.

قوْجوشماق..qocuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قوُجوشماق، قوُجاقلاشماق.

قوْجوق‌بئردی..qocuqberdi [آد] گنبده‌تؤرکمن کندی* ۹۰۰.

قوْجونماق..qocunmaq [آد] چکینمک" اوْ منیم‌سؤزومدن قوْجوندو"[۳].

قوْچ.. qoç [آد، دی، ت] ۱-دامازلیق ارکک قویون (فا: قوچ). ۲-بالیق و بوْغا بوُرجلاری آراسیندا کی اولان prtoidus goetidus آی. ۳-(مج)ایگید، قوْچاق، ایلماز.

قوْچ–..-qoç [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۳ آد سایماق اوْلار).

قوْچ–..-Qoç [اؤزل آد] قوْچ سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: قوْچای، قوْچایگید، قوْچبای، قوْچَر، قوْچقان، قوْچقوُر.

قوْچا..Qoça [اؤزل آد] ۱-قوْچ کیمی ۲-کیبار، جئتئلمن[۷].

قوْچاش..qoçaş [آد] ۱-یوْل گؤسترن، اؤنده گئدن، ساواشلاردا آرابانی سورن کیمسه. ۲-خوی دا کند و داغ آدی.

قوْچاق..qoçaq [صفت] ۱-ایگید، اؤرکلی، سؤکمن، قورخماز(فا: hero ~)

قوْچاق..qoçaq [اؤزل آد] اسفراین دا داغ آدی.قُروه ده کند آدی.

قوْچاقجاسینا..qoçaqcasına [ظرف] ایگیدلیکله، مردلیکله.

قوْچاق‌لاشماق..qoçaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایگیدلشمک، قوچاق اوْلماق.

قوْچاق‌لاما..qoçaqlama [آد] تورک ادبیاتیندا ایگیدلیک و قهرمانلیق دان دانیشان بیر نوع شعر (فا: نوعی شعر).

قوْچاق‌لاماق..qoçaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] اؤرک وئرمک، ایگیدلندیرمک.

قوْچاق‌لانماق..qoçaq lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایگیدلشمک، قوچاق اوْلماق.

قوْچاق‌لیق..qoçaqlıq [آد] ایگیدلیک، مردلیک، زیرکلیک.

قوْچان..qoçan [اؤزل آد] ۱-شهرکرد داغ، کند و سمیرم دا داغ آدی. ۲-قوُزئی تؤرکمنستاندا بیر شهر آدی.

قوْچان..qoçan [آد] ۱-جئنئلمن، کیبار[۷] ۲-قوْشان، قوْشوُجو. ۳- کاهی و کلم کیمین یاپراقلار اؤزه رینده اولان برک گؤوده سی.

قوْچان..qoçan [آد] ۱-گونش ایلی ۱۳۲۰ده قوچان ۳ بخش (حومه، باجگیران، شیروان) و ٤۳٤ کنددن تشکیل تاپیردی اوْ زامان بؤلگه نین *۱۱۱۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، ایندیسه(۱۳۸۵) گنل لیکله ۱۸٦۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۱۰۱۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر یاری یاری توْرک و کوْرددولر، البته بعضا ًبیر عده ائولرینده یالنیزجا فارسجانی اؤیره نه رک اؤزلرینی فارس حساب لاییرلار بو عدّه نین اوْرانی چوْخ دؤشوک و بارماق سایی سیندان چوْخ دگییلدیر، قوُچان شهریندن گؤندوغان طرفه گئدنده (مشهده طرف)، کندلر عموما ًتورکدولر، بوُ مسیرده آلماجیق یاخینلاریندان گؤنئی طرفه دوْغرو چکَنه سمتی نین کندلریده بوُ سایاق دادیر، بو مسیرده سُلطان آباد و نیشابورا کیمی توْرکلرین چوْغونلوغونو راحتجه گؤرمک ممکن دور، آراسیرا کوْرد و فارس کندلرینه ده راست گلینیر، گؤنباتان مسیرینده قوْچان شیروان یوْلوندا فاروج شهرینین اطرافیندا دا توْرک کندلری آغیر باسیر ولی شیروانا یاخینلاشینجا کوْردلر و بعضا ًفارسلار چوْغونلوغا دؤشورلر، قوُچان شهریندن قوُزئیه طرف (باجگیران مسیری) ایلکجه توْرک و کوْرد کندلرینی یاری یاری حالدا گؤرمک اوْلار، باجگیرانا یاخین لاشدیقدا کوْرد کندلری چوْخلوق حالا گلیرلر؛ بیر مطلبه ده اشاره ده یارار واردیر، کندلرین بعضا ًائتنیک دییشمه لرینی گؤرمک اوْلار مثلا ًقاچکانلو کندی ۱۳۲۰ آمارینا گؤره یاری توْرک کند ساییلیردی ولی ایندی اهالی نین تماما ًکوْرد اولماسینی سؤیله ییرلر، بیلیریک کی پهلوی دؤنمی توْرکلری تاپدالاما، دؤولتین آچیق سیاستی کیمی ایدی و ساییملامالاردادا بیر عده فارسجانی بیلسَیدلر، اوْ کندین اهالی سینین آنجاق بیر بؤلومونو توْرک یازیردیلار بوُ موضوع نو قوُچان کندلرینده ده گؤرمک اوْلار مثلا سمنگان، بئش آغاج و چوْخلو کندلر توْرک اوْلدوغو حالدا مختلف ملیتلردن تشکیل تاپمیش کندلر یازیلیبدیر، دقّت اوْلونمالیدیرکی بیر عدّه کندلر ایندیکی کشوری تقسیمات دا بُجنورد شهری بؤلومونده یئر آلیبدیر ولی آدرئس و فاصله لرین مبناسی قوْچان شهری اوْلدوغو اوْچون بو کندلر قوْچان بؤلومونده یازیلیبدیر. {بو شهرین آدینی قوْچقوْیونلو طایفاسینین آدینا باغلاییرلار،بو طایفانین آدینا قوْچقانلو دا دئییلیر[۱٦٤]؛ یاقوت حموی بو شهردن خوُشان کیم آد اپاریبدیر البته اولابیلسین کی بو سؤز قوچان سؤزونون آیری دئییشی اولسون و بو سؤزون کوُشان سؤزیله ده ایلگیشی اولابیلیر، کوشانلار، هونلارین بیر طایفاسی اولاراق سونرالار هئپتال لارلا بیرلیکده حکومت قوردولار و تورک طایفالاریندان ساییلیرلار}. **۲-قوْچان بؤلگه سینین چایلاری:** چایلار اترک چاپینا توْکولورلر: زیرآباد (پیرانلوs۱b)، تَبریک (~s۱b۲۲)، سوُزه (تبَریکs٤b۳۰)، چئری (~s٤۲b٤۰/ ۵ q۰)، اَترَک (قوچان، شیروان، اینچه برون، خزردنیزی ~s۱b۵۰۰/ ٤ q۱٤)، کال عمارت (~s۱b٤۲)، قاراشاهوئردی (~ s۲b۲۵)، قصران (موچنان، قاراقوُم، s۲b۲۰)، **۳-قوْچان بؤلگه سینین داغلاری:** قاشقاقایا (۱۰ک گ۲٤٤۵)، شاه داغی (۲۵ک ق ب۲۰۸۹)، قازان (۲۷ک ق د۲۰۲۸)، قایا (۳۲ک ق۲۲۰۹)، امام داغی (۳۵ک ق ب۲۳۰٤)، قابلانتیق/ قافلانتیق (۳۰ک گ ب۲۲۵۵)، **۸- قوْچان بؤلگه سینده توْرک کندلری :** آب جهان (۳۵ک ق ب *٤۷۰/ ی تو)، آب گُرگ (۱۲ک گ *٤۱۰/ ی تو)، آبشوُری (۱۵ک ق د *۵۲۰/ ی تو)، آبکوه (۵۸ک گ د *۷۰/ ی تو)، آرمودآغاجی (۵٦ک گ د *۳۰۰/ ی تو)؛ آسی بولاق (۲۸ک ق ب *۳۰۰/ ی تو)، آغ بولاق (۱۱ک ق ب *۳۰/ ی تو)؛ آغ چشمه (٤۸ک ب *۲۱۰/ ی تو)؛ آغ کاریز (۱۱ک ق د *٤۹۰/ ی تو)؛ آقالطف علی (۱۸ک ق ب *۲٦۰/ ی تو)، آللاتمان (۲۵ک گ د *۱۸۰/ ی تو)؛ آللاهیان (۳۸ک ق د *۲٦۰/ ی تو)، آلماجیق (۲٤ک گ د *۲٦۰/ ی تو)؛ ابراهیم آباد (۵۸ک گ د *۷۰/ ی تو)؛ احسان آباد (٦۱ک گ د *٤۰۰/ ی تو)؛ اِسطَرخی (۵۷ک گ د *۳۰۰/ ی تو)، اسلام آباد/ گُبْرآباد(۱۷ک گ *۵۹۰/ ی تو)؛ ایسپیلاغ/ ایس بوُلاق؛ ایسفَجیر (٤٤ک ق ب *۹۱۰/ ی تو)، امامقولُو (٤۰ک ق *۱۰٤۰/ ی تو)، امام وئردیخان (۲٤ک ق ب *۲۰۰/ ی تو)؛ اَندَرزی (۵۵ک گ د *۱۹۰/ ی تو)، اوْتارچی؛ اوْتَرآباد (۱٦ک ق ب *۲۱۰/ ی تو)، اوْتَرآباد (۳۸ک گ د *۵۰/ ی تو)، اوْرتاچشمه (۱۵ک گ د *٤۱۰/ ی تو)، اوُستاد (٤۸ک ق ب *۱۰۰۰/ ی تو)؛ اینجه سابلاق (۵ک ق د *۲۲۰/ ی تو)، اینجه شاهباز (٤٤ک ق د *٦۱۰/ ی تو)، اینجه کؤهنه (۵ک ق د *۵۵/ ی تو)، اینجه کئیکانلو (۵۲ک ق د *۲۵۰/ ی تو)؛ اینجی جان (۸ک ق ب *۱۱۰/ ی تو)، بئش حوض (۲٤ک گ د *۷۰/ ی تو)، بادخوْر (۱۳ک ق د *٤۰۰/ ی تو)، باش محلّه (٤۲ک گ د *۸۷۰/ ی تو)، باغ محله (٤۷ک گ د *۲۲۰/ ی تو)، باهار (۵٦ک گ د *٦۳۰/ ی تو)؛ بایرام آباد (٤۸ک گ د *۲۰۰/ ی تو)، بئش آغاج؛ بَرگَرد (۳٦ک ق ب *٤۱۰/ ی تو)؛ بَرگیش (۵٤ک گ د *۲۷۰/ ی تو)، بگ نظر؛ بینابید (۱۰ک گ د *۳۹۰/ ی تو)؛ بوُرج (۱۸ک ق ب *۹۳۰/ ی تو)؛ بوْرزوْل آباد (۳۸ک ق ب *٦٤۰/ ی تو)؛ بیرک آباد/ بایراق آباد (٤۰ک ب *٤۱۰/ ی تو)، بیرک (٤۱ک ب *٦٤۰/ ی تو)، پاکوْتل (۳۵ک ق د *۱۸۰/ ی تو)؛ پَدَک (۳۵ک ق د *۹۵۰/ ی تو)، پس حصار (٤۳ک گ د *۱۱۰/ ی تو)، پسکن (٤۹ک ق ب *۱۵۰/ ی تو)، پرکار

(٤٥ک گد *٢٤/ ی تو)، پیرانلو(٢٤ک د *١٧٠/ ی تو)؛ پیرعلی (٤٢ک ب *٢١٠)، پیره (٤٩ک ب *١٤٠/ ی تو)؛ ، تَبَرییان (٤٧ک ب *٤٨٠/ ی تو)؛ تَبَریک (٢٠٠ک ق د *٢٢٠/ ی تو)؛ ترنیک (٢٤ک ق ب *٣٢٠/ ی تو)، تقی آباد (٢٤ک ق ب *١٤٠/ ی تو)؛ تیتگانلو (١٠ک ق ب *١٣٩٠/ ی تو)، جَرتوده/ چَرتوُده (٢٤ک ق ب *٨٣٠/ ی تو)؛ جعفرآباد (١٠ک گ د *١٠٣٠/ ی تو)؛ جعفرآباد (٢٦ک ق ب *١٣٠٠/ ی تو)؛ جنجال آباد (٣٦ک گ د *٩٠/ ی تو)، جَنیدآباد/ جَندوآcəndua (٧ک گ *٣٧٠/ ی تو)، جوْوزان (٣٧ک ق ب *٥٨٠/ ی تو)، جهان آباد (٣٨ک ق ب *٦٠/ ی تو)، چالاکی/ چالَکی (٦ک ق د *٣٥٠/ ی تو)؛ چاه آب (٢٤ک گ د *٦٠/ ی تو)؛ چَران (٣٠ک ق د *١٥٠/ ی تو)؛ چنبرغربال (٤٨ک گ د *١١٠/ ی تو)؛ چونلی/ چئوینلی (٢٨ک ق د *٤٧٠/ ی تو)؛ چهارسوُق؛ چهل بازه (٥٣ک گ د *١٠/ ی تو)، چیتگر (٧٥ک ب *٢٧٠/ ی تو)؛ حاجی تقی (٢٤ک ق ب *٤٨٠/ ی تو)، حاجی کاهو (٣٠ک ب *٢٢٠/ ی تو)، حسن آباد (١٨ک ق ب *٣٠٠)؛ حسن آباد (٢٣ک گ د *١٣٠/ ی تو)؛ حصار آندف (٣٧ک ق ب *١٢٠/ ی تو)، خبوُشان (٣٦ک ق ب *٥٣٠/ ی تو)، خُرّم آباد (٣٧ک گ د *٤١٠/ ی تو)، خَروه (٤٣ک ب *٧٥٠/ ی تو)، خلکانلو (٣٠ک د *٢٤٠/ ی تو)، خوجالار (٣٥ک ق ب *٣٦٠/ ی تو)؛ خوُمارتاش (١٨ک ق ب *٦١٠/ ی تو)؛ خیرآباد (٣٤ک گ *١٣٠/ ی تو)؛ خیرآباد (٤٠ک ق ب *٤١٠/ ی تو)؛ داغیان (٢٤ک ق ب *١٢٠/ ی تو)؛ دالینجان توّرکیه (٣٦ک ب *٣٧٠/ ی تو)، دالینجان کوّردیه (٣٥ک ب *٣٠٠/ ی تو)، داووُدلو (١٥ک گ د *٨٥٠/ ی تو)؛ دَدانلو (٢٥ک گ د *١٨٠/ ی تو)؛ دربنداَسفَجیر (٤٢ک ق ب *١٥٠/ ی تو)، دربندی (١٧ک گ د *١٥٠/ ی تو)، دوْست آباد؛ دوغایی (٢٠ک گ د *٨٦٠/ ی تو)؛ دوْلو (١٢ک گ د *٦٨٠/ ی تو)، دیزه‌وُند (١٢ک گ د *٧٣٠/ ی تو)، دیزه دیز (٢٢ک د *٦٢٠)؛ رضاآباد؛ رستم آباد (٣٦ک ق ب *٣٣٠/ ی تو)، رَشوانلو (٢٤ک گ د *٢٤٠/ ی تو)؛ ر؛ شوانلو (٤٣ک گ د *٣٢٠)؛ رضاآباد/ کلاته رضاخان (٣٢ک گ د *١٦٠/ ی تو)؛ رَهوَرد (٣٠ک ق ب *٤٢٠/ ی تو)؛ ریزه (٤٢ک گ د *٢٤٠/ ی تو)، زادَک (٢٧ک ق ب *١٢٠/ ی تو)، زمان پوُط (٣٧ک گ د *٨٠/ ی تو)، زوُباران (١٢ک ق *٣٢٠/ ی تو)؛ زوْوخانو (٣٦ک د *١٤٠/ ی تو)، زئیدانلو (٢٠ک ق ب *٩٥٠/ ی تو)؛ زینکانلو (٤٢ک ق ب *٤٢٠/ ی تو)؛ ساللانقوْچ (٢٤ک ق ب *٤٠٠/ ی تو)، سراب (١٢ک گ د *٩٤٠/ ی تو)؛ سره‌روْ (٣٠ک ق د *٦٠/ ی تو)، سعادت قولو (٢٥ک ب *٢٠٠/ ی تو)، سعدآباد؛ سلطان آباد مهدوی (٣٦ک گ د *٢٠/ ی تو)، سلیم آباد (٣٠ک ق ب *٩٠/ ی تو)؛ سلیمان آباد (٢٥ک ق ب *٩٠/ ی تو)، سمنگان/ تو (٤٥ک گ د *٤٠/ ی تو)؛ سَنگلی (٣٠ک ب *٣٩٠/ ی تو)، سه‌گنبد(٤٧ک ق ب *٦١٠/ ی تو)، سهل آباد (٤٧ک گ د *١٦٠/ ی تو)، سیاه دشت (٣٩ک ق ب *١٣٠/ ی تو)، سیدآباد (٣٠ک گ د *٨٦٠/ ی تو)، شارَک/ ی تو(قوْ: شاهرگ)؛ شاه‌دابه(٤٢ک گ د *٩٠/ ی تو)، شرَف؛ شغل آباد (٣٦ک گ د *٣٧٠/ ی تو)؛ شفیع (٥٤ک گ د *٣٠٠/ ی تو)، شوْرچا (٣٠ک گ د *٥٥٠/ ی تو)؛ شوُرَک؛ شوُرک توْپکانلو (٩ک ق *٣٠٠/ ی تو)، شوُرَک حاجی (٩ک ق د *٣٧٠/ ی تو)؛ شیره‌زن (٣٦ک ق ب *١٠٠/ ی تو)، شیرین سو (٣٦ک گ د *٣١٠/ ی تو)؛ طویل (٣٥ک ق د *١٧٠/ ی تو)، عالیشان (٣٦ک گ د *٨٠/ ی تو)، عراقی (٣٨ک گ *٨٠/ ی تو)، عسگرآباد (٢٥ک ق ب *٥٠٠/ ی تو)، علاقه جنبان (٩ک گ د *١٦٠/ ی تو)، علی آباد (٧ک گ د *٩٧٠/ ی تو)؛ عمارت (٣٦ک د *٥٢٠/ ی تو)، فتح آباد (٣ک ق ب *٢٥٠/ ی تو)، فخرآباد (٦ک ق د *٤٣٠/ ی تو)، فرخان/ آ-ی (٣ک گ د *٩١٠، ٨٤٠/ ی تو)، فرهادان (٣١ک گ د *١٣٠)، فیروزآباد (١٠ک گ د *٣٩٠/ ی تو)؛ فیض آباد (٤٢ک ق ب *١٩٠/ ی تو)، فیلّاب (٧ک ق ب *٣٦٠/ ی تو)؛ قئیطاغی (١١ک ق د *١٧٠/ ی تو)؛ قاچکانلو (٣٠ک ق د *٤٦٠/ ی تو)؛ قَرقاب (١٦ک ق ب *٦٠)، قاراآریه (٤٠ک ق ب *٢٠/ ی تو)، قاراجیْققا (٣٦، ٥٦ک گ د *٤٣٦/ ی تو)؛ قاراچای (٥٠ک گ د *١١٠/ ی تو)؛ قاراچا (٤٦ک ق ب *١٨٠/ ی تو)؛ قارا شاهوئردی (٣٠ک ب *٤٨٠)، قاراقاش؛ قاراگُل (٤٢ک ق ب *٣٧٠)؛ قلعه‌بَگلر/ بگلر (٢٤ک ق ب *٥٨٠/ ی تو)؛ قلعه تپه؛ قلعه حسن (٤٥ک ب *١٣٠/ ی تو)، قلعه عابباس (١٥ک گ *٣٨٠/ ی تو)، قلعه نورمحمد (٣٤ک گ د *٣١٠)، قوْرقول/ قُرقل (٤٣ک ق ب *٦٠/ ی تو)، قوُرودره؛ قوُشخانا (٤٩ک ب *٣٨٠/ ی تو)؛ قیشلاق (٩ک گ د *١١٠/ ی تو)؛ کَتلَر (١٥ک گ د *٢٥٠/ ی تو)؛ کچلانلو (٣٦ک گ د *٢٦٠/ ی تو)؛ کوّردکانلو (٣٤ک ق د *٣١٠/ ی تو)؛ کلاته آتش (٣٠ک ق د *٤٠/ ی تو)، کلاته احمد (٥٥ک ق د *٢٠٠/ ی تو)؛ کلاته حاج علی داد؛ کلاته جعفرآباد (٣ک ق ب *٢٨٠/ ی تو)؛ کلاته چهارسوق (٤٥ک گ د *٨٠)، کلاته زمان (٤٢ک گ د *١١٠/ ی تو)؛ کلاته صفدرخان (٣٠ک ق ب *٤٢٠/ ی تو)، کلاته عظیم؛ کلاته علی زینل (٣٨ک گ د *١٦٠/ ی تو)؛ کلاته محمدقوُلو؛ کلاته محمدرضاخان (٣٢ک گ *١٢٠/ ی تو)، کلاته ملاقولو (٥٥ک گ د *٥٢٠/ ی تو)، کلاته مَلوُ (٤٠ک گ *٢٨٠/ ی تو)؛ کلاته میرزا رجب (١٨ک ق ب *٣٣٠/ ی تو)، کلاته میرزا محمدرضا (٣ک گ *٣٦٠/ ی تو)، کلّوخی؛ کَواکی (٤١ک ب *١٨٠/ ی تو)، کوُران توُرکیه (٣٦ک ق ب *٥٨٠/ ی تو)، کوُران

کردیه (۳۶ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، کولْوُخی/ کُلوخی (۱ ک‌ب *۱۱۰۰/ ی‌تو)، گؤزل آباد حصار (۲۴ک‌ق‌ب *۳۰۰/ ی‌تو)، گؤزل آباد/ آ (۲۳ک‌ق‌ب *۳۴۰/ ی‌تو)، گؤگدره (۴۰ک‌گ‌د *۲۰۰/ ی‌تو)، گؤگجه/ گؤیجه(۱۰ک‌گ‌د *۱۱۰/ ی‌تو) (قوْ: گوجه)؛ گرماب (۳۶ک‌ق‌ب *۷۰/ ی‌تو)، گرمجان (۳۶ک‌گ *۱۶۰/ ی‌تو)؛ گزکوه (۳۷ک‌ق‌د *۴۵۰/ ی‌تو)؛ گنبدحق؛ گورُخر؛ گوّل احمد بَگ (۲۶ک‌ق‌د *۷۰/ ی‌تو)؛ گوّل بادام (۳۸ک‌ق‌ب *۵/ ی‌تو)، گوّلابه (۳۸ک‌گ *۳۰/ ی‌تو)، گُلمئییم(اهالی یه گؤره کلمه مو آغاج ایله ایلگیلیدیر)؛ لانوُ (۵۹ک‌گ *۱۷۰/ ی‌تو)، مؤمن آباد (۴۰ک‌گ‌د *۳۰/ ی‌تو)، مُحِب سَراج (۶ک‌گ‌د *۴۷۰/ ی‌تو)؛ محمدآباد (۴۰، ۴۲ک‌گ‌د *۳۲۰، ۱۴۰/ ی‌تو)؛ محمودی (۲۵ک‌ق‌ب *۳۴۰/ ی‌تو)؛ مردکانلو (۳۰ک‌ق‌ب *۱۷۰/ ی‌تو)، مرغزار (۳۰ک‌ق‌ب *۶۶۰/ ی‌تو)، مَزَرْج/ ی‌تو؛ مفرنقا (۱۸ک‌ق‌ب *۳۱۰/ ی‌تو)، مهرآباد (۳۶ک‌گ‌د *۹۰/ ی‌تو)، میرفضل اله (۲۴ک‌ق‌ب *۹۰/ ی‌تو)، میلانلو صفا (۳۷ک‌ق‌ب *۸۰/ ی‌تو)؛ ناوَخ (۱۲ک‌گ‌د *۹۱۰/ ی‌تو)، نقاب (۲۰ک‌گ‌د *۵۲۰/ ی‌تو)؛ نوروزی (۸ک‌گ‌د *۴۴۰/ ی‌تو)؛ نیّت (۱۲ک‌ب *۴۸۰)؛ ولی آباد (۲۴ک‌ق‌ب *۲۲۰/ ی‌تو)؛ هشت‌مَرخ (۵۰ک‌ق‌ب *۳۸۰/ ی‌تو)، همّت آباد چالاکی؛ هِی‌هِی/ هئی‌هئی heyhey (۳۰ک‌ب *۴۷۰/ ی‌تو)؛ یئنگی قلعه (۱۵، ۳۵ک‌گ‌د *۳۴۰، ۵۱۰/ ی‌تو)؛ یادگار (۲۷ک‌ق *۴۰۰/ ی‌تو)؛ یاریم گؤنبذ (۳۶ک‌ق‌ب *۲۰/ ی‌تو)، یام (۳۰ک‌ق‌ب *۱۰۷۰/ ی‌تو)، یدَک (۳۵ک‌ق‌د *۹۵۰/ ی‌تو)؛ یزدان آباد (۳۷ک‌گ‌د *۴۰/ ی‌تو)؛ یزدان آباد/ آ-ی (۱۵، ۱۲ک‌ق‌ب *۳۴۰، ۱۰۷۰/ ی‌تو)؛ یَساقی (*۳۸۰/ ی‌تو)؛ یساول باشی (۳۶ک‌گ‌د *۱۶۰/ ی‌تو)؛ یک لنگه (۳۶ک‌گ‌د *۸/ ی‌تو)، یوسف آباد (۱۵ک‌ق‌ب *۸۱۰/ ی‌تو)؛ یوسف خان (۵ک‌ق‌د *۵۳۰/ ی‌تو)؛ ۸-قوْچان باجگیران بؤلگه سینده تؤرک کندلری : (آرالیق لار باجگیرانی مبنا توُتاراق یازیلمیشدیر)آغ قالا (۷۲ک‌ق‌ب *۸۰)، امیرخان (۶۸ک‌ق‌ب *۶۰)، ایزمان/ آ-ی (۹۳ک‌ق‌ب *۱۶۰)، باغ (۷۰ک‌ق‌ب *۲۴۰)، بوْرزوُلان/ برزلان (۸۰ک‌ب *۳۱۰)، پیچه‌رانلو (کندیستان آدی)، تَفتازان (۷۲ک‌ب *۱۶۰)، جوْنگاه/ جُنگاه (۴۸ک‌گ‌د *۵۰)، حلواچشمه (۸۰ک‌ق‌ب *۲۷۰/ ی‌تو)، خیرآباد (۸۴ک‌ق‌ب *۲۶۰)، داش آراسی (۲۵ک‌گ‌د *۱۰)، دده خان (۷۱ک‌ق‌ب *۱۲۰/ ی‌تو)، رُباط (۱۰۰ک‌ق‌ب *۷۵۰)، زوْو (۷۰ک‌ق *۹۰)، زِیدَر (۸۹ک‌ق‌ب *۶۶۰)، سنجد (۸۲ک‌ب *۵۰۰)، سِوَلی/ سئوه‌ولی (۷۵ک‌ب *۲۰)، شَنقی/ آ-ی (۸۸-۷۲ک‌ب *۱۴۰-۷۲/ ی‌تو)، قوْبوْز/ قُبّز (۶۵ک‌ق‌ب *۱۶۰/ ی‌تو)، قلیچ آباد×؛ قوْلهَک (۶۵ک‌ق‌ب *۱۱۰/ ی‌تو)، کؤهنه اوْوغاز (۲۸ک‌گ‌د *۷۷۰/ ی‌تو)، کاکُلی (۶۸ک‌ق‌ب *۲۴۰/ ی‌تو)، گَدوُگانلو/ گئیکانلو (۴۵ک‌گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)؛ یئنگی‌قلعه/ آ-ی (۷۵ک‌ق‌ب *۳۴۰، ۷۵/ ی‌تو)،

قوْچانبؤرو..qoçanbörü [تاریخی اؤزل آد] ارگَنه کوْن داستانیْندا بؤرته-چینه‌نین اوْغلو[۲۰۷].

قوْچای..qoçay [اؤزل آد] قوْچ کیمی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

قوْچ ایگید..qoç iyid [آد] قهرمان، پهلوان.

قوْچباز..qoçbaz [آد] قوچ دؤیوشدورن، بعضا قَوچ بئجه رن.

قوْچباشی..qoçbaşı [آد] تیکینتی‌لرده سوتون باشلاریندا قوْچ باشینا بنزر دؤزه‌نیلن باشلیق‌لارین آدی، اسکی‌لرده قالا قاپی‌لارینی یئخماق اؤچون باشی قوْچ باشی کیمی اوْلان بؤیوک دیرک‌دن دؤزلمیش سلاح.

قوْچبگ..qoçəbəy [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان‌ین کوْموتانی(آراییْش-خان‌ین باباسی)[۲۰۷].

قوْچبوُینوز..qoçbuynuz [صفت، ظ] قوچ بوینوزو کیمی بوروق.

قوْچجاسینا..qoçcasına [ظرف] ایگیدلیکله، قوچاق‌لیقلا.

قوْچخان..qoçxan [اؤزل آد] باخ: قوْچ+ خان(تاریخی اؤزل آد) آوار خانلاریندان[۲۰۷].

قوْچَر نوْیان..qoçər noyan [تاریخی اؤزل آد] ایلخانلیلار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۲۰۷].

قوْچساماق..qoçsamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْچ ایسته‌مک (قوْیون‌لار اؤچون).

قوْچعلی..qoçəli [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقص قوچو الیه هسر اولونموش بیر رقصدیر. رقص مزه لی خاراکتئر داشییاراق اینقیلابدان اول باکیدا مؤوجود اولموش قوچولارین توفئیلی حیات طرزینی گوستریر. زور ایله موعین جینایتلره ال آتان، آدام اؤلدورمکدن چکیلمه یهن، قایغیسیز آدامین تیمسالی کیمی ایفا ائدیلیردی[۲۴۵].

قوْچقاتیمی..qoç qatımı [آد] جوّتلشمک اؤچون قوْچلاری قوْیونلارین ایچینه سالینماسی ایشی و دؤنَمی.

قوْچقار..qoçqar [آد] قاشقار: ۱-دؤیوش‌اؤچون یئتیشدیریلمیش قوْچ ۲-(تاریخی اؤزل آد) ایگید، خوارزَمشاهلار دؤولتینده کوْموتان آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

قوْچقار..qoçqar [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

قوْچک..qoçək [اؤزل آد] بوکان دا داغ آدی.

قوْچ‌گَری..qoçqri [اؤزل آد] قوْچ گیری: قارلوق‌لارا باغلی بیرتوْرک بوْیو[۲۰۹].

قوْچ گؤلو..qoç gölü [اؤزل آد] اوُجان دا زوُمارخارا یاخینیندا بیر گؤل آدی[۶۶].

قوْچلانماق..qoçlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْچ کیمی قورخوسوز وگوجلو اوْلماق (فا: نترس شدن).

قوْچلو..qoçlu [اؤزل آد] صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایبلیردی، پیری بگ و مُرشد قولو سُلطان صفوی اُمراسیندان بوُنلارا منسوب ایدیلر بو طایفا آذربایجانا کؤچه‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

قوْچلوق..qoçəlüq [آد] ایگیدلیک، قوچاق‌لیق، اورک‌لی‌لیک(فا: دلاوری)

قوْچلوُغ..qoçluğ [تاریخی اؤزل آد] قوْچ اوْلاجاق‌قوزو؛ قاراخاتای-دؤولتی‌خانی[۷].

قوْچنقار..qoçınqar [آد، ت] تؤرکوستانداشهرآدی {قوچومقار}.

قوْچو..qoçu [آد] ۱-گوجلو، ایگید، قولو گوجلو (فا: دلاور). ۲-دؤرد تکرلی گزمه و اَیلنجه آراباسی، فایتون، ۳-(تاریخی اؤزل آد) اوْکتای خاقان'ین اوْغلو؛ یاووُز سَلیم خان دؤنَمی بوُرسا والی‌سی[۷]. ٤-(ت) اوُیغور یازیتلارینداایندیکی قاراخوْجا شهرینین اسکی آدی[۱۲].

قوْچوُ..qoçu [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

قوْچوتوُتوق..qoçututuq [تاریخی اؤزل آد] (گؤی‌تؤرک)قاپقان‌خان دؤنَمی اوُیغور بگی[۷].

قوْچوُقار..qoçuqar [اؤزل آد] مرد، ایگید، اؤزو سؤزو بیر[۷].

قوْچوُم..qoçum [تاریخی اؤزل آد] ۱-ایگید، مرد ۲-قوْشوُم، قوْشما. ۳-اؤنلو آسترونوْم و بیلگین" اولوغ بگ "'ین نوه سی[۷].

قوْچومقار..qoçumqar [اؤزل آد] قوْچوقار: قارلوق‌لارا باغلی بیر بوْی آدی[۲۰۹].

قوْچوُن..qoçun [اؤزل آد] ایگید، چَنگیز خاقان'ین قارداشلاریندن[۷].

قوْچوُن بیگه..qoçunbigə [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین قیْزلاریندان[۷].

قوْچوکندی..qoçukəndi [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

قوْچولوق..qoçuluq [آد] قوْچو اولما وضعیتی.

قوْچونماق..qoçunmaq [تاثیرسیز ائیلم] تلاشا دؤشمک، چابالاماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْچی..qoçı [اؤزل آد] قوْچ کیمی، قوْچ اؤرکلی[۷].

قوْچیگ..qoçubəy [تاریخی اؤزل آد] ۱۷جی یوْزیل بیلگینلریندن[۷].

قوْچیوُمورتاسی..yumurtası qoç [آد] قصابلیق حئیوانلارین ارککلیک بئزلری.

قوْخار آغاج..qoxar ağac [آد، بیتگی] تئز یئتیشن و اصلی چیندن دونیایا یاییلان پیس قوخولو بؤیوک آغاج، آیلاندیز (فا: درخت عرعر). altissima. sim , ailanthus glandulosa

قوْخارجا..qoxarca [آد، دیرگی] امجک‌لی، اتجیل، اؤزونو قوْروماق اؤچون پیس قوخو وئرن، تویوق و داوشان دامارین امه‌رک بسله‌نن کیچیک اینجه اوُزون حئیوان. prtoidus goetidus

قوْخاق..qoxaq [صفت] قوْخولو و کؤتو، پیس قوْخان.

قوْخاق آغاج..qoxaq ağac [باخ] قوْخارآغاج.

قوْخسو..qoxsu [باخ] قوْخو.

قوْخسولاتماق..qoxsulatmaq [باخ] قوْخولاتماق.

قوْخسولاشماق..qoxsulaşmaq [باخ] قوْخولاشماق.

قوْخسولاماق..qoxsulamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْخوسون بیلمک ایسته‌مک.

قوْخسولانماق..qoxsulanmaq [بلسیز ائیلم] قوْخسولو اولماق.

قوْخسولانمیش..qoxsulanmış [صفت] تینجیق میش (فا: بو گرفته). stinking

قوْخسولو..qoxsulu [صفت] قوخولو (فا: بودار). scented

قوْخلوُغ..qoxluğ [اؤزل آد] قوْخو، پارفوْم[۷].

قوْخماق..qoxmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] پیس قوْخو وئرمک (فا: بو دادن).

قوْخو..qoxu [صفت] ۱-ایی، قوْخولاما دویوسو (فا: بوُ). smell ۲-عطر، ائسانس. ۳-بلیرتی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ دیواندا قوْقماق کلمه‌سی ات کیمی شئیلرین یانیب توستوسو چیخماق معناسیندا گلیب، و ایندیکی معنا بو فعله دایاناراق پیس هاوا و توستو معناسینی آندیریر}.

قوْخولوق..qoxuluq [اؤزل آد] قوْخو، پارفوْم[۷].

قوْخوتماق..qoxutmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئره ایی و قوخو سالماق. ۲-بیر شئی پوْزوب قوخماغینا و داغیلماغینا یوْل آچماق.

قوْخوسو چیخماق..qoxusu çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلاشیلماق.

قوْخوسوز..qoxusuz [صفت] قوْخوسو اوْلمایان.

قوْخوش..qoxuş [آد] قوخماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْخوشدورماق..qoxuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْخوشماسینا یول آچماق.

قوْخوشماق..qoxuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چؤرویوب پوْزولاراق بیر قوْخو چیخارماق.

قوْخوشوق..qoxuşuq [آد، ص] قوْخوموش، پوزولموش(فا: بو گرفته).

قوْخولاتماق..qoxulatmaq [ائتدیرگن ایلیم] قوخولاماق ایشینی گؤردورمک.

قوْخولار..qoxular [آد] ایی‌لر (فا: روائح). smells

قوْخولاشماق..qoxulaşmaq [ائتدیرگن ایلیم] قوخولاماق ایشینی بیرلیکده گؤرمک.

قوْخولاماق..qoxulamaq [تاثیرلی ایلیم] قوخوسونو آلماق(فا: بوئیدن). to smell

قوْخولاندیرماق..qoxulandırmaq [تاثیرلی ایلیم] قوْخولانماسینی-ساغلاماق.

قوْخولانماق..qoxulanmaq [تاثیرسیز ایلیم] قوْخولو اوْلماق.

قوْخولاییش..qoxulayış [آد] قوْخولاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْخولو..qoxulu [صفت] قوْخسولو، قوْخوسو و قوْخسوسو اوْلان (فا: بودار). scented

قوْخولو چایير اوْتو..qoxulu çayır otu [آد، بیتگی] بوغداگیللردن، یئم اوچون عطیرلی بیربیتگی (فا: نوعی علف). anthoxanthum adoratum

قوْخولو کیراز..qoxulu kiraz [باخ] ایدریس آغاجی.

قوْخولو یونجا..qoxulu yonca [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: ناخنک).

قوْخوم..qoxum [اؤزل آد] پارفوْم[۷].

قوْخوماق..qoxumaq [تاثیرسیز ایلیم] پیس‌قوخووئرمک، پوزولماق(فا: گندیدن torot

قوْخوموش..qoxumuş [صفت] ۱-پوْزولموش ۲-دَیرسیزلنمیش.

قوْخونتو..qoxuntu [صفت] تینجیق میش (فا: تعفُّن). bad smell

قوْدار..qodar [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

قوْدوخ..qodux [آد] قوْدوق:آت و ائششک بالاسی (فا: کره خر وکره اسب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا ایشله‌نن قوْتماق (بوُراخماق) فعلینه باغلانیر}.

قوْدوخ بوْغان چایی..qoduq boğan çayı [اؤزل آد] باخ: خوی.

قوْدوخ‌قیْران..qoduq qıran [اؤزل آد] قوْبوستان‌دا دره آدی[۲۴۰].

قوْدوخلاماق..qoduqlamaq [تاثیرسیز ایلیم] ۱-(ائشک‌حاقیندا)بالا دوْغماق، بالالاماق (فا: زاییدن-اسب‌وخر)۲-(مج)بیرینی کیچیلده‌رک اوشاق دوغماغی اوْچون دئییلر.

قوْدوخلانماق..qoduqlanmaq [تاثیرسیز ایلیم] آلچاق‌ایشلر گؤروب شیلتاقلیق ائتمک، شوُلوغ ائتمک.

قوْدوخلوق..qoduqluq [آد] ۱-آلچاق‌و پیس ایشلر گؤرمه (فا: بی نزاکتی). ۲-دانیشیق دیلینده دوستاق‌خانایا وئریلن آد (آپار بولاری قودوقلوغا بیغ).

قوْدو قوْدو..qodu qodu [آد] گئچمیشده سوْرَکلی یاغیش یاغدیقدا کند اوشاقلاری توپلاشیب حیط حیط گزَرکن نغمه اوْخوما مراسیملری (فا: نوعی مراسم آوازخوانی).

قوْر..qor [آد] ۱-اوْد قیغیلجیمی، اوْد پارچاسی (فا: شرر). sparks ۲-بؤیوک آجی، سیخینتی، اوزونتو "بوددن ایچیمه بیر بؤیوک قوْر دوشوب". ۳-اؤز، مایا[۷]. {ت: ۱-زیان. ۲-یوغورت مایاسی؛ قوْر کلمه‌سی زیان مفهوموندا چوخلو کلمه‌لرین کؤکو ساییلابیلر: قوْرخماق کلمه‌سی بیر نوع زیانی بیلدیره‌رک او حالداکی وضعیتی گؤسته ریر و قوْروماق، قوْروقماق سؤزوده زیانین قاباغین آلماسینی گؤسته ریر، قوْر کلمه‌سی ایندیکی معنالاردا اسکی مفهوما باغلانیر چونکی هم سیخینتی بیر نوع زیان ساییلیر و هم قیغیلجیم بیر نوع زیان وئریجی (قوْرخودوجو و بیردن سیچرایاراق و اوْرکودوجو) شئی تانینیر، کوْر کلمه سیده قوْر سؤز ایله ایلگیلی اولماغی اویقونسوز گؤرونمور}.

قوْر-..-qor [اؤزل آد] اینسان آدی: قوْرتوُلو، قوْرخاقان، قوْرئل، قوْراپا، قوْراتا، قوْرال، قوْرالپ، قوْرالتان، قوْرآلتای، قوْرای، قوْرباش، قوْربای، قوْرتاغ، قوْرتان، قوْرتای، قوْرتیموُر، قوْردَمیر/ کوْردَمیر، قوْردوُمان، قوْرَر، قوْرسوُ، قوْرمارال.

قوْرا..Qora [آد] یئتیشمه‌میش کال اوْزوم، قوْراق (فا: غوره). {بو کلمه قوْر سؤزجوغونه باغلی اولاراق معناجا دیسکیندیریجی دادی آتلاتیر چونکو قورا اوزومون چوخ تورش دادینا اشارتدیر}.

قوْرابا..qoraba [قورا+فارسجا ‹آب›] باخ، قوْرا سوُیو.

قوْراباشی..qorabaşı [آد، یئرل] یئتیشیب دریلدیکدن سونرا یئنیدن یئتیشمه‌یه باشلایان اوْزوم.

قوْراپیشیرن..qorapişirən [آد، مج] اوْزوم دریلن واخت، یایین ایستی واختی.

قوْراتا..qorata [ع ‹قراضه›] آتقی، تؤرتؤ کونتو.

قوْراتوُرشوسو..qora turşusu [آد] قورا‘دان دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

قوْراسوُیو..qora suyu [آد] قوْرادان چکیلن سوُ (فا: آب غوره). verjuice

قوْرال..qoral [اؤزل آد] قوْرویوجو، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

قوْرالئی..qoraley [آد، دیرگی] بدنی گؤی، قارنی‌و اوْزو آغ، کؤچَری‌بیر قوُش.

قوْرالاماق..qoralamaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤیمه‌لنمک، توْمورلانماق، قوْرا گتیرمک (فا: غوره دار شدن).

قوْراما..qorama [آد] نئچه تیکه‌لی پارچا، پالتارتیکیشی (فا: پارچه چند تیکه). {بونون آنلامی اصلینده قوْروماق و محافظت ائله‌مکدی که پالتارادا همان آنلامی بیلدیریر}.

قوْربار..qorbar [اؤزل آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

قوْربو..qorbu [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

قوْرجوُ..qorcu [اؤزل آد] قوْرویوجوُ؛ توْرکمَنلرین، تَکه، اؤته‌میش و تاشایاق اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندانديرlar[۸۱-۱۵۸].

قوْرچو..qorçu [اؤزل آد] لاچین‌دا کند و چای آدی[۲۴۰].

قوْرچوق..qorçuq [باخ: قوُرشاق] درویشلرین بؤرکلرینین دوره‌سینه تیکیلمیش اولان بیرنوع ناخیشلی پارچا.

قوْرچوکندی..qorçukəndi [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

قوْرخا قورخا..qorxa qorxa [ظرف] چکینه چکینه، چوخ احتیاطلا، قوْرخاراق.

قوْرخاجاق..qorxacaq [آد] قوْرخماق ایشی، قوْرخاق.

قوْرخاق..qorxaq [صفت] هرشئی‌دن‌اوْلکن (اوْرکن)، اوْرَک‌سیز، جسارت‌سیز، (فا: ترسو). **afraid** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قورقلوق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرخاقجا..qorxaqca [صفت، ظ] قوْرخاق بیر بیچیمده.

قوْرخاقجاسینا..qorxaqcasına [صفت، ظ] قوْرخاق بیر بیچیمده.

قوْرخاق‌قوْرخاق..qorxaq qorxaq [ظرف] قوْرخاراق.

قوْرخاقلیق..qorxaqlıq [آد] قوْرخاق اوْلما وضعیتی، قوْرخاق‌جا بیر داوارانیش، اوْرک‌سیزلیک (فا: ترسویی).

قوْرخالاماق..Qorxalamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخارکیمی گؤرونمک.

قوْرخان..qorxan [تاریخی اؤزل آد] عُثمان اوْغوللارینین اوُلوبابالاریندانر.

قوْرخماز..qorxmaz [صفت] ۱-قوْرخمایان، اوْرکلی، قوچاق، ایگید (فا: متهور). **intrepid** ۲-میْصیر-توْرک دؤنَمی والی آدی.

قوْرخمازلیق..qorxmazlıq [آد] ایگیدلیک، قوچاق‌لیق، اورکلی‌لیک (فا: جرأت). **courage**

قوْرخماق..qorxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْرخو دویماق (فا: ترسیدن). **to fear** ۲-چکینمک، قایقی دویماق، سیغیناق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرخمالی..qorxmalı [صفت] قوْرخولو، تهلیکه‌لی.

قوْرخمامازلیق..qorxmamazlıq [باخ] قوْرخمازلیق.

قوْرخموش..qorxmuş [صفت] مرعوب (فا: مرعوب). **scared**

قوْرخو..qorxu [صفت] ۱-قوْرخما دویوسو (فا: هراس). **fear** ۲-چکینیش، قایغی، اوْزونتو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرخو بیلمز..qorxu bilməz [صفت] هئچ شئیدن قورخمایان، چوخ اوْرکلی.

قوْرخو بیلمزلیک..qorxu bilməzlik [آد] قوْرخمامازلیق، اوْرکلی‌لیک.

قوْرخو داماری..qorxu damarı [آد] قاسیق‌لاردا اوْلدوغو سانیلان و قوْرخویو آتلاتماق اوْچون سیخیلماسی گرکدیگینه اینانیلان دامار.

قوْرخو هوْرکو..qorxu hürkü [آد] قوْرخو.

قوْرخوتما..qorxutma [آد] قوْرخوتماق ایشی (فا: تهدید). **threat**

قوْرخوتماق..qorxutmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْرخماسینا یول آچماق ۲-قایقی یا دؤشورمک، چکیندیرمک (فا: ترساندن). **to frighten** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرخوُد..qorxud [اؤزل آد] سراب دا کند آدی، بُجنورد یاخینیندا داغ آدی (۲۹۵۰متئیر یوکسکلیکده) {۱-قوْرقود سؤزونه باغلاناراق دده قوْرقو سؤزیله ایلگیلی اولابیلیر. عظمتلی و قوْرخولو داغ اولدوغو اوْچون قورخودان سؤزونون قیسالمیشی اولابیلیر}.

قوْرخودان..qorxudan [صفت] قوْرخو دوْغوران.

قوْرخودوجو..qorxuducu [صفت] قوْرخو وئرن (فا: تهدیدآمیز) **threatening**

قوْرخودولماق..qorxudulmaq [بلسیز ائیلم] قورخوتماق ایشی-گؤرولمک.

قوْرخوزماق..qorxuzmaq [باخ] قوْرخوتماق.

قوْرخوسوز..qorxusuz [صفت] قوْرخوسو اوْلمایان (فا: متهور). **intrepid**

قوْرخوسوزجا..qorxusuzca [ظرف] قوْرخوسو اوْلمایان.

قوْرخوسوزلوق..qorxusuzluq [آد] قوْرخوسوز اوْلما وضعیتی، قوْرخمازلیق.

قوْرخوشماق..qorxuşmaq [قا] بیرلیکده قوْرخماق.

قوْرخولاجاق..qorxulacaq [آد] قوْرخو وئرن شئی.

قوْرخولماق..qorxulmaq [بلسیز ائیلم] قایقی لانماق، بیرینین توسط ایله قوْرخماق.

قوْرخولو..qorxulu [صفت] قوْرخو وئرن، قوْرخودان، قوْرخونج، قوْرخو گتیرن (فا: موحش). **dreadful**

قوْرخولوق..qorxuluq [صفت] ۱-یوللاردا ویا دؤشمن تهلیکه‌سی اوْلان یئرلرده چکیلن دوُوار ویا بارماقلیق (نرده). ۲-تارلا و اکین

یئرلرینده قوش و حئیوانلاری قورخوتماق اوچون دوزه‌لن اینسان بیچیملی یئکه‌قوْلچاق(فا: مترسک). scarecrow

قوْرخونتو..qorxuntu [آد] توَهُّم (فا: توَهُّم). imagination

قوْرخونج..qorxunc [صفت] ۱-دهشته دوْشورن، قوْرخودوجو، اوْرکودوجو. (فا: دهشت انگیز). terrible ۲-شاشقین‌لیق وئرن، چوخ آشیری شاشیردیجی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْرخونج لاشدیرماق..qorxunclaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْرخونج وضعیته گتیرمک.

قوْرخونج لاشماق..qorxunclaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخونج وضعیته گلمک.

قوْرخونج لوق..qorxuncluq [آد] قوْرخونج اوْلما وضعیتی.

قوْرخویا دوْشمک..qorxuya düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قورْخماق.

قوْرخویا سالماق..qorxuya salmaq [تاثیرلی ائیلم] قورخوتماق، هیجانا سالماق.

قوْرغاماق..qorğamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی چوخ قوْرویوب ساخلاماق.

قوْرغانماق..qorğanmaq [بلسیز ائیلم] بیرشئی چوخ قوْرونوب ساخلانماق.

قوْرقان..qorqan [آد] حاصار، توْپراق و داش دووار، باخ: قورْقان.

قوْرقاووُش..qorqavuş [اؤزل آد] ساووُنوجو، مُدافع[۷].

قوْرقچو..qoruqçu [اؤزل آد] قوْروقجو: قئیدار دا داغ آدی.

قوْرقوْر..qorqor [اؤزل آد] گوْرکوْر:فریدن ده کند آدی.

قوْرقوُد..qorqud [اؤزل آد] ۱-هیبتلی، قوْرخودوجو، قوْرخو سالان ۲-(تاریخی اؤزل آد) عُثمان‌لی شَهزاده‌لریندن یاووُز سَلیم خان'ین قارداشی؛ سلجوُقلولار (سنجر خان) دؤنَمی، بگ‌لریندن[۷]. {بوُ کلمه بعضا ً قوْر+قوُت کیمی یوْروملاناراق سعادت قیْویلجیمی کیمی معنالانیر}.

قوْرقوُد آتا..qorqud ata [آ] اوْغوز ائللرینه یوْل گؤسترن و بایات ائلینه منسوب اوْلان اوْزانین آدی، باخ: دده قوْرقوُد. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْرقوُد الپ..qorqudalp [تاریخی اؤزل آد] عُثمان بگ دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قوْرلاشماق..qorlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانان اوْد قوْر حالینا گلمک، قوْرا چئوریلمک، آلوولانماق، قوْرلانماق.

قوْرلاماق..qorlamaq [تاثیرلی ائیلم] یانان اوْدو قوْر حالینا گتیرمک، قوْرا چئویرمک، آلوولاندیرماق (فا: جرقه زدن).

قوْرلاندیرماق..qorlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْر حالینا گتیرمک.

قوْرلانماق..qorlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْر حالینا گلمک. ۲-قوْرلا باسدیریلماق. ۳-میریلداماق، شیکایت لنمک.

قوْرلو..qorlu [صفت] ایچینده قوْر اولان "قوْرلو کؤل" (فا: جرقه دار).

قوْرلوق..qorluq [آد] قوْر اوْلما وضعیتی.

قوْرما خوروشتو..qorma xuruştu [باخ] قوْوورما خوروشتو: گؤی خوروشتو.

قوْرما سبزی..qormasəbzi [آد] سبزی(تره/ سوْزو، جعفری، بوْی اوْتو)، ات کیمی شئیلردن دوزه‌لن بیر نوع خوروشت (فا: قرمه سبزی).

قوْرموت..qormut [آد] آتا وئریلن یوْنجا، آرپا و سامان قاریشیغی(فا: ~)[۸۲].

قوْرناق..qornaq [آد] قوللوقچو و کنیز(فا: ~)[۸۲].

قوْرو..qoru [آد] باخیملی بالاجا اورمان، بالاجا قوْروق یئر (فا: منطقه حفاظت شده). {باخ: قوْروماق}.

قوْروجو..qorucu [آد] قوْروچو:بکجی، قوْرویوجو (فا: محافظ).

قوْروجوق..qorucuq [آد] کیچیک قوْرو.

قوْروجولوق..qoruculuq [آد] قوْروجو اوْلما وضعیتی.

قوْروق..qoruq [آد] طبیعی وتاریخی اهمیتی اوْلاراق قوْرونان یئرلر، قورونان هر یئر، یاساق بؤلگه، عسگری بؤلگه. (فا: محل حفاظت شده). ۲-قوْروق۲(باخ: قوْرا) یئتیشمیش تورش اوْزوم، قوْرا (فا: غوره). ۳-قوْروق(اؤزل آد) قوْروق سؤزیله یئر آدلاری: چناران و بجنورد دا چای آدی. نور، ملایر، زنجان، تبریز و باهار؛ اوُرمیه، خالخال؛ اردبیل (~چو)؛ قئیدار، زنجان (~تپه)، قُروه (~حیدر)، سربند (~دره)، دلیجان (~کَهَک) ده داغ آدی؛ ساوین‌قالا (~چو)؛ خوی دا کند آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْروق قایتاق..qoruq qaytaq [آد، دا] حدّحُدود، نزاکت.

قوْروق قایتاقسیز..qoruq qaytaqsız [آد، دا] حدّحودودسوز، نزاکتسیز.

قوْروقان..qoruqan [آد] آغاجلا حصارلانمیش و اطرافی قازیلی، قوْرونمایا الوئریشلی یئر.

قوْروقچو..qoruqçu [آد] قوْروق یئرینی قوْرویان و بو ایشه باخان کیمسه، بیریئرین گل گئدینی کنترل ائدن.

قوْروقچوُ..qoruqəçu [اؤزل آد] قوْرویوجو، قوْروجو، مُحافظ[۷].

قوْروقچو کَلْکی..qoruqçu kəlki [اؤزل آد] اوُجان دا داغ آدی.

قوْروقچولوق..qoruqəçuluq [آد] قوروقچونون ایشی.

قوْروُقوندا‌غ..qoruqundq [اؤزل آد] لاچین‘داداغ آدی(۲۳۹۸)[۲۴۰].

قوْرول.. qorul [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

قوْرولداماق..qoruldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرقوْر ائیله‌مک(فا: قُر قر کردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قوْزقیرماق›: زَوزک‌لیک ائتمک}.

قوْرولوق..qoruluq [آد] قوْرو وضعیتینده اوْلان، قوْروق(فا: حفاظت شده).

قوْروما..qoruma [آد] قوْروماق ایشی (فا: محافظت). protection

قوْروماآلتیناآلماق..qoruma altına almaq [تاثیرلی ائیلم] گووَنلیگینی ساغلاماق (فا: تامین دادن). to assure the satety of

قوْروماق..qorumaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-محافظه‌ائتمک، بیرینی ساخلاماق و ساوونماق، مدافعه‌ائتمک۲-آرخا اوْلماق، گؤزتله‌مک (فا: محافظت کردن)to takecare of {سوُمرجه‹قوُر›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرومالیق..qorumalıq [آد] ۱-مُحافظت اولونان یئر (فا: حفاظی). protective ۲-قوْروما ساغلایان شئی.

قوْرومان..qoruman [آد] مُحافظ، قوْرویوجو.

قوْرومسوز..qorumsuz [صفت] حفاظت‌سیز(فا: ناامن without protection

قوْروملوق..qorumuluq [آد] مصونیت(فا: مصونیت)immunity

قوْرون..qorun [آد، آناتومی] دری‌نین ان اوّست‌قاتی(فا: لایه‌رویی-پوست

قوْروناق..qorunaq [آد] قوْرونماق‌اوْچون‌دوزه‌لن یئر، سیغینیلان و ساخلانیلان تیکینتی ویئر، سنگر (فا: پناهگاه). place of refuge

قوْروناقچی..qorunaqcı [صفت] سیغینان (فا: پناهنده). refugee

قوْروناقسیز..qorunaqsız [صفت] قوْروناغی اوْلمایان.

قوْروناقلی..qorunaqlı [صفت] قوْروناغی اوْلان.

قوْرونتو..qoruntu [آد] مُحافظت (فا: محافظت).

قوْرون‌توْخوسو..qorun toxusu [آد] درینین اوّست قاتی‌نین توْخوسو.

قوْرونجاق..qoruncaq [آد] ۱-گؤزتله‌مه، مُحافظه. ۲-قوْرونما یئری.

قوْرونجالیق..qoruncalıq [آد] وثیقه (فا: وثیقه). security

قوْرونقا..qorunqa [آد، بیتگی] چؤل یونجاسی، تیرفیل. trifolium

قوْرونقالیق..qorunqalıq [آد] قوْرونقا تارلاسی.

قوْرونما..qorunma [آد] قوْرونماق ایشی.

قوْرونماق..qorunmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزونوقوْروماق۲-(بل) قوْروماق ایشینه موضوع اوْلماق، قوْروما آلتینا آلینماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْرونموش..qorunmuş [صفت] مصون (فا: محفوظ). kept

قوْرونورلوق..qorunurluq [آد] قوْرونماق‌ایشی، توْخونولمازلیق(فا: مصونیت

قوْرونوم..qorunum [آد] قوْرونماق‌ایشی، حفاظت(فا: حراست)guarding

قوْرونوملو..qorunumlu [آد] قوْرونومو اولان.

قوْرویوجو..qoruyucu [صفت] مُحافظ، گؤزتچی، قوْرویان، قوْروجو (فا: اسکورت). protector، escort {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوْریقوُ›}.

قوْرویوجو توْخو..qoruyucu toxu [آد] بدنده بیر اورقانی قوْرویان توْخو (فا: بافت محافظ). protective tissue

قوْرویوجو سس‌سیز حرف..qoruyucu səssiz hərf [آد] توّرکجه‌ده سسلی حرفله بیتن کلمه‌یه سس‌لی حرف‌له باشلایان اک آرتیریلیرسا آرایا "ی، ن" سس‌سیز حرفی اضافه اوْلور، بوُ حرفه قوْرویوجو سس‌سیز حرف دئییلیر، اؤرنک: "قاپی‌نی، قاپی یی".

قوْرویوجولوق..qoruyuculuq [آد] قوروماق ایشی.

قوْرویوش..qoruyuş [آد] قوْروماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْریلچی..qorılçı [تاریخی اؤزل آد] قوْر+ائلچی، اوُیغور یازیْتلارینداً بیر بگ آدی[۲۷].

قوْریه..qoriyə [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی {باخ: قوروماق}.

قوْز..qoz [آد، بیتگی] ۱-جویز؛ برک قابیق‌لی و قوْشا چنک‌لی میوه و بو میوه‌نی وئرن بؤیوک آغاجین آدی، قوْز آغاجینین گؤوده‌سی برک و ساغلام‌اوْلدوغو اوْچون موْبیلیا دؤزلتمکده چوْخ ایشله‌نیر[۱] (فا: گردو). walnut ۲-(دا) قوْزا اوخشایان هر شئی. ۳-باشاری فُرصتی، الوئریشلی وضعیت"هُنرینی حریفینه قوْز اوْلارق ایشلتدی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه تورکجه ده جویز و مجازی حالدا خایا معناسیندا گلیبدیر (فارسجادا قوْزبیت یاوا آدام معناسیندا اصلینده شپش خایه معناسیندادیر کی بو سؤزدن آلینمادیر[۶])، کلاوسون احتمال وئریر بو کلمه عربجه جوْز کلمه سینین محرّفی اولسون البته بو سؤز دؤز دئییلدیر، چونکی بو سؤز عربجه‌ده درین معنالی و اسکی کلمه ساییلمیر و لسان العرب کیمی قدیمی سؤزلوکلرده ده بو کلمه‌نین معرّب (عربلشمیش) اولماغینا اشاره اولونور؛ دیواندا ایشله‌نن بیر سیرا کلمه‌لر اوْرتاق بیر کؤکه باغلیدیلار، قوْسمیق کلمه‌سی فیندیق معناسیندا گلیب و قوْشاماق

سؤزو بیر نوع آغاجا اشارتدیر، همچینین قوْووق و قوْوا کیمی سؤزلرده ایچی بوْش شئیلره دئییلیر، بو کلمه‌لردن آنلاشیلیر کی قوْو سؤزو ایچی اوْیولموش شئی، و قوْسمیق سؤزونون ساده‌لشمیشی اولاراق قوْز سؤزوده جویز معناسینداییر و اصلی معنادا جویزی بوْروین قابیغا اشارتدیر، بو کلمه اسکی فارسجادا گُوز شکلینده ایشله‌نیردی و "قوْ› قوْز" و "قوْسمیق" سؤزلریله ایلگی‌سیز دئییلدیر، باخ: جویز، قوْوماق}.

قوْزا..qoza [آد، باخ: قوْز] ۱-پولجوق قانادلی‌لارین قوُردجوق‌لاری‌نین قالدیغی یئر، قوْرونجاق قابیغی. ۲-بیتگی‌لرین توخوم قابیغی، پامبوق گوْلونون آچیلمامیش قوْنچاسی (فا: غوزه). ۳-پالید چام و قایین آغاج‌لاری‌نین قوْزا اوْخشایان یئییلمه‌ین میوه‌سی، قوْزالاق (فا: غوزه). ۳-قادین پالتارینین قیزیل گوموش‌دن اوْلان یوُوارلاق بزک‌لری.

قوْزاپایی..qozapayı [آد] پامبوق یئغیلدیقدان سوْنرا تارلادا قالان پامبوق بیتگی‌سی قالیق‌لاری.

قوْزاجیق..qozacıq [آد] بالاجا قوْزا.

قوْزاچی..qozaçı [آد] ایپک قوْزاسی آلیب ساتان کیمسه.

قوْزاچی‌لیق..qozaçılıq [آد] قوْزا بسله‌مه ایشی.

قوْزاحالواسی..qozahalvası [آد] جویز شکردن دوزَلمیش حالوا. nougat

قوْزاسیز..qozasız [صفت] قوزاسی اوْلمایان.

قوْزاق..qozaq [آد] ۱-قوْزالاق. ۲-دمیر قوُتو، اسکیده بوجور قوتولارا شاهلارین‌مکتوبلاری قویولوردو.

قوْزالاق..qozalaq [آد، بیتگی] ۱-قوزالاق‌لیلار تاقیمینین میوه سی، بو اوْرونون آلتی یوُوارلاق و تپه‌سی مخروط بیچیمده اوْلور و توخوسو اوْدون سوْو دور، قوْزا. ۲-یئتیشمه میش خام میوه. {بو کلمه قوْز سؤزوندن آلیناراق یووارلاق شئیی گؤسته‌رر، باخ: قوْز}.

قوْزالاق‌گیللر..qozalaqgillər [صفت] قوْزالاغا بنزه ین اوْرونو اوْلان بیتگیلر.

قوْزالاق‌لیلار..qozalaqlılar [آد، بیتگی] آچیق توخوملولاردان یاپراقلاری ایینه سوْو، اوْرونلری قوزالاق بیچیمینده اوْلان بیتگی‌لر تاقیمی، ایینه یاپراقلیلار و چام‌گیللر قوزالاقلیلار تاقیمینداندیر.

قوْزالاماق..qozalamaq [تاثیرسیز ائیلم] (پامبوق) قوْز باغلاماق. to form bolls

قوْزالانماق..qozalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] (پامبوق) قوْز باغلاماق.

قوْزالی..qozalı [صفت] قوْزاسی اوْلان.

قوْزان..qozan [اوْزل آد] ۱-قوْزالاق. ۲-قازان[۷]. ۳-اهرده(قوْزان داشی) داغ آدی، ٤-آنادولودا(سیس بؤلگه سینده) بیر بؤلگه آدی[۲۰۹].

قوْزانلو..qozanlu [اوْزل آد] م١٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

قوْزاوْردو..qozordu [آ، ت] بالاساغون[۴]آیری آدی‌وشهر معناسینداییر[۱۲].

قوْزاوْیناماق..qoz oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] الینده‌کی بؤیوک قوْزو ایشلتمک.

قوْزایتیرمک..qoz itirmək [تاثیرلی ائیلم] یارارلانا بیلدیگی امکانی الدن وئرمک.

قوْزبئل..qozbel [صفت] بئل ویا دؤشونون‌آرخا سوموکلرینین ایییلمه‌سی سونوجو بئلی قوْز کیمی اوْلان، قالخیق بئل، دوْنقار، بیرطرفی چیخیق. hunchback, humpback

قوْزحالواسی..qozhalvası [آد] جَویزحالواسی، جویزله‌حاضرلانان حالوا.

قوْزدسته..qozdəstə [آد، مج] تاپانچانوعو، دسته‌سی یووارلاق اوْلان تاپانچا.

قوْزدوی..qozdovi [اوْزل آد] رامیان دا کند آدی.

قوْزسیندیران..qozsındıran [آد] قوْزو سیندیرما آیقیتی. nutcracker

قوْزقابیغی..qozqabığı [آد] قوْزو بوْروین قابیق. walnutshell

قوْزقابیغینا سالماق..qozqabığına salmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی چیخیلماز وضعیته سالماق.

قوْزقابیغیناگیرمک..qozqabığına gırmək [تاثیرسیز ائیلم] قورخودان-دلیک آختارماق‌وگیزلنمک.

قوْزقاو..qozqav [اوْزل آد] قیام، عصیان، باشقالدیرما[۷].

قوْزقئچی دره سی..qozqeçi dərəsi [اوْزل آد] سایین‌قالا دا چای آدی.

قوْزقوْراب..qozqurab [آد، بیتگی] تارلالاردا توْپراق آلتیندا بیتن و کیچیک یئرآلمایا بنزر بیر کؤک بیتگی.

قوْزقورماق..qozəqurmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] اؤزوندن اوُیدوروب سؤیله‌مک، گوْپ باسماق، دانیشماق.

قوْزقوْز اوْیناماق..qozəqoz oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] تارتیشماق، بحث لشمک.

قوْزقیرماق..qozqırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْیوندا الینده‌کی قوْزلارین بیرینی ایشلتمک.

قوْزلاق..qozlaq [آذ]باخ: قوْزا.

قوْزلانماق..qozlanmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] کیبرلنمک، کیشی‌لنمک، قوْرّه‌لنمک، قوْزلاماق (فا: غرّه شدن). **to pride oneself (of)**

قوْزلو..qozlu [اؤزل آذ]بیناب(~داغی)، و ماکی‌دا داغ آدی. بوْستان-آباد، خیاو (~قارابولاق)، ماهنشان، ساییِن‌قالا، ساییِن‌قالا (~افشار)، ساوه-زرند، آوج، خوی (~خنه‌یه)، کیوی، گئرمی(۲)، ملیکان، هشتَری و ماهنشان دا کند آدی.

قوْزلوجا..qozluca [اؤزل آذ]مراغا دا چای آدی.مراغا، خیاو، بوْستان آباد، همدان، رزن و ساییِن‌قالا دا کند آدی.

قوْزلوچای..qozluçay [اؤزل آذ] آرازا تؤکولن و سوُمقاییت‌دا چای آدی[۲۴۰].

قوْزلوق..qozəluq [آذ]قوْزآغاجی چوخ بیتن یئر. **walnut grove**

قوْزلوق..qozəluq [اؤزل آذ]مشهد و چاپشلو دا کند آدی.

قوْزوئرمک..qoz vermək [تاثیرلی ائیلم]امکان تانیماق.

قوْزواری..qozvari [صفت]قوْزا کیمی، قوْزایا اوخشار. **nut-shaped,**

قوْزوللو..qozullu [اؤزل آذ]صفوی دؤنمی اوُستاجلولاردان بیر اوْبا اوْلاراق آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵]. {قزللو و قیْزیللو شکلینده ده یازیلیر}.

قوْزونون اوْستونه قوْز قوْیماق.. qozunun üstünə qoz qoymaq [تاثیرلی ائیلم]دردینی داهادا آرتیرماق، ایشینی داهادا چتین لشدیرمک.

قوْزیاخا..qozyaxa [اؤزل آذ]اوْغوز-بایات‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی-قرن)[۲۲۵].

قوْس..qos [آذ، عربجه] یای، اَیمج (فا: قوس).

قوْسای..Kosay [اؤزل آذ] قازاق-کیچیبوْز-بایوْغلوُ-آدای بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قوْس‌قزح..qos qəzəh [آذ، عربجه] گؤی قوُرشاغی.

قوْس‌قوْجا..qosqoca [صفت] چوخ بؤیوک.

قوْس‌قوْجامان..qosqocaman [صفت] چوخ بؤیوک.

قوْسمالیان..qosmalyan [اؤزل آذ] لئریک‌ده کند آدی[۲۴۰].

قوْسی تبریزی..qovsi təbrizi [یازار]علیجان قوسی تبریزده آنادان اولوب و سونرالار اصفهانا کؤچوب و تؤرکجه دیوانی واردیر[۱۱۷].

قوْش..qoş [اؤزل آذ] ۱-قوْچ ۲-دیزی، سیْرا، دیزه[۷].

قوْشا..qoşa [صفت] ۱-جوْت، یان یانا (فا: جفت). **pair** ۲-بیرلیکده. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه ایله قوْشماق فعلی‌نین کؤک‌داشلیغی آیدیندیر چونکی قوشماق شئیلری قوشا حالا سالماقدیر، قوشماق فعلی آت چاپیتماق معناسیندادا همان مفهومدا یان‌یانا گئدن آتلاری آندیریر، باخ: قوْوماق}.

قوْشا-..-qoşa [اؤزل‌آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۷۰ آد سایماق اوْلار).

قوْشاآددیم..Qoşa addım [آذ، ایدمان]قوشا آددیم‌لارلا بیر یئری آتلانماق.

قوْشابئیت..qoşa beyt [آذ] ایکی بیت‌لی شعر (فا: دوبیتی). **distich**

قوْشابوْرو..qoşa boru [صفت]قوسشالوْله:قوشا بوْرولو اولان (فا: دولول). **double-barrelled (gun)**

قوْشاجالی..quşacalı [صفت]اوُغورسوز (فا: بدشگون)[۱۴۰].

قوْشاچ..qoşaç [آذ، دیلب] آدسال جُمله‌لرده اؤزنه ایله یوْکلم‌ی بیرلشدیرن و مفهومونو تثبیت ائدن "دیْر، دیر" اکی و "دئییل" کلمه‌سی "هاوا بوُلوددور، هاوا بوُلود دئییل"[۲].

قوْشاچای..qoşaçay [اؤزل آذ] ۱-بوشهراوُرمیه‌نین ۱۱۵ک گ‌د، تبریزین ۱۸۷ک و مراغا شهرینین ۵۵ک گ‌ب طرفینده یئر آلیب، ش۱۳۲۰ده مراغاشهری‌نین‌بخشلریندن ساییلاراق ۲ دهستان (مرحمت‌آباد، قره-لر)و ۱۸۸ کنددن تشکیل تاپیردی، توْپلام نفوسو* ۳۷۱۶۰ نفرایدی، شهرنفوسو۹۷۳۷ نفر تؤرک قئید اوْلونموشدور، اوْ دؤنم ۱۷۹ کندین اهالی‌سی تورک‌ایدی و ۹ کند کؤرد اولاراق توْپلام جمعیتی ۱۸۳۳ نفر قئید اوْلونوبدور و شهرستانین ۳۵۳۲۷ نفری یعنی ۹۵ فایزی تؤرک‌و ۵فایزی کؤردایدیلر، ش۱۳۸۵ده شهرستانین جمعیتی توْپلام ۲۴۷۳۰۷ نفر اعلام اوْلوبدورکی ۱۱۴۱۵۳ نفری شهرده و ۱۳۳۱۵۴ نفری کندلرده یاشاییرلار، بوُ دؤنم ۱۸۸ کنددن ۱۷۰ کند تؤرک و ۱۸ کنده کؤرد ویا تؤرک وکؤرد بیرلیکده یاشاییردیلار، اوْرتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (۱۸۸/ ۱۲۳۶۵۴) ۷۰۸ نفر اوْلوردو، لذا بوُ شهرده جمعیتین ۱۴۷۴۴ نفری کؤرد وقالانی تؤرک ایدیلر، ایندی شهر ایچینده ده بیرفایزه یاخین کورد عائله لری یاشاییرلار آیری دئییشله ۹۴ فایزی تؤرک و ۶ فایزی کؤرد ایدیلر، البته بیر مسئله ده اشاره اوْلونمالیدیرکی کؤرد کندلری ایکی ساییملامایا گؤره تعداد لاحاظیندان ایکی قات اوْلوبدور. بوُ شهردنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۱۴ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق اؤزئی گئنیشلیگی ۵۰۰۰ کیلومترمربع‌دیر. بوُ شهر جیغاتو (قوْ: زرینه‌رود) و تاتاوُ (قوْ: سیمینه-رود)چایلاری‌آراسیندا قرارتاپدیغی اوْچون قوْشاچای آدیلا تانییر،

پهلویچیلیک دؤنمی باشلایاندان بری، بورانین آدینی قوندارما اولاراق میاندوآب قویوبلار، تاریخی‌و گؤرمه‌لری یئرلریندن نئچه-سینی آد آپارماق اوْلار: طاق مچیدی، خان حامامی یا کؤهنه حامام (قاجار دؤورو)، هولاکوخان قالاسی (ایلخان لیلار دؤورو)، میرزا رسول کؤپروسو (فا: میاندوآب). ۲-قوْشاچای بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار جیغاتوچایا تؤکولورلر: تقی آباد چای (~ ۱۱s۱b٦/ q۰)، قوْشاچای آرخی (~ ۵۲s۱b۸/ q۳)، حاجی بهزاد چای (~ جیغاتوُ، s۱b۷)، قارا وَرَن (~ ٦۲s۱b۱۰/ q۰)، ۳-قوْشاچای بؤلگه‌سینین داغلاری: قوْنجالی (۲۳ک‌د۱٤۵۰)، کاوارَش ۲۷ ک‌د۱۷٤۹)، آغلاغان (۲۷ ک‌د۱۸۲۰)، قاریاغی (۲۷ک‌ق۱٦۱۰)، قراووْل (۲۹ک‌گ‌د۱٦۸۰)، ٤-قوْشاچای(مرحمت آباد-جنوبی مرحمت آباد) بؤلگه‌سینین کندلری: (یئرلی اهالی مرحمت آباد بؤلگه‌سینه چاربوُش/ چاربوُرج دئییرلر) تازاکند تپه رش ؛ تازاکند للکلو×؛ تپه رش× (*٤۱۸)؛ تپه صارمی× (*۱۷۳×)؛ چَلیک (*٤۵۰)؛ جعفرآباد چلیک (*۱۹۰/ تو+کو)؛ چوْغانلو× (*۱٦۰)؛ حئیران× (*۸۰×)؛ داش‌تپه (*۳۵۰)؛ شُکوّرکندی (*۱۱۰)؛ قالا/ کیچیک~/ بؤیوک~ (*٤۰)؛ قاراپاپاق (*۲۱۰)؛ گَرده رش× (*۲۸۰)؛ للَکلو (*۵۷۰)؛ مروان کندی× (*۱٤۰)؛ ملیک‌آباد (*۱۹۰)؛ نبی کندی (*۸۰)؛ نظام‌آباد (*۸۰۰)؛ ۵-قوْشاچای(مرحمت آباد-شمالی مرحمت آباد، چاربوُرج) بؤلگه‌سینین کندلری: ابراهیم حاصار (*۲۰۲)؛ اسلام آباد؛ آغداش (*۲۲۵)؛ اوُزون اوْبا (*۱۸۷)؛ خَیزه انبار (*۳۸۰) (قوْ: خزینه‌انبار)؛ سره‌جه‌لی/ فیروزآباد؛ شابانلی/ شعبانلو (*٤۲۰)؛ فوّسوندوز (*۵۰۰) (قوْ: فسندوز)؛ قاراگؤزلو (*۳۰۰)؛ قیْپچاق (*۱۵۰)؛ کوّردکندی (*۱۰۰/ تو)؛ مرادخانلو(*۱۱۰)؛ منصورآباد(*۲۷۰)؛ ٦-قوْشاچای(مرکزی-باروی) بؤلگه‌سینین کندلری: آغکند باری؛ امیرآباد (*۳۹۰)؛ باریْ (قوْ: باروق)؛ حمید؛ داش آلتی؛ ساییِنجیق؛ شوْرجا باری؛ شوْرجا؛ علی بولاغی؛ علیارکندی؛ قاتار؛ قاراساقال؛ قیرمیزی بولاق؛ قیشلاق نوروزلو؛ گؤل سلیمانلی؛ نادر گؤلو؛ نوروزلو؛ ۷-قوْشاچای(مرکزی-جنوبی‌زرینه-رود) بؤلگه‌سینین کندلری: ابراهیم‌آباد× (*۱۱۲×)؛ اوُزون قیشلاق× (*۲۳۳×)؛ جامیش‌گؤلو (قوْ: گاومیش گلی)؛ حسین آباد قالاسی؛ خان‌کندی؛ سؤوول تپه/ سئوگیلی تپه (*۸۰۰/ ی‌تو)؛ سرچنار، ؛ سوْوزو (قوْ: سبزی)؛ شین‌آوا/ تو+کو؛ عسگرآباد/ تو+کو؛ قاباق کندی؛ گؤیجه‌لی (*۵۷۰×)؛ مُشیرآباد× (*۲۳۰×)؛ نوروزلو سدّینین شهرکی؛ ۸-قوْشاچای(مرکزی-زرینه‌رود)بؤلگه‌سینین کندلری: بگتاش (*۱۳۰۰)؛ توپخاناساتیلمیشی(*۲۷۰)؛ جارچیلی(* ٤۸۰)؛ جوادحاصاری(*۵٤۰)؛ حاج‌حسن/ آ-ی (* ۵٤۰)؛ علی بَگلو (*٤٦۰)؛ قُدرت کندی؛ قیرمیزی خلیفه‌لو/ آ-ی (*٤۰۰)؛ کوْسالار/ آ-ی (*۳۰۰)؛ ممدلی ساتیلمیشی (*٤۵۰)؛ میرزه‌ممدساتیلمیشی؛ مظفر آباد×(*٤۲۰)؛ یاریْجان/ آ-ی/ خالصه(*۷٦۰)؛ ۹-قوْشاچای(مرکزی-شمالی‌زرینه‌رود) بؤلگه‌سینین کندلری: جعفرآباد (*۱۸۳)؛ حاجی‌بئیزاد/ حاجی بهزاد (*٦۸۰)؛ حسن‌آباد (*۲٦۰)؛ حیدرآباد(*۲۲۰)؛ شیبئیلی (قوْ: شیبلو)/ آ-ی؛ قاریاغدی (*۵٤۰)؛ قاراتپه؛ قیْجیلی/ قوْچلو (*٤۱۰)؛ ملاشهاب‌الدین (*٦۳۰)؛ ممه‌دی (قوْ: ممه دل)؛ میزه‌فرآوا/ مظفّرآباد؛ نصیر کندی (*٤۰۰)؛ ولی آباد (*۱٦۰)؛ ۱۰-قوْشاچای(مرکزی‌شمالی‌مکریان) بؤلگه‌سینین کندلری: ارمناک/ آ-ی×؛ پاپراوان/ بفروان×؛ تازاکند؛ تلخاب، جعفرآباد، حاجی حسن (*۲۲۰)، خوْیراوا/ خیرآباد؛ دؤولت آباد (*۱۵۰)، دلیک داش؛ ده منصور، رسول آباد؛ زئینال کندی؛ زنگی آباد/ زنجیرآباد (*۳٦۰)، سیستک/ آ-ی؛ شیرین‌آب، قوُل حسن؛ قیزقالا؛ قیشلاق تلخاب، قیشلاق حاجی حسن، قیشلاق زئینال کندی/ تو+کو؛ قیشلاق گرده قول، کوْوخان×؛ گزه‌لان؛ گنج آباد؛ ماللاکندی، مرجان‌آباد×؛ منصورکندی (*۱٦۰)؛ هوُبه کوُخان، وئیس آقا کندی/ ویس آباد (*۳۰)؛ ۱۱-قوْشاچای(مرکزی-مرحمت آباد، چاربوُرج) بؤلگه‌سینین کندلری: اوْچ‌تپه‌کوّرد/ شهرکی؛ حسن-کندی(*۱۷۳)؛ قالااوْچ تپه (*۷۰۰)؛ کوّرداوْچ‌تپه (*۳۸۰)؛ گؤی-تپه‌خالصه (*۱۲۳۰)؛ یاغلان‌تپه(*۷۱۰)(قوْ: یقینعلی تپه)؛ ۱۲-قوشاچای بؤلگه سینده توّرک کندلری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آغ تپه (۵٦ک‌گ‌د *۱۵۵)، ایلانلو تپه (۲۷ک‌ق‌ب *۲۰۰)، بی بی کندی (٤۸ک‌گ‌د *۳۸۰)، تازاکند بوْزتپه (٦ک‌ق‌ب *۱۲۰)، توْپچوکندی (۱۹ک‌ق‌ب*۱٦۰)، چرچلو (۱۹ک ق‌ب *۳۷۰)، چوُبوقلو (۲۹ک‌ق‌ب *۱۱۰)، خاتون آباد (۵۱ک‌گ‌د*۹٤)، داشکسن(٤۹ک‌گ‌د*۳۹۰)، دَلمه(*۱۷۰ ×)، دوه‌چی (۱۵ک‌ق‌ب*۳۹۰)، دوه‌لی(۳٦ک‌گ‌د *۱۰۰)، دیم آباد (۵۸ک‌گ‌د *٤۵)، زرندی (۱ک‌ق‌ب *۲۰۰)، ساروجا (۵۵ک‌گ‌د *٤٦۰)، عقربلو (٦۱ک‌گ‌د *۳۰)، قارا وئرن (٤ک‌گ‌د*۱۹۵۰)، قازانلو (۳٦ک‌گ‌د *۳۱۰)، قره قیشلاق (۳٤ک ق‌ب *۳۲۰)، قوُلو خان-کندی (۲ک‌گ *۱٦۰)، جامیش گؤلو، (۹ک‌گ‌د *٤۲۰)، هاسیل-قوْبوافشار(حاصل قوبی افشار)، (۱٤ک‌ق‌ب *۵۰۰)، یارجان (۱۲ک‌ق‌ب*۷٦۰)، یوْلقونلو (۲۵ک‌ق‌ب *۵۹۰)،

قوْشادوْداق..qoşadodaq [صفت] اوّست دوداغی یاریق اولان دوْشان کیمی حئیوانلار.

قوْشادوْداق سس‌سیز حرف.. səssizhərf **qoşadodaq** [آد، دیل‌ب] قوْشادوْداقلادئییلن سس‌سیز حرفلر "ب، پ، م" (فا: صامت جفت لبی). bilabial

قوْشادیْرناقلی.. qoşadırnaqlı [آد، دیرگی] قوشا دیرناغی اوْلان ممه‌لی حئیوانلار.

قوْشادیْرناقلی‌لار.. qoşadırnaqlılar [آد] جوت دیْرناقلی‌لار (فا: زوج سُمان). z) artiodactyla)

قوْشار.. qoşar [اؤزل آد] ۱-امر ائدیجی، بوُیوروجو ۲-قوْشوُجو، چالیْشقان، حرکتلی ۳-دؤزن، دؤزنله‌ین[۷].

قوْشاسو.. qoşasu [اؤزل آد] لاچین‌دا کند آدی[۲۴۰].

قوْشاشدیرماق.. qoşaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوشا یئریتمک و چاپدیرماق، آتلاری‌ویا مینیک‌شئیلری‌قاچیشدیرماق، یاریشماق ایسته‌مک.

قوْشاشماق.. qoşaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوشا یئریمک، قاچیشماق-ویاریشماق

قوْشاق.. qoşaq [ظرف] قوشا حالدا.

قوْشاقوْشا.. qoşaqoşa [ظرف] جوت جوت، ایکی ایکی.

قوْشاگؤرمه.. qoşagörmə [آد، دا] چاشلیق، چپ گؤزلوک.

قوْشاگؤرن.. qoşagörən [صفت] گؤزو ایکی گؤرمه یئب هر شئیی قاتیشدیراراق ایکی‌لی گؤرن (فا: دوبین). diplopic

قوْشالاتماق.. qoşalatmaq [اتّدیرگن ائیلم] ۱-بیر شئیی جوّت لشدیرمک. ۲-یان یانا قویدورماق، یاناشدیرماق (فا: جفت نمودن).

قوْشالاشدیرماق.. qoşalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوشا ائتمک.

قوْشالاشدیریلماق.. qoşalaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قوشا ائدیلمک، ایکی لشدیریلمک، جوّت لشدیریلمک.

قوْشالاشماق.. qoşalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوشا اوْلماق، جوّت لشمک، ایکی لشمک (فا: جفت شدن).

قوْشالاماق.. qoşalamaq [تاثیرلی ائیلم] جوت‌له‌مک (فا: جفت نمودن).

قوْشالانماق.. qoşalanmaq [باخ] قوشالاشماق.

قوْشالتی.. qoşaltı [آد] ایکی حئیوانی بیربیرینه قوشما ویا باغلاما.

قوْشالوّله.. qoşalülə [آد] قوشا بوْرو، قوشا بوْرولو توّفنگ.

قوْشالیق.. qoşalıq [آد] قوشا اوْلما وضعیتی.

قوْشام.. qoşam [آد] آووُج، ایکی آووج دولوسو.

قوْشاملاماق.. qoşamlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایکی آووج‌لا ویا آووج لاماق.

قوْشان.. qoşan [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

قوْشای.. qoşay [تاریخی اؤزل آد] ۱-ماناس‌بویوندابیرقیْزآدی ۲-قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو بای اوْغلو و آدای اوْیماقلاری اولُوبابالارینداندا[۷].

قوْشایاپراق.. qoşayapraq [آد، یازین] بو نوع شعرده هر مصرع ده ایکی قافیه ایشله‌نیر، اؤرنک "اطلسدن قابالی بئلینده شالی. گوْهردن باهالی اوزونده خالی. عاشق علسگر"[۷۳، ۷۴].

قوْشایانلی.. qoşayanlı [صفت] ایکی و جوت یانی اولان (فا: دوپهلو).

قوْشایئلین.. qoşayelin [صفت، ت] قوْشا حاشیه‌لی، جوّت حاشیه‌لی.

قوْشتامقا.. qoştamqa [آد] اؤزبَک، قوْنرات‌ونایمان‌اوْیماغی-اولُوبابالارینداندا[۷].

قوْشتامقالی.. Koştamqalı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات و اؤزبَک-نایمان بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸]. {قوْشدامغالی}.

قوْشدورماق.. qoşdurmaq [تاثیرلی ائیلم، اتّد] ۱-قاچماقدا یاریشماق، آت چاپیتماق (فا: دواندن). ۲-یولجولوق اوْچون بیر نفری بیرینه یولداش ائتمک، یانچی ائتمک (فا: همراه گردانیدن)۳-حئیوانی‌چکدیگی و چکه‌جگی شئیه باغلاماق، قوشماق ایشینی گؤردوْرمک (فا: حیوان را به ارابه بستن). ٤-شعر دئمک، سؤز قوشوب دئمک (فا: شعر گفتن).

قوْشدورولماق.. qoşədurulmaq [بلسیز ائیلم] قوْشدورماق‌ایشی-گؤرولمک.

قوْشقابوْلاقسو.. qoşqabulaqsu [اؤزل آد] گده‌بگ‌ده چای آدی[۲۴۰].

قوْشقار.. qoşqar [اؤزل آد] داشکسن‌ده چای و داغ آدی(۳۳٦۸)[۲۴۰].

قوْشقاوا.. qoşqava [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی. {قاشقا+آوا}.

قوْشقو.. qoşqu [آد] ۱-منظوم اولان سؤز (فا: شعر). ۲-آرابا و داشقایا قوْشولان آت ویا باشقا حئیوان.

قوُش‌قوْنماز.. quş qonmaz [آد، بیتگی] خالق ایچینده طبی بیر تیکان بیتگی‌سی اوْلاراق کؤلونو یارایا قویْارلار[۱۴۰].

قوْشقوْوان.. qoşqovan [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {قاشقا+آوا}.

قوْشما.. qoşma [آد] هجا اؤلچولو ساز شعری، قورولوشجا مصرع‌لری ۱۱ هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک: "اووْچوسو اولموشام سن تک مارالین. خیالیمدان چیخماز هرگز جمالین. انلیگی کیرشانی نئیلر جمالین.سن‌ائله گؤزلسن بینادان پری."[۷۳، ۷۴] (فا: منظومه). poem

۲-قوْشما،(آد، ص) یاریشما، یان یانا قاچما. ۳-بیرینین یانیجا گؤنده ریلن کیمسه. ٤-(آد، دیل‌ب) ایکی سؤز و جمله‌نی بیربیرینه وصل ائدن حرف (فا: حرف وصل). ۵-دوزَلتمه، قوْندارما (فا: مجعول). posst position fictitious

قوْشماجا..qoşmaca [آد] ۱-قوْوالاماجا، بیربیرینی قوْوالایاراق اوْینانان بیر اوُشاق اوْیونو. ۲-بیرشعر نوعو، باخ: قوْشما(فا: نوعی شعر).

قوْشماچی..qoşmaçı [صفت] شعر دئین (فا: شاعر). poet

قوْشماچیلیق..qoşmaçılıq [آد] شاعرلیک (فا: شاعری). poetess

قوْشماق..qoşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آرابا کیمی شئیلری چکیب آپارماق، یانیجا یوْللاماق، بیر شئیی آیری بیر قوْشقویله یوْلاماق" آرابایا دؤرد آت قوْشدولار، قاتارا واقوْن قوْشدولار" (فا: همراه نمودن). ۲-یانیجا یوْللاماق، بیرینی آیری‌سینین یانیجا یوللاماق، برابر گؤندرمک و گئتمک "قوْشولوب گئتدیلر" (فا: همراه نمودن). ۳-بیرلشدیرمک، قاتماق "من ده قوْشدوم سسیمی بوُ گنج‌لیگین سسینه[۱]". ٤-دؤزلتمک، دئمک، یازماق و اثر یاراتماق، شعر و نوحه دئمک "شعر قوْشماق، داستان قوْشماق، سؤز قوْشماق: سؤز اوُیدورماق، ماهنی قوْشماق" (فا: شعر و داستان گفتن). ۵-قوْشماق۲ : قاچماق، قاچاراق گئتمک، بوُ مفهوم چوْخراق آنادولو توْرکجه سینده یایقین دیر و آذربایجان توْرکجه سینده آز ایشلک دیر "ازدحامی گؤرونجه منده قوْشدوم اوْرایا". ٦-آت چاپیتماق "آت قوْشودوردولار". {باخ: قوْوماق، قوْشا}.

قوْشمالار..qoşmalar [آد] شعرلر (فا: اشعار). (bot) calendula

قوْشمالاشما..qoşmalaşma [آد] مشاعره (فا: مشاعره). capping verses

قوْشو..qoşu [آد] بیر آرالیغی قاچاراق یاریشما، قاچما، قوشما، آت یاریشی، آت چاپیتما (فا: اسب دوانی).

قوْشو آتی..qoşu atı [آد] قوْشو اوْچون یئتیشدیریلن آت، چاپیتما آتی (فا: اسب مسابقه).

قوْشوُشما..qoşuşma [آد] بیرلیکده قوشو ایدمانی‌نا قاتیلما، قاچماغا و یاریمشاغا بیرلیکده قاتیلما (فا: اسب دوانی).

قوْشوُشماق..qoşuşmaq [قا] بیرلیکده قوشو ایدمانی‌نا قاتیلماق، قاچماغا و یاریمشاغا بیرلیکده قاتیلماق (فا: اسب دوانی کردن).

قوْشوت..qoşut [آد، ص] قوشا، آرالیق‌لاری هرنقطه ده ائشیت اوْلان خطلر، مُوازی، پارالئل (فا: متوازی). parallel

قوْشوتجا..qoşutca [ظرف] موُازی اولاراق (فا: متوازیا).

قوْشوتچولوق..qoşutçuluq [آد، فلسفه] روح سال و بدن‌سل اوْلایلار آراسیندا باغلانتی قوُران.

قوْشوتلاشدیرماق..qoşutlaşdırmaq [اتدیرگن ائیلم] قوْشوت لاماسینا یوْل آچماق.

قوْشوتلوق..qoştluq [مت] ۱-قوشوت اوْلما وضعیتی (فا: موازی بودن). ۲-(مج) آرالاریندا بنزرلیک اوْلما وضعیتی.

قوْشوجو..qoşucu [آد] قوشویا قاتیلان یاریشچی(فا: مسابقه دهنده).

قوْشوشدورماق..qoşuşdurmaq [اتدیرگن ائیلم] قوشوشماسینا سبب اوْلماق.

قوْشوق..qoşuq [آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوشوغ›] ۱-شعر و نظم، منظومه؛ بوُ نوع شعر توْیوق نوعو شعردن فرقلی اوْلاراق بعضا عربجه قصیده فورْموندا اوْلان شعر اوْچون دئییلیر. (فا: شعر). ۲-یان-یانا، بیرلیکده، دوْست

قوْشول..qoşul [آد] بیرآنلاشما شرط‌لرینین هر بیری، گرَک‌لی اوْلاراق، اوْزَللیک(فا: شرط) condition {باخ: قوْشولماق}.

قوْشولان..qoşulan [صفت] موتورلو آرابایا باغلانان موتورسوز واگون و آرابا (فا: یدک و ارابه پشتی ماشین وهر چیز شبیه).

قوْشولسوز..qoşulsuz [صفت] بلاشرط (فا: بلاشرط). unconditional

قوْشوُلقان..qoşulqan [اؤزل آد] قوْشوُل قوْیان، بوُیوروجو[۷].

قوْشوللار..qoşullar [آد] شرطلر (فا: شرایط). conditions

قوْشوللاماق..qoşullamaq [تاثیرلی ائیلم] قوشوللو وضعیته گتیرمک، شرط‌له‌مک (فا: مشروط کردن).

قوْشوللانماق..qoşullanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوشول‌لارا باغلی قالماق، شرط لنمک (فا: مشروط شدن).

قوْشوللو..qoşullu [صفت] قوشولاباغلی اوْلان(فا: مشروط conditioned

قوْشولماق..qoşulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرینه یانچی اوْلماق، بیریله بیرلیکده گئتمک (فا: همراه شدن). ۲-(بل) باغلانیلماق، قوْشماق ایشی گؤرولمک (فا: بسته شدن). ۳-شعر دئییلمک (فا: شعر گفته شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بیرلشمک}.

قوْشولو..qoşulu [صفت] قوشولموش، باغلانمیش، قوْشولوب قاچماق وضعیتی (فا: همراه).

قوْشوم..qoşum [آد] آت و آرابایی بیربیرینه باغلایان آغاج و قامیش کیمی شئیلر (فا: بوکسِل).

قوْشوم آتی..qoşum atı [آد] آرابایا قوشولان‌آت ویا حئیوان(فا: حیوان‌ارابه

قوْشومجو..qoşumcu [آد] آرابا حئیوانلارینین قوْشوم بؤلومونو دؤزَلدن.

قوْشوم حئیوانی..qoşum heyvanı [باخ] قوشوم آتی.

قوْشوملاماق..qoşumlamaq [تاثیرلی ائیلم] بو کسئل له‌مک.

قوْشوملو..qoşumlu [صفت] قوْشولموش اوْلان آرابا، آت‌قوشولموش آرابا.

قوْشون چکمک..qoşun çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] هُجوم ائتمک.

قوْشون قوشون..qoşun qoşun [ظرف] دؤزوم دوزوم، دؤزون دؤزون، سیرا سیرا.

قوْشون کئشلیک..qoşun keşlik [آد] قوشون توپلاما، حربی یؤرویوش.

قوْشون..qoşun [آد] اوْردو، سوْ، یان یانا دؤزولموش عسگر دوزومو (فا: لشکر). army {باخ: قوشا، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْشون..qoşun [اؤزل آد] بیرجند-خوسف دا کند آدی.

قوْشونتو..qoşuntu [آد] بیرینین یانیندا کی لار، یارداقچی لار (فا: همراه).

قوْشیالو..qoşyalu [آد] قوْچ یالی: م۱۳جی یوْزیلده توْرک لره منسوب و اردبیل همدان آراسیندا یاشایان بیر بوْی آدی[۸۵].

قوْشین..qoşın [آد] آغیرحرکتلی، بوْل‌توْکلو بیر توْیوق‌جنسی[۲].

قوْغ..qoğ [آد] باخ: قوْر، قیغیلجیم. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْغال..qoğal [آد] کیچیک گیرده سوْتلو چؤرک، کوْکه(فا: نان-شیری).

قوْغلوق..qoğluq [باخ] قوْولوق.

قوْغورماق..qoğurmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤورچین و قوغو قوشو کیمی قوشلار اؤتمک (فا: آوازخواندن پرندگانی مثل کبوتر و قو).

قوْفتا..qofta [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، آرام تئمپلی قادین رقصیدیر. باکیدا یارانمیش. اونو ماهنی نین موشاییعتی ایله اویناییردیلار. رقص عصاسن یاشلی قادینلار طرفیندن ایفا اولونور[۲۴۵].

قوْقوش..qoquş [اؤزل آد] قوْخوُش:داللاری، اوْخ دؤزلتمه گه اَلوئریشلی بیر آغاج توْرور.

قوْل..qol [آد] ۱-اینساندا چیین‌دن بارماقلارا قدر اوُزانان اوْرقان (فا: بازو)arm ۲-پالتارین قولو(فا: آستین). sleeve ۳-بیر بؤیوک چایا ویا هر بیر شئییه یاپیشان یانال آرخ و چای "سو" قولو، تورکلرین اوْغوز قولو"، آغاج‌لارین هر بیر دالی، آراج‌لاردا چکمک و چئویرمک اوْچون یارارلانان بؤلوم، بیر قورولوشون آیری آیری بؤلوملری (فا: شعبه). branch ٤-یان، سمت، طرف "ساغ قولدان آتش آچدیلار" (فا: جناح راست). ۵-امضا "قوْل آتماق: امضا آتماق" {ت: ۱-بوْی. ۲-اینسان و پیچاق و داغ قوْلو}. ٦-قوْل۲(اینگیلیزجه) توْپون دروازیه گیرمه‌سی (فا: گل).

قوْل بوْلاق..qol bulaq [اؤزل آد] گرگان دا داغ آدی.

قوْل دمیری..qol dəmiri [آد] قاپی اؤرتولدوکدن سوْنرا دالینا ووُرولن دستک (گئچمیشده چوْخراق تاختا قاپی اوْچون).

قوْل..qovl [آد، عربجه] سؤز، سؤزلشمه (فا: قول).

قوْلئر..qoler [آد] فوُتبال اوْیونوندا قوْلدا دوران و توپلاری توتان (فا: دروازه بان). gatekeeper

قوْل آتماق..qolatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-امضالاماق، امضا آتماق. ۲-قوْل بوُداق وئرمک، شاخه‌لنمک، هر طرفه یاییلماق.

قوْل آخیمی..qolaxımı [آد، فیزیک] بیر الکتریک آخیمینا یاپیشان یانال بیر آخیم قولو، بیر چایا ویا هربیرآخیم کیمی وارلیغا یاندان گلن آخیم (فا: هر نوع ورودی فرعی).

قوْل آغزی..qolağzı [آد] پالتارقوْلونون اوُج بؤلوْمو (فا: سر آستین).

قوْل آیاقلیلار..qolayaqlılar [آد] حئیوان‌سوْیو(فا: بازوپایان branchiopoda

قوْلا..qola [یو، آ، دیرگی] قوْلاگیللردن آفریقانین ایستی بؤلگه لرینده بیتن، جویز کیمی میوه سینده اوُیوشدورجو آلکالوئید اولان آغاج. cola acumiata

قوْلاگیللر..qolagillər [آد، دیرگی] تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی، قوْلا آغاجی نوْعوندن بیر فامیل.

قوْلاج..qolac [آد] اللرینی آچاراق ایکی‌اَل بارماقلارینین آراسی، قوْل آچیمی (فا: قلاج، بازه). span (of an aircraft) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْلاج قوْلاج..qolac qolac [صفت] اوُزون اوزون "قوْلاج قوْلاج ساچلار".

قوْلاج‌لاماق..qolaclamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] قولاج لا اؤلچمک، قوللارینی اوُزواتماق.

قوْلاج‌لانماق..qolaclanmaq [بلسیز ائیلم] قولاج لا اؤلچوله‌مک.

قوْلازلاماق..qolazlamaq [تاثیرلی ائیلم] قولونون گوْجو چاتدیغی قدر اوُزاغا توْلازلاماق، آتماق.

قوْلان..qolan [آد] ۱-حئیوانلاردا یهری باغلاماق اوْچون کؤکس ویا قارنی آلتیندان کئچیریلن قئییش، قوُسقون. ۲-بوْرو قاییشی، بورولاری بیر یئره باغلاماق اوْچون یارارلانان تسمه و دمیر مئشین (فا: کمربند نگهدارنده). ۳-هدیه، بخشیش، قوْرویان[۷] {بو کلمه قوْل سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

قوْل اوْردو..qolordu [آد] قوْشونون بیر دسته سی.

qolay..قۆلای [صفت] ۱-آسان، یونگول، اوُیقون، راحتجه و زۆر وئرمه‌دن و سیخینتی چکمه‌دن گؤروله بیلن هر ایش (فا: آسان). easy ۲-درده دَیمه‌ین، یارارسیز(فا: بدرد نخور). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه دیواندا ایشله‌نن قۆلماق (ایسته‌مک) فعلینه باغلاناراق‌مجازی معنادا، راحتجه‌ایسته‌نیلن‌و اله-گلن‌وضعیتی گؤسته ریر، ایندیکی آذربایجان تورکجه سینده چوخ ساده معنادا، درده دَیمه ین و یارارسیز شئی اوچون سؤیله‌نیر}.

qolaylatmaq..قۆلای لاتماق [تاثیرلی ائیلم] قۆلای ائتمک.

qolaylaşdırma..قۆلای لاشدیرما [آد] ساده‌لشدیرمه (فا: تسهیل). facilitating

qolaylaşdırmaq..قۆلای لاشدیرماق [تاثیرلی ائیلم] قۆلای‌وضعیته-گتیرمک(فا: آسان نمودن).

qolaylaşdırılmaq..قۆلای‌لاشدیریلماق [بلسیز ائیلم] قولای‌ائدیلمک، آسان لاشدیریلماق.

qolaylaşmaq..قۆلای لاشماق [تاثیرسیز ائیلم] قۆلای اوْلماق (فا: سهل الوصول شدن).

qolaylamaq..قۆلای لاماق [تاثیرلی ائیلم] ساده‌لشدیرمک، آسان-لاشدیرماق.

qolaylanmaq..قۆلای لانماق [تاثیرسیز ائیلم] آسان لاشماق.

qolaylıq..قۆلای‌لیق [آد] قۆلای اوْلما وضعیتی.

qolayca..قۆلایجا [ظرف] اوْلدوقجا قولای، چوخ راحت، اویقون اوْلاراق.

qolbeçə..قۆلبئچه [آد] کیچیک قول.

qolba..قۆلبا [باخ] قۆلباق.

qolbasdı..قۆلباسدی [آد] گؤرشده بیر فند آدی.

qolbaşı..قۆلباشی [آد] بیر ایشی دوْلاندیران کیمسه، دسته باشی، هر هانسی بیر قولا باشلیق ائدن کیمسه (فا: سر دسته).

qolbaşılıq..قۆلباشیلیق [آد] قۆلباش اوْلما وضعیتی.

qolbağı..قۆلباغی [باخ] قۆلباق.

qolbaq..قۆلباق [آد] بیله زیک، بیلَکلیک، قادین‌لارین بیلک‌لرینه تاخدیقلاری قیزیل وگوموش بزک (فا: النگو، بازوبند). armlet، bracelet {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

qolbaqlı..قۆلباقلی [صفت] الینه قولباق گئچیرمیش.

qolbay..قۆلبای [اؤزل آد] عسگری دانیْشمان[۷].

qolbənd..قۆلبند [تو+فا] باخ: قولباغی.

qolboyun..قۆلبوْیون [ظرف] قوللارینی بیربیرینین بوْینونا سالاراق.

qolbudaq..قۆلبوُداق [آد] ۱-آغاجین کیچیک‌و بؤیوک‌بوُداقلاری۲-(مج) قوْهوم قارداش و یاخین‌لار، بیرشئیین آیری آیری قوللاری.

qolbudaq atmaq..قۆلبوُداق آتماق [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْللارا آیریلماق، بوُداق لانماق، شاخه‌لنمک، یاییلماق. ۲-انکشاف ائتمک، ایره‌لی‌له‌مک.

qolbudaqlı..قۆلبوُداقلی [صفت] بؤیوک بوداق، چوخ بوداقلی اوْلان.

qoltaq..قۆلتاق [اؤزل آد] آرخا، حمایه، دستکر.

qoltutma..قۆلتوُتما [آد] دیرسکلرین یئره قویوب قوللارینی یاتیرماغا چالیشاراق اوشاقلارآراسیندا اویناناں بیر اوْیون آدی.

qoltuğa girmək..قۆلتوغاگیرمک(سوْخولماق، سیغینماق) (soxulmaq, sığınmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیرینین دالی‌سیندا گیزلنمک. ۲-سیغینماق، بیرینه پناه آپارماق.

qoltuğu altına almaq..قۆلتوغو آلتینا آلماق [تاثیرلی ائیلم] حیمایه‌سی آلتینا آلماق.

qoltuğuna(qarpız) vermək..قۆلتوغونا(قارپیز) وئرمک [تاثیرلی ائیلم] بوْش یئره تعریف‌له‌مک.

qoltuq..قۆلتوق [آد] ۱-قولون اوْموزلا (چیین‌له) بیرلشدیغی یئرین آلت قیسمی (فا: بغل). bosom ۲-توْیلاردا قوْلتوق تؤره‌نی. ۳-(مج)دستک، کؤمکچی " یوْلداش یوْلداشا قوْلتوق اوْلور". ٤-چای ویادنیز ساحیلینده سوُگیرینتی‌سی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، قول+توروق› قوْلتوروق› قوْلتوق٦}.

qoltuq..قۆلتوق [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

qoltuq ağacı..قۆلتوق آغاجی [آد]، عصا.

qoltuq altı..قۆلتوق آلتی [آد] قولتوق آلتینا قویولان کیچیک یاسدیق.

qoltuq altında yaşamaq..قۆلتوق آلتیندا یاشاماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین حمایه‌سی آلتیندا یاشاماق.

qoltuq cibi..قۆلتوق جیبی [آد] پالتارین ایچ طرفینده اوْست جیب.

qoltuqçu..قۆلتوقچو [آد] الینده و قولتوغوندا قُماش داشییب ساتان، آرشین مالچی (فا: فروشنده سیار).

qoltuqçuluq..قۆلتوقچولوق [آد] الینده و قولتوغوندا قُماش داشییب ساتما، آرشین مالچی‌لیق (فا: فروشندگی‌سیار).

qoltuq sazı..قۆلتوق سازی [آد، چا] اوْرتا حجملی و بئش سیملی ساز.

qoltuq saatı..قۆلتوق ساعاتی [آد] جیب ساعاتی.

قوْلتوق لاماق..qoltuqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْلتوغو آلتینا آلماق. ۲-قوْلونو باشقاسینین قوْلونا گئچیرمک.

قوْلتوق لو..qoltuqlu [صفت] قوْلون دایاناجاغی اوْلان موْبل ویا کوْرسو و هر شئی " قوْلتوق لو صندل".

قوْلتوق لوق..qoltuqluq [آد] ۱-قولون دایاناجاغی اوْلان یئر (موْبل لاردا). ۲-قولباسدی (ایدماندا)، گوْرَشده بیربیرینین آیاقلارینی توتما وضعیتی. ۳-قوْلتوق آلتینا قوْیولاراق ترلەمه ایییسینی اؤنلەمک اوچون بیر پارچا.

قوْلجوق..qolcuq [آد] ۱-بالاجا قوْل، بالاجا اوْزانتی؛ ساعات، اندیکاتور و بوجور آلتلرده بیر دَیر و مقداری گؤسترن عقربه (فا: عقربه). ۲- مُحافظ، قوْرویوجو.

قوْلجوق..qolcuq [اؤزل آد] چاپشلو دا کند آدی. شیروان دا چای آدی.

قوْلجوق..qolcuq [اؤزل آد] قوُلجوق: شیروان (کندیستان لاریندان، ۱۲ کندی و ۴۹۷۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی قوْلجوق شیروان(۱۲ک قوُزئی گوْندوْغان طرفینده دیر، نفوس*۳۹۰ نفر، تورک و آیری ملیتلردن دیر.

قوْلچا قوْپوز..qolça qopuz [آد] قوْلا سالینان قوْپوز، عاشق سازی {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْلچاق..qolçaq [آد] ۱-بالاجا اوشاق اوْیونجاغی، گلینجیک، پلاستیک ویا آغاجدان دؤزَلمیش بالاجا اویونجاق آدام (فا: عروسک). doll. ۲-قوْلا تاخیلان قوْللوق (ایش زامانی)، کؤینک قولو چیرک لنمەمەسی اوْچون قوْلا گئچیریلن قوْللوق. ۳-اسکی ساواش گئیمی اوْلاراق قوْلا گئییلن شئی. ٤-(تاریخی اؤزل آد) قوْلچو، قوْرویوجو؛ قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷] {قوْل+ چاق: اسکی تورکجه ده سلاح و یاراق معناسیندا اولاراق ایندی مجازی معنادا ایشلەنیر}.

قوْلچکمک..qol çəkmək [تاثیرلی ائیلم] امضالاماق، اوْنایلاماق(فا: امضا کردن to sign

قوْلچوْماق..qolçomaq [آد] ۱-قوْلو زورلو، گوْجلو، قولچوماق اوْلما وضعیتی. ۲-(مج)قوُلدور، ظالم، زوْر دئین (فا: قلچماق).

قوْلچوْماقلیق..qolçomaqlıq [آد] قولو گوجلولوک، زوراکی لیق.

قوْلچوُ..qolçu [آد] قوْرویوجو، بکچی.

قوْلچوُلوق..qolçuluq [آد] قولچو اوْلما وضعیتی.

قوْلچیق..Kolçık [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-بایاختی بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

قوْلداش..qoldaş [آد] ایش آرخاداشی.

قوْلداشلیق..qoldaşlıq [آد] ایش آرخاداشلیغی.

قوْلداگوْچ..qoldagüc [اؤزل آد] قوْرویوجو، شَفَقتلی، مرحمتلی، یاردیْمسئوَر[۷].

قوْلدیْقای..Koldıkay [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُجاپپاس بوْی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

قوْلدَییرمانی..qoldəyirmanı [آد] یارما و بلغور دوزَلتمک اوْچون قول ایله ایشلەنن دییرمان.

قوْلزوْرونا..qolzoruna [ظرف] زوْراکی لیقلا، گوْجله، زوْرلا، زوْر ایشلەدەرک.

قوْلساعاتی..qolsaatı [آد] بیله یه باغلانان ساعات.

قوْلسوْو آیاقلی لار..qolsou ayaqlılar [آد، دیرگی] بیر نوْع دنیز حئیوانلاری.

قوْلسوُز..qolsuz [صفت] قوْلو اوْلمایان اینسان ویا پالتار ویا هرشئی.

قوْلسوُز قانادسیز..qolsuz qanadsız [صفت] عاجز، کؤمه یی اوْلمایان.

قوْلسوْموْیو..qolsümüyü [آد] اوْموزدان دیرسه یه قدراوْلان اوُزون سوْموک.

قوْلف..qolf [این، آ] سوْپا و بالاجا توْپلا اوْینانان بیر اوْیون.

قوْلفاستریم..qolfistrim [آد، این] آتلانتیک اوْقیانوسوندا مئکزیک کؤرفزیندن قوُزئی شرقه آخان و آوروپانین قوُزئی غربی‌نین هاواسینی یوُمشادان ایستی سوُ آخیمی.

قوْلقا..qolqa [اؤزل آد] ۱-قوْلقو، قوْل تاخی‌سی ۲-رفیقه، ائش[۷].

قوْلقابیرقا..qolqabırqa [آد] بدنین قول قابیرقا اوْلان بؤلومو.

قوْلقابیرقاسینی‌قیرماق (ازمک، سیندیرماق)..qolqabırqasını qırmaq (azmək, sındırmaq) [تاثیرلی ائیلم] قیریب‌تؤکمک، دؤیمک، کؤتک‌لەمک، ازیشدیرمک.

قوْلقاق..qolqaq [تاریخی اؤزل آد] ایستک، هوس، طلب؛ قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قوْلقانادآتماق..qolqanad atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوُچماق اوْچون قانادلارینی آچماق. ۲-بوُداق لانماق، قوْلارا آیریلماق، یاییلماق، گئنیش لنمک، بؤیومک۳-(مج)روُح لانماق، جانلانماق، یاخشی چالیشماق.

قوْلقانادوئرمک..qolqanad vermək [تاثیرلی ائیلم] جانلاندیرماق.

قوْلقاناداوْلماق..qolqanad olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاردیمجی و کؤمک اوْلماق.

قوْلقانادسیز..qolqanadsız [صفت] قوْلقانادسیز(فا: بی‌پروبال). featherless

قوْلقانادی آچیلماق..qolqanadı açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] جانلانماق.

قوْلقانادی قیریلماق..qolqanadı qırılmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک‌سیز قالماق.

قوْلقانادی یانینا دوْشمک..qolqanadı yanına düşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک‌سیز قالماق.

قوْلقانادی‌سینماق..qolqanadı sınmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک‌سیز قالماق.

قوْلقانادینی کسمک..qolqanadını kəsmək [تاثیرلی ائیلم] کؤمک‌سیز و کیمسه‌سیز قوْیماق.

قوْلقانادینی‌سیندیرماق..qolqanadını sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤمک‌سیز و کیمسه‌سیز قوْیماق.

قوْلقای..qolqay [اؤزل آد] ولیعد، شَهزاده، کیْریم و قازان لاردا بیر عنوان[٧].

قوْلقَتی..qolqəti [اؤزل آد] آغداش‌دا یئر آدی[٢٤٠].

قوْلقوْچان..qolqoçan [اؤزل آد] مشهد شهرینین ٦٠ کیلومتر قوزئیینده بیر یئر آدیدیر، ایندیلیککده چیناران شهرینه یاپیشیبدیر، معناجا قوْچان قوْلو دئمکدیر ومحتملا اوْزامان قوچان حاکمیتینین بیر بؤلومو سایبلیردی[١٦٤].

قوْلقوْل..qolqol [ظرف] بوُداق بوُداق (فا: شاخه شاخه). branching

قوْلقوْلا..qolqola [ظرف] بیرلیکده، ال اله.

قوْلقوْلا وئرمک..qolqola vermək [تاثیرلی ائیلم] ١-کؤمکلشمک. ٢-قوْلقولا یاپیشماق.

قوْلقوْلاخ..qolqolax [اؤزل آد] ساووُجبولاق دا داغ آدی.

قوْلقوْیماق..qol qoımaq [تاثیرلی ائیلم] امضالاماق، اوْنای لاماق.

قوْلقیچ..qolqıç [آد] ال آیاق و بوجور عضولار.

قوْللاری آراسینا آلماق..qolları arasına almaq [تاثیرلی ائیلم] قوجاقلاماق.

قوْللارینی اؤلچمک..qollarını ölçmək [تاثیرلی ائیلم] قوللارینی اوْیناتماق (دانیشارکن).

قوْللارینی بوینونا دوْلاماق (ساریماق)..qollarını boynuna dolamaq (sarımaq) [تاثیرلی ائیلم] قوجاق لاماق.

قوْللو..qollu [صفت] ١-قوْلو اوْلان. ٢-کلبَجر‌ده کند آدی[٢٤٠].

قوْللو بوُداقلی..qollu budaqlı [باخ] قول بوداقلی.

قوْللو قانادلی..qollu qanadlı [باخ] قول بوداقلی.

قوْللوق..qolluq [آد] ١-قوْروماق اوْچون بیلکدن دیرسگه قدر گئییلن گئییم. ٢-کؤینک و پالتار قوللارینین دوزلتمه‌یه یارایان پارچا ویا هر شئی (فا: بازوبند) ٣-اَل موزدو، ایش حاقلی (فا: ~)[٨٢]. armlet

قوْلنامه..qolnamə [آد] یازیلی آنلاشما، آنلاشمه، آنلاشما بلگه‌سی (فا: ~). written promise

قوْلو اوُزون..qolu uzun [صفت] سؤزوگئچر، گوجو یئتر.

قوْلو باغلی..qolu bağlı [صفت، ظ] قوللاری باغلی اوْلاراق.

قوْلوچ..qoluç [اؤزل آد] قوْلچو، قوْلباشی، کوْموتان[٧].

قوْلو چیرماقلی..qolu çırmaqlı [صفت، ظ] پالتارینین قوللاری قالدیریلمیش.

قوْلو چیرمالانمیش..qolu çırmalanmış [صفت، ظرف] پالتارینین-قوللاری قالدیریلمیش.

قوْلودمیر..qoludəmir [آد] قاپی‌نی‌باغلاماق اوْچون آرخادان-گئچیریلن‌دمیر.

قوْلوزوربا..qoluzorba [صفت] قولو زوربا، گوجلو، قوْلچوماق.

قوْلوزوْرلو..qoluzorlu [صفت] قولو زوربا، گوجلو، قوْلچوماق.

قوْلو زوربالیق..qolu zorbalıq [باخ] قوْلچوماقلیق.

قوْلوق..qoluq [باخ] قوْولوق، زوُنکن.

قوْلو قُوّتلی..qolu quvvətli [صفت] گوْجلو، ساغلام.

قوْلو کسیک..qolu kəsik [صفت] بیر قوْلو کسیک، قوْلو اوْلمایان.

قوْلو گوْجلو..qolu güclü [باخ] قوْلچوماق.

قوْلو گوْجلولوک..qolu güclülük [آد] قولچوماقلیق.

قوْلوناگیرمک..qoluna girmək [تاثیرسیز ائیلم] ١-قوْل قوْلا وئرمک. ٢-قوْلوناگیره‌رک آیاغا قالدیرماغا چالیشماق.

قوْلونچوُغ..qolunçuğ [اؤزل آد] یاخاریْش، نیاز[٧].

قوْلوندان توتماق..qolundan tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمک ائتمک.

قوْلوندان قالدیرماق..qolundan qaldırmaq [باخ] قولوندان توتماق.

قوْلوندان یاپیشماق..qolundan yapışmaq [باخ] قولوندان توتماق.

قوْلونو چیرماماق..qolunu çırmamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی گؤرمه گه باشلاماق.

قوْلهک..qolhək [اؤزل آد] باجگیران دا کند آدی.

قوْم..qom [آد] دسته، توْپا، بیریئره ییغیلمیش شئی، کوْما (فا: کومه). {سومرجه ‹اوُقوم، قوُم›: توْز؛ دیواندا قوْموق و سنگلاخدا قوْمالاق آت تسی اوچون ایشله‌نیب و بیر نوع کوْمالاشمیش شئیی گؤسته ریر، و بو کتابدا قوْمارماق احاطه ائله‌مک و قوْمارغا کلمه‌سی احاطه معناسینداییر، بو کلمه‌لرله بیرلیکده بو کتابلاردا بنزر کلمه‌لر گؤسته ریرکی قوْم= کوْم کلمه‌سی توپارلانمیش و بیر یئره ییغیلمیش شئی معناسینداییر}.

قوْم..qom/qovm [آد، عربجه] ائل، (قاویم، قوْهوم)، باخ: قوْوم (فا: قوم).

قوْما..qoma [آد] کوْما، دایداناجاق یئر، یاشاییش یئری، باخ: قوْم. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْمار..qomar [آد، بیتگی] ۵-۳متر بوْیوندا، قیشی یاپراق تؤکمه‌ین، ایری و موْرچیچکلی بیرآغاشجیق. **Hododendron ponticum**

قوْمارلاما (قوْمارالاما)..qomarlama (qomaralama) [آد] قوشاتما، آووُجلاما(فا: چنگ زنی).

قوْمارلاماق(قوْمارالاماق)..qomarlamaq(qomaralamaq) [تاثیرلی ائیلم] قوشاتماق، آووُجلا بیر شئیین هامی‌سین گؤتورمک (فا: چنگ زدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قوْمارماق›}.

قوْمارلانماق..qomarlanmaq [بلسیز ائیلم] محاصره یه آلینماق، قوشانیلماق.

قوْمارماق..qomarmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قوْمارلاماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْمارییلماق..qomarılmaq [تاثیرسیز ائیلم، بل] باخ: قوْمارلانماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیرج

قوْمشو..qomşu [باخ] قونشو.

قوْملاماق..qomlamaq [تاثیرلی ائیلم] دسته‌له‌مک، توپلاماق(فا: کومه کردن).

قوْمور..qomur [اؤزل آد] کوْمور:جسور، گؤزوپَک[۷].

قوْموق..qomuq [اؤزل آد] ۱-قابوُق، آغاج قابوُغو ۲-خزانه، دَفینه ۳-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلیْلار دؤنَمی بگ‌لرینه‌دن[۷].

قوْمی..qovmi [آد، عربجه] قوْم لا ایلگی‌لی، ائتنیک (فا: ~).

قوْمیت..qovmiyət [آد، عربجه] قوْما باغلی (فا: ~).

قوْن..qon [اؤزل آد] کوْن: ۱-یوُرد، وطن ۲-قوْناق، یئرلَشیم، مکان. {قونماق سؤزندن کؤکودور}.

قوْنات..qonat [اؤزل آد] ۱-موُنس، سوْخوُلقان۲-قوْنوق سئوَر ۳-بیرلیکده گؤچ ائدن اوْبا بیرلیگی[۷]. {قونماق سؤزندندیر}.

قوْناتماق..qonatmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] قوْندورماق، اوْتورتماق.

قوْناچ..qonaç [اؤزل آد] آشیان[۷].

قوْنار گؤچر..qonar göçər [آد] گؤچَبه بیر حیات سوْرن.

قوْناق..qonaq [آد] ۱-قوْنوق، گؤروشمک اوْچون بیرینین ائوینه ویانینا گلن، گئچی‌جی بیر سوره ده بیر یئرده قالان (فا: مهمان) guest ۲-(آنادولو) بؤیوک و گؤستریشلی ائو. ۳-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو و آدای اوْیماقلاری اوُلوبابا و بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸]{سنگلاخ و دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قوْنوق›؛ بو سؤز قوْنماق‘دان‌بیریئره‌یئتیریب‌اوْتورماق‌و قالماق آنلامیندادیر}.

قوْناقائتمک (ائله‌مک)..qonaq etmək (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] قوناق‌لیق وئرمک.

قوْناق‌ائوی..qonaq evi [آد] قوناق قالان یئر (فا: مهمانخانه).

قوْناق‌اوْتاغی..qonaq otağı [آد] بیر ائو وآپارتمان‌دا قوناق‌لار اوچون اولان اوتاق (فا: اتاق پذیرایی).

قوْناق‌پرست (قوْناق پرور)..qonaqpərəst (qonaq pərvər) [باخ] قوناق سئور.

قوْناقچیل..qonaqcıl [باخ] قوناق سئور.

قوْناقچی..qonaqçı [صفت] ۱-قوْناق ساخلایان، قوناق‌لارا یئتیش کیمسه، قوناق ائوینده قوْللوقچلوق ائدن کیمسه (فا: مهماندار). ۲-قوْناق سئون، قوْناغی چوْخ سئون کیمسه. ۳-قوْناقلاری آپاریب گزدیرن.

قوْناقچی‌لیق..qonaqçılıq [آد] قوْناقچی‌نین ایشی، قوناق ساخلاما.

قوْناق‌سئور..qonaq sevər [آد] قوناق ایسته ین کیمسه، قوناغا چوخ حُرمت قویان (فا: مهماندوست).

قوْناق سئون..qonaq sevən [آد] قوناق ایسته ین کیمسه، قوناغا چوخ حُرمت قویان (فا: مهماندوست).

قوْناق‌سئورلیک..qonaq sevərlik [آد] قوْناق ایسته ین، قوناق سئومه.

قوْناق‌قارا..qonaqqara [آد، دا] قوْناق، قوناقلار.

قوْناق‌قارالی..qonaqqaralı [صفت] همیشه قوْناغی اوْلان" قوْناق قارالی ائو".

قوْناق‌قالماق..qonaq qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریئرده گئجه‌له‌مک.

قوْناق‌قیران..qonaq qıran [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

قوْناق‌کند..qonaqkənd [اؤزل آد] قوُبا‘دا کند آدی[۲۴۰].

قوْناق‌گئتمک..qonaq getmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین قوناق‌لیغینا گئتمک.

قوْناق‌گلمک..qonaq gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤروشه گلمک.

قوْناق‌گؤرمور..qonaq görmür [اؤزل آد] داشکسن‘ده داغ آدی(۲۲۱۰)[۲۴۰].

قوْناقلاماق..qonaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی قوناق ائتمک، گئجه‌نی گئچیرمک اوْچون یولجولاری ساخلاماق.

قوْناقلیق..qonaqlıq [آد] ۱-قوناق ساخلانان یئر. ۲-قوناق چاغیرما، قوناقلاری‌چاغیریب بسله‌مه تؤره‌نی(فا: ضیافت). **banquet** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْناقیجیل‌لیق..qonaqıcıllıq [باخ] قوناق سئورلیک.

قوْنالقا..qonalqa [آد] ۱-مَنزیل، قوْنوُلاجاق، واریْلاجاق یئر. ۲-گؤچَبه ویوْلجولارین سفر سیراسینده قالدیقلاری یئر.

قوْنجا..qonca [اؤزل آد] خانلار‘دا داغ آدی(۱۷۸۰)[۲۴۰].

قوْنچ..qonç [آد] آیاغا گئییلن شئی‌لرده، توْپوقدان بالدیرا دوْغرو اوْلان بؤلوم "جوْراب قوْنچو، چکمه قوْنچو".

قوْنچا..qonça [آد] آچیلمامیش قیزیل گول ویا باشقا چیچک وگول توُمورجوغو(فا: غنچه)۲bub-بخشیش، هَدیه[۷].{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوُنچوی› ؛ چینجه ده "قوُنچوی kung-chu" کلمه‌سی خان قیزی معناسیندادیر بو معنا گنیشله نه‌رک سونرالار هرگؤزل گلین و قیز اوچون سؤیله‌نه‌رک آچیلمامیش گوّل اوّچونده معنالانیبدیر، کلاوسون[۶]؛ باخ: خان}.

قوْنچا آغیز..qonça ağız [صفت] آغزی بالاجا و گؤزل (فا: غنچه دهان).

قوْنچاجیق..qonçacıq [آد] بالاجا و اینجه قوْنچا.

قوْنچادوْداق(لی)..qonça dodaq(lı) [صفت] دوداقلاری قوْنچا کیمی- بالاجا وگؤزل.

قوْنچا دهن..qonça dəhən [صفت، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیررده ایشله‌نیر] باخ قوْنچا دوْداق.

قوْنچا لب..qonça ləb [صفت، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیررده ایشله-نیر] باخ قوْنچا دوْداق.

قوْنچالاماق..qonçalamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْنچا آچماق.

قوْنچالانماق..qonçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْنچا آچماق.

قوْنچالی..qonçalı [صفت] قوْنچا آچمیش، چیچکلی، گوّللو.

قوْنچالیق..qonçalıq [آد] گولون قوْنچا حالی.

قوْنچوُی تَنگریم..qonçuy təngrim [تاریخی اؤزل آد] قوْچوْ اوُیغورلاری پرَنسَسلریندن[۷].

قوْندارا..qondara [آد] بیر نوع آیاق قابی(فا: نوعی کفش). {یونانجا koytoura (بیر نوع تئاتر باشماغی) کلمه سیندن آلینما سانیلیر البتده قوْندارماق سؤزونه ده باغلانایبلیر[۵]}.

قوْنداراچی..qondaraçı [صفت] قوْندارا تیکن.

قوْندارما..qondarma [آد] ۱-قوْندارماق ایشی. ۲-اوُیدورما، قاییرما، دوزَلتمه، صُنعی، ساختا (فا: ساختگی). artificial ۳-مُستعار آد" قوْندارما آد" (فا: مُستعار). fictitious

قوْندارماچی..qondarmaçı [آد] اویدوروجو(فا: مزوّر). dissimulator

قوْندارماچیلیق..qondarmaçılıq [آد] اویدورماچیلیق.

قوْندارماق..qondarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوُیدورماق، اؤزوندن دوْزَلتمک، اؤزوندن توخوماق. ۲-اوزه رینه آرتیرماق، سوْنرادان علاوه ائتمک "بیرینین یانینا اؤزگه آد قوْندارماق" (فا: جعل کردن). ۳-قوُرماق، قاییرماق، دوْزَلتمک. {باخ: قوْنماق، قوْندورماق}.

قوْندارمالیق..qondarmalıq [آد] تصنُّع (فا: تصنُّع). affectation

قوْنداریلماق..qondarılmaq [بلسیز ائیلم] قوْندارماق ایشی گؤرولمک.

قوْنداق..qondaq [آد] باخ: قوُنداق، بلک (فا: قنداق).

قوْندو..qondu [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولودا آت‌چکن توْرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

قوْندوُ..qondu [اؤزل آد] یئرلَشیک، یئرلی(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز بگ‌لریندن[۷].

قوْندوُبای..qondubay [تاریخی اؤزل آد] سوْقای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قوْندوُر..qondur [اؤزل آد] قوْنوق سئوَر، الی آچیق[۷].

قوْندورماق..qondurmaq [ائتد] ۱-قونماق ایشینی گؤردورمک. ۲-(ل) قوْندارماق، بیربیرینه یاراشدیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْندوقاشدی..qonduqaşdı [آد] اوشاقلارآراسیندا یئرده ویا کاغاذدا جیزیق چکه‌رک داشلا اوینانان بیر اوْیون آدی (فا: بازی کودکانه).

قوْندوم قاشدیم..qondum qaşdım [باخ] قوْندو قاشدی.

قوْنوُرات..qonurat [تاریخی اؤزل آد] قوْنوُر+آت: قوْنراد، قوْنرات:؛ ۱-قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، اوْیماق بگ‌لریندن۲-اؤزبَک، اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. اؤزبَک و قازاق-اوْرتایوْز بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قوْنسا..qonsa [آد] قوْنسه: قوش قوُرساغی، ییرتیجی قوشلاردا ایکینجی معده (فا: معده دوم پرندگان).

قوْنشو..qonşu [آد] ائولری بیربیرینه یاپیشیقلی و یاخین اوْلان کیسمه‌لر، سیْنیر اورتاقلاری اوْلان اؤلکه ویا هر یان یانا اوْلان شئی‌لرین بیربیرینه گؤره آدلاری (فا: همسایه). neighbo(u)r {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بوسؤزجوک قوْنماق فعلیندن اله گله‌رک بیر یئره یان یانا یئرلشمک آنلامینی وئریر}.

قوْنشوآچی..qonşu açı [آد، مت] یان یانا اوْلان زاویه‌لر، بیر یانلاری اوْرتاق اوْلان آچی‌لار.

قوْنشوجیغاز..qonşucığaz [آد] قونشو، قونشو کیمی اوْلان.

قوْنشوخاطری..qonşuxatrı [آد] قونشولار آراسینده گؤزله‌نیلن سایقی.

قوْنشوق..qonşuq [اؤزل آد] ۱-قوْنشو، ۲-یئرلَشیم یئری ۳-قوْنوُشما[۷].

قوْنشوقاپیسی..qonşuqapısı [آد] لاپ یاخین ساییلان یئر.

قوْنشولاشماق..qonşulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قونشو اولماق، بیربیرینه یاخین یئرده ساکین اولماق.

قوْنشولوق..qonşuluq [آد] قونْشو اولما وضعیتی، بیربیرینه یاخین اولما (فا: همسایگی). neighbo(u)rhood

قوْنقا..qonqa [آد، روسجا] شهر ایچی دمیر یوْلوندا ایشله ین واقوْن.

قوْنقار..qonqar [اؤزل آد] قوْنقور: ۱-قویو قیرمیزی رنگ‌ده‌کی آت ۲-قیزیلا یاخین رنگ تونُو ۳-(تاریخی اؤزل آد) ماجار کوُمانلاری بگ‌لریندن[۷].

قوْنقارات..qonqarat [اؤزل آد] قوْنقار+آت: ایلخانلیلاردان بیر خان[۷] و بیر بوْی آدی[۵]. اینسان آدی: قوْنقارالپ، قوْنقاربوُغا.

قوْنقوُر..qonqur [تاریخی اؤزل آد] قوْنقار: ۱-توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماق‌لاری‌اوُلوبابالاریندان[۷]. ۲-حلب‌توْرک-بوْیو کلریندن‌بیر آد[۸۵]. توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

قوْنقوُر..qonqur [اؤزل آد] کلبَجر'ده داغ آدی(۲۷۷۰)[۲۴۰].

قوْنقورو..qonquru [اؤزل آد] آباده-بوانات کندیستان‌لاریندان، ۵۶ کندی و *۱۱۶۰۰ نفر نفوسو واردیر و مرکزی ده بید کندی دیر، اهالی اهالی‌نین بیربؤلومو تورکدور.

قوْنقوُرتای..qonqurtay [تاریخی اؤزل آد] قیْزیلتای، یئنی‌سئی یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

قوْنقیْ..Konqı [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

قوْنگک(گنگک)..qongək(gəngək) [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

قوْنماق..qonmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوُچان بیر قوش یئره اوْتورماق، هاوادان یئره یئنمک ۲-یوْلچولوقدا گئجه‌نی گئچیرمک اؤچون بیر یئرده اوْتورماق (فا: فرود آمدن). ۳-(مج)بیر شئیی امک وئرمه‌دن اله گتیرمک ایسته‌مک "توْی سسینی ائشیدن کیمی اوْرایا قوْندو". ۴-بیر ایشی ویا شئیی اله گئچیرمک اؤچون حاضر اولماق "عسگرلر شاهین کیمی دوشمن اوزه‌رینه قوْندولار". ۵-چؤکمک، تظاهرائتمک، افاده‌ائتمک "اوُشاغین گؤزونده بیر کدر قوْنموشدور". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤ؛ بو کلمه قوْماق› قوْیماق فعلینین دؤنوشلو فعلی‌ساییلیر و او فعله باغلیدیر}.

قوْنو..qonu [آد] اوزه‌رینده قونوشولان و دانیشیلان (فا: موضوع بحث). argument، subject

قوْنوت..qonut [آد] ۱-تیکینتی، ائو، تیکی (فا: مسکن). residence ۲-قوْیوت، منطقی قیاس[۲].

قوْنوتلار..qonutlar [آد] تیکینتی‌لر (فا: مساکن). residences

قوْنوتلانماق..qonutlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْنوت حالینا گلمک.

قوْنور..qonur [آد] ۱-آچیق قهوه رنگی، شابالید رنگی (فا: اسمر). ۲-قوْرخماز، اوْرکلی، جسور. ۳-دده قوْرقود بوْی‌لاریندا کیشی آدی کیمی ایشله‌نیر، "قوْنور قوْجا ساری چوْبان". ۴-دده قوْرقود بوْی‌لاریندا قازان بگین آتینین آدی {دده: اورکلی؛ باخ: قوُمرال}.

قوْنوُر—..qonur- [اؤزل آد] قوْنوُر سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: قوْنوُرآپا، قوْنوُربای، قوْنوُرقوْجا، قوْنوُراتا، قوْنوُراغا، قوْنوُرال، قوْنوُرای، قوْنوُربؤری، قوْنوُقالپ.

قوْنوُرالپ..Qonuralp [تاریخی اؤزل آد] عُثمانلی‌لارین ایلک دؤنَم اوْردوباشی‌لاریندان و عُثمان بگین یاخین یوْلداشلاریندان[۷].

قوْنورپا..qonurpa [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قوْنوُرخان..qonurxan [تاریخی اؤزل آد] هوُلاکوخان'ین اوْغلو[۷].

قوْنورگؤز (لو)..qonürgöz (lu) [صفت] گؤزلری قوْنور رنگی اوْلان.

قوْنورلاشماق..qonurlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْنور رنگی آلماق.

قوْنورلوق..qonurluq [آد] قوْنور رنگینده اوْلما وضعیتی.

قوْنوروم گؤزلو..qonurum gözlü [صفت] باخ: قوْنور گؤزلو.

قوْنورومتول..qonurumtul [صفت] قوْنور رنگینه اوخشار، آچیق شابالیدی.

قوْنوسوز..qonusuz [صفت] قوْنوسو اوْلمایان، موضوع سوز.

قوْنوش..qonuş [آد] ۱-قوْنماق ایشی ویا بیچیمی. ۲-قونوم. ۳-یئرلَشیم، قرارگاه، مَنزل، واریْلاجاق یئر. ۴-اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: نزول}.

قوْنوشان..qonuşan [آد] دانیشان (فا: متکلم). speaker

قوْنوشدورماق..qonuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی دانیشدیرماق (فا: به حرف آوردن).

قوْنوشقان..qonuşqan [صفت] قوْنوشمایی سئون، چوخ دانیشان (فا: حرّاف).

قوْنوشقانلیق..qonuşqanlıq [آد] قوْنوشمایی سئومه.

قوْنوشما قوُرالاری..qonuşma quralları [باخ] فوْنئتیک حادثه‌لر.

قوْنوشما..qonuşma [آد] قوْنوشماق ایشی (فا: تکلم). conversation

قوْنوشماجی..qonuşmacı [صفت] قوْنوشان کیمسه "سخنران".

قوْنوشماق..qonuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دانیشماق، بیر قونویو آچیقلاماق (فا: حرف زدن، بحث کردن). ۲-گؤروشمک، مذاکره ائتمک (فا: گفتن). to say {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو

کلمه اصلینده بیرلیکده اوْتورماق و یئرلشمک معناسیندا اولاراق قوْنماق فعلینه باغلانیر ایندیکی معنا مجازی اولاراق اله گلیب}.

قوْنوشولماق..qonuşulmaq [بلسیز ائیلم] قوْنوشماق ایشی گؤرولمک.

قوْنوق..qonuq [اؤزل آد] ۱-مسافر، قوْناق ۲-جان، روُح ۳-واریْلاجاق یئر ٤-اینسان آدی: ~آی، بگ[۷].

قوْنوقونشو..qonuqunşu [آد، دا] اوزاق یاخین قونشولار، قوهوم قوْنشو.

قوْنول..qonul [اؤزل آد] یوّکلوک[۷].

قوْنولار..qonular [آد] مباحث (فا: مطالب). subjeucts to pics

قوْنولقا..qonulqa [اؤزل آد] ۱-قوْناق یئری.۲-قوْناغا وئریلن یئمک[۷].

قوْنولماق..qonulmaq [بلسیز ائیلم] قوْنماق ایشی گؤروّلمک.

قوْنوم..qonum [آد] یئر، دوروم، وضعیت، بیر شئین بیر یئرده دوروشو و بیچیمی(فا: پوزیسیون) {ت: یورد، قوْنولان یئر}.

قوْنوم قوْنشو..qonum qonşu [دا، آ] یاخین اوُزاق قوْنشولار.

قوْو..qov [آد] ۱-قیغیلجیم (فا: شرر، فتیله آتش زنه). ۲-قئیبت، بیرینین دالیسیجا دانیشما {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاو، باخ: قوْوماق}.

قوْو..qov [اؤزل آد] ۱-تورک‌طایفاسی سایبلیرلار، روس‌منبع‌لرینده کوْی شکلینده قئید اولونوبدور و م۱۲-۱۳جو یوّزیلده اونلار قوُزئی قافقازدان آذربایجان توپراقلارینا گئچیب و مسکون لاشمیشدیلار[۲۴۲]. ۲-اسماعیللی‘داداغآدی(۲٤٤۱). فضولی ده کند آدی(قوْولار)، قاخ‘دا(قوْورا) چای آدی[۲٤۰].

قوْوا..qova [آد] ۱-سطیل، دوْلچا، : دَلْو، سو و سولو شئیلری داشیماق اوّچون یارارلانان شئی (فا: سطل). Pail، bucket ۲-فلکی بوُرجلاردا اوْغلاق و بالیق بورجلاری آراسیندا اوْلان بورج، زوْدیاک‘دا بیر بوُرج آدی (فا: نام برجی از بروج فلکی). ۳-(آد، بیتگی) باتلاق‌لیق‌لاردا یئتیشن بیر جور حصیر اوْتو و قامیش. {ت: سطیل، آتین اؤزلوک قاییشی، ‹قوْو› ایچی بوْش و چوّروموش اوْلان}.

قوْو اوْتو..qov otu [آد، بیتگی] یاماج‌لاردا و چیمن‌لرده بیتن بیرنوْع اوْتسوْو بیتگی، باخ: اوْغول اوْتو.

قوْوا قوْوا..qova qova [ظرف] ۱-سطیل سطیل، قوْوالار دوْلوسو. ۲-قوْوالییا قوْوالییا، قووارلق و دالی‌سیجا قاچاراق.

قوْوات..qovat [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

قوْوارا..qovara [آد] بیر شئیین اوّزونو سوّرتمک و صافلاتماق اوّچون اوّزو قابا بیر وسیله (فا: سوهان) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوْوشاماق› سوّرتمک و جلا وئرمک}.

قوْوارالاماق..qovaralamaq [تاثیرلی ائیلم] قاوارا چکمک (فا: سوهان زدن).

قوْوارلانماق..qovarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم، ع‹غرور›] مغرورلانماق، اؤیونمک

قوْواق..qovaq [آد، بیتگی] ۱-باخ: قاواق آغاجی۲-کپک، توّکلرین آراسیندا عمله گلن کپک، قابیق. ۳-ماهنشان دا کند آدی.

قوْواقلی..qovaqlı [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.

قوْوالاماجا..qovalamaca [آد] قوْوالا قاشدی اوْیونو.

قوْوالاماق..qovalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْواراق دالی‌سیجا گئتمک، قاچانین آردینا دوشوب یاخالاماغا چالیشماق (فا: دنبال کردن). ۲-بیر ایشین دالیسیجا گئتمک، سونوجا یئتیرمه‌یه چالیشماق، بیر ایشی قوْوالاماق (فا: پیگیری کردن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوْوماق›}.

قوْوالانماق..qovalanmaq [بلسیز ائیلم] قوْواللاماق ایشی گؤرولمک، قوْوولماق.

قوْوالانیش..qovalanış [آد] قوْوالانماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْوالایش..qovalayış [آد] قوْوالاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوْوالییا قوْوالییا..qovalıya qovalıya [ظرف] قوْوالایاراق.

قوْوالیق..qovalıq [آد] قوْوا بیتن یئر، قامیش‌لیق.

قوْوان..qovan [آد] ۱-آری پته‌یی (دوغال و قاییرما قوْوان) (فا: کندو). beehive ۲-فیشنگ قوْوانی، باروت دولدورما قابی و کپسولو، قابجیق {قوْو سؤزوندن: ایچی بوْش شئی[۵]}.

قوْوان آچاری..qovan açarı [آد] آلتن آچاری {قوْوان شکلینده اولماغی اوچون بو آدلا تانینیر}.

قوْوانلیق..qovanlıq [آد] قوْوان اوْلان یئر، پتک‌لیک.

قوْوچو..qouçu [آد] سؤز آپاریب گتیرن، قیبت ائدن (فا: غیبت کننده).

قوْوچولوق..qouçuluq [آد] قوْوچو اوْلما وضعیتی.

قوْودورماق..qoudurmaq [انتدیرگن ائیلم] قوْوماق ایشینی گؤردورمک (فا: فـس).

قوْودورولماق..qoudurulmaq [بلسیز ائیلم] قوودورماق ایشی گؤرولمک(فا: فـم).

قوْورا..qovra [باخ] قاوارا.

قوْوراق..qovraq [باخ] قیوراق.

قوْوروق..qovruq [آد، ص] قوْورولموش اوْلان (فا: بو داده شده).

قوْورولماق..qovrulmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قوْوورماق ایشی گؤروّلمک، قیزاردیلماق (فا: بو داده شدن گندم و غیره). ۲-یانماق. ۲-

(مج)عذاب چکمک، اضطراب چکمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاورولماق، قاغورماق›}.

قوْورولموش..qovrulmuş [صفت]قیزاردیلاراق پیشیریلمیش.

قوْورولوش..qovruluş [آد]قوْورولماق ایشی.

قوْوروم گؤزلو..qovrum gözlü [صفت]باخ: قوْنوروم گؤزلو.

قوْوزاتماق..qovzatmaq [ائتدیرگن ائیلم]قوْزاماق ایشینی گؤردورمک(فا: فـس).

قوْوزادیلماق..qovzadılmaq [بلسیز ائیلم]قالدیریلماق.

قوْوزاماق..qovzamaq [تاثیرلی ائیلم]سیخی‌توْتماق، آیاغا قالخیزماق، یاتای بیر شئیی دیک و دیکئی وضعیته گتیرمک، قالدیرماق (فا: بلند کردن). {بو کلمه قوْ سؤز ایله ایلگیلی اولاراق اصلینده قوْوساماق اولمالیدیر و بیر شئیی قوْ کیمی قالدیرماق دئمکدیر، باخ: قاوماق}.

قوْوزانماق..qovuzanmaq [تاثیرسیز ائیلم]آیاغا دوُرماق، قالخماق، قاوزانماق (فا: برآمدن). to come، to rise

قوْوزانمیش..qovzanmış [صفت]قالدیریلمیش (فا: افراشته). hoisted

قوْوزانیشلی..qovzanışlı [صفت]قوْوزانان، قوْوزانما اؤزللیگی اولان (فا: بالارو). ascendant

قوْوزانیلماق..qovzanılmaq [بلسیز ائیلم]قالدیریلماق، قالخیزیلماق.

قوْوشاق..qovşaq [آد]باخ: قوْووُشاق، قوْووُشوق (فا: متّصل). Joined

قوْوغا (قوْوقا)..qovğa (qovqa) [باخ]قاوقا.

قوْولاما..qovlama [آد]غیبت ائیله‌مه، بیرینین‌دالی‌سیجادانیشما (فا: غیبت).

قوْولاماق..qovlamaq [تاثیرلی ائیلم]غیبت ائیله‌مک (فا: غیبت کردن).

قوْولانماق..qovlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]قوْو و قیغیلجیم کیمی اوْلماق، آلوْولانماق.

قوْولوق..qovluq [آد]ایچینه کاغاذ کتاب و بوجور شئیلر قوْیولان جیلدلی محفظه، زونْکن، بالاجا کوْمودْ کیمی اوْلان هر شئی، قوُرو آزیقالاری ساخلاماق اوچون اؤزل کیسه، بعضاً پوُل و موُنجوق کیمی شیلری قوْیماق اوّچون یوُمشاق پارچادان دؤزه لن توْربا {، باخ: قوْوماق}.

قوْوم..qovm [آد، ع‹قوم›]ائل، قاویم، قوْهوم قارداش، باخ: قوْم.

قوْوما..qovma [آد]قوْوماق ایشی (فا: طرد). ostracism

قوْوماق..qovmaq [تاثیرلی ائیلم]۱-سرت عمل و سؤزله بیرینین گئتمه سینی سؤیله‌مک (فا: بیرون راندن). ۲-بیر یئردن سوّروب چیخارماق، اوزاقلاشدیرماق. ۳-ایشینه سوْن وئرمک، اوْرتادان قالدیرماق. ٤-بیرینین آرخاسینجا قاچماق، ایزله‌مک (فا: دنبال کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوْو، قوْوماق›، بوکلمه فعل حالیندا "اؤزوندن اوزاقلاشدیرماق و دفع ائتمک" و آد شکلینده "یونگول و ایچی بوْش" معنالانیب، بو معنانی (یونگوللوک و ایچی بوْشلوق) نظره آلارساق بو کؤکدن آلینان بعضی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: قاووُت (بوغدادان دؤزه‌لن و چوخ یونگول و توز کیمی اوْلان شئی)، قوْوا، قوْووق، قاووُرقا "قوْورولموش"، قیغیلجیم ‹قوْو +ل+ جیم›، قاووُرماق، قوْوان (آی بیتگی‌سی، فیشنگ قابی)، قاو=قوْو (یونگول اولان هر شئی)، قوْوماق فعلینین قوْوالاماق معناسینی نظره آلارساق قوْووشماق سؤزو اله گلیر و معناجا بیربیرینی قووب و دوباره بیربیرینه یئتیشمک دیر، یئنه‌ده قوْشماق سؤزو آتلاری یان یانا قوْووب چاپیتماق دئمکدیر و شعر قوْشماق دا بوُ عملین شعرده ایشلنمه‌سیدیر؛ فارسجادا "کاو، کاویدن" و لاتینجه‌ده "cave" سؤزلری اوْیماق و اوْیولان شئیلری آنلاتاراق بو کلمه‌لر آراسیندا چوخ اوزاق باغلانتی تاپماق اولار، آیری دئییشله بو کلمه‌لر دوُبلئت و ائکیز اولمالیدیلار}.

قوْووت..qovut [آد]قوْورولموش بوغدا، قوْورولموش چرز (اوُن و نوخود و شکر کیمی شئیلردن دؤزَلمیش یئمه‌لی)، قوْورولموش و دؤیولموش و شکر قاتیلمیش بیر یئمک "باخ: آغزینا قوْووت وئرن یوْخدور" (فا: هرچیز برشته شده و آرد شده). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاووُت، قاغوت›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قوْوماق}.

قوْووجو..qovucu [صفت]قوْوان، اوُزاقلاشدیران، دفع ائدن. ۲-قوْووجو؟(صفت) سؤز گتیریب گؤتورن، بیرینین دالیجا دانیشان، غیبت ائدن (فا: دافع). repulsive

قوْوود..qovud [باخ]قوْووت.

قوْوورتماق..qovurtmaq [ائتدیرگن ائیلم]قوْوورماق ایشینی گؤردوْرمک.

قوْوورقا (قوْوورغا)..qovurqa (qovurğa) [آد]قوْورولموش بوغدا ویا بوجور دانالار.

قوْوورلو..qovurlu [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی.

قوْوورما بوْزباش..qovurma bozbaş [آد]یاغی وشیره‌سی چوخ اوْلان قوْوورما.

قوْوورما پیلوْو..qovurma pilov [آد]خوروشو قووورمادان عبارت اوْلان پیلوْو.

قوْوورما..qovurma [آد]۱-قوْوورماق ایشی (فا: ا.م برشته کردن). ۲-قیزارتما قابلامادا پیشیریلیب اؤزیاغی ایله قوْورولوب و سوْنرا

دۆندوُرولوب ساخلانان ات، یاغدا قۆورولموش ات (فا: گوشت برشته و سرخ شده).

قۆوورماج..qovurmac [آد] بیر نوع قۆورولموش بوغدا (فا: گندم برشته).

قۆوورماچی..qovurmaçı [آد، کؤ] قۆوورما دۆزَلدیب ساتان کیمسه، قویون ایچ آلاتی پیشیریب حاضرلایان (فا: قرمه ساز).

قۆوورماچیلوْ..qovurmaçilov [باخ] قۆوورما پیلوْو.

قۆوورماچیلیق..qovurmaçılıq [آد] قۆورماچی‌نین ایشی.

قۆوورماشورباسی..qovurma şorbası [آد] قۆوورما اتینه، لپه، سوغانچا، یئرآلما، و یومورتا آرتیلاراق پیشیریلن بیر یئمک.

قۆوورماق..qovurmaq [تاثیرلی ائیلم،] ۱-قیزارتماق، بیر شئیی یاغدا، سوُ قاتمادان قیزاردیب پیشیرمک (فا: برشتن).**to toast** ۲- (مج) یاندیرماق ۳-چوْخ اوْزمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قۆوماق}.

قۆوورماگؤی خوروشتو..qovurma göy xuruştu [باخ] گؤی خوروشتو.

قۆوورمالی..qovurmalı [صفت] ایچینده‌قۆوورماسی اوْلان، قۆوورما قاتیلمیش.

قۆوورمالیق..qovurmalıq [آد، ص] قۆوورما دۆزَلتمه‌یه یارایان و الوئریشلی یه جک (فا: مناسب برای قرمه).

قۆوورۇش..qovuruş [آد] قۆوورماق ایشی ویا بیچیمی.

قۆووز..qovuz [آد] ۱-بوُغدای گیللرین باشاغیندا باشاقجیقلاری ویا چیچگی ساران قابیق. ۲-(دا) ایچی بوْش قابیقلی یئمیش {قۆووق›قۆووز}.

قۆووزلولار..qovuzlular [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی‌لردن چیچک‌لرینده رنگلی تاج یاپراغی یئرینه قاووُز آدی وئریلن یاشیل یاپراجیقلاری اوْلان بیتگی تاقیمی (فا: تیره ازگیاهان).

قۆووش..qovuş [آد] ۱-قوماق ایشی ویا بیچیمی، آت قۆوما، آت مینیب چاپما (فا: اسب دوانی) {باخ: قاوماق}. ۲-توُتساق لارین و بنزر شخص لرین ساخلانیلان و دینج یئرلری {باخ: قۆووشماق}.

قۆووشاق..qovuşaq [آد] بیر نئچه شئیین قۆووشدوغو یئر (فا: حد واصل).

قۆووشتاق..qovuştaq [آد، یازین] قۆووشداق: بیر اوْخومادا و تورکوده تکرارلانان سؤز، ناقارات.

قۆووشدوران..qovuşduran [صفت] بیر بیرینه یئتیشدیرن.

قۆووشدورماق..qovuşdurmaq [تاثیرسیز ائیلم] نئچه شئیی بیر یئرده بیتیشدیرمک، بیر بیرتیغی ویا جیریغی تیکه‌رک باسدیرماق، قۆووشماسینی جورله‌مک، بیرلشدیرمک، گؤروشدورمک (فا: بهم رساندن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قۆووشدوروجو..qovuşdurucu [صفت] بیتیشدیریجی، بیرلشدیریجی.

قۆووشدورولماق..qovuşdurulmaq [بلسیز ائیلم] بیتیشدیریلمک.

قۆووشما..qovuşma [آد] ۱-قۆووُشماق ایشی. ۲-(بیتگی) آشاغی بیتگی‌لرده یئنی بیتگی عمله گلمک اوچون ایکی بیتگی‌نین بیربیرینه بیتیشمه سی بیر یئره یئتیشن نُقطه (فا: تلاقی، اتصال). **connection**

قۆووشماق..qovuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایکی‌نفر بیر آرایا گلمک، ایکی شئی بیر یئره یئتیشمک و اریشمک، قاتیلماق، چاتماق(فا: بهم-رسیدن، نایل‌شدن). ۲-(قا) بیربیرینی قوماق، ۳-(گؤنش اوْچون) باتماق" گؤنش قۆووشانا یاخین اوْزونو یئتیردی". ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دۆزَلدیر " قارانلیق قۆووشماق، توْران قۆووشماق، ابدیته قۆووشماق" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قۆوماق}.

قۆووشمالیق..qovuşmalıq [باخ] قۆووشوق لوق.

قۆووشور سوُ یوْسونلاری..qovuşur su yosunları [آد، بیتگی] اوْره‌مه‌لری قۆووشما یوْل ایله اوْلان سوُ یوْسونلاری.

قۆووشوق..qovuşuq [صفت] ۱-قۆووشموش، بیتیشیک، بیربیرینه باغلی. (فا: واصل). **Arrived** ۲-کلئیبر ده کند آدی.

قۆووُشوق سس‌سیز حرفلر..qouşuq səssiz hərflər [آد، دیل‌ب] قۆووشما حالیندا دئییلن سس‌سیز حرفلر. **affricative consonant**

قۆووشوقلوق..qovuşuqluq [آد] قۆووشوق شئین حالی، بیتیشیک‌لیک.

قۆووشولماق..qovuşulmaq [بلسیز ائیلم] قۆووشماق ایشی گؤرولمک، بیرآرایا گلینمک، بیرلشیلمک (فا: بهم رسانده شدن).

قۆووُشوم..qovuşum [آد] قۆووشماق ایشی.

قۆووق..qovuq [آد] ۱-سوّدوکلوک (فا: مثانه). ۲-یونگول و ایچی بوش هر شئی، پوّفلک، بالاجا کؤپورجک (فا: بادکنک). ۳-دری اوْزه‌رینده‌عمله گلن یومرو شیش، قاباریق. ٤-(صفت) قۆوولموش {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹قۆوو، قۆووق›؛ باخ: قۆوماق}.

قۆووقلانماق..qovuqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قۆوُوُق‌عمله گلمک، قۆووق کیمی اوْلماق.

قۆووقلو..qovuqlu [صفت] قۆووغو اوْلان.

قۆوولماق..qovulmaq [بلسیز ائیلم] بیر یئردن اوُزاقلاشدیریلماق.

قوْوولموش..qovulmuş [آد] طرد اوْلونموش (فا: مطرود). **rejected**

قوْوولوش..qovuluş [آد] قوْوولماق ایشی ویا بیچیمی (فا: طرد). **reject**

قوْوون..qovun [آد، بیتگی] قاباق گیللردن، سوْرونگن‌بیتگی و اوْنون ساریمتیل ایری یئمیشی (فا: خربزه). **melon cucum** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاغون›؛ باخ: قوْو، قووق کیمی اوْلان شئی}.

قوْوون ایچی رنگی..qovun içi rəngi [آد] پمبه یه چالان ساری رنگ.

قوْوون تورشوسو..qovun turşusu [آد] آز یئتیشمیش قوْووُنو دوْغرایاراق سیرکه‌یه قویوب و اوندان دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

قوْوون قارپیز تارلاسی..qouun qarpız tarlası [آد] یئمیش اکینی، بوْستان (فا: جالیز). **melon ground**

قوْوونتو..qovuntu [آد] ایشدن قوْوولموش، ایشدن چیخاریلمیش.

قوْوونچو..qouunçu [آد] قوْوون بئجه‌رن کیمسه.

قوْهوُرد(قُهرد)..qohurd [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

قوْهوم..qohum [آد] بیریله‌قوهوم‌لوق و یاخین‌لیق ایلگی‌سی اوْلان آدام، فامیل (فا: خویشاوند). **family** {ددە ‹قاووم›؛ بو سؤز قوْنماق سؤزوندن آلینیب: "قوْنوم، قوْهوم" و عربجه قوْم کلمه سیده بو کلمه‌یه یاخین گؤرونور}.

قوْهوم اَقرَبا..qohum əqrəba [باخ] قوْهوم قوْنشو.

قوْهوم باز..qohumbaz [صفت] قوْهوم سئور.

قوْهوم باغلی‌لیغی..qohum bağlılığı [آد] قوْهوملوق یاخین‌لیغی (فا: صله رحِم).

قوْهوم جانلی..qohum canlı [صفت] قوهوم‌لارینی چوخ سئون، قوهوم سئور.

قوْهوم جانلی‌لیق..qohum canlılıq [آد] قوْهوم سئورلیک.

قوْهوم سئور..qohum sevər [صفت] اؤز قوْهوم‌لارینی چوْخ سئون.

قوْهوم سئورلیک..qohum sevərlik [آد] اؤز قوْهوم‌لارینی چوْخ سئومه.

قوْهوم قارداش..qohum qardaş [آد] بوتون قوْهوملار و یاخین‌لار.

قوْهوم قوُدا..qohum quda [باخ] قوْهوم.

قوْهوم‌قونشو..qohum qunşu [آد] یاخین‌اوُزاق‌قوْنشولار(فا: اقارب). **relatives**

قوْهوم لاشدیرماق..qohumlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخین لاشدیرماق.

قوْهوم لاشماق..qohumlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْهوم مُناسبتی تاپماق.

قوْهوم لو..qohumlu [صفت] چوخ قوْهوملاری اوْلان.

قوْهوم لوق..qohumluq [آد] اقربالیق، بیربیرینه قوْهوم و یاخین اوْلما وضعیتی، یاخین‌لیق، قایناق و منشا جهتیندن بیربیرینه یاخین اوْلما (فا: همبستگی). **relation**

قوْهون..qohun [باخ] قوْوون.

قوْی..qoy [آد] بالاجا یاریم‌دنیز، بالاجا کوْرفئز (فا: خلیج کوچک) {باخ: قوُی}. ۲-اجازه، راضی‌لیق، مرحمت و آجیما دوُیقوسو معناسیندا ایشله‌نیر، "قوْی گئتسین" {باخ: قوْیماق}. ۳-(اؤزل آد) قوْیون[۷]. ٤--(اؤزل آد) توْرکمن-گؤکلَن بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

قوْیاجاق..qoyacaq [آد] ۱-ایچینه‌قویماغا یارایان هرجور قاب و شئی(فا: گذاشتنی). ۲-آرایا قوْیاجاق شئی، قُماردا آرایا قوْیولان شئی، اویونلاردا آرایا قویولان پول مال و هر شئی.

قوْیار..qoyar [آد، باخ: قوْی۱] ایکی آخار سویون بیرلشدیگی یئر.

قوْیاق..qoyaq [آد، باخ: قوْی۱] ایکی داغ آراسیندا‌کی چوخور یئر، دره.

قوْیبات..qoybat [اؤزل آد] یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[٥٤].

قوْیبال..Koybal [اؤزل آد] آلتای توْرکلری بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

قوْیجوق..qoycuq [آد، باخ: قوْی۱] کیجیک قوْی، چوخ بالاجا سوُ گیرینتی‌سی (فا: خلیج کوچک).

قوْیدورتماق..qoydurtmaq [باخ] قوْیدورماق.

قوْیدورماق..qoydurmaq [ائتدیرگن ائیلم] قویماق ایشینی گؤردوْرمک.

قوْیقون..qoyqun [آد] توْخوناقلی، ائتگیلی، ایچلی[۲].

قوْیماق..qoymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرشئیی بیر یئره بوراخماق و قرار وئرمک، بیرشئیی بیر یئره یئرلشدیرمک "کتابی میزین اوْستونه قوْیماق" (فا: گذاشتن). **to put** ۲-بیرینی بیر یئرده بوُراخماق، بیرینین بیر یئرده قالماسینی ساغلاماق "اوْغلونو ائوده‌قوْیدو، عایله‌نی قوْیوب گئتدی". ۳-(چوْخراق‌پوُل سؤزیله) تاپشیرماق، ساخلاماق اوْچون وئرمک، امانت وئرمک "بانکایا پوُل قوْیماق". ٤-صرف ائتمک، ایشلتمک، خرج‌له‌مک "بیر ایشه امک قوْیماق". ٥-بللی ائتمک ویا تعیین ائتمک، سوْره تانیماق، بیر ایشی و موضوع‌نو حلّ ائتمک ایسته‌مک "واخت قوْیماق، مُهلت قوْیماق، نشان قوْیماق". ٦-بیرینی بیرایشه و گؤرَوه مشغول ائتمک، بیر گؤرَوی بیرینه یوْکله‌مک "بوُ سؤزو اوْنون بوْینونا قوْیدو". ۷-ایذین وئرمک، امکان و یوْل وئرمک "اوْنو ائوه قوْیمادی". ۸-یوُباتماق "ایشی صاباحا قوْیما". ۹-قوُرماق، تیکمک و تأسیس ائتمک "مکتب بیناسی قوْیماق". ۱۰-دوْزلتمک، ترتیب ائتمک، بیر وضعیت یاراتماق" تاماشایا قوْیماق، منی راحات قوْی". ۱۱-اوُزاتماق، قیرخمایاراق توْکلرینی ساخلاماق "ساچ قوْیماق". ۱۲-ساخلاماق

"دالی گؤنه پوُل قوْی". ۱۳-گئچمک، فدا ائتمک، صرف ائتمک "وطن یوْلوندا جانینی قوْیماق". ۱٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "آد قوْیماق، قوْل قوْیماق، چای قوْیماق، سسه قوْیماق، لاغا قوْیماق، آرایا قوْیماق" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوْذماق›: بوُراخماق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوْینو..qoynu [باخ] قوْیون۲.

قوْینوناآلماق..qoynuna almaq [تاثیرلی ائیلم] قوجاغیناآلماق(فا: بغل کردن to embrace

قوْیو..qoyu [صفت] ۱-آچیق اوْلمایان (رنگ)، هر شئیین گؤرو "گؤر ایستی"(فا: تند). ۲-آشیری. ۳-مرحمت، آلتای تؤرکلری-شوْراوْیماغی، اوُلوبابا و بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸]. {ت، باخ: قوْیماق}.

قوْیو ماوی..qoyu mavi [آد] توُتقون گؤی رنگی.

قوْیو وئرمک..qoyu vermək [آد] سربست بوُراخماق، اؤتورمک۲.

قوْیوت..qoyut [آد] منطقی قیاس، قوْنوت۲. postulate

قوْیورتانق..qoyurtanq [اؤزل آد] اؤزگؤرلوک، حرّیت۷.

قوْیورقا..qoyurqa [اؤزل آد] ۱-حُرمت، لطف ۲-آجیْما دوُیقوُسو، مرحمت۷.

قوْیوساری..qoyusarı [آد] سارینین توتقون رنگی (فا: زرد تیره).

قوْیوق..qoyuq [آد] غلیظ. ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ترکینده تورتاسی اولان مایع

قوْیولاشدیرماق..qoyulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْیو و گؤر ائتمک.

قوْیولاشماق..qoyulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْیوحالاگلمک، گؤرلشمک، رنگی‌قارارماق.

قوْیولدار..qoyuldar [تاریخی اؤزل آد] مرحمتلی؛ حُرمتلی؛ سوْقای-داستانیْندا ایبربگ آدی۷.

قوْیولماق..qoyulmaq [بلسیز ائیلم] قوْیماق ایشی گؤرولمک.

قوْیولموش..qoyulmuş [صفت] انجام تاپمیش، قرار قوْیولموش.

قوْیولوش..qoyuluş [آد] قوْیولماق‌ایشی، ایره‌لی‌سوْرولمه، مئیدانا آتیلما.

قوْیولوق..qoyuluq [آد] قوْیو اوْلما وضعیتی.

قوْیون..qoıun [آد، دیرگی] امجک‌لی گوشیین؛ دری، ات، سوْت و یوُنو اوْچون بسله‌نن ائوجیل بیر حئیوان (فا: گوسفند، میش). ewe، sheep، ovıaries {سوُمرجه ‹قونقال›}. ۲-قوْیون۲(آد) قوُجاق (فا: بغل). ۳-پالتارین دؤشه قوْووشان یئری، قولتوق(فا: قسمت‌بالای-لباس){سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قوْی}.

قوْیون باخیشلی..qoıun baxışlı [صفت] بوُدالا، شاشقین باخیشلی.

قوْیون بوْغان..qoıun boğan [آد، بیتگی] یاش یئرلرده بیتن بیر آلاق بیتگی‌سی.

قوْیون قوزئی..qoıun quzey [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

قوْیون قیشلاق..qoıun qışlaq [اؤزل آد] هشتَری، مراغا و قئیدار دا کند آدی.

قوْیونتو..qoyuntu [آد] ۱-قوْیولان هر شئی. ۲-سیختی، اوزونتو.

قوْیون جیلدینه(دری‌سینه، قیْنینا)گیرمیش..qoyun cildinə (dərisinə, qınına) girmiş [صفت] ایکی اؤزلو و پیس آدام اوْچون.

قوْیونچو..qoyunçu [آد] قوْیون بسله ین ویا آلیب ساتان کیمسه، قویون تجارتینه باخان (فا: گوسفند پرور).

قوْیونچولوق..qoyunçuluq [آد] قوْیون بسله‌مه و آلیب ساتما ایشی (فا: گوسفندداری).

قوْیوندا غ..qoyundağ [اؤزل آد] آبشرون‌دا یئر آدی[۲٤۰].

قوْیوندَده..qoyundədə [آد، مج] آپتال، آلیق.

قوْیون‌قوْیونا..qoyun qoyuna [ظرف] قوللارینی بیربیرینین بوینونا سالاراق.

قوْیون‌قوُزو..qoyunquzu [آد] قوْیونلار و قوُزولار بیر یئرده.

قوْیون‌قوْلاغی..qoyunqulağı [آد] باللیجا، (فا: گیاه سیلن). silene

قوْیون‌قیران..qoyunqıran [آد، بیتگی] بیرنوع بیتگی(فا: هزارچشم) hypericum

قوْیون‌کیمی..qoyunkimi [صفت] طبیعت‌جه چوْخ یومشاق، سؤزه باخان، بیر شئی دؤشنمه‌دن بیرینه باغلی اوْلان آداملار حاققیندا.

قوْیون‌گؤبه‌یی(گؤبه‌له‌یی)..qoyun göbəyi (göbələyi) [آد، بیتگی] بیر نوع گؤبه‌لک(فا: قارچی).

قوْیون‌گؤزو..qoyungözü [آد، بیتگی] توْپلاشیق‌لاردان بزک بیتگی‌سی آغ و ایری بیر پاپاتیا نوعو (فا: جنسی از بابونه گاوی). matricaria parthenium

قوْیونلو(قوئین‌لی)..qoyunlu(qinli) [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی.

قوْیونلوُ..qoyunlu [اؤزل آد] ۱-هوُن، هوُنلو ۲-مرحمتلی ۳-(تاریخی اؤزل آد) تؤرکمَنلرین، اَرساری و اوْخ اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. تؤرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُ..qu [آد] باخ: قوُغو قوشو، قوُقو قوشو، قوُیو قوشو (فا: قو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوُغو›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قوُ›، دده: ‹قوُغی قوُشو›، بو کلمه قوُش سؤز ایله بیر کؤکدندیر، بو کلمه فارسجایادا گئچیبدیر، بو کلمه‌دن آلیناراق

قوُقوش› گوگوش سؤزو تورکجه و فارسجادا قیز آدی اولاراق ایشله‌نیر{.

قوُاتر..quatr [آد، فرانسیزجا]بوْیوندا کی قالخان بئزینین آشیری بؤیومه سیله بیلینن خسته‌لیک.

قوُاش..quvaş [آد، فرانسیزجا]بیرنوْع زامقلی و مات، سوُلو بوْیا.

قوُبا..quba [اؤزل آد]قوُوا: آذربایجان‘دا بؤلگه آدی. قیپچاق طایفاسینا باغلی تورک بوْیو ساییلیر [۲٤۲-۱٤۷]. اؤزبَک-قوْنرات-قیْر بوْی لاریندا ندیر [۱۵۸-۸۱].

قوُبات..qubat [اؤزل آد]قاپات: قاپالی، گیزلی [۷].

قوُبادلی..qubadlı [اؤزل آد]قُبادلی: آذربایجان‘دا بؤلگه آدی [۲٤۰]. {قوُباد+لی}.

قوُبال..qubal [تاریخی اؤزل آد]گؤرز، دَمیرتوْپوُز؛ گؤی‌تؤرکلر دؤنَمی بگی [۷].

قوُبان..quban [تاریخی اؤزل آد]قاپان: آلتای تؤرکلری اوُلوبابالاریندان [۷]. آلتای تؤرکلری کوُماندی بوْی لاریندا ندیر [۱۵۸-۸۱].

قوُبان آریْغ..quban arığ [تاریخی اؤزل آد]آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر قیْز [۷].

قوُبان خان..qubanxan [تاریخی اؤزل آد]قیْپچاق خانلاریندان [۷].

قوُباه..qubah [اؤزل آد]بالاکن‘ده داغ آدی [۲٤۰].

قوُبای..qubay [تاریخی اؤزل آد]قوُبی+آی؛ یاقوُت‌لارین ” تمیزلیک-تانریْچاسی“ [۷]

قوُبا.. qubba [آد، عربجه:قبّه]قوُبه: باخ باخ: گؤنبذ.

قوُبی..qubi [آد]قوُبیل: ۱-گؤک اؤزو، فضا ۲-(مج) سوْنسوزلوق [۷].

قوُبیاشار..qubyaşar [تاریخی اؤزل آد]۱۳جو یؤزیل قیْپچاق بگلریندن [۷].

قوُبیگؤن..qubigün [تاریخی اؤزل آد]چَنگیزخان‌دؤنَمی‌شهزاده‌لره-وئریلن‌عُنوانلاردان [۷].

قوُبیلای..qubilay [اؤزل آد]چنگیزخانین اوغلو، باخ: قوُبیل+ آی [۷].

قوُپ قوُرو..qupquru [صفت]چوخ قوُرو، قورویوب برکیمیش.

قوُپئس..qupes [آد، دی، لا]قارا گؤز بالیغی سوْیوندان ایستی و ایلیق دنیزلرده یاشایان، بوْی ۲۰cm، شریت بیچیم ایندە، تک سیرْت اؤزگگی اوْلان، یوْسون و دنیز قوُردلاریلا گئچینن، اتی لذتسیز بالیق (فا: نوعی ماهی). boops boops

قوُپتان..quptan [اؤزل آد]نیاز، دُعا، یاخاریْش [۷].

قوُپچی..qupçı [اؤزل آد]اینجه، ظریف [۷].

قوُپلوجا..qupluca [آد]بیر نوع بالاجا قازان [۱٤۰].

قوُت..qut [آد] ۱-اوُغور، بخت، طالع. ۲-موتلولوق، سعادت. ۳-تؤرک دیلینده بوُ کلمه آوروپا دیللرینده اوْلان ” majaste عالیجناب“ یئرینه ایشله‌نیردی، و ایدی‌قوُت اوُیغورلارین بؤیوکلرینه وئریلن بیر عنوان ایدی [۱۲]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: تانرینین لطفو، طالع؛ قوُتارماق سؤزو مفهومجا بو سؤزله ایلگی‌لی اولمالیدیر، بو کلمه چوخ اسگیدن بری تورکجه ده ایشله‌نه‌رک شکیل‌ومفهوم‌لحاظیندان آیری دیللرده ایشله‌نن بنزر کلمه‌لرله‌یاخین‌گؤرونور: اینگیلیزجه good, god، آلمانجا گوته: ایبی، فارسجا: خدا)}.

قوُت –..-qut [اؤزل آد]قوْتلو: اینسان آدی: قوُتؤز، قوُتالان، قوُتالسیْن، قوُتای، قوُتبگ، قوُتَبگیم، قوُتبوُلان، قوُتبوُلدوُ، قوُتبیکه، قوُتخان، قوُتداغ، قوُتَر، قوُتقوُلو، قوُتگَلدی، قوُتگؤن، قوُتلوار، قوُتلوبارس، قوُتلوبای، قوُتلوبَگیم، قوُتلوبیگه، قوُتلوجاالپ، قوُتلوقایا، قوُتلوگؤن، قوُتوئردی، قوُتوئرمیش، قوُتوغا،

قُوّت..quvvət [آد] گوج، دایانیش (فا: ~). strength

قوُت‌آچوُن..qut açun [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگ و کوْموتان [۷].

قوُتادقوُ..qutadqu [آد]قوُتسانمیش، قوُتلو، دَیرلی، یارارلی، موُتلاندیْران [۷].

قوُتادقوبیلیک..qutadqubilik [اؤزل آد]بوکتاب معناجا “موتلولوق بیلگی سی، ویا سعادت علمی“ اولاراق م۱۰٦۹دا یوسف اوُلوغ خاص حاجب طرفیندن (وزیر اوْلاراق) شعر شکلینده یازیلیب و قاراخانلی سلطانی بوغراخانا تقدیم اوْلونوب و یازارا “خاص حاجب“ رُتبه‌سی وئریلمیشدیر، کتابدا اجتماعی مسئله‌لر باره‌سینده اؤیودلر وئریله‌رک ٦٦٤۵ بیت دئییلیب، کتابا ۲٤ بیت‌لیک قصیده و ۱۷۳ دؤردلوک (بایاتی) علاوه اوْلونموشدور، بوتون کتابدا ۱۲۰عرب و فارس سؤزو ایشلنمیشدیرکی دینی و دؤولتی اصطلاح‌لارا عایددیر، کتابدا دؤرد شخصیت آراسیندا مناظره‌لر جریان ائدیر (۱-گوْن دوْغدو: دوْغرو یول و عدالت تمثیلی. ۲-آی دوْلدو: سعادت وخوشبختلیک تمثیلی. ۳-اؤگدؤلموش: اؤیودولموش: عقل، منطق و اوُس تمثیلی. ٤-اوْد قوُرومو‌ش: سوْنو و عاقبتی تمثیل ائدیر) بوکتاب تؤرک دیل قورومو طرفیندن م۱۹٤۲ده چاپ اوْلونوبدور، بو کتابدان بیر نئچه اؤیود: “من اؤزومه دایما یئنی و تازا شئیلر سئچه‌ریم، بوتون اسگی‌میش شئیلر ییپرانمیش اولور، ییپرانمیش شئیلره تحمُّل ائتمک اینسانا سیخینتی و دیسکینتی وئریر، یئنی شئیلر وارکن، اسگی و ییپرانمیش شئیلره نه گرک وار (iprahan. net).

قوُتار..qutar [اؤزل آد]قوُتسایان، هوُلاکو خان دؤنَمی بگی [۷].

قوُتاراق..qutararaq [ظرف]قوُرتارماق حالیندا اولاراق.

قوُتارماق..qutarmaq [باخ]قوُرتارماق.

قوُتاش..qutaş [اؤزل آد]قوُتلو، مُبارک[۷].

قوُتاغا..qutağa [تاریخی اؤزل آد]چَنگیزخان‌دؤنَمی اوْیرات اصیللی-یارقیْچلاریندان[۷].

قوُتال..qutal [تاریخی اؤزل آد]سلجوقُلولار دؤنَمینده یاشامیش بیر بگ. بعضی قایناقلار، آلپارسلان‌خان'ی پیچاقلایاراق اؤلدورن کیشی‌نین بو اوْلدوُغونو یازار[۷].

قوُتالخان..qutalxan [تاریخی اؤزل آد]چَنگیز خاقان دؤنَمی، جَلایِیر خانلاریندان[۷].

قوُتالدی..qutaldı [اؤزل آد]باخ: قوُت+ آلدی قوُتلو، مُبارک[۷].

قوُتالمیش..qutalmış [تاریخی اؤزل آد] ۱-قوُت+آلمیش، قوُتلو، مُبارک، ۲-آلپارسلان خان'ین عمی چوْجوُغو و آرسلان یابقو'نون اوْغلو[۷].

قوُتامیش..qutamış [اؤزل آد]قوُتسامیش، دَیر وئرمیش، مُبارک ائیله-میش[۷].

قوُتان..qutan [آد، باخ: قوُت] ۱-دُعا، یاخاریْش ۲-(ت) ارکک آدی؛ گؤی تؤرکلر دؤنَمی‌بگی‌و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری، سلجوقُلو و اوُیغور بگلریندن[۷]. ۳-بیر نوع قوش آدی و قوْیون یاتاغی[۱۳۵]. ٤-ماکی دا کند آدی.

قوُتان‌قوُش..qutanquş [اؤزل آد]اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

قوُتان‌قوُشو..qutanquşu [آد، دیرگی]ائتلی‌و پرده‌آیاقلی، گؤدوک قیچلی، اوُزون و نازیک بوْغازلی، اوُزون دیمدیکلی، بالیقلا بسله‌نن، اوُزون قانادلی‌قوُش، بیر نوع ساقا قوُشو (فا: پلیکان سفید).

قوُتانلو..qutanlu [اؤزل آد]اهر ده کند آدی.

قوُتای..qutay [تاریخی اؤزل آد] ۱-قوُت+آی، اوُغورلو، آیدین و ایشیقلی سعادت؛ ۲-(تاریخی اؤزل آد) آتش پارچاسی ۳-شامانیست گله‌نک‌ده "آتش تانری‌سی" ۳-ایَک، ایَکلی قُماش ٤-تانریْچا ٥-دَیرلی ٦-ایلخانلی‌خانلاریندان، آرقوُن خان‌ین ائوده‌شی و کئیخاتو خان‌ین‌آناسی[۷]{خُدا شکلینده فارسجایا گئچیبدیر، باخ: خاتای، قاراخاتای}.

قوُتبوُلموُش..qutbulmuş [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور خاقانلارینین عُنوانلاریندان[۷].

قوُتتیلر..quttilər [اؤزل آد]باخ: قوُتلار.

قوُتدانماق..qutdanmaq [باخ]قوُردلانماق.

قوُتدو..qutdu [باخ]قوُردلو.

قوُتَرلیک..qutərlik [اؤزل آد]علی‌بایراملی'دا یئرآدی[۲٤۰].

قوُتسال..qutsal [صفت، باخ: قوُت]مُقدّس، یولوندا جان وئریله جک اوْلان اینانج ویا شئی، تاپینیلاجاق اولان هر شئی (فا: مقدس). sacred , holy

قوُتسال لاشدیرماق..qutsallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]قوتسال وضعیته گتیرمک.

قوُتسال‌لاشماق..qutsallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]قوتسال وضعیته گلمک.

قوُتسال‌لیق..qutsallıq [آد]مقدّس‌اولما، قُدسیت (فا: تقدُّس). holiness

قوُتساما..qutsama [آد]تقدیس ائتمه (فا: تقدیس). sanctification

قوُتساماق..qutsamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوُتلولوق دیله‌مک، تقدیس ائله‌مک (فا: تقدیس کردن). ۲-قوُتسال to consecrate لاشدیرماق.

قوُتساندی..qutsandı [اؤزل آد]قوُتلو، مُبارک[۷].

قوُتسوز..qutsuz [صفت]طالع‌سیز، موتسوز(فا: بدیمن). inauspicious

قوُتسوزلوق..qutsuzluq [آد]قوتسوز اوْلما دورمو.

قوُتقارو..qutqaru [اؤزل آد]بوُیروق، فرمان[۷].

قوُتقاشینلی..qutqaşınlı [یازار]سَلطان نصرالله'ین اوْغلو اسماعیل‌بگ، قوُتقاشین'ین سوْن حاکمی‌دیر، اوْ حربی خدمته گیره‌رک ژنرال لیق رتبه‌سینه یئتیشمیشدیر، روسجا و فرانسیزجایا مسلّط ایدی و مترقی ایده‌لره صاحب اوْلاراق آذربایجان ادبیاتیندا سانتیمانتالیست بیر نثرچی کیمی‌ایدی[۲۸].

قوُتقوُتو..qutqutu [آد]واسواسلیق، شک، قوُشقو، شوْبهه.

قوُتقوُتویا دوْشمک..qutqutuya düşmək [تاثیرسیز ائیلم]دئییینمک.

قوُتقان..qutqan [تاریخی اؤزل آد]اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

قوُتکوُ..qutku [اؤزل آد]آغیْرباشلی، آلچاق ، کؤنوللو[۷].

قوتلار..qutlar [اؤزل آد]قوُتتیلر، کوُتلار: کوُتلار: م ق بیرینجی مین ایللیک قایناقلاریندا بوتون اوُرارتو، مانّا، ماد خلقینه کوُت آدی-وئریلیردی، کوُت‌دؤولتی‌نین‌مرکزی "آراپها= کرکوک" شهرایدی، م.ق۱۲۵۰۰ایل‌لرده‌قوتتی‌لر لوللوبی‌لرین قوزئی طرف‌لرینده حکومت قوُرموشلار و ۱۲۵ ایل سومر اکد اؤلکه‌لرینه حاکیم اولموشلار، م.ق ۲۲۳۰جی ایلده خالق عصیان ائدیب و کوت شاهی "تیریکان"ی tirikan یئنیللر، قوتتی‌لر التصاقی دیللی اوْلوب دفعه‌لرجه سومرلر و آسوریلرله دؤیوشوبلر، قوتتی‌لرین بؤیوک شاهلاریندان: "ائلولُومئش، ملکه ناوار، ایمتا" (هون بؤیوگو مته خان آدینا اوْخشایبر) و تیریکان (تورکجه دیری و قان) آدلارینا اشاره ائتمک اوْلار (ایندی ده بو بؤلگه ده نامار آدینا و تورکلرین ایچینده "مته،

ماتان" آدینا راست گلمک اوْلار). قوتتی‌لرین بؤلگه سینده ایللی‌لی، بیللی، سانقیلی کلمه‌لرینه راست گلمک اوْلورکی ایندیکی تۆرک بؤلگه‌لریله آدداش اوْلورلار، قوتتی‌لر تاریخده "اوُتی، اوُدی، اوُدین" آدلاریلادا تانینیبلار، بوُحالدا قوتتی‌لر آلبان‌لارلادا ایگیلی اولورلار چونکی آلبانلاردا اوُتی ائلی ده اوْلموشدو[۹۷].

قوُتلار..qutlar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قوُتلاما..qutlama [آد] قوُتلاماق ایشی (فا: تبریک). congratulation

قوُتلاماق..qutlamaq [تاثیرلی ائیلم] تبریک دئمک، تبریک ائتمک، بیرخوش ایش اۆچون بیرینه موتلولوق ایسته‌مک و بوجور سؤزلر سؤیله‌مک (فا: تبریک گفتن). to congratulate

قوُتلانماق..qutlanmaq [بلسیز ائیلم] قوتلاماق ایشی گؤرولمک.

قوُتلانیش..qutlanış [آد] قوتلانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تبریک).

قوُتلاییش..qutlayış [آد] قوتلاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُتلو..qutlu [صفت] اوُغورلو، اوغورگتیرن شئی، مُبارک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوُتلو..qutlu [اؤزل آد] قوُتلو و قوُتلوق سؤزیله بیر چوخ تورک بؤیو کلرینین آدینا راست گلیریک[۷].

قوُتلوجا..qutluca [اؤزل آد] اوُغورلو، بختی آچیْق[۷].

قوُتلوق..qutluq [آد] قوُتلوغ: قوُت، اوُغور، موُت، مُبارک (فا: خوشبختی).

قوُتلوق‌خاقان..qutluq xaqan [تاریخی اؤزل آد] ۲جی گؤی‌تۆرک دؤولتی‌نین قوُروجوسو و ایلک خاقانی. دؤولت قوُرولدوُقدان سونرا، قوُرولتای قرارایله "ایلتَریش" آدیْنی دا آلمیشدیر[۷].

قوُتلوُق ساری..qutluq sarı [اؤزل آد] Kutluk قیْرقیز-تاقای-باغیْش بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قوُتلوق‌شاد..qutluq şad [تاریخی اؤزل آد] ایلتَریش قوُتلوق خاقان'ین اصل آدی[۷].

قوُتلوق‌شامان..qutluq şaman [تاریخی اؤزل آد] کیْریم خانی حاجی گیرای خان'ین اوْغلو[۷].

قوُتلوق‌کوّل‌خاقان..qutluq kül xaqan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغینین قوُروجوسو[۷].

قوُتلوق‌مارال..qutluq maral [تاریخی اؤزل آد] تۆرک میتولوژیسینده، تۆرکلری اَرگنه‌کوْن دان چیْخاران، دَمیرچی بؤرته‌چینه'نین ائوده-شی[۷].

قوُتلولاماق..qutlulamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قوتلاماق.

قوُتلولوق..qutluluq [آد] قوتلواوْلما وضعیتی، موُتلولوق (فا: خوشبختی).

قوُتمان..qutman [آد] تایا، بیربیرینین اوستونه ییغیلمیش اوْت.

قوُتمان‌لاماق..qutmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] قوتمان‌باغی ییغماق {باخ: قاتمان

قوُتمان لانماق..qutmanlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوتمان باغی ییغیلماق.

قوُتمان ووُران..qutman vuran [آد] کوْما اوت ییغان، اوتلاری کوْما کوْما ائدن.

قوُتو..qutu [آد] تاختادمیر ویا پلاستیک‌دن دۆزه‌لن ایچی بوش جعبه (فا: باکس، جعبه) box، tin {بو کلمه اسکی تورکجه ده قوُی سؤز ایله ایلگی‌لی اوْلاراق ایچی بوش قاب معناسیندادیر و اصلینده قوُیتو اولمالیدیر، باخ: قوُی}.

قوُتوآباد..qutuabad [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

قوُتوجوق..qutucuq [آد] بالاجا قوتو (فا: جعبه کوچک).

قوُتوچو..qutuçu [آد] قوتو دۆزَلدن و ساتان کیمسه.

قوُتوچولوق..qutuçuluq [آد] قوتو دۆزَلتمه وساتما ایشی.

قوُتور..qutur [اؤزل آد] قوُتلو، مُبارک[۷].

قوُتور تَکین..qutur təkin [تاریخی اؤزل آد] دوْقوز اوْغوز داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قوُتورقان..quturqan [اسکی] ۱-قوُسار'دا داغ آدی ۲-دالغاواری داغ[۲۳-۲٤۲]. ۳-قوُدورقان، وحشی و یئنیلمز داغ.

قوُتوز..qutuz [تاریخی اؤزل آد] ۱-قوُت+ اوُز ۲-یابان اؤکوْزو ۳-(تاریخی اؤزل آد) میْصیر-تۆرک کؤله‌من‌لری خانلاریندان[۷].

قوُتوقوتو..qutuqutu [آد] قوُتولار دوْلوسو.

قوُتولا..qutula [تاریخی اؤزل آد] تایچیْقوُت'لاردؤولتی خانی، آلتان-خان‌ین‌باباسی[۷].

قوُتولاماق..qutulamaq [تاثیرلی ائیلم] قوُتویا دوْلدورماق.

قوُتولانماق..qutulanmaq [بلسیز ائیلم] قوُتولاماق ایشی گؤرولمک.

قوُتولانیش..qutulanış [آد] قوُتولانماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُتولاییش..qutulayış [آد] قوُتولاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُتولموُش..qutulmuş [اؤزل آد] باخ: قوُتالمیش[۷].

قوُتولو..qutulu [صفت] قوُتوسو اوْلان.

قوُتولو..qutulu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

قوُتولوتئلفون..qutulu telfun [آد] هامی‌نین یارارلانماسی اوچون عمومی یئرلرده قوْیولان تئلفون.

قوُتوْن..quton [اؤزل آد] قوُتوُن: زاقاتالا'دا داغ آدی (۳٦٤٦)[۲٤۰].

قوُتوُن..qutun [اؤزل آد] ۱-مسعود، موُتلو ۲-مُقدّس، قوُتسال[۷].

قوُتونموُش..qutunmuş [تاریخی اؤزل آد] قوُتلو، اوُیغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

قوُتوی..qutuy [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: قوُتای[۷].

قوُتویخانیم..qutuyxanım [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن بیر خانیم[۷]. (بعضی قایناقلاردا " کوُتوی خاتوُن " اوْلاراق دا گئچر.

قوُجار..qucar [اؤزل آد] خاچماز'دا کند و چای آدی[۲٤۰].

قوُجاغی اوشاقلی..qucağı uşaqlı [صفت] قوجاغیندا اوشاغی اوْلان.

قوُجاغینا دوْشمک..qucağına düşmək [تاثیرسیز ائیلم] الینه گئچمک.

قوُجاق..qucaq [آد] ۱-آچیلمیش قوْللارلا کؤکس آراسی، ایچ، هر هانسی شئین سیْنیرلارینین آراسی (فا: بغل). bosom ۲-بیر قوجاغا آلیم قدر هر شئی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قوُچاق، قوُچام›، باخ: (قوُتو› قوُی، قوُشاق)}.

قوُجاق آچماق..qucaq açmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْروماق، یئر وئرمک.

قوُجاق اوشاغی..qucaq uşağı [آد] یئرییه بیلمه‌ین و قوجاقدا ساخلانیلان اوشاق، قوُجاق‌جوْجوغو، قوُجاقدان آیریلمایان اوُشاق (فا: بغلی

قوُجاق دوْلوسو..qucaq dolusu [صفت] چوْخ چوخ، بوْل بول.

قوُجاق قوجاغا..qucaq qucağa [ظرف] ۱-بیربیرینه ساریلمیش بیر وضعیتده. ۲-ایچ ایچه، یان یانا، برابرجه.

قوُجاق قوجاق..qucaq qucaq [ظرف] چوخ چوخ، بوْل بوْل.

قوُجاقدان قوجاغا..qucaqdan qucağa [ظرف] بو قوجاقدان اوْ قوُجاغا گئدن.

قوُجاقلاشماق..qucaqlaşmaq [قا] ۱-بیربیرینی قوجاقلاماق. ۲-بیرلشمک، بیتیشمک، قووُشماق.

قوُجاقلاماق..qucaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوللاریلا بیر شئیی کؤکس اوستونه آلماق، قوجاغینا آلماق. ۲-برک یاپیشماق، توُتماق، ایچینه آلماق (فا: در آغوش گرفتن). to embrace {‹قوجماق، قوُجاقلاماق›}.

قوُجاق‌لانماق..qucaqlanmaq [بلسیز ائیلم] قوجاق‌لاماق‌ایشی-گؤرؤلمک.

قوُجاق‌لانیش..qucaqlanış [آد] قوجاقلا نماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُجاق‌لاییش..qucaqlayış [آد] قوجاق لاماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُجاماق..qucamaq [باخ] قوُجماق.

قوُجان..qucan [صفت] قوُجاقلایان، قوُجاغا آلان. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوُجانماق..qucanmaq [تاثیرلی ائیلم] قوُجاغا باسیلماق، قوُجاقلانماق. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُجماق..qucmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قوجاقلاماق.

قوُجو..qucu [آد] بالاجا اوشاقلاری قوجاغا چاغیرارکن دئییلن سوز (گل قوجوما) (فا: بغل بغل گفتن به بچه).

قوُجوخماق..qucuxmaq [باخ] قوجاقلانماق.

قوُجولماق..quculmaq [باخ] قوجاقلانماق.

قوُجور..qucur [آد] قوْچاق[۱۳۵].

قوُجوش..qucuş [آد، ت] قوُجاق.

قوُجوشماق..qucuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوجاقلاشماق.

قوُجوقوجو..qucuqucu [باغلاییجی سؤز] (اوشاق دیلیندن) اوشاغی قوجاغا چاغیرما سسی (فا: بغل بغل گفتن به بچه).

قوُجوم..qucum [آد] مُحیط، بیر شئیین دایره سینین اؤلچوسو و اوُزونلوغو " دایچالارین آیاق داراغی‌نین قوجومونو اؤلچمک". (فا: محیط)

قوُجوماق..qucumaq [باخ] قوجاق لاماق.

قوُچن..quçən [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

قوُچغوندی..quçğundi [آد، ت] سوْغان.

قوُخبان..quxban [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

قوُدا..quda [آد] ۱-گلین و به‌یین آتاآناسی‌نین بیربیرینه اوْلان قوهوم-لوق باغلی‌لیغی و مُناسبتی " قایین قودا: ار طرفینین قوْهوملاری". ۲-(آآ) سئحیر، بوّیو[۷]؛ ۳-قاتی، سرت[۷] {بو کلمه موُغولجا سانیلیر[٦]؛ باخ: قوُتای}.

قوُداقاچی..qudaqaçı [تاریخی اؤزل آد] بوّیوجو، دوْکتوْر؛ قیْرقیزلارین، مانقوُچ اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قوُداقاچین..Kudagaçın [اؤزل آد] قیْرقیز-مونْقوُش بوْی‌لاریندانديرلر[۱۵۸-۸۱].

قوُداقان..qudaqan [تاریخی اؤزل آد] بوُیروق، سَرت، چَنگیز خاقان'ین گَنچلیک آرکاداشلاریندان[۷].

قوُدالاشماق..qudalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه قودا اوْلماق.

قوُدالیق..qudalıq [آد] قودا اوْلما دوُرمو.

قوُدجانک..qudcank [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی.

قوُددانمیش..quddanmış [صفت] قوُرتلانمیش (فا: کرمو). worm-eaten.

قوُدنه..qudnə [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

قوُدور..qudur [صفت] محصولو گؤتورندن سونرا گئری یه قالانلار، "قوُدور خیار، قوُدور قوُدور قارتوپو".

قوُدورتما..qudurtma [آد] قوُدورتماق ایشی (فا: تحریک). instigation

قوُدورتماق..qudurtmaq [تاثیرلی ائیلم] قوُشقورتماق، اؤفکه‌لندیرمک، قوُدورماسینا یول آچماق، هارین لاشدیرماق (فا: خشمگین کردن).

قوُدورتوجو..qudurtucu [آد] قوُدورماسینا یول آچان.

قوُدورداغ..qudurdağ [اؤزل آد] زاقاتالا'دا داغ آدی(۳٤۰۰)[۲٤۰].

قوُدورقان..qudurqan [صفت] چوخ قودوران، دلی سونو (فا: هار). rabies

قوُدورقانجاسینا..qudurqancasına [ظرف] قودورقان کیمی، حیاسیزجاسینا.

قوُدورقانلاشماق..qudurqanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قودورقان اولماق.

قوُدورقانلیق..qudurqanlıq [آد] قودورما وضعیتی، هارینلیق، حیاسیزلیق، قودورقانجاسیناترپه‌نیش، آزقین‌لیق، دلی‌سولوق(فا: هاری).

قوُدورماق..qudurmaq [صفت] ۱-سون درجه اؤفکه‌لنمک، دلی کیمی داوارانماق (فا: خشمگین شدن). ۲-قوُدوز خسته‌لیگینه یاخالانماق، قودوز اولماق (فا: هار شدن). ۳-حددینی آشماق، آزغین لاشماق (فا: از حدّ خود خارج شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قوُتورماق›: چابالاماق، اوستونه دوشمک، آزماق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: دلی اولماق}.

قوُدورموش..qudurmuş [صفت] ۱-قودوزلوق خسته‌لیگینه توتولموش، قوُدوز اولموش (فا: هار). rabies ۲-آزقین، جوشموش.

قوُدورموشجاسینا..qudurmuşcasına [باخ] قودوزجاسینا.

قوُدوروجو..qudurucu [آد] قودوران، قوُدورماسینا سبب اولان.

قوُدوروش..quduruş [آد] قودورماق ایشی ویا بیچیمی.

قوُدوروشماق..quduruşmaq [قا] ۱-بیربیرایله ووروشماق. ۲-بیربیریله شوخلوق ائله‌مک.

قوُدوروق..quduruq [صفت] قوُدورموش، دلی سونو کیمی اولان، چوخ اؤفکه‌لی، چوخ یاراماز، آزقین و سالدیرقان (فا: هار شده).

قوُدوز..quduz [آد] ۱-ایت، پیشیک، تولکو کیمی ممه‌لی حئیوانلاردان اینسانا گئچن بیر خسته‌لیک؛ چیرپیناراق سونوندا اؤلوم حالینا دوشورن بیر نوع خسته‌لیک (فا: هاری). ۲-(مج)آزغین، قوُدورقان، قیزمیش، ظالم. {ت: قوُدورموش ایت؛ قوُدورماق سؤزونه باغلاناراق حددیندن گئچمیش وضعیته دئییلیر}.

قوُدوز اوتو..quduz otu [باخ] دلی اوتو.

قوُدوز بؤجکلری..quduz böcəkləri [آد، دیرگی] قین قانادلی لاردان بیر سوی.

قوُدوز بؤجه‌یی..quduz böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی (یاخی دوزتمک اوچون یارارلانیلان بیر بؤجک)، قوُندوز بؤجه‌یی. canthons

قوُدوزجاسینا..quduzcasına [ظرف] آزقین جاسینا، قودوز توتموش کیمی.

قوُدوزلاشدیرماق..quduzlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] داهادا قیزیشدیرماق، سینیرلندیرمک (فا: خشمگین و تحریک کردن).

قوُدوزلاشماق..quduzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قودوز اولماق، قودوزلوغا توتولماق.

قوُدوزلوق..quduzluq [آد] قودوز اولما وضعیتی، دلی‌لیک، آزغین‌لیق.

قوُدّومه..quddumə [آد، بیتگی] دؤگمه اوتو، قوُدوز اوتو، دلی اوتو (فا: نوعی گیاه). alyssum thlaspi. cru

قوُدیال‌چای..qudyal çay [اؤزل آد] قوُبا'دا چای آدی[۲٤۰].

قوُر..qur [آد] ۱-قوُران سؤزونون قیساتیلماسی، سلاح و یاراق آنلامیندا، بئل سلاحی (فا: اسلحه کمری). arms {سومرجه: نظم، دؤزوملو، ت: ۱-قوُرشاق، بئللیک. ۲-آشاما. ۳-قوُرو، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-کمربند. ۲-یاراق، سلاح. ۳-دووارین تمَلی، قوُروم، فوُنداسیون؛ (دؤزوملو شکیلده اولان شئی)؛ تورک ائتیموق‌لاریندان ایوب اوغلو قوُر سؤزجوغو اولان کلمه‌لرده بیر نوع دؤزوم و نظم اولدوغونا اینانیر[٦]؛ سومرجه معنایا باخدیقدا بو مطلب دوزگون گؤرونور}. ۲-قوُر۲(سس‌تق)قاریندان چیخان سس، قورباغاسسی (فا: ~).

قوُرآغاج..qurağac [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

قوُراب..qurab [آد، عربجه] قارا قارقا گؤزو (شعرده ساچی بوُنا بنزه-درلر) "خالین اؤزونده بوُغدا. باشیندا ساچین قوُراب".

قوُرابیه..qurabiyə [آد، عربجه] اوُن یاغ شکر وسوّت یوغرولاراق و بادام قوْز و بنزر شئیلر ووراراق پیشیریلن شیرنی (فا: نوعی شیرینی).

قوُرابیه چی..qurabiyəçi [صفت] قورابیه پیشیرن وساتان کیمسه.

قوُرات..qurat [اؤزل آد] اؤزل آد، باخ: قوُر+ آت[۷].

قوُراچای..quraçay [اؤزل آد] خیاو دا چای آدی.

قوُرار..qurar [اؤزل آد] اورقانیزاتور، دؤزَنله‌ییجی[۷].

قوُراشدیرماق..quraşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْشماق، قوُروب- دؤزَلتمک، نئچه شئیی بیرلشدیره‌رک بیتیشدیرمک، ماشین حصّه‌لرین بیربیرینه قوْشماق، پارچانی بیربیرینه یاماماق (فا: نصب و مونتاژ کردن). ۲-اوُیدورماق، اؤزوندن دؤزَلتمک، اؤزوندن توْخوماق (فا: جعل کردن). {باخ: قوُر}.

قوُراشدیریجی..quraşdırıcı [آد] قوْشوجو، قوُراشدیران.

قوُراشدیریلماق..quraşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قوراشدیرماق ایشی- گؤرولمک.

قوُراشدیریلمش..quraşdırılmş [صفت] قوْشولموش، قایریلیمش.

قوُراشماق..quraşmaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: قوُر] یاراشماق، اویوشماق، بیربیرینه قوشولماق (فا: متناسب شدن، بهم آمدن).

قوُراشیق..quraşıq [صفت] بیربیرینه قوراشدیریلمیش (فا: بهم وصل شده).

قوُراغان..qurağan [آد] ۱-بیر یئره ییغلمیش توپراق، مزار اؤزه‌رینده توپراق ییغیلاراق دؤزه‌لن کیچیک تپه. ۲-قالا، (فا: قلعه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُراق..quraq [صفت] ۱-یاغیش‌سیز و چوْراق یئر، قورو و رطوبت‌سیز وضعیت (فا: خشک و بی آب). ۲-پالتارین و بوُجور شئی‌لرین بیریئرینه آرتیریلمیش پارچا {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قورقاق› سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قوُروماق}.

قوُراق‌لی..quraqlı [صفت] قوراغی اوْلان.

قوُراق‌لیق..quraqlıq [آد] قورواق چاغ ویئر، یاغیش‌سیزلیق، قوراق اوْلما وضعیتی (فا: خشکسالی). **drought**

قوُراقجیل..quraqcıl [صفت] قوُراق توپراقدا یئتیشن بیتگی، قوراق‌لیق سئون هر شئی ویا کیمسه (فا: خشکی پسند).

قوُراقسیماق..quraqsımaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُروماق، قوُراقلیق عمله گلمک.

قوُرال..qural [آد] ایلکه، پرنسیپ، دؤزَن، قایدا(فا: قاعده). **rule**

قوُرال دیشی..qural dışı [صفت] قورالدان ائشیکده اوْلان، قورالا اوُیمایان.

قوُرال‌سیز..quralsız [صفت] قوُرالی اولمایان.

قوُرال‌سیزلیق..quralsızlıq [آد] قاعده‌سیزلیک(فا: بی- قاعدگی **irregularity**

قوُرال لانماق..qurallanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُرال‌لی اولماق.

قوُرالا سالماق..qurala salmaq [تاثیرلی ائیلم] یاسال لاشدیرماق.

قوُرالای..quralay [اؤزل آد] جئیلان، آهو[۷].

قوُرالتماق..quraltmaq [تاثیرلی ائیلم] قوُراشدیرماق، اوُیدورماق.

قوُرالجی..quralcı [صفت] قوراللارا باغلی اوْلان کیمسه.

قوُرالجی‌لیق..quralcılıq [آد] قوُرال جی اوْلما وضعیتی.

قوُرالجیق..quralcıq [آد] فورمول (فا: فرمول). **formula**

قوُراللار..qurallar [آد] ضوابط(فا: مقرّرات) **provisions**، **standards**

قوُراللاشماق..qurallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوراللی اوْلماق (فا: قاعده مند شدن).

قوُراللانماق..qurallanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورال لاشماق.

قوُرالی..quralı [صفت] قورالا اوُیان.

قوُرام..quram [آد] نظریه، تئوری، بللی بیر مبحثده دوشونجه و گوروشلرین بوتونو، تئوری (فا: نظریه). **opinion**، **theory** {ت: مرتبه، آشاما}.

قوُراما..qurama [صفت] ۱-قوُرولموش، اوُیدرما، قوُراشدیریلمیش نئچه پارچانی بیربیرینه بیتیشدیرمه ایشی (فا: بهم وصل شده). ۲-قوْندارما، اؤزوندن قوُراشدیریلمیش سؤز و بوُجور شئی‌لر (فا: جعلی). ۳-(آ) تورکوستاندا یاشایان بیر توپلولوق آدی و بونا باغلی اوْلان کیمسه. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُراماچی..quramaçı [آد] کسیک پارچالاردان قوُراما حاضرلایان، قوُراشدیریجی (فا: بهم وصل کننده).

قوُراماچی‌لیق..quramaçılıq [آد] قورماچی صنعتی.

قوُراماق..quramaq [تاثیرلی ائیلم] قوْندارماق، قوشماق، دوزلتمک (فا: بهم وصل کردن).

قوُرامالیق..quramalıq [صفت، دا] قوُراما اؤچون یارارلی، قورامالیق پارچا.

قوُرامچی..quramçı [صفت] قوُرام اورتایا قویان کیمسه، قورام‌ا باغلی اوْلان کیمسه، نظریه چی (فا: تئوریسین). **theoritician**

قوُرامسال..quramsal [صفت] قورام‌ا مربوط، نظری، تئوریک.

قوُراملاشدیرماق..quramlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قورام حالینا گتیرمک، قورامل‌ی ائتمک (فا: تئوریک کردن).

قوُراملاماق..quramlamaq [تاثیرلی ائیلم] قوُراملی‌ائتمک(فا: تئوریک نمودن).

قوُراملانماق..quramlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قورامل‌ی اوْلماق، قورام ییچیمینه گلمک (فا: تئوریک شدن). ۲-(بل) قورامل‌ی ائدیلمک.

قوُرامیت..quramıt [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: علف چمن). **Labium**

قوُران..quran [صفت] قوروجولوقلا مشغول اوْلان، یارادیجی، موسّس (فا: پایه گذار، سازنده). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قور، یاراق، سلاح}.

قوُرای..quray [اؤزل آد] بیر چئشیت اوْتسوْو بوْزقوْر بیتکی سی[۷].

قوُرباغا..qurbağa [آد، دیرگی] یومورتا ایله تؤره‌ین، یاورولار گلشیم‌لرینی سوُدا تاماملایان، آرد باجاقلاری اوُزون، سئچرایا بیلن، دری‌سی زؤززوْو (فا: وزغ). frog، ranula {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹باغا، قوُرباغا›؛ سس تقلیدی اولاراق قوُر،سؤزونه باغلیدیر}.

قوُرباغا آدام..qurbağa adam [باخ] بالیق آدام.

قوُرباغا اوْتو..qurbağa otu [آد، بیتگی] دوْیون چیچگی گیللردن، باتاقلیق یئرلرده بیتن، بعضی نوْع‌لاری خالق طبابتینده ایشله‌نن چوْخ ایللیک بیتگی (فا: خاراگوش). bufonia

قوُرباغا بالیغی..qurbağa balığı [آد، دیرگی] ایستی و ایلیق‌دنیزلرده یاشایان سوْموکلو بالیق‌لار سوْیو uranoscopus scaber

قوُرباغا بالیغی‌گیللر..qurbağa balığıgillər [آد، دیرگی] ایستی و ایلیق‌دنیزلرده یاشایان سوْموکلو بالیق‌لار سوْیو.

قوُرباغا زهیری..qurbağa zəhiri [آد، بیتگی] قورباغا زهیری گیللردن دادلی سوْلاردا یاشایان، آغ چیچک‌لی، اوْرک بیچیمینده یاپراقلی بیربزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه). hydrocharis

قوُرباغا زهیری‌گیللر..qurbağa zəhirigillər [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی، چوْخو سو اوْزونده اوْزن و یومورتالیق‌لاری چاناغا یاپیشیق اوْلان، دادلی سو ودنیز بیتگی‌لرینی ایچینه آلان بیر فامیل.

قوُرباغا گؤز..qurbağa göz [صفت] گؤزلری‌قاباغا دوُغرو چیخیق، دوْمبالان گؤز.

قوُرباغا گؤلونه داش آتماق..qurbağa gölünə daş atmaq [تاثیرلی ائیلم] بیردن بیره سُکوت دوْشمک.

قوُرباغاگیللر..qurbağagillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی، قویروغو یوخ اوْلموش، دال باجاقلاری‌سیچراماغا الوئریشلی، چیپلاق، یومشاق، نملی دریلی، قارا و سودا و آغاجلاردا یاشایان حئیوانلار صینفی.

قوُرباغاجیق..qurbağacıq [آد، دیرگی] کیچیک قورباغا.

قوُرباغالار..qurbağalar [آد، دیرگی] اومورقالی حئیوانلاردان آمفیبیوملار صنیف ایندن بیرتاقیم (فا: تیره قورباغه ها).

قوُرباغالیق..qurbağalıq [آد] قورباغا گؤلو.

قوُربان‌افندی..qurban əfəndi [اؤزل آد] اسماعیللی‌دا چای آدی[۲٤۰].

قوُربت..qurbət [آد] دوْغوب بؤیوموش یئردن اوُزاق یئر (فا: غربت).

قوُربتچی..qurbətçi [صفت] قوُربته چیخان، قریب (فا: غربتی).

قوُربتچیلیک..qurbətçilik [آد] قوُربته چیخما وضعیتی (فا: غریب بودن).

قوُرت..qurt [آد] سو اوُدما سسی "قورت قورت سوُ ایچمک" (فا: صدای قر). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سس تق}.

قوُرت قوُرت..qurt qurt [سس تق] سو ایچَرکن بوغازدان چیخان سس (فا: صدای قرت قرت).

قوُرتار..qurtar [اؤزل آد] قوُرتاریْجی[۷].

قوُرتاراجاق..qurtaracaq [آد] بیر شئیین قورتاراجاق یئری، سوْنو و بیتیله جک یئری (فا: نهایت). end.

قوُرتاران..qurtaran [باخ] قورتاریجی.

قوُرتارما..qurtarma [آد] قوُرتارماق ایشی (فا: نجات). deliverance

قوُرتارما آراجی (گمی‌سی)..qurtarma aracı (gəmisi) [آد] قورتاریجی اوْلان و یاردیم ایشینه باخان آراج ویا کیمسه.

قوُرتارماز..qurtarmaz [صفت] بیتمز، سونو گؤرونمه ین (فا: تمام نشدنی).

قوُرتارمازلیق..qurtarmazlıq [آد] بیتمزلیک، بیتمه ین.

قوُرتارماق..qurtarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوُتارماق، نجات وئرمک، آغیر و چتین وضعیت‌دن خلاص ائله‌مک "بیرینی اؤلومدن قوُرتارماق" (فا: رهاندن). ۲-سوْنا چاتدیرماق، توْکتمک، بیتیرمک، تاماملاماق "صُحبتی‌نی قوُرتارماق، مکتبی قوُرتارماق" (فا: تمام کردن) to end ۳-(س) خلاص اوْلماق، نجات تاپماق "حسن زیندانداندان قوُرتاردی". ٤-(س) قوُرتولماق، تاماملانماق، توْکنمک، بیتمک، آخیرا چاتماق "اجلاس‌قوُرتاردی". ٥-(ل، س) اؤلمک، گئچینمک "خسته آرتیق قوُرتاردی، بیر گوْللـه ووُراراق حئیوانی قوُرتاردی"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹قوُتقارماق، قوُترارماق›، ‹قوُتقارماق›؛ باخ: قوُت› قوُتارماق؛ بو کلمه اصلینده قوُتارماق اولاراق حرف آرتیش ایله قورتارماق شکلینده ده ایشله‌نیر}.

قوُرتارمالیق..qurtarmalıq [آد] بیرینی قورتارماق اوچون وئریلن پارا، رهینه‌لیک پاراسی (فا: تضمین، خلاصی).

قوُرتاریجی..qurtarıcı [صفت] قورتاران، بیرینی گوج وضعیتدن ویا تهلیکه‌دن قورتاران، نجات‌وئرن (فا: نجات‌دهنده) deliverer

قوُرتاریجی‌لیق..qurtarıcılıq [آد] قورتارما ایشی ویا بیچیمی.

قوُرتاریش..qurtarış [آد] قورتولما، نجات، خیلاص.

قورتاریلماق..qurtarılmaq [ایلسیز ائیلم] قورتارماق ایشی گؤرولمک، نجات وئریلمک. ٢-سونا چاتدیریلماق، توّکه‌تیلمک (فا: به‌اتمام-رسانده‌شدن).

قورتاریم..qurtarım [آد] قورتارماق ایشی، بیتیم (فا: اتمام). completion

قورتاق..qurtaq [اؤزل آد] قورولو، عیارلی[٧].

قورتاقورت..qurtaqurt [باخ] قورت قورت.

قورتدالاماق..qurtdalamaq [باخ] قوتدالاماق.

قورتدالاندیرماق..qurtdalandırmaq [باخ] قوتدالاندیرماق.

قورتلاماق..qurtlamaq [باخ] قوتدالاماق.

قورتول..qurtul [اؤزل آد] خراج، وئرگی، جزیه[٧].

قورتولموش..qurtulmuş [تاریخی اؤزل آد] اؤزگور، باغیمسیز، آزاده، عثمان اوغول‌لارینین اولوبابالاریندان[٧].

قورتولداتماق..qurtuldatmaq [تاثیرلی ائیلم] قورت قورت ایچمک.

قورتولداماق..qurtuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قورت قورت ائتمک.

قورتولقو..qurtulqu [اؤزل آد] ١-وئرگی، خراج ٢-قورتولوش، استقلال[٧].

قورتولما..qurtulma [آد] قورتولماق ایشی (فا: خلاصی). relief

قورتولماق..qurtulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-تهلیکه‌دن نجات تاپماق (فا: نجات یافتن). to be rescued ٢-باغینی قوپاریب قاچماق. ٣-دوغورماق. ٤-سونا چاتیلماق، توّکنمک (فا: به اتمام رسیدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قورتولمالیق..qurtulmalıq [آد] توتساق دان ویا رهینه‌لیکدن قورتولماق اوچون وئریلن پارا، فیدیه.

قورتولموش..qurtulmuş [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

قورتولو..qurtulu [اؤزل آد] ساووجبولاق دا داغ آدی.

قورتولوش..qurtuluş [آد] قورتولما وضعیتی، نجات تاپما، بیر یئری دوشمندن قورتارما، نجات (فا: خلاص). delivered

قورتولوش ساواشی..qurtuluş savaşı [آد] بیر یئری دوشمندن قورتارماق اوچون اولان ساواش و حرب (فا: نبرد رهایی بخش).

قورتوم..qurtum [آد] بیر قورتوم، بیر ایچیم، بیر اودوم.

قورتوم قورتوم..qurtum qurtum [ظرف] قورتوم لا بیرشئیی ایچمک.

قورتوملاماق..qurtumlamaq [تاثیرلی ائیلم] قورتوم قورتوم ایچمک.

قورتون..qurtun [اؤزل آد] چینی بویوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

قورجا..qurca [آد] قاشیما، قوردالاما.

قورجا چیبانی..qurca çibanı [آد] قاشیبب قورجالاماقدان دوزه لن چیبان.

قورجاق..qurcaq [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {قورماق دان}.

قورجالاماق..qurcalamaq [تاثیرلی ائیلم] قاشیماق، قوردالاماق، اویان بویانا ترپتمک (فا: ور رفتن) {باخ: قوردالاماق}.

قورجالانماق..qurcalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوردالانماق، اویان بویانا ترپنمک، قاشینماق، چالخالاشماق (فا: ورجه وورجه رفتن).

قورجالانیش..qurcalanış [آد] قورجالانماق ایشی.

قورجالایش..qurcalayış [آد] قورجالاماق ایشی.

قورجانماق..qurcanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورجالانماق.

قورجانیش..qurcanış [آد] قورجانماق ایشی.

قورجوخماق..qurcuxmaq [باخ] قورجالانماق.

قورجوشماق..qurcuşmaq [باخ] قورجالانماق.

قورجونماق..qurcunmaq [باخ] قورجالانماق.

قورچ..qurç [آد، ت] قیلیچ دؤزلتمک اوچون ایپی بیر چَلیک توّرو {باخ: قورشون}.

قورچاق..qurçaq [اؤزل آد] ١-قورچ ٢-هئیکل، یونما تاش[٧].

قورچو..qurçu [آد] سلاحلاری قوروبان (فا: قورچی).

قورچی..qurçi [آد] ١-قوّرچو٢-قوروجو ٣-بابورخان‌دؤنمی بگی[٧].

قورچی‌باشی..qurçi başı [آد] خمین ده بیر کند آدی {تورکجه ده قورچی سؤزو سیلاح قورویوجو معناسیندادیر و قورچی باشی دا قوروبوجولارین بؤیوگو دئمکدیر، محتملا بئیله بیر مقام بورانی آباد ائدیب و آدی اوستونده قالیب ویا بورا اوردویا عاید سیلاحلارین ساخلاندیغی یئر اولاراق باشچی‌سیدا بورادا اوتوراق ائدیرمیش}.

قورچیق..Kurçık [اؤزل آد] آلتای توّرکلری قیزیل بوی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

قورخان..qurxan [تاریخی اؤزل آد] اوغوزخانین عمی‌سی، قاراخانین قارداشی؛ اویغور خانلاریندان؛ چنگیزخان دؤنمی، کاراییت خانی[٧] {گوّر+خان، قورماق+خان}.

قورخان مزرعه سی..qurxan məzrəsi [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

قورخانا..qurxana [آد] سلاح ساخلانیلان یئر (فا: زرّادخانه). arsenla

قورد..qurd [آد، دیرگی] ١-کؤپک گیللردن، بوز ساری رنگلی، یئرتیجی، آتجیل، ممه‌لی حئیوان. canis lupus ٢-(مج)ایشینی ایپی بیلن، گوجلو اینسان، آلدانماز. ٣-قورد حئیوانی تورکلرین داستانلاریندا گوجلو و بعضا قوتسال حئیوان کیمی تانینیر، باشقیرد

اولوسو باش قورد آدیلا تانینیلار، داستانلاردا تورکلرین قورد نسلیندن اولماغینی گؤروروک و تبریزده بیر مئیدان آدی قورد مئیدانی آدلانیب دیر کی پهلویچیلرجه قُطب مئیدانی دئییلیر؛ چچن و قاقاووز تورکلری‌نین پرچم‌لرینده گوجلولوق سمبولو قورد عکس‌ایله گؤسته‌ریلیب؛ گؤی‌تورک-آشینا بوْیوندان و بؤیوک بوُلغار دؤولتی-نین قوُروجوسونون آدی قورد ایدی[۲۰۹]. (فا: گرگ). wolf, tagger {ت؛ بو کلمه هم یئر قوردو و هم یئرتیجی قورد معناسیندا بیر کؤکه باغلیدیر و مفهومو دائم ترپه‌شن و یئییمجیل موجود دئمکدیر، فارسجادا گرگ، گرد و آوروپا دیللرینده کورت والدهایم کیمی کلمه‌لرده قورد سؤزونون ایزینی گؤرمک اولار}. ٤-قوُرد۲(آد، دی، باخ: قوُرد۱) سولوجان کیمی حئیوانلار (یئر قوُردو)، اوزون سوو یومشاق، آیاق‌سیز و سورونن بالاجا حئیوان‌لارا و بؤجک‌لرین‌لاروالارینا وئریلن بیرآد. ۵-قوُرد--(اؤزل آد) قورد سؤزیله‌یئر آدلاری: هئریس (~داغی)؛ مراغا (~دره)، اهر (~دره‌سی، ~قایا)، مینودشت (قوُرداغ)، خوی (~قایا)، ساوه (~گؤرن)، شبستر (~واران)ده‌داغ آدی. اورمیه (~تپه)، گئرمی(~لو)، یاستیکند، ماکی(~اؤلدورن)، خیاو(~تپه) ، هشتَری (قیه‌سی، یئمز)، اهر، سراب(~لار)داکند آدی. بیجار (~چای)، اهرده(~لار) چای آدی اردبیل‌ده (~ داشی) بیر بؤلگه آدی، تبریزده مئیدان آدی. یئر و داغ آدی٦,[۲۴۰]-قوُرد--(اؤزل آد) اینسان آدی: قوُردالان، قوُردبای/ قوُردبگ، قوُردبوْی، قوُردجَبه، قوُردَر، قوُردوْل، قوُردوْلون، قوُردائل، قوُرد دیرگی سیندن بیر گؤرونتو:

قوُرداوْره‌یی یئمک..qurd ürəyi yemək [تاثیرسیز ائیلم] جسارتلی اولماق.

قوُرددوُمانی سئوَر..qurd dumanı sevər [دئییم] قاریشمیش وضعیتدن یارارلانماق ایسته ین حاققیندا سؤیله‌نیر.

قوُردقاپانی..qurdqapanı [آد] گؤرشده بیر فنّ آدی.

قوُردآغزی..qurdağzı [آد، بیتگی] چوْخ ایللیک اوْتسوْوبیتگی، ایت آغزی.

قوُردآیاغی..qurdayağı [آد، بیتگی] دامارلی اسپورلو بیتگی‌لردن، کیچیک یاپراقلارلا اؤرتولن اینجه بیر ساپ گؤرونوشده اوْلان، اسپورلارینداں طبده یارالانیلان (فا: گیاه پنجه گرگی). lycopodium clavatum

قوُردآیاغی توْزو..qurdayağı tozu [آد، طب] قورد آیاغی بیتگی‌سیندن دوزه‌لن و حکیم‌لیکده یارارلانان بیرتوْز.

قوُردا اوْخشار..qurda oxşar [صفت] قوُرد کیمی، قوُردا بنزر.

قوُردائشن (خسته‌لیگی)..qurd eşən(xəstəliyi) [آد] قاشینتی‌لی بیر دری خسته‌لیگی (فا: کهیر). nettle rash

قوُردائشه‌نگی..qurd eşənəyi [آد، دا] ۱-بیربیرینه دَیمیش و آلت اوست اوْلموش یئر ویا شیئی. ۲--بدن اتی‌نین پارچا پارچا قیزارماسیندان عبارت خسته‌لیک.

قوُردا بنزر..qurda bənzər [صفت] قوُرد کیمی، قوُردا بنزر.

قوُردالا بالیغی..qurdala balığı [آد، دیرگی] قوُردالابالیغی گیللردن، اوزون یاستی ووجودلو، پیلک‌لری چوخ کیچیک، قویروق اؤزگگی ایپلیگه بنزر، سوْمو کلو بیر آغ‌دنیز بالیغی cepola rubescens

قوُردالابالیغی‌گیللر..qurdalabalığıgillər [آد، دیرگی] قوردالابالیغی-کیمی‌بالیق‌لارسوْیو.

قوُردالاشماق..qurdalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزاؤزونه ترپشمک، اؤزیئرینده قوردالانماق (فا: ورجه وورجه کردن).

قوُردالاماق..qurdalamaq [تاثیرلی ائیلم] یئرینده ترپتمک، اللشدیرمک، توخوناراق قاشیماق (فا: ور رفتن).

قوُردالانماق..qurdalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز اؤزونه اللشمک، ساکت اوْتورماماق (فا: پلکیدن). to hang around or about {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوُرتانماق› بیتدن قاشینماق}.

قوُردانماق..qurdanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرینده‌دینج اوْتورماییب چوخ ترپشمک، ائشینمک (فا: وَرجه‌ووُرجه کردن).

قوُرد اوْتو..qurd otu [آد، بیتگی] پاخلالی‌لاردان یابانی بیر بیتگی.

قوُرداوْره‌یی یئمک..qurd ürəyi yemək [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخماماق.

قوُردای..qurday [تاریخی اؤزل آد] قوُرد+آی؛ قوُرد+تای؛ اسکی قیْرقیز اوْیماق بگی[۷].

قوُردباسان..qurdbasan [آد] ایری چوبان ایتی.

قوُردباغری..qurdbağrı [آد، بیتگی] زیتون‌گیللردن، یاپراقلاری میزراغا بنزر، آغ و قوخولو چیچک‌لی، قارامیوه‌لی، اوُجالیغی ۳ متره قدر

اولان، کولسوو، آلاچیق دؤزَلتمک اوچون یئتیشدیریلن ایکی چنک‌لی بیر بیتگی (فا: گیاه برگ نو). ligustrum vulgare

قورُدباقلاسی..qurdbaqlası [باخ] آجی باقلا.

قورُدبوْغان..qurdboğan [آد، بیتگی] یاپراقلاری وکؤکو چوخ زهیرلی بیر نوع بوغان اوتو (فا: اقرنطیون طبی). aconitum napellus

قورُدبیلیمی..qurd bilimi [آد] قورُدجوق بیلیمی: سولونجان کیمی حئیوانلارین یاشام و یاشایش‌لارینی اینجه‌لیین بیلیم (فا: کرم شناسی).

قورُدجوق بیلیمی..qurdcuq bilimi [آد] سولونجان کیمی حئیوانلارین یاشام و یاشایش‌لارینی اینجه‌لیین بیلیم (فا: کرم شناسی).

قورُدپنجه سی..qurd pəncəsi [آد، بیتگی] باخ: بئش بارماق اوْتو.

قورُدجای..Kurdcay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی‌قاراگیرئی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قورُدجوُ..qurdcu [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقبگین‌توْرونو. چاغری بگین عم‌اوْغلوسو[۷].

قورُدجوق..qurdcuq [آد] بعضی حئیوانلارین اؤزللیکه بؤجک‌لرین یومورتادان چیخان دان سوْنرا اولان دؤنمی (فا: لارو، کرمک، شفیره). vermicule

قورُدجول..qurducul [صفت] قورُدجوق‌لارلا بسله‌نن حئیوان.

قورُدچای..qurdçay [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، گیرَی اوْیماغی اولوبابالاریندان[۷].

قورُدخان..qurdxan [تاریخی اؤزل آد] بوُلقار خانلاریندان. آسباراق خان'ین اوْغلو بوُلقار توْرکلرینی، روُسیا'دان بالقانلارا گتیرن کیشی[۷].

قورُددوْشمک..qurd düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قورُدلانماق.

قورُددیرناغی..qurd dırnağı [آد، بیتگی] قارابوغداگیللردن ۵۰cm-۲۰ بوْیدا، پمبه چیچک‌لری سالخیم کیمی، ساپ کؤکوندن بوْل تانئن چیخاریلان، چوخ ایللیک، اوْتسوْو بیر بیتگی (فا: انجبار). polygonum bistorta

قورُدسوز..qurdsuz [صفت] قوردو اوْلمایان.

قورُدقا..qurdqa [اؤزل آد] تجربه‌لی، گوْنگؤرموش[۷].

قورُدقایا..qurdqaya [تاریخی اؤزل آد] گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قورُدقوْوان..qurdqovan [صفت] قورُدقوْووُجو:باغیرساق قورُدلارینی آرادان آپاران علاج و داورا ویا بیتگی.

قورُد قوْووجو..qurd qovucu [صفت] قورُدقوْوان:باغیرساق قورُدلارینی آرادان آپاران علاج و داورا ویا بیتگی.

قورُدقوُیوسو..qurd quyusu [آد] دیبینه اوجو بیز شئی تاخیلمیش قوُیو، توُزاق اوْلاراق ایشله نن چوُخور.

قورُدقوُش..qurdquş [ظرف] بوتون جانلی‌لار و بوجک‌لر.

قورُدقیران..qurdqıran [آد] قورد قوشو آرادان آپاران آغی (فا: کرم کش).

قورُدقییان..qurdqıyan [آد، دیرگی] آفریقاداياشايان سیغیرجیق‌لارین عامّ آدی.

قورُدکولو..qurd kolu [آد، بیتگی] پاخلالی‌لار قروُپوندان بیر بیتگی.

قورُدکؤپگی..qurd köpəyi [آد، دیرگی] قورُد کیمی بیر کؤپک نوْعو.

قورُدکیمی..qurd kimi [صفت] قورد اؤزللیگی اولان، ایشینی بیلر، گیریشکن، جدّی (فا: گرگ صفت). wolfish

قورُدگلدی..qurd gəldi [آد] اوشاقلارآراسیندا بیر نوع قووالا قاشدی اویونو (فا: نوعی بازی بین کودکان).

قورُدگؤبه‌لگی..qurd göbələyi [آد، بیتگی] بیر نوع ایچی بوش گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ). lycoperdon

قورُدلا قیامته قالماق..qurdla qiyamətə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یاشاماق.

قورُدلاتماق..qurdlatmaq [تاثیرلی ائیلم] قوردلاندیرماق.

قورُدلاشماق..qurdlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورد کیمی اوْلماق.

قورُدلاماق..qurdlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بالالاماق (قورد حاققیندا).

قورُدلاندیرماق..qurdlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قورتلانماسینا یول آچماق، قوخوتماق.

قورُدلانماق..qurdlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوردلو اوْلماق، کیفلنمک، اؤزه رینده قورد دؤزَلمک (فا: کرمو شدن). ۲-(مج)بیر یئرده چوخ قالاراق بیخماق و گزمه گره‌یی دوُیماق وگزمک ایسته‌مک (فا: به تنگ آمدن).

قورُدلانمیش..qurdlanmış [صفت] کیفلنمیش (فا: کرمو). worm-eaten

قورُدلانیش..qurdlanış [آد] قورُدلانماق ایشی.

قورُدلو..qurdlu [باخ] قوردلانمش، قورد دوشموش.

قورُدلو..qurdlu [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸].

قورُدلوُبیاسی..qurd lubiyası [آد، بیتگی] قورُد فاسولیه سی: بیرنوع-بیتگی(فا: جلبان).

قورُدلوجا..qurdluca [آد، بیتگی] بالللی بابا سوولاردان، ساریمساق کیمی قوْخان، یاش یئرلرده بیتن، یئرمئشه سی، یئر پالامودو، سو ساریمساغی(فا: نوعی درخت). aristolochia aucheria

قورُدلوق..qurdluq [آد] پیرتیجی‌لیق، جاناوارلیق (فا: گرگ صفتی).

قورُدلولوق..qurdluluq [آد] قورد دوشموش شئین حالی (فا: کرمو شدن).

قورُدمیلچه‌یی..qurd milçəyi [آد، دیرگی] قوردلارا دایانان بیر میلچَک نوْعو.

قورُدناغیلی..qurd nağılı [آد] واخت گئچیرمک اوْچون دانیشیلان آلدادیجی سؤزلر.

قورُدو قورُدو..qurdu qurdu [آد، دا] دئییَنمه، قیبت لنمه.

قورُدو قورُدویا دوْشمک..qurdu qurduya düşmək [آد، دا] دئییَنمک، قِیبت ائتمک.

قورُدوْغان..qurdoğan [تاریخی اؤزل آد] قورُد+اوْغان؛ شئیبان خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

قورُدورتماق..qurdurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قورُدورماق ایشینی گؤردوْرمک (فا: فس نصب کردن).

قورُدورماق..qurdurmaq [ائتد] قورُماق ایشینی گؤردوْرمک (فا: فس نصب کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قورُدیان..qurdyan [اؤزل آد] علمدارگرگرین یاخینیندا بؤلگه‌آدی، اهالی نین دئدیگینه گؤره بورُانین اصلی آدی قورُداوُلویان اوْلمالیدیر چونکی اؤنجه‌لر بوْش و قورُخولو چؤل حالیندایدی، ایندی اؤنملی اکینچیلیک ساحه‌سینه دَییشمکده‌دیر، قورُدیان بؤلگه سی نئچه یئره بؤلونور: شاهوئردی دوْزو، شوْرسو، گئن‌دره‌آغزی، علی‌داشی، یاستی تپه، باهاران دوْزو.

قورُدیئمک..qurd yemək [تاثیرسیز ائیلم] چوْرویوب خراب لانماق.

قورُدیک..qurdik [اؤزل آد] اوُرمیه و خوی دا کند آدی.

قورُدی گوْنئی..qurdi güney [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

قورُررلنمک..qurrələnmək [تاثیرسیز ائیلم، ع‹غرّه›] ۱-بوْش یئره بیرینه گوْونمک و افتخار ائله‌مک. ۲-مغرور اوْلماق.

قورُساچتی..qursaçtı [تاریخی اؤزل آد] ۱-قیْزقین، جلاللی، حدّت و اؤفکه ساچان. ۲-(تاریخی اؤزل آد) یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قورُساغی‌بوْش..qursağı boş [صفت] آج.

قورُساغی‌دارالماق..qursağı daralmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئمه‌مکدن آریق لاماق، اوْزولمک "آجلیقدان اوُشاغین قورُساغی دارالیب" ۲-اوْره‌یی سیخیلماق.

قورُساق..qursaq [آد] ۱-قوشلارین بیرینجی معده‌سی ۲-بؤجک‌لرین و سولوجانلارین سیندیریم بؤلومو. ۳-گوشه ین حئیوانلارین بیرینجی معده‌سی (فا: سیرابی). tripe ٤-ایچینه سوُجوق و بوُجور شئیلری دوْلدورماق اوْچون نازیک و قورُو باغیرساق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قورُوغساق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قورُوغ› قورُو سؤزوندن آلیناراق گریلن و قورویوب و سونرا سو ایله آچیلان عضو اوچون سؤیله‌نیر}.

قورُساق‌چی..qursaqçı [صفت] قورُساق‌ساتان(فا: سیرابی‌فروش tripeman

قورُساقجیق..qursaqcıq [آد] کیچیک قورساق.

قورُساقسیز..qursaqsız [صفت] قورساغی اوْلمایان.

قورُساقلی..qursaqlı [صفت] قورساغی اوْلان.

قورُساقلیق..qursaqlıq [آد] قارین‌دا قورُساغین یئرلشدیگی بوْشلوق.

قورُسیْق..qursıq [اؤزل آد] قورُسیْخ:اینسان‌آدی، باخ: قورُ+ سیْخ[۷].

قورُشاتماق..qurşatmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین‌بئلینه قورشاق باغلاماق، تحریک ائله‌مک (فا: کمر بستن، تحریک کردن).

قورُشاغا چیخماق..qurşağa çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ اوْلماق" قار قورشاغا چیخدی".

قورُشاغی‌نین‌آلتینی‌برکیتمک..qurşağının altını bərkitmək [تاثیرسیز ائیلم] قارنی‌دوْیاجاق‌قدریئمک.

قورُشاق..qurşaq [آد] ۱-کمر، قوشاق، بئل باغی، بیر شئیی دؤوره‌له‌مک اوْچون مثال و یا بوُنا بنزر شئیدن دوْزلمیش کمر (فا: تسمه). belt ۲-دستمال. handkerchief ۳-یئر کوره سینین چئوره‌سینه چکیلین فرضی خط، اوُستوا خطی (فا: خط استوا) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قور›؛ باخ: قورشاماق}.

قورُشاق توُتماق..qurşaq tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْلشمک.

قورُشاق یاپیشماق..qurşaq yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْلشمک.

قورُشاق‌لاشماق..qurşaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوْلشمکده قورشاق-توتماق.

قورُشاق‌لاماق..qurşaqlamaq [ل] قورشاق باغلاماق، قورشاق وورماق.

قورُشاق‌لانماق..qurşaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بئلینه قورشاق باغلاماق، قورشاق گئیدیرمک. ۲-(مج)بیر ایشه حاضرلانماق، و باشلانماق.

قورُشاق‌لانمیش..qurşaqlanmış [صفت] قورشاق چکیلمیش، چنبرلنمیش.

قورُشاقلی..qurşaqlı [صفت] چنبرلنمیش، بئلینده قورشاغی اوْلان.

قورُشاقلو..qurşaqlu [اؤزل آد]خیاو و تیکان‌تپه ده داغ آدی. خیاو، اهر، خوی و ماکی دا کند آدی.

قورُشاقلیق..qurşaqlıq [صفت]قورشاق اؤچون یارارلی.

قورُشالاماق..qurşalamaq [تاثیرلی ائیلم]بیرینی قورُاراق بیر ایشه تحریک ائتمک.

قورُشالو..qurşalu [اؤزل آد]اورُمیه ده کند آدی.

قورُشاماق..qurşamaq [تاثیرلی ائیلم] کمر باغلاماق، دولاماق، بیرینی قورماق (فا: کمر بستن، تحریک کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قورُ سؤزونه باغلانیر و اصلینده نظم‌لی بیر شکیلده آیری شئیی ایچینه آلماقدیر، باخ: قورُ}.

قورُشانماق..qurşanmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-بئلینه قورشاق باغلاماق. ۲-بیرایشه گیریشمک، باشلاماق.

قورُشایان..qurşayan [صفت]بوّروین.

قورُشون..qurşun [آد] ۱-قورقوشون، آتوم سایی‌سی ۸۲، آتوم آغیرلیغی ۲۰۷,۲۱، اریمه نُقطه‌سی ۳۲۷,٤درجه، یوْغونلوق۱۱,۳، قیسالتماسی Pb، یوُموشاق، و بوّکولگن، گؤی رنگینه چالان بیر ائلئمئنت (فا: سرب). ۲-گوّللـه، فیشنگ، توّفنگ گوّللـه‌سی (فا: گلوله). ball ۳-مؤهور (فا: مهر سربی، مهروموم). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوُشون، قورُوقژین›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قورُغاشون›؛ بو کلمه قورُچ سؤزایله کؤکداش اولمالیدیر، قورُچ کلمه‌سی دیواندا سوْم برک و ایچی دولو نسنه اوچون سؤیله‌نیر، بو کلمه‌لر قورُماق سؤزونه باغلی اولمالیدیلار، چونکی قورماق فعلینین معناسی منظم شکیلده بیر یئره ییغماقدیر و قورُچ و قورُشون بیریئره سوْم حالتده توپلانمیش نسنه اوچون سؤیله‌نیر}.

قورُشون آتماق..qurşun atmaq [تاثیرلی ائیلم] گوّللـه آتماق.

قورُشون اوْتو..qurşun otu [آد، بیتگی]باخ: دیش اوْتو.

قورُشون رنگی..qurşun rəngi [صفت]توُتقون کوّل رنگی.

قورُشون سیخماق..qurşun sıxmaq [تاثیرلی ائیلم] آتش آچماق.

قورُشون کیمی..qurşun kimi [صفت]چوْخ آغیر.

قورُشون گئچیرمز..qurşun geçirməz [آد]قورشون و گوللـه گئچمه سینی اؤنله ین گئییم ویا آیری اؤرتوک.

قورُشون یاغدیرماق..qurşun yağdırmaq [تاثیرلی ائیلم] آتش آچماق.

قورُشونا دوزمک..qurşuna düzmək [تاثیرلی ائیلم] گوّللـه‌لمک.

قورُشونجو..qurşuncu [آد] گوّللـه دوزَلدن.

قورُشونجولوق..qurşunculuq [آد]قورشونجونون ایشی.

قورُشونسوُز..qurşunsuz [صفت]قورُشونو اولمایان.

قورُشونلاشماق..qurşunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]قورشون کیمی اوْلماق، قورُشون اؤزللیگی و قورشون رنگی تاپماق.

قورُشونلاماق..qurşunlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قورُشون وورماق، مؤهورله‌مک، سرب لاماق (فا: با سرب‌مهروموم کردن). ۲-قورُشونا توتماق، گوللـه‌یه توتماق (فا: به گلوله بستن).

قورُشونلانماق..qurşunlanmaq [بلسیز ائیلم]قورشونلا مؤهورلنمک.

قورُشونلو..qurşunlu [صفت]قورشونو اوْلان.

قورُشونلو..qurşunlu [اؤزل آد]اوْغوز-قایی-بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی‌قرن)[۲۲۵].

قورُشونو (قورُشونی)..qurşunu (qurşuni) [صفت]قورشون رنگینده، آچیق کوّل رنگینده (فا: رنگ سربی).

قورُغ..qurğ [اؤزل آد]سایین‌قالا دا داغ آدی.{قورُوغ}.

قورُغلو..qurğlu [اؤزل آد]م١٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی، صفوی‌لر دؤورو بوُ طایفا ذوالقدر بیرلیگینین بیر اوْباسی ساییلیردی[۸۵].

قورُقا..qurqa [اؤزل آد] ۱-تجربه‌لی، بیلگه ۲-اینجه، نارین[۷].

قورُقان..qurqan [آد]قورُغان: ۱-حاصار، بؤیوک ییغما توْپراق، قالا، توپراق و داش‌دان دوزه‌لن دووار(فا: خاکریز) ۲-تپه بیچیم‌اینده مزار، آنیْت مَزار{سومرجه‌قورُ، قورُروم›؛ قورُماق+ان}.

قورُقان..qurqan [اؤزل آد]خوی‌دا کندآدی؛ ماهنشان(۲)داکندآدی. قئیدار خوْی و زنجان دا داغ آدی. خوی (سابا)دا داغ آدی.

قورُقو..qurqu [آد]قورُغو: ۱-دوشونجه ده قورُولان شئی (فا: تصوُر). amagination ۲-بیر بوتونو دؤزلتمک اؤچون پارچالارینی بیربیرینه تاخیب بیرلشدیرمه ایشی، موُنتاژ (فا: موُنتاژ). ۳-بیر شئیی کؤک‌له‌مک اؤچون یارارلانان کیلید بیچیمینده آراج، آلت، جهاز، واسطه (فا: آلت). ٤-کلک، حیله، تله (فا: حیله) ruse ۵-اداره، سازمان، اؤرگوت (فا: سازمان). organization، office {باخ: قورُ}.

قورُقو قورُماق..qurqu qurmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیرینه کلک قورُماق.

قورُقورُ..qurqur [سس تق] ۱-قارین قورُولداماسیندان چیخان سس، قورباغالارین چیخاردیغی سس، بوْغازی دار قابدان توکولن سودان چیخان سس (فا: صدای قور قور). ۲-ایچینه گیله‌لی میوه‌لر ییغماق اؤچون آغاج قاییغیندان دوزه‌لن بوروکیمی قاب "اوشاقلار قورقوردا چیه‌لک گتیردیلر" (فا: نوعی سبد).

قورُقوجو..qurqucu [آد] ۱-مونتاژچی (فا: مونتاژکار). ۲-بیر یئرین نظمینی قورُویان (فا: نظم دهنده). ۳-توْطئه ائدن (فا: توْطئه گر). conspirator

قورقوجولوق..qurquculuq [آد] قورقو ایشینی گؤرن، مونتاز جیلیق.

قورقوسال..qurqusal [صفت] قورقو ایله ایلگی‌لی.

قورقوسوز..qurqusuz [صفت] قورقوسو اولمایان.

قورقوشوم..qurquşum [باخ] قورشون.

قورقوشوملو..qurquşumlu [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

قورقوشونلاماق..qurquşunlamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قورشونلاماق.

قورقوشونلانماق..qurquşunlanmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قورشونلانماق.

قورقوشونلو..qurquşunlu [صفت] باخ: قورشونلو.

قورقولاماق..qurqulamaq [تاثیرلی ائیلم] مونتاژلاماق، بیر فیلمین دَییشیک یئرلرده چکیلن بؤلوملرینی بیر بؤتون اولاراق بیرلشدیرمک.

قورقولانماق..qurqulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورقو حالینا گلمک.

قورقولوق..qurquluq [تاریخی اؤزل آد] قیرخ+ اوروق؛ قیرقیز اویماق بگ‌لریندن[۷].

قورقوندağ..qurqundağ [اؤزل آد] لاچین‌دا داغ آدی(۲۳۹۸)[۲۴].

قورلاس..qurlas [اؤزل آد] دؤزَن، ایشله‌ییش، آهنگ[۷].

قورلاغان..qurlağan [آد، طب] ات‌یاران و دولاما خسته‌لیگی، دیرناقلارین قیراقلاریندا یومشاق بؤلوملرده وُجودا گلن التهاب.

قورلاماق..qurlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قورولداماق.

قورما..qurma [آد] ۱-قورماق ایشی (فا: تشکیل، تاسیس). ۲-اؤنجه‌دن قورولما، پرئفابریکا "قورما ائو" (فا: پیش ساخته).

قورماجا..qurmaca [صفت] تاسارلانیب دوزه نیلن، تاسارلایاراق.

قورماجی..qurmacı [باخ] قوروجو.

قورماجیلیق..qurmacılıq [آد] رسیم و اویونتو دوزَلتمکده ژئومتریک بیچیملری اساس آلان قورام و آنلاییش، کونسترو‌کتیویزم.

قورمارال..qurmaral [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قورُ+ مارال[۷].

قورماق..qurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دوزلتمک، بیر آرایا گتیرمک، توپلاماق، اولوشدورماق، تیکمک، تاسیس ائتمک (فا: ساختن). to build ۲-خیالیندا یاراتماق. ۳-ساعات کیمی شئیلری کؤکله‌مک، بوراراق ایشلتمک. ٤-بیرینی مختلف سؤزلرله باشقاسینا قارشی اؤفکه لندیرمک، تحریک ائتمک. {سومرجه ‹قورُ›: ۱-قورقان. ۲-دؤزوم، ردیف. ۳-قورماق؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه قورُ سؤزوندن آلیناراق منظم شکیلده بیر یئره ییغماق مفهومون وئریر، بو سؤزه باغلاناراق بعضی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: قورُال (قاعده)، قورُولتای، قورُول، قورُقو، قورُوم، قورُومساق (اویناش قادینلاری دولاندیران)، قورُناز (کلک باز)}.

قورمان..qurman [اؤزل آد] دؤزگون، دؤزنلی، دؤزنله‌ییجی[۷].

قورمان هوجا..Kurman Hoca [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-ساياق بوی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قورمای..qurmay [آد] نظامی دؤوره گؤرموش.

قورموخ..qurmux [اؤزل آد] قاخ‌دا بولاق آدی[۲٤].

قورموش..qurmuş [اؤزل آد] پلانلی، دؤزَنلی، اؤرگؤتلو[۷].

قورمیک..qurmık [اؤزل آد] اورمیه ده کند آدی.

قورنا..qurna [آد] حامام و بولاقلاردا سویون تؤکولوب ییغیلماسی اوچون داشدان دوزه‌نیلن بالاجا گؤلجوک، داش قاب {قورماق سؤزوندن آلیناراق قورولان حووضا دئییلیر}.

قورناز..qurnaz [باخ: قورماق] آلدادیجی آدام، قاندیراراق آلداتان.

قورنازجا(قورنازجاسینا)..qurnazca(qurnazcasına) [ظرف] آلدادیجی ی بیر وضعیتده.

قورنازلاشماق..qurnazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورناز وضعیته گلمک.

قورنازلیق..qurnazlıq [آد] قورناز اولما وضعیتی (فا: حیله گری). guile

قورو..quru [صفت] ۱-نم و یاش اولمایان "قورو چؤرک"؛ قارشی آنلامی: یاش؛ (فا: خشک). dry ۲-یاغیشی آز اولان یئر، سویو چکیلمیش، قوراق و بیتگی‌سیز یئر "قورو آرخ، قورو چؤل". ۳-(مج) یاغسیز، اتسیز، آریق، ضعیف، هئچ زادی اولمایان "قورو بدن، قورو جانیم". ٤-(مج) یارارسیز، الی برک و سیخی "قورو آدام، قورو صُحبت". ۵-دؤشه نکلی اولمایان یئر، آچیق "قورو یئر، قورو دؤشه‌مه". ٦-یاوانسیز، ساده "قورو یئمک". ۷-مایع افرازاتی اولمایان "قورو اؤسکورک". ۸-سویوق، سرت، روح سوز "قورو جاواب". ۹-اساس‌سیز "قورو بُهتان". ۱۰-یالنیز، تکجه، آنجاق کیمه کلمه‌لره مُعادل مفهم وئریر "افلاطوندن بیر قورو آد قالیبدیر- شهریار". ۱۱-دمنَنمه‌میش چای "قورو چای" {سومرجه‹قورُ›: یئر، توپراق، قورو؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قورُوغ›}.

قورو(~چای، گؤل، دره، داغ)..quru (~çay,göl,dərə,dağ) [اؤزل آد] آذربایجان دا یئرآدی‌اولاراق‌ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری(٤۵آدسایماق-اولار)

قورو اریک..quru ərik [آد] قورو‌تولموش اریک.

قورو افترا..quru ifitra [آد] گرچگه دایانمایان افترا.

قورو اکین..quru əkin [آد] یاری قوراق یئرلرده سولانمادان اکیلن اکین.

قورو اکینچیلیک..quru əkinçilik [آد] دئم اکمه (فا: دیم کاری).

قورو آل..quru əl [صفت] بوش ال، یوخسول حال.

قورو انجیر..quru əncir [آد] قوروتولموش انجیر.

قورواؤسکوروک(اؤسکورک)..quru öskürük(öskürək) [آد] بلغم چیخارمایان اؤسکورک.

قورو اوزوم..quru üzüm [آد] اوزومون قورودولموشو.

قورووب..qurub [آد، ع‹غروب›] باتما، گؤنش ویا گؤی جیسملرینین اوفوق آلتینا یئنمه سی.

قورووبرنگی..qurub rəngi [آد] تورونجویا چالان قیرمیزی رنگ.

قورووبئیین..qurubeyin [آد، مج] عاغیل سیز.

قوروت..qurut [آد] باخ: قورود.

قوروتاج..qurutac [شیمی] قوروتما یئتەنگی اولان ماده(فا: خشک کن).

قوروتاریم..qurutarım [آد] یاری قوراق یئرلرده سولانمادان اکیلن اکین.

قوروتقَیله..qurut qəylə [آد] مختلف پنجر و قارابادمجانی قورما سوایله پیشیرەرک حاضیرلانان آش کیمی یئمک {قوروتقورما}.

قوروتلو..qurutlu [اؤزل آد] م۱قورودلو: ۷جی یوزیلده، آنادولو-قیرشهر تورک لرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵].

قوروتلو..qurutlu [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

قوروتلوبادیمجان..qurutlu badımcan [آد] بادیمجان بورانی سی اولاراق قوروت قاتیلیب یئیلن بیر یئمک (فا: کشک بادمجان).

قوروتلودولما..qurutludolma [آد] دولمانین اوزو لاواش اولاراق ایچینه مخلفات تؤکوب پیشیرەرک قوروتلا یئیلن بیر نوع یئمک.

قوروتلویئرکؤکو..qurutlu yerkökü [آد] یئرکؤکو، سوغان و ساریمساقدان دوزەلیب و قوروت قاتیلیب یئیلن بیر یئمک.

قوروتماج..qurutmac [آد] مرکب قوروتماق اوچون یارارلانان هر شئی، قوروتما اؤزللیگی اولان هرشئی (فا: خشک کن).

قوروتماق..qurutmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قورو ائتمک (فا: خشک کردن). ۲-(مج)بیر شئیی کؤکوندن کسمک، جانلی لیغینی ایتیرمک، ضعیفله‌دیب یوخ ائتمک، قورتارماق (فا: to make dry خشکاندن)۳-دونْدورماق، حسّسیزائتمک، کئییکدیرمک. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوروتماقابی..qurutmaqabı [آد] قوروتماق اوچون یارارلانان قاب.

قوروتمالی..qurutmalı [صفت] قوروتمایا گره کن هر شئی.

قوروتمالیق..qurutmalıq [آد] قوروتماق اوچون آیریلمیش و الوئریشلی.

قوروتوش..qurutuş [آد] قوروتماق ایشی.

قوروجا..quruca [صفت] قورواولاراق، بیرآز قورو" قوروجاجاواب-وئرمک".

قوروجاس..Kurucas [اؤزل آد] قازاق اورتایوز-آرقین سؤیوندوک بوی لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

قوروجاش..qurucaş [تاریخی اؤزل آد] قورو+یاش؛ قازاقلارین، اورتایوز بؤلوگو، آرقین اویماغی اولوبابالاریندان[۷].

قوروجو..qurucu [آد، ص] بیر ایشه باشلایان، موسس، بیر قوروم ویا قورولوشون قورولماسینا سبب اولان، قوران، یارادان، تاسیس ائدن (فا: مؤسس). founder

قوروجولوق..quruculuq [آد] قورما، تیکمه، یاراتما، تاسیس ائتمه، قورما ایشینی گؤرمه (فا: سازندگی). constructiveness

قوروچؤرک..quru çörək [آد] یاوانسیز (یاوانلیق‌سیز) چؤرک.

قوروچای..quru çay [آد] یاشیل چای یاپراقلارینین قوروتولموش و ساتیشا و چای دمله مگه حاضرلاندیغی وضعیتی.

قوروچاییر..quru çayır [آد] یای آیلاریندا قورواموش اوتلارا وئریلن آد.

قوروچؤروک..quru çüruk [آد] آرتیق قالان و ائشیگه آتیلان شئی، توللانتی، یاراماز و لازیم اولمایان شئی.

قورود..qurud [آد] یاغی آلینمیش قورو یوغورت، باخ: قوروت، قورود گرچکدن جورتان دئمکدیر ولی جورتانی گونشین قاباغینا قویوب قورودارلار، باخ: جورتان (فا: کشک). {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قوروماق}.

قورود اَزن..qurud əzən [آد] بیرجور دسته لی تاختادی، اونون آلتی چیخینتی لی اولور و اونون قورودلارین اوستوندا دولاندیراراق قورودو ازرلر.

قورودان..qurudan [آد] مرکب و بوجور شیئلری قوروتماغا اؤزل اولان کاغاذ ویا بیر آلت (فا: خشک کن).

قورودره..qurudərə [آد] سویو اولمایان دره.

قورودوجو..quruducu [آد] قورودوان، یاغی و ایسلاغی ایستی ویا هاوا آخیم ایله قورودان آلت (فا: خشک کن).

قورودولماق..qurudulmaq [بلسیز ائیلم] قورو ائدیلمک، قوروتماق ایشی گؤرولمک (فا: خشک شدن).

قورودوُوار..quru duvar [آد] آراسینا خرج قویولمادن ایشله‌نن داش‌دوُوار.

قوروزراعت..quru ziraət [آد] یاری‌قوراق یئرلرده سولانمادان اکیلن اکین.

قورُوسؤز..quru söz [آد] بوش‌سؤز، گرچک‌له ایلگی‌سی اولمایان سؤز.

قورُوسوْغان..quru soğan [آد] توپراق آلتیندا قالمیش سوغان کؤکو.

قورُوسوْموک..quru sümük [آد] چوخ ضعیف سوْموک.

قورُوسوْیوق..qurusoyuq [آد] یاغیش‌سیز هاوا و برک سویوق.

قورُوش..quruş [آد، ایتالیانجا، آنادولو] قیپیک معناسیندا، لیره‌نین یوْزده بیر دَیری اولان پارا مقداری.

قورُوشاختا..quru şaxta [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی(قوْ: قورُوشکاک).

قورُوشقا..quruşqa [ر] قولپلو لعابلی دمیر فینجان.

قورُوغچیْن..quruğçın [اؤزل آد] قورُشون[۷].

قورُوق..quruq [اؤزل آد] قورُو؛ بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قورُوقافا..quruqafa [آد، مج] عاغیل‌سیز.

قورُوقافا..quruqafa [آد، دیرگی] تیرتیل‌لاری یئرآلما یاپراغی یئین، آلت قانادلاری ساری، اوْستو قهوه رنگلی بیر نوْع کپه نک. acherantia adrophos

قورُوقالابالیق..quruqalabalıq [آد] بیر ایش گؤرمه ین اینسان توْپلولوغو.

قورُوقایسی (قئیسی)..quruqaysı (qeysi) [آد] قوروتولموش قایسی.

قورُوقورو..quruquru [ظرف] بوشو بوشونا.

قورُوقورووسونا..quruqurusuna [ظرف] بوشوبوشونا، یارارسیز یئره.

قورُو قورویا..quru quruya [ظرف] بوشوبوشونا، یارارسیز یئره.

قورُوقهوه..quruqəhvə [آد] دؤیولموش قهوه.

قورُوگوْرولتو..quru gürültü [آد] گرگ‌سیز، اؤنم‌سیز سس ویا داوارانیش.

قورُول..qurul [آد] بیر ایشی دوْلاندیرماق اوچون سئچیلن کیمسه‌لرین توپلوغو، هئیت figure

قورُولاتماق..qurulatmaq [اتدیرگن ائیلم] قورولاماق ایشینی گؤردورمک (فا: فـس).

قورُولاشماق..qurulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قورُو وضعیته گتیرمک (فا: خشکیدن).

قورُولاف..qurulaf [آد] بوْش و آنلامسیز لاف و سؤز.

قورُولاماق..qurulamaq [تاثیرلی ائیلم] قورُو وضعیته گتیرمک (فا: خشک کردن).

قورُولانماق..qurulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزونوقوروتماق. ۲-(بل) قورو اوْلونماق (فا: خشک شدن).

قورُولانیش..qurulanış [آد] قورولانما ایشی ویا بیچیمی.

قورُولایان..qurulayan [باخ] قورودان.

قورُولاییش..qurulayış [آد] قورولاما ایشی ویا بیچیمی.

قورُولتاغ..qurultağ [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قورُول+ داغ[۷].

قورُولتای..qurultay [آد] ۱-توپلانتی. ۲-اسکی تورک‌لرده دؤولت ایشلرینین گؤروشولوب قارارا باغلاندیغی مجلس (فا: کنگره) a meeting of the congerss{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، موغولجادیر، آیدیندیر کی‌اصلینده قورُماق سؤزیله‌ایلگی‌لیدیر}.

قورُولتای قاباغی..qurultay qabağı [آد] قورُولتای اؤنجه‌سی دؤزه‌نیلن ایشلر.

قورُولتو..qurultu [آد] قورولداما سسی، قارین باغیرساق‌دا عمله گلن قورقور سسی (فا: صدای قورقور).

قورُولداتماق..quruldatmaq [اتدیرگن ائیلم] قورولداماغینا سبب اولماق.

قورُولداشماق..quruldaşmaq [قا] بیرلیکده قورولداماق (قورباغالار اؤچون).

قورُولداماق..quruldamaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] قورقور ائتمک، قورقور سسی چیخارماق (قارین سسی ویا قورباغا اؤچون) (فا: صدای قُرقُر).

قورُولما..qurulma [آد] قورُولماق‌ایشی (فا: برقراری). establishment

قورُولماق..qurulmaq [بل] ۱-دؤزَلمک، تاسیس اولماق (فا: تاسیس شدن). ۲-ساعات کؤک لنمک، بورُقو ایله ایشله ین آیقیت‌لار ایشه سالینماق. ۳-قیشقیردیلماق، بیرینین توسط ایله تحریک اولماق (فا: تحریک شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قورُولموش..qurulmuş [صفت] دوزلمیش، شکل تاپمیش، قیشقیردیلمیش (فا: تاسیس شده). formed

قورُولو..qurulu [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولودا آت چکن تورک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

قورُولو..qurulu [صفت] قورولموش‌اولان، دوزَلمیش(فا: تشکیل شده).

قورُولوش..quruluş [صفت] ۱-قورولما، تاسیس اولما، تشکیل تاپما "بیرلشمیش ملتلر قورومونون قورولوش ایلی ۱۹۴۵دیر". ۲-قورُوم، موسسه، تشکیلات "ائییتیم قورولوشو" (فا: سازمان). organization ۳-یاییلیش، تیکیلیش، قورولموش اولان، تشکیل ائدیلمیش. ٤-بیر شئیین قورُولما اُصولو، تشکّل دؤزه‌لیش قایداسی

قورُولوجا قوْپوز..quruluca qopuz [آد] بزنمیش و سوْسلنمیش قوْپور. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قورولو دوزن.. qurulu düzən [آد] یئرلشمیش‌وایچینده اولان توپلومسال دوزن.

قورولوشچو.. quruluşçu [آد] یئر ایشی ویا تئاتر و موسیسه‌نی ترتیب ائدن.

قورولوشلار بوتونو.. quruluşlar bütünü [آد] کومپلئکس.

قورولوشماق.. quruluşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیزلری اوسته اوتورماق" قورولوشوب اوتورماق".

قورولوق.. quruluq [آد] ۱-قورو اولما وضعیتی، قورو ویا قوروموش شئیین حالی (فا: خشکی). dryness ۲-آریق‌لیق، ماراق‌سیزلیق، لاقیدسیزلیک.

قورووم.. qurum [آد] قورولوش" تورک‌دیل‌قورومو"(فا: موسسه، سازمان). organization {باخ: قورماق، دده: هؤروک}. ۲-قورووم۲(آد) دووارا یاپیشان دومان اثری، هیس، توستو (فا: دوده) soot ۳-پاسلانمیش دمیری دؤیرکن تؤکولن اوووتو {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قورون›، باخ قورماق؛ دده: قور'دان قالان کوّل}. ٤-قورووم۳(اؤزل آد) بولغار-وارساق‌تورکلری بؤلگه‌لرینده یئر آدی و اونلارین خاقانی نین آدی[۲۰۹].

قورووم توتموش.. qurum tutmuş [صفت] ۱-هیس توتموش. ۲-اؤرگوت لنمک.

قورووم لاتماق.. qurumlatmaq [تاثیرلی ائیلم] هیس‌لی ائتمک، قوروم لا اؤرتمک.

قورووملاشدیرماق.. qurumlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوروم‌اؤزللیگی-وئرمک، هؤرگوتله‌مک.

قورووم لاشماق.. qurumlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوروم‌اؤزللیگی تاپماق، هؤرگوتلشمک.

قورووم لاما.. qurumlama [آد] ۱-قوروم‌باغلاما ۲-اؤرگوت لنمه. ۳-خیملاما، خیمین قویما (فا: پی ریزی). foundation work

قورووم لاماق.. qurumlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوروم باغلاماق. ۲-اؤرگوت‌له‌مک (فا: سازمان دادن). to organize ۳-خیملاماق.

قورووم لانماق.. qurumlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قورولو اولماق، هیسلی اولماق، هیس توتماق. ۲-اؤرگوت لنمک، سازمان تاپماق.

قورووم لانیش.. qurumlanış [آد] قوروم لانماق ایشی ویا بیچیمی.

قورووم لو.. qurumlu [صفت] قورومو اولان.

قورووما.. quruma [آد] قورووماق ایشی.

قورووماق.. qurumaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-قورو اولماق، ایسلاق‌لیغینی ایتیرمک، سویو چکیلمک(فا: خشکیدن) to become dry ۲-(مج) سیسقالاشماق، ضعیف‌له‌مک، جیلیزلشمک. ٤-دونماق، دویوسوز و حس‌سیز حالا گلمک. ۳-یومشاق‌لیغینی الدن وئرمک، سرت لمشک، برک لشمک.

قورومالی.. qurumalı [صفت] قورووماغی گره کن.

قورومخان.. qurumxan [تاریخی اؤزل آد] تونا بولقارلاری خانلاریندان[۷].

قورومساق.. qurumsaq [صفت] ناموس سوز، غیرت‌سیز "عزیزیم-قورووم ساخلار.پردینی‌قورووم ساخلار.چیراغین یاغی قورتولدو. داغیلین قورومساخلار."(فا: دیوّث) cuckold {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قورومساق‌لیق.. qurumsaqlıq [آد، دا] ناموس سوزلوق، غیرت‌سیزلیک (فا: جارکشی). panderism

قورومسال.. qurumsal [صفت] تشکیلاتلا ایلگی‌لی، قورومولا ایلگی‌لی اولان (فا: سازمانی). organizational

قورومسوز.. qurumsuz [صفت] ۱-قوروموواولمایان، هؤرگوتسوز(فا: بی‌سازمان) without organization ۲-هیس و توستوسو اولمایان.

قورووموش.. qurumuş [صفت] قورو حالا گلمیش (فا: خشکیده). dried

قورووموش‌پالچیق.. qurumuş palçıq [آد] کسسک (فا: کلوخ). clod

قورونتو.. quruntu [آد] ۱-اوهام، قورولان دوشونجه‌لر، یانلیش و یئرسیز دوشونجه.۲-قورولموش‌هرشئی، موسسه، سازمان، اؤرگوت.

قورونتوجو.. quruntucu [آد، ص] ۱-اوهام دوزلدن. ۲-قورووم و اؤرگوت دوزلدن کیمسه (فا: سازمان دهنده).

قورونتوسوز.. quruntusuz [صفت] قورونتوسو اولمایان.

قورونتولو.. quruntulu [صفت] ۱-اوهام‌لی (فا: اوهام دار). ۲-اؤرگوتلو (فا: سازمان یافته).

قورونماق.. qurunmaq [باخ] قورولانماق.

قوروهاوا.. quruhava [آد] نمی چوخ آز اولان هاوا.

قورویئرده قالماق.. quru yerdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] وار یوخدان چیخماق.

قورویئرده قویماق.. quru yerdə qoymaq [تاثیرلی ائیلم] وار یوخونو الیندن آلماق.

قورویئمیش.. quru yemiş [آد] ۱-قوروتولموش میوه و یئمیش. ۲-فیندیق فیسدیق و جویز کیمی یئمکلر ایچینده اولان یییه‌جکلر (فا: خشکه بار). dried fruits

قورویئمیشچی.. quru yemişçi [آد] قورو یئمیش ساتان و دوزلدن کیمسه.

قورویوب داشا دؤنمک.. quruyub daşa dönmək [تاثیرسیز ائیلم] قورویوب قالماق.

قوُرویوب قالماق..quruyub qalmaq [تاثیرسیز ائیلم]مات قالماق، دونوب قالماق.

قوُرویوب مات قالماق..quruyub mat qalmaq [تاثیرسیز ائیلم]باخ: قوُرویوب قالماق.

قوُرویوش..quruyuş [آد]قوُروما ایشی ویا بیچیمی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُرِیْقان..qurıqan [آد] ۱-قوُرقان، قالا ۲-کؤره کن ۳-آغاجلیق بؤلگه[۷].

قوُریک..qurik [آد، دیرگی] کوُریک: آت و ائششک بالاسی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قوُری قوُری› آت بالاسی‌نی سسله‌مک اوْچون دئییلر}.

قوُریل..quril [آد، دی، یونانجا]اینسانسوْو، مئیمون گیللردن، گئنیش اوْموزلو، قالین سوْموکلو، اوُزون قوْللو، قُوّتلی چنه‌لی، قولاق‌لاری کیچیک، بوُرنو گئنیش و یاستی، آیاقلاری اوْستونده چوخ یئریمه‌ین، قیللاری قیرمیزی اسمر آفریقا اورمانلاریندا توْپلوحالدا یاشایان بیر نوع مئیمون (فا: گوُریل). **gorilla**

قوُز..quz [آد] کؤلگه ده قالان و گونش گؤرمه ین یئر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گونش گؤرمه ین یئر، باخ: قوُی}.

قوُز-..quz- ~ [اؤزل آد]اینسان آدی: قوُزبای، قوُزبه‌یم، قوُزخان.

قوُزئی..quzey [آد] ۱-گوْنئی طرفین ترسی،قوُزئیه باخان یؤن (فا: شمال). **north** ۲-گونش گؤرموین یئر، آزگوْنشلی آلان، چوخ کؤلگه‌لی ۲-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی اوُلوباباالاریندان[۷].{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قوُز› قوُی}.

قوُزئی..quzey [اؤزل آد]خالخال، اراک، مینودشت، زنجان، رزن، درگز ابهر، اسفراین زنجان مرند(۲) سایین‌قالا و تبریز ده داغ آدی.

قوُزئی اولدوزو..quzey ulduzu [آد]قطب اولدوزو (فا: ستاره قطبی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُزئی باتی..quzey batı [آد]قوزئی و مغرب آراسیندا کی جهت.

قوُزئی داغی..quzey dağı [اؤزل آد]ملایر ده داغ آدی(قوْ: نسار).

قوُزئی دوْغو..quzey doğu [آد]قوزئی و مشرق آراسیندا کی جهت (فا: شمال شرقی). **north – eastern**

قوُزئی نُقطه‌سی..quzey noqtəsi [آد]اُفق‌دا قوُزئی جهتده گؤی کوْره سینی دلدیگی نُقطه.

قوُزئی یاماج..quzey yamac [آد]پاییز هاواسی اوْلان یئر.

قوُزئی‌لی..quzeyli [صفت]قوُزئی اؤلکه‌لریندن اوْلان کیمسه.

قوُزان..quzan [اؤزل آد]ملایر، آغدام، زنجان دا کند آدی.

قوُزای..quzay [اؤزل آد]قوُزئی یؤنو، گوْنَشین آز اوْلدوُغو یئر، قارانلیق و سوْغوک یئر[۷].

قوُزقان..Kuzkan [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن-سؤیوْندییک بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُزقون (قوُزغون)..quzquun (quzuğun) [آد] ۱-(دی) قارا قارقایا وئریلن بیرآد (فا: کلاغ‌سیاه) **corvus corax** ۲-(آنادولو) ساواش لاردا دوشمن اوچاقلارینا وئریلن آد. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ بو کلمه هیزلا هجوم ائدن قوُش معناسیندادیر و اسکی تورکجه ده اولان قوُذقیرماق (قار ساغناق حالدا اسمک) سؤزونه باغلیدیر، (قوُدماق سؤزو اسکی ده قوْیون بالاسی بالالیغیندان چیخماق معناسیندادیر، کلاوسون[۶])، قوُسماق سؤزوده بو کلمه‌نین بیر آیری شکلی اولاراق معده‌دن هیزلا ائشیگه تؤکولن شئی اوچون دئییلیر، قوُدماق سؤزوندن آلیناراق قوُزو کلمه‌سی قوْیونون بالاسینا اشارتدیر}.

قوُزقوُن..quzqun [تاریخی اؤزل آد] ۱-قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی، اوُلوباباالاریندان[۷]. ۲-اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

قوُزقون بولاق..quzqun bulaq [اؤزل آد]بیله سوار دا کند آدی.

قوُزقون قیلیجی..quzqun qılıcı [آد، بیتگی]سوْسن‌گیللردن ایکی یوْزدن آشقین نوعو اوْلان، سویوغا دایانیقلی، اوُزون، انئسیز، بیز یاپراقلی، گؤزل چیچکلی بیر بزک بیتگی‌سی (فا: گلایول). **gladiolus illyricus**

قوُزقون کیمی..quzqun kimi [آد]چوْخ قارا.

قوُزقونجوق..quzquncuq [آد]توستاق‌لاردا قاپیدا اوْلان بالاجا پنجره، توْنلوک (فا: پنجره کوچک).

قوُزقونلوق..quzqunluq [اؤزل آد]جبراییل‌دا چای آدی[۲۴۰].

قوُزقونوم..quzqunm [آد]قارقالارا و مخصوصا قارا قارقایا وئریلن آد. **corvus corone**

قوُزقونی..quzquni [آد]چوْ قارا رنگده اوْلان، قاپقارا، زیل قارا.

قوُزلاق..quzlaq [اؤزل آد]بَبه، یاورو[۷].

قوُزو..quzu [آد] ۱-قوْیون بالاسی (فا: بره). ۲-(مج)مظلوم آدام. {سوُمرجه ‹اوُزو› ات؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قوُزقون}.

قوُزو..quzu [اؤزل آد]میانا، مراغا، ماکی و بیناب دا داغ آدی.

قوُزواتی..quzu əti [آد] کسیلمیش قوزونون پارچالانمیش اتی، هر یومشاق وخوش یئییملی ات (فا: گوشت بره).

قوُزو اوْتاران..quzu otaran [آد]قوزولاری اوتاران چوبان.

قوُزو اوْتو..quzu otu [آد، بیتگی] گوّل گیللردن، دیشلی یاپراقلی، ساری چیچک‌لی، چنگل کیمی ایری میوه‌لی بیر بیتگی (فا: غافث). **agrimonia**

قوُزوبای..quzubay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: قوُزوُ+ بای[۷].

قوُزوپالیدی(کستانه‌سی)..quzu palıdı(kəstanəsi) [آد، بیتگی] بیر نوع پالیت آغاجی (فا: شاه بلوط ریز).

قوُزوپایی..quzu payı [آد] پامبوق ویا آیری اکینلر ییغیلدیقدان سونرا تارلادا قالان بیتگی قالیق‌لاری.

قوُزوپیلوْو..quzu pilov [آد] دوّیونون ایچینه قوزو قویوب دمله‌یه‌رک قیزارمیش سوغان آرتیریب حاضرلانان پیلوو، معمولا قوزونون قارنینا قئیسی، بادام خلالی-- قویاللار.

قوُزوجاق داغی..quzucaq dağı [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

قوُزوجوق..quzucuq [آد] بالاجا کیچیک قوُزو.

قوُزوچو..quzuçu [آد] قوُزو بئجه رن، قوُزو اوْتاران بالاجا چوبان.

قوُزوچو..quzuçu [اؤزل آد] هئریس و هشتَری (~داغی)، بیجار (~قراووُل) دا داغ آدی.ملیکان (~چو اؤلن) دا کند آدی.

قوُزودیشی..quzu dişi [آد] سوّت دیشی، اینساندا یئددی یاشینا قدر چیخیب و تؤکولن دیش.

قوُزوساریمساغی..quzu sarımsağı [آد، بیتگی] بوْیو ۳ متره قدر اوجالان، دیرمانیجی، آغ سوّتلو، چوخ ایللیک بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). **cavolvulus arvensis**

قوُزوقاپی‌سی..quzu qapısı [آد] بؤیوک قاپی‌نین ایچینده اوْلان بالاجا قاپی.

قوُزوقوزو..quzuquzu [ظرف] هئچ سس چیخارمادان.

قوُزوقوُلاغی..quzuqulağı [آد، بیتگی] قارا بوُغداگیللردن سوُلاق یئرلرده بیتن چیچکلری ایکی ائوجیکلی، یاپراقلاری تورشامیش اوْتسوْو بیتگی، توُرشنگ(فا: نوعی ترشک). **rumex acetosa. Pol**

قوُزوکیمی..quzukimi [صفت] چوْخ اوُیسال، مظلوم.

قوُزوگؤبه‌لگی..quzu göbələyi [آد، بیتگی] گؤبه‌لکلردن سوُلاق چاییرلاردا بیتن، باشلیغی اتلی، مخروط کیمی، سوّنگر کیمی گؤزه نکلی، یئمه‌لی گوبه‌لک نوعو(فا: نوعی قارچ). **boletus edulis**

قوُزوگؤبه‌یی..quzu göbəyi [آد، بیتگی] قؤزوگوبه‌لگی (فا: نوعی قارچ خوراکی، عاریقون). **agaricus campestris**

قوُزوگوّللو..quzugüllü [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیلده، اوُلو یؤروک تورکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قوُزولاشماق..quzulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] آرام و قوُزو کیمی-اوْلماق(فا: مثل بره‌شدن).

قوُزولاماق..quzulamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوزو دوْغماق، بالالاماق (قوْیون اوچون) (فا: بره زاییدن).

قوُزولو..quzulu [صفت] یانیندا قوُزوسو اوْلان، بالاسینی امیزدیرن قوْیون.

قوُزولوچای..quzuluçay [اؤزل آد] اوجان دا چای آدی.

قوُزولوق..quzuluq [آد] قوُزو کیمی اوْلما، یومشاق خویلو.

قوُزوم..quzum [اوْنلم] اوْخشاما سؤزو" قوُزوم اوْقلمی وئریرمیسین؟".

قوُزومه‌سی..quzu məməsi [آد، بیتگی] قوُزوامجه‌یی **ethionema fimbriatum**

قوُزویاتاغی..quzuyatağı [آد] قوُزو ساخلانیلان یئر.

قوُسار..qusar [اؤزل آد] تورک طایفاسی ساییلیرلار[۱۴۲-۱۴۳]. بو کلمه قوُس و قاس شکلینده کاس تورک طایفالارینا باغلانابیلیر

قوُسدورماق..qusdurmaq [تاثیرلی ائیلم] قوسماسینا یول آچماق.

قوُسدوران..qusduran [صفت] قوسماسینا یول آچان، (فا: تهوع آمیز). **nauseous**

قوُسدوروجو..qusdurucu [صفت] قوسماسینا یول آچان، (فا: تهوع آمیز). **nauseous**

قوُسقال..Kuskal [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز-آرقیْن-سؤیوّندوّک بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُسقون..qusqun [آد، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر] حئیوان قوُیروغو آلتیندان گئچیریله‌رک یهره باغلانان قاییش، قوْلان. {باخ: قوُشقون}.

قوُسما..qusma [آد] قوسماق ایشی (فا: قی). **Emesis** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قوسوغ‹}.

قوُسماق..qusmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّره‌یی قالخماق، قی ائتمک، یئدیگینی گئری قایتارماق{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قوُزقون› قوُذماق}.

قوُسموق..qusmuq [آد] قوسولان شئی، قوسونتو.

قوُسور..qusur [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {قیسیر}.

قوُسونلو..qusunlu [اؤزل آد]م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو چوُخوراوْوا بؤلگه سینده، توّرکلردن بیر بوْی آدی[۸۵].

قوُسونتو..qusuntu [آد]قوسولان هر شئی، اؤیمه (فا: قی). **emesis**

قوُش..quş [آد، دیرگی]یومورتالایان اوْمورقالیلاردان آغ‌جییارلی، ایستی قانلی، وُجودو توکلرله اؤرتولو، دیمدیکلی، ایکی آیاقلی و ایکی قانادلی و اوُچما یئته نکلری اوْلان حئیوانلارین اوْرتاق آدی (فا: پرنده). **bird** {سوُمرجه ‹موُش›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ قوُ و قوُغو کیمی کلمه‌لرله بیر کؤکه باغالاناراق اونلارین سسینی آنلاتان کلمه اولمالیدیر}.

قوُش—..-quş [اؤزل آد]آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤٥ آد سایماق اوْلار).

قوُش..Quş [اؤزل آد]بوخارا و خیوه‌خانلیغی‌دؤنمی کوموتان آدلاریندان: قوُشبالا، قوُشبَگ، قوُشبوُلاق، قوُشبَیگی، قوُشتَمیر/قوُشتِیموُر، قوُشتوْغان، قوُشخان، قوُشر، قوُشلوقخان[۷].

قوُش‌آتان..quşatan [آد]قوش‌ووُرماق قورغو و آلتی (اوشاق اوّچون).

قوُش‌آرموُدو..quş armudu [آد، بیتگی]خیردا جیر آرمود.

قوُش‌آلی‌سی..quş alısı [آد، بیتگی]آلبوُخارایا اوْخشار بیر میوه.

قوُشاتماق..quşatmaq [تاثیرلی ائیلم]۱-چئوره‌سینه سارماق، چئوره‌له‌مک، مُحاصره ائتمک۲-بئلینه باغلاماق (فا: احاطه کردن).

قوُشاتیش..quşatış [آد]قوُشاتماق ایشی.

قوُشاتیلماق..quşatılmaq [بلسیز ائیلم]محاصره‌اوْلونماق، چئوره‌لنمک، دؤره‌لنمک.

قوُشاق..quşaq [آد]۱-بئل‌ساریغی، تکر چمبری (فا: کمر). ۲-(مت) هر کوّره ویا جسمین دؤوره‌سینده اوْلان ساریق کیمی فرضی خط، بیر کوّره‌نی بیربیرینه یاخین ایکی صفحه ایله کسه‌رک آرادا قالان بؤلوم. ۳-حُدودا ۲۵-۳۰ ایللیک نسیل دؤنَمی" یئنی قوُشاق، باشی اوُجا یاشاماق اوّچون بیلگی‌لنمه‌لیدیر" {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، قورشاماق سؤزوندندیر، باخ: قوُر}.

قوُشاق باغلاما..quşaq bağlama [آد]توْی و دؤیون مراسیمینده بئل باغلامارسمی.

قوُشاق لاماق..quşaqlamaq [تاثیرلی ائیلم]مهار ائتمک، قوشاقلا باغلاماق.

قوُش‌اکمه‌یی..quş əkməyi [آد، بیتگی]قوُش‌اپیَگی، تورپ گیللردن، اوْتلاق‌لاردا، قوُملوق یئرلرده و آرخ قیراق‌لاریندا بیتن، اوُزون ساپلاقلی، آغ و موْر خیرداجا چیچکلری اوْلان، یئیلن، بیر ایللیک، اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). **lavanta. mal**

قوُش‌اله‌یی..quş ələyi [آد]چؤرگه ناخیش سالماق اوّچون دسته شکلینده باغلانمیش قوش تئلکلری توپاسی.

قوُشام..quşam [آد] گئییم قوشام، اوّست باش (فا: ریخت و قیافه).

قوُشاماق..quşamaq [تاثیرلی ائیلم]قوُرشاماق، بوره‌مک (فا: احاطه کردن).

قوُشانتی..quşantı [آد]قوشانیلاجاق شئی.

قوُشانماق..quşanmaq [تاثیرسیز ائیلم]۱-مُحاصره اوْلماق (فا: احاطه شدن). ۲-گئییمک، بئلینه قیلینج و بوُجور شئیلر باغلاماق. {ددده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوُشانیلماق..quşanılmaq [بلسیز ائیلم]۱-مُحاصره اوْلونماق(فا: احاطه شدن). ۲-گئییمک ایشی گؤرولمک، بئلینه قیلینج باغلانیلماق.

قوُش‌اوْتو..quşotu [آد، بیتگی]یول قیراغیندا، باغچالاردا یئتیشن بیر ایللیک و اوْتسوْو بیتگی (فا: آذرگون). **stellaria media**

قوُش‌اوُچورماماق..quş uçurmamaq [تاثیرلی ائیلم] کیمسه‌نین-گئچمه‌سینه امکان وئرمه‌مک.

قوُش‌اوّرک..quş ürək [صفت، دا]اوّرک‌سیز، قورخاق.

قوُش‌اوّزومو..quş üzümü [آد، بیتگی]سالخیم شکلینده بیتن، قیرمیزی گیله‌لی کوْل بیتگی (کوّرک آغری‌سی و قان تمیزله‌مک اوّچون خالق ایچینده ایشله‌نیر[۱۳۶])، باخ: ایت اوزومو.

قوُش‌بئیین (لی)..quş beyin(li) [آد، مج]بئیین‌سیز، عاغیل‌سیز، آبتال (فا: گیج).

قوُش‌باخیشی..quş baxışı [آد]قوش کیمی اؤتَری و یوُخاریدان باخما، ایتی باخیش، آنی باخیش، گؤزونون اوُج ایله باخیش.

قوُشباز..quşbaz [آد، تو+فا]قوشلا اوْیناپان، قوش یئتیشدیرن و بئجه-رن.

قوُش‌بازلیق..quşbazlıq [آد]قوش ساخلاما و بئجرمه ایشی.

قوُش‌باش..quşbaş [آد] کیچیک باشی اوْلان.

قوُش‌باشی..quşbaşı [صفت]ایری دانالار شکلینده یاغان قار حاققیندا.

قوُش‌بوُرنو..quşburnu [آد، بیتگی]یابانی گوّلونون آغاجی ومیوه‌سی (فا: نسترن جنگلی). **rosa canina**

قوُش‌بوُرون..quşburun [صفت]بورونو قوش دیمدیگی کیمی اوْلان.

قوُش‌بیلمنی..quş bilməni [آد]قوشلارین اؤزللیکلرینی آراشدیران بیلمن (فا: پرنده شناس). **ornithologist**

قوُش‌بیلیمی..quş bilimi [آد] قوشلاری اینجه‌لیین بیلیم، اوْرینتولوژی (فا: پرنده شناسی). **ornitghology**

قوُش‌پالازی..quşpalazı [آد، طب] دیفتیری.

قوُش‌پوْخو..quşpoxu [آد] فضله (فا: فضله). **residlue**

قوُشتامقا..quştamqa [تاریخی اوْزل آد] اوْزبک-قاراقالپاق اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

قوُش‌تره سی..quş tərəsi [آد، بیتگی] کوْللارین آراسیندا و زییل‌لیک‌لرده بیتن بیر بیتگی.

قوُش‌تمور..quş təmür [اوْزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو چوُخور اوْوا بؤلگه سینده، توْرکلردن بیر بوْی آدی[۸۵].

قوُش‌توکو (تئله‌یی)..quş tükü(teləyi) [آد] یاتاق، یورقان و یاسدیق دوزلتمک اوچون ایشله‌نن قوشلارین تئلگی (فا: پر). **feather**

قوُش‌توکو کیمی (قوُش تئله‌یی کیمی)..quş tükü kimi(quş teləyi kimi) [آد] چوخ یوُموشاق.

قوُشجوق..quşcuq [باخ] قوُشجیغاز، بالاجا قوُش.

قوُش‌جیغاز..quşcığaz [صفت] قوش کیمی.

قوُشچاق..quşçaq [اوْزل آد] قوُشچو، قوُش ائییتیجی‌سی[۷].

قوُشچاقوْغول..quşçaqoğul [تاریخی اوْزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قوُشچو..quşçu [آد، ص] ۱-قوُش اوْیناندان، قوُش بئجه‌رن و آلیب ساتان، قوش بسلر (فا: قوشباز). **falconer** ۲-(تاریخی اوْزل آد) قیْرقیزلارین، قاراتال اوْیماغی اوُلوبابالاریندان؛ توْرکمَن‌لرین گؤکلن اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز قاراتال و توْرکمن-گؤکلَن-سَنریک بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُشچو..quşçu [اوْزل آد] آذربایجان دا کند و چای آدی[۲۴۰].

قوُشچو..quşçu [اوْزل آد] تورک طایفاسی ساییلیر و محتملا آغ-هونلاردان اوْلان کوُشی ویا کوُشان سؤزونه باغلیدیر[۲۴۲-۱۴۳].

قوُشچولوق..quşçuluq [آد] قوش بئجرمه ویا آلیب ساتما، قوش بسله‌مه.

قوُشخانا..quşxana [آد] قوش ساخلانیلان یئر.

قوُشخانا..quşxana [اوْزل آد] باجگیران (کندیستان‌لاریندان، ۲۹ کندی و ۲۵۰۰ نفر نفوسو*واردیر، کندیستانین مرکزی حلواچشمه، نفوسو*۶۸۰ نفر، تورک و آیری قوم‌لاردندیر، اهالی زعفرانلو و پیچرانلو طایفالارینا منسوب دولار.

قوُش‌داشی..quşdaşı [یئرب] قوم دانالارینین قایناشماسیلا دؤزه‌لن داش، قوُم داش (فا: ماسه سنگ). **senstorn**

قوُش‌دیلی..quşdili [آد، بیتگی] بیر نوع قوُش بوداق اوْتو، باخ: ببه ریه. ۲-قوُش‌دیلی۲ (آد، مجازی) اوشاقلارایچینده اویدورمابیرجور قونوشما.

قوُش‌سوْتو..quş sütü [آد، مج] تاپیلماز و خیالی بیر شئی، هئچ یئرده اوْلمایان بیرشئی اوچون "ایندی‌لرده ایش تاپماق نئجه دئیرلر قوش سوتو کیمی بیر شئی ایدی".

قوُش‌قانادیلا گئتمک..quş qanadıyla getmək [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ یئهین گئتمک.

قوُش‌قدر جانی اوْلماق..quş qədər canı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف و گوْجسوز اوْلماق.

قوُش‌قفسی..quş qəfəsi [آد] قوش باریندیریلان قفس.

قوُشقو..quşqu [آد] شک، شُبهه (فا: تردید). **doubt** {قوُش کلمه‌سینه باغلاناراق قوشلاردا اولدوغو کیمی شاشقین حالی گؤسته ریر[۶]؛ البته اشاره اولونمالیدیر قوُ اکی فعل‌لره یاپیشاراق آد دوزلدر و گرامری لحاظدان بو اک قا اولمالیدیرکی سس اوُیومو سبب ایله دییشیلمیشدیر}.

قوُشقو دوُیماق..quşqu duymaq [تاثیرسیز ائیلم] قوشقولانماق.

قوُشقوچو..quşəuçu [صفت] چوخ قوشقو ائدن کیمسه.

قوُشقوچولوق..quşquçuluq [آد، فلسفه] شُبهه چیلیک، دوغا اؤته‌سی شئی‌لرده شُبهه‌لنمه‌دن چکینن کیمسه، سئپتیسیزم.

قوُشقوسوز..quşqusuz [صفت] قوشقوسو اوْلمایان (فا: بلاتردید **doubtless**

قوُش‌قوش اوْلماق..quş quş olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه بیتیشیب-آرالانماماق (کیپریک حاققیندا)" اوُشاغین گؤزلری سارالیب کیپریک‌لری قوُش قوُش اوْلوب، مالالا نصرالدین".

قوُشقولاندیرماق..quşqulandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قوشقویا دوشورمک.

قوُشقولانماق..quşqulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوشقولو اوْلماق، قوشقو دوُیماق، شک ائتمک، شکه دوْشه‌رک اوْلکمک و قورخماق، قوْرخوب اوْلکمک (فا: به تردید افتادن).

قوُشقولو..quşqulu [صفت] شُبهه‌لی (فا: مشکوک). **doubtful**

قوُشقولو قوُشقولو..quşqulu quşqulu [ظرف] قوشقو ایچینده اوْلاراق.

قوُشقون..quşqun [آد] ۱-یهره باغلی و آت'ین قوُیروغونون آلتیندان گئچن قایش، یهرین آلت قایشی (فا: کمربند زیر زین). ۲-مجازاً بوْش، یاوا و اعتبارسیز آدام اوْچون سؤیله‌نیر "اوُزاقدان باخیرسان سامبالی خوشدور. یاخیندان گؤروسن قوُشقونو بوْشدور". {بو کلمه اصلینده قوجماق سؤزوندن آلیناراق قوُچقون اولمالیدیر[۶]}.

قوُشقون‌لاتماق..quşqunlatmaq [بلسیز ائیلم] قوشقون گئچیرمک.

قوُشقون‌لاماق..qüoşəqunlamaq [تاثیرلی ائیلم] قوشقون گئچیرمک و باغلاماق.

قوُشقون‌لانماق..quşqunlanmaq [بلسیز ائیلم] قوشقون گئچیریلمک.

قوُش‌قوْنماز..quşqonmaz [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی لردن، زنبق گیللر سوْیوندان، اینجه اوْزون گؤوده‌لی، چیچک‌لری کیچیک ساریمتیراق، یاشیل میوه‌لری، نوخود بیچیملی، یوُوارلاق و قیرمیزی، ساری تیکانلی، آز قالینلانمیش تازا زوغ‌لاریندن ئیمک دؤزه‌نیلن اوْتسوْو بیر بیتگی (کؤلو یارانی ساغالتماق اوْچون یارارلیدیر[١٣٦]) (فا: مارچوبه). Asparagus ٢-قوُش‌قوْنماز؛(صفت، مج) چوخ اوجا و یوکسک داغلار.

قوُش‌قوْنمایان..quş qonmayan [باخ] قوُش‌قونماز٢.

قوُش‌قوْوان..quşqovan [آد] اکین ئیرلرینده و تارلالاردا قوش قووان قولچاق یا آراج ویا کیمسه.

قوُشقویا دؤشمک..quşquya düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قوشقولانماق.

قوُش‌کیرازی (گیلاسی)..quş kırazı (gilası) [آد، بیتگی] گؤل‌گیللردن، آغ چیچک‌لی، قارا و دادلی میوه سیندن مربا دؤزه‌نیلن بیتگی (فا: نوعی گیلاس). cerasus avium

قوُش‌کیمی..quş kimi [صفت] ١-یؤنگول. ٢-چابوق، الی ئیهین.

قوُشلار..quşlar [آد، دیرگی] چوخ گؤزه‌لی حئیوانلاردان اوْمورقالیلارین گئنیش بیر صینفی (فا: پرندگان). birds

قوُشلاق..quşlaq [آد] ١-قوشو چوخ اوْلان یئر. ٢-آو قوُشلاری چوْخ اوْلان یئر.

قوُش‌لاله‌سی..quş laləsi [آد] بیتگی آدی(فا: سرخک adonis aestivalis

قوُشلاماق..quşlamaq [تاثیرلی ائیلم] آلیجی‌قوشلا اوْولاماق، قوُش ووُرماق.

قوُشلوق..quşluq [آد] گونون صبح و گؤن اوْرتا آراسیندا‌کی سوره و بؤلوم (فا: وسط صبح و ظهر).

قوُشلوق نامازی..quşluq namazı [آد] وقتینده قیلینمایان وگون چیخاندان سونرا قضا ائدیلن ناماز.

قوُشمار..quşmar [آد] قوش دوزاغی.

قوُش‌نشان..quşnişan [آد] اوْستونده قوُش شکلینده ناخیشی اوْلان.

قوُشو قوْنماق..quşu qonmaq [تاثیرسیز ائیلم] مئیلی دؤشمک، خوشونا گلمک.

قوُش‌یئمی..quş yemi [آد، بیتگی] بوُغداگیللردن کیچیک دانالار وئرن بیر نوع بیتگی (فا: نوعی گیاه). phalaris canerieusis

قوُش‌یوخوسو..quş yuxusu [آد] خفیف یوخو، یونگول یوخو(فا: چُرت) nap

قوُش‌یوواسی..quş yuvası [آد] ١-قوش قالان یووا و یئر. ٢-(مج)چوخ بالاجا یئر.

قوُطو..qutu [باخ] قوُتو.

قوُطوب آیی‌سی..qutub ayısı [آد، دیرگی] قطب آیی‌سی، قطب‌لاردا یاشایان آغ‌رنگلی ایری بیر آیی، آغ آیی thalarctos maritimus

قوُغو قوُشو..quğu quşu [آد، دیرگی] قوُقوق قوشو، قوقوقوشو، قوققو قوشو: پرده آیاقلی، اوُزن بوْیلو، گئنیش دیمدیکلی و قانادلی، پارلاق آغ توْکلو ویا بوْز و چیل چیل مئشه قوُشو ویا گؤوَرچین بؤیوک لوگونده ایری سوُ قوُشو (اطریشده بیر نوْعو قارادیر)، اوُزون قوُیروق نوعو گؤزل بیر بزک قوُشودور، بوُ قوُش عادتا اؤزونه یوُوا تیکمه‌یب و هر ٣-٤ گؤندن بیر اؤزگه کیچیک قوُشلارین یوُواسیندا یوُمورتلاییر، قوغو قوشونون معمولا سس‌سیز و اؤتوجو تؤرلری اوْلور، بیر نوع قوُمرو قوشو. cycnus canorus

قوُغورماق..quğurmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤوَرچین کیمی اؤتمک.

قوُغوقوشو..quğu quşu [باخ] قوُغو، قوُ.

قوُغولداماق..quğuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُغو سسی چیخارماق.

قوُققو..quqqu [سس تق] قوغو قوشو کیمی قوشلارین چیخاردیغی سسی (فا: صدای قوقو).

قوُققو چیچه یی..quqqu çiçəyi [آد] بیرنوع بیتگی آدی.

قوُققو قوشو..quqqu quşu [باخ] قوُغو قوُشو.

قوُققوز..quqquz [اؤزل آد] مراغا دا داغ آدی.

قوُققولتو..quqqultu [آد] توراج و آلاباختا کیمی قوشلارین چیخاردیغی سس (فا: صدای قوقو).

قوُققولداشماق..quqquldaşmaq [قا] بیرلیکده قوققولداماق (فا: قوقو کردن).

قوُققولداماق..quqquldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوققولتوسسی چیخارماق(فا: قوقو کردن).

قوُققولو..quqqulu [آد] ١-خوروزون چیخاردیغی سس. ٢-بؤتؤو چیخاریلمیش قوْز ایچی، لپه‌لری آیریلمامیش قوْز، بؤتؤو حالدا چیخاریلمیش نار ایچی.

قوُققولوقو..quqquluqu [سس تق] خوروز بانلاماسی(فا: ~).

قوُقو چیچگی..ququ çiçəyi [آد، بیتگی] حوْسن یؤسوف گؤلو.

قوُقوقوشو..ququ quşu [آد، دیرگی] باخ: قوُغو cucukus canorus

قوُقوش..ququş [اؤزل آد] ١-قوْنچا، گؤل٢-لطیفه، ٣-قیزآدی[٧]{باخ: قوُقو}.

قوُقوُن..ququn [اؤزل آد]قیْویلجیم، آتش پارچاسی[۷].

قوُقورد..ququrd [آد، یئرل] آچیلمامیش قیزیل گوّل قونچاسی.

قوُقوق‌قوُشو..ququq quşu [آد، دیرگی]باخ: قوُغو قوُشو

قوُقوق‌گیللر..ququqgillər [آد، دیرگی]اوْمورقالی و قوُشلار صینفیندن بیر سوْی.

قوُقوقلوساعات..ququqlu saat [آد]ساعاتباشی‌قوُقوق‌سسیله‌سسله‌نن ساعات.

قوُقولو..ququlu [باخ]قوُقولو.

قوُقوماو..ququmav [آد، یو، دیرگی]بیر نوع بایقوش.

قوْل..qul [آد] ۱-تانریا گؤره اینسان، کؤله، قاراواش " آللاهین قوُلو" (فا: عبد). ۲-(مج)توُتساق، اسیر، خدمت اوْچون ساتین آلینمیش اینسان(فا: برده) slave ۲-نؤکر، قوللوقچو، بیرینه تام باغلی اوْلان (فا: عبد). servant ۳-قورخونج و خیالی‌بیرموجود، اینساندان چوخ یئکه بیر موجود (فا: غول). {ت، گؤ؛ دیواندا قوُلماق فعلی ایسته‌مک معناسینادیر سانیلیرکی‌تورکجه‌ده قوُل (آد) و قوُلماق (فعل) کلمه‌لری کؤکداش اولمالیدیلار و گرچکدن قوُل یییه سیندن و الله دان ایستکده اولان کیمسه اوچون سؤیله‌نیر؛ فارسجادا غوُل بو سؤزدن آلینماغی سانیلیر چونکی غول‌لار بؤیوک اولدوقلاری حالدا قول اولاراق ایشله‌دیلیردیلر[٦]}.

قوْل..qul [اؤزل آد]اینسان‌آدی: ~آبا، ~آغا، ~خان، ~آی، ~بای، ~اَر، ~قیْز.

قوْل..qul [اؤزل آد] گنبد(~حاجی)، قوْشاچای(~حسن)، تیکان‌تپه (~دره) بوُکان (قوُلر)، اوُجان (~قاسیم)ماکی (قوُللار) دا کند آدی.ساووجبوُلاق (~قاسمیان) دا داغ آدی.

قوْلا..qula [اؤزل آد] ۱-قیْزیل قاریْشیمی رنگ، دوْرو، بوْردوْ ۲-یله‌سی و قوُیروغو قارا، گؤوده‌سی قیْزیلا چالان آت۳-گؤزو قارا، آتیلقان ۵-اینسان‌آدی: ~آلپ، ~بای / بگ، ~خان، ~قارا[۷].

قوْل‌ائتمک..qul etmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-اسیرائتمک. ۲-والئه ائتمک.

قوْلابند..qula bənd [اؤزل آد]جبراییل'دا کند آدی[۲٤۰].

قوْلابوُغا..qulabuğa [تاریخی اؤزل آد]قیْپچاق خانلاریندان توُران خان'ین اوْغلو[۷].

قوْلاتا..qulata [تاریخی اؤزل آد]سلجوُقلولار دؤنَمی، اوْزانلاریندان[۷].

قوْلاتی..qulatı [آد، دیرگی]قیرقی کیمی بالاجا بیر قوش و سیچان کیمی حئیوانلاری آولایان.

قوْلاج لاماق..qulac lamaq [آد]قولاجلا اؤلچمک، آرشینلاماق.

قوْلاج لاییش..qulac layış [آد]قولاج لاما ایشی ویا بیچیمی.

قوْلاج..qulac [آد]قوْلاچ: ایکی قوْل آچیلیمی فاصله سی(فا: قلاّج، آرشین). {ت؛ بوکلمه اصلینده قوْلاج اوْلماغی سانیلیر و ایکی آچیق قوْللارین آرالیغینا دئییلر؛ قلّاج سؤزو بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلیدیر}.

قوْلاجیق..qulacıq [آد]باخ: قولاقجیق.

قوْلاغا قاچان..qulağa qaçan [آد، دیرگی]دؤز قانادلی بؤجک‌لردن، وُجودو اینجه اوُزون، باشلاری اوْلدوقجا ایری، دوُیارقالاری اوُزون و چوخ اکلملی، قارین‌لارینین اوُجوندا بیرجوّت قیسقاچ اوْلان، قانادلی و قانادسیز نوْعلاری اوْلان، باخجالاردا ضررلی‌بیربؤجک(فا: نوعی‌حشره) forficula auricularia

قوْلاغاگیرمک..qulağa girmək [تاثیرسیز ائیلم]بئینینه گیرمک، دؤشونمک.

قوْلاغاگیرن..qulağa girn [آد] ۱-باخ: قیرخ‌آیاق، قوُلاغا قاچان. ۲-(مج)سؤز آپاران، هرکسدن سؤز بیلمه‌یه و سؤز چکمه‌یه چالیشان.

قوْلاغوز..qulağuz [آد]باخ: قیلاووُز. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوْلاغوُزلو..qulağuzlu [اؤزل آد]م۱٦جی یوّزیلده، اوُلویؤروک تورکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قوْلاغی آغیر (تیخالی)..qulağı ağır (tıxalı) [صفت] ۱-ساغیر، آغیر ائشیدن. ۲-دینله مین، ائشیتمیین، ائشیتمک و دینله‌مک ایسته مین.

قوْلاغی آغیر اوْلماق..qulağı ağır olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغیر ائشیتمک.

قوْلاغی باتماق..qulağı batmaq [تاثیرلی ائیلم]ائشیتمه‌مک.

قوْلاغی تیخالی..qulağı tıxalı [صفت]باخ: قوُلاغی آغیر.

قوْلاغی توّکلو..qulağı tüklü [صفت] کؤهنه بئیین، گئری قافالی(قاینا‌ق دؤکتور حسن‌م.جعفرزاده).

قوْلاغی جینگیلده‌مک..qulağı cingildəmək [تاثیرلی ائیلم]قوُلاغی بیر سس ائشیتمک.

قوْلاغی دلیک..qulağı dəlik [آد، ص]اولوب بیتن‌لری چوخ خبرآلان.

قوْلاغی دوْلماق..qulağı dolmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر شئی چوخ ائشیتمک.

قوْلاغی دیکلنمک..qulağı diklənmək [تاثیرسیز ائیلم]سسدن قوُلاقلاری دیک دوُرماق.

قوْلاغی دینج اوْلماق..qulağı dinc olmaq [باخ]قوُلاغی دینجلمک.

قوْلاغی دینجلمک..qulağı dincəlmək [تاثیرسیز ائیلم]راحات لاماق.

قوْلاغی سسده اوْلماق..qulağı səsdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر خبر گؤزله‌مک.

قوُلاغی سسه دوّشمک..qulağı səsə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاغی سس وئرمک.

قوُلاغی‌دنگ اوْلماق..qulağı dəng olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سس کوّی‌دن تنگه گلمک.

قوُلاغینا اَییلمک..qulağına əyilmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاغینا سؤز دئمک.

قوُلاغینا باتماق..qulağına batmaq [تاثیرسیز ائیلم] تاثیر ائتمک.

قوُلاغینا پامبوق تیخاماق..qulağına pambuq tıxamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق آسماماق، ایسته‌مه‌مک.

قوُلاغینا چاتدیرماق..qulağına çatdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ائشیتدیرمک، بیلدیرمک.

قوُلاغینا چاتماق(دَیمک)..qulağına çatmaq(dəymək) [تاثیرسیز ائیلم] ائشیتمک و بیلمک.

قوُلاغینا سؤز باتماماق(گیرمه‌مک)..qulağına söz batmamaq (girməmək) [تاثیرسیز ائیلم] سؤز تاثیر ائتمه‌مک.

قوُلاغینا قوُرشون..qulağına qurşun [اؤنلم] آرزو ائدیلمه‌مک وآدی‌نی چکمک ایسته‌نیلمه ین بیرشئی حاقّیندا.

قوُلاغینا یئتیشمک..qulağına yetişmək [باخ] قوُلاغینا چاتماق.

قوُلاغینا‌آری‌ویزیلتیسی‌کیمی‌گلمک..qulağına arı vızıltısı kimi gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] وئجینه آلماماق.

قوُلاغیناپیچیلداماق..qulağına pıçıldamaq [تاثیرلی ائیلم] یاشجا سؤیله‌مک، پیچ پیچ دانیشماق.

قوُلاغیناگیرمه‌مک..qulağına girməmək [تاثیرسیز ائیلم] تاثیر ائتمه‌مک.

قوُلاغیندا‌سیرقاا‌وْلماق..qulağında sırqa olmaq [تاثیرلی ائیلم] یادیندان چیخارماماق، آییق اوْلماق.

قوُلاغیندان پامبیغی چیخارماق..qulağından pambığı çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] آییلماق، دؤشونمک.

قوُلاغیندان چیخماق..qulağından çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُنودولماق.

قوُلاغینی (قوُلاق‌لارینی) دوْلدورماق..qulağını (qulaqlarını) doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] بئینه یئریتمک.

قوُلاغینی بوُرماق..qulağını burmaq [تاثیرلی ائیلم] یونگول جزا لاندیرماق.

قوُلاغینی تیخاماق(توتماق)..qulağını tıxamaq(tutmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ائشیتمک ایسته‌مه‌مک.

قوُلاغینی چکمک..qulağını çəkmək [تاثیرلی ائیلم] یونگول جزا لاندیرماق.

قوُلاغینی دوْلدورماق..qulağını doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] ایسته دیگی بیلگی‌لرله بیرینی بیلگی لندیرمک.

قوُلاغینی سالاماق..qulağını sallamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آنلاماماق، دئییلن سؤزو قانماماق. ۲-بوْش بئکار دوُرماق.

قوُلاغینی‌توُتوب‌قاچماق..qulağını tutub qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرسؤز ائشیتمه‌مک، ایسته‌مه‌مک.

قوُلاغی‌نین آردینی گؤرنده..qulağının ardını görəndə [ظرف] هئچ واخت مفهوموندابیرسؤز.

قوُلاغی‌نین دیبی سارالماق..qulağının dibi saralmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلومو یاخین لاشماق.

قوُلاغی‌نین دیبینده..qulağının dibində [ظرف] لاپ یانیندا، یاخین لیغیندا.

قوُلاغی‌نین دیبی‌نی گؤرَر..qulağının dibini görər [ظرف] هئچ واخت مفهوموندا بیر سؤز.

قوُلاق..qulaq [آد] ۱-باشین هر ایکی طرفینده اوْلان ائشیتمه اورقانی (فا: گوش) ear ۲-تئللی چالقی‌لاردا تئل برکیدن بورقو. ۳-بیر شئیین قیراغی و یانی. ٤-آخارسو و گؤللرین قارایاگیرن بؤلومو. ٥-ساپاندا توپراغاگیرن بؤلومون یانیندا اوْلان حصّه، آرابادا اوْخلارین تکردن قیراغا چیخمیش اوُجو. {سوُمرجه ‹قئنشتوُک› ائشیتمه وسیله سی، ‹قو›: سس؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُلاق آردی..qulaq ardı [آد] قولاغین دال طرفی.

قوُلاق آردینا وئرمک (ووُرماق)..qulaq ardına vermək (vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق آسماماق.

قوُلاق آسان..qulaq asan [صفت] مُستَمع (فا: مستمع). listener

قوُلاق آسما..qulaq asma [آد] استماع (فا: استماع). hearing

قوُلاق آسماق..qulaq asmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دینله‌مک (فا: گوش دادن). ۲ to hear-سوزه باخماق.

قوُلاق آلتی وزی (بئزی)..qulaq altı vəzi (bezi) [آد] قولاغین آلتیندا کی توپورجک وزلرینین بؤیوگو.

قوُلاق آلتی..qulaq altı [آد] قوُلاغین آشاغی‌بؤلومو(فا: بناگوش) parotid

قوُلاق اوجو..qulaq ucu [ظرف] اهمیت وئرمه‌دن.

قوُلاق اوْلماق..qulaq olmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤرمک، مواظب اولماق.

قوُلاق باتماق..qulaq batmaq [تاثیرسیز ائیلم] دنگ اوْلماق.

قوُلاق باتیرماق..qulaq batırmaq [تاثیرلی ائیلم] دنگ ائتمک.

قوُلاق بورما (سی)..qulaq burma (sı) [آد] یونگول تنبیه و جزا.

قوُلاق توُتماق..qulaq tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق آسماق.

قوُلاق توُتولماق..qulaq tutulmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق باتماق.

قوُلاق تیخاجی (تیخان)..(qulaq tıxacı (tıxan [آد] اوجا سسلری آزالتماق اوچون قوُلاغا قویولان آراج.

قوُلاق دان قولاغا..qulaq dan qulağa [ظرف] بیرینه گیزلیجه سؤیله یه‌رک.

قوُلاق دان..qulaqdan [ظرف] ساده‌جه ائشیده‌رک، دویاراق و دینله‌یه‌رک.

قوُلاق داوولو..qulaq davulu [آد] قولاغین چالینان پرده سی، قوُلاق زاری.

قوُلاق دیبی..qulaq dibi [باخ] قوُلاق آلتی.

قوُلاق دینجلیگی..qulaq dincliyi [آد] راحاتلیق.

قوُلاق زاری..qulaq zarı [آد] ائشیک و اورتا قولاغین آراسیندا اوْلان زار.

قوُلاق قابارتماق..qulaq qabartmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق آسماق، قوُلاق وئرمک.

قوُلاق قولاغا..qulaq qulağa [ظرف] ۱-باشقاسی ائشیتمه‌دن. ۲-برابرجه.

قوُلاق کسمک..qulaq kəsmək [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، حئیله دؤزنله‌مک.

قوُلاق کسیلمک..qulaq kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] کلک ووُرولماق.

قوُلاق‌لاشماق..qulaqlaşmaq [قا] بیربیریله خلوتی دانیشماق، پیچیلداشماق.

قوُلاق‌لاماق..qulaqlamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] قولاغیندان توتماق.

قوُلاق مُسافری..qulaq müsafri [آد] یانیندا قوْنوشولان بیر شئی.

قوُلاق مه سی..qulaq məməsi [آد] قوُلاغین آلت بؤلومونده یوُموشاق عُضو.

قوُلاق وئرمک..qulaq vermək [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاق آسماق.

قوُلاق یولداشی..qulaq yoldaşı [آد] هم صحبت.

قوُلاق‌باتیران(باتیرجی)..(qulaq batıran(batırıcı [صفت] چوخ گوْر و شدّتلی گوْرولتو.

قوُلاق‌جیق..qulaqcıq [آد] ۱-قوُلاجیق، قلیین‌ساغ و سولوندا اوْلان و قانی قارینجیق‌لارا وئرین ایکی بوشلوغون آدی ۲-بالاجاقولاق.

قوُلاقچی حکیمی..qulaqçı həkimi [آد] قوُلاق، بوُرون، بوْغاز حکیم‌لیگی.

قوُلاق‌دا ساخلاماق..qulaqda saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاددا ساخلاماق.

قوُلاق‌دا قالماق..qulaqda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاددا قالماق.

قوُلاقدان‌دوُلما..qulaqdan dolma [صفت] باشقالاریندان‌ائشیدیله‌رک-ائدیلینن‌بیلگی.

قوُلاق‌سیز..qulaqsız [صفت] قولاغی اوْلمایان، قولاقلیغی اوْلمایان.

قوُلاق‌کسن..qulaq kəsən [آد، دا] ۱-سرت اوْلماق اوْچون ایت‌لرین قولاق‌لارینی کسمک‌له مشغول اوْلان. ۲-حوققاباز، کلک باز.

قوُلاق‌لاری‌دوُلماق..qulaqları dolmaq [تاثیرسیز ائیلم] تکراری شئیلری دینله‌مکدن بیخماق.

قوُلاق‌لارینا‌قدر قیزارماق..qulaqlarına qədər qızarmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ اوُتانماق.

قوُلاق‌لی..qulaqlı [صفت] قوُلاغی‌اوْلان، قولاغابنزه‌ین‌چیخینیتی‌سی-اوْلان.

قوُلاق‌لی‌بؤرک..qulaqlı börk [آد] قولاغی اؤرتن بؤلومو اولان بؤرک‌وپاپاق.

قوُلاق‌لیق..qulaqlıq [آد] ۱-آغیر ائشیدن‌لر اوْچون ائشیتمه آراجی. ۲-تلفن کیمی آراجلاردا ائشیتمک اوچون قوُلاغا تاخیلان آلت (فا: گوشی). **receiver (of a telephone)** ۳-بؤرک و پاپاق‌لاردا قولاغی اؤرتن بؤلوم.

قوُلاقوُ..qulaqu [اؤزل آد] ۱-یارادیجی ۲-قوُلا کیمی ۳-قوْرخوسوز[۷].

قوُلاقوُخان..qulaquxan [اؤزل آد] باخ: قوُلاقوُ+ خان / هوُلاکوخان[۷].

قوُلا قوُل اوْلماق..qulaqul olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین بوُیروغو آلتیندا اوْلماق، آللاه بنده سینین قوُلو اوْلماق.

قوُلام..qulam [آد] غُلام: قوُللوقچو {کلمه‌نین‌عربجه‌سانیلماغینا رغما تورکجه‌قول‌کلمه‌سیله کؤکداشلیغی مُناسب گؤرونور، بونا تای غلمان کلمه‌سیده بوسؤزله ایلگی‌لیدیر، (قول+ام› قولام، قول+مان› قولمان)[۱۰۵]}.

قوُلان..qulan [اؤزل آد] ۱-مینیک وئرمه‌ین آت، توتولا بیلمه‌ین آت، وحشی آت ۲-یابان ائشگی ۳-غالب، اوُتقان[۷] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-گورخر باخ: قوُلون. ۲-آتین قارنی آلتیندان گئچیریلن قایيش؛ دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، باخ: قوْلان}.

قوُلان..qulan [اؤزل آد] جوُلفا دا کند آدی.

قوُلان‌آرسلان..qulan arslan [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولاردؤنَمی-قوُتالمیش‌بگین اوْغلو[۷].

قوُلان‌بالیغی..qulan balığı [آد، دیرگی] قوُلان بالیغی گیللردن ایلیق‌دنیزلرده گؤللرده یاشایان دادلی سوْلاردا یومورتالایان، یومورتاسیندان خاویار دوزه‌نیلن بیر بالیق، مئرسین بالیغی (فا: نوعی ماهی). **acipenser sturio**

قوْلان‌بالیغی‌گیللر..balığıgillər qulan [آد، دیرگی] مئرسین بالیغی گیللر

قوْلانبای..qulanbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قوُلان+ بای[۷].

قوْلانجار..qulancar [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی، یئر آرمودو (فا: مارچوبه).

قوْلانجیق..qulancıq [اؤزل آد] ساییق‌الا دا کند آدی.

قوْلان‌خاتوُن..qulan xatun [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخان‌ین تورک - مَرکیتلردن اوْلان سوْن ائوده‌شی[۷].

قوْلانشی..qulanşı [آد] ۱-آت‌تربیه‌جیسی ۲-موُسیقی‌شناس، موُزیسیین[۷].

قوْلانلو..qulanlu [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی.

قوْلانلیق..qulanlıq [اؤزل آد] قوبا'دا داغ آدی(۲۱۴۱)[۲۴۰].

قوْل‌اوْغلو..quloğlu [آد] قوُل دان اوْلان، قوُل‌بالاسی، قوُلدان عمله گلن.

قوْل‌اوْلما..qulolma [آد] قوُل شکلینه دوشمه (فا: بندگی). slavery

قوْل‌اوْلماق..qulolmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین امری آلتیندا اوْلماق.

قوْل‌ایشی..qulişi [آد] اینسان اوْغلونون دؤزلتدیگی بیر ایش، اثر و یاپی اؤچون سؤیله‌نیر.

قوْلئیبانی..qüoleybani [باخ] آلئیبانی.

قوْلباش..qulbaş [تاریخی اؤزل آد] ارتوُغروُل بگین یاخین یوْلداشلاریندان[۷].

قوْلباق..qulbaq [اؤزل آد] مرحمتلی، یاردیْم‌سئوَر؛ دیواندا آدی گئچن- بیر بگ[۷].

قوْلبان..qulban [آ، ت] تؤرک دین آداملاریندان بیرینین آدی.

قوْلپ..qulp [آد] قابلارین توتاجاق یئری، توتاجاق (فا: دسته، دستگیره). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قوْلپ›: دسته، بو کلمه قوْل کلمه سیندن آلینما سانیلیر، قوْلباغ› قوْلپ› قوُلپ؛ البته بعضی بیلگینلر یوُنانجا kolpas سؤزوندن آلینما کلمه بیلیبلر}.

قوْلپسوز..qulpsuz [صفت] قولپلو اوْلمایان.

قوْلپلاماق..qulplamaq [تاثیرلی ائیلم] قولپ تاخماق (فا: دسته دار کردن).

قوْلپلو..qulplu [صفت] قولپلو اوْلان.

قوْلپوُ..qulpu [آد] ۱-کیلید ۲-قوُللوق، ۳-آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

قوْلجا..qulca [اؤزل آد] توُرکوستاندا آلمالیق شهرینه بیر تورک شهری[۱۲].

قوْل‌جیغاز..qulcığaz [صفت] قول کیمی، قولا اوخشار.

قوْلچا..qulça [اؤزل آد] غوُلچا: اوُیغورلارین (م۸) قوُردوقلاری- بیرشهر[۵۴].

قوْلچو..qulçu [آد] قولچولوق دؤنمینده قول صاحبی اوْلان، کؤله جی، قولدار (فا: برده دار).

قوْلچولوق..qulçuluq [آد] قوُلو کؤله‌لیک‌اساسیندا قورولان اگه منلیک، قولچولوق نظامی و حکومتی، کؤله‌جیلیک(فا: برده داری).

قوْل‌حاققی..qul haqqı [آد] اینسان‌لارین بیربیرینه گئچن حاق و امک‌لری.

قوْلدار..quldar [باخ] قوُلچو.

قوْلداش..quldaş [آد، ت: آرخاداش] ایش یولداشی (فا: همکار).

قوْلدام..quldam [اؤزل آد] صادق قوُل[۷].

قوْلداولی..Kuldavlı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

قوْلدور..quldur [آد] قولدورلوق ائدن، یول کسن، سوْیقونچو (فا: قلدر) {دیواندا‹قوْلماق› قوُلماق و قوْلتورماق فعل‌لری ایسته‌مک معناسیندادیر وبو کلمه‌لردن آلیناراق قوُلتور› قوُلدور سؤزو آزجا معنا دییشیک‌لیگی ایله بیر شئیی بیریندن زوْرلا ایسته‌مک معناسیندا گلیبدیر[۶]}.

قوْلدور باشی..quldur başı [آد] قولدور دسته سینین باشچی‌سی.

قوْلدوُراق..qulduraq [تاریخی اؤزل آد] آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قوْلدورجاسینا..quldurcasına [صفت، ظ] قولدور کیمی.

قوْلدورچولوق..quldurçuluq [باخ] قولدورلوق.

قوْلدورقاچاق..quldurqaçaq [آد، ص] قولدور و قاچاق‌لار (فا: قوُلدور اولان).

قوْلدورلوق..quldurluq [آد] سویقونچولوق، چاپوولچولوق (فا: قلدری).

قوْلش..qulş [اؤزل آد] گوُلش: سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

قوْلقوُ..qulqu [اؤزل آد] قوُلقا: ۱-مُفتّیش، مُراقب ۲-گؤوَرچین[۷].

قوْلقاتی..qulqatı [اؤزل آد] قَلقاتی: زنجان دا کند آدی.

قوْلقارا..qulqara [تاریخی اؤزل آد] یئنی‌سئی یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قوْل‌قاراواش..qulqaravaş [آد] نؤکرلر، قوللوق چولار.

قوْل‌قُربان‌اوْلماق..qulqurban olmaq [تاثیرسیز ائیلم] تمامابیرَینین بوُیروغو آلتیندا اوْلماق.

قوُلقونا..qulquna [آد] بیر ناخوشلوق اثرینده چیخان و چتین دوزه‌لن بیر نوع یارا. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سنگلاخدا اولدوغو معناسینا باخارساق اصلینده قوْل و قیچدا چیخان یارایا دئییلیر[٦]}.

قوْل کؤله اوْلماق..olmaq qulkölə [تاثیرسیز ائیلم] تاماما ً بیرینین بوُیروغو آلتیندا اوْلماق.

قوُللار..qullar [آد] شاه‌وسارای قورویوجولارینا وئریلن بیرآد. " قوللار آغاسی: قورویوجولار باشی "(فا: فرمانده گارد)[١٤٩].

قوُللار..qullar [اؤزل آد] بالاکن‌ده کند و چای آدی[٢٤٠].

قوْل‌لاشماق..qullaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُل کیمی اولماق.

قوُللاندیرماق..qullandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ایشلنمه‌سینه یول آچماق، ایشلنمک ایشینی گؤرودورمک، ایشلندیرمک.

قوُللانما..qullanma [آد] قوُللانماق ایشی (فا: استعمال). use

قوُللانماق..qullanmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی ایشلَتمک، یارارلانماق، استفاده ائتمک، بیر شئیه آلیشمیش اوْلماق (فا: بکار بردن). {قوُل و قوُللوق (خدمت ائتمه) سؤزوندن}.

قوُللانیش..qullanış [آد] استعمال (فا: بهره برداری). revenue

قوُللانیش‌سیز..qullanışsız [صفت] قوللانیلماسی گوّج.

قوُللانیشلی..qullanışlı [صفت] قوللانیلان، قابل استفاده.

قوُللانیلماز..qullanılmaz [صفت] ایشلنمز (فا: غیرمستعمل). unused

قوُللانیلماق..qullanılmaq [بلسیز ائیلم] قوللانماق ایشی گؤرولمک، ایشله دیلمک (فا: بکار برده شدن).

قوُللانیلمیش..qullanılmış [صفت] ایشله دیلمیش (فا: مستعمل). used old

قوُللانیم..qullanım [آد] قوللانما و ایشلنمه ایشی ویا بیچیمی.

قوُللانیملار..qullanımlar [آد] مصرفلر (فا: مصارف). consumptions

قوُللوغا دوُرماق (گیرمک)..qulluğa durmaq (girmək) [تاثیرسیز ائیلم] خدمته گیرمک، ایشه گیرمک.

قوُللوغونا گتیرمک (چاغیرماق)..qulluğuna gətirmək (çağırmaq) [تاثیرلی ائیلم] حضورونا چاغیرماق.

قوُللوغوندا دوُرماق (اوْلماق)..qulluğunda durmaq (olmaq) [تاثیرسیز ائیلم] خدمت ائتمه‌مه، حاضر اوْلماق، امرینه حاضر اوْلماق.

قوُللوق ائتمک..qulluq etmək [تاثیرسیز ائیلم] خدمت‌ائتمک(فا: خدمت کردن) to serve

قوُللوق کؤله‌لیک..qulluq köləlik [آد] قوُل اوْلما وضعیتی.

قوُللوق..qulluq [آد] ١-قول اوْلما وضعیتی، کؤله‌لیک. ٢- عبادت، تانریا قارشی اؤدنمه‌سی گره کن گؤرو، خدمت ائتمه (فا: خدمت). Service {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُللوقچو..qulluqçu [صفت] قوللوق ائدن (فا: خدمتکار). Servant {، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُللوق‌چولوق..qulluqçuluq [آد] قوللوق ائتمه.

قوُللولو..qullulu [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

قوُلُنج..qulunc [باخ] قوُلونج.

قوُلو..qulu [اؤزل آد] ١-قوُل+و، بنده سی، آللاه بنده سی ٢-تورکلرده اونلوشخص آدی، موُغول‌خانلاریندان‌بیری[١٢] {قول‌سؤزوندن}.

قوُلو..qulu [اؤزل آد] ماکی، زنجان، کلئیبر، مراغا، ملایر، ملیکان، هشتَری (کندی)؛ گئرمی(~قیْشلاق)، مینودشت(~تپه) ده کند آدی.

قوُلوبَگ..qulubəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قوُلو+ بگ.

قوُلوبَگلی..qulubəyli [اؤزل آد] ١-چله‌بیانلی طایفاسینا باغلی بیر بوْیدور[٣،١٠٨]. ٢-کلئیبر و اردبیل ده کند آدی.

قوُلوچ..quluç [اآ، ت] ارکک آدلاریندان.

قوُلوُچاتام..kuluçAtam [اؤزل آد] قازاق-کیچیبوْز-بایوْغلوُ-ماسقار بوْی‌لاریندادیر[١٥٨-٨١].

قوُلوداش..quludaş [اؤزل آد] یاردیملی‌دا داغ آدی(٢٢٠٣)[٢٤٠].

قوُلوزاده..quluzadə [اؤزل آد] آتاسی‌خوْیدان نخجووانا گئدیب‌اوْردا ائوله‌نیبدیر و میرزاجلیل محمدقولوزاده م١٨٦٨ده نخجواندا آنادان اوْلدو، ١٩٠٤ ده شرق روس قازتیَنده محرّرلیگه‌باشلامیش‌و١٩٠٦دا مشهور ملاّنصرالدین درگی‌سینی یایین لامیشدیر و ٥ ایل اونون رداکتورو اوْلموشدور، ١٩٢٢ده تبریزه گلیب ویر مدت درگی‌سینی اوردا چیخاردیب وخیابانی قالخیشینی تشریح ائتمکده بؤیوک همّت صرف ائدیبدیر، م١٩٣٢جی ایلده باکو شهریندهدنیاسین دَییشدی.

قوُلوقا..quluqa [اؤزل آد] گؤورَچین[٧].

قوُلون..qulun [آد] تازا دوْغولموش آت بالاسی، آلتی آی‌دا قدر یاشی اوْلان آت (فا: کره اسب). equus hemionus {قوُل کلمه سینین معناسی مجازی حالدا بالاجا و حقیر مفهوموندااولاراق-کیچیک آت‌اوچون‌سؤیله‌نیر[٦]؛ باخ: قوُلان}.

قوُلونج..qulunc [آد، ع،یو] بئلده اولان شیدتلی آغری، اوْموز آغری‌سی (فا: قولنج). med) colic)

قوُلونجا..qulunca [آد، باخ: قوُلون] یئنی دوغولموش آت بالاسی.

قوْلونجان..quluncan [آد، بیتگی] خالق طبابتینده ایشله دیلن، دارچینا اوْخشار بیر بیتگی کؤکو.

قوْلونجو..quluncu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند، زاقاتالا'دا داغ آدی(۲۰۵۰)[۲۴۰].

قوْلونقارا..qulunqara [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: قوُلون+ قارا[۷].

قوْلونلاماق..qulunlamaq [تاثیرسیز ائیلم] (آت) بالالاماق.

قوْلونلو..qulunlu [صفت] یانیندا بالاسی اوْلان آت.

قوْلونلوق..qulunluq [آد] قیسراق کیمی حئیوانلاردا دؤل یاتاغی، بالالیق.

قوْلی..qulı [اؤزل آد] (قوُلْیگ) جسور، گؤزوقارا[۷].

قوْلی قصه..quliqəsə [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

قوْلیابانی..qulyabanı [باخ] قولئیبانی.

قوْلیگ..qulig [اؤزل آد] قوُلی، قوُلیق، گؤی تؤرکلر دؤنَمی بگ لرینده‌ن[۷].

قوُم..qum [آد] ۱-داشلارین نارین تیکه‌لری، چانقیل دان کیچیک و لیل‌دن بؤیوک داش تیکه‌سی (فا: ماسه). sand {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دده‹قوُن›}. ۲-قوُم: مراغاوشبستر(~تپه)، بیجار (~دره)، ماکی (~قیْشلاق)، قوُم(~سرود)، خیاو(قوُمچوقایا)، اسدآباد(قوُمشانا)، میانا(~قان)، اوُجان(~لار)، گده‌بگ(~لو)، هشتَری‌و هئریس(~لو) کند آدی. میانا (~داغی)، قاخ (~باش)، خوی‌دا(~قوُمالیق) داغ آدی. بیجاردا (قوُمچقای) یئر آدی. باکی'یا یاخین بیر آدا(قوُم آداسی)، آبشرون'دا گؤل آدی(قوُمیاما)، قانیق چایی نین سوْل قولو(~چای)[۲۴۰]. ۳-قوُم تؤرکوستان سیْنیرینده‌ بیر شهر آدیدیر؛ یاقوت حموی قوُم یئری‌نین قدیمی آدی‌نی کُمندان یازیبدیر کی سونرالار قیسالیب و قوُم شکلینی آلیبدیر، البته کاشغرلی محمودون یازدیغی قوُم سؤزو حموی دن چوْخ اؤنجه لره عاید اوْلور، بوُ اؤزدن قوُم سؤزونون سندیتی اوْ بیری کلمه لره نسبت چوْخراقدیر (فا: قُم). {کاشغرلی دیوان لغات تورک کیتابیندا (هجری ٤٦٦) قاز کلمه‌سی بؤلومونده بئیله یازیر [۲۰۱(۳-۱٤۹)] ‹تؤرک اؤلکه‌سی سینیرینی قزوین‌دن سایارلار، قوم شهریده سیْنیر سایلیر، چونکو قوُم کلمه‌سی تورکجه-دیر، آفراسیاب"ین قیزی بوُرادا آولانیرمیش› (آرتیریلمالیدیر کی بورادا سیْنیردان منظورو تورکلرین اوْ زامان یاشادیقلاری یئرلرین گؤنئی ده اولان قیسمیدیر)}. ٤-قوُم بؤلگه‌سینین چایلاری: شوْرچای (قوُم- کرج- قئیدار- آوج- شهرلرینده بالاجا چای لارین آدی)، قاراسوُ (~ قوُم دوُزگؤلو، s۳b۳٤)، قوم‌چایی/ قُمرود (q۵s۰,٦b۲۸۸)، ٦-قوُم بؤلگه‌سینین داغلاری: اوُجایوْل (٤٧ک گ‌ب ۱۵۰۵)، قازان‌داغی(٤۹ک گ‌ب ۱٦۱۵)، قاریاتان (۵۱ک گ‌ب ۲۵۸۰)، قاراووُل خانا (۵۷ک گ‌ب۱۹۷۸)، نوُها (۳۷ک گ ۲۳۹۰)، چال (٤۲ک گ ۲٦۷۱)، قیزیل سنگاب (٤۹ک‌ب۱٤۷۸)، قاراووُل خانا (۵۰ک‌ب۱٤۹٤)، قیزلابگی (٥٤ک‌ب ۱٦۸۰)، هیْس (٦۲ک‌ق‌ب۱۸۰۸)، گز (٦۳ک‌ق‌ب ۱۸۷۵)، گؤیجه (۷۰ک‌ب ۳۰۷۱)، بادامچا (۲۳ک‌ق۱۰۷۹)، بوُروخلو (۲٦ک‌ق‌د۱۱۲۰)، آغجا قوجا (۳۲ک‌ق‌ب ۱۲۵۰)، میل (۳۵ک‌ق‌ب۱۱۲٦)، آغ داغ (۳٦ک‌ق‌ب ۱۰۱۵)، مَجَک‌لو (٤۸ک‌ق‌ب۱۲۳۸)، آنْین (۲۷ک گ ۱۵۰۰)، کمَر قاشی (۲۷ک گ‌ب۱٤٤۹)، گزدَر (۳۵ک گ۲۱۳۸)، ماهوُ (٤۲ک گ‌ب ۲۹۷۰)، آله/ آلا (۵۰ک گ‌ب ۱۹۹۰)، گوْلگَز (۵۵ک گ‌ب ۲۲۷۵)، شیمشَک (۵۵ک گ‌ب ۲۵۸٤)، ۷-قوُم بؤلگه‌سینین تؤرک کندلری: اَلبُرز/ البوْرز (۱۲ک‌ق‌ب ✻۳۹۰/ ی‌تو)، امین آباد (۳۸ک‌ق ✻۱۰۰/ ی‌تو)، جوجین (۱۸ک گ ✻۱۵۰/ ی‌تو)، چشمه شور (٦۰ک‌ق ✻۵۰)، چم عسگرآباد (۲۱ک‌ق ✻۱۰۰/ ی‌تو)، حسنلی(تهران یوْلو ٦۳ک ✻۲۰ شاهسون-اینقریه)، خلج آباد (۲۱ک‌د ✻۳۵نفر)، خلج آباد (۳۰ک گ‌د ✻۳۰۰)، دستجرد (٦٤ک‌ب ✻۲۰۰۰ نفر، خلج تؤرکو)رحمت‌آباد (۲۰ک‌ق ✻۱۷۰/ ی‌تو)، شمس آباد(۳۰ک‌ق‌ب ✻۱۳۰/ ی‌تو/ گائین و شاهسون طایفالاری)، شیرین بولاق (✻۳۰نفر) صفرآباد (۲٤ک‌ق‌د ✻۳۵۰/ ی‌تو)، عبن آباد (۲۵ک‌ق ✻۲۰۰/ ی‌تو)، فرج‌آباد (۳۰ک‌ق‌د ✻۷۰۰)، قوُمرود (۱۸ک‌ق‌د ✻۱۵۰۰/ ی‌تو)، کاج (۳٦ک‌ق‌د ✻۳۰۰/ ی‌تو)، گنجه (۲۵ک‌ق✻ ۳۲۰/ ی‌تو/ شاهسون ائلی)، محمدآباد (۳٦ک‌ق‌د ✻۲۳۰/ ی‌تو)، ملک قلعه (۱۵ک‌ق‌د ✻۲۰۰/ ی‌تو)، منظریه (✻۱۵نفر (شاهسون طایفاسی)،

قوُمیل..qumil [اؤزل آد] زاقاتالادا بیر آشیریم آدی(۲۸۹۲)[۲۴۰].

قوُما..quma [آد] گؤنو، بیرینین قادین‌لارینین بیربیرینه گؤره نسبتی[۲] (فا: هوو). {گؤنو سؤزونون دییشیک شکلی اولمالیدیر[٦]}.

قوُماچ..qumaç [اؤزل آد] ۱-سوْلقوُن[۷]. ۲-(تاریخی اؤزل آد) اینسان-آدی: قاماچ، قماج[۱٤۷].

قوُمارال..qumaral [اؤزل آد] قوُمرال، بوُغدای تَنلی[۷].

قوُمارخان..qumarxan [اؤزل آد] آستاناداکند آدی {قام+ار+خان}.

قوُمارقا..qumarqa [اؤزل آد] قوُشاتما، مُحاصره[۷].

قوُماق..qumaq [اؤزل آد] ۱-یاردیْم، کؤمَک ۲-سئودا، عشق[۷].

قوُمان..quman [تاثیرسیز ائیلم، آ] قیپیجاق ائللرینه وئریلن بیر آد.

قوُمانبارس..qumanbars [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: کوُمان+ پارس[۷].

قوُمانبای..qumanbay [اؤزل آد] قوُمانبَگ: اینسان آدی، باخ: کوُمان+ بای / بگ[۷].

قوُماندی..qumandı [آد] موُتلو، سئوینجلی؛ قوزئی آلتایلاردا یاشایان بیرتورک بویو، آلتای توّرکلری اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن. آلتای توّرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قوُم انگه رەیی..qum əngərəyi [آد، دیرگی] اوچگن کفال، ایری انگەرک (فا: نوعی ماهی). **vipera ammodytes**

قوُم‌اوْتو..qumotu [باخ] اوُیوز اوْتو.

قوُمباشی..qumbaşı [آد] باخ: قومسال.

قوُم‌بالیغی..qumbalığı [آد، دیرگی] دیشلری و قارین اؤزگک‌لری اوْلمایان کیچیک بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **ammodjtes**

قوُم‌بالیغی‌گیللر..qumbalığıgillər [آد، دیرگی] سؤموکلو بالیق‌لار تاقیم ایندان کفال‌لارین آلت تاقیمیناگیرن بیر سوْی.

قوُمپارا..qumpara [آد، فا‹خمپاره›] توْپ گؤللـه‌سی، بوْمبا، بیر نوع سلاح. **mortar-shell**

قوُم‌توْرباسی..qumtorbası [آد] کیسه، قوم دوْلدوراراق سیغیناق و سئل دؤنده‌رن دووار و بوجور شئیلر دوزَلتمگه یارایان توربا.

قوُمجو..qumcu [آد] قوم گتیریب ساتان کیمسه.

قوُمجول..qumcul [آد] قوملو توْپراقدا یئتیشن بیتگی ویا قوُملوغوسئون.

قوُم‌چؤلو..qumçölü [آد] اینجه قوملا اؤرتولو چؤل.

قوُم‌داریسی..qumdarısı [آد، بیتگی] تاخیل‌لاردان بیر یئم بیتگی‌سی.

قوُم‌داش..qumdaş [آد] قوُم‌لارین برکیمه سیندن دوزه‌لن بیر نوع داش (فا: سنگ ماسه). **sandstone**

قوُم‌داشی..qumdaşı [آد] قوُملارین برکیمه‌سیله و داشلاشماسیله دوزه‌لن داش نوعو (فا: ماسه سنگ). **sandstone**.

قوُمرال..qumral [آد] بوْز رنگی، قوْیو ساری، توُتقون رنگ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، مدور؛ دیواندا قوْنقور کلمه‌سی پالیت رنگینه دئییلیب، و بو کلمه‌یه باغلی قوْنور و قوُمرال سؤزلری همان معنادا دوزه‌لیب؛ قوْنقور= قوْنور› قوْنورال› قوْمرال› قوُمرال}.

قوُمرال ساچلی..qumral saçlı [صفت] ساچی آچیق ساری رنگده اوْلان.

قوُمراللیق..qumrallıq [آد] قومرال رنگینده اوْلما.

قوُمرو..qumru [آد، دیرگی] گؤوَرچین گیللردن، گؤورچین‌دن بالاجا، بوْز رنگلی، بوْینو قاراحالقالی بیر قوش (فا: نوعی پرنده). **stepfopelia** {فارسجا دئییلمه‌گینه رغما قوُمرال کلمه‌سینه و بوُ رنگه باغلی اولمالیدیر، باخ: قوُمرال}.

قوُمروْو..qumrov [آد، دا] زینقیروْو (فا: زنگوله).

قوُمروْولو..qumrovlu [صفت] بوْینونا و قوْینونا قومرووْ آسیلمیش.

قوُم‌ساعاتی..qumsaatı [آد] دار بیر بوْغازلا بیربیرینه باغلانمیش ایکی قاب، اؤستده کی قابین قومو یاواشجا آشاغی قابا تؤکوله‌رک زامان سؤره سینی بیلدیرن بیر وسیله.

قوُمسال..qumsal [آد] ۱-قوملو یئر، قوم چیخان یئر، سو قییی‌لاریندا دوزه‌لن قوملو یئر، قوملا اؤرتولو یئر ودنیز قییی‌سی (فا: محل ماسه ای کنار دریا). ۲-قوملا قاریشیق اوْلان (توپراق، اکین توپراغی).

قوُمساللی..qumsallı [صفت] قومسال توپراق.

قوُمساللیق..qumsalalıq [آد] قومسال یئر، قوملوق، قومسال اوْلما وضعیتی.

قوُم‌سپن..qum səpən [آد] دمیر پاسینی آرادان آپارماق اوچون ویا بیر لایی گؤتورمک اوچون قوُمو فشارلا سپن آراج (فا: شن پاش). **sandblasting**

قوُمسوز..qumsuz [صفت] قومو اوْلمایان.

قوُم‌فیرتیناسی..qum fırtınası [آد] قوم قاسیرقاسی، چوللرده قومو هاوایا قوْوزایان یئل.

قوُم‌قازان..qumqazan [آد، دیرگی] گمیرگن‌لردن آفریقادا یاشایان ممه‌لی بیر حئیوان **bathyerus maritimus**

قوُم‌قایاسی..qumqayası [آد، دیرگی] ایستی ایلیق‌دنیزلرین قایالیق‌لاریندا یاشایان سؤموکلو بالیق (فا: نوعی ماهی). **neogobius**

قوُم‌قوم..qumqum [ظرف] چنگه چنگه، کوْم کوْم، توْپان توْپان "ساچلارینی قوُم قوم دیبیندن قوُپاریردی". {باخ: کوْم کوْم}.

قوُمقوما..qumquma [آد] یازدا باغلاردا و مئشه‌لرده مئیوه آغاجلارینا داراشیب، اوْنلارین یاپراق‌لارینی یئین و آغزیندان بوُراخدیغی توْرا اوْخشار مادّه ایله اوْنلاری بؤروشدورن زیان وئریجی تیرتیل {باخ: کوْم کوْم}. ۲-قوُمقوما۲(عربجه، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قومقان›) ابریق، گویوم (فا: قمقمه).

قوُملا..qumla [آد] ۱-باخ: قومسال یئر، قوملوق. ۲-دنیز قییی‌سیندا گونشله‌نن وسویا دوشولن یئر (فا: پلاژ).

قوُملاق..qumlaq [باخ] قوملوق.

قوُملاما..qumlama [آد] ۱-قوملاماایشی، قوملاتمیزله‌مه **sandblasting**

قوُملاماق..qumlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئره قوم تؤکمک وقوملو ائتمک (فا: ماسه دار کردن). ۲-سورتمک، قوملا سیلمک و تمیزله‌مک **to sandblast**

قوُملانماق..qumlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]قوملا تمیزلنمک، قوملا سیلینمک.

قوُملو..qumlu [صفت]قومو اولان یئر.

قوُملوجا..qumluca [صفت]چوخلو قوُم قاتیشیغی اولان یوُمشاق توپراق. ۲-قوُملوجا،(آد، بیتگی) بیر ایللیک یا چوخ ایللیک بزک بیتگی‌سی.

قوُملوق..qüomələüq [آد]قوملویئر، قوملا، قوُمسال یئر (فا: شنزار). sandy

قوُملولوق..qumluluq [آد]قومو چوخ اولان یئرا، قوُمساللیق.

قوُموج..qumuc [آد، دیرگی] یازدا کوُمالار حالیندا اوُچوشان، اکین‌لره ضرر وئرن بیرنوع سینک {باخ: قیمیج، قیمیلداماق}.

قوُموق..qumuq [آد]داغستاندا یاشایان تورک دیللی خالق و بو خالقلا منسوب اولان کیمسه؛ داغیستان‌جمهوریتی،روسیه (قافقازیا) بوی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸]. (فا: نام قومی ترک در داغستان).

قوُموقجا..qumuqca [صفت]قوُموق تورکجه سی.

قوُمول..qumul [یئرب]بئل‌له ییغیلان قوم تپه‌سی (فا: تپه ماسه ای).

قوُن..qun [اؤزل آد]هوُن، باخ: قوُن، ارگنه‌قوُن.

قوُن..Kun [اؤزل آد]قیْرقیز-ایچکیلیک-نایمان بوی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُنا..quna [اؤزل آد]قیْنا[۷]. {قیناماق‌دان: انتقاد ائدن}.

قوُنا بەییم..quna bəyim [تاریخی اؤزل آد]غزنه‌لیلَر دؤنَمی، قازاَددین بگین قیْزی[۷].

قوُنار..qunar [اؤزل آد]بَرکت، بولّلوق[۷]" قوُنارلی: برکتلی"

قوُنان..qunan [اؤزل آد] ۱-ایکی یاشیْنا گلمیش قیْسراق ۲-عدالتلی، عادل ۳-(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیزلارین، ایچگیلیک و نایمان اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷].

قوُنانبای..qunanbay [تاریخی اؤزل آد]قازاق‌خانلیغی‌بگلریندن، شاعر آبای‌ین باباسی[۷].

قوُنبوُغا..qunbuğa [اؤزل آد]چنگیزخانین نوه‌لریندن[۲۰۹].

قوُنت..qunt [صفت] ۱-برک، قالین قَییم، ساغلام "قوُنت ایْشیق: برک ایشیق". ۲-ساده، گؤسته‌ریش‌سیز. ۳-اینسان آدی: قوُنتالپ، قوُنتای، قوُنتبای، قوُنتَر. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قوُنتوُر..quntur [تاریخی اؤزل آد]قوُن+توُر/ سوُر؛ وولقا قیْپی‌لاریندا یاشایان بیر توّرک اوْیماغی[۷].

قوُنج..qunc [آد]جوراب و باشماق کیمی شئیلرین دیزه قدر قالخان بؤلومو" چکمه‌نین قونجو"، بیرشئین توتاجاق یئری، بیر شئیین اوُجو و چیخینتی یئری" چوُوالین قونجوندان یاپیشیب گؤتوردولر" (فا: ساقه چکمه و چیزهای مشابه با آن) {دده ، باخ: قوُجماق}.

قوُنجسوز..quncsuz [صفت]قونجو اولّمایان.

قوُنجلو..qunclu [صفت]قونجو اولان.

قوُنجول..quncul [صفت]قونجلا ایلگی‌لی.

قوُنچا..qunça [باخ]قونْچا.

قوُنچای..qunçay [تا، ت]قوُنچوی: ۱-قیْرقیزلارین، توْقای‌و قاراقوْل-اوْیماق‌لاریاوُلوبابالاریندان[۷]، قیْرقیز-تاقای-جیْریق-قارا کوْل بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸]. ۲-بوُکلمه معشوقه معناسیندا اوْلاراق چینجه قاپناقلی تانینیر[۱۲].باخ: قونْچا. {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

قوُنچوُق..qunçuq [تاریخی اؤزل آد]قوْیونجوُق؛ چاغاتای خانلاریندان[۷].

قوُنچای..qunçay [تا، ت]باخ: قوُنچوی. {دیوان لغات تورک و تاراما سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

قوُندا..qunda [آد، دیرگی]بیر نوع زهیرلی و بؤیوک هؤرومجک (فا: نوعی عنکبوت بزگ و زهردار).

قوُنداق..qundaq [آد] ۱-بلک. ۲-توفک و تاپانچانین یئره دایانان قیسمی(فا: قنداق) swadding clothes {قونْماق›قونْتاق› قونْداق› قوُنداق: اوُشاغین اوْتوراق یئری[۵]؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بعضا ًیوُنانجا kontaki سؤزوندن آلینما دئییلیر ولی قانیتلاییجی گؤرونمور؛ قاپناق۲٤٦-صفحه۱۹۹}.

قوُنداق باغی..qundaq bağı [آد]بلک باغی، قوُنداغی باغلاماغا یارایان باغ.

قوُنداق‌سیز..qundaqsız [صفت]بلک‌سیز، قوُنداغی اولّمایان.

قوُنداق لاماق..qundaqlamaq [تاثیرلی ائیلم]بله‌مک، بلک‌له‌مک.

قوُنداق لانماق..qundaqlanmaq [بلسیز ائیلم]بلنمک، بلک لنمک.

قوُنداق‌لی..qundaqlı [صفت]بلک‌لی، قوُنداغی اولان.

قوُندوُر..Kundur [اؤزل آد]وولّگا دئلتاسی‌نْ بوی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُندوز..qunduz [آد، دیرگی]سو ایتی، گیمرگن، چوخو سوُ ایچینده یوُوا سالان، ایری وُجودلو، باشی گئنیش، بوُرنو قیسا، گئنیش و دؤز قویروقلو، دال آیاقلاری پرده‌لی، گنج آغاجلار اوچون ضررلی، طبیعت دؤشملری طرفیندن دری‌سی اؤچون آولانان بیر حئیوان. castorfiber {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُندوُزبگ..qüondüozəbəy [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ: قوُندوُز+بگ[۷].

قوُندوز بؤجگی..qunduz böcəyi [آد، دیرگی]باخ: قوُدوز بؤجگی.

قوُندوش..qunduş [آد، بیتگی]زهرلی یابانی بیتگی.

قوُنقورتای..qunqurtay [تاریخی اؤزل آد] آلتای تؤرکلری اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

قوُنماق..qunmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْیماق، چالماق (فا: لخت کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› اوْغرو داوار قوُندو›: اوْغرو مال چالدی}.

قوُنی..quni [اؤزل آد] اورُمیه ده کند آدی {باخ: قوُن / هوُن}.

قوُنیچی..quniçi [اؤزل آد] اوْردا (موُغول‌خانی‌نین) خانین جانشینی[۱۲].

قوُنی‌سَنگوُن..quni səngün [تاریخی اؤزل آد] ییلگه‌خاقان‌زامانی، - دوْقوزاوْغوز کوْموتانی[۷].

قوُوا..quva [اؤزل آد] گئییک[۷].

قوُوات..quvat [اؤزل آد] سئوینچ، موُتلولوق[۷].

قوُواچبَگ..Kuvaçbek [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-جَلدَن بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُوارت..quvart [اؤزل آد] ۱-قوُرد ۲-دایانیْقلی، قاوی، مَتین[۷].

قوُوارتخان..quvartxan [تاریخی اؤزل آد] بوُلقار خانلاریندان[۷].

قوُوارلانماق..quvarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْرَک لنمک، قوُبارلانماق. {قوُوارلانماق› قوُبارلانماق›مغرورلانماق}.

قوُواس..quvas [آد، دا] خیارشوُر. {باسمیش یئرلیلر دیلی}.

قوُواقان..quvaqan [تاریخی اؤزل آد] قوُوا، قوُوانچ، قان؛ باشقوُرد اوْیماق بگ‌لریندن[۷]. باشقیْرد بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُوانچ..quvanç [اؤزل آد] قیْوانچ، غُرور، موُتلولوق، افتخار[۷].

قوُوانچبَگ..quvançbəy [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیز: توْقای‌و بوُقو اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان[۷].

قوُواندوُق..quvanduq [تاریخی اؤزل آد] قوُواندیق: قیْوانچ، موُتلولوق، غُرور وئریجی؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-اوْرتایوْز-آرقین بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُوراق..quvraq [اؤزل آد] توْپلوُم، توْپلوُمجو[۷].

قوُووُق..Kuvuk [اؤزل آد] اوْزبئک-قوْنرات-اوْیینلی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُهک..quhək [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی {قوُیوق}.

قوُهه..quhə [اؤزل آد] کرج ده کند آدی {قوُیو}.

قوُهیجان..quhican [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی {قوُیوجان}.

قوُهیجین..quhicin [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی {قوُیوجین}.

قوُی..quy [آد] دیب، دره (فا: درّه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قوُی، قوْی›؛ اسکی تؤرکجه‌ده قوُی سؤزو(دره، دیب)معناسیندادیر و بو کلمه‌دن دوزه‌لن سؤزلرده بیر شئیین بوْشلوغونو گؤرمک اولور، بو سؤزدن آلیناراق بیر نئچه کلمه‌یه اشاره ائتمک اولار: قوُیو› قوُیوغ›قوُدوغ (درین، چوخور)، قوُیتو (دنیزین قارایاگیریلن یئری)، قوُتو (قوُیتو›: (ایچی بوْش جعبه)، قوُیلاماق (بوش یئره یئرلشدیرمک)، قوُجاق (قوْل آراسی بوْشلوغو)، قوُز (گونش اوْلمایان یئر، گؤنش بوْشلوغو)}.

قوُیاس..quyas [آ، ت] قایاس: کاشغر بؤلگه سی ایلی دره سینده چیگیل بوْیلارینین یاشادیقلاری بیر شهر آدی، بوُ شهر بیر دؤنم چاغاتای حکومتی نین باشکندی اوْلموشدور[۱۲]. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

قوُیاش..quyaş [اؤزل آد] گؤنَش ایْشیغی[۷].

قوُیان..quyan [اؤزل آد] ۱-زِره، دَمیراغ ۲-بوْزقیْر تاوشانی؛ ۳-اؤزبکلرین، قوْنرات و لوْنجاقالی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالیْ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُیتاق..quytaq [اؤزل آد] محفوُظ، سپر[۷].

قوُیتو..quytu [آد، باخ: قوتو› قوُی] ۱-سس‌سیز و گؤزه چارپمایان یئر، گؤن ایشیغی اولمایان یئر" توکان قویتو یئرده اوْلدوغو اوچون ایشله میردی". ۲-دنیزین قارایا گیریتی‌سی اولان یئر.

قوُیتوُ..Kuytu [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سوْلتوُ-توْلکان بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قوُیتول..quytul [اؤزل آد] گئرمی و کلئیبر ده کند آدی.

قوُیتولوق..quytuluq [آد] قوُیتو اوْلان یئر.

قوُیجوق..quycuq [اؤزل آد] قوُیجَق: گنبد و قاراآغاج شهرلری آراسیندا بیر کند، (*۱۵۰) اهالی تورکمن اولاراق، چایوار و ایگدیر طایفالاریندادیلار. جبراییل‌دا کند آدی(قوُیجاق)[۲۴۰].

قوُیجوق..quycuq [اؤزل آد] قوُیوجوق: هشتَری اورُمیه ساییین‌قالا، ابهر(ـخان)و قئیداردا کندآدی. هشتَری ده چای آدی.

قوُیدوُنگ..quydung [تاریخی اؤزل آد] بدن، وجوُد؛ قیْرقیزلارین، توْقای، چوْلتو و توْلقان اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قوُیروغوپاچادااوْلماق..quyruğu paçada olmaq [تاثیرسیز ائیلم] چکینمک، قورخا قورخا دوْلانماق.

قوُیروغوتله‌دن‌چیخماق..quyruğu tələdən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] قویروغوقاپی آراسیندان چیخماق.

قوُیروغو تله ده قالماق..quyuruğu tələdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قویروغو قاپی آراسیندا قالماق.

قوُیروغو قاپانا سیخیلماق..quyruğu qapana sıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] گیره دؤشمک.

قوُیروغو قاپی آراسیندا قالماق..quyruğu qapı arasında qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گیره دؤشمک.

قوُیروغو یوْلوق (قوُیروغوکسیک).. quyruğu yoluq (quyuruğu kəsik) [صفت] ابتر (فا: دم بریده).

قوُیروغونو الدن بوراخماق(وئرمک).. quyuruğunu əldən buraxmaq (vermək) [تاثیرلی ائیلم] الدن قاچیرماق.

قوُیروغونوباسماق(تاپدالاماق).. quyruğunu basmaq (tapdalamaq) [تاثیرسیز ائیلم] ساتاشماق، آجیشدیرماق.

قوُیروغونو توتماق.. quyruğunu tutmaq [تاثیرلی ائیلم] گیره سالماق، ایزله‌مک.

قوُیروغونو دوْیونله‌مک.. quyruğunu düyünləmək [تاثیرسیز ائیلم] مُحکم دوُرماق، حاضر دوُرماق.

قوُیروغونو قیسدیرماق.. quyruğunu qısdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْج بیر وضعیته دوْشورمک.

قوُیروغونو قیسماق.. quyruğunu qısmaq [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخوب سینمک.

قوُیروق.. quyruq [آد] ۱-بیر شئیین دالیندا اوْزانان ویا دالینا یاپیشیب قوْپمایان هرزاد، قوش و حئیوان قویروغو، بیر پالتارین یئره دوْغرو اوْزانتی‌سی (فا: دُم). ۲-اینسانلار بیر یئرده دوراراق سیرا دوزلتمه‌سی و بو سیرانین آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قودروق، قوُذروق›، بو کلمه قودورماق سؤزونه باغلانیر و معناجا حددیندن گئچمیش وضعیته دئییله‌رک بیردن بیره حرکتده اولان اورقانا دئییلیر چونکی بو فعلین بیر معناسی ترپشمک و قیمیلداماق دیر[۶]}.

قوُیروق.. quyruq [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

قوُیروق آجی سی.. quyruq acısı [آد] کین، آلیناجاق اؤج.

قوُیروق آلْتی.. quyruq altı [آد] ایش حئیوانلارینین قویروغو آلْتیندان گئچیریلن اؤرکن، قوُیرغون آلتیندا اوْلان هرشئی "بالیغین قوُیروق آلتی اوْزگجی".

قوُیروق‌ائنچی.. quyruq ençi [اؤزل آد] توْووُز[۲۴۰]دا داغ آدی.

قوُیروق اله وئرمه‌مک.. quyruq ələ verməmək [تاثیرسیز ائیلم] آرادان سوْروشوب چیخماق.

قوُیروق اوْلماق.. quyruq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دایم بیری‌نین دالی جا دوشمک. ۲-دالدالا دوُرماق، سیرایلا دوُرماق، دوْزولمک.

قوُیروق بوْلایان.. quyruq bulayan [صفت] ۱-یالتاق "قوُیروق بوْلاماق: یالتاق لانماق". ۲-ایت پیشیک کیمی حئیوانلارا دئییلیر.

قوُیروق دوْغدو.. quyruq doğdu [آد] ائل ایچینده یای فصلینین اوْرتانجی گونونه دئییله‌رک ایستی‌لیگین آزالماسینا اشارتدیر.

قوُیروق دوْغماق.. quyruq doğmaq [تاثیرسیز ائیلم] یای فصلی‌نین یاری‌سیندان گئچمه‌گی بیلدیرن بیر افاده.

قوُیروق دوْزلتمک.. quyruq düzəltmək [تاثیرسیز ائیلم] سیرالاناراق صف دوْزلتمک.

قوُیروق سالاماق.. quyruq sallamaq [تاثیرسیز ائیلم] یالتاقلانماق.

قوُیروق سالایان.. quyruq sallayan [آد، دیرگی] سئرچه گیللردن، قاناد وُجودونون اوْست قیسمی کوْل رنگی و آلتی دییشیک ساری، اوْزون قویروقلو کیچیک بیر قوش، یوْنت قوشو motacilla

قوُیروق سالایان‌گیللر.. quyruq sallayangillər [آد، دیرگی] قویروق سالایان، انجیرقوشو کیمی اؤتوْجو قوشلار سوْیو.

قوُیروق سوْخومو.. quyruq soxumu [آد] اینساندا اوْمورقانین آلت اوُجونون بیتیمی.

قوُیروق سوْخومو سوْمویو (قوُیروق سوْمویو).. quyruq soxumu sümüyü (quyruq sümüyü) [آد] اوْمورقانین بیتیمینده بئش اوْمورقا سوْمویونون قایناشماسیندان دوْزه لن مُثلّث شکلینده سوْمویون آدی.

قوُیروقسوُز.. quyruqsuz [صفت] قوُیروغو اولمایان (فا: بی دُم). tailless

قوُیروقسوُزلار.. quyruqsuzlar [آد، دیرگی] قوُرباغالاری‌ایچینه آلان حئیوان‌تاقیمی.

قوُیروق سوْرن.. quyruq sürən [آد] بیر قوُش آدی.

قوُیروق سوْموگو.. quyruq sümüyü [آد] قوُیروغون دییینده اولان بالاجا سوموک (فا: دنبال چه). (anat) coccyx

قوُیروق قاقان.. quyruq qaqan [آد، دیرگی] قارا تویوق‌گیللردن، بؤجک و میوه ایله بسله‌نن کیچیک اؤتوجو بیرقوُش(فا: نوعی-پرنده) saxicola

قوُیروق یاغی.. quyruq yağı [آد] قویون قویروغونون اریدیلمه سیندن عمله گلن یاغ (فا: دنبه). fat

قوُیروقجوق.. quyruqcuq [آد] کیچک قویروق، اینجه قویروق.

قوُیروقچو.. quyruqçu [آد] ۱-قویروق یاغی آلیب ساتان. ۲-بیر آدامین ویا بیر گؤروش و فلسفه‌نی ایزله ین و اوْنا باغیملی اوْلان.

قوُیروقدا پیچاغی‌سیندیرماق.. quyruqda pıçağı sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی یاریمچیق قویماق.

قوُیروقلاماق.. quyruqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قویروغوندان توتماق (فا: از دم چیزی گرفتن). ۲-قویروق باغلاماق (فا: دنبه بستن).

قوُیروقلانماق.. quyruqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قویروق باغلاماق، یاغلی لانماق. ۲-(بل) قویروغوندان توتولماق.

قوُیروقلو.. quyruqlu [صفت] قویروغو اوْلان، (مج) آرخاسی اوْلان هر شیی، دالی‌سی کسیلمه ین (فا: دم دار، دنباله دار).

قوُیروقلو اوُلدوز..quyruqlu ulduz [آد] دالیندا اوُزانتی‌سی اولان اوُلدوز (فا: ستاره‌دنباله دار).

قوُیروقلو ایلان..quyruqlu ilan [آد، دیرگی] چوخ بؤیوک ایلان.

قوُیروقلو..quyruqlu [آد، دیرگی] قوُیروغو اولان(فا: دنباله دار). protracted

قوُیروقلو قورباغا..quyruqlu qurbağa [آد، دیرگی] یومورتادان یئنی چیخمیش قورباغا.

قوُیروقلو کپه نک..quyruqlu kəpənək [آد، دیرگی] قانادلاری قارابنک‌لی ساری رنگده بیرکپه نک papillio machaon

قوُیروقلو یالان..quyruqlu yalan [آد] چوْخ بؤیوک یالان.

قوُیروقلولار..quyruqlular [آد، دیرگی] اوْمورقالیلارین آمفیبیوملار صنف ایندن بیر تاقیم، وُجودلاری اوُزون، باجاقلاری ضعیف، سوْرونه‌رک یئریین، مُختلف قویروقلولاری ایچینه آلان بیرحئیوان سویو (فا: تیره ای از حیوانات دمدار).

قوُیلاما..quylama [آد] قوُیلاماق ایشی (فا: تدفین). burial

قوُیلاماق..quylamaq [تاثیرلی ائیلم] گؤممک، بیر ماده‌نین ایچینه قویاراق اوْستونو اؤرتمک، باتیرماق (فا: خاک کردن). to bury {، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قوُی}.

قوُیلانتی..quylantı [آد] دفینه (فا: دفینه). buries treasure

قوُیلانماق..quylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باتماق، گؤمولمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قوُیلانمیش..quylanmış [صفت] مدفون (فا: مدفون). buried.

قوُیمارال..quymaral [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه'ده بؤری‌تَچینه'نین اؤتَکی آدی[۷].

قوُیماق..quymaq [تاثیرلی ائیلم] اوُن، یاغ، شکر و سوُ قاریشماسینی قیزارداراق حاضرلانان بیر یئمک؛ اوُنو یاغدا قیزاردیب اوْنا شکر زعفران و بادام خلالی و سوُ آرتیریلیب دوزه‌لن بیر یئمک، باخ جَویز قوُیماغی (فا: نوعی خوردنی). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قوُیما›: ۱-یاغلی اکمک. ۲-بیر مئتالی اریده‌رک اوْندان دوزه‌لن آراج؛ بو کلمه‌دن دوشونولورکی قوُیماق فعلی اریدیب داغ ائله‌مک معناسیندادیر و بو فعلدن آلیناراق قوُیوم (گوْموش، اریتمه نتیجه‌سی اله گلن مئتال) دوزه‌لیب}.

قوُیموُ..quymu [اؤزل آد] سئوینج، نَشعه[۷].

قوُینانلو..quynanlu [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی.

قوُیو..quyu [آد] ۱-سو چیخارماق اوْچون قازیلان یئر، درین قازیلان یئر (فا: چاه). well. ۲-(مج)ایچیندن چیخیلامایان یئر ویا وضعیت. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قودوغ، قویوغ›، بو کلمه (‹قوُی›: دره، دیب) سؤزونه باغلیدیر، باخ: قوُی}.

قوُیو..quyu [اؤزل آد] قئیداردا کند آدی.قازاخ'دا(قوُیوآزان) داغ آدی[۲٤۰].

قوُیوآچماق..quyu açmaq [تاثیرلی ائیلم] قوُیو قازماق.

قوُیوبیلرزیگی..quyu bilrəziyi [آد] سوُ قوُیوسونون آغزینا قوْیولان بیر پارچا داش ویا بئتون تؤکمه سی.

قوُیوتوْپوغو..quyu topuğu [آد] قوُیولارین چؤکمه‌مه‌سی اوچون دؤوره سینده بوراخیلان بوش یئر، قوْیو حریمی.

قوُیوجاق..quyucaq [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.هئریس و میانا دا کند آدی {قویوسو چوْخ اوْلان یئر}.

قوُیوجای..quyucay [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

قوُیوجوق..quyucuq [آد] بالاجا قوُیو (فا: چاهک). a small well

قوُیوچو..quyuçu [آد] قوُیو قازان.

قوُیوچولوق..quyuçuluq [آد] قوُیو قازما، قوُیو قازما ایشی (فا: چاه کنی).

قوُیورجوماق..quyurcumaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُردالانماق.

قوُیوز..quyuz [آد، ت] دوُل قادین.

قوُیوُسقانسیز..Kuyuskansız [اؤزل آد] قازاق-اورتایوز-قوْنراد-کوْتَنجی بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

قوُیوسوُنو قازماق..quyusunu qazmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی چوْخ کؤتو وضعیته سالماق.

قوُیوفیندیغی..quyu fındığı [آد] یاشیلکن توْپراغا گؤمولەرک آیری بیر داد وئرن فیندیق.

قوُیوق..quyuq [اؤزل آد] اَژدَرها، وحشی و یِیرتیجی حئیوان[۷].

قوُیوق‌خان..quyuqxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-آلتیْن اوْردو خانی ۲-ایلخانلی خانی[۷].

قوُیوقازان..quyuqazan [آد] ایشی قوُیو قازماق اولان (فا: چاهکن). well-digger

قوُیوقازیماق..quyu qazımaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین یامان‌لیغینا چالیشماق.

قوُیوکیمی..quyukimi [صفت] چوْخ درین یئر، بؤیوک چوُخور یئر.

قوُیولار..quyular [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

قوُیولاماق..quyulamaq [تاثیرلی ائیلم] یئره گؤممک.

قوُیولانماق..quyulanmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْستو باسدیریلماق، یئره گؤمولمک.

قوُیولتماق..quyultmaq [ائتد، باخ: قوُتو›قوُی] قویولماق ایشینی-گؤردورمک.

قوُیولدار..quyuldar [تاریخی اؤزل آد] ۱-اوُیوملو، آهَنگلی، گئچیملی؛ یئنی‌سئی یازیْت لارینداآدی گئچن‌بیربگ ۲-سایقیْدَیر، سایقی یا لایق[۷].

قوُیولوق..quyuluq [آد] قوُیو یئری اوچون مُناسب، قویواوْلما وضعیتی.

قوُیوم..quyum [آد] قیزیل و گوّموش‌دن دؤزلمیش شئیلر، قیزیل گوموشدن قایریلمیش بزک شئی‌لری (فا: جواهر). {سوُمرجه ‹قوُدیم›: قوُیومجو؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: سیم، بو کلمه اسکیده بیله‌زیک‌وکوپه آنلامیندااایدی وکؤک باخیمیندان قویلاماق، قوی (یئره‌قویلانمیش)سؤزایله ایلگی‌لیدیر؛ باخ: قوُیماق}.

قوُیومبیلگه..quyumbilgə [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قوُیوم+ بیلگه[۷].

قوُیومچو..quyumçu [آد، باخ: قوُیوم] قیزیل وگوّموش و بو جور شئیلری دؤزَلدن کیمسه (فا: زرگر). goldmith

قوُیومچو تره زی‌سی..quyumçu tərəzisi [آد] حسّاس تره زی.

قوُیومچولوق..quyumçuluq [آد] قویومجونون ایشی.

قهاب..qəhab [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

قهّار..qəhhar [صفت، عربجه] یوخ اندیجی، اوّستون گلن (فا: غالب).

قَهاوند..qəhavənd [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

قهاوند..qəhavənd [اؤزل آد] بوُ شهر همدان‌ین گوّندوغان طرفینده قرار تاپیر و دوْغال گؤزلیکلری هر یئرده گؤزه چارپیر. (باخ: همدان).

قهَر..qəhər [آد، عربجه] حدّت، غضب، آجیق.

قهْر..qəhr [آد، عربجه] کوسمه، کوّسوش (فا: قهر). wrath

قهَرلنمک..qəhərlənmək [تاثیرسیز ائیلم] آجیق‌لانماق، کدر لنمک.

قهرمان..qəhrəman [آد] آلپ، ایگید(فا: ~) hero{باخ: قارامان

قهرمان..qəhrəman [اؤزل آد] اوُرمیه، شیروان‌داکند، لاچین‌دا داغ(۳۱۱۵) آدی.

قهرمان‌اکبری..qəhrman akbəri [اؤزل آد] اوُرمولوچاغداش-شاعردیر[۱۵۶].

قهرمان لاشماق..qəhrəmanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایگید کیمی اوْلماق، .

قهرمان‌لیق..qəhrəmanlıq [آد] ایگیدلیک، قوْچاق‌لیق.

قهرمانانه..qəhrəmanane [ظرف] ایگیدجه سینه (فا: ~).

قهرمانجاسینا..qəhrəmancasına [ظرف] ایگیدجه سینه (فا: قهرمانانه).

قهرمانلو..qəhrəmanlu [اؤزل آد] گئرمی و اوُرمیه ده کند آدی.

قهرمانی..qəhrəmanı [آد] آذربایجان‌موسیقی‌سینده بیر خالق اوْیونون آدی.

قهقرا..qəhqəra [آد] گئری‌لهمه(فا: عقبروی retrogradation

قهقَهه..qəhqəhə [آد] برْک‌دن گولوش، قاه قاه ایله گوّلمه (فا: قاه قاه). {ع› سس تق ‹قاقیلداماق›}.

قهقَهه‌چیچگی..qəhqəhə çiçəyi [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لی، چیچک‌لرین قیراق‌لاری گؤی رنگینده جیزیق‌لی وچیچک رنگی آغ، گؤی (ماوی)، پمبه و مورسوْو، بیر ویا چوخ ایللیک، دیرمانیجی اوْتسوْو سوُس بیتگی‌سی، گؤندوز صفاسی (فا: نوعی گیاه).

قهقهه قالاسی..qəhqəhə qalası [اؤزل آد] بوُ قالا خیاوین ۸۰ کیلومتریندە و مشیران، کئچوُوا، چرچیلی کندلرینین آراسیندا یئرآلیبدیر.

قهوه..qəhvə [آد، بی، عربجه] کؤک بویاسی گیللردن، ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن بیرآغاج (فا: قهوه). coffea arobica

قهوه آلتی..qəhvə altı [آد] گوّن اورْتا یئمه‌گیندن نئچه ساعات قاباقکی یئمک (فا: ناشتایی، صبحانه). breakfast

قهوه چی..qəhvəçi [صفت] قهوه خاناچی teashop keeper

قهوه چیلیک..qəhvəçilik [آد] قهوه خاناچیلیق teashop keeper

قهوه خانا..qəhvəxana [آد] چایخانا (فا: قهوه خانه). coffeehouse

قهوه خاناچی..qəhvəxanaçı [صفت] چای و یئمک ساتان.

قهوه خاناچیلیق..qəhvəxanaçılıq [آد] چای و یئمک ساتما.

قهوه یی..qəhvəyi [آد، ص] قهوه رنگ‌لی (فا: قهوه ای). brown

قیْپچاق..qıpcaq [اؤزل آد] خاچماز‌دا کند آدی[۲۴۰].

قیْبراق..qıbraq [باخ] قیوراق.

قیْپاریش..qıparış [آد] قیپیرداماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْپچینماق..qıpcınmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُتاناراق گؤزونو باغلاماق، اوُتانماق (فا: خجل شدن) {قیرپماق› قیپماق› قیپسینماق› قیپجینماق}.

قیپچاغی..qıpçağı [اؤزل آد] قبچه‌قا: زنجان دا داغ آدی.

قیْپچاق..qıpçaq [آد] ۱-دیواندا قیْو کلمه‌سی "وار دؤولت" معناسیندا گلیب و قیپچاق سؤزونون اوردا قیوچاق شکلینده گلمه‌سی بولارین بیربیرینه باغلی اولماسینی گؤسته‌رر و قیْپچاق وارلی، زنگین، بؤیوک مفهوموندادیر و اوْبیری معنالار (اؤرنک: گئنیش توْپراق، طالع‌لی، اؤزگور، آغاج کوْووغو) مجازی اوْلاراق بوُ مفهوملارا دایاناراق دؤزه‌لیبدیر، بعضی‌لری سؤزون کؤکونه دقّت ائتمه‌دن بو کلمه نی غضبلی و عصبانی معنالاندیریلار کی منطق‌سیزدیر. ۲-(تاریخی اؤزل آد) تؤرکمنلرین، تَکه، توْختامیش و سالوُر

اوْیماقلارینین اوُلوبابالاریندان؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو اوْیماق بگ‌لریندن؛ قیْرقیزلارین، ایچگیلیک اوْیماغی؛ آلتایلارین، تَلَوُت اوْیماغی اوُلوبابالاریندان.

قیْپچاق..qıpçaq [اؤزل آد] باهار، کرج، علیشاه عوض؛ تبریز، بوْستان آباد و قوْشاچای دا کند آدی.

قیْپچاق‌تورکجه‌سی..qıpçaq türkcəsi [اؤزل آد] بو دیل قیپچاق تورکجه‌سی یا آلتون اوْردو ویا قوزئی تورکجه‌سی آدیلا تانینیر، آلتون اوْردو حکومتی قارادنیز قوزئی‌اینده چنگیزین نوه‌سی باتو طرفیندن قورولدو بو دؤولتین خالقینا جوجی اوُلوسو دئییلیردی و چوغونلوغونو قیپچاق‌لار تشکیل وئریردی، و خوارزمه قدر اوُزانیردی، بو بؤلگه ده قیپچاق تورکلری‌نین حکومت ائتدیگی مصر وسوریه ده یازیلان اثرلرین چوخو لغت باره سینده اوْلوبدور: ۱- کوْدِکس کومانیکوس ویا قیپچاق مجموعه سی: م۱٤جو یوْزیلین باشلارینداایتالیا و آلمان میسیونئرلری طرفیندن مسیحیت دینی‌نی یایماق اوْچون یازیلمیشدیر بو کتابدان نئچه سؤزجوک اؤرنک اوْچون وئریلیر "قوُیاش/ گوْنش، تاندا/ صاباح، گؤرَکلی/ گؤرکملی، کؤوؤز/ خالچا، آقچا/ پول، بوخوریک/ بوخاری، آچقوس/ آچار، اوْلتوروق/ صندلی، اوْتاچی/ دوْکتور، شیراچی/ مشروب ساتان، اتمک چی/ چؤرکچی، یالچی/ عمله، چئری باشی/ قوْشون کوماندانی، یارقوچی/ والی، آلپاووُت/ سرباز، ایچی/ قادین، قاراواش/ کنیز". ۲-کتاب الادراک لسان الاتراک ابوحیان الاندلسی: بو کتاب قیپچاق سؤزلوگو اولاراق ابوحیان طرفیندن مصرده م۱۳۱۳ ده یازیلمیشدیر. ۳-ابن‌مهنّا لغتی، کتاب حلیه الاینسان و حلبه السان جمال الدین ابن‌مهنا: بوکتاب آذربایجاندا ائلخانلیلار زامانی یازیلیب وابن‌مهنا آدیله مشهور اوْلوب وعربحه فارسجا تورکجه وموغولجا لغت کتابیدیر.٤-کتاب القوانین‌الکیله-ضبط اللغه الترکیه: مصرمملوکلار زامانی قیپچاق‌تورکجه‌سیله یازیلیبدیر. ۵-کتاب بلغه المشتاق فی لغه الترک والقفجاق: بو کتاب قیپچاق اوغوز لغتی دیر (فا: ترکی قیپچاقی).

قیْپچاق..Kıpçak [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک؛ قازاق-اوْرتایوْز؛ تؤرکمن-سالوُر؛ باشقیْرد؛ اؤزبَک؛ آلتای تورکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قیْپچاق‌لار..qıpçaqlar [اؤزل آد] قیپچاقلار م۱۱-۱۵جی یوْزیللرده‌خزر و قارادنیز قوُزئی‌اینده توپلولوق‌قوُران و یاشایان بیر تورک خالقیدیر، بولارا بیزانسلار و لاتینلر "کوُمان" **kumanos** و روسلار "پوْلوْوئت" **polovet** دئمیشلر وهر ایکی کلمه ده ساری شین معناسیندادیر، چونکو بوُلار گوی‌گؤز و ساری توکلو ایدیلر و اسلامی قاینا‌ق‌لاردا بولارا قیفجاق و هیفچاق دئمیشلر، قیپچاقلار ۱۱جی یوْزیلده بالخاش گؤلوندن ایرتیشه قدر حاکیم اوْلدولار، قافقازدا قوْبان بؤلگه‌سی و سیبری بوزقیزلاری و آوروپا بوزقیرلاری اوْلارین اگه‌منلیگی آلتیندا ایدی، قیپچاق بؤلگه‌لری ۵ بؤلومه بؤلونوردو وهر بؤلومون اؤز باشبوغو وار ایدی، بو بؤلگه‌لر اوْرتاآسیا-اوْرال، وولقا، دوْن، دوْنتس، آشاغی دنئیپئر-دانوب بؤلگه‌لر ایدی، اوْ دؤنم قیپچاق‌لارا باغلی طایفالاردان کوْچت **küçet** و چوُغراق **çuğrak** آدلارینا اشاره ائتمک اوْلار، م۱۳۳۰دا رومانیادا رومن دؤولتی قومان قیپچاق تورکلرینه‌باغلی‌بیرباشبوغ عایله‌سی طرفیندن قورولموشدور و قوروجوسو "توخ دمیر اوْغلو باسار آبا" آدلی بیر شخص ایدی، و ایندی ده رومانی‌نین قوزرئی اینده‌کی باساربیا بؤلگه‌سی بوآددان آلینمیشدیر؛ کاشغرلی دؤورو اوْنلا قانلی آیلادا تانینمیشلار[۲۰۹]، باخ: قیپچاق تورکجه‌سی.

قیْپچاق‌ملیک..qıpçaq məlik [آد] کیشی آدی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْپدیرماق..qıpdırmaq [انتدیرگن ائیلم] قیپماق ایشینی گؤردورمک(فا: ف س تندتند پلکهارابازو بسته کردن) {باخ: قیرپماق}.

قیْپراماق..qıpramaq [تاثیرسیز ائیلم] قیپرداماق.

قیْپرایش..qıprayış [آد] قیپراماق ایشی.

قیْپ قیپ..qıpqıp [صفت] گؤزونو چوخ قیرپان کیمسه.

قیْپ قیرمیزی..qıpqırmızı [آد] توْم قیرمیزی، توتقون ویا پارلاق قیرمیزی.

قیْپ قیرمیزی اوْلماق..qıpqırmızı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیزارماق.

قیْپ قیرمیزی کسیلمک..qıpqırmızı kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُتاناراق اوْزو قیزارماق.

قیْپ قیزیل..qıpqızıl [آد] توم قیزیل کیمی.

قیْپلیجا..qıplıca [آد] قوُپلوجا، بیر نوع بالاجا قازان[۱٤۰].

قیْپلیجا..qıplıca [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

قیْپماق..qıpmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزلرینی تئزتئز آچیب یومماق، قیرپماق (فا: تندتند پلکهارابازو بسته کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گؤز ووُرماق}.

قیْپیرقیپیر..qıpırqıpır [صفت، ظرف] یئرینده‌دورمایاراق، سوْرکلی و آرالیق‌سیز.

قیْپیرتی..qıpırtı [آد] سورکلی ترپشمه.

قیْپیرداتماق..qıpırdatmaq [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک.

قیْپیرداشماق..qıpırdaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ترپشمک، قیمیلداماق.

قیْپیرداق..qıpırdaq [آد، ص] چوخ حرکتلی، یئرینده دورمایان، جانلی.

قیْپیرداقلیق..qıpırdaqlıq [آد] قیپیرداق اولما وضعیتی.

قیْپیرداما..qıpırdama [آد] قیْپیرداماق ایشی.

قیْپیرداماق..qıpırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیمیلداماق، یئرینده دورمایب ترپنمک، (گؤز) اویْناتماق (فا: تکان خوردن).

قیْپیردانماق..qıpırdanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ترپشمک، قیمیلداماق. .

قیْپیشدیرماق..qıpışdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوز قاپاقلارینی تئزتئز آچیب یومماق (فا: تندتند پلکهارابازو بسته کردن).

قیْپیق..qıpıq [صفت] یاری باغلی گؤز، قیپیق گؤز (فا: چشمانیم باز).

قیْپیق گؤزلو..qıpıq gözlü [آد] گؤزلری یاری قاپالی اولان.

قیْپیقلیق..qıpıqlıq [آد] قیپیق اولما وضعیتی.

قیْت..qıt [صفت، ع(قحط)، باخ: قیتلیق] گرکیندن آز اولان، تاپیلمایان؛ قارشی آنلامی: بولْ؛ (فا: قحط).

قیْتقیلدا..qıtqıldа [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، باکیدا گئنیش یاییلمیش ان قدیم قادین رقصلریندن بیریدیر. سوژئتلی رقص اولان "قیتقیلدا"دا ریتمه اویغون طرزده ال چالما سسلری آلتیندا بو و یا دیگر صورتی تصویر ائدیرلر. اونلاردان بیری اوتانجاق، جسارتسیز گلیندیر. بیردن قایناناسی گلر. قایناتا گلیندن ناراضیدیر، اونو هئی حده‌له‌یر. گلین طرفینی ساخلاماق اوچون مئیدانا بیر قادین چیخیر، اویناپانلار بو قایدا ایله بیر بیر چیخیش ائدیر. ایفاچیلاردان هر بیرینه ایمکان وئریلیر کی اؤز رولو چرچیوه سینده و رقص فراستی داخیلینده ایسته دیگی قدر اویْناسین.

قیْت لاشدیرماق..qıtlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی تاپیلمایاجاق حالا گتیرمک.

قیْت لاشماق..qıtlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی آز اولماق و تاپیلماماق.

قیْتلاما..qıtlama [ظرف] قیرتی قیرتی قیرتاراق "چایی قیتلاما ایچیر".

قیْتلیق..qıtlıq [آد] ۱-احتیاجا یئتمیه‌جک قدَر آزلیق (فا: قحطی). ۲-قوُراقلیق. {صح؛ بو کلمه قیرتماق سؤزوندن آلیناراق بیر شئیین آز و بیر قیرتیملیق اولماسینی گؤسته ریر، قیرتماق+لیق› قیرتلیق› قیتلیق› (باخ: تایماز، اؤیرنجی درگی‌سی)، قیْتمیر و قیْتیریق کیمی سؤزلر بوُ آنلاییشی گوّجلندیریر البته عربجه قحط سؤزونون بو کلمه یه بنزرلیگی دقّت چکیجی دیر}.

قیْتماق..qıtmaq [باخ] قیرتماق.

قیْتمیر..qıtmır [باخ قیتلیق] (فا: خسیس). stsingy

قیْتی قوْتو..qıtı qotu [آد، بیتگی] ترکیبینده انفیر یاغی اولان و ایری کؤکو یئمک‌لره قاتیلیب یئییلن بیر بیتگی.

قیْتیر..qıtır [آد] اویدورما سؤز، یالان، آلای.

قیْتیر قیتیر..qıtır qıtır [ظرف] قیتیر سسی چیخاراراق، قیتیر قیتیر یئمک.

قیْتیریق..qıtırıq [آد، ص] قیتلیق، قحطی.

قیْتیق..qıtıq [آد] یاسدیق کیمی شئیلره دولْدورولان و بعضا سوُواق ایچینه قاتیلان کتان و کندیرلیف‌لری.

قیْج(قیج قیج)..qıc(qıcqıc) [آد] کئی، کئییمه (فا: کرخت).

قیْج اولْماق..qıc olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئی لشمک، چنگ اولْماق.

قیْج‌قیج اولْماق..qıc qıc olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئی لشمک، چنگ اولْماق.

قیْج‌قیْج لاشماق..qıc qıc laşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئی‌لشمک، چنگ اولْماق.

قیْجلاشماق..qıclaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئی‌لشمک، چنگ اولْماق.

قیْجلیق..qıclıq [آد] کئی‌لیک، چنگ‌لیک، دوُیوسوز لوق.

قیْجاماق..qıcamaq [تاثیرسیز ائیلم، سس‌تق] آجیق‌ویا هیرسدن‌دیشلرینی بیربیرینه سیخماق، ویا سوّرتمک (فا: دندان قروچه کردن).

قیْجانماق..qıcanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین‌اوّستونه‌آتیلماق‌ایسته‌مک، هیرسله بیرینی وورماغا حاضرلانماق (فا: تهدید کردن).

قیْجقیرتما..qıcqırtma [آد] ۱-قیژقیرماسینا سبب اولْما، ۲-قیژقیرما وسیله سی، مخمّر (فا: تخمیر گردانی، مخمّر).

قیْجقیرتماق..qıcqırtmaq [تاثیرلی ائیلم] تورشاتماق، قیجقیرماسینا سبب اولْماق، تخمیر ائدیلمک، قیژقیرتماق (فا: تخمیر گردانیدن).

قیْجقیرمالیق..qıcqırmalıq [آد] قیْژقیرمالیق: قیْژقیرماغا یارار شئی، مخمّر.

قیْجقیرماق..qıcqırmaq [تاثیرلی ائیلم] تورشاماق، باخ: قیژقیرماق.

قیْجقیرمیش..qıcqırmış [تاثیرلی ائیلم] تورشامیش، تخمیراولموش، باخ: قیژقیرمیش.

قیْجوُرقان..qıcurqan [اؤزل آد] گؤسته‌ریشلی، مغرور[۷].

قیْجیر..qıcır [اؤزل آد] اؤج دوُیقوسو، انتقام[۷].

قیْجیتما..qıcıtma [آد] ۱-قیجاما، دیشلرینی بیربیرینه سورتمه (فا: دندان‌قروچه) ۲-گؤزونو آغارتما، قورخوتما (فا: چشم‌غره)

قیْجیتماق..qıcıtmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیجاماق، دیشلرینی بیربیرینه سورتمک (فا: دندان قروچه کردن و رفتن). ۲-گؤزونو آغارتماق، قورخوتماق (فا: چشم غره رفتن).

قیْجیر..qıcır [آد] قیجیردایان بیر شئیین چیخاردیغی سس، ایکی برک-شئی بیربیرینه سؤرتوله‌رک چیخان سس (فا: صدای دندان قروچه و صداهای شبیه به آن).

قیْجیرتما (قیجیرداتما، قیجیرما)..qıcırtma (qıcırdatma, qıcırma) [آد] دیشلرینی بیربیر سورتمه.

قیْجیرتماق (قیجیرداتماق، قیجیرماق)..qıcırtmaq (qıcırdatmaq, qıcırmaq) [سس تق] دیشلرینی بیربیر سورتمک (فا: دندان قروچه کردن).

قیْجیرتی..qıcırtı [آد، سس تق] برک نسنه‌لرین بیربیرینه سورتولمه‌سی سونوجو چیخان سس، دیش‌لرین بیربیرینه سؤرتولمه‌سی (فا: صدای‌دندان قروچه و صداهای شبیه به آن).

قیْجیرداتماق..qıcırdatmaq [تاثیرلی ائیلم] قیجیرداماسینا یول آچماق.

قیْجیرداماق..qıcırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیجیر قیجیر سس چیخارماق.

قیْجیردانماق..qıcırdanmaq [باخ] قیجیرداماق.

قیْجیردایيش..qıcırdayış [آد] قیجیرداماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْجیرقیجیر..qıcırqıcır [آد] ایکی‌شئی‌بیربیرینه سورتوله‌رک چیخان-سس.

قیْجیشماق..qıcışmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیج اولاراق‌قاشینماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قاشینماق}.

قیْجیق..qıcıq [باخ] قیدیق، آسقیرماق و اؤسکورمگه یوْل آچان بوغازدا بیر قاشینتی (فا: غلغلک).

قیْجیق‌لاماق..qıcıqlamaq [تاثیرلی ائیلم، ت: قیدیقلاماق] ۱-قیدیق لاماق، تحریک ائله‌مک (فا: غلغلک دادن). ۲-عصبی لشدیرمک.

قیْجیق لاندیرماق..qıcıqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیدیق لاندیرماق.

قیْجیق لاندیریجی..qıcıqlandırıcı [آد] قیدیق لاندیریجی.

قیْجیق‌لاندیریلماق..qıcıqlandırılmaq [باخ] قیدیق‌لاندیریلماق.

قیْجیق لانماق..qıcıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیدیق لانماق.

قیْجیق لاییجی..qıcıqlayıcı [صفت] قیدیق لاییجی.

قیْجیق لاییش..qıcıqlayış [آد] قیجیق لانما ایشی.

قیْجیلدانماق..qıcıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ماراق‌لانماق، هوس-گؤسترمک، "اوغلان یاواش‌یاواش قیجیلدانیردی و گلین قیزا باخیردی" (فا: به هوس آمدن).

قیْجیلی..qıcılı [اؤزل آد] قوْشاچای دا کند آدی {قوْچلو}.

قیْجیماق..qıcımaq [باخ] قیجاماق، قیجیرداماق.

قیْچ..qıç [آد] ۱-آیاق، یئریمه اورقانی (فا: پا). ۲-بیر شئیین یئره دیره‌نن حصّه سی، دوُراجاغی (فا: پایه). {سنگلاخدا قاجار/ قیْجار کلمه‌سی اونورقانین (فقرات پشت و پهلو) آلتیندا‌کی سؤموگه دئییلیر و سانیلیر بو کلمه‌نین قیسالمیشی قیچ شکلینده آیاق اوچون سؤیله‌نیر، سانیلیرکی بو کلمه قیْجماق سؤزیله بالیلیغی اوْلسون}.

قیْچ‌سیز..qıçsız [صفت] بیر قیچی ویا قیچلاری اوْلمایان.

قیْچ‌سیزلیق..qıçsızlıq [آد] قیچی ویا قیچلاری اوْلماما.

قیْچلو..qıçlu [اؤزل آد] قاچیْلو: صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایيلیردی[۸۵].

قیْچ آتماق..qıçatmaq [تاثیرلی ائیلم] قیچ‌ینی‌بیرینه‌دوْلاشدیراراق بیخماق ایسته‌مک.

قیْچا..qıça [آد، باخ: قیچ] قیْجا: ۱-آغاج ویا گوْل بوداغی، بیتگی‌نین قوْلو، "سن وطن باغیندا گوللو بیر قیجا. نییه دوُیمورام سنی؟". ۲-بیر شئیین آیریلدیغی و بؤلوندوگو شئیلردن هر بیری، تیکه، پارچا، بؤلوم، دیلیم "آلما قیچاسی، بیر قیچا سوْغان" (فا: شاخه، بوته).

قیْچالاماق..qıçalamaq [تاثیرلی ائیلم] قیچا قیچا دوْغراماق.

قیْچالانماق..qıçalanmaq [بلسیز ائیلم] قیچا قیچا دوْغرانماق.

قیْخدیرماق..qıxdırmaq [باخ] قیرخدیرماق.

قیْخدیریلماق..qıxədırılmaq [باخ] قیرخدیریلماق.

قیْخمیق..qıxmıq [آد، دا] آغاج یوْنتوسو، بالتا ایله اوْدون قیرارکن چیخان قیرینتی‌لار، تالاشا (فا: تراشه).

قیْخمیق لاماق..qıxmıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بالتا ایله اوْدون قیرماق (فا: هیزم شکستن).

قیْدا..qıda [آد، ع‹غذا›] یئمک، اینسان ویاهرجانلی یا یاشاماق اوْچون گرَکن شئیلر (فا: غذا).

قیْداریت..qıdarıt [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: هیند تورک سلطانلیغی[۲۰۹].

قیْدالی..qıdalı [صفت] مُغذّی (فا: مغذی). having nutritive value

قیْدقید..qıdqıd [آد، دا] دئییینمه، دئدی قوْدو، دئییشمه.

قیْدی قیدی..qıdıqıdı [باغلاییجی سؤز] اوشاقلاری قیدیق‌لارکن سؤیله‌نن سؤزلر.

قیْدیر بیدیر..qıdırbıdır [آد، دا] تئز تئز و آنلاشیلماز دانیشما.

قیْدیغی توْتماق(گلمک)..qıdığı tutmaq(gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] قیدیق لانماق.

قیْدیق..qıdıq [آد، سس تق] ۱-چنه آلتی (ف: غبغب). ۲-قیدیق لاما ایشی، قیجیق، ایسته‌مه‌دن بدنینه توخونماقلا گولمه‌سینه سبب اوْلان حال (فا: غلغلک).

قیْدیق..qıdıq [تاریخی اؤزل آد] کیْدیک kıdık: گدیک، گوْدوک؛ قیْرقیزلارین، توْقای و بوُقو اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْدیق‌لاشماق..qıdıqlaşmaq [قا] بیربیرینی قیدیق لاماق.

قیْدیق‌لاماق..qıdıqlamaq [قیجیغلاماق، ل] ۱-بیرینین قولتوق آلتینا ویا بدنینه ال ووراراق گولدوْرمک وترپتمک (فا: غلغلک دادن). ۲-خوشا گلمک و ایلندیرمک اوْچون سؤز سؤیله‌مک. ۳- بیرینی بیر سؤزله ویا ایشله تحریک ائتمک.

قیْدیق‌لانماق..qıdıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] توخونماسببیله‌قیدیغی گلمک.

قیْدیق‌لاییش..qıdıqlayış [آذ] قیدیق لاماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْدیق‌لی..qıdıqlı [صفت] قیدیغی گلن، قیدیغی توتان(فا: غلغلکی).

قیر..qır [اؤزل آذ] فارس اُستانیندا شهر آدی، بو کلمه تورکجه سو بندی معناسیندا ایشله نیبدیر و بؤلگه ده اسکی دن بری تورک طایفالارینین یاشادیغی آیدیندیر.

قیْر..qır [آذ] ۱-آغ وآزجا قارا رنگدن دوزه‌لن رنگ. ۲-شهر و کند قیراقلاریندا گئنیش یئر، اورمان و داغلارین یانیندا آچیق و گئنیش اوْلان یئر (فا: بیابان). **desert** ۳-سیْنیر، سرحد، مرز[۸۲]. ٤-ناز، قیرجانیش "قیر وئرمک، قیرجانماق" (فا: قر). ٥-نفت‌دن دوْزه‌لن قارا رنگلی بیر ماده (فا: قیر). ٦-(تاریخی اؤزل آذ) تورکمَنلرین، تَکه، اؤته‌میش، اَرساری و اؤزبَکلرین، قونْرات اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. {سوُمرجه ‹قیری، قوُر، قیر›: آلان، مئیدان؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ قیر کلمه‌سی دیواندا اولدوغو کیمی اصلینده قارا و قیر رنگینده اولاراق اوبیری معنالار بونا باغلیدیر، بومعنادان آلیناراق قوُرو چؤله یاشیل اولمادیغی اوچون قیر دئییلیب، دیواندا ایشله‌نن قیرتیشلانماق سؤزو و اونون معناسیندان (گؤزللشمک معناسیندا) دوشونمک اولورکی ناز و عشوه مفهومو قیر کلمه‌سی اوچون اونون قارارنگینه باغلیدیر و اوزامادا اسمر رنگی بیرنوع گؤزللیک ساییلیردی، ائله نظره گلیر قیر کلمه‌سی قارا سؤزیله اوزاق باغلانتی‌سی اولسون؛ دقت اولونمالیدیرکی قیر کلمه‌سی دیواندا و سنگلاخدا کردی و سوُبندی معنالاریندادا گلیبدیرکی قیرماق فعلینه باغلیدیر، باخ: قیرماق؛ البته بونادا اشاره ائتمک اولارکی قیر و قیرماق کلمه‌لرینین اصلی مفهوم‌لارینین آراسیندا بیر نوع یاخین‌لیق حسّ ائتمک اولار؛ قیر و قِر کلمه‌لری بو سؤزدن آلیناراق فارسجایا گئچیبدیر، و کرشمه‌ده بونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

قیْر..qır [اؤزل آذ] جهرم دا داغ آدی (٦٥کق‌ق‌ب y=۲۲۰۳ متر) .

قیْرا..qıra [آذ] ۱-بالاجا قووون شکلی اوْلان و خیار دادلی بیر یئمیش، بو یئمیشی وئرن بیتگی‌نین آدی (فا: نوعی کالک و خربزه). ۲-کؤسَو، تندیر آغاجی، اوزون ال آغاجی، دایاز قوُیودان سوُ چکمک اوْچون ویا باشقا بیر هدف اوْچون بیر اوُجو قارماق شکلینده اوْلان آغاج ویا بوُجور شئی {باخ: قیرماق}.

قیْرات..qırat [آذ] ۱-قیررنگی آت.۲-کوراوغلونون آتلاری نین بیرینین آدی (فا: نام اسب کوراوغلو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قیر}.

قیْراج..qırac [آذ] ۱-چؤللوک، وئریم‌سیز یئر، قوُراق توپراق، قوراق یئر (فا: بیابان). **desert** ۲-کنار، قیبی، یان، طرف. ۳-یاد، اؤزگه. ٤-قیْریجی، قیْریق، یاریق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قیر}.

قیْراجاق..qıracaq [آذ] نالچی‌لارین آت‌دیرناغی کسمه‌یه‌یارایان آراجی.

قیْراجلاشماق..qıraclaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیراج وضعیته گلمک.

قیْراجلیق..qıraclıq [آذ] قیراج اوْلما وضعیتی ویا قیراج یئر.

قیْراچاتا..qıraçata [تاریخی اؤزل آذ] قیْراچ+آتا؛ گؤی تورکلر دؤنَمی قام'لاریندان[۷].

قیْراچقوْجا..qıraçqoca [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ: قیْراچ+ قوْجا[۷].

قیْرارسلان..qırarslan [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ: قیْر+ آرسلان[۷].

قیْراط..qırat [یو] بیر نوع چکیم اؤلچوسو.

قیْراغی..qırağı [باخ: قیرماق] باخ قیروْو.

قیْراق..qıraq [آذ] بوجاق، یان یؤره، کنار، اطراف (فا: جنب، لبه). **edge، side** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قیرماق}.

قیْراق..qıraq [اؤزل آذ] گئرمی و مینودشت ده داغ آدی.

قیْراق‌بوُجاق..qıraq bucaq [آذ] یان‌یؤوره، اطراف، کناردا اوْلانلار و اطراف.

قیْراق یازی..qıraq yazı [آذ] تحشیه (فا: تحشیه). **annotation**

قیْراقلاماق..qıraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین کناریني کسیب-دؤزَلتمک.

قیْراقلی..qıraqlı [صفت] ۱-قیراغی اوْلان. ۲-(آ، مج) سو (چای و دنیز) قیراغیندا یاشایان آدام.

قیْرال..qıral [تاریخی اؤزل آذ] قیْرقیز: قاراتوْل، قوُتای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْرالاماق..qıralamaq [تاثیرلی ائیلم] بوستان ائله‌مک(اکمک)، خیرالاماق.

قیْرالپ..qıralp [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ: قیْر+ آلپ[۷].

قیْرالیق..qıralıq [آذ] خیرسالینمیش یئر، بوستان‌لیق.

قیْران..qıran [باخ: قیرماق] ۱-قیریجی و اؤلدوروجو خسته‌لیک، "سوْرویه قیران گیردی: حئیوان قالمادی"، مجازاً دوشمنی پوْزان (فا:

کشنده، مهلک). ۲-قیبی، داغ بئلی، یاماج، داغ سیرتی، قیراج توپراق. ۳-قیْران۲(آد) ایران پولونون واحدی و بیریمی، خالق دیلینده و اؤزللیکله تۆرک خالقی دیلینده ریال کلمه سینین برابری (فا: قران). ٤-قیْران (اؤزل آد) سایین‌قالا دا داغ آدی، اوُجاندا (~قایا) کند آدی. ٥- قیْران-(اؤزل آد) اینسان‌آدی: قیْرانای، قیْرانبای، قیْرانبَگیم، قیْرانخان، قیْران‌اَر،

قیْرانالپ..qıranalp [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

قیْرانیت..qıranit [ایتالیانجا، آ] بیر نوع داش آدی (فا: گرانیت).

قیْرای..qıray [آد] یول کسن (فا: راهزن) {باخ: قیرماق}.

قیْرایلی..qıraylı [اؤزل آد] بایات‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

قیْربا..qırba [آد، عربجه] چیین‌لردن سالانان بیر نوع سو قابی.

قیْرباج..qırbac [باخ] قیرمانج.

قیْرباسان..qırbasan [آد] قیرچی.

قیْربانج..qırbanc [باخ] قیرمانج.

قیْربای..qırbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قیْر+ بای / بوْغا[۷].

قیْربوْغا..qırboğa [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قیْر+ بای / بوْغا[۷].

قیْرپا..qırpa [اؤزل آد] سؤنبول وسالخیم، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْرپاچ..qırpaç [آد] ۱-شاللاق، اوُجو سیریملی قاییش، باخ: قیرماج. ۲-آراجلاردا حرکت ائدن بؤلوملرین صدمه گؤروب بیربیرنه یاپیشماسی (فا: قیرپاچ) {باخ: قیرماق}.

قیْرپاچ قوُردو..qırpaç qurdu [آد، دیرگی] ۵ cm بوْیدا و قالین باغیرساقدا یاشایان بیر آسالاق (فا: کرم‌روده) tsrichyuris trichiura

قیْرپاچ لاماق..qırpaclamaq [تاثیرلی ائیلم، باخ: قیرماق] قیرپاچ‌لا وورماق.

قیْرپدیرماق..qırpdırmaq [باخ] قیپدیرماق.

قیْرپماق..qırpmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْپارماق، بالاجا بالاجا قوْپارماق، قیپماق، بیر شیئیین قیراغینی کسیب آتماق. ۲-گؤزونو تئزتئز آچیب باغلاماق (فا: باز و بسته کردن) {باخ: قیرماق؛ بو کلمه ایله اینگیلیزجه cropper (محصول بیغان و قیرپان) کیمی کلمه‌لرین کؤک بنزرلیگی گؤرسه‌نیر}.

قیْرپیتماق..qırpıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیرپماق، گؤزلرینی چوخ ایشیق سبب ایله آچیب یوُمماق، قوُلاقلارینی ترپتمک ویا یاتیرتماق "قوْیونلار بیردن بیره دوُردولار و قوُلاق‌لارینی قیرپیتدیلار".

قیْرپیشدیرا قیرپیشدیرا..qırpışdıra qırpışdıra [ظرف] گؤزلرینی قیرپیشدیراراق.

قیْرپیشدیرماق..qırpışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزو چابوق‌آچیب باغلاماق.

قیْرپیشماق..qırpışmaq [بلسیز ائیلم] گؤزلری چوخ ایشیق سبب ایله قیرپیلماق {باخ: قیرماق}.

قیْرپیق..qırpıq [صفت] ۱-قیرپیلمیش. ۲-بؤلوک پورچؤک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: بؤرکون دؤره‌سینه تیکیلن ساریق؛ باخ: قیرماق}.

قیْرپیلماق..qırpılmaq [باخ] قیرپینماق.

قیْرپیلیش..qırpılış [آد] قیرپیلماق ایشی.

قیْرپیم..qırpım [آد] بیر آندا، گؤز قیرپیلان زاماندا "بیر قیرپیمدا، بیر گؤز قیرپیمیندا" (فا: یک آن). ۲-حئیوانین بیر دفعه ده قوْپاردیغی اوْت ویا بوُجور شئیلر.

قیْرپیمجیق..qırpımcıq [آد] ان کیچیک آندا، چوخ کیچیک قیْرپیم.

قیْرپینتی..qırpıntı [آد] قیرپیلان شئی، قوْپاریلان (فا: خرده ریز). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قیرپینت، تیکیش تؤکونتوسو}.

قیْرپینماق..qırpınmaq [بلسیز ائیلم] گؤزلری‌قیرپیق‌اولماق، گؤزلری تئز تئز آچیلیب یومولماق، آچیلیب اؤرتولمک. ۲-ترپنمک، قیمیلداماق، حرکت گؤسترمک و ترپشمک، سیخیلاراق ویا اوُتاناراق ترپشمک "بوُ قدر سؤز دئییلدی آمّا هئچ قیرپینمادی، نالچی آتین قاباق آیاقلارینین وینلرینی برک‌سیخدی‌آمّاآت‌نه‌دیسکیندی‌ونه-قیرپیندی" {باخ: قیرماق}.

قیْرت..qırt [سس تق] قیرت کیمی چیخاریلان سس(فا: قرت). ۲-قیْرت۲(کؤرت› قیرت) باخ: کؤرت، قیْرت دؤشمک.

قیْرت باسدیرماق..qırt basdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤرت دؤشموش تویوغون آلتینا یومورتا قویماق.

قیْرت دؤشمک (یاتماق)..qırt düşmək (yatmaq) [تاثیرسیز ائیلم] باسدیریلماق، یومورتا اؤستونده یاتماق، کؤرت یاتماق، کؤرت دؤشمک.

قیْرت قیرت..qırt qırt [ظ، سس تق] قیرت سسی چیخاراراق.

قیْرتای..qırtay [تاریخی اؤزل آد] میْصیر-تؤرک کؤله‌من دؤولتینده، حلب‌والی‌سی[۷]

قیْرتلاق..qırtlaq [باخ] خیرتدک.

قیْرتلاماق..qırtlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیرت قیرت سس چیخارماق. ۲-قیرت دؤشمک، کؤرت یاتماق.

قیْرتلیق..qırtlıq [آد] قیرت دؤشموش توْیوغون حالی.

قیْرتماق..qırtmaq [تاثیرلی ائیلم]قیرتیق گؤتورمک، قوْپارتماق (فا: نیشگون گرفتن). to cut {سومرجه ‹کید›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قیرتیشلاماق› درینی سویماق؛ باخ: قیرماق}.

قیْرتمیق..qırtmıq [آد]قیراق لارینین توْکو گئتمیش " قیرتمیق پاپاق، قیرتمیق قالی" (فا: خرده ریز) {باخ: قیرماق}.

قیْرتی..qırtı [آد]خیریم خیردا، آزاجیق، بیر بالاجا " بیر قیرتی چؤرک" (فا: خرده ریز) {باخ: قیرماق}.

قیْرتی پیرتی..qırtı pırtı [صفت]تؤرتؤ کوتنو، خیریم خیردا.

قیْرتی‌پیل..qırtıpıl [صفت]تؤرتؤ کوتنو، خیریم خیردا.

قیْرتی قیرتی..qırtı qırtı [ظرف]خیردا خیردا، بالاجا بالاجا (فا: خرد خرد).

قیْرتیج..qırtıc [آد، بیتگی]بیرنوع چاییر اوْتو، تاخیل‌لار قوُروپوندان اوْلاراق بیر یئم بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه مرتعی).

قیْرتیشلانماق..qırtışlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]باخ: قیرتیشماق {ت: گؤزللشمک؛ باخ: قیر}.

قیْرتیشماق..qırtışmaq [قا]بیربیرینی قیرتماق (فا: همدیگر را نیشگون گرفتن) {ت؛ باخ: قیر}.

قیْرتیقلی..qırtıqlı [صفت] کیرتیکلی، گیرینتیلی و چیخینتی‌لی.

قیْرتیلداماق..qırtıldamaq [تاثیرسیز ائیلم]قیرت قیرت سسی چیخارماق.

قیْرتیلماق..qırtılmaq [بلسیز ائیلم]قیرتماق ایشی گؤرولمک.

قیْرجا..qırca [اؤزل آد]قیْرا چالان، ، قیْرلاشمیش(مج)اوْلقوُن، بیلگه[۷].

قیْرجانان..qırcanan [صفت]ناز لانان (فا: نازلی). strutting

قیْرجانماق..qırcanmaq [تاثیرسیز ائیلم]ناز ائیله‌مک، قیر وئرمک (فا: ناز کردن). to strut {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قیرتیشلانماق› گؤزللشمک؛ باخ: قیر}.

قیْرجی..qırcı [آد] ۱-قیْریْجی، سَرت مزاجلی ۲-کَنار، اوُج، ساحل[۷].

قیْرجیشماق..qırcışmaq [تاثیرسیز ائیلم]باخ: قوُرجوشماق. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْرجین..qırcın [آد]چؤرچؤپ {قیرماق سؤزوندن آلیناراق چؤپ و آغاج قیرینتی‌لارینی گؤسته ریر}.

قیْرچ..qırç [آد]قیشدا آغاج دال‌لارینی و توپراق چیخینتی لارینی بوْروین بوُز طبقه سی {باخ: قیرماق، قیروْ}. ۲-قیْرچ[۲](ظرف) قیرچیلداما سسی (فا: صدای قرچ).

قیْرچ قیرچ..qırç qırç [ظرف]قیرچ و قیرچیلداما سسی (فا: صدای قرچ).

قیْرچی..qırçı [آد]قیر آلیب ساتان، قیر ایشینه باخان.

قیْرچیچگی..qır çiçəyi [آد، بیتگی]قیرلاردا بیتن بیرچیچک.

قیْرچیل..qırçıl [صفت]قیْرجیل: قیر رنگینده اوْلان ساج ویا آیری شئی، قیر رنگینده اولان {باخ: قیر}.

قیْرچیل لاشماق..qırçıllaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]قیرچیل وضعیتینه گلمک.

قیْرچیلداماق..qırçıldamaq [تاثیرسیز ائیلم]قیرچ قیرچ سس وئرمک (فا: قرچ قرچ صدا دادن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سس تق}.

قیْرچیللیق..qırçıllıq [آد]قیر رنگینده اوْلما.

قیْرچیلیق..qırçılıq [آد]قیر آلیب ساتما، قیر ایشینه باخما.

قیْرچین..qırçın [آد، باخ: قیرماق] ۱-پالتاردا قیریش شکلینده اوْلان ناخیش " پالتارین قیرچین‌لاری"، سوْبا بوْرولارینین باشیندا دؤزلدن قیریش‌لار، قابلارین قیراق لارینداً دؤزه‌لن دیش دیش شکلینده بزک. ۲-بعضی اوْتسوْو بیتگی‌لرده یاپراق‌لارین کؤکه یاخین حصّه سیندن چیخماسی.

قیْرچین‌قیرچین..qırçın qırçın [ظرف]قیرچین‌لار حالیندا، قیریش قیریش " قیرچین قیرچین اوْلموش توُمان"

قیْرچین‌لاماق..qırçınlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیرچین‌قیرچین ائتمک "پارچانی قیرچین لادی، بوْرونو قیرچین لادی". ۲-بوُروب آراسینا سالماق " تئلینی دارایب بیرچک‌لرینین آراسینا قیرچین لادی".

قیْرچین‌لانماق..qırçınlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قیرچین‌ائدیلمک " پارچا قیرچینلاندی"

قیْرچین‌لانمیش..qırçınlanmış [صفت] ۱-قیرچین-اوْلموش" پارچاقیرچینلاندی"

قیْرچینلی..qırçınlı [صفت]قیرچین قیرچین اوْلان " قیرچینلی بوْرو"

قیْرچینماق..qırçınmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیرچین‌قیرچین‌اوْلماق ۲-(مج)اینجیمک، سیخیلماق " وارلیغینی حسّ ائتدیرمیردی، چوْنکی اوْنا داش دَیدیکده بئله دئیه سن اینجیمیردی و قیرچینمیردی، "[۱].

قیْرخ..qırx [آد] ۱-اوْتوز دوققوزدان سوْنراکی سایی، دؤرد کز اوْن (فا: چهل). forty ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " قیرخ آیاق، قیرخ گوْنلوک، قیرخ ایللیک، قیرخ درجه‌لی". {گؤیتوْرک داش یازی لارینداً ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْرخ..Kırk [اؤزل آد]قیْرقیز بوْی‌لارینداندیر[۸۱-۱۵۸].

قیْرخ–..-qırx [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۷ آد سایماق اوْلار).

قیْرخ..qırx [اؤزل آد]اینسان‌آدی: ـائل، ـایل، ـاَر، ـاوْز[۷].

قیْرخ آغاج قاووُنو..qırx ağac qavunu [آد، بیتگی] ساری ویاشیل بیر چئشید قاووُن.

قیْرخ آیاق..qırxayaq [آد، دیرگی] اکلم باجاقلی لاردان چوخ آیاقلی لار صنفیندن ایلیم‌لی و ایستی بولگه‌لرده یاشایان هر حالقاسیندا ایکی جوّت باجاغی اوْلان اوُزون وُجودلو بیر نوع بؤجک (فا: هزارپا). ۲millepod –قاسیق بیتی.

قیْرخان..qırxan [تاریخی اؤزل آد] قیْر+خان؛ بیر آرا سیواس والیلیغی ده ائتمیش اوْلان خوارَزملر دؤولتی بگ و کوْموتانی[۷].

قیْرخ بئشلیک..qırxbeşlik [آد] بیرجور تاپانچا.

قیْرخ باسماسی..qırx basması [آد] دوغوم گونوندن قیرخ گونه قدر روح سال سببلره باغلانان قیزدیرمالی بیرخسته‌لیک.

قیْرخ باغلاماق..qırx bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یاسین قیرخینجی گوّنو یاسا اوْتورماق.

قیْرخ بایر..qırxbayır [آد] گوشه‌ین حئیوانلارین اوچونجو معده سی.

قیْرخ بوْغوم..qırxboğum [آد، بیتگی] اساسا ً داغلیق یئرلرده بیتن و یئمه‌یه قاتیلان عطیرلی بیر بیتگی، یوْل اوْتو (فا: علف هفت بند). polygonum

قیْرخ بیر ماشالله..qırxbir maşallah [اوّنلم] (جدّی ویا آلایلی) نظر دَیمه سین معناسیندا بیر سؤز.

قیْرخ توُتماق..qırx tutmaq [تاثیرلی ائیلم] قیرخینجی گؤنو یاس توتماق.

قیْرخ چللک..qırx çəllək [آد] قوُیودان سوُ چکمک اوّچون حرکت ائدن لئنت ویا زنجیره بند ائدیلمیش چاناق‌لاردان عبارت آلت.

قیْرخ حاممی..qırx hamamı [آد] اوشاق دوغوم گونوندن قیرخ گون گئچه‌رک یویونما تؤره‌نی.

قیْرخ حرامی..qırx hərami [آد] آذربایجان ناغیللارینداً بیر اوْغرو دسته سینین آدی.

قیْرخ دامار..qırx damar [آد] ۱–جانی برک، داواملی، دؤزوملو. ۲– قاتلاری و دامارلاری چوْخ اوْلان (توْپراق و بوُجور شئیلر حاققیندا).

قیْرخ دره‌دن سوُ گتیرمک..qırx dərədən su gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی قاندیرماق اوّچون بیر چوْخ سبب اوْرتالیغا آتماق.

قیْرخ دوْن..qırx don [آد، بیتگی] گؤوده‌سی سوْغان کیمی قات قات اوْلان، قیرمیزی گوّل آچان و یئییلن بیر بیتگی.

قیْرخدیرماق..qırxdırmaq [اتد] قیرخماق‌ایشینی گؤردورمک (فا: ف-س) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْرخدیرلماق..qırxdırılmaq [بلسیز ائیلم] قیرخدیرماق ایشی گؤرولمک.

قیْرخ دیللی..qırx dilli [صفت، مج] ایکی اوْزلو، هامی‌نی آلدادان.

قیْرخَر..qırxər [صفت] قیرخ سایی‌نین توْزیعی بیچیمی.

قیْرخ ساخلاماق..qırx saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] قیرخینجی گؤنو یاس توتماق.

قیْرخ کؤتوک..qırx kötük [آد] قیش قورتاردیقدان سوْنرا داوام ائدن شاختا.

قیْرخلار..qırxlar [اؤزل آد] یئر آدلارینداً بوکلمه اوْغوز اوْغلو اوُروز نسل‌یندن اوْلان قیْرْخ طایفاسی آدیلا ایلگیلیدیر[۱۴۱-۲۴۲]. البته بو کلمه‌نی قیْرخ سؤزیله ده باغلی بیلمک اولار بئیله‌کی قیْرخ سؤزو بو طایفانین چوْخلوغونا اشارت ائدیر نئجه‌کی تورک طایفالارینداً اوْن اوْغور، اوْتوز اوْغور کیمی سؤزلره راست گلیریک و قیرقیز سؤزوده قیرخ+ایْز اولمالیدیر.

قیْرخلاما..qırxlama [آد، یازین] آذربایجان دیلینده بیر نوع قوْشما و شعر، قیرخ گؤنونو دوْلدورموش تازا دوْغولموش اوشاق اوچون سؤیله‌نن بیر نوع لایلای قوْشماسی (فا: نوعی شعر).

قیْرخلاماق..qırxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱–یاس گونلرینی قیرخا یئتیرمک. ۲–بیر شئیی قیرخ کز گؤرمک و ائتمک. ۳–تازا دوْغولموش اوشاق، قیرخ گؤنونو دوْلدورماق.

قیْرخلانماق..qırxlanmaq [بلسیز ائیلم] قیرخلاماق ایشی گؤرولمک.

قیْرخلی..qırxlı [آد، ص] ۱–قیرخ گون یاسدا اوْلان(فا: عزادار) ۲–یاشدا قیرخ گونو دوْلمامیش اوُشاق و آناسی، سایقی اوّچون قیرخلی اوشاغی گؤرمگه گئدَنلر آستانادا اوشاقین آلتیندان گئچرلر تا کؤتو روحلار اوْنا توخونا بیلمه سینلر . ۳–قیرخ پارچادان دوزه‌لن شئی ٤– اَسکی شامانیست گله‌نک‌دن، بوُگونلره قدر گَلن بیر اینانج، و گرچک آنلامی "قیْرخ اوّنلو آتا روُحونون قوْرومایسی آلتیْنداکی کیشی"[۷].

قیْرخلو..qırxlu [اؤزل آد] افشاربیرلیگیندن‌بیراوْبا اولاراق، نادرشاه افشار بوُ اوْبایا مُنتسب ایدی[۸۵]. {قیْرخ+لی، بو بویون آدی بعضا قیْریخلو و قیْریقلو شکلینده‌ده یازیلیر ولی معنا و سؤیله‌نیشجه قیرْخلو(قیْخلی) شکلی اوُیقونراقدیر}.

قیْرخلی..qırxlı [اؤزل آد] قیْرخلو: تیکان‌تپه، اوُرمیه‌و اردکان‌داکندآدی.

قیْرخلیق چللک..qırxlıq çəllək [آد] قیرخ مقداریندا توتان چللک (گالن...).

قیْرخلیق لامپا..qırxlıq lampa [آد] قیرخ واتلیق لامپا.

قیْرخلیق..qırxlıq [آد] ایچینده قیرخ سایی‌سی اوْلان.

قیْرخما..qırxma [آد] داوار قیرخما آراجی (فا: تراش). shave

قیْرخماق..qırxmaq [تاثیرلی ائیلم] توک ویا اونا بنزر شئیلرین بیر قیسمینی ویا اوجلارینی کسمک(فا: تراشیدن)to shave {قیْرماق›قیرقماق› قیْرخماق، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْرخیاپراق..qırx yapraq [آد، بیتگی] چوْخ یاپراقلی، خیردا گوْللو اوْتسوْوبیتکی.

قیْرخیجی..qırxıcı [آد] داوار قیرخان کیمسه (فا: تراشنده). shaver

قیْرخی‌چیخماق..qırxı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤلونون یاسیندان قیرخ گوْن کئچمک، اوُشاق قیرخ گونونو دولدورماق.

قیْرخیق..qırxıq [صفت] قیرخیلمیش.

قیْرخیلماق..qırxılmaq [بل، ت] قیرخماق ایشی گؤرولمک.

قیْرخیلمیش..qırxılmış [صفت] قیرخیلی، توْکلری کسیلمیش.

قیْرخیلی..qırxılı [صفت] قیرخیلمیش.

قیْرخیلیق..qırxılıq [آد] یوُنقیرخماآلتی، مقراض(فا: نوعی قیچی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْرخیم..qırxım [آد] ۱-قیرخماق ایشی "قویونلارین قیرخیمی قورتاردی". ۲-بیر دفعه ده قیرخیلان یوُن {باخ: قیرماق}.

قیْرخیمجی..qırxımcı [آد] داوار قیرخان کیمسه، قیرخیجی.

قیْرخین..qırxın [باخ] قیرخیم.

قیْرخینتی..qırxıntı [آد] قیرخماق ایله اله گتیریلن شئی.

قیْرخینجی..qırxıncı [صفت] سیرادا اوْتوز دوْقوْزونجودان سونرا گلن.

قیْرخیندا..qırxında [تاثیرسیز ائیلم] باخ: قیرخیندا یوْرغالانماق.

قیْرخیندایوْرغالانماق(یوْرغالاماق)..qırxında yorğalanmaq (yorğalamaq) [تاثیرسیز ائیلم] یاشلی حالدا جاوانلیق فیکیرینه دوْشمک، یاشینا یاراشماز ایشلر گؤرمک.

قیْرخیوْزمین..Kırk YÜz Min [اؤزل آد] اؤزبَک بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

قیْرداغ..qırdağ [اؤزل آد] سراب و آبشرون‘دا داغ آدی[۲۴۰].

قیْردوْشمک(ساچینا ویا ساققالینا)..qır düşmək(saçına vəya saqqalına) [تاثیرسیز ائیلم] آغارماغا باشلاماق.

قیْردیرتماق..qırdırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیردیرماق ایشینی گؤردورمک.

قیْردیرماق..qırdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیرماق ایشینی گؤردورمک.

قیْردیریلماق..qırdırılmaq [بلسیز ائیلم] قیردیرماق ایشی گؤرولمک.

قیْرَر..qırər [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قیْر+ اَر[۷].

قیْران چایی..qırran çayı [اؤزل آد] قیْرلا چایی: کلئیبر ده کند آدی.

قیْرساققیز..qırsaqqız [باخ] قارا ساققیز.

قیْرساققیز اوْلوب یاپیشماق..qırsaqqız olub yapışmaq [تاثیرلی ائیلم] تنگه گتیرمک.

قیْرسال..qırsal [صفت] چؤل کیمی، چؤل ایله ایلگی‌لی، اکین یئری اوْلاراق آز اینسان یاشایان (فا: بیابانی، صحرایی) {باخ: قیر}.

قیْرسال بؤلگه (آلان)..qırsal bölgə (alan) [آد] چؤل کیمی اوْلان یئر.

قیْرغیز..qırğız [باخ] قیرقیز.

قیْرقاریْق..qırqarıq [تاریخی اؤزل آد] قیْرخ آریق: بابوُرخان‌دؤنَمی‌بگ‌و کوْموتان‌آدی[۷].

قیْرقاوا..qırqava [اؤزل آد] میانادا کند آدی(قوْ: بنیاد آباد) {قیرقی+آوا[۸۸]}.

قیْرقای..qırqay [اؤزل آد] قیْرخای: اینسان‌آدی، باخ: قیْرخ+ آی[۷].

قیْرقوْوول..qırqovul [باخ] قارقاووُل.

قیْرقی..qırqı [آد، دیرگی] قیْرغی: ۱-باخ: آتماجاقوشو ۲-قیْریم {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قارتقوی›؛ باخ: قیرماق}.

قیْرقی‌اوْتو..qırqı otu [آد، بیتگی] داغلاردا و چمن‌لرده و کوْللوق‌لاردا بیتن چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

قیْرقی‌بوُرون..qırqı burun [صفت] بوُرنو قیرقی بوُرنو کیمی دیک و اَیری، قارتال بوُرون.

قیْرقیج..qırqıc [باخ] قیج، کئی، کئییمه (فا: کرخت).

قیْرقیر..qırqır [آد، دیرگی] بیرنوع‌قوش‌آدی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: قیرمیزی بیر یئرقوردو}. ۲-قیْرقیر۲(سس‌تق) قارقانین چیخاردیغی سس، قیریلتی سسی.

قیْرقیرا..qırqıra [آد] قیرقیر سسی چیخاران بیر نوْع اوُشاق اوْیونجاغی.

قیْرقیز..qırqız [آد] قیرقیزستان اهالی‌سینی تشکیل وئرن بیر تورک اولوسو؛ شجَره‌یئ توْرک‌ُه گؤره، اوْغوز خاقان‌ُین نوه‌سی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سنگلاخا گؤره قیرخ کلمه‌سینه باغلاناراق چوخلوق معناسیندادیر (ائکیز و اوْچوز کلمه‌لری کیمی}.

قیْرقیزان..qırqızan [آد] خیرخیزان: چوْلوق چوجوق.

قیْرقیزبای..qırqızbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قیْرقیز+ بای[۷].

قیْرقیزر..qırqızer [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: قیْرقیز+ اَر[۷].

قیْرقیزلار..qırqızlar [آ، باخ: قیرقیز] اسکی بیرتورک ائلی اوْلاراق یئنی سئی بؤلگه‌سینده یاشاییرلار، قیرقیزلار موُخان زامانی گؤیتورکلره تابع اوْلوب و فترت دؤورونده (م۸۰-۶۳۰) استقلال تاپدیلار و سونرا ایکینجی گؤیتورک‌لره تابع اولدولار، موْوین چوْر زامانی، اویغورلار م۷۵۸ده و یئنه‌ده ۸۴۰دا عصیان ائتدیلر واوْلارین یئرینه کئچدیلر،

م۹۲۰ده موْغوللار طرفیندن یئنیلدیلر و ۱۲۰۷ده چنگیزخانا باغلاندیلار و دوباره عصیان ائده‌رک چنگیز خانین اوْغلو توْلونی طرفیندن باسدیریلدیلار، ماناس داستانی قیرقیزلارین انمهم داستان‌لاریندان‌دیلار (fa: قرقیزها).

قیْرقی‌کیمی..qırqı kimi [ظرف] چوخ قیوراق.

قیْرقیْل..qırqıl [اؤزل آد] قیْریْق، اوْزگوْن؛ ماناس داستانیْندا بیر بگ آدی[۷].

قیْرقین..qırqın [صفت] ۱-توپلو اؤلوم، بؤیوک اینسان تلفاتی. ۲-چوْخلو اؤلومه یوْل آچان یوْلوخوجو خسته‌لیک، قیرغین (fa: کشت کشتار). **killing** {باخ: قیرماق}.

قیْرقینلیق..qırqınlıq [آد] قیرقین دوشمه وضعیتی.

قیْرکندی..qırkəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

قیْرگوْلو..qırgülü [آد، بیتگی] چوْراق بؤلگه‌لرده بیتن وگوَن گوْلونه بنزه ین بیرنوْع چیچک (fa: نوعی گل). **fumana**

قیْرلاتماق..qırlatmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیرسال وضعیته گتیرمک، چؤللشدیرمک. ۲-قیر رنگینه گتیرمک، قیرلا دؤشَتمک.

قیْرلاشماق..qırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیرسال وضعیته گلمک، چؤللشمک. ۲-قیر رنگینه گلمک (fa: بیابان شدن).

قیْرلاغان..qırlağan [آد] سالقین واؤلوملو سایریلیق، وبا.

قیْرلاماق..qırlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیرسال وضعیته گتیرمک، چؤللشدیرمک. ۲-قیر رنگینه گتیرمک، قیرلا دؤشه‌مک. ۳-(س) یئنی دوْغولموش اوُشاغین ایلک گؤنلرینده غیرعادی صوُرتده قارنینین ایشله‌مه‌سی و قیرکیمی ایفراز ائتمه ایشی.

قیْرلانقیج..qırlanqıc [آد، دیرگی] باخ: قارلانقوُش.

قیْرلانقیج بالیغی..qırlanqıç balığı [آد، دیرگی] سیرتی و یانلاری توتقون قیرمیزی، قارنی آغ، اوزگک‌لری گئنیش واوزون، اتی آغ، بؤیوک بیر بالیق(fa: نوعی ماهی). **trigla hirandu** {باخ: قارلانقوش}.

قیْرلانماق..qırlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قیرسال اولماق، چؤللشمک. ۲-قیر رنگینه گلمک، قیرلا دؤشَنمک. ۳-هیس باغلاماق، قوُروم باغلاماق.

قیْرلانیمش..qırlanımş [صفت] قیرا بولاشمیش (fa: قیراندود). **tarred**

قیْرلی..qırlı [صفت] ۱-نازلی، قیری فیری اولان (fa: شیوه باز). **coquettish** ۲-قیرلا دؤشنمیش، قیر ووُرولموش.

قیْرلی فیرلی..qırlı fırlı [باخ] قیرلی

قیْرلیق..qırlıq [آد] ۱-چؤللوک(fa: بیابان)۲-قیررنگده اوْلما وضعیتی.

قیْرلیلی..qırlılı [اؤزل آد] قاراداغ قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸].

قیْرما..qırma [آد] ۱-مخروط، **cone** ۲-قیرماق ایشی (fa: خرد شده). ۳-قیریلمیش ویا دؤیولموش تاخیل. ٤-کاغاذ ویا کارتونلارین بوْکوم یئرلری (fa: محلِ تا). ۵-آراسیندان بوکوله‌رک دولدوروولان توفنک، قیرما توْفنگ (fa: تفنگ تاشو)٦-قُماشی قاتلایاراق اوْنا ووُرولان پیلک‌بزک(fa: بزک) ۷-(یئرل) کیچیک پالید آغاجی، پالید کوْلو یاخود بیر بوْیدا کسیلمیش چکیل آغاجلاری. ۸-(یئرل) بعضی ائو حئیوان‌لاری‌نین آغزیندا عمله گلن سپگی قابارجیق. ۹-اوْستو قایچی لانمیش، قایچی ایله ووُرولموش "قیرما بیغ، قیرماساققال" ۱۰-سوْیو قاریشمیش حئیوان "عرب قیرماسی بیر آت"{ت: سؤبی‌یه بنزر شئی، مخروط، باخ: قیرما› قیرماق}.

قیْرماآد..qırma ad [آد، دیلب] مُختلف بؤلوملری مُختلف دیللردن آلینان آد(fa: کلمه گرفته‌شده از چند زبان). **hybrid noun**

قیْرماأوستو..qırma üstü [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا داغ آدی[۲٤۰].

قیْرمابادام..qırma badam [آد] بادام، فیندیق ویا قوْز دان حاضرلانان حالوا.

قیْرمابیغ (لی)..qırmabığ(lı) [صفت] بیغی‌نین اوْستو قایچی لانمیش.

قیْرماتوفنگ..qırma tüfəng [آد] قیرماآتان توْفنک، بئل‌دن قاتلانان اوْو توفنگی.

قیْرماج..qırmac [آد] شاللاق، آت‌سوْرمه قاییشی، اوُجو سیْریملی-قاییش، قیْرمانج (fa: شلاق) {باخ: قیرماق}.

قیْرماجی..qırmacı [آد] قیرما ایشینی گؤرن کیمسه.

قیْرماداش..qırmadaş [آد] داش قیرینتی‌سی (fa: سنگ‌خردشده). **ballast**

قیْرماساققال (لی)..qırmasaqqal(lı) [صفت] ساققال‌نین اوْستو قایچی لانمیش، قایچی ایله ووُرولموش.

قیْرماق..qırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سیندیرماق، نئچه پارچایا آییرماق، بوْکمک، دوْغراماق، خیردا خیردا ائتمک (fa: شکستن). **to break** ۲-اؤلدورمک، یوخ ائتمک، کوْتله وی صوُرتده تلف ائتمک. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "علاقه‌نی قیرماق، سؤزونو قیرماق، عنادینی قیرماق، نُفوذونو قیرماق، مُقاومتی‌نی قیرماق، اراده سینی قیرماق، زنجیرینی قیرماق، دَیرینی قیرماق، اوْره‌یینی قیرماق". {سومرجه ‹قوُر›، ‹قوُگیر›: قیرماق وگیرمک؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه دیواندا کؤکوندن قوْپارتماق، قازماق و قیریب‌تؤکمک‌معناسیندا گله‌رک بیرسیرا کلمه‌لرین کؤکودور : سو

بندینه قیر کلمه‌سی ایشله‌نیر (سوُیون قیریلان یئری)، سنگلاخدا کردی قیراغینا و سینیرینا قیر دئییلیرکی کردی لرین قیریلان یئری دئمکدیر، بونا باغلی بعضی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: قیرپماق، قیرخماق، قیرقی (قیریجی قوش)، قیراق، قیرنا (بیر شیئیین قیریلان یئری و سینیری)، قیرباج، قیرمانج (قیرما آلَتی، شاللاق)، قیرپاچ، قیریشماق (قیریق قیریق حالا گلمک)، قیریشمال (قیریشیق رفتاری اولاراق صاف اوْلمایان)، قیروْ (قیریجی سوْیوق اوزوندن دوزه‌لن شئه)، قیرا (کورک اولاراق تئز قیریلان بیر بوستان یئمیشی)؛ ائله سانیلیرکی اینگیلیزجه ده ایشله‌نن بیرسیرا کلمه‌لر قیرماق کؤکوندن آلینمادیلار، **crash** (قیرماق› قیریشماق)، **crease** (بوزوشوک-ائتمک›قیریشماق)**craze, crazy** (دلی، تیکه‌تیکه‌ائتمک، بو کلمه گرچکدن قیرماق سؤز ایله ایلگیلیدیر، اینگیلیزجه سؤزلوک‌لرده دلیلیک حالینی" دوشونجه پوزوقلوغو و قیریقلیق معنا وئرن" کؤکلره باغلاییرلار و بو معنا قیرماق سؤزونون اصلی کؤک اولماسینی گؤسته‌ریر، همان یئرلرده معمولا بو کلمه لری‌و اوْلارا تای**craze,crime**(دلی، جنایت) سؤزلرینی کؤک لحاظیندان آییراراق بیرینجی‌سینی اسکاندیناوی و ایکینجی‌سینی لاتینجه‌یه باغلاییللار، حال بوکی هر ایکی کلمه نه فقط شکل لحاظیندان بلکه معنا لحاظ‘یندان‌دا بنزر کلمه‌لردیلر، چونکو دلی‌لیگین بیر حالتی جنایت یاراتماقدیر و**crime** کلمه‌سی تورکجه قیرماق› قیریم کلمه سیله ایلگی‌لی اولمالیدیر، بنزر دلیل‌لرله **crisp**، **crinkle** (بوُروب قیریش قیریش ائتمک) و**crisis**، **critic** (گرگینلیک، بیر نوع قیریقلیق) و **creek** (آرخ، قیر) کلمه‌لری ده بو کؤکه باغلی اولمالیدیر، فارسجادا ایشلک اوْلان خرمن سؤزو قیْرمان شکلینده قیْریلیب بیر یئره توْپلانان شئی معناسیندا بوُ کلمه ایله یاخین گؤرونور، چونکی بوُ سؤزون هر ایکی بؤلومونده فارس دیلینده یوْرومالاماق اصلی معنادان اوُزاق بیر مفهوم اله وئریر}.

قیْرمالی..qırmalı [صفت] پیلک بزکلی پالتار.

قیْرمان..qırman [اؤزل آد] قیْرما یئری، قیْرمان، خرمن[۷] {باخ: قیرماق}.

قیْرمانج..qırmanc [آد] باخ: قیرماج، شالّاق (فا: شلّاق). **whip**

قیْرمانج لاتماق..qırmanclatmaq [ائتدیرگن ائیلم] شالّاق لاتماق (فا: ف.اجبار شلّاق زدن).

قیْرمانج لاماق..qırmanclamaq [تاثیرلی ائیلم] شالّاق لاماق (فا: شلّاق زدن).

قیْرمانچلی..qırmancı [صفت] شالّاق‌لی، قیرمانجی اوْلان (فا: شلّاق زدن).

قیْرمیزبؤجگی..qırmız böcəyi [آد، دیرگی] زارقانادلی لاردان قیرمیزی بوْیا چیخاریلان کیچیک بیر بؤجک (فا: نوعی حشره).

قیْرمیزی..qırmızı [آد] آل رنگی، قیزیل رنگی (فا: سرخ). **red** {ع، بو کلمه بو رنگده اولان‌بیرنوع یئرقوُردو آدیندان آلینمیشدیر}.

قیْرمیزی..qırmız [اؤزل آد] قیرمیز: تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۵ آد سایماق اوْلار).

قیْرمیزی..qırmızı [اؤزل آد] یئرآدی، ~بازار، ~قصبه، ~کند، ~گؤل[۲۴۰].

قیْرمیزی آغاج..qırmızı ağac [آد] قیمتلی موْبل و بوُجور شئیلر اوْچون استفاده ائدیلن بعضی آغاجلارین و اؤزللیکله تروْپیک آغاج‌لارینین اوْدونجاغی.

قیْرمیزی بادیمجان..qırmızı badımcan [آد] بامادور، تاماتا(فا: گوجه-فرنگی **tomato**

قیْرمیزی بالدیر..qırmızı baldır [آد، بیتگی] بوُلاق‌لارین اطرافیندا بیتن، قیرمیزی ساپلاق‌لی بیر پئنجر و یئیلن اوْتسوْو بیتگی.

قیْرمیزی بوْغاز..qırmızı boğaz [آد، دیرگی] بوْغازینین آلتی قیرمیزی بالاجا کؤچَری بیر قوُش.

قیْرمیزی بیبار..qırmızı bibar [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن بیربیبار نوْعو (فا: فلفل قرمز). **capsicum annuum**

قیْرمیزی بیرچک..qırmızi birçək [صفت] بیرچک‌لری حنالی.

قیْرمیزی توُروپ..qırmızı turup [آد، بیتگی] بیر نوع توُرپ (فا: تربچه).

قیْرمیزی جا..qırmızıca [صفت] ۱-آزجا قیرمیزی. ۲-اوُتانمادان، آچیقجا.

قیْرمیزی دریلی..qırmizi dərili [صفت] باخ: قیزیل دری‌لی.

قیرمیزی داش..qırmızı daş [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی(قْندارما آدی: سنگ قرمز).

قیْرمیزی گوْل..qırmızı gül [آد، بیتگی] بیر نوع قیزیل گول (فا: گل سرخ).

قیْرمیزی لاشماق..qırmızılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیرمیزی اوْلماق.

قیْرمیزیمتیراق..qırmızımtıraq [صفت] قیرمیزی رنگه چالار.

قیْرمیزیمتیل..qırmızımtı [صفت] قیرمیزی رنگه چالار.

قیْرمیزین..qırmızın [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

قیْرمیزی یاناق..qırmızı yanaq [صفت] یاناق‌لاری قیرمیزی اوْلان.

قیْرمیزی یوُمورتا..qırmızı yumurta [آد] بایرامدا رنگله‌نن یوُمورتالارا وئریلن آد.

قیْرنا..qırna [آد] بیر شئیین قیراغی {باخ: قیرماق}.

قیْرناق..qırnaq [آد] بزکلی، گؤزل، بوْیلو پوْسلو، بوْی بوُخونلو (فا: زیبا وخوش آیند). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ

سؤزلویونده ایشله نیبدیر: جاریه، کنیز، بو کلمه قیر سؤزونون اسمر قارا و گؤزل معناسینا باغلی اولاراق دوزلمیشدیر و اسمر قادینا اشارتدیر}.

قیْرنالی..qırnalı [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

قیْرناو..qırnav [آد] جوّتلشمک ایسته‌ین پیشیک {باخ: قیر، قیرجانماق}.

قیْروْلو..qırovlu [صفت] قیرْوو اوْلان یئر.

قیْروْ ..qırov [آد] قیْراو: دونْموش شئه (فا: برف ریزه). hoarfrost {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قیراقوُ، قیراو›؛ باخ: قیرماق}. ۲-قیْروْو‹(آد) اینسان و حئیوانین گؤزونده عمله گلن آزجا گؤرمه مزلیک، گؤز نُقصانی.

قیْروْلاماق..qırovlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیروْو باغلاماق.

قیْروْلانماق..qırovlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیروْولا اؤرتولمک.

قیْروئرمک..qır vermək [تاثیرسیز ائیلم] ناز ائله‌مک (فا: ادا دادن) to strut {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹قیرتیشلاماق›}.

قیْرهاقیر..qırhaqır [آد] کوّتله‌وی‌صوُرتده قیرما، محوائتمه، قیرقین سالما.

قیْریاسمَنی..qır yasəməni [آد، بیتگی] بیر نوع سوس بیتگی‌سی (فا: گل خیار).

قیْریاغیْز..qıryağız [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

قیْریتا قیریتا..qırıta qırıta [ظرف] قیریتقانلیقلا، قیرجاناقیرجانا (فا: بانازوادا).

قیْریتقان..qırıtqan [آد] جیلوه‌لی، نازلی و ادالی (فا: ناز و ادادار).

قیْریتقانلیق..qırıtqanlıq [آد] جیلوه‌لی و نازلی اوْلما ایشی (فا: ناز و ادا).

قیْریتماق..qırıtmaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: قیر] خوش گؤرونمک اوّچون جیلوه‌لی داورانماق، قیرجانماق (فا: ناز و ادا در آوردن).

قیْریتیش..qırıtış [آد] قیریتماق ایشی.

قیْریتیم..qırıtım [آد] قیریتماق ایشی.

قیْریجی..qırıcı [صفت] ۱-قیرما ایشینی گؤرن، قیران (فا: مرگبار). deathful ۲-(مج) کؤنول قیْریجی ۳-کَنار، ساحل.

قیْریجیلیق..qırıcılıq [آد] ۱-قیریجی اوْلما. ۲-ایشیغی قیرما اؤزللیگی.

قیْریخلی..qırıxlı [اؤزل آد] افشارلاردان بیر بوْی آدی[۷۹-۲٤۱].

قیْریس..qırıs [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {قیْر+ایْز: نازلی کند}.

قیْریش..qırış [آد] ۱-قیرماق ائیلمی و ایشی. ۲-ساواش. ۳-بوّزوشوم (فا: چین، چروک). flexure

قیْریش قیریش..qırış qırış [صفت، ظ] چوْخ قیریشمیش اوْلان.

قیْریشدیرماق..qırışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بوّزوشدورمک، قیریشیق ائتمک.

قیْریشدیریلماق..qırışdırılmaq [بلسیز ائیلم] بوزوشدورولمک.

قیْریش‌لاری آچیلماق..qırışları açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوّزونده کی قیریش‌لار آچیلماق، اوّره‌یی آچیلماق، اوّزو گوّلمک.

قیْریشماق..qırışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوزوشوک اوْلماق، بوّزولمک (فا: چروکیده شدن) {باخ: قیرماق}.

قیْریشمال..qırışmal [صفت] ادا وئرن، زارافات طرزی ایله بیرینه دئییلن یونگول سؤیوش {باخ: قیرماق}.

قیْریشمیش..qırışmış [صفت] باخ: قیریشیق.

قیْریشیق..qırışıq [صفت] قیریشمیش یئر، بوّززوشموش (فا: چروکیدگی).

قیْریشیق‌لیق..qırışıqlıq [آد] قیریشمیش اوْلما وضعیتی.

قیْریق..qırıq [صفت] ۱-قیریلمیش، کسیلمیش، سیْنمیش (فا: بریده). ۲-قیریلمیش بیرشئیین پارچاسی (ف: تکه). ۳-قیریلمیش شئیین چاتلامیش یئری (فا: بریدگی). Out ٤-(یئرب) یئر بؤلگه‌لرینده قیریلمیش یئری، فایی (فا: گسل). foult ٤-بیر سؤزیله "بیرآز، بیرتیکه" معناسیندا ایشله‌نیر "بیر قیریق چؤرک". ٥-اینجیمیش، کدرلنمیش "قیریق کؤنول" ٦-(تاریخی اؤزل آد) توّرکمَنلرین، گؤکلن اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. {ت: سقط؛ باخ: قیرماق}.

قیْریق‌توپو..qırıq topu [اؤزل آد] سپیدان دا داغ آدی.

قیْریق‌تؤکوک..qırıq tökük [آد، ص] اسکیمیش، چوّروک، داغیلمیش، سؤکونتولو، دؤزگون اوْلمایان.

قیریق سؤکوک..qırıq sökük [آد، ص] اسکیمیش، چوّروک، داغیلمیش، سؤکونتولو، دؤزگون اوْلمایان.

قیْریق‌جیزیق..qırıq cızıq [آد، مت] نئچه‌نقطه‌ده کسیک اوْلان جیزیق.

قیْریق‌چی..qırıqçı [صفت] ۱-سینیق چی، سینیق سوموکلری دوزلدن (فا: شکسته بند). ۲-قیریق شئیلری یاپیشدیران ودوزلدن.

قیْریق‌چیزگی..qırıq çizgi [آد، مت] نئچه‌نقطه‌ده کسیک اوْلان جیزیق.

قیْریق‌چی‌لیق..qırıqçılıq [آد] ۱-قیریق شئیلری یاپیشدیرما ایشی. ۲-سینیق چی‌لیق، چیخیق چی‌لیق.

قیْریق‌دؤلو..qırıq dölü [آد] ائولیلیک دیْشی‌بیرایلیشگیدن دوْغولان اوُشاق.

قیْریق‌قوُروق..qırıq quruq [آد، ص] قیْریق‌قوُراق: اسکیمیش، چوّروک، داغیلمیش، سؤکونتولو، قیریق سؤکوک.

قیْریق‌قیریق..qırıq qırıq [ظرف] تیکه تیکه، پارچا پارچا.

قیْریقلاماق..qırıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] قیریق وضعیته گتیرمک.

قیْریقلیق..qırıqlıq [آد] ۱-قیریلقانلیق. ۲-یورقونلوق، اوْزنتو.

قیْریق‌هاوا..qırıq hava [آد، فیزیک] ۱-حرکت‌لی وترپنیش‌لی. ۲-بیر نوع اوْیون هاواسی وتورکوسو.

قیْریلان..qırılan [صفت] سینان (فا: شکستنی). **breakable**

قیْریلتی..qırıltı [آد] قیر قیر سسی (فا: صدای قارقار).

قیْریلجا..qırılca [آد] بلور (فا: بلور). **crystal**

قیْریلداتماق..qırıldatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیْرقیر سس چیخارماق. ۲-(مج) یاوا سؤزلر دانیشماق، گوْپ دئمک.

قیْریلداشماق..qırıldaşmaq [قا] بیرلیکده‌قیْرقیرسسی‌چیخارماق. ۲-(مج) بیرلیکده یاوا سؤزلر دانیشماق، گوْپ دئمک.

قیْریلداماق..qırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیرقیر سس چیخارماق.

قیْریلقان..qırılqan [صفت] قوْلایجاقیریلان، سینان(فا: شکستنی). **broken**

قیْریلقانلیق..qırılqanlıq [آد] قیریلقان اوْلما دورمو.

قیْریلما گوْجو..qırılma gücü [آد] بیر شئیین قیریلما قاباغیندا دایانیش گوجو، قیریلمایا یئتر گوج(فا: قدرت‌شکست **breaking capacity**

قیْریلما..qırılma [آد] قیریلماق‌ایشی (فا: انقطاع). **fracture**

قیْریلماز..qırılmaz [صفت] قیریلمایان هر شئی.

قیْریلمازلیق..qırılmazlıq [آد] قیریلماز شئیین حالی، سارسیلماز، پوْزولماز.

قیْریلماق..qırılmaq [یلسیز ائیلم] ۱-سینیلماق ۲-(س)اوْزولمک، آرادان گئتمک. ۳-ساواشدا و بونا بنزر یئرلرده چوخ سایدا اؤلمک. ٤-بیراورتامدان آیری اورتاما گئچمک‌له یؤن دَییشمک (فا: قطع شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قیرماق}.

قیْریلمیش..qırılmış [صفت] کسیلمیش، قوْپوب دؤشموش، سینمیش (فا: منقطع). **cut (off)** ۲-قارقیش معناسیندا بیر سؤز.

قیْریلیش..qırılış [آد] قیریلماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْریلیم..qırılım [آد] انکسار (فا: انکسار). **fracture**

قیْریم..qırım [آد] ۱-اؤل اؤلدو، قیرقین سالما (فا: قتل عام)، **general (wholesale) massacre** ۲-(دده) حریف، رقیب. ۳-اوُج نُقطه، کَنار[۷].

قیْریم قیرتی..qırımqırtı [آد] خیریم خیردا شئی‌لر (فا: خیرت و پرت).

قیْرینتی..qırıntı [آد، ت؛ باخ: قیرماق] ۱-بیرشئین کیچیک پارچا لاری. ۲-(مج)اؤنمسیز قالینتی (فا: قراضه). **gnawing**

قیْرینتی‌کوتله..qırinti kütlə [آد، یئرب] قیرینتی‌لاردان دوزه‌لن کوْتله.

قیْرینتی کوْردلر..qırıntı kürdlər [اؤزل آد] باخ: لک[۲۰۹].

قیْرینتی‌لی..qırıntılı [صفت] قیرینتی‌سی اوْلان.

قیْرینماق..qırınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیرجانماق، ادا گتیرمک {باخ: قیر}.

قیْرینیم..qırınım [آد، فیزیک] ایشین، سس، رادیو و الکتریک دالغاسینین بعضی انگل‌لری دولانیب گئچمه‌سی (فا: انکسار).

قیْرییی..qırıı [اؤزل آد] ساحل، کَنار[۷].

قیْز..qız [آد] ۱-آتا آنانین دیشی اوْلادی، ارکک اوْلمایان (فا: دختر) **daughter** ۲-ائولنمه‌میش اوْلان خانیم {سوُمرجه ‹قین›؛ گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-قیز. ۲-دَیرلی، باهالی نسنه؛ آیدین‌دیرکی قیز سؤزونون ایکینجی معناسی آلتون سؤزونون قیزیل آدلانماسیندا اثر بوُراخیبدیر و قیزیل کلمه سینده آل و قیرمیزیلیق خاصیتی قیزارماق فعلینه و گئنه ده قیزامیق، قیزیلجا و قیزالاق کیمی کلمه‌لرده اؤزونو گؤستَریبدیر}.

قیْز-..-qız [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤۲ آد سایماق اوْلار).

قیْزآغا..qızağa [اؤزل آد] اوْستون و بؤیوک قیز، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزآلماق..qızalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائولنمک.

قیْزائوی ناز ائوی..qız evi naz evi [دئییم] قیز ائوی نازلی اوْلور معناسیندا.

قیْزاؤیرنجی..qız öyrənci [صفت] مُحصّله (فا: محصّله). **girl student**

قیْزاراق..qızaraq [آد، بیتگی] قوُرو داغ یاماج‌لارینا بیتن، چوْخ ایللیک و اوْتسوْو بیتگی.

قیْزارتداق..qızartdaq [آد] قیرمیزی یا چالان ساری رنگ، کؤرن.

قیْزارتدیرماق..qızartdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیزارتماق‌ایشینی گؤردورمک.

قیْزارتما..qızartma [آد] ۱-قیزارتماق ائیلمی و ایشی (فا: تَف داده شده). ۲-قیزاردیلمیش ات، بالیق و بوُجور شئیلر. **spittoon**

قیْزارتماق..qızartmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوْد اؤستونده یاغا سالاراق پیشیرمک، اوْدا قوْیاراق ویا کؤز اؤستونده پیشیرمک و قیزارمیش حالا گتیرمک (فا: برشتن). **to toast** ۲-اوُتاندیرماق، خجالت چکدیرمک "اوُشاغی دانلاییب قیزارتدی". ۳-قیرمیزی‌رنگه گتیرمک،

قیرمیزی رنگه سالماق، قیرمیزی ائتمک "شاختا اؤزونو قیزارتدی" {باخ: قیز، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزارتی..qızartı [آد] قیزارمیش بیر گؤرونتو.

قیْزارتیجی..qızartıcı [صفت] قیزاردان، (مج) اوتاندیریجی.

قیْزارتیلی..qızartılı [صفت] قیزارمیش.

قیْزاردیلما (قیزارتیلما)..qızardılma (qızartılma) [آد] قیزاردیلماق ایشی.

قیْزاردیلماق (قیزارتیلماق)..qızardılmaq (qızartılmaq) [بلسیز ائیلم] قیزارتماق ایشی گؤرولمک.

قیْزاردیلمیش..qızardılmış [صفت] قیْزارمیش، قیزارتیلمیش.

قیْزارماق..qızarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیرمیزی رنگه گلمک: قیرمیزی رنگه دؤنمک. ۲-اوْد اؤستونده قیرمیزی رنگ آلیب پیشمک، (یئمک اؤچون)، تاوادا پیشه‌رک قیزارمیش حالا گلمک (فا: سرخ شدن). ۳-(میوه اؤچون) یئتیشمک، یئتگین لشمک (فا: رسیدن میوه). ٤-برک اوْتاناراق رنگی دؤنمک. ٥-اوْزاق دان گؤرونمک (قیرمیزی شئی و ایشیق حاققیندا). ٦-(مج) برک اوْتانماق، خجالت چکمک "اوْتانجاغیندان قیزاردی" {باخ: قیزماق، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزارمیش..qızarmış [صفت] قیزاران، قیزاریب پیشمیش (فا: برشته toasted

قیْزاریب بوْزارماق..qızarıb bozarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْتانماق.

قیْزاریش..qızarış [آد] قیزارماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْزاریشماق..qızarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْزارماق، اوْزاقدان ایشیلداماق و گؤرونمک.

قیْزاریق..qızarıq [آد] ۱-قیزارمیش قیْزقین، قیْزاغان ۲-بدنده بیر یئرین قاشینماسیندان یاخوْد باشقا سببدن‌عمله گلن قیزارتی.

قیْزاریق‌لیق..qızarıqlıq [آد] قیزاریق اوْلما وضعیتی.

قیْزازیلمیش..qızazılmış [صفت] قیزارمیش (فا: سرخ کرده). browned

قیْزاق..qızaq [آد] قار و بوز اوستونده قایماق اؤچون یارارلانان تکرسیز داشیت، سؤروتمه، اؤزه رینده گمی دوزلدیب وسویا یئندیریب چیخارما آراجی[۲]. {قایماق سؤزونون دَییشیلمیشی اوْلمالیدیر، قیْیاق / قیْزاق}.

قیْزالاق..qızalaq [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی و اوْنون گولو (فا: لاله) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: لاله؛ باخ: قیز}.

قیْزامیق جیق..qızamıqcıq [آد] قیزامیغا بنزه ین بیرخفیف خسته‌لیک.

قیْزامیق..qızamıq [آد] بولاشیجی قیزدیرمالی و نارین قیزیل لکه‌لر تؤکن بیرخسته‌لیک، حصبه {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: لاله، باخ: قیز}.

قیْزامیقلی..qızamıqlı [صفت] قیزامیغا یاخالانمیش.

قیْزان (خیزان)..qızan(xızan) [آد] ارکک اوْشاق، دلی قانلی، باخ: خیزان. ۲-قیْزان[۲] (آد) قیزمیش کوپک و پیشیک‌لرین وضعیتی.

قیْزاوْره‌گی..qız ürəyi [آد، بیتگی] شاه تره‌گیللردن، اورَک بیچیمینده پمبه چیچک‌لی بیر بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گل). dicentra

قیْزاوْغلان‌قیز..qız oğlan qız [آد] جنسل یاخینلاشماسی اوْلمامیش (فا: باکره).

قیْزای..qızay [اؤزل آد] آی کیمی گؤزل قیز، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزایسته‌مک..qız istəmək [تاثیرلی ائیلم] بیر قیزلا ائولنمک ایسته‌مک.

قیْزبؤجکلری..qız böcəkləri [آد، دیرگی] بؤجک‌لردن بیر تاقیم.

قیْزبؤجگی..qız böcəyi [آد، دیرگی] کیچیک بؤجکلری قاپیب آولاماق اوچون سویا چوخ یاخین اوْلاراق اوچان بیر بؤجک، قورُتجوقلارینی سوُیا بوراخان و بوْیو ۵ cm، زارقانادلی بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). libellval depressa

قیْزبس..qızbəs [اؤزل آد] قیز بستی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزبستی..qızbəsti [اؤزل آد] قیز بس، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزبوْغان..qızboğan [آد، دیرگی] بیرنوع کرتنکله[۱٤۰].

قیْزبی‌بی..qızbibi [آد، دا] همیشه قیزلارلا اوْینایان، قیزلارلا اوْتوروب دوُران، ائودن ائشیگه چیخمایان عاجز اوْغلان.

قیْزجاغیز..qızcağız [آد] بالاجا قیز، قیزا اوْخشار.

قیْزجیغاز..qızcığaz [آد] بالاجا قیز، قیزا اوْخشار.

قیْزجیق..qızcıq [آد] بالاجا قیز، قیزا اوْخشار.

قیْزچیچه‌یی..qız çiçəyi [آد] بیر نوع چیچک (فا: گل مینای چمنی).

قیْزدیرتماق..qızdırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیزدیرماق ایشی گؤرولمک.

قیْزدیرما کسن..qızdırma kəsən [آد، ص] قیزدیرمانی آرادان آپاران (فا: تب بُر).

قیْزدیرما..qızdırma [آد] ۱-وُجوددا اوْلان ایستی‌لیک و یوخاری قیزیشما حالی، ایسیتمه خسته‌لیگی "مالاریا قیزدیرماسی: مالاریا خسته‌لیگی" (فا: تب). ۲-قیزدیرماق ایشی.

قیْزدیرماق..qızdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایستی‌لیگینی آرتیرماق، ایسیتمک، ایستی‌لتمک، داغ ائتمک (فا: داغ نمودن) ۲- to heat بدنین حرارتی قالخاراق خسته‌لنمک. ۳-(مج) اؤفکه‌لندیرمک، هیسلندیرمک {باخ: قیز}.

قیْزدیرمالی..qızdırmalı [صفت] قیزدیرماسی اولان (فا: تب دار). feverish

قیْزدیریجی..qızədırıcı [صفت] قیزدیران، ایستی له‌دن.

قیْزدیریلماق..qızdırılmaq [بلسیز ائیلم] قیزدیرماق ایشی گؤرولمک.

قیْزسوْو..qızsov [صفت] قیز کیمی (فا: دختروار). of or like a girl

قیْزغین..qızəğın [باخ] قیزقین.

قیْزقاپان..qızqapan [اؤزل آد] هئریس، تیکان‌تپه(~تورک) دا کند آدی {ترەزی، قیز+قاپان ترەزی، عدالت و میزان سمبولو}.

قیْزقاچیرماق..qız qaçırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر قیزلا ائولنمک-اوْچون، قیزین‌ویا عایله سینین رضاسی‌اولمادان‌آلیب گؤتورمک ۲-قیز اوْغورلاماق.

قیْزقارداش..qızqardaş [آد] باجی (فا: خواهر). Sister {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دده}.

قیْزقالاسی..qızqalası [اؤزل آد] بو قالا میانا شهرینین قیز کؤرپو یاخین‌لیغیندا قرار تاپیب و اسلامدان قاباقکی دؤره‌لره عاید اولماغی سانیلیر (فا: نام قلعه ای در آذربایجان).

قیْزقالماق..qız qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اره گئتمه‌مک.

قیْزقان..qızqan [اؤزل آد] قیْزقین، قیْزیشمیش[۷].

قیْزقان‌دره..qızqan dərə [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

قیْزقایبت..qızqayıt [اؤزل آد] قیز بستی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزقلبی..qızqəlbi [آد] قلب بیچیمینده چیچکلری اوْلان، شاهتره گیللردن بیر زینت بیتگی سی. dicentra

قیْزقوُروسو..qızqurusu [آد] ائولنمه میش یاشلی قیز.

قیْزقوُشو..qız quşu [آد، دیرگی] سیغیرچین بوْیدا کیچیک، بئل و قانادلاری‌نین توْکلری‌یاشیل و کؤچَری بیر قوُش (فا: کاروانک).

قیْزقی اوْتو..qızqı otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: زاغک). hieracium

قیْزقیزان..qızqızan [آد] باخ: خیرخیزان.

قیْزقین لاشماق..qızqınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیزقین اوْلماق، ایستی دوُورما گلمک ۲-داهادا شدّتلنمک، گرگین لشمک. ۳-آزقین لاشماق، قیزماق، قضب لنمک. ٤-قْازان خان'ین ناظرلریندن.

قیْزقین..qızqın [صفت] ۱-ایستی‌لیگی چوخ اوْلان، قیزمیش اوْلان، یوْکسک حرارتلی، قیزیشیق (فا: آتشی). fiery ۲-حرارتلی، جوْشقون، آلوْولو، هَیجانلی. ۳-چوْخ گرگین، گوْجلو و شدّتلی {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ایستیدن قیزارمیش}.

قیْزقین‌بوُلود..qızəqın bulud [آد، یئرب] یانار داغلاردان فیشقیریب چیخان سو بوغو ایله گاز و توز ییغینی.

قیْزقین‌لیق..qızqınlıq [آد] قیزقی اوْلما وضعیتی.

قیْزکؤچورمک..qız köçürmək [تاثیرلی ائیلم] قیز اره وئرمک.

قیْزکیلیمی..qızkilimi [آد] کؤچَبه قیزلارین توخودوقلاری بزکلی و بزک‌لی کیلیم (فا: نوعی کلیم).

قیْزکیمی..qızkimi [صفت] اوُتانجاق، معصوم، عیصمتلی.

قیْزلار آغاسی..qızlar ağası [آد] حؤکمدارلارین حرمخانالاریندا اوْلان قوُللوقچوباشی، عثمانلی سارایيندا حرمسرا آغالارینین باشی.

قیْزلاربوُلاغی..qızlar bulağı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقصده بهس اولونان بولاق، ناخجیوانین یاخینلیغیندادیر. بورادا قیزلار ییغیشار، چالیب-اویناپار، ماهنی اوخویاردیلار. " قیزلار بولاغی " رقصی ده بورادان مئیدانا گالیب. رقص اورتا تئمپلیدیر. اولدوقجا لیریک و ظریفدیر. اونون حرکت دوزوملری قئنیش طرزده دؤوره ووروماداون و یا بیر خت بویو سوزمه دن عیبارتدیر[۲٤٥].

قیْزلارقوُشو..qızlarquşu [آد، دیرگی] باخ: قیزقوُشو.

قیْزلانماق..qızlanmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] ۱-دَیرلی گؤرمک، باهالی بوُلماق. ۲-قیز اوَشاغی صاحبی اوْلماق، قیْزی اوْلماق.

قیْزلیق..qızlıq [آد] ۱-قیز اوْلما وضعیتی (فا: دوشیزگی). girlhood ۲-قیزلیق زاری (فا: بکارت). virginity ۳-اؤگئی قیز (فا: نادختری). stepdaughter {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزلیق..qızlıq [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

قیْزلیق‌زاری..qızlıq zarı [آد] بکارت زاری.

قیْزلیق‌گؤتورمه..qızlıq götürmə [آد] ازاله بکارت. defloration

قیْزماجا..qızmaca [آد] قیزماغا و اؤفکه‌لنمه‌یه دایانان داوارانیش.

قیْزمار..qızmar [صفت] چوخ ایستی، چوْخ قیزقین(فا: تفت).

قیْزمارلیق..qızmarlıq [آد] چوخ ایستی و قیزقین شئیین حالی(فا: گرمی).

قیْزماق..qızmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایستی‌سی آرتماق، قیزیشماق، حرارتی چوْخالماق (فا: گرم شدن). ۲-هیرس‌لنمک، حدّت لنمک. ۳-(مج)اینسان وحئیوان اوْچون ائش ایسته‌مه زامانی گلمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاقیماق›، محتملا قیز و قیزماق (ایستی) سؤزلرینین دَیرلی اوْلدوغونا دایاناراق اوْرتاق باغلاری واردیر}.

قیْزممه‌سی..qızməməsi [آد] ۱-گریپ‌فروت، آلتین‌توْپ ۲-اوُرمیه‌ده-داغ‌آدی.

قیْزمیش..qızmış [صفت] ۱-ایستی‌لنمیش (فا: گرم‌شده) ۲-اؤزوندن چیخمیش، آزغین ۳-هیرسلنمیش ٤-جنسل ایلیشگی دوُیان.

قیْزوئرمک..qız vermək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه قیزینی وئریب اونونلا قوْهوم اوْلماق.

قیْزی..qızı [اؤزل آد] شدّت، عصبیت، قیْزاما، قیْزقینلیق[۷].

قیْزیئتر..qızyetər [اؤزل آد] قیز بستی، قیز آدی (فا: نامدختر).

قیْزیئتر..qızyetər [اؤزل آد] آذربایجان‌شاعریدیر، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

قیْزیتماق..qızıtmaq [تاثیرلی ائیلم] قیزدیرماق، ایستی لتمک (فا: داغ کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزیراق..qızıraq [اؤزل آد] قیْزاریْق، نادیر، اَندَر راستلانان؛ تۆرکمَنلرین، تکه‌لی و ساچماز اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیرقالانماق..qızırqalanmaq [باخ] قیزیرقانماق.

قیْزیرقاماق..qızırqamaq [باخ] قیزیرقانماق {باخ: قیسیرقاماق}.

قیْزیرقانماق..qızırqanmaq [] قیسیرقانماق، اسیرگه‌مک (فا: مضایقه کردن).

قیْزیش..qızış [آد] قیزماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْزیشدیرماق..qızışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایستی‌لندیرمک ۲-آلوْولاندیرماق، بیر شئیین گرگین‌لیگینی چوْخالتماق. ۳-(مج)بیرایشه سالماق، تحریک ائتمک. ٤-(مج)دؤیمک، شاپاتلاماق، باش قوُلاغینی ووُراراق سیلله‌له‌مک "اوْغلان اوْغرونو توُتوب اوْنون باش قوُلاغینی قیزیشدیردی".

قیْزیشدیریجی..qızışdırıcı [صفت] ۱-ایستی‌له‌دن (فا: گرم کننده). ۲-تحریک ائله ین (فا: تحریک آمیز). **exciting**

قیْزیشدیریجیلیق..qızışdırıcılıq [آد] ۱-ایستی ائتمه (فا: گرم کننده‌گی). ۲-تحریک ائدیجی (فا: تحریک آمیزی).

قیْزیشدیریش..qızışdırış [آد] قیزیشدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْزیشدیریلماق..qızışdırılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-ایستیلندیریلمک ۲-آلوْولاندیریلماق، گرگین‌لیگینی چوْخالدیلماق. ۳-(مج)بیرایشه سالینماق، تحریک ائدیلمک. ٤-(مج)دؤیولمک، شاپاتلانماق.

قیْزیشقان..qızışqan [صفت] قیْزیشغان: ۱-تئزقیزیشان ۲-قوُدورقان، آزغین.

قیْزیشقان‌لیق..qızışqanlıq [آد] ۱-تئز قیزیشما. ۲-قوُدورقان‌لیق، آزغینلیق.

قیْزیشما..qızışma [آد] قیزیشماق ایشی.

قیْزیشماق..qızışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ ایستی اوْلماق (فا: گرم شدن). ۲-جوشقو قازانماق، بیر ایشه چوخ گیریشمک. ۳-داهادا شدّتلنمک، گوّج‌لنمک ٤-هیرس لنمک، اؤزوندن چیخماق، آجیغی توُتماق. ۵-خسته‌لیک سبب ایله وُجودو ایستی اوْلماق. ٦-قیژقیرماق، چوْخ قالیب توُرشوماق، خاراب اوْلماق(سیرکه‌ویوْغورت کیمی شئیلر) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: قیزیل}.

قیْزیشیق..qızışıq [صفت] قیزیشمیش اوْلان، شدت‌لی قیزیشمیش.

قیْزیق..qızıq [اؤزل آد] اوْغوز تۆرکلرینین ۲٤ بوْی‌وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه کتابیندا بو کلمه گوجلو و جدی معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه کیزیک شکلینده ده یازیلیبدیر، اوْغوز طایفالارینین ایچینده بوُ آد فقط اوْغوزنامه ده گلیبدیر و دیواندا آدی گئچمه ییبدیر. ۲-قیْزیق۲(اؤزل آد) ۱-قیْزقین ۲-قیْسیق ۳-اوْغوزخاقان'ین توْرونو[۷].

قیْزیل..qızıl [آد] ۱-پارلاق قیرمیزی رنگ (فا: سرخ). **red** ۲-آلتون، رنگی ساری و پاسلانماز و چوْخ دَیرلی بیر مئتال آدی. **gold** ۳-چوْخ دَیرلی شئی حاققیندا ٤-قیْزمیش، قیْزارمیش، قیْزقین {ت؛ باخ: قیز}.

قیْزیل..qızıl [آد] اوْغوز بؤیوکلریندن بیر آد[۸۵]؛ آلتای تۆرکلری اَسکی اوْیماق بگ‌لریندن؛ تۆرکمَنلرین، یوْموُت و کیچیک تاتار اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. تۆرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار؛ تۆرکمن-گؤکلَن؛ آلتای تۆرکلری بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قیْزیل-..-qızıl [اؤزل آد] اینسان آدی: ~اتا، ~ای، ~بارس، ~بای، ~بگ، ~بؤری، ~تان، ~تای، ~توُغ، ~اَر، ~اوْخ.

قیْزیل-..-qızıl [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۸۰ آد سایماق اوْلار).

قیْزیل‌آغاج..qızıl ağac [آد، بیتگی] پالیت‌لارین گۆرکن‌گیللر سوْیوندان سوُ قـییی‌لاریندا یئتیشن و تپه‌لری یاپراقسیز ۲۰ متر بوْی آتان، تاختاسی قوْلایجا ایشله‌ننو قیرمیزیمتیل بیر آغاج (فا: توسکا). **olnus**

قیْزیل‌آغاج‌لیق..qızıl ağaclıq [آد] قیزیل آغاج چوْخ اوْلان یئر.

قیْزیل‌آلا..qızılala [آد، دیرگی] بیرنوع بالیق آدی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزیل‌آلما..qızıl alma [آد، خ] ۱-اوْلقوُن و قیْزاریْق آلما آنلامیندادیر، ۲-عُثمانلی دؤنَمی روْما و وینا شهرلرینه وئریلن آد. ۳-بۆتون تۆرکلری بیر چاتی آلتیندا بیرلشدیرمه‌گی هدف‌له‌ین بیر گؤروش آدی و"بیرلَشیک‌تۆرک دؤولتلری"نین ایمگه‌سیدیر.

قیْزیل‌آی..qızılay [آد] هلال احمر (فا:). **the red crescent**

قیْزیل آیاق..Kızıl Ayak [اؤزل آد] توُرکمئن-اَرساری-اوْخ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

قیْزیل‌اؤته سی..qızıl ötəsi [آد] ایشیق طئیف اینده، قیرمیزی رنگین اؤته سینده، گوزله گورونمه ین ایْشینیم (فا: مادون قرمز).

قیْزیْل‌اؤز..qızıl öz [اآ، ت] کاشغر یاخین‌لیغیندا بیر قیشلاق آدی.

قیْزیل‌اؤزک..qızılözək [آد] یئمک بوْروسونون خالق آراسیندا آدی.

قیْزیل‌اؤزن..qızıl özən [اؤزل آد] گونئی آذربایجاندا آخان بیر بؤیوک چای آدی، بو چای سوْنوندا خزردنیزینه تؤکولور و ترکینده چوخلو ات توپراغی اولاراق قیزیل رنگینه چالیر و بو اوزدن قیزیل اؤزن آدلانیب؛ اؤز کلمه‌سی اسکی تورکجه ده دره آنلامیندا ایشله‌نیردی و ن حرفی تاکید و چوخلوق علامتی اولاراق اؤز سؤزونه اکله نیبدیر، و بیرلیکده قیزیلا چالان چای و دره آنلامیندادیر؛ بوُ چایین آخیش یئرلری: دیواندره، بیجار، ایجرود ماهنشان، میانا، هیشئیین، زنجان، تاروُم، منجیل، رودبار، رشت، خزردنیزی؛ بو چای دیواندره زنجان آراسیندا ۷۵ چایا یاخین و زنجان شهری‌نین یاخینلیغیندا شاهرود چایی‌نی و سونرادا ۵۰یه یاخین چایی اؤزونه آلاراق خزره تؤکولور، چایین توْپلام اوُزونلوغو ۸۰۰ کیلومتردیر بونون ٦٦٦ کیلومتری دیواندره زنجان و ۱۱٤ کیلومتری زنجان خزر آراسیندادیر، چایین اوْرتالاما اَیم مقداری۰٫۲٪ اولاراق ایللیک سومقداری، امیرآباد'دا ۰٫٤۱، ماهنشان'دا ٤۳، اوُستور'دا ۸۸، منجیل'ده ۳۱، رودبار'دا ۱۳۸، آستانا'دا ۱۲۷ مترمکعب ثانیه ده اؤلچولوبدور، بوچایین آدینی، زنجان- خزردنیزی آراسیندا سفیدرود یازیللار (فا: - قزل اوزن).

قیْزیلاتاپینان..qızıla tapınan [صفت] آلتوناتاپینان(فا: زرپرست). mammonist

قیْزیل‌ارسلان..qızıl ərsəlan [تاریخی اؤزل آد] آلپارسلان خان'ین توْرونلاریندان[۷].

قیْزیلالپ..qızılalp [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی اوُچ بگ‌لریندن[۷].

قیْزیل‌اللر..qızıl əllər [آد] باشاری‌لی اللر.

قیْزیل‌اوْردو..qızıl ordu [آد] کمونیست ساوئت اوْردوسو(فا: ارتش سرخ).

قیْزیل‌اوْرک..qızıl ürək [آد] ایلانجیق خسته‌لیگی (سایری‌لیغی).

قیْزیل‌اوُلدوزلو..qızıl ulduzlu [صفت] اؤزه رینده قیرمیزی اوُلدوزنشانی اولان.

قیْزیلایاغ..qızılayağ [تاریخی اؤزل آد] توْرکمَنلرین، اَرساری و اوْخ اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیل‌ایستی..qızıl isti [آد] یایین اوْرتالارینا اوْلان ایستی.

قیْزیل‌بؤجک..qızıl böcək [آد، دیرگی] رنگی توُتقون یاشیل، اؤستو پارلاق، خیردا بیر بؤجک.

قیْزیل‌باش..Qızıl Baş [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک-تایپت بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قیْزیلباش..qızılbaş [اؤزل آد] صفوی‌حُکومتی‌نین یارانماسی اؤچون بؤیوک بیر بیرلیگه احتیاج وارایدی، بوُ بیرلیک قیْزیلباش آدیندا تشکیل تاپدی، البته بیرلیگین تمل آددیملاری قاراقوْیونلو و آغ قوْیونلولار طرفیندن قوْیولموشدور و شیخ حیدر و شاه‌اسماعیل اوْ دؤنمین گرگین وضعیتینی گؤره‌رک و قاباقکی یارانان بیرلیکلردن یارارلاناراق اوُستالیقلا بوُ گوْجو یاراتدیلار و اوُزون مدّت بؤلگه‌نین قَدَرینی اللرینه آلدیلار، قیْزیلباش بیرلیگینین اصلی طایفالارینی بئیله سیْرالاماق اوْلار: اوُستاجلو، روُملو، تکه‌لی، ذوالقدر، شاملو، افشار، قاجار، ایکینجی درجه ده طایفالارین آدی: وارساق، چپنی، تورقوتلو، بایات، بوْزجالو، عربگیرلو، خینیسلی، چَمیشگزَکلو؛ همچینین، تالیش و قارامانلی طایفالارینا(گنجه‌و بردعه‌بؤلگه‌سینده) اشاره ائتمک اوْلار[۸۵].

قیْزیلباش..qızılbaş [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین، ایچگیلیک و تایپت اوْیماغی‌اوُلوبابالاریندان؛ سلجوُقلو و عُثمانلی دؤنَملرینده علوی-بکتاشی توْرکمنلرینه دئییلن بیر آد[۷].

قیْزیل‌بالیغی..qızılbalığı [آد، دیرگی] بیر نوع سازان بالیغی، چئهرایی رنگلی، ظریف اتی اوْلان، قیمتلی ایری بالیق نوْعو. tinica tinica

قیْزیل‌باهاسینا..qızıl bahasına [ظرف] چوخ باها قیمَته.

قیْزیل‌بایراقلی..qızıl bayraqlı [صفت] قیرمیزی بایراقلی.

قیْزیل‌بوْز..qızılboz [صفت] قیرمیزی یا چالان بوْز رنگلی.

قیْزیل‌بوُغا..qızılbuğa [تاریخی اؤزل آد] گؤی توْرکلر دؤنَمی بگلریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری؛ آذربایجان آتابگلریندن[۷].

قیْزیل‌بوُندا..qızılbunda [اؤزل آد] میلاددان قاباق مانا دؤورو آذربایجاندا قبله داغینا وئریلن بیر آد[۹۷].

قیْزیل‌بوْیا..qızılboya [آد، خا] کؤک بوْیاسی.

قیْزیل‌بوْیون..qızılboyun [آد، دیرگی] قارا توْیوق‌گیللردن، اسمر توکلو، بوْینو ایله کؤکسو قیرمیزی، اؤتوجو بیر قوش (فا: نوعی پرنده). eritacus rubacula

قیْزیل‌پئنجر..qızılpencər [آد، بیتگی] یای‌دا بیتن و یئیلن بیر نوع بیتگی.

قیْزیل‌تال..qızıltal [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: بید سرخ).

قیْزیل‌توْکوُم..Kızıl Tokum [اؤزل آد] قیْزیل توْخوم:قیْرقیز-تاقای-جیْریق-اوْچ تامغا بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

قیْزیلتی..qızılti [آد] آچیق قیزیل رنگی، سولقون قیزیل رنگی.

قیْزیلجا..qızılca [آد] ۱-بیرجور ناخوشلوق، بدن ده ایسیتمه و سپگی ایله تظاهُر ائدن بیر اوُشاق خسته‌لیگی (فا: سرخک). meales ۲- قیزیلا چالان رنگ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزیلجادیشی..qızılcadışı [آد، بیتگی] ٤-٥ متر اوجالیقدا آغ چیچک‌لی بیر آغاججیق (فا: نوعی گیاه). **copnus senguinea**

قیْزیلجالی..qızılcalı [صفت] قیزیلجا خسته‌لیگینه توُتولموش.

قیْزیلجیق..qızılcıq [آد، بیتگی] قیزیلجیق گیللردن، اودونو سرت، کیچیک بیر آغاج، نوْخود بوْیدا قیرمیزی رنگلی و چَودَک‌لی میوه‌سی اوْلان تیکانلی آغاج(فا: زغال‌اخته) **cornus mas** ۲- قیْزیلجیق۲(آد) باخ: قیزیلجا.

قیْزیلجیق گیللر..qızılcıqgillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن، یوزه قدر نوعو اوْلان بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره ازگیاهان). **cornaceae**

قیْزیل‌چام..qızılçam [آد، بیتگی] اوُزون بوْیلو بیر چام توْرو.

قیْزیل‌چتیر..qızıl çətir [آد، بیتگی] چیمن‌لرده، رُطوبت‌لی یئرلرده بیتن، بعضی نوْع‌لاری خالق طبابتینده ایشله‌نن، بیر ایللیک و یا ایکی ایللیک، یوُمورتا شکیللی کؤک یانی یاپراق‌لاری اوْلان، اوْتسوْو خیرداجا بیر بیتگی.

قیْزیل‌چکیم‌لی..qızılçəkimli [صفت] مُطلّا (فا: مطلّا). **gilt**.

قیْزیل‌چوُبوق اوْتو..qızıl çubuq otu [آد، بیتگی] مئشه‌لی یئرلرده بیتن باللی بیتگی.

قیْزیل‌چی..qızılçı [صفت] قیزیل ایشینه باخان (فا: زرگر). **goldsmith**

قیْزیل‌چی‌لیق..qızılçılıq [آد] قیزیل ایشینه‌باخما(فا: زرگری **goldsmith's**

قیْزیل‌خالی..qızılxallı [صفت] اوْزه رینده قیزیل خالاری اوْلان، قیزیل خاللارلا دوْلو" قیزیل خالی بالیق".

قیْزیلخان..qızılxan [تاریخی اوْزل آد] ۱-شامامیست گله‌نک‌ده تانری صفت‌لرینن ۲-اوْغوز خاقان دؤنَمی بیر بگ و اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

قیْزیل‌دری‌لی..qızıldərili [آد] آمریکا یئرلی‌لرینه وئریلن آد، قیرمیزی دری‌لی (فا: سرخپوست). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْزیل‌دیش (لی)..qızıldiş(lı) [صفت] دیشی و یا دیشلری قیزل دان اوْلان.

قیْزیل‌زانباق..qızıl zanbaq [آد، بیتگی] داغلیق یئرلرده بیتن سوْغاناقلی بیتگی.

قیْزیل‌سؤزلر..qızıl sözlər [صفت] دَیرلی و آغیللی سؤز و صُحبت حاقیندا.

قیْزیل‌سؤیود..qızılsöyüd [آد، بیتگی] سؤیود آغاجی‌نین بیر نوْعو.

قیْزیل‌ساچان..qızılsaçan [صفت] قیزیل سپن و آتان (فا: زرافشان).

قیْزیل‌سارماشیق..qızılsarmaşıq [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: گیاه انگل یونجه). **cuscuta**

قیْزیل‌ساقال..qızılsaqqal [آد، بیتگی] آران و داغلیق یئرلرده، یاماج‌لاردا و کوْللوق یئرلرده بیتن و خالق آراسیندا چؤتگه حاضرلاماقدا استفاده اوْلونان بیر نوع بیتگی.

قیْزیل‌سای..qızılsay [اوْزل آد] آلتون سای، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

قیْزیل‌سوُ یوْسونلاری..qızılsu yosunları [آد، بیتگی] دنیزلرین یاخلاشیق ۲۰۰متر درین‌لیگینده یاشایان قیرمیزی رنگلی سو یوسونلاری (فا: تیره ای ازگیاهان دریایی).

قیْزیل‌سوُیا چکمک..qızılsuya çəkmək [تاثیرلی ائیلم] یالدیزلاماق.

قیْزیل‌قاز..qızılqaz [آد، دیرگی] ظریف چئهرایی توْکلو، قانادلاری قیزیل کیمی پارلاق، اوُزون بوْغاز و اوُزون قیچ بیر سوُ قوُشو.

قیْزیل‌قانادlı..qızılqanadlı [آد، دیرگی] سازان سوْیوندان، یاشیلا چالان، آغ گوْموشو، اتی قیلچیق‌لی بیر دادلی سوُ بالیغی نوْعو، ۲۵-۳۰ cm بوْیدا **rutilus rutilus**، **scardinus eryhrophalmus**

قیْزیل‌قانتارون..qızıl qantarun [آد، بیتگی] قیزیل قانتارون گیللردن ۵۰-۱۰۰cm یوکسک‌لیکده، قیرمیزی چیچک‌لی، قارشیلیقلی یاپراقلی، ساپ و یاپراقلاری توخداج‌لیقدا ایشله‌نن ایکی ایللیک اوْتسوبیتگی (فا: نوعی گیاه). **eryhraea centaurium**

قیْزیل‌قانتارون گیللر..qızılqantarungillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن، سککیز یوزه قدر نوعو اوْلان بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک: آجی یونجا (فا: تیره ای ازگیاهان). **gentianaceae**

قیْزیلقوُ..qızılqu [تاریخی اوْزل آد] قیْرقیزلارین، موْردی اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیل‌قوْجالو..qızıl qocalu [اوْزل آد] م۱٦جی یوْزیلده، دیاربکر حلب بؤلگه‌سینده، بوْزاوُلوس توْرکلرینن بیر بوْی آدی[۸۵].

قیْزیلقوُرد..Kızılkurt [اوْزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قیْزیل‌قوُرد..qızılqurd [آد، دیرگی] آتلارین باغیرساق‌لارینا عمله گلن بیر قوُرد خسته‌لیگی.

قیْزیلقوُرد..qızılqurd [تاریخی اوْزل آد] قازاقلارین، کیچییوْز بؤلوگو، بای اوْغلو اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیل‌قوُشو..qızılquşu [آد، دیرگی] اوُزون باجاقلیلاردان، باشی جیقالی، سیرتی یاشیل، قارنی آغ، یوواسینی باتلاقلاردا دوْزَلدن، اتی یئمه‌لی، آوروپادا یاشایان بیر قوُش (فا: نوعی پرنده). **Vanellus** ۲-قیْزیل‌قوُشو۲(آد، دیرگی) قانادلاری قابیق کیمی سرت، یاشیل، شفّاف و یوُمورو تَهر بیر بؤجک.

قیْزیل‌قوْلاق..Kızıl Kulak [اوْزل آد] قیْرقیز-موْندی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

قیْزیل‌قوُیروق..qızılquyruq [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن بؤجک و تیرتیل یئین و تاریما یارارلی، قوُیروغو قیرمیزی یا چالار ساری رنگلی، کؤچَری بیرقوش (فا: نوعی پرنده). **phoenicurus**

قیْزیل‌قیامت..qızılqiyamət [آد] بؤیوک گؤرولتو، قیزیلجا قیامت.

قیْزیل‌قیرمیزی..qızılqırmızı [صفت] قیزیل رنگینده و قیرمیزی یا چالار رنگ.

قیْزیل‌کئچیلی..qızıl keçili [اؤزل آد] عثمانلی‌بیرلیگینده‌یئرآلان‌بیر تؤرک بوْیو[۲۰۹]. ۲-قیزیل‌کئچیلی(اؤزل آد) شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

قیْزیل‌کؤک..qızılkök [آد، بیتگی] باخ: کؤک بوْیاسی.

قیْزیل‌گؤز..Kızıl Göz [اؤزل آد] تؤرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قیْزیل‌گؤز..qızılgöz [آد، دیرگی] قیزیل رنگینده بیر گول (فا: گل سرخ). ۲-قیْزیل‌گؤز(تاریخی اؤزل آد) تؤرکمَنلرین، تَکه و اؤته‌میش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیل‌گؤل..qızılgül [آد، بیتگی] کیچیک، تیکانلی کوْل شکلینده بیتن، مختلف رنگلرده اوْلان و چوْخراق قیزیل رنگینده عطیرلی بیر گول (فا: گل سرخ).

قیْزیل‌گؤل..qızılgül [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ۱۹۳۰-۴۰ اینجی ایللرده آذربایجانین هر یئرینده یاییلمیش اورتا تئمپده ایفا اولونان قدیم رقصدیر. رقصین حرکت دوزوملری تمکینلی، حتّی بیر قدر اوتانجاق واریدیر. داها چوخ شهر تویلاریندا اوینایيرلار. رقصی اکثر حالدا گنج قادینلار و قیزلار ایفا ائدیرلر[۲۴۵].

قیزیل‌گؤمبَذ..qızıl gümbəz [اؤزل آد] ائیمیر بوْیونا عاید یئر آدی (م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

قیْزیل‌گؤموش..qızılgümüş [آد] قیزیل دان و گؤموش‌دن قایریلمیش (فا: طلا آلات). **gold plate**

قیْزیلگون..qızılgün [اؤزل آد] قیزیل کیمی گون، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

قیْزیل‌لاتماق..qızıllatmaq [تاثیرلی ائیلم] قیزیلا توُتماق، قیزیل سوُیو وئردیرمک، اؤستونه قیزیل چکدیرمک.

قیْزیل‌لاشدیرماق..qızıllaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیزیل وضعیته گتیرمک، قیزیل کیمی ائتمک. ۲-قیرمیزی لاشدیرماق.

قیْزیل‌لاشماق..qızıllaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیزیل‌وضعیته گلمک، قیزیل کیمی اوْلماق.

قیْزیل‌لاماق..qızıllamaq [تاثیرلی ائیلم] قیزیلا توُتماق، اؤستونه قیزیل چکدیرمک.

قیْزیل‌لانماق..qızıllanmaq [بلسیز ائیلم] قیزیلاتوُتولماق، اؤستونه-قیزیل‌چکیلمک.

قیْزیل‌لانمیش..qızıllanmış [صفت] قیزیل وورولموش (فا: زراندود).

قیْزیللو..qızıllu [اؤزل آد] م۱۶جی یؤزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

قیْزیل‌لی..qızıllı [صفت] قیزیل‌ووُرولموش، قیزیل ایله بزنمیش.

قیْزیللیق..qızıllıq [آد] قیزیل اوْلما وضعیتی.

قیْزیل‌مارات..Kızıl Marat [اؤزل آد] تؤرکمن-ساریْق بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

قیْزیلماق..qızılmaq [بلسیز ائیلم] ققیزقین و اؤفکه‌لی حالا گلمک.

قیْزیلمیش..qızılmış [آد] قیزیلماق ایشی ویابیچیمی.

قیْزیلوْتاغ..qızılotağ [تاریخی اؤزل آد] خاقان و خانلارین وئردیکلری-توْی و شؤلَن‌لرده، قیْز اوُشاق صاحبلری‌نین اوْتوُردوغو شرف تریبؤنو[۷].

قیْزیلی..qızılı [صفت] قیزیل رنگی، پارلاق ساری رنگ.

قیْزیل‌یئل..qızılyel [آد] ۱-یوْلوخوجو بیر نوْع دَری خسته‌لیگی. ۲-گونئی‌دن اسن یئل (بعضی یئرلرده).

قیْزیل‌یاپراق..qızılyapraq [آد، بیتگی] گؤل‌گیللردن: یول قیراغیندا بیتن ساری چیچک‌لی بیتگی (فا: مایران). **eupatorium agrimonia**

قیْزیل‌یارا..qızılyara [آد] دری آلتی حجره‌لرده التهابلانما سبب ایله وجودا گلن بیر نوع قان چیبانی.

قیْزیلیْتاش..qızılıtaş [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اوْرتایؤز بؤلوگو، سَمیز و باقانالی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

قیْزیلیش..qızılış [آد] قیزیلماق ایشی، اؤفکه لنمه.

قیزیل‌یوْل..qızılyol [اؤزل آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

قیْزیل‌یوُمورتا بایرامی..qızıl yumurta bayramı [آد] کریستیان‌لاردا بیر بایرام آدی.

قیْزیندیرماق..qızındırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیزدیرماق، ایستی لندیرمک.

قیْزینماق..qızınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو قیزدیرماق، ایسینمک، قیزیشماق (فا: خود را گرم کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْژ..qıj [سس تق] قیژیلتی سسی.

قیْژاو..qıjav [اؤزل آد] چایلاردا چایین گؤر گئدن یئری، قیز آدی.

قیْژقیرتماق..qıjqırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیژقیرماسینا یوْل آچماق.

قیْزقیرما..qıjqırma [آد]قیژقیرماق ایشی (فا: تخمیر). fermentation

قیْزقیرماق..qıjqırmaq [تاثیرسیز ائیلم]چوخ قالماقدان تورشاماق، تخمیر اوْلماق، قیچقیرماق(فا: ترشیدن)to become soure {قیْزماق دان}.

قیْزقیرمیش..qıjqırmış [صفت]تخمیر اوْلموش (فا: تخمیر شده).

قیْزقیژ..qıjqıj [سس تق]قیژیلتی سسی.

قیْزوْو..qıjov [سس تق]چایین گوْر یئری، سویون یئهین آخدیغی و سسلی یئری.

قیْژهاقیژ..qıjhaqıj [سس تق] گوْرسسله، یئهین و سوْرعتله، ایتی حالدا.

قیْژی..qıjı [آد، بیتگی]رُطوبت‌لی یئرلرده بیتن، اوْزون و دیلیک دیلیک یاپراق‌لاری اوْلان و یئییلن بیر بیتگی.

قیْژیلتی..qıjıltı [سس تق]قیژ سسی (فا: صدای قژ).

قیْژیلتی‌لی..qıjıltılı [صفت]قیژیلتی ایله آخان، چوْخ ایتی آخان.

قیْژیلداماق..qıjıldamaq [سس تق]قیژ سسی چیخارماق.

قیْژی‌لیق..qıjılıq [آد]قیژی بیتگی‌سی چوْخ بیتن یئر.

قیْس قیس گولمک..qıs qıs gülmək [تاثیرسیز ائیلم]سس‌سیز و یاواشجا گوْلمک.

قیْس قیوراق..qısqıvraq [ظرف]چابوُق.

قیْسا..qısa [صفت]بوْی و اوْزونلوغو آز اوْلان، گوْدوک، بالاجا، آز سوره‌لی، مُختصر (فا: خلاصه). in short {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْسا‌آلین‌لی..qısa alınlı [صفت]اینسان اوْچون: آلنی‌نین بوْیو قیسسا و ائنی گئنیش اوْلان.

قیْساتاریخ..qısatarıx [آد] یئنجام تاریخ (فا: تاریخچه). diary

قیْساتما..qısatma [آد] ١-خلاصه‌ائتمه (فا: تلخیص). summarization ٢-علامت اختصاری symbol

قیْساتماق..qısatmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْدَتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قیسقارماق›}.

قیْساتیلمیش..qısatılmış [صفت]مُخفّف (فا: مخفّف). abbreviation

قیْساج..qısac [آد] ١-کلبَتین، پنس، انبر. ٢-ساچ توْخاسی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْساجا..qısaca [ظرف]بیر آز قیسا، اوْلدوقجا قیسا، قیسا اوْلاراق (فا: مختصرا). briefly

قیْساجاسی..qısacası [ظرف]سؤزون قیسساسی.

قیْساجیق..qısacıq [ظرف]چوخ قیسسا، لاپ قیسسا.

قیْساداغ..qısadağ [اؤزل آد]بیجار دا داغ آدی.

قیْسادالغا..qısadalğa [آد، فیزیک]رادیو وتلویزیون ومخابراتدا بویو ١٠٠-١٠ متر آراسیندا اوْلان دالقالار.

قیْسادیلماق..qısadılmaq [بل]قیسسالتماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ قیسورماق }.

قیْسادیلمیش..qısadılmış [صفت]قیسسا حالا گلمیش.

قیْساراق..qısaraq [صفت]بیر آز قیسا، قیساجا.

قیْساسسلی حرف..qısa səsli hərf [آد، دیل‌ب]سسی اوزون اولمایان حرف و هجا (فا: حرف با صدای کوتاه). short syllable

قیْساقیسا..qısaqısa [صفت، ظرف]اوزون اوْلمایان بیر بیچیمده، آزار آزار.

قیْساقیسا..qısaqısa [ظرف]قیْساراق.

قیْساکسمک..qısa kəsmək [تاثیرلی ائیلم]چوْخ اوْزاتماماق، مُختصر دانیشماق.

قیْساگئچمک..qısa geçmək [تاثیرسیز ائیلم]بیر مسئله‌نین اوْستونده چولخ دایانماماق، اوْستوندن تئز گئچمک.

قیْساگؤروشولو..qısa görüşlü [صفت]دارگؤروشلو.

قیساتدیرماق..qısaltdırmaq [تاثیرلی ائیلم]قیسالتماق‌ایشینی-گؤردوْرمک

قیْسالتدیرماق..qısaltdırmaq [تاثیرلی ائیلم]قیسالتماق‌ایشینی-گؤردوْرمک

قیْسالتما..qısaltma [آد]قیسالتماق‌ایشی" آمریکابیرلَشیک‌دؤولت: آب‌د"

قیْسالتماق..qısaltmaq [تاثیرلی ائیلم]قیسسا ائتمک(فا: خلاصه کردن).

قیْسالتمالار..qısaltmalar [آد]اختصارات. abbreviations

قیْسالتمالی..qısaltmalı [صفت]قیسسادیلمیش اوْلان، قیسسادیلا بیلن شئی.

قیْسالدیش..qısaldış [آد]قیسالتیش: قیسالتماق ایشی.

قیْسالدیلماق..qısaldılmaq [بلسیز ائیلم]قیْسالتیلماق: گوْدَلدیلمک، مُختصرلنمک.

قیْسالدیلمیش..qısaldılmış [صفت] گوْدَلدیلمیش، مُختصر ائدیلمیش.

قیْسالماق..qısalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ١-قیسسا وضعیته گلمک، گوْدَلمک (فا: کوتاه شدن). ٢-(پارچا اوْچون) سوُیا گئتمک.

قیْسالمیش..qısalmış [صفت] یئغجاملاشمیش (فا: کیچیلمیش shortened

قیْسالیش..qısalış [آد]قیسالماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْسالیق..qısalıq [آد]قیسا اوْلما دورمو.

قیْساموغاملار.. qısa muğamlar [آد] آذربایجان موسیقی‌سینده اؤنملی بؤلوم لردن بیری بالاجا موغاملاردیر، بو موغاملار ۵ بؤلومدن عبارتدیر: ۱-قاتار. ۲-روُهاب (رهاوی). ۳-شاهناز. ٤-بایات کوْرد. ۵-دشتی؛ قاتار بؤلومونون شُعبه‌لری: گؤتورگه، بم عُشّاق، حُسینی، شکسته، چاغیریش، قاتارا آیاق؛ روُهاب شوُر عایله‌سینه باغلی اولاراق شُعبه‌لری‌نی بئیله سیرالاماق اولار: گیریش(برداشت)، فارس‌شکسته‌سی(فارس ازگی‌سی)، عراق، قرایی، مسیحی، مبرّغه، گوْنش، روُهابا آیاق؛ شاهناز بؤلومونون شُعبه‌لری: گؤتورگه، زیل شاهناز، دیلکئش، کوْردو، حیجاز، آشیری شاهناز، زیل شاهنازا آیاق؛ بایات کوْرد بؤلومونون شُعبه‌لری: گؤتورگه؛ دشتی موغامی آذربایجان موسیقی‌سینده چوخ یئر توتمور، بو موغامین شُعبه‌لری: تمل، آیریلیق، گبری، بایات تورک، گیلئی، دشتی‌یه آیاق (فا: موُغامهای کوتاه آذربایجان).

قیْسایولدان.. qısa yoldan [ظرف] اوزاتمادان، سوْره یی گئچیرمه‌دن.

قیْستاق.. qıstaq [آد] یاریم آدانی قارایا باغلایان دارگئچیت، قیسیتاق.

قیْستاماق.. qıstamaq [تاثیرلی ائیلم] سیخماق (فا: کوتاه کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْستاووُل.. qıstavul [اؤزل آد] عجله، عجله جی، تَلاشلی[۷].

قیْسدیرماق.. qısdırmaq [صفت، ت] سیخیشدیرماق، سیخدیرماق.

قیْسدیریلماق.. qısdırılmaq [بلسیز ائیلم] قیسدیرماق ایشی گؤرولمک.

قیْسراق.. qısraq [صفت] ۱-دوْغمایان، قیسیر۲-مادیان، دیشی‌آت {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْسریْق.. qısrıq [اؤزل آد] اوُتانقاچ، محجوب[۷].

قیْسا بوْی.. qıssa boy [صفت] بالاجا بوْی (فا: کوتوله). dwarf

قیْسا.. qıssa [باخ] قیسا.

قیْسط.. qıst [آد] تقسیط، بورجلارین اؤده‌مه سینده وئریلن هر بؤلوم (فا: قسط). instalment

قیْسقا.. qısqa [آد، بیتگی] آرپاجیق سوْغانی (فا: نوعی گیاه).

قیْسقاج (قیسقاچ).. qısqac (qısqaç) [آد] ۱-توُتاج، سیخیجی آلَت (فا: گیره). clip ۲-توُتاج کیمی شئیلرین گنل آدی، یئنقچ‌لرین باشیندا اوْلان بوُینوزلاری. ۳-رُطوبت‌لی یئرلرده و داشلارین آراسیندا یاشایان ساری رنگلی و هاچا قوُیروقلو اوُزون سوْو بؤجک.

قیْسقاج گؤزلوک.. qısqac gözlük [آد] کله بک گؤز لوک.

قیْسقاج لاماق.. qısqaclamaq [تاثیرلی ائیلم] قیسقاج لا توتماق.

قیْسقاج.. qısqaç [آد] بیر شئی توتماق و گؤتورمک اوْچون بیر جور آراج (فا: پنس، کلبَتین). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قیسماق}.

قیْسقانان.. qısqanan [صفت] باخ: قیسقانج.

قیْسقانج.. qısqanc [صفت] حسود، قیسقانما خویوندا اوْلان (فا: رشک). envious {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْسقانج‌لیق.. qısqanclıq [آد] حسودلوق (فا: حسادت). jealousy

قیْسقاندیرماق.. qısqandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیسقانماسینا و حسادتینه یول آچماق.

قیْسقاندیریلماق.. qısqandırılmaq [بلسیز ائیلم] قیسقانماسینا یول آچیلماق.

قیْسقانماق.. qısqanmaq [تاثیرسیز ائیلم] حسادت ائیله‌مک، اسیرگه‌مک (فا: حسادت کردن). {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قیسماق}.

قیْسقانیش.. qısqanış [آد] قیسقانماق ایشی ویا بیچیمی، قیسقانما.

قیْسقانیلماق.. qısqanılmaq [بلسیز ائیلم] قیسقانماق ایشی گؤرولمک.

قیْسقی لاماق.. qısqılamaq [تاثیرلی ائیلم] قیسناماق، سیخیشدیرماق.

قیْسقی.. qısqı [آد] ایکی شئیین آراسینا قیسدیریلمیش شئی.

قیْسقی‌یا باسماق.. qısqı ya basmaq [تاثیرلی ائیلم] قیسقی لاماق.

قیْسقیرتماق.. qısqırtmaq [باخ] قیشقیرتماق.

قیْسقین.. qısqın [آد] باسقی، قیسقی (فا: فشار).

قیْسقینتی.. qısqıntı [باخ] قیسقین.

قیْسقینماق.. qısqınmaq [باخ] قیسیلماق، سیخینتی دوُیماق.

قیْسما بوْغما.. qısma boğma [آد] قیسما، هرطرفدن سیخیشدیرما.

قیْسما بوْغمایا سالماق.. qısma boğmaya salmaq [تاثیرلی ائیلم] هرطرفدن سیخیشدیرماق، قیسناماق.

قیْسماق.. qısmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سیخماق، آزالتماق، دارالتماق، کیپ یاپیشدیرماق (فا: فشردن). ۲-بوینونو قیسسالتماق. ۳-قناعت ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه‌نین مفهومو سیخاراق قیسسا حالا گتیرمک اولاراق بعضی کلمه‌لرین کؤکودور: قیسیر (بالالیغی قیسیلاراق وئریمسیز وضعیته گلمیش)، قیسناماق (سیخیلی و قیسیلی حالا گتیرمک)، فارسجادا خسیس (قیْسیْس) و گس کیمی کلمه‌لرده بو فعل‌له ایلگی‌لی سانیلیر، باخ: قاس}.

قیْسمیش.. qısmış [آد] قیسماق ایشی.

قیْسمیق.. qısmıq [صفت] پینتی، خسیس.

قیْسناق.. qısnaq [آد] ۱-چوْخ چتین‌گیریله بیلن یئر. ۲-(ص) تلَسیک، یوُبانمادان، قیسقی آلتیندا قوْیماق، فشار آلتیندا قویماق (فا: تحت فشار قرار دادن).

قیْسناماق..qısnamaq [تاثیرلی ائیلم]قیسقی آلتیندا قوْیماق، فشار آلتیندا قویماق (فا: تحت فشار قرار دادن).

قیْسیت..qısıt [آد]بیرئی‌سل حق‌لری آزالتما، دارالتما، سینیرلاما (فا: محدودیت).

قیْسیتاق..qısıtaq [آد]ایکی قورولوغو (قارایی) بیرلشدیرین زولاق وایکی طرفی‌دنیز اولان دار یئر، قیستاق (فا: برزخ).

قیْسیتلاشدیرماق..qısıtlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]محدودائتمک، بیرینین ویا بیرئی‌سل‌حقلرینین‌سیْنیرلارینی آزالتماق(فا: محدود نمودن).

قیْسیتلاماق..qısıtlamaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر شئیین سینیرلارینی دارالتماق، محدودیت یاراتماق.

قیْسیتلانماق..qısıtlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]قیسیتلاماق ایشی گؤرولمک.

قیْسیتلانیش..qısıtlanış [آد]قیسیتلانماق ایشی ویا بیچیمی، محدودیت.

قیْسیتلایجی..qısıtlayıcı [صفت]قیسیتلایان و قیسیت آلتینا آلان، سینیرلایجی، دارالدان (فا: محدود کننده).

قیْسیتلایش..qısıtlayış [آد]قیسیتلاماق ایشی ویا بیچیمی (فا: محدودیت).

قیْسیتلی..qısıtlı [صفت]قیسیتلانمیش، قیسیت آلتینا آلینمیش (فا: محدود). scribed

قیْسیتلی‌لیق..qısıtlılıq [آد]قیسیت‌لی اوْلما وضعیتی.

قیْسیجی..qısıcı [صفت]قیسان، سیخیجی.

قیْسیر..qısır [صفت]١-دوْغماز، اره‌میک(فا: عقیم). ٢- barren یاشلاندیقجا دوْغما و بالالاما خصوصیتی‌نی الدن وئرمیش خانیم (فا: یائسه). menopause ٣-وئریمسیز توپراق ویا آغاج. ٤-سوْنوج سوُز، یارارسیز {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قیْسماق}. ٤-قیْسیر٢qısır(آد) بلقور، تازا سوْغان و جعفری‌یه ادویه ووُراراق حاضرلانان بیر یئمک.

قیْسیرامَن..qısırəmən [آد]قیسیر اولموش آناسینی تکرار امن حئیوان.

قیْسیرداغ..qısırdağ [اؤزل آد]نیر، نمین و هشتپر ده داغ آدی.

قیْسیرقادین..qısırqadın [آد، ص]قیسیر اولموش خانیم (فا: زن نازا). a barren woman

قیْسیردؤنگو..qısırdöngü [آد]چؤزوم‌گتیرمه‌ین‌تکرارلی‌ایش، دوْر و تسلسل.

قیْسیرقاماق..qısırqamaq [تاثیرلی ائیلم]قیزیرقاماق، اسیرگه‌مک.

قیْسیرقان..qısırqan [صفت]اسیرگه ییب وئرمه ین. بیر شئیی اسیرگه ییب وئرمه‌مک (فا: مضایقه کردن).

قیْسیرقانماق..qısırqanmaq [بل]اسیرگنمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}. باخ: قیسماق

قیْسیرلاشدیرماق..qısırlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]قیسیرحالاگتیرمک، وئریم‌سیزلشدیرمک.

قیْسیرلاشماق..qısırlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]١-قیسیر وضعیته گلمک ٢-وئریم‌سیز اوْلماق، یارارسیز اوْلماق.

قیْسیرلاماق..qısırlamaq [تاثیرسیز ائیلم]١-قیسیر وضعیته گلمک ٢-وئریم‌سیز اوْلماق، یارارسیز اوْلماق.

قیْسیرلیق..qısırlıq [آد]١-قیسیر اولما وضعیتی (فا: یائسه‌گی). menopause ٢-وئریمسیزلیک.

قیْسیش..qısış [آد]قیسماق ایشی.

قیْسیق..qısıq [صفت]١-قیسیلمیش اوْلان، بوْغوق (فا: محدود). ٢-دار یئر، دارگئچیت.

قیْسیقجا..qısıqca [صفت، ظ]بیرآز قیسیلمیش.

قیْسیقلیق..qısıqlıq [آد]قیسیق اوْلما وضعیتی.

قیْسیلماق..qısılmaq [بل، ت]١-بوْینونو قیسماق. ٢-سیغینماق، دالدالانماق، بیر یئره سیخیلماق. ٣-(س) بیر شئی توپلانیب بؤزولمک. ٤-اوُتانماق، سیخیلماق، چکینمک

قیْسیلمیش..qısılmış [صفت]گوْدلمیش، بیرگئییم قیسیلاراق دارالمیش.

قیْسیلیش..qısılış [آد]قیسیلماق ایشی، باسیق (فا: فشرده). pressed

قیْسیم..qısım [آد، باخ: قیسماق]قیسماق ایشی.

قیْسینتی..qısıntı [آد، باخ: قیسماق]قیسماق ایشی، آزالتما ایشی.

قیْسینتی‌سیز..qısıntısız [صفت]قیسینتی‌یا دایانمادان، قیسینتی‌سی اوْلمایان.

قیْسینتی‌لی..qısıntılı [صفت]قیسینتی یا دایانان، قیسینتی‌سی اوْلان.

قیْسینماق..qısınmaq [تاثیرسیز ائیلم، ل]١-قیسماق، قیسیلماق ٢-قیسناماق.

قیْش..qış [آد]ایلین گوْز فصلیندن سوْنراکی فصل، سویوق فصل، سویوق دؤنم (فا: زمستان). Winter ٢-قیْش٢(آد) بعضا گیچ کلمه سینین دانیشیقدا دئییلیشی. ٣-(اؤنلم)توْیوق کیمی این حئیوانلارینی قوْوالاماق اوْچون چیخاریلان بیر سس {گؤیتوْرک داش یازی لارینداً ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْش قیامت..qış qiyamət [آد]چوْخ زوْرلو و چتین قیش.

قیْش قیش لاماق..qışqışlamaq [آد]قیش قیش دئیه قوُشلاری قوْوالاماق.

قیْش یاز..qış yaz [آد] ایلین بؤتون سؤره سی، دایما.

قیْش یای..qış yay [آد] ایلین بؤتون سؤره سی، دایما.

قیْش اوْتو..qışotu [آد، بیتگی] قیشلاق لاردا و شوْرانلیق لاردا بیتن بیر نوع اوْت (فا: نوعی علف).

قیْش چیچه یی..qışçiçəyi [آد، بیتگی] آران بؤلگه لرده بیتن و تئز چیچک له نن اوْتسوْو بیتگی.

قیْش دؤنمی..qışdönəmi [صفت] قیش فصلی، سویوق دؤنم.

قیْش دؤننگه سی..qışdönəngəsi [آد] اوْغلاق دؤننگه سی.

قیْش سال..qışsal [صفت] قیش لا ایلگیلی، قیشا عاید (فا: شتوی).

قیْش قوُرشاق..qış qurşaq [اؤزل آد] بوْستان آبادا کند آدی {قیش دان قوْرونان}.

قیشی..qışı [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

قیْشقیتماق..qışqıtmaq [باخ] قیشقیرتماق.

قیْشقیرباغیر..qışqırbağır [آد] چیغیرباغیر.

قیْشقیرتماجی..qışqırtmacı [آد] قیشقیرتماق ایشی نی گؤرن کیمسه.

قیْشقیرتماجیلیق..qışqırtmacılıq [آد] قیشقیرتماجی نین ایشی.

قیْشقیرتماق..qışqırtmaq [تاثیرلی ائیلم] تحریک ائتمک، بیر ینین - قیشقیرماسینا و چیغیرماسینا سبب اوْلماق (فا: تحریک کردن، شوراندن). to cause to revolto excite

قیْشقیرتی..qışqırtı [آد] تحریک، قیشقیرتماق ایشی. ۲-چیغیرتی (فا: بانگ). clamour

قیْشقیرتیش..qışqırtış [آد] تحریک، قیشقیرتماق ایشی. ۲-چیغیرتی (فا: بانگ). clamour

قیْشقیردیجی..qışqırdıcı [صفت] قیشقیرتیجی: قیشقیردان، تحریک ائدن، قیشقیرتماق ایشینی گؤرن.

قیْشقیردیجیلیق..qışqırdıcılıq [آد] قیشقیردیجی اوْلما وضعیتی.

قیْشقیردیش..qışqırdış [آد] قیشقیرتماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْشقیردیلماق..qışqırdılmaq [بلسیز ائیلم] قیشقیرتیلماق: تحریک ائدیلمک.

قیْشقیرما..qışqırma [آد] چیغیرما (فا: جیغ). scream

قیْشقیرماق..qışqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] چیغیرماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْشقیریشماق..qışqırışmaq [قا] چیغیریشماق، بیرلیکده قیشقیرماق.

قیْشقیریقچی..qışqırıqçı [آد] چیغیرباغیر ائدن، های کؤیچو (فا: جنجال کننده)

قیْشقیریق..qışqırıq [آد] چیغیرباغیر (فا: جنجال). brawl

قیْش گؤنو..qışgünü [آد] قیش فصلی، سویوق دؤنم.

قیْشلا..qışla [آد] عسگرلرین بارینديقلاری بؤیوک تیکینتی (فا: اُردوگاه).

قیْشلاتماق..qışlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیشی بیر یئرده گچیرمک.

قیْشلاق..qışlaq [آد] قیشی گئچیرمه اوچون ایستی بؤلگه، قیشدا بارینیلان یئر (فا: قشلاق). winter quarters {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْشلاق-..-qışlaq [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله نیر، باخ: یئرآدلاری (یوزلرجه آد سایماق اوْلار).

قیْشلاقات افشار..qışlaqat afşar [اؤزل آد] قئیدارین ۵ کندیستانیندان بیری اولاراق ٦٨ کندی و ۱۰۰۰۰* نفر نفوسو واردیر.

قیْشلاق زاخور قالاسی..qışlaq zaxur qalası [اؤزل آد] بو قالا اردبیل شهرینده قاراسو چایی نین یاخینلیغیندا قرار تاپیب و بعضی لریجه بو قالانین قیدمتی اشکانلیلارا قدر اوزانیر.

قیْشلاماق..qışlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیشی بیر یئرده گچیرمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْشلیق..qışlıq [آد] قیش اوْچون اوْلان، قیش فصلینه عاید اوْلان.

قیْشیل..qışıl [اؤزل آد] قیْشلیق، قیْش اوْچون آیریْلمیش[۷].

قیْشین..qışın [صفت] قیش فصلی، سویوق دؤنم.

قیْش یوُخوسو..qışyuxusu [آد] دورقونلوق و حرکت سیزلیک دؤنمی، سویوق قانلی حئیوان لارین ویا بیر سیرا آغاجلارین قیش دؤنم اینده یوخویا گئتمه سی وچوخ آز یاشانتی لی اوْلماسی (فا: زمستان خوابی). hibernation

قیْغ..qığ [آد] قویون و گئچی پیسلیگی، قوْیون دیشقی سی (فا: پِهن گوسفند). Dung {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْغ قیغ..qığ qığ [سس تق] کؤرپه اوُشاق گوْلرکن چیخاردیغی سس.

قیْغلاماق..qığlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیغ بوُراخماق، دیشقی لاماق (داوار، دوه).

قیْغی..qığı [آد] باخ: قیغ.

قیْغیرتی..qığırtı [آد] قیغیردارکن چیخان سس.

قیْغیرداتماق..qığırdatmaq [اتدیرگن ائیلم] قیغیرداماسینا یول آچماق.

قیْغیرداق..qığırdaq [سس تق] وُجوددا سوموگه بنزر برک بیر عضو (فا: غضروف). cartilage

قیْغیرداقسال توْخو..qığırdaqsal toxu [آد] قیغیراغی دوزَلدن توْخولار (فا: بافت غضروفی). cartilage tissue

قیْغیرداق لاشماق..qığırdaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیغیرداق کیمی - برکیمک

قیْغیرداق‌لی..qığırdaqlı [صفت] قیغیرداغی اولْان، قیغیرداق‌دان‌عبارت اولْان.

قیْغیرداماق..qığırdamaq [تاثیرلی ائیلم] چاغیرماق، سسله‌مک. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْغیردایش..qığırdayış [آد] قیغیرداماق ایشی.

قیْغیرقیغیر..qığırqığır [ظرف] قیغیرتی سسی چیخاراراق.

قیْغیلتی..qığıltı [آد] قیغ قیغ سسی، کؤرپه اوشاغین چیخاردیغی سس.

قیْغیلجیم..qığılcım [باخ] قیویلجیم، اوْد ذره‌سی (فا: اخگر). embers

قیْغیلجیم لاناق..qığılcımlanmaq [تاثیرلی ائیلم] قیغیلجیم ساچماق، قیغیلجیم چیخارماق، برق وورماق.

قیْغیلجیملی..qığılcımlı [صفت] قیویلجیم‌لی، اوْد ذره‌سی اولْان شئی.

قیْغیلجیم‌ساچان..qığılcım saçan [صفت] قیغیلجیم‌لی، اوْد ذره‌سی اولْان شئی.

قیْغیلداشماق..qığıldaşmaq [قا] بیرلیکده قیغیلداماق.

قیْغیلداماق..qığıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیغیلتی سسی چیخارماق.

قیْغیلدانماق..qığıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیغیلداماق.

قیْغیلدایش..qığıldayış [آد] قیغیرداماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْف..qıf [آد] سوُ کیمی شئیلری بیر قابا تؤکمک اوچون آغزی گئن و دیبی دار وسیله (فا: funnel~) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ع‹ قیفیل›}.

قیْف گؤلو..qıf gülü [آد، بیتگی] چوْخ ایللیک، سؤرونن، اوْتسوْو و قیف کیمی چیچه‌یی اولْان بیتگی.

قیْفیل..qıfıl [آد، عربجه] قاپی کیمی شئی‌لری آچیب باغلاماغا یارایان وسیله (فا: قفل).

قیْفیل بند..qıfıl bənd [آد، یازین] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو شاعر و عاشقلار آراسیندا یاریشما اولاراق دوزه‌لر و شاعر سؤال شکلینده شعری دئیه‌رک مُقابل طرفدن فی البداهه جاواب ایستر بو شعر قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک " خسته قاسیم، سؤال: اوْ کیمدیرکی اوْتوزوندا جاواندور اوْن بئشینده قوجالانی اولُودور؟. اوْ ندیرکی دیلی اَیری سؤزو دوز. اوْ هانسی دریادیر ایچی دولودور؛ لزگی احمد، جاواب: اوْ آیدیر اوْتوزوندا جاواندور؛ اوْن بئشینده قوجالانی اولُودور. اوْ قلمدیر دیلی اَیری سؤزو دوز. علم دریاسی هر دریادان دوْلودور"[۷۳، ۷٤] (فا: نوعی شعر آذربایجانی).

قیْفیل لاماق..qıfıllamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیفیل ایله باغلاماق " قاپینی قیفیل لاماق". ۲-آغزینی یوُمماق.

قیْفیل لاناق..qıfıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیفیل ایله باغلانماق.

قیْفیل لانمیش..qıfıllanmış [صفت] قیفیل ایله باغلانمیش.

قیْفیلچی..qıfılçı [صفت] قیفیل دوزلدن (فا: قفل ساز). locksmith

قیْقیلداشماق..qıqqıldaşmaq [قا] بیربیریله قیقیلداماق.

قیْقیلداماق..qıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیقیلتی سسی چیخارماق، گؤله‌رک قیقیلتی سسی چیخارماق.

قیْل..qıl [آد] حئیوان تؤکو، بعضی حئیوانلارین و اینسانین بدنین ده چیخان سرت و قالین تؤک، اوُزون توکه بنزه‌ین هر شئی، بیتگی‌لرده گؤرولن اینجه و ایچی بوْش اوُزانتی‌لار" کئچی قیلی، آت قیلی". (فا: مو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْل سیجیم..qıl sıcım [آد] قزیل ایپ و اؤرکن، قزیل چاتی. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْل یوُماغی..qıl yumağı [آد، طب] ساچ‌یئم آلیشقانلیغی اولْان کیمسه‌لرین معده سینده دؤزه لن توْمور.

قیْلاغوُز..qılağuz [اؤزل آد] قیْلاووز، رهبر[۷].

قیْلاغی..qılağı [اؤزل آد] قیْلیچ و بیْچاقلارین بیلَندیکدن سونْرا آغیْز قیْسمیْندا مَیدانا گَلن چیزگی[۷].

قیْلان..qılan [آد، دا] اَیریله بیلمه ین یوْغون توْکلو یوْن.

قیْلاو (قیلاوی، قیلاغی)..qılav(qılavı,qılağı) [صفت] باخ: قیلوْ. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ایتیتمک}.

قیْلاو..qılav [اؤزل آد] تَشویق، دَستَک[۷].

قیْل‌اوْتو..qılotu [آد، بیتگی] داغلیق چاییرلاردا یئتیشن، اینجه و سرت یاپراقلی (فا: نوعی گیاه). Nardux

قیْلاولاماق..qılavlamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قیلوْولاماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، ایتیتمک}.

قیْلاووُز..qılavuz [آد] بیر ایشده یول گؤسته‌رن کیمسه شئی ویا کتاب (فا: راهنما). guide {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹قوُلاووُز›، دده ‹قوُلاغوُز›؛ بو کلمه‌نین هم اسکی سؤیله‌نیشی " قوُلاوُز" وهم یول گؤسترمه معناسی (نؤکر و بیرینه اجیر اولاراق اونو بیر یئره آپاران: قوُل) وهم " قوُز› اوُز" اکی (یالینقوز› یالنیز کلمه‌سی کیمی) نشان وئریر بو کلمه قوُل سؤز ایله ایلگیلیدیر، بو کلمه ایندی قیسالاراق قیلوو و قیلوولاماق شکلینده اصلی معنایا یاخین مفهومدا ایشله‌نیر}.

قیْلاووُزلاماق..qılavuzlamaq [تاثیرلی ائیلم] قیلاووزلوق ائتمک.

قیْلاووُزلوق..qılavuzluq [آد] قیلاووز اولْما وضعیتی (فا: راهنمایی).

قیْلاووُن..qılavun [اؤزل آد] دؤغون هدیه‌سی[۷].

قیْلباش..qılbaş [آد] ۱-چوْخ زامان ال بارماق‌لاری‌نین باش طرفینده دیرناق دییینه چیخان اذیت‌لی یارا، دوْلاما. ۲-دده قورْقود بویْلاریندا کیشی آدی کیمی ایشله‌نیب.

قیْلبویون..qılboyun [صفت] بویْنو نازیک، چوْخ آریق.

قیْلبورون..qılburun [صفت] دنیز ایچینه اوزانمیش اینجه قورولوق.

قیْلبوخجو..qılbüxcü [آد] قیل‌بیچقی، بیرنوع نازیک بوُخجو(فا: کمان اره).

قیْلپایی..qılpayı [آد، مج] چوخ آز.

قیْلجا..qılca [ظرف] بیر قیل قدَر، ذرّه قدر، ذرّه جه.

قیْلجال..qılcal [آد] چوخ اینجه و نازیک (فا: مویین). capillary

قیْلجال‌بوْرو..qılcal boru [آد] لابراتوار اینجه‌له‌مه‌لرده ایشله‌نن اینجه بوْرو.

قیْلجال دامار..qılcal damar [آد] بوّتون توْخولاردا اوْلان، آتاردامارلارین سوْن داللارینی، توْپلار دامارلارین ایلک داللارینا بیرلشدیرن اینجه دامار.

قیْلجاللیق..qılcallıq [آد] قیلجال‌اوْلماوضعیتی(فا: مویینه گی capillarity

قیْلجان..qılcan [آد، قیل+جان] آت قیلیندان دوزه‌لن قوش دوزاغی.

قیْلجان..qılcan [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو-کوُتاهیا توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

قیْلچا..qılça [آد] ۱-قیل کیمی. ۲-آیاق سوموگو (فا: ساق). foreleg

قیْلچاتماق..qılçatmaq [تاثیرلی ائیلم] چکینمک، ترپنمک، چیگین اوْیناتماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیرج

قیْلچالاماق..qılçalamaq [تاثیرلی ائیلم] قیلچا سیندان توُتولماق، یاپیشماق.

قیْلچالانماق..qılçalanmaq [بلسیز ائیلم] قیلچا سیندان توُتولماق.

قیْلچیق..qılçıq [آد] بالیغین اینجه سوموکلری، تاخیل و باقلا کیمی بیتگی‌لرین اوّرونلری‌نین قیراقلاریندا اوْلان تیکانلی قیل کیمی شئیلر (فا: پرز و خارهای کوچک). Nap {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْلچیق‌سیز..qılçıqsız [صفت] قیلچیغی اوْلمایان.

قیْلچیق‌لاماق..qılçıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بالیغین قیلچیغینی تمیزله‌مک، بالیغین قیلچیغینی چیخارماق.

قیْلچیق‌لانماق..qılçıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بالیغین قیلچیغی تمیز لنمک، بالیغین قیلچیغی چیخاریلماق. ۲-قیلچیق عمله گتیرمک، تاخیل کیمی بیتگی‌لرده قیلچیق دوّزلمک.

قیْلچیقلو..qılçıqlu [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

قیْلچیق‌لی..qılçıqlı [صفت] قیلچیغی چوخ اوْلان.

قیْلدامار..qıldamar [آد] چوخ نازیک دامار (فا: مویرگ). capillary

قیْلدان آسیلماق..qıldan asılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر تصادف‌دن آسیلی اوْلماق، نازیک بیر شئیه آسیلی اوْلماق.

قیْلدی..qıldı [اؤزل آد] ۱-یارادیْجی، یاپیْجی ۲-ائتکَن، عامل[۷].

قیْلدیْخان..qıldıxan [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان جانی خان'ین اوْغلو[۷].

قیْلدیرتماق..qıldırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیلدیرماق ایشینی گؤردوّرمک.

قیْلدیرماق..qıldırmaq [ائتد] بیر ایشی گؤردورمک، "بیر ایشی بیرینه قیلدیرماق، نماز قیلدیرماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْلدیق..qıldıq [آد] اینام، اعتقاد (فا: عقیده).

قیْلدیق‌سیز..qıldıqsız [صفت] اینام‌سیز، اعتقادسیز (فا: بی اعتقاد).

قیْلدیق‌لی..qıldıqlı [صفت] ایناملی، اعتقادلی (فا: معتقد).

قیْلقاپان..qılqapan [آد] کهربا.

قیْلقانادلیلار..qılqanadlılar [آد، دیرگی] بوُلاق جیل‌لار، بؤجک‌لردن بیر سوْی (فا: حشرات آبزی). thysanura

قیْلقدر..qılqədər [ظرف] آزاجیق.

قیْلقَمیش..qılqəmış [باخ] قیلقامْیش: بیلگه میش، اسکی تورکلرین و سومرلردن قالان بیر داستان آدی.

قیْلقوُش..qılquş [آد، دیرگی] قوُیروغو توکلو بیر گؤزل قوش.

قیْلقوُیروق..qılquyruq [آد، دیرگی] قوُیروغوندا ایکی اوُزون للَک اوْلان بیر جنس چؤل اؤرده‌یی anas acuta

قیْلقویروقلولار..qılquyruqlular [آد، دیرگی] چؤل اؤرده‌گی کیمی قوشلاری ایچینه الان بیر سوْی.

قیْلقی..qılqı [آد، فلسفه] بیر دوشونجه‌نی اجرا ائتمه و بیترمه ایشی، عمل‌ائتمه، اوُیقولاما، تطبیق، قورُامسال قارشیتی (فا: تطبیق).

قیْلقیران..qılqıran [آد] ساچ قیران (فا: موخوره).

قیْلقیسال..qılqısal [صفت، فلسفه] اوُیقولامالی، تطبیقی (فا: کاربردی).

قیْلقی‌لی..qılqılı [صفت] قیلقی‌سی اولان.

قیْلقین..qılqın [صفت، فلسفه] قیلقی وضعیتینه گئچیریله بیلن، اوُیقولامالی، تطبیقی (فا: کاربردی).

قیْل کئچی‌سی..qılkeçisi [آد، دیرگی] بیر کئچی نوْعو.

قیْل کؤرپو..qılkörpü [آد] ۱-دینجه اوْ دؤنیادا اوْلان نازیک تئل کؤرپو. ۲-چتین سیناو معناسیندا بیر سؤز.

قیْل کیمی..qılkimi [صفت] چوخ نازیک.

قیْلگئچمه‌مک (آرالاریندان قیل‌گئچمه‌مک).. qıl geçməmək (aralarından qıl geçməmək) [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرییندن آیریلماماق، بیربیرینه یاخین اوْلماق.

قیْللانماق.. qıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیللی اوْلماق (fa: مودار شدن).

قیْللی.. qıllı [صفت] قیل ایله بورونموش، قیلی چوخ اوْلان (fa: پشم آلو). hairy

قیْللیجا.. qıllıca [صفت، آ] ۱-وحشی، یابانی و توْکلو، قیللی اولاراق. ۲-تاخیل‌لار فامیلیاسیندان بیر ایللیک بیتگی.

قیْلما.. qılma [آد] قیلماق ایشی (fa: ارتکاب). commission

قیْلماق.. qılmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی گؤرمک و یاپماق، ائتمک، ائیله‌مک "ناماز قیلماق" (fa: انجام دادن، کردن). to do {سوُمرجه ‹قی›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْلوْ.. qılov [آد] ۱-کسیجی آلَت‌لر ایتیلدیکجه اوْنلارین آغزیندا عمله گلن توْز کیمی قیرینتی‌لار.

قیْلوولو.. qılovlu [اؤزل آد] قیللوْولو: گئرمی ده کند آدی.

قیْلوْولاماق.. qılovlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آلداتما کیمی ایشلرله باشینی قاتیب دؤموک ائتمک، آلداتاراق بیر ایشی گؤردورمک (اکثرا اوشاق اوچون سؤیله‌نیر)، قیلاولاماق (fa: سرگرم کردن). ۲-ایتی لنمیش پیچاغی و بوُجور شئی‌لری قاییشا چکه‌رک قیلوْوونو یوْخ ائله‌مک، ایتی‌له‌مک. {بو کلمه‌نین معناسیندا بیرنوع قیلاووزلوق گؤرمک اولار و واقعیتده اوشاغی قیلاولاماق اونا یول گؤسته ره‌رک اونو مشغول ائتمکدیر، باخ: قیلاووُز}.

قیْلوْولو.. qılovlu [صفت] آغزیندا قیلوْ قالمیش (ایتی لنمیش کسیجی آلَت‌لر حاققیندا).

قیْلیبیق.. qılıbıq [آد] قاری سینین باسقی‌سی آلتیندا قرار تاپان، قازاق قارشیتی (fa: زن ذلیل).

قیْلیج.. qılıc [آد، ت] ۱-باخ: قیلینج، خنجردن بؤیوک و اوُجو بیز، بیر ویا ایکی آغزی ایتی و کسگین آراج (fa: شمشیر). sword ۲-کسیجی قیلیج‌ا بنزه‌ین "کوْتانین آغزی و توْپراغی کسن بؤلومو، قابان‌لارین آغیزلاریندا اوْلان‌قوْشا آیری سؤموک". ۳-عُثمانلی-دؤنَمی‌دنیزچیلریندن.

قیْلیج–.. qılıc- [اؤزل آد] اینسان آدی: ـآلپ، ـای، ـبارس، ـبوْغا، ـبوغراخان، ـتامغاچخان، ـبای، ـتیموُر، ـخان، ـآر.

قیْلیج –.. qılıc [اؤزل آد] قیْلینج: آذربایجان دا یئرآدی‌اوْلاراق‌ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری(ان‌آزی۱۶آدسایماق اوْلار).

قیْلیجارسلان.. qılıcarslan [تاریخی اؤزل آد] آنادوْلو سلجوُقلولاری خانی، قوُتالمیش بگین توْرونو، عینی سُلاله‌دن، بو آد ایله اوْچ خان گلمیشدیر. بوُنلارین ایچینده اَن اوْنلولری، بیرینجیسی اوْلوب، خاچلی سَفَرلرین قارشیسیندا دوُران و گریللا ساواشلاری‌نین ایلک اؤرنَکلرینی وئرمه‌سی باخیمیندان اوْلدوقجا ایلگینچ و رَنکلی بیر شخصیت‌دیر[۷].

قیْلیج‌اوْینماق.. qılıc oynatmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیلیج اوْیناداراق اگه منلیک سوْرمک.

قیْلیج‌اوْتو.. qılıc otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی، قاتیقلا قاینا‌تماسی، بواسیر و قورُد دؤشموش حئیوان یاراسینا خئیرلیدیر[۱۳۶].

قیْلیج‌اویناداندان.. qılıc oynadan [صفت] قیلیج اوْیناتماقلا مشغول اولان (fa: شمشیرباز). fencer

قیْلیج‌اوْیونجوسو.. qılıc oyuncusu [آد] قیلیج اویونو اوْینایان ایدمانچی.

قیْلیج‌اوْیونو.. qılıc oyunu [آد] قیلیج لا ووُروشوب و ایدمان ائتمه اوْیونو.

قیْلیج‌باجاق.. qılıc bacaq [صفت] باجاقلاری اَیری.

قیْلیج‌بالیغی.. qılıc balığı [آد، دیرگی] بورنوندا قیلیج کیمی بیر اوُزانتی‌سی اوْلان، قیلچیق‌سیز، اتی آغ لذتلی، ایلیملی ایستی‌دنیزلرده یاشایان بیر بالیق (fa: نوعی ماهی). Xiphias gladius

قیْلیج‌بالیغی‌گیللر.. qılıc balığıgillər [آد، دیرگی] دیش‌سیز و پولجوقسوز سوْموکلو بالیقلار سوْیو.

قیْلیج‌چالماق.. qılıc çalmaq [باخ] قیلیج ووُرماق.

قیْلیج‌چکمک.. qılıc çəkmək [تاثیرلی ائیلم] سالدیرماق، قیلیجی قینیندان چیخارماق.

قیْلیج‌چی (قیلیش چی).. qılıcçı (qılışçı) [آد] قیلیج دوزَلدن ویا ساتان کیمسه.

قیْلیج‌دان کئچیرمک.. qılıcdan keçirmək [تاثیرلی ائیلم] قیلیج لا اؤلدورمک.

قیْلیج‌دیمدیکلی.. qılıc dimdikli [آد، دیرگی] یاغمور قوشوگیللردن چوخ اینجه و اوُزون دیمدیکلی، توکلری آغ، قانادلاری قارا بیر قوش (fa: نوعی پرنده). recurvirosta avocetta

قیْلیج‌قالخانا چیخماق.. qılıc qalxana çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساواشا چیخماق.

قیْلیچ‌قویروق..qılıc quyruq [آد، دیرگی] سوّمو کلو بالیق‌لار تاقیمیندان ۸-۱۰cm اوُزونلوغو اوْلان تروپیک بزک بالیغی (فا: نوعی ماهی). xiphophorus helleri

قیْلیچ‌کیمی..qılıc kimi [ظرف] چوخ ایتی، کسین‌لیکله.

قیْلیچ‌لاماق..qılıclamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] قیلیجدان گئچیرمک.

قیْلیچ‌لانماق..qılıclanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قیلیجدان گئچیریلمک، - قیلیجلا چوخ اینسان اؤلدورولمک. ۲-بئلینه قیلینج باغلاماق.

قیْلیچ‌لانیش..qılıclanış [آد] قیلیج لانماق ایشی.

قیْلیچ‌لایش..qılıclayış [آد] قیلیج لاماق ایشی.

قیْلیچلی..qılıclı [صفت] قیلیج تاخمیش اوْلان.

قیْلیچ‌واری..qılıc varı [صفت] قیلیج کیمی، قیلینجا اوْخشار.

قیْلیچ‌وران..vuran qılıc [آد] قیلیجلادؤیوشن(فا: شمشیرزن) swordsman

قیْلیچ‌وورماق..qılıc vurmaq [تاثیرلی ائیلم] قیلیج لا ووُروشماق.

قیْلیجی قیْنینا قویماق..qoymaq qınına qılıcı [تاثیرسیز ائیلم] ساواشدان ال چکمک.

قیْلیجی..qılıcı [اؤزل آد] یاپیْجی[۷].

قیْلیجینین‌دالی‌داکسیر قاباغی دا..qılıcının dalıda kəsir qabağıda [آتا سؤزو] سؤزو کسَرلیدیر.

قیْلیر..qılır [آد] چتیر گیللردن، بیر ایللیک و اؤزل قوْخولو اوْتسو بیر بیتگی. ammi visnaga

قیْلیش..qılış [آد] قیلماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْلیغیناگیرمک..girmək qılığına [تاثیرلی ائیلم] ۱-یالتاق‌لیق لا تووْلاماق. ۲-اوْنون کیمی گئیینمک.

قیْلیف..qılıf [باخ] قلاف.

قیْلیفتی..qılıftı [صفت] بیرینی قیلوْولایان و آلداتان (فا: کلک باز) {بو کلمه قیلاو سؤزونه باغلی اوْلاراق قیلاو کیمی ایتی و کسیجی مفهومو داشییر}.

قیْلیق..qılıq [آد] گئدیش، خوُی، دیش گؤرونوش، یارادیلیش، کاراکتئر (فا: قلق). mood {قیلماق سؤزوندن، دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْلیق‌ائیله‌مک (ائتمک)..eyləmək(etmək) qılıq [تاثیرلی ائیلم] یالتاق‌لیق ائتمک.

قیْلیق‌بگ..qılıq bəy [آد] اوْغوز بؤیو کلریندن بیر آد[۸۵].

قیْلیق‌جانلو..qılıq canlu [آد] خالخال چئوره سینده کؤچه‌ری حالدا یاشایان و اصلینده کورد بوْیو آدیدیر[۱۴۴].

قیْلیق‌دان قیلیغاگیرمک..qılıqdan qılığa girmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-تئزتئز دوّشونجه دَییشمک. ۲-تئز تئز گئییمینی دَییشمک.

قیْلیق‌ساتماق..qılıq satmaq [تاثیرلی ائیلم] پوْز وئرمک (فا: پزدادن). to put on airs

قیْلیق‌سیز..qılıqsız [صفت] قیلیغی اولمایان، گئییینیشی کؤتو، هئچ کسیله یوْلا گئتمه ین، رفتاری و خوُیو پیس اوْلان (فا: بدحالت). badtempered

قیْلیق‌سیزلاشماق..qılıqsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیلیغی کوتولشمک، قیلیق‌سیز اولماق.

قیْلیق‌سیزلیق..qılıqsızlıq [آد] قیلیق‌سیز اوْلما وضعیتی.

قیْلیق‌قیافت..qılıq qiyafət [آد] اوّست باش.

قیْلیق‌لاماق..qılıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین قیلیغینا گیرمک، توْولاماق، آلداتماق.

قیْلیق‌لانماق..qılıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیلیغینا گیرمه گه چالیشماق، یالتاق لانماق.

قیْلیق‌لی..qılıqlı [صفت] ۱-یاراشیقلی، گوزل گؤرونوشلو. ۲-هر هانسی بیر وضعیتده قیلیغی اوْلان. ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر " آرواد قیلیق‌لی، ایلان قیلیق‌لی".

قیْلیق‌لیلیق..qılıqlılıq [آد] یاراشیق‌لیلیق، خوْش رفتارلیق.

قیْلی‌قیل دان سئچمک..qılı qıldan seçmək [تاثیرلی ائیلم] اینجه‌دن اینجه‌نی سئچمک.

قیْلی‌قیلینا..qılı qılına [تاثیرلی ائیلم] بوّتون ایله، تامیمیله.

قیْلیلی..qılılı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

قیْلین..qılın [اؤزل آد] ۱-خوُی، یارادیلیش ۲-ناز، عشوه[۷].

قیْلینج..qılınc [آد] قیْلیچ، اوجو بیز و بیر یا ایکی آغزی ایتی وکسگین آراج (فا: شمشیر). {قیل کلمه سیله ایلگی‌لی اوْلاراق قیل کیمی نازیک وایتی وسیله‌نی گؤسته ریر}. ۲-قیْلینج[۲] (آد) قیلینان هر شئی، قیْلینیش، خوُی، کاراکتئر. {ت: ایش، اخلاق، قادین نازی و قیرجانماسی، باخ: قیلماق}.

قیْلینجاساریلماق..sarılmaq qılınca [تاثیرسیز ائیلم] داوایاحاضرلانماق، ووُروشماق‌ایسته‌مک

قیْلینج‌اوْتو..qılınc otu [آد، بیتگی] خالق طبابتینده ایشله‌نن بیر بیتگی.

قیْلینج‌باجاق..qılınc bacaq [صفت] ایری باجاقلی.

قیْلینج‌قیلینجا گلمک..qılınc qılınca gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] داوایا گلمک، ووُروشماق.

قیْلینجلاماق..qılınclamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: قیْلیج‌لاماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: قیلماق}.

قیْلینجی..qılıncı [صفت] قیلیج کیمی، قیلینجا اوْخشار.

قیْلینچ‌یاپراق..qılınc yapraq [آد، بیتگی] یاپراغی ائللی و اوُزون اوْلان بیر بیتگی .

قیْلینماق..qılınmaq [بلسیز ائیلم] قیلماق ایشی گؤرولمک، قیلماق ایشی گؤرولمک، ناماز قیلیندی (فا: انجام داده شدن).

قیْلینیش..qılınış [آد] قیلینماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْلیوان..qılıvan [اؤزل آد] هدیه، بخشیش، اؤدؤل[۷].

قیْم..qım [آد، بیتگی] تاخیل‌سوْیوندان چوْخ ایللیک یئم بیتگی‌سی.

قیْماچا..qımaça [اؤزل آد] اَنگل، مانعه[۷].

قیْمار..qımar [اؤزل آد] ۱-قامار، خوُمار، یاخیْشیقلی، جذب‌ائدیجی ۲-اوْغوزنامه‌ده، یافِث اوْغلو، توْرک'ون قارداشی[۷] {قام+ار}.

قیْمزاتماق..qımzatmaq [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک.

قیْمزاندیرماق..qımzandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] ترپتدیرمک.

قیْمزانماق..qımzanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ترپنمک.

قیْم‌قیم..qım qım [صفت] آغیر آغیر (قونوشماق).

قیْمنا..qımna [اؤزل آد] سوْرَکلی، دایما، هر زامان[۷].

قیْمیج..qımıc [آد] قوُیروقجوق (فا: دمچه) {قوُیرقلو حئیوانلاردا قیمیج ایلک مؤهره‌یه دئییلیر و بو مؤهره‌نین متحرک اولماسی اوچون کؤکو قیم اولاراق قیمیلداماق کلمه‌سینه باغلانماسی سانیلیر[۶]}.

قیْمیز..qımız [آد] ۱-قیسراق(دیشی‌آت)سوتوندن پیشیریلن بیر تورش ایچکی، قیسراق سوتونون مایالانماسیلا دوزه‌لن بیر جور آز آلکل لو و تورش ایچکی (گئچمیشده تورکلر ایچینده) (فا: نوعی‌شراب) ۲-(تاریخی اؤزل آد)سیبیر خانلاریندان، گؤچوْم خان'ین قیْزی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سوْتون آجیماسی سبب ایله قاینامایا حالتی اؤز وئره‌رق ترپه‌نیش گؤرسه‌نیر، بو حرکت‌لی‌لیگه سبب بو سؤزون قیم› قیمیلداماق کلمه سیندن آلینماسی سانیلیر، بو کلمه **kumys**، **koumis** شکلینده روسجا و آوروپا دیللرینه گئچیبدیر[۶]}.

قیْمیرتو..qımırtu [اؤزل آد] قیْیْردانْیش، دئوینیم، ژئست[۷].

قیْمیشماق..qımışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْداق آلتی گوْلمک.

قیْمیشیق..qımışıq [آد، دا] تبسوْم، گوْلومسه‌مه.

قیْمیل..qımıl [آد، دیرگی] یاریم قانادلی‌لاردان بیتگی‌نین باشاق، ساپ، چیچک و یاپراق کیمی بؤلوملری‌نی امه‌رک یاشایان، اکین‌لره ضررلی و انگل بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). **aelia rostrata**

قیْمیلتی..qımıltı [آد] ترپنتی، آزجا ترپنمه.

قیْمیلداتماق..qımıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک، یئرینده اویناتماق.

قیْمیلداشماق..qımıldaşmaq [قا] ازدحام ائتمک (فا: ازدحام کردن).

قیْمیلداماق..qımıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرینده بیر آز ترپشمک، یئرینده اوْیناماق (فا: ازدحام کردن).

قیْمیلدانماق..qımıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرینده بیر آز ترپشمک، یئرینده اوْیناماق (فا: ازدحام کردن، تکان خوردن).

قیْمیلدانیش..qımıldanış [آد] قیمیلداماق ایشی ویابیچیمی.

قیْمیلدایاراق..qımıldayaraq [ظرف] ترپه شه‌رک.

قیْمیلدایش..qımıldayış [آد] قیمیلداماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْمیل‌قیشلاق..qımıl qışlaq [اؤزل آد] خاچماز'دا کند آدی[۲۴].

قیْمیل‌قیمیل..qımıl qımıl [ظرف] ترپه‌نه‌رک، ترپه‌شه‌رک، یئرینده اوْیناياراق (یئرینده قیمیل قیمیل نه اوینویورسان).

قیْن..qın [آد] پیچاق و کسیجی شئلرین قابی، تاپانچا و بوجور شئیین اؤرتوگو. ۲-بیر شئیین ایچ بؤلومونو اؤرتن، بیر شئی ایچینه آلان برک اؤرتوک (فا: جلد هفت تیر، غلاف). **sheath**، **hoister** ۳-سوُچ، جُرم، عیب. ٤- شکنجه ٥-شبسترده(سبورنو) داغ آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-شکنجه. ۲-پیچاق و قیلیج قینی؛ دده؛ بو کلمه هر ایکی معنادا بیر کؤکه دایانیر، سوُچلو آدام سیخینتی و تنگنایا سوخولور و پیچاق و قیلیج‌دا قین طرفیندن سیخیلاراق ساخلانیر، همچینین قیناماق فعلینده ده قارشی طرف سیخینتی ایچینه سالینیر}.

قیْناق..qınaq [آد] قینامایا، دانلاما، مذمّت (فا: سرزنش). **reproach**

قیْناما..qınama [آد] قیناماق ایشی (فا: سرزنش). **reproach**

قیْناماق..qınamaq [تاثیرلی ائیلم] دانلاماق، مذمّت و تقبیح ائتمک، تقصیرلندیرمک، انتقاد ائتمک (فا: سرزنش کردن). {ت: شکنجه ائتمک، جزالاندیرماق، باخ: قیْن}.

قیْنانان..qınanan [صفت] تبیه اوْلان (فا: متنبّه). **punished**

قیْنانج..qınanc [آد، تورکمنجه، باخ: قیناماق] اؤزلم(فا: حسرت).

قیْنانماق..qınanmaq [بلسیز ائیلم] قیناماق ایشی گؤرولمک، دانلانماق، مذمّت ائدیلمک، تقصیرلندیریلمک (فا: سرزنش شدن).

قیْنای..qınay [اؤزل آد] آکتیو، چالیْشقان[۷].

قیْنایش..qınayış [آد] قیناماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْنج..qınc [آد، دا، باخ: قینجماق] قمزه، ناز و ادا (فا: غمزه).

قیْنجال..qıncal [اؤزل آد] اینجه، نارین، ضعیف[۷].

قیْنجانماق..qıncanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ناز ائله‌مک، نازلانماق، اؤزونو ازیب بوْزمک.

قیْنجماق..qıncmaq [تاثیرلی ائیلم] قیْرتماق، تیکه تیکه قوْپارماق (فا: تکه تکه کندن) {قین سؤز ایله ایلگی‌لی اولاراق قینینی توتماق مفهوموندادیر (اؤرنک: توْنجومک، اینجیمک، یئنجمک)}.

قیْنجیماق..qıncımaq [باخ] قینجماق.

قیْنچاق..qınçaq [اؤزل آد] بیْچاق قیْلیفی[۷].

قیْنچی..qınçı [صفت] قین دوزَلدن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْندی..qındı [آد، دا] سوّت دن پیشیریلن سیییق اوُن یئمه یی، هوْررا.

قیندیخلی..qındıxlı [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

قیْندیرا..qındıra [آد، بیتگی] سوُلاق یئرلرده یئتیشن، یاپراق قیراقلاری کسگین و توُتقون رنگلی بیرنوْع چاییر اوْتو (فا: نوعی گیاه).

قیْندیراج..qındırac [آد] اوْیوق و ایو آچمایا یارایان آراج (فا: نوعی وسیله شیار بازکن).

قیْندیرقا..qındırqa [آد، بیتگی] قیْندیرغا: ۱-قورولوقلاردا بیتن، نازیک، اوُزون و اوْتسوْو بیر بیتگی. ۲-(مج) بیربیرینه دَیمیش، بیربیرینه یاپیشمیش، دوْلاشیق"قیندیرقا ساچ، قیندیرقا یوُن" (فا: آشفته). {اصلینده قینیرقااولمالیدیر و"د"حرفی‌زایددیر، اؤرنک اوچون: قاس› قاسیرقا، قاب› قابیرقا، قین› قینیرقا}.

قیْندرقالو..qındrqalu [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

قیْندی‌قیندی..qındı qındı [آد] یاندی قیندی.

قیْنقال..qınqal [اؤزل آد] اینجه، نارین[۷].

قیْن‌قاناد..qınqanad [آد، دیرگی] ۱-بعضی بؤجک‌لرده اوُچماق اوّچون ایشله‌نن ایکی قانادی اؤرته جک وضعیتده و قیراقلاری دوّز قیوریق و برک قاناد نوْعو. ۲-بو قوشلاردان تشکیل تاپان بیر قوش تاقیمی.

قیْنقیْتماق..qınqıtmaq [تاثیرلی ائیلم] ووُروب کسمک {قیْرخماق دان}.[۵]

قیْنقیْر..qınqır [اؤزل آد] مَتین، دایانیْقلی، ثباتکار[۷].

قیْنلاماق..qınlamaq [تاثیرلی ائیلم] قین‌لی‌ائتمک، بیر شئیی قینینا گئچیرمک، بیر شئیه قین دوّزلتمک (فا: غلافدار کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْنلی..qınlı [صفت] قینی اوْلان.

قیْن‌واری..qınvarı [صفت] قینا اوْخشار.

قیْنیف..qınıf [آد، دا] بیتگی‌لرین یئمه‌لی توُملاری‌نین قابیغی و قینی.

قیْنیق..qınıq [اؤزل آد] ۱-اوْغوز توّرکلرینین ۲٤بوْی‘وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌کتابیندا بو کلمه هریئرده اوْلسا عزیردیر شکلینده معنالانیب، سلجوقلولار بوُ بوُیا منسوب ایدیلار. ۲-دده قوْرقود بوْیلاریندا قیْنوق، کیشی آدی کیمی ایشله‌نیبدیر. ۳-(تاریخی اؤزل آد) دنیزخان’ین اوْغلو. محترم، شرفلی[۷].

قیْنی‌قینی..qını qını [آد] اوُشاقلارا یاندی قیندی وئرمک اوچون سؤیله‌نن بیر سؤز.

قیْنیناچکیلمک..qınına çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] گیزلنمک، هئچ بیر شئیه قاریشماماق، باشینی قینینا چکمک.

قیْنیناگیرمک..qınına giırmək [تاثیرسیز ائیلم] گیزلنمک، هئچ بیر شئیه قاریشماماق، باشینی قینینا چکمک.

قیْنیندان‌چیخماق..qınından çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] حدّیندن‌آشماق، جیزیغیندان چیخماق.

قیْو..qıv [آد، ت] وار، دؤولت، شانس.

قیْوارماق..qıvarmaq [تاثیرلی ائیلم] ییْغماق، قیوریتماق، اوّستونه قاتلاماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْوام..qıvam [اؤزل آد] اوْلقونلوق، یئترلی‌لیک[۷].

قیْوامبگ..qıvambəy [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

قیْوانچ..qıvanç [آد] غُرور، قیْوانما، سئوینمه، اؤووّنمه، موُتلو اوْلما، اؤوونه‌رک سئوینمه حالی، اؤوونج، سئوینج (فا: افتخار).

قیْوانج‌لانماق..qıvanclanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤوونمک، قیوانج-دوُیماق(فا: افتخارکردن).

قیْوانجلی..qıvanclı [صفت] اؤوونج دوُیان، قیوانج دوُیان، افتخار ائدیله جک شئی (فا: افتخارآمیز).

قیْواندوق..qıvanduq [اؤزل آد] قیْوانچلی، موُتلو[۷].

قیْوانماق..qıvanmaq [باخ: قیو] مفتخراولماق، سئوینجلی اولماق.

قیْوانی..qıvanı [ظ، دده، باخ: قیْو] فرحلنه فرحلنه، سئوینه‌رک.

قیْوراتماق..qıvratmaq [تاثیرلی ائیلم] تئل کیمی شئیلری اییی جه بوُرماق.

قیْوراجیق..qıvracıq [صفت] قیوراق بیر وضعیت.

قیْوراق..qıvraq [صفت] ۱-ترپه‌نیش‌لی، آخیجی، حرکتلی. ۲-زیرک، ساغلام، مؤحکم. ۲-گؤزل، شیک، یاراشیق‌لی، یاخشیق‌لی، باشاری‌لی (فا: قبراق). equipped {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه سنگلاخدا بوُروق بوروق توک اوچون دئییلیب و ایندیسه چوخ زیرنگ و سئوئر آدام اوچون سؤیله‌نیر، دیواندا قیو کلمه‌سی وار دؤولت و قوُت معناسیندا گلیب و همچینین قیوال سؤزو دوّزگون، چکمه و یاراشیقلی معناسیندا گلیب (‹قیوال بوُرون›: چکمه بوُرون) قیو کلمه‌سی اؤزل‌لیکله دیواندا ایشله‌نن عبارتده ایندیکی معنایا چوخ یاخین گؤرونور و ائله سانیلیرکی اوبیری معنالار مجازی اولاراق یاراشیقلی و چوخ سئوئر مفهومونون دؤنولموشو اولمالیدیر، بو کلمه قبراق شکلینده فارسجایا گئچیبدیر}.

قیْوراق..qıvraq [اؤزل آد] نخجوان‘دا یئر آدی[۲٤۰].

قیْوراقجا..qıvraqca [صفت، ظ] قیوراق بیر بیچیمده.

قیْوراق‌قیوراق..qıvraq qıvraq [ظرف] قیوراق اولاراق، قیوراق جا.

قیْوراقلاشماق..qıvraqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیوراق وضعیته گلمک، ساغلام لاشماق. ۲-شیک گئییِنمک.

قیْوراقلاماق..qıvraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-قیوراق‌وضعیته گتیرمک، ساغلام لاتماق. ۲-گئییندیرمک، اوُست باشینی سلقه‌یه سالماق.

قیْوراقلانماق..qıvraqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قیوراق وضعیته گلمک، ساغلام‌لاشماق ۲-گئییِنمک، اوُست باشینی سلقه‌یه سالماق.

قیْوراقلیق..qıvraqlıq [آد] قیوراق اولما وضعیتی، ساغلام‌لیق، چابوق لوق (فا: چابکی). dexterity

قیْوراماق..qıvramaq [تاثیرلی ائیلم] هیزلی و یئهین یئریمک، حرکته گتچمک (فا: به‌صورت‌قبراق‌حرکت کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْورانتی..qıvrantı [آد] قارارسیزلیق.

قیْوراندیرماق..qıvrandırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیورانماسینا سبب اوْلماق.

قیْورانماق..qıvranmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغریماسببیله‌بیر یئری و وُجودو بوْکولوب بوُرولماق، قیوریلماق(فا: بخودپیچیدن).

قیْورانیش..qıvranış [آد] قیورانماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْوریش..qıvrış [آد] قیویرماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْوریشماق..qıvrışmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریلماق.

قیْوریق..qıvrıq [آد] اَیریلیب بوْکولموش، یوُوارلاق بیر بیچیم وئریلمیش، قیوریم، بوُروق بوُروق (فا: پیچ و تاب دار).

قیْوریق‌لیق..qıvrıqlıq [آد] قیوریق اوْلما وضعیتی.

قیْوریلتماق..qıvrıltmaq [تاثیرلی ائیلم] قیوریق‌حالاسالماق

قیْوریلما..qıvrılma [آد] قیوریلماقایشی (فا: پیچ خوردگی). contortion

قیْوریلماق..qıvrılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اَیریلیب‌بوکولمک، ۲-(س) قیویرجیق بیر وضعیته گلمک، بوْزولمک، بوُروق بوُروق شکله دوْشمک (فا: پیچ‌خوردن) to turn the corner ۲-آغریدان وسانجی دان ویا هیرس‌دن بیر یئره یئیغیشماق، اضطراب چکمک.

قیْوریلمیش..qıvrılmış [صفت] قیوریق حالا دوْشموش، قیوریم قیوریم اوْلموش.

قیْوریلیش..qıvrılış [آد] قیوریلماق ایشی ویا بیچیمی.

قیْوریلیم..qıvrılım [آد] قیوریلما (فا: پیچ خوردگی). convolution

قیْوریم..qıvrım [آد] ۱-بیر شئیین اَیِیلیب بوْکولن یئری، بوْکلوم. ۲-(یئرب) قیوریلمیش و دالغا کیمی اوْلموش یئر "یئر اوْزونون قیوریملاری". ۳- قیوریلمیش ساچ و یئر (فا: پیچش، تاب). curl {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْوریم‌ساچلی..qıvrım saçlı [آد] ساچلاری قیوریم قیوریم اوْلان، بوْکوک بوکوک ساچلی، قیوریملاری اوْلان ساچ.

قیْوریم‌ساققال..qıvrım saqqal [آد] ساقققالی قیوریم قیوریم اوْلان.

قیْوریم‌قیوریم..qıvrım qıvrım [آد] بوْکوک بوکوک، قیوریملاری اوْلان.

قیْوریم‌لاشدیرماق..qıvrımlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قیوریم‌لی وضعیته گتیرمک، بوُروق بوُروق ائله‌مک (فا: مجعد نمودن).

قیْوریم‌لاشدیریلماق..qıvrımlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قیوریم قیوریم ائدیلمک، بوُروق بوُروق ائدیلمک (فا: ف.م مجعد نمودن).

قیْوریم‌لاشماق..qıvrımlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریم قیوریم اوْلماق، بوُروق بوُروق اوْلماق (فا: مجعد شدن).

قیْوریم‌لانماق..qıvrımlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریم‌لاشماق (فا: مجعد شدن).

قیْوریم‌لی..qıvrımlı [صفت] بوْکونتولو، قیوریم‌لاری‌اوْلان(فا: مجعد curly

قیْوریم‌لیق..qıvrımlıq [آد] بوْکونتولوک، قیوریم‌شئیین‌حالی (فا: مجعدی).

قیْورینتی..qıvrıntı [آد] قیوریلان یئر، قیوریم، بوْکوک یئری(فا: پیچش).

قیْولیق..qıvlıq [اؤزل آد] قیْوانچ و موُتلولوق نَدَنی[۷].

قیْویرتماق..qıvırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] قیویرماق ایشینی گؤردورمک.

قیْویرجاق ..qıvırcaq [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {قیْوریملی}.

قیْویرجیق..qıvırcıq [صفت] قیوریم قیوریم اوْلان، بوُروق بوروق اولان "قوُزونون گؤز نه قیویرجیق دری‌سی وار".

قیْویرجیق تئللی..qıvırcıq telli [باخ] قیوریم ساچلی.

قیْویرجیق توْکلو..qıvırcıq tüklü [آد، ص] توْکلری قیْوریم قیوریم اوْلان.

قیْویرجیق‌لاشماق..qıvırcıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیویرجیق-حالاگلمک.

قیْویرجیق‌لانماق..qıvırcıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیویرجیق‌وضعیته-گلمک

قیْویرزیویر..qıvırzıvır [صفت] دیرسیز و اؤنم‌سیز شیئلر (فا: خرت وپرت). trumpery {بو کلمه قیویرماق فعلیندن آلیناراق بیربیرینه بوْکولموش و دولاشمیش شئیلری گؤسته ریر و زیویر سؤزوده اوُیوم کلمه‌سی شکلینده بونا آرتیریلیب}.

قیْویرقیویر..qıvırqıvır [صفت]قیوریم‌لاری اوْلان، بوکلوم‌لری اوْلان، قیوریلمیش وضعیتده و حالیندا اوْلان (فا: پیچ پیچ).

قیْویرماق..qıvırmaq [تاثیرلی ائیلم]بوّکمک، قیراغیندان‌قاتلاماق(فا: تاکردن

قیْویق..qıvıq [اؤزل آد]آرا، فاصله[۷].

قیْویل..qıvıl [آد]باخ: قیویلجیم.

قیْویلجیم..qıvılcım [باخ: قوْوماق]۱-قیغیلجیم، یانان شئی‌دن سئچرایان کیچیک اوْد پارچاسی، گونش ده گؤرونن کسینتی‌لی ایشیمالار، دمیر کیمی شئیلرین چارپیشماسی سببیله سیچرایان قوْو (فا: شرار). Sparks ۲-(مج)بیر شئیین چوْخ قوُوّتلی تظاهوُرو و علامتی.

قیْویلجیم‌سیز..qıvılcımsız [صفت]قیویلجیمی اوْلمایان.

قیْویلجیم‌لانماق..qıvılcımlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]قیویلجیم‌لی اوْلماق.

قیْویلجیم‌لی..qıvılcımlı [صفت]قیویلجیمی اوْلان.

قیْویل‌قیویل..qıvıl qıvıl [ظرف]توپلواوْلاراق ترپه‌نیش و قایناشمانی آنلادیر.

قیْی..qıy [آد] ۱-چیغیراراق، اوغرو، قورد و ایته های باسما، قیشقیرتی، باغیرتی، هارای (فا: جیغ). {سومرجه ‹قیا›، قیْیماق سؤزونه باغلیدیر}. ۲-قیْی۲(آد) یوُن دان، ایپ‌دن توُخونان یوُمرو ویا یاستی قایتان.

قیْیا..qıya [آد] ۱-آدام اؤلدورمه سوُچو، جنایت (فا: جنایت). ۲-(دده) اَیری، قیْییق، قیْیقاجی، گؤز اوُجو {باخ: قییماق}.

قیْیاباخماق..qıya baxmaq [تاثیرسیز ائیلم]قییقاجی باخماق، گؤز اوُجو باخماق"بیر شوُخ قییا باخدی هوُشومو آلدی".

قیْیات..qıyat [اؤزل آد] ۱-ارگنه‌قوْن داستانیندا قیْیان دان اوْلان بوْیون آدی[۵۶] ۲-چَکیجی، جاذبه‌لی، چَنگیزخانین باغلی اوْلدوُغو اوْیماغین آدی[۷].

قیْیاتچیْغ..qıyatçığ [تاریخی اؤزل آد]چاغاتای خان دؤنَمی اوْردوباشی-لاریندان[۷].

قیْیاجی..qıyacı [آد، ص]جانی، آدام اؤلدورن، جنایت ایشله‌ین.

قیْیاق..qıyaq [آد] ۱-قییی‌جیلیق، قدّارلیق، آجیْماسیزلیق(فا: قدّاری) ۲-چوخ گؤزللیک، چکیجیلیک ۳-چوخ گؤزل، چکیجی ٤-بالاجا بیتگی آدی[۱۳۵].

قیْیاقان..qıyaqan [تاریخی اؤزل آد]قیْیان؛ یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

قیْیاق‌اوْتو..qıyaq otu [آد، بیتگی]تاخیل‌لارین آراسیندا بیتن بیر نوْع-آلاق‌اوتو.

قیْیاق‌چی..qıyaqçı [صفت]جسور قُمارباز، قوْرخماز اوْیونچو.

قیْیاق‌لاشماق..qıyaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]قییاق وضعیته گلمک.

قیْیاق‌لیق..qıyaqlıq [آد]قییاق اوْلما وضعیتی.

قیْیال..qıyal [اؤزل آد]ایمگه[۷].

قیْیان..qıyan [اؤزل آد] ۱-داغدان یئهین یئنن سئل[۵۶]. ۲-قدّار، آجیْماسیز، قیْییجی[۷]. ۳-(دده) ارگنه‌قوْن داستانیندا بیر ایگید آدی"سلجوق، سباسات"٤-قیْیاتلاردؤولتی‌خانلاریندان[۷].

قیْیان—..-qıyan [اؤزل آد]اینسان آدی: قیْیانالپ، قیْیانای، قیْیانبای، قیْیانتاش / قیْیانداش، قیْیانَر، قیْیانسوُ، قیْیانقارا، قیْیانگوّج.

قیْیان‌کندی..qıyan kəndı [اؤزل آد]ماکی دا کند آدی.

قیْیتیریق..qıtırıq [آد، خا]دَیرسیز، قیویرزیویر.

قیْی‌چکمک..qıy çəkmək [تاثیرسیز ائیلم]قیشقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ کشیدن).

قیْیدیرماق..qıydırmaq [اتّدیرگن ائیلم]قییماق ایشینی گؤردورمک.

قیْیغاج..qıyğac [صفت]باخ: قیْیقاج، قئیقاج. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

قیْیغاج‌لاماق..qıığaclamaq [تاثیرلی ائیلم]بیرشئیی‌قییقاجی‌بوّکمک-وکسمک

قیْیغاج‌لانماق..qıyğaclanmaq [بلسیز ائیلم]بیر شئی قییقاجی بوّکولمک.

قیْیغاجی..qıyğacı [باخ]قییغاج.

قیْیغاجی‌باخماق(قییقاجی)..qıyğacı baxmaq(qıyqacı) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونون اوُجو ایله باخماق.

قیْیقا..qıyqa [اؤزل آد]زَکی، چوْخ آغیْللی[۷].

قیْیقاج..qıyqac [صفت] ۱-بوُرولقان، بوُرولموش، "آراز گلیر قیْیقاجی. گتیریر بیر جوت باجی. بیری منیم سئوگیلیم. بیری باشیمین تاجی." (فا: مورَّب). oblique ۲-(آ) قُران و کتاب اوْخوماق اوچون اولان بیر نوع آچیلیب بوکولن تخته (فا: تخته تاشو). ۳-(صفت) چپینه کسیلمیش پارچا و بوُجور شیلر. ٤-اَیری، چپ، یاناکی، چپه کی، قییغاج. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: قیْیماق}.

قیْیقاج..qıyqac [اؤزل آد]ماکی دا کند آدی.

قیْی‌قوْپارماق..qıy qoparmaq [تاثیرسیز ائیلم]قیشقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ کشیدن).

قیْیقی..qıyqı [آد] ۱-حاقسیزلیق، آجیمازلیق، ظُلم۲-زَکا، دَها[۷].

قیْیقین..qıyqın [صفت]حاقسیزلیغا اوغرامیش، مغدور.

قیْیقین‌لیق..qıyqınlıq [آد]حاقسیزلیغا اوغراما، مغدوریت، مغدورلوق.

قیْی‌قیی..qıy qıy [آد] ۱-بیر آیاغی اوّستونده یئریمه. ۲-بوُجور اوْینانیلان اوُشاق اوْیونو.

قیْیلاماق..qıylamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیْشقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ کشیدن). ۲-قیْیلاماق۲ (تاثیرلی ائیلم) قایتان لاماق، قایتان لا باغلاماق.

قیْیلی..qıylı [صفت] قیْشقیرتی‌لی، باغیرتی‌لی (فا: با جیغ وداد). ۲-قیْیلی۲ (صفت) قایتان‌لی.

قیْیما گؤز..qıyma göz [صفت] سوْزگون گؤز، گؤز اوُجو باخان. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْیما..qıyma [آد] قییماق ایشی و بیچیمی، اسیرگه‌مه، مُضایقه.

قیْیماج..qıymaç [اؤزل آد] غمزه[۷].

قیْیماز..qıymaz [صفت] قیْیامایان، قیْیا بیلمه ین.

قیْیماسیز..qıymasız [صفت] اسیرگه‌مه‌دن، مُضایقه ائتمه‌دن.

قیْیماق..qıymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اسیرگه‌مک، مضایقه ائیله‌مک. ۲-بیرینه یا بیر شئیه اؤنملی بیر کؤتولوکده اولماق. ۳-رحم ائله‌مه‌مک ٤-نارین دوْغراماق. ۵-اَیری باخماق، گؤزلریله یاریم یوُمولو باخماق "قیز گؤزلرینی قییب باخدی". {سوُمرجه ‹قید›؛ ت: اَیریله‌مه‌سینه دوْغراماق؛ بو فعلدن قیمه (تیکه تیکه کسیلمیش ات)، قایچی، قئیچی (کسیجی آلت)، قییی (دنیز قوُرولوغو کسن یئر)، قیْیقاج، قیْیاق، قیْییق، قیْیا، قیْیاچی، سؤزلری دؤزه‌لیب، بو کلمه‌لرین هامی‌سیندا کسمک مفهومو واردیر، بو کلمه‌دن آلیناراق فارسجادا قیمه قیچی و قیقاج کلمه‌لری ایشلنمکده دیر}.

قیْیمالی..qıymalı [صفت] قییماغا یارار.

قیْیماماق..qıymamaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره‌یندن گلمه‌مک، رحم-ائله‌مک" پهلوان حریفی یئره ووُراراق خنجر چکدی، ولی اوْنو اؤلدورمه یه قییمادی".

قیْیمیق..qıymıq [آد] کیچیک‌و اوُجویز تاختا دمیر و سوموک پارچاسی.

قیْینَاق..qıynaq [آد] جاییناق، قوُش‌چنگلی(فا: چنگال). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

قیْینَاق‌لاماق..qıynaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] جاییناقلاماق، قییناق‌لاریله-توُتماق(فا: گرفتن).

قیْینَاق‌لانماق..qıynaqlanmaq [بلسیز ائیلم] جاییناق لانماق (فا: گرفته شدن).

قیْیووُرماق..qıy vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیشقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ کشیدن).

قیْیها..qıyha [آد] قیشقیرما، باغیرما (فا: جیغ).

قیْیهاچکمک (قوْپارماق، ووُرماق)..qıyha çəkmək (qoparmaq, vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] قیشقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ کشیدن).

قییی..qıyı [آد] ۱-قارا ایله سویون بیرلشدیگی یئر، یان، اوُج، دنیز قیراغی (فا: کرانه). Coast ۲-گؤزون اوُجو، گؤزون یان طرفی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قییغ‹: یان؛ سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

قییی‌بالیقچیلیغی..qıyı balıqçılığı [آد] دنیز قیراغیندان چوخ اوزاق لاشمادان بالیق توتما ایشی.

قییی‌بوُجاق..qıyı bucaq [آد] گؤزه چارپمایان یئر.

قییی‌جی..qıyıcı [صفت] ۱-قییماق ایشینی گؤرن. ۲-ظالم، رحمسیز، آجیما دوُیوسو اوْلمایان۳-قییی‌لارلا ایلگی‌لی ایش گؤرن.

قییی‌دیرمیغی..qıyı dırmığı [آد] قییی‌لاردا بیتگی یئغماغا یاریان دیرمیق.

قییی‌دا بوُجاقدا..qıyıda bucaqda [ظرف] گؤزه چارپمایان.

قییی‌دیلی..qıyı dili [آد] بیر کؤرفئز (یاریم‌دنیز) اؤنونده نازیک و زولاق بیر قورولوق.

قییییش..qıyış [آد] قییماق‌ایشی و بیچیمی، گؤزون قییما طرزی.

قییْیشقان..qıyışqan [اؤزل آد] ۱-سؤزونده دوُران ۲-جسور، گؤزوپک[۷].

قییییشماق..qıyışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-جسارت گؤسترمک. ۲-قارشی لیقلی سؤزلشمک.

قییْیق..qıyıq [صفت] ۱-قییییلمیش اوْلان، گؤزلرینین اوُجو دار. ۲-چکیجی، گؤزل. ۲-ایینه؛ یورقان ایینه سی؛ توْربا و چوُوال و بوُجور شئیلری تیکمک اوْچون اؤزل ایینه (فا: چوُوالدوز) {باخ: قیْیماق}.

قییْیق‌قابی..qıyıq qabı [آد] ایینه قابی.

قییْیق گؤز (لو)..qıyıq göz (lu) [صفت] گؤزلری قییق اوْلان.

قییی‌قییی..qıyı qıyı [ظرف] قییی بویونجا گئتمک.

قییی‌لار..qıyılar [آد] ساحل‌لر (فا: سواحل). coasts

قییی‌لاماق..qıyılamaq [تاثیرسیز ائیلم] قییی بویونجا گئتمک.

قییییلتی..qıyıltı [آد] ۱-قییماق ایشی، گؤزون قییما وضعیتی. ۲-قیی سسی، قییها

قییییلداماق..qıyıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیی ووُرماق، قیْشقیرماق.

قییییلماق..qıyılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-قییینماق‌ایشی گؤرولمک، یئغیلماق، یاری یوُمولماق، گؤزلری یازیم یوُمولو اوْلماق. ۲-دوْغرانماق، اینجه اینجه بؤلونمک.

قییییلیق..qıyılıq [آد] قییی اوچون مُناسب.

قییییم..qıyım [آد] قییماق ایشی.

قییییم‌قییییم..qıyım qıyım [ظرف] اینجه اینجه.

قییییملی..qıyımlı [صفت] قییییلمیش اوْلان.

قیْییملیق..qıyımlıq [صفت] بیردفعه ده قییی لاجاق مقداردا اوْلان.

قیْیین..qıyın [آد] ۱-ظوْلوم۲-آغیت۳-گوْج، اوْتوریته٤-غمزه.

قیْیینقییین..qıyın qıyın [ظرف] گیزلی گیزلی.

قیْییینتی..qıyıntı [آد] ازیک‌لیک دویقوسو، وُجوددا قیریقلیق دویقوسو.

قیْییینماق..qıyınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیییلماق، ازیلیم‌وقیریلمیش کیمی بیر دویقو دویماق.

قیْییا چیخماق..qıyı ya çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] (گمی‌دن) قارایا چیخماق.

قیاپا..qiyapa [اؤزل آد] خمین یاخینلیغیندا یئر آدی {محتملا قایا +اوْوا اولاراق قایالیق دا اولان اوْوایا اشارتدیر؛ قایا+اوْوا/ قایاوا/ قایابا/ قایاپا/ قیاپا}. .

قیاس..qiyas [آد، عربجه] مُقایسه (فا: ~).

قیاس..qiyas [اؤزل آد] باخ: قییاس.

قیاساً..qiyasən [ظرف] موُقایسه اولاراق (فا: ~). analogically

قیافت..qiyafət [آد، عربجه] اوْست باش، قیلیق، دیش گؤرونوش (فا: ~).

قیافه..qiyafə [آد، عربجه] اوْست باش، قیلیق، دیش گؤرونوش (فا: ~).

قیالاخلی..qıyalaxlı [اؤزل آد] قایالیقلی: ابهر ده داغ آدی.

قیام..qiyam [آد، عربجه] ۱- نامازدا آیاغا قالخما، بیرایشه باشلاما. ۲- قیامت گوْنونده آیاغا قالخما. ۳-حاکمیته قارشی سلاحلی ویا سلاح‌سیز چیخیش، قالخیش (فا: ~).

قیامت..qiyamt [آد، عربجه] ۱-محشر گوْنو، قالخیش گوْنو، چوْخ دین‌لره گؤره دونیانین سوْنو و بوْتون اؤلولرین قالخیش گوْنو، حساب کتاب گوْنو (فا: ~).

قیبله..qiblə [آد، عربجه] مسلمانلار نامار قیلاندا اوْزلرینی توتان طرف، نامار قیلینان یؤن، کعبه اوْلان طرف، باخ: قبله.

قیبله–..-qiblə [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

قیتول..qiytul [آد] ۱-اوردو استراحتگاهی، اوْردوگاه(فا: ~)[۸۲].

قیچاجی..qıçacı [آد] درزی، اسکیلرده‌سارای‌درزی سی(فا: ~)[۸۲].

قیچلو..qiçlu [اؤزل آد] قاچیلو: صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان سایلیردی[۸۵]. باخ: قاچیلو، قیْچلو.

قید..qeyd [آد، عربجه] قئید: ۱-قیسسا صورتده یازما. ۲-قایقی، فیکیر (فا: قید). ۳-(دیل‌ب) باخ: ظرف.

قیصر..qeysər [آد، لا] ۱-اسکی روم و بیزانس پادشاهلاری‌نین عنوانی، خاقان(فا: قیصر) caesar ۲-مرند، سراب (قِصریه) دا کند آدی؛ باخ: بیجار.

قیقا..qiqa [آد، فرانسیزجا] مین میلیارد، دؤردوز مین (فا: گیگا).

قیقاتوْن..qiqaton [آد، فرانسیزجا] بیر میلیون توْن (فا: گیگا تُن).

قیل وْقال..qil o qal [آد] سؤز صُحبت (فا: های هوی).

قَیلانقوش..qəylanquş [آد، دیرگی] باخ: قارلانقوُش.

قیله یاتاق..qilə yataq [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

قیله‌لیک..qiylələlik [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

قیّم..qeyyim [باخ] بولوغا چاتمامیش ویا ضعیف بیرینه باخان و ایشلرینی اداره ائدن(فا: ~). guardian

قیمت..qimət [آد، عربجه] دَیر، فیات (فا: مظنّه). market price

قیمتلی..qimətli [صفت] باهالی (فا: قیمتی). precious

قیودات..qiyudat [آد، ع] قئیدلر.

قَیومیت..qəyyumiyət [آد] قیّم‌اولما(فا: ~). self-existence

قییاس..qyas [اؤزل آد] آغدام(~لی)، قئیدار، ماکی، سُنقر، ساوه، زنجان دا کند آدی، داغ آدی[۲۴۰]. {باخ: قایاس}.

قییقاج..qiyqac [صفت] باخ: قیْیقاج.

قییمه..qiymə [آد] باخ: قییمه خوروشتو، بالاجا بالاجا کسیلمیش ات {باخ: قییماق}.

قییمه‌بالیق..qiymə balıq [آد] یومورتا سوْغان و بالیقلا حاضرلانمیش یئمک.

قییمه‌پیلوْ..qiymə pilov [آد] خوروشو قییمه اوْلان پیلوْ.

قییمه‌چیغیرتما..qiymə çığırtma [آد] سوْغان و ایستی اوْتو زعفران لا قوْوورارق اوْزه رینه یومورتا و قییمه‌لی ات وورولموش یئمک.

قییمه‌خوروشتو..qiymə xuruştu [آد] سوغانی قیزاردیب اونا دوغرانمیش ات، رُب، عمانی لومو و پیشمیش لپه آرتیریب پیشیره‌رک و سونوندا اوستونه قیزارمیش یئرآلما قویاراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت (فا: خورشت قیمه).

قییمه‌شابالید..qiymə şabalıd [آد] قییمه‌و شابالیت‌دان حاضرلانمیش بیر یئمک.

قییمه‌قوْوورما..qiymə qovurma [آد] قییمه‌له‌مک ایشینی گؤردورمک.

قییمه‌سیز..qiyməsiz [آد] قییمه‌سی اوْلمایان یئمک.

قییمه‌لتمک..qiymələtmək [ائتدیرگن ائیلم] بالاجا بالاجا دوْغراتماق، قییمه قییمه ائتدیرمک، نارین دوْغراتماق ویا دؤیدورمک.

قییمه‌لندیرمک..qiymələndirmək [باخ] قییمه‌له‌مک.

قییمه‌لنمک..qiymələnmək [بلسیز ائیلم] قییمه ائدیلمک، نارین دؤیولمک.

قییمه‌له‌مک..qiymələmək [تاثیرلی ائیلم] بالاجا بالاجا دوْغراماق، قییمه قییمه ائتمک، نارین دوْغراماق ویا دؤیمک.

قییمه‌لی‌اسفناج..qiyəmli isfənac [آد] اسفناج، سوْغان، دؤیو و بوجور شئی‌لرین قوْورولماسیلا حاضرلانان بیر یئمک.

قییمه‌لی‌بؤیرک..qiyməli böyrək [آد] سوْغان، باهارات، و بوجور شئی‌لرین قوْورولماسیلا حاضرلانان بیر یئمک.

قییمه‌لی ماکارنا..qiyməli makarna [آد] ماکارنا و بوجور شئی‌لرین قوْورولماسیلا حاضرلانان بیر یئمک.

قییمه‌لی یومورتا..qiyməli yumurta [آد] ایچینه یوُمورتا ووُرولموش قیمه یئمه‌یی.

قییمه‌لی..qiyməli [صفت] خیردا دوْغرانمیش، ایچینده قییمه اوْلان.

قییمه‌لیک..qiymәlik [صفت] قییمه‌یه یارارلی، دؤیمه‌یه یارارلی.

قَیین..qəyin [باخ] قایین.

قییها..qiyha [باخ] قیْیها.

ک..K [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین ییرمی بئشینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اون آلتینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره‌شیم‌سیز حرف ساییلیر (فا: بیست و پنجمین حرف ترکی آذربایجانی).

کاباب..kabab [آد] ۱-کؤزله‌مه، گنل‌لیکله، اوْددا ویا قابدا سوُسوز اوْلاراق پیشیریلمیش ات؛ دؤیمه‌کاباب (کوبیده) و یایماکاباب (برگ) (فا: کباب) kabob {فارس دیلینده‌ده اسکی و یایقین سؤزدور؛ بوُ کلمه نین فارسجادا کؤکو تانینماز اوْلدوغو اؤچون گَومک/ کومک سؤزویله ایلگیلی اوْلابیلیر و کَورک یئییلن ات مفهوموندادیر[۵]}.

کاباب‌ائتمک (اوره‌گینـــی~، جییارینی~)..kabab etmək (ürəgini~,ciyarını~) [تاثیرلی ائیلم] یاندیریب یاخماق.

کابابا دؤنمک..kababa dönmək [تاثیرسیز ائیلم] یانیب یاخیلماق.

کاباب‌اوْلماق (اوْره‌یی)..kabab olmaq (ürəyi) [تاثیرسیز ائیلم] اوْد توتوب یانماق.

کابابچی..kababçı [آد] کاباب پیشیریب ساتان (فا: ~) meat roaster

کاباب‌چیلوْو..kabab çilov [آد] خوُروشو کابابدان عبارت اوْلان پیلوْو.

کابابچی‌لیق..kababçılıq [آد] کاباب پیشیرمه وساتما ایشی.

کاباب‌خانا..kababxana/ kababevi [آد] کاباب پیشیریلیب ساتیلان یئر. kabab house

کاباب‌کاباب..kabab kabab [آد] اوشاقلارآراسیندا اللرینی بیربیرینین اوستونه قویوب وورماغا چالیشاراق اوینانان بیر اوْیون آدی.

کابابلی..kabablı [صفت] کابابی اولان "کابابلی قوناقلیق".

کابابلیق..kabablıq [صفت] کاباب اوچون مُناسب. good for kabab

کابارا..kabara [آد، فرانسیزجا] ایلنجه‌لی رستوران (فا: کاباره).

کابل..kabl [آد، هلندجه] انرژی آخیمی‌نی آپارماق اؤچون اؤستو اؤرتولو تئلجیک، اؤرکن (فا: کابل). cable

کابوْی..kaboy [آد، این] آمریکادا سیغیر چوْبانلارینا وئریلن آد، ایلخیجی: ناخیرچی (فا: کابوی).

کابوُتاژ..kabutaj [آد، فرانسیزجا] هر هانسی بیر دؤولتین بیردنیزده کی لیمان‌لاری آراسیندا ساحل بوْیو گمیچی‌لیگی.

کابوُس..kabus [آد] قارا باسما، قوْرخولو یوُخو(فا: ~) ghost

کابوُس باسماق..kabus basmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارا باسماق.

کابیل..kabil [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

کابیل آباد..kabil abad [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

کابین..kabin [فر، باخ: قاب، آ] اوْداجیق (فا: کابین). cabin

کابینئت..kabinet [آد، فرانسیزجا] ۱-ایش اؤچون بالاجا اوْتاق. ۲-بالاجا کومود (فا: کابینت) {باخ: قاب}.

کابینه..kabinə [آد، فرانسیزجا] ۱-کابینئت. ۲-بعضی اؤلکه‌لرده تشکیل ائدن ناظرلر هئیأتی (فا: کابینه) {باخ: قاب}.

کاپاسیته..kapasitə [آد، فر، باخ: قاب] سیغما مقداری (فا: ظرفیت).

کاپتاژ..kaptaj [آد، فرانسیزجا] ۱-چئوره‌نی‌قوْروماق اؤچون معدن کیمی یئرلردن چیخان آتیق سوُ ویا قازی، بوْرو ویا قوُیو واسطه‌سیله مُناسب و اوُیقون یئره هدایت ائتمه و یؤنتمه ایشی. ۲-مینمه وسایط‘ینین نمره‌لرینی اوُیقون حالا گتیرمه(فا: ~)

کاپتان..kaptan [آد، ایتالیانجا] ۱-گمیچی‌لرین بؤیوگو. ۲-تاقیم باشی.

کاپریچیوْ..kapriçiyo [آد، ایتالیانجا] کاپریچو: سربست‌و اوْیناق اؤزل‌لیگی اوْلان موسیقی اثری "فیکرت امیروْفون آذربایجان کاپریچیوْسو"

کاپسوُل..kapsul [باخ] کپسوُل.

کاپشئن..kapşen [آد، فرانسیزجا] بیر نوع قالین اوست گئییمی (فا: کاپشن).

کاپوُت..kaput [آد، ر،باخ: قاب] ۱-ایکینجی‌دونیاساواشی دؤنمی دؤزَلمیش بیر سلاح آدی ۲-قاپاق، اؤرتؤک، موتور قاپاغی hood ۳-باخ: قوْندوم، کاندوْم(فا: ~).

کاپیْت..kapıt [اؤزل آد] خوی‌دا کند آدی {سرگی‌یئری، باخ: کبیت}.

کاپیتال..kapıtal [آد، فر، باخ: قاب] سرمایه، آنامال، یاتیریم(فا: ~).

کاپیتالیزم..kapitalizm [آد، فرانسیزجا] آنامالچی‌لیق، یاتیریم‌چیلیق، سرمایه‌دارلیق. توپلوم بیلیمجیلری و اقتصادچیلار، کاپیتالیزمین آنا قایدالارینی بئیله سیْرالاییرلار:اقصاد گئتدیکجه بؤیومه لیدیر، همیشه گیزلین ایشسیزلیک واردیر، بیرگون بؤیومه دورمالیدیر---؟ ، ۲-بیر توْپلومدا بؤیومه هیزی سؤرَکلی و دایمی اولابیلمز و گئتدیکجه یاواشلانار، ۳-ایشسیزلیک بو سیستیمین بیر پارچاسیدیر، و اونون حرکتی اؤچون لازیمدیر و بو عارضه نی آرادان آپارماق اولماز، یالنیز یوْل اونو کنترل ائتمکدیر.

کاپیتالیست..kapitalist [آد، فرانسیزجا] سرمایه‌دار، آنامالچی، یاتیریمچی (فا: ~).

کاپیتالیستی رژیم..kapitalisti rəjim [آد] آنامالچی‌لیق ویا یاتیریمچیلیق رژیمی، سرمایه‌دارلیق‌رژیمی(فا: سرمایه-داری capitalism system

کاپیتان..kapitan [آد، ایتالیانجا] گمی‌نی دوْلاندیران، گمیچی، گمی کوُماندانی (فا: کاپیتان). captian

کاپیتولاسیون..kapitulasiyon [آد] بیر اؤلکه‌نین آیری بیر اؤلکه ده قضاوت حاقّی و یارقیلاما حاقّی‌نی قوْرووما قانونو و یاساسی (فا: ~). capitulation

کاپیک..kapik [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {قاپیک: قاپیلیق}.

کاتالوْق..kataloq [آد، یونانجا] بیرجنس و شئیی تانیماق اوْچون دؤزه‌لن بلگه، بیر شئیی تانیتان بلگه، قیلاووُز (فا: ~). catalogue

کاتالیز..kataliz [آد، یونانجا] کاتالیزوْرلارین تأثیر ایله کیمیاوی رئاکسیانین تؤره‌مه‌سی و یاسُرعتی‌نین دَییشمه‌سی (فا: ~).

کاتالیزوْر..katalizor [آد، یونانجا] آراجی، کیمیاوی رئاکسیالارین تؤره‌مه‌سی و یاسُرعتی‌نین دَییشمه سینه ندَن اوْلان مادّه (فا: ~).

کاتئر..kater [آد، این] ۱-کسر، کسیجی آلت ۲-بالاجا یئلکن‌لی قایيق (فا: کاتر).

کاتئقوری..kateqori [آد، یونانجا] کاتئقوْریا: سیرا؛ درجه؛ مادّی‌عالمین وارلیغی‌نین ان عُمومی و اؤنملی اؤزللیگی و مُناسبت‌لرینی عکس ائتدیرن مفهوم "سببیت کاتئقوریاسی" (فا: ~).

کاتب..katib [آد، عربجه] یازمان، یازیچی؛ بیر قوُرولوش، اؤرگوت ویا بیرینین یازی پوْزو ایشلرینی آپاران کیمسه(فا: ~)writer

کاتب..katib [یازار](۱۳۰۶-۱۲۴۹) میرزا محمد کاتب قاراباغ-شوشا شاعرلریندندیر[۱۱۷].

کاتب..katib [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

کاتبه..katibə [آد، عربجه] قادین یازمان و یازیچی (فا: کاتب زن).

کاتدالی..katdalı [اؤزل آد] گئرمی‌و کلئیبرده کندآدی {بو کندلرین آدینی کدخُدالی قویوبلار!}.

کاترپیلار..katırpilar [آد، لا: یئرقوُردو] بؤیوک آراجلاری دوزلدن بیر کوْمپانی (فا: ~). caterpillar

کاتریلیون..katriliyon [آد، فرانسیزجا] تریلیون کره‌بیرمیلیون(۱۰۸۲۴)، سکیزیزمین.

کاتوْد..katod [آد، فرانسیزجا] منفی اوُج، منفی یوْک‌له یوْکلنمیش(فا: ~).

کاتوْد لامپاسی..katod lampası [آد] رادیو تئکنیکادا تطبیق ائدیلن الکترو ماقنیت تیره‌ییش‌لری عمله گتیرمک یاخوْد اونلاری گوْجلندیرمک اوْچون جاهاز.

کاتولیک..katolik [یو] ائرمنی گریگوریان و گوْرجو پراووْسلاو کیلسه‌سی باشچی‌لیغی و بو کیلسه‌یه تابع اولانلار (فا: ~).

کاتیوْشا..katyoşa [آد، ر، اؤزل آددان] ایکینجی دونیا ساواشی دؤنمی اوْتوموبیل‌ده قوُرولموش راکئت‌آتان سلاحین آدی.

کاتیوْن..katyon [آد، فرانسیزجا] کاتوددا توپلانان یوْن، آرتین، مثبت یوْن (فا: ~).

کادر..kadr [آد، فرانسیزجا] کادروْ: بیر قورولوشون اؤزل ایشچی‌لرینین اساس آداملاری (فا: کادر).

کادروْ..kadro [آد، فرانسیزجا] کادر: بیر قورولوشون اؤزل ایشچی‌لرینین اساس آداملاری (فا: کادر).

کادمیوْم..kadmyom [آد، لا] آتوم سایی۴۸، آتوم آغیرلیغی ۱۱۲,۴، اریمه نُقطه‌سی ۳۲۰درجه، یوْغونلوق۸,۶، قیسالتماسی Cd، زینک (روی)مئتالی‌نین ترکیبینده‌اولان گوْموشو آغ یوْنگول مئتال.

کادی..kadi [اؤزل آد] قادیْ: سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

کادیجان..kadican [اؤزل آد] سراب دا کند آدی.

کار..kar [عربجه›فارسجا، صفت] ائشیتمه یئته‌یی آز ویا یوخ اوْلان، قولاغی ائشیتمه ین، ساغیْر (فا: ~). ۲-کار۲ (آد) یارار، فایدا، آلیش وئریش ایشلرینده ساغلانان پارا. ۳-ایش، پئشه (فا: ~). {سوُمرجه ‹قار›: یارار، منفعت؛ بوُ کلمه ایش معناسیندا فارسجادا ایشلکدیر}.

کاراتا..karata [آد، ژاپونجا] آیاق و یوُمروق ووُروشلاری اؤزه‌رینده قوُرولو ژاپون کؤکنلی بیر دؤیوش یؤنتَمی.

کاررار..karrar [اؤزل آد] کؤردَمیر›ده یئر آدی[۲۴۰].

کاراکتئر..karakter [آد، فرانسیزجا] ۱-بیرنسنه‌نین آنا اؤزللیگی، اؤزیاپی، اؤزلوک. ۲-بیچیم، تیپ، صورت (فا: کاراکتر).

کاراکتئرلی..karakterli [صفت] اؤزللیکلری اوْلان، کاراکتئرله مالیک اوْلان "اوْستون کاراکتئرلی اینسان‌لار یاراتماق".

کاراکاس‌لار..karakaslar [اؤزل آد] توبُا/ ساموییدلردن بیر بوْی‌اوْلاراق التصاقی دیللی خالق سایيلیرلار[۱۲].

کاراگلمک..karagəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشه یاراماق.

کاراگلن..karagələn [صفت] ایشه یارایان.

کارامئل..karamel [آد، فرانسیزجا] شکر و خمیردن‌دؤزه‌لن بیرنوْع یئمه‌لی‌شیرنی.

کاراییت..karayit [اؤزل آد] کاراییت‌لر تورک موغول بوْیلاریندان اوْلاراق جامع‌التواریخ‌ده بیر پادشاهین اوْغلونون قاراشین اوْلدوغو اوْچون بوُ آدلا ‹کرایت› تانینماسی اوْرتایا قوْیولور[۵۰]، مطمئنا ایکینجی بؤلوم اوْغول اؤزللیگیندن دوْلایی ایگیت اوْلمالیدیر چونکی بوُ اوْغول آدینا بوْی دؤزلمیشدیر، و ایت کلمه‌سی اوْلماسی معناسیزدیر و قارا ایگیت سؤزو تورک دیلی قوراللاریجا ایکی سسلی حرفین بیرلشمه سیله قارایگیت و کاراییت شکلینه گلیبدیر، آیریجا آلتای تانریلاریندان بیری کَرَی/ کارای آدینادیر و کاراییت قوْومو بو تانری‌یا منسوب اوْلانلار دئمکدیر و ایکی معنادا بیربیرلریله اؤرتوشور، بوُ قوومون بیر حصه‌سینه خزرلر دؤورو کاراییم دئییلیبدیر و محتملا منسوبیت اکی "ایم" سؤزیله مئیدانا گلیبدیر، یئنه ده

سوْنراکی دؤنملرده گرای و گرایلی آدیندا تورک طایفالارینا راست گلیریک، بوُ آدلارین بیربیرینه باغلیلیغی اوُزاق گؤرونمور (باخ: کری، کاراییم، گرای) (فا: کرایت).

کاراییم..karayım [اؤزل آد] خزر امپراتورلوغوندا بیرقروپ تورکلر گؤک‌تورک اینانجی‌نی بوْشلایاراق موسوی‌لیگه کئچدیلر، موسوی لیکدن دوْغان یئنی مذهبه کارای و اوْنا منسوُب اوْلان تورکلره کاراییم دئییردیلر[۵۴]. بارتولدون نظریجه کاراییت‌لر و کاراییم‌لر (کوُراییم) سؤزو بیر قوْوم آدینین مختلف‌سؤیله نیشلریدیر[۱۲].{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹گراایت›، باخ: کاراییت}.

کاراییم توْرکلری..Karayım Türkleri [اؤزل آد] گوْنئی روسیه، گوْنئی پولْونیادا داغیلمیش شکیلده بوْی آددیدیر[۱۵۸-۸۱].

کاربراتور..karbrator [آد، فرانسیزجا] دوُرو یاختیی هاوایلا قاتیشدیران-قورقو(فا: ~).

کاربوْن..karbon [آد، فرانسیزجا] دوْغادا جانلیلارین ان اؤنملی ترکیب حصّه‌سی اوْلان کیمیاوی مادّه‌نین آدی (فا: کربن).

کاربیت..karbit [آد، لا] استئیلئن قازی تولیدینده ایشله‌نن کاربوْن لا کلسیوْم بیله شیگی مادّه (فا: ~). cac2

کارپ..karp [آد، دیرگی] اوْستونده ایری توُتقون قیرمیزی پوُلجوق‌لاری اوْلان شیرین سوُ بالیغی.

کارپئت..karpet [باخ] کاربیت.

کارپایلاشیمی..karpaylaşımı [آد] گلیر بؤلوشمه سی.

کارت..kart [آد، فرانسیزجا] کسیلمیش‌ویازیلمیش کارتون‌پارچاسی(فا: ~)

کارتئل..kartel [آد، فرانسیزجا] بللی تجاری آماج‌لارلا بیرلشمیش شرکت‌لر بیرلیگی (فا: کارتل).

کارت‌پوْستال..kart postal [آد، فرانسیزجا] معمولا cm ۹*۱۲ بوْیوتلارییندا اوْلان رسیم. اوْچون سؤیله‌نیر (فا: کارت پستال).

کارتوئل..kartuel [آد، روسجا] ۱-گوْرجو ۲-گوْرجو، لالاز، مینقرئل minqrel و سوان‌لار‹دان svanاوْلوشان خالقلار قروپو[۹].

کارتوْف..kartof [ر، آ] قارتوْپو، یئرآلما (فا: سیب زمینی).

کارتوْقراف..kartoqraf [آد، فرانسیزجا] جوْغرافیا نقشه‌لرینی چکن، خریطه چی، نقشه چکن (فا: کارتوگراف).

کارتوْقرافی..kartoqrafi [آد، فرانسیزجا] جوْغرافیا خریطه‌لریله اوُغراشما ایشی و بیلیمی (فا: کارتوگرافی).

کارتون..kartun [آد، فرانسیزجا] ۱-قالین و برک کاغاذدان دؤزَلمیش وراق (فا: ~). ۲-چیزگی فیلم دیزی سی.

کارجی..karci [اؤزل آد] نیشابور-چکنه‌علیا و جوُغاتئی‌ده کند آدی.

کارخانا..karxana [آد، فا] فابریکا، اؤره تیم ائوی (فا: کارخانه). factory

کارخانا..karxana [اؤزل آد] کنگاور و آستانا دا کند آدی.

کاردان دوْشمک..kardan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشدن دوْشمک.

کاردینال..kardinal [آد، لا] کاتولیکلرده یوکسک‌رُتبه‌لی روحانی (فا: ~).

کاردینال قوشو..kardinal quşu [آد، دیرگی] پارلاق و قیرمیزی رنگلی، ایری دیمدیکلی، اؤتوجو، تپه‌لیک‌لی بیر قوش (فا: نوعی پرنده). cardinakis

کاردیوپاتی..kardyopati [آد، فرانسیزجا] قلب خسته‌لیکلرینین گنل آدی(فا: ~).

کاردیوقراف..kardyoqraf [آد، فرانسیزجا] قلب دؤیونتوسونو یازان آراج (فا:).

کاردیوقرافی..kardyoqrafi [آد، فرانسیزجا] قلب دؤیونتوسونو یازما یؤنتَمی (فا:).

کاردیولوژی..kardioloji [آد، فرانسیزجا] اوْرک خسته‌لیکلری‌نی اینجه‌له‌ین بیلیم، اوْرک بیلیمی (فا: ~).

کارسازلیق..karsazlıq [آد] ایش دوزلتمه، حاضرلاما(فا: کار سازی).

کارسالا..karsala [صفت] قوُلاغی آغیر ائشیدن.

کارسالاماق..karsalamaq [تاثیرسیز ائیلم] قوُلاغی آغیرائشیتمک، کارلاشماق

کارست..karst [آد، آلمانجا] قایاج‌ومینرال‌لارین‌اریب‌چؤزولمه سیله یئرآلتی آخینتیلاری‌اوْلان کیرئج و دوْلومیت‌بؤلگه‌سی. carst?

کارستیک..karstik [آد] کارست اؤزللیگی داشییان، کارست-لایلگی‌لی.

کارسس‌سیزحرفلر..kar səssiz hərflər [آد، دیلب] سرْت و تونْسوُز سس‌سیز حرف، کار سس‌سیز حرف (پ، ت، چ، خ، س، ش، ف، ک، ه) (فا: صامت گنگ). unvoiced or stap or consnkant voiceless

کارصامتلر..kar samitlər [آد، دیلب] باخ: کارسس‌سیز حرفلر.

کارفرما..karfərma [آد، فا] ایش وئرن (فا: ~). employer

کارکرد..karkərd [آد، فا] وئریم (فا: ~). earning

کارکوْر..karkor [صفت] ۱-ائشیتمه ین و گؤرمه ین آدام ویا آداملار. ۲-پینتی و ایشه یاراماز آداملار حاققیندا.

کارگاه..karqah [آد، فا] ایش ائوی، ایش اوْداسی (فا: ~).

کارگر..kargər [آد، فا] ایشچی (فا: ~).

کارگۆزار..kargüzar [آد، فا] ایش آدامی (فا: کارگزار).

کارلاشماق..karlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ائشیتمه قابیلیتینی ایتیرمک (فا: کر شدن). ۲- (دیل‌بیلیمی) سس تئللرینین اشتراکی اوْلمادان تلفّظ ائدیلمک.

کارلال..karlal [صفت] ائشیتمه‌ین و دانیشامایان، باخ: کارکوْر

کارلی..karlı [صفت] یارارلی (فا: کاری).

کارلیق..karlıq [آد] کار اوْلما (فا: کری). deafness

کارمیرآوان..karmiravan [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی (کارمیرگوُخ)[۲۴۰].

کارناوال..karnaval [ایتالیانجا، آ] شن‌لیک کاروانی (فا: ~).

کاروئرمک..karvermək [تاثیرسیز ائیلم] الوئریشلی اوْلماق.

کاروان..karvan [آد] قافله (فا: ~). caravan {ظاهرا فارسجا کلمه سانیلیر ولی بوُ کلمه اینگیلیز و روس دیلینده کاراوان شکلینده سؤیله نیشی کلمه نین کؤکونو قارا/ کارا (چؤل) سؤزونه گؤتورور و کاروان اصلینده قارالاری و چؤللری گزن معناسیندادیر[۵]؛دیواندا قارواماق karvamak کلمه‌سی آراماق معناسیندا کاروان‌لا باغلی اوْلمالیدیر}.

کاروان..karvan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

کاروان‌اوُلدوزو..karvan ulduzu [آد] چوُلپان اوُلدوزو (فا: ستاره زهره). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کاروان‌باشی..karvan başı [آد] کاروان بؤیوگو (فا: قافله سالار).

کاروانچی..karvançı [آد] کاروان بلدچی سی (فا: قافله دار).

کاروانسارا(ی)..karvansara(y) [آد] کاروانلارین یوْللاردا قالدیقلاری تیکینتی لی یئرلر کاروانسرا(ی) (فا: کاروانسرا). cavavansery

کاروانسارا..karvansara [اؤزل آد] شاهبوُز‘دا یئر آدی[۲۴۰].

کاروانساراچی..karvansaraçı [صفت] کاروانسارانی دولاندیران.

کاروانسارای..karvansaray [اؤزل آد] اوُرمیه، ماهنشان، آوج‌و سوُلدوز دا کندآدی.

کاروان‌قوْوان..karvan qovan [آد] چوْخ شدّتلی کوْلک و قاسیرقا حاققیندا.

کاروان‌قیران..karvan qıran [آد] چوُلپان اوُلدوزو (فا: ستاره زهره). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کاروان‌قیْران..karuan qıran [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

کاروانلو..karvanlu [اؤزل آد] ساوه‌همدان‌شاهسئون‌ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸]. کلئیبر ده کند آدی.

کاروان‌ووُران..karvan vuran [صفت] کاروان سوْیان، یوْل کسن، قوُلدور.

کاروانا..karvana [اؤزل آد] کاروانه: رزن ده کند آدی.

کاروان‌یوْلو..karvan yolu [آد] اوُلدوزلار توْپاسی، گؤی آداسی، سوْت یوْلو، سامان یوْلو (فا: کهکشان راه شیری).

کاره..karə [ظ، فا] نه کاره سن؟، نه ایش صاحبی سن؟ (فا: ~).

کاره..karə [ظ، فرانسیزجا] مُربّع، دؤردول، دؤرد قوْل و آچیلاری ائشیت

دؤرتگن..dörtgən [آد] مربع (فا: مربّع).

کاریخدیرماق..Karıxdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] چاشدیرماق، فیکیرینی چاشدیرماق.

کاریخدیریجی..karıxdırıcı [صفت] کاریخدیران، فیکری چاشدیران.

کاریخدیریلماق..karıxdırılmaq [بلسیز ائیلم] کاریخدیرماق ایشی گؤرولمک.

کاریخماق..karıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چاشماق چاشیب اؤزونو ایتیره‌رک نه ائده جه‌یینی بیلمه‌مک {قاریْخماق}.

کاریدئس..karides [یو، آ، دیرگی] اؤن آیاقلی‌لاردان، دنیزلرده و ایچمه‌لی سوُلاردا یاشایان، ۱۵ mm اوُزونلوقدا اوْلان، دنیزتکه‌سی (فا: میگو). paleomon

کاریز..kariz [اؤزل آد] ۱-کهریز. ۲-مانه، نیشابور دا(۳) کند آدی.

کاریزما..karizma [آد، فرانسیزجا] ائتگی‌له ییجی‌لیک، بوْیوله ییجی‌لیک[۲۱۸].

کاریکاتور..karikatur [آد، فرانسیزجا] دوْشوندورجو و گوْلدورجو رسیم، طنز رسیم، بیر شخص و حادثه‌نی قصدا گوْلونج صورتده تصویر ائدن شکیل (فا: ~). caricature

کارینا گلمک..karına gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایشینه گلمک، کؤمه‌یی اوْلماق.

کازرون..kazron [اؤزل آد] ۱-فارس اُستانیندا شهر آدی {بو کلمه ضعیف احتماللا کاس+ آران/ کاساران/ کازاران/ کازرون سؤزو اولابیلیر ولی آراشدیریلمالیدیر}. ۲-کازرون‌بؤلگه سینده داغلاری kazron : قیشلاق(۳۷ک‌گ‌د *۱۰۹۸)، قاراچا (۱۰ک‌گ‌د۱۲۵۰*)، ۳-کازرون‌بؤلگه‌سینده توْرک کندلری : باغ دشت (٦٤ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، بالاده (٥٤ک‌گ‌د *۵۱۰/ ی‌تو)، بُرازجان (۱۰۵ک‌گ‌د *۱۰۰۰۰/ ی‌تو)، بُرج سوُخته (۱۸ک‌ق‌ب *۱٤۰/ ی‌تو)، بیدکان (٦٤ک‌گ‌د *۹۰/ ی‌تو)، بیگوُ (٥٤ ک‌گ‌د *۱۵۰/ ی‌تو)، توْل گاو (٦۰ک‌گ‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، توْلبیز/ تُلبیز (۵۵ک‌گ‌د *۱٤۰/ ی‌تو)،

جدول توْرکو (٥٧ک‌گد *٣١٠/ ی‌تو)، جَرَه (٦٤ک‌گد *٤٥٠/ ی‌تو)، جَوالیقان (٦٢ک‌گد *٧٣/ ی‌تو)، حسن آباد ابوالحسنی (٦٠ک‌گد *٥٠/ ی‌تو)، حسن‌آباد/ آ(٦٣ک‌گد *٧٠/ ی‌تو)، خرم-زار (٦٣ک‌گد*٦٠/ ی‌تو)، دادین/ آ-ی (٤٨-٦٠ک‌گد *٣٠٠/ ی‌تو)، ده‌نو(٦٣ک‌گد*٧٠/ ی‌تو)، رُباطک (٣٦ک‌گد *١٤٠/ ی‌تو)، زرّین کویه (٥٥ک‌گد *٧٠/ ی‌تو)، سرمشهد (٨٤ک‌گ *٤٧٠/ ی‌تو)، سَریزجان (٦١ک‌گد *٤٩٠/ ی‌تو)، صدرآباد (١٧ک‌ق‌ب *١٥٠/ ی‌تو)، قصرعلی (٦٢ک‌گد *٧٠/ ی‌تو)، کان رود (٦٣ک‌گد *٢٣٠/ ی‌تو)، کنار تخته (٥٣ک‌گد *٩٣٠نفر، اهالی فارس دیلار)، ٤-کازرون-کنارتخته‌بؤلگه‌سینده‌توْرک کندلری : الیف(٣٢ک‌د *٤٦٠/ ی‌تو)، بابامُنیر (٨٠ک‌ق‌ب *٣٨٠/ ی‌تو)، بابای کَلان (٨٥ک‌ق‌ب *٥٤٠/ ی‌تو)، بَناف(٢٤ک‌د *٢٦٠/ ی‌تو)، بوْشارجان (٦٠ک‌ق*٢٠٠/ ی‌تو)، بیدکَرْز(٦٧ک‌ق‌ب*٢٥٠/ ی‌تو)، جمیله(٣٠ک‌گد *٧٠/ ی‌تو)، چهاربیشه (٥٢ک‌ق‌ب *١٣٠/ ی‌تو)، حسن‌غازی(٤٨ک‌ق*٨٠ تو/ فا/ لر)، شَکِستان (٤٨ک‌ق *١٥٠/ ی‌تو)، عمارت‌ملای‌انار ١٥ک‌ق *١٥٠/ ی‌تو)، کنارتخته (٥٣ک‌گد *٩٣٠/ ی‌تو)، گِرداب بَگدیلی (٤٨ک‌ق *١٠٠/ ی‌تو)، گَردنبِه (٥٤ک‌ق *١٠٠/ ی‌تو)، گوْدگاه (٦٧ک‌گد*٦٠/ ی‌تو)، گیخ(٦٤ک‌گد *٩٠/ ی‌تو)، مُرغ کوُچَک (٥٤ک‌ق *١٠٠/ ی‌تو)، میشان (٧٢ک‌ق‌ب *٢٦٠/ ی‌تو)، میلاتوْن (٤٠ک‌ق‌ب *٢١٠/ ی‌تو)،

کازینو..kazino [ایتالیانجا، آد] ایلنجه‌لی قُمارخانا (فا: ~).

کاس..kas [آد] مات کدر (فا: مات). {دیواندا قاس آغاج قابیغی معناسیندا گلیب، و ائله سانیلیر کی آغاج قابیغی‌نین رنگیندن آلیناراق کاس کلمه‌سی دوزه‌لیب}.

کاس..kas [اؤزل آد] کاسسی، کاسپی، کاسپین **kaspiən**: کاس-لارین اساس یوردلاری م‌ق۲جی مین ایللرین ایلک یاریسیندا زاقروْس منطقه‌سی ایدی، بوُ آد ان قدیم م‌ق٢٤٠٠ ده گؤزه گؤرسه‌نیر، کاسسی‌لر م ق١٥٩٥ده هیت‌لرین بابیله حمله سیندن سونْرا بابیلی آلیبلار و اوردا بیر مدت کاسسی‌لر سوُلاسینی یارادیبلار و م‌ق١١٨٥ده آرادان گئتمیشدیلر، کاس سوُلاله سینین قوُروجوسو" قانداش" بابیلده اؤزونو ٤ اقلیمین شاهی اعلام ائتدی، کاس دیلیندن گؤنوموزه گلیب چاتانلاردان تکجه شخص آدلاری واردیر، اوْلارین بؤیوک شاهلاریندان ماراتاش یارلاقاش، قانداش، بؤیوک آقوم، کاشان تی‌لیاش، اوشی، آبی راتاش، اوُرشی قورماش آدلارینا اشاره ائتمک اوْلار (مقایسه ائدین ایندیکی توْرک‌آدلاریلا: توختامیش، تئیمورتاش، دئنکتاش)، قوُدور ائنلیل، قاراقارداش، قاش، تیلیاش، اوُلام‌بوُرییاش، اوُلام خالا/ قالا (اوُلام: چاپار، خبرچی)، بوُرنا بوروییاش (بؤری: قوُرد)، قاراقارداش، قاداشمان تورقو، قاداشمان هاربه، قاداشمان ائنلیل (بو سؤزده قاداش= قا+داش قوْهوم معناسیندا، مان= دوْغما مفهوموندا و تورقو سؤزوده دوْغرو آنلامینا یاخین و همچینین توْرکو سؤزونون دَییشیک فورمو اولابیلیر) کاسلاردا داش اکی ایندیکی تورکجه کیمی گئنیش حالدا ایشله‌نیردی: قاریناداش، هاروتتاش، قاریناتاش، کیدینهوُ تروتاش، ناتتاش، نایماروتتاش. کاسلارین ائتنوْنیم و قوْوم آدلاری ایندی ده تورکلر ایچینده چوْخدور: اوُیغور طایفلاری‌نین قدیمده ٦سی کاس آدلانمیشدیر، خاکاس اوْرتا آسیادا تورک دیللی بیر خالق آدیدیر همچینین چین قاناق‌لاریندا قیرقیزلارین بیر دؤولتی‌نین آدی خاکاس اوْلموشدور، کاشغر شهریندن اسکی‌لرده کاس شکلینده آد آپاریلیبدیر، خزر و قازاق ائلی‌نین آدیندا کاس سؤزونون ایزی واردیر (خزر: کاس+ار، قازاق: کاس+اق)، سیبیریادا اوْدین ماحالیندا" قاداکاس، ساریق کاس، کاش" طایفالاری واردیر، قافقاز سؤزونده قاف+کاس شکلینی گؤرمک اولار، همدان شهری‌نین آدی آسوری قاناقلاردا کارکاسسی شکلینده گلیب، هیت قاناقلاریندا بوُ قوْومون آدی" قاس، قاسقا، قاشقا" شکلینده گلیب، ایندی ده ایراندا یاشایان قاشقای تورکلری‌نین آدیندا، قزوین (کاسپین) شهری‌نین آدیندا کاس سؤزجوغونو گؤروروک، کاشان سؤزوده کاس سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر. اسکی قاناقلار باکتریا ایله چین اؤلکه سینین آراسیندا کی اراضی‌لره کاسپا آدی وئرمیشلر، خاچ شکلی کاسلارین ایچینده گؤنش سمبوْل ایدی، بیر سیرا تدقیقاتچی‌لارا گؤره قدیم کاسلار تاریخ صحنه‌سینه‌سوْنرالار کاسپی **kaspi** آدیلا اوْرتایا چیخیرلار[٨].

کاسئت..kaset [آد، فرانسیزجا] سس و گؤرونتو ضبط ائله‌مک اوچون نوارلی قوُتو (فا: کاست). **cassette**

کاسا..kasa [آد، فا] گئن قاب (فا: کاسه). **cup**

کاساپاد..kasapad [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی[٢٤٠].

کاساد..kasad [آد، عربجه] آلیش وئریشده دوُرقونلوق (فا: کساد).

کاسالان..kasalan [اؤزل آد] میانادا کندآدی {کاس+آلان: کاس‌لارین یئری}.

کاسانا..kasana [اؤزل آد] اهرده کندآدی {کاس وکاسسی لرین آنا یوردو}.

کاسپی..kaspi [اؤزل آد] باخ: کاس، کاسپی‌لر.

کاسپین‌لر..kaspiənlər [اؤزل آد] باخ: کاس، کاسپی‌لر.

کاست..kast [آد، پورتاغالجا] هیندوُستاندا و بعضی شرق اؤلکه‌لرینده: آتا بابا پئشه‌لری و حُقوقی وضعیتدن بیربیرینه باغلی اولان قاپالی اجتماعی قُروپ و طبقه.

کاستانا..kastana [اؤزل آد] میانادا کندآدی {قاراپالیت آغاجی یئری

کاسسی‌لر..kassilər [باخ] کاس، کاسپین لر.

کاسکئت..kasket [آد، فرانسیزجا] اؤزنو سیپرلی باشلیق (فا: کاسکت).

کاسموپولیتیزم..kasmopolitizm [آد، فرانسیزجا] ائورن یوردوجولوق (فا: جهان وطنی).

کاسموس..kasmos [آد، فرانسیزجا] ائورن، باخ: کوزموز (فا: کاینات).

کاسمولوژی..kasmoloji [آد، فرانسیزجا] ائورن بیلیمی، اوزای بیلیمی (فا: ~).

کاسموتیک..kasmotik [یو] اوزای لا ایلگی لی، اوزایا عاید (فا: ~).

کاسنی..kasni [آد، بیتگی] گؤی‌چیرتیق؛ اینجه یاپراقلی، ماوی چیچک‌لی، خالق طبابتینده ایشله‌دیلن بیر بیتگی آدی (قیزدیرمایا خئیردیر و قان، بؤیرک و دالاق اوچون یارارلیدیر[۱۳۶]) (فا: کاسنی). cichoriu {فا} قاسناق و دایره بیچیمده اولان گوله دئییلیر و بو کؤکدن آلینمادیر}.

کاسه‌نمد..kase nəməd [آد] یاغ گئچیرمز وسیله(فا: ~ oil seal

کاسیب..kasıb [آد، عربجه] یوخسول، وارسیز (فا: ندار). poor {بو کلمه‌نین آنلامی‌خاص بیرجریانا اشارت‌ائدیر، عربجه کسب ائله‌ین و صنعت صاحبی اولان معنا، یوخسول معناسینا دئییشمه‌سی گئچن دؤنملرده تورکلره و آذربایجانا حدسیز باسقین و اؤزل تالانلاییجی پروقرام‌لارا اشارت اولابیلیر}.

کاسیب..kasıb [آد] اورمیه‌ده کندآدی {۱-کاسیو: کاس‌ائو، ۲-یوخسول

کاسیبچی‌لیق..kasıbçılıq [آد] یوخسول لوق، کاسیب‌لیق.

کاسیب‌دوشمک..kasıb düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخسول دوشمک، یوخسول لاشماق.

کاسیب‌کوسوب..kasıb küsüb [آد] کاسیب و یوخسول آداملار.

کاسیب‌لاشماق..kasıblaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخسول لاشماق.

کاسیب‌لاماق..kasıblamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخسول دوشمک، فقیرلشمک.

کاسیب‌نوخودو..kasıb noxudu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی، بؤیرک، ورم و قان آزلیغی اوچون درماندیر[۱۳۶].

کاسین..kasın [اؤزل آد] اهرده کندآدی {کاس+ان: کاسلارین ائوی}.

کاش..kaş [باغلاییجی سؤز، فا] اولاکی (فا: کاش).

کاشان..kaşan [اؤزل آد] ۱-قوم شهری گؤنییندە بیر شهر(داغلاریندان: آرقو (۱۹ک‌ق‌ب۱۳۳۳) ۲-اهرده کندوچای‌آدی {بو کلمه کاس و کاسپی قوومونون ادیلا ایلگیلیدیر}.

کاشانه..kaşanə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ائو، سارای (فا: کاشانه).

کاشغر..kaşğər [آآ، ت] اویغورلارین(م۸جی‌قرن) قوردوقلاری بیر شهر[۵۴]. {باخ: کاس}.

کاشکی..kaşki [باغلاییجی سؤز، فا] اولاکی (فا: ~).

کاشی..kaşı [آد] اؤزری پارالاق ناخیش‌لی چینی قاب وکرپیچ (فا: کاشی) {کاشان شهری آدیندان}.

کاشی لاما..kaşılama [آد] کاشی ایله ایشله‌مه (فا: کاشیکاری)-tile work

کاظم..kazım [صفت، عربجه] ۱-دؤزوجو، هیرس‌اینی یاتیشدیران ۲-شیعه لرین ۷جی امامی نین آدی.

کاظم‌آباد..kazımabad [اؤزل آد] فرمهین، شیروان و علیشاه عوض ده کند آدی.

کاظم‌چای..kazım çay [اؤزل آد] سراب دا کند و چای آدی.

کاظم‌خان..kazımxan [اؤزل آد] قوشچولو اولاراق بؤیوک رشادتله جیلولار، سیمیتقودسته‌لری و ارمنی‌تجاوزکارلاری قارشیسیندا مُبارزه ائیدیر، کاظم خانین مبارزه‌سی هـ۱۳۳٦جی ایلده جیلولاردان ٤٠ نفر اؤلدوره‌رک باشلادی، کاظم خانین سیغیناق یئری اورمیه دنیزینده اولان بیر داش‌آدا ایدی، و رشادت‌لریندن دولایی او داش آدا اونون آدیلا تانینیردی، بو بؤیوک ایگید، اوزون مُدت مبارزه‌دن سونرا کاظم‌قالاسیندا پاتلاییجی‌ماده اؤزه‌رینده ایشله‌یه‌رک، پاتلاما سونوجو حیاتینی دَییشدیردی.

کاظم‌عبّاسی..kazım abbası [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

کاظم‌قاسمی..kazım qasimi [اؤزل آد] اورمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

کاظم‌مطّلع..kazım müttələ [یازار] قاجار دؤورو تورک شاعرلریندن ایدی[۱٤۱].

کاغ..kağ [آد] کوم، آغیل، بو کلمه چوخراق یئر آدلاریندا گؤرسه‌نیر، یئرلی‌لرین دئدیگینه گؤره چارداق و اوت دان دؤزلمش کوم معناسینادیر {چیغ› کیغ› کاغ}.

کاغاذ..kağaz [آد، فا] ۱-اؤزه‌رینده یازی یازیلان ویا رسیم چکیلن و آغاج کوتله سیندن دؤزه‌نیلن خُصوصی ماتئریال. ۲-رسمی وگئچیرلی اؤزللیگی اولان هر یازیلی بلگه (فا: کاغذ). paper

کاغاذ بالیغی..ığı balı kağaz [آد، دیرگی] وُجودو کاغاذ کیمی اینجه و سایدام، اوْستونده اوچ قارا بنک اوْلان بالیق (فا: نوعی ماهی). **trachy pterus taenia**

کاغاذبالیغی‌گیللر..lər balığıgıllı kağaz [آد، دیرگی] قوْزئی آوروپا دنیزلرینده یاشایان، بو بالیق‌لار شریت کیمی اوْزون اینجه وُجودلو گوْموش رنگلی بالیق‌لاردیلار، قاییش بالیغی وکاغاذ بالیغی.

کاغاذ توْتو..tutu kağaz [آد، بیتگی] توُتگیللردن، چوْخراق چین و ژاپونیادا یئتیشن و قابیغیندان کاغاذ دوْزه‌نیلن بیر آغاج نوْعو. **broussenenetia papyryrifera**

کاغاذ جلد..cilid kağaz [آد] کاغذدان دوزلمیش جلد (فا: جلد کاغذی). **paper cover**

کاغاذ قلم..qələm kağaz [آد] کاغاذ وقلمدن عبارت اوْلان یازی گرکلری.

کاغاذ قوْز..qoz kağaz [آد] قابیغی یوُمشاق و نازیک قوْز، باخ: قوْز.

کاغاذچی..çı kağaz [آد] کاغاذ دوْزلدن ویا ساتان.

کاغاذلاتماق..kağazlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] اوزه رینه کاغاذ چکدیرمک.

کاغاذلاشماق..kağazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] مکتوب لاشماق.

کاغاذلاماق..kağazlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوزه‌رینه کاغاذچکمک.

کاغاذلانماق..kağazlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوزه‌رینه کاغاذ یاپیشدیریلماق.

کاغاذلی..kağazlı [صفت] کاغاذی اوْلان، الینده رسمی کاغاذی اوْلان.

کاغان..kağan [باخ] خاقان، امپراتور.

کاغذکنان..kağazkunan [اؤزل آد] میانادا بیر بخش و کندیستان آدی، باخ: آغکند، خوُنای {مُستوفی نین دئدیگینه گؤره بورادا ایی کاغاذلار دوزلدیردیلر بو سببدن بئیله آدلانیبدیر، آیدیندیرکی مستوفی یئرین آدینی دوشونلمک اوچون فارسجایا ترجمه ائدیبدیر چونکی بئیله حاللارا اونون کیتابیندا داها چوخ راستلاشیریق}.

کاغلی‌گؤزلو..lü kağlı gözlü [اؤزل آد] قاراداغ طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳۰۸].

کاغیذ..kağız [باخ] کاغاذ.

کافئین..kafein [آد، فرانسیزجا] قهوه و چای‌دا اولان بیر نوع اوُیاریجی و اوُیوشوروجو ماده (فا: ـ).

کافتار..kaftar [آد، دی، فا] ۱-باخ: گوْر ائشن، (فا: کفتار). ۲-یونگول سؤیوش سؤزو "قوْجا کافتار" ۳-دیشی تؤکولموش کیمسه.

کافتاران‌داغ..kaftaran dağ [اؤزل آد] قوْبوستان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

کافتارلاشماق..kaftarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیشلری تؤکولەرک-قوْجالماق، قوْجالیب الدن دؤشمک.

کافتام..kaftam [آد، اسکی] گنل‌لیکله اپیک و بزکلی اوْست گئییمی.

کافتوْرو..kaftoru [اؤزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

کافر..kafər [آد، عربجه] تانری‌نین وارلیغین دانان، یوْلسوز، دینسیز، گاویر (فا: ـ). **geber**

کافور..kafur [آد، عربجه] ۱-بیر نوع آغاج آدی. ۲-بوآغاجدان آلینان کسکین قوخولو مادّه (فا: ـ).

کافور آغاجی..kafur ağacı [آد، بیتگی] دفنه‌گیللردن، همیشه یاشیل، کافور مادەسی وئرن بیرآغاج نوعو (فا: درخت کافور). **cinamonum camphora**

کافّه..kaffə [آد، فرانسیزجا] چایخانا، قهوه خانا، قفه (فا: ـ).

کافه تئریا..kafə terya [آد] معمولا مُشتری‌لرین اوْزلری اوْزلرینه سئرویس وئردیکلری بیر نوْع کافّه.

کافی..kafi [آد، عربجه] بس، یئتر (فا: ـ).

کافی المُلْک..kafiəlmolk [اؤزل آد] شبستر ده کند آدی.

کاکا..kaka [قاغا، کاکا] قارداش. {خاقان/ قاغان/ قاغا/ کاکا}.

کاکا..kaka [اؤزل آد] پیرتاج(ـعاباس)، گنبد و ماهنشان دا کند آدی.

کاکاوُ..kakau [آد، بی، ایسپانیولجا] ۱-ایکی‌چنک‌لی، امریکانین ایستی بؤلگه‌لرینده یئتیشن بیر آغاج. ۲-بوُآغاجین توْخومو و بوُ توْخومون اوْیودولموش توْزوندان حاضرلانان شیرین ایچکی (فا: کاکائو). **theobroma cacao**

کاکتوس..kaktus [آد، بی، لا] کاکتوس‌گیللردن قایناناديلی نوْعوندان، یاپراقلاری گؤزل و پارلاق اتلی و تیکانلی بیتکی‌لر سوْیوندان، مال دیلی (فا: کاکتوُس). **cactus**

کاکتوس‌گیللر..kaktusgillər [آد، بی، یونانجا] ایکی‌چنک‌لی، تاج یاپراقلی‌لار نوْعوندان مکزیک سوْیلو اوْلان ایستی و قوُراق اؤلکه‌لرده یاشایان، گؤوده‌سی و یاپراقلاری اتلی و تیکانیلی بیر بیتگی سوْیو، اطلس چیچگی گیللر(فا: تیره کاکتوس). **cactaceae**

کاکره..kakərə [اؤزل آد] که‌که‌ره: اورُمیه ده چای آدی {که‌که‌ور}.

کاکوُل..kakul [باخ] کَکیل.

کاکوله..kakulə [آد، بی، عربجه] زنجفیل‌گیللردن، ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن بیر بیتگی و اونون ادویه کیمی ایشله‌نن توخومو (فا: هل). **elettaria. cadanoaun**

کال..kal [صفت] ۱-یئتیشمه‌میش، گؤی (مج)توتقون و بوغونوق سس ۳-کوْت بئیین، گئج آنلایان. ۴-یوخودان دوْیمامیش "کال اویانماق"{اسکی توركجه‌ده خشن و وحشی معناسیندا گلیب(کلاوسون) چوْخ احتمال فارس دیلینه‌ده

تورکجه‌دن گئچیب[۶]؛ بوُ مفهومو نظره آلارساق، کلک(دوزن، بیرینه یومشاق یوخ، خشن رفتار ائتمک دئمکدیر) سؤزوده بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

کال..kal [اؤزل آد] چناران، درگز ، بجنورد، گنبد، قوچان، گنبد ده چای آدی. مانه ده (~ایمانی) کند آدی.

کالئندار..kalendar [آد، فرانسیزجا] ایل سایار (فا: تقویم).

کالا..kala [آد، دا] ۱-اوْزَری‌لنفله اؤرتولموش پامبوق چیییدی. ۲-بؤیوک شوشه قاب. ۳-کالا۲ (آد، فا) جنس (فا: جنس).

کالار..kalar [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

کالاغان..kalağan [آد، بیتگی] بیرنوع‌بیتگی fam. ononis leguminosae {باخ: کال}.

کالاغایی..kalağayı [آد] کالاقایی: ناخیشلی‌لی قادین باش اؤرتوگو (فا: نوعی روسری) {کلمه اصلینده چالاغای اوْلمالیدیر و چالما، چلمک، شلمه سؤزلریله ایلگیلیدیر[۵]}.

کالاغای..kalağay [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {توخوماجیلیقلا ایلگیلیدیر}.

کالاغایی‌چی..kalağayçı [صفت] کالاغایی توخویان (فا: روسری باف).

کالافا..kalafa [آد] داغیلمیش تیکینی، خارابالالیق، ییخینتی (فا: خرابه) {عربجه خرابه سؤزوندن، خارابا›خالاوا/ کالاوا›کالافا[۵]}.

کالافاآغیز..kalafa ağız [صفت] چوْخ ایری آغیزی اوْلان.

کالافالیق..kalafalıq [آد] خارابالالیق.

کالاک..kalak [آد] کالاه: بیرنوع قاووُن، قیرا، خیرا، {کال سؤزوندن آلیناراق اق› اک اکیله دوزه‌لیب و فارسجایادا گئچیبدیر}.

کالان..kalan [اؤزل آد] کلان: کلئیبر و اهر ده کند و چای آدی، ؛ خیاو (~پا)، اردبیل (~دره)، گئرمی (~سورا)، شبستر (~کئش) ده کند آدی، مرنده (~کمر) داغ آدی. {تورکجه ده کال سؤزو قابا و خشن معناسینداییر محتملا یئر آدلاریندا بوجور آدلار یئرلرین یئنیش یوقوشلو اوْلماغینا و بو مفهوما دایاناراق بؤیوکلوگونه و عظمتینه اشارتدیر}.

کالئج..kalec [آد، فرانسیزجا] یوکسک اؤیره تیم و ائییتم اوْخولو.

کالتا..kalta [آد، بیتگی] باخ: سوُ نرگیسی.

کالک..kalk [آد، فرانسیزجا] شفّاف و سایدام کاغاذ کیمی بیر ماتئریال.

کالکئر..kalker [آد، فرانسیزجا] کیرئج داشی.

کاللا..kalla [اؤزل آد] سومرلرده یئر آلتی تانری لاریندان.باخ: سوُمَرین. ۲-کالا۲ (اؤزل آد) میانا و کلئیبر(۳) ده کند آدی.

کاللاشماق..kallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] سسی توُتولماق، بوغوق حالا دوشمک.

کاللاشمیش..kallaşmış [صفت] بوغوق، توتقون.

کاللیق..kallıq [آد] کال اوْلما وضعیتی.

کالوا..kalva [اؤزل آد] آغسوُ‌دا کند آدی[۲۴۰].

کالوْری..kalori [آد، لا] ایستی‌لیک اؤلچو بیریمی (فا: کالری).

کالوْریمتر..kalorimetr [آد، لا] ایستی‌لیک مقدارینی اؤلچن بیر جاهاز.

کالیبر..kalibr [آد، فرانسیزجا] سلاح بوروسونون قُطر اؤلچوسو (فا: ~).

کالیته..kalitə [آد، فرانسیزجا] نئجه‌لیک، بیرشئیین اؤزللیکلری و کئیفیتی، قلیته (فا: کیفیت، مرغوبیت) of good quality

کالیسکه..kaliskə [آد، روسجا] دؤردتکرلی یوّنگول گزی آراباسی(فا: کالسکه).

کالیش..kalış [آد، بیتگی] یاپراقلاری ایتی، اوُزون یوُمشاق بوْغوملو، قامیشا اوْخشار و سوْغانا بنزر بیر یئمه‌لی بیتگی (فا: پیازچه). spring onion

کالیش شوربا‌سی..kalış şorbası [آد] قیزارمیش‌سوغانا، دوُز، اوُن، ساری کؤک، یومورتا و لپه آرتیلاراق پیشیریلن بیر یئمک، سوْغانچا.

کالیش‌لیق..kalışlıq [آد] چوْخلو کالیش بیتن یئر.

کالیقرافی..kaliqrafi [آد، فرانسیزجا] خطّاطلیق، گؤزل‌خط یازما (فا: کالیگرافی).

کام..kam [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دیلک، آرزو (فا: ~).

کامئرا..kamera [آد، فرانسیزجا] عکس سالما و چکیم‌له‌مه آراجی (فا: دوربین).

کاماسین‌لر..kamasinlər [اؤزل آد] شرقی‌سیبریادا یاشایان‌بؤیوک تورک قوْمو[۱۲].

کامال..kamal [اؤزل آد] قامال: اوُیغورلارین (م۸) قوُردوقلاری - بیرشهر[۵۴].

کامال..kamal [آد] یئتگین‌لیک (فا: کمال).

کامال‌لانماق..kamallanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئتگین‌لشمک (فا: کمال یافتن)

کامال‌لی..kamallı [صفت] یئتگین، کامال صاحبی اوْلان.

کامان..kaman [آد، فا› باخ: کم›گم] اوْخ (فا: کمان).

کامان قاش..kaman qaş [صفت] قاشلاری یای کیمی اولان گؤزل قادین.

کامانا..kamana [آد] کامانچانین یایی (فا: کمانه).

کامانچا..kamança [آد، فا›باخ: کم›گم] تئلیجیک‌لی اوْلان و یایلا چالینان چالقی قورغوسو (فا: کمانچه). violin-like instrument

کامانچاچی..kamançaçı [آد] کامانچا چالان.

کامباراتا..kambarata [اؤزل آد] قامباراتا: قیْرقیزلاردا آتلاری قوْرویان تانری[۲۱۱].

کامپانیا..kampanya [آد، ایتالیانجا] بلیرلی‌بیرسوْره‌ده‌کی ائتگینلیک دؤنَمی (سیاست، کوْلتور، ائکونومی کیمی آلانلاردا)، باخ: کوْمپانی.

کامپلئکس..kampleks [آد، فرانسیزجا] قارماشیق[۲۱۸].

کامپوس..kampus [آد، فرانسیزجا] یئرلشگه، آلان، بیر قوُرومون یئرلشمیش اوْلان یئری" یوْکسک اوْخول کامپوسوندا سرگی واردیر"[۲۱۸].

کامپیوتئر..kampiyoter [اینـ آ] بیلگی سایار (فا: کامپیوتر).

کامَر..kamər [اؤزل آد] کوُمار: ساکاتوْرکلرینه‌باغلی‌وآزاق دنیزی و آذربایجان بؤلگه سینده یاشایان بیر بوْی آدی[۲۱۴].

کامران..kamran [صفت، فا] مرادینا و دیله‌گینه چاتان (فا: ـ).

کامروُش‌آپا..kamruşapa [اؤزل آد] قامروُشاپا: ۱-سوُمرلرین ایییلیک سئون تانری‌سی[۲۱۱]. ۲-(کامروُششابا) هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

کامساموْل..kamsamol [آد، فرانسیزجا] کومونیست گنجلر بیرلیگی واتّفاقی (فا: ـ).

کامفا..kamfa [آد، آلمانجا] کاموا: ظریف دارانمیش یوُن، و بوُ یوُن دان حاضرلانمیش اولان هر شئی.

کامل..kamil [صفت، عربجه] ۱-یئتگین، اریشگین، آغیرباشلی، بوْتون، بوْتؤو (فا: ـ). perfect ۲-خوی و مراغادا(ـآباد) کند آدی.

کاملاً..kamilən [ظ، ع] بوتونلوکله، تامامیله (فا: تماماً).

کاموُ..kamu [آد ایشله نیدیر‹ قاموغ›] ۱-هامی، بیر اوْلکه و یئرین بوتون آداملاری، بوتون شئی‌لر. ۲-(ص) هر زادین بوتونو" بوتون عالم، بوتون توپلانانلار". {دیوان لغات تورک ده}.

کاموْیو..kamuoyu [آد] کاموْیوُ: خالق‌اوْیو و دوشونجه‌سی (فا: افکارعمومی). public opinion

کاموس..kamus [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی.

کاموسال..kamusal [صفت] عمومیا ایلگیلی.

کاموسال لاشماق..kamusallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] عمومی لشمک، قاموساللاشماق.

کاموسال‌لیق..kamusallıq [آد] عمومیت (فا: عمومیت). publicness

کاموُلاشدیرماق..kamulaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرمالی و موْلکو عُموماوْچون تخصیص وئرمک، بیت المالا عاید ائتمک، عُمومی‌لشدیرمک.

کاموُمالی..kamumalı [صفت] بیت المال (فا: بیت المال). treasury

کامیاب..kamyab [آد، فا] دیله‌ییه چاتان (فا: ـ).

کامیاران..kamyaran [اؤزل آد] ۱-کرمانشاه و سنندج آراسیندا بیر شهر آدی. ۲-کامیاران‌بؤلگه‌سینده‌توْرک کندلری : خانیم آباد (۳ک گ‌د ❊ ۱۱۰/ ی‌تو)، گرگر gerger (۵٤ک‌ق‌د ❊ ۸٤۰/ ی‌تو)،

کامی‌ْقایا..kamıqaya [اؤزل آد] قاخ‌ٔدا داغ آدی[۲٤۰].

کامیون..kamyon [آد، فرانسیزجا] موتورلو بؤیوک یوْک‌داشیتی(فا: ـ).

کامیونئت..kamyonet [آد، فرانسیزجا] بالاجا کامیون (فا: ـ).

کان..kan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] یاتاق، اوجاق (فا: معدن). mine

کاناپه (کاناپی)..kanape (kanapi) [آد، فرانسیزجا] سؤیکه نه جَکلی تخت، دیوان.

کاناچ‌تالا..kanaç tala [اؤزل آد] شوُشا‌ٔدا کند آدی[۲٤۰].

کاناریا..kanarya [آد، اسپانیوْجا: جوْغرافی یئر آدیندان] باخ: قناری.

کانال..kanal [آد، فرانسیزجا] دؤزَلتمه آرخ، سوُآرخی (فا: ـ).

کانالئت..kanalet [آد، فرانسیزجا] بالاجا کانال.

کانالچیق..kanalcıq [آد] بالاجا کانال.

کانالیزه..kanalizə [آد، فرانسیزجا] یؤنَلتیم، یؤنَلتمه، سوُ بیلیمینده: چوْخو آتیق سوُلاری آخیتماق اوْچون یئرآلْتی و یئراوْستو، کانال-لاردان دؤزه‌لن تئکنیکی قوُرغولار سیستیمی (فا: ـ).

کانتوْن..kanton [آد، فرانسیزجا] ایسوئچره (سوییس) جُمهوریتی داخیلینده اوْلان ایالت‌لردن هربیری.

کانتین..kantin [آد، فرانسیزجا] فابریکا کیمی یئرلرده ییییه جک و ایچه جک شئی‌لر ساتیلان اوْداجیق.

کانچوْ..kanço [اؤزل آد] اوُیغورلارین (۸جی‌قرن) قوُردوقلاری-بیرشهر[٥٤].

کاندوْم..kandom [باخ] کوْندوم، کاپوت.

کانری..kanri [اؤزل آد] کانرود: آستارا دا کند آدی.

کانسپت..kansept [آد، فرانسیزجا] کوْنسئپت: آنلاییش، قاورام.

کانسپی..kanspi [اؤزل آد] سولدوزدا داغ و اوُرمیه ده کند آدی {باخ: کانی}.

کانفیرماسیوْن..kanfirmasiyon [آد، فرانسیزجا] دوْغرولاما[۲۱۸].

کانقوْرو..kanqoro [آد، دیرگی] استرالیادا یاشایان، توْربالی امجک‌لی‌لر، آرخا آیاقلاری اوُزون، سیچرایان، ۵/ ۱ متره قدر یوْکسک، بالالارینی آلتی آی توْرباسیندا ساخلایان باشی کیچیک بیر حئیوان (فا: کانگورو) macypus giganteus

کانقوْروْگیللر..kanqorogillər [آد، دیرگی] بیر حئیوان سوْیو.

کانکرئت..kankret [لا: قاتی، ص] ۱-سوْموت، کسین، قطعی "کانکرئت جاواب، کانکرئت ایش". ۲-بئتوْن. (فا: بتن).

کانی..kani [اؤزل آد] کانی سؤزو کؤردجه بوُلاق معناسیندادیر، آذربایجان بؤلگه‌سینده بیر سیرا یئرلر بوُلاق آدیندا اوْلدوغو حالدا بؤلگه کؤردلرین طرفیندن کانی شکلینده سؤیله‌نیر و بعضی آدلاردا ترکیبی شکیلده کانی+سوُ و کانی+گؤل و بوُناتای کلمه‌لر شکلینده سؤیله‌نیر و بیر سیرا یئر آدلاری دا واردیرکی عموم اهالی طرفیندن تؤرکجه اوْلاراق و اوْرداکی کؤردلر طرفیندن کؤردجه‌یه چئوریلمیش شکیلده دئییلیر، اؤزللیکله بوُجور وضعیتلرده پهلویچیلر طرفیندن فارسجا ویا کؤردجه آدلار اؤنمسه‌نیر. (اؤرنک: آغ‌بولاق: کانسپی / کانی‌سفید)، بوُ سایاق دا غربی آذربایجاندا ان آزی ٤٠ یئر آدی سایماق اولار.

کانیفوْل..kanifol [آد، لا] ایینه یاپراقلی آغاجلارین کیتره سیندن حاصل ائدیلن شؤشه‌یه اوْخشار کَورک مادّه، بوُ مادّه صنایع‌ده یاپیشقان و ایزولاسیوْن ماتئریالی کیمی ایشله‌نیر و هابئله چالقی آلَت‌لرینین یاپینا چکمک اؤچون استفاده اوْلونور.

کانیکئی..kanikey [اؤزل آد] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٥٤].

کاوْلین..kolin [آد، فرانسیزجا] کاوْلینیت : خالص گیلین اساس-مادّه‌سی‌اوْلان هیدراتلی آلومینیوم سیلیکات(فا: کائولینیت).

کاوُچو..kauçu [آد، اسپانیوْلجا] بعضی تروْپیک‌بیتگی‌لرین شیره سیندن ویا مصنوْعی اوْلاراق الده ائدیلن بیر نوْع ائلاستیک مادّه، بوُ مادّه‌دن رئزین استحصالیندا استفاده اوْلونور.

کاوار..kavar [آد، بیتگی] ۱-کَور، سوْزو؛ نازیک، اوُزون یاپراقلی، یئمه‌لی و یئمک و پیشمیش‌لره قاتیلان آجی تَهر بیتگی (فا: تره). ۲-تبریزده کند آدی. {کَورک سؤز ایله ایلگی‌لی اولاراق کَومک فعل ایندن آلینمیشدیر}.

کاوانا..kavana [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {کاغ+آن+ا: کاغ یئری.}.

کاویْرتی..kavırtı [اؤزل آد] آذربایجان‌دا یئر آدی[٢٤٠].

کاهاب..kahab [اؤزل آد] کاهاو: نخجوان‌دا چای آدی[٢٤٠].

کاهال..kahal [ع، صفت] کاهیْل، کاهل: باشی سوْیوق، تنبل، آغیر ترپه‌نن، ایشه جان یاندیرمایان (فا: ~).

کاهرالان..kahralan [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی (قوْ: کلخوران).

کاهن..kahin [آد] روحانی، بیلگین (فا: ~) {بو کلمه‌نی کاغان› خاقان سؤز ایله ایلگی‌لی اولابیلیر}.

کاهنانه..kahinanə [ظرف] کاهین جه (فا: کاهنانه).

کاهی..kahı [آد، بیتگی] کاهو: توْپلاشیق گیللردن ائللی اوُزون و یاشیل یاپراقلی ویتامین‌لی، بیر ایللیک تره وز بیر بیتگی، ماروُل (فا: کاهو). lactuca

کاینات..kayinat [آد، عربجه] ائورن، بوتون یاراتیق‌لار (فا: ~).

کئتام..ketam [اؤزل آد] اوْردوباد‌دا چای آدی[٢٤٠].

کئتوق..ketuq [اؤزل آد] قوُبادلی‌دا داغ آدی[٢٤٠].

کئچ‌قاتیلمیش..kec qatılmış [تاریخی اؤزل آد] تؤرک میتوْلوژیسینده بیر آد و اوْغوز بگی[٧].

کئجیم..kecim [باخ] جئجیم.

کئجینمک..kecinmək [تاثیرسیز ائیلم] گئییمک و بزَنمک {گئییمک}.

کئچ..keç [باخ] گئچ.

کئچر..keçər [باخ] گئچر.

کئچل..keçəl [صفت] ۱-تؤکو توکولموش، داز، باشی توکسوز اوْلان، توکسوز (فا: کچل). bald ۲-اوت بیتمه ین یئر، چیلپاق و داز یئر {کئچه سؤزوندن: کئچه کیمی صاف اوْلموش یئر و باش اوچون دئییلیر؛کئچه+ل}.

کئچل–..keçəl- [اؤزل آد] آذربایجان دا یئرآدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ١٤ آد سایماق اوْلار).

کئچل‌باش..Keçəl baş [صفت] باشی توکسوز اوْلان، دازباش.

کئچل‌لشمک..keçəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] باشی توکسوز و داز اوْلماق، توکو تؤکولمک، دازلاشماق، کئچل‌اوْلماق(فا: کچل‌شدن).

کئچل‌لشمیش..keçəlləşmiş [صفت] کئچل‌اوْلموش، داز لاشمیش، باشی‌نین تؤکو تؤکولموش، (فا: کچل شده).

کئچل‌له‌مک..keçələməк [تاثیرسیز ائیلم] کئچل اوْلماق (فا: کچل شدن).

کئچل‌لیک..keçəllik [آد] کئچل اولما وضعیتی، باش توکونو تؤکن بیر خسته‌لیک آدی (فا: کچلی). baldness

کئچمک..keçmək [باخ] گئچمک

کئچمیش..keçmiş [باخ] گئچمیش.

کئچن..keçən [باخ] گئچن.

کئچوْ..keço [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {گئچیش یئری}.

کئچوُرقان..keçurqan [آد] آیاق آلْتی‌سیز و باغلا باغلانان بیر نوع جوراب {کئچیرمک سؤزوندن}.

کئچوْرگَن..keçürgən [اؤزل آد] باغیْشلاییْجی، عفو ائدیجی[٧].

کئچه..keçə [آد] ۱-کئچی قیلی ویا یاپاغی‌دان (یاز قیرخیم‌یندان) توْخونمادان و یالینزجا دؤیوب آیاقلایاراق دوزه‌نیلن قالین قُماش، بوُ قُماشدان دؤزه‌لن هر شئی (فا: نمد) felt ۲-(مج)دارانمیش و

بیربیرینین ایچینه گئچیریلمیش. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: کئچه، سله؛ باخ: گئیمک}.

کئچه‌آتان..keçə atan [باخ] کئچه چی.

کئچه‌آتماق(باسماق)..keçə atmaq(basmaq) [تاثیرلی ائیلم] یوندان کئچه حاضرلاماق.

کئچه..keçə [اؤزل آد] اوُرمیه(~باش)؛ یاستیکند و پیرتاج (~گنبد) ده کند آدی.سراب (~قایاسی) دا داغ آدی.

کئچه‌بیچن..keçə biçən [آد، ص] کئچه‌نی بیجیب مختلف شئی‌لر دؤزَلدن.

کئچه‌پاپاق (لی)..keçə papaq (li) [آد، ص] باشیندا کئچه‌دن پاپاغی اولان.

کئچه‌چی..keçəçi [آد] یوندان کئچه دؤزَلدن ویا کئچه‌ساتان.

کئچه‌تَپن..keçə təpən [آد] یوندان کئچه دؤزَلدن ویا کئچه‌ساتان.

کئچه‌چیلیک..keçə çilik [آد] کئچه دؤزَلتمه و ساتما ایشی.

کئچه‌خانا..keçə xana [آد] کئچه دؤزَلدن ویاساتیلان یئر.

کئچه‌لت..keçələt [آد] باخ: گئچه‌لت.

کئچه‌لشدیرمک..keçələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کئچه کیمی ائتمک.

کئچه‌لشمک..keçələşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-تئللری بیربیرینه گئچیب قاریشماق. ۲-کئچه کیمی اولماق، کئچه اؤزللیگی تاپماق (فا: مثل نمد شدن). ۳-ووجودون بیر یئری بوزاریب احساسینی و دویارلیغینی الدن وئرمک، کئیی‌مک.

کئچه‌لنمک..keçələnmək [تاثیرسیز ائیلم] کئچه کیمی اولماق.

کئچه‌له‌کرکس..keçələ kərkəs [آد، دیرگی] داغلیق یئرلرده یاشایان، لئش و جمدک یئین، شیغی‌ییجی، جاناق‌لاری گوجلو اولدوغو اوچون توخلو آولایار، بواوزدن توخلو گؤتورن قوُش‌دا آدلانیب.

کئچه‌له‌مک..keçələmək [تاثیرلی ائیلم] بیرنسنه‌نی کئچه کیمی ائتمک.

کئچه‌لی..keçəli [صفت] کئچه‌سی اولان.

کئچه‌لیک..keçəlik [آد] کئچه دؤزلتمک اوچون یارارلی.

کئچی..keçi [آد] ۱-(آد، دیرگی) گوشه‌ین؛ اتی، سوتو، دری‌سی و قیلی اوچون بئجه‌ریلن، ائوجیل و چؤلجول نوعلاری اولان، قولایجا دیک یاماجلارا دیرماشان، (فا: بز). **capra hircus** ۲-(مج)عنادچی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کئچی، ائچکو›؛ کئچی‌نین اسکی شکلی ائچکو اولاراق اچه سؤزونه باغلی اولماغی سانیلیر، اچه ائلین بؤیوگو و آغ سقللی دئمکدیر و گئچی‌نینده ساققاللاری اوزون اولدوغو اوچون سوروننون اچه‌سی ساییلیر، باخ: اچه› اکه}.

کئچی-..-keçi [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اولار).

کئچی‌اوتو..Keçiotu [آد، بیتگی] بیربیتگی‌آدی(فا: نوعی علف). **ageratum**

کئچی‌بوُینوزو..keçibuynuzu [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، تاختاسی ناجّارلیقدا و دری سپی جیلیک ده ایشله‌نن ۱۰ متر بویوندا بیرآغاج (فا: خرنوب). **ceratonia siliqua**

کئچید..keçid [باخ] گئچید.

کئچی‌دیرناغی..keçidırnağı [آد] کسیجی و آغزی اوچ گن بیچیمینده اولان اوُیما قلمی.

کئچیر..keçir [اؤزل آد] باغیشلاییجی، عفو ائدیجی[۷].

کئچیرمک..keçirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: گئچیرمک.

کئچی‌سؤیودو..keçi söyüdü [آد، بیتگی] باقلاگیللردن و نملی اورمانلاردا چوخ یئتیشن بیر سؤیود نوعو (فا: بید براق). **salix caprea**

کئچی‌ساغان..keçisağan [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن، دیمدیگی-بؤیوک، اورتا بوی، حئیوان سوروللرینین چئوره سینده اوُچان، بؤجک یئین قوش، چوبان آلدادان **plmulgus europaeus**

کئچی‌ساققال(لی)..keçisaqəqal(lı) [تاثیرلی ائیلم] یالنیزجا چنه سینده ساققالی اولان، سئیرک و اوزون ساققالی اولان (فا: ریش بزی). **goatee**

کئچی‌ساققالی..keçisaqqalı [آد، بیتگی] گوَل‌گیللردن، رطوبت‌لی یئرلرده بیتن، بزک بیتگی‌سی اولاراق یئتیشدیریلن، سالخیم کیمی آغ پمبه و چیچک‌لی بیرآغاج، ارکچ ساققالی، چاییر ملکه سی، گئچی صدفی (فا: اسپیره). **spiraea aruncus**

کئچی‌سسلی..keçisəsli [صفت] سسی گئچی سسینه اوخشار (فا: صوت بزی). **aegopohonia**

کئچیش..keçiş [باخ] گئچیش.

کئچیشمک..keçişmək [تاثیرسیز ائیلم] گئچیشمک.

کئچی‌عنادی..keçi inadı [آد] اوزون سوَرن عناد.

کئچی‌قولاغی..keçiqulağı [آد، بیتگی] بیر نوع اوُشقون(فا: ریوند، راوند، ترشک).

کئچی‌قیران..keçiqıran [آد، دا] عمومیتله سویوق هاوا و مجازی اولاراق قیشین سون گونلرینه دئییلر.

کئچی‌قیران‌داغی..keçiqıran dağı [اؤزل آد] اهر و هئریس آراسی، مرزه، کاغالی، آلمان، یوزبت(آلمان اوزوَنده) و خلج کندلری آراسیندا یئر آلیبدیر، بو داغ دوغو طرفدن ساوالان سیرا داغلارینا و باتی دان گؤیجه بئل داغلارینا قدر اوزانیر. داغین دؤشونده گوَللو (کوللوُ)، آغداش، سابلاق داغی، یای قاری و ایلخی چوُخورو، قوچ گؤلو/ قوچ‌داغی و آلتین‌بولاق یایلاقلاری یئر آلیبدیر[۶۶]؛ قوچ

داغینین یوکسکلیگی ۳۰۴۹ مترديز، گروس کؤچَری طایفالاری بو یایلاقلارا کؤچ ائدرلر. بوُ داغین آدینی یانلیشلیقلا بعضا بُزکش دئیه‌رک سراب میان دا اولان بوْزقوش داغلاریلا قاریشدیریللار.

کئچی‌کؤمۆره‌نی..keçi kömüräni [آد] بیر نوع چؤل ساریمساغی.

کئچیکلیغ..keçikliğ [اؤزل آد] موُتلو، سئوینچلی[۷].

کئچی‌کیمی..keçi kimi [صفت] کئچی یه اوْخشار.

کئچیگ..keçig [اؤزل آد] ۱-گئچیت، کؤپرو ۲-موُتلو، سئوینچلی[۷].

کئچی‌گؤبه‌لگی..keçigöbələyi [آد، بیتگی] دادی‌خوش بیرآغ گؤبه‌لک(فا: قارچی)

کئچی‌لر..keçilər [آد، دیرگی] گئچی و قویون‌لار صنفی.

کئچی‌لشمک..keçiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] عنادی توُتماق.

کئچیلمک..keçilmək [باخ] گئچیلمک.

کئچی‌لیک..keçilik [آد] عنادچیلیق.

کئچیم..keçim [باخ] گئچیم.

کئچی‌مانتاری..keçimantarı [باخ] گئچی گؤبه‌لگی.

کئچی‌ممه‌سی..keçiməməsi [آد، بیتگی] ۱- سرت قابیق‌لی، ایری اوُزن آغ و یا قیرمیزیمیراق بیر نوع اؤزوم (فا: نوعی انگور). ۲- آذربایجان اوْیون هاوالارینین بیرینین آدی.

کئچی‌ممه‌سی..keçi məməsi [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، "کئچی‌ممه‌سی" معیشت رقصیدیر، کئچی ساغماغا هسر اولونوب. رقص زامانی ساغیم پروسئسی اللر ایله، بدن قاباغا اَییلمیش وضعییتده ایفا ائدیلیر. رقص آرام و بیر قدر جلدلشمیش تئمپده دیر. گؤزل مئلودییالی و آهانگ دار موسیقیسی وار. اونو آرابیر کیشیلرده اویناییرلار. چوخ رایونلاردا ایفا ائدیلیر[۲۴۵].

کئچیندیرمک..keçindirmək [باخ] گئچیندیرمک.

کئچینمک..keçinmək [باخ] گئچینمک.

کئچینه جک..keçinəcək [آد] باخ: گئچینه جک.

کئچی‌یئری اوْلماماق..keçi yeri olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] باغیش یئری اوْلماماق.

کئچی‌یئمیشی..keçi yemişi [آد، بیتگی] سوپورگه اوتوگیللردن، چیچک‌لری آغ ویا پمبه، یاپراق‌لاری تانئن‌لی بیر بیتگی، چؤل مئرسینی (فا: سیاه‌گیله). vaccinium myrtillus. erica

کئچی‌آیاق..keçi ayaq [صفت] آیاق‌لاری کئچی آیاغی کیمی نازیک اوْلان.

کئچی‌یوْلو..keçi yolu [آد] داغ و یاماجدا داریول، چیغیر، چالاچوخوریوْل.

کئرامیکا..keramika [یو] باخ: سیرامیک.

کئرت..kert [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

کئرلی فئرلی..kerli ferli [صفت] کئری فئری چوخ اوْلان، قیرلی فیرلی.

کئریک..kerik [آد] کرگدن[۱۳۵].

کؤسج‌آباد..kösəc abad [اؤزل آد] قئیداردا کند آدی {باخ: کوْسا}.

کئش..keş [آد] ۱-یاغی آلینمیش یوْغورت و سوْتدن دؤزه‌لن پنیرنوعو. ۲-نملی توْپراق. ۳-کئچی یوْلو. ٤-سیْرا، نوبت، ٥-پاس، کوْف[۲۲٤]. ٦-اسنک و راحتجه چکیله بیلن و گریله بیلن بیر نوع ایپ (فا: کش) {بوُ کلمه یئر آدلاریندا اکینچیلیک ساحه سینه اشاره ائدیر، باخ: چکمک}.

کئش..keş [اؤزل آد] ماکی(~آرخی)، قوُبا(~باش)، کلبَجر'ده(~تَک) کند آدی، سوُمقاییت'داچای آدی، داغ آدی(~اوُنقار)[۲۴۰].

کئشاکئش..keşakeş [آد، فا] چک ها چک، قاوقا (فا: کشاکش).

کئشکل..keşkəl [آد] ۱-اکین یئرینه چکیلن کیچیک سوُ آرخی. ۲-کیچیک چای و آرخ دان گئچمک اوْچون اوستونه آتیلمیش آغاج ویا دیرک {فا›باخ: چکمک}.

کئشکه..keşkə [آد] دری اوْزه‌رینده‌عمله گلن‌لکه و تورتو "الی کئشکه آتیب"، قوُرو میوه اوستونده شکردن عمله گلن آغ قات "انجیر قوُروسو کئشکه آتیب" {باخ: کئشَلمک}. ۲-کئشکه۲/ کئشگه (باغلاییجی سؤز) کئشکی، اوْلاکی (فا: کاشکی). I wish that {فارسجا ‹کاشکی›}.

کئشَلمک..keşəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُرویاراق رطوبتین الدن وئرمک (فا: کمی خشک شدن) {کئش سؤزو چکمک گلمه‌سینه باغلی اوْلاراق توْپراغین آووُلمادان چکیلیب اوُزانماسینا اشارتدیر، باخ: چکمک}.

کئشله..keşlə [اؤزل آد] باکی'دا یئر آدی[۲۴۰].

کئشمه کئش..keşməkeş [آد، فا] چکیشمه (فا: غوغا).

کئشن..keşən [آد] کیشن، زنجیر. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹کیشن›}.

کئشیر..keşir [آد، بیتگی] یئر کؤکو (فا: هویج). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کئشیر، ساریغ، تورما، گزَر، گیزری›؛ دیواندا بو کلمه‌نین فارسجا اولدوغو اشاره اولونوب؛ بوکلمه‌گئچمک فعلینه باغلی اولاراق تورکجه دن فارسجایا گئچمیش اوْلمالیدیر}.

کئشیش..keşiş [آد] ۱-مسیحی دین آدامی (فا: کشیش). {فا، کئشیک سؤز ایله ایگی‌سیز نظره گلمیر}.۲-اوُرمیه ده داغ آدی. توْووُز'دا (~کند) کند آدی[۲۴۰].

کئشیک..keşik [آد] سیرا، نوبت، قارورول، قوْرویوجو، گوّدوک (فا: کشیک) {موغولجادادا ایشلک اوْلسادا تورکجه کؤکه (کئچمک) سؤزه باغلیدیر، کئچمک، کئچیک، کئشیک}.

کئشیک ائوی..keşikevi [آد] کئشیکچیلرین اولدوغو یئر، قاراووُل خانا.

کئشیک چکمک..keşik çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] قاراووُل چکمک، بیر یئری قوْروماق.

کئشیکچی..keşikçi [آد] قاراوولچو، کئشیکچکن، قورویوجو (فا: نگهبان

کئشیکچی‌باشی..keşikçi başı [آد] کئشیک چی‌لرین باشچی‌سی.

کئشیک خانا..keşikxana [باخ] کئشیک ائوی.

کئشیکده دوُرماق (دایانماق)..keşikdə durmaq (dayanmaq) [تاثیرلی ائیلم] مُدافعه ائتمک.

کئشیکله‌مک..keşikləmək [تاثیرسیز ائیلم] کئشیک چکمک.

کئشیکچی‌لیک..keşikçilik [آد] کشئیک چی‌نین ایشی، قاراوولچولوق.

کئشیگینده دوُرماق (دایانماق)..keşiyində durmaq (dayanmaq) [تاثیرسیز ائیلم] قوْرویوب مُدافعه ائتمک.

کئف..kef [آد، عربجه] خوشلوق (فا: نشعه).

کئف ائتمک (ائله‌مک)..kef etmək (eləmək) [تاثیرسیز ائیلم] کئف چکمک، کئف سوّرمک.

کئف وئرمک..kef vermək [تاثیرسیز ائیلم] لذّت وئرمک.

کئف هاواسینا..kef havasına [ظرف] اوره‌گی ایسته دیگی کیمی.

کئف یئری..kef yeri [آد] کئف اوّچون اوْلان یئر.

کئفده اوْلماق..kefdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئف چکمک.

کئفلی..kefli [صفت] نشعه‌لی، اسروک (فا: سرخوش، مست). runk

کئفه باتماق (باخماق)..kefə batmaq (baxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] کئف چکمک.

کئفی آچیلماق..kefi açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوُرولماق، سازالماق، کؤکلمک.

کئفی اؤزونده (یئرینده)..kefi özündə (yerində~) [تاثیرسیز ائیلم] کؤک اوْلماق.

کئفی دوُرولماق..kefi durulmaq [تاثیرسیز ائیلم] حالی دوُرولماق.

کئفی قاریشماق..kefi qarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئفی پوزولماق، کئفی اوْلماماق.

کئفیر..kefir [آد] قاتیغا اوخشار و سوتدن‌بیرآز برک‌بیر ایچکی.

کئفیندن قالماماق..kefindən qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] دایم کئفده اوْلماق.

کئفیندن قویماق (ائله‌مک)..kefindən quymaq (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] نشعه سینی پوزماق.

کئفینی آچماق(دورولتماق)..kefini açmaq(durultmaq) [تاثیرلی ائیلم] کدرینی داغیتیماق.

کئفینی پوْزماق..kefini pozmaq [تاثیرلی ائیلم] کدرلندیرمک.

کئکئت..keket [باخ] کُت.

کئگئن..kegen [اؤزل آد] پئچه‌نک‌لرین‌بیرباشبوُغو(م۱۱جی‌قرن) [۵۴].

کئلت..kelt [آد، روسجا] سئلت، باتی‌آوروپادا یاشامیش‌اسکی‌خالق [۹].

کئم..kem [اؤزل آد] تورکلرین یئنی‌سئی‌چاپینا وئردیکلری‌آیری‌آد [۱۲].

کئه..kea [اؤزل آد] میانادا کندآدی {۱-کؤهول و کئه(کؤه) کلمه لرینین‌اوْرتاق‌سؤزجوغو کؤک‌سؤزودور۲-کؤک‌سالمیش}.

کئه‌دیلان..kehdilan [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {کئه+دیلان: زوْلاق یئر}.

کئهره..kehrə [آد] توْرتا، چؤکونتو (فا: ته‌نشست) {کیرئج سؤزوندن}.

کئی..key [صفت] ۱-دویوسوز، دویقوسوز، حسّسیز (فا: بی حس، کرخت). ۲-جانسیز، ضعیف، گوجسوز {گئری سؤزوندن (عضو احساسدان دالی قالیر) [۶]، باخ: کیریمک}.

کئیتو..keyətu [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی {کئه+تو / داغ}.

کئی‌کئی..key key [ظرف] کئی حالدا، کئی اولاراق.

کئی‌لتمه..keylətmə [آد] دویقوسوزاولما(فا:بی‌حس‌شدن) stupefaction

کئی‌لشدیرمک..keyləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کئی حالا سالماق، دویقوسوزلاشدیرماق ، کئی‌لشمه‌سینه‌یول آچماق، سارسیتماق to make numb

کئی‌لشدیریجی..keyləşdirici [صفت] کئی لشدیرن، دویقوسوزلاشدیران، کئی ائدن، حسّسیز لشدیرن.

کئی‌لشدیریلمک..keyləşdirilmək [بلسیز ائیلم] کئی ائدیلمک، حسّسیز لشدیریلمک.

کئی‌لشمک..keyləşmək [باخ] کئییلمک، کئییمک.

کئی‌لشمیش..keyləşmiş [صفت] کئی اوْلموش.

کئیبند..keybənd [یئرل] اوْزو صاف، آستاری توکلو بیر پالاز نوعو (فا: نوعی پلاس) {باخ: کیلیم}.

کئیخاتوخان..keyxatuxan [اؤزل آد] ۱۳جو قرنین سونلاریندا آذربایجان، مُسلمان ایلخانلی خاقانی کئیخاتوخان'ین اگه منلیگی آلتیندا ایدی و موغان دوّزلوگو بو خاقانلیغین باشکندی‌ایدی، بو ایللرده قوراقلیق سبب ایله میلته بؤیوک چتین‌لیکلر وجودا گلدی، و کئیخاتوخان خزانه‌نین قیزیل گوموشونو مملکتین ضروری ارزاق و

نیازلاری اوچون صرف ائتدی وبو اموال قورتولاندان سونرا اسکناس چاپ ائتمه‌گه باشلادی، اسکناسین آدین چاو قویاراق، چاپ یئرینه- ده چاوخانا دئییردیلر، اسکناسین اوست طرفینده "اشهد" کلمه‌سی و آشاغی‌سیندا" ایرانکین تورکو/ آرانکین تورکو" سؤزلرینی یازمیشدیلار، بو اسکناسلار ٦٩٣هـ ده چاپ اولدو و البته آوروپادادا ١٤٧ ایل سونرا آلماندا گوتنبرگ ایلک آوروپا اسکناسینی چاپ ائله‌دی {کئیخاتو/ کئییک+قاتوُ، ایلخانلی آرقوُن‌خان اوْغلو[٧]}.

کئیفینه توخونماق..keyfinə toxunmaq [تاثیرسیز ائیلم] حالینی قاتماق.

کئیفینه دَیمک..keyfinə dəymək [تاثیرسیز ائیلم] حالینی قاتماق.

کئیک..keyk [آد، این] یوُمورتا، شکر ووُرولموش، کیشمیش‌لی خمیردن پیشیریلن شیرین چؤرک نوْعو.

کئیکان..keykan [اآ، ت] کیکان: توْرکوستاندا قایاس شهرینه یاخین چای و دره آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

کئی‌لیک..keylik [آد] کئی‌لشمه، حسّسیزلیک. numbness

کئیوان..keyvan [اؤزل آد] قاراداغ تورک ائلینده محمدخانلی‌طایفاسینا باغلی بیر بوْی(اوْبالاریندان: لارجان، زرەنه، ایبریق، سیْرخاکمر، گاوئیین(قوْ: گاوآهن)، هوّمنوشون، کیرشان، هوُمئیدان، چاناقچی، کابیل، لالان، خوُمارلو، لوّته‌جان، جانانلی، علی بابالی، یاپراقلی، بایدیق، زانبالان)[٣، ١٠٨].

کئیوَندی..keyvəndi [اؤزل آد] اسماعیللی‌دا کند آدی[٢٤٠].

کئییدیرمک..keydirmək [باخ] کئییتمک: کئی لشدیرمک.

کئییتمک..keyitmək [باخ] کئیدیرمک: کئی لشدیرمک.

کئییدیجی..keyidici [باخ] کئی لشدیریجی.

کئییشمک..keyişmək [باخ] کئییمک.

کئییک..keyik [آد، دیرگی] گئییک، جئیران (فا: گوزن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: جیران، یابان، قابان، وحشی}.

کئییکمک..keyikmək [باخ] کئییمک.

کئییلدیرمک..keyildirmək [باخ] کئی لشدیرلمک.

کئییمک..keyimək [تاثیرسیز ائیلم] دویقوسوز اوْلماق، کئی اوْلماق، کئی حالینا دوشمک، چنگ اوْلماق، ترپنمه یئته‌نگین الدن وئرمک (فا: کرخت‌شدن). to get numb {باخ: کیریمک}.

کئییمه..keyimə [آد] کئی اولماق ایشی. anesthesia

کئییمیش..keyimiş [صفت] ترپنیش یئته نگین ایتیرمیش، چنگ اوْلموش، قورووموش (فا: بیحس). insensible

کباب..kəbab [باخ] کاباب.

کبار..kibar [صفت، عربجه] دؤشونجه‌لی، دویقولو و اینجه، مغرور.

کَبْدیل..kəbdil [اؤزل آد] تبریزده کندآدی {کب+تیل: کؤپموش زولاق یئر}.

کُبرا..kübra [آد، عربجه] بؤیوکلر، کبیرلر.

کبَز..kəbəz [آد] کَپَز:١-پامبوق (فا: پنبه). ٢-گلین باشلیغی، ٣- تویوق و قوشلارین باشلاریندا اوْلان کَکیل. ٤-یوکسک تپه، داغ[٢]. ٥-آذربایجاندا یوکسک بیر داغ آدی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: پامبوق؛ کبیمک (قوُروماق معناسیندا) فعل ایندن اولان کپک کلمه‌سی قوُرو و یوّنگول شئیی بیلدیریر، کبز کلمه سیده بو مفهوما دایاناراق پامبوق بیتگی‌سینین یوّنگول حاصلین گؤسته‌ریر، پامبوق باشیندا‌کی آغلیغی بیلدیره‌رک ککیل مفهومو دوزه‌لیر؛ و ایندیکی داغ آدی‌دا، باشیندا قار اولدوغو اوچون کبزین آغ اوْلماسینی بیلدیریر[٥]؛ کپه نک سؤزوده اسکی شکلینده کبه‌لی اولاراق کپک کلمه‌سینین یونگول مفهومونا دایاناراق اله گلیب و یئنه چوبان گئییمی معناسیندا، کپه‌نگه بنزه‌مه‌سی اوچون بو آدلا تانینیب}.

کَبَک..kəbək [تاریخی اؤزل آد] ١-قابوُق، آغاج‌قابوُغو[٧]؛ ٢-چاغاتای خانلار یندان؛ دوْوا'نین اوْغلو اوْلاراق، قارداشی اسن بوْغادان سوْنرا تخته اوْتوردو (م١٣١٨-١٣٢٦)، کبک‌خان‌اؤنجه‌لری آتابابالاری - کیمی شامانیست‌ایدی، عرب سیاحی ابن‌بطوطه نین یازدیغینا گؤره کبک خانین دیلی توّرکجه ایدی[١٢].

کبلایی..kəblayı [آد] کربلا زیارتینه گئدنه وئریلن بیر عنوان.

کَبود..kəbud [آد، فا] گؤی رنگی، قئیدار دا داغ آدی. اهر (~آهنگ)، ابهر (~کمر)، درگز و زنجان (~گوّنبذ)، علیشاه عوض(~ین) ده کند آدی {گؤی سؤزونون ترجمه سی اوْلمالیدیر}.

کبودرآهنگ..kəbudərahəng [اؤزل آد] ١-کبوُترآهنگ، همدان، رزن، باهار شهرلری آراسیندا یئر آلیبدیر، شهرین اؤزئی گئنیش‌لیگی ٤٠٢٤ کیلومترمُربّع اوْلاراق، اداری لاحاظدان ایکی (مرکزی و گوّل‌تپه) - بخش‌دن تشکیل‌تاپیر، شهر اهالی‌سی بوُرایا کوّرنگ (باخ: کؤرونگ: گؤل) دئییللر و معناسی آخارسوُ و آرخ دئمکدیر، ش١٣٢٠ده ٣کندیستان، ١١٠کند و *٦٨٠٠٠ نفر نفوسو وارایدی و شهرین نفوسو *٦٥٠٠ نفر و اهالی سی توّرک قئید اوْلونوبدور، ١٣٨٥جی ایلده شهرستان و شهر نفوسو ١٤٣٠٠٠، ٢١٠٠٠ نفرایدی. گؤرمه‌لی یئرلریندن: علیصدر غاری، کوریجان کؤپروسو، باشقوُرتاران قالاسی، داش حامام و-- ٢-کبودرآهنگ بؤلگه‌سینین داغلاری : آغداغ (٤٥ک‌ق‌ب ٢٥٠٩)، مهدی‌داغی (١٠ک‌ق‌د٢٠٥٨)، قارا- چوُخای (٣٠ک‌ق‌ب٢٠٦٨)، اوْن آلتی (٣٥ک‌ق‌ب١٧٦٠)، یئکه دوش داغی (٤١ک‌ق‌ب٢٣٣٤)، گوّنئی (٤٦ک‌ق‌ب٢٣٩٥)، ساری قایا (٤٠ک‌ب٢٥٦٨)، قالا (٤١ک‌ق‌ب٢٢٠٦)، علیصدر

(٤٢ک‌ق‌ب۲۱۸۰)، سوُباشی (٤٠ک‌ق‌ب۲۵۷۸)، قاراگونئی (٤٧ک‌ب۲۱۹۰)، گیتو (٥٣ک‌ق‌ب٢٣٥٦)، آغداغ (٦٠ک-ق‌ب۲۲۰۹)، قیزیل بایر (٥٥ک‌ق‌ب۱۹۳۱)، ۳-کبودرآهنگ(گوّل-تپه-آشاغی‌مهربان) بؤلگه سینین کندلری : قوْهوْرد/ آ-ی (*۱۳۰۰/ ی‌تو) qohord؛ چورْمَق (*٤٧٠)؛ خالیْق وئردی (*۳۸۰/ ی‌تو)؛ کئچل احمد/ انصار (*٢٤٠)؛ موُخور (*٥٥٠/ تو+کو)؛ قاراتلی/ قَراتلو (*٥٠٠/ ی‌تو)؛ دارقیشلاق (*۲۹۰/ ی‌تو)؛ شیْخ جراح (*٥٠)؛ قرانقودره (*٥٠٠)؛ کَلیک (*٤٠٠)؛ پیربادام (*٤١٠/ ی‌تو)؛ دالیچوُ (*٤٣٠)؛ کؤهنه حاصار؛ آغ بولاق قورْت قوُیو/ آغ بولاق مُرشد (*٦٠٠)؛ محمودآباد؛ جگَنلو/ جَیَنلی (*٧٤٠/ ی‌تو)؛ کهریزباباحسین (*٤٩٠)؛ علی‌آباد(*١٥٠/ ی‌تو)؛ سارایجیق (*٧١٠/ ی‌تو)؛ ایلانلو (*٥٠٠/ ی‌تو)؛ ٤-کبودرآهنگ(گوّل‌تپه-علیصدر)بؤلگه‌سینین کندلری : سراب؛ علیصدر؛ چالاکند؛ سوُلوجا؛ حسن آباد؛ قلیش بولاغی/ قلیج بولاغی؛ گؤزل‌آبال/ گؤزل آبدال؛ خبرآرخی (*٦٩٠)؛ آغچاقیه؛ تاریْقایا/ طراقیه tərəqəyə؛ اَزیم‌دره/ عظیم دره؛ / جین‌تاری‌قیه/ جین‌طراقیه؛ کلب‌حاصاری/ کل‌باساری؛ خوْجاکندی؛ حسن تَمیر/ حسن تیمور (*۳۹۰)؛ ٥-کبودرآهنگ(گوّل‌تپه-گوّل‌تپه)بؤلگه‌سینین کندلری : گوّل‌تپه؛ سوُباشی، کَسلان‌قیه؛ آللان/ آ-ی؛ قاباق تپه؛ سلیم سارایی؛ کئیتوُ (*٦٥٠)؛ قاتارقوُیو (*١٣٠/ ی‌تو)؛ گَمی قالا (*٦٤٠)؛ آق بولاق؛ ٦-کبودرآهنگ(مرکزی-حاجیلو) بؤلگه سینین کندلری : نورآباد حاجیلو (*٥٦٠)؛ داقداق آباد (*١٥٠٠)؛ پَردَره (*٣٥٠) (قوْ: پردرق)؛ کوّردآباد (*٩٠٠)؛ رامشان (*٧٠٠) ramşan؛ بابان (*٦٣٠) baban؛ قوُلوآباد؛ ساری بولاق؛ قیزلیجا (*٥٨٠)؛ دؤولت آباد حاجیلو؛ ۷-کبودرآهنگ(مرکزی-راهب) بؤلگه‌سینین کندلری : امیرآباد (*٩٠٠)؛ حصارقوْجاباغی؛ پیرانبار (*٢٢٠)؛ احمدآباد (*٨٠)؛ دؤلو؛ انجیرباغی (*٦٠)؛ اوْچ تپه (*٥٠)؛ جیْغی (*١٠٠) ığı؛ طاس‌تپه (*١١٠)؛ قیرخ‌بولاق (*٢٦٠)؛ دستجرد (*١٣٠٠)؛ آغ‌تپه (*٨٥٠)؛ اوْرقه‌یین (*٥١٠) orqəyin؛ سردارآباد (*٦٢٠)؛ طاسْران (*٤٥٠)؛ قاراگوّل (*٥٥٠)؛ قاباق تپه (*١٢٠٠)؛ ایگده‌لی؛ ناصرآباد؛ مُبارک آباد (*٢٢٠)؛ ۸-کبودرآهنگ (مرکزی-سبزدشت) بؤلگه‌سینین کندلری : شاوا (*٣٤٠) şava؛ گوّنده‌جین (*٣١٠)؛ حاتم آباد (*٨٥٠)؛ ویان (*١٤٠٠) viyan؛ عین آباد (*٧٠٠)؛ روْآن (*١٢٥٠) roan (قوْ: روعان)؛ رحمت آباد؛ ۹-کبودرآهنگ (مرکزی-شیرین‌سو) بؤلگه‌سینین کندلری : شیرین‌سوُ (*٦٠٠)؛ عبدیل آباد (*١٤٠)؛ عبدالمؤمن (*٥٣٠)؛ کندبولاغی/ کت بوُلاغی (*٢١٠)؛ صفاریز (*٣٥٠)؛ باخچا (*٦٩٠/ ی‌تو)؛ قادرآباد (*٥٦٠/ ی‌تو)؛ آغکند کبودرآهنگ (*٥٦٠)؛ نگارآباد؛ چارداق (*٢٤٠)؛ بئشیک تپه (*٥١٠)؛ چارسوُق (*٢١٠)؛ قاتارآغاج (*١٥٠)؛ آغبولاق آغداغ (*٩٦٠)؛ شیر برات (*١٥٠) şirbərat؛ باباخنجر/ حسین آباد~ (*٥٦٠)؛ دوْوشانجیق؛ ۱۰-کبودرآهنگ(مرکزی-کوهین) بؤلگه سینین کندلری : کؤهوْن (قوْ: کوهین)؛ آغداش؛ طاهرلو؛ داش قالا؛ قیزیلجا؛ ولی محمد؛ قوْره‌جینه؛ واشوُر؛وَصله؛ جیزوان؛ کندتپه؛ گوْوساوان govsavan (قوْ: گاوزبان)؛ زین آباد، اوُریاد، ۱۱-کبودرآهنگ(مرکزی-یوخاری‌مهربان)بؤلگه‌سینین کندلری : مسجدین(*١٥٥٠)؛ چارلوُ (*٨٠٠)؛ آب‌مشکین(*١١٠٠)؛ اوُزون دره (*٦٤٠)؛ جئیران گئچن (*سکنه‌سیز)؛ قوْشاجا (*١٣٠)؛ ایستی بولاق؛ سیْرخاو/ سُرخاب (*٣٢٠)؛ اکنلو (*١٥٠٠)؛ آغداش؛ قیزقالاسی؛ باشقوُرتاران؛ ۱۲-کبودرآهنگ بؤلگه سینده توْرک کندلری(*١٣٢٠ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر) : آغا بولاغی (٤٨ک‌ق‌ب *٣٤٠)، اوْخچولو (٢٤ک‌گ‌د *٢٦٠)، اوُزون‌دره(٢١ک‌گ‌د*١٠٨٠)، شاه بوداق (٣٢ک‌گ *٨٠/ تو)، قاباق تپه (٤٤ک‌ب *٥٤٠)، قوُروچای (٩٢ک‌ق‌ب *٤٣٠/ ی‌تو)، قیرخلار (٢٠ک‌گ *٣٩٠)،

کَبه..kəbə [اؤزل آد] باخ: گبه، بیر نوع دؤشه‌نک.

کَبه‌له‌کی..kəbələki [اؤزل آد] سوّنگون‌یاخین‌ایندا زیارتگاه آدی[٧١]

کبیت..kəbit [آد] ماغازا، ایچکی ایچیلن یئر(فا: فروشگاه){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، بو کلمه کبیمک فعلیندن آلینمادیر، چونکی کبیمک پالتارلاری سره‌رک قوروتماق مفهوموندا اولاراق کبیت کلمه‌سی بیر نوع پالتار سرگی‌سینی گؤسته ریر، باخ: کبز}.

کبیر..kəbir [آد، عربجه] بؤیوکلوک، اوُلولوق (فا: بزرگ).

کَبیرلی..kəbirli [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[٢٤٠].

کبیز..kəbiz [آد] بیرنوع قالی و فرش{کیویز>کیبیز>کبیز، باخ: کیلیم}.

کبیمک..kəbimək [آد] کَپیمک: قوروماق "کپیتمک: قوُروتماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

کبین..kəbin [آد] کابین: مهریه(فا: صداق)dowry{قاب‌سؤزیله باغلیلیغی تارتیشیلابیلیر بیر مطلبدیر، چونکی هم معناجا (قاپسایان) و هم گرامئر لاحاظیندان (قالین، درین کیمی) توْرک دیلینه اوُیقوندور، باخ: قاب؛ کلاوسونون نظریجه چینجه‌ده ka و pen کلمه‌لری قیز و مال (سرمایه) معنا سیندادیر، بو کلمه‌لردن آلیناراق کبین کلمه‌سی‌اله گلیر، بو کلمه کابین‌شکلینده تورکجه‌دن فارسجایا گئچیب[٥]}.

کبین کاغاذی..kəbin kağazı [آد] ائولنمه بلگه سی.

کبین کسدیرمک..kəbin kəsdirmək [تاثیرلی ائیلم] نکاح لاماسینی ساغلاماق.

کبین کسمک..kəbin kəsmək [تاثیرلی ائیلم] نکاح لاماق، دؤیون دؤزنله‌مک.

کبین کسن..kəbin kəsən [آد، ص] ائولنمک اوچون صیغه اوخویان.

کبین کسیلمک..kəbin kəsilmək [تاثیرسیز ائیلم] نکاح لانماق، دؤیون دؤزنلنمک.

کبین‌لی..kəbinli [صفت] نکاح‌لی، ائولی، کبینی کسیلمیش.

کبین‌لیک..kəbinlik [آد] نکاح‌لیق، ائولی‌لیک، کبینی کسیلمه.

کبینینه کسیلمک..kəbininə kəsilmək [بلسیز ائیلم] بوْینوناقوْیولماق، دایم بوْینوندا اوْلماق.

کپ..kəp [آد، این] باشلیق، بیر نوع بؤرک.

کپ داغی..kəpdağı [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا داغ آدی.

کَپتیک..kəptik [اؤزل آد] ۱-لطیفه‌چی، شاقاجی ۲-ائشیت، مساوی[۷].

کپچه..kəpçə [باخ] کمچه.

کپز..kəpəz [اؤزل آد] شبسترده‌داغو ماهنشان‌داکندآدی، خانلار و لاچین‌دا داغ آدی[۲٤۰]. {باخ: کبز}.

کپس..kəpəs [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی {باخ: کبز}.

کَپسوُت..kəpsut [اؤزل آد] دوْدورقا بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

کپسول..kəpsul [آد، فر،باخ: قاب] ۱-قاپالی بیر آتیم‌لیق داوا. ۲-پیستوُن (فا: کپسول). capsule

کپک..kəpək [آد] ۱-اوُنْالَندیکدن‌سونرا الک‌اوستونده قالانی (فا: سبوس). bran ۲-بعضی دئییش‌لرده بوغدالارین باشیندا دوزه‌لن کوفلنمه‌یه کپک وورماق دئییلیر، بوُغدا کوْفو، کوْف (فا: سفیدک). powdery ۳-باشین دری‌سینده دوزه‌لن چیرک، (فا: شوره سر). nitre ٤-آغاج و تاختا اوْوونتوسو. ۵-کَورَک، " کپک آلما، کپک هئیوا". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ کیمک و کپیمک دیواندا قوُروماق و اؤزل‌لیکله پالتارین و بیر شئیین بیر طرفی قوُروماق مفهوموندا گلیب، کپک سؤزو بو کلمه‌دن آلیناراق بیر شئیین قوروموش حالدا اولان بؤلومونو آندیریر، نئجه کی باشدا و یا بوغدا و اوُندا کپک بو وضعی گؤسته ریر}.

کپک..kəpək [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا داغ آدی.

کپک‌لنمک..kəpəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کپک‌عمله گلمک، قابیق وئرمک. ۲-کپک کیمی بوْش اوْلماق "هئیوالار کپک لنمیشدیر".

کپک‌له‌مک..kəpəkləmək [تاثیرلی ائیلم] کپک ووُرماق، کپک قاتماق.

کپکان..kəpkan [اؤزل آد] چاپشلو دا کند آدی.

کپکچی..kəpəkçi [صفت] کپک ساتان کیمسه.

کپکلنمک..kəpəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] کپک‌لی اوْلماق، قابیق وئرمک.

کپمک..kəpmək [تاثیرسیز ائیلم] چؤکمک، ییخیلماق {باخ: کبَز}.

کپَنگ..kəpəng [آد] توُکان خفنگی {باخ: خفنگ}.

کَپه‌داغ..kəpədağ [اؤزل آد] شیروان دا داغ آدی.

کپه‌نک..kəpənək [آد، دیرگی] ۱-وُجود قانادلاری پولجوقلارلا بؤرونن، آز چوخ پارلاق، دؤرد قانادلی حئیوان، کپنک‌لرین باشقالاشیمی نئچه‌آشامالی اولور(یومورتا، قوُردجوق، پیله، یئتگین) (فا: پروانه) butterfly، papilio ۲-کئچه‌دن دوزَلمیش تیکیش‌سیز گئییم، کپنک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کبه‌لی›، باخ: کبز}.

کپه‌نک‌سوْو..kəpənəksov [صفت] کپه نک کیمی (فا: پروانه وار).

کپه‌نک‌واری..kəpənəkvari [صفت] کپه نک کیمی (فا: پروانه وار).

کپه‌نکلر..kəpənəklər [آد، دیرگی] پولجوق قانادلیلار.

کپه‌نک‌چیچگی..kəpənəkə çiçəyi [آد، بیتگی] بیربیتگی‌آدی(فا: تاج-الملوک، اقونطیون ، آکونیت از تیره آلالگان). aconitum napellus

کپی..kəpi [آد، دا] قاباغی آز قیراقلی بیر نوع ایشچی بؤرکو.

کپیر..kəpir [آد] ۱-گئچمیشده قاب قاجاق یوماق، سوْرتمک ویا اونو پارلاق‌ائتمک اوچون ایشله‌نن بیرنوع ساری توپراق (فا: ~). ۲-وئریم‌سیز و قیراج توپراق، چوراق توپراق.{بو نوع توپراغین یونگول اولماغی اوچون کپک و کپز سؤزونه باغلانماغی سانیلیر، اؤزل‌لیکله کئهره و سوُ قایناماسیندان دوزه‌لن یونگول چؤکلتی‌یه ده کپیر دئییلیر}.

کپیر..kəpir [اؤزل آد] خالخال(~آلتی)دا داغ و کلئیبر(~آوا)ده کند آدی.

کُت..kot [آد] بیر نوع اوست گئییمی، کُت شالوار.

کَت..kət [اؤزل آد] ۱-ضربه ۲-ییْلماز، عزیملی، قارارلی[۷].

کت..kət [آد] عمومیتله اهالی‌سی اکینچی‌لیک، باغچی‌لیق، مئشه چیلیک، حئیواندارلیق ایشلرینده باخان بالاجا یئرلشیم یئرلری{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر‹کن، کند، کنت›؛ باخ: کند}.

کت..kət [اؤزل آد] مراغا؛ زنجان و هشتَری(~دالی، دره‌سی)، زنجاندا (~قاباغی)داغ‌واهر، رزن، ماهنشان‌وکلئیبرده(~چای)چای‌آدی.

کتاب..kitab [آد، عربجه] باخ: کیتاب.

کتان..kətan [آد، بیتگی] کتان گیللردن، چیچک‌لری گؤی، بئش تاج یاپراقلی، لیف‌لریندن توخوجولوقدا، توخومونون یاغیندان بویاجیلیق‌دا یارارلانیلان بیر بیتگی (فا: ~). linum usitatissimum، linen

کتان توخومو..kətan toxumu [آد، بیتگی] بزرَک (فا: بزرَک). linseed

کتان قوشو..kətan quşu [آد، دیرگی] کنه ویر قوُشونون بیر نوْعو، cm ۱۳ بوْیدا قارا و چالی‌لیقلاردا یاشایان بیر قوش (فا: مرغ کتان، مرغ بزرک خور). cacabina , carduelis linaria

کتان‌گیللر..kətangillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلردن بیربیتگی سوْیو، آیری تاج یاپراقلی‌لاردان (فا: تیره کتان). linaceae

کتانجیق..kətancıq [آد، بیتگی] ۱-دنیز یوسون‌لاریندان اینجه بیر جنس. muscus arboreus ۲-تورپ‌گیللردن کیچیک ساری چیچک‌لی‌ویاغلی‌بیتگی(فا: ~). chamaelina sativa

کتانداغ..kətandağ [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده داغ آدی(۱٤۸۱)[۲٤۰].

کت‌باشی..kətbaşı [آد] کند بؤیوگو (فا: کد خدا). headman

کَتبوُغا..kətbuğa [تاریخی اؤزل آد] ائلخانلی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

کت‌جییز..kətciyəz [صفت] کند کیمی‌اوْلان‌یئر، بالاجا کنده اوخشایان یئر.

کتچی..kətçi [صفت] کتده یاشایان، کندچی، کند اهلی.

کَتچیک..kətçik [تاریخی اؤزل آد] ضربه‌جیک، آلتای توْرکلری، چوْروم اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

کتچی‌لیک..kətçilik [آد] کتچی اوْلما، اکینچی‌لیک.

کتخُدا..kətxuda [آد، عربجه] کدخُدا: کندبگی، کندبؤیوگو، کندی دوْلاندیران کیمسه (فا: کدخدا). headman

کتدی..kətdi [صفت] کندلی، کتده یاشایان (فا: روستایی). villages

کَت‌سیْق..Ketsık [اؤزل آد] آلتای توْرکلری چوْلْیم بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کَتقاراتوُدون..kətqaratudun [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

کُتُک..kotok [اؤزل آد] شهرکرددا کند آدی {باخ: کتوُک}.

کت‌کسسک..kətkəssək [آد] کنده اوْبایا یاپیشیق دوزلوک یئرلر.

کتَل..kətəl [آد، بیتگی] جویز قابیغی" کتللەمک: قابیقدان چیخارماق"[۱۳٦].

کَتَلپاراق..kətəlparaq [اؤزل آد] ۱-برده‌ده کند آدی ۲-کتَل سؤزو داغ بئلی، دارکئچیت، سیْلدیریملی یوْخوش معناسیندادیر، اسکی تورکجه‌ده خوُتول و کوْتال شکلینده ده گؤرونوبدور[۲٤۲-۲۳].

کتلر..kətlər [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی {باخ: کته‌له‌کمر}.

کَتَله‌خوْر..kətələxor [اؤزل آد] قئیدا-گرماب شهرینده‌غارآدی {باخ: کته‌له‌کمر، کته‌له+ ۱-غار ۲-قار/ قارقار. ۳-خوْر/ هوْر}.

کته‌له‌کَمَر..kətələkəmər [اؤزل آد] هشتَری‌ده کندآدی {دیواندا کتَرمک(گیدرمک)، کتیشمک(آیریشماق)کیمی سؤزلرین اوْرتاق کؤکو کتمک فعلی آیریشیق حالا گلمک معناسیندادیر، نئجه کی کتمن سؤزو اوردا توْپراغی توْخالاییب بیربیریندن آییران وسیله یه دئییلیر و کتوّت سؤزوده بوُروشوق‌اوْزه دئییلیر، بوکؤکدن آلیناراق کته‌له (کته‌ره)، کتین، کتلر سؤزلری بوْزوشوک و آلچاق اوجاسی اوْلان یئره دئییلیر، باخ: کتَلپاراق}.

کتلی..kətəli [صفت] کندلی: کندلی، کندده یاشایان، کند اهلی.

کتلی‌لیک..kətlilik [آد] کتچی اوْلما، اکینچی‌لیک.

کتمز..kətməz [آد، دا] آغوُز دان دوزه‌لن بیر نوع یئمک.

کتمن..kətmən [آد، ت] آلاق وورما و توپراغی یوُمشاتما آلتی، توْخا، توْخاکیمی هرآلت (فا: آلت وجین و کلوخ خرد کنی). strong hoe, spud {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

کتمن چی..kətmənçı [صفت] آلاق چی، توْخا ووُران.

کتمن لتمک..kətmənlətmək [ائتدیرگن ائیلم] آلاق لاتماق، آلاق ووُردورماق.

کتمن لنمک..kətmənlənmək [بلسیز ائیلم] آلاق لانماق.

کتمن‌له‌مک..kətmənləmək [تاثیرلی ائیلم] توْخالاماق، آلاق لاماق.

کتمن‌ووُرماق..kətəmən vurmaq [تاثیرلی ائیلم] توْخالاماق، آلاق لاماق.

کتوُ..kətu [آد] پیشیک، کدی {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کتوک..kətük [اؤزل آد] گمیشان دا کند آدی {باخ: کته‌له‌کمر}.

کته..kətə [آد] ۱-سوْزولمه‌دن پیشیریلن دویو. boiled rice ۲-بیر جور شیرنی آدی {آلینما سؤزدور[۵]}.

کَته..kətə [اؤزل آد] اوْغوز-چَپنی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

کَته..kətə [اؤزل آد] اوُلو،بؤیوک" کته‌بگ:بابورخان کوْموتانلاریندان"[۷].

کتیبه..kətibə [آد، عربجه] لوحه، داش یازیت (فا: ~). inscripotion

کتیداغ..kətidağ [اؤزل آد] کلبَجر‌ده داغ آدی(۳٤۳۷)[۲٤۰].

کتیره..kətirə [باخ] کیتره. gum

کتیکداغ..kətikdağ [اؤزل آد] آذربایجان‌ده داغ آدی(۱۳۷۵)[۲٤۰].

کتیل..kətil [آد، دا] دوُوارلاردا پنجره اوستونه قویولان دیرک.

کتینلی..kətinli [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {باخ: کته‌له‌کمر}.

کثافت..kəsafət [آد، ع‹غلظت، یوغونلوق›] چیرک و کیرلی‌لیک(فا: ~).

کثرت..kəsrət [آد، عربجه] چوخلوق (فا: ~).

کثیراُلزّوایا..kəsiruzzəvaya [آد، عربجه] چوخ زاویه‌لی (فا: ~).

کثیرالاضلاع..kəsiruləzla [آد، عربجه] چوخ قوللو (فا: ~). polygon (al)

کثیرالانتشار..kəsirulintişar [آد، عربجه] چوخ یاییلان (فا: ~). wide circulation

کثیف..kəsif [صفت، ع‹غلیظ›] تمیز اولمایان، کؤتو (فا: ~).

کثیف لشدیرمک..kəsifləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کثیف حالا گتیرمک.

کثیف لشمک..kəsifləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کثیف حالا گلمک.

کثیفلیک..kəsiflik [آد] کثیف اولما، کؤتولوک.

کج..kəc [صفت، فا] اَیری (فا: ~).

کجاوه..kəcavə [آد] دَوه اوستونده دؤزَنیلن اوستو اؤرتولو یئر(فا: ~) {کؤچ‌سؤز ایله‌ایلگی‌لی اولماغینی دؤشونوللر}.

کج‌بین..kəcbin [صفت، فا] قییق گؤز، چاش، چپ گؤز (فا: کج بین).

کج‌رفتار..kəcrəftar [صفت، فا] پیس داوارانیش‌لی، یولاگئتمه ین (فا: ~).

کج‌مدار..kəcmədar [صفت] دؤزگلمه ین، نحس (فا: کج مدار).

کجین..kəcin [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

کچکانلو..kəçkanlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بویلاریندان[۳، ۱۰۸].

کچلانلی..kəçlanlı [اؤزل آد] قاراداغ قاراچورلو طایفاسینا باغلی-اوبا آدی[۳، ۱۰۸].

کَچه..kəçə [آد] دیلی توتولان، پلتک {سن}.[۱۳۵]

کُد..kod [باخ] کود.

کدخدالو..kədxudalu [اؤزل آد] تازاکند-انقوت دا کند آدی.

کدر..kədər [آد، عربجه] قَم، غوصّه، اؤزونتو (فا: کدر).

کدرلنمک..kədərlənmək [تاثیرسیز ائیلم] غمگین اولماق، اؤزونتولنمک(فا: غمگین‌شدن).

کدرلی..kədərli [صفت] غم غصّه‌لی، اؤزونتولو (فا: غمگین).

کدو..kədo [آد، بی، فا] بیر نوع بیر ایللیک و قوهونا بنزر میوه سینین توخومو اؤچون بئجه ریلن بیتگی (فا: ~).

کدو بورانی‌سی..kədo boranısı [آد] قیزارمیش کدو سوغان و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک (فا: بورانی کدو).

کدو خوروشتو..kədo xuruşutu [آد] کدونو قیزاردیب اونا قیزارمیش سوغان ات روب قورا آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت.

کدو کؤکوسو..kədo küküsü [آد] پیشمیش کدو و سوغانی رنده‌له-یه‌رک اونا یومورتا و اون و ادویه قاتیلاراق و قیزارتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک (فا: کوکوی کدو).

کدو مُربّاسی..kədo murabbası [آد] بو میوه‌دن‌دوزه‌لن بیرنوع مربّا (فا: مربای کدو)

کدورت..kədürət/küdürət [آد، عربجه] کین، عداوت، نفرت (فا: کدورت).

کدی..kədi [آد، دیرگی] پیشیک، اتجیل و چوخو سیچان آوجی‌سی و ائوجیل بیرحئیوان(فا: گربه)cat {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: پیشیک}.

کدی آیاغی..kədı ayağı [آد، بیتگی] بیرله شیک سوولاردان سوس بیتگی‌سی (فا: نوعی گل زینتی). antenaria dioca

کدی آیی‌سی..kədi ayısı [آد، بیتگی] باسورا اوتونون کیچیک نوعو(فا: گیاهی).

کدی اوتو..kədı otu [باخ] پیشیک اوتو.

کدی بالی..kədı balı [صفت] اریک الچه آغلاجلاریندان‌سیزان بیر صمغ.

کدی بالیغی..kədı balığı [آد، دیرگی] کؤپک‌بالیغی‌نوعوندان سیرتی ساریمتیل، یانلاری بوز، توتقون رنگلی بنکلی، فوزه بیچیم اینده بیر بالیق، دنیزمیمونو (فا: نوعی ماهی). scyllium canicula

کدی بالیغی گیللر..kədıbalığıgillər [آد، دیرگی] بالیقلار صینفیندن کؤپک بالیقلاری ایچینه آلان بیر سوی.

کدی گیللر..kədigillər [آد، دیرگی] کدی آسلان قافلان و پارس کیمی حئیوانلاری ایچینه آلان، اتجیل ممه‌لی حئیوانلار صنفی.

کَدیملیک..kədimlig [اؤزل آد] ۱-زِره، دَمیراق ۲-گئییملیک، پالتار[۷].

کدی نعناسی..kədi nənası [آد، بیتگی] باللی باباگیللردن بیر قیر بیتگی‌سی، چؤل سومبولو (فا: نوعی گیاه). Nepatu catatria

کذب..kəzb [آد، عربجه] یالان، بُهتان (فا: ~).

کرّات..kərrat [ظ، عربجه] دفعه‌لرله، نئچه یول اولاراق (فا: مکرراً).

کرال..kral [آد، فرانسیزجا] دؤولت بؤیوگو و پادشاه (فا: شاه). king

کرال‌لیق..krallıq [آد] کرال اولما وضعیتی، پادشاه‌لیق. ۲-کرالین آگه‌منلیگی آلتیندا اولان بؤلگه. (فا: پادشاهی). kingdom

کرالیچه..kraliçə [آد] قادین کرال، کرال قادینی (فا: کرالیچه).

کرامات..kəramat [آد، عربجه] اولولوق (فا: ~). miracles

کرامت..kəramət [آد، عربجه] مرحمت، سخاوت (فا: ~).

کرامتلو..kəramətli [اؤزل آد] کرامتلی: صفوی‌لر دؤورو بوی طایفا شاملو بیرلیگینین بیر اوباسی سایبلیردی[۸۵].

کَرامون..kəramun [تاریخی اؤزل آد] قارامان، اسمرتَنلی، قوتلوغ-تیموُرخان‌ین قیزی[۷].

کران..kəran [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] سینیر، (فا: حدود).

کران..kəran [اؤزل آد] آذربایجان دیلینده ائوین‌تیکینتی سی اؤچون تاواندا ایشله نن یوغون تیره و دیره‌گه دئییلیر" توفارقانلی دان بیر

شعر: البیر اوْلسا، داغ اوْینادار یئریندن. گوّج بیر اوْلسا، ضربی کران سیْندیریر."محمدوف بوُ کلمه نی تالیش منشاءلی بیلیر، البتده بوُ آد تالیش بؤلگه لرینه یاخین یئرلرده اوْلسادا آیری بؤلگه لرده ده گؤرسه‌نیر؛ لنکران (توّرکه کران، سپنه کران)، آستارا(اوْژاکران، آسخاناکران)، لئریک(لـله کران، لوّله کران)، یاردیملی(اوُراکران، اوْدوراکران)، همچینین آیری بؤلگه لرده: قوُبا (توّله کران)، تَرتر(ذوْغال کران)، توْووُز (خیْناکیران)[۲۲۰]؛ بوُ کلمه کیْران شکلینده ات توْپراق و اؤزللیکله داش کیمی برک اوْلان بیرنوع توْپراغا دئییلیر؛ باخ: کرن.

کران..kəran [اؤزل آد] کیْران: زنجان دا داغ آدی.

کرّان..kərran [اؤزل آد] کیْرران: نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.

کراوات..kravat [آد، فرانسیزجا] بیر نوع بوْیون باغی (فا: ~). tie

کراهت..kərahət [آد، عربجه] پیسلیک، اییرَنمه، تیسکینمه (فا: ~).

کرئپ..krep [آد، فرانسیزجا] بیر نوع یومشاق ایپک پارچا (فا: کرپ). crepe

کرئپ‌ساتون..krep satun [آد، فرانسیزجا] ایپک‌لی پارلاق و قایقان (زؤو زؤو) و اینجه پارچا (فا: کرپ).

کرئدی..kredi [آد، فرانسیزجا] بوْرج اؤده‌مه ده گؤوه‌نیلر اوْلما وضعیتی، اعتبار (فا: اعتبار).

کرئدیت..kredit [آد، فرانسیزجا] بوْرج اؤده‌مه ده گؤوه‌نیلر اوْلما وضعیتی، اعتبار (فا: اعتبار).

کرئدیتیبیلیته..kreditibilitə [آد، فرانسیزجا] گؤوه‌نیلیرلیک[۲۱۸].

کرئم..krem [آد، فرانسیزجا] ۱-دری‌یه یوُماشقلیق وئرن بیر یاغ نوْعو. ۲- سامان رنگی

کرئما..krema [آد، فرانسیزجا] قایماق لا شکر و سوّت یاغ و یومورتا قاریشماسیندان دوزه‌لن دادلی مادّه (فا: کرم).

کربلایی..kərbəlayi [باخ] کبلایی.

کربوْن..kərbon [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ٦، آتوم آغیرلیغی ۱۲، قیسالتماسی C، طبیعت‌ده الماس شکلینده، قرافیت کیمی بوُلورلاشمیش ویا معدن کؤمورو، لینیت و آنتراسیت کیمی شکیلسیز، و جانلی یاراتیق‌لارین اساس بؤلومونو تشکیل ائدن ائلئمئنت (فا: کربن). carbon

کربوْنات..kərbonat [آد، فرانسیزجا] کربوْنیک آسیدین بازلارلا بیرله شیک اوْلوشدوردوغو دوُزلارین گنل آدی.

کرپیچ..kərpiç [آد] کرپیش: پالچیق دان دؤزَلمیش و دوُوار هورمک اوچون ایشله‌نن‌مکعب شکلینده مصالح (پیشمیش کرپیچ: آجر)(فا: خشت)brick{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ بوُکلمه کرتمک سؤزوندن آلیناراق اصلینده کرتیج اولمالیدیر، بو کلمه روس دیلینه kirpicin شکلینده گئچمیشدیر و محتملا عًربجه‌ده قمید (تورکیه ده کیره‌میت) بوُ سؤزله باغلیدیر[۵]}.

کرپیچ آتان..kərpıç atan [آد] تیکینتی ده بنّایا کرپیچ وئرن کیمسه.

کرپیچ آراسی..kərpıç arası [صفت] تیکینتی ده کرپیچ‌لرین آراسینا قویولان بالاجا کرپیچ قیرینتی‌سی ویاآیری شئیلر.

کرپیچ‌باغلاما..kərpıc bağlama [آد] تیکینتی ایشینده کرپیچ‌لری دؤزمه یولو.

کرپیچ‌تیکینتی..kərpiç tikinti [آد] کرپیچدن دوزلمیش تیکینتی (فا: ساختمان آجری). a brick construction

کرپیچچی..kərpiççi [آد] کرپیشچی: کرپیچ کسمکله مشغول اوْلان کیمسه، کرپیچ ایشینه باخان کیمسه.

کرپیچچی‌لیک..kərpiçəçilik [آد] کرپیشچیلیک: کرپیچ چی‌نین ایشی.

کرپیچ‌خانا..kərpıçxana [آد] کرپیشخانا: کرپیچ حاضرلانان و کسیلن یئر، کرپیچ پیشیریلن یئر.

کرپیچ‌دوزلتمه..kərpiç düzəltmə [آد] کرپیچ حاضرلاما (فا: آجر سازی).

کرپیچ‌لشمک..kərpiçləşmək [تاثیرسیز ائیلم] برک و سرت و قورو وضعیته گلمک.

کرپیچ‌کسن..kərpiçkəsən [صفت] کرپیش کسن: پالجیق دان کرپیچ دوزَلدن.

کرپیچلی..kərpiçli [صفت] کرپیچ‌دن تیکیلمیش ویا کرپیچ دؤشنمیش.

کرپیچلی..kərpiçli [اؤزل آد] بیله سوار دا کند آدی.

کرپیچی..kərpiçi [صفت] پیشمیش کرپیچ رنگینده اوْلان، آجری.

کرپیچ‌وئرن..kərpiç verən [آد] کرپیچ آتان.

کرپیش..kərpiş [باخ] کرپیچ.

کرْت..kərt [آد] ۱-آغاج ویا آغاج پارچاسی اوّستونده قازیلمیش نازیک یئر، کرتیک. ۲-اکین‌لرده اؤزل‌لیکله سوْزو سوْغان‌کیمی بیتگی‌لری اکمک اوّچون بالاجا بؤلوم لره بؤلونن یئرلرین هر بیری، کردی {کرتمک سؤزوندن}.

کرت..kərt [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی.

کِرتاسه..kertasə [آد، یئرب، فرانسیزجا] یئر کوّره‌سی چاغلاریندا ۲جی چاغین سوْن دؤنَمی، بوُ دؤنم‌گیل قوُم قاتی و اوّستونده کی گچ لایه سیله تانینیر.

کرْتلنمک..kərtlənmək [تاثیرسیز ائیلم] کسیک کسیک اوْلماق، کردی کردی اولماق، کرتیک آچیلماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کرْتلەمک..kərtləmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: کرتمک.

کرْتمک..kərtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کرتیک آچماق، کرت‌له‌مک (فا: کرت‌زدن). ۲-(س) آیاغی بوْدوره‌مک "آیاغی کرتمک". ۳-(آد) چیرک، قاتماق، پاساق، کیر" آیاغی کرتمک باغلاماق". to notch {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده؛ بو سؤز دیواندا آغاجی کسیب جیزماق معناسیندا گله‌رک بومفهومدا اولان بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر: کرْت، کرته، کردی، کرکی، کرَنتی، کرپیچ› کرتیچ، کرتَچ› کرَج (کسمه آراجی)، بوُ کلمه چیرک معناسیندا مجازی معنا ساییلیر وبو معنادا چوخراق کرتیک کرتیک اولما وضعیتی گؤسته‌ریر}.

کرْتمه..kərtmə [آد] ۱-کرتیک آچما، کرت‌له‌مه، کرت وورما (فا: کرت درست کنی). ۲-آیاغی بوْدوره‌مه.

کرتَنباغا..kərtənbağa [] یئنقچ، خرچنگ.

کرتَنجیک..kərtəncik [باخ] کرتنکه‌له.

کرتَنکله..kərtənkələ [آد، دیرگی] داغ داش و اوْرماندا یاشایان و بؤجک یئین چئویک بیر سؤرونگن (فا: مارمولک). lizard, lacertusy {(کرتمک) کرتن+کلر› کرتنکله}.

کرتَنکله سوْو قوشلار..kərtənkələ sov quşlar [آد] حئیوانلاردان بیر صینیف (فا: پرندگان سوسمارنما). archaeornithes

کرتَنکه‌لر..kərtənkələlər [آد، دیرگی] بئش بارماقلی، ایی گلیشمیش آیاقلی، اوْزون و بیز قوُیروقلو، اوْستو پوُلجوقلو، ویا پوْرتوکلو دؤرد آیاقلی سؤرونگلر قروپو (فا: تیره مارمولک ها).

کَرتوّک..kərtük [اؤزل آد] ۱-کَرتیک، آغاجداچیزیلن‌چیزگی ۲-صُنعی[۷].

کرته..kərtə [آد] ۱-درجه، آشاما، زامان، چاغ. ۲-سایی لاماق اوچون آغاج اوستونده چکیلن جیزیق {باخ: کرتمک/ کرتیک}.

کرته‌لس..kərtələs [آد، دیرگی] تکه‌ایله ایکی‌هؤرگوجلو ارکک دوه‌نین جوْتلشمه‌سیندن اله گلن بیر دوه نوْعو[۲].

کرتیرمک..kərtirmək [باخ] کرتمک.

کرتیش..kərtiş [آد] بؤیوک کرتنکه‌له {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کرتیک..kərtik [آد] کسیجی‌آلت‌له آغاج و تاختادا آچیلمیش زوْلاق، چیرتیق، چرتیک (فا: کرت). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: کسیلمیش زوْلاق یئر، باخ: کرتمک}.

کرتیک کرتیک..kərtik kərtik [صفت، ظ] کرتیک‌لر حالیندا.

کرتیکله‌مک..kərtikləmək [تاثیرلی ائیلم] کرتیک آچماق.

کرتیکلی..kərtikli [صفت] کرتیگی اولان.

کرتیلمک..kərtilmək [بلسیز ائیلم] اوْزه رینده کسیجی آلتله کرتیک آچیلماق(فا: شیارانداختن). to be notched

کرتینمک..kərtinmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: کرتیلمک.

کرج..kərəc [اؤزل آد] ۱-تهران اُستانی شهرلریندن اولاراق ش۱۳۸۵ ده گنل‌لیکده ۱۷٤۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۱٤۰۰۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر اصلینده توْرک شهری اوْلاراق تاریخ بوْیو توْرک بوْی لارینین اوْتوراق یئرایدی، ایندیده توْرکلرین ان چوْخ کؤچدوغو شهرلردن ساییلیر، بوُ شهر تهرانین ٤۰ ک‌گ‌ب طرفینده یئر آلیب، پهلویچیلیک اؤزوندن، کرج توْرکلری، تهران کیمی آسیمیلاسیون شرایطی آلتیندادیلار {باخ: کرتمک؛ کرج سؤزو کرتیک کیمی داغلاردا یاریق وضعیتی گؤسته‌ریر}. ۲-کرج بؤلگه سینین چایلاری : قوُم دوُزگؤلونه تؤکولورلر: آغَشْت(~s٤b٧)، بَرْغان (~q۳,٥s٧b٥۰)، کَرَج چای (~بیلقان ۳b۲۲۰/ s ۱/ q۱٦)، کَندوُوان (کرج چای s٨b٧)، ۳-کرج بؤلگه‌سینین داغلاری : کَنگَرَد (۱۸ک‌ق‌د۱۸۷۸)، قوُش گونئی (٦٤ک‌گ‌ب۱٥۷۳)، قیزیل یال (٦٤ک‌گ‌ب۱۸۷٦)، قاراقونی/ قاراگؤنئی (٦٥ک‌گ‌ب۱۸۷۲)، قوُش قوُنی/ قوُش گؤنئی (۷۱ک‌گ‌ب۱٦۹۸)، قاراداغ (۷٤ک‌گ‌ب۱۷۱۱)، ٤-کرج بؤلگه‌سینین کندلری: آدران (۱۹ ک‌ق‌د ٭۲۰۰)، آران (۲۹ک‌ب ٭۱٤۰/ ی‌تو)، آغ تپه (۱۱ک‌ب ٭۱۲۰/ ی‌تو)، آغجاحصار (۲٥ک‌ب ۱۰۰/ ی‌تو)، ابراهیم آباد (۲٥ک‌ب ٭۸۰/ ی‌تو)، ابراهیم بَگ (۳۳ک‌ب ٭۱۳۰/ ی‌تو)، ابراهیم جیل (۳٦ک‌ب ٭۱۹۰/ ی‌تو)، احمدآباد (۲٦ک‌ب ٭۱٤۰/ ی‌تو)، اؤزبَکی (٥٦ک‌ق‌ب، ، ۱۲۰/ ی‌تو)، اسماعیل آباد (۲۷ک‌ب ٭۱٦۰/ ی‌تو)، اشتهارد (۷۸ک‌گ‌د٭٦۲۷۰/ ی‌تو)، اقبالیه (٤۳ک‌ب٭۱۲۰/ ی‌تو)، انبارتپه (۳٤ک‌ب ٭۲٥۰/ ی‌تو)، اوْغلان تپه (۲٦ک‌ب ٭۳۰۰/ ی‌تو)، ایقربوُلاق (۲٦ک‌ب ٭۲۳۰/ ی‌تو)، بختیار (۳٥ک‌ب ٭٤٦۰/ ی‌تو)، تپه قیشلاق (۸ک‌گ‌د)۱۱۰/ ی‌تو)، تَنکمان (۳۸ک‌ب ٭۱۷٤۰/ ی‌تو)، چریشک(۳۳ک‌ب٭۱۰۰)، حسین‌آبادافشار (۱۰ک‌ب ٭٦۲۰/ ی‌تو)، حسین آباد بکرک (۳۸ک‌ب ٭۱۲۰/ ی‌تو)، حسین-آبادمردآباد(۲۲ ک‌گ‌د٭ ۱٦۰/ ی‌تو)، حصارک (۹ک‌ب ٭۸٤۰/ ی‌تو)، خرم آباد (٤٤ک‌ب ٭۳٤۰/ ی‌تو)، خسروآباد (٤۰ک‌ب ٭۸۰/ ی‌تو)، خور(۳۸ک‌ق‌ب۱٤۹۰/ ی‌تو)، خوردین(۳۳ک‌ق‌ب۷۰۰/ ی‌تو) ، خیرآباد (۳۰ک‌ب٭ ۲۰۰/ ی‌تو)، زکی‌آباد(۲۹ک‌ب ٭۷۷۰/ ی‌تو)، سرحدآباد (٥ک‌گ، ٦۳۰/ ی‌تو)، سرخاب (۲٤ک‌ب ٭ ٥۰۰/ ی‌تو)،

سردارآباد (۲٤کگد ۵۰/ ی‌تو)، سعدآباد (۲۵کب ❊۳٤۰/ ی‌تو)، سلطان‌آباد(۳۰کگد❊۱۵۰/ ی‌تو)، سوُنقورآباد (۱۹کب❊٤٦۰/ ی‌تو)، شلمزار (٤٦کب ❊٦۲۰/ ی‌تو)، شوْرقیشلاق (۱۲کب ❊۸۰/ ی‌تو)، شیخ‌حسن (٤۱کب ❊۱۰۲۰/ ی‌تو)، صوفی آباد(۷کق‌ب، ❊۵۰/ ی‌تو)، عرب‌آباد(٤۰کق‌ب، ❊۲۲۰/ ی‌تو)، عرب‌آبادافشار (۲۲کب ❊٦۵۰/ ی‌تو)، فیروزآباد (۳۰کب ❊۸۰/ ی‌تو)، قارپوزآباد (٦۰کق‌ب ۱۰۰۰/ ی‌تو)، قاسم‌آبادبزرگ (۳۰کب ❊٤۷۰/ ی‌تو)، قاسم آباد گرجی (۲٤کب ❊۱٤۰/ ی‌تو)، قالاچندار (۳۱کق‌ب ۱۰۰۰/ ی‌تو)، قبچاق (٤۰کب ❊۱٤۰ نفر)، قاراآقاج ❊۵۰)، قاراقباد (۳۰کب ❊۱۷۰/ ی‌تو)، قیْزل‌حصار (۱۵کب ❊۸۰/ ی‌تو)، قزن قیشلاق (۱۳کگد❊ ۹۰/ ی‌تو)، قوهه (۲۰کب ❊۳۵۰/ ی‌تو)، قیْزل حصار (۵۰کب ❊۷۰نفر)، قیشلاق دوزلو (۳٦کب ❊۱۰۰)، کرگلین (۳۰کب ❊۱۵۰/ ی‌تو)، کریم آباد (٤۲کب ❊۱۵۰/ ی‌تو)، کمال‌مسعود(٤٤کب❊۷۰/ ی‌تو)، کوهک❊۵۰ / ی‌تو)، کهریزک (۳۰کب ❊۱٤۰/ ی‌تو)، گونئی(میش‌مس ائلی‌نین یایلاغی)، محمدآباداربعه (٤۳کب ❊۱۰۰/ ی‌تو)، محمد آباد افخم الدوله (٤۸کب ❊۱۱۰/ ی‌تو)، محمدآباد خالصه (۲۰کب ❊۱۸۰/ ی‌تو)، محمدآباد کرج (۹کگد ۱۱۰/ ی‌تو)، مردآباد (۲۰کگد❊ ۱۲۰۰/ ی‌تو)، مشگین آباد (۸کگد ❊۲۱۰/ ی‌تو)، ملک آباد (۱۵کب ❊۱۷۰)، مهدی آباد (۱٦کب ❊۱۱۰/ ی‌تو)، میان جاده (۵کق‌ب، ❊۲۷۰/ ی‌تو)، ناصریه (۸ کگد ❊۱۳۰/ ی‌تو)، نجم‌آباد (٤۸کب ❊۲٦۸۰/ ی‌تو)، نصیرآباد (۹کگد ۱۲۰/ ی‌تو)، نظرآبادبزرگ(۳۸کب ❊٤۵۰/ ی‌تو)، نمکلان(۲۷کب❊ ۱۷۰/ ی‌تو)، نوکند(۳۰کب❊ ۳۰۰/ ی‌تو)، وایه‌بَگ(٤۰کب ❊۲۸۰/ ی‌تو)، هرجاب (۳۳کق‌ب ۲۸۰/ ی‌تو)، یئنگی امام (۲۸کق‌ب ۲٦۰/ ی‌تو)، یعقوب آباد (۳۰کب ❊۸۰)،

کرْچه..kərçə [باخ] کره ۳.

کُردکوی..kordkuy [اؤزل آد] گُلستان اُستانی شهرلریندندیر ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ٦۷۰۰۰ و ۳۰۰۰۰ نفرایدی، بوُ شهرده چوْخلو توْرکمن و تورک یاشماقدادیر {صفویلر دؤورو کوردوستاندان بیر بؤلوم کوردلری بورایا کؤچورتدولر وبو اوْزدن بئیله آدلاندی و معناجا کوْرد محله‌سی دئمکدیر}.

کردووُار..kərduvar [آد، کردی +دووار] کردی‌لرین آراسیندا بالاجا دوُوار اکین یئرلرینده کردی‌له‌مه یؤنتَمی ایله دؤزه‌لن بالاجا هئریک‌لر (فا: پشته).

کَرْدەمیر ..kərdəmir [اؤزل آد] سراب دا کند آدی{گرمک دن: گر+دمیر}.

کردی..kərdi [آد] ۱-اکین یئرلرینی سوُوارماق اوْچون بؤلوملەنن یئرین حصّه‌لریندن هر بیری (فا: کرت). ۲-بیر نوع شافتالی {باخ: کرتیک}.

کردی‌لنمک..kərdilənmək [بلسیز ائیلم] اکین یئری کردی‌لره آیریلماق.

کردی‌له‌مک..kərdiləmək [تاثیرلی ائیلم] کردی کردی ائتمک، اکین یئرینی کردی کردی ائدیب و بو یؤنتم‌له سوُوارماق و اکمک.

کَردین..kərdin [اؤزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی(۱۱۳۷)[۲٤۰].

کردییار..kərdiyar [آد] ۱-آرپا بوغدا قاریشیغی (فا: مخلوط گندم و جو). ۲-داغینیق، چالپاشیق، دولاشیق" کردییار ایش و سؤز" {باخ: کرتیک؛ بو کلمه‌نین آرپا و بوغدانین یاری یاری یا بؤلونمه سبیله کردی و یاری سؤزلریندن آلینمالیدیر}.

کَرَش..Kereş [اؤزل آد] آلتای توْرکلری شوْر بوْی‌لاریندانديرلر[۸۱-۱۵۸].

کَرکَنج..kərkənc [اؤزل آد] شاماخی‌دا کند آدی[۲٤۰].

کَرکَنجک..kərkəncək [اؤزل آد] کلبَجر‌ده چای آدی[۲٤۰].

کَروْو..kərov [اؤزل آد] میانا دا کند آدی، باخ: قاراب.

کرَس..kərəs [آد] بؤیوک و درین قابلاما[۲].

کرَسته..kərəstə [آد، فا] تاختا، ائتلی تاختا، (فا: الوار) {باخ: ۱- کرتمک ۲-گرمک}.

کرسف..kərəsf [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کرَسکه..kərəskə [آد] آغیل‌دا قوُزولارا آیریلمیش یئر.

کُرسی..kürsü [باخ] کوْرسو.

کَرَش..kərəş [اؤزل آد] کیریش، یای کیریشی؛ آلتای توْرکلری، چوْر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

کرشته..kərəştə [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

کرفتو..kərəftu [اؤزل آد] تیکان‌تپه‌ده کندیستان و بیر چای آدی.

کرفس..kərəfs [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

کرک..kərək [اؤزل آد] آستانادا کند آدی {باخ: گرمک، باخ:گریک، گئنیش و یاراشقلی معناسیندادیر}.

کرکانک..kərkanək [اؤزل آد] کوْمیجان دا کند آدی.

کرکز..kərkəz [اؤزل آد] آیدرویش ده کند آدی.

کرکس..kərkəs [آد، فا] باخ: آغ بابا.

کَرکَولَک..kərəkülüg [اؤزل آد] چادیْرلی، گؤچَبه[۷].

کرکوک..kərkük [اؤزل آد] کرکوک بؤلگه‌سی میلاددان قاباق ۲جی مین ایللرده هوری قوْمونون یئرلشدیگی یئرایدی، بوُ اوْزدن دئمک اولارکی بوُ بؤلگه التصاقی دیللی قوْملارین ان اسکی یئرلریندن ساییلیر[۹۷].

کرکی..kərki [آد] آغاج دوْغراماق اوْچون بیر جوْر بالتا، کسگین و بالا ساپلی آلت (فا: تیشه). adze{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ باخ: کرتیک› کرتکی› کرکی: کسمه آلتی}.

کرکی لنمک..kərkilənmək [بلسیز ائیلم] کرکی ایله دوغرانماق.

کرکی‌له‌مک..kərkiləmək [تاثیرلی ائیلم] کرکی ایله یونماق، دوغراماق.

کَرکیت..kərkit [تاریخی اؤزل آد] ناجاق، کیشیلَر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

کرکیمک..kərkimək [باخ] کرکینمک.

کرکینجک..kərkincək [دا، دیرگی] ترلان، قیزیل قوش، بیر نوع بالاجا شاهین (فا: شاهین کوچک).

کرکینمک..kərkinmək [] اؤزونو بیرینه سورتمک (جنسل احساس اوزوندن)، سوْرتونمک (فا: مالیدن) {کرتمک سؤزونه باغلاناراق اصلینده کرتکینمک اولمالیدیر}.

کَرگان..kərgan [اؤزل آد] اردبیل، فرمهین، بوْستان آباد، کوْمیجان و انزلی ده کند و اوُجان و تالیش دا چای آدی {گؤزل و یاراشیقلی یوُرد، باخ: کرگه}.

کرگَدن..kərgədən [آد، د، فا] تک بارماقلی‌لاردان، آسیا و آفریقانین ایستی بؤلگه‌لرینده یاشایان قالین دری‌لی، اوُزونلوغو ٤ متر، اوجالیغی ۲متر بوُرنوندا بیر ویا ایکی بوُینوزو اوْلان، گوْجلو و سالدیریجی بیر حئیوان. rhinoceros inducus, apcheima hipidaria

کرگَدن بؤجگی..kərgədən böcəyi [آد، دیرگی] cm ٤ بوْیدا، ارککلرینده بوُینوز اوْلان، قوردجوق چاغی آغاج کؤکو گمیرن قین قانادلی بؤجک (فا: نوعی حشره). orycles nasicornis

کرگَدن‌گیللر..kərgədəngillər [آد، دیرگی] تک بارماقلی‌لار تاقیمینا گیرن کرگدن‌لری ایچینه آلان بیر سوْی.

کرگَزلو..kərgəzlü [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کرگَس..kərgəs [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کرگَشه..kərgəşə [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کرگَلین..kərgəlin [اؤزل آد] کرج ده کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کَرگَن..kərgən [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کَرَگَوْ..kərəgü [اؤزل آد] ائو، چادیْر، باریْناق[۷] {باخ: کرگه‌مک}.

کرگه..kərgə [آد] ۱-یاراشیقلی یئر ۲-تبریزده کند آدی ۳-خیاو دا (کرگه‌شه) کند آدی. {باخ: گرمک / گرگه‌مک}.

کرگه‌سر..kərgəsər [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {باخ: کرگه‌مک}.

کرگه‌مک..kərgəmək [آد] یاراشماق، گرمک سؤزوندن آلیناراق یاراشیق‌لی و گؤزللشمک مفهوموندادیر {{دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر‹کَرگه‌مک›: یاراشماق؛ باخ: گرمک، بو کلمه ردیفله‌مک معناسیندادا همان یاراشدیرماق شکلی‌نین‌آیری معناسی اوْلور، بوُ کلمه یئر آدلاریندا یاراشیقلی و گؤزل معناسیندادیر}.

کَرگیت..Kergit [اؤزل آد] آلتای تورکلری کیشیلر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کَرگیدای..kərgiday [اؤزل آد] آلتایلاردا اوْلگن تانری‌نین آیری آدی[۲۱۱].

کَرَلتی..kərəlti [اؤزل آد] تانیْقلیق، شَهادَت[۷].

کَرلر..Kerler [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیْش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کرَم..kərəm [آد، عربجه] سوْیلولوق، اوُلولوق، بؤیوک لوْک، اصالت، مرحمت، عنایت "کرم ائله‌مک، آللاه شوْکور کرمینه" (فا: کرم). generosity

کرم‌جوان..kərmcuvan [اؤزل آد] هئریس دا کند آدی.

کرَم‌شکسته‌سی..kərəm şikəstəsi [آد] آذربایجان موُغاملاریندان بیری، کرم ازگی‌سی. (فا: نام موغامی آذربایجانی).

کرَم‌گؤزلـله‌مه‌سی..kərəm gözəlləməsi [آد] آذربایجان موُغام لاریندان بیری.

کرمانشاه بؤلگه‌سینده توْرک کندلری..kirmanşah [اؤزل آد] باتمان (۷۲ک‌ق *۵۰۰/ ی‌تو)، توْرکه (کرمانشاه یاخین لیغیندا، *۵۰/ ی‌تو)، توْرکه (٤۹ک‌گ‌د *۵۰/ ی‌تو)، جئیران بولاق (۱۲ک‌گ *۲۳۰/ ی‌تو)، خالخال (۲٦ک‌د *۷۰/ ی‌تو)، خانیم‌آباد (٤۳ک‌ق‌ب *۱۵۰/ غ‌تو)، زنگنه (۲٤ک‌گ *۱٦۰/ غ‌تو)، کَنگاوَر (۹٦ک *٦۰۰۰/ ی‌تو)، لاچین کوزران (۱٤ک‌ق‌د *۸۰/ ی‌تو)، قاباق تپه کوزران (٤ک‌گ‌د *۱۷۰/ ی‌تو)، بوُربور کوزران (۷ک‌گ‌د *۱۲۰/ ی‌تو)، پیرکاشان مرزبانی (۷ک‌گ‌د *٤۷۰)، بابان (رباط یاخینلیغیندا، ۳۲ک‌ق‌ب *۵۰۰/ ی‌تو)،

کرمان..kirman [اؤزل آد] کرمان-شهداد‘دا کند آدی: توْرکمنی(٥٤ک‌گ‌د *۱۰/ ی‌تو)،

کرَمپه..kərəmpə [آد] دنیزه دوغرو اوزانان داشلیق بورون، داغین ان یوکسک یئری[۲].

کَرمَنجوْم..kərməncüm [اؤزل آد] ایدیل بولغارلاری‌نین قوُردوقلاری - بیرشهر آدی[٥٤].

kərmə..kərmə [آد] تزک، باسمالیق تیکه سی {کرمک/ گرمک سؤزونه باغلیدیر، پئین و مال آتیغی بیر یئره تؤکولوب باسیلیب گریله‌رک دؤزه لن شئی؛ گرمه‌› کرمه}.

kərəmi..kərəmi [آد، یازین] آذربایجان آشیق هاوالاریندان، بو نوع-شعرین" یانیق کرمی، دوُیما کرمی، زاری کرمی" کیمی نوعلاری واردیر[۷۳، ۷٤] (فا: نوعی شعر ترکی آذربایجانی).

kərən..kərən [آد] ۱-یونولمامیش آغاج، دیرک، ایری کؤتوک" اتوین کرَنی سیْنمیشدیر، ائل بیغیلا کرن سیْندیرار" (فا: تیر چوبی)[۱] ۲-اوُلو، کَبیر، قادیر[۷]. {گرمک سؤزوندن اوْلاراق تاوانا یاراشدیریلان تیر اؤچون دئییلیر، بؤیوکلوک مفهومودا آنا تیرین وضعیتیندن گؤتورولوب}.

kərnava..kərnava [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی(قوْ: کریم آباد) {باخ: کرَن}.

kərən çay..kərən çay [اؤزل آد] خالخال دا چای آدی {باخ: کرَن}.

kərənti..kərənti [آد] چمن ووُرماق اوچون بؤیوک اوْراق (فا: نوعی داس) {دسته سی اوُزون اوْلدوغو اؤچون کرن سؤزیله ایلگیلیدیر، کرن+تی}.

kərəntiçi..kərəntiçi [صفت] اوْراق بیچین چی‌سی.

kərnətiçilik..kərnətiçilik [آد] اوْراق بیچین چی‌لیگی.

kərəntilənmək..kərəntilənmək [بلسیز ائیلم] اوْراقلا بیچیلمک.

kərnətilik..kərnətilik [آد] اوراقلا بیچیلمه گه الوئریشلی.

kərəndərə..kərəndərə [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {باخ: کرَن}.

kərəngə..kərəngə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {کرَن+گه}.

kərvaşan..kərvaşan [آد] میوه‌نی آغاجدان تؤکوب بیغماق اوچون ویا ؤرک پیشیرمک اؤچون یارارلانیلان ۲-۳ متر اوزونلوغوندا آغاج (ال آغاجیندان یوْغون و یوُغ(جوّت) آغاجییندان نازیک) (فا: چوب بلند) {گرمه شوْو شکلینده ده دئییله رک گرمک و شوّو سؤزلریندن دؤزه‌لیبدیر[۵]}.

kərvaşan otu..kərvaşan otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی {باخ: دارداغان اوْتو، باخ: گرمک}.

kərvan..kərvan [باخ] کاروان (فا: قافله). caravan

krom..krom [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۲٤، آتوم آغیرلیغی ۵۲,۰۱، اریمه نُقطه‌سی ۱۵۱٤درجه، یوْغونلوق۶,۹۲، قیسالتماسی Cr، هاوادا اوْکسیدلنمه ین بیر ائلئمئنت.

kromozom..kromozom [آد، فرانسیزجا] جانلی لارین اصلی اؤزل لیکلرینی ایپلیک لر شکلینده اؤزونده داشییان حجره‌لرین ایچینده‌کی جیسمله وئریلن آد(فا: ~).

kronoqraf..kronoqraf [آد، فرانسیزجا] سوْره یازار (فا: کرونوگراف).

kronoloji..kronoloji [آد، فرانسیزجا] سوْره بیلیم، زامان بیلیم، چاغ بیلیم (فا: ~).

kronometr..kronometr [آد، فرانسیزجا] سوْره اؤلچر (فا: کرونومتر).

kərov..kərov [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {کروْو› قروْو› قاراب}.

koruk..koruk [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.آیدرویش دا کند آدی {کریک سؤزو دیواندا گئنیش معناسیندادیر بو کلمه ایله بغلی اولمالیدیر}.

kuruki..kuruki [آد، فرانسیزجا] بیر موضوع ویا نسنه‌نین اؤزللیکلرینی یانسیداجاق بیچیمده حاضرلانان طرح و تاسلاق.

kərə..kərə [آد] نئهره‌دن یئنی چیخمیش و اریدیلمه‌میش یاغ" اینک کره‌سی، جامیش کره‌سی"(فا: کره). butter {چیر (یاغ) سؤزوندن آلینمالیدیر[۵]؛ چیر› چیره› کره، باخ: چیْر}. ۲-کره۲ (ظرف) دفعه، کز، نوبت" نئچه کره گلدیم‌سیزی گؤرمه دیم" (فا: بار، دفعه) turn {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، بو کلمه‌نین کرْتمک سؤزوندن آلینمالیدیر و عربجه‌کرّه: بیر دفعه حمله ائتمک› سؤزونه اوزاق گؤرونور، کرتمک› کرته› کره[۵]}. ۳-کره۳ (صفت) قولاقلاری چوخ قیسا ویا کسیلمیش قوْیون، دیمیق(فا: گوسفندگوش‌بریده) {کرتمک سؤزوندن آلیناراق کسیک قولاغا اشاره‌دیر، کرتمک› کرته› کره[۵]}.

kərəci..kərəci [آد] بالاجا قایبق، بیر نئچه آداملیق گمی {باخ: کرت}.

kərəkan..kərəkan [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {۱-گرمک دن: گره‌کن. ۲- کره بوْل اوْلان یئر}.

kərəmə..kərəmə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {باخ: گرمه}.

kərəmeydan..kərəmeydan [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {۱-گرمک دن: گره. ۲- کره بوْل اوْلان یئر}.

kərəney..kərəney [آد] کره‌نای: ۱-نفسله چالینان اوُزون بوْرو شکلینده چالقی آلتی (فا: قره‌نی)۲-توّستو بوْروسو، هیسلیک، دودکئش {باخ: قره‌نئی}.

kərəneyçi..kərəneyçi [صفت] حامام ویا آیری یئرلرده ایشه باشلاماغی اعلام ائتمک اوچون شئیپور چالان.

kərənə dönmək..kərənə dönmək [تاثیرلی ائیلم] شیشمک" آیاغی کره‌نه-دؤنوبدور"[۱] باخ: کرن.

kərəvi..kərəvi [اؤزل آد] اهرده کند آدی {باخ: گرمک}.

kərəviz..kərəviz [آد، بیتگی] چتیرگیللردن، یاپراق و کؤکلریندن سبزه اوْلاراق یارارلانیلان قوخولو بیر بیتگی (فا: کرفس). apium graveolens

کره‌ویز بورانی‌سی..kərəviz boranısı [آد] قیزارمیش کره‌ویز، لوبیا، نارین کؤفته و بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک (فا: بورانی کرفس).

کره‌ویز تورشوسو..kərəviz turşusu [آد] کره‌ویز‌ی آزجا قایناداراق، تورلو گؤی و آزجا سرکه‌یه قویوب و اوُندان دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

کره‌ویز خوروشتو..kərəviz xuruştu [آد] کره ویزی قیزاردیب اونا قیزارمیش سوغان ات روب قورا آرتیراراق‌حاضرلانان‌خوروشت نوعو.

کره‌وی‌قالاسی..kərəvi qalası [اؤزل آد] بوُ قالا ورزقان ین ٤ کیلومتر گؤن دوْغان طرفینده یئر آلیبدیر، همچینین بوُ قالانین یاخینیندا کل-ایر تپه سی یئر آلیبدیر کی اوْدا باستانی تپه لردن سایبلیر[٦٦].

کره‌یاغی..Kərəyağı [آد] کره‌نین اریمه سیندن اله گلن یاغ.

کَرَی..kərəy [اؤزل آد] آلتای‌لاردا بیر تانری آدی، ارلیک‌خان‌ین اوْغلو[٢١١(٨٤)]. {باخ: گرای، کاراییت}.

کَری‌چای..kəriçay [اؤزل آد] آستارا دا چای آدی.خالخال دا داغ آدی.

کریپتوْلوژی..kriptoloji [آد، فرانسیزجا] گیزلی یازی ویا شیفره اینجه‌له‌مه بیلمی (فا: ~).

کریتئر..kriter [آد، فرانسیزجا] اؤلچوت، قیْستاس[٢١٨]؛ معیار (فا: معیار).

کریتیک..kritik [صفت] گرگین (فا: بحرانی) {فر› باخ: قیرماق}.

کریز..kriz [آد] گرگین‌لیک، بوُنالیم، بحران {فر›باخ: قیرماق}.

کریز قایا..krizqaya [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

کریستال..kristal [آد، فرانسیزجا] بُلور، قیْریلجا، دوْغال اوْلاراق دزّه جیک‌لری ژئوْمتریک و دؤزوملو شکیلده بیرلشمیش برک جیسیم" دوُز کریستالی، آلماز کریستالی" (فا: ~).

کریستاللاشماق..kristallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بلورلاشماق (فا: کریستالی شدن).

کریستالویید..kristaloyid [آد، فر، صفت] بلورسوْو، قیریلجاسوْو (فا: ~).

کریستیان..kərstiyan [آد، یونانجا] مسیحی، حضرت‌عیسی دینینده اوْلان (فا: ~).

کریشکمک..kərişmək [آد] چکیشمک، قاوقا ائتمک، ساواشماق {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

کریشکه..kərişkə [آد] ائنسیز یاستی گؤدوک و ایتی پوْلاد تیه‌سی اوْلان ناجّارلیق آلَتی.

کریگ..kərig [صفت] گئنیش. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

کریم..kərim [صفت، عربجه] سوْیلو، سخاوتلی (فا: ~). generous

کریم–..-kərim [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

کریم‌آغافاتح..Kərimağa fateh [یازار] (۱۲۷٤ه، ۱۱۹٦) شکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

کریم‌فتحی‌زاده..kərim fəthizadə [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

کریم‌گؤلاندام..kərim güləndam [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵٦].

کریم‌واردانلی..kərim vardanlı [یازار] هـ۱۳جو یوزیلین شاعریدیر[۱۱۷].

کریمی مراغه ای..kərimi ye mərağeyi [اؤزل آد] ش ۱۳۱۰ده مراغادا دوْنیایا گلیب و آدلیم طنز و مرثیه شاعریدیر.

کریمینوْلوژی..kriminoloüji [آد، لا: جینایت+یو: نظریه] اجتماعی بیر حادثه کیمی جینایت ایشلر حاقیندا نظریه. سوُچ و سوُچلولوغو اینجه‌له‌ین بیلیم، جینایت بیلیمی (فا: ~).

کَرینچسیز..kərinçsiz [اؤزل آد] ائشسیز، بیناسیر، امثالسیز[۷].

کریه..kərih [ع، صفت] دیسکیندیریجی، ایرَنج (فا: زشت).

کز..kəz [ظرف] کرّه، دؤنه، نوْبه، یوْل (فا: دفعه) {باخ: گز، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کُزاز..kozaz [آد، فرانسیزجا] بیر نوع خسته‌لیک آدی. tetanus

کَزگَن..kəzgən [اؤزل‌آد] گزگین، چاپقین[۷].

کَزگیچ..kəzgiç [اؤزل‌آد] گزگین، چاپقین[۷].

کَزه‌گَن..kəzəgən [اؤزل‌آد] گزگین، چاپقین[۷].

کَزه‌ره..kəzərə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {۱–کز+ار+ه: گز/ کاس اینسانینا عاید یئر، کاس لارین یوردو. ۲–گزن، کؤچه‌ری}.

کَزیر..kəzir [اؤزل آد] کیزیر، کَسَر، جسور، جرأتکار[۷].

کَزیک..kəzik [اؤزل آد] جسارت، آتیْلقان‌لیق، جرأت[۷].

کس..kəs [ض، فا] کیمسه، آدام، شخص (فا: ~).

کساد..kəsad [باخ] کاساد.

کسالت..kəsalət [آد، عربجه] حرکت‌سیزلیک، دوُرقونلوق، رُکود.

کسالت باسماق..kəsalət basmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوُست لاشماق، تنبل‌لیک باسماق.

کسْب..kəsb [آد، عربجه] آلوئر، چالیشیب قازانما و بوُنون نتیجه سینده الده ائدیلن قازانج (فا: ~).

کسَب..kəsəb [آد، دا، باخ: کسمک] دری‌دن دؤزَلمیش بالاجا قین، مُختلف قورغو آلت‌لرینین قینی" کبلایی اؤلگوجو بئلینده کی قاییشین کسَب‌ینه قویدو".

کسَبه..kəsəbə [آد، عربجه] آلوئرچی‌لر (فا: کسبه).

کسبه‌لر..kəsəbələr [آد] اصناف (فا: اصناف). merchants

کسبه‌لیک..kəsəbəlik [آد] کسب ائتمه ایشی، صنعتکارلیق (فا: کاسبی).

کستانا..kəstana [آد، بی، یونانجا] باخ: قاراپالیت.

کسته ره..kəstərə [باخ] کیترا، کیتره.

کسدیرتمک..kəsdirtmək [ائتدیرگن ایلم] کسدیرمک ایشینی گؤردورمک.

کسدیرمک..kəsdirmək [ائتد] ۱-کسمک ایشینی گؤردوّرمک، بیر شئیین کسیلمه‌سینه سبب اوْلماق "آغاجی کسدیرمک" (فا: براندن). to (cause to) cut ۲-بیر یئرده دایانیب گؤزله‌مک، دایانیب ال چکمه‌مک "خسته‌نین یانینی کسدیرمک". ۳-قاباغین آلماق، داوام ائتمه‌سینه مانع اوْلماق، مانع ایجاد ائله‌مک "بیرینین یوْلونو کسدیرمک، اوْتاقدا آرانی کسدیرمک". ٤-بیچدیرمک "پالتارینی کسدیرمک". ٥-کسین لشدیرمک "بیر سؤزو و آنلاشمایی کسدیرمک". ٦-(دا) سنّت ائله‌مک "اوُشاغی کسدیردیلر". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کسدیرمه..kəsdirmə [آد] ۱-کسمه یول، کسمه ایش. ۲-سنت ائتمه، سُنّت کسمه. ۳-کسدیرمک ایشی.

کسدیرمه جه..kəsdirməcə [صفت] قسیاجا اوْلان، یاخلاشیق، تخمین جه.

کسدیرمه جی..kəsdirməci [صفت] کسدیرمه ایشینی گؤرن.

کسدیره‌بیلمه‌مک..kəsdirəbilməmək [تاثیرلی ایلم] بللی ائده بیلمه‌مک، قارارا گله بیلمه‌مک.

کسدیریش..kəsdiriş [آد] کسدیرمک ایشی.

کسدیریلمک..kəsdirilmək [بلسیز ایلم] کسدیرمک ایشی گؤرولمک.

کسدیریم..kəsdirim [آد] کسدیرمک ایشی.

کسَر..kəsər [آد] ۱-پارچا کیمی کسمه‌گه یارار ایکی آغیزلی آیقیت، قیرخما آراجی (فا: قیچی). a pair of scissors ۲-بالا ساپلی وبیر یانی کسگین آغیزلی کرکی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کسْر..kəsr [آد] واحد مقدارین بللی بؤلومونو گؤستَرن سایی و عدد "عادی کسْر، اوْنلوق کسْر" باخ: کسیر(فا: ~). fraction

کسْر اوْستو..kəsr üstü [آد] کسْرخطی‌نین اوستونده یازیلان سایی (فا: صورت کسر). numerator

کسران..kəsran [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

کسَرتی..kəsərti [آد] ۱-کسمه اؤزللیگی. ۲-کسَر، کسیجی آلت.

کسَردن دوْشمک..kəsərdən düşmək [تاثیرسیز ایلم] ۱-کوْت لشمک، کوْت لاشماق. ۲-تأثیرینی ایتیرمک، گوْجدن دوْشمک، کسگین‌لیگینی ایتیرمک "سؤزو کسَردن دوْشمک".

کسَرسیز..kəsərsiz [صفت] ۱-کسَری اوْلمایان، ایتی اوْلمایان، کوْت (فا: غیر موثر). ۲-تاثیرسیز، کسگین اوْلمایان.

کسرسیزلیک..kəsrsizlik [آد] ۱-کسری و ایتی‌لیگی اوْلماما، کوْت لوْک. ۲-تاثیرسیز، کسگین اوْلمایان.

کسَرلی..kəsərli [صفت] ۱-یاخشی کسن، ایتی(فا: براّ). ۲-(مج) کسگین اوْلان، تاثیرلی، کسگین ایناندیریجی، ائتگین.

کسَرلی‌اوْلماق..kəsərli olmaq [تاثیرسیز ایلم] ائتگین اوْلماق (فا: موثر شدن).

کسَرلی‌لیک..kəsərlilik [آد] ۱-ایتی‌لیک. ۲-کسگین اوْلما، ائتگین‌لیک.

کسْره..kəsrə [آد، عربجه] حرفین آلتینا قوْیولان e علامتی.

کسسک..kəssək [آد] قوُرویوب برکیمیش پالچیق، توپراق پارچاسی(فا: کلوخ) clod {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹کس›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱-پارچا. ۲-~}.

کسسک دؤین..kəssək döyən [آد] کسسک ازن آراج.

کسسک کوْسسک..kəssək küssək [آد] کسسک حالیندا اوْلان توْپراق.

کسسک لشمک..kəssəkləşmək [تاثیرسیز ایلم] کسسک کیمی برکیمک.

کسسک‌لنمک..kəssəklənmək [تاثیرسیز ایلم] کسسک کیمی برکیمک.

کسسکلی..kəssəkli [آد، ص] کسسگی چوخ اوْلان یئر.

کسسک‌لیک..kəssəklik [آد، ص] کسسگی چوخ اوْلان یئر.

کسَک..kəsək [باخ] کسسک.

کسَک اوْتو..kəsək otu [آد، بیتگی، کسمک فعلیندن] بیرنوع بیتگی (فا: گیاهی شبه خردل). arabidopsis

کسگین..kəskin [باخ] کسگین.

کسگین..kəskin [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

کسگی..kəsgi [آد] کسکی: ۱-کیچیک بالتا، ناجاق. ۲-کسیجی آراج. ۳-یول کسن‌لر طرفیندن باغلانان و کسیلن یول و یئر "کسکی‌دن قوُرتولماق". ٤-چوخ موثّر، سرت، ایتی. ٥-آجی، چوخ آجی، اوْزونتولو، گرگین، آغیر.

کسگی‌لی..kəsgili [صفت] ۱-کسینتی‌لری اوْلان و آرالیقلارلا سورن هر شئی، آرالیقلی‌الکتریک‌آخیمی. ۲-کسگی اوْلان بیر سایی.

کسگین..kəsgin [صفت] ۱-کسیجی، ایتی " کسگین قیلیج، قلم همیشه کسگین بیر سلاح ساییلیر" (فا: تیز، بُرّا). **sharp** ۱-جدّی، ائتگین، گوّجلو" کسگین شاختا، کسگین قوْخو، کسگین وضعیت، کسگین تنقید، کسگین رأی". **serious**

کَسگین..kəskin [اؤزل آد] اینسان آدی: ـالپ، ـای، ـبای، ـبَگ، ـاَر.

کسگین‌قانیت..kəsgin qanıt [آد] چوخ یاخشی قانیت (فا: برهان قاطع).

کسگین‌لشدیرمک..kəsgin ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کسگین ائتمک.

کسگین‌لشدیریلمک..kəsgin ləşdirilmək [بلسیز ائیلم] قطعی لشدیرمک.

کسگین‌لشمک..kəsginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کسگین اوْلماق، قطعی لشمک.

کسگین‌لنمک..kəsginlənmək [ائتدیرگن ائیلم] کسگین وضعیته گتیرمک.

کسگین‌لیک..kəsginlik [آد] کسگین اوْلماوضعیتی(فا: حدّت **acuteness**

کسلان‌قیه..kəslanqəyə [اؤزل آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

کسلخه..kəsəlxə [اؤزل آد] آغ قالا دا کند آدی.

کسمَت..kəsmət [آد] مقاوله، اوْزلاشیلان شئی.

کسمک..kəsmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کسیجی‌بیر آراجلا بؤلمک، یارماق، بیچمک و آییرماق، دوْغراماق " آغاج کسمک" (فا: بریدن). **to cut** ۲-سیخاراق اینجیتمک " قایش بئلیمی کسیر". ۳-شدّتلی تأثیر ائله‌مک " شاختا کسیر". ٤-(س) کسمه یوللا گئتمک " یوْلو کسدی گئتدی". ٥-(س) هیز و یئهین‌لیگی آزالماق، آرا وئرمک، دایانماق، بیر یئرده دایانیب دوُرماق، سسینی کسمک، سوُسماق " اوُشاق اوُفولتونو کسدی". ٦-(ل) دایاندیرماق، ساخلاماق، یولونو باغلاماق، آخیمی دوردورماق، حرکت ائتمه سینین قاباغین آلماق، مانع اوْلماق، قاباغین آلماق، قطع ائله‌مک " دوْشمنین آتشی کسدی". ۷-(س) بیچمک " دوْن کسمک" ۸-بللی ائتمک " قرار کسدیرمک" ۹-(س) یانیندا اوْلماق " خسته‌نین یانینی کسمک". ۱۰-جزا و مُکافاتینی بللی ائتمک " تنبیه کسمک" ۱۱-قالیبا تؤکوب کرپیچ کیمی شئیلر دؤزلتمک " کرپیچ کسیر، ". ۱۲-هؤره‌رک آییرماق، چپله‌مک " اوْتاغی آرادان کسدی". ۱۳-بیر ایشی باشا چاتدیرماق " اوْتاغی ایشله ییب کسمک". ١٤-اوْغورلاماق " ائو کسمک، یوْل-کسمک" ١٥-ائتگی‌له‌مک، آغیر تأثیر ائله‌مک " بوُ سؤز منی کسدی". ١٦-سُنّت ائله‌مک " سُنّتچی اوُشاغی کسدی". ۱۷-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " آیاغینی کسمک، گؤزون کسمک: ال چکمک، سؤزونو کسمک، آغزینی کسمک: سوُسدورماق".

{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کسمه..kəsmə [آد] ۱-دمیرکسمه آراجی. ۲-(مت) (دایره ده) ایکی یاری کسیم‌له یای آراسیندا‌کی آلان، ایکی شُعاع و یای آراسیندا‌کی سطح (فا: قطاع دایره). ۳-(بیتگی) آلچاق نوعلو خیردا دؤیو، خیردا دنلی یارما، یارما اوْوونتوسو. ٤-بوْغازلاما (فا: ذابح). **bet** ٥-کسه یول (فا: میانبر).

کسمه..kəsmə [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ان قدیم رقصلردن بیریدیر. مئلودییاسی ساده، لاکین ماراقلیدیر. کومیک رقصدیر. اونو آنجاق کیشیلر اویناییرلار. رئسپوبلیکانین جونوب یئرلرینده یاییلمیشدیر. قاراباغدا ایفا ائدیلن " کسمه" رقصی نین مئلودییاسی و متنی باشقا طرزده دیر[۲٤٥].

کسمه‌جه..kəsməcə [آد] قاریز قوْوون کیمی یئمیش‌لری کسیب گوسته رَندن سوْرا ساتماق، کسیب بینمه شرط ایله ساتما ایشی.

کسمه‌داش..kəsmədaş [آد] تیکینتی‌ویول اوْچون یونولان داش، یونماداش.

کسمه‌شکر..kəsməşəkər [آد] بالاجامکعب شکلینده دوزه‌لن قند.

کسمه‌شیکسته..kəsmə şikəstə [آد] آذربایجان خالق هاوالاریندان بیرینین آدی.

کسمه‌یول..kəsmə yol [آد] کسه یوْل، اوْرتا یوْل (فا: راه میانبر).

کسمه‌لیک..kəsmələk [آد] داش اوْجاغی.

کسمیک..kəsmik [آد] ۱-کسیلمیش‌سوتون‌توقون‌بؤلومو، دوْلمالانمیش سوّت، کسیلمیش سوّت، سوّتو قیژقیرداراق زرداوینی چیخاریلماقلا حاضرلانان آغارتی **cottage cheese** ۲-داش کیمی اوْلموش توپراق پارچاسی.

کسمیک‌لشدیرمک..kəsmikləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کسمیک-حالاسالماق

کسمیک‌لشدیریلمک..kəsmik ləşədirilmək [بلسیز ائیلم] کسمیک-لشدیرمک‌ایشی گؤرولمک.

کسمیکلشمک..kəsmikləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کسمیک-حالادوشمک" سوّت کسمیکلشدی

کسمیکلی..kəsmikli [صفت] ایچینده کسمیک اوْلان

کسَن..kəsən [صفت] ۱-کسیجی، کسمک ایشینی گؤرن (مت) بیر اَیرینی نئچه یئرده قطع ائدن خط (فا: قطع کننده)۲-کَسکین

کسنداغ..kəsəndağ [اؤزل آد] جوُلفا‌دا داغ آدی(۱۰۹۹)[۲٤٠].

کسن‌دیشلر..kəsndişlər [آد] باخ: اؤن دیشلر، قاباق دیشلر، کسیجی دیشلر.

کسن‌کس..kəsənkəs [آد] کسینلیکله، کسین اوْلاراق.

کسَنه..kəsənə [آد] گؤتورو، قابال، کونْتارات "کسَنه ایش توُتماق".

کَسوْو..kəsov [آد] کؤسَو.

کِسوت..kesvət [آد، عربجه] پالتار.

کسوُرات..kusurat [آد، عربجه] کسرلر، اسکیک لیکلر، نقصانلار

کُسوف..kusuf [آد، عربجه] گؤنْش توتولماسی(فا: خورشید گرفتگی).

کسه..kəsə [آد، ص] قیساو کسدیرمه (یول)، ان یاخین و قیسا، یئجام یوْل و یؤنتم. (فا: میانبر) short cut, cross-cut

کسه‌ائله‌مک..kəsə eləmək [تاثیرلی ائیلم] قیسالتماق.

کسه‌جیک..kəsəcik [آد] قولاق ایچینده‌لنف‌له دوْلو زار سوْو اورقان.

کسه‌چیچگی..kəsə çiçəyi [آد، بیتگی] کیسه‌چیچَگی: دسته حالیندا اوْلان بیر نوع سوس بیتگی‌سی. ceanothus

کسه‌کس..kəsəkəs [باخ] کس ها کس.

کسه‌گلمک..kəsə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] قیسا یوْلدان گلمک.

کسه‌نک..kəsənək [آد] ۱-بیرآیلیق ویا ساتیش پاراسیندان بیر توپلومسال قوروما وئریلن‌پارا، وئرگی‌یه بنزر ولی کونوللو اوْلاراق بیر یاردیم قورومونا وئریلن پول. ۲-گول تیکمه و تیکیش ایشلرینده ایشله دیلن بیر نوع ایچ ایچه دایره‌لر.

کسه‌نکچی..kəsənəkçi [آد] کسه نگی آلان کیمسه.

کسه‌نه..kəsənə [آد] بیر ایشین بوتونلوگونه آنلاشما، یازیلی آنلاشما، توپدان ایش، قابال، کونْتارات.

کسه‌ین..kəsəyən [آد، ص] کسیجی (فا: برّنده).

کس‌هاکس..kəshakəs [آد] ۱-توپلو شکیلده کسمه، دوْغراما، قیریب تؤکمه. ۲-(مج)قوُلدورلوق ائتمه، وورووب داغیتما "داها اوْ قوجالمیش ایدی و کس‌هاکس واختی گئچمیشدی".

کسه‌سینه..kəsəsinə [ظرف] کسه یوللا، قیسا یوْللا، کسه‌سینه گئتمک.

کسیان..kəsyan [اؤزل آد] خوی دا کند آدی، اوُرمیه ده (کسیان/ کیسیان) کند آدی {۱-کاس لارا عاید کند. ۲-گزمکدن: گزیجی، کؤچه‌ری ۳-باخ: کیسئیین}.

کسیت..kəsit [آد] کسیش (فا: مقطع).

کسیت‌هاوا..kəsıt hava [آد] بیر اوْیون و اوْخوما هاواسی.

کسیجی..kəsici [صفت] ۱-کسن، کسمک ایشینی گؤرن، قصابلیق حئیوانلاری ذبح ائدن کیمسه. ۲-آغزین اؤن طرفینده اوْلان دیش(لر) "کسیجی‌دیش(لر)". ۳-سرت، چوخ کسگین، ائتگین (فا: برنده، موثر).

کسیجی دیش..kəsici diş [آد] آلت و اوست چنه ده اؤنده کی دیشلر.

کسیجی‌لیک..kəsicilik [آد] ۱-کسیجی اوْلما وضعیتی. ۲-ائتگین‌لیک، تاثیرلی‌لیک، ایتی‌لیک.

کسیر..kəsir [آد، عربجه] کسیک سایی، سایی بیریمینین کسیک بؤلومو (فا: کسر، عدد کسری). ۲-کسیر۲ (آد، عربجه) نُقصان، چاتیشمازلیق، اسکیک (فا: نقصان).

کسیش..kəsiş [آد] مقطع، کسمک‌بیچیمی(فا: برش). section

کسیش‌لی..kəsişli [صفت] کسیشی اولان (فا: مقطع). cut to pieces

کسیشمک..kəsişmək [فا] ۱-بیربیرینی قطع ائتمک، بیربیرینی کسمک (فا: همدیگر را قطع کردن). ۲-اوُزلاشماق، قرارا گلمک.

کسیشمه..kəsişmə [آد] قطع ائتمه، (فا: تقاطع). intersection

کسیشن..kəsişən [تاثیرسیز ائیلم، مت] بیربیرلرینی کسیب گئچن جیزقیلار، بیربیرینی قطع ائدن نئچه خط سطح و اوْزئی.

کسیشیم..kəsişim [آد] کسیشمه (فا: تقاطع). intersection

کَسیقوْجا..kəsiqoca [تاریخی اوْزل آد] کَسیگین+قوْجا، دده قوْرقوُد داستانیندا بیر بگ[۷].

کسیک..kəsik [صفت] ۱-کسیلمیش اوْلان، کسیلیب آیریلمیش ویا قیساتیلمیش "کسیک دری، کسیک یئر، قوُلاغی کسیک ایت" (فا: بریده). cut ۲-(آ) چیی سوتدن دوْزه‌لمیش یاغسیز پنیر، چؤکه‌لک "کسیک دوْزلتمک". ۳-کسیک سایی "۳,۲ سایی‌سی بیر کسیک سایی‌دیر" (فا: عدد کسری). ٤-ییه‌سیز، باش‌سیز (اوُشاق حاققیندا) "کسیک اوُشاق، کسیک قادین". ۵-تزار دؤنَمی ۱۸۶۱جی ایلده تحکیم چیلیک حُقوقو لغو ائدیلدیکدن سوْنرا کندلی‌لره وئریلن کیچیک توْپراق حصّه‌سی[۱] "کسیک یئر". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کسیک..kəsik [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کسیک‌بوُرماج..kəsik burmac [آد] ناقص‌مخروط(فا: مخروط ناقص). frustum

کسیک‌جمله..kəsik cümlə [آد، دیلب] کسری عبارت (فا: عبارت کسری). elliopitc clause

کسیک‌ساچ..kəsik saç [آد] ساچی کسیلمیش، ساچی گوّدلمیش "قادین".

کسیک‌سایی..kəsik sayı [آد] کسیک اوْلان سایی، توّم اوْلمایان سایی (فا: عدد اعشاری). fractional

کسیک‌سایبلار..kəsik sayılar [آد، دیل‌ب] اعشاری سایبلار(fa: اعداد اعشاری).

کسیک‌سیز..kəsiksiz [صفت] کسیلمه‌دن سوْرن، داواملی، متمادی، آرالیق‌سیز الکتریک آخیمی.

کسیک‌کرم..kəsik kərəm [آد] عاشق کرم اوخوماقلاریندا بیر چالقی هاواسی.

کسیک‌کسیک..kəsik kəsik [صفت، ظ] آرا وئره‌رک و قیساقیسا، قیریق قیریق.

کسیک‌کسیک ائله‌مک..kəsik kəsik eləmək [تاثیرلی ائیلم] دوْغراماق، پارچالاماق.

کسیک‌کلمه..kəsik kələmə [آد، دیل‌ب] بیر بؤلومو کسیله‌رک ایشله دیلن کلمه "مثلا فوْتو کلمه‌سی قوْتوقرافچی یئرینه ایشله‌نیر".

کسیک‌کوْسوک..kəsik küsük [ا] کسیک پارچالار.

کسیکلی..kəsikli [آد] ۱-کسیک کسیک اوْلان. ۲-(فیزیک) آرالیق-لارلا سوْرن، "کسیکلی آخیم".

کسیک‌لیک..kəsiklik [آد] ۱-کسیک اوْلما، قیریق‌لیق. ۲- یوْرقونلوق.

کسیل..kəsil [صفت، ع‹کسل›] حالسیز، تنبل.

کسیلمز..kəsilməz [صفت] کسیلمه ین.

کسیلمک..kəsilmək [یل] ۱-کسمه‌سینه یول آچیلماق، کسمه‌گه موضوع اوْلماق، بیچیلمک "بارماغی کسیلدی" (fa: بریده‌شدن). ۲- آخیم دوُردورولماق، دالیسی دوُردورولماق، قوُرتولماق، دالی گلمه‌مک، سونا چاتماق، دورماق "یاغیش کسیلدی، آغری کسیلدی". ۳-سُنّت ائدیلمک "اوُشاق کسیلدی". ٤-اوْغورلانماق، تالان اوْلماق "ائو کسیلدی". ٥-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی-سؤزلر دوْزَلدیر"جریمه کسیلمک، جزا کسیلمک، طاقتی کسیلمک، ایشتاهاسی کسیلمک، سوّت کسیلمک، آیاغی کسیلمک، چاره‌سی کسیلمک، دوْشمن کسیلمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کسیلمه..kəsilmə [آد] انقطاع (fa: انقطاع). **sepraration**

کسیلمه‌دن..kəsilmədən [ظرف] کسیلمه‌یه‌رک (fa: پیوسته). **connected**

کسیلمیش..kəsilmiş [صفت] کسیک، مُنقطع (fa: منقطع). **cut (off)**

کسیله کسیله..kəsilə kəsilə [ظرف] کسیک کسیک اولاراق.

کسیله کسیله قالماق..kəsilə kəsilə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی ائده‌بیلمه‌دیگی اوْچون اضطراب ایچینده قالماق.

کسیلی..kəsili [آد] کسیک‌لی، کسگین اوْلان، کسیلمیش.

کسیلیش..kəsiliş [آد] کسیش، کسیلمک ایشی ویا بیچیمی (fa: برش).

کسیلیشمک..kəsilişmək [فا] حساب کتاب ائتمک، قرارلاشماق.

کسیم..kəsim [آد] ۱-کسمک‌ایشی، کسیش(fa: برش) ۲- **section** بؤلوم، پارچا، بؤلگه، کسیلیش، تعیین ائدیلمیش، قرارلاشدیریلمیش "میلّتین بوْتون کسیملری بوُ اوْیانیشدا واردیلار" (fa: جزء). ۳- **part** بیچیم، طرز، شکیل.

کسیم ائوی..kəsim evi [آد] قصاب‌لیق یئری (fa: کشتارگاه).

کسیمچی..kəsimçi [صفت] کسمه ایشینی گؤرن، کسه نکچی.

کسیم‌لیک..kəsimlik [صفت] کسمه یه الوئریشلی حئیوان.

کسین..kəsin [آد، ص] دییشمز (fa: قطعی، مسجل). **decisive**

کسین‌اوْلاراق..kəsin olaraq [ظرف] حتما (fa: محققا). **certainly**

کسینتی..kəsinti [آد] ۱-آرا وئرمه، کسیلمه، کسیک کسیک اوْلاراق "وئریلیش کسینتی‌لرله باشا چاتدی" (fa: انقطاع). ۲-بیر نسنه‌دن کسیلن پارچا، قیرپینتی، بیر شئی‌دن هر هانسی بیر گرکله کسیلن بؤلوم "آغاج کسینتی‌سی".

کسینتی‌سیز..kəsintisiz [صفت] سوْرکلی، کسینتی‌سی اولمایان، آرالیق‌سیز.

کسینتی‌سیز آخیم..kəsintisiz axım [آد] دوز آخیم (fa: جریان مستقیم).

کسینتی‌لی..kəsintili [صفت] آرا وئریله‌رک گؤرولن بیر ایش "کسینتی‌لی بیر چالیشما"، مقطوع. **cot off**

کسینتی‌لی آخیم..kəsintili axım [آد] مُتناوب آخیم (fa: جریان متناوب).

کسین‌سیز..kəsinsiz [صفت] کسینلیگی اوْلمایان (fa: غیرقطعی).

کسین‌سیزلیک..kəsinsizlik [آد] کسین اوْلماما وضعیتی (fa: عدم قطعیت).

کسین‌لشدیرمک..kəsinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کسین‌بیروضعیته-گتیرمک.

کسین‌لشمک..kəsinləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کسین بیر وضعیته گیرمک(fa: قطعی شدن).

کسین‌لیک..kəsinlik [آد] قاطعیت (fa: حتمیت). **certainty**

کسین‌لیکجه..kəsinlikcə [ظرف] قطعا (fa: حتما).

کسین‌لیکله..kəsinliklə [ظرف] کسین اوْلاراق (fa: قطعا). **sure**

کسینمک..kəsinmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزو اوْچون کسمک.

کُشتی..koşti [باخ] کوْشتو.

کشف..kəşf/kəşif [آد] تاپینتی، تانینمایان بیرشئیی تاپما، کشیف، وار اولدوغو داها اؤنجه بیلینمه ین شئیین اورتایا چیخاریلماسی. discovery

کشف ائدیلمک..kəşf edilmək [بلسیز ائیلم] آختاریب تاپیلماق.

کشف‌الشهود..kəşfüşşühud [آد] ؟

کشف اولماق..kəşf olmaq [تاثیرسیزائیلم] معلوم‌اولماق، آشکار اولماق.

کشف قیلماق..kəşf qılmaq [تاثیرلی ائیلم] آختاریب تاپماق.

کشفیات..kəşfiyat [آد، عربجه] تدقیقات، یوخلاما ایشلری (فا: کشف ها).

کشک..kəşk [آد، فا] یاغی آلینمیش سوّت ویا یوغورتدان دؤزه‌لن پنیر (فا: ~).

کشکول..kəşkül [آد، فا] بوْیون آتقی‌سی، درویش‌لرین چیین‌لریندن سالدیقلاری اؤزل قاب (فا: ~).

کشگ آباد..kəşgabad [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کشگره..kəşgərə [آد، دیرگی] باخ: قجله.

کَشگاویچ..kəşgaviç [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

کشَن..kəşən [آد] آیاق کؤسته‌یی، حئیوانلاری بیر یئره باغلاماق اوچون زنجیر (فا: زنجیر) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کیشه‌مک›: کؤستک‌له‌مک، ‹کیشن›: کؤستک}.

کِشور..keşvər [آد، فا] اؤلکه، مملَکت.

کشوری..keşvəri [یازار] ۱۵جی عصرین تورک شاعریدیر[۲۸].

کشه..keşə [اؤزل آد] فرمهین دا کند آدی.

کشیف..keşif [آد، عربجه] کشف، تاپینتی، اوْرتایا چیخارما، وار اوْلماسینی آچیق لاما (فا: کشف).

کشیک..keşik [باخ] کئیشک.

کشین..keşin [اؤزل آد] همدان دا چای آدی {باخ: کیشن}.

کعبه..kəbə [آد] مُسلمانلارین ان قوتسال یئری و قیبله گاهی و آللاهین ائوی اوْلدوغونا اینانیلان یئر (فا: ~). kaaba

کف..kəf [آد، فا] ۱-کؤپوک (فا: کف صابون). scum ۲-اووُوج، الین ایچی، آیا، الن آیاسی (فا: کف دست و پا).

کفّار..küffar [آد، عربجه] کافرلر، تانری‌نی دانانلار.

کفّاره..kəffarə [آد، عربجه] دیندارلارین اؤز سوچلارینین باغیشلا-نماسی اوْچون وئردیکلری صدقه (فا: ~) expiation

کفاف..kəfaf [آد، عربجه] یئته‌جک‌قدر، آزاجیق (فا: ~) sufficiency

کفافِ نفس..kəfafi nəfs [آد، عربجه] دوْیوراجاق قدر (فا: ~).

کفال..kəfal [آد، دی، یونانجا] یانلاردان باسیق، اوزون بدنی اولان‌دنیز بالیغی (فا: ماهی کفال).

کفالت..kəfalət [آد] کفیل‌لیک (فا: کفیلی). guardianship

کفایت..kifayət [ظ، ع] یئته جک مقداردا، یئتر (فا: ~).

کفچیرین..kəfçirin [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

کُفْر..küfr [باخ] کوْفور blasphemy

کُفران..küfran [آد، عربجه] کوْفور، نانکوْرلوق، قدیر بیلمزلیک.

کفشن..kəfşən [اؤزل آد] کلئیبر ده چای آدی {کؤوشن}.

کفگیر..kəfgir [آد، فا] اوزون ساپلی و دلیکلی بیر آشپازخانا وسیله‌سی.

کفگیلا..kəfgila [آد، بیتگی] بیرنوْع یئمه‌لی بیتگی، بو بیتگی‌یه گیلالی دا دئییرلر (فا:نوعی سبزی خوردنی). مرند یولوندا گؤیه‌رن بو بیتگی دن بیر گؤرونتو:

کفلیک..kəflik [باخ] کهلیک.

کفلیک اوْتو..kəflik otu [باخ] کهلیک / کهلیک اوتو.

کفن..kəfən [آد، عربجه] اؤلویه‌ساریناں آغ بئز(فا: کفن) cerement

کفن‌لنمک..kəfənlənmək [بلسیز ائیلم] کفنه توُتولماق، کفنه بوْرونمک.

کفن‌له‌مک..kəfənləmək [تاثیرلی ائیلم] کفنه توُتماق، مئیتی کفنه بوْرومک.

کفن‌لیک..kəfənlik [صفت] کفن اوْچون آیریلمیش.

کفنی سارالمامیش..kəfəni saralmamış [صفت] اؤلوموندن آز موّدّت گئچمیش.

کفنینی بوْینونا دوْلاماق..kəfənini boynuna dolamaq [تاثیرلی ائیلم] جسارت لنمک.

کفنینی ییرتماق..kəfənini yırtmaq [تاثیرلی ائیلم] آغیر تهلیکه‌لی خسته‌لیکدن قوُرتولماق.

کفیر..kəfir [آد، قافقاز دیللریندن] اؤزل بیر مایا مانتاریلا کئچی ویا اینک سوّتونون مایالانماسیلا حاضرلانان توّرش ایچه‌جک.

کک آباد..kəkabad [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

کک اوْتو..kək otu [باخ] ککلیک اوْتو، کهلیک اوْتو.

ککج..kəkəc [آد] ککه‌مه ، پلتکلیک.

ککرَمسی..kəkrəməsi [صفت] شیت، دادی آز ککره اوْلان.

ککره..kəkrə [صفت] ۱-شیت، آجیمتیراق وآغیز بوْزوجو دادی اوْلان (فا: گس). ۲-اساسا دوه‌لرین یئدیگی یابانی آجی بیر اوْتسوْو بیتگی، گؤی باش آلاق (فا: تلخه). **acroptilon respons** {بو کلمه دیواندا دوه‌لرین یئدیگی بیر نوع آجی اوْت معناسیندا گلیب، بونا بنزر " کیکره، کیتره، ککیره، کتیره، کیکیرگه" کلمه‌لری بیر کؤکه باغلی اولمالیدیرلار، کیکمک فعلی دیواندا پیچاغی بیر یئره سوْرتمک معناسیندا گلیب، آچیقدیرکی بو کؤکدن آلیناراق ککره و کیکره سؤزو دوزه‌لیر، چونکی کیکره› کیتره دوه‌نین یئدیگی گَون و ککره اوْتوندان اله گلیر و بو ایش پیچاغی بو اوتا سورته‌رک گؤرولور}.

ککره لو..kəkərəlu [اؤزل آد] کَککه‌ره‌لی، ماهنشان دا کند آدی.

ککره‌لیک..kəkrəlik [آد] ککره اوْلما وضعیتی.

ککش..kəkəş [آد] باخ: ککه.

کککوّ..kəkkü [آد، باشقیردجا، دیرگی] بیر قوش آدی (فا: فاخته).

کککیلتی..kəkgilti [سس تق، آ] کهلیگین چیخاردیغی سس.

کککلیک..kəklik [آد، دیرگی] باخ: کهلیک.

کَکمَن..kəkmən [اؤزل آد] اوْلقوْن، ارگین، ارمیش[۷].

ککوْو..kəkov [آد، دا] باخ: ککه، ککه‌لمک.

ککوْوْلاماق..kəkovlamaq [آد، دا] باخ: ککه، ککه‌لمک.

ککوْولوق..kəkovluq [دا] ککه‌لیک.

ککوّش..kəküş [آد، بی، ت] شیش اوّچون یارارلانیلان بیر علاج، ایْسیرقان اوْتو **saponaria, veratrum album**

ککوّک..kəkük [آد، دی، ت] سکسک قوشو، سوموگو بوْیو و طیلسیم اوّچون ایشله‌نیر (فا: فاخته).

ککه..kəkə [صفت، باخ: ککه‌لمک] دانیشارکن دیلی توتولان، چتین‌لیکله دانیشان، دیلی پلتک " ککه اوُشاق، آنادان ککه دوْغولماق" (فا: الکن).

ککه‌مک..kəkəmək [باخ] ککه‌لمک.

ککه‌لر..kəkələr [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

ککه‌لنمک..kəkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] خوْروزلانماق.

ککه‌له‌مک..kəkələmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین‌لیکله دانیشماق، پلتک پلتک دانیشماق (فا: لکنت‌داشتن) {سن ‹کچه›، سس تقلیدی اولاراق بیرینین دانیشا بیلمه‌مه حالیندا ک ک ک دئمه سیندن دوزه‌لیب[۶]}.

ککه‌له‌یه ککه‌له‌یه..kəkələyə kəkələyə [ظرف] ککه‌له‌یه‌رک، دیلی دوْلاشا دوْلاشا.

ککه‌له ییش..kəkələyiş [آد] ککه‌له‌مک ایشی، دیلی توُتولما، پلتکلیک.

ککه‌لیک..kəkəlik [تاثیرسیز ائیلم] پلتک‌لیک، دیلی توتولما.

ککه‌مه‌لشمک..kəkəmələşmək [تاثیرسیز ائیلم] ککله‌مه وضعیتینه دوْشمک، پلتک لشمک.

ککه‌مه‌لیک..kəkəmələk [آد] ککله‌مه اوْلما، پلتک‌لیک.

ککیره..kəkirə [باخ: ککره] بیرنوع گَون اوْتو.

ککیک..kəkik [آد، بیتگی] باخ: کهلیک اوْتو.

ککیل..kəkil [آد] بعضی‌قوشلارین‌باشیندا اوْلان‌توْپا شکلینده توّک، اینسان‌لاردا آلینا تؤکولن ساچ (فا: کاکُل)[۸۲]. {۱-فارسجادیر[۱]؛ ۲-ککره اوْتو شکلی ایله ایلگیلی گؤرونور}.

ککیل باز..kəkilbaz [صفت، دا] ککیل قوْیماغی سئون" ککیل باز اوْغلان".

ککیل باش..kəkilbaş [صفت، دا] باشیندا ککیل اوْلان، ککیل‌لی.

ککیل جیک..kəkilcik [آد] بالاجا ککیل، کیچیک ککیل.

ککیل داراق..kəkildaraq [آد، یئر] شانا و پیپک.

کَکیل‌داغ..kəkildağ [اؤزل آد] قازاخ‌ده داغ آدی[۲۴۰].

ککیل‌لی..kəkilli [صفت] ککیلی اوْلان، باشیندا ککیل اوْلان.

ککین..kəkin [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

کل..kəl [آد، فا] ۱-ایش حئیوانی کیمی‌ایشله‌نن ارکک جامیش باش، تاس، دازباش. ۲-داغ حئیوانی، داغ کلی. ۳-(مج) گوجلو، یئکه آدام، زوْربا " کل اوْغلان" (فا: ~). ۳-بدنین توکلرینین توّکولمه سیله بیلینن بیر نوع بوُلاشیجی خسته‌لیک، کئچللیک ٤-کئچل ٥-مجازا چیپلاق، لوّت، ٦-وئریمسیز توْپراق {کال سؤزو تورکجه ده قابا و وحشی معناسیندا گلیبدیر و ارکک جامیش مفهومو بورادان آلینمالیدیر، فارسجادا کل سؤزو اسکی‌دن بری، اَیری و کئچل معناسیندا ایشله نیبدیر و محتملا کلّه، کلاف/ کلافه (یوماق، اؤزونو ایتیرمه) کیمی کلمه لرده بو کؤکدن (کئچل) آلینمادیر، کل سؤزو فارسجادا قوْیون و کئچی کیمی حئیوانلارین ارکگی معناسیندا یئنی کلمه ساییلیر و گئچمیش عصردن چوخ اؤتەیه گئچمیر و اؤزللیکله ارکک جامیش معناسیندا لاپ یئنی معناساییلیر و بومعنا چوخراق تورکجه‌ده ایشله‌نیر، محتملدیر فارسجادا اسکی‌دن بری ایشله‌نن کلان (بؤیوک) کلمه‌سی، کل سؤزونون قابا و اَیری مفهومونا باغلی اوْلسون، البته کلات سؤزو بوکلمه ایله ایلگیلی گؤرونمور و قالا سؤزونه باغلانمالیدیر، کل سؤزو ارکک جامیش معناسیندا بیر سیرا یئر آدلاریندا حئیواندارلیق لا ایلگیلیدیر، بونلارین یانیندا تورکجه‌ده گلمک سؤزوندن گل شکلینده کلمه‌نی‌ده نظره آلمالی‌ییق چونکی

تورکجه ده واریلان و بارینان یئر اۆچون باران سؤزو ایشله‌نیر و طبیعی اوْلاراق گلینن یئره‌ده بوُنا تای گل سؤزوندن یارارلانیبلار}.

کَل.. Kel [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کَل.. kəl [اؤزل آد] سالماس دا داغ آدی {باخ: کَل}.

کُلّ.. koll [آد، عربجه] بۆتون، تۆم.

کلاشان.. kəlaşan [اؤزل آد] سالماس‌دا کند آدی {۱-کل+آشان، گۆج آشیلان یئر، آشیلماز و یئنیلمز. کلاش+ان: کلاش بوْیونون یوردو}.

کَلات.. kəlat [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی. کلات دا چای آدی.

کلات بؤلگه سینده تۆرک کندلری.. kəlat [اؤزل آد] ۱-کلات نادری شهری درگز شهرینین گۆندوغان طرفینده و تۆرکمنستان سیْنیریندا یئرآلیبدیر. بیر زامانلار کبودگُنبد شکلینده یازیلیردی، ایندیسه اصلی آدی کلات شکلینده یازیلیر، بو آد نادرشاه‌ین قالاسی اوْلاراق تانینیر: آبکَمه (۲۸ک‌گ‌د *۳۶۰)، آغ داش (۲۸ک‌ب *۴۲۰)، اَرچَنگان (۳۴ک‌ق‌ب *۱۹۰)، اوْرتاکند (۴۱ک‌گ‌د *۷۰/ ی‌تو)، ایسیق سو (۱۸ک‌گ‌د *۱۵۰)، ایلدَلیک (۳۱ک‌ق‌ب *۴۱۰)، باغکند (۲۹ک‌گ *۱۲۰)، برده (۳۲ک‌گ‌د *۶۴۰)، جَرْف (۲۸ک‌د *۶۸۰)، جلیل آباد (۷ک‌گ‌د *۴۰)، جوْنگ (۲ک‌ب *۶۰)، چَرَم (۱۵ک‌گ‌د *۷۷۰)، حامام قالا (۱۴ک‌گ *۳۴۰)، خئشت (۵ک‌ب *۳۴۰)، سررود (۴۲ک‌گ *۳۳۰)، سینی (۲۳ک‌ب *۹۲۰/ ی‌تو)، علی دولی ۳۵ک‌گ *۱۱۰/ ی‌تو)، قاراتیکان (۳۸ک‌گ‌د *۸۳۰)، قلعه زو (۲۶ک‌گ‌د *۱۰۲۰/ ی‌تو)، محمدآباد (۳۲ک‌ق‌ب *۲۰ تۆرکمن)، نورک چه (۳۴ک‌گ‌د *۳۰)، یئکه‌توُت (۲۱ک‌ق‌د *۲۰)، کلات بؤلگه‌سینین داغلاری : قاراتاوا (۸۵ک‌ق‌د۱۳۸۶)، قاراداغ (۹۰ک‌ق‌د۹۱۷)، ۲-کلات‌نادری داشیازی‌سی : بو داشیازی ه۱۱۵۵ده نادرشاه طرفیندن کلات‘ا یاخین بیر دره‌ده یازیلبدیر، یازی۲۴ بیتلیک تورکجه شعردیر: بیتلریندن اؤرنک: دؤولتیم حافظی سنسن سنه‌دور اۆمّیدیم، من سنه باغلامیشام صِدق بوُدور تأییدیم.

کلاته‌آتش.. kəlatəatəş [اؤزل آد] قوچان، مانه؛ جوْغاتئی، بجنورد سبزوار، درگز، اسفراین، نیشابور، شیروان و چاپشلو دا کند آدی.

کلاته‌چنار.. kəlatə çınar [اؤزل آد] درگز- نوخندان بخش اینده بیر کندیستان، ۶ کندی و *۱۳۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی محمّدبَگ، نفوسو *۱۵۰ نفر، تورکدولر.

کلارینئت.. kəlarinet [آد، فرانسیزجا] نفسلی چالقی قورغوسو (فا: ~).

کلاز.. kəlaz [اؤزل آد] اۆشنویه دا چای آدی.

کلاس.. klas [آد، فرانسیزجا] ۱-صینیف. ۲-اۆستونلوک آندیران (فا: ~).

کلاسره.. kolasərə [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی.

کلاسمان.. klasman [آد، فرانسیزجا] بؤلوملەمه (فا: ~).

کلاسوْر.. klasor [آد، فرانسیزجا] سیرالاج (فا: ~). index file

کلاسیزم.. klasizm [آد، فرانسیزجا] چوخ اسکی تمدن‌لاری اساس توتان ۱۹و۱۷جی یۆزه ایللرده آوروپادا اوْلان ادبی فلسفی‌سیستم وگؤروش (فا: ~).

کلاسیک.. klasik [آد، فرانسیزجا] ۱-کلاسیزمه باغلی اوْلان کلام وسؤز (فا: ~). ۲-اۆستوندن چوْخ زامان گئچمه‌سینه رغما ًحالا اؤرنک‌لری گؤرونن اثر ویا صنعت.

کلاش.. kəlaş [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

کلاش.. kəlaş/kələş [اؤزل آد] تیکان‌تپه، سراب‌دا داغ، اردبیل و شبسترده کند آدی {بوْی آدی}.

کَلاشین.. kəlaşın [اؤزل آد] کله‌شین: اوُرمیه ده کند آدی {باخ: کلاش+ین}.

کلاغایی.. kəlağayı [آد] نازیک وایپک باش اؤرتوگو، باخ: کالاغایی.

کلاغایی‌لی.. kəlağayılı [صفت] باشینا کلاغایی اؤرتموش.

کَلاله.. kəlalə [اؤزل آد] آیدرویش: گنبد ده کند آدی.

کلام الله.. kəlamullah [آد] تانری‌نین سؤزو (فا: ~). word of God

کلامی.. kəlami [یازار] جعفربدایعی-کلامی هـ۱۳۱۴ده تبریزده آنادان اوْلوب، تۆرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

کلان.. kəlan [صفت] بوْل، بؤیوک، چوْخ {کَلان سؤزو بؤیوک معناسیندا فارسجادا اسکی و یایقین کلمه دیر، باخ: کال}.

کلان.. kəlan [اؤزل آد] کالان: کلئیبر و اهر ده کند و چای آدی {تورکجه ده کال سؤزو قابا و خشن معناسیندادیر محتملا یئر آدلاریندا بوجور آدلار یئرلرین یئنیش یوقوشلو اوْلماغینا و بو مفهوما دایاناراق بؤیوکلوگونه اشارتدیر}.

کلانتر.. kəlantər [آد] شهری قوْرویان گؤرَولی magistrate (فا: ~). {کلانتر سؤزو فارسجادا اسکی و یایقین کلمه دیر و کلان سؤزونه باغلیدیر، باخ: کال، جناب صدیق بو سؤزو قلَندر کلمه سینین دَییشیلمیش شکلی بیلیر}.

کَلانتَر.. kəlantər [اؤزل‌آد] کَلَنتَر: برده(~لی)، گئرمی، سراب و کلئیبر، ده کند آدی. قوُبا‘ده چای آدی[۲۴۰].

کلاویاتور.. klaviyator [آد، آلمانجا] بارماق باسماقلا چالینان چالقی آلتی.

کلاویه.. klaviyə [آد، آلمانجا] تئلی اوْلان چالقی قورغو لاری نین گنل آدی (فا: کلاوییئر).

کل‌اوْغلان.. kəl oğlan [آد] تورک داستانلاریندا ذکالی بیر قهرمان آدی[۲].

کلاینق..kəlaynaq [آد، دیرگی] لئیلک‌لر تاقیمیندان، آنجاق فرات چایی‌نین چیپلاق قایالیقلارییندا یاشایان، اوزون دیمدیکلی، بؤجک چکیتجه، ایلان، قورباغا، کرتنکله کیمی یاراتیقلارلا بسله‌نن بیر قوش (فا: نوعی‌پرنده) **geronticus eremita**

کَلئی..kəley [اؤزل آد] میانادا کندآدی {کل+آی: گؤج تانریسی}.

کلئیبر..kəleybər [اؤزل آد] ۱-بوشهرتبریزین ۱٦٥ک‌ق‌د، و اهرین ٥۰ ک‌ق طرفینده‌یئر آلیبدیر.دنیز سوُلاری سویه سیندن ۱۲٥۰ متر یؤکسک‌لیکده اوْلاراق، ش۱۳۸٥ده جمعیتی (توپْلام، شهر) ۹۰۰۰۰، ۱۰۰۰۰نفر، اؤزئی‌گئنیش‌لیگی ٥۹۸۰ کیلومتر مُربّع ایدی، شهرین نفوسو ش۱۳۲۰ده *۱۸۳۰ نفر و تؤرک قئید اوْلونوبدور. اداری لاحاظدان اؤچ بؤلگه‌دن تشکیل تاپیر: هوْراند، وَرزقان، خوُمارلو؛ بو شهر قدیملر پیشگین بؤلگه سینین قصبه‌لریندن ساییلیردی، مُستوفی بئیله یازیر: پیشگین(مشکین) بؤلگه سینده یئددی شهَر واردیر (۱- پیشگین. ۲-خیاو. ۳-انار. ٤-ارجاق. ٥-اهر. ٦-تکلفه. ۷-کلئیبر)، کلئیبرین گؤنئی دوغوسوندا هشته سر و هوراند داغلاری، و گؤنئیینده خوُرمایوُرد داغی قرار تایب؛ شهرین گؤنباتان طرفلری جنگل و مئشه‌لیک‌لرله بؤرونوب و بذ جنگل‌لری آدینا معروفدور، بابک قالاسی‌دا بو جنگلین کناریندا بیر یوکسک داغین باشیندا گؤرسنمکده دیر و داغدا بابک قالاسی داغینا معروفدور، همچینین دئولرداغی و سنگرداشی داغلاری کلئیبرین آیری داغلاریندان ساییلیر. تاریخی و گؤرمه‌لری‌یئرلریندن: بابک‌قالاسی، وینق‌کیلیسه-سی، خُداآفرین کؤپرولری: (۸۰ ک‌ق طرفده آراز چایی اؤزه‌رینده، ۱٦۰و ۱۲۰ متر اوُزونلوغوندا، ه.ق ٦جی یوزیله عایددیر)، پیغان قالاسی، نادری تپه‌سی و پیرار کندینده شاه قاسم توربه‌سی {کلئیبر کلمه‌سی سؤزجوک باخیمیندان کل(گوجلو)، آی(ایشیق تانری سی) و بار (قالا) سؤزلرینه باغلانمالیدیر}. ۲-کلئیبر بؤلگه‌سینین چایلاری : چایلار آرازا تؤکولورلر: ارمنیان (آس ٤s۲b۱٤)، آس as (~ s۱۱b۷)، آوارسین چای (~ s٥b۱٥)، دیرمان (ارمنیان s۱۳b۳)، اَلهیْرْد (~ s۱۰b۱۷)، هنا آباد/ انباستیق (~ s٦b٥)، تیروان چای (اوجاق کندی s۱۲b۱۳)، جارموُ (اؤزو s۱٤b۸)، اسکیلی (~کلشلو s۱۰b۱۱)، دیرمان (باغلار s٥b۱۳)، باغلار (~ s۱۹b٤)، کلئیبرچای (بابالو ۹٤s۲b٤٥/ q۱)، داش بوُلاق (بوُرنادیل s۹b٥)، دالی چای (بنه کاغی s۹b٦)، آسیابان (بهروز ایلقنا چای s۱٥b۱۳)، پیرکندی چای (~ s٦b۱۱)، کَلاوات (پیرَسفان s۸b۱۰)، کلئیبر (پیرَسفان s۱۲b٦)، پیره ماشان (~ s۸b۹)؛ ، پیغان چای (~ s۲b۱٤)، چای کندی (~ s٦b۷)، تی تی titi (خنه‌یه s۱۳b۱۱)، آلما دره سی (خانه خسرو s۱۱b۲)، اَرصَنَمی (خرگوشان s۱۲b۷)، خوُمارلو (~ s٤b۲۲)، قوُروچای (دارانق s۸b٥)، تیمورچای (دهرود s۱۳b٥)، قالاچی/ قالادره سی (زاویه کلئیبر s۱۰b۹)، زیلییان (~ s۲٥b٤)، کؤوشن (سئلین چای s۱۰b٤)، سئلین چای (ساری بیگلو s۳b٦۱)، قاراباشلو (ساری درق s۲b٤۲)، سَتَن چای (s۳b۱۰)، بئیک (شکرعلی s۱۰b۱۲)، بئهمان (شکرعلی s۱۲b۲)، ساری دره (صورموغان s٥b۷)، عینی دره سی (سوُما s۱۳b٦)، علی آباد چای (علی آباد s۱۲b۱۱)، قالالو (قالالو s۱۰b۹)، کئچی کاغی (~ s٦b٥)، کَنْزری چای/ گنجه چای (~کرانلو s٦b۱۷)، کیرینگان (~ s۸b۱۷)، خلف بیگلوچای (~ s۳b۱٤)، کت چای (کیقباد s٦b٦)، گرمناب چای (~ s۱۱b۸)، گُل دَرَق (~ s۱۰b۹)، گَله‌سی (~ s۱۲b۷)، مرزرود/ مرزلو (~ s٤b۲٦)، کَجَله (مرزرود s۱٤b۷)، دهنه چای (مرزرود s۱۲b۸)، جیلان چای ceylan (موُغییاس s٥b۱٥)، نَپوْشته (~ s۲b۱۳)، ونیستان چای (~ s۹b۲۲)، هلیلوچای (~ s٦b۱۹)، خوْرخوْرچای (یارالیجا s۷b۷)، شبیخان (یوزبند s٤b۷)، ۳-کلئیبر بؤلگه‌سینین داغلاری (آبش احمد-بسطاملو-کیوان-گرمادوز) : آوارسین(آوارسین و پیره ماشان کندلری آراسیندا)[٦٦]؛ آغداش (٤٥ک‌ق‌د٧٤٤)، ساری دره (۳٥ک‌ق‌د ٥٤٥)، قارا تیکانلو (٤٥ک‌ق۳۷۲/ آذربایجان سیْنیری نین ۱ کیلومتریندە)، ایره دره (٤٥ک‌ق ۳۷٤/ آذربایجان‌سیْنیرینین۱کیلومتریندە)، موُغولو (٤٥ک‌ق٦۰۸)، تالوُدار (ک‌ق۳٦۱/ آذربایجان سینیری)، سفید (٤٥ک‌ق‌د٥٦٤)، باباخلوُ (٤۷ک‌ق‌د٤۲٤)، بَرزَکی (٥۰ک‌ق) ش، ۵۸۷)، دره بوْینو (٦٥ک‌ق‌د٤۱۰/ سیْنیردا)، ٤-کلئیبر بؤلگه‌سینین داغلاری (پیغان چای) : کند (۲٦ک‌گ‌د ۱٦۷۲)، یاغلوجالوُق (۱۲ک‌گ‌د۲۰٥۷)، قنبرداشی(۱۹ک‌گ‌د ۲۰٥٤)، گونئی (۲۰ک‌گ‌د۱۷۰۰/ هناآباد چای داغین گ)، چال‌گونئی (۲٥ک‌گ‌د۲٦۰۸)، اوْجاق(۱٦ک‌گ‌ب ۲٥٦۸)، قلّه نظرلو (۱۷ک‌گ‌ب۲۰۷۳)، شوْش (۲۰ک‌گ‌ب ۲۳۳۳)، اِبل‌داشی (۲۲ک‌گ‌د۲۱۱٤)، کلئیبرقبله‌سی(٤ک‌گ‌ب۲۰۲٤)، ٥-کلئیبر بؤلگه‌سینین داغلاری (مینجوُوان-دیزمار) : آغجاقالا(دینه‌ور و دیش-گدیگی کندلری نین یاخینیندا)[٦٦]؛ پالانچی (۲۰ک‌ق‌ب۱٤۹٦)، اَلهیْرد/ الیْرد (۲۰ک‌ق‌ب ۱٦٥۳)، چال داغ (۲٥ک‌ق‌ب۱۰۳۱)، هَره-سر (۲٥ک‌ق‌ب ۱۷۲٦)، سال داغی (۳۰ک‌ب۱۷۰٤)، کَمَره (۳۲ک‌ق‌ب ۸۱۱/ آذربایجان سیْنیری)، اَنزه (۱۸ک ق‌ب ۸۱۰/ داغ جنگل‌له بؤرونوب)، داشیم باشی/ داش آداسی (۲۳ک‌ق‌ب۱۰۰۰)، جنگل داغی (۲۳ک‌ق‌ب ۱۲٥۲)، وینه داغی (۲۷ک‌ق‌ب) ۱۲۸۷/ آذربایجان سیْنیری)، ایلدریم قیران (۳۰ک‌ق‌ب٦۳٥/ آذربایجان سیْنیرینین ۲ ک)، دَوه دره سی (۲٥ک‌ق‌ب ٦۰۰)، سال داغی/

سالسابیل (اره‌زین کندینده)[٦٦]؛ ٦-کلئیر بؤلگه‌سینین داغلاری (مولان) : اَرسَنلی داغ (١٦کق‌د٢٠١٥/ جنگل‌لیکدیر)؛ خانباغی قالاسی (خانباغی کندینده)[٦٦]؛ قَرَش قیه‌سی (٢٢کق‌د) ٨١٥)، فرض‌علی سنگر (٢٥کق‌د ٧٥٥)، جوُرانکلو (٢٧کق‌د٧٢١)، ٧-کلئیر بؤلگه‌سینین داغلاری (میشه پاره) : یوْل آچان (١٠کق‌ب١٦١٠)، قیزلارداغی (١٢کگ‌ب٢٣٠٣)، هَریلی (١٥کق‌ب) کلئیر ١٥٨٥)، توْپخانا (١٧کگ‌ب٢٦١٢)، آغداش (١٨کب٢٥٥٣)، تک باغ (٢کق‌ب١٥٢٨)، جین (٢٠کگ‌ب٢٣٧٣)، قاراسوُت/ روس تیکمه‌سی (٢٠کگ‌ب٢٨٩٣/ سیلوان چای داغین ب)، سوُجَرتپه (٢٠کگ‌ب٢٩٤٦)، آغ چشمه (٢٢کگ‌ب٢٦٧٠)، کئچَل داغی (٢٥کگ‌ب١٤٥٨)، قالاباباک (٤کگ‌ب) ٢٥٨٢)، آنزا (اؤیلو و ناپیشتا کندلرینین یاخینیندا ٧کق‌ب١١٧٠)، سئهراما/ سهراما (٧کگ‌ب٢٧٤٨)؛ ٨-کلئیر بؤلگه‌سینین داغلاری (یایلاق) : اوْچ قارداشلار (بوُ داغ پیره ماشان و اوْتو کندیشاه یوردو کندلری نین آراسیندا یئرآلیبدیر)[٦٦]؛ گؤی یوُرد (١٢کق‌د١٨٠٢)، حسنعلی خرمن (١٢کق‌د١٨٨٣)، شاخ داغلان (١٣کق‌د ٢٠٩٢)، هیریشن (١٤کق‌د١٥١٠/ داغین گؤندوْغان اتگی قالاباشی و گؤنباتان اتگی قبله داشی آدینا معروفدور)، اوْن باسار (١٤کق‌د٢٠٥٤)، سنگ مشهدی (١٥کق‌د١٦١٦)، هَشته-سر(١٥کگ‌د٢٩٤٠)، آندوُز (١٧کق‌د١٥١٧)، دئیوُری (٢کق‌د٢٠٠٦)، اؤکوز پیری (٣کق١٤٤٢/ کلئیر چایی داغین ب)، اوْیوقلار (٥کق‌د ٢٠٠٠)، بَلَش (٦ک ق و ق د١٨٠٠/ گؤندوْغان اتکلری جنگلله بؤرونوب)، میخ تیکان (٧کق و قد ١٧٤٣)، پیردره (٢٥کق‌د٦٨١)، ٩-کلئیر(خداآفرین-بسطاملو) بؤلگه‌سینین کندلری : قارا پاچانلو قیشلاغی (*٣٨)؛ مُحبّ علیلو قیشلاغی (*٣٦)؛ باغیشلو شاه بوُداقلو (*٩)؛ گؤی آغاج؛ دوُرمیشان/ دوُرموشکانلو (*١٦٠)؛ باسداملو/ بسطاملو (*٣٣٠)؛ شاه گلدی *٣٤)؛ ایسکانلی/ ایستکانلی/ آ-ی (*٤٥٠)؛ ایبده‌لو(بوْش)؛ قاراآیدی، للـه‌لی (*٥)؛ آتالی (*١٤١) (قوْ: عطالو)؛ حسنعلی بَگلو (*١٩)؛ ساری یاتاق (*٢٠)؛ دوْودان/ آ-یdovdan (*١٤٠)؛ کاتدالی/ کَت‌دالی (*١٠) (قوْ: کَدخُدالو)؛ ماحموداوا (قوْ: محمود آباد)؛ قوُلوبگلو؛ اوْجاق کندی (*٥)؛ قوْتورلار (*١)؛ کوْسالار؛ علی خانلو؛ حَسْبانلی؛ شُجاع خانلو (*١١١)؛ علیوئردی اوُشاغی (*٤٢)؛ آغدام(بوْش)، ١٠-کلئیر(خداآفرین-شرقی مینجوُوان)بؤلگه‌سینین کندلری : قاراقوچ مین باشی (*١٢٠)؛ تاتار/ آ-ی (*٣٧٠)؛ کؤره‌زه (*١٢٠)؛ توْیه‌لی/ دؤیه‌لی/ آ (*٣٥١) (قوْ: طوعلی)؛ کئشیش قیشلاغی (*٨٠)؛ وینه (*٧٥٠/ مس)/ تو؛ تازاکند وینه؛ داش آراسی/ دَلیکلی داش (*٩٠)؛ داش باشی (*٣٣٣/ تو+مَس)؛ محمود کاغی (*١٠٠)؛ ائوریک/ آ (*١٣٤) (قوْ: ابریق)؛ گاندیْمنا (*٧٠/ تو+مس(قوْ: گندم نان)؛ جعفرآباد؛ بابایلی (*٤٢؛ جانانلی (*٢٨٦؛ اوْروشان/ ~ قارالار (قوْ: اورشان)؛ دارآغزی (*٥٧؛ حیدرکانلی/ آ (*٢٣٥؛ دیریلی (*١٤٠ (قوْ: دریلو)؛ آغ اوغلان (*١٤؛ قاغالی/ قاقالو (*٨٠؛ هوُمان(*١(قوْ: همان)؛کیْرشان(*١٨٠؛ مافریزلی (*١٣٠ (قوْ: مفروضلو)؛ شوُجئیلی (*١٧٤(قوْ: شجایلو)؛ دره جیک (*٧٢؛ ساریجالی(*١٠٠؛ علی‌آباد؛قاراگوْنئی (*٨٠؛ مزره یارپاقلی؛ پیرئیدان؛ شاه حیدر (*٨٠؛ ایمارات/ عمارت (*٥٠؛ هوُمون/ هوُمشوُد/ هوُمنوُشون (*٦٠ (قوْ: همنشین)؛ مشهدحسنلو (*٩٠؛ اؤیلو/ اوُری، سیْرخاکَمَران (*٤٠؛ هوْش/ هوُش/ هوْچ/ آ-ی (*١٩٠)؛ مشهدی حسینکلو (٢٩کب (*١٨٠)، ١١-کلئیر(خداآفرین-شرقی دیزمار) بؤلگه‌سینین کندلری : قاراچی احمدآباد (*١٦٣)؛ احمدآباد؛ کاوانا (*٨٦) (قوْ: کوانق)؛ مَرداناغیْم mərdanağım(*٦٤٠) (قوْ: مرداناقم)؛ سرداب(*١١٠/ تو+مس)، اوُلو/ اوْولی (*٦٨٠) (قوْ: اولیق)؛ چای کندی (*١٣٠)؛ ضیاءگاه(بوْش) (*٣٠)، قاشیقچی (*١٢٠)، حَضی کندی(*١٥٠)، خایلار (*١٠٠)، تیروان tirvan (*٩٠)، اوْجاق کندی؛ دینه‌وَر (*٣٥٠)؛ دیش‌گَدیگی (*٢١٣)؛ خوْش‌تازاهوُش، تازاکند (*١٩٠ مس)؛ خنه‌یه (*٣٣٠)؛ علی بولاغی (*٢٢٠)؛ دارانا (*٥٦٠)؛ کاللا/ اوْزوم‌کاللا(*٢٣٠)؛ قوُلوکندی (*١٨٥)؛ ١٢-کلئیر(خداآفرین-غربی‌مینجوُوان) بؤلگه‌سینین کندلری : عشقعلی قیشلاغی/ شام شَره‌فه؛ کیْرانلی قیشلاغی؛ کَنزه-ری (*٧٠) (قوْ: کنزرود)؛ چوْپه‌دره (*٦٠) (قوْ: قلعه‌چپدرق)؛ لوْمه اسلام (*٩٠)؛ تازاکند اسلام؛ لوْمه ارامنه (*٨٠؛ صادق بگلو(بوْش) (*١٣٠، اَره‌زین (قوْ: رزین)؛ برزگر (*٩٧، ضیاکندی(بوْش)، موسی کندی؛ رَشْدین (قوْ: رشتین)؛ حسن بَگلو؛ آغامیرلو؛ دوْلاب کیْرانلی؛ ابرام سمی/ ~سمیع (*١٥٤؛ پوْسیان (*٨٩ (قوْ: پسیان)؛ تیموربَگلو (*٤١؛ ابراهیم بَگلو (*٧٩؛ آلاجوْجه (*١٢٣؛ اوْزان (*١٨٥؛ مشدحسنلو؛ مَزره چوْوان، عاشقلی (*٣٠٥؛ کاللا/ آ-ی (قوْ: کلاله) (*١٤٠؛ ساتیْن/ ستن (*٣٤٠، مچیددی (*١٥٠؛ قاراتیکانلی (*٣٠؛ مرادلواحمدلو؛شیخ‌حسینلو (*١٦٠؛ قاراتوْرپاق (*٧٠/ مس؛ یوسفلو(*٢٠٠؛اَلهیْرد/ الیْرد(*١٨٢؛عابباس آباد (*٢٧٠؛ وایان (قوْ: وایقان مقدس)؛ آینالی؛ قاراقوْچ؛ بوُیدوز/ بوْیدوز (*٦٠؛ ایلانکئش(*١١٠؛ تازاکند (٣٧کگ‌ب (*١٦٣/ مَس)، چؤلن/ چوْلن (٣٢کگ‌ب (*٥١، کاروانلو (٣٠کگ‌ب (*٧٠، کلْمه (٣٦ کگ‌ب (*٥٠)، خنه‌یه (٦کگ (*١١٠، قالالو (١٣کگ (*١٧٠)، کاروان (١٧کگ (*٩٠)، ١٣-کلئیر(خداآفرین-کیوان) بؤلگه‌سینین

کندلری : زونبالان (*۳۰۰)؛ هیمیدان (*۱۸۰)؛ چاناقچی (*۵۱)؛لارجان/ آ-ی (*۱۷۰)؛ خوُمارلو *٤۰۰؛ پیرئیدان/ کابوُل آباد؛ اوْغاش (*۲٦)؛ هَمدَملی (*۱۰)؛ صفرلو(*۹۱)؛ گئنانلو؛ حسن سُلطانلو، قیشلاق پیرانلو؛ بایدیْ (*۱۳٦)؛ قیْزیل یوْل (*٦)؛ زَرهنه *۱۷۲؛ لالان/ آ-ی *۱۷۰؛ دَدهلو؛ آغاکیشیلو؛ شیْخلار/ کؤوشَن-شیخلار صفرلو(*۲۰۳)؛ سیْغاسای (*۱٦۰)؛ دایان؛ لوّتهجان (*۱۹۰)؛ ایچی دَره (*۷۰)؛ دوّیودره (*۱۲۰)؛ اَشرَف (*۱۹)؛قلملو (*٤۷ تو+مس)؛ آوانلیavanlı (*۲۵ مَس)؛ تیْن کندی (*۱۳۰)؛ اَسران/ ایسپیران (*۸۸) (قوْ: اسیران)؛ سیْغین (*۲٦۰/ تو+مس)؛ آوارسین (*۲۳۳)؛ گاوئیین/ گوئیین (*۱٤۰) (قوْ: گاوآهن)؛ مزره-ورنهسر؛ سوُلوپیر *٤۱)؛ پیرئیدان (*۱۰۸)(قوْ: پیرهادیان)؛ کارگران (*۹۱)؛ ۱٤-کلئیبر(خداآفرین-گرمهنوْ/ گرمهدوز) بؤلگهسینین کندلری : جَفَرقوُلواوشاغی قیشلاغی (*۲۵)؛ شَرَفه (*۱٦۰)؛ احمدلو/ آ-ی *۱۵۳)؛ امراهلو/ همراهلو؛ حَسرَتان (*۲۲)؛ قیشلاق یوّزقویو؛ عنّابلو (*۹)؛ محمد علیلو؛ محمد صالحلو؛ پرویزخانلو؛ حسنلو؛ لاریجان *۲۷۰)؛ خاتای ابوُتراب/ خاتای؛ کؤهولجوّک؛ قارلیجا؛ گوّنگوَرمَز *۱۸۳)؛ باغیراوغلو؛ خلفبگلو/ آ-ی؛ اَیری بوجاق قیشلاغی (*۷)؛ حاجی لطفعلی قیشلاغی؛ قوُتلوجا/ آ-ی (*۱۲)؛ محمودآوا؛ قوُلوبگلو قیشلاغی/ آ-ی *۱۳٦)؛ داغلی قیشلاغی؛ حسن قیشلاغی؛ کئچی قیشلاغی؛ مدینه قیشلاغی؛ اَسکیلی/ ~ممّدحسنلو؛ شابنده قیشلاغی؛ مددلو قیشلاغی؛ آغ قیشلاق؛ کنگرلو قیشلاغی (*٤۹۱)؛ چاخیرلو قیشلاغی/ آ-ی؛ آخمودُ قیشلاغی؛ کؤهول قوبابا قیشلاقی چوْبانلار، ساری دره؛ نره-کئش قیشلاغی؛ یئللی/ آ-ی؛ اوْزبَک قیشلاغی؛ سوُما قیشلاغی؛ اوُلو قیشلاق/ ائولی قیشلاق (۳۷ک‌ق‌د ۲۲۱)؛ قیشلاق حسنعلی کدخدالو (۳٤ک‌ق‌د ۲۱۱)، ۱۵-کلئیبر(مرکزی-آبشهمه/ آبش احمد) بؤلگهسینین کندلری : آبیْش احمد (*۷۸۱)؛ آجوُدان آباد/ آژدانآوا (*٤٤)؛ آغامیرلو (*۱۳۲)؛ آغلاغان؛ آللالی/ اللالو (*۱٦۰) (قوْ: علولو)؛ امیرآباد (*۹٤۰)؛ اوُزون قایا؛ ایبلیiyli؛ باش کَلوْ (قوْ: باش کلان)؛ بالان(*۲۳۷)؛ بختیارلو؛ پیراحمدلو؛ پیرلر/ ~ شاه قاسم (*۲٦۰)؛ تره کَمه نجف؛ جیْغجیغ؛ چات قایا؛ چاناق (*۱۸)؛ چپرقایا؛ حسنعلی کدخُدالو؛ خالان (*٤٦۰)؛ خواجه/ خوْجا؛ خوْیارلی/ خوُبیارلو؛ داشلی؛ دیلبیلمز (*۵۰)؛ روّستم کندی؛ زربیل؛ سردارآباد (*۱۰۰)؛ سوُلو دره؛ سیدلر (*۲۰۰)؛ شاملو(کیچیک~/ بؤیوک~) (*۲۳۵)؛ شاه وَلی (*۵)؛ شیخلان (*۹۰)؛ صَلاح پیه سی (*٦۰)؛ علیشارلو؛ قاتار؛ قاراقایا (*۸۰)؛ قازلوُ؛ قالاکندی (*۳۱۲)؛ قاراباغلو (*۳۲)؛ قاراداغلو *۳۱۰)؛ قارادره/ آ-ی؛ قاراوانلی (*۷۰)؛ قوُش قایاسی (*۲٤)؛ قوْشا بولاق (*۸۰)؛ قوُشچو بایرام (*۱۲)؛ قوُشچو (*۱۵۰)؛ قوُیتول (*۷۰)؛ قیشلاق حاج حُسین؛ قیشلاق خانلو؛ قیشلاق دارچین؛ قیشلاق قانلی؛ کدخُدالی؛ کَلانتَر (*۱۱۰)؛ لَمهدره(قوْ: لمهدرق)؛ لوله دره؛ ماللالی (*۳۰)؛ مردلی؛ مزره (*۵۰) (قوْ: مزرعه اکراد)؛ موْتاللی (*۱۵۰) (قوْ: متعلق)؛ هارناقیشلاق؛ هوْموُ (*۱۰)؛ ۱٦-کلئیبر(مرکزی-پیغان چایی) بؤلگهسینین کندلری : اؤلوی (*۱٤۰) (قوْ: علویق)؛ احمدآباد تازاکند (*۲۵)؛ ارمَنیان (*۸۳)؛ آس/ قدیم-جدید (*۳۵۲)؛ آغ دره/ تازا-قدیم؛ آغجا قیشلاق/ آ-ی (*۳۹۵)؛ آنباستیق (*۱۵۲)؛ اوْزو (*۲۵۰)؛ پیرکندی؛ پیْغان (*۳۷٦)؛ جانی بَگلو (*۱۱۰)؛ جیْغانا/ جیْغا/ آ-ی (*۱۷۰) (قوْ: جغناب)؛ چیّلپاقلار؛ چیلله خانا (*۲۱)؛ حئیران/ آ-ی *۳۳٤)؛ حَسبهقَلیان (*۸۷)؛ دوّمروّ (*۱۳۰) (قوْ: دومریق)؛ ریدل ridəl (*۱۰)؛ زردوْغان (*۹۰)؛ زیلییان (*۱۰۰)(قوْ: زیریان)؛ سؤهروّ (*۲۲۰) (قوْ: سهریق)؛ ساری بوُلاق (*۱٤۰)؛ ساری دره (*۱۳۰)؛ شکرعلی کندی؛ قوْوشوق (*۱۱۰)؛ قیشلاق کلئیبر (*٤۱)؛ قاردیْجین (*۷۵) (قوْ: کاردوجین)؛ کاللا (*۲۷۰) (قوْ: کلالق)؛ کوّرkür/ آ-ی (*۲۸۰)؛ کَلی/ ی kəli؛ کوّتلر/ کوّردلر (*۲۷۰)؛ کوّمه(بوْش)؛ کئچی/ ی؛ گوّلدره (*۱٦۵) (قوْ: گلدرق)؛ گوّلدره *۲۸۰) (گلدر)؛ نَجی کندی/ نَجیبه؛ نوُقهدی (*۸) (قوْ: نوجه ده)؛ وَلَندَران (*۱٦۰)؛ هئران؛ هورمان/ اوُرمان/ هوُرموُغان/ آ-ی؛ هینی-آوا/ هیناوا/ آ-ی (*٤۵۰)(قوْ: هناآباد)؛ یارالیْجا (*۸۰)؛ یوّزبَت/ یوّزبند (*۳٤۰)؛ ۱۷-کلئیبر(مرکزی-مئشه پارا) بؤلگهسینین کندلری : آغیْ (قوْ: آغویه)؛ اوّسکولو؛ بالاسی (قوْ: بالاسنگ)؛ بالان؛ بَره-زیت/ برزی (*۲۸۰) (قوْ: بَرزَندیق)؛ بینهدیک/ بینهدی (*۱۲۸)؛ بوُرنادیل (*۲۷) (قوْ: برنهدل)؛ پؤهروّز *۲۰۳) (قوْ: بهروز)؛ جوْند/ ~شفق (*۱۹۰)؛ چَریق(بوْش)، خَریل (*۳۰۰)؛ خوْینهری (*۲۱۳) (قوْ: خوُاینرود)؛ دمیرچی حَدّادان (*۲٦۰)؛ زئیوه (*۱۹۰) (قوْ: زاویه)؛ ساریدره (قوْ: سردرق)؛ شوُخانا/ شوّیخانا (قوْ: شبخانه) (*۱۷٦)؛ شوُجاوا/ شجاع آباد (*۷۰)؛ شیّرنا؛ طَوق/ تَویق(بوْش) (*٦۰)، علیآباد؛ قاراگوّنئی (*۱۲۰)؛ کَلهسیر (*۲۵۰) (قوْ: کلاسور)؛ کوّلَشلی (تکائولی بیرکند) (*۸۵)؛ کییاریْ/ کییار (*٤۵) (قوْ: کیاریق)؛ کَوهران (قوْ: کویران)؛ گَلهسی (*۱۷۰) (قوْ: کَلوسنگ)؛ لوّتهدی (*۵۰)(قوْ: لتهده)؛ لوّلهدره؛ محمودآباد (*۳۸۰)؛ مَزگر (*۳۱۰)؛ مکیدی (*۱۹۰)؛ موْولوُد (*۷۰)(بوْش)؛ نَبیجان (*۱۰۰)؛ ناپیْشتا (*۱۵۰/ تو+مس) (قوْ: ناپُشته)؛ نوُغهدی/ ~بهشتی- ~شجاعان (*۲۳۰) (قوْ: نوجهده)؛ هجراندوْست (*٤۳۰)؛ هیجه/ هَجه/ آ-ی (*۱٤۰)؛ یئنگی قیشلاق (*٦٦۰)؛ ۱۸-

کلئییر(مرکزی-موُلان) بؤلگه‌سینین کندلری : آسلان بَگلو؛ اوْتو کندی / اوْتی کندی (*٤٦٠) (عاشق حسین جوان'ین دوْغوم یئری)؛ اوْجاق خنه‌یه (*٤٥٠)؛ اوُلو قیشلاق؛ ایسبیهار / ایزباهار / آ-ی (*٦٠) (قوْ: اسبهار)؛ ایمران آباد (قوْ: عُمران آباد)؛ بابایلوُ (*١٥٠)؛ باللی بَگلی (*٢٥)؛ باشاو *٣٧٠) (قوْ: بشاب)؛ پالیتلی (*١١٠)؛ پیریتلی piritli (*٦٥)؛ پیرگؤرو (*٨١)؛ پیرلر / آ-ی (*١١٠)؛ خان کندی (*٢٣٠)؛ خانباغی (*١٨٠)؛ خنه‌یه کندی (*١٦٠)؛ داش قیه باشی؛ دمیرچی / حدّادان (*٤٠٠)؛ سؤره‌جَر (*٥٤) (قوْ: سراجلو)؛ سؤرمه‌لی / سیْراملی؛ شاه یوُردو؛ شیْخیملی (*٧) (قوْ: شخملو)؛ شیرییه (*٧٠) (قوْ: شریق)؛ عبدالرّزاق (*٢٣٠)؛ عزیزبگلو(بوْش)؛ فتحعلی سُلطانلی؛ فرهادلو؛ قاسم کندی *٢٠٠/ تو+مس)؛ قالالی؛ قایاباشی / بؤیوک-؛ قلیانساز (*٥٠)؛ قَمیش‌هوُنو (قوْ: عونی)؛ قیْران چایی / قیْرلان چایی (*٣٢)؛ کوُمانا (*١٦٠) (قوْ: کمان)؛ کؤروه-زایلی (*١٢٠)؛ گَدیکلی (*٨)؛ لوُمونو / لوُموهونُو *٤٥) (قوْ: لمهونی)؛ ممد حسنلی؛ موْولان*٧٠٠؛ یئل‌دره‌سی*١٤؛ ١٩-

کلئییر(مرکزی-یایلاق) بؤلگه‌سینین کندلری : اسکندرآباد (*٣٤)، ؛ باغلار (*١)؛ پیرَسْفان / آ-ی (*١٨١) (پیره یوسفان)؛ پیره ماشان (*٤٦٠)؛ چای کندی (*٣٠٠)؛ خسره کاغی(قوْ: خانه خسرو)؛ دوْلان (*١٤٠)؛ سوُما؛ سیْران sıran *٩٢)؛ شیروان کاغی (*٥)؛ قُبادلو (*٣٨٠)؛ کؤهوللوک؛ کالان / کلان (*٢١٠)؛ کوْغما (قوْ: کَبودان) (*١٣٢)؛ کَپیرآوا (*١٨٠)؛ کَله‌کین؛ کَلی‌قیْزی (*٣٩٠)؛ کیقُباد (*١٣٠)؛ گاوار (*٣٧٢)؛ گوْوزالان (*٤٦٠)؛ موُغییاس / موُغاس muğiyas/ قدیم -تازا (*١٥٠) (قوْ: مقاس)؛ موْلوک (*٢١٥)؛ میان دره (*٢٨٠)؛ هَرؤوشه‌خان / آ~/ ی~/ دره~ (*٩٢٠) (قوْ: عربشاه)؛ هوُمای؛ ٢٠-کلئییر بؤلگه سینین کندلری(*١٣٢٠ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر) : آرپالیق (٢١ک‌گ‌ب *٢٨٦)، آغکندی(٢٤ک‌گ‌ب*٢٨)، ایت گؤنَبَدی (٣٠ک‌گ‌ب * ٢٤٠)، باللیجا (٣٣ک‌ب *٢٨٠)، تَویل(٣٠ک‌ب *١٦٠)، چاخرلو قیشلاغی (٤٦ک‌قد * ٦١٠)، چریق (١٤ک‌ب *٦٣)، حوُرمغان (١٨ک‌گ *٢١٦)، سراجرلو (٢٨ک‌گ‌ب *٥٠١)، قاراگؤل (٤٦ک‌ق *١٣)، قالخون (٤٢ک‌قد *٤٢)، قوُردلار (٢٩ک‌گ‌ب *٨٠)، قیه‌باشی‌قیشلاغی (٤٥ک‌قد*٦٣٠)، بوْزجا (آبش احمد ٣٤ک‌قد *١١)، کَفشن اوی (کووشن ائوی)، (١ک‌د *٨٠)، گئچی کاغی (٢٣ک‌گ *٢٠٠)، دلیک یارقان (٣٠ک‌قد *١٠)، قایاداش‌باشی قیشلاغی (٣٣ک‌قد *١٠٧)، گؤزللی (گُزللی)، (٣١ک‌قد *١٢)،

kələyyit..کَلَئییت [اؤزل آد] هشتَری ده کندآدی {کل+ایگید: گوّجلو ایگید}.

kəlb..کَلْب [اؤزل آد] قُروه(~حصاری)، هشتَری(~کندی)ده کند آدی.

kəlbətin..کَلبَتین [آد، ع ‹کلبتان›] بؤیوک قیسقاچ (فا: ~).

kəlbəcər..کَلبَجر [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

kələbçə..کَلَبْچه [آد، فا‹کلافچه›] سوچلولارین‌بویوندوروغو(فا: دستبند).

kəlbə bağır kəndı..کَلبه باغیر کندی [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

kələp..کَلپ [آد، ت] داواری تئز کؤکلدن بیر اوْت آدی.

kəlt..کَلْت [آد] ١-اوْتلو و سوُلو یئر، ٢-قیسا ٣-وئریمسیز[٢٢٤].

kəlt..کَلْت [اؤزل آد] خوی دا کند آدی{١-دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کلتوّرمک› سؤزوندن کلت سؤزو گلینن یئردیر. ٢-کل+تی: کل گؤلو، سوُلو}.

kələt..کَلَت [اؤزل آد] قوُسار'دا آشیریم / گدیک آدی(٢٧٠٨)[٢٤٠].

kəltəçi..کَلتَچی [اؤزل آد] گَلیجی، گله‌جک‌اوْلان، خلَف[٧]{گلمکدن

kəltəkə..کَلتَکه [اؤزل آد] زنجان دا داغ وماهنشان دا کند آدی {١-کل+تکه: حئیواندارلیقلا ایلگیلی ٢-کلتَچی}.

kəltən..کَلتن [دا] کلته: ایری کسسک (فا: کلوخ).

kəltənli..کَلتن‌لی [صفت، یئرل] کسک‌لی " کلتن‌لی یئر وتارلا".

kəltə..کَلته [دا] کلتن: ایری کسسک (فا: کلوخ).

kəlti..کَلْتی [آد] ١-مئشه. ٢- یابانجی[٢٢٤].

kəlçə..کَلچه [آد، فا] کیچیک کل، بالاجا جامیش.

kəlxoran..کَلخوران [اؤزل آد] اردبیل‌ده کند آدی (شیخ‌صفی الدین اردبیلی‌نین آتاسی شیخ جبرئیل ین قبری بو کند ده دیر) {کل+هوْران: گوجلو هورریلرین یئری؛ کهرالان}.

Keldey..کَلدئی [اؤزل آد] قیْرقیز-قیْرخ اوْغوُل بوْی‌لاریندادیر[٨١-١٥٨].

kəldibay..کَلدیبای [اؤزل آد] گلدیبَگ: اینسان‌آدی، باخ: گلدی+بای / بگ[٧].

kəlr..کَلر [آد، دیرگی] سؤرونگن‌لردن‌بیرتاقیم (یاشیل~، آلاجا~)، کرتنکه‌له‌رین گنل آدی(فا: سوسمار)lizard {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹کلار›/ کلمک›گلمک سؤزونه باغلی اولمالیدیر}.

kəlr balığı..کَلر بالیغی [آد، دیرگی] کلرگیللردن ١,٥ متر اوُزونلوقدا بیر جنیس کوپک بالیغی squalus squatina

kələrgillər..کَلَرگیللر [آد، دیرگی] باش و وُجودلاری یاستی، کؤکس اوْزگک لری چوخ بؤیوک، بوزدوم اوْزگه‌یی اوْلمایان، آغدنیز و آتلانتیک ده یاشایان بیر کؤپک بالیغی نوْعو rhinidae

kələz..کلز [آد، دیرگی] ایری کرتنکله نوعو، ایری کلر نوعو {کلر سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر}.

kələzti..کَلَزتی [اؤزل آد] خیال، سراب[۷].

kəlsit..کلسیت [آد، لا] بوُلورلاشمیش کلسیوم کربوْناتی.

kəlsiyom..کلسیوْم [آد، لا] اهک داشی (فا: کلسیم). calcium

kələş..کَلَش [اؤزل آد] گلیملی، آلیْملی، یاخیْشیقلی، جوان[۷].

kələş..کلش [اؤزل آد] اردبیلده کندآدی {۱-کل+ائش: گوجلو؛۲-کوْلش}.

kələf..کلف [آد، فا‹کلاف›] یومرو سارینمیش ساپ و اپیلیک، اپیلیک یوُماغی، ایپ یوماغی (فا: کلاف).

kələf dolaşmaq..کلف دوْلاشماق [تاثیرسیز ائیلم] چیخیلماز و دوْلاشیق وضعیت یارانماق.

kələflənmək..کلف لنمک [بلسیز ائیلم] یوماقلانماق.

kələfləmək..کلفله‌مک [تاثیرلی ائیلم] یوماقلاماق، ایپی بیر شئی اوْزه رینه دوْلاماق.

kəlfcə..کلفجه [آد] ایپ و ساپ دوْلاما آلتی، سارقاچ، فیرلانقیج. {سن: سوچلولارین بوینونا قویولان ایکی شاخه‌لی آغاج}.

kələfcəsi pırtlaşıq düşmək..کلفجه‌سی پیرتلاشیق دوْشمک [تاثیرسیز ائیلم] ایشی چتین لشمک.

kələfcəsi qarışmaq..کلفجه‌سی قاریشماق [تاثیرسیز ائیلم] ایشی چتین لشمک، دارا دوْشمک.

kəlfir..کلفیر [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

kələfin ucu tapılmaq..کَلَفین اوُجو تاپیلماق [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشین سببی بللی اوْلماق.

kələfin ucunu itirmək..کَلَفین اوجونو ایتیرمک [تاثیرسیز ائیلم] پیس وضعیته دوْشمک.

kələfin ucunu tapmaq..کَلَفین اوجونو تاپماق [تاثیرلی ائیلم] اله گئچیرمک.

kəlqan..کَلقان [اؤزل آد] اوُجان دا کند و چای آدی. میانا دا کند آدی {گوْجلو و جسور}.

kəl qışlaq..کَل‌قیشلاق [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی {باخ: کل}.

kələk..کلک [آد] ۱-حیله، فیریلداق، بادالاق، دوزَن، بیچ‌لیک، مجازا دوزنباز، آبتال (فا: مکّار). {کال سؤزوندن آلیناراق فارسجایادا گئچیبدیر}. ۲-بیر نوع یئلکن‌لی قایيق {گلمک فعل ایله ایلگی‌لیدیر}. ۳-اکین یئرلری آراسیندا ییغیلان داش کوْماسی {قالاق کلمه سینین دَییشیلمیش شکلی}. ٤-(بیتگی) کالاک کلمه سینین قیساتیلمیشی، باخ کالاک، یئتیشمه میش قاووُن (فا: کالک).

kələk..کلک [اؤزل آد] سرابدا(~آباد) کندآدی، کند آدی(~، ~ی)[۲٤۰].

kəlkeş..کلکش [اؤزل آد] زنجان و میانا دا کند و ابهر ده داغ آدی. {باخ: کل+کئش: کل و اکین یئری، مال داوارچیلیق و اککینچی-لیک ساحه سی}.

Kələkbaz..کلک‌باز [صفت] بیچ‌لیک، حیله گرلیک.

kələkçi..کلک‌چی [آد] باخ: کلک باز.

kələkçilik..کلک‌چیلیک [آد] کلک بازلیق.

kələksiz..کلک‌سیز [صفت] ۱-حیله‌سیز، دوْز بیچیمده، کلک ایشله‌مه‌دن.

kələk qurmaq..کلک قوُرماق [تاثیرلی ائیلم] دوْزن قوُرماق، آلداتماق، کلک گلمک.

kələk gəlmək..کلک گلمک [تاثیرسیز ائیلم] حیله و دوْزن ایشلتمک، آلداتماق.

kələk ləşəmək..کلک لشمک [تاثیرلی ائیلم] حیله و دوْزن قوُرماق، آلداتماق.

kələkləmək..کلک‌له‌مک [دا، ل] آلداتماق، کلک گلمک.

kəlkətə..کَلکته [اؤزل آد] بوکان دا داغ آدی.

kəlkəli..کَلکَلی [اؤزل آد] تیکان‌تپه‌ده‌داغ آدی {کل+کل: گوجلو}.

kəlkit..کَلکیت [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

kəlgəz..کلگَز [اؤزل آد] قوُبا‘دا داغ آدی(۲۱۳۵)[۲٤۰].

kəlgin..کَلگین [اؤزل آد] گلگین، سوُیو قاباران ایْرماق[۷].

kəllahı..کللاهی [صفت، ظ] اؤز باشینا، سربست، آزاد، " ~ دوْلانماق".

kəlləc..کلّج [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی {کل+لیک}.

kəllər..کلّر [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

kəllə..کلّه [آد، فا] باش، تپه (فا: کلّه) {باخ: کل}.

kəllə paça..کلّه پاچا [آد] کسیلمیش قوْیون وگئچی‌نین باش و آیاقلاری (فا: کلّه پاچه). sheep's head and trotters

kəllə pəz..کلّه پز [آد] کلله پاچا پیشیرن.

kəllə sər..کَلّه سر [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

kəllə gözü..کلّه‌گؤز [آد] ۱-گؤزو کلله سینده، دده‌قورقود بوْیوندا بیر یاراتیق آدی، باخ: تپه گؤز. ۲-(مج) هیرسلی، تئز قیزیشان.

kəllə gözlük..کلّه‌گؤزلوک [آد] تئز هیرسله‌نن، تئز قیزیشان آدامین خاصیتی، هیرسلی‌لیک، باخ: تپه گؤزلوک.

kəllə mağallaq (mayallaq)..کلّه‌ماغالاق(مایالاق) [ظ، فا+ع‹کلّه+ معلّق›] باشی آشاغی سالانمیش، آیاقلاری یوخاری حالدا اوْلان.

کللهلشمک..kəllələşmək [قا] کلله ایله دؤیوشمک، کلله کلله یه ووُرماق.

کللهلهمک..kəllələmək [تاثیرسیز ائیلم] کلله ایله دؤیوشمک و وورماق.

کللهلی..kəlləli [صفت، دا] کللهسی اوْلان، آغیلی اوْلان.

کللهلیک..kəllələlik [آد] باشلیق، دیرکلرین باش طرفلرینی بیرلشدیرن گؤدوک آغاج، چیو، دیرکلرین اوْست طرفینه قویولان بؤیوک باشا بنزر دایاق. ۳-(مج) ترسلیک، یئکه باشلیق.

کَللیک(کَلّیک)..kəllik [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

کلم..kələm [آد، بیتگی] توُرپ گیللردن بیرنوع سبزه و حئیوان یئیمی، نوعلاریندان: باش کلم (ایری یاپراقلی)، یاپراق کلم (یاپراقلاری سالاد دؤزلتمکده ایشلهنن یاشیل و گؤی رنگلی)، داش کلم (پیشمیشده ایشلهنن یوْغون گؤودهلی)، آغ کلم (آغ رنگلی-یاپراقلاری سالاد اوْچون ایشلهنن)، قیرمیزی کلم (قیرمیزی رنگلی یاپراقلاری سالاد اوچون ایشلهنن)، دنیزکلمی (پیشمیشه قاتیلاندنیز یوْسونو)، گول کلم (گوّل شکلینده، سالاد، پیمیش و توُرشو دا ایشلهنن)، (فا: ~) brassica oleracea caulus {کل و کلم سؤزلرینین باغلانتیسی یاخین گؤرونور}.

کلم..kələm [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

کلمباش..kələm baş [صفت، دا] یئکه و گیرده باشی اوْلان (کیمسه).

کلمدوْلماسی..kələm dolması [آد] کلم یاپراقلارینا بوکولهرک، دؤیولموش ات و آیری مخلّفات دان حاضرلانان یئمک.

کلمدوْلمالیق..kələm dolmalıq [آد] کلمدوْلماسی پیشیرمگه یارایان کلم یاپراغی.

کلمقوُردو..kələm əqurdu [آد] کلملره زیان وئرن قوُردجوق و بؤجک.

کلمات..kələmat [آد، عربجه] سؤزجوکلر (فا: کلمه ها).

کَلمکَمرداغی..kələm kəmərdağı [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

کلملیک..kələmlik [آد] کلم اکیملیش یئر.

کلمه..kələmə/kəlmə [آد، عربجه] سؤزجوک، سؤز" کلمهقوْشما" wording

کلمه..kəlmə [آد] سوّرولمهدن بوُراخیلمیش تارلا، باخیمسیز قالمیش باغ وباخچا[۲] {کال+ما}. ۲-کلمه[۲] kəlmə (اؤزل آد) کلئیر ده کند آدی.

کلمهدره..kəlmədərə [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

کلمهلیک..kəlmələk [آد] سایی لارلا بیرلیکده سؤزون مقدارینی بیلدیریر "بئش کلمهلیکمکتوُب".

کلنبوُر..kələnbur [آد، بیتگی] کلمپور: تاختاسی آغ و نجارلیقدا ایشلهنن، بوْی ۳۰-۲۵ m، یاپراقلاری اوْرک بیچیم اینده بیر آغاج (فا: نمدار). tilia. til

کلنبوُرکیللر..kələnburgillər [آد، بیتگی] ایکی چنکلی بیتگی سوْیو (فا: نمداران). tiliaceae

کلَنتر..kələntər [باخ] کلانتر.

کلَنتی..kələnti [باخ] کرَنتی.

کلَنجه..kələncə [اؤزل آد] قوُبا'ده داغ آدی[۲٤۰].

کلَنجین..kələncin [اؤزل آد] کلَنگین: آوجده چای آدی (کلنجین، اندرجین، قوُم دوُزگؤلو، s۲b۵۵)، آوج ده کند آدی.

کلَنسر..kələnsər [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی {کالان+سار}.

کُلنگ..külüng [باخ] کوّلونگ، کوّلوک.

کلوار..kəlvar [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی {کَل+وار}.

کلوان..kəlvan [اؤزل آد] ۱-شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸]. ۲-کوْمیجان دا کند آدی {کَل+وان}.

کلویم..kəlüyəm [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

کَلوْ..kəlo [اؤزل آد] سراب، خیاو بوْستان آباد اهر(۲) ده کند آدی {گوّجلو جامیش و کل[٦٦]}.

کلوْر..klor [آد، یو: یاشیمتیل ساری] سوُآریتماایشلرینده ایشلهنن، هالوژنلردن، آتوم سایی سی ۱۷، آتوم آغیرلیغی ۳۵,۵، نوْرمال ایستی لیکده قاز شکلینده، قیسالتماسی. Cl (فا: کلر)

کلوْراتوْر..klorator [آد] سوُیا کلوْر ووُرما آراجی (فا: کلراتور).

کلوْرلاما..klorlama [آد] سوُیو کلوْر واسطه سیله تمیزلهمه (فا: کلر زنی).

کلوْرلاماق..klorlamaq [تاثیرسیز ائیلم] میکروْبلاردان آریتماق اوْچون کلوْر ووُرماق.

کلوْروْز..kloroz [آد، فرانسیزجا] بدنین قانیندا آل یوُوار آزالماسیلا عمله گلن قانسیزلیق، سارارما خسته لیگی، ساریجالیق.

کلوْروْفیل..klorofil [آد، یو: یاشیل یاپراق] بیتگی لرین یاپراق و زوُغ لارینا یاشیل لیق وئرن مادّهنین آدی.

کلوْزئت..klozet [آد، این] آلافیرنگی توُوالئت.

کلوُب..klub [آد، فرانسیزجا] درنک، تورلو ایش(ایلنجه، ایدمان.) اوْچون آداملارینی بیر یئره توپلایان قوُرولوش (فا: باشگاه). club

کلوُچه..kluçə [آد، فا] بیر نوع شیرینی (فا: ~). cookie

کله..kələ [آد] ۱-بوُغا، توخوملوق اوْچون ساخلانیلان کل، آختالا-نمامیش و بوُرولمامیش جنسلیک کل، باخ، بوغا ۲-اوْیناش (ارکک اوْچون) {باخ: کل}.

kələ-..کله— [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا آذربایجاندا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اولار). {۱-گله+--: گلینن یئر؛ ۲-کل+--: کل یئری، گوجلو یئر، باخ: کله‌سیر}.

Kəllə..کلّه [آد، فا] ۱-باخ: کلله، باش، تپه (فا: کلّه). ۲- head خالخال، ساوه، رزن، اورمیه ده داغ آدی.

kələbək..کله‌بک [آد، دیرگی] کپه‌نک. {، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کَبَلی›}.

kələbək otu..کله‌بک اوْتو [آد، بیتگی] بیر چؤل یونجا نوْعو (فا: نوعی گیاه). medicago lupalina

kələbək camı..کله‌بک جامی [آد] اتوموبیل‌لرده اؤن قاپی‌دا اولان-بالاجا جام.

kələbək çiçəyi..کله‌بک چیچکی [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، اوْدا و سالون‌لاردا قویولان سوس بیتگی‌سی (فا: نوعی گل زینتی).

kələbək gözlük..کله‌بک گؤزلوک [آد] ساپسیز اولاراق، بورونا تاخیلان گؤزولوک.

kələcar..کله‌جار [اؤزل آد] کله‌جَر: مرند ده کند و چای آدی {گله+آجار: گلینن یئنی و بکر یئر، کل+آجار: یئنی و لوّت یئر}.

kələcoş..کله‌جوْش [آد] کالاجوْش: بالاجا کؤفته شکلینده دؤزه لن بیر نوع یئمک.

kələcoş aşı..کله‌جوْش آشی [آد] کالاجوْش آشی: مُختلف داغ پئنجرلریله پیشیریلن بیر نوع آش (فا: نوعی آش).

kələcoş şorbası..کله‌جوْش‌شوربا‌سی [آد] کالاجوْش شوْربا‌سی: قیزارمیش سوغانا سوُ و دوز تؤکوب قاینداراق اونا قوروت وقورو نعناع آرتیلاراق دوزه‌لن بیر یئمک (فا: نوعی شوربا).

kələci..کله‌جی [آد] کله‌چؤ : سؤز، دئییش {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

kələsir..کله‌سیر [اؤزل آد] کله‌سر: زنجان‌دا چای آدی.سایین‌قالا دا داغ آدی. کلئیبر و زنجان، اردبیل و آوج ده کند آدی.بیله سوار و گئرمی ده (کله‌سیرلو) کند آدی {۱-کل+آسار: چوخ گوجلو. ۲-گله+ سار: گلینن دؤزلوک}.

kələsin..کله‌سین [اؤزل آد] ۱-گَلسین، گَلیک، خلیفه؛ ۲-توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اولوبابالارینداندیر[۷]. توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

kələşin..کله‌شین [اؤزل آد] اوْشنو وسالماس داکندآدی {۱-کلس+ین: کلس و کلش بوْیونون یوردو. ۲-کل+آشان: گوج آشیلان}.

kələğayı..کله‌غایی [باخ] کالاغایی.

kələkötür..کله‌کؤتور [آد] ۱-آلچاق اوجا اولان یئر، گیرینتی لی چیخینتی‌لی یئر (فا: چاله چوله). ۲-(مج)قابا، گوْبود، یؤندم‌سیز، یاراشیق‌سیز، بیچیم‌سیز.

kələkötürləşdirmək..کله‌کؤتورلشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] ۱-کله کؤتور ائتمک. ۲-(مج) قابالاشدیرماق، گوْبودلاشدیرماق.

kələkötürləşmək..کله‌کؤتورلشمک [تاثیرسیز ائیلم] کله کؤتور اولماق، قابالاشماق.

kələkötürlük..کله‌کؤتورلوک [آد] کله کؤتور شئیین حالی.

kələ kələ yə vurmaq..کلّه‌کلّه‌یه ووُرماق [تاثیرسیز ائیلم] اوز اوزه توْقوشماق.

kələkə..کله‌که [آد، دا] یئنی دوغولموش حئیواندان ساغیلان آغوز سوّتونون پیشمیشی.

kələkin..کله‌کین [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {۱-گله‌گن: گلینن یئر. ۲-کل+ اکین: حئیوان دارلیق و اکین یوردو}.

kələgü..کله‌گوّ [آد، ت] تارلا سیچانی جنسندن بیر حئیوانجیق.

kələvan..کله‌وان [اؤزل آد] اورُمیه‌ده کندآدی {کل+آوان؛گله+وان}.

kələvanis..کله‌وانیس [اؤزل آد] خویدا کند آدی {کل+آوان+ز}.

kəlhur..کَلهوُر [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {۱-هوررلر گلینن و واریلان یئر ۲-کل+هور: گوجلو هوررلر}.

kələvənd..کَله‌وند [اؤزل آد] ساوه همدان بؤلگه سینده اولان باغدادشاهسون‌ائلی‌نین‌اصلی طایفالاریندان بیری سایبلیر.[۹۸]

kələin..کلهین [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی {کل+اَین. گله‌یَن}.

kələyə salmaq..کله‌یه سالماق [تاثیرلی ائیلم] کلک ایشه دؤشورمک.

kələyə qoymaq..کله‌یه قوْیماق [تاثیرلی ائیلم] کلک ایشه دؤشورمک.

kələyi kəsilmək..کله‌یی کسیلمک [بلسیز ائیلم] کلگی آچیغا چیخماق.

kələyini kəsmək..کله‌ییني کسمک [تاثیرلی ائیلم] کله‌ینی آچیغا چیخارماق.

kələyinin üstü açılmaq..کله‌ییننین اوْستو آچیلماق [تاثیرسیز ائیلم] کله‌یی آچیغا چیخماق.

kəli..کَلی [آد] ۱-داش‌و توپراق یئغاراق دؤزه‌لن اکین سیْنیری ۲-داشلی و وئریمسیز تارلا ۳-داغین زیروه‌سی[۲۲٤].

kəli..کَلی [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی، خالخالدا چای آدی.

külli..کُلّی [آد، عربجه] گنل اولاراق، بوتونلوکله (فا: ~). general

külliyat..کلّیات [آد، عربجه] بیرینین یازدیغی اثرلرین توپلومو(فا: ~).

kəlyan..کَلیان [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {کل یوردو}.

klip..کلیپ [آد، اینـ] گؤرونتولو و تصویرلی اوْخوماق (فا: ~).

کلیپس..klipəs [آد، این] نئچه شئی بیربیرینه توُتدورماغا یارایان یایلی توُتاج، پنس کیمی آیقیت.

کلیتوریس..klitoris [آد، فرانسیزجا] بیْزیر، قادینلیق یئری.

کلیچه..kəliçə [اؤزل آد] بو کاندا چای، فریدن ده کند آدی {کل+چه}.

کَلیسا..kəlisa [آد] باخ: کیلیسه، مسیحی تاپیناغی(فا: ~) church

کلیشه..klişə [آد، فرانسیزجا] ۱-باسما قالیب، باسما شکیل، باسما چکیم. ۲-بللی بیرچکیم و شکل وضعیتینه گتیریلمیش هرشئی (سؤزو...) (فا: کلیشه). cliche

کَلیک..kəlik [آد] ۱-اسکی آیاق قابی ۲-بگ ائوی {گلمکدن}.[۲۲٤]

کلیک..kəlik [آد، این] بارماق باسیش ایله اشارت ائله مه ایشی.

کلیله و دمنه..kəlilə və demnə [اؤزل آد] اسلامدان اؤنجه کی دؤورلره عاید اولان و چوخراق حئیوانلار موردینده اولان بیر کتاب، بو کتابی بیر سیرا یازارلار اشکانی شاهلارینا منسوب بیلیرلر (دارالتیجان)، بو باره ده پروفئسور زهتابی‌نین کتابلاریندا اینجه له مه لری گؤرمک اولار.

کلیلی..kəlili [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی {کل+ائلی: گوجلو ائل}.

کلیم..kəlim [آد، دده، عربجه] دانیشان، تانری ایله دانیشان.

کلیماتوْلوژی..klimatoloji [آد، یونانجا] اقلیم بیلیمی.

کلینکئر..kəlinker [آد، این] سیمان اؤرتمه ده ایشله‌نن بیر نوع فیرلانان بؤیوک اوْجاق(فا: ~).

کلینیک..klinik [آد، یونانجا] عین‌زاماندا اؤیرنجی‌ایشلری‌ایله یاناشی عملی مُعالیجه ایشلری آپاران خسته خانا (فا: ~). clinic

کم..kəm [صفت] ۱-اسکیک (فا: نقصان). ۲-(مج) آز، کؤتؤ. ۲-آت آغیزلیغی، باخ: گم {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کم›: خسته‌لیک؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کمله‌مک، کملنمک›: خسته‌لنمک، اؤزولمک؛ دیواندا ایشله‌نن معنایلا ایندیکی اسکیک و آز مفهوم‌لاری‌نین یاخین‌لیغی وار، و یئنه اسکی تؤرکجه ده اوْلدوغو کیمی گم و گمیرمک کلمه سینین ده آزجا سیییرماق معناسی کم سؤزونون "آز" معناسیلا بیر کؤکه باغلانیر؛ باخ: گم}.

کم باخماق..kəm baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس نظرله باخماق، اَیری باخماق.

کم توُتماق..kəm tutmaq [تاثیرلی ائیلم] سایماماق، اعتناسیز باخماق.

کَماجَری..kəmacəri [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {۱-کوْم آجَری: آجیرلو بوْیونا عاید ائو. ۲-کؤمج+اری}.

کمارج..kəmarəc [اؤزل آد] کازرون (کندیستان‌لاریندان، ۸کندی و ٢٦٠٠٠نفر نفوسو واردیر، اهالی تورک و لُر دولار.

کماکان..kəmakan [ظ، عربجه] اسکی‌سی کیمی، اؤنجه‌دن اوْلدوغو کیمی.

کمال..kamal [آد، عربجه] کامال: ۱-دوشونجه perfection ۲-اوْغلا ن آدی ۳-اورمیه ده داغ آدی.تاروُم، نیشابور، اردبیل و قزوین (~آباد)؛ آستانا، کرج، ساوه (کمالوُ) ده کند آدی (فا: ~).

کمال آقایئوا..kamal ağayeva [یازار] م۱۹۳٦دا نخجواندا آنادان اوْلوب و بیر سیرا نمایشنامه یادگار قوْیوبدور.

کمالات..kəmalat [آد] کمال‌لار، کرامات (فا: ~). accomplishments

کمال‌پاشا دادلی سی..kamal paşa dadlısı [آد] اوُن یاغ و یوُمورتا قاریشیمی قوُرابیه و شکر شربت ایله حاضرلانان بیر دادلی.

کمالە آغایئوا..kəmalə ağayeva [یازار] گونش ۱۳۱۵(م۱۹۳٦) ده نخجواندا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر.[۵۲]

کمالی..kəmali [اؤزل آد] (ش۱۳۲۳-۱۳۷۵) علی کمالی ساوه همدان بؤلگه‌سینین آدلیم شخصیت‌لریندن و شاعرلریندندیر.

کمالیزم..kamalizm [اؤزل، آ] آتاتورکجولوک (فا: ~).

کمالیست..kamalist [اؤزل، آ] آتاتورکجو (فا: ~).

کمان..kaman [آد] باخ: کامان. {فا› باخ: کم›گم}.

کمانچه..kamançə [باخ] کامانچا

کمان‌کئش..kamankeş [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اوُخ آتیمجی، اوُخ آتان، اوُخجو.

کمانگرکلا..kəmangərkola [اؤزل آد] آمل دا کند آدی (٤ک.ق.د ٣٣٠/ ی‌تو).

کمانه..kəmanə [اؤزل آد] اورُمیه ده کند آدی {کومانا: کومان بویو یورد}.

کَماه..kəmə [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعاید یئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

کمپ..kəmp [آد، فرانسیزجا] گئچیجی چادیر و قونوت یئری (فا: کمپ).

کمتال..kəmtal [اؤزل آد] جوُلفاداداغ آدی {کم طایفاسیندان بیر دال[٦٦]}.

کَمَچ..kəməç [اؤزل آد] عسگر، عسگری گؤرَولی[۷].

کمچه..kəmçə [آد] ۱-اوزون دسته‌لی یئکه قاشیق ویا قاب، چمچه، چؤمچه. ۲-بالیق توتماق اوچون اوزون دسته‌لی تورلو قاب (فا: ~) {باخ: چؤمچه}.

کمچه..kəmçə [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا داغ آدی[۲٤۰].

kəmçi..kəmçi [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی (قوْ: کیامکی) {بو کلمه داغ آدی اوْلاراق قام/ قامچی سؤزونه باغلیدیر و خالق دیلینده کمچی شکلینده‌دیر[۱۱٤]}.

kəmçik..kəmçik [کم] ناقص، اسکیک (فا: ناقص).

kəmdi..komedi [باخ] کومْئدی.

kəmər..kəmər [آد، فا›باخ: کم›گم] بئل‌باغی، قایش(فا: ~) waist

kəmər-..kəmər- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۱ آد سایماق اوْلار).

kəmər balığı..Kəmər balığı [باخ] آی بالیغی.

kəmərdi..kəmərdi [اؤزل آد] قازاخ‌دا کند آدی[۲٤۰].

kəmərələmək..kəmərələmək [تاثیرلی ائیلم، دا] گؤبره‌لمک، تزک حالینا گتیرمک.

kəmsik..kəmsik [باخ: کم›گم] ۱-چاتیشمایان، علاوه‌ائدیلمه‌لی اوْلان حصّه و پارچا" کمسیگی وار" ۲-ایت قلّاده سی.

kəmlik..kəmlik [آد] آزلیق، اسکیک‌لیک، چاتیشمازلیق.

kəmlik bulağı..kəmlik bulağı [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

kəmənd..kəmənd [آد] آوی توتماق اوچون اوزون ایپ. {فا› باخ: کم›گم}.

kəmənd..kəmənd [اؤزل آد] فیروزکوه‌دماوند، رزن(~ان) ده کند آدی.

kəməndqaya..kəməndqaya [اؤزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲٤۰].

komonist..komonist [باخ] کومونیست

komonism..komonism [باخ] کومونیسم

kəmyab..kəmyab [صفت، فا] آز تاپیلان (فا: نادر). rare

kəmiyət..kəmiyət [آد، عربجه] ۱-مقدار، سایی. ۲-فیزیک و ریاضی باخیمیندان، اؤلچمک و حسابلاماق مُمکن اوْلان هر شئی اوچون وئریلن مقدار.

kəmik..kəmik [باخ: گمیک] سوّموک.

kəminə..kəminə [صفت] آز، لاپ آز. {فا›باخ: کم›گم}.

kəminə..kəminə [یازار] (ش۱۲۱۹-۱۲۷٦) فاطما خانیم کمینه شوشادا آنادان اوْلوب و چوخلو توْرکجه شعرلری واردیر. ۲-کمینه۲ (یازار) محمد ولی کمینه (۱۸٤۰-۱۷۷۰) یوخسوللار حاققیندا چوخلو شعر، لطیفه و طنزلری واردیر.

kən..kən [اؤزل آد] ابهر (~اوْستو)، ساووجبوُلاق (~جالو) ده داغ آدی. تهران دا (~سوُلقون) چای آدی.

kənar..kənar [آد، فا] ۱-قیراق، قیبی. ۲-باشقا، اؤزگه. ۳-کنار (اؤزل آد) کازرون (~تخته)، شیراز (~طویله)دا کند آدی.

kənarə..kənarə [آد] معمولا جُوت توْخونان دؤشه‌نک نوْعو.

kənayə..kinayə [آد، عربجه] اوْستو اؤرتولو و ایکی یانلی معنا وئرن سؤز ویا افاده" آرتیق من بوُ آجی کنایه‌لردن اوُساندیم".

kənayə..kinayə [آد، عربجه] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقودا شاعر کنایه شکیلده منظورونو بیلدیریر، اوْستو اؤرتولو سؤز (فا: کنایه). اؤرنک:" آی آغالار بیر زمانه گلیبدیر. آلا قارقا شوخ ترلانی بینمز. اوغوللار آتانی قیزلار آنانی. گلینلرده قایناناني بینمز.، عاشق عاباس"[۷۳، ۷٤] (فا: ~).

kənpə..kənpə [آد، بی، ت] بیر اوْت آدی.

kənət..kənət [آد] ایکی سرت جیسمی بیربیرینه باغلاماغا یارایان قیوریق مئتال پارچا[۲].

kənət lənmək..kənətlənmək [بلسیز ائیلم] کنَت‌له‌مک ایشی گؤرولمک.

kənətləmək..kənətləmək [تاثیرلی ائیلم] کنَت‌له بیربیرینه باغلاماق.

kənətləniş..kənətlənış [آد] کنت لنمک ایشی.

kontrol..kontrol [باخ] کونْترول.

kənətli..kənətli [صفت] کنَتی اوْلان.

künc..künc [آد، فا] باخ: کوْنج.

kəncək..kəncək [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو چین توْرکوستانیندا توْرکلشمیش بیر طایفا آدی[۱۲]. {کنجَک}.

koncinə..kücinə [اؤزل آد] همدان دا کند آدی.

kənçək..kənçək [اؤزل آد] گنچیْق، گنج[۷]. {کنجَک}.

kənçliyyə..kənçliyyə [اؤزل آد] اوْغوزبگلری‌نین، اؤزَللیکله گوْز قوُرولتایلارین دان سوْنراکی توْی و شؤلَنلرده، کَندی مالارینی یاغمالاتیْب (اهدا ائدیب)، خالقا داغیدیلماسی اوْچون قوُردوقلاری بؤیوک سوْفرا؛ یاغما سوْفراسی[۷].

kənçuvə..kənçuvə [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

kənçəciyər..Kençəciyer [اؤزل آد] قیْرقیز-توْقای بئردی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

kənd..kənd [آد] ۱-کؤی، بالاجا یئرلشیم یئری دِه (فا: ده). village ۲-شهر، اوُر، بؤیوک یئرلشیم یئری (فا: شهر). town ۳-(اؤزل آد) گرمسار و کلئیر ده داغ آدی. {بوکلمه دیواندا" کن، کند، کنت" شکلینده و سنگلاخدا" کینت، کیند" شکلینده ایشله‌نیب، بعضیلری هئچ بیر تاریخی سند اولمادان و عنادلا کلمه‌نین کؤکونو سُغدیجه "کندن" سؤزونه باغلاییرلار و بئیله یورواملانیر کی قازیلان یئر و ماغارا آنلامیندادیر، بو یوْرومون یانلیش لیغینا دایر مختلف قانیت و دلیللر واردیر: ۱-توْرکجه ده اوْیماق کلمه‌سی وار کی بالاجا یئرله شیم یئرلرینه دئییلیر و کؤکونه باخدیقدا اوْیولان داغ و یئره دئییلیر و یوخاریداکی باخیملا بالاجا یئرله شیم اوچون قازیلان یئرین

معادلیدیر واگر بو مطلبه باخارساق دئیه بیله ریک اسکی تورکجه‌ده اوْیماق کلمه‌سی یایقین ایدی ونیاز یوخ‌اوُیدو بونون یئرینه همان آنلامدا آیری بیر کلمه یایقین صورتده و بوتون تورکلرین ایچینده یاییلسین. ۲-دیواندا کند سؤزو گئنیش یئرله شیم یئرلرینه و اؤزللیکله شهر اوّچون سؤیله‌نیردی، بونشان وئریرکی اویماق کلمه-سیندن فرقلی اوْلاراق اویماق‌دان بؤیوک یئرلر اوّچون ایشله نیردی و بوُآنلامی نظره آلارساق دیواندا " کنگوّتمک" (گئنیش‌لتمک) و سنگلاخ‌دا " کینگ، کینگلَتمک"(گئنیش، گئنیش‌لتمک) و ایندیکی دئییشده گئن و گئنَتمک و گئنیش لتمک بوکلمه‌نین کؤکو اولمالیدیر. ۳-کند سؤزو تاریخ بوْیو گئنیش بیر بیچیمده تورک ائللری ایچینده ایشله‌نیردی حال بوکی آیری دیللی ائل‌لرده چوخ آز و نادیر حالدا و فقط تورکلره یاخین قونشو یئرلرده ایشله‌نیردی. ٤-بو کلمه‌نین آیری دَییشیک شکیللریده چوخ یایقین اولاراق تورکجه‌ده ایشلَنمکده دیر و گؤستریر کی بو کلمه‌نین کؤکو تورکجه اوْلاراق تؤره‌نیب (کندی: اؤزو: اینسانین اؤز بؤیوکلوغو و بوتونو، اگر کنگیتمک کلمه سینین دیواندا مشورت‌ائتمک‌معناسینی-نظره‌آلارساق‌بو موضوع آیدینلاشیر، کندیر: هؤرولن بؤیوک ایپ، (بوکلمه‌لرده قازماق آنلامی گؤرونمور)، کندوّک: گئنیش کوّپ و قاب، معمولی بالاجا و الده‌کی قابلاردان چوخ بؤیوک و گئنیش اوْلان قاب). ۵-یوخاری سؤزلره باخارساق کینگ، کنگوّتمک وکینگلَتمک سؤزلری‌نین کؤکو " کن" (گئن) سؤزودوّر کی " د" اکی ایله کند شکلینه گلیب، بوجور اؤرنکلری آیری کلمه‌لرده گؤرمک اوْلار: (کؤنمک: کؤند، یؤنمک: یؤند، یوندم)٦-کلمه‌نین کؤکونو آیری قاناقلارا باغلایان‌لاردا وار (اؤرنک اوّچون: تورکجه اوُس› اوُز، خوُز، هوُز› هوُن، گون، گوّند› کند: نوید ۱۷۲) ٦-فارسجا سؤزلوکلره باخارساق بو قاورام داها دوزگون گؤرسه‌نیر، دهخدا سؤزلویونده بو کلمه‌یه بنزر سؤزلری گؤرمک‌اولارکی آنندراج‌و ناظم-الاطبا و برهان‌قاطع‌سؤزلوک لریندن آلینیب و هامیسیندا، بؤیوک و گئنیش مفهومونو گؤزوروک و هئچ بیرینده قازماق آنلامی گؤرسنمیر (کندر: مدینه، کندو: بؤیوک کوپ(آری‌کؤپو معناسی‌بوکلمه‌نین چوخ یئنی معناسیدیر)، کندیر: بؤیوک ائششک، کندیره: قالینلیق و بؤیوکلوک، کنتاو: چوخ‌گوّجلو و برک‌ایپ)، البته بونادا اشاره ائتمه‌لی ییک بو دیللرده بو کلمه‌لر چوخ اسکی کلمه‌لر ساییلمیر ۷-تحلیلی آوروپادیللرینده‌ایشله‌نن‌بنزرکلمه‌لرده بؤیوکلوک و گئنیشلیک مفهومونوگؤرمک‌اولار، کنت: بؤیوک بریتانیانین ان‌اسکی و بؤیوک‌بؤلگه‌سی، کنت: اوْرتا یوزیللرده فرانسه ده بؤیوک عسگرباشچی‌سینا دئییلیردی. ۸-اوستده‌کی دلیل لرین‌یانی‌سیرا ان-مهم قانیتلاردان بوُدورکی ایران کندلرینی آراشدیریرکن آیدینجا بوُ موضوع نو گؤرمک اوْلورکی ایرانین توّرک اوْلمایان بؤلگه لرینین هئچ بیر یئرینده بوُ آدا راست گلینمیر و بوُنون ترسینه توّرک بؤلگه-لرینده سیْخ‌سیخ بوُ آدی‌گؤرمک‌اوْلار و اگرعموم توّرک دوّنیاسیندا اوْلان آدلاریدا نظرده توُتارساق بوُ سؤزون یایقینلیغی بوُنون توّرک-سؤزو اوْلماغینابؤیوک ثبوتدور ۹-دیوان لغات تورک ده (بسیم آتالای: ۳جو جلد ، ص۱۵۰)یازیر: " ماورالنهر دن(چای‌آردیندان) ‹یئنکند›دن دوْغویا قدر توّرک اؤلکه‌سیدیر، ‹سمرقند›ه، ‹سمیّزکند› دئییلیر، ‹شاش› شهرینه ‹تاشکند› دئییلدیگی کیمی، ‹اؤزکند›، ‹توّنکند› آدلاریدا واردیر، بو شهرلرین هامیسینین آدی تورکجه ‹کند› ایله دوّزلمیشدیر، بو شهرلری تورکلر یاپاراق آدلارینیدا اؤزلری قوْیموشدولار، بو آدلار اولدوغو کیمی ایندییه قدر گلمیشدیر." ۱۰-سوْن اوْلاراق معناجا بئیله دوّشونمک اوْلورکی توّرکلر کؤچبه‌لرین اوْتوردوغو یئرلره اوْیماق، اوْبا ولی‌دایمی-اوْتوراقلی یئرلَشیم یئرلرینه، داش، کرپیچ کیمی مصالح‌دن دوزه‌لن یئرلره کند دئییردیلر، آیدیندیرکی ایلک شهرلر بالاجا یئرلر ایدیلر و بؤیویه‌رک ایندیکی بؤیوک شهرلر حالینا گلیبلر}.

کندآدلاری..kəndadları [اؤزل آد]بو کتابدا یازیلان کند آدلارینی آشاغیداکی آدلارین آراجیلیغی ایله تاپماق اولار: ایران‌اؤلکه‌سینین توّرک بؤلگه‌لرینده اوْلان کند، داغ و چای آدلاری آشاغی‌داکی شهرلرین آدلاری آلتیندا قئید اوْلونوبدور و بوّتون کندلری بوُ آدلارا رجوع ائده‌رک گؤرمک اوْلار(آلت خطلی شهرلر اوّچون یالنیز داغ و چای آدلاری وئریلیبدیر)، بو شهرلرین کند آدلاری اوّچون اوْ بؤلومده وئریلن شهر آدینا رجوع ائتمک اولار، آچیقدیرکی آدلارین آنلاملاری یازیلمیشسا او کلمه‌یه رجوع ائتک اولار): آباده، آبیک، آذرشهر، آستارا، آستانا، آشتیان، آصلاندوُز، آغ‌قالا، آمُل، آوَج، آیدرویش، اَبهَر، اراک، اردبیل، اردکان، ازنا، اسدآباد، اسفراین، اسلام‌آبادغرب، اصفهان، اقلید، انزَلی، اوُجان، اوُرمیه، اوّسکو، اهر، ایلام، اینچه‌بوُرون، باجگیران، بازارماسال، بانه، باهار، بجستان، بجنورد، برازجان، بروجن، بم، بیناب، بوُشهر، بوُکان، بوُیین‌زهرا، بهشهر، بی‌بی‌شیروان، بیجار، بیرجند، بیله‌سوار، پاوه، پیرانشهر، تاکستان، تبریز، تُربت‌جام، تفرش، تیکان‌تپه، تویسرکان، تهران، جوُلفا، جوُغاتئی، جهرُم، چناران، یاستیکند، خالخال، خرّم‌آباد، خرّمدره، خمین، خوْی، خیاو، فریدن، داشلی‌بوُرون، دامغان، درگز، دلیجان، دماوند، دیواندره، رامسر، رامهُرمُز، رامیان، رزن، رشت، رفسنجان، رودبار، رودسر، زنجان، ساری، ساوه، ساووجبولاق، سایین‌قالا، سبزوار، سراب، سرخس، سردشت، سقز، سالماس،

سُلطانیه، سمیرم، سنندج، سولدوز، سوُنقور، تاروُم، شاندرمن، شاهرود، شاهی، شبستر، شهرضا، شهرکرد، شهریار، شیراز، شیروان، صحنه، ضیاءآباد، طوالش، علیشاه‌عوض، فرمهین، فریدن، فریمان، فسا، فومن، فیروزآباد، فیروزکوه، قئیدار، قُروه، قزوین، قوُچان، قوُم، قوْشاچای، کازرون، کاشان، کامیاران، کبودگنبد، کبودرآهنگ، کرج، کرمانشاه، کرمان، کلئیبر، کنارتخته، کنگان، کنگاوَر، کوچصفهان، کوُمیجان، کیوی، گئرمی، گُرگان، گرمسار، گمیشان، گنبد، لار، لاهیجان، لردکان، لنگرود، ماسال، ماکی، مانه، ماهنشان، محلّات، مراغا، مرند، مرودشت، مریوان، مشهد، ملایر، ملیکان، میانا، مینودشت، نمین، نوخندان، نور، نورآباد، نوشهر، نهاوند، نیر، نیریز، نیشابور، ورامین، ورزقان، هئریس، هشتپر، هشتَری، هیشئیین، همدان، هوْراند، هیر.

کندآراسی..kəndarası [آد] کندلرین آراسیندا اوْلان و یئرله شن "کند آراسی یوْللار آسفالت اوْلمالیدیر".

کندا..kənda [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا چای آدی[۲۴۰].

کنداوْبا..kəndoba [اؤزل آد] آغسوُ‌دا کند آدی[۲۴۰].

کنداوْستو..kənd üstü [اؤزل آد] مراغا و زنجان دا داغ آدی.

کندال..kəndal [اؤزل آد] کندهال: ماکی‌داکند و رودباردا داغ‌آدی.

کَندآو..kəndav [اؤزل آد] کندوْو: قُروه، قئیدار و اهر ده کند آدی.ساوه-نوبران (~/ ابراهیم آباد) دا کند آدی.زنجان دا داغ آدی {پهلویچیلر عمد اوْلاراق گنداب (پیس سوُ) شکلینده یازیرلار حالبوکی بوُ سؤز کند و آو سؤزیله ایلگیلیدیر و معناجا آوی چوْخ اوْلان کند دئمکدیر}.

کندباشی..kəndbaşı [آد] کندی دولاندیران، کندین بؤیوگو (فا: دهدار، کد خدا). governer of a rural district

کندبؤلگه‌سی..kəndbölgəsi [آد] بیر کنده باغلی اولان اکین یئرلری و یوللار و داغلیق اوتلاق‌لاری و بنزر یئرلر (فا: دهستان).

کندبؤیوگو..kəndböyüyü [آد] کندباشی (فا: کد خدا). headman

کندبولاغی..kəndbulağı [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

کندبه کند..kənd bə kənd [ظرف] کند کند.

کندتاتا..kəndtata [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کندتپه..kəndtəpə [اؤزل آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

کندج..kəndəc [اؤزل آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

کندجیک..kəndcik/kətcik [آد] کیچیک کند.

کندجییز..kəndciyəz [صفت] کند "داغین اَتگینده بیر کندجیز وارایدی".

کندچی..kəndçi/kətçi [صفت] کتچی، کندد یاشایان "کندچی قیز، کتچی‌قیز".

کندچی‌لیک..kətçilik [باخ] کتچی‌لیک.

کندخوُرد..kəndxord [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

کندداش..kənddaş [آد، ص] کتداش: بیر کنددن اولان، هم کندلی.

کندروّک..kəndərük [آد] دریدن قایریلان چؤرک قابی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کندسایاغی..kəndsayağı [صفت، ظ] کند تیپلی، کت یئریشی، کند طرزینده "کندسایاغی ائو".

کندسل..kəndsəl [صفت] کندله ایلگیلی.

کندکسسک..kəndkəssək [آد] کت کسسک: کنداوْبایا یاپیشیق دوزلوک یئرلر.

کندکند..kəndkənd [ظرف] کتدن کنده، بوُ کتدن اوْ کنده "~ دوْلاشماق".

کَندلج..kəndələc [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

کندلرین‌دَییشیمی..kəndlərin dəyyişimi [آد] آذربایجان بؤلگه‌سینده کندلرین دَییشمه‌سی ایکی‌شکیلده اوْلور، بیرسیرا کندلرده اهالی‌نین بؤیوک بؤلومو ویا گنج نسلی کؤچور و جمعیتده آرتیش گؤرسنمیر ویا آزالما اؤز وئریر و بعضا گند کلّی حالتده داغیلیب آرادان گئدیر، بوُ شکیل‌دَییشمه‌یه عموما، جمعیتی مطلق حالدا تؤرک اوْلان بؤلگه‌لرده راست گلیریک، شرقی آذربایجان، اردبیل، زنجان و قزوین و همدانین شرق طرفلری بوْ دَییشیم ایچه‌ریسینده قرار تاپیر. ایکینجی حالتده کندلرده ائتنیک دَییشیمی اؤز وئریر و بیرینجی حالتین ترسینه جمعیت آزالماسی اؤز وئرمیر ولی اهالی ائتنیک لاحاظدان دَییشیمه اوُغرایبر، غربی آذربایجان، بیجار، قُروه، همدانین غرب ناحیه‌لری؛ و مخصوصا تؤرکلرین سیْنیر بؤلگه‌لری بوُ جور دَییشمه معروض قالیرلار، البته غربی آذربایجان بؤلگه سینده بوُ دَییشیم ان شدّت‌لی شکیلده اؤزونو گؤسته‌ریر؛ مسلما بوُ دَییشیملرین‌شکلی و بؤلگه‌لری توْپلومسال و اجتماعی جهتدن آراشدیریلمالیدیر، و بوُ ایش دؤولتی ویا اداری تشکیلات سَوییه‌سینده اوْلمالیدیر و مختلف اوُزمانلارین قاتیلماسیلا چؤزوله‌بیلن بیر مسئله‌دیر، بوُرادا بوُجور آراشدیرمالار اوْچون ذهنلری مشغول ائده‌بیله‌جک سوال لارا اشاره اوْلونور. ۱-نیبه عموما تؤرک کندلری‌نین جمعیتی و مخصوصا جوانلاری شهرلره و مخصوصا أیرانین ایچ بؤلگه‌لرینه کوچ ائدیرلر، ۲-آیا اکینچیلیک و مالدارلیق ساحه‌سینده مختلف سرمایه‌یاتیریمی چؤزوم اوْلابیلمزمی؟، بیرحالداکی اکینچیلیک و مالدارلیق بوُ مملکتین و ملتین اصلی یاشاییش قاناق‌لاریندادیر مسلما بوُجور برنامه‌لر هم خودکفالیق

لاحاظیندان مفید اولابیلر و هم کند اهالی سینه ایش یارادابیلر. ۳- نییه بیرسیرا شهرلر، کندلر طرفیندن دَییشیمه معروض قالیر، بئیله کی ایلکجه بیر شهرین بؤتون کندلری دَییشیمه معروض قالیر و ائیله بؤلگه دؤزه‌لیرکی شهرین وسطی تؤرک ولی اطراف آیری ائتنیک لردندیر، بو اولای لار گؤونلیک لاحاظدان دقت چکیجیدیر، البته بوُ حرکتین نتیجه‌سینی آچیقجا مثلا ًبوُکان و شیروان شهرینده گؤرورک، بوُ شهرلر ۱۳۲۰ده تؤرک شهری اولاراق اطرافیندا تؤرک کندلریده قئید اولونموشدور ولی ایندیلیکده منظره دَییشمکده‌دیر.

کندلشمک..kəndləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کندحالیناگلمک، یئرله‌شیم-یئری‌حالیناگلمک

کندلی..kəndli [آد، ص] کتلی، کتدی: ۱-کنده یاشایان، کندچی، کند اهلی. ۲-کند داش، کت‌داش(فا: روستایی). **villager**

کندلی‌کسسکلی..kətlikəssəkli [آد] کندلی.

کندلی‌لیک..kəndlilik [آد] کتلیلیک: کند اهلی‌اولما، اکینچی‌لیک.

کندمالا عیسی..kəndmallası [اؤزل آد]سوُلدوز دا کند آدی.

کندو..kəndu [آد]بال‌کندوسو، بال پته‌یی(فا: کندو). **beehive** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کندؤک›، دده؛ بؤیوک توْپراق قاب، باخ: کند}.

کندوُل..kəndul [اؤزل آد]اوجان دا کند و داغ آدی {کندو کیمی وئریملی یئر}.

کَندوْز..kəndüz [اؤزل آد]نَفس، جان، روُح[۷].

کندوُوان..kənduvan [اؤزل آد]اوسکو، اردبیل و کرج ده چای آدی.اردبیل، تبریز، سراب و میانا دا کند آدی {کند+آوان: کند/ شهر و یئرلشیم بؤلگه سی}.

کندووالان..kənduvalan [اؤزل آد]تبریز ده داغ آدی.

کنده..kəndə [اؤزل آد] گئرمی و اهر ده کند آدی.

کندی..kəndi [آد] ۱-اؤزو، اؤز، بیرینین ویا نسنه‌نین ذاتی، اصل-اؤزللیگی. ۲-اؤزلوگونده (فا: شخصا)ً **personally** ۳-ایچینده تاخیل و اوُن کیمی شئیلری ساخلاماق اوْچون تاختا ویا خوْد پالچیقدان قایریلمیش قاب" بوُغدا کندیسی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کنتو›؛ باخ: کند}.

کندی..kəndi [اؤزل آد]شامخوْر[۶]دا داغ آدی(۱۶۰۰)[۲۴۰].

کندیانی..kəndyanı [آد] کندیاخین‌لیغیندا اولان هرشئی" کندیانی-اوْتلاق"

کندی‌باشینا..kəndibaşına [ظرف]اؤزباشینا.

کندیر..kəndir [آد] ۱-یوْغون ایپ، کنف‌و چده‌نه‌لیف‌لریندن توخونان ایپ، بؤیوک اؤرکن (فا: ریسمان)**string. rope** ۲-(آ، بی) کندیراوْتو{سن، گئنیش(کن)سؤزوندن، باخ: کند}.

کندیراوْتو..kəndirotu [آد، بیتگی]بیر نوع کنه‌ویر، مینا چیچگی‌گیللردن، عطیرلی بیرچیچک نوْعو و زینقروْسوْو گوْللری اولان بیر بیتگی (فا: کنف). **abutilon**، **calamagrostis. ver**

کندیرباز..kəndirbaz [آد] ۱-ایپ اوستونده اوْینایان وگؤستری گؤسته رن کیمسه، آکروْبات. ۲-(مج)فیریلداقچی، اوْیون باز.

کندیربازلیق..kəndirbazlıq [آد] ۱-آکروْباتلیق، ایپ اوستونده اوْیناما و گؤستری گؤسته رمه، کندیر بازین ایشی و پئشه سی. ۲-(مج)فیریلداقچی‌لیق، اوْیون بازلیق، کندیرچی‌لیک (فا: بندبازی). **rope-dancing**.

کندیرقاییش..kəndirqayış [صفت]برک و مُحکم.

کندیرقاییش اوْلماق..kəndirqayış olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاپیشیب اؤتورمه‌مک، بوُراخماماق " اوْغلان کندیرقاییش کیمی قیزدان اَل چکمه دی".

کندیرگَوه‌نی..kəndirgəvəni [آد، بیتگی]خالق‌طبابتینده‌ایشله‌نن بیرنوع بیتگی[۱۳۶].

کندیرگیللر..kəndirgillər [آد، بیتگی]تاجسیز، ایکی‌چنک‌لیلردن‌بیر بیتگی سوْیو، اؤرنک " کندیر، شربتچی اوْتو"، باخ: ابه‌کوْمه جی سوولار.

کندیری..kəndiri [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، کندیر شکی رایونوندا کئچیریلن خالق شنلیکلرینده ایستیفاده اولونان واجیب اشیادیر. کندیربازلار اؤز اوستالیغی، اویون مهارتینی کندیر اوستونده گوسترر، اویونلارینا کندیر اوستونده رقصلر داخیل ائدردیلر. قایتاغی ریتمینده، جلد، جوشغون رقصدیر. رقصین مئلودییاسی کئچن اسرین آخیرلاریندا شکی رایونوندا یارانمیشدیر[۲۴۵].

کندیستان..kəndistan [آد] کند یئرلری (فا: دهستان).

کندی‌کندینه..kəndikəndinə [ظرف]اؤز اؤزونه.

کَندیل..kəndil [اؤزل آد] کؤنول، کؤنوللو، تَمیز اوْرکلی[۷]؛ باخ: کندیر.

کندیلیک..kəndilik [آد]اؤزلوْک، بیرنسنه‌نین وارلیغینی دؤزلدن شئی.

کندی‌لیگیندن‌لیک..kəndiliyindənlik [آد، فلسفه] اؤزلویوندن‌لیک، ائشیگینده یوخ اؤز ایچینده گرچک‌له شن ائتگین‌لیک.

کندی‌لیگینده..kəndiliyində [صفت]اؤزلوگؤنده، آیریلاریندان‌تاثیر آلمادان.

کندیم..kəndim [ض] اؤزوم (فا: خوْدم). myself

کندینجه..kəndincə [ظرف] اؤزونجه، اؤزونه گؤره، کندینه گؤره.

کنزه..kənzə [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {۱-کنگشمک دن کنگه/ کنزه، گئنیش یئر. ۲-سوّسلو بیر چین قُماشی}.

کَنْزه‌نه..kənzənə [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {باخ: کنزه}.

کَنْزی..kənzi [آد، ت] رنگلی بیر چین قُماشی.

کنَسکو..kənəsku [اؤزل آد] شاهرود-نردین‌ده کند آدی {باخ: کنزه}.

کَنَش..kənəş [اؤزل آد] گَنَش: استشاره، مشاوَره[۷].

کنَشمک..kənəşmək [تاثیرلی ائیلم] مذاکره و مشاوره ائتمک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کنف..kənəf [آد، بیتگی] باخ: کندیر اوْتو.

کنفرانس..konfrans [آد، فرانسیزجا] بیر مطلب اؤزه ره دانیشماق و قوْنوشماق اوچون اولان توْپلانتی (فا: سخنرانی). lecture

کن‌فَیکون..konfəyəkün [عربجه] دارما داغین.

کن‌فیکون ائتمک..kənfəyəkün etmək [تاثیرلی ائیلم] دارماداغین ائتمک، آلْت اؤست ائتمک.

کنَک..kənək [آد] ۱-لپه‌سی‌چتین چیخان "کنک قوْز". ۲- چتین‌لیکله باشا گلن "کنک ایش". ۳-الیندن یاخشی‌لیق گلمه‌ین، چتین‌لیک تؤره‌دن، ترس و عنادجیل.

کنکاش..kənkaş [آد، فا] آختاریش، مشورت {باخ: گنشمک}.

کنْکان..kənkan [آد] قویو قازان، قویوچو {فا‹چاه‌کن›}.

کنَک‌لیک..kənəklik [آد] ترسلیک، عنادلیق.

کنگان..kəngan [اؤزل آد] ۱-بوشهر یاخینیندا بیر یئر آدی. ۲-کنگان بؤلگه‌سینده توّرک کندلری : باریکوُ (۱۲٦ک گ‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، آب شوُلی (۱۹ک گ‌د *۱۹۰/ ی‌تو)،

کنگاور..kəngavər [اؤزل آد] ۱-تاروُم دا کند آدی. ۲-کرمانشاه یاخینیندا بیر یئر آدی. ۳-کنگاوَر-کرمانشاه بؤلگه‌سینده توّرک کندلری کارخانا (۳ک‌د *٤۸۰)، قارلوق (۱۲ک گ‌د *۷۷۰/ طاقلو ائلی)، {کنگاوار سؤزو گنجه+وار سؤزیله ایلگیلی اولابیلیر و گنجه لر تورک طایفالاریندان بیریدیر و بو کلمه گنجه ائلینین اولدوغو یئری گؤسته‌ریر}.

کنگر..kəngər [اؤزل آد] ۱-باخ: کنگرلر ۲-بصره کؤرفئزینین ایلکین آدی(فا: خلیج فارس).

کَنگَرآس..kəngəras [اؤزل آد] خزرتورک بیرلیگی ایچینده یئر آلان بیر بوْی.

کنگراوتو..kəngər otu [آد، بیتگی] زوغلاری خوروشلوق اوچون الوئریشلی (فا: کنگر). cardeus {کنگل شکلینده ده یازیلیب و قانقال سؤزوندن دییشمیش اوْلابیلیر، باخ: قانقال}.

کنگربوْرانی‌سی..kəngərboranısı [آد] قیزارمیش کنگر سوغان و ساریمساقدان حاضرلانان و یوغورتلا یئییلن بیر یئمک (فا: بورانی کنگر).

کنگرخوروشتو..kəngərxuruştu [آد] کنگَری قیزاردیب اونا قیزارمیش سوغان ات روب قورا آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت (فا: خورشت کنگر).

کنگرد..kəngərd [اؤزل آد] کرج ده داغ آدی.

کنگَرَس‌دؤولتی..kəngərəs dövləti [اؤزل آد] کنگَرس دؤولتی ویا قندیل/ قانقیلی دؤولتی میلاددان اؤنجه ۷جی عصرده یئنی‌سئی اطرافیندا، اوْرتاآسیادا قوُرولدو و م۵جی عصره قدر دوام ائتدی، بوُ دؤولت سوْنوندا آغ هونلارا/ هفتالیتلره تابع اوْلدولار، کنگرس بیرلیگی نی قوُران طایفالار کنگرلی، قانقیلی یا قیپچاق‌لاردان اوْلان کیمئرلر، پئچه‌نک توّرکلریدی، چوْخ بیلگینلره گؤره فارابی (فیلسوف)، موسی خوارزمی (آسترولوق)، محمدابن زکریای رازی (ریاضیاتچی)، ابوریحان بیرونی (جُغرافیاچی)، کنگرس قوْموندان اوْلموشلار[۲۰۹].

کَنگَرلر..kəngərlər [اؤزل آد] هوْنلارین خلف‌لری اولان کنگرلر ۵جی عصرده ساسانی‌لرله مُبارزه آپاران خلقلر آراسیندا آدلاری چکیلیر، گؤرکملی عالیم‌لرکنگرلری پئچه‌نک‌لرله عینی‌لشدیریر، پئچه-نک‌لرین اوّچ اساس بوْی‘ونون مشترک آدی کنگرایدی، یئنه‌ده بوُن طایفاسینداندا سؤز آچیلمالیدی، بوُن طایفاسی قافقاز بؤلگه سینده یاشایان طایفالار آراسیندا قرار تاپیر، گؤی توّرک آبیده‌لرینده بوُن طایفاسی کَنگَرَس شکلینده آدی گئچیر، چوخ قایناقلار کنگر سؤزونو دؤیوشکن و شُجاعتلی‌معنی‌ائدیرلر، کنگرلرین یاشادیقلاری یئرلر چوْخراق آذربایجان و اوْرتاآسیادا تثبیت اولونوبدور، کنگرلر بیر سیْرا قایناقلاردا قانقلی آدیلا صحنه‌یه چیخیر، دده قوْرقود کتابیندادا بوُجور ایزی گؤرمک اوْلار، کنگر سؤزیله سوُمرلرین اصلی آدلاری آراسیندا بؤیوک بنزرلیگه راست گلیریک، باخ: سومرلر[۸].

کنگرلو..kəngərlu [اؤزل آد] کنگرلولار صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان ساییلیردی، اوْنلار اوْ دؤنم تورکیه‌دن آذربایجانا کؤچه‌رک نخجوان اطرافیندا یئرلشدیلر، ایندی دیاربکر بؤلگه سینده ایکی کند کنگرلو آدیندادیر[۸۵]، آذربایجاندا کنگر و قانقلی شکلینده یئر آدلاری واردیر، باخ: کنگرلی.

کنگرلو..kəngərlu [اؤزل آد] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸]. آذربایجان تورکلری بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کَنگَرلی..kəngərli [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

کنگرلی..kəngərli [اؤزل آد] کنگرلو: اوُجان، کلئیبر، خیاو و سالماس دا کند آدی. زنجان و آغدام دا داغ آدی، اوُرمو گؤلونده بیر آدا.

کنگرلی..kəngərli [اؤزل آد] آغدام‌دا داغ آدی[۲۴۰].

کَنگَرمه..Kəngərmə [اؤزل آد] تورکمن-یاوموُت-چوُنی بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کنگری..kəngəri [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

کَنگیریْ..kəngiri [اؤزل آد] اوْغوز-بایات‌بوْیوناعاید یئر آدی(م۱۶جی-قرن)[۲۲۵].

کنگرین..kəngərin [اؤزل آد] قزوین-معلم کلایه دا کند آدی.

کَنگَشلو..kəngəşlu [اؤزل آد] ۱-دانیْشیق، آنلاشیْق، دایانیْشمالی ۲-(تاریخی اؤزل آد) ایران تورکمَنلری، اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

کَنگَشمک..kəngəşmək [تاثیرسیز ائیلم، ت] قارشیلیقلی دانیْشماق، تدبیر اتمک.

کنگل..kəngəl [باخ] کنگر، قانقال.

کنگلو..kənglu [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

کنگه‌وَر..kəngəvər [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {گنج+ور: ساغلام قالا[۸۸]}.

کنگه‌وُ..kəngəvu [اؤزل آد] لئریک‌ده چای آدی[۲۴۰].

کنگیز..kəngiz [آد، بیتگی] کؤکو یاناجاق کیمی ایشله دیلن و قیش اوتلاق‌لاریندا یایقین اوْلان بیر بیتگی نوْعو.

کنگیزلیک..kəngizlik [آد] چوخ کنگیز بیتن یئر.

کنو..kənu [اؤزل آد] بیجار دا داغ آدی.

کُنْه..konh [عربجه] بیر شئین اؤزو و ماهیتی و اؤزلوگو (فا: کُنه).

کنه..kənə [آد، دی، فا] گوشییین‌حئیوانلار، کؤپک‌لر و بعضادهً اینسان دری‌سینه یاپیشاراق قان امیب بسله‌نن بیر نوع قانادسیز انگل بؤجک‌لرین گئنیش آدی، ساقیرقا (فا: ~).

کنه‌اوْتو..kənə otu [آد، بیتگی] توخوملاری کنه‌نی آندیران بیر نوع بیتگی، توخوموندان هیند یاغی الده ائلدیلن کنه آغاشجیغی، بیر ایللیک اوْتسوْو (فا: شاهدانه). **ricinus communis**

کنه‌جیک..kənəcik [آد] زیان وئریجی و بوْغوم آیاقلی بیر پازاریت، عمومیتله پاپراقلارین آلت طرفلرینده یئرله شن.

کَنه‌ساروُ..kənəsaru [تاریخی اؤزل آد] قازاق خانلاریندان. آبیْلای خان‌ین تورونو (بعضی قاینا‌قلاردا "قوُنی ساروُ" اوْلاراق دا گئچر)[۷].

کنه‌لی..kənəli [صفت] گنه‌سی اوْلان، گنه باسمیش و کنه داراشمیش.

کنه‌ویر..kənəvir [آد، بیتگی] کندیر گیللردن، ساپیندا کی لیف‌لردن چوُوال دوزه‌نیلن و توخوملاریندان یاغ چیخاریلان ایکی ائوجیک‌لی، بیر نوع کندیراوْتو (فا: شاهدانه). **cannabis sativa**

کنه‌ویر یاغی..kənəvir yağı [آد] کنه ویر آغاجیندان دوزه‌لن یاغ.

کنه‌ویرجیلیک..kənəvircilik [آد] کنه ویری یئتیشدیرمه ایشی.

کنیز..kəniz [آد، فا] قادین قوللوقچوسو.

کنیزان..kənizan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

کنیزداغ..kənizdağ [اؤزل آد] قوْبوستان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

کنیزک..kənizək [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

کنیزلیک..kənizlik [اؤزل آد] (قادین اوْچون) قوللوقچولوق.

کنیشک..kənişək [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

کَوارک..kəvarək [اؤزل آد] نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.

کَواکی..kəvaki [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

کَواکیب..kəvakib [آد، عربجه: کوْکب چوغولو] اوُلدوزلار.

کَوَر..kəvər [آد] باخ: کاوار.

کَورَک..kəvrək [صفت] ۱-راحتجه قیریلان و قوْپاریلان و سینیلان بیر شئی، تئز اوْوولان، تئز داغیلان، "کورک بوداق، کورک چؤرک، کورک شیرنی" (فا: ترد). **brittle** ۲-(مج)اؤره‌یی یومشاق، هر شئیدن تئز تاثیرآلان، کؤورَک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یوموشاق؛ دیواندا ایشله‌نن کَومک (گوشه‌مک، راحتجه‌چئیننمک)بوکلمه‌نین کؤکودور}.

کَورَک‌لشمک..kəvrəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کورک حالا گلمک، تئز اوْوولماق. ۲-دوْلوخسونماق، آغلامسینماق، تئز تاثیر آلماق.

کَورَک‌لنمک..kəvrəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْوولماق، کورک حالا دوشمک.

کَورَک‌له‌مک..kəvrəkləmək [آد] راحتجه قیریلیر وضعیته گتیرمه.

کَورَک‌لیک..kəvrəklik [آد] ۱-کورک اولما وضعیتی، اوْوولما، تئز داغیلما (فا: تردی). **brittleness** ۲-(مج)دولوخسونما، تئز تاثیر لنمه، رقّت لنمه.

کَوره جیک..kəvrəcik [صفت] چوْخ کَورَک.

کَوسی..kəvsi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {کَومک‌دن؛ ارمنیجه}.

کَوشن..kəvşən [آد] چؤل، تارلا، کؤوشن (فا: صحرا). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کفشَنگ، کفَنْگ›؛ کفره‌مک کلمه‌سی گوشه‌مک فعلینین دَییشیلمیش شکلی اولاراق دیواندا گلیب و کفشنگ سؤزوده"خرمن قورتولاندان سوْنرا گلن کیمسه‌یه وئریلن آرماغان" معناسیندا کفره‌مک سؤزونون مفهومونو داشییر، بو کلمه‌نین

معناسی گئنیشله نەرک ایندی خرمن اولان یئر و تارلا اوچون سؤیلەنیر}.

کَوَل..kəvəl [آد] قوُزو و قوْیون‌دری‌سیندن‌دۆزەلن کۆرْک‌نوعو.

کَووْرگَن..kəvürgən [آد، بی، ت] داغ سوْغانی.

کَوَەدیل..kəvədil [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {کَومک‌دن: سرت اوْلمایان زولاق یئر، معتدل یئر}.

کَوەران..kəvəran [اؤزل آد] اهرده کندآدی {۱-کَومک‌دن: یومشاق و معتدل آران. ۲-کوَر/ کاوار+آن یئری: یئمەلی گؤی}.

کَوەلە..kəvələ [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {کَومک سؤزوندن}.

کوْآلیسیوْن..koalisiyon [آد، فرانسیزجا] چئشیتلی گۆجلرین بیر آرایا گلمه سیله دۆزه لن بیرلیک، اوُزلانتی، بیرلَشمه (فا: کووالاسیون).

کوْبالت..kobalt [آد، لا] آتوم سایی‌سی ۲۷، آتوم آغیرلیغی۵۹، قیسالتماسی Co، بوْیاجیلیقدا ایشلەنن، قیرمیزی یا چالان برک، آغ گۆموشو مئتال.

کوْبای..kobay [آد، دیرگی] آغ اۆزه رینده قیزیل ساری ویادا قارا بنک توکلری اوْلان، امجک‌لی، گمیرگن، کیچک بیر حئیوان، هیند دوْغوزو (فا: نوعی خوک). cavia porcellus {آمئریکا یئرلیلرین دیلیندن}.

کوْبرا..kobra [آد، دیرگی] کوْبراگیللردن چوخ زهیرلی قیزیل اسمر و ساری رنگ‌لرده بیر ایلان نوْعو، باشینی قۆزایا بیلن آسیا وآفریقا ایلانی، بوْینو بزکلی، گؤزلوکلو ایلان (فا: کبرا). tripudion. Naga {پوْرتاغال دیلیندن}.

کوْبراگیللر..kobragillər [آد، دیرگی] سۆرونگنلر صنف ایندن زهیرلی ایلان‌لارین چوخونو ایچینه آلان بیر سوْی.

کوْبرات..kobrat [اؤزل آد] کوُبرات: ۱-درلەمک، توْپارلاماق، اؤرگوتلەمک ۲-(تاریخی اؤزل آد) بوُلقار خانلاریندان[۷].

کوْبزا..kobza [باخ: قوپوز] بارماقلا چالینان اوْکراینا موسیقی آلَتی.

کوْبلان..koblan [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {قافلان› کاپلان› کوْبلان[۸۸]}.

کوْبود..kobud [باخ] گوْبود.

کوْبور..kobur [باخ] قوْبور.

کوْبیی..Kobii [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری شار بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کوْپ..kop [سس تق] ال ایچ ایله وورما سسی، باخ: گوُپ. ۲-کوْپ۲ (آد) شیش، قابارما، شیشمه، کؤپموش اوْلان، باخ: کؤپ.

کوْپاکخان..kopakxan [تاریخی اؤزل آد] کؤپَک+خان؛ نایمانلار دؤولتی خانلاریندان[۷].

کوْپاکقوُلا..kopakqula [تاریخی اؤزل آد] کؤپَک+قوُلا/ کؤپ+آغ+قولا؛ بابوُرخان'ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

کوْپان..kopan [اؤزل آد] قوْپان: ۱-غالب، اوُتقان ۲-اوُلو، یۆکسک[۷].

کوْپبوش..kopbuş [صفت، باخ: کؤپ] کؤک، توْپبوش" کوْپبوش اوشاق".

کوْپبولداماق..kopbuldamaq [باخ] گوُپبولداماق.

کوْپتوُرو..kopturu [اؤزل آد] قوْپتوُرو: سایقی دوُروشو، تؤرَن دوُروشو[۷].

کوْپچک..kopçək [آد، تورکمنجه] نازبالیش (فا: بالش).

کوْپلاماق..koplamaq [باخ] گوْپلاماق.

کوْپوْغلولوق..kopoğluluq [آد] کؤپک‌اوغلولوق، کؤپک‌اوغلو اوْلماوضعیتی.

کوْپوُن..kopun [اؤزل آد] قوْپون: چوْخلو، بَرکت، بۆتونلوک[۷].

کوْپون..kopun [آد، فرانسیزجا] بازاردان ویا بیر قوُرولوشدان جنس آلماق اۆچون دۆزەلن دَیرلی کاغاذ.

کوْپیا..kopya [آد، فرانسیزجا] بیر اثرین ویا متنینی تقلیدی.

کوْت..kot [آد، این] بیرنوع اوست گئییمی، کوُت شالوار (فا: کُت).

کوْتالان..kotalan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

کوْتان..kotan [آد] یئری شوخوملاماق اۆچون دمیر و آغاجدان دوزەلن قوُرقو (فا: گاوآهن). ploughshare {کؤتوک کلمەسیله کؤکداش اوْلاراق (آلت، اوْتوروملوق) توپراقدا اوتوران وسیلەنی بیلدیریر}.

کوْتان..kotan [اؤزل آد] تیکان‌تپه؛خوی(~آباد)؛ گئرمی(~چی)ده کند آدی. قازاخ'دا (~داغ) داغ آدی(۱۱۰۰)[۲٤۰].

کوْتانجیق..kotancıq [آد] کوتان قاباغیندا توپراغی کسیب چئویرمەیه کؤمک ائدن حصّه جیک.

کوْتانجیق‌لی..kotancıqlı [صفت] کوتان جیغی اوْلان.

کوْتانچی..kotançı [آد] کوْتانلا یئر سورن و شوخوملایان، اکین چی.

کوْتانچی‌لیق..kotançılıq [آد] کوتانچی‌نین ایشی، اکین چی‌لیک.

کوْتانلاماق..kotanlamaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْتانلا یئری سورمک.

کوْتانلانماق..kotanlanmaq [ائتدیرگن ائیلم] کوْتانلا یئر شوخوملا نماق.

کوْتاوان..kotavan [اؤزل آد] آغدام'دا کند آدی[۲٤۰].

کوْتلئت..kotlet [آد، فرانسیزجا] دؤیولموش اتدن و بعضا ًبالیق دان، گیرده ویا اوُزون و یاستی شکیلده پیشیریلیب حاضرلانان یئمک، ترەوَز و بوُجور شئیلردن حاضرلانان یئمک، بیر نوع ساندویچ "یئرآلما کوْتلئتی" (فا: کتلت).

کوْتمول..kotmul [آد] چوْخ ایشلنمیش سوْپورگه {باخ: کوْت› کوْت}.

کوْثر..kosər [آد، عربجه] جنّت ده بیر بوُلاغین آدی.

کوْثردرگزینی..kosər dərgəzini [یازار] آغاسیداحمدمجتهددرگزین- تفرش لیدیر ه۱۳۳٦دا وفات ائدیب و توْرکجه شعرلری واردیر[۱٤۱].

کوْثرسوُیو..kosər suyu [آد، عربجه] جنّت ده اوْلان بوُلاغین سوُیو "آب کوثر".

کوْچکوْرموُندوُس..Koçkor-Mundus [اؤزل آد] قوْچقوْرموُندوُس: آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کوْخوْیر..koxoir [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی(۱۷۷٦)[۲٤۰].

کوْد..kod [آد، فرانسیزجا] دیپلوْماتیک، حربی ویا آیری ایشلرده بیلگی وئرمک اوْچون ایشلەنن رمز و علامت، اشارت (فا: کد).

کوْدئیین..kodeyin [آد، فرانسیزجا] بیر نوع اوُیوشدوروجو ماده (فا: کُدیین).

کوْدار..kodar [اؤزل آد] کوْداز، کؤنز: مغروُر[۷].

کوْداز..kodaz [اؤزل آد] کوْداز، کؤنز: مغروُر[۷].

کوْدال..kodal [آد، فا‹گوْدال›] وحشی حئیوان لاری توُتماق اوْچون قازیلیب اوْستو چیرپی ایله اؤرتولن چوُخور یئر، تله(فا: تله).

کوْدان..kodan [تاریخی اؤزل آد] قوُتان؛سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی لاریندان[۷].

کوْدنان..kodnan [اؤزل آد] ماساللی'دا کند آدی[۲٤۰].

کوْدوْر..kodor [اؤزل آد] زیلبان چایینا تؤکولن بیر چای آدی[۲٤۰].

کوْر..kor [آد، ص] گؤرمه یئتی‌سی اوْلمایان، گؤزو گؤرمه‌ین، گؤرمز، (فا: کور). blind {دیواندا قوْر/ چوْر کلمه‌سی زیان معناسیندا گلیب بوکلمه‌ایندیکی کوْرلاماق کیمی کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر، بو کلمه حرف دَییشیم ایله خوْر شکلینده‌ده ایشله‌نیر" خوْرگؤرمک، خوْرباخماق، خوْرلاماق" یئنه‌ده قوْر سؤزونه باغلی کوْر "گؤرمز" کلمه‌سی فارسجا کوُر کلمه سیله کؤکداش اوْلمالیدیر}. ۲-کوْر۲ (آد، یونانجا) اوْخویان لاردسته سی، باخ: کوْر (فا: کُر). ۳-کوْر (اؤزل آد) خیاو، اهر (~بولاق)؛ میانا(~جیق)، اوجان، هریس (~چای)، درگز(~چشمه)، همدان(~کهریز)، اوُجان(~ماللا)؛ چای آدی (~چای، ~دره)، آبشرون‌داداغ آدی[۲٤۰] {سوُیو آزیئر}.

کوْرآلان..kor alan [آد] آراج سوْرمه ده سوْروجونون گؤرمه دیگی نُقطه‌لر، کوْر نُقطه (فا: نقطه کور).

کوْرائتمک..kor etmək [تاثیرلی ائیلم] گؤزلرینی چیخارتماق.

کوْرابوْغوم..kora boğum [آد] تاخیل کولَشی‌نین توْپراغا یاخین حصّه‌سی.

کوْرابؤر..korabör [اؤزل آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

کوْرابوُلاق..korabulaq [اؤزل آد] ساوه و ری ده داغ آدی.ملیکان، ماکی و خوی دا کند آدی {کوْر› کوْر› کوْرا+بولاق}.

کوْراذئهین..kora zehin [صفت] کوْت، گیج، گئج آنلایان.

کوْرافهیم..kora fəhim [صفت] کوْت، گیج، گئج آنلایان.

کوْراسَر..korasər [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {کوْر+ا+سار: گوْجلویئر}.

کوْراکند..korakənd [اؤزل آد] ساووجبوُلاق‌داداغ آدی {کوْر+کند: گوْجلوکند}.

کوْرالتماق..koraltmaq [تاثیرلی ائیلم] کوْرلاماق، کوْتلتمک.

کوْرالماق..koralmaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْرلانماق، کوْتلمک.

کوْرالیش..koralış [آد] کوْرالماق ایشی ویا بیچیمی.

کوْراماز..koramaz [آد] چیی سوت‌له قاتیغین قاریشماسیندان عبارت آغارتی ویا سرین لشدیریجی ایچکی.

کوْراماز..koramaz [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

کوْرامال..koramal [آد، دیرگی] سوْرونن‌لردن ایلانا بنزر آیاق‌سیز کرتنکله.

کوْراماللو..koramallu [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

کوْرانا..korana [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {گوْرانا/ گوْران}.

کوْرانی..koranı [اؤزل آد] بیجار'ین ۷ کندیستان‌یندان بیری اولاراق ۵۹ کندی' و *۱۹۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی یاستیکند اولاراق اهالی سی توْرک قئید اوْلوبدور، باخ: گوْرانی.

کوْراوْجاق..korocaq [صفت] اوشاقی اوْلمایان، اوشاقسیز.

کوْراوُچوش..kor uvçuş [آد] اوُچماغی قارانلیق‌دا یا سیس و چم ایچینده ساده جه اوُچوش آلت‌لریله آپارما یونتَمی.

کوْراوْغلو..koroğlu [اؤزل آد] ۱-کوراوغلو داستانی نه فقط آذربایجان لیلارین بلکه‌بوتون خزر یانی‌خالقلارین انبؤیوک حماسی و اجتماعی داستان‌لاریندان ساییلیر، کوراوغلو گرچک ویا افسانوی اولاراق فئوداللار و ظالملره قارشی زحمتکش اینسانلارین سسی و اعتراضی ساییلیر، صفویلر و عثمانلیلار و سونراکی حکومتلرین فئودالیسم دؤنمینین دؤنوش نقطه‌سینده و کاپیتالیسم دؤنمینین نشانه‌لری گؤروندوگونده کوراوغلو حماسه‌سی یارانیر و خالقین قلبی ترنّمونو و ایسته‌یی‌نی ظُلم علیه اینه گؤسته ریر و بوسببه (بو دؤنمین قورتولماماسی اوچون) بو داستان وارگوج ایله ایندیکی زامانیمزا قدر یاشاییبدیر. ۲-(اؤزل آد) زنجان دا داغ آدی.

کؤراوغلو..koroğlu [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، آذربایجانین خالق قهرمانی کوروغلونون شرفینه بئله آدلاندیریلیب. " کوروغلو " مئلودییاسی نین سدالاری عظمتلیدیر. ایدئیاسی دؤیوشه روحلاندیریجی طرزده دیر. تئمپی آرام، بیر قدر ده جلددیر. رئسپوبلیکانین بیر چوخ رایونلارینداً یاییلمیشدیر[۲۴۵].

کؤراوغلو ساياغی..koroğlu sayağı [صفت] خالق قهرمانی کیمی، ایگیدجه سینه.

کؤراوغلو قايتارماسی..kor oğlu qaytavması [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، جنگاورلیک، دؤیوش رقصی اولاراق، صورتلی تئمپه مالیکدیر. " کوروغلونون قایتارماسی" دینامیک رقصدیر. زورنانین و آلتلرین گور سداسی رقص ائدنلری سون درجه ده جلد اویناماغا روحلاندیریر[۲۴۵].

کؤراؤلسون..kor olsun [] قاریش افادهسی " کؤر اؤلسون دوُشمانیمیز".

کؤراؤلماق..kor olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤرمه قابلیتینی ایتیرمک.

کؤرایلان..kor ilan [آد، دیرگی] کؤرایلان گیللردن، سؤلوجانلا بسلهنن، ایلانا بنزر، آیاقسیز بیر سؤرونگن (فا: نوعی خزنده مار مانند). anguis fragilis typhlops vermiculoris

کؤرایلان گیللر..kor ilangillər [آد، دیرگی] اؤمورقالی سؤرونگن، ایستی بؤلگه لرده اؤلان، قایقان (سؤرونن) m ۱ بؤیدا ایلانلار سوُیو.

کؤراییم..korayım [اؤزل آد] اردبیلین ۳۰کگ اینده بالاجا یئرلهشیم یئری(نفوسو* ۱۰۷۰ نفر تورک قئید اؤلوبدور) {کاراییم}.

کؤربا..korba [آد] بیر اوشاق اؤیونو، بیرینین گؤزلرینی باغلایاراق اؤ بیری لرینی یاخالاما اؤیونو.

کؤرباغیرساق..korbağırsaq [آد] قالین واینجه باغیرساقلارین بیرلشدیگی یئرده کی چیخینتی لی بؤلوم.

کؤربوُز..korbuz [صفت، دا] یاشیندان بؤیوک گؤرونن، ایری بدنلی، یئکه پر (فا: جسیم). bulky

کؤربوغاز..korboğaz [آد] یئمگه دوشگون.

کؤرپئشمان..korpeşman [] الی بوش، پئشیمان حالدا.

کؤرتوُتدوغونبوُراخماز..kor tutduğun buraxmaz [دئییم] ترس و عناد کار آدام حاققیندا.

کؤرتیزون..kortizon [آد، فرانسیزجا] بؤیرک بئزی قابیغینین سالقی لادیغی هورمونلاردان بیری.

کؤرجاسینا..korcasına [صفت، ظ] گرچک لری گؤرهمه ین (فا: کورکورانه).

کؤرچاپا..korçapa [آد] توپراق کسسک لرینی داغیتماقدا ایشلهنن، آغزی ایتی اؤلمایان چاپا.

کؤرچای..korçay [آد] هئچ بیر حوضه یه تؤکولمه یب یاری یوُلدا قوُرویان چای.

کؤرچیبان..korçiban [آد] باشی اولمایان چیبان.

کؤرخط..korxət [آد] دمیریوللارینداً آرخاسی کسیک خط.

کؤردوُمان..korduman [آد] بوران، کولک لی بوُران.

کؤردوّیون..kordüıun [آد] آچیلمایان وچؤزولهمه ین ایلمک، چتین آچیلا بیلن دویون، چتین چؤزوله بیلن سوُرون.

کؤرسئت..korset [آد، فرانسیزجا] لئپچیک، ممه لیک، دؤشلوک (فا: کرست).

کؤرسان..korsan [آد، فرانسیزجا] سالدیریجی، یوُل کسن.

کؤرسیچان (فاره)..korsıçan (farə) [آد، دیرگی] کؤر فاره گیللردن توپراق آلتیندا یووا دؤزَلدن ممه لی حئیوان spalax typhlus

کؤرسیچان گیللر..korsıçangillər [آد، دیرگی] گمیرگنلر صنف ایندن گؤزلری کیچیک بیر دری ایله اؤرتولو، قویروقسوز بیر سوُی.

کؤرشئیطان..korşeytan [آد] اینسانلارا پیسلیک و اوُغورسوزلوق گتیرن قوّه و گوّج" کؤرشئیطان دئییر ووُر قاچ".

کؤرشاتماق(کؤرشالتماق)..korşatmaq(korşaltmaq) [تاثیرلی ائیلم] کؤت لشدیرمک، ایتی لیگینی آرادان آپارماق (فا: کند نمودن).

کؤرشالماق..korşalmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] کؤت لشمک، ایتی لیگینی ایتیرمک، کؤت اؤلماق (فا: کند شدن).

کؤرشانس..korşans [آد] کؤتو طالع، کؤتو بخت.

کؤرعابباسلی..korabbaslı [اؤزل آد] شاهسون بوُیلاریندان. اردبیل ده کند آدی.

کؤرقالماق..korqalmaq [تاثیرسیز ائیلم] خبرسیز اؤلماق.

کؤرقایا..korqaya [آد] دنیزه چوخ یاخین اؤلان تهلیکه لی قایالیق.

کؤرقوپدو..korqopdu [تاثیرلی ائیلم] سایماز چیخدی، دوُزو ایتیردی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤرقویماق..korqoymaq [تاثیرلی ائیلم] داغیتماق.

کؤرقورشون..korqurşun [آد] آماجسیز آتیلان قورشون ویبر اؤزونتویه سبب اؤلان قورشون.

کؤرقوُیو..korquyu [آد] سوُیو اؤلمایان قوُیو.

کؤرکؤبود..korkobud [صفت، دا] یاراشیقسیز، قابا.

کؤرکؤرونا..korkoruna [ظرف] فیکیرلشمه دن و دؤشونمه دن" ـایش گؤرمک".

کؤرکؤستهبک..köstəbək kor [آد، دیرگی] کؤر سیچان‌لاردان گمیریجی و ممه‌لی حئیوان.

کؤرلاتماق..Korlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یارارسیزلاتماق، داغیتماق، آرادان آپارماق (فا: خراب کردن).

کؤرلادیش..korladış [آد] کؤرلاتماق، ایشی ویا بیچیمی.

کؤرلار..korlar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بؤیلاریندان[۳،۱۰۸].

کؤرلاشدیرماق..korlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤرلاشماسینا یول آچماق.

کؤرلاشدیریش..korlaşdırış [آد] کؤرلاشدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

کؤرلاشماق..korlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤراؤلماق، گؤرمه یئته نگین الدن وئرمک (فا: خراب شدن).

کؤرلاما..korlama [آد] تلف ائتمه (فا: اتلاف). wasting

کؤرلامادان..korlamadan [ظرف] دیرسیز وضعیته گتیرمه‌دن.

کؤرلاماق..korlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایشیغی آزالماق، سؤنمگه ویا قؤروماغا اؤز توتماق۲-(مج)جانلی‌لیغی وهیجانی آزالماق. ۲-کؤرلاماق۲ (تاثیرلی ائیلم) پوزماق، یاراماز حالا سالماق، پیس لشدیرمک، پوچا چیخارماق (فا: خراب کردن).

کؤرلاندیرماق..korlandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] کؤرلانماسینی گؤردؤرمک.

کؤرلانماق..korlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یارارسیز حالاگلمک، یارارسیز لانماق، آرادان گئتمک، داغیلماق (فا: خراب شدن). ۲-(بل) کؤر اؤلماق، ایشیغی آزالماق.

کؤرلانمیش..korlanmış [آد] تلف اولموش (فا: ضایع). spoiled

کؤرلانیش..korlanış [آد] کؤرلانما.

کؤرلوغونو چکمک..korluğunu çəkmək [تاثیرلی ائیلم] حسرتینی چکمک.

کؤرلوق..korluq [آد] ۱-کؤر اؤلما، گؤزو گؤرمه‌مه (فا: کوری). ۲-اؤزونتو، سیخیتی۳-اؤزاغی گؤرمه‌مه ویا آز گؤرمه وضعیتی.

کؤرلوق ائتمک..korluq etmək [تاثیرسیز ائیلم] بیریئره توپلاماق (آزیق، تاخیل، اؤدون).

کؤرلوق چکمک..korluq çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی چکمک.

کؤرلوق وئرمک..korluq vermək [تاثیرلی ائیلم] باشقاسینی اینجیتمک.

کؤرنئر..korner [آد، فرانسیزجا] کؤشه[۲۱۸].

کؤرنُقطه..kornuqtə [باخ] کؤرآلان.

کؤروخماق..koruxmaq [ا، س] ساغالماق، یاخشی اؤلماق "گل ایکی گورزومون آغی قاراسی، کؤروخسون قلبیمین یاراسی" (فا: بهبود یافتن).

کؤروش..koruş [صفت] ۱-گؤزو یاخشی گؤرمه‌ین، گؤزو ضعیف گؤرن "~کیشی". ۲-کؤت "~پیچاق، ~ بالتا".

کؤروکؤرونا..korukoruna [ظرف] گرچگی بیلمه‌دن، باخ: کؤرکؤرونا.

کؤریاپالاق..koryapalaq [آد] ۱-بایقوش.۲-(مج)نحس‌لیک-واوغورسوزلوق سمبولو کیمی ایشله‌نیر.

کؤریدور..koridor [آد، فرانسیزجا] دارگئچیت، دالان، گئچه نک (فا: کریدور).

کؤزمئتیک..kozmetik [آد، فرانسیزجا] جیلد و ساچلاری گؤزل و دیری توتمایا یارایان هر تؤرلو مادّه[۲].

کؤزموپولیتیزم..kozmopolitizm [آد، فرانسیزجا] ائورن یوردجولوق (فا: جهان وطنی).

کؤزموز..kozmoz [باخ] کاسموس.

کؤزموقرافیا..kozmoqrafiya [اؤزل آد] گؤی بیلیمی‌نین متئمتیک و فیزیک‌ین یالنیز تمل قاورام و مفاهیمیندن یارارلاناراق ان بللی باشلی اؤلایلاری اله آلان دالی[۲].

کؤزموقونی..kozmoqoni [آد، فرانسیزجا] ائورن دوغومو[۲].

کؤزمولوژی..kozmoloji [آد، فرانسیزجا] ائورن بیلیمی[۲].

کؤزمونات..kozmunat [آد، فرانسیزجا] اوزای آدامی، آسترونات، اوزایمن، اوزایچی[۲].

کؤزمیک..kozmik [آد، فرانسیزجا] ائورنله و اونون گنل دؤزَنیله ایگیلی[۲].

کؤس آلدی قاچدی..kos aldı qaçdı [باخ] توپ آلدی قاچدی.

کؤس ناغارا..kos nağara [آد] آغاج لا چالینان ایری ناغارا.

کؤسا..kosa [صفت، فا‹کوسه›] ۱-اؤزونده توک بیتمه‌ین ویا سئیرک توکلو (فا: کوسه مانند).۲-نوروز بایرامینین قاباغینا گئتمک اؤچون کؤسا کؤسا مراسمی دوزنّله نیر، بو مراسم ده کؤسا و کئچل قیش سمبولو (آغاجلارین قیشدا لوت اؤلدوغو کیمی) و گئچی ساققال باهار و یاز سمبولو اؤلوب بیربیرلرینه شعر اوخویارلار، بوُ کلمه یئر آدلاریندادا اؤزونو گؤسته‌ریر[۱] ۳-بیر نوع اوزون ساپلی اوراق[۲]{کؤسَو سؤزونه باغلانمالیدیر، کؤسَو'ین باشی اؤددا یانیب کئچل کیمی اؤلور، بوُ باخیشلا کلمه نین کؤکو کؤز سؤزودور}.

کؤسا..kosa [اؤزل آد] کؤسا سؤزیله‌یئر آدلاری: بوُکان، ساییق‌الا و ماکی، اورمیه (~آباد، ~احمد)، تیکان‌تپه (~پیری)، مراغا (~صفر)، قوچان و آیدرویش‌ده کند آدی. تفرش(~داغ) ده داغ آدی {یئر ادلاریندا کؤسا کندلری توپراغین لوتدویونه اشارت اولمالیدیر}.

کؤسادیل..kosadil [اؤزل آد] کوسه دل: اهر ده داغ آدی.

کوْساساقال..kosasaqqal [صفت] ساقالی سئیرک توّکلو ویا توّکسوز.

کوْساساقاللیق..kosasaqqallıq [آد] کوْسا ساققال آدامین حالی.

کوْساکوْسا..kosakosa [صفت] کوْسا کیمی.

کوْساگلین..kosagəlın [آد] خالق ایچینده اوْینانان بیر اوْیون آدی.

کوْسالار..kosalar [اؤزل آد] زنجان، کلئیبر، اهر(۲)، میانا و قوْشاچای دا کند آدی.قازاخ‌دا کند آدی[۲۴۰]. اهر ده چای آدی.

کوْسالار..kosalar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

کوْسالاشماق..kosalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْزونون‌تو کلری‌تؤ کولمک، سئیرک‌لشمک.

کوْسالو..kosalu [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.اورمیه ده چای آدی.

کوْسالیق..kosalıq [آد] کوْسا اوْلما وضعیتی.

کوْستوُم..kostum [آد، فرانسیزجا] اوّست گئییم، بیرینین اوّستن گئییلن و گؤرونوشجه گؤرسه‌نن گئییمی" کوْستوم تیکدیرمک".

کوْس‌کوْس..kos kos [آد] اوشاقلارین اوْیناديقلاری بیر نوع اوْیون[۱].

کوْسموْس..kosmos [باخ] کاسموُس.

کوْسینوُس..kosinus [آد، لا] تریقونومتری ده علاوه بوُجاغین سینوُسو، توّملر (متمّم) آچی‌نین سینوسو.

کوْغا..koğa [ا] بیرشئیی توتوب چکمک اوّچون اوجو قارماقلی آغاج، کؤسَو، "تندیر کوْغاسی، چوبان کوْغاسی".

کوْغایا دؤنمک..koğaya dönmək [تاثیرسیز ائیلم] اَییلمک، بوّکولمک.

کوْغما..koğma [اؤزل آد] کلئیبرده کند آدی {باخ: کاغ، کؤهول}.

کوْغوش..koğuş [آد، ا] بؤیوک آغاجلارین گؤوده‌سی ایچینده کی بوشلوق" آغاج کوْغوشوندا گیزلندی"(فا: مجوَّف) hollow

کوْغوشلانماق..koğuşlanmaq [صفت] کوْغوش کیمی‌اوْلماق، ایچی بوْشالماق.

کوْغوشلو..koğuşlu [صفت] کوْغوش عمله گلمیش، کوْغوشو اوْلان.

کوْف..kof [صفت] ۱-قوُرویاراق ویا چوّرویه‌رک ایچی بوْشا لمیش اوْلان. ۲-دَیرسیز، بوْش شئی ویا سؤز ویا آدام[۲].

کوْفا..kofa [آد، بیتگی] حصیر اوْتو، قمیش (فا: گیاه حصیربافی).

کوْفالیق..kofalıq [آد، بیتگی] حصیراوْتو وقمیش چوْخ اوْلان یئر (فا: نیزار).

کوْفول..koful [باخ] کوْغوش.

کوْک..kok [آد، فرانسیزجا] کوْکس، داش کؤمور (فا: کک).

کوْکایین..kokayin [آد، بی، اسپانیولجا] ۱-بیتگی آدی. ۲-بو بیتگی‌دن چیخاریلان اوّیوشدروجو و زهرلی مادّه (فا: ~). cocaine

کوْکب..kokəb [عربجه] اوُلدوز، قیز آدی.

کوْکتئیل..kokteyl [آد، این] ۱-ایچکی‌لی توپلانتی. ۲-مختلف ایچکی لر قاریشماسیندان دوّزه‌لن ایچکی (فا: کوکتل).

کوْل..kol [آد] اوْت کیمی بیتگی‌لردن برک و آغاجلاردان بالاجا و یومشاق اوْلان بوُتالی و آلچاق بیتگی" یاسمن کوْلو، چای کوْلو، کوْللارین وآغاجلارین بوداغی" (فا: بوته) {قوْل کلمه سینین دییشیلمیش شکلیدیر و قوْل بوُداغی چوخ اولان بیتگی اوچون دئییلیر[۶]}.

کوْلا..kola [صفت] گوّده، گوّدوک بوینوزو اوْلان، " کوْلا گئچی" (فا: کوتاه و کوچک). {کوْل سؤزجوغو آغاجا نسبت قیسسا و گوّدوک بوتالی بیتگی‌یه دئییلیر بو معنایلا هر قیسسا شئی اوچونده ایشلنمکده دیر}.

کوْلا..kola [اؤزل آد] اوْغوز-یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

کوْلای..kolay [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {کولا حیوانلاری اوْلان}.

کوْلا بوُینوز (لو)..kola buynuz (lu) [آد] بوینوزو گوّدوک اوْلان.

کوْلاتان..kolatan [اؤزل آد] ماساللی و گئرمی ده کند آدی.

کوْلاز..kolaz [کوْلا کلمه سیله ایلگی‌لیدیر، آ] دیبی یاستی ائنسیز قاییق. canoe, boat

کوْلازجی..kolazcı [آد] کولاز قاییق چی، کوْلاز سوّرن.

کوْلان..kolan [اؤزل آد] نمین‌ده(~دره) کندآدی.خانلار‌دا داغ آدی[۲۴۰].

کوْلانی..kolanı [اؤزل آد] قاراداغ حُسینکلی طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

کوْلانی..kolanı [اؤزل آد] شاهبوز‌دا کند آدی[۲۴۰].

کوْلاوات..kolavat [آد، باخ: کوْلا] اکین اکمک اوّچون کوْل کوْسو یاندیریلیب تمیزلنمیش یئر (بعضا ضَررلی قوُردجوق و آفتی آرادان آپارماق اوّچون بوُ ایش گؤرولور)" کوْلاوات یئرین تاخیلی یاخشی اوْلار".

کوْلا هوّروین..kola hürüyən [صفت] بوش یئره هوّروین، بوش بوشونا هوّروین.

کوْلا یاتماق (گیرمک)..kola yatmaq (girmək) [تاثیرسیز ائیلم] کوْلون دالیندا گیزلنمک.

کوْلایی..kolayı [اؤزل آد] گنجه‌ده کند آدی[۲۴۰]. {کوْلانی}.

کوْلئرا..kolera [فر] شدّتلی سوّرگون و قوُسمالارا یوْل آچان بوُلاشیجی بیر خسته‌لیک.

کوْلئسترولْ..kolestrol [فر] قاندا و بؤیوک اؤلچوده اؤد ده اوْلان و بسین‌لرله آلینان استروْل (فا: کولسترول).

کوْلئکتوْر..kolektor [آد، فرانسیزجا] (فا: کولکتیو).

کوْلئکتیو..kolektiv [آد، فرانسیزجا] ۱-بیر یئره توْپلایان ۲-اوْرتاقلاشا (فا: کلکتیو).

کوْلئکتیویزم..kolektivizm [آد، فرانسیزجا] اورتاقلاشاجیلیق (فا: کلکتیویزم).

کوْلئکتیویست..kolektivist [فر، صفت] اوْرتاقلاشاجی (فا: کلکتیویست).

کوْلئکسیون..koleksiyon [آد، فرانسیزجا] درلَتی (فا: کلکسیون).

کوْلبا..kolba [باخ] کلبه.

کوْلباس..kolbas [تاریخی اؤزل آد] کوْلباش، کوْلباشی؛ کوْمان خانلاریندان[۲۷].

کوْلپان..kolpan [صفت] قوللو بوداقلی، قول بوداغی اوْلان " کوْلپان کوْل" (فا: بوته مانند) {باخ: کوْل، کوْلا}.

کوْلپانلی..kolpanlı [صفت] کوْلپانی اوْلان، کوْلپان بیتمیش.

کوْلت..kolt [آد، این] اؤزل سیستیم‌لی تاپانچا (فا: کلت).

کوْلتیش..koltış [اؤزل آد] آبشرون'دا یئر آدی[۲۴۰].

کوْلخوْروز..kolxoruz [آد] قیرقوْوول" قرقاول".

کوْلخوْز..kolxoz [آد، روسجا] ساوئت دؤنَمی کندلرده اکین یئرلرینین بیرلشمه سیندن و بو یئرلرده ایشله‌ین‌لردن تشکیل اوْلان و اوْلوشان قوُرولوش‌لارین آدی.

کوْلقیْران..kolqıran [آد] کوْل‌لاری چیخاران ودوغرایان ماشین.

کوْلکوْس..kolkos [آد، باخ: کوْل] کوللوق، بیربیرینه قاریشمیش کول‌لار (فا: خاشاک). motes، thorns-and-shrubs

کوْلکوْسلو..kolkoslu [صفت] کوْل کوْسو اوْلان. thorny

کوْلکوْسلوق..kolkosluq [آد] کول کوس باسمیش یئر.

کوْللئکتیو..kollekətiv [لا] باخ: کوْلئکتیو.

کوْللاشماق..kollaşmaq [باخ] کوْل لانماق.

کوْللاماق..kollamaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْل لا اؤرتمک، کوْلدان چیر چکمک (فا: بابوته حصارزدن).

کوْللانماق..kollanmaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْل باسماق، کوْل لا اؤرتولمک.

کوْللو..kollu [صفت] کوْل باسمیش، کوْل‌لا اؤرتولموش (فا: بوته‌دار).

کوْللو کوْسلو..kollu koslu [باخ] کوْل کوْسلو.

کوْللوق..kolluq [آد] کوْل باسمیش، کوْل لا اؤرتولموش.

کوْللو..kollu [اؤزل آد] خالخال و اردبیل ده کند آدی، اهرده کاغالی/کاغالا کندینین یانیندا داغ آدی.

کوْلنئل..kolnel [آد، فرانسیزجا] آل بای (فا: کلنل). colonel

کوْلوْ..kolo [اؤزل آد] گؤی‌تورک دؤولتی خاقانلاریندان.

کوْلوس..kolus [اؤزل آد] ماکی و خوی دا کند آدی {کوْل+اوُز: کوُللو و آغاشجیق لی یئر}.

کوْلون..kolon [آد، فرانسیزجا] الکتریک مقداری‌نین بیریمی (فا: واحد مقدار برق دردستگاه C. G. S).

کوْلوْن‌داغ..kolon dağ [اؤزل آد] شایمیان'دا داغ آدی[۲۴۰].

کوْلونی..koloni [آد، فرانسیزجا] سؤمورگه، موّستملیکه (فا: مستعمره).

کوْلونیست..kolonist [آد، فرانسیزجا] موّستملیکه‌چی، سؤمورگه چی (فا: ~).

کوْلویت..koloit [آد، فرانسیزجا] بدنده اوْلان ژئلاتین کیمی بیر مادّه.

کوْلیت..kolit [آد، فرانسیزجا] قالین باغیرساق التهابی و قیْزقین‌لیغی (فا: ~).

کوْم..kom [آد] ۱-پالچیق دان دوزَلمیش بالاجا اوْتاق، داوار آغولو، حئیوان یوُواسی (فا: دخمه). tower of silence ۲-دسته، ییغین، آغاج کوْلو، چوُبوق (فا: پشته). mound {ددە؛ بو کلمه‌نین گؤمک› گؤموک› گؤم سؤزلریله ایلگی‌لیدیر، اینگلیزجه home سؤزو بو کلمه‌نین ائکیزی اولمالیدیر}.

کوْم..kom [اؤزل آد] سالماس و خوی دا کند آدی.

کوْما..koma [آد] ۱-کیچیک توْپولولوق، توّمسک بیچیمینده هر شئی و ییغین (فا: پشته). ridge ۲-(مت) مجموعه، درلَتی (فا: مجموعه). group {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، گؤمک سؤزوندن: بیر شئیین گؤمولو و شیشگین حالینا اشارتدیر، بو سؤز اصلینده کؤمه اولاراق کوّمه و کوْم شکلینده ده ایشله‌نیر}.۳-کوْما[۲] (آد، فرانسیزجا) بعضی خسته‌لیک‌لر سوْنوجو اؤزوندن گئتمه وضعیتی، بایلما و درین دالقین‌لیق وضعیتی (فا: کما).

کوْمابوُلود..komabulud [آد] اوّستوآغ، آلتی‌اسمر، یاستی‌بوُلود، کوْمولوس.

کوْماج..komac [باخ] کؤمج.

کوْماج‌خوْر..komacxor [اؤزل آد] درگز ده کند آدی.

کوْماجیق..komacıq [آد] بالاجا کوْما، توپاجیق، قالاق جیق.

کوْماچالیمشا..koma çalımşa [آد] (اؤیرنجی‌لر)نئچه سی بیرلیکده چالیشما.

کوْماس..komas [اؤزل آد] کوْمایان، بوُراخمایان، آمان وئرمه‌ین (تاریخی اؤزل آد) عُثمان اوْغوللارینین اوُلوبابالاریندان[۲۷].

کوْماش..komaş [باخ] کوماج.

کوْماکوْما..koma koma [آد] ۱-سپه‌له‌نن و داغیلان شئی‌لرین تپه حالیندا ییغیمی، توْپا، قالاق، کوْمالار وضعیتینده. ۲-کوْم، داخما، آغیل، داغ و یئرده اوْیولموش یئر.

کؤمالاشماق..komalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیریژه یئیلماق، یئیشماق (فا: کپه شدن).

کؤمالاشیم..komalaşım [آد] کؤما وضعیته گتیرمه اؤلایی aglotinatron

کؤمالاماق..komalamaq [تاثیرلی ائیلم] کوماوضعیته گتیرمک، کؤما ووُرماق، قالاق لاماق، توپلاماق (فا: کپه کردن).

کؤمالانماق..komalanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اوست اؤسته یئیلماق، قالالانماق. ۲-(س) بیر یئره توپلانماق، یئیلماق (فا: کپه شدن).

کؤمالانیش..komalanış [آد] کومالانماق ایشی ویا بیچیمی.

کؤمالی..komalı [صفت] کؤماسی اؤلان.

کؤمالیق..komalıq [آد] اؤرمان کیمی یئرلرده دوزه‌لن بکچی و آوچی ائوی، کؤما اؤلان یئر، قالاق ووُرولموش یئر (فا: کپه).

کؤمان..koman [اؤزل آد] ۱-یوُردونا یابانجی سوْخمایان ۲-آمان وئرمه‌یین ۳-قوُمرال[۷]. ۵-اینسان‌آدی: سبای/ بگ {قامان، باخ: کوُمان}.

کؤماندان..komandan [آد، فرانسیزجا] حربی‌دسته باشچی‌سی (فا: فرمانده)

کؤماندو..komando [آد، فرانسیزجا] آز ساییدا عسگربیرلیگی، ووُروجو قُوّت(فا: ~).

کؤمانلی..komanlı [اؤزل آد] آستراخان‌بازار'دا کند آدی[۲۴۰].

کؤمایستان..komayıstan [اؤزل آد] جوْغاتئی دا کند آدی.

کؤمئدی..komedi [آد، فرانسیزجا] گؤلدوروجو، گؤلمه‌لی(فا: کُمدی comedy

کؤمئدی گوستریشی..komedi güstərişi [آد] کوْمئدی نمایشی، هرچند گوستریش یئنی چاغدا غربی‌لی‌لر طرفیندن گئنیش بیچیمده یاییلمیشدیر، ولی چوخ اؤنجه‌لر سلجوقلو تورکلری ایچینده رسم ایدی، آلکسیاد آدلی شخص بیر کتابدا یازدیغی کیمی ۱۱۱۶ جی ایلده بیزانس امپراطورو نِقرس خسته‌لیگینه خاطر آلپ ارسلان اوْغلو ملیکشاه‌لا ساواشا گئده بیلمیر، تورکلر بو مسئله‌نی تمارض و قوْرخو تلقی ائده‌رک بو حادثه‌نی کومئدی شکلینده گؤستیریشه سالیبلار، بوگوستَریشده امپراتورو بیر آرابا اؤستونده دوْکتور و پرستارلارلا بیرلیکده گؤلمه‌لی بیر صحنه‌یه چیخارمیشلار[۳۰] (فا: نمایش کمدی).

کؤمئدیین..komediyen [آد، فرانسیزجا] گؤلدورن اوْیونجو (فا: کمدیین).

کؤمئندانت..komendant [آد، فرانسیزجا] قوْشون باشچی‌سی (فا: فرمانده دسته).

کؤمبا..komba [باخ] کوپیا.

کؤمباین..kombayn [اینـ آ] تاخیل بیغان آراج (فا: کمباین).

کؤمپاس..kompas [آد، فرانسیزجا] قیبله گؤسته‌رن، اوجای گؤسته‌رن، باخ: کامپاس.

کؤمپانی..kompani [آد، ایتالیانجا] نئچه صنایع و تجاری قوُرولوشو بیر آرایا گتیرن اوْرتاق‌لیق (فا: کمپانی).

کؤمپرئس..kompres [آد، فرانسیزجا] باسقی، سیخیش (فا: کمپرس).

کؤمپرئسوْر..kompresor [آد، لا] سیخاج (فا: کمپرسور).

کؤمپرادور..komprador [آد، اسپانیولجا: آلیجی] بعضی مؤستملیکه اؤلکه‌لرده خارج و ایچ بازار آراسیندا واسطه‌چی تاجر (فا: ~).

کؤمپرومیس..kompromis [آد، لا] قارشی‌لیقلی باغیشلاما اساسیندا اوُزلاشما.

کؤملیئسیّف دیللر .. komlesif dillər [آد] سامی و هیند آوروپا دیللری عایله سینه باغلی دیللر (جمله و دانیشیق دا اؤنجه اؤزنه (مبتدا) سونرا آنا فعل، و سونرا چئشیدلی درجه ده کی تؤملج‌لر(اداتلار)، یان جمله لر سیْرایلا گلر

کؤملئکت..komplekt [آد، لا: تام، دوْلو] تام‌تشکیل‌ائدن شئی‌لرین توپلوسو.

کؤملئکس..kompleks [آد، لا: علاقه] بیر وحدت‌تشکیل ائدن شئی‌لرین ویا حادثه‌لرین مجموعه‌سی، قارماقاریشیق، قارماشیق (فا: ~).

کؤملو..komplo [آد، فرانسیزجا] بیر کیمسه ویا بیر قوُرولوشا قارشی توْپلو اوْلاراق آلینان‌گیزلی قارار، گیزلی‌دؤزن، دوُزاق (فا: توطئه).

کؤمپوْزیسیون..kompozisiyon [آد، فرانسیزجا] آیری آیری پارچالاری بیر آرایا گتیرمه ایشی و بیچیمی (فا: ~).

کؤمپوْست..kompost [آد، این] حئیوان ویا بیتگی توُللانتی‌لارین‌دان عمله گلن گؤبره.

کؤمپوت..komput [آد، فرانسیزجا] سوُ و شکرله پیشیریلمیش میوه‌دن عبارت دوُرو یئمک" قایسی کوْمپوتو، آلما کوْمپوتو".

کؤمپیلاسیون..kompilasiyon [آد، فرانسیزجا] درله ییب توْپارلاما (فا: جمع آوری).

کؤمسوْمول..komsomol [باخ] کامساموْل.

کؤملار..komlar [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کؤملاماق..komlamaq [باخ] کوْمالاماق.

کؤملانماق..komlanaq [باخ] کوْمالانماق.

کؤموت..komut [آد] فرمان، امیر، دستور[۲] (فا: امر، فرمان).

کؤموتا..komuta [آد] عسگری بیرلیگی و اوْنونلا ایلگیلی ایشلری یؤنتمه گؤرَوی، دوْلاندیرما ایشی[۲] (فا: فرماندهی).

کۆموتان..komutan [آد] کۇماندان، بیر عسگری بیرلیگین باشی، قۆشون اؤندری[۲] (فا: فرمانده). commander

کۆمود..komod [آد، ایتالیانجا] کیچیک دۆلاب، ایشکاف (فا: کمد).

کۆمولاسیۆن..komolasiyon [آد، فرانسیزجا] قاتلانما، بیریکمه، کۆمالانما[۲۱۸].

کۆمونیزم..komonizm [آد، فرانسیزجا] اؤزللشمه گه قارشی اۆلوب بوتون مال واری اۆرتاقلاشا یانلی اۆلان ضدمذهبی گؤروش(فا: کمونیزم).

کۆمونیست..komonist [آد] کۆمونیزم یانلی‌سی (فا: ~). communist

کۆمیته..komitə [آد، لا: تاپشیرماق] ۱-هر هانسی بیر ایشه رهبرلیک ائدن تۆپلولوق و اۆرقان. ۲-عمومیتله سلاحلی و سیاسی آماجلی وگیزلی توپلولوق (فا: کمیته).

کۆمیدک..komidək [اؤزل آد] بیر تۆرک بۆیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].

کۆمیزم..komizm [آد، یونانجا] هرهانسی بیر شئی ده گۆلمه‌لی جهت (فا: ~).

کۆمیسئر..komiser [آد،فرانسیزجا] کۆمیسار:اؤزه‌رینه‌اجتماعی، سیاسی، تشکیلاتی، انضباطی وظیفه قۆیولموش اؤندر شخص.

کۆمیسیون..komisiyon [آد، فرانسیزجا] ۱-آلت قوُرول، کومیته، انجمن. ۲-ساتیش و بنزر ایش‌لرده آراجی یا وئریلن یۆزده‌لیک، کۆمیسیون حقّی (فا: کمیسیون).

کۆمیسیونچو..komisiyonçu [آد] ساتیش و بنزر ایش‌لرده فایز آلان آراجی.

کۆمیک..komik [لا، صفت] کۆمئدی یه باغلی اۆلان (فا: کمیک).

کۆمینتئرن..komintern [آد، روسجا] م۱۹۱۹-۱۹۴۳جی ایلرده کومونیست پارتی‌لارین اولوسلارآراسی بیرلشمه‌سی (فا: کمینترن).

کۆن..kon [اؤزل آد] قۆن: ۱-یوُرد، وطن ۲-قۆناق، یئرلَشیم، مکان[۷]. {بو کلمه ارگنه کۆن سؤزونده ایشله نیبدیر و معناجا قۆن/قۆناق و قۆنماق مفهوموندا اولاراق ساکین اولماق و یئرلشمک معناسیندادیر}.

کۆناز..konaz [باخ] کؤنز.

کۆنت..kont [آد، فرانسیزجا] دره‌بگلیک دۆزئی‌اینده دره‌بگ، غرب تۆپلوموندا دؤردونجو درجه ده بیر سۆیلولوق عُنوانی.

کۆنتارات..kontarat [آد، فرانسیزجا] قابال (فا: کنترات).

کۆنتاکت..kontakt [آد، لا] توخونما، بیربیرینه دَیمه (فا: کنتاکت).

کۆنترا..kontra [اینالیانجا، ظ] قارشیت، قارشی (فا: کنترا).

کۆنتراباس..kontrabas [آد، فرانسیزجا] ارکستر سمفونیک ده اۆلان آشاغی سسلی ان بؤیوک تئلیجیک‌لی چالقی قورغوسو (فا: کنترا‌باس).

کۆنتراست..kontrast [آد، فرانسیزجا] ضدلیک، قارشیتلیق[۲۱۸].

کۆنترۆل..kontrol [آد، فرانسیزجا] دئنه‌تیم، یۆخلاما، آرقاما (فا: کنترل) control

کۆنترۆلۆر..kontrolor [آد، فرانسیزجا] دئنه‌تیجی، یۆخلاییجی. controler

کۆنتۆر..kontor [آد، فرانسیزجا] ۱-تارازخطّی، بیر شئیی ویا یۆکسک‌لیگی چئوره‌له ین خط (فا: کنتوُر). ۲-ساياج

کۆنچوُک..konçuk [اؤزل آد] ۱-آشنا، تانیدیق ۲-قۆنوق[۷].

کۆنچوُی..konçuy [اؤزل آد] خاقان قیْزی، پرَنسس، سۆیلو قیْز[۷].

کۆنداکتۆر..kondaktor [آد، لا: مُشایعت ائدن] بیر ایشه و قوُرولوشا ویا بیر سیستیمین دۆزگون ایشله‌مه سینه رهبرلیک ائدن شخص.

کۆندوم..kondom [آد] کاپوُت، کاندوم، تورلو خسته‌لیکلردن قورونماق ویا قادینین‌بویلو اۆلماماسی‌اۆچون یارالانان سایدام‌بیرقین.

کۆنژۆنکتۆر..konjonktor [آد، فرانسیزجا] ۱-بیر اؤلکه نین اقتصادی حیاتی نین یوکسلمه، آلچالما جهتیندن گؤستردیگی یئنیشلی چیخیشلی و دالغالی حرکتلرین بوتونو.

کۆنسئپت..konsept [آد، فرانسیزجا] آنلاییش، قاورام (فا: کانسپت).

کۆنسئپسیا..konsepsiya [آد، فرانسیزجا] آنلاییش، قاورام (فا: کانسپت).

کۆنسئپتوآلیزم..konseptualizm [آد، فرانسیزجا] قاورام جیلیق (فا: کنسپتوآلیزم).

کۆنسئر..konser [باخ] کۆنسئرت، چالقی توپلانیشی.

کۆنسئرتۆ..konserto [آد، فرانسیزجا] چالقی توپلانیشی (فا: کنسرتو).

کۆنسئرسیوم..konsersiyom [اینـ آ] یاردیم قوُرولو ویا شرکتلر بیرلیگی.

کۆنسئرو..konserv [آد، فرانسیزجا] پیپه جک شئی‌لری ساخلاماق اۆچون ایستئرلیزه وآغزی باغلی قوتو (فا: کنسرو).

کۆنسئرو آچان..konserv açan [آد] کۆنسئرولری آچماغا یارایان اؤزل آلَت.

کۆنسئرواتۆر..konservator [آد، فرانسیزجا] عالی موسیقی‌مکتبی.

کۆنسئی..konsey [آد، فرانسیزجا] بیر ایشه و سۆرونا چؤزوم تاپماق اۆچون دۆزنله‌نن توپلانیش (فا: کۆنسی).

کۆنسالیداسیون..konsalidasiyon [آد، فرانسیزجا] برکیلیش (فا: تحکیم).

کوْنسانتراسیون..konsantrasiyon [آد، فرانسیزجا] ۱-سوُلو بیر شئیین سوُیو آزالاراق قوْیولاشما، یوْغونلاشما[۲۱۸]. ۲-دقّت توپلاشیمی (فا: ~).

کوْنسانتره..konsantrə [آد، فرانسیزجا] یوغونلاشدیریلمیش، یوغون-دییشیک (فا: ~).

کوْنسوْل..konsol [آد، لا] بیر دؤولتین بیر باشقا اؤلکه‌نین بللی بؤلگه سینده تمثیل جی‌سی (فا: کنسوْل).

کوْنسوْلوس..konsolos [آد، فرانسیزجا] بیر اؤزگه اؤلکه ده خارجی ایشلر گؤرَولی‌سی (فا: کنسولوس).

کوْنسوْلیداسیوْن..konsolidasiyon [آد، فرانسیزجا] پکیشدیرمه[۲۱۸].

کوْنفئدراتیو..konfedrativ [آد، فرانسیزجا] کوْنفئدراسیونلا ایلگی‌لی (فا: کنفدراتیو).

کوْنفئدراسیون..konfedrasiyon [آد، فرانسیزجا] دؤولتلر بیرلیگی (فا: کنفدراسیون).

کوْنفرانس..konfrans [آد، فرانسیزجا] توپلانتی، ییغینجاق، بللی ایش و سوْرون اؤچون دؤزنله‌نن توپلانیش (فا: کنفرانس).

کوْنفوْرمیزم..konformizm [آد، فرانسیزجا] اوُیماجیلیق، اوُیارجیلیق[۲۱۸].

کوْنقرات..konqrat [اؤزل آد] بیر بوْی آدی، باخ: موغول تورک بوْیلاری[۲۰۹].

کوْنقره (کوْنقرئس)..konqrə (konqres) [آد، لا: اجلاس] گئنیش مقیاسلی اوُلوسلار آراسی قوُرولتای و مُشاور ییغینجاغی[۲۱۸] (فا: کنگره).

کوْنقلوْمئرا..konqlomera [آد، لا] ۱-مختلف‌جنسلی‌شئی‌لرین اتّفاقی-بیرلشمه‌سی. ۲-(یئرب) مختلف مینئرال‌لارین بیرلشمه سیندن اَله گلن یئر قاتی وتوپراق قاتی.

کوْنقوُر..konqur [اؤزل آد] یئرآدی، قوْنور، یئر آدلاریندا: غنّه ن حرفی نین دَییشمه‌سیندن‌اله گلیبدیر(دوْغوز/ دوْنقوز، قانلی/ قانقلی)[۲۴۲].

کوْنکئیو..konkeyv [صفت، فرانسیزجا] ایچ بوْکئی، موقعر.

کوْنکرئت..konkret [باخ] کانکرئت، سوْموت، مُشخّص.

کوْنکور..konkur [آد، فرانسیزجا] یاریش، یاریشما.

کوْنکی..konkı [اؤزل آد] اردبیل ده (کیچیک و بؤبوک) داغ آدی.

کوْنوئرتیزوْر..konvertizor [آد، فرانسیزجا] دَییشتیرج (فا: کنورتیزوْر).

کوْنوئکتوْر..konvektor [آد، فرانسیزجا] ایستی یایار (فا: کنوکتوْر).

کوْنوئکس..konveks [آد، فرانسیزجا] دیش بوکئی، مُحدّب.

کوْنوئکسیون..konveksiyon [آد، فرانسیزجا] ایستی یاییمی، ایله تیم (فا: کنوِکسیون).

کوْنوانسیون..konvansiyon [آد، فرانسیزجا] آنلاشما (فا: کنوانسیون).

کوْنوس..konus [باخ] کوْنی، بوُرماج.

کوْنووْی..konvoy [آد، هلندیجه] قوْروما هدف ایله بیری‌سینی ویا بیر شئیی مُشایعت ائدن سلاحلی دسته (فا: دسته نظامی).

کوْنی..konı [آد، فرانسیزجا] بورماج (فا: مخروط).

کوْنیاک..konyak [آد، فر، اؤزل‌آددان] بیر نوع ایچکی آدی (فا: کنیاک).

کوْنیک..konik [آد، فرانسیزجا] بورماج سال (فا: مخروطی).

کوْنیه..konyə [آد، ع‹کنیه›] بیرینه بیر اؤزل‌لیک اوْچون وئریلن عنوان.

کوْو..kov [اؤنلم] ۱-حساب اولما، قبول اوْلما "اؤلدورمه‌سه کوْو دگیل: حساب‌دئییل"، گیزلنپاک اویونوندا دئییلن بیر سؤز[۱]. ۲-پیسله مک، غیبت ائله‌مک[۲].

کوْوْپراتیو..kooprativ [آد، لا: بیرلیک] اوْرتاق‌لیق، تعاوونی(فا: ~

کوْوْردینات..koordinat [آد، لا] یئرلم‌لر، اوُزای ویا بیر اؤزئی ده بیر نُقطه‌نین موْقعیت و یئرینی بللی ائدن سایی‌لار، مُختصّات (فا: مختصات).

کوْوْردیناسیون..koordinasiyon [آد، فرانسیزجا] بللی بیرآماج اوْچون مختلف ایشلر آراسیندا اوُیوم و باغلانتی و دؤزن قورما ایشی، ائش گوّدوم (فا: کوْردیناسیون).

کوْوْخا..kovxa [آد، فا] اکین یئرلرینی قورویان، {کدخدا}[۱].

کوْوْخاقیشلاقی..kovxaqışlağı [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

کوْوْخالی..kovxalı [اؤزل آد] تبریز بوْستان آباد دا کند آدی.

کوْوْخان..kovxan [اؤزل آد] قوْشاچای دا کند آدی.

کوْوْردینه..koordinə [آد، فرانسیزجا] اوُیوم و دؤزن ساغلاما (فا: کوردینه).

کوْوْلار..kovlar [اؤزل آد] توْووز'دا کند آدی[۲۴۰].

کؤبر..köbər [آد، باخ: کؤپمک] دیک یئر، دیک توپراق قالاغی "کؤبر اوّستونده دوُروب اوُزاق‌لارا باخماق" (فا: خاکریز).

کؤبؤک..Köbök [اؤزل آد] آلتای توّرکلری آیتای کیشیلر بوْی‌لاریندا دیر[۸۱-۱۵۸].

کؤبه..köbə [آد] پالتار قیراقلارینا تیکیلن حاشیه، بیر شئیین اطرافینا چکیلن نازیک زوْلاق ویا ناوار (فا: سجاف). **false hem** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کوّبیک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کؤبه›: سئیرک و قابا تیکیش؛ کوّبیمک فعلیندن اله گلمیشدیر؛ اینگیلیزجه **cobble** (تیکمک، داش دوزمک) کلمه‌سی بونونلا ایلگیلیدیر}.

کؤبه چی..köbəçi [آد] کؤبه تیکن، پالتار ویا قاب کیمی شئیلرین قیراق‌لارینی کؤبه‌لی ائتمک.

köbələmək..köbələmək [تاثیرلی ائیلم] سئیرک و قابا تیکیش‌لرله تیکمک (فا: کوک زدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کوییمک›؛دده: چئویرمک، یؤنَلتمک}.

köbəmə..köbəmə [آد] سئیرک و قابا تیکیش‌لرله تیکمه (فا: کوک زنی).

köbələnmək..köbələnmək [بلسیز ائیلم] کؤبه‌تیکیلمک، کؤبه‌وئریلمک، کؤبه‌قویولماق.

köbələmək..köbələmək [تاثیرلی ائیلم] سئیرک تیکیشلرله تیکمک، یورقان دؤشک کیمی شئیلری‌سیراماق، حاشیه وئرمک (فا: سجاف زدن).

köbələmə..köbələmə [آد] کؤبه تیکمه، حاشیه وئرمه (فا: سجاف زنی).

köbəli..köbəli [صفت] کؤبه‌سی اولان، کؤبه تیکیلمیش، کؤبه-لنمیش.

köbəlik..köbəlik [صفت] کؤبه‌اؤچون کسیلمیش، کؤبه اؤچون یارارلی.

köp.. köp [آد] شیش، قابارما، شیشمه، کؤپموش اولان، گؤر (فا: متورم، حالت پف) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: سیخی، چوخ، بول؛ دده}.

köp..köp [اؤزل آد] چوخ، چوخلوق، بوللوق[۷].

köpbə..köpbə [صفت] ۱-کوپوش، توپوش، توپ کیمی کؤک اولان اوشاق. ۲-یومورتا وورولموش خمیری یاغدا پیشیره‌رک حاضرلانان چؤرک.

köpbəcə..köpbəcə [صفت] ۱-کوپوش، توپوش، توپ کیمی کؤک اولان اوشاق. ۲-یومورتا وورولموش خمیری یاغدا پیشیره‌رک حاضرلانان چؤرک.

köpbəcələşmək..köpbəcələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤکلمک، شیشمانلاشماق.

köptük..köptük [اؤزل آد] ۱-بَرکت، بوللوق ۲-قالابالیق[۷].

köpdürmək..köpdürmək [تاثیرلی ائیلم] شیشیرتمک، یئللە دولدوراراق یئکلتمک.

köpdürülmək..köpdürülmək [بلسیز ائیلم] کوپدورمک‌ایشی گؤرولمک.

köprü..köprü [آد] ۱-سو، یول و بیر دره اوستونده دؤزه‌لن گئچیت. ۲-گؤلشده گؤرشچی‌نین باشی یئره دایاناراق دؤشونون یوخاری دوغرو قالخمیش وضعیتی. ۳-باغلاییجی، ایلگی لندریجی. ٤-بئل قاییشی اوجوندا اولان حالقا. ۵-بیر نئچه صُنعی دیشی بیرلشدیرن لوحه‌جیک. ٦-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "قیل کؤپرو، آسما کؤپرو". (فا: پل). beidge {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹کؤپروق›؛ کؤپمک سؤزایله ایلگیلی اولاراق سو اوستونده کؤپمه حالیندا اولان شئی آنلامیندادیر}.

köprücük..köprücük [آد] بالاجا کؤپرو (فا: خرک). foal

köprücük sümüyü..köprücük sümüyü [آد] اوْموز (چیین) وکؤکس سوّموکلرینین اوّست اوُجو آراسیندا اولان ودری آلتیندا بللی اولان اوُزونجا سوّموک (فا: نام استخوانی در کتف).

köpərüçü..köpərüçü [صفت] کؤپرودؤزلدن، کؤپروتیکن، کؤپروسالان.

köpərüçülük..köpərüçülük [آد] کوپرو دوزَلتمه ایشی.

köprü salma..köprü salma [آد] کؤپرو دوزلتمه (فا: پل بستن). bridging

köprülü..köprülü [صفت] کؤپرو سالینمیش، اؤزه‌رینده کؤپروسو اولان.

köprülənış..köprülənış [آد] کؤپرولنمک ایشی ویا بیچیمی.

köprüyol..köprüyol [آد] بؤیوک ودرین دره‌لرده دؤزه‌نیلن اوُزون کؤپرو.

köpəş..köpəş [صفت] شیش، کؤپموش، کؤپش قارین.

köpəşmək..köpəşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دری ده خیردا وقیرمیزی قاباریق عمله گلمک. ۲-کؤپمک، شیشمک.

köpək..köpək [آد، دیرگی] ۱-امجک‌لی، اتجیل، ائوجیل، مختلف نوْعلاری اولان و اینسان اوچون یارارلی حئیوان "آو کؤپگی، چوبان کؤپگی" ایت (فا: سگ). dog، Canis ۲-(مج)پیس اخلاقلی اولان. {سن؛ کؤپمک فعل ایله ایلگی‌لی اولاراق شیشگین‌لیک و مجازی اولاراق هیسلی و عصبانی حئیوانی گؤسته ریر}.

köpək..köpək [اؤزل آد] آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹].

köpək oğlu..köpək oğlu [صفت] کؤپک‌دن اولان، سؤیوش اولاراق ایشله‌نیر (فا: پدرسوخته). knavish-

köpək oğluluq..köpək oğluluq [آد] آلچاقلیق، اسکیک‌لیک (فا: پدرسوختگی).

köpək üzümü..köpək üzümü [آد، بیتگی] ایت اؤزومو (فا: سگ انگور).

köpək balığı..köpək balığı [آد، دیرگی] ایلیق و ایستی‌دنیزلرده یاشایان، اوُزون لوغو ۱۲cm آغزی گئنیش، دیشلری قووتلی، بیرتیجی بالیقلارین گئنیش آدی (فا: کوسه). mustelus

کؤپک بالیقلاری..köpək balıqları [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوانلاردان بالیق‌لار صنف ایندن بیرتاقیم (فا: تیره کوسه ماهی ها).

کؤپک جیک..köpəkcik [آد] کوپگه اوخشار، بالاجا کؤپک.

کؤپک دیشلری..köpək dişləri [آد] باخ کؤپک دیشی (فا: دندانهای‌نیش). canine teeth

کؤپک دیشی..köpək dişi [آد] آزی دیش‌لری وکسیجی دیشلر آراسیندا کی دیش، بودیش اوُجو بیز اوْلور.

کؤپک ساریمساغی..köpək sarımsağı [آد] چؤل ساریمساغی.

کؤپک سوْغانی..köpək soğanı [آد] کوپک ساریمساغی.

کؤپک سوْیو..köpək soyu [آد] آلچاق و سوْیسوزون بیری.

کؤپک‌سیز کنده‌قوُردیئنر..köpəksiz kəndə qurd yenər [دئییم] قوْرویوجوسوز یئره دؤشمن گیرر

کؤپک‌قایاسی..köpək qayası [آد، بیتگی] باللی باباگیللردن چیچک-لری ساپ چئوره سینده توپلانمیش عطرلی بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). marubium vulgare

کؤپک‌قیزی..köpək qızı [باخ] کؤپگین قیزی، ایت قیزی، سؤیوش سؤزو.

کؤپَکلر..Köpəklər [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

کؤپک‌گیللر..köpəkgillər [آد، دیرگی] کؤپک قورد چاقال و توْلکو کیمی ات یئین ممه‌لیلری ایچینه آلان حئیوان سوْیو.

کؤپک‌لشمک..köpəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یاشی اؤتمک، قوْجالماق (ایت حاقیندا و سؤیوش اؤچون) .

کؤپک لنمک..köpəklənmək [باخ] کؤپک لشمک.

کؤپک‌له‌مک..köpəkləmək [باخ] کؤپک لشمک.

کؤپک‌له‌نیش..köpəklənış [آد] کؤپک لنمک ایشی.

کؤپک ممه سی..köpək məməsi [آد] قولتوق آلتیندا کی چیبانلارا دئییلیر.

کؤپک یئسه قوُدورور..köpək yesə qudurur [دئییم] آغیر حقارت وئریجی سؤز.

کؤپَکبَک..köpəkbəy [تاریخی اؤزل آد] یاقوُت‌لارین اَسکی اوْیماق بگلریندن[۷].

کؤپک‌لیک..köpəklik [آد] قوجا ایتین وضعیتی، قوجالیق (ایت اوچون).

کؤپگی باغالاسان دوُرماز..köpəyi bağalasan durmaz [دئییم] یاشاماق اوْچون چتین یئر.

کؤپگین آغزینا سؤموک آتماق..köpəyin ağzına sümuk atmaq [آد] های کؤپچو بیرینی سوُسدورماق اؤچون اوْنا بیر چیخار ساغلاماق.

کؤپگین قیزی..köpəyin qızı [آد] سؤیوش اؤچون قادینا دئییلن بیر سؤز.

کؤپمک..köpmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کؤپ اوْلماق، قارنی شیشمک و یئللنمک، قابارماق(فا: ورآمدن). to be raised ۲-یاتماق، یوخلاماق " کیچیلدیجی سؤز اولاراق ایشله‌نیر، گئت کؤپ: گئت یات و گؤزومدن یوْخ اول" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کؤپورمک، کؤپ›، محتملا کؤپمک‌و کؤبه مک بیر کؤکه باغلانیرلار}.

کؤپموش..köpmüş [آد] مُتورّم، شیشمیش (فا: متورم). swollen

کؤپمه..köpmə [آد] شیشمه" قارین کؤپمه سی" (فا: نفخ). breathing

کؤپو آلینماق..köpü alınmaq [یلسیز ائیلم] شیشی‌یاتیریلماق. ۲- ساکت لشدیریلمک.

کؤپوْرگه..köpürgə [اؤزل آد] ۱-کؤپرو، گئچیت ۲-ساواش داووُلو[۷].

کؤپورتمک..köpürtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱ -کؤپوک لندیرمک، کوپوک لو ائتمک. ۲-شیشیرتمک (فا: باددادنو باد کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤپورجوک..köpürcük [آد] کؤپمه نتیجه سینده سو و صابونلو سوُدا دوزه‌لن قوْووقلار، کؤپوش (فا: حباب). bubble

کؤپوردوجو..köpürdücü [صفت] کؤپوردن، کؤپوک لتمه اؤزللیگی اوْلان.

کؤپوردوش..köpürdüş [آد] کؤپورتمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤپورلنمک..köpürlənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤپوک وضعیته گلمک.

کؤپورمک..köpürmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قاباریب‌شیشمک، کؤپوک-لنمک ۲-برک هیرسلنمک، کؤکره‌مک، جوْشماق.

کؤپوروش..köpürüş [آد] کؤپورمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤپوره کؤپوره..köpürə köpürə [ظرف] کؤپوره‌رک.

کؤپوش..köpüş [آد] کؤپمه نتیجه سینده سو وصابونلو سوُدا دوزه‌لن کؤپورجوک و قوْووقلار (فا: حباب). bubble

کؤپوک..köpük [آد] ۱-چالخالانان، قاینایان و تورشویان شئیلرین اوْستونده دوزه‌لن هاوا قابارجیق‌لاری، صابون و بوجور شئیلر و سو ایله دوزه‌لن بالاجا قوْووق، کؤپموش اولان شئی (فا: کف). troth، scum ۲-دَیرسیز و اؤزنم‌سیز شئی حاقیندا؛ ۳-کؤپورجوک، آرتیش[۷]. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤپوکجوک..köpükcük [آد] کیچیک کؤپوک، اینجه کؤپوک.

کؤپوکسوز..köpüksüz [صفت] کؤپوگو اولمایان، کؤپوک وئرمه‌ین.

کؤپوکلتمک..köpüklətmək [تاثیرلی ائیلم] کؤپوک عمله گتیرمک.

کؤپوکلندیرمک..köpükləndirmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: کؤپوک لتمک.

کؤپوکلندیریجی..köpükləndirici [آد] کؤپوک لندیرن، کؤپوک عمله گتیرن.

کؤپوکلندیریلمک..köpükləndirilmək [بلسیز ائیلم] کؤپوک لندیرمک ایشی گؤرولمک.

کؤپوکلنمک..köpüklənmək [تاثیرسیز ائیلم] کوپوک لو اولماق (فا: کف کردن).

کؤپوکلو..köpüklü [صفت] کؤپوگو اولان، کؤپوک وئرن، کؤپوک‌له‌نن.

کؤپوکلولوک..köpüklülük [آد] کؤپوکلوشئیین حالی.

کؤپوکله‌مک..köpükləmək [تاثیرلی ائیلم] کؤپوکلو ائتمک.

کؤپوکله‌نیش..köpüklənış [آد] کؤپوک لنمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤپونو آلماق..köpünü almaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-شیشینی یاتیرماق. ۲-ساکت لشدیرمک.

کؤپه شیک..köpəşik [آد] دری‌ده عمله گلن خیردا قیرمیزی قاباریق، سیزاق، سیزاناق (فا: نوعی تاول روی پوست).

کؤتک..kötək [آد] آغاج ودیه‌نک‌له ووُرولان ضربه، وورما و دؤیمه (فا: کتک) {باخ: کؤتو}.

کؤتک آلتینا سالماق..kötək altına salmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤتک‌له‌مک.

کؤتکلشمک..kötəkləşmək [قا] بیربیرینه کؤتک وورماق.

کؤتکلنمک..kötəklənmək [بلسیز ائیلم] کؤتک وورولماق.

کؤتک ووُرماق..kötk vurmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤتک‌له‌مک.

کؤتکله‌مک..kötəkləmək [تاثیرلی ائیلم] کؤتک وورماق.

کؤتل..kötəl [صفت] بوْیو قیسا آت، باخ: کؤتل. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤتو..kötü [صفت] چوخ پیس، یاراماز، قوْرخو وئرن، اندیشه‌لندیرن، یئترسیز و یاراماز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا ایشله‌نن ‹کؤتله‌مک› (فنالیق ائتمک)، ‹کؤتی بوُرت› (قارا باسما، کابوس) و ایندی ایشله‌نن کؤتو و کؤتک سؤزلرینین اوْرتاق کؤکو کؤت اولمالیدیر، آیدیندیر بو سؤزجوک همان گؤت سؤزودور و بو سؤز اصلینده آرخا و آلْت معناسیندا اولاراق مجازی حالدا سوْنرالار پیس و خوشا گلمه ین ایش و شئی اوچون ایشله‌نیب، بو مفهوملا کؤتو پیس شئی معناسیندا یوْروملانیب و کؤتک، بیرینه گؤرولن اینجیدیجی پیس و خوشا گلمه ین ایش معناسیندا ایشله‌نیر، (آیدیندیرکی گؤتورمک: بیر شئیی آشاغیدان قوْوزاماق، کلمه سیده بوُسؤزله ایلگیلیدیر)}.

کؤتوآنلاشیق..kötü anlaşiq [آد] سوء تفاهم (فا:~) misunderstanding

کؤتوایش..kötü iş [آد] قبیح (فا: قبیح). foul

کؤتوْز..kötüz [اؤزل آد] دَیرلی[۷].

کؤتوجول..kötücül [آد] کؤتولوک سئون و ایسته‌ین، کؤتولوک ائدن.

کؤتور..kötür [صفت] کله کؤتور، صاف اولمایان یئر، چالا چوخور یئر (فا: چاله چوخور) {کؤتو کلمه سیله ایلگیلیدیر}.

کؤتورووم..kötürüm [آد] گؤتوْروم: ۱-یاتالاق و چوخ مریض آدام اوچون سؤیله‌نیر ۲-اوْتورماق اوچون دوزه‌نیلن سککی. {گؤتورمک سؤزونه باغلی اولاراق آلت و آشاغی یؤنه اشارتدیر}.

کؤتوقوخو..kötü qoxu [آد] پیس قوْخو (فا: گند). stench

کؤتوک..kötük [آد] ۱-قالین آغاج گؤودسی، بیر آغاجین اوْدونجاغی (فا: کنده درخت). ۲-آنا دفتر ویا بوُجور شئی لرین کؤتوگو و دیب بؤلومو. ۳-بیر شئیین ایشلندیکدن سونرا آتیلان حصّه‌سی {سن؛گؤت کلمه سیله ایلگی‌لیدیر چونکو بو سؤزجوک اصلینده بیر شئیین آلتی و آشاغی طرفی دیر و کؤتوک سؤزوده بو کلمه‌دن آلیناراق آغاجین آلت و آشاغی و یوغون اولان بؤلومونو آنلاتیر، سند و چک کیمی شئی‌لرین کؤتوگو آنلامی‌دا بو مفهوما دایانیر (گؤت، کؤت، کؤتوک، کؤتو، کؤتک)، باخ: کؤتو}.

کؤتوک‌دیش..kötük diş [آد] سینمیش، چوروموش‌و اتایچینده قالان‌دیش.

کؤتوکجوک..kötükcük [آد] بالاجا کؤتوک، کیچیک کؤتوک.

کؤتوکجه..kötükcə [آد] نتیجه‌نین اوشاغی، بیرینین ان سوْندا گلن نسلی.

کؤتوکلشمک..kötüklşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤتوک کیمی اولماق.

کؤتوکلوک..kötüklük [آد] کؤتوک اولما وضعیتی.

کؤتوگؤز..kötügöz [آد] باخدیغی کیمسه‌یه ضرر وئرن ویا نظر ووُران.

کؤتوگؤزله‌باخماق..kötü gözlə baxmaq [آد] ۱-بیرینه‌ایی اولمایان دؤشونجه‌لر بسله‌مک. ۲-جنسل دوُیقو ایله باخماق.

کؤتول..kötül [ا] هؤرومجک (فا: عنکبوت).

کؤتولتمک..kötülətmək [تاثیرلی ائیلم] کؤتولشدیرمک.

کؤتولشدیرمک..kötüləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کؤتولشمه‌سینه سبب اولماق.

کؤتولشدیریش..kötüləşdiriş [آد] کؤتولَشدیرمک ایشی.

کؤتولشمک..kötüləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤتولنمک، پیس لشمک (فا: بد شدن).

کؤتولنمک..kötülənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤتو اولماق، پیس لنمک (فا: بد شدن).

کؤتولوک..kötülük [آد] کؤتو اولما حالی، پیسلیک(فا: بدی)badness

کؤتولوکجو..kötülükcü [صفت]هرجور کؤتولویو گؤرن کیمسه، شرور.

کؤتولوکجولوک..kötülükcülük [آد] کؤتولوکجو اولما وضعیتی، شرورلوق.

کؤتوله‌مک..kötüləmək [تاثیرلی ائیلم]بیرینی پیسله‌مک {دیواندا: فنالیق ائتمک}.

کؤتوله‌نیش..kötülənış [آد] کؤتولنمک ایشی.

کؤتوله یه‌جی..kötüləyici [آد، ص] کؤتولوین و پیسلیین.

کؤتوله یه‌ش..kötüləyiş [آد] کؤتوله‌نیش.

کؤتومسر..kötümsər [صفت]هرشئیین کؤتو و اولومسوز یؤنونو گؤرن و گؤزتلیین کیمسه (فا: بدبین).

کؤتو یولا دوشمک..kötü yola düşmək [تاثیرسیز ائیلم]دوغرو یولا گئتمه‌مک.

کؤتویه چکمک..kötüyə çəkmək [تاثیرلی ائیلم]بَیه‌نیلمه ین بیر یئره یئتیشمک.

کؤثر..kösər [آد، عربجه] کوثر: جنّت ده بیر بولاغین آدی.

کؤجنه..köcənə [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی {کؤچ}.

کؤچ..köç [آد] ۱-کؤچمه، توپلومسال سببلرله بیر یئردن آیری بیر یئره کؤچمک ایشی. ۲-داشینما. ۳-قوش و حئیوانلارین بیر بؤلگه‌دن آیری یئره گئتمه‌سی (فا: کوچ). ٤-اؤلوم معناسیندا "اوْ دونیا یا کؤچوبدور". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه‌دن دوزه‌له‌رک فارسجادا "کوچیدن، کوچ، کوچه" سؤزلری ایشلنمکده دیر}.

کؤچ تپه..köçtəpə [اؤزل آد]قئیدار دا کند آدی.

کؤچ داستانی..köç dastanı [اؤزل آد]اسلامدان قاباق اوُیغور تورکلرینه عاید بیر داستان آدیدیر[۸].

کؤچ‌ائتمک..köç etmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچمک.

کؤچ‌ائله‌مک..köç eləmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچمک.

کؤچای..köçay [اؤزل آد]اینسان‌آدی، باخ: گؤچ+ آی[۷].

کؤچ‌ایتی..köç iti [آد] کؤچو قورُوماق اوْچون ساخلانان ایت. ۲-بیربیریندن دایم آرالانمایان، اَل چکمه ین آدام حاقیندا.

کؤچَبه..köçəbə [آد] کؤچری بیر توپلولوق، بیر یئرده مسکن سالمایب دایم یوُردونو دَییشدیرن (فا: کوچ کننده).

کؤچَبه‌لشمک..köçəbələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچَبه حالینا و یاشامینا گیرمک.

کؤچَبه‌لیک..köçəbəlik [آد] کؤچَبه اولما وضعیتی.

کؤچَت..köçət [اؤزل آد]فیلیز، سوْرگوْن، آغاج زوُغو[۷].

کؤچدوْش..köçdüş [آد] کؤچه کؤچ، ائللیک‌له کؤچمه، کوْچ ائتمه "کؤچ دوْش زامانی".

کؤچدوْشمک..köç düşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچَری وکؤچَری‌لر کئچیجی اوْلاراق بیریئرده اوْتورماق.

کؤچدورمک..köçdürmək [اتّدیرگن ائیلم] کؤچمه‌سینه سبب اولماق (فا: کوچانیدن). to cause to migrate

کؤچدورولمک..köçdürülmək [بلسیز ائیلم] کؤچدورمک ایشی گؤرولمک.

کؤچر..köçər [آد، ص] کؤچَبه، کؤچَری.

کؤچرقوْنار..köçərqonar [صفت] کؤچَبه بیر یاشام سوْرن "~ طایفا".

کؤچرگی..köçərgi [صفت]باخ: کؤچَری (فا: مهاجر). emigrant

کؤچروم..köçrüm [آد، ت] ۱-کؤچمن، کؤچ ائدن آداملار (فا: کوچ کننده). ۲-(مج)بیر یئرده قرار توتمایان، تئز تئز یئرینی دَییشن (فا: زود زود جابجا شونده).

کؤچَری..köçəri [صفت] ۱-یئرله‌شیک اوْلمایان، چادیر و گئچیجی تیکینتی‌لرده یاشایان وزامان زامان یئر دَییشن اینسان‌لار، بیر یئرده مسکن سالمایب یوردونو دایم دَییشن (فا: کوچ‌نشن). immigrant ۲-اینسان‌آدی، گؤچ+ اَری[۷].

کؤچَری‌لیک..köçərilik [آد] کؤچَری یاشایش سوْرمه و طرزی.

کؤچ‌عسگر..köç əsgər [اؤزل آد]قازاخ‌دا کند آدی[۲٤۰].

کؤچکوْنچو..köçkünçü [آد] کؤچَری، کؤچمن.

کؤچَک..köçək [آد] ۱-قادین قیلیغینا گیریب چنگی کیمی اوْینایان ارکک‌لره وئریلن آد. ۲-آغیر باشلی اوْلمایان[۲].

کؤچکجه..köçəkcə [آد]بیر نوع شنلیک و اوْیون هاواسی[۲].

کؤچکلی..köçəkli [اؤزل آد] کوْچوکلو: م١٦جی یوزیلده، دیاربکرحلب بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس توْرکلرینه بیر بوْی آدی[۸۵].

کؤچ‌کوْلفت..köçkülfət [تو+فا]عایله عضولری، آتا آنا و اوشاقلار هامی.

کؤچگن..köçəgən [صفت] کؤچَبه، کؤچَری.

کؤچل..köçəl [آد] کؤزل، ساوورولموش خرمن ایچینده قالان ایری چؤرچؤب {باخ: کؤچمک}.

کؤچلگه..köçəlgə [آد] کؤچولن یئر.

کؤچمک..köçmək [تاثیرسیز ائیلم ایشله نیدیر] ۱-کؤچ ائیلهمک، توپلوم‌سال علت‌لره خاطر بیر یئره واؤلکه‌یه داشینماق (فا: کوچ کردن). ۲-اؤلمک، دونیادان گئتمک. ۳-اره گئتمک، گلین گئتمک، آتا اوینمدن باشقا اوه کؤچمک. ٦-چؤکمک (بعضا حَرف دَییشمه سبب ایله بوُ شکیلده ایشله‌نیر). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده}.

کؤچمن..köçmən [صفت] ۱-کؤچ ائدن کیمسه ویا ائل (فا: مهاجر)emigrant ۲-(تاریخی اؤزل آد) قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو، بای اوْغلو و بایباخدی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷]. قازاق-کیچییؤز-بایوْغلوُ-بایباختیْ بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤچمن‌لشدیرمک..köçəmənləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کؤچمن-حالینا گتیرمک

کؤچمن لشمک..köçəmənləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچمن وضعیتینه گلمک.

کؤچمن‌لیک..köçmənlik [آد] ۱-کؤچمن اولما وضعیتی. ۲-کؤچمن‌لرین اوْتوردوغو یئر (فا: مهاجرنشین). colony

کؤچمه..köçmə [آد] کوچ ائتمه (فا: مهاجرت). migration

کؤچو..köçü [آد] چؤکو، توپراق قایماسی. {باخ: کؤچمک}.

کؤچوب گئتمک..köçüb getmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچمک، اؤلمک.

کؤچوجو..köçücü [آد] کؤچن.

کؤچورتمک..köçürtmək [تاثیرلی ائیلم] کؤچورمه‌سینی ساغلاماق (فا: کوچاندن).

کؤچوردولمک..köçürdülmək [باخ] کؤچورتمک.

کؤچورمک..köçürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کؤچمه‌سینه یول آچماق، بیر اینسانی ویا بیر حئیوانی بیر یئردن آیری یئره آپاریب داشیماق (فا: کوچاندن). ۲-قیز اره وئرمک"قیزی کؤچوْرمک" (فا: دختر به خانه بخت فرستادن). ۳-بیر متنی باشقا دیله چئویرمک، باشقا حُروف‌لارلا یازماق. ٤-بیر کیمسه‌دن باشقا بیر کیمسه‌یه گئچیرمک، حواله ائتمک. ٥-بیتگی‌لری بیر یئردن چیخاریب باشقا بیر یئره تیکمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یازینی چئویرمک، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: کؤچ ائتدیرمک}.

کؤچورجو..köçürücü [آد] کؤچوْرن، کؤچمه‌سینه یول آچان.

کؤچورولمک..köçürülmək [بلسیز ائیلم] کؤچورمک ایشی گؤرولمک.

کؤچوش..köçüş [آد] کؤچمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤچوشمک..köçüşmək [قا] قارشی‌لیقلی کؤچمک.

کؤچوک..köçük [صفت] کؤچموش (یئر)، قایمیش توپراق، چؤکونتو، بیخینتی (فا: زمین لغزیده شده).

کؤچوم..köçüm [آد] کؤچمک ایشی، یئر دئییشمه.

کؤچه کوچ..köçə küç [آد] ائل‌لیکله کؤچمه، کؤچمه ایشی.

کؤچهاکوچ..köçhaköç [آد] ائل‌لیکله کؤچمه، کؤچمه ایشی.

کؤچه‌میش..köçəmiş [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

کؤچیوْلو..köçyolu [آد] کوچَری‌لرین کئچدیگی یوْل.

کؤده..ködə [آد] اکیلمه میش و اوتارماغا یارارلی یئر (فا: مرتع) {گوْدمک سؤزو دیواندا بکلهمک معناسیندا گله‌رک اوردا ایشله‌نن جمله‌دن ‹اوْل قوْی کوْذَتدی: او قوْیون گوْددو- اوْتاردی› اوْتارماق مفهومون چیخارماق اولار، سنگلاخدا بو فعل اوْتارماق و گوْدوجو کلمه‌سی چوبان معنالانیب، آچیقدیرکی بو فعلدن آلیناراق کوْده› کؤده کلمه‌سی اوْتلاق اوچون سؤیله‌نیر و بو کؤکه باغلیدیر}.

کؤده اوْتارماق..ködə otarmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین اوْتلاغینی و یا اکین یئرینی اوْتارماق اوچون استفاده ائتمک.

کؤده‌لشمک..ködələşmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْتلاق حالینا گلمک {باخ: کؤده}.

کؤر..kör [آد] باخ: کوْر.

کؤر..Kör [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش. توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

کؤرپو..körpü [باخ] کؤپرو.

کؤرپه..körpə [صفت] ۱-محصولو یئتیش‌مه‌میش اکین (فا: کشت دیررس). ۲-چوخ گنج، بالاجا اوشاق، سوت امر (فا: نوزاد). newborn. ۳-تازا؛ قارشی آنلامی: قارت؛. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر:بو کلمه کؤرمک› گؤرمک سؤزایله ایلگی‌لیدیر چونکی گؤرمک فعلینین بیر معناسی بیرینه باخیجی‌لیق ائتمک و یئتیرمکدیر و بو آنلامدان آلیناراق کؤرپه کلمه‌سی باخماغا و باخیما نیازی اولان تازا یئتیشمیش بیتگی و یا اوشاق و حئیوان بالاسی اوچون سؤیله‌نیر}.

کؤرپه جه..körpəcə [صفت] چوخ بالاجا، چوخ بالاجا، چوخ کؤرپه.

کؤرپه جیک..körpəcik [آد] بالاجا اوشاق، چوخ کؤرپه اوشاق.

کؤرپه جییز..körpəciyəz [صفت] کؤرپه جیک.

کؤرپەلیک..körpəlik [آد] ۱-کؤرپه اولما وضعیتی، کؤرپه اوشاغین حالی، اوشاقلیق، چوجوق لوق (فا: بچه‌گی، نوزادی). ۲-تازالیق (فا: کوچکی و طراوت).

کؤردک بالیغی..kördək balığı [آد، دیرگی] سازان سویوندان، سیرتی اسمر، یانلاری کیرلی آغ، قارنی گومۆشو، دری‌سی قالینجا پولجوقلارلا اؤرتۆلو، دادلی سو بالیغی، آجی بالیق (فا: نوعی ماهی). rhoidos amarus

کؤرفز..körfəz [آد، یونانجا] یاریم‌دنیز (فا: خلیج).

کؤرکؤتوک..körkötük [آد، ص] تؤرتؤ کونتو.

کؤرۆنگ..körüng [آد، ت] کاشغرده گؤل‌آدی {باخ: کبودرآهنگ}.

کؤروک..körük [آد، باخ: کؤره] کؤمورو قیزارتماق اوچون اوُزون و دسته‌سی تاختا و دری‌لی آلَت، کؤره‌نی پوفله مه‌یه یارایان آلت" دمیرچی کؤروگو" (فا: وسیله آهنگری جهت دمیدن کوره).

کؤروک‌باسان..körük basan [آد] کؤروک‌له ایشله‌نن.

کؤروکچو..körük basan [آد] کؤروک‌له ایشله‌نن.

کؤروک چولوک..körükçülük [آد] کؤروکچونون ایشی.

کؤروک‌لنمک..körüklənmək [بلسیز ائیلم] ۱-کؤروک‌له هاوا پوفلنمک (فا: فوت شدن). ۲-قیزیشماق، قیزارماق.

کؤروک‌له‌مک..körükləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کؤروگو ایشلتمک (فا: فوت زدن). ۲-داها قیزیشدیرماق، کسگین لشدیرمک.

کؤز..köz [آد] ۱-اوْد قوْرو، ایییجه یانان کؤمور و آغاج. ۲-ایچینده بالا قوْر پارچالاری اوْلان کؤل: اوْد یاندیقدان سونرا قالان اودسوز کؤل" قیزمار کؤمور" (فا: گل آتش). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ اسکی تورکجه ده کؤیمک (یانماق) و کؤزه‌مک (اوْد قاریشدیرماق)و کؤز کلمه‌لری بیر کؤکه باغلانیرلار}.

کؤزباغلاماق..közbağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قابیق‌باغلاماق(فا: پوسته-بستن to skinover

کؤزدۆشمک..közdüşmək [باخ] کؤزه دؤنمک.

کؤزر..közər [باخ] کؤزل.

کؤزَرْتمک..közərtmək [تاثیرلی ائیلم] کؤمور و اوْدو کؤز حالینا سالماق، قیزارتماق.

کؤزَرتی..közərti [آد] سؤنمک ده اوْلان کؤز ویا لامپانین ایشیغی و پاریلتی‌سی (فا: درخشندگی و تلؤتلؤ).

کؤزردیلمک..közərdilmək [بلسیز ائیلم] یاندیریلیب قیزاردیلماق.

کؤزرکؤزر..közərközər [ظرف] آلوْوآلوْ" اوجاق اثوین اوْرتاسیندا~یانیردی".

کؤزرمک..közərmək [تاثیرسیز ائیلم] یانیب قیزارماق، آلوْوسوز یانماق، قیپ قیرمیزی اوْلماق، ایشیلداماق، پاریلداماق، سؤنمک اؤزه ره اوْلماق {کؤز+ر+مک}.

کؤزریشمک..közərişmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤزَرمک، کؤز کیمی ایشیق وئرمک.

کؤزکؤز اوْلماق..közköz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤز کیمی اوْلماق.

کؤزل..közəl [آد] خرمن ساووللدوقدان سونرا تاخیلدا قالان ایری چؤرچؤپ، ایری سامان و سؤنبول (فا: خار خاشاک خرمن) {، سن: یانمیش خرمنین قالینتی‌سی؛ کؤز+ل}.

کؤزلشمک..közləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤز حالینا گتیرمک.

کؤزلنمک..közlənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤزه دؤنمک، کؤزه چئوریلمک.

کؤزله‌مک..közləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کؤز اوستونده پیشیرمک. ۲-یاندیرماق، یاخماق، کؤز حالینا سالماق.

کؤزله‌مه..közləmə [آد] ۱-کؤز اوستونده پیشیرمه. ۲-یاندیرما، یاخما، کؤز حالینا سالما. ۳-کؤز اوستونده پیشیریلن ات کاباب ویا آیری شئی" ات کؤزله‌مه سی، بادیمجان کؤزله‌مه سی" کؤل باستی (فا: کباب ذغالی). kabob

کؤزمن..közmən [آد] کؤزده‌پیشن‌ات(فا: کباب){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: کؤزده‌پیشن‌چؤرک

کؤزمه..közmə [آد] ایی‌له‌شن یارانین اوستونده عمله گلن قاتمان {رنگی‌قیرمیزیمتیراق‌اولماسی اوچون کؤز'له ایلگیلیدیر}.

کؤزه دۆشمک..közə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] تونْقال یانیب کؤز شکلینه دؤشمک.

کؤزه رن..közərən [صفت] کؤزرمیش اولان.

کؤزه ری..közəri [صفت] کؤزرمیش اولان.

کؤزه‌مک..közəmək [تاثیرلی ائیلم] گؤزه‌مک.

کؤستک..köstək [آد] زنجیر کیمی بیربیرینه گئچیریلمیش شئی، حئیوانین قاچماسینی‌اؤنله‌مک اوچون آیاغینا باغلانان ایپ ویا زنجیر، قیلیج بیچاق و بوجور شئیلری باغلاماق و یا بیریئردن آسماق اوچون یارارلانان شئی (فا: زنجیر) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کؤسورمک›: حئیوانین آیاغین کؤستک‌له‌مک، سن}.

کؤستک اوْلماق..köstək olmaq [تاثیرسیز ائیلم] انگل اوْلماق.

کؤستک لنمک..köstəklənmək [بلسیز ائیلم] زنجیرلنمک.

کؤستک‌له‌مک..köstəkləmək [تاثیرلی ائیلم] زنجیرله‌مک.

کؤستک‌له‌نیش..köstəklənış [آد] کؤستک لنمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤستکله ییش..köstəkləyiş [آد] کؤستک‌له‌نیش، کؤستک لنمک طرزی.

کؤستک‌ووُرماق..köstəkvurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-کؤستک‌له‌مک. ۲-گۆرشده رقیبین آیاق‌لارینی سیخی جا توُتماق.

کؤستگی قیرماق..köstəyi qırmaq [تاثیرلی ائیلم] ایلیشگی یی کسمک.

کؤسته‌بک..köstəbək [آد، دیرگی] بؤجکجیل، امجک‌لی، گؤزلری آز گلیشمیش، توپراق آلتیندا یاشایان، اوُزون دالانلار اوْیان، قوُرتجوق‌لاری یئدیغی اوچون یارارلی و کؤکلری کسه‌رک ضرر وئرن حئیوان، دری‌سیندن کۆرْک دۆزه‌لن بیر نوع چؤل سیچانی (فا: نوعی حیوان). Talpa {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤسته‌بک‌گیللر..köstəbəkgillər [آد، دیرگی] بؤجک جیللر تاقیمیندان بیرسوْی.

کؤسج..kösəc [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {باخ: کوْسا}.

کؤسسک..kössək [باخ] کؤسَو.

کؤسنو..kösnü [آد] ارکک و دیشی‌نین بیربیرینه قارشی دوُیقولاری، جنسل ایستک، شهوت[۲].

کؤسَو..kösəv [آد] اوْد سۆنگوسو، اوجاق دئشمک اۆچون اوزون آغاج، بیر یانی یانیب قارالمیش تندیر آغاجی (فا: چوب تنور). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤزه‌گو› کؤز+گو› کؤزَو› کؤسَو}.

کؤسؤن..Kösön [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری توُبا بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کؤسه..Köse [اؤزل آد] تۆرکمن-چاودوُر-آبدال بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کؤسه‌لر..Kösələr [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کؤسه‌له..kösələ [آد] باشماق و چانتا دۆزلتمکده یارارلانیلان بؤیوک باش حئیوانلارین ایشلمیش دری لری {دری نین تۆکلری آلینماسینا سبب کوْسا سؤزیله ایلگیلیدیر}.

کؤسه‌له‌مک..kösələmək [تاثیرلی ائیلم] دابّاغ لاماق، دری اۆستونده ایشله مک.

کؤسه‌مک..kösəmək [تاثیرسیز ائیلم، ت] آرزو ائتمک.

کؤسه‌من..kösəmən [آد] سۆرونون اؤنونده گئدن و قیلاووُزلوق ائدن قوْچ ویا تکه، ۲-دؤیوشکن قوْچ، بیر یئرده قیلاووزلوق ائدن شخصه ده کؤسه‌من دئییلیر {باخ: کؤسه‌له، کوْسا}.

کؤشسارای..köşsaray [اؤزل آد] باخ: کؤشکسارای.

کؤششَک..köşşək [آد] باخ: کؤشکَک.

کؤشَک..köşək [آد] آلماکیمی‌میوه‌لرین یئیلمه‌ییب آتیلان حصّه سی، جئجه، پوُچال، پۆلوش "هئیوا کؤشگی" (فا: قسمت غیر خوراکی میوه ها). ۲-دوه بالاسی، باخ: کؤشکَک.

کؤشْک..köşk [آد] سارای، بؤیوک و گؤرکملی تیکینتی، باغ باغچا آراسیندا اوْلان بؤیوک تیکینتی، پارک‌لاردا دینلنمه اۆچون اۆستو اؤرتولو تیکینتی ویا آلاچیق (فا: قصر، دربار). court {دیواندا کؤشیمک کلمه‌سی اؤرتمک و کؤلگه سالماق معناسیندا و کؤشیک و کؤشیگه سؤزلریده کؤلگه‌لیک آنلامیندا بولارین اورتاق کؤکونه باغلاناراق کؤشک سؤزوده کؤلگه‌لیک مفهوموندادیر، بو کلمه‌دن آلیناراق اؤزگه دیللرده ایشله‌نن بعضی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: کیوسک (کؤلگه‌لیک وکؤلگه سالان یئر)بوکلمه‌دن آلیناراق کوُشک سؤزو فارسجادا ایشله‌نیر}.

کؤشْک..köşk [اؤزل آد] شبستر، آباده-سوریان (~شوْراب)، هشتَری (~قاراآغاج) و خوی (~زر)، همدان(~آباد) دا کند آدی.

کؤشکسارای..köşksaray [اؤزل آد] کؤشسارای: مرند ده بالاجا یئله-شیم یئرینین آدی {قصر، سارایلار سارایی، بو یئرین آدینی اهالی کؤشسارای شکلینده سؤیله یرلر}.

کؤشکَک..köşkək [آد] کؤششک: ۱-بیر ایللیک دوه بالاسی (ایکی ایللیک دوه بالاسی توْروم، اوچ ایللیک تایلاق ویا دایلاق آدلانیر) (فا: بچه‌شتریکساله) ۲-دوه کؤششگی، دوه بئلینین چیخینتی‌سی (فا: کوهان) ۳-چوْخ گؤزل[۲۲۴] {دیواندا کؤشیمک فعلی اؤرتمک و قاپاتماق معناسیندا و کؤشیک سؤزوده اؤرتو و کؤلگه‌معناسیندا گلیب، بونلارین اورتاق کؤکو کؤش سؤزجوغو کؤششک سؤزونون کؤکو اولمالیدیر و بو عضو دوه‌نین‌بئلینی اؤرتن بؤلوم ساییلیر}.

کؤشکک..köşkək [اؤزل آد] رامیان، ورامین، ساوه-خرقان، تهران-شهریار، بیناب، زنجان و آوج ده کند آدی {اشاره اوْلونمالیدیرکی یئرلی اهالی بعضا بوُ آدی یوُوارلاداراق کؤش‌کت ویا کؤش‌کند و بعضادهً کؤششَک شکلینده تلفظ ائدیرلر، معناجا دوه بالاسی و مجازاً دیک‌یئر دئمکدیر ولی منطقی اوْلاراق یئر آدلاریندا چوْخ گؤزل یورد معناسینی غالب بیلمه‌لی‌ییک، البتده کؤلگه لیک و مجازا یاشاماغا اوُیقون معناسیندا اولمالیدیر، بیر طرفدن ده کؤش‌کت سؤیله نیشینی نظره آلارساق، اصلینده کؤشک کند اوْلور و معناجا سارای کند و یئنه ده گؤزل یورد دور}.

کؤشن..köşən [آد] کؤشه: دریدن و گؤندن کسیلمیش ائنسیز باغ ویهر، قاییش (فا: تسمه چرمی).

کؤشۆک..köşük [اؤزل آد] دیلک، تمنّا[۷].

کؤشه..köşə [آد، فا] گؤشَن: بوُجاق، گوُشه، ایکی خط ویا صفحه نین کسیشدیگی یئر (ف: گوشه).

کؤشوْوورُ..köşovur [اؤزل آد] کؤشؤوَر، کؤش اوْووُر، کؤشک‌آوار : سایین‌قالا دا شهرو کندیستان آدی، بو شهرین ۱۳۲۰ده نفوسو ۷۷۰ نفر تورک قئید اولوبدور (قوْ: کشاورز، کشاورز، فا: کوشک‌آوار) {اصلینده کؤشْک‌آوار/کؤشک‌اوْوار اوْلاراق یوُوارلانیب کؤشوْوُر / کؤشؤوَر شکلینده سؤیله‌نیر نئجه‌کی مرند یاخینینداداکؤشک‌سارای، شهرینه، اهالی، کؤشسارای دئییرلر، معناجا آوارلارین کؤشکو ویا تحت الفظی معنادا کؤشکو وار دئیه‌رک کؤشکلو یئر مفهوموندادیر}.

کؤشه..köşə [آد] کؤشن: دریدن و گؤندن کسیلمیش ائنسیز باغ ویهر، قاییش (فا: تسمه چرمی).

کؤک..kök [آد] ۱-بیتگی‌لرین‌توپراق ایچینده اوْلان بؤلومو، بعضی شئیلرین بیر یئره قوُیلاندیغی بؤلومو "آغاج کؤکو، دیش کؤکو" (فا: ریشه). ۲-بیر شئیین خیمی (فا: بنیان). ۳-دیب، ایلکه، اصل، قاییناق، بیرایشین و سؤزون قاییناغی، کلمه‌لرین اک و شکیلچی‌لرینی بیر کنارا قوْیارساق قالان حصّه‌سی"بیرکؤکدن عبارت سؤزلر" (فا: ذات). essence ٤- (مت) بیرساییننین نئچَه‌نجی کؤکو "اؤرنک: سککیزین اؤچونجو کؤکو ایکی دیر" (فا: ریشه، جذر). ٥-سازلاردا سازی کؤکله‌مه‌یه یارایان بورقو (فا: کوُک). ٦-قاییناق، نسیل، منشا "کؤکسوْز آدام" (فا: نسب). ۷-ندن، سبب (فا: علّت) "بوُ ایشین کؤکو یوْخدور". ۸- اتلی شیشمان یوْغون، کؤکلمیش "کؤک اوُشاق" (فا: چاق). fat ۹-ایری تیکیش، کؤبه کیمی بؤیوک تیکیش "پالتاری کؤکله‌مک" (فا: کوک). ۱۰-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دوْزَلدیر "یئرکؤکو: هویج؛ کؤکدن دینچی". ۱۱- (دیل‌ب) کؤک و اک: ان کیچیک لئکسیک معنا حصه‌لرینه کؤک و ان کیچیک قراماتیک معنا حصه‌لرینه اک دئییلیر "داغ+چی"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: ۱-سوْی، اصل. ۲-یهرباغی؛ سن: ۱-بخیه.۲-سازکؤکو. ۳-آغاج کؤکو}.

کؤک‌اَمر..kökəmər [اؤزل آد] خویداداغ آدی.میاناداکندوداغ آدی(قوْ: کوه کمر).

کؤک‌بویاسی‌گیللر..kökbüyasıgillər [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی‌چنک‌لی، یاپراقلاری قارشی‌لیقلی، میوه‌سی زیتون کیمی، دؤرد مینه یاخین نوْعو ایچنه آلان بیر سوْی، قهوه آغاجی، کؤک بویاسی، قیناقینا، چوبان سؤزگه‌یی، یوغورت اوْتو (فا: تیره ای ازگیاهان صنعتی).

کؤک‌آپارماق..kökaparmaq [باخ] کؤک سالماق.

کؤک‌آتماق (باغلاماق، سالماق)..kökatmaq(bağlamaq, salmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کؤک و ریشه سالماق، یاییلماق. ۲-کؤک‌له‌مک.

کؤک‌آلما..kökalma [آد] بیرسایی‌نین اؤزونه وورلما و چارپماسینین ترسی اوْلان عمل و ایشلم.

کؤک‌آنلام..kökanlam [دیل‌بیلیمی] بیر کؤکدن تؤرنمیش سؤزجوک‌لرده کی اوْرتاق آنلام.

کؤک‌آیاقلیلار..kökayaqlılar [آد، دیرگی] کؤک‌باجاقلیلار: تک-گؤزه‌لی حئیوانلاردان یئریمه‌یه‌یارایان‌چیخینتی‌لاری اوْلان بیر صینیف، آمیبلر.

کؤک‌ائتمک..kök etmək [تاثیرلی ائیلم] سازین سیملرینی کؤکله‌مک.

کؤک‌ائله‌مک..kök eləmək [تاثیرلی‌ائیلم] سازین‌سیملرینی کؤکله‌مک.

کؤک‌باشلیلار..kökbaşlılar [آد، دیرگی] حئیوان لاردن بیر سوْی (فا: نیم دسته از خرچنگ ها). rhizocetilus caspiocus

کؤک‌بویاسی..kökboyası [آد، بیتگی] قیرمیزی رنگده اوْلان و کؤکوندن بویاجیلیق‌دا یارارلانان. ۲-۱ متر اوجالیقدا و چالی‌گؤرونوملو، چوخ ایللیک و گؤوده‌سی سرت و تیکانلی بیر بیتگی، قیزیل کؤک (فا: نوعی‌گیاه رنگرزی). tinctorum flubia

کؤک‌بویاسی‌گیللر..kökboyasıgillər [آد، بیتگی] بیتگی‌لردن بیر سوْی.

کؤک‌بیلگی‌سی..kökbilgisi [آد] کؤک‌بیلیمی، ائتیمولوژی(فا: ریشه-شناسی). etymology

کؤکتین‌اوْغلو..Köktinoğlu [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-قوْنراد بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤک‌جاتیق..KökCatık [اؤزل آد] قیْرقیز-مونقوُش بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤکجارلی..Kökcarlı [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایؤز-نایمان بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤکجو..kökcü [آد] علاج اوچون ایشله‌نن تؤرلو کؤک قایینق چیچک و یاپراق کیمی شئیلری ساتان کیمسه.

کؤکجوق..kökcüq [آد] ۱-بالاجا کؤک، اوْت کؤکو (فا: ریشه کوچک). ۲-باخ: اوغولجوق.

کؤکچه‌اوْغلی..Kökçeoğlı [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدیگنه بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤکچیلر..Kökçiler [اؤزل آد] قیْرقیز-ائدیگنه بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤکداش..kökdaş [صفت] کؤکلری بیر اوْلان (فا: هم ریشه).

کؤکدش..kökdəş [صفت] کؤکلری بیر اوْلان (فا: هم ریشه).

کؤکدن..kökdən [ظرف] کؤکه قدَر یئنن، رادیکال، اساس، جذری (فا: ازبُن). from the root

کؤکدن چیخارما.. **kökdən çıxarma** [آد] کؤکدن قوپارما (فا: بیخکن). **uprooted**

کؤکدن دوشمک (ساز و تار).. **kökdən düşmək (saz və tar)** [تاثیرسیز ائیلم] سیملری بوشالماق.

کؤکدن دینچی.. **kökdən dinçi** [آد] کؤکدن دینچی‌لیک یانلی‌سی، رادیکال مذهبی، متعصّب.

کؤکدن دینچی‌لیک.. **kökdən dinçilik** [آد] کؤکدن دینچی اولما وضعیتی بیرایشی دینچیلیک قورال‌لاریلا چؤزمک و یؤنَتمک.

کؤکدَنجی.. **kökədənci** [صفت] رادیکال قروپلارا یانلی اولان، رادیکال بیر دوشونجه‌یه طرفدار اولان(فا: رادیکال).

کؤکدنجیلیک.. **kökədəncilik** [آد] کؤکدنجی اولما، رادیکالیزم.

کؤکدوغرایان.. **kökdoğrayan** [آد] بیتگی کؤک‌لرینی دوغرایان آراج.

کؤکرتمک.. **kökərtmək** [تاثیرلی ائیلم] آغاج و بیتگی‌نی کؤک ایله چیخاریب وباشقا یئرده تیکمک.

کؤکس.. **köks** [آد] ۱-اینسانین اؤن طرفینده قارینلا بویون آراسی، حئیوانلاردا بوْیونلا قارین آراسی؛ سیرت قارشیتی؛ (فا: قفسه سینه). ۲-دؤش، ممه، امجک (فا: سینه). **breast** ۲-(مج)اؤرک (فا: قلب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤکس، کؤکؤز، کؤگوز› سن ‹کؤکؤس›، دده؛ بو کلمه کؤک کلمه سیله ایلگیلی اولمالیدیر و کؤکس اینسانین اصل عضوو ساییلماقدادیر}.

کؤکس‌اتی.. **köks əti** [آد] کؤکس قیسمینده اولان ات.

کؤکس‌الماق.. **kök salmaq** [تاثیرلی ائیلم] کؤک آتماق، قالیجی حالا گلمک "اَل یاراسی تئز گئدر کؤک سالار دیل یاراسی".

کؤکس‌بوْشلوغو(چوُخورو).. **köks boşluğu(çuxuru)** [آد] جییار لار و قلب اولان بوْشلوق.

کؤکس‌دارلیغی.. **köks darlığı** [آد] نفس آلما گؤجلویو، سوْلونوم دارلیغی.

کؤکس‌دوْلوسو.. **köks dolusu** [ظرف] دریندن، سینه‌سی توتدوقجا.

کؤکس‌سؤمویو.. **köks sümüyü** [آد] کؤکس بوْشلوغونون اؤن طرفینده اولان سؤموکلر (فا: استخوان قفسه سینه).

کؤکس‌قفَسی.. **köks qəfəsi** [آد] کؤکسو ساران سؤموکلر (فا: قفسه سینه).

کؤکس‌قووغو.. **köks qovuğu** [آد] کؤکس بوْشلوغو (فا: قفسه سینه).

کؤکس‌کؤکسه.. **köks köks** [ظرف] قارشی قارشییا، اؤزاؤزه.

کؤکس‌گئچیرمک.. **köks geçirmək** [تاثیرسیز ائیلم] دریندن نفس آلماق.

کؤکس‌گرمک.. **köks gərmək** [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قوْللارینی آچاراق دریندن نفس آلماق. ۲-بیر گؤجلوک قارشی‌سیندا دیک دوُرماق، دایانماق.

کؤکس‌لو.. **kökslü** [صفت] کؤکسو گئنیش، دؤشلری بؤیوک اولان.

کؤکس‌له‌مک.. **köksləmək** [تاثیرلی ائیلم] کؤکس‌له زوْرلاماق.

کؤک‌ساپ.. **köksap** [آد، بیتگی] یئر آلتیندا سؤرونن و یئریئر توْمورجوق لانان و یئر اوزؤنده آچیلان کؤک.

کؤک‌ساققیز.. **köksaqqız** [آد، بیتگی] کاوُچو کیمی شیره وئرن، چوْخ ایللیک اوْتسوْ بیتگی (فا: کاسنی زرد). **taraxacum**

کؤک‌سل.. **köksəl** [صفت] اساسی(فا: بنیادی) **radical**، **fundamental**

کؤکسلوک.. **kökslük** [آد] اؤنلوک، اوشاقین بوینونا باغلانان پارچا.

کؤکسودارالماق.. **köksü daralmaq** [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤجلو کله-نفس آلماق ۲-سیخیلماق.

کؤکسودوْلو.. **köksü dolu** [صفت] اتلی، ایری‌دؤشلو "کؤکسو دوْلو قادین".

کؤک‌سؤزلر.. **kök sözlər** [آد، دیل‌ب] نئچه کلمه‌نین اورتاق کؤکو اولان سؤزجوک (فا: کلمات ریشه ایی). **root words**

کؤکسوز.. **köksüz** [صفت] ۱-کؤکو اوْلمایان. اصل‌سیز (فا: بی اصل). **groundless** ۲-گوجلو اوْلمایان، ایجه یاییلمامیش.

کؤکسوزلودیللر.. **köksüzlü dillər** [آد، دیل‌ب] آیریملی دیللر، تک-هجالی دیللر.

کؤکسوزلوک.. **köksüzlük** [آد] کؤکسوز اوْلما وضعیتی.

کؤکسونو اؤتورمک.. **köksünü ötürmək** [باخ] کؤکس کئچیرمک.

کؤکسونو قابارتماق.. **köksünü qabartmaq** [تاثیرلی ائیلم] کؤکسونو گرمک.

کؤکسونو گرمک.. **köksünü gərmək** [تاثیرلی ائیلم] اؤزونو قوْرخمادان قاباغا وئرمک، کؤکس گرمک، سینه گرمک.

کؤکسونو ییرتماق.. **köksünü yırtmaq** [تاثیرلی ائیلم] کؤکس گرمک، سینه گرمک.

کؤک‌سوْو.. **köksov** [باخ] کؤک کیمی اولان.

کؤک‌قوُردو.. **kökqurdu** [آد، دیرگی] دانا بوُرنو.

کؤک‌کسن.. **kökkəsən** [صفت] کؤک دوْغرایان.

کؤک‌گؤبه‌لک.. **kökgöbələk** [آد، بیتگی] کؤک‌مانتار:آغاج کؤکونه یئرله شن، ضررسیز، ایپلیک بیچیمینده گؤبه‌لک (فا: نوعی قارچ).

کؤکَلتمک.. **kökəltmək** [تاثیرلی ائیلم] بسله‌مک، یئم‌له‌مک (فا: چاق کردن).

کؤکلَتمک..köklətmək [تاثیرلی ائیلم] کؤک ائتمک (fa: چاق کردن).

کؤکلدیجی..kökəldici [آد] کؤکلدن، کؤکلمه سینه سبب اولان.

کؤکلدیلمک..kökəldilmək [بلسیز ائیلم] کؤک ائدیلمک، چاقلاشدیریلماق

کؤکلری کسیلسین..kökəlri kəsilsin [اؤنلم] قارقیش افاده‌سی، باخ: کؤکو کسیلسین.

کؤکلَشدیرمک..kökləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کؤکلو ائتمک(fa: ریشه‌دار کردن). ۲- کؤک‌حالاگتیرمک، کؤک‌لتمک(fa: چاق کردن). ۳-اساس لاندیرماق، محکم لندیرمک (fa: محکم نمودن).

کؤکلَشدیریش..kökləşdiriş [آد] کؤک لشدیریمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤکلَشمک..kökləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کؤک سالماق، محکم لنمک، کؤکو اولماق (fa: ریشه‌زدن). ۲-کؤکلمک (fa: چاق شدن).

کؤکَلمک..kökəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بسلنمک، اته جانا گلمک (fa: چاق شدن).

کؤکلَندیریش..kökləndiriş [آد] کؤک لندیرمک ایشی ویابیچیمی.

کؤکلَنمک..köklənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کؤک‌و ریشه‌سالماق ۲-(بل) قورولماق، کؤک‌ائدیلمک(ساز) ۳-پالتار ایری تیکیش‌لرله تیکیلمک.

کؤکلَنمیش..köklənmiş [صفت] کؤک ائدیلمیش (ساز و....).

کؤکلو..köklü [صفت] ۱-کؤکلو اولان، کؤکو گوجلو، محکم (fa: ریشه دار)۲-یاییلمیش و یئرلشمیش، اؤنملی‌اولموش. ۳-چوخلو قوهوم اقرَباسی و بؤیوک نسلی اولان" کؤکلوعایله".

کؤکلوبوداقلی..köklübüdaqlı [صفت] قوللوبوداقلی، ایری-وبؤیوک" ـقاراآغاج".

کؤکلو کؤمَجلی..köklü köməcli [باخ] کوکلو بوُداقلی.

کؤکلو کؤوده‌لی..köklü köməcli [باخ] کوکلو بوُداقلی.

کؤکلوک..köklük [آد] ۱-اتلی‌لیک، شیشمانلیق. ۲-چالقی آلت‌لرینده سیم‌لرین سس لنمه‌سینین بیربیرینه اویقونلوق وضعیتی " تارین کؤکلوگونو یوخلاماق".

کؤکله دیجی..köklədici [صفت] کؤکله‌دن.

کؤکله دیلمک..köklədilmək [صفت] کؤکله‌مک ایشی گؤرولمک.

کؤکله‌مک..kökələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ایری و بؤیوک تیکیشله تیکمک (fa: کوک زدن). ۲-سازی قورماق وکؤکله‌مک، بوُرقو ایله سیملی چالقی آلَت‌لرینی کؤک ائله‌مک، تنظیم‌له‌مک (fa: کوک کردن). ۳-کؤک ائله‌مک، چاق ائله‌مک(fa: چاق نمودن). ٤-آغاج و بیتگی‌لری کؤک ایله بیرلیکده چیخارماق (fa: از ریشه کندن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: یهر باغینی برکیتمک، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤکله‌نیش..kökələniş [آد] کؤکلنمک ایشی ویا بیچیمی.

کؤکمَن..kökmən [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: گؤکمَن[۷].

کؤکمورّون..Kökmürün [اؤزل آد] قازاق-اورتایوّز-قونراد-قیپچاق بوی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

کؤکَن..kökən [صفت] ۱-بیر کؤکه باغلی اولان، سوی و اصل " تورک کؤکنلی". ۲-بیر شئیین دوزلدیگی و گتیریلدیگی یئر، اورییژین(fa: اصلی). origin

کؤکنار..köknar [آد، بیتگی] گؤوده‌لری دوزگون و پولجوق پولجوق قالین قابیق ایله اؤرتولو و دالاری یاتای وضعیتده اولان و یاپراقلاری ایینه کیمی و همیشه یاشیل بیر بزک و اورمان آغاجی (fa: کاج، درخت نوئل). abies {کؤک سؤزوندن}.

کؤکنارلیق..köknarlıq [آد] چوخلو کؤکنار آغاج‌لاری بیتمیش یئر.

کؤکَن‌بلگه‌سی..kökənbəlgəsi [آد، تجارت] بیر مالین هانسی اؤلکه‌دن گتیریلدیگینی بیلدیرن بلگه.

کؤکن‌بیلیمجی..kökənbilimci [آد، دیلب] کؤکن بیلیمی ایله اوُغراشان، کوکن بیلمَنی (fa: اتیمولوگ). etimolog

کؤکن‌بیلیمسل..kökənbilimsəl [صفت] کؤکن‌بیلیمی ایله‌ایگی‌لی، اتیمولوژیک.

کؤکن‌بیلیمی..kökənbilimi [آد، دیلب] بیردیله‌کی سؤزجوکلرین قایناغینی گؤسته رن و نجور گندیلمه سینی بیلدیرن بیلیم، سؤز بیلگی‌سی (fa: اتیمولوژی). etimolgy

کؤکن‌سل..kökənsəl [صفت] کؤکن‌له ایلگی‌لی اولان.

کؤکن‌سیز..kökənsiz [صفت] کؤکنی اولمایان.

کؤکن‌لنمک..kökənlənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤکنی اولماق، کؤکن‌لی اولماق، کؤکنه صاحب اولماق.

کؤکن‌لی..kökənli [صفت] بیر کؤکنه باغلی اولان.

کؤکوّتئی..kökütey [اؤزل آد] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٥٤].

کؤکوز..köküz [صفت] دؤز، دؤزنلیک، هامار"کؤکوز یئر: آلچاق اوُجا اولمایان و دؤز یئر". {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤکوقازیلماق..köküqazilmaq [بلسیز ائیلم] یوخ ائدیلمک.

کؤکوکسیلسین..kökükəsilsin [اؤنلم] قارقیش افاده‌سی " تئروریست‌لرین کؤکو کسیلسین".

کؤکوکسیلمک..kökükəsilmək [بلسیز ائیلم] یوخ ائدیلمک.

کؤکومسوو..kökümsov [صفت] گؤوده‌سی اساس حصّه‌سی اولاراق یئرین آلتیندا اولان (بیتگی).

کؤکؤندن..kökündən [ظرف] اساسا (ًفا: قطعیاً). fundamentally

کؤکوندن ووُرماق..kökündən vurmaq [تاثیرلی ائیلم] دیبیندن کسمک، گؤرؤنمز ائتمک.

کؤکونو قازماق..kökünü qazmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤکؤنو کسمک، گؤرونمز ائتمک.

کؤکونو کسمک..kökünü kəsmək [تاثیرلی ائیلم] یوخ ائتمک.

کؤکونوز (کؤکلری) کسیلسین..kökünüz (kökləri) kəsilsin [اؤنلم] محو ائدیلسین، قارقیش افاده سی، باخ: کؤکو کسیلسین.

کؤکونه چاتماق (یئتمک)..kökünə çatmaq (yetmək) [تاثیرلی ائیلم] ایلکه و اساسینا ال تاپماق.

کؤکیم..Kökim [اؤزل آد] توّرکمن-اَرساری-اوْخ بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤکیویان..kökyuyan [صفت] کؤک یوماق اؤچون اوْلان ماشین وآراج.

کؤل..köl [تاریخی اؤزل آد] آلتای توّرکلری، کوْیبال اوْیماغی اولُو بابالاریندان[۷]،اینسان آدی: کؤلخان {۱-گؤل؛اولولوق، سوْنسوزلوق، دَرینلیک، بیلگلیک؛ ۲-کوّل، آتش، اوْد}.

کؤل..Köl [اؤزل آد] آلتای توّرکلری قوْیبال بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤل ایرکین..köl irkin [اآ، ت] قارلوق بؤیوکلرینه وئریلن بیر عنوان.

کؤل بیلگه خان..köl bilgə xan [آد، ت] ددهقوْرقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

کؤلپش..Kölpeş [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤلچر..kölçər [آد] دانالارا ضرر وئرن بیر بوغدا خستهلیگی[۲].

کؤل چوُبورگن..Köl çuburgen [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قوْشتامغالی بوْی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤلَرکی خان..kölərki xan [تاریخی اؤزل آد] دده قوْرقوُد داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

کؤلَرکین..kölərkin [تاریخی اؤزل آد] قارلوُقلولارین عُنوانلاریندان[۷].

کؤلگه..kölgə [آد] ۱-ایشیق قاباغیندا اولان نسنهنین دالیندا دوّزهلن قارالتی، گونش ایشینلاریندان قوروناجاق یئر، آز ایشیق دوشن ویا ایشیقسیز گؤرسهنن یئر. ۲-بیرینین یانیجا گزن، بیریندن هئچ آیریلمایان. ۳-حمایه، قوْرونما "اوْنون کؤلگهسی آلتیندا"(فا: سایه)shadow{سوُمرجه ‹گیشگه›؛ ت، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ دیواندا کوّلیمک/ کؤلیمک کلمهسی گؤممک معناسیندادیر بو کلمه کوّل کلمهسینه باغلی اولاراق بیر شئی کوله قویلاماق معناسیندادیر و مجازی حالدا کوّل شکلینه و رنگینه گلمیش هر شئی اوچونده ایشله نهرک کؤلگه اوچونده ایشلهنیبدیر چونکی کؤلگه بیر شئی ایشیقسیز یئرده گؤمولمک و ایشیغی گئدهرک کول رنگینه دوشمک مفهوموندادیر}.

کؤلگه اوْلای..kölgə olay [آد، فلسفه] بیر حادثهیه قاتیلان اما اونا تاثیر قویمایان بیرآیری حادثه (فا: حادثه سایه).

کؤلگه اوْیونو..kölgə oyunu [آد، تئاتر] گئریدن ایشیقلارلا کولگه سالاراق و کولگهلیکلری اویناتیلان اویون.

کؤلگه بالیغی..kölgə balığı [آد، دیرگی] آلابالیق گیللر سوْیوندان وُجودو فوّزه بیچیم اینده، بئل اوّزگهیی بؤیوک و گئنیش، قویروغوندا یاغ سوّزگجی اوْلان، اوُزونلوغو۵۰-۲۰m اوْلان (فا: نوعی ماهی). umbrina cirhosa ،Thymallus

کؤلگه بالیغیگیللر..kölgə balığıgillər [آد، دیرگی] اؤرنهیی کؤلگه بالیغی اوْلان سوّموکلو بالیقلار تاقیمی.

کؤلگه جیل..kölgəcıl [صفت] کؤلگه سئون بیتگی.

کؤلگه دوّشمک..kölgə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤلگهلنمک.

کؤلگهدوّشورمک..kölgə düşürmək [تاثیرلیائیلم] ۱-کؤلگهلندیرمک. ۲-بیر شئیین دَیرینی ویا اوّستونلوگونو آزالتماق.

کؤلگه ده قالماق..kölgə də qalmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر اصلی شئیین کناریندا قالماق، چوخ اؤنم وئریلمهمک.

کؤلگه ده قویماق (بوُراخماق)..kölgə də qoymaq (buraxmaq) [تاثیرلی ائیلم] ایکینجی مرتبهیه سالماق، دؤنه کئچمک.

کؤلگه سئون..kölgə sevən [صفت] گونش سئومه ین، کؤلگهلیک یئرلرده یاخشی بیتن.

کؤلگه سالماق..kölgə salmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤلگهلهمک.

کؤلگهسیز..kölgəsiz [صفت] کؤلگهسی اوْلمایان، کؤلگه سالمایان.

کؤلگه سیندن قورخماق..kölgəsindən qorxmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قورخماق.

کؤلگه سینه سیغماق..kölgəsinə sığmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین امری آلتیناگیرمک.

کؤلگه سینی قیلینجلاماق..kölgəsini qılınclamaq [تاثیرلی ائیلم] دوشمن چیلیک ائتمک، کؤمک ائتمک (ائلهمک)، یاردیم ائتمک.

کؤلگه کیمی..kölgə kimi [صفت] ۱-آیریلمادان، بیریله برابر اوْلاراق. ۲-گیلیجه، اؤزونو بللی ائتمهدن.

کؤلگهلندیرمک..kölgələndirmək [تاثیرلی ائیلم] کؤلگهلهمک، کولگهلی ائتمک، کولگه سالماق، قارانلیقلاشدیرماق(فا: سایه-کردن).

کؤلگەلنمک..kölgələnmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کؤلگەلی اولماق. ۲-کولگه ده دینجَلمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤلگەلەمک..kölgələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کولگه سالماق، کؤلگه یئرده دینجلمک. ۳-(مج)قارانلیق ائتمک.

کؤلگەله ییجی..kölgələyici [صفت، آ] کؤلگه سالان، کؤلگەلندیرن.

کؤلگەله ییش..kölgələyiş [آد] کؤلگەلەمک ایشی.

کؤلگەلەمه..kölgələmə [آد] ۱-قارانلیق ائتمه. ۲-کؤلگه یئرده دینجلمه.

کؤلگەلی..kölgəli [صفت] ۱-کؤلگەسی اولان، کؤلگه سالان. ۲-شبهەلی، قارانلیق.

کؤلگەلی رسیم..kölgəli rəsim [آد] کؤلگه ایله بیر شئیه حجم ویریلن رسیم.

کؤلگەلیک..kölgəlik [آد] کؤلگه سالان اؤرتوک وپرده، کولگەلی اولما وضعیتی، کؤلگه دوشموش یئر (فا: سایبان). **shady**

کؤلگەنیزده..kölgənizdə [ظرف] کؤمگی‌نیزله، سیزه آرخالاناراق.

کؤلموک..kölmük [اؤزل آد] خالق، اهالی[۷].

کؤلوک..kölük [آد، ت] ایش و یؤک حئیوانی.

کؤلؤک..kölök [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی، ارلیک‌خان‌ین اوغلو[۲۱۱].

کؤله..kölə [آد] ۱-اسیر اولموش کیمسه، اؤزگور اولمایان، قول (فا: برده). ۲-بیرینین امری و بویروغو آلتیندا اولان، قوللوقچو (فا: خدمتکار). ۳-هر هانسی بیر شئیه آشیری باغلیلیغی اولان" پارا کؤله سی". {دیواندا کؤلیگ یؤک یوکله تیلن حئیوان اوچون دئییلەرک آرخا معناسیندا گلیب همچینین ‹کؤلیگ‌لیک ار› گؤلیگی اولان آداما دئییلیب، بو سؤزلردن آنلاماق اولار کی کؤلمک و کؤلیمک فعلی گؤممک معناسیندا بو سؤزون کؤکو اولمالیدیر و کؤله آرخاسینا یوک قویولان و یوک آلتیندا گؤمولن حئیوان اوچون سؤیله‌نیب و معناسی گئنیشله‌نەرک قوللوقچو اینسان اوچونده سؤیله‌نیب، فارسجادا ایشله‌نن ‹کوُل، کوُل دادن و زدن› بو کؤکه باغلی دیر، بو کلمه آیری باخیشلا قوُل سؤز ایله کؤکداش سایيلابیلیر و اسکی چاغدا بؤیوک خاقانلارین لقبی اولاراق ایشله‌نیردی: گوّل تکین› کؤل تکین}.

کؤله جەسینه..köləcəsinə [ظرف] کؤله کیمی، قول کیمی.

کؤله‌سیزلیک..köləsizlik [آد] کؤلەسی‌اولماما، کؤلگەسیز اولما وضعیتی.

کؤله‌لر..kölələr [آد] قوُللار (فا: غلمان). **handsome**

کؤله‌لشدیرمک..kölhələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کؤله کیمی ائتمک، اؤزگورلوغونو الدن آلماق (فا: برده کردن).

کؤله‌لشدیریش..kölhələşdiriş [آد] کؤله لشدیرمک ایشی یا بیچیمی.

کؤله‌لشمک..kölələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤله کیمی اولماق (فا: برده شدن).

کؤله‌لی..kölələi [صفت] کؤلەسی اولان.

کؤله‌لیک..kölələik [آد] کؤلەنین و قولون وضعیتی، قوللوق (فا: اسارت). **captivity**

کؤله‌لیک دوزەنی..kölələik düzəni [آد، توپلوم‌ب] اسکی چاغلاردا کؤلەلردن یارارلانان و اؤره تیم الده ائدن سیستیم، کؤله‌لیک سیستمی (فا: برده داری).

کؤله‌من..köləmən [آد، خ] ۱-کؤلەلردن دؤزەلن عسگر صینفی؛ چَرکز کؤلەلردن و اونلارین سویوندان و قیپچاق تؤرکلریندن مصر و ترابلوس‌دا مئیدانا گتیریلن عسگر و مملوک[۵۴]." میصیر کؤله‌منلری". ۲-کؤله ویا قاراواش صاحبی .

کؤم..köm [آد] باخ: کوم.

کؤمئی..kömey [اؤزل آد] دؤشک و بویون[۷].

کؤمبه..kömbə [آد] ۱-ایری، گیرده و قالین چؤرک نوعو (فا: نوعی-نان). ۲-کؤنده، خمیرکؤمبه‌سی، (فا: چونه) ۳-یؤندم‌سیز {ظاهری گؤرونوشده فارسجا کُنده سؤزونه بنزه‌یر، ولی کؤمج›کؤمه›کوماسؤزلرینین دَییشیک شکلیدیر}.

کؤمبه چی..kömbəçi [آد] کؤمبه پیشیریب ساتان کیمسه.

کؤمبه دوُداق..kömbə dodaq [صفت] دوُداغی یئکه، قالین دوُداق، یؤندم‌سیز.

کؤمج..köməc [آد] گؤمَج: ۱-کؤلده پیشیریلن چؤرک، بیر نوع شیرین کؤکه (فا: کماج). ۲-(آ، دا، بی) بوُی آتیب توپراغین اؤزونده یاییلان بیر نوع بیتگی (فا: نوعی گیاه). ۳-بال پته‌یی" کؤمج بالی"(فا: شان‌عسل){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گؤمج›، سن: ۱-بیر نوع چؤرک۲-چادیر دیره‌یی قویولان یئر؛ بوکلمه گؤممک فعلیندن آلیناراق و کؤلده قویلانیب پیشیریلن چؤرگەدییلیر، سنگلاخدا ایشله‌نن ایلک‌معنا بونو گوجلندیریر}.

کؤمج بال..köməc bal [آد] تمیزلنمه‌میش بال و آری پته‌یی[۱].

کؤمج لنمک..köməclənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمج بیتگی‌سی کیمی یئره یاییلماق.

کؤمر..kömər [اؤزل آد] بیر تؤرک بویو اولاراق مختلف شکیللرده ثبت‌اولوبدور(کمرلو، قمرلو، گمرلو، خومارلو، خمرلو)[۱۴۰].

کؤمَس..kömәs [باخ: کؤمه›کؤمس] تویوق اینی (فا: آشیان مرغ).

کؤمک..kömək [آد] یاردیم، یولداشلیق ائده‌رک بیر ایشی گؤرمک، آرخا دورما، یاردیم ائتمه (فا: کمک). help ۲-اهالی، خالق[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، کلمه موغولجادیر[۶]}.

کؤمک ائتمک..kömək etmək [تاثیرلی ائیلم] یاردیم ائتمک (فا: کمک کردن). to help

کؤمک اوْلماق..kömək olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاردیم ائتمک (فا: کمک کردن). to help

کؤمک ایسته‌مه..kömək istəmə [آد] استمداد (فا: استمداد). asking for help

کؤمکچی..köməkçi [آد] ۱-بیر ایشده کؤمک ائدن (فا: حامی). protector ۲-یاردیمجی (فا: معاون). assistante

کؤمک چی فعل..köməkçi feel [دیل‌بیلیمی] لئکسیک معناسی اوْلمایان و باشقا سؤزلرله بیرله‌شه‌رک مرکب فعل دؤزَلدن فعل "ائتمک، ائیله‌مک، اوْلماق؛ بیرعده فعل اکلری تورکجه ده یاریم کؤمکجی فعل کیمی ایشله‌نیر (لاماق، له‌مک): قارلاماق".

کؤمکچی‌کلاسلار..köməkçi klaslar [آد] تحصیل دؤنَمی اصلی کلاسلارین یانیجا دوزن‌له‌نن یاردیمجی کلاسلار (فا: کلاسهای تقویتی). make-up classes

کؤمک چیخماق..kömək çıxmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤمک اوْلماق، یاردیم ائتمک (فا: کمک کردن). to help

کؤمک دار..köməkdar [باخ] کؤمکجی.

کؤمک دارلیق..köməkdarlıq [باخ] کؤمکجی‌لیک، یاردیم جی‌لیق.

کؤمک دیله‌مک (ایسته‌مک)..kömək diləmək (istəmək) [تاثیرسیز ائیلم] بیریندن یاردیم ایسته‌مک.

کؤمک‌سیز..köməksiz [صفت] کؤمه‌یی اوْلمایان، یاردیم‌سیز.

کؤمک‌سیز قالماق..köməksiz qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاردیم‌سیز قالماق.

کؤمک‌سیزلیک..köməksizlik [آد] کؤمگی‌سیز آدامین وضعیتی.

کؤمک گؤرمک..kömək görmək [تاثیرسیز ائیلم] باشقاسینا یاردیمی-دَیمک، کؤمه‌یی اوْلماق.

کؤمک‌لشمک..köməkləşmək [قا] ال‌اله‌وئریب‌بیرایشی گؤرمک، یاردیملاشماق

کؤمک لشمه..köməkləşmə [آد] یاردیم لاشما (فا: همیاری). cooperation

کؤمک‌لی..köməkli [ظرف] بیرلیکده کؤمک‌له شه‌رک، یاردیملی.

کؤمک‌لیک..köməklik [آد] کؤمک ائتمه.

کؤمه‌یی اوْلماق..köməyi olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمه‌یینه چاتماق، یاردیم گؤسترمک.

کؤمه‌یی دیمک (چاتماق)..köməyi dəymək (çatmaq) [باخ] کؤمک ائتمک.

کؤمه‌یینه چاتماق (یئتیشمک، قاشماق)..köməyinə çatmaq (yetişmək, qaşmaq) [تاثیرلی ائیلم] یاردیم گؤستَرمک.

کؤملک..kömlək [آد] باخ: کؤینک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤمله..kömlə [آد، سن؛ باخ: کوْما] آلاچیق، چولوق، کوْم.

کؤمَن..kömən [اؤزل آد] ۱-خیال، دؤش ۲-ایْرق، سوْی ۳-جَوهَر، دامار[۷].

کؤمَنبای..kömənbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: کؤمَن+ بای[۷].

کؤمنؤش..Kömnöş [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری توُبا بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

کؤموچ..kömüç [اؤزل آد] خزانه، دَفینه[۷].

کؤمور..kömür [آد] ۱-کربن‘و چوخ اوْلان و یانماق اؤچون ایشله‌نن بیر ماده، اؤستو باغلی و هاواسیز یئرده اوْدون یانماسیندان قالان ماده "مانقالا کؤمور تؤکمک، کؤمور قیزارتماق" (فا: ذغال). charcoal ۲-(مج)توتقون قارا رنگ. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه اصلینده کؤیمور اولاراق اسکی تورکجه‌ده ایشله‌نن کؤیمک(یانماق)فعلیندن آلینمیشدیر}.

کؤمور..kömür [اؤزل آد] شاهبوز‘دا کند، زنگه‌زور و کلبَجر‘ده داغ آدی[۲۴۰].

کؤمور باسان..kömür basan [باخ] کؤمورچو.

کؤمور باسماق..kömür basmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤمور دؤزَلتمک اؤچون اوْدونو یاندیریب توْپراقدا باسدیرماق.

کؤمور چیخاران..kömür çıxaran [صفت] کؤمور اوْجاغی‌نین ایشچی‌سی، کؤمور یاتاغینین ایشچی‌سی، معدن کؤمورجوسو.

کؤمور خانا..kömürxana [آد] کؤمورلوک، کؤمور باسدیریلان یئر.

کؤمور دوْغرایان..kömür doğrayan [آد] داش کؤمورو دوْغراییب-خیردالایان آراج.

کؤمور دَیمک..kömür dəymək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمور قازیندان زهرلنمک.

کؤمور سوْران..kömür soran [صفت] کؤمور سوْروب چیخاران آراج.

کؤمور قابی..kömür qabı [آد] کؤمور ییغماق وساخلاماق اؤچون قاب.

کؤمور قازان..kömür qazan [صفت] کؤمور چیخاران، کؤمورجو.

کؤمور قایاسی..kömür qayası [آد، دیرگی] قایا بالیغی جنسیندن قارا رنگلی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی).

کؤمور کیمی قارالماق..kömür kimi qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمورکیمی قاپ قارا اولماق.

کؤمور توزو..kömür tozu [آد] توز اولموش کؤمور(فا: پودر زغال soft coal

کؤمور چای..kömür çay [اؤزل آد] تبریز ده چای آدی.

کؤمورچو..kömürçü [صفت] کؤمور دؤزَلدن و ساتان، کؤمور معدنلرینده ایشله‌ین ویا کؤمور ایشینه باخان (فا: زغالی). coaly

کؤمورچولوک..kömürçülük [آد] کؤمورچونون ایشی.

کؤمورلشدیرمک..kömürləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کومورکیمی- ائتمک، کؤموره‌دؤندَرمک ، یاندیریب کؤمور ائتمک. ۲-رنگینی چوخ قارا ائتمک.

کؤمورلشمک..kömürləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمورکیمی اولماق، کؤموره دؤنمک.

کؤمورلنمک..kömürlənmək [باخ] کؤمورلشمک.

کؤمورلو..kömürlü [صفت] اؤزه رینده کؤمورو اولان (معدن ویا --).

کؤمورلوک..kömürlük [آد] کؤمورو اولان و ساخلانان یئر، کؤمور انباری.

کؤمورَن..kömürən [آد، بیتگی] ساریمساغا بنزر بیر چؤل اوتو، چؤل ساریمساغی. allium rotuntum {باخ: گؤمک}.

کؤمه..kömə [آد، سن، دده، باخ: کؤما] بالاجا آلاچیق، چولوق، کوم.

کؤنتؤی..köntöy [صفت] گوبود، قابا[۱] {کؤند و کؤنمک سؤزیله (کؤند +اؤی) ایلگی‌لی اولاراق منفی مفهوم داشییر}.

کؤند..könd [آد] فُرصت، امکان "بو قوتونون کؤندو یوخدور، الینه کؤند دوشوب، ایشی کؤندونه سالماق" (فا: فرصت و مسیر مناسب). {کؤنمک فعلیندن دؤزلمیش کلمه دیر}.

کؤندر..köndər [آد] سؤنگو، جیدا، نیزه. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤندسوز..köndsüz [صفت] کؤند اولمایان "آچماغا کؤندو یوخدور".

کؤندلو..köndlü [آد] کؤندو اولان "کؤندولو ایش: الوئریشلی".

کؤندم..köndəm [آد] قیلیق، امکان "ناکؤندم: کؤندمسیز".

کؤنده‌لن..köndələn [صفت] یاناکی، اَیری اولان خط ویا یول وبوجور شئیلر، اَیری بوُروخ یئر "گؤز آلتیندا اولان کؤنده‌لن قیریش؛ ائولری کؤنده‌لن یار. منه گؤل گؤنده‌رن یار. گولون یارپیزا دؤنسون. ایلقاریندان دؤنن یار." (فا: محل پیچ و خم) {باخ: کؤند، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ایری ویان یول}.

کؤنده‌لن‌چای..köndələn çay [اؤزل آد] آرازا تؤکولن بیر چای آدی[۲۴۰].

کؤنَز..könəz [] عنادچی، کونّاز، اؤزو یولا اولمایان (فا: لجوج) {کؤنمک سؤزونه باغلیدیر}.

کؤنقاش..könqaş [اؤزل آد] کَنکَش، مشورت[۷].

کؤنگ..köng [اؤزل آد] (کؤنک) جاریه، اودالیق[۷].

کؤنگؤل..köngül [اؤزل آد] کؤنول، جان[۷].

کؤنلک..könlək [آد] باخ: کؤینک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤنلو..könlü [باخ] کؤنول.

کؤنلو آچیق..könlü açıq [آد] شن، گولر اوزلو.

کؤنلو آچیق‌لیق..könlü açıqlıq [آد] شن اولما، گؤلراوزلولوک.

کؤنلو آچیلماق..könlü açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] شادلانماق، سئوینمک.

کؤنلو اولماق..könlü olmaq [تاثیرلی ائیلم] ایسته‌مک.

کؤنلو ایسته‌مک..könlü istəmək [تاثیرسیز ائیلم] خوشلاماق.

کؤنلوایله اویناماق..könlüylə oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین ایسته دیکلریله آلای ائتمک.

کؤنلو اینجیمک..könlü incimək [تاثیرسیز ائیلم] اینجیمک.

کؤنلو بول..könlü bol [صفت] کؤنلو آچیق، شن، گولر اوزلو.

کؤنلو بولانماق..könlü bulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئفی پوزولماق، کدرلنمک.

کؤنلو پوزولماق..könlü pozulmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئفی پوزولماق، کدرلنمک.

کؤنلو تاخیلماق..könlü taxılmaq [تاثیرلی ائیلم] ایسته‌مک.

کؤنلو توخ..könlü tox [صفت] اؤزگه‌لرینین مالینا گؤز تیکمه ین، گؤزو توخ، دؤز آدام.

کؤنلو توتولماق..Könlü tutulmaq [تاثیرسیز ائیلم] کئفی پوزولماق، کدرلنمک.

کؤنلو چکمک..könlü çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اوره‌گی چکمک.

کؤنلو چلینمک..könlü çəlinmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزل سؤزلره آلدانماق.

کؤنلو چؤکمک..könlü çökmək [تاثیرسیز ائیلم] یاشاما سئوگی‌سی آزالماق.

کؤنلو خوش اولماق..könlü xuş olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ممنون اولماق.

کؤنلو زنگین..könlü zəngin [صفت] اؤزگه‌نین مالینا گؤز تیکمه‌ین، گؤزو توخ.

کؤنلو سینماق..könlü sınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اینجیمک.

کؤنلو سینیق..könlü sınıq [صفت، ظ] اینجیک، کؤسکون، اؤره‌یی‌سینمیش.

کؤنلو قارا..qara könlü [صفت] ۱-قلبی قارا. ۲-باشقالارینین کؤتولوگون ایسته ین.

کؤنلو قارارماق..qararmaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] ذوْوقو قالماماق.

کؤنلو قارالیق..qaralıq könlü [باخ] قلبی قارالیق.

کؤنلو قالماق..qalmaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو قالماق.

کؤنلو قایماق..qaymaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] سئومه یه اَییملی اوْلماق.

کؤنلو قیـــریق..qırıq könlü [صفت، ظ] کؤنلو بیر شئیدن سینمیش اوْلان، اینجیک، کوسکون، اوْره یی سینمیش.

کؤنلو قیـــریلماق..qırılmaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یی سینماق، اینجیمک.

کؤنلو وارماماق..varmamaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] ایسته مه مک.

کؤنلو یارالی..yaralı könlü [صفت] کدرلی، دردلی.

کؤنلوآخماق..axmaq könlü [تاثیرسیز ائیلم] سئومک، عاشق اوْلماق.

کؤنلوشن..könlüşən [صفت] شاد (فا: دلشاد). happy

کؤنلونجه..könlüncə [ظرف] ایسته گه اویقون، ایسته ینجه، دیله ینجه.

کؤنلوندن چیخارتماق..könlündən çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُنوتماق.

کؤنلوندن کئچمک..könlündən keçmək [تاثیرسیز ائیلم] اوره گیندن کئچمک.

کؤنلونده قالماق..könlündə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو ایسته-دیگی شئیین دالیجا قالماق.

کؤنلونو آچماق..könlünü açmaq [تاثیرلی ائیلم] سئویندیرمک، کؤنلونو آلماق، خوش سؤزه توتوب اوْره ینی اله آلماق.

کؤنلونو آلما..könlünü alma [آد] راضی سالما (فا: راضی کردن).

کؤنلونو اله آلماق..könlünü ələ almaq [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونه اله گتیرمک، راضی ائتمک.

کؤنلونو اوْولاماق..könlünü ovlamaq [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونه اله گتیرمک، راضی ائتمک.

کؤنلونواینجیتمک(پارچالاماق)..könlünü incitmək (parçalamaq) [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونه دَیمک، اینجیتمک.

کؤنلونو چکمک..könlünü çəkmək [تاثیرلی ائیلم] اوْره یین اله گتیرمک.

کؤنلونو خوْش‌ائله‌مک..könlünü xoş eləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱- بیرینی‌سئویندیرمک، کؤنلونو اله گتیرمک، راضی‌ائتمک ۲-(س) اؤزو اؤزونو خوْش‌ائله‌مک.

کؤنلونو دوْشورمک..könlünü düşürmək [تاثیرسیز ائیلم] عاشق اوْلماق، سئودالانماق.

کؤنلونو سرین توْتماق..könlünü sərin tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْیوق قانلی و ساکین اوْلماق.

کؤنلونو سؤندورمک..könlünü söndürmək [تاثیرلی ائیلم] کوْسدورمک، قیرماق.

کؤنلونو سیندیرماق..könlünü sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونه دَیمک، اینجیتمک.

کؤنلونو قاپدیرماق..könlünü qapdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] عاشق اوْلماق.

کؤنلونو قیرماق(یارالاماق)..könlünü qırmaq(yaralamaq) [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونه دَیمک، اینجیتمک.

کؤنلونه دوْغماق..könlünə doğmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچینه دوْغماق، سئزمک، حسّ ائتمک.

کؤنلونه دوْشمک..könlünə düşmək [تاثیرلی ائیلم] ایسته مک، آرزولاماق.

کؤنلونه دَیمک (توخونماق)..könlünə dəymək (tuxunmaq) [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یینه توْخونماق.

کؤنلونه گؤره..könlünə görə [ظرف] اؤز آرزوسویلا، اؤز خوْش ایله.

کؤنلونه یاتماق..könlünə yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْره یینه یاتماق.

کؤنمک..könmək [تاثیرسیز ائیلم] دؤنمک، چؤنمک، یولا گلمک، یولونا دؤشمک (فا: برگشتن) {بو کلمه دیواندا دؤزلمک دوْغرولماق و یوْلا گلمک و داندیغی شئیی اقرار ائتمک معناسیندا گلیب و کؤنگرمک و کؤندگؤرمک شکلینده ده گلیبدیر (ت: ‹آغاج کؤندو›: آغاج دؤزَلدی، ‹اوْغرو کؤندو›: اوْغر اقرار ائتدی، ‹آدام یولا کؤندو›: یوْلا چیخدی)، بو کلمه بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر: کؤنول (اینسانی دوز یولا گتیرن عضو)، کؤند، کؤندم، کؤنده‌لن (دوز یول و امکان) کؤنز (دؤز یولا گئتمه ین)}.

کؤنمه..könmə [آد] دؤنمه، چؤنمه، یولونادؤشمه (فا: برگشت).

کؤنو..könü [اؤزل آد] عدالت، دوْغرولوق[۷].

کؤنودیری..könüdiri [تاریخی اؤزل آد] کؤنو+دیری؛اوُیغور یازیْتلاریندا بیربگ آدی[۷].

کؤنول..könül [آد] ۱-اؤرک و قلب معنوی معنادا؛ سئوگی، ایستک، دؤشونوش و خاطره کیمی قلبده وار ساییلان دویقو قایناغی. ۲-ایستک، آرزو، هوس، مئیل "گئتمه‌یه کؤنلوم یوْخدور" (فا: دل، قلب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتؤرک داش یازی

لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کؤنگول›: قلب، اوْرک، آنلاییش؛ باخ: کؤنمک}.

کؤنول –..-könül [اؤزل آد] کؤنول سؤزیله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی: کؤنولای، کؤنولخان، کؤنولر، کؤنولسای، کؤنولسوْی.

کؤنول‌سیندیرماق..Könül sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرک‌سیْندیرماق، اؤزونودن کؤسدورمک.

کؤنول‌مسئله سی..könül məsələsi [آد] عشق دردی، سئوگی و سئومه سوْرونو.

کؤنول‌وئرمک..könül vermək [تاثیرلی ائیلم] اوْرکدن سئومک.

کؤنول‌آچان..könül açan [صفت] اوْرک آچان، خوشا گلن، سئویندیریجی (فا: دلباز). **bright and cheerful**

کؤنول‌آچماق..könül açmaq [تاثیرلی ائیلم] فرح‌لندیرمک، سیخینتی‌سین آرادان آپارماق.

کؤنول‌آچیق‌لیغی..könül açiqlığı [آد] سئوینج، شادلیق، فرح.

کؤنول‌آخیتماق..könül axıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] سئومک، عاشق اوْلماق.

کؤنول‌آلماق..könül almaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی سئویندیرمک، اوْره‌یین اله گتیرمک.

کؤنول‌آوجیسی..könül avcisi [آد] چاپقین، کؤنول چالان.

کؤنول‌آولاماق..könül avlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینین اوْره‌یین اله گتیرمک ویا بیرینین کؤنلونو چالاراق اوْنو اؤزونه عاشق ائتمک.

کؤنول‌آووتماق..könül avutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-واختینی خوْشلوقلا گئچیتمک. ۲-بیرینین اوْره‌یین اله گتیرمک.

کؤنول‌اری..könüləri [صفت] آچیق اوْرکلی، اوْرک اهلی.

کؤنول‌اوْخشاماق..könüloxşamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-عزیزله‌مک. ۲-خوْشا گلمک، روُحو اوْخشاماق، اوْره گه یاتماق.

کؤنول‌اوْخشاییجی..könüloxşayıcı [صفت] خوْشا گلن، روُح اوَخشایان.

کؤنول‌اوْغروسو..könül oğrüsü [آد] کؤنول‌چالان، کؤنول چکن (فا: دلستان).

کؤنول‌اوْوچوسو..könül ovçusu [آد] چاپقین، کؤنول‌چالان، .

کؤنول‌اَیلنجه‌سی..könül əyləncəsi [آد] اینسانی اوْیالاییب ایلندیرن شئی.

کؤنول‌اَیلندیرمک..könül əyləndirmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-واختینی خوْشلوقلا گئچیتمک. ۲-بیرینین اوْره‌یین اله گتیرمک.

کؤنول‌اَیلنمه سی..könül əylənməsi [آد] اینسانین خوشلاندیران وقتی.

کؤنول‌باغلاماق..könül bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرکدن سئومک.

کؤنول‌باغی..könül bağı [آد] سئوگی باغی، دوُقوسال ایلیشگی.

کؤنول‌بلاسی..könül bəlası [آد] عشقین وئردیغی‌سیخینتی، درد.

کؤنول‌بوْرجو..könül borcü [آد] بیر ایی‌لیک و یاخشی‌لیق قارشی‌سیندا ایی‌لیک ائتمه دوُیقوسو، مینّت دارلیق .

کؤنول‌بوْلاندیران..könül bulandıran [صفت] اوْرک بولاند-یریجی.کدرلندیرن.

کؤنول‌بیر..könülbir [صفت] اورک بیر (فا: یکدل). **unanimous**

کؤنول‌بیراوْلماق..könülbir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سئویشمک، بیر اینانج‌دا اوْلماق.

کؤنول‌بیرلیگی..könül birliyi [آد] اورک بیرلیگی، دویقوسال آنلاشما.

کؤنول‌تاش..könültaş [تاریخی اؤزل آد] صفویلر(شاه عباباس دؤنَمی) بیر بگ آدی[۷].

کؤنول‌توْخلوغو..könül toxluğu [آد] دوْیقونلوق، استغنا.

کؤنول‌جه..könülcə [ظرف] اورکدن، ایسته‌یه‌رک (فا: بامیل). **cautiously**

کؤنول‌چالان..könülçalan [صفت] کؤنول چکن (فا: دلستان). **sweetheart**

کؤنول‌چکن..könülçəkən [صفت] کؤنول چالان (فا: دلکش). **fascinating**

کؤنول‌چؤکوشو..könül çöküşü [صفت] یاشاما گوّجونو ایتمه سی.

کؤنول‌خوْشلوغو..könül xoşluğu [آد] اوْرکدن ایسته‌یه‌رک، اؤزو خوْشلایاراق.

کؤنول‌دارلیغی..könül darlığı [آد] ایچ سیخینتی‌سی.

کؤنول‌داش..könüldaş [صفت] اوْرک آرخاداشی، اورک بیر یولداشلار، کؤنول‌لری بیراوْلان (فا: همدل) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤنگول داش›}.

کؤنولدن چیخارماق..könüldən çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیکریندن و ذئهنیندن آتماق.

کؤنول‌دیلنچی‌سی..könül dilnəçisi [آد] سئودیگی یوْلدا هر سیخینتی یا دؤزن.

کؤنول‌راحاتلیغی..könül rahatlığı [آد] ایچ راحاتلیغی، حُضور.

کؤنول‌رضاسی..könül rizası [آد] ایسته‌یه‌رک، ایچدن گله‌رک.

کؤنول‌سئور..könül sevər [صفت] ایچ آچیجی، خوشا گلن، اورگه یاتان.

کؤنول‌سئون..könül sevən [صفت] کؤنول سئور (فا: دلپسند). **desirable**

کؤنول‌سئون گؤیچک اوْلور..könül sevən göyçək olur [ادئیم] گؤزل‌لیگین شخصه و کیشی‌یه اؤزل اوْلدوغون گؤستَرن بیر سؤز.

کؤنولسوز..könülsüz [ظرف] ایسته‌مه‌دن، کؤنلو اوْلمادیغی حالدا، علاقه‌سیز (فا: بی علاقه). **unintersted**

کؤنولسوز تیکه..könülsüz tikə [آد] اوْره گه یاتمایان آدام حاققیندا.

کؤنولسوزجه..könülsüzcə [ظرف] ایستک‌سیز اوْلاراق، ایستک‌سیزلیک.

کؤنولسوزجه‌سینه..könülsüzəcəsinə [ظرف] ایستک‌سیزاوْلاراق، ایستک‌سیز حالدا.

کؤنولسوزلوک..könülsüzlük [آد] کونولسوزاوْلماوضعیتی، ایستک‌سیزلیک، علاقه‌سیزلیک (فا: بی رغبتی). **reluctance**

کؤنول‌فراحلیغی..könül fərahlığı [آد] ایچ راحاتلیغی، دردسیزلیک.

کؤنول‌قیرماق..könül qırmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْرک سیندیرماق، اؤزوندن کوّسدورمک.

کؤنول‌گزدیرمک..könül gəzdirmək [تاثیرلی ائیلم] سئچمک اوْچون عاغلیندان بیر چوْخ شئیلری گئچیرمک.

کؤنوللنمک..könüllənmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤنوللواولماق، ایستک‌لی-اوْلماق.

کؤنوللو..könüllü [صفت] ۱-اؤزایستک ایله بیر ایشی گؤرن، داوطلب، ایستکلی. ۲-ایسته‌یه‌رک (فا: داوطلبانه). **satisfied**

کؤنوللو..könüllü [اؤزل آد] شامخور‘دا کند آدی[۲۴۰].

کؤنوللو کؤنولسوز..könüllü könülsüz [صفت] یاری ایستکلی یاری ایستک‌سیز.

کؤنوللوجه..könüllücə [صفت] بیر آز کؤنوللو.

کؤنوللولوک..könüllülük [آد] کؤنوللو اوْلما دوُرومو (فا: داوطلبانه بودن).

کؤنولو قارا..könülü qara [باخ] قلبی قارا.

کؤنلوقارا..könlü qara [باخ] قلبی قارا.

کؤنول‌یئندیرمک..könül yendirmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیه راضی اوْلماق.

کؤنول‌یاخماق..könül yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] کؤنلونو چالماق، اؤزونه عاشق ائتمک.

کؤنول‌یاراسی..könül yarası [آد] ایچ سیخینتی‌سی، اؤزونتو.

کؤنول‌یوْلداشی..könül yoldaşı [آد] یاخین دوْست.

کؤنول‌ییخماق..könül yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی‌سئودایاساالاراق چتین‌لیگه سالماق.

کؤنیلیک..könilik [اؤزل آد] کؤنلوک: عدالت، دوْغرولوق[۷].

کؤوَر..kövər [آد] باخ: کؤبر، دیک یئر.

کؤورَلْتمک..kövərltmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینین اورک یانماسینا سبب اولماق (فا: سبب تاثر و رقت کسی شدن).

کؤوشن..kövşən [آد] ۱-تاخیل‌اکیلمیش‌یئر، کَوشن۲-کؤلش.

کؤوشن لنمک..köväşənlənmək [بلسیز ائیلم] کؤوشنه دؤنمک.

کؤوشن میرزارحیم..köväşən mirzarəhim [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

کؤوشنلی..kövşənli [صفت] کؤوشنی‌اوْلان، اوّستو کؤوشن‌له اؤرتولموش.

کؤوشنلیک..kövşənlik [آد] تاخیلی بیچیلمیش تارلا، کَوشنلیک.

کؤوشه‌نَک..kövşənək [اؤزل آد] سراب دا کند آدی.

کؤووْز..kövüz [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

کؤوه‌شیمک..köväşimək [دا] آزاجیق‌شیشمک {باخ: کؤپمک}.

کؤهجوْک..köhcük [اؤزل آد] کهجیک: مراغا دا کند آدی.

کؤه‌دوْشن..köh düşən [اؤزل آد] قوُسار‘دا یئر آدی[۲۴۰].

کؤهلان..köhlan [اؤزل آد] زنجان دا داغ ومراغا دا کند آدی {کؤک+لان}.

کؤهلن..köhlən [آد، دا] هارین و ایی بسلنمیش (آت حاققیندا)[۱].

کؤهلو..köhlü [اؤزل آد] کهلو: اراک-طرخوران دا کند آدی.

کؤهناوا..köhnava [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {کؤک+ناوا}.

کؤهنلْتمک..köhnəltmək [تاثیرلی ائیلم] اسکیتمک، اپریتمک(فا: کهنه-کردن).

کؤهنلْدیلمک..köhnəldilmək [تاثیرلی ائیلم] کؤهنتمک، یئپیراتیلماق (فا: کهنه کردن).

کؤهنلمک..köhnəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اسکیمک، یئپیرانماق، اپریمک (فا: کهنه‌شدن).

کؤهنلمیش..köhnəlmiş [صفت] اسکیمیش، یئپیرانمیش، اپریمیش(فا: کهنه‌شده.

کؤهنه..köhnə [صفت، فا] اسکی، اسکیمیش (فا: کهنه). **old**

کؤهنه—..köhnə- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

کؤهنه‌پالتارچی..Köhnə paltarçı [صفت] کؤهنه پالتار آلیب ساتان.

کؤهنه‌چی..köhnəçi [صفت] کؤهنه عادت و دَبلری سئون، کؤهنه پرست.

کؤهنه‌چیلیک..köhnəçilik [آد] کؤهنه دَبلری سئومه، کؤهنه پرستلیک.

کؤهنه‌حامام کؤهنه تاس..köhnə hamam köhnə tas [باخ] اسکی حامام اسکی تاس.

کؤهنه‌ساياق..köhnə sayaq [ظرف] کؤهنه طرزده.

کؤهنه‌فرؤد..köhnə frud [اؤزل آد] قوچان کندیستان‌لاریندان(۱۷کند ۱۰۰۰۰*)، کندیستانین مرکزی کؤهنه فرود قوچان‌ین (۷ ک گؤنئینده ۸۶۰* نفر نفوسو بیر بؤلومو تورک قئید اولوبدور.

کؤهنه‌قورد..köhnə qurd [آد] حیله یه آلدانمایان آییق آدام حاققیندا.

کؤهنه‌کؤهنه..köhnə köhnə [ظرف] اکی اولاراق " کؤهنه کؤهنه فیکیرلر".

کؤهنه‌کؤللوکلری ائشه‌له‌مک..köhnə küllükləri eşələmək [تاثیرلی ائیلم] چوخدان اتّفاق دؤشموش حادثه‌لری و اونون نُقصان‌لارینی یادا سالماق.

کؤهنه‌لشمک..köhnələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤهنلمک، اسکیمک (فا: کهنه شدن).

کؤهنه‌لیک..köhnəlik [آد] کؤهنه شئیین حالی.

کؤهول..köhül [آد] ماغارا، آغول، کوم (فا: غار). cave {کؤکول سؤزونون دَییشمیش اولمالیدیر و معناجا کؤکلو اولاراق کؤکو یئرین ایچینده اولماسینا اشاره دیر}.

کؤهول..köhül [اؤزل آد] ساپین‌قالا، بیجار، سولدوز، شبستر و خالخال دا کند آدی. هشتَری (~بولاق)، کلئیبر (~قوبابا قیشلاقی چوبانلار، کؤهولجوک)، گئرمی (~قیشلاقی) ده کند آدی.

کؤهولجوک..köhülcük [اؤزل آد] قاراداغ طایفاسینا باغلی اوبا آدی[۳]. [۱۰۸]

کؤهونلو..köhünlü [اؤزل آد] کؤردَمیر‌ده کند آدی[۲۴۰].

کؤی..köy [صفت] کند، گئنیش سؤز اولاراق تارلاچیلیق و اکینچی-لیک‌له گئچینن توپلوم اوچون سؤیله‌نیر (فا: ده، کوی). village {بو کلمه کؤچمک سؤزوندن آلینمادیر، کؤچ› کؤی=کؤچه›کؤچه›کوی› کؤی؛ بو کلمه فارسجادا " کوی، کوچه شکلینده ایشله‌نیر، پولادقایا سومرجه کی ki (اؤلکه) سؤزونو کؤی سؤزیله ایلگیلی بیلیر}.

کؤی‌آغاسی..köy ağası [آد] کؤیده مالی موّلکو اولان و سؤزو گئچن.

کؤی‌اوداسی..köy odası [آد] کؤیلرده قوناق قالما یئری.

کؤیچو..köyçü [آد] ۱-کؤیده یاشایان کیمسه (فا: روستایی). ۲-کؤی سورون‌لارینی و مسایلینی آراشدیران کیمسه.

کؤیچولوک..köyçülük [آد] کؤی مسائلی و سورونلارینی آراشدیرما.

کؤیدَش..köydəş [صفت] بیر کؤیدن اولان کیمسه‌لر (فا: هم روستا).

کؤی‌کند..köykənd [آد] ۱-نئچه کؤیون مرکزی اولان کؤی، نئچه کؤیون آلیش وئریش و اداری مرکزی اولان کؤی. ۲-یاشاییش بیچیملری اوُیقار و مدرن حالدا دؤزَنلنمیش کؤی وکند (فا: ده مرکزی).

کؤی‌لشدیرمک..köyləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کؤی حالینا گتیرمک (فا: فس).

کؤی‌لشمک..köyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤی حالینا گلمک، کؤی وضعیتینه گلمک، کؤی کیمی اولماق (فا: ده مانند شدن).

کؤیلو..köylü [صفت] کؤی ده یاشایان (فا: روستایی). villager

کؤیلوک..köylük [آد] کؤیو چوخ اولان بیر بؤلگه.

کؤیلولوک..köylülük [آد] کؤیلو اولما وضعیتی.

کؤیمَز..köyməz [اؤزل آد] یانماز، آتش آلماز[۷].

کؤیمَن..köymən [اؤزل آد] ۱-یانیجی، یانیق ۲-خیال[۷].

کؤینک..köynək [آد] ۱-وُجودون اوّست بؤلومونه گئییلن یوّنگول گئییم (فا: پیراهن). shirt ۲-چالقی آلت‌لرینه پارچادان تیکیلمیش توّربا. ۳-اؤرتوک، قوّرویوجو پارچا، بارامایا بوغدانین اوستونده اولان نازیک قابیق. ٤-باخ: ترکوینک، آلت‌کوینک، اوست-کوینک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹کؤنگلک›، گؤن کلمه سیندن آلینماسی سانیلیر، بعضا " ن" حرفی" م" حرفینه چئوریله‌رک گؤملک دئییلیر، بو سؤزون دَییشیلمیش شکلینی " کمک، خمک" شکلینده ده گؤرمک اولار}.

کؤینک توُمان..köynək tuman [آد] کؤینک و تومان دان عبارت اولان گئییم.

کؤینک تیکمه..köynək tikmə [آد] کؤینک تیکیب حاضرلاما (فا: پیراهن دوزی). shirt-making

کؤینک‌تیکن..köynək tikən [صفت] کؤینک‌تیکیب‌حاضرلایان (فا: پیراهن دوز).

کؤینک جک..köynəkcək [صفت] کؤینک‌سیز، اَینین ده کؤینگی اولمایان و عادتا بَدنی آچیق " کؤینک جک آدام".

کؤینک جیک..köynəkcik [آد] کیچیک کؤینک، بالاجا کؤینک.

کؤینک چی..köynəkçi [ظرف] کؤینک تیکن و ساتان.

کؤینک چی‌لیک..köyənk çılık [آد] کوینک تیکمه وساتما.

کؤینک شالوار..köynək şalvar [آد] کؤینک وشالواردان عبارت اوّست گئییم.

کؤینک‌کؤینک‌ات‌تؤکمک..köynək köynək ət tökmək [تاثیرسیز ائیلم] برک اوتانماق.

کؤینکدن گئچیرمک..köynəkdən geçirmək [تاثیرلی ائیلم] ائولاد اولاراق قبول ائتمک(چوخراق گئچمیشده اولان بیر نوع گله نک).

کؤینکلی..köyənkli [صفت] کؤینگی اولان، کؤینک گئییمیش.

کؤینک‌لیک..köyənklik [آد] کؤینک‌اۆچون‌یارارلی(فا: پیراهنی)shirthing

کؤینک‌لیلر..köynəklilər [آد، دیرگی]وُجودلاری کؤینک و توْربا کیمی اوْلان و دنیزده یاشایان حئیوانلار.

کؤیو..köyü [آد] ۱-کۆره کن (فا: داماد). ۲-آلتای تۆرکلری آلتای کیشیلر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤیوج..köyüc [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی.

کوُآدرات..kuadrat [آد، لا، مت]دؤرد ائش قوْل، مربّع.

کوُآدرانت..kuadrant [آد، لا، مت]دایره‌نین دؤرد ده بیر بؤلومو.

کوُارتئت..kuartet [آد، ایتالیانجا]دؤرد چالقی آلَتی اۆچون یازیلمیش موسیقی اثری (فا: کوُارتت).

کوُبیزم..kubizm [آد، فرانسیزجا]نسنه‌لری ژئومتریک بیچیملرله گؤستَرن اینجه صنعت آخیمی.

کوُپا..kupa [باخ]بارداق، باخ: کۆپه.

کوُپوْن..kupon [باخ] کوْپون.

کوُت..kut [آد، دا] ۱-توْپا، قالاق، دسته، توپلو، ییغیم" بیر کوُت آلما، کوُت ساچلار"[۱]. ۲-کوْمیجان دا(~آباد) کند آدی.

کوُتان‌کل..kutan kəl [اؤزل آد]سالماس دا داغ آدی {کوْتان کل}.

کوُتلاماق..kutlamaq [تاثیرلی ائیلم]بیر یئره یْغماق، توْپلاماق.

کوُتوان..kutvan [اؤزل آد]سالماس دا کند آدی {کۆتوال}.

کوُتول..kutul [اؤزل آد]اوُرمیه ده داغ آدی.

کوُته کوُمه ایستی سوُیو..kutə kumə isti suyu [اؤزل آد]باخ: آستارا.

کوُتی..kuti [اؤزل آد]تبریز ده داغ آدی.

کوُجارخان..kucarxan [تاریخی اؤزل آد]گؤچر+ خان؛ بوُلقار خانلاریندان[۷].

کوُجان..kucan [اؤزل آد] ۱-گؤچَن، گؤچَر[۷]. ۲-اینسان‌آدی: کوُجانآی[۷].

کوُجنق..kucənəq [اؤزل آد] کۆجه‌نک: خیاو دا کند آدی.

کوُچ..kuç [اؤزل آد] کؤچ داغی: میانا دا داغ آدی.

کوُچا..kuça [اؤزل آد] کوُتچا: تورکوستاندا توُرفانا یاخین بیر شهرآدی[۱۲].

کوُچار..kuçar [تاریخی اؤزل آد] گؤچَر، گؤچمَن؛ چنگیز خاقان'ین نوه سی[۷].

کوُچام..kuçam [اؤزل آد]دَسته، دَمَت، باغ[۷].

کوُچصفهان..kuçisfahan [اؤزل آد] ۱-رشت شهری‌نین یاخین‌لیغیندا بیر بخش و اونون مرکزی اولاراق، ۵۲ کندی و * ۱۵۰۰۰ نفر نفوسو وار، اهالی تورک وگیلک‌دیلر. ۲-کوُچصفهان بؤلگه‌سینده تۆرک کندلری: آجی‌بوُزایه (۷ک‌ق *۵۵۰/ ی‌تو)، بُرکاده (٤ک‌ق‌ب *۱۷۰۰/ ی‌تو)، بَلَسبُنه (٤ک‌ب *۷۰۰/ تو+گیلک)، چوُلاب (۸ک‌د *۷۰۰/ ی‌تو)، حسن آباد (٦ک‌ب *۱٦۰/ ی‌تو)، خشکاروَندان (۱۳ک‌د *٤٦۰/ تو+گیلک)، رشت آباد (٦ک‌د *۱٦٦۰/ تو+گیلک)، رودبارکی (٤ک‌د / تو+گیلک)، سَده (٤ک‌گ‌ب *۱۷۵۰/ ی‌تو)، گَراکوُ (۲ک‌ق *٤۰۰ / تو+گیلک)، گرباسده (۳ک‌د *۱۵۵۰/ ی‌تو)، ماموُدان/ محمودان (٦ک‌ق‌ب *۳۵۰/ ی‌تو)، نوْایسطَل (۲ ک‌ق *٦۰۰/ تو+ گیلک)،

کوُچکونچی..kuçkunçı [اؤزل آد]قوْچقوُنچو: م۱۵جی‌یۆزیل‌ده اؤزبک خانی[۱۲].

کوُچلوق..kuçluq [اؤزل آد]م۱۳جو عصرده نایمان بؤیوک لریندن بیری[۱۲].

کوُدای..kuday [اؤزل آد]خوُدای: موُغوللارداگؤیون۳جو قات‌تانری-سی[۲۱۱].

کوُدتا..kudıta [آد]دئوریم (فا: کودتا). coup-d'etat

کوُرا..kura [آد، بیتگی]ساری رنگلی یابانی یئمه‌لی بیتگی.

کوُرالیق..kuralıq [آد] کوُرا بیتن یئر.

کوُران..kuran [اؤزل آد]اوُرمیه ده چای آدی، قوچان دا کند آدی.

قوُرد گَزه‌نی..qurd gəzəni [اؤزل آد]هشتَری ده داغ آدی.

کوُرتاژ..kurtaj [آد]اوُشاق سالما، بالا سالما.

کوُرچیْق..kurçıq [تاریخی اؤزل آد]قوُرچیق، قوُروم، قوُرولوش؛ آلتای تۆرکلری، قیْزیل اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

کوُرس..kurs [آد، فرانسیزجا] ۱-سۆره‌لی درس وائییتیم ایشلری. ۲-یاریشما، هیز یاریشماسی (فا: کورس).

کوُرسیْف دیللر .. kursif [آد] تورک و آلتای دیللری عایله سینه باغلی دیللر (جمله و دانیشیق دا اؤنجه اؤزنه (مبتدا) سونرا چئشیدلی درجه ده کی تۆملج‌لر، یان جمله لر و سونرا آنا فعل سیْرایلا گلر)

کوُرمانج..kurmanc [اؤزل آد] کۆرمانج: شۆکروقایاصفراوْغلو تۆرک دؤولت‌لری کتابیندا اوُیغوردؤلتی بؤلومونده یازیر: اوُیغور تۆرکلرینین‌بیرطایفاسی قوْتان بوْیو(شئیخان‌لار، شیْخلو، شیْخلار، ویا میلان‌توْپلولوغو)، فارس و عرب سینیرلاریندا قالدیقلاری اۆچون سؤزلرینده چوخلو عربجه، فارسجا و کوردجه کلمه‌لری گؤرمک اوْلار و بوُ اۆزدن دیللری، کوُرمانج دیلی تانینیر، فاتح‌سُلطان-محمدین، خوْجاسی ماللاگوْرانی غوُر تۆرکلرینین کوُرمانج قوْلوندان ایدی[۲۰۹]؛ اوْغوُر، پئچه‌نک و هوُن تۆرکلرنین بیر بؤلومو قارادنیزین گۆنئیینده یئرله‌شه‌رک سوْنرالار کوُرمانج آدلاندیریلدیلار اوْنلار تۆرک عرب و فارس دیللریندن قاریشیق بیر دیل دانیشیردیلار،

کورُمانج لارین اصلی قوللاریندان اوْلان سیلیوان/ سیلیفان و زیلان بوْیو گؤی تورکلرده بیر شرفلی عنوان کیمی‌ایدی، (بوُ بوْی اوُرمیه اطرافیندا سیلوانا آدیلا تانینیر) اوْنلارین آیری بیر قوْلو بوْختلولار خالق آراسیندا سیلیوان/ سیلیولی دئییله‌لەرک، اوْوالی-معناسینه‌دایر[۲۰۹]. کورُمانج دیلینده چوخلوتوْرک سؤزلری اولدوغو اوْچون اوْنلار توْرک دیلینی آنادیلی کیمی دانیشیرلار و بو موضوع اوْ حدّده‌دیرکی شخصین اؤزو آچیقلاماییجا کورُمانج اوْلدوغونو بیلمک چوْخ زوْردور، البته بوُ قوْملارین بیر بؤلومو چوْخ اؤنجه‌لر توْرکلشمیش حالاگلیلر، نئجه‌کی خوْی‌ماحالی، دؤنبولولرین اصلی یئرلَشیم یئرلری اوْلاراق نئچه یوزیل اؤنجه‌دن بوُ قوْوم توْرک دیلینده دانیشیرلار و اوْنلارین‌توْرک‌مقاملاری و شاعرلری (باخ: خوْی) معروفدور، بوُ سؤزدن یوْلا چیخارساق غربی‌آذربایجاندا یاشایان چاردوْولو، موصولانلو، زاخورانلولار کورمانج دیلینه یاخین بیر دیلده دانیشیرلار، البته کورمانج طایفالاری نین ایچینده تورک بوْیلارینین‌یانیندا کوردلردنده‌اوْلوبدور ولی همیشه تورکلر چوغونلوقدا اولاراق آغیرلیقلاری دانیلماز بیر مسئله‌دیر ولی مئیدانین بوش اولدوغو اوچون یاخین گئچمیشده، کورمانجلار، کورد طایفالاری کیمی قلمه وئریلیب، بونودا آرتیرمالی‌ییق حتی بو بیرلیکلرین ایچینده اولان کوردلرده کوردوستان‌کوردلریندن فرقلی-اولاراق دیللری تورک کورد کلمه‌لریندن قاریشیق بیر لهجه اولوشدورور و کوردلرین اؤزلریده‌اونلارین‌دانیشدیغی‌دیله‌کورمانج-لهجه‌سی دئییرلر، آیری بیر مطلبه اشاره اولونمالیدیر کی بو سؤزو کِرمانجی شکلینده بیرسیرا شهر آدلارینا(کرمان و کرمانشاه) باغلاماق دا ممکن دَییلدی، چونکی‌بوُ طایفالار بو شهرلرله ایلگیلری یوخدور و فارسجا دیل قورالیجادا بوجور کلمه‌لرین اوُیقون - اولمادیغی‌و ترسینه تورکجه‌ده قوراللی بیر سؤز اولماسی بو یورومالاری دوزگون گؤرستمیر، آیریجا بئیله بیر سؤزجوک حتی فارس دیلینین یئنی سؤزلوکلرینده ده یوخدور، البته بو سؤزو سوْی لاحاظیندان بعضا افغانستاندا بیر شهر آدینا (کَرمَان، کورُمان) باغلاییرلار بو حسابلاکی اورادا غور تورکلری یاشاییردیلار{بوُ کلمه اصلینده کوْرمانج kürmanc اوْلاراق کورُمانچ kuranç شکلینده ده یازیلیر، کوْر سؤزو توْرکجه ده احتشام و جوْشقو و اوْرکلی معناسینه‌دایر، بوُ سؤزجوکله مانج اکی کوْرمانج سؤزونو آرایا گتیریر، اؤرنک: دیلمانج، قارمانج، قیْرمانج--}.

کورُولاس..kurulas [اؤزل آد]موْغول یوْروشو زامانی م۱۱جی یوزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی[۸۵].

کورُیجان..kurican [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

کورُیک..kurik [باخ]قوریک، آت بالاسی.

کورُیکان..kurikan [اؤزل آد]قورُیقان: گؤی تورک یازیت‌لارینداقیْرقیزلارلا برابر اوْتوز تاتار مجموعه سینین ایچینده آد آپاریلیبدیر، بارتولد'ون نظریجه چنگیزخان دؤورو کوری قوْومو موغول اصیللی اولاراق همان کورُیکان‌لار ایدی[۸۵].

کورُشان‌لار..kuşanlar [اؤزل آد]بیرتوْرک بوْیو، باخ: هیند تورک سلطانلیغی[۲۰۹]. باخ : هونلار.

کوُف..kuf [آد] ۱-اوشاقلار آراسیندا داشلا اویناندان بیر اوْیون آدی(فا: تاب) ۲-سالینجاق(فا: وسیله‌تاب‌بازی) {سس تق}.

کوُفی..kufi [آد، عربجه] کوُفی‌خط، بیر نوع عرب‌یازی‌سی.

کوْکلا..kukla [آد، یونانجا]ایپله اوْینانیلان گلینجیک، الجک کیمی اَله گئییله‌رک و گلینجیک کیمی دانیشدیریلان شئی (فا: عروسک خیمه شب بازی).

کوْکلا دؤولتی..kukla dövləti [آد]اوْیونجاق‌دؤولت، آیری-دؤولت‌لرین عاملی اولان و اؤزونون درین گوْجو اوْلمایان اوْیونجاق دؤولت.

کوْکلوسکلان..kuklusklan [آد] آمریکادا قارادریلیلر، آیدین‌لار و قاباقجیل‌لارا قارشی وحشیجه دیوان توُتان تئرورچو قُروپون آدی.

کولتیواتور..kultivator [آد، فرانسیزجا] توْپراغی‌یوُمشاتماق اوْچون دیسکلی آلَت.

کوْللاب..kullab [اؤزل آد] سوُمئر اوُروک شهرینده یئر آدی[۱۱۶].

کوْله..kulə [آد] چوْغونلوقلا دَییرمی و مُربّع‌بیچیمده یوْکسک‌تیکینتی.

کوْله..kulə [اؤزل آد]خوی، ساووجبوُلاق، مرند، سوُلدوز دا داغ آدی.

کوْلیس..kulis [آد] چوخ بالاجا آرالیقلاری اؤلچمَیه یارایان بیر آیقیت (فا: ~). caliper (s)

کوُمار..kumar [اؤزل آد] کوْمار: جولفاداکند آدی{کوْم+ار: باخ: کوُماربی}.

کوُماری..kumarı [اؤزل آد]هشتَری ده کند آدی {کوْم+ار: حیئیواندارلیقلا ایلگیلیدیر، باخ: کوُماربی}.

کوُماربی..kumarbi [آد]سوُمر، هیتیتلرده‌افسانه‌وتانری آدی[۲۱۱].

کوُمالار..kumalar [اؤزل آد] کوْمالار: خوی دا داغ آدی.

کوُمان..kuman [اؤزل آد]قومان: ۱-قونُلو، هونُلو، هوُن ۲-سوْلقوُن ۳-قوُمرال، ساری قهوه آراسی بیر رنگ ٤-آمان وئرمه‌ین، درایتلی ٥-(تاریخی اؤزل آد) هوُن'لارین‌بیر قوْلو اوْلوب، گؤنئی روُسیادا یاشاییْب دؤولت قوُرموش و آنادوْلویا، سلجوُقلولاردان چوْخ اؤنجه‌لری گَلیب‌یئرله‌شن بیر توْرک بوْیو[۷]. ٦- آوروپالیلارین قیْپچاق ائلینه وئردیکلری بیر آد[۱۲]. {قام+ان}.

کوُمانا..kumana [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {کوُمان+ا، قام+آنا}.

کوُمانالپ..kumanalp [اؤزل آد] قوُمانالپ: اینسان‌آدی، باخ: کوُمان+آلپ[۷].

کوُماندان..kumandan [باخ] کوْموتان.

کوُمپانیا..kumpanya [باخ] کوْمپانی.

کوُمی‌تالاس..kumitalas [اؤزل آد] کاشغرلی دؤورو ایلی‌چایی و بالخاش گؤلو یاخینیندا بیر شهر آدی[۱۲].

کوُمیجان..kumican [اؤزل آد] کوْمیجان: ۱-همدان شهرینین ۸۰ک. گؤندوْغان طرفینده بیر شهر آدی، بوُ شهرستانین نفوسو ۱۳۸۵جی ایلده ٤٦۰۰۰نفر و شهر نفوسو ۸۰۰۰نفرایدی، بؤلگه ده یاشایان اهالی چوْغونلوقلا توْرکدولر. ۲-کوُمیجان بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: آغجاکهریز (۷ک‌گ‌ب) (اطراف کندلرین اکین یئرلری)، آغداش (٥٤ک‌گ‌د ٩٩٤* غ‌تو)، آلوُدَر (٦٦ک‌گ ٣٤٠* ی‌تو)، آمیره (۱۲ک‌ق‌ب ۱۲٤۰*)، ابراهیم آباد (۷ک‌گ ٥۰*)، اَستوُه (٥۳ک‌گ ١٤٦۰* ی‌تو)، اَستَهْری (۱۰ک‌ق‌ب ۲۲۰*)، اسفندان (۱۲ک‌گ ۸۲۰*)، اکبرآباد (۹ک‌گ‌د ۸۰*)، امامزاده (۳٥ک‌گ‌د ۱۹۰*)، امامزاده عاباس (۱۱ک‌گ‌د ٤٥۰*)، ائیجان (٥۸ک‌گ ۱٤۰۰* ی‌تو)، ائیوَند (۷۷ک‌گ ۱۳۰* فا)، جوْشیروان (۳۷ک‌گ‌د ۲۷۰*)، چابار (۱۷ک‌گ‌د ۲۱۰*)، چاخماق قایا (۳٤ک‌گ‌د ۱۲۰*)، چَزان (۲٥ک‌گ‌د ۹۷۰* ی‌تو)، چلَبی (۱٥ک‌گ ٥٦۰*)، چهرقان (۱۸ک‌ق‌ب ۱٤٤۰* ی‌تو)، حسین آباد شکرائی (۲۰ک‌گ‌د ۷٦۰* ی‌تو)، حصار (٤٤ک‌گ‌د ٥۱۰* ی‌تو)، خان آباد (۱٤ک‌گ ۱۸۰*)، یوُخاری خنه‌یه (٦٦ک‌گ ۳۸*)، خرند (۳۷ک‌گ ٤۱۰*)، خُسروبَگ (۱۰ک‌ب ۱٤۱۰*)، خُنداب (٤۲ک‌گ‌د ۲۸۷۰* ی‌تو)، خوْلوزین (۳۰ک‌گ‌د ٤۷۰* ی‌تو)، خوُمارباغی (٤ک‌د ۳۱۰* ی‌تو)، خیرآباد (۱۳ک‌ب ۱۰۰* ی‌تو)، دَرمَن (۷۸ک‌گ‌د ۱۱۳۰* غ‌تو)، دره گُرگ (۱۸ک‌گ‌د ۹۰*)، ده چال (۳٦ک‌گ‌د ۷۱۰* ی‌تو)، ده نو (۳۷ک‌گ‌د ۱۳۰*)، دیز آباد (۳۰ک‌گ‌د ۹۷۰*)، ذاوَق آباد (۲ک، ۱۸۰*)، رازگَردان (٤۹ک‌گ ٤۲۰*)، راست کُردان (۱٦ک‌گ‌د ۱۷۰*)، رزَج (۲٤ک‌ق‌ب ۳۷۰*)، روشنایی (۱۲ک‌د ۲۷۰*)، سبزآباد (۱۲ک‌گ‌د ۱۳۰*)، سَمقاوَر (۷ک‌د ۱۷۸۰*)، سوُران (۱٦ک‌ب ٤۱۰*)، سیران (٦ک‌گ‌د ۷۷۰*ی‌تو)، شاوه (۳٥ک‌گ‌د ۱٤۰*)، شاه قالا (۱۰ک‌ب ۱۰۰*)، شیث پیغمبر (٤۸ک‌گ‌د ٤۰*)، طرلان (۲۰ک‌ق‌ب ٥۳۰* ی‌تو)، عاصم آباد (۱٥ک‌ب ۱۱۰* ی‌تو)، عبدالرحیم (۳۰ک‌گ‌د ۱۱۷۰* ی‌تو)، علی آباد یئنگی مُلک (٦ک‌ب ٦٥*)، عیسی آباد (۲ک‌ب ۷۷۰* ی‌تو)، فاراب (۳٤ک‌گ‌د ۲۸۰*)، فامَرین (۸ک‌گ‌د ۸٤۰* ی‌تو)، فتح آباد (٤ک‌د ٥٥۰* ی‌تو)، فضل آباد (٦ک‌د ٤۱۰* ی‌تو)، فوُران (۳۹ک‌گ‌د ٥۳۰* ی‌تو)، فوْرْک (۱٦ک‌ق‌د ۳۱۰* ی‌تو)، قئینرجه (۳۰ک‌گ ۳۹۰* ی‌تو)، قاسم آباد (۳۰ک‌گ‌د ۳۸۰* ی‌تو)، قالا اسدآباد (٥۰ک‌گ‌د ۳۰*)، قالا خُنداب (۳۸ک‌گ‌د ۸۳۰* ی‌تو)، قالامحمدآباد (۱۳ک‌گ‌د ۲۰۰* ی‌تو)، قاراتپه (٥۳ک‌گ‌د ۷۰* ی‌تو)، قاراگُل (قاراقوُل) (۸ ک‌ق‌ب ۱۱۰* ی‌تو)، قیزیل‌قایا (٥٤ک‌گ‌د ۱۰۰* غ‌تو)، قیشلاق ارجناوند (٥٤ک‌گ ۲۷۰* ی‌تو)، قیشلاق چالاب (٥۳ک‌گ‌د ۱۱۰*)، قیشلاق‌حسین‌آباد (۳۷ک‌گ‌د ۱۱۰* ی‌تو)، قیشلاق خنداب (۳۸ک‌گ ۱٦۰* ی‌تو)، قیشلاق قاطارآغاج (۳٦ک‌گ ۱۷۰* غ‌تو)، قیشلاق قمشلو (٤۸ک‌گ ۱۱۰* ی‌تو)، قیشلاق‌قیزیل‌قالا (٥۰ک‌گ‌د ۱۰۰* ی‌تو)، قیشلاق گاوجلو (۲۹ک‌گ ۱۲۰* ی‌تو)، قیشلاق‌لنجاب (٤۲ک‌گ ۱٥۰* ی‌تو)، قیشلاق محمدرضا (٥٥ک‌گ‌د ٦۰*)، قیشلاق موسی خان بولاغی (٤۳ک‌گ‌د ۲٥۰* غ‌تو)، قیشلاق یاس بولاق (۲۱ک‌گ ٤٤۰*)، قیلیج تپه (۲۹ک‌گ* ۱٤۰* غ‌تو)، کَرکان (٦۱ک‌گ ۱۰۹۰* غ‌تو)، کَرکانَک (۳٦ک‌گ ۲۱۰* ی‌تو)، کَلوان (۳۸ک‌گ‌د ۳۰۰* ی‌تو)، کوُت آباد (۱٦ ک‌گ ۲٥۰* ی‌تو)، کوه‌زره (۳۲ک‌ب ۱۰۰۰*)، گؤی‌تپه/قاسم آباد (۳۰ک‌گ‌د ۳۸۰* ت)، گازَران (٥۲ک‌گ ۷۷۰*)، محمود آباد (۱٦ک‌ب ۷٤۰*)، میلاجِرد (۱۳ک‌گ‌د ۳۷۰۰*)، نصرآباد (۳۰ک‌گ‌د ۱٤۰*)، نهرپُشته (۱٤ک‌گ‌د ۷۳۰*)، وَزوانَق (۳۰ک‌گ‌د ۳٦۰*)، ولیدآباد (۱۷ک‌ق‌ب ۳٦۰*)، یئنگی مُلک (۸ک‌ب ۳۲۰*)، یساووُل (۲٤ک‌گ ٤۳۰*)،

کوُه-..koh- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اوْلار)، بو آدلار اکثرا دَییشیلمیش آدلار اوْلابیلرلر.

کوُهومبان..Kuhumban [اؤزل آد] ایلام تانری لاریندان[۲۱۱].

کوّاریک..küarık [اؤزل آد] یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاری بوْیو[٥٤].

کوّئریک..Küerik [اؤزل آد] آلتای توْرکلری چوْلْیم بوْی‌لاریندان‌دیر[۱٥۸-۸۱].

کوّپ..küp [آد] ۱-کوّپه، گیلدن قایریلمیش آغزی دار ساخسی قاب، سوُ کوّپه‌سی (فا: کوزه). ۲-دیجیک، توّفنگین یئره قوْیولان طرفی، دوْلما توفکلرده لوله ایله چاخماق آراسیندا کی باروت یئری، بالتا و خنجر کیمی شیلرین ساپلارینین دیب طرفی، بوُخووون آچارلا آچیلیب باغلانان یئری، قلیانین سوُقابی‌سی a bigpot{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه ایله cube کیمی کلمه‌لرین کؤک بنزرلیگی واردیر}. ۳-کوّپ۲küp

(آد، فرانسیزجا) مُکعب، ٦ ائشیت مربّع اؤزلو جیسیم. ٤-بیر جیسمین حجمینین اؤلچو بیریمی "بوُ قاب ۸متر کوّپ سوُ توتور". ٥-بیر سایی‌نین ۳جو قُوّتی (٦٤=٤*٤*٤=٤^٣). ٦-کوّپ kup (اؤزل آد) سالماس دا داغ آدی.

کوّپجوک..küpcük [آد] بالاجا کوّپ، کوّپچه، بالاجا کوّپه. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کوّپچال..küpçal [اؤزل آد] قوُبا'دا کند آدی[٢٤٠].

کوّپچک..küpçək [آد] تکر(فا: چرخ). {سن؛کوپه کیمی شئیلرین یومورو و دایره شکلینده اوْلماغینا سبب تکر اؤچون ده ایشله‌نیر}.

کوّپچو..küpçu [آد] کوپ دوزلدن، قفه‌لرده قلیان کوّپونو یویان و قلیان اوچون حاضرلایان.

کوّپچه (کوپچوک)..küpçə (küpçük) [باخ] کوّپچَک.

کوّپ‌دیبینده باتماق..küp dibində batmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ ایچمک، سرخوشلوق ائتمک.

کوّپسه‌مک..küpsəmək [باخ] گوّپسه‌مک.

کوّپ‌شکر..küp şəkər [آد] کوّپ بیچیمینده آلتی اؤزلو قند تیکه سی.

کوّپ‌قبری..küp qəbri [آد] اسکی اوُیقارلیق‌لاردان قالما و قازینتی‌لارلا اؤزه چیخان قبیر.

کوّپ‌قوْیماق..küp qoymaq [تاثیرلی ائیلم] کوّپه‌سالماق: سویوق دَیمیش آدامین بئلینی کوپه سالماق، استکان سالماق.

کوّپله‌غی..küpləği [آد] کوّرک و بالتانین‌ساپ‌تاخیلان‌یئری {باخ: کیپ}.

کوّپله‌مه..küpləmə [آد] قاریندا سوُ یئغیشما سببیله دوزه‌لن بیر خسته‌لیک.

کوّپوزلوک..küpüzlük [باخ: کوّپ] تاپانچا اوچون گؤن قین.

کوّپه..küpə [آد] ساخسی جنسیندن آغزی ودیبی دار و قارینلی قاب، بستی(فا: خُم). Barrel {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ باخ: کوّپ}.

کوّپه‌جیک..küpəcik [باخ] کوّپچوک.

کوّپه‌چیچک‌گیللر..küpə çiçəkgillər [آد، بیتگی] آیری چاناق یاپراقلی، ایکی چنک‌لیلردن بیر سوْی (اؤرنک: کوپه چیچگی، یاخی اوْتو، گؤل کستانه سی) (فا: تیره ای ازگیاهان). anagraceae

کوّپه‌چیچگی..küpə çiçəyi [آد، بیتگی] کوّپه چیچک گیللردن قیْرمیزی، پمبه، موْر وآغ رنگده اوْلان کوّپه کیمی چیچک آچان بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه). fuchsia

کوّپه‌سالماق..küpə salmaq [تاثیرلی ائیلم] سویوق دَیمیش کیمسه‌نین بئلینه کوپه سالاراق آغری‌سینی چکمک، بالاجا دوُز یوماغینی بئلین اؤستونه قوْیوب اوْدلایاراق کوپه‌نی اوستونه قویوب و آغرینی چکمک (بیر نوع خالق ایچینده اولان معالجه) (فا: بادکش کردن). to cup، cupping

کوّپه‌سالینماق..küpə salınmaq [بلسیز ائیلم] کوّپه سالماق ایشی گؤرولمک.

کوّپه‌گیرن..küpəgirən [صفت، مج] حیله باز، ناغیل‌لاردا ایشله‌نن بیر کلمه.

کوّپه‌لتمک..küpələtmək [باخ] کوپه سالدیرماق.

کوّپه‌لنمک..küpələnmək [بلسیز ائیلم] باخ: کوپه سالینماق.

کوّپه‌له‌مک..küpələmək [باخ] کوپه سالماق.

کوّپه‌لیک..küpəlik [آد] کوپه دؤزلتمه‌یه یارارلی.

کوّپه‌مک..küpəmək [باخ] گوّپاماق، گوّپسه‌مک.

کوّت..küt [صفت] کوّرت: قوُشلارین جوجه‌له‌مه زامانیندا کی حالی" کوت دوشمک، کوّت یاتماق، جوجه‌له‌مک اؤچون یومورتا اوْستونده یاتماق". {سن ‹کوّرْک›: یومورتالامایان تویوق/ کوّرت سؤزو کوّرْک سؤزجوویونون دؤنولموش شکلی اولمالیدیر، بو کلمه گوّر و کوّرسک سؤزلریله ایلگی‌لیدیر، بو کلمه فارسجایادا گئچیبدیر}.

کوّت..küt [صفت] ١-کسگین اوْلمایان، ایتی اوْلمایان (فا: کند). blunt. ٢-(مج) کوّت بئیین، گئج باشا دوشن، قانماز ٣-قیسا و قالینجا. ٤-تندیرین دوُواریندان کول اوْسته دوشن و قیوریلان چؤرک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، بوکلمه ایلک ایکی معنادا فارسجا" کُند" و ایکی سوْن معنالاردا گوّدمک› گوّدَلمک سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

کوّت..küt/kürt [آد] کوّرت: غورتوّرکلرینه‌باغلی‌بیربوْی آدی، تاریخی اوْلایلارا یئنی‌بیر باخیشلا باخدیغیندا کوّت ویا کوّردلرله توّرکلرین یاخین اقربا اوْلدوقلارینا دایر چوْخلو ایزلری‌گؤرمک‌اوْلار وبوُ موضوع اطرافیندا دؤزگون آراشدیرمالار آیدینلادیجی اوْلاجاقدیر؛ شرفنامه، پئچه‌نکلری کوّرتلرین آتاسی گؤستَریر، شجره تراکمه کوت‌لری اوْغوزلاردان بیر بوْی کیمی گؤسته‌ریر، قیْپچاق سؤزلویونون یازاری کوّرت سؤزونو آیوا/ هئیوا معناسیندا و کاشغرلی، قایین آغاجی آنلامیندا وئریر[٢٠٩]، باخ: کوُرمانج، سلجوقلولار، کوّتبگیلی.

کوّت‌ائتمک..küt etmək [تاثیرلی ائیلم] ایتی‌لیگین آزالتماق، کوّتَتمک.

کوّتباش..kütbaş [صفت] آغیل‌سیز، گئج قانان.

کوّت‌بئیین..kütbeyin [صفت] آغیل‌سیز، گئج قانان.

کؤتبئیینلیک..kütbeyinlik [آد] کؤتلوک، آنلاق‌سیزلیق، کؤت باشلیق.

کؤتبگیلی..küt bəyili [اؤزل آد] کؤتبَگلی: بوُطایفا م۱۵جی یوّزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی، کؤت بگلیلر اصلینده افشار بوْیونا باغلی بیر طایفا ایدی[۸۵].

کؤتَتمک..kütətmək [باخ] کوت اتمک.

کؤتَتمک..kütətəmək [باخ] کؤتَده‌مک: کوتلنمک.

کؤت‌کؤت..kütküt [ظ] یاواش یاواش. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤتکولَچ..Kütküleç [اؤزل آد] قازاق-کیچییوّز-آلیْموْغلوُ-قاراساقال بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤت‌گئتمک..küt getmək [تاثیرسیز ائیلم] تندیرین دوُواریندان قوْپوب اوْد ویا کوّل اوّستونه دؤشمک "چؤرک‌لر کؤت گئتدی".

کؤتل..kütəl [آد] بویو قیسسا آت. {گؤدوک سؤز باغلیدیر و فارسجا کتل (بالاجا داغ و.) بو سؤزدن آلینمادیر}.

کؤتلشدیرمک..kütləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کسمز و کؤت حالا سالماق.

کؤتلشدیریلمک..kütləşdirilmək [بلسیز ائیلم] کوتتمک‌ایشی-گؤرولمک.

کؤتلشمک..kütləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کوتَلْمک (فا: کند شدن). ۲-(مج)یئته نه نگین ایتیرمک، درراکه سین وآلتی لا ماسینی الدن وئرمک. to blunt, to become blunt

کؤتَلْمک..kütəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ایتی‌لیغینی الدن وئرمک.

کؤتلَندیرمک..kütləndirmək [باخ] کؤت لشدیرمک.

کؤتلَندیریلمک..kütləndirilmək [باخ] کؤت لشدیرمک.

کؤتلَنمک..kütlənmək [باخ] کؤتلشمک.

کؤتلوک..kütlük [آد] کؤت شئیین وضعیتی، ایتی‌لیگی اوْلاماما.

کؤتله..kütlə [ع، ص] گئنیش خالق کؤتله‌سی، بؤیوک کوْما، یئغین، بیر یئره توپلانمیش (فا: توده). mass ،a heap

کؤتله‌بیلیمی..kütlə bilimi [آد] کوتله اؤزللیک‌لرینی آراشدیرما ایشی (فا: توُده شناسی). folklore

کؤتله‌وی..kütləvi [عربجه] کوتله ایله ایلگی‌لی.

کؤتَنجی..Kütenci [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز-قوْنراد بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤتوال..kütval [باخ] گؤداووُل.

کؤتورده‌مک..kütürdəmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤتور کؤتور سس چیخارماق.

کؤتورکؤتور..kütürkütür [سس تق] آلما، هئیوا کیمی کَورک میوه‌لری یئیرکن چیخان سس.

کؤجان..kücan [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {کوُجان/ کؤچن}.

کؤجه‌هوُر..Küce-Hur [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قوْشتامغالیْ بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤجووار..kücüvar [اؤزل آد] تبریزده کندآدی {گؤج+آوار: گؤجلو ائل و یورد}.

کؤچات..küçat [اؤزل آد] بیر توّرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].

کؤچئت..küçet [آ، ت] خوارزم ده اوْتوران بیر توّرک بوْیو.

کؤچئی..küçey [اؤزل آد] م۱۱جی یوّزیلده بیر توّرک طایفاسی[۸۵]. قازاق-اوْرتایاز-آرقیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤچتوْغان..küçtoğan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

کؤچتیموُر..küçteymur [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

کؤچوک..Küçük [اؤزل آد] کیچیک: قیْرقیز-تاقای-بوگوُ-توْکوُم بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کؤچوقوُر..küçuqur [تاریخی اؤزل آد] کؤچ‌اوُغور: گؤچ+ اوُغور؛ چَنگیزخان دؤنَمینده، قارابوُدوندان اوْلماسیْنا راغما، اوّستون یئته‌نکلری و خدمت آنلاییْش ایله اؤنجه، کوْموتان داها سوْنرا دا مرکز اوْردو اوْردوباشی‌لاریندان، ائدیلن بگ[۷].

کؤچوک..küçük [آد] ایت بالاسی(فا: توله‌سگ). ۲-باخ: کیچیک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤچوک..küçük [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.اوُرمیه(~داغ) ده داغ آدی.

کؤچوکلنمک..küçüklənmək [تاثیرسیز ائیلم] یالتاقلانماق، کیچیک-لنمک.

کؤچوکلو..küçüklü [اؤزل آد] قاراداغ ائلینه باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

کؤچوکله‌مک..küçükləmək [تاثیرلی ائیلم] بالالاماق(ایت)، توُلالاماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤچومخان..küçümxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-سیبیر خانلیْغینین قوُروجوسو و ایلک خانْ‌یْ. ۲-بابوُرخان دؤنَمی، سمَرقند خانلاریندان[۷].

کؤچه..küçə [آد] ائولر آراسیندا اوْلان گل‌گئت یوْلو (فا: ~). street {کؤچ سؤزوندن آلیناراق کؤچ و کؤچولمه مسیرینی گؤسته ریر[۶]؛ بو کلمه فارسجادا ایشلکدیر}.

کؤچه..Küçə [آ،ت] کؤجه: اوُیغور شهرلریندن، کوّسن شهری.

کۆچه‌آدامی..küçə adamı [آد] تربیه‌سیز و اخلاق‌سیز آدام.

کۆچه‌اوُشاغی..küçə uşağı [آد] تربیه‌سیز و اخلاق‌سیز آدام.

کۆچه آشاغی..küçə aşağı [آد] کوچه‌نین آلت طرفی. the down street

کۆچه بازار..küçə bazar [آد] کۆچه‌لر و بازارلار بیرلیکده.

کۆچه‌به‌کوچه..küçə bə küçə [باخ] کوچه کۆچه. from street to street

کۆچه حیاتی گئچیرمک..küçə hayatı geçirmək [تاثیرلی ائیلم] آوارا و سرسری حیات گئچیرمک.

کۆچه سؤزو..küçə sözü [ادا] ادب‌سیز سؤزلر، سؤیوش.

کۆچه سۆپورن..küçə süpürən [صفت] سوپورگه چی، کوچه‌لری تمیزله ین.

کۆچه‌قاپی‌سی..küçə qapısı [آد] ائودن کۆچه یه آچیلان قاپی.

کۆچه قادینی..küçə qadını [آد] تربیه‌سیز و اخلاق‌سیز قادین.

کۆچه قیزی..küçə qızı [آد] تربیه‌سیز و اخلاق‌سیز قادین.

کۆچه‌کند..küçə kənd [اؤزل آد] اوُجار'دا کند آدی[۲۴۰].

کۆچه‌کۆچه..küçə küçə [ظرف] کۆچه‌دن کوچه یه " ~ دۆلانماق".

کۆچه‌میرزه سی..küçə mirzəsi [آد] گئچمیشده کۆچه ده اوْتوروب ساوادسیز اهالی اۆچون‌مکتوب و عریضه یازان ساوادلی آدام.

کۆچه‌یوُخاری..küçə yuxarı [آد] کوچه‌نین‌اوست‌طرفی. the up street

کۆچیقاچوُن..küçiqaçun [تاریخی اؤزل آد] کیچیکاچوُن: کیچیک+ آچوُن؛ آلتای تۆرک‌لری، قیْزیل اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

کۆچین..küçin [تاریخی اؤزل آد] کیچین: ۱-آن، قیْسا زامان پارچاسی ۲-(تاریخی اؤزل آد) قاراخانلیْلار دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

کۆدول..küdül [صفت] قویروقسوز(فا: بی‌دم، دمبریده) {، باخ: گۆدوک}.

کۆر..kür [آد، ص] ۱-باخ: گۆر، بوْل ۲-ساغلام، سارسیْلماز ۳-گۆرله-ین، کۆکره‌ین، اۆرکلی ٤-اؤز، مایا ۵-دۆزَن، دۆزنلی‌لیک ٦-چاره، چؤزوم، داوا[۷] {باخ: گۆر}. ۲-کۆر۲(عربجه ‹کُر›) تمیز " گۆلون سوُیو کۆر دور" (فا: کر). ۳-کۆر-- (اؤزل آد) کۆر سؤزیله دۆزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: کۆربای، کۆربگ، کۆرآغ، کۆرتۆن، کۆرتیموُر، کۆرچوُر، ٤-کۆر (اؤزل آد) آذربایجان‌جمهوریتینده آخان بیر چایین آدی؛ بوْستان آباد و کلئیبر ده کند آدی.

کۆراب..kürab [اؤزل آد] کۆراو: مرند ده کند آدی {گۆر و محتشم ائو}.

کۆربوُغا..kürbuğa [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی کوْموتان و سوْنرالاری موُصول آتابگلیگی ائدن بیر بگ[۷].

کۆربوُلاغی..kürbulağı [اؤزل آد] سۆنگون‌چایی‌نین‌قایناق‌یئری(قوْ: کۆردبوُلاغی

کۆرتئی..kürtey [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

کۆرت‌تویوق کیمی یئریمک..kürt toyuq kimi yerimək [تاثیرسیز ائیلم] یانلارینی باساباسا یئریمک.

کۆرت‌تویوق..kürt toyuq [آد] کۆت‌توْیوق: یومورتا اوستونده یاتمیش تویوق.

کۆرت‌دۆشمک..kürt düşmək [تاثیرسیز ائیلم] کۆت دۆشمک: کۆت-یاتماق، جوجه‌له‌مک اۆچون یومورتا اۆستونده یاتماق (قوشلار اۆچون).

کۆرتلوک..kürtlük [آد] کۆت دوشموش، کۆت‌یاتما وضعیتی (قوشلار).

کۆرتوُغ..kürtuğ [تاریخی اؤزل آد] کۆرتوُغی :کۆر+ توُغ؛ اؤزبَکلرین، قونْرات و قانچاقالی اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷]. اؤزبَک-قونْرات-قانجاقالیْ بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

کۆرتوک..kürtük [آد، دا] یازدا دره‌لرده قالمیش قارکوْمالاری {گۆر سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر}.

کۆرتون..kürtün [اؤزل آد] اۆره گیر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

کۆرتون..kürtün [آد، دا] ۱-پالان۲-یئل اثریله‌قوُیتو یئرلره توْپلانان قار

کۆرته کؤهول..kürtə köhül [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

کۆرت‌یاتماق..kürt yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] کۆت یاتماق: کۆت دۆشمک، جوجه‌له‌مک اۆچون یومورتا اۆستونده یاتماق (قوشلار اۆچون).

کۆرجان..kürcan [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {محتشم یئر}.

کۆرچایی..kürçayı [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندا آراز چاییانا یاخین چای آدیدیر، گۆر سؤزو تورکجه ده گۆجلو و بوْل معناسیندادیر و بو چایین گۆجلو و هیْزلی اولدوغو اۆچون بوجور آدلانیبدیر {فارسچیلار چوخ گۆلونج یورومالار اورتایا آتیرلار و گویا بو کلمه کوُروش آدیندان گؤتورولوبدور[۱٦٤]، بئیله یوْرومون اوُیدورما اولماسی آچیقدیر، ۱-بونلار کلمه‌نین دۆزگون تورکجه سؤیله نیشینی باشارمادیقلاری اۆچون یانلیشلیغا دۆشورلر و معلوم دئییل کوُروُش سؤزو هازاماندان کۆرۆش اولموشدور کی اونون ش حرفی حذف اوْلسون، و قالان بؤلومو بو چایین آدینا قوْیولسون ۲-هرودوتون

دئدیگینه گؤره کورُوش ناحاقجاسینا آذربایجان بؤلگه‌سینه تجاووز ائتدی، و آذربایجان قهرمانی تومروس خانیم (ساکالارین شاهی)، آرازین قیراغیندا کوروشو تجاووزدان اویاردی و سونرادا ساواشاراق اؤلدوردو، آیا بو سببدن آذربایجانلیلار بو تجاووزون یادگاری اولاراق بو تجاوزکارین آدینی دَییشدیره‌رک " کؤر" شکلینده بیر آیری چایا وئردیلر، هرحالدا گؤرونور کی فارشچیلار سفسطه‌یه دؤشوبلر}.

کؤرچوُر خاقان..kürçur xaqan [تاریخی اؤزل آد]غربی گؤی تؤرکلری خاقانلاریندان[۷].

کؤرچه..kürçə [اؤزل آد]اَساس، اصیل، مایا، اؤز[۷].

کؤرچی..kürçi [اؤزل آد]جسور؛ چَنگیز خاقان دؤنَمی بیلگینلریندن[۷].

کؤرخان..kürxan [آد] گؤرخان: ۱-قاراخاتای‌خانلارینین‌عنوانی (تؤرکچولوک دؤشونجَه‌سینی، ایلک دفعه تئوْریک اوْلاراق اوْرتایا آتان کیشی) ۲-تؤرک میتولوژیسینده، قارا خان'ین اوْغلو ۳-اوْغوزنامه‌ده موُغولخان‌ین دؤرد اوْغلوندان بیری[۷].

کؤرد..kürd [آد]چوْغونلوقلا کؤردوستان اُستانیندا و آزینلیق حالدا بعضی آیری بؤلگه‌لرده یاشایان خالقین آدی، باخ: کوّت، کؤردلر (فا: کرد) **kurd**

کؤرد..kürd [اؤزل آد]اوْره گیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

کؤرد..kürd [اؤزل آد] کؤرد سؤزیله یئر آدلاری: تاروُم (~رجب)، اهر (~احمد)، ضیاآباد (کؤردانده)، همدان (~بولاق)، زنجان و اردبیل (~قیشلاغی)، اردبیل و قئیداردا (~لو)، کبودرآهنگ و اراک-طرخوران (~آباد) ملایر(~خورد) ساوه-نوبران (~خورد، ~ک) اهر(~لرترانچه)؛ هشتَری، سایین‌قالا، تبریز، اوُجان، گئرمی، اردبیل، ماکی، زنجان، سقز و قوْشاچای (~کندی)؛ گئرمی، کلئیبر، تبریز، اهر و اورُمیه (~لر)؛ ماهنشان (~و) مراغا و تبریز (~ده)، آستاراه سرا)؛ کند آدی. هئریس ده (~گونئی) داغ آدی. کند آدی[۲۴۰].

کؤر داشی..kür daşı [اؤزل آد]باکی'دا یئر آدی[۲۴۰].

کؤر دالان..kür dalan [اؤزل آد]اهر ده کند آدی{کؤر و مُحتشم دالان و گئچیت}.

کؤرد اوشاری..kürd ovşarı [آد] کلاسیک‌آذربایجان چالقی‌سیندا موغام‌آدی

کؤرداوْغلو..kürdoğlu [آد] آشیق چالقی هاوالاریندان بیری.

کؤردئشین..kürdeşin [اؤزل آد]خوی‌دا کندآدی {کؤر+ دئشین}.

کؤردجه..kürdcə [آد] کؤردوجه: کؤردلرین دانیشدیغی دیل.

کؤردزاز..kürdzaz [اؤزل آد]علیشاه عوض ده کند آدی.

کؤردَش..kürdəş [اؤزل آد]جوُلفادا کند آدی {کؤر+داش، قوْنارما آدی: کؤردشت}.

کؤردَش‌قالاسی..kürdəş qalası [اؤزل آد]آراز چایینین‌قیراغیندا و خاروانانین ۲۷ک قوُزئی‌ایندەیئرآلیبدیر، و کؤردش کندی‌نین یاخینینداديرِ[۶۶]. باخ: جوُلفا

کؤردش حامامی..kürdəş hamamı [اؤزل آد]باخ: جوُلفا {کؤر+ داش}.

کؤردلر..kürdlər [اؤزل آد] کورد خالقی‌نین آدینا م.ق ٤جو یوزیلده راست گلیریک، مینورسکی کیمی یازارلار کوردلری مادلارین قالینتی‌سی بیلیر و ماردویی، کورتیویی قبیله‌لرینین بیرلشمه‌سیندن حاصل‌اوْلماسینی بیلدیریر، واسیلی نیکیتین بو مطالبی نقل ائده‌رک بئیله سؤیله‌ییر، " تا اوْزاماناکی کؤردلرین یئرلی اوْلماغینا دایر مُحکم قانیتلار اله گلمه ییبسه اوْنلارین شرق بؤلگه‌لردن بو بؤلگه‌لره کؤچمه‌لری اؤز قوّتینده قالاجاقدیر"، بوُنادا اشاره اوْلمالیدیر بعضا کوُتی/ کوُتتی قوْومونو کؤردلرین آتابابالاری سایرلار، حالبوکی بوتون تاریخچیلر آریایی قوْوملارین بو بؤلگه‌لره کؤچمه‌سینی م.ق ۹۰۰جو ایللره باغلاییرلار، ولی کوتی‌لر م.ق ۲-۳جو مین ایللره عایددیلر، و چوخلو بیلگینلرکوتی‌لری التصاقی دیللی بیلیرلر، بعضادًه یئرلی التصاقی‌دیللی‌لرله‌سوْنرادان گلن‌آریایی‌لرین‌بیر بؤلومونون قایناشماسیندن‌کؤردلرین اوْرتایا چیخماسینی‌اوْرتایا قوْیورلار (زهتابی، صفحه۱۱۰)، هرحالدا کورد طایفالاری تاریخ بویو آذربایجان تورکلریله بیرلیکده و حُضور ایچینده یاشاییبلار باخ: آذربایجانین--کؤچَری‌بوْیلار(فا: اکراد). **the kurds**

کؤردلر..kürdlər [اؤزل آد]بیر تؤرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

کؤردلر..kürdlər [اؤزل آد]شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

کؤردممدلی..kürdməmdəli [اؤزل آد]بیر تؤرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

کؤردمِهماتلو..kürdmehmatlu [اؤزل آد]م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه‌باغلی‌بیر بوْی آدی[۸۵].

کؤردَمیر..kürdəmir [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده بیر رایوْن آدی {کؤر چایی یاخینیندا اولدوغو اوّچون کؤر چایی آدیلا ایلگیلیدیر و محتملا بئیله گوجلو و داشقین چایین یاخینیندا ساغلام حالدا یئرلشدیگی اوّچون دمیر سؤزو اونا اکلنمیشدیر و معناجا کؤر چایینین یانیندا دمیر کیمی دایانیقلی یئر دئمکدیر}.

کؤردَمیر..kürdəmir [اؤزل آد]علیشاه عوض ده کند آدی {بو آدین کؤکو حاقدا بیر احتمال بو اولابیلیر کؤرد اولان امیر آدیلا ایلگیلیدیر، ولی بو بؤلگه‌ده کؤرد یئرله‌شیملی اهالی اولمایاراق و بو کندین اهالیسینین تؤرک اولدوغو اوّچون دئمک اولارکی بو آد کؤر/ گؤر سؤزیله ماراقلیدیر و دمیر کیمی گؤجلو و گؤر انسانلارا

اشارت اولونور}.

کؤردو ناغیری..kürdu nağırı [آد] بیر آذربایجان یاللی هاواسی.

کؤردو..kürdü [آد] کامانچا ایله چالینان آذربایجان چالقی هاواسی.

کؤردالان..kürdalan [اؤزل آد] کؤردیلان: اهر ده کند آدی {گؤر گئچید}.

کؤردی..kürdi [اؤزل آد] میانا، اردبیل، زنجان، بوُکان(~قیران) دا کند آدی.

کؤردی‌شاهناز..kürdişahnaz [آد] کلاسیک آذربایجان چالقی‌سیندا بیر موغام.

کؤرسَک..kürsək [آد] ایت‌لرین جؤتلشمه پروْسئسی‌نین دؤنمی" ایتلر کورسک ده‌دیر" (فا: نزدیکی) {باخ: کؤر/ گؤر}.

کؤرْسو..kürsü [آد] ۱-آلتینا اوْدلو مانقال قویماق اوچون اولان میز. ۲-سؤز سؤیله‌مک اؤچون دالیندا دوران کؤرسو (فا: کرسی). {سن ‹کؤرکه›، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، بو کلمه عربجه کرسی کلمه‌سینه باغلانیلماسینا رغما کؤر› گؤر کلمه سیله ایلگیلی اولماسی سانیلیر و اوْد و ایستی‌نین گؤر اولدوغو یئری گؤسته‌ریر، کؤرگه› کؤرگو› کؤرسو}.

کؤرسویه چیخماق..kürsüyə çıxmaq [س] نطق تئله‌مک، چیخیش ائتمک.

کؤرشاد..kürşad [اؤزل آد] دوْغو گؤی‌تورک خاقانی چوُلوق‘ون اوْغلو کؤرشاد‘ایدی، بیرینجی گؤی‌تورک‌یخیلاندا کؤرشاد چین‌ده تانگ سوُلاله‌سینین سارای بؤلگه‌سینده محافظلیک گؤروینده ایدی، اوْ تورک حکومتی‌نی قوْرتارماق ایسته‌یه‌رک ۳۹ آرخاداش ایله سؤزلشدیلر، بوُ اتفاق م ٦٣٩دا اوْلدو، بو ایگیتلر اوْ ایلی قانلارینین آخرین داملاسینا کیمی ساواشدیلار و اؤلدولر، البته مجادله ٤١ ایل دوام ائتدی، و سؤنوندا قوُتلوق باشچیلیغیلا گؤک تورکلر قازاندیلار [٥٤]؛ کؤرشاد تؤرک‌تاریخی‌نین اؤنلو سیمالارینداندان اوْلاراق تؤرک‌و دؤنیا تاریخینده‌کی‌ایلک "ملّی‌قوُرتولوش" حرکتینی اؤرگؤتله‌ین‌و گرچک‌لشدیرن کیشی‌دیر، چین’ده سؤرن توُتساقلیق دؤنَمینه سوْن وئرمَک اؤچون، شان، شؤهرَت، تخت و کیشیسَل چیْخار دؤشونمه‌دن، یالنیْزجا ملّتین قوُرتولوشو و گلجه‌گی اؤچون، قیْرخ ایگیدله گیزلی بیر اؤرگوّت قوُروپ سوْنرادا دئوریمی گرچک-لشدیردی (م٦٣٩) و اؤزوده داخل اوْلماق اؤزه‌ره هامی‌سی اؤلدو، آنجاق بو قوُتلو ائیلَمین سوْنوجوندا اؤته‌کی بؤتون تؤرکلر سربست بوُراخیْلاراق اؤزگورلوک‌لرینه قاووُشدولار و همن آردیندان دا ۲جی گؤی‌تؤرک دؤولتینی قوُردولار [٧]. {باخ: کؤر+شاد}.

کؤرقاچی..kürqaçı [اؤزل آد] سوُمقاییت‘دا داغ آدی [٢٤٠].

کؤرقاراقاشلی..kürqaraqaşlı [اؤزل آد] سالیان‘دا کند آدی [٢٤٠].

کؤرقان..kürqan [اؤزل آد] کؤریقان: یئر آدلاریندا کؤر و شدتلی و کؤر چایی ایله ایلگیلیدیر [٢٤٢-١٤٩].

کؤرْک..kürk [آد] قویون دری‌سیندن دؤزه‌لن گئییم، دَیرلی خزدن تیکیلمیش گئییم، امجک‌لی حئیوانلارین یوُنلو دری‌سی (فا: کُرک، خرقه). robe {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ ائله سانیلیر کی بو کلمه کؤر سؤزایله باغلی اولسون چونکی کؤرک دری‌نین اوستونده چوخ سیخی و گؤر شکیلده اولور}.

کؤرک..kürək [آد] ۱-توپراق و قار کیمی شئیلری آتماق اؤچون بئل کیمی بیرآراج، قاییق کورگی (فا: پارو). snow ۲-چییین آردیندا اوْلان اؤچ بوجاقلی اینجه سوموک، قصابلیق حئیوانلاردا اؤنبانین اوست قیسمی، پالتاردا کوره‌یی اؤرتن بؤلوم. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کورگک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: ۱- کوره‌مه آیقیتی. ۲-چیین و اوموز سوموگو. ۳-پامبوق چیتی}.

کؤرک‌آغریسی..kürəkağrısı [آد] کورَک ده اولان بیر نوع آغری (فا: پشت درد). mid) doralgia

کؤرک‌آیاقلی‌لار..kürəkayaqlılar [آد، دیرگی] سوُدا اؤزمک اوچون آیاقلاری کؤرَک شکلینده اوْلان ممه‌لی حئیوانلارین بیر تاقیمی، پئلیکانلار و قاراباتاق‌گیللری ایچینه آلان قوشلار تاقیمی (فا: پارو پایان). copepoda

کؤرْکاس..kürkas [آد، بی، لا] سؤتله‌ین‌گیللردن، میوه چوده‌گی زهیرلی بیر بیتگی، هیند فیسدیغی (فا: ~). jatropha curcas

کؤرْک‌بؤجگی..kürk böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی، اسمر اوُزون قیللی کؤرْک قالی کئچه و یونلو شئیلری گمیرن بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). attegenus pellio

کؤرْک‌تیکن..kürk tikən [آد] کؤرکچو (فا: پوستین دوز).

کؤرک‌جیک..kürəkcik [آد] بالاجا کؤرَک.

کؤرک‌چئویرمک..kürək çevirmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤز دؤندرمک.

کؤرک‌چکمک..kürək çəkmək [تاثیرلی ائیلم] قاییق‌دا کؤرَک ووُرماق.

کؤرْکچو..kürkçu [آد] کؤرْک تیکیب ساتان کیمسه.

کؤرْکچو..kürkçü [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {کؤرک صنعتی اوْلان یئر}.

کؤرکچؤلو..kürkçülü [اؤزل آد] م١٦جی یؤزیلده، آنادولو- ایچ‌ایل تؤرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی [٨٥].

کؤرْکچولوک..kürkçülük [آد] کؤرکچونون ایشی وصنعتی.

کؤرکچی..kürəkçi [صفت] ۱-کؤرک دوزَلدن ویا کورکله ایشله ین کیمسه، آوارچی (فا: پاوزون). **oarsman** ۲-قار کوروین.

کؤرکچیلیک..kürəkçilik [آد] کورَک چی‌نین ایشی.

کؤرکسؤمویو..kürəksümüyü [آد] چییین آردیندا اوچ بوجاق اینجه سؤموک.

کؤرککؤره گه وئرمک..kürəkürəyə vermək [تاثیرسیز ائیلم] ال اله وئرمک.

کؤرکلنمک..kürəklənmək [بلسیز ائیلم] کؤرک‌له‌مک ایشی گؤرولمک.

کؤرْکلو..kürklü [صفت] اَینینده کؤرکو اوْلان، کوْرک گئیمیش.

کؤرْکلوک..kürklük [آد] کؤرک تیکیلمه‌یه یارارلی.

کؤرکله‌مک..kürəkləmək [بلسیز ائیلم] ۱-کورَک‌له آتماق ویا آتیب تمیزله‌مک (فا: با پارو تمیز کردن). ۲-(قایيق کیمی شئی‌لرده) کورَک ووُرماق (فا: پارو زدن). **to row**

کؤرکله‌مه..kürəkləmə [آد] ۱-کورَک‌له آتیب تمیزله‌مه ۲-کورَک ووُرما (فا: پارو زنی).

کؤرکلی..kürəkli [صفت] ۱-ائنلی کوره‌گی اوْلان (فا: چارشانه). **square-shouldered** ۲-الینده کؤرَک اوْلان.

کؤرکلیک..kürəklik [آد، ص] کؤرَک قایيرماغا یارارلی.

کؤرکوره..kürkürə [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی.

کؤرْکؤنو سودان‌چیخارماق..kürkünü sudan çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونوچتین لیکدن‌قورتارماق.

کؤرْکونه بیره دوشمک..kürkünə birə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] الی آیاغی قورخویا دؤشمک.

کؤرْکونه بیره سالماق..kürkünə birə salmaq [تاثیرلی ائیلم] قوْرخویا سالماق.

کؤرکه‌لی..kürkəli [اؤزل آد] کؤرکَلی: گنبد ده کند آدی.

کؤره‌یی یئره گَلمک..kürəyi yerə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] باسیلماق، یئیلمک.

کؤره‌ییندن‌چیخارتماق..kürəyindən çıxartmaq [تاثیرسیز ائیلم] عوض آلماق، آجیغی‌نی چیخماق.

کؤره‌یینی سؤیکه‌مک..kürəyini söykəmək [تاثیرسیز ائیلم] آرخایین اوْلماق، بئل باغلاماق.

کؤره‌یی‌نی یئره ووُرماق (قویماق)..kürəyini yerə vurmaq (qoymaq) [تاثیرلی ائیلم] یئنمک، ییخماق.

کؤرْلشمک..kürləşmək [تاثیرسیز ائیلم، دا] ۱-شیلتاق و قیشقیردیجی اوْلماق. ۲-کؤر و گؤر اوْلماق، چوْخالماق.

کؤرْلوک..kürlük [آد] ۱-آغلاغانلیق، قیشقیریق چیلیق. ۲-بوْللوق.

کؤرمان قوْجا..kürman qoca [تاریخی اؤزل آد] کؤرمَن+ قوْجا؛ قیْرقیزلارین، توْقای و سوْیاق اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

کؤرَمسی..küməsi [صفت] کؤره‌گه بنزر، کؤرک بیچیمینده.

کؤرمک..kürmək [آد] بیر نوع مُحکم و اعتبارلی دؤیون "یئتیمه دؤرمک وئر کندیره کؤرمک".

کؤرمَن..kürmən [اؤزل آد] اؤزلو، سوْیلو[۷].

کؤرَن..kürən [آد] ساچی وتؤکو پاریلتی‌لی ساری قیزمیزی رنگ، قیرمیزی‌تؤکلو" کؤرن اوْغلان، کورن آت"{باخ: کؤر}.

کؤرن..kürən [اؤزل آد] اهر و اوُرمیه ده کند آدی.

کؤرنَج..kürnəc [آد] قویون قوزونون ییغیلدیغی یئر ویا زامان" کؤرنَج باغلاماق: بیر یئره ییغیلماق"{قویونلار گؤر شکیلده بیر یئره توپلانماغی اوچون کؤر سؤزونه باغلیدیر}.

کؤرْنش..kürnəş [باخ] گؤرنش (فا: کرنش).

کؤرْنَک..kürnək [آد] قوْیونلارین ایستی‌ده بیربیرینین قوْینونا گیرمه سی.

کؤرَنْمک..kürənmək [بلسیز ائیلم] کؤرونمک، کؤرک‌له تمیزلنمک.

کؤرَن‌واری..kürənvarı [آد] کؤرَنه بنزر، ساری قیزمیزی رنگینده اوْلان.

کؤرْنه‌مک..kürnəmək [تاثیرسیز ائیلم] (حئیوانلار)سویوق‌ویا ایستی سببیله بیربیرینه‌سوخولوب‌توپلانماق(فا: ازدحام کردن) {باخ: کؤر}.

کؤرو..kürü [آد، دیرگی] ۱-بالیق و سوُدا یاشایان حئیوانلارین یومورتاجیق‌لاری(فا: تخم‌ماهی‌وآبزیان) ۲-قایيق {باخ: کؤر}.

کؤروتدورمک..kürütdürmək [ائتدیرگن ائیلم] کورَتدیرمک، کورَتمک- ایشینی گؤردورمک

کؤروتمک..kürütmək [باخ] کوره‌مک ایشینی گؤردورمک (فا: فس).

کؤروتؤکمه..kürü tökmə [آد] بالیق‌لارین کؤرو تؤکمه دؤورو و پروْسئسی.

کؤروشنه..kürüşnə [آد، بیتگی] باخ: قارا بوُرچاق، بیر نوع یئم بیتگی‌سی (فا: گاودانه) {دیواندا کؤرشَک، قاینا‌تیلیب یاغ ووراراق داری اونوندان دوزه‌لن بیر یئمک اوچون دئییلیر، نظره گلیر کؤروشنه ده قوّه‌لی اولدوغو اوچون بو سؤزدن آلینمیشدیر، بو سؤزلر کؤر سؤزونه باغلیدیلار}.

کؤرولمک..kürülmək [تاثیرسیز ائیلم] یومورتالاماق (بالیق کیمی سو حئیوانلاری) (فا: تخم‌ریزی کردن ماهی) {باخ: کورو/ کور}.

کؤروم..kürüm [اؤزل آد] بصیرت، ملکه[۷].

کؤرومک..kürümək [باخ] کؤره‌مک.

کؤرونتو..küründü [آد] کؤرونوب یئغیلمیش شئی‌لر توْپاسی(فا: پاروشده).

کؤرونج..kürünc [آد] ۱-کوره‌نیب بیر یئره یئغیلان شئی (فا: کپه). ۲-(ص) سوْیلو، اؤزلو، ۳-دؤزَن، دؤزَنلی ٤-قیْسقانج[۷].

کؤرونمک..kürünmək [بلسیز ائیلم] کؤرک‌له تمیز لنمک، کؤرونوب آتیلماق، کؤرک ووورولماق (فا: پارو زده شدن).

کؤروه‌جانی..kürvəcanı [باخ] کیروه جانی.

کؤروه‌زایلی..kürvəzaylı [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {کؤروه+ساییلی: سایقین}.

کؤره..kürə [آد] ۱-اوْد پوسکورن اوجاق، دمیرچی اوجاغی، اودلوق کؤره (فا: کوره). furnace ۱-۱-باغلاردا بالاجا سو یولو، گیلیف (فا: آبرو کوچک). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤروک›: قیزیلچی و دمیرچی کؤره سی؛ بو کلمه کؤر (ار، ایگید، گوجلو) و کوره‌مک: (اوْد سو ویا قار کیمی شئیلری پوسکورمک ویا بیر شئیی گؤر شکیلده ائشیگه تؤکمک) سؤزوندن آلینما بیرکلمه دیر و اوْد پوسکورن، ویا سوُ آرخی (گؤر آخیلما سبب ایله) آنلامیندادیر}. ۲-(ص) قوُلاغی اوُزون (قویون). ۳-(آ، ع‹کره›) یئرکؤره‌سی و یووارلاق هر شئی (فا: کره). ٤-(آ) اراک؛خوی(~پیران)، اهر(~دره، ~کئش)ده کند آدی. ساپین‌قالا (~خانا)اوُرمیه (~سؤر)، جبراییل‌دا داغ آدی. ۵-(آ) اوْغوز-یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

کؤره‌جیک..kürəcik [آد] ۱-(آ، باخ: کوره۱) بالابا اوْدکوره‌سی (فا: کوره کوچک). ۲-(باخ: کوره۳) بالاجا و یووارلاق هرشئی، قاندا اوْلان آغ ویا قیرمیزی یووارجیق (فا: کره کوچک).

کؤره‌جی‌لر..kürəcilər [اؤزل آد] م١٦جی یوزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدر توْرکلرینه‌باغلی‌بیر بوْی آدی[۸۵].

کؤره‌چی..kürəçi [آد] کؤره ایشینه باخان، اوْدکؤره سینده ایشله ین.

کؤره‌چی‌لیک..kürəçilik [آد] کوره چینین ایشی، اوجاقچی‌لیق.

کؤره‌خانا..kürəxana [آد] دمیرچیلیکده ایشله‌نن اوْجاق و اوْدلوق.

کؤره‌زه..kürəzə [اؤزل آد] قاراداغ مینجوُوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳۰۸].

کؤره‌سل..kürəsəl [صفت] ۱-کؤره‌ایله ایلگیلی ۲-کؤره‌حالیندا، کؤره‌وی.

کؤره‌سللشمک..kürəsəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] قلوْبال لاشماق، بؤتون اوْلمایا گئتمک.

کؤره‌سؤنلولر..kürəsünlülər [اؤزل آد] گیره‌سؤنلولر: بو قوْم تورک بوْیو اولاراق اوْغوزلارین چپنی قوْلونا باغلیدیر، عموما بُوُ طایفانی آنادولو توْپراقلاریندا اولان گیره‌سوُن بؤلگه‌سینه و بعضاده کوْرحسنلی سؤزونه باغلاییرلار و گویا بؤیوکلری حسن بگ اوْلاراق کوْرایمیش. کؤره‌سونلولر آغ‌قویونلو حکومتی نین تشکیلینده نقشلری وارایدی و صفویلر دؤنمی بوُ حکومت ایچه‌ریسینده یئر آلدیلار. کؤره‌سونلولر غربی آذربایجانین سالماس، اورمیه و خوی شهرلرینده و کند لرینده یاشاییرلار، خوی دا یئستیکان، دیزه، بابکان، قاراتپه، قوْتور، ایستیران، مخین، راویان، زئری، کؤکوت، هیندیوان، آلمالی، زئیوه، کوْرپیران؛ سالماسدا آلاسؤرمه، حاق‌وئرن، شیره‌کی، سیلاو، هؤدَر، چیچک، ریکاوا، سره‌مه‌ریک، شئیدان، ایستی‌سوُ، مافی‌کندی، کانیان، شکریازی، قولان یئنگیجه، آغ‌زیارت؛ اوُرمیه ده قوُلونجو، خنه‌یه، بالوْ، میرآوا، قیْزیل آشیق، نئیبین، بالانیش، اوْنلارین یئرله شیم بؤلگه لری اوْلاراق تانینیبدیر، اوْنلارین ایچینده کوْراوْغلو و اصلی کرم داستانلاری یایقیندیر، و بؤلگه لرینده کوْراوْغلو قالاسی تانینمیش قالادیر و قیزقالاسی و اوْغلان قالاسی دا بوُ قالانین بؤلوملری ساییلیر، موُسیقی ریتم لرینده شکریازی ریتمی اوْنلارین بؤلگه لرینین آدیندان گؤتورولوبدور، عاشیق لاریندن بابا ارزن، محمد حنیفه، انیس معروفدولار، باباارزن‌ین دینج ائوی هؤدر کندینده‌دیر، کؤره سونلو طایفالاری جیلولوق و سیمیتقو جریانلارینداا ن چوْخ ضرر گؤرن طایفالاردان ساییلیرلار، و شکریازی ساواشی چوْخلو قاییناقلاردا اشاره اوْلونوبدور (قاییناق اینترنئت)، باخ: آذربایجانین غربینده‌یاشایان‌طایفالار.

کؤره‌کن..kürəkən [آد] ۱- داماد؛ ائوله‌نن کیشی‌نین قیزائوی آداملارینا گؤره‌قوْهوملوق نسبتی (فا: داماد). bridegroom ۲-(اؤزل آد) زنجان دا داغ و بوُکاندا (کوره‌کانی)کند آدی.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤذه‌گو›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه کؤذمک› گؤدمک سؤزوندن آلیناراق بکله‌مه و انتظاردا اولما مفهوموندادیر و کؤره‌کن سوْنرادان‌بیر عایله‌یه‌گیرمک‌اوچون‌بکله‌نن شخص ساییلیر}.

کؤره‌کن‌لیک..kürəkənlik [آد] کوره کن اوْلما وضعیتی (فا: دامادی).

کؤره‌له‌مک..kürələmək [باخ] کورومک.

کؤره‌مک..kürəmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کورَک‌له تمیزله‌مک، کؤرَک‌له-گؤتورمک(فا: پاروکردن) ۲-(مج) اوزاقلاشدیرماق و قوْوماق.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو سؤز گؤر سؤز ایله باغلیدیر، چونکی کوره‌مک بیر شئیی گؤر شکیلده ییغماقدیر و کؤرَک بو فعلدن دوزلمیش آراج آدی اولاراق بنزرلیگی سبب ایله بئلده کی کؤرَک اؤچونده دئییلیب}.

کؤره‌واری..kürəvarı [آد] کؤره کیمی.

کؤره‌وی..kürəvi [آد] کؤره شکلینده اولان.

کؤره‌یَج..kürəyəc [آد] کؤره و بئل کیمی آلَت‌لر" ~له زیبیلی آتماق".

کؤره‌یِیجی..kürəyici [آد] کؤروین (فا: پارو کننده).

کؤرؤمه..Kürüme [اؤزل آد] توّرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

کؤریان..küryan [اؤزل آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

کؤز..küz [آد، باخ: کؤزه] ۱-قوُزو ساخلاماق اوْچون ائنسیز اوزون و آلچاق تیکینتی (فا: آغل). sheep lamb-fold ۲-اکین یئرینی بؤلوملره بؤلمک اوْچون کوتانلا ویا جوّتله آچیلان شیریم (فا: شیار). furrow ۳-باخ: گوّز.

کؤزخان..küzxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه‌ده موُغول‌خانین اوْغلو[۷].

کؤزدک..küzdək [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

کؤزگل..küzgəl [آد، یئرل] چیی کرپیچ قالیْبی.

کؤزلو..küzlü [صفت] کوتانلا جوت شیریمی آچیلمیش، کوزو اوْلان.

کؤزله‌مک..küzləmək [تاثیرلی ائیلم] کوْتانلا و جوت‌له اکین‌یئرینده-شیریم آچماق.

کؤزه..küzə [آد] دار بوغازلی سنک (فا: کوزه، سبو). jug {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤزج›[۶]؛ دیواندا کؤذمک فعلی گؤزله‌مک معناسیندا و بوندان آلینان ‹کؤذَزمک› فعلی ده ساخلاماق و قوْروماق مفهوموندادیر، آچیقدیرکی بو کلمه‌لردن اله گلن کؤذج؛ کؤزج کلمه‌سی سویو ساخلایان وسیله اوچون دئییلیر، بو کلمه بالاجا دَییشیم‌له ایندی کؤزه شکلینده ایشله‌نیر}.

کؤزه..küzə [اؤزل آد] اردبیل (~توْپراقی)، سالماس (~رش)، سوُلدوز (~گران) دا کند آدی.

کؤزه‌چی..küzəçi [آد] کؤزه دوزَلدیب ساتان کیمسه.

کؤزه‌چیلیک..küzəçilik [آد] کؤزه دؤزَلتمه ایشی.

کؤزه‌کنان..küzəkünan [آد] شبسترده کندآدی، باخ: کؤزه‌نن.

کؤزه‌کُنانی..küzəkünanı [اؤزل آد] حاج‌مهدی کؤزه‌کُنانی مشروطیت حرکتینده اؤنلو اؤندرلردن ساییلیردی[۱۳۱].

کؤزه‌نن..küzənən [اؤزل آد] شبستر بؤلگه سینده قرار تاپاراق فارسجادا یازیلاردا کوُزه‌کنان یازیلیر، کؤزه‌نن کندی نین نفوسو ش۱۳۲۰ده ۲۵۴۱ نفر ایدی، یئرلی اهالی نین دئدیگینه گؤره بو کند اهالی سینین بؤیوک بؤلومو صفویه دؤورو شیعه‌لیگی قبول ائتمه‌یه-رک قوُشچو بؤلگه سینه گئدیب قوُلونجو کندینی تشکیل وئردیلر، قولونجو کندی شاه ابولقاسم زیارتگاهی نین یئریدیر کی بعضی دئییشلره گؤره امام رضا (ع)ین قارداشیدیر، بؤیوک شاعرلردن ساییلان دده کاتب (عبدارحمان طیّار) بوُرالیدیر.

کؤس..küs [صفت، باخ: کوسمک] کؤسموش، دارقین.

کؤس کؤس..küsküs [ظرف] سس‌سیزجه و بوزولموش بیردورمدا.

کؤستاح..küstah [صفت، فا‹گستاخ›] آبیر وحُرمت بیلمه ین، سیرتیق.

کؤسدورمک..küsdürmək [تاثیرلی ائیلم] کوسمه‌سینه یول آچماق، اوره‌گینی قیرماق.

کؤسدوم‌اوْتو..küsdüm otu [آد، بیتگی] کؤسدوم‌آغاجی : باقلاگیللردن توْخونولجا للّک واری یاپراقلاری پؤرسوْین بیر بیتگی (فا: گل قهر و آشتی، گل فتنه). mimosa pudica

کؤسدوم اوْتوگیللر..küsdüm otugillər [آد، بیتگی] ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن ۱۵۰۰ نوْع آغاج وآغاشجیغی ایچینه آلان اوْت سوُلاردان بیر آلْت سوْی، باخ: ایپک گولو سوولار، باقلا سوولار (فا: گل ابریشم ها).

کؤسدوم گؤلو..küsdüm gülü [آد] کؤسدوم اوْتونون گؤلو.

کؤسدون اوْتو..küsdün otu [باخ] کؤسدوم اوْتو.

کؤسکو..küskü [آد] ۱-داش و دمیر دلمک اوْچون اوُزون و اوُجو بیز دمیر. ۲-قالدیراج. ۳-باخ: کؤسو.

کؤسکوت..küskü̇t [آد، بی، فرانسیزجا] باخ: باغ بوْغان.

کؤسکوک..küskük [آد] سس‌سیزجه و بوزولموش بیر وضعیتده.

کؤسکونلشمک..küskünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کوسکون وضعیته گلمک.

کؤسکونلوک..küskünlük [آد] کوسکون اولما وضعیتی.

کؤسگون..küsgün [صفت] کؤسموش اولان، اینجیک، اینجیمیش.

کؤسگون آغاجی..küsgün ağacı [باخ] کوسدوم آغاجی.

کؤسگونجه‌سینه..küsgüncəsinə [ظرف] کوسموش حالدا، اینجیمیش کیمی.

کؤسگون‌کؤسگون..küsgün küsgün [ظرف] دارقین و گوجه‌نیک بیر بیچیمده، کؤسموش حالدا، اینجیک.

کؤسگونلشمک..küsgünləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤسگون حالا دؤشمک.

کؤسگونلوک..küsgünlük [آد] کؤسولولوک، کؤسوساخلاما، ایجیک‌لیک.

کؤسلوک..küslük [آد] کؤس اوْلما وضعیتی، دارقین‌لیق.

کؤسمک..küsmək [تاثیرسیز ائیلم] داریلماق، بیریندن اینجیمک و باغلانتی‌نی قیرماق (فا: قهر کردن) {کسمک›کؤسمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کؤسمه..küsmə [آد] کوسمک ایشی (فا: قهر). wrath

کؤسن..küsən [آ، ت] اوُیغور کؤجه شهرینین آیری آدی.

کۆسَنمک..küsənmək [تاثیرسیز ائیلم] کوسن کیمی اوْلماق، کئی لنمک.

کۆسَولی..Küsevli [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قیْر بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کۆسو..küsü [آد] کوسگونلوک، کۆسگو، بیربیری ایله دانیشماما وضعیتی، کۆسمه، (فا: قهر). wrath

کۆسو ساخلاماق..küsü saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریله دانیشماماق، دیندیرمه‌مک.

کۆسوشمک..küsüşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن کۆسمک.

کۆسولو..küsülü [صفت] کوسموش.

کۆسولولوک..küsülülük [آد] بیربیریله دانیشماما، بیربیریندن کوسمه وضعیتی، اینجی‌لیک.

کۆسۆن..Küsün [اؤزل آد] قازاق-کیچییۆز-بایوْغلوُ-چیرکئس بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کۆسه‌ین(گن)..küsəyən(gən) [صفت] ۱-تئز کوسن کیمسه، هر شئی‌دن اینجیین، دیمه دۆشر. ۲-(آ، بی) کۆسدوم اوْتو.

کۆسه ین‌لیک..küsəyənlik [آد] کوسه ین آدامین اؤزل‌لیگی.

کۆش..küş [آد، سس تق] ایتی قیشقیرتماق اۆچون چیخاریلان سس (فا: نوعی صدا کردن سگ).

کۆشتو..küştü [آد، فا] گۆلشمه (فا: کشتی).

کۆشدَره..küşdərə [آد، دا] آغاجین ایچینی اوْیماق اۆچون قورغو وآلت.

کۆشدَره‌له‌مک..küşdərələmək [تاثیرلی ائیلم] آغاجین ایچینی اوْیوب چیخارماق (فا: چیزهایی مثل درخت را مجوّف کردن).

کۆشکورتمک..küşkürtmək [تاثیرلی ائیلم] قیشقیرتماق، ایتی بیرینین اۆستونه یۆگورْتمک (فا: صدایی برای جلو راندن و تحریک کردن سگ). to hound the dog at smb

کۆشکورمک..küşkürmək [باخ] کوشکورتمک.

کۆش‌کۆش..küşküş [اۆنلم] اوشاغی یاتیرتماق، اۆچون چیخاریلان سس.

کۆش‌کۆش ائتمک..küşküş etmək [تاثیرلی ائیلم] کۆش کۆش دئیه اوُشاغی یاتیرتماق. کۆشلوک/ کۆشلیک (اآ) ۱-گۆجلۆک، زوْرلوق ۲-موُتلولوق[۷].

کۆشلوکخان..küşlükxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-نایمان و کاراییت دؤولتی خانلاریندان[۷].

کۆشنه..küşnə [آد، بیتگی] باخ: قارا بوُرچاق، کۆروشنه.

کۆشنه..küşnə [اؤزل آد] م۱٦جی یۆزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

کۆشولتو..küşültü [آد] دالغالارین بیربیرینه دیمه سیندن چیخان سس، چوخ هیزلی یئلدن چیخان سس، چای‌لاردا آخان سۆلاردان چیخان سس(فا: صدای‌بهم خوردن امواج).

کۆشولده‌مک..küşüldəmək [تاثیرسیز ائیلم] کوشولتولو اولماق.

کۆشوم..küşüm [آد] ۱-قوُشقو،قایقی ۲-ادب،حجاب؛گۆجلولوک[۷].

کۆغۆس..Küğüs [اؤزل آد] قوُندوُر-کاسات بوْی لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کۆف..küf [آد] ۱-چؤرک و پنیر کیمی شئیلرین اوستونده دۆزه‌لن چوخو یاشیل رنگلی گؤبه‌لک و مانتار، "بوُغدا کوفو= بوغدالارین باشیندا دوزه‌لن آغلیق و خسته‌لیک" (فا: سفیدک). powdery ۲-(خا) پاس.{بوکلمه دیواندا" کۆفره‌مک، کفره‌مک" شکلینده گلیب و ضعیف‌له‌مک، یوموشاماق و پوزولوب آزالماق آنلامیندا ایشله‌نیب: "اونون گوجو کۆفره دی، اوْنون گوجو ضعیف‌له دی و آزالدی" بو آنلاما باخاراق کۆف کلمه سیده یوموشایان و ضعیف‌له‌ین بیر ماده آنلامیندادیر، نئجه‌کی کۆف چؤره‌گی و پنیری یوموشاداراق ضعیف‌له دیب و پوزار}.

کۆف‌باغلاماق..küf bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] کیفلنمک، کوفلنمک.

کۆف‌توُتماق..küf tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] کیفلنمک، کوفلنمک.

کۆفته..küftə [آد، فا] دؤیولموش ات، یئرآلما، نوخود، گؤی مرزه، سوغانچا و شیوید کیمی شئیلری ازه‌رک یومورو توْپ بیچیمینده پیشیریلن یئمک، دؤیمه (فا: کوفته).

کۆفته‌بوْزباش..küftəbozbaş [آد] یئرآلما، نوْخود و بوُجور شئیلرله بالاجا کۆفته‌لر دۆزَلده‌رک پیشیریلن یئمک.

کۆفته‌چی..küftəçi [صفت] کۆفته پیشیریب ساتان.

کۆفته‌لیک..küftəlik [صفت] کۆفته‌یه یارایان، کۆفته اۆچون اوْلان.

کۆف‌قوْخوسو..küf qoxusu [آد] آغیر و بوُنالدیجی قوْخو.

کۆفلتمک..küflətmək [تاثیرلی ائیلم] کۆفلنمه‌سینه یول آچماق(فا: فس کپک زدن).

کۆفلر..küflər [آد، بیتگی] باغلاردا آغ کۆف خسته‌لیگی‌نی وُجودا گتیرن و امج‌لری ایی گلیشمیش کۆفلر، مانتارلار (فا: سفیدک گیاهان). peronospora viticola

کۆفلندیرمک..küfləndirmək [تاثیرلی ائیلم] کۆف باغلاماسینا یول-آچماق(فا: پوساندن).

کۆفلنمک..küflənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کوف باغلاماق(فا: کپک-زدن). ۲-(مج)دَیری قالماماق، یئته نگی قالماماق.

کۆفلنمیش..küflənmiş [صفت] کوف باسمیش (فا: پوسیده). decayed

کؤفلو..küflü [صفت] ۱-کؤفلنمیش اولان (فا: کپک زده). ۲-زامانی کئچمیش، قوخموش، کؤهنه.

کؤفلوجه..küflücə [آد] بعضی‌مانتارلارین یول آچدیغی خسته‌لیک‌لر.

کؤفور..küfür [آد، عربجه] سؤیمه، سؤیوش، نفرین، لعن (فا: کفر).

کؤفه..küfə [آد] آغاج داللاریندان دوزه‌لن بؤیوک سبد {کؤکو اسکی تورکجه‌ده کؤپ وکؤپه سؤزلرینه باغلانیر}.

کؤفیاشیلی..küfyaşılı [آد] آچیق یاشیل.

کؤکرک..kükrək [صفت] کؤکره ین، آشیب داشان، جوشقون، داشقین" کؤکرک چای و سوُ، کؤکرک قیزیل آلوْلار".

کؤکرکلیک..kükrəklik [آد] کوکرک‌شئیین‌حالی، کؤکره‌مه، آشیب داشما.

کؤکره..kükrə [باخ: کوکره‌مک، صفت] اؤفکه ویا جنسل ایستک اؤزوندن سالدیریجی بیر وضعیت آلان (حئیوان).

کؤکره‌مک..kükrəmək [تاثیرسیز ایلم] ۱-باغیرماق، نعره چکمک. ۲-جوشماق، داشقین‌لیق گؤسترمک، (دنیز وچای اوچون) داشماق، قابارماق. ۳-اؤفکه‌لنمک، قیزقین اولماق، هیرسله نه‌رک اؤزوندن چیخان (فا: عصبانی شدن و نعره کشیدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹کؤکره‌مک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

کؤکره ین..kükrəyən [صفت] آشیب داشان.

کؤکره ییش..kükrəyiş [آد] کؤکره‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا: نعره-کشی).

کؤکل..kükəl [اؤزل آد] آغدام‘دا کند آدی[۲۴۰].

کؤکلر..küklər [اؤزل آد] مُنجّیم، اولدوز فالچی‌سی[۷].

کؤکو..kükü [آد] گویرتی ویومورتادان (بعضا بًالیق دان) حاضرلانان بیریمک(فا: ~). omelette with greens {باخ: کؤکه}.

کؤکو..kükü [اؤزل آد] شاهبوز‘دا کند آدی[۲۴۰].

کؤکوت..küküt [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.تیکان‌تپه ده(~چو) کند آدی.

کؤکورد..kükürd [آد، روسجا] آتوم سایی‌سی ۱۶، آتوم آغیرلیغی ۳۲،۰۶، اریمه نُقطه‌سی ۱۱۹درجه، ٤٤٤ درجه ده قاینایان، قیسالتماسی S، طبیعت ده تئیخا و بیرلشیک حالدا اولان، ساری رنگلی وکیبریت دؤزلتمه ده و آیری صنایع ده ایشله‌نن و تئز آلیشان بیر مادّه (فا: گوگرد).

کؤکوردچیچگی..kükürd çiçəyi [آد] گوگورد بوُخارینین بیردن بیره سوْیوتولماسیلا اله گلن بیر نوع کوکورد (فا: گرد گوگرد).

کؤکوردلو..kükürdlü [صفت] ایچینده کوکؤردو اولان.

کؤکوردله‌مک..kükürdləmək [تاثیرلی ایلم] کوکورد وُورماق.

کؤکولوک..kükülük [صفت] کؤکو اؤچون یارارلی، کوکو اؤچون اولان گؤی و بنزر شئیلر (فا: مناسب برای درست کردن کوکو).

کؤکه..kükə [آد] بیضی و دایره شکلینده پیشیریلن بیر نوع چؤرک، قوْغال (فا: نوعی نان گرد کوچک) {کؤییمک فعلی دیواندا یانماق و یاخماق معناسیندا گلیب بو فعلدن آلیناراق کؤکه› کؤکه و کؤکو کلمه‌سی بیر نوع پیشیریلیب یئییلن شئی اوچون دئییلیر؛ بوُجور کلمه لری بعضا آوروپا دیللرینه باغلاییرلار}.

کؤکه..kükə [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی. خمین"ین ٤ کیلومتر قوزئیینده یئر آدیدیر.

کؤکه جیک..kükəcik [آد] کیچیک کؤکه، بالاجا قوْغال، قوْغال جیق.

کؤل..kül [آد، ت] ۱-یانان اوْرقانیک ماده‌لرین گئریده قالان توْزو. ۲-یانمیش بیر تیکینتی‌نین قالینتی‌سی، داغیلمیش و آرادان گئتمیش شئیین قالانی (فا: خاکستر). ashes ۳-(مج)۱-آتش، یاخیجیلیق، یئنیلمزلیک، جسارت[۷].

کؤل‌آبی..Kül-Abı [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قوْشتامغالی بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

کؤل‌آتان..külatan [آد] خک‌انداز، توپراق، زیبیل و یونگول شئی لری گؤتورومه‌یه یارایان آلت.

کؤل‌ائتمک (ائله‌مک)..kül etmək (eləmək) [تاثیرلی ایلم] محو و پوُچ ائتمک.

کؤل‌ائوی..külevi [آد] اوْد یاندیریلان ائو (فا: آتش خانه). a fire box

کؤلابی..külabı [تاریخی اؤزل آد] کؤل+آبی؛ اؤزبکلرین، قوْنرات و قوُشتامقالی اوْیماقلاری، اولوبابالاریندان[۷].

کؤل‌اَرتیگین..külərtigin [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

کؤل‌اَرکی خان..külərkixan [تاریخی اؤزل آد] توُمان خان"ین بگ و کوْموتان آدی[۷].

کؤل‌اَرکین..külərkin [تاریخی اؤزل آد] غربی گؤی تؤرکلری بگ و کوْموتان آدی[۷].

کؤلاز..külaza [اؤزل آد] قاخ‘دا چای آدی[۲۴۰].

کؤلافیرنگی..külafirəngi [آد، دا] بؤیوک داش بالکون (سارای وبؤیوک تیکینتی‌لرده) ایوان و ائو اؤستونده ویا باغلاردا دینجلمک اؤچون اؤستو اؤرتولو تیکینتی، تالوار.

کؤلاوا..külava [باخ] کؤمبه.

کؤل‌اولماق..kül olmaq [تاثیرسیز ایلم] بوتونلوکله یانماق.

کۆلبابا..külbaba [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: شیردندان). leontodon

کۆلباسار..külbasar [باخ] کۆللوق.

کۆلباسدی..külbasdı [آد] مانقالدا پیشریلن بیر نوع سوموکسوز ات.

کۆلباش..külbaş [آد] یازیق، پیس گونه قالمیش.

کۆلباشلیق..külbaşlıq [آد] یازیق اوْلما، پیس‌گونه قالمیش آدامین حالی.

کۆلباغلاماق..kül bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آتش سؤنمک. ۲-گۆجو آزالماق.

کۆلبه..külbə [آد، باخ: گیلیف] ۱-تندیر و کۆرەده هاوا چکمک اۆچون دئشیک "تندیرین کۆلبەسی، کۆفله" ۲-نئهرەنین دئشیگی. ۳-کۆلبه۲ (آد، فا‹کلبه›) چوْلوق، چارداق، اکین یئرلرینه آغاج دان دۆزلدیلن کؤلگەلیک.

کۆلبەلەمک..külbələmək [تاثیرلی ائیلم] تندیر و کۆرەنین هاوا چکمەسی اۆچون دئشیک دۆزَلتمک.

کۆلبیلگه خان..külbilgəxan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خانلاریندان [۷]. اینسان آدی،

کۆلتپه..kültəpə [اؤزل آد] هشتَری(۲)، میانا(٤)، مراغا(۲)، اردبیل(۲)، بوُکان (~قوُروموش)، قُروه-مهربان، قئیدار، سوُنقور، زنجان، ابهر، یاستی‌کند، اوُرمیه و آستانا دا کند آدی. سقز ده چای آدی.

کۆلتپه .. kültəpə [اآ] اسکی‌لرده آذربایجان خالقینین اوْدا تاپینماغی آیدیندیر و یئنەده بو اینانجا گؤره اؤلولرینی یاندیرارمیشلار، و بو ایش‌اۆچون اؤزل‌یئرلر سئچیب تونقال قالاییب و اؤلولری اورادا یاندیریب و اوْ محلده یاس مراسمی توُتارمیشلار اوُزون زامانلاردان سونرا بوجور یئرلر کۆللرین بیربیر اۆسته قالانماسی نتیجه سینده بؤیوک تپەلر حالینا گلیب و آدینادا کۆل‌تپه دئییبلر و سوْنراکی دؤنملر بوجور یئرلرین قوتسال اؤزللیگی اوْلدوغو اۆچون یانینداکی کندلرین آدی دا بوُ تپەلرین آدیندان گؤتورولەرک کۆل‌تپه کندی شکلینده سؤیلەنیبدیر.

کۆلتَم..kültəm [اؤزل آد] دَسته، دئمَت، بوُکَت [۷].

کۆلتور..kültür [آد، فرانسیزجا] بیر توْپلومون یاشاییش‌ایندا یارادیلان بۆتون معنوی و مادّی دَیرلر (فا: فرهنگ) {پولاد قایا'نین نظرینه بو کلمه کۆل+تؤره سؤزلریندندیر و معناسی خالقین تؤره و عادتلری معناسیندادیر، البته اینگیلیزجه سؤزلوکلرده بو کلمەنی اسکی لاتینجه colere, cultus (زراعت ائتمک) کلمەسینه باغلانماسی اوْیقون گؤرونور}.

کۆلتورباخانلیغی..kültürbaxanlığı [آد] کۆلتور ناظرلیگی (وزارت فرهنگ).

کۆلتورسارایی..kültürsarayı [آد] کۆلتورل‌ایشلرله-اوُغراشمایئری(فرهنگسرا

کۆلتورل..kültürəl [صفت] کۆلتورله ایلگی‌لی (فرهنگی).

کۆلوس..külüs [اؤزل آد] شاهبوز'دا کند آدی [۲٤۰].

کۆلتیگین..kültigin [تاریخی اؤزل آد] ۱-آتش پرَنسی ۲، یئنیلمز پرَنس ۳-اوُلو پرَنس ٤-یوْخ ائدیجی پرَنس ۵-گؤل، درین، بیلگیلی پرنس. ٦-تۆرک تاریخی‌نین، اۆنلو سیمالاریندان بیلگه خاقان'ین قارداشی، ایلتَریش قوُتلوق خاقان'ین کیچیک اوْغلو. هئچ بیر زامان تخت و اقتدار دۆشونمەدن، آغابگی بیلگه خاقان'ین خدمتینده چالیْشیپ، دؤولتین بیرلیگی و دیرلیگی اۆچون، چوْخ کیچیک یاشلاریندان اعتبارا سًاواشاراق یاشامیش و اؤلموش کیشیلردن [۷].

کۆلچؤرگی..külçörəyi [آد] کۆلده پیشیریلن چؤرک.

کۆلچآغاج..külçağac [تاریخی اؤزل آد] وْقای و سایاق اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان [۷].

کۆلچوُر..külçur [تاریخی اؤزل آد] اوُلولوق؛ گؤی تۆرکلر دؤنَمی عُنوانلاریندان [۷].

کۆلچوُقاچ..Kül-Çugaç. [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سایاک بوْی‌لاریندانديرِ [۸۱-۱۵۸].

کۆلچه..külçə [آد] بؤیوک تک پارچا مئتال "آلتون کۆلچەسی" (فا: شمش).sullion {کۆلده پیشیریلن چؤرک "کۆل+چه" ؛بو کلمه فارسجادا کلوچه شکلینده ایشلەنیر}.

کۆلچەچوْدن..külçə çodən [آد] چوْدن‌دن دوزلمیش کولچه (فا: چدنِ شمس). pig iron

کۆلچەلشمک..külçələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کۆلچه شکلینه گلمک.

کۆلچەلنمک..külçələnmək [تاثیرلی ائیلم] بوُرولماق، یوُمرولانماق، قیوراق شکیل آلماق "ایلان کۆلچەلندی".

کۆلخان..külxan [آد، کۆل+خان] حامام اوجاغی، اوْدونلا قیزدیریلان اوْدلوق، اودولوق، کولخانا (فا: کلخان).

کۆلخانا..külxana [باخ] کولخان.

کۆلخانچی..külxançı [آد] کولخان ایشچی‌سی.

کۆلدان..küldan [باخ] کولخان.

کۆلدەنَن..Küldənən [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایۆز-قوْنراد-قیْپچاق بوْی‌لاریندانديرِ [۸۱-۱۵۸].

کۆلَر..külər [اؤزل آد] باخ: کۆل+ اَر؛ اوُلو، سایقین کیشی [۷].

کۆلرنگی..külrəngi [آد]قورشون رنگی، بوْز رنگی(فا: خاکستری) grey

کۆلزیرناسی..külzırnası [آد]هاوایا پوفله‌یه‌رک چالینان بیرچالقی آلتی.

کۆلش..küləş [آد]تاخیل دؤیولدوکدن سونرا قالان قورو چؤپلری، ایری سامان" دنی کولش‌دن آییرماق" (فا: کلش، پوشال) stuffing or packing (material) {کۆل+ش: کۆلشین تئز یانیب کۆل اولماسی بو کلمه‌نی بو آدا باغلاییر، بو کلمه فارسجایادا گئچیبدیر}.

کۆلش لتمک..küləşlətmək [تاثیرلی ائیلم]اوستونو کولش‌له اؤرتمک.

کۆلش لنمک..küləşlənmək [بلسیز ائیلم]اؤستونو کولش‌له اؤرتولمک.

کۆلش‌له‌مک..küləşləmək [باخ] کولش لتمک.

کۆلشلی..küləşli [صفت] کولشی اولان، کولش‌له اؤرتولموش.

کۆلَشْلی..küləşli [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

کۆلشلیک..küləşlik [آد] کولش اوچون اولان، کولش‌تؤکولموش یئر.

کۆلفت..külfət [آد، ع ‹کلفة›]ائو قوللوقجوسو.

کۆلفه..külfə [باخ] گیلیف، کۆفله.

کۆلقابی..külqabı [آد]سیگار و پاپیروسون کولون توکمک اؤچون اولان قاب (فا: خاکستردان). ash-tray

کۆلک..külək [آد]قارلی بوران و یئل، قارلی فیرتینا[1] (فا: کولاک، تندباد)hurricane، storm ۲-تاختادن دؤزلمیش یوْغورت قابی[2].{سن؛ بو سؤز گرک کۆل سؤز ایله ایلگی اولسون و کول سوْوران یئلی آنلاتیر، بو کلمه کولاک شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

کۆلک‌اؤلچن..külək ölçən [آد]باخ: یئل اؤلچن.

کۆلک‌توتان..külək tutan [صفت]دایم کولک اولان و کولک اسیلن یئر.

کۆلک‌سیز..küləksiz [صفت] کولک توتمایان یئر، کوله‌یی اولمایان.

کۆلک‌سیزلیک..küləksizlik [آد] کۆلک‌سیز یئرین ویا هاوانین وضعیتی.

کۆلک‌لنمک..küləklənmək [بلسیز ائیلم] کۆلک ووُرماق.

کۆلک‌له‌مک..küləkləmək [تاثیرسیز ائیلم] کۆلک‌اسمک، کۆلک اولماق.

کۆلکلی..küləklı [صفت] کۆلگی اولان وکۆلک اسن یئر و وضعیت.

کۆلک‌لیک..küləklik [آد]هاوا چکمک اؤچون تیکیلتی‌لرده اولان دلیک و اویوق بورو.

کۆلک‌لیلیک..küləklilik [آد] کۆلک‌لی هاوا ویا یئرین حالی.

کۆللَشمک..küləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یانیب کۆله دؤنمک، (فا: خاکستر شدن).

کۆللَنمک..küllənmək [بلسیز ائیلم] کۆل ایله اؤرتولمک، کۆل سپیلمک، کوله باتماق (فا: خاکستر شدن).

کۆللو..küllü [صفت] کوله‌بولاشمیش، کوله‌باتمیش(فا: خاکستر آلود).

کۆللو..küllü [اؤزل آد]مرند ده کند آدی.

کۆللوجه..küllücə [آد] اهر(~اَبَللی)، خیاو(~لی)، رزن، میانا، پیرتاج‌دا کند آدی{۱-کۆل سؤزونه باغلاناراق قدیم کۆل‌تپه‌لری آنلاتیر. ۲-گۆل کۆکونه باغلاناراق گؤی‌گؤوه‌رَنلیک یئر دئمکدیر}.

کۆللوک..küllük [آد] ۱-کۆل و چؤرچؤپ تؤکولن و بوْل اولان. ۲-خارابالیق، پیخینتی (فا: خاکستردان). ash-tray

کۆللوکچو..küllükçü [صفت] کۆللوک‌لردن اکین یئرلرینه کول آپاران.

کۆللوکدره..küllükdərə [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی.

کۆللەمک..külləmək [تاثیرلی ائیلم]اؤستونو کۆللە اؤرتمک، کول سپمک، کۆل‌له تمیزله‌مک، پیشیرمک اوچون کول ایچینده قویلاماق (فا: خاکستر کردن).

کۆللەمه..külləmə [آد] ۱-کۆل ایله اؤرْتمه، کۆل تؤکمه. ۲-کۆل ایچینده پیشیریلن یئر آلما. ۳-بیر نوع گؤبه‌لکدن گلن باغ خسته‌لیگی.

کۆللەمه گؤبەلک..külləmə göbələk [آد، بیتگی]ایکی ائوجیک‌لی شئه گؤبه‌لک‌لری (فا: سفیدکها). erysiphales

کۆللەنیش..küllənış [آد] کوللنمک، ایشی ویا بیچمی.

کۆلمه..külmə [آد، دیرگی]بیر بالیق آدی (فا: کُلمه) rutilus caspicus ۲-کۆلمه۲ (آد) یاش بارامانی‌سیخیب قوُروتماق اؤچون اولان یئر.

کۆلو..külü [صفت]بوْزومتول، کول رنگینده اولان، بوْزکول رنگی (فا: خاکستری).

کۆلوئرن ..kül verən [اؤزل آد]هشتَری ده کند آدی.

کۆلوجان ..külücan [اؤزل آد]اهر ده کند آدی{کۆل و اوْجاق یئری}.

کۆلوچ(کُلوچ)..külüç(kluç) [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

کۆلوچه..külüçə [آد، فا‹کلوچه›باخ: کۆلچه]بیرنوع شیرینی و چؤرک.

کۆلوف..külüf [باخ] گیلیف.

کۆلوک..külük [آد] ۱-ایکی باشلی و بیر باشی بیز اوْلان قازما، کۆلونک، بالتا (فا: کلنگ) ۲-اوُیغور و گؤی‌تورک آدلاریندا کۆلوگون گۆجلولوک معناسینا دایانیر[۷]. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، اسکی تورکجه ده گؤل کلمه‌سی سوُ بیریکینتی‌سینه دئییله‌رک گؤلونگ کلمه‌سی سوُ کۆره‌یی معنالانیب (کلاوسون)، بو کلمه‌نین معناسی گئنیشله نه‌رک ایندیکی مفهومدا ایشله‌نیر و فارسجایادا گئچیبدیر[٦]}.

کۆلوکچو..külükçü [آد] کولوک‌له ایشله ین.

کۆلوک‌سیندیرماق..külük sındırmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ زحمت چکمک.

کۆلوکلنمک..külüklənmək [بلسیز ائیلم] کۆلوک‌له قازیلماق.

کۆلوکله‌مک..külükləmək [تاثیرلی ائیلم] کولوکله قازماق.

کۆلوک‌ووُرماق..külük vurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشده کۆلوک ووُرماق، چوخ زحمت چکمک، چوْخ چالیشماق.

کۆلو گؤیه ساورولماق..külü göyə savrulmaq [تاثیرسیز ائیلم] محو اولونماق وائدیلمک.

کۆلونگ..külüng [دده] باخ: کۆلوک.

کۆلونو گؤیه سوْوورماق..külünü göyə sovurmaq [تاثیرسیز ائیلم] تامامیله محو ائتمک.

کۆله..külə [آد] ۱-آلچاق بوْی آدام (فا: کوتوله). dwarf ۲-(دا) قوُل، عبد (فا: برده). servant، slave ۳- قوُیروقسوز" کوله گئچی" {بو کلمه کؤله سؤزجوغونون دؤنولموش شکلی اولاراق مجازی معنادا ایشله‌نیر}.

کۆله‌بوز..küləbüz [اؤزل آد] میانادا کندوکندیستان آدی {کۆله سؤزو آلچاق یئر و بوْز سؤزو چؤل و آغاجسیز یئر معناسیندا اوْلاراق کۆله بوْز آلچاق یوکسکلیکده اوْلان چؤله دئییلیر}.

کۆله‌جه..küləcə [آد، گؤ] قوْل بوْیون و یاخاسینا خز تیکیلمیش قول سوز اۆست گئییمی.

کۆله‌چالان..küləçalan [صفت] کوله بنزیین، کوله اوخشایان، کۆل رنگینده " کۆله چالان توْپراق".

کۆله چالار..küləçalar [صفت] کوله بنزیین، کوله اوخشایان، کۆل رنگینده " کۆله چالان توْپراق".

کۆله‌دؤنمک..külə dönmək [تاثیرسیز ائیلم] یانیب یاخیلماق.

کۆله‌لیک..küləlik [آد] کوله اولما وضعیتی (فا: بندگی). slavery

کۆلیار..külyar [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

کۆم..küm [آد، دا] باراما، باراما قوُردو[۱].

کۆم خانا..kümxana [آد] باراما قوُردو ساخلانان یئر، کۆم ساخلانان یئر[۱].

کۆمبد..kümbəd [باخ] گونبد.

کۆمج اوتو..küməc otu [باخ] ابه کومه جی.

کۆمچو..kümçü [آد، یئرل] باراماچی، باراما بئجه رن کۆم، کوم.

کۆمچولوق..kümçülük [باخ] باراما چیلیق.

کۆمس..küməs [آد، یو، آنادولو] این، توْیوق اینی.

کۆمسی..Kümsi [اؤزل‌آد] تۆرکمن-تکه-اؤته‌میش-ساچماز بوْی‌لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

کۆموک..kümük [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {۱-کیمک بوْیو آدیندان. ۲-سۆموک / کمیک سؤزونه باغلاناراق ساغلام دئمکدیر}.

کۆمؤیۆل..kümöyül [آد، دیرگی] آغاجلاری قوُرودان و اوْلارا ضرر وئریجی بیر بؤجک[۱].

کۆمه..kümə [باخ: کوْما] کؤمه، کوْما، کیچیک توپلولوق، تومسک بیچیمینده کی ییغین (فا: کومه).

کۆمه..kümə [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

کۆمه‌بوُلود..kümə bulud [باخ] کوْما بوُلود.

کۆمه‌کۆمه..kümə kümə [باخ] کوْما کوْما.

کۆمه‌لشیم..kümələşim [باخ] کوْمالاشیم.

کۆمه‌لنمک..kümələnmək [باخ] کوْمالانماق.

کۆمه‌له‌مک..kümələmək [باخ] کوْمالاماق.

کۆمه‌له‌نیش..kümələniş [باخ] کوْمالانیش.

کۆناخای..künaxay [اؤزل آد] گۆناخای: قاخ'دا داغ آدی(۲۸۳۳)[۲٤۰].

کۆنج..künc [آد، فا ‹کُنج›] بوُجاق، گوشه (فا: کنج).

کۆنج بوُجاق..künc bucaq [آد] بوُجاق، گوشه.

کۆنگوت..küngut [اؤزل آد] آذربایجان'دا چای آدی. ۲-اسکی تورکجه ده بو کلمه ساخسی قاب و بوْرو دۆزلدن معناسیندایدی و یئر آدلاریندا بوجور پئشه صاحبلرینه اشاره ائدیر[۲٤۲-۱٤۸].

کۆنجود..küncüd [آد، بیتگی] کۆنجوت: توخوموندان یاغ آلینان بیر نوع بیتگی (فا: کنجد). sesame {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کۆج›/ کۆج› کۆجۆت› کۆنجوت / باخ: چیگیت}.

کۆنجودحالواسی..küncüdhalvası [آد] کونجود قاتیلمیش حالوا.

کۆنجودلو..küncüdlü [صفت] کونجود وورولموش، کونجود قاتیلمیش.

کۆنجودیاغی..küncüdyağı [آد] کونجود دن آلینان یاغ.

کۆنجون..küncün [اؤزل آد] میانادا کندآدی {گۆن+جۆن: گۆنش قوْرویان[۸۸]}.

کؤند..künd [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

کؤندور..kündür [آد] ۱-ساققیز آغاجیندان حاضرلانان خوش ایی‌لی وساریمتیل ماده[۱]. ۲-تورک یئر آدلارییندا کؤندورو و بابا کؤندور ایشله‌نیب {فا‹کندر›}.

کؤندورو..kündürü [اؤزل آد] تبریزو شبستر ده کند آدی {۱-گؤن دوران و گؤنه ور یئر. ۲-کؤندور ماده سی وئرن یئر}.

کؤنده..kündə [آد] ۱-خمیر کونده‌سی، چؤرک یایماق اوچون یومورولانمیش خمیر پارچاسی، بیر یاییم‌لیق خمیر بؤلومو (فا: چونه). ۲-گئچمیشده قاچماسین دئیه دوُستاق‌لارین آیاق ال ویا بویونلارینا وورولان آغیر شئی، بوُخوْو. {بو کلمه ظاهری گؤرونوشده فارسجا کُنده کلمه‌سینه بنزرلیگینه رغما کؤمج› کؤمه› کؤمبه› کؤمبه› کوْما سؤزلرینین دَییشیک شکلیدیر}. ball or cake of dough

کؤنده‌آچان..kündə açan [آد] خیمر کؤنده‌سینی آچان اوْخلاو‘دان بؤیوک آلت، وردنه.

کؤنده‌یایان..kündə yayan [آد] خیمر کؤنده‌سینی آچان اوْخلاو‘دان بؤیوک آلت، وردنه.

کؤنده چی..kündəçi [صفت] چؤرک خانالاردا کونده سالان.

کؤنده‌لنمک..kündələnmək [یلسیز ائیلم] خمیردن کؤنده حاضرلانماق.

کؤنده‌له‌مک..kündələmək [تاثیرلی ائیلم] کؤنده دوزَلتمک.

کؤنده‌لی..kündəli [صفت] آیاغینا کونده باغلانمیش، کؤنده وورولموش.

کؤنده‌لیک..kündəlik [آد] کؤنده سالماق اؤچون اوْلان خمیر.

کؤنگ..küng [آد، ت: جاریه] ۱-ساخسی بوْرو، آرخ چکمک اؤچون ایشله‌نن ساخسی بوْرو. ۲-جاریه، کنیز، خانیم کؤله[۷].

کؤنگوت..küngüt [آ، ت] اوُیغور بؤلگه سینده بیر شهر آدی.

کؤنه..künə [آد، فا] یومورتانین ائنلی طرفی (فا: ته).

کؤو..küv [دده] باخ: کؤی، اؤلکوجو" کؤو کئچی".

کؤوئی..küvey [آد، سن ‹کؤیاو›] کؤره کن (فا: داماد). bridegroom

کؤوَر..küvər [باخ: کؤو› کؤی] ایکی ایللیک گئچی بالاسی، چوخ اولکوجو گئچی بالاسی.

کؤولک..küvlək [آد] بارداق، بیر نوع قوُلپلو قاتیق قابی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤوله‌مک..küvləmək [تاثیرلی ائیلم] هایلاماق، سسله‌مک، های کؤی سالماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤوَن..küvən [باخ] ۱-هؤرگوج {فا: کوهان}. ۲-گؤوَن.

کؤوه‌رین..küvərin [اؤزل آد] میانادا کند آدی {لُغت‌باخیمیندان کؤور اؤلکوجو و ایکی ایللیک کئچی بالاسی و کؤوه‌رین سؤزوده کؤور لری چوْخ اوْلان یئر و آدام معناسیندادیر، تاریخی لاحاظدان محتملا تورک طایفا آدیدیر}.

کؤی..küy [آد] قالماقال، سس کؤی، های کؤی (فا: های هوی). hubbub {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤ: اوْن، شان؛ سس کؤی کلمه‌سی بو مفهومون آبارتیلمیش شکلی اولاراق دوزلمیشدیر}.

کؤی‌باسماق..küy basmaq [تاثیرلی ائیلم] سس کؤی دوشمک.

کؤی دوْشمک..küy düşmək [تاثیرلی ائیلم] سس کؤی دوشمک.

کؤیچو..küyçü [صفت] های کؤی سالان، قیشقیریق سالان.

کؤیچول..küyçül [صفت] های کؤی سالان، قیشقیریق سالان.

کؤیچولوک..küyçülük [آد] کوی سالما، قیشقیریق سالما.

کؤی‌سالماق..küy salmaq [تاثیرسیز ائیلم] سس کؤی سالماق.

کؤی‌قالماقال..küy qalmaqal [آد] سس کوی، های کؤی، قیشقیریق.

کؤیک..küyək [آد] جئیران، آهو[۱۳۵].

کؤی‌کلک..küy kələk [آد] سس کوی، های کؤی، قیشقیریق.

کؤی‌کلک‌سالماق..küy kələk salmaq [تاثیرلی ائیلم] سس کوی سالماق، های کؤی ائتمک.

کؤیکو..küykü [آد] کؤیگو: کؤره کن، یئزنه {کؤیاکو، کؤیه کؤ، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

کؤی‌لشمک..küyləşmək [قا] سس کوی سالماق، های کؤی ائتمک.

کؤیلو..küylü [صفت] کؤیو اولان، آغیزدان چیخاراق پاتلاییجی حالتی اولان سس.

کؤیلوسس‌سیز حرف..küylü səssiz hərf [باخ] پارتلایان سس‌سیز حرف.

کؤیلوصامت..küylü samit [آد، دیل‌ب] عمله گلمه‌سینده کؤیون اوستونلوگو اوْلان صامت.

کؤیلوک..küylük [اؤزل آد] کوُیلوک: اوْردا خانین نسلیندن بیر خان آدی[۱۲].

کؤی‌له‌مک..küyləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی ویا سؤزو حددیندن آرتیق شیشیرتمک، کوی سالماق. to exaggerate

کؤیوْش..Küyüş [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغیوُ-چیرکَس بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کؤیول..küyül [آد، دا] دسته، توپلو (بالیق، آری، بؤجکلر و بنزر شئیلر).

کؤیولتو..küyültü [آد] کؤی‌له‌مه سسی، گورولتو، سس کؤی.

کۆیولدشمک..küyüldəşmək [قا] بیرلیکده کویولده‌مک.

کۆیولده‌مک..küyüldəmək [تاثیرسیز ائیلم] بوغوق‌و کۆیلوسس-چیخارماق.

کۆی‌ووُرماق..küy vurmaq [تاثیرلی ائیلم] سس کۆی دوشمک.

کۆیه سالماق..küyə salmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرسؤز و ایشی عالمه بیلدیرمک.

کهَر..kəhər [صفت] آچیق پالیت رنگلی آت (فا: اسب بلوطی) {فارسجا کاه(سامان)سؤزوندن آلیناراق بو رنگی گؤسته‌ریر}.

کهربا..kəhriba [آذ، فا‹کاه+رُبا›] آچیق‌ساری رنگده اولان و بزک شئیلری دوزلتمک‌اوچون‌ایشله‌دیلن بیرماده، قیل قاپان succinum

کهره..kəhrə [آذ، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: علف جالیز). orobanche

کهریز..kəhriz [آذ، فا] یئرآلتی سوُیو چیخان یئر و سوُ یوْلو.

کهریز–..-kəhriz [اؤزل آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

کهریز چیخارتدیرماق (سالدیرماق، ووُردورماق)..Kəhriz çıxartdırmaq (saldırmaq, vurdurmaq) [تاثیرلی ائیلم] کهریز دؤزلده‌رک یئرآلتی سوُیونو اوْزه چیخارماق.

کهریز شئیطانی..kəhriz şeytanı [آذ، دیرگی] قارین آیاقلی‌لار تاقیمیندان دایاز سوُلاردا و کهریزلرده یاشایان یاراتیق (فا: حئیوانی آبی).

کهریمک..kəhrimək [تاثیرسیز ائیلم، دا] قوْجالماق، قارتالماق" کهریمیش آغاج، سوموگو کهریمیش" {باخ: کئییمک}.

کهکشان..kəhkəşan [آذ، فا] گؤی آداسی، (فا: گالاکسی).

که‌که‌وَر..kəkəvər [اؤزل آذ] اهر ده کند آدی {کؤک+آوار}.

کُهگیلویه..kohgiluyə [اؤزل آذ] ایرانین گونئیینده بیر بؤلگه آدی {اسکیدن بری تورک بویلارینین یاشادیغی بیر یئردیر و کلمه گئییکلی سؤزونون دییشمیش شکلی اولمالیدیر، کُهگیلو‹کئهیگلی› گئییکلو› گئییکلی}.

کهلا..köhülə [اؤزل آذ] کؤهوله: قئیدار دا کند آدی {کؤهول +ه}.

کهلیک..kəhlik [آذ، دیرگی] کفلیک، ککلیک، توْیوق گیللردن، کؤک و دوْلقون، بوْی cm ۳۰، اوْیوقلاردا یوُوالانان، تؤکلری بوْز، آیاق و دیمگی قیرمیزی، اتی اؤچون آولانان بیر قوش (فا: نوعی پرنده) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ککلیک‹، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه‌نین ایلک بؤلومو" کک"سس-تقلیدی‌اولمالیدیر، کک+لیک[۵]}.

کهلیک..kəhlik [اؤزل آذ] خیاو، هئریس(~بولاغی)ده کند، شبسترده داغ آدی.

کهلیک اوْتو..kəhlik otu [آذ، بیتگی] بالللی باباگیللردن یاپراقلاری کیچیک و قارشی‌لیقیلی، چیچک‌لری آغ پمبه قیرمیزی، و باشاق وضعیتینده خوش‌قوْخولوبیتگی، خالق طبابتینده سوْیوق دَیمه و ایچ زیگیل‌لری آرادان آپارماق اؤچون ایشله‌نیر (فا: ککلیک‌اوتی، کاکوتی، آویشن). thymus vulgaris

کهلیک پیلوْو..kəhlik pilov [آذ] دملنمیش دویونون ایچینه کهلیک قویاراق اوْنا پیلوو ادویه‌سی، قیزارمیش‌سوغان، زرشک و بادام کیمی دوْغرانمیش شئیلر آرتیرالاراق دوزه‌لن پیلوو (فا: کبک پلو).

کهلیک گؤزو..kəhlik gözü [آذ، بیتگی] خوروز گؤزو (فا: گل خروسک). adonis

کَهْنَمی..kəhnəmi [اؤزل آذ] تبریز ده کند آدی.

کهنه..köhnə [باخ] کؤهنه.

که‌وه‌له..kəvələ [آذ، دیرگی] باتاقلیقدا یاشایان اوُزون دیمدیکلی بیر قوُش.

کهی..kəhi [اؤزل آذ] مراغادا کند و چای آدی {باخ: کئه}.

کهیر..kəhir [آذ] حساسیت و آلرژی سبب ایله گؤرسه نن دری قاشینماسی (فا: ~) {باخ: کئی، کئییمک}.

کهیلتی..kəhilti [آذ، سس تق] دریندن نفس آلارکن چیخاریلان سس (فا: صدای نفس نفس زدن).

کهیلده‌مک..kəhildəmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین‌لیکله نفس آلماق(فا: نفس نفس زدن).

کهیله(کؤهوله)..kəhilə(köhülə) [اؤزل آذ] مراغا دا داغ آدی.

کیْتئ..Kıte [اؤزل آذ] توْرکمن–گؤکلَن بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کیْدیک..kıdık [اؤزل آذ] گَدیک، گوْدوک (تاریخی اؤزل آذ) قیْرقیز لارین، توْقای و بوُقو اوْیماقلاری و بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کیْر..Kır [اؤزل آذ] قیْر: اؤزبَک–قوْنرات؛ توْرکمن–اَرساری–بوْکَولی؛ توْرکمن–تکه–اؤتئمیس–ساچماز بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کیْرا..Kıra [اؤزل‌آذ] قیْرا: قیْرقیز–قاراتال–خیْتای بوْیلاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

کیْراسال..kırasal [صفت] کیرایه ایله ایلگی‌لی (فا: کرایه ای). rental

کیْرامیک..kıramık [آذ] باخ: سیرامیک.

کیْران..kıran [آذ] ات‌توپراق، گیل‌توپراق {باخ: کیرئج›گیرمک}.

کیْران..kıran [اؤزل آذ] کیْران: ماکی، توْووُز، ساپین‌قالا"داکندآدی. (بؤلگه ده بیر نوع اوْت و بیر نوع آلا توپراق آدیدیر).

کیْران‌داشی..kıran daşı [آذ] برکیمیش کیران توپراغی.

کیرانلو..kıranlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {باخ کیران}.

کیررییک..Kırrık [اؤزل آد] قیررییق: توّرکمن-یاوموت-کوّجوّک تاتار بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیرکیرا..kırkıra [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

کیریخماق..kırıxmaq [باخ] کاریخماق.

کیریسنا..kırısna [اؤزل آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

کیریک..Kırık [اؤزل آد] قیریق: توّرکمن-گؤکلَن بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیریم‌تورکلری..KırımTürkleri [اؤزل آد] کیریم دا یاشایاراق بیر بؤلومو سیبیریایا سوّرولموش بوی آدیدیر[۸۱-۱۵۸].

کیریم‌خانلیغی..xanlığı kırım [اؤزل آد] باخ: آلتون‌اوردو خاقانلیغی[۲۰۹].

کیزوّ تاز..Kızü Taz [اؤزل آد] قازاق-اوّرتایوّز-نایمان-سَمیز باقانالی. بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیشاک..Kışak [اؤزل آد] قیشاق: توّرکمن‌تکه-اؤته‌میش‌ساچماز بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیشکیستک..Kışkistek [اؤزل آد] قیشقیسدیق: قازاق-کیچلیوّز-بایوغلو-چیرکئس بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کی..ki [اک] باخ: اکلر.

کی..ki [اؤزل آد] کوّ: بو سؤزلر سوُمئرلرده گئنیش شکیلده ایشله‌نیردی اؤرنک اوّچون" آن" گؤی اوّچون و " کی" یئر اوّچون سؤیله‌نیردی، کی و آن سؤزلری بیرلیکده کی-آن سوُمئر دؤولت شهرلرینه سؤیله‌نیردی و"آنکی" دؤشونجه و اوُس تانری‌سی ایدی، کی سؤزو کیاکسار و همچنین کیان شاهلاری‌نین اولینده ایشله‌نیردی" کیخسرو، کیکاووس، کیقباد". {دیواندا " کی" سؤزو ساغلام و دؤزگون معنالانیبدیر، البته جناب‌آتالای key و جناب صدیق kəy شکلینده یازیبلار، ki اوّلماسیدا محتملدیر}.

کیئلی..keyli [اؤزل آد] گؤی‌تورک خاقانی، چوُلوق‌ون قارداشی[۵۴].

کیاست..kiyasət [آد، عربجه] عاغیللیجا داورانیش، عاغیللی‌لیق.

کیان..kiyan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایران شاهلارینا وئریلن عامّ آد (فا: کیان).

کیبرنئتیک..kibərnetik [آلمانجا، آ] گودوّم بیلیم (فا: سیبرنتیک).

کیبریت..kibrit [آد، عربجه] بیر اوجونا کوگورد ووُراراق و سوّرتمکله آلوّولانان چؤپ، بو کلمه دیواندا چاوار شکلینده گلیب (فا: کبریت). matches

کیبریت‌اوّتو..kibrit otu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: گرک پا).

کیبریت‌چکمک..kibrit çəkmək [تاثیرلی ائیلم] کبریتی بیر شئییه سوّرته‌رک آلیشدیرماق.

کیبریت‌قابی..kibrit qabı [آد] کیبریت چؤپ‌لری قویولان قاب.

کیبه‌له..kibələ [اؤزل آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

کیپ..kip [آد، ص] ۱-قالیب، بیچیم، اؤرنک " بیر ماده‌نین بیچیمی بیر کیپدیر" (فا: قالب). ۲-سیخی، یان یان دوزولموش اولان (فا: فشرده). compact ۳-(دیل‌ب) بیر فعلین بللی زامان ایچَری‌سینده دانیشانین و دینله‌یه‌نین ویا حاقیندا دانیشیلانین، تکلیک ویا چوخلوق حالتینی بیلدیرن بیچیم (فا: صیغه افعال، وجه). mood, mode {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: قالیب، بنزر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: یان یانا دؤزمک؛ بو کلمه عینا و آزجا معنا دَیشیم ایله اینگیلیزجه ده keep شکلینده و فارسجادا ایشله‌نیر}.

کیپ‌باغلاماق..kip bağlamaq [تاثیرلی ائیلم] یان یانا وسیخی باغلاماق.

کیته..Kite [اؤزل آد] قازاق-کلچیوُز-آلیموّغلوُ بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیپجک..kipcək [آد] ۱-واشر، آراج و ایکی پارچا اوّلان شئیلرین آراسیندا سیزماغی اؤنله‌مک اوّچون قویولان لاستیک ویا دمیر واشر. ۲-ییغجام، بالاجا " کیپجک ائو".

کیپجک‌لی..kipcəkli [صفت] کیپجه‌یی اوّلان، کیپجکلی مئکانیزم.

کیپجه..kipcə [ظرف] چوّخ کیپ، محکم، سیخ‌حالدا" قاپی‌نی~ اؤرتمک".

کیپجیک..kipcik [صفت] چوخ کیچیک اوّلاراق، سیخی وضعیتده.

کیپر..kıpr [اؤزل آد] قیزیق بوّیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

کیپریک..kiprik [آد] باخ: کیرپیک {باخ: گیرمک› کیرپیک}.

کیپگَج..kipgəc [باخ] کیپجک.

کیپ‌گلمک..kip gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اوُیقون گلمک، قالیب اوّلماق.

کیپلشدیرمک..kipləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] سیخی لاشدیرماق (فا: کیپ کردن)

کیپلشدیریلمک..kipləşdirilmək [بلسیز ائیلم] یان یانا باغلانیلماق (فا: کیپ کردن)

کیپلشمک..kipləşmək [تاثیرسیز ائیلم] سیخی لاشماق، یان یانا باغلانماق (فا: کیپ شدن). to become tight {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیپلنمک..kiplənmək [بلسیز ائیلم] کیپ باغلانماق (فا: کیپ شدن).

کیپله‌مک..kipləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یان یانا و آرالیق‌سیز قویماق و دؤزمک. ۲-باغلاماق" قاپی‌نی کیپله‌مک" (فا: کیپ کردن).

کیپلیک..kiplik [آد] کیپ اوّلما وضعیتی، کیپ شئین حالی، سیخ‌لیق، یاخین‌لیق (فا: کیپی). tightness

کتاب..kitab [آد، عربجه] بیتیک (فا: کتاب).

کیتابائوی..kitabevi [آد] عمومی استفاده اوچون کتاب لارین توپلاندیغی یئر، کتابخانا (فا: کتابخانه).

کیتابت..kitabət [آد، عربجه] یازی یازما ایشی و صنعتی، بیتیک‌له‌مه (فا: ~).

کیتابچا..kitabça [آد] بالاجا کتاب.

کیتابچی..kitabçı [آد] کتاب ایشینه باخان ویا کتاب ساتان.

کیتابخانا..kitabxana [آد] باخ: کتاب ائوی.

کیتاب‌کوامل‌التعبیربوازیجی.. kitabi kəvamilittəbire bəvazici [اؤزل آد] م۱۵جی‌عصر یازیلان کتابدیر.

کیتابه..kitabə [آد] یازیت، داش یازی، بینا قاپی‌سی ویا آییده و داشلار اوزه‌رینده یازیلمیش ویا قازیلمیش یازی.

کیتاب‌یاندیرماگونو..kətab yandırma günü [آد] اوْ زامانکی پهلوی-شاهی آمریکا قوشون ایله بیرلیکده آذربایجانا هجوم ائتدیلر تورکجه کتابلاری بیرئره توپلاییب یاندیردیلار و خالق اوگون بئیله دئییردی: کتابیمی یاندیردیلار، دؤولتیمی یئخدیلار، خالقی‌قانا بوُلادیلا، کیم؟ کیم؟ کیم؟، آمریکا روس یالتاغی، دینسیز ظالیم فاشیستلر، یئنه‌ده دئییردیلر: معدنلری چاپدیلار، هامینی سوْرگون سالدیلار، خالقیمیزی داندیلار، ظالیم فاشیست فاسچیلار، ظالیم راسیست فاسچیلار، یئنه‌ده آیری سؤیلَنتیلر ظالیملر،حاق، ایشچی،آزادلیق، اؤلکه و گؤللر و تشکیلات حاققیندایدی، یئنه ده آیری سؤیلنتی: قان ایچن شاهلا نیبه دویمورو قاندان، داغیدیب اؤلکه میزی، نه ایستیر آذربایجاندان (قاپاق: اینترنت).

کیتره..kitrə [آد، بیتگی] گوْندن آلینان بیر نوع صمغ، بعضی آغاج وکوْل بیتگی‌لردن آخان یاپیشقان ماده (فا: کتیرا). {بو کلمه اصلینده ککره اولاراق فارسجایا کتیره وکتیرا شکلینده گئچیبدیر، باخ: ککره}.

کیتره آغاجی..kitrə ağacı [آد، بیتگی] باخ: گوْن.

کیتره‌لی..kitrəli [صفت] کیتره‌سی اوْلان.

کیتله..kitlə [آد، عربجه] اینسان توْپلولوغو، کوْتله.

کیتی..kiti [اؤزل آد] سومرلرین گونش تانری‌سینین اوْغلو[۲۱۱].

کیجه‌مک..kicəmək [تاثیرلی ائیلم، دا] ساتاشماق، ایجشمک.

کیچتیمه آد..kiçtimə ad [آد، دیل‌ب] مُصغّر آد (فا: اسم مصغّر).

کیچکینه..kiçkinə [اؤزل آد] گئچمیش، قدیم؛بابوُرخان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

کیچی..kiçi [اؤزل آد] اصفهان دا کند آدی {کیچیک}.

کیچی‌اؤرَن..kiçi ürən [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: کیچی+ اؤرَن[۷].

کیچیتمه..kiçitmə [آد] ۱-تحقیر (فا: تحقیر). humiliation ۲-تصغیر (فا: تصغیر). subliminution

کیچیتمه اکی..kiçitmə əki [آد] کیچیکلیک، آزلیق، سئوگی، آجیما مفهوم‌لاری وئرن اکلر، توْرکجه‌ده بوُ اکلرین بعضی لری"جیک، جک، جیغاز، ایمسی، ایمتیراق، رک، راق، جه، چه، چا".

کیچیجیک..kiçicik [آد] اوْلدوقجا کیچیک، بالاجا، بؤیوک اوْلمایان، سایی جا آز، آز یاشلی، اؤنم‌سیز، یونگول وار.

کیچیرک..kiçirək [آد] کیکیکراق: داها کیچیک(فا: کوچکتر).

کیچیک..kiçik [صفت] بالاجا، بوْیوتلاری بنزرلریندن داها آز اوْلان (فا: کوچک) small، little {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کیچیک، کیچوْک، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛سانیلیرکی گوج کلمه‌سی بوکلمه‌نین کؤکو اولسون بو کلمه‌دن دوزه‌لن اسکی کلمه‌لردن کوْچنمک سؤزو ظُلم ائتمک و مالی زورلا الیندن آلماق معناسیندادیر، البته بیرینین مالینی الیندن آلماق اونون مالینی آزالتماق و کیچیتمک کیمی مفهومو داشییر و کوْچنمک زورو قالماماق و زورو کیچیلمک دئمکدیر}.

کیچیک..kiçik [تاریخی اؤزل آد] قاپقان خاقان'ین اوْغوللاریندان (کیچیک شاد)[۷].

کیچیک‌آد..kiçik ad [آد] ایلک آد، اؤن آد، بالاجا آد، بالاآد.

کیچیک‌آزی‌دیشی..kiçik azı dişi [آد] آزی دیشلرینین ان کیچیگی (فا: دندان آسیاب کوچک). premolar

کیچیک‌آسیا..kiçikasya [آد] آنا دوْلو بؤلگه سی.

کیچیک‌آی..kiçik ay [آد] شوُبات آیی، قیشین ایکینجی آیی.

کیچیک‌آیی..kiçikayı [آد، گؤی‌ب]: قوزئی اوجای‌دا گؤرونن بؤیوک آیی‌نین ترس وضعیتینده اوْلان ۷ اولدوز تاقیمی (فا: دبّ اصغر). the Lesser bear

کیچیک آجین..Küçük acın [اؤزل آد] آلتای ت-قیْزیْل بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

کیچیک‌ائیموْر..Küçük eymür [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-چمن بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

کیچیک‌اوْطَمیش..kiçik otəmiş [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

کیچیک‌اوْنلو اوُیومو..kiçik ünlü uyumu [آد] باخ: سس اوُیوم یاساسی.

کیچیک‌ایش..kiçik iş [آد، مج، دا] ۱-ایشه‌مه احتیاجی، جیش (اوُشاق اوْچون). ۲-بالاجا ایش، بؤیوک اوْلمایان ایش.

کیچیک‌بارماق..kiçik barmaq [آد] سئرچه بارماق، بالا بارماق، جوْرو بارماق.

کیچیک‌باش‌حئیوانلار..heyvanlar baş kiçik [آد] قصّاب‌لیق حئیوان‌لاریندان قوْیون و گئچی‌یه وئریلن آد.

کیچیک‌بگ..kiçik bəy [آد] ائوین کیچیک ارکک اوُشاغینا وئریلن آد.

کیچیک‌بَگیم..kiçik bəyim [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان'ین اَقربالاریندان بیر خانیم[۷].

کیچیک‌بوُرژوا..burjuva kiçik [آد] گلیر سویه‌سی دؤشوک شهر خالقی.

کیچیک‌بوْیقوْدا..Küçük boygoda [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری قوْیبال بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیچیک‌تاتار..tatar Küçük [اؤزل آد] تؤرکمن-یاوموُت بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیچیک‌تهر..kiçik təhər [صفت] کیچیک راق.

کیچیک‌جئیران..kiçik ceyran [آد] بالا جئران (فا: آهوی کوچک). deerlet

کیچیکجه..kiçikcə [صفت] بیر قدر کیچیک، کیچیک اوْلاراق.

کیچیک‌چاپلی..kiçik çaplı [آد، ص] دیر آغیرلیغی آز، کیچیک چاپدا، بالاجا بیر اؤلچوده، یاقین اوْلمایان.

کیچیک‌چای..kiçik çay [اؤزل آد] اهر و آستارا دا چای آدی.

کیچیک‌حرف..kiçik hərf [آد] بؤیوک‌حرفلردن بالاجا بیچیمی اولان-حرفلر.

کیچیک‌خان..kiçik xan [تاریخی اؤزل آد] هوُن دؤولتی دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

کیچیک‌خانیم..kiçik xanım [آد] ائوین کیچیک قیز اوُشاغینا وئریلن آد.

کیچیک‌دوْشمک..kiçik düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دَیر ویا شرَفی سارسیلماق.

کیچیک‌دوْشورمک..kiçik düşurmək [تاثیرلی ائیلم] دَیر ویا شرَفینی سارسماق.

کیچیک‌دیل..kiçik dil [آد] داماق دییبنده اوْلان کیچیک اوزانتی، بوغازین دییبنده اوْلان بالاجا دیل.

کیچیک‌دیل‌سس‌سیز حرفی..kiçik dil səssiz hərfi [آد] خیرتدک ده کیچیک دیلین قوْوزانماسیلا آغ جییارلاردان گلن هاوا سیخیلارکن سؤیله‌نن سس‌سیز حرف " گ، غ ğ".

کیچیکراق..kiçikraq [صفت] باخ: کیچیرک.

کیچیک‌سوچ..kiçik suç [آد] جُنحه (فا: جنحه). misdemeanour

کیچیکسه‌مک..kiçiksəmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: کوْچومسه‌مک.

کیچیک‌شلغم..kiçik şəlğəm [آد، بیتگی] تورپ گیللردن چیچک‌لری قوخولو بیر بیتگی (فا: نوعی شلغم). Brassica rapa

کیچیک‌قارقا..kiçik qarqa [آد، دیرگی] قارقا جنسی بیر نوع قوُش.

کیچیک‌قافقاز..kiçik qafqaz [اؤزل آد] آراز و کوْر چایلاری آراسیندا اوْلان داغلیق بؤلگه یه دئییلیر[۲۴۰].

کیچیک‌قوْجا..kiçik qoca [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

کیچیک‌قوُمرو..kiçik qumru [آد، دیرگی] قومرو جنسی بیر نوع قوُش.

کیچیک‌گؤرمک..kiçik görmək [تاثیرسیز ائیلم] دَیر ویا اؤنم وئرمه‌مک.

کیچیک‌لشمک..kiçik ləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بالاجا لاشماق. ۲-دیرینی ایتیرمک.

کیچیک‌لنمک..kiçiklənmək [تاثیرسیز ائیلم] یالتاق‌لیق ائتمک، اسکیلمک.

کیچیک‌لی بؤیوکلو..böyüklü kiçikli [صفت] کیچیک بؤیوک بیرلیکده.

کیچیک‌لیک ائتمک..kiçiklik etmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو آشاغی توتماق.

کیچیک‌لیک..kiçiklik [آد] بالاجالیق (فا: خردی). littleness

کیچیک‌لیگیندن قالماق..kiçikliyindən qalmaq [باخ] کیچیک‌لیک ائتمک.

کیچیک‌هیندوستان جویزی..kiçik hindustan cəvizi [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لیلردن ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن بیر آغاج. myristica frangrans ۲-بوُ آغاجدان باهارات و ادویه اوْچون یارارلانیلان جویز بیچیمینده کی یئمیشی.

کیچیک‌یاشلی..kiçik yaşlı [صفت] اوشاق، چوخ گنج اوْلان.

کیچیگؤز..Kiçigöz [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیچیگؤز..kiçigöz [تاریخی اؤزل آد] تؤرکمَن، چاودوُر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

کیچییوْز..Kiciyüz [اؤزل آد] کیچییوْز: قازاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیچیلْتمک..kiçiltmək [تاثیرلی ائیلم] داها کیچیک وضعیته گتیرمک، دیرینی آزالتماق، آلچالتماق (فا: کوچک کردن).

کیچیلدیجی..kiçildici [صفت] ۱-گؤرونن شئیلرین کیچیلدن (فا: کوچک کننده). ۲-تحقیر ائدیجی (فا: تحقیر کننده).

کیچیلدیلمک..kiçildilmək [بلسیز ائیلم] ۱-بالاجالاندیریلماق، کیچیک لشدیریلمک (فا: کوچک شدن). ۲-آشاغی لاندیریلماق، دیرسیزلندیریلمک، تحقیر ائدیلمک.

کیچیلمک..kiçilmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بالاجا لاشماق، کیچیک لشمک (فا: کوچک شدن). ۲-آشاغی لاشماق، دیرسیز لشمک. ۳-(بلسیز ائیلم) کیچیک وضعیته گتیریلمک.

کیچیلن..kiçilən [صفت، مت] آزالان، چیخیلان، اسکیلن.

کیچیله‌مک..kiçiləmək [بلسیز ائیلم] کیچیک ائدیلمک.

کیچیلیش..kiçiliş [آد] کیچیلمک ایشی ویا بیچیمی.

کیچیمسنمک..kiçimsənmək [بلسیز ائیلم] دیر وئریلمه‌مک، کیچیلتیلمک.

کیچیمسه‌مک..kiçimsəmək [تاثیرلی ائیلم] دَیر وئرمه‌مک، کیچیلتمک(فا: کوچک‌دیدن).

کیچیمسه‌ییش..kiçimsəyiş [آد] کیچیمسه‌مک ایشی ویا بیچیمی.

کیچیمن..kiçimən [صفت] بنزرلریندن داها کیچیک.

کیچین..kiçin [اؤزل آد] زنجیر (تاریخی اؤزل آد) توُنا بوُلقارلاری خانلاریندان[۷].

کیچییۆز..kiçiyüz [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اۆچ بؤیوک بؤلوگوندن بیری[۷].

کیدگۆ..kidgü [اؤزل آد] گئییم، پالتار، اَلبیسه[۷].

کیر..kir [آد] کؤتولوق، پیسلیک، چیرک، اوتانیلاجاق وضعیت (فا: چرک). filth, dirt {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: گیرمک}.

کیرا..kira [آد، عربجه] اجاره وئریلن شئی قارشی‌لیغیدا آلینان پول و هر شئی، کیرایه (فا: کرایه).

کیراز..kiraz [آد، بیتگی] گیلاس، فیندیق بؤیوکلوگونده چوخو قیرمیزی، اینجه دری‌لی، سوُلو، دادلی، گۆل‌گیللردن، تک‌سرت-چودک‌لی میوه‌سی اوْلان بیرآغاج (فا: گیلاس) avium prunus, rus {ایوب‌اوغلو بو کلمه‌نین قیراسوس (گیره‌سون) کلمه سیندن آلینماسینی ساوونور چونکی بو میوه او بؤلگه‌ده اله گلیبدیر، آوروپا دیللرینده (اینگیزجه، فرانسیزجا، ایتالیانجا cherry, cerice ciliegia عربجه: کرز)بو کلمه‌یه یاخین سؤیله‌نیشی گؤرمک اولار، بوُسؤز آذربایجان‌تۆرکجه‌سینده صحاح‌العجم سؤزلوگونده گراس شکلینده ایشله‌نیبدیر و تۆرکجه ده چوْخ اسکی لره دایانماسینی نشان وئریر، بوُنو اصل توُتارساق گرمک سؤزیله ایلگیلی اوْلاراق میوه‌نین گؤزل‌لیگی آد قوْیما سببی‌اوْلوبدور: گر+وز› کیراز› گیلاس، باخ: گروس}.

کیرازآلماسی..kirazalması [آد، بیتگی] قیرمیزی، سرت و کیچیک آلما نوعو.

کیرازقوشو..kirazquşu [آد، دیرگی] سئرچه‌گیللردن، بوْی cm ۲۰، چاییر، تارلا و باغجالاردا گؤرۆنن بیر قوش (فا: نوعی پرنده). erinaceus europaeus

کیران..kiran [آد] باخ: کیْران، کرن، کران، کیرئج.

کیرانشین..kiranişin [صفت] اجاره اوْتوران، کیرا اوْتوران (فا: کرایه نشین).

کیرئج..kirec [آد] تیکینتی تیکمه ده، هئیکل تاراشلیقدا و بوُجور ایشلرده ایشله‌نن آغ و ساری رنگلی مادّه، اَهَک (فا: آهک). lime {باخ: گیرمک}.

کیرئج‌اؤلچر..kirec ölçər [آد] کیرئج مقدارینی اؤلچن آراج (فا: آهک سنج). calcimeter

کیرئج‌جیل..kireccil [صفت] کئرئج‌دن خوشلانان بیتگی، کیرئج سئور.

کیرئج‌چی..kirecçi [صفت] کیرئج دۆزلدن ویا ساتان، کیرئج پیشیرن (فا: آهک‌پز). lime burner

کیرئج‌چی‌لیک..kirecçilik [آد] کیرئج پیشیرن و دوزلدن (فا: آهک پزی). limekiln

کئرئج داشی..kerec daşı [آد] اهَک داشی، کلیسم کربنات داشی. (فا: سنگ آهک). limestoone

کیرئج‌سیز..kirecsiz [صفت] کیرئجی اوْلمایان.

کیرئج‌سیزلشدیرمک..kirecsizləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کیرئج‌دن-آریتماق.

کیرئج‌قایماغی..kirec qaymağı [آد] کلسیم هیپوکلراید.

کیرئج‌کۆره سی..kirec kürə sı [آد] کیرئج پیشیرن کۆره.

کیرئج‌لشمک..kirecləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کیرئج وضعیته گلمک.

کیرئج‌لنمک..kireclənmək [بلسیز ائیلم] ۱-کیرئج سورتولمک. ۲-(س) کیرئج لشمک، کیرئج شکلینه دؤنمک، سوُ قابینین دیبینده کیرئج باغلاماق، کئهره باغلاماق (فا: رسوب بستن).

کیرئج‌له‌مک..kirecləmək [تاثیرلی ائیلم] کیرئج سورتمک.

کیرئج‌لی..kirecli [صفت] کیرئجی اوْلان توپراق ویا هر شئی.

کیرئج‌لیک..kireclik [آد] کیرئج بوْل اوْلان یئر، کیرئج اوْجاغی.

کیرئمیت..kiremit [آد] تیکینتی‌لرده ایشله‌نن و قیزیل توپراق رنگینده بیر نوع داش (فا: کرمیت) {فر› بو کلمه کیرئج کلمه سیله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

کیرئمیت‌لی..kiremitli [صفت] کیرئمیت‌له اؤرتولموش.

کیرئی..Kirey [اؤزل آد] باشقیْرد و تۆرکمن-یاغموُت-اوُغوُرچالیْ بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

کیرئییت..kireyit [اؤزل آد]موٴغول یوٴروشو زامانی م۱۱جی یوٴزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی[۸۵].

کیرئییت..Kireyit [اؤزل آد] کَراییت: قازاق-کیچییوٴز-یئدی اوُروُغ بوٴی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

کیرپاس..kirpas [آد]چیرک، کؤتولوق، "کیرپاس ایچینده اوٴلماق" (فا: چرک و کثافت).

کیرپی..kirpi [آد، دیرگی] کیپری، بؤجک جیل، امجک لی لردن، بئلی تیکانلی، بؤجک و یومشاقجا و سوٴرونگن لری یئدیغی اوچون اکینچی لیگه یارارلی حئیوان (فا: جوجه تیغی، خارپشت، تشی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ باخ: گیرمک}.

کیرپی اوٴتو..kirpi otu [آد، بیتگی]بیرنوع بیتگی(فا: خارشتر). **echinopsilon**

کیرپی بالیغی..kirpi balığı [آد، دیرگی] کیپری بالیغی (فا: نوعی ماهی تیغه دار).

کیرپیک..kirpik [آد] ۱-کیپریک، گؤز قاپاقلارینین اوٴستونده اوٴلان توٴکلر، کیپریک(فا: مژه). ۲-حئیوان و بیتگی لرده توک کیمی بالاجا اوُزانتی لار {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه گیرمک سؤزونه باغلانیر و کیرپی سؤز ایله کؤکداشدیر، باخ: گیرمک}.

کیرپیکجیک..kirpikcik [آد] ۱-بالاجا کیرپیک (فا: تاژک). **flagellum** ۲-عادتا جمع شکلینده بعضی حئیوان لارین گؤزه و سلّول لاریندا کیرپیگه اوٴخشار اوٴرقانلار.

کیرپیک چالماق (چاخماق)..kirpik çalmaq (çaxmaq) [تاثیرلی ائیلم] کیرپیک لرینی قیرپماق.

کیرپیکسی..kirpiksi [صفت] کیرپیگه بنزر.

کیرپیکلرینی دؤیمک..kirpiklərini döymək [تاثیرسیز ائیلم]باخ کیرپیک لرینی قیرپماق.

کیرپیکلرینی قالدیرماق..kirpiklərini qaldırmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلرینی آچماق، باخماق.

کیرپیکلرینی قیرپماق..kirpikəlrini qirpmaq [تاثیرلی ائیلم] تئزتئز گؤزلرینی آچیب یوممماق.

کیرپیکلرینی یئندیرمک..kirpikəlrini yendirmək [تاثیرسیز ائیلم] یئره باخماق.

کیرپیکلی..kirpikli [صفت] کیرپیک لری اوٴلان.

کیرپیکلیلر..kirpiklilər [آد، دیرگی] بیر گؤزه لی حئیوانلاردان، یئریمه اوٴرقان لاری یئرینه کیرپیک کیمی اوزانتی لاری اوٴلانلار تاقیمی.

کیرپی گیللر..kirpigillər [آد، دیرگی]بؤجک جیل لرتاقیمینین بئلی تیکانلی ممه لی حئیوانلار سوٴیو.

کیرت..kirt [سس تق] ۱-کیرت دایانماق، بیردن حرکتدن دورماق (فا: یکهویی). ۲-کیرت۲ (آد) دری ده عمله گلن قیریش، بوکوٴم {باخ: گیرمک}.

کیرتاغا..kirtağa [آد، دا]قوش و بوجور شئیلره آتیلان آغاج و چؤپ.

کیرتوٴج..kirtüc [] خبیث لیک (فا: خباثت) {کیرلنمک سؤزوندن}.

کیرتی..kirti [اؤزل آد]دوٴغرولوق، گرچکچی لیک[۷].

کیرتیک..kirtik [آد] ۱-صابون ایشلندیکدن سونرا گئریه قالان کیچیک حصّه سی "صابون کیرتیگی". ۲-آتین آخساماسینا سبب-اوٴلان آزار" آت کیرتیک اولموشدور" {باخ: گیرمک}.

کیرتیکلی..kirtikli [صفت] گیرینتیلی وچیخینتی لی.

کیرتیل..kirtil [آد، دا]بؤیوک قابیق لی دنیز حئیوان لارینی آولاماق اوچون اولان چوبوقلو سبد و توٴر[۲].

کیرتیم..kirtim [آد]مرمر، آلچی داشی، کیرئج داشی، کلسیم-هیدورکلسید ca (oh) 2 کلسیم اوٴکسید. cao {باخ: کیرئج›گیرمک}.

کیرج..kirəc [آد]باخ: کیرئج.

کیرج..kirc [اؤزل آد]شوُشا'دا داغ آدی[۲۴۰].

کیردَری..Kirderi [اؤزل آد]قازاق-کیچییوٴز-یئدی اوُروُغ بوٴی لاریندان دیر[۸۱-۱۵۸].

کیرس..kirs [آد] ۱-یارا ساغالدیقدان سوٴنرا اطرافیندا قالان برکیمیش شیش و یئر" یارا ساغالار کیرسی یوخ، آتاسوٴزو".۲-پارچادا و قالی دا اوٴلان قیریشیق و بوکولوک.

کیرسلی..kirsli [صفت] کیرسی اوٴلان {باخ کیرلنمک}.

کیرشان..kirşan [آد]اوٴز بزه گی، بزک اوٴچون اوٴزه ووُرولان توٴز مادّه، عطیرلی و ات رنگینده قادین بزه گی (فا: روژ). **rouge** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کیرشان›، باخ: گیرمک}.

کیرشان..kirşan [اؤزل آد] کیٴرشان: کلئیبرده کندآدی {بزنمیش گؤزل یئر}.

کیرشان..kirşan [اؤزل آد]قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوٴباآدی[۳۰۸].

کیرشان لاماق..kirşanlamaq [تاثیرلی ائیلم]اوٴزه و یاناغا کیرشان سوٴرتمک.

کیرشان لانماق..kirşanlanmaq [بلسیز ائیلم]اوٴزه کیرشان ووروُلماق.

کیرشه..kirşə [آد، دا] سوّروتمه (آرابا)، ایکی یاتیق آغاج اوّستونده دوزه‌نیلن مینیک.

کیرک..kirk [اؤزل آد] اسماعیللی‘دا کند آدی‘[۲٤۰].

کیرکی..kirki [آد] ۱-خالچا توخونارکن ایلمک لرینی سیخ لاشدیریماق اوّچون ایشله دیلن آلت، خالچا داراغی، داراق. ۲-باخ: کیرکیت قوْز {باخ: کرکی}.

کیرکیت..kirkit [آد] ۱-خالچا توخونارکن ایلمک لرینی سیخ لاشدیریماق اوّچون ایشله دیلن آلت، خالچا داراغی، داراق. ۲-باخ: کیرکیت قوْز {باخ: کرکی}.

کیرکیت‌قوْز..kirkit qoz [آد] قابیغی چوخ برک اوْلمایان قوْز وبادام کیمی میوه‌لر" یومشاق قوز، کیرکیت قوْز، چته نه قوْز".

کیرکیت‌له‌مک..kirkitləmək [تاثیرلی ائیلم] خالچانی داراق لاماق.

کیرکیتمک..kirkitmək [تاثیرلی ائیلم] خالچانی داراق لاماق.

کیرکیره..kirkirə [آد] ال دییرمانی. hand-mill {گیرمک سؤزوندن دوزَه‌لرک بیربیرینین ایچینه گیرمیش تکر داشلارا دئییلیر}.

کیرکینمک..kirkinmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: کیرکیت‌له‌مک.

کیرگیجان..kirgican [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی‘[۲٤۰].

کیرلتمک..kirlətmək [تاثیرلی ائیلم] کیرلی ائتمک.

کیرلندیریلمک..kirləndirilmək [بلسیز ائیلم] چیرک لندیریلمک.

کیرلنمک..kirlənmək [تاثیرسیز ائیلم] کیرلی وضعیته گلمک (فا: کثیف شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیرلنمیش..kirlənmiş [صفت] چیرک لنمیش، کیرلی، چیرکلی.

کیرلوْش..kirloş [صفت، خا] کیرلوْز: کیرلی و پاساقلی.

کیرله تیلْمک..kirlətilmək [ائتدیرگن ائیلم] کیرلتمک ایشی گؤرولمک.

کیرلی..kirli [صفت] کیرلی اوْلان، چیرکلی، کؤتو (فا: کثیف).

کیرلی‌ساری..kirli sarı [آد] توْتقون و دوْنوق ساری رنگ.

کیرلیک..kirlik [آد] ۱-چیرکلیک ۲-اؤنلوک، اوّستەسالینان اؤرتوک.

کیرلی‌لیک..kirlilik [آد] کیرلی اوْلما، چیرکلی‌لیک، کؤتولوک، {یرلی اوْلما وضعیتی (فا: کثیفی).}.

کیرمان..Kirman [اؤزل آد] کوّرمان: قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ-جاپپاس بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

کیرمَکی..kirməki [اؤزل آد] گیرمَکی: آبشرون‘دا داغ آدی‘[۲٤۰].

کیرمن..kirmən [آد، دا] ۱-الده یون اَیرمه‌یه یارایان و تاختادان دوْزلمیش آراج[۲]، ۲-گوّز چیمنی و اوْتو[۱۲٤].

کیروْو..kırou [آد] کیرلی سوُ {کیر+آب}.

کیروه جانی..kirüə canı [آد] کوّروه خانیمینا خطاب سؤزو، کوّروه جانی.

کیروه..kirvə [آد] گیروه، سُنّت سیراسیندا اوشاغین ال قولونو توتان و قوُجاغیندا ساخلایان کیمسه، کوّروه kürvə {بو کلمه گیرمک سؤزوندن آلیناراق سونرادان بیر عائله‌یه عضو اولوب عایل ایچینه گیرمه‌غی نشان وئریر[٦]}.

کیروه‌لیک..kirvəlik [آد] گیروه‌لیک، کیروه اوْلما وضعیتی.

کیره جیم..kirəcim [باخ] کیرژیم.

کیره..kirə [باخ] کیرا.

کیره‌کندی..kirəkəndi [اؤزل آد] اسماعیل کندی: ماکی دا کند آدی {کیره‌لیک یئرلیلرجه داشلیق بؤلگه دئمکدیر، کیْران توپراغیدا بو سؤزله ایلگیلیدیر}.

کیریاقانیْت..kiryaqanıt [اؤزل آد] قوُبا‘دا داغ آدی‘[۲٤۰].

کیریت..kirit [آد] خالچا داراغی، خالچا توخومادا یارارلانان داراق، کیرکیت، {گیرمک و بیربیرینین ایچینه گیردیرمک سؤزوندن دوزَلمه‌لیدیر و اصلینده گیریت اوْلمالیدیر}.

کیریتمک..kiritmək [ائتد] سوسدورماق، کئی کیمی ائتمک. {باخ: کیریمک}.

کیریدیلمک..kiridilmək [بلسیز ائیلم] سوسدورولماق.

کیریش..kiriş [آد] ۱-بعضی تئللی چالقی آلَتلرینده حئیوان باغیرساغیندان دوزه‌لن بؤلوم، اوْخ آتما آراجیندا ایکی اوجون آراسیندا‌کی محکم ایپ، باخ: چیریش (فا: زه). catgut ۲-قاس‌لاری سوّموگه و آیری اورقانلارا باغلایان آغسوْو بؤلوم {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، دده، باخ: گرمک}.

کیریشچی..kirişçi [آد] ۱-کیریش دوزَلدن کیمسه، چیریشچی. ۲-باخ: زهتابی.

کیریشلنمک..kirişlənmək [بلسیزائیلم] کیریش‌چکیلمک toberosined

کیریشله‌مک..kirişləmək [تاثیرلی ائیلم] یای کیمی‌شئیین کیریشینی چکیب اوزاتماق، کیریش چکمک، چیریشله‌مک. to rosin

کیریشلی..kirişli [صفت] کیریشی اوْلان، چیریشلی.

کیریشلیک..kirişlik [صفت] کیریش اوْلاراق استفاده ائتمگه مناسب.

کیریشمک..kirişmək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: کیریمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیریکمک..kirikmək [تاثیرسیز ائیلم] کیریمک.

کیریل‌الفباسی..alfabesi krıl [صفت] یونانبؤیوک‌حرفی تیپینده‌اسلاو الفباسی.

کیریلمیش..kirilmiş [صفت] کئیی میش.

کیریمک..kirimək [تاثیرسیز ائیلم] سسینی کسمک، سوسماق، دینمه‌مک، ساکت لشمک، دوروخسونماق، دوروخماق (فا: کرخت شدن) {بو کلمه گئری سؤز ایله ایلگی‌لیدیر، چونکی کیریمک بیر نوع دالی قالماق کیمی بیر ایش ساییلیر، کئییمک و کیریخماق سؤزلری بو کلمه‌نین دَییشیلمیش شکلی ساییلیر، کلاوسونون نظریجه بولارین فرضی اورتاق کؤکو " کئیمک: دالی قالماق" اولْما-لیدیر[۶]، فارسجادا کرخت‌سؤزو بو کلمه‌دن آلینمادیر}.

کیریمیشجه..kirimişcə [ظرف] ساکتجه، سوسموش حالدا، دینمه‌دن، دینمز سویله مز " کیریمیشجه اوْتوروب قولاق آسیرمیش".

کیرینگان..kirinqan [اؤزل آد] اهرده کند وکلئیبرده چای آدی {گیریلن یئر}.

کیزبین..kizbin [اؤزل آد] بوْستان‌آبادا کند آدی {کیز+مین}.

کیزَک..kizək [آد] ۱-کسیک ۲-نؤبت ۳-سئیران، گزینتی[۷] {باخ: گزیر}.

کیزیر..kizir [آد، خا] کؤی بکچی سی {باخ: گزیر}.

کیزیروْغلو..kiziroğlu [تاریخی اؤزل آد] کوْراوْغلو داستانیْندا آدی گئچن بیر بگی[۷].

کیژابا..kijaba [اؤزل آد] آستارا'دا کند آدی[۲۴۰].

کیس..kis [باخ: کیش] خالچاوکیلیم کیمی‌شئیلرده بوْکوکلر. ۲-کیس۲ (اونلم، سس‌تق) قویونلاری سورمگه یارار بیر سؤز.

کیسالا..kisala [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

کیسان..kisan [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توْرک بوْیو[۲۰۹].

کیسااِی..Kisai [اؤزل آد] آلتای ت. شوْر بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیسئیین..kiseyin [اؤزل‌آد] میانادا کند آدی {۱-کاسلارین یوردو (کاسِ + یین) ۲-کیسه‌سؤزونه‌باغلانیرسا توْخوماجیلیقلا ایلگیلیدیر}.

کیست..kist [آد، فرانسیزجا] ایچی کوْلویید ویا یاغ کیمی یوُموشاق ویا برک مادّه ایله دوْلو پاتوْلوژیک توْربا، بالاجا توْمور.

کیسَک..kisək [اَ] کیزَک، قیْرقیز، ایچگیلیک اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷]. قیْرقیز-ایچکیلیک بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کیسلان..kislan [اؤزل آد] ساووُجبولاق دا داغ آدی.

کیسه..kisə [آد] اوُن و بوغدا کیمی دانالی و داغیلان شئیلری تؤکمک اوْچون توْربا، بؤیوک توْربا، کیسه‌لی حئیوانلارین قارینلاریندا اوْلان کیسه‌یه اوخشار بوشلوق، جیب (فا: ~). {فا} بو کلمه کاسه و بوجور کلمه‌لرله ایلگی‌لیدیر و بوْش قاب اوْچون ایشله‌نیر، دیواندا ایشله‌نن کیش (توربا) و کیس و کاس کلمه‌لری بیربیرلریله ایلگیلی دیلر، البته تحلیلی دیللرده‌کی گئنیش شکیلده ایشله‌نن بنزر کلمه‌لرین بو کلمه‌لرله اوزاق کؤکداشلیغی واردیر و بوجور کلمه‌لر مستقل اولاراق بوتون دیللرده یایقین لاشیبدیر}.

کیسه‌جیک..kisəcik [آد] کیچیک کیسه.

کیسه‌چکدیرمک..kisə çəkdirmək [تاثیرسیز ائیلم] کیسه چکمک ایشینی گؤردوْرمک.

کیسه‌چکمک..kisə çəkmək [تاثیرلی ائیلم] کیسه‌له‌مک.

کیسه‌چکن..kisə çəkən [آد] حامامدا کیسه چکمک‌له مشغول اوْلان.

کیسه‌چی..kisəçi [صفت] حامامlاردا کیسه‌چکن (فا: دلاک). masseur

کیسه‌چی‌لیک..kisəçilik [آد] کیسه چی‌نین ایشی.

کیسه‌دن گئتمک..kisədən getmək [تاثیرلی ائیلم] الدن چیخماق، ضرره اوُغراماق.

کیسه‌دیبی..kisədibi [آد] ایشله دیکدن سونرا قالان آز مقدار شئی.

کیسه‌سینی دوْلدورماق..kısəsini doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] جیبینی دوْلدروماق.

کیسه‌کیسه..kisəkisə [آد] بیر نئچه کیسه، کیسه‌لر دولوسو، کیسه‌لرله.

کیسه‌سینه داش آتماق..kisəsinə daş atmaq [تاثیرلی ائیلم] خرجله ییب قورتارماق.

کیسه‌لنمک..kisələnmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بدنینه کیسه چکمک ویا چکدیرمک. ۲-کیسه‌یه دوْلماق.

کیسه‌له‌مک..kisələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-کیسه‌یه دولدورماق. ۲-کیسه چکمک.

کیسه‌لی..kisəli [صفت] کیسه‌سی اوْلان حئیوان.

کیسه‌لی قوُرد..kisəli qurd [آد، دیرگی] شریت قوردجوقلارینین عامّ آدی.

کیسه‌لیلر..kisəlilər [آد، دیرگی] اوْمورقالی حئیوان‌لارین امجک‌لی‌لر صینفیندن، دیشی‌لرینین قارنیندا بالا(یاورو) داشیماق اوچون بیر کیسه‌سی اوْلان حئیوان‌لار، بو حئیوان‌لار اتجیل و اوْتجول حئیوانلار تاقیم ایندادیلار " اؤرنک: کانگوْرو" (فا: کیسه داران).

کیسیس..kisis [اؤزل آد] سالماس‌دا کندآدی {کیس+ایز، باخ: کیسئیین}.

کیش..kiş [ن، سس تق] قوشلاری و تویوق کیمی حئیوانلاری آپارماق اوچون سؤیله‌نن سؤز (فا: ~). ۲-کیش۲ (آد، دیرگی، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر) سمور. ۳-کیش۳ (آد، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر) اوخ قابی (فا: ترکش، تیردان). ٤-کیش٤

(اؤزل آد) سوُمرلرده‌بیرشهر و اوردا قورولان‌سُلاله‌نین‌آدی[۹۷]. ۵- کیش (اؤزل آد) آذربایجان‘دا چای آدی[۲۴۰]. کنگر دنیزینده آدا آدی.

کیشئر..kişer [آد، بیتگی] یاز آیلاریندا بیتن و آش پئنجَری کیمی ایشله‌دیلن بیر نوع جیْر بیتگی (فا: نام‌گیاهی).

کیشتئی‌آنا..kiştey ana [اؤزل آد] آلتای تانری‌سی ارلیک‌خان‘ین قیزی[۲۱۱].

کیش‌خالا..kiş xala [اؤزل آد] بازارماسال دا کند آدی.

کیش‌کیش..kiş kiş [سس تق] توْیوق و ائو قوشلارینی قوْوالاماق و بیر یئره آپارماق اوْچون دئییلن سؤز (فا: ~).

کیشگیرتمک..kişgirtmək [باخ] قیشقیرتماق.

کیشگیرمک..kişgirmək [س] باخ: قیشقیرماق. {کیش سؤزونه باغلاناراق سس تقلیدی ساییلیر}.

کیشله‌مک..kişləmək [تاثیرلی ائیلم] کیش دئیه‌رک قوشلاری قوْوماق.

کیشمیر..kişmir [آد] کئشمیر: هیند وپاکستان آراسیندا اوْلان بیر بؤلگه آدی وبوآدلا تانیلان نازیک یوندان دؤزه‌لن پارچا آدی و بو پارچادان اوْلان شال و اؤرتوک (فا: ~).

کیشمیش..kişmiş [آد، فا] کیشمیشی اؤزومونون قوروسو (فا: کشمش).

کیشمیش تپه..kişmiş təpə [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

کیشمیشی..kişmişi [آد] تئز یئتیشن خیردا دانالی شیرین اؤزوم نوْعو.

کیشمیشی گوْلمک..kişmişi gülmək [تاثیرسیز ائیلم] کسیک کسیک و خیردا خیردا و یاواش سسله گوْلمک.

کیشن..kişən [آد] زنجیر، باخ: کشن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیشنَرتی..kişnərti [آد] آتین چیخاردیغی سس، کیشنه‌مه، اوغولتو، شیدّتلی سس (فا: شیهه).

کیشنشدیرمک..kişnəşdirmək [تاثیرلی ائیلم] کیشنه‌مه‌سینه یول آچماق.

کیشنشمک..kişnəşmək [قا] بیرلیکده کیشنه‌مک.

کیشنک..kişnək [آد] کیشنرتی.

کیشنه‌مک..kişnəmək [تاثیرسیز ائیلم] سس چیخارماق(آت)، کیشنرتی سسی چیخارماق (فا: شیهه زدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سس‌تق}.

کیشنه ییش..kişnəyiş [آد] کیشنه‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا: شیهه).

کیشنه‌مه..kişnəmə [آد] کیشنه‌مک سسی (فا: شیهه). neighing

کیشنیش..kişniş [آد، بیتگی] باقلاگیللردن بیر بیتکی. باخ: گئشنیز.

کیش‌مات..kişmat [آد] شطرنج اوْیونوندابیر اصطلاح(فا: ~sheckmate

کیشه‌مک..kişəmək [تاثیرلی ائیلم، ت] باغلاماق، بوُخوولاماق (فا: زنجیر کردن) {کیش: زنجیر›کیشه مک}.

کیشی..kişi [آد] ۱-قادین اولمایان شخص (فا: مرد). ۲-ار، قوجا (فا: شوهر). ۳-بیر اثرده اویونجولارین هر بیری (فا: نفر، شخص)٤- اینسان، کیمسه.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ: ار، ارکک اینسان؛ بوکلمه اسکی تورکجه‌ده کیش کلمه‌سیله ایلگی‌لیدیر، اسکی تورکجه ده "کیش، کیشن" اوْخ قابی و زنجیر آنلامیندا وکیشه‌مک کلمه‌سیده زنجیرله‌مک و باغلاماق آنلامیندا گلیب بو حسابلا کیشی او شخصه دئیلیرکی بیر آیری اینسانا باغلانیب واوْنا باغیملی و وابسته اوْلور، بونو دئمه‌لی‌ییک‌کی اسکی تورکجه‌ده قادین سؤزونه کیس، کیسی، گیس، گیسی ده دئییلیردی کی دقیقا ًکیشی وزنینده اولموشدو و فارسجاداگیس کلمه سینین کؤکو سانیلیر}.

کیشی‌آلدوُران..kişi alduran [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

کیشی‌اکی..kişi əki [آد، دیل‌ب] فعل چکیملرینده ایشله‌نن و کیشی‌نی گؤستَرن اک "گلمیش-دی-م".

کیشی‌اوغلو..kişi oğlu [آد] اینسان اوغلو.

کیشی‌جییز (جیک)..kişi ciyəz (cik) [صفت] کیشی‌یه اوخشار، کیشی کیمی.

کیشی‌خان..kişixan [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

کیشی‌ضمیری..kişi zəmiri [آد] کیشی‌لرین یئرینه ایشله‌نن ضمیر.

کیشی‌کیمی..kişi kimi [صفت] ایگیدجه (فا: مردانه). manly

کیشی‌لشدیرمه..kişiləşdirmə [آد، ادبیات] جانسیز وارلیق‌لاری اینسانمیش کیمی گؤسترمه، جانلاندیرما.

کیشی‌لشمک..kişiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بؤیومک، کیشی اؤزل‌لیگی تاپماق.

کیشی‌لنمک..kişilənmək [تاثیرسیز ائیلم] خوروزلانماق، اوْستونه-قابارماق، جسارتلنمک.

کیشی‌واری..kişivari [صفت] کیشی کیمی، کیشی‌یه اوخشار.

کیشی‌واری‌لیق..kişivariliq [آد] کیشی‌یه اوخشار.

کیشی‌یه اؤزل..kişiyə özəl [صفت] ساده جه اوْ کیشی‌یه عاید.

کیشی‌سل..kişisəl [صفت] کیمسل، اؤزل کیمسه‌یه عاید (فا: شخصی، خصوصی). private

کیشی‌سل‌سؤیلَو..kişisəl söyləv [آد، دیل‌ب] شخصی‌عبارت(فا: عبارت‌شخصی). Personal speech

کیشی‌سیز..kişisiz [ظ، صفت] ارسیز، ییه‌سیز.

کیشی‌لی آروادلی..kişili arvadlı [آد]هم کیشی‌لر هم قادین‌لار هامی‌سی.

کیشی‌لیک..kişilik [آد] ۱-کیشی کیمی اوْلما وضعیتی، کاراکتئر، شخصیت، (فا: مردانگی). manhood ۲-کیمسه "بئش یوْز کیشی‌لیک‌سالون". ۳- (تاریخی اؤزل آد) چَنگیز خاقان'ین قارابوُدوندان، گَلیپ یوْکسه‌له‌رک کوْموتان اوْلان بگ‌لریندن.

کیشی‌لیکسیز..kişiliksiz [صفت] کیشی‌لیگی اوْلمایان، شخصیت‌سیز.

کیشی‌لیکلی..kişilikli [صفت] کیشی‌لیگی اوْلان، شخصیت‌لی.

کیغال..kiğal [اؤزل آد]اهر ده کند و قالا آدی {کاغ+ال: چارداق}.

کیف..kif [آد]باخ: کوْف، چوْروین ویا نم شئی‌لرین اوْستونده عمله گلن نازیک و یونگول یومشاق میکروسکوپیک گؤبه‌لک‌جیک‌لر (فا: کپک). ۲-کیف۲ (آد، فا) ساک، چانتا (فا: کیف). purse (of money)

کیف‌آتماق..kif atmaq [تاثیرسیز ائیلم] کوف توتماق(باغلاماق، باسماق) کوفلنمک.

کیف‌سوُر..kif sur [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی.

کیفته..kiftə [اؤزل آد]سمیرُم دا کند آدی.

کیفر..keyfər [آد]قارشی‌لیق جزا (فا: جزا). punishmen

کیفسه‌مک..kifsəmək [تاثیرسیز ائیلم] کوْفسه‌مک، کوْف باغلاماق (فا: کپک زدن).

کیفسه‌مه..kifsəmə [آد] کوْفسه‌مه، کوْف باغلاما (فا: کپک زنی).

کیفسیمک..kifsimək [باخ] کیفسه‌مک، کیف لنمک.

کیفسینمک..kifsinmək [باخ] کوْفسونمک، کیف لنمک.

کیف‌لتمک..kiflətmək [تاثیرلی ائیلم] کوْف لنمه‌سینه سبب اوْلماق، کوْف لتمک.

کیف‌لندیرمک..kifləndirmək [تاثیرلی ائیلم] کوْفلندیزمک (فا: پوساندن). t~to decay

کیف‌لنمک..kiflənmək [تاثیرسیز ائیلم] کوْف لنمک، اوزو کوف‌له اؤرتولمک، کیف باغلاماق، کیف آتماق (فا: کپک زدن).

کیف‌لنمیش..kiflənmiş [صفت] کوْف توتموش.

کیف‌لی..kifli [صفت] ۱-کوْفلو. ۲-کیفی و چانتاسی اوْلان.

کیفیت..keyfiyət [آد، عربجه] ۱-قلیته، نئجه‌لیک، بیرشئیی باشقالار-یندان آییران اؤزللیک "اینسانین ان یاخشی کیفیتی". ۲-بیر شئین دَیرلی اؤزللیک‌لری، لیاقت درجه‌سی "ایشله ین مالالرین کیفیتی". ۳-(فلسفه) بیر شئی یا اوْلایین محض اؤزو و اوْنونبوْتونو "کمّیت و کیفیت"(فا: ~) quality

کیفیت‌جه..keyfiyətcə [ظرف] ایی اؤزللیگینه گؤره.

کیفیت‌سیز..keyfiyətsiz [صفت] دَیرسیز، دَیری آز اوْلان.

کیفیر..kifir [صفت، باخ: کوْف]عئیبه جر، چیرکین (فا: چرکین).

کیفیرلشمک..kifirləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤزللیگینی ایتیرمک، چیرکین لشمک.

کیفیرلنمک..kifirlənmək [باخ] کیفیرلشمک.

کیفیرلیک..kifirlik [آد] چیرکین‌لیک.

کیفیل..Kifil [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

کیفیل..kifil [اؤزل آد]خوی‌دا کندآدی(قوْ: کفیل) {۱-قیْو+ایْل / قیْویل / کیویل / کیفیل: ثروتلی: باخ: کیوی۲-بیر تورک بویو آدی}.

کیکی..kiki [اؤزل آد]خلج بوْیونا منسوب بیر اوْیماق آدی[۲۰۹].

کیکیرگه..kikirgə [باخ] ککره.

کیل..kil [آد]باخ گیل.

کیلسه‌سوُیو..kilsə suyu [اؤزل آد]توْوُوزْ'دا چای آدی[۲۴۰].

کیلسه‌کندی..kilsə kəndi [اؤزل آد]ماکی دا کند آدی.

کیلسه‌لی‌داغ..kilsəli dağ [اؤزل آد] کلبَجر'ده کند آدی[۲۴۰].

کیلکه..kilkə [آد] ۱-بیربیرینه دولاشیق(ساچ، توک، یون، ساپ--)، پیرتلاشیق ساچ "کیلکه‌لری یولونمالیدیر". ۲-توکو و تئلگی تؤکولموش (تویوغ اوچون) {گیرمک کلمه سیندن آلیناراق دوزه‌لیب، کیرکه› کیلکه}. ۳-کیلکه۲ kilkə (اؤزل آد) بوکان دا داغ آدی. ۳-کیلکه۳ (آد، دی، روسجا) بیربالیق نوعو (فا: ماهی کلکه).

کیلکه باش..kilkə baş [صفت، دا] دایم ساچلاری پیرتلاشیق.

کیلکه ساج..kilkə sac [صفت، دا] دایم ساچلاری پیرتلاشیق.

کیلکه شیک..kilkəşik [صفت] پیرتلاشیق، دولاشیق، قاریشیق.

کیلکه‌لشمک..kilkələşmək [باخ] کیلکه‌لنمک.

کیلکه‌لنمک..kilkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْیون دوْشمک، پیرتلاشماق.

کیلکه‌لی..kilkəli [صفت] کیلکه‌سی اوْلان.

کیلگی..kilgi [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

کیلو(گرم)..kilo(grəm) [آد، یو: مین] ۱۰۰۰ گرم‌لیک چکی اؤلچوسو (فا: کیلو). Kilo، kilogram (me)

کیلوانا .. kilvana [اؤزل آد] ۱-هئریس و تبریز ده کند آدی. ۲-کیلوانا کندی اوُیدورما آد اوْلاراق اصلی آدی "کوْروانا"دیر، هئریس بؤلگه سینده ان معروف قالی و فرش گوْراوان و گوْروانا فرشی‌دیر. {کوْر+وان+ا}.

کیلوژول..kilojul [آد]مین ژول دَیرنده ایش بیریمی.

کیلوکالوْری..kilokalori [آد]بؤیوک کالوْری.

کیلومتر..kilometr [آد] مین متر (فا: هزارمتر). kilometer

کیلووات..kilovat [آد] مین وات (فا: کیلووات). kilovatt

کیلوهئرتز..kilohertz [آد، فرانسیزجا] ثانیه‌ده مین تیتره‌شیمی اوْلان الکترومنیئتیک دالقا بوْیو اؤلچو بیریمی (فا: کیلوهرتز).

کیله..kilə [آد، دا] ۱-آلتی کیلولوق‌بیراؤلچو ۲-ایکی گؤزلو ترەزی.

کیلید..kilid [آد] ۱-قاپی‌نی باغلایان آلت، قیفیل. ۲-قاپی‌نی باغلاماق اوْچون دالنیا گئچیریلن اوزون دمیر وآغاج پارچاسی (فا: کلید). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کیریت›، ددە؛ بعضا بوکلمه‌نین کؤکو آیری دیللره باغلانیر حالبوکی بوکلمه دیواندا ایشلندیکی کیمی کیرمک›گیرمک فعلیندن آلینمیشدیر و آنلامی قاپی کیمی شئیلری باغلاماق اوْچون حالقا سینا گئچیریلن شئیه دئییلیردی و کیریت کلمه‌سی" ر" حرفی‌نین" ل" حرفینه دَییشمه سیله کیلید شکلینه دؤنوب}.

کیلید..kilid [اؤزل آد] جوُلفا(داغی) دا کند آدی.اوْردوباد‘دا یئر آدی[۲۴۰].

کیلیدداشی..kilid daşı [آد] یایسال (قوسی) ستونلاردا داها اوْستده کی و یای یاللارینی بیربیرینه باغلایان داش اوچون دئییلیر.

کیلیددیلی..kilid dili [آد] کیلیدین قیفیلا گئچن پارچاسی.

کیلیدسیز..kilidsiz [صفت] ۱-کیلیدی اوْلمایان. ۲-کیلید لنمه میش.

کیلیدلتمک..kilidlətmək [اتّدیرگن ائیلم] کیلیدله‌مک ایشینی گؤردورمک.

کیلیدلنمک..kilidlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-کیلیدله‌مک ایشی گؤرولمک. ۲-(س) آچیلماز اوْلماق، آچیلماماق.

کیلیدله‌مک..kilidləmək [تاثیرلی ائیلم] قیفیل لاماق، بیربیرینه گئچریب باغلاماق.

کیلیدلی..kilidli [صفت] کیلید تاخیلمیش، کیلید وورولموش، قیفیللی.

کیلیز..kiliz [آد، بیتگی] حصیراوْتو، قامیش.

کیلیزبالیغی..kilizbalığı [آد، دیرگی] سازان‌گیللردن بیر بالیق تؤرو. tinca

کیلیسه..kilisə [آد، یونانجا] کریستیان‌لارین تاپینجاغی (فا: کلیسا).

کیلیسه..kilisə [اؤزل آد] جوُلفا (~خارابا) اوُرمیه (~کندی) و خوی دا کند آدی. اوُرمیه (~داغی / ~گدیک) ده داغ آدی.

کیلیم..kilim [آد] یون ویا بوجور شئیلردن توْخونان قالین بیر دؤشه‌مه، بیر نوع پالاز و دؤشه‌نک، کیلیم‌له قالی‌نین فرقی کیلیمده آرغاج‘ین اوْلماماسیدیر و کیلیم اؤزو آرغاج‌لاردان عبارت اوْلان بیر پالاز و قالی دیر (فا: ~). short-napped {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کیویز/ کئذیز› کیذیم› کیلیم، کلمه لرین کؤکو گییمک فعلینده باغلانیر و گئییلمک، گئییم/ گییییم، کیمی کلمه‌لر کیلیم کؤکداش سؤزلردیر و عینا بُوّتون تورک دئییشلرینده (قازاق، قیرقیز و --) ایشلنمکده دیر، بو کلمه چیلیم/ شیلیم شکلینده عربجه یه و کلیم شکلینده فارسجایا و آورپا دیللرینه گئچیبدیر}.

کیلیم‌آراسی..kilim arası [آد] بیرخالق اوْیونو.

کیلیمجیک..kilimcik [آد] بیر نوع بالاجا کیلیم.

کیلیمچه..kilimçə [آد] بیر نوع بالاجا کیلیم.

کیلیمچی..kilimçi [صفت] کیلیم توخویان ویاساتان.

کیلیم‌چی‌لیک..kilim çılık [آد] کیلیم توخوما صینفی.

کیم..kim [ض] ۱-هانسی کیشی، هانسی کیمسه " کیم گلدی؟" (فا: کی)who? ۲-هرکس معناسیندا ایشله‌نیر" کیم گلیرسه گلسین". ۳-بعضی جُمله‌لرده کیمی و کیمین شکلینده گله‌رک تانیش و قوْهوم معناسیندا ایشله‌نیر" سنین بوُردا کیمین وار". ٤-کیم و بعضا کیملر شکلینده قوْهوم، نسیل ویا قُروپ و شخص معناسیندا ایشله‌نیر" سن کیملردن سن". ۵-اسکی‌لرده " کی" سؤزونون یئرینده ایشله‌نیردی، "عاشق اوْلدورکیم: عاشق اوْدورکی" {سوُمرجه‹کی، کیم›: بنزر اوْلان؛ ت، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیم بیلسین..kim bilsin [باغلاییجی سؤز] هئچ کس معناسیندا بیر آراسؤز کیمی ایشله‌نیر" کیم بیلسین صاباح نه اوْلاجاق".

کیم بیله..kim bilə [باغلاییجی سؤز] هئچ کس معناسیندا بیر آراسؤز کیمی ایشله‌نیر" کیم بیلسین صاباح نه اوْلاجاق".

کیم بیلیر..kim bilir [باغلاییجی سؤز] هئچ کس معناسیندا بیر آراسؤز کیمی ایشله‌نیر" کیم بیلسین صاباح نه اوْلاجاق".

کیمئرلر..kimerlər [آد] کیمئرلر کنگرس دؤلتی نی قوُروان تؤرک بوْی لاری ایچینده آدی گئچیبدیر، کیمئرلر ۷ بوْی بیرلیگیندن مئیدانا گلیبدیر بوُنلار: ایمی، ایمَک، تاتار، بایاندوُر، قیپچاق، هیلهاز، ائجلَند بوْیلاریندان عبارتدیر، بوُیرلیگین آدی جوُمر شکلینده‌ده یازیلیبدیر.

کیمسه..kimsə [ض] ۱-غیر مُعیّن کیشی (فا: شخص). person "بوردا بیر کیمسه اوْتوروموشدور". ۲-هئچ کیم، هئچ کس " کیمسه اوْنون قاباغینا چیخا بیلمز" (فا: کسی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیمسه‌جیک..kimsəcik [ض] (اوْلومسوز جُمله‌لرده) هئچ کیمسه " اوْردا بیر کیمسه جیک یوخ ایدی" (فا: هیچ کس).

کیمسه‌دن..kimsədən [ظرف] هئچ کیمدن" کیمسه‌دن سوْروشمادان گئتدیلر".

کیمسه‌سیز..kimsəsiz [صفت] ۱-یار یولداشی اوْلمایان. ۲-کؤمک‌سیز، . ۳-صاحب‌سیز، ییه‌سیز، آدام‌سیز (فا: بی سرپرست).

کیمسه‌سیزلیک..kimsəsizlik [آد] کیمسه‌سی اولماما وضعیتی، آدام‌سیزلیق.

کیمسه‌لر..kimsələr [آد] شخص‌لر (فا: اشخاص). **persons**

کیمسه‌نه..kimsənə [ض] بیر آدام، بیر کس، بیر کیمسه "یئتیشمز دادینا هئچ بیر کیمسه نه، قالارسان ناعلاج آغلارسان". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

کیمک..kimək [اؤزل آد] بیر توّرک بویو اولاراق م۱۰جی یوّزیلده ایرتیش چایلاری اطرافیندا یاشاییردیلار بوُ طایفانین آدینی اصلینده ایکی ایمک **iki+imək** بیلیرلر، کیمک‌لرین شهرینین آدی کیمَکیه ایدی **kiməkiyə**، کیمک‌لره باغلی بایاووُت **bayavut** آدیندا بیر طایفایا راست گلیریک کی موغوللاردادا بئیله بیر طایفا آدی واردیر و احتمالا موغوللاردان کیمک‌لره سیْغینانلار اولموشدور، کیمگ‌لر و اؤزل‌لیکله بایاووُت‌لار م۱۲جی یوّزیلده خوارزمشاهلارین ان یوخاری دؤولتی مقام‌لاریندا یئر آلدیلار[۸۵].

کیملیک..kimlik [آد] ۱-بیر کیمسه‌نین کیم اولدوغونو بللی ائدن بلگه (فا: شناسنامه). **identity** ۲-هویت.

کیملیک بلگه‌سی..kimlik bəlgəsi [آد] کیملیک، تانیتما بگله سی، تانیتمالی.

کیموْقراف..kimoqraf [یو: دالغا+یازیرام] مختلف‌فیزیولوژی پروسه‌لرین قرافیک قئیدی اوّچون جاهاز (فا: کیموگراف).

کیموْنو..kimono [آد] بیر نوع ژاپون قادین گئیمی (فا: ~).

کیمی..kimi [ض] ۱-بعضی‌سی، بیر تاقیمی، بیر کیمسه‌لر" کیمی یئمک یئییر و کیمی ایچیر". ۲-بنزرلیک بلیرتی‌سی "گوّل کیمی". ۳-تا مفهوموندا بیر سؤز "تبریزه کیمی گئتدیم" (فا: تا). **untill, till** {سوُمرجه ‹گیم›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح}.

کیمیا..kimiya [آد، ع‹یو] مادّه‌لرین قوُرولوشو هابئله اوْنلارین قارشی-لیقلی اوْلاراق بیر حالدان دیگر حالا کئچمه سینی اؤیره‌نن بیلیم (فا: شیمی). **chemistry**

کیمیاسال..kimiyasal [صفت] شیمی ایله‌ایلگی‌لی(فا: شیمیائی). **chemical**

کیمیاسال‌چؤکونتو..kimiyasal çöküntü [آد] کیمیاسال رُسوب (فا: رسوب شیمیایی). **precipitate**

کیمیاسال‌دییشیم..kimiyasal dəyişim [آد] شیمیائی تغییر (فا: تغییر شیمیائی). **chemical change**

کیمیجوُوان..kimicuvan [اؤزل آد] کَرَمجوُوان : مراغا دا کند آدی {باخ: جوُوان}.

کیمیجه..kimicə [باخ] کیمی.

کیمیسی..kimisi [باخ] کیمی.

کیمیل..kimil [اؤزل آد] قوُبا'دا چای آدی[۲۴۰].

کیمین..kimin [اؤزل آد] گؤی‌تورک‌خاقانی، یئهو-توّلان'نین جانشینی[۵۴].

کین..kin [آد، فا] اؤچ‌آلما آماج ایله‌گیزلی دوشمانلیق (فا: ~).

کینه..kinə [آد، فا] اؤچ‌آلما آماج ایله‌گیزلی دوشمانلیق (فا: ~).

کینئتیک..kinetik [باخ] سینئتیک.

کیندیک..kindik [اؤزل آد] اوْرتا، اوْداق، مرکز[۷].

کینَش..kinəş [اؤزل آد] شوُرا، مشورت، کُنگره[۷].

کینو..kino [یو، ترپه‌نن] سینَما (فا: سینما).

کیننوْ..kinno [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

کینه..kinə [آد، بیتگی] بیر نوع آغاج آدی و اوندان آلینان توْز داوا[۱].

کینه‌کی..Kineki [اؤزل آد] قازاق-کیچییوّز-بایوْغلوُ-جاپپاس بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کینه‌ورس..kinə vərs [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی.

کینه‌ورلو..kinəverli [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

کینه‌گَس..Kineges [اؤزل آد] اؤزبَک بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

کینی‌سایا..kinisaya [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

کینیسی..kinsi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

کینیکوْر..kinikor [اؤزل آد] ماکی دا کند و داغ آدی.

کیوُسک..kiyusk [فر‹باخ: کؤشک] بالاجا اودا (فا: کیوسک).

کیوی..kivi [اؤزل آد] ۱-سنجَبد/ سانجاوا بؤلگه‌سینده بالاجا کند اوْلاراق یوُخاری کیوی آدینداییر (کیوی نین۳ک‌ب *۵۳۰). ۲-کیوی هیشئیین (هیشئیین'ین۸ک‌ق‌د *۱۸۰)، ۳-زئیوه کیوی (هیشئیین'ین ۸ک‌د *۳۰)، ٤-سنجَبد/ سانجاوا بؤلگه‌سینین مرکزی کیوی ویا آشاغی کیوی آدینداییر، خالخال'ین ۲۵ک‌ق‌گ طرفینده یئر آلیبدیر، ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو *۲۸۳۰ نفر تورک قئید اوْلونوبدور، دنیزسوُلاری سویه‌سیندن ۱۵۰۰ متر یوّکسک لیکده اوْلاراق، ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهرین جمعیتی ۲۹۰۰۰، ۷۵۰۰ نفرایدی، تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن: کیوی ایستی سوُیو، داش حامام-- ۵-(آد، دیرگی) تویوق بؤیوکلوگونده اسمر رنگلی، اوُزون دیمدیکلی، قانادلاری کوّت، یئنی زلانادا یاشایان بیر قوش نوْعو (فا: نوعی پرنده). **apteryx austrslis** ٦-کیوی(آد، بیتگی) قهوه-رنگلی، قابیغی‌توکلو، قابیغی سویولدوقدان سوْنرا اتی یاشیل وسوُلو و ویتامین‌لی بیر بیتگی (فا: ~). ۷-: یئرآدلاریندا بوکلمه قیْو سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اوْلمالیدیر و کیوی/ قیْوی سؤزو زنگین

یئر دئمکدیر، قیوچاق/ قیپچاق سؤزوده بونون‌آیری فورماسیدیر. ۸- کیوی بؤلگه‌سینین‌چایلاری : چایلارقیزیل‌اؤزَنه تؤکولورلر: بینه‌ماران (~ s9b8)، اَسفَره‌جان (~ s6b9)، هئریس چای (پردستلو s4b18)، پیرآغاج (~ s7b8)، زئیوه (~ s7b13)، شوْویر (~ s6b12)، کَرَندَق چای (~ s7b14)، گَزَر (~ s3b34)، سَنجَبد چای/ سنگیلی (گنجگاه s2b40)، لیکوان چای (سؤلوکلو s5b18)، پؤروج (s5b7)، اَلَنگَش (~s7b13)، هئشین (~s5b26)، کیوی چای (~ s2b53/ ۰۲q5)، نوده‌چای (~ s6b11)، ۹-کیوی(فیروز-جنوبی-سنگیلی)بؤلگه‌سینین کندلری : (قیشلاـغی=~)گرگ‌آبادسعیدآباد، قوچ اوغلو، بینه‌خالخال *۱۸۰؛ گؤللوجان *۳۶۰؛ دوُگر *۱۱۵، خلیفه چای، فیروزآباد *۳۰۶؛ مؤلاوا (قوْ: میکائیل آباد) *۱۷۰؛ سَهْرآوا/ سکرآباد *۳۵۰؛ایْلخیچی*۱۱۰؛کؤموک (قوْ: کُمق)*۱۷۱؛ یئنگیجه~ *۷۰؛ عظیم آباد، لیکوان *۱۲۰؛ زنْد *۱۱۰؛ زیناب *۱۳۰؛ شرف‌آباد*۵۴؛ ناتوُر *۱۵۰؛ علاالدین، کئچل دره *۲۰؛ هئشین heşin*۳۰۰، اصفهاآباد *۱۱۹؛ امیرآباد *۱۶۰؛ اَماوا əmava (قوْ: امرآباد) *۱۴۰؛ افشار *۱۸۰؛ مَشگوّل *۳۴۰؛ کلامی~، پیرتقی~، آلوار~، زَرَج‌آباد/ زَرَج‌آوا *۹۹۰؛ ۱۰-کیوی(فیروز-زَرَج‌آباد) بؤلگه‌سینین کندلری : صوْفولو *۴۴۰؛ قالین‌قایا*۲۱۰؛ گیلان‌دوُز *۱۷۰؛ سؤلوکلو گؤلو *۲۴۳؛ قوْزلو *۴۶۰؛ احمدآباد *۳۵۴؛ رُستم‌آباد، بوُروستان *۳۲۰؛ زئیوه *۲۳۰، شرج‌آباد *۱۸۰، ناوان (قوْ: ناوند) *۱۵۰، دؤولت آباد *۳۴۰؛ ۱۱-کیوی(مرکزی-شمالی-سنجَبد/ سنگیلی) بؤلگه‌سینین کندلری : قالاجیق *۷۰؛ سَقّاواز *۶۴۰؛ مَگدَر *۶۷۰؛ میریش/ میریشْت *۹۱۰؛ گلین قیْشلاغی *۲۲۰؛ تؤرکه ده (اردبیل ۲۷ک‌گ *۲۱۴، پیرزامان (اردبیل ۳۳ک‌گ *۱۶۰، نرلو/ نریلو*۱۲۰، جعفرلو*۵۰۰، مزرعه اسب گور، قیرخ بولاق *۱۴۰؛ خَلَفلو/ *۵۳۰؛ آغباش *۷۷۷×؛ آغجاقیشلاق/ آ-ی *۳۲۷/ کو؛ موُکئیلانلی *۵۷۰ (قوْ: بُنیادآباد)؛ آرپاچایی *۲۴۱؛ مزره‌کاروان، بینه‌ماران *۶۵۰؛ وچین *۳۴۰، اَلَنکئش*۳۴۰؛ بابارشید، زئیوه *۵۴۰؛ آلوْو *۲۴۳؛ مُرادخانی، نؤدی (قوْ: نوده) *۳۲۰؛ کَرَندره *۳۶۰؛ بَبه‌جیک قیْشلاغی، گزَوَر/ آ-ی *۶۰۰/ تو/ کلوکجانلو طایفاسی؛ آغاج دالی، الی کندی، ۱۲-کیوی(مرکزی-غربی‌سنجَبد/ سنگیلی) بؤلگه‌سینین کندلری : قاضیلو، پیرخانی، پیرآغاج *۳۳۰؛ گؤللو قیشلاقی/ گل قیشلاق *۸۰، پَرساوا (قوْ: پارس‌آباد) *۱۱۱؛ اسفره‌جان حاجی عاباس əsfərəcan *۱۵۱×؛ لکندشت *۲۱۰، پیره‌نئی *۱۲۵؛ سنگاوا/ سَنجاوا (قوْ: سنگ آباد) *۶۵۰؛ قاراقیشلاق *۱۴۰؛ مزرعه قارامیر، جیْغاناو cığanav (قوْ: جغناب) *۳۷۰؛ شوْوؤر şüvür (قوْ: شویر) *۷۰؛ کجین *۳۰، سوْته‌زَر *۲۸؛ آلوارalvar (قوْ: علی آباد) *۱۳۰؛ پَروْو (قوْ: فاراب) *۳۳۰؛ هاواشان (قوْ: هواشانق) *۱۹۰؛ نئی احمد بگ *۱۳۰؛ گؤل تپه *۴۱۰، ایستی سوُ/ کیوی ایستی سوُیو (قوْ: آبگرم)؛ گلیله خانه، چالرود/ چالگر/ بچرلی*۳۵۰، کیوی/ آشاغی کیوی (قوْ: کوثر) *۲۸۳۰؛ یوْخاری کیوی *۵۳۰؛ سؤره بَره sürəbərə (قوْ: سؤره برق) *۱۷۰؛ گنجاه (قوْ: گنجگاه)؛ هیریز/ هیریس *۶۲۰؛ کرده ده، خاتون بوُلاق، ایبلی ibli*۳۶۴/ ی‌تو؛ آغامیرلو *۱۷۴؛ شاه‌ساوارلی *۱۴۰/ تو/ تولکانلو طایفاسی؛ اَرسه‌دیقا (قوْ: عرصه دوگاه) *۲۷۰؛ توُشمانلو/ دؤشمنلی *۳۴۰؛ پَرگی (قوْ: پرگو) *۴۱۰؛ نصیراوا *۴۴۰؛ تَربیزک (قوْ: تره‌تیزک) *۳۱۴؛ نئیله (قوْ: نیلق) *۴۵۰؛ باغچاجیق *۲۳۵؛ اوْچ بولاق *۱۹۰؛ پیربوُداق/ پیربوُلاق *۲۳۴؛ پَردَسلی (قوْ: پردستلو) *۳۵۰؛ آفتافا *۱۸۴؛

کیوی گیللر..kivigillər [آد، دیرگی] اوْمورقالی قوشلار صنف ایندن بیر سوْی (فا: تیره ای از پرنده ها).

کیویچ..kivic [اؤزل آد] هئریس دا کند آدی.

کییلی خاقان..kiyelixaqan [تاریخی اؤزل آد] اوُلو+خاقان؛ گؤی‌تؤرک خاقان لاریندان، کؤرشاد'ین عمی‌سی[۷].

کییز..kiyiz [آد] بیر نوع بالاجا کیلیم.

گ..g [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی دؤردونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین دوققوزونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اولاراق کویلو وتیتره شیم‌لی حرف سایی‌لیر (فا: بیست و چهارمین حرف ترکی آذربایجانی).

گاباردین..qabardın [باخ] قاباردین.

گابان..gaban [اؤزل آد] اوُردوباد‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گاباهان..gabahan [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

گاز..qaz [باخ] قاز.

گازچوخورلاری..qaz çuxurları [آد] گاز اولان چوخورلار (فا: حفره های گازی). gas holes

گازدَییشمَزی..qaz dəyişməzi [آد] گاز اؤزل‌لیکلرینین دَییشمز سایی‌سی (فا: عددثابت گازها). gas constant

گازران..gazran [اؤزل آد] کوْمیجان دا کند آدی.

گازلانماق..qazlanmaq [باخ] قازلانماق.

گازویل..qazuyil [آد، این] نفت دن اَله گلن بیر نوع ماده، گازولین (فا: ~). gasoline، gas

گاستریت..qastrit [باخ] قاستریت.

گال..gal [اؤزل آد] اهرده کند آدی {زیقورات‌ین ان یوّکسک زیروه سی و تاپیناغی[۶۶]، باخ: سوُمَرین}.

گالا..gala [اؤنلم] توُت، آل، بوُیور سنین اوْلسون {گل+آل}.[۵]

گالاگونئی(قالاگوّنئی)..galagüney(qalagüney) [اؤزل آد] شبستر دا داغ آدی.

گال‌گانی(قال قانی)..gal ganı(qal qanı) [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

گاموس جاموس..gamus camus [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

گامیش..gamış [باخ] جامیش.

گامیْش..gamış [اؤزل آد] موْروْو سیْراداغلاریندا بیر داغ آدی[۲۴۰].

گامیش‌اوْوان..gamış ovan [اؤزل آد] لنکران‌دا یئر آدی[۲۴۰].

گامیشلو(قمیشلی)..gamışlu(qəmişli) [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

گامیشه..gamişə [اؤزل آد] سقز ده چای آدی.

گانباران..ganbaran [اؤزل آد] گوّنباران: اهرده کند آدی {گان/ خان+باران: خان‌واریلان یئر، گوّن واریلان و گوّنه‌ور یئر[۶۶]}.

گانباهان..ganbahan [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {گوّن باخان یئر}.

گاندیْمنا..gandımna [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {محتملا ائرمنیجه-دیر}.

گاو..gav [آد، فا] اینک.

گاو..gav [اؤزل آد] گؤو، گوْو: بو کلمه یئر آدلاریندا گؤرونور، معمولا بوجور حاللاردا یئرلی‌اهالی‌نین سؤیله‌نیشی گؤو و گوْو شکلینده اولاراق فارسجادا ساپدیریلمیش شکیلده گاو شکلینده یازیلیر، بو کلمه اصلینده گؤی سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، باخ: گؤو.

گاوآهن..gavahən [آد، فا] باخ: کوْتان.

گاوار..gavar [اؤزل آد] کلئیبر و تبریز ده کند آدی {باخ: گؤو+ار، گاویر}.

گاواشین..gavaşın [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {گؤو+شین}.

گاوالی..gavalı [آد، دا، بیتگی] بیرآغاج‌آدی‌و بوُ آغاجین چَوده‌گی گیرده ویا اوُزون سوْو، ساری بنوْوشه یی رنگلی میوه سی.

گاوالی‌لیق..gavalılıq [آد] چوخلو گاوالی آغاجی اکیلمیش یئر.

گاوانی..gavanı [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {گؤو+ان: گؤیلر}.

گاوایر..gavayır [اؤزل آد] تبریزده کندآدی(قوْ: گواهر) {۱-گؤو+یئر. ۲-کوْوخالی: اکین یئرلرینی قوْرویان: کتخُدا}.

گاوئیین..gaveyin [اؤزل آد] کئیوان‌طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].(قوْ: گاوآهن)

گاوئیین..gaveyin [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {گؤو+این: گؤیه‌عاید}.

گاودره..gavdərə [اؤزل آد] گوْودره: ابهرده کند آدی {گؤی +دره}.

گاوصاندیق..qavsandıq [آد] بؤیوک آغیر دمیر صاندیق (فا: گاوصندوق).

گاولان..gavlan [اؤزل آد] گوْولان: اوُرمیه ده کند آدی {گؤولان}.

گاومیش..qavmış [آد] یئر آدی، باخ: جامیش.

گاوه‌باز..gavəbaz [اؤزل آد] بیجارین ۷ کندیستانیندان بیری، ۱۵ کندی و *۴۶۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی گاوه باز کندی پیرتاج‌ین ۱۲ ک‌گ‌ب طرفینده قرار تاپیب و *۴۲۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستانین اهالی‌سی تورکدولر.

گاویر..gavır [آد، ع ‹کافر›] کافیْر، دینسیز، غیر مسلمان (فا: گبر).

گاویک..gavik [اؤزل‌آد] گؤیوک: آوجده کندآدی {۱-گؤیوک، ۲-گئییک}.

گاه..gah [ظ، با] ۱-باغلاییجی بیرسؤز "گاه من گاه اوْ"، هردن معناسیندا بیرسؤز (فا: گاه) {فا› بو کلمه چاغ سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

گاهدان بیر..gahdan bir [ظ، دا] بعضا، هردن بیردن. sometimes

گای..gay [صفت] گیج، مایماق.[۵]

گئتدیکجه..getdikcə [ظرف] یاواش یاواش، ایره‌لی‌له دیکجه، گئت گئده، قاباغا دوْغرو گئده گئده، تدریجا (فا: تدریجا). gradually

گئتر..getr [آد، فرانسیزجا] آیاق قابینین اوّست بؤلومو.

گئت‌قاییت..getqayıt [آد] گئدیب گلمه (فا: رفت و برگشت).

گئت‌گئده..getgedə [ظرف] ایره‌لی‌له دیکجه، قاباغا دوغرو، گئده گئده، اوزاندیقجا، یاواش یاواش، گئده‌رک(فا: تدریجا).

گئت‌گل..getgəl [آد] بیریئره چوخ گئدیب گلمه (فا: ایاب وذهاب). going and returning

گئت‌گله سالماق..getgələ salmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایشینی اوزاتماق، یوباتماق.

گئتمک..getmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آددیم آتاراق حرکت ائتمک، یئریمک، یولا دؤشمک، گئچمک، اؤتمک "یئهین گئتمک" (فا: رفتن). to go ۲-بیر یئردن آیریلماق، باشقا یئره کؤچمک" یایلاغا گئتمک". ۳-اؤزونه صنعت و پئشه سئچمک، بیر ایش گؤرمه‌یه قالخماق "اؤیرتمَن‌لیگه گئتمک". ٤-صرف اولونماق، اختصاص تاپماق، توّکَتیلمک "خالاتا ۵ متر پارچا گئدیر، بوُ قدر پول هارا گئتدی، بوُ پالتوْ اوّچ ایل گئدر". ۵-جریان تاپماق، آخین ائتمک، آخماق، دوام ائتمک "حاضرلیق گئتمک". ٦-یتمک، سوْنا چاتماق، قوُرتارماق "گوّنش باتماغا دوْغرو گئدیردی". ۷-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "فیکره گئتمک، خیالا گئتمک، رنگی گئتمک، الدن گئتمک، یوُخویا گئتمک، ایشه گئتمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئتمه‌لی..getəməli [صفت] گئده جک‌لی "من گئتمه‌لی اوْلدوم"

گئتمیش‌لر..getmişlər [آد] گئچمیش‌لر (فا: گذشتگان). the ancients

گئت‌ها گئت..gethaget [آد] گئد گئده، اوُزون یول گئده‌رک، گئدیش "گئت ها گئت بیر کنده چاتدی".

گئج..gec [ظ، ت: وقت] قرار واختیندن سوْنرا، یوباناراق، "نیه گئج گلدین"؛قارشی آنلامی: ارکن، تئز؛ (فا: دیروقت). late

گئج اریین..gec əriyən [صفت] اریمه‌سی گئج اولان (فا: دیرگداز).

گئج اوْلسون‌دا گوّج اوْلسون..gec olsunda güc olsun [دئییم] بیر ایشین اوْلاجاغینا وبیر شئیین اله گله جه‌یینه اوُمودلو اوْلماسینی آندیریر.

گئج تئز (گئژ تئز)..gec tez (gej tez) [ظرف] نه قدر زامان گئچسه ده "بو ایشین گئژ تئزی وار یوْخدوسو یوْخ، آتالارسؤزو". early or late

گئج سیندیریلن..gec sindirilən [صفت] گئج هضم اولان (فا: دیرهضم). hard to degest

گئج قالماق..gec qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُبانماق.

گئج گئج (گئژگئژ)..gec gec (gejgej) [ظرف] چوخ گئج، لاپ گئج، بئیواخ بئیواخ (فا: دیردیر). intervals

گئج یئتیشن..gec yetişən [صفت] گئج یئتگین‌له شن، باخ: گئج یئتیرن.

گئجه(گئژجه)..gecə(gejcə) [ظرف] گئج واختلاردا، بیرآز گئج اوْلاراق.

گئجدن گئج..gecdən gec [ظرف] چوْخ گئج، لاپ گئج "گئجدن گئج گؤزونه یوُخو گئتدی".

گئجلشدیرمک..gecləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گئج‌وضعیته گتیرمک (فا: به تاخیر انداختن).

گئجلیک..geclik [آد] گئج اوْلما، یوبانما (فا: ا.م دیر شدن).

گئجه..gecə [ظرف] ۱-گونشین باتدیغیندان دوْغدوغونا قدر گئچن سوره، آخشامدان سحره قدر. ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "ادبی گئجه، فضولی‌گئجه‌سی، آغیرلاما گئجه‌سی، گئجه پاپاغی، گئجه‌مکتبی" (فا: شب)night{سومرجه‌گیدیم}، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛گئج+ه}.

گئجه آی ایشیغی..gecə ay ışığı [آد] آی ایشیغی (فا: مهتاب شب).

گئجه اوْچوشو..gecə uçuşu [آد] گئجه واختی گؤرولن اوُچوش.

گئجه ایشچی‌لیگی..gecə işçiliyi [آد] گئجه ایشله‌مه وضعیتی.

گئجه ایشی..gecə işi [آد] گئجه‌نی ایشله‌مه (فا: شبکاری) night shift

گئجه باسقینی..gecə basqını [آد] گئجه اولونان هُجوم (فا: حمله شبانه). night attack

گئجه بکچی‌سی..gecə bəkçisi [آد] گئجه قاراووُلو (فا: شبگرد).

گئجه بنوْشه سی..gecə bənövşəsi [آد، بیتگی] یئرآلتی کؤک‌لی یوُمرو اوْلاراق، یابانی، بزَک بیتگی‌سی، گئجه چیچگی.

گئجه بوْیو..gecə boyu [ظرف] بوتون گئجه‌نی.

گئجه به گوّندوز..gecə bə gündüz [باخ] گئجه گوّندوز.

گئجه پاپاغی..gecə papağı [آد] گئجه‌یه اؤزل بؤرک. nightcap

گئجه چاغی..gecə çağı [آد، ظ] گئجه‌لری (فا: شبانه). nightly

گئجه چی..gecəçi [صفت] گئجه ایشله ین آدام، گئجه بکچی‌سی.

گئجه چیچگی..gecə çiçəyi [آد، بیتگی] باخ: گئجه بنوْشه سی.

گئجه چیراغی..gecə çırağı [آد، دیرگی] گئجه‌لر پاریلدایان ایشیق وئرن بؤجک، باخ: ایشیلدا بؤجَک (فا: کرم شب تاب).

گئجه‌دن قالمیش..gecədən qalmış [صفت] بایات (فا: شب مانده).

گئجه‌دن کئچمک..gecədən keçmək [تاثیرسیز ائیلم] گئجه‌نین چوخو کئچمک.

گئجه‌دن گئج..gec gecədən [ظرف] چوخ یوباناراق "بو ایش گئجدن-گئج اولدو".

گئجه صفاسی..gecə səfası [آد، بیتگی] ایکی چنگ‌لی لردن، امریکا و آفریقادا یئتیشن، آخشاملاری چیچک‌لری آچیلان، سورونگن بیر بیتگی (فا: لاله عباسی، گل عباسی). mirahilis jalapa

گئجه صفاسی‌گیللر..gecə səfasıgillər [آد، بیتگی] ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، ایکی چنگ‌لی، تاجسیز بیتگی‌لر سویو. thy melseaceae

گئجه‌قارالماق(دوشمک)..gecə qaralmaq(düşmək) [تاثیرسیز ائیلم] گئجه‌باشلانماق.

گئجه قونّاعی..gecə qonağı [آد] گئجه‌نی قونّاق اولان کیمسه.

گئجه قوندو..geceqondu [آد] ایجازه‌سیز گئجه دوزه‌لن تیکینتی و قونوت.

گئجه قوندوجو..geceqonducu [آد] گئجه قوندودا اوتوران کیمسه، گئجه قوندو دوزلدیب ساتان کیمسه.

گئجه قوشو..gecə quşu [آد] ۱-یاراسا (فا: خفاش). ۲- bat (مج) گئجه‌نی دولانماغی سئون کیمسه ویا گئجه‌نی آز یاتان.

گئجه قوناقلیقی..gecə qunaqlığı [آد] گئجه دوزه‌لن قونّاقلیق (فا: شب نشینی). evening party

گئجه گئچمک..gecə keçmək [تاثیرسیز ائیلم] گئجه‌نین گئج واختی اولماق.

گئجه کسدی..gecə kəsdi [آد] توی گئجه‌لری سحره قدر سورن شنلیک.

گئجه کلوبو..gecə klubu [آد] گئجه‌لری آچیق اولان کولوب.

گئجه کورلوغو..gecə korluğu [آد، طب] گئجه‌لر گؤرمه یئته‌نگی‌نین آزالماسی (فا: شبکوری). night blindness

گئجه کورو..gecə koru [آد] گئجه‌نی یاخشی گؤره بیلمه‌ین (فا: شبکور).

گئجه کی..gecəki [صفت] گئجه اولموش، گئجه باش وئرمیش.

گئجه گؤزو..gecə gözü [ظرف] گئجه واختی، گئجه‌نین قارانلیغیندا.

گئجه گولو..gecə gülü [آد، بیتگی] باخ: گئجه بنوشه سی.

گئجه گوندوز..gecə gündüz [ظرف] گئجه گوندوزلو، آرا وئرمه‌دن، هرزامان" گئجه گوندوز چالیشماق" (فا: شبانه‌روز) night and day

گئجه گوندوز دئمه‌مک..gecə gündüz deməmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱- آرا وئرمه‌دن چالیشماق. ۲-یئرلی یئرسیز دانیشماق.

گئجه گوندوزو اولماماق..gecə gündüzü olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ چالیشماق.

گئجه گوندوزه قاتماق..gecə gündüzə qatmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئجه گوندوز ایشله‌مک.

گئجه گوندوزلو..gecə gündüzlü [صفت، ظ] هم گئجه هم گوندوز، سورکلی، آرالیق‌سیز (فا: شبانه روزی).

گئجه‌گوندوزلوک..gecə gündüzlük [صفت] گئجه‌وگوندوز سوره‌سی "بیر ~ یاناجاق".

گئجه ماوی‌سی..gecə mavisi [آد] توتقون گؤی، قویو گؤی رنگلی (ماوی).

گئجه یاتیسی..gecə yatısı [آد] گئجه‌نی قونّاق اولاراق بیر یئرده گئچیرمه.

گئجه یاری (سی)..gecə yarı(sı) [آد] گونشین باتیب دوغما سوره سینین اورتاسی. midnight

گئجه یانیغی..gecə yanığı [آد] اوچوق کیمی بیردن بیره دری ده وجودا گلن قابارجیق‌لارا وئریلن آد.

گئجه یایی..gecə yayı [آد] گونشین گؤی کوره سینده بیر گون بویوندا چکدیگی چمبرین اُفق آلتیندا قالان بؤلومو.

گئجه‌لری..gecələri [ظرف] هر گئجه، گئجه وقتی.

گئجه‌له‌مک..gecələmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئرده قالیب گئجه‌نی گئچیرمک (فا: بیتوته کردن). to pass the night

گئجه‌له ین..gecələyən [ظرف] گئجه واختی.

گئجه‌له‌مه..gecələmə [آد] گئجه‌نی بیر یئرده قالما (فا: بیتوته).

گئجه‌لی..gecəli [ظرف] هم گئجه هم گؤندوز، سورکلی، آرالیق‌سیز.

گئجه‌لی گوندولوز..gecəli gündüzlü [صفت] گئجه گوندوز.

گئجه‌لیک..gecəlik [آد] گئجه‌یه عاید اولان، گئجه‌لیک گئییم، گئجه‌لیک یئمک، گئجه یارارلانیلان هرشئی for a night

گئجه‌لیک کؤینک..gecəlik köynək [آد] یاتماق اوچون گئییلن کؤینک (فا: پیراهن خواب). night gown

گئجه‌له‌ین..gecələyən [ظرف] گئجه‌نی بیریئرده قالان کیمسه.

گئجه‌نی‌صاباح‌ائله‌مک..gecəni sabah eləmək [تاثیرسیز ائیلم] گئجه سحره کیمی اویاق قالماق.

گئجه‌نی‌گوندوزه‌قاتماق..gecəni gündüzə qatmaq [تاثیرلی ائیلم] چوخ ایشله‌مک، چوخ چالیشماق.

گئجه‌نین بیر عالمی..gecənin bir aləmi [ظرف] گئجه‌دن چوخ کئچمیش واختدا.

گئجه‌نین بیر واختی..gecənin bir vaxtı [ظرف] گئجه‌دن چوخ کئچمیش واختدا.

گئجه‌ور..gecəvər [آد، بیتگی] چوْخ ایل لیک کؤ کومسوْو درمان بیتگی‌سی.

گئجه‌یه‌دوشمک..düşmək gecəyə [تاثیرسیز ائیلم] گئجه‌نی‌بیر یئرده قالماغا مجبور اوْلماق.

گئج‌یئتیرن..gec yetirən [صفت] گئج یئتیشن. (فا: دیررس). late ripening

گئجیخدیرمک(گئجیهدیرمک)..gecixdirmək(gecihd irmək) [تاثیرلی ائیلم] یوباتماق ، آرا وئرمک to cause to be late

گئجیخدیریلمک..gecixdirilmək [بلسیز ائیلم] یوُبانماسینا یوْل آچماق.

گئجیخمک(گئجیکمک، گئجیهمک)..gecixmək (gecikmək gecihmək) [تاثیرسیز ائیلم، ت] یوبانماق، گئج قالماق (فا: تاخیر کردن). to late

گئجیخمه‌سیز..gecixməsiz [صفت] گئجیخمه‌سی اوْلمایان.

گئجیخمه‌دن(گئجیهمه‌دن)..gecixmədən(gecihmədən) [ظرف] یوُباد مادان، بلاتأخیر quickly

گئجیخمه‌لی..gecixməli [صفت] گئجیهمه‌لی، گئجیخمه‌سی‌اوْلان، تاخیرلی.

گئجیکدیرمک(گئجیهدیرمک)..gecikdirmək(gecihdirmək) [تاثیرلی ائیلم] یوباتماق ، آرا وئرمک. to cause to be late

گئجیکدیریلمک(گئجیهدیریلمک)..gecikdirilmək (gecihdirilmək) [بلسیز ائیلم] یوباتدیریلماق، آرا وئردیریلمک.

گئجیکدیریم(گئجیهدیریم)..gecikdirim(gecihdirim) [آد] یوبادیلما، یوُباتما، یوُبانیش.

گئج..geç [باغلاییجی سؤز] ردّ اوْل.

گئجدی‌گئچدی(گئشدی‌گئشدی)..geçdi geçdi (geşdi geşədi) [آد] بیر نوع قاچیش یاریشی (اوشاق اوْیونو) "گئشدی‌گئشدی اوْیناماق".

گئچر..geçər [باغلاییجی سؤز] ۱-اؤتر. ۲-(ص) گئچرلی، جایز.

گئچر آغجا..geçər ağca [صفت] گئچرلری پارا.

گئچرسیز..geçərsiz [صفت] بیر توپلومجا ویا بیر یاساجا دَیرلی اوْلمایان (فا: غیر رسمی).

گئچرسیزلشدیرمک..geçərsizləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گئچرسیز وضعیته سالماق.

گئچرسیزلشمک..geçərsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گئچرسیزاولماق، گئچرلیگینی ایتیرمک.

گئچرسیزلیک..geçərsizlik [آد] دَیرلی‌اوْلماقدان‌قالدیریلمیش، دیرسیزلیک "قادین‌لارین اؤزگورلوک گئچرسیزلیگی ایندیکی دونیادا اینانیلماز بیر حقسیزلیکدیر".

گئچرلی..geçərli [آد] ایشلنمکده اوْلان شئی، سورومو اوْلان، استفاده ده و قوللانماقدا اوْلان، رایيج" ایرانین گئچرلی پولو ریال دی". (فا: رسمی). official، current

گئچرلی‌اوْلاراق..geçərli olaraq [ظرف] مرسوم‌اولاراق(فا: مرسوم as a custom

گئچرلیک..geçərlik [آد] گئچرلی اوْلما وضعیتی، ایشلنمکده اوْلما، قوللانماق‌دا اوْلما، سورورلوکده اوْلان.

گئچرلی‌لیک..geçərlilik [آد] گئچرلی اوْلما وضعیتی، گئچرلیک (فا: رسمیت). formal، circulation

گئچرلی‌له‌مک..geçərliləmək [تاثیرلی ائیلم] گئچمه سینی ساغلاماق (فا: رواج دادن).

گئچَری..geçəri [صفت، ظرف] اؤتَری، کئچیجی، کئچیب گئدن (فا: موقتی).

گئچک..geçək [آد] چوخ گئچیلن یول و یئر، ایشلک یول، گئچید.

گئچکین..geçkin [صفت] گئچگین: ۱-گئچمیش، گئچیلمیش. ۲-(بیتگی و یئمیش‌لر اوچون) ایچی گئچمیش، چوخ یئتیشمیش.

گئچکین‌لیک..geçkinlik [آد] گئچکین اوْلما وضعیتی.

گئچگیل..geçgil [صفت] گئچگَل: مقبوُل، نافذ، گئچرلی[۷].

گئچَلتی..geçəlti [آد] کئچمه‌وآتلامایئری" آرخین‌وچایین-کئچه‌لتی‌سی".

گئچلیک..geçlik [اؤزل آد] م۱٦جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

گئچمز..geçməz [صفت] دَیرینی ایتیرمیش، قلب.

گئچمک..geçmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر یئردن باشقا بیر یئره گئتمک، ایچَری گئتمک" خیاباندان گئچمک"(فا: گذشتن) to pass ۲-بیر مرحله‌نی آتلاماق، موقعیت و وضعیت دَییشدیرمک "باشقا ایشه گئچدی، قیش گلدی گئچدی" (فا: گذشتن). to pass ۳-بیر یئرده قرار توُتماق، دایانماق(چوْخراق دال و ایره‌لی سؤزیله)" اوْنون دالینا گئچیب دوُردو". ٤-دوام ائتمک، جریان تاپماق، سوّرمک "اوْنون عؤمرو حرب ده گئچدی". ۵-قاباق لاماق، سبقت آلماق، "درسده یوْلداشینی گئچدی". ٦-یوْخ اوْلماق، ردّ اوْلوب محواوْلماق" تردّدوم تئز گئچدی". ۷-بیرینین الینده و اختیاریندا قرار تاپماق، ییه‌لیگینده اوْلماق" موّلک اوْنون الینه گئچدی". ۸-سرایت ائتمک، سالقین حالا گلمک "قیزیلجا اوُشاغا گئچدی". ۹-ائتگی‌له‌مک، تأثیر ائتمک "شاختا آدامین ایلیگینه گئچیر". ۱۰-یوْخلانماق، مُعالجه ائدیلمک "ایمتاحاندان گئچدی". ۱۱-بوُراخماق "واز گئچمک". to leave out ۳-بیر یازی‌نی بیریئردن آیری یئره یازیب کؤچورتمک "یازینی

کاغاذا گئچدی". rewrite ۱۲-سؤنمک، چراغ سؤنمک "اوْد گئچدی". to turn off ۱۳-دَیری اوْلماق، بیر یوْل ویا یاسانین گئچرلیگی اوْلماق "بوُ یاسا بوُردا گئچمیر". to be current ۱٤-باتماق، "پیچاق قارنینا گئچدی". to penetrate into ۱۵-باغیشلاماق، صرف نظر ائلەمک "گُناهیندان گئچمک". ۱٦-ایش ایشدن گئچمک، اوْلدو بیتدی "هامیسی گئچیب گئدر". ۱۷-بیر سیرا کلمەلرله مختلف افادەلی سؤزلر دوْزَلدیر "باشیندان گئچمک، جانیندان گئچمک، پیسلیگی گئچمک، اله گئچمک" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن بو کلمه گئج کلمه سیله ایلگی لیدیر، چونکی گئچمک، گلەجک زامانین بیرنوع گئجیخمه سیدیر}.

گئچمه..geçmə [آد] ۱-اؤتمک ایشی ۲-بیربیرینین ایچینه گئچمک ایشی، **گئچمەلی..geçməli** [صفت] گئچمەسی اوْلان، بیر گیریتی لی شئیه گئچمک اوْچون چیخینتی سی اوْلان شئی، گیریتی لی چیخینتی لی سیستیمله بیربیرینه باغلانانو راحتجه سؤکولەبیلن آراج.

گئچمەلیک..geçməlik [آد] بعضی یئرلرده گئچمک اوْچون آلینان عوارض.

گئچمەیاخا..geçməyaxa [آد] ۷ شکلینده بیربیرینین اوستونه آشان یاخا.

گئچمیش..geçmiş [صفت] ۱-رد اوْلموش، گئتمیش، اؤتموش. ۲-ایچی پوْزولموش و یارارلیقدان دوشموش "ایچی گئچمیش قارپیز". ۳-سؤنموش، سؤندورولموش، گئچمیش چراغ و یاشاییش. ٤-آرخادا و دالدا قالان، باش وئرمیش اوْلایلار، اوْلوب گئچن لر (فا: گذشته). past

گئچمیش اولسون..geçmiş olsun [اؤنلم] یاخین لارینی ایتیرمیش و الدن وئرمیش آداما سویله نن سؤز.

گئچمیش ایل..geçmiş il [ظرف] بیلدیر (فا: پارسال). of last year

گئچمیشده گلەجک زامان..geçmişdə gələcək zaman [آد، دیلب] گئچمیش زامانایچَری سینده دانیشیلمیش گلەجک زامان (فا: زمان آینده در گذشته). future in the past

گئچمیش زامان..geçmiş zaman [آد، دیلب] گئچمیش زامانا عاید اولان فعل "تئیمور گلدی" (فا: فعل گذشته). past tense

گئچمیش زامان فعلی صفت..geçmiş zaman feeli sifət [آد، دیلب] گئچمیش زامانا عاید اولان فعلی صفت ، توْرکجه ده "میش، دیق" اک لریله دوْزه لیر "تانیدیق آدام، آنلاتدیق، گئچمیشی آیدیندیر" (فا: صفت فعلی گذشته). past participle

گئچمیش زامان گؤرونومو..geçmiş zaman görünümü [آد، دیلب] گئچمیش زامان اکی آلمیش فعلله بیر یاردیمجی ویا باشقا فعل له اوْرتایا چیخان و بیر اوْلای و حادثەنین تاماملانمیش اوْلدوغونو آنلاتان گؤرونوم "گلمیش اوْلماق، اوْخوموش گؤرونمک".

گئچمیشلیک..geçmişlik [باخ] گئچه نک، سابقه.

گئچمیشلر..geçmişlər [آد] اؤلوب گئدنلر، سلف (فا: پیشینیان).

گئچمیشلرده..geçmişlərdə [ظرف] قاباقجالار (فا: سابقاً). in the past

گئچمیشلری..geçmişləri [آد] بیرینین آتابابا و آناسی، اؤلوب گئدنلری، سلف (فا: پیشینیان). predecessors

گئچن..geçən [صفت] کئچن: اؤتن، کئچیب گئدن، گئچمیشده قالان، قاباقکی "گئچن یاز، گئچن گوْز، قاباقکی و بیلدیرکی".

گئچنده..geçəndə [صفت] گئچنلرده.

گئچن گوْن..geçən gün [ظرف] دونن (فا: دیروز). yesterday

گئچنلرده..geçənlərdə [ظرف] یاخین بیر گئچمیشده، بیر سوْره اؤنجه.

گئچه جک..geçəcək [آد، دا] ۱-گئچمیش زامان، گله جه یین ترسی، "گئچه جگیمیز خوش اوْلمادی گله جگیمیز یاخشی اوْلسون". ۲-دوْلاناجاق، گئچینه جک.

گئچه لت..geçələt [آد، دا] کئچه لت: آتلاما یئری "آرخین گئچه لتی".

گئچه مز..geçəməz [باخ] گئچیرمز.

گئچه نک..geçənək [آد] ۱-گئچیلن یول ویا دالان، کوریدور. ۲-سابقه (فا: پیشینه). background، past record (سوء سابقه: پیس گئچه نک، عدم سوء سابقه: پیس گئچه نک سیز). ۳-بیرینین گئچمیشینده اولان حادثه لر (فا: سرگذشت). adventures

گئچه نک لر..geçənəklər [آد] سابقه لر (فا: سوابق). documents

گئچی..geçi [باخ] کئچی.

گئچیب گئدن..geçib gedən [آد] گئچَری (فا: گذری).

گئچیت..geçit [آد] گئچمه یه یارایان یئر، گئچه جک یوْل، ایکی داغ آراسیندا اوُزون یوْل (فا: راه). way

گئچیت تؤرَنی..geçit törəni [آد] رژه گئتمک.

گئچیتلی..geçitli [صفت] گئچیتی اوْلان.

گئچیجی..geçici [صفت] ۱-قیسا سوْرن، چوْخ سوْرمویین، گئچَری، اؤتَری، گئچیب گئدن، مُوقّتی (فا: موقتی) temporary ۲-یوْلجو (فا: رهگذر). mortgage

گئچیجی اوْلاراق..geçici olaraq [ظرف] موّوقّتا (فا: موقتاً). temporarily

گئچیجی نکاح..geçici nikah [آد] صیقه (فا: صیغه). temporary

گئچیجی‌لیک..geçicilik [آد] گئچی جی اولما دورومو.

گئچید..geçid [آد] کئچه‌جک یول، گئچیله‌جک یئر، بیر حالدان آیری وضعیته گئچیلین یئر و یا زامان، آرالیق (fa: گذرگاه).

گئچیرتمک..geçirtmək [ائتدیرگن ائیلم] گئچیرمک.

گئچیرتیلمک(گئچیردیلمک)..geçirtilmək(geçirdilmək) [بلسیز ائیلم] گئچیرمک ایشی گؤرولمک.

گئچیرگن..geçirgən [فیزیک] ایچیندن اوچوجو ویا آخیجی ماده‌لری گئچیرمه اؤزللیگی اولان، ایشیغی گئچیرن (fa: تراوا).

گئچیرگن‌سیز..geçirgənsiz [صفت] گئچیرگن‌لیغی اولمایان.

گئچیرگن‌لی..geçirgənli [صفت] گئچیرن اولان، گئچیرگن‌لیغی اولان.

گئچیرگن‌لیک..geçirgənlik [آد] آخان نسنه‌لری گئچیره بیلمه اؤزللیگی، گئچیریم‌لیک (fa: تراوایی، نفوذ پذیری). permeability

گئچیرلی..geçirli [صفت] گئچِر یولو اولان، گئچمک اؤچون یولو اولان (fa: قابل عبور).

گئچیرمز..geçirməz [صفت] گئچیرمه ین، گئچیرگن اولمایان (fa: نفوذ ناپذیر). water-proof, ،impermeable

گئچیرمک..geçirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئردن آیری یئره آپارماق، مُنتقل ائتمک، گئچمه‌سینه یول آچماق، یؤنَلدیلمک "قوناغی یوخاری باشا گئچیردی" (fa: منتقل نمودن). ۲-بیر یازی‌نی بیر آیری دفتره ویا یئره آپارماق و یازماق، چئویرمک، دؤندرمک "سؤزو کاغاذا گئچیردی". ۳-تاخماق، بیرشئیی بیر یئره گئچیرتمک "اؤزویو بارماغینا گئچیردی". ٤-سؤندورمک "اوجاغی و چیراغی گئچیرمک". ٥-بیر یؤندمه و اُصولا سالماق "قورومو یئنی یؤنتمه گئچیرمک". ٦-بیر ایشه و گؤرَوه داخل ائتمک "اوُشاغی موُسیقی‌مکتبینه گئچیرمک". ۷-سؤرمک و دوام ائتدیرمک، بیر سؤره یاشاماق "واختینین چوخونو ایشده گئچیریر". ۸-انتقال وئرمک "مئتال ایستی‌لیک گئچیریر". ۹-سوووشدورماق "یولداشی اونون سؤزونو زارافاتلا گئچیرمک ایسته‌دی". ۱۰-قبول ائتدیرمک، اونایلاتماق "تکلیفی گئچیرمک". ۱۱-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "خسته‌لیک گئچیرمک، قیلیجدان گئچیرمک، نظردن گئچیرمک، فیکیریندن گئچیرمک، گؤزدن گئچیرمک، نظردن گئچیرمک، اجلاس گئچیرمک، مُسابقه گئچیرمک، حرب گئچیرمک، آدینا گئچیرمک، اضطراب گئچیرمک، ".

گئچیرمه..geçirmə [آد] بیر گؤرونتونو بیر کاغاذدان آیری کاغاذا کپی ائتمک، عکس گئچیرمه (fa: انتقال). transition

گئچیرمه ین..geçirməyən [باخ] گئچیرمز.

گئچیریجی..geçirici [آد] ۱-گئچرمه ایشینی گؤرن ۲-الکتریک، ایستی و بوجور آخیملاری اؤزوندن گئچرن نسنه، عایق اولمایان، گئچیرمه اؤزللیگی اولان (fa: تراوا). permeable

گئچیریجی‌لیک..geçiricilik [آد] گئچیرمه اؤزللیگی اولما (fa: رسانایی). conductance

گئچیریش..geçiriş [آد، ت] گئچیرمک ایشی ویا بیچیمی، گئچیرمه، کؤچورمه، کؤچوروش (fa: انتقال).

گئچیریلمک..geçirilmək [بلسیز ائیلم] کئچیرمک ایشی گؤرولمک.

گئچیریم..geçirim [آد] ۱-کئچید، کئچیلن یئر (fa: گذرگاه). ۲-کئچیرمه اؤزللیگی، گئچیرمه ائیلمی و ایشی (fa: نفوذ).

گئچیریم‌سیز..geçirimsiz [صفت] گئچیرمه اؤزللیگی اولمایان، گئچیرگن‌لیغی اولمایان (fa: نارسانا). insulator

گئچیریم‌سیزلیک..geçirimsizlik [صفت] گئچیریم‌سیز اولما وضعیتی.

گئچیریملی..geçirimli [صفت، فیزیک] گئچیرگن‌لیغی اولان، گئچیریمی اولان، "آز گئچیریملی" (fa: نفوذ پذیر). conductor

گئچیریم‌لیک..geçirimlik [آد] گئچیریم اؤزللیگی (fa: نفوذپذیری).

گئچیریملی‌لیک..geçirimlilik [آد، فیزیک] گئچیریملی اولما وضعیتی، گئچیرمه اؤزللیگی، گئچیرمه یئته‌نگی، گئچیریم اؤزللیگی (fa: نفوذپذیری، تراوایی). conductivity

گئچیش..geçiş [آد] ۱-گئچمه یولو ویا سؤره‌سی و دؤنَمی (fa: گذار). Passage ۲-آخیش، سؤرکلی اولوش

گئچیش‌بلگه..geçişbəlgə [آد] پاسپورت (fa: جواز عبور). passport

گئچیش‌حاققی..geçişhaqqı [آد] (سوروجولوکده) گئچیش اوستونلوگو، گئچمه اولویتی اولان (fa: حق عبور).

گئچیشدیرمک..geçişdirmək [تاثیرلی ائیلم] ایشی بیرجور حل ائدیب و چتین‌لیکلرینی آشماق، یئته‌جک قدر اداره ائتمک(fa: راست و ریس کردن).

گئچیشدیریجی..geçişdirici [صفت] توخدادیجی، گئچی جی اولاراق بیر آغری ویا اوزونتونو توخدادان داوا و علاج (fa: مسکن).

گئچیشدیریلمک..geçişdirilmək [بلسیز ائیلم] گئچیشدیرمک ایشی گؤرولمک.

گئچیشمک..geçişmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینین ایچینه گئچیب قاریشماق، تداخُل ائتمک (fa: تو هم رفتن).

گئچیشمه..geçişmə [فیزیک] ایکی آخیجی‌ماده‌بیر گئچیریملی اؤرتوکدن گئچیب بیربیریله قاریشماسی ویا یئر دییشمه سی.

گئچیلزلیک..geçilzlik [آد] گئچیلمه‌سی ممکن اولماما وضعیتی.

گئچیلمز..geçilməz [صفت] ۱-گئچمه‌سی چتین اولان، گئچیلمه‌سی مُمکن اولمایان (فا: غیرقابل‌عبور). ۲-سون درجه یاخشی و اؤره‌یه یاتان شئی حاققیندا، واز گئچیله بیلمه ین شئی.

گئچیلمک..geçilmək [بل] ۱-گئچمک ایشی گؤرولمک(فا: ف.م-گذشتن). ۲-(ل) بوراخماق، واز گئچمک، ترک ائتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئچیلمیش..geçilmiş [آد] گچیلمک ایشی ویا بیچیمی.

گئچیلو..geçilu [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

گئچیلیش..geçiliş [آد] گئچیمک ایشی.

گئچیلیک داغی..geçilik dağı [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

گئچیم..geçim [آد] ۱-یاشاملیق، دیری قالماق اوچون گرَکلر، گئچینمه اؤچون اولان شئیلر " گئچیم‌لری چتین اولان اینسان‌لاریمیزا کؤمک ائتمک لازیمدیر" (فا: معاش). livelihood. ۲-آنلاشما، اویوشما، آرالارییندا گئچیم اولانلار یاخشی یاشایا بیلیرلر۳-اینسان-آدی: ~خان، ~آلپ.

گئچیم زورلوغو (دردی، سیخینتی‌سی)..geçim zorluğu (dərdi, sıxıntısı) [آد] یاشاماق اؤچون اولان چتین‌لیکلر.

گئچیم‌سیز..geçimsiz [صفت] ۱-یاشاماق گرکلری اولمایان وآز اولان. ۲-باشقالاریلا ایلیشگی‌سی اولمایان.

گئچیم‌سیزلشمک..geçimsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گئچیم‌سیز اولماق، گئچینه‌جگی آزالماق۲-چئوره‌سینده کیملرله‌ایی گئچینمه‌مک.

گئچیم‌سیزلیک..geçimsizlik [آد] گئچیم‌سیز اولما وضعیتی.

گئچیم‌قاپی‌سی..geçim qapısı [آد] یاشاماق اؤچون قازانج یئری و ایش یئری.

گئچیملی..geçimli [صفت] یاشاییشی ایی اولان، یولاگلن، اؤزویولا.

گئچیملیک..geçimlik [آد] ۱-گئچیش‌لیک بلگه‌سی (فا: روادید). visa ۲-گئچیم و معاش اوچون گره‌کن شئیلر، یه جک پاراسی، دیری قالماق اؤچون یه‌جک شئیلر، نفَقه (فا: نفقه).

گئچیملیلیک..geçimlilik [صفت] گئچیم‌لی اولما وضعیتی.

گئچیم‌یولو..geçim yolu [آد] یاشاماق اؤچون اولان یؤنتم و چاره‌لر.

گئچیندیرمک..geçindirmək [ائتدیرگن ائیلم] کئچینمه‌سینه و دولانماسینا کؤمک ائتمک، دولاندیرماق، یاشاتماق (فا: گذراندن).

گئچینمک..geçinmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دولانماق، یاشاماق، باش ساخلاماق (فا: بسربردن). to pass ۲-بیری‌سیله یولا گئتمک، یولا وئرمک، بیریله اوزلاشماق و اویوشماق. ۳-(مج) اؤلمک، جان-وئرمک، جان اوسته اولماق. ٤- (دده) حالدان گئتمک، گؤجدن دؤشمک، گؤجو آلینماق.

گئچینمه..geçinmə [آد] گئچینمک ایشی (فا: مدارا). moderateness

گئچینه‌جک..geçinəcək [آد] گئچیم اؤچون گرکلی شئیلر، گئچیم پاراسی، یاشاییش، دولاناجاق (فا: اعاشه، گذران). sustaining

گئچینیش..geçiniş [آد] گئچینمه طرزی.

گئچینیلمک..geçinilmək [بلسیز ائیلم] گئچینمک ایشی گؤرولمک.

گئچینیم..geçinim [آد] گئچینمه طرزی، گئچینیش، گئچینمه (فا: گذران).

گئدایجه..gedaycə [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی {باخ: گئدای}.

گئدایلی..gedaylı [اؤزل آد] غربی‌موغان‌دا آصلاندوز یاخین ایندا و حاجی‌خوجالی بوْیونون قیشلاق یئری[۱۰۸،۳].

گئدایی..gedayı [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {باخ: گئدای}.

گئدر..gedər [آد] گئدیر، گیدَر: بیر ایش اؤچون مصرف اولان پارا (فا: خرج).

گئدر گلمز..gedər gəlməz [آد] قاییتماسی ممکن اولمایان یئر، اؤلوم " گئدرگلمزه گئتمک" (فا: مسیر غیرقابل برگشت).

گئدرآیاق..gedrayaq [ظرف] گئتمه آنیندا، گئتمک اؤزه ره ایکن.

گئدَرجی..gedərci [باخ] گئدَرچی، گئدَرگی.

گئدَرگی..gedərgi [صفت] مطلق گئتمه‌لی اولان، قالابیلمه ین، دایمی اولمایان، گئچیجی (فا: موقت). temporary

گئدرلر..gedərlər [آد] (فا: مخارج). expenses

گئدَرمک..gedərmək [تاثیرلی ائیلم] اوْرتادان قالدیرماق، یوخ ائتمک (فا: از بین بردن).

گئدن‌گلن..gedəngəln [آد] یولداناوْتن هر بیر شخص، هرآدام passers

گئدنی..gedəni [ظ، دا] گئدندن بری، گئتدیکدن سونرا.

گئده..gedə [آد] باخ: گده.

گئده‌جک..gedəcək [ظرف] گئدیلمه‌سی لازیم اولان، گئدیلمه‌سی گره کن.

گئده‌ری..gedəri [صفت] باخ: گئدَرگی " گئده ری قوْناق".

گئده‌ریجی..gedərici [صفت] یوخ ائدن، آرادان آپاران " لکه گئده-ریجی".

گئده‌ریلمک..gedərilmək [بلسیز ائیلم] ۱-اوْرتادان قالدیریلماق، یوخ ائدیلمک، ۲-(ل) آرادان آپارماق.

گئده‌گئده..gedə gedə [ظرف] گئتمکده اولاراق. in motion

گئده‌ین،گئده‌گن..gedəyən, gedəgən [صفت، جغرافیا] گؤل آیاغی.

گئدەرک..gedərək [ظ] گئتدیکجه، یاواش یاواش، گئت گئده (فا: تدریجاً). Gradually {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئدەلی..gedəli [ظرف] گئدَندن بری، گئتدیکدن سونرا "سن گئدەلی خوْش گؤنوم ده گئدیبدیر".

گئدەنی..gedəni [ظرف] گئدَندن بری، گئتدیکدن سونرا "قیز بوُ ائودن گئدەنی اوْتاغین دؤزەنی پوْزولوبدور".

گئدیب گلمک..gedib gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره گئت گل ائتمک، بیریئره علاقه سینی کسمه‌یەرک گئتمک.

گئدیب گلمه (گئدیش دؤنوش)..gedib gəlmə (gediş dönüş) [آذ] گل گئت.

گئدیجی..gedici [آذ] گئتمکده اوْلان.

گئدیر..gedir [آذ] گئدَر، گیدَر: بیر ایش اوْچون مصرف اوْلان پارا (فا: خرج).

گئدیز..gediz [اؤزل آذ] بالاجا گول آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گئدیش..gediş [آذ] ۱-گئتمک ایشی (فا: رویه). procedure ۲- (مج)بیر ایشین و حادثەنین انکشافی‌وجریانی "حادثەلرین گئدیشی، اجلاسین گئدیشی، خسته‌لیگین گئدیشی".

گئدیش دؤنوش..gediş dönüş [آذ] گئدیب گلمه.

گئدیش ده اوْلماق..gedişdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم، ظ] آخاراق، جریاندا اولماق (فا: در جریان بودن). to be held

گئدیش گلیش..gediş gəliş [آذ] گئدیب گلمه، گل گئت، گئت گل، سس کؤی و جانلانماً "آراج‌لارین گئدیش‌گلیشی، گئدیش گلیشی کسمک" (فا: رفت و آمد). comings and goings

گئدیش یولو..gediş yolu [آذ] مسیر (فا: مسیر). coures

گئدیشات..gedişat [آذ، تو+ع] ایشلرین گلیشمه یوْلو.

گئدیلمک..gedilmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پیچاق و کسر کیمی شئیلرین آغیزلاری کؤتَلمک وگئتمک (فا: کند شدن). ۲-(بل) گئتمک ایشی گورولمک، آپاریلماق (فا: ف.م رفتن).

گئدیله‌سی..gediləsi [باخ] گئده جک "ـیئر، ـواخت، ـاوْلدو".

گئدیلیش..gediliş [آذ] گئدیلمک ایشی ویا بیچیمی.

گئدیملی..gedimli [صفت] گئدیلن یوْلو اوْلان.

گئراوْچمئک..Gerüçmek [اؤزل آذ] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

گئرچک..gerçək [آذ، بیتگی] گنه گَرچک، گئرچگ یاغی و بیتگی‌سی (فا: بید انجیر). Ricinus ۲-گئرچک gerçək۲ (آذ) باخ: گرچک، دوْغرو.

گئرچک یاغی..gerçək yağı [آذ] بیر بیتگی آدی و بو بیتگی‌دن آلینان یاغ، باخ: گنه گئرچک.

گئرمانیوْم..germaniyom [آذ، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۳۲، آتوم آغیرلیغی ۷۲,٦، اریمه نُقطه‌سی ۹۳۷,٤درجه، یوْغونلوق٥,٤٦، قیسالتماسی Ge، قالا و سیلسیوْما بنزر بیر ائلئمان.

گئرمی..germi [اؤزل آذ] گئرمی شهری یاخینیندا کند و میانا دا چای آدی.

گئرمی..germi [اؤزل آذ] ۱-بو شهر اردبیل ین ۱۲۲ کیلومتر قوُزئی گؤندوغان طرفینده قرار تاپیب همچینین موُغان شهریندن ۱۱٤ و بیله ساواردان ٦٥ کیلومتر آرالیقدادیر. شهردنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۱۰۰ متر یؤکسک‌لیکده اوْلاراق *۱۳۲۰آمارینداً شهر نفوسو *۵۱۰۰نفر قئید اوْلونوبدور و ش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره شهرستان و شهر جمعیتی ۹۲۰۰۰ و ۲۹۰۰۰ نفردیر ، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۵۵۰۰کم‌دیر. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلری: شاه تپه‌سی (قاجار دؤورو)، قیْزقالاسی (اشکانلی‌لار دؤورو)، هاچا تپه‌سی، آغاعلی تپه‌سی، مطلب تپه‌سی، اسلام تپه‌سی، گوْوورُ تپه‌سی، برزند و آلازار اوْجاغی، یئل سوُیو قالاسی، گوْوورُ قبرستانی، آصلاندوْز نادر تپه‌سی (نادرشاهین تاج قوْیما مراسمی‌نین یئری)، اوُلتان قالاسی و تاریخی ورثان شهری (اشکانلی‌لار دؤورو) {گرمک سؤزوندن: یاراشیقلی یئر}. ۲-گئرمی بؤلگه‌سینین چایلاری : چایلار آرازا تؤکولورلر: سوْمبورچای (بیگلو s2b٦٢)، ساری قمیش چای (انجیرلو s1b١٤/ q۰)، آلازار (~ s5b٢٢)، شیر دره (تپه باشی s3b)، دیزه چای (~ s3b٣٦)، دره رود (s1b٣٦/ q٢١)، گئرمی چای (هادی بیگلو s3b٣٣/ q۰)، بالهارود (s1b٨٠)، قوُروچای (~ s 1b١٧)، برزند چای (سوباشی s2b٥١/ q۰)، ۳-گئرمی بؤلگه‌سینین داغلاری : گوْلمیرزا (٣٦ک گ‌ب١٤٨٧)، پلنگلو (٣٨ک گ‌ب١٤٧١)، مردان (٤٥ک گ‌ب-١٣٥٤)، قاراچای داغ/ قُلی تابش (١٣ک گ٢٢٠٢)، کَت داغی (١٥ک گ‌ب١٨٣٩)، پوُگه گونئی داغ (٨ک گ/ گ‌ب١٧١١)، موُغان کؤره کن داغ (٨ک گ/ گ‌ب١٨٧٢)، قیراق (٨ک‌ب١٠٢٨)، ایْشیق چاخماق داغ (٩ک گ/ گ‌ب١٨٢٠)، میروْو (١٥ک‌د١٢٤٥)، قیزل داغ (١٥ک گ‌د١٤٧٨)، دَمروْو (١٦ک‌ق‌د٩٤١)، ابی رجب داغی/ گئرمی داغ (٧ک‌د١٠٢٧)، قبله داغی (٨ ک‌د١٢٣٣)، قیزل قایا داغ (٩ک گ١٨٠٠)، صفی یار (٢ک گ‌د١٢٦٦)، سَلمانلو داغ/ بالیجا داغ (٣٥ک گ‌ب١٥١١)، آغداغ (آصلاندوز ١٣ک گ‌د٤٣٢)، دوه بوْینو (آصلاندوز ٤ک گ‌ب٤١٠)، ٤-گئرمی(اؤنگؤت-آشاغی‌برزند) بؤلگه‌سینین کندلری : قالا بَرزَت/ برزند *۲۹۰؛ داشبوُلاق برزت؛ زرگر برزت؛ توْسانلی برزت *۱۵۰؛ آغداش*۱۰٤؛ چیت‌توُمان؛

علی‌تپه‌سی؛ علی محمدلی ✻۱۵؛حاجی‌احمد کندی✻۲۶؛نصرالله‌بگلی ✻۱۶۰؛ نوراُلله‌بگلی✻۱۱۰؛ ابراهیم کندی ✻۵۶؛ شاهماربگلی ✻۲۷۰؛ اَرزه‌نه / ارزَنَق✻۲۱۱؛ تکدام؛ احد بگلی ✻۱۰۴؛ حسین خانلی ✻۸۰؛ اسمعلی کندی ✻۲۴۵؛ قاسم کندی ✻۲۰۲؛ مارالللی کلبعلی ✻۱۶۰؛ دمیرچی‌دره‌سی / آ-ی✻۲۸۰؛ دامداباجا ✻۱۷۰؛ شوندره‌سی، تکبولاغ شره‌فه ✻۷۰؛ شره‌فه ✻۲۷۰؛ سربازبولاغی، توْووُز دره‌سی؛ میکائیل دره‌سی✻۷۰؛ **۵-گئرمی(اوْنگوّت / اینگیت-شرقی اوْنگوت) بؤلگه‌سینین کندلری :** (قیشلاغی=ـه)سیدلر(قوْ: سیدآباد)؛ زارع‌آباد، کؤهوللو؛ بوُرون‌ـه/ آ-ی؛ قابالاکندی؛ قاتار/ آ-ی؛ محمدتقی کندی ✻ ۱۴۰؛ تیْبیلقا؛ پنجعلی‌خاراباسی؛ خان‌محمدلی✻۱۷۰؛ محمد قولوبگلی؛ تکبوُلاق اوْنگوت؛ جیْدا ✻۱۹۰؛ جیْداه؛ نریمان ✻۵۰؛ چیْرتیْقلی‌ـه؛ بخشعلی‌ـه✻۲۲۵؛ کرْمه‌لی‌حاجی‌سردارـه؛ چاتقیشلاق / آ-ی؛ جوُمولوکندی؛ جوُمولوقوْچوـه✻۱۵۴؛ جوُمولو آوات‌ـه؛ جوُمولو حاجی‌باپوُرـه؛ قیْلیش‌ـه/ قیلینج‌ـه؛ درگاهلی ✻۹۰؛ توُلاچی(قوْ: صیادآباد)؛ چینار ✻۱۱۰؛ ایْباه (عباـه)؛ جَلدَک‌ـه؛ شاییُرلار/ شاعرلر✻۲۵۰؛ داش قاپی ✻۸۳؛ تازاکنداوْنگوت ✻۳۳؛ساری‌لار✻۲۰؛ هَدیلی✻۱۷۰؛ ماللالار ✻۳۰؛ کوْرامالی؛ اوْچبولاق✻۳۲؛ شوْردره✻۱۷۰؛ شاهبازلی ✻۵۵؛ آقاوئردیلی ✻۹۹؛ قُربانلی؛ تکه-چی✻۲۹۰؛ صالح بگلی؛ شابانلی؛ منصورلو ✻۴۰؛ جهانگیرلی ✻۲۱۸؛ پیرلی؛ عابباس‌علیلو ✻۱۵۰؛عابباسعلی کندی✻۱۱، اوْروج‌علیلو✻ ۱۷۱؛ یئل‌سوُیو✻۱۵۰؛ اصغرخانلی؛ جَبیلی؛ قیْللوْلوُ ✻۱۰۰؛ مارالللی-جعفرقولوخانلی ✻۲۲۰؛ خانعلی‌دره‌سی ✻۴۱؛ **۶-گئرمی(اوْنگوّت-غربی‌اوْنگوّت) بؤلگه‌سینین کندلری :** (قیشلاغی=ـه) حاج عابباس‌ـه؛ قوُیتول؛ آغاپاباـه(آغاباباـه)؛ کئچی‌ـه؛ دوْلاما؛ دلیک داش ✻۱۰؛ قوُردلو قیشلاق ✻۱۶۵؛ آقامحمدبگلی ✻۲۸۵؛ لَکیوان ✻۱۰؛ مال‌ـه؛ نادرـه؛ باغیشلی؛ یوُخاری قیشلاق؛ قاراجاغْلی/ قاراجا آغوُلو؛ آلاقاپی‌ـه؛ قاراساققال‌ـه؛ سوّلوک‌ـه؛ ایلخیچی‌ـه ✻۵۵؛ دلیک‌یارلاغان/ یارقان✻۶۰؛ زئیوه (زاویه حمزه) ✻۳۳۰؛ قاراخان بگلی ✻۳۴۰؛ سیدلر؛کاتدالی(کدخدالی)✻۷؛ قاپانچاـه؛ انجیرلو ✻۱۸؛ سلیم‌آغاجی ✻۴۵۰؛ زرگرـه؛ قاراتپه‌ـه؛ لَکَرآوا/ آ-ی؛ بیریان‌ـه؛ خَسبَک؛ چاریق داش؛ولی بگلی؛ نوْولو ✻۱۵؛ بئش‌دیبَک‌ـه؛ دَنیارـه/ دانیال‌ـه؛ شوْروستان ✻۹؛ فرُخلو؛ ایستی باخچا؛ هیزان✻۲۱؛ گوّده کهریز✻۲۷۰؛ آخیرلی؛چینار ✻۶۵؛ مردان ✻۲۶۰؛ مچیدلی ✻۷۰؛ عمارتلی ✻۳۱؛ کینوْ ✻۱۲؛ هیلان‌ـه؛اینجیرلی؛لیقنچی، تیلاندره، سولویئره؛ داش-زئیوه (قوْ: سنگ‌زئیوه)؛ دوّمؤولو✻۱۵۰؛ قاره، سیدجوادلی ✻۲۲۰؛ گلین بولاغی✻۱۵۰؛ کلانتر✻۸۰؛ هئیبت✻۱۷۰؛ شیخ‌رَضی ✻۱۰۰؛ قیلیش‌خانلی ✻۱۱۰؛ لاچین‌دره‌سی ✻۷۰؛ آغ تپه ✻۵۷؛ آللاه یارلی✻۸۸؛ کوّردکندی ✻۱۷۰؛ کؤهنه کند ✻۸؛ آدام‌دره‌سی ✻۳۱۶؛ قوُرودره✻۱۰۰؛ قاراآغاج/ آ-ی✻ ۳۰۰؛ قیزیل بوُلاق؛ ولیلو ✻۲۰؛ گوّنئی کند✻۱۵۰؛ قوْزلو ✻۳۳۰؛ پَلَکلی ✻۶؛ سامانلی(شهید محمدپور سامانلو)؛ **۷-گئرمی(مرکزی-اینی)بؤلگه‌سینین کندلری :** ایزمارا ✻۷۳۶ (قوْ: اظماره)؛ تپه✻۲۸۰؛ شاوان✻۱۱۰؛قارایاتاق ✻۹۰؛ اَللـه‌سَر / آللاسار ✻۱۸۰؛ رمضانلی؛ داشدیبی ✻۱۵۰؛ تازاکندقارابوُلاق ✻۱۱۱؛ قارابولاق ✻۶۱؛ گئیگال؛ آلایلی؛ بییه‌ره(قوْ: بیعرق)؛ اینی / آ-ی-اوْرتاini✻۸۴۰؛ قوْزلو؛ قنبرلی؛ تَی✻۱۰۰(تنگ)؛ساری-دره✻۸۵؛چَلَک✻۱۷۰؛قاراتپه یایلاغی؛ **۸-گئرمی(مرکزی-شمالی-اوُجاری /قوْ: اوجارود) بؤلگه‌سینین کند لری :** (قیشلاغی=ـه)هاواس-کندی(حواس)؛ کله‌سیر/ آ-ی✻۲۰؛ مازان/ آ-ی؛ شوْردره‌اینی ✻۲۴۰، شوّکورلو/ آ-ی ✻۲۲۵؛ قیزیل گونئی ✻۱۸؛ سیْغیرلار ✻۱۵۰؛ بابی کندی ✻۲۰۰؛ مشهدی‌لی ✻۱۴۰؛ بَگ‌باغی✻۷۵؛ شَکَرآو ✻۲۷۰؛ هاچا کند تازا؛ کئچللر؛ آرانچی ✻۱۶۳؛حسینقولوـه؛ سیْرـه؛ فرضی کندی؛ نجفقولوـه؛ بهرام‌آباد؛ عدالتـه؛ ساری نصیرلو؛قاتیریوْران/ آ-ی؛آنقوتلار/ آنقوُرتلار/ آ-ی؛خامیسلی؛ **۹-گئرمی(مرکزی-غربی‌اوُجاری) بؤلگه‌سینین کندلری :** بینه ✻۳۰۰؛ اون‌بیربگلی ✻۱۶۰؛ تیکانلی؛گیلارلی✻۱۸۰؛ بشیرلی / آ-ی؛قاراقوْچ ✻۱۱۰(ـحجّت‌آباد)؛چنزه/ چوّنزه/ آ-ی✻۱۷۱؛ رحیملی ✻۱۲۰؛ داشبولاق✻۱۱۰؛ شوْربوُلاق؛ دیزه؛ مجیدلو ✻۱۶۰؛ موُغان/ موُغوان ✻۷۴۰؛ توُلئییر tuleyir✻۹۶؛ للَه‌بولاغی✻۳۰؛ آرمارمشهدلی ✻۲۵۰؛سُلیمانلی؛ توّلون/ توُلون✻۶۲۰؛ عزیزلی ✻۶۵؛ خانکندی؛ لوّسکه‌دره ✻۷۵؛ دریامان ✻۱۳۰؛ اوْنگوّروت(انگورود)؛ جین کندی ✻۹۱؛ بئلداشی ✻۵۵۱؛ اوُلوکندی ✻۲۸۰؛ چوْنگوّنش✻۴۰۴؛ لَنگان ✻۸۳؛ قافار/ غفار کندی ✻۱۰۰؛ تکدام ✻۶۱؛ خانلار؛ **۱۰-گئرمی(مرکزی-مرکزی‌اوُجاری)بؤلگه‌سینین کندلری :** نیْغارا / ناغارا؛ اوْجاق آلازار ✻۲۰۰، زینگیر ✻۵۴۰، آلقانوْ✻۲۰۰ (القناب)؛ ایْلخیچی/ آ-ی ✻۵۵۰؛ اژدرلو ✻۲۰۰؛ قهرمانلو ✻۱۵۰؛ امراهْلو ✻۱۴۳؛ ماه‌پری✻۶۵؛ حسن‌کندی✻۷۳؛ خان بولاغی ✻۲۰؛ حمزه خانلی ✻۲۱۰؛ چوُناخانلی؛ سیدکندی؛ **۱۱-گئرمی(موْران-آزادلو) بؤلگه‌سینین کندلری :** (قیشلاغی =ـه) هادی‌بگلی✻۱۱۰؛ ایلخیچی‌ـه؛ قوْزولوـه؛ اوْرتا قیشلاق؛ آقاحسن بگلی ✻۸۶؛ صمدلی؛ ایْبابگلی/ عبابگلی؛ کمرقایا ✻۲۰۰؛ تپه باشی ✻۳۲؛ اکبرآباد؛ قاراقیشلاق؛ باقرلو؛ مهدیخانلو ✻۵۰؛ آزادلو ✻۶۷؛ پرچین/ آ-ی ✻۳۳۰؛ اوْروج آباد؛ درین‌کبیت/ درین‌کبود ✻۸۰؛ درویش گؤرونمز ✻۱۷۰؛ کوّردلر✻۳۵۰؛رحیملوموْران✻۵۰؛سَلالا✻۱۹۰، زنگبار✻۷۰، **۱۲-گئرمی(موْران-شرقی‌اوُجاری)بؤلگه‌سینین کندلری :** اَمَشان/

همشان*۵۰؛ سیدلرزهرا*۱۱۰؛ یوخاری‌سیدلرزهرا *۱۲۰؛ کالانسوُرا *۴۷۰؛ پیره خلیل *۱۰۱؛ تازاکندموْران *۱۲۰؛ یئددی دره؛ یئل دَیرمانی*۲۰؛ دمیرچیلی/ آ-ی *۳۳۰؛ وَنیستانا *۳۷۰؛ هامارکند/ کریملو*۳۵؛ پیبه دره/ پیله دره *۱۳۰؛ مئهره *۲۶۰؛ شیلوَه/ آ-ی *۲۵۰؛ درمانلی *۱۵۰؛ سییوْوُش/ سیاووُش *۸۲؛ هاچاکنددرمانلی*۱۰۰؛ سین‌آسار / سینه‌سر*۲۲۰؛وان/ آ-ی*۵۹۰؛تمیرداش؛آلی/ علی‌وئردیلی *۵۰؛ جنگان *۷۲؛ موُخوش *۲۴۰(میخوش)؛ اوْچ آغاج *۱۱۳؛ میروْو/ میراب *۱۲۰؛ اوْماسلان/ اوْماستان/ آ-ی *۳۳۲؛ پیرمئییر*۴۹۰(پیرمهر)؛ اووْسوُران *۲۲۸ (اُفسوران)؛ کالان/ ـدره *۱۲۰؛ ائلخانلار *۱۵۰؛ کوْلاتان *۴۰؛ بؤرک‌آوا *۷۳؛ اَفْچه/ اَوچه؛ سییه**siyə**؛ ۱۳-گئرمی بؤلگه‌سینین کندلری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر) : تک بولاغ خان محمد (۳۰ک‌ب *۲۴)، توْپولقا (۲۰ک‌ق‌ب *۳۰)، توُلاچی (۴۸ک‌ق‌ب *۱۵۰)، تیمورداش (۱۸ک‌د *۹۰)، چاناق بولاق (۴۵ک‌ق‌د *۸۰)، داش بولاق کندی (۳۵-۵۰ک‌گ‌ب *۶۰)، داغ کندی (۲۷ک‌گ‌ب *۴۰)، دوْغوز دره‌سی (۱۵ک‌گ‌ب*۱۸۰)، دیکداش(۱۱ک‌گ‌ب *۱۵۰)، ساری قایا (۲۲ک‌گ‌ب *۱۴۰)، سامانلی (۱۵ک‌ق‌ب *۳۰۰)، شاه‌تپه(بیله-سوار۳۵ک‌ق‌ب*۳۰)، شقلان (۴۴ک‌ب *۵۴)، صلاحلو (۲۵ک‌ق‌ب *۵۱)، عابباس بگلو (۴۰ک‌ق *۲۰۰)، عسگرخانلو (۲۴ک‌ق‌ب *۹۰)، عطالو (۳۵ک‌ق *۶۰)، علی بنه سی (۱۶ک‌ب *۱۰۳)، قاراوَلیلو (۸ک‌گ‌د *۴۰)، قاری قیشلاق (۵۰ک‌ب *۶۵)، قربانلو (۲۱ک‌ق‌ب *۱۱۰)، قوُرتلو (۱۴ک‌ق *۱۶۵)، قوُرتلو (۳ک‌د *۱۶۰)، قوُزقون بولاق (بیله‌سوار۴۰ک‌ق‌ب *۵۰)، قوُلوقیشلاق (۳۶ک‌گ *۱۵)، قیرخ بولاق (۳۴ک‌ب *۱۶۵)، قیزیل قایا(۳۰ک‌گ‌ب*۶۰)، کرپیچلی(۴۰ک‌ق‌د*۱۱۰)، کوْتانچی (۹ک‌ق‌د *۱۲۰)، کوراماللو (۲۳ک‌ق *۱۴۰)، گؤی‌شام (۴۲ک‌ب *۱۶۰)، جامیشلو (۵۰ک‌ق*۱۱۰)، گوّللو بولاق (۴۰ک‌ق *۶۰)، گوّللودرق (۳۳ک‌گ‌ب *۱۷۰)، لجایر (اوْنگوت ۳۵ک‌ب*۱۰)، مستعلی‌بَگلی (۳۲ک‌ق*۱۰۰)، هاچارکند(۴۲ک‌ق‌ب *۸۰)، بؤیوک خانلو (۱۸ک‌د *۱۵)، قاراداغلو (۲۶ک‌د *۱۱۰)،

گئری..geri [ظ، صفت] ۱-آرد، آرخا، دال "دؤنوب گئری‌یه باخماق" ۲-سوْن و سوْنوج مفهوموندا ایشله‌نیر "ایشین گئری‌سینی دوّشونمک لازیمدیر". ۳-گلیشمه میش، دالا قالمیش، انکشاف ائتمه میش "گئری قالمیش اؤلکه‌لر، گئری قالمیش آدام، گئریچی، گئری دوّشونجه‌لی، گئری باخیش‌لی، گئری‌یه دؤنوش". قارشی آنلامی: ایلَری، اؤن و قاباق (فا: عقب، بعد). back, backwards

{سومرجه ‹اگیر، گی›، گؤیتوّرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ باخ: گرمک}.

گئری‌آتماق..geri atmaq [تاثیرلی ائیلم] دالی آتماق، سوْ نرایا ساخلاماق.

گئری‌آلماق..geri almaq [تاثیرلی ائیلم] وئره‌رک آلماق (فا: بازخریدن to take back

گئری‌آلینمیش..geri alınmış [صفت] قایتاریلمیش (فا: مسترِد). restored

گئری‌اوْتورتماق..geri oturtmaq [تاثیرلی ائیلم] دالی اوْتورتماق.

گئری‌اوْتورماق..geri oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] دالی اوْتورماق، گئری چکیلمک .

گئری‌ایسته‌مک (گئری‌یه)..geri istəmək (geriyə) [تاثیرلی ائیلم] طلب ائتمک.

گئری‌باخمادان (گئری‌یه)..geri baxmadan (geriyə) [ظرف] اوْزونو چئویرمه‌دن.

گئری‌بوُراخماق (قویماق) (گئری ده)..geri buraxmaq (qoymaq) (geri də) [تاثیرسیز ائیلم] ایره‌لی‌له‌یه‌رک بیرینی دالی قوْیماق، دالدا بوراخماق.

گئری‌چکمک..geri çəkmək [تاثیرلی ائیلم] دالی چکمک، آرخایا چکمک (الیندن توتوب گئری چکدی).

گئری‌چکیلمک (گئری‌یه)..geri çəkilmək (geriyə) [تاثیرسیز ائیلم] گئری آددیملاماق.

گئری‌چکیلمه..geri çəkilmə [آد] دالی اوْتورما، انصراف (فا: عقب نشینی). dispensing with، retreat

گئریچی..geriçi [صفت] چاغدیشی دوّشونجه‌لره باغلی قالان، یئنی‌لیکلره قارشی چیخان (فا: مرتجع، قشری). crusty

گئریچی‌لیک..geriçilik [آد] گئریچی اوْلما وضعیتی.

گئری‌دؤندرمک..geri döndərmək [تاثیرلی ائیلم] قایتارماق (فا: عودت دادن). to return

گئری‌دؤنمک..geri dönmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دالی دؤنمک ۲-آریق لاماق.

گئری‌دؤنوش..geri dönüş [آد] قاییتما (فا: بازگشت) . return

گئری‌دؤنوم..geri dönüm [آد] قاییتما (فا: بازگشت) . return

گئریدن باخماق..geridən baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاقدان ایزله‌مک.

گئری‌دورماق..geri durmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُزاق دورماق.

گئری‌ده قوْیماق..geri də qoymaq [تاثیرلی ائیلم] دالی‌دا بوُراخماق، ایره‌لی‌له‌مک.

گئری‌سالماق (گئری‌یه)..geri salmaq (geriyə) [تاثیرلی ائیلم] ۱-باخ: گئری‌یه چکمک، دالی آتماق، سوْ نرایا ساخلاماق. ۲-یوباتماق.

گئری‌قالماق..geri qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دالی قالماق. ۲-یوبانماق.

گئری‌قالمیش..geri qalmiş [صفت] ۱-آزگلیشمیش (اؤلکه، توپلوم). ۲-قالینتی (فا: پس مانده). leftover

گئری‌قایتارماق..geri qaytarmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئری وئرمک.

گئری‌قاییتماق..geri qayıtmaq [باخ] گئری دؤنمک.

گئری‌گئتمه..geri getmə [آد] دالی لاما (فا: قهقرا). retrogradation

گئری‌گؤتورمک..geri götürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دالی گئتمک. ۲-سؤزوندن دؤنمک.

گئری‌لتمک..gerilətmək [تاثیرلی ائیلم] گئریه دوْغرو آپارماق، گئریله‌مه سنیه یول آچماق. t~ to fall/ to lag behind

گئریللا..gerilla [آد، فرانسیزجا] دؤزنسیز چته، بالاجا چیریکی قُروپلار.

گئریللاساواشی..gerilla savaşı [آد، فرانسیزجا] دؤزنسیز چیریکی ساواش.

گئریلمک..gerilmək [تاثیرسیز ائیلم] گئری چکیلمک، دالی اوْتورماق.

گئریله ین..geriləyən [صفت] گئری گئدن، دالی قالان (فا: عقب مانده).

گئریله ییجی..geriləyici [صفت] گئری گئدن، گئری‌له ین.

گئریله ییش..geriləyiş [آد] گئریلتمک ایشی ویا ییچیمی.

گئریله‌مک..geriləmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گئریه دوْغرو گئتمک، دالی گئتمک، گئری قالماق (فا: عقب ماندن). ۲-سؤزوْندن دؤنمک، دالی قاییتماق.

گئری‌له‌مه..geriləmə [آد] گئری گئتمه (فا: قهقرا). retrogradation

گئری‌لیک..gerilik [آد] گئری اوْلما و قالما وضعیتی، دالی‌لیق، دالی قالما (فا: عقب افتادگی، عقب ماندگی). retardation،

گئری‌وئرمک..geri vermək [تاثیرلی ائیلم] گئری گؤندورمک، قایتارماق (فا: پس دادن). to give back

گئری‌یه آتماق..geriyə atmaq [تاثیرلی ائیلم] دالی آتماق، سوْ نرایا ساخلاماق.

گئری‌یه سالماق..geriyə salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-باخ: گئری‌یه چکمک، دالی آتماق، سوْ نرایا ساخلاماق. ۲-یوباتماق.

گئزلر..gejlər [اؤزل آد] گئچلَر: ماکی و اوُرمیه ده کند آدی.

گئشتاپو..geştapo [آد، آلمانجا] هیتلرین قوردوغو گیزلی پولیس اؤرگوتو (فا: گشتاپو). gestapo

گئنیز..geşniz [آد، بیتگی] گئشنیش: چتیر گیللردن ۲۰-۶۰cm اوجالیقدا، توکسوز، بیر ایللیک، چوخراق آغ‌دنیز اؤلکه‌لرینده یئتیشن و بعضی‌لرینین اسانسی اوْلاراق یارالانیلان بیر اوْتسوْو بیتگی (فا: گشنیز). coriandrum sativum

گئن..gen [صفت] ۱-یئکه، گئنیش، ائنلی "گئن پالتار، گئن دَره‌لر". ۲-آرالی، اوُزاق "گئن گزمک، گئن‌دن باخماق" (فا: وسیع). wide, broad {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کینگ›؛ باخ: کند}.

گئنانلو..genanlu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {گئن+ان+لو: گئنیش یئر}.

گئنانلی..genanli [اؤزل آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

گئن‌بالاق (لی)..genbalaq (lı) [صفت] بالاقلاری گئن "گئن بالاق شالوار".

گئن‌بوْل..genbol [صفت] چوخ گئنیش، چوخ بؤیوک wide

گئن‌بوْللوق..genbolluq [آد] بوللوق، چوخ اوْلما.

گئن‌توُمان(لی)..gentuoman(lı) [صفت] توُمانی گئن اوْلان "گئن توُمانلی قادین".

گئنجه..gencə [باخ] گئنیشجه.

گئندن..gendən [آد] آرالی اولاراق "گئن‌دن باخماق". at a distance

گئندن گئنه..gendən genə [ظرف] اوُزاقدان اوُزاغا.

گئن‌دؤشلو..gendöşlü [صفت] گئنیش‌سینه‌لی، "گئن دؤشلو آت".

گئنده دور..gendə dur [آد، کؤ] پاریلتی‌لی وشاخ پارچا نوعو و همین پارچادان تیکیلمیش "گئنده دور تومان".

گئنزک..genzək [آد] گئنیزدن دانیشان، بوُرنوندا دانیشان.

گئن‌سوْرو..gensoru [آد] اولوسال مجلس‌لرده دؤولت آدملاری اؤزه رینده آچیلان سوْرو و سوْروشدورما ایشی (فا: استیضاح).

گئنسوُ..gensu [اؤزل آد] گَنسوُ: باخ: گَن/ گئن+ سودنیز، بؤیوک گؤل[۷].

گئن‌گَدیک..gengədik [اؤزل آد] میانادا کند آدی {گئنیش گدیک و کئچید}.

گئن‌گوّن..gengün [آد] راحات و ساکت گوّن.

گئن‌لَتدیرمک..genlətdirmək [اتدیرگن ائیلم] گئنَلتدیرمک: گئنَلتمک-ایشینی گؤردورمک "پالتارین درزی‌یه وئریب گئنلندیردی" t~ to widen

گئنلتدیرمک..genəltdirmək [اتّدیرگن ائیلم] گئنَلتمک‌ایشینی گؤردورمک "پالتارین درزی‌یه وئریب گئنلندیردی" t~ to widen

گئنلتمک..genəltmək [تاثیرلی ائیلم] گئن اتّمک، گئن حالاسالماق، گئنیش لتمک to enlarge, to widen

گئنَلْدیجی..genəldici [صفت] گئنَلدن، آرالیغی چوخالدان(فا: وسیع-کننده).

گئنَلدیلمک..genəldilmək [بلسیز ائیلم] گئنیشلتمک، گئن ائدیمک، ائنلی لشدیرمک to be widened

گئنلَشدیرمک..genləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرنسنه ویا ایشی گئنیش وضعیته گتیرمک، بؤیوک اتّمک.

گئنلَشمک..genləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-(فیزیک) بیر نسنه‌نین حجمی ایستی‌له‌نرک بؤیومک(فا: انبساط یافتن). ۲-گئنیش لنمک (فا: وسیع شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کینگومک›؛ باخ: کند}.

گئنلَشمه..genləşmə [آد] ۱-(فیزیک) بیر نسنه‌نین حجمی ایستی‌له-نرک‌بؤیومه(فا: انبساط)۲-گئنیش‌لنمه(فا: گسترش).

گئنلشمه‌لیک..genləşəməlik [آد] بوللوق، گئنیش‌لیک.

گئنَلمک..genəlmək [تاثیرلی ائیلم] گئنیش‌له‌مک، گئن لشمک "آیاق قابی گئنَلدی، خیال مئیدانی گئنَلدیب". to expand

گئن‌لندیرمک..genləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گئنلَتمک.

گئنله دیجی..genlədici [آد] بیر شئیی گئنَلتمک اوچون ایشله دیلن آلت و قورغو، دامارلاری گئنَلدن داوا و توخداج (فا: باز کننده).

گئنلیک..genlik [باخ] گئنیشلیک.

گئنلیک‌اؤلچر..genlik ölçər [آد] انبساط‌اؤلچر(فا: انبساط‌سنج) dilatometer

گئنه..genə [باخ] یئنه، بیرداها، تکرار.

گئنه ده..genədə [ظرف] تکرار اولاراق (فا: ضا)ً ای ditto

گئنه‌له‌مک..genələmək [باخ] یئنه‌له‌مک.

گئن‌یئرینی دار ائتمک..gen yerini dar etmək [تاثیرلی ائیلم] یئرینی دار اتّمک.

گئنیز..geniz [آد] آغیز و بورون بوشلوغونون آرخا طرفی {باخ: گئن}.

گئنیزدن چیخان سس..genizdən çıxan səs [آد] گئنیزده دانیشیلان سس، بوُرون تیخیلی کیمی اولان سس (فا: غنّه). twang

گئنیزسیللشمه..genizsilləşmə [آد] دوداق سس‌سیز حرفی گئنیز سس‌سیز حرفه دؤنوشمه‌سی "ب حرفینین م حرفینه دؤنمه سی".

گئنیش..geniş [صفت] ۱-بؤیوک آلانلی، چوخ بؤیوک و آچیق یئر، ائنی بوْیو چوخ، چوخ گئن "گئنیش کوّچه، گئنیش آلین، گئنیش دوّزنلیک، گئنیش چؤل". ۲-ایری، بؤیوک "گئنیش آددیم". ۳-اؤلچوسو بؤیوک "گئنیش تجارت". ٤-درین، اساسلی "حیاتا گئنیش باخماق، گئنیش معنادا باشا دوّشمک" ؛ دار قارشیتی؛ (فا: وسیع). wide, large, extensive {سوُمرجه ‹کئن›؛ ت، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹کینگ›}.

گئنیش‌آچی..geniş açı [آد، مت] دیک زاویه‌دن (۹۰ درجه آچی) بؤیوک اوْلان زاویه (فا: زاویه باز).

گئنیش‌آد..geniş ad [آد] عام آد (فا: اسم عام). common noun

گئنیش‌آلینلی..geniş alınlı [آد] آلنی گئنیش اوْلان، ائنلی اوْلان with a large forehead

گئنیش‌ائکرانلی..geniş ekranlı [صفت] ائکرانی گئنیش اوْلان، گئن ائکران اوْچون گئنیش ائکرانلی فیلم wide-screen

گئنیش‌اوْرکلی (قلبلی)..geniş ürəkli (qəlbli) [آد، ص] گوجلو و دؤزوملو، open-hearted, broad-minded

گئنیش‌بیرنفس‌آلماق..geniş bir nəfəs almaq [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی لی وضعیت‌دن قوُرتولماق.

گئنیش‌جُمله..geniş cümlə [آد، دیلب] کامل زامانلی جُمله (فا: جمله با زمان کامل). complx sentence

گئنیشجه..genişcə [صفت] بیرآز گئنیش، آزجا گئنیش.

گئنیش‌زامان..geniş zaman [آد، دیلب] کامل زامانلی فعل (فا: زمان کامل). present tense

گئنیش‌زامان‌اکی..geniş zaman əki [آد، دیلب] گئنیش زامان شکیلچی‌سی "ر، ار، ایر: باشلار، سئوه‌رم، کله ریک" (فا: پسوند زمان کامل). present tense affix

گئنیش‌زامان‌حیکایه‌سی..geniş zaman hikayəsi [آد، دیلب] زامانین حکایت شکلی (فا: شکل حکایت زمان کامل). historic present

گئنیش‌زامان‌روایتی..geniş zaman rivayəti [آد، دیلب] گئنیش زامانین روایت شکلی (فا: شکل روایت زمان کامل). narration of aorist

گئنیش‌زامان‌شرطی..geniş zaman şərti [آد، دیلب] زامانین شرط شکلی (فا: شکل شرطی زمان کامل). present subjunction

گئنیش‌زامان‌فعلی صفت..geniş zaman feeli sifət [آد، دیلب] گئنیش زامانا عاید اولان صفت فعلی، توّرکجه ده "ار، ایر، مز" اک‌لریله دوّزه‌لیر "بیلر کیشی، گلیر (قازانج)، گؤرونمز آدام" (فا: صفت فعلی گذشته). past participle

گئنیش‌زامان‌گؤرونومو..geniş zaman görünümü [آد، دیلب] گئنیش زامان اکی آلمیش فعل‌له بیر یاردیمجی ویا باشقا فعل‌له اوْرتایا چیخان گؤرونوم "گلمز اوْلماق، گؤرونمز اوْلماق".

گئنیش‌سسلی حرف..geniş səsli hərf [آد، دیل‌ب] آچیق سسلی حرف (آ، اَ، وْ، ؤ) (فا: صائت باز). wide vowel low vowel

گئنیش‌قلب‌لی (لیک)..geniş qəlbli (lık) [آد، ص] گئنیش وآچیق اؤرکلی‌لیک، صمیمی‌لیک.

گئنیش‌کؤکسلو..geniş kökslü [صفت] کؤکسو اثللی اوْلان، گئنیش‌سینه‌لی broad-chested

گئنیش‌کؤنوللو..geniş könüllü [صفت] هراتفاقی خوش قارشیلایان.

گئنیش‌کؤرکلی..geniş kürəkli [صفت] کؤره‌گی بؤیوک، اثللی کورک(لی).

گئنیش‌گؤروشلولوک..geniş görüşlülük [آد] ایشلری چوخ یؤنلو دَیرلندیرمه‌ایشی.

گئنیش‌گؤروشولو..geniş görüşülü [صفت] ایش و قوْنولاری چوخ یؤنلو.

گئنیش‌گئنیش..geniş geniş [ظرف] بؤیوک بؤیوک، چوْخ چوْخ "آغزینی گئنیش گئنیش آچاراق گؤزلرینی یوُمدو".

گئنیش‌لتدیرمک..genişlətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] گئنیش لتمک ایشینی گؤردورمک.

گئنیش‌لتمک..genişlətmək [تاثیرلی ائیلم] گئنیش ائتمک.

گئنیش‌لتمه..genişlətmə [آد] گئنیش ائتمه (فا: بسط). expansion

گئنیش‌لندیرمک..genişləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گئن‌لتمک ۲-گوّج‌لندیرمک، آرتیرماق "آلوئری گئنیش لندیرمک" (فا: گسترش-دادن). to widen

گئنیش‌لندیرمه..genişləndirmə [آد] تعمیم (فا: تعمیم). generalization

گئنیش‌لندیریجی..genişləndirici [صفت] گئنیش لندیرن.

گئنیش‌لندیریلمک..genişləndirilmək [یلسیز ائیلم] گئنیش حالا سالینماق.

گئنیش‌لنمک..genişlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گئنیش حالا گلمک، گئنلمک ۲-(بل) بؤیودولمک. to expand {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹کینگیتمک›}.

گئنیش‌له دیلمک..genişlədilmək [یلسیز ائیلم] گئنیش‌لندیریلمک.

گئنیش‌له‌مک..genişləmək [تاثیرلی ائیلم] گئنیشلتمک، بؤیوتمک towide

گئنیشله‌نه‌بیلمه..genişlənəbilmə [آد] منبسط اولا بیلمه (فا: قابلیت انبساط). expansibility

گئنیشله‌نه‌بیلن..genişlənəbiln [صفت] منبسط اولابیلن (فا: قابل انبساط). expansible

گئنیش‌لیک..genişlik [آد] ۱-گئنیش شئیین وضعیتی، گئنیش اوْلما "میدانین گئنیش‌لیگی، کوّچه گئنیش‌لیگه چیخیر، ترلان گئنیش‌لیک سئوُر". ۲-آزادلیق، اؤزگورلوک، سربست لیک "اؤرک گئنیش‌لیگی، سیاسی گئنیش‌لیک".

گئنیشمک..genişmək [باخ] گیجیشمک.

گئهره..gehrə [آد] خرمن دؤیمک اوچون خرمن یئرینی سوْلاییب و برکیمه‌سی اوچون اؤکوزلری اوْردا باغلاییب دوْلانیرارلار، بوُ اؤکوزلره گئهره و بوُ ایشه گئهره دوْلاندیرماق دئیرلر[۵].

گئی‌قایا..gey qaya [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

گئیال..geyal [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

گئیدیرتمک..geydirtmək [ائتدیرگن ائیلم] باخ: گئیدیرمک.

گئیدیرمک..geydirmək [تاثیرلی ائیلم] گئیمه‌یینه یوْل آچماق، پالتارینی اَینینه گئچیرمک، اینینه تاخماق، اوْخو یئرینه گئیدیرمک (فا: پوشاندن). to clothe، to dress {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئیدیریش..geydiriş [آد] گئیدیرمک ایشی ویا بیچیمی.

گئیدیریجی..geydirici [صفت] گئیدیرمه ایشینی گؤرن، اوْیونجاق ویا اوْیونچولارین پالتارین گئیدیرن کیمسه (فا: پوشاننده).

گئیدیریلمک..geydirilmək [یلسیز ائیلم] گئیدیرمک ایشی گؤرولمک، اَینینه گئچیریلمک، تاخیلماق to be dressed

گئیگال..geygal [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

گئیمک..geymək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر گئییمی وجودا گئچیرمک "کؤینگی‌نی گئیدی" (فا: پوشیدن). ۲-(آ) to wear پالتار، گئییم "یئمک و گئیمک لاحاظ‌یندان اوُشاق‌لار کوْرلوق چکمیردیلر" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کئذمک، کییمک، کتمک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئیمه..geymə [آد] ۱-گئیمک ایشی. ۲-اوّست پالتار آلتیندان گئییلن قیسسا آرخالیق، جیلیققا.

گئیمه‌لی..geymələ [صفت] گئیمه‌یه یارایان ویارارلی.

گئینه..Geyne [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

گئیه‌جک..geyəcək [آد] باخ: گییه جک.

گئییت..geyit [آد] گئییم.

گئییسی..geyisi [آد] پالتار، گییه جک (فا: لباس).

گئییش..geyiş [آد] گئیمک ایشی ویا بیچیمی، گئیمه طرزی "گئییشی گؤزل قیز".

گئییشمک..geyişmək [قا، گئیمک+ایش+ مک] بیربیرینین ایچینه گئچمک "آغاجلارین بوداقلاری بیربیرینه گئییشیب گؤنون قاباغینی کسمیشدی" (فا: تو هم رفتن).

گئییک..geyik [آد، دیرگی] گوشه‌ین، ارککلری اوُزون و چاتاللی بوُینوزلو، اورمانلاردا یاشایان، اوجالیغی ۱٫۵ متر، سؤرولر حالیندا یاشایان، جئیران cervuselaphus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه کؤومک (اؤلکمک) کلمه‌سیله ایگیلی اولاراق اؤلکوجو حئیوان اوچون دئییلیر}.

گئییک اوْتو..geyik otu [آد، بیتگی] صدف اوْت سوولاردان، بزک اوچون باخجالاردان یئتشدیریلن عطیرلی بیر بیتگی (فا: مشک). gladiolus Dicramnus fraxinella

گئییک بؤجکلری..geyik böcəkləri [آد، دیرگی] گئییک بؤجگی و بنزرلرینی ایچینه آلان قین قانادلیلار سوْیو (فا: تیره ای از حشرات).

گئییک بؤجه‌یی..geyik böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی لاردان، اوْرمانلاردا یاشایان، ۸cm بوْیداو گئییک بوُینوزونو آندیران مؤحکم چنه‌لی بیر بؤجک (فا: نوعی حشره). lucanus cervus

گئییک تیکانی..geyik tikanı [باخ] آغ تیکان.

گئییک دوْغوزو..geyik doğuzu [آد، دیرگی] دوموز گیللردن، اوْست چنه‌ده قیوریق و اوْسته اَییک بوُینوزو اوْلان بیر امجک‌لی نوْعو barbirussa

گئییک دیلی..geyik dili [آد، بیتگی] اَیره تی اوْت گیللردن، بوْی ۵۰ سانتیمتر، دیل کیمی یاپراقلاری اوْلان یاش اوْرمانلاردا یئتیشن چوخ ایللک اوْتسو بیر بیتگی (فا: نوعی علف). phyllilis scolopendrium opfficinale

گئییک گیللر..geyikgillər [آد، دیرگی] گوشیین‌لردن گئییک و آلا گئییک و قاراجا کیمی حئیوانلاری ایچینه آلان بیر سوْی.

گئییلمک..geyilmək [بل] گئیمک ایشی گؤرولمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گئییکلی..geyikli [اؤزل آد] گئییهلی:شاهسون ائلی بوْیلاریندان (گیهلو).

گئییلیش..geyiliş [آد] گئیلمک ایشی.

گئییم..geyim [آد] گییه جک، گئییلن پالتار، پالتار، اوْست باش (فا: لباس). Clothing {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، ‹گئیوک›}.

گئییم اوی..geyim evi [آد] گییه جک ساتیلان یئر.

گئییم گئچیم..geyim geçim [آد] پالتار، اوست باش.

گئییم گئچیملی..geyim geçimli [آد] یاخشی و گؤزل.

گئییملی..geyimli [صفت] اَیننده گئیمی وپالتاری اوْلان. dressed

گئییملیک..geyimlik [آد] گئییم اوچون یارارلی (فا: پوشیدنی). suitable for clothing

گئییندجک..geyincək [ظرف] گئیمک آندا.

گئییندیرتمک..geyindirtmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: گئییندیرمک.

گئییندیرمک..geyindirmək [تاثیرلی ائیلم] گئیدیره ک بورومک، بیرینه پالتار گئیدیرمک (فا: پوشاندن). to cause wear

گئییندیریب گئچیندیرمک..geyindirib geçindirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یاخشی گئیدیریب بزه‌مک.

گئییندیریلمک..geyindirilmək [بلسیز ائیلم] گئییندیرمک ایشی- گؤرولمک

گئییمک..geyinmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاخشی یاخشی گئییمک، بزک شئیلری تاخماق (فا: بزک دوزک کردن). ۲-(دؤنوشلو فعل) اؤزو بیرگئییمی گئیمک، اَینینه پالتارگئیمک (فا: پوشیدن). to put on، to dress

گئییمیش..geyinmiş [صفت] پالتارگئیمیش، پالتارلی.

گئییه جک..geyinəcək [آد، دا] پالتار، گئییم.

گئییب گئچینمک..geyinib keçinmək [تاثیرسیز ائیلم] گئییب بزَنمک، گئییمک.

گئییش..geyiniş [آد] گئیمه و گئییمه طرزی، گئییمک طرزی.

گئییمیک..geyinik [صفت] گئییمیش اوْلان.

گئییمیکلی..geyinikli [صفت] پالتارگئیمیش، پالتارلی full dressed

گئییوْک..geyiük [آد، ت] کپه‌نک گئییمی، یاغمورلوق، گییه‌جک.

گئییه جک..geyiəcək [آد] گئییم، باخ: گییه جک.

گبرآباد..gəbrabad [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

گبَرتمک..gəbərtmək [تاثیرلی ائیلم] اؤلدورمک(فا: کشتن tokill

گبَردیلمک..gəbərdilmək [بلسیز ائیلم] گبَرمک ایشی گؤرولمک.

گبَرکالا(گبَرقالا)..gəbərkala(gəbərqala) [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

گبرمک..gəbərmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلمک، چاتلاماق، (چوخو دوشمن اوچون ویا ضررلی بیر حادثه اؤچون اؤلمک آنلامیندا ایشله‌نیر) "فاشیست‌لر گبردیلر" (فا: به درک واصل شدن). {سن؛ گبرمک سؤزو اصلینده ناخوشلوقدان قارنی شیشمه معناسیندا اولاراق ایندیده بعضی تورکجه دئییشلرده همان معنادا ایشله‌نیر، کلاوسون[۶]؛ بو کلمه قابارماق سؤزونون دؤنولموش شکلی اوْلمالیدیر}.

گبره..gəbrə [آد] ۱-آتی تومارلاماق اؤچون قیل کیسه. ۲-گبره اوْتونون یئمیشی. {بو کلمه قابا سؤزایله ایلگی‌لیدیر، باخ: گبرمک}.

گبره اوْتو..gəbrə otu [آد، بیتگی] گبره اوْتو گیللردن، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، چیچکلی آغاج جیق (فا: نوعی گیاه). capparis

گبره اوْتوگیللر..gəbrə otugillər [آد، بیتگی] ایکی چنگ‌لی لردن، ۳۵۰ قدر نوْعو اوْلان بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره ای ازگیاهان).

گبره‌لنمک..gəbrəlnmək [بلسیز ائیلم] تومارلانماق.

گبره‌له‌مک..gəbrələmək [تاثیرلی ائیلم] تومارلاماق.

گبش..gəbəş [صفت] ۱-بویو آلچاق و قارنی یوْغون آدام. ۲-آبتال، سرسم. (فا: آدم کوتاه قد وشکم گنده). {گبه و گبرمک‌له ایلگیلیدیر؛ گبه+ش› گبش}.

گَبَشلیک..gəbəşlik [آد] گبش اوْلماوضعیتی(فا: شکم گنده گی).

گَبَشه قالماق..gəbəşə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئمکدن قارنی شیشیب ترَپشه‌مه‌مک .

گبه..gəbə [صفت] ۱-بوْیلو، قارنیندا اوشاغی اوْلان (فا: حامله). pregnant ۲-ایچینده اوْغولجوق ویا دؤلوت اوْلان(دؤل یاتاغی) {کؤپمک دن: کؤپه/ گبه}. ۳-گبه gəbə (صفت) بیر نوع ایری توْخونموش و معمولا اوُزون قالی، بعضا دوُوارین قیراغینا سالینان اوُزون خالچایا دئییلیر {کؤبه‌مک‌دن: ایری تیکیشلی قالی یه اشارتدیر}.

گبه‌چی..gəbəçi [صفت] گبه توْخویان وآلیب ساتان.

گبه‌چی‌لیک..gəbəçilik [آد] گبه چی‌نین ایشی.

گبه‌ریب گئتمک..gəbərib getmək [تاثیرسیز ائیلم] ایستنمه دیک حالدا اؤلوب گئتمک.

گبه‌ریک..gəbərik [آد] گبرمیش، اؤلو، اؤلموش.

گبه‌قالماق..gəbə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْیلو اوْلماق، .

گبه‌لی..gəbəli [اؤزل آد] گبه‌لو:شاهسون ائلی بوْیلاریندان (فا: گَبَلو)[۳]. [۱۰۸]

گبه‌لی..gəbəli [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {تپه و شیشگین یئر}.

گبه‌لیک..gəbəlik [آد] گبه اوْلما وضعیتی.

گبه‌لیک تئستی..gəbəlik testi [آد] گبه اوْلوب اوْلمادیغینی بیلمک اوْچون اوْلونان تئست، بوْلولوق تئستی.

گپ..gəp [باخ: گوْپ›فا] دانیشما، صُحبت، دانیشیق (فا: گپ).

گپگنج..gəpgənc [صفت] چوْخ گنج.

گپلانتو..gəplantu [اؤزل آد] قافلانتو: تبریز ده داغ آدی.

گپلشمک..gəplşmək [باخ: گپ] گپ وورماق.

گپله‌مک..gəpləmək [تاثیرسیز ائیلم] صحبت ائتمک، دانیشماق.

گپه گنج..gəpə gənc [صفت] چوْخ گنج.

گپه گنجه جیک..gəpə gəncəcik [صفت] چوْخ گنج.

گتیر..gətir [فعل] گتیرمک فعلیندن بوُیروق وجهی (فا: بیار). bring

گتیرتدیرمک..gətirtdirmək [ائتدیرگن ائیلم] گتیرتمک‌ایشینی گؤردورمک.

گتیرتمک..gətirtmək [ائتدیرگن ائیلم] گتیرمک ایشینی گؤردورمک. t~ to bring/ to fetch

گتیردیرمک..gətirdirmək [باخ] گتیرتمک.

گتیرمک..gətirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آپارماق فعلینین قارشی‌سی، بیر شئی ویا سؤزو اوْلدوغو یئره یئتیرمک، اؤز ایله برابر بیر یئره گلمه سینه کؤمک ائتمک" اوُشاغی ائوه گتیردی، سئل کؤتوک گتیردی". ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر " اَلی گتیرمک، آغاج آلما گتیرمک، بختی گتیرمک، راضی‌لیغا گتیرمک، سئوینج گتیرمک، تاب گتیرمک، بهانه گتیرمک، شک گتیرمک، دؤنیایا گتیرمک، دیل خوْشلوق گتیرمک". (فا: آوردن). to bring {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹گلدیرمک، گلتورمک›؛ بو کلمه گلمک فعل ایله ایلگیلیدیر، گل+تیر+مک؛ اینگیلیزجه get (اله گتیرمک) سؤزو بو کلمه ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

گتیرمه..gətirmə [آد] ۱-گتیرمک ایشی (فا: ا.م آوردن). ۲-باشقا یئره گتیرلن، آلینان. ۳-حاصل، محصول، راندمان (فا: آورد).

گتیرمه‌لر..gətirmələr [آد] حاصلات (فا: محصولات).

گتیری..gətiri [آد] فایز، ایللیک گتیری، چیخار، اوْرَم، یارار (فا: بهره، سود).

گتیریجی..gətirici [آد] چاتدیران، گتیرن " گتیریجی کانال" (فا: آورنده).

گتیریش..gətiriş [آد] گتیرمه، وارد ائله‌مه insert

گتیریلمک..gətirilmək [بلسیز ائیلم] گتیرمک ایشی ائدیلمک و گؤرولمک (فا: آورده شدن). to be brought

گتیریم..gətirim [آد] گتیرمه ایشی (فا: آورده).

گتیریمجی..gətirimci [آد] گتیریم ایشینی گؤرن (فا: آورنده).

گتیریملی..gətirimli [صفت] گتیری‌لی، یارارلی، چیخارلی(فا: پرحاصل).

گتیزدیرمک..gətizdirmək [باخ] گتیرتمک.

گجوْت..gəcot [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

گجیل..gəcil [آد] تبریز بازاریندا بیر یئر آدی. {تبریزده اوْلان گجیل قاپی‌سی اسکی چاغلار بیر دروازا و گئچیش یولو اولاراق گئچمک سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر}.

گجین..gəcin [اؤزل آد] اوُرمیه و بوْستان آباد ده کند آدی.

گچ..gəç [آد، فا] گژ: کلسیم‌سولفات اوْلان معدن‌لریندن چیخاریلاراق و پیشیریلیب حاضرلاناراق تیکینتی‌لرده ایشله‌نن بیر مادّه، ژیپس (فا: گچ).

گچ‌خانا..gəçxana [آد] گژخانا: گچ حاضرلانان وساتیلان یئر.

گدا..gəda [آد] ۱-یوخسول، فقیر، دیلنچی، چوخ یوخسول اوْلان. ۲-(مج)بازار یئتیمی، گؤرمه میش و آلچاق آدام حاققیندا دئییلن سؤز (فا: ~) {بوسؤزجوک فارسجا دئییلمه ییه رغما گؤکو تورکجه‌یه باغلیدیر، اصلینده گده شکلینده اولاراق "اچه› اده› گده› گدا" سؤزونون تحریف اولونموش شکلی ساییلیر}.

گدارچای..gədar çay [اؤزل آد] اوْشنویه، نقده دا چای آدی باخ: سوُلدوز (نقده) {گیدر سؤزیله باغلانتیلی اولابیلر}.

گدالیق..gədalıq [آد] ۱-آلچاق و گؤرمه میش اوْلما، کؤکو اوْلماما. ۲-دیلنچی‌لیک. (فا: گدایی).

گدای..gəday [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {گدیک سؤزوندن}.

گدم گدم..gədəm gədəm [صفت، تورکمنجه] مغرور، اؤزونو بیه‌نن" نه یئریسن گدم‌گدم. اؤتر عؤمور گئچر بو دم. مختومقولو".

گدوُس..gədus [اؤزل آد] سالوُربوْیوناعاید یئرآدی(م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].

گدوُک..gəduk [باخ] گدیک.

گدوُک..gədük [اؤزل آد] گدیک: اوْره‌گیربوْیونا عاید یئر آدی (۱۶جی-قرن)[۲۲۵].

گدوُگانلو..gəduganlu [اؤزل آد] باجگیران دا کند آدی {گدیک}.

گدوک‌گیلوان..gədukgiluan [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

گده..gədə [آد، دا] ۱-نؤکر کیمی اوْلان، گده گوْده، کوْچه اوشاغی. ۲boy servant-معمولی دئیشده بیر اوشاغا و بیر کیمسه‌یه دئییلن سؤز، بعضا آزاراق منفی و بعضا معمولی مفهومدا ایشله‌نن بیر کلمه "ای الله بوگده‌لاپ دلی اوْلوب، بیزیم گده" (فا: یارو). fellow {باخ: گدا}.

گده‌باشی..gədəbaşı [آد] ۱-گده‌یه اوخشار . ۲-گئچمیشده خان، بگ و وارلی‌لارین نؤکرلرینه باشچی‌لیق ائدن آدام، باش نؤکر.

گده‌بگ..gədəbəy [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر {بو کلمه نین کؤکو حاقدا مختلف سؤیلَنتی لر واردیر، -گده‌بگ‌ین آدی م۱۲۰۶ جی ایلده بیر اثرده (Mxitar Qoşun) گئتابگ (Getabak) شکلینده وئریلیبدیر، قاینا‌ق اینتئرنئت: (Gültəkin, Azad Azərbaycan.- 2012.- 28 dekabr.- S.3.)؛ -بیر سؤیلَنتی-یه گؤره: بیر بگ سیماسیندان اولان شخص بو بؤلگه دن گئچیرمیش یئرلی اهالی نین بیرینی گؤروب سوروشور بورانین آدی نَدیر، یئرلی ساکین اونا اعتیناسیز قایدادا "گئت آ بگ" شکلینده جاواب وئریر، اوْ زاماندان بو آد بو بؤلگه نین اوستونده قالاراق گده‌بگ شکلینده سؤیله‌نیلیر، -گده سؤزونو قادا دئییه‌رک قادابگ: عزیزبگ دئمکدیر، البته بو معنادا اوْقدر دوْزگون گؤرونمور چونکی قادا چوخراق بلا آنلامیندادیر؛ گده‌بگ:گده سؤزو خالق ایچینده اوغول و جاوان اوغلان آنلامیندادیر و بو آد گنج‌بگ معناسیندادیر"؛" گیده‌بگ: گوده و قیسا بوْیلو بگ؛ -بعضیلری قوْدابگ دئیه رک،(عربجه!: قودا=میس): میس بگ ویا معدن‌بگ دئییرلر ولی قودا سؤزونون بو معناسی تارتیشیلمالیدیر"؛ -گدی‌بگ سؤزو، گدیک کلمه‌سینین قیسالمیشیدیر؛ (قوُبادا گده‌زئیخوُر کندی گدیک‌زئیخور دئمکدیر و داغلیق زئیخور آنلامیندادیر): یوْکوشلو بؤلگه ویا داغلیق بؤلگه"؛ بعضیلرینه گؤره بو کلمه "گدیک: تپه+ بک: بکله‌مک سؤزوندن، بکچی معناسیندا" اولاراق مشاهیده منطقه سی ویا "کئشیکچی تپه سی" آنلامیندادیر، -بعضا بو آدی فارسجا یوزورلار "گدابگ (فارسجا:گدا: دیلنچی) بو وئرسییا آنلامسییزدیر چونکی گدا سؤزیله بگ مفهوملارینی یان‌یانا قویماق منطقه اوُیمور"؛ -آیری بیر وئرسییادا دئییلیرکی آلمانلار اورتاعصیرلرده بورادا قیزیل تاپاراق بورایا آلمانجا گوْلدبئرگبوُ(Goldbergbau) یعنی قیزیلداغ دئییبلر، بو کلمه زامان ایچه‌ریسینده ایندیکه کلمه‌یه دَییشیلیبدیر، بو دئییش چوْخ عاغلاباتان دئییلدیر و قانیتلاماق لازیمدیر، بو اساسدا بعضیلری بو یئرین قیزیلداغ آدلاندیریلماسیندان یانادیلار. {بو یئر آدینین اصلینده نه الدوغونو بیلمک اوْچون، ان دوْزگون یول، عموم خالق دئییشینه و بنزر یئر آدلارینیا مراجعت ائتمکدیر، آذربایجاندا اونلارجا بو آدا اوخشار یئر آدلاری واردیر و البته اونلارین هامیسندا گَدی، گدیک، گدوْک، گدوُک کلمه‌لرینی گؤرمک اولار، ایندیلیکده بیر سیرا یئرآدلاری بؤیله دیر: گدوُکانلو (باجگیران دا بیر کندآدی)، گدُک گیلوان (خالخال دا داغ آدی)، گده‌قارا (اوْغوز-قیْزیق‌بوْیوناعاید یئرآدی (م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵])، گدوْک (اوْره‌گیربوْیونا عاید یئر آدی (۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].) گده‌زئیخوُر (قوُسار'دا کند آدی[۲۴۰])، گدی (مراغا و سوُمقاییت'دا داغ آدی(۱۲۲۳)[۲۴۰])، گدیک (همدان، زنگه‌زوُر، قئیدار و اراک دا داغ آدی)، گدیک‌خلج(گدیک قالاسی: قزوین ده داغ آدی)، گدیکلر(ساوه ده داغ آدی)،گدیکلی(ملیکان، کلئیبر، ساوینقالا دا کند آدی)، گئن‌گدیک(میانادا کند آدی)؛ یوخاریدا آدی چکیلن یئر آدلاریندا کسین حالدا گدیک و داغ گئچیدی آنلامی واردیر و بو معنانی چوغونلوقلا هم یئرلی اهالی‌نین سؤزلرینده و هم بؤلگه‌نین طبیعی وضعیتینه باخماقلا دوْشونمک اولار، بیر حالداکی اونلارجا یئرآدلاری اورتاق بیر آنلاما صاحیبدیرسه آیدیندیرکی گده‌بگ سؤزوده بئیله بیر اورتاق مفهوما

باغلی اولمالیدیر و اؤزللیکله گونئی آذربایجاندا بوجور یئر آدلارینین حتی بیرنده ده " گده" مفهومو خالقین دؤشونجه‌سینده بئله یوخدور و گده‌بگ سؤزو، محتملا سونْ تزار روس دؤورو، مقصدلی ویا مقصدسیز، بئیله بیر شکله گیرمیشدیر نئجه کی ایلک دؤورلرده بو کلمه گئتابگ کیمی یازیلمیشدیر و بو کلمه‌دن " گده" مفهومونو چیخارماق امکانسیزدیر؛ بوتون بونلاری نظره آلارساق دئمک اولارکی بو کلمه اصلینده گدیک‌بک/ گدؤک‌بگ (gədikbəy/ gədükbəy) اولوب و زامان ایچه‌ریسینده ان ییغجام شکلینی تاپاراق و داها دوْغروسو گدی‌بگ (gədibəy) اولمالیدیر، باخ: گدیک}.

گده‌جیغاز..gədəcığaz [صفت] اوْغلان جیغاز، گده جییز، گده‌یه اوخشار.

گده‌زئیخوُر..gədəzeyxur [اؤزل آد] قوُسار'دا کند آدی[۲۴۰].

گده‌قارا..gədəqara [اؤزل آد] اوْغوز-قیْزیق‌بوْیوناعاید یئرآدی (م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].

گده‌گوْده..gədə güdə [آد] آشاغی سویه ده اوْلان کیمسه‌لره وئریلن و دئییلن آد، کیچیلدیجی آد، گده گوده‌یه قاریشیب پیس یوللارا دؤشمک (فا: اراذل و اوباش). dishonourable persons

گده‌لَک..gədələk [آد، تا] اوْخ قابی، ساداق {تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گده‌لیک..gədəlik [آد] ۱-نوکرچی‌لیک،نوکرلیک. ۲-داقاشاییردلیق.

گدی..gədi [اؤزل آد] مراغا و سوُمقاییت'دا داغ آدی(۱۲۲۳)[۲۴۰].

گَدیز..gədiz [اؤزل آد] سو بیریکینتی‌سی، گؤلَت[۷].

گدیک..gədik [اؤزل آد] همدان، زنگه‌زوُر، قئیدار و اراک دا داغ آدی.

گدیک..gədik [آد] ۱-گئچیت، یاریق یئر، داغ تپه‌دن گئچمک اوْچون یول، داغ گئچیدی، آشیریم، گدوک. ۲-بوْشلوق، اسکیک‌لیک ویا گوْجلوگو اوْلان یئر و وضعیت " بوُ حرکتین اسکیک گدیک‌لرینی دوْلدورماق گره‌کیر، اوْیانیش حرکاتیندا بیرلَشیب دؤیوشمگین یانی‌سیرا قانونی گدیک‌لردن ده یارارلانماق آیدین‌لاریمیزین وظیفه و گؤرَویدیر." (فا: گردنه). mountain pass {سنگلاخ‌دا ‹گدیک، گدؤک›: رخنه (یوْل آچماق معناسیندا ایشله نیبدیر)؛ تاراما سؤزلویونده گدیک/ گدؤک سؤزو (م۱۴-۱۵جی یوْزیلده ‹کدک› شکلینده) و " ۱-نُقصان، احتیاج، اسکیک ۲-چاتلاق، یاریق" معناسیندا ایشله نیبدیر و آیری طرفدن همان دؤورلر " گئدیلمک و گدیکلنمک" کلمه لریده ‹کدیلمک› شکلینده، " اسکیلمک، گدیک آچیلماق" معناسیندا ایشله‌نیبدیر، بو کلمه لردن بو قناعته گلمک اولابیلیرکی، گدیک سؤزو گئتمک و گئدیلمک فعلینه دایانارق دؤزه-لیبدیر، بو مفهوملاکی بیر آشیریمدا بیر یول تاپیب گئچمک اوْچون اولان یئره گدیک دئییلیر یعنی بیر بؤیوک تپه‌لیک و دیک بؤلگه‌نین بیر یئرینده بیر نُقصان و آلچاقلیق تاپیب گئچمک دئمدیر، و گئتدیکجه بو آنلام کرتیک و چاتلاق ویاریق یئر اوْچون ایشله دیلیبدیر، جناب هادی نین نظریجه بو کلمه کرتمک سؤزوندن دوزلیبدیر و یاریق کرتیک یئر معناسیندادیر؛ کرتمک+ایک› کرتیک› کدیک› گدیک[۶].

گدیک آچماق..gədik açmaq [تاثیرلی ائیلم] دوْشمن جبهه سینده ضعیف نُقطه تاپیب گیریش دوْزنله‌مک.

گدیک آچیلماق..gədik açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئچیلمه‌سی چتین نُقطه‌یه راستلانماق.

گدیک تیخاماق..gədik tıxamaq [تاثیرلی ائیلم] گوْج و چتین یئرلری اؤزله‌مک.

گدیک خلج..gədik xələc [اؤزل آد] گدیک قالاسی: قزوین ده داغ آدی.

گدیک‌لر..gədiklər [اؤزل آد] گدوُکلر:ساوه ده داغ آدی.

گدیکلی..gədikli [صفت] گدیگی اوْلان.

گدیکلی..gədikli [اؤزل آد] ملیکان، کلئیبر، ساییقالا دا کند آدی.

گُذران..güzəran [باخ] گوْذه ران.

گُذرکجین..güzərkəcin [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

گُذرگاه..güzərgah [باخ] گوْذَرگاه.

گُذشت..güzəşt [باخ] گوْذشت.

گر..gər [آد، فا، دا] قویون گئچی کیمی حئیوانلاردا اوْلان قوْتورلوق خسته‌لیگی، " کئچی گر اوْلدو" (فا: گر). ۲-گَر۲ (اؤزل آد) سؤز وئرمه، آند ایچمه، باغلاما، آنلاشما، بیرلَشمه ۳-وحشی حئیوان یاوروُسو ٤-دئو، دئوآسا[۷]. ۵-گر۳ (باغاییجی سؤز، فارسجادیر) باخ: اگر، اَیر. ٦-گر٤ (اؤزل آد) سالماس دا داغ آدی {باخ: گر۲}.

گراب..gərab [اؤزل آد] ساووُجبولاق دا داغ و نیشابور دا کند آدی {باخ: گر+اوْو}.

گَراتلی..gəratlı [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {باخ: گردک}.

گراتی..gəratı [اؤزل آد] شیروان دا کند آدی.

گراچقا..gəraçqa [اؤزل آد] ییجار، همدان، یاستیکند ده کند آدی.

گراف..qraf [باخ] قراف / قرافیک

گرافیک..qrafik [باخ] قراف / قرافیک

گرامافون..qramafon [باخ] قرامافون.

گرامپا..qrampa [اؤزل آد] گرامپالار ویا گرانپالار صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان ساییلیردی، بو طایفا م ۱۵-۱٦جی

یؤزیلده سیواس بؤلگه سینده یاشاییردیلار و اونلاردان بیر بؤلومو آذربایجانا کؤچ ائدهرک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

گرامر..qramer [باخ] قرامئر.

گران بها..giranbaha [صفت] قیمت‌لی، باهالی (fa: قیمتی). precious

گران‌قالاسی..gəran qalası [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گرای..gəray [اؤزل آد] ۱-بیر تورک بویو و بؤیوگونون آدی اولاراق گرایلی شعری بو آددان آلینمیشدیر[۵۳]، ۲-اویقون، مناسب، لایق ۳-قازاقلارین، کیچییؤز بؤلوگو، یئدی اوروک اویماغی اولوبابالاریندان؛ تؤرکمنلرین، یومووت اویماغی، اولوبابالاریندان؛ باشقوردلارین اسکی دؤنم اویماق بگ‌لریندن[۷]. باخ: گرایلو {بوُ کلمه یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته‌ریر و گرمک سؤزونون یاراشیق معناسینی نظره آلارساق، یئر آدلاریندا گؤزل و سئویملی یوُرد و آیری دئیشله ده اکین اؤچون مُناسب یئر و عین حالدا تانری آدی(کرای) و قارا سؤزیله ده بیر اولاراق قورولوق‌معناسیندادیر، باخ: گردک، گرمک، کَرَی، کاراییت}.

گرای‌بگلی..gəray bəyli [اؤزل آد] اسماعیللی‌دا کند آدی[۲۴۰].

گرایخان..gərayxan [تاریخی اؤزل آد] کیریم خانلیغینین قوروجوسو و ایلک خانی. داها سونرا گلن خانلار بو آدی عُنوان کیمی ایشلتمیشلر[۷].

گرایلاماق..gəraylamaq [تاثیرلی ائیلم] گرایلی اوخوماق " آشیق گرایلاییر ".

گرایلو..gəraylu [اؤزل آد] بوُ طایفا صفوی‌لره قاتیلان طایفالار آراسیندا ایدی و چاغاتای ائلینه مُنتسب ایدیلر[۸۵]

گرایلی..gəraylı [آد، باخ: گرای] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقو چوخ یاییلمیش شعر نوعلاریندادیر، مضمونجا گؤزللیک، محبت، یاشاییش و اینام دان سؤز آچیر و قورولوشجا مصرع‌لری ۸ هجادان تشکیل تاپیلیر و ۳، ۵، ۷ بنده اولا بیلر، اؤرنک " آ یولداشلار آ قارداشلار. سونْ گونوموز آغ اولایدی"[۷۳، ۷۴] (fa: نوعی-شعر آذربایجانی).

گرایلی..gəraylı [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی.

گرایلی چاغیرماق(دئمک)..gəraylı çağırmaq(demək) [باخ] گرایلی لاماق.

گرایلی‌لاماق..gəraylılamaq [تاثیرسیز ائیلم] گرایلاماق، گرایلی اوخوماق.

گربوُغا..gərbuğa [تاریخی اؤزل آد] میصیر-تؤرک کؤله‌من‌لری اوردوباشی‌لاریندان[۷].

گرتمک..gərtmək [تاثیرسیز ائیلم] گرنشمک، سینه گرمک. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گرجان..gərcan [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {گرمک دن}.

گرجه‌بولاق..gərcəbulaq [اؤزل آد] شامخورْ‌دا داغ آدی(۱۴۷۲)[۲۴۰].

گرچ..gərəç [آد] گرک اولان نسنه‌لر، ملزَمه، ماتئریال، ایش وسایلی، یاراج (fa: ملزومات).

گرچک..gərçək [صفت] دوغرو اولان، یالان اولمایان، حقیقی، اویدورما اولمایان، قوندارما اولمایان، واقعی (fa: واقعی). truth {گرَک کلمه‌سینین دییشیلمیش شکلیدیر، باخ: گرمک}.

گرچک‌آنلام..gərçək anlam [آد، دیلب] گرچک مفهوم (fa: مفهوم واقعی). real ,meaning

گرچک‌اوستو..gərçək üstü [صفت] گرچگین چوخ اؤته سینده اولان.

گرچک‌اوستوجو..gərçək üstücü [آد] سورئالیست(fa: سورئالیست).

گرچک‌اوستوجولوک..gərçək üstücülük [آد] سورئالیزم (fa: سورئالیزم).

گرچک‌اولماق..gərçək olmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوغرو اولماق.

گرچک‌چی..gərçəkçi [صفت] گرچه‌یی گؤرن و اونا گؤره ترپه‌نن، رئالیست

گرچک‌چی‌لیک..gərçəkçilik [آد] گرچک چی اولما وضعیتی، رئالیسم.

گرچک‌دن..gərçəkdən [ظرف] دوغرودان، جیدّی اولاراق، گرچک اولاراق (fa: واقعا). really

گرچک‌ده..gərçəkdə [ظرف] اصلینده، تام آنلام ایلا، بوتون آنلام ایلا.

گرچک‌دیشی..gərçəkdişi [صفت] گرچک اولمایان.

گرچک‌سایی..gərçək sayı [آد] حقیقی سایی، بیرمئحور اوزه‌رینده هر نقطه‌نی بللی ائدن سایی (fa: عدد حقیقی). real number

گرچک‌کیشی..gərçək kişi [آد] گرچک کیمسه، حقیقی وحقوقی شخص‌لر.

گرچک‌لشدیرمک..gərçək ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گرچک‌وضعیته گتیرمک اورتایا قویماق.

گرچک‌لشدیریلمک..gərçək ləşdirilmək [بلسیز ائیلم] گرچک‌لشمه-سی‌اورتایا چیخاریلماق.

گرچک‌لشمک..gərçəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش ایسته دیگی کیمی اولماق، تحقق تاپماق، گرچک حالا دوشمک، رئال لاشماق، حقیقه چئوریلمک (fa: محقق شدن). to become true

گرچک‌لشمه..gərçəkləşmə [آد] تحقّق (fa: تحقّق). certainty

گرچکلنمک..gərçəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] گرچک لیگی اوْرتایا چیخماق، گرچک حالا دؤنمک، گرچک اوْلماق (fa: محقق شدن).

گرچکلەمک..gərçəkləmək [تاثیرلی ائیلم] گرچک اوْلدوغونو سؤیلەمک، دوْغرولو غونو بیلدیرمک (fa: محقق گردانیدن).

گرچکلی..gərçəkli [صفت] گرچک لنیمش، گرچک اوْلدوغو آنلاشیلمیش (fa: محقّق). truly, really

گرچکلیک..gərçəklik [آد] گرچک اوْلما وضعیتی، رئالیته، رئالیلیق "شُعور گرچکلیگی عکس ائدیریر" (fa: حقیقی). reality

گرچکمانتارلار..gərçk mantarlar [باخ] کوْفلر.

گرچکیاغی..gərçək yağı [باخ] گئرچک یاغی.

گرچکان..gərçəqan [اؤزل آد] اصفهان دا کند آدی.

گرَچلر..gərəçlər [آد] لازم اولان شئی لر (fa: لوازمات). attachments

گرچه..gərçi [ظرف] بونا رغما (fa: گرچه). lathough

گرچەیه چیخماق..gərçəyə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گرچک اوْلماق.

گرچی..gərçi [باخ] گرچه.

گرد..gərd [آد، باخ: گر] توخوما پارچادا خالی پیس توخونموش یئر، قیریشیق یئر.

گردک..gərdək [آد] توْی دا اوْغلان اؤینده گلین اؤچون پرده ایله آیریلمیش اؤزل یئر (fa: حجله). curtain {ددە؛ باخ: گرمک، گردک سؤزو اصلینده یاراشیقلی یئر معناسیندا اوْلاراق گرده شکلینده یئر آدلاریندا گؤرسه نیر؛ فرهنگ معین گِرد سؤزیله باغلی اوْلاراق فارسجا یازیلیب و البتده یانلیشدیر، مگر گردَک فقط گرد اوْلار؟[۵]}.

گردک داغ..gərdək dağ [اؤزل آد] سالماس دا داغ آدی.

گردکلی..gərdəkli [صفت] گردگی اوْلان پرده‌لی یئر.

گردن..gərdən [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیدیر] بوْیون (fa: گردن). neck

گردنبند..gərdənbənd [آد] بوْیون تاخی‌سی، بوْیونلوق، بوْیون باغی (fa: گردنبند). necklace

گَردنبه..gərdənbə [اؤزل آد] کازرون-کنار تخته دا کند آدی.

گردَنه..gərdənə [آد، فا] گدیک (گئدیک)، گئچید (fa: گردنه).

گردون..gərdün [آد، فا] گؤی قُبّه‌سی (fa: فلک).

گرده..gərdə [آد] گردَک: یاراشیقلی یئر {باخ: گردک، گرای}.

گَرده..gərdə [اؤزل آد] اردبیل، اوُرمیه(~، ~وان، ~بلیج)، تیکان‌تپه (~آلو) قوْشاچای(~رش)، سوُلدوزدا (~قیط، ~گُل) کند آدی، زنجان(~، ~تاج، جلیک)، مرند(~وُل)، پیرانشهر (~داربلوط، ~ قبله)، اوُرمیه(~زرّین)، ماکی(~زیارت)داداغ آدی {باخ: گرده}.

گرەده..gərədə [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گردیان..gərdiyan [اؤزل آد] سالماس‌دا کند آدی {باخ: گرده}.

گردیرمک..gərdirmək [اتتدیرگن ائیلم] گرمک ایشینی گؤردورمک(fa: کشاندن).

گردیریلمک..gərdirilmək [بلسیز ائیلم] گردیرمک ایشی گؤرولمک.

گردیش..gərdiş [آد، فا] گردش: گزینتی، گزمه، سئیر.

گردیک ناصر..gərdik nasir [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: گردک}.

گَردیکاولان..gərdikavlan [اؤزل آد] پیرانشهر دا داغ آدی {باخ: گردک}.

گَرَز..gərəz [اؤزل آد] دیلبَر[۷].

گرزه توْیوغو..gərzə toyuğu [آد] قارادنیز بؤلگه‌سینده بیر توْیوق جنسی[۲].

گرسن..gərsən [آد، تا] آغاجدان دؤزلمیش بؤیوک چاناق.

گرفتار..giriftar [صفت، فا] توتولموش، یاخالانمیش (fa: دچار).

گرَک..gərək [آد] ۱-نیاز، لازم، ضروری "آخشاما پیلوْو گرَک بوْزارتما گرَک". ۲-باغلاییجی معناسیندا، ایستر، هم "گرک دوْست-گرک‌دوُشمان" ۳-مجازاً سلاح و لوازمات معناسیندا ایشله‌نیر "گره‌گینی گؤتوردو، مین‌گوْن‌یاراق‌بیر گوْن گرک" (fa: ضروری، باید) must {گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، باخ: گرمک}.

گرک‌گؤرمک..gərək görmək [آد] لازیم گؤرمک، احتیاج دوُیماق.

گَرکئش..gərkeş [اؤزل آد] ماکی دا داغ آدی.

گرک‌اوْلما..gərək olma [آد] لازیم‌لیک (fa: ایجاب). necessitating

گرک‌اوْلماق..gərək olmaq [تاثیرسیز ائیلم] لازیم اوْلماق.

گرکباغی..gərək bağı [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

گرکچه..gərkçə [ظرف] ندن، لُزوم، علّت، گرکدیریجی سبب.

گرکچه گؤسترمک..gərəkçə göstərmək [تاثیرلی ائیلم] ندن و علّتینی بیلدیرمک.

گرکچه‌سیز..gərəkçəsiz [صفت] گرکچه‌سی اوْلمایان، علّت‌سیز.

گرکچه‌لندیرمک..gərkçələndirmək [تاثیرلی ائیلم] گرکچه‌لی دوُروما گتیرمک.

گرکچه‌لی..gərəkçəli [صفت] گرکچه‌سی اوْلان، علت‌لی.

گرکدیر..gərkdir [ظرف] لازیمدیر "خوُمار خوُمار باخان آلا گؤزلرین. گرکدیر وئره سن جان قاباغیندا".

گرکدیرمک..gərkdirmək [تاثیرلی ائیلم] گرکلی و لازم وضعیته گتیرمک.

گرکدیریم..gərkdirim [آد] بلیرلهنیم.

گرکسللیک..gərəksəllik [آد] ضروری لیک (فا: ضرورویت). state of being nesessary

گرکسهمک..gərkəsəmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: گرکسینمک.

گرکسیز..gərəksiz [صفت] گرهیی اوْلمایان، لزومسوز، یارارسیز (فا: زائد). excessive، no purpose

گرکسیزلیک..gərksizlik [آد] گرکسیز اولما وضعیتی.

گرکسینمک..gərəksinmək [تاثیرلی ائیلم] گرکلی اوْلماغینی بیلمک، احتیاج دوُیماق، لازم بیلمک.

گرککی..gərəkki [ظرف] دئیهسن، اوْلسون کی، یقین کی "اوْنو چوْخدان گؤرمه میشم گرک کی چوْخ دَییشمیش اوْلمالیدیر".

گرکلر..gərəklər [آد] لازیم شئی لر (فا: مایحتاج). necessaries

گرکلهمک..gərəkləhmək [تاثیرلی ائیلم، ت: آراشدیرماق] لازیماولماغینی اؤنه سوْرمک.

گرکلی..gərəkli [صفت] ضروری، ائدیلمهسی کسین لیکله ایستهنن، لازیم (فا: ضروری). necessary

گرکلیگؤرمک..gərəkli görmək [تاثیرلی ائیلم] ضروری و لازیم بیلمک.

گرکلیو یئتَرلی..gərəkli və yetərli [صفت] لازم وکافی (فا: لازم وکافی).

گرکلیجه..gərəklicə [ظرف] لازمینجه (فا: بالضروره). of neccissty

گرکلیک..gərəklik [صفت] بیر ایشین گرک و لازم اوْلما وضعیتی، لُزوم (فا: لزوم). necessity {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گرکلیک اوْلسا..gərəklik olsa [ظرف] اگرگرک اوْلسا، اگر لازم اوْلسا.

گرکلیک کیپی..gərəklik kipi [آد، دیلب] لازم و واجب وجه، گرکلی و زوْرونلو کیپ (فا: وجه لازم و واجب).

گرکلیکلی..gərəklikli [صفت] گرکلی اوْلماوضعیتی، لازیملیک، لزومیت.

گرکلیلیک..gərəklilik [آد] گرکلی اوْلما، لازم اوْلما، الزام. necessary

گرکمز (گرَهْمز)..gərəkməz (gərəhməz) [ظرف] لزومسوز، گرک اوْلمایان، گرَک دئییل معناسندا و خبر مقامیندا ایشلهنن بیر سؤز "منه سن‌سیز جاهان و جان گرَکمز. وصالین وارایکن هجران گرَکمز. گرَکمز شئی کرَکلی گؤنده‌لازیم اوْلار".

گرکمزلیک..gərəkməzlik [آد] لازم‌سیزلیک، گرک اوْلماما، لزوم سوزلوق.

گرکمک..gərəkmək [تاثیرسیز ائیلم] لازیم‌اولماق (فا: بایستن). to be necessary

گرکمه..gərəkmə [آد] لازیم اولما (فا: بایسته).

گرکیرجه..gərəkircə [ظرف] لازم اولورسا (فا: لزوما). necessarily

گُرگان..qorqan [اؤزل آد] ۱-گُلستان اوُستانی شهرلریندن اولاراق گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل‌یکده ۴۰۱۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۷۵۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر مختلف ملیت لردن تشکیل تاپاراق فارسلاشمیش شهر حالینه گلمیشدیر، بوُ شهرده چوْخلو تؤرکمن یاشماقدادیر{باخ: اوُرگنج}. ۲-گُرگان بؤلگه‌سینین داغلاری : قوْل بوُلاق (۲۰ک‌گ۲۱۶۵)، اوْلنگ (۲۰ک‌گ۲۳۶۷)، تؤرک میدان (۲۳ک‌گ۲۷۵۵)، ۳-گُرگان بؤلگه سینده تؤرکمن کندلری : گرگان بؤلگه سینده بیر چوْخ کندلرده تؤرکمنلر، تؤرکلر و اوْبیری ملّیت لردن اوْلان افراد بیرلیکده و قاریشیق حالدا یاشاییرلار: اُلنگ (غ‌تو)، اوُزینه؛ بصیرآباد (گرگان-گمیشان ۹ک‌گ‌د ❊۲۰۰۰)، تقرتپه، جنگل‌ده(۱ک‌ق‌ب❊۵۹۰)، حاجی کلاته (۷ک‌ق‌ب ❊۹۰/ ی‌تو)، سوُخته سرا (۲ک‌د ❊۲۵۰)، فاضل آباد (۱۱ک‌ب ❊۳۱۰ تو+روس+مسیحی)، قارابوُلاق؛ قوُش کؤرپو (۱۷ک‌ق‌ب ❊۳۷۰/ ی‌تو)، کوُزه‌کی؛ گوْل تپه؛ میان کاله (یاریم آدا اولاراق تؤرکمن لرین اوْولاغی دیر)، ٤-گَرگان- علی آباد بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری : فاضل آباد (۱۱ک‌ب❊۳۱۰/ تو+ر+مس)، قوُش-کؤرپو(۱۷ک‌ق‌ب ❊۳۷۰/ ی‌تو)، جنگلده (۱ک‌ق‌ب ❊۵۹۰)، حاجی کلاته (۷ک‌ق‌ب ❊۹۰/ ی‌تو)،

گُرگانج..qorqanc [اؤزل آد] اوُرگنج شهرینین فارسلاشدیریلمیش آدی[۱۲].

گرگر..gərgər [اؤزل آد] ۱-خوی دا داغ آدی.باخ: مرند. گده‌بگ و کامیاران دا کندآدی۲-باخ: قارقارطایفاسی، آلله تعالی‌نین آدلاریندان[۱۵۷]. باخ: گرای، گرایلی.

گرگرتان..gərgrtan [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.

گرگرعلمدار..gərgərələmdar [اؤزل آد] جوُلفا یاخینیندا شهر آدی (قوْ: هادیشهر).

گرگره..gərgərə [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {باخ: گرگر}.

گرگَنج..gərgənc [باخ: گرمک] گریلمیش، چکیلیب‌اوزانمیش.

گرگنج ائتمک..gərgənc etmək [تاثیرلی ائیلم] یاش اولان گؤن و دری‌نی قورُوتماق اوچون یئره سالیب کنارلارینی میخ لاماق.

گَرگؤز..gərgöz [اؤزل آد] ۱-ضابط، ضابطه ۲-گئییک گؤزو[۷].

گرگو..gərgü [اؤزل آد] ماکی دا چای آدی.

گَرگه..gərgə [اؤزل آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

گرگی..gərgi [آد، دا] ۱-پرده. ۲-ایپ، قایش و تئل کیمی شئیلری گرگینلشدیرمه ایشینده ایشله دیلن آراج.

گرگین..gərgin [باخ: گرمک] ۱-گریلمیش اولان، چوخ چکیلمیش. ۲-(مج)پریشان و سینیرلی بیر وضعیت، سیخینتی‌لی، چتین. ۳-بحرانی، کریزلی، هیجانلی بیر وضعیت (فا: بحرانی). critical، intensive

گرگین‌اولماق..gərgin olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گرگین وضعیته گلمک، آغیرلاشماق، وضعیتی پیس اولماق.

گرگینجه..gərgincə [صفت] بیر آز گرگین.

گرگین‌لشدیرمک..gərgin ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گرگین‌وضعیته گتیرمک.

گرگین‌لشدیریلمک..gərginləşdirilmək [بلسیز ائیلم] گرگین حالا سالینماق، گرگین ائدیلمک to be intensified

گرگین‌لشمک..gərginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گرگین حالا دوشمک، بحرانی لشمک، کریزه دؤنمک، چتین وضعیته دوشمک to intensify

گرگین هیز..gərgin hız [آد] دؤنوم حالیندا اولان یئهین‌لیک (فا: سرعت بحرانی). critical velocity

گرگین‌لیک..gərginlik [آد] ۱-گرگین اولما وضعیتی، بحران، کریز "کندیرین گرگین‌لیگی". ۲-چتین‌لیک، آغیرلیق "بین الخالق گرگین‌لیگی آزالتماق". ۳-(فیزیک) گوّج ویا ایستی‌لیک سوْنوجوجیسیم ده باش وئرن گئنَلمه و بؤیومه کمّیتی ویا تضییق قوُوّه سی. ٤-الکتریک آخیمینین گوّجونو گؤسته رن فیزیکی حال "گرگین‌لیگی ۲۲۰ وُلت اولان الکتریک آخیمی" tensity، crisis

گرگین‌لیک آزالماسی..gərginlik azalması [آد] تخفیف بحران. the avatement

گرگین‌لیک‌لی..gərginlikli [آد] گرگین‌لیگی‌اولان "یوّکسک گرگین‌لیکلی الکتریک قوُرقوسو، گرگین‌لیکلی دؤنم".

گرلو..gərlü [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

گرم..girəm [فر] کیلوگرمین مین ده بیری (فا: گرم). gram

گرماب..gərmab [اؤزل آد] قئیدار و قوچان دا یئر آدی{بو کلمه اؤزللکله قئیدار بؤلگه‌سینده گئرموْو شکلینده سؤیله نیلیر، هرچند بو کلمه نی گرم+آب کیمی یوروملاییرلار ولی بؤیوک احتمال بودورکی گرمک/ گئرمک سؤزونودن آلینارق یاراشیقلی یئر آنلامیندادیر و آوا سؤزو ده بو کلمه یه اک ساییلیر، باخ: گرمک}.

گرمخان..germxan [اؤزل آد] بُجنورد'ون کندیستان‌لاریندان، ۳٦ کندی و ۸۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی گرمخان، بجنوردون ۱۸ ک. قوُزئی گؤندوْغان طرفینده دیر، نفوس *۳۳۰ نفر و بیر بؤلومو تورکدور.

گرمسار..germsar [اؤزل آد] قیْشلاق: ۱-تهران‌شهریندن ۱۰۹ کیلومتر شرقده اولاراق ۱۳۲۰جی آمارینا گؤره نفوسو *۲۳۸۰ نفر و اهالی-نین بؤیوک بؤلومو تورک قئید اولوبدور بوُ شهر پهلوی دؤنمیندن آسیمیلاسیونا معروض قالاراق فارسلاشمیش شهره دؤنوشمکده‌دیر، شهرین اصلی آدی قیشلاق‌دیر (فرهنگ آبادیهای ایران۱۳۲۰)، بو شهرین ساکنلرینین چوْخونو اوُسانلو، پازوکی، نفر تؤرکلری تشکیل وئره‌رک آزاراق عرب طایفالاری و تبری / الیکایی ویا علی‌کایی، لر/ هداوند طایفالاریدا اوْرادا ساکندیلر. ۲-گرمسار/ قیشلاق بؤلگه‌سینده تؤرک کندلری : حاجی آباد زرین‌کمر (۱۸ک‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، حسین آباد کؤرد (۱۲ک‌د *۷۰۰/ ی‌تو)، دؤولت آباد (۱٤ک‌د *۲۰۰)، ده سلطان (۱۳ک‌د*۵۰۰/ ی‌تو)، رشمه(٦ک‌گ‌د*۳۰۰/ ی‌تو)، ساروزن (۳ک‌گ *۳٤۰/ ی‌تو)، سعدآباد (۱۰ک‌گ‌د *٤۵۰/ ی‌تو)، سلمان (۱۲ک‌د *۲۳۰/ ی‌تو)، سنرد (٦ک‌گ *٦۰۰/ ی‌تو)، سوداغلان (۱٤ک‌د *۲۵۰/ ی‌تو)، شه سفید (۱۳ک‌د *۳۱۰/ ی‌تو)، غیاث آباد (۵ک‌ب *۸۰/ ی‌تو/ اوُصانلو و الیکائی طایفاسی)، فروان (۱۵ک‌د *٦۰۰/ ی‌تو)، فکان (۲ک‌گ‌د *۲۱۰/ ی‌تو)، فند (۱۳ک‌د *۳۹۰/ ی‌تو)، قیشلاق تقی رستم (اوْصانلو طایفاسی)، نفوس *۵۰نفر)، کند (۱۳ک‌ق‌د *۵۸۰/ غ‌تو)، کویرآباد (۱٦ک‌د *۳۰/ ی‌تو)، کهک (٦ک‌گ*٤۰۰/ ی‌تو)، لجران(۲ک‌گ‌د *٦۵۰/ ی‌تو)، محمودآباد (۹ک‌گ‌د *۱۱۰/ ی‌تو)، محمودآباد موقوفه (۱۲ک‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، مگس تپه (۱۳ک‌د *۱۰۰/ ی‌تو)، نوده‌خالصه(٤ک‌ب *۱۹۰/ ی‌تو)، یاطری (۱۲ک‌د *٤۰۰)،

گرمک..germək [تاثیرلی ائیلم] ایکی طرفیندن برک چکمک، گرگین وضعیته گتیرمک، گریلمیش حالا گتیرمک"قاناد گرمک" (فا: محکم-کشیدن)to tense{بو کلمه بعضا گئرمک شکلینده‌ده یازیلیر؛ دیواندا گرمک کلمه‌سی چکیب اوُزاتماق (بیر یئره یاراشدیرماق) و مجازی معنادا چکیش بکیش ائتمک معناسیندا گلیب، بو ایکی مفهوما دایاناراق بو سؤزدن دوزه‌لن بیر سیرا کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار: دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کرگه‌مک›: یاراشدیرماق (چکه‌رک بللی اؤلچویه گتیرمک، بو کلمه‌دن آلیناراق کرگک›

گرَک کلمه‌سی دوزه‌لیرکی یاراشدیریلمیش شئی معناسینسادیر و گئنه بو کلمه‌نین دؤنولموش شکلی کرگک›گرچک سؤزو اوُیقون و دؤزگون ایش اوچون سؤیله‌نیر و گردَک(گرده) کلمه سیده یاراشیقلی یئره دئییلیر، بو سؤزدن آلیناراق گری› گئری سؤزو معناجا گئچمیش‌لره اوُزانمیش مفهومو گؤسته‌ریر، بو کلمه اوْرتاقلیق اک ایله ‹گریشمک، گریش› کلمه‌لرینی دوزلدیر کی چکیشمک و قاوقا ائتمک معناسیندا ایشله‌نیر، گریش سؤزو بو مفهوما دایاناراق قاوقا و چکیشمه‌دن علاوه آت و داغ بئلینه و اورادان چیخیلا بیلن یئره دئییلیب، بو کلمه ایندی گدیک (› گدیش› گریش) شکلینده ایشله‌نیر، یئنه‌ده گرگین کلمه سیده گرمک سؤزونون چکیش بکیش مفهومونا دایاناراق دوزه‌لیب، گرمک سؤزو "ت" اک ایله ‹کرتمک› فعلینی دوزلدیر بو کلمه بیر یئر گریلیب و چکیلیب سؤکولمه معناسینسادیر، کرتمک سؤزو کرت، کرتیک، کرکی› کرتکی، کرپیچ› کرتیچ کیمی سؤزلرین کؤکودور، یئر آدلارینسا بو کلمه دن آلینان سؤزلر یئرین گریلمیش و قایالار طرفیندن سیخیشدیریلمیش وضعیتینه اشاره ائدیر و مجازا چَکیلیب یارشدیریلمیش‌و آیری‌دئییشله یاراشیقلی‌یئر معناسینسادیر}. ۲- گرمک**germək** (اؤزل آد) آوج ده کند آدی. بجنورد دا کند آدی. ۳-گرمک۲ (آد، فارسجا ‹گرم+ک›) بیرنوع قوْوون نوعو (فا: ~).

گرمَن..germən [آد]قالا (فا: حصار، دژ){باخ: گرمک، یاراشیق-معناسیندا}.

گرمَناب چای..germənab çay [اؤزل آد] کلئیبر ده چای آدی.

گرمنج..germənc [آد]آتی توتماق اوْچون گریلمیش ایپ "گرمنج اوْلماسا بوُ آتی توُتابیلمه ریک" {گرمک+ نج}.

گرمه..germə [آد] ۱-گرمک ایشی و بیچیمی. ۲-(آ، بی) بیر نوع بیتگی آدی(فا: سنگنگ)**vicias** {یئر آدلارینسا یاراشیق و بیر ائله و قوْوما عاید اوْلماغی (بیر ائله یاراشماغی) نشان وئریر و معناجا گؤزل یوُرد اولما مفهوموندادیر}.

گرمه..germə [اؤزل آد]اسفراین، لنکَران (~توُغ)، اردبیل (~چشمه)، کلئیبر (~دؤز، ~نوْو، ~خون) ده کند آدی نخجوان‌دا (~چَتاق / چاتاق) چای آدی {باخ: گرمک: یاراشیق}.

گرمه‌دؤز..germədüz [اؤزل آد]اهرده کندیستان آدیدیر (قوندارما ادی: گرمادوز) {باخ: گرمک: یاراشیق: یاراشیقلی دؤز}.

گرمه شوْو..germəşov [آد] ۱-کؤسَو **guelder rose** ۲-(بیتگی) بوْزومتول و یوُمشاق گؤوده سی، دایره وی یاپراق‌لاری اوْلان تیکان‌سیز بیتگی {گریلمیش+شوْو}.

گرمیان اوْغوللاری..germiyan oğulları [اؤزل آد]بیر توْرک بوْیو[۲۰۹].

گرمیج..germic [باخ] گرمنج.

گرَن..gərən [آد]قوُروبونجاچاتلایان، گریلیب‌چاتلامیش توْپراق

گرنام..gərnam [اؤزل آد]مانه ده کند آدی.

گرنَشدیریلمک..gərnəşdirilmək [تاثیرسیز ائیلم] گرنشمک‌ایشی-گؤرولمک.

گرنشمک..gərnəşmək [] یوخودان دورما زامانی ویا بیر ایشدن یورولان زامان قوللارینی قالدیراراق کئییمیش عضولاری حرکته گتیرمک (فا: خمیازه کشیدن). **to stretch** {بوکلمه گرمک سؤزوندن آلیناراق گرَنَش› کرنش شکلینده فارسجایا گئچیبدیر}.

گرنشمه..gərnəşmə [آد] اسنه‌مه، (فا: خمیازه کشی).

گرنوْش..gərnüş [باخ: گرنشمک] تعظیم (فا: کرنش).

گرنوْش‌ائتمک..gərnüş etmək [باخ: گرنشمک] تعظیم ائتمک(فا: کرنش کردن)

گرنه..gərnə [اؤزل آد]زنجان؛ خوی (~ویک) دا کند آدی. درگز ده (گرنی) چای آدی {گرمک دن}.

گروچای..gəruçay [اؤزل آد]نیر دا چای آدی {باخ: گرای}.

گَروُچماغ..gəruçmağ [تاریخی اؤزل آد] گر+اوُچماق؛ توْرکمَنلرین، تَکه و توْختامیش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

گروخانه..gərüxana [اؤزل آد]شبستره‌داغ آدی {باخ: گرای}.

گَروُس..gərus [اؤزل آد]میانا، ایمیشلی، شبستر'ده کند آدی {باخ: گر، گرای، گرمک؛ بوُ کلمه گرای طایفاسی آدیلا ایلگی اوْلمالیدیر، کلمه نین کؤکو باخیمیندان گرمک، گرای و گردک سؤزلریله آنلامداش اوْلاراق گؤزل و یاراشیقلی یئر معناسینسادیر، گرمک› گر+وز› گروز› گروس}.

گروس‌داش..gərusdaş [اؤزل آد]شاهسون و قاراداغ ائلینین بیر طایفاسیدیر (اوْبالارندان: قارانوْروزلو، قارالی، همراهلی، سیدلو)[۱۰۸].

گروُک‌کندی..gəruk [آد]خوی‌دا کندآدی {باخ: گرای}.

گروگان..girovqan [آد، فا]توُتوق (فا: رهینه). **pledge**

گره‌رش..gərərəş [اؤزل آد]سالماس دا کند آدی.

گره‌کن..gərəkən [صفت]لازیم اولان (فا: لزوم). **necessary**

گره‌کنلر..gərəkənlər [آد]لازیم شئی‌لر (فا: ملزومات). **supplies**

گره‌کیرجه..gərəkircə [ظرف]گره‌یرجه:لازیم اولورسا (فا: عندالضروروت). **when (if) necessary**

گره‌کیرجی..gərəkirci [باخ] گره یرجی.

گره‌یی دوْشونولمک..gərəyi düşünülmək [تاثیرسیز ائیلم]نئجه اوْلماسینی بیلمک.

گره‌یی کیمی..gərəyi kimi [ظرف] نئجه اولماسینی بیلدیرن سؤز.

گره‌ییرجه..gərəyircə [ظرف] لازیم اولورسا (fa: عندالضروت). when (if) necessary

گره‌ییرجی‌لیک..gərəyircilik [فلسفه] بو اینانجا گؤره هر حادثه و اولایین بیر گرَکجه‌لری وار و اگر همان سببلر و ندنلر ییغیشا همان حادثه یاراناجاق، بلیرله‌نیمجیلیک، دئترمینیسم (fa: دِترمینیسم). determinism

گره‌یرسه (گره کیرسه)..gərəyirsə (gərəkirsə) [ظرف] لازیم اولورسا (fa: اگر).

گره‌ینجه (گره‌گینجه)..gərəyincə (gərgincə) [ظرف] گره‌گی کیمی، گره‌گینه گؤره، گره‌گی کیمی.

گره‌یی‌رجی..gərəyirci [صفت] گره ییرجی‌لیک ایله ایلگی‌لی اولان، بلیرله‌نیمجی. determinist

گری..geri [باخ] گئری.

گری..gəri [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.سالماس دا(~گُل) داغ آدی.

گریپ..qrip [باخ] قریپ.

گریپ فروُت..qrip frut [باخ] قریپ فروُت.

گریس..qris [باخ] قریس.

گَریش..gəriş [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: گَر+ یش[۷].

گریلمک..gərilmək [بلسیز ائیلم] ۱-گرینمک، برک چکیلمک "سازین تئل‌لری گریلدی". ۲-گرگین حالا گلمک، گرگین لشمک "عصب‌لری شدتله گریلدی" (fa: محکم کشیده شدن). to reclaim {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ گرمک+ایل+مک}.

گریلمه..gərilmə [آد] گریلمک ایشی tension, pull

گریلمیش..gərilmiş [آد] گریلمک ایشی ویا بیچیمی.

گریلی..gərili [صفت] گریلمیش اولان.

گریلیش..gəriliş [آد] گریلمک ایشی ویا بیچیمی.

گریلیم..gərilim [آد] ۱-تانسیون، گرگین‌لیک (fa: تنش). ۲-(فیزیک) بیر نسنه‌نین ایکی اوجوندان چکه‌رک هرنقطه ده کی دیره‌نن گوّجه قارشی اولان گوج (fa: تنش). ۳-الکتریکده ولتاژلاردا اولان فرقلی‌لیک، پتانسیل فرقلی‌لیگی (fa: پتانسیل).

گریلیم اؤلچن..gərilim ölçən [آد] گریلیم مقدارینی اؤلچن آراج.

گریلیم‌سیز..gərilimsiz [صفت] گریلیم‌لی اولمایان (fa: بدون تنش).

گریلیم‌لی..gərilimli [صفت] گریلیمی اولان (fa: تنش دار).

گَریم..gərim [اؤزل آد] ۱-یؤن، جهت ۲-حجاب، اوُتانقاچلیق[۷].

گریم..qrim [باخ] قریم.

گرینمک..gərinmək [تاثیرسیز ائیلم] گرنشمک، یوخودان دورارکن قوللارینی و بدنینی چکه‌رک اسنه‌مک (fa: خمیازه کشیدن). {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گرینمه..gərinmə [آد] گرنشمه، اسنه‌مه (fa: خمیازه کشی).

گرینه گرینه..gərinə gərinə [ظرف] راحت‌لیک دویاراق، دینج‌لیک دویاراق.

گرینیش..gərinış [آد] گرینمک ایشی ویا بیچیمی.

گرینیم..gərinim [آد] چکیلیب اوزانما (fa: تنش، کرنش). strain

گریوان..gərivan [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی {باخ: گرای}.

گز..gəz [آد] ۱-توفنگه باخیلان یاریق و کرتیک یئر، اویوق یئر (fa: مگسک). ۲-اوخون یایا قوْیولان هاچا طرفی (fa: ته تیر). ۳-کز (fa: نوبت). {ددە قورقود و دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: ۱-اوخ گزی، اوْخ‘ون یایا قویولان بؤلومو. ۲-سوّت‘ون قاب دیبینه یاپیشان حصّه سی. ۳-ایپک، بیر نوع چین قوماشی. ٤-نوبت، (گزیک وگزمک‌دن)؛ سنگلاخدا؛ بوکلمه گزمک (دولانماق) فعل ایله کؤکداش اولاراق گزمه و آختارما آراجی‌نی و آماجی‌نی بیلدیریر، توفنگ و اوْخ‘دا باخیلان و هدفی آختاران کرتیگه دئییلیر، و گزمک، دولانماق و بو ایشی نئچه یوْل گؤرمک آنلامینا باخارساق نوْبت مفهومو اله گلیر، یئر آدلارینداً گز سؤزو بیر طرفدن باخیلان و قوْروق یئرینه اشارت اولاراق یئرین گزمه‌لی و دولانمالی اولدوغونو گؤسته‌ریر}.

گَز..gəz [اؤزل آد] آستانا(~طاف)، اراک (~ئین، ~اوند)، خالخال (~از)، قوچان (~کوه)، تیکان‌تپه (~دره)، قوشاچای (~ه‌لان/ آلان) دا کند آدی، قوُم (~ ~در)، زنجان (~گَلیان)، تاروُم (~مرْز)، اسدآباد (~نک) دا داغ آدی، کیوی ده (گزوُر)، مرند (گزه‌نق چایی)، خوی(~لان)دا چای آدی {باخ: گز}.

گزارش..quzariş [باخ] راپوْر.

گزافر..gəzafər [اؤزل آد] مرنده‌کند و چای آدی {باخ: گز+آوار}.

گَزای..gəzay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: گز+ آیر.

گزدک..gəzdək [آد] داغ تپه سینده دوزلوک و چؤکک یئر {باخ: گزمک}.

گزدیرمک..gəzdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-دولاندیرماق، بیریله گزه‌رک بیر سیرا شئی‌لری گؤسترَمک (fa: گرداندن). to take out for a walk ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر "ال گزدیرمک، گؤز گزدیرمک، حالوایا دارچین گزدیرمک". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گزدیریش..gəzdiriş [آد] گزدیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: گردش بری، عمل گرداندن).

گزدیریلمک..gəzdirilmək [بلسیز ائیلم] گزدیرمک ایشی گؤرولمک.

گزر..gəzər [اؤزل آد] کیوی‌ده کند و خالخال‌داچای آدی {باخ: گز}.

گزرجار..gəzərcar [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی {باخ: گز}.

گزرچی..gəzərçi [صفت] دایم گزمک ده اولان (فا: دوره گرد). hawker

گزرچیلیک..gəzərçilik [آد] ایشی دایم گزمک اولان (فا: دوره گردی). pedlary

گزَرگی..gəzərgi [آد، ص] سیار ساتیجی، چرچی، گزه‌رک ایشله ین "گزَرگی ساتیجی، گزَرگی فوْتوقرافچی".

گزک..gəzək [باخ] گزیک.

گزکره..gəzkərə [آد، تا] تیکینتی ایشلرینده ایشله نن زنبه.

گزگین..gəzgin [آد] ۱-چوخ گزن، سیّاح. ۲-اینسان آدی: گزگینالپ، گزگینای، گزگینبای، گزگینسو.

گزگین جی..gəzginci [آد، ص] گزه‌رک ایش گؤرن، سیار، گزیجی.

گزگین جیک..gəzəgin cık [آد] گزگین جی اوْلما وضعیتی.

گزگین‌لیک..gəzginlik [آد] گزگین اوْلما وضعیتی.

گزل..gəzəl [آد، دا] نار قابیغی (گئچیمشده بوْیاق اله گتیرمک اؤچون ایشله‌نیردی) "گزل اللریمی قارالدیب" pomegranate peel {دیواندا گز، سوّت و اوُن کیمی شئیلرین قابلاما دییینه یاپیشیب قالان حصّه سینه دئییلیر محتملا اوْنا باغلیدیر}.

گزل‌له‌مک..gəzəlləmək [تاثیرلی ائیلم] گزل سویوندا بویاماق، نار قابیغی سوُ ایله رنگ‌له‌مک.

گزلَر..gəzlər [اؤزل آد] نشانجی، ایی آتیْجی[۷].

گزللر..gəzəllər [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی {باخ: گز}.

گزْلنمک..gəzlənmək [بلسیز ائیلم] بیر هدف ووُرولماق اؤچون نشانلانماق، هدف لنمک (فا: نشانه گرفته شدن).

گزْله‌مک..gəzləmək [تاثیرلی ائیلم، باخ: گز] ۱-بیر آماجی ووُرماق اؤچون نشانلاماق، آماجلاماق (فا: نشانه گرفتن). ۲-آغاج ویا تاختا کیمی شئی‌لرین اوْستونده هاچا آچماق، هاچالاماق.

گزلیک..gəzlik [آد] بالاجا قادین پیچاقی، بالاجا پیچاق (فا: نوعی چاقوی کوچک). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ داشینا بیلمه‌سی و گزیله بیلمه‌سی اوچون گزمک سؤزوندن آلینمالیدیر}.

گزَم..gəzəm [باخ] گزَن.

گزمک..gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دوْلانماق، سئیره چیخماق، اَیلنمک اؤچون ویا واخت گئچیرمک اؤچون آددیملاماق "خیابانلاری گزیردیلر، اؤلکه‌لری گزمک" (فا: گشتن). ۲-آختاراراق هر یئره باخماق "کتابلارین آراسینی گزدی آما تاپابیلمه دی". ۳-گئچمک، اؤتمک "آی گزر ایل دوْلانار شنبه دؤشر نوْوروزا". ٤-آشکار اوْلماق، گؤرونمک "دوْداغیندا تبسّم گزیردی". ۵-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "دیل‌لرده گزمک، الده گزمک، کنار گزمک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ گز/ گشت شکلینده فارسجادادا ایشله‌نیر}.

گزمن..gəzmən [آد، ص] توریست، سیاح، گزه ین.

گزمه..gəzmə [آد] ۱-گزمک ایشی، گزینتی، دوْلانما (فا: تفرّج) ۲-گئجه‌لری بیر یئری قوروپان کیمسه (فا: شبگرد).

گزمه‌لی..gəzməli [صفت] دولانمالی. worth visiting

گزن..gəzən [آد] گؤن کسمک اؤچون ایتی آلت، باشماق، کسمک اوْلان اؤچون ایتی پیچاق (فا: نوعی چاقوی چرم بری) {باخ: گز، گزلیک}. ۲-گزن۲ (آد) گئجه‌لری گزه‌رک کئشیک وئرن (فا: شبگرد). night watchman {باخ: گزمک}.

گزَنتی..gəzənti [باخ] گزه ینتی.

گزنه..gəznə [اؤزل آد] ضیاآباد و اوُرمیه ده کندآدی {باخ: گزمک}.

گزنه‌کئش..gəznəkeş [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: گزمک}.

گزهاگز..gəzhagəz [ظرف] دایم گزه‌رک، سورک‌لی گزه‌رک walk constantly/ continually

گزه‌گزه..gəzə gəzə [ظرف] گزه‌رک، دوْلانا دولانا. walking

گزه‌له‌مک..gəzələmək [تاثیرسیز ائیلم] گزینمک.

گزه‌لی..gəzəli [صفت] گزَلی: گزل رنگی، نار قابیغینا بنزر رنگی اوْلان {گزَل سوْو}.

گزه‌نگی..gəzəngi [آد، دا] بیر نوع پاس، بادام آغاجی‌نین توتولدوغو بیر نوع خسته‌لیگ (فا: نوعی آفت‌درخت بادام).

گزه‌نه..gəzənə [آد] باخ: گیجی تیکانی، گیجی اوْتو، گیجیتگن (فا: گیاه گزنه) {فا‹گزیدن›}.

گزه‌وید..gəzəvid [اؤزل آد] اوْغوز-قیْنیق‌بوْیوناعاید یئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

گزه‌ین..gəzəyən [صفت] گزه‌گن: ۱-گؤنشن چئوره سینده دوْلانان و ایشیغین اوْندان آلان کؤره‌لر(فا: سیاره). ۲-چوخ گزن، گزمه یی چوخ سئون، ائوده قرارتاپمایان (قادین و هرکس)، دوْلانان، گزیجی(فا: سیار) traveller {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گزیک› ۱-نوبت، . ۲-جسارت}.

گزه‌ینتی..gəzəyənti [صفت] کؤچن، کؤچه بی، دایم بیر یئردن باشقا یئره حرکت ائدن (فا: زیاد گردنده، کوچنده).

گزه‌ین‌لیک..gəzəyənlik [آد] گزه ین کیمسه‌نین خاصیتی.

گزی..gəzi [آد] ۱-دوْلانیب اَیلنمه، هاوا آلما (فا: سفر). travel (ling) ۲-گزیب هاوالانما یئری، هاوا آلانی.

گزیب توْزماق..gəzib tozmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخجا گزمک دوْلانماق.

گزیب دولاشماق..gəzib dolaşmaq [آد] گزمک.

گزیب دولانماق..gəzib dolanmaq [آد] گزمک.

گزیجی..gəzici [صفت] گزه‌ین‌جی، گزمک ایشینی گؤرن، گزن، دوْلانیب اَیله‌نن (فا: سیاح). tourist

گزیجی‌لیک..gəzicilik [آد] گزیحی اوْلما وضعیتی (فا: سیاحت).

گزیش..gəziş [آد] گزمک ایشی ویا بیچیمی (فا: سیر).

گزیشمک..gəzişmək [تاثیرلی ائیلم] بیرلیکده گزمک "آچیق هاوادا گزیشیردیلر" (فا: باهم‌سِیر کردن). to take a walk {، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گزیشه گزیشه..gəzişə gəzişə [آد] گزه‌رک.

گزیک..gəzik [آد] سیرا، نوبت {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› گزیک›۱-نوبت۲-جسارت}.

گزیلمک..gəzilmək [بلسیز ائیلم] گزمک ایشی گؤرولمک.

گزیلیش..gəziliş [آد] گزیلمک ایشی ویا بیچیمی.

گزینتی..gəzinti [آد] ۱-گزمه، دوْلانما (فا: گردش) walking ۲-اوْتاق‌لاردا قاپی‌نین آچیلدیغی آرالیق. ۳-بکچی‌نین دوْلاندیغی و قوْرودوغو بیر آرالیق. ٤-چالقی‌دا ایلکل پارچادان قاباق چالینان یانال موُزیک" پیش‌درآمد موسیقی". ۵-گزمه‌یی‌چوخ سئون، گزه ین، وقتی‌نی گزمکله گئچیرن.

گزینتی یئری..gəzinti yeri [آد] گزمک اوْچون بللی اوْلان یئر ویا بؤلگه.

گزینمک..gəzinmək [س] دوْلاشماق، گزمک to walk

گزینیش..gəziniş [آد] گزینمک ایشی وبیچیمی، گزینتی (فا: گردش).

گزینیشمک..gəzinişmək [قا] بیرلیکده گزینمک، دوْلانماق.

گزی‌یازی‌سی..gəzi yazısı [آد] گزیجی‌لرین یازدیق‌لاری و بیر بؤلگه‌نین یاشایشی بیچیم‌لرینی گؤسته رن کتاب (فا: سفرنامه).

گژ..gəj [باخ] گچ.

گژچی..gəjçi [صفت] گچ پیشیریب دوزلدن.

گَسدوُ..gəsdu [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی {باخ: گز}.

گسک..gəsk [اؤزل آد] سبزوار، بیرجند ده کند آدی {باخ: گز}.

کوْسابابا..kosababa [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی {باخ: کوْسا}.

گشت..gəşt [آد، فا] گزمه، دوْلانما، سئیر(فا: سیروسفر) {باخ: گز}.

گکیردک..gəkirdək [آد] باخ: قیغیرداق. {سن: ۱-غضروف، ۲-خیرتدک}.

گَگَران..gəgəran [اؤزل آد] لنکَران'دا کند آدی[۲٤۰].

گَگَلی..gəgəli [اؤزل آد] آغسوُ'دا کند آدی[۲٤۰].

گَل..gəl [ف] گلمک فعلینین بوُیروق وجه‌ی(فا: بیا). come thou

گَل‌آشاغی..gəlaşağı [اؤزل آد] ماکی دا کند و داغ آدی.

گَلالی..gəlalı [اؤزل آد] گل‌عالی: ماکی دا کند آدی.

گلادیاتور..qladiyator [باخ] قلادیاتور.

گلاسنوْست..qlasnost [باخ] قلاسنوست.

گلاسیوْلوژی..qlasiyoloji [باخ] قلاسیولوژی.

گلایول..qlayol [باخ] قوُزقون قیلیجی، قلایول.

گَلباسان..gəlbasan [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {محتملا کل باسان شکلینده کله اوْستونلوگو آندیریر[۸۸]}.

گلبری..gəlbəri [آد] کؤسَو، اوْجاقدا کؤمورو و اوْدو چکمک اوْچون اوُزون دمیر آراج، بیر نوع دیْرمیق، آغاج داللارینی بوُداماق اوْچون اولان و باشیندا آغزی اَیری دمیر اولان اوُزون آغاج {دانیشیق دیلی اوْلاراق گل و بری سؤزلریله دوزلمیش کلمه اولمالیدیر}.

گلتیرمک..gəltirmək [تاثیرلی ائیلم] گتیرمک.

گَلدی..gəldi [اؤزل آد] گله‌جک، استقبال[۷].

گلدیکجه..gəldikcə [باخ] گئتدیکجه، یئری گلدیکجه: یئری دوشدوکجه" یئری گلدیکجه دئیه رم".

گلدی‌گئدر..gəldi gedər [صفت] گئچیجی، قالیجی اوْلمایان.

گلدی‌گئدرگی..gəldi gedərgi [باخ] گلدی گئدر.

گَلَر..gələr [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

گل‌سنه..gəlsənə [ادات] آرزو، دعوت و مصلَحت معناسیندا ایشله‌نیر "آی اوْغلان گل سنه بیر آز سوُگتیریم".

گُلشنِ‌راز..gülşən I raz [اؤزل آد] باخ: شبستر.

گلشنی‌تبریزی..gülşəni təbrizi [یازار] آذربایجان شاعری اوْلاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

گلشهری..gülşəhri [یازار] هـ ۷جو یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

گَلَک..gələk [اؤزل آد] گَلیک، خلیفه، سوْنراکی؛ اؤزبَکلرین، قوْنرات و قانچاکلی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

گل‌گئت..gəlget [آد] دوْلانما، گئدیب گلمه (فا: رفت‌وآمد).

گل‌گئج..gəlgeç [آد] گلیب گئچن، گئچیجی "گلگئچ بیر مسافر".

گل‌گئچچی..gəlgeççi [آد] گلیب گئچن، گئچیجی.

گل گئشچی..gəlgeşçi [آد] گلیب گئچن، گئچیجی.

گل‌گل..gəlgəl [آد] بیریئره چاغیرماق اوچون دئییلن سؤز، چاغیرما.

گل‌گل‌ائله‌مک..eləmək gəlgəl [تاثیرلی ائیلم] الین ترپه‌ده‌رک چاغیرماق، دعوت ائتمک.

گللاهی..gəllahı [ظرف] کللاهی: اؤزباشینا، سربست" آتی ~ بوُراخماق".

گلمبه..gələmbə [آد، دا] قوْیون یاتاغی[۲].

گلمز..gəlməz [صفت] گئدر گلمز کیمی سؤزلرده قاییتمایان معناسیندا.

گلمک..gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-حرکت ائده‌رک بیر یئره وارماق و یئتیشمک، چاتماق، یاخین لاشماق، وارماق "ائوه گلدی، یاز گلیر". to come ۲-گؤرونمک، اوْخشاماق، تصوّر ائدیلمک "اوُزاقدان دؤیوش آسان گلر". ۳-چکی‌سی اوْلماق، آغیرلیغی بللی اوْلماق "بوُ یئمیش‌لر نئچه کیلو گلدی". ٤-(مج)ائولنمک "گؤره سن آللاه بوُ قیز منه گلرمی؟". ٥-اوُیقون اوْلماق "بو پالتارسیزه گلیر" (فا: آمدن). ٦-داخل اوْلماق، گیرمک "ایچَری گل". ۷-بعضی کلمه‌لرله بیرلیکده جوّت لشمه‌یه مئیل ائتمک معناسیندا ایشله‌نیر "کله گلمک، تکه‌یه گلمک". ۸-خمیر کلمه سیله بیرلیکده آجیماق خمیر یئتیشمک مفهوموندا ایشله‌نیر "خمیر گلدی". ۹-بیر آدین چیخیشلیق حال ایله بیرلیکده بیر شئیین قاپاق یئرین گؤسته‌ریر، تؤره‌مک، نشأت تاپماق "بوُ سؤزون کؤکو سوُمر دیلیندن گلیر". ۱۰-قوْشولماق، بیرلشمک "اک‌لر سؤزون سوْنونا گلیر". ۱۱-آخاراق جریان ائتمک "آرخدان سوُ گلیر". ۱۲-امر فورْماسیندا خطاب دعوت و چاغیریش معناسیندا ایشله‌نیر "گل بوُرایا". ۱۳-گلدیکده شئکلینده ایشله‌نن بیر شئیین حاققیندا تاکید مفهومو وئریر"بوُ مسأله‌یه گلدیکده". ١٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "گؤزه گلمک، مئیدانا گلمک، دیله گلمک، جانا گلمک، هیجانا گلمک، آغلینا گلمک، سؤزه گلمک". {سومرجه ‹گن›؛ ت، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه‌دن فارسجادا گلن گدن و اؤزگل کلمه‌لرینه اشاره ائتمک اولار}.

گلمه..gəlmə [آد] ۱-گلمک ایشی. ۲-یئرلی اوْلماییب اوزگه یئردن گلن، یاد، اؤزگه، قریب.

گَلمه..gəlmə [اؤزل آد] آستانا(ـقارداش)؛ زرداب‌دا کند آدی[۲٤۰].

گلمیش..gəlmiş [صفت] گلمه (فا: آمده). come

گلمیش گئچمیش..gəlmiş geçmiş [صفت] بوگونه قدر گلیب گئچن.

گلن..gələn [صفت] گلمک ایشینی گؤرن، قوناق "نئچه نفر گلن وار".

گلن آغام گئدن پاشام..gələn ağam gedən paşam [دئییم] حُکومت و بؤیوک باشلیق هر کیمده اوْلورسا اوْلسون منه فرق ائتمز آنلامیندا بیر سؤز.

گلن‌اوُجا..gələnuca [اؤزل آد] بؤیوک آتلی، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گلَنج داغ..gələnc dağ [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

گلن گئچن..gələn geçən [صفت، آ] گلیب گئدنلر.

گلَنگئدر حسن آباد..gələngedər həsən abad [اؤزل آد] میانا دا کند آدی.

گلن گئدن..gələn gedən [آد] ۱-توفک‌لرده فیشنگی آتماغا آماده ائدن آلت (فا: گلنگدن). ۲-گلنلر، بیریئره گلیب گئدن، گلیب گئچنلر، یوْلدان اؤتن هرکس.

گلوان..gəlvan [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند و چای آدی {گل+بان}.

گلوُبال..qlobal [باخ] قلوْبال.

گَلوُلان..gəlulan [اؤزل آد] بانه، سقز، بوکان دا چای آدی.

گلوله..güllə [باخ] گوْلله.

گَله..Gele [اؤزل آد] اؤزبجک-قوْنرات-قانجاقالیْ بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

گل‌هاگل..gəlhagəl [آد] آردی کسیلمه‌دن، اوُزون یول گله‌رک "گل هاگل کنده چاتدیلار".

گله‌جک..gələcək [آد، ص] ایلَری‌ده‌اوْلان، گلمه‌سی گؤزله‌نن، هله گلمه میش اوْلان زامان(فا: آینده). future

گله‌جک‌بیلیمی..gələcək bilimi [آد] گله جگه عاید اوْلان بیلیم، گله‌جک ده اوْلان ایشلریله اوغراشان بیلیم.

گله‌جکچی..gələcəkçi [آد] گله جکچیلیک یانلی‌سی، فوتوریست.

گله‌جکچی‌لیک..gələcəkçilik [آد] گله‌جه‌یه‌چوخ اؤنم وئرن و اوْنو ساووُنان.

گله‌جک‌زامان‌روایتی..gələcək zaman rivayəti [آد، دیلب] تام‌گله-جک‌زامان، کامل گله‌جک‌زامان(فا: وجه زمان کامل). fuature perfect tense

گله‌جک‌زامان شرطی..gələcək zaman şərti [آد، دیلب] شرطی گله جک زامان (فا: وجه شرطی زمان کامل). future subjunctive

گله‌جک‌زامان فعلی صفت..gələcək zaman feeli sifət [آد، دیلب] آد و صفت‌له دوْزه‌لن و گله جک زامان معناسی وئرن کلمه، توْرکجه ده "اجک، سی" اک‌لریله دوْزه‌لیر"آلاجاق‌قان، من بیله‌سی قاییداجاق" (فا: صفت فعلی زمان آینده، وجه وصفی). participle

گله‌جک‌زامان‌گؤرونومو..gələcək zaman görünümü [آد، دیل‌ب] گله‌جک‌زامان اکی‌آلمیش فعل‌له بیر یاردیمجی ویا باشقا فعل‌له اوْرتایا چیخان و نیت مفهومو وئرن بیر گؤرونوم "گئده جک اوْلماق".

گله‌جک‌گون..gələcək gün [ظرف] یارین، صاباح (فا: فردا). tomorrow

گله‌خانا..gələxana [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {گلینن ائو}.

گله‌دام..gələdam [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

گله‌سر..gələsər [آد] گلیرلی و وئریم‌لی یئر {گلمک سؤزوندن}.

گله‌سن گؤره‌سن..gələsən görəsən [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

گله‌سی..gələsi [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

گله‌لی..gələli [ظرف] گلمیشکن، گلن‌دن بری.

گله‌مه..gələmə [آد، دا] ایکی ایل سوّرولمه ین بوْش تارلا[۲].

گله‌نک..gələnək [آد] بیر توْپلومدا اوْلان عنعنه، عُرف، رسم و سنّت، اسکی‌دن قالما تؤره‌لر (فا: عرف). custom

گله‌نک‌لشدیرمک..gələnək ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گله‌نک‌حالینا گتیرمک.

گله‌نک لشمک..gələnək ləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گله نک حالینا گلمک.

گله‌نکچی..gələnəkçi [صفت] گله‌نک‌لره باغلی اوْلان، گله نک‌لره دیر وئرن، اسکی گلنک‌لره چوخ اؤنم وئرن اینانج و اؤیره تی (نظریه) (فا: سنن). customs

گله‌نکچیلیک..gələnəkçilik [آد] گله نک‌لری ساووُنما گؤروشو.

گله‌نکسل لشمک..gələnəksəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گله نک‌سل وضعیتینه گلمک.

گله‌نکسل..gələnəksəl [صفت] گله نک‌له ایلگی‌لی، گله نه‌یه دایانان شئی.

گله‌نکلی..gələnəkli [صفت] گله نک اولان، گله نک‌لره دایانان.

گله‌وان..gələvan [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {گل+ه+بان}.

گله‌ین..gələyən [آد، ص] ۱-آنا ایرماغا قاریشان آخار سو. ۲- هئریک، سوّرولوب بیر ایکی ایل اکیلمه میش قالان بوش تارلا (اکین یئری)، دینجه قالمیش یئر، هئریک یئر، آرات (فا: آیش).

گلیب‌چاتماق..gəlib çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئتیشمک. to arrive

گلیب‌چیخماق..gəlib çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئتیشمک.

گلیب‌گئچمک..gəlib geçmək [تاثیرسیز ائیلم] رد اولماق. to come and to pass

گلیب گئچن..gəlib geçən [صفت، آ] گلیب گئدنلر.

گلیب‌گئچیجی..gəlib geçici [ظرف] قیسا سوّره‌لی اوْلان.

گلیب‌گئدن..gəlib gedən [باخ] گلن گئدن.

گلیر..gəlir [آد] قازانج، اله گلن شئی، قازانیلان هرشئی، چیخار (فا: درآمد). income, profit, return

گلیرچیخار..gəlirçıxar [آد] قازانج‌و گئدر income and expenditure

گلیرداغیلیمی..gəlir dağılımı [آد] بیر اؤلکه‌نین توپلام گلیرینین اوْ اؤلکه بؤلوم و بیرئی‌لری آراسیندا یاییلیب داغیلماسی.

گلیرسیز..gəlirsiz [صفت] گلیری اوْلمایان، قازانج‌سیز. unprofitable,

گلیرسیزلیک..gəlirsizlik [صفت] قازانج‌سیزلیک. unprofitableness

گلیرقاپناغی..gəlir qaynağı [آد] گلیر وقازانج گلمه یئری.

گلیرگئدیر..gəlirgedir [آد] قازانیلان وخرجله‌نن پارالار.

گلیرلی..gəlirli [صفت] قازانج‌لی profitable

گلیرلی‌لیک..gəlirlilik [صفت] قازانج‌لی‌لیق profitability

گلیروئرگی‌سی..gəlir vergisi [آد] گلیرلره باغلانان وئرگی، گلیرلردن آلینان وئرگی.

گلیسرین..Gilisirin [آد، یونانجا] یاغلاردان اله گلن و تئکنیکا و عطریات اوْرتیمینده ایشله‌نن و دادی شیرین تهَر برک مادّه.

گلیش گئدیش..gəliş gediş [آد] گل گئت، گئدیش گلیش.

گلیش..gəliş [آد، ت] ۱-گلمک ایشی، گلمه. ۲-صحنه اثرلرینده پرده‌نین بیر حصّه سی.

گلیشدیرمک..gəlişdirmək [تاثیرلی ائیلم] گلیشمه‌سینه یول آچماق (فا: توسعه دادن).

گلیشدیریجی..gəlişdirici [صفت] گلیشدیرمه اؤزللیگی اوْلان.

گلیشدیریلمک..gəlişdirilmək [بلسیز ائیلم] گلیشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا: پیشرفت داده شدن).

گلیشدیریم..gəlişdirim [آد، سینما] گلیشدیرمک ایشی.

گلیشگین..gəlişgin [صفت] گلیشمیش اوْلان، متکامل.

گلیشمک..gəlişmək [تاثیرسیز ائیلم] قاباغا گئتمک، بؤیومک، آیاق توتماق (فا: پیشرفت کردن). to progress

گلیشمه..gəlişmə [آد] بؤیومه، ایلرله‌مه، قاباغا گئتمه، انکشاف، تکامُل (فا: پیشرفت). Progress, development

گلیشمیش..gəlişmiş [صفت] قاباغا گئتمیش، توسعه تاپمیش (فا: پیشرفته). advanced

گلیشن..gəlişən [آد، تورکمنجه] گلیشیکلی (فا: شیک و ظریف).

گلیشی گؤزل..gəlişi gözəl [ظرف] خوشا گلن سؤز. accidental

گلیشیک..gəlişik [آد، تورکمنجه] ظریفلیک (فا: ظرافت).

گلیشیکلی..gəlişikli [آد، تورکمنجه] ظریفلیک (فا: ظرافت).

گلیشیم..gəlişim [آد] گلیشمه، بؤیومه، ایلرلهمه، قاباغا گئتمه، انکشاف، تکامُل (فا: پیشرفت). **projection، grwth**

گَلیک..gəlik [اؤزل آد] خلف، خلیفه، سونْراکی ۲-(تاریخی اؤزل آد) اؤزبکلرین، قونْرات و قانچاکلی اویماقلاری اولوبابالاریندان[۷]. ۳-(تا) اوُشاق آیاق قابی سی. ٤-(آ) سالماس دا کند آدی {گلینیئر}.

گَلیکلی..gəlikli [اؤزل آد] خلَف، خلیفه[۷].

گلیم..gəlim [آد] آرتیم، وئریم، قازانج، گلیر.

گلیملی..gəlimli [صفت] آرتیملی، وئریملی (فا: پرحاصل). **profitable**

گلین..gəlin [آد] ۱-اؤلهنن و تونْی ائیله ین قادین (فا: عروس). **bride** ۲-بیرکیمسهنین اوغلونون خانیمی (قاریسی)، بیر عایله فردی ایله ائوله نهرک اوْ ائوه گلن خانیم "حسن بگین گلینی". ۳-چوخ بزکلی، گؤزل، گلین جیک "گلین کیمی دیر" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ گلمک+ین}.

گلین آتلاندی..gəlin atlanması [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، عنعنه وی خاراکترلی قدیم مراسیم رقصیدیر. خئیلی اوزون چکن، آرام تئمپلی، همدا اولدوقجا مئلودیکدیر. جبرایيل رایونوندا اونون موسیقی آهنگیله، عصاسن گلین اویناییر. واختیله شکی رایونوندا، لاکین باشقا موسیقیلی رگس اولوب، اونو ایکی دفعه هم گلین گتیرمه یه گئدنده، هم ده گلینی آتا ائویندن یولا سالاندا چالاردیلار[۲٤٥].

گلین..gəlin [اؤزل آد] گئرمی (ـبولاقی)، اردبیل (ـقیشلاغی)، مرند (ـقیه) ده کند آدی. میانا دا (ـداش) داغ آدی.

گلین آتلاندی (آتداندی)..gəlin atlandı (atdandı) [آد] تویلاردا گلینین آتا ائویندن چیخیب آتا مینمهسی مراسیمی وبو مراسیمده چالینان هاوا.

گلین آلماق..gəlin almaq [تاثیرلی ائیلم] ائولنمک، گلین گتیرمک.

گلین ائتمک..gəlin etmək [تاثیرلی ائیلم] بیر قیزی ائولندیرمک.

گلین اوْتاغی..gəlin otağı [آد] ۱-تونْی گؤنو گلینله بَگ اؤچون آیریلیب بزه دیلمیش اوْتاق. ۲-بزَکلی و قشنگ اوْتاق.

گلین اوْتو..gəlin otu [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن قیرمیزی و دادی مئیخوش، سؤرونگن گؤودهلی، ادرار سؤردوروجو، چوخ ایللیک-بیتگی، گؤوشی فنری (فا: گیاهیست). **phjsalis alkakengi**

گلین اوْلماق..gəlin olmaq [تاثیرلی ائیلم] ائولنمک.

گلین بؤجگی..gəlin böcəyi [باخ] اوُغور بؤجگی.

گلین باجی..gəlinbacı [آد] گنج گلینه قوْهوملاریnین طرفیندن وئریلن آد.

گلین باردا غی..gəlinbardağı [آد] شربت ایچمک اؤچون اؤزلقاب، ایچکی قابی

گلین بارماغی..gəlinbarmağı [آد، بیتگی] اوُزن دانالی بیر اؤزوم نوعو.

گلین بوْغان..gəlinboğan [آد، بیتگی] ایری و اوزونسوْو گیلهلی اوزوم نوعو.

گلین تئلی..gəlinteli [آد] گلینلرین باشینا تاخیلان پارلاق تئل.

گلین تؤرو..gəlintoru [آد] گلین اؤچون تیکیلن گئییم و پالتار.

گلینجه..gəlincə [ظرف] گلهرک. **as regards**

گلینجیک..gəlincik [آد، دیرگی] ۱-سانسارگیللردن، اینجه اوُزون یاپیلی، اوزون چنهلی کیچیک بیرحئیوان، گلین خاتین **mustela niralis** ۲-(آ، بی، سن) داغلاله سی، قیْر چیچگی، یالین قیر و تارلالاردا یئتیشن قیرمیزی، اوْتسوْوو بیتگی، بیر نوع لاله گولو (فا: نوعی لاله) **papaver rhoeas** ۳-قولْچاق، گلین کیمی اویونجاق (فا: عروسک) **doll** ٤-آرپاجیق، ایلانجیق، چیبان.

گلینجیک بالیغی..gəlincik balığı [آد، دیرگی] ایلان بالیغینا بنزر، بوغلو، اتی یئییله بیلن بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **Mustela tricirrata**

گلینجیک گیللر..gəlincikgillər [آد، بیتگی] آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنگلی، گلین جیک بیتگیسی، خاشخاش و قیرلانقیج اوْتو کیمی بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره خشخاش، تیره کوکنار). **papaveraceae**

گلین چیچگی..gəlinçiçəyi [آد، بیتگی] زنبق (سوسن) سوولاردان چیچکلری یئددی پارچالی چان بیچیمینده و رنگلی چیچکلی سوْغانلی و اوتسوْو بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

گلین حامامی..gəlynhamamı [آد] گلین اؤچون حامامدا دؤزنله ن تؤرن.

گلین دوْنو..gəlindonu [آد] گلین اؤچون تیکیلن گئییم و پالتار.

گلین ساچی..gəlinsaçı [آد، بیتگی] کؤسکوت نوْعوندان آغ و ساری سوْو ایپ کیمی یاپراقسیز انگل بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

گلین فنَری..gəlinfənəri [آد، بیتگی] قوش کیرازی (فا: نوعی گیاه). **frillaria impesrialis**

گلین قایتاران..gəlinqaytaran [آد، دا] بیر نوع اوُزون بوُرون چاریق.

گلین قوُشاغی..gəlinquşağı [آد، دا] باخ: گؤی قوُشاغی.

گلین قوُشو..gəlinquşu [آد، دیرگی] بیر نوع تارلا قوشو (فا: نوعی پرنده). **Otocoris pencillatus**

گلین‌قیز..gəlinqız [آد] ۱-قیزگلین، گنج قیزلار وگلین‌لر. ۲-گنج قیزلاری سسله‌مک اوچون بیر عنوان.

گلین‌گؤچمک..gəlin köçmək [تاثیرسیز ائیلم] اره گئتمک، ائولنمک.

گلین‌گئتمک..gəlin getmək [تاثیرلی ائیلم] ائوله‌نیب اره گئتمک.

گلین‌گتیرمه..gəlin gətirmə [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، عنعنه وی مراسیملرده ایفا ائدیلن رقصدیر. گلینی بی ائوینه آپارمازدان اول گلین گیلده ایفا اولوناردی. رقصین ریتمی چوخ دییشکن، موسیقیسی چتین دویولاندیر. " گلین گتیرمه " جوشغون، اویناق ایفالی رقصدیر[۲۴۵].

گلین‌گؤرمه‌سی..gəlin görməsi [آد] تازا گلینین عایله عضولری و یئنی قوْهوم‌لارلا تانیش اوْلما مراسیمی.

گلین‌گلین..gəlingəlin [آد] قیزلارین گلین جیک‌له اوْیناديقلاری اوْیون.

گلین‌گولو..gəlingülü [باخ] ساری توْپوز.

گلینلیک..gəlinlik [آد] ۱-گلین اوْلما وضعیتی(فا: ا م عروس بودن). ۲-گلین اوْچون تیکیلن گئییم و پالتار (فا: لباس عروس).

گلینلیک‌ائتمک..gəlinlik etmək [آد] عایله ایچینده گلین کیمی سایقی گؤسترمک.

گلینلیک‌چاغی..gəlinlik çağı [آد] ۱-گنج قیزلارین ائولنمه چاغی و دؤنمی. ۲-گلین اوْچون، گلینه عاید.

گلینلیک‌چی..gəlinlikçi [آد] گلینلیک گئیمی تیکن ویاساتان.

گلینمک..gəlinmək [تاثیرسیز ائیلم] گلمک ایشی گؤرولمک.

گلین‌موُغامی (بایات شیراز موُغامی)..gəlin muğamı (bayat i şiraz muğamı) [آد] بو موغام آذربایجان موسیقی‌سینین اصلی دسگاه‌لاریندان تانینیر و گوُشه‌لری بولاردان عبارتدیر: گؤتورگه یاگیریش (درآمد)، ایکینجی گؤتورگه، اوْچونجو گؤتورگه، تمل (مایه)، یئنیش یوْخوش (فراز و نشیب)، عناد، اصفهانک، بایات اصفهان، بایات شیراز، قوْووشما (ترکیب)، ابوالجب، جعفریه، خاوران، آذربایجان، بایات کوْرد، حاجیونی، گیلئی(گلایه)، دشتی، مهدی ضرابی، قاتار، بایاتی، عاشق کش، نیریز، داوودی و عزّال (هوْندور)، تمله آیاق. (فا: بیات شیراز).

گلین هاواسی..gəlin havası [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ان قدیم آذربایجان رگسلریندن بیریدیر. لنکران‌دا گلین گتیرمه یه گئدنده اوینایاردیلار. رقصین موسیقیسی جاذیبه‌لی، تئمپی آرامدیر. گلینی بی ائوینه اؤتورندن سونرا " گلین هاواسی " بیرده چالینیر. بو دفعه اونو آنجاق جاوان کیشیلر و قادینلار اوینایيرلار[۲۴۵].؛

چوخ یئرلرده گلینی قیز ائویندن آلیب اوْغلان ائوینه گؤتورنده چالینان اؤزل هاوایا دئییلیر.

گم..gəm [آد] قوُزو و بیزووْون آنالارینین سوْتونو اممه‌سی اوْچون آغیزلارینا ووُرولان آغیزلیق (دیش دیش بیر وسیله)، آتی یؤنتمک اوْچون اوْنا باغلانان آغیزلیق[۱] (فا: دهنی اسب) {سن: آت آغیزلیغی؛ باخ: گمیرمک}.

گُمان..guman [باخ] گوْمان.

گملنمک..gəmlənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغزینا گم ووُرولماق ۲-بیر ایشده آشیری ایستک و داورانیشلار انگل اوْلونماق

گملمک..gəmləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوزو و بیزووون آغزینا گم وورماق. ۲-بیر ایشده آشیری ایستک و داورانیشلارا انگل اوْلماق.

گمه..gəmə [آد، دا] ۱-درزین یاری‌سی، یاریم درز "گمه باغلاماق". ۲-کیچیک اوْت تایاسی، تایاجیق. ۳-(تا) بیر نوع بؤیوک سیچان.

گمی..gəmi [آد] قاییق دان بویؤک سودا اوْزن داشیت (فا: کشتی)ship {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گمی، گیمی›، سن‹کیمه›؛ باخ: گمیرمک}.

گمی‌بره..gəmibərə [باخ] گمی.

گمی‌پئیک..gəmipeyk [آد] فیرلاتاراق گزه‌ین ین چئوره سینده دوْلانان، و مختلف آراشدیرمالار اوْچون اؤزل جاهازلارلا تجهیز ائدیلمیش اوُزای گمی‌سی، اوُیدو.

گمی‌جیک..gəmicik [آد] بالا گمی a little boat

گمیچی..gəmiçi [صفت] گمی‌ایشله‌دن کیمسه، گمی‌ده چالیشان کیمسه (فا: ناخدا). captain

گمیچی..gəmiçi [اؤزل آد] اوُرمیه و تبریز ده کند آدی.

گمیچی‌لیک..gəmiçilik [آد] گمی ایشلتمه، گمی ده چالیشما ایشی (فا: کشتیران). navigation

گَمیر..gəmir [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گمیرْتلَنمش..gəmirtlənməş [باخ] گمیریلمیش.

گمیرْتلَنمک..gəmirtlənmək [باخ] گمیریلمک.

گمیرْتله‌مک..gəmirtləmək [تاثیرلی ائیلم] گمیرمک.

گمیرجک..gəmircək [آد] گمیرچک:۱-قیغیرداق، بورون و قولاق کیمی اورقانلاردا اوْلان سوْموک‌دن یومشاق بؤلوم (فا: غضروف). ۲-آت و ائششگین بورون دئشیک‌لرینده عمله گلن کسیلیب آتیلماقلا معالجه‌ائدیلن بیر نوع شیش.

گمیردک..gəmirdək [آد] قویروغون‌ایسکیلئتی و چاتی‌سی {سن: غضروف؛ باخ: گمیرمک}.

گمیرگن..gəmirgən [آد، دیرگی] کسیجی دیشلری چوخ ایتی و گلیشمیش اوْلان حئیوان (فا: جونده). chewing

گمیرگنلر..gəmirgənlər [آد، دیرگی] داوشان، کیرپی، سیچان و قوُندوز کیمی کؤپک‌دیشلری کسیجی اوْلان ممه‌لیلر تاقیمی، گمیریجی‌لر.

گمیرمک..gəmirmək [تاثیرلی ائیلم] برک بیر شئیی دیشله آزار آزار قوْپارماق، آغزی ایله کسیب تؤکمک (فا: به‌دندان کشیدن). to gnaw a bone {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کموّرمک، کمرؤشمک› دیواندا ایشله‌نن جمله‌لردن بو کلمه‌نین معناسی بیر شئیی آزجا سییرماق و اوْزدن گؤتورمک مفهوموندا دوشونولور، و بوُ مفهوما دایاناراق بیر سیرا کلمه‌لر اله گلیر، گمیردک (یومشاق اولاراق سییریلیب گوشه‌نن سوّموک)، گم (قوُزونون آغزینا باغلاناراق اینه‌یین دریسینین سییریلماسینا سبب اوْلوب و قوُزونون اممه‌سینه مانع اولان شئی، بو آلَت تدریجا آت آغیزلیغی یئرینده ایشله‌نیب و بوُ آلَتین شکلینه باخارساق گمر‹کمر و کمند سؤزلری اوْرتایا چیخیر)، ائله سانیلیرکی کمر وکمند کلمه‌لریده بوُ مفهوما دایاناراق اله گلیبدیر و بوُ آلَت اوْزلیلکله بیر عدّه شئی‌لری‌سیخاراق و اوْلاری اوْزدن سییراراق بیربیرینه باغلایير و البته تدریجا اَنحنالی اوْلدوغو اوْچون انحنا معنی سینده ایشله نیبدی، همان بوُ باخیش لا فارسجادا یایقین اوْلان کمان (کمین‹ کمند/ کامان‹ کامانچا: یای) سؤزونون ده کؤکو آیدینلیق قازانیر، گمی (سوُیو سییریب یئرین آراج)؛ دیوانا باخدیقدا " کم، گم، گمیرمک" کیمی سؤزلرینین کؤکداشلیغینی گؤرمک اوْلور، چونکی دیواندا " کم" خسته‌لیک معناسیندا گلیب و بللی دیر کی خسته‌لیک بیر نوْع داغیلیب آرادان گئتمک و آیری دئییشله اسکیلمک و آزالماق معناسینداییر و گمیرمک کلمه سیده معناجا و اؤزلیلکله اسکی تؤرکجه ده اوْزدن سیْییرماق ویاخوْد آزجا سیْییرماق دئمکدیر وبوُ اوْزدن بوکلمه‌لرین کؤک و معناجا باغلی‌لیقلاری آیدیندیر؛ اشاره اوْلمالیدیرکی تؤرکیه تؤرکجه سینده سوّموک سؤزونه کَمیک دئییلیر، بوُ کلمه گمیرمک سؤزیله کؤکداشدیر، گمیرمک› گمیک› کمیک› سوّموک؛ باخ: سوّموک}.

گمیرمه..gəmirmə [آد] برک بیر شئیی دیشله آزار آزار قوْپارما، قیریب تؤکمه (فا: به‌دندان کشی).

گمیریجی (لر)..gəmirici (lər) [آد] کسیجی دیشلری یاخشی گلیشمه میش حئیوانلارتاقیمی (سیچان، داوشان--) (فا: جوندگان) rodents

گمیریش..gəmiriş [آد] گمیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: جوندگی).

گمیریشدیرمک..gəmirişdirmək [تاثیرلی ائیلم] گمیریشمک ایشینه یوْل آچماق.

گمیریشمک..gəmirişmək [قا] بیربیرینی گمیرمک، دیش‌له‌مک.

گمیریک..gəmirik [صفت] گمیریلمیش حالدا اوْلان، دیشله دیدیملیش (فا: جویده شده). bite, the mark of gnawing

گمیریکله‌مک..gəmirikləmək [باخ] گمیرمک.

گمیریلمک..gəmirilmək [بلسیز ائیلم] گمیرمک ایشی گؤرولمک، دیشلم دیشلم ائدیلمک. to be gnawed

گمیریلمیش..gəmirilmiş [صفت] دیشله پارچالانمیش.

گمیسی‌قارایا اوْتورماق..gəmisi qaraya oturmaq [آد] بؤیوک چتین‌لیگه راستلانماق.

گُمیشان..gümişan [اؤزل آد] گؤموشان: ۱-گنبد بخش‌لریندن، ۱٦ کندی *۲۷۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، بخشین مرکزی گُمیشان اولاراق خزردنیزی‌نین ۳ کیلومترلیگینده‌دیر و نفوسو *۷۰۰۰ نفر اولاراق، اهالی جعفربای تؤرکمن‌لریندندیلر. {گؤموش سؤزو بؤلگه نین دَیرلی اولماسینا اشارتدیر}. ۲-گمیشان بؤلگه‌سینده تؤرکمن کندلری : آزار قلیچ‌مهراب (۲٦ک‌د *۱۰۰)، آلتین توْخماق (۱۸ک‌ق‌ب *٤۰۰)، اوْمچه‌لی/ بناور (۱٦ک‌گ‌د *۲۵۰)، پنج پیکر (۱٤ک‌ق‌د *۱٦۰۰)، چاروای جعفربای (*۲۰۰۰)، خوْجا/ خواجه نفس (۹ک‌گ *۳۵۰۰)، خوْجالار/ خواجه‌لر (۱٦ک‌گ‌د *٥٦۰)، شاه‌تپه(۳۲ک‌گ‌د*۲۱۰۰)، قارقی (۱۲ک‌د *۲۰۰۰ تؤرکمن)، قالا (۱۸ک‌د *۱۰۰۰)، قالاجیق (۱۲ک‌ق‌د *۱۰۰۰)، قرَنجیک/ قارینجیق (۲۲ک‌گ‌د *۱۲۰۰)، کَتوُک (۱٤ک‌گ‌د *۱۰۰۰)، نیزار (۱۷ک‌گ‌د *۱۲۰۰)، {تورکمن لهجه سینده qomişan سؤیله‌نیشی گمی سؤزیله ایلگیلی اولمالیدیر البته گوّموّش و قَمیش سؤزلریندن ده اوُزاق گؤرونمور}.

گمیشدیرمک..gəmişdirmək [تاثیرلی ائیلم] آلیجی قوُشو اوْو اوْزه‌رینه سالدیرماق، اوْو توتماق اوْچون اوُچورماق (فا: پرنده‌شکاری‌به‌پرواز-درآوردن) {دیواندا ایشله‌نن گمیشمک(سالدیرماق، بیرشئیی چیخاریب آتماق) فعلینه باغلی اولاراق اصلینده گمیرمک فعل ایله بیرکؤکدندیلر چونکی گمیرمک‌ده بیر نوع سالدیرماقدیر}.

گمیشمک..gəmişmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْو دالیجا گئتمک و اوُچماق.

گمی‌قاییران..gəmiqayıran [آد] گمی دوّزلدن shipbuilder

گمی‌قاییرما..gəmiqayırma [آد] گمی قاییرماقلا مشغول اوْلان ساحه shipbuilding

گمیک..gəmik [باخ: گمیرمک] کمیک، سوّموک.

gəmilridənizdə batmaq ..گمی‌لری‌دنیزده باتماق(غرق اولماق) (qərq olmaq) [تاثیرسیز ائیلم] افلاسا اوغراماق.

gəmilik..گمی‌لیک [آد] گمی دؤزلتمه یئری.

gəmiyatağı..گمی‌یاتاغی [آد] گمی‌ساخلانان یئر، گمی دوراغی و قورونا‌غی.

gən..گن [باخ] گئن.

gənsoru..گن سؤرو [آد] استیضاح (فا: استیضاح). interpellation

günah..گناه [آد، فا] سوچ (فا: ~).

günahkar..گناهکار [آد، فا] سوچلو (فا: ~).

günbəd..گنبد [باخ] ۱-گؤنبد. ۲-گنبد : همدان و اورمیه ده کند و.هشتری ده داغ آدی. ۳-گنبد/ گنبدقابوس qonbəd : گلستان اُستانی شهرلریندن، ش۱۳۸۵ده گنلده ۲۹۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۱۳۰۰۰۰ نفر نفوسا صاحب‌ایدی، بوُ شهرده چوخلو تؤرکمن یاشماقدادیر. ش۱۳۲۰ده ۲۱۷ کندی اولاراق نفوسو۱۱٦۰۰۰نفر و اهالی سی تورکمن قئید اولوبدور. ٤- گنبد بؤلگه سینده تؤرکمن کندلری: آوادان تپه/ آبادان تپه (۲٤ک‌ق‌د ۲۰۰*)؛ آتابای/ کیچیک~ (۳ک‌گ‌د ٦۵۰*)؛ آتالار/ عطالار؛ آرتیق حاجی؛ آغ‌آباد (۸ک‌ق‌د ۵۰۰*)؛ آغجالی (٦ک‌گ ۲۸۰*)؛ آغچَللی/ آ-ی؛ آغچَلی‌قیرخلار؛ آغ قایا؛ ائیمیر بی‌بی شیروان (۲۲۰*)؛ ائیمیر (~تورامول‌لا-~ماللاساری-~حاجی آللاه‌یار-~محمد-؛ ائیمیر محمد قلی (٦ک‌ق‌د ۳٤۰*)؛ اَبه‌حاجی؛ اَرازتقان/ ارازتاغان؛ اَراز محمد آخوند (۸ک‌گ ۵۰۰*)، اَرْماَوا/ ارمی آباد؛ اَگری بوْغاز؛ اَمان‌قاراجا؛ اَمان گؤل تپه؛ اوْباآتا/ اوبا عطا (۲۷ک‌ق‌د ۱۵۰*)؛ اوْبه پلنگ؛ ایشانلَر (تؤرکمنجه: سیّدلر)؛ ایگدیر/ آ-ی (۱۲ک‌گ ۵۵۰*)؛ باغلی‌ماراما (یئرلی لرجه: ماراما طایفا آدیدیر) (۱۸ک‌ب ۲۰۰*)؛ بایلَر/ بایلار؛ بوْزاق آباد؛ بوْیون اوْزون قوْجوق (تؤرکمنجه: اوْجا بوْی)؛ بوُغ‌خوْجا (۷۸ک‌ق‌د ٤۸۰*)، بوْللی حاجی/ پوْللی حاجی؛ بهرام قیلیج ماللا (۱۵ نفر)، بی بی شیروان (۲٦ک‌ب ٦۰۰*)، پاشائی (۵٦ک‌ق‌د ٤۳۰*)، پَشمَک‌توْق‌تامیش/ توْخدامیش (٦ک‌گ‌د ٤۰۰*) (تؤرکمنجه: توْق= توْیوق)؛ پوُرجان مَمی؛ پیشیک تپه (۷۸ک‌ق‌د ٤۳۰*)؛ تاتار/ آ-ی (۲٤ک‌گ‌د ٦۷۰*)، تاتاربایجیق؛ تاتارقان یوْخمَز (۸ک‌گ ۱۹۰*)، تاغان/ تَقان؛ تاغان پئتئکه؛ تاغان دوُردوُ ماللا (۵۰*)، تَکَه‌لر؛ توْرْکلی؛ توُتلی؛ توُتلی‌جیق؛ جَلایین تپه/ جئلین تپه؛ چاروای ییْلقی/ چاروایلی (۱۲ک‌ب ٤۸۰*)؛ چاروای‌قوُجاق (۳۰ک‌ب ۲۱۰۰*)؛ چاروای مختوم (٤ک‌ق‌د ٦۸۰*)؛ چای‌بوْیو (۲ک‌گ ٤۷۰*)، چای قوْشان/ کیچیک~-بؤیوک~/ چای‌قوْووشان (۳۰ک‌ق‌د ۵۰۰*)؛ چَپَر قوْیچه؛ چَتَل (٦٤ک‌ق‌د ۱۲۰*)، چکَرآتا/ چکرعطا؛ چؤبلو (۱٤ک‌گ ۵۰*)، چوُخورعطا/ چوُخورآتا (۱۵ک‌ق‌د ۱۵۰*)، چیغلیق (۸۹ک‌ق‌د ۵۵۰*)، حاجی بالکان؛ حاجی‌بگ (۵٤ک‌ق‌د ٤۳۰*)، حاجی قوْشان/ آجی قوْشان/ آچی قوْووشان (۳۰ک‌ق‌د ۲٤۰*)؛ حاجی ییل قالا (۳ک‌د ۱۱۰*)، حاللی آخوند؛ حوْتَن کرند (۳ک‌ب ٤۰۰*)، خوُجوْملو (۸ک‌گ‌د ۱۰۰*)، خئیوه‌چی/ هئوه‌چی (۱۵ک‌گ‌د ۳٦۰*)؛ داری/ آ-ی (٦٦ک‌ق‌د ۳۰۰*)، داشلی اوْلوم (۷۷ک‌ق‌د ۵۰*)، داشلی/ آ-ی (٦ک‌ب ۳٤۰*)؛ دلی (٦۳ک‌ق‌د ۱۸۰*)، دیکچه (ق*۵۰)؛ زیتونلو (۱۲ک‌گ ۱۱۰*)؛ ساتلیق‌بای؛ ساری‌بخْش؛ سارجاکوْر (۱۸ک‌ق‌د ۸۰۰*)؛ سارلی‌باجی (٦ک‌گ‌د ۲۵۰*)؛ سالامبره قاراگؤل؛ سارْلی مختوم؛ سارلی (٤-٦ ک‌ق‌د ۹۰۰*)، سلطانعلی (۱۰ک‌ب ۲۹۰*)، سَلاق آتابای (۲٤ک‌گ‌د ۱٤۰*)، سَلاق قوْجوُق (۲٤ک‌گ‌د ۵۰*)، سُلطانعلی؛ سَلاق (~یاسی تپه- ~نوری -~امان- ~تاج محمد)؛ سوُمه (۲۰ک‌گ ۱۹۰*)؛ سوُمه مَختوم؛ عرب سُرَنگ (۸-۱۸ ک‌د ۱۲۰۰*)، عرب قَرّی حاجی (۸۷ک‌ق‌د ۱۵۰*)، عرب لاله گون (۸۲ک‌ق‌د ۲۲۰*)، عرب (۷۷ک‌ق‌د ۲۳۰*)، عرب سوْرَنَک؛ علایی/ کیچیک (۸-۱۱ک‌ق‌د ٤۰۰*)، عئیوض تپه؛ قاپان (٦ک‌ق‌د ٤٦۰*)، قاراووُل تپه؛ قازاقلی (۱٤ک‌ب ۳۳۰*)، قان یوْخمَز/ کیچیک (٤ک‌گ‌د ۲۹۰* تر)، قانقارما (٦ک‌د ٦۵۰*)، قَرناوه (۹۲ک‌ق‌د ۱۰۵۰*)، قارامحمدتپه (۱۲-۱۸ ک‌ق ۱٤۰*)؛ قارایچ (۵۸ک‌ق‌د ۱٦۰*)، قَزاقلی؛ قوُدَنه (٦۰ک‌ق‌د ۲۸۰*)، قوُرپَلجه (۱۸ک‌ب ۱۰۰۰*)؛ قوُرچای؛ قوُل حاجی (۹ک‌گ ۲۵۰*)، قوُیجوق (۱۵۰*/ چایوار-ایگدیر طایفاسیندان)، قلَندرآباد؛ قیزیلجا آغ حامام؛ قیزیلجا منگه‌لی (۱۰ک‌د ۲۰۰*)، کَکه (۱۲ک‌گ‌د ۷۲۰*)(قوْ: کاکا؛ کَشکَن قوْجوق؛ کوُچیک بئردی کَم؛ کوْروک (٦٤ک‌ق‌د ۲۹۰*)، کَنیزَک (سلق یاخین لیغیندا، نفوس ۵۰*)، کوْروْکلی/ کورُکلی (٦ک‌ب ۱۹۰*)؛ گدایجا (۱۱ک‌د ٤۰۰*)، گدم‌آباد؛ گوُزئللی تپه/ گؤزللی تپه/ آ-ی؛ لوُهَندَر (۸۲ک‌ق‌د ۳٦۰*)، ماراما (۱۵ک‌گ‌د ۸۰۰*)، ماللاعلی تپه؛ ماللاتقی؛ مرجان آباد (۱۰ک‌د ۱۰۰*)، ملیکه‌لی-تپه(تؤرکمنجه ملیکه: بیر نوع اوْت آدی) (۲٤ک‌ق‌د ۲٤۰*)(قوْ: مَلک‌علی‌تپه)؛ ممی‌آقچَلی؛ نظام‌آباد/ ی‌تو؛ نظرچاقلی؛ نوُرپَله (٦ک‌گ ۱۹۰*)، نوُرتپه (۱۷۰*)، هوُلاکو (۱۲ک‌گ‌د ۲۰۰*)، هوُلاکوبوْلخان (۱۳ک‌گ‌د ۲۰۰*)، یارتی قایا؛ یئل چشمه (٦۵ک‌ق‌د ۵٤۰*)، ٤-گُنبد بؤلگه‌سینین چایلاری : چایلار اترک چاپینا تؤکولورلر: کال‌کَلوقوْروپ(ناری‌داغs1b۱۷)، آجی‌سوُ(نارلی-s1b۷۰)، کال نَجَپ (s1b۱۲)، کال ماسِن (پیشیک تپه s1b۷۱)، کال‌دَده (هوتن s1b٤۵)، آغبند (~ s1b٤٤)، کال قارا خُجَن (ناری

داغ s1b۲۵)، چایلار گُرگان چاپینا تؤکولورلر: قیشلاق (قیشلاقs۱۰b۱۷)، قاراسوُ (آق چلی ۷b۲٤/ s۰)، راجیان (s۱٦b٤)، ۵-گنبد بؤلگه‌سینین داغلاری : اوْلنگ (٤۰ک گ‌د۲۸۹۸)، آغ امام (۱۵ک گ۳۹۸)، اینجه سوُ (٤۰ک‌ق ۲۱۳۵)،

گنبدان..günbədan [اؤزل آد] اهر و قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

گنج..genc [آد] ۱-یاشی چوخ اوْلمایان (فا: جوان). young۲-تازا، یئنی گلیشمکده اوْلان. ۳-خزانه، تاپیلان ثروت و دَیرلی جواهرآلات، بوُمعنا فارسجادا چوْخ ایشلکدیر {باخ: یئنی؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ بو کلمه یئنگ سؤزونون دوُبلتی و ائکیزی اولمالیدیر، بو کلمه young شکلینده اینگیلیزجه ده ایشله‌نیر، البته سؤزلوکلرده بو کلمه‌نین اسکی سؤز geong سؤزونو باغلاییرلار کی تورکجه گنج سؤزونه یاخین راقدیر، آیدیندیرکی بوُ کلمه نین خزانه معناسیدا گنج سؤزونون یئنگ و یئنی مفهومونا باغلیدیر}.

گنج..genc [اؤزل آد] کنگر: بیر تؤرک بوْیو، باخ: بابوُر[۲۰۹].

گَنج..genc [اؤزل آد] اوُجان دا داغ آدی.اورمیه و هشتَری، ماهنشان، قوْشاچای و سوُلدوز دا (~آباد)؛ آیبک (~اب)، قوْشاچای (~الی)، باهار (~تپه)، شیروان دا (~دان) کند آدی.

گنج‌ایریسی..genc irisi [اؤزل آد] یاشینا گؤره بؤیوک .

گَنج‌بوْغا..genc boğa [تاریخی اؤزل آد] عاباسیلر المُقتَدی دؤنَمی، باغداد بگلَربگی.

گنجرلو..gəncərlü [اؤزل آد] کنگرلو:خیاو دا چای آدی.

گنجعلی صباحی..gəncəli səbahi [اؤزل آد] (ش ۱۲۸۵-۱۳٦۸)مرندین میاب کندینده آنادان اوْلوب، آذربایجان نثرینین آتاسی کیمی سایبلیر.

گنجک..gəncək [اؤزل آد] افسانه‌لره گؤره آلپ ارتونقا (افراسیاب) بو شهری تیکیب و اوْردا آخان گئنیش (گئن) چای اوْلماسی اوّچون بورا گئن چای› گئنجای› گئنجه› گنجه آدینی وئریب، البتده دیواندا اوْلدوغو کیمی گنجک‌لر تؤرک‌لردن بیر طایفادیلار، باخ: گنج، گنجه۱.

گنجگاه..gəncgah [اؤزل آد] سنجَبد/ سانجاوا بخش‌ینین ۲ دهستانیندان بیری، ۵۷ کندی، ❋۱٤۰٦۰نفوسو وارایدی، مرکزی گنجگاه ۸کم کیوی‌نین گون باتانیندا و نفوسو ❋٦۰۰ نفر تؤرکدور.

گنج‌لشدیرمک..gəncləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گنج وضعیته گتیرمک، جاوان‌لاشدیرماق، داها جاوان گؤسترمک" داغ هاواسی آدامی گنج لشدیریر، پالتار اؤنو گنج لشدیریر".

گنج‌لشدیریلمک..gəncləşdirilmək [بلسیز ائیلم] گنجلشدیرمک ایشی گؤرولمک.

گنج‌لشمک..gəncləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو گنج وضعیته و بیچیمه سالماق، یئتگین و جاوان لاشماق، قیوراق لاشماق، یئنی لشمک "قیز گئدیکجه گنج‌له شیر" (فا: نوشدن).

گنجَلمک..gəncəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گنج لشمک.

گنجلو..gənclu [اؤزل آد] م۱٦جی یوّزیلده، اوُلویؤروک توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

گنجلیک..gənclik [آد] بیر اینسان ویا بیرشئیین گنج اوْلما دؤنمی، اوشاقلیق واوْلقونلوق آراسیندا اوْلان دؤنم، جاوانلیق "منیم گنجلیک دؤنَم‌یم" (فا: جوانی). youth

گنجه..gəncə [اؤزل آد] قوزئی آذربایجان‌ین شهری و باکی‌نین گونباتان طرفینده یئرآلیبدیر، شهرنفوسو ۳۰۰،۰۰۰ نفره یاخیندیر، گنجه چایی و کوّرچایی شهرین اصلی سوُ قایناغیدیر. بوُشهر آذربایجان‌جمهوریتی‌نین گوّنباتان طرفینین تجارت و صنعت مرکزی سایبلیر، آذربایجانین ان‌آدلیم شاعرلریندن گنجه‌لی نظامی بورادا آنادن اوْلوبدور. نظامی دینج‌ائوی، جوّمردقصّاب‌مقبره‌سی، شهرین-تاریخی یئرلریندن سایبلیر؛ بعضا گنج کلمه‌سینی گئن‌چای سؤزوندن آلینما سانیرلار، ولی دیواندا اوْلدوغو کیمی گنجک‌لر توّرک‌لردن بیر طایفادیر، بو ائل آدیندان تورک اؤلکه‌لرینده چوخلو یئر و چای آدلاری وار؛ اؤرنک اوچون گونئی آذربایجانیندا اسکی گنزک (گنجک ویا گنجه) بوُ کلمه ایله باغلیدیر، نئجه کی آراشدیرماجی مارکوارت، اسلامدان اؤنجه‌کی بیر پهلوی دیلینده یازیلمیش متنه دایاناراق بئیله یازیر "گنجک شهرینی تورانلی افراسیاب (آلپرتونقا) تیکمیشدیر "[۹۷]؛ گنجک سؤز ایله باغلی آیری یئرلره ده اشاره ائتمک اوْلار: اوُرگنج، داغیستان و قازاخیستان‌دا چای آدلاری؛ تورکجه ده و فارسجادا ایشلک اوْلان گنج کلمه سیده بو ائلین آدیلا ایلگی‌لیدیر، باخ: گنج. ۲-گنجه۲(اؤزل آد) اوْداتاپینان‌لارین اصلی اوْداتاپیناقلاری (آتشکده) (آذرگشسب) بو شهرده ایدی، البته گنجه شهریندن منظور اورمیه گؤلونون ۲۵ک‌ق طرفینده اوْلان تخت سلیمان‌ا یاخین شهریدیرکی مختلف آدلارلا تانینیردی (گنجک، کنزک، شیز، گنزاک)، بو شهر فراتین کناریندا اوْلدوغو اوّچون فراداسب-(فرات+اسب) دئییلیردی، فارس قاینا‌قلاریندا "پرسیه"ده یازیلیبدی، باخ: گنج، گنجه۱. ۳-گنجه۳ (آد) ایشکاف (فا: گنجه). larder {باخ: گنج، بوُ معنادا گنج سؤزونون ثروت و جواهرآلات معناسیندان آلینمادیر چونکی بوُجور شئیلری گنجه کیمی یئرده ساخلایارلار}. ٤-گنجه٤ (اؤزل آد) قوُم، همدان-اسدآباد، فریدن ده

کند آدی.

گنجه‌جیک..gəncəcik [آد] چوْخ گنج (فا: گنجه). larder

گنجه‌لی..gəncəli [اؤزل آد] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

گنجی..gənci [اؤزل آد] ۱-ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸]. ۲-مراغا دا کند آدی.

گنجک..gəncək [اا] کنجک: توْرکلردن بیر بؤلوک آدی، بوُ آدلا ایلگی‌لی توْرک منطقه‌لرینده چئشیدلی یئر آدلارینا راست گلیریک، باخ: گنجه، گنزک {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

گَندآب..gəndab [اؤزل آد] باخ: کنداو.

گندآهو..gəndahu [اؤزل آد] کندآهو: آوج ده کند آدی {گرک کی کندآهو ویا کندآو اوْلسون و معناجا آهوسو و آوی اوْلان کند دئمکدیر}.

گندآلاش..gəndalaş [آد، دا، بیتگی] پیس قوْخولو، بیر ایللیک، یابانی کوْل بیتگی (فا: گیاه آقطعی). sambucus

گندم‌آباد..gəndum abad [اؤزل آد] هیشئیین ین ۳۳ک گ‌د، نفوسو ۳٤۰* نفر، اهالی‌نین بیربؤلومو تورکدور (شاطرانلو طایفاسی).

گندو..gəndu [آد] اتجیل حئیوانلارین ارکک جنسی[۱۳۵].

گنز..gənəz [باخ] گنئیز، گنزیک {ملایم، یاواش[۲۱۹]}.

گَنزه..gənzə [اؤزل آد] اوْردوباد'دا چای آدی[۲٤۰].

گنزیک..gənzik [آد] گنئیز، داماغین آرخا حصّه‌سی، بوُرون بوشلوغونون آغیزلا بیرله شن حصّه‌سی nasopharynx

گَنَش..gənəş [اؤزل آد] مُشاوره، مشورت[۷] {باخ: گنشمک}.

گَنَشکه..gənəşkə [اؤزل آد] مُشاوره، مشورت[۷] {باخ: گنشمک}.

گَنشمک..gənəşmək [تاثیرلی ائیلم] بیری‌سینین رای ینی بیلمک اوچون مصلحت لشمک "سن گئت من بیر قیزین آناسینادا گنه شیم" (فا: رای‌اش‌رادانستن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کنگیشمک›؛بو کلمه کنگ› گئن کلمه سیندن دوزلمیش کلمه دیر، گرچکدن اینسان مشورت ائتمک‌له اؤز بیلگی‌سین و مئیدانین گئنیشلندیریر، کنگیشمک سؤزو کنکاش شکلینده فارسجادا ایشله‌نیر}.

گنگَش..gəngəş [آد، تورکمنجه] مصلحت (فا: کنکاش).

گَنگَش..gəngəş [اؤزل آد] مُشاوره، مشورت[۷] {باخ: گنشمک}.

گنگه..gəngə [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

گنگه‌چین..gəngəçin [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

گنگیز..gəngiz [آد، بیتگی] گیللی و شوْر توْپراق‌لاردا و یاریم چؤل یئرلرده بیتن یاریم کوْل بیتگی.

گنل..gənəl [صفت] هر شئی وهرکس اوچون، عموم، گئنیش اوْلاراق، بوتونلوْکله "گنل باشقان" (فا: عمومی، کلّی). general {گن+ل}.

گنل‌آد..gənəl ad [آد] عام‌آد "آت، آغاج" (فا: اسم‌عام). common noun

گنل‌بودجه..gənəl budcə [آد] عمومی بودجه (فا: بودجه عمومی).

گنل‌سوْروشما..gənəl soruşma [آد] عمومی‌اوْیلاما(فا: همه-پرسی) referendum

گنل قوُرول..gənəl qurul [آد] بیر قوُرولوشدا بوْتون اویه و اعضانین قاتیلدیغی توْپلانتی.

گنَل گؤروشلو..gənəl görüşlü [صفت] گؤروشو گئنیش اوْلان.

گنَل گؤرونوم..gənəl görünüm [آد] بیر اوْلای ویا یئرین ائشیکدن گؤرونن شکلی و اوْرتامی.

گنل یازمان..gənəl yazman [آد] گنل سئکرئتئر، بیر قوُرولوشدا یؤنه تیم ایشلرینی قاباغا آپاران گؤرَولی.

گنل یانسیدیش..gənəl yansıdış [آد] گنل قاییدیش (فا: بازتاب کلی).

گنَلگه..gənəlgə [آد] بیلدیری و آیدینلیق گتیرن یازیلی بلگه (فا: بخشنامه). circular

گنللشدیرمک..gənəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] عامّ وضعیته گتیرمک.

گنللشدیریلمک..gənəlləşdirilmək [بلسیز ائیلم] عامّ وضعیته گتیریلمک.

گنللشمک..gənəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] عامّ‌وضعیته گلمک(فا: عمومیت یافتن).

گنللمک..gənəlləmək [تاثیرلی ائیلم] اوْلای و وارلیقلار آراسیندا بنزرلیک باغیتی لارینی بیر دؤشونجه ده توْپلاماق، تعمیم وئرمک.

گنللیک..gənllik [آد] عامّ‌اوْلما حالی، عُمومیت، یا یقینلیق publicness

گنللیکله..gənlliklə [ظرف] عامّ اوْلاراق، بؤیوک بیرچوغونلوقلا.

گنه شیک..gənə şık [آد، باخ: گنَشمک] مصلحت لشمه، مشاویره ائتمه.

گنه شیکلی..gənə şıklı [صفت، دا] مصلحت و راضی‌لیقلا دؤزه‌لن وضعیت.

گنه گرچک..gənə gərçək [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی و بو بیتگی‌دن آلینان یاغ (فا: کرچک، بیدانجیر). ricinus

گنیز..gəniz [باخ] گنئیز.

گَوَر..gəvər [آد، تا] باخجالارا آرخدان سوُ آخیدیلان دلیک.

گَورک..gəvərək [باخ] کورک، راحتجه قیریلان و ازیلن (فا: ترد).

gəvəz..gəvəz [صفت] چوخ دانیشان، چوخ قوْنوشان، بوش دانیشان (فا: حرّاف). talkative

gəvəzlik..gəvəzlik [آد] گوه‌زه‌لیک: بوش و چوخ دانیشما(فا: حرافی)

gəvəş..gəvəş [آد] راخیت خسته‌لیگی‌نین خالق ایچره آدی.

gəvşətmək..gəvşətmək [تاثیرلی ائیلم] گوشه‌مک ایشی‌نی گؤردورمک.

gəvşək..gəvşək [صفت] ۱-گوشه‌میش اوْلان، یومشاق ۲-(مج) قئیدسیز، ایلگی‌سیز (فا: سست). feeble {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: یومشاق}.

gəvşək ağızlı..gəvşək ağızlı [صفت] گوز، گوه زه، بوْش بوغاز.

gəvşəklik..gəvşəklik [آد] ۱-گوشک اوْلما وضعیتی. ۲-(مج)ایلگی‌سیز و قیدسیز حرکت.

gəvşətilmək..gəvşətilmək [بلسیز ائیلم] گوشه‌مه سینی ساغلاماق.

gəvşəmək..gəvşəmək [تاثیرسیز ائیلم] چئینه‌مک (فا: نشخوار کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹کؤوره‌مک، کَفره‌مک، کَوشه‌مک، کَوره‌مک›}.

gəvşəyənlər..gəvşəyənlər [آد] چئینه ینلر(فا: نشخوار کنندگان). ruminants

gəvlan..gəvlan [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی. {اهالی اؤنجه مسیحی-ایدیلر و ۱۹۱۵-۱۹۲۰ده جیلولار، غربی آذربایجاندا ۱٦۰۰۰۰ نفر تؤرکو قیْراندان سوْنرا کند اهالی سی قوْرخویا دؤشه‌رک اوْرانی بوْشالدیب قاچدیلار}.

gəvmək..gəvmək [تاثیرسیز ائیلم] گوشه‌مک، دیشله قوپارماغا و چئینه-مگه چالیشماق(فا: جویدن کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کَومک›؛ بو کلمه‌دن: کَورَک، گوشَک، گوه‌له‌مک، گوشه‌مک؛ فارسجادا ایشله‌نن "گُوارش، گُوارا، گُواریدن" کیمی سؤزلر بو کلمه ایله ایلگی‌سیز اولابیلمز، همچینین فارسجا جویدن سؤزو گومک سؤزوندن آلینما اوْلمالیدیر}.

gəvən..gəvən [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، قوُراق‌لیق یئرلرده بیتن، آلچاق بوْیلو، چوْخ واخت تیکانجیق‌لی، یاپراقلاری ضعیف انکشاف ائتمیش اوْتسوْو و کوْلسوْو، بعضی نوعلاریندا کیتره صمغی چیخاریلان، تیکانلی بیر چالی (فا: ~) astragalus {راحتجه چئینه‌یی اوچون گومک و گوشه‌مک سؤزونه باغلیدیر}.

gəvən..gəvən [اؤزل آد] قئیدار (~دره)، مراغا (~محله)، تاروُم (گَونج)، اهر (~جیک)، آستانا (~ستان)، میانا و رزند (~لو)ده کند آدی. خمین (~داغی)، نورآباد (~بان)، تبریز (~کوُنجاغیل)، مرند (~سر) ده داغ آدی.

gəvənləşmək..gəvənləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گون حالینا گلمک، گوَن کیمی بر کیمک.

gəvənlik..gəvənlik [آد] گونی چوْخ اوْلان یئر.

gəvşəyən..gəvşəyən [صفت] گوشک ائدن، یئمی گوشه‌مکله معده ده هضم ائدن" گوشه ین حئیوانلار" (فا: نشخوار کننده).

gəvə dağ..gəvə dağ [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

gəvəzə..gəvəzə [صفت] چوخ دانیشان.

gəvəzələnmək..gəvəzələnmək [تاثیرسیز ائیلم] گوه زه‌لیک ائتمک.

gəvəzələmək..gəvəzələmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دانیشماق to chatter

gəvəzəlik..gəvəzəlik [آد] چوخ دانیشما. talkativeness

gəvəzəlik etmək..gəvəzəlik etmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دانیشماق.

gəvələmək..gəvələmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آغزیندا بیر شئیی چئویریب دؤندَرمک، اوُدمادان چئینه‌مک (فا: نشخوار کردن). ۲- to chew (مج)بیرسؤزو بوتون ایله دئمه‌مک. ۳-کؤنول سؤز و ایشتاهاسیز چئینه‌مک(فا: جویدن).

gəvələyiş..gəvələyiş [آد] گوه‌له‌مک ایشی.

gəvənə girvə..gəvənə girvə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {گوَنه کؤروه: گوَن سئون}.

gəviş..gəviş [آد] چئینه‌مه، گوشه‌مه (فا: جویدن).

gəviş gətirməyənlər..gəviş gətirməyənlər [آد،دیرگی] جوت‌بارماقلی-لار تاقیمیندان معده‌لری ساده اوْلان بیرآلت تاقیم (فا: تیره از حیوانات).

gəviş gətirənlər..gəviş gətirənlər [آد، دیرگی] جوّت بارماقلی و سیندیریم اوْرقانلاری گویش گتیرمه‌یه مُناسب اولان بیر سوْی (سیغیر، دوه، قویون کیمی حئیوانلار) (فا: تیره از حیوانات).

gəvik..gəvik [اؤزل آد] جوُلفا‌دا چای آدی[۲٤۰].

gobud..gobud [صفت] قابا، خشن {بو کلمه کؤپ (شیشمیش) کلمه-سیندن آلینمادیر، کؤپ+وُت› کؤپوت› کؤبود› کوْبود}.

gobud yunlu..gobud yunlu [صفت] قابا یوُنلو کوْبودیونلو حئیوانلار.

gobudcasına..gobudcasına [ظرف] کوْبودطرزده، کوبودشکیلده.

gobudlaşdırmaq..gobudlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] قابالاشدیرماق.

gobudlaşdırılmaq..gobudlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] قابالاشدیریلماق.

gobudlaşmaq..gobudlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قابالاشماق.

gobudluq..gobudluq [آد] قابالیق (فا: خشونت). coarseness

گوْپ..gop [آد، دا]مبالغه‌لی دانیشیق، شیشیردیلمیش و اؤیدورما صحبت (فا: لاف). vaunt

گوْپ دانیشماق (ووُرماق)..gop danışmaq (vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم]مبالغه‌لی دانیشماق.

گوْپا باسماق..gopa basmaq [باخ] گوْپ دانیشماق.

گوْپالاق..gopalaq [باخ]قوْپاراق .

گوْپالاماق..gopalamaq [باخ] گوْپاماق.

گوْپاماق..gopamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] ۱-دؤیمک، وورماق، قوْپاراغین گؤتورمک. ۲-باخ: گوْپلاماق {باخ: گؤپسه‌مک}.

گوْپجول..gopcul [باخ] گوْپچو.

گوْپجولوق..gopculuq [آد] گوْپجو اولما. boasting

گوْپچو..gopçu [صفت]بیر شئی موردینده مبالغه‌لی دانیشان، مبالغه ائدن (فا: مبالغه کننده). boaster, bragger

گوْپلاشماق..goplaşmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر سؤزو شیشیرده‌رک مبالغه‌لی بیر وضعیتده دانیشماق.

گوْپلاما..goplama [آد، یازین]مُبالغه، بو نوع شعرده شاعر افراطی شکیلده بیر شئیی تعریف ائدیب ویا پیسله یر، اؤرنک " یئرینده سیچراسا گؤنشه ساری. یئددی قات گؤیلردن قالخار یوخاری." (فا: مبالغه).

گوْپلاماق..goplamaq [تاثیرسیز ائیلم،] ۱-مبالغه ایله دانیشماق، (فا: مبالغه کردن). ۲-یالان دانیشماق، اوُیدروماق. to lie

گوْد..god [آد، باخ: گوْدول، گؤدوک] چللک، پوُتلوق.

گوْدک..godək [اؤزل آد] توْووُز'دا داغ آدی[۲٤۰].

گوْدول..godul [آد، باخ: گؤدوک] ۱-آغاج دان تاختادان قایریلمیش گلین جیک (فا: عروسک چوبی). ۲-کؤک و کیچیک بویلو آدام حاقیندا، گوده بوْی.

گوْر..gor [آد، فا، دده]قبیر، مزار، گؤموتلوک (فا: ~) {یئر آدلاریندا پوُسولان و سیغینیلان یورد مفهوموندادیر}.

گوْرآخیر..goraxır [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی {گوْر+آخار}.

گوْرائشن..gor eşən [آد، د] ۱-چؤللرده یاشایاراق، لئش یئمَکله گئچینن یئرتیجی و ممه‌لی بیر حئیوان، کافتار حئیوانی (فا: گورکن). ۲-آلتدان آلتدان ایش گؤرن. hyena an ill person

گوْراباش‌آشاغی‌گئتمک..gorabaş aşağı getmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلرکن یاخشی‌خاطره‌قویماماق.

گوْرادره..goradərə [اؤزل آد]اهرده کند آدی {بالاجادره، گوْر کیمی دره}.[٦٦]

گوْرا کفن‌سیز گئده سن (گئتسین)..gora kəfənsiz gedəsən (getsin) [اؤنلم]قارغیش افاده سی.

گوْرال..goral [اؤزل آد]قسمت، نصیب[۷].

گوْران..goran [اؤزل آد]اهلِ‌حق و کؤره‌سوننولردن بیر طریقت فرقه‌سی[٦٦] {معناجا گؤرن و بیلن اولاراق، خالق ایچینده گؤرنلر شکلینده ده دئییلر، بو کلمه شهرزوْر بؤلگه‌سینده گوْران یئری آدیندان آلینماسی سؤیله‌نیلیر، دئییلیر کی اهلِ‌حق فرقه سینین قوُروجوسو سلطان اسحاق، همدانلی بیر سیدین اوْغلوایدی، وبو شخص شهرزوْر'ا گله‌رک بو طریقتی یارادیر، بو طریقت تورک دیلینی بنیمسه‌یه‌رک روحون دوْن دَییشمه‌سینه (تناسخ ارواح) اینانیرلار (مینورسکی)}.

گوْران..goran [اؤزل آد] ۱-قئیدار، اوُرمیه(~آباد، ~سراب)، خالخال سوُلدوز (~، قاضی~، قزاق~، پاشا~، ~آباد)، بیجاردا(~ی) کند آدی. یئروچای آدی[۲٤۰] ۲-تورک طایفاسی‌ساییلیرلار[۲٤۲-۱٥۱]. {باخ:گوْران، گوْرابوْی}.

گوْران‌بوْی..goranboy [اؤزل آد]آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدی {بؤیوک احتمالا گوْران طریقتی آدیلا ایلگیلیدیر و بوْی سؤزوده بوراداکی گوْرانلارا اینانان طایفایا اشارن ائدیر}.

گوْراند..gorand [اؤزل آد]اهر ده کند آدی {گؤرن و گوْران سؤزونه باغلیدیر: اصلینده گوْران+آند اوْلمالیدیر و حرف دؤشومو سوْنوجو گوْراند شکلینه دؤشوبدور}.

گوْراوان..goravan [اؤزل آد]هئریس، مراغا و اهر(۲) ده کند آدی {۱-گوْرانلارا عاید یئر؛ ۲-گوْر+آوان: گوْر آوان، بوللو شکار یئری[٦٦]}.

گوْرباگوْر..gorbagor [صفت، فا‹گوربه گور›]اؤلموش‌آدام اؤچون سؤیوش.

گوْرباگوْرائتمک..gorbagor etmək [تاثیرسیز ائیلم]بیرینی ویا بیر اؤلونو دالیجا سؤیمک.

گوْرقونشو..gorqonşu [آد]چوخ یاخین قونشو حاقّیندا.

گوْرباگوْراوْلماق..gorbagor olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گبرمک (سؤیوش کیمی ایشله‌نیر) cursed, damned

گوْربوُز..gorbuz [صفت، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیدیر]قوْرخماز، قوْچاق، زوْرلو.

گوْرجاق..gorcaq [اؤزل آد]میانا دا کند آدی{پوُسولان و سیْغینیلان یئر}.

گوْرخانا..gorxana [اؤزل آد] تاروُم و سوُلدوز دا کند آدی.

گوْردا..gorda [آد، دا]بیر نوع آغیزلی ایری قیلینج، یاتاغان.

گؤرقالا..gorqala [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

گؤرونا(گؤرا)آپارماق..goruna(gora)aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیی چوخ قؤرویوب ساخلاماق.

گؤرونا اوْد قالانسین..goruna od qalansın [اؤنلم] قارغیش افاده سی.

گؤزان..gozan [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا داغ آدی.

گؤغا..goğa [اؤزل آد] سوُمرلرده تانری آدی[۲۱۱].

گؤموش..gomuş [باخ] جامیش.

گؤنبول..gonbul [آد، ص] کوْپوش کؤک، اتلی، باخ: کوْپوش.

گؤنبوُللوق..gonbulluq [آد] کؤکلوک، اتلی‌لیک، کوْپوشلوق،.

گؤو..gov [اؤزل آد] گؤو: میانا دا کند آدی {گؤی}.

گؤودا..gouda [باخ] گؤده.

گؤوداغ..goudağ [اؤزل آد] خیاو دا داغ آدی {گؤی+داغ}.

گؤودالی..goudalı [صفت] گوْداللی گوْجلو.

گؤودوش..govduş [آد] ات شوربا‌سی قویماق اوچون بالاجا ساخسی قاب، قارنی شیشیک و آغزی دار کؤلمک {لیوان گوْودوش کندینین آدیلا باغلی اولمالیدیر، باخ: لیوان}.

گؤودول..govdul [اؤزل آد] گؤودوْل: اهر ده کند و هشتَری‌ده‌چای-آدی {گؤک نسلی}.

گؤوَر..govər [اؤزل آد] گؤوَر: اردبیل ده کند آدی {۱-گؤی اری. ۲-گؤی گؤیه رنتی. ۳-گاویر}.

گؤوزالان..govzalan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {گؤی+ز+آلان: گؤیلره عاید یورد: گؤی کیمی آلان}.

گؤوزان..govzan [اؤزل آد] سالماس دا داغ آدی {گؤی+سان: گؤی کیمی}.

گؤوزین..govzin [اؤزل آد] ابهر ده داغ آدی {گؤی+زین / گؤی+سان: گؤی کیمی}.

گؤوگان..govgan [اؤزل آد] آذرشهرین ۷ک‌ق‌گ طرفینده‌دیر، نفوسو ۳۱۰۰* نفر و اهالیسی تورکدولر {گؤگ+ان: گؤی لره عاید}.

گؤولان..govlan [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {گؤو/ گؤی+لان: گؤی: لان اکی چؤل حئیوالارینا ایشله نیر و بو کلمه گؤی جانلی سی مفهوموندادیر}.

گؤهر..gohər [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی {گؤو+یئر / گؤیَر}.

گؤرشیروانی..gorşirvani [یازار] ۱۹جو عصرشاعرلریندندیر[۵۲].

گؤوگوُدار..gövgudar [اؤزل آد] همدان-اسدآبادا کندآدی (قو: گاوگدار).

گؤهره‌وان..göhrəvan [اؤزل آد] زؤهره‌وان: خوی‌دا کند آدی (قو: گوهران) {باخ: سؤهرون}.

گؤیول..goyul [باخ] کؤنول.

گؤیولسوز..goyulsuz [باخ] کؤنولسوز.

گؤیوللو..goyullu [باخ] کؤنوللو.

گؤبک..göbək [آد] ۱-آنا قارنیندا اوشاقلا اتنه آراسیندا دامار یئری، قارین اورتاسیندا‌کی باغیرساغین کسیلمه یئری. ۲-(مج)هرشئیین اورتا قیسمی (شهر، بعضی میوه‌لر، باغ، تکر، دییرمان کیمی شئیلر اؤچون) "تیکینتی شهرین گؤبگینده قرار تاپیب" (فا: ناف). navel {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، کؤپمک سؤزوندن آلیناراق قارینا شیشگین نقطه‌نی گؤسته ریر}.

گؤبک آتماق..göbək atmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قارنی‌نی اوْیناتماق. ۲-چوْخ سئوینمک.

گؤبک آدی..göbk adi [آد] اوُشاغین گؤبگین اتَنه‌دن کسنده اونا آد قوْیماق.

گؤبک اوْتو..göbək otu [آد، بیتگی] یاپراقلاری اتلی، اوتسوو (فا: نوعی علف). umbilicus pendulinus

گؤبک باغلاماق..göbək bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ات لنمک.

گؤبک باغی..göbək bağı [آد] ۱-گؤبه‌یی باغلاماق اوچون باغ (فا: بند ناف). navelstring ۲-اوشاغین قیرخ گونلوگونه قدر گؤبگی نه باغلانان آغ پارچا.

گؤبک تپه..göbək təpə [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

گؤبکجیک..göbəkcik [آد] بالاجا گؤبک، کیچیک گؤبک.

گؤبک داشی..göbəkdaşi [آد] حاماملاردا اوزانیب ترله‌مک اوچون یئرده تعبیه اولان بؤیوک داش و یا تاختا.

گؤبک دانسی..göbəkdansi [آد] گؤبک آتاراق اوْیناماق.

گؤبک دوُعاسی..göbəkduoası [آد] گئچمیشده خرافات اوْلاراق اوشاغی اوْلمایان قادین‌لارین اوشاغی اوْلماسی اوچون گؤبک‌لرینین اطرافیندا یازیلان دوعا.

گؤبکسیز..göbəksiz [صفت] گوبه‌یی اوْلمایان.

گؤبک کسمه..göbək kəsmə [آد] قیز و اوغلان اوشاغینی آنادان اوْلاندا بیربیرینه نشان لاما عادتی، بئشیک کسمه.

گؤبک گؤتورمه..göbək götürmə [آد] آرا حکیم‌لری دعا اوْخویوب و گؤبه‌یه پوفله‌مه سیندن عبارت یالانجی معالجه.

گؤبک گؤتورن..göbək götürn [آد] گؤبک گؤتورمه ایشینه مشغول اوْلان آراحکیمی.

گؤبکلنمک..göbək lənmək [تاثیرسیز ائیلم] گوبک‌لی اوْلماق.

گؤبکلو..göbəklu [اؤزل آد] گؤبَهلی: خالخال دا داغ آدی.

گؤبکلی..göbəkli [صفت] گوبه‌یی اوْلان، کؤک و یئکه قارین paunchy, stout, fat

گؤبک‌هاواسی..göbək havası [آد] صنعت دَیری اوْلمایيب خفیف و اَیلندیریجی اوْیون هاواسی.

گؤبک‌یازان..göbək yazan [آد] گؤبک دُعاسی یازان.

گؤبه‌یی‌باغلی (بیرینه)..göbəyi bağli (birinə) [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده دیرلر، یاخین دیلار.

گؤبگی‌یی لنمک..göbəyi piylənmək [باخ] گؤبک باغلاماق.

گؤبه‌یی‌چاتلاماق..göbəyi çatlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش اوّچون چوْخلو گوّجلوکلرله اوُغراشماق "بوُ ائوی آلینجایا قدر گؤبگیم چاتلامیشدی".

گؤبه‌یی‌دوّشمک..göbəyi düşmək [تاثیرسیز ائیلم] آغیر ایش سبب ایله قارنی آغریماق ویا فتق اوْلماق.

گؤبگی‌نی پییله‌مک..göbəyini piyləmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤبک باغلاماق، ات لنمک.

گؤبل..göbəl [آد] ۱-بیج اوُشاق، باشی بوْش اوُشاق. ۲-سینیرلاری آییرماق اوّچون اکین یئرلری‌نین کنارلاریندە دؤزه‌لن تپه جیکلر و دیکلیکلر {باخ: کؤپک}.

گؤبَلز..göbəlz [آد، باخ: کؤپک] کؤپک‌بالاسی، کؤپک یاوروسو.

گؤبه‌لک..göbələk [آد، بیتگی] گرچک کؤک و یاپراقلاری اوْلمایان، اوّست اوّسته قالانمیش ساپیجق‌لاردان دؤزَلمیش زهیرلی و زهیرسیز نوْعلاری اوْلان، چتر بیچیمینده گلیشمیش ایلکل بیتگی‌لرین گئنیش آدی(فا: قارچ). fungi {بو کلمه کؤپمک سؤزوندن آلیناراق یئردن شیشگین نقطه کیمی گؤرسه‌نن یئری گؤسته‌ریر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤبه‌لک آغاجی..göbələk ağacı [آد، بیتگی] تورونج سوولاردان تاختاسی چوخ گؤزه نک‌لی، سوّنگر کیمی (اسفنج) آچیق ساری رنگلی بیر آغاج(فا: نوعی‌درخت) phelloderidron amurenisa

گؤبه‌لک باشی..göbələk başı [صفت] باشی گؤبه‌لک کیمی یاستی شئی.

گؤبه‌لک جیک..göbələkcik [آد] کیچیک گؤبه‌لک، خیردا گؤبه‌لک.

گؤبه‌لک سوْو دیرگی‌لر..göbələk sov dirgilər [آد] گؤبه‌لگه بنزر بیر دیرگی تاقیمی (فا: جانوران قارچی). mycetozoa

گؤبه‌لک واری (شکیللی)..göbələkvari (şəkilli) [آد] گؤبه‌لک شکلینده اوْلان.

گؤبه‌لک یئمه‌یی..göbələk yeməyi [آد] گؤبه‌لگه یومورتا دوز و چرخلنمیش ات و ادویه ووراراق حاضرلانان بیر یئمک (فا: غذای قارچ).

گؤبه‌لکچی‌لر..göbələkçilər [آد، دیرگی] توربا بیچیم اینده ژلاتین ویا قیغیرداق کیمی قابیقدا اوْلان، یومشاقجالار ایله اوْمورقالی‌لار آراسیندا یئر آلان‌دنیز حئیوانلاری.

گؤبه‌لکلر..göbələklər [آد، بیتگی] کوّفلر،مانتارلار، چیچکسیز بیتگیلر شُعبه سیندن کلروفیل‌سیز آلت شعبه‌دن بیر صینیف، یییه‌جک و پنیر کیمی‌شئیلرین اوّستونده‌عمله گلن یاراتیقلار(فا: قارچها).

گؤبه‌لک‌لیک..göbələklik [آد] چوخلو گؤبه‌لک بیتن یئر.

گؤپ گؤزل (گؤپ گؤزل)..göp gözəl (güp güzəl) [صفت] چوْخ گؤزل.

گؤت..göt [آد] ۱-اوُتورولان یئر، بوّزدوم، مقعد(فا: دبر). anus ۲-آلْت طرف "قابلامانین گؤتو" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: کؤتوک}.

گؤتلو سانجاق..götlü sancaq [آد] باشی گیرده و ائتلی سانجاق (فا:گزن قفلی).

گؤتورتْدورمک..götürtdürmək [ائتدیرگن ائیلم] گؤتورتمک ایشینی گؤردورمک.

گؤتورتمک..götürtmək [ائتدیرگن ائیلم] گؤتورمک‌ایشینی گؤردورمک، گؤتورمه سینی ساغلاماق. t~ to take

گؤتورقوْی ائتمک..götürqoy etmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی دوشونمک، بیر ایش اوّزونده فیکیرلشمک وملاحظه ائتمک (فا: سبک سنگین کردن).

گؤتورگه..götürgə [آد] تؤکمه توْپراقدان دؤزلمیش آرخ[۱٤۰].

گؤتورگه..götürgə [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

گؤتورمک..götürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-الینه آلماق، الینه آلیب قالدیرماق "سفره‌دن چؤرک گؤتورمک". to take ۲-بیر شئیی بیر یئره داشیماق، آپارماق "ماشینی گؤتوردو". ۳-بیر ایشه و بیر یئره قبول ائتمک "اوْنو ایشه گؤتوردولر". ٤-اؤیرنمک، ذئهنینه آلماق "سؤزو تئز گؤتورور". ٥-الده ائتمک، محصول آلماق "بوْل محصول گؤتورمک". ٦-یاییلماق، بوّرومک "گوّرولتو ائوی گؤتوردو". ۷-صرف اوْلماق، خرج لنمک "بوُ کوینک بئش مین توّمن گؤتوردو". ۸-گؤتورک شکلینده ایشله‌نه‌رک توُتاق و نظره آلاق مفهوموندا ایشله‌نیر "گؤتورک کی بوُ سؤز دؤز اوْلسون". ۹-اخذ ائتمک، آلماق "بوُ سؤزو اوْ کتاب دان گؤتوروب". ۱۰-ائتگی‌له‌مک "سؤز اوْنو گؤتوردو". ۱۱-دؤزمک، تحمّل ائله‌مک "بوُ سؤزو گؤتوره بیلمه‌دی".

۱۲-یر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزَلدیر "ال گؤتورمک، چیمدیک گؤتورمک، بوْینونا گؤتورمک، اوْد گؤتورمک، ایش گؤتورمک" {باخ: کؤتک، دیوان لغات تورک ده و گؤیتورک داشیازیلاریندا ایشله نیبدیر}.

گؤتورمه..götürmə [آد] گؤتورمک ایشی ویا بیچیمی.

گؤتورو..götürü [ظرف] هامیسی، توْپدان" بوکتابلار گؤتورو مین توّمندی".

گؤتورو ایش..götürü iş [آد] توْپدان گؤتورولوب ایشله‌نن ایش.

گؤتورو بازارلیق..götürü bazarlıq [آد] یر ایشین بؤتون ایله ایلگی‌لی اوْلاراق قیمت و فیاتینی آنلاشما.

گؤتورو تورُ..götürü tur [آد] یر گزی و مُسافرت ده اوّلدن آخیرا بؤتون خدمت و ایشلری عُهده سینه آلان تورُ.

گؤتوروبه..götürübbə [ظ، دا] یردن، گؤزلنمه‌دن "گؤتوروبه قاچماق".

گؤتوروجو..götürücü [صفت] گؤتورن، یؤنَلتن.

گؤتوروش..götürüş [آد] گؤتورمک ایشی ویا بیچیمی.

گؤتورولمک..götürülmək [بلسیز ائیلم] ۱-گؤتورمک ایشی گؤرو-لمک" باشیندان بؤرک گؤتورولدو". to be taken ۲-قبوُل اوْلونماق "ایشه گؤتورولمک". ۳-الده ائدیلمک، محصول آلینماق "بوْل محصول گؤتورولدو". ٤-لغو ائدیلمک، قالدیریلماق "قاداغان ساعاتی گؤتورولدو". ٥-اخذ ائدیلمک، آلینماق "بوُ سؤزلر اوْ کتاب دان گؤتورولوب". ٦-یوخ اوْلماق، محو اوْلماق "ظلم گؤتورولدو". ۷-یردن یره آرادان چیخماق، یردن قاچماق "آت گؤتورولدو، ماشینا مینیب آرادان گؤتورولدو" to be lifted

گؤتوروم..götürüm [آد] ۱-دایانما، دؤزوم، طاقت گؤتورومو چوخ اوْلان آدام" گؤتورومو یوْخدور، گؤتورولمو آدام" (فا: تحمل). ۲-یر دفعه ده گؤتورولن هر شئی، آراج وماشین‌لار اوّچون گؤتوروله بیلن آغیرلیق ویا هر اؤلچو، کوْتانین گؤتورمه ائنی، ماشینین گؤتوروم آغیرلیغی.

گؤتوروم دوّشمک..götürüm düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اَلدن دوّشوب ترپنمه‌دن اوُزانماق، ترپنمه‌یه حالی اوْلماماق.

گؤتورومسوز..götürümsüz [صفت] گؤتورومو اوْلمایانو آز اوْلان، دؤزومسوز.

گؤتورواملو..götürümlü [صفت] دایانان، تحمّل لو، دؤزوملو.

گؤتوروملولوک..götürümlülük [آد] دؤزوملولوک، صبیرلی لیک.

گؤتوره..götürə [صفت] حاصل ائدیلمیش شئیین مقدارینا گؤره حاققی وئرمه اُصولو، پورسانت لا ایشله‌مه اُصولو، حاققی‌نی اؤره تیلمیش شئیدن گؤتورمه و آلما اوصولو" گؤتوره ایش اصول ایله ایش‌له‌مک"، پورسانتلا ایشله‌نن ایش (فا: نوعی معامله که طرف مزدش را از تولید و حاصل بر میدارد).

گؤتوره‌چی..götürəçi [آد] گؤتوره ایش اُصول‌ایله ایشله‌ین، پورسانتچی.

گؤتوره چی‌لیک..götürəçilik [آد] گؤتوره ایش، گؤتوره‌اصول‌ایله ایشله‌مه.

گؤچ..göç [آد] کؤچمه، باخ: کؤچ (فا: مهاجرت). migration

گؤچای..göçay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: گؤچ+ آی[۷].

گؤچَبه..göçəbə [آد] گوچده‌اولانویاکؤچَری‌یاشامی اوْلان، باخ: کؤچَبه.

گؤچَبه‌لشمک..göçəbələşmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤچَری بیر وضعیته گلمک.

گؤچَر..göçər [اؤزل آد] گؤچمَن[۷].

گؤچَرخان..göçərxan [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان'ین بگ و کوْموتان آدی[۷].

گؤچَری..göçəri [باخ] کؤچَری.

گؤچکوّنجوخان..göçəküncüxan [تاریخی اؤزل آد] گؤچونجوخان، شئیبانلار خانلیْغی‌خانیر.

گؤچَلگه..göçəlgə [اؤزل آد] قوْنوُب گؤچوّلن یئر[۷].

گؤچمَن..göçmən [اؤزل آد] مُهاجر[۷].

گؤچمن‌لیک..göçmənlik [باخ] کؤچمن‌لیک.

گؤچن..göçən [آد] داوشان، پیشیک، کؤپک و دوْموز کیمی حئیوان لارین یاوروسو[۲].

گؤچو..göçü [اؤزل آد] اوْغوز-بایات بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

گؤچوّرخان..göçürxan [اؤزل آد] اینسان آدی، گؤچَرخان[۷].

گؤچوّنجوّ..göçüncü [اؤزل آد] (گؤچکوّنجوّ) گئچیجی، فانی[۷].

گؤدَش..gödəş [آد، دا] سمیز، اتلی.

گؤدک..gödək [باخ] گوّدک.

گؤدَن..gödən [آد، دا] قالین باغیرساغین سوْن بؤلومو، رئکتوْم، قارنین آشاغی طرفی "چاققال وار گؤدَن چیخارپر قوُردون آدی پیسه چیخیب" {بوُ کلمه و گؤده نک، گؤت سؤزیله ایلگی‌لیدیر}.

گؤدَن باغیرساغی..gödən bağırsağı [باخ] گؤدن.

گؤدَن قوُلو..gödən qulu [باخ] قارین قوُلو.

گؤدَن قوُلولوق..gödən qululuq [باخ] قارین قوُلولوق.

گؤده‌نک..gödənək [آد] بؤیوک‌باغیرساغین‌سون بؤلومو {باخ: گؤدن}.

گؤر..gör [اؤنلم] گؤرَرسن: تهدید آنلامیندا بیر سؤز "گؤر سنه نئینه‌رم".

گؤرج..görəc [آد] گؤز ببگی.

گؤرجَغیز..görcəğiz [اؤزل آد] اُفق خطی و چیزگیسی[۷].

گؤرچَک..görçək [اؤزل آد] اُفق خطی و چیزگیسی[۷].

گؤرچوّم..görçüm [تاریخی اؤزل آد] گئچیجی، فانی؛گؤرومچوک-خان'ین دیگر آدی[۷].

گؤردورمک..gördürmək [تاثیرلی ائیلم، ت] ۱-بیرایشی‌بیرینه‌ائتدیرمک، یاپدیرماق (فا: فس انجام دادن). t~to do ۲-بیر شئیی بیر ایش اؤچون یئترلی دؤزَنله‌مک، گؤروشدورمک. ۳-گؤرمه گه مجبور ائله‌مک، گؤرمه‌گینی ساغلاماق.

گؤردورولمک..gördürülmək [ائتدیرگن ائیلم] گؤردورمک‌ایشی-گؤرولمک

گؤرَرسن..görərsən [اؤنلم] گؤر: تهدید آنلامیندا بیر سؤز "گؤرَرسن سنه نئینه‌رم".

گؤرکن..görərkən [ظرف] گؤردوکده (فا: عندالرؤیت). at sight

گؤرستمک..görsətmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: گؤستَرمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گورکوّتمک›}.

گؤرسل..görsəl [صفت] گؤرمک و گؤرو ایل‌له ایلگی‌لی، گؤرمه‌یه دایانان، بصَری"تئلئویزیون‌بیر گؤرسل آراجدیر" (فا: بینایی).

گؤرسل ائشیتسل..görsəl eşitsəl [صفت] گؤرمک و ائشیتمک ایله ایلگی‌لی، سمعی و بصری "تئلئویزیون بیر گؤرسل و ائشیتسل آراجدیر" (فا: سمعی و بصری).

گؤرسل صنعت‌لر..görsəl sənətlər [آد] رسیم، اوْیماجیلیق، هئیکل جیلیک، معمارلیق کیمی صنعت‌لر.

گؤرسنمک..görsənmək [باخ] گؤرونمک.

گؤرسنمه..görsənmə [آد] گؤرونمه (فا: پدید). visible

گؤرسنه بیلمه..görsənə bilmə [آد] گؤرونولمه (فا: پدیداری). visibility

گؤرسه دیلمک..görsə dilmək [باخ] گؤسته ریلمک.

گؤرْک..görk [آد] گؤسته ریش، احتشام، اوْلاغان اؤستو گؤزللیک و چَکیجیلیک، دبدبه-

گؤرَک..görək [باغلاییجی سؤز] ۱-سونْوجو بلیرسیز بیر ایشه باشلارکن دئییلیر "یاز گؤرک نه اوْلور، گؤرَک کیم گلدی" (فا: بینیم). ۲-فعللرله بیرلیکده انتظار ویا ناراضی‌لیک بیلدیریر"سن بیر دایان گؤرَک، گؤرَک نه دئییرسن". ۳-(آ) گؤرکم، گؤسته ریش، گؤرونوش، گؤرونتو، منظره، حسْن و جمال "گؤرَکی گؤزلدیر، گؤرَک‌لی منظره". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر }

گؤرْک~..görk~ [اؤزل آد] بو سؤزله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: گؤرکخان، گؤرکَر، گؤرکسئو، گؤرکسای، گؤرکسوُ، گؤرکلوّبیگه.

گؤرْک‌ائتمک..görk etmək [تاثیرلی ائیلم] گؤسترمک، گؤسته ریش‌له‌مک.

گؤرْک‌اوّچون..görk üçün [ظرف] گؤسترمک اوّچون، گؤسته ریش اوّچون.

گؤرْکَزمک..görkəzmək [تاثیرلی ائیلم، دا] باخ: گؤسترمک.

گؤرْکلو..görklü [صفت] چوْخ گؤرکم‌لی، محتشم گؤرونوشلو.

گؤرْکلوک..görklük [صفت] گؤرکلوّغ: گؤزل، گؤیچک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: گؤزلو}.

گؤرکلی..görəkli [] گؤسته‌ریشلی.

گؤرکم..görkəm [آد] عمومی گؤرونوش، گؤرونوم، گؤز اؤنونده آچیلان منظره (فا: تمثال). portrait {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹گؤرک›: گؤزللیک}.

گؤرکم آلماق..görkəm almaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین گؤروشونو گؤز اؤنونه آلماق.

گؤرکمسیز..görkəmsiz [صفت] گؤرونوشوخوشا گلمه‌ین، نظره چارپمایان. ۲-گؤرکمسیز۲ (آد، بیتگی) بیر نوع بیتگی آدی (فا: خمیاله پری، جنسی ازگیاهان خانواده گل سرخ). aphanes

گؤرکمسیزلیک..görkəmsizlik [آد] گؤرکمی یاخشی اوْلماما وضعیتی.

گؤرکملی..görkəmli [صفت] گؤزآلیجی، گؤستریش‌لی، هئیبت‌لی، محتشم، اؤنلو (فا: مشهور، مجلل). splendid

گؤرکملیلیک..görkəmlilik [آد] گورکملی اوْلما، مشهورلوق، اؤنلولوک.

گؤرکه..görkə [اؤزل آد] کؤرگه: آغاجدان دؤزلمیش تاباق[۷].

گؤرگَن..görgən [اؤزل آد] گؤرَن، گؤرؤجو[۷].

گؤرگو..görgü [آد] ۱-بیرینین‌مختلف‌اوْلای‌لارلا قارشلاشدیغی و اوْنلاردن درس آلدیغی شئیلر، دئنئییم، تجرُبه (فا: تجربه) experience ۲-بیر توْپلومدا وار اوْلان و اوُیولماسی گره کن سایقی و اینجه‌لیک قوُرالاری، تربیه، مُعاشرت قوراللاری (فا: آداب و معاشرت). rules of etiquette

گؤرگؤتور..görgötür [باخ] گؤرگو.

گؤرگؤتورائله‌مک..görgötür eləmək [تاثیرلی ائیلم] چوْخلو گؤرگو و تجرُبه قازانماق.

گؤرگؤر..görgör [اؤزل آد] قوُرقور: زنجان دا داغ آدی.

گؤرگوج..görgüc [اؤزل آد] دؤربون[۷].

گؤرگوچو..görgüçü [آد] دئنئی جی، دئنئی چی.

گؤرگوچولوک..görgüçülük [صفت] دئنئی جیلیک.

گؤرگوْز..görgüz [تاریخی اؤزل آد] گؤرگوّلو، جئنتئلمن، بگ افَندی؛ چَنگیزخان‌ین ائییتمن و آتابگلریندن[۷].

گؤرگوسل..görgüsəl [صفت] تجرُبه‌ایله‌ایلگی‌لی(فا: تجربی) experienial

گؤرگوسوز..görgüsüz [صفت] گؤرگوسو اوْلمایان (فا: بی تجربه). inexperience

گؤرگوسوزجه..görgüsüzcə [صفت، ظ] گؤرگوسوز بیر بیچیمده.

گؤرگوسوزلوک..görgüsüzlük [آد] گؤرگوسوزجه حرکت و داورانیش.

گؤرگولَتمک..görgülətmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرگولو وضعیته گلمک.

گؤرگولر..görgülər [آد] تجرُبه‌لر (فا: تجارب). experiences

گؤرگولندیرمک..görgüləndirmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرگولووضعیته گتیرمک

گؤرگولندیریلمک..görgüləndirilmək [بلسیز ائیلم] گؤرگولو وضعیته گتیریلمک.

گؤرگولنمک..görgülənmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرگولو اوْلماق، گؤرگولو حالا گلمک.

گؤرگولو..görgülü [صفت] ۱-گؤرگوسو اوْلان، تجربه‌لی (فا: دنیا دیده). experienced ۲-(تاریخی اؤزل آد) خوارزَمشاهلار دؤنَمی-کوْموتانی.

گؤرگولوجه..görgülücə [صفت، ظ] گؤرگولو بیربیچیمده.

گؤرگولوک..görgülük [آد] گؤرگولو اولما وضعیتی (فا: دنیا دیده-گی). empiricism

گؤرگوْن..görgün [اؤزل آد] گؤرگوّلو، دئنئییملی[۷].

گؤرگیل..görgil [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

گؤرلوک..görlük [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعاید یئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گؤرَم..görəm [اؤزل آد] ۱-کؤرپه، تازا ۲-گؤرگوّلو، تربیه‌لی[۷].

گؤرمزبیلمز..görməzbilməz [صفت] گؤرمه‌یب‌وتانیمایب، اؤیرنمه‌دن تانیمادان.

گؤرمز..görməz [صفت] گؤرمه یئتی‌سی اوْلمایان، کوْر (فا: کور). blind

گؤرمزدن گلمک..görməzdən gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گورمه‌میش کیمی اوْلماق.

گؤرمزلیک..görməzlik [آد] ۱-گورمه‌مه وضعیتی، گؤرمه یئته نگ‌یندن محروملوق، کوْرلوق. ۲-گؤرمه میش کیمی حرکت ائتمه.

گؤرمک..görmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیین وارلیغینی گؤزله آلقی لاماق (فا: دیدن). to see ۲-یانینا گئدیب دانیشماق، زیارت ائتمک، باش وورماق. ۳-آنلاماق، باشا دوشمک. ٤-ائتمک، یاپماق، یئرینه‌یئتیرمک، اجرا ائتمک. ٥-دَیر وئرمک ٦-بیرشئی بیر ایش اوْچون یئترلی اوْلماق، کافی اوْلماق، چاتماق، کفایت‌ائتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح؛ کلاوسونون نظریجه بو کلمه ایله گؤز سؤزونون ائتیمولوژیک باغی واردیر[٦]}.

گؤرمه‌یه‌گؤزو اوْلماماق..görməyə gözü olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] زهله‌سی گئتمک، خوْشو گلمه‌مک "وزیر ووُزرانین-مالالانصرالدینی گؤرمه‌یه گؤزو یوْخ‌اوُیدو[۱]".

گؤرموش..görmüş [صفت] تجرُبه‌لی.

گؤرموشلوک..görmüşlük [آد] تجرُبه‌لی، بیر شئی گؤرموش اوْلما وضعیتی.

گؤرمه‌آچی‌سی..görmə açısı [آد] گؤرمه نقطه سیندن بیر جیسمین ایکی اوجونا چکیلدیگی خط‌لرین آراسینداکی زاویه.

گؤرمه‌دوُیقوسو..görmə duyqusu [آد] ۱-باصره (فا: حس بینایی). seeing ۲-گؤرمک ایشی.

گؤرمه‌مزلیک..görməməzlik [آد] ۱-بصیرت‌سیزلیک، باجاریق‌سیز-لیق، بیر ایشی و سیاستی دوْلاندیرماقدا اوُزاغی گؤرمه‌مه (فا: عدم وجود دید). ۲-گؤرمزلیک، گؤرمه‌میش کیمی داورانما.

گؤرمه‌مزلیکدن گلمک..görməməzlikədən gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرمه میش کیمی حرکت ائتمک.

گؤرمه‌میش..görməmiş [صفت] بیرزادی گؤروب بیلمه ین، گؤرگوسو اوْلمایان، آج گؤز (فا: ندیدبدید). parvenu

گؤرمه‌میش‌گؤرمه‌میش..görməmiş görməmiş [صفت] گؤرمه دیگی حالدا، بیلمه دیگی حالدا" گؤرمه میش بیرینین حاقیندا دانیشما".

گؤرمه‌میش‌لیک..görməmişlik [آد] گؤرمه‌میش اوْلما وضعیتی، آج گؤزلوک.

گؤرمه‌لی..görməli [صفت] ۱-گؤرولمه‌سی لازم اوْلان، ائتمه‌لی، یاپمالی. ۲-گؤرمه‌یه و باخماغا دَیر، گؤرکم‌لی، گؤرونوم لو، باخیشی گؤزل (فا: دیدنی). intersting to see

گؤرَن..görən [صفت] گؤرەسی "بو ایشی گؤرن بیلر من نه دئییرم".

۲-(آا) گؤرمکدن؛ بابوُرخان دؤنَمی بگ‌لرینده‌ن. {باخ: گوْران}.

گؤرنیمک..görnimək [آد، دا] سیرا ایله اوْتلاماق (قویون حاققیندا) "قویونلار گونئی‌لرده گؤرنییر".

گؤرَو..görəv [آد] بیر اینسان یا بیر جانلی دان بکله‌نن ایش، وظیفه، ایش گؤرمه یئته نگی، فونکسیوْن.

گؤرؤ..görü [آد] گؤرمه یئتی‌سی، باخیش، گؤرونتو(فا: منظره).

گؤرَو آلماق..görəv almaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر گؤرَوه موظّف اوْلماق.

گؤروب گؤره جه‌یی(بوُدور)..görüb görəcəyi(budur) [اوْنلم] هر نَمنه دی بوُرادا قوُرتولدو و بیر داها بوُجور شئی گؤرمه‌یه جک.

گؤروْجو..görücü [آد] ۱-بیرینی ائولندیرمک اوْچون قیز گؤرمه‌یه گئدن کیمسه، گؤرمک اوچون گئدن (فا: ناظر، ایلچی). ائلچی، ۲-بیر شئیی گؤروب وضعیتی آچیقلایان.

گؤروْجو گئتمک..görücü getmək [تاثیرسیز ائیلم] ائلچی گئتمک، گؤرمه‌یه گئتمک.

گؤروْجولوک..görücülük [آد] گؤروجونون ایشی (فا: نظارت).

گؤرَوداش..görəvdaş [صفت] بنزر گؤرَولی اوْلان.

گؤرَوداشلیق..görəvdaşlıq [آد] گؤرَوداش اوْلما وضعیتی.

گؤرَودن آلینماق..görəvdən alınmaq [بلسیز ائیلم] بیر ایش‌دن چیخاریلماق.

گؤرَودن آیریلماق..görəvdən ayrılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی بوُراخماق.

گؤروْسل..görüsl [صفت] گؤروُ و باخیش لا ایلگی‌لی.

گؤرَوسل..görəvsəl [صفت] گؤرَو و وظیفه ایله ایلگی‌لی.

گؤرَوسل جیلیک..görəvsəlcilik [آد] ایشلَوجیلیک.

گؤرَوسل‌دیل‌بیلیمی..görəvsəl dilbilimi [آد] کلمه‌لری جُمله‌ایچینده یؤکلندیکلری گؤرَو باخیمیندان اینجه‌له‌ین دیل بیلیمی.

گؤرَوسیزلیک..görəvsizlik [آد] گؤروسیز اولما وضعیتی.

گؤروش..görüş [آد، ت: اوزل منظره] ۱-گورؤشمه، مُلاقات "ایکی پارتی آراسیندا گؤروش دؤزنله نه جک" (فا: بازدید، دیدار). ۲-بیر حادثه، اوْلای ویا بیرشئی حاققیندا دؤشونجه ویا نُقطه یئ نظر "دؤنیا گؤروشو، فلسفی گؤروش، تئکنیکی گؤروش". ۳-گؤرمه ایشی، گؤرمه قابلیتی "اوزاقدان گؤروش" visitation، inspection

گؤروش آچی‌سی..görüş açısı [آد] بیر شئیی گؤره بیلمه آلانی.

گؤروش آیریلیغی..görüş ayrılığı [آد] بیر آلاندا و قونودا اوْلان فرقلیکلر.

گؤروش‌بیرلیگی..görüş birliyi [آد] عئینی دؤشونجه و اینانجدا اوْلما.

گؤروش‌جه..görüşcə [ظرف] گؤروش باخیمیندان (فا: نظرا). apparently

گؤروشدورمک..görüşdürmək [اتدیرگن ائیلم] ۱-آیری‌لارینین-گوروشمه‌گینی دؤزَنله‌مک. ۲-(ل) بیرشئیی بیر ایش اوْچون یئترلی دؤزَنله‌مک، گؤردورمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› گؤزگرمک‹}.

گؤروشدورولمک..görüşdürülmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیری‌لرینین-گؤروشمه‌سینی ساغلاماق و دوزنله‌مک. ۲-بیرشئیین بیر ایش اوچون یئترلی ائتمک.

گؤروشلو..görüşlü [اوزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤروشمک..görüşmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیربیریله دانیشماق، ملاقات ائتمک (فا: ملاقات کردن). ۲-بیریله ال وئریب سلام لاشماق یا خداحافظ‌لیک ائتمک (فا: دست دادن). ۳- (بلسیز ائیلم) گؤرونمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: ۱-گؤزله باخماق ۲-گؤرلشمک}.

گؤروشمه..görüşmə [آد] ۱-بیربیرینی گؤرمه (فا: دیدار). vistation ۲-ملاقات ائتمه، مذاکره ائتمه (فا: ملاقات). inspection

گؤروشمه‌جی..görüşməci [صفت] قونوشماچی، گؤروشن، گؤروشمه‌گه گئدن

گؤروشولمک..görüşülmək [بلسیز ائیلم] گؤروشمک ایشی ائدیلمک.

گؤروشوله جک..görüşüləcək [صفت] گؤرشمه ایله ایلگی‌لی (فا: دیداری). visitational

گؤروشه‌گئتمک..görüşə getmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینی گؤرمک (ائلچیلیک اوْچون).

گؤروک..görük [اوزل آد] گؤزجو، خبرچی، جاسوُس، گؤزلَمجی[۷].

گؤروکلو..görüklü [صفت] گؤزجو سو اوْلان یئر، گؤزلمجی‌لی.

گؤروکمک..görükmək [باخ] گورؤنمک.

گؤرولمز..görülməz [صفت] گؤزه گؤرونمز (فا: غیرمرئی). invisible

گؤرولمک..görülmək [بلسیز ائیلم] ۱-گؤز ایله بیر شئی آلقی‌لانماق وسئچیلمک ۲-(س) گؤرسَنمک، ظاهر اوْلماق.

گؤرولموش..görülmüş [صفت] ملاحظه اولموش (فا: ملحوُظ). viewed

گؤروْلمه‌میش..görülməmiş [صفت] اوْ گونه و آنا قدر قارشی لاشیلمامیش.

گؤرولمه..görülmə [آد] بیر شئی گؤز یاردیم ایله آلقی لانما.

گؤرولن..görülən [صفت] گؤزه گؤرسه‌نن (فا: مرئی). visible

گؤرولن دوزئی..görülən düzey [آد] گؤز قاباغیندا اولان و گؤزله گؤرسه‌نن دوزلوک یئر (فا: افق مرئی). **sensible**

گؤرَولندیرمک..görəvləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه بیر گؤرَوی وئرمک (فا: ماموریت دادن، عهده دار کردن). **to propose**

گؤرَولندیرمه..görəvləndirmə [آد] بیرینه گؤرَو وئرمه (فا: انتصاب). **appointment**

گؤرَولندیریجی..görəvləndirici [صفت] گؤرو وئریلمیش (فا: انتصابی). **appointed**

گؤرَولندیریلمک..görəvləndirilmək [بل، ل] بیرینه بیر گؤرَو وئردیریلمک.

گؤرَولنمک..görəvlənmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی گؤرمک اؤچون گؤرَولی اولماق.

گؤرَولەمک..görəvləmək [تاثیرلی ائیلم] وظیفه‌لندیرمک (فا: تفویض کردن).

گؤرَولەمه..görəvləmə [آد] وظیفه‌لەمه (فا: تفویض). **to give over**

گؤرَولی..görəvli [صفت] گؤرَوی اولان کیمسه.

گؤرَولی‌لیک..görəvlilik [آد] گورَولی اولما وضعیتی.

گؤروم..görüm [آد] ۱-ایشیق رنگلرینی آلان دوُیوم، گؤرمه یئتی‌سی، گؤرمه (فا: بینائی). **vision** ۲-گورکَم، گؤرونوش. ۳-گؤرمه حدّی و سینیری، گورؤله بیلن آرالیق. ۳-زکا، فهم.

گؤروم آچی‌سی..görüm açısı [آد] گؤروم زاویه‌سی (فا: زاویه بصری). **visual angle**

گؤروم‌اؤتەسی‌ایشین‌لار..görüm ötəsi işınlar [آد] گؤزله گؤرولن ایشین‌لارین اؤته سینده اولان ایشین‌لار (فا: اشعه های ماورا دید). **ultraphatic rays**

گؤروم‌اؤلچر..görüm ölçər [آد] گؤرمه یئتی‌سینی اؤلچن (فا: بینائی سنج). **opsimeter**

گؤرؤمجوک..görümcük [اؤزل آد] گؤرؤلمه‌سی، ایلگیلنیلمه‌سی گرَکلی اولان[۷].

گؤرؤمجه..görümcə [آد، دا] بالدیز[۲].

گؤرؤمچو..görümçü [اؤزل آد] آستروُنوُم، رصد، گؤزلَمجی[۷].

گؤرؤمدوک..görümdük [اؤزل آد] باخیجی، نظارتچی[۷].

گؤرؤمستمه..görümsətmə [آد، سینماوتلویزیون] سینما فیلم‌لریندن کسیلمیش بؤلوم، بیرفیلم ویا وئریلیش‌ده ییغجام بؤلوم (فا: پیش پرده).

گؤرومسل..görümsəl [صفت] گؤرومه ایله ایلگی‌لی optical، visual

گؤروملو..görümlü [صفت] گورمه یئته نگی اولان، گؤرکم‌لی.

گؤروملوک..görümlük [آد] یالنیز گؤرولمک اؤچون اولان نسنه، چئوره و دوروبره باخیلان یئر (فا: دیدگاه). **viewpoint**

گؤرؤن..görün [اؤزل آد] گؤرؤنتو، آچیقْلیق، نئتلیک[۷].

گؤرونتو..görüntü [آد] اوزاقدان گؤرونن گؤرکم، گؤرونن شئیلر (فا: منظره، تصویر). دورنما، چشم انداز **view**

گؤرونتوسل..görüntüsəl [صفت] گؤرونتویه دایانان (فا: تصویری).

گؤرونتولر..görüntülər [آد] مناظر (فا: مناظر). **spectacles**

گؤرونتولوک..görüntülük [آد] سینما وتلویزیون اکرانی.

گؤرونتوله‌ین..görüntüləyən [صفت] مجسّم ائدن (فا: دورنماساز). **lanscape painter**

گؤرونتوله‌یجی..görüntüləyici [آد] گؤرونتوله مه‌یی ساغلایان آلت.

گؤرونتوله‌مک..görüntüləmək [تاثیرلی ائیلم] گؤرونتولرله گؤسترمک، گؤرونتولو ائتمک، گؤرونتولرله قانیتلاماق.

گؤرونتوله‌مه..görüntüləmə [آد] گؤرونتولرله گؤسترمه، گؤرونتولو ائتمه، گؤرونتولرله قانیتلاما(فا: تجسم). **incarnation**

گؤرؤنج..görünç [اؤزل آد] ۱-گؤرگو، معاشرت ۲-باخان، ناظر[۷].

گؤرؤندوک..göründük [اؤزل آد] آشکار، گیزلی‌سیز، ساخلی‌سیز[۷].

گؤرونَر..görünər [صفت] گؤرونن (فا: مرئی). **visible**

گؤرونَک..görünək [صفت] گؤرونن منظره، گؤرونتو (فا: منظره).

گؤرونگو..görüngü [آد، فلسفه] دوُیولارلا آلقی‌لانابیلن هرشئی، فئنومئن.

گؤرونگوجولوک..görüngücülük [آد] گرچک اولانین یالنیزجا گؤرونگولر اولدوغونو اؤنه سؤرن گؤروش، اولایجیلیق، فئنومئنیزم.

گؤرونمز..görünməz [صفت] ۱-گؤرونمه‌ین، گؤروشمه‌ین، آچیقدا اولمایان، گیزلی، (فا: نامرئی). **invisible** ۲-ایندییه دک گؤرونمه میش، بوُ واختا دک اولمامیش.

گؤرؤنمز اولماق..görünməz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزدن ایتمک.

گؤرونمک..görünmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرسنمک، گؤرونور اولماق، گورونور وضعیته گلمک، بللی اولماق (فا: پیدا شدن). **to appear**

{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤرونمه میش..görünməmiş [صفت] تایی اولمایان.

گؤرونمه‌دن..görünmədən [ظرف] گؤزه چارپمادان، گیزلی، باشقاسی گؤرمه‌دن.

گؤرونمه‌مک..görünməmək [تاثیرسیز ائیلم] تاپیلماماق.

گؤرؤنن..görünən [صفت] گؤرونتوسو اولان (فا: نمایان). **showing**

گؤرونور..görünür [صفت] گؤرونن، گؤزله گؤرؤنه بیلن گؤروله بیلن "گؤرونور حالا گلمک" (فا: پیدا). **visible**

گؤرونوردە..görünürdə [ظرف] ائشیکده، باخینجا، گؤرونوشه گؤره، گؤروندوگونه گؤره" چوخ ایشلندیگینه رغما گؤرونورده‌بیرشئی یوْخ".

گؤرونورکی..görünürki [باغلاییجی سؤز] دئیه‌سن، احتمال معناسیندا بیر سؤز" گؤرونورکی خبرسیز قالیبسان".

گؤرونورلرده..görünürlərdə [ظرف] اوْرتالیقلاردا، مئیداندا.

گؤرونورلوک..görünürlük [آد] گؤرونوله بیلن بیرشئیین نئجه‌لیگی.

گؤرونوش..görünüş [آد] گؤرونمه طرزی و یؤنَتمی، گؤرونوم، گؤرونتو، گؤزون ایلک باخشیندا ویا ذهینده واسطه‌سیز اوْلاراق آلقی لادیغی شئی، "اوُزاق گؤرونوش (فا: جلوه، کاراکتر، منظر). aspect، type، manifestation

گؤرونوشده..görünüşdə [ظرف] ائشیکده، باخینجا، گؤرونوشه گؤره، گؤروندوگونه گؤره.

گؤرونوش‌لو..görünüşlü [صفت] گؤرکم‌لی، گؤرونن و نظره چارپان (فا: جلوه گر). appearing in full beauty

گؤرونوش‌لوک..görünüşlük [آد] بیر شئی و یئرین گؤرونوش ایله ایلگی‌لی اولان (فا: جلوه گری). displaying

گؤرونوش‌یئری..görünüş yeri [آد] گؤرونتویه و اونون اؤزل‌لیگینه باخیلان یئر (فا: جلوه گاه). place where beauties، view

گؤرونوشلر..görünüşlər [آد] ظواهیر (فا: ظواهر). outward things

گؤرونوم..görünüm [آد] گؤرونمه، گؤرونوش، تصویر، نما، بیر شئیه ائشیکدن باخیلینجا گؤرونن بیچیمی (فا: رؤیت). sight

گؤرونوملو..görünümlü [صفت] گؤرونومو ا وْلان.

گؤره..görə [باغلاییجی سؤز] ندَن و سبب بیلدیره‌رک جُمله‌لرده یؤنلوک حال اکی طلب ائده‌رک ایشله‌نیر "بو فیکیره گؤره، اوْنا گؤره، سوْلمازا گؤره گلمیشدی" (فا: برای). for {گؤرمک+ه}.

گؤره‌جک..görəcək [باخ] گؤره جک‌لی.

گؤره‌جک‌لی..görəcəkli [صفت] گؤزله‌نیلمز بیر ایش اوْچون دئییلیر "قوجا واختیمدا عجب گؤره‌جکلی گون‌لریم وارمیش".

گؤره‌جه..görəcə [صفت] بیر شئیه گؤره، بیر سببه خاطر، ندَن "بوُ ایشین گؤره جه‌سی نَدیر؟".

گؤره‌جه‌گی گلمک..görəcəyi gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرمک ایسته‌مک، اؤزله‌مک.

گؤره‌جه‌لی..görəcəli [صفت] باغلی، باغینتی‌لی "بوّتون بوُ تاریخلر استقلال اوْچون گؤره جه‌لی اشارتلردیر".

گؤره‌جه‌لیک..görəcəlik [آد] گؤره جه‌لی اوْلما وضعیتی، باغلانتی-جیلیق، روْلاتیویزم.

گؤره‌سن..görəsən [باغلاییجی سؤز، ادات] سوْرو و ماراق واندیشه بیلدین بیر سؤزدور" گؤره سن‌نیبه گلمه دی".

گؤره‌سی..görəsi [صفت] گؤرمک ویایماق اوْچون اوْلان، گؤرولمه‌لی، گؤرمه‌لی" گؤره‌سی بیر ایشیم یوخدور".

گؤره‌سیمک..görəsimək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرمک ایسته‌یی دوُیماق، اؤزله‌مک.

گؤره‌گَن..görəgən [اؤزل آد] گؤرگوّلو، گؤروب گئچیرمیش، دئنئییملی(تاریخی‌اؤزل‌آد)اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

گؤره‌گؤره..görəgörə [ظرف] باخاباخا، بیله بیله "~اؤزومو بلایا سالدیم".

گؤره‌لی..görəli [آد] باغینتی‌لی، نسبی، روْلاتیو.

گؤره‌لیک..görəlik [آد] باغینتی.

گؤره‌لیلیک..görəlilik [آد] باغینتی‌لیق، باغلی‌لیق، روْلاتیویته.

گؤره‌نک..görənək [آد] گله‌نک، آتالاردان‌قالماعادت(فا: عرف)custom

گؤره‌نک‌چی..görənəkçi [صفت] گوره نک‌لره باغلی اوْلان.

گؤره‌نک‌چی‌لیک..görənəkçilik [آد] گؤره نک‌لره باغلی اوْلما وضعیتی.

گؤره‌نک‌سل..görənəksəl [صفت] گؤرنک‌له ایلگی‌لی اوْلان.

گؤره‌نک‌سیز..görənəksiz [آد] گؤره نه‌یی اولمایان.

گؤره‌نک‌لی..görənəkli [صفت] گؤره نه‌یی چوخ اوْلان، گؤره نه‌یی اوْلان.

گؤره‌نیمک..görənimək [تاثیرسیز ائیلم] (قوْیون حاققیندا) سیرای ایله اوْتلاماق" قوْیونلار گوّنئی‌لرده گؤره‌نییر".

گؤز..göz [آد] ۱-جانلی‌لاردا گؤرمه اورقانی. ۲-باخیلان بالاجا دلیک، کؤپروگؤزو، پتک گؤزو، بولاغین سو چیخدیغی یئر، قاییناق، کیچیک پنجره، یارانین ایرین آخان یئری، تره زی‌نین هر بیر قابی، توفنگ لوله‌لرینین دلیگی (فا: چشم). Eye {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤز آتماق..göz atmaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینه گؤرمه گه چوخ ایلگی گؤسترمک" سنی گؤرمه گه گؤزوم آتیر" (فا: چشمک زدن).

گؤز آچابیلمه‌مک..göz açabilməmək [تاثیرسیز ائیلم] واخت تاپا بیلمه‌مک.

گؤز آچان گؤندن..göz açan gündən [ظرف] لاپ کؤرپه‌لیکدن.

گؤز آچماق..göz açmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دوّنیا یا گلمک، دوْغولماق ۲-امکان تاپماق.

گؤزآچماماق..göz açmamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایش اوچون فُرصت تاپاماماق.

گؤزآچیب‌یوُمونجا..göz açıb yumunca [ظرف] گؤز آچیب یومان ساعاتدا، بیر آندا.

گؤزآردی ائتمک..göz ardi etmək [تاثیرلی ائیلم] گره کن اؤنَمی وئرمه‌مک.

گؤزآغارتماق..göz ağartmaq [تاثیرلی ائیلم] قورخودوجو وضعیتده- باخماق to menace

گؤزآغی..gözağı [آد] گؤزون آغ بؤلومو، گؤز یوُواریني بؤروین بؤلوم.

گؤزآلابیلدیگینه..göz alabildiyinə [آد] باخ: گؤزآلانی.

گؤزآلانی..gözalani [آد] گؤز گؤرومو (فا: چشم رس). purview

گؤزآلتی ائتمک (ائله‌مک)..gözaltı etmək (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] بیرینی آدای وآداخلی ائتمک، نظرده‌توتماق، گؤزآلتی ساخلاماق "قیزی گؤزآلتی لاماق".

گؤزآلتی..gözaltı [آد] ۱-بیرینی توتوقلاما وضعیتی، گؤز آلتینا آلما وضعیتی. ۲-گیزلینجه، بیلدیرمه‌دن نظرده توتماق، گؤزآلتی نظره آلماق، قیزی گؤز آلتی ساخلاماق.

گؤزآلتینا آلماق..göz altına almaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیرینی اوْلدوغو یئردن آیریلماسینا اجازه وئرمه‌یه‌رک سوْروشدورما اوچون ساخلاماق، گؤزآلتینا آلماق (فا: زیرنظر گرفتن). ۲-حمایه ائتمک.

گؤزآلتیندان (آلتینجا) باخماق (سوّزمک)..göz altından (altınca) baxmaq (süzmək) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونون قیراغیلا باخماق. to look distrustfully

گؤزآلماسی..gözalması [آد] گؤزون آغ و قارا بؤلومو و یووارلاق قیسمی.

گؤزآلیجی..gözalıcı [آد] دقّت چکیجی.

گؤزآیدینلیغی وئرمک(دئمک)..gözaydınlığı vermək (demək) [تاثیرلی ائیلم] تبریک دئمک، گؤزونوز آیدین‌اوْلسون‌دئمک (فا: تبریک گفتن). congratulation

گؤزآیدین‌لیغی وئرمه..gözaydınlığı vermə [آد] تبریک دئمه

گؤزآیدین‌لیغی(وئرمه، دئمه)..göz aydınlığı (vermə, demə) [آد] خوش‌بیرخبرویا ایش اوچون بیرینه‌تبریک دئمک(فا: شادباش) congratulations

گؤزائتمک (ائله‌مک)..göz etmək (eləmək) [تاثیرسیز ائیلم] گؤز آتماق، گؤزله اشاره ائتمک.

گؤزاؤنونده..göz önündə [ظرف] گؤز قاباغیندا، آپ آچیق.

گؤزاؤنونه قویماق..göz önünə qoymaq [باخ] گؤز قاباغینا قویماق.

گؤزاؤنونه‌گتیرمک..göz önünə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] یادینا سالماق، تصورونداجانلاندیرماق.

گؤزائوی..göz evi [آد] گؤز دلیگی، گؤز چوُخورو.

گؤزاتجیگی..göz ətciyi [آد] گؤزون ایچ بوُجاغیندا کی قیرمیزی چیخینتی.

گؤزاَریمی..göz ərimi [آد] اوُفوق.

گؤزاَمه‌یی..göz əməyi [آد] گؤزو چوخ یوران اینجه ایش.

گؤزاوْتو..gözotü [آد، بیتگی] چاتیل اوْتو (فا: گل عینک). euphrasia

گؤزاوُجو..göz ucu [ظرف] اؤتَری وگؤزونون اوجوایله باخیش cursorily

گؤزاوّجویلا باخماق..göz ucuyla baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤتَری باخماق.

گؤزاوُچماق..göz uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرین گؤرمه گه جان آتماق.

گؤزاوّسته (گؤزوُم اوّسته)..göz üstə (gözü üstə) [اؤنلم] باش اوّسته (فا: چشم). I will do it with pleasure

گؤزاوْلماق..göz olmaq [تاثیرلی ائیلم] بوسماق، گوّدمک.

گؤزایشله دیکجه..göz işlədikcə [ظرف] گؤزله گؤروّله بیلن قدر.

گؤزبؤیومک..göz böyümək [تاثیرسیز ائیلم] قوْرخو و دَهشت دوْغورماق، واهیمه باسماق "دره‌نین دیبینه یئندیکجه گؤز بؤیویور".

گؤزباسماق (ووُرماق، ائتمک، چالماق)..göz basmaq (vurmaq, etmək, çalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] اشاره ائتمک اوچون گؤزوّنو قیرپماق.

گؤزباسما..göz basma [آد] گؤز ووُرما، گؤز اتما (فا: چشمک). wink

گؤزباغلاما..göz bağlama [آد] گؤزباغلاییجی (فا: شعبده بازی، چشم بندی).

گؤزباغلاییجی..göz bağlayıcı [صفت] شؤعبده باز (فا: شعبده باز). juggler

گؤزباغلاییجی‌لیق..göz bağlayıcılıq [آد] شعبده بازلیق (فا: شعبده بازی).

گؤزباغلیجی..gözbağlıcı [باخ] گؤز باغلاییجی.

گؤزببه‌یی..göz bəbəyi [آد] ۱-گؤزون اورْتاسیندا اوْلان خال "گؤز ببه‌یی ایشیغین آزالیب چوخالماسیلا کیچیلیب بؤیویر". ۲-(مج)چوخ سئویلن، ا ؤنم وئریلن کیمسه و هر شئی.

گؤزببه‌یی‌کیمی قوْرومای..göz bəbəyi kimi qorumaq [تاثیرسیز ائیلم] قایغی‌سینی چکمک.

گؤزبوُلاغی..göz bulağı [آد] گؤزون یاش دامجی لایان یئری، گؤزپینارى.

گؤزبویاماق..göz boyamaq [تاثیرلی ائیلم] قاندیرماق، یانیلتماق.

گؤزبه گؤز..göz bə göz [باخ] گؤزگؤزه.

گؤزبیلیمی..gözbilimi [آد] گؤزو اینجه‌له‌ین و آراشدیران بیلیم دالی.

گؤزپینارى..gözpinarı [آد] گؤزون بورون طرفینده کی اوُجو.

گؤزتچی‌قویماق..gözətçi qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] باخیم‌آلتینا سالماق، نظارته‌ساخلاماق.

گؤزتچی..gözətçi [صفت] قوْرویوجو، قوْروقچو/ قوْروخچو، قاپیچی، قاروْوُول/ قاراووُل، قاراووُل/ قاراووُلچو (فا: نگاهبان). **guard**

گؤزتچی‌لیک ائتمک..gözətçilik etmək [تاثیرسیز ائیلم] قاروول چکمک.

گؤزتچیلیک..gözətçilik [آد] قوْروما ایشی **guarding**

گؤزتدیرمک..gözətdirmək [اتّدیرگن ائیلم] گؤزَتمک ایشینی گؤردورمک.

گؤزتلنمک..gözətlənmək [بلسیز ائیلم] گؤزتله‌مک ایشی گؤرولمک.

گؤزتله ییجی..gözətləyici [آد] گؤزَتله‌مه ایشینی گؤرن.

گؤزتله ییش..gözətləyiş [آد] گؤزَتله‌مه ایشی ویا ییچیمی.

گؤزتله‌مک..gözətləmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینه گؤز اولماق، مواظب اولماق (فا: پائیدن). **to watch**

گؤزتله‌مه..gözətləmə [آد] حراست (فا: محافظت). **guarding**

گؤزتله‌مه‌دلیگی..gözətləmə dəliyi [آد] باخماق‌اوْچون قاپی‌لاردا قوْیولان دلیک.

گؤزتله‌نیش..gözətlənişٍ [آد] گؤزَتلَنمه ایشی ویا ییچیمی.

گؤزتمک..gözətmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-قوْروماق، ساخلاماق، باخماق، حمایه ائتمک، مواظب اوْلماق. ۲-بیرینه ویا بیر شئیه گیزلینجه باخماق و ایزله‌مک {گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ‹گؤز آتماق، گؤزَتمک›، باخ: گؤز}. ۳-گؤزَتمک۲ (تاثیرلی ائیلم) گؤزه‌مک ایشینی گؤردورمک {باخ: گؤزه‌مک}.

گؤزتمن..gözətmən [آد] مُبصر، مکتبلرده کلاسی دؤزنله ین کیمسه.

گؤزتمن‌لیک..gözətmənlik [آد] گؤزَتمه‌نین گؤردوغو ایشی.

گؤزتمه..gözətmə [آد] گؤزَتمک ایشی و ییچیمی.

گؤزتوتدوقجا(ایشله‌دیکجه)..göz tutduqca(işlədikcə) [ظرف] گؤز گوره بیله جک قدر.

گؤز توْرو..göz toru [آد] شبکیه (فا: شبکیه). (**anat) retina**

گؤز تیکمک..göz tikmək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیده گؤزواوْلماق، اله گتیرمک ایسته‌مک.

گؤزجو..gözcü [آد] ۱-بکجی، گؤزتجی. ۲-گؤز حکیمی و اوُزمانی.

گؤزجوک..gözcük [آد] ۱-کیچیک گؤز. ۲-قاپی‌لاردا ائشیگه باخماق اوْچون قویولان کیچیک دلیک **peep-hole**

گؤزجوکلو..gözcüklü [صفت] گؤزجوگو اوْلان.

گؤزجولوک..gözcülük [آد] ۱-گؤزتجی اوْلما. ۲-گؤزحکیملیگی.

گؤز چاناغی..göz çanağı [آد] حدقه (فا: حدقه). **pupil of the eye**

گؤز چکمک..göz çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] ال چکمک.

گؤز چکیلمه‌مک..göz çəkilməmək [تاثیرسیز ائیلم] دایم‌اوْرتاداگزمک، گؤزقاباغیندا اوْلماق "قیز اوزاقلاردا گؤرونه‌نه قدر گؤزلری اوْندان چکیلمه دی".

گؤزچلی..gözəçli [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

گؤز چوخورو..göz çuxuru [آد] گؤز اولان یئر(فا: کاسه‌چشم) **eye socket**

گؤزچیخارماق (چیخارتماق)..göz çixarmaq (çıxartmaq) [تاثیرلی ائیلم] کور ائتمک.

گؤزحاققی..göz haqqı [آد] پای و نذیر وئرمه کیمی شئی‌لرده گؤروب ایمره‌نه‌بیله‌جک ییه‌جک‌لردن گؤزنلره آیریلان حاقق.

گؤزحبسی..göz həbsi [آد] بیر کیمسه‌یه اوْلدوغو یئردن آیریلماماسی بیچیمده وئریلن جزا.

گؤزحکیملیگی..göz həkimliyi [آد] گؤز دوْکتورلوغو (فا: چشم پزشکی). **ophthalmology**

گؤزداشی..gözdaşi [شیمی] پاخیرسوُلفاتی(فا:سولفات‌میس) **vitriol**

گؤزداغی..gözdağı [آد] قورخوتماق‌اوْچون وئریلن جزا (فا: زهرچشم).

گؤزدک..gözdək [آد] بیرنوع ایپ، توخومالاردا اولان ایلگک‌لر.

گؤزدمیری..göz dəmiri [آد] گمی‌لرین اؤنوندن کی دمیر.

گؤزدن‌اوزاق توْتماق..gözdən uzaq tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤنم وئرمه‌مک.

گؤزدن‌اوْلماق..gözdən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] کوْر اوْلماق.

گؤزدن‌ایتمک..gözdən itmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤرونمز اوْلماق.

گؤزدن‌ایتی..gözdən iti [صفت] گؤز یئته نه‌یی یاخشی اوْلان.

گؤزدن‌توْک چکمک..gözdən tük çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی چوخ دقّتله گؤرمک.

گؤزدن‌دوْشمک..gözdən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] حُرمت‌دن دوْشمک، داها ساییلماماق.

گؤزدن‌دوْشموش..gözdən düşmüş [صفت] طرداولونموش(فا: مطرود). **rejected**

گؤزدن‌سالماق..gözdən salmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاددان چیخارتماق، اوزاق لاشدیرماق.

گؤزدن‌قاچماق..gözdən qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤرونمه‌مک.

گؤزدن‌قاچیرماماق(قویماماق).. gözdən qaçırmamaq (qoymamaq) [تاثیرسیز ائیلم] دقّت یئتیرمک، ایزله‌مک.

گؤزدن‌گئچیرمک..gözdən geçirmək [تاثیرلی ائیلم] مرور ائله‌مک(فا: دوره کردن). to review

گؤزدن‌یاییناماق..gözdən yayınmaq [تاثیرسیز ائیلم] قاچیب گیزلنمک، اکیلمک.

گؤزدولاندیرماق..göz dolandırmaq [تاثیرسیز ائیلم] اطرافینا باخماق.

گؤزدولوسو..göz dolusu [ظرف] فرحله، اورک‌له.

گؤزدویماماق..gözdoymamaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو دویماماق: حسرت قالماق.

گؤزده..gözdə [اؤزل آد] بیه‌نیلَن، گؤزه‌گیرمیش، اَل اؤستونده توُتولان[۷].

گؤزده‌اولماق..gözdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] دقّت‌مرکزینده اولماق، جلب نظر ائتمک.

گؤزده‌قولاق..gözdə qulaq [آد] اوُشاقلار آراسیندا آغاجا ایپ باغلاییب اونانان بیر اویون آدی.

گؤزده‌قولاقدا اولماق..gözdə qulaqda olmaq [تاثیرسیز ائیلم] آییق اولماق.

گؤزدیری..dəyəri göz [صفت] تقریبی، (فا: تخمینی.). approximate

گؤزدیشی..gözdişi [آد] اؤست چنه‌ده کؤپک دیشلریندن هر بیری.

گؤزدیکمک..göz dikmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر شئیه صاحب اولماغا چالیشماق ویا اله گتیرمه ایسته‌مک۲-بیرینه اوُمود اولماق، بئل باغلاماق.

گؤزدیکه یی..göz dikəyi [آد] چوخ ایسته‌نیلن شئی.

گؤزدَیمک..gözdəymək [تاثیرسیز ائیلم] گؤز ووراراق بیرینه صدمه یئتیرمک (بعضی موهوماتا گؤره)، گؤز باخشیندان زیان چکمک.

گؤزدیمه سین..göz dəyməsin [اؤنلم] قوروماق اؤچون سؤیله‌نن افاده.

گؤزدَین..göz dəyən [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

گؤزَر..gözər [آد، تا] گئنیش دلیکلی بیر نوع قلبیر.

گؤزَری..gözəri [اؤزل آد] گؤزاَری: دؤربؤن[۷].

گؤزسئوداسی..göz sevdası [آد] یالنیز باخماقلا یئتینیلن عشق.

گؤزسالماق..göz salmaq [باخ] گؤزو دؤشمک.

گؤزسؤز..göz süz [صفت] کؤر.

گؤزسؤزولمک..göz süzülmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخو باسماق، خوُمارلانماق.

گؤزعیاری..göz əyarı [ظرف] بارماق حسابی، گؤز اؤلچؤمو، تقریبی و تخمینی، یاخلاشیق، تقریبی حالدا. approximately,

گؤزَغَن..gözəğən [اؤزل آد] گؤزاَیَن: اُفُق، اُفق چیزگیسی[۷].

گؤزَغیر..gözəğir [اؤزل آد] گؤزاَییر: چکیجی، جاذب، گؤزه خوش گلن.

گؤزقاباغینا قویماق..göz qabağına qoymaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی بللی و گؤز دَین یئره قویماق، یادا سالماق، خیالیندا جانلاندیرماق.

گؤزقاباغیناگتیرمک..göz qabağına gətirmək [تاثیرلی ائیلم] یادا سالماق، خیالیندا جانلاندیرماق.

گؤزقاباغیندا (قارشی‌سیندا)..göz qabağında (qarşısında) [ظرف] اؤزده، اورتادا، مئیداندا.

گؤزقاپاغی..göz qapağı [آد] گؤزون اؤستونده کی یومولوب آچیلان دری، اؤرتوک، گؤز اؤرتوگو (فا: پلک). palpebra

گؤزقاراسی (ببه‌یی)..göz qarası (bəbəyi) [باخ] بیک (فا: عنبیه). iris of the eye

گؤزقاش آراسیندا..gözqaş arasında [ظرف] تئز، بیر آندا.

گؤزقاش ائتمک..gözqaş etmək [تاثیرلی ائیلم] گؤز و قاشلاری ایله اشاره ائتمک.

گؤزقاش..gözqaş [آد] گؤزلر و قاشلار، گؤز قاشی قارا قیز.

گؤزقاشینی اویناتماق..gözqaşını oynatmaq [تاثیرلی ائیلم] اشاره ائتمک، اویون چیخارماق.

گؤزقافان..gözqaqan [صفت] گؤزقاخان: گؤز ووُران، گؤز باسان. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤزقاقماق..gözqaqmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤز قاخماق: گؤز ووُرماق، گؤز باسماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤزقاماشدیرماق..göz qamaşdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-حئیران ائتمک. ۲-اتگی له‌مک.

گؤزقاماشدیریجی..göz qamaşdırıcı [صفت] چوخ پارلاق اولماق اؤچون باخماق مُمکن اولمایان شئی، باخینجا گؤزو اینجیدن blinding

گؤزقاماشدیریجیلیق..göz qamaşdırıcılıq [آد] گؤز قاماشدیریجی شئیین اؤزللیگی.

گؤزقامان..gözəqaman [اؤزل آد] گؤزقاماشدیریجی، ماناس-داستانیندا ببرگ آدی[۷].

گؤزقولاق اولماق..göz qulaq olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلهمک. to be watchful

گؤزقویماق (یئتیرمک)..göz qoymaq (yetirmək) [تاثیرسیز ائیلم] دقّتله باخماق، نظارت ائتمک.

گؤزقیجماق..göz qıcmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو قیجاراق باخماق، گیزلی باخماق. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤزقیجیتماق..göz qıcıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزآغارتماق، گؤزقیجماق.

گؤزقیجیرماق..göz qıcırtmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزآغارتماق، گؤزقیجماق.

گؤزقیرپماق..göz qırpmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونو تئزتئز یوموب آچماق.

گؤزقیرپینجا..göz qırpınca [ظرف] بیرآندا.

گؤزقیرپیمیندا..göz qırpımında [ظرف] بیرآندا.

گؤزک..gözək [آد] باغ، ایپ" آتی گؤزکله باغلاماق"{باخ: گؤز ه‌مک}.

گؤزکسه‌مک..gözkəsəmək [تاثیرسیز ائیلم] داییم باخماق.

گؤزکلی..gözəkli [صفت] گؤزه‌یی اولان، یاماقلی، گؤزنَمیش darned

گؤزگؤتورمک (گؤزون چکمک)..göz götürmək (gözün çəkmək) [تاثیرلی ائیلم] ال چکمک.

گؤزگئچیرمک..göz geçirmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤتَری اوخوماق، باخماق، یوخلاماق.

گؤزگؤرولن..göz görülən [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

گؤزگؤره‌سی..göz görəsi [ظرف] باخا باخا openly, obviously

گؤزگؤره‌گؤره..göz görəgörə [ظرف] هامی‌نین گؤزونون قاباغیندا، آچیق آشکارا" گؤزگؤره گؤره اوغورلاماق" openly,

گؤزگؤز..gözgöz [صفت، ظ] چوخلو دلیک‌لری اولان، دئشیک دئشیک.

گؤزگؤزآتماق..gözgöz atmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزله اشاره ائتمک.

گؤزگؤزائتمک (ائله‌مک)..gözgöz etmək (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] ۱- دئشیک دئشیک ائتمک، گؤزه گؤزه ائتمک. ۲-بیرینه اشاره ائتمک.

گؤزگؤزاولماق..gözgöz olmaq [تاثیرسیز ائیلم] دئشیک دئشیک اولماق.

گؤزگؤزو گؤرمه‌مک..gözgözü görməmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ قارانلیق و ظلمت اولماق.

گؤزگؤزه..gözgözə [ظرف] ۱-اؤز اؤزه، قارشی قارشی یا، قاباق قاباغا. ۲-آچیق، آیدین، آچیق آچیغینا.

گؤزگؤزه‌باخماق..gözgözə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤز اؤزه باخماق.

گؤزگؤزه‌گلمک..gözgözə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه باخماق، اؤز اؤزه گلمک.

گؤزگزدیرمک..göz gəzdirmək [تاثیرسیز ائیلم] نظر سالماق.

گؤزگیله سی..göz giləsi [آد] عنبیه (فا: مردمک). iris of the eye

گؤزل..gözəl [صفت، گؤز+ل] ۱-گؤزه خوش گؤرونن هر شئی، گؤزآلیجی، ایبی، باشاری‌لی(فا: زیبا) beautiful ۲-(تاریخی اؤزل آد) عباسی خلیفه‌لریندن بیرینین تؤرک اصیللی آناسی.

گؤزل‌آباد..gözəlabad [اؤزل آد] (~حصار، ~پایین)قوچان دا کند آدی.

گؤزل‌آرواداوتو..gözəlarvadotu [آد، بیتگی] بادیمجان گیللردن، یاپراقلاری دؤز قیراقلی و چیچک‌لری مورسوو، مئیوه‌لری کیراز بیچیمینده، قارا رنگلی و دادلی کؤک‌لریندن و ساپلاریندان زهیرلی آتروپین ماده‌سی چیخاریلان، ایستی و ایلیمان اؤلکه‌لرده یئتیشن ۱۰۰-۱۵۰cm یوکسک‌لیکده چوخ ایللیک و اوتسوو بیتگی (فا: نوعی گیاه صنعتی). atropa belladona

گؤزل‌ابدال..gözəl abdal [اؤزل آد] قُروه-گؤل تپه ده کند آدی.

گؤزل‌اوزلو..gözəl üzlü [صفت] قشنگ (فا: پریرخ). fairy-face

گؤزل‌بولاق..gözəl bulaq [اؤزل آد] ساییق‌الا دا کند آدی.

گؤزلَتمک..gözlətmək [اتدیرگن ائیلم] ۱-گؤزله‌مه‌سینه سبب اولماق. ۲-منتظر قویماق. to wait

گؤزلَجه..gözəlcə [صفت] اولدوقجا گؤزل، گؤزَله یاخین، ایبی.

گؤزلجه‌سینه..gözəlcəsinə [ظرف] چوخ گؤزل.

گؤزل‌خاتین چیچگی..gözəlxatın çiçəyi [باخ] نرگیس زنبقی.

گؤزل‌خاتین چیچگی‌گیللر..gözəlxatın çiçəyigillər [باخ] نرگیس-گیللر.

گؤزل‌دره..gözəldərə [اؤزل آد] زنجان دا کند و چای آدی.

گؤزل‌دویو..gözəlduyu [آد] استئتیک، بدیعیات، بدیعی.

گؤزل‌دویوجولوق..gözəlduyuculuq [آد] استئتیزم.

گؤزل‌دویوسال..gözəlduyusal [صفت] استئتیک.

گؤزلری آچیق گئتمک..gözləri açıq getmək [تاثیرسیز ائیلم] دیله‌یینه چاتمادان اؤلمک.

گؤزلری آچیلا قالماق..gözləri açıla qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] حیرت‌دن گؤزلری پؤرتمک.

گؤزلری آلاجالانماق..gözləri alacalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] تعجّب-وقورخودان گؤزلری‌پؤرتمک.

gözləri ışıqlanmaq..گؤزلری ایشیقلانماق [تاثیرسیز ائیلم] سئوینمک، ایی وضعیته گلمک.

gözləri böyümək(bərələ qalmaq) ..گؤزلری بؤیومک(بره‌له‌قالماق) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری آچیلا قالماق.

gözləri batmaq..گؤزلری باتماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری چوخورا دؤشمک(آریقلاماق).

gözləri bağlanmaq..گؤزلری باغلانماق [تاثیرسیز ائیلم] ۱- آلداتیلماق۲-یوُخوسو گلمک.

gözləri parıldamaq(pərpər çalmaq) ..گؤزلری پاریلداماق(پرپر چالماق) [تاثیرسیز ائیلم] سئوینمک.

gözləri taxılıb qalmaq..گؤزلری تاخیلیب قالماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلرینی آییراماماق.

gözləri çanağından çıxmaq ..گؤزلری چاناغیندان چیخماق [تاثیرسیز ائیلم] چوخ تعجب ائتمک.

gözəlri çəkik..گؤزلری چکیک [صفت] گؤزلری بادامی شکیلده.

gözləri çüxüra düşmək..گؤزلری چوخورا دؤشمک [باخ] گؤزلری قویویا دؤشمک.

gözləri dönmək..گؤزلری دؤنمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤزلری پؤرتمک، اؤفکه‌دن گؤزلری برَلمک. ۲-گؤزلری‌نین رنگی عوض اوْلماق.

gözləri dolmaq..گؤزلری دوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] آغلار کیمی گؤرونمک.

gözləri süzmək..گؤزلری سوْزمک [تاثیرسیز ائیلم] تام‌نظردن کئچیرمک، ایییجه‌باخماق.

gözləri süzülmək..گؤزلری سوْزولمک [تاثیرسیز ائیلم] یوُخوسو گلمک.

gözləri sulanmaq..گؤزلری سوْلانماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری‌دوْلماق، آغلارگؤرونمک.

gözləri qararmaq..گؤزلری قارارماق [تاثیرسیز ائیلم] باشی گیجلمک.

gözləri qamaşmaq..گؤزلری قاماشماق [تاثیرسیز ائیلم] حئیران اوْلماق. بوْیولنمک.

gözləri qan çanağına dönmək..گؤزلری قان چاناغینا دؤنمک [تاثیرسیز ائیلم] برک هیسلنمک.

gözləri qorxmaq..گؤزلری قورخماق [تاثیرسیز ائیلم] بیر تهلیکه دن احتیاط ائتمک.

gözləri quyuya düşmək (batmaq) ..گؤزلری قوُیویا دؤشمک(باتماق) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ آریق لاماق.

gözlərindən oxumaq..گؤزلریندن اوْخوماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین ایچیندن گئچنی سئزمک.

gözlərindən yoxu tökülmək..گؤزلریندن یوخو تؤکولمک [تاثیرسیز ائیلم] برک یوخوسو گلمک.

gözlərində şimşək çaxmaq..گؤزلریندە شیمشک چاخماق [تاثیرسیز ائیلم] برک اؤفکه‌لنمک.

gözlərinə inanmamaq..گؤزلرینه اینانماماق [تاثیرسیز ائیلم] شک ائله‌مک.

gözlərinə qaranlıq çökmək..گؤزلرینه قارانلیق چؤکمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو (گؤزلری) قارالماق.

gözlərinə yuxu girməmək ..گؤزلرینه یوُخوگیرمه‌مک(توُتماماق) (tutmamaq) [تاثیرسیز ائیلم] یاتا بیله‌مه‌مک.

gözləri açmaq..گؤزلرینی آچماق [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْیانماق، آییلماق. ۲-باشا دؤشمک.

gözləri ağzına dikmək..گؤزلرینی آغزینا دیکمک [تاثیرسیز ائیلم] دقّتله قوُلاق آسماق.

gözləri alamamaq..گؤزلرینی آلاماماق [تاثیرسیز ائیلم] باخیشلارینی آییراماماق.

gözləri oxşamaq..گؤزلرینی اوْخشاماق [تاثیرلی ائیلم] خوشلاماق، بینمک.

gözləri oymaq..گؤزلرینی اوْیماق [تاثیرلی ائیلم] بیرینه کؤتولوک ائتمک.

gözləri tikmək..گؤزلرینی تیکمک [تاثیرلی ائیلم] دقّت‌له باخماق، بیر شئیه اوُیماق.

gözləri dörd açmaq..گؤزلرینی دؤرد آچماق [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دقّتلی اوْلماق.

gözləri dolandırmaq..گؤزلرینی دوْلاندیرماق [تاثیرسیز ائیلم] اطرافا گؤز گزدیرمک.

gözləri doyurmaq..گؤزلرینی دوْیورماق [تاثیرلی ائیلم] بوْل بوْل وئرمک.

gözləri süzmək..گؤزلرینی سوْزمک [تاثیرسیز ائیلم] خوُمارلانماق، نازلانماق.

gözləri qan bürümək..گؤزلرینی قان بوْرومک [تاثیرسیز ائیلم] برک اؤفکه‌لنمک.

gözləri qırpmadan..گؤزلرینی قیرپمادان [ظرف] گؤزلرینی یومماداں.

gözlərinin içi gülmək..گؤزلرینین ایچی گوْلمک [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ سئوینمک.

گؤزلرینین قاباغی قارالماق..gözlərinin qabağı qaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو (گؤزلری) قارالماق.

گؤزلریاشارماق..gözləri yaşarmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری سولانماق، دویقولانماق.

گؤزلریولدا قالماق..gözləri yolda qalmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزلهمک.

گؤزلشمک..gözləşmək [قا] گؤزله اشاره ائتمک، گؤزونو گؤزونه تیکمک

گؤزلصنعتلر..gözəl sənətlər [آد] یازین(ادبیات)، چالقی(موزیک)، بنیزجی لیک (نقاشلیق)یونوجولوق(هیکل دؤزتمه)، معمارلیق، تئاترسینما کیمی اینساندا جوشقو وحئیرانلیق اویاندیران صنعت لر.

گؤزلگؤزل..gözəl gözəl [ظ، ص] اولاغان بیر وضعیتده، هر هانسی بیر سیخینتی، یاگیرمه‌دن، چوخ گؤزل" گؤزل گؤزل ائولر".

گؤزلگؤیچک..gözəl göyçək [باخ] گؤزل.

گؤزلگی..gözləgi [آد] گؤزتله‌مه یئری، یؤکسک یئرلرده سینیر بللندیرمک اوچون قویولان داش یئغینی ویا آغاج[1].

گؤزللشدیرمک..gözəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤزل وضعیته گتیرمک to beautify

گؤزللشدیرمه..gözəlləşdirmə [آد] گؤزل حالا گتیرمه (فا: زیباسازی). beautification

گؤزللشدیریلمک..gözəlləşdirilmək [بلسیز ائیلم] داهادا گؤزل ائدیلمک.

گؤزللشمک..gözəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزل اولماق، گؤیچک لشمک. to become beautiful

گؤزللندیرمک..gözəllləndirmək [باخ] گؤزل لشدیرمک.

گؤزللندیریلمک..gözəllləndirilmək [بلسیز ائیلم] گؤزل ائدیلمک.

گؤزللـــهمک..gözəlləmək [باخ] گؤزل لشمک.

گؤزللـــهمه..gözəlləmə [آد، یازین] ۱-آذربایجان تورکجه‌سینده‌بونوع-قوشقو چوخ‌یاییلمیش شعر نوعلاریندیر، گؤزللـــهمه‌لر مضمونجا طبیعت احساس محبت کیمی مطالب‌لری مطرح ائدیب و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک" چوخ گؤزلدیر دورنا گؤیده سسله نه. آنا قوجاغیندا اوشاق بسله نه. ایلقار"[۷۳، ۷۴]. ۲-گؤزل بیر تورکو ازگی‌سی.

گؤزللی..gözəlli [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی.

گؤزللیک..gözəllik [آد] گؤزل اولما، قشنگ‌لیک (فا: زیبائی). beauty

گؤزللیکله..gözəlliklə [ظرف] گؤزل اولاراق، خوشلوقلا ایی‌لیکله.

گؤزللیک‌یاریشماسی..gözəllik yarışması [آد] وُجود گؤزل‌لیکلری اوچون یاریشما.

گؤزلم..gözləm [آد] بیر نسنه‌نی تانیماق اوچون اونو درین اینجه‌له‌مه، مشاهده، گؤی جیسملرینی اینجه‌له‌مه ایشی، (فا: مشاهده). perception

گؤزلم‌ائوی..gözləm evi [آد] رصد یئری (فا: رصدخانه). observatory

گؤزلم‌جی..gözləmci [صفت] گؤزلم و رصد ایشینی گؤرن (فا: رصد کننده). astronomer، observer

گؤزلم‌جی‌لیک..gözləmcilik [آد] گؤزلم جی‌نین گؤردوغو ایش.

گؤزلم‌له‌مک..gözləmləmək [تاثیرلی ائیلم] رصد ائتمک، مشاهده ائتمک.

گؤزلنتی..gözlənti [آد] انتظار (فا: انتظار). expectation

گؤزلنتی‌سی اولماق..gözlənti olmaq [تاثیرسیز ائیلم] توقّع سو اولماق (فا: توقّع داشتن). to expect

گؤزلَنمز..gözlənməz [باخ] گؤزله‌نیلمز.

گؤزلنمک..gözlənmək [بلسیز ائیلم] گؤزله‌مک ایشی گؤرولمک.

گؤزلنمه ین..gözlənməyən [باخ] گؤزله‌نیلمه ین.

گؤزلو..gözlü [صفت] گؤزو اولان. having eyes

گؤزلو..gözlü [اؤزل آد] ماکی دا داغ آدی.

گؤزلوبؤرک..gözlübörək [آد] گؤرمک اوچون دلیگی اولان بؤرک.

گؤزلوداغی..gözlüdağı [اؤزل آد] سایین‌قالا دا داغ آدی.

گؤزلوک..gözlük [آد] ۱-گؤزو قورومان اوچون ویا ایی گؤرمک اوچون گؤزه ووروولان آلت (فا: عینک). eye glasses ۲-(آ) آت‌قویروغوندان‌دؤزه‌لن، گؤز قاماشماسی و گؤز آغریلارینین تَداویسینده ایشله‌نن بیر توخوما[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤزلوکجو..gözlükcü [صفت] گؤزلوک دؤزَلدن وساتان optician

گؤزلوکجولوک..gözlükcülük [آد] گؤزلوک ساتما ایشی و دؤزلتمه ایشی.

گؤزلوکسوز..gözlüksüz [صفت] گؤزلوگو اولمایان.

گؤزلوکلو..gözlüklü [صفت] گؤزلوگو اولان having glasses

گؤزلوکلوایلان..gözlüklü ilan [آد، دیرگی] باشینین اوست طرفینده گؤزلویو آندیران و جیزیقلی اولان زهیرلی بیر ایلان (فا: مارکبرا). naja tripudians

گؤزله‌مک..gözləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-منتظر اولماق، انتظار چکمک، بکله‌مک to wait ۲-گیزلینجه باخماق.

gözləmə..گؤزلەمە [آد] ۱-رصد و مشاهده ائتمه (فا: رصد). ۲-مواظب اولما. ۳-منتظر اولما**waiting**. ٤-آرزو، ایستک، حسرت، اومود. ۵-(آنادولو) ساجدا قیزارتیلان بیر نوع خمیر ایشی.

gözləmə otağı (salunu, odası) ..گؤزلەمەاوتاغی (سالونو، اودا سی) [آد] گؤزلەمک و بکلەمک اوچون اولان اودا، بکلەمه اودا سی.

gözlənilməz..گؤزلەنیلمز [صفت] گؤزلەنیلمەدن باش وئرن **unexpected**

gözlənilməzlik..گؤزلەنیلمزلیک [آد] گؤزلەنیلمەدنباش وئرمه **suddenness**

gözlənilmək..گؤزلەنیلمک [بلسیز ائیلم] اولاجاغینا اینانیلماق **to be expected,**

gözlənilmədən..گؤزلەنیلمەدن [ظرف] بیردن بیره (فا: ناگهان). **suddenly**

gözlənilən..گؤزلەنیلن [صفت] اولاجاغی نظرده توتولان **forthcoming**

gözlə yemək..گؤزلەیئمک [تاثیرسیز ائیلم] دقّتله باخماق.

gözləyən..گؤزلەین [باخ] گؤزلەنیلن (فا: چشم براه). **waiting**

gözləyici..گؤزلەییجی [آد] گؤزلە ین، گؤزلەمک ایشین گؤرن.

gözləyiş..گؤزلەییش [آد] گؤزلەمک ایشی ویا ییچیمی.

gözlüçay..گؤزلیچای [اؤزل آد] ساپین‌قالا دا چای آدی.

göz məməsi..گؤزممه سی [آد] باخ: گؤز اتجیگی.

göz mıncığı (muncuğu)..گؤزمینجیغی (مونجوغو) [آد] نظر دیمەمک اوچون گؤز ییچیمینده بویونا و قولا آسیلان مینجیق. **amulet, charm**

göz mıncıqlı(muncuqlu)..گؤزمینجیقلی (مونجوقلو) [صفت] گؤز مونجوغو تاخمیش.

gözən..گؤزَن [اؤزل آد] ۱-جاذبه‌لی، گؤزه‌خوش گلن[۷]. ۲-بیرنوع-کرتنکه‌له.

gözəndirmək..گؤزَندیرمک [تاثیرلی ائیلم] آتو ائششه‌یی میلچک‌دن قورماق اوچون اوزونه ایری گؤز تورْ باغلاماق {باخ: گؤزه‌نک}.

gözənmək..گؤزَنمک [بلسیز ائیلم] گؤزەمک ایشی گؤرولمک **to be darned**

göz nuru tökmək..گؤز نورو تؤکمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤز امه‌یی خرجه‌مک.

göz verib ışıq verməmək..گؤزوئریب‌ایشیق‌وئرمه‌مک [تاثیرسیز ائیلم] دایم‌سیخیشدیرماق.

gözü ac olmaq..گؤزوآج‌اولماق [تاثیرسیز ائیلم] هئچ شئی‌دن دویماماق.

gözü ac..گؤزوآج [آد] دویماق بیلمه ین(فا: حریص). **greedy**

gözü açıq..گؤزوآچیق [صفت] اویاق، باشاری‌لی. **with open eyes**

gözü açıqlıq..گؤزوآچیقلیق [آد] اویاق‌لیق, **vigilance, watchfulness**

gözü açılmaq (gözləri açılmaq)..گؤزوآچیلماق (گؤزلری آچیلماق) [تاثیرسیز ائیلم] آییلماق، اویانماق.

gözü axmaq (gözləri)..گؤزوآخماق (گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو یومولوب اؤرتولمک " یوللارا باخماقدان گؤزلریم آخدی ".

gözü arxada qalmaq..گؤزوآرخادا قالماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو بیر شئیین دالیجا قالماق.

gözü ağarmaq (gözləri)..گؤزوآغارماق (گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونه آغ گلمک.

gözü ağrımaq..گؤزوآغریماق [تاثیرسیز ائیلم] خوشو گلمه‌مک، زهله‌سی گتمک.

gözü almaq (gözləri almaq)..گؤزوآلماق (گؤزلری آلماق) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤیرشمک، آلیشماق. ۲-خوشو گلمک، بینمک.

gözü ayağının altını görməmək (gözləri)..گؤزوآیاغی‌نین آلتینی گؤرمه‌مک (گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] قوُدورماق، هئچ کسی سایماماق.

gözü örtülmək..گؤزواؤرتولمک [باخ] گؤزو باغلانماق.

gözü önündə..گؤزواؤنوندە [تاثیرسیز ائیلم] همیشه یادیندا اولماق .

gözü önündə olmaq (canlanmaq, durmaq, dikilmək)..گؤزواؤنوندەاولماق (جانلانماق، دوُرماق، دیکیلمک) [تاثیرسیز ائیلم] همیشه یادیندا اولماق، خاطریندن چیخماماق.

gözü uzaq olmaq..گؤزو اوزاق اولماق [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آیری دؤشمک.

gözü uzaq düşmək..گؤزو اوزاق دؤشمک [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آیری دؤشمک.

gözü üstündə olmaq..گؤزو اوستونده اولماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی گؤزتله‌مک.

gözü olmaq..گؤزو اولماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزتله‌مک.

gözü iti..گؤزو ایتی [صفت] سئوئر، زیرنگ.

gözü ıraq olmaq..گؤزو ایراق اولماق [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آیری دؤشمک.

gözü ıraq düşmək..گؤزوایراق دؤشمک [تاثیرسیز ائیلم] بیربیریندن آیری دؤشمک.

gözü ilişmək..گؤزواییلیشمک [تاثیرسیز ائیلم] ایسته‌مه‌دن و بیردن بیره گؤزونه دَیمک.

gözü böyüklü..گؤزوبؤیوکلو [اؤزل آد] اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان، بو طایفا آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

gözü böyümək..گؤزوبؤیومک [باخ] گؤزلری آچیلا قالماق.

gözü bağlanmaq..گؤزوباغلانماق [تاثیرسیز ائیلم] هئچ‌بیرشئیی گؤرمه‌مک، باشا دوْشمه‌مک.

bağlı..گؤزوباغلی [صفت] ۱-گؤزلری باغلاناراق (فا: کورکورانه). **blindly** ۲-غافل. **blindfold**

gözü bağlıcı..گؤزوباغلیجی [آد] اوشاقلارآراسیندا بیری قورد اولوب گؤزلری باغلاناراق اوبیری‌لری توتماغا چالیشاراق اویناندان بیر اوْیون آدی **a game played by children**

gözü bağlılıq..گؤزوباغلی‌لیق [آد] گؤزو باغلی اولما.

gözü bulanmaq..گؤزوبوُلانماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری بوُلانیق گؤرمک.

gözü pərdələnmək (gözləri)..گؤزوپرده‌لنمک(گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری قان چاناغینا دؤنمک.

gözüpək..گؤزوپک [صفت] قوْرخوسوز، اؤرکلی، آتیلقان.

gözü taxılmaq..گؤزوتاخیلماق [صفت] گؤزلرینی بیر شئییه تیکمک.

gözü tutmaq..گؤزوتوُتماق [تاثیرلی ائیلم] خوشلاماق، بَینمک، سئومک.

gözü tutmamaq..گؤزوتوُتماماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤنمه‌مک.

gözü tox olmaq..گؤزوتوْخ‌اوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیده-گؤزواوْلماماق، نفْسی آزاوْلماق.

gözü tox..گؤزوتوْخ [صفت] توْخ اولان (فا: سیر). **free from greed**

gözü çıxmış..گؤزوچیخمیش [صفت] قارقیش افاده سی.

gözü hədəqəsindən çıxmaq..گؤزوحدقه سیندن چیخماق [باخ] گؤزلری کله‌سینه چیخماق.

gözü xumarlanmaq (gözləri)..گؤزوخوُمارلانماق (گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] یوخوسو گلمک.

gözü dörd olmaq..گؤزودؤرد اوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] دقّتله باخماق.

gözüdar..گؤزودار [صفت] قیتمیر.

gözüdarlıq..گؤزودارلیق [صفت] قیتمیرلیق.

gözüdalmaq..گؤزودالماق [صفت] اوُیماق، خوُمارخوُمار باخماق.

gözü düşmək..گؤزودوْشمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو توُتماق، ووُرولماق.

gözü dolmaq..گؤزودوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] آغلامسینماق، گؤزلری یاشلا دوْلماق.

gözü doluxsunmaq..گؤزودوْلوخسونماق [تاثیرسیز ائیلم] آغلامسینماق، گؤزلری یاشلادوْلماق

gözü dumanlanmaq..گؤزودوُمانلانماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو هئچ بیر شئی گؤرمه‌مک.

gözü dünyanı görməmək..گؤزودوْنیانی گؤرمه‌مک [تاثیرسیز ائیلم] هئچ شئیه اؤنم وئرمه‌مک.

gözü doymaz..گؤزودوْیماز [صفت] آج گؤز (فا: حریص).

gözü doymazca..گؤزودوْیمازجا [ظرف] حریص‌اولاراق (فا: حریصانه). **greedity**

gözü doymazcasına..گؤزودوْیمازجاسینا [ظرف] حریص‌اولاراق، حریصانه **greedity**

gözü doymazlıq..گؤزودوْیمازلیق [آد] آج گؤزلوک.

gözü doymamaq..گؤزودوْیماماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیده-گؤزوقالماق، گؤزو آج اوْلماق.

gözü dikilmək (dikilib qalmaq)..گؤزودیکیلمک (دیکیلیب قالماق) [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه باخیب دوُرماق.

gözü seçməmək..گؤزوسئچمه‌مک [تاثیرلی ائیلم] ضعیف گؤرمک.

gözü sönmək..گؤزوسؤنمک [تاثیرسیز ائیلم] ضعیف گؤرمک، کوْر اوْلماق.

gözü sataşmaq (gözləri, ilişmək)..گؤزوساتاشماق (گؤزلری ایلیشمک) [تاثیرسیز ائیلم] بیردن گؤرمک.

gözü su içməmək..گؤزوسوُ‌ایچمه‌مک [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیه و ایشه اینانماماق، شبهه‌لنمک

gözü sulu..گؤزوسوُلو [صفت] اؤنمسیز بئله شئیلر اوّچونده آغلایان کیمسه.

gözü qabağında olmaq (canlanmaq)..گؤزوقاباغیندااوْلماق(جانلانماق) [تاثیرسیز ائیلم] همیشه یادیندا اوْلماق.

gözü qabağında durmaq..گؤزوقاباغیندادوُرماق [تاثیرسیز ائیلم] همیشه یادیندا اوْلماق.

gözü qabağında dikilmək..گؤزوقاباغیندادیکیلمک [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندن چیخماماق.

gözüqara..گؤزوقارا [صفت] قوْرخوسوز.

gözü qaralmaq (gözləri)..گؤزوقارالماق(گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] باشی فیرلانماق، گیجلمک.

gözü qarşısında olmaq..گؤزوقارشی‌سیندااوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندن چیخماماق.

gözü qarşısında canlanmaq..گؤزوقارشی‌سیندا‌جانلانماق [تاثیرسیز ائیلم]همیشه یادیندا اولماق.

gözü qarşısında durmaq..گؤزوقارشی‌سیندادوُرماق [تاثیرسیز ائیلم] همیشه یادیندا اولماق.

gözü qarşısında dikilmək..گؤزوقارشی‌سیندادیکیلمک [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندن چیخماماق.

gözü qalmaq..گؤزوقالماق [تاثیرسیز ائیلم]حسرتین چکمک، آرزوسوندا اولماق.

gözü qaymaq..گؤزوقایماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو ساتاشماق، گؤزونه دَیمک.

gözü qayıtmamaq..گؤزوقاییتماماق [باخ] گؤزو دوْیماماق.

gözü qorxmaq..گؤزوقوْرخماق [تاثیرسیز ائیلم]بیر تهلیکه نی دایم گؤزو اؤنونه آلماق.

gözü qıpıq (gözü qırpıq)..گؤزوقیْپیق(گؤزوقیْرپیق) [صفت] ۱- گؤزلری یومولو کیمی اولان، یاخشی گؤرموین weaksighted ۲- قوْرخاق.

gözü qızarmaq..گؤزوقیْزارماق [تاثیرسیز ائیلم]برک جوشماق.

gözü qızmaq..گؤزوقیْزماق [تاثیرسیز ائیلم]برک جوشماق.

gözü kölgəli..گؤزوکؤلگه‌لی [صفت]قُصورلو اوْلاراق دیلی قیسا اوْلان.

gözü kölgəlik..گؤزوکؤلگه‌لیک [آد]قُصورلو اوْلاراق دیلی قیسا اوْلما.

gözü könlü açılmaq..گؤزوکؤنلو آچیلماق [تاثیرسیز ائیلم] سئوینمک.

gözü kəsgin..گؤزوکسگین [صفت]چوخ ایی گؤرن.

gözü kəlləsinə çıxmaq..گؤزوکللـه‌سینه‌چیخماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو پؤرتمک و پیرتلاماق.

gözükmək..گؤزوکمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤرونمک.

gözü kimi..گؤزوکیمی [ظرف]چوخ عزیز ودَیرلی.

gözü götürməzlik..گؤزوکؤتورمزلیک [آد]پاخیل آدام اوچون سؤیله‌نن بیر سؤز (فا: بخیلی). stinginess

gözü götürməmək..گؤزوکؤتورمه‌مک [تاثیرسیز ائیلم]پاخیل‌لیق ائتمک، بیرینه داریلماماق.

gözü gözümüzdən ayrı düşmüş..گؤزوگؤزومؤزدن‌آیری‌دؤشموش [باغلاییجی سؤز]آرالی اولما " گؤزو گؤزوموزدن آیری دؤشسه ده اؤرک‌لریمیز بیردیر".

gözü gəzmək..گؤزوگزمک [تاثیرلی‌ائیلم] آختارماق، هرطرفه باخماق.

gözü gülmək (gözləri)..گؤزوگؤلمک (گؤزلری) [تاثیرسیز ائیلم] سئوینج‌لی اوْلماق، فرحلنمک.

gözümdə (gözündə)..گؤزومده (گؤزونده) [ظرف]نظریمده، نظرینده، منه گؤره "منیم گؤزومده اوْیبر شئی دئییل".

gözüm vardi (gözü vardı)..گؤزوم‌واردی (گؤزو واردی) [تاثیرسیز ائیلم]ایسته ییرم، سئویرم.

gözümüz aydın..گؤزوموز آیدین [اؤنلم]بیرینه تبریک دئمه سؤزو.

gözümün ışığı (gözünün)..گؤزومون ایشیغی(گؤزونون) [اؤنلم] سئوگی‌و عزیزله‌مه افاده‌سی

gözümün nuru (gözünün)..گؤزومون نورو (گؤزونون) [اؤنلم] سئوگی و عزیزله‌مه افاده سی.

gözün aydin (olsun)..گؤزون‌آیدین (اوْلسون) [اؤنلم]خوش بیر مُناسبت و سئوینج‌لی حادثه اؤچون سؤیله‌نیر، گؤز آیدینلیغی و تبریک افاده‌سی.

gözün olmaq (gözü)..گؤزون‌اوْلماق (گؤزو) [تاثیرسیز ائیلم] موُغایات اوْلماق، قوُرومماق.

gözün çıxsın (tökülsün)..گؤزون‌چیخسین(تؤکولسون) [اؤنلم] کورْاوْلاسان، قارغیش‌افاده‌سی

gözündən batmaq..گؤزوندن باتماق [تاثیرسیز ائیلم]محو اوْلماق، گؤ کوندن باتماق.

gözündən tük(də) yayınmaz..گؤزوندن توک(ده)یاییینماز [ظرف] آییق ساییق آدام حاقّیندا.

gözündən düşmək..گؤزوندن دؤشمک [تاثیرسیز ائیلم]اؤنَم‘ینی ایتیرمک.

gözündən qaçmamaq..گؤزوندن قاچماماق [تاثیرلی ائیلم]هر شئیه دقّت وئریب ایی گؤرمک.

gözündən kənara qoymamaq..گؤزوندن کنارا قویماماق [تاثیرلی ائیلم] دایم نظارت آلتیندا ساخلاماق.

gözündən yağmaq..گؤزوندن یاغماق [تاثیرسیز ائیلم]بیلینمک، حسّ ائدیلمک، گؤرونمک.

gözündən oxumaq..گؤزوندن‌اوْخوماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلرین افاده سیندن بیلمک.

gözündən od tökmək..گؤزوندن‌اوُد تؤکمک [تاثیرسیز ائیلم] یانیقلی یانیقلی آغلاماق.

gözündən od tökülmək..گؤزوندن‌اوْد تؤکولمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱- برک هیرسلی وقضب‌لی اوْلماق. ۲-دیری باش آدام حاقیندا.

gözündən uzaqda..گؤزوندن‌اوزاقدا [ظرف]چوخ آرالی بیر یئرده.

gözündən itmək..گؤزوندن‌ایتمک [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اولماق، محو اوْلماق.

gözündən ıraq..گؤزوندن‌ایراق [ظرف] قورخو واهیمه کیمی شئی‌لرین قارشی‌سیندا ایشله دیلن افاده.

gözündən pərdə asmaq..گؤزوندن‌پرده‌آسماق [تاثیرسیز ائیلم] آلداتماق، یالان‌دانیشماق.

gözündə böyümək (yüksəlmək) ..gözündə böyütmək (yüksəltmək)..گؤزونده بؤیومک (یوکسلمک)..گؤزونده بؤیوتمک [تاثیرسیز ائیلم] حُرمتی آرتماق.

gözündə qaldırmaq..گؤزونده قالدیرماق [تاثیرسیز ائیلم] اعتبارینی داهادا آرتیرماق.

gözündə qalmaq..گؤزونده قالماق [تاثیرسیز ائیلم] کامینا چاتماماق، دیله‌یینه یئتیرمک.

gözündə qoymaq..گؤزونده قوْیماق [تاثیرسیز ائیلم] آرزوسونا یئتیرمک.

gözünü açmaq (gözlərini)..گؤزونوآچماق (گؤزلرینی) [تاثیرسیز ائیلم] آییلماق، اؤزونه گلمک.

gözünü ağartmaq..گؤزونوآغارتماق [تاثیرسیز ائیلم] قورخوتماق، تهدید ائتمک.

gözünü almaq..گؤزونوآلماق [تاثیرسیز ائیلم] قورخوتماق، چکینمه‌یه مجبور ائتمک.

gözünü ayırmamaq..گؤزونوآییرماماق [تاثیرسیز ائیلم] دقّتی‌نی بیر شئی‌دن چکمه‌مه‌مک.

gözünü üstündən ayırmamaq..گؤزونواوْستوندن آییرماماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزتله‌مک، مُواظب اوْلماق.

gözünü oğurlamaq..گؤزونواوْغورلاماق [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین نظرینی آیری شئیه جلب ائدیب اؤز ایسته دیگینی گؤرمک.

gözünü oymaq..گؤزونواوْیماق [تاثیرسیز ائیلم] کور ائتمک، پیس گؤزنه سالماق.

gözünü bağlamaq ..گؤزونوباغلاماق (گؤزلرینی بؤرومک)..(gözlərini bürümək) [تاثیرسیز ائیلم] باشا دؤشمه‌مک (قصدا)، اوْندان باشقا آیری‌سینی گؤرمه‌مک.

gözünü bəraltmək (gözlərini)..گؤزونوبرَلْتمک (گؤزلرینی) [باخ] گؤزونو آغارتماق.

gözünü topraq doyursun..گؤزونوتوْپراق دوْیورسون [دئییم] بیر چوْخ شئی اله گتیره‌رک دوْیماق بیلمه ین اوْچون سؤیله‌نیر.

gözünü çəkməmək (gözlərini)..گؤزونوچکمه‌مک (گؤزلرینی) [تاثیرسیز ائیلم] گؤز گؤتورمه‌مک.

gözünü çıxartmaq..گؤزونوچیخارتماق [تاثیرسیز ائیلم] کور ائتمک، پیس گؤزنه سالماق.

gözünü dörd açmaq (eləmək)..گؤزونودؤرد آچماق (ائله‌مک) [تاثیرسیز ائیلم] چوخ دقّتلی اوْلماق.

gözünü döymək ..گؤزونودؤیمک (گؤزلرینی دؤیجله‌مک)..(gözlərini döyəcləmək) [تاثیرسیز ائیلم] حئیرتله باخماق.

gözünü dikmək..گؤزونودیکمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوّره کلی باخماق. ۲-اوُمود اوْلماق.

gözünüz aydın..گؤزونوز آیدین [اؤنلم] گؤزآیدین‌لیغی‌وئرمک(فا: چشمتان‌روشن).

gözünü zilləmək (gözlərini)..گؤزونو زیللـه‌مک (گؤزلرینی) [تاثیرسیز ائیلم] بیر نُقطه‌یه باخماق.

gözünü qorxutmaq..گؤزونوقوْرخوتماق [تاثیرسیز ائیلم] ییلدیرماق.

gözünü kin bürumək..گؤزونو کین بوّرومک [تاثیرسیز ائیلم] برک اؤفکه‌لنمک.

gözünü götürməmək ..گؤزونو گؤتورمه‌مک (گؤزلرینی)..(gözlərini) [تاثیرسیز ائیلم] داییم باخماق.

gözünün önündən getməmək..گؤزونون اؤنوندن گئتمه‌مک [تاثیرسیز ائیلم] بیر توّرلو اوُنوتولماماق.

gözünün acısını almaq..گؤزونون آجی‌سینی آلماق [تاثیرسیز ائیلم] بیر قدر یاتیب دینجلمک.

gözünün ağı qarası..گؤزونون آغی قاراسی [تاثیرسیز ائیلم] بیر اؤنملی وعزیز اوْلان شئی و اوشاق اوّچون سؤیله‌نیر.

gözünün altına almaq..گؤزونون آلتینا آلماق [تاثیرسیز ائیلم] باش-وئره‌جک بیر ایشی گؤزله‌مک.

gözünün altınca baxmaq..گؤزونون آلتینجا باخماق [باخ] گؤز آلتیندان باخماق.

gözünün önündə olmaq..گؤزونون اؤنوندە اوْلماق [تاثیرسیز ائیلم] خاطرلاماق.

gözünün önünə gəlmək..گؤزونون اؤنونه گلمک [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئی ذهینده جانلانماق.

gözünün ucuyla baxmaq..گؤزونون اوُجویلا باخماق [تاثیرسیز ائیلم] یاواشجا وگیزلیجه باخماق.

gözünün odunu almaq..گؤزونون اوْدونو آلماق [تاثیرسیز ائیلم] قورخوتماق.

gözünün içinə baxabaxa..گؤزونون ایچینه‌باخاباخا [ظرف] ۱-جسارت‌و سوْیوق قانلی‌لیقلا. ۲-یالان اوْلماسینی بیله بیله.

gözünün içinə baxmaq..گؤزونون ایچینه باخماق [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یالوارماق اوّچون بیرینه باخماق. ۲-یالانینی آندیرماق اوّچون بیرینه باخماق.

gözünün içinə dik baxmaq..گؤزونون‌ایچینه دیک باخماق [تاثیرسیز ائیلم] سوُچو اوْلمایاراق باخماق.

gözünün içinə qədər..گؤزونون‌ایچینه قدر [تاثیرسیز ائیلم] تامامیله، بوتونلوکله "~یالان دئییر".

gözünün bəbəyi kimi sevmək..گؤزونون‌بیگی کیمی سئومک [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ سئومک.

gözünün düşməni..گؤزونون‌دوْشمنی [آد] خوشونا گلمه دیگی ویا دوشمن کیمی باخدیغی آدام حاققیندا.

gözünün zilliyini axıtmaq..گؤزونون‌زیللیغینی آخیتماق [تاثیرلی ائیلم] گؤزونون قوْراسینی سیخماق.

gözünün qabağında dayanmaq (olmaq)..گؤزونون‌قاباغیندا دایانماق (اوْلماق) [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین ذهنینده تصوروندا جانلانماق.

gözünün qorasını sıxmaq (tökmək)..گؤزونون‌قوراسینی‌سیخماق (تؤکمک) [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق.

gözünün qurdu ölmək..گؤزونون‌قوُردو اؤلمک [تاثیرلی ائیلم] دوْیماق.

gözünün qurdunu öldürmək..گؤزونون‌قوُردونو اؤلدورمک [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو دوْیورماق، ایسته دیگینی اله گتیرمک.

Gözünün quyruğu ucuyla baxmaq..گؤزونون‌قویروغواوُجویله‌باخماق [تاثیرسیز ائیلم] حسّاّتدیرمه‌دن‌باخماق

gözünün kökü saralmaq..گؤزونون‌کؤکو سارالماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزله‌مکدن یوْرولماق.

gözünün yaşına baxmamaq..گؤزونون‌یاشینا باخماماق [تاثیرسیز ائیلم] آجیماماق، مرحمت ائتمه‌مک.

gözünü yerə dikmək..گؤزونویئره دیکمک [تاثیرسیز ائیلم] آشاغی باخماق.

gözünü yuxuya vermək..گؤزونو یوخویا وئرمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱- یاتماق، یوخلاماق. ۲-کلَک گله‌رک اؤزونو یوخولو گؤسترمک.

gözünü yollara dikmək..گؤزونو یوللارادیکمک [تاثیرلی ائیلم] حسرتله یول گؤزله‌مک.

gözünü yollardan çəkməmək..گؤزونو یوْللاردان‌چکمه‌مک [باخ] گؤزونو یوللارا دیکمک.

gözünü yummaq (gözlərini)..گؤزونو یوُمماق (گؤزلرینی) [تاثیرلی ائیلم] ۱-اؤلمک. ۲-بیر شیئه اؤنم وئرمه‌مک، سویوق قانلی حرکت ائتمک.

gözünü yıldırmaq..گؤزونو بیلدیرماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونو قوْرخوتماق.

gözünə ağ salmaq..گؤزونه‌آغ سالماق [تاثیرلی ائیلم] اینجیتمک، عذاب وئرمک.

gözünə almaq..گؤزونه‌آلماق [تاثیرلی ائیلم] نظرده توتماق " اؤلومونو گؤزونه آلماق".

gözünə ışıq gəlmək..گؤزونه‌ایشیق گلمک [تاثیرسیز ائیلم] جانلانماق، دیرچلمک.

gözünə ışıq vermək..گؤزونه‌ایشیق وئرمک [تاثیرسیز ائیلم] جانلاندیرماق، حیات وئرمک.

gözünə inanmamaq (gözlərinə)..گؤزونه‌اینانماماق (گؤزلرینه) [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤردوگونه اینانماماق. ۲-چاشماق، بیرایشه تعجب لنمک.

gözünə pərdə çəkmək (salmaq, tutmaq)..گؤزونه‌پرده‌چکمک(سالماق، توتماق) [تاثیرسیز ائیلم] جهالتده ساخلاماق.

gözünə pərdə çəkilmək..گؤزونه‌پرده چکیلمک [تاثیرسیز ائیلم] بیلمه‌مک، بیلگی‌سیز اولماق.

gözünə pərdə gəlmək..گؤزونه‌پرده گلمک [تاثیرسیز ائیلم] کوْر اوْلماق، گؤزو گؤرمه‌مک.

gözünə təpmək..گؤزونه‌تپمک [باخ] گؤزونه سوْخماق.

gözünə xoş görünmək..گؤزونه‌خوش گؤرونمک [تاثیرسیز ائیلم] ایلک باخیشدا خوشونا گلمک.

gözünə döndüyüm (dönüm)..گؤزونه‌دؤندوگوم (دؤنوم) [اؤنلم] بینمه وتعریفله‌مه افاده سی.

gözünə dəymək..گؤزونه‌دَیمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونه ساتاشماق، بیردن گؤرمک.

gözünə satışmaq..گؤزونه‌ساتاشماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤرونمک.

gözünə soxmaq..گؤزونه‌سوْخماق [تاثیرسیز ائیلم] ۱-قابالیق گؤسترمک، بیر شئیی سرتلیکله بیرینه‌نشان وئرمک. ۲-آج گؤزلوکله یئمک.

gözünə qarasu yenmək..گؤزونه‌قاراسوُ یئنمک [تاثیرسیز ائیلم] قاراسوُخسته‌لیگی توُتماق.

gözünə qaranlıq çəkilmək (gözəlrinə)..گؤزونه‌قارانلیق چکیلمک (گؤزلرینه) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو قارالماق.

gözünə qan sızılmaq..گؤزونه‌قان‌سیزیلماق [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری قان چاناغینا دؤنمک.

gözünə kölgə çökmək..گؤزونه‌کؤلگه چؤکمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤزلری باتماق، ضعیف‌له‌مک.

gözünə görünmək (görsənmək)..گؤزونه‌گؤرونمک (گؤرسنمک) [تاثیرسیز ائیلم] بللی اوْلماق.

گؤزونه‌گیرمک..gözünə girmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سئوگی و ایلگی‌سینی قازانماق. ۲-ال آیاغینا دوْلاشماق.

گؤزونه‌یوخو گئتمه‌مک..gözünə yuxu getməmək [تاثیرسیز ائیلم] یوُخلایا بیلمه‌مک.

گؤزونه‌یوخو گلمه‌مک (گئتمه‌مک)..gözünə yuxu gəlməmək (getəməmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاتا بیلمه‌مک.

گؤز ووُرما..göz vurma [آد] گؤز آتما (فا: چشمک). **wink**

گؤزو یاشارماق(گؤزلری‌یاشلادوْلماق)..gözü yaşarmaq(gözləri yaşla dolmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماغا باشلاماق

گؤزو یاشلی..gözü yaşlı [صفت] آغلار، اوزونتولو **weeping, in tears**

گؤزویله‌دارتماق..gözüylə dartmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی ویا کیمسه‌نی تانیماق اوْچون دقّتله باخماق.

گؤزویله‌گؤرمک..gözüylə görmək [تاثیرلی ائیلم] بیر اوْلایا تانیق و شاهید اوْلماق.

گؤزویله‌گؤرن..gözüylə görən [آد] تانیق، شاهید.

گؤزویله‌یئمک..gözüylə yemək [تاثیرسیز ائیلم] بوتون دقّتی ایله باخماق.

گؤزو یوکسکده اوْلماق..gözü yüksəkdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُجالارا باخماق و فیکیرلشمک.

گؤزو یوْل چکمک..gözü yol çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزو یوْلدا قالماق، گؤزله‌مک.

گؤزو یوْلدا..gözü yolda [صفت] منتَظر (فا: چشم براه). **waiting**

گؤزو یوْلداقالماق(گؤزلری‌یوللاردا‌قالماق)..gözü yolda qalmaq (gözəlri yollarda qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] گؤزله‌مک.

گؤزو یوْللارا باخماق (گؤزلری)..gözü yollara baxmaq (gözləri) [باخ] گؤزو یولدا قالماق.

گؤزو یوُمولماق (گؤزلری)..gözü yumulmaq (gözləri) [تاثیرسیز ائیلم] یاتماق ایسته‌مک.

گؤزو یوُمولو..gözü yumulu [صفت] ۱-گؤزلری باغلاناراق (فا: کورکورانه). **blindly** ۲-غافل. **blindfold**

گؤزو یوُمولولوق..gözü yumululuq [صفت] ۱-گؤزلری باغلی اولما (فا: کوری). **blindly** ۲-غافل اوْلاراق. **blindfold**

گؤزه..göz [آد، بیولوژی] ۱-حجره (فا: سلّول). **cell** ۲-سو ویا بیر شئیین قایناغی (فا: چشمه). **spring**

گؤزه‌آلماق..göz almaq [تاثیرسیز ائیلم] گله بیله جک هر تهلیکه‌نی قبول ائتمک.

گؤزه‌باتماق (گیرمک)..göz batmaq (girmək) [تاثیرسیزائیلم] دایم-گؤزؤنمک، "داهاایندی پهلوی رژیمی‌نین قولدورلاری کیمی گؤزوموزه باتان یوخدور".

گؤزه‌به..gözəbə [اؤزل آد] تخمین، بَکلَنتی[۷].

گؤزه‌بیلیمی..göz bilimi [آد] سیتوْلوْژی، حُجره بیلیمی.

گؤزه‌تیجی..gözətici [صفت] گؤزَتچی، بکچی.

گؤزه‌تیش..gözətiş [آد] گؤزَتمک ایشی ویا بیچیمی.

گؤزه‌تیلمک..gözətilmək [بلسیز ائیلم] گؤزه‌مک ایشی گؤزولمک.

گؤزه‌تیم..gözətim [آد] ۱-قوْروما، گؤزوجولوق، نظارت. ۲-حمایه.

گؤزه‌تیمجی..gözətimci [صفت] گؤزوجو (فا: ناظر).

گؤزه‌جیک..gözəcik [آد] بالاجا گؤزه (فا: منفذ). **holed**

گؤزه‌چارپان..göz çarpan [صفت] گؤزکملی، گؤیچک **noticeable,**

گؤزه‌چارپماق..göz çarpmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونمک، گؤزسنمک.

گؤزه‌خوش‌گؤرونمک (گلمک)..göz xoş görünmək (gəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] خوشا گلمک، بیه‌نیلمک.

گؤزه‌دَیر..göz dəyər [صفت] نظره چارپان، دقّت جلب ائدن.

گؤزه‌دَیمز..göz dəymez [صفت] گؤزونمه‌ین، نظره چارپمایان، دقّت جلب ائتمه ین" کندین گؤزه دَیمز یئرلری".

گؤزه‌دَیمک..göz dəymək [تاثیرسیز ائیلم] گؤزونمک، گؤزسنمک.

گؤزه‌سوْخماق..göz soxmaq [تاثیرسیز ائیلم] دقّت مرکزینده قویماق.

گؤزه‌شیرین..göz şirin [صفت] خوْشا گلن.

گؤزه‌فرح وئرمک..göz fərəh vermək [تاثیرلی ائیلم] سئویندیرمک.

گؤزه‌کوْل توپراق آتماق (سپمک، پوْفله‌مک)..göz kül tupraq atmaq (səpmək, püfləmək) [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق.

گؤزه‌گؤرسنمک (گؤرونمک، چاپماق)..göz görsənmək (görünmək, çapmaq) [تاثیرسیز ائیلم] نظره چارپماق.

گؤزه‌گؤرونمز..göz görünməz [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤرسنمه‌ین، گؤزله گؤرونمه‌ین. **invisible** ۲-گرچک ده وار اوْلمایان، خیالی

گؤزه‌گؤرونمزلیک..göz görünməzlik [آد] گرچک اوْلماما، خیالی‌لیک.

گؤزه‌گؤزه..göz göz [آد] گؤزه‌لری چوخ اولان شئی، دلیک دلیک.

گؤزه‌گتیرمک..göz gətirmək [تاثیرسیز ائیلم] نظره سالماق، باخیش ایله زیان ووُرماق.

گؤزه‌گلن..göz gələn [صفت] خوْشا گلن، نظره چارپان.

گؤزه‌گلیم..göz gəlim [صفت] خوْشا گلن، نظره چارپان.

گؤزه‌گلیملی..göz gəlimli [صفت] گؤزکملی، گؤیچک.

گؤزه‌گلیملی‌لیک..gözə gəlimlilik [آد] گؤزه‌گلیملی‌لیک، گؤزیچکلیک prettiness

گؤزه‌گیرمک..gözə girmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤزه‌گلمک گؤزه‌گلمک ۲-آرایاسوْخولماق.

گؤزه‌گیرن..gözə girən [صفت] گؤزه‌گلمک، گؤزیچک pretty, noticeable

گؤزه‌لر آراسی..gözələr arası [آد] توْخولاردا گؤزه‌لرین آراسیندا اوْلان یئر.

گؤزه‌مک..gözəmək [تاثیرلی ائیلم] پالتار داکی دلیگی تیکه‌رک باغلاماق، یاماماق (فا: رفو کردن). to darn {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ گؤز+ه+مک: گؤزگؤز ائتمک، و تیکمک}.

گؤزه‌مه..gözəmə [آد] روْفو ائتمه (فا: رفو). darning {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤزه‌مه‌چی..gözəməçi [صفت] گؤزه‌مه‌ایشینی گؤزن (فا: رفوگر). darner

گؤزه‌مه‌چی‌لیک..gözəməçilik [آد] گؤزه‌مه صنعتی (فا: رفوگری). darning

گؤزه‌نک..gözənək [آد] تخلخل، دلیک دلیک اولما وضعیتی (فا: خلل وفرج). pores {گؤز+ه+نک}.

گؤزه‌نکسیز..gözənəksiz [صفت] گؤزه نه یی اوْلمایان.

گؤزه‌نکلر..gözənəklər [آد] دلیک دئشیک‌لر (فا: منافذ). pores

گؤزه‌نکلی..gözənəkli [صفت] گؤزه گؤزه اوْلان(فا: متخلخل). porous

گؤزه‌نکلیک..gözənəklik [آد] دلیک دئشیک اولما (فا: تخلخل). porosity

گؤزه‌نکلی‌لیک..gözənəklilik [آد] دلیک‌دئشیکلی‌اولما(فا: تخلخل porosity

گؤزه‌نه..gözənə [آد] گؤز گؤز اوْلان هر شئی، آریچیلارین و شمشیر اویونجولاری‌نین باشلارینا قویدوغو دلیکلی باشلیق.

گؤزیئتَری..göz yetəri [آد] گؤز گؤره‌سی (فا: چشم‌رس). purview

گؤزیئتیرمک..göz yetirmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤز دوْلاندیرماق.

گؤزیاشاردان..göz yaşardan [باخ] گؤزیاشاردیجی.

گؤزیاشاردیجی..göz yaşardıcı [صفت] آغلادیجی، گؤزو یاشاردان (فا: اشک آور). lachrymatory

گؤزیاشاردیجی‌لیق..göz yaşardıcılıq [آد] گؤزیاشاردیجی شئیین حالی.

گؤزیاشی تؤکمک (آخیتماق)..gözyaşi tökmək (axıtmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق.

گؤزیاشی..gözyaşi [آد] گؤز یاشی تومورجوقلاریندان چیخان یاش، گؤزدن گلن سو، گؤزدن آخان دامجی، آغلارکن گؤزدن آخیلان سوُ (فا: اشک). lacrimation، tears

گؤزیوْروجو..gözyorucu [صفت] گؤزو چوْخ یوْران، باخماغا اوُیقون سوز اوْلان "گؤزیوْروجو بوْز چؤللوک".

گؤزیوُمماق..göz yummaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤنم و اهمیت وئرمه‌مک. ۲-ال چکمک.

گؤزیوُواسی..göz yuvası [آد] گؤز آلماسی اوْلان چوخور.

گؤستَر(گُستر)..göstər [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

گؤستَرْتمک..göstərtmək [ائتدیرگن ائیلم] گؤستَرمک ایشین گؤردورمک.

گؤستَرگه..göstərgə [آد] ۱-بیر شئی بلیرتمه‌یه یارایان شئی، بلیرتی، ایم، اشارت. ۲-بیر آراجین ایشله‌مه سیله ایلگی‌لی بعضی اؤلچوملرین سوْنوجونو گؤسترن آلت، اندیکاتوْر. ۳-بیر وضعیت‌له-ایلگیلی‌مختلف‌مرحله، آشاما و حالت‌لری گؤسترن‌لیسته. ۳-قراف، کئرْو(فا: منحنی، نمودار). symbol

گؤستَرمک..göstərmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤرمه سینی ساغلاماق، گؤرستمک، نشان وئرمک، گؤرمه‌سینه یول آچماق "سندلری گؤستَردی". ۲-مُعاینه اوْچون باخدیرماق، مصلحت اوْچون گتیرمک "اوُشاغی حکیمه گؤسترمک". ۳-بلیرتمک، نئجه‌لیغینی تانیماق آنلاتماق، باشا سالماق، بللی ائتمک "بوُ سؤز اوْنون‌نیتینی آچیق گؤستَریر". ٤-بعضی کلمه‌لرله بیر کیفیتی و اؤزللیگی بوروزه وئرمک مفهومو وئریر، آشکار ائتمک "جسارت گؤسترمک، باجاریق گؤسترمک، هوْنر گؤسترمک، سوْنوج گؤسترمک". ٦-بیلدیرمک، دئمک ویا یازماق"بیرینی موُلف گؤستَرمک". ۷-گؤسته‌ره‌رم، گؤسته-ره‌ریک" شکلینده تهدید و هده قورْخو یئرینده ایشله‌نیر "بیرده بوُیان طرفله گلسن سنه گؤسته‌ره‌ریک" {گؤز+نر+مک[۵]، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤستَرمه..göstərmə [آد] ۱-گوستَرمک ایشی، بیرینی شاشیرتماق ویا قورخوتماق ویا اؤزونو بیندیرمک اوْچون گؤرولون ایشلر (فا: خودنمایی). ۲-سرگی‌له‌مه (فا: ارائه). presenting

گؤستَرمه بارماغی..göstərmə barmağı [آد] الده باش بارماقدان سوْنراکی بارماق، اشارت بارماغی، شهادت بارماغی.

گؤستَرمه ضمیری..göstərmə zəmiri [آد] گؤسترمه و اشاره یوْلویلا بلیرله‌نن ضمیر "بوُ، اوْ".

گؤستَرمه یئری..Göstərmə yeri [آد] نومایش یئری (فا: معرض). exposure

گؤسترمه‌لی..göstərməli [آد] گؤسته ریش اوچون گؤرولن، گؤسته ریشلی.

گؤسترمه‌لیک..göstərmələk [آد] بیر بؤتونو آنلاتماق اوچون اونْدان گؤسته ریلن اؤرنک‌لر و بالاجا پارچالار.

گؤسترَه گؤسترَه..göstərə göstərə [ظرف] آچیق آچیق، علنا گؤسته ریلن.

گؤسترَی..göstəri [آد] بیرایشه ایلگی گؤسترمک اوچون ویا قارشی چیخماق اوچون توپلوحالدا گؤرولن حرکت (فا: نمایش، تظاهرات) representation, demonstrations

گؤسترَیجی..göstərici [آد] ۱-گوستَری ایشینی گؤرن. ۲-گؤسترَمه آراجی (فا: شاخص). indicator

گؤسته‌ریش..göstəriş [آد] ۱-گؤسترَمه ایشی ویا بیچیمی. ۲-چیکیجی ویا آلداتیجی گؤرونتولر شکلینده اولْان ایشلر و گورونوشلر، نوُماییش. گؤرونوم، (فا: تظاهر). affectation

گؤسته‌ریش چی..göstərişçi [صفت] گوسته ریش ایشینی گؤرن و سئون.

گؤسته‌ریش چی‌لیک..göstərişçilik [آد] گوسته ریش چی‌نین ایشی.

گؤسته‌ریش‌سیز..göstərişsiz [صفت] بزک‌سیز، بوْی بوخون سوز.

گؤسته‌ریش‌لی‌لیک..göstərişlilik [آد] گؤستریجی آراجین ایشی.

گؤسته‌ریش‌لی..göstərişli [صفت] گؤسته ریشی اولْان.

گؤسته‌ریش‌لیک..göstərişlik [صفت] گؤسته ریش‌سیز اولْما وضعیتی.

گؤسته‌ریلمک..göstərilmək [بلسیز ائیلم] گوسترمک ایشی گؤرولمک، گؤرسه نیلمک (فا: نمایش داده شدن).

گؤسته‌ریلیش..göstəriliş [آد] گؤسته ریلمک ایشی ویا بیچیمی.

گؤسته‌ریم..göstərim [آد] ۱-گؤسته‌ریجی آراجین ایشی ۲-نمایشنامه play

گؤغوس..göğüs [آد] باخ: گؤگوس، گؤیوس، کؤکس.

گؤک..gök [باخ] گؤی.

گؤک‌بؤرو..gökbörü [آد] م۱۳جی یوْزیلده اردبیلده بیر امیرین آدی[۸۵].

گؤک‌تاش..göktaş [آد] گؤیتاش: اوْغوزبؤیو کلریندن بیر آد[۸۵].

گؤک‌تانری..göktanrı [اؤزل آد] گؤی‌تورکلرده ان بؤیوک تانری[۲۱۱].

گؤک‌تپه..göktəpə [باخ] گؤی‌تپه.

گؤکتَم..göktəm [اؤزل آد] ۱-باهار ۲-گَنچلیک ۳-دَها، آغیل[۷].

گؤک‌تؤرک..göktürk [باخ] گؤی‌تؤرک.

گؤکجار..gökcar [تاریخی اؤزل آد] گؤیجار: قازاقلارین، اورتایوْز بؤلوگو، نایمان اوْیماغی اولوبابالاریندان[۷].

گؤکجالی..Gökcalı [اؤزل آد] گؤیجالی: تؤرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار-آغ بوْی لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

گؤکجه..gökcə [باخ] گؤیجه.

گؤکچه..Gökçe [اؤزل آد] گؤیجه: تؤرکمن-تکه-توْختامیش بوْی لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

گؤکساغوُن..göksağun [آد] گؤک+ساغوُن؛سنجرخان‌دؤنَمی سمرقند بگی[۷].

گؤک‌گؤل..gökgöl [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی (قوْ: گوگل).

گؤکلان..göklan [اؤزل آد] گؤکلَن، گؤیلَن: گنبد شهری کندیستان لاریندان و تؤرکمن طایفالارینین بیرینین آدی، ٦۲ کندی و ۲۰۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، اهالی تؤرکمن دیلر.

گؤکلان..göklan [تاریخی اؤزل آد] اولو، مُبارک، گؤی ائلچی سی؛ تؤرکمَن اوْیماق بگ‌لریندن[۷].بیر تؤرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

گؤکلو..göklü [اؤزل آد] گؤیلو: مانقیشلاق یاریم آداسی و بالکان و خُراسان بؤلگه سینده یاشایان بیر تؤرک بوْیو[۸۵].

گؤکمَن..gökmən [اؤزل آد] گؤیمن: ۱-تانریْسال، ایلاهی ۲-سایْین ۳-گؤجونو تانریْدان آلان. ٤-گؤی گؤز آدام[۷]. ٤-اوْرخون و اسلامی قایناقلاردا بیر سیراداغلار آدی(ایندیکی آدی" سایان"دیر)[۱۲].

گؤکوچؤ..göküçü [تاریخی اؤزل آد] گؤکچو، گؤیچو: تانریْدان گَلن، چَنگیزخانین‌باش‌شامانی[۷].

گؤکه..gökə [اؤزل آد] گؤیه: اردبیل ده کند آدی.

گؤکیم..gökim [تاریخی اؤزل آد] گؤیوم: ۱-گؤیه عاید، تؤرکمَنلرین، اَرساری و اوْخ اوْیماقلاری اولوبابالاریندان[۷].

گؤگرک..gögrək [آد، تا] گؤیرَک: ماوی رنگه چالان رنگ.

گؤگز..gögəz [آد، تا] گؤیَز: لاجوردی یه یاخین ماوی رنگ.

گؤگوس..gögüs [آد] باخ: کؤکس.

گؤگوش..gögüş [گؤک+ش] سبزه آدام، گؤی گؤز.

گؤل..göl [آد] ۱-چئوره‌سی قورولوق اولْان سوُ آلانی، بؤیوک سوُ ییغینتی‌سی (فا: دریاچه) lake ۲-حوض (فا: استخر). river basin ۳-(مج)بیر شئیین چوخ اولْدوغو یئر"غم گؤلونده اوْزور". ٤-(مج)اولولوق، گئنیش کؤنوللوْلوک. ۵-باخ: کؤل. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده و گؤیتؤرک یازیتلاریندا ایشله‌نیبدیر}.

گؤل..göl [اؤزل آد] قوْشاچای، هشتَری(~، ~بوُلاغی) ده کند آدی.

گؤل اولْماق..göl olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره سوُ ییغیلاراق گؤللنمک.

گؤل‌آلاسی..gölalası [آد، دیرگی] گؤللرده یاشایان بیر نوع آلابالیق (فا: نوعی ماهی). Salmo lacus

گؤل آیاغی..gölayağı [آد] بیر گؤله سوُ دوْلاندان سوْنرا داشیب آیری یئره گئدیلن آخار سوُ یولو.

گؤل باشی..gölbaşi [آد] گؤله آخان چای.

گؤل باغلاماق..gölbağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره ییغیلیب قالماق، آخاماق.

گؤلپؤن آتا..gölpönata [اؤزل آد] قیْرقیزلاردا قوْیونلارین قوْرویوجوسو و تانری عیارییندا بیری[۲۱۱].

گؤلَت..gölət [اؤزل آد] ۱-آخار چایدا سوُیون بریکدیگی یئر، کیچیک گؤل، گؤلجوْک. ۲-قیْز آدی(فا: نام‌دختر).

گؤلجوک..gölcük [آد] کیچیک گؤل، گؤلک، باتاقلیق(فا: باتلاق) laky

گؤلجول..gölcül [صفت] گؤل ایله ایلگی‌لی، گؤللرده گؤیه رن بیتگی ویا گؤللرده یاشایان حئیوان.

گؤلچوُر..gölçur [تاریخی اؤزل آد] ساری‌توْرگیشلردؤنَمی بیر کوْموتان-آدی[۷].

گؤلَرمک..gölərmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤل وضعیتینه گلمک. ۲-حئیوانین ایپی آیاق‌لارینا دوْلاشاراق قالخاماياجاق حالا گلمک.

گؤلَغَز..göləğəz [آد، بیتگی] گؤله‌یَز: گؤل کَناریْندا یئتیشن بیر سو چیچگی[۷].

گؤلک..gölək [آد] بالاجا گؤل و سو بیریکینتی‌سی، گؤلجوک (فا: برکه، استخر). river basin {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› گؤلونگ‹، تا}.

گؤل کستانه سی..gölkəstanəsi [آد، بیتگی] میوه‌سی کستانه کیمی و سوُدا یئتیشن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). Trapa natans

گؤل گؤل..gölgöl [ظرف] سو ییغین لاری.

گؤللشمک..gölləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤل‌وضعیتینه گلمک toforma lake

گؤللندیرمک..göllləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤل‌حالیناسالماق to dam up

گؤللنمک..göllənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤل حالینا گلمک to form a lake/ a pool ۲-(مج، یازین) تشبیه ده: گؤز یاشی آخیتماق "آنامین گؤز یاشی آخیب گؤل لندی".

گؤللوک..göllük [آد] گؤلو چوخ اوْلان یئر.

گؤللمک..göllləmək [تاثیرلی ائیلم] بیر یئری سوگؤلو ائتمک.

گؤلمج..gölməc [آد] کیچیک گؤل، گؤلمه جه، گؤلک (فا: برکه کوچک). lakelet, pond

گؤلمج‌لندیرمک..gölməcləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤلمج حالینا گتیرمک.

گؤلمج‌لنمک..gölməclənmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤلمج کیمی اوْلماق.

گؤلمج‌لیک..gölməclik [آد] گؤلمجی چوخ اوْلان یئر.

گؤلمک..gölmək [باخ] کؤینک.

گؤلمه..gölmə [باخ] گؤلمج(فا:تالاب). pond

گؤلمه‌جه..gölməcə [باخ] گؤلمج(فا:تالاب). pond

گؤلمه‌لندیرمک..gölmələndirmək [باخ] گؤلمج لندیرمک.

گؤلمه‌لنمک..gölmələnmək [باخ] گؤلمج لنمک.

گؤلمه‌له‌مک..gölmələmək [باخ] گؤلمج‌له‌مک.

گؤلوک..gölük [آد، تا] ائششک و بایقیر کیمی یوْک حئیوانی.

گؤل یاتاغی..gölyatağı [آد] بیر گؤلون آرتان سوُلارینی‌دنیزه ایرماغا ویا باشقا بیر گؤله داشییان چای و ایرماق.

گؤم..göm [آد، تا] ایچ، دیب، اصل، کؤک.

گؤمج..göməc [آد، تا] ۱-بال پتگی۲-کوْل اکمگی، باخ: کؤمج.

گؤمدورمک..gömdürmək [تاثیرلی ائیلم] باسدیرماق، قوُیلاماق (فا: دفن کردن).

گؤمدورولمک..gömdürülmək [بلسیز ائیلم] قویلانیلماق، باسدیریلماق.

گؤمروک..gömrük [آد، اسپانیولجا] اؤلکه‌یه گتیریلن و اوْردان چیخاریلان مالالارین کنترول ائدیلدیگی یئر و بوُ ایشه راجع قوُرالار اویقولانان یئر (فا: گمرک). customs

گؤمرولمک..gömrülmək [باخ] گؤمولمک.

گؤم گؤی..göm göy [صفت، ت] ۱-بوْسبوتون گؤی، توتقون گؤی، ماوی. ۲-یام یاشیل، توتقون یاشیل. dark-blue

گؤمگؤی گؤیرمک..gömgöy göyərmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤی لکه‌لر عمله گلمک، برک گؤیرمک. ۲-بیتمک، زوغلاماق.

گؤمگؤی‌لوک..gömgöylük [آد] ۱-توتقون ماوی‌لیک. ۲-یام یاشیل‌لیق.

گؤملک..gömlək [آد] باخ: کؤینک.

گؤممک..gömmək [تاثیرلی ائیلم] توپلاماق، بیرشئیی آیری بیر نسنه‌نین ایچینده بوْرومک، ایچینه یئرلشدیرمک. {دیوان لغات تورک و سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤممه..gömmə [آد] دفن ائتمه (فا: تدفین). burial

گؤمو..gömü [آد] توپراقدان و داشدا گؤمولوب و قویلانیب قالان هر دیرلی شئی، دفینه burial place

گؤموت..gömüt [آد] اؤلو قویلانان یئر، قبیر (فا: مزار).

گؤموتلوک..gömütlük [آد] اؤلو قویلانان یئرلر، قبیرستان، مزارلیق (فا: قبرستان). cemestry

gömüc..gömüc [آد] گؤموچ: گؤمو، خزانه، دفینه {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

gömür..gömür [اؤزل آد] آذربایجان‌دا یئر و گؤل آدی[۲۴۰].

gömüş..gömüş [آد] گؤممک طرزی و بیچیمی.

gömük..gömük [صفت] گؤمولموش، یئره گؤمولموش‌ائو، (فا: زیرزمین).

gömültü..gömültü [آد] ۱-آو بکله‌مک اوچون قازیلان چوخور یئر (فا: چاله). ۲-(فا: دفینه). buries treasure

gömüldürük..gömüldürük [آد] ۱-بوْیوندوروغا گئچیریلن قیسا آغاج. ۲-یهر آتین بئلینده دالی گئتمه‌مک اوچون آتین بوینونا باغلانیلان قایيش.

gömülmək..gömülmək [بلسیز ائیلم] ۱-قوْیلانیلماق، گؤممک ایشی گؤرولمک، باسدیریلماق، توپراق آلتیندا گیزله‌نیلمک (فا: دفن شدن). ۲-(مج)محو ائدیلمک، پوچا چیخاریلماق، "دنیزه گؤمولدو".

gömülmüş..gömülmüş [صفت] دفن اولموش (فا: مدفون). buried

gömülü..gömülü [صفت] گؤمولموش اوْلان، قویلانمیش، مدفون buried

gömülüş..gömülüş [آد] گؤمولمک ایشی ویا بیچیمی.

gömülüşmək..gömülüşmək [قا] بیرلیکده گؤمولمک.

gömüləmək..gömüləmək [تاثیرلی ائیلم] دیرلی نسنه‌لری توپراق آلتینا گؤمه‌رک ساخلاماق (فا: دفن کردن).

gömələ..gömələ [آد، تا] آوجی‌لارین دؤزلتدیگی چارداق.

gön..gön [آد] ۱-ایری حئیوانلارین دابّاغ‌لانمیش دری‌سی. ۲-کؤسه‌له (فا: چرم). leather {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: آت دری‌سی}.

gönclük..gönclük [آد] وارلی اوْلما وضعیتی.

gönçü..gönçü [آد] گؤن ساتان کیمسه، گؤن ایشی ایله مشغول اوْلان کیمسه (فا: چرم ساز). currier

gönçülük..gönçülük [آد] گؤنچونون ایشی، گؤن اوْرَتمه.

göndərtmək..göndərtmək [اتدیرگن ائیلم] گؤندَرمک ایشینی گؤردورمک t~ to send

göndərmək..göndərmək [تاثیرلی ائیلم] یوْللاماق، یئتیرمک، ارسال ائتمک (فا: ارسال کردن). to send {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹گؤندگرمک›؛ بو کلمه کؤنمک سؤزونه باغلیدیر، باخ: کؤنمک}.

göndərmə bəlgəsi..göndərmə bəlgəsi [آد] بیر یئره گؤنده ریلن اشیانین لیستی.

göndərmə..göndərmə [آد] یوْللاما (فا: ارسال) sending

göndərilmək..göndərilmək [بلسیز ائیلم] گؤندرمک ایشی گؤرولمک to be sent

göndərilmə..göndərilmə [آد] ۱-بعثت (فا: بعثت). prophetic. ۲-یوْللاما (فا: روانه). despatched

göndərilən heyet..göndərilən heyet [آد] بیر یئره گؤنده ریلن تمثیلجی (فا: هیئت اعزامی). a mission

göndürmək..göndürmək [آد] باخ: گؤندرمک

göndürülmək..göndürülmək [باخ] گؤنده ریلمک.

göndəri..göndəri [آد] یوللاما، حواله (فا: مرسوله، حواله). draft

göndərici..göndərici [صفت] یوْللایان، یوْللاییجی(فا: فرستنده) sender

göndəriş..göndəriş [آد] گؤندرمک ایشی ویا بیچیمی، یوللاما.

göndərilər..göndərilər [آد] حواله‌لر (فا: حواله‌جات). bills

göndərilmək..göndərilmək [بلسیز ائیلم] یوللانیلماق، گؤندَرمک ایشی گؤرولمک (فا: ارسال شدن).

göndəriliş..göndəriliş [آد] گؤنده ریلمک ایشی ویا بیچیمی (فا: ارسال).

gön soyan..gön soyan [صفت] ۱-گؤن‌تمیزله‌ین. ۲-(مج)باهاجیل، ظالم.

gönlük..gönlük [صفت] گؤن اوچون آشیلاماغا یارارلی، گؤنلوک دری (فا: مناسب جهت تهیه چرم).

gönən..gönən [آد] ۱-اکیله‌جک توْپراغین کئشلمیش حالی، نم و رُطوبتلی توْپراق[۲]؛ ۲-فیض، افتخار، بَرکت[۷].

gönən..gönən [اؤزل آد] اوْره گیربوْیوناعاید یئر آدی(م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].

gönənç..gönənç [آد] بوْللوق، راحاتلیق و وار ایچینده یاشاما[۲].

gönənmək..gönənmək [تاثیرسیز ائیلم] بوْللوق‌ایچینده‌یاشاماق[۲].

gönüqalın..gönüqalın [صفت] ۱-دری‌سی قالین وگوْبود. ۲-(مج)هئچ بیرشئی‌دن تاثیر گؤتومه ین و ائتگی لنمه ین، گوْبود (فا: پوست کلفت). pachydermatous

gönüqalınlıq..gönüqalınlıq [آد، مج] دری‌سی قالینلیق، هئچ بیرشئی‌دن تاثیر گؤتورمه‌مه، hardenedness

gönül..gönül [آد] باخ: کؤنول.

gönündən soymaq (çıxarmaq)..gönündən soymaq (çıxarmaq) [تاثیرسیز ائیلم] بیرضرری گوْجله‌اؤزله‌مک

gönünü almaq..gönünü almaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-برک‌جزالاندیرماق ۲-باهاچیلیق ائتمک.

gönə..gönə [اؤزل آد] اوْنور، افتخار[۷].

گؤو..göv [اؤزل آد] گوْو: شبستر دەداغ آدی. میانا همدان (گؤوخانا)، قُروه-گوّل تپه (گؤو زبان)، رزن (گؤوساوار)، ماهنشان (گؤوکوْل)، آوج (گؤو زمی) دا کند آدی {گؤی}.

گؤودؤش آوا ..gövədüşava [اؤزل آد] گاودوُش آوا: سراب دا کند آدی {گؤی+ دؤش+آوا}.

گؤودوّل..gövdül [اؤزل آد] گوْودوُل: ملیکان و خالخال دا چای و کند آدی {گؤو+تیل: گؤیون بوُجاغی}.

گؤوده..gövdə [آد]ماشین و آراج‌لارین اساس بؤلومو، بیر شئیین اصیل توپلو بؤلومو، اینسان وحئیوانین بدنی، باش قوْل و قیچ خارجینده‌کی بؤلوم، بیتگی‌لرین توپراق اوّستونده کی بؤلوّمو (فا: تنه، ساقه، بدنه). body{دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، قدیم تورکجه ده کؤودوّنگ کلمه‌سی بدنین یوخاری بؤلومونه دئییلیردی، کلاوسون؛ سونرالار بو کلمه آغاج کؤتوگو اوچونده ایشله‌نیبدیر[۶]}.

گؤوده‌جیک..gövdəcik [آد]بالاجا وکیچیک گؤوده، بدن جیک.

گؤوده‌کهریز..gövdə kəhriz [اؤزل آد] گئرمی و خیاو دا کند آدی.

گؤوده‌سل..gövdəsəl [صفت] گؤوده ایله ایلگی‌لی.

گؤوده‌سیز..gövdəsiz [صفت] گؤوده‌سی اوْلمایان، بدندن آیریلمیش without trunk

گؤوده‌سیزلیک..gövdəsizlik [آد] گؤوده‌سی اوْلماما وضعیتی.

گؤوده‌لنمک..gövdələnmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤوده‌لی اوْلماق، قالینلاشماق.

گؤوده‌لی..gövdəli [صفت]ایری گؤوده‌سی اوْلان (فا: جسیم). bulky

گؤوده‌لی‌لیک..gövdəlilik [آد]ایری گؤوده‌لی اولما (فا: جسامت). bulkiness

گؤوَرتی..gövərti [باخ] گؤیرتی.

گؤوَرچین..gövərçin [آد، دیرگی] گؤورچین‌لر بیر قوش تاقیمی اولاراق ۳۰۰۰دن چوخ نوع‌لاری واردیر، تاخیللا بسله‌نن و ائوجیل‌له شن و هیزلی و اوُزون سوّره اوُچا بیلدیگی اوّچون خبرلشمه آراجی اوْلاراق استفاد اولونان بیر قوش (فا: کبوتر). lppio?collumba {گؤک+اَر+چین}.

گؤورچین..gövərçin [اؤزل آد] هئریس، بوْستان آباد و اردبیل؛ اوُرمیه (~قالا)، قئیدار (~ک) دا کند آدی.

گؤورچین‌لر..gövərçinlər [آد، دیرگی] گؤورچین و قومرولاری ایچینه آلان قوشلار تاقیمی.

گؤورچین‌لیک..gövərçinlik [آد] ائوجیل گؤورچین یئتیشدیرمه یئری.

گؤوَردیلمک..gövərdilmək [باخ] گؤیردیلمک.

گؤوَرمک..gövərmək [باخ] گؤیرمک.

گؤوری..göveri [آد] گؤوَرتی، یاشیلیق، گؤوه رنتیلیک.

گؤوَز..gövəz [اؤزل آد]مغروُر، غُرورلو[۷].

گؤوسر..gövsər [اؤزل آد] گوْوسَر: میانادا داغ آدی{گؤوسر: گؤیه-ساریلمیش، یوکسک یئر}.

گؤوشَشمک..gövşəşmək [قا] گوشششمک، گوشک گتیرمک.

گؤوشک..gövşək [باخ] گوشک rumination

گؤوشک‌چالماق (ووُرماق)..gövşək çalmaq (vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] گؤوشه‌مک.

گؤوشه ین..gövşəyən [باخ] گوشه ین.

گؤوشه‌مک..gövşəmək [باخ] گوشه‌مک. to ruminate

گؤوک..gövək [آد] جوَزین یاشیل قابیغی.

گؤوگان..gövgan [اؤزل آد] گؤگان: فریدونشهر ده داغ آدی.

گؤوَل..gövəl [صفت] ۱-یاشیل‌باشلی‌اؤردک. ۲-گؤک رَنگینی آلمیش.

گؤولوک..gövlük [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {گؤی+لوک}.

گؤوَم..gövəm [آد، دیرگی]سیغیرلاری دالایان زار قانادلی بیرجور میلچک (سینک) (فا: نوعی مگس).

گؤوَماَریگی..gövəm ərigi [آد، بیتگی]باخ: آغ تیکان.

گؤونَری..gövnəri [اؤزل آد]میانا دا کند آدی.

گؤوه‌ریش..göveriş [آد] گؤوَرمک‌ایشی‌ویابیچیمی، گؤیه‌ریش(فا: رویش).

گؤوهر..gövhər [آد، فا] دَیرلی داش، جواهیر.

گؤوه‌ری..göveri [اؤزل آد] یاشارمیش، غُرورلو[۷].

گؤی..göy [آد] ۱-ایچینده اوُلدوزلار و گزه‌ین‌لر اوْلان سوْنسوز بوشلوق، یئر اوّزو اوّستونده کی گؤی رنگلی (ماوی) قوُبه، اوُزای، فضا، سما (فا: آسمان). sky ۲-ماوی رنگ، گؤی قوُبه سینین رنگینده اولان رنگ (فا: رنگ آبی). blue ۳-یئمه‌لی گؤی، گؤوه-رنتی، یاشیل رنگ، تازا گؤی (فا: سبزیجات). vegetables، green ٤-(مج) تانرْیسال، قوُتسال، سوْنسوزلیق، اوّستونلوک، تازالیق ۵-(اؤزل آد) گؤی/ گؤک سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: ~اتلیْغ، ~ارسلان، ~آغاج، ~اغوُل، ~الپ، ~اوْردوُ، ~اوْزان، ~اوْغول، ~اوْوا، ~اوْیا، ~ای، ~ای، ~باتوُ، ~باتوُر، ~بارس، ~بالا، ~بای، ~بَردی، ~بگ، ~بوُداق، ~بوُداق، ~بوُدون، ~بوُغا، ~بوُیروق، ~بیلگه، ~تؤره، ~تاش، ~تاغ، ~تان، ~تان، ~تانیْق، ~تای، ~تَمیر، ~توُرا، ~توُران، ~تؤرک، ~تؤره، ~توُغ، ~توْغان، ~توُلقا، ~توْی، ~توُیوق، ~تیگین، ~تیموُر، ~تین، ~تیژری، ~تیار، ~تیکبای، ~تیه‌باش، ~تیه‌بال، ~تیه‌بالا، ~تیه-بای، ~تیپیچک، ~داغ، ~ده‌بوْلدی، ~دوْغان، ~ر، ~سال، ~سای، ~سوُ، ~سوْی، ~شین، ~قوْپوز، ~قوُت، ~قوُتلوغ، ~قوُلو، ~قیْلیچ، ~قین،

ەکۆر، ەمَنگۆ، ەموُغول، ەباخان، ەتای، ەهوُن، ەوْبا، ەوْتاق، ەیاروُق، ەیاساغ، ەیاغان، ەیای، ەیمَر، ەیورد، ەیوْلداش، {سومرجه ‹گیگ›؛ ایلامجا، کاسسی جه: یاشیل؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوّرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، ‹گؤک› ۱-هاوا ۲-گؤی رنگی، ماوی. ۳-شهرین گؤی قوشاغی}.

گؤی-..göy- [اؤزل آد] گؤک، گؤیجه و گؤی کلمه‌لری ترکیبی شکیلده، آذربایجاندا یئر آدی کیمی‌ایشله‌نیرلر، باخ: یئرآدلاری(ان-آزی ۷۵ آد سایماق‌اوْلار).

گؤیئلتاش..Göyeltaş [تاریخی اؤزل آد]بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

گؤی‌آدا..göy ada [آد]بیر توْپلام اولدوز کوْمالاری، بوُلودسوُ و قازلاردان تشکیل تاپان و نسبی حالدا باغیم‌سیز اوْلان اوزای آداسی، گالاکسی (فا: کهکشان). **the milky way, galaxy**

گؤی‌آداسی..göy adası [آد] گؤی‌آدا:اولدوزلارتوپلامی، گالاکسی، باخ: قارادلیک، سولوجان دَلیگی (فا: کهکشان). **galaxy**

گؤی‌اؤسکوروک (گؤی‌اؤسکورک)..göy öskürük (göy öskürək) [آد]اوشاقین توتولدوغو و سؤرکلی و درین اؤسکوروک شکلینده تظاهُر ائدن یولوخوجو خسته‌لیک **whooping-cough**

گؤی‌ائوی..göy evi [آد] گؤی اوُلدوزلارینی گؤسته رن بالاجا قوببه.

گؤی‌اطلسی..göy ətləsi [آد]اولدوزلارین گؤی کوْره سینده یئرلَرینی گؤسته رن نقشه و چکیلیش.

گؤیالپ..göyalp [تاریخی اؤزل آد] توْرکیه‌جُمهوریتی‌نین قوُرولوشوُندا آتاتوْرک‌ون ده فیکیر و گؤروشلریندن یارارلاندیْغی، توْرکجولوق دؤشونجه‌سینی، سوْسیوْلوژیک بوْیوتلاریلا اَله آلیْپ، دَیرلندیرن، اؤنلو سوْسیولوق و ادبیاتچی[۷].

گؤی‌اوْت..göyot [آد] یاشیل اوْت (فا: سبزه). **meadow**

گؤی‌اؤزو..göyaüzü [آد] یوخاریدا گؤرسه‌نن اولدوزلو، بوُلودلو، گونش و آی اولان یاریم کوْره.

گؤی‌اؤزوماوی‌سی..göyüzü mavisi [آد] آچیق ماوی.

گؤی‌اوْغوز..göy oğuz [تاریخی اؤزل آد] گؤک‌اوْغوز: قاقاووُز، ایندی ده موْلداویا'یا باغلی اؤزَرک اوْلاراق یاشاملارینی سؤردورن اوْغوز بوْیو[۷].

گؤیبؤری..göyböri [تاریخی اؤزل آد] ۱-تانریْسال قوُرد، بعضا "بوْزقوُرد" یازیلیر؛ ۲-خوارزَملی جلال‌الدین'ین وزیر و کوْموتانی، گؤی توْرکلر دؤنمی بگلریندن و کؤرشادین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

گؤیباش‌اوْتو..göybaşotu [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، یازدا بوغدا تارلالاریندا موْر رنگلی چیچکلر آچان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). **centaurea cyanus**

گؤیبَن..göybən [اؤزل آد] ۱-تانریْدان گَلن، گؤک پارچاسی ۲-ماس-ماوی[۷].

گؤیبیلگه‌خان..göybilgəxan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خانلارینین عُنوانلاریندانر.

گؤی‌بیلیمجی..göybilimci [صفت] گؤی جیسیملرینی اینجه‌له ین بیلیمن.

گؤی‌بیلیمسل..göybilimsəl [آد] گؤی بیلیم ایله ایلگیلی.

گؤی‌بیلیمی..göybilimi [آد] گؤی جیسملرینی آراشدیران بیلیم، آسترونوومی، فلکیات.

گؤیتاش..göytaş [تاریخی اؤزل آد] ۱-گؤی‌توّرکلردؤنَمی بگ‌لریندن و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان‌بیری ۲-موُصول‌سلجوُقلوبگی[۷].

گؤیتای..göytay [تاریخی اؤزل آد]ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

گؤیتای‌بیگه..göytay bigə [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخانین گَلینی، توُلای خانین ائوده‌شی[۷]

گؤی‌توّرک..göytürk [تاریخی اؤزل آد] تانریْدان قوُت آلمیش. قوُتسانمیش توّرک. (تانریْسال توّرک، تانری طرفیندن گؤندریلمیش توّرک)[۷].

گؤی‌توّرک‌داستانلاری..göytürk dastanları [اؤزل آد] تورکلرین اسلام دان اؤنجه کی بو داستانلار چین قایناقلاریندا قید اوْلوب، بو داستانلار بوْزقورد و ارگنه کوْن داستان‌لاریندان عبارت دیر.

گؤیتوّرک‌خاقانلیغی..göytürk xaqanlığı [اؤزل آد] تاریخده ایلک‌دفعه توّرک آدیله دؤولت قوُران گؤی‌تورک دؤولتی دیر، گؤی توّرکلر آشینا عایله سینه منسوبدولار[۸]. بوُ دؤلت ۱جی و ۲جی گؤی‌تورک دؤلتی آدیلا تانینیر: ۱-بیرینجی گؤی‌تورک دؤولتی نین قوُروجوسو بوُمین‌خاقان‌دیر، بوُمین م۵۵۲ ده جوُوان جوُوان‌لاری یئنه‌رک باغیم‌سیزلیقلارینی اعلان ائتدی، بوُمین‌هوُنلارین باشکندی اوْلان اؤتوکن'ی باشکند سئچدی، حاکمیّت دؤنمی م۵۵۲-۵۸۱ و حاکمیّت بؤلگه‌لری غربی چین و کُره سیْنیرلاریندان قارادنیز و شرقی آنادولویا قدر یئرلرایدی، ایچ قاوقالار و چین دسیسه لری سوْنوجو اؤلکه ایکییه‌بؤلوندو: -شرقی‌گؤی‌تورک دؤولتی نین قوُروجوسو توُنگ‌یابغو **tung**، حاکمیّت دؤنمی م۵۸۲-۶۳۰ و حاکمیّت بؤلگه‌لری شرقی‌آسیادان آلتایلارا قدر یئرلرایدی؛ -غربی-گؤی‌تورک دؤولتی نین قوُروجوسو تاردوُ **tardu**، حاکمیّت دؤنمی

م۵۸۲-۶۳۰ و حاکمیّت بؤلگه‌لری آلتای داغلاریندان غربه طرف ایدی، غرب گؤی‌تورکلرین باشینا بوُمین‌ین کیچیک قارداشی ایستمی خان گئچدی، سونرا بوُمین‌ین اوغلانلاری کوْلوْ وموُخان و موُخان‌نین اوغلو تاپوُ خاقان اوْلدو، بیزانس تاریخچی‌لره گؤره موُخان زامانیندا گؤی‌تورک امپراتورلوغو منچوری‌دن قارادنیزه قدر گئنیش لنمیشدی، تاپوُ دان سونْرا بومین ین نوه‌سی ایشبارا خاقان اوْلدو، گؤک تورکلرین بؤیوک آداملاریندان، کؤرشاد، باغاتور، آدلارینا اشاره ائتمک اوْلار، اونْلار سونْوندا چین اگه‌منلیگینه گیردیلر. ۲-ایکینجی گؤی‌تورک دؤولتی نین قوُروجوسو ایلته‌ریش-خاقان‌دیر، م۶۸۰دا آشینا عایله سیندن "قوتلوق" باش بوغو اؤتوکن شهرینی آلدی و "ایلته‌ریش" (ائل و دؤولتی بیغان) عنوانینی قازاندی، بو زامان اونْون قارداشی قاپقان شاد (نایب السلطنه) و تونیوقوُق (باش وزیر، آیغوجو) اوْلدو، سونْرالار ایلته‌ریش‌ین ایکی اوْغلو بیلگه و گول‌تکین، و همچینین اینَل (قاپقان‌ین اوغلو) بوتون "اوْن اوْخلاری، تالاس، چوُ" و چوخلو آیری تؤرک ائللرینی تابع ائتدیلر، غربی آراشدیرماجی‌لار تونْیوقوق‌و، گؤک تورکلرین بیسمارکی تانیمیشلار، اونْلارین حاکمیّت دؤنمی م۶۸۲-۷۴۴ه قدر سؤردو ، ایچ قاوقالار و چین دسیسه لری سونْوجو بو حکومت ییخلدیغیندا اؤلکه ایکییه بؤلوندو: -تورکیش دؤولتی نین قوُروجوسو موْهوْداقان (بوُغاتارکان)، حاکمیّت دؤنمی م۶۵۸-۷۶۶ و حاکمیّت بؤلگه‌لری ماورالنهر، چوُ، تورُفان، کوُجه ایالت لریدی، چین دسیسه‌لری سونْوجو قارا تورکیش لرله ساری تؤرکیش لرین آراسای آچیلاراق حکومت سونْوندا قارلوق لارین الینه کئچدی؛ -قارلوق یابغوسو؛ بیلگه‌خان اؤلندن سونْرا باسمیل‌لر، قارلوقلار و اویغورلار بیرلشه‌رک عصیان ائتدیلر و م۷۴۵دن سونرا اوُیغور دؤولتی اؤتوکن شهرینده قوُرولدو و اویغور ایلته‌بری (باش بوغو) "قوُتلوق کول" خاقان اوْلدو، باخ: اوُیغورلار. و گئنه همان دؤنم غرب بؤلگه لرینده قارلوق دؤولتی قوُرولدو: قارلوق یابغوسو، قوُروجوسو: قاراخان، ۲جی گؤی‌تورک ییخیلینجا، اوُیغور قارلوق باسمیل بیرلیگی وُجودا گله رک قارلوق یابغوسو، م۷۶۶دا اؤزونو قاراخان (قارا و بوْزقیرلارین خانی) اعلان ائتدی، حاکمیّت دؤنمی م۷۶۶-۸۴۰ و حاکمیّت بؤلگه‌لری: آلتای داغلاریندان غربی، چوُ، قارا ایرتیش، قاراتاباقای، تانری داغلاری، ماورالنهرایدی، اونْلار سونْوندا چنگیزخانا باغلاندیلار؛ گؤیتورک اؤلکه سیندن بیر گؤرونتو:

گؤی‌تؤرک‌طایفالاری..göytürk tayfaları [اؤزل آد] شرقی گؤی‌تورکلر اونْواوْیماغا آیریلیرلار: تؤلؤس، یاغلاقار، بوُغوت، کوْرابؤر، آیابؤر، قوْربار، سیقارتوُقارا، چاریغ، یابؤکتار، یالپاقوت؛غربی گؤی‌تورکلری اونْواوْخلار اوْلاراق‌ایکی‌قوْلا آیریلیرلار: (چین قایناقلاریندا) ۱-تولُولار: چوُ-موُکوْن، هوُ-لوُ-وُ/ هولُولُکیوُ، شئ-شوْ-تی، توُ-کی-سئ/ تؤرکیش، سوُ-نی-سیْ؛ ۲-نوُ-سی-پی‌لر (آ/ سی-کیئ/ کیوُی): کوْ-شوُکینه، پا-سا‌ایکانت، اوْئن-شاپوْ، آسی-کیئ‌نی-شوُ، کوْ-شوُجوُپان[۲۰۹].

گؤی‌تورکلر ایچینده اجتماعی تشکیلات..göytürklər içində ictimai təşkilat [اؤزل آد] گؤی تورکلرده ان کیچیک بؤلوم اوْغوش **oğuş** (عایله) اولاراق اوْغوش لاردان طایفا دؤزه لیردی کی اوُروغ **uruğ** (اوْبا) آدلانیردی، نئچه اوُروغ دان بوْد **bod** (بوْی ویا اوْخ)، و نئچه بوُد بیرلشمه سیندن بوُدون **budun** (ملّت، اوُلوس) و نئچه بوُدون بیرلشمه سیندن ائل **el** دؤولت دؤزه لیردی[۳۰].

گؤیجاتیق..göycatıq [تاریخی اؤزل آد] قیْرقیزلارین، مانقوُش‌اوْیماغی-اوُلوبابالاریندان[۷].

گؤیجه..göycə [آد] گؤکجه/گؤکجه: ۱-گؤزل، ظریف، چَکیجی، گؤی کیمی اورک آچان ۲-قیزآدی(فا: نام دختر). ۳- [دده] یئر آدی، آذربایجاندا سلجوُقلو آتابگ‌لریندن[۷].

گؤیجه‌چمن..göycə çəmən [آد] یاشیل چمن {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤیجه‌قارقا..göycə qarqa [آد، دیرگی] آلاقارقا دان کیچیک، اؤتوجو قوُش[۱۴۰] (فا: زاغچه).

گؤیجه‌چیچک..göycə çiçək [آد، بیتگی] للک‌واری یاپراق‌لاری و گؤی چیچک لری اوْلان چوْخ ایللیک اوْتسوْ بیتگی.

گؤیجه‌دنیز..göycədəniz [اؤزل آد] گؤیجه‌دَنیز: گنجه‌نین گؤنباتانیندا بیر گؤل. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤیجه‌لر..göycələr [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

گؤیجه‌لی..göyçəli [اؤزل آد] گؤکجه‌لی: بوُ بوْی اوْتوزایکیلر طایفالارینا باغلی اولاراق عُثمانلی توْپراق‌لاریندان آذربایجانا

کؤچوب صفویلره قاتیلدیلار[۸۵].

گؤی‌جیسیملری..göycisimləri [آد] گؤیَنش، اولُدوز و گؤی داشلاری بیرلیکده.

گؤی‌چای..göyçay [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندا رایوْن آدیدیر.

گؤیچک..göyçək [صفت] گؤزل، سئویملی، چکیجی (فا: زیبا) pretty beautiful، ۲-(تاریخی اؤزل آد) چَنگیزخانین، "چَنگیز" آدیْنی آلماسی اؤچون قورُولتایا تَکلیف وئرن بگ[۷]. {گؤک+ چک}: گؤیه عاید اولان}.

گؤیچک‌جه..göyçəkcə [صفت] چوخ گؤیچک، گؤیچک اولاراق quite pretty/ nice

گؤیچک‌لتمک..göyçəklətmək [باخ] گؤیچک لشدیرمک.

گؤیچک‌لشدیرمک..göyçəkləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] قشنگ لشدیرمک، گؤزل لشدیرمک. to cause to become pretty

گؤیچک‌لشدیریلمک..göyçəkləşdirilmək [بلسیز ائیلم] گؤیچک ائتمک.

گؤیچک‌لشمک..göyçəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤیچک اولْماق to get pretty

گؤیچک‌لندیرمک..göyçəkləndirmək [باخ] گؤیچک‌لشدیرمک.

گؤیچک‌لنمک..göyçəkəlnmək [باخ] گؤیچک لشمک.

گؤیچک‌لیک..göyçəklik [آد] گؤزللیک (فا: وجاهت). prettiness

گؤیچَن..göyçən [اؤزل آد] گؤزل، آلیْملی، دیلبر[۷].

گؤیچو..göyçü [آد] ۱-گؤی ساتان. ۲-گؤی اوزمانی.

گؤیچول..göyçül [صفت] گؤیچل: گؤی رنگینه چالان.

گؤیچیل..göyçil [اؤزل آد] ۱-گؤکدن گلن، گؤکسَل ۲-ماوی‌یه چالان[۷].

گؤیچین..göyçin [اؤزل آد] ماوی[۷].

گؤیخاقان..göyxaqan [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌تؤرک خاقانلاریندان.

گؤیخان..göyxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوز خاقان'ین اوْغوللاریندان.

گؤی‌خوروشتو..göyxuruştu [آد] مُختلف گؤی‌لری(تره، جعفری، بوْی/ شنبلیله) قیزاردیب اونا قاراگؤزلوبیا، ات، رُب، قورا آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت، قورماسبزی(فا: سبزی‌قورمه).

گؤی‌داش..göydaş [آد] بیر داش نوعو (فا: کات‌کبود). blue vitriol

گؤی‌داشی..göydaşı [آد] اوزای‌دا گزه‌ین لردن بالاجا جیسیم‌لره وئریلن آد (فا: سنگ آسمانی).

گؤی‌دلن..göydələn [آد] چوخ‌قاتلی‌بینا (فا: آسمانخراش) skyscraper

گؤی‌دلینمک..göydəlinmək [تاثیرسیز ائیلم] بیردن بیره یئهین یاغیش یاغماق.

گؤی‌دمیر..göydəmir [صفت] دری‌سی گؤی و اؤستونده آغ خال‌لاری اولان آت، گؤی دمیرمادیان.

گؤیدن‌اوْدالەمک(تؤکمک، یاغدیرماق)..göydən od ələmək (tökmək,yağdırmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ساواش‌داگؤیدن‌اوْدلو سلاحلا ووُرماق.

گؤیدن‌اوْدیاغماق..göydən od yağmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ایستی اولْماق.

گؤیدن‌دوْشمک..göyədən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیردن اورْتایا چیخماق.

گؤیدن‌دوْشمه(دوْشموش)..göydən düşmə (düşmüş) [صفت] تصادفا ً اله دوْشموش، "بو پول الیمه گؤیدن دوْشموش کیمی اولموشدو." windfall, godsend

گؤی‌دوْغان..göydoğan [آد، دیرگی] قوزئی یاریم کوْره ده یاشایان بیر نوْع کؤچَری قوش (فا: نوعی پرنده). accipitridae

گؤیده آختارماق..göydə axtarmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ آختارماق.

گؤیده آلماق..göydə almaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ال اوْستو آلماق. ۲-تئز ساتیلماق.

گؤیده اله دوْشمه‌مک..göydə ələ düşməmək [تاثیرسیز ائیلم] چتین اله دوْشمک.

گؤیده راضی اولْماق..göydə razi olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتراض ائتمه‌دن راضی اولْماق.

گؤیده قاپماق..göydə qapmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ال اوْستو آلماق. ۲-تئز ساتیلماق.

گؤیده گؤتورمک..göydə götürmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ال اوْستو آلماق. ۲-تئز ساتیلماق.

گؤیده نه وار..göydə nə var [باخ] دالا میندی.

گؤی‌دیرمالایان..göy dırmalayan [آد] باخ: گؤی دلن.

گؤیران..göyran [اؤزل آد] کلئیر ده کند آدی {گؤیر+ان}.

گؤیَرْتمک..göyərtmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤی رنگله بوْیاماق، ماوی لشدیرمک (فا: برنگ آبی در آوردن). ۲-(ائتد) گؤیرمه‌سینه یول آچماق (فا: رویاندن). grow

گؤیرتی..göyərti [آد] ۱-گؤی‌رنگی، یاشیل‌لیق. ۲-عُمومیتله گؤوه رن هر بیتگی اؤچون سؤیله‌نیر (فا: علف). grass

گؤیرتی‌چی..göyərtiçi [آد] گؤیرتی اکیب بئجه‌رن، گؤیچو.

گؤیرتی‌ساتان..göyərtisatan [آد] گؤیرتی اکیب بئجه‌رن، گؤیچو.

گؤیرتی‌لی..göyərtili [صفت] گؤیرتی اکیلمیش، گؤیرتی سوْو.

گؤیرْتی‌لیک..göyərtilik [آد] گؤیرتی اکیلمیش یئر.

گؤیرچین..göyərçin [آد، دیرگی] ۱-قوُش آدی، باخ: گؤوَرچین. ۲-اوْخشاما و نوازیش و عزیزله‌مه مقامیندا ایشله‌نیر " گؤیرچین قیزیم". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گؤکرچکوّن› سن؛ گؤک سؤزوندن آلیناراق بو قوُشون رنگینه اشارتدیر، کلاوسون[۶]}.

گؤیرچین..göyərçin [اؤزل آد] هشتَری ده (~لی)، میانادا (~لیک) کند آدی، سالماسدا (~قالا) قالا و کند آدی.

گؤیرچینی..göyərçini [صفت] گؤی رنگه چالان، توتقون کول رنگلی.

گؤیردیلمک..göyərdilmək [بلسیز ائیلم] گؤی ائدیلمک، گؤی رنگه بویادیلماق. ۳-اکیلیب یئتیشدیریلمک.

گؤیرمک..göyərmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوت‌بیتمک، یاشارماق رویبدن). to grow ۲-گؤی رنگی آلماق، ماوی لشمک، یاشیل لاشماق، دوداقلاری قورخودان گؤی اوْلماق، بدنین بیر یئرینه بیرشئی دیه‌رک قیزارماق. ۳-سونوج وئرمک، حاصل اوْلماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ گؤک+ار+مک}. (فا:

گؤیرمیش..göyərmiş [صفت] گؤی رنگی آلمیش، یاشیل لاشمیش.

گؤیروْش..göyərüş [آد، بیتگی] للک واری یاپراقلی، قانادلی میوه‌سی اوْلان، آغیر و محکم اوْدونجاقلی آغاج.

گؤیروْشلوک..göyərüşlük [آد] چوْخلو گؤیروْش گؤوه رن ویا اکیلن یئر.

گؤیَری..göyəri [آد] یاشیل‌لیق، گؤوَرتی، گؤیرتی.

گؤی‌ساتان..göysatan [آد] گؤیرتی‌ساتان(فا: سبزی-فروش)greengrocer

گؤیسل..göysəl [صفت] گؤی‌له‌ایلگی‌لی‌اوْلان (فا: سماوی). celestial

گؤیسَنگوّن..göysəngün [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

گؤی‌سوغان..göysoğan [آد، بیتگی] بیرنوع‌سوْغان(فا: پیازچه) spring onion

گؤیشین..göyşin [صفت، ت] گؤی رنگینده اوْلان نسنه.

گؤی‌قُطبو..göy qotbu [آد] گؤی ائکسن ینین گؤی کوّره سینی دلدیگی ایکی نُقطه‌دن هر بیری، گؤی اوُجایی.

گؤی‌قوُببه..göy qubbə [آد] قوُببه‌یه بنزه‌مه‌سی باخیمیندان گؤی.

گؤی‌قوُزقون..göy quzqun [آد، دیرگی] گؤی قوُزقونلار تاقیمیندان گؤی‌قوزقون‌گیللر سوْیو، باشی و قانادلاری گؤی رنگلی (ماوی)، بوْینو و قارنی یاشیل، کؤچَری قوش. coracias garrulus

گؤی‌قوُزقون‌گیللر..göy quzqungillər [آد، دیرگی] گؤی قوُزقون کیمی قوشلار سوْیو.

گؤی‌قوُزقونلار..göy quzqunlar [آد، دیرگی] قوشلار صنف ایندن قوُزقون‌گیللر تاقیمیناگیرن آلت تاقیم.

گؤی‌قوُزقونومسولار..göyquzqunumusovlar [آد، دیرگی] گؤی قوُزقونلاری، آغاج قاقانلاری، چوْبان آلداتانلاری، ساغانلاری ایچینه آلان قوُشلار صینیفیندان بیر تاقیم.

گؤی‌قوُشاغی..göyquşağı [آد] باخ: گؤی‌قوشاغی

گؤی‌قوُرشاغی..göyqurşağı [آد] گؤی‌قوُشاغی: یاغمور قوشاغی، یاغیش‌لیقدا گوّن ایشین‌لارینین یالین ایشین‌لارا بؤلونمه‌سی و آیریلماسی سوْنوجو گئریده گؤرسه‌نن دایره شکلینده یئددی رنگلی ساریق (فا: قوس قزح). rainbow

گؤی‌قوُمو..göyqumu [آد] گؤی داشلاریندا گؤرولن کوّره‌وی دانه جیکلر.

گؤی‌قیر..göyqir [آد] گؤی رنگینه چالان قیرمزی.

گؤیقیْیاز..göyqıyaz [تاریخی اؤزل آد] ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

گؤی‌کوّره سی..göykürəsi [آد، تو، ع] یاریم یووارلاق، یاریم یومار، یئری مرکز توتاراق سونسوز و افقی سطح (یاتای اؤزئی) اوْستونده کی یاریم کوّره‌نین ایچ اؤزو.

گؤی‌کوّکوسو..göyküksü [آد] دوْغرانمیش تره گؤیو یومورتا اوُن ساری کؤک زرشک و جویز ایچیین‌دن دوزه‌لن کوکو.

گؤی‌گؤز لوک..göygözlük [آد] گؤزلرین گؤی ا وْلماسی.

گؤی‌گؤز..göygöz [صفت] ۱-گؤزلری گؤی رنگینده اولان، ماوی گؤز، " گؤی گؤز قیز" ۲-قیزآدی(فا: زاغ چشم). blue-eyed

گؤی‌گؤیرتی..göygöyərti [آد] اوْت علف، گؤی گؤوه‌رنتی

گؤی‌گؤیرچین..göygöyərçin [آد، دیرگی] باخچالیق یئرلرده یاشایان بیر قوش (فا: نوعی پرنده). columba aenas

گؤیگو..göygü [اؤزل آد] کوره‌کن، داماد، اوْغلان آدی(فا: نام‌پسر).

گؤی‌گوّرولتوسو..göygürültüsü [آد] شیشمک و چاخماق سسی (فا: آسمان غرَه). thunder

گؤیل..göyəl [صفت] گؤی رنگی.

گؤیَلی..göyəli [اؤزل آد] زنگیلان‌دا چای آدی[۲۴۰].

گؤیلره چیخارماق..göylərə çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ اؤومک، چوْخ تعریف‌له‌مک.

گؤیلشمک..göyləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤی رنگ آلماق، ماوی لشمک. ۲-گؤیه ریب بیتمک. ۳-یاشیل لاشماق.

گؤیلو..göylü [صفت] ۱-تانرْیدان گلن ۲-سوْیلو[۷]. ۳-گؤیرتی‌لی.

گؤیلوک..göylük [آد] ۱-یاشیللیق، ماوی‌لیک. ۲-گؤیرتی‌لیک (فا: سبزه زار). grass

گؤیم..göyəm [آد، بیتگی] ۱-بیرنوْع‌الچه‌آغاجی، جیر و جالاق‌لی جنس‌لری اوْلان، گؤی رنگلی و توُرش مزه، آغیز بوْزوشدوروجو میوه‌سی اوْلان کوْل آغاج (فا: آلو چه جنگلی). Prunus spinosa ۲-بوُ میوه‌دن پیشیریلمیش و حاضرلانمیش گؤیم موربباسی. ۳-زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

گؤیمک..göymək [تاثیرلی ائیلم] یاخماق.

گؤیملیک..göyəmlik [آد] چوخلو گؤیم آغاجی بیتن یئر، گؤیم کوْللوغو.

گؤیمن..göymən [آد] ماوی گؤزلو کیمسه، تانرْیسال، تانرْیدان گلن.

گؤیمورَن..göymürən [تاریخی اؤزل آد] قازاقلارین، اورْتایوْز بؤلوگو، قیْپچاق اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

گؤیَمی..göyəmi [صفت] گؤیم رنگینده، توند ماوی.

گؤیَن..göyən [اؤزل آد] گؤ کَن: گؤک رَنگی، ماویه چالان، ماویلَشمیش[۷].

گؤینار..göynar [آد] باخ: کؤکنار.

گؤینَتمک..göynətmək [تاثیرلی ائیلم] آجیشدیرماق، قاشیندیرماق، قیجیق لاندیرماق (فا: رنجاندن). to pique

گؤینَرتی..göynərti [آد] گؤینه‌مه، سیزیلداما، آغریما.

گؤینَری..göynəri [اؤزل آد] میاناداکندآدی {۱-گؤی+نری[۶۶]. ۲-گؤیون‌اری}.

گؤینک..göynək [آد] گؤینوْک: گؤینه ین یئر، اینجیین یئر، گؤینوک.

گؤینور..göynur [اؤزل آد] گؤی کیمی گؤزل و ایشقلی، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

گؤینوْک..göynük [اؤزل آد] ۱-یانمیش، قاوروُلموش ۲- ماویه قاچان[۷].

گؤینوک..göynük [اؤزل آد] قیْزیق بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گؤینومک..göynümək [تاثیرسیز ائیلم] باخ: گؤینه‌مک.

گؤینه‌دیجی..göynədici [صفت] آجیشدیریجی(فا: اذیت کننده). aching

گؤینه‌دن..göynədən [باخ] گؤینه دیجی.

گؤینه‌مک..göynəmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اینجیمک ۲-وورماق سونوجو بدنیین بیر یئری گؤیه ریب قیزارماق. ۳-سیزیلداماق، اینله‌مک (فا: رنجیدن). to take offence to ache {دیواندا کؤیمک(یانماق، یاخماق) بو سؤزون کؤکو اولمالیدیر}.

گؤینه‌مه..göynəmə [آد] اینجیمه، سیزیلداما، اینله‌مه (فا: رنجش).

گؤیوس..göyüs [آد] باخ: گؤغوس، گؤگوس، کؤکس.

گؤیوش..göyüş [اؤزل آد] فیدان، یئنی یئتمه، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گؤیوک..göyük [اؤزل آد] اوْغوزنامه'ده توْرک‌ون توْرون‌لاریندان (دیپ باقوُی خان'ین اوْغلو)[۷]؛ آلتون اوْردو خاقانی و توُلویخان‌جانشینی (م۱۲۴۹-۱۲۴۸)[۱۲، ۲۰۹]؛ {گؤی+اوْک(اک): گؤیه عاید؛ بعضا بو کلمه نی گئییک کیمی یورومللاییرلار، ولی گؤی سؤزوندن آلینماسی اوُیقونراقدیر}.

گؤیوک..göyük [صفت] ۱-یانیق، یانمیش. ۲-خسته‌لیک آتشی.

گؤیول..göyül [باخ] گوْیول، کؤنول.

گؤیوم سوْو..göyümsou [صفت] گؤیومتیراق، گؤیومتول، گؤی رنگه چالار (فا: آبی مانند). bluish

گؤیومتول..göyümtül [صفت] باخ: گؤیوم سوْو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤیومتیراق..göyümtıraq [صفت] باخ: گؤیوم سوْو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤیون یئدی قاتی..göyün yedi qatı [آد] چوخ یوکسک گؤیلر.

گؤیونمک..göyünmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤینه‌مک، اینجیمک(فا: رنجیدن). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤیه‌چکیلمک..göyə çəkilmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤیلرده‌اوُچماق "قوُشلار گؤیه چکیلدیلر".

گؤیه‌چیخارماق..göyə çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ تعریف‌له‌مک.

گؤیه‌چیخارتماق..çixartmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ تعریف‌له‌مک.

گؤیه‌چیخماق (گؤی‌لره)..göyə çixmaq (göylərə) [تاثیرسیز ائیلم] اوُجالماق، یوکسلمک.

گؤیه‌سس سالماق (گؤی‌لره)..göyə səs salmaq (göylərə) [تاثیرلی ائیلم] چوخ های کوْی سالماق.

گؤیه‌سوْورولماق..göyə sorulmaq [بلسیز ائیلم] پوُچ اوْلماق، هئچه چیخماق.

گؤیه‌قالخما(چیخما)..göyə qalxma(çıxma) [آد] معراج ascensoin to heaven

گؤیه‌قالخماق.. qalxmaq göyə [باخ] گؤیه چیخماق (فا: معراج کردن).

گؤیه‌قالدیرماق.. qaldirmaq göyə [تاثیرسیز ائیلم] گؤیه چیخارتماق، گؤیه اوُجالتماق.

گؤی‌یاشیل.. yaşıl göyy [صفت] گؤی ویاشیل رنگلرآراسیندا اوْلان.

گؤی‌یاقوت.. yaqut göyy [آد، ژئولوژی] گؤی رنگلی دَیرلی بیر داش.

گؤی‌یوْلو.. yolu göyy [آد] سامان یولو، سوّت یولو.

گوُپ.. gup [سس تق] یوُخاری دان دوّشن آغیر شئیین چیخاردیغی سس (فا: صدای افتادن چیزی).

گوُپ‌ائیله‌مک.. güop eyləmək [تاثیرلی ائیلم] اوْره‌یی دوشمک.

گوُپاماق.. gupamaq [باخ] گوّپسه‌مک to strike heavily

گوُپبا گوُپ.. gupba gup [باخ] گوُپ گوُپ.

گوُپبادان.. gupbadan [ظرف] گوُپپولتو ایله، بیردن بیره.

گوُپبولتو.. gupbultu [آد] گوُپ گوُپ سسی.

گوُپبولداتماق.. gupbuldatmaq [ل] گوُپبولتو سسی چیخارماسینا یول آچماق (فا: ف.س گوپ گوپ صدا دادن).

گوُپبولداماق.. gupbuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوُپ گوپ سس چیخارماق، گوپبولتو

گوُپدوّشمک.. gup düşmək [تاثیرسیز ائیلم] گوُپ سسی وئرمک، برک دوشمک، وورارق دوّشمک.

گوُپساماق.. gupsamaq [باخ] گوّپسه‌مک.

گوُپ‌گوُپ.. gup gup [سس تق] ۱-یئهین یئرییه‌رک حاصل اوْلان آیاق سسی ۲-اوّرک دؤیونتوسونون سسی" گوُپ‌گوُپ‌دؤیونمک".

گوُجیر.. gucir [اؤزل آد] بینات دا داغ آدی.

گوُداتو.. gudatu [اؤزل آد] گوُدئا / قوُداتو:سوُمرلرده تانری آدی[۲۱۱].

گوُدوز داغ.. quduz dağ [اؤزل آد] قوُدوزداغ: زنجان دا داغ آدی.

گوُر.. gur [صفت] گوّر، گوّجلو، قووتلی، قیزغین، جوشقون، چوْخ ایزدیحام‌لی brisk {باخ: گوّر}.

گوُرپ.. gurp [باخ] گوُپ.

گوُرپولتو.. gurpultu [باخ] گوُپبولتو.

گوُرتا گوُرت.. gurta gurt [باخ] گوُپ گوُپ.

گوُرساچ (لی).. gur saç (lı) [صفت] قالین ساچلی.

گوُرسسلی.. gur səsli [صفت] گوّرسسلی:اوجا سسی اوْلان.

گوُرشاد.. gurşad [صفت] گوّرشاد: چوخ گوّر یاغان‌یاغیش، ساغناق-یاغمور

گوُرگئچر.. gurgeçər [اؤزل آد] گوّرگئچر: تبریز ده چای آدی.

گوُرگوُر.. gurgur [اؤزل آد] گوّرگوّر: تیکان‌تپه ده داغ آدی.

گوُرگوُرگوُرولداماق.. gurgur guruldamaq [تاثیرسیز ائیلم] جوْشوب داشماق" سئل گوُرگوُر گوُرولدویوردو".

گوُرلاشماق.. gurlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] گوّرلشمک، گوُرولتولو اوْلماق.

گوُرلاماق.. gurlamaq [تاثیرلی ائیلم] گوّرلنمک، برکدن سسلی لنمک.

گوُرلانماق.. gurlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] شدّت‌لنمک، گوجلنمک، گوّرلنمک

گوُرلاییجی.. gurlayıcı [صفت] گوُرولتو سسی چیخاران، گوُرلایان.

گوُرولتو.. gurultu [آد] اوُولتو، گئنیش آلانی بوروین دهشت‌لی سس، نریلتی، پاتیلتی (فا: رعد). thunder, roar

گوُرولتونریلتی.. gurultunərilti [آد] چوخ برک سس کوّی.

گوُرولتولو.. gurultulu [صفت] گوُرولتوسو اوْلان، چوخ سس سالان، گوُرولتو سالان thundering, thunderous

گوُرولتولوق.. gurultuluq [آد] گوُرولتو اوْلما وضعیتی.

گوُرولداتماق.. guruldatmaq [تاثیرلی ائیلم] گوُرولداماسیناسبب-اوْلماق t~to thunder

گوُرولداماق.. guruldamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوُرولتو سسی چیخارماق، اوُغولداماق، گوّرولده‌مک (فا: صدای رعد درآمدن). to thunder

گوُرولدایییجی.. guruldayıcı [صفت] گوُرولتو سالان.

گوُرگوُروم.. gurgurum [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گوُرهاگور.. gurhagur [ظرف] گوُرولتو ایله، شدت‌له" دمیر ~ قیزاریردی".

گوُم.. gum [باخ] گوُم.

گوُمان.. guman [آد، فا] گمان.

گوُمبوُرداماق.. gumburdamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوُپ‌سسی‌چیخارماق.

گوُمبورگوُمبور.. gumburgumbur [ظرف] بؤیوک گوُرولتو سسی.

گوُمبولتو.. gumbultu [آد] یوکسکدن دوشن بیر شئیدن‌چیخان سس crash

گوُمبولداتماق.. gumbuldatmaq [تاثیرلی ائیلم] گوُمبولتو سسی چیخارماسینا سبب اوْلماق o thump, to kick up a din

گوُمبولداماق.. gumbuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوُمبولتو سسی چیخارماق، گوُمب ائیله‌مک (فا: صدا دادن). to fall with a bang,

گوُمپ.. gump [آد] یوکسکدن دوشن بیر شئیدن چیخان سسی.

گوُمگوُم.. gumgum [سس تق] بیرشئی دؤشه‌رک چیخان بوغوق سس.

گوُمگوُملاماق.. gumlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گوُم گوم سس چیخارماق.

گۇملاماق..gumgumlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گۇم گوم سس چیخارماق.

گۇمور گۇمور..gumur gumur [باخ] گۇمگوم.

گۇوارا..guvara [آد] آغاجلاری چوخالتماق و تکثیر ائتمک اۆچون بیر یؤنتم، مؤوّن بوتاسینی اَیبب یئرده قوُیلارلار و بوُتا کؤک آتیب یئنی مؤو عمله گتیرر. باخ: دوْغاناق.

گۇوولتو..guvultu [باخ] گوُرولتو.

گۇیا..guya [باغلاییجی سؤز، فا] سانکی، ائله‌بیلکی(فا: ~) as if, as though

گۆبره..gübrə [آد] اکینی وئریم‌لی ائتمک اۆچون بیتگی‌لرین دیبینه سپیلن مادّه، حئیوانلارین دیشقی‌سیندان دۆزه‌لن گۆبره "قاییرما گۆبره، شیمیایی گۆبره" (فا: کود، سرگین). dung، fertilizer{یونانجا کلمه سانیلیر، او-سو٦}.

گۆبره‌بۆجگی..gübrə böcəyi [آد، دیرگی] قین قانادلی‌لاردان، گۆبره ده یاشایان بیر بۆجک جنسی (فا: نوعی حشره). Onitis

گۆبره‌سپن..gübrə səpən [صفت] توْپراغی گۆبره‌لیین، گۆبره وئرن.

گۆبره‌سیز..gübrəsiz [صفت] گۆبره وئریلمه میش، کوُدسوُز.

گۆبره‌قازی..gübrə qazı [آد] گۆبره‌دن الده ائدیلن یانیجی قاز، بیوْقاز.

گۆبره‌لندیرمک..gübrələndirmək [تاثیرلی ائیلم] گۆبره‌له‌مک.

گۆبره‌لندیریلمک..gübrələndirilmək [بلسیز ائیلم] گۆبره وئریلمک.

گۆبره‌لنمک..gübrələnmək [بلسیزائیلم] گۆبره‌ووُرولماق tobefertilized

گۆبره‌له‌مک..gübrələhmək [تاثیرلی ائیلم] توپراغا گۆبره وئرمک tofertilize

گۆبره‌لی..gübrəli [صفت] گۆبره‌لنمیش، کودلانمیش.

گۆبره‌لیک..gübrəlik [آد] گۆبره وئریلن یئر.

گۆبور..gübur [صفت] گوجلو و ایی گلیشمیش، ساغلام.

گۆبه..gübə [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی{کؤپمک و کؤبر سؤزوندن آلیناراق دیک یئر معناسیندادیر}.

گۆپ..güp [سس تق] باخ: گوُپ.

گۆپان..güpan [باخ] گۆپون.

گۆپبولده‌مک..güpbüldəmək [تاثیرسیز ائیلم] گۆپ گوپ سس چیخارماق.

گۆپسَنمک..güpsənmək [تاثیرسیز ائیلم] گوپ گوپ ووُرولماق.

گۆپسه‌مک..güpsəmək [تاثیرلی ائیلم] گوپیولتو ایله ووُرماق.

گۆپون..güpün [آد] چیو کیمی شئیلری بیر یئره تاپداماق اوچون-چکوش کیمی آلت(فا: پتک) {گۆپسه‌مک سؤزوندن}.

گۆپه گۆندوز..güpə gündüz [ظرف] تام گۆندوز اوْلاراق.

گۆج..güc [صفت] ۱-انرژی‌دن گلن حرکتلنمه، جانلی‌لارین عُضولرینی گرگین لشدیرمه واسطه سیله فیزیکی حرکت‌لر ائتمه قابلیتی، بیر مادّه‌نین ایش گؤرمه قابیلیتی "اینسان گوجو، توپراغین گوجو، فابریکا بوتون گۆجو ایله ایشله یر" (فا: نیرو). power ۲-اۆستونلوک و یئته نک، قُدرت، قُوّه "تانری بیزه گۆج وئر". ۳-چتین، زور، مُشکل، آغیر و یوْروجو ایش"بو ایش گوج اوْلدو" (فا: مشکل)٤- (تاریخی اؤزل آد) عُثمانلی‌لارین اوُلوبابالاریندان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح}.

گۆج-..-güc [اؤزل آد] اینسان آدی: ~الپ، ~خان، ~بای/ بگ .

گۆج‌آلماق..Güc almaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆج لنمک، قووّت لنمک.

گۆج‌اؤتوروجو..güc ötürücü [آد] میکانیکی آراج‌لاردا ماشین ین بیر حصّه سیندن آیری حصّه سینه گۆجو مُنتقل ائدن قاییش.

گۆج‌اؤلچن..güc ölçən [آد] گۆج مقدارینی اؤلچوله ین قورغو.

گۆج‌ائتمک..güc etmək [تاثیرسیز ائیلم] گوجله‌و چتین‌لیکله بیرایش-گؤرمک.

گۆج‌ائله‌مک..güc eləmək [تاثیرسیز ائیلم] گوجله‌و چتین‌لیکله بیرایش-گؤرمک.

گۆج‌اوْتو..gücotu [آد، بیتگی] بیربیتگی آدی (فا: گیاه غافث). agrimonia

گۆج‌بلا..gücbəla [آد] چوْخ چتین‌لیکله، زوْرلا، بؤیوک اذیت‌له "گۆن بوْیو ایش دالیسیجا گَزه‌رک، گئجه گۆج بلا ائوه دؤندو".

گۆج‌بیرلیگی..gücbirliyi [آد] گۆجلری بیرلشدیرمه.

گۆجتَکین..güctəkin [تاریخی اؤزل آد] دیواندا و قاراخانلیلار دؤنَمی بیر بگ آدی٧.

گۆجتیموُر..gücteymur [تاریخی اؤزل آد] تیموُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی٧.

گۆجدن دوشمک..gücdən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] گۆجونو ایتیرمک.

گۆجسوز..gücsüz [صفت] گوجو اوْلمایان (فا: ناتوان). unable

گۆجسوزجه..gücsüzcə [ظرف] گوجسوز اوْلاراق (فا: با ناتوانی).

گۆجسوزلوک..gücsüzlük [آد] گۆجسوز اوْلما (فا: ناتوانی). weakness

گۆجسونمک..gücsünmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی گۆج سایماق.

gücqara..گؤجقارا [تاریخی اؤزل آد] آجی‌قوّت، یئنی‌سئی یازیتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

gücqaynağı..گؤجقاناغی [آد] انرژی و قدرت قاینا‌غی.

güc gətirmək..گؤج گتیرمک [تاثیرسیز ائیلم] قُوّت‌لنمک، گؤج لنمک.

güc gəlmək..گؤج گلمک [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر ایشی گوج‌له گؤرمک. ۲-بیرینه اوْستون و زوْر گلمک.

gücləşdirmək..گؤجلشدیرمک [تاثیرلی ائیلم] گؤجو و زوْر وضعیته گتیرمک.

gücləşmək..گؤجلَشمک [تاثیرسیز ائیلم] زوْرلاشماق، گؤج وضعیته گلمک.

gücləndirmək..گؤجلندیرمک [تاثیرلی ائیلم] گوجلوائتمک، گوج قازاندیرماق (فا: تقویت کردن). **to strengthen**

gücləndirən..گؤجلندیرن [صفت] گوجلو ائدن (فا: مقوی). **strenthening**

gücləndirici..گؤجلندیریجی [صفت] گوجلندیرن.

gücləndirilmək..گؤجلَندیریلمک [بلسیز ائیلم] قوّت لندیریلمک.

güclənmək..گؤجلنمک [تاثیرسیز ائیلم] گوجلو اوْلماق، گوجلو وضعیته گلمک. **to become stronger** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

güclü..گؤجلو [صفت] قُوّه‌لی، دایانیقلی، قُدرتلی "گؤجلو آدام، گؤجلو ایراده، گؤجلو اوْردو" (فا: پرقوّت). **potent، powerful** ۲-یئته‌نکلی، باجاریقلی "گؤجلو اوُزمان، گؤجلو اوْزگوجو". ۳-وئریملی "گؤجلو توْپراق".

güclük çəkəmək..گؤجلوک چکمک [تاثیرسیز ائیلم] زوْرا دوشمک.

güclük..گؤجلوک [آد] زوْرلوق، چتین‌لیک. **powerfulness** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

güclüklə..گؤجلوکله [ظ، ص] گوجسوزبیربیچیمده، چوخ گوج آپاراراق.

güclülük..گؤجلولوک [آد] گوجلو اوْلما وضعیتی، زوْرلولوق.

güclə..گؤجله [ظرف] زوْرلا (فا: زورکی). **forced**

gücləmək..گؤجله‌مک [باخ] گؤجنمک.

güclənişi..گؤجله‌نیش [آد] گوجلنمک ایشی ویا بیچیمی.

gücəndirmək..گؤجندیرمک [اتدیرگن ائیلم] گؤجَنمه‌سینه یوْل آچماق، گؤج صرف ائتمه‌یه مجبور ائتمک(فا: به‌وجه‌وُرجه‌انداختن).

gücəndirici..گؤجندیریجی [آد] گؤجَنمه‌سینه یوْل آچان.

gücənmək..گؤجنمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤج‌صرف‌ائتمک، گؤج ووُرماق، تلاشا دؤشمک، زوْر ووُرماق (فا: ورجه‌وورجه کردن). **to make an effort** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

gücənik..گؤجنیک [صفت] گؤج ووُرموش، تلاشا دؤشموش.

gücəniklik..گؤجنیکلیک [صفت] گؤجنیک اوْلما وضعیتی.

gücü..گؤجو [آد] بئز دسگاهیندا اپیلیگی عیارلایان دسگاه داراغی.

gücüçatmaq..گؤجوچاتماق [تاثیرسیز ائیلم] قدرتی و زوْرو چاتماق و یئتمک.

gücügücünə..گؤجوگوجونه [ظرف] بوتون گؤج ایله، زوْرلا.

gücvermək..گؤجوئرمک [تاثیرلی ائیلم] گؤج و قدرت وئرمک، گؤجلندیرمک.

gücük..گؤجوک [صفت] قیسا، بوْدور، گلیشمه میش، کیچیک.

gücükxan..گؤجوُک‌خان [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خانلاریندان[۷].

gücümxan..گؤجومخان [اؤزل آد] باخ: گؤجوم+ خان (تاریخی اؤزل آد) سیبیر خانلاریندان[۷].

gücümsəmək..گؤجومسه‌مک [تاثیرلی ائیلم] بیر ایشی گؤجه نه‌رک گؤرمک.

gücün..گؤجون [ظرف] گؤجلو کله، زوْرلا.

gücünü itirmək..گؤجونو ایتیرمک [تاثیرلی ائیلم] گؤج و قدرتدن دؤشمک.

güc vurmaq..گؤجووُرماق [تاثیرلی ائیلم] گؤجنمک، چوخ گؤج صرف ائتمک.

güc salmaq..گؤجه‌سالماق [تاثیرسیز ائیلم] زور بیر ایشه سالماق.

gücə minmək..گؤجه‌مینمک [تاثیرسیز ائیلم] قوُوّت لنمک، گؤجلنمک.

gücənək..گؤجه‌نک [صفت] گؤجه‌نیش، گوجَنمه ایشی.

gücənəklik..گؤجه‌نک‌لیک [آد] گوجه نک اوْلما وضعیتی.

gücənişi..گؤجه‌نیش [آد] گوجنمک ایشی ویا بیچیمی.

gücənilmək..گؤجه‌نیلمک [بلسیز ائیلم] گوجنمک ایشی گؤرولمک.

güçlük..گؤچلوک [اؤزل آد] ۱-گؤجلوک، زوْرلوق، قُدرت. ۲-گؤی-تؤرکلر دؤنَمی بگی و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری؛ مَرکیت بگلرینن (تایانگ خان'ین اوْغلو)[۷].

güçüm..گؤچوم [اؤزل آد] گؤج، قُدرت[۷].

güçəm..گؤچَم [اؤزل آد] ۱-گؤج، قُدرت ۲-گؤجلو، زوْربا ۳-(تاریخی اؤزل آد) اؤزبک‌لرین، قوْنرات و قوُشتامقالی اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

güçey..گؤچئی [تاریخی اؤزل آد] گؤجلو، گؤجو یئتن؛ قازاقلارین، اوْرتایوْز بؤلوگو، آرقین اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

گؤداز..güdaz [آد]بیرینین دوشمنه توتولماسینا سبب اولما ایشی، چوُولاما ایشی (فا: لو). sacrifice{گؤدمک سؤزوندن آلیناراق بیرینین گودمه آلتیندا اولماسینی گؤسته ریر}.

گؤدازا گئتمک..güdaza getmək [تاثیرسیز ائیلم]بوش یئره محو اوْلماق، یوخا چیخماق، فلاکته اوُغراماق.

گؤدازا وئرمک..Güdaza vermək [تاثیرلی ائیلم]بیرینین محو اوْلماسینا سبب اوْلماق، بیرینی چوُولایاراق توتولماسینا سبب اوْلماق.

گؤداوول..güdavul [آد]قاراوواللوق، بکچی لیک، گؤزه تیملیک ، کؤتوال (فا: قراولی). {سن‹کؤتوال، کؤتاوْل، کتاول›، بو کلمه بعضا هیندیجه سانیلدیغی نین ترسینه گؤدمک سؤزوندن آلیناراق گودولن یئر معناسیندادیر}.

گؤدتمک..güdətmək [تاثیرلی ائیلم] قیسالتماق.

گؤدک..güdək [باخ] ۱-گؤده، قیسا. ۲-گؤدولن شئی، آماجلانان سوْنوچ، گؤدنتی، باخ: گؤدوک.

گؤدکجه..güdəkcə [ظرف] ۱-قیساجا (فا: کوتاه، مربوط به کوتاه). ۲-بدنه کیپجه یاپیشان، قیسا اوْست گئییمی، جیلیقا کیمی بیر نوْع گئییم" پامبوق لی گؤدوکجه".

گؤدکجه لی..güdəkcəli [صفت] گؤدک جه گئیمیش.

گؤدکجه لیک..güdəkcəlik [صفت] گؤدک جه تیکمه گه یارارلی.

گؤدکلیک..güdəklik [آد] گودک شئیین حالی، قیسالیق (فا: کوتاهی).

گؤدل..güdəl [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

گؤدلتمک..güdəltmək [تاثیرلی ائیلم] قیسالتماق.

گؤدلدیلمک..güdəldilmək [بلسیز ائیلم] گودوک ائدیلمک.

گؤدلمک..güdəlmək [تاثیرسیز ائیلم]قیسالماق، گؤدوک اوْلماق.

گؤدمک..güdmək [تاثیرلی ائیلم]بیرینی گؤزتله مک و بوُسماق، بوُسقو-لاماق" اؤز خئیرینی گؤدمک" (فا: کمین کردن). to spy {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گؤدمک، گؤتمک›: گؤزله مک، بکله مک، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر: اوْتارماق؛ (فارسجادا گدار سؤزو بو کلمه ایله ایلگیلی اولمالیدیر، گودَر› گودار› گُدار، بی گُدار= دقّتسیز، مواظبت‌سیز [۱۰۵])}.

گؤدوجو..güdücü [آد] گؤدن، گؤدمک ایشینی گؤرن، گؤدو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤدوْر..güdür [اؤزل آد] خیال، قوُرقو[۷].

گؤدوک..güdük [صفت] ۱-قیسا، اوُزون اوْلمایان (فا: قاصر). falling short ۲-گؤدمه، گؤدمک ایشی. shadowing watch{سومرجه ‹گوُد›؛ هرچند بعضا بو کلمه‌نی کوچوک سؤزونون دؤنولموش شکلی سانیللار ولی بو کلمه گؤدمک سؤزونه باغلی اولماغی مُناسب و دوزگون گؤرونور، چونکی معمولا گودولن یئر قیسا و بالاجا اولاراق گؤدمک اوچونده شخص اؤزونو ان یئغجام و قیسیلمیش وضعیته سالیر و بو سببه گودوک اؤزونو قیساراق کیچیلمیش شخصه دئییله‌رک مجازی حالدا یئنی معنا بو کلمه‌یه اکله‌نیب، ایندی فارسجادا ایشله‌نن کوُتول، کتل، کوُتوله، کودک، کوُتاه کلمه‌لری گؤدوک و گؤدول سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

گؤدوکچو..güdükçü [آد] گؤدن، کئشیک چکن، گؤزَتچی (فا: قراول، دیده بان). a spy, a watchman

گؤدوک لشدیرمک..güdükləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گؤدوک-حالا سالماق.

گؤدوک لشمک..güdükləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گودوک وضعیته گلمک (فا: کوتاه شدن).

گؤدوک لنمک..güdüklənmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤدوک اوْلماق.

گؤدوک لوک..güdüklük [آد] گؤدوک اوْلما وضعیتی.

گؤدول..güdül [صفت]قیْسا، قیسیق.

گؤدولَک..güdülək [آد] گؤده‌لک: ۱-گودولمه‌لی شئی ۲-گؤدوک شئی.

گؤدولمک..güdülmək [بلسیز ائیلم] گؤدمک ایشی گؤرولمک.

گؤدوم..güdüm [آد] ۱-گودمه ایشی. ۲-یؤنَتمک ایشی، اداره ائتمه.

گؤدوم بیلیمی..güdüm bilimi [آد]جانلیلاردا، ماشینلاردا کوْنترول، ایله تیشیم و ایشله‌یشی اینجه‌له‌ین بیلیم، سیبئرنئتیک.

گؤدومجو..güdümcü [آد] گؤدمک ایشینی گورن.

گؤدوملو..güdümlü [صفت] گودوله بیلن، یؤنه تیله بیلیر.

گؤدوملو صنعت..güdümlü sənət [آد]بللی بیر سیاسی و توْپلومسال ایدئولوژی دوْغرولتوسوندا وُجودا گلن صنعت.

گؤدوملولوک..güdümlülük [آد] گؤدوملو اولما وضعیتی.

گؤدوملمک..güdümləmək [تاثیرلی ائیلم]بللی بیر آماجا ویا اینانجا یؤنلندیرمک.

گؤده..güdə [دده] گؤدوک، قیسا بوْیلو، گؤدک، گؤده جیک (فا: کوتاه قد). short {باخ: گؤدوک}.

گؤده بوْی..güdə boy [صفت] ۱-بوْیو آلچاق، قیسا (فا: کوتاه قد). ۲-قیسا اوْست گئییمی.

گؤده جوْهور..güdəcühür [اؤزل آد]علی‌بایراملی‌دا کند آدی[۲۴۰].

گؤده جیک..güdəcik [صفت] گؤده شئی ویا آدام.

گؤده رک..güdərək [صفت] ۱-بیرقدر گؤده. ۲-(ظ) گودمک حالیندا.

گؤدەری..güdəri [آد] جئیران و گئچی دری‌سیندن دؤزلمیش مئشین.

گؤدەری‌لەمک..güdəriləmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤدەری‌ومئشین دؤزلتمک.

گؤدەلک..güdələk [آد] ۱-گودولمه‌لی شئی ۲-گؤدوک شئی.

گؤدەلنمک..güdələnmək [بلسیز ائیلم] گؤدولمک، بوُسولاراق-گؤزتلنمک.

گؤدەلەمک..güdələmək [تاثیرلی ائیلم] گؤدمک، بوُساراق گؤزتله‌مک.

گؤدیانی..güdyanı [صفت] سؤز گزدیرن.

گؤذَرگاه..güzərgah [صفت، فا] گیریشلیک، گیریش (فا: گذرگاه).

گؤزرگجین..güzərgəcin [آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

گؤذشت..güzəşt [آد، فا] باغیشلاما (فا: گذشت).

گؤذەران..güzəran [آد، فا] دوْلاناجاق، یاشاییش (فا: گذران).

گؤر..gür [صفت] بول، سیخی، شدّتلی، وئریملی، گؤجلو (فا: شدید). intense {سومرجه ‹گوُر›: یوکسک، بؤیوک؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤر›: ایگید، گؤجلو؛ آذربایجاندا اولان بیر ایرماق آدی بو کلمه ایله ایلگیلیدیر؛ بو کلمه کؤر شکلینده بو سوزه باغلی اولاراق ایگید و ارکک معناسیندا بیر سیرا کلمه‌لرین کؤکو ساییلیر: کؤره‌مک: اؤلکمک، کؤرن: سرکش آت، کورسک: ارکک ایسته‌مه، کؤرسه‌مک: گوجلولنمک، گؤره: سرکش، شولوق، جوره، فارسجادا کُرّه (شولوق اوشاق) کلمه سیده بو سؤزه باغلیدیر}.

گؤر—..-gür [اؤزل آد] گؤر سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: گؤرال، گؤرالپ، گؤرای، گؤربای، گؤرتان، گؤرتای، گؤردال، گؤرسوُ، گؤرقان / گؤرکان، گؤروْل، گؤریای.

گؤربؤز..Gürbüz [صفت] ساغلام، گؤجلو و گلیشمیش.

گؤربؤزلشمک..gürbüzləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ساغلام و گؤجلو اوْلماق.

گؤربؤزلوک..gürbüzlük [آد] ساغلام و گؤجلولوک.

گؤربوْغا..gürboğa [تاریخی اؤزل آد] تؤرکیستان'دا بیر تؤرک قهرمانینین آدی[۷].

گؤربولاق..gürbulaq [اؤزل آد] گؤرپینار: بولسوُیواوْلان، سخاوتلی، اینسان آدی.

گؤرتَکین..gürtəkin [تاریخی اؤزل آد] عباسی اَلمُقتَدی دؤنَمی، تؤرک بگ‌لریندن[۷].

گؤرجآوا..gürcava [اؤزل آد] گیرجآوا: مراغادا کند آدی {قوّت+آوا: وئریملی}.

گؤرجو..gürcü [آد] گؤرجوستان اؤلکه سینین اهلی.

گؤرْجه..gürcə [اؤزل آد] کؤرجه: هشتَری ده کند آدی {باخ: گؤر}.

گؤرچان..gürçan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی {باخ: گؤر}.

گؤرچوبان..gürçoban [اؤزل آد] آغسوُ'دا کند آدی[۲۴۰].

گؤرچه..gürçə [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤرخان..gürxan [اؤزل آد] گؤجلوخان؛ اوْغوزخان'ین عمی‌سی؛ قیْپچاق و قاراخاتای و اوُیغور خانلاریندان[۷] {ایلک دفعه قاراخاتای‌لی خاقانی‌نین‌عنوانی اولموشدور، معناجا دؤنیاشاهی دئمکدیر، تیمورگورخانین عنوانیدا بو کلمه‌یه باغلانمالیدیر، بوُسؤزو کؤره‌کن آنلامیندا یورواملاماق سهو اولمالیدیر، باخ: گؤر}.

گؤردک..gürdək [آد، دا] تاختا وآغاج کیمی شئی‌لردن قایریلمیش قاپاق، تیخاج.

گؤردنیز..gürdəniz [اؤزل آد] بؤیوک‌دنیز، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گؤرْز..gürz [آد، فا‹گُرز›] ایری چکیش وساواش چوماغی.

گؤرزوندآغ..gürzündağ [اؤزل آد] توْووز'دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤرزه..gürzə [باخ] دؤشبه‌ره، گیرس، نازیک‌خمیر وراقلارینین ایچینه دؤیولموش ات قوْیولوب بؤکوله‌رک پیشیریلن‌بیر یئمک[۱]. ۲-گؤرزه‌ء (آد، دیرگی) داشلیق‌وکوْللوق یئرلرده یاشایان بوْز رنگلی، آرخاسیندا اَیری پارلاق زوْلاق‌لاری اوْلان زهَرلی ایلان[۱].

گؤرسانچدی..gürsançdı [تاریخی اؤزل آد] خوارَزم خانلاریندان مُحمّد خان'ین اوْغلور.

گؤرسل..gürsəl [اؤزل آد] گورلوک و بوللوق، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گؤرَش..güreş [آد] ایکی کیمسه‌نین بیر سیرا قوراللارجا گوجلرینین بیربیرینه گؤسترمه و سیرتلارینین یئره وورماغا چالیشماسی، گؤلش، گؤلشمه. wrestling

گؤرَش..güreş [اؤزل آد] خوی‌داکندآدی {۱-گؤر و بوْل۲-گؤلشمک-دن}.

گؤرشاد..gürşad [آد] ایری‌گیله‌لی برک یاغیش. {گؤر سؤزو یئهین‌لیگی و شاد سؤزو شاپ/ شات سؤزونه اوخشایاراق شدتلی و شاپپاشاب یاغماغی دؤشوندورور}. ۲-گؤرشادء (اؤزل آد) ایگید و قهرمان، باخ: کؤرشاد، اوْغلان آدی.

گؤرشچی کؤپروسو..güreşçi köprüsü [آد، ایدمان] گولشده وُجودون بئل طرفی کؤپرو حالیندا اوْلما وضعیتی، گؤلشچی کؤپروسو.

گؤرشچی..gürşçi [آد] گؤلشچی، گؤله شن، گؤلَشمه ایدمانی ایله مشغول اوْلان (فا: کشتی گیر). wrestler

گؤرشچی‌لیک..güreşçilik [آد] گؤلش ایشینده اوْلما، گؤلشچی‌لیک.

گؤرشدیرمک..güreşdirmək [اتد] گولشمه یه یؤنَلتمک، قورشاق توتدورماق، گؤلشدیرمک (فا: فـس کشتی گرفتن). to wrestle ~t {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤرشمک..güreşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤلش ایشینی گؤرمک، گولش ائتمک، قورشاق توتماق، بیربیرینین کؤرگینی یئره وورماغا چالیشماق، گؤلشمک (فا: کشتی گرفتن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گؤرشمک›، دده؛ بو کلمه گؤر(ایگید) کلمه سیندن آلیناراق ایگیدلرین بیربیریله یاریشما و دؤیوشمه آنلامیندا ایشله‌نیر}.

گؤرشمه..gürşəmə [آد] گؤلشمه (فا: کشتی گیری).

گؤرکچر..gürkeçər [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

گؤرکن..gürkən [اؤزل آد] گؤرکند: ضیاآباد دا کند آدی (قوْ: گورکن).

گؤرگان..gürgan [اؤزل آد] آبشرون‌دا یئر آدی[۲۴۰].

گؤرگن..gürgən [آد، بیتگی] گورگن گیللردن، تاختاسی بیه‌نیلن بیر آغاج نوعو (فا: ممزر، آلش، توسکا). carpinus betulus

گؤرگن‌گیللر..gürgəngillər [آد، بیتگی] گورگن مئشه پالیت کیمی تاختالیق آغاجلاری ایچینه آلان و ایکی چنکلی و چیچکلری تیرتیل سوْو بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره ازگیاهان).

گؤرگه..gürgə [آد] بؤیوک داووُل[۸۲].

گؤرگؤر..gürgür [ظرف] ۱-گؤرول گؤرول اولان سس. ۲-یاناندا گؤرول گؤرول سس وئرن بیر نوع بؤیوک پریموس.

گؤرگورچای..gürgürçay [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.

گؤرگین..gürgin [اؤزل آد] ایگید و قهرمان اولان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گؤرلشمک..gürləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤر اوْلماق، گؤر وضعیته گلمک.

گؤرلک..gürlək [آد] گؤرلَج: ۱-چاغلایان۲-سس یوکسلدن، بلند گو.[۵]

گؤرلنمک..gürlənmək [تاثیرسیز ائیلم، ت] شیدّتلی اوْلماق.

گؤرلنمیش..gürlənmiş [صفت] تشدید اولموش (فا: مشدّد). aggravating

گؤرلوک..gürlük [آد] گؤر اوْلما وضعیتی (فا: شدت). intensity

گؤرله ییش..gürləyiş [آد] گورله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

گؤرله‌مک..gürləmək [تاثیرلی ائیلم] گؤر اوْلماق، گؤر وضعیته گلمک.

گؤرن..gürən [آد، تا] رنگی دوْرو و ساری آراسی آت، ۲-قیزیلجیک.

گؤرنش..gürnəş [ظرف] قوْیونلارین سیرا حالیندا یئریمه سی {گؤر سؤزایله ایلگی‌لیدیر و قوْیونلارین گؤرشکیلده بیربیر ینین دالیسیجا گئتمه‌سینی‌نشان وئریر، گؤر›گؤرش›گؤرنش}.

گؤرول گؤرول..gürül gürül [ظرف] گؤرولده‌ین شئیلرین سسینی آنلاتان سؤز.

گؤرولتو پارتیلتی..gürültü partıltı [صفت] گؤرولتو سو چوخ اوْلان.

گؤرولتو..gürültü [آد] گورولده‌مه‌سسی، پارتیلتی(فا: رعد thunder {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤرولتوجو..gürültücü [صفت] گؤرولتو ایله ایشله ین، های کؤیلو.

گؤرولده‌مک..gürüldəmək [تاثیرسیز ائیلم] نریلده‌مک، گوُرولداماق، گؤرولتو سسی چیخارماق(فا: نعره زدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤرولده‌مه..gürüldəmə [آد] نریلده‌مه، گوُرولداما، (فا: نعره زنی).

گؤرون..gürün [تاریخی اؤزل آد] گؤر+اوْن؛ بابوُرخان دؤنَمی بگلریندن[۷].

گؤره..gürə [باخ: گؤر] ۱-بیردن اوچ یاشینا قدر اوْلان تای. ۲-جوتلشمک ایسته ین قیسیراق ویا دیشی ائششک. ۳-قوُوتلی، گوجلو. ٤-چکینگن، قوْرخاق. ۵- (تا) وحشی، ائییتیلمه میش، ایشه آلیشمامیش.

گؤره‌لی..gürəli [اؤزل آد] گؤره‌لیک: ۱-اَنَرژیک، چالیْشقان ۲-حظ، دوْیوم[۷].

گؤره‌مان..gürəman [اؤزل آد] ایگید و قهرمان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گؤز..güz [آد] یایلا قیش آراسیندا‌کی اوچ آیلیق سوْره، سوْن باهار (فا: پائیز). autumn، fall {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، ددەقورقوت کیتابیندا ایشله‌نیبدیر}.

گؤز-..güz- [آد] اینسان‌آدی: ـالپ، ـای، ـبیگ، ـخان، ـخانیم، ـاَر.

گؤزئی..Güzey [باخ] قوُزئی.

گؤزآلماسی..güz alması [آد] گؤزده یئتیشن آلما، پاییزآلماسی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤزاکینی..güz əkini [آد] گؤزلوک، گؤز دؤنمی اکیلن یئر.

گؤزچییده می (گؤز چیغده می)..güz çiydəmi (güz çiğdə mi) [باخ] آجی چیغدم.

گؤزدک..güzdək [آد] ۱-پاییزدا گؤیه‌رن هر اوْت، پاییز اوْتو، گؤز اوْتوْ (فا: علف پاییزه). ۲-پاییز اوْتلاغی، گؤز اوْتلاغی.

گؤزدک..güzdək [اؤزل آد] باکی‌دا یاخین یئر آدی[۲۴۰].

گؤزدکلشمک..güzdəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤز دؤنم اینده اوّت بیتمک.

گؤزدؤنمی..güz dönəmi [آد] گؤزآیلاری، گؤز فصلی.

گؤزدؤنومو..güz dönümü [آد] گؤز دؤنم اینین ایلک گؤنو، گون و گئجه‌نین بیر اوْلماسی و اوْندان سوْرا گئجه‌نین گؤندوزدن اوُزون اوْلماسی، گؤز دؤنوم نقطه سی.

گؤزگو..güzgü [آد] گؤزگو: آینا، قارشی‌سینداکی شئی لری عکس ائتدیرن آلت (فا: آینه). mirror {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹کؤزونجو›؛ سنگلاخ و تاراما سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤزگؤر/ گؤزگؤ/ گؤزگچ[۷]/ باخ: گؤز، گؤرمک}.

گؤزگوچو..güzgüçü [آد] گؤزگو قاییران (فا: آینه ساز). mirror maker

گؤزگوچولوک..güzgüçülük [آد] گؤزگو قاییرما، گؤزگو دؤزلتمه (فا: آینه سازی). manufacturer of mirrors

گؤزگوکیمی..güzgükimi [صفت] آیدین و پارلاق، آچیق و شفّاق.

گؤزگولو..güzgülü [صفت] گؤزگوسو اوْلان(فا: آینه دار).

گؤزگولوتالار..güzgülütalar [آد] مجازا بؤیوک و مُحتَشم تالارا دئییلیر (فا: تالارآینه). mirror –hall

گؤزل..güzəl [باخ] گؤزل.

گؤزلک..güzlək [آد] ۱-گؤز یاغمورو (فا: باران پاییزه). ۲-گؤز دؤنم ‘ینده قالینان یئر، گوز دؤنم‘ینده واختین گئچیریلن یئر (فا: اقامتگاه پاییزی). ۳-گؤزده یایلاق‌لاردان دؤنن حئیوانلارین اوْتلاق یئری (فا: چراگاه پاییزه).

گؤزلوک..güzlük [آد] گؤز دؤنمی اکیلن اکین، گؤز اکینی، گؤزده یئتیشن اکین (فا: کاشت پاییزه).

گؤزله‌مک..güzləlmək [تاثیرلی ائیلم] گؤز فصلینی بیر یئرده گئچیرمک (فا: پاییز را در جایی گذراندن).

گؤزَم..güzəm [گؤز+م] گؤزده قیرخیلان یؤن. ۲-گؤزم۲ (عربجه ‹جذام›) باخ: جوْذم.

گؤزن بند..güzən bənd [اؤزل آد] گَزان‌بند: اهر ده کند آدی.

گؤزنُقطه سی..güz nuqtəsi [آد] گؤزون گؤندوز گئجه انشیتلیگی آنیندا‌گؤی ائکواتورو اوْزه رینده اوْلدوغو نُقطه.

گؤزون..güzün [ظرف] گؤز فصلینده، گؤزده، پاییزدا.

گؤزیک..güzik [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

گؤزیلی..güzili [تاریخی اؤزل آد] اؤزبکلرین‌قوْنرات قیْر اوْباسی اوُلوبابالاریندان[۷]. اؤزبَک–قوْنرات–قیْر بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

گؤزین..güzin [اؤزل آد] (گؤزون) گؤز واختی، گؤز واختینده دوْغان[۷].

گؤستاخ..güstax [صفت] اوْزو سوسوز (فا: گستاخ) {گؤز+تاق: گؤزو قورخمایان (اؤرنک: قالتاق)[۶]}.

گؤشئییش..güşeyiş [اؤزل آد] گؤشاییش، گُشایش: هشتَری اهر ده کند آدی.

گؤشبه ره..güşbərə [باخ] دؤشبه ره.

گؤشوارا..güşvara [آد، فا ‹گوشواره›] سیْرقا.

گؤگورد..gügürd [آد، فا‹گوگرد›] سوْلفور sulphur

گؤگوله‌بند..gügüləbənd [اؤزل آد] لنکران‘دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤگوم..gügüm [باخ] گؤیوم.

گؤل..gül [آد] ۱-چیچک (فا: گل). flower ۲-گول‌گیللردن بیر بیتگی، دانیشیقدا قیزیل گؤل معناسیندا ایشله‌نیر (فا: گل رُز). rosa ۳-توْخونان و تیکیلن شئی‌لرین اوْزه رینده اوْلان بوتا ”خالچا گولو“. دوُوار ویا قاب و بوُجور شئی‌لر اوْزه رینده سالینان ناخیش ”دوُوارا بیر گؤل سالینیب“. ٤-قیزیلجانین ان شدّتلی آنیندا‌کی سَپگی ”اوُشاغین بدنین گؤل باسیب“. ٥-قوْیون خسته‌لیکلرینین بیرینین آدی ”قوْیونا گؤل دؤشدو قیریلدی“. ٦-(مج)ایستکلی و سئوگیلی مقامیندا ایشله‌نیر ”گؤل کیمی اوُشاق، مجنونو سن آییردین لئیلی کیمی گؤلوندن[۱]“، بعضا گؤلوم شکلینده ایشله‌نیر ”نه وار گؤلوم؟“ {گؤلمک سؤز ایله کؤکداشدیر، آچیقدیرکی فارسجادا گُل کلمه‌سی بو سؤزله ایلگی‌لیدیر}.

گؤل–..-gül [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۹۰ آد سایماق اوْلار).

گؤل–..-Gül [اؤزل آد] گول سؤزله دؤزه‌لن قیز آدلاری: ـگز، ـاچ، ـارا، ـالا، ـاندام، ـای، ـبنیز، ـتاش، ـتک، ـتکین، ـچئهره، ـارای، ـارتان، ـارمان، ـاراؤز، ـدر، ـدن، ـسئو، ـسئوَر، ـسئوَن، ـسئویل، ـسئوین، ـسان، ـسس، ـسن، ـسوُ، ـسوُن، ـسوْنا، ـسوُنار، ـشن، ـلر، ـلو، ـنار، ـناز، ـنای، ـنور، ـیاناق، ـایز؛ اوْغلان، ـدلاری: ، ـاغا، ـخان.

گؤلدر..Güldər [اؤزل آد] همیشه‌گول درمکده اولان، قیز آدی(فا: نام‌دختر).

گؤلدن..güldən [اؤزل آد] گول ساییلان، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گؤل‌آچماق..gülaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤزل لشمک، قشک لشمک ”گؤزل قیز یاخشی واختدا باشلادی گؤل آچماغا“. ۲-حیاتا گئچمک، رؤنق تاپماق ”آرزولاری گؤل آچدی“.

گؤل‌آغیز..gülağız [آد، مج] سؤیوشکن آغیز (کنایه اوْچون) ”آچما منیم گؤل آغزیمی“.

گؤل‌اؤیشه..gülöyşə [صفت] مئی خوش نار نوعو.

گؤلاب..gülab [آد] گول سویو (فا: گلاب). rose water

گؤلابدان..gülabdan [آد] گول سوُیو قابی.

گؤلابریشم..gül əbrişəm [آد، بیتگی] یؤکسکلیگی بعضا ً ۱۵-۱۸ متره چاتان بیر آغاج آدی، گؤل ابیک.

گؤلاخلیجا..gülaxlıca [اؤزل آد] توُووز'دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤلاندام..güləndam [یازار] عاشق بستی دؤنمی یاشامیش و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گؤلانلیق..gülanlıq [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤلاؤزلو..gülüzlü [صفت] گؤزل اؤزلو، قشنگ.

گؤلابیک..gülipək [آد، بیتگی] باخ: گؤل ابریشم.

گؤلایه‌صادقوند(کؤنول)..gülayə sadiqvənd(könül) [یازار] ش۱۳۳۵ده موُغانین پارس‌آباد شهرینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گؤلبؤجگی..gülböcəyi [آد، دیرگی] آلتین بؤجک.

گؤلبدنلی..gül bədənli [صفت، مج] گؤزل قادین.

گؤلبوُدا..gül buda [آد، بیتگی] بوُغدا گؤلو (فا: گل گندم).

گؤلتک آچیلماق..gül tək açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] گول کیمی اوْلماق، گؤزل لشمک.

گؤلتکین‌آنیتی..gül təkin anıtı [اؤزل آد] بو آنیت گؤک‌تورکلره عاید اولاراق یئنی‌سئی چایی‌نین یاخینیندا و ایندیکی مغولستان توپراق لارینین غربینده یئر آلیب، گول‌تکینین آبیده‌سی ۳,۷۵ متر یوکسکلیکده، م۷۲۳ ده بیلگه خاقان طرفیندن قارداشی‌نین اؤلوموندن آز سونْرا تیکدیریلمیشدیر، بو یازیتدان اؤرنک یازی‌لاربئیله‌دیر: " تورک‌اوْغوزبگلری، ملّت‌ائشیدین، من‌وارلی زنگین-ملّت‌خاقان اوْلمادیم، قارنی‌آج اوْستو یْرتیق و پریشان ملّته خاقان اوْلدوم، ...تؤرک ملّتی اوْچون گئجه یاتمادیم، گؤندوز اوْتورمادیم، قارداشیم گؤل تکین و ایکی شاد ایله اؤلوم دیریم چالیشیدم و قازاندیم، سونرا تانری یاردیم ائتدی....اؤله‌جک‌ملتی‌دیریلدیب‌نظمه-سالدیم--" {بارتولد کؤل/ گؤل شکلینده بوُجور آدلاری گؤر(گؤجلو) سؤزونون تورکجه‌ده یایقین اوْلان ل/ ر حرفلرینین دَییشمی بیلیر}.

گؤلج..güləc [صفت] هرزامان گؤلومسه ین (فا: متبسّم).

گؤلَج-..güləç- [آد] اینسان آدی: ـآلپ، ـباتوُر، ـخان، ـاَر.

گؤلجلیک..Güləclik [آد] گولج اوْلما وضعیتی.

گؤلچاغی..gülçağı [آد] گؤل‌لر آچان واخت.

گؤلچو..gülçü [آد] گؤل اکن و بئجه رن کیمسه.

گؤلچولوک..gülçülük [آد] گول بئجَرمه ایشی.

گؤلچیچک‌لیلر..gülçiçəklilər [آد] گول وچیچک‌لری اوْلان بیتگی‌لر تاقیمی.

گؤلچیک..gülçik [آد، تاتارجا، بیتگی] ژاله گولو (فا: گل ژاله).

گؤلخان (گؤلخانا)..gülxan (gülxana) [آد] شوسه ویا پلاستیک‌له اؤرتولو یئر و قیشدا گؤیرتی یئتیشدیرمه‌یه یارایان یئر (فا: گلخانه).

گؤلختمی..gülxətmi [آد، بیتگی] ابه‌گومه جی‌گیللردن یاپراقلاری گنیش و یووارلاق، تورلو رنگلرده بؤیوک چیچک‌لری اوْلان بیر بزک بیتگی‌سی، چوخ ایللیک و اوتسوْو (فا: ختمی طبی). althaea rosea

گؤلدان..güldan [آد] گول قابی.

گؤلدسته..güldəstə [آد] چیچک‌دسته‌سی" یاسمن‌دن گولدسته باغلادیلار".

گؤلدفنه..güldəfnə [آد، بیتگی] بیرنوع‌بوْی‌اوتو، شنبلله(فا: شنبلیله trigonella

گؤلدن‌آغیر سؤز..güldən ağır söz [آد] اینجیده جک و توخوناجاق سؤز.

گؤلدورگؤلدور..güldürgüldür [ظرف] گیلدیرگیلدیر، چوخ گؤرولتولو.

گؤلدورمک..güldürmək [تاثیرلی ائیلم] گؤلمه‌سینه‌یول‌آچماق، سئویندیرمک، شن لندیرمک (فا: خنداندن). to cause to laugh

گؤلدورو..güldürü [صفت] گؤلدورمه اؤزللیگی اوْلان، کوْمئدی (فا: کمدی). comedy

گؤلدوروجو..güldürücü [آد] ۱-گؤلدورن، گؤلمه‌یه یول آچان. ۲-کوْمیک، گؤلمه‌لی، گؤلوش دوْغوران، گولگو (فا: خنده آور، لطیفه). wit، provoking laughter

گؤلدورن..güldürən [آد] ۱-گؤلدورن، گؤلمه‌یه یول آچان. ۲-کوْمیک، گؤلمه‌لی، گؤلوش دوْغوران، گولگو (فا: خنده آور، لطیفه). wit، provoking laughter

گؤلدوروجولوک..güldürücülüq [آد] گؤلدورمه، گؤلوش عمله گتیرمه.

گؤلر..gülər [اؤزل آد] اؤزوگولر، متبسّیم، قیز آدی (فا: خندان). laughing

گؤلراؤزلو..gülərüzlü [صفت] شن، مئهربان (فا: خندان). laughing

گؤلراؤزلولوک..gülərüzlülük [آد] مئهربان و خوش گولوش (فا: بشّاشت). cheerfulness

گؤلرنگ..gülrəng [صفت] آچیق قیرمیزی رنگی، چئهرایی رنگ.

گؤلرنگی..gülrəngi [صفت] گؤل رنگینده اوْلان.

گۆلزار..gülzar [آد] گۆللوک. flower garden

گۆلَزی..güləzi [اؤزل آد] قوُبا'دا کند آدی[۲٤۰].

گۆلساتان..gülsatan [آد] چیچک ساتان (فا: گلفروش). flower-seller

گۆلسر..gülsər [اؤزل آد] لئریک'ده یئر آدی[۲٤۰].

گۆلسۆن..gülsün [اؤزل آد] موُتلو، سیْخینتی‌سیز.

گۆلسویو..gülsuyu [آد] گول‌لردن‌عطر اله گتیرمه سیراسیندا یان اؤرون اوْلاراق الده ائدیلن قوخولو و رنگ‌سیز آخیجی و سوُ کیمی ماده (فا: گلاب). rose-water

گۆلسوُیو سپن..gülsuyu səpən [آد] گول سویو سپمه گه یارار بیر آیقیت (فا: گلا ب پاش). rose-water.

گۆلسوُیو..gülsuyu [آد] گول یاغی الده ائدیلمه سی‌سیراسیندا یان اؤرون اوْلاراق اله گلن قوْخولو و رنگسیز سیوی و مایع.

گۆلَسین..güləsin [اؤزل آد] موُتلو، سیْخینتی‌سیز.

گۆلش..güləş [باخ] گۆرش. ۲-گۆلش۲ (آد) گۆلمک ایشی ویا بیچیمی.

گۆلش قاباق (لی)..güləş qabaq(lı) [صفت] گۆلراؤزلو، شن، مئهربان.

گۆلشاد..gülşad [صفت] خوشا گلن، اؤرک آچان، گؤزل منظره‌لی.

گۆلشچی..güləşçı [باخ] گۆرشچی.

گۆلشچی‌کؤپروسو..güləşçi köprüsü [باخ] گۆلشچی کؤپروسو.

گۆلشچی‌لیک..güləşçilik [باخ] گۆرشچی لیک.

گۆلشدیرمک..güləşdirmək [باخ] گۆرشدیرمک.

گۆلشمک..güləşmək [باخ] گۆرشمک to wrestle

گۆلشنی..gülşəni [یازار] (۹۳۹-۸۳۰ه)شیخ ابراهیم گۆلشنی تبریزده آنادان اوْلوب وتورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

گۆلشیلمک..güləşilmək [بلسیز ائیلم] گۆرَشیلمک: گۆرش ایشی-گؤرولمک

گۆلصاباح..gülsabah [آد، بیتگی] اؤزه‌رینه ایشیق دؤشرکن آچیلان، کؤلگه‌ده ایسه گۆللری بؤکولن بیر ایللیک گۆل بیتگی، سحرگۆلو.

گۆلعوْذار..gülüzar [صفت، تو+ع] گۆل اؤزلو.

گۆلقابی..gülqabı [آد] گۆلدان، گۆل قویولان ویاگۆل اکیلن بالاجا ساخسی قاب ویا هر جور قاب flower bowl

گۆلقوُروسو..gülqurusu [آد] قوُرتولموش گول یاپراغی.

گۆلک..gülək [اؤزل آد] ۱-مُتبسّم ۲-گؤلجؤک، کیچیک گؤل[۷].

گۆلکلم..gülkələm [آد، بیتگی] تورپ گیللردن‌چیچک‌لری اتلی و داناجیق‌لی یئییلن‌بیتگی(فا: گل کلم). Brassica oleracea botrytis

گۆلکیمی..gülkimi [صفت] چوخ یاخشی.

گۆلکیمی‌آچیلماق..gül kimi açılmaq [تاثیرسیزائیلم] ۱-گؤزللشمک-۲-سئوینمک، اؤره‌یی آچیلماق" یاخشی‌خبری‌ائشیدنده گۆل‌کیمی آچیلدی"

گۆلگز..gülgəz [اؤزل آد] قیز آدی.

گۆلگز..gülgəz [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ان مشهور قادین رقصلریندن بیریدیر. بو رقص خصوصا باکیدا و ناخجیواندا کئچیریلن تویلاردا اوزون مُدّت ایفا ائدیلمیشدیر. اونو حزین، لیریک موسیقی سسلری آلتیندا سؤزگون ظریف دؤزوملو حرکتلرله اوینایرلار. رقص موسیقیسی‌نی نئی چالان ناخجیوانلی حسنعلی ۱۹۰٤-۱۹۰۵جی ایللرده یارادیب. گولگز حسنعلی‌نین آروادی نین آدیدیر. رقصیده اونون شرفینه "گولگز" آدلاندیریلار[۲٤۵].

گۆلگزخانیم..gülgəzxanım [یازار] م۱۸۷٦دا قاراباغین تکله ائلاتیندا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گۆلگزی..gülgəzi [آد] قیرمیز اوْلان، رنگ، آل رنگ.

گۆلگن..güləyən [اؤزل آد] گۆلریؤزلو، مُتبسّم[۷].

گۆلگو..gülgü [آد] ۱-گۆلمه، گۆلوش، گۆلمه ایشی" گۆلگو دئییلنجه حوصله‌سی آچیلدی؛ شعر: یئتر بوُلودلاردان ووُردوغوموز دم. بیر آزدا گۆلگودن دانیشسین قلم[۱]". ۲-طنز، ساتیرا " گۆلگو ژوُرنالی، گۆلگو مجموعه سی، گۆلگو درله‌مه سی" (فا: لطیفه). wit، scoffing

گۆلگۆل..gülgül [صفت] اؤزه رینده گول شکیل‌لری اوْلان. ۲-گۆل‌گول۲ (آد) اوشاقلارآراسیندا اویناناان بیر اوْیون آدی، بالاجا شئیی اوْووجوندا گیزله‌ده‌رک‌قارشی‌طرف‌تاپماغا چالیشیر.

گۆلگۆلو..gülgülu [ظرف] شادلیق و سئوینج معناسیندا بیر سؤز" قوُشلار آغاجلاردا گۆل گۆلو چاغیریردیلار".

گۆلگۆن..gülgün [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گۆل رنگی، گۆل کیمی.

گۆلگیللر..gülgillər [آد، بیتگی] چیپه‌لک، آلما، آرمود، شفتالی، بادام کیمی توْرلری ایچینه آلان، آیری تاج یاپراقلی، ایکی چنکلیلردن بیتگی سوْیو (فا: تیره گل سرخ). rosaceae

گۆللرپری‌سی..güllərpərisi [یازار] م۱۷۹۰دا بوْرچالی ماحالیندا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گۆللرغمی..güllərğəmi [یازار] گونش۱۳۰٦ (م۱۹۲۷)دا جوُلفادا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گۆللنمک..güllənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گۆل آچماق، چیچک لنمک. ۲-خمیر ویا پارچا کیمی شئیلرین اؤزه رینده گول وورولماق.

گوللو..güllü [صفت] گولو اولان، چوخلو گول بیتن یئر، چیچک‌لی، گول آچمیش یئر (فا: پرگل). **multiflorous**

گوللوبگیم..güllübəyim [یازار] م۱۸۲۵ده شاماخی دا آنادان اولوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

گوللوجه..güllücə [آد، بیتگی] باقلاگیللر تاقیمیندان ایستی بؤلگه‌لرده چمن و مئشه‌لرده چایلیق‌لاردا بیتن بیر یئم اوتو.

گوللوجه..güllücə [اؤزل آد] هشتَری (~امیرانلی، ~حسن‌بگ، ~محمدخان)، میانا (~خالصه، ~قمی)، اهر (~ماللالار، ~یئددی بولاق) ده کند آدی. یئر آدی[۲۴۰]. هشتَری‌ده(~چای) چای آدی.باخ: کوللوجه.

گوللوچیچکلی..güllüçiçəkli [صفت] چوخلو گول چیچک بیتمیش یئر.

گوللوک..güllük [آد] چوْخلو گوْل اکیلمیش یئر، گوْلوستان، گوْلزار.

گوللوک..güllük [اؤزل آد] قاخ‌دا کند آدی[۲۴۰].

گوللوکند..güllükənd [اؤزل آد] مراغادا کند آدی.

گوللوگوْلشنلی..güllügülşənli [باخ] گوْللو چیچک‌لی.

گوللومخمر..güllüməxmər [باخ] گوْل‌مخمر.

گوللوناخیشلی..güllünaxışlı [صفت] اوْزه رینده گولو ناخیشی اولان.

گوللـه..güllə [آد] توپلا آتیلان برک و یومورو مرمی، توْفنگ‌له آتیلان مرمی، بوُ شکیلده هر سوْم شئی‌دن دؤزه‌لن شئی (فا: گلوله). **ball** {روسجا› فارسجا[۵]}.

گوللـه‌آتما..güllh atma [آد، ایدمان] گوللـه آتما ایدمانی‌نی گؤرمه.

گوللـه‌آتماق..güllh atmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْللـه تؤکمک، گوْللـه ووُرماق.

گوللـه‌بوْشالتماق..güllh boşaltmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْللـه تؤکمک، گوْللـه ووُرماق.

گوللـه‌تؤکمک..güllə tökmək [تاثیرلی ائیلم] گوْللـه‌یه توُتماق، گوْللـه ووُرماق.

گوللـه‌چی..gülləçi [صفت] ۱-گوللـه آتان. ۲-گوللـه آتما ایدمانی. ۳-گوْللـه دؤزَلدن وساتان کیمسه.

گوللـه‌کیمی..güllə kimi [صفت] قیوراق، زیرک، چوْخ کسگین، اتگی‌لی.

گوللـه‌گوْللـه‌یه دؤزمک..güllə gülləyə düzmək [تاثیرلی ائیلم] چوْخ گوللـه آتماق.

گوللـه‌لشمک..güllələşmək [قا] بیربیرینه گوللـه آتماق.

گوللـه‌لنمک..güllələnmək [بلسیز ائیلم] گوللـه ایله ووروله‌ماق، گوللـه ایله اؤلدوروله‌مک، گوللـه ایله اعدام اوْلماق (فا: تیرخوردن). **to be hit**

گوللـه‌لنمه..güllələnmə [آد] گوللـه ایله اعدام اوْلما (فا: اعدام).

گوللـه‌لنمیش..güllələnmiş [صفت] گوللـه ایله ووروله‌موش (فا: تیرخوُرده).

گوللـه‌له‌مک..güllələmək [تاثیرلی ائیلم] گوْللـه ایله ووُرماق. **to shoot**

گوللـه‌له‌مه..güllələmə [آد] گوْللـه ایله ووُرما، گؤللـه ووُرماقلا اوْلان اؤلوم جزاسی.

گوللـه‌نی گوْللـه‌یه دؤزمک..gülləni gülləyə düzmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخلو گوْللـه آتماق.

گوللـه‌یاغدیرماق..güllə yağdırmaq [تاثیرلی ائیلم] گوْللـه تؤکمک، گوْللـه ووُرماق.

گوللـه‌یه باسماق (توتماق)..gülləyə basmaq (tutmaq) [باخ] گوْللـه آتماق.

گوْلمان..gülman [اؤزل آد] گول کیمی گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گولمئیی..gülmeyi [اؤزل آد] گوْلمه‌گی: آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، قدیم عنعنه وی رقصدیر. یاللی فورماسیندا اولان بو رقصی گلی نین رفیقه لری و اونون قادین قوهوملاری توی عرفه سیده، خینایاخدیدا اویناییرلار.

گوْلمخمر..gülməxmər [آد] گوْللو ایپک پارچا نوعو.

گوْلمز..gülməz [صفت] گولمه ین.

گوْلمک..gülmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-خوشلوغونو دوداق و آغیز حرکتیله بیلدیرمک (فا: خندیدن). **to laugh** ۲-سئوینمک، نشئه‌لنمک، شادلانماق. ۳-بیرینی استهزا ائتمک، اله سالماق، لاغ ائتمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کوْلمک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گوْلمن..gülmən [صفت] چوخ گوْلن.

گوْلمه‌جه‌دئین..gülməcə deyən [صفت] شاکاجی(فا: بذله‌گو). **a witty person**

گوْلمه‌جه..gülməcə [آد] فکاهی بیر چکیم ایشی وگؤستَری، گوْلدورمه و اَیلندیرمک اوْچون دئییلن سؤز، شاکا (فا: لطیفه). **joke**

گوْلمه‌جه‌لی..gülməcəli [صفت] گولمه جه اؤزللیگی اولان.

گوْلمه‌شکر..gülmə şəkər [صفت] خوشا گلن، شیرین.

گوْلمه‌لی..gülməli [صفت] گولوش دوْغوران، گولوشه سبب اولان.

گوْلمیخ..gülmıx [آد] بالاجا میخ، بوْیو بیر سانتی متره قدر اولان میخ.

گۆلَن..gülən [اؤزل آد] موُتلو، مُتبسّم[۷].

گۆلو..gülü [صفت] ۱-آچیق گول رنگی، چئهرایی، پمبه رنگی (فا: صورتی). ۲-گۆل شکلینده ناخیش لاری اوْلان.

گۆلواختی..gül vaxtı [صفت] گۆل چاغی، گۆللر آچان واخت.

گۆلوت..gülüt [آد] سینما تئاتر وتلویزیوندا بیر اَیلَنجه گؤستَری‌سینه اکله‌نن گولونج لوسؤزلر ویا دوروملار.

گۆلوتجو..gülütcü [آد] گۆلوت ایشینی گؤرن.

گۆلوجو..gülücü [اؤزل آد] موُتلو، مُتبسّم[۷].

گۆلورداغ..gülürdağ [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی[۲٤۰].

گۆلوز..gülüz [اؤزل آد] گول کیمی گؤزل اۆزلو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گۆلوزان..gülüzan [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {گۆل+اوْزان: اوْزان گۆلو و گؤلو. ۲-گیلزان اسکی آذربایجان قوْوم لارینین آدیندان قالما آددیر[۱۲۹]}.

گۆلوستان..Gülüstan [آد] گۆللوک، چیچک‌لیک.

گۆلوش..gülüş [آد] گۆلمک ایشی ویا طرزی، تبسّم، شادلیق، سئوینج (فا: لبخند). Smile {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گۆلگو›}.

گۆلوشمک..gülüşmək [قا] قارشیلیقلی و برابرجه گولمک.

گۆلوشولمک..gülüşülmək [بلسیز ائیلم] قارشیلیقلی‌ویابیرلیکده گۆلمک

گۆلوک..gülük [اؤزل آد] گۆلَن، مُتبسّم[۷].

گۆلوم..gülüm [صفت] عزیز و ایستَکلی، سئویملی آدام اۆچون سؤیله‌نیر "نه وار گۆلوم؟، آخی گۆلوم نییه ناراحات سان".

گۆلوم‌باهار..gülüm bahar [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی و گول آدی (فا: گل اشرفی، گل همیشه بهار). calendula، marigold

گۆلومسر..gülümsər [اؤزل آد] ۱-گوله‌رک گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر). ۲-(ص) خفیفجه گۆلن (فا: متبسّم). smiling

گۆلومسرجه‌سینه..gülümsərcəsinə [ظرف] گۆله‌رک، گۆلومسه‌یه‌رک.

گۆلومسنمک..gülümsənmək [باخ] گولومسه‌مک.

گۆلومسونمک..gülümsünmək [باخ] گولومسه‌مک.

گۆلومسه ییش..gülümsəyiş [آد] گولومسه‌مک ایشی ویابیچیمی.

گۆلومسه‌مک..gülümsəmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-خفیفجه گۆلمک، تبسم-ائتمک، گولر کیمی اوْلماق، دوداق آلتی گۆلمک (فا: تبسّم کردن). to smile ۲-(مج)استهزاسینی گولومسه‌یه‌رک بیلدیرمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گۆلومسه‌مه..gülümsəmə [آد] گولومسه‌مک ایشی (فا: لبخند). smile

گۆلونج..gülünc [آد] مضحک، منفی جهتده گۆلوش دوْغوران، ایستهزا دوْغوران "گۆلونج ایش" (فا: مضحک). laughable

گۆلونجلشدیرمک..gülüncləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گۆلونج وضعیته گتیرمک.

گۆلونجلشمک..gülüncləşmək [تاثیرسیز ائیلم] کوْمیک لشمک.

گۆلونجلو..gülünclü [صفت] باخ: گولونج، مضحک.

گۆلونجلوک..gülünclük [آد] گولۆنج اوْلما وضعیتی، گولۆنج دوْغورما.

گۆلونمک..gülünmək [بلسیز ائیلم] گۆلمک ایشی گؤرولمک.

گۆلونو ووُرماق..gülünü vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] سئچیب یاخشی‌سینی گؤتورمک (فا: گلَش را زدن).

گۆلووُرماق..gülvurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی اۆستونه گۆل ناخیشی سالماق (چؤرک وبوجور شئیلر اۆچون).

گۆلویشه..gülvişə [آد، بیتگی] مئی خوْش نار نوْعو "دوْست منی یاد ائیله دی بیر گۆلویشه نار ایله".

گۆله‌بیتن..güləbitən [آد] ۱-قیزیل گوموش تئل‌لردن ویا بنزر مئتال‌لاردان قاتیشیغی اوْلان ساپ gold thread, silver thread ۲-ساری قیزیلی رنگ (فا: رنگ زرد طلایی).

گۆله‌بیتن‌لی..güləbitənli [صفت] گوله‌بیتنی‌اوْلان، گوله بیتن‌له بزه دیلمیش.

گۆل‌آخوُر..gülaxur [اؤزل آد] گۆله‌خیر: اهر و اوُرمیه ده کند آدی {گۆل آخیلان و چوْخ اوْلان یئر}.

گۆله‌شن..güləşən [باخ] گولش چی.

گۆله‌شن‌چیلیک..güləşənçilik [آد] گۆلَشمه ایدمانی، گولش چینین گؤردۆغو ایدمان (فا: ورزش کشتی).

گۆله‌شَنگی..güləşəngi [آد] گولشمه زامانی چالینان هاوا (فا: آهنگی ترکی در زمان کشتی گیری).

گۆله‌گۆله..güləgülə [ظرف] ۱-گوله‌رک. ۲-آیریلماق زامانیندا قارشی طرفه سؤیله‌نن سؤز laughing, merrily, gaily

گۆله‌وَر..güləvər [صفت] گۆلراۆزلو، گوله‌ین (فا: خنده رو). ۲-گۆله-وَر۲ (باخ) آجی آلاق.

گۆله‌ین..güləyən [آد] ۱-گۆلراۆزلو، گۆلمه‌یی‌سئون(فا: خندان). ۲-بیر نوع قوش آدی (فا: کاکایی، قاغایی)[۱٤۰].

گۆل‌یاپراغی کیمی اسمک (تیتره‌مک)..gülyaprağı kimi əsmək (titərəmək) [تاثیرسیز ائیلم] قورخودان اسمک.

گؤلیاز..gülyaz [اؤزل آد] گول و یاز کیمی طراوتلی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گؤلیاغچی‌سی..gülyağçısı [آد] گول یاغی چکن وساتان کیمسه.

گؤلیاغچی‌لیق..gülyağçılıq [آد] گل یاغی چکمه وساتما ایشی.

گؤلیاغی..gülyağı [آد] عطر گوللرینین سویونو چکه‌رک گؤل سویون اؤستونده یئغیشان وتوپلانان قوْخولویاغ.

گؤلیاناقلی..gülyanaqlı [آد، ص] گؤزل‌لیک‌بیلدیرین‌بیرافاده، گؤزل‌اؤزلو.

گوْم..güm [آد] دوشمه و پارتلاما سسی، گوْرولتو(فا: صدای افتادن).

گوْمئیین..gümeyin [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {گونئی+ین: گونشلی یئر}.

گوْمان..güman [آد، فا] ۱-ظنّ، سانی (فا: گمان) ۲-اعتماد، بئلی باغلیلیق " گوْمانیم یوْخدو گله، گوْمان آللاها" {گوْون› گوْوان› گوْمان}.[۵]

گوْمانا..gümana [اؤزل آد] تبریزده کند آدی {گوْم+آنا/ گوْن آنا}.

گوْمب..gümb [آد] دوشن بیر شئیین سسی.

گوْمبور..gümbür [آد] گوْمبوردەمه سسی، گوْرولتو.

گوْمبورتو..gümbürtü [آد] گوْمبوردەمه سسی، گوْرولتو.

گوْمبوردَتمک..gümbürdətmək [اتّدیرگن ائیلم] گومبردەمه‌سینه یول آچماق.

گوْمبوردک..gümbürdək [ظرف] گوْمبرده‌یه‌رک.

گوْمبورده ییش..gümbürdəyiş [آد] گوْمبوردەمه سسی.

گوْمبوردەمک..gümbürdəmək [تاثیرسیز ائیلم] گومبور سسی وئرمک.

گوْمبورگومبور..gümbürgümbür [ظرف] بؤیوک بیر گوْرولتو ایله.

گوْمبی‌داغ..gümbidağ [اؤزل آد] شامخور'دا داغ آدی'[۲۴۰].

گوْمتدی‌داغی..gümətdidağı [اؤزل آد] اهرده داغ آدی {گونبدلی[۶۶]}.

گوْمج..güməc [آد] گؤمج، بال پتگی‌نین گؤزه‌لریندن هر بیری. {گؤممک‌دن: بال گوْمج‌لرین ایچینده گؤمولور}.

گوْمروک..gümrük [آد، لا] باخ: گؤمروک.

گوْمره..gümərə [صفت] کؤک، شیشمان (فا: چاق) {گوْر+مج› گوْمرَج› گوْمره› گوْمره، بو کلمه فارسجا گمراه سؤز ایله ایلگی‌سی یوخدور[۶]}.

گوْمگورداغ..gümgürdağ [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی(۲۷۱۳)'[۲۴۰].

گوْم‌گوْم..güm güm [آد] گوْرولتو، گوْمبورتو.

گوْم‌گوْم‌ائتمک..güm güm etmək [تاثیرسیز ائیلم] گوْم گوْم سس چیخارماق.

گوْملەمک..gümləmək [تاثیرسیز ائیلم] گوْم دئیه سس چیخارماق.

گوْممک..gümmək [باخ] گؤممک.

گوْمند..gümənd [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {گوم+ند: بؤیوک سس}.

گوْمورگؤل..gümürgöl [اؤزل آد] لئریک'ده داغ آدی(۲۴۹۴)'[۲۴۰].

گوْموش..gümüş [صفت، ت] ۱-آتوم سایی‌سی ۴۷، آتوم آغیرلیغی ۱۰۷,۸۸، اریمه نُقطه‌سی ۹۶۰درجه، یوْغونلوق۱۰,۵، قیسالتماسی Ag، پارلاق آغ بوْز رنگینده بیر مئتال. ۲-آغ بوْزا چالار پارلاق رنگ، گوموش کیمی پارلاق رنگ (فا: نقره). **silver** (تاریخی اؤزل آد) گؤی توْرکلر دؤنَمی بگ‌لریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷]. {گؤممک› گؤموش› گوْموش[۵]}.

گوْموْش–..gümüş- [اؤزل آد] اینسان آدی: ~ آلپ، ~ بَگیم، ~ خاتوُن، ~ خان، ~ای، ~بای، ~بگ، ~آریغ، ~آی، ~ بوُغا، ~تئل.

گوْموش‌آوا..Gümüşava [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

گوْموش‌اوْتو..gümüşotu [آد، بیتگی] بیر نوع بیر ایللیک بیتگی (فا: جنسی ازقرنفل). **queria**

گوْموش‌بالیغی..gümüşbalığı [آد، دیرگی] قارین طرفی چیخیق، بئلی یاشیل و کیرلی ساری، دری‌سی وپولجوق‌لاری سایدام اوْلدوغو اوْچون اوْرقانلاری سئچیله بیلینیردنیز بالیغی **aterina presbyter**

گوْموش‌بالیغی‌گیللر..gümüşbalığıgillər [آد، دیرگی] سوْموکلو بالیقلاردان بیر سوْی.

گوْموش‌بولاق..gümüş bulaq [اؤزل آد] باهار دا کند آدی.

گوْموش‌تَکین..gümüş təkin [تاریخی اؤزل آد] ۱-قاراخانلیْلاردؤنَمی بیر بگ؛ سلجوُقلولار دؤنَمی دانیشمَند اوْغوللاریندان بیر بگ[۷]. ۲-گوْموش کیمی گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گوْموشجه..gümüşcə [آد، دیرگی] دادلی سولاردا یاشایان بیر نوع بالیق.

گوْموشچو..gümüşçü [صفت] گوْموش ایشینه باخان و آلیب ساتان.

گوْموشچولوک..gümüşçülük [آد] گوموش ایشینه باخماق.

گوْموشچون..gümüşçün [آد، دیرگی] تاختاقیرینتی‌لارایندا یاشایان بیرنوع قاناد‌سیز بؤجک (فا: نوعی حشره). **lepisma saccharina**

گوْموش‌دسته..gümüşdəstə [صفت] دسته‌سی گوْموش‌دن اوْلان.

گوْموش‌دوْیمه..gümüşdüymə [آد، بیتگی] توْپلاشیق گیللردن، قوخولوبیتگی، بیرنوع بیره‌اوتو(فا: کاسنی‌بری). **tanacetum balsatima. com**

گوْموش‌رنگی..gümüşrəngi [آد] گوْموش پارلاق‌لیغیندا، گوْموشو.

گوْموش‌سوْ..gümuşsu [صفت] گوموشه بنزر.

گؤموش‌سوُیونا چکمک..gümüş suyuna çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] گوموشله یالدیزلاماق.

گؤموش‌گؤز..gümüş göz [آد] پاراجانلی‌سی، آج گؤز.

گؤموش‌لتمک..gümüşlətmək [اتدیرگن ائیلم] گوموشله بزتمک.

گؤموش‌لشمک..gümüşləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گوموش‌رنگینی آلماق.

گؤموش‌لنمک..gümüşlənmək [بلسیز ائیلم] گوموشله بزَنمک، گوموش کیمی پارلاماق.

گؤموشلو..gümüşlü [صفت] پارلاق، گوموشواوْلان، گوموش‌له‌بزه-دیلمیش

گؤموشلو..gümüşlü [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.قوُبا'دا چای آدی[۲۴۰].

گؤموش‌له‌مک..gümüşləmək [تاثیرلی ائیلم] گوموش‌له بزه‌مک، اؤزه رینده گوموش ایشله‌مک.

گؤموشو..gümüşü [آد] گؤموشو رنگده اوْلان شئیین اؤزللیگی، گؤموش رنگینده اوْلان (فا: نقره ای).

گؤموشوقاواق..gümüşüqavaq [آد، بیتگی] باخ: قاواق (فا: وی درخت تبریزی).

گؤموشولوک..gümüşülük [آد] گؤموشو رنگده اوْلان شئیین اؤزللیگی، گؤموش رنگینده اوْلان (فا: نقره ای).

گؤموشه توتماق..gümüşə tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْستونو گؤموشله اؤرتمک.

گؤموش‌یاغمورجون..gümüşyağmurcun [آد، دیرگی] قوزئی یاریم کؤره ده یاشایان بیر جؤر یاغمور قوشو. squatarola squataroa

گؤمؤل..gümül [اؤزل آد] دَمَت، بوُکَت، دَستهر.

گؤمه..gümə [آد] آوجی کوْمو، چوْلوق، چارداق، باخ: کوْم.

گؤمه‌له..gümələ [آد] گؤمه، آوجی کوْمو، باخ: کوْم.

گؤن..gün [آد] ۱-گونشین دوغدوغوندان باتدیغینا کیمی اولان سؤره، گؤندوز (فا: روز). day ۲-گونش (فا: شمس). the sun ۳-گونش ایشیغی (فا: روشنایی خورشید). sun shine ٤-گؤن-- (اؤزل آد) اینسان آدی: ءایگید، ءئل، ءخاتوُن، ءاتلیْغ، ءاچار، ءآچوُن، ءارسلان، ءاغ، ءال، ءالان، ءالپ، ءالپ، ءالدی، ءالمیش، ءاوْغول، ءاؤزلو، ءاؤزلوم، ءای، ءایچا، ءباتو، ءباتوُ، ءباتوُر، ءبارس، ءباقان، ءبالا، ءبای، ءبای، ءبَرک، ءبَرکه، ءبگ، ءبگ، ءبوُداق، ءبوُغو، ءبوُقای، ءبوُل، ءبوْل، ءبوُلاک، ءتؤرَن، ءتؤره، ءتاش، ءتان، ءتای، ءتَریش، ءتَکین، ءتوُرا، ءتوُراق، ءتوُران، ءتوْزالپ، ءتوْزون، ءتوُغ، ءتوْغان/ ءدوْغان، ءتوْلدی، ءتوْلو، ءتوْلوْ، ءتوُنقا، ءتوْی، ءتیگین، ءتیموُر، ءچاغ، ءچَکیم، ءچوُر، ءچیچَک، ءخان، ءخانیم، ءدؤندوْ، ءدؤنه، ءدای، ءدَر، ءدَمیر، ءدنیز، ءدو، ءدوُرماز، ءدوز، ءدوزالپ، ءدوزبای، ءدوزقوُلو، ءدوْغار، ءدوْغان، ءدوْقوز، ءده‌یاز، ءاَر، ءاَردَم، ءاَردی، ءارکه، ءارمیش، ءارَن، ءاری، ءسئویل، ءسئویم، ءساری، ءسالدی، ءسالوُر، ءساییْن، ءسوُ، ءسی، ءسیلیگ، ءسین، ءش خان، ءشات، ءقارا، ءقوُت، ءقیْلیچ، ءقیْیان، ءکوْنوُر، ءگؤردوْ، ءگؤرَن، ءوُسلوُغ، ءؤشَن، ءوُغراش، ءوُلوغ، ءوْیا، ءیازقان، ءیازیْر، ءیاغیْز، ءیاووُز، ءیْشیق، ءیوُرد، ءیوْز، {سومرجه ‹اوُ، گوُن›/ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، صح}.

گؤن‌آتماق..günatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دان یئری آیدینلانماق. ۲-(یارقی دا) داعوایی ایلَری بیر تاریخه بوُراخماق.

گؤن‌آدامی..günadamı [آد] زامانین گره‌یجه‌ترپه‌نن آدام، گون-موْدیله گئدن.

گؤن‌آراسی..günarası [ظرف] گوندوزون آرا چاغلارینداً" ~ یاتماق".

گؤن‌آشیری..günaşırı [ظرف] بیرگون آرا ایله، ایکی گونده بیر.

گؤن‌آغارماق..günağarmaq [تاثیرسیز ائیلم] دان یئری آیدینلانماق.

گؤن‌آغلاماق..günağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] دردینه قالماق" سنی یامان قالاسان منه گؤر نه گؤن آغلادین".

گؤن‌آلماق..günalmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش اؤچون واخت و زامان بلیرتمک.

گؤن‌آنا..gün ana [اؤزل آد] آلتای تانریچاسی[۲۱۱].سوْقای گونش-تانریْچاسی[۷].

گؤن‌آیدین..günaydın [اؤنلم] سحر چاغی ایکی نفَرین ایلک گؤروشونده بیربیرلرینه سؤیله‌نن سؤز، سحرینیز خییر(فا: صبح‌بخیر).

گؤن‌اؤلی..gün evli [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

گؤن‌اوْتو..günotu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: سوسن زرد، زنبق رشتی). hemerocallis

گؤن‌اوْرتا..günorta [آد] گونون اوْرتاچاغی، ناهار چاغی، گؤن آراسی (فا: نیمروز). midday

گؤن‌اوْرتا اوْستو..günorta üstü [باخ] گؤن اوْرتا" صاباح گؤن اوْرتا اوْستو یولداشلار گئدیللر".

گؤن‌اوْرتا یئمه‌یی (چؤره‌گی)..günorta yeməyi (çörəyi) [آد] ناهار یئمه‌یی.

گؤن‌اوْرتاج..günortac [آ] یئرآدی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤن‌اوْرتاسی..günortası [آد] اؤیله، اؤیله وقتی.

گؤن‌اوْرتالیق..günortalıq [آد] ۱- ناهار lunch ۲-(مج)باشین اوْرتا حصّه‌سی، تپه‌نین‌باشی" پاپاغینی گون اوْرتالیغینا قالدیردی".

گؤن‌اؤته..günötə [آد، گویب] یئر یؤرونگه‌سینده(دؤلانجاغیندا) گؤنشه ان اوزاق نقطه اؤلان یئر.

گؤن‌اؤزو..günüzü [اؤزل آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گؤن‌اوزونو..gün uzunu [آد] بؤتون گؤن بیر گؤن سؤره‌رک.

گؤنای..günay [اؤزل آد] ۱-ایستی و آیدین، قیزآدی(فا: نام‌دختر). ۲-(تاریخی اؤزل آد) اوُیغور خاقانلارینین عُنوانلاریندان[۷].

گؤن‌اَییک..günəyik [آد، بیتگی] باخ: هیندیبا.

گؤن‌اَییلمک..günəyilmək [تاثیرسیز ائیلم] آخشاما دؤغرو، گؤن اُفق دان چکیلمک.

گؤنئی..güney [آد، سن، گون+ئی] ۱-دؤرد اصلی یوندن جنوبا باخان یؤن ۲-گؤن دوشن یئر، گونشلی یئر، داغین گون دوشن یاماجلاری (فا: جنوب). south

گؤنئی—..güney- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤٥ آد سایماق اوْلار).

گؤنئی‌باتی..Güney batı [آد] گونئی و غرب آراسینداکی یؤن (فا: جنوب غربی). southe-western

گؤنئی‌بالیغی..güney balığı [آد] گونئی‌یاریم‌کؤره‌ده بیر تاقیم اولدوزون آدی.

گؤنئی‌دوغو..güney doğu [آد] گونئی و شرق آراسینداکی یؤن (فا: جنوب شرقی). south- eastern

گؤنئی‌سوُر..güneysuro [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: گؤنئی+ سور[۷].

گؤنئی‌قارامانی..güney qaramani [آد] بیر جنس قوْیون آدی.

گؤنئیلی..güneyli [اؤزل آد] دوْکتور حسین محمدخانی گؤنئیلی، شبسترلی اولاراق دده قورقود آراشدیرماجی سی کیمی تانینیر.

گؤنئیلی..güneyli [صفت] گونئی ده یاشایان، گونئی اؤلکه‌لرینده اوْلان اوُلوس وکیمسه (فا: جنوبی). southern

گؤنئیلیک..güneylik [آد] گونئی یئر، گؤن دوشن یئر.

گؤنئی‌نُقطه‌سی..güney nuqtəsi [آد، گؤی ب] گونئی دوْغرولتو سوندا اُفق اوْزه رینده گؤیو دلن فرضی نُقطه.

گؤن‌باتان..günbatan [آد] ۱-گونشین باتدیغی طرف، باتی (فا: غرب). ۲-آخشام چاغی، آخشام (فا: مغرب). West {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤن‌باتان‌چاغی..günbatan çağı [آد] گون باتان زامان (فا: غروب). sunset

گؤن‌باتیسی..günbatısı [آد] گون باتان، غرب.

گؤن‌باتیمی..günbatımı [آد] گون باتان زامان (فا: غروب). sunset

گؤن‌بالیغی..günbalığı [آد، دیرگی] دری‌سی رنگارنگ، قیرمیزی رنگلی، قارا بنک‌لی بیردنیز بالیغی (فا: نوعی ماهی). Julis turica

گؤنبد..günbəd [آد] گؤنبذ: یاریم کوره شکلینده تیکینتی، قبّه (فا: گنبد). dome {گؤن+بز(بزه‌مک)، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گؤنبذ..günbəz [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده چای آدی، هشتَری، مراغا، بوْستان آباد، قئیدار، خوی و تیکان‌تپه، مانه، سراب دا کند آدی.

گؤنبذرداغ..günbəzərdağ [اؤزل آد] قوُبادلی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گؤنبَر..günbər [اؤزل آد] گؤنه‌ور: تبریز ده کند آدی {گؤن+بار: گونشلی یئر}.

گؤن‌بری..günbəri [آد، گؤی] یئرین گونشه ان یاخین اولدوغو نقطه.

گؤن‌به گؤن..gün bə gün [ظرف] هرگون گئچدیکجه، گؤنو گوندن، "گؤن به گؤن قاباغا گئتمک".

گؤنبه‌له..günbələ [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

گؤن‌پایاق..günpayaq [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

گؤن‌توتولماسی..güntutulması [آد] گونش توتولماسی (فا: آفتاب گرفتگی). sun-eclipse

گؤن‌توتولماق..güntutulmaq [تاثیرسیز ائیلم] آی گؤن و یئر آراسیندا اوْلاراق گونش توتولماق، خسوف اوْلماق.

گؤنتوْغسی..güntoğusi [تاریخی اؤزل آد] گؤن+دوْغوشو؛ یئنی‌سئی یازیْتلارینداآدی گئچن بیر بگ[۷].

گؤن‌تؤن ائشیتلیگی..güntün eşitliyi [آد] گؤندوز گئجه ائشیتلیگی.

گؤن‌تیکیلمه سی..güntikilməsi [آد] تام اؤیله واختی، زوال.

گؤنجک..güncək [آد] شمسیه، چتیر (فا: چتر).

گؤنجل..güncəl [صفت] گؤنلوک مسایله عاید، گؤنله ایلگیلی (فا: روزمره، بروز).

گؤنجل‌لشدیرمک..güncəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] گونجل حالا گتیرمک (فا: بروزکردن).

گؤنجل‌لشمک..güncəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گونجل وضعیته گلمک (فا: بروزشدن).

گؤنجل‌لیک..güncəllik [آد] گونجل اوْلما وضعیتی.

گؤنجل‌لیگین ایتیرمک..güncəlliyin itirmək [تاثیرلی ائیلم] گونلوک اؤنَمینی ایتیرمک.

گؤنجوک..güncük [آد] قیْسا گؤن، قیْش گؤنو[۷].

گؤنجه..güncə [آد] گؤنه عاید، باخ: گونلوک.

گؤنجه‌لیک..güncəlik [آد] گونلوک یازی‌لار، گؤنجه یازیلانلار.

گؤنَچ..günəç [آد] چوْخ گؤنش اوْلان یئر.

گؤنچک..günçək [اؤزل آد] گؤنشلیک، شمسییه، چتیر[۷].

گؤنچؤ..günçü [اؤزل آد] ۱-گؤنشه بنزه‌ین ۲-گؤنَشی سئون ۳-(تاریخی اؤزل آد) چَنگیز خان‌ین ۲جی‌ائشی‌و خاتای‌خانی آلتوُن-خان‌ین قیْزقارداشی[۷].

گؤنچه..günçə [تاریخی اؤزل آد] گؤنشلیک، ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

گؤنچیچگی..günçiçəyi [آد، بیتگی] باخ: گؤنه باخان.

گؤنچیخان..günçıxan [آد] دوغو، گونَشین چیخان یؤنو (فا: مشرق). east

گؤنچیخدی..günçıxdı [ظرف] گؤن‌دوْغدو(فا: آفتاب-درآمد thesunshone

گؤنحسابی..günhesabı [ظرف] زحمت حاقلی گؤن حسابی ایله اؤده‌نیلن، گؤن مُزد (فا: روزمزد).

گؤندؤندو..gündöndü [ظرف] اؤیله‌دن سونرا، گؤن اوْرتا سوْنراسی.

گؤندؤنومو..gündönümü [آد] گؤندوزله گئجه‌نین برابر اوْلدوغو گون، یاز فصل ایله یای فصلینین اراسی گونوز و گئجه.

گؤندش..gündəş [آد] عینی گؤنشی پایلاشان، گؤنشله ائش دَیرده. ۲-عینی گؤنده دوْغولان. ۲-ایزچی، تعقیبچی، خلَف.

گؤندَشلی‌اوْغلو..gündəşli oğlu [اؤزل آد] م۱۶جی عصر، دیاربکر حلب بؤلگه سینده، بوْزاوُلوس توْرکلرین‌دن بیر بوْی آدی، م۱۹جو یوْزیلده تورکیه توْرکلرینه منسوب بیر خالق شاعری‌نین آدی[۸۵]، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

گؤندک..gündək [باخ] تیخاج (فا: چوب پنبه سر بطری).

گؤندم..gündəm [آد] گؤروله جک ایشلرین بوتونو، برنامه ده و پروگرامدا اوْلان ایشلر، "اوزای‌ا گئتمک ایندی بشرین گوندم اینده دیر، تکنولوژیک توسعه‌لر قورولتایین گؤندم اینده ایدی" (فا: برنامه). programe

گؤندم‌دیشی..gündəm dışı [آد] توْپلانتی پروقرامینین خاریجینده.

گؤندم‌له‌مک..gündəmləmək [تاثیرلی ائیلم] وئرلیش‌له‌مک، پروقرام-لاماق (فا: برنامه ریزی کردن). to plan

گؤندم‌له‌مه..gündəmləmə [آد] گونده‌مه سالما، وئرلیش‌له‌مه، پروقرام‌لاما (فا: برنامه ریزی). programming

گؤندمه آلماق..gündəmə almaq [تاثیرلی ائیلم] بیر توْپلانتی‌دا گؤروله جک و گؤروشوله جک ایشلری قرارا باغلاماق (فا: در دستور کار قرار دادن).

گؤندمه گتیرمک..gündəmə gətirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر توْپلانتی‌دا بیر قونونو تارتیشماق. ۲-بیر موضوع یا گؤنجل‌لیک قازانماق.

گؤندَن..gündən [اؤزل آد] اَل اوْستونده توُتولان، رَواج دا[۷]. گؤندن-گؤنه (گؤن‌به گون): هر گون day after day

گؤندن‌گؤنه..gündən günə [ظرف] گؤن گئچدیکجه from day to day

گؤندوْرگه..gündürgə [آد] کرسی ساختمان[۲۱].

گؤندوز..gündüz [ظ] گونون دان چاغیندان آخشاما قدر سوْره سی، گؤن ایچی، گؤنوز (فا: روز). day، daytime {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤندوز..gündüz [اؤزل آد] رزن ده کند آدی (قو: گندوز).

گؤندوزصفاسی..gündüzsfası [آد، بیتگی] باخ: قهقه چیچگی.

گؤندوزگؤرمز..gündüz görməz [صفت] گونوزو گؤزلری ضعیف گؤرن و یا هئچ گؤرمه ین (فا: روز کور). one who is day blind.

گؤندوزییرتیجی‌لاری..gündüzyırtıcıları [آد، دیرگی] قوُشلارین قارتاللار تاقیمیندان، چنگل دیمدیکلی، بیز و قیوریق دیرناقلی، ایی اوُچان قوُشلاری ایچینه آلان بیر آلت تاقیم.

گؤندوزچو..gündüzçü [آد] گؤندوز چالیشان.

گؤندوزکو..gündüzkü [صفت] گوندوز اوْلان، گئجه یوخ گؤندوز باش وئرن.

گؤندوزلری..gündüzləri [ظرف] هرگؤن، گوندوز وقتی.

گؤندوزلو..gündüzlü [اؤزل آد] بوُ اوبا حلب‌توْرکلری ایچینده‌ایدی و صفوی‌لر دؤنمی‌افشاربیرلیگینده کؤچ‌ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

گؤندوزلو..gündüzlü [صفت، آ] مکتبه گوندوز گئدن، یاتیلی اوْلمایان.

گؤندوزلوک..gündüzlük [آد، ص] گوندوزه عاید.

گؤندوزون گؤن اوْرتا چاغی..gündüzün günorta çağı [ظرف] گونون گؤن اوْرتا چاغی، گؤنون لاپ ایشیق چاغی

گؤندوُشمان..gündüşman [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

گؤن‌دوْشمه ین..gün düşməyən [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

گؤن‌دوْغان..gündoğan [باخ] گون چیخان.

گؤندوْغدوُ..gündoğdu [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی، موُصول آتابگ‌لریندن[۷].

گؤن‌دوْغدو..gündoğdu [ظرف] گوندوزباشلادی the sun shine

گؤندوْغدو..gündoğdu [اؤزل آد] بوْستان آباد و اهر ده کند آدی.

گؤندوْغدوُخان..gündoğduxan [تاریخی اؤزل آد] قوُتادقوبیلیگ'ده-قاراخانلی کوْموتان آدی[۷].

گؤن‌دوْغماز..gün doğmaz [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

گؤن‌دوْغماسی..gündoğması [آد] گوندوزون‌باشلانماسی(فا: طلوع). sunrise

گۆن‌دوْغماق.. gündoğmaq [تاثیرسیز ائیلم] سحر اوْلماق.

گۆندوْغموُش.. gündoğmuş [تاریخی اؤزل آد] ارتوُغروُل‘ون‌ددەسی، سلیمان‌شاهین‌باباسی[۷].

گۆن‌دوْغو.. gündoğu [آد] شرق، گۆن دوْغان، گۆن چیخان. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گۆندون.. gündün [اؤزل آد] گۆن ایْشیغی[۷].

گۆندە.. gündə [ظرف] هر گون every day

گۆندەلیک.. gündəlik [آد] ۱-هرگۆن گؤرولمەسی گرەکن، بیرگۆندە چالیشمالار، بیرگۆنلوک، گۆنلوک (فا: یومیه). diary ۲-ایشچی‌یە بیرگون ایشدن سوْنرا وئریلن قارشیلیق day-to-day work ۳-هرگون یاییم لانان و چیخان درگی (فا: روزنامه). Journal {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گۆندەلیک‌چی.. gündəlikçi [صفت] گۆندەلیک‌ایشچی‌سی، گۆنلوک-ایشچی.

گۆندەلیک‌چیلیک.. gündəlikçilik [آد] گوندەلیک چی اوْلما وضعیتی.

گۆندەلیک‌یازی.. gündəlik yazı [آد] هر گونون مساییلی یازیلان یازی (فا: یادداشت). a memorandum

گۆندەلیکلر.. gündəliklər [آد] گوندەلیک ایشلر (فا: روزمره daily matters

گۆندەلیک‌لی.. gündəlikli [آد، ص] گوندەلیک‌لە چالیشان.

گۆندەلیگە گئتمک.. gündəligə getmək [تاثیرسیز ائیلم] گونلۆک ایشلری گؤرمەیە گئتمک (فا: کارهای روزمره را انجام دادن).

گۆندی.. gündi [اؤزل آد] تفرش دە داغ آدی.

گۆنسئونلر.. günsevənlər [آد، دیرگی] کؤک باجاقلی‌لاردان، ایْشین بیچیم ایندە کی یالانجی باجاقلاریلا، باشقالاریندان آیریلان تک گؤزەلی حئیوانلار تاقیمی (فا: تیره ای از جانداران).

گۆن‌سایار.. günsayar [آد] تقویم (فا: تقویم). calendar

گۆنسل.. günsəl [اؤزل آد] گۆنشە عاید، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گۆنسوز.. günsüz [باخ] گۆنش‌سیز.

گۆنسۆلر.. günsülər [آد، دیرگی] باخ: گۆنش حئیوانجیقلاری.

گۆنش.. günəş [آد] ۱-یئر کورە سینین ۱۵۰ میلیون کیلومتر اوزاقلیغیندا اوْلان و گونش سیستمیندە گزە ین‌لرە ایشیق وئرن اولدوزون آدی (فا: شمس). the sun ۲-بو اولدوزون یایدیغی ایشیق. ۳-قیز آدی (فا: نام‌دختر).

گۆنَش.. günəş [آد] تۆرکمن اَرساری‌بگ‌ین اوْغلو و بوُ اوْیماغین‌بگی[۷].

گۆنش.. günəş [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.اسدآباد دا داغ آدی

گۆنش‌آچماق.. günəş açmaq [آد] گونش بوُلوددان چیخماق.

گۆنش‌آلماق.. günəş almaq [تاثیرلی ائیلم] گونش‌لە ایشیقلانماق.

گۆنش‌ایلسایاری.. günəş ilsayarı [آد] گونش حرکت ایلە دوزن لەنن تقویم (فا: گاه نامه شمسی). solar calendar

گۆنش‌ایلی.. günəş ili [آد] گونش‌حرکتیلە ایلگیلی ایل، یئر کۆرە سینین گۆنش ایلی ۳۶۵گون، ۵ساعات، ۴۸ دقیقە و ۴۵ ثانیە دیر (فا: سال شمسی) solar year

گۆنش‌باتماق.. günəş batmaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆن سوْنا ارمک، گۆن باتماق.

گۆنش‌بانیوْسو.. günəş banyosu [آد] گۆنش آلتیندا ایشین‌لاردان فایدالاماق.

گۆنش‌بایرامی.. günəş bayramı [آد] باخ: یاز بایرامی.

گۆنش‌تاجی.. günəş tacı [آد] گونش آتموْسفئرینین آلوْولو بؤلومو.

گۆنش‌تکری.. günəş təkəri [آد] گونشین گؤی اۆزوندە کی ایز دۆشومو اوْلان پارلاق دایرە.

گۆنش‌توْپو.. günəş topu [باخ] عجم لالە سی.

گۆنش‌توتولماسی.. günəş tutulması [آد] آیین یئر و گونش آراسیندا اولماسیلا یئر اۆزوندن گونشین قارانلیق گؤرونوشو، گونشین پارچالی ویا تام حالدا توتولماسی (فا: کسوف). eclipse of the sun partial

گۆنش‌چارپماق.. günəş çarpmaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆنش آلتندا قالماقدان خستە اوْلماق.

گۆنش‌چاوماق.. günəş çavmaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆنش یاییلماق، گۆنش دوْغماق.

گۆنش‌چیچگی.. günəş çiçəyi [باخ] گۆنە باخان.

گۆنش‌حئیوانجیقلاری.. günəş heyvancıqları [آد، دیرگی] کؤک باجاقلیلاردان، ایشین بیچیمیندە کی یالانچی باجاقلاریلا حرکت ائدن بیر حُجرەلی حئیوانلار تاقیمی، گۆنسۆلر.

گۆنَش‌خانیم.. günəş xanım [تاریخی اؤزل آد] یاقوُت داستانلاریندا آدی گئچن بیر قیْز (آغ‌قوْیون‘وُن قیْزی)[۷].

گۆنش‌داغ.. günəş dağ [اؤزل آد] ساوە دە داغ آدی.

گۆنش‌دۆزونتوسو.. günəş düzüntüsü [آد] گونش سیستمی، گونشلە گزەین‌لرین دوزلتدیگی توپلوم (فا: منظومه شمسی). solar system

گۆنش‌ساعاتی.. günəş saatı [آد] گۆنش‌لە ساعات بیلدیرین آراج.

گۆنش‌سالاملاماق.. günəş salamlamaq [تاثیرلی ائیلم، مج] گۆنش دوْغان زامان اوْلماق.

گۆنشسل..günəşsəl [صفت] گونشله ایلگی‌لی، گۆنش‌له بیرلیکده دوْغان و اوْنونلا بیرلیکده باتان.

گۆنش‌سوْتو..günəş sütü [آد] گونشله‌مه سیراسیندا درینی ایشین لاردان قوْرویان آغ رنگلی یاغ.

گۆنش‌سیز..günəşsiz [صفت] گونش ایشین‌لاری گؤرمه ین، گۆنش وایشیق اوْلمایان یئر.

گۆنش‌سیزلیک..günəşsizlik [آد] گونش‌سیز اوْلما دورمو.

گۆنش‌سیستیمی..günəş sistimi [باخ] گۆنش دؤزونتوسو.

گۆنش‌قارامانی..günəş qaramanı [آد، دیرگی] بیر نوْع قویون.

گۆنش‌گؤزلوگو..günəş gözlüyü [آد] گونش و تورلو ایشیق‌لاردان قوْرمایا یارایان گؤزلوک.

گۆنش‌گۆلمک (گۆلومسه‌مک)..Günəş gülmək (gülümsəmək) [تاثیرسیز ائیلم] روحلانماق، جانلانماق "داغدا چمن ده گۆلدوکجه گۆنش منده گۆلردیم".

گۆنش‌گون‌سایاری..günş gün sayarı [آد] گونش تقویمی، گونشین حرکتینه گؤره دوزه‌لن تقویم و گۆن سایار (fa: تقویم شمسی).

گۆنش‌گۆنو..günəş günü [آد] گونش'ین یئر کوره سینین بللی نقطه سیندن (مئریدین) ایکی کز گچمه سینین سوره‌سی (fa: روز خورشیدی). solar day

گۆنش‌لتمک..günəş lətmək [تاثیرلی ائیلم] گونش آلتیندا بوُراخماق.

گۆنش‌لکه‌لری..günəş ləkələri [آد] گونش سطح اینده گؤرولن قارا بنک‌لر.

گۆنش‌لنمک..günəş lənmək [تاثیرسیز ائیلم] گونش آلتیندا اوْتورماق.

گۆنش‌له‌مک..günəşləmək [تاثیرلی ائیلم] گۆنشه وئرمک، گونش آلتینا سره‌رک قوروتماق، گونش ایشیق‌لاریندان یارارلانماق.

گۆنشلی..günəşli [اؤزل آد] م۱۶جی یۆزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

گۆنشلی..günəşli [صفت] گونش دؤشن ایشیقلی یئر(fa: آفتابی) sunny

گۆنشلی..günəşli [اؤزل آد] شاهسون ائلی(افشار) بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

گۆنشلیک..günəşlik [آد] گونش ایشینلارینا انگل اوْلان اؤرتوک و دام.

گۆنشلی‌لیک..günəşlilik [آد] گونش‌لی یئر ویا هاوانین حالی.

گۆنش‌ووُرماسی..günəş vurması [آد] گونش آلتیندا قالاراق خسته‌لنمه (fa: آفتاب زدگی). sunburn

گۆنش‌ووُرموش..günəş vurmuş [صفت] گونش آلتیندا قالاراق خسته‌لنمه (fa: آفتاب زده). sunstruck

گۆنشی سالاملاماق..günəşi salamlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆنش دوْغان واخت آییق اوْلماق، گۆنشین چیخماسینی گؤرمک.

گۆنش‌یاغی..günəş yağı [آد] گونش لنمه سیراسیندا وجودون دری‌سینه وورولان یاغ.

گۆنش‌یانیغی..günəş yanığı [آد] گونش ایشیق‌لارینین دری اوزه رینده یانیق کیمی قوْیدوغو ایز.

گۆنشین آلتی..günəşin altı [آد] یئر دۆنیاسی، دۆنیا عالم.

گۆن‌عاشق..günaşıq [آد، بیتگی] گۆنه باخان، آی چیچگی.

گۆن‌قاووُشماق..gün qavuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆنش باتماق.

گۆن‌قاییتماق..gün qayıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] گۆنش غربه دوْغرو یئنمک، گۆنش زئنیت‌دن غربه دوْغرو یئنمک، گۆن‌اوْرتا چاغی سوْووشماق.

گۆن‌قوْیماق..gün qoymaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش اۆچون گۆن وتاریخ بلیرله‌مک.

گۆن‌قیرمیز..gün qırmız [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

گۆن‌گئچیرمک (سوْرمک)..güngeçirmək (sürmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاشاماق، دوْلانماق.

گۆنگۆر..güngör [ن، مَج] بختی آچیْق اوْلسوُن، موُتلو اوْلسوُن[۷].

گۆن‌گؤرمز..gün görməz [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

گۆن‌گؤرمز..güngörməz [صفت] هئچ گونش ایشیغی آلماز یئر.

گۆن‌گؤرموش..güngörmüş [صفت] ایبی یاشامیش، تجرُبه‌لی اینسان.

گۆن‌گؤرموشلوک..güngörmüşlük [آد] ایبی یاشاما و تجرُبه‌لی اوْلما.

گۆن‌گؤرمه‌مک..güngörməmək [تاثیرسیز ائیلم] پیس یاشاماق.

گۆنگَرۆ..güngərü [اؤزل آد] ۱-آرزو، دیلَک، تَمنّا ۲-جاریه[۷].

گۆنگَن..güngən [اؤزل آد] تقویم، واخت[۷].

گۆنَل..günəl [اؤزل آد] گۆنشه عاید، قیز آدی (fa: نام‌دختر).

گۆنل..günəl [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

گۆنلرجه..günlərcə [ظرف] بیرچوخ گۆن سوره‌رک. for a long time

گۆنلردن بیر گۆن..günlərdən bir gün [ظرف] گچمیش زامانلادا بیر گۆن.

گۆنلری ساییلی اوْلماق..günləri sayılı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئتمک واختینا آز قالماق.

گۆنلری گئجه اوْلماق..günləri gecə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سیخینتی یا دؤشمک.

گۆنلرین بیر گۆنو..günlərin bir günü [ظرف] بیر گۆن، بیریوْل.

گۆنلرین بیرینده..günlərin birində [ظرف] بیر گۆن، بیریوْل.

گؤنلو..günlü [صفت] تاریخ‌لی، بللی گونو اؤلان یازی و هر آیری-شئی.

گؤنلوک..günlük [آد] ۱-سایی‌لارلا زامان سوره سینی بیلدیریر "ایکی گؤنلوک ایشیم قالیر"، ۲-بیرگؤن سؤره سینده گؤرولن ایش، گؤنده‌لیک(فا: روُزانه). daily ۳-گونو چوخ اؤلان یئر، گؤنش دؤشن یئر. ٤-بو گونه عاید اولان، بو گونون رسم ایله گئدن (فا: امروزی). nowadays ٥-(دده) بیر نوع چادیر، بیر نوع اؤتاق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤنلوک آغاجی..günlük ağacı [آد، بیتگی] ۲۰متره قدر بوی آتان و چینار گؤرونوشلو بیر آغاج (فا:). liguidambar orientalis

گؤنلوک ایشچی..günlük işçi [صفت] بیر گونلوک ایشله‌یه‌رک موزدونو آلان ایشچی (فا: روزمزد). daily-paid

گؤنلوک‌ساولار..günlük savlar [آد] گونده‌لیک‌ساولار(فا: خبراتر) daily news

گؤنلوک گونش‌لیک..günlük günəşlik [صفت] آچیق و بوْل ایشیق‌لی یئر.

گؤنله‌مک..günləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گونونو بللی ائتمک، تاریخ لندیرمک. ۲-

.. [تاثیرلی ائیلم] بوتون گونو گؤز قویماق، گؤدمک.

گؤنو..günü [آد] عینی زاماندا بیر کیشی‌نین نئچه آروادینین بیربیریلرینه نسبتی (فا: هَوو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کؤنی‹، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گؤنو آخشام‌ائتمک(ائله‌مک)..günüaxşam etmək(eləmək) [تاثیرلی ائیلم] بوتون گؤنو بوْش گئچیرمک.

گؤنوباشاووُرماق..günü başa vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] اهمیت‌سیز بیر ایشله گؤنو تاماملاماق.

گؤنوبوگون..günübugün [ظرف] ائله بوُگؤن، گئجیکدیرمه‌دن، بوُگؤندن اوْیانا قالمایاراق.

گؤنوتاماملاماق..günütamamlamaq [تاثیرسیز ائیلم] گونو آخشام ائیله‌مک.

گؤنوچ..günüç [اؤزل آد] گؤنوج: نفقه، گؤنلوک اؤدەمه[۷].

گؤنودؤشمک..günü düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دؤزگلمه‌مک، ترس اوْلماق، ضد دؤشمک.

گؤنودوْلماق..günü dolmaq [تاثیرسیز ائیلم] بلیرلی گؤنه یاخینلاشماق.

گؤنوسایماق..günü saymaq [تاثیرلی ائیلم] سوْن گؤنلرینی یاشاماق.

گؤنوصاباح..günü sabah [آد] صاباح، یاریندان سوْرایا قالمایاراق.

گؤنوقارا..günü qara [باخ] قاراگون، بدبخت اوْلموش.

گؤنوقارا اوْلماق(گلمک)..günü qara olmaq(gəlmək) [تاثیرلی ائیلم] یاشاییشی پیس لشمک.

گؤنوقارالیق..günüqaralıq [آد] گؤنو قاراآدامین حالی.

گؤنوگئچمیش..günügeçmiş [صفت] اسکی تاریخلی، کؤهنلمیش.

گؤنوگؤندن..günügündən [ظرف] هرگون گئچدیکجه، گؤن به گؤن، "گؤنو گؤندن قاباغا گئتمک".

گؤنوگونونه‌اوُیماز..günügününə uymaz [صفت] هرگؤن‌عئینی-وضعیتده اوْلماز، قرارسیز.

گؤنوگونونه..günügününə [ظرف] هرگؤن، تام گؤنونده.

گؤنوگؤنه ساتماق..günügünə satmaq [تاثیرلی ائیلم] گئجیکدیرمک.

گؤنولنمک..günülənmək [تاثیرسیز ائیلم] گونولو اوْلماق.

گؤنولوک..günülük [آد] گؤنو اوْلما وضعیتی.

گؤنوله‌مک..günqləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤنولو ائتمک. ۲-گؤنو کیمی باخماق، یولا گئتمه‌مک، خوشلاماماق.

گؤنون آدامی(قوْنوسو)..günün adamı(qonusu) [آد] اوْ گؤنلرده چوْخ سؤزو گئچن و دانیشیلان آدام ویا قونو.

گؤنون بیرینده..günün birində [ظرف] بیرگؤن.

گؤنون گؤن اوْرتا چاغی..günün günorta çağı [ظرف] گؤنون لاپ ایشیق چاغی

گؤنونو بکله‌مک..gününü bəkləmək [تاثیرلی ائیلم] گؤنو سایماق، سوْن گؤنلرینی یاشاماق.

گؤنونو دوْلدورماق..gününü doldurmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر ایش اؤچون واختینی گئچیرمک.

گؤنونو قارا (ائله‌مک، ائتمک)..gününü qara (eləmək, etmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاشامینی پیس ائتمک.

گؤنونوگؤی‌اسکی‌یه‌بوْکمک(دؤیمک)..gününü göy əkiyə bükmək (döymək) [تاثیرلی ائیلم] گؤنونو قارا ائله‌مک.

گؤنوورما..günvurma [آد] گونش‌تاثیرله‌خسته‌لنمه و بو خسته-لیگین آدی.

گؤنووُرماق..günvurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گونش یوخاری قالخماق. ۲-بیرینه گؤن دیه‌رک خسته‌لنمک.

گؤنویئتمک..günü yetmək [تاثیرسیز ائیلم] بلیرلی گؤنه یاخینلاشماق.

گؤنه‌باخان..günəbaxan [اؤزل آد] گؤنه‌گؤل: مراغا دا کند آدی.

گؤنه‌باخان..günəbaxan [آد، بیتگی] آی‌چیچگی، گؤن‌چیچگی، گونش چیچگی، توْپلاشیق‌گیللردن، ایری چیچک‌لی، توخونوموندان یاغ آلینان (فا: آفتاب گردان). helianthus ،sunstruck

گؤنه‌باخان..günəbaxan [اؤزل آد] توووز'دا داغ آدی(۲۵۲٦)[۲٤٠].

گۆنەباخانلیق..günəbaxanlıq [آد] گۆنه باخان اکیلمیش یئر.

گۆنەباخانیاغی..günəbaxan yağı [آد] گۆنه باخان بیتگی‌سیندن عمله گلن یاغ.

گۆنەبیر..günəbir [ظرف] هر گۆن، گۆنده.

گۆنەخان..günəxan [اؤزل آد] گۆنش کیمی گؤزل و خان کیمی بؤیوک، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

گۆنەدۆشمک(گۆنەقالماق)..günədüşmək(günə qalmaq) [تاثیر سیز ائیلم] چتین وضعیته دوشمک "گؤر نه گۆنه دۆشموشم".

گۆنەشۇم..günəşum [آد] شۇملانیب (شۇخوملانیب) اکیلمه میش و گۆنش آلتیندا قالمیش یئر (فا: زمین آیش).

گۆنەقارشو..günəqarşu [اؤزل آد] خاتوُن گۆنئی: هشتَری ده کند آدی.

گۆنەمُزد..günəmüzd [صفت] امک حاققی گون حسابی ایله اؤدەنیلن.

گۆنەمُزدچو..günəmüzdçü [آد] گۆنه مزدلا ایشله ین.

گۆنەمُزدچولوک..günəmüzdçülük [آد] گۆنه مزدلا ایشله‌مه.

گۆنەمُزدولو..günəmüzdülü [صفت] گونه مزد ایشله ین.

گۆنەوَر..günəvər [آد] گون دوشن یئر، گونش اۆلان یئر (فا: آفتاب گیر). oparasol

گۆنەیۆنەلن..günə yönələn [آد، بیتگی] گۆنه دۆغرولان (فا: گل آفتاب پرست).

گۆنیئلی..günyeli [آد] شرقدن اسن یئل.

گۆنیئللی..günyeli [آد] شرق‌دن گلن یئل، شرق روزگاری[۷].

گۆنیئندی..günyendi [آد، دا] غُروب زامانی، گۆنباتان چاغ.

گۆنیاروُق..günyaruq [تاریخی اؤزل آد] بیر گؤی‌تۆرک خانیمی(ایشبارا آلپ ین قیزی)[۷].

گۆنیاشار..günyaşar [صفت، دیرگی] آنجاق بیرگون عؤمورو اۆلان بؤجک ویا دیرگی، بو گون یاشایان (دیرگی حاققیندا).

گۆنیاغمورو..günyağmuru [آد] گونش‌چیخارکن یاغان‌ایری داملالی یاغمور.

گۆنیایی..günyayı [آد] گونش حرکتی‌نین قۆیدوغو یای بیچیمینده ایز.

گۆوئلا..güvela [آد] آچیق یاشیل، ماوی‌یه‌چالار گؤی-رنگ {گؤی+ائلا}.

گۆوانلو..guvanlu [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی {گۆرانلی}.

گۆوئی..güvey [آد] ائولنمکده اۆلان اوغلانا وئریلن آد، داماد {کۆره کن سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر، باخ: کۆره کن}.

گۆوئی‌فنَری..güvey fənəri [باخ] گلین اوْتو.

گۆوئی‌لیک..güveylik [آد] گۆوئی اوْلما وضعیتی.

گۆوَج..güvəc [آد] گیل‌دن قاییریلان بیر نوع بوغازی دار قاب "گۆوَج ده قاتیق چالماق" (فا: ظرفی گلی). earthenware pot {باخ: کۆزه[۵]}.

گۆوَج دیغیرلانیب قاپاغین تاپار..güvəc dığırlanıb qapağın tapar [آتاسؤزو] باخ: دوُواق دیغیرلانیب قاپاغین تاپار.

گۆورتەپه سی..güvərtəpəsi [اؤزل آد] باخ: گئرمی {محتملا گاووُ تپه سی}.

گۆورچین..güvərçin [باخ] گؤورچین.

گۆوَز..güvəz [صفت، دا] مورا چالان قیرمیزی.

گۆوَم اریگی..güvəm əriyi [باخ] آغ تیکان.

گۆوَن..güvən [اؤزل آد] ۱-ماکی دا کند آدی ۲-اینسان آدی: ~آل، ~آلپ، ~اَر.

گۆوَن..güvən [آد] اعتماد، قورخو و چکینمه و قوُشقوسو اوْلمادان اینانما و باغلانما دویقوسو (فا: اعتماد). confidence

گۆوَن‌اوْیو..güvən oyu [آد] گوه نه‌رک وئریلن اوْی (فا: رای اعتماد).

گۆوَن‌باجاسی..güvən bacası [آد] گۆون اۆچون دۆزه‌نیلن دلیک (فا: دریچه اطمینان). safety valve

گۆوَنج..güvənc [آد] گۆوَنجه، قارانتی. گۆون دویقوسو. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گۆوَنجه..güvəncə [آد] گۆون ساغلایان شئی، گۆون وئرن شئی و قارانتی(فا:اطمینان،تأمین) confidince, guaranty, guarantee

گۆوَنجه‌بلگه(سی)..güvəncə bəlgə(sii) [آد] تضمین بلگه‌سی (فا: تضمین نامه). voucher

گۆوَنجه‌سیز..güvəncəsiz [صفت] گۆونجه‌سی اوْلمایان، قارانتی‌سیز (فا: بی اعتبار). unerliable

گۆوَنجه‌لی..güvəncəli [صفت] گۆونجه‌سی اوْلان، قارانتی‌لی (فا: قابل اعتماد). of turst

گۆوَنجه‌لیک..güvəncəlik [آد] ضمانت (فا: وثیقه). security، guaranty

گۆوَنجه‌وئرمک..güvənc vermək [تاثیرلی ائیلم] اینانجا وئرمک، ضمانت و تامینات وئرمک، قارانتی وئرمک (فا: تامین دادن). to assure the satety of

گۆون‌دوُیماق..güvən duymaq [تاثیرسیز ائیلم] اینانماق گۆونمک.

گۆونسیز..güvənsiz [صفت] گۆوه‌نی اولمایان، گۆونمه ین، اعتمادسیز، امنیت‌سیز (فا: ناامن). insecure

گؤونسیزجه..güvənsizcə [ظرف] گؤونسیز بیر بیچیمده، گؤونسیز اولاراق.

گؤونسیزلیک..güvənsizlik [آد] گؤونسیز اولما وضعیتی، اعتمادسیزلیق.

گؤونسیزلیک اویو..güvənsizlik oyu [آد] بیرینین علیه‌ینه وئریلن اوی (فا: رای عدم اعتماد).

گؤونقاپاغی..güvən qapağı [آد] گؤون اؤچون دؤزه‌نیلن قاپاق (فا: سوپاپ اطمینان). valve grinding

گؤونقازانماق..güvən qazanmaq [تاثیرسیزائیلم] اؤزونه ایناندیرماق.

گؤونلی..güvənli [صفت] گؤون وئریجی، امنیت‌لی (فا: امن). peaceful

گؤونلیک..güvənlik [آد] گؤون ایچینده اولما وضعیتی safeness

گؤونلیک باخانلیغی..güvənlik baxanlığı [آد] امنیت ناظرلیگی، گووَنلیک ناظرلیگی (فا: وزارت امنیت). ministry of social security

گؤونلیک گؤرَولی سی..güvənlik görəvlisi [آد] گؤون دؤزلتمک اؤچون چالیشان.

گؤونلیک گوجلری..güvənlik gücləri [آد] گووَنلیک دوزنله ین گوجلر (فا: قوای تامینی). purposes

گؤونمک..güvənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اینانماق، گؤون دوُیماق، اعتماد ائتمک، گؤوه‌نی اولماق، آرخالانماق، بئل باغلاماق (فا: اعتماد کردن). to rely (on) ۲-فخر ائله‌مک، مُباحات ائله‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤونمک›: اؤگونمک؛دده؛ دیواندا کؤونمک و کؤوَز کلمه‌لری اؤگونمک و غرور معناسیندا گله‌رک بو سؤزون کؤکو اولمالیدیر}.

گؤونمه..güvənmə [آد] اعتماد ائله‌مه (فا: پشت گرمی). assurance

گؤونی اولماق..güvəni olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اینانماق، گؤونمک.

گؤونیازی سی (بلگه)..güvən yazısı (bəlgə) [آد] گؤونمکتوبو، گؤونلی اولماق اوچون وئریلن‌مکتوب و بلگه (فا: امان نامه).

گؤونیلمزلیک..güvənilməzlik [آد] اعتمادسیزلیق (فا: بی اعتمادی). lack of confidence

گؤوه..güvə [آد، دیرگی] پولجوق قانادلی‌لاردان قورُدجوغو اؤزل لیکه یوُن تاخیل و دریلرینه ضرر وئرن بیر بؤجک (فا: بید). tinea pellionella، stingmellidae{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کؤیه›؛گومک فعلینه باغلاناراق دایم گوه‌له‌ین حئیوانی گؤسته‌ریر}.

گؤوه‌قیران..güvə qıran [آد، دا] گؤوه‌لری آرادان آپاران سم‌لی ماده (فا: بیدکش). destructive

گؤوه‌کند..güvə kənd [اؤزل آد] آغداش‌دا کند آدی[۲۴۰].

گؤوه‌نیرلیک..güvənirlik [آد] گؤوه‌نیلیر اولما وضعیتی، مطمئن، قابل اطمینان (فا: امین). Reliable

گؤوه‌نیش..güvəniş [آد] گؤون دویما، گؤونمه.

گؤوه‌نیلمک..güvənilmək [بل، س] بیرینه گؤونمک، گؤونلی گؤرسنمک.

گؤوه‌نیلیر..güvənilir [صفت] گؤوه‌نیلن، مطمئن، قابل اطمینان (فا: امین). reliable

گؤوه‌نیلیرلیک..güvənilirlik [آد] گؤوه‌نیلیر اولما وضعیتی، قابلیت اطمینان. reliability

گؤیوک..güyük [اؤزل آد] جاناوار، وحشی حئیوان[۲۷].

گؤیوم..güyüm [آد، یو، او-سو] قوپولو اوزون بوغازلی دمیر قاب "گؤیومو چیینینده گتدیردی".

گؤیه‌مه..güyəmə [آد، بیتگی] قیسا ساپلاری و اوزون سوو یاپراقلاری اولان کول سارماشیغی.

گَیان..gəyan [اؤزل آد] آراز‌ین سول ساحلینده چؤل آدی[۲۴۰].

گیبون..gibon [بیر هیند دیلیندن، آ، دیرگی] بیر نوع میمون.

گیپ‌گیرده..gipgirdə [صفت] یووارلاق.

گیپس..gips [باخ] ژیپس.

گیتار..gitar [آد، فرانسیزجا] آلتی تللی بیر چاقی آلتی.

گیج..gic [] سارساق، آخماق، سفئه، آغیلدان کم (فا: احمق). foolish {بو کلمه گئج سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر؛ سن: ۱-مبهوت. ۲-گیج؛ اینگیلیزجه gig (فیرلانان هر شئی، شوخلوق، کؤکو بلیرسیز) سؤزو بو کلمه ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

گیج بئیین..gic beyin [صفت] گیج، آخماق، سارساق، آغیل‌سیز.

گیج‌بئیین‌لیک..gic beyinlik [آد] گیج‌لیک، سارساق‌لیق، آغیل‌سیزلیق.

گیج باش..gic baş [باخ] گیج بئیین.

گیج باشلیق..gic başlıq [باخ] گیج بئیین‌لیک.

گیج تهر..gic təhər [صفت] بیر آزگیج، آخماق، گیج کیمی.

گیج‌گیج (گیژگیژ)..gicgic (gijgij) [ظرف] گیج کیمی، آخماقجاسینا، سارساق سارساق foolishly, idiotically, stupidly

گیجالوو..gicalov [آد، دا] چتین، آغیر، دولاشیق وضعیت.

گیجاوار..gicavar [آد، یئرل] ۱-عقیده ومسلگینی تئز تئز دییشن (فا: گیجو). ۲-سمتی و جهتی تئز تئز دییشن کولک.

گیجَتگَن..gicətgən [صفت] گیجلدن.

گیجته شر..gictəşər [صفت] گیج باش. silly

گیجَل..gicəl [اؤزل آد] قاخ‌دا داغ آدی(۲۶۸۰)[۲۴۰].

گیجَلْتمک..gicəltmək [تاثیرلی ائیلم] گیجَللَنمه‌سینه سبب اوْلماق.

گیجلْتمه..gicəltmə [آد] ۱-قوْیون قوُزودا باش گیجَللَنمه‌سی شکلینده تظاهُر ائدن خسته‌لیک، اینساندا اولان باش دؤنمه‌سی (فا: سرگیجه). ۲-گیجَللَنمه‌سینه سبب اوْلما.

گیجلدیجی..gicəldici [صفت] گیجلدن (فا: سرسام آور). delirious

گیجلَشمک..gicləşmək [تاثیرسیز ائیلم] گیج اوْلماق، گیج گیج وآخماقجادانیشماق، یئرسیز ایش گؤرمک، سفئه‌له‌مک (فا: گیج شدن). to become idiotic/ stupid, to go crazy

گیجَللَتمک..gicəllətmək [باخ] گیجَللَندیرمه.

گیجَللَندیرمک..gicəlləndirmək [تاثیرلی ائیلم] گیج ائتمک to stupefy

گیجَللَندیریجی..gicəlləndirici [باخ] گیجَللَندیرن.

گیجَللَنمک..gicəllənmək [تاثیرسیز ائیلم] گیجَللَنه‌رک باشی دؤنمک (فا: سرگیجه گرفتن). to be dizzy

گیجَللَنمه..gicəllənmə [آد] گیجَللَنه‌رک باشی دؤنمه (فا: سرگیجه).

گیجَلمک..gicəlmək [تاثیرسیز ائیلم] گیجللَنمک، گیج‌اوْلماق، دلی‌اوْلما ق، باشینا هاوا گلمک(فا: سرگیجه گرفتن) to feel giddy

گیجلمه..gicəlmə [آد] باشی دؤنمه، گیج حالا گلمه (فا: کلافه). skien

گیجلیک..giclik [آد] آخماقلیق، سارساقلیق (فا: گیجی) idiocy

گیجو..gicu [آد] بوُرلغان[۱].

گیجه وار..gicəvar [باخ: گیج] تئزتئزتینی دَییشن یاز یئلی.

گیجی‌تیکانلو..gicitikanlu [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

گیجی‌تیکانی..gicitikanı [باخ] گیجیتکن.

گیجیتکن (گیجیتکان)..gicitkən (gicitkan) [آد] گیجی تیکانی (فا: گزنه). nettle

گیجیتکن‌لیک..gicitəkənlik [آد] گیجی تیکانی چوخ اوْلان یئر.

گیجیش..giciş [آد] قاشینیش، قاشینما. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گیجیشدیرمک..gicişdirmək [تاثیرلی ائیلم] گیجشمه‌سینه سبب اوْلماق، قاشیندیرماق. to cause to itch

گیجیشمک..gicişmək [تاثیرسیز ائیلم] قاشینماق، قاشیتی دویماق (فا: خارش داشتن). to itch {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گیچینمک›}.

گیجیک..gicik [آد] ۱-حسادت و پاخیل‌لیق(فا: حسادت)۲-قاشینیش، قاشینما ۳-خوْش، سئویملی[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: گیجیمک}.

گیجیک ائتمک (ائیله‌مک)..gicik etmək (eyləmək) [تاثیرسیز ائیلم] پاخیل‌لیق ائتمک.

گیجیکمک..gicikmək [تاثیرسیز ائیلم] حسادت و پاخیل‌لیق ائتمک "نییه گجییسن(گیجیکیسن)"(فا: حسادت کردن). to play fool

گیجیمک..gicimək [تاثیرسیز ائیلم] قاشینماق (فا: خاریدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ کیچیمک›}.

گیخ..gix [اؤزل آد] کازرون دا کند آدی.

گیدی..gidi [آد، گده سؤزونه باغلیدیر] پیس، آلچاق، یاراماز.

گیدیک..gidik [اؤزل آد] اوُج، کَنار، سیْنیر، لیمیت[۷].

گیر..gir [آد، فا] گوّج وضعیت معناسیندا اوْلارق مختلف جمله لرده اؤزونو گؤسته‌ریر: باخ: گیره--، گیردن--، گیرلی--[۵]. {معدود کلمه لردندیرکی هم توّرکجه ده و هم فارسجادا مختلف مفهوملاردا ایشله‌نیر، و یالنیزجا گیرمک فعلینه باغلاماق اوْلار و فارسجادا بیر کؤکه باغلاماق چتیندیر}.

گیراووُد..giravud [اؤزل آد] لئریک‌ده کند آدی[۲۴۰].

گیرئی..Girey [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوّز بوْی لاریندانديد[۸۱-۱۵۸].

گیرای..giray [اؤزل آد] ۱-اوُیقوُن۲-اینسان‌آدی: ~آلپ، ~اَر[۷] {باخ: گرای}.

گیربوْران..girboran [اؤزل آد] خوی دا کند و داغ آدی، اوُرمیه ده داغ آدی {گوّر بوْران}.

گیرتینه..girtinə [اؤزل آد] ایمان، اینانچ[۷].

گیرج..girc [باخ] جیرج، قووت، گوج، بدنین گوجو.

گیرداب..girdab [آد، فا] بوُرماج، بوُرولقان (فا: گرداب).

گیردالایین..girdalayın [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {باخ: گرده؛ قیْوریملی[۸۸]}.

گیردکاشان..girdkaşan [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی {باخ: گرده}.

گیردن‌دوّشمک..girdən düşmək [تاثیرلی ائیلم] گوّجو قالماماق (فا: از توان افتادن).

گیرده..girdə [صفت، فا] یومرو، دایره‌وی (فا: گرد). round, circular

گیرده‌جی..girdəci [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گیرده نک..girdənək [باخ] گیرده.

گیرده یارپاق..girdə yarpaq [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: املانشیه، مشمله). amelanchie

گیرده‌له‌مک..girdələmək [تاثیرلی ائیلم] گیرده ائتمک، یوُمرولاماق.

گیردی..girdi [آد، تجارت] بیر اوّره‌تیم اوّچون گره‌کن پول و سرمایه؛ چیخدی سؤزونون قارشیتی؛ (فا: سرمایه اولیه و ورودی).

گیردیرتمک..girdirtmək [تاثیرلی ائیلم] گیردیرمه‌سینه یول آچماق (فا: فروکردن).

گیردیرمک..girdirmək [تاثیرلی ائیلم، ت] سوخماق، گیرمه‌سینه یول آچماق.

گیردیسی چیخدیسی..girdisi çıxdısı [آد] گل گئت "قوْنشونون گیردیسی چیخدیسی‌نی بیلیر".

گیردیمان‌چای..girdiman çay [اؤزل آد] اسماعیللی‌دا چای آدی[۲۴۰].

گیردیم‌گیردیم..girdimgirdim [باخ] گیلدیر گیلدیر.

گیردین..girdin [آد، دا] بوخجویلا بیر بوْیدا کسیلمیش اودون.

گیرَرگیرمز..girərgirməz [صفت] گیرمک حالیندا. as soon as

گیرس..girs [باخ] گوْررزه، دوْشبه ره.

گَیرَک..gəyrək [آد، دا] یوُموشاق قابیرقا سوْموکلری "گوْلمکدن گَیرک‌لریم آغریدی؛ گَیرَک باتماسی: قابیرقا باتماسی".

گیرکان..girkan [اؤزل آد] لنکَران‌دا یئر آدی[۲۴۰].

گیرگَن..girgən [صفت] هرکسله یاخینلیق قوُراراق ایشینی قاباغا آپاران.

گیرگَنلیک..girgənlik [آد] هرکسله یاخینلیق قوُراراق ایشینی قاباغا آپارما.

گیرگی..girgi [آد، دا] سانجی، آغری، قارین آغری‌سی[۱].

گیرگیجان..girgican [اؤزل آد] شوُشا‌دا چای آدی[۲۴۰].

گیرگین..girgin [اؤزل آد] گیریشکَن، مُتشبّث، جانا یاخین[۷].

گیرگین~..girgin~ [اؤزل آد] گیرگین سؤزیله دؤزه‌لن بیرئچه اینسان-آدلاری: گیرگینای، گیرگینبای، گیرگینَر، گیرگینسای، گیرگینسوُ.

گیرلندیرمک..girləndirmək [باخ] گیرله‌مک.

گیرلنمک..girlənmək [تاثیرسیز ائیلم] دوْلانماق، گزمک. to stray

گیرله‌مک..girləmək [تاثیرلی ائیلم] پوساراق گیره سالماق (فا: گیر انداختن). to live somehow/ in some way

گیرلی..girli [صفت] گوجلو، قووتلی"قوْلو گیرلی" (فا: قوی).

گیرماستی..girmastı [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گیرمک..girmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ائشیکدن‌ایچَری گئتمک، بیر زادین و سؤزون ایچینه سیغماق، یئر آلماق (فا: درآمدن، داخل‌شدن). to enter ۲-گیریشمک، اینجه‌له‌مک، بیر ایشه باشلاماق (فا: شروع کردن). ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "بئینینه~، یوُخوسونا~، قوْلونا~، یاشا~، ایشه~، فابریکایا~؛ یئره~: اوُتانجاغیندان یئره‌گیردی؛ یوْرقانا~: یاتماق؛ دالینا~: گیزلنمک". {سومرجه ‹غیر›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ؛ دیواندا کیرمک شکلینده گله‌رک چوخلو کلمه‌لرین کؤکودور: کیردَش (قوْنشو، ائولری بیربیرینه گیرن)، کیریت (کیلید، بیر شئیه‌گیرن آچار)، کیرپی (بدنینه ایینه کیمی شئیلرگیرن حئیوان)، کیرپیک (گؤز اوستونه‌گیریلن توکلر)؛ کیر و کیروْو (چیرک) سؤزوده بو کؤکدن آلیناراق دوزه‌لیب و کیر دیْشاریدان پالتار و یا آیری شئیین ایچینه‌گیرن شئی گؤسته‌ریر و کیرئج سؤزوده بونا باغلاناراق اله گلیبدیر و کیرشان سؤزوده بو کلمه‌نین معناسینی مثبت جهتده و اوزه سورتولن و دری ایچینه‌گیرن بیر ماده‌نی گؤسته‌ریر؛ گیلیف سؤزو کیریو‹کیریف شکلینده بو کؤکه باغلانمالیدیر}.

گیرمه..girmə [آد] ۱-گیرمک ایشی. ۲-کوْللوق، کوْل کوْسلوق "گیرمه‌لری کسیب یاندیردیلار".

گیرمَگیز..girməgiz [اؤزل آد] آبشرون‌دا داغ آدی[۲۴۰].

گیرمه‌لیک..girmələk [آد] گیریش اُجرَتی.

گیرن..girən [آد] خفیف بوُلودلو هاوا[۲].

گیرَنله‌مک..girənləmək [آد] هاوا بوُلودلانماق[۲].

گیروَنکه..girvənkə [آد، دا] گئچمیشده بیر آغیرلیق اؤلچوسو، تقریبا ۴۰۰ گرم چکی (فا: واحدی قدیمی برای وزن). pound

گیروَنکه‌ترەزی..girvənkə tərəzi [آد] تزه زی وچکی داشلاری بیرلیکده.

گیروَنکه‌لیک..girvənkəlik [آد] ۱-سایی‌لارلا نئچه قات‌گیروَنکه آغیرلیغینی گؤسته‌ریر "بئش گیروَنکه‌لیک". ۲-چکی‌سی گیروَنکه آغیرلیغیندا اوْلان.

گیروه..girvə [باخ: گیرمک] گئچیدلرده ویوْللاردا قار یئغینی.

گیره‌جک..girəcək [آد] قاپی آغزی، آستانا، گیریش، گیرمک اوْچون یئر، باشلانقیج "ائوین گیره‌جه‌یی، اداره ماشین‌لاری‌نین گیره‌جک یئری" (فا: ورودی).

گیره‌جک دلیک آرامق..girəcək dəlik aramaq [تاثیرلی ائیلم] گیزلنمک ایسته‌مک.

گیره‌دوْشمک..girə düşmək [تاثیرلی ائیلم] چتین وضعیته دوْشمک (فا: گیر افتادن).

گیره‌سالماق..girə salmaq [تاثیرلی ائیلم] چتین وضعیته سالماق (فا: گیر انداختن).

گیره‌سوُن..girəsun [اؤزل آد] باخ: کؤره‌سؤننو.

گیره‌له‌مک..girələmək [باخ] گیره‌وه‌له‌مک.

گیره‌وه..girəvə [باخ] فُرصت، مُناسب وضعیت, chance

گیرەوەلەمک..girələmək [تاثیرسیز ائیلم] ال وئریشلی وضعیت تاپماق، آختارماق، امکان تاپماق، "گئت طرفی گیرەوەله بلکه ایشیوی حل ائده" (فا: گیر انداختن). to choose the time {باخ: گیرمک، گیرشمک}.

گیرهاگیر..girhagir [آد] گیرمه، داخیل اولما.

گیرەسوُن..girəsun [اؤزل آد] چَپنی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

گیرَی..girəy [اؤزل آد] باخ: گرای؛ توْرکمَنلرین، یوْمُوت و کیچیک اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

گیریت لاله سی..girit laləsi [آد، بیتگی] باخ: دوّیون چیچگی.

گیریش..giriş [آد] ۱-گیرمه طرزی. ۲-بیریره گیرمه یولو. (فا: مدخل) ۳-بیر کتابین باشلانقیجیندا یازیلان سؤز، اؤن سؤز، باشلانقیج (فا: مقدمه). ٤-بیر بیلیمه باشلاماق اوچون ایلکل بیلگی لر توپلامی (فا: مقدمه). ۵-بیر موزیک باشلاماسیندا چالینان ایلک بؤلوم (فا: درآمد). entrance {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گیریش قاپی سی(یئری)..giriş qapısı(yeri) [آد] گیریش یولو(فا: مدخل entrance

گیریش قاتی..giriş qatı [آد] یئر قاتی، تیکینتی نین ایلک قاتی.

گیریشکن..girişkən [صفت] بوش دورمایان، بیرایشه گیریشن، گیرگین.

گیریشلیک..girişlik [آد] ۱-بیر ایشه ویا سؤزه یوْل آچماق اوّچون سؤیله نن سؤز (فا: مقدمه). ۲-گیریش یولو، گیریلن یئر (فا: ورودی). entrnace

گیریشمک..girişmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشی اله آلیب جدّی بیر شکیلده باشلاماق، بیربیرینین ایچینه گیرمک (فا: به کاری چسبیدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر؛ گیرمک+ایش+مک؛ بو کلمه و بوندان آلینان کلمه لر (گیروه)، ظاهری بنزه بیش ترسینه فارسجا (گرفت) سؤز ایله ایلگی لی دَییل، چونکی فارسجا گرفت سؤزو توتماق و انگل اولماق مفهوموندادیر ولی تورکجه ده گیرمک و گیریشمک سؤزلری بیر یئره داخل اولماق مفهوموندادیر، و گیروه له مک سؤزوده بیرینین اینانج و عقیده سینه گیره رک رای اینی عوض ائله مک معناسیندا ایشله نیر}.

گیریشمه..girişmə [آد] بیر ایشه باشلاما، تشبّث ائتمه (فا: تشبّث).

گیریشیک..girişik [صفت] بیربیرینین ایچینه گیرمیش، قاریشمیش.

گیریشیلمک..girişilmək [بلسیز ائیلم] باشلانیلماق.

گیریشیم..girişim [آد] ۱-گیریشمک ایشی، بیرایشه گیریشمه، بیر ایشی اله آلما و باشلاما، بیر ایشه کؤنوللو اوْلاراق جدی شکلیده باشلاماق (فا: ا م به کاری چسبیدن). ۲-(فیزیک) نئچه دالغا بیرنقطه ده بیربیرینه یئتیشیب، بیربیرینه گیریشیب و اوْلارین محو اولوب ویا گوجلنمه سی (فا: تداخل کردن امواج).

گیریشیم اؤلچر..girişim ölçər [آد] دالغا ترپه نیشین اؤلچن.

گیریشیم چی..girişimçi [صفت] ایشه گیریشن کیمسه، بیرتجارت ایشینده سرمایه قوْیوب گیریشیمده اوْلان.

گیریشیمچی لیک..girişimçilik [صفت] گیریشیمچی اوْلما وضعیتی.

گیری گیری آختارماق..giri giri axtarmaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: ایلیم ایلیم آختارماق.

گیریک..girik [تاریخی اؤزل آد] گیریشکَن، مُتشبّث، قیْرقیزلارین، توْقای اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

گیریلمک..girilmək [بلسیز ائیلم] گیرمک ایشی گؤرولمک.

گیریلیش..giriliş [آد] گیریلمک ایشی ویا بیچیمی.

گیریم..girim [آد] گیرینتی (فا: ورودی). entrnace

گیرینتی..girinti [آد] بیر یئرین گیریش یولو، دوز بیر سطح ده چوخور ویا ایچَری یه گئدن یئر (فا: تورفتگی). intrusion

گیرینتی چیخینتی..girinti çıxıntı [آد] بیر اؤزئی'ین چیخیق باتیق اوْلماسی. bend, unevenness

گیرینتی لی..girintili [صفت] گیرینتی سی وگیریش یولو اوْلان.

گیرینتی لی چیخینتی لی..girintili çıxıntılı [صفت] بیراؤزئی'ین چیخیق باتیق اوْلماسی، دوّز اوْلمایان وگیرینتی چیخینتی لاری اوْلان.

گیرینج ائتمک..girinc etmək [تاثیرلی ائیلم] تنگه و جاناگیترمک، زهله سینی تؤکمک.

گیرینجی آچیلماق..girinci açılmaq [تاثیرسیز ائیلم] مُشکُلو حل اوْلماق.

گیرینمک..girinmək [باخ] گیرمک.

گیرینیش..giriniş [آد] گرینمک ایشی ویا بیچمی.

گیز..giz [آد] گیزلی توتولان شئی، کیمسه یه سؤیله مه ملی سؤز، سیْر (فا: راز). Secret {دیواندا کیذ آرخا و دالی معناسیندا گلیب و ایندیکی گیزلنمک کلمه سینین کؤکو سایبلیر، البته دیواندا ایشله نن کیسه و صاندیق معناسی کیزمک› گئیمک کلمه سینه باغلانیر البته بیر شئیی گئیدیرمک او شئیی بیرنوع گیزلتمک سایبلیر وبو باخیملا بو کلمه هر ایکی معنادا بیربیرینه باغلیدیلار}. ۲-گیز۲ (سس تق) یارا ویا اینجیمه سبب ایله بدنده عمله گلن آغری، گیزیلتی. ۳-گیز (اؤزل آد) اینسان آدی: گیزالپ، گیزای، گیزبای، گیزتای، گیزگؤن.

گیزاَمت..gizəmmət [آد] اوُجان دا بیر کند آدی[۷۱]، جوُلفا-کؤردش-میجه میر یاخینیندا بیر چای آدی {قیز+امت}.[۶۶]

گیزآچماق..giz açmaq [تاثیرلی ائیلم] رمز آچماق(فا: کشف-رمز کردن). to decode

گیزاوْخوما..giz oxuma [آد] رمز اوخوما (فا: رمزخوانی). decoding

گیزداش..gizdaş [صفت] سیرداش (فا: محرم راز). confidant

گیزگیز ائله ییب آغریماق..gizgiz eləyib ağrımaq [باخ] گیزیلده‌مک.

گیزلتدیرمک..gizlətdirmək [ائتدیرگن ائیلم] گیزلتمک ایشینی گؤردورمک t~ to hide

گیزلَتمک..gizlətmək [تاثیرلی ائیلم، ت] گیزلی یئرده ساخلاماق، گؤزدن اوزاق یئرده قویماق، بیلدیرمه‌مک، بیرشئیین اوْستونو اؤرتمه‌رک قاپاتماق (فا: پنهان کردن). to hide

گیزلتمه..gizlətmə [آد] استتار (فا: اخفاء). hiding

گیزلنپاچ..gizlənpaç [آد] گیزلنقاچ.

گیزلنج..gizlənc [آد] گیزله‌دیلمیش، گیزلی‌شئی، خزانه، دفینه.

گیزلنقاچ..gizlənqaç [آد] گیزلنپاچ: گیزله‌نیب تاپماقلا اوشاقلار آراسیندا اویناندان بیر اوْیون آدی، شؤوبه شؤوبه آدیلادا تانینیب (فا: قائم موشک بازی). a kind of children's game

گیزلنمک..gizlənmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو گیزلی توتماق (فا: مخفی شدن، تواری). to hide {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گیزله‌دن..gizlədən [صفت] گیزلی ساخلایان (فا: پرده پوش).

گیزله دیلمک..gizlədilmək [بلسیز ائیلم] گیزلی یئره قویولماق، گیزلی یئرده ساخلانیلاماق to be hidden

گیزله دیلمیش..gizlədilmiş [صفت] گیزلی یئرده قویولموش.

گیزله‌مک..gizləmək [تاثیرلی ائیلم] گیزلتمک، گیزلی ساخلاماق to hide {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گیزله‌نیش..gizlənış [آد] گیزلنمک ایشی ویا بیچیمی.

گیزله‌نیلمک..gizlənilmək [بلسیز ائیلم] گیزلی توتولماق، آچیغا چیخاریلماماق.

گیزله ییش..gizləyiş [آد] گیزله‌مک ایشی ویا بیچیمی.

گیزلی..gizli [صفت] ۱-گؤرونمز و دویولماز سؤز و وضعیت، بیلینمه ین بیر یئرده ساخلانان شئی کیمسه و سؤز، نئجه‌لیغی بیلینمه‌ین (فا: مخفی). hidden ۲-(ظ) بیلینمه‌دن، خبر وئرمه‌دن "گیزلی ایچَری گیردی" secret {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› کیزلنجو‹}.

گیزلی‌آنلاشما..gizli anlaşma [آد] ۱-گیزلی قرار (فا: قرارداد پنهانی). a secret agreement ۲-تبانی (فا: تبانی). conspiracy

گیزلی‌اوْتورم..gizli oturm [آد] گیزلین توپلانتی (فا: نشست محرمانه).

گیزلی‌بیرلشمه..gizli birləşmə [آد] گیزلینجه آنلاشما و بیرلیگه قرار وئرمه (فا: اتحاد پنهانی). a secret alliance

گیزلیجه..gizlicə [ظرف] گیزلی اوْلاراق، گیزلینجه (فا: پنهانی). hidden

گیزلیجیلیک..gizlicilik [آد] گیزلی گؤجلر و روحلارلا ایلگیلی بیلگی‌لره وئریلن آد.

گیزلی‌درنک..gizli dərnək [آد] مخفی جمعیت (فا: انجمن مخفی).

گیزلی‌دوروشما..gizli duruşma [آد] یارقی چی‌نین ایذن ایله و هامی یا بیلدیرمه‌دن سوروشدورما ایشی دؤزنله‌مه.

گیزلی‌دینلمه..gizli dinləmə [آد] گیزلی قولاق آسما (فا: استراق سمع). overhearing

گیزلی‌سئچکی..gizli seçki [آد] گیزلی اوْی وئرمه یوْل ایله، گیزلی سس وئرمه یوْل ایله (فا: رای غیرعلنی).

گیزلی‌ساخلاماق..gizli saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] سیر کیمی ساخلاماق، بیلدیرممه‌مک (فا: مخفی نگه داشتن).

گیزلی‌سؤزلر..gizli sözlər [آد] سرّلار (فا: اسرار). secrets

گیزلی‌قالماق..gizli qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیلینمه‌مک.

گیزلی‌گیزلی..gizli gizli [صفت] گیزلین حالدا.

گیزلی‌لیک..gizlilik [آد] گیزلی اوْلما وضعیتی.

گیزلین..gizlin [باخ] گیزلی (فا: نهان). concealed

گیزلینج..gizlinc [ظرف] گیزلینجه، گیزلی اوْلاراق.

گیزلینجه..gizlincə [ظرف] گیزلیجه، گیزلی اوْلاراق "باباسینا گیزلینجه مکتوب گؤندَردی" (فا: مخفیانه). in secret

گیزلین‌لیک..gizlinlik [آد] گیزلی اولاراق. secrecy, intimacy

گیزم..gizəm [آد] آغلین اریشه‌مه دیگی شئی، چؤزوله‌مه‌ین شئی، سیر.

گیزمجی..gizəmci [آد، فلسفه] گیزمجیلیک یانلیسی، میستیک.

گیزمجیلیک..gizəmcilik [آد، فلسفه] آغلین اریشه‌مه دیگی یئرلرده (مثلا تانری قاورامیندا) کؤنول و اراده ایله یئتیشمه‌یی قبول ائدن بیر فلسفی گؤروش، میستیسیزم.

گیزمسل..gizəmsəl [آد، فلسفه] گیزم‌له ایلگیلی.

گیزملی..gizəmli [آد، فلسفه] گیزم اؤزللیگی اوْلان.

گیزیچی..giziçi [آد] گیزلی گوج و روحلارلا ایلگی قوران.

گیزیدا..gizida [اؤزل آد] سوُمرلرده آنو‘نون بکچی تانری‌سی[۲۱۱].

گیزیر..gizir [آد، باخ گیزلنمک] ۱-بکچی، کند بکچی‌سی. ۲-کؤمکچی، ال آلتی یاردیم ائدن، آشاغی رتبه‌لی ایشچی. ۳-(آشیق ایله اوْیونلاردا) توْخانین ترسی. ٤- (آد، یازین) گیزیر شعری آذربایجان قوشمالاریندان ساییلیر، بو نوع شعره شاعر طبیعت ویا مُختلف دویقولاردان سؤز آچاراق مطلبی آیدینجا توضیح وئریر ومعمولا چوخ بیت‌لی اولورلار[۷۳، ۷٤] (فا: نوعی شعر در ادبیات آذربایجان).

گیزیراوغلو..giziroğlu [تاثیرسیز ائیلم، آ] کوراوْغلونون دله‌لریندن بیری.

گیزیل..gizil [صفت] گیزلی قالمیش، گیزلی.

گیزیلتی..gizilti [آد] سیزیلتی، گؤینه‌مه، سانجی pain

گیزیلتی‌لی..giziltili [صفت] آغی‌لی، سیزیلتی‌لی، سانجیلی.

گیزیلدتمک..gizildətmək [تاثیرلی ائیلم] گؤینتمک، آغریتماق، سانجماق، تیترتمک (فا: به اذیت انداختن). to cause to ache

گیزیلده‌مک..gizildəmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْرقونلوقدا اینسانجماق، گؤینه‌مک، تیتره‌مک، قورخو گئچیرمک، هیجانلانماق(فا: به‌اذیت-افتادن) to ache

گیزیل‌گوج..gizil güc [آد] بیر جیسمده گیزلی اوْلان وبللی اوْلمایان گوج، بوجور گوجلر انگل‌لری قالدیردیقدان سونرا اوْرتایا چیخارلار.

گیژاه..gijjah [آد، تو+فا ‹گیجگاه›] قولاق لا گؤزلرین آراسیندا کی بؤلوم (فا: شقیقه). temple

گیس..gis [آد] قادین ساچی و اوْزون ساچ (فا: گیسو) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ گیس، گیسی›: قاری؛ گیسو سؤزونونده کؤکودور}.

گیسکان..giskan [اؤزل آد] بُرازجان کندیستان‌لاریندان، ۷ کندی ❊۱۵۰۰ نفر نفوسو واردیر، اهالی‌نین بیربؤلومو تورکدور.

گیش..giş [آد، دا] آلچاق نوْعلو کندیر ویا کتان‌لیفیندن توخونموش پارچا.

گیشه..gişə [آد، فرانسیزجا] باجالیق (فا: گیشه). ticket office

گیفان..gifan [اؤزل آد] بُجنورد کندیستان‌لاریندان، ۱٦ کندی و ❊۹۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی گیفان بُجنوردون ۸۵ ک. قوُزئی گؤندوْغان طرفینده دیر، گؤنش ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو ❊۹۸۰ نفر تورک قئید اوْلونوبدور.

گیگا..giga/qiqa [باخ] قیقا.

گیگاتوْن..qiqaton [باخ] قیقاتوْن.

گیگوْوون..gigovun [آد، دا] باخ: موْزالان.

گیگیداغ..gigidağ [اؤزل آد] قوْبوستان‌دا داغ آدی[۲٤۰].

گیگیرتده‌مک..gigirtdəmək [تاثیرلی ائیلم] ایکی آدامی قیزیشدیریب آرالارینی وورماق.

گیل..gil [آد] بیر آدین سونوندا گله‌رک اوْ آدا باغلی اوْلان سوْیو بیلدیریر "باقلاگیل‌لر، حسن‌گیل" (فا: پسوند نسبت فامیلی). ۲-گیل۲ gil (آد) آلومینیوم سیلیکات، سوُ گئچیرمیین بیر توپراق، ات توپراق(فا: رس) argil {فارسجا گل سؤزوندن آلیناراق اصلینده آوروپا دیللرینده کی ژل کلمه سینه باغلیدیر[۵]}. ۳-گیل gil (اؤزل آد) قئیدار دا کند آدی.

گیلابوُرو..glaburu [باخ] بوُداق آغاجی.

گیلارلی..gilarlı [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

گیلاس..gilas [آد، بی، صح ‹گراس›] باخ: کیراز، آلبالو.

گیلاس‌باغی..gilas bağı [آد] گیلاس آغاجی چوخ اولان یئر(فا: باغ-گیلاس)

گیلاس‌لیق..gilaslıq [آد] چوخلو گیلاس آغاجی اکیلمیش یئر، گیلاس باغی (فا: باغ گیلاس).

گیلاس مُربّاسی..gilas morabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر و آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع مربّا.

گیلان..gilan [آد، دا] قاپینی باغلاماق اوْچون آرخاسینا گئچیریلن تاختا ویا دمیر کلید. ۲-گیلان (اؤزل آد) اوْردوباد‘دا چای آدی[۲٤۰]. بیر اُستان آدی. ۳-ایران آدلانان یئرده تورکلرینده یاشادیغی بیر اوُستان آدی.

گیلان کندیستانلاری..gilan kəndistanları [آد، عربجه] گیلان کندیستانلاریندان بیر گؤرونتو:

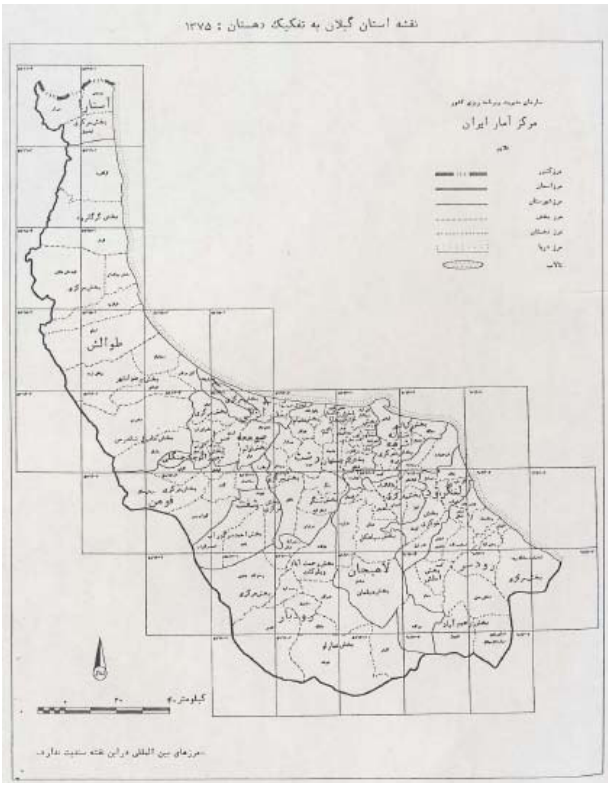

گیلانار..gilanar [آد، بیتگی] آلبالی (فا: آلبالو). **prunus cerasus**

گیلانار چایی..gilanar çayı [آد] گیلانارلا دملنمیش چای.

گیلانار مُربّاسی..gilanar morabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع مربّا.

گیلانارلیق..gilanarlıq [آد] چوخلو گیله نارآغاجی اکیلمیش یئر، گیله نارباغی (فا: باغ آلبالو).

گیلاوار..gilavar [آد] آذربایجان‌نین بعضی یئرلرینده گؤنئی دوغودان اسن کولک (فا: نام بادی در آذربایجان).

گیلاه..gilah [اؤزل آد] قوسار‌دا کند آدی[۲۴۰].

گیلئی..giley [آد، فا] ناراضی‌لیک، شکایت (ف: گلایه). **grumble, complaint**

گیلئی لنمک..gileylənmək [تاثیرسیز ائیلم] ناراضی‌لیک ائتمک، شکایت ائتمک. **to grumble, to complain**

گیلئی‌لی..gileyli [صفت] گیلئیی اولان **dissatisfied**

گیلئیین..gileyin [اؤزل آد] اوُجان‌دا کند آدی، هشتَری‌ده چای آدی(گلهین)

گیلچی..gilçi [صفت] گیل ساتان.

گیلدوُر..gildor [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

گیلدیر گَدیک..gildır gədik [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

گیلدیر گیلدیر..gildirgildir [ظرف] ۱-گیله گیله، دامجی‌دامجی، دنه‌دنه {باخ: گیله}. ۲-گوّلدورگوّلدور، گوّرولتو ایله "سوُ گیلدیر گیلدیر آخماق، گیلدیر گیلدیر قاینامق" {سس‌تق}.

گیلدیک..gildik [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی[۱۳۶].

گیلَزی..gilәzi [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا یئر آدی[۲۴۰].

گیل‌قاریشدیران..gil qarışdıran [آد] تیکینتی ایشلرینده گیل حاضرلایان.

گیلگَه‌میش..gilgəmiş [اؤزل آد] سومرداستانلارین دان بیری، گیلگه - میش‌ین آتاسی کوُلّلاب‌ین راهبی‌وآناسی‌تانریچا "نینسوْن "دور، گیلگه‌میش اوّنلو طوُفاندان سوْنراکی بئشینجی کرال سایلیر و بؤیوک تیکینتی‌لر دوّزلتمک و اؤلولرین قاضی‌سی اوْلماقلا مشهوردور، [۱۱۶] باخ: بیلگه‌میش.

گیل‌گیلاب..gilgilab [اؤزل آد] میانادا کند آدی {گیل طایفا آدیدیر}.

گیلگیل چای..gilgil çay [اؤزل آد] قوُبا و دوه‌چی‌ده چای آدی[۲۴۰].

گیل‌گیله..gilgilə [آد] بیر اوشاق اویونجاقی و اویونو.

گیل‌لتمک..gillətmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-گیل‌ووُردورماق، گیل سورتدورمک، گیل‌له سوُواماق. ۲-یومورولاشماق، یوُوارلانماق.

گیل‌لشمک..gilləşmək [باخ] گیل لنمک.

گیللنمک..gillənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گیلله قاریشماق، گیلله اؤرتولمک (فا: گلی شدن). ۲-فیرلانا فیرلانا دوشمک، دیغیرلانماق.

گیلله..gillə [آد، دا] تندیرده آلما ویا آرمود قاخی قوروتماق اوّچون پالچیقدان و بنزر شئیلردن دوّزَلدیلن دایاز قاب (فا: ظرفی گلی).

گیلله دیلمک..gillədilmək [بلسیز ائیلم] گیل لتمک ایشی گؤرؤلمک.

گیلله‌مک..gilləmək [تاثیرلی ائیلم] گیل لتمک.

گیل‌لی..gilli [صفت] گیلی اوْلان، گیل قاریشمیش.

گیل‌لیجه..gillicə [آد] ترکیبنده گیل اوْلان (توپراق).

گیلوار..gilvar [اؤزل آد] دوه‌چی‌ده کند آدی[۲۴۰].

گیلوان..gilvan [اؤزل آد] هیشئیین و تاروُم دا کند آدی. خالخال و تاروُم دا چای آدی.

گیله..gilə [آد] ۱-اوّزوم، نار و بنزر میوه‌لرین هر بیر داناسی (فا: تخم). **seed** ۲-داملا، دامجی **drop** . ۳-گؤزبه‌یی {دامجی لارین تؤکولمه سینی معیار توُتارساق گلمک سؤزیله ایلگیلی اوْلمالیدیر، گله‌گیله}.

گیله‌دی..gilədi [اؤزل آد] هشتَری‌ده کند و بوُ کندین یاخینیندا داغ و چای آدی {گیله و توْخوم چوْخ اوْلان یئر، بوْللوق یئر[۶۶]}.

گیله‌گیله..gilәgilə [ظرف] دامجی دامجی، داملا داملا **drop by drop**

گیله‌لتمک..gilələtmək [ائتدیرگن ائیلم] گیله‌لی ائتدیرمک to ~ separate

گیله‌لنمک..gilələnmək [بلسیز ائیلم] ۱-گیله گیله اولماق. ۲-دامجی لانماق، یومرولانماق. to be separated from its

گیله‌له‌مک..gilələmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزوم ونار کیمی میوه‌لری گیله‌لرین آییرماق. to separate fruit from its rind/ peel

گیله‌میوه..giləmivə [آد] گیله شکلینده بیتن میوه‌لرین عامّ آدی (دانه) berry

گیله‌میوه‌چی‌لیک..gil əmivəçilik [آد] گیله میوه‌لرینی اکیب بئجرمه.

گیله‌میوه‌لی‌لر..gilə mivəlilər [آد] اؤزوم، موروق، قاراغات کیمی میوه‌لری ایچینه آلان بیتگی تاقیمی.

گیله‌نار..gilənar [باخ] گیلانار.

گیللیک..gillik [آد، بیتگی] ایت بوُرنو (فا: نسترن)[۵] {باخ: گیله}.

گیلیاتاق..gilyataq [اؤزل آد] زنگیلان‌دا کند آدی[۲۴۰].

گیلیف..gilif [آد] دووواردا دوزه‌لن بالاجا دلیک (پیشیک یولو ویا سو یوْلو) (فا: سوراخ دیوار) {باخ: گیرمک، گیریشمک}.

گیمگه..gimgə [آد، دا] ییغینجاق، ییغناق.

گینگیلیک..gingilik [اؤزل آد] آیدرویش دا کند آدی.

گینه..ginə [آد، بیتگی] یئم اوچون مال حئیوانا وئریلن بیر نوع بیتگی داناسی، آیریجا اوْنا" قارادانا/ قره‌دنه" ده دئیرلر.

گینه..ginə [ظ] باخ: گئنه، بیر داها. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گُیوکخان..göyükxan [تاریخی اؤزل آد] باخ: گؤیوک+خان

گیودره..givdərə [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

گیوه..givə [باخ] گؤوه.

گَییرتمک..gəyirtmək [تاثیرلی ائیلم] گییرمه‌سینه سبب اولماق t~to belch

گَییرتی..gəyirti [آد] گییرمه، گییرمک ایشی.

گَییرمک..gəyirmək [تاثیرسیز ائیلم] معده ده توپلانان و ییغلان قازی سسله آغیزدان چیخارماق، معده‌ده عمله گلن قازلاری آغیزدان ائشیگه قایتارماق (فا: آروغ زدن). to belch {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ککیرمک‹، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر ›گیگیرمک‹}.

گَییرمه..gəyirmə [آد] گَییرتی، گییرمک ایشی (فا: آروغ). Belching {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

گَییریش..gəyiriş [آد] گییرمه ایشی (فا: آروغ). belching

گَییریک..gəyirik [آد] گییرمه.

گییه‌جک..giyəcək [آد] گئییلن‌شئی، گئییم(فا: لباس) clothing

گییه سی..giyəsi [آد] گییم، گئییم، پالتار، لباس. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

گییید..giyid [آد، دا] قوشو آلدادیب توتماق اؤچون قوش سسی چیخاران آلت.

گییشمک..giyişmək [باخ] گیجیشمک.

گییینمک..giyinmək [باخ] گئییینمک.

ل..L [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین ییرمی یئددینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوْن یئددینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق سورتونن و تیتره شیم‌لی حرف ساییلیر (فا: بیست و هفتمین حرف ترکی آذربایجانی).

لا..la [حرف، عربجه] نفی حرفی، یوْخ معناسیندا (فا: نه).

لاأبالی..laubali [صفت، عربجه] سایقی‌سیز و یاوا آدام، باشی بوْش (فا: لاقید). careless

لااقل..laəqəl [ظ، عربجه] ان آزیندان، هئچ اوْلمازسا (فا: حداقل).

لاب تئز..labtez [ظرف] تئز اولاراق (فا: در اسرع وقت). sooner

لابار..labar [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

لابُد..labud [ظ، عربجه] چاره‌سیزجه (فا: ناچار). inevitable

لابراتوْار..labratoar [آد، فرانسیزجا] دئنه تیم یئری (فا: آزمایشگاه). laboratory

لاپ..lap [اؤن اک] تورکجه ده آنلامی شدّتلندیرن و تفضیلی صفت معادلینده بیر علامت، سؤزلرین اؤنونه گله‌رک اوْلارین معنا و آنلامینی شدت لندیریر "بوگون لاپ ایستی گون ایدی" (فا: پیشوندی). too, in a high degree ۲-لاپ۲(سس تق) لاپ سسی.

لاپ‌آز..lap az [ظرف] چوخ آز (فا: حدّاقل). minimum، fewest

لاپا..lapa [باخ] لاپان.

لاپارلاپار..laparlapar [آد، دا] پارچاپارچا، لکه‌لرشکلینده "~گوْللو پارچا".

لاپان..lapan [آد] ۱-چؤرک پیشیرمک اوچون خمیری آچماغا یارایان وسیله، توخونموش چوبوق اوستونه کولش و سامان تؤکه‌رک اوستونه بیر پارچا چکیب چؤرک یاپماق اوچون یارارلانالار. ۲-(آ، بی) دیلیم دیلیم یاپراقلاری اوْلان آغجاقایین نوْعوندان بیر آغاج {باخ: لاپیتقا/ لاواش یاپان› لاواش لاپان/ یاپما سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر}.

لاپیلداماق..lapbıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] لاپلاپ‌سسی چیخارماق(فا: لاپلاپ کردن).

لاپچین..lapçın [آد] یونگول‌ائو آیاق‌قابی‌سی(فا: دمپایی) {باخ: لاپان}.

لاپدان..lapdan [ظرف] گؤزله‌نیلمه‌دن، بیردن بیره "لاپدان ایشیق سؤندو".

لاپلاپ..laplap [ظرف] تعجّبله، حئیرت‌له "لاپلاپ باخماق".

لاپیتقا..lapıtqa [آد] بیر نوع بئل(فا: نوعی‌بیل) {یاپیتقا}.

لات..lat [اؤزل آد] قزوین ده چای آدی.رزن ده کند آدی.

لاتران..latran [اؤزل آد] لاطران: غربی موُغان‌دا عاباس‌آباد کند ینین یاخین‌یندا و تکه‌لی بوْیونون قیْشلاق یئری[۱۰۸].

لاتلوّت..latlüt [صفت، دا] بازار یئتیمی، گده گوْده، یاوا (فا: اوباش).

لاتلوّت‌قالماق..latlüt qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخسول‌لاشماق، هر شئی الیندن چیخماق.

لاتوُن..latun [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی. باخ: آستارا (~شلاله‌سی).

لاتین..latin [آد، خ] ۱-ایتالیا لاتیوْم بؤلگه‌سی خالقیندان اوْلان خالق. ۲-لاتین خالق‌لاری.

لاتین چیچگی..latin çiçəyi [آد، بیتگی] تکره یاپراقلی، پورتاغال رنگینده بیر بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه زینتی). tropaelum

لاتین چیچگی‌گیللر..latin çiçəyigillər [آد، بیتگی] ایکی چنکلیلردن، اؤرنه‌یی لاتین چیچگی اوْلان بیر بیتگی سوْیو.

لاتین‌خالقلاری..latin xalqları [آد] دیللری لاتین دیللرینن اوْلان خالقلار.

لاتین‌دیللری..latin dilləri [آد] فرانسیزجا، اسپانیوْلجا، ایتالیانجا، پوْرتاغالجا کیمی دیللرین اوْرتاق آدی.

لاتینجه..latincə [آد] لاتین دیلی.

لاجانی..lacanı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

لاجورد..lacəvərd [آد، فا] توُتقون ماوی رنگینده قیمتلی داش.

لاجوردی..lacəvərdi [آد، فا] توُتقون ماوی رنگی، لاجَوردی.

لاچوان..laçvan [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

لاچین..laçın [آد، دیرگی] ۱- توْکلرینده آغ لکه‌لری اوْلان و آیاقلاری قیرمیزی شاهین نوْعو (فا: نوعی پرنده). ۲-ایتی و گوزل گؤزلو" لاچین گؤزلو قیز"، قیْز آدی؛ ۳-چیخیلماسی گوْج قایالیق یئر[۲۲۴] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: ایگید، شاهین؛ بو کلمه ده ایلک بؤلوم بو قوُشون گؤزللیگینی نشان وئرمک اوچون آلا اولمالیدیر[۶]}.، باخ: چین۲.

لاچین..laçın [اؤزل آد] قوزئی آذربایجاندا بیر رایوْن آدیدیر.

لاچین بگ..laçınbəy [آد] قارلوق قوْمونون بؤیوکلرینده بیر آد[۸۵].

لاچین دره سی..laçın dərəsi [اؤزل آد] کرمانشاه کوزران و گئرمی ده کند آدی.

لاحاق..lahaq [اؤزل آد] خیاو دا کند و چای آدی.

لاخ..lax [آد] ۱-قوخوموش، ایچی لاخ یومورتا ۲-یئرینده محکم دورمایان (فا: لق). {سس تقلیدی اولاراق دور شئیین ترپشمه‌سیندن آلینیب و لخشک، لاقیلتی و لاخلاماق کیمی کلمه‌لرین کؤکودور؛ باخ: لاق}.

لاخ لاخ (لاخ با لاخ)..laxlax [ع: لق] لاخلایاراق "بیر تیپک قاپی یا ووردو قاپی لاخ بالاخ آچیلدی".

لاختا..laxta [صفت، فا‹لخت، لخته›] ۱-برکیمیش قان کؤتله‌سی، تیکه (فا: لخته). clot ۲-اتلی جانی، لاختا اوشاق.

لاختالاختا..laxtalaxta [صفت] پارچاپارچا" لاختا لاختا قان قوسوردو" the blood coagulated

لاخ‌تاخ..laxtax [صفت] بوْش، خارابا کیمی اوْلان یئرویا شئی" لاخ‌تاخ-ائو".

لاختالاشماق..laxtalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاختاحالا گلمک(فا: لخته-شدن).

لاختالانما..laxtalanma [آذ] منعقد اولما، (فا: انعقاد). conclusion

لاختالانماق..laxtalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاختا حالینا دوشمک to coagulate

لاختالانمیش..laxtalanmış [صفت] لاختااولموش(فا: لخته) coagulated

لاخلاتماق..laxlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یئریندن اویناتماق to make loose

لاخلادیلماق..laxladılmaq [بلسیز ائیلم] لاخ حالاسالینماق، بوشادیلماق.

لاخلاما..laxlama [آذ] یئرینده اویناما، بوشالما (فا: تکان). shake

لاخلاماق..laxlamaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: لاق] یئرینده اویناماق، بوْشالماق (فا: لق شدن). to come loose

لاخلامیش..laxlamış [آذ] لاخ اولموش.

لاخلانماق..laxlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاخ حالا گلمک.

لاخلیق..laxlıq [آذ] ۱-لاخ شئیین حالی، بوْشلوق. Looseness ۲-لاقئیدلیک" بوُ شخص ده بیر لاخلیق واردی".

لاد..lad [آذ، روسجا] موسیقی‌ده سس‌لری بیرلشدیرمه اُصولو و موسیقی اثری‌نین قوُرولوشو" دؤزلوک، شوُر، سئگاه، شوُشتر، چارگاه، بایات-شیراز، هومایون موُغام‌لاری آذربایجان موُسیقی‌سینین یئددی اساس لادی دیر؛ حاجیبگلی".

لادن..ladən [آذ، بی، فا] باخ: قاراغان.

لادن‌اسکندانی..ladən iskəndani [اؤزل آذ] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان‌دیر[۳].

لادین..ladın [آذ، بیتگی] چام گیللردن بوْیو ٦٠-٥٠ متر اوجالان، ٥٠٠-۲۰۰۰متر یوکسک‌لیک‌لرده یئتیشن، دؤزگون گؤوده‌لی، قوْزالاغی آشاغی دوْغرو سالاق تاختا و رزین‌ٔیندن یارارلانیلان بیر شام جنسی (فا: صنوبر). picea

لاذقیه‌توْرکمنلری..LazkiyeTürkmənləri [اؤزل آذ] لاذکیه‌توْرکمنلری: سوُریه تورک بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

لار..lar [اؤزل آذ] ۱-شبستر ده چای آدی.ساوه-رازقان، شبستر، تاروُم دا کند آدی {لاری‌شاهسون‌ائلینه منسوبدور}. ۲- شیراز یاخین لیغیندا شهر آدی. ۳-لار بؤلگه‌سینده توْرک کندلری: سیف آباد (۱۳۱ک‌ق‌ب)، (قاراآغاج‌چایی‌نین قیراغیندا، ❊۱۸۰/ ی‌تو)، بست‌بند bəstbənd (۱۰۸ک.ق.ب ❊۱۱۰/ تو).

لارجان ۱..larcan [اؤزل آذ] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۱۰۸]. ۲-لارجان۲(اؤزل آذ) کلئیبرده کندآدی.

لاران..laran [اؤزل آذ] قیلدان دؤزمیش چوُوال باغی[۲۲٤].

لارگاه..largah [آذ] توخوما دسگاهلاریندا چؤزگو تئللرینین بیربیرینه قاریشمالارینا انگل اوْلان و آغاجدان دوزلمیش آراج[۲۲٤].

لارنده..larəndə [اؤزل آذ] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲٥].

لاری..ları [آذ] آیاقلاری و بوْینو اوُزون بیر نوع خوروز و تویوق جنسی (فا: مرغ و روس‌لاری) .

لاری..ları [اؤزل آذ] خیاو دا چای و کند آدی. بیرشاهسون ائلی بوْیو.

لاریچه..lariçə [اؤزل آذ] شهرضا دا کند آدی.

لاریقلاماق..larıqlamaq [اؤزل آذ] داوار چاغیرماق[۲۲٤].

لارینژیت..larinjit [آذ، طب، یونانجا] خیرتددک ده عمله گلن التهابلی خسته‌لیک.

لازا..laza [اؤزل آذ] آذربایجان'دا کند آدی[۲٤۰].

لازانیا..lazanya [آذ، ایتالیانجا] بیر نوع ایتالیان ماکارناسی.

لازیم..lazim [ع، دیلب] لازم:۱-تاثیرسیزفعل، ائتگی‌سیزفعل، مفعولا نیازی اوْلمایان و"نَیی، کیمی" سوْرولارینا احتیاجی اوْلمایان فعل "گلمک" Intrasitive verb ۲-(ص) گرک، گرکلی (فا: لازم). necessary

لازیم‌سیز..lazimsiz [صفت] گرک‌سیز، ضرورت‌سیز، لازیم اوْلمایان.

لازیملی..lazimli [صفت] گرک‌لی، ضرورت‌لی، لازیم اوْلان.

لازیملیک..lazimlik [آذ] گرکلیک، ضروری‌لیک، لازیم اوْلما.

لازیمینجه..lazimincə [ظرف] گره‌گینجه.

لاس..las [مس‌تق] ۱-توْیوغو توتماق ایسترکن چیخاریلان سس (فا: صدایی برای حرکت دادن مرغها). ۲-باشاری‌سیز.

لاستیک..lastik [آذ، فرانسیزجا] کائوُچودان‌دؤزَلمیش‌بیر ماده (فا: ~). rubber

لاستیک آغاجی..lastik ağacı [آذ، بیتگی] باخ: کائوُچو.

لاستیک سؤز..lastik söz [آذ] دَییشیک آنلاملارا گله بیلن سؤز.

لاس‌لاس..laslas [ظرف] قات قات، لای لای، بؤیوک تیکه‌لر شکلینده" توپراغی لاس لاس توْکمک" {لای لای سؤزوندندیر}.

لاسگی‌قایا..lasgi qaya [اؤزل آذ] آذربایجان'دا داغ آدی[۲٤۰].

لاشقا..laşqa [آذ] آلای، شاقا، مزاح[۲۲٤].

لاشه..laşə [آد، فا‹ باخ: لئش] لئش، جمدک.

لاطاری..latarı [آد، فرانسیزجا] پوشک آتما (فا: قرعه). lottery

لاطاییر..latayır [صفت، ع‹لاطائلات›] ادب‌سیز و هرزه" لاتاییر دانیشما".

لاطران..latran [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

لاعلاج..laəlac [ع، ص، ظ] چاره‌سیز، علاج‌سیز (فا: بی علاج).

لاغ..lağ [آد] استهزا، اله سالما(فا: استهزا) mockery {لوْغاز کلمه سینین قیسالمیشی اولمالیدیر؛ باخ: لوْغاز› لغز}.

لاغ..lağ [اؤزل آد] خوی دا داغ آدی.

لاغاائتمک(لاغ ائتمک)..lağa etmək(lağetmək) [تاثیرلی ائیلم] اله سالماق، استهزا ائتمک، لاغا قویماق.

لاغار..lağar [آد] شوولاما نتیجه‌سی دوزه‌لن ایو و زولاق.

لاغاز..lağaz [باخ] لوْغاز.

لاغاقوْیماق..lağaqoymaq [تاثیرلی ائیلم] اله سالماق، استهزا ائتمک mockery

لاغان..lağan [آد، دا، باخ: لاغون] ایته یئمک وئریلن قاب.

لاغباز..lağbaz [باخ] لاغچی.

لاغبازلیق..lağbazlıq [آد] باخ لاغچی‌لیق.

لاغجیل..lağcıl [باخ] لاغچی‌لیغی سئون.

لاغجیل‌لیق..lağcıllıq [باخ] لاغچی‌لیغی سئومه.

لاغچی..lağçı [آد] لاغ ائدن، اله سالان، استهزا ائدن joker

لاغچی‌لیق..lağçılıq [آد] آدام اله سالما، استهزا ائتمه.

لاغر..lağar [اؤزل آد] شیراز-لار دا کند آدی.

لاغ‌لاغ..lağlağ [صفت، ظ] بوش، معناسیز.

لاغ‌لاغ‌دانیشماق..lağlağ danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوْش بوْش و معناسیزجا دانیشماق.

لاغلاغا..lağlağa [آد] شاکا (فا: لطیفه). joke

لاغلاغچی..lağlağçı [باخ] لاغلاغی.

لاغلاغی..lağlağı [صفت] ۱-چوخ دانیشان، بوش بوغاز (فا: حراف). ۲-لاغ استهزا، اله‌سالما" لاغلاغی یا قویماق، استهزا ائتمک".

لاغلاغی‌لیق..lağlağılıq [آد] بوش بوش دانیشما، بوش بوغازلیق (فا: حرافی). mockery joke

لاغلاغی یا قویماق..lağlağı ya qoymaq [تاثیرلی ائیلم] استهزا ائتمک.

لاغ‌لوْغاب..lağloğab [عربجه] لعاب.

لاغ‌لوْغاز..lağloğaz [تاثیرلی ائیلم] لاغ لوغازا قویماق، لاغا قویماق.

لاغون..lağun [باخ] لاغیم.

لاغیرتی..lağırtı [آد، باخ: لاق] بوش سؤز.

لاغیم..lağım [آد] ۱-اؤستو اؤرتولو آتیق سوُ یولو، ائقوْ، آرخلیم، یئرله‌شیم‌یئرلرینده آتیق‌سوُآرخی underground passage ۲-آتیق سولاری آریتماق اؤچون دوزنلنمیش یئر (فا: لاگون). black mud {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ لاقون› اوْیولموش بیرشئی و قاب؛ بوکلمه یونانجا و عربجه دئمه‌یینه رغما ًاسکی بیرتورکجه کلمه دیر و کؤکولیغ ‹زیغ سؤزونه باغلیدیر، بو کلمه فارسجا و اوروپا دیللرینه‌ده گئچیبدیر}.

لاغیم‌آتان..lağım atan [صفت] لاغیم آچان، لاغیم ووران، باخ: لاغیمچی.

لاغیم‌آتماق..lağım atmaq [تاثیرلی ائیلم] لاغیم آچماق(فا: لاگون-زدن) canalization

لاغیمچی..lağımçı [صفت] ۱-آتیق‌سوْلارین یوللارینی‌آچان و تمیزله-ین. ۲-اسکی قلعه چئوره سینده‌لاغیم قازان sapper soldier

لاغیمچی‌لیق..lağımçılıq [آد] لاغیم چی‌نین ایشی.

لاغیم‌لاماق..lağımlamaq [تاثیرلی ائیلم] لاغیم و یئرآلتی سو یولو آچماق.

لاغیم‌لانماق..lağımlanmaq [بلسیزائیلم] لاغیم‌ویئرآلتی-سوُیولوآچیلماق.

لاف..laf [آد، فا] بوْش سؤز و صحبت، یاوا (فا: حرف بیهوده).

لاق..laq [سس تق] دار بوغاز قابدان تؤکولن سودان ویا قاینار سودان چیخان سس (فا: صدای لاق).

لاقای..Laqay [اؤزل آد] اؤزبَک قاراقالپاق بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

لاق‌لاق..laq laq [آد، سس تق] دمیر کیمی شئیلرین بیربیرینه دَیمه‌سیله چیخان سس، " دمیرچی‌نین عمرو تاق تاقلا لئیلگین عمرو لاق لاقلا گئچر، آتا سؤزو".

لاققابالیغی..laqqabalığı [آد] کؤپک بالیغی" دریایا آتدی‌منی. لاققا-لار اوددو منی.بیرپاکین‌بیرناپاکین.ناله‌سی توتدومنی"(فا: کوسه)

لاققالاق..laqqalaq [باخ] لاق.

لاققیرتی..laqqırtı [باخ] لاققییلتی، بوْش سؤز (فا: حرف یاوه).

لاققیلتی..laqqıltı [آد، باخ: لاق] ۱-لاق لاق سسی، سوّت و سوُ کیمی شئیلرین چالخالاما سسی، ۲-(مج)بوْش سؤز. lap

لاققیلداتماق..laqqıldatmaq [تاثیرسیز ائیلم] لاققیلتی سسی چیخارماسینا سبب اولماق (فا: ف.س‌لاق‌لاق کردن). t~ to lap

لاققیلداماق..laqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] لاققیلتی سسی چیخارماق (فا: لاق‌لاق کردن). to gurgle, to lap

لاقید..laqeyd [صفت] توَجّه سوز، سایماز(فا: لاقید) careless

لاقیدجه..laqeydcə [صفت، عربجه] هئچ بیر شئیه اؤنم وئرمه‌دن (فا: لاقیدانه).

لاقیدقالماق..laqeyd qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اعتناسیزاولماق، سایماز و ماراق‌سیزاولماق.

لاقیدلشمک..laqeydləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اعتناسیزاولماق، سایماز اولماق.

لاقیدلیک..laqeydlik [آد] اعتیناسیزلیق، سایمازلیق، ماراق‌سیزلیق.

لاقیرتی..laqırtı [باخ] لاغیرتی.

لاک..lak [آد، لا] بزَک اؤچون دیرناقلارا ووُرلان ماده (فا: لاک). varnish, lacquer

لاکتاز..laktaz [آد، فرانسیزجا] سوّت شکرینی (لاکتوز) اؤزوم شکرینه (قلوکوز) چئویرن بیر باغیرساق آنزیمی.

لاکتوز..laktoz [آد، فرانسیزجا] سوّتون بوُخار لاشماسیلا کریستال وضعیت ده توْپلانان شکر، سوّت شکری. $C_{12}H_{22}O_{11}$

لاکتیک اسید..laktik əsid [آد، فرانسیزجا] تورُشامیش سوّت ده و چوْخ بیتگی‌لرده اولان آسید آلکوْل، سوّت اسیدی.

لاک‌لاماق..laklamaq [تاثیرلی ائیلم] لاک ووُرماق، بزَک ووُرماق.

لاک‌لانماق..laklanmaq [بلسیز ائیلم] لاک ووُرولماق، بزَک ووُرولماق.

لاکین..lakin [ع، با] ولی، آمّا "اونو تانیردیم لاکین آدینی بیلمیردیم" (فا: لاکن). but, however

لاکامال..laqamal [اؤزل آد] ایلام تانری لاریندان[۲۱۱].

لال..lal [آد] ۱-دیلی توتولموش mute ۲-دانیشما یئته نگیندن محروم اولان، دانیشا بیلمه ین (فا: لال). dumb person {سومرجه ‹لالارتو›: لال اویونو}.

لالان..lalan [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوبا آدی[۳، ۱۰۸]. کیمک تورک بویلارینین یاشادیغی بیر شهرین آدی[۲۱۲].

لال‌اولاسان..lal olasan [دئییم] قارغیش افاده سی.

لال‌اولسون..lal olsun [دئییم] قارغیش افاده سی.

لال‌اولماق..lal olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوسماق.

لال‌اویونو..lal oyunu [آد] پانتومیم (فا: لال بازی). pantomime

لال‌دوُرماق..lal durmaq [باخ] لال اولماق.

لال‌دینمز..lal dinməz [ظرف] دینمه‌دن سس چیخارمادان، سوساراق "لال دینمز بوُیروغو یئرینه گتیردی" silent, queit

لال‌کار..lalkar [صفت] ۱-دانیشما وائشیتمه یئته نگی اولمایان. ۲-دانیشمادان، سؤز دئمه‌دن، حرکت‌سیز، وساکت "لال کار گئتدیلر" (فا: کر و لال). deaf-mut

لالا..lala [سس تق] اوشاغی یاتیتماق اؤچون دییلن بیر سؤز.

لال‌ائله‌مک..lala eləmək [تاثیرلی ائیلم] سوُسدورماق.

لالائی..lalai [آد] لایلای دئمه (فا: لالایی). lullaby

لالابئجان..lalabecan [اؤزل آد] اهرده کندآدی {لاله‌لیک و بگ یئری}.

لالابند..lalabənd [آد، بیتگی] بیر نوع دملنمه‌لی داغ بیتگی‌سی[۱۳۶].

لالاپئتی..lalapeti [صفت] تام لال اولمایب آنجاق کلمه‌نی بؤتؤو سؤیله یه بیلمه ین، پلتک، دیلی پلتک (فا: لکنت دار).

لالاپئتیک..lalapetik [صفت] تام لال اولمایب آنجاق کلمه‌نی بؤتؤو سؤیله یه بیلمه ین، پلتک، دیلی پلتک (فا: لکنت دار).

لالاجین..lalacın [اؤزل آد] لاله‌جین: همدانا یاخین دا شهر آدی.

لالاق..lalaq [آد] تئستی، توْپراق صراحی، داش اوْیوقلاریندا ییغیلان یاغیش سوُیو[۲۲۴].

لال‌الفباسی..lal alfabesi [آد] لال‌لارین ایشله دیکلری بیر الفبا.

لالان..lalan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {لالا و لاله لیک بؤلگه}.

لالاماق..lalamaq [تاثیرسیز ائیلم] زاریلداماق.

لال‌کارلیق..lalkarlıq [آد] لال‌کار اولما وضعیتی، دانیشماما و ائشیتمه‌مه.

لالکان..lalkan [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

لاللاشماق..lallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] دانیشما یئته‌نگین ایتیرمک(فا: لال-شدن

لاللیق..lallıq [آد] لال آدامین حالی.

لال‌مات..lalmat [ظرف] حئیرت ایچینده سوساراق.

لاله..lalə [آد، بیتگی] لالاگؤلو: ۱-زنبق گیللردن، یاپراق‌لاری اوُزون و ایری لَچک‌لی، چیچک‌لری قدح کیمی، توّرلو رنگلری اولان بیر بزک بیتگی‌سی (فا: لاله). tulipa gesneriana ۲-آل قان رنگینده "لاله یاناق" {باخ: آل›آلاله}.

لاله..lalə [اؤزل آد] تبریز؛ رزن (~دان)، اقلید (~گون)، مراغا و ساوین‌قالا (~لی) دا کند آدی.

لاله..lalə [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، قدیم رقصدیر. گنجه ده یارانیب. رقص اورتا تئمپده ایفا اولونور. رقصین خاراکتئری اویناق، حتّی جلددیر. اونو، عادتن قیزلار اویناییرلار. بورادا موغام حیصّه سیده (سئگاه) وار، رقاصه الله یئریندجه بیر یانا ترپنمه دن، اللریله ساغا-سولا طرف سوزمه طرزینده حرکتلر ائدیر[۲۴۵].

لاله‌آغاجی..lalə ağacı [آد، بیتگی] چتیرگیللردن بؤیوک بیر بزک آغاجی (فا: نوعی درخت زینتی). liriodendron tulipifera

لاله‌جوانشیر..lalə cavanşir [یازار] ش۱۳۵۷ده موغانین لیملی

کندینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

لاله‌چیچکلیلر..lalə çiçəkəlilər [آد] لاله کیمی چیچک‌لری اوْلان بیتگی لر تاقیمی

لاله‌دوْداق..lalə dodaq [صفت] دوْداق‌لاری لاله کیمی قیرمیزی.

لاله‌رنگ..lalə rəng [صفت] لاله کیمی قیرمیزی.

لاله‌زار..laləzar [آد، فا] لاله‌لیک.

لاله‌گوُن..laləqun [صفت، فا] لاله رنگینده اوْلان، لاله کیمی قیرمیزی.

لاله‌لنمک..lalələnmək [تاثیرسیز ائیلم] لاله ایله اؤرتولمک، قیزارماق.

لاله‌لی..lalələi [صفت] لاله‌سی اوْلان.

لاله‌لیک..laləlik [صفت] لاله بیتمیش یئر، لاله اکیلمیش، لاله زار.

لاله‌یاناق..lalə yanaq [صفت] یاناق‌لاری لاله کیمی قیرمیزی، آل یاناق.

لالیق..lalıq [صفت] حددیندن آرتیق یئتیشیب و واختی اؤتموش، ایچی گئچمیش "لالیق آرمود" {باخ: لیرت}.

لالیق‌لاشماق..lalıqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] لالیق ولیرت اوْلماق، ایچی گئچمک.

لالیق‌لاماق..lalıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] لیرت اوْلماق، ایچی گئچمک.

لالیق‌لانماق..lalıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] لیرت اوْلماق، ایچی گئچمک.

لالیق‌مالیق..lalıqmalıq [ا، ص] دیلسیز آغیزسیز، سؤزونو باشا سالا بیلمه‌ین.

لام..lam [صفت، ظرف] ۱-آرام "لام‌سوُ" ۲-لاغیم[۲۲۴]. {باخ: لاغیم}.

لام..lam [آد، عربجه] ۱-لام۱: عرب الفباسینین ۲۷جی حرفی. ۲-لام۲(آد، فرانسیزجا) میکروسکوپدا گؤزلوک آلتیندا ماده‌نین قوْیولدوغو اینجه جام (فا: لام).

لامئل..lamel [آد، فرانسیزجا] میکروسکوپدا لام و ماده‌نین اوْستونه قویولان بیر نازیک و اوُزون شوشه (فا: لامل).

لاما۳..lama [آد، دیرگی، پئرو یئرلیلری دیلیندن] دوه گیللردن، گؤنئی آمریکادا یاشایان، ۲،۵متر اوُزونلوغو، یاشامی ۲۰ ایل سؤرن، اتی و یوُنو اوچون یئتیشدیریلن، گوشه‌ین‌لردن، امجک‌لی، چؤل و ائوجیل نوْعلاری اوْلان بیر حئیوان (فا: لاما). lama

لاما..lama [اؤزل آد] ۱-لاما۱ : سوُمر-کوُماربی افسانه‌سینده گؤی تانری لاریندان، هیتیتلرین قوْرویوجو تانریچالاریندان[۲۱۱]. ۲-لاما۲(آد، تبّتجه) دالایی لاما، لامائیزم رهبری (فا: لاما). lama

لاماشان..lamaşan [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {باخ: لاما+شان}.

لامان..laman [اؤزل آد] اهرده انجردکندی یاخین ایندا و چله‌بیانلی بوْیونون قیشلاق یئری[۳، ۱۰۸]. {باخ: لاما+ان}.

لامائیزم..lamayızm [آد، تبّتجه] موْغولوستاندا یاییلان بودا مذهب‌لرین‌دن بیری (فا: ~). lamaizm

لامبادا..lambada [آد، گونئی آمریکا دیللریندن] گونئی آمریکا دا اوینانیلان بیر دانس واویناما آدی (فا: ~).

لامپ (لامپا)..lamp(lampa) [آد، فرانسیزجا] ۱- نفت و یاغ واسطه‌سیله ایشیق وئرن بیر آلَت ۲-الکتریکی چیراق‌لارین باشلیغی (فا: ~) lamp

لامپااوْستو..lampa üstü [آد] لامپانین اوستونه قویولان شوْشه lampshade

لامپاجیق..lampacıq [آد] کیچیک لامپا.

لامحاله..ləməhalə [ظ، عربجه] هئچ اوْلمازسا (فا: غیر ممکن).

لامذهب..ləməzhəb [صفت، عربجه] مذهب‌سیز، یوْل سوُز (فا: ~). irreligious

لامسه..lamsə [آد، عربجه] توخونما دویقوسو (فا: ~).

لامع..lame [آد، عربجه] پاریلدایان (فا: ~).

لامکان..ləməkan [ع، صفت] مکان‌سیز، یئرسیز (فا: ~).

لانجا..lanca [آد] تییان کیمی آغزی دار قاب[۲۲۴] (فا: نوعی دیگ).

لانقیرلوُنقور..lanqırlunqur [ظرف] دمیرلرین بیربیرینه دَیمه‌سیندن چیخان سس.

لانو..lanu [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

لاو..lav [آد] بال مومو (فا: لاو). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: مؤهور موُمو؛ توْرکجه اسکی سؤزجوک اولاراق فارسجا و آوروپا دیللرینه ده گئچمیش اولمالیدیر، لاواش سؤزوده (بال موُمو کیمی نازیک‌له‌شن و یاپیشقان اوْلدوغو اوْچون) بوُنا باغلیدیر}.

لاوا..lava [آد، ایتالیانجا، باخ: لاو] ۱-یاناردا غدان‌چیخان ارگین اوْدلو ماده. ۲-بؤیوک کوْتله حالیندا و سُرعتله‌حرکت ائدن شئی حاققیندا، ازدحاملی شئی "قاینارلاوا کیمی گلدیلر" (فا: ~).

لاواش..lavaş [آد] بیر جور اکمک، نازیک یاییلمیش خمیردن پیشیریلن چؤرک نوعو. lavash bread {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: لاو}.

لاواش قوْلاق..lavaş qulaq [آد] قوُلاق‌لاری یئکه و یاستی، پالاز قولاق.

لاواشا..lavaşa [آد] الچه اریک ویا بوجور میوه‌لری قاینادیب سوُیونو بؤیوک مجمعی ده یایاراق و قورواراق دوزه‌لن یئمه‌لی (فا: لواشک) {باخ: لاو}. ۲-لاواشا۲(آد) آتی‌نالارکن آغزینا و قوُلاغینا گئچیریلن تیخاج.

لاواشالاماق..lavaşalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-آتا لاواشا وورماق. ۲-لاواشا دوزلتمک.

لاواشالیق..lavaşalıq [آد] لاواشا اوّچون اوُیقون اوْلان.

لاواشانا..lavaşana [آد، دا] بیرنوع میوه تورشوسو.

لاواشچی..lavaşçı [آد] لاواش پیشیرن.

لاواشچیلیق..lavaşçılıq [آد] لاواش پیشیرمه ایشی.

لاواشلی..lavaşlı [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند و داغ آدی.

لاوقا..lavqa [صفت] چوخ دانیشان، یاوا دانیشان. {لوْغاز سؤزونون قیسالمیشیدیر؛ لوْغاز› لوْغا› لووغا› لووقا› لاوقا}.

لاوقار..lavqar [آد] آلای، شاقا، مزاح[۲۲۴].

لاهاد..lahad [آد] ۱-سوُآرخی. ۲-پامبوق آتماغا یارایان آیقیت‘ین یای حرکتی نی ساغلایان پارچالارین آدی[۲۲۴].

لاهانا..lahana [آد، بی، یونانجا] باخ: کلم.

لاهماجون..lahmacun [آد] بیر نوع پیتزا. {معجون سؤزیله ایلگی‌لیدیر}.

لاهوُت..lahut [ع، آ] ایلاهی‌لیک (فا: ~).

لاهوتی..lahuti [آد، عربجه] ایلاهی "اؤزومو لاهوتی بیر منظره قارشی‌سیندا تصوّر ائدیردیم" (فا: ~).

لاهیْج..lahic [اؤزل آد] باش‌قافقاز و خانلار‘دا کند و یئر آدی[۲۴۰]. {محتملا تالیشجا سؤز اولاراق اپیک و اپیک قوردو آنلامینمادیر}.

لاهیجان..lahican [اؤزل آد] ۱-گیلان اُستانیندا شهر آدی. بو شهره - یاخین کندآدی: حسن کیاده(آستانا، ۲۰ک‌ق* ۵۰۰۰/ ی‌تو)، شهره یاخین داغ آدی: بانخانا (۱۷ک‌گ‌د۱۹۶۳) {محتملا تالیشجا سؤز اولاراق اپیک و اپیک قوردو آنلامینمادیر}.

لای..lay [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {لاهی دا دئییلیر و ساخسی معناسینده ایشله نه‌رک لئه دن دؤزلمیش شئیلره دئییلیر}.

لای..lay [آد] ۱-قات، بیربیری اوْستونه یئرله شن قاتلارین هر بیری (فا: ~). لایه layer, stratum ۲-آچیلیب اؤرتولن شئی‌لرین هر تایی، تای. {سنگلاخدا: چؤکونتو؛ دیواندا لیبو(پالچیق) شکلینده‌دیر و سنگلاخداکی لای و لایلاماق (پالچیق لاماق، سوُواماق)، لیبو سؤزونون دَییشک شکلیدیر، ایندیسه تورکجه ده اولدوغوکیمی فارسجادا لای (سیلت) ولای (قات) شکلینده ایشله‌نیر، لاتینجه layer سؤزوده بو کلمه‌لرله کؤکداش سایلمالیدیر، باخ: لیل}.

لای‌بالای..laybalay [ظرف] ۱-لای‌لای،قات‌قات" لای‌بالای یینغماق" ۲-تای با تای، هرایکی تایی" قاپی لای با لای آچیلدی".

لایتجزا..layətecza [آد، عربجه] تجزیه‌اوْلابیلمه‌ین، پارچالانماز(فا: ~

لایتغیر..layətəğyir [آد، عربجه] دَییشمز، دَییشیلمه ین (فا: ~).

لایتناهی..laytənahi [آد] سوْنسوزلوق(فا: بی‌انتها) infinite

لایجان..laycan [اؤزل آد] تبریزده کندآدی {چوْخ‌قاتلی یئر}.

لایحه..layəhə [آد، عربجه] اؤنَری، اؤن‌تاساری، بیرایش‌ویاقوُرولوشون اؤنجه‌دن حاضرلانمیش پلانی. (فا: لایحه). planning

لایدیر..laydır [آد، باخ: لای] ۱-کوْتانین توپراغی چئویرن بؤلومو. ۲-آرابانین یان تاختالارینا دئییلیر.

لایزال..layəzal [صفت، عربجه] ابدی، قالیجی، زوال تاپمایان.

لایق..layiq [صفت، عربجه] یاراشان، مُناسب (فا: ~). suitable

لایلاتماق..laylatmaq [تاثیرلی ائیلم] لای لای ائتمک، قات قات دوزمک

لایلاشماق..laylaşmaq [باخ] لای لانماق.

لایلالار..laylalar [آد، یازین] لایلای: آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتیندا اوشاق‌لارین تربیه‌سی و اولارا محبت گؤسترمک اوچون بو نوع قوْشقو دئییلر و قورولوشجا بایاتی شکلینده دیر، اؤرنک: " لایلای دئدیم دوْیونجا. باش یاسدیغا قویونجا. پارداقلان قیزیل گولوم. ایی‌له یم دویونجا. "[۷۳، ۷۴].

لایلاماق..laylamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سوواماق، ۲-لایلای بیربیرینین اوْستونه قویماق، لایلای دؤزمک (فا: چیدن). to stratify {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

لایلاندیرماق..laylandırmaq [تاثیرلی ائیلم] لای لای و قات قات دوزمک.

لایلانماق..laylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] سووانماق، لای لای ائدیلمک، لای لای اوْلماق (فا: انباشته شدن). to be stratified {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

لایلانمیش..laylanmış [صفت] ورق روقه (فا: متورّق) laminated

لایلای..laylay [ظرف] ۱-قات قات، لای‌لارحالیندا، اوْست اوْسته، چین چین" لای لای یینغماق". plicate, flakly {بو معنادا لایه سؤزویله ایلگیلیدیر، باخ: لای، لیل}. ۲-لایلای۲(سس تق) اوُشاغی یاتیتماق اوْچون دئییلن سؤزلر و شعرلر، باخ: لایلالار. lullaby {بو معنادا سس تقلیدی اولاراق تورکجه کلمه سایلیر}.

لایلای دئمک..laylay demək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوُشاغا لای لای دئیه‌رک یاتیتماق. ۲-بیرینه ظاهری شیرین سؤزلرله آلداتماق ایسته‌مک.

لایلایا..laylaya [صفت] لای لای اوستونده، قات قاتا، .

لایلی..laylı [صفت] لای‌لاردان عبارت اوْلان، مُتوَرّیق (فا: متورق).

لایموت..layəmut [صفت، عربجه] اؤلمز، قالیجی و دیری (فا: ~).

لاینحل..layənhəl [صفت، عربجه] چؤزولمز، حلّ اولونماز (فا: ~).

لاینقطع..layənqət [صفت، عربجه] دال با دال، آرد آردا (فا: ~).

لاییک..layik [صفت، فرانسیزجا] دین ایشلرینی دؤولت ایشلرینه قاریشتیرمایان، دؤولت ایشلرینی دیندن آیری توُتان.

لئامت..leamət [صفت، عربجه] آلچاقلیق (فا: ~).

لئپچیک..lepcik [آد، ر ٥ ، باخ: لئپیک] لئفجیک: دؤشلوک، کوْرسئت (فا: کرسِت)

لئپیک..lepik [آد] لَپیک: ۱-یاستی و دایره بیچیمینده بالاجا داش. ۲-یونگول ائوآیاق قابی‌سی، شاپ شاپ {یئلپیک سؤزوندن: یئلپیک› یئپیک› لپیک، لئپچیک سؤزو روسجا دئییلیر، بو کلمه، لئپیک/ لئپیکجیک سؤزونون کؤکو اولابیلیر}.

لئپیک داش..lepik daş [آد] لپیک‌له اوینانیلان بیر اویون آدی.

لئچک..leçək [باخ] لچک.

لئدیق..lediq [آد] کؤک بیتگی‌لرینده.

لئریک..lerik [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

لئزگی..lezgi [آد] ۱-آذربایجان جمهوریتینده و داغیستاندا یاشایان بیر خالق آدی. ۲-قافقازلاردا و آذربایجاندا اوْینانان حرکتلی بیر اوْیون آدی (فا: رقصی قفقازی آذربایجانی).

لئزگی خینگالی..lezgi xıngalı [آد] ات و قوْورولموش سوْغانلا پیشیریلن سوُلو خینگال.

لئزگی هنگی..lezgi həngi [باخ] لئزگی (اوْیونو).

لئژیون..lejyon [آد، فرانسیزجا] اسکی روْمالیلاردا پیادا و آتلی‌لاردان دؤزه لن عسگری بیرلیک، بیرنئچه‌تاقیمدان دؤزه‌لن عسگری بیرلیک.

لئش..leş [آد، عربجه] ۱-جمدک، قوخوموش حئیوان اؤلوسو "ایت لئشی" (فا: لش، لاشه). carrion. ۲-تحقیر وکیچیتمه اؤچون بیرینه دئییلن سؤز. {عربجه نعش کلمه‌سی لش شکلینده فارسجایا و سونرا تورکجه‌یه گئچیبدیر[٦]؛ دده}.

لئش‌قارقاسی..leş qarqası [آد، دیرگی] قارقاگیللردن، باشی قارا، وُجودو رنگلی بیر قوش (فا: نوعی پرنده). corvus cornis

لئش‌لئش‌سؤیکنمک(قالانماق)..leşleş söykənmək (qalanmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یان‌یانا یئخیلمیش چوْخلو مئییت حاققیندا.

لئش‌لئشه چاتماق(قاتماق)..leşləşə çatmaq (qatmaq) [تاثیرسیز ائیلم] قیْریب تؤکمک.

لئش‌یئین(سؤکن)..leş yeyən(sökən) [صفت] اؤلو حئیوان-جمدَکلرینی یئین حئیوان.

لئشجیل..leşcil [آد، ص] لئش‌له بسله‌نن حئیوان. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

لئشجیل آغ‌بابا..leşcil ağbaba [آد، دیرگی] توْکلری آغ سوْو، قاناد اوُجلاری قارا، چیپلاق باشلی، کیچیک آغ بابا (فا: نوعی پرنده‌لش خوار).

لئشیم..leşim [آد] قارنین ایچی، قارین باغیرساق "ووُررام لئشیمین جیریلار" (فا: شکمبه) {باخ: لئش}.

لئفجیک..lefcik [باخ: لپیک] ممه قابی، باخ: لئپچیک (فا: کرسِت).

لئقال..leqal [آد، لا] یاسال (فا: قانونی).

لئکسیکا..leksika [آد، فرانسیزجا] ۱-دیلین لُغت ترکیبی، بیر دیله مخصوص بوتون سؤزلرین مجموعسو، سؤز داغارجیغی. ۲-بللی ساحه‌ده ایشله نن سؤزلر و ثابت بیرلشمه‌لر[٩].

لئکسیک‌واحد..leksik vahəd [باخ] سؤزجوک.

لئکسیکوْقراف..leksikoqraf [آد، فرانسیزجا] سؤزلوکجو، سؤزلوک یازاری (فا: ~).

لئکسیکوْقرافی..leksikoqrafi [آد، فرانسیزجا] سؤزلوک بیلگی‌سی، سؤزلوک یازما ایشی، سؤزلوک بیلیمی. (فا: ~).

لئکسیکوْلوژی..leksikoloji [آد، فرانسیزجا] سؤزلوک بیلیمی (فا: ~).

لئنت..lent [آد، روسجا] بیر مُستَوی شئیدن ویا دمیر یاپری‌سیندان کسیلمیش اوزون زوْلاق (فا: لنت). ribbon, fillet

لئنقوْسید..lenqosid [آد] دیل قیْریمی، بوُ کلمه پهلویچی‌لرین سیاستینه اشارتدیر (فا: زبان کشی) {بوُ کلمه سایین صدرالاُشرافی-بگین‌توسط‌ایله دؤزلیب‌و ژئنوسیدکلمه سینین ترکیبینه دایاناراق-دیللرین قصدا اؤلدورمه سینه اشارتدیر}.

لئنقوْیستیک..lenqoistik [آد، فرانسیزجا] دیل بیلیمی (فا: لنگویستیک).

لئنینیزم..leninizm [اؤزل‌آددان] مارکسیزمین روُسلاشدیریلمیش شکلی، کومونیسمین روسچولوق و روس خالقی اؤستونلوگونه دایالی اُصوللاریلا اوُیقونلاشمیش شکلی و بوُ حاقدا اوْلان گؤروشلرین توْپلامی، لئنینچی‌لیک (فا: لنینیزم).

لئوانیس..levanis [اؤزل آد] هیتیت فیرتینا تانریسینین قیزقارداشی[٢١١].

لئورک..levərək [آد، دی، یونانجا] اتی لذت‌لی بالیق نوعو. labrax

لئوْپار..leopar [لا، آ، دیرگی] باخ: پارس۲.

لئهمه..lehmə [آد] لؤهمه، دوُرو پالچیق، باتلاق "لئهمه‌یه باتماق" (فا: گِل‌شل) {فارسجا له سؤزونون‌دییشیمی اولمالیدیر}.

لئهمه قارین..lehmə qarın [صفت] لؤهمه قارین، قاباغینا گله‌نی یئین.

لئهمه‌لی..lehməli [صفت] لؤهمه‌لی، پالچیق‌لی.

لئهمه‌لیک..lehmələk [آد] لؤهمه‌لیک، لئهمه یئغیلمیش یئر.

لئی..ley [آد، دیرگی] قیسا دیمدیکلی، آلیجی، یئرتیجی بیر قوش.

لئی کیمی..ley kimi [صفت] لئی قوُشو کیمی زیرک و قیوراق.

لئیزئر..leyzer [آد، اینـ] یئیغین لاشمیش ایشیق خطّی، چوْخ گوْجلو ایشیق پیریلتی‌لاری دوْزلدن و ایله‌تیشیم و بیوْلوْژی ده یارارلانیلان ایشیق قایناغی (فا: لیزر).

لئیسان..leysan [نئیسان] نئیسان آیی، یازین ایکینجی آیی.

لئیک..leyk [ع‹لیک›] باخ: لاکین.

.. [اؤزل آد] بیناب دا داغ آدی.

لئیل..leyl [آد، عربجه] لِیل: گئجه .

لئیلا..leyla [عربجه] باخ: لیلی.

لئیلاج..leylac [صفت] قوُمار اوْیونوندا آد چیخارمیش، مشهور {قییقاج}.

لئیلاجی..leylaci [] اَیری حالدا" لئیلاجی باخماق" {باخ: قییقاجی}.

لئیلاخانیم..leylaxanım [اؤزل آد] آذربایجان‌شاعریدیر، تورکجه-شعرلری واردیر[۵۲].

لئیلاذاکری..leylazakri [اؤزل آد] (ش ۱۳۶۰، تبریزلی) تورکجه-شعرلری‌واردیر[۵۲].

لئیلاق..leylaq [آد،بیتگی،عربجه] زیتون گیللردن یاپراق‌لاری قارشی لیقلی؛ چیچگی: مخروط، رنگلی و گؤزل قوخولو (فا: گل یاس، یاسمن). **syringa vulgaris**

لئیلاکحالی..leylakəhali [یازار] ش۱۳۵۶ده زنجان‌دا آنادان‌اوْلوب، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

لئیلان..leylan [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی {لیل یوردو[۶۶]}.

لئیلاوالی..leylavalı [آا] لِیلاوالی: حاج‌شیخ علی‌اصغر لیلاوایی، تبریزین لئیلاوا محله‌سیندندیر، اوْمشروطیت انقلابی‌نین اؤندرلریندن اوْلاراق متجاوز روس اشغالی دؤنمی تبریزده اسیر اوْلدو و هئچ واقت اوْندان خبر چیخمادی[۱۳۱].

لئیلک..leyəlk [اؤزل آد] اسدآباد؛ ساییین‌قالا (~آباد)دا کند آدی.

لئیلک..leylək [آد، دی، فا] کؤچَری، اوُزون باجاقلی، بؤجک قورباغا سیچان یئین، یوواسینی دام، آغاج و دیرک‌لرین اوْستونده دوْزَلدن، قانادلاری قارا و آیری یئرلری آغ بؤیوک بیر قوش، حاجی لئیلک (فا: لک لک). **ciconia/ cionidae** {لاقلاق سسیندن سس تقلیدیدیر}.

لئیلک‌گیللر..leyləkgillər [آد، دیرگی] لئیلک‌لری ایچینه آلان بیر قوُش سوْیو (فا: تیره‌لک لک ها). **ciconildae**

لئیلک‌لر..leyləklər [آد، دیرگی] لئیلک گیللردن‌بیرآلت-تاقیم **ciconiformes**

لئیلی..leyli [عربجه] لئیلا: گئجه‌سل، گئجه‌ایله‌ایلگیلی، قیز آدی.

لئیلی‌بوْلاغی..leyli bulağı [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا داغ آدی.

لئیلی‌خانی..leylixani [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

لئیلی‌خانی‌دیزه‌سی..leylixani dizəsi [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

لئیلی‌داغی..leyli dağı [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی.

لئیلی‌مشهدی‌خانیم..leyly məşhədi xanım [یازار] (ش ۱۲۷۱-۱۲۹۱) باکی‌دا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲، ۱۱۷].

لب..ləb [آد، فا] دوْداق (فا: ~).

لبّاده..ləbbadə [آد، عربجه] باخ: عبا، عابا (فا: لبّاده).

لباس..libas [آد، عربجه] گئییم، پالتار (فا: لباس). **clothes**

لبالب..ləbaləb [آد، فا] دوْلو، آغزینا قدر دوْلو (فا: لبالب).

لبلَبی..ləbləbi [آد] ۱-چرَز کیمی یئییلن قوُرودولموش قابیق‌سیز نوْخود ۲-یئمه‌لی‌چوغوندور پیشمیشی(فا: لبو) {ع›فا ‹لبو›}.

لبلبی تورشوسو..ləbləbi turşusu [آد] چوغوندورو تیکه تیکه ائدیب سرکه‌یه قویوب و اوندن دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

لبلبی چی..ləbləbiçi [آد] لبلبی دوْزَلدن.

لبّیک..ləbbeyk [آد، عربجه] تابع‌لیگین اعلام ائتمه، بیرینه سس وئرمه(فا: ~).

لپه ۱.. ləpə 1 [آد، فا] ۱-حبوبات دان بیر نوع. ۲-(آ) نوْخود، لوُبیا، قوْز، فیندیق و بادام کیمی قابیق‌لی میوه‌لرین و همچینین پاخلالی بیتگی‌لرین ایچینده کی بؤلوملرین هر بیری" بادام لپه سی" (فا: لپه). **cotyledones** ۳-لپه۲(آد) کیچیک دالغا {شپه سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

لپه‌جیک..ləpəcik [آد] ۱-بالاجاشپه، دالغاجیق۲-لپه‌و چنک-قیرینتی‌سی.

لپه‌سیز..ləpəsiz [صفت] لپه‌سی اوْلمایان.

لپه‌لنمک..ləpələnmək [تاثیرسیز ائیلم] قابیغی سوْیولوب لپه‌سی ائشیگه چیخماق.

لپه‌له‌مک..ləpələmək [تاثیرلی ائیلم] قابیغینی سوْیوب لپه سینی چیخارماق.

لپه‌لی..ləpəli [صفت] لپه‌سی اوْلان، لپه‌لی بیتگی.

لیپر..ləpir [آد] ۱-توپراق و قار اوْزه‌رینده آیاق ایزی" یئرده هئچ بیر لیپر یوخدور" **footstep** ۲-آیاقلاری قیسا تویوق جنسی. ۳-(بیتگی) تیکانلی کوْل اولاراق ساری و بالاجا تورش مزه میوه‌سی اولان و کوْلوندان چپر دوزلتمکده یارارلانان بیر نوع بیتگی(قاراداغ ماحالیندا) (فا: ~) {بو معنادا اولان شئی‌لرین یاستی و یاتیق اولدوغو اوچون لیپک سؤزونون آیری شکلی اولمالیدیر، باخ: لیپک}.

لیپرتوْتماق..ləpir tutmaq [تاثیرلی ائیلم] ایزه دوْشوب گئتمک (اوْوچو اوْچون).

لیپرچی..ləpirçi [آد] ایز آختاران و ایزلرله اوْوو ایزله ین اوْوجو.

لیپرن..ləpirən [صفت] لیپر بوْیدا، یاستی و یاپری کیمی اوْلان شئی.

لیپک..ləpik [باخ] لئپیک.

لت..lət [صفت] ۱-ات کیمی، کئی، اؤلگون، سست. ۲-حئیوان لاری ضعیفله‌دن قارین خسته‌لیگی "قوْیون لَت اوْلوب" (فا: ~) {ات سؤزونون دَییشیلمیش شکلی اولمالیدیر}.

لت‌لشمک..lətləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اتلنمک، کؤکه‌لیب اته دؤنمک.

لتکا..lətrqa [اؤزل آد] همدان دا کند آدی.

لج..ləc [عربجه] عناد، ترسلیک.

لجاجت..ləcacət [آد] عناد ائله‌مه، ترسلیک(فا: ~). obstinacy

لَجَت..ləcət [اؤزل آد] خاچماز'دا کند و یئر آدی[۲۴۰].

دوْشمک..ləc düşmək [تاثیرسیز ائیلم] عناد لاشماق، ترسلیک ائتمک.

لج‌لشمک..ləcləşmək [تاثیرسیز ائیلم] عناد لاشماق، ترسلیک ائتمک.

لچر..ləçər [آد، ص] آبیرسیز، حیاسیز آدام shameless

لچک..ləçək [آد] ۱-یئر نوْع اوْچ بوْجاق باش اؤرتوسو[۸۲]. ۲-چیچک و گول یاپراغی "نانه‌لرین لچک‌لری شئله‌نیب". ۳-پارچا و فرش کیمی شئی‌لرین اؤزه رینده اوْلان لچک کیمی ناخیش، باخ: لَچک تورونج؛ ۳-یوْن آتقی، یارقی بئزی[۲۲۴] (فا: ~). fichu or shawl

لچک اوْتو..ləçək otu [آد، بیتگی] باتاقلیق یئرلرده بیتن و کؤکو، یاپراغی و گؤوده‌سی گؤن و دَری آشیلاماقدا یارارلانیلان بیر بیتگی.

لچک تورونج..ləçək turunc [آد] لچک‌له تورونج ناخیشی.

لچک‌لچک..ləçək ləçək [صفت] لچک‌لردن عبارت، لچکلر حالیندا، "آغاج لارین چیچک‌لری لچک لچک اوْلموشدو".

لچک‌لنمک..ləçəklənmək [تاثیرسیز ائیلم] لچک لچک اوْلماق، لچک حالینا گلمک" آغاج‌لارین چیچک‌لری لچک لنمیشدی".

لچک‌لی..ləçəkli [صفت] باشینا لچک باغلامیش، باشیندا لچک اوْلان.

لچک‌لیک..ləçəklik [آد] لچَک تیکمه‌یه لازیم اوْلان مقدار.

لچه..ləçə [آد] تاشلی تارلا، اوْرمان و گئچیلمه سی زوْر یئر[۲۲۴].

لحد..ləhəd [آد، عربجه] گوْر، قبیر (فا: ~).

لحظه..ləhzə [آد، عربجه] بیرآن، گؤز قیرپیمی واخت (فا: آن). moment

لحظه‌جیک..ləhzəhcik [ظرف] قیسا بیر آن، گؤز قیرپیمی واختی.

لحن..ləhn [عربجه] دانیشیق نوعو (فا: نحوه گفتار). tune

لحیم..ləhim [آد، عربجه] قالای و قورشون آلاشیمیندان دؤزه‌لن و اریمه نقطه‌سی دؤشوک بیر مئتال، بوُ مادّه مئتال‌لارین توتدورماسیندا ایشله‌نیر (فا: لحیم). solder

لحیم‌چی..ləhimçi [صفت] لئحیم ووران (فا: لحیم گر). solderer

لحیم‌له‌مک..ləhimləhmək [تاثیرلی ائیلم] لئحیم ووُرماق. to solder

لَدیک..lədik [اؤزل آد] چَپنی بوْیونا عاید یئر آدی (م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

لذا..liza [ظرف] بو حالدا، بوجور اولاراق (فا: بدین سبب). so

لذت..ləzzət [آد، عربجه] دادی خوش دوُیو، دادلی‌لیق (فا: مزه).

لذت آپارماق..ləzzət aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] دادی خوشونا گلمک.

لذت چکمک..ləzzət çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] دادی خوشونا گلمک.

لذت‌سیز..ləzzətsiz [صفت] دادسیز.

لذت گؤرمک..ləzzət görmək [تاثیرسیز ائیلم] دادی خوشونا گلمک، حظّ و ذوْوق ائله‌مک

لذت لندیرمک..ləzzətləndirmək [تاثیرلی ائیلم] دادلی لاندیرماق.

لذت لنمک..ləzzətlənmək [تاثیرسیز ائیلم] دادلی اوْلماق.

لذت‌لی..ləzzətli [صفت] دادلی.

لذت وئرمک..ləzzət vermək [تاثیرلی ائیلم] حظّ وئرمک، ذوْوق وئرمک.

لذتدن دوْشمک..ləzzətdən düşmək [تاثیرسیز ائیلم] دادینی الدن وئرمک.

لذتی قاچماق..ləzzəti qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] دادینی الدن وئرمک.

لذیذ..ləziz [ع، صفت] دادلی، لذّت‌لی (فا: مزه دار).

لَرخانی..lərxanı [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

لَرد..lərd [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

لرزان..lərzan [صفت، فا] تیترک (فا: لرزان).

لرزلی..lərzli [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

لرزه..lərzə [آد، فا] تیتره‌مه، تیتره ییش (فا: لرزه).

لرگه..lərgə [آد، بیتگی] پاخلاسوْلاردان یاپراق جیق‌لاری‌نین اوُجلاری بیغ جیق‌لارلا قورُتاران بیر بیتگی.

لرنی..lərni [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

لزج..ləzic [آد، عربجه] یاپیشقان (فا: ~).

لُزوجت..luzucət [آد، عربجه] یاپیشقانلیق، آخیجیلیق و یاپیشیب اوُزانما اؤزل‌لیگی (فا: ~).

لُزوم..luzum [آد، عربجه] گرک‌لی‌لیک، لازملیک(فا: ~) necessity

لزوما..luzumən [ظرف] گره ییرسه (فا: باید). necessarily

لُزومسوُز..luzumsuz [ع، تو] گرَکسیز(فا: غیر لازم). unnecessary

لُزوملو..luzumlu [صفت، عربجه] گرَکلی، لازیم (فا: لازم). necessary

لُزوملو لُزومسوُز..luzumlu luzumsuz [ظرف] یئرلی یئرسیز، گرکلی گرکسیز.

لُزومیت..luzumiyət [آد، عربجه] لازیم‌لیک (فا: لزومیت).

لسان..lisan [آد، عربجه] دیل (فا: ~).

لش..ləş [باخ] لئش.

لشگر..ləşgər [آد، فا] قوْشون، اوْردو (فا: سپاه).

لشگون..ləşqun [اؤزل آد] بوشهر-کنگان دا کند آدی.

لَشگیران..ləşgiran [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

لشینلی..ləşinli [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

لطافت..lətafət [آد، عربجه] اینجه‌لیک، خوْشلوق(فا: نرمی).

لُطف..lutf [آد، عربجه] مرحمت، التفات، یومشاق‌لیق (فا: لطف).

لطف‌آباد..lutf abad [اؤزل آد] ۱-درگز بخش‌لریندن، ۱۲ کندی اولاراق مرکزی لطف آباد، درگزین ۲٤ ک. قوُزئی گوْندوْغان طرفینده دیر، نفوس* ۲٦۰۰/ تو). ۲-ملیکان دا کند آدی.

لُطفا..lutfən [آد، عربجه] زحمت اوْلماما، خواهیشا (فا: لطفاً).

لُطفعلی‌بگ آذر..azər lutfalibəg [یازار] (۱۱۲۳ه-۱۱۹۳)بگدیلی-ائلیندن اولاراق اصفهاندا آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۲۸].

لُطفی..lutfi [اؤزل آد] تیمورلولار دؤورو بؤیوک بیر توْرک شاعریدی[۱۲].

لطیف..lətif [صفت] اینجه و یوُمشاق (فا: نرم). fine

لطیفه..lətifə [آد، عربجه] گوْلمه‌لی و دادلی سؤزلر، شاقا. joke

لطیفه‌چی..lətifəçi [آد] گوْلمه جه سؤزلر دیین، ، گوْلمه‌لی و دادلی سؤزلر سؤیله ین، شاقاجی. joker

لُعاب..luab [آد، عربجه] لوُغاب: سیْر، ساخسی و قابلارا ووُرولان پارلاق و رنگلی لایه.

لعل..ləl [آد، عربجه] قیرمیزی رنگلی دیرلی داش (فا: ~).

لعل کان..ləlkan [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

لعلی..ləli [یازار] زیبا خانیم لعلی هـ ق۱۳جو یوْزیل‌ده تورک دیلینده شعر دئین اردبیللی شاعر ایدی[۱۱۷].

لعلی..ləli [یازار] میرزاعلی ۱۲۵۲ه ایراوان‌دا آنادان اوْلوب توْرکجه دیوانی و نوحه‌لری واردیر[۲۸].

لعلی..ləli [یازار] (۱۳۲٦ه-۱۲٦۱) میرزاعلی‌خان شمس‌الحکما تبریزده آنادان اوْلوب؛ مرثیه، غزل و طنز شعرلر دئییبدیر[۱۱۷].

لعن..lən [آد، عربجه] لعنت: قارقیش، نفرین (فا: نفرین).

لعنت..lənət [آد، عربجه] لعن: قارقیش، نفرین (فا: نفرین).

لغات‌اتراکیه..lüğati ətrakiyə [اؤزل آد] توْرکجه فارسجا سؤزلو کدوْر، قزوینلی فتحعلی قاجار یازیب و ناصرالدین شاها اتحاف ائدیبدیر.

لُغت..lüğət [آد، عربجه] سؤزجوک، کلمه، سؤز (فا: ~).

لغتچی..lüğətçi [آد] سؤزلوک یازان (فا: لغت نویس).

لغتچیلیک..lüğətçilik [آد] سؤزلوک یازما ایشی (فا: لغت نویسی).

لغو..ləğv [آد، عربجه] ۱-سیلمه، پوْزما. ۲-بوْش سؤز (فا: لغو).

لُغوی..lüğəvi [صفت، عربجه] سؤزجو کسل (فا: لغوی).

لغویات..ləğviyat [آد، عربجه] بوْش بوْش سؤزلر.

لفّاظلیق..ləffazlıq [آد، عربجه] بوْش بوْغازلیق، بوْش و معناسیز دانیشما.

لفاف..ləfaf [آد] اؤرتوک پرده(فا: ~). wrapper

لفظ..ləfz [آد، عربجه] آغیزدان چیخان سؤز وافاده (فا: ~).

لِقا..liqa [آد، عربجه] اوْز، چهره، صفت (فا: ~).

لقاح..liqah [آد، عربجه] توْخوملاما و توْخوملانما (فا: ~).

لقب..ləqəb [آد، عربجه] سوْی آد (فا: ~).

لُقمان..loqman [آد] افسانَوی‌و چوخ‌بیلیجی بیر حکیمین آدی.

لقمان..loqman [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

لقمه..loqmə [آد، عربجه] بلله، دؤیمک، بیرآغیزلیق بیه‌جک (فا: ~).

لک..lək [آد] ۱-باخ: کردی، کرت؛ ۲-کیچیک تارلا، ۳-دیشبوُداق آغاجی. ۳-حصیر[۲۲٤]. ٤-(اؤزل آد) آذربایجانین‌چوْخ بؤلگه‌لرینده یاشایان بیر توْرک بوْیو[۱۲۹]. ۲-آنادولونون‌قوْزان/ سیس بؤلگه‌سینده (آسلانلی، حایوانلی، حاجیلار، اوْسدوت، حامام کندلرینده) یاشایان لک و قیرینتی کوْردلر آدیلا تانینان بوْیلار (بوُ بؤلگه ده بوُ بوْیلار توْرک دیلیندن باشقا دیل بیلمزلر[۲۰۹]). ۵- ساوه همدان بؤلگه سینده اوْلان باغداد شاهسئون ائلی‌نین اصلی طایفالاریندان بیری سایبلیر.[۹۸] ، ٦- قُروه‌نین کندیستان‌لاریندان اولاراق ۱۵ کندی وار و مرکزی لک کندی گوْل تپه‌نین ۲۱ ک. گوْنئی گوْندوْغان طرفینده دیر نفوسو ۲۰۰ نفر اولاراق توْرکدولر. ۷- اوُرمیه، آوج؛ سالماس (~آباد)، گئرمی (~دره)، خیاو (لکران)؛ کیوی، گئرمی (لکیوان، لکَرآوا)، اسدآباد(لک‌لک) ، هشتَری و ملیکان (لکلر)دا کند آدی. خومارلو دا (لکان) چای آدی. اوُرمیه و سالماس دا (لکستان) کندیستان آدی. یئر آدی کیمی (لک، لکَر، لکَران، لکی، لکیت، لکین)آدلارایناراست گلیریک[۲٤۰].

لک‌لندیرمک..ləkləndirmək [باخ لکه] لکه‌له‌مک.

لکه..ləkə [آد، عربجه] آخار بیر ماده‌نین بولاشدیردیغی یئر، گونش وآی کیمی کوْره‌لرده گؤرونن قارا بنک‌لر، کیرلیلیگی گؤسته رن ایز، داغلاما یئری (فا: لکه). freckle

لکه آتماق (ووُرماق، یاخماق)..ləkə atmaq (vurmaq, yaxmaq) [تاثیرلی ائیلم] بیرینه شر آتماق.

لکه جیک..ləkəcik [آد] بالاجا لکه.

لکه دوْشمک..ləkə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] لکه‌لنمک.

لکه‌سیز..ləkəsiz [صفت] لکه‌سی اوْلمایان.

لکه‌لنمک..ləkələnmək [تاثیرسیز ائیلم] لکه‌لی اولماق. to spot

لکه‌له‌مک..ləkələmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-لکه‌لی‌ائتمک ۲-(مج)بیرینه بُهتان ووُرماق.

لکه‌لی..ləkəli [صفت] لکه‌سی اولان spotty

لگز..ləgəz [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی {لک+گز}.

لگن..ləgən [آد، فا] ۱-طشت، یایوان قاب، گئنیش و دایاز قاب. wash-hand-basin ۲-اوْمورقالی‌لاردا بئل سوّمویویله باجاق سوّمویونون بیرلشدیگی یئرده اولان سوّموک.

لگنچه..ləgənçə [آد] بالاجا لگن.

لگندشت..ləgəndəşt [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {لک+آنداش}.

للک..lələk [آد] تئلک {تئلک سؤزونون دَییشیلمیشیدیر}.

للک تؤکمه..lələk tökmə [آد] تئلک تؤکمه، قوُشلاردا تئلک دَییشیلمه سی.

للک‌سیز..lələksiz [صفت] تئلک‌سیز.

للک لنمک..lələklənmək [بلسیز ائیلم] تئلک لنمک.

للکلی..lələkli [صفت] تئلک لی.

للک واری..lələkvari [صفت] تئلک واری.

للکلی..ləlkəli [اؤزل آد] لَلهلی: اوُرمیه(لَلکلی، لَلکلی آتلی خان، لَلکلی تورْاب) اهر، اردبیل، قوْشاچای و کلئیبر ده کند آدی.

لَلؤیون..ləlöyün [آد، دا] بیر نوع مالا باشماغی، للئیین.

للـه..lələ [آد] اوشاق دایه‌سی، اُجرت قارشیلیغیندا اؤزگه اوشاغینی بؤیودن قادین {ایشی اوشاغا لایلای دئمه‌یی اوچون لالا کلمه سیندن آلینمادیر[۶]}.

للـه..lələ [اؤزل آد] گئرمی‌ده(~بولاقی) کند و اهرده(~داغی)داغ آدی.

للـه‌داغ‌ائتمک..lələ dağ etmək [تاثیرلی ائیلم] هیرس لندیرمک، آچیق لاندیرماق.

للـه‌گیله..lələgilə [آد] اوشاغی اووُوتماق اوْچون اونا وئریلن هر هانسی بیر شئی (شیرینی ومیوه ....).

للـه‌لی..lələ‌li [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].میانا دا کند آدی.

للـه‌مک..lələmək [تاثیرسیز ائیلم] یالوارماق و یاخارماق.

للـه‌لیک..lələlik [آد] للـه‌نین گؤردویو ایش.

للی..ləli [دا] باخ: ننی.

للیمک..ləlimək [تاثیرسیز ائیلم] یالوارماق و یاخارماق.

لم‌وئرمک..ləm vermək [تاثیرسیز ائیلم، فا] دایاناراق اوُزانماق(فا: لمیدن). to lounge

لم‌یزرع..ləmyəzrə [صفت، عربجه] اکیله بیلمه ین یئر.

لم‌آباد..ləmabad [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

لَمبران..ləmbəran [اؤزل آد] اهرده‌چای‌و کند آدی {لمپر یئری}.

لمپه..ləmpə [دا] تاوان، سقف "لمپه‌دن آسیلمیش چیراق" {لامپا}.

لمپَر..ləmpər [آد] لَنبَر، لَنپَر: خندک[۲۲۴].

لَمَر..ləmər [اؤزل آد] لنکَران‌دا چای آدی[۲۴۰].

لمس..ləməs [صفت] کئی، کثیمیش، اؤلگون، سوُست(فا: بی‌حسّ) {معنا دَییشیم ایله عربجه" لمس" سؤزوندندیر}.

لمعه دشت..ləmə dəşt [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

لمه..ləmə [آد، دا] تاواندان بیر آز آشاغی دوزه‌لن تاخجا" لمه ده اولان قاب قاجاق".

لَمه‌دره..ləmədərə [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {دره نین دیک یئری}.

لمه‌لی..ləmə‌li [صفت] لمه‌سی اولان، تاخجالی.

لَمیئسّیر..ləmyessir [باخ] اسیر یئسّیر.

لَمیر..ləmir [اؤزل آد] آستارا دا کند و چای آدی (لمیرمحله‌سی).

لَنبَران..lənbəran [اؤزل آد] برده‌ده کند آدی[۲۴۰].

لنبه..lənbə [اؤزل آد] هشتپر ده چای آدی.

لنتر..ləntər [آد، دا] بیر نوع شوّشه‌سیز چیراق.

لنتَرانی..lənt‌ərani [ع، ظ] هرز (لنتَران دئمک: هرز دانیشماق) (فا: ~).

لنج آباد..ləncabad [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

لنجرود..ləncərud [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

لَنجوُوان..ləncuvan [اؤزل آد] سراب دا کند و چای آدی.

لند..lənd [اؤزل آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

لنده هور..ləndəhur [صفت، دا] قابا، گوبود، یئکه پر، ناتاراز (فا: زمخت).

لندی شیخان..ləndişeyxan [اؤزل آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

لَنزی..lənzi [اؤزل آد] آستارا دا چای آدی.

لنف..lənf [آد، فرانسیزجا] قان و توْخو عُضولری‌آراسیندا آراجی گؤرَو یئنده اولان سایدام، ساری رنگده بیر سیوی و مایع، آغ قان.

لنکَران..lənkəran [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده شهر آدی {آذربایجان اوزمانلاری بو کلمه‌نی تالیشجا بیله‌رک معناجا قمیش ائولر شکلینده یوْروملاییرلار}.

لنگ..ləng [صفت، فا] آخساق، چولاق (فا: چلاق).

لنگ آباد..ləng abad [اؤزل آد] اسفراین ده کند آدی.

لنگَج..ləngəc [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی(قوْ: لعل گنج).

لنگَر..ləngər [آد، فا] دنگه دمیری وداشی (فا: لنگر). anchor {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

لنگر..ləngər [اؤزل آد] تربت جام و بجنورد دا کند آدی.

لنگرلەمک..ləngərləmək [تاثیرلی ائیلم] لنگر ووُرماق.

لنگرود..ləngrud [اؤزل آد] لنگرود- رشتده داغ آدی : قاراسو (۱۷ک گ‌ب ٤٨٤)،

لنگه بیز..ləngə biz [اؤزل آد] خیاو و شیروان دا کند آدی.

لنگیتمک..ləngitmək [باخ: لنگ] آخساتماق.

لنگیدیجی..ləngidici [صفت] آخسادیجی.

لنگیدیلمک..ləngidilmək [ایلسیز ائیلم] آخسادیلماق.

لنگیمک..ləngimək [باخ: لنگ] آخساماق (فا: لنگیدن).

لَوازم التحریر..ləvazimuttəhrir [آد، عربجه] یازی پوزو وسایلی، یازی پوزولوق (فا: نوشت افزار). stationery

لَوازم..ləvazi [آد، عربجه] دَییشیک ایش قوْللاریندا گرکلی اوْلان شئیلر، آراج و گرَچلر (فا: ~).

لَوازمات..ləvazimat [آد، عربجه] گره کن و لازم‌اوْلان‌هرشئی(فا: ~).

لَواط..ləvat [آد، عربجه] ایکی ارکک آراسیندا اولان جینسل ایلیشگی (فا: ~).

لَوان چای..ləvan çay [اؤزل آد] زنجان دا چای آدی.

لَوح..ləvh [صفت، ایتالیانجا] یاستی، یاستی شئی.

لَورک..ləvrək [آد، یونانجا] بیر بالیق نوْعو.

لَوَند..ləvənd [(۱)آد] عُثمانلی‌لاردا سیْنیر بوْیلاریندا گؤرولی عسگرلره لَوند ویا ساخوان/ ساخبان دئییلیردی[۸۵]. ۲-لَوَند۲(صفت) بویلو بوْسلو، یاخیشیقلی {فا}.[۲]، ۳-اخلاق‌سیز و پوْزوق‌آدام" لوند آدام" {ایتالیانجا}.[۱].

لَوندوْیل..ləvəndvil [آد] آستارا دا کند و چای آدی {لوَند۱}.

لوْبی..lobi [آد] بیرتیکیتی‌نین گیریش‌یئرینده دؤزه‌نیلن بوْشلوق و بؤیوک اوْدا، دالان. ۲-بعضی اوْرتاق چیخارلاری اوْلان قُروپلارین تمثیلجی‌لرینده اوْلوشان توْپلولوق[۲۱۸] {اینگیلیزجه}.

لوْبیچی..lobiçi [آد، اینـ] چیخارلاری اوْرتاق اوْلان قوُروپلارین تمثیلجی سی، دالانچی.

لوْبیه..lubiya [باخ] لوُبیا.

لوْپ ات..lop ət [آد] یاغسیز، ایسی پیشمیش، ایری پارچا ات.

لوْپ..lop [(۱)آد، فا ‹لپ›] آووُرد. ۲-لوْپ۲(آد، فرانسیزجا) بیر اوْرقانین یوُوارلاق و بیربیرینده‌ن آیریلمیش پارچالاریندان هر بیری.

لوْپا..lopa [آد] یئکه، لوْپا آدام flocks {لُپ سؤزوندن}.

لوْپاداق..loppadaq [آد، باخ: لوپا] لوْپ دئیه سس چیخاراراق.

لوْپور..lopur [آد] شیشیک‌آووردو ووراراق چیخان‌سس {لُپ‌سؤزوندن}.

لوْپوق..lopuq [آد] شیشمیش آووردا ووراراق چیخان سس {لُپ+وق}.

لوْتا..lota [آد، دی، لا] دادلی سوْلاردا یاشایان بیرتیجی بیر بالیق نوْعو (فا: نوعی ماهی).

لوْتو..lotu [ع، ص، آ] ۱-فیریلداق و کلک آدام. ۲-اهل کئف و کئف جیل آدام۳-زورلو (فا: لوطی). fancy man

لوْتوْ..loto [آد، فرانسیزجا] لوْدوْ: اوْستونده سایبلار یازیلمیش کارتلارلا اوْینانان بیر اوْیون آدی، داووُرنا اوْیونو (فا: دبلنا).

لوْتوبئچه..lotubeçə [آد] دیری‌باش‌و زیرک‌اوْغلان، کلکباز و فیریلداقچی.

لوْتوباشی..lotubaşı [آد] لوْتولارا باشچی‌لیق ائدن.

لوْتوس..lotus [آد، بی، لا] نیلوُفر جنسیندن بیر چوْخ بیتگی سی.

لوْتولوق..lotuluq [آد] فیریلداق چیلیق، بیجلیک، حیله بازلیق.

لوْتویانا..lotuyana [ظرف] آچیق و صمیمی اوْلاراق.

لوجیستیک..locistik [آد،فرانسیزجا] لوْژیستیک:عسگرلری باریندیرماغا اویقولانان ایشلرین بوتونو؛ دوْنانیم[۲۱۸]. (فا: لجستیک).

لوْحه..lovhə [آد، عربجه] صفحه کیمی تابلو، پاپری (فا: لوحه).

لوْدا..loda [آد] کوّمه، ییغین " سامان لوْداسی "[۲].

لوْدوْ..lodo [باخ] لوْتوْ.

لوْر..lor [آد] بیر نوْع تازا، یوُمشاق و دوزُسوز پنیر، پنیر توُتولان زامان سوُیونو قاینادیب سوّزمکله حاضرلانان بیر آغارتی. ۲-لوْر/ لُر۲(آد) ایرانین گوّنئی بؤلگه‌لرینده یاشایان و دیللری فارس دیلینه یاخین بیر خالق آدی (باخ: لوُر).

لوْراشیرین..loraşirin [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {باخ: لوُر}.

لوْرت..lort [آد، دا] شیشمان، کؤک.

لوْرد..lord [این، آ] اشراف سوْیلو (فا: اشراف زاده).

لوْرو..loru ۱ [آد] آتین بئلینده یهرین ویا چوُلون آلتینا قوْیولان قالین کئچه و ترلیک. ۲-لوْرو۲(آد، فا) ان ساده و بسیط حالدا دانیشیق اوّچون دئییلیر " لاپ لوْرو دئیک بوُ سؤز بئیله دی ".

لوْزالمعده..lozilmeədə [آد، عربجه] باخ: پانکراس.

لوْزدر..lüzdər [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

لوْژ..loj [آد، فرانسیزجا] تاماشاخانالاردا نئچه نفرلیک اوچون آیریلمیش اؤزل یئر.

لوْژیستیک..lojistik [آد،فرانسیزجا] لوْجیستیک عسگرلری باریندیرماغا اویقولانان ایشلرین بوتونو؛ دوْنانیم[۲۱۸]. (فا: لجستیک).

لوْس..los [اؤزل آد] آذربایجان‌دا آدا آدی[۲٤۰].

لوْسمان..losman [هلندی] گمی بلدچی‌سی.

لوْش..loş [صفت، ظ] اؤلگون، شُل. ۲-(آ، دی) هیند خوروزو.

لوْشان..loşan [اؤزل آد] رشت-رودبار دا کند آدی.

لوْطو..lotu [آد] زورلو و خوش گئچیرن، باخ: لوْتو (فا: لوطی) {ع: بو کلمه‌لوُط قوْومونون آدیندان آلینما اوْلمالیدیر}.

لوْغاب..loğab [آد، عربجه] باخ: لُعاب.

لوْغاز..loğaz [صفت، لغز›] لاغا، چوخ‌دانیشان(فا: حراف). talkative

لوْغوسا اوْتو..loğusa otu [آد، بیتگی] باخ: قابا قولاق اوْتو.

لوْقاریتم..loqaritm [آد] وئریلن بیر سایی‌نین اَله گلمه‌سی اوْچون بیر فرضی کؤکون چاپیلاجاغی (ضرب اوْلاجاغی) اوْستون (قُوّت) درجه سی، اؤرنک اوْچون ۱۰۰۰ سایی‌نین ۱۰ کؤکو اوْزه رینده لوْقاریتمی ۳ دور.

لوْققور..loqqur [صفت، فا‹لخت+عور›] لات‌لوّت (فا: چلغوز، پیزوری).

لوْققولتو..loqqultu [آد] ۱-لاققیلتی، تؤکولن و آخان سوُیون ویا برک قایناپان سوُیون چیخاردیغی سس (فا: صدای لاق لاق). ۲-آغری، سانجی، درد" دیشیم‌لوْققولدویور"(فا: درد clattering

لوْققولداماق..loqquldamaq [تاثیرسیز ائیلم] آغریماق و سانجماق، درد ائله‌مک" دیشیم لوْققولدویور" (فا: درد کردن). clatter

لوْکال..lokal [آد، فرانسیزجا] یئرل، محلّی، موْضعی (فا: موضعی).

لوْکانتا..lokanta [ایتالیانجا، آ] یئمک یئری (فا: رستوران).

لوْکوْموتیو..lokomotiv [آد، فرانسیزجا] رئیل اوْزه رینده ایشله ین و واقوْنلاری و قاتاری حرکته گتیرن ماشین.

لوْمبا..lomba [سس تق، آ] بؤیوک داملا، بؤیوک دؤیمک lump

لوْمبا لوْمبا..lomba lomba [ظرف] بؤیوک لوْغمالار شکلینده.

لوْمبا لوْمبا ایچَری اوْتورمک..lomba lomba içəri ötürmək [باخ] لوْمبالاماق.

لوْمبالاماق..lombalamaq [آد، سس‌تق] بؤیوک لوْغمالار شکلینده یئمک، لوْمبا ایله یئمک. to form a lump

لوْمپن..lompən [آد، آلمانجا] لات، آوارا، دیلنچی‌و گده‌گوْده‌لرطبقه-سی.

لوْمپن پروْلتاریا..lompən proltarya [اؤزل آد] (مارکسیزم تئرمینده) کاپیتالیزم سیستیم‌اینده صینفی اؤزللیگینی ایتیرمیش آدام‌لاردان اوْلان طبقه، آوارا دیلنچی و فقیر اوْغرولار طبقه سی.

لوْو..lo [آد، دا، فا] گودازا وئرمه، " لوْو وئرمک".

لوْو وئرمک..lo vermək [تاثیرلی ائیلم] گودازا وئرمک.

لوْوغا..lovğa [آد، دا] تکبرلو، باشقالارینا خورباخان تکبرلو کیمسه.

لوْوغالاشماق..lovğalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیربیرینه تکبّر ساتماق.

لوْوغالانماق..lovğalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه تکبّور ساتماق.

لوْوغالیق..lovğalıq [آد] لوْوغا گؤسترمه، تکبّور ساتما.

لوْهنه(لؤهنه)..lohnə(löhnə) [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

لؤپ..löp [آد] ایری و یوُمشاق.

لؤپور..löpür [آد] شیشیک آوواردو ووراراق چیخان سس.

لؤپوک..löpük [باخ: لیپک] ائشیگه‌آتیلان کؤهنه ائو شئی‌لری.

لؤپوکچو..löpükçü [صفت] ائشیگه‌آتیلان‌شئی‌لردن یارارلی‌شیئلر دوزلدن.

لؤپوک‌غاز..löpükqaz [آد] اوشاقلار آراسیندا داشلاری یانیانا دوزوب تیله ایله ووراراق اویناندان بیر اوْیون آدی.

لؤتکه..lötkə [ر] بالاجا قاییق.

لؤدن..lödən [آد] باخ: گؤدن، قارین.

لؤک..lök [آد] ۱-دوه بالاسی a child of a camel ۲-اوْزون و باشی اَیری و بوُروق آغاج، میوه سیلکمک اوچون بیر نوع قارماقلی آغاج. ۳-سینیق ساخسی قاب و کؤلمک کیمی شئیلری یاپیشدیرماق اوْچون مختلف مادّه‌لرین قاریشماسیندان دؤزه لن بیر معجون (کیرئچ، زئیتون یاغی، پامبوُق و یوُمورتا آغی‌نین قاریشیمی) (فا: لوک).

لؤکباتان..lökbatan [اؤزل آد] آبشرون‌دا یئر آدی[۲۴۰].

لؤک‌دوداق..lökdodaq [صفت] ایری و قالین دوداق. thick-lipped

لؤککولتو..lökkültü [باخ] لوْققولتو.

لؤککه..lökkə [آد] باخ: لؤتکه.

لؤککولده‌مک..lökküldəmək [باخ] لوْققولداماق.

لؤکو..lökü [دا] دؤیو اوُنوندان پیشیریلن بیر نوع قوْغال.

لؤهرَم..löhrəm [دا] یوْرت، آتین بیر نوع یئریشی" لؤهرم یئریشی".

لؤهرَن..löhərən [دا] قُوّت‌لی و وئریملی (توْپراق).

لؤهمه..löhmə [باخ] لَهمه trotter

لؤیون..löyün [آد، عربجه‌لون: رنگ و بنیز] گؤرکم، گؤرونوش، " لؤیونو یاخشی دیر، لؤیونو پیسدیر".

لوُبیا..lubya [آد] ایکی چنک‌لی‌لرین باقلاگیللر سوْیوندان بیر ایللیک ساریلقان بیر بیتگی، فصولیه (فا: لوبیا). phaseolus. leg {بی؛ سومرجه ‹لوُ اوُب›}.

لوُبیابادیمجان‌بورانی‌سی..lubyabadımcan boranısı [آد] دوْغرا-نمیش گؤی لوبیا، سوغان، بادیمجان، یئرآلما، بامادوردان حاضرلانان بیر یئمک.

لوُبیابورانی‌سی..lubyaboranısı [آد] دوغرانمیش لوبیا سبز، یئرآلما، سوغان، چرخلنمیش اتی‌قیزارداراق حاضرلانان بیر یئمک(فا: بورانی).

لوُبیاپیلوْو..lubyapilov [آد] لوبیاسبز و سوغانی‌قیزارداراق ات روب قاتیب لایلای دویو ایله دمله‌نیب دوزه‌لن پیلوو (فا: لوُبیا پلو).

لوُبیا تورشوسو..lubya turşusu [آد] گؤی لوبیالاردان دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

لوُبیا کوکوسو..lubya küküsü [آد] پیشمیش لوبیا، چرخلنمیش ات، قیزارمیش سوغانا آیری شئیلر آرتیریب و قیزارتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک (فا: کوکوی لوبیا).

لوُبیالی..lubyalı [صفت] لوبیا قاتیلمیش.

لوُبیالیق..lubyalıq [آد] لوبیا اکیلن یئر.

لوُر..lur [اؤزل آد] ۱-آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده بیر تورک بوْیو[۲۰۹]. ۲-اوُرمیه ده کند آدی .

لوُران..luran [اؤزل آد] تهران-گلندوک دا کند آدی {باخ: لوُر}.

لوُرزینی..lurzini [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند و چای آدی {لوُر+سین}.

لوُرون..lurun [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: لوُر}.

لوُروم..lurum [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {باخ: لوُر}.

لوُزینه..luzinə [آد، فا] بیر نوع باغلاوا (فا: ـه).

لوُستر..luster [آد، فرانسیزجا] آسما بزک‌لی چیراغ (فا: لوُستر).

لوُشکان..luşkan [اؤزل آد] نائین ده کند آدی.

لوُقال..luqal [اؤزل آد] لوْگال: ائتی و بعضی تورک بوْیلاریندا تانری مفهوموندادیر[۲۱۱].

لوُقالباندا..luqalbanda [اؤزل آد] اوْنلو طوُقاندان سوْنرا سومر سُلاله-سینین اوْچونجو کرالی، بیر تانری و چوْبان آدی[۱۱۶].

لوُکا..luka [آد] تبریزده دوْزه لن بیر نوع شیرنی {روسجا: نوُقا}.

لوُکس..luks [آد، فر، صفت] شیک، گؤستریش‌لی (فا: شیک). luxury

لوُکه..lukə [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

لوُلار..lular [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

لوُلان..lulan [اؤزل آد] توْرکوستاندا لوُر توْرکلری قالان کند[۲۰۹].

لوُلک آباد..lulək abad [اؤزل آد] سالماس‌دا کندآدی {باخ: لوُلان}.

لوُلکان..lulkan [اؤزل آد] لوُرکان: سوُلدوز دا کند آدی {باخ: لوُلان}.

لوُلوبی‌لر..lulubilər [اؤزل آد] لوُلوبی lulubəylər: لوُلوبی کلمه‌سی هوررى و اوُرارتو دیللرینده داغلی قوُل و دوشمن آنلامیندادیر، م ق۳جومین ایللرده دیاله‌چایی‌نین آخارقاسی، اورموگؤلو، قوُم، قزوین و همدان آرالارینداً یاشاییردیلار، شاهلاریندان "آنو بانینی، تارنونی" آدلارینا راست گلیریک، تانریلاریندان "آنو، ایشتار، اینانا، آنوُتوم، بئل، بئلیت، رامان، سین، شه میش، آدلاری بللی دیر، بو آدلار اوْ بیری التصاقی دیللرده ده ایشلنمکده ایدی، آنو کلمه‌سی آلتای داغلاری‌نین قوزئی اینده بیرداغ‌آدیدیر، لولوبی‌لر بابیل و اکده هجوم آپاریب و اوردا بیر سوره حکومت قوُردولار، م ق ۹جو یوْزیلدن اعتبارا "لولوبئی سؤزو یئرینی "زاموا" یا وئردی، بوُ سؤز اوُرمو گؤلونون جنوب غربینده اوْلان زموا ایله عینی‌لَشیر.

لوُمو..lumu [باخ] لیمو، لیموْن.

لوُمو شیرین..lumuşirin [باخ] بئرقاموُت، شیرین لوُمو.

لوُمیر..lumir [اؤزل آد] رضوانشهر دا چای آدی.

لوُناپارک..lunaparək [آد، این] اَیلنجه و اوْیون قوُرولوشلاری اوْلان آلان.

لوُنَر..lunər [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

لوُیری..luyri [اؤزل آد] دوه‌چی'دا داغ آدی[۲۴۰].

لوّت..lüt [صفت] چیلپاق (فا: لخت). unclothed

لوّت آنادان گلمه..lüt anadan gəlmə [آد] تامامیله لوّت.

لوّت اتجه..lüt ətcə [ا‌د] تمامیله لوّت و چیلپاق، بالاجا و کؤرپه (اتجه اوُشاق حاققیندا).

لوّت عوْریان..lüt üryan [صفت] تمامیله لوّت.

لوّت موت..lütmüt [صفت] تمامیله لوّت.

لوّتجه..lütcə [باخ] لوّت.

لوّتلشمک..lütləşmək [باخ] لوّت لنمک.

لوّتلنمک..lütlənmək [تاثیرسیز ائیلم] چیپلاق لاشماق، سویونماق.

لوّتلوک..lütlük [آد] لوت اولما وضعیتی.

لوّتله‌مک..lütləmək [تاثیرلی ائیلم] چیپلاق حالا گتیرمک، سویوندورماق.

لوّتور..lütür [باخ] لوت.

لوّته‌جان..lütəcan [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸].

لوّته‌دی..lütədi [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {باخ: لوّته‌جان}.

لوّک..lük [آد، دا] بیر کؤششکلی دوه(مج) یئکه دوداق آدام.

لوّکه..lükə [ر، باخ: لوّتکه] کلک، بالاجا قاییق.

لوّل..lül [آد، فا: لوله› لول] کئفلی‌لیک و سرخوشلوق حالینی بیلدیرن سؤز" لوّل کئفلی" dead drunk

لوّلئهین..lülehin [لوله‌ین] لوّلئیین: (گئچمیشده)بیرنوع‌ساخسی آفتافا.

لوّلئهینجی..lülehinci [صفت] لولئهین دوزلدن و ساتان.

لوّلفه..lülfə [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {محتمله ارمنیجه سؤزدور}.

لوّلک‌آباد..lüləkabad [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

لوّللنمک..lüllənmək [تاثیرسیز ائیلم] کئفلنمک to get dead drunken

لوّلوک..lülük [آد] بالاجا بوْرو، آفتافا لولوگو (فا: لوله کوچک).

لوّله..lülə [آد، فا] بوْرو، بوُرولوب بوّکولموش شئی(فا: لوله).

لؤله‌دره‌سی..lülədərəsi [اؤزل آد] غربی‌موُغان‌دا پارس‌آباد یاخین ایندا و گئییکلی بوْیونون قیشلاق یئری[۳، ۱۰۸].

لؤله‌کباب..lüləkabab [آد] دؤیولموش اَت‌دن پیشیریلمیش کاباب نوعو.

لؤله‌چی..lüləçi [صفت] لوله دوزَلدن.

لؤله‌دره..lülədərə [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {باخ: لوُلان}.

لؤله‌لنمک..lülələnmək [بلسیز ائیلم] بوْرولانماق، بوْرو شکلینه سالمیناق.

لؤله‌له‌مک..lülələmək [تاثیرلی ائیلم] بوْرولاماق، بوْرو شکلینه سالماق.

لؤمبر..lümbər [اؤزل آد] کیوی، خیاو دا کند آدی، لُمبر.

لؤمک..lümək [آد، باخ: لؤمه] قوُیروغو کسیلمیش ویا قیسا اوْلان شئی "لؤمک‌توْیوق، لؤمک‌خوْروز، لؤمک‌ساچ، لؤمک پالتار".

لؤم‌لؤم..lümlüm [ظ، دا] پارچا پارچا، تیکه تیکه.

لؤملوت..lümlüt [آد] چیپلاق لیق.

لؤمه..lümə [آد، فا] کرپیچ پارچاسی dock-tailed {بو کلمه فارسجا نیمه سؤزوندن آلینیب و کرپیچ پارچاسینی گؤسته ریر}.

لؤی..lüy [آد] ۱-نهنگ ۲-تورک آیلارینین بیرینین آدی(فا: نهنگ) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

لَه..ləh [باخ] ایله (فا: با). With ۲-لَه٤(سس‌تق) دایانمیش آتی حرکت ائتدیرمک اوچون چیخاریلان سس (فا: نوعی صدا جهت راندن اسب). ۳-لَه٤(ضمیر، عربجه) بیریندن یانا اوْلما، بیری اؤچون.

لهجبین..ləhcəbin [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

لهجه..ləhcə [آد، عربجه] دئییش، عُمومی دیالئکت خُصوصیت‌لرینه مالیک اوْلان هرهانسی بیر دیلین یئرلی‌شیوه‌لر قُروپو(فا: ~).

لهذا..ləhiza [ظرف] بئیله‌لیکله (فا: از این رو). therefore

لهرگین..ləhərgin [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

له‌لتمک..lələtmək [تاثیرلی ائیلم] له‌له‌مه‌سینه سبب اوْلماق.

لَهلؤ (لَهلؤ گئتمک)..ləhlö (ləhlö getmək) [تاثیرسیز ائیلم] یئمه‌لی بیر شئیین حسرتینده اوْلماق.

لهلؤیون..ləhlöyün [آد] آج گؤز، گؤرمه میش، تامارزی.

لهلؤیونلوک..ləhlöyünlük [آد] آج گؤزلولوک، گؤرمه‌میش‌لیک، تامارزی‌لیق.

لَه‌له‌مک..lələmək [تاثیرسیز ائیلم] برک قاچاراق‌له‌له سس چیخارماق.

لَه‌له ووُرماق..lələ vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک قاچاراق نفس نفس ووُرماق (فا: له‌له زدن). to pant

لَهو..ləhv [آد، عربجه] مشغول اولما، دؤموک اولما، اوْیناما.

لهینه..ləhinə [ظ،عربجه] یارارینا" لَهینه‌چیخماق ویا دانیشماق".

لیخجیم..lıxcım [ظرف] چوْخلوق بیلدیرین بیر سؤز، "آدام الندن ترپنمک اوْلمور لیخجیم ایدی".

لیر..lır [باخ: لیرت] سوُست و گوْجسوز.

لیرت..lırt [سس تق] چوخ سوُلانیب یوُمشانمیش "لیرت آرمود (فا: له). loose

لیرتلیق..lırtlıq [آد] لیرت شئیین حالی.

لیرتماج..lırtmac [باخ] لیقا، لیغ.

لیرچیلتی..lırçıltı [سس تق] پالچیغا باتیب‌چیخان شئیدن گلن سس.

لیرچیلداماق..lırçıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] لیرچیلتی سسی وئرمک (فا: صدای لیرچ).

لیغ..lığ [باخ: لاغیم] چاموُر، سوُلو زیغ، توْپراق و زیغ چؤکلتی‌سی، لیقا (فا: لجن). black mud

لیغا..lığa [باخ] لیغ.

لیغلاشماق..lığlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] لیغ کیمی اوْلماق.

لیغلاماق..lığlamaq [تاثیرسیز ائیلم] سئل و آخارسوُ اینجه چامور گتیریب یایماق.

لیغلانماق..lığlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] لیغ اوْلماق، اوْستونه‌لیغ بیریکمک.

لیغلی..lığlı [یئرب] لیغدان دوزلمش.

لیغیرسا..lığırsa [باخ: لیغ] پیشمه میش ویا یاخشی پیشمه میش خمیر.

لیقا..lıqqa [باخ] لیغ.

لیقیلتی..lıqqıltı [سس تق] لیقیداما سسی (فا: صدای لق لق).

لیقیلداتماق..lıqqıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] لیقیلتی سسی چیخارماق.

لیقیلداماق..lıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] لیقیلتی سسی وئرمک(فا: لقلق کردن).

لیغلان..lığlan [اؤزل آد] لیقلان: اهر ده کند آدی {۱-لیغ بؤلگه ۲-لیق آلبانلاردان بیر طایفادیر}.

لیکیرداماق..lıkırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: لیقیلداماق.

لیلیق..lılıq [باخ: لیل] ایی لنمیش و چیرک سو، چیرکوو، کیروو.

لیاقت..liyaqət [آد، عربجه] یاراشیرلیق، یئترلیلیک(فا: ~). merit

لیاقتسیز..liyaqətsiz [صفت] لیاقتی اولمایان (فا: بی‌لیاقت). incapable

لیاقتلی..liyaqətli [صفت] لاییق، لیاقتی اولان (فا: لایق).

لیبئرال..liberal [لا: آزاد، آ] اقتصاد و سیاست ده آزاد وضعیته یانلی اولان (فا: لیبرال).

لیپا..lipa [اؤزل آد] بازارماسال دا کند آدی.

لیپید..lipid [آد، فرانسیزجا] هر نوع اورْقانیک یاغا وئریلن آد.

litir..لیتر [آد، فرانسیزجا] ۱۰۰۰cm3له برابر اولان اؤلچو (فا: ~) liter

litrator..لیتراتور [آد، فرانسیزجا] ادبیات [۲۱۸].

litən dərə..لیتَن دره [اؤزل آد] قُروه ده داغ آدی.

litosfer..لیتوْسفئر [آد، فرانسیزجا] داش یوُواری (فا: لیتوسفر).

litoqrafi..لیتوْقرافی [آد، یو، داش+یازیرام] یاستی داش و بو کیمی شئیلرین اوْزه‌رینه رسیم چکمه قورال‌لاری (فا: لیتوگرافی).

litoloji..لیتوْلوژی [آد، فرانسیزجا] داش بیلیمی (فا: سنگ شناسی).

litə..لیته [آد] بیر نوع تورشو(فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ لیتوْ، لاتوُ›: شوربا}.

litiyom..لیتیوْم [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۳، آتوم آغیرلیغی ٦,٩٤، اریمه نُقطه‌سی ۱۸۰ درجه، یوْغونلوق ۰,۵۵، قیسالتماسی li گوْموش پارلاق‌لیغیندا ان خفیف ائلئمئنت.

licarəki..لیجارَکی [اؤزل آد] انزلی-غازیان دا کند آدی.

licər..لیجَر [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی [۲۴۰].

licim..لیجیم [آد، لئشیم› لئجیم] بیچیم، گؤرکم، اوست باش.

licimsiz..لیجیم‌سیز [صفت] بیچیم‌سیز.

licin..لیجین [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

lider..لیدئر [اینـ آ] اؤندر، باشقان (فا: لیدر).

lirqal narada..لیرقال‌نارادا [اؤزل‌آد] سوُمر تانری لاریندان [۲۱۱].

lirə..لیره [آد، ایتالیانجا] بیر سیرا اؤلکه‌لرده پارا بیریمی (فا: ~).

lirik..لیریک [آد، فرانسیزجا] جوشقون، الهاملا ایلگی‌لی، عمومیتله شخصی دوُیقولاری دیله گتیرن ادبیات (فا: شعر غنایی، تغزّل).

lizbirt..لیزبیرت [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی [۲۴۰].

leyzer..لیزر [باخ] لئیزئر.

lizgiqar..لیزگیقار [اؤزل آد] شامخوْر‌دا داغ آدی [۲۴۰]. {لئزگی‌قار}.

lij..لیز [صفت] یئنجیلمیش شئی {یئنج سؤزونو دَییشیلمیشدیر}.

lijlənmək..لیزلنمک [تاثیرسیز ائیلم] یئنجیله‌رک تینجیخماق، پنیر و ات کیمی شئیلر سولاناراق خاراب اولماق.

lisa..لیسا [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

lisar..لیسار [اؤزل آد] هشتپر ده کند و چای (قاتیرچای) آدی.

lisar..لیسار [اؤزل آد] قاتیرچای: هشتپر ده چای آدی.

lisans..لیسانس [آد، فرانسیزجا] بیلی یوردوندا ایلک دؤرد ایل‌دن سوْنرا وئریلن بیتیرم بلگه سینین آدی، دؤرد ایللیک بیتیرم بلگه‌سی (فا: لیسانس). bachelor's degree

list..لیست [آد، لا] لیسته:آلت آلتا یازیلمیش‌شئیلرین بوْتونو(فا: ~)

lisə..لیسه [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی.

lif..لیف [آد، عربجه] ۱-پامبوق و بارامانین نازیک ساچلاری. ۲-بدنی سوْرتمک‌اوْچون لیف‌قاباغیندان‌دوزلمیش کیسه‌جیک(فا: ~).

lifqabağı..لیف‌قاباغی [آد، عربجه] ۱-(بیتگی) آسیاوآفریقانین ایستی - بؤلگه‌لرینده یئتیشن یئمیشی کال‌کن یئییله بیلن، اوْلقونلاشاندان سوْنرا لیفلَرینددن یارارلانیلان‌قاباق‌نوعو(فا: لیف) ۲-(بیوْلوژی) تئل.

liflənmək..لیف‌لنمک [تاثیرلی ائیلم] لیف‌له‌اؤزونوصابونلاماق و سوْرتمک

lifləmək..لیف‌له‌مک [آد] لیف چکمک، لیف‌له صابوُن لاماق.

liflif..لیف‌لیف [آد] تئل تئل، اینجه اینجه.

liqlan..لیقلان [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {لیْغ+لان}.

liqvan..لیقوان [اؤزل آد] لوْوان کندی: تبریز ده کند آدی {۱-لیْغ+وان}.

liqnit..لیقنیت [آد، لا] آشاغی کئیفیت‌لی بوْز کؤمور.

leykən..لیکن [ظرف] آمّا (فا: امّا). but

likor..لیکوْر [آد، فرانسیزجا] میوه، آلکوْل و ائسانس‌لا دوزه‌لن‌شکرلی-ایچکی

likvan..لیکوان [اؤزل آد] کیوی‌ده کند و چای آدی {باخ: لیقوان}.

likid..لیکید [آد، فرانسیزجا] آخیشقان، نقد [۲۱۸].

likiditə..لیکیدیته [آد، فرانسیزجا] آخیشقان‌لیق، نقد [۲۱۸].

lig..لیگ [آد، فرانسیزجا] کوْمه، کوْما.

lil..لیل [آد] گیلدن بؤیوک و قوُمدان کیچک توپراق دانالاری " دریا دوْلار لیل ایله. یاریم اویونار گوْل ایله. هامی یا جان باغیشلار. منی ساخلار دیل ایله. " (فا: سیلت، لای). silt {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹لیوْ› : "قوُرویونجا قوُرو پالچیق حالینا گلن اینجه قوُملو چامور"، باخ: لای، باخ: ائنلیل}.

lilab..لیلاب [اؤزل آد] لیلاو: اهر ده کند آدی {لیل سؤزیله باغلی اوْلاراق لیللی بؤلگه ده آوادانلیغا اشارت دیر}.

lilpar..لیلپار [آد، بیتگی] یاش و سوُلو یئرلرده گؤیه‌رن اوْتسوْو بیر بیتگی (فا: نوع گیاه).

lilləşmək..لیل‌لشمک [تاثیرسیز ائیلم] لیل‌لنمک، دیبنده‌لیل و چؤکونتو عمله گلمک. to be blued

lilləndirmək..لیل‌لندیرمک [تاثیرلی ائیلم] لیل‌لی ائله‌مک، دوُرو سویو بولاندیرماق. to stir up

lilləndirilmək..لیل‌لندیریلمک [بلسیز ائیلم] لیل‌لی ائدیلمک.

lillənmək..لیل‌لنمک [تاثیرسیز ائیلم] دیبنده‌لیل‌وچؤکونتوعمله گلمک to beblued

لیللنمیش..lillənmiş [صفت] لیل ووُرولموش، لیل چیخمیش یئر. blued

لیللهمک..lilləmək [تاثیرسیز ائیلم] سولیللی اوْلماق، سو پالچیق‌لی اوْلماق.

لیللی..lilli [آد] لیلی‌اوْلان، لیل‌له بوْرونموش، لؤهمه‌لی. blued

لیللی‌لیللی..lilli lilli [صفت] لیل قاریشیغی، بولانیق، پالچیق‌لی.

لیلوْس..lilos [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی.

لیلیا..lilya [آد، بی، تورکمنجه، قیرقیزجا] زنبق.

لیلیت..lilit [اؤزل آد] سومرلرده یوْخسوللارین تانریچاسی، بابیل‌لیله گؤره سوْنرالار قوْرخونج جاناوار اوْلموشدور[۲۱۱].

لیمان..liman [آد، سن› یوُ] بندر، گمی‌لرین یاناشدیغی یئر و یوْک و یوْلجو میندیریلن یئر (فا: بندر). port

لیمانچی..limançı [آد] لیماندا ایشله ین.

لیمَرد..limərd [اؤزل آد] یاردیملی‌دا داغ آدی[۲۴۰].

لیمفا..limfa [آد، لا: تمیزسوُ] اینسان و اوْنورقالی حئیوانلار اوْرقانیزم-اینین گؤزه‌لر آراسی بوْشلوق‌لارینی دولْدوران و بوْتون توْخو و گؤزه‌لرینده قیدا داشییان رنگ‌سیز مایع.

لیمفاتیک..limfatik [آد] لیمفا یا عاید.

لیملی..limli [اؤزل آد] اهر دا کند و چای آدی. گئرمی ده کند آدی.

لیمنوْلوژی..limnoloji [آد، فرانسیزجا] گؤل بیلیمی (فا: ~).

لیمو..limu [باخ] لیمون، لوُمو.

لیمو شیرین..limuşirin [باخ] بئرقاموْت، شیرین لوُمو.

لیموْن..limon [آد، بی، یونانجا] تورنجوگیللردن ۳,۵ متره قدر اوجالان قیشدا یاپراقلارینی تؤکمه ین آغ چیچک‌لی بیر آغاج (فا: لیمو). citrus limonum

لیموْن اوْتو..limon otu [آد، بیتگی] سالخیم چیچکلی بیر نوع آغاشجیق. lippia citriodora

لیمون ساریسی..limonsarısı [آد] لیمو رنگینده اولان رنگ، لیمویی.

لیموناد..limunad [آد، فرانسیزجا] لیموناتا: ترکیبینده لیموْن ویا باشقا میوه شیره‌سی اوْلان سرین‌له دیجی شیرین ایچکی.

لیمویی..limuyi [آد، ص] لیمو رنگینده اولان رنگ (فا: ~). cirtreous

لیمیت..limit [آد، فرانسیزجا] سینیر، حد (فا: مرز).

لیمیتید..limitid [آد، فرانسیزجا] سینیرلانمیش، سینیرلی (فا: مرزبندی شده).

لَین..ləyən [باخ] لگن.

لینج..linc [باخ: لینج‌لیژ] ۱-دم آلمامیش و بیربیرینه یاپیشان دویو. ۲-گونش‌دن و یوْرقونلوقدان ازگین اوْلما وضعیتی "لینج اوْلماق".

لینک..link [آد] آتین و ائششگین یئریشی[۲].

لینک..link [آد، اینـ] ایله تیشیم دیزگه‌سی بیرلیگی[۲].

لینکوْر..linkor [آد، روسجا] سلاحلی وگوجلو ساواش گمی‌سی.

لینگ..ling [آد، دا] قالدیریقا، آغیر دمیرآلت.

لینوی..linuy [اؤزل آد] اوْشنویه دا چای آدی.

لینیت..linit [آد، فرانسیزجا] یوْزده ۶۰-۷۰ اوْراندا کربوْنلو و قارا ویا قهوه رنگینده داشیل کؤمور.

لیوار..livar [اؤزل آد] مرند ده داغ و کند آدی.

لیوارجان..livarcan [اؤزل آد] لوُوارجان: جوُلفا دا کند آدی.

لیوارجان شوربا‌سی..livarcan şorbası [آد] قیزارمیش بادیمجانا سوُ دوُز و قورو نعناع تؤکوب پیشیره‌رک و قوُروت آرتیلاراق حاضرلانان بیر یئمک.

لیوان..livan [آد] اوزون بارداق کیمی سو قابی (فا: لیوان). cup {بو کلمه آذربایجاندا کند آدیندان آلینمادیر، لیوان‌گؤدیش/ لیوام-گوْدوش کندی ساخسی و سوُفال ایشلرینده مهارتلی تانینیللار و ایلک دفعه لیوانی اونلار دؤزلدیبلر، بو سببه بو آدلا تانینیب[۱۰۵]؛ باخ: گوْدوش}.

لیوانلو..livanlu [اؤزل آد] لوُوانلو: میانا دا کند آدی.

م..m [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی سککیزینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اون سککیزینجی حرفی دیر، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق سورتونن و تیتره شیم‌لی حرف سایبلیر (فا: بیست و هشتمین حرف ترکی آذربایجانی).

مآخذ..məaxiz [آد، عربجه] مأخذلر، قایناق‌لار (فا: ~).

ماء..ma [آد، عربجه] سوُ، تمیز و آخیجی سوُ (فا: ~).

ماء الشعیر..mauşşəir [آد] آرپا سوُیو (فا: آبجو). barlery

مائده..maidə [آد، عربجه] یئمک، یئمه‌لی شئیلر(فا: ~).

مابعد..mabəd [آد، عربجه] سوْنرا (فا: بعداً).

مابقی..mabəqi [آد، عربجه] قالانی (فا: بقیه).

مابین..mabeyn [آد، عربجه] آرا، آراسیندا، اوْرتاسیندا (فا: مابین).

مات..mat [آد، فا‹ع‹موْت: اوْلدو] ۱-شطرنج اوْیونوندا اوُدوزان و یئنیلن کیمسه‌نین وضعیتی. ۲-(ص، فر) پارلاق اوْلمایان، دونوق. ۳- حئیرت ایچینده اوْلان، تعجّوْب‌لنمیش (فا: ~).

ماتادوْر..matador [فر ‹اسپانیولجا] بوغا گؤرَشچی‌سی (فا: گاوباز).

ماتان..matan [باخ] ۱-موُت، گؤزل قیز حاققیندا، قیز آدی {روسجا ‹مات، ماتوشکا›: گؤزل قیز[۵]؛ کلمه نین روسجایا گئچمه سی محتملدیر}. ۲-سوتدن چیخاریلن یاغ، آیران[۲۲۴].

ماتاه..matah [آد، ع‹مطاع›] ساتیلاجاق‌مال، قیمتلی و آز تاپیلان شئی اوْچون "آپار ماتاه اینی بیزه‌لازیم دئییل" (فا: مطاع).

ماتای..Matay [اوْزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-نایمان بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماتئریال..materyal [آد، لا] بیر شئیی قاییریب اوْرَتمک اوْچون ایشله‌دین نسنه‌لر و شئی‌لر، گرَج، ملزمه (فا: متریال، مواد).

ماتئریالیزم..materyalizm [آد، فرانسیزجا] مادّه جی‌لیک (فا: مادّه گرایی).

ماتئریالیست..materyalist [آد، فرانسیزجا] مادّه جی (فا: مادّه گرا).

ماتدیم ماتدیم..matdım matdım [ظ، فا‹مات›] ~ باخماق، مات حالدا باخماق.

ماتَرک..matərək [آد] قالینتی (فا: ارث). estate

ماتریکس..matriks [آد، فرانسیزجا] ایچینده‌بیرچوْخ بیوْلوژیک اوْلایین مئیدانا گلدیگی، آخیجیلیغی آز، جانسیز بیر سیوی اوْرتام.

ماتقالماق..matqalmaq [تاثیرسیز ائیلم] شاشیرماق، حئیرته دوْشمک، چاشماق.

ماتقوْیماق..matqoymaq [تاثیرلی ائیلم] شاشیرتماق، حئیرته سالماق.

ماتلاشدیرماق..matlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] مات وضعیته گتیرمک.

ماتلاشماق..matlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] مات وضعیته گلمک.

ماتلیق..matlıq [آد] مات اوْلما وضعیتی.

ماتم..matəm [آد، عربجه] یاس (فا: عزا). mourning

ماتمات..matmat [ظ، فا ‹مات›] مات حالدا.

ماتمی..matəmi [اوْزل آد] (ه۹جو ی‌ا) آذربایجانلی اوْلاراق چالدیران ساواشیندان‌سوْنرا تورکیه‌یه گئتمیشدیر و چوخلو غزللری‌وار[۲۸].

ماتوْ..mato [آد] ماتوْش: باخ: ماتان[۲۲۴].

ماتوْش..matoş [آد] ماتوْ: باخ: ماتان[۲۲۴].

ماتوُر..matur [آد، تاتارجا] گؤزل قیز حاققیندا، قیز آدی.

ماتوُر..matur [اوْزل آد] اسماعیللی‌دا داغ آدی(۲۲۴۰)[۲۴۰].

ماتی..matı [آد] قیسا بوْیلو، باجاقسیز[۲۲۴].

ماتی‌خیْرپا..matı xırpa [اوْزل آد] سالماس دا کند آدی.

ماتینا سالماق..matına salmaq [تاثیرلی ائیلم] ایشی یئرینه قویماق، ایشی دوز گؤرمک.

ماثال..masal [ع ‹مثل›] باخ: مثل، داستان.

مأثوم..məsum [آد، عربجه] سوُچلو، گُناهکار (فا: ~).

ماجار..macar [آد] پانجار؛ بیرنوع قیرمیزی بوغدا؛ بیر نوع قمه؛ ماندا[۲۲۴].

ماجار..macar [آد] ماجار خالقی، دیل جهتدن فین اوغوز قوروپونا داخیل اوْلان بیر خالقین آدی (فا: قوم مجار)[۸].

ماجاریستان..macarıstan [آد] ماجار خالقی‌نین اؤلکه سی.

ماجال..macal [ع‹مجال، آ] امکان، فُرصت، واخت.

ماجرا..macəra [آد، عربجه] بیرینین باشینا گلن‌لر (فا: ماجرا). adventure

ماجراچی..macəraçı [صفت] ماجرا دالیسیجا گئدن (فا: ماجراجو). adventurous

ماجولان..maculan [اوْزل آد] ماجلان: خالخال دا کند و داغ آدی.

ماچ..maç [آد] ۱-اؤپوش، اؤپمه (فا: بوسه) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، سس تقلیدی اولاراق مارچ›ماچ سسیندن دوزلیبدیر}.۲-لوبیا و سارماشان بیتگی‌لرین سارینماسی اوْچون یئره سانجیلان آغاج {بو معنادا هاچا کلمه سیندن دوزلمیشدیر، هاچا‹ هاچ› ماچ}.

ماچا..maça [آد، فا‹ماهیچه›] قویون ماهیچه سیندن دوزه‌لن بیر یئمک (فا: غذای ماهیچه).

ماچ‌ماچ..maç maç [آد] مارچا مورچ سسی، مارچیلتی سسی.

ماحصل..mahəsəl [آد] سوْنوچ، اله گلن(فا: دستاورد). result

ماحضر..mahəzər [آد، عربجه] حاضر و موجوداولان(فا: ~) result

ماحلیْج..mahlıc [آد، عربجه] چیپدی‌تمیزلنمیش، چیپدسیزپامبوق(فا: محلوُج).

ماخ..max [اؤزل آد] هشتَری‌ده کندآدی {ماخ سؤزو سومرجه ده بؤیوک معناسیندادیر (قاپاق: اینترنت: برازنده)، پولادقایانین سومرجه سؤزلویونده سوُککالماه **sukkalmah** آغ‌ساققال و بؤیوک بیلگین معناسیندا گلیبدیر[۲۰۵]، ائگالماخ سؤزوده بؤیوک تاپینان معناسیندادیر[۶۲، ۱۱۶]؛ هیتیت‌لرین تانری لارینین بیری ماه/ ماخ آدینداديرر، باخ: سوُمَرین؛ ماخ سؤزو سونرالار اوْدا تاپینانلارین ایچینده موْغ کیمی اوْرتایا چیخیر، بو کلمه چوخلو آذربایجان یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته‌ریر، باخ: ماکی، ماختا، ماخدیم، ماخمور، ماخ کندی، یاماخ، موخور، موغان بؤلگه سی---}.

ماختا..maxta [اؤزل آد] قوزئی آذربایجان دا ناخچیوان شروروو بؤلگه سینده کند آدی {ماخ+تا/ ماخ داغ/ ماغلارین داغی ویا ماخ لارین بؤلگه سی}.

ماخدیْم کندی..maxdım kəndi [اؤزل آد] مختوم‌کندی: هشتَری ده کند آدی {۱-ماخ+تام: بوّتون ماخ. ۲-مختوم: شخص آدی}.

مأخذ..məxəz [آد، عربجه] قاپاق، گؤزه، مرجع (فا: ~). **basis**

ماخمورُ..maxmur [اؤزل آد] مَخمورُ:ماکی دا کند آدی {ماخ+میر}.

ماخوُلا..maxula [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {اوُلو ماخ}.

مأخوذ..məxuz [آد، عربجه] آلینمیش، آلینما (فا: ~).

ماد..mad [اؤزل آد] ماد سؤزو ایلک دفعه میلاددان اؤنجه ۹جو یوّزیلده آسوری‌شاهی سلَمَنسر(م‌ق۸۳٤-۸۳۸)طرفیندن مادای / ماد شکلینده گونئی‌آذربایجانین جنوب بؤلگه‌لری اوّچون ایشله‌نیبدیر، مادلارین بؤیوک شاهی‌کیاکسار، آسوری امپراتورلوغونون آرادان گئتمه‌سینده بؤیوک رول اوْینادی (م ق٦١٢)، کیاکساردان سونرا اوْغلو آستیاک شاه اوْلدو، آستیاک (م ق۵۵۰) کوروش طرفیندن آرادان آپاریلدی. هئرودوت ۱جی کتابی نین ۱۰جو بندینده ماد طایفالارینی بئیله تانیتیر: "مادلارین طایفاسی ٦دیر: بوُس‌لار(باس، باسو: غالب)، پارتاکئن‌لر (پارت قوومو+ قان)، آریسانت‌لار (آریانزی، آروز+اند)، بودی‌لر (بود، بودون: بوْی)، موُغ‌لار (ماخ، موُغان)، استروْخات‌لار (آس+تاری، قوُت)"، بعضا آریسانت لاری آریه‌زانتی کیمی ده یازاراق آریا سؤزونه باغلاماق ایسته‌یبرلر، باخ: آریا، آیری یئرلرده ساقارتی طایفاسینی دا بو بیرلیگین ایچینده بیلیرلر (داریوش زامانی قیام رهبری چیتران تخمه بو بوْی دان ایدی)، شرقشناس لاردان آلمانلی اوْپئر **oper**، ساوئت عالیمی آکادئمیک "مار" مادلاری التصاقی دیللی و ایلاملارا یاخین بیلیرلر، آوروپادان "ریچاردفای، دیاکونوف" مادلارین بعضی طایفالارینی التصاقی و بعضی لرینی ده هیند آوروپا دیللی سؤیله‌یبرلر، بعضیلر اوْجمله‌دنْ پیرنیا، مشکور، محجوب، رواسانی، رقیه‌بهزادی، بیات، قیریشمن" مدرک گؤسترمه‌دن و قران آیه‌سی کیمی مادلاری آریایی یازیرلار، پیرنیا یازیرکی: "اوْپئر'ین مادلاری التصاقی دیللی بیلمه-سینین سببی بو ایدی‌کی گویا بیستوندا داشیازی‌دا یازیلان یازینی ماد دیلی بیلیبدیر و سونرا معلوم اولوبدورکی اوْ دیل ایلام دیلیدیر و لذا بو دلیل اؤزاؤزونه مادلارین التصاقی دیللی‌اولماسینی رد ائدیر"، آیدیندیرکی پیرنیانین تصورونون ترسینه بو مطلب مادلارین غیرالتصاقی دیللی اولماسینا دلیل اوْلابیلمز، و مادلارین ایچینده ایلامی دیلی‌نین رسمی دیل کیمی ایشله‌نیلمه‌سی نشان وئریر اورادا یاشایان خالقلارین دیللری ایلامی التصاقی دیله اوْقدر یاخیندیرکی هر یئرده ایشله دیللر و مسلما اَوردا‌کی خالقلارین دیلی آسوری دیلینه یاخین اولسایدی اوْ دیلی رسمی دیل کیمی ایشله‌دردیلر، نئجه‌کی ایلامی دیل حتی هخامنش‌لر دؤورو بو خالق لارین نفوذونا خاطر اوُزون مدت رسمی دیللرین بیری‌کیمی ایشله‌نیردی، آیریجا مادلارین التصاقی دیللی اوْلماسینا دایر مختلف دلیللری گتیرمک اولار: -ماد حکومتیندن قاباق یاشایان التصاقی دیللی "قوتتی، لولوبی--" خالقلار مادحکومتی نین هاراسیندا یئر آلیرلار وآیا اوْنلار بیردن‌بیره و یئرکؤکیله یوخ اوْلدولار؟. -اگر مادلار غیر التصاقی دیللی‌ایدیلر نییه بس بؤلگه‌یه گلن ایشغوز'لارلا (ایچ‌اوْغوزلار) قایناشیبلار و حتی مادلی اوشاقلاری تربیت اوّچون اوْنلارا وئریردیلر، -هئرودوت'ون یازدیغینا گؤره مادلارین سون شاهی آستیاک'ین حکومتی، بیر نفر هارپاک آدلی شخصین خیانتینه گؤره پارسلارین الینه دوشدو، آستیاک یازدیغی مکتوبدا بونلاری سؤیله‌یبر: "هارپاک سن آخماق و وُجدان سیزسان، آخماق سان اوْناگؤره کی تاج و تختی باشقاسینا وئردین و عُرضه‌ن یوخ ایدی اؤزون اوّچون ساخلایاسان، وُجدان‌سیزسان اوْنا گؤره کی اؤز ملتینی پارسلارا قوُل ائیله‌دین--"، بو مکتوبدا بونا تای چوخ سؤزلر نشان وئریر آستیاک ملی‌روحا صاحب‌ایدی و مادملتی‌نی پارس ملتیندن آیری بیلیردی، و آستیاک‌ین قیزنوه‌سی‌اوْلان کوروشو آیری ملت کیمی تانییردی، - هخامنشی کتیبه‌لرینده پارس لارا اوستون لوک وئرمک و مادلارین علیه اینه یازیلان مطالب بونلارین ایکی آیری ملت اوْلدوغونو گؤسته‌ریر، -هخامنش دؤورونده عصیانچی لارین مادلاردان اوْلماسینا دایر قانیتلار بونلارین آیری ملت اوْلدوغونا ثبوتدور (قئوْمات، فره-ورتیش/ فرهاد/ خیشتیریتی)، -پهلوی حکومتینده شاهلیغین ۲۵۰۰ ایللیگی جشنلری کوروش حکومتی نین باشلاندیغینا دایاناراق اوندان قاباقکی ۱۲۳ ایللیک ماد دؤنمی خارجده توتولور، شبهه سیز او زامانکی فارس حاکیمی بو ایشی حسابسیز گؤرمه میش و بیرسیرا تاریخچیلرین مشورت ایله بو ایشه باشلامیشلار، -مادلارین اؤزل

آدلاری التصاقی دیللی آدلارلا اؤرتوشور "ماد و طایفا آدلاری، هارپاک: اربگ، قئوْمات: قام آتا، کیاکسار: کی+ اوْخ+ سار/ سرت، آستیاک: آز+ تای+ آک/ آغا، آخسری: اوْخ+ سری/ سرت--"، [۹۷]. [۸] باخ: ماد سؤزو.

ماد سؤزو..mad sözü [اؤزل آد] تؤرک دیلینین اؤزللیگینی نظره آلارساق (ت، د، حرفلرینین بیربیرینه دیشمه‌سی (اوْد/ اوْت) ماد و مادای سؤزو مته، مات، ماتا، ماتان، مئتی سؤزلرینین آیری شکلی دیر، بیلیرک کی مته خان هون‌لار ایچینده وآیری التصاقی دیللی قوْوملار ایچینده شخص‌آدی کیمی ایشله‌نیردی و بعضی قوْوملارین طرفیندن هوُرری‌لره وئریلن میتاننی آدی‌دا بو کلمه‌یه باغلانیر (ماد ‹ماتا› ماتان› ماتاننی› میتاننی›)، ماد و مادای سؤزو تؤرکجه موت، موُتلو آنلامی ایله بیر اوْلمالیدی و ماد سؤزو خوشبخت و اوُغور آنلامینی بیلدیریر، بو کلمه‌یه باخدیقدا مادلارین باشکندی "اکباتان، ائکباتان" همان ائکماتان (هئگماتان) اوْلمالیدیرکی ماتان‌لارین یوردو و وطنی آدلانیر و ائک سؤزو مختلف بیلگین‌لر طرفیندن (هال، هنگ، هگ) شکلینده گؤسته‌ریلیب کی یورد و یئر و اگه‌منلیک آنلامینادیر و ائکماتان مادلارین یوردو معنالانیر، آیدیندیر کی ائک سؤزو تورکجه "اگه، اکه" سؤزونه چوخ یاخین گؤرونور (بو سؤز ایندی‌کی دیلیمیزده اگه‌منلیک شکلینده ایشله‌نیر و بو معنادادا مادلارین اگه‌منلیک بؤلگه‌سی دئییلمه‌لیدیر، بعضی آراشدیرماجی‌لار ماتان‌سؤزونون دَییشمیش بیچیمینی مدینه شکلینده گؤستریللرکی شهر آنلامیندا عربجه‌ده ایشله‌نیر وبو مفهومو دؤز سایارساق تمدّن، مدوّن، متمدن کیمی کلمه‌لرین کؤکو ماتان ویا موت ساییلابیلیر[۹۷]. [۸] باخ: ماد، مادآباد، ماداگیز، مادلو، مادیْلی.

مادآباد..madabad [اؤزل آد] ماهنشان، قئیدار و رزن ده کند آدی.

ماداگیز..madagiz [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

مادالیا(میدال)..madalya(midal) [آد، ایتالیانجا] یاریشلاردا اؤنده گئدن کیمسه‌لره وئریلن بیر نوْع اؤدول.

مادالیون..madaliun [آد، ایتالیانجا] دَیرلی مئتاللاردان دؤزلمیش و بوْیونا آسیلماق اوْچون زنجیرلی بزک اشیاسی.

مادام..madam [آد، فرانسیزجا] بایان، خانیم، ائولی قادین madam ۲-مادام۲ (باغلاییجی سؤز، عربجه)بونا گؤره، بو سببه گؤره (فا: ~).

مادر..madər [آد، فا] آنا، ننه، ماما (فا: ~).

مادرزاد..madərzad [آد، فا] آنادان دوْغما، دوْغما (فا: ~).

مادرشاهلیق..madərşahlıq [آد،فا] آنا ارکیل، ماتریارکال (فا: ~).

مادرشاهی..madərşahi [آد،فا] آنا ارکیل، ماتریارکال (فا: ~).

مادلو..madlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۱۰۸].

مادمازئل..madmazel [آد، فرانسیزجا] فرانسیزجا ائولنمه میش قیز اوْچون وئریلن عنوان (فا: مادمازل). mademoiselle

مادوْننا..madonna [آد، ایتالیانجا] کاتوْلیک‌لرده: اینسانین آناسی ساییلان مریمه وئریلن آد، هابئله اوْنون هئیکلی ویا شکلی.

مادّه..maddə [آد، عربجه] ۱-دوُیولارلا آلقی‌لانابیلین، بؤلونه‌بیلن و آغیرلیغی اوْلان نسنه. ۲-یاسا، قایدا و قورال‌لاری سیرالایاراق اوْلارین هربیری "ایکینجی مادّه" (فا: ماده).

مادّه جی..maddəci [ع+تو] ماتئریالیست (فا: مادّه گرا).

مادّه جی‌لیک..maddəcilik [ع+تو] ماتئریالیزم (فا: مادّه گرایی).

مادّی..maddi [صفت، عربجه] مادّه‌سل، مادّه ایله ایلگی‌لی، نسنل (فا: ~). material

مادیار..Madyar [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آر گیْن-موُمیْن بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

مادیْر..Madır [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری قوْیبال بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

مادّی‌لشمک..maddiləşmək [تاثیرسیز ائیلم] مادی شکیل آلماق، کانکرئت لشمک.

مادی‌لیک..maddilik [آد] مادّه ایله ایلگی‌لی.

مادیْلی..madılı [اؤزل آد] ماکی(~، گَدیک~) دا کند آدی {۱-ماتی+لی ۲-ماد+لی: موُتلو}.

مادّیات..maddiyat [آد، عربجه] نسنل وارلیق‌لار (فا: مادیات).

مادیان..madyan [آد، فا] ۱-دیشی آت. ۲-ییجار دا داغ آدی.

مادیه..madyə [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

مادّییت..maddiyət [آد] نسنل‌لیک (فا: مادیت). materialityh

مأذون..məzün [آد، عربجه] ۱-ایذینلی۲-مکتبی قورتارمیش طلبه.

مأذونیت..məzuniyət [آد، عربجه] ۱-ایذنلی اوْلما وضعیتی. ۲-مکتبی قورتارما.

مار..mar [اؤزل آد] مار اسکی‌بیر طایفا آدی اوْلموشدور و ماری‌لر ووْلقا بوْیوندا اوْرمانلیق آلانلاردا یاشاماقدادیرلار، ماری مُختار جُمهوریتی-اوْلوب، اُستراليادا بیرکیچیک آدا آدی واردیر، یاپراقلاری شفا اوْلاراق استفاده ائدیلن بیر آغاجا آنادولودا مئرسین آغاجی دئییرلر، بوْ آغاجین بوْل اوْلدوغو یئر مئرسین/ مارسین آدیلا معروفدور و گئنه بوُ یئر آدیندان آلیناراق مئرسین بالیغی دا واردیر[۲۱۹]؛ هخامنشی لر دؤورو قاراداغدا ساکن اوْلان طایفالاردان بیری "مارد/ مرد‌لر" ایدی[۸]؛ آذربایجان و آنادولودا چوْخلو یئر آدلارینا اشاره ائتمک اوْلارکی مار/ مر/ مارا سؤزیله باشلانیر "ماراغوش، ماران، مره‌کان و --". هیتیتلر اوْتلاغا می دئییردیلر، محتملا مار سؤزو بوُکلمه‌نین-دؤنوشوک شکلیدیر. ۲-مار۲(آد) توْرتو. ۳-پاس. ٤-بوُلاق،

چشمه[۲۲٤]، باخ: مارا (اوْتلاق). ٤-مار«آد، دیرگی، فارسجا، یالنیز اسکی شعرلرده ایشلهنیبدی) ایلان.

مارا..mara [آد] ۱-اوْتلاق، کنداوْتلاغی ۲-بعضا ًسارارمیش خیار، بیرنوع اوْت، بؤجکو آرابا تاختالارینادا مارا دئییلیر[۲۲٤] {تورکجهده مار سؤزیله باشلایان کلمهلر اوْتلاق و گؤی گؤوهرنتی ایله ایلگیلیدیر بیر احتمال حرف دَییشمهسیله بوُ کلمه "وارماق/ بارماق/ مارماق" سؤزوندن آلیناراق "مارا" شکلینده، واریلیب باریناں یئر اوْچون دئییلیر، یئنه ده عربجه ده اسکی بیر سؤزجوک اوْلان مرع/ مراع سؤزوده اوْتلاق معناسیندادیر، و بوُدیلدن ده تورکجهیه گئچمیش اوْلماسی آراشدیرما موضوعسو اوْلابیلیر، البتده عکسی ده صادق اولابیلیر و تورکجهدن عربجهیه گئچه بیلیر، بعضی مورّخلر مار سؤزونو ماد حکومتی و طایفا بیرلیگی آدینا باغلاییرلار، اؤرنک اوْچون باخ: بارماق؛ مار. مارابا، مارازار، ماراغوش، ماراق، ماراکوْمو، مارال، ماران، ماراما، مارامّاق، ماراوا، ماری، ماریق}.

مارابا..maraba [آد] جوْتچو[۲۲٤].

ماراتون..maraton [آد، فرٰیو] ٤۲,۱۹۵کیلومتراوُزون یایا قوْشوسو (فا: ~).

ماراچ..maraç [آد] ایشلنمهمیش قیراچ توْپراق[۲۲٤].

مارازا..maraza [اؤزل آد] جوُلفادا کند آدی {ماراسان› ماراسا/ مارازا: مارا کیمی اوتلاقلی یئر}.

ماراغوش..Marağuş [اؤزل آد] شبستر ده کند آدی {مارا لاری چوْخ اوْلان اوْغوش، مرتع یئری}.

ماراق..maraq [آد] بیر شئیی بیلمک و اؤیرنمک آرزوسو و مئیلی(فا: اشتیاق)eagerness ۲-سامانلیق[۲۲٤] {بعضا عربجه مرَق ویا برق سؤزوندن اوْلدوغو دئییلیر، عربجه ده مرق سؤزو "توّک قوْپارماق، تیر کمان دان بوُراخیلماق" معناسیندا گلیبدیر[۵]؛ بو مطلب قانع ائدیجی بیر سؤز دئییلدیر، تورکجه ده مارا سؤزیله باشلانان کلمه لر اوْتلاق و گؤی گؤهنتی ایله ایلگیلیدیر و آیری دئییشله طبیعتین ان گؤزل گؤرونتوسونو و اؤزللیکله گئچمیشده کؤچهری اینسانلارین آختاردیغی و ان چوخ سئودیکلری شئیی آنلاتیر، و ماراق کلمه سیده بوندان آلیناراق جاذبلیک و علاقه مفهومونو وئریر، باخ: مارا}.

ماراق ائتمک..maraq etmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ماراق گؤسترمک، علاق نشان وئرمک. ۲-تشویش ائتمک، ناراحات اوْلماق، دوّشونمک.

ماراق اوْیاتماق..maraq oyatmaq [تاثیرلی ائیلم] ماراق لاندیرماق، هوس اوْیاندیرماق .

ماراق دان دوّشمک..maraqdan düşmək [تاثیرلی ائیلم] ماراق لانماماق، هوسی قاچماق.

ماراق دوْغورماق..maraq doğurmaq [تاثیرلی ائیلم] ماراق لاندیرماق، هوس اوْیاندیرماق.

ماراقسیز..maraqsiz [صفت] ماراغی و هوسی اوْلمایان، ماراق گؤسترمه ین، هوس‌سیز (فا: بیعلاقه). unintersted

ماراق گؤسترمک..maraq göstərmək [تاثیرلی ائیلم] ماراق لانماق، علاق نشان وئرمک-

ماراق لاندیرماق..maraqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیه ماراق و هوس اویاندیرماق.

ماراق لانماق..maraqlanmaq [صفت] ماراق گؤسترمک.

ماراقلی..maraqlı [صفت] مُشتاق، علاقهمند، راغب. eager، inclined

ماراقلی لیق..maraqlılıq [آد] ماراقلی اوْلما (فا: راغبیت). inclination،

ماراکوْمو..marakomu [اؤزل آد] ماکی‌داکندآدی {مارا+کوْمو: ائولی-اوْتلاقلی}.

مارال..maral [آد، دیرگی] ۱-دیشی گئییک، جئیران (فا: گوزن، آهوی ماده). gazelle، she deer ۲-گؤزل معناسیندا ایشلهنن تشبیه‌لردن "مارال‌قیْز" {باخ: بارماق، مارایا عاید}.

مارال اوْتو..maralotu [آد] قایالیق و دره قیی‌لاریندا بیتن و یئییله بیلن بیر نوع بیتگی[۲۲٤].

مارال باخیشلی..maral baxışlı [صفت] ایری و سوّزگون و قشنگ گؤزلو.

مارال تبریزلی..maral təbrizli [یازار] گونش ۱۳٦٦(م۱۹۸۷) ده تبریز ده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مارال..maral [اؤزل آد] ساوه، سوُلدوز، توْووُز، اوُرمیه؛ خالخال، گئرمی (~لو) ده داغ آدی. باخ: مراغا.خانلار‌دا گؤل آدی، گئرمی ده(مارالللی) کند آدی.جبراییل‌دا(مارالیان)یئر آدی.

مارال فیندیغی..maral fındığı [آد] فیندیق نوعو.

مارال نبی‌زاده..maral nəbizadə [یازار] ۲۰جی عصرین اوللرینده یازیب یاراتدیغی بیلینیر و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مارال یوْنجاسی..maral yoncası [آد، بیتگی] قوُزئی مارال‌لاری‌نین اساس یئمی اوْلان آغ بوْز رنگلی کوْل شکیللی اوْت.

مارامّا..marama [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

مارامّاق..maramaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-گؤزله‌مک، گیزلی اوْلاراق باخماق. ۲-نشان آلماق[۲۲٤]. {باخ: ماراق}.

ماران..maran [آد] ۱-سبزه و یئنجر اکیلن تارلا پارچاسی. ۲-کیچیک ائو، کُلبه. ۳-آرابا تکرلیگی[۲۲٤] {مارا+ان: مارایئری}.

ماران..maran [اؤزل آد] خوی- قرَزیادین یاخینیندا بیر تپه آدی.

مارانقوْز..maranqoz [آد، یو، آنادولو] باخ: ناجّار

مارانقوْز بالیغی..maranqoz balığı [آد، دی، موغولجا] باخ بوُخجو بالیغی.

ماراواتپه..maravatəpə [اؤزل آد] مَراوه‌تپه: ۱-گنبدشهری‌نین بخش-لریندن اولاراق ۲۳ کندی و *۱۱۰۰۰ نفر نفوسو واردیر و بخشین مرکزی‌مراواتپه(گنبدین ۱٤٤ک‌ق‌گ)نفوسو *۳۰۰۰ نفر تۆرکمن قئید اولوبدور {مارا+آوا+تپه: اوْتلاقلی تپه، باخ: مارا}. ۲-مراواتپه‌بؤلگه سینده تۆرکمن کندلری : آتاجان قُربانعلی/ عطاجان؛ آجی‌سوُ (۳٤ک‌ق‌ب *۲۷۸۰)، آغ امام (۲۰ک‌گ *۷۰)؛ آغ توققا/ آغ توْققئی(مختوم قوُلونون دینج ائوی) (۳۷ک‌ب *۱۵)، آغجاآغاجلی؛ آغ چشمه؛ آغلر؛ آغ‌قالا؛ آلتی‌آغاج (کیچیک آلتی‌آغاج، بؤیوک آلتی‌آغاج) (۲۱ک‌گ *۷۵۰)؛ آللانوُر؛ اِرکلی؛ اَلچَکی/ الچکلی؛ بابا شَملَک؛ باخی/ باقی؛ باللی قایا؛ بایاتلار؛ بئشیک تپه؛ بسطام دره؛ بوْقوُلجه/ آ-ی (قوْ: بق قجه)؛ پالچیقلی (۱٦ک‌د *۲۰)؛ پئلی/ آ-ی؛ تازاقزل؛ تَرناولی؛ چارواحاجی؛ چایلی؛ چناران (۲ک‌گ *۱۳۲۰)؛ چنارلی؛ خوْجاگَلدی؛ دادلی قزنین (۱۲ ک‌ق*بوش)، داشلی آرقاچ؛ داغ دالی (۱۰ک‌د)، دئکْلی داش؛ ساری قمیش (۱۵ک‌ب)؛ سوُجیق؛ سۆزیچ(قوْ: سوزش)؛ شارقلی/ شاخلی؛ شارلیق؛ شوْرجا/ ی؛ شیخلر؛ عرَبجیک (۲ک‌گ‌د *۲۵)، عرب قاری حاجی؛ فَرقسَر؛ قاپانلی؛ قاراقچی/ قرقچی؛ قازان قایا (۳ک‌د *۸۱۰)؛ قُربان پیکار؛ قاراآغاجلی؛ قارادام (٤ ک‌ب)؛ قاراقوْل؛ قاراقوْل تپه؛ قاراناو/ آ-ی؛ قوْشاتپه (۲۷ک‌د *۵٤۰)؛ قوْشا سوُ؛ قوُلان کَسن؛ قوْللوبولاق؛ قیْزیل اوْتاق؛ قیْزیل دالیق؛ کئچیک(تۆرکمن: قادین چادراسی)؛ کئسئن؛ کریم ایشان؛ کَمَرلی؛ کَنت یئری؛ گُل چشمه؛ گؤک‌دره؛ گۆوَندَرgüvəndər؛ محمدشاهیر؛ مراواتپه؛ میدانجیق؛ نارلی (۲۱ک-ق‌ب)؛ نارلی آجی سوُ؛ همّت آباد؛ یازگَلدی؛ یان بولاق؛ یئکه تپه؛ یئکه‌توُت (۱۱ک‌د)؛ یئکه چنار (۱۵ک‌گ‌د)، یارچیْقلی؛ یازگلدی (۸ک‌د)، ییْلقی سوُرلن؛

مارت..mart [آد، لا] میلادی ایلینین اۆچونجو آیی.

مارتاوال..martaval [آد، دا] یالان، اوُیدورما سؤز[۲].

مارتی‌قوُشو..martı quşu [آد، دی، ایتالیانجا] چوْخو آغ، اتی یئییلمز، قانادی قارا گؤزل بیردنیز قوشو، قاغایی (فا: ~). garnus

مارچ..març [آد، سس‌تق] مارچیلتی، سوْمورما سسی.

مارچامارچ(لا)..marçamarç(la) [ظرف] مارچ سسی چیخارداراق، مارچیلدایاراق.

مارچ‌مورچ..marçmurç [ظرف] ساققیزچئینه‌یه‌رک ویا اؤپوشه‌رک-چیخان‌سس.

مارچیلتی..marçıltı [آد] مارچ سسی، دوْداق‌لارین سوْموروجو حرکت ایله چیخاریلان مارچا مارچ سسی (فا: صدای مارچ مورچ).

مارچیلداتماق..marçıldatmaq [تاثیرسیز ائیلم] مارچ‌مارچ ائتمک(فا: مارچ مورچ کردن).

مارچیلداماق..marçıldamaq [تاثیرسیز ائیلم، سس‌تق] مارچا مارچ سسی چیخارتماق، مارچ‌مارچ ائتمک (فا: مارچ‌مورچ کردن).

ماردیْوان..mardıvan [آد] نردیوان[۲۲٤].

مارس..mars [آد، فرانسیزجا] ۱-نرد اوْیونوندا: اوْیونون آخرینا کیمی بیر داش‌دا اوْلسا چیخاردا بیلمه‌ییب ایکی قات اوُدوزما، قارشی طرفه بیر داش‌دا اوْلسا چیخماغا امکان وئرمه‌ییب ایکی قات اوُدماق. ۲-مئرّیخ گزه ینی (فا: مارس).

مارس..mars [اؤزل آد] مینودشت ده چای آدی.

مارسیوان اوْتو..marsıvan otu [باخ] گۆموش دۆیمه.

مارش..marş [آد، فرانسیزجا] ریتمیک یوُرویوش طرزی (فا: مارش).

مارشال..marşal [آد، فرانسیزجا] ان یۆکسک عسگری عنوان (فا: مارشال).

مارشیمون..marşimon [اؤزل آد] دونیا بیرینجی ساواش سیراسی مینلرجه تورک و مسلمانین اؤلومونه باعث اولان جیلولارین اله-باشی‌سی.

مارق..marq [آد] دوُرقون و یوُمشاق هاوا[۲۲٤].

مارقا..marqa [آد، دا] ۱-تئل سانجاغی؛ ۲-سیْرمالی یَلک، جاکئت، ۳-آت آراباسینین اوْخو[۲۲٤].

مارقارین..marqarin [آد، فرانسیزجا] حئیوان پییی، بیتگی یاغلاری و بعضی باشقا مادّه‌لرین قاریشیغیندان حاضرلانان یاغ.

مارقاشا..marqaşa [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {ماراق}.

مارقاکیچی..Markakiçi [اؤزل آد] اؤزبَک-قاراقالپاق بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

مارک..mark [آد، لا] مال و اۆرونلرده (عُموما یاپیشدیراراق) کیفیت و بوُجور بیلگی‌لری گؤستَرن کاغاذ، بیلیت (فا: ~).

مارکئت..market [آد، فرانسیزجا] آلیجی‌نین اؤزو اؤز ایسته‌دیکلرینی گؤتوره‌رک هرجۆر ییه جک شئیلری ساتیلان ماغازا.

مارکئتینق..marketinq [آد، اینـ] بازارلاما.

مارکالاماق..markalamaq [تاثیرلی ائیلم] مال‌و اۆرونلرین اۆزه رینه مارکا یاپیشدیرماق.

مارکس..marks [آد] اینگئلس‌له بیرلیکده کومونیزم بانی‌سی اولان و بو فلسفه‌نین مانیفئست‌ینی یازان کیمسه (فا: ~).

مارکسیست..marksist [آد] مارکسیزم طرفداری اولان.

مارکسیت لئنینیست..marksist leninist [آد] مارکسیزم لئنینیزم طرفداری اولان.

مارکسیزم..marksizm [آد] مارکسیسم: مارکس و اینگئلس طرفیندن دؤزنله‌نن کومونیسم حاقّیندا گؤروش‌لر.

مارکسیزم لئنینیزم..marksizm leninizm [آد] مارکسیزم اساس‌لارینا لئنین‌ین نظرلرینی آرتیریلان گؤروش‌لرین بوتونو.

مارمالاد..marmalad [پورتاغالجا] شکر قاریشدیراراق پیشیریلمیش میوه ازمه‌سی "آلما مارمالادی". (فا: مارمالاد).

مارمان..marman [آد] دؤرد بئش یاشیندا یاشلی قویون[۲۲۴].

مارمیشو..marmışo [اؤزل آد] اورمیه ده چای و کند آدی {مارا+ مئشه+ اوا}.

مارن..marn [آد، فر، یئرب] گیل داش، گیل دانالاری و کلسیت دن اولوشان تورتول قایاج، پکمز توپراغی[۲].

مارول..marul [یو] باخ: کاهو.

مارولجوق..marulcuq [آد، بیتگی] چؤپله‌مه بیتگی‌سی (فا: خریق‌سفید، چوبلمه).

ماره..marə [آد] بؤیورتلن اوتو[۲۲۴].

مارهموار (ماراوار)..marhəmvar(maravar) [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

ماری..marı [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی {مارا}.

ماریت..marıt [باخ] ماریق.

ماریتلاماق..marıtlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ماریغا دورماق، بوسماق، گؤدمک.

ماریتماق..marıtmaq [باخ] ماریغا دورماق.

ماریتوئرمک..marıt vermək [تاثیرسیز ائیلم] ماریغا دورماق، بوسماق، گؤدمک.

ماریغادورماق(یاتماق)..marığa durmaq (yatmaq) [تاثیرسیز ائیلم] پوسقودا/ پوسودا دورماق، اووو گؤدمک، پوسماق.

ماریق..marıq [آد] اوو ایتلرینین‌اووو گؤردوکده آلدیقلاری گرگین و حرکت‌سیز وضعیت، گودمک و پوسماق وضعیتی، ماریت {ماراق کلمه سیله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

ماریقلاماق..marıqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ماریغا دورماق، پوسماق، گؤدمک.

ماریقوئرمک..mariq vermək [تاثیرلی ائیلم] اکینی سوواران زامان دایانان سویون قاباغینی آچماق، سویون سمتی‌نی دَییشمک.

مازو..maz [آد، رباخ: مازوت] بیرنوع قاتی یاغ" آیاق قابی مازی".

مازات..mazat [آد] اؤزونو مازاتا قویماق، نازائیله‌مک {ع› مزمّت دن}.

مازار..mazar [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

مازاق..mazaq [آد، دیرگی] قیلانقوش بالیغی سویوندان اتی لذتلی بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). **trigla lineata**

مازافا..mazafa [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {مازی / ماس+اوا}.

مازالاق..mazalaq [مازی+لاق] مخروط شکلینده بیر اوشاق اویونجاغی، ایپ باغلاییب یئره ووراراق یئرده فیرلانان بیر شئی، هول . ۲-شوشه و بنزر شئیلردن دوزلمیش بالاجا کوره‌جیک، شار.

مازالاق اویونو..mazalaq oıunu [آد] اوشاقلارآراسیندا تیله و مازالاغی چوخورا سالماغا چالیشماقلا اویناناں بیر اویون آدی.

مازقال..mazqal [آد، یو› maskhale ‹] ۱-قالا دووارلاریندا آتیشما اوچون قویولان دئشیک(ایچ یانی گئنیش و ائشیگی دار دلیک). ۲-سوّت ساغماق اوچون بیر نوع آغزی‌دارقاب.

مازلاماق..mazlamaq [تاثیرلی ائیلم] مازسوّرتمک، ماز چکمک.

مازندران..mazəndəran [اؤزل آد] خزر دنیزینین گونئی دوغو قیی سیندا یئر آلان بؤلگه‌نین یئنی آدی، بو بؤلگه یاخین گئچمیشلره کیمی تبرستان آدلانیردی و پهلوچیلیک حاکیم اولاندان بری آدی دَییشیلیبدیر، ظاهرا مازندران کلمه‌سی فردوسی‌نین کیتابیندا ایشله نیبدیر[۱۶۴].

مازمازاق..mazmazaq [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

مازوت..mazot [آد، فرانسیزجا] نفتدن" آغ‌نفت، بئنزین، قازولین" آیریلد- یقدان سونرا قالان یاغلی قاتی مادّه (فا: ~).

مازوشیزم..mazoşizm [آد، فرانسیزجا] اؤز آزرلیک (فا: ~).

مازوشیست..mazoşist [آد، فرانسیزجا] اؤزونه ضرر وئره‌رک جنیسل ایلیشگی ده اولان، اؤز ازر (فا: ~).

مازی..mazı [آد، بیتگی] قوزالاق‌لی‌لاردان آرابیر یاشیل یاپراغی اولان بیر بزک بیتگی‌سی (فا: سروخمره ای، مازو). **Thuya** ۲-مازی[۲] (آد، مازی قوزالاغی آدیندان) بالاجا یومرو داش، بالاجا کوره جیک (فا: ~). **small ball**

مازی‌آغاجی..mazı ağacı [آد، بیتگی] باخ: پالیت مازی **quercus infectoria**

مازیم..mazım [اؤزل آد] آذربایجان‌دا چای آدی[۲۴۰].

مازئسته..majestə [آد، فرانسیزجا] حاکم ویا دؤولت باشقان‌لارینا وئریلن سان.

ماژور..major [آد، فرانسیزجا] بیرموُسیقی لادی، مینوْر سؤزونون ترسی.

ماس..mas [اؤن اک] تاکید اوچون ایشله‌نیر "ماس ماوی".

ماسا..masa [آد، لا] میز، نئچه آیاق و دستک اوزه‌رینه اوْتورولموش بیر تابلوْدان دؤزه‌لن وسیله و یا موْبیلیا. table

ماساوْستو..masaaüstü [صفت] ماسا اوْستونه سالینان اؤرتوک.

ماسابه‌یی..masabəyi [آد] قوْناق‌لیغی و مجلسی اداره ائدن کیمسه.

ماسابَیلیک..masabəylik [آد] ماسابگی‌نین ایشی.

ماسار..masar [اؤزل آد] اوْغوزخان زامانی بارکان بؤلگه‌سینین خانی[۵۴].

ماسازیْر..masazır [اؤزل آد] باکی‘دا کند آدی[۲۴۰].

ماساژ..masaj [آد، فرانسیزجا] سوْرتمه، توُمارلاما، بدَنین ویا اوْنون بیر یئرینی الله سیغال لاما و سوْرتمه (فا: ماساژ). massage

ماساژور..masajor [آد، فرانسیزجا] ماساژچی، اوْووجو، اوْوشدوران (فا: ماساژور).

ماساق..Masak [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-ماسقار بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماسال..masal [اؤزل آد] گیلان اُستانی‌نیندا بیر کندیستان اولاراق ش۱۳۲۰ده ۲۱ کند، ۸۵۰۰* نفر نفوس، تورک وگیلک قئید اوْلوبدور. کندلریندن: میرمحله (*۳۸۰/ ی‌تو)، و چایلاریندن: اوُرما (اورما، خزردنیزی، s2b۸)، ماسال چای (~، خزردنیزی، ۹s٤b۳٤/ q۵)،

ماسالی..masallı [اؤزل آد] آذربایجان‌جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

ماسئخ..masex [اؤزل آد] زاقاتالا‘دا چای آدی[۲۴۰].

ماسبق..masəbəq [آد، عربجه] گئچمیش (فا: گذشته). the foregoing

ماستی..mastı [آد، دیرگی] قولاغی اوُزون و دؤشوک، باجاقلاری قیسا تیمبیل بیر کؤپک جنسی (فا: نوعی سگ).

ماستیک..mastik [آد، یونانجا] یومشاق، سوُ گئچیرمز، موم کیمی-بیرماده(فا: ~).

ماسخارابینه..masxarabinə [اؤزل آد] زاقاتالا‘دا چای آدی[۲۴۰].

ماسخیت..masxıt [اؤزل آد] گده‌بگ‘ده داغ آدی(۲۰۰۳)[۲۴۰].

ماسقار..Masqar [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلو بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماسقارا..masqara [باخ] مسخَره، اله سالما.

ماسک، ماسکه..mask [آد، فرانسیزجا] اوْزلوک، بیر اینسان ویا حیوانین اوْزونه بنزر اوْلان قالیب، اوْزه بنزر هر نوع اؤرتوک (فا: ماسک).

ماسکوُت..maskut [اؤزل آد] باخ: موْشکور.

ماسلا (ماستا)..masla (masta) [آد، روسجا] گریس کیمی صنعتی یاغلار.

ماسنیس..masnıs [اؤزل آد] اوْردوباد‘دا داغ آدی[۲۴۰].

ماسوره..masurə [آد، یونانجا] درزی‌چرخینده ایشله‌نن بیر وسیله[۲].

ماسوله..masulə [اؤزل آد] فومن دا کند آدی.

ماسوه..masuh [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی.

ماسیو..masiv [آد، فر، یئرب] کوْتله‌حالیندا اوْلان‌داغ تپه، سوْم گؤوده، دوْلدورما یوخ بیرتیکه بؤیوک‌حجیم‌لی نسنه (فا: ~).

ماش..maş [آد، بی، سانسکریتجه›فا] بوُرچاق، بؤرولجه و لوبیا جنسیندن بیر بیتگی[۲۲۴].(فا: ~). fhaseolus aureus

ماشا..maşa [آد، عربجه] کؤز و داغ شئی‌لری گؤتورمه‌یه یارایان‌ایکی قوللو آلت ویا ایکی قوْللو بوُجور آلت (فا: ماشه)[۸۲]. trigger

ماشاق..Maşaq [اؤزل آد] قیْرقیز-قیْرخ اوْغوُل بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماشالاماق..maşalamaq [تاثیرلی ائیلم] ماشا ایله قوُردالاماق "اوْجاغی ~".

ماشالله..maşallah [ن، عربجه] اللـه‌ین ایسته دیگی اوْلسون(فا: ~)well do

ماشتاغا..maştağa [اؤزل آد] باکی‘دا یئر آدی[۲۴۰].

ماشریْق..Maşrıq [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-چوُنی بوْی لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماشکین..maşkın [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

ماشیلو..maşılu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ماشین..maşın [آد، فرانسیزجا] یاخیت ویا الکتریکی انرژی‌نی ترپنیش انرژی‌سینه چئویرین‌مکانیکی آراج (فا: ~).

ماشینچی..maşınçı [صفت] ماشین ایشله‌دن (فا: چرخ کار).

ماضی..mazı [آد، عربجه] گئچمیش، گئچمیش زامان (فا: ~).

ماغار..mağar [آد] ۱-بؤیوک شن‌لیک و توپلانتی چادیری (فا: مغار) {ع›نقر› نقّاره› ماغار[۵]}. ۲-اهر ده کند آدی.

ماغارا..mağara [آد، ع›مغار›؛ دده] غار، زاغا، قایالاردا اوْلان اوْیونتو، کؤوهول (فا: مغار). cave

ماغارا..mağara [آد] ساپ چرخجیگی، قرقره.

ماغازا..mağaza [آد، فر›ع›مخازین›] بؤیوک توُکان (فا: مغازه).

ماغان‌سیلکیلاک..mağansilkilak [اؤزل آد] یاقوُت‌لاردا آتلاری قوْرویان تانری[۲۱۱].

ماغمورتو..mağmurtu [اؤزل آد] توْووز‘دا داغ آدی[۲۴۰].

ماف..maf [اؤزل آد] شامخور‘دا کند آدی[۲۴۰].

مافران..mafran [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

مافوق..maafovq [صفت، عربجه] داها اوّست، یوُخاریدا اولان (فا: ~).

مافیا..mafya [آد، فرانسیزجا] چته قوُراراق غیرقانونی یوْللارلا و زوْر ایشله‌ده‌رک گیزلی چیخارلار ساغلایان، گیزلی اؤرگوت، چته(فا: ~).

مافی‌کند..mafikənd [اؤزل آد] سالماس دا کند آدی {مافی لر افشار بوْیلاریندا ندیلار[۱۲۹]}.

مافین آباد..mafinabad [اؤزل آد] تهران-ری ده کند آدی.

ماقّاب..maqqab [باخ: ماقّاش] مته.

ماقابوُز..maqabuz [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

ماقارا..maqara [اؤزل آد] آذربایجان'دا چای آدی[۲۴۰].

ماقازین..maqazin [آد، اینـ] بیرنوع بوْل رسیملی یایین، مجلّه. ۲-دئپوْ (فا: مجله). mgasine

ماقاندا..maqanda [آد] گؤرگوسوز، قابا، آنلاییش‌سیز[۲].

ماقبل..maqəbl [صفت، عربجه] قاباقکی، گئچمیشده کی.

ماقری..maqrı [آد، دی، یونانجا] اتی لذتلی ۱۲ کیلو آغیرلیغیندا ایلان بالیغینا بنزر بیردنیز بالیغی (فا: ~) congerus conger

ماققاج..maqqac [آد] باخ: ماققاش.

ماققاش..maqqaş [آد] ماققاج: بالاجاسیخاج، توک چکن، خانیم لارین ایشلتدیگی بیر نوع بزک وسیله سی، مقّاب (فا: مقاش). tongs {ع‹ این‹makeup›: بزه‌مک}.

ماقما..maqma [آد، یونانجا] یئر ایچینده اوْلان یوْکسک حرارتلی و بعضا اَئشیگه چیخان اریتی (فا: ماگما).

ماقماتیک..maqmatik [صفت] ماقمادان دوْزَلمیش اوْلان (فا: ماگماتیک).

ماقنوْلیا..maqnolya [آد، بی، بوتانیکچی‌ماگنول'وُن آدیندان] مانوْلیاگیللر-دن، یاپراقلاری ایری و آرالیق‌لی (متناوب) اتلی و یاشیل رنگده چیچک‌لری آغ لئمون قوخولو و ۵ متر بویدا بیر آغاج (فا: ماگنولیا). magnolia gtrandiflora

ماقنیت..maqnit [آد، یونانجا] دمیرچکن، دمیرقاپان، چکیم و جاذبه قُوّه سینه مالیک اوْلان شئی (فا: ماگنت).

ماقنیتوْفوْن..maqnitofon [آد، یونانجا] الکتروْماقنیت واسطه سیله سسی یازان و تکرار ائدن آیقیت.

ماقوْو..maqov [اؤزل آد] زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

ماکئت..maket [آد، فرانسیزجا] بیریاپی و هیکلین بالاجا اؤرنگی (فا: ماکت).

ماکارنا..makarna [آد،ایتالیانجا] ماکاروْنی: نازیک‌بوْرولار شکلینده خمیردن قوُرودولموش بیر نوْع یئییتی محصولو.

ماکاروْنی..makaroni [آد،ایتالیانجا] باخ: ماکارنا.

ماکرو..makro [اک، فرانسیزجا] بیر سیرا آلینما کلمه‌لرین اؤنونه گله‌رک بؤیوک آنلامی وئریر.

ماکریپ..Makrıp [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیْش بوْی‌لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

ماکزیمالیزم..makzimalizm [آد، لا: آرتیق] هر هانسی بیر طلبده افراطا وارما.

ماکزیمم..makzimum [آد، لا] انچوخ، انبؤیوک، انااوّست(فا: ~ maximum

ماکسی اتک..maksi ətək [آد] بوْیو توْپوقلارا قدر اوُزانان اتک.

ماکسی..maksi [صفت، فرانسیزجا] اوُزون.

ماکسیمال..maksimal [صفت، فرانسیزجا] باخ: ماکزیمم.

مأکول..məkul [آد، عربجه] یئییلمیش، یئییلمه‌لی.

ماکی..makı [اؤزل آد] ۱-اوُرمیه‌ده(ماکی تپه‌سی، ماکی کندی) کند، و قاخ'دا داغ آدی[۲۴۰].

ماکی..makı [اؤزل آد] ایندیکی باتی آذربایجاندا شهر آدی: ماکی نزهه‌القلوب کتابیندا ماکویه شکلینده ایشله‌نیب و مینوْرسکی‌یه گؤره بو کلمه ماد کوه ترکیبیندن اله گلیب و پروفئسور هینتس قرَزیادین یاخینلیغیندا باسدام قازینتی‌لاریندان اله گلن اوُرارتو کتیبه‌لرینی آراشدیریرکن بئیله سانیرکی ماکی شهری اصلینده اوْرارتو لارین روْسا شهری اوْلمالیدیر، بوُ شهرین یاخینلیغیندا اله گلن بیر کتیبه ده بوُ بؤلگه‌نین آدینا قابان قالاسی شکلینده اشاره اوْلونوب (قابان‌باسان بورادا بیر بؤلگه آدیدیر و ماکی آدیلا اشتباه اوْلونمامالیدیر، یئنه‌ده-اشاره ائدیلمه‌لیدیر قابان سؤزو تورکجه‌ده اسکی و کؤکلو اوْلاراق ارکک دوْغوز معناسیندادیر و عین حالدا بؤلگه نین قابا و چتین گئچیش لیگینه اشارتدیر). ماکی شهری کیچیک نوُح داغی‌نین دؤشونده قرار تاپیب، بو داغ بؤیوک یاماج حالیندا شهری بوْرویوب و بوُ سببدن بوُ شهره داش ماکی‌دا دئییرلیر، ایندیه کیمی ماکی سؤزو کؤک باخیمیندان چوخراق موسی خورنی نین یازیلارینا دایاناراق ایضاح اوْلونوبدور، بئیله‌کی گویا ارمنستان شاهی‌تیگران و مادشاهی‌آستیاک آراسیندا ساواش اولاراق آستیاک اؤلور و بوُ آرادا کوروش سلطنتی اله آلیر و مادلارین‌بیر بؤلومو قاچیب آغری (آرارات) داغینین شرقینده یئرله‌شیرلر و اوْرانی مادکوه آدلاندیریللار و گویا سونرالار بوُ کلمه قیسالاراق ماکی اوْلوبدور، بو سؤزو مینورسکی و سوْنرادا بوتون یازارلاردا تکرار ائدیبلر، بیلیریک‌کی بو شهرین آدی ساده جه ماکیْ و اؤزگه دیللی یازیچیلارین اثرلرینده تلفظ یئترسیزلیگیندن دولایی ماکوُ و ماکوُیه شکلینده ثبت اوْلونوبدور، مسلّما موسی‌خورنی‌نین سؤزلری کلّی صحبت اوْلاراق

افسانوی سؤزلردیر و بوُ شهرین دقیق یئرینه و آدینا شامل اوْلابیلمز، بوُ آرادا یاقوت حموی نین اشاره‌لری بوُ سؤزو ایضاح ائتمک ده آیدینلادیجیدیر، حموی‌نین نظرینه گؤره ماکی شهری "موُغلارین یئریدیر و موُغ دا اصلینده ماگوش (موُغوش) اوْلمالیدیر"، بیلیندیگی کیمی ماخ سؤزو سومرجه یه دایانان بیر سؤز اوْلاراق بؤیوک و اوُلو معناسیندادیر و هیتیتلرده ده بیر تانری آدیدیر، بوُ آد بیر کؤک اوْلاراق سوْنرالار ماغ/ موُغ سؤزونده گؤرسه‌نه‌رک، دینی عالیملری تمثیل ائدیر و آچیقدیرکی اوْنلارین اوْلدوغو یئرلرده ده ایز بوُراخیبدیر آذربایجانین مختلف یئرلرینده ماخ، باش‌ماخ، ماخوُلا یئر آدلارینی گؤرمک اوْلار، و یئنه ده ماکی قرزیادین آراسیندا موُخورکندی بوُ آدا باغلیدیر و موخ/ موُغ و اوُر سؤزلریندن دؤزلمه-دیر و موُغ شهری معناسیندادیر، تورکجه ده یْ شکیلچی سی بیر سیْرا آد و فعل کؤکلریله بیرلیکده یئنی آدلار دؤزلدیر اؤرنک اوْچون: باخ/ باخی/ باکی، آغ/ آغی، تاخ/ تاخی کیمی سؤزلره اشاره ائتمک اوْلار، بونلارا تای ماخ سؤزو ماک سؤیله نیشینده ماخی/ ماکی شکلینده بوُ بؤلگه‌نین کؤکودور و موُغ لارین یئری اوْلدوغو اوچون بو آدلا ایلگیلیدیر، آذربایجانین چوْخ یئرلرینده موُغان، ماخ، ماکی کندی آدلارینین اوْلدوغو بوُ یوْروما بؤیوک قانیتدیر، بورادا بیر سؤزه ده دئییمک لازیمدیر، ماکی سؤزونده اؤزل تورک (یْ= ı) حرفی اوْلدوغو اوْچون معمولا عربلر، فارسلار، کوردلر و ارمنیلر طرفیندن دؤزگون آنلاشیلمیر و آچیقدیرکی بوجور یازارلار ایلکجه بو سؤزو اؤز دیللرینده اوُیقون بیر بیچیمده یازماغا چالیشیرلار و سوْنرادا اوْ ساپدیریلمیش کلمه‌نی توجیه ائدیللر. ۳- ماکی makı: ماکی شهری غربی آذربایجانین شهرلریندن اوْلاراق ٤ بخش‌ٔه و ١٤ کندیستانا بؤلونوبدور: ١-پلدشت (شرقی چایباسار، زنگبار، شرقی و غربی گئچلَرات)، ٢-قرئینی (آواجیق، بیه‌جیک، شمالی و جنوبی چالدران)، ٣-شوْط (شمالی و جنوبی قره قوْیون، یوْلا گلدی)، ٤-مرکزی (شمالی و جنوبی چایباسار، قالادره سی)؛ ، ش ١٣٢٠ده ماکی شهری ٣ بخش (حومه، پلدشت، قره‌عینی) و ٣٨٦ کنددن تشکیل تاپیردی، و توْپلام، نفوسو* ٦٧٣٠٠ نفرایدی، بوُنلاردان ماکی، قرئینی و پلدشت شهرلرینین اهالی سی تؤرک قئید اوْلاراق، ترتیبله ٦٦٧٠، ٣٣٠٠، ٩٧٨ نفرایدی و قالانی کندلرده یاشاییردیلار، اوْ دؤنم ٣٣١ کندین اهالی سی تورک ایدی و ٥٥ کند کؤرد اولاراق توْپلام جمعیتی ٥١١٠ قئید اوْلونوبدور، یعنی اوْ دؤنم بوُ شهرستانین ٦٢١٩٠ نفری یعنی ٩٣ فایزی تؤرک و ٧ فایزی کؤرد ایدیلر ضمنا اًوْ دؤنم بیر کندین جمعیتی مسیحی یازیلیب کی جمعیتی ٦٢ نفرایدی، ش١٣٨٥جی ایلده شهرستانین جمعیتی توْپلام ٢٢٢٠٥٢ نفر اعلام اوْلوبدورکی (٤٢٥٦٠+ ٩٣٠٠+ ١٤٧١٥) ٦٦٥٧٥ نفری ماکی، پلدشت و قرئینی شهرلرینده و ١٥٥٤٧٧ نفریده کندلرده اوْتورووردو، بوُ دؤنم ٤٧٠ کنددن ٣٦٠ کند تؤرک و ١١٠ کنده کؤرد ویا تؤرک وکؤرد بیرلیکده یاشاییردیلار، اوْرتالاما حسابلا هرکندین جمعیتی (٤٧٠/ ١٠٨٩٤٠) ٣٣١ نفر اوْلوردو، لذا کندلرده ١١٩١٦٠ نفر تورک و ٣٦٣١٧ نفر کؤرد یاشاییردیلار، شهرده ش١٣٥٠دن اؤنجه تورکلر نفوسون بوتونونو تشکیل ائدیردی‌و ولی‌بو تاریخدن - سونرا کوردعایله‌لری شهرده یئرلشمه‌گه باشلادیلار، شهر محله‌لری دوغودان باتی‌یا دوغرو بئیله سیرالاماق اولار: بئش‌گؤز، قزبعلی، قاسم‌آباد و یادبود، قاراخیْزلیق، اوْتای، خنجرخان، مرکزی بؤلوم، توُتلوق، تازامحلّه، سازمانی‌ائولر، موّشوک، بولوار، قاراکؤپرو، سایت؛ بو ١٤محله‌دن، بئش گؤز، مرکزی بؤلوم، یادبود، بولوار، تازامحلّه هر بیری ١٢ فایز نفوسا مالیکدیلر، سایت بؤلگه‌سی ١٦ فایز نفوسلا ان بؤیوک محله‌دیر و قالان بؤلگه‌لر هربیری تقریبا یوزده ٣ نفوسو اؤزلرینده یئرلشدیریبدیر، شهرین اورتا بؤلوم و دوغوسوندا تورک عایله‌لری چوغونلوقدا اولاراق کورد عایله لری ١ فایزدن فاضلا دییلدیلر، سایت، قاراکؤپرو و بلوار'دا یاخلاشیق ٣٠-٤٠ و اوْرتالاما ٣٥ فایزه یاخین عایله‌لر کورددولر، آیری بؤلگه لرده کورد عایله لری ٥ فایزدن آزدیلار (کورد عایله ساییسیندا بو مقدارلار مختلف دئییشلرده ان چوخودور و بعضیلرینین دئییشینه گؤره شهرده کوردلر بو مقدارین یاریسیندان دا آزدیر) بو حسابلا شهر ایچینده تقریبا١٥فایز کورد و ٨٥ فایز تورک یاشاماقدادیر، شهرستان گنل‌اینده و بونو نظرده توتاراقکی قرئینی و پلدشت‌ده نفوسون ٩٥ فایزی تورکدولر، جمعا ١٧٨١٥٠ نفر تورک و ٤٣٩٠١ نفر کورد یاشایبر، آیری دئییشله بوُ دؤنم، شهرستانین٨٠فایزی تؤرک و ٢٠ فایزی کؤردایدیلر، گؤرونورکی ایکی ساییملامایا گؤره کؤرد کندلری تعداد لاحاظیندان ایکی قات اوْلوبدور بئیله کی ٥٥ کنددن ١١٠ کنده آرتمیشدیر و حدودا ً٥٠یه یاخین تؤرک کندلرینین اهالی‌سی اوْرانی تَرک ائدیب و کند کؤردلَشیبدیر. ٤-ماکی بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: باخچاجیق سارایی(باخچاجیق کندینده)، چالدیران قبرستانی، پیر احمد کندی قبرستانی (آواجیق بؤلگه سینده)، قارا کیلیسه یا تاتاووس کیلیسه-سی(قرئینی یاخینیندا)، خلیل‌آباد تپه‌سی (شوط یاخینیندا)، سنت-استپاسن کیلیسه‌سی(آراز قیراغیندا)، داش معبد (زنگنه دؤزونده)، ساری قیه داش یازیتی، اسکی دامبات شهری‌نین قالینتی‌لاری، بئش گؤز کؤپروسو، داش اوْتاق (دَلیک داش و سنگر کندینده)، زور زور کیلیسه‌سی (باروُن کندینده)، مریم‌ننه کیلیسه سی، ماکی مچیدی،

ماکی‌بؤلگه‌سینده‌یئرآدلاری..makı [اؤزل آد] ۱-ماکی بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: آغ سوُ (بدوولی سنگر s٤b٤٠ بدوولی ایستگاهی q۱,۲۸ و باشکند ایستگاهی q۱,۸۹)، چایلاق(اَرکه‌وین- قارا کلیسا s۳b۳۵)، زنگبار چای/ زنگمار (ماکی- پُلدشت ایستگاهی s۱b۸۳ بارون ایستگاهی q۳,۵۲- ماکی ایستگاهی q٦,۳- پلدشت ایستگاهی q۳,۲۵)، ساری سوُ (حسوشیری سنگر q=۱,۱۲-۱,٦٦s۱b۲٤-۱۷)، قارا سوُ (تازاکند s۱b٦)، قاراسوُ (حالحال s٦b۱۷)، قاراسوُ (خلخله تازاکند شکلو s۹b۸٤/ ۸۱ q۸)، قاراسوُ (کلیساکندی s۲b۱۵)، قاراسو آرخی (گدای s۱b۱۵)، گرگو gərgu (دووشان تپه s۷b۵)، گؤدوک چای (قیزیل سورو s٦b۱۲)، قیزلارچای (چالدران s۳b٤۵)، گؤل/ گؤل (وکیل شگفتی s٦b۱٤)، دامبات چایی، ۲-ماکی بؤلگه‌سینین داغلاری (آواجیق-ببه‌جیک-چالدیران) : آغداش (۳۰ک‌گ‌ب۲۸٦٦)، آغداش (۳۲ک‌گ‌ب۲٦۸۵)، آغداش (۱۵ک‌گ‌ب۲۵۳۱)، آی‌گؤرمز (۲۹ک-گ‌ب ۲۳۸۲)، اوُجاگونئی (۳۰ک‌گ‌د۲۲۰٦)، اوُنینگ (٤۰ک‌گ‌ب۲٤۸۹)، اینجه (۳۱ک‌گ‌۲٦۰٤)، باباقنبر (۳۰ک‌گ‌د۲۰۲۷)، باباگؤی (۳۵ک‌گ‌ب۲۸۲۵)، بَروش (۳۵ک‌گ‌ب۲٦۷۰)، بَگ دره (۳۵ک‌گ‌۲٤۹۰)، تکه‌لیک (۳۰ک‌گ‌ب۲٤۹۸)، توْپال سرباز (۱۷ک‌ب۲۳۸٤)، چال (۲۲ک‌ق‌ب۲۲۱٦)، حاجی بَگی (۵۰ک‌گ‌ب۲۸۵۰)، خلَج (۱۹ک‌گ‌ب۲۰۵۱)، خیزخیزداش (۳۰ک‌گ‌د۲۳٦٦)، داش گَلَن (۲۷ک‌گ‌ب۲٤٤۲)، داغ گؤله تپ سی (۹ک‌گ‌ب۲۰۷۸)، دَلی داغ (۳۵ک‌ق‌ب۲۵٦٤)، دوُمانلو (۲۹ک‌گ‌ب۲٦۷۸)، ذوّالفقارداغ/ زیارت داغ (۱۷ک‌ق‌ب۲۳۷۳)، سال (۱٦ک‌گ‌ب۲۰٤۸)، شیرآباد (۳۵ک-گ‌ب۲٤۰۲)، قالا (۲۸ک‌گ‌ب۲۷۷۵)، قانقیلی اوْجاق (۳۵ک‌گ‌ب۲٦۷۷)، قانلی باباتپه سی (۲۷ک‌ق‌ب۲۵۰۳)، قَجیرلی (۳۰ک‌گ‌د۲٤۸۰)، قارابوُرکه (۳۰ک‌گ‌ب۳۰۰۰)، قاراکیلیسه (۲۲ک‌گ‌د۲۱٦٦)، قندیل (۱۸ک‌ق‌ب۲۲۳۷)، قوُزو(۲۰ک‌گ‌ب۲۳۰۵)، قیرمیز(۱۵ک‌گ‌ب۲۵۵۸)، قیزقاچان (۳۲ک‌گ‌ب۲۷۱۹)، گل‌آشاقی(۳۳ک‌گ‌ب۲٤۹۸)، گؤنئی (۳۳ک-گ‌د۲٤۰٦)، مَندلیخ (٤۲ک‌گ‌ب۲۷۲۲)، موُرس (۱٦ک‌گ‌ب۲٤۳۵)، نارویزگوزه سی (٤۰ک‌گ‌د۲۲٤۲)، ۳-ماکی بؤلگه‌سینین داغلاری (چاپیاسار-قالادره‌سی): آبگرم (۱۷ک‌ق‌ب۲۰۷۷)، آغ بابا (۳۵ک‌ق‌د۱۳۱۰)، آیئک (۲٤ک‌ق۲۱۳۲)، اَشک اوُچان (۳۹ک‌گ‌د۲۰۱۵)، اوُزگوُن (۳۵ک‌ق‌د۹۵۸)، ایده‌لی (۱۲ک‌ق‌د-۱۷۷۹)، بایرام گُل (۱٤ک‌ق‌ب۱۵۱۲)، بایئندیر (۵ک‌ب۱۵۸۷)، بوْزداغ (۱۰ک‌گ‌د۱٤۳۰)، تاتار (٤۰ک‌ق۱٦۲۵)، توپ (۱۳ک-ق‌د۱۳٤۱)، توُتاوا (۲۱ک‌ق‌د۱۹٤٤)، چاربَر (۱۵ک‌ق‌د۱٦۳۰)، چَککوْو (۱۹ک‌گ‌د۲۲۲٤)، چَنگلی (۱۳ک‌ب-۲۵٤٦)، چوْروق (۲۸ک‌ق‌د۱٦۷۱)، گیرکین (۹ک‌گ‌ب۲۷۸۸)، حاجی سید علی (٤ک‌گ‌ب۲۸۳۸)، درویش پاشا (۲۲ک‌ق‌ب۱٦۰۵)، دوه‌بئلی؛ دیک داغ (۹ک‌گ‌ب۳٦۷۰)، زنگبار (۷ک‌گ‌ب۲۵۸۸)، زیارت (۱۳ک‌ق‌د۱٦۹۵)، سبَد (۳ک‌گ‌ب۱٦۳۹)، سوُرناخ (۹ک‌گ‌ب۲۰۷٦)، سوُسوز (۲۵ک‌گ‌د۲٤۳٤)، سوُققار (۲۸ک‌گ‌د۲۷٤۷)، سیاه (۲۱ک‌ق‌د۱۸۷۹)، سیاه (٤۰ک‌گ‌د۲۸۲٦)، شهربانی/ هامون (۱۸ک ق‌د۲۰٦۰)، قارلی‌داغ (۱۱ک‌گ‌۲۷٦٦)، قایا (۱ک‌ق‌ب ۱۹٦۳)، قافلان/ قَبْلان (۱۷ک‌ق‌ب۲۰۲۳)، قارا بوُلاق (۳٤ک‌ق‌د۹۸۳)، قاراگؤنئی (۲۲ک‌گ‌د۱۷۰۵)، قوْزلو (۱۸ک‌ق‌د-۱۵۰۵)، قوُزلو (۵ک‌گ‌د۱۷۵۲)، قیزل داغی (۳۵ک‌گ‌د۱۵٦۹)، کوُزلوگگری/ کوُسله‌کوت (۳۰ک‌ق۳۹۰۳)، کوْلوس (۳۵ک‌ق‌د۱۰۲۵)، کینیگوْر (۳۳ک‌د۱۱۲۷)، گَرْدزیارت (۱۵ک‌ق‌د۱۵۷۹)، گرکئش (۳ک‌ق‌ب۱۹٦۳)، گوَنه (۱۳ک‌ق‌د۱۵٤۳)، ملا نبی (٤۰ک‌ق‌د۹۱۵)، موُرخان (۲۰ک‌ق۲۲۱۰)، موُرْس (۱۵ک‌ب۲۹۳۳)، موُمورگان (۲۵ک‌ق‌د۲۰۰۲)، میزداغ (۸ک‌ق‌د۱٦۸٤)، ٤-ماکی(پلدشت-زنگبار) بؤلگه‌سینین کندلری: آغ اوْتلوق (*۳۵×)؛ آقامیرکندی، اوْروج محمد کندی/ تو+کو (*۱۹٦)؛ بهلول آباد (*٦۵۰)؛ بیله سوُوار (*٦۵)، پؤرنک (*۱۰۰۰)؛ پُلدَشت/ عرَبلر (*۹۷۸)؛ پناه کندی (*۱۰۰)؛ دایلان کندی/ تایلان کندی / تو+کو (*۲۰)، تپه باشی پؤرنک (*۱۲۰)؛ جمال آباد/ جمال کندی/ تو+کو ، حاجی صوْفو؛ ساختمان (۳۰-٤۰ ایللیک یئنی کوّرد کندی دی)، علی نظر و عمارت (*۱۰۰)، فتّاح کندی (*۳۰۰)؛ قارقوُلوق (*۵۵۰)؛ قاراخوْجالو/ تو+کو (*٦۰)؛ قاراجالی (*۵۰)؛ قوُتان/ تو+کو (*۷۰)؛ قیْرکندی/ تو+کو (*۲٤۰)؛ قیْلیجلانمیش/ تو+کو؛ قیْپقاج (*۲۵)؛ ماللا کندی (*۸۵)، مَرادلی/ آ-ی؛ میرزه کندی/ مشهدی میرزه کندی/ تو+کو (*۱۵۰)؛ نظرخان (*۱۱۰)، ۵-ماکی(پلدشت-شرقی چاپیاسار) بؤلگه‌سینین کندلری: بابوُرعجم (*۲۳۵) (قوْ: بابر)؛ بَهلوُل کندی (*۳۵×)، پئزیک/ تو+کو (*۵۷×)، تازاکند؛ دیزه طویل، ذَکیرلی (*٦۲×)؛ زنگه‌نه/ زنجانا/ تو+کو (*۲۵۰)؛ ساری‌سوُ (*٤۵×)، شوْتدو/ شوْتلو× (*۱۸۰×)؛ شوْربولاق/ آ-ی (*٤۲×)، شیددی× (*٦۵×)، عشق‌آباد/ تو+کو (*۸۰)، قیْزقالا/ بابوُر کوّرد کندی (*٤۰) (قوْ: -بابر)؛ کوْلوُس/ تو-کو؛ کیره‌کندی/ اسماعیل کندی/ (*٤۰×)، کینیکوْر (*۳۵×)؛ مُرادلو/ ی (*۲٦۰)؛ ٦-ماکی(پلدشت-شرقی گئچلرات/ گئژلَرات) بؤلگه‌سینین کندلری: ایلانلی (*۲۵۰)، اینجه

دره سی/ تو+کو (*۸۵)؛ بَیجان (*۸۵)؛ تؤرهمیش/ تو+کو؛ دوْدای (*۱۲۰)؛ دیوانخانا (*۲٤۰)؛ شیبلو/ آ-ی (*٤۳۰×)؛ شیخ حمزهلو (*۳۵)، عزیزکندی/ تو+کو؛ قالاجیق (*۳۰)، قنبرکندی+ قیْزیل قیشلاق (*۷۷۰) (آراز سدّی گؤلو آلتیندا قالمیش و گؤلون یانیندا شهرک آدیندا یئر دؤزلیب کی قیزیل قیشلاق دا آدلانیر)، آراز شهرکی (آراز سدّینده ایشله ینلر اوْچون ینئی یئرله شیم یئری)، قورُشاقلو (*۱۳۰)، قورُشاقلو کؤردشاهپسند/ چتوْکندی/ تو+کو، کَلبه باغیر کندی/ عادل کندی؛ گئزلر/ گئچلر (*۷۰)؛ نصرت آباد، ۷-ماکی(پلدشت-غربی گچلرات) بؤلگهسینین کندلری: آللاه وئردی کندی (*۷۰)؛ تیرشوْو (*۵۵) (قوْ: ترشاب)؛ چاخماقلو/ آ-ی/ تو-کو (*۱۳۰)، شیرمَمّد (*۹۲)، عبدلعلی کندی؛ قوْچ کندی/ تو+کو (*۱۰۰)، کریم آباد/ تو-کو، گیوان/ گؤوَن/ تو-کو؛ نازیک/ آ-ی (*۱۱۰۰)، ۸-ماکی(شوْط-جنوبی قاراقوْیون) بؤلگهسینین کندلری: آغ بولاق موُخور؛ آلی کندی؛ ایشگه سو (*۱۲۰)، اینجه قدیم/ اینجه طاهر (*۲۱٤)؛ اینجه باش کهریز (*۲۰۰)؛ حسن کندی (*۱۲۰)؛ خوْرابیل (*۳۵۰)، خیْدیرلی (*۳٦۰)؛ دانابولاق (*۷۰)؛ دؤزآغوُل (*۳۰۰)؛ زَنجیره (*۱۳۰)، سیداحمد کندی (*۸۰)؛ شابولاغی/ شاه بولاغی (*٤۱٤)؛ شموْسئلاوی(*۱۲۰) (سئل گلن یئر) (قوْ: شمسعلی کندی)؛ شیخسیلوْ (*۲۰۰)؛ صبیرخان، صمدیوُردو (*۹۰)؛ پیرشاه/ نورآباد (*٤۰)؛ قاباق بوُلاق (*۱۳۰)؛ قاراآغاج (*۳۰۰)؛ قاراقوْیون تازاکندی (*۱۲۰× / جلالی طایفاسی)؛ قیاس/ تو-کو (*۲۱۰)؛ کئچوْ/ آ-ی (*۲۰۳) (قوْ: کوُچولار)؛ کوْرابولاق (*۱۵۰)؛ مَرگنلر/ آ-ی/ اوْ (* ۲۱۰)؛ ملاکندی (*٦۰)؛ مَلیکلی(*٦۰)؛ موُخور (*۱۲۰۰)؛ ۹-ماکی(شوْط-شمالی قاراقوْیون) بؤلگهسینین کندلری: آرپالیق (*۸۳)؛ آغبولاقسوْققار (*۲۳۰)؛ آغدوْنلو (*۲۵؛ بایرامکندی (*٦۰)؛ بییانچؤلو کؤرد؛ تَورَه (*۱٤۰)؛ تیمورآباد (*۳۵۰)؛ جگَن ببهجیک (*۱۱۵)؛ چارقوُن (*۲۱۰) (قوْ: چاهگون)، داش فئشل (*۲۳۰) ؛ سینیق (*۸٤)؛ شریف کندی، شوْط ایستی سوُیو؛ صوْفو (* ۱۰٦۰)؛ عزتآباد (*۷۰)، علیار (*۹۵)؛ فئشللر (*٤۳۰)؛ قارازمی (*۲۵۰)؛ قاراکهریز (*۳۰)؛ قیزیلجاقالا/ سلیمان کندی (*۳۰۰)؛ کندال/ کندهال (*۳۵)، ممدکریم کندی، ۱۰-ماکی(شوْط-یوْلاگلدی) بؤلگهسینین کندلری: بیانچؤلو عجم/ بیانچیلی (*۳۹۰)، تپه باشی/ تپه باشی ناماز؛ حسینعلی کندی عجم و کؤرد (*۱۰۱)؛ خلج عجم (*۳۰۰)؛ خلج کورد (*۳۰×/ جلالی-لر)؛ خوْک (*٤۳۰) (قوْ: خیک)؛ قابان باسان/ تو+کو (*۱٤۰) (قوْ: شریف آباد)؛ قاراآیاق/ تو+کو (*۲۱۰)؛ قوُرداؤلدورن/ عجم/ کؤرد/ تو-کو (*۱۵۰)؛ کئشآرخی (*۱۳۰)؛ گدای/ گدای احمدآباد (*۲۷۰)؛ ملا احمد (*۱۲۰)؛ نظمی کندی، ورمزیار (*۵۲)؛ یوْلاگلدی (*٤٦۰)؛ تَوره؛ ۱۱-ماکی(قرئینی-آواجیق) بؤلگهسینین کندلری: ارخشان، آغ بولاق ابوبکر، آغ بولاق خالد (*۱۰۰)، آغبولاق؛ آغداش (*۱۰۰)، اَلوْجینلی/ علوجینی (*۲۷۰)، اوْروج کندی، ایشگفتیک (قوْ: شگفتیک)؛ بَدوْولی/ بَدؤولو (*۲۵۰)، بَیکندی (*۲٤۰)، پیراحمدکندی (*۳۱۰)، جبّارلو/ جبّارکندی (*۹۰) (*۳۰)، جمال کندی (*۲۲۰)، جوزکانلیتپهسی/ جوْوزَر (*۱۱۰)، جیْقجیق؛ حالحال/ آ-ی (*۲۷۰)، دیلَک وئردی/ دلّک وئردی (*۲۰۰)، ساریمساقلو یایلاغی؛ سلمان آباد/ سلمان کندی (*۹۲)، سُلیمان آغول (*۸۱)، شادلی/ شادلو (*٤۵۰)، شاه بنده لو (*٤۲۰)، صَفو/ صوْفو، صوْفیعلی/ صوْفولو (*۱۲۰)، طهماسب کندی(*۱۲۰)، عربدیزهسی (*۷۰۰)، عرب کندی (*۳۲)، علی آباد، قوُلودیزه سی (*۱٦۵)، قیْزیل بولاق (*۱٦۰)، قیزیل سوْرو/ تو-کو (*۱۵۰)؛ قیندیخلی (*۵۰×)، قیْیانکندی / تو+کو(*۱۰۰)، کیلسه کندی (* ۱۰٦۰)، گُشتاز (*٤۰)، ندوْ/ نادیرکندی(*۷۰)، نیفتوْ (*٦۰)؛ ۱۲-ماکی(قرئینی-بَبَهجیک) بؤلگهسینین کندلری: آرافات/ عرفات (*۱۷۰)؛ ارکهوین (*۲۰۰)؛ آغداش کوْرَش (*۳۵)؛ آغمزار ملیک کندی (*٤۰)؛ بابا احمد، بایاتمیش (*۷۲)؛ تازاکند مُختار (*۲۸)؛ جیْغال (*۲۲۰) (قوْ: جغال)؛ حسن کندی (*۸۰)، داشکسن (*۲۷۰)، داشلی بولاق (*٦۰)، دره کندی (*٦۵)، دیل بیلمز/ تو-کو (*۹۲)، سوْنابولاق (*۱۵۰)؛ شمه سوُر (قوْ: شاه منصور)؛ شوْر بولاق (*۷۵)؛ عابباس کندی (*۱٦۰)(بوْش)، عبدالرّزاق؛ علی مردان (*۳۵)، قارانقو/ قرنقوُ (*۳۵۰)؛ قاراتوّلکو/ آ-ی (*٦۰)؛ قاراکیلیسه (*٦۰)؛ قوُروناو/ آ-ی (*۱٤۰)؛ قوْشا بولاق/ آ-ی (*۳۱۰)؛ قوُللار/ تو+کو (*۷۰)، قیْرخ بولاق (*۲۷۰)، قیزقاشلی/ قیْزخاچلی (*۱٦۰)؛ کئران/ آ-ی-اوْرتا (*۳۳۰)؛ محمدصلاح (*۷۰)، مزرعه (*۵۰) (بوْش)، مشهدکندی(*٦۰)؛ ممّدآقا/ آ-ی (*۲۰۰)؛ میرآباد (*۲۷۰)، نیاز (*۱۸۰)، یایچی(*۲۲)؛ یوُمروداش (*۲۰۰)، ۱۳-ماکی(قرئینی-جنوبی چالدران) بؤلگهسینین کندلری: آنبارلار/ آ-ی/ تو-کو (*۱۷۰/ تو+کو)، آنبارماران/ تو-کو (*۱۰۰)، ایستیسو (*۱۸۰) (قوْ: آبگرم)، اینجه صلاح/ آ-ی/ (*۳۱۸×)، بابانور/ تو-کو (*۳٦×)؛ بَخلهچی/ آ-ی (*۷۸×)؛ بکوکندی (*۲۵×)(بوْش)، پاییزاوا/ پائیزآباد (*۳۷)، الپسک (قوْ: علی پسند)؛ تاتکندی/ تو+کو (*٦۲)، تقی کندی (*۷۰×)، تؤلکوتپهسی (*۲۰۰)، تیْغنیت/ تو+کو/ آ-ی (*۲۱۰)؛ خان بخلهچی/ خانکندی (*۲۰×)؛

خان صدیر/ تو+کو(بوْش)؛ خیْدیرلی/ خضرلی (*۳۵۰)، داردره-سی(*۱۹۰)، دلیک‌داش(*۱۰۰)، دمیرچی، دوْوشان‌تپه×؛ زَلی(قوْ: زلولی)×(بوْش)، زنکره/ زنجیره (بوْش)، سعیدآباد (۵-۱۰ ایللیک یئنی کند ساییلیر)، سَگَریک (*۱۲۰×)، شیْخ سیْلوْ/ آ-ی (*۱۸۰×)، صدیر/ تو-کو؛ عمی‌خانزی/ آ-ی (*٦۵×)، عیسی گؤلو/ عیسی-گؤلک (*۲۰۰×)، قاشقابولاق/ آ-ی (*۹۰)، قاراچی بولاق/ تو+کو (*۵۰)، قاراجا وئرن/ آ-ی (*۲٤۰×)، قارادره؛ قوُروگؤل/ تو-کو (*۷۰)؛ قیرمیزی‌داش آنبار/ تو-کو (*۱۵۲)، کوّردکندی/ تو+کو (*٦۰)، مادیْلی چالدران/ تو-کو (*۸۰)(بوْش)؛ ماندالیق (ماندا چوْخ بیتن یئردیر)(بوْش)؛ مجیدلی/ آ-ی (*٤۲×)، مخموُر/ ماخموُر؛ مهلملی/ تو+کو؛ موُخور/ (*۵۰×)، میرزاخان×(بوْش)، نادرآباد×؛ ناویْر؛ نبی کندی (*۱۰۰)، یئهمالا/ یکمالا (*۱۰۰×)؛ یوسف آباد× (۱۵ ایللیک یئنی کند ساییلیر)؛ ۱٤-ماکی(قرئینی-شمالی چالدران) بؤلگه‌سینین کندلری: آبارا باشی (*۱۹۵)؛ اسلام آباد، آغ بولاق میدان (*۸۰)؛ آغدوّز (*۷۲)؛ آغدیزه (*۳۵)؛ آغ-وئرن، امامقولوکندی/ آ-ی (*۲۷۵)؛ اوْجاق‌آباد، اینچه/ آ-ی (*۱۹۰/ تو+کو)؛ بابالوُ (*٤۵۰)؛ باروُن (*۱٦۲)، بوْزقالا (*۳۵×) (قوْ: بزغاله)؛ تازاکند چغال، تخت روان/ آ-ی/ تو+کو (*۸۰×)، جَگَنلی/ جیَنن (*٦۰)؛ جلیل کندی (*٦۵)؛ چوُخورکندی/ تو-کو (*۱۲۰×)؛ حراملو (*۱٤۰)؛ خان‌امیر، روض، ریحانلی/ آ-ی/ اوْرتا (*٤۵۰)؛ زئیوه/ آ-ی (*۲۹۰) (قوْ: زاویه)؛ سازاغول؛ سدل (*۷۱۰) (قوْ: سعدل)؛ شریللی (*٤۲×)؛ شهسوار (بارون سدّی گؤلونون ایچینده قالدیبدیر)؛ صدرالدین، عاباس کندی (*۱۰۰)؛ عنترکندی/ آ-ی (*۱۸۰) (قوْ: رُستم کندی)؛ قادوْکندی (*۲۷۰)؛ قاراخاج (قوْ: قلعه خاج)؛ قاراآغوُل (*۱۲۰)؛ قیْرمیزی داش (*۱۵۲)؛ گرگره، گل آشاغی (*۲۵۰)؛ گوّل‌سید؛ گوّل/ گل (*۲۰۰)، مادیْلی/ گَدیک مادیْلی (*٤۰)؛ مجنون/ آ-ی (*۲۵۵/ تو)؛ مسعود-آباد، معصوم کندی (*٦۰)؛ میدان (*۸۰)؛ هاچا قیه؛ وَکیل (*۵۰)، قرئینی (*۳۳۰۰)، ۱۵-ماکی(مرکزی-جنوبی چاییاسار) بؤلگه‌سینین کندلری: علی قندوْ×؛ غَلَه‌زاغی‌سی×، قیزیلباغ (عجم~/ تو؛ کوّرد~×) (*۲۸۰تو)؛ اؤرنلر/ تو-کو (*۲۳۲)، آداغان (*۵۰×)؛ ایلان‌قیه/ آ-ی× (*۳۵×)، اینجه/ آ-ی (*۱٤۷×)، بگدوْغموش، بؤلجَک؛ تئلیم خان/ آ-ی (*۳۰×)؛ تاتار (*۲۵×)، تره‌کمه (*۲۵×)؛ تیکمه/ عجم×رد (*۳۲۲/ تو+کو)؛ جگَنلی عجم/ کوّرد (*۱۱۵/ تو)؛ جوْل×، حاسیْن (کیچیک~×؛ بؤیوک~/ تو) (*۵۱۲×)؛ حَسوْشَکی (*٤۰×)؛ حَسوْلئزگی×؛ دَوه یاتان×؛ ایرینْد/ ایریت (*۸٦۲) (قوْ: رند)؛ شیخعلی خان×(بوْش) (*۷۲)؛ عبداللاه کندی، علی آباد/ تو-کو (*۳۲۰)؛ عیسی خان (*٦۵×)؛ قاراتپه (*٦۰۰)، قوُروشاختا (قوْ: قوُرو شکاک)×، کاروان قیْران× (*۳۵)؛ کهریز قالادره‌سی؛ گاموس جاموس، مایْل کندی (*۱۷۰)؛ محمودآغوُلو×، مَخَند/ مَخَت× (*۳۸×)؛ موّلوک کندی× (*٦۰)، میرزاخلیل، میرزادوْلماز×، هنده-وار/ هَنه‌وار؛ هوْرو (*۳۰×)؛ یعقوبعلی کندی (*۱۷۰)، ۱٦-ماکی(مرکزی-شمالی چاییاسار) بؤلگه‌سینین کندلری: آغگؤل×؛ آییگ/ آیی‌بگ×؛ بئری×؛ بوْرالان×؛ پئنجرلی×؛ تاجدو×، حاج حسن×؛ علی‌حاجوْ×؛ خرزقیشلاقxərz×؛ خوْلخوْله×؛ داریک×؛ دمیر تپه سی×؛ زیلله که/ آ-ی؛ زورآباد/ حمزه آباد×(بوْش)؛ سارینج/ ساریْش×؛ سوّریک قیْزیل یئنیش×؛ شوْراغوُل× (قوْ: شوراق گل)؛ شوْریک×؛ عجمی×؛ علوبندی/ علوبنی؛ علی حاجی×؛ علی فراش×؛ عیسی کندی قاراداغلی× (*٥٤×)؛ قادرقاموُ×؛ قالاجیق (*۳۵×)؛ قارابولاق×؛ قاراقوْیون×؛ قوچعلی×؛ قوُش×؛ قوُم قیْشلاق×؛ قیزیل آرخ/ آ-ی×؛ بالوُلا قیشلاغی/ قیشلاق بهلوله×؛ قیْشلاق دوُمان×؛ گیریگ×؛ گدایی×؛ گلالی/ گل عالی×؛ کوّللوک× (قوْ: گلیک)؛ ملاحسن× (*٤۰)؛ مَلحَم×؛ موْرس×، نموْقیشلاغی، ولی کندی×؛ یوُخاری دئم قیشلاق× (*۵۰×)؛ ایْخیلقان/ یْخیلقان× (*۵۰×)؛ مؤملوک/ مئلیک؛ دؤش بولاق؛ ۱۷-ماکی(مرکزی-قالادره‌سی) بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق چیمنلی (*۹۰)؛ بازَرگان/ بَزیرگان (*٤٤۰)؛ باشکند (*۲۰۰)؛ باغچاجیق (*۱۵۵)؛ بَیجان؛ پیْراخوْدیک/ پیرخوْدَک (*۱۲۰)(بوْش)، تاختادوّزو× (*۲۰×)؛ تازاکند× (*۸۷)؛ توّرکان/ توُریان (*۲۰۰)؛ تیکمه‌عجم؛ جان‌عزیز(*۱۱۳)، حسوْشئری× (*۱۸×)؛ خرمن‌یئری×؛ دانالو/ ک-ب (*٦۰۰)؛ درگاه قوُلو (*۷۰)؛ درویش کندی/ نایب کندی، دیبَک (*۲۲۰)؛ سعیدآباد، سنگر(*٤۰۰)؛ شاطیْر× (*۲٦×/ جلالی‌لر)؛ شاه آباد×؛ قالاجیق (*٦۰۰)؛ قارابولاق؛ قاراخاج (*۵۰۰)؛ قوُرو بوُلاق/ قوْرو بوُلاق× (بوْش)، کوْسا×(*۱۸۰)(قوْ: کوسیج)؛ کیشمیش‌تپه (*٦۰۰)؛ گَجوْت (*٦۰۰)؛ گل موْرس، ماراکوْمو (قوْ: مارکمی)، مصطفی قالاسی× (*۳۰)(بوْش)؛ ممدآباد×؛ مَمّدکندی×؛ مهدی بولاغی؛ میلان (*۲۵×)؛ یاریم قیه/ آ-ی/ اوْرتا×؛ ۱۸-ماکی بؤلگه سینده کند آدلاری(*۱۳۲۰ آمارییندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): ساری اوْجاق (۲٦ک‌ق‌ب *۱۷۰)، اوُزون دیزه (۲۵ک‌ب *٤۲۰)، تپه‌سی‌دلیک (۳٦ک‌گ‌د*۱۷٤)، تیکمه(۵۲ک‌ق‌ب *٦۰×)، سویوتلو (۵۰ک‌ق‌ب* ٤۵×)، قاراناز (٦۲ک گ‌د * ٦۵)، قیزیل‌ونک (٤٤ک‌گ‌د *۱۰۰/ تو)، گوّموش بوجاق (٤۳ک‌ق‌ب *۲۵×)، آیازلو (۱۵ک‌ق *۵۰)، بَگدره (۱۷ک‌گ‌د *۵۰)، شاه گلن (٦ک‌ق *۵۲)،

ماکیاژ..makyaj [آد، فرانسیزجا] اؤزو گؤزل لشدیرمک اوچون بوْیاما.

ماکیاوئلجیلیک..makyavelcilik [آد، ماکیاوئل‘ین آیدندان] پولْیتیکا و سیاستده، آماجا وارماق اوچون اخلاقا آیقیری و ترس اولْسادا، هرجوْر آراجی خوْش گؤرن آنلاییش، ماکیاوئلیزم.

ماکینا..makina [باخ] ماشین.

ماگما..maqma [باخ] ماقما.

مال..mal [آد، عربجه] ۱-آل وئر اوچون اولْان امک اؤرونو وهر شئی "چوْخ ایشلهنن مالْلار" (فا: کالا). goods ۲-وار دؤولت، ثروت "دؤنیا مالی" (فا: ثروت). ۳-(مج) گؤزل و گؤیچک قیز و قادین حاقیندا "بوُ کیشی‌نین قیزی نه مالدیر؟". ٤-ائوجیل بؤیوک باش حئیوانلارا وئریلن آد "مال حئیوان، بوُ کنده نئچه باش مال ساخلانیر" (فا: گاو)[۱۳۵].

مالا..mala [آد] سوُواق سوْرگوسو، سوُواماق اوچون آلَت (فا: ماله). {فارسجا مالیدن سؤزوندن آلینمادیر}.

مالاآلْتی..malaaltı [آد] سوُواق ووُرماق اوچون وورولان لایه و آلتلیق.

مالاباخان..malabaxan [آد] مال‌قارایا قوُللوق‌ائدن شخص (فا: گاودار).

مالاچی..malaçı [آد] مالاچکن (فا: ماله کش).

مالاچی‌لیق..malaçılıq [آد] مالاچکمه (فا: ماله کشی).

مالاخ..malax [آد، بیتگی] ۱-انجیر نوْعو[۱] ۲-بالاخ، جامیش بالاسی[۲].

مالاخلار..malaxlar [اؤزل آد] قاخ‘دا داغ آدی[۲٤۰].

مالاریا..malarya [آد، لا] سیتما، نؤوبه‌لی قیزدیرماگتیرن-بیرخسته‌لیک (فا: ~

مالاز..malaz [آد] ۱-سوُلاق یئر، سوُ آلتیندا قالمیش تارلا، سوُ باسمیش تارلا. ۲-سوْرولمه میش و اوْت باسمیش یئر[۲] {عربجه ملَز کلمه سینین قاریشق معناسینا باغلانمالیدیر}.

مالازگیرت..malazgirt [اؤزل آد] آذربایجاندان آنادولویا گیریلن‌بؤلگه ده یئر آدی، بوُ بؤلگه‌ده سلجوقلو قوْشونو آلپ‌آرسلان‘ین باشچیلیغی‌ایله بیزانس‌شاهی رومن‌دیوْژئن اوْردوسونا غالب گلهرک بؤیوک ظفر قازاندیلار بوُ ظفردن سوْنرا آنادولو سیاسی‌جهتدن بیزانس‌لارین‌الیندن‌چیخاراق‌توْرکلرین‌الینه گئچدی، مالازگیرت ساواشیندا آلپ‌آرسلان خوْی شهرینی اوْردوگاه (اوْس) سئچدی و بیر سیرا اوردو عسگرلرینی اؤزللیکله تبریز و اطرافیندان توْپلادی (م۱۰۷۱)[٥٤]، مالازگیرت ساواشیندا توْرک اوْردوسونون گوْجلو و اینانجلی اولْماسی‌ایله بیرلیکده بیزانس اوْردوسوندا توْرک‌دیللی کریستیانلارین آلپ‌ارسلانین اوْردوسونا طرف گئچمه‌لری و تورک اوْردوسونا قاتیلمالاری کسگین ظفرین آیری دلیل‌لریندن ساییلیر (فا: ملازگرد)

مالاشریک..malaşərik [صفت] بیر مال و واردان پایی اولْان، اوْرتاق اولْان (فا: شریک، سهیم).

مالاغان..malağan [آد، دا] ۱-بؤیوک اوْراق، یوْنجا بیچمک اوچون بؤیوک اوراق، دریاز/ دریاس. ۲-قابا{۱-مال کلمه سیله ایلگی اولابیلیر، ۲- مارا سؤزوندن آلیناراق آغان سؤزویله بیرلشمیش اولابیلیر، و اوْت بیچمه وسیله سی معنالانیر و بو حالدا اصلی کلمه، ماراغان اولاراق حرف دَییشمه سیله مالاغان شکلینی آلمیشدیر. باخ مارا}.

مالاق..malaq [آد] جامیش بالاسی، باخ: بالاق[۲۲٤].

مالاقال..malaqal [اؤزل آد] قازاخ‘دا داغ آدی[۲٤۰].

مالاکش..malakeş [صفت] مالا چکن، مالاچی.

مالاکیت..malakit [آد، فرانسیزجا] گؤزداشی، یوْنولوپارلاق وپاخیرلی-هیدرات.

مالالاتماق..malalatmaq [انتدیرگن ائیلم] دوُوارامالاچکدیرمک، سوُواقلاتماق

مالالاماق..malalamaq [تاثیرلی ائیلم] دوُوارا مالا چکمک، سوُواقلاماق.

مالالانماق..malalanmaq [بلسیز ائیلم] دوُوارا مالا چکیلمک، سوُواقلانماق.

مال‌التجاره..malitticarə [آد] تجاری مال (فا: ~). merchandise

مالالی..malalı [صفت] مالا چکیلمیش، سوُواق چکیلمیش.

مالامادیْن..malamadın [اؤزل آد] علی‌بایراملی‘دا داغ آدی[۲٤۰].

مالامان..malaman [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

مالان..malan [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

مالاهای..malahay [اؤزل آد] یاقوُت تانریلاریندان، باخ: آراه[۲۱۱].

مالای..malay [صفت] گنج و یاراشیقلی "مالای اوْغلان"[۱].

مالای..malay [اؤزل آد] مینگه‌چئویر‘ده یئر آدی[۲٤۰].

مالباش..malbaş [صفت] آخماق، سفئه، قانماز.

مالباش‌لیق..malbaşlıq [آد] آخماق‌لیق، سفئه‌لیک، قانمازلیک.

مالپَرَست..malpərəst [صفت] مالی چوْخ سئون، مالا تاپینان.

مالت..malt [آد، فرانسیزجا] بیرا دؤزلتمک اوچون چیملندیریب قوُرو-تولاراق حاضرلانمیش آرپا.

مالتا اریگی..malta ərigi [آد، بی، مالتا آداسی آیدندان] گوْلگیللردن بیر آغاج و اوْنون میوه سی[۲]. eriobotrya japonia

مالتایی..maltayı [آد] مالتا اریگی رنگینده.

مالتیز..maltız [آد، مالتا آداسی آدیندان] یئمک پیشیرمک اوچون بیر نوع اوْجاق[۲].

مالتیزگئچی سی..maltizgeçisi [آد] بیر کئچی جنسی[۲].

مالج..malç [آد] رُطوبتی مُحافظه ائتمک اوچون توَپراق و یا بیر اکین اؤزه‌رینه بوُراخیلان هرتؤرلو بیتگی آتیغی.

مال‌حئیوان..mal heyvan [آد] مال و داواردان‌عبارت اولان(فا: احشام)cattle

مالخاوا..malxava [آد، فا«مالخواه»] بازار مئیدانیندا دلال‌لار اوچون دئییلیر (مراغا بؤلگه سینده).

مالدار..maldar [آد] مال و داوار ساخلایان.

مال‌دارلیق..mal darlıq [آد] مال و داوار ساخلاما ایشی.

مال‌داوار..mal davar [آد] مال‌قارا، مال و داواردان عبارت اولان (فا: احشام). cattle

مال‌دؤولت..mal dövlət [آد] ثروت، وارلیق.

مال‌دیلی..maldili [آد، بیتگی] اوْستو تیکانلی، یاپراق‌سیز، ائنلی و اَتلی گؤوده‌سی اوْلان گؤنئی بؤلگه‌لرده یئتیشن بیتگی، کاکتوُس.

مال‌قارا..malqara [باخ] مال داوار.

مال‌قاراچی..malqaraçı [صفت] مال و داوار ساخلایان، مالدار.

مالقاموُد..malqamud [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی[۲۴۰].

مال‌قیْران..malqıran [آد] حئیوان وَباسی.

مالک..malik [باخ] مالیک.

مالکار..malkar [آد] بالکار، قوُزئی قافقازلاردا یاشایان بیر تؤرک سوْیلو خالق.

مال‌کلَمی..mal kələmi [آد، بیتگی] مال‌یئمی کیمی استفاده اوْلونان کلم نوْوعو.

مالکوْچ..malkoç [تاریخی اؤزل آد] مالقوْچ: عُثمانلی آخینجیلار اوْجاغی‌نین کوْموتانی.

مال‌گوُره..malgurə [اؤزل آد] سقز ده چای آدی.

مالگَوْزه..malgüzə [اؤزل آد] قوُسار‌دا داغ آدی[۲۴۰].

مالّا..malla [آد] دینی‌مکتب‌لرده اوخوموش طلبه لرین آدلارینا علاوه ائدیلن لقب.

مالّا–..-malla [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۵ آد سایماق اوْلار).

مالّاستاغار..Mallastağar [اؤزل آد] هشتَری ده چای آدی.

مالّاآغابیخود..mallaağabixod [یازار] (۱۳۱۰–۱۲٤٦هـ ق) شاماخی‌دا دونیایا گلیب، تؤرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

مالّااسمعلی(مذنب)..mallaaismәli(məznəb) [یازار] (ش۱۲۵۷–۱۳۲۲)زنجانین قاضی کندینده آنادان اوْلوب، نوحه وتورکجه غزللری واردیر.

مالّاجمال‌طارمی(هزاری)..mallaacəmaltarimi(həzari) [یازار] (ش۱۲٤۹–۱۳٤۷) تاروُم دا آنادان اوْلوب، تورکجه فارسجا شعرلری واردیر.

مالّاحسن ادیب..mallahəsən ədib [یازار] (۱۲۸۱ه–۱۳۵۱)اهرده دونیایا گلیب، "سه‌مَثَل"کتابیندا تورکجه‌فارسجاعربجه‌مثللر قئید اولونوب.

مالّاحسین‌ثابت..mallahüsen sabit [یازار] (۱۳ه‌جوقرن)شوشالی-شاعرایدی[۱۱۷].

مالّاعباس‌شعله..mallaabbas şöölə [اؤزل آد] (۱۳۱۷ه–۱۲٤۵)اصفهانلی شاعردیر[۱۱۷].

مالّاقاسم‌ذاکر..mallaqasım zakir [یازار] (۱۲۷٤ه–۱۱۹۸)شکی‌لی-شاعردیر[۱۱۷].

مالّامحمدحوْزنی..mallaaməmməd hüzni [یازار] شکی‌ده آنادان اوْلوبدور، اثرلری‌نی "مجمع اُلمَنشَات"دا توپلامیشدیر[۱۱۷].

مالّامهرعلی‌فدوی..Mallamehrəli fədəvi [اؤزل آد] (هـ۱۱۸۲–۱۲٦۲) زوُنوزدا دوْنیایا گلیب، اجتهادا یئتیشیب و تؤرکجه شعرلر یازیبدیر.

مالّانفَس..mallanəfəs [اؤزل آد] (م۱۸۱۰–۱۸٦۲)سرخس‌لی تورکمن-شاعریدیر.

مالّانصرالدّین..mallanəsrəddin [آد] تورکلرین افسانوی بیلگین-

ینین آدی.

مال‌موْلک..mal mülk [آد] ثروت، وارلیق.

مالمیر..malmir [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی {لوْر آتابگلر زامانی ایذه (ایذج) شهرینین ده آدی مالمیر اولموشدو و معناجا امیرین مالی دئمکدیر[۱٦٤]}.

مألوف..məluf [آد، عربجه] آلیشمیش، اُلفت تاپمیش.

مال‌یئمز..malyeməz [آد، ص] امکانی و واری اوْلدوغو حالدا چتین‌لیکده یاشایان، نیرقیز، خسیس"مال یئمزین مالینی ییرلر".

مالیات..maliyat [آد] وئرگی (فا: مالیات). pertain

مالیاتی..maliyati [صفت] وئرگی سل (فا: مالیاتی). pertaining

مالیئ..maliye [اؤزل آد] یاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

مالی‌بگ..malıbəy [اؤزل آد] لاچین، شوُشا(~لی)دا کند آدی[۲٤۰].

مالیخولیا..malıxulya [آد، عربجه] قاراسئودا، بیرنوْع روُح دؤشگونلوگو، قوُرونتو.

مالیک..malik [آد، عربجه] مالک: ییه، صاحب (فا: مالک).

مالیکانه..malikanə [آد] مالکانه:موّلکه‌دارلیق، موّلک صاحبلیگی (فا: ~).

مالیکی..maliki [آد، عربجه] مالکی: تسنن مذهبینده دؤرد مذهب‌دن بیری و مالکی حضرتلرینه منسوب (وفات‌ایلی ۲٤۱ هـ ق) (فا: ~).

مالیکیت..malikiyət [آد،عربجه] مالکیت: ییه‌لیک،مالیک اوْلما (فا: ~).

مالیه..maliyə [آد، عربجه] پول وپارا ایشلری (فا: ~).

مالیه‌باخانلیغی..maliyə baxanlığı [آد] مالیه ناظرلیگی.

مالیه‌چی..maliyəçi [آد] مالیه ایشلری اوُزمانی، مالیه ایشلرینه باخان.

مالیه‌چیلیک..maliyəçilik [آد] بیر دؤولتین مالی ایشلری.

مالییا..maliya [اؤزل آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

ماما..mama [آد] ۱-آنا اوچون سؤیله‌نن بیر سؤز. mommy ۲-اوشاق دوغوزدوران. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: "خرمن دؤیرکن اوْرتاداکی اؤکوزون آدی، او بیری اؤکوزلر بونون اطرافینا دوْلانارلار"، ایندی ایشله‌نن ماما سؤزونون کؤکو بو کلمه‌یه باغلانیر، مخصوصا همان کتابدا مامو کلمه سیده گلین یئنگه‌سی (ماماسی) آنلامیندادیر}.

ماماچا..mamaça [آد] ماما، اوُشاق دوْغوزدوران.

ماماچالیق..mamaçalıq [باخ] مامالیق، اوُشاق دوْغوزدورما.

ماماخاتون..mamaxatun [اؤزل آد] توّرک بوْیلاریندا قیزلار اوّچون ایشله‌نن بیر آد "ارساری بای قیزی ماماخاتون".

ماماسلی..mamaslı [اؤزل آد] جولفادا کمچی داغی نین زیروه لریندن بیری {ماما+آس+لی[٦٦]}.

ماماغان..mamağan [اؤزل آد] تبریز، اورُمیه(۲) و قئیدار دا کند آدی {آنایورد}.

ماماق..mamaq [اؤزل آد] ساکن، اؤز حالیندا[۷].

ماماق..mamaq [آد] کیشی آدی "دمیر دوْنلو ماماق". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

مامالو..mamalu [اؤزل آد] م۱٦جی‌عصرده آنادولوحلب ذوالقدر توّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

مامالو..mamalu [اؤزل آد] سایین‌قالا دا کند آدی {آنایورد}.

مامالیق..mamalıq [آد] اوُشاق‌دوْغوزدورماایشی(فا: قابلگی). midwifery

مامان..maman [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {آنایورد}.

ماماهان..mamahan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی{آنایورد، باخ ماما، آغان اکی}.

مامای..mamay [اؤزل آد] ساکن، مُونس؛ آتیلای‌خان دؤنمی بیر هوُن بگی[۷].

مامای خان..mamay xan [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان[۷].

مأمن..məmən [آد، عربجه] سیغیناق، امن یئر (فا: ~).

ماموت..mamut [آد، دی، سیبریالیلار دیلیندن] فیل گؤرونوشونده چوخ بؤیوک و اسکی‌لرده یاشایان و ساووُنماق اوّچون بؤیوک و قیوریق دیشلری و اوُزون قیللی و۳,۵ متر اوجالیقدا اولان بیر حئیوان آدی elephas primigenius

مأمور..məmur [آد، عربجه] دؤولت گؤرولی‌سی، گؤرَولی (فا: ~).

مأموریت..məmuriyət [آد، عربجه] گؤرَو، گؤرَولنمه (فا: ~).

مأمونیه..məmuniyə [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

مامیر..mamır [آد، بیتگی] عالی اسپوْرلو بیتگی‌لردن ابتدایی قوُرولوشا مالیک بیتگی[۱].

مامیر اوْتو..mamır otu [آد، بیتگی] قارانفیل چیچک‌لیلر تاقیمیندان خیردا چیچک‌لی و اوْتسوْو بیتگی.

مامیّز..mamiz [آد] مامیّش: ۱-خوروزپیپیگی ۲-دیشیلیک عضوو {مهمیز}.

مامیْش..mamış [آد] مامیز: ۱-خوروزپیپیگی ۲-دیشیلیک عضوو {مهمیز}.

مامیش..mamış [اؤزل آد] ۱-سایقْلی، سؤز دینلَر ۲-قازاق خانلاریندان[۷].

مان..man [آد] عیب، سوُچ، گُناه، نقص {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ موُن›: خسته‌لیک، سنگلاخ ‹موّنگ› غم}.

مان ائتمک..man etmək [تاثیرسیز ائیلم] عیب توُتماق، عئیبله‌مک.

مان ائیله‌مک..man eyləmək [تاثیرسیزائیلم] عیب‌توُتماق،عئیبله‌مک.

مانات..manat [آد، روسجا] آذربایجان‌و توّرکمنستان اؤلکه‌لرینده-پارابیریمی.

مانَاس..manas [آد، دیرگی] ۱-قین قانادلی‌لار سوْیوندان قوردجوق دؤنَمینده بیتگی کؤکونو و ارگین دؤنَمینده یاپراقلاری گمیره‌رک اونلارا ضرر وئرن بیربؤجک[۲] polylla fullo ۲- خوُی. ۳-هیبتلی[۷].

مانَاس داستانی..manas dastanı [اؤزل آد] بو داستان تورکلرین اسلامدان سوْنراکی اسکی داستانلاریندان اوْلاراق شعر شکلینده و

عمومیتله ۷ هجالی وزنده سؤیلَنمیش، و قیرقیز تورکلرینین قهرمانلیق‌لارینی گؤسترییر، داستان م۱۲-۱۱جی عصرلرده سؤیلَنمیش وانکشاف ائتمیش و بوتون اوْرتاآسیا توْرکلرینین اوْرتاق داستانی حالینا گلمیشدیر، ایلک اؤنجه‌لر اوْن مین مصراع اوْلاراق سوْنرالار ۵۰۰ مین بیته آرتیریلیبدیر (نوید ۱۳۶)، بو داستان، مُسلمان و غیرمُسلمان توْرکلرین ساواشلارینا اشاره‌دیر و داستانین قهرمانی ارماناس دیر، داستان گئچن عصرده چوغان ولیخانوْف و سوْنرالار رادولف طرفیندن توپلانمیشدیر، و اؤچ بؤیوک‌بؤلومدن تشکیل تاپیر "ماناس، سئمئتئی semetey (ماناس‘ین اوْغلو)، سئیتَک seytək (ماناس‘ین نوه‌سی)؛ ماناس‘ین آتالاری اوْنون ان یاخین آرخاداشلاریدی، بوْنلار آراسیندا آغبوْز akboz، آغقوْلا akkula، آغبوْدان akbudan ، چوْبار، چوْخ معروف‌دولار، ماناس‘ین ماجرالاریندا اوْغلو سئمئتئی semetey ، و آرخاداشی اریوْلای eryolay، آدلاری‌چوْخ گئچیبدیر[۲۱۱]. (فا: داستان ماناس).

مانای..manay [اؤزل آد] ساحه، بؤلگه، منطقه[۷].

مانتار..mantar [آد] گؤبه‌لک (فا: قارچ). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ مانتار›}.

مانتار بیلیمی..mantar bilimi [آد] گؤبه‌لک بیلمیی.

مانتار مئشه سی..mantar meşəsi [آد، بیتگی] بیر نوْع آغاج. quercus sunber

مانتارآغاجی..mantarağacı [آد، بیتگی] باخ: گؤبه‌لک آغاجی.

مانتارلاماق..mantarlamaq [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، پول و رشوت سیزدیرماق.

مانتاش..mantaş [اؤزل آد] مینتاش: بیر تورک بؤیوگو، تورک آتابگ‌لریندن بیر آد و حاجی بکتاش‘ین قارداشی {مین+داش}.

مانتشید..mantşiid [اؤزل آد] شایمیان‘دا کند آدی[۲۴۰].

مانتوْ..manto [آد، فرانسیزجا] بیرنوع اوُزون اوست گیئمی (قادین-اوچون)(فا: ~).

مانتی..mantı [آد] بیر جور یئمک[۲].

مانجاس..mancas [اؤزل آد] بگدیلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

مانجاناق..mancanaq [آد] ۱-داش گوْللـه‌سی آتان اسکی بیرنظامی آراج. ۲-قوُیودان سوُ ویا نفت چکمک اوْچون روْلو فیرلاتماغا یارار اوُزون آغاج (فا: منجنیق) {ع، دده‹مانجیلیق›}.

مانجئلینا..mancelina [اسپانیولجا، آ، بیتگی] سوت‌له‌ین سوْولادان، باشاق کیمی چیچگی اوْلان و چوخ زهیرلی بیر آغاج.

مانچوُ..mançu [تاریخی اؤزل آد] مَنگو، سوْنسوز؛ بو آد ایله بیر توْرک اوْیماغی، ایندیکی مانچوُریا’دا بیر دؤنم خانلیق ائتمیش و مانچوُریا آدیدا بو آددان دوْلایی بو گوْنلره قدر گلمیشدیر. مانچو آدی "مَنگوْ"نون قوُزئی توْرکلری‌نین آغزی ایله سؤیله‌نیشیندن باشقا بیر شئی دئییلدیر[۷] {باخ: بئیین، منگو}.

مانچوآپایارقان‌تارکان..mançuapayarqan tarkan [تاریخی اؤزل آد] گؤی توْرکلر (بیلگه خاقان) دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

ماندا..manda [آد، دیرگی] ایری اؤکوزه بنزر و گوشه‌ین و اوزون جا سئیرک قیللی، دری‌سی توتقون قارا، سوُدا چیممکدن خوشلانان، سوْت ات و دری‌سیندن یارارلانیلان سوُ سیغیری، جامیش، کل، بوُفالوْ. buffelus

ماندار..mandar [آد، بیتگی] آغاجلارا ساریلان بیر سارماشیق بیتگی‌سی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

ماندال..mandal [باخ] سیییرتمه، سوْرگو (فا: چفت).

ماندالیق..mandalıq [اؤزل آد] ماکی‘دا کند آدی. (ماندا چوْخ بیتن یئردیر).

ماندالینا..mandalina [آد، بی، ایتالیانجا] تورونج سوْولاردان بیر آغاج و اوْنون میوه سی، نارینگی (فا: نارنگی). citrus nobilis

ماندولین..mandolin [آد، ایتالیانجا] چاناغی اساساً سوْبه شکلینده و مضرابلا چالینان دؤرد جوْت سیملی بیر موُ سیقی آلتی.

مانشوْن..manşon [آد، فرانسیزجا] لوله‌لری بیربیرینه وصل ائتمک اوْچون قاسناق.

مانشیر..manşir [صفت] تانینمیش و مشهور، هم پیس وهم یاخشی معنادا ایشله نیر "آلا ایتدن مانشیردی".

مانع..mane [آد، عربجه] انگل (فا: سد). abstacle

مانع‌اوْلماق..mane olmaq [تاثیرلی ائیلم] انگل‌اوْلماق، قارشی‌سینی-آلماق(فا: مانع‌شدن)

مانعه الجمع..maneətulcəm [آد، عربجه] منطق اصطلاحیندا ایکی شئیین بیر یئره توْپلانا بیله‌مه‌سی "مثلا اوْتاقدا بیر ویا ایکی صندلی وار و اوْلمازکی هم بیر وهم ایکی صندلی اولا" (فا: ~).

مانقا..manqa [ایتالیانجا] اوْن بیر کیشی‌لیک عسگر بیرلیگی.

مانقال..manqal [آد، عربجه] اوْدلوق، اوْد قابی، اوْد یاندیرما قابی (فا: منقل).

مانقال کؤموْرو..manqal kömürü [آد] مانقالدا یاندیرماق اوْچون کؤمور.

مانقالای..manqalay [اؤزل آد] ۱-آلْین، جبهه۲-آتا ایی‌مینن؛ ۳-توُمان خان‌ین توْرونلاریندان[۷].

مانقوُت..manqut [اؤزل آد] مانقیت:

مانقوْی..manqoy [آد] بوُرنوندا دانیشان.

مانقوُ..manqu [اؤزل آد] مَنگو، بَنگو، سوْنسوُز.اینسان آدی[۷].

مانقوُر..manqur [اؤزل آد] مانقیْر، پاخیْر پارا[۷].

مانقیْت..manqıt [تاریخی اؤزل آد] مانقوت. ۱-اؤلومسوز[۷]. ۲-اوْغوزنامه‌ده، تؤرکون قارداشی؛ م۱۱جی یؤزیلده ایرانا گلن موغول عُنصرلو بیر طایفانین آدی[۸۵]. اؤزبَک و قوُندوُر-قاسای بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸]. {باخ: منگوّ/ بئیین}.

مانقیْتای..Mangıtay [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-قوْنراد-کوّتَنجی بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

مانقیشلاق..manqışlaq [اآ، ت] اوْغوز اؤلکه سینده و خزردنیزی‌نین شرق طرفینده اوْلان یاریم آدانین آدی، بوُ آدی مقدّسی (م۹۹۸) بین قیشلاق و کاشغرلی مان قیشلاق کیمی یازیلیبدیر.

مانکن..mankən [آد، فرانسیزجا] موْدئل، اؤلگو (فا: ~).

مانکند..mankənd [اآ، ت] کاشغر یاخین‌لیغیندا بیر شهر آدی.

مانگیر..mangir [آد، دا] سوُیون قاباغین آلماق اوچون دؤزه‌لن آغاج وچیرپی بندی وآتیزی، سوُ مانگیری.

مانا..manna [اؤزل آد] مانناحکومتی م‌ق۱۰-۸جی ایللرده‌بالاجا امیرلیک‌لر بیرلشمه‌سیندن دوزلمیشدی، مانا دؤلتی و بیرلیگی آدی آسوری قایناقلاردا "مانناس، مانا، موُنا"، و بابل قایناقلاریندا "مینّی"، و اوْرارتولارجا "مئنا"، یهودی منبع‌لرینده "مونّا"، ارمیای نبی کتابیندا "منی" شکلینده گلیبدیر، مانا حکومتی‌نین مرکزی بوگوّنکو جیغاتو چایی آخارقاسیندا ایزیرتو شهرایدی، ماننالاردان قالمیش چوْخلو آدلاردان بللی اوْلورکی اوْنلارین دیلی التصاقی اوْلوب "خان، تاش، آتیلا، آت، آتا کلمه‌لرینی ایندیکی کیمی ایشله‌دیردیلر". آسوری هجوموندا اسیر اولان امیرلرین آدی بئیله گئچمیشدیر: ۱-ایللیلی illili، ۲-ناققابی nakkabi ۳-بوُدیا budiya، ٤-دوُنی duni، ٥-بیللی billi ٦-بانیتی ۷baniti-سانگیللی sangilli، (بو آدلارداتورکجه" لی"اکی آیدیندیر)، - م.ق ۸۰۲جی ایلده آسوری کتیبه‌لرینده یازیلان مانناماد آدلاری: -ائللی پی ellipi (سوُنقور بؤلگه‌سی)، -خارخار، آراز یاش arazyaş (قارقار بوْیو، همدان بؤلگه‌سی)، -مئسی mesi و مادلار اؤلکه سی، - پارسوا(پارت+اوْوا)، -اوُایش دیش uişdiş (بئش دیش، مراغا بؤلگه سی)، -زیکیرتو zikirtu (میانا اردبیل منطقه‌سی)، -آندیا andia (قیزیل اؤزن دره‌سی)، -دیوْک diok (قیزیل اؤزن دره‌سی‌نین شمال طرفی)، -زاموُا zamua (لولوبئی‌لرین اؤلکه‌سی، سوُلدوز بؤلگه سی)، گیلزان (اوُرمو شهری بؤلگه‌سی)، -آلاتئیه alateye (اوُرمو گؤلونون گوّنئینده= آلاداغ)، -قیْزیل بوُندا qızıl bunda (قیزیل داغ معناسیندا، جولُفا بؤلگه‌سی)، -سانقی بوتو sanqıbutu (قوْتور خوْی مرند بؤلگه‌سی)، پوُلوآدی puluadı (ایندیکی قاراداغ ولایتی)، -مانناللار سهند داغینا "اوُآتوش" دئییردیلر و دالیان طایفاسی توْپراغیندا یئرله‌شن "تاروُری تارماکیس" قالاسی تبریز شهری‌نین آنا نطفه‌سی اوْلور، مانناللارین باشقا شهرلریندن: اوْلخو شهری (قوتور گدیگینده)، اوشکایا (اوّچقایا/ بو گونکو اوّسکو)، - مانتیانا mantiana (اوُرمو گؤلونون قدیم آدی، قدیم یونانجادا یئر آدلارینا ana, ena آرتیریردیلار، مان+تی سؤزونده "تی" سوُ دئمکدیر، ایندیده غربی سیبیریده کاماسین، کوْیبال، کاراکاس تورکلری گؤل اوّچون "تی، توُ" ایشله دیللر، بئیله‌لیکه مانتی سؤزو، مان گؤلو ویا مانناللارا عاید گؤل دئمکدیر)، -آلاتئیا alateya (آلاداغ)، -تاشتافی (داش دام، داش ائو)، -قانتاو (قان داغ)، - ایشتاتتی (ایشتا+تی= ایستی سوُ، باخ مانتیانا)، -سوریکاش (قاش)، سیرداککا (بوْزداغی، سیْر سؤزو تورکجه ده بوْز رنگی دئمکدیر)، - سوُبی subi (صوفیان بؤلگه سی)، -سیبار sibar (قیْزیل اوّزن چاییندا بیر مانا قالاسی، بوسؤز سابیر/ سابار سؤزونه باغلانمالیدیر)، -ائدیر edir (چای آدی، ایندیده چوواش تورکجه سینده چای معناسیندا ایشله‌نیر)، -قوُروسپا quruspa (بوُ سؤز قوُروسوُپ/ قوُروسوُ/ قوُروچای دئمکدیر)، -آزا aza (م ق ۷۱۹جی ایلده مانا باشچی سینین آدی، بوُ سؤز آزaz کؤکوندن اولمالیدیر، اوُیغور خاقانی آچوaço، خاکاس تورکلری خاقانی آژوْajo، اوْغورلاردا آزاکazak، کیمی آدلار بیربیرلریله اؤرتوشور)، -آتا(دده)، - ایرانزوiranzu (مانا حاکیمیدیر، بوُ سؤز ارَن+زو سؤزو اولمالیدیر، زو سوُمرجه مدرک معناسینداییر، البته زوُ سؤزو سوّ = قوْشون سؤزونه ده باغلانابیلیر)، اوُللوجون ullucun (ایرانزو نون اوْغلو، بوُ سؤز اوُلو+جون اولمالیدیر و چوخ احتمالا ل حرفی آسوری-دیلینده‌آرتیریلیبدیر)، -آخشئری (مانا حؤکمداری، آخش=آخس سؤزو آشاغی و آخساق معناسینداییر)، -آراسین‌نی (مانا حؤکمداری، سین سؤزو تورک ائللرینده منسوبیت بیلدیریر، لاکین تاریخا اًدام معناسینداییر، آراسین/ اَر+اَسن/ ساغلام آدام)، -هورپ آتیلا horpatila، باتاش bataş، شوُماخان şumaxan، اوْن تاش-گال ontaşgal، مانا بؤیوکلرینین آدلاریندا ندیر، بوُ آدلار آیدینجا تؤرکجه کلمه‌لرله عئینی لشیرلر، -مانا خالقی‌نین یازی‌یا صاحب-اوْلدوغونا اینانیلیر، بوُ خطین نمونه‌سی زئیوه ده تاپیلمیش بیر گوّموش بوْشقاب کناریندا گؤرونور و پروفئسور زهتابی‌نین دئدیگینه

گؤره بوُ خط اوْرخون و هیروْقلیف الفباسی آراسیندا کئچمه بیر دؤنَمی گؤستَریر[۸].

مانوْر (مانئور)..manor(manevr) [آد، فرانسیزجا] دؤشمنی آلدادیب و اوْنا ضربه ووُرماق اوْچون قوْشون و دوْنانمانین بیر یئردن باشقا یئره حرکتی و توْپلانماسی، ویراژ وئرمه، شوْو و گؤستَری دؤزنلهمه.

مانوْلیا..manuliya [آد، بی، فرانسیزجا] یاپراقلاری آلماشیق، ایری پارلاق و یاشیل بیر بزک آغاجی. **magnolia grandiflora**

مانوْلیاگیللر..manuliyagillər [آد، بی، فرانسیزجا] ایری تاج یاپراقلی، ایکی چنکلی، گؤزل قوخولو بیتگی‌لری ایچینه آلان بیر سوْی.

مأنوس..mənus [ع، صفت] آلیشمیش اوْلان، آلیشیق (فا: ~).

مانومتر..manumetr [آد، فرانسیزجا] باسینج اؤلچر (فا: مانومتر).

مانومئنت..manument [آد، لا] آبیده.

مانومئنتال..manumental [آد، لا] عظمتلی، مُحتشم "مانومئنتال بینا".

مانه..manə [اؤزل آد] بُجنورد بخش‌لریندن، ۱۳۲ کندی و ۲۵۲۰۰* نفر نفوسو واردیر، مرکزی مانه، نفوسو۶۲۰۰* نفر، تورکمن دیلر، باخ: بُجنورد مانه.

مانی..mani [اؤزل آد] مانی‌نین آتاسی پاتیک (همدانلی اشکانلی شاهزاده) و آناسی مریم، اشکانی سولاله‌سیندن‌ایدی، مانی م۱۲۶جی ایل بابیل شهرینین قوزئی‌ایندە "مردینو"کندینده آنادان اوْلوب، و ساسانی زندانیندا م۲۷۷جی ایل اؤلدو، مانی موسیقی و نقاشلیغی چوخ سئویردی و کتابی‌نین آدی ارژنگ‌ایدی (آری+ دان› دانگ: آری‌وتمیز سحر)، مانی مذهبی سوْنرالار اویغور تورکلری‌نین رسمی دینی اوْلموش. ۲-مانی۲ (آد) بیرجور تورکجه ترانه و شعر، ماهنی، باخ: توُیوق.

مانیاس..manyas [اؤزل‌آد] بایات‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

مانیاق..manyaq [صفت، فرانسیزجا] مایماق، دؤشونمز و بیلمزآدام (فا: بی‌مغز) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› بایناق›، باخ: مایماق}.

مانیپولاسیون..manipulasiyon [آد، فرانسیزجا] وارلیق‌لارین یارارلی و ایی بیچیمده ایشلنمه ایشی (فا: مانیپولاسیون).

مانیتوْر..manitor [آد، فرانسیزجا] گؤرونتو یاییم لایان آلت (فا: مانیتور).

مانیچی ادبیاتی..maniçi ədəbiyatı [اؤزل آد] بو ادبیات تورکلرین بیر بؤلومونون مانی دینینه گیرمه‌سیله وُجودا گلیب بو دؤورون مهم شاعری "آیرینچور" دور، ایرق بیتیگ (فال کتابی) م۹۳۰دا گؤگ تؤرک الفباسیله و مانی محیطینده یازیلمیش شعر کتابیدیر، مانیچی ادبیاتا باغلی، بوگون برلن‌ده تورفان مجموعه سینده سککیزمین اویغور متنی وار و فقط ۲۰٪سی یاپین لانیبلدیر.

مانیزان..manizan [اؤزل آد] ملایر ده کند آدی.

مانیسا لاله سی..manisa laləsi [آد، بیتگی] دؤیون چیچک گیللردن، آغ و قیرمیزی چیچکلی، قیرلاردا یئتیشن، وبزک اوچون اکیلن بیر بیتگی، آنئمون (فا: شقایق نعمانی). **anemon**

مانیش داغلار..manış dağlar [اؤزل آد] درگز ده داغ آدی.

مانیفئست..manifest [لا: آیدین، آشکارا] بیر گؤرش ویا بیر قُروپون پرنسیپ‌لری حاققیندا یازیلی آچیقلاما (فا: مانیفست).

مانیکور..manikur [آد، فرانسیزجا] ال دیرناقلارینا یاخیلان پارلاق مادّه (فا: ~). **manicoure**

مانیوْس..manyos [اؤزل آد] ایلام لاردا جهنم تانری‌سی[۲۱۱].

مأوا..məva [آد، عربجه] یوُرد، یئر، مسکن (فا: مسکن).

ماوال..maval [آد، ع‹موّال›] ۱-اصیل‌سیز و اوُیدورما سؤز ۲-سوُ یوْلو.

ماوانا..mavana [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {آنایورد}.

ماوراء..mavəra [آد، عربجه] اؤته، گؤرولن‌اوْرتامین اؤته‌سی (فا: ~).

ماوراءالطّبیعه..mavəraüttəbiə [آد، عربجه] دوْغا اوْستو، طبیعت اؤته‌سی (فا: ~).

ماوقع..mavəqə [آد، عربجه] اتفاق‌دوشموش، واقع‌اولموش (فا: ~).

ماووُن..mavun [آد، بی، آمریکا یئرلی‌لر دیلیندن] تاختاسی قولایجا ایشله‌نیر، اسنه‌مز چاتلاماز و قابارماز بیر اوْرمان آغاجی، آکارو (فا: درخت ماعون). **suitenia mahagoni**

ماوی..mavı [آد] ۱-سوُرنگی، بوُلودسوز گؤی‌رنگی، بو رنگده اوْلان. **blue** {سن› ع ‹ماء›: سوُ}. ۲-میانا دا کند آدی.

ماوی‌سوْو..mavıso [صفت] گؤی رنگینه اوْخشار، ماویمتیراق.

ماویش..maviş [صفت] گؤی گؤزلو، ماوی گؤزلو(فا: آبی چشم).

ماوی‌گؤز..mavi göz [صفت] گؤی گؤز(فا: زاغ چشم، شهلا). **blue-eyed**

ماوی‌لشمک..mavıləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ماوی رنگه دؤنمک.

ماوی‌لیک..mavilik [آد] گؤی رنگینده اوْلما دورمو.

ماویمتیراق..mavımtıraq [صفت] آچیق گؤی رنگلی، آچیق ماوی.

ماه..mah [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آی (فا: ماه).

ماه..mah [اؤزل آد] هیتیتلرین ۲جی درجه‌ده بیر تانریچاسی[۲۱۱]. {ماخ}.

مه-..-məh [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اوْلار).

ماهامالار..Mahamalar [اؤزل آد] بالاکن‌ده کند آدی[۲۴۰].

ماهانا..mahana [آد، فا‹بهانه›] سؤزده ایلَری سوْروِلن سبب (فا: بهانه).

ماهپاره..mahparə [آذ، فا] آی پارچاسی (گؤزللیگی آنلاتان بیرسؤز) (فا: ~).

ماهتاب..mahtab [باخ] مهتاب.

ماهتابخانیم..mahtabxanım [یازار] ۱۹جو عصر شکی‌ده یاشامیش‌و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

ماهخانیم..mahxanım [یازار] ۱۹جو عصرین ۲جی یاریسیندا شکی ده یاشامیش و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

ماهر..mahir [ع، صفت] باجاریق‌لی، اوزمان، ایش بیلن (فا: ~).

ماهرانه..mahiranə [ظرف] اوستالیقلا، گؤرگولو اولاراق (فا: ~). skillfully

ماهلازان..mahlazan [اؤزل آذ] باخ: خوی.

ماهموُز..mahmuz [باخ] مهمیز.

ماهنا..mahna [آذ، فا ‹بهانه›] ماهانا (فا: بهانه).

ماهنشان..mahnişan [اؤزل آذ] ۱-زنجانین ٤بخش‌یندن بیری اولاراق ٤ کندیستانی واردیر (قیزیل گئچیلو، غنی بگلو، اوریاد، انگوران)، بخش‌ین ۱۷۳ کندی و ٥٦۰۰ نفر نفوسو*واردیر ش۱۳۲۰ده ماهنشان نفوسو ۱٤۰۰ نفر تورک قئید اولوبدور. ۲-ماهنشان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: کَت چای (کورانلو s۷b۸)، انگوران چای (خورجهان)، (~s٤b٥٦)، ایلجاقilcaq (~s۲b۱۹)، دولُئیاتان(ایلجاقs۲b۷)، تخته یورد/ پری چای (~s٦b۲٦)، شوْر بوُلاق (تکاب s٥b۱۲)، حلَب (~ s۳b٤۰)، تلخه رود (حمزه‌لو s٤b٥۳)، چایی (خوئین s۱b٦)، گؤرگؤرچای (دندی s٦b٥)، آللاه لوچای (ساغرچی s٥b۲٥)، چای کند (سعیدکندی s۹b٥)، دربند (سهندآباد علیا s۷b۲۱)، قالاچای (علم کندی s۱۰b٤٦)، پیه دره‌piyə (علم کندی s۱b۷)، چَپوان چایی‌çəpvan (قاضی کندی s۷b۱٤)، قوْراق (~ s۲b۲۹)، التماس دره سی (قرزلو s۷b۱۷)، بؤیوک چای (قزلجه/ آ s۳b۳٦)، سئلاب (قوزلو s٥b۱۹)، دگیرمان چای (s۸b۱۹)، دیرمان (s۹b۷)، قارقا چای (گوانی s٦b۲۲)، کاک (مراش s٤b۲۹)، زیلیک (ناجیت s٥b۱٥)، وَهْران (وهران s٦b۱۹)، قاضی کندی چای (ینگیجه s٥b۲۲)، قاراجیق چای (یئنگیجه s٦b۲۲)، ۳-ماهنشان(انگوران-دندی)بؤلگه سینین کندلری: قارا گؤل، سرانگوُران؛ قیزیلجاقیشلاق *۸۰؛ خئینیک *۳۱۰؛ نصیرآباد؛ زَمایین *۱۷۰؛ ائکیز قیشلاق؛ حسن آباد؛ کَپَز *-۱٥۰؛ قیشلاقجیق/ آ-ی *٥۱۰؛ اینچه/ آ-ی/ *٤۰۰؛ حاجی اینک *۲٥۰؛ بوُلندپَرچین *٥۱۰؛ آغبوُلاق باهادور/ آغبوُلاق حسن‌آباد *۱۲۰؛ آغ‌بوُلاق‌سردار*۲۰۰، استی‌قوْل*۱۰۰؛ سئی‌خانا *۱۷۰ (قوْ: سیاه‌خانه)؛ قاراناز*٦۷۰؛ قارا زَکی *٤۲۰؛ یاستی قالا *۳۸۰؛ قوزلو *۲٥۰؛ خورْجاهان *۸۲۰؛ قالاجیق سادات *۲۸۰؛ امیرآباد *٤۰، که‌که *٤۸۰؛ ساغرچی *۳۱۰؛ شیخلار *۲۷۰؛ گنج آباد *۳٥۰؛ یئنگیجه *٦٥۰؛ گوْلابلو *۳۳۰؛ تازاکند؛ کئش‌آباد، میاناج *۷۸۰؛ ماراش *٥٦۰؛ مرزه، کؤسه/ آ-ی *۱۱۳۰؛ حلب *۱۱٥۰؛ قوُزوجاق/ آ-ی *۹۹۰؛ خیْدیرآوا *٤۲۰؛ یوْسف آباد *۲۹۰؛ قاواق/ آ-ی *۸۰۰؛ قوْرقان/ آ-ی؛ کاروانسرا *۳٥۰؛ آیالو *٥۲۰؛ دَندی *٤۱۰؛ ٤-ماهنشان(انگوران-قالاجیق)بؤلگه سینین کندلری: ائیمَر *۱۳۰؛ خانکندی(امام‌کندی)*۱۳۰؛ توت‌آغاجی؛ حمزه خان*٦۰؛ زَرگَر *۲۱۰؛ قاسم آباد *۲۰۰؛ قارادره *۱۳۰؛ ابراهیم آباد *۹۰؛ بَکتاش *٥۰؛ کهریزبگ *٤٦۰؛ قرایی *۱٦۰؛ اوْغول بَگ/ ی *۳٥۰؛ دوُزکند *٦۰۰؛ سرچم، کلی(بوْش)، تبریزک *۳٦۰؛ ایده لو *٦۰؛ خوْجالو؛ قالاجیق سیاه منصور *۷٤۰؛ جیداقایا، گوْوکوْل/ گؤوکؤل(گاوگل) *۳۱۰؛ ویزمَک*۱۳۰)؛ کؤهول؛ چوْخ بوُلاق؛ قودار؛ سَوُنتو*۲٤٥۰؛ موُغانلو *۱۸۰؛ قاراقیشلاق *۳٤۰؛ چارداق *۲٥۰؛ محمود آباد *۱٤۰؛ اوْچ داش *٤۲۰؛ تئکله؛ ٥-ماهنشان(مرکزی-اوُریاد)بؤلگه سینین کندلری: اؤرجَک؛ اَرزه خوْران؛ خیرآباد؛ قالاکلیساخوْران؛ میانا/ میانج *۲۲۰؛ لرده شوُر *۱۹۰؛ پَری/ اوُریاد *۱۲۱۰؛ خَندکلی *۳۱۰؛ تازاکندداغ مالو داش؛ توْزلار *۱۰۰؛ حسن آباد/ تازا-کؤهنه *۱۷۰؛ ٦۹۰، قالاجیق *۲٥۰؛ قاضی کندی *٦٥۰؛ قاراداش *٥۱۰؛ تازاکند فخرلو؛ بییانلی *۱۹۰؛ قالاارزه خوْران؛ لهجه‌بین *٥۰؛ بگجه باغی معدنی؛ خوْیین *۷۰؛ قیزیلجا *٤۰؛ سئییدکندی *۳۸۰؛ تخته یوُرد *۳٥۰؛ تات قیشلاق *٤۳۰؛ چای قیشلاق *۲۱۰؛ خیدیرچوْبان/ خیْضیرچوپان *۲٥۰؛ اَلم‌کندی/ علم کندی *۷۰۰؛ ٦-ماهنشان(مرکزی-قاراگؤل)بؤلگه سینین کندلری: بوُرون قیشلاق *۱۹۰؛ گونئی *۱۱۰؛ چاناق بولاق*۱۰۰؛ چَتَز *۲۱۰؛ قاراگؤل *٦٤۰؛ موُغانلو *٤۷۰؛ گوْودوُل/ گاودول *۲۰۰، امیرآباد *۱٥۰؛ اینجه سعید نظام، ۷-ماهنشان(مرکزی-ماهنشان)بؤلگه سینین کندلری: کَردی؛ یئنگیجه *۷۳۰؛ رَز؛ آغدوز کؤوشَنی؛ ساری آغوُل *۱٦۰؛ باخچا *۱۲۰؛ پیرقیشلاق/ پیره قیشلاق *٥۰؛ اَوُجوموُسا/ (عوج‌موسی)؛ چهره-تپه*۹۳؛ ماهنشان؛ گوْنلو*۳٦۰(قوْ: گندی)؛ سرین‌دره‌وایخیْر*۲۰۰؛ اسدآباد، بای‌گل، سهند/ آ-ی *۱۲۰۰؛ آلمالو *۲۳۰؛ آغکند *٤۰۰؛ قاراتپه؛ پیْشتیک *٥۷۰؛ بایاملی*۹۰؛ بگ‌آباد*٤۰؛ تک‌آغاج*۱۲۰؛ سریک؛ سرپل، خلج *۱۸۰؛ مادآباد *۲٥۰؛ وَهران *۳۱۰؛ ایگلی بوُلاق *۲۱۰؛ قارا باتلاق *۱۳۰؛ لئیلان؛ بِهیستان *۱۷۰؛ ۷-ماهنشان بؤلگه سینین کندلری(*۱۳۲۰ آمارییندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آرموُتلو (٦۰ک‌گ‌د *۱۳۰)، توُمارخانلو

(۳۰ک گ *۶۰)، چؤلجه (۴۸ک گد *۳۴۰)، خالچا بوُلاق (۳۰ک د *۲۵۰)، دَییرمان دره سی (۱۸ک قد *۴۱۰)، زنگین (۳۰ک گد *۳۶۰)، سایین (۴۸ک گد *۷۸۰)، سیدلر (۱۲ک ق *۱۳۰)، فاغیرلو (۳۶ک قب *۲۶۰ نفر، قارا بوُتا (۶ک گد *۴۰۰)، قارابولاق (۵۴ک گد *۳۴۰)، قارا قایا (۶۳ک گد *۱۳۰)، قیزلاربوُلاغی (۳۰ک گد *۱۰۰)، کَکَره‌لو (۲۱ک قد *۲۱۰)، کَلتَکه (۳۶ک گد *۱۷۰)، کیشی خان (۳۶ک گ *۳۱۰)، لوّلک آباد (۲۴ک د *۵۴۰)،

ماهنی..mahnı [آد، یازین] بیر نوع تورکو و ازگی، بو نوع قوْشقو و شعر مضمونجا ملّی، وطنی، اجتماعی و یاشاییش مسایلینی مطرح ائدیب و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجالاردان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک " ای ائلیمین قهرمانی. دؤیوشده قورخماز اصلانی."[۷۳، ۷۴] (فا: ترانه). song {بو کلمه‌نین کؤکونو مانی و بو دینه عایداوْلان اوْخو-ماقلارا باغلاماغی بعضی دیلچیلیک اوُزمانلاری مُناسب گؤرونور}.

ماهنی چی..mahnıçı [صفت] شارقی چی (فا: آوازخوان). singer

ماهوچایی..mahuçayı [اؤزل آد] گده‌بگ‘ده چای آدی[۲۴۰].

ماهوُر..mahur [آد، فا] موغام آدی. باخ: هیندی ماهور، میانی ماهور، بو آد هینده بیر بؤلگه آدیندان گؤتورولموشدور.

ماهوت..mahut [آد، عربجه] ماهود: ۱-اؤز طرفی کئچه کیمی باسیق یوُن ویا یاریم یوّن پارچا و بوندان تیکیلمیش پارچا، بیر نوع کت (فا: ماهوت). ۲-(آنادولو) سؤزو گئچن.

ماهی‌خانیم..mahi xanım [یازار] (ه۱۰جوعصر)، تورکجه‌شعرلری واردیر[۵۲].

ماهیت..mahiyət [آد، عربجه] اؤزلوک، خُصوصیت، اؤزل‌لیک (فا: ~)

ماهیچه..mahiçə [آد، فا] قاس (فا: ~). muscle

ماهی‌فقیه‌لو..mahi fəqihlu [اؤزل آد] صفوی دؤنمی اوُستاجلو طایفاسینین اوْبالاریندان ساییلیردی، بو طایفا آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵]. بوُ آد حاجی‌فقیه‌لو شکلینده‌ده سؤیله‌نیر.

مای..may [آد] میلادی ایلینین بئشینجی آیی.

مایا..maya [آد، فا‹مایه›] ۱-بعضی غذالاردا قیژقیرتما عمله گتیرن بیر مادّه " خمیرمایاسی و..." (فا: مایه). ۲-بیر شئین کؤکو و روْشئیمی، دؤل " مایاسی پیس‌دیر". ۳-اصل، قایناق، اساس، کؤک " صُحبتین مایاسی". ۴-بیر گلیر الده ائتمک اؤچون بیر یئره قوْیولان پوُل و یاتیریم " ایکی اؤچ ایلدن سوْنرا مایا الدن چیخدی". ۵-دامازلیق (دیشی حئیوان). ۶-مجازی اولاراق گؤزل قیز و قادین اوچون سؤیله‌نیر " بایاتی، عزیزیم گؤزل مایا- گؤزل نر گؤزل مایا- یولوندا آغلاماقدان- دؤنوبدور گؤز آلمایا-". ۷-بعضی خسته‌لیکلره قارشی ایشله‌نن آشی و واکسن " دیفتیری مایاسی". ۸- (موسیقی ده) مایه[۱].

مایا..maya [اؤزل آد] مایالار آمریکا قیزیل‌دریلی‌لریندن‌اولاراق دیل-لریله تؤرک‌دیلی‌آراسینداچوخلو اوْرتاق کلمه‌لر گؤرونمکده‌دیر[۹۷].

مایا آغاجی..maya ağacı [آد، بیتگی] ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، میوه‌لریندن یئمک یاغی دؤزه‌لن بیر بیتگی. elaels

مایا اوْتو..maya otu [آد، بیتگی] اوُزون گؤوده‌لری اؤزه رینده تیکان جیق‌لاری اوْلان چوْخ ایللیک سارماشیق بیتگی.

مایا باش..maya baş [آد] (تجارت و قُماردا) ایشین سوْنوندا نه قازانج ونه زیان ائتمه دوُرومو " من کی مایا باش چیخدیم".

مایا دَیری..maya dəyəri [ظرف] بیر شئیین اؤرَتمه و حاضرلاما خرجی قدَر.

مایا قوْیماق..maya qoymaq [تاثیرلی ائیلم] پوُل خرجله‌مک، بیر ای و شئیه اؤنم وئرمک.

مایاسیل..mayasıl [آد] بیر نوع دری خسته‌لیگی، ائقزما[۲].

مایاسیل اوْتو..mayasıl otu [آد، بیتگی] دری خسته‌لیک‌لرینه قارشی ایشله‌نن بیتگی تورلرینه وئریلن آد،

مایال..mayal [آد] مال قارا ییغیشیلان و سوُ اولان یئر " ماللار مایالا ییغیشب، بوّیه‌لک‌له‌نن مایالا قاچار".

مایالاماق..mayalamaq [تاثیرلی ائیلم] مایا ووُرماق.

مایالانماق..mayalanmaq [بلسیز ائیلم] مایا ووُرولماق، مایا ایله قیژقیرماق.

مایاللاق..mayallaq [ع‹معلّق›، آ] باشی یئره قوْیوب بئلی اؤسته آشما.

مایاللاق آشماق..mayallaq aşmaq [تاثیرلی ائیلم] باشی یئره قوْیوب بئلی اؤسته آشماق.

مایاللاق ووُرماق..mayallaq vurmaq [تاثیرلی ائیلم] باشی یئره قوْیوب بئلی اؤسته آشماق.

مایالی..mayalı [صفت] مایا ووُرولموش، بوْل مایالی (فا: پرمایه).

مایالیق..mayalıq [آد] مایا اؤچون یارایان" مایالیق قاتیق".

مایان..mayan [اؤزل آد] دامغان، مشهد، ضیاآباد و تبریز ده کند آدی {۱-اوْتلاق، ۲-یاسایا باغلی یورد، باخ: می}.

مای‌بؤجگی..may böcəyi [آد، بیتگی] سرت قانادلی، قارارنگلی، ضرروئریجی و گمیریجی بؤجک، باخ: اکین بؤجگی.

مای‌گؤلو..may gülü [آد، بیتگی] باخ: میخک گؤلو.

مایحتاج..mayəhtac [آد، عربجه] گره‌کن‌شئیلر، احتیاج‌اوْلان‌شئیلر.

مایدا..mayda [اؤزل آد] نارین، اینجه، اینجه یاپیْلی[۷].

مایدانوْز..maydanoz [آنادولو‹یو] باخ: جعفری.

مایدانوزگیللر..maydanozgillər [باخ] چتیرگیللر.

مایع..maye [آد، عربجه] آخیجی ماده، سیوی (فا: ~).

مایل..mayıl [آد، ع ‹میل›] ۱-اَییلیمی اوْلان، اَییلمیش اوْلان، اَییک، اَییینیک. ۲-بیر شئیه اوْلان مئیل و هوس. ۳-بنزه ین (فا: مایل). ٤-مایل۲(یازار) میرزه‌حسن‌افشار اورمیه افشارلاریندان تهراندا ملک-الشعراء عنوانینی آلیب، تورکجه‌فارسجاشعرلری وار. ۵-مایل۳(یازار) مایل اسماعیل اوغلو علیزاده (حاج مایل) ش۱۳۱۳ ایلینده آنادان اولوب‌و گؤزل شعرلری واردیر[۱۱۷].

مایلان..maylan [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

مایل‌اوْلماق..mayıl olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیه مئیلی و هوسی اوْلماق، ایسته‌مک.

مایل‌کندی..mayıl kəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

مایللانماق..mayıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] مایل اولماق.

مایماق..maymaq [صفت] یاوا (فا: احمق). foolish {دیواندا بایناق (بایلماق دان)، پیسلیک معناسیندا گلیب و بو کلمه‌نین کؤکداشی اولمالیدیر، اینگلیزجه ده maniac بو سؤزله ایلگیلیدیر}.

مایملک..mayəmlək [آد، عربجه] بیرینین مالکیتینده‌اوْلان‌شئی (فا: ~).

مایوْ..mayo [آد، فرانسیزجا] عمومیتله‌دنیزده اؤزمک اوچون بیر گئییم (فا: ~).

مایوْنئز..mayonez [آد، فرانسیزجا] یومورتا ساری‌سی، زیتون یاغی و لیمون لا دؤزه‌لن سالادلیق (فا: مایونز).

مایوان..mayvan [اؤزل آد] قوچان کندیستان‌لاریندان، ۱۸ کندی و ۹۲۵۰* نفر نفوسو واردیر، کندیستانین مرکزی مایوان، قوچان‌ین ۵۱ک. قوزئی‌گؤنباتان طرفینده دیر، نفوسو ۲۲۳۰* نفر و بیر بؤلومو تورکدولر.

مأیوس..məyus [ع، ص] اؤزگؤن (فا: غمگین disappointed

مأیوسیت..məyusiyət [آد، عربجه] اوُمودسوُزلوق، قارامسارلیق (فا: غمگینی).

مایین بولاق..mayın bulaq [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

مایین..mayın [باخ] مین.

مئتئورولوْژی..meteoroloji [آد، یو، هاوا+بیلم] هاواچی‌لیق، هاوا بیلیمی، هاوا بیلگی‌سی (فا: هواشناسی).

مئتئوْریت..meteorit [آد، فرانسیزجا] گؤی داشی (فا: متوْریت).

مئتابولیزم..metabulizm [آد، فرانسیزجا] جانلی اورقانیزمادا ویا حُجره‌لرده حرکت و انرژی‌نی ساغلاماق اوْچون اوْلوشان بیوْلوژیک و کیمیاسال دَییشیملرین بؤتونو (فا: متابولیزم).

مئتاپئسیک..metapesik [صفت، فرانسیزجا] روح اؤته‌سی (فا: متاپسیک).

مئتاتئز..metatez [آد، فرانسیزجا] کؤچوشمه، یئر دییشدیرمه (فا: متاتز).

مئتاستاز..metastaz [آد، فرانسیزجا] بدنین بیر یئرینده اوْلان خسته‌لیگین بدنین آیری یئرینه سیچراماسی، کؤچوم (فا: متاستاز).

مئتافوْر..metafor [آد، فرانسیزجا] استعاره، مجاز، اؤدونج‌له‌مه (فا: متافوْر).

مئتافیزیک..metafizik [آد، فرانسیزجا] دوْغا اؤته‌سی، فیزیک اوته‌سی، دیالئکتیک ین ترسینه اوْلاراق اوْلای‌لاری ایده آلیست بیر دؤشونجه ایله یوْروم لایان بیر دؤنیا گؤروشو (فا: ~).

مئتال..metal [آد، یو‹لا‹معدن›] ایستی والکتریک آخیمینی گئچیرن و دؤیوله بیلن مادّه‌لرین اوْرتاق آدی (فا: متال، فلز). metal

مئتال‌اوْرتمه‌ایشی..metal aürtəmə işi [آد] مئتال‌استحصالاتی و آغیر صنایع ایشی.

مئتال‌کسن..metal kəsən [ظرف] مئتال‌لاری کسیب دوْغرایان آراج.

مئتال‌لاشدیرماق..metallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] مئتال طبقه سیله اؤرتمک.

مئتال‌لاشدیریلماق..metallaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] مئتال دان اوْز چکیلمک.

مئتال‌لاشماق..metallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] مئتال حالینا گلمک.

مئتاللیق..metallıq [آد] مئتال دان قایریلمیش، مئتال دان اوْلان.

مئتالوژی..metaloji [یو] آغیر صنایع اوْلاراق دوْغاداکی قایناقلاردان مئتال الده ائتمه و اوْنون ایلک اعمالاتی ایله مشغول اوْلان ساحه (فا: متالوژی).

مئتال‌یاتاق..metal yataq [آد] تمَلی مئتالدان اوْلوشان یاتاق.

مئتالیک..metalik [آد، فرانسیزجا] معدن سل، معدنی (فا: متالیک).

مئتامورفیزم..metamorfizm [آد، فرانسیزجا] باشقالاشما (فا: متامورفیزم).

مئتان..metan [آد] کاربون و هیدروژئن بیرلشمه سیندن اله گلن قاز.

مئترئس..metres [آد، فرانسیزجا] بیرارکک‌له‌نیکاح‌سیز یاشایان‌قادین (فا: مترِس).

مئتس‌تاغلار..metstağlar [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

مئتس‌شَن..metsşən [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

مئتود..metod [آد، فرانسیزجا] یؤنتم (فا: متد).

مئتودولوژی..metodoloji [آد، فرانسیزجا] یؤنتم بیلیمی [۲۱۸].

مئتودیک..metodik [آد، فرانسیزجا] یؤنتمسل (فا: متدیک).

مئجمئیی..mecmeyi [آد، ع‹مَجمعه›] مئژمئیی، بؤیوک و دایاز تاباق.

مئحراب مچیدی..mehrab məçidi [اؤزل آد] باخ: آذرشهر.

مئحرابلو..mehrablı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک طایفاسی [۹۸].

مئحور..mehvər [آد، عربجه] اوْخلوق، دینگیل، ائکسن(فا: ـ). axis

مئدالیون..medaliun [باخ] ۱-بالاجا قوُتو. ۲-چرچیوه‌یه سالینمیش شکیل و دایره و بوجور شئیلر [۹].

مئدیا..medya [آد، فرانسیزجا] باسین و یایین دوزنتی‌لرین بوتونونه وئریلن آد، ایله‌تیشیم اوْرتامی، ایله‌تیشیم آراجلاری [۲۱۸]. (فا: رسانه).

مئدیاتیک..medyatik [آد، اینـ] ایله‌تیشیم آراج‌لاریلا ایلگی‌لی.

مئرا..mera [اآ، باخ: مارا] اوْتلوق یئر، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

مئرات..merat [صفت] پییه‌سیز، صاحابسیز، قارقیش‌اوْچون دئییلن سؤزلر: مئرات قالمیش، مئراتا قالاسان، مئراتیوا قالسین، مئرات بیزی اسیر ائیله‌دی". {عربجه میراث سؤزوندن}.

مئرسین آغاجی..mersin ağacı [آد، بیتگی] باخ: سازاق آغاجی {باخ: مار}.

مئرسین بالیغی..mersin balığı [آد، د] باخ: قوُلان بالیغی {باخ: مار}.

مئرکانتیلیزم..merkantilizm [آد، لا] ۱٦-۱۸جی‌عصر آوروپا تجاری ایشلریندن قاپاقلانان بیر گؤروش، بوُ گؤروشه اؤلکه‌نین رفاهی صادراتین وارداتدان چوْخ اوْلماسیندان‌و سرمایه‌نین‌بیر یئره-توْپلانماسیندان‌قاپاقلانیر. مجازی اوْلاراق وارلانماغا مئیل و هر شئی‌دن منفعت گؤتورمه اینانجینا دئییلیر.

مئرکوْر..merkor [آد، فرانسیزجا] عُطاردگزه‌ینی، گوْنشه‌ان‌یاخین‌گزه-ین(فا: مارس)

مئریدیین..meridiən [آد، لا: گوناوْرتا] یئری چئوره‌له‌ین و هرایکی-اوُجای دان گئچن خیالی دایره (فا: مریدین).

مئرینوس..merinus [آد، دی، فرانسیزجا] آنادوْلودان دؤنیانین باشقا اؤلکه‌لرینه یاییلان، اوُزون و یومشاق توْکلو و توکلری توْخوجولوقدا بیه‌نیلن بیر قویون نوْعو (فا: مرینوس).

مئزگیت..mezgit [آد، دی، لا، آنادولو] اوْچ سیرت اوْزگگی و ایکی یان اوْزگه‌یی اوْلان و آغ یومشاق خفیف اتلی و ٤۰-۲۰ سانتی متر بوْیو اوْلان بیر بالیق(فا: ـ). gadus merlangus

مئزوپوْتامیا..mezopotamya [آد، فرانسیزجا] چایلار آراسی، بین-النهرین.

مئزودئرم..mezoderm [آد، فرانسیزجا] اوْرتا دری (فا: مزودرم).

مئزوزوْییک..mezozoyik [آد، فر، یئرب] یئرچاغلاری‌نین ایچینده ایکینجی چاغ (فا: مزوزوییک).

مئزوسفئر..mezosfer [آد، فرانسیزجا] اوْرتا یوُوار (فا: مزوسفر).

مئزوْن..mezon [آد، فرانسیزجا] الکتروْن دان آغیر و پروْتوندان یوْنگول بیر اتوْم ذرّه جیگی (فا: مزون).

مئزوْلا..mezulla [اؤزل آد] هیتیت تانریچاسی [۲۱۱].

مئزیت..mezit [باخ] مئزگیت.

مئژمئیی..mejmeyi [آد، ع‹مَجمعه›] مجمئیی، بؤیوک و دایاز تاباق.

مئژمئیین..mejmeyin [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {مجمعه: توْپلانما یئری}.

مئشارروُ..meşarru [اؤزل آد] سومرلرین گونش تانری‌سینین اوْغلو [۲۱۱].

مئشه ۱..meşə [آد] چوخلو آغاج‌بیتمیش گئنیش‌ساحه، آغاجلیق، اورمان(فا: جنگل) forest {سن‹میشه›؛ بو کلمه سومرجه‌ده مئش [۳۳] شکلینده ایشله‌نه‌رک دیواندا بؤک اولاراق گلیب(بؤکمکدن: چوخ)، بو کلمه بیشه شکلینده فارسجادا اسکی کلمه سایبلیر و مفهوم-لحاضیندن هم مئش کلمه‌سینه یاخیندیر وهم بؤک سؤزونون کؤکونون مفهومونا بنزه یبر}. ۲-مئشه۲(آد، بیتگی) پالامودلاردان، بوْیو٤۰-۲۰متر، تاختاسی دایاناقلی بیر اورمان آغاجی (فا: بلوط). Quercus ۳-مئشه۳ meşə(اؤزل آد) اهر و مرند ده داغ آدی.

مئشوْبا..meşoba [اؤزل آد] مئشه‌اوْبا: بالاکن‌ده کند آدی [۲٤۰].

مئشه بگ..meşə bəy [آد، بیتگی] مئشه قوْرویوجوسو، مئشه جوْللوتو.

مئشه جیک..meşəcik [آد] ۱-بالاجا مئشه، کیچیک مئشه. ۲-قوُردلوجا.

مئشه چی..meşəçı [آد] مئشه بئجه رن، مئشه بکچی‌سی.

مئشه چیلیک..meşəçilik [آد] مئشه بئجَرمه، مئشه سالما.

مئشه سالما..meşə salma [آد] مئشه چیلیک.

مئشه‌سوُ..meşəsu [اؤزل آد] شاماخی‌دا یئر آدی [۲٤۰].

مئشه‌سیزلشدیرمک..meşəsizləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] آغاج‌سیزلاشدیرماق

مئشه‌لشدیرمک..meşələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] مئشه حالینا گتیرمک.

مئشه‌لندیرمک..meşələndirmək [تاثیرلی ائیلم] مئشه وآغاج تیکیب بئجَرمک.

مئشه‌لی..meşəli [صفت] مئشه ایله اؤرتولموش، مئشه‌سی اوْلان.

مئشه‌لیک..meşəlik [آد] مئشه اوْلان یئر، مئشه ایله اؤرتولموش یئر.

مئشین..meşin [صفت، فا] دبّاغ لانمیش قویون دری‌سی (فا: مشین).

مئشین..meşin [اؤزل آد] شبسترده کند آدی(قوْ: مشنق) [۹۷].

مئشینلی..meşinli [صفت]مئشین‌له اؤرتولموش، اؤزه‌رینده مئشین-اولان.

مئقا..meqa [صفت، اک، فر‹یو]میلیون، ایکیز مین (فا: مگا).

مئقاتون..meqaton [آد، فرانسیزجا]بیر میلیون تون (فا: مگاتون).

مئقافون..meqafon [آد، فرانسیزجا]سس یؤکسَلدن، سس چوخالدان (فا: بلندگو).

مئقاوات..meqavat [آد، فرانسیزجا]بیرمیلیون وات الکتریک گوج بیریمی (فا: ~).

مئقاهئرتز..meqahertz [آد، فرانسیزجا]بیر میلیون هئرتز فرکانس بیریمی (فا: ~).

مئکانیزاتور..mekanizator [آد، یونانجا]ماشین و مئکانیکی بؤلوملرله اوغراشان.

مئکانیزم..mekanizm [ایتالیانجا، آ]دؤزه نک، دؤزونتو، سیستم (فا: ~).

مئکانیک..mekanik [یو: آلت]ترپه‌نیش بیلیمی (فا: مکانیک).

مئکا..meqa [باخ]مئقا

مئلانکولی..melankoli [آد، فرانسیزجا]قارا سئودا، مالیخولیا (فا: ملانکولی).

مئلودی..melodi [آد، فرانسیزجا]ازگی، چالقی هاواسی (فا: ملودی.).

مئلودیک..melodik [فر، صفت]مئلودی ایله ایلگی‌لی، ازگی‌لی (فا: ~).

مئلودیکا..melodika [آد، فرانسیزجا]۱-بیر نوع چالقی آلَتی۲-چالقی هاواسی بیلگی‌سی (فا: ملودیکا).

مئمبران..membran [آد، لا]سس دالقالارینی آلماق اوچون نازیک ائلاستیک لؤوحه‌جیک‌و پرده" تلفن مئمبرانی".

مئنو..meno [آد، فرانسیزجا]یئیه‌جک شئیلرین‌لیستی، یئمک‌لیسته‌سی (فا: منو).

مئنوپوز..menopoz [آد، فرانسیزجا]قیسیرلاشما دؤنَمی (قادین‌لاردا) (فا: منوپوز).

مئوجود..mevcud [آد، عربجه]واراولانشئی، وار اولان، موجود (فا: موجود).

مئولا..mevla [باخ]مولا.

مئه..meh [آد، فا ‹مه›] ۱-خفیف یئل. ۲-چن.

مئهدی خان داغی..mehədi xan dağı [اؤزل آد]باخ: سولدوز (نقده).

مئهرآباد مچیدی و حامامی..mehrabad məçidi və hamamı [اؤزل آد]باخ: بیناب.

مئهرآوا ..mehrava [اؤزل آد]مراغا دا کند آدی {ماراآوا}.

مئهران آباد..mehran abad [اؤزل آد]بیرآذربایجان شهری[۹۷]

مئهری‌داغ..mehri dağ [اؤزل آد]آذربایجان'دا داغ آدی[۲۴۰].

میهاوا..meyhava [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {مای+ اتوی[۶۶]}.

میسَری..meysəri [اؤزل آد]شامخور'دا کند آدی[۲۴۰].

مینه..meynə [آد، دا، بیتگی]اؤزوم آغاجی، مؤو آغاجی، اؤزو تنه‌یی.

مینه..meyənə [اؤزل آد]اهر و هئریس ده کند آدی {مؤولوک}.

مینه قوُردو..meynə qurdu [آد، دیرگی]اؤزوم آغاج‌لارینا ضرر وئرن بیر بؤجک.

مییین..meyin [اؤزل آد]سراب دا کند آدی {اوتلاق یئر، باخ: می}.

مُباح‌لاما..mübahlama [آد]مُباح بیلمه (فا: مباحت). giving liberty

مُباح..mübah [صفت، عربجه]دینجه نه حلال ونه حرام سایبلان ایش ویا شئی (فا: ~).

مُباحثه..mübahisə [آد، عربجه]بحث‌ائتمه، دئییشمه(فا: ~).

مَبادا..məbada [باغلاییجی سؤز، فا]ساقین، اولمایا، مفهوموندا بیر سؤز "مبادا اونونلا یولداشلیق ائده سن"(فا: ~).

مُبادرت..mübadrət [آد، عربجه]بیر ایشه اقدام ائتمه (فا: ~).

مُبادله..mübadilə [آد، عربجه]دَییشیم، دَییشمه، دَییش توخوش، بیرشئی وئریب عوضینده بیر شئی آلما (فا: ~) exchange

مُبارز..mübariz [آد، عربجه]۱-دوغرو ایش اوغروندا چالیشان و چارپیشان ۲-اویوندا و یاریشدا قارشی طرفده اولان، رقیب.

مُبارزه..mübarizə [آد، عربجه]۱-چارپیشما ۲-ووروشما ۳-یاریشما (فا: ~).

مُبارزه‌آپارماق..mübarizə aparmaq [تاثیرلی ائیلم]مُبارزه‌یه‌قالخماق، مبارزه‌بایراغی‌قالدیرماق

مُبارک..mübarək [صفت، عربجه]۱-خوش بیر خبر، تازا آلینان بیر شئی ویا بایرام مُناسبت ایله دئییلن تبریک۲-قوتلو، اوغورلو، یه‌نیلمیش. ۳-وئریم‌لی و برکت‌لی. (فا: ~).

مُبارک‌آباد..mübark abad [اؤزل آد]ملیکان، ری، کبودرآهنگ، رزن، ملایرده کندآدی.

مُبارک اوتو..mübarək otu [ع، آ، بیتگی]گوللگیللردن ساری چیچک‌لی بیتگی (فا: علف مریم). geum

مُباشر..mübaşir [آد، عربجه]کتخدا ویا فئودالین بللی ائتدیگی آدام ویاخود نماینده‌سی (فا: ~).

مُباشرت..mübaşirət [آد، عربجه]بیر ایشه باشلاما، گیریشمه (فا: ~).

مُبالغه..mübaliğə [آد، عربجه]آبارتما، آبارتی (فا: ~).

مُباهات..mübahat [آد، عربجه]فخر ائتمه (فا: ~).

مُباهله..mübahiə [آد، عربجه]بیربیرینه نفرین ائله‌مک(فا: ~).

mübayiə..مُبایعه [آد، عربجه] آلیم ساتیم، آل وئر (فا: ~).

mübayinət..مُبایعت [آد، عربجه] ۱-باشقالیق، آیریلیق، آیریم‌لی‌لیق. ۲-توتمازلیق، اویوشمازلیق، قارشیتلیق (فا: ~).

mübtəda(mübtədi)..مُبتدا(مُبتَدی) [آد، دیل‌ب، عربجه] "کیم" و "نه" سؤز لرینه جاواب وئرن جُمله، اؤزنه، فاعل (فا: مبتدا). subject

mübtədi..مُبتَدی [صفت، عربجه] باشلاییجی، یئنی‌جه باشلایان (فا: ~). beginner

mübtəzəl..مُبتَذل [صفت، عربجه] سایقین‌لیغینی ایتیرمیش، دیرسیز لنمیش (فا: ~). commonplace

mübtəkir..مُبتکر [صفت] یارادیجی، یئنی‌شئی یارادان(فا: خلاق). originated

mübtəla..مُبتلا [صفت، عربجه] دؤشگون، ووُرقون، توتولموش (فا: ~). having contracted (a disease)

məbhəs..مَبحث [آد، عربجه] قوْنو، بحث اولونان شئی (فا: ~).

məbdə..مَبدا [آد، عربجه] باشلانقیج، باش، ایلک نُقطه(فا: ~).

mübədil..مُبدِّل [صفت، عربجه] دَییشدیرن، دؤنوشدورن (فا: ~).

mübədəl..مُبدّل [صفت، عربجه] دَییشدیریلمیش(فا: ~).

məbzul..مبذوُل [آد، عربجه] بوْل، چوْخ(فا: ~).

mübərra..مُبرّا [صفت، عربجه] تُهمت‌دن پاک اولان (فا: ~).

məbsut..مبسوُط [صفت، عربجه] بسط‌لی (فا: ~). expanded

mübəşşir..مُبشِّر [صفت، عربجه] موُشدولوق‌وئرن، موژده‌گتیرن(فا: ~)

mübəssir..مُبصّر [صفت، عربجه] بصیرتلی، آیدین (فا: ~).

mübsür..مُبصر [صفت، عربجه] ناظم، اوْخول‌لاردانظمی‌قوْرویان(فا: ~).

məbəs..مبعث [ظ، عربجه] گؤنده‌ریش گؤنو، مبعوث‌اولان گون(فا: ~

məbus..مبعوث [صفت، عربجه] گونده ریلمیش، سئچیلمیش (فا: فرستاده شده). sent on a mission as a prophet

mübəlliğ..مُبلّغ [آد، عربجه] تبلیغ ائدن، یاییجی (فا: ~).

məbləğ..مَبلغ [آد، عربجه] مقدار (پول)، پول توتاری (فا: ~). sum

məbna..مبنا [آد، عربجه] ایلکه، اساس (فا: اساس). basis

məbni..مبنی [آد، عربجه] اوْچون، اؤترو.

mübhəm..مُبهم [صفت، عربجه] شُبهه‌لی، اوْستو اؤرتولو و آنلاشیلماز شئی (فا: مبهم). ambiguus

məbhut..مبهوت [ظ، عربجه] چاشمیش، حئیران، شاشقین (فا: ~). astonished

mübəyye..مُبیع [صفت، عربجه] ساتیلمیش (فا: ~).

mübəyyin..مُبیّن [صفت، عربجه] آچیقلایان، بیان ائدن (فا: ~).

mübin..مُبین [صفت، عربجه] آچیق، آیدین (فا: ~).

mət..مت [آد] بیر نوع غلیظ و برک دوشاب (قاراداغ ماحالیندا ایشله‌نیر٦) {برک› بت› مت}.

mətəmətik..متئمَتیک [آد، فرانسیزجا] ریاضیات، حساب، جبر مُقابله و هندسه کیمی بیلیم‌لردن تشکیل تاپان بیر بیلیم دالی.

mütabiət..مُتابعت [صفت، عربجه] باغیملی اولما، باغلانما (فا: ~).

mütəəssir..مُتأثّر [صفت، عربجه] ۱-اؤزونتولو ۲-اتّگی‌لنمیش(فا: ~)

mütarikə..مُتارکه [آد، عربجه] بوراخیشما، آتش کس (فا: ~).

mütəəssif..متأسّف [صفت، عربجه] اؤزولن، آجینان، اسف‌ائدن(فا: ~).

məta..متاع [آد، عربجه] آلینیب ساتیلان شئی، مال (فا: کالا).

mütəəllim..متألّم [صفت، عربجه] اؤزونتولو، دردلی (فا: ~).

mətanət..متانت [آد، عربجه] دایانیق‌لیق، ساغلام‌لیق، متین‌لیک

mətanət hüsenxanqızı..متانت‌حسینخان‌قیْزی [یازار] گونش ۱۳۳۹ نخجوان دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر٥٢.

mütəəhhil..متأهل [صفت، عربجه] ائولی، ائولنمیش (فا: ~).

mütəbaid..مُتباعد [صفت] بیربیریندن آیریلان و اوزاقلاشان (فا: ~). divergent

mütəbahir..مُتباهر [ع، صفت] درین بیلگی‌سی اوْلان (فا: ~).

mütəbərrik..مُتبرّک [صفت، عربجه] قوُتسال و قوُتلو (فا: ~). holy

mütəbəssim..مُتبسّم [صفت، عربجه] گولومسه ین، گولج (فا: ~). smiling

mwtəbəlvir..مُتبلور [آد، عربجه] بُلورلانمیش(فا: ~). crystallized

mətbu..متبوع [آد، عربجه] باغیملی، مناسب (فا: ~). followed

mütəcasir..مُتجاسر [صفت، عربجه] اؤزونو جسور سایان (فا: ~). insurgent

mütəcanis..مُتجانس [صفت، عربجه] باغداشیق، هوموژئن (فا: ~). homogeneous

mütəcaviz..مُتجاوز [صفت، عربجه] سالدیرقان، سالدیریجی، ساتاشقان (فا: ~). aggressive

mütəcahir..مُتجاهر [صفت، عربجه] تانیمنیش. notorious

mütəcahil..مُتجاهل [صفت، عربجه] اؤزونو جاهیل‌لیگه ووران (فا: ~). feigning ignorace

mütəcəddid..متجدّد [آد، عربجه] یئنی‌لیکچی، یئنی گلنک‌لری ساووُنان (فا: ~).

mütəcəssis..مُتجسّس [صفت، عربجه] آراشدیران researcher

mütəcəlli..متجلّی [آد، عربجه] آچیغا چیخان، تجلّی تاپان (فا: ~).

mütəharib..مُتحارب [صفت] ساواش و حرب دالیسیجا اولان.

mütəhəccir..مُتحجّر [صفت] داشا دؤنموش(فا: ~). petrified

müttəhid..مُتّحد [صفت، عربجه] بیرلشمیش، بیرله‌شیک united

متحدأ..mütəhidən [ظ، عربجه] بیرلیکده. unitedly

مُتّحدالشکل..müttəhidülşikl [صفت] بیر شکلده اولان (فا: ~). uniform

مُتّحدالمرکز..müttəhidülmərkəz [صفت] مرکزلری بیر اولان (فا: ~). concentric

مُتّحدالمضمون..müttəhidülməzmun [صفت] ائش آنلاملی (فا: ~). having the same contents or purport

مُتحرّک..mütəhərrik [صفت، عربجه] ترپه‌نن، ترپه‌نیشلی، اوْینار، اوْیناق، حرکت‌لی، ترپه شیم ده اوْلان (فا: ~). mobile

مُتحصّن..mütəhəssin [صفت، عربجه] ١-سیغینان ٢-تحصّن ائدن.

مُتحمّل..mütəhəmmil [صفت، عربجه] دایانیق‌لی، گؤتورولمه‌لی، یوکلنمیش، یوکوملو (فا: ~). sufferer

مُتحوّل..mütəhəvvil [صفت، عربجه] دییشکن، تحوّل تاپمیش، قرارسیز (فا: ~). metabolic

مُتحیر..mütəhəyyir [صفت، عربجه] حئیران، چاشمیش، شاشمیش، شاشیرمیش اولان، حئیرته دوّشموش (فا: ~). astonished

مُتخاصم..mütəxasim [آد، عربجه] خصومت ائدن (فا: ~). hostile

مُتخالف..mütəxalif [آد، عربجه] مخالف اولان (فا: ~). mutually

مُتّخذ..müttəxiz [صفت، عربجه] اتخاذ اولموش (فا: ~). adopted

مُتخصّص..mütəxəssis [آد، عربجه] اوُزمان (فا: ~). expert

مُتخطّی..mütəxətti [آد، عربجه] خطا ائدن (فا: ~). transgressor

مُتخلخل..mütəxəlxil [آد، عربجه] دلیک‌دئشیکلی، گؤزه‌نک‌لی (فا: ~). porous

مُتخلّص..mütəxəllis [صفت، عربجه] تخلّص تاپمیش، آدلانمیش (فا: ~

مُتخلّف..mütəxəllif [آد، عربجه] خلاف ائدن (فا: ~). violator

مِتُد..metod [آد، فرانسیزجا] اوُسلوب، یوْل، یؤنتم (فا: متد). method

مُتداول..mütədavil [صفت، عربجه] گئچرلی، رایج (فا: ~ common

مُتدرّجا..mütədərricən [ظ، عربجه] یاواش یاواش. gradually

متدولوژی..mətədoloji [آد، عربجه] آراشدیرماوتحقیق یؤنتمی (فا: ~)

متدیّن..mütədəyyin [آد، عربجه] دیندار، اینانملی (فا: ~) religious

متذکّر..mütəzəkkir [آد، عربجه] تذکُّر وئرمه، اوُیارما، یادا سالما (فا: ~). remembering

متر..metr [یو: اؤلچو] مئتیر: متریک اؤلچو سیستیمینده ١٠٠سانتی مترلیک اوُزونلوق بیریمی (فا: متر). meter

مُترادف..mütəradif [صفت، عربجه] آنلامداش، سینونیم synonym

متراژ..mətraj [آد، فرانسیزجا] اوُزون لوق، متره مربوط شئیلری اؤلچمه ایشی.

مُتراکم..mütərakim [صفت، عربجه] بیریکمیش (فا: ~) heaped up

مُترجَم..mütərcəm [آد، عربجه] چئویریلمیش، دؤنده‌ریلمیش (فا: ~).

مُترجم..mütərcim [آد، عربجه] چئویریجی (فا: ~). translator

مُترجملیک..mütərcimlik [آد] چئویرمه (فا: مترجمی). translating

مُتردّد..mütərəddid [آد، عربجه] چکینگن، تردّود ائدن (فا: ~).

مِترس..metres [آد، فرانسیزجا] مئترئس: بیرینین کبین‌سیز سئوگیلیسی (فا: ~). mistress

مترسک..mətərsək [آد، فا] قوْرخولوق (فا: ~). scarecrow

مُترقّی..mütərqqi [صفت، عربجه] ایلَرلمیش، اؤنجول، ایلَری گئتمیش (فا: ~). underground

مترنّم..mətərnnim [صفت، عربجه] ترنّم ائدن.

مترو..metro [آد، فرانسیزجا] یئرآلتی دمیر یوْلو، یئرآلتی ترئنی (فا: ~)

متروپوْل..metropol [باخ] مئتروپوْلیس.

متروپولیس..metropolis [آد، فرانسیزجا] آنا کند[٢١٨]؛ بیر اؤلکه‌نین ان بؤیوک و اؤنملی شهری ویا شهرلری، آناشهر، مئتروپوْل (فا: ~).

متروک..mətruk [صفت] بوُراخیلمیش (فا: ترک‌شده) deserted

متروْلوژی..mətroloji [آد، فرانسیزجا] اؤلچمه، اؤلچوله‌مه بیلیمی (فا: ~).

متره..mətrə [آد، فرانسیزجا] اؤلچمه، اؤلچوله‌مه (فا: ~).

متره‌کاره..mətrəkarə [آد، فرانسیزجا] مترمربّع. m2

متره‌کوپ..mətrəküp [آد، فرانسیزجا] مترمکعب. m3

متریک..mətrik [صفت، فرانسیزجا] مترله‌ایلگی‌لی اوْلان سیستیم (فا: ~).

مُتزاید..mütəzayid [صفت، عربجه] آرتان، چوخالان. increasing

مُتزلزل..mütəzəlziəl [صفت] سارسینتی‌لی (فا: ~). shaky

مُتساوی الاضلاع..mütəsaviüləzla [آد، عربجه] ضلع‌لری برابر اولان مثلّث (فا: ~). equiangular

مُتساوی..mütəsavi [آد، عربجه] برابر، ائشیت (فا: ~). equal

مُتساویاً..mütəsaviyən [آد، عربجه] برابر اولاراق (فا: ~). equally

مُتسلسل..mütəsəlsil [صفت، عربجه] آرالیق‌سیز، آرد آدا (فا: ~).

مُتسلّی..mütəsəlli [ع، صفت] آووُنان (فا: ~).

مُتشابه..mütəşabeh [صفت، عربجه] بنزر (فا: شبیه). analogous

مُتشبّث..mütəşəbbis [صفت، عربجه] گیریشکن، گیریشیمجی (فا: ~).

مُتشخّص..mütəşəxxis [صفت، عربجه] تانینمیش distinguished

مُتشکّر..mütəşəkkir [صفت، عربجه] تشکُّر ائدن (فا: ~). thankful

مُتشکّل..mütəşəkkil [صفت، عربجه] اوْلوشموش، مئیدانا گلمیش.

مُتشنّج..mütəşənnic [صفت، عربجه] تشنّج‌لو (فا: ~). convulsive

مُتصاعد..mütəsaid [آد، عربجه] یوخاری گئدن (فا: ~). ascending

mütəsəddi..متصدّی [آد، عربجه] بیرینین طرفیندن بیر ایشه مشغول اولان (فا: ~). incumbent

mütəsərrəf..مُتصرَّف [صفت، عربجه] تصرّف اولونموش (فا: ~). possessing

mütəsərrif..متصرّف [صفت، عربجه] اله گئچیرن، تصرّف ائدن.

mütəsrrifat..مُتصرّفات [آد، عربجه] تصرّف اولونموش شئی‌لر و یئرلر (فا: ~). possessions

müttəsil..مُتّصل [صفت، عربجه] بیتیشیک، یان یانا اوْلان، آرالیق وئرمه‌دن، آرالیق‌سیز (فا: ~). joined

mütəsəvvər..مُتصوَّر [صفت] تصوّراولموش(فا: ~conceived

mütəsəvvir..مُتصوِّر [صفت، عربجه] تصوّر ائدن، تاسارلایان (فا: ~).

mütəsəvvif..مُتصوّف [آد، عربجه] صوفی‌لیک ده اولان (فا: ~).

mütəzadd..مُتضادّ [صفت، عربجه] بیربیرینه ضدّ، قارشیتلی(فا: ~).

mütəzərrir..مُتضرِّر [صفت، عربجه] ضرر گؤرموش، ضرره اوغرامیش (فا: ~). incurring a loss

mütəzərre..مُتضرّع [صفت، عربجه] اینله ین (فا: ~). suppliant

mütəzəmmin..مُتضمّن [صفت، عربجه] قاپسایان(فا: ~conprising

mütəadil..مُتعادل [صفت، عربجه] دنگه‌لی(فا: ~). balancing

mütəarif..مُتعارف [آد، عربجه] ۱-بیربیریله تانیش. ۲-متداول(فا: ~).

mütəaqib..مُتعاقب [صفت، عربجه] آردیجا گئدن(فا: ~subsequent

mütəaqibən..مُتعاقباً [ظ، عربجه] آرخادان، آردیجا(فا: ~). immediately after

mütəal..مُتعال [آد] اولو (فا: ~). exalted

mütəamil..مُتعامل [صفت] معامله ائدن (فا: ~).

mütəəbbid..مُتعبّد [صفت] تاپینان، عبادت‌ائدن(فا: ~). devout

mütəəccib..مُتعجّب [صفت، عربجه] شاشقین (فا: ~). surpirsed

mütəəddid..مُتعدّد [صفت، عربجه] بیرچوخ، چوخ. numerous

mütəəddi..مُتعدّی [صفت] تعدّی ائدن، زور دیین (فا: ~). transgressing

mütəərriz..مُتعرّض [صفت] تعرُّض ائدن (فا: ~). disturbing

mütəəssir..مُتعسّر [صفت، عربجه] چتین، مُشکل(فا: ~). difficult

mütəəssib..مُتعصّب [صفت، عربجه] باغناز، اؤز عادت و عنعنه‌لرینی ساخلاماقدا افراط چیلیق ائدن (فا: ~).

mütəəssibanə..مُتعصّبانه [ظ، عربجه] باغنازلیق لا (فا: ~). out of prefudice

mütəəffin..مُتعفّن [آد، عربجه] قوخوموش(فا: ~) bad –smelling

mütəəlliq..مُتعلّق [آد، عربجه] آسیلی، باغلی (فا: ~). belonging

mütəəlliqat..مُتعلّقات [آد، عربجه] بوتون‌عایداولان‌شئی‌لر. appurtenances

mütəəlliqə..مُتعلّقه [آد، عربجه] زوجه، بیرینین قادینی (فا: ~). wite

mütəəllim..مُتعلِّم [آد، عربجه] اؤیرتمن (فا: آموزگار). learner

mütəəllim..مُتعلّم [آد، عربجه] اؤیرنجی (فا: ~). learner

motəəmmid..مُتعمّد [ظ، عربجه] عمد اولاراق و بیله‌رک بیر ایشی گؤرن(فا: ~). who does a thing intentionally

mütəəhhid..مُتعهّد [آد، عربجه] بوینونادوشموش، اوستله‌نن (فا: ~).

mütəğəyyir..مُتغیر [صفت، عربجه] دَییشکن (فا: ~).

mütəfavit..مُتفاوت [آد، عربجه] تفاوتی‌اولان، فرقلی(فا: ~) differnt

mütəfəhhis..مُتفحّص [آد، عربجه] اینجه‌له ین(فا: ~). searcher

mütəfərriq(mütəfərriqə)..مُتفرّق(مُتفرّیق) [صفت، عربجه] بیربیریندن آییران، داغیتیجی (فا: ~). disperser

mütəfərrəq..مُتفرّق [صفت، عربجه] بیربیریندن آیریلمیش، داغینیق (فا: ~). dispersed

mütəfərriqə..مُتفرّقه [آد، عربجه] اصلی بیر شئیین دیشیندا اولان شئی‌لر ویا ایشلر، فرعی اوْلان شئی‌لر (فا: ~).

müttəfəq..مُتّفق [آد، عربجه] باغلاشیق، اوزلاشمیش اولان (فا: ~).

müttəfəqə..مُتّفقاً [ظ، عربجه] بیرلیکده (فا: ~). in alliance

müttəfiqürrəy..مُتّفق‌الرأی [ظ، عربجه] اوْی‌بیرلیگی‌ایله(فا: ~). of one accord

müttəfiqülqovl..مُتّفق‌القول [ظ، عربجه] سؤز بیرلیگی ایله (فا: ~). unanimous

mütəfəkkir..مُتفکر [آد، عربجه] بیلگین، دؤشونور (فا: ~). thinker

mütəqabil..مُتقابل [صفت، عربجه] اوزاوزه، باخیشیملی، قارشی‌لیقلی (فا: ~). reciprocal

mütəqabilən..مُتقابلاً [ظ، عربجه] قارشی‌قارشی،یا گله‌رک(فا: ~). reciprocally

mütəqarib..مُتقارب [آد، عربجه] بیربیرینه یاخینلاشان (فا: ~). convergent

mütəqarin..مُتقارن [صفت، عربجه] تقارُنلو(فا: ~). symmetrical

mütəqazi..مُتقاضی [آد، عربجه] تقاضا وئرن (فا: ~). applicant

mütəqate..مُتقاطع [آد، عربجه] بیربیریله کسیشن.

mütəqaid..مُتقاعد [آد، عربجه] قانع اولان، اینانمیش اولان.

mütəqəbbil..مُتقبّیل [آد، عربجه] قبول ائدن (فا: ~). preceding

mütəqəddim..مُتقدّم [آد، عربجه] قاباغادوشن(فا: ~). preceding

mütəqəddimin..مُتقدّمین [آد، عربجه] قاباقدا اولانلار، قاباقدا گئدنلر (فا: ~). those coming before

mütəqəllib..مُتقلّب [آد، عربجه] تقلب ائدن (فا: ~). dishonest

mütqən..مُتقن [آد، عربجه] مُحکم، برک، دایاناقلی.

müttəqi..مُتّقی [آد، عربجه] تقوالی، پاک و دوزگون.

mütəkasif..مُتکاثف [صفت، عربجه] یوْغون لاشمیش، دریشیک، توتقونلاشمیش، ییغین لاشمیش، قوْیولاشمیش، (فا: ~).

mütəkamil..مُتکامل [صفت، عربجه] اوْلقونلاشمیش، گلیشکین(فا: ~)

mütəkəbbir..مُتکبّر [آد، عربجه] اؤزونو بیه‌نن (فا: ~). proud

mütəkəbbiranə..مُتکبّرانه [ظرف] مغرور اولاراق (فا: ~). proudly

mütəkəddi..مُتکدّی [آد] یوْلچولوق (فا: ~). begging

mütəkəffil..مُتکفّل [آد، عربجه] کفیل اولان، بیرینه باخیمجی اولان (فا: ~). guarantor

mütəkəllim..مُتکلّم [آد، عربجه] ١-سؤیله‌ین، قوْنوشان. ٢-تکلیک بیرینجی کیشی (فا: ~). speaker

mütəkəvvin..مُتکوّن [آد، عربجه] وارلیق لانمیش، وجوداگلمیش.

mütəkkə..مُتکّه [آد، ع] بالیش، یاسدیق (فا: ~). pillow

müttəki..مُتّکی [آد، عربجه] تکیه وئرمیش، دایانمیش (فا: ~).

mətəl..مثل [آد] مثل، ساچما سؤز. {سن: افسانه، عربجه}.

mətəl..متل [آد، ع‹معطّل›] بئکار و ایش سیز، یوْبانما.

mütəlaşi..مُتلاشی [صفت، عربجه] داغیلمیش(فا: ~). decomposed

mütəlatim..مُتلاطم [صفت، عربجه] دالغالانمیش (فا: ~). agitated

mütəlaqi..مُتلاقی [صفت، عربجه] قوْووشموش (فا: ~). confluent

mütələzziz..مُتلذّذ [صفت، عربجه] داد آلان، خوش لانان (فا: ~).

mətələk..متلک [صفت، عربجه] شوُخلوق، شاقاسؤز (فا: ~).

mütələvvin..متلوّن [صفت] رنگ به رنگ (فا: ~). versatile

mütəmadi..مُتمادی [صفت، عربجه] آرالیق‌سیز، سوْرَکلی، اوزون‌سوره، (فا: ~). long

mütəmariz..مُتمارض [آد، عربجه] اؤزونو مریض لیگه ووُرموش.

mütəmayiz..مُتمایز [صفت، عربجه] فرقلی، سئچگین(فا: ~) distinct

mütəmayil..مُتمایل [صفت، عربجه] ١-ایستکلی گؤرؤنن، اَییلیمی اوْلان. ٢-اَییلمیش (فا: ~). inclined

mütəmətte..متمتّع [صفت] یارارلانمیش (فا: ~). enjoying

mütəmədin..مُتمدّن [آد] اوُیقار (فا: ~). civillized

mütəmərrid..مُتمرّد [صفت] یولدان چیخمیش (فا: ~). rebellious

mütəmərkiz..مُتمرکز [صفت، عربجه] ییغین لانمیش، دریشیک (فا: ~). concentrated

mütəməssik..مُتمسّک [صفت] بیر شئیه یاپیشان و چنگ اتان (فا: ~). holding

mütəməkin..مُتمکن [صفت، عربجه] یئرلَشیک، یئرلشمیش اوْلان، وارلی (فا: ~). affluent

mütəməlliq..مُتملّق [آد، عربجه] تملّق دیین (فا: ~). flatterer

mütəmmməm..مُتمّم [صفت، عربجه] تامام لایان، بوتون‌له ین، بیتیرن.

mətəmmim..متمِّم [صفت] تاماملایان (فا: ~). supplement

mütəmənni..مُتمنّی [صفت] رجا ائدن (فا: ~). requesting

mütəməvvic..مُتموّج [صفت] دالغالی (فا: ~). undulating

mütəməvvil..مُتموّل [صفت] وارلی (فا: ~). rich

mətn..متن [آد، عربجه] یازیلی اثرین هر بؤلومونون گؤرونتوسو (فا:~).

mütənasib..مُتناسب [آد، عربجه] اوُیقون(فا: ~). proportional

mütənaqiz..مُتناقض [آد، عربجه] تناقضو اولان، چلیشگی‌لی، ترس اولان (فا: ~). contradictory

mütənavib..مُتناوب [ظ، عربجه] دالبادال، آردآردا، آلماشیق، باخیشیم‌لی، سیمتریک (فا: ~). alternative

mütənavibən..مُتناوباً [ظ، عربجه] آرد آردا گلمه (فا: ~). alternately

mütənahi..مُتناهی [آد، عربجه] سوْنو اولان (فا: ~). final

mətənbbeh..متنبّه [صفت، عربجه] تنبیه‌اولونموش. punished

mütənəffiz..مُتنفّذ [آد، عربجه] نُفوذلو (فا: ~). influential

mütənəffir..مُتنفّر [صفت، عربجه] ایرنمیش، دیسکینمیش (فا: متنفر) disgusted

mətənəq çay..مَتَنَق چای [اؤزل آد] اوجان دا چای آدی.

mütənəvve..مُتنوّع [صفت، عربجه] مُختلف، تؤرلو (فا: ~). various

mütəvatir..مُتواتر [ظ، عربجه] دالبادال، آردآردا. successive

mütəvari..مُتواری [صفت، عربجه] قاچاق، قاچاق دوشموش (فا: ~). running away

mütəvazin..مُتوازن [صفت، عربجه] توازونلو(فا: ~) symmetrical

mütəvazi..مُتوازی [صفت، عربجه] قوشوت، پارالئل(فا: ~) parallel

mütəvaziyən..مُتوازیاً [ظ، عربجه] قوْشوت اولاراق (فا: ~).

mütəvaze..مُتواضع [ع، صفت] آلچاق گؤنوللو، گؤسته ریش‌سیز، ایدّعاسیز (فا: ~). meek

mütəvafiq..مُتوافق [آد، عربجه] موافق اولان (فا: ~). agreeable

mütəvali..مُتوالی [ظ، عربجه] دالدالا، آردآردا. consecutive

mütəvəcceh..مُتوجّه [صفت، عربجه] ١-توجه ائدن. ٢-یؤنَلمیش (فا: ~). directed toward

مُتوحّش..mütəvəhhiş [صفت، عربجه] وحشته دوشموش (فا: ~). frightened

مُتورّق..mütəvərriq [صفت، عربجه] قات قات اولموش (فا: ~). laminated

مُتورّم..mütəvərrim [صفت، عربجه] ورملی، شیشگین، کؤپموش (فا: ~). Swollen

مُتوسّط..mütəvəssit [آد، عربجه] اورتالاما، اورتا (فا: ~). middle

مُتوسّل..mütəvəssil [آد، عربجه] توسّل و توکّل ائدن (فا: ~).

مُتوطّن..mütəvəttin [صفت] یوردسالمیش (فا: ~). choosing one's home

مُتوفّی..mütəvəffa [صفت، عربجه] اؤلموش بو دؤنیادان کؤچموش (فا: ~). deceased

مُتوقّف..mütəvəqqif [صفت، عربجه] دورموش، دوردورولموش (فا: ~). halted

مُتوکل..mütəvəkkil [آد، عربجه] توکل ائدن (فا: ~). trusting

مُتولّد..mütəvəllid [صفت، عربجه] دوُغولموش (فا: ~). born

مُتولّی..mütəvəlli [آد، عربجه] بیرینین ایشلرینی عهده دار اولان.

مُتوهّم..mütəvəhhim [ع، صفت] ۱-قوُرونتولو، اوْهام‌لی. ۲-قوْرخاق، اؤده‌لک (فا: ~).

مته ۱..mətə [آد] درئل‌لرین باشلارینا تاخیلان دَلیجی آلَت. ۲-مته۲ (آد) اوُشاق‌اوْیون‌لاریندا‌یئرده چکیلن دایره، مته چکمک. ۳-سوْیلو، سایقیْدَیر ٤-بوّتونلوک، بوّتونلوکچو[۷].

مُتهاجم..mütəhacim [آد، عربجه] سالدیریجی (فا: ~). attacking

مَته‌خان..məth xan [تاریخی اؤزل آد] هوُن خاقانی، عینی سوْی و کؤکدن گَلن بوْیلار آراسیْندا، قان دؤکوّلمه‌سینی یاساقلایان و هامی‌سینی تک بیر دؤولت چاتی‌سی آلتیْندا توْپلایان و بونو تانری اَمری اوْلدوُغونا اینانارا‌ق، توّرک تؤره‌سیله بیرلیکده دؤولت پوْلیتیکاسی بیچیمینه گتیرن، ایلک توّرک بؤیوگو. تاریخچیلرین بؤیوک چوْغونلوُغو، بو کیشی‌نی اَفسانه‌وی، اوْغوز خاقان اوْلدوُغونو سؤیلرلر.

مته خان..mətəxan [آد] اوغلان آدی. {بو کلمه ماد و موت سؤزونه باغلیدیر}.

مته‌لی..mətəli [اؤزل آد] یاردیملی‌دا چای آدی[۲٤].

مُتّهم..müttəhəm [آد، عربجه] سوچلانمیش (فا: ~). accused

مُتّهمیّت..müttəhəmiyət [آد، عربجه] سوچلولانما (فا: ~).

مَته‌نه..mətənə [اؤزل آد] بوستان آباد دا کند آدی (قو:متنق) {مته سوزیله ایلگیلی اولابیلیر، مته+آنا. ۲-ماتان+ا: گؤزل یوُرد}.

مُتهوّر..mütəhəvvir [صفت، عربجه] اؤفکه‌لی، قیزقین (فا: ~). Intrepid

مُتهیّج..mütəhəyyic [ع، صفت] هیجانلی (فا: ~).

متی..məti [اؤزل آد] باخ: مته خان، اوغلان آدی.

متین..mətin [اؤزل آد] ۱-قیزآدی {باخ: مته خان}. ۲-(ع، ص) دایانیق‌لی، ساغلام، متانتلی، سارسیلماز (فا: ~).

مثال..misal [آد، عربجه] اؤرنک، بنزر، نمونه (فا: ~). example

مثانه..məsanə [آد، عربجه] قوْووق، سوّدوکلوّک، ادرار توْرباسی (فا: ~).

مُثبت..müsbət [آد، عربجه] اوْلوملو، پوْزیتیو (فا: ~). positive

مثقال..misqal [آد، عربجه] ٤,۲٦ گرم‌لیک اسکی چکی بیریمی (فا: ~).

مثقال‌ترەزی..misqal tərəzi [آد] قیزیل گوّموش کیمی شئی‌لری آغیرلاماق اوّچون میثقال و تره زی‌دن عبارت اؤلچو آیقیتی.

مَثَل..məsəl [آد، عربجه] ۱-اؤیود وئریجی قیسا حیکایه، آغیزدان آغیزا سوّروب گلن خالقین یاراتدیغی (فا: مثل)۲-آتاسؤزو. ۳-اؤرنک، بنزر (فا: مثْل).

مثلاً..məsələn [ع، ظ، با] اؤرنکجه، وئریلن اؤرنک، سؤز گلیشی، سؤز گلیمی، اؤرنه‌یین (فا: مثلا). for examples

مُثلّث..müsəlləs [آد، عربجه] اوّچ‌قوْل، اوّچگن (فا: ~). triangle

مُثلّثات..müsəlləsat [آد، عربجه] تریقونومتری. trigonometry

مشمر..müsmir [صفت، عربجه] یارارلی، وئریم‌لی (فا: ~).

مثنوی..məsnəvi [آد، عربجه] آذربایجان‌تورکجه‌سینده بونوع قوْشقو مضمونجا تاریخی و حماسی داستانلاری مطرح ائدیب و قورولوشجا بئیتلری بیر وزنده ولی هر بئیت مُستقل قافیه ده اولور، اؤرنک " بیر گونکی بهار عالم افروز. وئرمیشدی جهانه فیض نوروز. سالمیشدی‌نقابی چهره‌دن گول. چکمیشدی سرود ناله بولبول.لیلی مجنون مثنوی‌سی، فضولی"[۷۳، ۷٤] (فا: ~).

مُجادله..mücadilə [آد، عربجه] زوْرلوچالشما، سوّرکلی چاباالاما، تلاش لانما، تلاش (فا: ~). altercation

مجارلار..məcarlar [اؤزل آد] باخ ماجار[۸].

مجاز..məcaz [آد، عربجه] ایذن وئریلمیش، قاداغان اولمایان (فا: ~). authorized

مجازاً..məcazən [ظرف] مَجاز اوْلاراق (فا: ~). flguratively

مُجازات..mücazat [آد، عربجه] جزا وئرمه (فا: ~). punshment

مَجازی..məcazi [آد، عربجه] مئتافوریک، حقیقی معنادا یوخ مئتافوریک معنادا ایشله‌نن سؤز و هر شئی (فا: ~). figurative

مَجال..məcal [باخ] ماجال، فُرصت.

مَجالس..məcalis [آد، عربجه] توْپلانتی‌لار، مجلس‌لر (فا: ~).

مُجالست..mücalisət [آد، عربجه] یولداشلیق، صُحبت‌لشمه (فا: ~). sitting together

məcame..مَجامع [آد، عربجه] توپلانتی لار (فا: انجمن ها). gatherings

mücamiət..مُجامعت [آد] جنسل ایلیشگی ده اولما (فا: ~). sexual intercouse

məccanən..مجّاناً [آد، عربجه] موّفته‌سینه، موّفته، پولسوز(فا: ~) free (of cost)

mücanib..مُجانب [آد] قوْنشو، بیربیرینین یانیجا اولان (فا: ~). going away

mücanibən..مُجانباً [ظرف] قوْنشو اولاراق، یان‌یانا (فا: ~). asymptote

məcanin..مَجانین [آد، عربجه] مجنون‌لار، دلی‌لر (فا: ~).

mücavir..مُجاور [آد، عربجه] قوْنشولوق، بیربیرینه یاخین اولما(فا: ~)

mücahid..مُجاهد [آد، عربجه] قوتسال ایش وشئی‌لر اوّچون ساواشان (فا: ~).

mücahidət..مُجاهدت [آد] تلاش (فا: ~). endeavo (u) r

məcbur..مجبور [صفت، عربجه] بیرایش اوّچون یوّکوملو، بیر ایشی گؤرمک زوروندا اولان (فا: ~).

məcburən..مجبوراً [صفت، عربجه] زوْرونلو اولاراق (فا: ~). by force

məcburi..مجبوری [صفت، عربجه] زوْرونلو، قاچینیلماز (فا: ~).

məcburiət..مجبوریت [آد، عربجه] زوْرونلو و یوّکوملو اولما وضعیتی (فا: ~).

müctəba/muştaba..مُجتبی [عربجه] بیه‌نیلمیش، سئچیلمیش

müctəmeən..مُجتمعاً [ظ، عربجه] توپلوحالدا(فا: ~ collectively

müctehid..مُجتهد [د، عربجه] دینی ایشلرده اجتهادا یئتیشمیش (فا: ~). clergyman

mücəhid təbrizi..مُجتهدتبریزی [یازار] هـ ۱۲جی یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

müctehidlik..مجتهدلیک [آد] چالیشقانلیق (فا: اجتهاد). striving hard

məcd..مجد [آد، عربجه] اولولوق، بؤیوکلوک (فا: ~). greatness

məcdava..مجدآوا [اؤزل آد] ساوه و بوْستان آباد دا کند آدی.

məcdavar..مجدآوار [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

mücəddədən..مُجدّداً [ظ، عربجه] یئنیدن (فا: ~). again

məcdər/məjdər..مجدر [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی.

məczub..مجذوب [صفت، عربجه] جذب اولموش، چکیم‌لنمیش، توتولموش، باغلانیمش (فا: جذب شده). attracted

məczuz..مجذوز [آد] بیر سایی‌نین کؤکو، ۲جی کؤک. 2nd root

məcra..مجرا [آد، عربجه] آخارلیق، سوُ یولو، چیخیش یوْلو (فا: سوراخ). channel

mücərrəb..مُجرّب [صفت، عربجه] سینانمیش، دئنَنمیش (فا: ~). experienced

mücərrəd..مُجرّد [صفت، عربجه] ۱-سوْیوت، ائولنمه میش، یالین، یالنیز (فا: ~). single

mücrüm..مُجرم [صفت، عربجه] سوُچلو (فا: ~).

məcruh..مجروح [آد، عربجه] یارالی (فا: زخمی). wounded

mücəzzа..مُجزّا [صفت] آیری اولاراق (فا: ~). analyzed

mücəssəm..مُجسّم [آد، عربجه] تجسّم اولموش(فا: ~) incarnate

mücəssəmə..مجسّمه [آد، عربجه] یوْنتو، هئیکل (فا: ~). statue

mücəssəmə..مُجسّمه [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، جونوبی رایونلاردا واختیله چوخ مشهور اولان رقصدیر. رقصی عصاسن قوجالار ایفا ائدیرلر. آرام آرام داعوام ائدن سداسی آلتیندا ایفاچی دؤوره وورووب، اللری و بدنی ایله موخته لیف بیچیملی حرکتلر ائدیر. بیردن موسیقی نین سداسی کسیلیر. رقاص بیر آندا همین فاصیله ایله راستلاشدیغی پوزادا حرکتسیز دورور. اگر او، تاماشاچیلاری گولدورمک ایسته ییرسه، اوندا غریبه بیر پوزادا قالماغا چالیشیر. " موجسسمه " یالنیز کیشی رقصدیر، اونو قادینلار اویناميرلار[۲۴۵].

mücəssəmə saz..مُجسّمه‌ساز [آد] یونتولایان، هئیکل تراش (فا: ~). sculptor

mücəəd..مُجعد [صفت، عربجه] قیوریملی (فا: ~). curly

məcul..مجعول [صفت] قونداریلمیش(فا: ~). fictitious

məcəklu..مجَک لو [اؤزل آد] قوُم دا داغ آدی.

mücəlla..مُجلّا [ع، صفت] پارلادیلمیش، پارلاق (فا: ~).

mücəlləd..مُجلّد [صفت، عربجه] جلد اولونموش (فا: ~).

məclis..مجلس [آد، عربجه] توپلانتی، توپلانتی یئری (فا: ~). gathering

mücəlləl..مُجلّل [صفت، عربجه] بؤیوک و سایقین، طنطنه‌لی (فا: ~).

məcəllə..مجلّه [آد، عربجه] درلهمه (فا: ~). magazine

məcmei..مجمعی [آد، عربجه] میس ویا باشقا مئتال دان قایریلمیش بؤیوک و دایاز قاب، بؤیوک سینی.

məcmə..مجمع [آد] توْپلانتی یئری (فا: ~). assembly

məcməülcəzayir..مجمع الجزایر [آد] آدالار توْپلومو(فا: ~). archipelago

məcməülqəvanin..مجمع القوانین [آد] یاسالار توْپلومو (فا: ~). archipelago

مجمع الکواکب..məcməülkəvakib [آد] اوْلدوزلار توْپلومو. constellation

مجمل..məcməl [صفت، عربجه] قیسسا و اؤزت اوْلاراق (فا: ~).

مجموع..məcmu [صفت، عربجه] توپلام (فا: جمع کل). total

مجموعاً..məcmuən [ظرف] توْپلام اولاراق (فا: ~). totally

مجموعه..məcmuə [آد، عربجه] درگی‌لنمیش، توپلانمیش (فا: ~). collection

مجنده..məcəndə [اؤزل آد] خیاو و اردبیل ده کند آدی.

مجنون..məcnun [آد، عربجه] چیلقین، دلی (فا: دیوانه). insane

مجنون..məcnun [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

مجنون..məcnun [آد، یا] (١٣١١ه) حاج‌شیخ‌زین‌العابدین‌امام (مجنون) زنگاندا آنادان اوْلوب وایکی جیلدلیک تورکجه مثنوی یازیبدیر و نهج‌البلاغه نی شعره ترجمه ائتمیشدیر[١١٧، ١٤١].

مُجوّز..mücəvviz [آد] جواز، ایذین (فا: ~). authority

مجوس..məcus [آد، عربجه] اوْد، اینک، تیمساح و بوجور شئیلره تاپینان، مجازی اولاراق زرتُشتی دینینده اوْلان، کافر (فا: ~) magus

مجوسی..məcusi [آد، عربجه] اوْدا تاپینان (فا: گبری).

مُجوّف..mücəvvəf [صفت] ایچی بوْش (فا: ~). hollow

مُجهّز..mücəhhəz [صفت، عربجه] دونانمیش، حاضرلانمش، حاضر-لیق‌لی (فا: ~). equipped

مجهول..məchul [آد، ص] بلسیز، معلوم‌اوْلمایان (فا: نامعلوم) unknown

مجهول النسب..məchulunnəsəb [صفت] بلسیز سوْیلو، کؤکو بیلینمه ین (فا: ~). of an unknown

مجهول الهویه..məchululhoviyə [صفت] بلیرسیز هویتلی، کیملیگی بیلینمه ین (فا: ~). anonymous

مجهولیت..məchuliyət [آد] مجهول‌اولما. state of being unknown

مجهول فعل..məchul feel [آد، عربجه] بلسیز فعل (فا: فعل مجهل).

مجهوللوق..məchulluq [آد، عربجه] بلسیزلیک، بیلینمزلیک (فا: مجهول بودن).

مُجیب..mücib [صفت، عربجه] جاواب وئرن، یانیت لایان (فا: جواب دهنده).

مجید..məcid [صفت، عربجه] اوُلو (فا: بزرگوار). great

مجید..məcid [اؤزل آد] هشتَری، ملیکان، اهر، اردبیل، قئیدار و مرند (~آباد)؛ گئرمی (~لو) ده کند آدی.

مجیدعیب‌پوش(ستار)..məcid eybpuş(səttar) [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[١٥٦].

مجیل..məcil [آد، بیتگی] یئم‌لیک اوچون بیر نوع چؤل بیتگی‌سی {مرجیمک› مرجی+ل؛ قاراداغ ماحالیندا ایشله‌نیر[٦]}.

مجین..məcin [اؤزل آد] قُروه ده کند آدی.

مجینه..məcinə [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

مجید..məçid [آد، ع‹مسجد›] مسلمانلارین عبادت ائوی (فا: مسجد). mosque

مجید..məçid [اؤزل آد] ساییین‌قالا؛ میانا و ماکی(~لو) دا کند آدی.

مجید اؤزو..məçid özü [اؤزل آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

مجین..məçin [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

مَحابا..məhaba [آد] قورْخو، احتیاط (فا: ترس). regard

مُحارب..müharib [آد، عربجه] ساواشچی، ساواشان (فا: ~).

مُحاربه‌آپارماق..müharibə aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] حربه‌گیرمک، ساواشماق(فا: محاربه کردن)

مُحاربه..müharbə [آد، عربجه] ساواش، حرب (فا: جنگ).

مُحاسب..mühasib [آد، عربجه] سایمان، ساییش چی (فا: ~).

مُحاسبه..mühasibə [آد، عربجه] سایمان‌لیق (فا: ~) accounting

مَحاسن..mühasin [آد] ایی‌لیک‌لر، ساققال (فا: ~). virtues

مُحاصره..mohasrə [آد، عربجه] قوشاتما، سارما(فا: ~) besieging

مُحاط..mühat [آد، عربجه] قوشاتیلمیش، چئوره‌لنمیش (فا: ~).

مُحافظ..mühafiz [آد، عربجه] قوْرویوجو (فا: ~). protector

مُحافظت..mühafizət [آد] قوْروما (فا: ~). protection

مُحافظه..mühafizə [آد، عربجه] قوْرونما، ساخلاما(فا: ~). carefulness

مُحافظه کار..mühafizəkar [ع، فا] توُتوجو (فا: ~). conservative

محافل..məhafl [آد] ییغیناق، محفیل‌لر (فا: ~). meetings

مُحاکمه..mühakimə [آد، عربجه] یارقی لاما (فا: ~). trial

محال..mahal [آد، عربجه] ماحال: اوْلاماز، اوْلماز، اوْلمایاجاق، امکان‌سیز، چتین عمله گلن (فا: ~). Impossible ٢-محال/ ماحال٢ mahal (آد، عربجه) بؤلگه (فا: ~).

مُحاوره..mühavirə [آد، عربجه] قوْنوشما، دانیشیق conversation

مُحبّ..mühibb [صفت، عربجه] سئوْن، سئوگی بیله ین.

مُحب سراج..mühib sərac [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

مُحبّ علیلو قیشلاغی..mühibbəlilu qışlağı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

مَحبّت..məhəbbət [آد، عربجه] سئوگی، سئومه، سئویشمه (فا: ~). kindness

محبت‌چیچگی..məhəbbət çiçəyi [آد، بیتگی] ایکی‌چنک‌لی، چیچگی یاشیل‌آغ گؤزل قوخولو، بزک بیتگی‌سی (فا: اسیرک). reseda odorata

محبّت‌قوشو..məhəbbət quşu [آد، دیرگی] ساری یاشیل وکوّل رنگ توکلو، اوزون و بیز قویروقلو، ائشینه دؤشگون بیرقوش. melopsittacus undulaatus

مَحبّتانه..məhəbbətanə [ظرف] سئوگی ایله (فا: ـ).

محبت نامه خوارزمی..məhəbət namə xarəzmi [اؤزل آد] باخ: خوارزم توّرک لهجه سی.

مَحبس..məhbəs [آد، عربجه] توستاق، جزا ائوی (فا: زندان).

مَحبل..məhbəl [آد، عربجه] اوُشاقلیق یئری، رحیم (فا: ـ).

مَحبوب..məhbub [آد، عربجه] سئویلن ارکک (فا: ـ). beloved

مَحبوبه..məhbubə [آد، عربجه] سئویلن قادین (فا: ـ).

محبوبه‌محسنی‌خسروُشاهی (حاجبه)..məhbubə möhseni xosroşahi (hacibə) [یازار] گونش ۱۳۴۷ (م ۱۹۵۸) تبریزده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مَحبوس..məhbus [آد، عربجه] توستاق لانمیش، حبس ائدیلمیش (فا: ـ).

مُحتاج..möhtac [آد، عربجه] ۱-بیر شئیه احتیاج دوُیان. ۲-فقیر، یوخسول (فا: ـ). in need

محتاجی..möhtaci [یازار] (ماتاجی) تورکمن شاعرلریندندیر.

مُحتاط..möhtat [صفت] احتیاط‌لی (فا: ـ). prudent

مُحتَضر .. möhtəzər [ع] گئچینمه حالیندا اولان خسته، جان وئرمه ده اولان خسته، اؤلومو حالیندا اولان.

مُحترم..möhtərəm [صفت، عربجه] سایین، سایقیدَیر (فا: ـ).

مُحتسب..möhtəsəb [آد، عربجه] چارشی وبازار قوْرویوجوسو (فا: ـ).

مُحتشم..möhtəşəm [صفت، عربجه] گؤرکم‌لی، گؤستریش‌لی (فا: ـ)

مُحتکیر..möhtəkir [صفت، عربجه] ووُرقونجو، احتکار ائدن (فا: ـ).

مُحتمل..möhtəməl [صفت] احتمال ایچینده اولان، سانیلیر، اوْلاسی‌لی، بکله‌نیر (فا: ـ). probable

مُحتملاً..möhtəmilən [ظرف] احتمال اولاراق، سانیلیر (فا: ـ).

مُحتوا..möhtəva [آد، عربجه] ایچه‌ریک، ایچینده‌کی، ایچینه آلان، قاپسایان (فا: ـ). containing

مَحجّر..məhəccər [آد، عربجه] ۱-داشلاشمیش. ۲-بارماقلیق، نرده.

مَحجّرلی..məhəccərli [صفت] بارماقلیغی اوْلان، نرده‌لی.

محجوب..məhcub [ع، صفت] اوتانجاق، اوُتانان، اوُتانقاچ (فا: خجل).

محجوبانه..məhcubanə [ظرف] محجوب اولاراق (فا: خجلانه). bashfully

محجوبیت..məhcubiyət [آد، عربجه] اوتانقاچ‌لیق، سیخیلقانلیق (فا: ـ).

محجور..məhcur [ع، صفت] قیسیتلی (فا: ـ).

محجوریت..məhcuriyət [آد، عربجه] محجور اولما (فا: ـ). interdicted

مُحدّب..mühəddəb [آد، عربجه] دیْش‌بوّکئی، کوْنوئکس، چیخینتی‌لی عدسی (فا: ـ).

مُحدّث..mühəddəs [صفت، عربجه] تازاقوُرولموش، قدیم‌قارشیتی.

مُحدّث..mühəddis [صفت، عربجه] حدیث دیین، حدیثله اوُغراشان.

محدود..məhdud [آد، عربجه] سینیرلی، سینیرلانمیش (فا: ـ). scribed

محدوده..məhdudə [آد] چئوره (فا: اطراف). confined

محدودیت..məhdudiyət [آد] سینیرلی‌لیق (فا: ـ). limitation

محذور..məhzur [آد، عربجه] ۱-ساقینجا، چکینجه. ۲-انگل (فا: ـ).

محذوف..məhzuf [صفت] حدف اولموش (فا: حذف شده). omitted

محراب..məhrab [آد، عربجه] مچیدلرده پیشنامازدوُرماق و دانیشماق اوّچون اوْلان یئر (فا: ـ).

مُحرّر..mühərrir [آد، عربجه] ۱-یازار، کاتیب ۲-آزادائدن، بوراخیجی (فا: ـ).

مُحَرز..möhrəz [آد، عربجه] احراز اولموش، اله گتیریلمیش (فا: ـ).

مُحَرّف..mühərrif [آد، عربجه] تحریف ائدن، دَییشن (فا: ـ).

مَحْرم..məhrəm [آد، عربجه] ۱-یاخین اقربادان اوْلدوغو اوّچون‌نیکاح دوّشمه ین. ۲-گیزلی. ۳-سیرداش (فا: ـ).

مُحَرّم..mühərrəm [آد، عربجه] هجری ایلی‌نین ایلک آیی (فا: ماه محرّم).

محرمانه..məhrəmanə [آد، عربجه] گیزلینجه، گیزلی گیزلی (فا: confidential ـ)

محرمیت..məhrəmiyət [آد، عربجه] محرم‌لیک، گیزلی‌لیک (فا: ـ). privation

محروس..məhrus [آد، عربجه] حراست اوْلونموش، قوْرونموش (فا: ـ).

محروسه..məhrusə [آد، عربجه] محروس کلمه‌سینین مؤنّثی، قوْرونموش، حراست‌اوْلونموش، (فا: ـ).

محروم..məhrum [آد، عربجه] یوْخسون (فا: ـ).

محرومیت..məhrumiyət [آد، عربجه] یوخسونلوق (فا: ـ).

مُحرّیک..mühərrik [آد، عربجه] تحریک ائدن، قیشقیردان (فا: ـ).

محزون..məhzun [آد، عربجه] اوّزگون، اوّزونتولو (فا: غمگین). sad

محزون..məhzun [آد، یا] (۱۳۱۲ه-۱۲۳۶)اسماعیل کلبه‌قاسم‌اوغلو شوشا شهریندن اولوب کلاسیک شعر و مثنوی دئمیشدیر[۱۱۷].

محزون..məhzun [آد، یا] (۱۳۱۷ه-۱۴۰۶)محمدعلی حسن-اوغلوفخرالدینی گده‌بگ‌لیدیر، تبریز و تهراندا یاشاییبدیر، غزللر و هجران خسته‌سی اونْدان قالان ایکی کتابدیر[۱۱۷].

محزونانه..məhzunanə [آد، عربجه] اوزونتو ایله (فا: غمگینانه).

محسن آباد..möhsün abad [اؤزل آد] ملیکان، مراغا، فرمهین و آستانا دا کند آدی.

مُحسن..möhsün [آد] حُسْن لو، ایی (فا: ~).

مُحَسّنات..mühəssinat [آد] حسْن لر (فا: ~). beauties

محسن‌منصوری..mənsuri möhsün [اؤزل آد] سالماس چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محسن‌یاری..yari möhsün [اؤزل آد] ساییقالالی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محسوب..məhsub [آد، عربجه] حساب‌ائدیلمیش، سایی‌لانمیش(فا: ~ counted

محسوس..məhsus [آد، عربجه] دویولان، آنلاشیلان (فا: حس شونده).

مَحسّینات..məhəssinat [آد، عربجه] ایی‌لیک‌لر، گؤزل‌لیک‌لر (فا: ~).

محشر..məhşər [آد، عربجه] قیامت گونو دیری‌لرین توپلاندیقلاری یئر، بؤیوک قالابالیق (فا: رستاخیز).

محشور..məhşur [آد، عربجه] بیر یئره توْپلانمیش، یانداش و یوْلداش.

محصِّل..məhəssil [آد] اؤیرنجی (فا: ~). student

مُحصَّل..məhəssəl [صفت، عربجه] وئرگی آلان، تحصیلدار.

مَحصّله..məhəssilə [آد، عربجه] ۱-الده ائدیلن، سوْنوچ. ۲-قیز اؤیرنجی. girl studen

مُحصنه..mühəssinə [آد، عربجه] ارلی قادین(فا: ~).

محصور..məhsur [صفت] قوُشاتیلمیش، حاصارلانمیش(فا: ~). besieged

محصول..məhsul [آد، عربجه] اوْرون، اوْرتایا چیخان، وئریم (فا: ~). crop

محصولات..məhsulat [آد، عربجه] اوْرونلر، اورتایا چیخان‌لار (فا: حاصلات).

محض..məhz [ع، ادات] آنجاق، یالنیز، تکجه، بوناگؤره "ایش محض بوگوندن باشلادی" (فا: فقط). mere

محضر..məhzər [آد] حضور، حاضر اولما، یوْکسک مقاملی بیر کیمسه‌نین یانی (فا: ~). presence

محفظه..məhfəzə [آد، عربجه] قوتو، بوْشلوق (فا: ~).

محفل..məhfil [آد، عربجه] توپلانتی یئری، ییغیناق یئری (فا: ~).

محفوظ..məhfuz [صفت، عربجه] قوْرونموش، ساخلی، ساخلانمیش(فا: ~ kept)

محفوظیت..məhfuziyət [آد] محفوظ اولما (فا: ~). enjoyment

مُحق..mühiqq [صفت، عربجه] حاقلی، دوْغرو (فا: ~).

مُحقّر..mühəqqər [صفت، عربجه] کیچیلمیش، بالاجا (فا: ~).

مُحقّق..mühəqqiq [صفت، عربجه] آراشدیریجی، سوْروشدوروجو.

مُحقّق..mühəqqəq [ع، صفت] ۱-گرچک‌لیگی و دوْغرولوغو بیلینن، گرچک، کسین لشمیش. ۲-کسین‌لیکله (فا: ~).

محک (داشی)..məhək (daşı) [آد، عربجه] قیزیل و گؤموشون عیارینی بیلمه‌یه یارار بیر جنس داش(فا: سنگ‌محک) touchstone

مُحکم..möhkəm [صفت، عربجه] ۱-ساغلام، برک، داواملی "محکم ایپ". ۲-ثُباتلی، سارسیلماز، یئنیلمز "محکم آدام". ۳-گؤجلو و شدّتلی "محکم قار". ٤-تاکیدمعناسیندا: "~ توُتماق، ~دایانماق، ~دانیشماق، ~یاتماق". (فا: ~). firm

محکمه..məhkəmə [آد، عربجه] یارقی‌لیق، جنایتله ایلگیلی مال و مُلک اختلاف‌لارینا باخان عدلیه اوْرقانی(فا: ~) law court

محکوم..məhkum [آد، عربجه] سوُچلانمیش(فا: ~) condemned

محکومیت..məhkumiyət [آد] محکوملوق، سوُچلولوق (فا: ~). conviction

محل..məhəl [آد، عربجه] یئر، یؤره، موضع، مقام (فا: جا). place

محلّات..məhəllat [آد] محلّه‌لر (فا: محلّه ها).

محلات بؤلگه سینین چایلاری..məhlat bölgəsinin çayları [اؤزل آد] قیشلوچای (بزی جان، سعادت آباد، قوُم دوُزگؤلو، ۱۱s6b)، **محلله‌لی‌بؤیوک..məhəlləliböyük** [اؤزل آد] سالوُر بوْیونا عاید یئر آدی[۲۲۵].

محلول..məhlul [آد، عربجه] ارییک، چؤزلتی، برک ویا دوُرو بیر شئیین بیر مایع و سوُدا حل اوْلونماسیلا اله گلن عئینی جنسلی مادّه (فا: حل شده). solution

محلّه..məhəllə [آد، عربجه] شهر یاکندین بولؤندوگو حصّه‌لرین هربیری.

محلّی..məhəlli [صفت، عربجه] یئرَل، یؤره سل (فا: ~). local

محمد..məmməd [آد] گؤزل‌خوُیلو، اسلام دینی یالواجی.

محمّد-..-məmməd [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤٥ آد سایماق اوْلار).

محمدآراز..Məmmədaraz [یازار] (م۱۹۳۳) نخجوانلی شاعردیر.

محمدائواوْغلو..məmmədevoğlu [یازار]صفویلر دؤورو یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ـ)[۱۴۱].

محمدامانی..məmmədamanı [یازار]صفویلر دؤورو یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ـ)[۱۴۱].

محمدبگ‌جوانشیرعاشق..məmmədbəy cavanşir aşıq [یازار] عاشق پری‌له چاغداش ایدی، چوخلولیریک و اینجی شعرلر یازیبدیر[۲۸].

محمدبوْلبول..məmməd bülbül [اؤزل آد](۱۲۸۰ـ۱۳۳۶)قاراباغلی اولاراق هم شاعر و هم مغنّی‌ایدی، سسینه‌خاطر بولبول آدلاندیریلمیشدیر[۱۴۲].

محمدتقی‌دهخوارقانی(توُفارقانلی)..məmmədtəqi tufarqanlı [یازار]هـ۱۱جی یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ـ)[۱۴۱].

محمدتقی‌قُمری..məmmədtəqi qumri [اؤزل آد](۱۳۰۹ـ۱۲۳۴)دربندشاعرلریندیر[۱۱۷].

محمدجعفر مسکین..məmmədcəfər miskin [یازار]بو شاعر چار استیلاسی و ظولمو علیه‌ٔینه شعرلر یازمیشدیر[۲۸].

محمدجعفروف..Məmməd cəfərof [یازار]نخجوانلی بیر درزی‌نین اوغلو دور اثرلریندن: "ادبی دوشونجه‌لر، ادبیات قزئتی".

محمدحسینی هوش (بختیار)..məmməd hüseyni huş (bəxtiyar) [یازار]ش۱۲۹۸ده تبریزده آنادان اوْلوب، توْرکجه شعرلری واردیر .

محمدخانلی..məmmədxanlı [اؤزل آد]قاراداغ توْرک ائلینین بیر طایفاسیدیر[۳، ۱۰۸].

محمدراحیم..məmmədrahim [یازار](م۱۹۰۷)، باکی‌لی شاعرو مترجم دیر.

محمدرضاآقاپور..məmmədriza ağapur [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديرير[۳].

محمدرضاتبریزی..məmmədriza təbrizi [یازار]هـ۱۱جی یوْزیل ین-شاعرلریندندیر[۱۴۱].

محمدرضاقدری..məmmədriza qədri [اؤزل آد] ساپینقالالی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محمدرضاکریمی..məmmədriza kərimi [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديرير[۳].

محمدسعیداوردوبادی..məmmədsəid ordubadi [یازار](۱۹۵۰ـ۱۸۷۲)اوردوبادداآنادان اوْلوب، شاعر و یازاردیر.

محمدصادق‌نائبی..məmmədsadiq naebi [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندانديرير[۳].

محمدعارف داداش زاده..məmmədarif dadaşzadə [یازار]م۱۹۰۴ده خیزلی کندینده آنادان اوْلموش، ترجمه وادبیات بیلیمینده چالیشمیشدیر.

محمدعلی‌صفوت..məmmədəli səffət [یازار] ۱۲۷۵گونش ایلینده تبریزده آنادان اوْلوب، بیرسیرا غزللر چاپا بوراخمیشدیر.

محمدفردین..məmmədfərdin [اؤزل آد]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محمدمحبوبی..məmmədməhbubi [اؤزل آد]قرئینی‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محمدهادی..məmmədhadi [یازار]م۱۸۷۹شاماخی‌دا اوْلموش، اثرلریندن: "فردوس‌الهامات، شکوفه‌حکمت، عشق‌محتشم، آتاقوجاغی".

مُحمدی..məhəmmədi [آد]حضرت مُحمّد اوْمّتیندن اوْلان، مُسلمان.

محمّره..mohəmmərə [اؤزل آد] ۱-قیزیللاشدیران، ۲-خوزستانین گونئییندہ عبادان"ین یاخینیندا شهر آدی، پهلویچیلیک دؤنمی شهرین آدینی قوندارما اولاراق خرمشهر قویدولار.

محمود..məhmud [صفت]بیه‌نیلمیش، اؤوولموش(فا: پسندشده. laudable

مَحمود –..-mahmud [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۳۵ آد سایماق اوْلار).

مَحمودآباد..mahmud abad [اؤزل آد]نمین شهری یاخینیندا و آستارا یولوندا بیر کند آدی. گویا بو کندی موغول خاقانی غازان خان کی سولتان محمود آدینداییدی دؤزلدییدیر[۱۶۴].

محمودصادقپور(شامی)..Məhmudsadiqpur(şamı) [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

محموده..məhmudə [آد، بی، عربجه]چیت سارماشیق گیللردن چوْخ ایللیک، یاپراق‌لاری اوْخ اوُجو کیمی، ۵۰-۱۰۰ سانت اوُجالیقدا اوْتسو بیتگی. Convolvulus scammonia

محمول..məhmul [آد، عربجه] یوْکلو، دوْلو (فا: باردار). consigned

محنت..məhnət [آد، عربجه]قایقی، سیخینتی، اوْزونتو. suffering

محنتی‌باکی‌لی..məhnəti bakılı [آد]چوْخ احتمال‌حسن اوْغلونون-چاغدا شی اوْلوب و اوْنون غزلینه ایلک نظیره یازانلاردانديرير[۱۱۷].

محو..məhv [آد، عربجه] یوخ اوْلما، یوخ ائتمه(فا: نیست‌شده effaced

مَحوّطه..məhəvvətə [آد]چئوره (فا: ـ). surroundings

مُحوّل..mühəvvəl [آد، عربجه]حواله ائدیلمیش. turned over

مُحوّله..mühəvvələ [آد، عربجه]دؤنوشدوْروجو، ترانسفورماتور(فا: ـ

مُحیط..mühit [آد، عربجه] چئوره.

محیی..məhya [آد، عربجه] دیریتمه (فا: احیا). reviver

مُخابرات..müxabirat [آد، عربجه] خبرلشمه‌لر ، خبرلشمه اوچون یازیشمالار و بو ساحده اولان قورُوم (فا: ~).

مُخابره..müxabirə [آد، عربجه] خبر یوْللاما، خبرلشمه (فا: ~).

مخارج..məxaric [آد، عربجه] مصرفلر، چیخارلار(فا: ~) expenses

مخازن..məxazin [آد، عربجه] مخزنلر، ییغاجلار (فا: ~). stores

مخاصم..müxasim [آد، عربجه] دوشمانلیق ائدن (فا: ~). hostile

مُخاصمات..müxasimat [آد، عربجه] دوشمانچیلیقلار، چارپیشمالار.

مُخاصمه..müxasimə [آد، عربجه] دؤشمان چیلیق، چارپیشما (ساواشدا) (فا: ~). hostility

مُخاطب..müxatəb [آد، عربجه] سؤز سؤیله‌نیلن کیمسه (فا: ~).

مُخاطره..müxatirə [آد، عربجه] تهلیکه یه‌دؤشمه(فا: ~). jeopardy

مُخالف..müxalif [آد، عربجه] آیقیری، ترسچی، ترسه(فا: ~ opposed

مُخالفت..müxalifət [آد، عربجه] آیقیری‌لیق، ترسچی‌لیک (فا: ~).

مُخبر..müxbiər [صفت، عربجه] خبرچی، خبر وئرن (فا: ~).

مُختار..muxtar [آد، عربجه] صاحب‌اختیار، ایستم‌لی، اؤز ارْک(فا: ~).

مختار آباد..muxtar abad [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

مختارصادقزاده..muxtar sadıqzadə [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

مُختاریت..muxtariyət [آد، عربجه] ایچ ایشلرینده سربست اولما، ایچ اؤزگورلوگو، اؤز ارْک‌لیک (فا: ~). freedom

مُخترع..müxtərə [آد، عربجه] یارانتیجی، یارادیجی، یئینی‌بیرشئی-یارادان (فا: ~). inventive

مُختَص..müxəts [ظ، عربجه] اؤزل‌اولاراق، خاص‌اولموش(فا: ~).

مُختَصّات..müxtəssat [آد، عربجه] بیر نُقطه‌نین اوُزای داکی یئرینی بلیرله ین (معمولا) اوّچ بوْیوتلو ساییلار.

مُختَصر..müxtəsər [صفت، عربجه] قیساتیلمیش، قیسا، اؤزت (فا: ~).

مُختصراً..müxtəsərən [صفت، عربجه] قیساجا، اؤزت‌اولاراق (فا: ~).

مُختلّ..müxtəll [صفت، عربجه] پوْزوق، دؤزه‌نی پوْزولموش (فا: ~).

مُختلط..müxtəlit [صفت، عربجه] قارماشیق، قارما قاریشیق (فا: ~).

مُختلف..müxtəlif [صفت، عربجه] جوربه جور، تورلو (فا: ~).

مُختلِس..moxtəlis [صفت، عربجه] اختلاس ائدن.

مختوم..məxtum [صفت] ختم اولونموش (فا: ~). sealed

مختوم قولو فراقی..məxtum qulu fəraqi [یازار](م۱۷۳۳-۱۷۹۰) تورکمن دیلینده یئنی ادبیاتین قوروجوسو ساییلیر.

مختون..məxtun [صفت، ع،شع] ختنه اوْلموش(فا:~). circumcised

مخدّر..müxəddir [صفت، عربجه] اوُیوشدوروجو(فا: ~).

مخرّب..müxərrib [صفت، عربجه] داغیدیجی، ویران ائدن (فا: ~).

مخرج..məxrəc [آد، عربجه] چیخیش یئری، چیخاق (فا: ~). outlet

مخروُب..məxrub [صفت] یخیلمیش (فا: تخریب شده). ruined

مخروط..məxrut [آد، عربجه] قیرما (فا: ~). cone

مخروطی..məxruti [آد، عربجه] قیرمال (فا: ~). conic

مخزَن..məxzən [آد، عربجه] ییغاج، دئپوْ یئری (فا: ~). reservoire

مخصوص..məxəsus [آد، عربجه] اؤزل، اؤزل اوْلاراق، اؤزگو(فا: ~). special

مخصوصا..məxsusən [ظ، عربجه] اؤزل‌لیکله (فا: بویژه). especially

مخفّف..müxəffəf [صفت، عربجه] تخفیف تاپمیش، یوْنگوللشمیش.

مخفی ۱..məxfi [ع، صفت] گیزلی، ساخلانمیش (فا: پنهان). Hidden ۲-مخفی۲(یازار) محمدعلی‌مخفی (۱۳۰۹ه-۱۲۳۶): قاراباغ شاعری دیر وچوخلو توْرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

مخفی افشار..məxfi əfşar [یازار](۱۳٦٤ه-۱۲۹۰)اسداله محمد جعفر اوْغلو اورمیه‌لیدیر، شعر دیوانی واریدی، "فشارا فشار" کتابیندابیرینجی‌دوْنیا ساواشی‌حادثه‌لرینی‌قلمه‌آلمیشدیر[۱۱۷].

مخفی‌قره‌باغی..məxfi qarabağı [یازار] قاراباغ شاعرلریندن اوْلاراق هـ ۱۳۰۷ ده وفات ائدیبدیر، توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

مخفیانه..məxfiyanə [ظرف] گیزلینجه (فا: پنهانی). in secret

مُخِلّ..muxul/moxell [صفت، عربجه] اخلال ائدن، پوْزوجو، دخالت ائدن، مجازأ سیرتیق (فا: ~). disturber

مَخلص..məxləs [باغلاییجی سؤز، عربجه] سؤزون‌قیساسی، ییغجام-اوْلاراق (فا: ~).

مُخلص..muxlis [صفت، عربجه] دوْغرودان دوْست اوْلان، اوّرکدن یولداش اوْلان (فا: ~).

مُخلّفات..müxəlləfat/muxəlləfat [آد، عربجه] اصلی شئیین یانیجا اولان شئیلر (فا: ~). accessories

مَخلوُع..məxlu [صفت] خلع اولونموش (فا: خلع شده). deposed

مخلوُط..məxlut [صفت، عربجه] قاتیشیق، قاتیشمیش (فا: بهم زده شده).

مخلوُق..məxluq [آد، عربجه] یاراتیق، یارادیلمیش (فا: ~). created

مخلوُقات..məxluqat [آد، عربجه] یاراتیقلار (فا: آفریدگان).

مخمَر..məxmər [آد، عربجه] مخمل، اؤزو قیسا یاتیم‌لی و پارلاق ایپک پارچا (فا: مخمل).

مُخمّر..müxəmmər/muxəmmər [آد، عربجه] تخمیر اولموش، یوْغرولموش(فا: ~

مخمَرک..məxmərək [آد، طب، عربجه] قیرمیزی سپگی شکلینده یولوخوجو اوُشاق خسته‌لیگی (فا: مخملک). (med) scarlet

مخمَرگوّلو..məxmərgülü [آد، بیتی] قیرمیزی رنگلی توْپ لچک‌لی بیر گوّل.

مخمَرلی..məxmərli [صفت] اؤزه‌رینه‌مخمر چکیلمیش، مخمرله-اؤرتولموش.

مُخمّس..müxəmməs/ muxəmməs [آد، عربجه] بئشلیک.

مخمَصه..məxməsə [آد] چیخماز ایش و یوْل، چتینلیک(فا: ~). difficulty

مخملَک..məxmələk [باخ] مخمَرَک، قیزیلجامخمَره‌یی.

مخمل نجفی..məxməl nəcəfi [یازار] گونش ۱۳۱۱(م۱۹۳۲) ده خوْی دا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مخمور..məxmur [صفت، عربجه] سرخوش، سوْزگون، دالقین.

مُخنّث..müxənnəs [آد، عربجه] قادین گؤستریشلی ارکک.

مخوُف..məxuf [صفت] قوْرخولو (فا: ترسناک). frightful

مخه‌ره..məxərə [صفت] مزاحم، اینجیدیجی و موُخول {عربجه مخلّ ویا نقره سؤزونون دییشمیش شکلی اوْلمالیدیر}.

مُخیّر..müxəyyir [صفت، عربجه] ۱-بیرایشده‌و نسنه‌ده‌سئچمه حاقّی اوْلان، صاحب اختیار ۲-تورک‌موسیقی‌سینده‌بیرمقام (فا: ~).

مُخیّل..müxəyyəl [صفت، عربجه] خیال گوّج ایله یاراتیلان.

مخین..məxin [اؤزل آد] خوی دا کند و داغ آدی {ماخ+ین}.

مخند..məxənd [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {ماخ+اند}.

مَد..məd [آد، عربجه] قابارما، قالخیش" جزر وْ مد: یئنیش قالخیش" (فا: ~).

مدّاح..məddah [آد، عربجه] اؤون، اؤووجو (فا: مدح گو).

مدّاحلیق..məddahlıq [آد] اؤووجولوک (فا: مدّاحی).

مدّاحی..məddahi [آد] مدّاح‌لیق (فا: مدح گویی). panegyrist

مَداخل..mədaxil [آد، عربجه] گلیر، قازانج (فا: ~). earing

مُداخله..müdaxilə/mudaxilə [آد، عربجه] موُداخیله: قاریشما، آرایا گیرمه (فا:مداخله).

مداد..midad [آد] میداد: چوْخو قرافیت جنسیندن دؤزه‌لن یازماق وسیله‌سی (فا: مداد). pencil

مدادپوزان..midadpozan [آد] چوخو لاستیک جنسیندن اوْلان و مدادلا یازیلان ایزی سیلیب محو ائدن وسیله (فا: مداد پاک کن). rubber

مدادتراش..midadtaraş [آد] مدادی‌تاراشلایان (فا: مدادتراش).

مدادچیرتان..midadçırtan [آد] مدادی‌تاراشلایان (فا: مدادتراش).

مدادسیلن..midadsilən [آد] چوخو لاستیک جنسیندن اوْلان و مدادلا یازیلان ایزی سیلیب محو ائدن وسیله (فا: مداد پاک کن). rubber

مدار..mədar [آد، عربجه] دونَنجه، دوْلاناق، اوْربیت (فا: ~). circuit

مدارس..mədaris [آد، عربجه] مدرسه‌لر، اوْخول‌لار (فا: ~).

مُدارا..müdara/mudara [آد، عربجه] گئچینمه، اوُیوشما (فا: ~). moderateness

مدارج..mədaric [آد، عربجه] آشاماالار، رتبه‌لر (فا: ~). degrees

مدارک..mədarik [آد] مدرک‌لر، بلگه‌لر(فا: ~) documents

مداری..mədari [صفت] دوْلاناق سال، دؤننگل (فا: مداری). orbital

مُدافع..müdafe/mudafe [صفت] ساووُنان (فا: ~). defender

مُدافعه..müdafeə/mudafeə [آد، عربجه] ساوونما، قوْروما (فا: ~). defence

مُدام..müdam/ mudam [صفت، عربجه] دایم، سوره‌رک، (فا: ~). duration

مدان..mədan [اؤزل آد] قزوین-معلم کلایه دا کند آدی.

مُداوا..müdava/ mudava [آد] درمان‌ائتمه(فا: ~) medical treatment

مُداوم..müdavim/ mudavim [آد، عربجه] سوْرَکلی (فا: ~). continual

مُداومت..müdavimət/ mudavimət [آد] سورک‌لی‌لیک. continuance

مداین..mədayin [آد، عربجه] مدینه‌لر، شهرلر (فا: ~).

مُدبّر..müdəbbir/ mudəbbir [آد، عربجه] تدبیرلی (فا: ~).

مُدّت..müddət/ müddət [آد، عربجه] سوْره (فا: ~). period

مدح..mədh [آد، عربجه] اؤومه، اؤوگوْ، تعریفله‌مه (فا: ~). praise

مدح وثنا..mədh u sənа [آد، عربجه] اؤومه، اوُلولاما (فا: ~).

مدحیلو..mədhilu [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک طایفاسی[۹۸].

مدحیه..mədhiyə [آد، عربجه] اؤوگوْ (فا: ~).

مدخل..mədxəl [آد، عربجه] گیریش یئری (فا: ورودی). entrance

مدد..mədəd [آد، عربجه] یاردیم، کؤمک، ایمداد (فا: ~). aid

مددلو..mədədlu [اؤزل آد] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی-اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

مددلو قیشلاغی..mədədlu qışlağı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

مُدرّج..müdərrəc [صفت، عربجه] درجه‌لی، باساماللی. graduated

مُدرّس..müdərris [آد، عربجه] اؤیرَتمن، اؤیره‌دیجی(فا: ~teacher

مدرسه..mədrəsə [آد، عربجه] مکتب، اوْخول (فا: ~). school

مدرک..mədrək [آد، عربجه] سند، بلگه (فا: ~).

مُدریک..müdrik [باخ] موّدریک.

مُدّعا..müddəa [آد، عربجه] ادّعا ائدن (فا: ~). claim

مُدّعالی..müddəalı [صفت، عربجه] ادّعالی (فا: پرمدّعا). boasful

مُدّعی..müddəi [آد، عربجه] ادّعا ائدن (فا: ~).

مُدّعی علیه..müddəi əleyh [آد، عربجه] داعوالی (فا: مدّعی علیه).

مدفن..mədəfən [آد، عربجه] گؤموله‌جک یئر، مزار، سین، قبیر (فا: ~). burial

مدفوع..mədfu [آد، عربجه] دیشقی (فا: ~).

مدفون..mədfun [صفت، عربجه] گؤمولموش اولان، گؤمولو (فا: ~). buried

مدک..mədək [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی.

مُدلّل..müdəlləl [صفت، عربجه] قانیت لانمیش(فا: ~demostrated

مدلول..mədlul [ع، صفت] بلگیت‌لی، دلیل‌لی (فا: دلیل دار).

مدَنی..mədəni [ع، صفت] اوُیقار، سیویل لشمیش (فا: مدنی). civil

مدنیت..mədəniyət [آد، عربجه] اوُیقارلیق (فا: تمدّن).

مدّوجزر..məddücəzr [آد، عربجه] قالخیش یئنیش، قابارما چکیلمه (فا: ~).

مُدوّر..müdəvvər [صفت، عربجه] یوُوارلاق (فا: ~). round

مُدوّن..müdəvvən [صفت، عربجه] دوّزن‌لنمیش، بیرآرایا توپلانمیش.

مُدهش..müdhiş [ع، صفت] قوْرخویا دوّشورن، قورخونج، دهشت‌لی (فا: ~). dreadful

مدهوُش..mədhuş [صفت] بایقین، هوشدان گئتمیش(فا: ~)unconscious

مدید..mədid [ظرف] اوُزون (فا: دراز). long

مدیر..müdür [باخ] موّدوّر.

مُدیریت..müdiriyət [آد، عربجه] موّدورلوک، یؤنَتمن‌لیک (فا: ~). directorship

مدینه..mədinə [آد، عربجه] ۱-شهر، کند، اوُر. city ۲-کلئیبر ده کند آدی.

مدینه قوُردو..mədinə qurdu [آد، دیرگی] بیر چوخ امجک‌لی‌لر و اینسان دری‌سی آلتیندا یاشایان، بوْی ۱۰-۳ cm، ایستی اؤلکه‌لرده انگل سوْلوجانی dracunculus

مدینه گوّلگون..mədinə gülgün [یازار] گلگون: م۱۹۲۶دا گونئی آذربایجاندا آنادان اوْلوب، اجتماعی و سیاسی شعرلری واردی.

مدینه‌لی..mədinəli [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

مدیون..mədyun [ع، صفت] وئره جک‌لی، بورجلو، دِین‌لی (فا: بدهکار). debtor

مُذاب..müzab/muzab [صفت] اریمیش، اریتی (فا: ~). melted

مذاق..məzaq [آد، عربجه] داد، مزه (فا: مزه). taste

مُذاکره..müzakirə [آد، عربجه] دانیشما، گوروشمه (فا: ~). conversation

مذبحه..məzbəhə [آد، عربجه] کسیم ائوی، حئیوان کسیلن یئر (فا: کشتارگاه).

مُذبذب..müzəbzəb [صفت، عربجه] پوْوزق، چوخ قاریشیق، قارما قاریشیق (فا: ~). fickle

مُذکر..müzəkkər [صفت، عربجه] ارکک (فا: نر). masculine

مذکور..məzkur [ع، صفت] آدی گئچن، سؤزوّگئچن(فا: ذکرشده).

مذلّت..məzəllət [آد، عربجه] آلچاقلیق، حقارت(فا: ~abjectness

مذمّت..məzəmmət [آد، عربجه] دانلاما، قیناما، دانلاییش (فا: سرزنش). reproach

مُذنب..müznəb [صفت، عربجه] سوُچلو، گوّناهکار (فا: گناهکار).

مُذنّب..müzənnəb [صفت، عربجه] قوُیروقلو، آردیْجیل (فا: دُمدار، دنباله دار).

مُذنب..müznəb [یازار] (۱۲۹۹-۱۳۵۷ه)العاباس مطلب‌اوْغلو مذنب باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

مذهب..məzhəb [آد، عربجه] دینی جریانلاردان و آخیم‌لاریندان هربیری (فا: ~).

مُذهّب..müzəhhəb [ع، صفت] آلتین سوُ ایله بزَنمیش (فا: ~).

مر..mər [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی {مارا، اوتلاق}.

مرئی..məri [آد، عربجه] گؤزه گؤرونن (فا: قابل رویت). visible

مرآباد..mərabad [اؤزل آد] آبیک ده کند آدی {مارا، اوتلاق}.

مُرابحه..mürabehə/ murabehə [آد، عربجه] یارار وئرمه (فا: ~).

مُرابطه..mürabitə/ murabitə [آد، عربجه] بیربیریله باغلی اوْلما (فا: ~).

مراتع..mərate [آد] اوْتلاق‌لار (فا: مرتع ها). pastures

مَراجع..mərace [آد] مرجع‌لر (فا: ماخذ) places to refer to

مُراجعات..müraciat/ muraciat [آد، عربجه] مراجعه‌لر، رجاءلار (فا: ~). return

مُراجعت..müraciət/ muraciət [آد، عربجه] ۱-باش‌ووُرو ۲-قاییدیش، دؤنوش (فا: ~). reference

مُراجعه..müraciə/muraciə [آد، عربجه] ۱-باش‌ووُرو ۲-قاییدیش، دؤنوش (فا: ~). reference

مراحل..mərahil [آد] آشامالار (فا: مرحله ها). stages

مُراد..murad [آد، عربجه] ایستک، دیلک، آماج (فا: ~). desire

مُراد-..-murad [اؤزل آد] آذربایجان دا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

مُراد قوشو..Murad quşu [آد، دیرگی] آسیا وآفریقادا یاشایان، اوُزون باجاقلی، بؤیوک دیمدیکلی، توْکسوز بوْینو قانادلاری آراسیندا ایتمیش بیر قوش (فا: نوعی پرنده). Ibis

مُرادلو..muradlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

مرارت..mərarət [آد، عربجه] سرتلیک (فا: ریاضت). hardship

مُراسلات..mürasilat/ murasilat [آد] مکتوبلار، گؤنده ریلمیش یازی‌لار (فا: ~). letters

مُراسله..mürasilə/ murasilə [آد، عربجه] مکتوب (فا: ~). letter

مراسم..mərasim [آد، عربجه] تؤرن (فا: ماسم). ceremonies

مراش..məraş [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی {مارا+ش}.

مُراعات..müraat/muraat [آد] رعایت ائتمه (فا: ~). observance

مراعی..mərai [آد، عربجه] مرعی‌لر، چاییرلیق‌لار، اوْتلاق‌لار (فا: ~).

مراغا..marağa [اؤزل آد] ماراغا، مراغه: ۱-دیاکوْنوف‘وُن یازدیغینا گؤره مق ۷۱۵جی ایلده مراغا بؤلگه‌سی ماننا دؤولَتینین اگه منلیگی آلتیندایدی و اینشویش آدلانیردی، بطلمیوس، "مارگیانا" و مارک آنتوان مق۳٦جی ایلده پارت‌لاردان دانیشاراق بوُمکاندان "فرائه‌تا" آد آپاریب،بوُ شهر بابک قیامی زامانی اعراب و افشین‘ین قوْشونون قیش مرکزی اولْموشدور، ۲۹٦ ه.ق ایلینده قارا یوْسُف اگه منلیگی زامانی بوُ شهر حُکومت مرکزی حالینا گلدی، ٦۵٦هـق‌ده هوُلاکوخان‌زامانی، خواجه نصیرالدّین طوسی، مراغا رصدخاناسی‌نی قوُردو، بوُ شهر ه.ق ۱۲۹۷جی ایلده شیخ عُبِیدوللاه تالانچی لارینین قاباغیندا ایگیدجه دایانیب و اوْنلاری دفع ائیله‌دیلر. -مراغا تبریزین ۱۳۰ک.گ و سهند داغینین گوْنئی طرفینده یئر آلیبدیر. بوُ داغین ۳۷۱۰ متر اوُجالیغی و باشی‌نین چوْخ واخت قارلی و اتک‌لرینین گوْل چیچک‌لی اوْلماغی بوُ شهرین گؤرونومونو داهادا گؤزل لشدیریر، بوُ شهردنیز سوُلاری سَویه‌سیندن ۱٤۵۰ متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ۱۳۸۵ گونش ایلی آمارینا گؤره شهرستان و شهر جمعیتی ۲۳۵۰۰۰ و ۱۵۰۰۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش‌لیگی ۵٤۰۰ کیلومترمُربّع دیر. مراغانین معروف سوْوقات لاریندن سوُجوق، باسلوُق، یئددی‌لَوین (بیرنوْع شیرین آجیل) دیر {مراغا سؤزو اهالی نین دئییشینده ماراغا شکلینده دیر، کؤک‌بیلیمی باخیمیمندان ان یایقین یوْروم بو کلمه‌نی مارا+آغا کیمی گؤسترمکدیر و معناجا آغانین اوتلاغی دئمکدیر، باخ: مارا}. ۲-مراغا بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: -قیرمیزی گوْنبذ (قیزیل گوْنبذ)؛ قاجاریه گوْنبذی؛ کافیریه بیناسی؛ غفّاریه‌گوْنبذی؛ آغالارقبری، مراغا گؤزلم ائوی/ رصدخانا، مراغا مئهرمعبدی، ماللامعصوم مقبره‌سی (وَراؤوو کندی)، گؤی گوْنبَذ و مُدوّر گوْنبذ(محتملاهوُلاکوخانین‌قبری)؛ اوْحدی-مراغه‌ای‌نین مقبره‌سی، امامزادامسیم مقبره سی، جامع مچیدی، شیخ بابا مچیدی، مُعزالدّین مچیدی، زنجیرلی مچید، ماللا روْستم مچیدی؛ آلئیوان سدّی(قوْ: علویان)؛ مارال پارکی؛ مراغا موُزه سی؛ یای شهری قالاسی؛ داش قالاسی/ ضحاک قالاسی. ۳-مراغا بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار صوفی چایا تؤکولورلر: صوفی چای (بیناب، اوُرموگؤلو، ۱b۷۵ ۱,٤s-٤,٤q)، آلمالو(~s۸b۱۲)، اصفهانجیق (~s٤b۱٤)، بؤیوک چای (پیرچوبان s٤b۲۱)، پالچیقلو (~ s۱b۱۳)، چیلان‌چای/ ائشمه‌چای(~s۲b۲۷)، چنارچای (~ s۹b۱۱)، چاوان چای (~s۳b٤۷ ۵۳/ q)، چَروَری (~ s۵b۱٦)، سینکئش (~سینکئش s۵b۱۵)، سوُچَن چای (کهی s۲b۱۱)، قالاچای (عجب شیر ۳۱/ ۲و s۳b٦۳)، قوبوچای qobi (بیناب ۲۵و۲/ s)، قوُروچای (چولان چای s۵b۱۰)، قوُروچای (حوری s۵b۳۲)، قوُروچای (کامل‌آباد s۳b۲۳)، قوُزلوجا (~ s۳b۲۲)، کَهی چای (اسفستانج ۲۲/ ۰و s۳b٤)، کهی‌دره‌سی (صوفی‌چای ٦۲/ ۰و s٦b۲۰)، موْردؤو چای (موردق، هرق ۷/ s۱b۲۰q)، نهر بسته‌جو (حمزه‌آباد- صوفی-چای، ۲۱/ ۰و s۵b۱۰)، نهرحاضرآباد (آلئیوان / علویان ۳٦/ ۰=q و s۱b۱۵)، ۲-چایلار لئیلان چایا تؤکولورلر: لئیلان چای (خَراجوُ-ملیکان- لئیلان، اوؤرموگؤلو، ۰,۱b۱۵۲-۰,۹s۰ ۹٤/ q۱)، سوُمایچای (~s۲b۱۸)، گوْلچاوان چای (~s۱b۹)، دیزه‌چای/ آغجادیزه چای (~ s۲b۲)، اوُزون اوْبا چای (~ s۱b۱٦)، بوُلقاواچای (~ s۱b۱۲)، قاراکندچای (~s۳b۱۳)، ۳-چایلار موْردؤو چایا تؤکولورلر: موْردؤو چای (ملیکان، قوُرددره‌سی-موْردؤو- اوُرموگؤلو، ۱b۱۲۰-۱/ ۸٤s۰/ q۲)، موُغانجیق چای (~q۰,۷s۲-۰,۷b)، ۳-چایلار جیْغاتو چایا تؤکولورلر: یوُخاری چای (آلبا، قوُروچای s۲b۱۸)، ٤-چایلار قیزیل اؤزَنه تؤکولورلر: تَهلَرچای (~ s۳b۱۷)، قرانقوچای (هشتَری

میانا ٦s١b١٦٣/ q١٦)، ٤-مراغا بؤلگه‌سینین داغلاری (دیزه‌چای/ دیزجرود): آغ تورپاقلو (۲۰ک‌ق‌ب۱۷۰۰/ قالاچایی داغین ق)، آغ گونئی (۱۸ک‌ق‌ب۱۸۲۰/ قالاچایی داغین‌ب)، آغداش (۳۱ک‌ق‌ب۱۹۳۷)، آلبوُلاق (۲۳ک‌ق‌ب۱۸۰۰)، اوْچ بوُلاق (۳۲ک‌ق۲٤۷۵)، ایلاناجا (۲۱ک‌ق۲۲۱۳/ قالا چایی‌داغین‌د)، باموَزَن (۲۵ک‌ق‌ب۲۰۲۸)، چاببا (۲۵ک‌ق‌ب۱۸۵۰)، حَمزه بَر (۲۵ک‌ق۲٤٤۱/ قالاچای داغین ب)، خفادره (۳۰ک‌ق۲٤۱۳/ چهاربرود چای داغین ب)، داشالی (۲۲ک‌ق‌ب۱۷۰۰)، دربند (۲۱ک‌ق‌ب۱٦۵۰)، دوْولو داغ (۲۳ک‌ق۲٤٤۰/ آلمالو چای داغین ۲ ک‌ب)، ساری داغ (۱۹ک‌ق‌ب۲۱۲۰)، سامان داغ (۲۲ک‌ق‌ب۲۵۸۹/ قالاچای داغین د)، شاه ابراهیم (۲۷ک‌ق‌ب۱۵۰۰/ قالاچای داغین ق‌ب)، طاقجالی قارا (۲۰ک‌ق‌ب۲۲۸۲/ قالاچای داغین ۲ک‌ب)، قاراچی (۲۲ک‌ق۲٤۳۰)، قالا (۱۹ک‌ق‌ب۱۹٤۵)، قبله داش (۳۱ک‌ق۲۲۳۰/ چهاربرود چای داغین ب)، قوُزوجاق (۲٦ک‌ق۲۷۳۵)، قوُزوجاق داغی (۲٦ک‌ق۲۸۲۹)، کؤهیله (۳۰ک‌ق۳٤٤۰)، کُهن دز (۲۰ک‌ق‌ب۲۱٤۳)، گَننوْ (۲٤ک‌ق‌ب۲٦۰۰)، متّوُتیکراک (۲٦ک‌ق‌ب۱۵۸۲/ قالاچای داغین ق‌ب)، یوْللودره (۲۵ک‌ق‌ب۱٤۰۰/ دمیریوْلو داغین ۲ ک‌گ‌ب)، ۵-مراغا بؤلگه‌سینین‌داغلاری(خره‌جی/ قوْ: سراجو): اَجدان (۳۱ک‌گ‌د۱٦۰۰)، اَذان داغی (۱۷ک‌ق‌د۲۲۵۰/ صوفی چای داغین ۳ ک‌ب)، آراپال (۱۵ک‌ق‌د۲۰۵۰/ صوفی چایین گؤزه‌سی)، آغ بره (۱٦ک‌ق‌د۲٤۰۰)، آغاجاقَیناسی (۱٤ک‌ق‌د۱۹۳۰)، آغلی گونئی (۱۱ک‌ق۱۹۰۰)، آل چاللو (۲۵ک‌ق‌د۲٤۹۰)، ایت اوُچال (۱۹ک‌ق‌د۲۱۱۲/ مؤردوْو چایی داغین ب)، ایوان چَف (۲۱ک‌ق‌د۲۳۰۰)، بؤیوک داغ (۱۳ک‌گ‌د۲۰۸۳)، بؤیوک دؤش (۲۰ک‌ق‌د۲۱۷۰/ مؤردوْو چای داغین ب)، بوْستان دره (۱۰ک‌ق‌د۱۸۵۲)، پناه علی (۱۵ک‌ق‌د۲۰٤٦)؟، پوْلی گونئی (۱٤ک‌ق۲۱۳۰/ چوان چای داغین د)، پیرنبی (۱۱ک‌ق‌ب۲۰۳۷/ چوان چای داغین د)، توْپ داغ (۱۲ک‌گ‌د۱۷۰۰/ دمیریوْلو داغین ۳ ک‌ق‌د)، جانگوُ (۱۸ک‌ق۱۸۰۰)، جوُشی (۱۱ک‌ق‌د۱٦۹۰)، جیْردایوْتا (۷ک‌ق۱۷۲۰/ کامیل آباد چایی داغین د)، چاراچوُخور (۳٦ک‌گ‌د۱۸۸۲)، چای اوْوسقی (۱۸ک‌ق‌د۱۹۰۰/ مؤردوْو چای-داغین‌ب)، چوْماقلی داغی (۳۰ک‌ق‌د۲۸۰۰)، داغ گونئی (۱۸ک‌گ‌د ۱۸۵۰دمیر یوْلو داغین ق‌د)، درویش داغی (۳۷ک‌ق‌د ۳۱۷۵)، دوُزلاق (۱٦ک‌ق۲۷۰۰)، دوُزلاق داغی (۱۳ک‌گ‌د ۱۸۰۰/ داغ حلیفه کندی‌نین ب)، دوْل دوْل (۲۱ک‌ق۱۹۲۸/ موُغانجیق چای داغین ب)، دوْلاق (۲۰ک‌ق‌د۲۰۲۷/ موُغانجیق چای داغین د/ مؤردوْو چای داغین ب)، دولایه (۷ک‌ق۱۸۰۰)، دَوه بوْینو (۲۳ک‌ق‌د۲۰۰۰)، دوْولت گرنوْوه (۱۱ک‌ق۱۹۱۰/ کَهی کندی‌نین ق‌د)، سرآمد دره سی (٤٤ک‌گ‌د۱۷۰۰)، سَندَره (۱۵ک‌ق‌د۲۲۰۰/ صوفی چای داغین د)، سینکئش (۱۰ک‌ق۱۸۰۰/ سینکئش کندی‌نین ب)، شاهباز گونئی (۱۵ک‌ق‌د۲۱۳٦)، شاهیات گُل جانی (۷ک‌ق‌د۱۵۹۳)، شکَرداغی (۳۲ک‌ق‌د۲۰۳۲)، شیخ سلیمان داغی (۲٤ک‌ق۲۵۸٦)، فتح علی (۲۱ک‌ق‌د۲۰۰۰/ مؤردوْو چای داغین ب)، فرهاد داش (۱۳ک-ق‌ب۲۱۰۰)، قاباق داغ (۱۷ک‌د۱۸۰۰)، قاراداش (۳۹ک‌گ‌د۱۹۵۷/ قوُرو چای داغین ب)، قاراداغ (۱۳ک‌ق‌د۱٦۲۹)، قاراووُل باشی (۱۵ک‌ق۱۸۵۰/ مؤردوْو چای‌داغین‌ب)، قاراووُل کلَک (۱۹ک‌گ‌د۱۷۰۰/ موُغانجیق چای داغین ق‌ب)، قاشقاداغی (۱۳ک‌ق‌ب ۲۱۳۲/ چووان چای داغین د)، قوُخبان (۱۹ک‌ق۱۹۰۰)، قوُرد دره سی (۲۵ک‌ق‌د۲۱۵۰/ مؤردوْو چای داغین ب)، قوُزو (۳۰ک‌گ‌د۱٦۰۰)، قوُققوز (۱٤ک‌ق‌د۱۸۰۰/ صوفی چای داغین د)، قیرمیزبوُلاق (۲۷ک‌گ‌د۱۷۰۰)، قیزیل گؤنئی (۱٦ک‌ق‌د۲۱۰۰/ صوفی چای داغین ب)، کت (۳۱ک‌گ‌د) ۱۸۰۲/ قورو چای داغین د)، کنداؤستو (۲٦ک‌ق‌د۲۲۰۰/ مؤردوْوچای‌داغین‌ب)، گَدی (۳۱ک‌گ‌د۱۸٤٦/ سراجو چای داغین ب)، گوُشیر (۱۰ک‌ق‌ب۲۱۸۱/ چووان چای داغین ب)، گونئی (۳۰ک‌ق‌د۱۹٦۵/ داغ خطب‌کندی‌نین گ)، گونئی (۳۲ک گ‌د۱۸۰۸)، موُهی (۱۲ک‌ق۲۱۵۰)، مؤونه داغ/ مِیمونق داغ (۱۷ک‌ق ۱۸۰۰/ مؤردوْو-چای داغین ب)، نصیردَم (۲۰ک‌ق‌د۲۲۰۰/ مؤردوْو چای داغین‌د)، یانَج (۱۳ک‌ق ۲۲۰۰)، ٦-مراغا بؤلگه‌سینین داغلاری (قاراناز): اؤکوزداغ (٤۸ک‌گ‌د۲٤۰۵)، ائکیزداغی (۱٤ک‌گ۱٦۰۰)، اوْچ مازوُ (۵۳ک‌گ‌د۲٤٦٤)، جامیش اؤلن (۱٦ک‌گ۱۹۵۸/ مؤردوْو چای داغین ب)، جوُداغ (۱۰ک‌گ‌د۱۸۲۸)، دَریک داش (۱۰ک‌گ‌د۱۷۰۰)، سیْریج/ زرشک(۱۱ک‌گ‌د۱۷۰۰/ مؤردوْو چای داغین گ)، ساری گونئی (۱۲ک‌گ۱۵۳۵/ مؤردوْو چای داغین د)، قاباخ داغ (۱۲ک‌گ‌د۱۵۲۰/ مؤردوْو چای داغین ب)، قاراقوُش (٦ک‌گ‌د۱٦۰۰/ مؤردوْو چای داغین ق)، گؤی‌داغ (۱۲ک‌گ‌د۱۷۰۰)، گوْل‌دامان‌داغی (۵۲ک‌گ‌ب ۲۷۰۳)، میان سایه (۹ک‌گ‌د۱۵۰۰/ مؤردوْو چای داغین ق)، ۷-مراغا(خره‌جی/ قاراجی-شرقی‌خره‌جی) بؤلگه‌سینین کندلری : احمد آوا (*۱٦۸)؛ آرقوُن/ ی (*۱۸۹)؛ آلماچاوان (*٦۸۰)؛ بوُلقاوا (*۷۸۰) (قوْ: بلوک‌آباد)؛ بییانلیجا؛ پالچیقلی (*٦٦۰)؛ تازا کند کؤهلان (*۱۳۲)(بوْش)، تازاکند گوْل چاوان؛ جئیران/ آ-ی (*٦٦۰)؛ جمال آباد (*۲۵۰)؛ چیْبینلی(*۵۰۰)؛ چیْلان/ آ-ی(*۱۳۰۰)؛ خره‌جی

(*۷۷۰) (قوْ: خراجو)؛ سوما/ آ-ی (*۱٤٦۰) (قوْ: صومعه)؛ شاهوئردی کندی/ آشاغی آرقون (*۲۷۳)؛ شیخجان (*٤۲۳)؛ قاتیر گؤتورن/ آ-ی(*۷۵۰)؛ گؤللوکند (*۲۱۰)؛ کیمیجوُوان/ کَرَمجوُوان؛ گؤل‌چاوان (*۲٦۰) (بوْش)؛ مالا قاسم (*۳٤۰)؛ محسن آوا (*۱۸۰)؛ موْولو/ مولوی / آ-ی (*٦۰۰)؛ نصیرکندی (*٤۰)؛ یوْنجالی؛ ۸-مراغا(خره‌جی-غربی قوُروچای) بؤلگه‌سینین کندلری : آغ بولاق/ آ-ی (*۳۵۲)؛ آللی/ آللو (*۳۵×)؛ اوْرتا قیشلاق؛ اوْرتا؛ ایبده‌لی؛ باداملی (*۱۵۰)؛ باغ یئری (*۲۰۰)؛ باللی قیه؛ بؤلبول؛ تازاکند ایبده‌لی؛ تازاکند نصیرپور (*۱۳۱)؛ توُراج/ آ-ی (*٤۸۰) (قوْ: دراج، تیمور/ جوکی) cütgi؛ جهانگیر کندی (*۱٦۰)؛ جوّککی/ جوّتجو/ ~بیژن؛ چاللی بادیانلی/ چاللی نصیرپور (*۱۱۱)؛ چاللی چلَبیانلی؛ چاناق بولاق/ آ-ی؛ حاجی باغیر کندی؛ خَطَب/ خیتاو/ آ-ی (*۱۹۰)؛ داش بولاق (*۲۰۰)؛ ده تراش)؛ ساری قیشلاق/ آ-ی/ ساری‌قایا (*۳۸۰)؛ ساریجا؛ سید کندی؛ شاختالی (*۱۱۰)؛ شیْخلار/ آ-ی (*۳۱۵)؛ شیرین کند (*۷۰)، فتح الله بوُلاغی (*٤٦)؛ قاراقالا/ قاراقایا (*۲۵۰)؛ قوُش قایاسی (*۳۲۰)؛ قوْشا بولاق؛ قوُم تپه؛ قوْواقلی (*۲۰۰)؛ قوْیون قیشلاق؛ قیْزچا؛ گؤیجه قالا/ آ-ی، گؤیجه قیشلاق؛ گَرگَرتان؛ گؤنه باخان/ گؤنه گؤل (*٦۰)؛ لاله‌لی/ لاله‌زار (*۲۳۰)؛ محمدرضا، مؤولو (*۳۰)؛ مین‌باش‌حاصار؛ یئله‌قارشی/ آ-ی؛ یوّگوّرَک (*۲۰۰)؛ ۹-مراغا(خره‌جی-گؤنئی خره‌جی/ سراجو) بؤلگه‌سینین کندلری : آغ بولاق علمدار (*۱۵۵)؛ آغ بولاق فتوحی (*۳۷٤)؛ آغجادیزه (*۱۱۰۰)؛ آغجاکؤهول (*۵۰۰)؛ آغجامئشه/ آغجامشهد پئسیانلی (*۲۲٦)؛ اوْخچو (*٤۰٦)؛ اوُزون اوْبا (*٤۱)؛ هاچ‌کندی/ حاجی کندی (*۲۰۰)؛ خلیفه کندی (*۳۸۰)؛ دربند (*٤۵)، ساری قیه (*۸۰)؛ سرکارآوا (*۳۷۰)؛ علوکندی/ اَلوْکندی (*۸۰)؛ قاراجاقایا (*۳۱۵)؛ قاراکند (*۹۰)؛ قاتان (*۱۱۰)؛ کوْساصفر (*۳۷۰)؛ گؤیدره/ آ-ی (*۲۵۰)؛ کئچی (*۱۱۰)؛ گوّل (*۱۲۰)؛ کوّل‌تپه (*۷٤۰)؛ ممه‌شیر (*۲٤۰)، مندیله‌سر(*۱۱۰)، ۱۰-مراغا(عجبشئر-شرقی‌دیزه/ دیزه‌چای) بؤلگه‌سینین کندلری : آغاجَری (*۲۷۷)؛ آلمالو؛ اَلینجه/ آلینجا (*٤٦۱)؛ بؤوَت (*۷۳۰)؛ باراز (*۳۰۵)؛ بوْلالی (*۲۵۰)؛ تازاکند (*۲۰۰)؛ تَپیک‌دره؛ تئجره (*۵۳۲)؛ توُتاخانا (*٤۵۰)؛ جؤن‌کله (*٤٤۱) (قوْ: جوان قلعه)؛ چارداق؛ چَروه‌ری (*٤۳۰) (قوْ: چهاربرود)؛ چوبانکَره (*۱۸۵)؛ چینار؛ حسن بگ دیزه سی (*۲۷۰)؛ حوْروُ/ هوْرو؛ خانیان (*٤۷۰)؛ خره‌جی (*۱۷۰) (قوْ: خراجو)؛ زئیوه (*۱۷۰) (قوْ: زاویه)؛ سَوَر (*۳۵۰)؛ سوُما (*٤۰۰)؛ قوْزلوجا (*۵۱۰)؛ گئچی قیْران؛ گون محله، گوّنبذ (*۱۹۰)؛ محمودآباد (*۲٦۰)؛ مهماندار (*٦٤۰)؛ هَرگَلان (*۱۲٤۰)؛ وَلینجه (*۳۳۰)؛ یئنگیجه (*٦۷۰)؛ یاپچی (*۳۷۰)؛ ۱۱-مراغا(عجبشئر-غربی‌دیزه) بؤلگه‌سینین کندلری: آغجااوْبا (*۳۰۰)؛ پوّسیان/ پئسیان (*۲۱۰)؛ خیْدیرلی (*۱۳۰۰)؛ دانالوُ (*۸۰۰)؛ رَزییان (*٤۸۰)؛ رحمانلی (بندر) (*۲۲۰)؛ شیراز (*۹۹۰)؛ شوُشاوان/ شاوان (*۳۱۰۰) (قوْ: شیشه‌وان)؛ قُبادلو (*۱۲۰)؛ گوْراوان (*٦۲۰)؛ کوّل‌تپه (*٦۰۰)؛ مئهرآوا (*۸۰۰) (قوْ: مهرآباد)؛ نانسا (*٤۱۰) (موغولجا قیْزآدی)؛ نیررین (*٤۷۰)؛ هئره‌وان (*۵۳۰)؛ ۱۲-مراغا(مرکزی-شمالی خره‌جی) بؤلگه‌سینین کندلری: آغاجَری؛ تازاکندقاسم آباد؛ چاوان باغ؛ چاوان/ چوْوان/ ~علمدار (*۳٦۲)؛ چیکان/ چیگان(*٦۰۰)؛ داش‌آتان (*۹۰۰)؛ دوه بوْینو (*۲۲۰)؛ دَوه‌زیم (*۳۸۰)؛ سَرگیزه (*٤۵۰)؛ شؤللـه-وَت(*٦۰۰)(قوْ: شَلیلوَند)؛ علی‌آباد(*۱۸۰)؛ قاراتلی (*٤٤۰)؛ قارتاووُل (*۵۰۰) (قوْ: قرطاول)؛ قیه‌بولاقی (*٤۲۰)؛ کئهجیک (*۱۰۰۰)؛ کامل‌آباد (*٤٤۰)؛ گوّرْجوآوا/ گیرجاوا (قوْ: کرج آباد)؛ کوّرده‌دی؛ کؤهلان (*٦۱۰)؛ موّردوْو/ میردوْو (*٤۳۰) (قوْ: مردق)؛ موُغانجیق (*۸٦۰)؛ مؤونه/ میموُنق(*۱۵۰)؛ هئره/ هرَق(*٦۵۰)؛ یئنگیجه(*۳۰)؛ ۱۳-مراغا(مرکزی-غربی خره‌جی) بؤلگه‌سینین کندلری: اوْزبَک؛ انشان (*۱۲۸٦)؛ اسپانجیق/ اصفهانجیق (*٤۳٦)؛ آلئیوان/آل‌ایوان (*۷۷۰) (قوْ: علویان)؛ آفیْ (*۹۰۰) (قوْ: اَهَق)؛ ایسپیستانا (*۸۳٤) (قوْ: اسفستانج)؛ بئهنه (*۲۲۵) (قوْ: بهنق)؛ تازاکند قیشلاق (*۳۷۰)؛ چاوان/ آ-ی (*۸۷۰)؛ حاجی‌کندی/ حاجی کوّرد (*۲۰۰)؛ خوُرمازَت (*۱۱۰۰) (قوْ: خرمازرد)؛ خطب/ خیتاب/خاتای؛ سعیدآباد/ قوْدوق‌قیْران (*۳۳۰)، سینکئش/ سوّنکئش (*۷۹۰)؛ سوُما/ صومعه (*۳۳۰)؛ هیریس (*۲۰۰)؛ طالب خان (*٤٤۰)؛ قارابوُرقا (*۱٦۰)(قوْ: قره‌بوْرقَع)؛ قاراکند خطب؛ قوْزلوجا (*۲٤۰)؛ قیشلاق (*٦۵۰)؛ کَهی (*۱۰۰۰) (قوْ: کهق)؛ ناوا/نوْوا (*۲۸۰) (قوْ: نوا)؛ یای‌شهر (*۳۵۰)؛ ۱٤-مراغا(مرکزی-قاراناز) بؤلگه‌سینین کندلری: آغکند ثمرق/ ~گؤودول (*٦٦)، ائکیز (*۳۰۳)؛ امیرآوا (*۱۱۱)؛ امیر قیشلاغی(*۱٤)؛ پؤهرآوا (۱۳ک‌ق‌د *۱۱۲۰) (قوْ: پَهرآباد)؛ تازاکند قاراناز (*۱۳۲)؛ تازاکند/ آ-ی (*۹۰۰)؛ چای‌باغی (*۳۹۰)؛ خنه‌یه (*۵٤۰)؛ زینه(*۹۰) (قوْ: زنق)؛ سیْریج/ سیْریش (*۷۵۰) (قوْ: سَرَج)؛ قاراناز/ آ-ی (*۳۳۰)؛ قالا خالصه (*۲۲۰)؛ موسی‌دَره(*۳۱۰)؛ نارآوا (*۱۲۰۰) (قوْ: نَرْج‌آباد)؛ وراؤوؤ/ ورائوی (*۲۷۲۰×) (قوْ: ورجوی)؛ ۱۵-مراغا بؤلگه سینده کند آدلاری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): آت‌دره‌سی (۷٦ک‌گ‌د *۱٦۸)، آقاجری

(۱۷ک‌ق‌د ✻۴۳۶)، آلاگؤز (۷۵ک‌گ‌د ✻۱۲۹)، آلمالو (۲۴ک‌ق‌ب ✻۵۵۰)، اَربات (۶۴ک‌گ‌د ✻۹۱۰)، ازبک (۱۰ک‌ق‌د ✻۹۴)، اوْبا بولاغی (۷۷ک‌گ‌د ✻۴۶)، اوْرتادرق (۷۱ک‌گ‌د ✻۳۰۰)، اوزان (۷۱ک‌گ‌د ✻۲۶۷)، اوُلامچی (۷۳ک‌گ‌د ✻۳۰۵)، ایشگه (۴۸ک‌گ‌د ✻۲۷۱)، اینجه (۷۵ک‌گ‌د ✻۱۰۰×)، بؤیوک بولاق (۵۹ک‌گ‌د ✻۴۴۱)، باش آچیق (۵۱ک‌گ‌د ✻۱۳۴)، باش بولاق (۵۲ک‌گ‌د ✻۳۰۱)، بیانلو (۲۶ک‌ق‌د ✻۳۴۰)، پارالار (۳۶ک‌گ ✻۱۲۶)، تپگلو (۶۸ک‌گ‌د ✻۲۵۰)، تک آغاج (۵۶ک‌گ‌د ✻۴۸۰)، توْپ آغاج (۷۲ک‌گ‌د ✻۱۳۰)، جان آقا (۶۱ک‌گ‌د ✻۸۰)، جبگلو (۶۵ک‌گ‌د ✻۱۲۱)، جین‌قارا (جنقره)، (۴۹ک‌گ ✻۱۵۰)، چؤپلوجه (۶۳ک‌گ‌د ✻۶۰۰)، چاخلاماز (۵۸ک‌گ‌د ✻۳۶۳)، چاخیراحمد (۶۱ک‌گ‌د ✻۱۱۰)، چارتاق (۱۷ک‌ق‌ب ✻۵۰)، چیچکلی (۸۱ک‌گ‌د ✻۱۱۰)، خلج (۸۲ک‌گ‌د ✻۴۰×)، خلوت (۶۷ک‌گ‌د ✻۲۳۰)، داش آلتی (۵۹ک‌گ‌د ✻۱۵۷)، داودلو (۷۷ک‌گ‌د ✻۸۰)، دمیرچی (۳۶ک‌گ ✻۲۸۳)، دمیرچی (۸۱ک‌گ‌د ✻۱۸۰)، زارنجی (۶۶ک‌گ‌د ✻۲۰۵)، زاغا (۶۹ک‌گ‌د ✻۴۵۰)، ساپینجیق (۴۸ک‌گ‌د ✻۳۰)، سوْغانچی (۵۷ک‌گ‌د ✻۲۰۱)، شخیص (۵۵ک‌گ‌د ✻۷۲)، شوْرجا (۵۵ک‌گ‌د ✻۳۲۵)، شوْرجاباروق (۵۷ک‌گ‌د ✻ ۱۶۰)، شیبلی (۴۷ک‌گ‌ب ✻۸۱۰)، قئینرجه (۷۳ک‌گ‌د ✻۲۷۰)، قابان کندی (۶۵ک‌گ‌د ✻ ۲۰۵)، قاتار (قطار)، (۴۱ک‌گ‌د ✻۴۱۰)، قاتار (قطار)، (۵۶ک‌گ‌د ✻۱۳۰)، قاراکیلیسه (قره کلیسا)، (۸ک‌ق‌د ✻ ۲۴۰)، قاراملک (۶۶ک‌گ‌د ✻۱۵)، قالقانلو (۷۰ک‌گ‌د ✻ ۹۰)، قره اوْغلان (۷۳ک‌گ‌د ✻۲۵۰)، قره بوْغاز (۵۹ک‌گ‌د ✻۲۵۰)، قره بولاق (۶۷ک‌گ‌د ✻۲۸۰)، قره تپه (۸۰ک گ‌د ✻۵۳۰)، قره سقال (۵۲ک‌گ‌د ✻۳۲۰)، قره قوْیونلو (۷۱ک‌گ‌د ✻۲۶۵)، قمیشلو (۶۶ک‌گ‌د ✻۱۶۰)، قَواقلی (۵۵ک‌گ‌د ✻۲۶۰)، قوْتور (۷۰ک‌گ‌د ✻۳۵۰)، قوْچ کندی (۵۴ک‌گ‌د ✻۳۰)، قوُرودرق (۷۲ک‌گ‌د ✻۳۰۰)، قوْروقچو (۵۶ک‌گ‌د ✻۶۶۰)، قوْزلو (۸۴ک‌گ‌د ✻۲۱۰)، قوُلانجوق (۶۶ک‌گ‌د ✻۱۰۰)، قیرمیزی بولاق (۴۹ک‌گ‌د ✻۱۱۰)، قیزیل‌بولاق (۸۷ک‌گ‌د ✻۵۰×)، کوْسا(۸۴ک‌گ‌د ✻۳۲×)، کوْساصفر (۳۴ک‌گ‌د)، گؤزللی (۵۵ک‌گ‌د ✻۳۸۰)، گؤی خارابا (۷۰ک‌گ‌د ✻۱۱۰)، گؤی‌داش (۷۹ک‌گ‌د✻۲۱۰)، موُغمول (۸۴ک‌گ‌د ✻۷۰)، یئلکلی (۶۳ک‌گ‌د ✻۱۱۰)، یئللی‌بولاغی (۵۴ک‌گ‌د ✻۱۶۰)، یاسدی کندی (۷۰ک‌گ‌د✻۴۵۰)،

مره‌غئی..mərəğey [اؤزل آذ] مراغه / مراغا، ساوه-نوبران دا کند آدی.

مُرافعه..mürafiə/murafiə [آذ، عربجه] دوُروشما، یارقیتای‌دا دؤزن‌له‌نن (فا: ~).

مُرافقت..müraficət/murafiqət [آذ] دوستلوق(فا: ~). friendship

مراق..məraq [آذ] ۱-بیر شئیی آنلاماق ویا اؤیرنمک اوْچون دوُیولان ایستک، دؤشگونلوک، هوس "مراق دان بیلمیر نئینه سین؟". ۲- قایقی، (فا: تشویش، هوس) {باخ: ماراق}. مراق اوُیاندیران

مراق اوْیاندیران..məraq oyandıran [آذ] هوسلندیرن، قایقی لاندیران(فا: تشویش کننده، به هوس آورنده)

مُراقب..müraqib/muraqib [آذ، عربجه] گؤزَتچی (فا: ~). attentive

مُراقبت..müraqibət/muraqibət [آذ، عربجه] گؤزتله‌مه، قوْروما، محافظت(فا: ~).

مراقلانماق..məraqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قایقی لانماق.

مرام..məram [آذ، عربجه] ایستک، هدف، آماج (فا: آماج).

مرامنامه..məramnamə [آذ] پروگرام، بیر اؤرگوْتون گؤرَو و ایش آماجی و هدفی اوْچون اوْلان بلگه‌سی (فا: ~).

مُراوده..müravidə/ muravidə [آذ، عربجه] یوْلداشلیق (فا: ~). intercourse

مراهم..mərahim [آذ، عربجه] مرهم‌لر (فا: ~). ointments

مُربّا..murabba [آذ،فا] مختلف‌میوه‌لری‌شکرله قاینداراق دوزه‌لن شیرین یئمک، باخ قاینا‌تپا، رچَل (فا: ~). jam

مُربّع..mürəbbə [صفت، عربجه] ۱-دؤردقوْل، دؤز دؤرد قوْل. ۲- دؤردلو، دؤردؤل (فا: ~). square

مربوط..mərbuطء [صفت، عربجه] باغلی، باغلانمیش (فا: ~). connected

مربوطیت..mərbutiyət [آذ، عربجه] باغلی‌لیق، ایلگی (فا: ~).

مُربّی..mürəbbi [آذ، عربجه] ائییتیجی (فا: ~). educator

مُرتاض..mürtaz/murtaz [آذ، عربجه] ریاضت‌چکن، چتین‌لیک-سئور(فا: ~) yogi

مُرتّب..mürətəb [آذ، عربجه] دؤزولموش، دؤزن‌لنمیش(فا: ~). tidy

مُرتّب..mürətteb [صفت، عربجه] دوزومله‌ین، مرتّب‌ائدن. arranger

مُرتّباً..mürəttəbən [ظ، عربجه] دوزن‌لی اولاراق (فا: ~). regularly

مُرتّبات..mürətəbat [آذ، عربجه] گمی و اوچاق کیمی داشیت لارین ایشچی‌لری (فا: ~).

مَرتبت..mərtəbət [آذ] مرتبه (فا: ~). rank

مُرتبط..mürtəbit [ظ، عربجه] باغلی اولاراق (فا: ~). connected

مرتبه..mərtəbə [آذ، عربجه] آشاما (فا: درجه).

مُرتجع..mürtəce [آذ، عربجه] گئری چی (فا: ~). reactionary

مُرتد..mürtəd [آذ، عربجه] مُسلمانلیغی بوراخیب باشقا بیر دینه گئچن، تانری تانیماز (فا: ~). apostate

مرتع..mərtə [آذ، عربجه] اوْتلاق (فا: ~). pasture

مُرتعش..mürtəiş [صفت، عربجه] تیتره ین (فا: ~).

مُرتفع..mürtəfə [آد، عربجه] اوجا، یوکسک (فا: ~). high

مُرتکب..mürtəkib [آد، عربجه] یاسال اوْلمایان ایشی گؤرن، سوُچ ایشله ین (فا: ~). perpetrator

مرثیه..mərsiyə [آد، عربجه] آغیت (فا: ~). elegy

مرثیه خوان..mərsiyə xan [آد] آغیتچی (فا: ~).

مرج..mərc [آد] چکیشمه، باغلاشما، شرط‌باغلاما(فا: شرطبندی).

مرج باغلاما..mərc bağlama [آد] شرط باغلاما (فا: شرط بندی). wagering

مرجان..mərcan [آد، دی، عربجه] مرجان‌لاردان دنیز قایالیق‌لاریندا یاشایان کئرئج‌لی اسکلتلی حئیوان coral ۲-بوُنلاردان الده ائدیلن بزک اشیاسی؛ ۳-بیر نوع چؤل اؤرده‌گی[۲۲۴].

مرجان آباد..mərcan abad [اؤزل آد] گنبد و قوْشاچای دا کند آدی.

مرجان آغاجی..mərcan ağacı [آد، بیتگی] باقلاگیللردن ایستی اؤلکه‌لرده یئتیشن، پارلاق قیرمیزی چیچک‌لی، دیرمانیجی بیرآغاججیق (فا: نوعی درخت). erythrina

مرجان اوْتو..mərcan otu [آد، بیتگی] قارانفیل‌گیللردن یاش یئرلرده بیتن، یاپراقلاری قارشی‌لیقلی، چیچگی آغ بیر بیتگی، چوخ ایللیک، اوْتسوْو (فا: نوعی گیاه). sagyna procompens

مرجان ایلانی..mərcan ilanı [آد، دیرگی] قیرمیزی وُجودو اوّستونده حالقا کیمی قارالکه‌لر اوْلان بیر آمریکا ایلانی elaps corallinus

مرجان بالیغی..mərcan balığı [آد، دیرگی] سوّموکلو بالیق‌لار تاقیمیّ ایندان، ایری پوُلجوقلو، آچیق قیرمیزی، بوْی ۸۰سانتی متر، اتی لذتلی بیر بالیق نوْعو (فا: نوعی ماهی). pegellus eruthrinus

مرجان قوُلو..mərcan qulu [آد، دیرگی] بعضی اوْنورقاسیز حئیوانلاردا اساسا قیوریم ویا اوْوال لایلی قوُتوجوق شکلینده اوْلان قوْرویوجو برک مادّه.

مرجان کؤشک..mərcan köşək [ع، آ، بیتگی] باللی باباگیللردن یاپراقلاری کیچیک وخوش قوخولو بیر ساخسی بیتگی‌سی، مرزَنقوش (فا: مرزنگوش، گلپر). origonum majorana

مرجانلار..mərcanlar [آد، دیرگی] اؤرنگی مرجان‌حئیوانلار صنفیندن بیرتاقیم.

مرجانلی..mərcanlı [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی.

مرجانی..mərcanı [آد] ۱-باخ: قوُش‌اؤزومو. ۲-قیرمیزی رنگلی، قیرمیزی.

مُرجّح..mürəcəh [صفت، عربجه] اوّستون گؤرولن، یئنه‌رک (فا: ~).

مرجع..mərcə [آد، عربجه] باش‌وورُولاجاق یئر، قایناق(فا: ~) source

مرجک..mərcək [آد، فیزیک، فا‹ع] ایکی اؤزو چیخیق ویا باتیق اوْلان، اؤزو یاستی اوْلمایان نسنه (فا: عدسی).

مرجوع..mərcu [آد، عربجه] قایتاریلمیش، یانیت لانمیش (فا: ~).

مرجی..mərci [باخ] مرجک.

مرجی پیلوْو..mərci pilov [باخ] مرجیمک پیلوْو.

مرجیمک..mərcimək [آد، بی، فا‹مردمک/ مرجمک›] یاسمیق، باقلا سوولاردان، آغ چیچکلی و مور رنگلی چنک‌لری، قیرمیزی و یاشیل توخوملو و ایچینده چوخو ایکی توْخومو اوْلان بیرتاریم بیتگی‌سی (فا: مرجمک، عدس). lens culinaris

مرجیمک پیلوْو..mərcimək pılov [آد] مرجیمک ایله پیشیریلن بیر نوْع پیلوْو (فا: عدس پلو).

مرجیمک سوّمویو..mərcimək sümüyü [آد] اوْرتا قوُلاقدا اؤرس و اؤزَنگی سوّموک‌لرینین آراسیندا اوْلان کیچیک سوّموک.

مرحبا..mərhəba [آد، عربجه] گؤن آیدین ویا خوش گلدینیز و سلام معناسیندا بیر کلمه (فا: آفرین). well done

مرحله..mərhələ [آد، عربجه] آشاما، درجه (فا: ~). stage

مرحم..mərhəm [آد، عربجه] علاج، داوا، یاخی (فا: دوا).

مرحمت..mərhəmət [آد، عربجه] آجیما، رحم (فا: شفقت). favo (u) r

مرحَمت‌آباد..mərhəmət abad [اؤزل آد] قوْشاچای کندیستانی (یئرلی اهالی مرحمت آباد بؤلگه‌سینه چاربوُش/ چاربوُرج çarbuş دئییرلر).

مرحوم..mərhum [صفت، عربجه] اؤلموش بیرشخص‌دن سؤز ائدیله‌رک سؤیله‌نن سؤز، رحمتلیک (فا: ~). god bless his soul

مرحومه..mərhumə [صفت، عربجه] رحمتلیک (قادین اؤچون).

مُرخّص..mürəxəs [صفت،عربجه] بوُراخیلمیش(فا:~) dismissed

مرد..mərd [صفت، فا] ایگید (فا: مرد).

مردآباد..mərdabad [اؤزل آد] کرج ده کند آدی.

مُرداب..mürdab/ murdab [آد] باتاق، لاغیم (فا: ~). lagoon

مُردار..mürdar/ murdar [آد، فا] ۱-جندک، لئش. ۲-کثیف آدام، ناتمیز، میْندار (فا: ~). corpse

مُردارچیلیق..mürdarçılıq/ murdarçılıq [آد] باخ: مُردارلیق.

مُردارلاماق..mürdarlamaq/ murdarlamaq [تاثیرلی ائیلم] مُردار ائتمک، ناپاک ائتمک.

مُردارلیق..mürdarlıq/ murdarlıq [آد] مُردار اوْلما، تمیز اوْلماما، ناپاک‌لیق.

مردان..mərdan [اؤزل آد] گئرمی ده داغ آدی.

مَرداناغیْم..mərdanağım [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {مار+تانا+قام: شفق اوتلاغی نین قامی و بیلگینی}.

مردانه..mərdanə [صفت، ظ، فا] ارکگه یاراشیر بیچیمده (فا: ~). manly

مُردّد..mürəddəd [صفت] شکلی (فا: ~). uncertain

مردکانلو..mərdkanlu [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

مردلی..mərdli [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {مردی اوْلان[٦٦]}.

مردلیک..mərdlik [آد] ایگیدلیک (فا: مردی، مردانگی).

مردُم..mərdüm [آد] جاماعات، بوْتون افراد.

مردُم آزار..mərdüm azar [صفت] اؤزگه‌لرینی اینجیدن (فا: اذیت کار). man –tormenting

مردوُد..mərdud [صفت] رد ائدیلمیش (فا: رد شده). flunked

مُرده شوُر..mürdəşur [باخ] موْرده شوُر.

مَرده‌کان..mərdəkan [اؤزل آد] باکی‘دا یئر آدی[٢٤٠].

مَرده‌کَتان..mərdəkətan [اؤزل آد] مرده کَران: اهر ده کند آدی.

مَرده کَران..mərdəkəran [اؤزل آد] مرده کَتان: اهر ده کند آدی.

مردی..mərdi [آد] کیشی‌لیک، ارکک‌لیک (فا: مردی). manhood

مردیلو..mərdilu [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

مردین..mərdin [آد] یئرآدی (تورکیه ده ماردین شهری). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

مرز..mərz [آد، دا] ۱-مرز۱: آلتی آیلیق تازی اوْچون دئییلن بیرآد. ۲-مرز۲(آد، فا) سینیر، سرحدّ (فا: حدّ). ۳-بجنورد؛ اهر(~آباد) ده کند، خوی‌دا(~الان) داغ، کلئیبرده (~لو، ~رود)چای‌آدی.

مرزبان..mərzban [آد] سینیرچی (فا: مرزبان). margave

مرزبوم..mərzbum [آد] اؤلکه (فا: سرزمین). (native) country

مرزله‌مک..mərzləmək [تاثیرلی ائیلم] سینیرلاماق، مرز چکمک (فا: مرز کشیدن).

مرزنشین..mərznişin [آد] سینیرچی، سینیردایاشایان(فا: ~) frontiersman

مرزَنقوش..mərzənquş [آد، بیتگی] مرجان کؤشک (فا: گلپر). origanum

مرزه..mərzə [آد، بیتگی] ۱-عطیرلی بیر تره‌وز بیتگی؛ ۲-اوْخلاوا، ۳-رنگلی قادین باش اؤرتوسو. ٤-باغ باغچا چولوغو[٢٢٤].

مرزه‌ساخ..mərzəsax [اؤزل آد] تالیش‘دا داغ آدی[٢٤٠].

مَرزیلی..mərzili [اؤزل آد] آغدام‘دا کند آدی[٢٤٠].

مُرسل..mürsəl [صفت، عربجه] گؤنده ریلمیش (فا: ~). sent

مرسوُم..mərsum [صفت، عربجه] رسم اولونموش (فا: ~). customary

مُرشد..mürşüd [آد، عربجه] گئچمیشده طریقت باشچی‌لارینا وئریلن بیر آد، بیر ایشده اوُستا آداما وئریلن آد.

مرصاد..mərsad [آد، عربجه] گؤزلم یئری، بوُسما یئری (فا: ~).

مُرصّع..mürəssə [آد، عربجه] بزَنمیش، سوْسلَنمیش (فا: ~).

مرصع..mərsə [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

مرض..mərəz [آد، عربجه] خسته‌لیک، سایری‌لیق، علّت(فا: ~).

مرضیه‌احمدی‌اسکویی..mərziyə əhmədi üskülü [یازار] گونش ۱۳۲٤(م۱۹٤٥) اوْسکو ده آنادان اوْلدو، و ۱۳۵۷ده پهلوی رژیمی ایله سلاحلی ساواشدا دوْنیاسین دَییشدی و تورکجه شعرلری واردیر[٥٢].

مرطوُب..mərtub [آد، عربجه] نملی (فا: نمدار). laudable

مرعی..məri [صفت، عربجه] مراعات اوْلونموش (فا: ~).

مَرغ..mərğ [آد] اوْتلاق (فا: مرتع) {ماراق / مارا+ق / مرق}.

مَرغ..mərğ [اؤزل آد] کازرون؛ شهرکرد، رزن، قوچان دا کند آدی.

مرغوب..mərğub [آد، عربجه] ایسته‌نیلن، بیه‌نیلن، قلیته‌لی of goodquality

مرفش..mərfəş [ع، آد] قالین یورقان دؤشک بوخجاسی.

مرفّه..mürəffəh [صفت، عربجه] ایی یاشایان، وار ایچینده یاشایان (فا: ~).

مرَق..mərəq [اؤزل آد] ساوه، ساووُجبولاق دا کندو داغ آدی {مارا+ق}.

مرقد..mərqəd [آد، عربجه] مزار (فا: قبر). sepulchre

مرقوم..mərqum [ع، صفت] یازیلمیش، آدی گئچن، آز اؤنجه آنیلان (فا: یادشده). written

مَرَک..mərək [آد، دا] ۱-سامان و اوْت ییغیلان اؤرتولو یئر. ۲-تالوار، چارداق[١]. ۳-رزن ده کند آدی {باخ: مارا/ مرَق}.

مَرکب..mərkəb [آد، عربجه] مینک، مینیله جک هرشئی (فا: ~).

مُرکّب..mürəkkəb [آد، عربجه] ۱-یازی‌جوهری۲-بیرلشیک (فا: ~).

مرکّبات..mürəkkəbat [آد، بیتگی] چوْخوپاییزدا لومو وپوْرتاغال کیمی میوه وئرن آغاجلاردان بیر سوْی (فا: ~). citrous

مُرکّب‌بالیغی..mürəkkəb balığı [آد، دیرگی] تپه آیاقلی‌لاردان، اؤزؤنو قوْروماق اوْچون اؤزوندن قارا بیر ماده ائشیگه وئرن و اتی یئییلن بیردنیز حئیوانی sepia oficinalis

مرکز..mərkəz [آد، عربجه] ۱-بیر شکیل ویا جیسمده هر هانسی نسبت‌لرین کسیشدیگی یئر، هر هانسی بیر شئیین اوْرتاسی ویا ان آغیر ویا اؤنملی یئری، اوْرتا، اوْرتای "شهرین مرکزی". ۲-هر هانسی بیر یئر، قوُرولوش، اداره ویا ایش ساحه سینین اداره ائدیلن

یئری "تجارت مرکزی". ۳-بیر اؤلکه‌ده ساغچی و سوْلچو حزبلر آراسیندا قرار تاپان قوُروپلارا وئریلن آد "مرکز پارتیا". (fa: ~). center

مرکزثقل..merkəz siql [آد] آغیرلیق اوْرتاسی (fa: مرز سنگینی). center of gravity

مرکزدن چیخما..mərkəzdən çıxma [آد] اوْرتادان قاچیش (fa: خروج ازمرکز). eccentricity

مرکزی..mərkəzi [آد، عربجه] اورتای سال، اورتادا اوْلان (fa: ~).

مرکزیت..mərkəziyət [آد، عربجه] اوْرتای‌لیق (fa: ~). centrality

مرکید..mərkid [اؤزل آد] مرکیت: قیرقیزتوْرکلرینده بیرطایفاایدیلار، چنگیز خان زامانی موُغوللارا یئنیله‌رک‌غربه‌دوْغرو کؤچ ائتدیلر[۲۱۱]. قازاق-اوْرتایوْز-گیرئی-اووُاق گیرئی بوْی‌لاریندانديr[۱۵۸-۸۱].

مرکیت..mərkid [اؤزل آد] مرکیت: مرنده‌کند آدی، خیاودا قیشلاق آدی، اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری {مارا‌ق+یت / مارا}.

مرکیه..mərkiyə [اؤزل آد] بازارماسال دا کند آدی {باخ: مرکیت}.

مَرگ‌زیارت..mərg ziyarət [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی {مارا+ق+زیارت}.

مرگسین..mərgəsin [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی {مار+ق+سین}.

مرگ‌موش..mərg muş [آد، فا] سیچان داواسی، سیچان اؤلدورمه داواسی (fa: دوای مرگ موش). ratsbane

مرگَن..mərgən [اؤزل آد] ۱-آلتای تانری‌سی، قاراخان/ قایراخان تانری نین اوْغلو و اؤلگن'ین قارداشی۲,[۲۱۱]-ماکی دا (مرگن، مرگنلر) کند آدی {سن: توفکچی}.

مرگَور..mərgəvər [اؤزل آد] اوُرمیه‌نین‌بیر کندیستانی {مارا+ق+ور}.

مرگه‌رش..mərgərəş [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کندآدی {مارا+گه+رش}.

مرلَنقیچ..mərlənqiç [آد، یئرگی] بیر بیتگی آدی (fa: انجره، داغدغان).

مرمَّت..mərmmət [آد، عربجه] اونارما، (fa: تعمیر). repair

مرمر..mərmər [آد، فا] بیر نوع کیرئج داشی (fa: ~). min) marble

مَرمر..mərmər [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

مرمرخوُل..mərmərxul [آد، دیرگی] یئییلن خوُل بالیغی نوْع‌لاریندان بیری.

مرمره..mərmərə [اؤزل آد] اوْغوز-قارقین‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

مرمری..mərməri [آد] بیر نوْع یوموشاق و بالاجا سؤپورگه، بو سوپورگه ایله معمولا بالاجا و صاف یئرلری و آستانانی سؤپورردیلر.

مرمریک..mərmərik [آد، یئرگی] بیر نوْع یابانی گیله نار.

مرموُز..mərmuz [صفت، عربجه] رمزلی، گیزلی (fa: ~). mysterious

مرمی..mərmi [آد، عربجه] قوُرشون، پاتلاییجی مادّه (fa: ~). missile

مَرناب..mərnab [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {مارا+ناو: اوْتلاق و سولو}.

مرند..mərənd [اؤزل آد] ۱-م‌ق ۲جی یوّزیلده بطلمیوُس بوُ شهردن ماندقارنا و بیر قوْوم آدیندان موُروندایی شکلینده آد آپاریبدیر، بعضا بوُ شهری ماراند و ماریانا (مادلارین یئری) آدیندان آلینماسینی سؤیله ییللر، تاوِرنیه باتی‌لی سیاح م۱۷جی یوّزیلده بوُ شهری ح نوُح ون آناسی‌نین قبری‌نین یئری اوْلدوغونو یازیر (گویا تورات‌ین اشاره‌سینه گؤره)، بعضی لرینه گؤره ح نوحون دا قبری بورادادیر، ایندیده مرند ده بیر مچید "نوُح آناسی مچیدی" آدیندا واردیر، بوُ مچید صفوی‌لر دؤرو دوّزه‌لیبدی و محتملا قاباقجا بیر معبد یئری اوْلسون، حدودالعالم، مُستوفی، حوقل، حموی، مقدّسی بوُ شهردن مرند شکلینده آد آپاریبدیر، بوشهر مروْند شکلینده ده گؤرونوبدور {مرند کلمه‌سی ماراند شکلینده ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر "مارا+آند"، مارا سؤزو اوْتلاق معناسیندا و آند سؤزوده بیر قوْوما منسوب اولموش و بلگه‌لنمیش مفهوموندادیر، و بیرلیکده ییه‌لی اوتلاق معناسیندادیر، باخ: بارماق، مارا}. بوُ شهر تبریزین قوُزئی گؤنباتان ۷۵ کیلومترلیگینده یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۳۳۴ متر یوّکسک‌لیکده و ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر جمعیتی ۲۳۲۰۰۰ و ۱۱۵۰۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش‌لیگی ٤٦۰۰ کیلومترمُربّع دیر. ۱۳۲۰جی آماریندا شهر نفوسو ۱۳۹۷۰ نفر تورک قئید اوْلونوبدور. ۲-مرند بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: -یام اسکی پیستی، زوُنوز امینی باغی، بازار مچیدی و جامع مچیدی مرندین گؤرمه‌لی و تاریخی اثرلریندندیر. ۲-مرند بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار آرازا تؤکولورلر: ارلان چایerlan (s۱٤b۱۰~)، ایری چایiri (جلفا ۸s٦b٤۰/ q۰)، اینجه چای (هرزند svb۱۹)، پئشتوْو چای (زنجیره s۸b۱۸)، پیربالاچای (~ svb۲٦)، خشوْوxəşov (قیرخلار s۵b۱۸)، ذوّلبین چای/ زیلبیر چای (قیرخلار q۳,۵s۲b۱۰۲)، زوُنوزچای/ آجی‌چای (~s۲b۱۱٤/ q۰)، سیلاب چایseylab (انامق، اربطان s٦b۲۷)، شوْرچای (قاتیر اوُچان داغی s۱۰b۱۲)، شیخ چای/ ایشیق چای (یالقوزآغاج s۱۰b۲۳)، قالانچی یالانچی (بابره svb۱٤)، گزافرچایgezafər (~s۹b۱٤)، کَله‌جارgələcar (دیزج/ ی s٤b۱۱)، دَیرمان آرخی/ نهرآسیاب (زنجیره s۸b۱۷)، هرزند چایhərzənd (~s۵b۱۹)، ۲-چایلار اوُرموگؤلونه تؤکولورلر: یام‌چایی (اوُرموگؤلو، s۲b۵۰)، ۳-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری (دیزمار): آغداش (۵۰ک‌ق‌د۱۰٦۱)، امامزادا (۷۷ک‌ق‌ب ۲۲۹٤/ گؤی چای'ی قایناغی)، انزالی (۷۰ک‌ق‌ب۱۵۸۷/ کلو

کندی‌نین گ)، بیزوْوداغی (۸۵ک‌ق‌ب۲۵۹۱/ ملک چای داغین گ.د)، جنگی (۷۰ک‌ق‌د ۱۳۰۵)، چشته منزل (۳۶ک‌گ‌ب ۱۸۴۷)، سالار (۴۰ک‌ب۸۳۱/ سیْنیر)، سَلمانلو (۳۵ک‌ب ۱۴۲۳/ سیْنیر داغین ۲ ک‌ق‌ب)، قاراگؤل (۸۲ک‌ق‌ب۲۶۲۹/ ملک چای داغین ق‌ب)، قارایوْقوش (۳۵ک‌ب۱۶۵۶)، قایادیبی (۴۵ک‌ق‌د۱۴۶۰/ سیْنیر)، کمارگونه داغ (۳۲ک‌ق‌د ۲۶۳۵)، گئچی گؤنئی (۸۲ک ق‌ب۱۵۱۷)، گؤلر (۸۲ک ق‌ب۲۴۴۵)، مئشه (۷۵ک ق‌ب ۲۲۴۶)، مؤمنین (۳۵ک‌ق‌د۱۹۳۷/ وردیق کندی داغین‌د)، ۴-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری (ذوالبین): تالاداغ (۳۰ک‌ق‌ب۱۷۷۴)، دَمَرلی داغی (۲۵ک‌ق‌ب۱۵۲۷)، قوُش قایاسی (۳۲ک‌ق‌ب۱۱۰۲)، لوُوار (۱۷ک ق‌ب۱۶۰۵)، ۵-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری (شجاع): آغداش (۴۲ک ق‌ب ۱۴۲۲)، پیلوْوداغی/ کئچی قالاسی (گرگر و جوُلفا آراسیندا بیر زیروه آدی)[۶۶]؛ علی باشی (۶۰ک‌ق‌ب ۱۷۵۲/ قوْتورچای داغین ق‌ب)، میانا-اوچ‌تپه (۵۰ک‌ق‌ب ۱۲۹۹)، ۶-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری (کؤشکسرای): آغداش (۲۰ک‌گ‌ب۱۹۰۵)، اوُزن یئل (۲۲ک‌گ‌ب۲۸۸۶)، تاباق داغی (۲۵ک‌ب۱۷۷۹)، خالخال (۳۷ک‌ق‌ب۱۱۶۵)، دکتر دیالی (۲۵ک‌گ‌ب۱۸۹۰)، قاطراوُچان (۳۵ک‌ب۲۳۸۸)، کئچی قالاسی (۱۲ک‌ب۱۹۹۲/ داغ کؤشک سارای ین گ)، گیاداغ (۳۰ک‌ب۱۸۳۰/ دمیریوْلو داغین ۱۸ ک‌گ)، لوُل علی (۳۵ک‌ب) ۲۲۱۴)، لوُلار (۲۷ک‌گ‌ب۱۹۹۰/ داغ سیرخا کندی‌نین گ)، نورمحمد (۳۷ک‌ب۱۹۸۴)، ۷-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری (میجه‌میر): اوُتای داغ (۶۰ک ق‌د۱۴۱۰)، پینه‌داغی (۷۵ک‌ق‌د۱۴۴۰)، دوْسداشا (۶۲ک‌ق‌د ۲۱۵۴/ سیْنیر)، دیک‌داغی (۷۰ک‌ق‌د۱۲۶۳/ پیربوُلاغی کندی‌نین ق)؛ ساری‌داغ (۶۰ک‌ق‌د۷۸۶/ آراز چایی‌نین ۲ ک‌ق)، کمتال‌داغی (۵۲ک‌ق‌د۱۹۴۹/ زیروه‌سی بوْزداش‌ٔدیر آدینداییر، سیْنیر)[۶۶]؛ نوْکو/ نوکی(۷۰ک‌ق‌د۸۵۴/ سیْنیر)، وردنه‌کِش(۶۷ک‌ق‌د۱۴۰۵/ قاراچی‌معدنی‌داغین‌د)، ۸-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(میشوْ): آلماآغاجی(۷ک گ‌د ۲۰۲۵/ دمیریوْلوداغین گ‌ب)، چیْرداغی (۵ک‌گ‌ب ۱۵۷۹)(قوْ: بهرام)؛ دیزه‌حسن‌بَگ‌داغی (۱۲ک‌ب۱۶۲۴)، طویل (۱۲ک‌گ‌ب ۲۷۲۶)، اَرارَنلر/ الملدار (بوُ داغ اره‌لان کندی نین یاخین لیغیندا اوْلدوغو اوْچون بوُ آدلا تانینیر-۲۰ک‌گ‌ب۳۱۵۵)[۶۶]؛ قال قانی (۱۲ک‌گ‌د۱۸۹۵/ دمیریوْلو داغین ۳ ک‌د)، قارنی یالیق (۷ک‌گ ۱۸۲۹/ داغ دیزه/ ی کندی‌نین گ)، کوْسابابا (۱۵ک‌گ‌ب۳۰۱۴)، گؤی‌زنگی داغی(۱۵ک‌گ)[۶۶]؛ مُشکل (۶ک‌گ‌ب۱۷۳۲/ سیلاب چای داغین ق)، میشوْ (۱۵ک‌گ۲۶۵۷/ دمیریوْلو داغین ۵ ک‌گ)، میشوْوداغ (۱۷ک‌گ‌ب۲۹۸۲/ داغ ارلان کندی‌نین گ‌ب)، نبْش بُر داغ (۱۷ک‌گ‌د۱۸۲۳/ داغ سیوان کندی‌نین ق)، یالقوزآغاج (۷ک‌گ‌ب۱۶۸۴)، ۹-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(ائرسی): دره‌دیز (۴۵ک‌ق‌ب ۱۵۲۰)، قیرمیزی داش (۵۲ک‌ق۹۰۷/ آرازٔین ۲ک‌گ)، کَمکی kəmki (قوْ: کیامکی) (۵۰ک‌ق‌ب۱۴۸۵)، ۹-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(بیناو): بوُزداغی (۲۵ک‌ق‌د ۲۳۹۵)، پیرداغی (۵ک‌گ‌د۲۰۸۵/ شوردره کندیٔنین‌ق)، قوزئی (۱۵ک‌گ‌د۱۶۹۹/ دمیریوْلو۱۵ک‌ب)، قیزیل بوْیون (۱۷ک‌ق۱۷۵۹) (قوْ: قیزیل گردن)؛ مُقینی (۲۲ک‌ق۲۵۹۸)، ۱۰-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(دؤولت آباد): ساری‌داغ (۱۷ک ق‌د ۲۳۶۳/ ساری‌داغ کندی‌نین ق)، سامبوران(۷ک‌ق ۱۵۸۵/ دمیریوْلو داغین۳ ک‌ب)، قارا گؤنئی داغی (۲۷ک‌ق‌د ۲۲۵۲/ دؤیوجان کندی‌نین ق‌د)، قیزیل‌چنگل‌داغی (۱۷ک ق‌د۲۲۹۹/ کؤناواٴنین ق‌د)، کَلم کَمرداغی (۱۵ک‌ق‌د ۲۰۴۷/ کؤناواٴنین گ‌د)، کلان‌کمر (۱۷ک‌ق‌د ۲۰۴۱/ دمیر یوْلو داغین۱۷ک-ب)، یوُخ داغ (۱۵ک‌ق‌د ۲۵۳۷)، ۱۱-مرند بؤلگه‌سینین-داغلاری(داران): آشاغی داغ (۴۵ک ق‌د۱۹۷۶/ سیْنیر)، ساری‌قاباداغ (۵۰ک‌ق ۹۲۱/ مارازا کندی‌نین گ)، قاراداغی(۵۰ک‌ق۸۸۸/ سیْنیر)، کمچی (۴۰ک ق۳۳۴۷) {بالاکمچی}.[۶۶]؛ کمچی داغی (بعضاً: کمکی) kəmçi (۴۰ک‌ق‌د) ۳۴۱۴/ دمیریوْلو داغین ۲۵ک‌ب)، کوْله‌مرزی‌داغ (۴۰ک‌ق‌د۲۲۲۴/ دمیریولو ۱۷ک‌ب)، ۱۲-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(زنوزق): ارگنه داغی (بوُ داغ سُلطان زنجیر داغی نین زیروه لریندن ساییلاراق زوُنوزاقٔین ق‌د سوندا و کؤک‌اَمر کندینین گؤنئی ایندەدیر)[۶۶]؛ اَواداغی (۱۵ک‌ق‌د ۲۴۲۴)، اوْچ-قارداش‌داغی (۳۰ک‌ق‌د۲۱۵۵/ ایرچایی‌نین قاینا‌غی)، بره‌سر (۱۷ک‌ق‌د ۱۹۷۴)، سامان داغی (زمهر کندی نین یاخینیندا)[۶۶]؛ سبددا‌غی (زونوزاق کندی نینق‌د طرفینده دیر)[۶۶]؛ قاراباش‌داغی (۲۷ک ق‌د۲۸۶۳/ داغ کؤکمر کندی‌نین ق‌ب)، قیزیل داغی (۲۷ک‌ق‌د۲۷۱۲/ دمیریوْلو داغین۱۸ک‌ب)، کمر/ کؤکمر (۲۳ک‌ق۲۶۴۳)، دربند داغی (۲۵ک‌ق‌د ۳۱۸۲)، گئچی قایاسی (۱۷ک‌ق‌د ۲۲۱۷ دمیر یوْلو داغین ۱۰ک‌ب)، گردوُل (۲۰ک‌ق‌د۲۰۵۱/ زوُنوز چاینین قاینا‌غی)، ویرگاه (۱۵ک‌ق‌د ۲۲۱۶)، ۱۳-مرند بؤلگه‌سینین داغلاری(هرزندات): آردوْج (۳۰ک ق ۲۶۲۳)، الداشی داغی (مرند- هرزندات بؤلگه سینده زال و پورسوق کندی نین یاخینیندا و یئنگیجه کندی نین قوُزئی اینده بیر داغ-۱۸۱۰)[۶۶]؛ امامعلی‌داش (۳۷ک‌ق‌ب ۱۸۱۰/ یئنگه سادات کندی‌نین ق)، بوُغدا داغی (۲۵ک‌ق۲۳۵۲)، جَواجار (۳۲ک‌ق‌ب ۱۹۲۹/ محراب و یئنگیجه سادات کندلری آراسیندادیر)، جاواجارداغی (۱۹۲۹×رراب و یئنگیجه کندلرینین آراسیندا و مرندین ۳۲ ک ق‌ب سیندا

یئرآلیبدیر)[٦٦]؛ چَپ (۳۰ک‌ق‌ب ۱۸۱۵/ مرندجوُلفا یوْلو داغین۳ک-ب)، خوُنیندید (۳۰ک‌ق‌ب ۱۷۲۷/ دمیریوْلو داغین ۵ ک‌د)، زمهَر (۲۰ک‌ق‌ب ۱٦۳۵/ دمیریوْلو داغین ٤ک‌د)، ساریمساقلو (٤۲ک‌ق‌ب۳۳۰۲)، ساققانا (۳۷ک‌ق‌ب ۲۰٤۹/ دمیریوْلو داغین ۷ ک‌د)؛ شالقوُن (۳۵ک‌ق‌ب ۳۰۳۲)، قاباق گوْوزَر (۳۷ک‌ق‌ب۱۷۹۲/ دمیریوْلو داغین ۱۰ ک‌د)، قاراگؤز داغی (۳۲ک‌ق‌ب ۲۳۷۰/ دمیریوْلو داغین ب)، قانلی‌داغ (۳۰ک‌ق۲۷۱۸/ میاب کندی‌نین ق‌ب)، قَاراجاداغ (۳۲ک‌ق‌د۲۸٦۲/ دمیریوْلو داغین ۲۰ ک‌ب)، قوزئی‌داغی (۳۰ک‌ق‌د ۲٦۲۱)، قیزیلداش (۲۰ک‌ق‌ب ۱۷۰۹/ دمیریوْلو داغین ۱۲ ک‌د)، قیلینج/ قیْلیش داغی (۳۷ک‌ق ۲٤۵۱/ دمیریوْلو داغین ۱۵ک‌ب)، کافتارلی (۲۷ک‌ق‌ب ۱۵٦٤/ دمیریوْلو داغین ۲ ک‌د)، کَلیلی (۲۵ک‌ق۲۱۸٦/ میزاب کندی‌نین گ)، گلَنْج داغ (۳۵ک‌ق۳۲۷۹/ دمیریوْلو داغین ۱٦ ک‌ب)، ۱٤-مرند بؤلگه‌سینین-داغلاری(یئکانات): دَربید (٤۰ک‌ق‌ب ۱۷۰٤)، قالاداغ/ نوراللاه خان قالاسی(۳۵ک‌ق‌ب ۱٦۹٤/ قایسارا کندی‌نین ق)، گوَنسَر (٤۰ک‌ق‌ب۲۰۲٦ یوُخاری یئکان کندی‌نین قد)؛ ناباتدار (۳۲ک‌ق‌ب۱۸۸۵)، ۱۵-مرند(مرکزی بیناب) بؤلگه‌سینین کندلری: اَلینجه (۲۵۱۵*) (قوْ: النجق)؛ اوُردَکلو (۱۳۱۲*)؛ اوُسداغی (٤٦۵*)؛ بیناب/ بیناب میشوْ (۳٦۰۰*)؛ چاواش (۵۳۰*)؛ دؤیوجان/ دؤگیجان (۲۵۰*)؛ زره‌غان (۱۷۰۰*)؛ گوشه درق (٤۷۰*)، نوقه‌دی‌دره (۲۷۰*)؛ قئینر (۵۸۰*)؛ مجید آوا تازاکند (۱۲۰*)؛ ۱٦-مرند(مرکزی- دؤولت آباد) بؤلگه‌سینین کندلری: اَبرغان (۹۳۲*)؛ بَنگین (۲۹۰*)؛ دؤولت‌آباد(۲۰٤۰*)؛ ساری قایا (۱۲۰*)؛ کؤهناوا (۵۰۰*)(قوْ: کوهناب)؛ نؤقه‌دی شیْخلار (۲۰۰*)(قوْ: نوجه‌ده)؛ هؤجه‌قان (۱۷۰*) (قوْ: هوْچقان)؛ ۱۷-مرند(مرکزی- زوُنوزق) بؤلگه‌سینین کندلری: چیْرچیْر (۱۰۰*)؛ دَره (۲۱۰*)، زَمهَر(۷۷۰*) (قوْ: زمهَریر)؛ زوُنوز (۳٦۰*)؛ زوُنوزاق (۹۵۰*)؛ کؤک‌امر (۱۵۰۰*) (قوْ: کوه کمر)؛ گله‌خانا (۲۰*)، هؤروس/ هئریس (۳۷۰*)؛ ۱۸-مرند(مرکزی- شمالی میشوْ) بؤلگه‌سینین کندلری: ائشه‌وه (۲۹۰*) (قوْ: عیش‌آباد)؛ اَنه-مه(۱۲٦۰*)(قوْ: اَنامَق)؛ پیربالا (٤۲۰*)؛ خش کند(بوْش)، دیره‌وان (٤۲۰*) (قوْ: دیده‌بان)؛ دیزه/ آ (۱٦۰۰*)؛ ساکوان/ ساخبان (٦۲۰*) (قوْ: سگبان)، شوْردره (٦۳۰*)؛ کله‌جار/ کَله‌جَر (٤۸۰*)؛ کؤللو (۱۸٦۰*) (قوْ: کَندلَج)؛ ماللایوسف (٦٤۰*)؛ ماهبابا(۹۷۰*) (قوْ: محبوب‌آباد)؛ وهرم/ چیْرکندی (٦۵۲*) (قوْ: بهرام)، یام (۹۳۰*) (قوْ: پیام)؛ ۱۹-مرند(مرکزی-شرقی‌هرزندات) بؤلگه‌سینین کندلری : اَویندین (۵۸۰*)؛ بؤبره/ آ-ی (٦۵۰*)(قوْ: بابَره)؛ خاناسر (۸۵۰*)؛ داراندداش(٤٦۰*)؛ قاراتپه؛ میباو/ میباب (۱۸۷۰*)؛ میزاب/ میزاو(۱۷۰*)؛ هرزَن/ هَرزَند (تازا~-کؤهنه~/ چای~-داش~) (۱۹٤۰*، ۱۳۰۰)؛ هَویستین (۵۲۰*)؛ ۲۰-مرند(مرکزی-غربی هرزندات) بؤلگه‌سینین کندلری : آیران‌دیبی (۹٤۰*) (قوْ: عریان-تپه)؛ پیْرساق (٤۱۰*) (قوْ: پیراسحق)؛ چایکسن (۵۹۰*)؛ چرَک-دَمیر(قوْ: چراگاه امیر)؛ زال (۱۰۰۰*)؛ قارابوُلاق (۵۵۰*)؛ قاراگؤز (۳۱۰*)؛ قُربان‌دیزه‌سی(۹٦۰*)، کوْراب (٦۵۰*)؛ گلین قیه (۱۹۸۰*)؛ موْولو(٦۰*)؛ یئنگیجه سادات (۲۰۰*)؛ ۲۱-مرند(مرکزی-کؤشکسارای) بؤلگه‌سینین کندلری: ائرسی (۸۹۲*)؛ ائلات‌یالقوزآغاج؛ اَره‌لان (۱٦۰۰*)؛ جامابوْزور (۲۱۵*) (قوْ: جامع بزرگ)؛ حسین‌بگ دیزه‌سی (۱۳۰۰*)؛ حیدرآباد (۵۵*) (بوْش)، خالخال، درویش محمد (۱۹۰*)، زنجیره (۸۸۰*)؛ سروْو/ سرخه/ سیْرخا (۱۲۰*)، سیدلو، قاپیلیق (٦۵*/ تو)؛ قاراجا فیض اُللـه (۵۰۵*)؛ قاراجامحمد (٤۱۰*)؛ قیْرخلار/ قیْرخلار زنجیره (۲۰۰*)؛ قیرمیزی قیشلاق؛ کؤشکسارای (۲۹۰۰*)؛ کؤهنه سوُ(بوْش)، گزافر؛ نورآباد (۱۲۰*)، وانلوُجوق/ وانلیجا (۲۷۰*)؛ یالقوزآغاج (۱٤۹۰*)؛ ۲۲-مرند(یامچی ذؤلبین/ زیلبین) بؤلگه‌سینین کندلری: اَرباتان (٦۸۰*)؛ باری (٦۵۰*)(قوْ: باروُج)؛ تازاکند آخوند (۱٤۰*)، خارابامرکید (۷۸۰*)؛ اوُروم قوُیوسو؛ فارفار (۲۹۰*)؛ قلندر، قمیش آغوُل (۲۰۰*)؛ قوُش‌قایاسی؛ گله‌وان (۷۹۰*) (قوْ: گله‌بان)؛ گوْلزار (۱۲۰*)؛ لیوار (۲۱۳۰*)، مرکید/ مرگیت (۷۸۰*)؛ مزارع قراج، یئکان دیزه‌سی (۱۹۵۰*)؛ یامچی (۳۹۵۰*)؛ میغیل‌لی؛ ۲۳-مرند(یامچی یئکانات) بؤلگه‌سینین کندلری: اصلی کندی (۲۳۰*)، آغ‌کهریز(بوْش)، امیرآوا، بهشت دره سی، حبیب کندی، شامقلو/ شامیْخلی/ آ-ی(۳۹۰*)، عربکهریز، قوْچ علی کندی، قایسارا (قوْ: قیصر)؛ کهریز، موُغلو (۲۸۰*)؛ یئکان سعدی (٦۲۰*)، یئکان کهریز (۵٤۹۰*)؛ یئکان/ ی؛ یئنگیجه کوْرد (۲۳۰*)، یئنگیجه یارانمیش (۲۰*)؛

mərəndi..مرندی [آذ]بیر نوع بؤیوک اوْراق، مالاغان (فا: داسی بزرگ).

mərnəgəli..مرنگه‌لی [اؤزل آذ]اوُرمیه ده کند آدی {مارانگه‌لی}.

mərnə..مرنه [اؤزل آذ]اوُرمیه ده کند آدی {مارانه}.

mərni..مرنی [اؤزل آذ]اردبیل ده کند آدی {مارانی}.

mərv..مَرو [آ، ت]توْرکوستاندا شهر آدی، قئیداردا داغ‌آدی.

mərövşün..مرؤوشوْن [اؤزل آذ]میانادا کند آدی {مارا+اوغوش+ون

mürur..مُرُور [آذ، عربجه]اوْتَری باخیش (فا: ~). passing

mərurüzzəman..مرورُالزّمان [آذ، عربجه]سوْره و زامان آشیمی.

مُرواری..murvari/mirvari [اؤزل آد]موُرواری، میرواری: زنجان دا داغ آدی.

مُروارید..mürvarid/ murvarid/ mirvarid [آد، عربجه]اینجی، دَیرلی داش نوعو pearl

مُروارید..mürvarid/ murvarid /mirvarid [اؤزل‌آد]آستانا و زنجان دا کند آدی.

مرواریددلبازی..murvaridilbazi [یازار]م۱۹۱۲ده قازاخ‌دا آنادان اوْلوب، اوشاق و گنجلر اوْچون اثرلر وشعرلری واردیر[۵۲].

مروان..mərvan [اؤزل آد]قوْشاچای و گئرمی ده کند آدی.

مُروّت..mürüvvət [آد، عربجه]ایگیدلیک، مردلیک، ایی‌لیک سئورلیک، جومردلیک (فا: ~). compassion

مُروّتسیز..mürüvvətsiz [صفت]مُروّتی‌اولمایان(فا: بی-مروت)ruthlessness

مُروّج..mürəvvic [صفت، عربجه]رواج وئرن (فا: ~).

مرودشت بؤلگه‌سینین داغلاری..mərvdəşt [اؤزل آد]آغ تپه (۱۷ک‌ق‌د۲۰۶۲)،

مرودیزه..mərvdizə [اؤزل آد]شبستر ده کند آدی {مارو+دیزه: مارالی دیزه}.

مروشکان..mərvəşkan [اؤزل آد]آباده-سوریان دا کند آدی.

مروک..mərvək [اؤزل آد]آستانا دا کند آدی.

مره..mərə [آد، بیتگی]چؤیود، قوُلانجار (فا: مارچوبه). Asparagus

مره۲(آد) ۱-مره‌مره اوْیونوندا قازیلان چوُخور و اوْیوق، عُمومیتله چوُخور یئر. ۳-(ن، دده) آهای، آی، ائی. ٤-مَره (اؤزل آد) ساووجبوُلاق (~خیان)، اوُرمیه (~سینک)دا داغ آدی.خوی(~کان)، هئریس(~نوْو) ده کند آدی {مارا}.

مَرەزه..mərəzə [اؤزل آد]شاماخی'دا کند آدی[۲۴۰].

مره‌کؤچدوم..mərəköçdüm [باخ]مره مره.

مرهم..mərhəm [آد، عربجه] یاخی، یارا داواسی (فا: دوا). salve

مره‌مره..mərəmərə [آد]اوُشاقلار آراسیندا بیر اوْیون آدی، فیندیق، قوْز و داش کیمی شئیلری مره‌یه سالماقدان عبارت بیر اوْیون آدی، مازی اوْیونو.

مرهوُن..mərhun [صفت، عربجه]رهن اوْلموش (فا: رهن شده). indebted

مریان‌آغ‌ائولر..məryan ağ evlər [اؤزل آد]هشتپر ده کند آدی {مارا+ان}.

مریانج(مریانا)..məryanc(məryana) [اؤزل آد]همدان دا بالاجا شهر آدی {مارا+آنا: بؤیوک اوْتلاق}.

مریجان..mərican [اؤزل آد]ماهنشان دا کند آدی {مارا+جان}.

مرّیخ..mirrix [آد، عربجه]گؤنش سیستیمینده یئر کوْره سیندن سوْنراکی گزه‌ین ین آدی(فا: مارس). mars

مُرید..mürid [آد، عربجه]بیر طریقت اوُیومجوسو (فا: ~).

مُریدلر..müridlər [اؤزل آد]عاباس آباد:آستارا دا کند آدی.

مَریدیش..məridiş [اؤزل آد]خالخال دا داغ آدی.

مریض..məriz [آد، عربجه]سایری، ناخوش، خسته، آزارلی (فا: ~). ill

مریضخانا..mərizxana [آد]خسته خانا (فا: مریضخانه). hospital

مریم‌آنا الدیوانی..məryəmana əldivanı [باخ]چان چیچه‌گی.

مریم‌آنا تیکانی..məryəmana tikanı [باخ]دَوه تیکانی.

مریم‌آناآسماسی..məryəmana asması [باخ]آغ آسما.

مریم‌اَفقَهی..məryəm əfqəhi [یازار]گونش ۱۳۲۵(م۱۹٤٦) ده تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مریم‌اوْتو..məryəm otu [آد، بیتگی]ترکیبینده عطیرلی یاغ اوْلان، چیچگی ایکی دوْداقلی تاجلی اولاراق، اوْتسوْو بیتگی.

مریم‌اوُلدوزو..məryəm ulduzu [آد]پاخیر اوُلدوزو. ، دیوان لغات تورک ده باقیر شکلینده ایشله نیبدیر‹ باقیر›

مریم‌پناهشاهی..məryəm pənahşahi [یازار]گونش ۱۳۵۰(م۱۹۷۱) ده تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مریم‌جهانگیری..məryəm cahangiri [اؤزل آد](ش ۱۳۳۱-۱۲۹۵)ارومیه‌لیدیر و تورکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

مریم‌قوُتچی..məryəm qutçi [اؤزل آد]هشتَری ده کند آدی.

مریم‌قوُردو(مریم‌بؤجگی)..məryəm qurdu(məryəm böcəyi) [آد، دیرگی]رُطوبت‌لی یئرلرده یاشایان خرچنگه اوْخشار کیچیک قوُرد (فا: خرخاکی، پرپا). teucrium ،oniscoidea

مریم‌نه کیلیسه سی..məryəmnənə kilisəsi [اؤزل آد]باخ: ماکی.

مریم نوْخودو..məryəm noxudu [آد، بیتگی]آذربایجان مئشه‌لرینده بیتن کیچیک بوْیلو اوْتسوْو بیتگی.

مریمیه..məryəmiyə [آد، بیتگی]بیر بیتگی آدی (فا: گل تشنَک، سلوی).

مرینوس..merinus [باخ]مئرینوس.

مریوان بؤلگه سینده توْرکجه یئرآدلاری..mərıvan [اؤزل آد] ۱-یئنگیجه (مریوان گؤلونون گوْن باتان طرفینده اولاراق اهالی سی کوْرددولر). ۲-قیْزیلجاسوُ چایی انجیران کندیندن گئچَرک قوُم دوُزگؤلونه تؤکولور ۲۸b۵ /۱,۱s۲=q)،

مزاج..məzac [آد، عربجه] یارادیلیش، طبیعت (فا: خوی). condition

məzah..مزاح [آد، عربجه] گؤلمه جه، ایلنمک اوچون دئییلن گؤلمه‌لی سؤزلر ویا گؤرولن ایشلر (فا: شوخی). jester

müzahim/muzahim..مُزاحم [ص،ع] ساتاشقان(فا:~). obtrusive

müzahimət/muzahimət..مُزاحمت [آد، عربجه] ساتاشما، اذیت ائتمه (فا: ~).

məzar..مزار [عربجه] گؤموّت، سین (فا: قبر). tomb

məzare..مزارع [آد] تارلالار، اکین یئرلری (فا: ~). farm lessor

məzarlıq..مزارلیق [آد] قبرستان، گؤموّتلوک، سینلیک(فا: قبرستان) tomb

məzarlıq..مزارلیق [اؤزل آد] مانه ده کند آدی.

müzavicət/muzavicət..مُزاوجت [آد] ائولنمه (فا: مزاوجت). marrying

məzaya..مزایا [آد] یارارلار، قازانج‌لار (فا: ~). benefits

məzaycan..مزایجان [اؤزل آد] شیراز-داراب دا کند آدی.

müzayidə/ muzayidə..مُزایده [آد، عربجه] آرتیرماساتیشی، چوخساما، آچیق آرتیرما، چوخالتما (فا: ~). high bid, auciton

məzbələ..مزبله [آد، عربجه] چؤپلوک، کؤللوک (فا: ~). dunghill

məzbur..مزبور [ض] آدی گئچن (فا: یادشده). aforesaid

məzcin..مزجین [اؤزل آد] هیشئیین و خالخال دا کند آدی.

müzəxrəf/ muzəxrəf..مُزخرف [آد، عربجه] یاوا (فا: ~). silly

müzəxrəfat/ muzəxrəfat..مُزخرفات [آد، عربجه] بوْش و یاوا سؤزلر (فا: ~). idle talks

müzd..مُزد [آد، سومرجه [۱۰۵]] ایشله‌مه قارشیلیغیندا وئریلن پول ویا مال (فا: ~). wage

məzdəqinə..مزدقینه [اؤزل آد] همدان دا کند آدی.

məzdək..مزدک [اؤزل آد] مزدک تبریزلی اوْلوب و م۵جی یوز ایلده باش قالدیردی، مزدکین قالخیشی ٤٠ ایل سوّردو و سونوندا ظالم انوشیروان طرفیندن آرادان آپاریلدی، مزدکین قالخیشیندا اقتصادی‌سیاسی جهت‌لرله ملی واوُلوسال سبب‌لر مؤثر اولموشدو.

muzdur..مُزدور [صفت، فا] پارا اوچون هر ایش گؤرن (فا: ~). wage earner

məzrəə..مزرَعه [صفت، عربجه] اکین یئری (فا: ~).

məzrə-..مزره [اؤزل آد] مزرعه: تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اوْلار).

Məzru..مزروع [صفت، عربجه] اکیلمیش، اکیلی (فا: کشت شده). planted

mərzulu..مرزولو [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {مر+سولو: سوُلو مرتع}.

məzqan..مزقان [آد، فرانسیزجا] موزیک[۸۲].

məzqəl..مزقل [باخ] مازقال.

məzget..مزگئت [اؤزل آد] مزگت: قزوین ده داغ آدی.

məzgər..مَزگَر [اؤزل آد] کلئییر ده کند آدی {توُتلوق[٦٦]}.

məzmin dağ..مزمین‌داغ [اؤزل آد] قوُبادلی'دا داغ آدی[۲٤۰].

müzəvvir..مُزوّر [صفت، عربجه] آرا پوْزان، ایکی اوزلو (فا: ~). dissimulator

məzə..مزه [آد، فا] ۱-داد. ۲-ایچکی ایله یئییلن یمه جک (فا: مزه). taste

məziyət..مزیّت [آد، عربجه] اوْستونلوک، یارارلیق. preference

məzid..مزید [آد] آرتما، چوخ (فا: ازدیاد). increased

məzid abad..مزید آباد [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

müzəyyən..مُزیّن [صفت، عربجه] بزَنمیش، سوّسلنمیش. dresser

mis..مس [آد، عربجه] پاخیر، باخ: میس (فا: ~). copper

məsməsi..مس مسی [آد، بیتگی] اوْزه‌ری ساده ویا بوُداقلی توّکلرله اوْرتولو بیر ایللیک بیتگی.

məsul..مسئول [صفت، عربجه] سوْرومولو (فا: ~). in charge

məsuliyət..مسئولیت [آد، عربجه] سوْرومولولوق، (فا: ~). responsibility

məsail..مسائل [آد، عربجه] باخ: مسایل (فا: ~).

müsabiq/ musabiq..مُسابق [آد، عربجه] یاریشچی، یاریشماجی (فا: مسابق).

müsabiqə/musabiqə..مُسابقه [آد، عربجه] یاریش (فا: ~). competition

məsacid..مساجد [آد، عربجه] مچیدلر (فا: ~). mosques

məssah..مسّاح [آد، عربجه] مساحت اؤلچن (فا: سطح سنج).

məsahət..مساحت [آد، عربجه] سطح‌اؤلچومو، گئنیشلیک. mensura-tion

məssahi..مسّاحی [آد، عربجه] مسّاح‌لیق، یئر اؤلچمه (فا: سطح سنجی).

məsaj..مساژ [آد، فرانسیزجا] پئیغام، وئریلن بیلگی و بیلدیری.

məsas..مَساس [آد، موغولجا] سلاحلار، قیلیجلار[۸۲].

müsaid/ musaid..مُساعد [صفت، عربجه] اویقون، الویریشلی. favo(u)rable

müsaidət/ musaidət..مُساعدت [آد، عربجه] یاردیمجی‌لیق(فا: ~ assistance

müsaidə/ musaidə..مُساعده [آد، عربجه] کؤمک، یاردیم (فا: ~). advance

məsai..مساعی [آد، عربجه] چالیشما، امک (فا: تلاش). efforts

مَسافت..məsafət [آد، عربجه] آرالیق (فا: فاصله). distance

مُسافر..müsafir/ musafir [صفت، عربجه] یوْلجو (فا: ـ). passenger

مُسافرت..müsafirət/ musafirət [آد، عربجه] یوْلجولوق (فا: ـ). travel

مُسافرخانا..müsafirxana/ musafirxana [آد] یوْلجو ائوی (فا: ـ). inn

مسافه..məsafə [آد، عربجه] آرا، اوْزاق‌لیق، ایکی نُقطه وشئی آراسی.

مسافه‌لیک..məsafəlik [آد] آرالیق.

مساکن..məsakin [آد، عربجه] یوْخسوللار (فا: فقرا). the poor

مسالک‌وممالک..məsalik və məmalik [اؤزل آد] عرب سیاحی ابن-خردادبه (۲۵۰ه) و اصطخری‌نین یازدیغی گزی کتابینین آدی.

مسألمت..müsalimət/ musalimət [آد، عربجه] باریشما، باریش(فا: ـ).

مسأله(مسئله)..məsələ [آد، عربجه] سوْرون، پرابلئم، گوّج ایش (فا: ـ).

مُسامحه..müsamihə/ musamihə [آد، عربجه] گؤرمزلیکدن گلمه، گؤز یوُمما، خوش گؤرو ایله حرکت ائتمه (فا: مسامحه).

مُساوات..müsavat/ musavat [آد، عربجه] ائشیت‌لیک (فا: ـ). equality

مُساوی..müsavi/ musavi [آد، عربجه] ائشیت (فا: مساوی) equal

مسایل..məsail [آد] سوْرونلار، پرابلئم‌لر (فا: ـ). problems

مُسبّب..müsəbbib [آد، عربجه] سببچی، ندنچی (فا: ـ). cause

مسبوق..məsbuq [آد، عربجه] گئچمیش، سابقه اوْلموش (فا: ـ).

مست..məst [صفت، فا] سرخوش، اسریک (فا: سرخوش). runk

مَستر..məster [آد، این] یوکسک‌لیسانس‌درجه‌سی (فا: مستر).

مُستأجر..müstəcir [آد، عربجه] کیراجی، اجاره‌اوْتوران. tenant

مُستأصل..müstəsəl [صفت، عربجه] الی هر یئردن اوزولموش (فا: ـ). driven to extremities

مستان..məstan [صفت، فا] سوْزگون، خومار (گؤز اوْچون) (فا: خمار).

مستان آباد..məstan abad [اؤزل آد] اردبیل و سایین‌قالا دا کند آدی.

مستانه..məstanə [ظ، فا] سرخوش کیمی، اسریک کیمی، سوْزگون وآخیجی، خومار کیمی (فا: ـ). drunken

مُستبد..müstəbid [صفت، عربجه] دیکتاتور (فا: ـ). despot

مُستتر..müstətir [صفت] اوْرتولو (فا: ـ). hidden

مُستَثنی، مُستَثنا..müstəsna [ع،] ۱-قوُرال دیشی. ۲-آیریق، آیری جالی، دیشینداکی (فا: ـ). exceptional

مُستجاب..müstəcab [صفت] قبول اولموش (فا: ـ). granted

مُستحب..müstəhəb [آد، عربجه] ثوابی اولان، گؤرولمه سینین ثوابی اولاراق گؤرولمه‌مه‌سینه گُناه یازیلمایان عمل(فا: ـ). recommended

مُستحدّث..müstəhəddis [صفت، عربجه] تیکیلمیش، دوزلمیش(فا: ـ). reclaimed

مُستحصل..müstəhsəl [آد، عربجه] اوْره‌تیجی، یئتیشدیریجی (فا: ـ).

مُستحضر..müstəhzər [آد، عربجه] بیلگی‌لی، حاضرلایان (فا: ـ). imformed

مُستحفظ..müstəhfiz [آد، عربجه] قوْرویان، حفاظت ائدن (فا: ـ).

مُستَحق..müstəhəq [آد، عربجه] حقلی، بیرحّقه‌لایق اوْلان (فا: ـ). deserving

مُستحکم..müstəhkəm [صفت، عربجه] برکیمیش، ساغلام (فا: ـ).

مُستحیل..müstəhil [صفت، عربجه] غیر ممکن، محال امر (فا: ـ).

مُستخدم..müstəxdim [آد، عربجه] خدَمه، قوُللوقچو. employee

مُستخرج..müstəxrəc [صفت، عربجه] چیخاریلمیش. extracted

مُستدام..müstədam [صفت] قالیجی (فا: ـ). permanent

مُستدل..müstədil [صفت] قانیتلی (فا: ـ). proved

مُستراح..müstərah [آد، عربجه] توالت (فا: ـ). lavatory

مسترد..müstərəd [صفت] گئری‌وئریلمیش، قایتاریلمیش (فا: ـ).

مستزاد..müstəzad [آد، یازین] چوخالمیش مصرع، بو نوع شعرده شاعر لازم اولدوغوندا مصرعین سونونا بیر عبارت آرتیریر، اؤرنک "شاعر دئدیگین دوزلو غزلخوان گرک اولسون اعیان گرک اولسون. شاعر دئدیگین ظلمو جنایتلری یازماز محنت‌لری یازماز. عارف-صفا"[۷۳، ۷۴].

مُستشار..müstəşar [آد، عربجه] مشورت طرفی (فا: ـ). advisor

مُستشرق..müstəşrəq [آد، عربجه] شرق‌بیلمنی (فا: ـ). orientalist

مُستضعف..müstəzəf [آد، عربجه] ضعیف اوْلموش (فا: ـ).

مُستَطیل..müstətil [آد، عربجه] دیک دؤرد قوْل، دیک دؤردگن (فا: ـ). rectangle

مُستعار..müstəar [آد، عربجه] ائیره تی، تاخما (فا: ـ). fictitious

مستعجل..müstə`cəl [آد، عربجه] عجله‌لی، تلَسیلمیش (فا: ـ).

مُستعد..müstəid [صفت، عربجه] یئته‌نک‌لی، قابلیت‌لی. talented

مُستعرب..müstə`rəb [صفت] عرب لشمیش (فا: ـ). adopting Arabian customs or culture.

مُستعفی..müstə`fi [صفت، عربجه] استعفا ائتمیش(فا: ـ). resigning

مستعلی بَگلو..məstəli bəyli [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی. بیرشاهسون ائلی[۳، ۱۰۸].

مُستعمره..müstə`mərə [آد] سؤمورگه (فا: ـ). colony

mustə`məl..müstəməl [صفت، عربجه] ایشلنمیش(فا: ~). used old

müstəğrəq..müstəğrəq [صفت، عربجه] دالمیش، باتمیش. drowned

müstəğəllat..müstəğəllat [آد، عربجه] تاخیل اکیلمیش یئرلر (فا: ~). real estates

müstəğni..müstəğni [صفت، عربجه] وارلی (فا: ~). needless

müstəfiz..müstəfiz [آد، عربجه] یارالانما، فیض ایسته‌مه (فا: ~).

müstəqbəl..müstəqbəl [آد، عربجه] گله جک (فا: ~). future

müstəqər..müstəqər [صفت، عربجه] یئرلشمیش (فا: ~). settled

müstəqrəz..müstəqrəz [صفت، عربجه] بوْرجلانمیش (فا: ~).

müstəqil..müstəqil [آد، عربجه] باغیمسیز (فا: ~). independent

müstəqim..müstəqim [آد، عربجه] دوْغرو، دوْز، (فا: ~). direct

məstəkan..məstəkan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

müstəlzim..müstəlzim [صفت، عربجه] گره کن(فا: ~ mecessitating

müstəmər..müstəmər [ظرف] سورَکلی (فا: ~). continued

müstəmərrən..müstəmərrən [ظ، عربجه] سوْرَکلی اوْلاراق (فا: ~).

müstəmsək..müstəmsək [آد] وسیله، دلیل، بهانه. pretense

müstəmi..müstəmi [صفت] دینله‌ین، قولاق آسان(فا: ~) listener

müstəmləkə..müstəmləkə [آد، عربجه] سؤموْرگه (فا: ~).

müstəmənd..müstəmənd [صفت] یوْخسول (فا: ~). afflicted

müstənəd..müstənəd [صفت، عربجه] بلگه سل، بلگه‌یه دایانان (فا: ~). based

müstənsix..müstənsix [صفت، عربجه] استنساق‌ائدن. transcriber

müstəntiq..müstəntiq [آد، عربجه] دانیشدیران، قوْنوشدوران، سوْرقو یارقیجی، محکمه استنطاقی آپاران (فا: ~). interrogator

müstənkif..müstənkif [صفت] غروردان بیریندن اوْز دؤنده‌رن (فا: ~). refuser

mustofi..müstofi [صفت، عربجه] ۱-بیرینین حاققینی قوْرویان و آلان ۲- مفتّش، وئرگی‌سورواملوسو(فا: ~) state accountant

mustoli..müstoli [صفت، عربجه] مسلّط، اوْستن اولموش (فا: ~).

mustocib..müstocib [صفت] اوُیقون (فا: ~). deserving

məstur..məstur [صفت، عربجه] اؤرتولو، باغلی، قاپالی، گیزلی(فا: ~covered

müstəvi..müstəvi [آد، عربجه] دوْزلم، دوْز و یاستی (فا: ~). plane

müstəhcən..müstəhcən [آد، عربجه] قبیح، کؤتو و پیس (فا: ~). onbscene

müstəhza..müstəhza [ع، آ] آلای جی (فا: ~).

müstəhlək..müstəhlək [آد، عربجه] استهلاک تاپان، ایشله‌نَرک آرادان گئدن (فا: ~).

mosətəhəlk..müstəhlək [آد، عربجه] توْکه دیجی (فا: ~). amortized

məsti..məsti [آد] مست‌لیک (فا: مستی). intoxication

məscid came..məscid cami [آد] بؤیوک مچید (فا: ~). comperhensive

məscid..məscid [باخ] مچید. mosque

məçidli..məçidli [اؤزل آد] مچیدلی: خیاو، اردبیل و گئرمی ده کند آدی.

müsəccəl..müsəccəl [آد، عربجه] اوْنای لانمیش (فا: ~). confirmed

müsəxxər..müsəxxər [صفت، عربجه] آلینمیش، تسخیر اولونموش (فا: ~). conquered

məsxərə..məsxərə [آد، عربجه] استئهزا، اله‌سالما mocking

məsdərə..məsdərə [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

müsəddəs..müsəddəs [آد، عربجه] آلتی‌لیق، آلتی مصرع‌سی اوْلان شعر (فا: ~). hex

məsdud..məsdud [صفت، عربجه] باغلی (فا: بسته شده). closed

məsərrət..məsərrət [آد، عربجه] سئوینج (فا: سرور). joy

məsrur..məsrur [صفت، عربجه] شن، شاد، خوش، سئوینجلی. (فا:شاد)

Məsruriyət..məsruriyət [آد، عربجه] سئوینج، مسرور اوْلما.

müsri..müsri [آد، عربجه] بولاشیجی (فا: ~). contagious

müsəttəh..müsəttəh [صفت، عربجه] یاستی (فا: ~). flat

məstur..məstur [صفت، عربجه] یازیلمیش (فا: ~). written

məsud..məsud [آد، عربجه] موتلو، سئوینج‌لی، اوْنقون (فا: شاد).

məsud abad..məsud abad [اؤزل آد] هشتَری و ماکی دا کند آدی.

məsqəran..məsqəran [اؤزل آد] اهر ده کند آدی. {بؤیوک تانری یئری ٦٦}.

müsəqqəf..müsəqqəf [صفت، عربجه] دامی‌باسدیریلمیش(فا: ~roofed

məskərat..məskərat [آد، عربجه] الکل لو ایچکی‌لر (فا: ~).

məskən..məskən [آد، عربجه] قوْنوت، ائو، اینسانین یاشادیغی یئر. residence

müsəkkin..müsəkkin [صفت، عربجه] یاتیش دیریجی، توخدادیجی، اوْووُنْدوروجو (فا: ~). calmative

miskinət..məskinət [آد، عربجه] یوْخسوللوق(فا: ~) inmdigence

məskut..məskut [صفت، عربجه] سوسقون (فا: ~). left unsaid

məskuk..məskuk [آد، عربجه] سکه (فا: سکه). coin

məskun..məskun [آد، عربجه] یاشاییش یئری(فا: ~). habitable

miskin..məskin [آد، عربجه] یوْخسول (فا: ~).

مسکین‌قلیچ..miskin qlıç [یازار] م۱۸۵۰ده دؤنیایا گلیب، تورکمن شاعری اؤلاراق مشهور داستانلاری واردیر "باتیرنفس--".

مسکین..miskin [یازار] باقرخلخالی-زنجانی گونش۱۲۲۸ده زنجان دا آنادان اولوب، تؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

مسگر..misgər [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

مُسلّح..müsəlləh [آد، عربجه] سلاح لانمیش (فا: ~). armed

مسلخ..məsləx [آد، عربجه] مالداواراؤلدورمه و سوْیما یئری(فا: ~).

مُسلسل..müsəlsəl [صفت، عربجه] آرد آردا گلن، بیربیرینین دالیجا گلن، آریجیل، دال بادال، بیر سلاح آدی (فا: ~). chianed

مُسلّط..müsəllət [صفت، عربجه] اؤستون گلن(فا: ~). predominant

مَسلک..məslək [آد، عربجه] ایش، گئچینه‌جک اؤچون اولان ایش، اوُغراش. ۲-هرهانسی بیر دؤنیا گؤروشونه اساسلانان دؤشونجه و فیکیر (فا: ~). principle

مَسلکداش..məsləkdaş [آد] امکداش.

مُسلّم..müsəlləm [آد، عربجه] حتمی (فا: ~).

مُسلم..müslüm [آد، عربجه] ۱-مُسلمان ۲-اوغلان آدی moslem

مُسلّماً..müsəlləmən [آد] حتمی اولاراق (فا: ~). certainly

مُسلمان..müsəlman [آد، عربجه] اسلام دینینده اولان (فا: ~). mossulman

مسلول..məslul [آد، عربجه] سلّ توتموش (فا: ~).

مُسمّا..müsəmma [ع، صفت] ۱-آد وئریلمیش. ۲-قوْیون و توْیوق اتیندن، آلبوُخارا، کیشمیش و قایسی قوُروسویلا پیشیریلن بیر نوْع یئمک. (فا: ~).

مسمط..müsəmmət [باخ] ترجیع‌بند، ترکیب‌بند، دوزمه[۷۳، ۷۴].

مسموع..məsmu [صفت، عربجه] ائشیدیلمیش، دوُیولموش (فا: ~).

مسموم..məsmum [صفت، عربجه] آغی لانمیش، زهرلنمیش (فا: ~).

مُسنّ..müsünn [صفت] یاشلی (فا: ~). advanced in years

مسند..məsnəd [آد، عربجه] دایاناق، مقام، موقع (فا: مقام). seat

مُسوّس..müsəvvəs [صفت، عربجه] وسوسه‌لی، قوُرونتولو، (فا: ~).

مُسهل..müshil [صفت، عربجه] ایشلتمه، باغیرساق و قارنی یوموشالدان (فا: ~). purgative

مسی..məsi [آد] پاخیر، پاخیردان دوزلمیش (فا: ~). made of copper

مسیح..məsih [آد، عربجه] ۱-الس‌وْرن، الس‌یغایان ۲-حضرت عیسا.

مسیحی..məsihi [آد، عربجه] کریستیان، حضرت مسیح گتیرن دینه اینانان، کریستیان دینینده اولان (فا: ~). ۲- Christianity

مسیحی۲(یازار) م۱۶-۱۷جی یوْزیل‌ده یاشامیش، تورکجه دیوانی-

واردیر.

مسیر..məsir [آد، عربجه] دوْلانجاق، گزیله جک یئر (فا: ~). coures

مسیل..məsil [آد] سئل یاتاغی (فا: محل عبور سیل). floody way

مَسیو..məsiv [باخ] ماسیو.

مشئوم..məşum [صفت، عربجه] اوُغورسوز، کؤتو (فا: نامبارک).

مُشابِه..müşabih/ muşabih [صفت] بَنزر، (فا: شبیه). similar

مُشابهت..müşabihət/muşabihət [آد، عربجه] بنزرلیک (فا: ~). similarity

مُشابهه..müşabihə/ muşabihə [آد، عربجه] بنزر، بنزه ییش (فا: ~).

مُشاجره..müşacirə/ muşacirə [آد] تارتیشما (فا: ~). dispuite

مُشارالیه..müşarüleləyh/muşirəleyh [ض] آد آپاردیغیمیز کیمسه (فا: او) he

مُشارکت..müşarikət/ muşarikət [آد، عربجه] اوْرتاقلیق (فا: ~). partnership

مشّاطه..məşşatə [آد، عربجه] بزک چی (فا: آرایشگر).

مشّاطه..məşşatə [آد، عربجه] بزَکچی، سوْسله‌ین(فا: ~ beauticain

مُشاع..müşa/ muşa [آد، عربجه] اورتاق مولک ویا آیری شئی (فا: ~). held in undivided sheares

مُشاعره..müşairə/ muşairə [آد] شعرلشمه، دئییشمه (فا: ~). capping verses

مشاغل..məşağil [آد] شغل‌لار، مسلک‌لر (فا: شغل ها). jobs

مُشام..müşam/ muşam [آد] ایی‌له‌مه، قوْخولاما (فا: ~). smelling

مُشاور..müşavir/ muşavir [آد، عربجه] دانیشمان (فا: ~). adviser

مُشاوره..müşavirə/muşavirə [آد، عربجه] مشورتلشمه، دانیشما consulting

مُشاهد..müşahid/ muşahid [صفت، عربجه] گوزلم جی، گؤزله ییجی (فا: ~).

مُشاهده..müşahidə/ muşahidə [آد، عربجه] گؤزلم (فا: ~). perception

مشاهیر..məşahir [آد] مشهور اولانلار، اونلولر (فا: ~). notables

مَشاهیر..məşahir [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

مشایخ..məşayx [آد] شیخ‌لر، بؤیوک‌لر (فا: بزرگان). elders

مُشایعت..müşayiət/ muşayiət [آد، عربجه] یانیجا گئتمه، یانداشلیق، یولاسالما (فا: ~). seeing off

مُشَبّک..müşəbbək [صفت] گؤزه نک‌لی، شبکه شبکه اولان (فا: ~). netted

مشبوع..məşbu [صفت، عربجه] ۱-دوْلو. ۲-دوْیموش، اشباع اوْلموش(فا: ~).

مُشبّه..müşəbbəh [صفت، عربجه] بنزه تیلن (فا: ~).

مُشبّهه..müşəbbəhə [صفت، عربجه] بنزه تیلمیش (فا: ~).

مُشتاق..müştaq/ muştaq [ع، صفت] علاقه‌لی.

مُشتبه..müştəbəh [صفت، عربجه] شُبهه‌لی، قوْشوللو (فا: ~).

مُشترک..müştərək [آد، عربجه] اوْرتاقلاشا، الیبرلیگییله common

مُشتری..müştəri [آد، عربجه] آلیجی(فا: ~) customer

مُشتری..müştəri [آد] مشتری اوُلدوزو، ژوپیتر اولدوزو(فا~) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اَرَنتوز›}.

مشتَعل..müştəil [صفت، عربجه] آلوولانمیش (فا: ~). aflame

مُشتق..müştəq [صفت، عربجه] یاریلیب آیریلمیش، آلینمیش، تؤرنمیش (فا: ~). dervied

مُشتقّات..müştəqqat [آد، عربجه] آیریلیب‌آلینمیش اولانلار (فا: ~). derivative

مشتقین..məştəqin [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

مُشتَمل..müştəmil [آد، عربجه] شامل اولان، قاپسایان (فا: ~). consisting of

مُشجّر..müşəccər [صفت، عربجه] آغاج لانمیش، اغاج اکیلمیش (فا: ~). planted

مُشخّص..müşəxxəs [آد، عربجه] سوْموت وبللی (فا: ~). distinct

مُشدّد..müşəddəd [صفت، عربجه] گوْرلشمیش، شدّت‌لی (فا: ~). aggravating

مشَدی..məşədi [آد، عربجه] مشهد زیارتینه گئتمیش.

مشدی‌اسعد..məşədi asəd [یازار] (۱۳جو قرن)قاراباغدا دوْغولوب، خوراساندا وفات ائدیبدیر، فضولی مکتبینه منسوبدور[۱۱۷].

مشدی‌ایوّب‌باکی..məşədi ayyub bakı [یازار] (۱۲۸۳–۱۳۲۷ه) شوشادا دوْغولوب وفضولی ادبی‌مکتبین ده تورکجه شعر دئیبدیر[۱۱۷].

مشدی‌میرزه‌جعفر..məşədi mirzəcəfər [یازار] قاراباغ شاعرلر یندندیر وفضولی مکتبینده توْرکجه شعر دئیب و۱۳۲۰ه ده وفات ائدیبدیر[۱۱۷].

مَشرب..məşrəb [آد، عربجه] ۱-یارادیلیش، خوی، کاراکتئر. ۲-سوُ ایچمه یئری.

مُشرّف..müşərrəf [آد، عربجه] شرف قازانمیش، شرف لنمیش (فا: ~). imminent

مُشرف..müşrif [آد، عربجه] اوُج یئرده دوروب بیر آلانی گؤه بیلمه.

مشرق..məşriq [آد] گوْندوغان، دوْغو (فا: شرق). east

مشرک..müşrik [صفت، عربجه] تانریا اوْرتاق قوْشان polythiest

مشروُب..məşrub [آد] ایچکی (فا: ~). alcoholic

مشروُبات..məşrubat [آد، عربجه] ایچکی‌لر، ایچه جک‌لر (فا: ~). alcoholic

مشروُح..məşruh [صفت] شرح اوْلونموش (فا: ~). detailed

مشروُطه..məşrutə [آد] مشروطیت اصول‌لاریلا دوزنله‌نن، حؤکمدارین و اقتدارین حُقوقونو محدودلاشدیران یاسالار توْپلومو و سیستیمی (فا: ~). constitution

مشروُطه انقلابی..məşrutə inqlabı [آد] مشروطه انقلابی قاجار محروسه مملکتی خالقلاری طرفیندن م۱۹۰۵ایلینده اوْز وئردی و سونوندا روس و انگلیس لرین دخالتی و ایچَریده اوْلان گئری چی قوْوه لرین تشبّث ایله یئنیلگی یه اوُغرادی.

مشروُطیت..məşrutiyət [آد] حکمدارلا یؤنه‌تیلن بیر اؤلکه‌ده، حُکمدارین باشقان‌لیغیلا پارلامئنتو یؤنَتیمینه دایانان حُکومت بیچیمی.

مشروُطیت اوی..məşrutiyət evi [اؤزل آد] باخ: تبریز.

مشروُع..məşru [صفت، عربجه] ۱-شرعه اویقون، دین ویاساجا دوْغرو گؤرؤلن (فا: طبق شرع). Lawful ۲-گئچرلی (فا: مقبول).

مشروحات..məşruhat [آد، عربجه] آچیقلاماالار، آیرینتی‌لار (فا: ~).

مشروط..məşrut [صفت، عربجه] بیرشرطه باغلانمیش، قوْشوللو (فا: شرط شده). conditioned

مشروعیت..məşruiyət [آد، عربجه] گئچرلی‌لیک (فا: مقبولیت).

مُشعشع..müşəşə [صفت] پارلاق (فا: ~). brilliant

مشعل..məşəl [آد، عربجه] چیراق، اطرافی ایشیق لاندیران چیراق، موْتورخانالاردا قازانین آلتیندا قوْیولان اوْدلوق torch

مشعلدار..məşəldar [اؤزل آد] قزوین ده کند آدی.

مشغله..məşğələ [آد، عربجه] اوُغراشیلان شئی، ایش گوّج اوُغراشی (فا: کار). occupation

مشغول..məşğul [صفت، عربجه] ۱-بیر شئیله اوغراشان ۲-چالیشیر وضعیتده اوْلان، دوّموک (فا: سرگرم شده). preoccupied

مشغولیت..məşğuliyət [آد، عربجه] اوُغراشما، اوُغراش (فا: سرگرمی).

مُشفق..müşfiq [صفت، عربجه]مهربان، اوره‌گی یانان (فا: ~). kind

مشفق..müşfiq [یازار](م۱۹۳۶–۱۹۰۸)باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

مشق..məşq [آد، عربجه]تاپیشیریق (فا: ~). exercise

مشقّت..məşəqqət [آد، عربجه]گوّجلوک، سیخینتی ایچینده اوْلماق، چتین‌لیک (فا: سختی). hardshiop

مشک عنبر..müşk ənbər [اؤزل آد]اهر ده کند آدی.

مشک..mişk [آد]میسک (فا: بوی مشک). musk

مشک‌آوا..mişk ava [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

مشکات..mişkat [آد، عربجه]چیراق یئری، چیراق قویماق اوچون تاخجا (فا: ~).

مُشکل..müşkül [صفت، عربجه]چتین، گوّچ، زوْر (فا: ~). difficult

مُشکلات..müşkülat [آد، عربجه]چتین‌لیک‌لر، گوجلوک‌لر (فا: ~). difficulties

مَشکلدره..müşküldərə [اؤزل آد]ساووجبولاق دا داغ آدی.

مشکوک..məşkuk [صفت، عربجه]قوُشقولو، شُبهه‌لی (فا: ~). doubtful

مشکوُر..məşkur [صفت، عربجه]بیه‌نیلمیش، اؤوؤلموش (فا: ~).

مشکوُل..məşkul [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی.

مشکی..mişki [آد، ص]قارا(فا: سیاه){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ مشیح›، دیواندا مشیج قارا اوْزوم آنلامیندا دیر و بوکلمه‌نین کؤکوّ سانیلیر}.

مشکین..mişkin [اؤزل آد]باخ: میشکین

مُشمّا..müşəmma [باخ]مُشَمبا، مُشَمّع: موُشامبا.

مشمپا..məşəmpa [اؤزل آد]زنجان دا کند آدی.

مشمول..məşmul [صفت، عربجه]شامل اولموش (فا: ~). included

مشموم..məşmum [آد، عربجه]ایی و قوخو(فا: ~).

مشند..məşənd [اؤزل آد]آستارا دا کند آدی.

مشوّب..müşəvvəb [صفت، عربجه]قاریشمیش، بولاشمیش (فا: ~).

مشورت..məşvərət [آد، عربجه]ایش گؤروشو، مصلحتلشمک‌اوّچون بیربیریله دانیشما و مُذاکره ائتمه (فا: ~). consultation

مُشوّش..müşəvvəş [صفت، عربجه]بلیرسیز، قاریشیق، دوْزنسیز (فا: ~). disturbed

مُشوّق..müşəvviq [آد، عربجه]تشویق ائدن (فا: ~). encourager

مشهَد..məşhəd [آد، عربجه]شهید دوّشولن یئر. (فا: ~).

مشهد..məşhəd [اؤزل آد]۱–امام‌رضاعلیه‌السلام‌ین زیارتگاهی نین اوْلدوغو شهرین‌آدی، خُراسان اُستانی شهرلریندن اولاراق گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل‌لیکده ۲۸۷۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۴۳۰۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر. ۲–مشهد بؤلگه سینده توّرک کندلری: اَرداک (۵۲ک‌ق‌ب ۳۱۰*)، بَلغوُر (۶۳ک‌ق‌ب ۸۳۰*)، بهره (۴۵ک‌ق ۲۲۰*)، پنجشنبه (۴۸ک‌ق ۵۰*)، خَرگَت (۶۵ک‌ق‌ب ۳۷۰*)، خلج (۵ک‌گ‌د ۳۵*)، داش بولاق (۹۰ک‌ب ۲۵۰*/ غ‌تو)، رادکان (۸۸ ک‌ق‌د ۹۱۵*/ ی‌تو)، سیج (۵۵ک‌ق‌د ۵۵۰*)، فوُشان (۵۴ک‌ق‌ب ۳۴۰*)، قوْزلوق (۴۵ک‌ق‌د ۷۰*/ غ‌تو)، مارَشْک (۶۳ک‌ق‌ب ۱۲۷۰*)، موُخیان (۹۶ک‌ق‌ب ۸۵۰*)، ۳–مشهد بؤلگه‌سینین چایلاری: مایان (~ قاراقوُم، s۲b۲۷)، ۴–مشهد بؤلگه‌سینین داغلاری: قازاق (۴۲ک‌ق‌د۱۸۵۰)،

مشهدی..məşhədi [اؤزل آد]مشهد: هشتَری‌ده داغ آدی.آوج، فریدن، ماکی، کلئیبر، سراب و گئرمی ده کند آدی.

مشهدی‌اسعد..əsəd məşhədi [یازار](اؤلوم‌ایلی‌ه۱۲۸۵)قاراباغ شاعریدیر[۱۴۲].

مشهوُد..məşhud [ع، ص]تانیق اوْلونان، گؤرولن، گؤزله گؤزؤلموش، تانیق اوْلونموش (فا: ~).

مشهوُدات..məşhudat [آد] گؤرولن‌لر (فا: ~). observations

مشهوُر..məşhur [صفت، عربجه]اوُنلو، تانینمیش، آدلی‌سانلی (فا: ~). famous

مشی..məşi [آد، عربجه] یئریش، یوْل (فا: راه). walking

مشیت..məşiyət [آد، عربجه]اراده، ایستک، تانری‌نین ایسته‌یی.

مشیج..məşic [باخ]مشکی.

مُشیر آباد..müşir abad [اؤزل آد]هئریس، قوْشاچای، تبریز ده کند آدی.

مشیک..məşik [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

مشی‌لو..məşilu [اؤزل آد]مشهدیلو: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

مُصاحب..müsahib/ musahib [آد، عربجه]صحبت و یولداش‌لیق ائدن کیمسه، یوْلداش، تای توش (فا: ~).

مُصاحبت..müsahibət/ musahibət [آد]صحبتلشمه(فا: ~) compaioship

مُصاحبه..müsahibə/ musahibə [آد، عربجه]قونوشما، سؤیله شی (فا: ~).

مُصادره..müsadirə/ musadirə [آد، عربجه]بیر مالین صاحبنی یییه‌لیک‌دن سالما (سوُچ ویا دونوشوم وانقلاب سبب ایله) (فا: ~).

مُصادف..müsadif/ musadif [آد، عربجه]راستلانان (فا: ~). coincident

مُصادمه..müsadimə/ musadimə [آد، عربجه]چاتیشما، چارپیشیم (فا: ~).

مصارف..məsarf [آد، عربجه]مصرف‌لر، گئدرلر(گئدیرلر)، خرج‌لر (فا: ~). consumptions

مُصاف..müsaf/ musaf [آد، عربجه]ساواش یئری، اوز اوزه گلمه یئری (فا: ~). battle (field)

مَصالح..məsaleh [آد، عربجه]آسایش و راحتلیک اوچون اولان شئی‌لر، بیر ایش اوْچون گره کن شئی‌لر (فا: ~).

مُصالح..müsalih/ musalih [آد، عربجه]باریشان، اوزلاشان (فا: ~).

مُصالحه..müsalihə/musalihə [آد، عربجه]باریش،اوزلاشما(فا: ~).

مصایب..məsayib [آد، عربجه]مصیبت‌لر (فا: ~). calamities

مصب..məsəb [آد، عربجه]ایرماق آغزی، ایرماق قوْشاغی (فا: ~).

مصباح..misbah [آد، عربجه]چیراق، سوُ‌ایچمک اوچون قدح(فا: ~).

مُصحّح..müsəhhih [آد، عربجه]دوْزه‌لدیجی، دوْزَلدن (فا: ~).

مُصحّف..müsəhhəf [آد، عربجه] کتاب (فا: ~).

مصداق..müsdaq [آد، عربجه]بیر شئین دوْغرولوغونو قانیت لایان شئی، اوْلچوْت (فا: ~).

مصدر..məsdər [آد، عربجه]"مه ما" اکلریله دوْزه‌لن فعلی آد. Infinitive

مُصدّع..müsədde [آد، عربجه]باش آغری‌سی وئرن (فا: ~).

مُصدّق..müsəddiq [آد، عربجه]تصدیق ائدن، اونای وئرن (فا: ~).

مَصدوم..məsdum [صفت، عربجه]صدمه گؤرموش (فا: ~).

مصر..misir [اؤزل آد]باخ: میصیر.

مُصرّ..müsirrən [آد، عربجه]اصرارلی، سؤزونده دیره‌نن (فا: ~).

مصر آباد..misirabad [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

مصراع..misra [آد، عربجه]دیزه، منظوم سطیرلرده ایکی بؤلومدن هر بیری (فا: ~). hemistich

مصرع..misrə [آد، عربجه]شعرلرین هر بیر بیتی و سطیرده ایکی دیزه و مصراع بیر قافیه ده اوْلسا اونا مصرع دئییلیر مثلا غزللرین مطلع سطرینه (ایلک سطرینه) مصرع دئییلیر، البته مصراع یئرینه‌ده ایشله‌نیر و دیزه معناسی وئریر[۷۳، ۷٤].

مصرف..məsrəf [آد] توْکه‌تیم، ایشله‌تیم(فا: صرف‌شده). consuption

مُصرّف..müsərrif [ع، صفت]توُتومسوز، ساووُرقان (فا: ~).

مصروُف..məsruf [ع، صفت]صرف ائدیلمیش، گئده ریلمیش (فا: ~).

مصطفی..mustafa [اؤزل آد]تک‌ویاترکیبی‌حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

مصطفی آقاناصر..musafa ağanasir [یازار](۱۲۹۰ه‍-۱۲٤۰) نظامی نین خسروشیرین کتابینی تورکجه‌یه چئویریب ومنظوم اثر یاراتمیشدیر[۲۸، ۱۱۷].

مصطکی..məstəki [آد]ساققیز (فا: نوعی آدامس). mastic

مُصطلح..müstələh [آد، عربجه]بیر قروپ طرفیندن بیر اوْزل شئی اوْچون دئییلن سؤزجوک (فا: ~). in common use

مصفّا..müsəffa [صفت، عربجه]صافلانمیش، تمیزلنمیش. purified

مصلّی..müsəlla [آد، عربجه]جامع‌لرده ناماز قیلینان یئر، آلانگ.

مُصلح..müslih [آد، عربجه]اصلاح ائدن (فا: ~). peacemaker

مصلحت..məsləhət [آد، عربجه]بیرایشی‌نئجه‌گؤرمک اوْچون بیریله گؤروشوب دانیشما، یاخشی و ایی دوشونمه، اوُیقون یوْل تاپما ایشی (فا: ~). policy

مصلحت گوْذار..məsləhətgüzar [آد، ع+فا]ایش یوْلا سالان، ایش گوْذار (فا: کارگزار).

مصلوب..məslub [صفت، عربجه]آسیلمیش، آسیلاراق اؤلدورولموش کیمسه (فا: ~). crucified

مُصمّم..müsəmməm [صفت]عزملی (فا: ~). determined

مُصنّف..müsənnif [صفت]بسله ییجی (فا: ~). author

مصنوْع..məsnoٔ [آد]دوزلتمه، یاپای (فا: ساخته شده). product

مصنوْعات..məsnoat [آد]اعمالات، دوزلتمه‌لر (فا: ~). manufactures

مصنوْعی..məsənoi [صفت]دوزَلتیلمیش، دوزلتمه (فا: ~). artificial

مُصنّیف..müsənnif [آد، عربجه] ۱-بؤلوم لندیرن، یارالایان، بؤلوم‌له ین. ۲-یازار، کتاب یازان (فا: ~).

مصوُن..məsun [صفت]قوْرونموش (فا: ~). immune

مصوُنیت..məsuniyət [آد]توْخونولمازلیق، قوْرونورلوق (فا: ~). immunity

مُصوّب..müsəvvəb [صفت، عربجه]اوْنایلانمیش(فا: ~). approved

مُصوِر..müsəvvir [آد]نقاش، بنیزچی (فا: ~). protraitist

مُصوّر..müsəvvər [صفت، عربجه] گؤرونتولو، چکیم‌لی، رسیم‌لی (فا: ~). illustrated

مُصیبت..müsibət [آد، عربجه]سیخینتی وئرن شئی، اوُزونتو (فا: ~). tragic (al) event

مُضارب..müzarib/ muzarib [آد]مضرب‌لر (فا: ~). bailee

مُضاربه..müzaribə/ muzaribə [آد]سرمایه‌سینی بللی بیر قازانجلا ایشلتمک اوچون بیرینه وئرمه (فا: ~). bailment of a capital

مُضارع..müzare/ muzare [آد، عربجه]ایندی‌کی زامانی گؤسته‌رن-فعل(فا: ~).

مُضاعف..müzaəf/ muzaəf [آد]ایکی قات، دوبل (فا: ~). double

مُضافومُضافالیه..müzaf o müzaf əleyh/muzaf o muzaf əleyh [آد]ایکی کلمه‌نین‌بیربیرینه‌منسوبیتینی گؤسته‌ریر، تورکجه ده ایکی کلمه‌نین ترکیبی حالتلری‌نین مُختلف نوعلاری وار و نوعونا

گؤره مضاف ویا مضاف‌الیه و یا هر ایکی‌سیده اکله‌نیر، تورکجه ده اؤنملی نُکته‌لردن: اؤچ ویا چوخ کلمه‌لی ترکیبلرده ان اویقون حالت بودورکی فقط سون کلمه اکلی اولاراق و اوْ بیری کلمه‌لر یالنیز حالتده ایشلنسین، اؤرنک: بیرلشمیش ملّتلر قوُرومو (فا: سازمانِ مللِ متحد).

مُضافات..müzafat/muzafat [آد] آرتیریلمیش شئی لر appurtenances

مضامین..məzamin [آد] مضمون‌لار (فا: ~). contexts

مُضایقه..müzayiqə/ muzayiqə [آد، عربجه] سیخینتی، دارلیق (فا: ~). sparing

مضبوُط..məzbut [صفت] ضبط ائدیلمیش، اله گئچیریلمیش.

مُضحک..müzhik [صفت، عربجه] گولونج (فا: ~). laughable

مضحَکه..məzhəkə [آد، عربجه] گوّلمه‌لی، گوّلدورجو، گوّلونْج (فا: خنده دار).

مُضرّ..müzürr [صفت، عربجه] ضررلی، یاراماز، آراپوْزوجو. harmful

مضراب..mizrab [آد، عربجه] چالاج، سیملی چالقی آلَت‌لرینی چالماغا یارایان بالاجا آلت (فا: ~). plectrum {تورکجه سؤزلوک ده(۲جی قاینات) مضراب اوّچون چالقیچ ایشله نیبدیر حالبوکی بو آیقیت اوّچون ان اوْیقون کلمه چالاج سؤزجویودور و چالقیچ هر تورلو چالقی آلتی (ساز) اوّچون اویقون کلمه‌دیر، اؤرنک اوّچون: بیزلنقیچ (هرنوع بیزله‌مک آلتی)، باشلانقیچ(هر شیئئین باشلانماسی اوّچون اولان، توتقاچ (توتماغا یارایان هر شئی)}.

مضرب..məzrəb [آد] اورْتاق قات (فا: ~). multiple

مُضرّس..müzərrəs [صفت، عربجه] دیش‌دیش اولان(فا: ~) toothed

مضروب..məzrub [آد، عربجه] ضرب اوْلونموش، ووُرولموش (فا: ~).

مُضطرّ..müztərr [صفت] ناچار، یوْخسول.

مضطر تبریزی..müztər təbrizi [یازار]م۱۹ جوعصرده یاشامیش و ادیب‌العلما لقب ایله مشهوردور، کتابی "گلزار بهار" آدیندادیر[۱۴۱،۱۱۷].

مُضطرب..müztərib [آد، عربجه] قایقی‌لی، اضطرابلی. disturbed

مُضمحل..müzməhil [صفت، عربجه] آرادان گئتمیش، داغیلمیش(فا: ~)

مضمَضه..məzməzə [آد، عربجه] یوماق اوّچون آغیزدا سوُیو دوْلاندیرما (فا: ~).

مضموُم..məzmum [آد، عربجه] ضَمّه‌لی، بیر یئره یئغیلمیش (فا: ~).

مضمُون..məzmun [آد، عربجه] آنلام، قاورام (فا: محتوا). guaranteed

مضیقه..məziqə [آد] دارلیق، چتین‌لیک (فا: سختی). dificulty

مُطابعت..mütabiət/ mutabiət [آد، عربجه] بوْیون اَیمه، اویما (فا: تابع شدن).

مُطابق..mütabiq/ mutabiq [ع، صفت] مُناسب، اویقون، بیربیرینه اوُیماق (فا: ~). conforming

مُطابقت..mütabiqət/ mutabiqət [آد، عربجه] اوُیوشما، اویقونلوق، اوُیوم، آنلاشما، باغداشدیرما (فا: ~). collation

مَطالب..mətalib [آد، عربجه] مطلبلر (فا: ~) subjeucts to pics

مُطالبه..mütalibə/ mutalibə [آد، عربجه] طلب ائله‌مه، ایسته‌مه (فا: ~).

مُطالعه..mütaliə/ mutaliə [آد، عربجه] اوْخوما، درسه‌چالیشما (فا: ~). study

مُطاوعت..mütaviət/ mutaviət [آد، عربجه] (فا: ~).

مطب..mətəb [آد، عربجه] ماینا اوْتاغی (فا: ~). doctor's office

مطبخ..mətbəx [آد، عربجه] آش ائوی، یئمک پیشیریلن یئر، آشپازخانا (فا: آشپزخانه). kitchen

مطبع..mətbə [آد] باسین، یایین (فا: چاپ). printing

مطبعه..mətbəə [آد، عربجه] یایین ائوی، چاپخانا، باسیم ائوی (فا: چاپخانه).

مطبوُعات..mətbuat [آد] باسین‌لار، یایین‌لار (فا: ~). printed

مطبوع..mətbu [آد، عربجه] ۱-باسیلی، باسیلمیش (فا: چاپ شده). printed ۲-خوْش ایی‌لی.

مطرانلو..mətranlu [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی.

مُطرب..mütrüb [باخ] موّطروف.

مطرح..mətrəh [آد، عربجه] اورْتایا قوْیما، طرح اوْلونموش (فا: طرح شده). under consideration

مطروُح..mətruh [صفت] طرح اوْلونموش (فا: طرح شده). projected

مطرود..mətrud [صفت] قووْولموش، آتیلمیش(فا: ~). rejected

مُطلّا..mütəlla/mutəlla [صفت، عربجه] یالدیزلانمیش، قیزیللانمیش gilt

مطلب..mətləb [آد، عربجه] موضوع، ایسته‌نیلن شئی (فا: ~). subject

مَطلع..mətlə [آد، عربجه] قصیده و غزلین ایلک بئیتی، گیریش، ایلک سؤز، باشلانیش (فا: آگاه). opening

مُطّلع..müttələ [صفت، عربجه] اؤیرَنمیش، بیلگی‌لی، بیلن (فا: ~). informed

مُطلق..mütləq [صفت، عربجه] سلْت (فا: ~). absolute

مُطلقاً..mütləqən [ظ، عربجه] سلت اوْلاراق، کسین‌لیک، هرحالدا، نه اوْلورسا اوْلسون (فا: ~).

مُطلّقه..mütəlliqə [صفت، عربجه] بوشاناراق دوُل قالميش قادين.

مُطلقیت..mütləqiyət [آد، عربجه] مطلق ليک، سلْت ليک (فا: ~).

مطلوُب..mətlub [آد، عربجه] ايسته‌نيلن، آرانيلان (فا: مناسب). desired

مُطمَئن..mütməin [صفت، عربجه] اطمينانلی، آرخايين، گوّوه‌نيليز. assured

مُطنطن..mütəntən [صفت، عربجه] گؤرکملی (فا: ~).

مُطوّل..mütəvvəl [صفت، عربجه] اوُزون اولموش (فا: ~). long

مُطهّر..mütəhhər [صفت، عربجه] تميزلنميش (فا: ~). pure

مطیع..müti [صفت، عربجه] اطاعت ائدن، اوُيان، اوُيومجو، بوْيون اَين (فا: ~). obedient

مظالم..məzalim [آد، عربجه] ظلملر (فا: ~). injustices

مظاهر..məzahir [آد، عربجه] حمايت ائدن، آرخا دوران (فا: ~).

مُظفّر..müzəffər [صفت، عربجه] ظفر قازانميش، يئنميش، اوُدموش، اوّستونلوک الده ائتميش (فا: ~). victorious

مظفّر..müzəffər [اؤزل آد] قوْشاچای، خوی(~آباد)، ميانا(~لو) دا کند آدی.

مُظفّر..müzəffər [اؤزل آد] (گونش۱۳۰۳)مظفردرفشی تبريزلی- شاعردير[۱۱۷].

مظفّرخداوندگار(موغان)..müzəffər اؤزل آد] شيشوانلی شاعردير[۱۵۶].

مظلوم..məzlum [صفت، عربجه] ۱-ظُلم اوْلونموش. ۲-سس‌سيز و فاغير (فا: ظلم شده). oppressed

مظنون..məznun [آد، عربجه] سانيق (فا: ~). suspected

مظنّه..məzənnə [آد، عربجه] بازار قيمتی، بللی اوْلموش فيات (فا: بها). market price

مظهر..məzhər [آد، عربجه] بيرشئين اوّزه چيخديغی يئر، قاياق، گؤزه (فا: سرچشمه). manifestation

مع‌الاسف..məələsəf [ظ، عربجه] اوّزوله‌رک، نه‌يازيق کی. unfortunately

مع‌الوصف..məəlvəsf [ظرف] هله (فا: باوجود اين). yet

معابد..məabid [آد] معبدلر (فا: ~). temples

معابير..məabir [آد] معبرلر (فا: ~). passages

معاد..məad [آد] آخرت، دؤنوش يئری.

مُعادل..müadil [صفت، عربجه] ائشيت، دنک، ائش‌دَير. equivalent

مُعادله..müadilə [آد، عربجه] ۱-ائشيتليک، برابرليک، دنکليک. ۲-(مج)آنلاشيلماز ايش. ۳-دَنکلم (فا: ~). eqution

معادن..məadin [آد، عربجه] معدنلر (فا: ~). mines

معاذ..məaz [آد، عربجه] سيغينما، سيغيناق يئری (فا: پناهگاه). refuge

معاذالله..məazəllah [ن، عربجه] تانری‌قوْروسون، تانری‌اسيرگه‌مه- سين، تانری ساخلاسين، الله ائلمه سين (فا: پناه بر خدا). god forbid

مُعارض..müariz/ muariz [آد، عربجه] انگل، چکيشيم، قارشی چيخان (فا: ~).

مُعارضه..müarizə/ murizə [آد، عربجه] چکيشمه، قاوقا (فا: ~).

مَعارف..məarif [آد، عربجه] ۱-بيلگی و کوّلتور، بيليک. ۲-معروف آداملار (فا: ~). enlightenment

مُعارف..müarif/ muarif [آد، عربجه] بيلگی وکولتور (فا: ~).

مُعارفه..müarifə/ muarifə [آد، عربجه] تانيشما، تانيشيق‌ليق (فا: ~).

معاش..məaş [آد، عربجه] امک، آيليق، ايش عوضينده آلينان پوُل (فا: ~). livelihood

مُعاشرت..müaşirət/ muaşirət [آد، عربجه] بيربيريله ايليشگی‌لر ايچينده اولما (فا: ~). association

مُعاشقه..müaşiqə/ muaşiqə [آد، عربجه] سئويشمه، عاشق اوْلما (فا: ~). love-making

مُعاصر..müasir/ muasir [ع، صفت] چاغداش (فا: ~). contemporary

مُعاف..muaf [ع، صفت] بير ايش و وظيفه وگؤرَو بوينوندان دوّشموش، باغيشلانميش (فا: ~).

مُعافيت..muafiyət [آد، عربجه] باغيشيق‌ليق، بيرگؤرو بوْينوندان دوّشمه (فا: ~). exemption

مُعالجه..müalicə/ mualicə [آد، عربجه] درمان، علاج ائتمه (فا: ~). medical

مُعالجه پذير..müalicəpəzir/ mualicəpəzir [صفت] علاج اولان، علاجلی (فا: ~). curable

مُعامله..müamilə/ muamilə [آد، عربجه] آليش وئريش، آل وئر، آنلاشما، يوْل يؤنتم، ايشلم (فا: ~). trancaction

مُعاند..müanid/ muanid [صفت، عربجه] عناد ائدن، عنادچی. obstinate

معانی..məani [آد] معنی‌لر (فا: معنی ها). meanings

مُعاوضه..müavizə/ muavizə [آد] دَييشمه (فا: ~). exchange

مُعاون..müavin/ muavin [صفت، عربجه] ياردیمجی(فا: ~). Assistante

مُعاونت..müavinət/ muavinət [آد، عربجه] ياردیم، ياردیم جی‌ليق (فا: ~).

مُعاهده..müahidə/ muahidə [آد، عربجه] آنلاشما (فا: ~). pact

معایب..məayib [آد، عربجه] عيب‌لر (فا: عيوب). blemishes

مُعایده..müayidə/ muayidə [آد، عربجه] بایرامیلاشما (فا: تبریک گویی).

مُعاینه..müayinə/ muayinə [آد، عربجه] ۱-ماینا، خسته‌لیگی اینجه‌له‌مه. ۲-گؤزدن گئچیرمه، آراشدیرما (فا: ~). check up

معبد..məbəd [آد، عربجه] تاپیناق، عبادت یئری (فا: پرستشگاه).

مَعبر..məbər [آد، عربجه] گئچیت (فا: محل عبور).

مُعبّر..müəbbər [آد، عربجه] یوُخو یوُروملایان(فا: تعبیر کننده‌خواب)

معبود..məbud [آد، عربجه] ایلاه، تانری، تاپینیلان هر شئی (فا: الاه).

معبوده..məbudə [آد، عربجه] قادین تانری، تانریچا(چوخ تانری‌لی دینلرده).

مُعتاد..mötad [صفت، عربجه] آلیشیلمیش، آلیشقان(فا: ~). addict

مُعتبر..mötəbər [صفت، عربجه] گئچرلی، گؤوه‌نیلیر، اینانیلیر(فا: ~).

مُعتدل..mötədil [صفت، عربجه] اعتداللی، ایلیملی(فا: ~temperate

مُعترض..mötəriz [صفت، عربجه] قارشی گلن، اعتراض ائدن (فا: ~).

مُعتزله..mötəzilə [آد، عربجه] قدَری‌دانان‌بیر اسلامی گؤروش(فا: ~).

مُعتقد..mötəqid [صفت، عربجه] اینانجلی، اینانمیش(فا: ~) believed

مُعتکف..mötəkif [آد، عربجه] بیربوُجاغاوخلوت یئره‌سیغینمیش(فا: ~)

مُعتمَد..mötəməd [آد، عربجه] گؤوه‌نیلیر، اینانیلیر کیمسه (فا: ~).

مُعتمد..mötəmid [آد، عربجه] گؤوه‌نن، اینانان، اعتماد ائدن (فا: ~).

مُعجز..möcüz [صفت، عربجه] اعجاز ائله‌ین، شاشیردان (فا: ~).

مُعجز..möcüz [اؤزل آد] میرزه علی مؤجوز شبیسترلی: (۱۳۱۳-۱۲۵۲گونش) شبسترده آنادان اولوب، تورکجه شعرلریله، مبارز و شاعر کیمی تانینیر[۱۱۷]. ، مؤجوز دن بیر گؤرونتو:

مُعَجِّز..müəcciz [صفت، عربجه] سیخینتی وئرن، تاجیز ائدن. ۲-یاپیشقان، سیرناشیق کیمسه (فا: ~).

مُعجزه..möcizə [آد، عربجه] اولْاغان اؤستو بیر ایش، معمولی قوُرال و بکلنتی‌لرین اؤستونده اولْان ایش و اتّفاق (فا: ~).

مُعجزه کیمی..möcizə kimi [ظرف] اولْاغان اؤستو اولْاراق (فا: معجزه آسا). miraculous

مُعَجّل..müəccəl [صفت، عربجه] ارته‌لنمیش، تلَسمیش (فا: ~).

مُعجم..möcəm [آد] عربجه سؤزجوک‌لرکی آیری دیللرده ایشلک اولْوب و اوْ دیلدن سانیلیر معجم دئییلیر.

مُعجم‌البلدان..möcəmülbələdan [اؤزل آد] باخ: یاقوت حمَوی.

معجون..məcun [آد، عربجه] ۱-خالق‌طبابتینده نئچه دوْغال مادّه‌دن دؤزَلمیش‌داوا. ۲-دادلی دؤزه‌نیلن شئی (فا: ~). electuary

معدّل..müəddil [صفت، عربجه] دَییشدیریلمیش و اوْرتا حالا سالینمیش، اوْرتالاما (فا: ~). mean

معدن..mədən [آد، عربجه] اوْجاق، بیر مادّه یاتاغی، یئر قابیغیندا اولْان مختلف دؤغال قاینای یئرلر (فا: ~). mine

معدن‌اوْجاغی..mədən ocağı [آد] قازیلاراق معدن موادّی چیخاریلان یئر (فا: ~). mine

معدنچی..mədənçi [آد] اوْجاقچی، مختلف‌مادّه یاتاق‌لارینین ایشچی‌سی.

معدن‌داغی..mədən dağı [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی.

معدنی..mədəni [آد] معدنله ایلگی‌لی، معدن‌دن چیخاریلمیش اولْان.

معدن‌یوُنو..mədən yunu [آد] یالیتقان و عایق اولْاراق ایشله دیلن بیر مادّه.

معدوُد..mədud [آد، عربجه] ساییلی (فا: تعدادی). turned

معدوُم..mədum [آد، عربجه] یوْخ‌اولموش (فا: نابودشده) extinct

معده..mədə [آد، عربجه] قارین بوشلوغوندا سیندیرمه اورقانی، سیندیریملیک (فا: ~).

معده‌آلتی‌وَزی..mədə altı vəzi [آد] سیندیریملیک وَزی، لوْزالمعده (فا: لوزالمعده). pancreas

معذالک..məəzalik [ظرف] بوُنونلا بیرلیکده (فا: ~). mevertheless

مُعذّب..müəzzəb [صفت، عربجه] سیخینتی‌چکن، آجی چکن (فا: ~).

معذرت..məzərət [آد] عذرایسته‌مه(فا: عذرخواهی apology

معذرت ایسته‌مک..məzərət istəmək [تاثیرلی ائیلم] عذر دیله‌مک (فا: پوزش خواستن). to apologize

معذوُر..məzur [صفت] عذرلو (فا: عذردار). excused

معذوُر توُتماق.. **məzur tutmaq** [تاثیرلی ائیلم] سبب‌لی سایماق، عوّذرلو حساب ائتمک.

معذوُر سایماق.. **məzur saymaq** [تاثیرلی ائیلم] سبب‌لی سایماق، عوّذرلو حساب ائتمک.

معذوُر گؤرمک.. **məzur görmək** [تاثیرلی ائیلم] سبب‌لی سایماق، عوّذرلو حساب ائتمک.

معراج.. **merac** [آذ، عربجه] گؤیه‌قالخما، حمحمدین گؤیه گئدیب تانری لا دانیشماسی (فا: ~). **ascensoin (to heaven)**

معراج گئجه سی.. **merac gecəsi** [آذ، عربجه] قمری رجب آی‌ینین ۲۷جی گئجه‌سی حضرت محمدین گؤیه گئتمه سینه اینانیلان گئجه.

مُعرّب.. **müərrəb** [صفت] عربلنمیش (فا: ~). **Arabicized**

مُعرّف.. **müərrif** [صفت، عربجه] تانیدان (فا: ~).

معرفت.. **mərifət** [آذ، عربجه] ادب، تربیه، قاناجاق **knowledge**

مُعرّفی.. **müərrifi** [آذ، عربجه] تانیتما (فا: ~). **introdcuing**

مُعرفی‌نامه.. **müərrifi namə** [آذ] تانیتیم‌بلگه‌سی(فا: ~) **letterof introduction**

معرکه.. **mərikə** [آذ، عربجه] سس کوی، های کوی، قالماقال (فا: ~).

معروضه.. **məruzə** [صفت، عربجه] سوُنولان، عرضه‌اوْلونان، وئریلن، بیر قونو حاققیندا وئریلن نطق، مقاله (فا: ~).

معروف.. **məruf** [صفت، عربجه] ۱-تانینان، اوّنلو، آدلی سانلی، مشهور (فا: ~). ۲-همدان، فریدن، اهر ده کند آدی.

معروفیت.. **mərufiyət** [آذ، عربجه] تانینما، بیلینمه (فا: ~).

مُعزّز.. **müəzziz** [صفت، عربجه] عزیزسایبلان، سایقی دوُیولان (فا: ~).

معشوق.. **məşuq** [ع، صفت] سئویلن، سئوگیلی (فا: ~). **loved**

معشوقه.. **məşuqə** [آذ، عربجه] سئوگیلی، سئویلن، محبوبه (فا: ~). **mistress**

معصوم.. **məsum** [صفت، عربجه] ۱-سوُچسوز، تمیز، آرین (فا: پاک) ۲-ساوه، اردبیل، بجنورد، ماکی‌داکندآدی.نیرده چای آدی.

معصوم عظیمی.. **məsum əzimi** [اؤزل آد] ۱۳۳۸ده زونوزدا آنادان اوْلوب، دیوانی، "سرگذشتیم" آدلی‌مثنوی‌سی‌ومذهبی‌شعرلری معروفدور[۱۴۱].

معصومانه.. **məsumanə** [صفت، عربجه] سوُچسوز اوْلاراق، تمیزبیرحالدا(فا: ~).

معصیت.. **məsiyət** [آذ، عربجه] سوُچ، نافرمانلیق (فا: ~).

معضل.. **məzəl** [صفت، عربجه] چتین، سیخینتی‌لی (فا: ~).

مُعطّر.. **müəttər** [صفت، عربجه] عطیرلی، گؤزل‌قوْخولو. **fragrant**

مُعطّل.. **müəttəl** [صفت، عربجه] ایشسیز، بکله تیلمیش، منتظر قوْیولموش (فا: بیکار).

مُعطوف.. **mətuf** [صفت، عربجه] تمایل تاپمیش، عطف اوْلموش، بیر یؤنه‌اَییلمیش، یؤنَلمیش، (فا: ~).

مُعظّم.. **müəzzəm** [صفت، عربجه] چوخ بؤیوک، قوجامان، گوّجلو، اؤنملی (فا: بزرگ).

معقوُلات.. **məqulat** [آذ] عقله باغلی اولانلار (فا: ~). **rational ideas**

معقول.. **məqul** [صفت، عربجه] عقله اوُیقون، اوُسلو (فا: عاقلانه).

معکوس.. **məkus** [صفت، عربجه] ۱-ترس، ترسه (فا: بر عکس). ۲-اوُغورسوز، کؤتو. **reversed**

مُعلاّ.. **müəlla** [ع، صفت] یوّکسک، اوُجا (فا: ~).

مُعلّق.. **müəlləq** [ع، صفت] آسیلمیش، آسیلی (فا: ~).

مُعلّل.. **müəllel** [صفت، عربجه] اسکیک، علّتلی، سببلی، سقّط (فا: ~).

مُعلِّم.. **müəllim** [آذ، عربجه] اؤیرَتمن (فا: ~).

مُعلّـَم.. **müəlləm** [آذ، عربجه] اؤیرَنمیش (فا: ~).

معلوُل.. **məlul** [صفت، عربجه] ۱-سقط. ۲-علّت‌لی (فا: علّت دار). **effect**

معلوُلیت.. **məluliyət** [آذ، عربجه] سقطلیک.

معلوم.. **məlum** [صفت، عربجه] بللی، آیدین(فا: مشخّص). **known**

معلومات.. **məlumat** [ع، معلوم چو] بیلیک و بیلگی (بیرشئی حاقیندا)، بیلدیرش (فا: ~).

معلّیمه.. **məəllimə** [آذ، عربجه] قادین اؤیرَتمن (فا: آموزگار خانم).

مُعمّا.. **müəmma** [آذ، عربجه] ۱-بیلمه‌جه (فا: چیستان). ۲- آنلاشیلمایان، بیلینمه ین (فا: ~). **riddle**

معمار.. **memar** [آذ، عربجه] ۱-آرشیتئکت. ۲-تیکینتی تیکن (فا: ~).

مُعمّر.. **müəmmər** [آذ، عربجه] یاشلی، قوجالمیش (فا: ~). **aged**

مُعمّم.. **müəmməm** [آذ، عربجه] عمامه‌لی، مالا (فا: ~). **wearing a turban**

معمولاً.. **məmulən** [ظرف] عمومیت‌له (فا: عموما). **usually**

معمور.. **məmur** [صفت، عربجه] بایندیر (فا: آباد شده). **inhabited**

معمول.. **məmul** [آذ، عربجه] متداول، اوُمولان، دؤشونولن (فا: رایج). **usual**

معمولات.. **məmulat** [ع، اعمال اوْلونموش شئی‌لر] قایریلمیش شئی‌لر، محصوللار، اؤرون‌لر (فا: اعمالات).

معنا.. **məna** [آذ، عربجه] آنلام، آنلاییش، قاورام، (فا: مفهوم). **meaning**

معنوی.. **mənəvi** [صفت، عربجه] روحسال، تینسال، گؤرولمه ین و دوُیولارلا سئزیلمه ین (فا: ~). **intellectual**

معنویات.. **mənəviyat** [آذ، عربجه] اینسانین معنوی اؤزللیک‌لری (فا: ~).

mənəviyət..mənəviyət [آد] معنی ایله ایلگی‌لی (فا: ~). intellectuality

məni..məni [آد] آنلام، (فا: مفهوم). meaning

mövəc..mövəc [صفت] اَییلمیش (فا: ~). crooked

məunət..məunət [آد] یاردیم، کؤمک (فا: کمک). aid

məhaza..məhaza [ظرف] بوُنونلابرابر، بونا باخمایاراق (فا: باوجود این). promised

meyar..meyar [آد، عربجه] اؤلچوت (فا: ~). standard

məiyət..məiyət [آد، عربجه] یانیجا گئدن، مُشایعت‌ائدن. company

məişət..məişət [آد، عربجه] گئچیم، گئچینمه، دوْلاناجاق، گئچینه جک (فا: گذران). livelihood

müin..müin [صفت، عربجه] یاردیم‌ائدن، یاردیمجی(فا: ~)assistant

müəyyən..müəyyən [صفت، عربجه] بللی، بلیرلی، بیلینمیش (فا: ~). determined

müin ül mürid..müin ül mürid [اؤزل آد] باخ: خوارزم توْرک لهجه سی.

müəyyinət..müəyyinət [آد، عربجه] بللی لیک، بللی اوْلماوضعیتی(فا: ~)

məyub..məyub [صفت] قُصورلو (فا: عیب دار). defictive

muğ..muğ [آد] زرتشتی بؤیوگو (فا: ~). magus (pl. magi)

məğarə..məğarə [آد، عربجه] ماغارا، بؤیوک غار (فا: غار). cave

müğazilə/muğazilə..müğazilə/muğazilə [آد] قادینلا صحبت ائله‌مه، سئویشمه(فا: ~).

məğazə..məğazə [باخ] ماغازا (فا: ~). store shp\op

muğak..muğak [آد] درین چوخور (فا: ~). pit

müğalitə/ muğalitə..müğalitə/ muğalitə [صفت، عربجه] یانیلتاجاق سؤز، یانیلتماجا.

müğayir/ muğayir..müğayir/ muğayir [آد، عربجه] ترسه، آیقیری (فا: ~). contray

müğayirət/ muğayirət..müğayirət/ muğayirət [آد، عربجه] ترسه‌لیک، آیقیریلیق (فا: ~).

məğbun(məğmun)..məğbun(məğmun) [آد، عربجه] آلداتیلمیش (فا: ~). short changed

müğtənəm..müğtənəm [آد، عربجه] غنیمت بیلمه (فا: ~). regarded as a booty

məğdur..məğdur [صفت، عربجه] حاقسیزلیغا اوُغرامیش ، قیپقین. (فا: ~).

müğəzzi..müğəzzi [صفت، عربجه] قوّه‌لی، موادّ غذایی‌سی اولان (فا: ~). having nutritive value

məğrib..məğrib [آد، عربجه] غرب، گون باتان طرف (فا: ~). west

məğribi..məğribi [آد، عربجه] باتی‌لی، غرب خالقیندان اوْلان (فا: غربی).

müğriz..müğriz [صفت، عربجه] غرض‌لی (فا: غرض دار). partial

məğrur..məğrur [صفت، عربجه] غُرورلو، اؤزونو اؤستون سایان (فا: ~). proud

məğrurane..məğrurane [صفت] غُرورلا، مغرور بیر بیچیمده (فا: ~).

məğz..məğz [آد، فا] بئیین (فا: مخ). pith

məğşuş..məğşuş [صفت، عربجه] قارماقاریشیق (فا: آشفته). disorderly

məğzub..məğzub [آد، عربجه] غضبه گلمیش، هیسلنمیش (فا: ~).

məğfirət..məğfirət [آد، عربجه] باغیشلاما، عفو(فا: ~). forgiveness

məğfur..məğfur [صفت، عربجه] باغیشلانمیش (فا: بخشیده شده). forgiven

məğlətə..məğlətə [صفت، عربجه] بیرینی یانیلیتماق اوْچ.ن دئییلن سؤز (فا: ~). misleading question

məğlub..məğlub [آد، عربجه] یئنیلن، یئنیک، اوُدوُزموش، باسیلمیش (فا: شکست خورده). recessive

məğlubiyət..məğlubiyət [آد، عربجه] یئنیلمه، یئنیلگی (فا: شکست).

məğmum..məğmum [صفت، عربجه] کدرلی، اوْزگون (فا: غمگین). melancholy

məğəmün..məğəmün [باخ] مغبون.

məğnatıs axışı..məğnatıs axışı [آد] میغناطیس جریانی (فا: شارمغناطیسی). magnetic flux

miğnatis..miğnatis [آد، فرانسیزجا] دمیر چکن (فا: ~). magnet

müğənni..müğənni [آد، عربجه] اوْخویوجو، ماهنیچی، شارکیجی(فا: ~).

müğeylan..müğeylan [آد، بیتگی] بیر نوع تیکانلی آغاج (فا: ~). (bot) the sweet lote

məfatih..məfatih [آد، عربجه] آچارلار، کیلیدلر، مفتاح‌لار (فا: ~).

məfaxir..məfaxir [آد، عربجه] اؤوونجه‌لر، اؤونوله جک شئی‌لر (فا: ~). causes of glory

məfad..məfad [آد] ایچینده کیلر (فا: ~). context

müfariqət/ mufariqət..müfariqət/ mufariqət [آد] آیریلیق (فا: ~). separation

məfariq..məfariq [آد] فرقلر (فا: فرق ها). scparating

məfasid..məfasid [آد] فسادلار (فا: ~). mischiefs

məfasa hesab..məfasa hesab [آد] حسب کتاب بلگه‌سی (فا: ~). bill

məfasil..məfasil [آد] اکلملر (فا: ~). joints

məfahim..məfahim [آد] مفهوملار (فا: مفهوم ها). contexts

müftə..müftə [صفت، عربجه] پولسوز، مجّانی(فا: ~) free ofcharge

miftah..miftah [آد، عربجه] آچار، کیلید (فا: ~). key

müftəxər..مُفتخر [صفت، عربجه] فخر ائله ین، ارکله‌نن (فا: ~). hono (u) red

müftəriq..مُفترق [آد، عربجه] سپن (فا: ~). separated

müftəri..مُفتَری [صفت، عربجه] قاراجی، افتراچی، تهمت ووران (فا: ~). calumniator

müfəttiş..مُفتش [صفت، عربجه] سوْرقولایان، سوْروشان و اینجه‌له‌ین (فا: ~). inpector

məftuh..مفتوُح [صفت، عربجه] آچیق، آچیلمیش (فا: باز). open (ed).

məftul..مفتوُل [صفت، عربجه] بوُرولموش مئتال چوبوق (فا: ~).

məftun..مفتون [صفت، عربجه] توتقون، کؤنول وئریلمش، ووُرولموش (فا: واله). fascinated

məftun xoyi..مفتون‌خویی [یازار] هـ ۱۳جو یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

məftuniyət..مفتونیت [صفت، عربجه] ووُرغونلوق، والئه‌لیک (فا: واله بودن).

mofti/müfti..مُفتی [آد، عربجه] فتوا وئرن (فا: ~). Mufti

məftil..مفتیل [آد، عربجه] باخ: مفتول.

məfərr..مفرّ [آد، عربجه] قاچما، قاچیش یولو (فا: گریزگاه). refuge

müfərrəh..مُفرّح [صفت] فرح وئریجی (فا: ~). exhilarating

müfrəd..مُفرد [آد، عربجه] تک (فا: ~). singular

məfrəş..مفرش [آد، عربجه] دوشنتی، یئره دؤشه‌نن وسالینان هر شئی (فا: فرش شده). travelling bag.

müfrət..مُفرط [صفت، عربجه] آشیری (فا: ~). excessive

məfrəğ..مفرغ [آد] مس وقلع قاریشیمیندان دؤزه لن بیر نوع مئتال، (فا: ~). admiralty

məfrəq..مفرق [صفت] آییران، داغیدان (فا: ~). separator

məfruz..مفروُض [صفت، عربجه] فرض ائدیلمیش (فا: ~). supposed

məfruq..مفروُق [صفت] چیخیلمیش (فا: کسر شده). subtrahend

məfruq mənh..مفروُق منه [صفت] چیخیلان (فا: کسر شونده).

məfruş..مفروش [ع، صفت] دؤشنمیش، دؤشه نک‌لی (فا: فرش شده).

müfsid..مُفسد [صفت، عربجه] آرا پوْزوجو (فا: ~). seditious

müfəssir..مُفسّر [آد، عربجه] یوْرومجو، یوْرومله‌یان (فا: ~).

məfsux..مفسوُخ [صفت، عربجه] فسخ ائدیلمیش، داغیتیلمیش.

məfsəl..مَفصل [آد، عربجه] اکلم (فا: ~). joint

müfəssəl..مُفصّل [آد، عربجه] آیرینتی‌لی (فا: ~). detailed

məful..مفعوُل [صفت، عربجه] ائدیلمیش، بیرایش و فعل اوّزه‌رینده گؤرؤلموش، ایشلنمیش (فا: ~). object (of a verb)

məfuliyət..مفعوُلیت [آد] مفعول اولما (فا: ~). objectivity

məfqud..مفقوُد [صفت] ایتمیش، یوْخ اولموش (فا: گم شده). lost

məfqudulətr..مفقوُدالاثر [صفت] ایتمیش، یوْخ‌اولموش(فا: گم-شده)missing

müfəkkir..مُفکّر [آد، عربجه] دوّشونجه یئتی‌سی ویا گوّجو (فا: ~).

məfkurə..مُفکوره [آد، عربجه] اوّلکو، ایدئال، ایدئوْلوژی و دوّنیا گؤروشو.

müflis..مُفلس [صفت، عربجه] یوْخسول (فا: فقیر). indigent

məfluc..مفلوُج [صفت، عربجه] فلج اولموش (فا: ~).

məfluk..مفلوُک [صفت، عربجه] فلک ووُرموش (فا: ~). miserable

məfhum..مفهوم [آد، عربجه] قاورام (فا: محتوا). purport

müfid..مُفید [صفت، عربجه] یارارلی، فایدالی (فا: ~). use ful

müqabil/ muqabil..مُقابل [صفت، عربجه] قارشی، اوْن، قاباق و قاباغی (فا: ~).

müqabilə/ muqabilə..مُقابله [آد، عربجه] ۱-قارشی‌لیق وئرمه، قارشی گلمه، باش قالدیرما. ۲-قارشی لاشدیرما (فا: ~). comparison

məqadir..مقادیر [آد] مقدارلار (فا: ~). quantities

məqarin..مقارن [ظرف] یاخین اوْلاراق، چاغداش اوْلاراق (فا: ~).

müqarinət/ muqarinət..مُقارنت [آد، عربجه] قووشما، یاخلاشما، بیتیشمه، یاخین‌لیق (فا: ~).

müqaribət/muqaribət..مُقاربت [آد] جنسی یاخینلاشما. cohabitation

məqasd..مقاصد [آد] آماجلار (فا: اهداف). purposes

məqaet..مقاطع [آد] کسمه یئرلری (فا: ~). junctions

məqal..مقال [آد] سؤز، دانیشما (فا: صحبت). disussion

məqal..مَقال [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی.

məqalə..مقاله [آد، عربجه] بیر مطلب موردینده یازیلمیش بیغجام یازی (فا: ~). article

məqam..مقام [آد، عربجه] ۱-یئرمکان. place ۲-واخت، چاغ. ۳-مرتبه، منصب، حال، وضعیت. ٤-باخ: موغام (فا: ~).

məqamat..مقامات [آد] مقام‌لار (فا: ~). postitions

müqavilə/muqavilə..مُقاوله [آد، عربجه] آنلاشما، سؤزلشمه. agreement

müqavim/ muqavim..مُقاوم [صفت، عربجه] دایانیق‌لی، دیرَنج‌لی، گوجلو (فا: ~). resistant

مُقاومت..müqavimət/ muqavimət [آد، عربجه]دایانما، قارشی دوُرما، دیرّنمه، دیره‌نیش، دایانیرلیق (فا: ~). resisstance

مُقایسه..müqayisə/ muqayisə [آد، عربجه]قارشی لاشدیرما، قارشی قارشیا دیرلندیرمه، قیاس لاما، توُتوشدورما (فا: ~).

مُقایسه‌لی..müqayisəli/ muqayisəli [صفت]قارشی لاشدیرمالی (فا: مقایسه ایی).

مقبرهٔالشّعرا..məqbərətüşşüəra [اؤزل آد]باخ: تبریز.

مقبره..məqbərə [آد، عربجه]مزار، قبیر، مدفن، گؤموت.

مقبوُل..məqbul [آد، عربجه]قبول ائدیلن، بیه‌نیلن، گئچرلی، گئچر (فا: ~).

مقبول..məqbul [اؤزل آد]ساییق‌الا دا کند آدی.

مُقتدا..müqtəda [صفت، عربجه]اؤندر، اوُیولان (فا: ~).

مُقتدر..müqtədir [ع، صفت] گوّجوئتن، ارکلی (فا: ~).

مُقتدر..müqtədir [اؤزل آد]زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

مُقتصد..müqtəsid [ع، صفت]توتوملو، قیتمیر (فا: ~).

مُقتَضی..müqtəzi [ع، صفت] گره کن، گرک‌لی اوْلان (فا: ~).

مقتَل..məqtəl [آد، عربجه]جینایت ایشلنمیش یئر (فا: قتلگاه).

مقتول..məqtul [آد، عربجه]اؤلدورولموش، اؤلدوّرولن (فا: به قتل رسیده).

مقدار..miqdar [آد، عربجه]نئچه‌لیک، سایی و کمّیت "هر شئیین مقداری وار" (فا: ~).

مُقدّر..müqəddər [صفت، عربجه] یازقی‌لی، آلنینا یازیلمیش اوْلان (فا: نوشته شده).

مُقدّرات..müqəddərat [آد، عربجه] یازقی‌لار (فا: ~).

مُقدّس..müqəddəs [صفت، عربجه]قوتسال (فا: ~).

مُقدّس‌اردبیلی..müqəddəs ərdəbili [اؤزل آد]شیعه عالَمی‌نین بؤیوک مجتهدلریندن ساییلیر، کتابلاریندان: عقاید الاسلام (تورکجه)---.

مُقدّسی..müqəddəsi [اؤزل آد](۳۳٦ه-۳۷۵)بیت‌المقدس ده آنادان اوْلوب، احسن التقاسیم فی معرفه‌الاقالیم اونون گزی کتابیدیر[۱۲٤].

مُقدّم..müqəddəm [صفت، عربجه]۱-اؤنجه کی، اونجه گلن. ۲-اؤنجول، قاباقجیل (فا: ~).

مُقدّم..müqəddəm [اؤزل آد]بوُ طایفا اوْتوز ایکیلر طایفالارینا باغلی اولاراق عُثمانلی توْپراق‌لاریندان آذربایجانا کؤچوب صفویلره قاتیلدیلار اوْنلارین چوْخو مراغا اطرافیندا یئرلشدیلر[۸۵].

مُقدّم..müqəddəm [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

مُقدّمات..müqəddəmat [آد، عربجه]اؤنده گلنلر (فا: ~). preleminaries

مُقدّمه..müqəddəmə [آد، عربجه]اؤن سؤز، باش یازی، باشدا گلن، باشلانقیج (فا: ~). introduction

مقدمه‌الادب‌زمخشری..müqəddəmətülədəb e zəməxşəri [اؤزل آد]باخ: خوارزم توّرک لهجه سی.

مقدوُر..məqdur [آد، عربجه]تقدیر ائدیلمیش (فا: ممکن). possible

مقرّ..məqərr [آد، عربجه]اقامت یئری (فا: محل اقامت). domicile

مقراض..miqraz [آد، عربجه]قایچی، کسر (فا: ~).

مُقرّب..müqərrəb [صفت، عربجه] یاخین، یاخین‌لاشمیش(فا: ~).

مُقرّر..müqərrər [صفت، عربجه]قرارلاشمیش، برقرار(فا: ~)regular

مُقرّرات..müqərrərat [آد، عربجه]قوراللار (فا: ~). provisions

مُقرّری..müqərrəri [آد، عربجه]آلیرلیق، آیلیق (فا: ~). regular

مقروُض..məqruz [صفت، عربجه]بوْرجلو (فا: بدهکار).debt

مقرّه..müqərrə [صفت، عربجه]۱-بالاجا کوّزه، گؤلک. ۲-الکتریک دیرکلرینده سیملرین باغلاندیغی چینی و عایق آلت‌لر.

مُقسّم..müqəssim [آد، عربجه]بؤلوشدورن (فا: ~). divider

مقسوُم..məqsum [صفت]بؤلونن (فا: تقسیم شونده). divided

مقسوُم علیه..məqsum əleyh [صفت]بؤلن (فا: تقسیم کتتده). divisor

مقشّر..müqəşşir [صفت]قابوغو سوْیولموش(فا: ~).

مقصد..məqsəd [آد، عربجه]آماج، غایه، اره ک (فا: آماج).

مُقصّر..müqəssir [آد، عربجه]سوُچلو، تقصیری‌اولان(فا: ~). guilty

مقصوُر..məqsur [صفت]قیسساتیلمیش (فا: کوتاه شده). shortened

مقصود..məqsud [آد، عربجه]۱-آماج لانان، گوّدولن (فا: آماج). ۲-سبزوار، ساوه، ری، هئریس ده کند آدی. purpose

مقصود سامع سردرودی..məqsud same sərdrudi(sərdərili) [اؤزل آد]گ۱۳٤۱ده سردری ده آنادان اوْلوب و ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دی.

مقصودائنی‌عشری‌خیاوی..məqsud əsnaəşəri ye xiyavi [اؤزل آد]آراشدیرماجی‌اولاراق‌آذربایجان ادبیات و تاریخ ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردانديرٍ[۳].

مُقطّر..müqəttər [ع، صفت]دامیتیلمیش، دامیتیق (فا: ~).

مَقطع..məqtə [آد، عربجه]۱-بیر شئیین کسیلدیگی یئر، کسیت. ۲-شعرده دوُرقو، شعری اوْخویارکن دوُرولان یئر (فا: ~).

مُقطّع..müqəttə [آد، عربجه] کسیم، کسیلمیش (فا: ~).

مقطوع..məqtu [صفت، عربجه]کسین (فا: قطعی). cut off

مقعد..məqəd [صفت، عربجه]بوزدوم (فا: ~). anus

مقعدی.. məqədi [صفت] بوزدومسل (فا: ~). anal

مُقعّر.. müqəər [صفت، عربجه] ایچ بۆکئ، باتیق (فا: ~). concave

مققاب.. məqqab [آد] توک‌چکن، باخ: ماققاش {این‹makeup›: بزه‌مک}.

مُقلّد.. müqəllid [آد، عربجه] تقلید ائدن (فا: ~).

مقلوُب.. məqlub [صفت] ترس چئوریلمیش (فا: قلب شده). uprooted

مقنَزیوْم.. məqnəziyom [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۱۲، آتوم آغیرلیغی ۲٤,۳، یوْغونلوق۱,۷، گۆموش رنگینده، پارلاق بیر آلوْولا یانان بیر ائلئمئنت، قیسالتماسی. Mg

مُقنّع.. müqənnə [آد، عربجه] قانع ائدن (فا: ~).

مقنعه.. məqnəə [آد] یاشماق (فا: روسری). veil

مُقنّن.. müqənnən [آد، عربجه] یاسا حالینا گلمیش، قانونلاشمیش.

مُقنّن.. müqənnin [آد، عربجه] یاسا قوْیان (فا: ~). legislator

مُقـنّی.. müqənni [آد، عربجه] قوُیو قازان (فا: ~). well sinker

مقوُله.. məqulə [آد] قوْنو، حاققیندا دانیشیلان (فا: موضوع). category

مُقوّا.. müqəvva [آد، عربجه] قالین و سرت کاغاذ دان دوزلمیش شئی، کارتون (فا: ~). cardboard

مُقوّس.. müqəvvəs [صفت، عربجه] اَیمج‌لی، اَیری، قوْس‌لو (فا: ~).

مُقوّی.. müqəvvi [صفت، عربجه] گۆجلو، قُوت‌لی. strenthening

مقه‌زین.. məqəzin [آد، این] عمومیتله‌رسیم‌لی و سۆره‌لی یایین(فا: مجلّه).

مقهوُر.. məqhur [صفت] مغلوب، یئنیلمیش (فا: مغلوب). subdued

مقیاس.. miqyas [آد، عربجه] اؤلچک، اؤلچو (فا: اشل). scale

مُقیب.. müqib [صفت، عربجه] ایزله ین، دالی جا گئدن (فا: .).

مُقید.. müqəyyəd [صفت، عربجه] ۱-باغلانمیش، باغلی اوْلان.tied ۲-یازیلمیش، یازیلی، قئید اوْلموش (فا: ~).

مُقیم.. müqim [صفت، عربجه] اوْتوران، اوْتوروجو، ایله شن، اقامت ائدن، یئرلَشمیش (فا: ~). resident

مکاتب.. məkateb [آد، عربجه] اوخوللار، مکتبلر، یؤنتملر.

مکاتبه.. mükatibə/mukatibə [آ، عربجه] بیربیرینه‌مکتوب یازما، یازیشما(فا: ~).

مکاتیب.. məkatib [آد، عربجه] مکتوب‌لار، یازیم‌لار (فا: ~).

مکار.. məkkar [صفت، عربجه] مکرلی، حیله ائدن (فا: ~).deceitful

مکارم.. məkarim [صفت، عربجه] سایقین و بؤیوکلوکلر (فا: ~).

مُکافات.. mükafat/ mukafat [آد، عربجه] جزا، قارشیلیق (فا: ~). retribution

مُکالمه.. mükalimə/ mukalimə [آد، عربجه] دانیشما، قونوشما. conversation

مکان.. məkan [آد، عربجه] یئر، ائو، یوُرد، دۆشونولن هر یئر (فا: جا). place

مکان حاللاری.. məkan halları [آد، دیل ب] یئر حاللاری، یئرلیک حاللاری (فا: حالتهای‌مکان). Cuse of place

مکانیک.. mikanik [آد، فرانسیزجا] قُوّه‌نین حرکت و ماده‌یه تاثیرینی اینجه‌له ین فیزیک بیلیم قوْلو (فا: ~). mechanics

مکتب.. məktəb [آد، عربجه] اوْخول، مدرسه (فا: ~).

مُکتسب.. müktəsib [صفت، عربجه] اله گلن (فا: ~). acquiring

مُکتَسبات.. müktəsəbat [آد، عربجه] آلقی‌لار، آلقی لامالار (فا: ~).

مُکتشف.. müktəşif [صفت، عربجه] کشف‌ائدن (فا: ~). discoverer

مکتوُب.. məktub [آد، عربجه] یازی، نامه (فا: نامه). letter

مکتوُم.. məktum [صفت] اؤرتولموش (فا: بسته شده). secret

مکث.. məks [آد] دوروق، دوُرما (فا: ایست). pause

مُکدّر.. mükəddər [آد، عربجه] اوزوجو (فا: ~). offended

مکر.. məkrməkir [آد، عربجه] بیچ‌لیک، کلک، حیله (فا: کلک). ruse

مُکرّر.. mükərrər [ظ، عربجه] تکرار اولاراق (فا: ~). repeated

مُکرّم.. mükərrəm [صفت، عربجه] سایقین (فا: ~). hono (u) red

مکروه.. məkruh [صفت، عربجه] ۱-دیسکیندیریجی، اییرنج ۲-اسلام دین‘ینده بیر شئی یاساق لانمایاراق گؤرولمه‌سی و یاپیلماسی پیس اوْلان ویا یاخشی اولمایان (فا: ~). abominable

مَکری.. məkri [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

مُکریان.. mükriyan [اؤزل آد] قوْشاچای و ساوُجبولاقدا کندیستان آدی.

مکشوُف.. məkşuf [صفت] آشکاراولونموش، کشف-اولونموش revealed

مُکعّب.. mükəəb [آد] آلتی اوزلو جیسم (فا: ~). cubic

مکفی.. mükfi [صفت، عربجه] یئترلی، کافی (فا: ~).

مُکلّفیت.. mükəlləfiyət [آد، عربجه] دؤولت ویا جمعیت طرفیندن اهالی اۆزه رینه قوْیولان بوْرج و وظیفه.

مکمّل.. məkəmməl [صفت، عربجه] اسکیک‌سیز، قصور سُوز، تام یئتگین (فا: ~). complementary

مُکمّل.. mokəmml [صفت، عربجه] تاماملایان (فا: ~).

مِکنت.. miknət [آد، عربجه] قُدرت، گوج، ثروت (فا: ~). wealth

مکنوُن.. məknun [صفت] گیزلی (فا: مخفی). hidden

مُکوّن..mükəvvən [آد، عربجه] اوْلوشدورما (فا: ~). brought into existence

مُکوّنات..mükəvvinat [آد، عربجه] یارادیق‌لارین بوتونو (فا: ~).

مکه..məkə [آد، بیتگی] بوُغداگیللردن، گؤوده‌سی قامیش‌سوْو، یاپراقلاری اوْزون، بوْیو ۲ متر، ارکک چیچک‌لری تپه‌ده و دیشی چیچک‌لری یاپراق و گؤوده آراسیندا، دانالاری نشاسته‌لی (فا: ذرت، بلال). corn ،maize ،zea mays

مکه‌تی..məkəti [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {مکه داغی[٦٦]، ماخ داغی}.

مکه‌گوْلو..məkə gülü [آد، بیتگی] باخ: آغ‌نیلوفر.

مکیدی..məkidi [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {ماخ+ایدی}.

مُکیفات..mükəyyifat [آد، عربجه] کئیف‌وئریجی، کئیف‌لندیریجی، اوُیوشدوروجو ماده‌لر، مکیفات (فا: ~).

مکیک..məkik [آد] توخوما آراجیندا ایپلیکلری گئچیرمیه یارایان آلت (فا: ماسوره). bobbig

مگر..məgər [باغلاییجی سؤز، فا] ۱-یوخسا، اوْلمایا ۲-آنجاق، فقط (فا: ~). except

مگرچی..məgərçi [باغلاییجی سؤز، فا] اوْ حالتده کی، فقط اگر "قالخینما و توْسعه اوَلمازمگرچی هامی‌بیرلیکده‌چالیشسین" (فا: مگر) except

مُلّا..mulla [باخ] مالال.

ملات..məlat [آد، عربجه] ملاط: سوُواق؛ قوم، سوُ و سیمان قاریشیغیندان اله گلن و تیکینتی دؤزلتمه ده ایشله‌نن شئی.

ملّاح..məllah [آد] دنیزچی (فا: دریانورد). sailor

ملاحَت..məlahət [آد، عربجه] دوزلو اوْلما، گؤزللیک، گؤیچک اولما (فا: ~).

مُلاحظات..mülahizat/ mulahizat [آد، عربجه] گؤزتله‌مه‌لر (فا: ~).

مُلاحظه..mülahizə/ mulahizə [آد، عربجه] گؤزتله‌مه، نظرده توُتما (فا: ~).

مُلاحظه‌سیز..mülahizəsiz/ mulahizəsiz [آد] گؤزتله‌مه‌ین (فا: بی-ملاحظه) inconsiderate

ملارد..məlard [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

مُلازم..mulazim [آد] یانچی، بیرینین یانیجااولان. attending

ملاس..məlas [آد، فرانسیزجا] شکر اؤره تیمینده بوُلورلاشان شکر آلیندیقدان سوْنرا قالان شکرلی ماده و چؤکَلتی (فا: ~).

مُلاطفت..mulatifət [آد] مهربانلیق (فا: ~). kindness

ملاغا..məlağa [آد] ملاقه (فا: آبگردان). ladle

ملافه..məlafə [باخ] ملَفه bed sheet

مُلاقات..mülaqat [آد، عربجه] گؤروشمه، بوْلوشما (فا: ~). meeting

ملّاک..məllak [آد، عربجه] مالک‌لر، موْلک صاحبی اولانلار (فا: ~).

ملاک..məlak [صفت، عربجه] دایاناق و اساس اولان، ایلکه‌اولان (فا: ~)

ملال..məlal [آد، عربجه] جان‌سیخینتی‌سی، اوُسانج (فا: ~). weariness

ملامت..məlamət [آد، عربجه] قیناما، آزارلاما (فا: سرزنش).

ملای گرد..məlay gərd [اؤزل آد] جوُغاتئی دا کند آدی.

ملایر..məlayir [اؤزل آد] ۱-همدان شهری‌نین گؤنئی‌ینده اوْزئی گئنیش‌لیگی ۳۲۰۸ کیلومترمُربّع‌دیر، شهر ۱۱۸۸ گؤنش ایلینده فتحعلی شاهین اوْغلونون واسطه‌سیله تیکیلدی و گئچمیشده دؤلت آباد آدلانیردی (دوولت بگ فتحعلی شاه قاجارین اوغلویدو و اورانین آبادانلیغینا چالیشدی) و سوْنرالار ملایر آدینا دَییشیلدی، ش۱۳۲۰ده ۲۵۱ کندی و ۱۷۰۰۰۰* نفر نفوسو وارایدی، شهرین نفوسو۲۵۵۰۰* نفر و اهالی توْرک و آیری ملیت‌لردن قئید اوْلونوبدور، گؤرمه‌لی یئرلریندن: ملایر بازاری، شیخ الملوک ویا جامع مجیدی، امامزادالار مینجومله عابدوللاه و--، نوُشیجان قالاسی، گوراب تپه سی، سامن بوُرجو، میر فتاح یخچالی، لُطفعلیان ائوی، مُصدّقی ائوی، سیف الدوله مقبره سی، (باخ: همدان). ۲-ملایر بؤلگه‌سینین داغلاری: قاراووُل خانا (۳۵ک‌ب ۲۲٤۵)، اوْج امام (۳۵ک‌ق‌ب۲۵۲۲)، آللاه اکبر (۲٦ک‌ق ۲۰۹۵)، قاتارقایا (۲۹ک‌ق‌ب۲۱٤٦)، اَرجنلی (۳۳ک‌ق‌ب ۲۵۲۱)، یالدره (۳۹ک‌ق‌ب۲۳٤۳)، قوُزئی داغی (۲۳ک‌ق‌د ۱۹۸٤)، قیشلاق (۲۹ک‌ق‌د۲۱۱۰)، قاراداغ (۳۰ک‌ق‌د ۲۰۸٤)، باباخان(۱۷ک‌گ‌د۲٦۱٦)، شاهزاده‌ابراهیم (۲۵ک‌ق ۲۱٦۹)، آلاداغ (۳۵ک‌گ‌د۳۲۱۰)، دره بوُقوش (۳۵ک‌گ‌د ۲٦۵۰)، قارادره (۳۵ک‌گ‌د۲٦۵۰)، وَرجَق (۷ک‌ق‌د۲۱۵۰)، قاراووُل (۷ک‌ق‌د۲۲٤٦)، قوْروق (۱۲ک‌گ۲۲۲۱)، ۳-ملایر بؤلگه‌سینین توْرک کندلری: آچمیزان (۲٦ک‌گ *۲٤۰/ ی‌تو)، اوْرتابولاق (۳۰ک‌ب *۱٤۰/ ی‌تو)، آلپاووُت (٤۵ک‌ق *۱۱٦۰)، اؤردکلو (۲۱ک‌گ *۱۱۳۰/ فارس) احمدآباد (۵۷ک‌ق‌د*۲۷۰)، اَرزانفوُت (۵۱ک‌ق‌ب *۲۱۳۰/ ی‌تو)، ازناو (۳ک‌د *۱۳۲۰/ ی‌تو)، اَزَندَریان (۳۰ک‌ق‌ب *۱۰۰۰/ ی‌تو)، اوْچ تپه (٤۵ک‌ق‌د *٤٤۰)، اوُشاق قالا (۳٦ک‌ق*٤۲۰)، بئش‌آغاج(۲۱ک‌ق*۷۰)، باباروود(۳٦ک‌ق‌ب *۵٦۰)، بوُربور (۳۹ک‌ق *۲٦۰)، تیکمه داش (٤۵ک‌ق‌ب *۳۱۰)، چشمه پهنَ طاسبندی (۳۳ک‌ق‌ب *۲٤۰)، چشمه پهنَ‌نج (۱۸ک‌ق *٦۰)، حاجی آباد سیاه کمر (٦۲ک‌ق *٤۱۰)، حسن آباد علوی (۳٦ک‌ق‌د *۱۰۰)،

حسن آباد قیشلاق (۲۹کق‌ب ❊۳۲۰)، خان آباد (۲۵کق ❊۲۰۰)، خوْمه‌جین (۵۷کق‌د ❊۵۰۰)، خیرآباد مانیزان (۲۱کد ❊۵۰/ ی‌تو)، دایی‌لار (۳۳کق ❊۲۴۰)، دُم شاطر (۳۰کق‌ب ❊۱۱۶۰)، دهنو اسداله خان (۴۵کق‌ب ❊۱۰۹۰)، زاغاطاسبندی (۳۳کق ❊۲۳۰)، زمان آباد امام قلیخان (۴۱کق‌ب ❊۸۳۰)، زنگنه (۳۰کگ‌د ❊۱۸۶/ غ‌تو)، شاه کندی (۴۷کق ❊۶۵۰)، شیرین آباد (۱۲کب ❊۵۴۰)، طاسبندی (۳۳کق ❊۱۳۰۰)، طَجَرعلوی (۲۷کق ❊۱۱۵۰)، عشّاق (۳۶کق‌ب ❊۱۲۸۰)، علمدار (۱۵کگ ❊۱۲۰۰/ غ‌تو)، علوی (۳۳کق‌د ❊۱۰۹۰)، علی آباد دَمَق (۳۶کق‌ب ❊۳۹۳۰)، غیاث آباد (۱۵کق‌ب ❊۶۰)، قالاحاتم خانی (۲۱کگ‌د ❊۲۸۰)، قدیمی (۴۵کق‌ب ❊۱۳۰/ ی‌تو)، قارا تَگینی (۲۳کق‌د ❊۵۳۰)، قوْزان (۲کق ❊۹۰۰)، قوُلوکندی (۵۱کق ❊۲۴۰)، قیشلاق احمدوِیس (۴۵کق‌د ❊۱۰۰)، قیشلاق ده نو (۳۵کق‌ب ❊۱۵۰)، قیشلاق سالارآباد (۱۲کق‌د ❊۱۶۰)، قیشلاق قباد (۳۹ کق‌د ❊۱۳۰)، قیشلاق کسب (۲۰کق ❊۲۶۰)، کُله بید (۲۱کد ❊۱۰۰)، کمری (۳۹کق‌ب ❊۱۴۰۰)، کوّردخورد (۳۹کق‌د ❊۱۷۷۰)، کهریز توُسگ (۲۱کد ❊۱۹۰)، گوجک/ گؤیجَک (۲۷کق ❊۲۵۰)، مانیزان (۲۳کگ‌د ❊۲۰۵۰)، مُبارک آباد (۲۰کق ❊۴۵۰)، مُحَرّا (۳۳کق ❊۲۴۰)، مکرّبی (۴۴کق‌ب ❊۱۶۰)، نجف‌آباد (۳۹کق ❊۹۰)، نَکیل‌آباد (۱۹کق‌ب ❊۱۶۰)، ورکش (۵۴کق‌د ❊۳۳۰)،

ملایک (ملایکه)..mələyik (mələyikə) [ع، ملَک جوْ]ملکه‌لر، گؤزل قادین اوْچون دئییلیر (فا: فرشتگان). **angles**

مُلایم..mülayim/ mulayim [صفت، عربجه]اوُیقون، یومشاق (فا: ~). **mild**

مُلایمت..mülaimət/ mulaimət [آد، عربجه]یومُشاقلیق، یومشاق خویلولوق (فا: ~). **mildnes**

ملّت وکیلی..millət vəkili [آد]ملّت طرفیندن سئچیلمیش وکیل.

ملّت..millət [آد، عربجه]۱-اوُلوس، چوْغونلوقلا عئینی توْپراقلار اوْزه‌رینده یاشایان و آرالارایندا تاریخ، دیل، اقتصاد، اوْلکو، گله‌نک و گؤره‌نک بیرلیگی اوْلان اینسان توْپلولوغو، بو کلمه مجازاً دؤولت یئرینده ده ایشله‌نیر "بیرلشمیش ملّت‌لر تشکیلاتی". ۲-بنزر اوْزللیکلری اوْلان توْپلولوق و توْپلولوقلار. (فا: ~).

مُلتَجأ..mültəcə [آد، عربجه]سیغیناق، بارینا‌ق یئری (فا: ~).

مُلتَجی..mültəci [آد، عربجه]سیغینان (فا: ~). **takes**

ملّتداش..millətdaş [آد]عئینی میلّت‌دن اوْلان.

مُلتزم..mültəzəm [آد، عربجه] کسه نک جی، کسیمجی (فا: ~).

مُلتفت..mültəfit [صفت، عربجه]توجّه ائدن (فا: ~). **aware**

ملتَم..məltəm [آد] یایدا قارادان‌دنیزه اسن یئل[۲].

مُلتمس..mültəmis [صفت، عربجه]دیله ین (فا: ~). **beseeched**

ملَتمک..mələtmək [ائتدیرگن ائیلم]ملهمه‌سینه سبب اوْلماق، آغلاتماق.

مُلتهب..mültəhib [صفت، عربجه]التهابلی، آلوْولو(فا: ~)**inflamed**

ملجاء..məlcə [آد، عربجه]سیغیناق، بارینا‌ق (فا: پناه گاه). **refuge**

ملح..milh [آد، عربجه]دوُز (فا: نمک). **salt**

مُلحد..mülhid [صفت، عربجه]تانری‌سیز، دوْغرو یولدان چیخمیش (فا: ~). **atheist**

ملحفه..məlhəfə [آد، عربجه]ملافه (فا: ملافه). **sheet**

مُلحق..mülhəq [صفت، عربجه]اکلنمیش، سوْنرادان قاتیلمیش اوْلان.

مُلحقّات..mülhəqqat [آد، عربجه] یاپیشمالار، اکلَنتی‌لر **additions**

ملحم..məlhəm [اؤزل آد]ماکی دا کند آدی.

ملحمدر..məlhəmdər [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

ملحوُظ..məlhuz [صفت، عربجه]ملاحظه اولونموش، گؤرولموش، گؤز اؤنونه آلینمیش (فا: ملاحظه شده). **viewed**

ملر..mələr [صفت] آغلار، گؤزو یاشلی.

ملرتی..mələrti [آد]مَله‌مه ایشی.

ملَز..mələs [آد، ص، عربجه]ملَس: ۱-ایکی‌ایرقدان‌تؤرنمیش اینسان، حئیوان ویا بیتگی، قاتیشیق. ۲-باخ: ملس، توُرشا شیرین.

مُلزم..mülzəm [ظرف]گرک‌لی (فا: ~). **bound**

ملزَمه..mələzəmə [آد] گرکلی شئی‌لر، لزوم اولان شئی (فا: ~).

ملزوُم..mələzum [صفت]لزوملو، گرک‌لی (فا: ~). **inseparable**

ملزوُمات..mələzumat [آد]احتیاج‌لار، ملزمه‌لر (فا: ~). **supplies**

ملَس..mələs [آد، ص، عربجه]باخ: ملَز.

ملش..mələş [آد]ایکی قوُزولو قوْیون[۲].

ملَشمک..mələşmək [قا]بیرلیکده‌ملهمک، قویون‌وگئچی سسلنمک

ملعَبه..mələbə [آد]اوْیونجاق (فا: ~). **plaything**

ملعون..mələun [صفت، عربجه]قارقیلمیش، قارقیش‌لانمیش، کؤتو. **cursed**

مُلغی..mulğa [صفت، عربجه]لغو اولونموش (فا: ~). **cancelled**

ملفوُظ..mələfuz [صفت، عربجه]تلفّظ اولونان (فا: ~). **pronounced**

ملفوُف..mələfuf [صفت، عربجه]ساریلمیش، اکلنمیش(فا: پیچیده شده).

ملَفه..mələfə [ع‹ملحفه›]دؤشک آغی (فا: ملافه). **convered**

مُلقّب..müləqqəb [صفت، عربجه]آدلانمیش (فا: ~). **entitled**

ملقمه..mələqmə [آد، عربجه]آلاشیم (فا: آلیاژ). **amalgam**

مَلَکُ‌الشّعرا.. **məliküşşüəra** [صفت] حؤکمدار طرفیندن سارایین ان گؤرکملی شاعرینه وئریلن آد.

مَلَک اُلموْت.. **məlikülmovt** [صفت، عربجه] اؤلوم ملگی، عزرایيل.

ملَک اوزلو.. **mələküzlü** [صفت] ملک کیمی گؤزل.

مُلک چای.. **molkçay** [اؤزل آد] اهر ده چای آدی.

مَلِک.. **məlik** [آد، عربجه] مَلیک: بیر یئرین حاکیمی، پادشاه (فا: ~). king

مُلْک(موّلک).. **mülk** [آد، عربجه] داشینماز مال و ثروت، چوغونلوقلا بیرینین مالکیتینده اولان یئره دئییلیر(فا: ~). landed

مَلَک.. **mələk** [آد، عربجه] تانری‌ایله اینسان آراسیندا باغ‌قوُران و نوُردان اوْلدوغونا اینانیلان معنوی وارلیق، دینجه تانرینین یاراتیق‌لاریندان گؤزل قادینا بنزَر بیر وارلیق (فا: فرشته).

مَلَک–آمان.. Melek-Aman [اؤزل آد] تؤرکمن–تکه–اؤتەمیش–ساچماز بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

ملکزاده‌دیلمقانی.. **məlikzadə dilməqani** [اؤزل آد] آراشدیرماجی-اولاراق آذربایجان تاریخ و ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردندیر[۳].

ملکش.. **məlkəş** [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی.

مُلک‌لر.. **mülklər** [آد] املاک (فا: ملک ها). estates

ملکلر.. **mələklər** [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ملَکوت.. **mələkut** [آد] اوُلولوق (فا: ملکوت). kingdom

ملکه.. **mələkə** [آد، عربجه] قادین حؤکمدار، پادشاه آروادی، شاهبانی (فا: شاه بانو). queen

مُلکیت.. **mülkiyət** [آد، عربجه] ییه‌لیک (فا: ~).

ملل.. **miləl** [آد، عربجه] اوُلوسلار، ملّت‌لر (فا: ~). nations

ملن.. **mələn** [آد] ایشلنمه‌میش توْپراق؛ دورقون سوُ؛ بالیق سؤروسو[۲۲۴].

ملنقیج.. **mələnqic** [آد، بیتگی] ساققیرآغاجی، مرلنقچ، چیتلمبیک(فا: مصطکی).

ملوُک‌الطوایفی.. **mulukuttəvayifi** [آد، عربجه] خان خانلیق، دره بگلیک (فا: فئودالی). feudality

ملوُکانه.. **mulukanə** [صفت] شاهانه (فا: شاهانه). kingly

ملوُل.. **məlul** [صفت] اوْزگون (فا: غمگین). weary tired

مُلوّث.. **müləvvəs** [صفت، عربجه] بولاشمیش، آلوده اوْلموش(فا: ~).

مُلوّن.. **müləvvən** [آد، عربجه] رنگ رنگ، رنگلی (فا: ملوّن). colo (u) red

مله.. **mələ** [آد، دیرگی] برک سانجان، قانادسیز وزهیرلی بیر بؤجک.

مله گَن.. **mələgən** [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

ملهمک.. **mələmək** [تاثیرسیز ائیلم] قویون قوُزو باغیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› بله‌مک‹}.

ملهله‌مک.. **mələləmək** [تاثیرسیز ائیلم] دوْغماق واختی یاخین لاشاندا دؤشونه (یئلینه) سوّت گلمک[۱].

ملهم.. **məlhəm** [آد، ع، ‹مرهم›] یارا و آغریان یئرلره ووُرولان یاغلی درمان (فا: مرهم). inspired

مَلهَم.. **məlhəm** [اؤزل آد] شاماخی‌دا یئر آدی[۲۴۰]. همداندا(~دره) کند آدی.

ملهمنجی.. **mələmənci** [اؤزل آد] م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو- ایچ‌ایل توّرکلرینه منسوب بیر بوْی آدی (اشاره اوْلونمالیدیرکی ازمیر یاخین‌لیغیندا منه من mənəmən آدیندا بیر بخش و همچینین اوْنلارین ایچینده مله من آدلی بیر یئمک وار، بوُ آدلارین آراسیندا کی باغلانتی بللی دئییل)[۸۵].

مَلی.. **məli** [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

ملّی.. **milli** [صفت، عربجه] اوُلوسال، ملّته‌عایداوْلان(فا: ~). national

ملّی‌اراده.. **milli iradə** [آد] اوُلوسال اراده، اوُلوس طرفیندن کیملیگینی قوْرویان گوّج.

ملّی‌اقتصاد.. **milli iqtisad** [آد] اوُلوسال اقتصاد، مللی ائکونومی.

ملیان.. **məlyan** [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

ملیت.. **milliyət** [آد، عربجه] اولوس لوق (فا: ~). nationality

ملیتچی.. **milliyəçi** [آد] اؤز اؤلکه و ملّتی‌نین چیخارلارینی هر شئیدن اوّستون توُتان، اوُلوسالجی.

ملیتچیلیک.. **milliyəçilik** [آد] مادّی‌ومعنَوی جهت‌لردن اؤز اؤلکه و ملّتی‌نین چیخارلارینی‌هرشئیدن‌اوّستون‌توُتماآنلاییشی، اوُلوسالجیلیق

مَلیتقان (ملیکقان).. **məlitqan (məlikqan)** [آد] اوُجان بؤلگه سینده، تبریز اهر یولوندا توْیقون کندی‌نین یاخینلیغیندا بیر یئر.

ملیح.. **məlih** [صفت، عربجه] دوزلو و گؤزل (فا: زیبا). graceful

ملیک.. **məlik** [آد، عربجه] بیر یئرین حاکیمی، پادشاه (فا: ~). king

ملیک–..- **məlik** [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اوْلار).

ملیکان.. **Məlikan** [اؤزل آد] ۱–بوُشهر شرقی آذربایجان‌ین گؤنئی‌اینده یئر آلیبدیر، شهرین قاباقکی آدی ملیک‌کندی ایدی، شهرستانین نفوسو گونش ۱۳۸۵جی ایلده ۱۰۱،۵۱۸ نفرایدی، اونلارین ۲٤٦۸۰ نفری ملیکان شهرینده یاشاییردیلار، بوُ شهرستانین اهالیسی توّرکدولر. ۲–ملیکان بؤلگه‌سینین چایلاری: اَریک چای (جیغاتوُs۱bv)، ۳–ملیکان(لئیلان–قوزئی~) بؤلگه‌سینین کندلری : قاشیقچی (*۱۵۰)؛ زامان آوا (*۲۱۰)؛ تازاکندحوُریلر (*۲۰۰)؛

حوُریلر (*۱۵۷)؛ توْراغای (*۳۲۰)؛ قوُش بوُلاق (*۱۸۱)؛ قوُش قیه؛ آرپادره سی (*۳۲۷)؛ قوْزلو (*۱۷۰)؛ بابا قاضی (*۱٦۲)؛ شوْرجاتوُراغای (*۱۰۰)؛ هَیک بولاغی (*۱۷۰)؛ داش بولاق؛ قُربان کندی (*۵۰)؛ بایرام کندی (*٦٦۰)؛ ٤-ملیکان(لئیلان-گونئی-لئیلان) بؤلگه‌سینین کندلری: حسین آباد (*٦۲۰)؛ مهماندار/ آ-ی (*۳٦۰)؛ آغکند قاراخیدیر؛ قاراخیدیر (*۳۳۰)؛ گدیکلی (*۳۷۰)؛ قندهار (*۲۳۰)؛ عبدل آباد (*۳۰)، لئیلان (*۱۹۰۰)؛ حسن آوا (*۲٦۱)؛ لطف آباد (*۱۱۰)؛ جیغالی (*۲۵۰)؛ شیرین کند (*۸۰۰)؛ قاراگؤل (*۲٤۰)؛ فتح اللـه کندی؛ توْرچو (*۳۵٤)؛ محسن آباد، شریفلو (*۱۷۵)؛ ۵-ملیکان(مرکزی-شرقی گؤگؤدوْل (قوْ:گاودول) بؤلگه‌سینین کندلری: قارا چاناق (*۱٦۰)؛ نصرت‌آباد، دمیرچی؛ امیرغایب (*۱۷۰)؛ آغمینار (*٤۸۸)؛ ساری‌قایا؛ شیروانشاهلو (*۲۰۰)؛ ناخیرچی بولاغی (*٤۰)؛ قوزوچوی اؤلن (*۱۳۰)؛ ایبده‌لی/ کیچیک-بؤیوک (*٤٦۰)؛ بینایِیم (*٤۰۰) (قوْ: بنایم)؛ آغچامشهد چاردوْولو (*۱٦۱)؛ باباکَلَک/ باباگَلَک (*٤۵۰)؛ اوْچ بولاق (*۱۷۰)؛ پرچین بولاق (*۲٦۲)؛ چاللی؛ لئیلی‌داغی (*۱۸۰)؛ ٦-ملیکان(مرکزی-غربی گوْودول)بؤلگه‌سینین کندلری: تازا قالا (*۱۳۰۰)؛ سوْرمه‌لی(*۷۱)؛ آغجادیزه (*۳۷۱)؛ شیرازوُل (*٦۱)؛ تازاکندخانکندی (*۲۳۰)؛ بایقوُت (*۹٤۰)؛ شیْرانلی (*۲۲٤)؛ مُبارک‌آباد (*۱۰٦۰)؛ یوُلقونلو/ تازا-کؤهنه؛ احمدآوا؛ مجیدآباد، سالارآوا؛ ماللاسراب (*۲۳۰)؛ ۷-ملیکان(مرکزی-مرکزی گاودول) بؤلگه‌سینین کندلری: لَکْلر (*۱۲۷۰)؛ نصرت-آبادلکلر(*۲٦۰)؛ یوْزباشی کندی (*۲۷۰)؛ اسماعیل تپه/ تپه اسماعیل آباد (*۵۰۰)؛ قاراچال (*۸۵۰)؛ آریق(*۹۹٦)؛ میدانجیق (*٦۸۰)؛ عاباس آوا؛ قوُروچای (*۱۰٤۰)(قوْ: قوُریجان)؛ قالاجیق (*۸۰۰)؛ قوُلوکندی (*۱٦۰)؛ شیخ بابا (*۲۱۵)؛ دیزه شیخ الاسلام (*۸۵)؛ شیخ الاسلام؛ تازاکندشیخ الاسلام (*۱۸۱)؛ کوْره‌بولاق (*۲۵۰)؛ قیزیلجامیدان/ قیزیلجامروان (*۸۰)، امیرآباد (*٤۵)، قیشلاق گوران (*۱٤۰)، علی آباد،

ملیک‌اوْتو..məlikotu [آذ، بیتگی] چتیر گیللردن سوُ قیراقلاریندا یئتیشن چیچک‌لری یاشیمتیراق آغ چیچک‌لی و چوخ ایللیک بیر بیتگی، ملکه اوْتو (فا: گل فرشته). angelica sylvestris

ملیک‌بگ‌اوْوجو..məlik bəy ovçu [یازار] بوشاعر اووْجو ائلینه عایددیر و شاه‌صفی‌ثانی دؤنمی‌یاشامیش و٦۳ غزلی چاپ اولوب[۲۸].

مَلیکلی..məlikli [اؤزل آذ] زرداب'دا کند آدی[۲٤۰].

ملّی‌گلیر..milli gəlir [آذ] اوُلوسال گلیر، بیر توْپلولوغون بیر ایل بوْیوندا اله گتیردیگی قازانج.

ملّی‌لشدیرمک..milli ləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] ملّی اؤزللیک وئرمک.

ملّی‌لشمک..milli ləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ملّی اؤزللیک تاپماق.

ملیله تیکمه..mililə tikmə [آذ] سیرما دوزمه، سیرما ایشله‌مه (فا: ملیله دوزی). silver or gold wire

ملیله..mililə [آذ، فا] سیرما (فا: ~). silver or gold wire

مُلین..müləyyən [صفت، عربجه] یومشادیجی (فا: ~). lenitive

ملّی‌هوْیت..milli hoviyət [آذ] ملّی کیملیک، اوُلوسال کیملیک.

مُمات..mumat [آذ، عربجه] اؤلوم (فا: ~). death

مُمارست..mumarisət [آذ] همیشه بیر ایشله اوغراشما، آلیشما (فا: ~). application

مُمارسه..mumarisə [آذ، عربجه] آلیشما، یاتقین‌لیق، الیاتقین‌لیغی.

مُماسّ..mumas [صفت، عربجه] توْخونان، توْخونوم(فا: ~). tangent

مُماشات..mumaşat [آذ] بیریله مُدارا ائتمه، گئچینمه (فا: ~).

ممالک..məmalek [آذ، عربجه] مملکت‌لر، اؤلکه‌لر (فا: ~).

ممالیک..məmalik [آذ، عربجه] مملوک‌لار، قوُللار، بنده‌لر (فا: ~).

مُمانعت..mümaniət/mumaniət [آذ، عربجه] انگل، قارشی قویما prevention

مُمتاز..mümtaz [صفت، عربجه] سئچگین (فا: ~). distinguished

مُمتحن..mümtəhən [صفت، عربجه] سیناولایان (فا: ~). examine

مُمتدّ..mümtəd [صفت] اوُزانتی‌لی (فا: ~). extende

مُمتَنع..mümtənə [صفت، عربجه] چکینن (فا: ~). impossible

مُمدّ..məmməd [آذ، عربجه] ۱-کمک، یاردیم (فا: کمک). helping ۲-یئر آدی کیمی ایشله‌نیر(ان آزی ۱۲ آد)، باخ: یئرآدلاری.

ممَدلی..məmdəli [اؤزل آذ] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین کله‌وند بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی‌نین آدی[۹۸].

ممدوُح..məmduh [صفت، عربجه] مدح اوْلونموش (فا: مدح شده). praised

ممدوُد..məmədud [صفت، عربجه] اوُزانمیش، چکیلمیش (فا: ~). extended

ممده..məmədə [اؤزل آذ] مامادئی،مامادای کندی: خوی دا کند آدی {ماما داغی}.

ممزوج..məmzuc [صفت، عربجه] قاریشمیش، قایناشمیش (فا: ~).

مُمکن..mümkün [صفت، عربجه] اوْلابیلیر، اوْلاسی(فا: ~) possible

مملجه..məmləcə [اؤزل آذ] بجنورد دا کند آدی.

مملکت..məmləkət [آذ، عربجه] اؤلکه، یوُرد (فا: کشور). country

مملو..məmlov [صفت] دوْلو (فا: پر). full

مملوُک..məmluk [آذ، عربجه] کؤله، قوُل (فا: غلام). possessed

مملوُکلار..məmluklar [اؤزل آذ] (حکومت دؤنمی: م ۱۲۵۰-

۱۵۱۷)مملوک سؤزو آغقول معناسیندا اوْلاراق زامان ایچه‌ریسینده ساواش اسیری ویا ساتین آلینانلاردان تشکیل تاپان حؤکمدارین محافظ بیرلیکلرینه افاده اوْلوندو، ایّوبیلرین سوْن حُکمداری اؤلونجه اوْنون خانیمیسی "شجرالدّر" تخته چیخمیشدی، آنجاق بو دوُروم خوش قارشیلانمادیغیندان، باشیچیلاردان عزالدین آیبک ایله ائولندی و سُلطان اعلام اوْلدو، بئیله لیکله ایّوبی خاندانی سوْنا چاتیب و مملوکلار حکومتی اوْرتایا چیخدی (م۱۲۵۰)، مملوکلار خاچلیلار و موغوللاری دوردوراراق اسلام دؤنیاسینین قوْرویوجوسو اوْلدولار، آیبک دن سونرا تخته چیخان قوْتوز، موُغول- ائرمنی- خاچلی متفق اوْردوسونو عین‌جلّود ساواشیندا پوزقونا اوُغراتدی (م ۱۲۶۰)، و قیپچاق خان سوریه نی خاچلیلاردان آلدی. مملوکلار م۱۳۹۰جی ایله قدر مصرده حکومت ائتدیلر و سوْنرا چرکس مملوکلاری م۱۵۱۷یه قدر اگه‌من اوْلدولار، بو تاریخده عثمانلی پادشاهی سلطان سلیم مصری آلدی و عثمانلی امپراتورلوغونا باغلادی.

məməli..مملی [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده داغ آدی.

məməlyan..مَملیان [اؤزل آد] مَملوُ: سوُلدوز دا کند آدی.

məmnu..ممنوع [آد، عربجه] یاساق، یاساقلانمیش، قاداغان(فا: ~) forbidden

məmnuiyət..ممنوعیت [آد، عربجه] یاساق اوْلما، یاساقلیق (فا: ~).

məmnun..ممنون [صفت، عربجه] موُتلو، سئوینج دوُیان (فا: متشکّر).

məmnuniyət..ممنونیت [آد، عربجه] سئوینج، سئوینمه، قیوانج، قیوانما (فا: تشکّر).

məmə..ممه [آد] ۱-امجک، دؤشدن چیخان چیخینتی‌لار. ۲-بعضی آراج‌لارین ممه باشینا بنزر بؤلومو(فا: ~). breast {سوُمرجه‌ٔآما: (۱-آنا ۲-ممه ۳-امک)؛ شکیل و مفهومجا ماما و امک و ممه سؤزلری بیربیرینه بالیدیرلار}.

məmə altı..ممه‌آلتی [آد] ممه‌نین دیک دوُرماغی اوچون اونون آلتینا قویولان شئی (فا: زیرپستانی). submammary

məməcik..ممه‌جیک [آد] بالاجا ممه، دری اوْزه‌رینده گؤرولن چیخینتی.

məməçi..ممه‌چی [آد، یئرل] سوّتو اوْلمایان قادین‌لارین اوشاغینی امیزدیریب ساخلایان قادین، دایه.

məmədey..ممه‌دئی [اؤزل آد] خوی و قوْشاچای دا کند آدی {ماما+تی}.

məməşir..ممه‌شیر [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی {ماما+شئر}.

məməvəzi..ممه‌وَزی [آد] ممه ده سوت وئرن وَز.

məmə yiyəndən pəpə yiyənə ..ممه‌یئیندن‌پپه‌یییه‌نه‌قدر qədər [آد] بؤیو کلو کیچیک‌لی هامی.

məməli..ممه‌لی [صفت] ممه‌سی اوْلان (فا: پستاندار). mammiferous

məməlilər..ممه‌لیلر [آد، دیرگی] امجک‌لیلر، چوخراق توّکلو دری‌لی، ایکی آغ جییارلی، دؤرد بؤلوّملو اوْرَکلی، بئیین‌لری گلیشمیش، اومورقالیلار صنفی و بالالارینی اؤز سوّتو ایله بسله ین حئیوانلار تاقیمی (فا: پستانداران). mammalia

məmhur..ممهوُر [آد] مؤهورلنمیش (فا: مهردار). sealed

müməyyiz..مُمیز [ع، صفت] آییرتمان(فا: ~) distinguished

məmiş..ممیش [آد] اوشاق دیلیجه ممه.

məmiş xan..مَمیش‌خان [اؤزل آد] موْموُش خان: خوی دا کند آدی.

məmi kəndi..ممی‌کندی [اؤزل آد] هئریس و سایین‌قالا دا کند آدی.

mən..من [ض] بن، بیرینجی تکیل عوضلیک {سومرجه ‹ماآ، من›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوّرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سن؛ بو کلمه عینا چوخ دیللرده ایشله‌نیر}.

mən ciyəz..من جییز [صفت] من‌دن اوْخشار.

mən mən..من من [باخ] منم منم.

mən mən demək..من من دئمک [باخ] منم منم دئمک.

mənenjit..منئنژیت [آد، فرانسیزجا] قیزدیرما، باش آغری‌سی، قوسما و ساییق لاما کیمی بلیرتی‌لری اوْلان بئیین زارلاری التهابی (فا: ~).

mənabe..منابع [آد] قایناقلار (فا: منبع ها). sources

münacat/munacat..مُناجات [آد، عربجه] یاخاریش، تانری یا یاخارما، اللـه ها دوُعا وثنا ائتمه (فا: ~). incatation

münadi/munadi..مُنادی [آد، عربجه] چاووُش (فا: ~). herald

minarə..مناره [آد، عربجه] اذان وئرمک اوْچون مچیدلرده اوُجا و دایره شکلینده اولان تیکینتی (فا: ~).

münaziə/munaziə..مُنازعه [آد،عربجه] تارتیشما(فا:~). contestation

mənazil..منازیل [آد] منزیل لر (فا: ~). homes

münasib/ munasib..مُناسب [صفت، عربجه] اوُیقون، بیه‌نیلن (فا: ~). suitable

münasibat/ munasibat..مُناسبات [آد، عربجه] ایلگی لر، ایلیشگی لر (فا: ~).

münasibət/ munasibət..مُناسبت [آد، عربجه] ایلیشگی، ایلیشیک(فا: ~ relation

mənasik..مناسِک [آد، عربجه] عبادتلر (فا: عبادت ها). ceremonies

mənasib..مَناصب [آد، عربجه] منصب لر (فا: ~). titles

مُناصفه..munasifə/ münasifə [ظ، عربجه] یاریلیغا، یاری یاری(فا: dividing~)

مناطق..mənatiq [آد، عربجه] بؤلگه لر (فا: ~). zones

مناظر..mənazir [آد، عربجه] گؤرونتولر (فا: ~). spectacles

مُناظره..munazirə/ münazirə [آد، عربجه] اوز اوزه قونوشما (فا: ~). debate

مناعت..mənaət [آد، عربجه] ساغلاملیق، تواضع magnanimity

مُنافات..munafat/ münafat [آد، عربجه] بیربیریله مخالف اولما، ترس اولاراق (فا: ~). incompatibility

منافذ..mənafiz [آد، عربجه] دلیک دئشیک لر (فا: ~). pores

منافع..mənafe [آد، عربجه] قازانج لار، چیخارلار (فا: ~). profits

مُنافق..munafiq/ münafiq [صفت، عربجه] ایکی اوزلو (فا: ~). hypocrite

مُنافی..mənafi [صفت، عربجه] نفی ائدن (فا: ~). inconsistent

مَناقب..mənaqib [آد، عربجه] اؤووله جک شئی لر (فا: ~). virtues

مُناقشه..munaqişə/ münaqişə [آد، عربجه] تارتیشما (فا: ~). dispute

مُناقصه..munaqisə/ münaqisə [آد، عربجه] اسکیتمه ساتیشی، آرساما، آزالتما، آچیق اسکیتمه، آچیق آزالتما (فا: ~). low tender bid

مُناقض..munaqiz/ münaqiz [صفت، عربجه] چلیشگی، بیربیرینه ترس (فا: ~). contradisting

منال..mənal [آد، عربجه] مال‌ومولک، واردؤولت(فا: ~). anything

منّان..mənnan [صفت، عربجه] منّت قویان، یاخشی لیق ائدن (فا: ~).

من‌ایچینجی..məniçinci [آد] کیشینین منلیگینی مرکز سایما گؤروشو، من مرکزجی، انئوسانتریست[۲].

من‌ایچینجی‌لیک..məniçincilik [آد] کیشینین منلیگینی مرکز سایانفلسفه سل گؤروش، من مرکزجیلیک، انئوسانتریزم[۲].

مُنبّت..münəbbət [آد، عربجه] اویماجیلیق (فا: ~). inlaid

منبر..mənbər [آد] مچیدلرده مالالارین دانیشدیغی یئر(فا: ~). pulpit

منبر..mənbər [اؤزل آد] ساییق‌قالا دا کند و داغ آدی.

منبسط..münbəsit [آد، عربجه] آچیلمیش‌ویاییلمیش، گئنیشلنمیش.

منبع..mənbə [آد، عربجه] قایناق، پینار، گؤزه (فا: ~). source

مُنبّه..münəbbəh [صفت، عربجه] اویاریجی، اویادیجی (فا: ~).

منّت..minnət [آد، عربجه] ائدیلن حُرمت ویاخشی‌لیغا دوُیولان بورجلولوق، اؤزونو بورجلو بیلمه حسّی (فا: ~). grace

مُنتج..müntəc [آد] سونوج (فا: ~).

مُنتجّه..müntəccə [آد، عربجه] سونوج، وارقی (فا: ~). a result

مُنتَخب..müntəxəb [صفت، عربجه] سئچیلمش (فا: ~). chosen

مُنتَخب..müntəxib [آد، عربجه] سئچمن (فا: ~).

مُنتخبات..müntəxəbat [آد، عربجه] سئچمه لر(فا: ~). selections

منّتدار..minnətdar [آد] بیرینه قارشی یاخشی‌لیق بیلن و راضی‌لیق ائدن.

مُنتزع..müntəzə [صفت، عربجه] آیریلمیش، قوپاریلمیش. wrung

مُنتَسب..müntəsəb [صفت، عربجه] باغلی، ایلگیلی(فا: ~) relative

مَنتَش..məntəş [تاریخی اؤزل آد] مین+داش؛ سلجوقلو ومیصیر-تؤرک والیلریندن[۷].

منتش..məntəş [اؤزل آد] قئیدار و قُروه ده کند آدی.

مُنتَشر..müntəşir [صفت، عربجه] یایقین، یاییلمیش(فا: ~published

منتَشه..məntəşə [آد] رینگ، میل‌له بیربیرینه توُتدورولموش مئتال پارچا{فا: درویشلرین باشی توپبوزلو آغاجی[۲]}.

مُنتَصب..müntəsib [صفت، عربجه] برقرار اولموش(فا: ~).

مُنتَظر..müntəzər [صفت، عربجه] گؤزله ین، بکله ین(فا: ~). waiting

مُنتَظم..müntəzəm [صفت، عربجه] دؤزگن، دؤزنلی(فا: ~arranged

منتَظماً..müntəzəmən [ظ، عربجه] دؤزن‌لی اولاراق (فا: ~).

مُنتَفع..müntəfə [صفت، عربجه] قازانمیش (فا: ~). deriving

مُنتَفی..münətəfi [صفت، عربجه] هئچ‌اولموش، یوخ اولموش (فا: ~).

مُنتَقد..müntəqid [آد، عربجه] انتقاد ائدن (فا: ~). criticiser

مُنتَقل..müntəqil [آد، عربجه] انتقال تاپان (فا: ~).

منّت‌قویماق..minnət qoymaq [آد] بیرینین یاخشیلیق‌ائتمه یین دئمک (فا: منّتگذاشتن

منّتلی..minnətli [آد] منّتدار، بیرینه قارشی یاخشی‌لیق بیلن(فا: منّتدار).

مُنتَها..müntəha [آد، عربجه] سونوندا (فا: ~). end

مُنتهی..müntəhi [صفت، عربجه] سونا ارمیش(فا: ~). terminating

منثُور..mənsur [آد، عربجه] منظوم اولمایان (فا: نثر شده).

مُنجر..müncər [صفت، عربجه] دوغرولموش، یؤنلمیش.

منجقان..mənciqan [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی {موُنجوق+ان}.

منجّم..münəccim [آد، عربجه] ۱-آسترولوق، اولدوز فالچی‌سی. ۲-گؤی بیلیمجی‌سی، (فا: ~). astrologer

مُنجّم‌باشی..münəccim başı [آد] ۱-گؤی بیلمن‌لرینین بؤیوگو(فا: ~) ۲-هـ۱۱ جی‌یوزیل یاشایان، چوخلو تاریخ، ادبیات و بیلیم حاقیندا کتاب یازان شخصین آدی" اؤرنک: منجّم باشی تاریخی".

منجمد..müncəmid [صفت، عربجه] دونموش (فا: ~). forzen

منجه..məncə [ظرف] منه گؤره، منیم فیکریمجه "منجه بوُ ایش دؤزه‌لندیر".

مَنجی..mənci [آذ] منجی، اؤزوندن دئین (فا: منم منم کننده)[۲].

مُنجی..münci [صفت، عربجه] نجات‌وئرن، قورتاریجی. deliverer

منجیل..məncil [صفت] یالنیز اؤزونو دوشونن، بنجیل (فا: منم‌منم کننده).

منجیل..məncil [اؤزل آذ] علیشاه عوض و رودبار دا کند آدی.

مَنچیک..mənçik [اؤزل آذ] مُلکیت، مال وارلیْغی[۷].

منچیله‌ین..mənçiləyən [ظ، ده، آنادولو] منه تای، منیم کیمی.

مُنحرف..münhərif [صفت، عربجه] بیر طرفه ساپمیش، دوغرولوغون ایتیرمیش (فا: ~). deviated

مُنحصر..münhəsir [صفت، عربجه] بیر کیمسه اؤچون آیریلمیش، سینیرلانمیش (فا: ~). exclusively

مُنحطّ..münhət [ع، صفت] آلچاق، پوْزوق (فا: ~).

مُنحل..münhəl [آذ، عربجه] آرادان‌قالدیریلمیش (فا: ~) dissolved

مُنحلّ..münhəllə [صفت، عربجه] منحلّ اولموش (فا: ~) dissolved

مُنحنی..münhəni [صفت، عربجه] اَیینتی (فا: ~). curve

منحوس..mənhus [ع، صفت] اوُغورسوُز (فا: ~). sinister

مَندَربوُلاغی..məndərbulağı [اؤزل آذ] هشتَری ده کند آدی {۱- مانتاربولاغی. ۲-مین دره بولاغی}.

مُندرج..mündəric [آذ، عربجه] بیرشییین ایچینده یئر آلمیش (فا: ~). Inserted

مُندرجات..mündəricat [آذ، عربجه] ایچینده کیلر (فا: ~) worn out

مُندرس..mündəris [آذ، عربجه] کؤهنه، داغیلمیش پالتار (فا: ~).

مَندَش..məndəş [اؤزل آذ] (مَنتَش، مینتاش) عجله، عجله جی[۷]. {مینداش}.

مندوُله..məndülə [آذ] آرخالیق، شالوار و بوجور شئی‌لر تیکیلن نازیک و مُحکم پارچا نوْعو "مندوُله چارشاو".

مندەجر..məndəcər [آذ] اکیلمه میش خام یئر و توْپراق[۱].

مندەجرلیک..məndəcərlik [آذ] اکیلمه میش خام یئر و توْپراغین وضعیتی.

مندەدوْل..məndədol [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

مندیل..məndil [آذ، عربجه] جیب دسمالی، یایلیق، بوقجا. ۲-تایا آلتلیغی، تایانین چؤرومه‌سی اؤچون آلتینا قوْیولان کؤهنه اوْت (فا: سفره). tablecloth، turban

مندیل..məndil [اؤزل آذ] اوُرمیه ده داغ آدی.باخ: مراغا.

مُنزجر..münzəcir [صفت، عربجه] قوْرخودولان، قوْوولان (فا: ~).

منزل..mənzil [آذ، عربجه] ۱-یوْلجولارین دوُردوغو و دینجَلدیگی یئر. ۲-ائو، قوْنوت. ۳-بیرگونلوک یول مسافه سی (فا: ~).

منزلت..mənzilət [آذ، عربجه] مقام و شأن، مرتبت (فا: ~).

مُنزَوی..münzəvi [آذ، عربجه] توپلومدان قاچان (فا: ~). retired

مُنزّه..münəzzəh [صفت، عربجه] تمیز، آرین (فا: ~). guiltless

منسوُب..mənsub [آذ، عربجه] ایلیشگی‌لی، باغلی (فا: وابسته). related

منسوُبیت..mənsubiyət [آذ، عربجه] ایلگی‌لی‌لیک، باغلی‌لیق (فا: وابستگی).

منسوُج..mənsuc [صفت، عربجه] توْخوما، توْخونموش و تیکیلمیش (فا: ~).

منسوُجات..mənsucat [آذ، عربجه] توْخومالار (فا: بافته ها). textile

منسوُخ..mənsux [صفت، عربجه] اوُرتادان قالدیریلمیش (فا: ~). woven

منشأ..mənşə [آذ، عربجه] باشلانقیج، گؤزه، قاینات (فا: ~). origin

منشَات..mənşəat [آذ، عربجه] یازی‌لار، مکتوبلار (فا: ~).

مُنشعب..münşəib [صفت، عربجه] دال لانمیش (فا: ~). branching

منشور..mənşur [صفت، عربجه] ۱-یاییلمیش، نشر ائدیلمیش (فا: نشرشده) ۲-(مت) بیچمه prism ۳-حاکیم طرفیندن وئرین دستور نوعو.

مُنشی..münşi [آذ، عربجه] بیر شخص، یا بیر قوُرولوشون ایشلرینی دؤزنله‌ین و ثبت ائدن، سئکرتئر (فا: ~) secretary

منشی‌تبریزی..münşi təbrizi [یازار] هـ ۱۱جی یوْزیل‌ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

منصب..mənsəb [آذ] مقام (فا: پست). post

مُنصّف..münəssif [صفت، عربجه] یاریلایان (فا: ~). dividing

مُنصف..münsif [صفت، عربجه] انصافلی، دوْزگون (فا: ~).

مُنصفانه..münsifanə [ظ، عربجه] انصافلا (فا: ~). equitably

منصوُب..mənsub [صفت] نصب اولونموش (فا: ~). appointed

منصوُر..mənsur [صفت] یاردیم‌ائدیلمیش، کؤمک‌اولونموش victorious

منصوره‌جعفری‌مَتَنَق(سوسن)..mənsurə cəfəri mətənə(susən) [یازار] گونش ۱۳۴۸(م۱۹۶۹) ده تبریز-متنق ده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

منصوُریه..mənsuriyə [آذ، عربجه] آذربایجان موُغاملاریندان بیرینین آدی (فا: نام مقامی در موسیقی آذربایجان).

منصوُر-..-mənsur [اؤزل آذ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

منصورحمدی..Mənsurhəmdi [اؤزل آد] هشتریلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

مُنضمّ..münəzzəm [صفت، عربجه] اکلنمیش (فا: ~).

مُنطَبق..müntəbiq [صفت، عربجه] انطباق تاپمیش(فا: ~coinciding

منطق..məntiq [آد، عربجه] دؤشونوش، تفکر و دؤشونجه‌نین قورال و بیچیم‌لری حاقیندا بیلیم (فا: ~). logic

منطقچی..məntiqçi [آد] منطق بیلیم ایله اوُغراشان.

منطقسل..məntiqsəl [صفت، عربجه] منطق یاسالارینا مُناسب، منطق‌له ایلگیلی.

منطقه..məntəqə [آد، عربجه] بؤلگه (فا: محال). zone

منطقی..məntiqi [صفت، عربجه] منطقسل، منطق یاسالارینا مُناسب (فا: ~).

منطیق..məntiq [صفت، عربجه] فصیح دانیشان، آخیجی (فا: ~).

منظر..mənzər [آد] گؤرونوش (فا: ~). aspect

منظَره..mənzərə [آد] گؤرونتو، گؤرونوش، دقّتی چکن هرشئی(فا: ~). view

منظریه..mənzəriə [اؤزل آد] قوُم کندی، نفوس* ۱۵نفر (شاهسون طایفاسی).

مُنظَّم..mənzum [صفت، عربجه] دؤزوملو، مُرتّب(فا: ~). regular

مُنظَم..münzəm [صفت، عربجه] اکلنمیش، قاتیلمیش (فا: ~).

منظوُر..mənzur [آد، عربجه] نظرده توُتولان(فا: ~). consideration

منظوم..mənzum [آد، عربجه] اوُیاقلی، دؤزَنلی، نظم‌لی یازی(فا: ~) versified

منظومه..mənzumə [آد، عربجه] نظملی و اوُیاقلی اثر (فا: ~). poem

منظومه‌ی‌شمسی..mənzume ye şəmsi [آد، عربجه] گؤنش سیستمی (فا: ~).

منع..man [آد، عربجه] یاساق‌لاما، ایذین‌وئرمه‌مه(فا: قدغن). prohibition

مُنعقد..münəqid [آد، عربجه] آنلاشما (فا: ~). held

مُنعکس..münəkis [آد، عربجه] یانسیما (فا: ~).

مُنعم(مُنعیم)..münim [آد، عربجه] نعمت وئرن (فا: ~).

مُنعم..münəm [آد، عربجه] نعمت وئریلمیش (فا: ~).

مُنفجره..münfəcirə [صفت، عربجه] پاتلاییجی (فا: ~). explosive

منفذ..mənfəz [آد، عربجه] دلیک (فا: سوراخ). holed

مُنفرج..münfəric [صفت، عربجه] آچیلمیش (فا: ~). obtuse

مُنفرد..münfərid [آد، عربجه] تک، آیری، یالنیزاوْلان‌شئی. alone

مُنفرداً..münfərdən [صفت، عربجه] تک‌باشینا، یالنیزجا (فا: ~).

مُنفسخ..münfəsix [صفت، عربجه] پوْزولموش، داغیلمیش، فسخ ائدیلمیش (فا: ~). dissolved

منفَصل..münfəsil [صفت، عربجه] آیریلمیش، آیریق(فا: ~separate

منفعت..mənfəət [آد، عربجه] یارار، چیخار، فایدا (فا: سود). profit

مُنفک..münfək [صفت، عربجه] آیریلمیش (فا: ~). separate

منفور..mənfur [ع، صفت] قارقینمیش، ایرَنج (فا: نفرین شده). hated

منفی..mənfi [صفت، عربجه] اوْلومسوز (فا: منفی). negative

منفی‌لیک..mənfilik [آد] ۱-اوْلومسوزلوق ۲-نُقصان، چاتیشمایان جهت.

منقار..minqar [آد، ع‹نَقَر›] دیمدیک(فا: ~) {دیواندا‹مینقار›(پینار)سؤزو هم کؤک‌و معنا لاحاظیندان‌بوُسؤزدن آیریدیر}.

مُنقَبض..münqəbiz [صفت، عربجه] ۱-بؤزولموش، ییغیلمیش(فا: ~) contgracted ۲-قیتمیر، وئریم‌سیز، الی‌سیخی، الی برک.

مُنَقّد..münəqqid [آد، عربجه] تنقیدچی، ائلئشتیرمن، ائلئشتیریجی.

مُنقَرِض..münqəriz [صفت، عربجه] آرادان گئتمیش overthrown

مُنقسم..münqəsim [صفت، عربجه] بؤلونموش (فا: ~). divided

مُنقّش..münəqqəş [صفت، عربجه] نقش‌وورولموش(فا: ~)painted

منَقشه..mənəqşə [آد] باخ: بنؤوشه.

مُنقَضی..münqəzi [صفت، عربجه] اؤتموش(فا: ~). elapsed

مُنقَطع..münqətə [صفت، عربجه] کسیلمیش (فا: ~). cut (off)

منقل..mənqəl [آد، عربجه] اوْدلوق، باخ: مانقال.

مُنقلب..münqəlib [صفت، عربجه] دؤنموش (فا: ~). turned

منقوُتای..mənqutay [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {منگو+تای: ابدی}.

منقوُش..mənquş [آد] ایشلنمیش، نقش سالینمیش (فا: ~). engraved

منقوُط..mənqut [آد] نقطه‌لی (فا: نقطه دار). dotted

منقوُلات..mənqulat [آد] منقول شئی‌لر (فا: ~). movable properties

منقول..mənqul [آد، عربجه] داشینار (فا: قابل انتقال).

مُنکبرتی.. /münkberti [اؤزل آد] مُنکبرنی münkberni : باخ: منگوّ وئردی، اللـه وئرن (فا: ~).

مُنکر..münkər [صفت، عربجه] کؤتو و قبیح ایش (فا: ~).

مُنکر..münkir [صفت، عربجه] دانان، انکار ائدن (فا: ~). denying

مُنکسر..münkəsir [صفت، عربجه] قیریلمیش، قیریق(فا: ~). broken

منکن..mənkən [اؤزل آد] اوْغوز-قیْنیق بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

منکوحه..mənkuhə [آد، عربجه] نیکاحلی، کبین لی آرواد.

منگ..məng [باخ: بنگ] شاشقین، بوُناق، آبتال، گیج(فا: گیج) gamble

منگرک..məngrək [اؤزل آد] شیراز-فیروزآباد دا کند آدی.

مَنگلی..məngli [اؤزل آد] باخ: منگوّ+لی، بَنلی[۷].

منگلی..məngli [اؤزل آد] شیروان، سبزوار-صفی آباد دا کند آدی.

مَنگلی‌خاتوُن..məngli xatun [تاریخی اؤزل آد] توُغلوق تیموُر خان'ین آناسی[۷].

مَنگلی‌گیرای‌خان..məngligirayxan [تاریخی اؤزل آد] قیْریْم خانلاریندان[۷].

مَنگَن..məngən [اؤزل آد] ۱-اوْخچو ۲-ماهر ۳-بیلگه خاقانین ایلک آدی[۷].

منگنز..məngəniz [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۲۵، آتوم آغیرلیغی ۵۴,۹۳، اریمه نُقطه‌سی ۱۲۴۴ درجه، یوْغونلوق۷,۳۹، قیسالتماسی Mn، چلیگی سرتلشدیرمک اوْچون اوْنا قاتیلان، سرت و قیریلقان بیر ائلئمئنت.

منگنه..məngənə [آد، یو «ماکینا»] سیخاج (فا: ~). press

مَنگوّ..məngü [اؤزل آد] ابدیت، سوْنسوزلوق، اؤلوم‌سوْزلوک[۷] {باخ: بئیین}.

مَنگو-..-məngü [اؤزل آد] اینسان آدلاری: مَنگوآلپ، مَنگوّای، مَنگوّبارس (منکورس[۱۴۷])، مَنگوّبای، مَنگوّتَکین، مَنگوّجای، مَنگوّجک، مَنگوّخان، مَنگوّر، مَنگوّقوُل، مَنگی خان، مَنگی قوُلا.

مَنگوّبئردی..Məngüberdi [تاریخی اؤزل آد] خوارزمشاهلی سُلطان جلال‌الدّین'ین دؤزگون آدی، منگوّوئردی: تانری‌وئردی(فارسجا: منکبرنی، منکبرتی).

مَنگوّتاش..məngütaş [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقانا عاید اوْرخوُن آنیْت لاری[۷].

مَنگوّتای..məngütay [تاریخی اؤزل آد] توُلای خان دؤنَمی، هرات والیسی[۷].

مَنگوّج..məngüc [اؤزل آد] ۱-سوْنسوزلوُغا اوُلاشمیش، اَرمیش، اوُلو ۲-(تاریخی اؤزل آد) سلجوقلو مَنگوّجلر بگلیگی‌نین قوُروجوسو و ایلک بگی[۷].

مَنگوّج‌آتا..məngücata [تاریخی اؤزل آد] بیلگی‌و تجرُبه‌سینه باش ووُرولان‌بیلگه کیشی[۷].

مَنگوّج‌آتسیْز..məngücatsız [تاریخی اؤزل آد] آلپارسلان‌خان دؤنَمی، آذربایجان والیسی[۷].

مَنگوّن..məngün [تاریخی اؤزل آد] هوُلاکونون‌اوْغلو[۷]، {مین+گوّن، منگو+ن}.

مَنگی..məngi [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: مَنگوّ، بَنگی، بَنگو[۷].

مَنگی تیموُر..məngiteymur [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن اوْردو خانلاریندان[۷].

منگیرله‌مک..məngirləmək [تاثیرلی ائیلم، دا] تئز قارمالاماق، اله گئچیرمک.

مَنگیلیک..məngilik [اؤزل آد] سوْنسوزلوق[۷].

منلی سنلی..mənli sənli [ظرف] من وسن بیرلیکده اؤز آرامیزدا.

منلیک..mənlik [آد] اؤز لیاقتی‌نی درک ائتمه و قیمتی‌نی بیلمه، حیثیت وشرف، بیرکیمسه‌نین اؤز وارلیغی و وضعیتی (فا: شخصیت، منیت). pride، personality {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

منلیک ایتیمی..mənlik itimi [آد] اؤزونو و شخصیتینی الدن وئره‌رک بیر نوع روحی خسته‌لیک.

منلیک‌سیز..mənliksiz [صفت] منلیگی اوْلمایان، حیثیت‌سیز، شرف‌سیز.

منلیکچی..mənlikçi [صفت] فقط اؤزونو قاباغا آتان و اؤزونو بیه‌نن.

منلیکچی‌لیک..mənlikəçilik [آد] هر شئی ده اؤزونه بینمه ایشی، انقوْتیزم.

منم‌لیک..mənəmlik [آد] تکبر، اؤزونو توتما (فا: غرور). pride

منم‌منم(منم‌منم‌دئمک)..mənəm mənəm(mənəm mənəm demək [تاثیرسیز ائیلم] مغرور اوْلماق، تکبر گوسترمک، اؤزوندن باشقا هئچ کسی سایماماق.

منم‌منم‌لیک..mənəmmənəmlik [باخ] منم‌لیک.

منوُط..mənut [آد، عربجه] باغلی، آسیلی (فا: بسته به). depending

منوال..minval [آد، عربجه] قایدا، قورال، یوْل، اوُصول (فا: ~).

مَنوآل..manual [آد، فرانسیزجا] ال کتابی.

مُنوّر..münəvvər [صفت، عربجه] ۱-آیدین، ایشیق‌لی، پارلاق نوُرلو. ۲-ایشیق ساچان، آیدین لادن (فا: منوّر).

مُنوّرتپه..münəvvərtəpə [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

منه..mənə [ظ] (یؤنلوک حال)، منیم اوچون(فا: به‌من) me {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر «مانغا»}.

منه داغی..mənə dağı [اؤزل آد] خیاو دا داغ آدی.

مُنهدم..münhədim [صفت، عربجه] داغیلمیش، ییخیلمیش (فا: ~).

مُنهزم..münhəzim [صفت، عربجه] پوْزولموش(فا: ~) vanquished

منهیات..mənhiyat [آد، عربجه] دین یاساق‌لاری (فا: نهی شده ها).

منی ۱..məni [ض] من سؤزونون اتّگی‌لیک حالی (فا: مرا). Me

منی..məni [آد، عربجه] دؤلسوُیو، بئل‌سوُیو، آتمیق، توْر، اسپئرما (فا: ~).

مُنیر..münir [صفت، عربجه] پارلانمیش (فا: ~). illuminating

منیری..müniri [یازار] (۱۲۸۰ه‍-۱۳۵۹) باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

منیزیوْم..mənyəziyom [باخ] مقنَزیوم.

مَنیشگه..mənişgə [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {مین ایشگه/ اینجه}.

منیمسنمک..mənimsənmək [بلسیز ائیلم] قبول ائدیلمک، بَیه‌نیلمک.

منیمسه‌مک..mənimsəmək [تاثیرسیز ائیلم] بینمک، اؤزونه چیخماق.

منیمسه ییش..mənimsəyiş [آد] منیمسه‌مه ایشی، بنیمسه ییش.

مَوات..məvat [آد، عربجه] اؤلو (فا: مردگان). inanimate

مَوّاج..məvvac [صفت، عربجه] دالغالی (فا: موج دار). wavy

مَواجب..məvacib [آد، عربجه] مُقرّی، آیلیق گلیر (فا: ~). salary

مُواجه..muvace [آد، عربجه] اوْز اوْزه گلمه (فا: ~) confronting

مُواجهه..muvacihə [آد، عربجه] اوْز اوْزه اوْلما (فا: ~).

مَواد..məvad [آد، عربجه] نسنه‌لر (فا: ماده ها). matters

مَوارد..məvarid [آد، عربجه] موردلر (فا: ~). instances

مَواریث..məvaris [آد، عربجه] قالینتی‌لار (فا: ارثیه ها). narcotic

مُوازات..müvazat/ muvazat [آد، عربجه] برابر اوْلما، اوْز به اوْز اوْلما (فا: ~).

مُوازنت..müvazinət/ muvazinət [آد، عربجه] موازی‌اولما، دنگه‌لی‌اولما (فا: ~).

مُوازنه..müvazinə/ muvazinə [آد، عربجه] دنگه‌له‌مه، برابرله‌مه (فا: ~balance)

مُوازی..müvazi/ muvazi [صفت، عربجه] قوْشوت، پارالئل (فا: ~). parallel

مَوازین..məvazin [آد، عربجه] میزان‌لار (فا: ~).

مُواصلت..müvasilət/ muvasilət [آد] بیربیرینه یئتیشمه، قووْوشما (فا: ~).

مُواصله..müvasilə/ muvasilə [آد، عربجه] اوْلاشیم، اریشیم (فا: ~).

مَواضع..məvaze [آد، عربجه] یئرلم‌لر، موضع‌لر (فا: موضع ها). positions

مُواظب..müvazib/ muvazib [آد] گؤزتله‌مه (فا: ~). careful

مَواعد..məvaid [آد، عربجه] قول‌وقرارلار، موعدلر (فا: ~promises)

مَواعظ..məvaiz [آد، عربجه] وعظ‌لر (فا: وعظ ها). preachings

مُوافق..müvafiq/ muvafiq [صفت، عربجه] اوُیقون، دوْز و مُناسب (فا: ~).

مُوافقت..müvafiqət/muvafiqət [آد، عربجه] مُناسب گؤرمه، قبول ائتمه، (فا: ~).

مُوافقت‌نامه..müvafiqətnamə/ muvafiqətnamə [آد] آنلاشما (فا: ~). letter of agreement

مَواقع..məvaqe [آد، عربجه] چاغلار، موقع‌لر (فا: ~). attacking

مَوالد..məvalid [آد، عربجه] دوغوملار (فا: مولود ها). births

مَوالی..məvali [آد، عربجه] عُثمانلی دؤولتینده یوْکسک درجه‌لی علمیه منسوب‌لارینا وئریلن آد (فا: ~).

مَوانع..məvane [آد، عربجه] مانع‌لر، انگل‌لر (فا: مانع ها). obstacles

مَواهب..məvahib [آد، عربجه] باغیشلار (فا: بخشش ها). gifts

مُوثّق..müvəssəq [صفت، عربجه] بلگه‌یه‌دایانان، دوْغروبلگه‌لنمیش، ساغلام گووَنیلیر (فا: قابل اعتماد). reliable

مُوجّه..müvəccəh [صفت، عربجه] جاه و مقام صاحبی (فا: ~).

مُوحّد..müvəhhid [صفت، عربجه] تک تانریچی (فا: ~).

مُوحّش..müvəhhiş [آد، عربجه] وحشتناک (فا: ~). dreadful

مُودّت..müvəddət [آد، عربجه] دوستلوق (فا: ~). friendship

مُورّب..müvərrəb [صفت، عربجه] اَییلمیش (فا: ~). oblique

مُوزّع..müvəzzə [آد] بؤلوشدورن، یاییجی (فا: ~) distributor

مُوظّف..müvəzzəf [صفت] گؤرَولی (فا: ~).

مُوفّق..müvəffəq [صفت، عربجه] باشاری‌لی، باشارمیش (فا: ~).

مُوفّقیت..müvəffqiyət [آد، عربجه] باشاری (فا: ~). success

مُوقّت..müvəqqət [صفت، عربجه] گئچی جی (فا: ~). temporary

مُوقّتاً..müvqqətən [ظرف] گئچی جی اولاراق (فا: ~). temporarily

مُوقّتی..müvəqqəti [آد، عربجه] گئچی جی اولاراق (فا: ~).

مُوقّر..müvəqqər [صفت، عربجه] وقارلی (فا: باوقار). grave

مُولّد..müvəllid [صفت] اوره تن (فا: ~).

مَوولتو..məvultu [آد] پیشیگین چیخاردیغی سس، میوُلتو، .

مَوولداشماق..məvuldaşmaq [قا] بیرلیکده میولتو سسی چیخارماق، .

مَوولداماق..məvuldamaq [دده، س] میوُلتو سسی چیخارماق (پیشیک).

مَویز..məviz [آد، دا] اوْزومون قاراشانی نوعونون قوروتولموشو.

مَوین..məvin [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

موْبد..mubid [آد، عربجه] دین قوللوقجوسو (فا: ~). priest

موْبل..mobl [آد، فرانسیزجا] موْبیلیا: اوْتورماق‌اوچون بیرنوع یومشاق صندلی، آغاجدان دوزلمیش ائو وسایلی (فا: مبل). furniture

موبل‌اؤزو..mobil üzü [آد]موبل اؤزو پارچاسی (فا: رومبلی). slipcover

موت..movt [آد، عربجه]اؤلوم (فا: مرگ). death

موتال..motal [آد] ۱-داوار دری‌سیندن دؤزلمیش بؤیوک پوتدوق، قیشدا پنیر قویلاماق اوچون بؤیوک قاب (فا: خیک) ۲- شیشمان(قارین) {پوتلوق› پوت+ال›پوتال›موتال›موتال}.

موتال‌پاپاق..motal papaq [آد]داوار دری‌سیندن‌ائوده‌دؤزلمیش بؤیوک پاپاق.

موتال‌پنیری..motal pəniri [آد]موتالدا ساخلانیلان پنیر.

موتال‌توتماق..motal tutmaq [تاثیرلی ائیلم]ساخلاماق اوچون پنیری موتالا دودورماق.

موتال داغی..motal dağı [اؤزل آد]اوجان دا داغ آدی.

موتال‌قارین..motal qarın [آد]شیشمان، پیی‌لی.

موتاللی..motallı [اؤزل آد] کلئیر ده کند آدی. {باخ: موتال}.

موتموتو..motmutu [آد، بیتگی]تورشا شیرین میوه‌سی اولان کول بیتگی.

موتور..motor [آد، لا: حرکت‌گتیرن]داشیت‌لاردا آراجی یئریدن بؤلوم، مکانیکی وسیله‌لرده محرّیک بؤلوم (فا: ~) motor

موتور اودلانماسی..motor odlanması [آد]موتورون ایشه دوشمه‌سی (فا: احتراق موتور). combustion

موتورچو..motorçu [آد]موتور ایشله‌دن (فا: موتورچی). motoman

موتورخانا..motorxana [آد]موتور اولان اودا (فا: موتورخانه). engine

موتورسیکلئت..motorsiklet [آد] ایکی‌تکرلی‌موتورلو آراج motorcycle

موتورلاشدیرماق..motorlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم]موتورلاتجهیز ائدیلمک.

موتورلو..motorlu [صفت]موتورو اولان (فا: موتوردار). motorized

موتوری..motori [صفت]موتور و داشیتلا ایلگیلی (فا: ~). motorized

موتورین..motoriyən [آد]موتور یاغی.

موتون..motun [اؤزل آد]بؤتون، بؤتونلوک (بعضا مَته خانین اصیل آدی)[۷].

موتیف..motif [آد، فرانسیزجا]موتیو: اساس عُنصر، یان یانا گله‌رک بیر بنزه‌مه ایشینی وجودا گتیرن مستقل عضولاردان هر بیری، بیر اثرده یان یانا گلن مستقل بیربیرینه اوخشایان عُضولارین هربیری، بیرصنعت‌وموسیقی اثری موضوع سونون اساس عُنصرو.

موج..movc [آد، عربجه]دالغا (فا: موج). wave

موجب..muceb [آد، عربجه]سبب، علّت، ندَن(فا: علّت). cause

موجد..muced [صفت] یارادان (فا: پروردگار). author

موجر..mucer [صفت]اجاره وئرن (فا: اجاره دهنده). hirer

موجود..movcud [آد]وار اولان، یاراتیق (فا: آفریده). existing

موجودات..movcudat [آد، عربجه]وارلیق‌لار، یارتیق‌لار(فا: آفریدگان). beings

موجودی..movcudi [آد]وار اولان (فا: هست ونیست). cash on hand

موجودیت..movcudiyət [آد، عربجه]واراولما، وارلیق، وار اولوش (فا: هستی).

موخراتاق..moxrataq [اؤزل آد] آذربایجان‌دا یئر آدی[۲۴۰]. {ماخ+آرا+داغ}.

مود (موضا)..mod(moda) [آد] یئنی عادت، موضا (فا: مد). fashion

مودراتو..moderato [آد، ایتالیانجا]موزیک‌اؤچون: یاواش‌آغیرو تلسمه‌دن.

مودراتور..moderator [آد، لا] کلاویشلی (دیل‌لی) موسیقی آلَت‌لرینده سسین گوجونو تنظیم ائدن آلت.

مودرن..modern [صفت، فرانسیزجا]چاغااویقون، چاغجیل، چاغداش (فا: مدرن).

مودرنیزم..modernizm [آد، فرانسیزجا] یئنی لشمه (فا: مودرنیزم).

مودرنیزه..modernizə [آد، فرانسیزجا] یئنی‌لشدیریلمیش، چاغجیل-لاشمیش (فا: ~).

مودل..model [آد، فرانسیزجا]اؤرنک بیچیم، اؤرنَک (فا: مدل). model

مودم..modem [آد، فرانسیزجا]بیلگی ایشلم[۲].

مودول..modul [آد، فرانسیزجا]بیرایش ویا نسنه‌نین‌بولؤملری‌آراسیندا اورانتی نی ساغلاماق اوچون ایشله‌نن اؤلچو بیریمی (فا: مدول).

مودیفیکاسیون..modifikasiyon [آد، فرانسیزجا]دَییشمه (فا: تغییر).

مور..mor [صفت، سن‌مر›]قیرمیزی‌و گؤی (ماوی) رنگلرین قاریشما-سیندان اله گلن رنگ. {باخ: مورن}.

مورن..moren [آد، فرانسیزجا]بوزول داش {باخ: مورن}.

مورائته سی..morötəsi [آد] گؤزله گؤرونمویین دالغا بویلاری ۲۰۰-۴۰۰ آنگستروم اولان ایشین‌لار، بوایشین‌لار مور ایشینی اؤته سینده اولوللار (فا: فرا بنفش). ultraviolet rays

مورارتماق..morartmaq [تاثیرلی ائیلم]مور وضعیته گتیرمک.

مورارتی..morartı [آد]مور رنگ آلمیش یئر، .

مورارماق..morarmaq [تاثیرسیز ائیلم]مور رنگینه گلمک.

مورارش..morarış [آد]مورارماق ایشی.

موْرال..moral [آد، فرانسیزجا] بیر اینسانین روحسال گوجو، اوْرک-گوجو (فا: مُرال).

موْراللی..morallı [اؤزل آد] علی‌بایراملی‘دا یئر آدی[۲۴۰].

موْرالیزم..moralizm [آد، فرانسیزجا] تؤره جی‌لیک، اخلاق چی‌لیق دوْکترینی، اخلاقی آراج یوخ آماج سایان دوْکترین (فا: مُرالیزم).

موْران..moran [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی {باخ: موْرَن}.

موْراوّستو..morüstü [باخ] موْر اؤته سی "موْراوّستوایشین": موْر اوستو اشعه (فا: اشعه فرابنفش). ultraviolet rays

موْربنوْشه..morbənövşə [آد، بیتگی] رنگی موْرا چالان بیرنوْع بنوْشه.

موْرچَل..morçəl [آد] یئر التیندا قازیلان دالان و زاغا، سنگر[۸۲].(فا: ~)

موْرچیچگی..morçiçəyi [آد، بیتگی] قیرمیزی پیشیک اوْتو، ایکی چنک‌لیلردن، قیرمیزی پمبه و آغ چیچک‌لی، ایکی ایللیک اوْتسوْو بیتگی (فا: نوعی گیاه). centanthus

موْررنگی..morrəngi [آد] بنفش رنگینده (فا: بنفش). violet (colour).

موْرس..mors [اختراع چی‌سینین آدیندان] سیقنال‌لارلا شکلینده و تئلقراف سیستیمینده ایشله ین بیر آراج.

موْرس..mors [اؤزل آد] ماکی دا داغ و کند آدی.

موْرس آپاراتی..mors aparatı [آد] موْرس سیستیمینده ایشله ین آراج.

موْرس الفباسی..mors alfabesi [آد] موْرس آلفابئسی: سیقنال‌لار شکلینده و تئلقراف سیستیمینده ایشله‌نن بیر الفبا.

موْرسالخیم..morsalxım [آد، بیتگی] باقلاگیللردن، سالخیم کیمی، موْر، آغ، رنگلی چیچک‌لرآچان ۲۰ متره قدر اوْجالان چوخ ایللیک بیرسارماشیق (فا: نوعی پیچک). wisteria sinensis

موْرفئم..morfem [آد، فرانسیزجا] کلمه‌لرین‌بیچیم بیریمی، کلمه‌لرین‌ان کیچیک و اؤزوجه معنا ویا قراماتیک‌وظیفه‌داشیان‌حصّه‌لری: اؤرنک: گتیرمه‌میشم(گتیر+مه+میش+ام)، گوّلومسَندی (گوّل +اؤم+ سَ+ اَن+ دی)، چؤره‌یی (چؤرک+ی). بوُرادا سیرایلا ٤-٥-٢ موْرفئم وار ولی ٥-٤-٣ هجا واردی (فا: موْرفم).

موْرفولوژی..morfoloji [آد، فرانسیزجا] اؤزبیچیم، بیچیم و شکیل بیلگی‌سی، (فا: ~).

موْرفولوژییا..morfolojiya [آد، فرانسیزجا] ۱-اورقانیزما، معدن-وتوپراقلارین‌قوُرولوشو حاقیندا بیلیم، ۲-هرهانسی بیر دیلده سؤز فورمالارینین دَییشمه سی سیستیمی (فا: ~).

موْرفونولوژی..morfonoloji [آد، فرانسیزجا] دیلچیلیگین فوْنولوژی و مورفولوژی علاقه سینی، موْرفئملرین فوْنئم ترکیبینی، اوْنلارین سیْرالانما قانونلارینی، آراشدیران بیلیم (فا: ~).

موْرفی..morfi [آد] خاشخاش شیره سیندن حاضرلانان آغری کسن و یوُخو گتیرن نارکوْتیک مادّه، حددیندن آرتیق اوْلورسا آغی و زهر کیمی عمل ائدیر {یو: اساطیرلرده یوُخو آللاهی}.

موْرفین..morfin [آد، فرانسیزجا] بیر نوع اوُیوشدوروجو مادّه (فا: مورفین). morphine

موْرفینست..morfinist [آد] موْرفین دؤشگونو، مؤعتاد.

موْرلاشماق..morlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] موْر بیر رنگه گلمک.

موْرلوق..morluq [آد] موْر اوْلما وضعیتی.

موْرموْر..mormor [اؤزل آد] گده‌بگ‘ده یئر آدی[۲۴۰].

موْروغلو..moruğlu [اؤزل آد] شامخور‘دا داغ آدی[۲۴۰].

موْروْو..morov [آد] موُروْو murov: گئچمیش‌لرده: کند یئرلرینده پوْلیس وظیفه‌سی داشییان حُکومت گؤرَولی‌سی[۱].

موْروْوداغی..murovdağı [اؤزل آد] بالاکن‘ده سیراداغ و بیر زیروه آدی (۳۳٤۳)[۲۴۰]؛ شبستر ده داغ آدی {مارا+اوْوا}.

موْروْوجا..murovca [آد، بیتگی] یاپراقلاری‌توْپا، یابانی، یئمه‌لی، اوْتسوْوبیتگی.

موْروُق..moruq [آد، بیتگی] گیله میوه‌لی بیر کوْل بیتگی و اونون آغ ویا قیرمیزی شیرین میوه‌سی، آغاج‌چیه‌لگی(فا: تمشک) rubus

موْروقلوق..moruqluq [آد] موْروق بیتن یئر.

موْرین..morin [اؤزل آد] موْروُن: موُغولجاسؤزجوک اوْلاراق آت/ایلخی معناسیندا دیرگی سایارلاردا ایشله‌نیر[۱۲]. {باخ: موّرن}.

موْز..moz [آد، بی، عربجه] ساری میوه‌لی بیر آغاج musa sapientum

موْزالاق..mozalaq [باخ] موْزالان.

موْزالان..mozalan [آد، دیرگی] بال آری‌سینا بنزه‌ین بیر سینک، آت میلچه‌یی، قوُردجوق‌لاری حئیوان‌لارین بدنینده انگل کیمی یاشایان، ایکی قانادلی بؤجک (فا: خر مگس). {دیوان لغات تورک ده بئیله ایشله نیبدیر‹ موُقوزقاق›}.

موْزالان‌ووُرموش‌داناکیمی..mozalan vurmuş danakimi [ظرف] بیردن سیچرایاراق" ~قاچدی".

موْزگیللر..mozgillər [آد، بیتگی] بیرچنک‌لی، ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، یوّزه قدر چئشیدی اوْلان، میوه‌سی یئییلن، ساپ تئللریندن کاغاذ، پارچا دوْزه‌نیلن بیتگی سوْیو (فا: تیره ای ازگیاهان).

موْزون..movzun [صفت، عربجه] اوُیوملو، اوْرانلی(فا: ~rhythmical

موْسکوْف..moskof [آد، خا] ۱-روس ۲-ظالم "موْسکوْف گاویری".

موْسم..mevsim [آد، عربجه] موُسیّم musim: ایلین دؤرد فصلیندن هر بیری season

موْس‌موْر..mosmor [آد] چوخ مور، هریانی موْر.

موْسمی..musimi [صفت، عربجه] فصل‌له‌ایلگیلی(فا: ~). seasonal

موْسوُل..mosul [اؤزل آد] زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

موْسوم..mosum [صفت، عربجه] بیر آدلا تانینمیش (فا: ~). named

موْصوف..mosuf [صفت، عربجه] وصف اوْلونموش (فا: ~).

موْصول..mosul [آد، عربجه] وصل اوْلونموش، یاپیشمیش (فا: ~).

موْضع..mozə/mevzi [آد، عربجه] یئر، ماحال، یئرلم (فا: ~). place

موْضعی..muzei [صفت، عربجه] یئرل، لوْکال (فا: ~). local

موْضوع..movzu [آد، عربجه] قونو (فا: ~). subject

موْضوعات..movzuat [آد، عربجه] بوتون قونوشولان شئیلر (فا: ~).

موْطن..muten [آد، عربجه] آناوطن، دوغوم‌یئری(فا: ~) home town

موْعد..muid [آد، عربجه] چاغ (فا: زمان). time

موْعظه..moizə [آد، عربجه] اؤیود وئرمه (فا: ~). preaching

موْعود..moud [آد، عربجه] وَعد اوْلونموش، سؤز وئریلمیش (فا: ~).

موْغ..moğ/muğ [آد] اسکی کاهین‌ومنجّم‌لره‌وئریلن آد(فا: مغ) {باخ: موُغ}.

موْقع..moqe [آد، عربجه] یئر، ماحال، مقام (فا: ~). occasion

موْقعیت..moqeiyət [آد] وضعیت، یئرلم (فا: ~). situation

موْقولتو..moqqultu [آد] دوْغوز کیمی حئیوان‌لارین چیخاردیغی سس.

موْقولداماق..moqquldamaq [تاثیرسیز ائیلم] موْقولتو سسی چیخارماق.

موْقوف..moquf [ع، صفت] توتوقلو، وقف اوْلونموش (فا: ~).

موْقوفاً..moqufən [ظ، عربجه] توتوقلو اوْلاراق (فا: ~).

موْقوفات..moqufat [آد، عربجه] توتوقلولار، وقف اولموش‌لار (فا: ~).

موْکان..mokan [اؤزل آد] بوْکَن، گوْجلو "خاقان/ بومین‌خاقان"[۷] {باخ: ماخ}.

موْکفی..mokfi [صفت] یئترلی، کافی (فا: ~). sufficient

موْکول..mokul [صفت، عربجه] بیر ایشی آیری شئیه باغلاما (فا: ~).

مولا..mola [آد، عربجه] ۱-تانری. ۲-آغا، مئولا (فا: ~). master

مولوْتوف‌کوْکتئیلی..molotof kokteyli [صفت] بیرشوشه‌یه بنزین، یاغ دوْلدوراراق دؤزه‌نیلن فیتیللی یانقین بوْمباسی. {روسجا شخص آدیندان}.

مولود..molud [آد، عربجه] دوْغما، دوْغوم گؤنو (فا: ~). born

مولوی..moləvi [اؤزل آد] (۶۰۴ه-۶۷۲) مولاناجلال‌الدین محمد (رومی) بلخ ده آنادان اولوب و قونیه ده وفات ائدیبدیر، مولانا ۶۴۲ ده شمس تبریزی ایله مُلاقات ائدیبدیر، ۶۴۵ده شمس قتله یئتیشندن سونرا، اونا یاس ساخلایاراق عارفانه ایشلرله‌یاشامینی‌سؤردوردو، مولوی‌دن فارسجا مثنوی، دیوان و آزجا توركجه شعرلر قالیبدیر(اونون توركجه دیوانی‌نین تاراجا گئتمه‌سی‌سؤیله‌نیر) (قاپاناق: مکتب مولویه، صدیق)، اؤرنک: "اوُسسون وارسا ای غافل. آلدانماغیل زینهار مالا. شوُل نسنه‌یی کی سن قوْیوب. گئدرسن اوْل گئری قالا؛ یوخسول‌ایسن صبر ائیله‌غیل. گر بای ایسن ذکر ائیله غیل. هربیرحالا شُکر ائیله‌غیل.حق دؤندورور حالدان‌حالا"[۶۸، ۱۴۱].

مولوی..moləvi [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.

مولوی چی..moləviçi [آد] موْلوی طریقتی و اینانجی ایله گئدن.

مولوی چیلیک..moləviçilik [آد] موْلوی طریقتی و اینانجیندا اوْلما.

مومَنتوْم..momentom [آد، فرانسیزجا] بیرجیسمین‌حرکت‌وترپه‌نیش-مقداری(فا: ممتم

مونارشی..monarşi [آد، فرانسیزجا] میراث یوْل ایله دَییشین رژیم و باشچی‌سی، تک‌بگ (فا: ~).

مونارشیست..monarşist [آد، فرانسیزجا] تک بگچی، تک ارکچی (فا: ~).

مونارشیزم..monarşizm [آد، فرانسیزجا] تک‌بگلیک، تک‌ارْکلیک، دؤولتین باشیندا بیر نفرین ویا پادشاهین تک باشینا یؤنتدیگی اداره اُصولو، بوُ اُصوللا اداره اوْلونان‌دؤولت، پادشاهلیق، مُطلقیت(فا: ~).

مونجوق..moncuq [باخ] بونْجوق.

مونقوُچ..monquç [اؤزل آد] چئویک[۷].

مونقوُل..Monqul [اؤزل آد] آلتای توْرکلری آلتای کیشیلر و قیْرقیز-موْنقوُش؛ قیْرقیز-تاقای-ساریْ باغیْش بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱]. {باخ: موُغول}.

مونقوُلدار..Monquldar [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-سان باغیْش-موْنقوُل بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

مونکگا..mongka [اؤزل آد] آلتون‌اوْردو خانی[۱۲]. {منگو}.

مونگو..mongu [اؤزل آد] آلتون‌اوْردو خانی[۱۲]. {منگو}.

مونقوُش..Monquş [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

مونوپلان..monoplan [آد، یو+لا: تک+اؤزئی] بیرجوْت‌قانادلی‌اوُچاق (فا: ~).

مونوپوْل..monopol [آد، فرانسیزجا] تکل[۲۱۸]، بیر مالین تک الدن ساتیلماسی و یاییلماسی ویا اؤره‌تیلمه‌سی ایشی، انحصار (فا: ~).

مونوتئییزم..monoteyizm [یو: تک+آللاه، آ] تک تانریلیق (فا: مونوتییسم).

مونوتئییست..monoteyist [یو+لا، آ] تک تانری جی (فا: مونوتییست).

مونوتون..monoton [فر، صفت] تک دوزه، تک نسق (فا: مونوتن).

مونوقام..monoqam [آد، فرانسیزجا] تک ائشلی، تک قادین‌لی، تک ارلی (فا: ~).

مونوقرافی..monoqrafi [آد، فرانسیزجا] تک یازی (فا: مونوگرافی).

مونولوق..monoloq [آد، یو: تک+نطق] بیر اؤیونچونون تاماشاچیلارا خطاباً، تکلیکده و اؤزاؤزونه سؤیله دیگی سؤزلر، اؤزدانیشما، اؤزسؤیلم (فا: مونولوگ).

مونولیت..monolit [آد، یو: تکداش] بؤتؤو و بؤیوک داش قایا.

مونولیتیک..monolitik [آد] بؤتؤولوک، سارسیلمازلیق.

مونومئنت..monoment [باخ] مانومئنت.

مونیتور..monitor [باخ] مانیتور.

مونیزم..monizm [آد، فرانسیزجا] تکچی‌لیک (فا: ~).

مونیست..monist [آد، فرانسیزجا] تکچی (فا: ~).

موولان..movlan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

موولو .. movlu [آد] ۱-قارلوق طایفالاریندان بیری، ۲-کند آدی. هشتری ده کند آدی {۱-مولوی فرقه‌سینه عاید ۲-مؤولو، اوزوم باغی اولان یئر}.

موولود..movlud [اؤزل آد] کلئیبرده کند آدی {۱-میلاد، ۲-مؤولو}.

موولدلماق..movuldamaq [باخ] مَوولدلاماق.

موهبت..mohibət [آد، عربجه] باغیش، وئرگی، احسان (فا: ~). gift

موهوداقان..mohodaqan [اؤزل آد] موهوداخان: گؤی‌تورک‌دؤولتی-خاقانلاریندان.

موهوم..mohum [صفت، عربجه] قوُرونتو، قوُرونتویا دایانان، یوخ شئیی وار دئیه دوشونولن (فا: شبح). imaginary

موهومات..mohumat [آد] موهوم شئیلر (فا: اشباح). superstitions

مویان‌چور..moyançur [اؤزل آد] بیر اوُیغورخاقانی‌نین آدی[۵۴].

مویدا..moyda [آد] ساپیق، ساپیق آرواد {میياو: پیشیگین جوّتلشمه زامانی چیخاردیغی سسدن آلینمادیر[۵]}.

مویروو..moyrov [اؤزل آد] بالاکن‌ده داغ آدی(۳۳۸۱)[۲۴۰].

مؤاخذه..muaxizə [آد، عربجه] سوُرقوسؤال‌ائتمه، قیناما، ائلئشدیرمه.

مؤالفت..mualifət [صفت، عربجه] اُنس توُتما، آلیشما (فا: ~).

مؤانست..muanisət [صفت، عربجه] اُنس توُتما(فا: ~). familiarity

مؤتلف..mötəlif [صفت] بیرله‌شیک، اُلفت‌توتان(فا: ~). allied

مؤخّر..müəxxər [صفت، عربجه] سوُنراکی (فا: ~). posterior

مؤدب..müəddəb [صفت، عربجه] ادبلی، تربیه‌لی (فا: ~). polite

مؤذن..müəzzin [آد، عربجه] اذان‌وئرن، اذانچی (فا: ~). muezzin

مؤسّس..müəssis [صفت، عربجه] قوُروجو (فا: ~).

مؤکد..müəkkəd [ظرف] تاکیداولونموش. emphatically

مؤلّف..müəllif [آد، عربجه] یازار (فا: ~).

مؤمن..mömün [صفت، عربجه] اینانان، اینانج‌لی (فا: ~). believer

مؤنّث..müənnəs [آد] دیشی، ارککاولمایان(فا: ~)feminine

مؤونه..mövnə [آد] مراغا، میاناداکندآدی {مؤولویئر[۶۶]، مون: ناقص-آی[۸۸]}.

مؤهور..möhür [آد، فا] دامغا (فا: مهر).

مؤیّد..müəyyid [صفت، عربجه] اوُنایلایان(فا: ~)confirmer

مؤیّد..müəyyəd [صفت، عربجه] اوُنای لانمیش (فا: ~).

مؤیول..möyül [اؤزل آد] خیاو؛ مراغا(~لو) دا کند آدی {مؤولو یئر}.

موُ..mu [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] توّک، ساچ.

موُت..mut [اوُموت›موُت[۶]] سعادت، قوت(فا: سعادت)welfare

موُت..mut [اؤزل آد] سوُمرلرده سعادت و برکت تانری سی[۲۱۱].

موُت..mut [اؤزل آد] اوُغوز-یاپارلی‌بوُیوناعاید یئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

موُت-..-mut [اؤزل آد] موُت/ موُتلو سؤزیله دوّزه‌لن اینسان آدلاری: موُتال، موُتای، موُتبَگیم، موُتبیگه، موُتخان، موُتَر، موُتلو الپ، موُتلوبَگیم، موُتلوبای، موُتلوبیگه، موُتلوخان، موُتلواَر.

موُتاسیون..Mutasiyon [آد، فرانسیزجا] دَییشینیم، سیچراییش (فا: جهش).

موُتال..mutal [آد] باخ: موُتال.

موُتچولوق..mutçuluq [آد] یاشایشی موتلولوقلا گؤرن گؤروش و دوکتورییین evdemonizm

موُتسوز..mutsuz [صفت] موتلو اولمایان (فا: شوربخت). unfortunate

موُتسوزلوق..mutsuzluq [آد] موتسوز اولما وضعیتی.

موُتفاق..mutfaq [ع ›مطبخ‹] آشپازخانا، آش اودَاسی.

موُت‌لاندیرماق..mutlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] موتلانماسینا یول آچماق.

موُت‌لانماق..mutlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] موتلو اولماق.

موُتلو..mutlu [صفت] یاشامیندان سئوینج دویان (فا: مسعود). lucky

موُتلوجا..mutluca [صفت] موتلو اولماغایاخین.

موُتلولاندیرماق..mutlulandırmaq [تاثیرلی ائیلم] موتلولانماسینا یول آچماق.

موُتلولانماق..mutlulanmaq [تاثیرسیز ائیلم] موتلو بیر وضعیته گلمک.

موُتلولوق..mutluluq [آد] موُتلو اولْما وضعیتی (فا: سعادت). welfare

موُجئرا..mucera [اؤزل آد] آلتای لاردایوْخسوللاری قوْرویان تانری[۲۱۱].

موُجد..mucəd [صفت، عربجه] یارادیجی، ایجاد ائدن (فا: ~).

موُجر..mucer [صفت، عربجه] اجاره وئرن، کیرا وئرن (فا: ~

موُجور..mucur [آد، ائرمنیجه] ۱-کؤمور قیرینتی‌سی. ۲-یول دوزلتمه ده قوللانیلان و یارارلانان داش قیرینتی‌سی.

موُجوق..mucuq [آد، دا] بیر نوع سینک و میلچک.

موُجوق / موُجوخ..mucuq [اؤزل آد] موُجوخ: قوُسار'دا کند آدی[۲۴۰].

موُجول..mucul [آد، دا] ۱-کؤزَردیلمیش دمیرین اوّست قاتیغی. ۲-یانیب بوزوشمه، یانیب یئغیلما.

موُجوللانماق..mucullanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانیب یئغیلماق، بوّزوشمک.

موُجومبار..mucumbar [اؤزل آد] شبستر دا کند آدی {محتملا: موُچور+بار}.

موُچان..muçan [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

موُچورلو..muçurlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

موُچه عروس..muçə ərus [اؤزل آد] پیرانشهر دا داغ آدی.

موُحّد..müvəhhid [صفت، عربجه] تانری‌نین بیرلیگینه اینانان (فا: ~). monotheist

موُخاج..muxac [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

موُخاخ..muxax [اؤزل آد] زاقاتالا'دا کند آدی[۲۴۰].

موُخان..muxan [اؤزل آد] گؤی‌تورک دؤولتی خاقانلاریندان {باخ: ماخ}.

موُختته..muxəttə [آد] دوُوار یانیندا دایانماق اوّچون، اوّزو خالچا، جئجیم، کیلیم ویا قالین پارچادان حاضرلانان و ایچی یوُنلا دولدورولان شئی. {ع: مُقطّع}.

موُخرو..muxru [آد، دا] بؤیوک اوُزون آلاچیق[۱].

موُخور..muxur [اؤزل آد] کبودرآهنگ، بیجار، ماکی‌دا کندآدی {ماخ+اوُر: بؤیوک کند، موُغ یوُردو، باخ: ماکی}.

موُخوش..muxuş [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

موُخوردؤشو..muxurdöşü [اؤزل آد] رزن ده داغ آدی {باخ: موُخور، ماخ}.

موُخول..muxul [صفت، ع‹مخلّ›] پوْزوجو (فا: مخل).

موُخیان..muxyan [اؤزل آد] مشهد ده کند آدی {باخ: ماخ}.

موُدورنو..mudurnu [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

موُذی..muzi [آد، عربجه] اذیت ائدن، اینجیدیجی (فا: ~).

موُرات‌آلی..MuratAli [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

موُرث..muris [آد، عربجه] میراثچی، میراث بوُراخان (فا: ~).

موُرتوز..murtuz [آد، ع‹مرتضی›] اینسان آدی، یئر آدی[۲۴۰].

موُرچیل..murçil [اؤزل آد] م۱۴جوعصرده تورکوستاندا بگلرین اؤز قبیر یئرلری اوّچون آییردیغی یئر اوّچون ایشله‌نیردی[۱۲].

موُرّخ..müvərrix [آد، عربجه] تاریخچی، تاریخ یازان(فا: ~historian)

موُردارچا..murdarça [آد، بیتگی] آغ رنگلی اوْلان، میوه‌سی یئییلن، قابیغیندا آشی مادّه‌سی اوْلان آغاج ویا کوْل، باخ: قاراموُردارچا (جیر زوُغال). (فا: عنّاب). rhamnus

موُردارچا چیچکلیلر..murdarça çiçəklilər [آد، بیتگی] سربست لچک‌لی تاجی اوْلان چیچک حصّه‌لری دؤرد دایره اوّزره دؤزه‌لن بیتگی تاقیمی.

موُردال..murdal [اؤزل آد] آذربایجان'دا یئر آدی[۲۴۰].

موُرستان..muristan [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {مارا+استان}.

موُرستانه..muristanə [اؤزل آد] موُریستانا: زنجان دا کند آدی {مارا+استان}.

موُرغان..murğan [اؤزل آد] موُرخان: ماکی دا داغ آدی {مارا+خان}.

موُرغوز..murğuz [آد، بیتگی] تاخیل‌لار تاقیمیندان قارغی یا بنزر بیر نوع چاییراوْتو (فا: مرغ، جگن، بیدگیاه، تیل). erianthus

موُرقوُزاللی..murquzallı [اؤزل آد] ایمیشلی'ده کند آدی[۲۴۰].

موُرینا..murina [آد، دی، ایتالیانجا] مئزیت گیللردن، بوْی ۱،۵متر قوُزئی دنیزلرده آتلانتیک و پاسیفیک ده یاشایان بیر بالیق، بیرتیجی (فا: نوعی ماهی). gadus morrhna

موُزاییک..muzayik [آد، فرانسیزجا] مربّع شکلینده نازیک دؤشتی‌لیک، دؤشتی (فا: ~). mosaic tile

موُزه..muzə [آد، لا] تاریخ و اینجه صنعت آبیده‌لرینی، بیلیم سل ویا دوْغال اوْلای‌لارین‌نشانه‌لرینی سرگی‌له ین یئر.

موُزیسین..muzisiyən [آد، فرانسیزجا] موسیقیجی، چالقیجی (فا: ~). musician

موُزیک..muzik [آد، فرانسیزجا] چالقی، موسیقی (فا: موسیقی). music

موُزیکال..muzikal [صفت، فرانسیزجا] موزیک‌له ایلگی‌لی، چالقی‌لی musical

موُسالو..musalu [اؤزل آد] ۱-ساوه شاهسئون ائلی‌نین کله‌وند بؤلوگونه باغلی بیر تؤرک بوْیو[۹۸]. ۲-هئریس دا کند آدی.

موُساکؤچه..musaküçə [اؤزل آد] ماساللی'دا کند آدی[۲۴۰].

موُسّس..müəssis [آد، عربجه]قوُروجو (فا: ~).

موُسّسه..müəssisə [آد، عربجه]قوُرولوش، قوُروم (فا: ~). establishment

موُسکی..muskı [اؤزل آد]خزرلربیرلیگی ایچینده یئرآلانبیر تورک-بوْیو[۲۰۹].

موُسکات..muskat [آد، فرانسیزجا]خوْش ایی‌لی بیر اوْزوم نوْعو و بوُ اوْزومدن دؤزه‌لن شراب {موُسکات ائلی آدیندان}.

موُسلوق..musluq [باخ]موْشلوک.

موُسَوی..musəvi [آد، عربجه]موُسی پئیغمبرین دینینده اوْلان.

موُسول..musul [آد] ۱-یئملیک، حئیوانلارین یئم یئدیکلری تاختا. ۲-کیچیک سامانلیق[۲۲۴].

موُسه..musə [اؤزل آد]بوُکان دا کند آدی.

موُسی–..musa- [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۱ آد سایماق اوْلار).

موسی‌پناهپور(عاکف)..Musa pənahpur(akif) [اؤزل آد]ماکی‌لی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

موُسیچه..musiçə [آد، دیرگی]قومرو، فاخته کیمی بیر قوش.

موُسی‌حاجیلو..musahacilu [اؤزل آد] موُساجالی: م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

موُسیقار..musiqar [آد] ۱-گوُیا دیمدیگین ده چوُخلو دئشیک‌لر اوْلوب و کؤلک اسدیکجه مختلف سس‌لر چیخاران افسانَوی بیر قوُش. ۲-بیر سیرا دؤدوکلردن عبارت موُسیقی آلَتی.

موُسیقی چی..musiqiçi [آد]چالقی چی، موُزیسین (فا: موُزیسین).

موُسیقی..musiqi [آد]اینسانین دوُیو، حسّو ایدئاللارینی‌ریتمیک-شکیلده متشکّل سس‌لرله ایفا ائدن صنعت، چالقی (فا: ~). music

موُسیو..musiv [آد، فرانسیزجا]آغا (فا: مسیو). mister

موُش..muş [آد] ۱-(سن) ائوین بوجاغی، ۲-(فا) سیچان، فاره.

موُش هاموش..muşhamuş [باخ]میشیل میشیل.

موُش‌آوا..muşava [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

موُشار..muşar [آد]میشار: آغاج، تاختا و بوجور شئیلری کسمک-اؤچون اوْلان ایتی دیشلی وایکی دسته‌لی بوخجو (بیچقی).

موُشامبا..muşamba [ع ‹مشمع›]نایلوْن، سوُ گئچیرمه ین مادّه‌دن دؤزلمیش ورق وپارچا (فا: مشمبا).

موُشتو..muştu [آد]موُشتولوق، مؤژده.

موُشتوچو..muştuçu [صفت]موُشتولوق وئرن، مؤژده چی. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

موُشتولوق..muştuluq [باخ]موُشدولوق.

موُشتولوق‌لاماق..muştuluqlamaq [تاثیرلی ائیلم]خوش خبر وئرمک، مؤژده وئرمک.

موُشدو..muşdu [آد]موژده، باخ: موشدولوق. good nows

موُشدولوق..muşduluq [آد، فا+تو] ۱-مؤژده (فا: مژده) ۲-مؤژده‌لیک، سئویندیریجی سؤز و بیر خوش خبر اؤچون ویا ایتیک بیر شئیین تاپیلماسی اؤچون خبر گتیره نه وئریلن دیرلی شئی وپول (فا: مژدگانی). giving good tidings {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

موُشدولوقچو..muşduluqçu [آد]خوش خبرگتیرن، مؤژده چی.

موُشقارلی..muşqarlı [اؤزل آد]اوُرمیه‌ده کند آدی(قوْ: میرشکارلو). {باخ: موُسکی (بیر تؤرک بوْیو)، موُسکی+ار+لی: موُسکی ائلینین اینسانی› موُسکارلی› موُشقارلی، باخ: مؤشگورلو}.

موُشقوراق..muşquraq [آد]دوُداق‌لاری بوزه‌رک چیخاریلان سس.

موُشقورماق..muşqurmaq [تاثیرلی ائیلم]مینیک و قوْشقو حئیوانلارینی‌حرکته گتیرمک و ایت کیمی حئیوانلاری یاخینا چایغیرماق اوچون دوُداق‌لاری بوزه‌رک سس چیخارماق.

موُشَک..muşək [آد، فا]فوْزه (فا: ~).

موُشّما..muşəmma [باخ]موُشامبا.

موُشمولا..muşmula [آد، دا]باخ: دؤنگل.

موُصولانلو..musulanlu [اؤزل آد]آذربایجاندا یاشایان و تؤرکلره یاخین‌لیق ایله بیلینن بیر بوْی آدی، بوُ بوْیلا موصللو طایفا سینین-ایلگیسی آراشدیرلمالیدیر، باخ: کوُرمانج، سایینقالا.

موُصوللو..musullu [اؤزل آد]بیر تورک طایفاسی اوْلاراق م۱۵جی یوْزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینین ان اؤنملی طایفالاریندان سایلیردی و بو حکومتین تشکیلینده بؤیوک نقشی وارایدی[۲۰۹]. {بیر دؤنم عراق‌ین موصول/ موصل شهرینده یاشادیقلاری اؤچون بوُ آدلا تانینیرلار}.

موُصلو..muslu [اؤزل آد]دوْدورقابوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی‌ا)[۲۲۵].

موُغ(موْغ)..muğ(moğ) [آد]زردشت دینینه منسوب اینسان، اوْدپرست، اوْداتاپینان {باخ: موُغان، ماخ، ماکی}.

موُغاتیل..muğatıl [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی {موْغ+آدیل}.

موُغام‌واری..muğamvarı [صفت]موُغام طرزینده اولان، موُغام کیمی.

موُغام..muğam [ع ‹مقام› باخ: موُغ]بیر نئچه حصّه‌دن اوْلوشان آذربایجان چالقی هاوالاری (فا: موسیقی موغامی).

موُغامات..muğamat [آد]موُغام طرزینده اولان هاوالار.

موُغاماتچی..muğamatçı [آد]اساسن موغام اوْخویان خواننده.

موُغاملار..muğamlar [باخ] آذربایجان موغاملاری.

موُغان‌کؤره‌کن‌داغ..muğan kürəkən dağ [اؤزل آد] گئرمی ده داغ آدی.

موُغان..muğan [اؤزل آد] بوکلمه سومرجه و هیتیتجه ده ایشله نن ماخ سؤزونه باغلانیر و اوْدؤنم تانری آدی اولْاراق سونْرالار دینی عالیملره دئییلیبدیر، ایندیسه موُغ یوردو معناسیندا آذربایجان یئرآدلارییندا اؤزونو گؤسته ریر؛ آذربایجاندا و یئنه‌ده اؤزبکلر و تؤرکمنلر ایچینده تورک طایفاسی ساییلیرلار [۲۴۲-۱۵۳]. باخ: ماخ.ماکی.

موُغان..muğan [اؤزل آد] گئرمی‌ده بیر بؤلگه آدی، فریدن ده کند آدی.کاشمر، شاهرود دا کند آدی؛ یئر آدی [۲۴۰].

موُغانجیق..muğancıq [اؤزل آد] سالماس‌دا کند و.مراغادا چای و کند آدی.

موُغانک..muğanək [اؤزل آد] موُغاناق: اردبیل، ماهنشان، یاستیکند، تاروُم دا کند آدی.

موُغانلی..muğanlı [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان، خیاو دا کند آدی

موُغایات..muğayat [ع مُقیّد] گؤزَتله‌مه (فا: مواظب).

موُغلو..muğəlu [اؤزل آد] چَنگیزخان دؤنمی بیر کوْموتان آدی [۷].

موُغوان..muğvan [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

موُغول..muğul [آد] ۱-موُغولستان خالقی ویا بوُ سوْیدان اولان، بوُ سؤز تؤرکلر ایچینده موُغول سؤیله‌نَرک، موُغولجا یازی لاردا موْنگ‌گوْل monggol گئچر [۱۲].

موُغول..muğul [اؤزل آد] ۱-سالماس و ابهر ده کند آدی. ۲-اینسان آدی: موُغولبای، موُغولتای {بوُ کلمه موُغول طایفاسی‌آدینا باغلاناراق موُغ سؤزیله‌ده ایلگیلی اولابیلیر}.

موُغول‌امپراتورلوغو..muğul impratorluğu [اؤزل آد] قوُروجوسو: چنگیزخان. حاکمیت دؤنمی: م۱۲۰۶-۱۲۲۷؛ حاکمیت‌یئرلری: بؤیوک اوْقیانوس دان آلمانیایا قدر اوُزانان توْپراقلار؛ اسکی گله‌نگه گؤره دؤولت، سوُلاله مالی ساییلاراق، چنگیزخان حیاتدایکن اؤلکه‌نی ٤ یئره بؤلوب اوْغوللاری آراسیندا پایلادی، بؤیوک اوْغلو جوُجی‌خان، قوُزئی‌غربده قیْپچاق اؤلکه‌سینی (آلتون اوْردو سوُلاله-سی)، چاغاتای خان تؤرکوستانی (چاغاتای سوُلاله‌سی)، اؤگه‌دای-خان، شرق بؤلگه‌لری آلدی و کیچیک اوْغلو توُلوخان/ توُلای‌خان باباوْجاغی‌نی دوام ائتدیردی، سونْرالار توُلوخانین اوْغلو قوُبیلای خان موغولوستان، شرق بؤلگه‌لر و چینه حاکم اولْاراق یوُآن سوُلاله‌سینی قوُردو، اوْ ایراندا ایلخانلی حکومتی‌نی‌ده اؤزونه تابع ائتدی، سونْرالار یوُآن سلسله‌سی چینلی‌لشینجه ایلخانلیلارلا ایلگی-سی قوْپماغا باشلادی، بوُ حکومت‌لر اؤنجه موُغول دؤولتلری اولْاراق قوُرولدو ولی قوُرولان حکومتلرده تؤرکلرین چوْغونلوقدا اولْماسی سببیله حکومت‌لر تؤرک موُغول حکومتی حالینا گلدیلر و اؤزللیکه چاغاتای و آلتون‌اوْردو حکومتلری و ایلخانلی لارین سونْ چاغلاری تؤرک حکومتلری اولْاراق آنیلیر [۲۰۹]. موغول تورک ایمپاراتولوغوندان بیر گؤرونتو:

موُغول‌تورک‌بوْیلاری..muğul türk boyları [اؤزل آد] چنگیزخان گؤی‌تورکلرین بیر دالی شاتوْ لاردان ایدی، اصلی آدی تیموُچین-ایدی، تیموچین چوْخلو موُغول و تورک بوْیلارینی بیرلشدیره‌رک بؤیوک قوُرولتای‌دا چنگیز (دنگیز/ دنیز) عنوانینی آلدی. تؤرک موُغول حکومتی چوْخلو خالقلارا دایاناراق قوُرولدو اوْنلاردان قیْساجا آد آپاریلیر: دوْققوزاوْغور، اوْن اوُیقور، قیْرقیز، قارلوق، خاتای‌لار، نایمانلار، کَرایییت‌لر، کوْنقرات‌لار، جلاییرلر، تاتارلار-؛ اؤنگوّت تؤرکلریندن آلاقوُش‌تگین چنگیزخانین دامادیدیر و اوْغوللاریندان قوُن‌بوُغا بؤیوک خاقان قوُبیلای‌یْن قیْزی یؤره‌کی‌نی آلمیشدیر و آی‌بوُغا، بؤیوک خاقان گؤیوک‌ون قیْزی یئلمیش‌له اولنمیشدیر. موُغول حکومتینه تابع اولْمایان بوْیلار آذربایجانا و آنادولویا گؤچ ائتمیشلر: آغاج‌اَری/ آغاجَری (اوْیماقلاری: ختایی/ خاتای، قاراباغلی، بگدیلی، تیلکوّ، شیعری)، افشارلاردان قارامان اوْغوللاری، دؤنوزلو/ دنیزلی، گرمیان اوْغوللاری- بو طایفالاردان ایدیلار.

موُغولخان..muğulxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-شجره‌یئ تؤرک‌ده، آلْینجاخان‌ین انکیز اوْغلوندان بیری و تؤرک‌ون باباسی ۲-اوْغوز خاقان داستانیْندا، اوْغوز‌ون عمی‌سی و ایلک قایین آتاسی [۷].

موُغول‌دیلی..muğul dili [اؤزل آد] اوُرال آلتای دیللرینین ۵ بؤیوک قوْلوندان بیری اولْاراق، التصاقی ساییلیر، باخ: اوُرال آلتای.

موُغولقانچی..muğulqançı [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

موُغولو..muğulu [اؤزل آد] مرند ده کند آدی، کلئیبر ده داغ آدی.

موُغییاس..muğiyas [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {موُغ+آیاز}.

موُقال..Muqal [اؤزل آد] قازاق-کیچییوْز-بایوْغلوُ-آدای بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

موُکان..mukan [اؤزل آد] گؤی تورک خاقانی، بوُمین‘ین-اوْغلو(م۵۵۳)[۵٤].

موُکت..mukət [آد، فرانسیزجا] بیر نوع دؤشه نه جک (فا: ~).

موُکّل..müvəkkil [آد، عربجه] وکیل اوْلان، بللی بیر ایش گؤرمک اوْچون وکالَتی و صلاحیتی اوْلان (فا: ~).

موُلا..mula [اؤزل آد] بو کلمه موُغلا سؤزونون دَییشیمی دیر و موُغ سؤزوندن آلینمالیدیر آذربایجاندا موُغانلی طایفاسینین اؤنملی بوْی لارداندیر[۲۱۹].

موُلان..mulan [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {باخ: موُلا}.

موُلتان‌یوردو..multan yurdu [اؤزل آد] اردبیلده سارداوا کندینین یاخین ایندا و جاهان‌خانیملی بوْیونون یایلاق یئری[۳، ۱۰۸].

موُلخاس..mulxas [اؤزل آد] اهرده کند آدی {باخ: موُلا+کاس/کاسلار}.

موُلوجه..mulucə [اؤزل آد] همدان دا کند آدی.

موُلکول..mulkul [آد، فرانسیزجا] بیر ترکیبی ماده‌نینی ان کیچیک بؤلومو، مادّه‌نین بوْتون کیمیاوی خُصوصیت‌لرینه مالیک اوللان ان کیچیک حصّه جیگی (فا: ~). **moleclule**

موولو..muvlu [اؤزل آد] مرند و مراغا دا کند آدی {۱-مؤولو. ۲-موْولا}.

موُم..mum [آد، فا] ۱-بال آری‌لارینین حاضرلادیغی شان دؤزَلتمک اوْچون یارارلانیلان ماده ویا بونا بنزر هر ماده، بال مومو (فا: موم). **wax** ۲-شمع.

موُم‌آغاجی..mum ağacı [آد، بیتگی] قوخولو یاپراقلی، دانالاری مومجولوقدا یارارلانیلان، ایستی اؤلکه آغاجی (فا:). **myrica**

موُمبی..muməbi [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

موُم‌چیچگی..mumçiçəyi [آد، بیتگی] چتیرکیمی قوخولو، کیچیک آغ چیچک‌لی، بزک بیتگی‌سی (فا: نوعی گیاه).

موُم‌قابی..mumqabı [آد] شمع قابی (فا: شمعدان). **candlestick**

موُم‌لاماق..mumlamaq [تاثیرلی ائیلم] موم سؤرتمک، بیرشئیین آغزینی موملا باغلاماق.

موُم‌لانماق..mumlanmaq [بلسیز ائیلم] موملاماق ایشی گؤرولمک.

موُملو..mumlu [صفت] موم سؤرتولموش، موم چکیلمیش.

موُممو..mummu [اؤزل آد] سوُمر تانریلاریندان[۲۱۱].

موُمیا..mumiya [آد، فا] بالزام مادّه‌سی، بالزام، اؤلو جنده‌یینه چؤرومه‌مک اوْچون سورتولن مادّه (فا: مومیا).

موُمیائی..mumiyaey [آد] بالزام لانمیش جسد، بالزام سؤرتولموش جسد، موُمیا اولونموش جندک (فا: مومیایی). **mummied**

موُمیالاماق..mumiyalamaq [تاثیرلی ائیلم] بالزام لاماق، موُمیا حالینا گتیرمک.

موُمیالانماق..mumiyalanmaq [بلسیز ائیلم] بالزام لانماق، موُمیا ووُرولماق.

موُمین..Mumin [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوْز-آرقیْن بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

موُن..mun [چوْواشجا: ژانویه‌آیی] بؤیوک، ایری، چوخ و بوُزلو آی.

موُنا..muna [اؤزل آد] اوُرارتولاردان آرقیشتی شاهین نشتبان کندینده قازدیغی بیر داشیازیدا سؤیله‌نن چای آدیدیر و سانیلیرکی آجی چای‘ین اسکی آدی اوْلسون[۹۷]. {ماننا چایی}.

موُنار..munar [اؤزل آد] سراب، آلقین[۷].

موُنتاژ..muntaj [آد، فرانسیزجا] بیر ماشین، آراج و بیر قوُرولوشون مختلف بؤلوملرینین قوُرولماس ی ایشی.

موُنجوق..muncuq [آد، ت] باخ: میْنجیق، بوْنجوق.

موُنجوقلو..muncuqlu [صفت] باخ: میْنجیقلی، بوْنجوقلو.

موُندوز..munduz [آد] بیردن‌بیره، قفیلدن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ موُندوزآخین›بیردن گلن‌سئل}.

موُندوُس..Mundus [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری تئلئوُت و قیْرقیز بوْی لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

موُنزوُق..munzuq [اؤزل آد] موُنجوُق (ماجار آغزی ایله سؤیله-نیشی)[۷].

موُنس..munis [صفت، عربجه] آلیشیلمیش، اویقون، سیرداش، اؤرک دوْستو اوْلان، سئوگیلی و ایستکلی (فا: ~). **companion**

موُنقوُل..munqul [اؤزل آد] حؤزونلو، اَلَم‌لی؛ ۱-آلتای تؤرکلری، کیشیلَر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان ۲-قیْرقیزلارین، توْقای، ساری و باغیْش اوْیماقلاری اوُلوبابالاریندان[۷].

موُنگ..munq [اؤزل آد] مؤنگ: ۱-حؤزون، اَلَم، اؤزونتو ۲-مینگ، غمزه[۷].

موُنگلوُبوُغا..munqlubuğa [تاریخی اؤزل آد] میْصیر-تؤرک کؤله‌من دؤولتی کوْموتانی[۷].

موُنگلوُغ..munqluğ [تاریخی اؤزل آد] ۱-اؤزگون، بوُنالمیش؛ ۲-چَنگیزخانین بیر نوعی معنوی باباسی دوُروموُنداکی بگین آدی[۷].

موُیان..muyan [اؤزل آد] بوُیان، بایان[۷].

موُیمول..muymul [آد، دیرگی] بیرجنس دوْغان‘ا بنزر و بیرتیجی قوش (فا: نوعی پرنده).

موُیه..muyə [آد، فا] ۱-سیزیلداما. ۲-بیر نئچه موُغام دسگاهی نین شُعبه‌لری آراسیندا گوشه.

مؤثّر..müəssir [صفت، عربجه] ائتگن، ائتگی‌لی (فا: ~). effictive

مؤثّریت..müəssiriyət [آد، عربجه] ائتگین‌لیک (فا: ~).

موْجو..mücü [اؤزل آد] اسماعیللی‘دا چای آدی[۲۴۰].

موْجورآوا ..mücürava [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {ماجارآوا}.

موْجورو..mücürü [آد، دا] بالاجا صاندیق. (فا: صندوقچه) {باخ: بوْجور}.

موْچوک..müçük [آد] قیمیج، اینسانین ستون فقراتیندا سون‌مهره. {بیچمک+وک› بوْچوک› موْچوک}.

موْدری..müdri [اؤزل آد] اسماعیللی‘دا کند آدی[۲۴۰].

موْدریک..müdrik [آد، عربجه] موْدور، باشاراتلی (فا: مدیر).

موْدور..müdür [صفت، عربجه] مُدیر، یؤنَتمن (فا: مدیر).

موْر..mür [باخ] میر.

موْرچوم..mürçüm [آد، دا] ات کیمی اولان خال (فا: خال گوشتی).

موْردوْو..mürdov [اؤزل آد] مراغا دا کند، داغ، چای آدی {باخ: موْرن+تی}.

موْردوچای..mürdovçay [اؤزل آد] مراغا دا چای آدی (قوْ آدی: موْردَق چای).

موْردوک..mürdük [آد، بیتگی] موْردوموک:باقلاسوو لاردان بیر ایللیک بیر بیتگی[۲] (فا: نوعی ماش). hyrus sativus

موْرده شور..mürdəşir [آد] میرده‌شیر ده دئییلیر، اؤلو یویان(فا: مرده-شوُر).

موْرسَللی..mürsəlli [اؤزل آد] صابرآباد‘دا یئر آدی[۲۴۰].

موْسوسلو..müsüslü [اؤزل آد] اوُجار‘دا کند آدی[۲۴۰].

موْرکوْت..Mürküt [اؤزل آد] آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی‌لار-ینداندیر[۸۱-۱۵۸].

موْرگو دؤیمک..mürgü döymək [تاثیرلی ائیلم] موْرگوله‌مک.

موْرگو..mürgü [آد] اوْیاق‌لیقلا یوخو آراسیندا‌کی حال و وضعیت، یاری یوخولو حال ”گؤزو مورگوّ دؤیور: چوخ یوخوسوگلیر“ {بوْرومک›بوْرگو سؤزوندن آلینمادیر[۶]}.

موْرگولو..mürgülü [صفت] یاری یوخولو.

موْرگوله‌مک..mürgüləmək [تاثیرسیز ائیلم] یاری یوخولو حالدا اوْلماق.

موْرگه‌نه..mürgənə [آد] دمیرکیمی شئی‌لرین اؤزه رینده دوزه‌لن پاس و پاخیر {موُر› میر کلمه سیله ایلگیلیدیر، باخ: میر}.

موْرَن..mürən [اؤزل آد] موُرَن: ایْرماق، آخارسوُ[۷]، بوُ کلمه اسکی توْرکجه‌ده چای کیمی ایضاح اوْلونور، بوُ سؤز چای معناسیندا آیری شکیللرده‌ده گؤرسه‌نیر: ”تورکمنستان و افغانستاندا (موُرقاب)، تورکیه ده (موُرات)، موُغولستان‌دا (موُرَن)“؛ یئنه ده یاغموُر (یاغیش) سؤزونده موُر بؤلومو سوُ معناسینا دایانیر، شجره‌التراکمه ده اوْغوز نسلیندن بیرینین آدی موُریاویْ اوْلوب(بوُ مفهوم اوْغوز لاردا طبیعت مفهوملارینا دایانیر: داغ‌خان، اوُلدوزخان--)، یئر آدی اوْلاراق: ساموُرچایی، موُردال چایی، موُروْو داغی[۲۲۰]. {اوستاد اسماعیل هادی بوکلمه‌نی روسجابیلیر” ‹موْره mope›: دنیز، ‹موْرmop›: ماوی“ و فارسجادا مُروارید (دریا داشی)، و مرداد (دریاداد، قارشیلیغیندا خرداد: خورشید داد) سؤزونوده بوُ کؤکدن آلینمابیلیر؛ البته اشاره اوْلونمالیدیکی بارتولد بیر روس بیلگینی اوْلاراق موْرین سؤزونو آت و ایلخی معناسیندا موغولجا بیلیر، یئنه ده ماوی سؤزونو عربجه ماء(سوُ) سؤزیله ایلگیلی بیلیرلر؛ تورکجه ده ایشله نن مراء، مارال وماران کیمی سؤزلر بوُ کلمه ایله ایلگیسیز دئییل، باخ: موْران}.

موْرَوَر..mürvər [آد، بیتگی] خانیم الی‌گیللردن، آغ چیچک‌لی، میوه‌سی قیرمیزی وقارا، یوکسک‌لیگی ۱۰متر، عؤمرو ۱۰۰ ایل‌لیک بیر آغاج (فا: اقسَطَنی). sambucus nigra

موْزوه‌ره..müzvərə [آد، دا] ناخوشلار اوچون دوزه‌لن بیر نوع آش {عربجه ‹زوّر›: یالاندان بزه‌مک سؤزوندن[۵]}.

موْزیکلر..müziklər [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳،۱۰۸].

موْژده چی..müjdəçı [صفت، دده‌ؤشتچی›] موْژده وئرن، موُشدولوقچو.

موْژده..müjdə [آد] موُشتولوق، بیرینه وئریلن خوش خبر (فا: مژده). good nows {فا‹مژده›، روسجا کؤکلو ویا عربجه ‹مشتاقی›[۵]}.

موْژده‌لنمک..müjədələnmək [تاثیرسیز ائیلم] خوش خبر وئریلمک.

موْژده‌له‌مک..müjədələmək [تاثیرلی ائیلم] خوش‌خبروئرمک، موْژده وئرمک.

موْژده‌لیک..müjdəlik [آد] موشتولوق.

موْسگونلو..müsgünlü [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {موُسکی ائلی).

موْسونلو..müsünlü [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {موصولانلی ائلی}.

موْشتوک..müştük [باخ] موْشلوک.

موْشدوک..müşdük [باخ] موْشلوک.

müşkür..موٚشکور [اؤزل آد] قوُبا'دا بیر دؤزلوک آدیدیر و اورمودا بیر کند موُشقارلی (قوْ: میرشکارلو)آدینداییر. ۲-بو کلمه میلاددان قاباق آلبان تورک طایفالاری ایچینده ماسکوت شکلینده قئید اوْلونوبدور، ۱٦جی‌عصرده اینگیلیزسیاحی جئنکینسوْن بو کلمه‌نی ماسکوت-یازیبدیر ولی ۱۷جی‌عصرده هوللاندیا سیاحی جان‌استرئی آذربایجان سفرینده بو کلمه‌نی موُسکار کیمی یازمیشدیر یعنی بیرعصر ایچینده ماسکات/ موُسکات سؤزو موسکار سؤزونه دَییشیبدیر، البته ایندیده ماسکاتـار دؤزو ده دئییلمکده دیر[۲٤۲-۱۵۵]. باخ: موُشقارلی.

müşgük..موٚشگوک [باخ] موٚشلوک.

müşlük..موٚشلوک [آد] موٚشدوک، سیگارا و پاپیروُس چکمه آیقیتی {سن‹موصلوق›سوُ شیری، سیگارچکمه، چوبوغو / عربجه مصّ (سوٚمورماق) کلمه سیندن آلینماسی سانیلیر[٦]}.

mütrüf..موٚطروف [ع‹مطرب›] موٚطوٚروف: ۱-چالیب اوْینایان، رقّاص، (فا: مطرب). hired musician ۲-حیاسیز آدام، حیاسیز.

mügə..موٚگه [اؤزل آد] اینجی چیچگی[۷].

mülçük..موٚلچوک [] سوٚرمه چکمه میلی {میل+چیک› موٚلچوق› موٚلچو}.

müldüz..موٚلدوٚز [اؤزل آد] برّاق، صاف[۷].

Mülgü..موٚلگو [اؤزل آد] قازاق-اوْرتایوٚز-گیرئی-اووٚاق گیرئی بوْی لاریندانديير[۸۱-۱۵۸].

mülk..موٚلْک [اؤزل آد] میانا؛ اهر (~قُضات)ده کند آدی.

mülükkəndi..موٚلوک کندی [اؤزل آد] کلئییر و ماکی دا کند آدی.

müntəngə..موٚنتنگه [اؤزل آد] سوُمقاییت'دا چای آدی[۲٤۰].

Mündi..موٚندی [اؤزل آد] قیْرقیز بوْی لاریندانديير[۸۱-۱۵۸].

Müyten..موٚیتَن [اؤزل آد] اؤزبَک بوْی لاریندانديير[۸۱-۱۵۸].

mə(mə)..مَه [آد، سس‌ت] مع: قویون قوزو کیمی حئیوانلارین چیخاردیغی سس، بع.

məh..مَه [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] باخ: ماه.

meh..مِه [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-چم. ۲-یونگول، یومشاق یئل (فا: مه).

məhabət..مهابت [آد، عربجه] بؤیوک لوک، اوُلولوق (فا: هیبت). dread

mühacir/ muhacir..مُهاجر [آد، عربجه] کؤچمن (فا: ~). emigrant

mühacirət/ muhacirirət..مُهاجرت [آد، عربجه] کؤچمه (فا: ~). Migration

mühacim/ muhacim..مُهاجم [آد، عربجه] سالدیران، سالدیریجی (فا: ~).

məharət..مهارت [آد، عربجه] یئته‌نک‌لیک، اوُزلوق، باجاریق‌لی، اوستالیق(فا: ~

məbasan..مه‌باسان [اؤزل آد] میانا دا داغ آدی.

məhbəl..مهبل [آد] رحِیم آغزی (فا: ~). vagina

məhparə..مهپاره [باخ] ماهپاره.

məhtab..مهتاب [آد، فا] آی ایشیغی، آی‌لی گئجه (فا: ~). moonlight

məhtabi..مهتابی [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] تراس (فا: تراس). moonlit

məhtər..مهتر [آد، فا] ۱-آتچی، آت قوللوقچوسو، آتا باخان.۲-زنجان، شبستر، یاستیکند، اهر ده کند آدی.

məhcur..مهجوُر [آد، عربجه] آیری‌دوشموش، اوُزاق‌دوشموش(فا: ~)

məhdi/mehdi..مهدی [آد، عربجه] ۱-هدایت اوْلونموش. ۲-اوْغلان آدی.

mehdi-..-مهدی [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

mehdi hüseyni..مهدی‌حسینی [یازار] (٦۵-۱۹۰۹) قازاخلی یازار و شاعردیر.

mehdi kordxuy..مهدی‌کردخوی [اؤزل آد] ملایرلی‌شاعردیر، توٚرکجه‌شعرلری وار.

mehdiquluxan vəfa..مهدی‌قولوخان‌وفا [اؤزل آد] (۱۲۷۳ه-۱۳۱۸) قاراباغ شاعردیر[۱٤۲].

mehdiyə müsəddiqpur..مهدیه‌مصدّق‌پور [یازار] ش۱۳۱۸ده قایم-شهرده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

möhr..مُهر [باخ] مؤهور.

mehr..مِهر [آد، عربجه] ۱-نکاح اثناسیندا آغانین خانیمینا وئرمه‌یی قبول ائتدیگی مال ویا پارا مقداری. ۲-(فا) سئوگی، محبّت.

mehr-..-مِهر [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

Mehrab çay..مهراب چای [اؤزل آد] زنجان دا چای آدی.

mehram bəhram..مهرام بهرام [اؤزل آد] هئریس دا کند آدی.

mehran çay..مهران‌چای [اؤزل آد] باسمینج چای، مئیدان چای: تبریزده چای آدی.

mehriban..مهربان [صفت، فا] صمیمی، خوش و سئوگی بسله ین، مهربان (فا: ~). kind

مهربان..mehriban [اؤزل آد] کبودرآهنگ‌دهستانی، ۶۰کندی و ۳۰۰۰۰ نفر نفوسو واردیر و اهالی تورکدولر؛ سراب، رزدنده کند آدی.

مهرعلی محمدی..mehrəli məhəmmdi [اؤزل آد] ش۱۳۵۹ده زنجاندا آنادان اولوبدور، ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر[۶۴].

مهرَنجان تورک..mehrəncan türk [اؤزل آد] فلاورجان(۱۰ک گ‌د ۴۲۰) دا کند آدی.

مُهره..möhrə [آد، فا] ۱-گیل و پالچیق دان تیکیلمیش دووار و حاصار. ۲-شطرنج و لودو کیمی اویونلاردا اویونیلا داش‌لارین هربیری ۳-بیرینه‌عامل و ایشگوزار اولان (فا: ~).

مهری‌عرب..məhri ərəb [یازار] صفویلر دؤورو یاشاییبدیر و تورکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

مهستی‌گنجوی..məhsəti gəncəvi [یازار] ه ۴۹۰جی ایلده گنجه‌ده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مهشر..məhşər [اؤزل آد] مهشر: تیکان‌تپه‌ده‌داغ آدی.

مهک..məhək [اؤزل آد] محک:خوی دا داغ آدی.

مهلازان..mahlazan [اؤزل آد] ماهلازان: خوی دا کند آدی.

مُهلت..möhlət [آد، عربجه] فورصت (فا: ~). deadline

مُهلک..möhlik [صفت، عربجه] اؤلدوروجو، تهلیکه‌لی (فا: ~).

مهلکه..məhləkə [صفت، عربجه] قورخونج‌وضعیت. dangerous

ملحم..məlhəm [اؤزل آد] مَحلَم: سالماس‌داکندآدی، ماکی‌و سایین - قالا دا (~لی) کندآدی {درمان و داوا معناسیندا[۱۲۹]}.

مه‌لیقا..məhliqa [صفت، فا+ع] آی اوزلو، گوزل (فا: ~). moon-faced

مُهم..mühüm [آد، عربجه] اؤنملی، اهمیت‌لی(فا: ~).

مهمان..məhman [آد، فا] ۱-قوناق. ۲-هشتَری، ملیکان، مراغا، سولدوز، میانا، اردبیل ده کند آدی.

مهمانخانا..məhmanxana [آد، فا] قوناق اوی.

مُهمل..möhməl [آد، عربجه] یاوا (فا: بیهوده). nonsense

مهمیز..məhmiz [آد، عربجه] ۱-خورُوزکیمی‌حئیوانلارین آیاقلاری‌نین آرخاسیندا اولان اوجو بیز چیخینتی. ۲-بعضی گوللرده اولان چیخینتی و بیزلیک ۳-بیزلیک، مینیک حئیوان‌لاری دؤرتمه‌له‌مک اوچون باشماغا تاخیلان اوجو بیز آغاج تیکه‌سی ویا بوجور شئی (فا: ~). spur

مهمیزچیچگی..məhmiz çiçəyi [باخ] سارای چیچگی.

مهمیزله‌مک..məhmizləmək [تاثیرلی ائیلم] مهمیزله ووُرماق، بیزله‌مک.

مهنازروحی..məhnazruhi [یازار] گونش ۱۳۵۲ده ملیک کندینده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

مهنان..məhnan [اؤزل آد] بجنورد دا چای و کند آدی.

مَهندس..məhəndis [آد، عربجه] تئکنیک اوزمانی و بیلمَنی (فا: ~).

مُهیا..mohya [صفت، عربجه] حاضر، آماده (فا: ~).

مهیب..məhib [صفت، عربجه] قورخونج (فا: ~).

مُهیج..mühəyyic [صفت، عربجه] جوشدوروجو، هیجان‌وئریجی(فا: ~)

مهیندُخت‌دارایی..məhindoxtdarayı [یازار] ش۱۳۰۰ده زنجانین تاروم بؤلگه سینده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

میتدانماق..mıtdanmaq [باخ] میرتلانماق.

میجیق‌لاماق..mıcıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] باخ: میجی‌له‌مک، میجی لاماق.

میجیق‌لانماق..mıcıqlanmaq [بلسیز ائیلم] باخ: میجی‌لنمک، میجی-لانماق.

میخ..mıx [آد، فا] بالاجا میسمار، اوجو بیز ویا یئره و دووارا چالینان دمیر ویا آغاج پارچاسی (فا: میخ). nail

میخ‌تؤکن..mıx tökən [اؤزل آد] آذربایجان'ده یئر آدی[۲۴۰].

میخچا..mıxça [آد] ۱-کیچیک میخ (فا: میخ کوچک). ۲-دؤیه نک، آیاق دؤیه نه‌گی، پینه پا (فا: میخچه). bunion

میخچالاماق..mıxçalamaq [تاثیرلی ائیلم] میخ لاماق.

میخچالانماق..mıxçalanmaq [بلسیز ائیلم] میخ لانماق.

میخلاتماق..mıxlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] میخ ووردورماق.

میخلاماق..mıxlamaq [تاثیرلی ائیلم] میخ چالماق، میسمارلاماق.

میخلانماق..mıxlanmaq [بلسیز ائیلم] میخ وورولماق، میسمار لانماق.

میخلی..mıxlı [صفت] میخ چالینمیش.

میخلی‌قوواخ..mıxlı qovax [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

میدیریق ..mıdırıq [آد] کوله، پورسوق(آدام)، کوله و بویسوز. (قایناق: خسرو)

میر..mır [باخ] میر یلداماق.

میرت..mırt [آد] شوخلوخ (فا: شوخی) {میرمیر'دان سس‌تق}.

میرت میرت..mırt mırt [ظرف] بوش بوش.

میرت وورماق..mırt vurmaq [دا] شوخلولا دانیشماق، دئییب گولمک، باش باشا وئریب صحبت ائتمک.

میرتدانماق..mırtdanmaq [باخ] میرتلانماق.

میرتلاشماق..mırtlaşmaq [قا] میرت ائله‌مک.

میرتلاماق..mırtlamaq [باخ] میرتلانماق.

میرتلانماق..mırtlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوداق‌آلتیندا دانیشاراق دئییمک، سؤیلنمک، دونقولدانماق (فا: با خود نجوا کردن).

میْرتی..mırtı [اؤزل آد] گؤیچای‘دا کند آدی[۲۴۰].

میْرتی دوُروب..mırtı durub [باغلاییجی سؤز] میرت ائله ییر(فا: شوخی اش گرفته).

میْرتیلداماق..mırtıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] آنلاشیلماز حالدا دانیشماق، دئییِنمک.

میْرتیلدانماق..mırtıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دئییِنمک، اؤزاؤزونه دانیشماق.

میْرچالیق..mırçalıq [آد، بیتگی] دوْنبالان، یئرآلمایا بنزر بیر نوع غده {دیواندا ایشلهنن موُرچ (قارا بیبر) کلمه سیله ایلگیلی اولمالیدیر؛ سن‹بوُرچالیق›: بیر نوع چؤل سوْغانی}.

میْرلاماق..mırlamaq [تاثیرسیز ائیلم] میرمیر دئیه سس چیخارماق (فا: صدای مرمر).

میْرمیر ۱..mırmır [سس تق] میریلتی سسی، میرلداماسسی. ۲- میْرمیر‹(آد، دیرگی) سودا یاشایان بیر ایلان بالیغی نوْعو. **echalus myrus**

میْرنوْو..mırnov [آد] میرناو: میریلداما سسی.

میْروْی..mıroy [آد] پیشیک‌لرین جوّتلشمه زامانی.

میْریق..mırıq [صفت] قاباق دیشلری دوّشموش وضعیتده اوْلان، دوْوشان دوْداق (فا: لب شکری). {سس تق}.

میْریل میریل..mırıl mırıl [ظرف] اؤز اؤزونه دانیشاراق، میریلداياراق.

میْریلتی..mırıltı [آد] ۱-میریلدانما سسی، دوْنقولداشما. ۲-ایت‌لرین بیر شئیدن خوشلاندیقلاری زامان چیخاردیقلاری سس (فا: صدای مرمر).

میْریلداما..mırıldama [آد] میریلداماق ایشی (فا: مِنُّ من). **muttering**

میْریلداماق..mırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] میرمیر سسی چیخارماق، اؤز اؤزونه دانیشماق، دئییِنمک (فا: مِنُّ من کردن).

میْریلدانماق..mırıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْداق آلتی سؤیلنمک، دئییِنمک.

میْریلدانیش..mırıldanış [آد] میریلدانماق ایشی ویا ییچیمی.

میْز..mız [آد، دیرگی] سیرکه و باشقا توُرش شئیلرین اؤزه رینه ییغیلان خیردا میلچک[۱].

میْزراق..mızraq [آد] اوزون ساپلی و اوجو بیز دمیر و هر شئی، تیپک و دوردمه (فا: نیزه، لگد) **kick**، **spear**، **dart** {ع‹مضراب›[۵]}.

میْزمیز..mızmız [سس تق] اؤنمسیز شئیلر و سؤزلر اوْستونده تارتیشان و بهانه ائدن، میْزی (فا: صدای مزمز).

میْزمیزلانماق..mızmızlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] بهانه آختارماق (فا: اشکال تراشی کردن).

میْزمیزلیق..mızmızlıq [آد] هرشئیه قصور آراما.

میْزمیزی..mızəmizi [صفت، دا] آیدین دانیشمایان، بورنوندا دانیشان.

میْزی..mızı [صفت] آز دانیشان و قاش قاباقلی، اؤزوگوّلمز، آلتدان آلتدان ایش گورن کیمسه (فا: موُذی). **noxious**

میْزیقلانماق..mızıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] میزیلداماق.

میْزیلتی..mızıltı [آد] میزیلداما سسی.

میْزیلداماق..mızıldamaq [سس تق] میزیلتی‌سسی چیخارماق (فا: صدای مزمز در آوردن).

میْسئیرو..mıseyru [آد] آذربایجان اهل حق لریندن بیر فرقه آدی[۶۶].

میْسیر..mısır [آد] ۱-تاخیل، داری، ۲-مالا، سوُواق چکمه آیقیتی[۲۲۴].

میْسماق..mısmaq [باخ] بوُسماق.

میْسمیریغینی توْکمک..mısmırığını tökmək [صفت] قاش قاباغینی توْکمک.

میْسمیریغینی سالّاماق..mısmırığını sallamaq [صفت] قاش قاباغینی توْکمک (فا: اخم کردن). **frown**

میْسمیریق..mısmırıq [آد] آجیقلی‌آدامین اؤزونده اوْلان حال، قاش قاباق.

میْسمیریق سالّاماق..mısmırıq sallamaq [صفت] قاش قاباغینی توْکمک.

میْشامیش (میش ها میش)..mışamış (mış ha mış) [ظ، سس تق] (اوشاغین یاتماغی اؤچون) راحات وشیرین یاتما حالی" اوشاق-میشامیش یاتیر".

میْشاندره..mışandərə [آد] موُشاندره: سایین‌قالا دا کند آدی.

میْشمیش..mışmış [دا، آ، بیتگی] بیر نوع اریک (فا: زردآلو، قیسی).

میْشیل میشیل..mışıl mışıl [سس تق] دینج‌لیکله یاتما، باخ: میشامیش.

میْشیلتی..mışıltı [آد] راحات و میشامیش بیر وضعیتده یاتماحالی.

میْشیلداماق..mışıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] (اوشاق) میشیلتی ایله یاتماق.

میْغ میغ..mığ mığ [سس تق] باخ: میغ میغا.

میْغ میغا..mığ mığa [آد، دیرگی] جوت قانادلی، اینسان قان ایله بسله‌نن، سیتما میکروبو داشییان، سولاق و باتالاقلیق یئرلرده چوخ اؤره‌ین، آنوْفل آدی وئریلن بیر بؤجک؛ سیوری سینک، آغجا قاناد (فا: پشه). **gnat**، **culex pipien** {سس تق}.

میْغ میغالیق..mığ mığalıq [آد] میغ میغا دان قوْرونماق اوچون پرده (فا: پشه بند). **mosquito-net**

میْغیلتی..mığıltı [آد] اینیلتی، زاریلتی.

میْغیلداماق..mığıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزاؤزونه اینیلده‌مه‌مک(فا: زاریدن)

میْقیلداماق..mıqqıldamaq [باخ] نیقیلداماق.

میْقیلدانماق..mıqqıldanmaq [باخ] نیقیلدانماق.

میْنجیق..mıncıq [آد] موُنجوق: ۱-مختلف جنسلردن بالاجا توپ کیمی سوس و بزک اوْچون شئیلر، تاخی (فا: منجوق). glass beads ۲-(تاریخی اؤزل آد) آتیلای‌خان‌ین‌باباسی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ موْنجوق›؛ گئچمیشده آتین‌بوینونا تاخیلارمیش، بو ایش نظر دیمه‌سین دئیه گؤرولوردو، بو دئییشله بو کلمه موُن(خسته‌لیک، عیب، نقص) کلمه سیندن آلیناراق مون و نظردن قوْروماق اوچون بوْیونا تاخیلیردی}.

میْنجیق..mıncıq [اؤزل آد] کرمانشاه(~تپه)، خیاودا(~چی) کندآدی.

هشتَری (~لی)، زنجان(~لیق) دا داغ آدی.

میْنجیق‌گؤز..mıncıq göz [صفت] گؤزمیْنجیغینا اوخشایان، مونجوق-کیمی.

میْنجیق‌لاماق..mıncıq lamaq [تاثیرلی ائیلم] مینجیق لا سؤسله‌مک و بزه‌مک.

میْنجیق‌لانماق..mıncıq lanmaq [بلسیز ائیلم] مینجیق‌لا بزه‌نیلمک، بزَنمک.

میْنجیقلی..mıncıqlı [صفت] اؤزه‌رینه‌میْنجیق‌دؤزولموش، میْنجیقلا بزنمیش

میْنجیق‌مینجیق..mıncıq mıncıq [ظرف] میْنجیق‌لا یاراق.

میْنجیق‌واری..mıncıq varı [صفت] میْنجیق اوْخشار.

میْنقیلتی..mınqıltı [آد] مینقیلداما سسی.

میْنقیلداق..mınqıldaq [آد] اوشاق باشیندا یومشاق بؤلوم.

میْنقیلداماق..mınqıldamaq [تاثیرلی ائیلم] مینقیلتی سسی چیخارماق.

می..mi [اؤزل آد] بو سؤز هیتیت‌جه مارا و اوْتلاق معناسیندادیر [۲۱۹]. سوُمرلرین گؤیسل یاسا و قانونلاری‌نین آدیدیر [۸]،

مِی..mey [آد، فا] ایچکی، شراب (فا: می).

مِی پرست..mey pərsət [صفت] ایچکی تاپینجی (فا: می پرست). Vinous

میامی..miyami [اؤزل آد] شاهرود شهری‌نین یاخین‌لیغیندا بیر شهر آدی. دا کند آدی.

میان..miyan [آد] ۱-بئل، بیرنوع کمر ۲-اورتا، آرا، آرالیق (فا: ~). mid

میان-..-miyan [اؤزل آد] میان و میانا شکلینده یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اوْلار).

میانا..Miyana [آد، ص] ۱-اوْرتا، آرادا اوْلان بؤلوم "میانا گئییم: نه اوُزون ونه قیسا گئییم"(فا: میانه). middle ۲-میانا miyana: میانا شهریندن اصطخری، ابن حوُقل، حمداله مُستوفی، یاقوت حمَوی و آیریلاری میانا/ میانَج/ میانَجی/ قیزشهری شکلینده آد آپاریبلار. بو شهر تبریزین ۱۶۰ کیلومتر گؤنئی گؤنْدوغان طرفینده یئر آلیبدیر، دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۱۰۰ متر یوْکسک‌لیکده و ش ۱۳۸۵ ده جمعیتی (توْپلام، شهر) ۱۹۲۰۰۰، ۹۰۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنیش‌لیگی ۶۲۰۰ کیلومترمُربّع دیر و بوْزقوُش و قافلان سیْراداغلاری آراسیندا قرار تاپیب ، ش ۱۳۲۰ده نفوسو *۱۵۷۰۷ نفر قئید اوْلوبدور، چوْخ بیلگینلر بو شهرین آدی‌نین اتیمولوژی سینی، تبریز زنجان شهرلری‌نین آراسیندا اولماسینا باغلاییرلار. ۳-میانا بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری: -قیز کؤپروسو، قیْزقالاسی، امامزادا اسماعیل بُقعه‌سی، زؤهوک قالاسی، شاه عاباس کاروانساراسی (جامال آباد کندینده)، امامزادا مُحمّد (کندووان کندینده)، امیرکبیر حامامی (توْرکمان چای بؤلگه سینده)، جامع مچیدی، نجف قوُلو خان قالاسی، بؤیوک داش مچیدی. ٤-میانا بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار قیْزیل‌اؤزَنه تؤکولورلر: چالاخ (کهردین s۸b۱۳)، تیرچایی (آونلیق s۵b۳۶)، افشار (~ s۵b۱۵)، گؤینَری (~ s۵b۲۶)، لیقلان چای (~ s۳b۳۱)، آغچای (برنلیق گرمی چای s۵b۳۵)، قیرخ بوُلاق (~ باناروان s۵b۲۸)، ساری داغ (بیگ بولاغی s۸b۸)، باغ دره سی (ترک s۸b۲۰)، گئرمی چای (چناب s۲b۶۰)، حسَن دره (زرشلو s۵b۱۱)، قوُروچای، شهرچای (q٦s۱b۱۰۰)، صوُفیلر (~s۲b۱۸)، فیندیقلی (~ s۱۱b۱۵)، شکاف (فیندیقلی چایی s۲٦b٤)، بؤیوک چای (قاراب s۵b۱۹)، قاراسودره سی (قاراجاقایا s۵b۱٦)، علی باغا (قاضی لو s۱b۲٤)، قالاجیق (~ s۳b۱۷)، آجی چای (قاراآغاج s۱b۵۹)، قیلیشچی (~ s٤b۱۵)، قاراقانی چای (قیزیلجا s۲b۲۱)، ترکtərk (کندوان s٤b۱۸)، ورزقان چایی (~ s۵b۳۱)، ۵-میانا بؤلگه‌سینین داغلاری (قافلانتی-کؤله‌بوْز): آغ توه‌ره (۳۲ک‌گ‌ب۱٦۹۹)، آغ‌تَوه‌ره (۳۵ک‌گ‌ب ۱۷۹۵)، آغداغی (۳۲ک‌گ‌ب۱۹۲۸)، آغدره (۲۷ک‌گ‌ب۱۵۸۳)، ایده‌لی (۳۹ک‌گ‌ب۱۵۵٦)، باجالار/ باجیلارداغی (۲٦ک گ‌ب ۱۷۰۰)، بَهَرآلان (۱۵ک‌گ‌د۱٦۲۰)، پنج برادر (۳۰ک‌ق) ۱۸۲۰)، تینگنَر (۲٤ک‌گ‌د۱٤۰۰)، چالاچغور (۲۷ک‌گ‌ب ۱۷٤۵)، چالاچوُخ (۲٤ک‌گ‌د۱۳۲۳)، چَپ چَپ (۲۷ک گ‌ب۱۷۵۰)، چوْبان قایاسی (۱۷ک‌گ‌د ۱۵۸۵)، چوْقانی (۱۱ک‌گ‌ب۱۵٦۳)، داش بولاق داغی (۲۹ک‌گ‌ب ۱٦۵۵)، دَرَبَت (۳٦ک‌گ‌ب ۱۸۳٤)، رَم داغ (۳٦ک‌ق‌ب۲۹۷۱)، ساری‌داغ (۳۵ک‌ب ۱۵۸٤)، ساری قالا (۳٦ک

گب۱٦۲۱)، ساریجا (۲۹ک گب۱۳۹۲)، سِوِتلوُ/ سؤیوتلو (۳٦ک گ د۱۸۸۲، سید(۳۵ک گ ب۱۸۰٦)، سیدخان (۳٤ک گ ۱۳٦۰)، شاهسون قربان (۳۰کب ۱۸۱۵)، آغجامئشه/ علی اصغر (۳۵ک گ ب ۱۸۳٤)، عنابلوْقی/ آنابولاغی (۱٦ک-گ ب۱۵۹۸)، قارازیارت (۱٤ک گ ۱۸۸۱)، قاراقاچ (۳۰ک گ ب۱۷۲۰)، قاراقالا (۳۳ک گ ب ۱۷۸۷)، قاراووُل (٤۵ک ق ب۲٤٦٦)، قارقوُل (۲۱ک گ ب ۱٦۰۰)، قاریشقا (۳۰ک د۱۸۹۰)، قافلانتی (۹ک گ د۱۵۳۵)، قبله (٤۳ک ق ب۱۹۲۳)، قراووُل (۲٤ک ق۲۰۰۲)، قوُزئی بولاق (۳۳ک گ ب۱۸۳۰)، قیزقالاسی (۱۲ک گ د ۱۵۲۵)، قیزیل سَحْران (۱٤ک گ د ۱۸۰۲)، قیزیل قایا (۲۵ک ق ب۱۷۲٦)، قیزیل گونئی (۳۰کب ۱٦۵۱)، قیلیش داغی (۳٤ک گ ب۱۸۷٦)، کَمر (۳۳ک گ ب۱٦۲٤)، کمر داغی (۳۳ک گ ب۱۹۰٤)، کَمَره (۳۱ک گ ب ۱۷۸۱)، کؤچ/ کوُچکؤچ (۳۸ک گ ب۱٦۰۰)، کؤره‌داغ (۳۷ک گ د ۱٤٤۵)، گوّل مئشه (۳٤ک گ۱۳٦۷)، معدن (۲۱ک گ د ۱۲۸۰)، نَبْش-داغی۲٤ک گ ب۱۸۷۱)، هاچاداغی (۲۰ک گ د ۱۲٤۰)، ٦-میانا بؤلگه‌سینین داغلاری (کندوان-گرمه): ائکیزدر بؤیوک (۵۱ک ق د۲۲۵۰)، ائکیزدَرکیچیک (۵۰ک ق د ۲۲٤۰)، آت کیشنه‌ین (٤۷ک ق د۲۰۱٤)، اَدروْن (۲۱ک ق د ۱۲۰۰)، آرپاچ چوُخور (٤۸ک ق د۱۹٦۲)، آغ یَقوج (۳۱ک ق ۲۵۰۰)، آغول یورت (٤۷ک-ق د۱۹٦٤)، آلمالوق (٤۰ک ق د۲٦۰۰)، انقوُرت (۲۲ک ق د۱۵۲۵)، اوتاق لو (۳۹ک ق د۲۱۰۰)، اوُجو (۳۵ک ق د۲٤۵۰)، آیلی داغ (۳۸ک ق۲۵٤۸)، بالی قیه (۲٤ک ق د۱٦۷۲)، پئشتوْو (۳۱ک ق د۱۷۵۸)، پیر (۲۵ک ق د۱۵٦۸)، چالداش (۲۷ک ق د۱۸٦۰)، دشتبان (۱۲ک ق د۱۱۳۵)، دمیرچی (۲۷ک ق د ۱۳۷۵)، رضوان (۳۷ک ق۲٤۷۸)، سارقالا (۳۳ک ق د۱۸٦۲)، ساری داغ (۱۱ک ق۱٤۹۲)، سیاه قاراداش (۳٦ک ق ۲۵۰۰)، سیره داش (٤۲ک-ق د۲٦۰۰)، شوّش (۵۳ک ق د۲۲۵۲)، شیم جان (٤٦ک ق د۱۹٦۲)، صفو (۲۵ک ق۲٤۹٤)، علی داغی (۲٦ک ق د۱٦٦۹)، قاتیر اؤلدورن (۳۷ک ق ۲۸۸۵)، قاراداش (۵۲ک ق د۲۰٦۹)، قاراداغ (۲۷ک ق د-۱٦۲۹)، قاراداغی (۲۵ک ق د۱٦٦٤)، قوُزو (۳۵ک ق د۲۵۰۰)، قوُم (۲۳ک ق د۱٤۰۰)، قیزیل داغ (۲۸ک ق د۱٦٤۲)، قیزیل لوُری (۳۸ک ق۲٤۳۹)، کمره (٤۵ک ق د۲۰۲٤)، کَه داغی (۱۲ک ق ۱٤۳۰)، گؤی اؤکوز داغی (۱۵ک گ د۱۸۷۲)، گزللر/ گؤزللر (٤۵ک ق د ۲۳۰۰)، گلین داش (۵۱ک ق د۲۱۷۳)، گوَزنی (٤۷ک ق د) ۱۹٦۰)، گوْوسار/ گؤوسر (۳٤ک ق د۲۰۷۰)، مازالاقان (۵۳ک ق د ۲۲۳۵)، مَقال (۲۱ک ق د۱۵۳٤)، مه باسان (٤۷ک ق د۲۰۵۰)، وظلی (٤۵ک ق د۱۸۹۵)، یئللی (۳۰ک ق۲٦۲۰)، ۷-میانا(توّرکمانچای-شرقی بروانان) بؤلگه‌سینین کندلری : اوّچ تپه عجمی (*۸۰)؛ اوّشنار (*۵۲۸)؛ بَرزه‌لیک/ بَرزی (*۵۵۰)؛ بوُلکان (*٤٦۰) (قوْ: بلوکان)؛ چاناق بوُلاق (*۳٦۰)؛ چوبُوقلو (*٦۹۰)؛ دَستجئرد (*۸۳۰)؛ سوُما (*۱٦۸۰) (قوْ: صومعه)؛ سیه دولان(بوْش)؛ قاراتپه (*۲۰۰)؛ قیشلاق برزه‌لیک (*۲۷۰)؛ گؤینَری (*۸۵۰) (قوْ: گاوینه رود)؛ نوّدوله (*٦۸۰) (قوْ: نودولق)؛ وَرَنکئش (*۱٦٤۰)؛ یئلیمسی/ (*۷۱۰)(قوْ: حَلیمسی)؛ ۸-میانا(توّرکمانچای-غربی اوّچ تپه) بؤلگه‌سینین کندلری: اوُچموُش *۲۵۰)؛ بایات/ آ-ی *٦۱۰)؛ تازاکند کیسئیین (*۱۸۰)؛ توّرکمان *۲۷۵۰)، خاتون‌آوا *۸٦۰)؛ رضاخانلو/ آ-ی (*۵۰)(بوْش)، سِیدلر *۲۳۲)؛ شال* ۱۲۰)؛ شیْخ تاباق *۷٦۰)؛ توْووسلو *۱٦۰)؛ عبدالرحمانلو؛ قاباق‌تپه *۸۱۰)؛ قالاجیق‌نجف-قولوخان *٤٦۰)؛ کیسئیین *٤٦۰)؛ گوّللوجه‌قَمی *۳۸۰)؛ نوْولوق (*۳٦۰)؛ ۹-میانا(توّرکمانچای-غربی بروانان) بؤلگه‌سینین کندلری: آلاتَمیر/ آلاتیمور (*۳۵۳)؛ باشسیز/ تیرآباد (*۹۱۰)؛ بالسین شریف آباد (*۸۵۰)؛ بگجووان/ بَجوُوان (*۱۷۰)؛ بوُلقاوا/ بوُغورآوا (*٤۵۰) (قوْ: بقرآباد)؛ بیجَرلی (*۲۰۰)؛ بیله تَمیر (*۸۵۰)؛ تندیرلی (*۳۸۰)؛ جئیران بوُلاغی (*٤۵۰)؛ سؤووُش/ سئوینج/ آ-ی (*۵۳۰) (قوْ: سونج)؛ سَلیان/ آ (*۷۸۰) (قوْ: سانیان)؛ سیرخاگوْو (*۲۸۰) (قوْ: سرخه گاو)؛ شیخ احمدلی (*۵۷۰)؛ قاراجاقایا (*۲۸۰)؛ قریب دوْست (*۸۳۰)؛ کَلئی؛ گؤیدره (*۹۱۰)؛ مالالا حاجی (*۱۰۲۰)؛ مهماندوْست (*۳٦۰)؛ یئنگیجه (*۸۲۰)؛ یالقوزآغاج (*۱۱٦۰)؛ ۱۰-میانا(توّرکمانچای-مرکزی بروانان) بؤلگه‌سینین کندلری: اؤرونجه (*۲۸۰)؛ آتدره‌سی (*۲۲٦)؛ خوْجایاس (*۷۰۰) (قوْ: خواجه غیاث)؛ سلطان احمدلی؛ کوّرده ده (*۷۰)؛ کوْسالار/ آ-ی (*٤۳۰) (قوْ: کوهسالار)؛ وَرزقان (*۲۲۳۰)؛ ۱۱-میانا(کاغذکنان/ خوُنای-شرقی قافلانتی) بؤلگه‌سینین کندلری : آی‌دَمیر (*۲۷٦)؛ احمدآبادگَروُس*۲۸٤؛ اوْوشار (*۳۲۳)؛ بادلیْ/ بادئللی*۱٦۰؛ باغجیغاز/ آ-ی*٤۳۰/ تو/ قاجیکانلو طایفاسی؛ جمال آوا (*۱۵۰)؛ جَیر/ جیْغیر (*۹۰)؛ چوْلاقلو*۳۰۰؛ حسن‌آوا*۱۰۰؛ سلیمانلو *۱۵۰؛ قارا حاجیلو*۸۰؛ قاراجاآربات (*۱۵۰)؛ قازلی *۱۰۰ (قوْ: قاضی کند)؛ قوْشابولاق*۵۵۰؛ قیزیل بولاق *۱۷۰؛ گوّل‌تپه‌حسن‌آباد*۲۳۰؛ للـه‌لی*۵۸۰؛ نوروزآوا (*۲۵۰)؛ ۱۲-میانا(کاغذکنان/ خوُنای-شمالی کاغذکنان) بؤلگه‌سینین کندلری: اؤوه‌رَک*۱۸ (قوْ: اورق)؛ آبایین*۱۳۸؛ احمدآوا خانلیق*۱۸٦؛ آسلان‌قالاسی؛ اوّللوجه/ اوُلوجا(قوْ: اولیاجه)؛ ایْسیک‌آوا/ ایْسکاوا *۱۰٤ (قوْ: اسکوق)؛ بارانقار/ بوْرانقار *٤۲۰؛ باغمانلار / آ-ی

*۱٦۸؛ بهمن آباد/ بئینه/ بئهناباد *۲٦۰، تازاکند*۵۰؛ توْختامیشلی*۳٦۰؛ خَلَف*۳٦۰؛ خیْردا بولاق*٦٦۰؛ داش قالا (قوْ: قلعه سنگی)؛ رَشْتاوا/ اؤروش آوا*۱۱۰(قوْ: رشیدآباد)؛ زیرینجین*۱۳٤ (قوْ: زرنجین)؛ سهل آوا *۱۲۵؛ سَوه‌ره*۱۰۰؛ شاه علی بَگلو *۱۰۰؛ قارابولاق *۸۵۰؛ قاراصفرلی‌دول‌باغی*۳۵؛ قوْچقار*۲۷۰؛ قوْرجیق (قوْ: گورجیق)؛ قیْشلاق*۲۲۰؛ کَروْ/ قاراب/ آ-ی*۳۷۰؛ کَلقان*۲۰۰ (قوْ: کلیان)؛ کوْنجون *۳۰۰ (گنجین)؛ کوْوه‌رین*۱٤۰ (قوْ: کهورین)؛ گوْللوجه *۳۱۰؛ گیل گیلاب *٦۰؛ ماوی/ مؤوی*۲۸۰؛ یان بولاق*۱۰۰؛ ۱۳-میانا(کاغذ کنان/ خوُنای- مرکزی کاغذکنان) بؤلگه‌سینین کندلری: آستانئیین/ اَستانجین*٦٤۹؛ اَسله مز(بوْش)؛ آغکند (*۱۲۵)؛ آنداری/ آ-ی *۳۱۳ (قوْ: اندرود)؛ باش بولاق *۱۰۲؛ توْیون*۲۰۰ (قوْ: طوین)؛ حاج‌میر*۳۲۰؛ حاجی محمودلو*۹۰؛ خئیرآوا *۱۸۰؛ داش بولاق*۹۰؛ دوْنبولو *۱۲۷؛ دوْیوش*۱۲۵ (قوْ: دوْویج)؛ ساری‌دره *۲۵ (قوْ: سردرق)؛ سلیمان قیشلاق *۸۲؛ سینجه *۸٤ (قوْ: سنجده)؛ شیخلار*۱۵۰؛ شیرین بولاق*۱۱۰؛ قاراقانلو *۹۰؛ قاراقایا؛ قازیلی/ قاضیلو*۱٤۰؛ قیزیلجا؛ گوْو/ گؤو (قوْ: گاو) *۲۳۰؛ گوْل تپه خئیرآوا*۲۸۰؛ میندیجین*۳۰۰؛ ولیستان*۹۰؛ یئنگی کند*۳۰؛ ۱٤-میانا(کندوان-تیرچایی) بؤلگه‌سینین کندلری: آغچا قیشلاق؛ اؤوونلوک (*۵۳۰)؛ ایْشلیق (*۲۱۰۰)؛ ایوه‌ره/ اؤوه‌ره (*۵۰۰)؛ بالْیسین (*۱۸۰۰)؛ بوْرونجه (*۱۵٤) (قوْ: برنجق)؛ تَجه‌ره (*۲۱۰)(قوْ: تَجْره رود)؛ چَرَن (*۵۰۰)؛ چینار (*۱٦۵)؛ خان‌یوُردو (*۱٤۰)؛ خلیفه‌لو (*۹۰)؛ خوْجا/ خوْجادی (*۵۲۰) (خواجه ده)؛ دیْشاب (*۱۷۵)؛ سوپورگه‌لو (*۱۲۰)؛ شریف یوُردو؛ شوْوَر (*٦۸۰) (قوْ: شیویار)؛ قیشلاق اران؛ کاسالان (*٤۸۲) (قوْ: کسلان)؛ کالا (*۲۷۰) (قوْ: کلاله)؛ گؤولوک (*٤۵۰) (قوْ: گاولیق)؛ گوْل یوُردو/ سلمانی قیشلاغی؛ لیقلان (*۳۱۰) (قوْ: نقلان)؛ موسی بگلی قیشلاغی (*۱٦۰)؛ نوْوادیز (*۵۳۰)(قوْ: نودوزق)؛ نیقاب (*۵۳۰) (قوْ: نقاآباد)؛ وَنجان/ ونگان (*۷٤۰)؛ ۱۵- میانا(کندوان-شمالی گرمه) بؤلگه‌سینین کندلری: آرموُداق (*۷۵٦)؛ اکبرآباد (*۵۷)، بَرزه (*۳۲/ تو+کو) (قوْ: برزق)؛ بسید/ باسوت (*۹۰)؛ تئجه‌ره (*۵۳۰) (قوْ: تجرق)؛ توشمانلی/ دوْشمنلی (*۵٦۰)؛ توْیون/ توْوون (*۵٦۰) (قوْ: طوین)؛ چاخماقلو(بوْش)، حاجی یوسفلو/ آ-ی (*٦۷۰)؛ حاجی‌خلیل (*۳۱٦)؛ خیْناوان (*۱٤۰) (قوْ: خناوند)؛ دلی‌قانلی؛ دلی‌قیْز (*۱۷۰)؛ ذَکیر (*۱٤۲) (قوْ: ذاکر)؛ سوْتو (*۲٤۰) (قوْ: سوطی)؛ سوُرباغ (*۵۰۰)؛ سوْنقورآوا(*۳۹۰)؛ سوْیون (*۳۹۰) (قوْ: سوین)؛ سِیدلر/ سیدلر دلیقانلو/ (*۲۳۰)؛ قارامنصور (*۲۹۰)؛ شامقولو یوردو؛ قاراقایا (*۳۰۰)؛ قیزیل یاتاق؛ کَلکئش (*۱۵۰) (قوْ: کله کش)؛ کله‌گاه/ کلله‌گاه (*۲۷۰)؛ لیوانلو/ لوُوانلو (*٤٦۰)؛ محمودآباد(بوْش)، موْلْک (*٤۸۰)؛ نئی‌باغی (*۵۲۰)؛ یئددی بوُلاق (*۳۳۰) (قوْ: هفت چشمه)؛ یئنگیجه دلیکانلو (*۷۰۰)؛ یان‌قیشلاق؛ ۱٦-میانا(کندوان- کندوان) بؤلگه‌سینین کندلری: اؤوزال (*٦۹۲) (قوْ: افضل)؛ اَرینجه‌لیک(*۱۱۰۰)؛ اوْوون مچیدلی؛ اَیدی گوْز (*۷۷۰) (قوْ: ایدی‌گوز سفیدخوانی)؛ ایشلندی (*۲۰۰) (قوْ: نشلان ده)؛ باللیجا (*۳۳۰)؛ تاروُم (*۵۷۰) (قوْ: طارون)؛ تازاکند پوْروچ؛ تَرْک (*۲۹۰۰)؛ تارناب/ تَرْناب (*٤۵۰)؛ جوُواندیز (*۵۲۱) (قوْ: جهندیر)؛ چوْرو/ چَروَر (*۸۵۰)؛ حاجی همتلو (*۳۱۰)؛ حاصار میدان داغی (*٤۳۰)؛ خنه‌یه (*٤۰۰)؛ دیزه (*۵٤۰)؛ زئیوه (*۱۸۰) (قوْ: زاویه)؛ زَرَنکئش (*۵٦۰)؛ ساری قمیش (*٤۷۰) (قوْ: چشمه کش)؛ سیْرخ- حاصار (*۱۹۰) (قوْ: سرخه‌حصار)؛ علی بَگلو (*۳٤۰)؛ قاراجا- میدان‌داغی (*۱۲۵)؛ قاراحاجیلو/ آ-ی (*۳۵۰)؛ قیرخ‌بوُلاق/ بیناراوان (*۵۵۰)؛ قیشلاق سیف الدین؛ کئه/ کَهی keh (*۳۲۰)؛ کَزه‌ره (*۸۰۰) (قوْ: کزرج)؛ کندوان(*۵۰۰)؛ گئن‌گدیک (*۱۹۰)؛ گؤزْک آرخاج/ گورک‌ارخج(*۱۲۰)، گؤی سوُما (*۵۵۰) (قوْ: صومعه کبودین)؛ گوْمئیین (قوْ: گمین)؛ مئیهاوا meyhava (*٦۲۰) (قوْ: ماهی آباد)؛ مؤونه (*٤۹۰) (قوْ: موُنق)؛ نیشه (*٦۱۰) (قوْ: نشق)؛ هیندیلان (*۳۸۰)؛ ۱۷-میانا(مرکزی-جنوبی گرمه) بؤلگه‌سینین کندلری: آسلی کیشی/ آسلی کئش (*۵۵) (قوْ: آهسته- کیشی)؛ آل‌قیشلاقی/ علی‌قیشلاقی (*۳۲)؛ ایستی‌سوُ امیرآباد (*۲۳)؛ آهارا(بوْش)؛ اوُستوُر (*۱۰۰)؛ باتداق/ باتلاق (*۸۱)؛ باغ دره سی (*٤۰)؛ بَرْنْلیک/ بارانلیق (حسین‌خان/ مددخان/ آغاکریم) (*۸٦۰)؛ قیرق‌آوا (*۲۰۰) (قوْ: بنیادآوا)؛ بوْرون *۵۰۰ (قوْ: بیرون)؛ پاوریس (*۳۳۳) (قوْ: پاوَرس)؛ تازاکند دیوانلیق (*۱٦۰) (قوْ: دیوانعلی)؛ توْپ‌قارا (*بوش)؛ جیلوْدارلو*۳۵، جین قیشلاقی (*۱۳۰)؛ چیتاب/ آ-ی (*۹٤۲)؛ چَرکینلی/ چیْرکینلی (*٤۲۰)؛ حسن خانباغی (*۱۸۰)؛ خلیفه باغی (*۲۰۰)؛ دؤرداؤولو (*بوش) (قوْ: چهارخانوار)؛ داوات/ داوند (*۳۸۰)؛ دوُل قیشلاقی؛ دَوه داشی (*۳۲۰)؛ زیْرنا کؤهول/ سوُرناه (*۱۱۵) (بوْش)؛ زیناری (قوْ: زناری)؛ سوْیوق بوُلاق (*۱۷۳)؛ قاراقانلومامان؛ قیشلاق پاپران، قیشلاق ماوی؛ کوْبلان (*٤۱۰) (قوْ: کهبان)؛ کاستانا/ کوْستانا*۹۰ (قوْ: کوُهستانق)؛ کوْوخاقیشلاقی (*دوه داش طایفاسی)(بوْش)، گاوانی (*٦۰)؛ مامان *۱۲۹۰؛ مچیدلی(بوْش)؛ مرؤوشوْن (*۲۱۰) (قوْ: مروشین)؛ هئش‌آوا (*۳٦۰) (قوْ: هش آباد)؛ هامپا (*٤۰)؛

هاویستان (*۸٤۰) (قو: خوبستان)؛ وَردهوه*۳٤۰؛ ولئیین (*۱۷۵)؛ وَیَنْد/ وئهیل (*۱۸۰) (قو: وکند)؛ یئله قارشو (*۲۲۰)؛ یئنگی کند (*۱۸۰)؛ یئنگیجه؛ ۱۸-میانا(مرکزی-شرقی اوچ تپه)بؤلگه‌سینین کندلری: اَبَک (*۱٤٦)؛ آغ وئرن (*۲۳۳)؛ آغجادربند (*۱۷۱)؛ بَگ بولاغی (*۱۸۰)؛ پوْرسوخلو (*۳٦۰)؛ جعفرآوا (*۹۰)؛ حاصار قارانقو؛ خطب/ خیتاو (*٥٦)؛ داش بولاق (*۳۲۰)؛ داشکسن (*۱۰۰)؛ قاراکمر (*۱٤۰)؛ شمی کندی؛ شوْرتازاکند؛ شوْرجا قاسم (*۸۳)؛ قاراآغاج(بوْش)؛ قاراجاقایا (*۹٤۰)؛ قارامانلو (*۳۷۰) (قو: قهرمانلو)؛ قاسم‌دره (*۱۰۲)؛ قالاجیق الفلو (*۱۸۰)؛ قازی‌ولی/ قاضی‌ولی (*۲۰۰)؛ قوْمقان (*۳٤۰)؛ قیلیچچی/ قیلیشچی (*٤٦۰)؛ گوْللوجه(*۱۱٤۰-۷۰)؛ گوَنلی (*٥٤۰)؛ لاری(*۱۱) (قو: لاهرود)؛ مژمئیین (قو: مزمین)؛ ۱۹-میانا(مرکزی-شرقی کوْله‌بوْز/ کله-بوْز)بؤلگه‌سینین کندلری: اؤرتولو (*۱۳۲) (قو: اَکرم‌آباد)؛ آغیل/ آغول؛ ایده‌لی (*۱۰)؛ باش بولاق؛ بوْداق بگ (*۸۰)؛ تاوا (*۷٥۰) (قو: طوق)؛ چای تالوار/ بَجیرآوان (*۱۸۲)؛ چپ چپ (بوْش)؛ خان‌یوْردو؛ داغ یئنگ‌آوا (*۱۷۰)؛ دامجیغاز (بوْش)؛ دوْوران (بوْش)؛ زرده مَلیک (*۱۲۰)؛ زرمنه (*۸٥) (قو: زرنق)؛ سوْموکلو (*۱۹۰) (قو: سمکلو)؛ قارابولاق (*۲۰۰)؛ قاراجا (*۲٤۰)؛ قارازیارت (*۲۰۰)؛ قاشقا بولاق(بوْش)؛ قیْویرجاق/ قوْرجاق (*۳۱۰)؛ کَرمه (*۲۷۰) (قو: کرامه)؛ کؤکَمر(اکین یئری)، کنگه‌وَر (قو: کنگاور)؛ کوْلا/ کوْلای (*۲۰٦)؛ گَلباسان (*٥۰۰) (قو: کَلبوس)؛ گوْللوجه یئددی بولاق؛ یئددی بولاق؛ یوْوشانلی (*۸۰)؛ ۲۰-میانا(مرکزی-شیْخدرآباد) بؤلگه‌سینین کندلری: امیرآوا (*۱۲۲)؛ شیخدرآباد (*۲۳٥۰)؛ کوْرْکْچو (*٤٥)؛ یئنگ‌آوا چای (*۱۰۰)؛ ۲۱-میانا(مرکزی-غربی قافلانتی) بؤلگه‌سینین کندلری: آربات (*٥۲٤)؛ آغجاقیشلاق (*۱۷۰)؛ بالیش کندی (*٥۰) (بوْش)؛ دیزگؤوون/ دیزگؤوین *۲۱۰) (قو: دیزگوین)؛ سَبیز (*۷۹۰) (قو: سبز)؛ شئییدلی *۲۳۰ (شهیدلو)؛ فَرهی (*۱۱٤) (قو: فراهیه)؛ قاواق عمی‌لر/ خلج (*۷۰)؛ گچلیک(بوْش)، گَلَنگئدر؛ حسن‌آوا؛ گوْل مئشه*۸۰ (بوْش)؛ کوْللوجه خالصه؛ گیردالایین (*۹۰) (قو: گرده‌لاین)؛ مظفرلو*٦۰؛ آچاچی (*۱۲۰۹)؛ ۲۲-میانا(مرکزی-غربی کوْله‌بوْز/ کله‌بوْز) بؤلگه‌سینین کندلری: آغ تَوه‌ره (*٦۰) (قو: آغ طورق)؛ آغ‌دیرک (*۱۰۰) (قو: آغدرق)؛ آلاداد (*۱۰۰) (قو: آللاه داد)؛ باش‌ماخ/ باشماق (*٤۰۰)؛ تئلیم کندی/ تیلیم کندی (*۸٥)؛ تالوار بولاغی (*۲۹۰)؛ چاخموُر (*۲۰۰) (قو: چخمور)؛ خلیفه کمال (*۱۰۰)؛ دریندره(*۲۹۰)؛ دمیرچی(*۱٥۰)؛ دوْزه‌نه (*٥۰۰) (قو: دوُزنان)؛ زیریشلی(*۲۰۰)؛ قاراتَوه‌ره (*٥۱۰) (قو: قره طورق)؛ قاواق/ آ- ی (*۱٦۰)؛ کریم آباد/ قاراجا (*۱۷۰)؛ کوْله بوْز/ عجمی کوْله بوْز (*۲۰۰)؛ ۲۳-میانا(مرکزی-قیْزیل اوْزن) بؤلگه‌سینین کندلری: آراز (*۲۸۳)؛ بوُلانلیق (*۲۸۰)؛ تاغای (*۲٤۰) (قو: طغای)؛ حلّاج/ آ-ی؛ دادلی؛ ساری کند (*۲٤۰)؛ سنگر؛ قاراآوْلی (*٦۳) (قو: قره اوری)؛ قاراآغاج؛ قاللیجا (*۱٤۰) (قو: قالوجه)؛ قوُیوجاق (*۲٦۰)؛ قوُیولار (*۱٦۰)؛ کهریز (*۱۲۰)؛ گؤیرچینلیک (*۱۰۰)؛ ۲٤-میانا-آغکند بؤلگه سینین کندلری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر): باشسیز (۱۳ک‌گد *۸۰)، چوُمالو (۱٥ک‌گ *۳۰۰)، روملو (۲۲ک‌گد *۳٥)، قاراجالار (۱۰ک‌گ *۷۰)، قاراآغاجلو (۱٥ک‌گ *۱۲۰)، قیندرقالو (۲۷ک‌گد *٥۰۰)، گبلو (۲۳ک‌ق *۳۰)، گوْلنگدر (٤ک‌گد *٦۸۰)، اوْزومچو (۱۸ک‌ب *٥۷٤)، قارقاشا (قرقشه)، (۲۰ک‌قد *٦٤۰)، گلین یورت (۲٥ک‌قد *۹۰)،

میانپور..miyanpur [آد، ‹میان+پر›] اریک ویا آرمودون ایچینه قند جویز و هِل تؤکه‌رک دوزه‌لن بیر نوع شیرنی (فا: شیرنی میانپر).

میانتن..miyantən [آد] اتین بوُدلا قابیقا آراسیندا اوْلان حصّه سی.

میانچا..miyança [آد] توُمان پارچالاری‌نین آراسینا سالینان پارچا.

میانچی..miyançı [آد] آراچی، واسطه‌چی، اوُزلاشدیریجی اوْلان.

میانچی‌لیق..miyançılıq [آد] آراچیلیق، واسطه‌چیلیک، ایکی طرف آراسیندا اوُزلاشدیریجی اوْلما.

میاندار..miyandar [آد، تو+فا، آ] مجلسی اداره ائدن شخص.

میان‌کؤکو..miyan kökü [آد، بیتگی] مایان کؤکو، بیان کؤکو (فا: شیرین بیان).

میان‌کاله..miyan kala [اؤزل آد] میاقالا: گرگان کؤرفزینده بیر یاریم آدا اولاراق توْرکمن‌لرین اوْولاغی کیمی استفاده اوْلونور.

میانی ماهور موُغامی..myani mahur muğamı [باخ] اورتا اوُچوروم موُغامی.

میّت..meyit [آد، عربجه] اؤلو ، جناره، نعش (فا: مرده). dead

میت..mit [باخ] میتوْس.

میتا..mita [اؤزل آد] باخ متی، مته، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

میتَر..Miter [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی لاریندادیر[۸۱-۱٥۸].

میترال..mitral [آد، فرانسیزجا] قلبده سوْل قوْلاقجیق ایله سوْل قارینجیق آراسیندا قرار تاپان قاپاق.

میتقال..mitqal [آد، عربجه] سرت، نازیک پامبوق پارچا.

میتوْس(میت)..mitos(mit) [آد] یازیلی تاریخدن قاباقکی چاغلاردا تانری‌لار و تانری لاشدیریلمیش اینسانلار حاققیندا سؤیله‌نن و زامانلا اینانیش حالینا گلن افسانه‌یه میت، میتوْس ویا اوسطوره دئییلر و بو اُسطوره‌لری اینجه‌له‌ین بیلیمه میتوْلوژی دئییلیر (فا: اسطوره). myths

میتوْلوْژی..mitoloji [آد] اُسطوره‌بیلیمی، باخ: میتوْس، میف mythology

میتیل..mitil [آد] ۱-یورقان و دؤشگین آلت اؤزو، اؤزو اوْلمایان یورقان و دؤشک. ۲-(مج)داغیلمیش و پیپرانمیش جیرجیندیر. ۳-(مج)عاجز، ایشه یارامایان کیمسه {محتملا پته/ بیتی سؤزونه باغلیدیر، پته+ل›بیتیل›میتیل}.

میتیل‌شیتیل..mitilşitil [دا] چوخ‌میتیل‌و داغیلمیش‌پالتار، یورقان دؤشک.

میتیل‌لشمک..mitilləşmək [صفت] میتیلی چیخماق، پیپرانماق.

میتیل‌لیک..mitillik [صفت] میتیل اوْلما وضعیتی.

میتین..mitin [آد] بیر نوع داش یونما آلتی (فا: ~)[۸۲].

میتینیق..mitinq [آد] هر هانسی اؤنملی گؤنده‌لیک مسأله‌یه حصر اوْلونموش کؤتله وی یغینجاق، پیکئت (فا: میتینگ).

میثاق..misaq [آد، عربجه] سؤزلشمه، آنلاشما، باغلاشما(فا: ~). promise

میثیل‌سیز..misilsiz [صفت] بنزرسیز (فا: بی مثل).

میجری..micri [باخ] موّجورو.

میجَندی..micəndi [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

میجه..micə [آد] ۱-میجه قوُردو، دیْشقی و فاسدلنمیش ماده‌لرده گؤرسه‌نن نارین قوردلار ۲-حئیوان اؤچون دوْغرانمیش یئم‌ین کیچیک‌حصّه‌لری {بیجه سؤزوندن}.

میجه‌رەشین..micərəşin [اؤزل آد] مجارشین: تبریز ده کند آدی {ماجار+شین}.

میجی‌له‌مک..micləmək [تاثیرلی ائیلم] ایکی‌شئیی بیربیرینه قاتماق" سیمیت له قوُمو میجیله‌مک" {بیجه سؤزوندن؛ ایکی غیرهمجنس شئیی بیربیرینه قاتماق اؤچون بیج شئین اله گلمه سینه دئییلیر}.

میچَتکن..miçətkən [آد، دا] میلچک‌دن قورونماق اؤچون توْر و اؤرتوک.

میچک..miçək [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

میچین..miçin [باخ] بیچین، مئیموُن.

میچینک..miçink [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

میخانا..meyxana [آد، فا] شرابچی دوکانی (فا: میخانه).

میخاناجی اوْتو..meyxanacı otu [باخ] چوبان دؤدویو.

میخک..mixək [آد، بیتگی] میخک آغاجی‌نین قوُروموش قونْچالاریندان حاضرلانان، عطیرلی، تؤند، دادلی، توْز شکلینده ادویه" خمیره میخک قاتماق".

میخک‌آغاجی..mixək ağacı [آد، بیتگی] مرسین‌لردن همیشه یاشیل بیر آغاج.

میخک‌سوْولار..mixəksovlar [آد، بیتگی] اؤرنگی‌میخک‌اولاراق بیر بیتگی تاقیمی.

میخک‌گؤلو..mixək gülü [آد، بیتگی] خاج چیچک‌لیلر تاقیمیندان، چوْخ عطیرلی، الوان چیچک‌لی گؤل، مای گؤلو، شببو.

میخکی (میخئیی)..mixəki(mixeyyi) [آد] میخک رنگینه چالان، بیر نوع قهوه یی رنگ" میخئیی پارچا".

میخوش..meyxoş [صفت، فا] تورش‌مزه، دادی شیرین و توُرش آراسیندا اوْلان شئی، تورشا شیرین (فا: ~). subacid

میخی خط..mixi xət [باخ] چیوی خط.

میدال..midal [آد، فرانسیزجا] اؤدول اؤچون وئریلن لوحه، بوْیونا آسماق اؤچون دیرلی و گؤرونتولو و چکیم‌لی یاپری (فا: مدال).

میدان..meydan [آد، فا›ع] آلان، ساحه، ایلنجه و یاریشما یئری (فا: ~).

میدان-..-meydan [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۱ آد سایماق اوْلار).

میدان‌اوْخوماق..Meydan oxumaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینی مُباریزه و یاریشمایا چاغیرماق.

میر..mir [آد، فا›ع‹امیر›] ۱-اوُلو، بؤیوک، آغا۲-پیغمبر نسلیندن اوْلان-کیشی‌آدلاریلابیرلیکده گلیر: میرعلی، میرآغا (فا: آقا). ۳-میر۲(آد، فا ‹مور، موریانه›) آغ قاریشقا (فا: مور). ٤- میر--(اؤزل آد) تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۷ آد سایماق اوْلار).

مَیر..məyər [باخ] مگر.

میرآخور..miraxur [آد] آخور ایشلرینه باخان.

میراب..mirab [آد، میر+آب] سوْوارما ایشینه نظارت ائدن(فا: ~).

میراث..miras [آد، عربجه] بیرینه اؤلن بیر یاخینیندان قالان مال و ثروت، قالیت، قالیق (فا: ~).

میرام‌نوْخودو..miram noxudu [آد، بیتگی] خالق‌طبابتینده‌ایشله‌نن-بیربیتگی‌نوعو[۱۳۶].

میران..miran [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

میربَشیر..mirbəşir [اؤزل آد] آذربایجان‌دا رایون آدی[۲٤۰].

میرجانلو.. Mircanlu [اؤزل آد] آذربایجان تورکلری آغشار بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

میرجاوور..mircavur [آد] مچید قوروقجوسو.

میرجلال..mircəlal [یازار] بو یازار م۱۹۰۸ده تبریزده آنادان اوْلوبدور.

میرچالیق..mirçalıq [آد، بیتگی] یئمه‌لی و یابانی اوْتسوْو بیتگی.

میرحسین‌دلداربناب..dildarbinab mirhüsen [اؤزل آد] مرندلی چاغداش یازاردیر[۳].

میرحمزه‌نیگاری..niqari mirhəmzə [اؤزل آد] (م ۱۸۱۵-۱۸۸۵) قاراباغلی شاعردیر[۲۸].

میرخوْند و خوْندمیر..mirxond və xondmir [اؤزل آد] (۹۳۷ه-۹۰۳) بخارالیدیر و بیر مدت امیرعلیشیر'ین خدمتینده‌ایدی و اوْنون آدینا یازان اثری روضه‌الصفا خلقتین اوّلیندن صفویلر دؤرونه قدر دؤنیانین عمومی تاریخ کتابییدیر، میرخوْند'ون قیزنوه‌سی اوْلاراق خوْندمیر (هـ۸۸۰-۹۴۲) "حبیب‌السیر" کتابینی یازیبدیر[۵۰].

میرزا..mirza [آد] یازی یازان و عریضه یازان‌لارا وئریلن آد (فا: میرزا بنویس). the son of a prince

میرزا.. Mirza [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک-نایمان بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

میرزاآغاشیرازی..mirzaağaşirazi [یازار] قاجار دؤورو یاشایاراق تورکجه شعرلری واردیر (فا: ـ)[۱۴۱].

میرزاآغامشگیری(قوْجامان)..mirza [اؤزل آد] اوُرمولو شاعردیر[۱۵۶].

میرزاابراهیموْف..mirza [آ، ی] ۱۹۱۱ده سراب ماحالی‌نین ایوه کندینده آنادان اوْلوب، تئاتر و نمایشنامه یازاریدیر.

میرزاباغیر..mirza [یازار] (۱۲۹۹ه-۱۲۲۵)، باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

میرزاجان‌ممدوف..mirza [یازار] (۱۱۶۰ه-۱۲۰۷)قاراباغ ارمنیلرندن چاناقچی کندینده آنادان‌اولوب، غنایی‌شعرلری واردیر[۲۸، ۱۴۲].

میرزاجعفر..mirza [یازار] قاراباغ شاعردیر(وفاتی ۱۳۲۰ه)[۱۴۲].

میرزاجلیل قوْلوزاده..mirza [یازار] باخ: خوْی، قولوزاده.

میرزاحسن..mirza [یازار] قاراباغ شاعردیر(وفاتی۱۲۴۹ه)[۱۴۲].

میرزاحسن‌قاراباغی..mirza [اؤزل آد] (۱۲۴۰ه-۱۳۲۲)قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

میرزاحسین‌سالار..mirza [یازار] (وفاتی۱۲۹۳ه) قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

میرزاده‌عشقی..mirza [اؤزل آد] باخ: همدان.

میرزارحیم‌فنا..mirzafna [یازار] (۱۳۵۰ه-۱۲۵۷) شوُشا شاعردیر[۱۱۷].

میرزاعبدالرحیم‌طالبوف..mirza [یازار] (م۱۸۳۴-۱۹۱۰)تبریزه آنادان اوْلوب و اجتماعی آلانْدا دَیرلی اثرلری واردیر.

میرزاعبدالله‌حیدری..mirza [یازار] (ش۱۲۴۷-۱۳۲۴) شاعر اولاراق ۵۰۰ بیته قدر توْرکجه وفارسجا شعری واردیر.

میرزاعلی‌اصغرنورس..mirza [آد] ۱۲۵۲-۱۳۲۹ه، شوُشالی-شاعردیر[۱۱۷].

میرزافتحعلی‌آخوندوف..mirza [اؤزل آد] (م۹۷-۱۸۱۲)آخوند زاده گنجه‌ده آنادان اولوب، و اجتماعی آلانْدا دَیرلی اثرلری واردیر.

میرزامُحسن‌نوّاب..mirza [اؤزل آد] (۱۲۴۹ه-۱۳۳۸)شوُشالی-شاعردیر[۱۴۲].

میرزامحمدکاتب..mirza [یازار] (۱۲۴۹ه-۱۳۰۶)قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

میرزامهدی‌حسن‌اوْغلوسیدزاده..mirza [یازار] م۱۹۰۷ده عشق آباد'دا دوْغولوب و باکی‌دا وفات ائدیبدیر، آذربایجان اوُشاق ادبیاتی نین انکشافیندا بؤیوک خدمتی واردیر[۱۱۷].

میرزاابوُلحسن‌شهید..mirza [اؤزل آد] (۱۲۳۱ه-۱۳۰۱)قاراباغ شاعردیر[۱۴۲].

میرزامهدی‌خان‌استرآبادی..mirza [یازار] بؤیوک تورکولوق اولاراق نادرشاهین منشی‌سی مقامیندا ایدی، بو عالیمدن ایکی دیرلی کتاب قالیبدیر" سنگلاخ، مبانی اللغة"

میرزامهدی‌شکوهی..mirza [یازار] م۱۸۲۸ده تبریزده آنادان اوْلوب وچوخلو شعرلر یازمیشدیر.

میرزانصرالله‌صدرالممالکی(نصرت)..mirza [یازار] (۱۲۷۱ه)، اردبیل‌لی شاعردیر[۱۱۷].

میرزئیی..mirzeyi [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، آذربایجاندا ائله بیر رایون یوخدور کی، اورادا " میرزگی " سئویلمه سین، هر تویدا هر شنلیکده چالینیب اویناتیلماسین. بو رقصی هم کیشیلر هم ده قادینلار ایفا ائدیرلر. " میرزگی " قدیم رقصدیر. قاراباغلی نئی چالان میرزگی طرفیندن تقریبن ۱۸۶۰-۷۰ اینجی ایللرده یارانیب. مؤلیف رقصه اؤز آدینی وئریب[۲۴۵].

میرزه..mirzə [آد] ۱-ساوادلی۲-شخص آدلاریلا بیرلیکده شاهزاده، بؤیوک رتبه‌لی و سایقین مفهوموندا ایشله‌نیر (فا: میرزا) {ع+فا‹میر+زاده= امیر+زاده›}.

میرزه –.. mirzə / mir.. - [اؤزل آد]میرزه و میر شکلینده و ترکیبی حالدا آذربایجاندا یئرآدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اوْلار).

میرزەنک..mirzənək [اؤزل آد]نمین‌ده چای، اردبیل ده کند آدی.

میرزیک..mirzik [اؤزل آد]خانلار‌دا کند آدی[۲۴۰].

میرزەیی..mirzəyi [آد]آغیرآغیر اوْینانیلان آذربایجان خالق رقصی و بوُ رقصین هرواسی.

میرغضب..mirğəzəb [عربجه]جلاّد (فا: جلّاد).

میرکئفالوْن..mirkefalon [اؤزل آد]بوُ ساواش سلجوقلو قیلیج آرسلان و بیزانس شاهی مانوئل کومْنئنوْس اوْردوسویلا گلن‌دوْست بؤلگه-سینین میرکئفالوْن دره سینده اتفاق دؤشه‌رک توْرک اوْردوسونون ظفریله سوْنوجلاندی(م۱۱۷۶)[۵۴].

میرکریم‌بَزّاز..bəzzaz mirkərim [اؤزل آد]مشروطیت دؤنمی مبارزلریندندیر، روسلار، تبریزی اشغال ائدن زامان اوْنو دارا چکیلدیلر[۱۳۱].

میرکه..Mireke [اؤزل آد]توْرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندانديـر[۸۱-۱۵۸].

میرگَک..Mirgek [اؤزل آد]توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديـر[۸۱-۱۵۸].

میرمحسن‌نوّاب..nəvvab mirmöhsün [یازار]قاجار دؤورو شاعرلریندندیر[۱۴۱].

میرمسعودصفری(حیران)..mirməsud səfəri (heyran) [اؤزل آد]اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

میرن..mirən [آد]تئستی، کیچیک تئستی[۲۲۴].

میرواری..mirvari [باخ]مروارید.

میرواری..mirvari [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، بو رقص ۳۰-اونجو ایللرین اوللرینده یارانیب. سون درجه مئلودیک و قشنگ رقصدیر. بو رقصی یالنیز قادینلار اویناییرلار[۲۴۵].

میروْو..mirov [اؤزل آد] گئرمی ده داغ آدی {باخ: موُروْو}.

میره‌کی..mirəki [آد]سرابدا کندآدی {میرکی، بؤیوک، اؤندر}.

میرهدایت‌حصاری..mirhidayət hiari [اؤزل آد] آذربایجانین‌چاغداش-یازارلاریندانديـر[۳].

میری..miri [اؤزل آد] آذربایجاندا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی[۲۴۰].

میریش..Miriş [اؤزل آد]میْریش: توْرکمن-چاودوُر؛ توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندانديـر[۸۱-۱۵۸].

میریکیتلوُ..Mirikitlu [اؤزل آد] آذربایجان توْرکلری آفشار بوْی‌لاریندانديـر[۸۱-۱۵۸].

میز ۱..miz [آد]باخ: ماسا (فا: میز). **Table** ۲-میز۲(باخ) بیز.

میزاؤرتوگو..mizörtüyü [آد]میزین‌اوستونه اؤرتولن اؤرتوک (فا: رومیزی). **tablecloth**

میزاب..mizab [اؤزل آد]میزاو: مرند ده کند آدی {ناودان[۶۶]}.

میزاج..mizac [باخ]مزاج.

میزان تره‌زی..mizan tərəzi [آد]اسلام دینیجه قیامت گوْنو آداملارین ثواب گُناهینی اؤلچن معنوی تره زی.

میزان..mizan [آد، عربجه]۱-چکی‌آلَتی، تره‌زی. ۲-تاراز اوْلما، تارازلیق، تاراز، اؤلچولو (فا: میزان). **a pair of scales**

میزان..mizan [اؤزل آد]اهر، خیاو دا چای آدی.

میزانقوْل..mizanqul [آد، دا]یاز فصلینده چیخان‌ضررلی بؤجک‌لره وئریلن بیر عام آد.

میزاوْزو..miz üzü [باخ]میز اؤرتوگو.

میزداغ..mizdağ [اؤزل آد]ماکی دا داغ آدی.

میز دالیندا اوْتوران..miz dalında oturan [صفت]چوخ واقت میزین دالیندا اوْتوراراق زامانی گئچیرن و یا ایشله ین، مجازی اولاراق کارمند اوچون سؤیله‌نیر (فا: پشت میزنشین). **white**

میزراق..mızraq [آد، عربجه]اوُزون ساپلی، اوْجو بیز سلاح (فا: مزراق).

میزله‌مک..mizləmək [باخ]بیزله‌مک، دؤزتمه‌له‌مک.

میزه‌لک..mizələk [باخ]موْزالان.

میس(مس)..mis [آد، عربجه]پاخیردؤیوله بیلن قیرمیزیمتیل بیر مئتال.

میس..mis [آد، این]ائولنمه‌میش قیزلار اوْچون سؤیله‌نن بیر عُنوان.

میستی داغ..mistidağ [اؤزل آد]هئریس ده داغ آدی.

مُیسّر..müyəssər [صفت، عربجه]قوْلای‌لیقلا، راحت‌لیکله اله گلن و الده ائدیلن، مُمکن حال (فا: ~).

میسره..meysərə [آد، عربجه]سوْل، اوْردونون‌سوْل‌جناحی(فا: ~).

میسقالی..misqalı [آد، بیتگی]قالین قابیق‌لی اوْزوم نوْعو.

میسک ۱..misk [آد، دی، عربجه]آوروپا و امریکانین ایستی بؤلگه‌لرینده هم سوُدا هم قارادا یاشایان، گلین جیگه بنزر کیچیک بیر حئیوان و بوآددا دَیرلی دری‌سی. ۲-میسک۲(آد) بیر جنس جئیرانین گؤبگیندن چیخاریلان خوْش ایی‌لی مادّه (فا: مشک). **musk**

میسک‌سیغیری..misk sığırı [آد، دیرگی]بوینوزلو، کوْل و قارا رنگلی توْکلو، اؤکوْزدن آزجا کیچیک امجکلی. **ovibus mushatus**

میسکین..miskin [صفت، عربجه]عاجز، یازیق، فقیر، یوخسول(فا: ~) **indigent**

میسگر..misgər [آد، فا]میس‌له‌قاب‌دؤزلدن(فا: مسگر). **coppersmith**

میسمار..mismar [آد، عربجه]بؤیوک میخ (فا: میخ بزرگ).

میسَن..misən [اؤزل آد]جوُلفا دا کند آدی.

میسواک..misvak [آد، عربجه]۱-ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن تیکان سیز کیچیک آغاج **salvadora persica** ۲-چوُبوقلارینین اوُجو

دؤیولوب فیرچا شکلینده دیش تمیزله مَک اوچون ایشلهنیر ۳-دیش سورتگوسو (فا: مسواک). toothbrush

میسیت.. Misit [اؤزل آد] اؤزبَک-اؤچ اوروُغ بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

میسیم آغاجی..misim ağacı [آد، بیتگی] خالق طبابتینده ایشلهنن-بیربیتگی نوعو[۱۳۶].

میسیوْن..misyon [آد، لا] آماج، گؤرَو[۲۱۸]؛ بیرینه وئریلن اؤزل گؤرَو.

میسیوْنئر..misyoner [آد، لا] کریستیان لیغی (ویا بیر دینی) اؤزگه یئرلرده یایماق اؤچون گؤنده ریلن شخص.

میشار..mişar [آد] ایکی دسته لی بؤیوک بوخجو، موُشار (فا: ~).

میشار..mişar [اؤزل آد] ماساللی'دا یئر آدی[۲۴۰]. {محتملا مئشه سؤزیله ایلگیلیدیر}.

میشان..mişan [اؤزل آد] کازرون-کنارتخته دا کند آدی. {محتملا مئشه سؤزیله ایلگیلیدیر}.

میشَر.. Mişər [اؤزل آد] قازان-اوُفا چئوره‌سی، روسیه بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

میشیجان..mişican [اؤزل آد] خمین یاخینیندا کند آدی {محتملا مئشه سؤزیله ایلگیلیدیر}.

میشکین..mişkin [اؤزل آد] ضیاآباد، کرج و زنجان، اوجان(~جیک) دا کند آدی.خیاو دا چای آدی.

میشکین شهر..mişkin şəhr [اؤزل آد] باخ: خیاو{حمداللاه مستوفی بوُ یئرین آدین پیشگین آدلی بیر شخصه باغلایبر، بوُ کلمه لغت لاحاظیندان تجربه لی و گؤرگولو شخص دئمکدیر}.

میشوْ..mişo [اؤزل آد] میشوْ: شبستر، اراک‌داداغ آدی؛ داغ آدی[۲۴۰] {۱-گؤنشین باتدیغی یئر، باخ: سومرین۲-مئشه+اوْوا ۳-یئرلی اهالی دیلینده بؤیوک چوُوال معناسیندادیر[۶۶]}.

میشوْوول..mişovul [آد، دیرگی] دَله عایله سیندن ظریف بدن‌لی، چئویک و یئرتیجی بیر حئیوان.

میصیر..misir [آد] مصر اؤلکه سی {باخ: میْسیر}.

میصیر آباد..misirabad [اؤزل آد] مصرآباد: قئیدار دا کند آدی.

میصیر اوُیقارلیغی..misir uyqarliği [آد] اسکی میصیر اوُیقارلیغی: میصیر تاریخی قالینتیلاردان آنلاشیلدیغینا گؤره: میصیر اسکی داش دؤورو، اورتا و یئنی داش دؤورلرینی یاشامیش و میلاددان اؤنجه٤ مینین سونلارینا دوغرو اؤن تاریخ دؤورونه گئچمیش و ۱۹۰۰ ایللرینده فرعونلار دؤورو باشلامیشدیر، بونا گؤره میصیر تاریخی ۵ بؤلومه آیریلیر: ۱-اسکی کراللیق (م.ؤ. ۲۶۳۵-۲۰٤۰)، ۲-اورتا کراللیق و هیکسوْسلار (م.ؤ. ۲۰٤۰-۱۵۵۱)، ۳-یئنی کراللیق(م.ؤ. ۱۵۵۱-۷۱٤)، ٤- گئریله‌مه دؤورو (م.ؤ. ۷۱٤-۳٦٦)، ۵-اسکندر دؤورو (م.ؤ. ۳۳۲-میلاددان سونرا ۳۰)، بونلاردان اسکی، اورتا و یئننی کراللیق، میصیرین ان پارلاق دؤنَمیدیر، اسکی کراللیق دؤنَمی (م.ؤ. ۳۰۰۰-۲۱۰۰) پیرامیدلر (میصیر اهراملاری) دؤزلمیش، یئنی کراللیق دؤنمی سوریه ضبط اولور و هیتیتلرله ۱۵ ایل ساواشدان سونرا "کادئش" باریش آنلاشماسی دؤزنلنمیشدی (م.ؤ.۱۲۸۰)، بو آنلاشما تاریخین ایلک یازیلی آنلاشماسیدیر. اسکی میصیرلیلر چوْخ تانریلی اینانجا صاحیب ایدیلر.

میصیر..misir [اؤزل آد] میصیر پیرامیدلریندن گؤرونتو:

میصیر مملوکلاری..misir məmlukları [اؤزل آد] باخ: مملوکلار.

میصیری..misiri [اؤزل آد] میصری ده دئییلیر: آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، مارشا بنزر آهنگلی اینسترومئنتال آشیق مئلودییاسیدیر. بو رقصده گرگین، مغرور، بیر قدرده چتین، چوخ واخت بیردن و کویلو، دیقتی جلب ائدن حرکتلر ایجرا ائدیرلر. رقص، خصوصا شکیده، زاقاتالا و قاراباغدا چوخ مشهوردور. رقصین تئمپی جلد و سورعتلیدیر[۲۴۵].

میصیر بیتگی سی..misirbitgisi [آد، بیتگی] باخ: مکه.

میصیر توْیوغو..misirtoyuğu [آد، دیرگی] هیندی قوشو.

میصیر تورْک دؤولتلری..misir türk dövlətləri [اؤزل آد] باخ: مملوکلار.

میصیر دوُرناسی..misirdurnası [آد، دیرگی] اوُزون باجاقلی، اوُجو گئنیش و اوزون دیمدیکلی بیر قوش (فا: نوعی پرنده). Ibis aethiopica

میصیر گوْلو..misirgülü [مصر+گول، بیتگی] باخ: آغ‌نیلوفر.

میصیرلی..misirli [اؤزل آد] مصرلو، آستانا دا کند آدی.

میصیر ناری..misirnarı [آد، بیتگی] بیر نوع نار (فا: انارمشک).

میعاد..miad [آد، عربجه] بیر ایشین گؤرولمه‌سی و یاپیلماسی اؤچون تانینان سوّره.

میف..mif [آد، یونانجا] میفوْلوژی:اساطیر بیلیمی،باخ: میت / میتولوژی.

میف..mifoloji [آد، یونانجا] اساطیر بیلیمی، باخ: میت / میتولوژی.

میقرئن..miqren [آد، فرانسیزجا] یاریم باش آغری‌سی، عادتا باشین بیر طرفینده تظاهُر ائدن باش آغری‌سی و سینیر خسته‌لیگی (فا: میگرن).

میکا..mika [آد، فرانسیزجا] پوْسکوروک و باشقالاشمیش قایالاردا، آلوْمینیوم سیلیکات و پوْتاسیوْم دان تشکیل تاپان و ورق‌ورق اوْلان مات و سایدام آراسی بیر داش‌نوعو، ائورن‌پوُلو(فا: ~)mica

میکاشیست..mikaşist [آد، فرانسیزجا] کوُوارتز و میکا باشقالاشماسیندان اله گلن بیر نوع داش.

میکانیزما..mikanizma [آد، فرانسیزجا] سیستیم، دوْزه نک(فا: مکانیزم).

میکانیزه..mikanizə [صفت، فرانسیزجا] ماشین آلات لا ایشله‌نن ایش و تجهیز اولموش اولان (فا: مکانیزه). mechanized

میکاییل..mikayıl [اؤزل آد] اسلام دینیجه بیر ملَک آدی.

میکاییل..mikayil [اؤزل آد] کیوی(~آباد) گئرمی (~دره سی) ده کند آدی.

میکاییل‌رضا قولوزاده..mikayıl riza quluzadə [یازار](م ۱۹۰۵) باکی‌لی یازاردیر.

میکاییل‌سیدی..mikayıl seyyidi [یازار](۱۲۷۹-۱۳۳٤ه) باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

میکده..meykədə [آد، فا] باخ: میخانا (فا: میکده).

میکرو..mikro [یو، کیچیک] مرکب سؤزلرله کیچیک و بالاجا آنلامینی بیر شئیه آرتیریر (فا: میکرو).

میکروْاوْرقانیزم..mikroorqanizm [آد] عادی گؤزله گؤرونمه ین بیتگی ویا دیرگی اوْرقانیزمی.

میکروْاقلیم..mikroiqlim [آد] بالاجا بیر ساحه و آلانین اقلیمی اؤزل‌لیک‌لری "مثشه، چؤل ویا باتاقلیق هربیری بیر میکروْ اقلیم سایبلیر".

میکروْب..mikrob [آد، یو: کیچیک حیات] آنجاق میکروسکوپ لا گؤرؤله بیلن بالاجا یاراتیق (فا: ~).

میکروْب‌بیلیمی..mikrob bilimi [آد] میکروب‌لاری اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا: میکروب شناسی). microbiology

میکروْبیولوژی..mikrobioloji [آد، یونانجا] یاشام بیلیمی‌نین میکروْ اوْرقانیزم‌لرینی و بالاجا یاشانتی‌لاری‌نی اؤیره‌دن بؤلوم (فا: ~).

میکروْتره‌زی..mikrotərəzi [آد] ان کیچیک شئیلری چکی‌له‌مگه یارار تره‌زی.

میکروسکوپ..mikroskop [آد، فرانسیزجا] بؤیولتیج، گؤزله گؤرونمه ین شئی‌لری گؤرمک اوْچون بؤیودوجو آلت (فا: ~). microscope

میکروْفون..mikrofon [آد، فرانسیزجا] سس تیتره یش‌لرینی الکتریک انرژی‌سینه چئویرن آراج (فا: ~).

میکروْفیلم..mikrofilm [آد، فرانسیزجا] بیر سیرا بلگه‌لرین فیلم کیمی شریت اوْزه رینده دوْزه‌نیلن فیلمی (فا: ~).

میکروْن..mikron [آد، یو: کیچیک] مئترین میلیوندا بیر حصّه‌سی(فا:~).

میکسئر..mikser [اینـ آ] قاریشدیریجی، قارماج (فا: میکسر).

میگرئن..miqren [باخ] میقرئن.

میگریمه..Migrimə [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-اوُغوُرجالی‌ْ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

میگو..meyqu [باخ] کاریدئیس.

میل..meyl [آد، عربجه] ۱-علاقه. ۲-اَییک‌لیک، اَییم، یاتیش (فا: ~).

میل..mil [آد] ۱-(یو) دنیز گؤل و آخار سولارین بوراخدیغی چوخ اینجه چؤکلتی، لیل {مثل}. ۲-(ع) میله، اوخ و قوْل کیمی اوْلان دمیر چوبوق. ۳-(این‌مایل) ۱۸۵۲ متر اوُزونلوغوندا بیر اؤلچو بیریمی.

میل..mil [اؤزل آد] قوُم، ساوه، اراک؛ (~داغ)، پیرانشهرده ()~لنگر داغ آدی. کیوی (~آغاردان)، بیجار (~سفید) ده کند آدی.

میل..mil [اؤزل آد] کوْرآراز اوْوالیغیندا یئر آدی[۲٤۰].

میلاخ..milax [اؤزل آد] جوُلفا'دا کند آدی[۲٤۰].

میلاد..milad [آد، عربجه] دوْغوش (فا: ~). birth

میلادی ایل..miladi il [آد] حضرت عیسانین دوْغوش گوْنوندن باشلانان ایل سایارین آدی.

میلاق..milaq [آد، میل+اق] ۱-آسما اوْزوم. ۲-آوج ده کند آدی.

میلان..milan [اؤزل آد] قوچان، تبریز، ماکی و ابهرده کند آدی، باخ: کورمانج، آذربایجان--.

میلانلو..milanlu [اؤزل آد] قوچان'ین کندیستانی، ۳۲ کندی و ۹۷۰۰* نفر نفوسو واردیر و اهالیسی‌چوْخراق تورک دولر.

میلتَک..Miltək [اؤزل آد] اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی‌ْ بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

میلچک..milçək [آد، بیتگی] چیبین، سینک (فا: مگس). {دیواندا مَژک کلمه‌سی ایت پیسلیغی آنلامیندا بوکلمه ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر، مَژک› میژک› میجک› میلچک}.

میلچک‌قاپان..milçək qapan [باخ] سینک قاپان.

میلچک‌قاپانلار..milçək qapanlar [آد، دیرگی] قوشلاردان بیر سوْی (فا: پرنده کوچک از نوع دارکوب). Susicapidae

میلچک‌قوْوان..milçək qovan [آد] یئلپیک (فا: پشه پران). fly-net

میلچک‌قیران..milçək qıran [آد] میلچک‌لری قیرماق اوْچون اوْلان آغی‌لی کاغاذ ویا داوا.

میلچک‌وران..Milçək vuran [آد]میلچک قوْوماق اوْچون یونگول دسته‌لی بیرآلت، یئلپیک.

میل‌لنمک..millənmək [بلسیز ائیلم] ۱-میل قوْیولماق، میل ایله دئشه‌لنمک. ۲-میل کیمی دؤز و دیک قالدیریلماق.

میل‌له‌مک..milləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-میل قوْیماق، میل ایله دئشه‌له‌مک. ۲-میل کیمی دؤز و دیک قالدیرماق.

میللی..milli [اؤزل آد]عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

میل‌لی..milli [صفت]میلی اوْلان توپراق ویا هر شئی، ایچینده ویا قوُرولوشوندا میل قوْیولان.

میل‌موُغان سدّی..mil muğan səddi [اؤزل آد]باخ: پارس آباد (موُغان).

میل‌میل..milmil [اؤزل آد]شبستر ده داغ آدی.

میلی‌بار..mili bar [آد، فرانسیزجا]بیر بارْین مینده بیر دَیرینده آتموْسفئر باسین اؤلچو بیریمی.

میلیار..milyar [آد، فرانسیزجا]میلیارد: مین میلیون، اوْچوزمین (فا: ~). billion

میلیاردئر..milyarder [آد، فرانسیزجا]چوْخ زنگین، میلیارلارجا پاراسی اوْلان (فا: میلیاردر). billionaire

میلیتا..milita [اؤزل آد]سومر تانریچالاریندان، ایشترین آیری آدی[۲۱۱].

میلیتاریزم..militarizm [آد، لا: ساواش]ساواشچی‌لیق، حربچی‌لیک (فا: ~).

میلیتاریست..militarist [آد، فرانسیزجا]حربچی، ساواشچی (فا: ~).

میلیتان..militan [آد، فرانسیزجا]مُجادله ائدن، بیر دؤشونجه اوْچون ساواشان.

میلیس..milis [آد، لا: اوْردو]ساواش سیراسیندا اوْردویا یاردیمجی اوْلاراق توْپلانان خالق گؤجو، خالق اوْردوسو (فا: بسیج).

میلیش..Miliş [اؤزل آد] تؤرکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱].

میلیشا..mılışa [آد، لا: اوْردو] گؤوَن‌لیگی قوْرویان بیرلیک (فا: ~).

میلیمتر..milimetir [آد، فرانسیزجا]بیر مترْین مینده بیر دَیرینده اؤلچو بیریمی.

میلیون..milyon [آد، فرانسیزجا]ایکیزمین، مین کره‌مین، باخ: مین(فا: ~). million

میلیونئر..milyoner [آد، فرانسیزجا]واری پولو میلیونلارجا اوْلان کیمسه (فا: ملیونر). millionaire

میلیونچو..milyonçu [باخ]میلیونئر.

میمَنت..meymənət [آد، عربجه]اوُغور، ایی‌لیک، خئییر (فا: ~). ciousness

میمَند..meymənd [اؤزل آد]اردبیل و سوُلدوز دا کند آدی.

میمنه..meymənə [آد، عربجه]ساغ، اوْردونون ساغ جناحی، بارانقار (فا: جناح راست).

میموزا..meymuza [آد، بی، لا]میموْزاگیللردن ۳۵۰ قدر تؤرلو، رنگلی یئربزک بیتگی‌سی(فا: گلی‌زینتی)mimoza pudica

میموزاگیللر..meymuzagillər [آد، بیتگی]میموْزالار و کؤسدوم اوتولاری ایچینه آلان بیر سوْی (فا: تیره ای ازگیاهان).

میمون ۱..meymun [آد، دیرگی] ۱-اینساندان باشقا بوتون پریماتلار اوچون دئییلن عامّ آد، بدن قوُرولوشونا گؤره اینسانا یاخین اوْلان-ممه‌لی حئیوان. ۲-(مج)چیرکین اوْلان آدام حاقیندا. ۳-میمون۲(صفت، عربجه) اوغُورلو (فا: خوش شانس). propitous

میمون‌آباد..meymun abad [اؤزل آد]علیشاه عوض ده کند آدی.

میمون‌اوْیناندان..meymun oynadan [آد]مئموُن حئیوانینی اؤزیله گزدیریب گؤستَریش دؤزنله ین کیمسه (چوْخراق گئچمیشده).

میمون‌بالیغی..meymun balığı [آد، دیرگی]یووارلاق باشلی بیر کؤپک بالیغی. Squatina vulgaris

میمون..meymun [اؤزل آد]ابهر(~دره)، تاروُم دا(میمونک) کند آدی.

میمون‌گیللر..meymungillər [آد، دیرگی]بؤجک و میوه ایله بسله‌نن، ایستی اؤلکه لرده آغاجلار اؤزه‌رینده یاشایان، امجک‌لی‌لر تاقیمی.

میمونلوق..meymunluq [آد] یامسیلاما، اوْیون چیخارما، تقلید ائتمه.

میهیراقولو..mihiraqulu [اؤزل آد] آغ هونلاردا بیر خاقان آدی[۵۴].

مین ۱..min [سایی، ت، سن‹مینگ›] ۱-اوْن کره یوز، سایی‌دا ۹۹۹ دان سوْنراکی سایی(فا: هزار). thousand ۲-بو کلمه‌نی اساس آلارساق ائکیز و اوْچوز و دؤردوز. کیمی کلمه‌لرله بیرلیکده مین‌دن بؤیوک کلمه‌لری دوزلتمک اولار "ایکیزمین/ میلیون، اوْچوزمین/ میلیارد، دؤردوزمین/ تریلیون، بئشیزمین، آلتیزمین، یئددیزمین--". ۳-آدلاردان سوْنرا گله‌رک آشیری‌لیق و چوْخلوق بیلدیریر "حرکت مین زوْرلوقلا دوام ائدیر". ٤-اؤزبک اوْیماق بگلرینن و بوْی‌لاریندندیر[۱۵۸-۸۱]. ۵-مین(اؤزل آد) نمین‌ده(~آباد)چای آدی. خوی دا(~آرشین)داغ‌آدی. ٦-مین۲ (اینگیلیزجه، آد) باسینج ائتگی‌سیله پارتلایان بوْمبا (فا: مین).

مین‌آیاق..min ayaq [آد، دی]باخ: قیرخ آیاق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

مینا..mina [آد، فا] ۱-مئتال کیمی شئی‌لرین اؤزه رینده چکیلن اینجه و پارالاق ناخیش. ۲-دیشی اؤرتن پارلاق وبرک مادّه (فا: ~). enamel

مینا..mina [اؤزل آد] میناخانیم شاعراوْلاراق‌تورکجه‌شعرلری واردیر[۵۲].

مینا..mina [اؤزل آد] (ه۱۳٤٥-۱۲۷۱)عبدالحمیدمینابا کی لی- شاعردیر[۱۱۷].

مینا..mina [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

مینا‌آباد..minaabad [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

مینابگیم..minabəyim [یازار] مینابگیم نجف قیزی شاماخی دا آنادان اوْلدو و ش۱۲۸٦دا دونیاسین دَییشدی، تورکجه‌شعرلری واردیر[۵۲].

مینا‌چی..minaçı [صفت] مینا دؤزَلدن (فا: مینا ساز).

مینا‌چیچکی‌گیللر..minaçiçəkgillər [آد، بیتگی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک‌لی لردن، میناچیچگی نوْعونو ایچینه آلان بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره شاه پسند). verbenaceae

مینا‌چیچگی..minaçiçəyi [آد، بیتگی] چیچک‌لری باشاق کیمی، آلاجا، ماوی، بنوْوشه رنگینده، ساپی دؤرد گؤشه‌لی، گؤزل قوخولو بیر بیتگی و بونون چیچگی (فا: شاه پسند). verbena. ver

میناس..minas [اؤزل آد] سالماس‌دا کند آدی {۱-ماناس قیرقیز تورک قهرمانی آدیندان۲-مین+آس: بؤیوک آس بوْیو[۱۲۹]}.

میناس بوْلاق‌لاری..minas bulaqları [اؤزل آد] باخ: سالماس.

مینا‌گوْلو..minagülü [آد، بیتگی] بیر نوع سوس بیتگی‌سی، یئردن چوْخ قالخمایان، گؤزل، پارلاق، گؤی رنگلی گوْل (فا: گل مینا). chrysantum leucantum. com

مینان..minan [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

میناوند..minavənd [اؤزل آد] تهران-طالقان دا کند آدی.

میناهونی..minahuni [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

مین‌ایشچی بیر باشچی..minişçi bir başçı [دئییم] هر ایشه، باش اوْلاجاق بیر کیمسه لازیمدیر.

مین‌ایللیک..minayllik [آد] مین ایلی ایچینه آلان زامان بؤلومو، مین ایلدن بری (فا: هزاره). millenium

مینئرال..mineral [آد، فرانسیزجا] مُختلف معدنی موادی تشکیل وئرن ائلئمان‌لارا وئریلن آد (فا: مینرال).

مینئرالوژی..mineraloji [آد، فرانسیزجا] مختلف معدنی مواد ومینئرال‌لاردان بحث ائدن بیلیم.

مین‌باش حاصارلی..min baş hasarlı [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی.

مین‌باشلی..min başlı [اؤزل آد] قاراداغ‌قاراچوْرلو طایفاسینا باغلی- اوْبا آدی[۱۰۸،۳].

مین‌باشی..minbaşı [آد] ۱-یوْزباشی رُتبه‌سیندن بؤیوک‌بیرضابط رُتبه‌سی (فا: سرگُرد) major ۲-آذربایجان‌دا کند آدی[۲٤۰].

مینبر..minbər [آد، عربجه] مچیدلرده واعظ‌لرین اوْتوردوغو یئر (فا: منبر).

مین‌بیر یاپراق..minbir yapraq [آد، بیتگی] جیوان پرچمی (فا: علف هزار برگ، بوُمادران). achillea. com

مینتاش..mintaş [تاریخی اؤزل آد] بینتاش؛ مانتاش: بیر تورک بؤیوگو، تورک آتابگ‌لریندن بیر آد و حاجی بکتاش‌ین قارداشی {مین+ داش}.

مانتاش..mantaş [اؤزل آد]

مین‌توْرلو..mintürlü [ظرف] مین جوْره، چوخ اوْلاراق.

مین‌تیمورُ..min teymur [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

مینجان..mincan [اؤزل آد] اسماعیللی و جوُلفادا(~آوا) کند آدی {گوْجلو}.

مین‌جان ایله..min can ilə [ظرف] کؤنولدن، چوخ ایسته‌یه‌رک.

مینجُمله..mincümlə [ظرف] بیرلیکده (فا: منجمله). among all

مینجوْو..mincov [اآ] اهر ده کند آدی {باخ: مینجوُوان}.

مینجوُوان..mincuvan [آد] زنگیلان‌دا یئر آدی[۲٤۰]، کلئیبرده‌بؤلگه- آدی {جوُوانی‌چوْخ: سوُیو بوْل}.

مینجوُوان..mıncuvan [اؤزل آد] قاراداغ تورک ائلینده محمدخانلی- طایفاسینا باغلی بیر بوْیدور (اوْبالاریندان: دری‌لو، قاغالی، کؤره‌زه، توُآلی / توُعلی، حیدرکانلی، چالان دره)[۱۰۸،۳].

مینجه..mincə [صفت] آنجاق مین، یالنیز مین.

مینچه..Minçə [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

مین‌حیث‌المجموع..minheysilməcmu [ظرف] هامی‌سی‌بیریئرده(فا: onthe whole(~

مین‌درده داوا..mindərdə dava [صفت] چوخ ایشه یارایان.

مین‌دره‌دن سوُ گتیرمک..mindərədən su gətirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی قاندیرماق اوْچون بیر چوْخ سببلری قاباغا آتماق، چوْخ دیل تؤکمک.

میندک..mindək [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

مین‌ده بیر..mində bir [ظرف] چوْخ سئیرک اوْلاراق.

میندیجین..mindicin [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {مین+تیگین: تگین[۸۸]}.

مین‌دیرک..mindirək [آد] توْرک بؤیوک‌لریندن بیرآد.

میندیرمک..mindirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-مینمه‌سینی ساغلاماق (فا: سوار کردن). ۲-یوْکله‌مک و یئرلشدیرمک، اکله‌مک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

میندیریلمک..mindirilmək [بلسیز ائیلم] میندیرمک ایشی گؤرولمک.

میندیریم..mindirim [آد] ۱-دوُراق، میندیرمه ایشی. ۲-فیات آرتیرما، زام.

میندیریملی..mindirimli [صفت] ۱-دوُراقلی. ۲-فیات آرتیریلمیش، زاملی

مین‌دیللی..mindilli [صفت] یالانچی.

مینَر..minər [صفت] مین سایی‌نین بؤلوشدورمه شکله، هر دفعه‌دا مین کره، هر بیرینه مین اوْلاراق.

مین‌زحمت‌له..minzəhmətlə [ظرف] چوْخ چتین‌لیکله، زوْرلوقلا.

مینق..Minq [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

مین‌قات..minqat [صفت، سن: هزارلا] ۱-چوخ چوخ بؤیوک اؤلچوده. ۲-(آ) حئیوانلارین معده‌لریندن بیرینین آدی (فا: هزارلا).

مینقارا..minqara [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

مین‌قالیباگیرمک..minqalıbagirmək [تاثیرسیز ائیلم] تئز تئز دؤشونجه دَییشدیرمک، چوْخلو چوْخلو ایشلر گؤرمک.

مینقان..minqan [تاریخی اؤزل آد] مینخان: اوْختای خاقان دؤنَمی، بگ و کوْموتان[۷].

مینقای..minqay [تاریخی اؤزل آد] چَنگیزخان'ین عسگری دانیْشمانی و کوْموتانی[۷].

مینَک..minək [آد] اؤزه‌رینه مینمک اوچون اوْلان هر شئی "مینک آراباسی، مینک آتی" (فا: سواری).

مینَک‌آتی..minək atı [آد] یالنیز مینمک گزمک ویا مینیجی‌لیک ایدمانی اوچون یئتیشدیریلن آت (فا: اسب سواری).

مینَک‌داشی..minək daşı [آد] آرابا ویا آتا مینمک اؤچون اؤستونه چیخیلان داش ویا یئر.

مینَکلی..minəkli [اؤزل آد] آلانقوْوا داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[۲۱۱].

مینکند..minkənd [اؤزل آد] لاچین'دا کند آدی[۲٤۰].

مینگ..ming [آد] ۱-خال۲-(سایی، ت) باخ: مین۳-حُضور، رَفاه ۳-اؤزبکلردن بیر ائل آدی.باشقوُرد اوْیماق بگلریندن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

مینگ..ming [اؤزل آد] ۱-آذربایجان'دا یئر آدی ۲-تورک طایفاسی ساییلیرلار[۲٤۲-۱۵۳]. باخ (اآ) منگوّ.

مینگ‌دمیر..ming dəmir [اویغورجا] گوجلو.

مینگ‌قارا..ming qara [اوُیغورجا] بؤیوک گوجلو.

مین‌گَلَن..min gələn [اؤزل آد] فُضولی'ده داغ آدی[۲٤۰].

مینگلی..mingli [آد، ص] سوْنسوز، ابدی، باخ: منگوّ+لو {باخ: بئیین}.

مینگلی‌آغاج..mingli ağac [تاریخی اؤزل آد] تیموُراوْغوللاریندان، اؤنلو دؤولت آدامی و بیلگین، حُسین بایقارا'نین خانیمی[۷].

مینگلی‌بای..mingli bay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: مینگلی+ بایر.

مینگلی‌خان..mingli xan [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: مینگلی+ خانر.

مینگلی‌کؤنولتاش..mingli könültaş [تاریخی اؤزل آد] آلتیْن-اوْردودؤولتی‌اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

مینگلی‌گیرای..mingligiray [تاریخی اؤزل آد] کیْریم خانلاریندان[۷].

مینگؤل..mingöl [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

مینگه‌چئویر..mingəçevir [اؤزل آد] قوزئی آذربایجان‌شهری، ضیا بُنیادوف بئیله اینانیرکی بوُ آد م۸۳۰جو ایلده خلیفه‌یه قارشی مُبارزه آپاران بیر عرب سرکرده‌سی، مینقه‌چئویرالفُرقانی آدیندا بیر شخصین آدیندان گؤتورولموشدور {تؤرک دیلینده بو کلمه آیدین کؤکه مالیکدیر: مینگه سؤزو، سوْنسوزلوق و ابدی لیک معناسیندادیر و چئویر سؤزوده بو کلمه ایله بیرلیکده ابدیته چئوریلمیش و قاووُشموش یئری و شهری آنلاتیر}.

مینگی..mingi [آد، ت] بئیین.

مینگیدیبگ..mingidibək [تاریخی اؤزل آد] قوْچایخان'ین کوْموتانی[۷].

مینلرجه..minlərcə [صفت] نئچه مین اوْلاراق، چوخ چوخ.

مینلیک..minlik [آد] ۱-مین ساییلی بیر پول و شئی (فا: هزار تایی). ۲-مینی قاپسایان، مینله اؤلچولن.

مینمک..minmək [س›] ۱-مینیت'ه چیخیب اوْتورماق، چیخیب اَیلَشمک (فا: سوار شدن). ۲-اکلنمک، قاتیلماق ۳-ایش‌سؤزیله، بکله‌نیلمه ین بیر وضعیتی بیلدیریر "ایش اینادا میندی". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ مؤنمک› سن ‹میندورمک}.

مینودشت..minudəşt [اؤزل آد] بو یئرین اصلی آدی حاجیلار ایدی و گونش ایلی ۱۳۱۸ ده بو آد قوندارما مینودشت آدینا دَییشیلدی: ۱-گُلستان‌اوُستانی شهرلریندن اولاراق ش۱۳۸۵ده گنل‌لیکده ۱۲۸۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۷۰۰۰ نفر نفوسا صاحب‌ایدی، بوُ شهرده چوْخلو تؤرک یاشماقدادیر. ش۱۳۲۰ده گرگان شهرینین بخش‌لریندن اولاراق ۸۷ کندی و *۱۸۵۰۰ نفر نفوسو *وارایدی، بخشین مرکزی‌نین اصلی آدی حاجیلار'دیر، شهرین نفوسو *٤۵۰۰ نفر اولاراق آذربایجان تؤرکجه سینده دانیشیرلار، گویا بؤلگه تؤرکلرینین بیر بؤلومو صفوی‌لر زامانی آذربایجاندان بورایا کؤچوبلر. ۲-مینودشت بؤلگه سینده تؤرک کندلری: (مینودشت'ده اؤزل‌لیکله تؤرک و تؤرکمن کندلریله تانینان یئرلر آشاغی‌دا وئریلیر، آزاراق آیری کندلرده ده اوْ بیری قوْوم لارین چؤغونلوق‌دا اوْلدوغو حالدا تؤرکلرده یاشاماق‌دادیرلار) آب‌پَران (۱۲ک *۸۰)، آق‌قمیش،

آهنگرمحله (١٤ک‌گ ٭٦٠)، اَزداران (١١ ک‌گ‌د)/ ی‌تو)، اَسفَرَنْجان (٣٠ک، نفوس ٭٢٥٠)، القجر؛ اوْلَنْگoləng (٣٩ک‌گ ٭٨٠)، امام عبدالله (١٢ک ٭٤٦٠/ ی‌تو)، اوْوقان (٩ک‌گ ٭٢٨٠ تو+تور)، باینال؛ بئش اْیلی/ بئش ائولی؛ بِرِنج بُن (٣٣ک‌گ ٭٣١٠)، یوْلماجَرَک (١٤ک‌گ ٭٤٣٠) (قوْ: بَلَم جَرَک)؛ پاسنگ (١٦ک‌ق‌د ٭٣١٠)، پَرسه‌سوُ؛ پَس پُشته (٤ک‌گ ٭٣٣٠/ ی‌تو)، پَرنگُل؛ پَلَنگر (١٧ک‌گ‌د ٭٣٢٠/ ی‌تو)، تاش ده (٧ک‌گ‌د ٭٨٠/ ی‌تو)، ترسه (٢٧ک‌گ‌د ٭١٣٠/ ی‌تو)، تَلوُستان (١٢ک‌ق‌د ٭١٠٠)، تنگراه؛ تنگه‌گُل؛ توُسکاچال (١٩ک‌گ‌د ٭١٩٠)، تیغ زَمین (١٤ک‌گ‌د ٭١٧٠)، جنگل کشت (٢٦ک‌گ ٭٢١٠)، چقرشیرقُلی؛ چَقریش قارداش؛ چَمانی (٢٢ک‌گ‌د ٭٥٢٠)، حُسینا (١٩ک‌گ‌د ٭٥٠ توّرکمن)، حیدرکلاته (١٣ک‌گ‌د ٭١٢٠)، دَرجَن (٢٥ک‌گ‌د ٭٣٧٠)، دوْجوْوز (١٤ک‌گ‌د ٭١٨٠/ ی‌تو)، دوْروُق (١٤ک‌گ‌د ٭٢٤٠)، دوْزِین dozeyin (٢٤ک‌گ‌د ٭١٨٦٠/ ی‌تو)، ده چناشَک (٤٠ک‌گ‌د ٭٢٤٠/ ی‌تو)، دیک‌چشمه؛ زمین شاهی (١٨ک‌گ‌د ٭٣٠٠)، زندانچال (١٨ک‌گ‌د ٭٣٣٠)، زَنگُلاب (٦٠ک‌د ٭١٨٠/ تو+توّر)، ساسَنگ (١٣ک‌گ ٭٥٠٠)، سُرخو (١٠ک‌گ‌د ٭١٧٠)، سیجان (٣٠ک‌د ٭٩٠)، سنجوُلی آباد/ زابُل لو؛ صفی آباد (٢٢ک‌گ‌د ٭١٨٠)، طاراجوُق (١٣ک‌ق‌د ٭٨٠)، طول‌آرام/ توُلارام (٦ک‌گ‌د ٭/ ٢٠ توّرکمن)، عروسک (٨ک‌گ‌د ٭٦٠/ ی‌تو)، علی آباد (٨ک‌گ‌د ٭٦٠)، فارسیان (٢٤ک‌د ٭٦٣٠/ ی‌تو)، قالاچا (٨ک‌گ ٭١٣٠٠)، قالاقافا/ قرقافه/ قلعه‌قافه (٢١ک‌گ‌د ٭٧٥٠/ ی‌تو)، قَلَمی؛ قوْشا چشمه؛ قوُلوتپه (٤ک‌ق‌د ٭٥٦٠ / تو+توّر)، قوْییِنلی/ قوْیونلو (٦ک‌ب ٭١٥٠)؛ کاشیدار (٤٠ک‌د ٭٧٣٠/ ی‌تو)، کرنگ کفتر (٢٢ک‌د/ ی‌تو)، کفش محله (٢١ک‌گ‌د ٭٢٢٠/ ی‌تو)، کُلاسَره (٣٢ک‌گ‌د٭٤٠٠/ ی‌تو)، کوْسا؛ کوه‌کمر(١٠ک‌گ ٭٧٠)، گَرکَز؛ گُلوکند/ قوُلوکند؛ گَمیشلی (جامیشلی)؛ گؤگگؤل/ گؤیگؤل(٢ک‌ق ٭١٣٠) (قوْ: گوگل)؛ لَرگاه (١٢ک‌گ ٭٨٠ توّر)، لیسه (٧ک‌گ ٭٢١٠)، لِیلُم (١٢ک‌گ‌د ٭١١٠/ ی‌تو)، موُجَوار/ مجاور؛ محمد زمان خان (٦ک‌گ ٭٢٨٠ توّر)، میرزاپانک/ ی‌تو؛ نَرّآب (٤٢ک‌گ‌د ٭٧٢٠/ ی‌تو)، نَرسه (٢٧ک‌گ‌د ٭١١٠/ ی‌تو)، نِیشاک (٧ک‌د ٭٢٠٠/ ی‌تو)، وَرچِشمه (٢٠ک‌گ‌د ٭١٨٠/ ی‌تو)، یئکه‌شور/ یئکه‌سوُر (١٢ک‌گ‌د ٭٣٥/ تور)؛ یاندیْرانلو (٩ک‌ق ٭١٨٠ توّر)، یوُرت‌زئینل (١٨ک‌د ٭١٣٠)؛ یوُرت کاظم(٢٠ک‌د ٭٦٠)؛ ٣-مینودشت بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار گُرگان چایا تؤکولورلر: قاراسوُ (گامیشلی٣s٣b٣٤/ q٤)، مارْس (داشلی ارقاچ٣s٢b٨٨/ s١٦)، چَناشَک (دامغان- قوزْنَوی s٥b٢٦)، دوُرجَن (~ s٦b١٥)، گُرگان رود (~ ٨b٣٢٥/ ٥s٠/ q١٦)، قرناوا (~ s٢b٥٨)، آلما چای (s٤b١٤)، چَکیک (گوّل بوداغ s٣b٢٧)، قوْزنَوی/ چایلاق (نراب s٦b١٧)، آق سوُ (یئکه قوْز s٢b٣٦)، ٤- مینودشت بؤلگه‌سینین داغلاری: الی باتمان (٥٥ک‌ق‌د٥٣٥)، ائشک یالی (٣٨ک‌ق‌د٤٩٢)، قوُزئی (٥٠ک‌ق‌د٩٧٣)، قیزیل‌گدیک (٥٥ک‌ق‌د٥٦٠)، قیراق‌داغ (٦٦ک‌ق‌د٩٧١)، قوُر داغ (٨١ک‌ق‌د١١٧٠)،

مین‌موُرات.. Min-Murat [اؤزل آد] مین‌موُراد:قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-بَلَک بوْی‌لاریندان‌دیر[١٥٨-٨١].

مینوْر..minor [آد، فرانسیزجا] سس‌لری کیچیک تئرسییا اساسیندا قوُرولموش آکوْرد عمله گتیرن موُسیقی لادی (ماژوْر عکسی).

مینوْرسکی..minoriski [اؤزل آد] (م١٨٧٧-١٩٦٦) روس اوْلاراق دوْغو بیلمنی کیمی تانینیر، اوْ حدودالعالم کتابینی ترجمه ائدیب شرح یازدی و چوْخلو مقاله‌لر دوْغو مساییلی باره‌ده یازیبدیر[١٢٤].

مینه‌ور..minəvər [اؤزل آد] شبستر کندی {مین+ه+ور: چوْخ کردیلی یئر[٦٦]}.

مینی..mini [آد، فرانسیزجا] کیچیک.

مینی‌آشماق..mini aşmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ اوْلماق، میندن چوْخ اوْلماق.

مینی‌یاپراق اوْتو..minyapraq otu [آد، بیتگی] عرب ساچی، چوخ تیرتیل‌لی یاپراقلاری اوْلان بیربیتگی (فا: گیاهیست).

مینیاتوُر..minyator [آد، لا] اینجه ناخیش‌لی شکیل ویازی (فا: ~).

مین‌یاشا..minyaşa [اؤنلم] بارک‌آللاه، ممنونلوق بیلدیرن بیرسؤز. (فا: بارک الله). well done

مینی‌بوُس..minibus [آد، فرانسیزجا] بالاجا اوْتوبوس (فا: ~).

مینیت..minit [دده ‹مینیت، بینیت›] مینیله جک شئی (فا: مرکب).

مینیجی..minici [آد، ص] ١-آت ومینیک کیمی شئیلره مینن (فا: سواره). ٢-(دی) بیر بؤجک آدی.

مینیجیک..minicik [آد، فر+تو] چوْخ بالاجا، اوُفاجیق (فا: خیلی ریز).

مینیجی‌لیک..minicilik [آد] آتا و آراجا مینمه ایشی.

مینیش..miniş [آد] مینمه ایشی و طرزی.

مینیشمک..minişmək [تاثیرسیز ائیلم] ایکی شئی اوّست اوّسته گلمک، بیربیرینی ایته‌لییه‌رک مینمک (فا: سوار هم شدن).

مینیک ١..minik [آد] مینمه ایشینه یارایان شئی (آت)، مینیلن شئی، یوْلچو داشیماغا یارایان آراج (فا: سواری). ٢-مینیک٢(فر ‹mini›) بالاجا (فا: کوچک).

مینیک آتی..minik atı [آد] آنجاق مینمه ایشینه یارایان آت.

مینیلمک..minilmək [بلسیز ائیلم] مینمک ایشی گؤرولمک (فا: سوار شدن).

مینیمال..minimal [آد، لا] باشقالارین گؤره ان آز و ان کیچیک.

مینیموْم..minimom [آد، لا] ان آز مقدار، ان کیچیک مقدار.

مینی‌مینی..mini mini [ظرف] آزاجیق، کیچیجیک، خیرداجا.

مینینجی..mininci [صفت] سیرا سایی‌لاردا دوققوزیوز دوققوزدان سونراکی سایی (فا: هزارم). **thousandth**

میوُز..miyoz [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

میوْسئن..miyosen [آد، یئرب، فرانسیزجا] یئر چاغلاریندا اوّچونجو دؤنم، بوُ دؤنم ممه‌لیلر و مئمونلار گلیشمیشلر.

میوُله..miyulə [اؤزل آد] همدان-اسدآبادا کند آدی.

میوه..mivə [آد، فا] ۱-یئمیش، بیتگی‌لرین یئمه‌لی بؤلومو. ۲-اورون، سوْنوج (فا: میوه). **fruit**

میوه‌توُرشوسو..mivə turşusu [آد] مُختلف میوه‌لرله دوزه‌لن بیر نوع تورشو (فا: ترشی میوه).

میوه‌سوُیو..mivə suyu [آد] میوه‌لردن الده ائدیلن سوُ، عصاره (فا: آب میوه). **expressed juice**

میهمله..mihəmlə [اؤزل آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

میهن..mihən [آد، فا] اؤلکه، آنا یورد (فا: ~). **country**

میار..miyar [آد] میار: ۱-آخارسوُ، قاییناق[۲۲٤]. ۲-چمنلر بیچیلدیکدن سوْنرا یئرینه چیخان اینجه اوْت {پینار/ مینار/ میار}.

میاردان..miyardan [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {میار+تان}.

میاو..miyav [سس تق] پیشیک سسی (فا: صدای میو).

میاو..miyav [اؤزل آد] مرند، اورُمیه(~ا) ده کند آدی {می+آووا}.

میاولاماق..miyavlamaq [تاثیرسیز ائیلم] پیشیک کیمی-حئیوانلارباغیرماق(فا: میو کردن).

میوْ پیشیگی..miyov pişiyi [آد، دیرگی] چؤل پیشیگی، یازی پیشیگی.

میوُلداشماق..miyuldaşmaq [باخ] مَووُلداشماق.

میوُلداماق..miyuldamaq [باخ] مَووُلداماق.

ن..n [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین بیرمی دؤققوزونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین اون دوققوزونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اؤلاراق سورتونن و تیتره شیم‌لی حرف سایی‌لیر (fa: بیست و نهمین حرف ترکی آذربایجانی).

نا انصاف..na insaf [آذ، فا] اینصاف‌سیز(fa: ~).

نا اؤمود..na umud [صفت] اومودسوز.

نا اهل..na əhl [آذ، فا] یارارماز، قانماز ولیاقت‌سیز(fa: ~).

نابات..nabat [آذ] میوه شیره‌سیله قند قاریشیغیندان حاضرلانان کریستال شکلینده شیرنی نؤعو(fa: نبات).

ناباتدار..nabatdar [اؤزل آذ] مرند ده داغ آدی.

ناباتداغ..nabatdağ [اؤزل آذ] اوردوباد'دا داغ آدی(۳۵۰۹)[۲۴۰].

ناباهی..nabahı [اؤزل آذ] علی‌بایراملی'دا کند آدی[۲۴۰].

نابجا..nabeca [آذ، فا] یئرسیز، مُناسبت‌سیز(fa: ~).

نابران..nabran [اؤزل آذ] خاچماز'دا کند آدی[۲۴۰].

نابغه..nabiğə [آذ، عربجه] چوخ‌اوسلو، اؤستون‌هوشا صاحب (fa: ~).

نابکار..nabekar [آذ، فا] یارارسیز، ایشه یاراماز، سرسری (fa: ~).

نابلد..nabələd [صفت] تانیمایان، باشقایئردن گلمیش، بلد اولمایان(fa: ~).

نابو..nabu [اؤزل آذ] سومر تانریلاریندان[۲۱۱]. {نبی}.

نابود..nabud [ظرف] یوخ، یوخ اولان (fa: ~). extinct

نابور..nabur [اؤزل آذ] شاماخی'دا کند آدی[۲۴۰].

نابی..nabı [یازار] حاجی یوسف نابی: ۱۱ه‌جی یوزیل‌ده حلب‌ده آنادان اولوب، توركجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

نابینا..nabina [آذ، فا] کور، گؤره بیلمه ین (fa: کور). blin

ناپاک..napak [آذ، فا] کیرلی (fa: ~). dirty

ناپالم..napalm [آذ، فرانسیزجا] یانقین چیخاران بیر نوع بومب (fa: نوعی بمب).

ناپسو..napsu [اؤزل آذ] ایلام تانریلاریندان[۲۱۱].

ناپیرتو..napirtu [اؤزل آذ] ایلام تانریلاریندان[۲۱۱].

ناپیشتا..napişta [اؤزل آذ] کلئیبرده کندآدی{ناپیشتیم، باخ: سومرین}.

ناتاراز..nataraz [صفت، فا«نا»+تو«تاراز»] اَیری، ایشی دوز اولمایان.

ناتمام..natamam [صفت، فا+ع] بیتمه میش (fa: ناتمام).

ناتمیز..natəmiz [صفت] تمیز اولمایان.

ناتوان..natəvan [یازار] (م۱۸۹۷-۱۸۳۷) خورشید بانو ناتوان قاراباغین سوْن خانی‌مهدیقلی خانین قیزیدیر، او حسّی رومانتیک شعرین گؤرکملی نماینده‌سی کیمی تانینیر، شعرلریندن اؤرنک

"واریمدی سینه ده دردِ غم نهان اؤلورم. فدا اولوم سنه گل ائیله

امتحان اؤلورم. " [۲۸].

ناتو..nato [آذ، دا] سؤز دینله مز، سؤزآنلاماز (fa: ناتو).

ناتور..natur [آذ، لا] یارادیلیش، دوغا (fa: طبیعی).

ناتور..natur [اؤزل آذ] کیوی ده کندآدی{۱-سومرجه: نئتی+ار ۲- ناتوق}.

ناتورال..natural [آذ، فرانسیزجا] دوغال (fa: طبیعت).

ناتورالیزم..naturalizm [آذ، فرانسیزجا] گرچک طبیعتی و دوغایی مُناسب بیچیمده تانیدان صنعت (fa: ~).

ناتوق..natuq [اؤزل آذ] یورد، آوول، یئرله‌شیم بؤلگه‌سی[۷].

ناتیویزم..nativizm [آذ، فرانسیزجا] دوغوشدان جیلیق (fa: ~).

ناجارلو..naccarlu [اؤزل آذ] م۱۶جی یوزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تؤرکلرینه باغلی بیر بوی آدی[۸۵].

ناجاق..nacaq [آذ] ساپی قیسسا اودون بالتاسی، قیسسا ساپلی بالتا (fa: تبرزین). battle –axe {جاق اک‌اینی نظرده توتارساق قازیناجاق کیمی بیر کلمه‌نین دییشمه سیندن دوزلمیشدیر[۶]}.

ناجوانمرد..nacəvanmərd [صفت] آلچاق (fa: ناجوانمرد). unmanly

ناجور..nacur [صفت] پیس (fa: ناجور).

ناجی..naci [صفت] نجات وئرن (fa: نجات دهنده). Savoir ۲- ناجی(یازار) آذربایجان شاعرلریندندیر[۱۱۷].

ناجنس..nacins [صفت] نانجیب، جنسی پوزوق، آلچاق.

ناچار..naçar [ظ، فا] چاره اولمادان (fa: ~). compelled

ناچارلیق..naçarlıq [آذ] چاره سیلیکدن.

ناچیت..naçit [اؤزل آذ] بوکان دا کند آدی.

ناچیت‌گؤرانلی(هؤلاوارانلی)..goranlı(holavaranlı) [اؤزل آذ] هشتَری ده کند آدی.

ناچیز..naçiz [صفت، فا] دَیرسیز، اؤنم‌سیز (fa: خیلی کم). nugatory

ناحق (ناحاق)..nahəq(nahaq) [ظرف] حاقی اولمادان (fa: ~). unjustified

ناحیه..nahiyə [آذ، عربجه] بؤلگه (fa: ~). district

ناخلف..naxələf [صفت] خلف اولمایان، اصلینه و نسلینه لایق اولمایان (fa: ~). not worthy of his father

ناخُنک..nəxünək [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] بارماق لاما، توخونما، توخونوش (fa: ~).

ناخوْش..naxoş [صفت، فا] خسته، خوش اولمایان (فا: مریض). ill

ناخیر..naxır [آد] سیغیر سوْروسو، مال قارا سوْروسو (فا: گله). herd، flock {آخیر‹آخوُر کلمه سیله باغلی لیغی وار[۶]}.

ناخیرچی..naxırçı [آد] ناخیر و مال اوْتاران(فا: گاوچران) cowkeeper

ناخیرچی‌بولاغی..naxırçı bulağı [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی.

ناخیرچی‌لیق..naxırçılıq [آد] ناخیرچی‌نین ایشی.

ناخیرداغی..naxırdağı [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی.

ناخیش..naxış [آد، ع‹نقش›] بزک، سوُسلو گؤرونتو(فا: نقش) painting

ناخیشلی‌تلخه..təlxə naxışlı [آد، دیرگی] بیر نوع ایلان elaphedione

ناخیش‌لی..naxışlı [صفت] بزکلی، سوُسلو (فا: منقّش). painted

نادار..nadar [صفت] یوخسول (فا: فقیر). poor

ناداس..nadas [آد] باخ: هئریک، دینجه قوْیولموش اکین (فا: آیش)[۲].

نادان..nadan [صفت، فا] بیلگی‌سیز، جاهل (فا: احمق). ignoran

نادر..nadir [صفت، عربجه] سئیرَک، کمیاب، آز اوْلان (فا: ~). rare

نادر..nadir [اؤزل آد] سلطانیه(~آباد)دا چای آدی.ابهر(~آباد)، اهر (~خان) ده داغ آدی. ماکی(~آباد)، قوْشاچای(~گؤلو)دا کند آدی.

نادرست..nadürüst [صفت] اَیری، دوز اولمایان (فا: ~). incorrect

نادرشاه..nadirşah [اؤزل آد] (۱۱۰۰ه-۱۱۶۰)افشارلار سلسله سینین قوُروجو سودور، و تورک دیل و کولتورونه بؤیوک اؤنم وئریردی.

نادم..nadim [صفت، عربجه] پئشمان (فا: ~). repentant

نادم..nadim [یازار] (۱۲۹۷ه-۱۱۹۹)میرزه‌ناخیش‌نادیم نوایی‌ده آنادان اوْلوب، چار ظولملرینی نظم شکلینده یازمیشدیر[۲۸].

نادوْرستلوک..nadürstlük [آد] ادوز اولاما (فا: نادرستی). dishonesty

نادیده..nadidə [صفت، فا] آزگؤرؤلن، گؤرونمه میش (فا: ~).

نادیللی..nadıllı [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {نادیرلو / نادرلو: نادر اولان، نادر آدلی شخصه باغلی}.

نادینج..nadinc [صفت، فا‹نا›+دینج، مج] سیرتیق اوشاق، شوُلوق آدام.

نادینج‌لیک..nadinclik [آد] سیرتیقلیق، شوُلوقلوق.

نار..nar [آد، ع‹باخ: نوُر] ۱-اوْد (فا: آتش). fire ۲-انار میوه‌سی و آغاجی (فا: انار). pomegrante {سوُمرجه ‹نوُرما›؛ بو کلمه هرایکی معنادا بیر کؤکه باغلی اولمالیدیلار و نار و نور سؤزلری ائکیز کلمه اولمالیدیلار}.

نار چیچه‌یی..nar çiçəyi [آد] پارلاق قیرمیزی رنگ.

نار آرموُدو..nararmudu [آد، بیتگی] میوه‌سی‌دن‌دن اوْلان شیره‌لی پایز آرموُدو.

نار آغاجی..narağacı [آد، بیتگی] سازاق آغاجی گیللردن، یاپراقلاری قارشیلیقلی، چیچک‌لری بؤیوک وپارلاق قیرمیزی، داللاری دؤرد بوُجاقلی، بعضا تَیکانلی تورش میوه‌لی و دانالاری میوه‌سی اوْلان بیر بیتگی (فا: انار، نار، نارین). puninca granatum

نارا..nara [آد، عربجه] هایقیرما، باغیرما.

نارا آتماق..naraatmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُجادان هایقیرماق و باغیرماق.

نارا باسماق..narabasmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوُجادان هایقیرماق و باغیرماق.

ناراب..narab [اؤزل آد] ناراو: سراب دا کند آدی {نار+آو: ۱-آیدین و ایشیق یئر، ۲-نارلی یئر}.

ناراحات..narahat [صفت] کدرلی، اوزونتولو (فا: ناراحت). uneasy

ناراضی..narazi [صفت] راضی اولمایان (فا: ~). dissatisfied

نارآوا..narava [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی {نار+آوا}.

نارجیل..narcil [آد، بیتگی] باخ: نارگیل.

نارچا..narça [اؤزل آد] قاخ‌دا داغ آدی[۲۴۰].

نارداران..nardaran [اؤزل آد] باکی‌دا کند آدی[۲۴۰].

نارداشا..nardaşa [آد] انار سوُیو (فا: آب انار).

ناردان (ناردانجا)..nardan (nardanca) [آد] ناردان پیشیریلن بیر نوع مربّا.

ناردین..nardin [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، چاییرلیقدا یئتیشن، یئم اوچون ایشله‌نن، بالاجا بیر بیتگی (فا: نوعی علف). erynguim

نارسوْسلو..narsoslu [اؤزل آد] سوُمقاییت‌دا یئر آدی[۲۴۰].

نارسیسیزم..narsisizm [آد، فرانسیزجا] اؤز سئورلیک (فا: نارسیسیزم).

نارشراب..narşərab [آد] نار سوُیوندان حاضرلانان شیره.

نارقوْوورماسی..narqovurması [آد] نارلا حاضرلانمیش قوْوورما نوعو.

نارقوُردو..narqurdu [آد، دیرگی] نار و بعضی میوه‌لری زده‌له ین و اوْنلارین آرادان گئتمه سینه و چؤرومه سینه سبب اوْلان بؤجک.

ناغاراکی..nağarakı [اؤزل‌آد] نارکی کندی: اهرده کندآدی، فارسجا قوندارما آدی "نقاره‌کوب" یازیلیر {۱-نرگی ، عاغیلل آدام[۶۶]، ۲-ناغارا سؤزوندن: دوول چالان}.

نارکوْتیک..narkotık [آد، فرانسیزجا] اوُیوشدوروجو (فا: نارکوتیک).

نارگوْل..nargül [اؤزل آد] نار گولو کیمی گؤزل، قیز آدی.

نارگیل..nargil [آد، بیتگی] هیندوُستان جَویزی(فا: ~) {نار+گیل / دانا}.

نارگیللر..nargillər [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی‌لردن، بوتون نار نوع‌لارینی ایچینه آلان کیچیک بیر بیتگی سوْیو (فا: تیره انار).

نارگیله..nargilə [آد] ۱-قلیانلارین شیشه و یا دمیرگؤوده‌لری، قلیان(فا: قلیان) nargileh ۲-آذربایجان اوْیون هاوالاریندان بیری، شامخور‘دا داغ آدی[۲۴۰] {دهخدا سؤزلوگونده اشاره اولدوغونا گؤره اسکی چاغلار قلیانین گؤوده سینی نارگیل آغاجیندان دوزلدرمیشلر و بو سببدن قلیان اوچون نارگیله کلمه‌سی (عربلر ایچینده) ایشله‌نیرمیش}.

نارلی..narlı [صفت] نار قاتیلمیش، ناری اوْلان.

نارلی..narlı [اؤزل آد] مراواتیه، داشلی بوُرون (~داغ)ده کندآدی.

نارلیق..narlıq [آد] نارباغی.

نارناوا..narnava [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند و داغ آدی {نار/نور+ناو+ا}.

نارنجک..narincək [آد] بالاجا ال بوْمباسی (فا: نارنجک). grenade

نارنجک..narıncək [اؤزل آد] قُروه ده کند آدی {نارین+جیق}.

نارنجیه..narinciyə [آد، بیتگی] توْرونج گیللردن بیر بیتگی.

نارَنگی..narəngi [آد، بیتگی] پوْرتاغالا اوْخشار عطیرلی میوه‌سی اوْلان و همیشه یاشیل آغاج.

نارَوا..na rəva [صفت، فا] خوْشا گلمه ین، اوُیقون سوز.

ناروُتی..naruti [اؤزل آد] ایلام تانریلاریندان[۲۱۱].

ناری..narı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {نار+ی}.

ناریش..narış [آد، بیتگی] نارینج، توُرونج سوولاردان بیر میوه آغاجی، نارینج، توُرونج "بایاتی: نارینجی سوْیمادیم هئچ-، من عاشقام نارینجا--" (فا: نارنج). citrus bigardia. rut

ناریشتار..narıştar [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

ناریش مُربّاسی..narış mürəbbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

نارین..narın [صفت] سوْن‌درجه‌خیْردا، اینجه‌توْزکیمی‌بالاجا (فا: ریز) tiny {سن: خاصه؛ موغولجادیر[۸۲]؛ نار+ین، باخ: نار› نوُر}.

نارین لاشدیرماق..narınlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] توْز حالینا سالماق، خیردالاماق.

نارین لاشماق..narınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] نارین حالا دوشمک.

نارین‌لیق..narınlıq [صفت] نارین شئیین حالی، خیردالیق.

نارین نارین..narın narın [ظرف] بالاجا بالاجا، خیردا خیردا.

نارینج..narınc [باخ] ناریش.

نارینجا..narınca [صفت] سوْن درجه نارین، چوخ خیردا.

نارینجی..narıncı [صفت] ناریش میوه‌سی رنگینده بیر رنگ (فا: نارنجی). orange (coloured)

نارینجیق‌لار..narıncıqlar [آد] ذرّه جیک‌لر (فا: ذرّات). particles

نارینگی..narıngı [باخ] نارَنگی.

ناریه..nariyə [اؤزل آد] هیتیت فیرتینا تانری‌سی تَشوُپ‘ون اوْغلو[۲۱۱].

ناز..naz [آد، فا] عشوه، غمزه، قیر وئرمه و اؤزونو بیندیرمه حالی، قیریش، جیلوه، اینجه داورانیش(فا: ناز). coyness

نازباخیش..nazbaxış [اؤزل آد] نازلی باخیش کیمی گؤزل، قیز آدی.

نازباری..nazbarı [آد] آغیرآغیر اوْینانیلان آذربایجان اویون هاواسی.

نازبالیش..nazbalış [آد] قوش تئله‌یینن دوزلمیش یومشاق بالیش (فا: ناز بالش). small cushion

نازخاتون..nazxatun [اؤزل آد] نازلی خانیم، قیز آدی.

نازغمزه..nazğəmzə [آد] عشوه، سوْزگون باخیش، جیلوه.

نازگول..nazgül [اؤزل آد] نازلی خانیم، قیز آدی.

نازل..nazil [آد، عربجه] آشاغی یئنن، یئره یئنن و دوْشن (فا: ~).

نازلاما..nazlama [آد، یازین] آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتیندا اوشاق‌لارین تربیه‌سی و اولارا محبت گؤسترمک اوچون بو نوع قوْشقو دئییلر، قورولوشجا مصرع‌لری ۷و۸ هجادان و بیر بیت‌دن تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "بالاما قوربان ایلانلار. بالام نه واخ دیل آنلار. "[۷۳، ۷۴].

نازلاماق..nazlamaq [تاثیرلی ائیلم] عزیزله‌مک، نازینی چکمک (فا: نوازش کردن).

نازلاندیرماق..nazlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] نازینی چکمک، اوخشاماق، عزیزله‌مک.

نازلانماق..nazlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ناز ائله‌مک (فا: ناز کردن). to strut

نازلی..nazlı [صفت] عشوه‌لی، غمزه‌لی(فا: طناز). coquettish

نازلی..nazlı [اؤزل آد] نازلو: اوُرمیه ده بیر کندیستان، کند و چای آدی.

نازلی‌دوُزلو..nazlı duzlu [صفت، دا] عشوه‌لی، غمزه‌لی، خوشاگلیم.

نازلی‌نازلی..nazlı nazlı [ظرف] عشوه و غمزه ایله، ناز ایله.

نازلیجا..nazlıca [صفت] نازلی کیمی.

نازلی‌محمدعلی‌قیزی‌حاجی‌یئوا..nazli məmədəli qizi haciyeva [یازار] ش۱۳۳۲ده اوْردوبادین زَنند کندینده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نازناز..naznaz [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند و اوّشنویه دا چای آدی.

نازنازی..naznazı [آد] بیر نوع بالاجا ناخیشلی یومشاق پارچا.

نازنازی.. naznazı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، اینجه و سوزگون قادین رقصیدیر. مولایم، گؤزل بیر نئچه یئرینده ترئمولا ایله سسلرین سورعتلی تکراری ایله زنگینلنمیش مئلودییادیر. ایفاچیبا بیر نوع یئرینده دؤنمک، اونلارا ظریف اویناما، دؤوره بؤیو سوزگون یئریشلی و یا دوزونه اینجه حرکتلر ائتمک ایمکانی وئریر[۲۴۵].

نازنین.. nazənin [صفت، فا] نازلی، نازیک‌واینجه ترپه‌نیش‌لی، (فا: ~) nice

نازنین‌نازنین.. nazənin nazənin [ظرف] نازلی‌اولاراق،اینجه اینجه.

نازۇ.. nazo [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بؤیو[۲۰۹].

نازیک.. nazik [صفت، فا] قالین‌لیغی آز اولان، اینجه، ظریف و گؤزل (فا: نازک، ظریف). elegant ،narrow

نازیک.. nazik [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

نازیک‌اوّرک (لی).. nazik ürək(li) [صفت] اوّره‌یی یومشاق.

نازیک‌بئل.. nazik bel [صفت] اینجه بئل، بئلی نازیک.

نازیک‌باغیرساق.. nazik bağırsaq [آد] معده‌دن باشلایاراق یوغون باغیرساغا وصل اولان باغیرساق (فا: روده باریک). small intestine

نازیک‌بالدیر.. nazik baldır [آد، بیتگی] سؤنبوله بنزر چیچکلری اولان و سؤپورگه تیپلی بیر بیتگی.

نازیکجه.. nazikcə [صفت] چوخ نازیک.

نازیک‌لشدیرمک.. nazikləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] داها نازیک ائتمک.

نازیک‌لشمک.. nazikləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اینجه‌لشمک ۲-آریق لاماق، اینجَلمک.

نازیک‌لنمک.. naziklənmək [باخ] نازیک لشمک.

نازیک‌لیک.. naziklik [آد] اینجه‌لیک (فا: ظرافت). elegance

نازیک‌مزاج.. nazik məzac [صفت] مزاجی خوش اولان.

ناس۱.. nas [آد، عربجه] اینسانلار، خالق، جاماعات (فا: مردم). People

ناس۲.. nas [آد، دا] دیلین آلتینا قویولوب سورولان وخینا رنگلی توّتون نوعو، بیر نوع اویوشدوروجو ماده (فا: ~).

ناساز.. nasaz [صفت، ظ، فا] کئف‌سیز، ازگین، خسته حال (فا: ~).

ناسازلیق.. nasazlıq [آد] کئف‌سیزلیک، خسته حاللیق.

ناسپاس.. nasipas [صفت] حق بیلمز (فا: ~). ungrateful

ناسخ.. nasix [صفت، عربجه] ۱-پوزوجو، باطل ائدن. ۲-بیر کتاب و یازی‌نین اوّستوندن یازان و نسخه گؤتورن (فا: ~).

ناسزا.. nasəza [صفت، فا] ۱-نالایق. ۲-سؤیوش، پیس دانیشما (فا: ~).

ناسوُس.. nasus [آد، ع‹ر] یئل‌ووُرما قورقوسو {کلمه روسجا اولاراق ساسات و suck سؤزنه باغلیدیر}.

ناسیرقا.. nasırqa [آد، دا] بنّالیقدا ایشله‌نن و مصالح داشیماق اوچون بیر نوع دؤرد قولّلو زنبیل (فا: زنبه). handbarrow

ناسیل.. nasıl [صفت، تو‹نه›+ع‹اصل›] نجور.

ناسیونالیزم.. nasyonalizm [آد، فرانسیزجا] اولوسچولوق (فا: ملی گرایی).

ناشاد.. naşad [صفت] اوزونتولو (فا: غمگین). sad

ناشار.. naşar [صفت] اؤزونو بَیه‌نن" ~آدام: ادّعالی" [۵] {نا+شرّ}.

ناشر.. naşir [آد، عربجه] یایان، یاییمجی، نشرائدن (فا: ~). pulisher

ناشُکور.. naşükür [صفت] قدربیلمز، نانکور(فا: ناشکر).

ناشی.. naşı [صفت، عربجه] گؤرگوسوز، نابلد (فا: ~). unskilled

ناشی‌لیق.. naşılıq [آد] خام‌لیق، تجرُبه‌سیزلیک.

ناصاف.. nasaf [صفت] صاف اولمایان (فا: ~). uneven

ناصِح ۱.. naseh [آد، عربجه] اؤیود وئرن، اؤیودچو (فا: ~). ۲-ناصح۲(یازار) آغاعلی‌بگ‌ناصح (۱۳۳۲ه-۱۲۷۲)شاماخی‌لی اولاراق، فضولی مکتبینده تورکجه شعرلری وار[۱۱۷].

ناصر.. nasir [عربجه] ۱-یاردیم جی (فا: ~). assister ۲-قزوین، قُروه، زنجان، آباده، اورمیه (~آباد)، کرج(~یه) ده کند آدی.

ناصواب.. nasəvab [ف+ع] دوز اولمایان (فا: ~). incorrect

ناصیه.. nasiyə [عربجه] آلین، آلن (فا: پیشانی). mien

ناطق.. natiq [آد، عربجه] چیخیش ائدن، قونوشماجی (فا: ~). speaking

ناظر.. nazir [صفت، عربجه] باخان، باخیجی (فا: ~). seeing

ناظم.. nazim [عربجه] نظمه سالان (فا: ~). regulator

ناظم آباد.. nazim abad [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

ناظم حکمت.. nazim hikmət [یازار] اؤنلو تؤرک یازاری ۱۹۰۲م ده سالونیکا دا دؤنیایا گلیب و۱۹۶۳ ده مسکووادا دونیادان گئدیبدیر.

ناعلاج.. naəlac [صفت] علاج‌سیز، چاره‌سیز.

ناغارا.. nağara [آد] داوُل، هر ایکی اؤزو دری‌لنیمش قاسناق بیچیملی چالقی‌آلتی(فا: نقاره) timbal{ع ‹نقَرَ: دؤیدو› نقّاره› ناغارا}.

ناغارات (ناقارات).. nağarat (naqarat) [آد، عربجه] بیر ماهنی‌دا ویا شعرده هر قطعه‌دن سونرا تکرارلانان بؤلوم.

ناغاراچالان.. nağaraçalan [صفت] ناغاراچی.

ناغاراچی.. nağaraçı [صفت] ناغارا چالان، داوُلچو.

ناغاراچی‌داغ.. nağaraçıdağ [اؤزل‌آد] نقره‌چی‌داغ: خالخال دا داغ آدی.

ناغاراچی‌لیق..nağaraçılıq [آد] ناغاراچی‌نین ایشی.

ناغاراداغ..nağaradağ [اؤزل آد] نقَره‌داغ: تاکستان دا داغ آدی.

ناغی..nağı [آد، ع‹نقی›] اوغلان آدی.

ناغیل..nağıl [آد، ع‹نقل›] حکایه، بوْی (فا: داستان).

ناغیل‌باشی..nağıl başı [آد] دینله‌ییجی‌لری ماراقلاندیرماق اوْچون ناغیل لارین اوّلینده سؤیله‌نن یوْنگول مضمونلو مُقدّمه وگیریش.

ناغیلچی..nağılçı [صفت] ناغیل دیین، ناغیل سؤیله ین.

ناغیل‌دیین..nağıl diyən [صفت] ناغیل چی (فا: قصه گو). storyteller

ناغیل‌یازان..nağıl yazan [صفت] ناغیللاری‌مکتوب ائله ین (فا: قصه نویس). story writter

نافتالان..naftalan [اؤزل آد] آذربایجان‘دا شهر آدی.

نافذ..nafiz [صفت، عربجه] دلیب گئچن، اتگین penetrating

نافرمان..nafərman [صفت] یاغی (فا: ~). rrefractory

نافع..nafe [صفت، عربجه] یارارلی، قازانج‌لی (فا: سودمند). useful

نافله نامازی..nafilə namazı [آد] اندازه‌دن آرتیق قیلینان نماز (فا: نماز نافله).

نافله..nafilə [صفت، عربجه] یارارسیز، بوْشا گئدن، بوْش (فا: ~).

ناقابل..naqabil [ظرف] ۱-آزجا insignificant ۲-نالایق، یئرسیز(فا: ~).

ناقاراچای..naqaraçay [اؤزل آد] هشتَری ده چای آدی.

ناقافل..naqafil [صفت] بیردن، گؤزله‌نیلمه‌دن، خبرسیز (فا: غفلتاً).

ناقّال..naqqal [آد، عربجه] بوش بوغاز، چوخ دانیشان (فا: نقّال).

ناقص..naqis [صفت، عربجه] اسکیک، تاماملانمامیش(فا: ~ defrctive

ناقص..naqiz [صفت، عربجه] پوْزان، قیران، ایلقار پوزان (فا: ~).

ناقا بالیغی..naqqa balığı [آد، دیرگی] باخ: لاقا بالیغی.

ناقالادیزه‌سی..naqqaladizəsi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ناغارا+دیزه‌سی}.

ناقل..naqil [صفت، عربجه] داشییان، گئچیرن (فا: ~). conducting

ناقوْلای..na qolay [صفت] قوْلای اوْلمایان، راحات اوْلمایان.

ناقوس..naqus [آد، عربجه] کیلسه زنگی (فا: ~).

ناک..nak [آد] نَک: تمساح، نهنگ (فا: ~) {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر}.

ناکام..nakam [صفت] کام آلمامیش، یاریمامیش (فا: ~). Unrealized ۲-ناکام(یازار) (م۱۹۰۵-۱۸۲۹)تورکجه گؤزل اثرلری وار[۲۸].

ناکس..nakəs [صفت] آلچاق، دَیرسیز آدام (فا: ~). ignoble

ناکؤندَم..naköndəm [صفت] کؤندم‌سیز.

ناکیشی..nakişi [صفت] نامرد، آلچاق، دَیرسیز آدام (فا: نامرد). ignoble

ناکین..nakın [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

ناگاه..nagah [ظ، فا] قافیل‌دان، بیردن بیره (فا: ~) all of a sudden

ناگُمان..naguman [صفت] گُمانی اوْلمایان، اینانمایان.

ناگهان..nagəhan [ظ، فا] آنسیزین، بیردن بیره، آنی اوْلاراق (فا: ~).

نال..nal [آد] قوْرونماق اوْچون آت کیمی حئیوان لارین دیرناقلارینا ووُرلان دمیر (فا: نعل). horseshoe {ع‹نعل›، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

نالاینی..nalaini [اؤزل آد] اوُرارتولاردا ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

نالاداغ..naladağ [اؤزل آد] هشتپر ده داغ آدی.

نالان..nalan [آد، فا] اینله ین، اینله ییجی (فا: نالان).

نالایق..nalayiq [صفت، فا+ع] یئته نک‌سیز (فا: نالایق). incompetent

نالبند..nalbənd [آد] ۱-آتلارین آیاغینا نال ووُران ۲-خویدا کندوداغ-آدی. اوْشنویه‌ده‌چای آدی.سوُلدوز، قئیداردا داغ آدی؛ داغ‌آدی[۲۴۰].

نالبوْیای..nalboyay [اؤزل آد] یاقوُت تانریچالارینداں[۲۱۱].

نال‌تؤکن..naltökən [آد] داشلی و چانقیللی (یوْل).

نال قیران..nalqıran [آد] داشلی و چانقیللی (یوْل).

نالچا..nalça [آد] باخ: نال.

نالبند..(nalbənd [آد] نالچی: آت‌لارا نال ووُران (فا: نعل بند).

نالچی..nalçı [آد] نالبند: آت‌لارا نال ووُران (فا: نعل بند).

نالاتماق..nallatmaq [اتّدیرگن ائیلم] آت‌لارا نال ووُردورماق.(فا: ف.س)

نالاماق..nallamaq [تاثیرلی ائیلم] آت‌لارا نال ووُرماق (فا: نعل زدن).

نالانماق..nallanmaq [بلسیز ائیلم] آت‌لارا نال ووُرولماق (فا: نعل زده شدن).

نالو..nallu [اؤزل آد] اوْغوز-قایی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

نالوس..nalus [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی.

ناله..nalə [آد، فا] اینیلتی، سیزیلتی (فا: ~).

ناله..nalə [یازار] (۱۹۱۷-۱۸۵۰م)محمدحسین‌باکی‌لی‌شاعردیر[۱۱۷].

نام..nam [آد، سوُمرجه ‹نا›؛ فا] ۱-آد. ۲-اوْن (فا: ~).

نام‌نشان..namnişan [آد] آد، یئر یوُرد (فا: نام و نشان).

نامئهربان..namehriban [صفت] سوْیوق داورانیش‌لی (فا: نامهربان).

نامازنamaz.. [آد، فا، نماز، باخ: نوْم] مُسلمانلارین گوْنده بئش کز ائتدیکلری دینی عبادت، صلات (فا: صلات). prayer

نامازگاه..namazgah [اؤزل آد] اسماعیللی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

نامازلیق..namazlıq [آد] اوْزه رینده ماماز قیلینان شئی، سجّاده.

نامبارک..namübarək [صفت] اوغورسوز (فا: ~). inauspicious

نامُتناهی..namütənahi [صفت] سونْسوز، انتهاسیز، بیتمه ین (فا: ~).

نامحرم..naməhrəm [صفت، فا+ع] محرم اولْمایان (فا: ~).

نامُحکم..namöhkəm [صفت] داوامسیز، محکم اولْمایان (فا: ~).

نامدار..namdar [صفت] آد قازانمیش، اوْنلو. (فا: ~).

نامُراد..namurad [صفت] ناکام (فا: ~).

نامربوط..namərbut [صفت] اوُیومسوز (فا: ~). irrelevant

نامرد..namərd [صفت، فا] آلچاق، مرداولْمایان. unmanly

نامرغوب..namərğub [صفت] قلیته‌سیز (فا: بی کیفیت). undesirable

نامرگ..namərg [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

نامُروّت..namürüvvət [صفت] مرحمت‌سیز.

نامزَد..namzəd [آد، فا] آدای، آداخلی (فا: ~). betrothed

نامُساعد..namüsaid [صفت] مساعد اولمایان، اوُیقونسوز unfavorable

نامُساوی..namüsavi [صفت] نابرابر، ائشسیز (فا: ~). unequal

نامَشروع..naməşru [صفت] تؤره دیشی (فا: ~). unlawful

نامَطبوع..namətbu [صفت] مطبوع اولمایان (فا: ~). unpleasant

نامَطلوب..namətlub [صفت] ایسته‌مه‌دن (فا: ~). undesirable

نامَعلوم..naməlum [صفت] تانینمایان، بیلینمه ین، بلسیز، مجهول.

نامُعین..namüəyyən [صفت] مُعین اولْمایان، بللی اولْمایان (فا: ~).

نامقبوُل..naməqbul [صفت] قبول اولْمایان، بَیه‌نیلمه ین (فا: ~).

نامُمکن..namümkün [صفت] مُمکن اولمایان.

نامُناسب..namunasib [صفت] مُناسب اولْمایان، اوُیقون اولْمایان (فا: ~).

ناموُس..namus [آد، عربجه] حیثیت، غیرت (فا: ~). principle

ناموُس سوز..namussuz [صفت] غیرت‌سیز(فا: بی ناموس). unprincipled

نامه..namə [آد، فا] مکتوب، بلگه (فا: ~).

نامیق اوْغلو تای‌بوُغا..namıq oğlu tay buğa [اؤزل آد] سیبیر خانلیغی نین قوُروجوسو[۲۰۹].

نان..nan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] اکمک، چؤرک (فا: ~).

ناناس..nanas [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

نانجیب..nanəcib [صفت] نجیب اولمایان، نانکوْر (فا: ~). unchaste

نانسا..nansa [اؤزل آد] مراغا دا کند آدی {موغولجا قیز آدی}.

نانکوْر..nankor [آد، فا] ایی‌لیک بیلمز، یاخشی‌لیق ایتیرن کیمسه (فا: نمک نشناس). miserly

نانار..nannar [اؤزل آد] سوُمر تانریلاریندان[۲۱۱].

نانه..nanə [ع ‹نعناع›] باخ: نعناع.

ناو-..nav- [اؤزل آد] یئر آدلاریندا ناو و بوروسو اولان و سوُلو یئر معناسیندادیر: مراغا(ناوا)، اهر (ناواسار)، هشتپر (ناوان)، ساوه (ناوئین)، اوُرمیه (~جوُوان)، قوچان (ناوَخ)، اوُرمیه (ناوسر)، گئرمی (ناولو)، کیوی(ناوند)، بجنورد (ناوه) ماکی (ناویْر) دا کند آدی. هشتپر ده (ناورود) چای آدی. اوُرمیه ده (ناوسر) داغ آدی.

ناوار ۱..navar 1 [اؤزل آد] میلاددان‌اؤنجه قوتتی‌خالقینین ملکه‌سینین آدی[۹۷]. ۲-ناوار۲ (آد) باند، سارقی. ۳-حئیوانی یؤکله‌مک اوْچون بئلینه قویْولان کؤلش‌لی توْربا، یهرآلتی[۱] {محتملا فارسجادیر}.

ناوسار..navasar [اؤزل آد] نَواسر: اوُرمیه و زنجان دا داغ آدی.

ناواسیْر..navasır [اؤزل آد] نواسیر: قاراداغ حُسینکلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸،۳].

ناواسین..navasın [اؤزل آد] نواسین: قُروه ده داغ آدی.

ناوالا..navala [آد] مال قارا یئمی، نوْغالا {باخ: نوْغالا}.

ناوالچا..navalça [آد، دا، فا‹ناوان›] یاغیش سوُیونون آخماسی اوْچون دامالارین کنارینا قویْولان بوْرو" ناوالچالار شیریلدایبر".

ناوچاغان..navçağan [آد، بیتگی] چیچک‌لری قات قات و موْر رنگینده بیر تاتوُلا جنسی، بوْروچیچگی، بادیمجان چیچگی (فا: ~).

ناوروُز..Navruz [اؤزل آد] قیْرقیز-ایچکیلیک-تاییْت بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

ناویْر..Navır [آد، تورکمنجه] گؤلک[۱۳۵].

ناهار..nahar [آد، عربجه] گؤن اوْرتا یئمه‌گی (فا: نهار). lunch

ناهار..nahar [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {ناو+ار}.

ناهوُنت..nahhunt [اؤزل آد] ایلام لاردا ایشیق تانری‌سی[۲۱۱].

ناهی..nahı [اؤزل آد] هئریس دا کند آدی {نایی: نایمان یئری}.

ناهید..nahid [آد، فا] آخشام اوُلدوزو، چوُلپان، ونوس (فا: ~).

نای..nay [] باخ: نئی.

نایب..nayib [آد، عربجه] بیرینین یئرینده اوْتوران و اوْنون کیشی سل ایشلرینی دوْلاندیران (فا: ~).

نایب‌شیروانی..nayib şirvani [یازار] (ش۱۲۶۳-۱۲۸۵) شاماخیلی-شاعردیر[۵۲].

نایبلی..nayibli [اؤزل آد] اوْغوز-قارقین‌بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

نایجوک..naycuk [اؤزل آد] ضیاآباد دا کند آدی.

نایغارا..nayğara [صفت] گؤلمه‌لی و سؤزه‌سؤز چیخاران آدام.

نایل..nayil [صفت، عربجه] اریشمیش، اله گئچیرمیش، واران (فا: ~). nylon

نایلون..naylon [آد، اینـ] پلاستیک جنسیندن اولان شئی (فا: ~). nylon

نایلیت..nayiliyət [آد، عربجه] نتیجه‌یه یئتیرمه، بیر سوْنوجا وارما، باشاری‌لیق.

نایمان..nayman [اؤزل آد] ۱-سوْیلو، اؤزوندن‌اَمین ۲-قیْرقیزوقازاق اوْیماقلاری بگلریندن[۷]. ۳-نایمانلار موغول منشاءلی اوْلاراق توْرک-لشمیش بیر قوْمدولار، موُغولجا بوُ کلمه سککیز معناسینداییر و آنلامجا ۸ بوْیون بیرلشمه سی دئمکدیر[۱۲]. قیْرقیز-ایچکیلیک-قادیْرشا؛ قیْرقیز-ایچکیلیک؛ قوُندوُر-قاسپوُلاد؛ قازاق-اوْرتایوْز؛ آلتای توْرکلری تئلئوُت بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

نایهان..Nayhan [اؤزل آد] اؤزبَک بوْی‌لاریندانديْر[۸۱-۱۵۸].

نپتوْن..nepton [آد، فرانسیزجا] گؤنش سیستیمینده ۸جی گزه ین.

نت..net [صفت، فرانسیزجا] بللی و آیدین اوْلان، آچیق سئچیک.

نتووْرک..netvork [آد، فرانسیزجا] بیلیشیم آغی[۲۱۸]. network

نجل..necəl [صفت] نئجه‌لیک و کیفیت باخیمیندان اوْلان.

نجه..necə [ض] نجور، نه کیفیت ده (فا: چطور). How {سوُمرجه ‹ان شه›؛ گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹نه تک›، سن}.

نجه‌دییرلرکی..necə diyərlərki [باغلاییجی سؤز] فکری تام و دوْزگون افاده ائتمکده چتین‌لیک چکدیکده ویا دانیشانین سؤزویله تام راضی‌لیغا گلمه دیکده ایشله دیلن افاده.

نجه‌لنمک..necələnmək [تاثیرسیز ائیلم] نئجه‌لیگی بیلینمک.

نجه‌له‌مک..necələmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئی کیفیت باخیمیندان بلیرله‌مک.

نجه‌لیک..necəlik [آد] کیفیت (فا: چگونگی). quality

نجه‌لیک‌سیز..necəliksiz [صفت] آییردیجی اؤزَللیگی اوْلمایان، بسیط، دوْز.

نجه‌لیک‌سیزلیک..necəliksizlik [آد] نئجه‌لیک‌سیز اوْلما وضعیتی.

نجه‌لیک ظرفی..necəlik zərfi [آد، دیل ب] کیفیت ظرفی (فا: ظرف کیفیت). qualilficative adjective

نجه‌لیک‌لر..necəliklər [صفت] کیفیت (فا: اوصاف). qualities

نجه‌لیکلی..necəlikli [صفت] بیرشئیی او بیریلردن آییران اؤزللیک.

نجه‌له‌ییجی..necələyici [آد] نئجه‌له‌مک اؤزللیگی اوْلان، نئجه‌له‌ین.

نجه‌له‌یش..necələyiş [آد] نئجه‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

نئچَنجی..neçənci [] سوْرو اوْلاراق بیر شئیین سیراجا یئرینی بللی ائتمک ایسته‌نیر.

نئچون..neçün [ض] نه اوْچون سؤزونون شعرده ایشله‌نن شکلی.

نئچه..neçə [ض، ت] نه قدر، نه سایی جا.

نئچه‌سسلی..neçəsəsli [صفت] نئچه سس بیرلیکده (فا: چند صدایی). polyphonous

نئچه‌نئچه..neçəneçə [ظرف] چوخ چوخ.

نئچه‌له‌مک..neçələmək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی سایی ویا اؤلچو ایله بیلدیرمک.

نئچه‌له ییش..neçələyiş [آد] نئچه‌له‌مک ایشی ویابیچیمی.

نئچه‌لیک..neçəlik [آد] کمیت.

نئچه‌لیک ظرفی..neçəlik zərfi [آد، دیل ب] کمیت ظرفی (فا: ظرف کمیت). adverb of quantity

نئچه‌له‌ییجی..neçələyici [صفت] نئچه‌له‌مه اؤزه‌للیگی اوْلان.

نئچه‌یانلی..neçə yanli [صفت] چوخ یانلی (فا: چندوجهی). polyhedron

نئرگال..nergal [اؤزل آد] نئرقال: سوُمرلرده قارانلیق و جهنم تانری سی[۲۱۱].

نئرگین‌اوْراتاغ..nerginoratağ [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

نئرو..nero [لا، دا] سینیر، عصب (فا: عصب).

نئری..neri [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: نئریک}.

نئریک..nerik [اؤزل آد] ائتی‌لرده فیْرتینا تانری سی[۲۱۱].

نئسی..nesi [اؤزل آد] م۱۳جو یوْزیل‌ده توْرکوستاندا بیر شهر آدی[۱۲].

نئشتر..neştər [آد، فانیش+دریدن›] حئیوانلاردا ساشما اورقانی.

نئشدوْولوق..nəşdovluq [باخ] نَشدوْولوق: قلیان آلتی.

نئشه..neşə [آد، ع ‹نشئه، نشأت›] کئف و حال "نئشه‌سی سازدی".

نئشه‌لی..neşəli [صفت] شاد، کئفلی "نئشه‌لی گونلر".

نئفت..neft [باخ] نفت.

نئفتیک..neftik [اؤزل آد] سوُمقاییت‘دا داغ آدی[۲۴۰].

نئفچالا..nefçala [اؤزل آد] نئفتچالا: آذربایجان‘دا بیر رایوْن آدی.

نئقاتیو..neqativ [فر، صفت] اوْلومسوز یؤن، منفی (فا: منفی).

نئوْزوْیک..neozoik [آد، فرانسیزجا] یئر چاغلاریندا ۳جو و ٤جو چاغلا ایلگیلی.

نئوروُز..nevruz [باخ] نوْروُز.

نئولوژی..neoloji [یو] دیلده یئنی عمله گلمیش سؤز ویا افاده‌لری آراشدیران بیلیم (فا: ~).

نئولیت..neolit [آد، یو: یئنی+داش] یئنی داش چاغی (فا: عصر سنگ).

نئون..neon [آد، یونانجا] هاوا عنصرلاریندان، آتوم سایی‌سی ۱۰، آتوم آغیرلیغی ۲۰,۲، یوْغونلوق۰,۷، قیسالتماسی Ne (فا: ~).

نئهرَم..nehrəm [اؤزل آد] نخجوان‌دا یئر آدی[۲۴۰].

نئهره..nehrə [آد] چالخایاراق یاغ وکره آلماق اوْچون قاب.

نئهیلیزم..nehyilizm [لا: هئچ نه] یوْخجولوق (فا: ~).

نئی..ney [آد، فا] ۱-قمیش (فا: نی). ۲-بوْلول، قامیش چالقی آلَتی.

نئی‌باغی..neybağı [اؤزل آد] نای‌باغی: میانا دا کند آدی {نئی یئری}.

نئی‌بین..neybin [اؤزل آد] نایبین: اوُرمیه ده کند آدی {نایمان}.

نئی‌چالان..ney çalan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {نئی چالینان کند}.

نئیچران..neyəçəran [اؤزل آد] هئریس‌ده کندآدی {۱-نئی‌چالان ۲-نئی چیْران: نئی‌ایشغی[۶۶]}.

نئیسان..neysan [آد، یونانجا] یازین ایلک آیی، میلادی ٤جو آی (فا: نیسان).

نئیله..neylə [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {نای+لا}.

نئیله‌مک..neyləmək [باغلاییجی سؤز] نه ائتمک؟.

نبات..nəbat [آد، فا] ۱-بیتگی (فا: گیاه). vegetable ۲-باخ: نابات.

نباتات..nəbatat [آد، عربجه] بیتگی‌لر (فا: گیاهان).

نباتی..nəbati [صفت، عربجه] بیتگی سل (فا: گیاهی).

نباتی..nəbati [یازار] سیدابولقاسم‌نباتی م۱۹جو یوْزیل‌ده یاشامیش، آذربایجان دیلی‌نین ان گؤرکملی شاعرلریندن سایبلیر "سحر میخانه اطرافین گزیردیم مست و بی پروا. کی‌گؤردوم اوندا ناگه بیر عجایبب صورت زیبا. "[۲۸، ۱۴۱]. نباتی‌نین پورتره سی و دینج ائویندن بیر گؤرونتو:

نبش..nəbş [آد، عربجه] یارماق، قازماق (فا: ~).

نبض (نبیض)..nəbz (nəbiz) [آد، عربجه] دؤیونتو، بیلک دؤیونتوسو (فا: ~).

نُبوَّت..nübüvvət [آد] پیغمبرلیک (فا: پیامبری). prophet

نُبوغ..nubuğ [آد] هوشلولوق (فا: ~). genius

نَبوی..nəbəvi [صفت، عربجه] ح محمده باغلی، پیغمبره عاید اولان (فا: ~).

نبی..nəbi [آد، ع‌سومرجه‌نابوُ] یالواج، کتابی‌اولمایان‌پیغمبر(فا: ~) ۲- (اؤزل آد) قوچاق نبی م۱۸٦۰ ایللرینده آشاغی مالا کندینده اکینچی عایله ده آنادان اولوب، او دوران روسلارین ظُلم و استبدادینین علیه‌اینه قیاملار اولاراق قوچاق نبی پارتیزان‌لاریلا اولارا بؤیوک ضربه‌لر وارد ائدیردی، سونوندا دوشمن اونو حیله ایله اؤلدوردو.

نبی‌صوفو..nəbi sufu [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

نبی‌کندی..nəbi kəndi [اؤزل آد] کلئیبر، ماکی، قوْشاچای، تیکان‌تپه ده کند آدی.

نبی‌لیک..nəbilik [آد] نبوَّت (فا: پیغمبری). prophet

نتایج..nətayic [آد] سوْنوج‌لار، وارقی‌لار (فا: ~). results

نتیجه..nəticə [آد، عربجه]سوْنوج، وارقی (فا: ~). result

نثار..nisar [آد، عربجه]باغیشلاما، قُربان وئرمه و ائتمه(فا: ~).

نثر..nəsr [آد، عربجه]نثیر: شعر و منظوم اوْلمایان اثر، دانیشیق دیلینده یازیلمیش اثر، دوْز یازی (فا: ~). prose

نجابت..nəcabət [آد، عربجه]سوْیلولوق، تمیزسوْیدان گلمه(فا: ~). decency

نجات..nəcat [آد، عربجه]قورتولوش، خلاص، قوُرتولما. deliverance

نجات وئردی..nəcat verdi [آد]اوشاقلارآراسیندا اویناندان بیر اوْیون آدی.

نجاح..nəcah [آد، عربجه]پیروز (فا: ~).

نجّار..nəccar [آد، عربجه]یونوجو، آغاجلاردان قاپی پنجره و بوجور شئیلر دوزلدن، دوْلگر، خرّاط (فا: ~). carpenter

نجّار..nəccar [اؤزل آد]سایین‌قالا دا کند آدی.

نجّارلو..nəccarlu [اؤزل آد]بیر توْرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

نجاست..nəcasət [آد، عربجه]پیسلیک، دیشقی (فا: ~). defilement

نُجبا..nücəba [ع، نجیب چوْغولو]نجیبلر، سوْیلولار.

نجس..nəcis [صفت، عربجه]ناپاک، تمیز اولمایان (فا: ~).

نجف..nəcəf [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اوْلار).

نجف‌آباد..nəcəf abad [اؤزل آد]بیجارین ۷ کندیستانیندان بیری، ۵۵ کندی و ۹۰۰۰ نفر نفوسو ❋واردیر، کندیستانین مرکزی نجف‌آباد دیر، کندیستانین اهالی سی تورک و کوْرددولر.

نجم‌آباد..nəcm abad [اؤزل آد] کرج ده کند آدی.

نجم‌الدین کوکبی..nəcməddin kökəbi [یازار] آذربایجان موسیقی بیلگینی اولاراق ۱۶ و ۱۷ جی میلادی یوْزیل‌ده یاشاییبدیر.

نجم‌الشیخان..nəcmüşşeyxan [اؤزل آد]زنجان دا کند آدی.

نَجوْر..nəcür [ض، سوُمرجه ‹آ-نا›]نه تَهر (فا: چگونه). how?

نُجوم..nucum [آد، عربجه] ۱-اوُلدوزلار. ۲-اوُلدوزلار حاقیندا بیلیم (فا: ~). astrology

نَجی کندی..nəci kəndi [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

نجیب..nəcib [آد، عربجه]سوْیلو، نجابتی و اصلی اوْلان (فا: ~) decent

نجس..nəcis [صفت] کثیف اولموش (فا: نجس). unclean

نحس..nəhs [صفت، عربجه]اوُغورسوز، مشعوم (فا: ~). unlucky

نحو..nəhv [آد] ۱-سؤز دوْزومو، سینتاکس ۲-طرز، manner

نُحوست..nəhusət [آد، عربجه]نحس‌لیک، نحس اولما، اوُغورسوز لوق (فا: نحسی). inauspiciousness

نحوه..nəhvə [آد]طرز، بیچیم (فا: روش). method

نحوی..nəhvi [آد، عربجه]باخ: سینتاکتیک (فا: ~).

نحیف..nəhif [صفت، عربجه]جیلیز، آریق، ضعیف (فا: لاغر). thin

نُخاع..nuxa [آد، عربجه] ایلیک (فا: ~).

نُخبه..nüxbə [صفت]سئچگین (فا: باهوش). best part

نَخجَلی داش..nəxcəli daş [اؤزل آد]خوی دا داغ آدی.

نخجوان..nəxcuvan [اؤزل آد]ناخچیوان naxçıvan: قوزئی آذربایجان‌ین شهرلریندن اوْلاراق باکی‌نین گوْنئی گوْنباتان و تبریزین قوْزئی گوْنباتان طرفینده قرار تاپیب؛ شهرین آدی‌نی یونان و روم منبع‌لر ناکسوان/ ناکشوان، بعضی عرب یازیچی‌لاری "نشابه" و یاقوت حموی "ناشاروا" شکلینده یازیبدیر، بعضیلریجه بو کلمه‌نین نقش جاهان سؤزوندن دوْزَلمه سی سؤیله‌نیلیر، آچیقدیرکی ایکی مین ایل سابقه‌لی شهرین آدی بوُجور یئنی کلمه‌لرله دوْزلمه‌سی ایضاح اوْلابیلمز[۹۷]؛ پروفسور آخوندوف (Prof. A. Axundov) بو سؤزو ایلاملارین تانریلارندان ناهوُنتئ (Nahhunte) سؤزونه باغلایبر، البته ایلاملارین بورادان چوخ اوزاق اولدوغو بو سؤزو سوال آلتینا آپاریر، کلمه نین کؤکو باره ده بیربیرینه یاخین ایکی مفهومو اؤنه سورمک اوْلار: ۱-ناک/ ناق+جوُوان سؤزونده جوُوان سؤزو سوُ قوْرویوجوسونا دئییلیر، کلمه‌نین ایلک بؤلومو ناخ/ ناک/ ناق/ نوْقای کیمی سؤزجوکلر اوُیغور و چنگیزلیلر دؤورو قوْرویوجو(بعضا ده گجلولوک مفهوموندا اولان تمساح معنالانیبدیر)مأمور آنلامیندا ایشله‌نیردی و بیرلیکده بؤلگه سوُلارینین قورویوجوسو معناسیندادیر. ۲-کلمه نین ایلک بؤلومو ناخ سؤزو نوح سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر و چیْوان سؤزوده چاوان ویا چاوسالان و خبرسالان مفهوموندادیر، و بیرلیکده نوح پیغمبرین خبر سالدیغی و دعوت یئری (بؤیوک طوفاندان سونرا ح نوح گمی سینین یئره اوْتوردوغو یئر) کیمی معنالانیر، البته بؤلگه‌ده ح نوح پیغمبره عاید سانیلان اونلارجا اثری نظرده توتارساق بو آنلاییش چوخراق دوْغرو گؤرونور.

نخجوان تپه..nəxcuvan təpə [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی.

نخجوانلی‌ماللامحمد..nəxcuvanlı mallaməmməd [یازار](م ۱۸۵۱-۱۹۱۶) ماللامحمددن ایکی مرثیه کتابی الیمیزده واردیر[۲۸، ۱۳۱].

نخست..nəxost [سایی، فا] ایلک (فا: اوّلین). first

نخل..nəxl [باخ]خورما (فا: ~). palm

نِخوت..nəxvət [آد، عربجه]اؤزونه فخر ائتمه، اؤزونو بَینمه، مغرور اولما(فا: ~). haughtiness

nida..nida [آد، عربجه] ۱-چاغیرما، باغیرما، سسلنمه proclamation ۲-(دیل ب) اؤنلم، دؤیقو قورخو جوشقو و هیجان بیلدیرن بیر کلمه "آه، آ، بیی، آمان"، (فا: ~). interjection

ندّاف..nədaaf [صفت] پامبوق آتان (فا: پنبه ریس). cotton carder

ندامت..nidamət [آد، عربجه] پشمانلیق (فا: ~). regret

ندرآباد..nədirabad [اؤزل آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

نُدرت..nüdrət [صفت] آز تاپیلان (فا: ~). rereness

ندرشه..nədərşə [اؤزل آد] قُروه ده کند آدی.

ندری..nədəri [اؤزل آد] بیجار دا کند آدی.

ندن..nədən [ض] ۱-نییه، نه اؤچون، نه سببدن، نه علتدن (بیر سوْرو علامتی) (فا: چرا). why? ۲-(آ) بیر ایش و وضعیتی وارلیغا گتیرن ویا گتیرمه یه سبب اولان هر شئی (فا: سبب، علت). Cause {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ نچوُک›}.

ندن بیلیم..bilim nədən [آد] اولونتولارین نجور اولماسینی آراشدیران بیلیم.

ندَنسل..nədənsəl [صفت] ندَنله ایلگی لی اولان (فا: علّی).

ندَنسل ایلیشگی..nədənsəl ilişgi [آد] علّی باغلانتی (فا: ارتباط علّی). causual relationship

ندَنسللیک..nədənsəllik [آد] ندَنسل و سببسل اولما وضعیتی (فا: علیت).

ندَنسللیک ایلکه سی..nədənsəllik ilkəsi [آد] هرشئیین سببی و ندَنی واردیر وهمان ندَنلر وشرطلر آلتیندا همان اولایین اورتایا چیخماسینی اؤنه سوْرن گؤروش.

ندنسه..nədənsə [ظرف] بیلینمه ین و بللی اولمایان بیر سبب دولایسیله.

ندَنسیز..nədənsiz [صفت] ندَنی اولمایان، سببسیز.

ندَنلرندنی..nədənlərnədəni [آد] علّت العلل (فا: علّت العلل).

ندَنلی..nədənli [صفت] سببلی، ندَنی اولان، سببی اولان.

ندَنلی ندَنسیز..nədənli nədənsiz [ظرف] هئچ بیر ندَنی یوخکن.سببلی سببسیز.

ندَنلیک..nədənlik [آد] عیلّت لیک (فا: سببیت). causality

ندوْکندی..kəndi nədo [اؤزل آد] نادیر کندی: ماکی داکند آدی {اینسان آدی}.

نده نیله..nədənilə [ظرف] سببیله، اؤزوندن.

ندیم..nədim [آد، عربجه] یولداش، یاخین دوْست (فا: رفیق).

نَدیم..Nedim [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-اوگورچالی بوْی لاریندا ندیر[۱۵۸-۸۱].

ندیمه..nədimə [آد، عربجه] خانیم آرخاداش (فا: دوست خانم).

نذری..nəzri [باخ] نذیر vowed

نذیر..nəzir [آد، عربجه] دیندارلارین آرزو ائتدیکلری شئیین یئرینه یئتیشمه سی اؤچون یوخسول لارا و دین خادیم لرینه وئردیکلری پول ویا بنزر شئی لر (فا: نذر). bazarite

نر..nər [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ۱-ارکک. ۲-(مج) ایگید، قوچاق (فا: ~).

نرتخته..nərtəxtə [آد، عربجه] نرد، نردتخته: ۲٤خانالی و داشلا اوْینانان بیر اوْیون آدی (فا: تخته نرد).

نرخ..nərx [آد، عربجه] قیمت، دیر، بیرمالین دیری وقیمتی (فا: ~).

نردبان..nərdiban [آد] باخ: نردیوان.

نرده..nərdə [آد، فا] بارماقلیق (فا: ~). fence

نرده..nərdə [ض] هاردا، هارادا.

نردین..nərdin [اؤزل آد] ناردین: شاهرود شهری نین بخش لریندن اولاراق ۱۳ کندی و ٭۵۰۰۰ نفر نفوسو واردیر و اهالی نین چوخو تورک دولر.

نردیوان..nərdivan [آد] باساماقلی و پیللهلی بیروسیله، باغنالیق (فا: نردبان). ladder

نردیوان پله سی..nərdivan pilləsi [آد] آیاق یئری، باغنا.

نرگس باقریان باغمیشه..nərgis bağıriyan bağmeşə [یازار] گونش ۱۳۵۳(م۱۹۷٤) تبریزده آنادان اولدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نرگسلو..nərgislu [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی.

نرگسی مراغه ای..nərgisi mərağei [یازار] هـ ٦جی یوْزیل ده یاشایاراق توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

نرگی..nərgi [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {نارکی}.

نرگیس..nərgis [آد، بیتگی] ۱-نرگیس گیللردن، سوْغانلا اوْره تیلن، اوُلدوزلو بیرتاجی اولان، ساری وآغ چیچک لی، بزک بیتگی سی narcissus ۲-قیزآدی {باخ: نار‹نارسیس}.

نرگیزآوا..nərgizava [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

نرگیس زنبقی..nərgis zənbəqi [آد، بیتگی] سوْغانلا اوْره تیلن، ایری و گؤزل چیچک لی بیر بزک بیتگی سی، گؤزل خاتین چیچگی (فا: نوعی گل زینتی). amaryllis

نرگیس گیللر..nərgisgillər [آد، بیتگی] بیرچنک لی، اوْرنگی نرگیس، قولیا، قار دلن چیچک لرینی ایچینه آلان بیتگی سوْیو (فا: تیره نرگسیان). amoryllidaceae

نرلو..nərlu [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

نرم..nərm [صفت، فا] یومشاق (فا: ~). soft

نرمش..nərmuş [آد، فا] آلیشدیرما، ایدمان دان قاباق بدنی یوُمشاتما آماج ایلا گؤرولن حرکتلر.

نرمه..nərmə [باخ] نرم.

نَرمیق..nərmiq [اؤزل آد] سراب دا داغ و کند و چای آدی.

نره ۱..nərə 1 [ض] سوْرو علامتی، هارا، هارایا. ۲-نره۲ (آد) باخ: نره بالیغی. ۳-ائولرین دامینا قویولان تیر "سو گلدی پره دَیدی. اوخ کئچدی نره دَیدی. بئیله ایگید جاوانلار. نییه‌بس یئره دَیدی".

نره‌بالیغی..nərəbalığı [آد، دیرگی] قیمتلی اتی، کؤروسو اوْلان و چای‌لاردا و دنیزلرده یاشایان قیغیداقلی بیر بالیق آدی.

نره‌جان..nərəcan [اؤزل آد] خاچماز'دا کند آدی[۲۴۰].

نَره‌جیر..nərəcir [اؤزل آد] جوُلفا'دا داغ آدی[۲۴۰].

نره‌دن..nərədən [ظرف] هاردان.

نره‌ده..nərədə [ض] هاردا، هارادا.

نره‌کئش قیشلاغی..nərəkeş qışlağı [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {نار+ا+کئش}.

نره‌لی..nərəli [صفت] هارالی.

نَریاتان..nəryatan [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

نریلتی..nərilti [آد] باغیرتی، بؤیورتو، قیشقیریق، چیغیرتی (فا: غرش). roar (ing)

نریلتی‌لی..nəriltili [صفت] گؤرولتولو، سوْن درجه سسلی، کؤیلو.

نریلده‌مک..nərildəmək [تاثیرسیز ائیلم] نریلتی‌سسی چیخارماق {عربجه نعره سؤزوندن}.

نریمان..nəriman [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی؛ یئر آدی[۲۴۰].

نریمان‌حسن‌زاده..nəriman həsənzadə [یازار] م ۱۹۳۱ده قازاخین پویلو قصبه سینده آنادان اوْلوب، نریماندان شعر و ترجمه چاپ اولوبدور.

نریمان‌قیشلاق..nəriman qışlaq [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

نریمان‌نریمانوف..nərimanof nəriman [اؤزل آد] (۱۹۲۵-۱۸۷۰) تیفلیس ده آنادان اوْلوب و آخوندوف‌مکتبی‌نین داوامچی‌سی کیمی بیر یازار سایبلیر.

نزاع..niza [آد، عربجه] چکیشمه، توتوشما، چیرپیشما (فا: ~) quarrel

نزاکت..nəzakət [آد] نازیک‌لیک، اینجه‌لیک (فا: ظریفی). decorum

نزاکت‌سیز..nəzakətsiz [صفت] نزاکتی اولمایان (فا: بی نزاکت). inelegant

نزد..nəzd [ظ، فا] یاخینیندا (فا: نزد).

نزله..nəzlə [آد، عربجه] زُکام، سوْیوق دَیمه.

نزله اوْتو..nəzlə otu [باخ] بیره اوتو.

نُزول..nuzul [آد، عربجه] ۱-یئنمه، آشاغی'یا یئنمه، یئنیش. descent ۲-فایزله بوُرج آلینان پوُل (فا: ~).

نُزول‌خوار..nuzulxar [صفت] نُزول یئین (فا: نُزول خوار). usurer

نُزول‌لاما..nuzullama [آد] فایزله‌بوْرج آلما، پول نُزول‌لاما (فا: تنزیل دادن).

نژاد..nəjad [آد، فا] ایرق، سوْی (فا: نژاد). racist

نژادپرست..nəjadpərəst [صفت] ایرقچی (فا: نژادپرست). racist

نساء..nisa [عربجه] قادین (فا: زن). woman

نساب..nisab [آد، عربجه] یئتر سایی (فا: حد نساب).

نسّاج..nəssac [آد، عربجه] توْخویوجو (فا: ~).

نساشیروانی(نیسه)..şirvani(nisə) nisa [یازار] (ش۱۲۴۹-۱۳۲۴) شیروانین آغدره کندینده آنادان اوْلوب و تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نسب..nəsəb [آد، عربجه] سوْی، کؤک، (فا: منشاء). genealogy

نسبت..nisbət [آد، عربجه] ۱-اوْران. ۲-باغلی‌لیق relationship

نسبتاً..nisbətən [ظ، عربجه] نسبی اولاراق، (بوُنا) گؤره، قیاس‌لایاراق (فا: ~). comparatively

نسبی..nisbi [صفت، عربجه] ۱-باغینتی‌لی. ۲-مُقایسه و توُتوشدورما اوْچون اوْلان "نسبی سُرعت" (فا: ~). consaguineous

نسبی‌یئهین‌لیک..nisbi yehinlik [آد] نسبی‌سُرعت (فا: سرعت نسبی). relative velocity

نسبیت..nisbət [آد، عربجه] باغینتی (فا: ~). relativity

نسبی‌لیک ذرّه سی..nisbilik zərrəsi [آد] نسبیته باغلی اولان ذره. relativistic particle

نسترن..nəstərən [آد، بی، فا] آغ چیچک‌لی بیر نوع بیتگی و اونون گؤلونون آدی (فا: گل نسترن).

نستعلیق..nəstəliq [آد، عربجه] نسخ و تعلیق سؤزلریندن، عرب الفباسی ایله یازیلان گؤزل بیر خطّین آدی (فا: ~).

نستوری..nəsturi [اؤزل آد] نسطوری: باخ: جیلولار.

نستوه..nəstuh [صفت] یوْرولماز (فا: خستگی ناپذیر). indefatigable

نَسْج..nəsəc [عربجه] توْخوما، توْخو (فا: بافت). tissue

نَسْخ..nəsx [آد] فسخ، آرادان آپارما (فا: فسخ). Annulment ۲- یازی‌دا بیرنوع خط آدی (فا: خط نسخ).

نُسخه..nüsxə [آد، عربجه] ۱-یازیلی‌بیر شئی‌دن چیخاریلان اؤرنک‌لرین هربیری ۲-(مج) بیرسیرا اؤزللیک‌لریله فرقلی اولان آدام و هر شئی حاقّیندا. ۳-حکیم نسخه‌سی (فا: ~). copy

نسرین‌اصغریه..nəsrin əsğəriyə [یازار] ش۱۳۲۹ده تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نسرین جلیل‌زاده‌امین..nəsrin cəlilzadə əmin [یازار] ش۱۳۵٤ده- بناب‌دا آنادان اولْدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نسق..nəseq [آد، عربجه] دؤزملمه، دؤزن وئرمه، نظمه سالما (فا: ~).

نسکافه (نئسکافه)..niskafə (neskafə) [آد، فرانسیزجا] حاضر قهوه.

نسل..nəsl [آد، عربجه] سوْی، نسیل offspring

نسلأ..nəslən [آد، عربجه] نسله باغلی اولاراق، ذاتا (فا: ~).

نسلی..nəsnəl [صفت] ۱-نسنه ایله ایلگی‌لی اولان. ۲-(فلسفه) اوْبژئکتیو، عینی، اؤزنل‌ٔین قارشیتی (فا: مادی). material

نسلی جی..nəsnəlci [صفت، فلسفه] نسنل جیلیک‌له ایلگی‌لی اولان.

نسلی جیلیک..nəsnəlcilik [آد، فلسفه] اؤزنه‌نین یوخ نسنه‌نین گرچک‌لیگینه دایانان بیلگی‌لره اینانان بیرگؤروش Objectivizm

نسلی‌سیز..nəsnəlsiz [صفت] بللی‌بیرنسنه‌یه دایانمایان، روح سال وضعیتی.

نسلی لشمک..nəsnəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] نسنل وضعیته گلمک.

نسلی‌لیک..nəsnəllik [آد] نسنل اولْما وضعیتی(فا: مادّیت) materialityh

نسنه..nəsnə [آد] گؤزله گؤرؤنن و آغیرلیغی اولان هر شئی، مادّه substanc {سوُمرجه ‹نیگ›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹تنگ›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، فلسفه}.

نسنه آد..nəsnə ad [آد، دیل ب] نسنه اؤزللیگی اولان آد "داش، قوُم" (فا: اسم ذات یا جنس). material noun، concrete

نسنه‌سل..nəsnəsəl [صفت] نسنه ایله ایلگیلی، نسنل (فا: مادّی).

نسنه‌لر..nəsnələr [آد] مادّه‌لر (فا: ماده ها). materialities

نسوان..nisvan [آد، عربجه] قادینلار (فا: ~).

نسه..nəsə [دا] نه ایسه سؤزونون اختصار فورمو.

نسیان..nesyan [آد، عربجه] اونُوتما (فا: ~).

نسیل..nəsil [آد، عربجه] سوْی (فا: نسل).

نسیل‌دن گلن..nəsildən gələn [آد] سوْیسال، نسله عاید اولْان، ارثی (فا: نسلی).

نسیم..nəsim [آد، عربجه] اسینتی (فا: ~).

نسیمی..nəsimi [یازار] بؤیوک آذربایجا شاعری م۱۳٦۹دا شیراوان شاماخیدا و بعضی‌لریجه بغدادا دوْغولموش، نسیمی‌نین اوستادی شیخ فضل الله اولوب وبؤیوک بیرتوپلوم سال قالخیشین اؤندری و رهبری اولْوب، اوْندان چوخلو دؤردلوک(رباعی)و غزل قالیبدیر، اؤرنک: "دریای محیط جوشا گلدی. کوْون ایله‌مکان خروشه گلدی. سرِّ ازل اولدو آشکارا. عاشق نئجه ائیله سون مُدارا. "[۲۸]. نسیمی دن بیر گؤرونتو:

نسیمی ادبی‌مکتبی..nəsimi ədəbiməktəbi [اؤزل آد] عماالدین نسیمی بومکتبین بانی‌سی اولوبدور، بومکتب حروفیلیک و وحدت وُجودا دایاناراق اینسانلارین برابرلیگینه و قوتسال‌لیغینا اینانیر و شعر و یازیلاریندا بوُرایا چاتماغا دوزگون و گرچک مبارزه آپارماغا چالیشیللار و هجرانا دؤزمه‌مک و وصالا تلَسمک و وصالا مانع اولان هر بیر مانع ایله دؤیوشمک بومکتبین اساس عُنصرلاریندیر، بومکتب داها آیدین سیاسی و اجتماعی مقصدلرله حرکت ائدیر، بو گؤروشدن اؤرنک شعر" دیلبرا من سندن آیری عؤمرو جانی نئیله‌رم. تاج و تخت و مولک و مال و خانمانی نئیله‌رم. ایسته رم وصلین جمالین تا قیلام درده دوا. من سنون بیمارینام اؤزگه دوانی نئیله‌رم"[۱۱۷].

نسیه..nisyə [آد، عربجه] بیرشئی نقد اولْمادان آلیب ساتما (فا: ~).

نشأت..nəşət [آد، عربجه] حاصل اولْما، اله گلمه، تؤره‌مه (فا: ~).

نُشادور..nuşadur [آد] زَی و آمونیاک دان اله گلن بیر مادّه.

نشئه‌تبریزی..təbrizi nəşə [یازار] صفویلر ونادرشاه دؤنمی شاعریدیر[۲۸].

نشر..nəşr [آد، عربجه] یایین، باسین، یاییم (فا: ~). publication

نشَر..nəşər [اؤزل آد] همدان دا کند آدی.

نشریات..nəşriyat [آد، عربجه] درگی‌لر (فا: ~). publications

نشعه..nəşə [آد، عربجه] سئوینج، کئف (فا: ~).

نشوونُما..nəşvunima [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]بؤیومه (فا: ~).

نشوه..nəşvə [اؤزل آد]ساوه ده کند آدی.

نشه..nəşə [باخ]نئشه.

نشیده..nəşidə [آد، عربجه]ماهنی، شعر، ترانه (فا: ترانه).

نَشیروان..nəşirvan [اؤزل آد]جوُلفا دا کند آدی (قو: نوُشیروان).

نصایح..nəsayeh [آد، عربجه]نصیحت‌لر، اؤیودلر (فا: ~).

نصب..nəsb [آد، عربجه] گؤرَولندیرمه، تیکمه (فا: ~). posting

نصر..nəsr [آد، عربجه] کؤمک (فا: کمک). help (ing)

نصرآباد..nəsrabad [اؤزل آد] کوْمیجان، تاروُم و سبزوار و اقلید ده کند آدی.

نصرالله بکَلو..nəsrullabəyli [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

نصرانی..nəsrani [آد، ع‹یهوددیلیندن] خاج پرست، عیسوی nazarene

نُصرت..nüsrət [آد، عربجه] کؤمک ائتمه (فا: کمک). help

نصرت‌آباد..nüsrət abad [اؤزل آد]خیاو، اهر، ملیکان(~، ~لکلر)، هشتپر، درگز، آوج، قزوین، ماکی (~/ قارداش)، تیکان‌تپه (~/ تازاکند)و تبریز (~/ قارا قوزئی) ده کند آدی.

نُصرت‌اردبیلی..nüsrət ərdəbili [یازار](۱۲۷۱ه)میرزه نصراله - صدرالممالکی اردبیلده دونیایه گلیب وتورکجه شعرلری واردیر[۱۴۱].

نُصرت‌کَسمَنلی..nüsrət kəsmənli [اؤزل آد]م۱۹٤٦جی ایلده قازاق رایونوندا آنادان اوْلدو. اوْندان چوْخلو مقاله و مطلب یادگار قالیب، [٦٤].

نصف النهار..nisəfunnahar [آد، عربجه]۱-گوْن اورْتا. ۲-یئر کوْره سینین اوُجالارینداً (قطب) گئچن دایره (فا: ~).

نصف..nisf [آد، عربجه] یاری، یاریم (فا: ~). half

نصیب..nəsib [آد، عربجه]قسمت، گوْنلوک‌قازانج، پای، سهم(فا: ~)protion

نصیحت..nəsihət [آد، عربجه]اؤیود (فا: پند). advice

نصیر..nəsir [آد، عربجه] کؤمک ائدن، یاردیم ائدن.

نصیر-..-nəsir [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اوْلار).

نضج..nüzc/nozc [آد، عربجه] پیشمه، یئتیشمه، یئتگین‌لیک (فا: ~).

نطفه..nütfə [آد، عربجه] توخوم، مایا (فا: ~).

نُطق..nütq [آد، عربجه] ۱-سؤز، قوْنوشما۲-سوْیلو(فا: ~) speech

نُطقی..nütqi [اؤزل آد](ش۱۲۹۹-۱۳۷۸)دوْکتور حمید نُطقی آذربایجانین بؤیوک یازارلاریندانديرو اوندن آذربایجان فرهنگ تاریخ و دیلی باره ده چوخلو کتاب و مقاله‌لر قالیبدیر.

نطقی شیروانی..nütqi şirvani [اؤزل آد]ه‌ق۱۰جو یوْزیل‌ین شاعرلریندن دیر[۱۱۷].

نظّار..nüzzar [آد، عربجه]ناظرلر(فا: ~).

نظارت..nizarət [آد، عربجه] ۱-باخما، گؤزَتمه. ۲-گؤزه تیم، باخیم لاما، ناظرلیک (فا: نظارت). seeing

نظافت..nəzafət [آد] تمیزلیک (فا: تمیزی). cleanliness

نظام..nizam [آد، عربجه]دوْزن، دوْزونتو، سیستم (فا: ~). order

نظام‌آباد..nizam abad [اؤزل آد]قوْشاچای، آستانا، قزوین، فسا، زنجان، رزن و سوُلدوز دا کند آدی.باخ: رزن.

نظام‌الدین‌توفارقانلی..nizaməddin tufarqanlı [یازار] ۱۱۷۰ ه.ق ده وفات ائتمیش ومخمس شکلینده مرثیه‌لر یارادیبدیر[۲۸].

نظامعلی قیچلویی..nizaməli qıçluyi [اؤزل آد]ش۱۳۵۳ده چاراوْیماق-خادم کندینده آنادان اوْلدو، ادبیات ساحه سینده چالیشقان شخص‌دیر[٦٤].

نظامنامه..nizamnamə [آد]هر هانسی بیر شئیین اجراسی و تطبیقی اوْچون مُعین قایدالار؛ دوزنتی بلگه (فا: ~). regulation

نظامی..nəzami [آد]اوْردوسال، آردیجیل حربی حاضرلیق ایشی. ۲-عسگرلیک ایشینده اوْلان، اوْردوچو.Military

نظامی..nəzami [اؤزل آد] گنجه لی نظامی (نظامی گنجَوی) (هجری ۵۲۰-۵۹۸)گنجه‌ده آنادان اوْلدو، ۵ مثنوی‌سی (مخزن-الاسرار، خسرو شیرین، لیلی مجنون، هفت پیکر، اسکندر نامه) فارسجا یازیلاراق شاه‌اثرلردیلر، نظامی‌نین یازدیقلاری توْرک کوْلتور، تؤره، گله‌نک، و گؤره‌نک‌لریندن قایناقلاناراق آچیقجا اوْنلاری اؤزونده عکس ائدیریر، نظامی‌دن آزاراق توْرکجه شعرلرده یادگار قالیبدیر، بوُ زمینه ده ائل اوْغلونون مقاله‌لری آیدینلادیجی-

دیر[۱۴۱].

نظامی..nəzami [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

نظامی‌ابهری..nəzami əbhəri [یازار] آذربایجان شاعری اولاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

نظر..nəzər..nəzərnəzər [آد، عربجه] باخیش، باخما، گؤروّش (فا: نگاه).

نظر-..nəzər- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).

نظر..Nəzər [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-جیریق-قاراکول بویی لاریندا[۱۵۸-۸۱].

نظر اوتو..Nəzər otu [آد، بیتگی] باخ: اوزرلیک (فا: اسپند).

نظربک..nəzərbəy [اؤزل آد] قیرقیز-تاقای-بئردی بویی لاریندا[۱۵۸-۸۱].

نظرلی..nəzərli [اؤزل آد] نظرعلی‌بولاغی: شاهسون ائلی بویلاریندان[۳، ۱۰۸].

نظری..nəzəri [آد، عربجه] نظریه اساسیندا قورولموش (فا: ~).

نظریات..nəzəriyat [آد، عربجه] نظرلر، باخیشلار، گؤروشلر (فا: نگاهها).

نظریه..nəzəriyə [آد، عربجه] قورام، تئوری (فا: تئوری).

نظم..nəzm [آد، عربجه] ۱-شعر اولان یازی ۲-دؤزوم، دؤزن (فا: ~).

نظماً..nəzəmən [آد، عربجه] دوزومله، نظم‌له (فا: ~).

نظمه سالماق..nəzmə salmaq [تاثیرلی ائیلم] دوزومه سالماق. to regulate

نظامی‌تبریزی..nəzəmi təbrizi [اؤزل آد] (چاغداش‌شاعر) توّرکجه-شعرلری‌واردیر[۱۴۱].

نظمی کندی..nəzmi kəndi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

نظمیه..nəzmiyə [آد، عربجه] پولیس اداره‌سی (فا: کلانتری).

نظیر..nəzir [ع، صفت] بنزر، ائش، اؤرنک (فا: شبیه). equal

نظیره..nəzirə [آد، عربجه] بنزَتمه، بیر شاعرین بیر شعرینه تقلیداً یازیلان ویا سؤیله‌نن شعر (فا: ~).

نعره..nərə [آد، عربجه] باغیرتی، اوجا سسله چیغیرما. loud cry

نعش..nə`ş [آد، عربجه] جندک، اؤلوجنده‌گی، (فا: جنازه).

نعلئین..nəleyn [آد، عربجه] بیر نوع بؤیوک و مُحکم آیاق قابی.

نعلبکی..nəlbəki [آد، عربجه] استکان آلتی (فا: ~). saucer

نعمت..nemət [آد، عربجه] یاشاماق اوچون بوتون اولاناق‌لار، رفاه و ایی‌لیک (فا: ~). affluence

نعمت..nemət [اؤزل آد] بیجار دا (~آباد)، شبسترده (~اله) کند آدی.

نعناع..nəna [آد، بیتگی] باللی باباگیللردن، یاپراقلاری ساپسیز، چیچک‌لری آغ و بنوشه رنگینده، کئیک و بوجور شئی‌لری دوزلتمکده قاینا‌تیلمیشی ایشله‌نن بیر بیتگی (فا: ~). mentha piperita

نعوذبلله..nəuzbillah [آد،عربجه] آللاه گؤسترمه‌سین (فا: خدانکند).

نعیمی..nəimi [اؤزل آد] (۷۹۶-۷۴۰ ه.ق) شیخ فضل الله نعیمی تبریزی حروفیلیگین بانی‌سیدیر و کتابلاریندا (محبت نامه، عرش نامه، نوم نامه، وصیت نامه) بومکتبین اساس نظرلرینی وئرمیشدیر، حروفیلره گؤره حرفلر قوتسالدیر و قُران‌دا ۲۸ حرفین هر بیرینین سیرّی و رمزی واردیر و اولارین اؤزونده اؤرتوک وار و اؤرتوگو قالدیرساق اونلارین آرخاسیندا کاینات و یارادیلیش و یارادان تانری واردیر حرفلر وارلیغین قایناغیدیر، حرفلر اینسانین سیماسیندا تظاهر تاپیر، حروفیلر عالمی قدیم بیله‌رک اونو دینامیک وارلیق حساب ائدیللر و عالمده بوتون دَییشیک‌لیک‌لری دینامیک‌لیکدن و حرکت‌دن بیلرلر[۱۴۱].

نغمه..nəğmə [آد، عربجه] گؤزل و اؤیوملو سس، ازگی (فا: آواز).

نغمه کار..nəğməkar [آد] نغمه اوخویان، ازگی اوخویان (فا: آوازخوان).

نغیل..nəğil [باخ] ناغیل.

نفاق..nifaq [آد، عربجه] آرا پوزما، آییرما (فا: ~). discord

نفت..neft [آد، فر، عربجه] اورقانیک مادّه‌لرین آیریشماسیندان اله گلن و یاناجاق کیمی ایشله دیلن بیر مادّه، یئر یاغی (فا: ~). kerosene

{دهخدا بوُ کلمه نین کؤکونو اکد دیلینه باغلایير؛ زرینه‌زاده بو سؤزو آذربایجانجا بیلیر[۲۲۶]}.

نفت چیخارما..neft çıxarma [آد] قوُیو قازیب نفتی یئر آلتیندان یئر اوزوته گتیرمک (فا: استخراج نفت). **oil production**.

نفتالین..naftalın [آد، فرانسیزجا] معدن کؤمورو قطرانیندان اله گلن، یوْغونلوغو ۱،۱۵۸، ۸۰درجه ده اَریین، ۲۱۸ درجه ده قاینایان، سوُدا اریمه‌ین، الکوْلو بنزوْلدا راحتلیکله اریین بیر هیدروْکربوْن.

نفخ..nəfx [آد، عربجه] پوّفله‌مه، قارین‌شیشمه‌سی‌و یئللنمه‌سی (فا: ~).

نفر..nəfər [آد، عربجه] ۱-کیمسه، کیشی. ۲-درجه‌سی اوْلمایان عسگر (فا: ~). **an individual**

نفر..nəfər [اؤزل آد] بیر تورک طایفاسی نین آدیدیر بیر بؤلومو گرمساردا یئرلشیبلر، گویا شیراز'دان گلیبلر، و خمسه / بئش‌اوْیماق ائلینین بیری ساییلیرلار (اینانلو، باهارلو، باصری، عرب)، ایرانین گونئی اینده اوْلان نفر طایفاسینین ایچینده لُر و عرب عُنصرلاریندا گؤرمک اوْلار.

نفرت..nifrət [آد] قارقیش (فا: ~). **distaste**

نفرین..nifrin [آد] قارقیش، لعنت و بد دوُعا (فا: لعن). **curse**

نفْس..nəfs [آد، عربجه] ۱-ایستک، آرزو۲-تاماه، تاماهکارلیق(فا: ~).

نفَس..nəfəs [آد، عربجه] ۱-سوْلوق، جییارلار واسطه‌سیله هاوانین ایچَری آلیب‌بوُراخیلماسی۲-جانلی وارلیق (فا: ~). **breath**

نفْس آلیز..nəfs alız [صفت] نفْسَک، چوْخ تاماهی دؤشن (عموُما اوُشاق اؤچون و یئمه‌لی شئیلر اؤچون ایشله نیر)(فا: طمّاع).

نفْسانی..nəfsani [آد، عربجه] شهوانی حسّ‌لره عاید اوْلان (فا: ~).

نَفَس‌توتولما(دارلیغی)..nəfəs tutulma(darlığı) [آد] آسم (فا: تنگ نفس). **asthma**

نفْسَک..nəfsək [صفت] نفْس‌آلیْز، چوْخ تاماهی دؤشن (فا: ~).

نفع..nəf [آد، عربجه] یارار، قازانج (فا: سود). **profit**

نفَقه..nəfəqə [صفت، عربجه] گئچیم‌لیک، بیر آغانین خانیمینا وئردیگی گئچیم‌لیک پوُلو و اسلام دینیجه بوُ حقّ (فا: ~). **alimony**

نُفوذ..nufuz [آد، عربجه] دلیب گئچمه، ائتگی‌له‌مه(فا: ~)**influence**

نُفوس..nufus [آد، ع / نفْس چوغولو] جمعیت، ییغیم (فا: ~).

نفی..nəfy [آد] یوخ‌ائتمه، اوْلومسوزلوق(فا: انکار). **negation**

نفیر..nəfir [آد، عربجه] بوینوزدان دؤزه‌لن بیر نوع توّتک و بوْرو (فا: ~).

نفیس..nəfis [آد، عربجه] چوخ گؤزل، اینجه (فا: عالی). **precious**

نقاب..niqab [آد، عربجه] ۱-اؤز اؤرتوسو، دوُواق (فا: ~). **mask** ۲-باخ: نیقاب.

نقّاد..nəqqad [آد، عربجه] نقد ائدن، ائلئشتیرن (فا: ~).

نقّار..nəqqar [آد، عربجه] نقّاره چالان، اوْیماچیلیق ائدن (فا: ~).

نقّاره..nəqqarə [آد، عربجه] بیر نوع داووُل (فا: ~).

نقّاش..nəqqaş [آد، عربجه] بزَکچی، رسّام، ائو دوُوارلارین ویا بوُجور شئیلر اؤزارینی بوْیالایان (فا: ~). **painter**

نقاط..nuqat [آد، عربجه] نُقطه‌لر فا:).

نقّال..nəqqal [آد، عربجه] نقل ائدن، ناغیل دیین، مجازاً چوْخ دانیشان (فا: ~). **narrator**

نقّاله..nəqqalə [آد، عربجه] آچی وبوُجاق اؤلچمه‌یه یارار بیر نوع یاریم دایره وسیله (فا: ~).

نقاهت..nəqahət [آد، عربجه] خسته‌لیکدن تازا قالخیب هله تامامیله ساغالمامیش آدام (فا: ~). **convalescence**

نقایص..nəqayis [آد] نقص‌لر (فا: عیوب). **defects**

نقایض..nəqayiz [آد] قارشیتلار، نقیض‌لر (فا: ~). **contradictions**

نقب..nəqb [آد] لاغیم، یئرآلتی یولو، تونئل (فا: ~). **burrow**

{لاغیم‌سؤزوندن اله گلیبدیر، لاغیم›ناغیم›ناقیب›نقب[۲۲۶]}.

نقبچی..nəqbçi [آد] لاغیم قازان.

نقد..nəqd [آد، عربجه] الده اولان‌پول، نسیه اوْلمایان (فا: ~). **cash**

نقداً..nəqdən [ظرف] نقد اولاراق (فا: ~). **in cash ،haed cash**

نقده..nəqədə [اؤزل آد] ۱-تویسرکان دا کند آدی؛ ۲-سوُلدوز شهرینین یئنی قوْیولموش قوْندارما آدی، باخ: سوُلدوز.

نقرات..nəqərat [آد، عربجه] نغمه‌نین هر بندیندن سوْنرا تکرارلانان بئیت ومصراع‌لار (فا: ~).

نقرس..neqres [آد، عربجه] داملا خسته‌لیگی (فا: ~). **gout**

نقش..nəqş [باخ] ناخیش.

نقشه..nəqşə [آد، عربجه] پلان، خریطه (فا: ~). **chart**

نقص (نقیص)..nəqs (nəqis) [آد، عربجه] اسگیک‌لیک (فا: عیب). **deficiency**

نُقصان..nüqsan/nuqsan [آد، عربجه] چاتیشمازلیق، اسکیک‌لیک (فا: ~).

نقض..nəqz/nəqiz [آد، عربجه] بیربیرینه وُرما، پوْزما (فا: ~).

نقضاً..nəqzən [ظ، عربجه] پوْزاراق (فا: ~).

نُقَط..nüqət [آد] نقطه‌لر (فا: نقطه ها). **dots**

نقطه بندی..nüqtə bəndi [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

نُقطه‌سیز قوْشما..nüqtəsiz qoşma [آد، یازین] بو نوع شعرده بوتون کلمه‌لر نقطه‌سیز اولار، اؤرنک "اردملی امکله گئدر ائللره. گؤرکملی کؤمکلر ائدر ائللره. ایلقار"[۷۳، ۷۴].

نُقطه‌یه نظر..nüqteye nəzər [ع، فا] بو باخیمدان (فا: نقطه ی نظر).

نُقطه..nüqtə [آد، عربجه] اوُجو بیز هر شئیین بیر یئره توْخونماسیله بوُراخدیغی ایز و اوْنون آدی (فا: ~). point

نُقطه‌لر..nüqtələr [آد] نقطه ها (فا: نقاط). spots.

نُقطه‌لی..nüqtəli [صفت] نقطه دار (فا: منقوط). ۲- dotted نُقطه‌لی(آد، یازین) بو نوع شعرده بوتون کلمه‌لر نقطه‌لی اولار، اؤرنک "باش چکیب عرش برینه اوْچ طرفدن داغلار. فی‌الحقیقت- لنگرِ کون ومکاندیر اوْشتیین.، نباتی "[۷۳، ۷۴].

نَقْل..nəql [آد] داشیما، گئچیرمه (فا: ~). conveying

نَقل..nəql [باخ] ناغیل.

نَقْلی..nəqli [آد، ع، دیل ب] نقلی جُمله، بیرحادثه و اشیادان بیلگی و خبر وئرن جُمله (فا: ~).

نقلیات..nəqliyat [آد، عربجه] یوْک‌داشیما ایشلری‌و بونا عاید اوْلان- ساحه(فا: ~

نقلیه..nəqliyə [آد، عربجه] یوْک داشیما ایشی (فا: ~).

نُقود..nuqud [آد، عربجه] نقد پارالار.

نقیب..nəqib [آد، عربجه] باشچی، بیر قروپ و دسته نین بؤیوگو (فا: ~).

نقیرلو..nəqirlu [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

نقیصه..nəqisə [آد، عربجه] اسکیک‌لیک، قوصور (فا: عیب).

نقیض..nəqiz [صفت، عربجه] ضد، قارشیت، آیقیری(فا: ~). contradictory

نکا..nika [اؤزل آد] ۱-ساری-بهشهر ده شهر یاخینیندا ۲۵ک‌گ‌د ❋۳۰۰۰/ ی‌تو. ۲-چای آدی (بهشهر q5s2b۱۸۰)،

نکاح..nikah [آد، عربجه] ائولنمه یازیلیشی، کبین کسمه marriage

نکبت..nikbət [آد، عربجه] ۱-طالع‌سیز ۲-دؤشگونلوْک adversity

نُکته..nüktə [آد، عربجه] اینجه آنلاملی و دؤشوندورجو سؤز (فا: ~). pointer

نکره..nəkərə [آد، عربجه] تانینمامیش، تانینمایان (فا: ~).

نگار..niqar [باخ] نیگار.

نگران..nigəran [آد، فا] تشویش ایچینده اوْلان، اضطراب‌لی.

نگهبان..nigəhban [آد، فا] گؤزَتچی، کئشیکچی، بکچی.

نلبه‌کی..nəlbəki [آد] استکان آلتی {نعل+تکی› نلبَکی(نعل کیمی)[۵]}.

نلخاس..nəlxas [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

نلخاس..nlxas [اؤزل آد] نالخاس، نَلقاص: : صفوی‌لر دؤورو شاملو بیرلیگینده بیر اوبا اوْلاراق اوْنلارا نقدسُلطان نلقاص باشچیلیق ائدیردی[۸۵].

نلیوان..nəlivan [آد] اوْشنویه‌ده چای و سوُلدوز دا کند آدی.

نم..nəm [آد، فا] یاشلیق، ایسلاق‌لیق، یاش، تر، رُطوبت، مجازی حالدا گؤز یاشی معناسیندا ایشله‌نیر "نم توْپراق، نم پالتار" (فا: نم). wet، moisture.

نم‌چیله‌مک..nəm çiləmək [تاثیرسیز ائیلم] نارین‌نارین یاغماق، یاغیش- چیله‌مک

نمال..nəmal [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

نَمّام..nəmmam [صفت] سؤز آپاران (فا: سخن چین). informer

نُمایان..numayan [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] گؤرونن، آیدین اوْلان (فا: ~).

نُمایش..numayş [آد، فا] گؤستری (فا: ~).

نُماینده..numaındə [آد، فا] تمثیل جی، آدای (فا: ~).

نَمَتاوا..nəmətava [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی (قوْ: نعمت‌آباد).

نمچیمک..nəmçimək [تاثیرسیز ائیلم] نم چکمک، یاش اوْلماق.

نَمَر..nəmər [اؤزل آد] بوُلغار-وارساق‌تورکلری بؤلگه‌لرینده یئر آدی و محتملا بوُلغار خانلیغی بؤیوکلریندن بیر آد[۲۰۹].

نمَر .. nəmər [آد] تویلاردا بگ اوْچون ییغلان توْی پایینا دئییلیر(کلئیبر ماحالیندا، قایناق: شیرین زاده)، خیاو طرفینده زیارتی سفرلردن گتیرن سوقاتا دئیرلر (قایناق: پارسا)

نَمَروَر..nəmərvər [اؤزل آد] هئریس‌ده کندآدی {اهدایی ور و اکین- یئری[۶۶]}.

نُمره..nümrə [آد، این] ۱-سایی، رقم.۲-درجه اؤلچوسو(فا: ~).

نمک..nəmək [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] دوُز.

نمک‌بئ‌حرام..nəmək be həram [صفت] نانکوْر، یاخشی‌لیغی‌و دوُزچؤره‌گی ایتیرن.

نمکدان..nəməkdan [آد، فا] دوُزقابی.

نملشمک..nəmləşmək [تاثیرسیز ائیلم] نم‌اوْلماق، یاش اوْلماق.

نملندیرمک..nəmləndirmək [تاثیرلی ائیلم] نم ائتمک.

نملنمک..nəmlənmək [تاثیرسیز ائیلم] نملشمک.

نملی..nəmli [صفت] نمی اوْلان.

نملیک..nəmlik [آد] یاشلیق.

نملی‌لیک..nəmlilik [آد] نم شئیین حالی.

نم‌نوُم ائتمک..nəm num etmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو نازا قوْیماق.

نمْنه..nəmnə [اؤزل آد] جوُلفا دا کند آدی.

نمَنه..nəmənə [ض، سومرجه ‹آ-نا›، باخ: نه] نه، نئجه معنا سیندا سوْورو "نمنه گتیردین" (فا: چه چیزی، چی). what.

نَمَنه‌دن..nəmənədən [ض] "نَمَنه‌دن قوْرخوسان" (فا: از چه چیزی).

نَمَنه‌ده..nəmənə də [ض]" بو گؤزللیگی نَمَنه ده گؤرمک اولار" (فا: در چه چیزی).

نَمَنه‌سی..nəmənəsi [ض]" سن اوْنون نَمَنه‌سی سن" (فا: چه چیزش).

نَمَنه‌نَییندی..nəyindi nəmənə [آد] اوشاقلارآراسیندا سوال سوروشوب جاواب آلاراق اوینانان فیکری بیر اوْیون آدی.

نَمَنَیه..nəmənəyə [ض]" ماشینی‌نمَنه‌یه ووردون"(فا: به‌چه‌چیزی).

نَمَنه‌نی..nəmənəni [ض]" نَمَنه‌نی گتیردین" (فا: چه چیزی را).

نموْقیشلاغی..nəmoqışlağı [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

نُمونه..numunə [آد، فا] اؤرنک (فا: نمونه).

نمی..nəmi [آد، دا] آلاچیغین ایچَری‌سینده قارغی دان هؤرولموش باغلی یئر، آنبار.

نمیرلی..nəmirli [اؤزل آد] آغدام'ده کند آدی[۲۴۰].

نمیش..nəmiş [صفت] یاش، نم (فا: مرطوب). laudable

نمیش لنمک..nəmişlənmək [تاثیرسیز ائیلم] نم لنمک.

نمیش‌لیک..nəmişlik [آد] یاغمورلوق، یاغینتی.

نَمیراس..nəmiras [اؤزل آد] عثمانلی‌بیرلیگینده بیر تۆرک بوْیو[۲۰۹].

نمین..nəmin [اؤزل آد] ۱-بو شهر اردبیلین ۲۵ کیلومترلیگینده یئر آلیبدیر. بوُ شهردنیز سوُلاری سویه سیندن ۱۴۵۰ متر یۆکسک‌لیکده اوْلاراق، ش۱۳۸۵ده جمعیتی ۱۰۴۵۶ نفر، اۆزئی گئنیش‌لیگی ۱۰۵۰ کیلومترمُربّع دیر. ش۱۳۲۰ده نفوسو *۴۴۷۰ نفر تۆرک قئید اولموشدور. {شهرین آدی تورک طایفاسی نایمان آدیندان آلینیب، بعضا ظاهری بنزرلیگه خاطیر فارسچیلار بو کلمه نی نمناک سؤزونه باغلاییرلار و گویا بؤلگه نملی اولماغینا خاطیر بو آدلا تانینیر، بئیله یوُروم دۆز اولابیلمز اوْ اۆزدن کی بوحالدا گرک بۆتون خزر دنیزی قیی‌لاری نمین آدیندا اولایدی و آیری طرفدن بئیله بیر مفهوملا تورک بؤلگه‌لرینده یئرآدلارینا راست گلینمیر}. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن: کنازق تپه‌سی (اسلام اؤنجه‌سی دؤورلره عایددیر)، آرپا تپه سی، قاراتپه، حاجی نصیر تپه سی، بولان تپه، یئددی دئو قیْزی، قوشا تپه، اۆزَرلیک قالاسی، گۆور قالاسی، شیخ بدرالدین بقعه‌سی، قوُردداشی(بؤیوک‌سال‌داشی)، شاق دره آتشکده سی، فیندیقلی جنگلی و چمن اۆستو ایسکی پیستی . ۲-نمین بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: سوُلاچای (~آرازچایی، q۰ /۳۵s۲b۲۲)، پیله رود (داشلوجا s۳b۳۴)، میرزَنَق (~s۶b۹)، مین آباد (~s۵b۸)، قانی بَگ (ننه گران تپه خورs۱b۱۵)، نمین چای (نوچه ده q۰ /۱۴s۱b۱۲)، بؤیوک چای (آرپا تپه، ننه گران s۳b۱۰)، ۳-نمین بؤلگه‌سینین داغلاری: اۆچدره داغ (۱۵ک‌ق۲۳۴۲)، اَرزه‌لوُم (۵ک‌ق‌د۱۷۸۴)، جوُلاهی (۷ک‌ق‌د۱۶۷۰)، میزرَنَق (۷ک‌ق‌د۱۹۲۴)، گیلده (۹ک‌ق‌د۱۸۳۲)، کُهنه بست (۹ک‌ق‌د۲۰۰۳)، آغاجلی داغ (۱۴ک‌ق‌ب) ۱۹۷۱)، قیرمیزی داغ (۱۵ک‌ق‌ب۱۹۷۶)، ۴-نمین(مرکزی-آبی‌بگلو) بؤلگه‌سینین کندلری : قاراچاناق *۳۰۰؛ دوُرجین *۱۹۰؛ سِیداوا/ سعیدآباد *۵۴۰؛ آبی بگلو *۱۴۵۴؛ آلادیزگه *۳۳۴؛ تازاکند لقمان آباد *۴۱۰؛ آغ بولاق مصطفی خان *۶۳۲؛ جابوُللو *۴۲۰؛ خلیفه‌لی *۱۶۰؛ آرخازلو *۳۲۲؛ قاراتپه *۳۱۵؛ میرزارحیملو *۹۰؛ قاراحسنلو *۳۳۰؛ محمودآباد *۳۲۰؛ / گرمه *۵۱۰(گرم چشمه)؛ نییارق niyarəq *۲۰۵۰؛ سوُها *۱۱۰؛ بئریس *۷۷۷؛ مَرَننی mərənni*۱۴۲۰؛ ایریل iril *۱۳۰؛ یوْنجالو *۲۸۰؛ ساققیزچی *۷۱۰؛ رز *۴۹۰، حوْر *۱۷۸۰/ ی‌تو؛ تیفییه tifiyə *۱۳۵؛ کوه‌سنگر، ۵-نمین(مرکزی-پشوزده) بؤلگه‌سینین کندلری : فتح مقصود؛ پشوزده، نظرعلی کندی، هۆشنه؛ خوْش‌آباد، یۆزباشی قالاسی؛ پیرجَوار؛ مچیدمحلّه‌سی؛ قالا؛ پیرزادا؛ آغا یارلو؛ قاضی کندی؛ گۆده‌لر؛ صلاح‌قیْشلاغی؛ بوْیاقچیلی یاغچیلی، قیلیش قیْشلاغی*۲۹۰، اۆچ‌ائولر؛ آلی کمر(قوْ: علی کمر)؛ کوْلان‌دره/ آ-ی*۱۲۰ (قوْ: گلندرق)؛ اوْروُنج orunc*۴۰۰؛ گیرده *۶۵۰(قوْ: گرده)؛ نۆوَشنه/ نۆوَشنَق nüvəşnəq *۴۸۰؛ سیف‌آباد؛ سۆلوت*۱۰۵۰(قوْ: سلوط)؛ خَلی-کندی xəli *۶۵ (قوْ: خلیل کندی)؛ دریامان؛ خانکندی؛ چای قیشلاق *۳۸۰؛ ۶-نمین(مرکزی-علی‌آباد) بؤلگه‌سینین کندلری : لوْروُن *۳۲۰؛ دوْوشان بولاغی *۱۰۰؛ یارجیلو/ یاجلو *۴۳۰، تپه *۱۳۵؛ یئزْن آباد *۶۱۰؛ آغزامان گؤلو *۹۳؛ علی بولاغی *۲۰۵؛ دؤولت آباد/ آخماز *۸۴۰؛ علی‌آباد؛ اَنزاب ənzab *۲۰۵۳؛ سَربند ساخسیلی *۲۱۰؛ نوُقه‌دی (قوْ: نوجه ده؛ یئنگیجه ماللا محمد رضا *۶۴۰؛ ۷-نمین(مرکزی-عنبران)بؤلگه‌سینین کندلری: عنبران *۲۹۰۰ / تو+تالیش؛ پیلازئر قیْشلاغی؛ سَروآباد قیشلاغی sərv؛ کۆلَش *۷۰۰؛ جئییید ceyyid *۶۰۰ (قوْ: جید)؛ میزراناق *۵۶۰ (قوْ: میرزانق)؛ مین‌آوار(قوْ: مین‌آباد)*۹۶۰؛ ۸-نمین(مرکزی-نمین) بؤلگه‌سینین کندلری : شاغله دره اکین یئری، خَشئیران *۳۶۰؛ سوُلودره *۱۲۳؛ نۆدۆ nüdü *۴۱۰ (قوْ: نوده)؛ جۆله کَران *۳۵۰؛ خنه‌یه *۲۵۰۰؛ دوُدْران dudran *۶۰۰؛ نمین nəmin؛ قاراچی یوُرد؛ آرپا تپه‌سی *۲۷۷؛ ننه‌کَران/ نۆنه‌کران*۸۰۰؛ کَله‌سیر*۷۰۰؛ دَییرماندره/ دَییرماندرق *۲۲۰؛ مهدی پوْستو*۶۰؛ کریم‌کندی *۱۸۰، گؤللو*۹۰۰؛ سوُلا *۵۰۰؛ مُغولا، جییَرکندی *۳۲۰؛ یئنگیجه *۲۰۰؛ کانازا *۲۳۲؛ پته خوُر/ پته خوْر *۶۵۷، اوْولاغان ovlağan *۲۳؛

nənni.. [آد] ۱-بئشیک، کیچیک اوشاغی یاتیتماق اوچون یاتاق hammock ۲-اوشاغی یاتیتماق اوچون سؤیله‌نن تورکو.

nənə.. [آد] تورونو اولان قادین، آتا آنانین آناسینا دئییلن سؤز، بؤیوک آنا mamma {سومرجه ‹نینا، نانا›، ‹نیناسو›: بؤیوک‌ننه، سوُ تانری‌سی، ‹نین ییل› یئل آناسی}.

nənəcan.. [آد] آنا ویا آتانین آناسینا دئییلن سؤز، قوجا قادینا دئییلن سؤز.

nənəcik.. [باخ] ننه جان.

nənəqız.. [اؤزل آد] حیدر بابادا اولان بیر خانیم آدی، قیز آدی.

nənəlik.. [آد] ۱-اؤگئی‌ننه، آنالیق. ۲-ننه‌لیک حاققی و گؤره‌وی

nənə məni qurda vermə .. ننه‌منی قوردا وئرمه [آد] اوشاقلار آراسیندا بیری قورد اولوب اوبیرلری قوزو اولوب قورد طرفیندن توتولماغا چالیشاراق و شعر اوخویاراق اویناندا بیر اوْیون آدی، قوْشما اؤرنگی: ”ننه منی قوردا وئرمه. آرخامی سوُیا وئرمه./ جاواب: قورخما بالام وئرمه رم. “.

nəniş.. [آد] ننه‌نین اوشاق دیلیجه آدی.

nəva.. [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] چالقی آهنگی، اوْخوما، آواز، آهنگ(فا: ـ).

nəvvab.. [آد، عربجه] ۱-چوخ‌نیابت ائدن ۲-گئچمیشده چوخ راق هند بؤلگه سینده شاهزاده‌لره وئریلن بیر عنوان (فا: ـ).

mirzamöhsünnəvvab..نوّاب(میرزامحسن) [یازار] (۱۳۳۸ه-۱۲٤۹) میرزامحسن نوّاب شوشالی شاعر و موسیقی شناسدیر[۱۱۷].

nəvabiğ.. [آد، عربجه] اوْستون هوشلو، نابغه‌لر (فا: ـ).

nəvadir.. [آد، عربجه] آز تاپیلان شئی‌لر (فا: ـ).

nəvar.. [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

nəvarçəsb.. [آد] یاپیشقان سارغی‌سی (فا: نَوارچسب). scotch

nəvazəndə.. [آد، فا] چالقی جی، چالان، چالیجی (فا: نوازنده).

nəvaziş.. [آد، فا] عزیزله‌مه، تومارلاما (فا: نوازش). patting

nəvaqis.. [آد، عربجه] نقص‌لر، عئیب‌لر (فا: عیوب). defects

nəvamis.. [آد، عربجه] ناموس‌لار (فا: ـ).

nəvayi.. [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

nəvə.. [آد] بیرینین اوْغلو و قیزی اوشاغینا گؤره‌نیسبَتی(فا: ـ)

nəvə nəticə.. [آد] نوه‌لر واوشاقلار، اوْولادلار، .

no.. [اؤزل آد] نوْده: فارسجا تازا، ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اوْلار).

noel.. [آد، فرانسیزجا] بابانوئل:شاختا بابا.

nobahar.. [آد] یاز، یئنی یاز (فا: نوبهار).

nobət.. [آد، عربجه] ۱-آرد آردا دوُران شئیلردن هر بیرینین یئری، سیرا، سیرا یئری. turn ۲-سیرا، کئشیک. ۳-کز (فا: ـ).

nobəran.. [اؤزل آد] ساوه ده کند آدی.

nobəri.. [اؤزل آد] میرزااسماعیل‌نوبری مشروطه‌انقلابی‌نین اؤنجول لریندن ایدی، بوُ مبارزی گونش ۱۳۱۰دا زندانی ائتدیلر و اوْچ گون سوْنرا زندانداا حالی‌قاتیشاراق‌دؤنیادان کؤچدو[۱۳۱].

nobə.. [باخ] نوْبت.

not.. [آد، لا] ۱-بیرمطلبی حاضرلاماق اوْچون ویا بیلگی اوْچون بیر قونوشما و گؤرونتودن یازیلان یازی ۲-قرافیک اشاره‌لرله یازیلمیش موسیقی اثرلرینین متنی (فا: نُت).

nota.. [آد، لا: قئید، اشاره] بیر حکومتین باشقا حُکومته رسمی یازیلی دیپلوْماتیک مُراجعتی.

nocavan.. [آد] یئنی یئتمه، گنج.

noç.. [باخ] نیرچ.

nohə.. [آد] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو چوخ یاییلمیش شعر نوعلاریندادیر، نوحه‌لر مضمونجا اهلِبیت مُصیبت‌لرینی مطرح ائدیب و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر و عروض وزنینده ده دئییلیر، اؤرنک ”بیر گوندو بوگون ملک‌لر آغلار. زهرا باش آچیب پیمبر آغلار. “ آغیت، مرثیه[۷۳، ۷٤] mourning

nohəxan.. [آد] نوحه اوخویان (فا: ـ). a (hired) mourner

noxda.. [آد، ع‹نقطه›] نوْختا: آت یهری، مینیک حئیوان‌لارین باشینا سالینان کندیر قاییش و بوُجور شئیلر.

noxdasını tutmaq..نوْخداسینی توُتماق [تاثیرلی ائیلم] بیرینی تابع‌لیگینده و الینده ساخلاماق.

noxdasını çəkmək..نوْخداسینی چکمک [تاثیرلی ائیلم] بیرینی تابع‌لیگینده و الینده ساخلاماق.

noxdasını dartmaq..نوْخداسینی دارتماق [تاثیرلی ائیلم] بیرینی تابع‌لیگینده و الینده ساخلاماق.

noxdalamaq..نوْخدالاماق [تاثیرلی ائیلم] آتی یهرله‌مک.

noxdalanmaq..نوْخدالانماق [بلسیز ائیلم] آت یهرلنمک.

noxdalı..نوْخدالی [اؤزل آد] ساییین‌قالا دا کند آدی.

نوْخدان..noxəndan [اؤزل آد] درگزین بخش‌لریندن، ۱۹* کندی واردیر، مرکزی نوخندان درگزین ۱۳ ک. گؤنئی گؤنباتان طرفینده دیر، اهالی‌نین اکثریتی تورکدو.

نوْخدان‌بؤلگه‌سینین‌داغلاری..noxndan [اؤزل آد] داغ (۲۵ک‌ق‌ب ۱۷۲۳)، قیزیل داغ (۲۹ک‌ق‌ب ۱۱۹۰)،

نوْخود..noxud [آد، بی، فا] باقلاگیللردن، توْپلاشیق تئلَک یاپراقلی، چیچک‌لری ساریمتیراق، بوْل نشاسته‌لی (فا: نخود). cicer arietinum

نوْخود..noxud [اؤزل آد] هشتَری(~آوا)، تیکان‌تپه (~دره) ده کند آدی. زنجان و نخجوان دا (~داغ) داغ آدی.

نوْخودلو شیله..noxudlu şilə [آد] پیشمیش نوخودو آش دویوسو جعفری تره و قیمه کیمی شئی‌لره قاتاراق حاضرلانان بیر یئمک.

نوْخودی..noxudi [آد] دوْنوق ویا کیرلی ساری رنگ.

نوْداش(ناوداش)..nodaş(navdaş) [اؤزل آد] خالخال دا داغ آدی.

نوْودوْز..novdüz [اؤزل آد] هیشئیین، کیوی، اردبیل، آبیک، رامیان، گرمسار (~خالصه)، بوُیین زهرا (~لکوان)، ضیاآباد (~نودهک) دا کند آدی. کیوی، خالخال دا چای آدی {ناو+دوْز}.

نوْده‌چناران..nodəçinaran [اؤزل آد] بُجنورد'ون کندیستان‌لاریندان، ۱۷ کندی و *۵۱۵۰۰ نفر نفوسو واردیر، اهالی‌نین اکثریتی تورکدو و شادلو طایفاسیندان‌دیلار.

نوْران..noran [اؤزل آد] آغسو'دا کند آدی[۲۴۰].

نوْرس..norəs [صفت، فا] یئنی یئتمیش.

نوْرس..norəs [یازار] (۱۳۲۹- ۱۲۵۲هـ ق) شوشادا آنادان اوْلوب وتوْرکجه شعرلری واردیر.

نوْرقوُغ..norquğ [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

نوْرم..norm [آد، فرانسیزجا] دوْزگو، یاسایا اویقون، قوُرالا اویقون (فا: نورم).

نوْرماتیو..normativ [فر، صفت] دوْزگوسل، نوْرم ایله باغلی (فا: نورماتیو).

نوْرمال..normal [لا: دوْز خطلی، صفت] ۱-نوْرمایا اوُیقون، طبیعی، عادی. ۲-روُحی جهتدن ساغلام (فا: معمولی).

نوْرمال‌لاشدیرماق..normallaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] نوْرمال‌حالا گتیرمک.

نوْرمال‌لاشماق..normallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] نوْرمال حالا گلمک.

نوْرمال‌لانماق..normal lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] نوْرمال حالا گلمک.

نوْروْتیک..norotik [آد، فرانسیزجا] سینیر راحات‌سیزلیغی اولان کیمسه (فا: عصبی)

نوْروز..novruz [آد، فا] یئنی گؤن، باهارین ایلک گوْنو، گونش ایلینین باشلانقیج گؤنو (فا: ~).

نوْروز-..-novruz [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۱ آد سایماق اوْلار).

نوْروزبایرامی..Novruzbayramı [آد] یاز بایرامی، ایل بایرامی، باهار بایرامی، گونش ایلینین باشلانقیج گؤنو (فا: عید نوروز).

نوْروزچیچگی..novruzçiçəyi [بیتگی] باخ: چوُخا چیچگی.

نوْروزگوْلو..novruzgülü [آد، بیتگی] ایکی چنک‌لی، چیچک‌لری آسلان آغزینا بنزه ین، توْرلو رنگلی، داشیدیغی گلوکوز سببیله ایچ سؤکدوْروجو (فا: گل کتانی). liarnia vulgaris ۲-نوْروزگولو۲ (آد، بیتگی) خدیجه گوْلو. glakthus

نوْرولوژی..noroloji [آد، فرانسیزجا] سینیر بیلیمی (فا: ~).

نوْره..norə [اؤزل آد] شاهبوز'دا چای آدی[۲۴۰].

نوْسالا..novsala [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {نوْو/ ناو سالینان کند}.

نوْستالژی..nostalji [آد، فرانسیزجا] یوُرد اؤزله‌می، یوُردساما، گئچمیش بیر زامانا دوُیولان آشیری بیر اؤزلم، حسرت[۲۱۸] (فا: ~).

نوْستالژیک..nostaljik [فر، صفت] یوُرد اؤزلم ایله ایلگی‌لی (فا: ~).

نوْشاد..novşad [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی.

نوْشان..noşan [اؤزل آد] نوُشین: اوُرمیه ده کند آدی.

نوْشهر..novşəhər [اؤزل آد] (مازندران اُستانیندا)، نوْشهر بؤلگه سینده توْرک کندلریبازارسر (حسن کیف یاخین‌لیغیندا ۷ک‌ق *۱۸۰/ ی‌تو)،

نوْع..no [آد، عربجه] توْر، تهر، چئشید (فا: ~). kind

نوْغالا..noğala [آد، دا] نارین اوْلموش بوُغدا و آرپا و یئم (آت یئمی). {عربجه‌نخاله}: شیرنی‌نین‌الکدن گئچیریلمیشی[۵].

نوْغان..noğan [آد] اپیک قوُردو (فا: پیله).

نوْغان..noğan [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی.

نوْغای..noğay [اؤزل آد] بیر ائل آدی، اوغلان آدی، باخ: نوْقای (فا: نام‌پسر).

نوْغورداغی..noğurdağı [اؤزل آد] تبریزده داغ آدی.

نوْغول..noğul [آد، دا] بیرنوع دادلی‌و یومشاق شیرنی، اورومیه شهری‌نین تانینمیش سوْقات‌لاریندان (فا: نقل) {باخ: نوْغالا}.

نوْغولدان..noğuldan [آد، دا] کیچیک تاخجا.

نوْقای..noqay [تاریخی اؤزل آد] ۱-باشی‌بوْش، آزاده ۲-چنگیزلیلر دؤنَمی، اوُیغور اصیْللی ماموًرلارا وئریلن بیرعُنوان؛ ۳-بیر تورک اوْیماغی[۷]. ابوُلقاضی اثرینده اوْنلاری توْرکلشمیش مانقوت قوْومو

بیلیبدیر، ٤-آیریجا نوْقای بیر شاهزاده آدی اوْلاراق، آلتون اوْردو خاقانی توْختاخانین علیهینه قالخیب و م۱۳۰۰ده اؤلدورولدو[۱۲].باخ: آلتون‌اوْردو.

نوْقای..Nogay [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-جیْریق-قارا کوْل؛ اؤزبَک-قوْنرات-قانجاقالی؛ و قوُزئی قافقاز، رومانیا بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

نوْقای‌خانلیغی..xanlığı noqay [اؤزل آد]باخ: آلتون‌اوْردو خاقانلیغی[۲۰۹].

نوْقرا..noqra [آد]داوار و سیغیرلاردا بوْوه‌لرین توسط ایله دؤزه‌لن بیر خسته‌لیک آدی.

نوْلا..nola [باغلاییجی سؤز]نه اوْلا، نه اوْلایدی سؤزونون شعرده ایشله ین شکلی" فضولی: نوْلا گر ساخلار ایسَم جانی عزیز. واخت اوْلا کیم اوْلا اوْل شوُخ ستمکاره فدا".

نوْم..nom [آد] ۱-دین، شریعت، یوْل و طریقت. ۲-مانیچی تؤرکلرین قوُتسال کتابلارینا وئردیکلری آد[۱۲]{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: بوتون دینلره وئریلن آد، ‹تنگری نوْمو›: آللاهین دینی؛ سن؛ فارسجا سانیلان ناماز کلمه‌سی بو سؤزدن آلینمادیر، ناماز› نوْماز› نوْم+از (آیری اؤرنک: آیاز، دایاز)}.

نوْموقراف..nomoqraf [آد، فرانسیزجا]سایی سال حسابلاری خطلرله گؤستَرن قراف و تصویر (فا: نموگراف).

نوْمیناتیو..nominativ [آد، فرانسیزجا] یالین وضعیت (فا: ~).

نوْمینال..nominal [آد، لا: اوْستونده آد یازیلمیش]آدلا ایلگیلی، اسما، سؤزده [۲۱۸]؛ کاغاذ، مال اوْستونده گؤستریلن قیمت (فا: ~).

نوْمینالیزم..nominalizm [آد، فرانسیزجا]آدجی‌لیق (فا: ~).

نوْو..nov [صفت، فا‹نو›]نو: تازا.

نوْوا..nova [آد، لا]پارلاق‌لیغی بیردن بیره آرتان و دَییشن اوُلدوز.

نوْوادیز..novadiz [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {ناو کیمی دؤزلوک}.

نوْوجو..novcu [اؤزل آد] آغسوُ‌دا کند آدی[۲۴۰].

نوْوخانی..novxanı [اؤزل آد]باکی‌دا کند آدی[۲۴۰].

نوْودان..novdan [آد، فا ‹ناودان›]سوُ اوْچون بالاجا بوْرو (فا: ناودان).

نوْودوُز..novduz [اؤزل آد]اهر ده کند آدی {گؤللو دؤزلوک}.

نوْوراق..novraq [صفت]تازاراق، لاپ تازا.

نوْوروُز..Novruz [اؤزل آد]نوْقای بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

نوْوروزلو..novruzlu [اؤزل آد] آغدام‌دا کند آدی[۲۴۰].

نوْوَشتَری..novəştəri [اؤزل آد] آستارا‌دا چای آدی[۲۴۰].

نوْولو..novlu [اؤزل آد]قوُبادلی، گئرمی‌ده کند آدی {نوسو و بوْرولو یئر}.

نوْولوق..novluq [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {گؤلو و سوُیو بوْل یئر}.

نوْومیری..novmırı [اؤزل آد]نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.

نوْهور..nohur [اؤزل آد]نؤهور: آذربایجان‌دا نئچه یئر آدی. یئر آدلاریندا سوُ یولو و سوُگؤلونون اوْلدوغونا اشارتدیر[۲۴۲-۹۰].

{موغولجا بیر کلمه اولاراق گؤل آنلامیندادیر[۲۴۸]}.

نوْیان..noyan [اؤزل آد] ۱-سُکونت، حُضور ۲-چَنگیزخان‌ین اوْردوباشی‌لاریندان[۷]. ۳-تورکجه بگ سؤزونون قارشیلیغی اوْلاراق (م۱۳جو عصر) موُغول دیلینده قوْشون بؤیوکلرینه دئییلیردی (یئکه نوْیان و اوُلوغ نوْیان)[۱۲]. ٤-اینسان‌آدی.

نؤبت..növbət [باخ]نوْبت.

نؤوبه..növbə [باخ]نوْبت.

نؤکر..nökər [آد]ائوقوللوقچوسو(فا: ~)servant {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

نؤهرؤ..nöhrü [اؤزل آد]اهر ده کند آدی.

نؤهور..nöhür [اؤزل آد]بوْستان آباد دا کند آدی.

نوُبار..nubar [آد، فا‹نوبر›]ایلک یئتیشن میوه، تازا میوه.

نوُح..nuh [آد، عربجه]آدم، شعیب و ایدریس‌دن سوْنرا گلن دؤردونجو پئیغمبر (فا: ~).

نوُح‌داغی..nuh dağı [اؤزل آد]باخ: ماکی.

نوُدیممو..nudimmu [اؤزل آد]سوُمرتانریلاریندان، آنو‌نون اوْغلو[۲۱۱].

نوُر..nur [آد]آیدین‌لیق، ایشیق، پاریلتی (فا: نور). Light {ع ‹سومرجه ‹نوُروم›: نار، باخ: نار}.

نوُر-..-nur [اؤزل آد]تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اوْلار).

نوُر..Nur [اؤزل آد]اینسان آدی: نوُرای، نوُرسئو، نوُرسان، نوُرسل، نوُرلان.

نوُرانی..nurani [آد، عربجه]آیدین، ایشیقلی (فا: نورانی).

نوُردوْز..nurduz [اؤزل آد]نوُردوُز: جوُلفا دا کند آدی.

نوُرولو..nurlu [اؤزل آد]شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

نوری..nuri [یازار](۱۳۷۸ه-۱۳۱۳) میرمحمودآغامیراوغلو نوری باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

نوُش..nuş [صفت، فا]دادلی، شیرین (فا: نوش). drink thou

نوُشِ‌جان..nuşcan [] جانینا سینسین مفهوموندا بیر سؤز.

نوُشابه..nuşabə [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر]ایچکی.

نوُشادر..nuşadır [باخ]نُشادر.

نوُشار..nuşar [اؤزل آد]نوْشَر: اردبیل و بوْستان آباد دا کند آدی.

نوُشین‌موسوی(آیشین‌آیدا)..nuşin musəvi(ayşin ayda) [یازار] ش۱۳٤۲ده تهراندا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نوُغورداغی..nuğurdağı [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی.

نوُقه‌دی..nuqədi [اؤزل آد] هئریس، مرند (~شیخلار، ~دره)، کلئیبر(~-بهشتی، ~شجاعان)، اوُجان (داغ~، چای~)سراب، تبریز، شبستر، اهر(۲)، قوُبا (نوُگه‌دی nügədi[۲۴۰])، اردبیل و خیاو دا کند آدی. خالخال دا داغ آدی (نوُقه‌دی یوُرد).

نوُکلئوُن..nukleon [آد، فرانسیزجا] آتوُم چرده‌یینی اوُلوشدوران پروُتون و نوُترونون اوُرتاق آدی.

نوُکلیئر بوُمبا..nukliyer bomba [باخ] نوُوه بوُمباسی، چَوده سل بوُمبا.

نوُکلیئر..nukilyer [صفت، فرانسیزجا] نوُوه‌سل، چوده‌سل(فا: هسته‌ایی) nuclear

نوُکلیئررئاکتوُرو..nukliyer reaktoru [باخ] چَوده‌سل رئاکتوُر، نوُوه رئاکتوُرو.

نوُکوز..nüküz [اؤزل آد] ارگنه‌قوُن داستانیندا بیر ایگید آدی [۵۴].

نوُکوزلر..nüküzlər [اؤزل آد] (ارگنه‌قوُن‌داستانی)نوُکوز'دن‌اوُلان‌بوُیون آدی [۵۴].

نوُل دره..nuldərə [اؤزل آد] جلفا دا چای آدی.

نوُمارا..numara [این ‹number›] باخ: نمره.

نوُن..nun [حرف] عرب الفباسیندا "ن" حرفی‌نین آدی.

نوُها(نوُحا)..nuha [اؤزل آد] قوُم دا داغ آدی.

نوُدوله..nüdülə [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {نوُتول+ه: هئیکللی [۸۸]}.

نوُراووُد..nüravud [اؤزل آد] لئریک'ده کند آدی [۲۴۰].

نوُزگر..nüzgər [اؤزل آد] شامخور'دا یئر آدی [۲۴۰].

نوُسنوُس..nüsnüs [اؤزل آد] اوُردوباد'دا کند آدی [۲۴۰].

نوُشنه..nüşnə [آد] آرابالاردا تکرین اوُخو ایله لایدور'و بیرلشدیرن دایاغین آدی.

نوُشول..nüşül [باخ] روُشوی.

نوُگیج..nügic [اؤزل آد] لئریک'ده داغ آدی [۲۴۰].

نوُمره..nümrə [این ‹number›] باخ: نُمره.

نوُمه..nümə [صفت، فا ‹نیمه›] باخ: لوُمه.

نوُوه..nüvə [آد، این ‹nucleus›] بیرشییین اؤزو و مرکزی حصّه سی، چَودک، چکیردک، آتوُم چَوده سی، نوُکلیئر (فا: هسته).

نوُوه بوُمباسی..nüvə bombası [باخ] چَوده بوُمباسی.

نوُوه رئاکتوُرو..nüvə reaktoru [باخ] چَوده رئاکتوُرو.

نوُوه سل..nüvəsəl [باخ] چَوده سل، نوُکلیئر. nuclear

نوُوه‌ری..nüvəri [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

نه۱..nə [ض] ۱-سوُرو علامتی، نمنه، نجور، هانسی، نه تهر، نه درجه ده (فا: چی). what ۲-بیر شئیدن ممنونلوق و تعجب کیمی حالتلری بیلدیرن سؤز "قیز نه قیز ائله بیل کی آی پارچاسی" {سوُمرجه‹آ-نا›: اوْ-نه، نمَنه؛ ت، گؤک}.

نه۲..nə [باغلاییجی سؤز، فا] ۲-نهی علامتی، بیراوْلومسوز وضعیتی گوستَرن سؤز "نه بو نه اوْ، نه تهرانا گئتمیشم نه تبریزه" not

نه آز نه چوْخ..nə az nə çox [ظرف] محض اوْقدر، دؤز، تام "نه آز نه چوْخ دؤز بیر آی یایلاقدا قالدیم".

نه‌ائیله‌مک..nə eyləmək [باغلاییجی سؤز] نه ایش گؤرمک.

نهان..nəhan [صفت، فا] گیزلی، اؤرتولو، گیزلی‌ساخلانمیش(فا: ~)

نه‌اوْلار..nə olar [باغلاییجی سؤز] نه اوْلارکی.

نه‌اوْلارسا اوْلسون..nə olarsa olsun [ظرف] هر نئجه اوْلسا.

نه‌اوْلارکی..nə olarki [ظرف] (فا: کاش). I wish that

نه‌اوْلایدی..nə olaydı [باغلاییجی سؤز] اوُمود و ایستک معنا سیندا.

نه‌اوچون..nə üçün [ض] سورو علامتی: نه سببدن، نه سببه، نه علته، نییه (فا: چرا). why? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ نلک›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

نه‌اوچونسه..nə üçünsə [ظرف] سببی معلوم اوْلمادان.

نه‌اوْزله..nə üzlə [ظرف] "سن اوْرایا نه اوْزله گئتدین".

نهاوند..nəhavənd [آد، فا] ۱-توْرک‌موسیقی‌سینده‌بیرموغام(فا: ~). ۲-نَهاوند(اؤزل آد) همدان'ین گوْنئینده بیر شهر اولاراق نفوسو* ۹۶۰۰۰ نفروچوخو غیر تورکدولر.۳-ضیاآباد دا کند آدی. ٤-نهاوند بؤلگه سینده توْرک کندلری سرخ کند (۱۳ک‌گ *۲۹۰/ غ‌تو)، آران aran (٤۸ک‌ق‌ب *۵۳۰/ ی‌تو)، ۵-نهاوند بؤلگه سینین داغلاری: یاوا (۲۸ک‌ب۲۶۱۰)، قالا (۵ک‌ق‌د۲۱۲۰)، آردوْشان (۱۱ک ق۲٤۸۸)،

نهاویس..nəhavis [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

نهایت..nəhayət [آد، عربجه] ۱-سوْن. ۲-(ظ) سوْنوندا (فا: ~).

نه‌ایمیش..nə iymiş [صفت] نمنه ایدی.

نه‌اینکی..nə inki [باغلاییجی سؤز، فا] بو سببدن یوخ بلکه آیری سببه خاطر "بو ایشی نه اینکی بیلمه‌دن بلکه بیله بیله گؤردوم".

نهایی..nəhayi [صفت، عربجه] سوْنونجو، ان سون (فا: نهایی).

نه‌تهر..nətəhər [ظرف] نه جوْر، نه چاره how

نهج الفرادیس..nəhcülfradis [اؤزل آد] باخ: خوارزم توْرک لهجه سی.

نهجو..nəhcov [اؤزل آد] هشتَری ده داغ آدی.

نه‌جور..nəcür [ظرف] نه تهَر (فا: چگونه). how

نه‌چی..nəçi [عوض] بیرینین ایش پئشه و صنعتینی بیلمک اوچون سؤال مقامیندا ایشله‌نن سؤز، "نه چی اولدوغونو بیلمیرم".

نه‌دئسن چیخار..nə desən çıxar [باغلاییجی سؤز] پیس عمللی آدام حاقّیندا.

نه‌دئییم..nə deyim [باغلاییجی سؤز] نه دئمک "نه دئییم شاید ده گلدیم".

نه‌دوشوب..nə düşüb [باغلاییجی سؤز] نه دخلی وار، نه سببی وار معناسیندا بیر افاده "سنه نه دوشوب کی نانکور آداما یاخشی‌لیق ائدیرسن؟".

نه‌دیل بیلسین نه دوداق..nə dil bilsin nə dodaq [باغلاییجی سؤز] بوتون ایله‌گیزلی سؤز حاقّیندا.

نهر..nəhir [آد، عربجه] بؤیوک چای، آخار سو (فا: نهر).

نهر–..nəhr/nəhir- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اولار).

نه‌سن نه من..nə sən nə mən [باغلاییجی سؤز] هئچ بیر شئی نظره آلمادان.

نهضت..nehzət [آد، عربجه] قیام، حرکت، قالخیش.

نه‌عجب..nə əcəb [باخ] عجب.

نه‌قدر..nə qədər [ض، سوُمرجه ‹ناموم›] نه مقداردا (فا: چقدر). how

نه‌کاره..nə karə [باخ] نه‌چی.

نه‌کی..nə ki [ظرف] هر نه قدر، نه قدر "نه کی گؤزل گؤرموشم من.

هامی‌سیندان باشدی بوگؤزل".

نه‌گؤزل..nə gözəl [اؤنلم] نه قشنگ (فا: چه زیبا). well-done

نه‌لازیم..nə lazim [باغلاییجی سؤز] گرک یوخدور.

نهند..nəhənd [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی.

نهنگ..nəhəng [ع ‹فا، ص، آ] ۱–چوخ بؤیوک گؤجلو. ۲–بیردنیز حئیوانی (فا: نهنگ).

نهی..nəhy [آد، عربجه] منع ائتمه، یاساق لاما، انگل‌له‌مه.

نه‌یاخشی..nə yaxşı [صفت] نه ایسه (فا: چه خوب). well-done

نه‌یازیق..nə yazıq [باغلاییجی سؤز] مع الاسف (فا: دردا). alas

نه‌یازیق کی..nə yazıq ki [باغلاییجی سؤز] مع الاسف (فا: حیف). unfortunately

نهیر..nəhir [آد، ع ‹نهر›] چای، ایرماق. باخ: نهر.

نیْخلاماق..nıxlamaq [باخ] میخلاماق.

نیْرچ..nırç [سس‌تق] دیلی باساراق یوخ دئمه معناسیندا چیخاریلان سس.

نیْرچیلتی..nırçıltı [آد] نیرچ‌نیرچ سسی، نیریلداماسسی، میریلداما سسی.

نیْرچیلداماق..nırçıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخ معناسیندا نیرچ ائیله‌مک.

نیْریلداماق..nırıldamaq [باخ] میریلداماق.

نیْغنیغا..nığnığa [سس تق] هیرس وئرمک "نیْغنیغا وئرمک".

نیْغیرتی..nığırtı [باخ] نیقیلتی.

نیْقیلتی..nıqqıltı [سس‌تق] اینیتلی، سیزیلتی.

نیْقیلداماق..nıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] نیقیلتی سسی چیخارماق.

نینیق..nınıq [آد، بیتگی] آرمود شکلینده و قُطرو ۲۰–۵۰ سانت اولان بیرنوع بال قاباغی، باخ:بوْرانی.

نیاب..niyab [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

نیابت..niyabət [آد] نایب‌لیک، بیرینین یئرینده اوْتورما ویا بیرینین عوضیندن دانیشما (فا: ~). vicarage

نیار..niyar [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

نیاز..niyaz [آد، فا] ۱–یالواریش، یالوارما. ۲–احتیاج (فا: ~). need

نیازکندی..niyazkəndi [اؤزل آد] هشتَری، خیاو، ماکی، بندرشاه–گرگان، آستانا (~آغا) دا کند آدی.

نیازمند..niyazmənd [صفت] مُحتاج (فا: محتاج). needy

نیازی..niyazi [یازار] (۱۳۸۷ه–۱۳۱۵) باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

نیایش..niyayiş [اؤزل آد] امیدنیایش، آراشدیرماجی اولاراق - آذربایجان تاریخ ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردان‌دیر[۳].

نیّت..niyyət [آد، عربجه] بیر شئیی گؤرمه‌یی اؤنجه‌دن ایسته ییب دؤشونمه، ایستکجه (فا: نیت). intention

نیتروْژن..nitrojen [آد، فرانسیزجا] اَزوْت عُنصرونون باشقا آدی.

نیته..nitə [ظرف] باخ: نئجه.

نیج..nic [اؤزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

نیجاسو..nicasu [اؤزل آد] قازاخ‌دا چای آدی[۲۴۰].

نیّر..nəyyir [آد، عربجه] ایشیق ساچان، نور وئرن.

نیّر..nəyyir [اؤزل آد] (۱۳۶۷ه–۱۲۸۷) نوروزآغااوْغلو باکی‌لی-شاعردیر[۱۱۷].

نیّر..nəyyir [اؤزل آد] (۱۲۴۸ه–۱۳۱۲) میرزامحمدتقی حجه‌الاسلام تبریزده امام جمعه‌ایدی و توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

نیر..nir [اؤزل آد] ۱–بو شهر اردبیل‌ین ۳۵ کیلومتر گونباتان طرفینده یئر آلیبدیر. دنیز سوُلاری سَویه سیندن ۱۵۵۰ متر یوْکسک‌لیکده و ش ۱۳۸۵ده شهری‌جمعیتی ۵۴۶۰نفرایدی، ش ۱۳۲۰ده نُفوسو * ۲۳۳۰ نفر توْرک قئید اولونوبدور، اوْزئی گئنیش‌لیگی ۱۴۷۰ کیلومترمُربّع

دیر. بلاذری یازی‌لارین‌دا بورادان آد آپاریبدیر. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلرینده‌ن: قیْرمیزی کؤپرو/ نیرکؤپروسو (صفوی‌لر دؤروو)، شیخ-عبدوللّه کوراییمی مقبره‌سی، اباذرکندینده مئهرپرستلیک اثرلری اوْلان معبدلر، بوْینو یوْغون بؤلگه سینده و کوْرعابباسلی کندینه یاخین اسکی آتشکده و تپه‌لر، شاه عابباس کاروانساراسی، گؤلوستان-کندینده‌یئرآلتی قالالاری، بوُرجلوآی‌قالاسی، میمند داشیازی‌لاری، دیب‌سیز سوُ، قاینار بوُلاقلار، بوشلو بوُلاغ (بوُرجلو بوُلاق). ۲-نیر بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار آرازا تؤکولورلر: معصوم چای (آغجا کؤهولs٤b)، قوُروچای (پوسجین s٢b٣٠)، آغلاغان چای (صاندیقلی٩و٤ ٣٤/ s١)، گروُچای (قوناق قیران s٣b٢٧)، یوُرد (دابانلو s٣b١٦)، ٣-نیر بؤلگه‌سینین داغلاری: قیسیرداغ/ قصیرداغ (١٠ک‌ب٢٦٨٢)، حاجی چای (٣٥ک‌گ‌ب٢٧٠٢)، بوُزداغ (٤٠ک‌گ‌ب٢٧١٠)، دیک داش (٨ک‌ق‌ب٢٠٣٠)، ٤-نیر(کوراییم-شرقی یورتچو) بؤلگه‌سینین کندلری : آغچای/ آ-ی-اوْرتا *١٠٧٠؛ توّتونسوز *٤٩٠؛ کچل آباد *٤٤٠؛ قوُرتولموش *١٠٥٠؛ پارچین *٣٢٣؛ ساییْن *٧٦٠؛ حاجی محمود *١٣٦؛ خورْئییم/ خوراییم *٢٩٠؛ کؤرئییم/ کوْراییم؛ تازاقیشلاق *٥٠٠؛ قالاجیق *٤٦٠؛ قاسم قیْشلاغی؛ آغچاکؤهول *٢٠٨؛ داشبوُلاق؛ صادقلو *٢٨٠؛ جیْغجیغ/ آ-ی-اوْرتا *٣٣٠؛ سیاپوش *٢٨١؛ دابانلی *٣٩٠؛ سیْغدیل/ سقدل *١١٠، خدیملی *٤١٠؛ پیله سئهران/ خارابا پیله سئهران؛ وکیل آباد؛ گوّللو *٥٥٠؛ ٥-نیر(کؤرئییم/ کوراییم-غربی یورتچی) بؤلگه‌سینین کندلری : خانیم‌بالاکندی؛ ولیعصر، بوُرجلو *٣٦٣؛ مجمیر، آخداچی؛ مستان آباد *٥٨٠، قاراشیْران *١٤٦٠، چهره برق *٣٥٠، اَباذر *٣٢٤، سقزچی *٦٢٠، بلقیس آباد *٥٩٠، سوْغانلو *٣٨٤؛ مشتقین *١١٣٠، مجیدآباد *٢٤٠، کوْرعابباسلو *١٢٨٠، دوْوشانجیق *٤٤٠؛ جیلوْوگیر *٢٨٠، دَگمه داغیلدی/ دَگمه داغیل *٢٢٠؛ سعیدخانلو *٢٢٠، کثریق/ بؤیوک~ *٧٩٠؛ قوْناق قیران *٣٢٠؛ ٦-نیر(کوْراییم-مهماندوست) بؤلگه‌سینین کندلری: آغدره* ٢٢٦؛ ملااحمد*١٣٠؛ خانقیْشلاق*٥٧٠؛ مهماندوست/ آ-ی *٨٦٠؛ هاوادره/ هوادرق *٣٠٠؛ آغ گوّنئی *٢٠٨؛ امینلو *٣٧٧؛ کهریز *٣٣٠؛ قاراقاشلو *٧٢؛ اینچه *٣٢٠؛ قایاقیشلاق *٥٠٠؛ ائمیناوا/ امین‌آباد *٣٧٧؛ کوّلَش/ بؤیوک~ *٧٠٠؛ اوُزون‌بولاق (*١٦٦)، ؛ داشبولاق؛ خاناشیر *٩٥٠؛ بوُسون/ بوُسجین *٩١٠؛ شمس‌آباد *٦٣٠؛ موْلان / آ-ی *٢٨٠؛ جین قیْشلاغی*١٠٣٠؛ آغباش؛ قارا-دره/ بؤیوک‌تاج *٢٩٠؛ خوْجئییم/ خوْجاییم *٢٤٠؛ ٧-نیر(مرکزی-دورسونخواجه) بؤلگه‌سینین کندلری : نیرnir؛ علی آباد، قاراتپه *٦٠٠؛ ویرسق/ ویرسه *١١٠، بوْران *٤٠٠؛ گؤگه*٤٤٠؛ کمال‌آباد *٦٨٠؛ پیرنه/ پیرنق *٦٤٠؛ ایرینجی/ ایزنجی *٦٢٠، سیْرخاو*٤٥٠؛ مزره *٢٠٠؛ گله سر*٤٤٠؛ گوّللوجه *٢٦٠؛ میمند *٤٠٠، گؤورچین *٥٣٠؛ لای lay*٤٥٠؛ کندووان *٢٧٢؛ اسلام آباد؛ ٨-نیر(مرکزی-رضاقولوقیشلاغی) بؤلگه‌سینین کندلری : یامچی/ آ-ی *٦١٠-٧٢٠؛ جوْراب *١٠٤٠؛ شیرین بولاق؛ تجرق *٢٤٠، گوّلوستان *٦٢٠؛ شیْران *٩٧٠؛ تک بولاق *٣٦٧؛ اوُجقاز *٧٨٥؛ سیْغرلی/ دئمه~-چای~(*٤٥٠-٨٠٠؛ اینانلو *٦٣٥؛ رضاقولوقیْشلاغی*٥٨٠؛

نیروُن..nirun [اؤزل آد] صاف، قاتقی‌سیز، ساده؛ اوْغوزنامه'ده، آلان قوُوا'نین اوُشاق‌لارینین گنل صفتی[٧].

نیزوْوا..nizova [اؤزل آد] نیازآباد: خاچماز'دا کند آدی[٢٤٠].

نیزه..neyzə [آد، فا] سوّنگو، میزراق.

نیزه‌له‌مک..neyzələmək [تاثیرلی ائیلم] سوّنگوله‌مک، میزراق لاماق.

نیسابا..nisaba [اؤزل آد] سومرلرده برکت و بوْللوق تانریچاسی

نیسک آباد..niskabad [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

نیسگیل..nisgil [آد] حسرت، بیر شئی‌دن دوْلایی دایم اوْرک ده قالان ممنونیت‌سیزلیک حسّی، اوْرکده چکیلن غُصّه و درد "آناسی‌نین سؤزلری اوْنو اوْره‌یینده بیرنیسگیل اوْلوب اؤلَنه دک قالمیشدی" (فا: حسرت). regret {اوْزمک سؤزوندن آلیناراق حرف دییشمه سیله دوزه‌لیب، اوْزگون= اوْزگول› ایزگیل› نیزگیل› نیسگیل}.

نیسگیل سئگاه‌موُغامی..nisgil segah muğamı [اؤزل آد] زابوُل موغامی: آذربایجان موْغام‌لاریندان اولاراق گوُشه‌لرین بئیله سیرالاماق اولار: گؤتورگه(زابوُل‌مایه‌سی)، زابوُل، مُخالف کیمی، مُخالف، جوهری‌سئیگاهی، زابول سئیگاهی، اینله‌مه (مویه)، مُخالف حاصار، قوْووشما (ترکیب)، کوْراوْغلو، سئوگی (سئیگاه)، غملی، مبرّغه، زیل زابوُل، زیل اینجه، زیل مخالف، زیل قوْووشما، منصوریه، روح الارواح، داشلیق یئر (زمین خارا)، آری اینله‌مه‌سی (ناله زنبوری)، حجاز، شاه ختایی، نهاوند، سارینج، زابوُل، میرزا حسین سئیگاهی، تمله آیاق.

نیشابور..nişabur [اؤزل آد ، ت] ١-خوراسان اوُستانی شهرلریندن اولاراق گونش ١٣٨٥ آمارینا گؤره گنل‌لیکده ٤٤٨٠٠٠ نفر و شهر اولاراق ٢٠٨٠٠٠ نفر نفوسا صاحبدیر، شهر مختلف ملیتلردن تشکیل‌تاپاراق‌فارسلاشمیش‌شهرحالینه گلمیشدیر {کؤک بیلیمی لاحاظدان بو آدی نوْ وشاهپور آدینا باغلایارلار: (بیرینجی شاهپور توران شاهی پالزهاک/ پالچیهاک"ی اؤلدورب و اوْ یئری اؤز ادینا آدلاندیردی)[١٦٤]، آیری بیر سؤزده بورانین آدینی "نیکه‌فور" اولماسینی و اونون نیسه‌فور/ نیسافور/ نیشابور شکلینه گلمه سینی

سؤیله ییرلر: "باکترایالیلار زامانی(سلوکیلر دؤورو baktriyan) ضرب اولموش سیککه لرده بورانین آدی "نیکه‌فوْر" شکلینده حک اولموشدور"[۱٦٤]. ۲-نیشابور بؤلگه سینده توْرک کندلری : آبقوُی (۱۵ک‌ق‌ب ٭۱۳۰)، ابراهیم آباد یوسفعلی (۱۸ک‌د ٭۱۲۰/ ی‌تو)، اَرْگ (۹ک‌ق‌د ٭۱٤۰)، بَغیش (۱۲ک‌ق ٭۷۳۰)، بوْشْرآباد (۱۲ک‌ق‌د ٭۵۳۰)، چکنه (۹۰ک‌ق‌ب/ غ‌تو)، ده کَلاج (۳ک‌ب ٭۷۲۰)، رحیم آباد (۱۲ک‌گ‌د ٭۲۲۰)، روح آباد (۱۵ک‌گ‌د ٭۵۱۰)، شادکان (۱۸ک‌گ‌د ٭۱۸۰)، شایَخ (۹ک‌ب ٭۳۰)، شترغلط (۵۸ک‌گ‌د ٭۱۸۰)، صومعه (۱۲ک‌ق ٭۱۲٤۰)، عیش آباد (۱۲ک‌ب ٭۱۰۰)، فدیشه (٦۵ک‌گ‌ب ٭۱٤۳۰/ غ‌تو)، کاریزک کؤهنه (۱۲ک‌گ ٭۲۷۰)، کاریزَک کال (٭٤۸۰)، کاریزنو (۲۰ک‌گ ٭۱۳۰)، کریم آبادکال (۱٦ک‌گ ٭۹۰)، کمال آباد (۱۸ک‌گ ٭۱٦۰)، گَراب (۹ک‌ق‌ب ٭۱۱۰)، گؤلشن (۲۸ک‌گ ٭۲۰۰)، نظرگاه (۱٦ک‌گ‌د ٭۱۰۰)، یک لنگه (٦ک‌گ‌د ٭۱٦۰)، بوُلقان (۱۰۸ک.گ.د٭۵۰۳/ تو)، ۳-نیشابور(چکَنه) بؤلگه سینده توْرک کندلری : بئش آغاج (٭٦۳۰/ ی‌تو)، تَرخاص (۱۱٤ک‌گ‌د ٭۱۸۰)، خانلیق (۲٤ک‌گ‌د ٭۳۸۰/ ی‌تو)، خوْشاب (۵٤ک‌گ‌د ٭٤۱۰)، رُباطی(۳۲ک‌گ‌د٭۵٦۰)، سلطان میدان (۵ک‌گ‌د ٭۱۵٦۰/ ی‌تو)، سوُله(۱۸ک‌ق ٭۱۷۰)، سیدآباد (٤۲ک‌گ‌د ٭٦۷۰)، کارجی (۱۸ک‌گ‌د ٭۸۰/ غ‌تو)، کارجی (۲۳ک‌گ‌د ٭۸۰)، کَرّان (۳۰ک‌گ‌د ٭۱٦۰)، کلاته حاجی (۱۲ک‌گ ٭۱۹۰)، کَوارَک (۳۰ک‌گ‌د ٭۲۰)، گوْل گنبد (۲٤ک‌ب ٭۲۰۰)، گوْل مخاران، گوْلمه خاران (۳۰ک٭۲۰۰)، گوْل یتیم (۱۸ک‌ق ٭۵۱۰)، گوْلبین (۱۸ک‌د ٭۱۷۰)، گوْلشن (۳٦۰ک‌ق‌د ٭۹۰)، مَلَخدره (۲٤ک‌گ‌د ٭٤۰)، نشیب (۳۰ک‌ق‌ب ٭۱۲۰)، نوْمیری (۱۲ک‌گ‌د ٭۳٦۰)، یئنگیجه (۱۸ک‌گ‌د ٭۵۳۰)، یام (۲٤ک‌ب ٭۸۲۰)، ٤-نیشابور(فَدیشه) بؤلگه سینده توْرک کندلری : بحرود (۱۲ک‌ق ٭۱٦۰)، ده نو خلج (۱۸ک‌ق‌ب ٭۲۷۰)، بایرام آباد (۳۰ک‌ق ٭۱۵۰/ ی‌تو)، ۵-نیشابور بؤلگه‌سینین داغلاری: قَجقَر (٤۰ک‌گ‌د۲۸۷۵)، قازاق (٤۰ک‌گ‌ب۱۵٤٤)، قیزیل (٦۵ک‌ق‌ب۱٦۹۹)،

نیشابورک..nişaburək [آذ، فا] کلاسیک توْرک موسیقی‌سینده بیر موغام آدی (فا: مقامی در موسیقی آذربایجان).

نیشاستا..nişasta [آذ، فا] نشاسته: بیتگی‌لردن عمله گلن بیر ماده، کارتوهیدارت (فا: نشاسته). starchy

نیشاط..nişat [آذ، عربجه] نشاط: سئوینج، شادلیق (فا: ~). joy

نیشاط‌سیز..nişatsız [صفت] نشاطسیز: نشاطی اولمایان ویا آز اولان (فا: بی نشاط). mirthless

نیشاک..nişak [اؤزل آذ] مینودشت ده کند آدی.

نیشان..nişan [آذ، فا] نشان: ۱-ایز، بلیرتی. ۲-آماج و آماج لانان شئی (فا: ~).

نیشانگاه..nişangah [اؤزل آذ] زنجان دا داغ آدی.

نیشانلی..nişanlı [صفت] آدای، آداخلی (فا: نامزد).

نیشانه..nişanə [آذ، فا] نشانه: آماج، هدف (فا: ~). target

نیشه..nişə [اؤزل آذ] میانا دا کند آدی {نیسابا سومرلرده بوللوق تانریسیدیر: نیسا+آبا› نیسا›نیشا›نیشه، باخ: نیشوُفو}.

نیشوُفو..nişufu [اؤزل آذ] کوْرشاددان سوْنرا اسارتده‌اوْلان تورک‌لرین آیاقلانمالاری‌نی چین‌لیلرین علیهینه باشچیلیق ائدن بیر گؤی‌تورک بگی(م٦۷۹)، بوُ قهرمان سوْنوندا چین لیلر طرفیندن اسیر اوْلوب و باشینی کسدیلر، باخ: کوْرشاد[۵٤].

نیفتوْ..nifto [اؤزل آذ] ماکی دا کند آدی.

نیقاب..niqab [اؤزل آذ] میانا و قوْچاندا کندآدی {نیقاو› لیقاو› لیق+آو: لیق طایفاسینین یوردو}.

نیقاب..niqab [اؤزل آذ] بو بؤلگه سبزوار شهری نین گوْنئی گوْنبتان بؤلومونده یئر آلاراق چوْغونلوقلا توْرکلرین یاشادیغی بیر یئردی. ش۱۳۲۰ده، ۳۷ کند و ٭۱۲٦۰۰ نفر نفوسو وار ایدی، بؤلگه مرکزی نقاب (جوْغاتئی‌ین ۳۷ ک‌ق‌گ) نفوسو٭۱۰۰۰ نفر تورک قئید اوْلونموشدور.

نیقاتیو..niqativ [فر، صفت] اوْلومسوز، منفی (فا: نگاتیو).

نیک..nik [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یاخشی، ایی (فا: خوب).

نیک بین..nikbin [صفت، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ایییمسر، اوْپتیمیست (فا: خوش بین).

نیکریز..nikriz [آذ، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] کلاسیک توْرک موزیکینده بیر موغام آدی (فا: مقامی در موسیقی آذربایجان).

نیکل..nikel [آذ، آلمانجا] آغ رنگلی پاریلتی‌لی و چتین اَریین بیر مئتال، آتوم سایی‌سی ۲۸، آتوم آغیرلیغی ۵۸,۷۱، اریمه‌نُقطه‌سی ۲۷۱ درجه، یوْغونلوق ۸,۹، قیسالتماسی Ni

نیکوْتین..nikotin [آذ، اؤزل آددان] توْتونون ترکیبینده اوْلان نارکوْتیک مادّه (فا: ~).

نیگار..niqar/ niyar [آذ، فا] نییار: ۱-بنیز، گؤرونتو، مجازاً گؤزل، سئوگیلی picture ۲-کوْراوْغلونون خانیمی‌نین آدی (فا: نگار).

نیگارخیاوی..niqar xiyavi [یازار] گونش ۱۳۳۹(م۱۹٦۰) خیاودا آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

نیگارر فیع‌بیگلی..niqar rəfibəyli [یازار] ۱۹۱۳ ده گنجه ده آنادان اولوب ۱۷ یاشیندا شعر یازماغا باشلاییب وگؤزل شعرلری واردیر.

نیگاه..niqah/nigah [آد، فا] باخیش (فا: نگاه).

نیلگر..nilgər [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

نیلوفر..nilufər [ع، آ، بیتگی] نیلوفرگیللردن، یاپراقلاری گئنیش، آغ وسآری و قیرمیزی چیچک‌لی، دوُرقون سولاردا بیتن بیرسو بیتگی‌سی (فا: نیلوفر). nymphea

نیلوفرگیللر..nilufərgillər [آد، بیتگی] اؤرنگی‌نیلوفر اولان ایکی چنک‌لیلردن بیر بیتگی سوْیو (فا: نیلوفریان). amaryllidaceae

نیم..nim [آد، فا] یاری (فا: نصف).

نیماور..nimavar [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

نیمتنه..nimtənə [آد، فا] ۱-قوْلسوز قادین اوست گئییمی، گوّدکجه. ۲-اوّست اَیین (فا: ~).

نیمچاه..nimçah [اؤزل آد] ساری-نکا دا کند آدی.

نیمچه..nimçə [آد، فا] بوشقاب (فا: ~).

نیمداش..nimdaş [صفت، فا] گئییلمیش، ایشلنمیش (فا: کهنه).

نینا..nina [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان[۲۱۱].

نین‌اوُراش..ninuraş [اؤزل آد] سوُمرتانریلاریندان، ائنلیل‘ین اوْغلو[۲۱۱].

نینسوُن..ninsun [اؤزل آد] سومر تانریچالاریندان، گیلگه‌میش‘ین آناسی[۲۱۱].

نینقال..ninqal [اؤزل آد] سومر آی تانریچاسی[۲۱۱].

نینَک..ninək [آد] ببک، گوز ببگی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

نینکاراک..ninkarak [اؤزل آد] ایلاملاردا بیر تانری آدی[۲۱۱].

نینکی..ninki [اؤزل آد] سومرلرین‌بؤیوک تانریسی ائنکی‘نین خانیمی[۲۱۱].

نینگی..ningi [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

نینگیرسوُ..ningirsu [اؤزل آد] سوُمرلرده بیر تانری[۲۱۱].

نینگیش‌سیدا..ningişsida [اؤزل آد] سوُمرلرده یئرآلتی تانری‌سی[۲۱۱].

نینلیل..ninlil [اؤزل آد] سوُمئرلرده ائنلیل‘ین آروادی؛ گؤی، هاوا و یئل وبعضا یَئر آلتی‌نین تانریچاسی[۱۱۶]. و بعضا تَناسُل تانریچاسی[۲۱۱].

نینوا..neynəva [اؤزل آد] اسکی شهر اولاراق دجله چایینین قیی سیندا یئر آلمیشدی و آشوریلرین باشکندی اولموشدو، بو آدی آشورلارین تانریلاریندان "نین" آدینا باغلاییرلار[۱۶۴].

نین‌هارساغ..ninharsağ [اؤزل آد] سومرلرده داغ تانریچالاریندان[۲۱۱].

نیننی..ninni [باخ] ننی.

نینیپ..ninip [اؤزل آد] سوُمرلرده گزه‌ین اوُلدوزلار تانری‌سی[۲۱۱].

نیولی..nivli [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

نَیه..niyə [باخ: نه] نمَنه‌یه، نمَنییه (فا: به چه چیزی).

نَیه گؤره..nəyə görə [ظرف] نییه (فا: چرا). why?

نَیی..nəyi [ض] " اوْ اوْغلان سنین‌نییندی، بو اوشاغین‌نییدی " (فا: چه کسش، چه چیزش).

نییال..niyal [اؤزل آد] اسماعیللی‘دا یئر و داغ آدی[۲۴۰].

نَییمه..nəyimə [آد] نَمه‌نه‌مه.

نَییه..nəyinə [ظرف] نَمه‌مه نه سینه.

نییَه..niyə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

نییه..niyə [ض] نه اوچون؟ (فا: چرا؟). why? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ نره‌ک›}.

və.. [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْتوزونجو و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوزونجو حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو و تیتره شیم‌لی حرف ساییلیر (فا: سی اومین حرف ترکی آذربایجانی).

وَ..və [ف، با] ایکی کلمه ویا جُمله‌نی بیربیرینه باغلایان حرف "من وسن" and

وا..va [ن، ت] وای، واه.

وابال..vabal [باخ] وبال.

وابسته..vabəstə [صفت، فا] باغیملی، باغلی (فا: تابع).

واپوُر..vapur [آد، لا] بوُخار گمی‌سی (فا: کشتی بخار).

وات..vat [فیزیک، اؤزل آددان] الکتریک آخیمی‌نین گوْجونو اؤلچمه بیریمی (فا: وات). watt

وات اؤلچر..vat ölçər [آد] وات مقدارینی اؤلچوله ین آیقیت (فا: وات سنج). wattmeter

واتریوْلو..vatırpolo [این، آ] ایکی اوْزگوجو تاقیمی آراسیندا سوُدا اوْینانیلان توْپ اوْیونو.

واتمتر..vatmetr [آد] الکتریک گوْجونو وات‌لا اؤلچمک اوْچون جاهاز.

واثق..vasiq [آد، عربجه] گوْوه‌نن، اطمینان ائدن (فا: ~).

واجب..vacib [آد، عربجه] گره کلی، دینجه گؤرولمه‌یی گرکلی اوْلان (فا: ~).

واجبات..vacibat [آد، عربجه] واجب اوْلان ایشلر (فا: ~).

واجد..vacid [صفت، عربجه] بیر شئیه صاحب اولان (فا: ~).

واحد..vahid [صفت، عربجه] بیر (فا: تک). one

واحسرتا..vahəsrəta [ن، عربجه] حسرت و اوْزونتو بیلدیرن بیر کلمه (فا: ~).

واحه..vahə [آد، عربجه] بؤیوک چؤللوق ده اوْلان بالاجا سولو یاشیل یئر (فا: ~).

واخ..vax [اونلم] وای. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

واخت..vaxt [آد، عربجه] زامان (فا: وقت). time

واخت آشیری..vaxtaşırı [آد، عربجه] بللی واخت‌لاردا اوْلان.

واخسئی..vaxsey [آد] فلاکت و قورخونج وضعیتی بیلدیرین بیر سؤز "واخسئی جییارین یانسین بونه ایش ایدی گؤردؤن" {بو کلمه شاخسئی واخسئی سؤزوندن آلینما سؤزدور}.

وادار..vaadar [صفت، فا] زوْرونلو (فا: مجبور).

وادی..vadi [آد، عربجه] ۱-ایکی داغ آراسیندا بؤیوک چوُخور، قوْیاق. ۲-چای یاتاغی، چایین آخدیغی یئر. ۳-ساحه، مئیدان "مطبوعات وادی‌سی". ٤-کلاسیک ادبیات‌دا چؤل، صحرا" قالمیشام وادیئ قم ایچره" (فا: ~).

وار..var [آد] ۱-ائورَنده ویا دوشونجه‌ده اوْلان هرنسنه وآنلام؛ قارشی آنلامی "یوخ" (فا: هست). existence ۲-چوخراق ایمک فعل ایله بیرلیکده ایشله‌نیر" وارام، وارسان، وار ایدی". ۳-وارلیق، موجودیت، اوْلوشموش اوْلان هرشئی. ٤-مال ثروت، وارلیق (فا: ثروت). Wealth {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ بار›، بوُ کلمه وارماق/ بارماق فعلینین کؤکودور، ثروت معناسیدا یئتیشیب الده ائدیلن شئیه دئییلیر؛ یئر آدلاریندا واریلان و ثروت کیمی مالیک اولونان شئی معناسیندا ایشله‌نیر}.

وار..var [اؤزل آد] خوی و ماکی دا کند آدی {زنگینلیک}.

وارائتمک..var etmək [تاثیرلی ائیلم] میدانا گتیرمک.

واراق..varaq [اؤزل آد] مَنزل، واریْلاجاق یئر[۷].

واراق..varaq [ع ‹ورق›] کاغاذ واراغی.

واراگله..varagələ [ظرف] گل گئت‌حالیندا، آپاریب گتیرمه "واراگله بلیتی".

واران..varan [اؤزل آد] ۱-سایی‌لارلا بیرلیکده اتفاق و اوْلای‌لاری آنلاتیر" واران بیر واران ایکی--"[۲]. ۲-وارلی، اوُغور قازانان، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-بیر یئره یئتیشن، بیر یئره اَرَن و اریشن، بو حالدا بارماق و وارماق سؤزیله ایلگیلیدیر.

واراوارا..varavara [ظرف] گئتدیکجه، "واراوارا ظالم اوْلدون".

واراوْل..var ol [اؤنلم] ساغ اوْل، تشکّر وممنون آنلامیندا بیر سؤز.

واراوْلان..var olan [صفت] وارلیغی اولان (فا: موْجود). existing

واراوْلماق..var olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشاماق، وارلیق تاپماق (فا: به وجود آمدن).

واراوْلوش..varoluş [آد] ۱-یارادیلیش، یاشاما، واراوْلما. ۲-بیر شئیین نه اولدوغونو نه جور اوْلدوغونو دئییل وار اوْلدوغو اوْلایی و اوْلقوسونو اؤنمسه‌ین گؤروش (فا: موجودیت، هستی).

واراوْلوشچو..varoluşçu [آد] اگزیستانسیالیست، واراولوشچولوغایانلی.

واراوْلوشچولوق..varoluşçuluq [آد] واراولوشچونون آنلایشی و دوشونجه‌سی ، اگزیستانسیالیزم، باخ: واراوْلوش، بوُ مکتبه گؤره اینسان سئچیمه محکوم اوْلاراق پوُچلوغون جایناغیندا اسیردیر و هئچه بئل باغلامیشدیر و او نه‌یه‌سه آسیلی اوْلمادان اؤز گوْجونه اؤزونو گلیشدیرمه‌لیدیر. بوُ مکتب چوْخراق ژان‌پل‌سارتر'ین آدیلا باغلیدیر.

واراووُرد..varavurd [ظ، فا‹برآورد›، دا] گؤتور قوْی ائله‌مه.

وارایوْخا..varayoxa [ظرف] هربیر شئیه.

وارث..varis [آد، عربجه] قالیتچی، ورثه، بیرینین اؤلوموندن سوْنرا مالینی یاسال حالدا صاحب اوْلانلار (فا: ~). heir.

وارث‌آباد..varis abad [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

وارث‌اوْلماق..varis olmaq [تاثیرسیز ائیلم] قالیت چی اوْلماق، ورثه‌لیک سبب ایله بیر شئیه صاحب اوْلماق.

وارث‌سیز..varissız [صفت] بئ واریث (فا: بی وارث). heirless

وارخان..varxan [تاریخی اؤزل آد] ۱-شرقی هوُن و کاراییت خانلاریندان[۲۰۷].

وارداوْلماق..varid olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایچَری گیرمک، داخل اوْلماق(فا: واردشدن).

وارد..varid [آد، عربجه] مجازی حالدا بیلن و اوُزمان ادامادا دئییلیر "بو ادام چوخ وارید ایدی".

واردات..varidat [آد، عربجه] دیش آلیم‌لار (فا: ~).

واردانلی..vardanlı [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

واردؤولت..vardövlət [آد] ثروت، وار موْلک.

وارده..varidə [آد، عربجه] گلن شئی، قاباغا چیخان ایش (فا: ~).

وارده سرا..vardasəra [اؤزل آد] هشتپر ده کند آدی.

واردی..vardı [باغلاییجی سؤز] وُجودو وار، موجوددور (فا: هست). Is,are

واردیران..vardıran [صفت] یئتیریجی، چاتدیران (فا: رساننده). bearer

واردیرماق..vardırmaq [تاثیرلی ائیلم] چاتدیرماق، وارماسینی ساغلاماق.

واردیریلماق..vardırılmaq [بلسیز ائیلم] چاتدیریلماق، واریلماسینی ساغلاماق.

وارساغی..varsağı [آد] تورک ادبیاتیندا سؤیله‌نن بیر جور قوشما و بیر توْرکو هاواسی و ایندیکی آشیق دئدیگیمیز کلمه‌نین اسکی آدی {اسکی بیرتورک ائلی وارساق‌لارین آدیندان}.

وارساغیچی / وارساقچی..varsağıçı/varsaqçı [صفت] وارساغی سویله ین شاعر و اوْنون شعری، وارساغی دیین.

وارساق..varsaq [اؤزل آد] عُثمانلی دؤنَمی م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر توْرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵]. بوُ طایفا آذربایجانا کؤچ ائده‌رک صفوی‌لره قاتیلدیلار، بو طایفانین اؤزل قوْشما و شعرلرینه وارساقی دئییلیردی. بوُ ترانه‌لر اشتیاقلا استانبول و همچینین صفوی دربارلاریندا اوْخوناردی.[۸۵]؛ بوُلغار تورکلریندن بیر بوْی[۲۰۹].

وارساقلاماق..varsaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] شعر دئمک، دئییشمک.

وارسایییم..varsayım [آد] قانیت لانمادان گئچیجی ویا قالیجی اوْلاراق بنیمسه‌نن اؤنَرتی (فا: فرضیه). hipotes، suppotitions

وارسایییم‌سال..varsayımsal [صفت] بیر وارسایییما دایانان، هیپوْتئتیک.

وارسایییملی..varsayımlı [صفت] وارسایییما دایانان.

وارسته..varəstə [صفت، فا] قوُرتولموش (فا: ~).

وارسیز..varsız [صفت] واری اولمایان (فا: بی استطاعت). lacking

وارسیل..varsıl [آد] زنگین، مالی چوْخ اوْلان (فا: ثروتمند).

وارسیل اَرکی..varsıl ərki [آد] زنگین‌لرین حکومتی، پلوتوکراسی.

وارسیل لاشماق..varsıl laşmaq [تاثیرسیز ائیلم] وارلی وضعیته گلمک.

وارسیل‌لیق..varsıllıq [آد] وارلی اوْلما وضعیتی.

وارقوّت ایله..varquvvət ilə [ظرف] وار گوْج ایله.

وارقی..varqı [آد] واریلان یئر، سوْنوج (فا: نتیجه). conclusion

وارکزک..varkəzək [اؤزل آد] اوُرمیه ده چای آدی.

وارکن..varkən [ظرف] وار اولارکن (فا: مادام). duration.

وارکوریک..varkurik [اؤزل آد] اوُرمیه ده چای آدی.

وارگل..vargəl [آد] بیر ماکینادا بیر خط و دوْغرولتودا گئدیب گله‌رک ایش گؤرن پارچا.

وارگل ائله‌مک..vargəl eləmək [دا، س] گزینمک، اوْباش بوباشا گئتمک.

وارگوْجو ایله..vargüc ilə [ظرف] وار قدرتیله، ن گوْجو وارسا.

وارلاماق..varlamaq [س ‹بارلاماق›] وارماسینا یول آچماق، گؤتورمک، یئتیرمک، چاتدیرماق، یئیرمک.

وارلاندیرماق..varlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] وارلی ائتمک، دؤولت صاحبی ائتمک.

وارلانما..varlanma [آد] وارلانماق ایشی.

وارلانماق..varlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] وار دؤولت صاحبی اوْلماق.

وارلی..varlı [صفت] زنگین، ثروتلی (فا: متموّل). rich.

وارلی حاللی(کارلی)..varlı hallı(karlı) [باخ] وارلی، ثروتلی.

وارلی‌لیق..varlılıq [آد] وارلی اوْلما وضعیتی (فا: استطاعت). ability

وارلیق..varlıq [آد] ۱-وار اوْلان هر شئی، موْجودیت. ۲-مال، ثروت. ۳-بوتون ائورن، کاینات (فا: هستی). existence ٤-بوْللوق، رفاه، گوْج، قُوّت. ۵-(فلسفه) شُعوردان آسیلی اوْلمایاراق موجود اوْلان هر شئی، مادّی عالم، طبیعت.

وارلیق بیرلیگی..varlıq birliyi [آد] یاراداں ویاراتیلانین بیر اوْلدوغونو و بیر قایناقدان گلدیگینی وبیربیرینه باغلی اولدوغونو ساووُنان گؤروش (فا: وحدتِ وجود).

وارلیق‌بیلیمی..varlıq bilimi[آد، فلسفه]وار اولانلارین اؤزو اؤزه‌رینه بیلیمی، آنتولوژی[۲].

وارلیقلی..varlıqlı[صفت]وارلیغی اولان، زنگین، وارلی.

وارلیقلیلیق..varlıqlılıq[آد]وارلیقلی اولما وضعیتی.

وارما..varma[آد]وارماق ایشی (فا: نیل). attainig

وارماق..varmaq[تاثیرسیز ائیلم]گئتمک، یئتیشمک، نائل اولماق، واصل اولماق، اریشیلمک، اولاشماق (فا: رسیدن). to reach {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹بارماق›؛ اینگیلیزجه bring سؤزو بو کلمه ایله کؤکداش اولمالیدیر، باخ: وار}.

وارمیش..varmış[صفت]بیر سونوجا وار اولان (فا: منجر). drawn.

واروغول..varoğul[اؤزل آد]اینسان آدی، باخ: وار+ اوغول[۷].

وارنا..varna[اؤزل آد]اسماعیللی‘دا گؤل آدی[۲٤۰].

واروارا..varvara[اؤزل آد]یئولاق‘دا کند آدی[۲٤۰].

واروول..varol[اؤزل آد]باخ: وار+ اول، اوزون عؤمور دیله‌یی[۷].

واریات..varyat[آد]وار، مال دؤولت، ثروت.

واریاسیون..varyasiyon[آد، فرانسیزجا]۱-چئشیت‌له‌مه. ۲-دَییشیم (فا: ~).

واریانت..varyant[آد، فرانسیزجا]سئچه نک، بیر شئیین باشقا بیر شکلی (فا: ~).

واریس..varis[آد، فرانسیزجا]توپلار دامار گئنیش‌له‌مه‌سی (فا: ~).

واریئمز..varyeməz[آد]وار اولدوغو حالدا آز یئین، الی‌سیخی.

واریش..varış[آد]۱-وارماق ایشی و یا وضعیتی. ۲-(مج) آنلاییش. ۳-بیر یاریشین سونا چاتیلان‌یئری، سون نُقطه(فا: خط‌پایان).

واریشلی..varışlı[صفت]چوخ تئز دوشونن و بیر سونوجا واران.

واریشلی‌لیق..varışlılıq[آد]واریشلی اولما وضعیتی.

واریلماز..varılmaz[صفت]گئدیب یئتیشمک ممکن اولمایان، ال چاتماز.

واریلما..varılma[آد]واریلماق ایشی.

واریلماق..varılmaq[بلسیز ائیلم]یئتیریلمک‌وارماسی‌ساغلانیلماق(فا: رسانده‌شدن

واریم..varım[اؤزل آد]ثروت، مال، موّلک.

واریملو..varımlu[اؤزل آد]ائولیلیک چاغینا گیرمیش قیز[۷].

واریوخ..varyox[آد]بیر کیمسه‌نین مالیک اولدوغو شئیلرین هامی‌سی، بوتون مال موّلک (فا: بود ونبود). anything.

واریوخدان چیخماق..varyoxdan çıxmaq[تاثیرسیز ائیلم]وار یوخو الیندن چیخماق .

واریوخو..varyoxu[صفت]بیر کیمسه‌نین هرنه‌یی وارسا.

واز (وازگئچمک)..vaz(vazgeçmək)[صفت، فا‹باز›]ال چکمک، بیرشئی‌دن ال اوزمک(فا: از خیر چیزی گذشتن). ۲-واز[۲](آد) باراماچیلیق دا: کلفچه شکلینده سارینان اینجه یالین قات اپیک تئلی.

وازئلین..vazelin[آد، فرانسیزجا]نفت‌دن استحصال ائدیلن بیر نوع یاغلی مادّه.

وازآتماق..vazatmaq[تاثیرسیز ائیلم]باخ: وازیماق.

وازده..vazdə[اؤزل آد]ابهر ده کند آدی.

وازگئچمه..vazgeçmə[آد]ال چکمه (فا: چشم پوشی). forbearance

وازگئچیلمز..vazgeçilməz[صفت]وازگئچیلمه‌ین،الدن وئره بیلمه‌مه.

وازلاماق..vazlamaq[باخ]وازیماق.

وازلین..vazlın[آد، فرانسیزجا]نفتی مواد دان اله گلن بیر نوع یاغ.

وازیماق..vazımaq[تاثیرسیز ائیلم]قاچماق، ایتی کئچمک "دوْوشان قاچان کیمی قاباغیمدان وازیدی".

واسطه..vasitə[آد، عربجه]۱-آراج. ۲-آراجی (فا: ~).

واسواسی..vasvası[صفت، عربجه]هرشئی‌دن‌شبهه‌له‌نن‌و چکینن(فا: وسواس).

واسیم‌محمدعلیئف..vasim məmməd əliyef[یازار]چاغداش شاعر اولاراق تؤرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱٤۱].

واسینجان..vasıncan[اؤزل آد]آذربایجان‘دا اَیریچای یاخینیندا داغ آدی[۲٤۰].

واشاق..vaşaq[آد، دیرگی]اتجیللر تاقیم ایندان پیشیک‌گیللر سونیوندان بؤیوک بیر پیشیک بویوندا، گؤزلری کسگین توکلری کوّل رنگی، اؤزه‌رینده قارا بنک‌لر، دیرلی کوّرکو اولدوغو اوّچون انصافسیزجاسینا اؤلدورولن، یئرتیجی و امجکلی حئیوان (فا: نوعی گربه وحشی). lynx {تورکجه کلمه ساییلیر[۸۲]}.

واشر..vaşar[آد، اینـ]بورقولاردا ایشله‌نن و دمیر ویا آیری جنسدن دؤزه لن بیر نوع حلقه (فا: ~).

واشقان..vaşqan[اؤزل آد]فرمهین دا کند آدی.

واشور..vaşur[اؤزل آد]قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

واشینگتون‌پورتاغالی..vaşinqton purtağalı[واشنگتون‌شهری‌آدیندان] اینجه قابیقلی، دادلی، سولو، ایری بیر پورتاغال نوعو(فا: نوعی هندوانه).

واشینگتون‌قارپیزی..vaşıngton qarpızı[واشنگتون‌شهری‌آدیندان]۱- قابیغی اینجه بیر نوع قارپیز. (فا: نوعی هندوانه).

واصف..vasif[صفت، عربجه]وصف ائدن، تعریف‌له ین (فا: ~).

واصل..vasil [صفت، عربجه] واران، اولاشان، یئتیشن (فا: ~). arrived

واضح..vazeh [آد، عربجه] آچیق، آیدین، بللی (فا: ~). ۲- واضح۲(یازار) (هـ ق۱۲۶۸-۱۲۰۹) میرزه شفیع واضح گنجه ده دوغولوب وتورکجه شعرلری واردیر[۲۸].

واضع..vaze [آد، عربجه] وضع ائدن، مقرّر ائدن (فا: ~).

واعظ..vaiz [آد، عربجه] وعظ ائدن، اؤیودچو (فا: ~). preaching ۲- (یازار) واعظ شیروانی هـ ق۱۳جو یوزیل‌ده فضولی‌مکتبینده شعردئمیشدیر. ۳-(یازار) ملارفیع واعظ قزوینی ۸۹-۱۰۲۷هـ ق ده یاشارمیش وتورکجه فارسجا شعرلری واردیر[۱۱۷].

واغ..vağ [آد، دیرگی] اساسأ بالیق لا قیدالانان اوزون آیاقلی و اوزون دیمدیک‌لی بیر قوش (فا: مرغی ماهیخوار). ۲-(مج) مایماق، هوش سوز آدام حاقیندا.

واغام(واغا)..vağam(vağa) [صفت، دا] حددیندن آرتیق یئتیشمیش، ایچی گئچمیش، واختیندا بیچیلمه میش ویا دَریلمه میش .

واغام‌لاماق..vağam lamaq [تاثیرلی ائیلم] واختیندا درمه یيب ساخلاماق.

واغانیماق..vağanımaq [تاثیرسیز ائیلم] واختیندا دریلمه یيب قالماق.

واغانیمیش..vağanımış [صفت] حددیندن آرتیق یئتیشمیش، واختی اؤتموش.

واغاییماق..vağayımaq [تاثیرسیز ائیلم] واختیندا دریلمه یيب قالماق.

واغاییمیش..vağayımış [صفت] ایچی گئچمیش، واختی اؤتموش.

واغزال..vağzal [این، آ] دمیر یولو دوراق‌لاریندا یولجولارا خدمت ائتمک اوچون اوزل بینا و تیکینتی.

واغزالی..vağzalı [اوزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، سون درجه ظریف، اوره یه یاتان ملودییا، اینجه یوموشاق حرکتلر بو رقصی خالق آراسیندا داها گئنیش یایمیشدیر. توی اولمور کی اوردا "واغزالی" ائشیدیلمه سین. چوخ قدیم رقصدیر. حاضیردا بو رقص مئلودییاسی گلین آداملارینی موشاییت ائدیر. "واغزالی" رقصی اولدوقجا جاذیبه‌لی، قشنگ، سون درجه لیریک رقصدیر. اونو اینجه لیکله، بیر نؤو، سوزگون، آخیجی حرکتلرله اویناماق لازیمدیر[۲۴۵].

واغ‌لار..vağlar [آد، دیرگی] بالیق جیل قوشلاردان بیر سوی (فا: خانواده مرغان ماهیخوار). ardeidae

وافر..vafir [صفت، عربجه] چوخ.

وافی‌تبریزی..vafi təbrizi [یازار] هـ ۱۰جو یوزیل‌ده یاشایاراق توركجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

واقوآز..vaquaz [اوزل آد] آذربایجان‌دا کند آدی[۲۴۰].

واق واق چیچه‌گی..vaq vaq çiçəyi [باخ] آسلان آغزی.

واق..vaq [سس تق] قورباغا و اؤردک و قازین چیخاردیغی سس.

واقت‌گئچیرمه..geçirmə vaxt [آد] زامان‌سووما، دفع‌الوقت procrasination

واقتسیز..vaxtsız [صفت] واقتیندن ائشیکده (فا: نابهنگام). adventive

واقع..vaqe [صفت، عربجه] اولان، اولموش (فا: حادث) occurring

واقعاً..vaqeən [ع، آراسوز] گرچکدن، دوغرودان (فا: حقیقتا).

واقعه..vaqeə [آد، عربجه] اولقو (فا: اتفاق). event

واقعی..vaqei [آد] گرچک (فا: ~). real

واقف..vaqif [صفت، عربجه] بیلن، (فا: آگاه). Aware ۲-(یازار) مالا پناه واقف م۱۷۱۷ جی ایلده قازاق ماحالیندا (صلاحلی کندی) آنادان اولوب و قاراباغا کؤچور، واقفین شعرلرینده دویقوسال‌لیق (لیریزم) بؤیوک یئر توتور. واقف قاراباغ‌خانلیغی‌نین آپاردیغی باغیم‌سیزلیق سیاستینه اؤندَرلیک ائتمیش. م۱۷۹۷ده آغامحمد خانین الیندن قورتولاراق محمدبیگ طرفیندن اؤلدورولور[۲۸]. ۳-(یازار) (۱۳۳۲-۱۲۶۱ق) ابوالحسن‌واقف‌باکی‌دا فهله لیکله گئچینیرمیش، اثرلریندن آز نمونه‌قالیبدیر، شعرلر یندن اؤرنک "سن غنی سن حُسنده، من اهل ِفقرم عشقده. من سنه قوربان اولوم، لطف ائت

تصدّق سایله."[۱۱۷].

واقف‌ادبی‌مکتبی..vaqif ədəbiməktəbi [اوزل آد] بومکتبین بانی‌سی مالا پناه واقفدیر، گرچک‌سئوگی‌نی آلقیشلاماق، قادینلارا حُرمت گؤسترمک، خورافاتا قارشی اولماق، خالقین گؤره‌نک و گله-نک‌لرینی قوروماق بو مکتبین اصلی حصوصیتلریندندیر[۱۱۷].

واقیلتی..vaqqıltı [سس تق] واق سسی، قورباغا و اؤردک کیمی حئیوانلارین چیخاردیغی سس.

واقیلداماق..vaqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] واقیلتی سسی چیخارماق.

واقون..vaqon [آد، فرانسیزجا] قاتار داشیتی (فا: واگون). waggon

واقونت..vaqonet [آد، فرانسیزجا] کیچیک واقون (فا: واگونت).

واقونچا..vaqunça [آد] کیچیک واقون (فا: واگونت).

واکس..vaks [آد، آلمانجا] دری و آیاق قابی‌یا ووُرولان رنگلی سوُرتگو یاغی (فا: ~).

واکسن..vaksən [آد، لا، طب] آشی.

واکسن‌له‌مه..vaksənləmə [آد] آشی لاما (فا: واکسیناسیون). vaccination

واگون..vaqon [باخ] واقون

واگیر..vagir [آد، فا] یوْلوخوجو، مُسری، سرایت ائدن.

وال..val [آد، دا] اپیک کیمی بیر نوع پارچا.

والئریان..valeryan [آد، طب، روسجا] پیشیک اوْتو کؤکوْندن دؤزه‌لن داوا، سیندیریم سیستمی‌نی دؤزَنله‌مک اوچون ایشله‌نیر (فا: ~).

والا..vala [آد، عربجه] یوکسک، اوجا (فا: بالا رتبه).

والاحضرت..valahəzrət [آد] پرنسیس‌لره وئریلن بیر عنوان (فا: ~). royal highness

والارود..valarud [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

والاشجرد..valaşcerd [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

والای..valay [آد، روسجا] بیر چرخین دوزگون ایشله‌مه سی، بیرقالانا بیرقالانا اولان حرکت (فا: ~).

والایش..valayış [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی.

والای ووُرماق..valay vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] والای شکلینده حرکت ائتمک.

والحاصل..vəlhasil [باغلاییجی سؤز، عربجه] سؤزون‌قیساسی، قیساجاسی(فا: ~).

والد..valid [آد، عربجه] آتا (فا: پدر). male parent.

والده..validə [آد، عربجه] آنا، ماما (فا: مادر). mother

والدین..valdeyn [آد، عربجه] آتا آنا (فا: پدر مادر). parents

والس..vals [آد، فرانسیزجا] جوّت‌اوْینانیلان‌بیرجوّر سالوْن‌دانسی(فا: ~)

والسّلام..vəssəlam [آد، عربجه] سؤزون‌قیساسی، ایش قورتاردی، بوقدر مفهوم‌وُندا بیر سؤز، (فا: ~).

واللاه..vallah [ع، با] آللاها آند اوْلسون (فا: وللاه). by god

واللاهی..vallahi [آد، عربجه] تانری یا تانیق توُتاریم (فا: وللاهی). by god

والوخ..valux [آد] آرابانین دؤنلگه سی، آرابانین اؤن تکرلرینی دؤندرن حصّه.

والور..valor [صفت، عربجه] نفت‌له یانان بالاجا ائو چیراغی، پیلَته

واله..valəh [صفت، عربجه] وورُغون، مفتون، حئیران (فا: ~). ۲- واله٢(یازار) کربلایی صفی شوُشالی شاعردیر، (اثری: وُجودنامه)، عابباسقولو قاراباغ شاعری اونون اوغلودور[۱٤۲]. ۳-واله٣(یازار) محمود دست پیش باکیلی شاعردیر.

والهائدیجی..valeh edici [آد] حئیران ائدن، مفتون ائدیجی.

والهانه..valehanə [ظرف] حئیران و مفتون اوْلموش حالدا.

والهلیک..valehlik [آد] حئیران‌لیق، مفتون لوق.

والی..vali [آد، عربجه] ائل بَی، بؤلگه بگی (فا: ~).

والیبال..valibal [آد، فرانسیزجا] ال توْپو (فا: ~).

وام ۱..vam 1 [آد، فا] بوْرج (فا: قرض). Loan ۲-وام ٢(صفت، فا ‹آرام›) آرام کلمه‌سی معمولا سوُ موردینده‌لام شکلینده و ایستی‌لیک موردینده وام شکلینده ایشله‌نیر، "وام تندیر"، چوخ آرام و یاواش یاواش حرکت ائدن سو.

وامُصیبتا..vamosibəta [باغلاییجی سؤز، عربجه] بیر بلا و مُصیبت اوْز وئریدکده ایشله دیلن ندا و باغیرتی (فا: ~).

وامق..vamiq [آد، عربجه] دوْست، سئوگیلی (فا: ~).

وان..van [آد] گئرمی ده کند آدی {۱-گؤل[٦٦]؛ ۲-وانْک: قاپالی یئر، آغاجلی، سوُلاق‌و گؤرونوملو یئر[۲۲٤]؛ ۳-باخ: بان، آیری بیرباخیشدا و اؤزللیکه درلَمه سؤزلویونون آنلامینی اصلی توتاراق بو کلمه آو سؤزیله ایلگیلی اولابیلیر و آوان سؤزو گئتدیکه وان سؤزجویونه دَییشیبدیر و معناجا آغاجلی و مئشه‌لیک اولاراق آو اوْلان ویا آو گیزله‌نن یئر معناسیندادیر}.

وان..van [آد، آلمانجا] ایچینده چیمک‌اوْچون بؤیوک لگن(فا: ~).

وانادیوم..vanadiyom [لا] بیر نوع گؤموشو آغ مئتال (فا: وانادیوم).

واناند..vanand [اؤزل آد] زکی ولیدی توغان‌ین نظریجه قارساق‌لار و واناندلار بوُلغار تؤرک طایفالارینین قوْللاریندان اوْلموشلار، باخ: قارساق[۹۷].

وانفسا..vanəfsa [ن، عربجه] قیشقیریق، باغیرتی، چیغیر باغیر "بیر وانفسا قویدوکی گل گؤره سن" (فا: ~).

وانگ..vang [اؤزل آد] شرقی تورکوستاندا بیر سیرا حاکملرین شاه مقامیندا اوْلاراق ایشلتدیکلری بیر عنوان[۱۲].

وانلیجیق..vanlucuq [اؤزل آد] وانلیجا: مرند ده کند آدی{بالاجا وان[٦٦]}.

وانیل..vanil [فر] بیر بیتگی آدی و بو بیتگی‌نین قورودولموش عطیرلی میوه‌سی (فا: ~).

واوئیلا..vaveyla [ع، باغلاییجی سؤز] وای فغان.

واه..və [اؤنلم] آجیما و اوزونتو آنلادان بیر سؤز، آجیما(فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ وا›}.

واهمه..vahimə [آد، عربجه] قوْرخونتو، اؤرکونتو، خیالی قوْرخولو شئی‌لر (فا: ~). fear

واهی..vahi [صفت، عربجه] بوش، ساچما، یاوا (فا: بیهوده). chimerical

وای..vay [اؤنلم] قورخو جوشقو آغری و تعجب کیمی دویقو و حسّ‌لری افاده‌ائدن بیرسؤز، شاشما و چاشما بیلدیرن سؤز. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ وا›}.

وایان..vayan [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {یئل تانری سینین یئری[٦٦]}.

وایخیر..vayxır [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی. نخجوان‌دا بولاق آدی[٢٤٠].

وایسیلانماق..vaysılanmaq [باخ] وایسینماق.

وایسینماق..vaysınmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخ وای ائتمک، حئیفسی لنمک، چوخ تاسف ائتمک.

وایقان..vayqan [اؤزل آد] شبستر دا کند آدی.

وایقانلی..vayqanlı [صفت] اساسسیز اؤلاراق آدی پیسلیگه چیخمش، هئچ کسین آدی وایقانلی اؤلماسین {وای+قان}.

وایکینگ..vayking [ایسکاندیناوی دیللریندن، آ] قدیم ایسکاندیناوی دنیز دؤیوشچوسو.

وایلی..vaylı [صفت] فلاکت‌لی، تلاشلی.

وایمند..vaymənd [اؤزل آد] اراک-طرخوران دا کند آدی.

وایلتی..vayıltı [آد] وای سسی، آخ اوف سسی.

وایلداشماق..vayıldaşmaq [قا، دا] بیرلیکده وایلداماق.

وایلداما..vayıldama [آد] وایلداماق ایشی.

وایلداماق..vayıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] آخ وای ائتمک، اینیلده‌مک، زاریماق، زاریلداماق.

وئتو..veto [آد، لا: لغو] ۱-حُقوقدا: بیردؤولت ویا بیر اورقانین باشقاسینا بیر قرارین حیاتا گئچیریلمه سینی کسین حالدا ویا قوشوللو اؤلاراق قاداغان ائتمه سی. ۲-اؤلوسلارآراسی تشکیلاتلاردا بیر عضوون، اکثریتین چیخاردیغی قرارین قبول ائدیلمه سینه مانع اولان اعتراضی (فا: وتو).

وئج..vec [آد، ع‹وجه›] وئژ، یارارلیق گؤسترمه، یاراما "وئجینه آلمیر: سایمیر"، چوخلو منفی جمله‌لرده ایشیله‌نیر.

وئجسیز..vecsiz [صفت] گرک‌سیز، یارارسیز، دیرسیز، ایشه گلمز، وئج‌سیز سؤز دانیشما "سنده بیتر بیر نئچه وئج‌سیز قوزا اودا قسمت اولار دونقوزا، آتا سؤزو" (فا: الدنگ). clown

وئجسیزلیک..vecsizlik [آد] یارارسیزلیق، فایداسیزلیق.

وئرآل..veral [باخ] آلوئر، آلیش وئریش.

وئران..veran [اؤزل آد] واران: جولفا(باغ)، هشتَری(قایا)دا کند آدی.

وئرتیکال..vertikal [آد، لا] دیکئی، شاقولی، عمودی (فا: عمودی).

وئرخیان..verxiyan [اؤزل آد] زاقاتالا‌دا کند آدی[٢٤٠].

وئردَره..verdərə [آد، دا] وئدَره: سطیل (فا: سطل). pail

وئردی..verdi [آد] ۱-بللی بیر زاماندا بیر بورودان آخان سوُمقداری ویا بیر ایلتکن تئلدن گئچن الکتریک مقداری، کاپاسیته. ۲-اَلی آچیق، باغیشلاییجی، احسان وئرن.

وئردی خان..verdixan [تاریخی اؤزل آد] آلتین اوردو دؤولتی، خانلاریندان[٧].

وئردیرتمک..verdirtmək [ائتدیرگن ائیلم] وئردیرمک ایشینی گؤردورمک.

وئردیرمک..verdirmək [ائتدیرگن ائیلم] وئرمک ایشینی گؤردورمک.

وئردیش..verdiş [آد] وئردیرمک ایشی.

وئرژئن..verjin [اینـ آ] دییشیک بیچیم، دیشگه (فا: آلترناتیو).

وئرگی..vergi [آد] ۱-قازانجلاردان آلینان پول(فا: مالیات) tax ۲-یئتَری، استعداد، بیرینین دوغوشدان صاحب اولدوغو ایی اؤزللیک "آللاه وئرگی‌سی" {بَرگی، بیرگو}.

وئرگی‌توپلایان..vergi toplayan [آد] وئرگی‌چی(فا: تحصیلدار) taxcollector

وئرگی‌لندیرمک..vergiləndirmək [تاثیرلی ائیلم] وئرگی باغلاماق.

وئرگی‌لندیریلمک..vergiləndirilmək [بلسیز ائیلم] وئرگی‌یه باغلانماق.

وئرگی‌له‌مک..vergiləmək [تاثیرلی ائیلم] وئرگی قویماق.

وئرگی‌یئغان..vergi yığan [صفت] وئرگی یئغماقلا مشغول اولان گؤرَولی (فا: تحصیلدار). tax collector

وئرگیچی..vergiçi [صفت] وئرگی توپلایان کیمسه، آلیجی، تحصیلدار، وئرگی یئغان. tax collector

وئرگیچی‌لیک..vergiçilik [آد] وئرگی‌آلماایشی، وئرگی‌آلما پولیتیکاسی.

وئرگی‌سل..vergisl [صفت] وئرگی‌ایله‌ایلگیلی(فا: مالیاتی) pertaining

وئرگی‌سیز..vergisiz [صفت] وئرگی‌سی اولمایان ایش و صنعت.

وئرگی‌لر..vergilər [آد] تورلو وئرگی‌لر (فا: عوارض). charged

وئرگی‌لی..vergili [صفت] وئرگی‌سی اولان، وئرگی‌سی اولمایان.

وئرلیش..verliş [آد] گؤندرمده اولان برنامه (فا: برنامه). programme

وئرمک..vermək [تاثیرلی ائیلم] بیرشئیی‌بیرینه باغیشلاماق، بیر شئیی بیرینه یئتیرمک، اؤده‌مک، چاتدیرماق، تاپشیرماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹بئرمک›}.

وئرمه‌لی..verməli [صفت] وئریلمه‌سی گره کن(فا: دادنی) payable

وئرنی..verni [آد] جئجیم کیمی آنجاق اوندان ساده بیچیملی بیر دؤشه‌نک، سیله و سوُماخ دا دئییلیر، وئرنی ده معمولا اژدها، قوُش ویا ۱۲ حئیوانلارین نقشی سالینار، گوُیا وئرنی سؤزو بوُلغار دیلینده و

سومرلرده اژدرها معناسیندادیر و محتملا ویْرنیخماق (ایلان کیمی قیوریلماق) سؤزونه باغلی اوْلابیلیرن (قاياق: باهاری).

وئرونْیکا..veronika [ایتا، آ، بیتگی] داوشان‌اوْتو(فا: تره‌تیزک آبی).

وئره‌جک..verəcək [آد] بیرینه‌وئریلمه‌سی گره‌کن‌شئی، بوْرج، اؤده‌یه-جک.

وئره‌جکلی..verəcəkli [صفت] بیرینه وئره جگی اوْلان.

وئره‌سیه..verəsiyə [ظرف] ۱-قارشی‌لیغی سوْنرا اؤدَنمک اوْزره. ۲-(مج) کؤنولسوز، اونم وئرمه‌دن.

وئری..veri [آد] بیر سوْنوجا وارا بیلمک اوچون گره‌کن ایلکه‌لر و قاياق‌لار (فا: داده). **datum, data**

وئری..veri [اؤزل آد] لئریک‘ده کند آدی[۲۴۰].

وئریجی..verici [صفت] ۱-وئرن، اسیرگه مه‌ین، یاردیم ائدن. ۲-سس گؤرونتو دالقالارینی گوندەرن آراجلارین گنل آدی.

وئریش..veriş [آد] ۱-وئرمک ایشی. ۲-آلیش وئریش. (فا: بده)

وئریلمک..verilmək [بل] وئرمک ایشی گؤرولمک(فا: داده شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

وئریلیش..veriliş [آد] وئرمک ایشی ویا بیچیمی، وئرلیش.

وئریم..verim [آد] بیر ایشدن آلینان سونوج، اله گلن، بلگه‌نیلن سوْنوج (فا: راندمان، محصول، ثمر). **crop fruit**

وئریم جیل..verimcil [صفت] بول محصول و وئریم وئرن، برکت‌لی (فا: پربار). **laden with fruit**

وئریم‌سیز..verimsiz [صفت] وئریمی یئته‌رینجه اوْلمایان، برکت‌سیز (فا: بی بار). **fruitless**

وئریم‌سیزلشمک..verimsizləşmək [تاثیرسیز ائیلم] وئریم‌سیز حالا گلمک.

وئریم‌سیزلیک..verimsizlik [آد] وئریم‌سیز اوْلما وضعیتی.

وئریم‌لی‌لیک..verimlilik [آد] وئریم‌لی اوْلما وضعیتی، برکت‌لیلیک (فا: باروری). **fertilization**

وئریم‌لی..verimli [صفت] وئریمی‌چوخ اوْلان (فا: پرثمر). **proliferous**

وئرینچایلی..verinçayli [اؤزل آد] آذربایجان‘دا کند آدی[۲۴۰].

وئژ..vej [باخ] وئج "بئ‌وئژ: دقت سیز".

وئقوئر..veqver [اؤزل آد] سوْمقاییت دا چای آدی[۲۴۰].

وئکتوْر..vektor [آد، لا] عددی قیمتی و استقامتی اوْلان ریاضی کمیت و بو کمیتین قرافیک تصویری.

وئکتوْریال..vektoriyal [صفت] وئکتوْرا عاید اوْلان.

وئل..vel [صفت، فاعول] آوارا، بوْش" وئل وئل دوْلانماق، وئللە مک".

وئلاچوْلا..velaçula [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، ۱۹۲۰ اینجی ایللرینده لئریکین یاخینلیغینداکی وئلاچولا کندینده یئرلی موسیقیچی طرفیندن یارادیلیب. " وئلاچولا " نین موسیقیسی او قدر اویناق و گؤزلدیر کی چوخ چوخ اوزاقلارا یاییلمیشدیر. رقصین ایفاسی آرام تئمپده دیر[۲۴۵].

وئنتیلاتوْر..ventilator [لا] یئل ووْران، یئل چکن (فا: ونتیلاتوْر).

وئهیل..vehil [اؤزل آد] وَیَند: میانا دا کند آدی {وئی / وای+ایل}.

وبا..vəba [آد، عربجه] یوْلوخوجو بیر خسته‌لیک آدی (فا: ~). **cholera**

وبال..vəbal [آد، عربجه] بابال، گُناه (فا: ~).

وتر..vətər [آد، عربجه] دایره‌نی کسن خط، کسیم (فا: ~). **string**

وَتەگە..vətəgə [اؤزل آد] یاردیملی‘دا یئر آدی[۲۴۰].

وُثوق..vusuq [آد، عربجه] بیرینه گؤونمه (فا: ~).

وثیقه..vəsiqə [آد، عربجه] بیر شئیی تصدیق ائدن بلگه، گؤونجه‌لیک (فا: ~).

وجاهت..vicahət [آد، عربجه] یاراشیق‌لیق، گویچک‌لیک (فا: ~).

وجد..vəcd [آد، عربجه] بؤیوک سئوینج (فا: هیجان). **ecstasy**

وُجدان..vicdan [آد، عربجه] ایچ یارقی، ایچ گؤج، بیرینین اؤز حرکت‌لری‌نین یاخشی پیس اوْلدوغونو دوُیما حسّی، تمیز اؤرک حسّی و دوُیقوسو (فا: ~). **conscience**

وُجود..vucud [آد، عربجه] بدن، اینسان ویا حئیوان گؤوده‌سی(فا: ~).

وجه..vəch [آد، عربجه] اوْز، بنیز (فا: چهره).

وجه..vəcə [اؤزل آد] وجیه **vəciə** : ساوه، بوُیین‌زهرا، علیشاه‌عوض ده کند آدی.

وجهه..vəchə [آد، عربجه] ۱-اوْز، چئهره (فا: ~).

وجیهه..vəcihə [آد، عربجه] گؤزل، قشینگ، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

وحدانیت..vəhdaniyət [آد، عربجه] تانری بیرلیگی (فا: احدیت). **unity**

وحدتِ وُجود..vəhdəte vucud [آد، عربجه] وارلیق بیرلیگی (فا: ~).

وحدت..vəhdət [آد، عربجه] بیرلیک، تک‌لیک (فا: ~). **unity**

وحش..vəhş [آد، عربجه] یابانی، چؤله عاید اوْلان (فا: ~). **wild**

وحشت..vəhşət [آد، عربجه] قوْرخو، اوْرکونتو (فا: خوف).

وحشتلی..vəhşətli [صفت] قوْرخولو، اوْرکونتولو (فا: خوفناک).

وحشی‌جه..vəhşicə [ع، ظ، صفت] وحشی بیر بیچیمده (فا: وحشیانه).

وحشی‌یونجا..vəhşi yonca [آد، بیتگی] داغ یونجاسی (فا: عشب).

وحشی..vəhşi [آد، عربجه] ۱-یابانی، بیرتیجی. ۲-قابا، سایقی‌سیز. ۳-اله اؤیرَنمه میش، ائوجیل لنمه میش.

vəhşit..vəhəşit [آد، عربجه] یابانی لیک، وحشی لیک (فا: ~).

vuhuş..vəhuş [آد، عربجه] وحشی لر، چؤله عاید اولانلار (فا: ~).

vəhy..vəhy [آد، عربجه] اسلام دینی‌جه تانری طرفیندن پیغمبره الهام اوْلونان سؤز (فا: وحی).

vəhid..vəhid [صفت، عربجه] تک، یالنیز. single

vəhidə..vəhidə [یازار] گونش ۱۳۵۳(م۱۹۷٤) تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

vəhidə..vəhidə [یازار] گونش ۱۳٤۹(م۱۹۷۰) تبریزده آنادان اوْلدو، تورکجه شعرلری واردیر[۵۲].

vəhidi..vəhidə təbrizi [یازار] شاه عباس ثانی‌نین تاریخچیسی و ۲جی شاه‌صفی‌نین وزیری ایدی، تورکجه دیوانی واردیر[۲۸].

vəhidi..vəhidi [یازار] حاجی رحیم وحیدی قازاخلیدیر و تؤرکجه شعرلری واردیر[۱۱۷].

vəxamət..vəxamət [آد، عربجه] قورخولاجاق‌وضعیت(فا: ترسناکی).

vəxim..vəxim [صفت، عربجه] قورخولو، چوخ تهلیکه‌لی (فا: ~).

vidad..vəda [صفت، عربجه] دوْستلوق، محبّت (فا: ~). grave

vidadi..vədadi [اؤزل آد] (م۱۷۰۷–۱۸۰۸) ماللاولی‌ودادی واقف‌له چاغداش و یاخین دوْست ایدی(اثری: مصیبت‌نامه)[۲۸].

vəda..vəda [آد، عربجه] گؤروشوب بیربیریندن آیریلما، خُداحافظ‌لیک (فا: وداع) farewell.

vəda etmək..vəda‌ائتمک [تاثیرسیز ائیلم] گؤروشه‌رک آیریلماق.

vədud..وَدود [صفت، عربجه] چوْخ‌مهربان.

vədiə..vədیعه [آد] امانت (فا: ودیعه). deposit

vər..وَر [آد] ۱–اکین‌لرده کردی‌دوُواری، اکین‌هئره‌سی، کردی سینیری ۲–سهم، حصّه "منیم وریمدن بوُگون ایشه گئت" {بار/ وارماق فعلینه باغلیدیر، هر ور بیرینین واریلان یئری ویا اکین‌ده اوْ یئرین واریلا بیله‌جک یئری و سیْنیریدیر و ایکینجی معنادادا شخصین واریلا بیلن مقامی دئمکدیر، بوُ کلمه یئر آدلاریندا قالا/ دژ مفهوموندا ایشله نیر}.

vurras..وراّث [آد، عربجه] وارث‌لر (فا: وارث ها).

vərasət..وراثت [آد، عربجه] وارث‌لیک، قالیتیم، بیرینین وصیتینه گؤره اؤلومون‌دن‌سوْنرا اوْنون‌مال و موّلکونه یاخین‌لارینین صاحب اوْلما حُقوقو (فا: ~). heredity

vərağul..وراغول [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی {۱–وارماق و آغول سؤزلریله ایلگیلی اولابیلیر و معناجا واریلان آغور دئمکدیر و گنللیکله حئیوانچیلیق ایشیله ایلگیلیدیر. ۲–؟}.

vəramin..ورامین [اؤزل آد] ۱– تهرانین ۳۵ کیلومتر گونئی دوْغوسوندا شهر آدیدیر {آذربایجان یئر آدلاریندا وراغول، وراؤوو، وَردَن، وَردَوه کیمی آدلار ورامین آدینا اوُیان آدلاردیر، ورامین سؤزو ایکی بؤلومدن دؤزلمیشدیر، "ورا" ویا "وارا" سؤزو وارماق و یئترمک معناسیندا و "مین" سؤزو سایی اولاراق یئر آدلاریندا بؤیوک و چوخلوق مفهومو وئریر و بو آد واریلان مینلرجه ائو معناسیندادیر و بؤیوک وادی مفهوموندادیر}. ۲–ورامین بؤلگه‌سینده توّرک کندلری: ایجدانَک (٦ک‌گ‌د ٭۱۱۲۰/ ی‌تو)، حصار کلک (۱٦ک‌ق ٭٤۸۰/ ی‌تو)، حصارچوپان (۱۸ک‌گ‌د/ بوْش)، قالانو عرب (٦ک‌گ‌د ٭۲۳۰/ ی‌تو)، قَرچَک (۱٦ک‌ق‌ب ٭۱٤۰)، قارا بوُلاق (۹ک‌ق ٭۸۰/ غ‌تو)، قیرمیزتپه (۲۹ک‌ق‌د ٭۲۸۰ نفر)، قیشلاق کریم آباد (۱۸ک‌ق‌د ٭۲۰۰/ ی‌تو)، کؤشکک (۲۵ک‌ب ٭۱۰۰/ ی‌تو)، کهنه گل (کؤهنه گوّل) (۱ک‌گ ٭۵۵۰/ ی‌تو)، یام (۱۵ک‌ق‌د ٭۱٦۰/ ی‌تو)

vəraminək..ورامینک [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

vərəndaz..وراندار [ظ، فا، دا] گؤتورقوْی، اؤلچو بیچیمه یوخلاما (فا: ~).

vəraveyin..وراوئیین [اؤزل آد] میانا دا کند آدی، باخ: ولئیین.

vərövü..وَراؤوو [اؤزل آد] مراغادا کندآدی {قالا، ساغلام ائو}.

vərtun..ورتون [اؤزل آد] قزوین–معلم کلایه دا کند آدی.

vərəsə..ورَثه [آد، عربجه] قالیتجی لار (فا: وارثین).

verd..ورد [آد، عربجه] دعا (فا: ورد).

vərdan..وَردان [اؤزل آد] واردان: سالماس دا کند آدی {وار+ تان: زنگین و آیدین}.

vərdənə..وردنه [آد] خمیر و بنزر شئیلری یایماق اوْچون آغاجدان قایریلان اوُزون قاسناق بیچیملی آلتلرین گنل آدی.

vərdənələmək..وردنه‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] ورده نه ایله یایماق، یاستی لاماق.

vərdəvə..وَرده‌وه [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ور+دوه: دوه قالاسی}.[٦٦]

vərdizə..وَردیزه [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {ور+دیزه: دوّز قالا}.[٦٦]

vərdiş..وردیش [آد،فا] ورزیش: ایدمان، ایسپور (فا: ورزش).

vərdin..وَردین [اؤزل آد] اهر ده کند و چای آدی {ور+تین}.[٦٦]

vərzançay..ورزان چای [اؤزل آد] هشتپر ده چای آدی.

ورزق..vərzəq [اؤزل آد] فریدن شهریندە بیر کندیستان آدی.

وَرَزقان..vərəzqan [اؤزل آد] میانادا کند آدی {واریزقان: واریلان}.

ورزقان..vərziqan [اؤزل آد] اهرین ۴۳ کیلومتر گؤنباتان‌طرفیندەدیر، ش۱۳۲۰ده نفوسو *۱۴۰۰ نفر تورک قئید اؤلوبدور. تاریخی-وگؤرمه‌لری‌یئرلریندن: جوْوشین قالاسی، چیچکلی بؤلگه‌سی {۱-واریزقان: واریلان و صاحب اؤلونان بؤلگه؛ ۲-وارساقان: وار+ساغ+ان: ساغلام و زنگین یئر[۱۱۴]}.

ورزقان‌چای..vərziqan çay [اؤزل آد] ورزقان و میانا دا چای آدی.

ورزی..vərzi [آد] اکین‌بوْزالاغی(فا: تره‌تیزک) lepidium sativum

ورژان..vərjan [اؤزل آد] تبریز ده داغ آدی {وار+سان}.

وَرسیال..vərsiyal [اؤزل آد] داش کسن‌ده داغ آدی(۱۷۳۹)[۲۴۰].

ورشکست..vərşikəst [آد، فا] سینقین، افلاس (فا: ~).

ورشو..vərşo [آد] مس‌جینقو ونیکل مئتال‌لارینین قاریشیمیندان اله گلن و گؤموشه بنزر پاسلانماز بیر مئتال(فا: ~).

ورطه..vərtə [آد، عربجه] اوُچوروم، تهلیکه (فا: خطر).

ورق..vərəq [آد، عربجه] کاغاذ یاپراغی، یاپراق ورقه، یاپراق (فا: ~). leaf

ورقاوگؤلشاه..vərqa və gülşah [اؤزل آد] یوسف‌مدّاح‌ین یازدیغی تورکجه مثنوی نین آدی (۸۰جی عصر)[۶۸].

ورقستان..vərqistan [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

ورَقلنمه..vərəqlənmə [آد] ورق ورق اولما (فا: تورُق). lanination

وَرْقه..vərqə [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی {باخ: وَرگه، آباد یئر[۶۶]}.

وَرَقه..vərəqə [آد، عربجه] کیچیک ورق.

ورکئش..vərkeş [اؤزل آد] شبستر ده کند، داغ، چای آدی، ملایر ده کند آدی. {ور+کئش}.

ورگه..vərgə [اؤزل آد] بوُ کلمه بیر سیرا یئر آدلاریندا اؤزونو گؤسته ریر، ور سؤزونه باغلی اوْلاراق دؤزوملو و منظم یئر معناسیندادیر "ورگهان، ورگه‌سر، ورگه‌ساران، ورقه. {ورگه / ورقه: آباد یئر[۶۶]}.

وَرگَهان..vərgəhan [اؤزل آد] اهر ده کند آدی. {باخ: وَرگه}.

ورگه‌دؤز..vərgədüz [اؤزل آد] یاردیملی‌دا کند آدی[۲۴۰]. {باخ: وَرگه}.

ورگه ساران..vərgə saran [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی. {باخ: وَرگه}.

وَرلەمک..vərləmək [تاثیرلی ائیلم] اکین یئرینی هئره‌لره بیر بیریندن آییرماق.

ورم..vərəm [آد، عربجه] شیش، کؤپمه، کؤپوش، شیشیم (فا: ~).

ورمانلو..vərmanlu [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

ورمَزیار..vərməzyar [اؤزل آد] ماکی، میانا، اوُرمیه ده کند آدی .

ورَن..vərən [آد، باخ: ور] باغلارین یانیندا اکین محصولونو سرمک اوچون اولان یئر.

وَرنَه..vərnə [اؤزل آد] تبریز ده کند آدی {ورن+ه}.

وَرَنکئش..vərənkeş [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ورن+کئش}.

ورنیاب..vərənyab [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی {ورَن+آو}.

وروان..vərvan [اؤزل آد] فرمهین ده کند آدی.

وُرود..vurud [آد، عربجه] گلیش، گیریش، گیریش یئری (فا: ~).

وروق..vəruq [اؤزل آد] آوج ده کند آدی.

وره‌گوْل..vərəgül [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی.

وره‌زن..vərəzən [آد] اکین یئرلرینین قیراغیندا میوه و اکین حاصلین قوُروتماق اوْچون آیریلان بالاجا یئر {باخ: ور}.

وره‌نوْو..vərənov [اؤزل آد] وره‌نه: اردبیل، تبریزده کندآدی {۱-واریلان آنا یورد ۲-ور+آنا: آنا ور}.

وره‌ور..vərəvər [ظرف] یاواش یاواش، آددیم آددیم "وره‌ور یاخینا گلدی" {وره وره، باخ: وارماق،}.

وریان..vəryan [آد، باخ: ور] ور، ورن، جییه" سو گلر آخار گئدر. وریانین ییخار گئدر. دؤنیا بیر پنجره دیر. هر گلن باخار گئدر".

وز..vəz [آد] وزی، اینسان وحئیواندا مختلف سیوی ماده‌لری اوْره‌تن اوْرقان، توْمور (فا: غده). gland {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‌بئز، باخ: بئز}.

وزارت..vizarət [آد، عربجه] باخانلیق، وزیرلیک، ناظرلیک (فا~) ministry

وزارت‌آبادانی..vizarət e abadani [آد] باییندیرلیق ناظرلیگی، باییندیرلیق باخان لیغی(فا: ~ ministry of development and housing

وزارت‌آموزش‌وپرورش..vəzart e amuzeş və pərvəriş [آد] اؤیرتمه و ائییتمه ناظرلیگی، اؤیرتمه و ائییتمه باخانلیغی (فا: ~). ministry of education

وزارت‌امنیت..vizarət e əmniyət [آد] گؤونلیک ناظرلیگی، گؤونلیک باخانلیغی (فا: ~). ministry of social security

وزارت‌امورخارجه..vizarət e umure xaricə [آد] دیْش ایشلری ناظرلیگی، دیش ایْشلری باخانلیغی (فا: ~). ministry of foreign

وزارت‌بهداری..vizarət e behdari [آد] ساغلیق ناظرلیگی، ساغلیق باخانلیغی (فا: ~). ministry of health

وزارت‌جنگ..vizarət e cəng [آد] ساوونما ناظرلیگی، ساوونما باخانلیغی (فا: ~). ministry of war

وزارتخانا..vizarətxana [آد] باخانلیق (یئری)، ناظرلیک، وزیرین اداره‌سی، (فا: وزارتخانه). ministry

وزارت‌دادگستری..vizarət e dadgostəri [آد] یارقیلیق ناظرلیگی، یارقیلیق باخانلیغی، عدالت ناظرلیگی (فا: ~). ministry of Justice

وزارت‌دربار..vizarət e dərbar [آد] سارای ناظرلیگی، سارای باخانلیغی (فا: ~). ministry of court

وزارت‌راه وترابری..vizarət e rah və tərabəri [آد] یول وداشیما ناظرلیگی ویا باخانلیغی (فا: ~). ministry of roads and transportation

وزارت‌فرهنگ..vizarət fərhəng [آد] مدنیت ناظرلیگی، ائییتیم باخانلیغی (فا: ~). ministry of cutlure

وزارت‌کار..vizarət e kar [آد] ایش و چالیشما ناظرلیگی، ایش و چالیشما باخانلیغی (فا: ~). ministry of labo (u) r

وزارت‌کشاورزی..vəzart e kşavrzı [آد] اکین‌چیلیک ناظرلیگی، اکین چیلیک ویا تارلالیق باخانلیغی (فا: ~). ministry of agriculture

وزارت‌کشور..vizarət e keşvər [آد] ایچ ایشلر ناظرلیگی، ایچ ایشلر باخانلیغی (فا: ~). ministry of Interior

وزارت‌منابع‌طبیعی..vizarət e mənabe təbii [آد] دوغال قاینا‌قلار ناظرلیگی ویا باخانلیغی (فا: ~). ministry of court

وُزرا..vüzəra [باخ] وزیرلر، باخانلار، ناظرلر.

وزلر..vəzlər [آد] غدّه‌لر (فا: غدد). glands

وزمستان..vəzmistan [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

وزن..vəzn [آد، عربجه] چکی، آغیرلیق (فا: سنگینی).

وزنه..vəznə [آد، عربجه] چکی داشی (فا: ~).

وزنه..vəznə [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی.

وزه‌رک..vəzərək [آد، بیتگی] آلاق اوْتلاریندان بیر بیتگی (فا: گیاهیست).

وزه‌ری..vəzəri [آد، بیتگی] یئییلن کیچیک یاپراقلی آجی تَهر بیر بیتگی.

وَزی..vəzi [باخ] وَز.

وزی‌جیک..vəzicik [آد] وزجیک: کیچک وزی، تومورجوق (فا: غده).

وزیر..vəzir [آد، عربجه] باخان، ناظر minister

وزیروف..vəzirof [آد] آذربایجانین اوّنلو یازارلاریندان.

وزی‌لر..vəzilər [آد] غدّه‌لر (فا: غدد) glands

وزی‌لی..vəzili [صفت] وزی‌سی اوْلان، وَزی چیخمیش (فا: عدّه دار).

وساطت..visatət [آد، عربجه] آرادا واسطه اوْلما (فا: ~). mediation

وسایط..vəsayit [آد، عربجه] آراج‌لار، واسطه‌لر (فا: ماشین ها).

وستلو..vəstli [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

وسط..vəsət [آد، عربجه] ۱-اوْرتا middle. ۲-اوْرتام (فا: میان).

وسع..vos`/vüs` [ظرف] گنیشلیک، الیندن گلنی (فا: توانایی). ability

وُسعت..vüsət [آد، عربجه] گئنیشلیک، اوُزام (فا: ~). extent

وسکه محله..vəskə məhəllə [اؤزل آد] رضوانده ده کند آدی.

وسمق..vəsməq [اؤزل آد] رزن و ساوه-رازقان دا کند آدی.

وسمه..vəsmə [آد، عربجه] قادین لارین قاشلارینا چکدیکلری قارا بوْیا (فا: ~).

وسواس..vəsvas [باخ] واسواسی.

وسوسه..vəsvəsə [آد، عربجه] شبهه، تردّد، اضطراب و قوْرخو کیمی شئی‌لرین اوْلمادیغی حالدا خیالا گلن شئی، قوُرونتو، ایشکیل (فا: ~). obsession، temptation

وسیع..vəsi [صفت، عربجه] گئنیش (فا: گسترده). large

وسیله..vəsilə [آد، عربجه] ۱-سبب، بهانه. ۲-آراج قورغو، آیقیت (فا: ~).

وشمه سرا..voşməsəra [اؤزل آد] بازارماسال دا کند آدی.

وصال..visal [آد، عربجه] ۱-قوْووشما، چاتما. ۲-ائولنمه (فا: ~).

وصایا..vəsaya [آد، عربجه] وصیت‌لر (فا: ~).

وصف..vəsf [آد، عربجه] تانیتما، تانیتمالیق، بیرینین مالیک اوْلدوغو صفت و اؤزللیک‌لر (فا: تعریف). description

وَصفِ‌حال..vəsfi-hal [آد، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوْشقو مضمونجا سئودیگی شئیی آنلاتیر و قورولوشجا مصرع‌لری مُختلف هجادان تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "گؤیده بیر قوزو گؤردم. توکو قیرمیزی گؤردوم. آچدیم جنت قاپی‌سین. سئودیگیم قیزی گؤردوم."[۷۳، ۷۴].

وصفی سایی..vəsfi sayı [آد] ترتیبی سایی، دؤزومسل سایی (فا: عدد وصفی، عدد ترتیبی). an ordinal number

وصل..vəsl [آد، عربجه] سئوگیلی یه‌قوْووشما، وصال (فا: ~). connecting

وصلت..vəslət [آد، عربجه] ۱-قوْووشما، یئتیشمه، چاتما. ۲-ائولنمه (فا: ~).

وصله..vəslə [آد] یاماق (فا: ا). patch.

وصله..vəslə [اؤزل آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

وُصول..vusul [آد، عربجه] اوُلاشما، اله گتیرمه (فا: ~). reception

وصی..vəsi [آد، عربجه] وصیت ائده‌رک بیرینین یئرینه ایشلرینه یئتیرن(فا: ~)

وصیت نامه..vəsit namə [آد] یازیلی وصیت، وصیت بلگه سی.

وصیت..vəsit [آد، عربجه] بیرینین اؤلوموندن سونرا عمل اولونماسی ایسته‌نیلن ایشلر (فا: ~).

وصیت‌سیز..vəsiyətsiz [صفت] وصیتی اولمایان (فا: بی وصیت). instate

وضع..vəz [آد، عربجه] حال، دوُروم (فا: حال). state

وضعیت..vəziyət [آد، عربجه] دوُروم، حال (فا: حال). situation

وضو..vüzü [آد] دستاماز (فا: ~). ablution (before the prayer)

وُضوح..vuzuh [آد، عربجه] آچیق‌لیق، آیدین‌لیق (فا: ~).

وطن..vətən [آد، عربجه] یوُرد، آنا یوُرد (فا: ~). native country

وطن‌پرور..vətən pərvər [ع+فا، صفت] یوُرد سئور (فا: ~).

وطنداش..vətəndaş [آد] یوُرددداش (فا: هموطن).

وطن‌سئور..vətən sevər [ع+تو) یوُرد سئور کیمسه (فا: ~).]

وظایف..vəzayif [آد، عربجه] گؤرَولر (فا: ~).

وظیفه خوْران..vəzifə xoran [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

وظیفه..vəzifə [آد، عربجه] اؤدَو، گؤرَو (فا: ~).

وعد..və`d [آد، عربجه] بیر ایشی گؤرمه‌یه بیرینه سؤز وئرمه (فا: ~).

وعده..və`də [آد، عربجه] سوّره (فا: وقت). promise

وعظ..və`z [آد، عربجه] اؤیود، صحبت، سؤیله‌مه(فا: ~) preaching

وَفا..vəfa [اؤزل آد] مهدی قولوخان وفا (۱۲۷۳-۱۳۱۸هـ ق) شوشالی شاعر دی و آناسی شاعره خورشید بانو ناتوان دیر[۱۱۷].

وفا..vəfa [آد، عربجه] سئوگی باغلیلیغی، ایلقار (فا: ~). loyalty

وفات..vəfat [آد، عربجه] اؤلوم، اؤلمه (فا: فوت).

وفادار..vəfadar [صفت] ایلقارلی (فا: ~). loyal

وفادار..vəfadar [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

وفاسیز..vəfasız [صفت] ایلقارسیز (فا: بی وفا).

وفاسیزلیق..vəfasızlıq [آد] ایلقارسیزلیق (فا: بی وفایی). Infidelity

وفاق..vifaq [آد، عربجه] اوُیوشما (فا: سازگاری). harmony

وفالی..vəfalı [صفت] ایلقارلی، وفاسی اولان (فا: باوفا). loyal

وفالی‌لیق..vəfalılıq [آد] وفالی اولما (فا: باوفائی). faithfulness

وفرجین..vəfrəcin [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

وفس..vəfs [اؤزل آد] اراک شهری‌نین ٤ بخش ایندن بیری اولاراق ۳ کندیستانی واردیر (وفس، شراء، بزچلّو)، بخش‌ین ۱۵۸ کندی و ۷۷۰۰۰* نفر نفوسو واردیر، بخش و کندیستانین مرکزی وفس، کومیجانین ١٦ ک. قوزئی اینده اولاراق ٤٢٢٠٠* نفر نفوسو تورک و فارس دیلار.

وَفْس عاشقلو..vəfs aşıqlu [اؤزل آد] رزنده ۵ کندیستان‌یندان بیری اولاراق ١٤ کندی و ٦٥٠٠ نفر نفوسو *واردیر.

وفق..vifq [آد، عربجه] اوویوم (فا: سازگاری). concord

وفور..vüfür [آد، عربجه] چوْخالما، چوْخالیش (فا: فراوانی).

وقاحت..viqahət [آد، عربجه] اوْزوسوسوزلوق، حیاسیزلی (فا: ~).

وقار..viqar [آد، عربجه] آغیر باخیشلی‌لیق، باش اوجالیق (فا: ~).

وقارسیز..viqarsız [صفت] ویقاری اولمایان (فا: بی وقار). ungraceful

وقارلی..viqarlı [صفت] ویقاری اولان (فا: باوقار). graceful

وقایع..vəqaye [آد، عربجه] اوْلای‌لار (فا: ~).

وقت..vaxt [باخ] واخت.

وقعه..vəqə [آد، عربجه] قضیه، باش وئرمیش اوْلای (فا: ماجرا).

وقف..vəqf [آد، عربجه] اسلامجا بیرینین طرفیندن بیر ایش اوْچون باغیشلانان مال وهر شئی (فا: ~). pious

وقفنامه..vəqfnamə [آد] وقف بلگه‌سی (فا: ~).

وقفه..vəqfə [آد] دوُرقو (فا: ایست). pause

وقفیات..vəqfiyat [آد] وقف اوْلونموش شئی‌لر و مال‌لار.

وقفیه..vəqfiyə [آد، عربجه] وقف اولونموش، باخ: وقفنامه (فا: ~).

وقفاسلی..vəqqaslı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

وُقوع..vuqu [آد، عربجه] وار اوْلما، میدانا گلمه(فا: ~). happening

وُقوعات..vuquat [آد، عربجه] اوْلموش حادثه‌لر (فا: ~).

وُقوف..vuquf [آد، عربجه] آنلاما، بیلمه، بیلگی (فا: ~).

وقیح..vəqih [صفت] اوزو سوسوز (فا: بی آبرو). impudent

وکالت..vəkalət [آد، عربجه] وکیل‌لیک، بیر ایشی گؤرمک اوْچون بیرینه وئریلن حقوق (فا: ~). agency

وکالتاً..vəkalətən [آد، عربجه] وکالت یوْل ایله (فا: ~). by proxy

وکالتنامه..vəkalətnamə [آد] وکالت بلگه‌سی (فا: ~). letter of attorney

وُکلا..vükəla [آد، عربجه] وکیل‌لر.

وکیل..vəkil [آد، عربجه] وکالت ایشی گؤرن کیمسه (فا: ~). a member of paliament

وکیل..vəkil [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش‌بوْیلاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

وکیل..vəkil [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

وکیل‌آباد..vəkil abad [اؤزل آد] اردبیل و فسا دا کند آدی.

وکیل‌داغی..vəkil dağı [اؤزل آد] باخ: سنجبد (کیوی).

وکیل‌قیشلاق..vəkil qışlaq [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

vəgər..وگر [ع، +فا، باغلاییجی] مگر (فا: مگر).

vəl..وَل [آد] بیر نوْع تاخیل دؤیمه آلَتی، خرمن دؤیمک اوْچون (قاسناق شکلینده) آغاج اوْیوقلارینا گئچیریلمیش داش ویا دمیر قیرینتیلاریندان دؤزه‌لن قورقو {بوُ وسیله خرمن دؤیمک اوْچون بیر ور و ردیف اوْستونده حرکت ائتدیگی اوْچون وَر سؤزیله ایلگیلیدیر}.

viladət..ولادت [آد، عربجه] دوْغوم، دوْغوش (فا: تولد). **birth**

viladı..ولادی [ع، صفت] دوْغوشدان (اوْلان) (فا: ولادی).

vilazcerd..ولازجرد [اؤزل آد] بوُیین زهرا و بُزچَللو دا کند آدی.

vəlakin..ولاکن [ع، با] لاکین، اماّ، آنجاق، فقط (فا: ~).

vilayat..ولایات [آد، عربجه] ولایت‌لر، بؤلگه‌لر (فا: ~).

vəlayət..ولایت [آد، عربجه] ۱-ولی‌لیک، یئتکه، اوْتوریته. ۲-ائل. ۳-بؤلگه (فا: ~). **province**

vəlayti..ولایتی [صفت] بؤلگه سل، بؤلگه‌لیک (فا: مربوط به ولایت). **Provincial** ۲-ولایتی۲ (آد، عربجه) آذربایجان کلاسیک موُغام‌لارینین ترکیبینده اوْلان اساس شُعبه‌لردن بیرنین آدی.

vəleyin..ولئیین [اؤزل‌آد] میانادا کندآدی {ول ائوی(بوُغدا دؤین)}.

vəlçin..وَلچین [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

vələdezna..ولد الزّنا [آد، عربجه] بیج (فا: ~). **bastard**

vələd..ولد [آد، عربجه] اوْغول، چوجوق، اوشاق، بالا (فا: ~). **son**

vələdabad..ولدآباد [اؤزل آد] بوُیین زهرا دا کند آدی.

vəldiyan..ولدیان [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {۱-باخ: وللی. ۲-شخص آدی.}.

vələs..وَلَس [آد، بیتگی] اوْدونجاغی برک، قوْللو بوُداقلی، اوُجا مئشه آغاجی، "وَلَس آذربایجانین آشاغی داغ قوُرشاغی مئشه‌لرینده ان چوْخ یاییلمیش آغاج‌لاردانديز".

vələ..ولع [آد] آج گؤزلوق (فا: آز). **voracity**

vəlgərd..ولگرد [آد] دله گئی، ییه‌سیز و کؤچه‌لری گزن(فا: ~) **vagrant**

vəlləmək..وَل‌له‌مک [تاثیرلی ائیلم] ول‌له خرمن دؤیمک، تاخیل دؤیمک.

vəlli..وللی [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {ول (بوغدا دؤین) یئری[۶۶]}.

vələmbə..وَلَمبه [آد، دا] گؤزقاپاغی.

vələndəran..وَلَندَران [اؤزل آد] کلئیر ده کند آدی {باخ: وللی}.

vəlo..وَلوْ [باغلاییجی سؤز، فا] حتی (فا: ولو). **even**

vəlvələ..وَلوله [آد، عربجه] ۱-گؤرولتو، چاخناشما، سس کؤی، قارما قاریشیق‌لیق (فا: غوغا). ۲-قوُبا'دا چای آدی[۲۴۰].

vəlzir..وله‌زیر [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

vələmir..وله‌میر [آد، بیتگی] آرپایا بنزر و یئم اوچون اولان بیر نوع بیتگی، یوُلاف (فا: نوعی جودوسر). **avena** {باخ: بله‌میر}.

vələ..وله [آد] بیر یابانین گؤتوره بیله‌جه‌یی‌قدَر اوْت و کؤلش، بیر قوُجاق دوْلوسو اوْت، شله {باخ: وره/ ور}.

vəlibəy..ولی بَگ [اؤزل آد] یاستیکند ده کند آدی.

vəlzir..وله‌زیر [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی

vəli..ولی [آد، عربجه] بیرینین وارثی و یئرینده اوْتورانی، یاردیمجی.

vəli..ولی [باغلاییجی سؤز، فا] آمّا، لاکین (فا: اما). **but**

vəli-..وَلی— [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۶ آد سایماق اوْلار).

Vəlidabad..ولیدآباد [اؤزل آد] کوْمیجان دا کند آدی.

vəlidər..ولیدر [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

vəlis..ولیس [اؤزل آد] تاروُم و تاروُم دا چای آدی.

vəlistan..ولیستان [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ول/ بل/ بئل+یستان: داغ بئلینده یئله شن یئر[۸۸]}.

vəliəhəd..ولیعهد [آد، عربجه] پادشاهین یئرینی توتمالی اوْلان شخص (فا: ~).

vəlikən..ولیکن [ظرف] ولی (فا: لاکن). **but**

vəlim..ولیم [باخ: بلیم، آ] چؤرچؤپ، شله "بیر باغ وَلیم".

vəlimə..ولیمه [آد، عربجه] قوْناقلیق (فا: مهمانی).

vəlincə..وَلینجه [اؤزل آد] مراغادا کندآدی {ول: بوغدادؤین، ولیم: اوْدون[۶۶]}.

vəlində..ولینده [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: وللی}.

vəlinəmət..ولی‌نعمت [آد، عربجه] بیرینی بؤیودوب بسله‌ین (فا: ~).

vən..وَن [آد، بیتگی] قابیغی آغ، برک اوْدونجاقلی مئشه آغاجی {درخت زبان گنجشک}.

vənava..وَناوا [اؤزل آد] ونه‌آباد:اهر ده کند آدی.

vəndam..وندام [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

vəndərabad..وَندَرآباد [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

vəngan..وَنگان [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ون صاحبی[۶۶]}.

vənək..ونک [اؤزل آد] فرمهین ده کند آدی.

vənglu..ونگلوُ [اؤزل آد] آذربایجان'دا کند آدی[۲۴۰].

vəngilti..ونگیلتی [آد] بیرینی ووُرما سوْنوجو اینیلتی ایله چیخاردیغی سس (چوخراق ایت اوْچون) (فا: زوزه). **yelping**

vəngildətmək..ونگیلدتمک [تاثیرلی ائیلم] ونگیله‌مه‌سینه سبب اولماق.

ونگیلده‌مک..vəngildəmək [تاثیرسیز ائیلم] ونگیلده‌مه‌سسی چیخارماق.

ونگین..vəngin [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

وننایی..vənnayı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

وند..vənd [اؤزل آد] بوُلغارتورک دؤولتی خاقانلاریندان[۲۰۹].

وننده..vənənd [اؤزل آد] اوْردوباد'دا کند و چای آدی[۲٤۰].

وننق..vənnəq [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

ونه‌گه..vənəgə [اؤزل آد] وانگاه: رضوانده ده کند آدی.

ونوُس..vinus [آد، فرانسیزجا] چوبان اوُلدوزو، چوُلپان (فا: ~).

ونوُس‌چاریغی..vinus çarığı [آد، بیتگی] ثعلب گیللردن، توتقون-قیرمیزی، چیچک لری گؤزل بزک بیتگی‌سی cypripedium calceolus

ونوُس‌سندی..vinus sənədi [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: گوش گل).

ونوُس‌کمری..vinus kəməri [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: گوش گل).

ونونان..vənunan [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

ونه..vənə [اؤزل آد] سراب دا کند و چای آدی.

ونیار..vənyar [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی.

ونیستان..vənistan [اؤزل آد] کلئیبرده چای آدی.اهر ده کند آدی.

وَنیسر..vənisər [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

ووْاوْبا..vooba [اؤزل آد] لئریک'ده داغ آدی[۲٤۰].

ووْدکا..vodka [آد، روسجا] بیر نوع عرق (فا: ودکا).

ووْکابوُلئر..vokabuler [آد، فرانسیزجا] کیچیک سؤزلوک، سؤز داغارجیغی (فا: ~).

ووْکال..vokal [صفت، لا] سسه‌عاید اوْلان، اوْخونماق اوّچون یازیلمیش.

ووْلت..volt [آد، فرانسیزجا] الکتریکی اختلاف و گریلیم (فا: ولت). volt

ووْلت آمپئر..voltamper [آد، فرانسیزجا] دَییشن الکتریک جریانی‌نین ظاهری قُوّه سینین اؤلچو واحدی.

ووْلت اؤلچن..volt ölçən [آد] ووْلتاژی گؤسته رن آراج (فا: ولت سنج). voltmeter

ووْلتاژ..voltaj [آد، فرانسیزجا] گریلیم، ایلیکتریک گرگین‌لیگینی افاده ائدن بیر سؤز (فا: ولتاژ). voltage

ووْلتمتر..voltmetir [آد] ووْلت اؤلچن (فا: ولتمتر). voltameter

ووْلف..vulf [اؤزل آد] آذربایجان'دا آدا آدی[۲٤۰].

ووْلکان..volkan [لا] یانار داغ (فا: ولکان).

ووْلکانیک..volkanik [آد] یانارداغلا ایلگی‌لی (فا: ولکانیک).

ووْلونتاریزم..volontarizm [آد، فرانسیزجا] ایستنج جی‌لیک، ایستنجی‌لیک (فا: ~).

ووُر قاچ..vurqaç [آد] ووُروب قاچما.

ووُراج..vurac [آد] توْخاج، توپ ووُرماغا یارار آلت (فا: راکت).

ووُراغان..vurağan [صفت] بوُینوز ویا تیپک‌له ووُرما اؤزل‌لیگی اوْلان، ووراغان اینک یا گئچی وآدام.

ووُراغان‌لیق..vurağanlıq [آد] ووُراغان حئیوانین اؤزل‌لیگی.

ووُرال..vural [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: ووُر+ آل (آلماقدان)[۷].

ووُران..vuran [آد، مت] چارپان (فا: ضرب کننده).

ووُرتوت..vurtut [آد] ووُروشلو و توتوشلو بیرچاتیشما ویا چکیشمه (فا: کشمکش). struggle

ووُرچاتلاسین..vurçatlasın [آد، دا] قارماقاریشیق‌لیق، سس کوّی و داوا.

ووُردورماق..vurdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] وورماق ایشینی گؤردورمک.

ووُرسای..vursay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: ووُر+ سای[۷].

ووُرغو..vurğu [باخ] ووُرقو.

ووُرغون..vurğun [باخ] ووُرقون.

ووُرقاچ..vurqaç [آد] فوتبال و بسکتبال اویونوندا توپو یولداش‌لارینا آتیب قاباغا قاچاراق دوباره توتماسی.

ووُرقو..vurqu [آد، دیل ب] ۱-وورغو، ائکسن، سؤزجوکده هجالاردان بیرینین داها باسقی‌لی وآغیر سؤیلنمه سی، "بوُیروق" سؤزونده سوْن هجا ووُرقولودور (فا: مکث). accent ۲-ووُروش (فا: ضربه، ضربت). stroke

ووُرقوبیریم..vurqubirm [آد، دیل‌ب] وورقوواحدی(فا: مکث)accentieme

ووُرقو بیلیمی..vurqu bilimi [آد، دیل ب] وورقلاری اینجه‌له ین بیلیم (فا: مکث شناسی). accentology

ووُرقوسوز..vurqusuz [دیل ب] ووُرقوسو اوْلمایان.

ووُرقوسوز هجا..vurqusuz həca [آد] بیر کلمه ده ووُرقوسو اوْلمایان هجا.

ووُرقوسوزلوق..vurqusuzluq [دیل ب] ووُرقوسوز اوْلما وضعیتی.

ووُرقولاماق..vurqulamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تاکید ائتمک. to recommend ۲-(دیل‌ب) بیر سوزجوقده هجالاردان بیرینی داها باسقی‌لی سؤیله‌مک (فا: تأکید کردن). ۳-ضربه ووماق.

ووُرقولو..vurqulu [صفت] ۱-اصرارلی، تاکیدلی. emphatically ۲-(دیل‌ب) وورقو ایله سؤیله‌نن سؤزجوک(فا: تاکیددار)

ووُرقولو هجا..vurqulu həca [آد] بیر کلمه ده ووُرقو"نون اوْلدوغو هجا.

ووُرقون (ووُرغون)..vurqun(vurğun) [صفت] ۱-واله، حیران، عاشق، وورولموش (فا: مفتون). fascinated ۲-باسقیْن، ییْرقالاما، یاغمالاما.

ووُرقونالپ..vurqunalp [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: ووُرقون+ آلپ[۷].

ووُرقونای..vurqunay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: ووُرقون+ آی[۷].

ووُرقونجو..vurquncu [صفت] پارا دالغالانماسیندان یارارلاناراق راحتجه قازانج اله گتیرن، مؤحتکیر (فا: محتکر). spekulator

ووُرقونجولوق..vurqunculuq [آد] ووُرقونجو اوْلما وضعیتی، احتکار (فا: احتکار). spekulasion

ووُرقونَر..vurqunər [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: ووُرقون+ اَر[۷].

ووُرقونسوز..vurqunsuz [صفت] وورقو ایله سؤیله‌نن، باسقی‌سیز.

ووُرقونلوق..vurqunluq [آد] وورقون اوْلما.

ووُرما..vurma [آد] ۱-چارپما، چارپما ایشلمینده‌ایلک سایی، ۱۵=۵*۳ ایشلم'ینده ۳ ووران و ۵ وورولان و۱۵ وورما سونوجودور. ۲-ووُراغان، ووُرما اؤزل‌لیگی اوْلان، وورماق ایشی.

ووُرما چالقی آلتلری..vurma çalqı alətləri [آد] داوول دومبک دف و قاوال کیمی وورولاراق چالینان چالقی‌لار.

ووُرما سازلار..vurma sazlar [باخ] وورماچالقی آلت‌لری.

ووُرماق..vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ویْرماق: ۱-بیرشئیی آیری شیئه توْخوندورماق "اؤزونه یاغ ووُردو، الینی اوْنون چیینینه ووُردو". ۲-کؤتک‌له‌مک، دؤیمک، چارپماق، بیر شئیله بیرینی اؤلدورمک ویا یارالاماق، بیر شئی آتاراق آیری بیر شئیی داغیتماق "اوْنو گوْللـه-ایله‌ووُردولار، دوْلو آلمالاری ووُردو" (فا: زدن). to strike ۳-تاخماق، چالماق، سوْخماق، باغلاماق، نصب ائتمک "میخ ووُرماق، قاندال ووُرماق". ٤-بیر هدفه دَیدیرمک، نشانلاماق "هدفی ووُردو". ۵-دایاماق، دیره‌ه‌مک، سؤیکتمک "دوُوارا دایاق ووُرماق، دستک ووُرماق". ٦-یوْکله‌مک، ییغماق، چاتماق، دوْلدورماق "یوْک ووُرماق". ۷-قاپی‌نی دؤیمک"قاپی‌نی ووُردو". ۸-برک تأثیر ائتمک "اوْنو ایستی ووُردو". ۹-ایچکی ایچمک "بیر استکان عراق ووُرماق". ۱۰-چالماق، اوْغرولاماق "ائولرینی ووُروبلار". ۱۱-(مت) چارپماق، ضرب ائتمک "بئشی ایکی‌یه ووُرسان اوْن اوْلار". ۱۲-اؤزونو ایسته دیگی شکیلده گؤستَرمک ایسته‌مک "اؤزونو دلی‌لیگه ووُروبدور". ۱۳-بیر یئره گیرمک، دالماق، سوْخولماق، جوُمماق، یؤنَلمک "اؤزلرینی‌دنیزه ووُردولار". ١٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "دؤوره ووُرماق، ضرر ووُرماق، دم ووُرماق، ال ووُرماق، ایلان ووُرماق، آشی ووُرماق، واکسن ووُرماق، داوا ووُرماق، اوُره‌گی ووُرماق، قلبی ووُرماق". {سوُمرجه ‹اوُر›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوُرماق›، سن ‹اوُروشماق›؛ اینگیلیزجه harvest اوُر سؤزونون دؤنولموش شکلیدیر}.

ووُرنوخماق..vurnuxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوش بوشونا دوْلانماق، قوُردالانماق، بوشونااللشمک، تشویشه‌دوشمک(فا: پلکیدن). to hang around or about {ووُرماق، سؤزوندن}.

ووُرو..vuru [آد] اوْرَک چیرپینماسی، چیرپینتی، وورونتو (فا: ضربان).

ووُروب ییخان..vurub yıxan [صفت] آزقین وقوُدورقان.

ووُروجو..vurucu [آد] ووران (فا: ضارب). attacker

ووُروسَمو..vurusəmu [اؤزل آد] هیتیت تانریچالاریندان[۲۱۱].

ووُروش..vuruş [آد] وورماق‌ایشی وطرزی، دؤیوش(فا: ضربت) stroke

ووُروشان..vuruşan [صفت] دؤیوشن، چیرپیشان، داوا ائدن (فا: ستیزه جو).

ووُروشدورماق..vuruşdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] آرالاریندا دعوا سالماق (فا: ستیزاندن). ووُروشدوروجو (بیربیرینه ووُران) (فا: مخِلّ). disturber

ووُروشقان..vuruşqan [صفت] ووروشماغی سئون (فا: ستیزه جو). fighter

ووُروشقانلیق..vuruşqanlıq [آد] دؤیوشکن‌لیک pugnacity

ووُروشما..vuruşma [آد] چارپیشما، دؤیوشمه (فا: ستیزه).

ووُروشماق..vuruşmaq [قا] بیربیرینی وورماق، ساواشماق، چارپیشماق، دؤیوشمک (فا: باهم ستیزه کردن). to fight {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوُروشماق›}.

ووُروق..vuruq [آد] چارپیق، چارپیلمیش.

ووُرولان..vurulan [آد] ووُرما ایشلم اینده سایی‌لارین هربیری (فا: ضرب شونده). multiplicand

ووُرولما..vurulma [آد] ۱-وورولماق ایشی، ووُرقون اوْلما.

ووُرولماق..vurulmaq [بلسیز ائیلم] ۱-وورماق ایشی گؤرولمک، دؤیولمک، تاخیلماق، یوکله‌مک (فا: زده شدن). to be hit ۲-(س) بیرینه سئوگی گؤسته ریب وورقون اوْلماق to fall in love ۳-(مت)وورما ایشلمی گؤرولمک.

ووُرولموش..vurulmuş [صفت] ووُرقون (فا: مجذوب). attracted

ووُرولوش..vuruluş [آد] وورولماق ایشی ویا بیچیمی.

ووُروم..vurum [آد] ووُرماق ایشی" آغالیق وئریم‌له دیر ایگیدلیک ووُروم لا".

ووُرونتو..vuruntu [آد] ووُرما ایشی، موتوردا بیر دؤزنسیزلیک سبب ایله پیستونلارین بیرینده اوْلان وورقو و گؤرولتو (fa: ضربت).

ووُرهاووُر..vurhavur [آد] ووُروشما، دالاشما، سس کؤی، قالماقال، قارماقاریشیق‌لیق، ووُرچاتلاسین (fa: گیرودار). conflict

ووُلقار..vulqar [آد، لا] ۱-حدّدن آرتیق ساده‌لشدیریلمیش، بسیط لشدیره‌رک تحریف‌اوْلونموش، بایاغی، قابا حالا گتیریلمیش ۲- (دیل‌ب) ادبی دیله ترس اوْلان، ووُلقار سؤز.

وه..və [ندا] به، به به، عجب، پاه، په هوْ.

وه وه..və və [اونلم] واخ، وای. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

وهران..vəhran [اؤزل آد] ماهنشان دا چای آدی.

وهلق..vəhləq [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

وهْم..vəhm [آد، عربجه] اصلی‌اوْلمایان فیکیر و دؤشونجه(fa: ~) illusion

وهمناک..vəhmnak [صفت، ع+فا] قورخونج (fa: ~). frightened

وهمه..vəhmə [باخ] واهیمه.

وهنان..vəhnan [اؤزل آد] باهار دا کند آدی.

ویْج ویج..vıcvıc [سس تق] قوشلارین چیکگیلتی سسی.

ویْجیرداماق..vıcırdamaq [تاثیرسیز ائیلم] (قوشلار) اؤتمک.

ویْجیق..vıcıq [صفت] باخ: لیجیق، سولانمیش و یوموشانمیش.

ویْجیق‌لاماق..vıcıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ویجیق حالا گتیرمک، لیجیقلاماق.

ویْرلاماق..vırlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ویریلداماق.

ویْرنیخماق..vırnıxmaq [باخ] ووُرنوخماق.

ویْرویر..vırüyər [آد] چوخ دانیشما. (ظ، سس تق) ویْریلداما سسی.

ویْریلتی..vırıltı [آد] وئریلداما سسی.

ویْریلداماق..vırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] ویرویرانتمک، چوخ دانیشماق.

ویْریلدانماق..vırıldanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ویریلداماق، ویرویر انتمک.

ویْز..vız [آد، سس تق] بؤجک کیمی شئیلرین سسی، وِیْیلدانماق (fa: صدای وِز).

ویْزلاماق..vızlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ویزیلداماق.

ویْزویز..vızvız [باخ: ویز] ویزیلتی ۲- hum, buzz, drone ویْزویز۲ (آد، دیرگی) ویزیلدایاراق اوُچان بؤجک(fa: نوعی حشره).

ویْزیلتی..vızıltı [آد] ویزیلداما، اوچان بؤجک‌لردن چیخان سس، ایتی ویئهین هیزلی هاوادان چیخان سس.

ویْزیلداتماق..vızıldatmaq [تاثیرلی ائیلم] وزیلداماسینا سبب اوْلماق to fling

ویْزیلداشماق..vızıldaşmaq [قا] بیرلیکده ویزیلداماق to hum together

ویْزیلداماق..vızıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] ویزویز سسی چیخارماق (fa: وز وز صدا کردن). to hum, to buzz

ویْژویژ..vıjvıj [باخ] ویز.

ویْژیلتی..vıjıltı [باخ] ویزیلتی.

ویْژیلداماق..vıjıldamaq [باخ] ویزیلداماق.

ویْغ‌ویغ..vığvığ [سس‌تق] ویغ سسی، ویغیلتی، بعضی قوشلارین چیخاردیغی سس (fa: صدای پرنده).

ویْغیلداماق..vığıldamaq [صفت] ویغ ویغ سسی چیخارماق.

ویق‌ویق..vıqvıq [سس تق] کؤرپه اوشاغین چیخاردیغی سس.

ویْقیلداماق..vıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] ویق ویق سس چیخارماق (fa: صدای وق وق در آوردن).

ویْنلاماق..vınlamaq [تاثیرسیز ائیلم] وین دئیه سس چیخارماق.

ویْیلتی..vıyıltı [آد] هیزلی حرکت ائدن گوللـه و تکر کیمی شئیلردن چیخان سس (fa: زاری) whistle

ویْیلداتماق..vıyıldatmaq [ائتدیرگن ائیلم] وییلداماسینا سبب اوْلماق، وییلتی سسی چیخارتدیرماق (fa: زاریدن). to whistle

ویْیلداماق..vıyıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] وییلتی سسی چیخارماق (fa: زاریدن)

ویان..vəyan/viyan [اؤزل آد] کبودرآهنگ ده کند آدی.

ویبراسیون..vibrasiyon [آد، فرانسیزجا] تیتره شیم (fa: لرزش).

ویتامین..vitamin [آد، لا] بدنه یارارلی بعضی ماده‌لره وئریلن آد (fa: وستامین). vitamin

ویترای..vitray [آد، فرانسیزجا] سایدام جام‌لاردا چکیلن رسیم (fa: ویترای).

ویترین..vitrin [آد، فرانسیزجا] سرگی‌لیک، مال‌لاری سرگی‌له‌مک اوْچون ماغازا پنجره سی‌نین قاباغیندا دؤزه‌لن یئر (fa: ویترین).

ویجویج..vicvic [باخ] ویجویجه.

ویجویجه..vicvicə [آد، سس‌تق، دا] اوشوتمه "جانیما ویجویجه دوشدو".

ویجویه‌لی..vicviceli [اؤزل آد] میرزاعلی‌واعظ‌ویجویه‌ای تبریزین ویجویه (ورجی) محله سیندن اوْلوب و مشروطیت انقلابینین اؤندرلریندن سایلیر، ۱۳۳۰۰دا روسلار تبریزی اشغال ائده‌رک روسلار طرفیندن قوُم باغیندا دار چکیلدی[۱۳۱].

ویجه‌نی..vicəni [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

ویجه‌لنمک..vicələnmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْنگول‌اوْشوتمه‌توُتماق "جانیم ویجویجه‌لنیر".

ویجهه..vicəhə [آد] گؤرکم" ویجهه‌سیز: دَیرسیز".

ویدر..vidər [اؤزل آد] ساوه ده چای آدی.

ویدییه..vidiyə [اؤزل آد] جوُلفا دا کند آدی {وئدره: سطیل[٦٦]}.

ویراژ..viraj [آد، فرانسیزجا] بیر یوْلون قیوریلدیغی یئر، بوْکونتو، دؤنه-مج (فا: ~).

ویران..viran [صفت، فا] ییخیق، ییخینتی (فا: خراب). desolate

ویران شهر..viran şəhr [اؤزل آد] دوْدورقا بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[٢٢٥].

ویرانه..viranə [آد، فا] ییخینتی (فا: خرابه).

ویرایی..virayı [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

ویرد..vird [باخ] وئرد.

ویرقوْل..virqul [آد، لا] سؤز ویا سؤز قوروپلارینی آییرماق اوْچون ایشله‌نن بیر علامت، قیوریق قویروقلو نُقطالاما اشارتی" ، " (فا: ویرگول).

ویرگاه..virgah [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی.

ویرموُنی..virmuni [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

ویروس..virus [آد، فرانسیزجا] بوُلاشیجی خسته‌لیک‌لره یوْل آچان میکروب، بیلگی سایار پروگرام‌لاریندا پوْزوما یوْل آچان ائتکن (فا: ~). virus

ویره..virə [اؤزل آد] بیچینچی کؤمگی {ور سؤزونه باغلیدیر}.

ویره..virə [اؤزل آد] علیشاه عوض ده کند آدی.

ویره‌وول..virəvul [اؤزل آد] آذربایجان'دا چای آدی[٢٤٠].

ویزا..viza [آد، فرانسیزجا] بیر اؤلکه‌یه گئچیش بلگه‌سی (فا: روادید). visa

ویزازه‌مین..vizazəmin [اؤزل آد] لئریک'ده کند آدی[٢٤٠].

ویزالاماق..vizalamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر اؤلکه‌یه گئچمک اوْچون ویزا قوْیماق.

ویزمک..vizmək [اؤزل آد] ماهنشان دا کند آدی.

ویزه‌نوو..vizənov [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

ویزیت..vizit [آد، فرانسیزجا] باخیم، گؤروش (فا: ~).

ویزیتور..vizitor [آد، فرانسیزجا] باخماغا و گؤروشمه‌گه گئدن، باخیجی (فا: ~).

ویزیوْن..vizyon [آد، فرانسیزجا] گؤسته‌ریم[٢١٨].

ویژه..vijə [آد، فا] اؤزل، خاصّ (فا: ~).

ویستان..veyistan [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی.

ویسکوز..viskoz [لا] آخیشقان (فا: مایع لزج).

ویسکوْزیته..viskozitə [آد، فرانسیزجا] بیرآغیرآخیجی ماده‌نین سوْزولمه اؤزللیگی، آخیشقانلیق (فا: لزوجت).

ویسکی..viski [آد، اینـ] بیر نوع الکلیک ایچکی (فا: ~).

ویسمان..visman [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

ویش..viş [دا، آ] نازیک برک ایپ.

ویشله..vişlə [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

ویشنه..vişnə [آد، بیتگی] گوْل‌گیللردن، دالاری قیرمیزیمتیراق، چیچک‌لری آغ کیرازا بنزر آغاج، بیر نوع چییه‌لک (فا: وشنه، نوعی آلبالو). cerasus vulgaris {سن: آلبالی، گیلانار/ اسلاو دیلیندن آلینمادیر، او-سو[٦]}.

ویک..vik [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

ویکا..vika [آد، لا، بیتگی] چؤل نوْخودو، نوْخودا اوْخشار یئم بیتگی‌سی.

ویلا..vila [آد، لا] شهر کناریندا باغ باغات ایچَریسنده تیکیلن قشنگ ائو، کؤشک.

ویلَش..viləş [اؤزل آد] تالیش بؤلگه سینده چای آدی[٢٤٠].

ویلوان..vilvan [اؤزل آد] لنکران'دا کند آدی[٢٤٠].

وینت..vint [ر] ١-بوُرغو شکلینده اولان میخ، پیچ. ٢-گمی ویا اوُچاغی حرکته گتیرن میکانیزمی فیرلادان بوُرقو (فا: پیچ).

وَیَنْد..vəyənd [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {وای+اند}.

ویندکلخوران..vindkəlxoran [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

وینه داغی..vinə dağı [اؤزل آد] کلئیبرده داغ و قالا آدی.

وینسار..vinisar [اؤزل آد] قُروه ده کند آدی.

ویولون..viyolon [آد، ایتالینجا] یای لا چالینان بیر سازین آدی (فا: ~). violin

ویولون سئل..viyolon sel [آد، لا] ویولونون بؤیوک شکلینده اوْلان و یایلا چالینان باس تئنور دیاپازوْنلو دؤرد سیملی موسیقی آلَتی.

ویَیَر..viyər [اؤزل آد] زنجان و رزن دا کند آدی.

ویَیَرقالاسی..viryərqalası [اؤزل آد] هوراند دا چای آدی.

ویَیَرو..viyəru [اؤزل آد] رامیان دا کند و چای آدی.

ویه..viyə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

هـــə [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْتوز بیرینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اون بیرینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کؤیلو و تیتره شیم‌سیز حرف سایبلیر (fa: سی و یکمین حرف ترکی آذربایجانی).

ها..ha [باغلاییجی سؤز، سس‌تق] ۱-ساقیندیرما، لازیم‌لیق، شاشما ویا بیرشئیی بیردن بیره خاطرلاما زامانی و بعضا تکرار مفهوموندا ایشله‌نن بیر کلمه: "اوْنا بیر سؤزدئمه ها، قیزلار منیم بوُ بالام دان موُغایات اوْلون ها!، عجب گؤلشدین ها!". ۲-داواملیلیق و استمرار بیلدیرن بیر کلمه "قیز ها فیکیرلشدی بیر زاد ذهنینه گلمه دی، کئچل ها آغلادی سسینی ائشیدن اوْلمادی". ۳-هانسی معناسیندا اوْلاراق بلسیز زامان و یئر بیلدیریر "ها طرفه گئدک؟، هازامان گله جکسن؟".

هابئله..habelə [ظرف] بونون کیمی، بوجور، بئله، همچنین.

هاپانتالیاس..hapantallyas [اؤزل آد] هیتیت قوْرویوجو تانری-لاریندان[۲۱۱].

هاپبادان..hapbadan [باخ] هوْپبادان.

هاپپیلماق..happılmaq [باخ] هوْپپولماق.

هاپشو..hapşu [آد] آسقیرماق سسی و ایشی.

هاپشیرماق..hapşırmaq [باخ] آسقیرماق.

هاپشیریق..hapşırıq [باخ] آسقیریق.

هاپگوْپ..hapgop [آد، دا] گؤرولتولو، های کؤی "هاپ گوْپونا باخما الیندن بیر شئی گلمز".

هاپگوْپچو..hapgopçu [باخ] گوْپچو.

هاپهاپ..haphap [سس‌تق] هؤروین ایتین چیخاردیغی سس(fa: واق-واق).

هاپوُت‌اوُچوران..haput uçuran [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی(۴۰۳۲)[۲۴۰].

هاتف..hatif [صفت، عربجه] سسی گله‌رک اؤزو گؤرسنمه ین(fa: ~).

هاجر..hacər [صفت، عربجه] آییریجی، آییریجی اؤزللیک ویا مزیت (fa: ~).

هاچا..haça [آد، ص] آغاج و بوداغین ایکییه بؤلونموش یئری (fa: دوشاخ). plug {بوکلمه آچماق سؤزوندن دوزه‌لن بیرکلمه دیر، ایندی چوخراق آچی شکلینده ایشله‌نیر، خاج و هاچ سؤزوده بوکلمه ایله ایلگیدیر چؤنکو خاج شکلی آچیلارا بؤلوندوگو اؤچون بوسؤزدن آلینماسی مُناسب گؤرونور، آچماق+آ› آچا› هاچا› هاچ› خاچ› خاج}.

هاچا..haça [اؤزل آد] زنجان، تبریز، خوی، قئیدار، بیجار، اردبیل، قازاخ (~داغ)؛ ماکی، گده‌بگ(~قایا)، خالخال(~باشی ، ~یوُرد)‘دا داغ آدی. سایین‌قالا(~سوُ)، گئرمی ده(هاچاکند) کند آدی.

هاچا قوُیروق..haça quyruq [باخ] چاتال قوُیروق.

هاچاباش (لی)..haçabaş(lı) [صفت] باشی هاچا شکلینده اوْلان.

هاچابوُینوز (لو)..haçabuynuz(lu) [صفت] بوُینوزو هاچا شکلینده اوْلان.

هاچاچاتی..haçaçatı [آد، یئنی] بیر شئیی ساخلاماق اؤچون دؤزه‌لن نئچه آیاقلی دایاق و یا ایپ و هؤرگن (fa: خرپا). roof-truss

هاچاچی..haçaçı [اؤزل آد] میانادا کند ادی، باخ: آچاچی.

هاچادیرناق(لی)..haçadırnaq(lı) [صفت] دیرناق‌لاری هاچا اوْلان، قوشا دیرناق حئیوانلار (اینک و بنزری حئیوانلار).

هاچادیل(لی)..haçadil(li) [صفت] دیلی هاچا حئیوانلار (ایلان، کرتنکله).

هاچار..haçar [آد] ۱-باخ: آچار. ۲-گئرمی ده(~کند) کند آدی.

هاچاق..haçaq [باخ] هاچان.

هاچالاشماق..haçalaşmaq [قا] هاچالانماق.

هاچالاما..haçalama [آد] هاچالاماق ایشی.

هاچالاماق..haçalamaq [تاثیرلی ائیلم] هاچا کیمی ایکی یئره آییرماق (fa: به صورت دوشاخه در آوردن). to fork

هاچالانماق..haçalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ایکی یئره آیریلماق، هاچا شکلینه دوشمک to become forked

هاچالی..haçalı [صفت] هاچا شکلینده اوْلان، هاچاسی اوْلان.

هاچان..haçan [ض] نه زامان (fa: کی). when? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاچان›}.

هاچاندان هاچانا..haçandan haçana [ظرف] نهایت، آخیردا، چوْخ واخت گئچندن سوْنرا "هاچاندان هاچانا گلیب چیخدی".

هادی..hadi [صفت، عربجه] یوْل گؤستَرن.

هادی..hadi [یازار] (۱۳۲۸ه‍.ق-۱۲۴۲)حسن قارا لنکرانلی شاعردیر.

هادی..hadi [یازار] (۱۳۳۹ه‍.ق-۱۲۹۶)محمد شاماخی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

هادی..hadi [اؤزل آد] اسماعیل هادی، آراشدیرماجی اولاراق-آذربایجان ادبیات و دیلچیلیک ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردندیر[۳].

هادی..hadı [اؤزل آد] حسن‌بگ‌هادی، آراشدیرماجی اولاراق - آذربایجان دیلچیلیک ساحه‌سینده چالیشقان یازارلاردندیر[۳].

هادی..hadı [اؤنلم] باخ: هایدی[۲].

هادی..hadı [اؤزل آد] ضیاآباد دا (~آباد)، گئرمی (~بگلو) کند آدی.

هار..har [آد، عربجه] قوُدز.

هارا..hara [ض] ۱-هانسی یئر(فا: کجا). ۲-هاراهارا شکلینده ایشله‌نیر و گؤزله‌نیلمه‌دن بیرین گؤررکن دئییلیر "سن هارا بوُرا هارا، اوْ هارا بوُرا هارا، سن هارا تبریز هارا" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قانو›}.

هارادا..harada [ض] هانسی یئرده. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاندا›}.

هاراداسا..haradasa [ظرف] هانسی یئرده سه، هایانداسا، نامعلوم یئرده "هاراداسا موسیقی چالینیردی".

هارادان..haradan [ظرف] هانسی یئردن، هایاندان، هانسی طرفدن.

هاراس..haras [اؤزل آد] هراس: اوُجان یاخینلیغیندا کند آدی[۷۱].

هاراگیری..haragiri [آد، ژاپونجا] قارنینی بیچاقلا دئشمه یوْل ایله اؤزونو اؤلدورمه (ژاپونلاردا).

هارالی..haralı [صفت] هانسی یئردن، هانسی یوُرددان (فا: کجایی).

هارای..haray [باغلاییجی سؤز، سن، سس‌تق] یاردیم وکؤمک ایسته‌مه سس، باغیرتی، داد و فغان، های کوّی(فا: بانگ). clamour

هارایا..haraya [ظرف] هانسی یئره، هانسی طرفه، هایانا.

هارای‌ائتمک..haray etmək [باخ] هارای سالماق.

هارایاگلمک(چاتماق، یئتمک، یئتیشمک)..harayagəlmək (çatmaq, yetmək, yetişmək) [تاثیرسیز ائیلم] کؤمه یه گلمک.

هارای‌چاتماق..haray çatmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمَک گلمک.

هارای‌چکمک (قوْپارماق)..haray çəkmək (qoparmaq) [تاثیرسیز ائیلم] هارای سالماق.

هارایچی..harayçı [آد] هارایاگلن، کؤمگه گلن.

هارای‌سالماق..haray salmaq [تاثیرسیز ائیلم] هارای‌ائتمک، چیغیرماق، کؤمک ایسته‌مک.

هارای‌گلمک..haray glmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمَک گلمک، امداد اوْلماق "هارای گلینجه".

هارایلاشماق..haraylaşmaq [قا] بیربیرینی برکدن چاغیرماق، سس لشمک.

هارای‌لاماق..haraylamaq [تاثیرلی ائیلم] قیشقیراراق چاغیرماق.

هارای‌هشیر..harayhəşir [آد] های کوّی، سس کوّی، قیشقیرق لا.

هاراینا قالماق..harayına qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قایقی‌سینی چکمک.

هاردا..harda [ض] هانسی یئرده(فا: کجا). where is it ? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ قاندا›}.

هاردوئیر..hardveyr [آد، فرانسیزجا] دوْنانیم، بیلگی‌سایار دوْنانیمی[۲۱۸].

هارزیش..harziş [اؤزل آد] هیتیت قوْرویوجو تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هارماق..harmaq [تاثیرسیز ائیلم] خسته و مریض اولماق (فا: مریض شدن). {سن؛ هارماق› آرماق، یوْرقون آرقین سؤزونده ایشله‌نیر و یوْرماق فعل ایله باغلی‌لیغی آیدیندیر (یوْرماق› یارماق› آرماق› هارماق)، چوخ یئنی کلمه اولاراق فارسجا یادا گئچیبدیر، البته فارسجادا هار شکلینده اسکی بیر کلمه واردیرکی مروارید و دوزوملو بزک شئی‌لری اوچون ایشله نیردی و سانسکریتجه دئییلمه‌گینه رغما تورکجه هؤرمک سؤزوندن آلینماغی سانیلیر، فارسجادا اسکی هار کلمه‌سی ایندیکی و یئنی هار(سگ‌هار) سؤزیله ایلگی‌سی یوخدور}.

هارمونی..harmoni [آد، فرانسیزجا] اوُیوم، سسلرده اولان اوْران (فا: ـ).

هارمونیک..harmonik [آد، فرانسیزجا] اوُیوملو، سسلرده اولان اوْرانلی وضعیت (فا: هم آهنگ). harmoniousness

هارناقیشلاق..harnaqışlaq [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

هارون آباد..harunabad [اؤزل آد] قُروه-گوّل تپه ده کند آدی.

هارون‌کَلا..harunkəla [اؤزل آد] آمُل(۹ک.د* ۷۰۰/ تو+مازندرانلی).

هارونیه..haruniyə [اؤزل آد] هارون‌آباد: شبستر ده کند آدی.

هارین..harın [صفت، باخ: هارماق] ۱-قوُدورقان، آزغین، اؤزوندن راضی (فا: هار). self-satisfied ۲-یاخشی بسلنمکدن اؤترو آزغین لاشمیش و قیزقین لاشمیش. fat

هارین..Harın [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديز[۱۵۸-۸۱].

هارین‌لاشماق..harınlaşmaq [باخ] هارین لاماق.

هارین‌لاماق..harınlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاخشی‌بسلَنمکدن-کؤ کلمک و قیزماق ۲-قوُدورماق، آزقین لاشماق. to grow fat

هارینلیق..harınlıq [آد] قودورقانلیق، آزغین‌لیق (فا: هاری).

هازار..hazar [اؤزل آد] هزار: تاروُم و تاروُم (ـرود) دا چای آدی. بیجار (ـپَلَن)، زنجان (ـرود)، سراب (ـسرداغ، ـمیخ) دا داغ آدی .قوُم-دستجرد (ـآباد)، فریدن (ـجریب)، آبیک (ـجلفا)، بیجار (ـخان) دا کند آدی.

هازاران..hazaran [اؤزل آد] یئر آدی، باخ: اوُرمیه.

هاسات (هاساند)..hasat (hasand) [باخ] آسان.

هاسالیْ..hasalı [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

هاستا..hasta [اؤزل آد] تاوایا یاغ تؤکوب قیزماق حالیندا، ایکی اوّچ قاشیق اوُن آرتیریب قیزاردانداندان سونرا بیر لیوان یاری دوشاب یاری سو اولاراق تؤکوب قاریشدیراریق بوحالدا یاغ اوّزه چیخیب و یئمک حاضیرلانار.

هاشاری..haşarı [آشماق+ری› آشیری] هشه‌ری.

هاشامئلی..haşameli [اؤزل آد] هیتیتلرده سیغیرلاری قوْرویان وبا تانری‌سی[۲۱۱].

هاشئنیل..haşenil [اؤزل آد] هیتیت تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هاشلاماق..haşlamaq [تاثیرلی ائیلم، آشلاماق‹هاشلاماق] باخ: پؤشله‌مک.

هاشمی..haşimi [آد، یا] (م۱۵جی‌عصر) آذربایجان شاعریدیر[۸].

هاشوُر..haşur [آد، فرانسیزجا] صیقل وورما، رسیم ده بیر یئری نُقطه‌له‌مه ویا خط خط ائله‌مه (فا: ~).

هاضمه..hazimə [آد، عربجه] سیندیریم سیستمی (فا: ~).

هاف..haf [آد، بیتگی] گئجه‌لر چوخ ایتی اوُچان و ایشیغا گلن اوُزون خوْرطوملو کپه نک نوعو (فا: نوعی پروانه).

هاف..haf [آد] هوْو، سوْیوقدا الی آغیزهاواسی ایله‌قیزدیرماسسی.

هاف هاف (هاپ هاپ)..haf haf (hap hap) [آد، دا] (اوُشاق دیلیجه) کؤپک.

هافتایم..haftaym [آد، این] یاری (ایلک یاری، سوْن یاری)، فوتبال اوْیونوندا بیرینجی وایکینجی یاری (فا: نیمه اوّل).

هافلاماق..haflamaq [تاثیرسیز ائیلم] هاف‌دئیه‌رک الی‌قیزدیرماق.

هافیلداماق..hafıldamaq [تاثیرسیز ائیلم] هاف هاف دئمک.

هاققیشلی..haqqışlı [آد] اوشاقلار آراسیندا بیری قورد اولوب بیر آیاقلی او بیری‌لرینی توتماغا چالیشاراق اویناندان بیر اوْیون آدی (فا: نوعی بازی بین کودکان).

هاقیشقا..haqışqa [آد] اوُشاقلار اوْیونونداد اوْخونان قوْشما لاردا دئییلن بیر سؤز: "هاقیشقا منیم اوْلسون، ایپک توُمانیم اوْلسون، گئییم گئدیم‌مکه‌یه، مکه ده توْیوم اوْلسون، قیْزلار گلسین توْیوما، قُربان اوْلسون بوْیوما."

هاکاس..hakas [آد] روُسیا-هاکاس‌جُمهوریتی و اوْردا یاشایان توْرک خالقی؛ یئنی‌سئی‌ده آباکان تاتارلاریندان بیر بوْی[۵۴]. {بارتولدون نظریجه بوُکلمه قیرقیز سؤزونون چینجه سؤیله‌نیشدن گؤتورولوبدور hai-kia-sseu=hakas[۱۲]}.

هاکذا..hakəza [ع، با] بونون کیمی، بؤیله (فا: اینطوری).

هاگتگه..hagətgə [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

هال..hal [اؤزل آد] قوُبادلی‌دا کند آدی[۲۴۰].

هال..hal [این] بؤیوک اوْتاق، سالوْن، هوْل (فا: سالن).

هالا هیرنا..hala hırna [باخ: هالای] دئییب گوّلمه (فا: بگو بخند).

هالای..halay [آد] ۱-آلای، ییغین" هالای‌پوْزان: کوْراوغلونون دله‌لر-ینین بیرینین آدی"(فا: نام‌یکی‌از افراد کوراوغلو). ۲-دؤوره‌له‌مه. ۳-بیر نوع یاللی اوْیونو {باخ: آلای}.

هالای..halay [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، اوخوما و الچالما ایله موشاییت اولونان عئینی تیپلی رقصله وئریلن عوموومی آددیر.بو ماهنی اولینجی حالیندا آیدینجا امک کاراکتئری داشییاردی. "هالای" سؤزو محصولدان دانیشیر، چوخ زامان آغیر زحمتلی، اوزون مودتلی ایشی ایفاده ائدیر." حالای" آستارا- لنکران زوناسیندا و اوندان بیر قدر شیمالدا بوندان اول مئیدانا گلمیشدیر[۲۴۵].

هالای تپمک(چکمک)..halay təpəmək(çəkmək) [تاثیرسیز ائیلم] یاللی گئتمک.

هالای‌قوُرماق..halay qurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دؤوره‌له‌مک ۲-یاللی گئتمک.

هالای‌لاماق..halaylamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دؤوره‌له‌مک ۲-یاللی گئتمک.

هالای‌ووُرماق..halay vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هالایلاماق. ۲-یاللی گئتمک.

هالتئر..halter [آد، یونانجا] ۱-بیربیرینه مئتال ساپلا باغلانمیش دیسک‌لردن دؤزلمیش آراج ۲-بوُ آراجی ایکی الله قالدیرما ایدمانی.

هالدی..haldi [اؤزل آد] اوُرارتو شر تانری‌سی، باخ: خالدی[۲۱۱].

هالکی..halki [اؤزل آد] سوُمرلرده بیتگی تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هاللا هاللا..halla halla [آد] قاوقا، چکیش‌به‌چکیش، های کؤی، حاللا حاللا.

هاللی..hallı [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

هالولان..halulan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

هاله..halə [ع، باخ: آیلا] آی وبعضی اوُلدوزلارین چئوره سینده گؤرؤنن ایشیق دایره سی، آیلا (فا: هاله).

هاله‌لنمک..halələnmək [تاثیرسیز ائیلم] هاله‌دؤزَلمک، هاله شکلینه گلمک.

هام (هام هام)..ham (ham ham) [باخ] هاپ هاپ.

هامانئی..hamannı [اؤزل آد] هوررى تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هام‌هوم(ائله‌مک)..ham hum (eləmək) [ظ، سس‌تق] میریلداماق.

هامار..hamar [صفت، فا‹هموار›] دؤز یئر level,smooth

هامارجا..hamarca [صفت] هاماراوْلماق.

هامارلاتماق..hamarlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] هامارلاماق ایشینی گؤردورمک.

هامارلاماق..hamarlamaq [تاثیرلی ائیلم] هامار ائتمک، دؤزلندیرمک، دوز ائتمک (فا: هموار کردن). to make even

هامارلانماق..hamarlanmaq [بلسیز ائیلم]هامار حالا سالینماق، دؤز ائدیلمک، دؤزلنمک (فا: هموارشدن)to become evened

هامارلاییجی..hamarlayıcı [آد]هامارلایان آراج ویا کیمسه(فا: هموارکننده).

هامارلیق..hamarlıq [آد]هامار و دوز اولما (فا: همواری).

هاماش..hamaş [هو+آش] یولداش (فا: دوست).

هاماش‌چیچه‌یی(هاماشیق)..hamaş çiçəyi(hamaşıq) [آد، بیتگی]بیر نوع بیتگی (فا: گل‌تاج).

هامان..haman [ض، ظ، فا‹همان›] ۱-اوْ اؤزو. ۲-ال اوْستو، درحال، تئز.

هامای(اوُمای)..Hamay(umay) [اؤزل آد] تورکمن-چاودوُر بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

هامپا..hampa [آد، اسکی] کندلرده خیردا مالیک، کند وارلی لارینا وئریلن بیرآد(فا: ~){بوُ کلمه نی فارسجا همپا سؤزونه باغلاییرلار الیتده ا بئیله بیر معنا یوْخدور، بو کلمه تورکجه‌ده یئنی بیر سؤز کیمی سایيلابیلیر}.

هامپا..hampa [اؤزل آد] ۱-میانا دا کند آدی. ۲-شاهسون ائلی بوْیو[۳]، [۱۰۸].

هامسی..hamsı [آد]بیر بالیق نوْعو[۲].

هامی..hamı [آد، ص]بوتونلوکله، بوتون کیمسه لر بیرلیکده (فا: جمله وجمیع، همه). all {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قامو، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

هامی‌لیقجا..hamılıqca [ظرف]بیرلیکده(فا: جمیعاً). altogether

هامی‌لیقلا..hamılıqla [ظرف]بیرلیکده(فا: جمیعاً). altogether

هامی‌سی..hamısı [باخ]هامی.

هان..han [اؤنلم] آهای (فا: هان). behold

هانا..hana [آد، دا]خالچا و پالاز توخوما دزگاهیندا ایکی طرفده دیکئی آغاجلار، یئرده‌قورولان توخوما دزگاهی {یانا‹هانا[۵]}.

هانان..hanan [باخ]هانا.

هانتال..hantal [آلمانجا ‹هانتئل› هالتئر]ایری، قوجامان، قابا.

هاندا..handa [ض]باخ: هاردا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قاندا‹}.

هانسی..hansı [ض]هانکی: سوروشما سؤزو، بیرئچه شئیدن بیرینی سئچمک اوچون سوْروشولان سؤز "هانسی واخت" (فا: کدام). which? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قانو، قایوُ‹}.

هانکی..hankı [ض]باخ: هانسی.

هانسی باخیمدان..hansı baxımdan [ض]هانسی گؤروشله (فا: ازچه دیدگاهی). on what account

هانقار..hanqar [آد، فرانسیزجا]اوْستو اوؤرتولو ماشین قاراژی.

هانی..hanı [ض]باخ: هانسی.

هانی..hanı [ض]هارادا، بیر یئرده اوْلماغینی سوروشماق اوْچون سؤیله‌نن کلمه(فا: کوُ). where is it ? {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› قانو، قایو‹}.

هانی..hanı [آد]بیر بالیق آدی[۲].

هانیش..hanış [اؤزل آد]سوُمرلرده ۲جی درجه‌ده بیر تانری[۲۱۱].

هاوا..hava [آد، عربجه] ۱-یئری بوْروین بوْروین قاز(فا: هوا) air ۲-چالقی آلت‌لریله چالینان آردیجیل سسلر melody, ۳-باخ: "باشینا هاوا گلمک، باشی هاوالی".

هاواآلانی..havaalanı [آد]اوچاق دوراغی (فا: فرودگاه). airport

هاواآلماق..havaalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گزه‌رک نفس آلماق.

هاواائولچر..havaölçər [آد]هاواائوزلیکلرینی‌اؤلچن آراج (فا: هواسنج) aerometer

هاواایشیق لانماق..hava ışıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم]سحر آچیلماق.

هاواباسینجی..hava basıncı [صفت]هوا فشاری (فا: فشار هوا). atmospheric pressure

هاوابوُلانیمی..hava bulanımı [آد]هاوا کیرلی‌لیگی (فا: آلودگی هوا). air pollutionss

هاواییلمنی..hava bilməni [آد]جوّ ییلمَنی (فا: جوشناس). meteorologist

هاواییلیمی..hava bilimi [آد]جوّ ییلیمی (فا: جوشناسی). meteorology

هاواچی‌لیق..havaçılıq [آد]هاوا ییلگی‌سی، هاوا ییلیمی.

هاواخت..havaxt [باخ]هاچان.

هاواخدادک..havaxdadək [ظرف]هازاماناکیمی، هانسی واختا کیمی.

هاواخدان..havaxdan [آد]هازاماناندان، هانسی واختدان.

هاوادا آسیلی قالماق..havada asılı qalmaq [باخ]هاوادا قالماق.

هاوادا قالماق..havada qalmaq [تاثیرسیز ائیلم]بیر مسئله‌نین چؤزوملنمه‌مه‌سی حاقئیندا دئییلن بیر سؤز (فا: پادرهوا ماندن). unconfirmed

هاوادار..havadar [ع+فا] یانلی (فا: هوادار).

هاوادالانی..havadalanı [آد]هوا یولو (فا: دالان هوائی). air-pocket

هاوادَییشن..hava dəyişən [آد]هاوانی تمیزله ین قورغو، وئنتیلاتور.

هاوار..havar [اؤزل آد] سوُلدوز، ساووجبوُلاق، اورُمیه، پیرانشهرده داغ آدی.

هاوار..havar [آد] جیغیر باغیر سسی (فا: هوار). collapse

هاوار..həvar [اؤزل آد] هَوار: سایین‌قالا، اورُمیه، سوُلدوزداداغ، بوُکان‌دا کند آدی.

هاوارلی..havarlı [اؤزل آد] مینگه‌چئویر'ده کند آدی[۲۴۰].

هاواسال..havasal [صفت] جوّی (فا: هوائی). aerial، atmospheric

هاواس‌خانی..həvasxanı/havasxanı [اؤزل آد] هَواس‌خانی: قزوین ده داغ آدی.

هاواسوْموران..havasomuran [آد] هاوانی چکیب آپاران (فا: هواکش). vent

هاواسیخاجی..havasıxacı [صفت] هاوانی-باسینجلاسیخان aircompressor

هاواسیز..havasız [صفت] هاواسی اوْلمایان ویا پیس اوْلان، بوْغاناق-هاوا.

هاواسینماق..havasınmaq [تاثیرسیز ائیلم] هاوا یوموشاماق، هاوا قیزیشماق.

هاواشان..havaşan [اؤزل آد] کیوی ده کند آدی {اووا+شان}.

هاواشناسلیق..havaşinaslıq [آد] هاوا بیلیمی (فا: ~). aerology

هاواشیناس..havaşinas [آد] هاوا بیلمَنی (فا: ~). aerologist

هاواقارالماق..havaqaralmaq [تاثیرسیز ائیلم] قارانلیق لاشماق.

هاواقت..havaqt [ظرف] نه زامان، هاچان.

هاواقُوّتلری..havaquvvətləri [آد] بیر اؤلکه‌نین هاوادا ساووُنان قوُوّتلری.

هاواقیْزدیریجی..havaqızdırıcı [آد] هاوانی قیزدیزماق اوچون اوْلان قورغو.

هاواکئش باشی..havakeş başı [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

هاواکوّره سی..havakürəsi [آد] جوّ (فا: کره هوا). atmosphere

هاوالاندیرماق..havalandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-هاوایا قالخیزماق (فا: هوا کردن). ۲-(مج)جوشدورماق "قلبی هاوالاندیریر ائل ماهنی‌سی".

هاوالانماق..havalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-هاوایاقالخماق(فا: به هوابلندشدن). ۲-(مج)جوشماق، آغلی باشیندان اویناماق.

هاوالی..havalı [صفت، ظرف] ۱-قودورموش، آغلی باشیندان اوینامیش "باشی هاوالی دیر" (فا: کنایه از دیوانه و مجنون شدن کسی). mad ۲-هاواسی اوْلان having much air

هاوالیمانی..havalimanı [آد] اوُچاق یئنیب قالخما آلانی (فا: فرودگاه).

هاوایوُواری..havayuvarı [آد] جوّ (فا: جوّ). atmosphere

هاوایی..havayi [ظ، عربجه] بوش یئره" گوْللـه‌نی‌هاوایی آتما" (فا: هوایی).

هاوزالار..havzalar [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

هاولاماق..havlamaq [سس تق] هوْرومک (فا: عوعو کردن).

هاووُج..havuc [باخ] هویج.

هاویر..havır [باخ] هوْووُر.

هاویستان..havıstan [اؤزل آد] هاواستان: میانادا کند آدی {آوا: اوْبا+ایستان، اوْوالیق}.

هاویستین..havistin [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {آوا: اوْبا+ایستان}.

هاهاها..hahaha [باغلاییجی سؤز، سس‌تق] قهقهه وگولوش بیلدیرمک اوچون سس.

های..hay [ن، سن: وای، سس‌تق] چاغیریشا جاواب‌سسی، های کوّی (فا: های هوی). to respond (to)

های های..hayhay [اؤزل آد] تاکستان دا داغ آدی.

هایابنداوْلماق..hayabndolmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرایش‌اوْچون‌بهانه-آختارماق‌ویادوْزَلتمک.

هایان..hayan [ض] ۱-هانسی، هارا، هانسی سمت (فا: کجا). ۲-(مج)کومکچی، آرخا، یانلی" منیم دوستوم هایانیم دیر".

هایان اوْلماق (دوُرماق)..hayan olmaq (durmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آرخا دوُرماق، کؤمک اوْلماق.

هایانا..hayana [ض] هانسی طرفه.

هایاندا..hayanda [باخ] هاردا.

هایایئتمک..hayayetmək [تاثیرسیز ائیلم] کؤمه‌یه گلمک.

های‌باسماق..haybasmaq [تاثیرسیز ائیلم] سس کوّی سالماق.

هایخیرماق..hayxırmaq [تاثیرسیز ائیلم] بوغازینی آریتلاماق.

هایخیریق..hayxırıq [آد] بلغم (فا بلغم:).

هایدا..hayda [ظرف] های سؤزونون یئرلیک حالی "من‌نه هایدا یام سن نه هایدا: من نه فیکیرده یم سن نه فیکیرده سن".

های‌دوّشمک..haydüşmək [تاثیرسیز ائیلم] های کوّی دوّشمک، های قوْپماق.

هایدی..haydı [اوّنلم] بیر یئره گئتمک ویا بیر ایشه باشلاماق اوّچون چاغیریش" هایدی ایشه باشلایین" (فا: آهای).

های‌سالماق..haysalmaq [تاثیرسیز ائیلم] های کوّی قوّپارماق.

هایقیرتماق..hayqırtmaq [تاثیرلی ائیلم] هایقیرماسینا سبب اولماق.

هایقیرتی..hayqırtı [آد] چیغیرتی، باغیرتی، قیشقیریق، های کوی.

هایقیرماق..hayqırmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیشقیرماق، باغیرماق، های سالماق (فا: جیغ کشیدن). to shout

هایقیری..hayqırı [آد] هایقیریق، هایقیریش، چیغراراق سسله‌مه.

هایقیریش..hayqırış [باخ] هایقیریق.

هایقیریشماق..hayqırışmaq [قا] قیشقیریشماق (فا: باهم جیغ کشیدن).

هایقیریق..hayqırıq [آد] هایقیریش، قیشقیریق، باغیریق، های کوی.

های‌کوی..hayküy [آد] قیشقیرتی(فا: سروصدا). noise

های‌کویچو..hayküyçü [صفت] های کوی سالان، چاخناشیق سالان.

های‌کویسوز..hayküysüz [ظرف] های کوی سالمادان، سس سالمادان.

های‌کویلو..hayküylü [صفت] های کوی اولان.

های‌کوی سالماق (قالدیرماق)..hayküy salmaq (qaldırmaq) [تاثیرسیز ائیلم] سس کوی سالماق.

هایلا ووُرماق..hayla vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] آیلا ووُرماق، دایره ووُرماق.

هایلاز..haylaz [آد] واخینتی‌بوش‌بوشونا گئچیرن، ایشله‌مه‌گی سئومه‌ین(فا: تنبل) lazy {های‌هوُی سؤزوندن اله گلمه‌دیر}.

هایلازلیق..haylazlıq [آد] هایلازآدامین اؤزللیگی، تنبللیک (فا: تنبلی).

های‌لاشماق..haylaşmaq [تاثیرلی ائیلم] بیربیرینه‌هالای‌وورماق to call each other

هایلاماق..haylamaq [تاثیرلی ائیلم] سسله‌مک، چاغیرماق.

هایلان‌توُروقلار..haylan turuqlar [اؤزل آد] خایلان‌توُروقلار: م ۵جی یؤزیلده آذربایجاندا یاشارمیشلار، شاهلاری‌نین آدی‌آران اولموشدور، میرعلی سیدوف باشقیرد و اوغوز دیل‌لرینی اساس آلاراق هایلان-سؤزونون معناسینی سئچیلمیش و سئچیلن معنالاییب و هایلان تورک یعنی ساییلان و حُرمتلی تؤرک دئمکدیر.

هایلی کؤیلو..haylı küylü [باخ] های کؤیلو.

های‌وئرمک..hayvermək [تاثیرسیز ائیلم] چاغیریشیناجاواب‌وئرمک، سسه‌سس وئرمک.

هایوا..hayva [باخ] هئیوا.

های‌های (های هوی)..hayharay (hay huy) [باخ] های کؤی.

های‌های آغلاماق..hayhay ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] های‌های‌ایلا باغیرماق و یا سسلنمک.

های‌های شوربا‌سی..hayhay şorbası [آد] قیزارمیش سوغانا آز پیشمیش نوخود و لوبیا دوُز یئرآلما بامادور ساری کؤک ولیمو توزو تؤکوب پیشیریلن بیر یئمک.

های‌های‌لاماق..hayhaylamaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] های هایلا باغیرماق و یا سسلنمک.

های‌هوُی..hayhuy [باخ] های کؤی.

هایف (حایف)..hayıf [عربجه] حیف (فا: حیف).

هایل مایل..hayılmayıl [ظ، دا] حئیران، واله.

هایل مایل قوُیماق..hayılmayıl qoımaq [ظ، دا] حئیران قوُیماق، واله ائله‌مک.

هاینا قالماق..hayına qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] قئیدینه قالماق، قایقی‌سینی چکمک.

هئپاتولوژی..hepatoloji [آد، فرانسیزجا] قاراجییار اؤزللیکلرینی و خسته‌لیکلرینی اینجه‌له ین بیلیم (فا: هپاتولوژی).

هئپاتیت..hepatit [آد، فرانسیزجا] ساری‌لیق خسته‌لیگی (فا: هپاتیت).

هئتئروُژئن..heterojen [صفت، فرانسیزجا] آیری جنسدن.

هئجا..heca [باخ] هیجا.

هئچ..heç [ظ، فا] یوخ ویا بوُسبوتون معناسیندا نفی جُمله لرده ایشله‌نن بیر سؤز "هئچ خبریم یوخدور" (فا: هیچ). no

هئچ‌ائتمک..heç etmək [تاثیرلی ائیلم] یوخ ائتمک.

هئچ‌اولماق..heç olmaq [تاثیرسیز ائیلم] هئچه چیخماق.

هئچ‌بیری..heç biri [ض] بیری ده اولمادان (فا: هیچکدام). neither

هئچ‌پوچ..heç puç [آد] بوُش شئی، دیرسیز شئی.

هئچجیلیک..heççilik [آد] نئهیلیزم.

هئچدن..heçdən [ظرف] هئچ بیر شئیدن.

هئچ‌زامان..heç zaman [ظرف] هئچ بیر زامان (فا: هیچگاه). never

هئچ‌سایماق..heç saymaq [تاثیرلی ائیلم] هئچه سایماق، هئچه قوُیماق.

هئچ‌کیم..heç kim [ظرف] هئچ بیر کیمسه (فا: هیچکس). nobody

هئچ‌له‌مک..heçləmək [تاثیرلی ائیلم] اؤنم وئرمه‌مک.

هئچ‌لیک..heçlik [آد] یوخلوق، بوشلوق، دیرسیزلیک، آنلام‌سیزلیق.

هئچ‌واقت..heç vaqt [ظرف] (فا: هرگز). never

هئچه پوُچا چیخارماق..heçə puça çıxarmaq [تاثیرلی ائیلم] هئچه چیخارماق.

هئچه پوُچا وئرمک (ساتماق)..heçə puça vermək (satmaq) [تاثیرلی ائیلم] اوجوز قیمته وئرمک.

هئچه چیخارتماق..heçə çıxartmaq [تاثیرلی ائیلم] هئچ ائتمک.

هئچه چیخماق..heçə çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم]هئچ اولْماق، پوُچ اولْماق.

هئچ‌هئچه..heç heçə [ظرف]اوُدوش سوز ویا برابر اودوشلو اولْما وضعیتی.

هئچ‌یئر..heç yer [ظرف]بیر یئر اولمادان (فا: هیچ جا). no place

هئراغاش..herağaş [باخ] آراغاج.

هئربی ..herbi [اؤزل آد]هئروی:تبریزده کند آدی {مادیان[٦٦]}.

هئرتز..hertz [آد، فیزیک، شخص آدیندان]تیتره شیم بیریمی.

هئرجین..hercin [اؤزل آد]اوُرمیه ده داغ آدی.

هئرکه..herkə [آد]بیر نوع قوْوا، سطیل[٢].

هئرم‌داغی..herəm dağı [اؤزل آد]ساوالان سیرا داغلاریندا یئر آلاراق سُلطان ساوالان و آتام داغلاری آراسیندادیر و یوّکسک لیگی ٤٨٠٠ متره قدردیر[٦٦].

هئروْیین..heroyin [آد، فرانسیزجا]موْرفیندن دؤزه‌لن بیر نوع اوُیوشدوروو مادّه.

هئروْیینجی..heroyinci [آد]هروْیین مصرف ایله ین، هروْیین چکن.

هئره..herə [آد]١-دامین اوّستونده دؤزه‌لن بالاجا دووُار (فا: جانپناه)٢-اکین یئرلرینین آراسیندا کی‌سینیر (فا: پرچین، حصار). wall، fence {سن ‹هرَک› شیار، باخ: هؤرمک}.

هئره..herə [اؤزل آد]مراغا دا کند آدی.

هئره‌باش..herəbaş [صفت]دیری‌باش، تئز یئتیشن {ائره‌باش/ اره-باش}.

هئره‌وان..herəvan [اؤزل آد]مراغا دا کند آدی {هئره+وان}.

هئریس..heris [اؤزل آد]مرند، مراغا، کیوی، شبستر و سراب دا کندآدی.

هئریس..heris [اؤزل آد]١-بو شهر تبریزین ٨٠ کیلومتر گؤنئی ایندە یئر آلیبدیر.دنیز سوُلاری سویه سیندن ١٥٧٠ متر یوّکسک‌لیکده اولْاراق ١٣٨٥ گونش ایلی آماری نا گؤره جمعیتی (توْپلام، شهر، کند) ٦٨٠٠٠، ١٠٠٠٠نفردیر ١٣٢٠جی ایل آمارینداٍ نفوسو*٥٥٠٠ نفر توّرک قئید اولونوبدور، اوّزئی گئنیش‌لیگی ١٩٠٠ کیلومترمُربّع-دیر، بوُ شهرین اساس ایشلریندن بیری فرش توْخوماقدیر، رشیدی وقفنامه‌سی نشان وئریر ٧٥-٨جی یوّزیلده بوُرا آباد قصبه سایلیردی و بوُ دؤوره‌یه عاید اولْاراق بیر سیْرا تاریخی اثرلره اشاره ائتمک اولْار: شیخ اسحاق بُقعه‌سی خانقا کندینده، خانیم چای، هئق قبرستانی، مینق قبرستانی، گوّور قبرستانی، بیلال‌آباد مچیدی، اسنق مچیدی {بو کلمه معنا باخیمیندان ایر/ اوُر سؤزیله‌دؤزلیب و هؤرولمیش و شهر حالینا گلمیش یئری نشان وئریر(اؤرنک: گروس، اوْغوز)، بو کلمه تورکجه ده اوّنلو آد اوْروز سؤزونه ده یاخیندیر}. ٢-هئریس بؤلگه‌سینین‌چایلاری: چایلارآجی چایاتؤکولورلر: آتمیان(s٣b)، پَکه‌چین (s١٠b٧)، چوْبانلارچای (ورزقان s٤b١١)، خنه‌یه‌چای(~s٥b١٣)، دره‌چای(ترکایش s٣b٢٥)، دره-چای(~s٣b٢٣)، زوُرو (موسی لو s٣b٤٥)، سرندچای (~ s٤b٥٠ و s١b٥٥)، سهندچای/ مشک عنبرچای (~s٣b٥٠/ ٥ q١)، شوْرچای (رناب، نهندچای، s٤b١١)، شوْردره چای (خوجاs٣b١٣)، شهرک چای (~s٨b١٥)، شیْران چای (~ قانلوچای s٤b١٥)، قاراجاچای (~s٦b٢٦)، قانلوچای (زرنق ٣٠ s٤b٣٥)، گوْراوان چای (وراوان، قانلی چای، s٦b١٦)، گؤیج چای (~s٧b١٠)، ٣-هئریس بؤلگه‌سینین داغلاری: ابوُجراح (٤ک‌ق‌ب٢١٤٣)، اَنگی داغی (٦٠ک‌گ‌ب٢٠٤٥/ کَهلیک بوُلاغی کندی‌نین گ)، آی‌داغی (٥٠ک‌ب٢٠٤٣/ ایستییار کندی داغین د/ قیزیل دره کندی ب)، آیلاقلی/ آیتاخلی (٣٢ک‌ق٢٨٢٧)؛ ایلانلی داغ (٥٧ک‌گ‌ب١٩١٨)، آیناخلی (٣٥ک‌ق‌ب ٢٨٣٧)، بان یوُرد (٢٥ک‌ق‌ب٢٤١٨)، بوُبی داشی (٣٥ک‌ق‌ب٢٢١٠)، پیربوُلاق (٢٧ک‌ق‌ب٢١٨٤)، پیرداغی (٤٨ک‌ق‌ب٢٨٤٥)، پیشیکلی (٢٥ک‌ق‌ب١٩٥٦)، تات گونئی (٣ک‌ق‌ب٢٢٢٠)، دند داغی/ دن‌داغی (ونیار و پکه‌چین کندلرینین یاخینیندا)[٦٦]؛ دؤزلو داغی (٥٥ک‌ب ٢١٠٢)، دَبیلقا داغی/ داووُلقاداغی (٥٥ک‌گ‌ب ٢٠٢٣/ تازاکند نهند کندی‌نین د)؛ دیلقه (٥٢ک‌ب١٨٤٦/ نهند کندی‌نین قد/ محمودآباد کندی‌نین گ)؛ شاه نظر (٥٠ک‌ق‌ب٢٤٩٨)، تالیْش (١٨ک‌ق‌ب ٢١٩٠)، قوُرد داغی (٣٤ک‌ق‌ب ٢٢٢٥)، قوُزوچو (٥٠ک‌ق‌ب٢٤٢٥/ نهند چای داغین ق)، قیْرخ بوُلاق (٤٧ک‌ق‌ب ٢٧٠٣)، قیزیلجاداغی (قیْزیلجا ناهران و ارزه‌ورز کندلری یاخینیندا)[٦٦]؛ کَمَره (٢١ک‌ق‌ب٢٤١٢)، کوّردگونئی (٣ک‌ق‌ب٢٢٦٨)، میرداغی (٥٥ک‌ب٢٢٤٥/ آغداش کندی‌نین گ‌د)، میرگُلاب (٢٥٣٨)، میستی داغ (١٥ک‌ق٢٦٦٧)، ٤-هئریس(خوجا-غربی‌بئدوستان) بؤلگه‌سینین کندلری: احمد آبادلیقلی/ آ‌ـه (*١٥٦)، ارباتان (*١١١٠)؛ آغالی/ آقاعلیلو (*٣٦١)؛ بیلوئردی (*١٢١١)؛ تَرْف/ تارْپ (*٢٣٣)؛ جانقوُر (*٦٣٥)؛ جیْغا (*١٤٣٠)؛ جیْغانوْو (*٤١١)؛ خوُرمالی (*٦٠٠)؛ ساخسیلی (*١٧٠)؛ سارای (*١٨٠٠)؛ شاملی (*٣٦٥)؛ شاه‌ساوار (*٧٦٠)؛ شهرک/ آ-ی (*٨٤٠)، شیخ رجب (*٤٥٠)؛ اووْجابار/ اوُجابار/ (قوْ: عبدالْجبّار)؛ قاراجا(*١٠٠٠)؛ قاراگوّنای (*١٠٠)؛ قیْزقاپان (*٢٦٠)؛ گؤیدره (*٩٠)؛ گیلدیر (*٥٥٠)؛ مَرکید (*٦٩٠)؛ وللی (*٦٠٥)(قوْ: ولیلو)؛ یئنگیجه (*١٩٠)؛ ٥-هئریس(خوجا-شرقی مواضع خان) بؤلگه‌سینین کندلری: آلپاووُت

(*۳۶)؛ اَمَندی (*۲۲۸)؛ ایستییار؛ پکه‌چین (*۷۰۰)؛ تازاکندنَهَند (*۱۲۵)؛ سوُلوجا (*۳۸)، شریف آباد (*۵)؛ قوُیوجاق؛ کهلیک بولاغی (*۱۱۰)؛ گؤورچین (*۱۷۰)؛ گؤمند/ گؤمت؛ گؤده‌لر/ محمودآباد (*۱۱۰)، مَره‌نوْ (*۱۱)(قوْ: رناب)؛ نهند (*۱۱۰۰)؛ ونیار (*۱۰۰)؛ ٦-هئریس(خوجا-شمالی مواضع خان) بؤلگه‌سینین کندلری: اوْوشار/ اَفْشورْد؛ باجاباج/ باجاباش؛ بَشیر؛ تازاکند سَرَنْد؛ چاخماق بوُلاق/ آ-ی (*۵۱۰)؛ چای کندی؛ چَنزه؛ چوْبانلار سردارلو؛ چیمن زمین، حسین‌آباد؛ حشمت آباد؛ دیبَکلی؛ داغداغان؛ سَرَنْد/ سرَت؛ سوُلودره؛ سیْرخاگوْ (قوْ: سرخه‌گاو)؛ شاللی؛ عابباس آباد؛ قیشلاق/ آ-ی، کیویج (*۱۵۰۰)؛ مشیرآباد، نئیچران/ نیچَران؛ وردیزه؛ هَرزن (قوْ: هَرزَندیق/ هَرزَنَق)؛ هَفدَران، هییه (قوْ: هیق)؛ ۷-هئریس(شمالمرکزی‌مهرانرود)بؤلگه‌سینین کندلری: باغیش/ بخششییش (قوْ: بخشایش)؛ کیلْوانا*۲۳۴۰ (قوْ: کلوانق)، ۸-هئریس(مرکزی-خانمرود/ خونامیر) بؤلگه‌سینین کندلری: اسماعیل کندی (*۱۱)؛ اَندیس (*٤٥١)؛ اینجه کندی؛ تازاکند/ ی (*۱۲۰)، چای کندی/ جنگل (*۱۳)، خنه‌یه؛ خوْشگه‌ناب (*۸٦۰)؛ شیْران/ شیْرران؛ قارا توْرپاق؛ قانقالو؛ قوُملو (*۸)؛ گوْراوان (*۵۷۰)؛ ممی کندی (بوْش)، مئهرام/ مئهرام بهرام (*۳۳۰)؛ ناهی/ ناحیه (*۲٦۰)؛ نَهران/ ناهران (*۲٦۰)؛ نوُقه‌دی (*۳٦۰)؛ ارزه‌وورز/ هَرزه‌وَرز (*۱۸۰)، هییه (*۲٦۰) (قوْ: هیَق)؛ ۹-هئریس(مرکزی-زرنه)بؤلگه‌سینین کندلری: باری (*٦٥٨) (قوْ: باروق)؛ تازاکند؛ جَمه‌لوْ (*۱۲۰۵) (جمال آباد)؛ زَرْنه (*۲۷۵۰) (قوْ: زرنق)، قیزیلجا/ ـخارابا (*۳۱۰) (قوْ: زرین)؛ کرم جوُوان (*٦٤۰)؛ ۱۰-هئریس(مرکزی-شرقی بدوستان) بؤلگه‌سینین کندلری: اَسبه‌خان/ آسباخان(*۷۸)؛ بوُرازین(*٦۸۰)؛ بیزوْوان (*۳۰۰) (قوْ: بزاوان)؛ پارام(*۸۰۰)؛ توْرکئییش(*۳۳۰) (قوْ: ترکایش)؛ خَلَج(*۵٦)؛ سوُما (*۳۳۰)؛ صمدآباد (*٦)، مئینه/ قانلی‌مئینه (*۱۵۲۰) (قوْ: مینق)؛ ماسیددی/ مقصودلو (*۵۳۰)؛ موُسالو (*۵۷۰)، میان بازیْر (*۲۰۰)؛ نَمرَوَر (*۱۳٤۰)؛

هئریس‌چای..herisçay [اؤزل آد] شبستر، هئریس، سراب و کیوی‌ده چای آدی.

هئریک..herik [آد] اکیلمه میش اکین یئری، یئر سؤرولوب سوُواریلیب و دینج حالدا ساخلاتیلما وضعیتی، دینجه قویولان اکین یئری، گله‌یَن (فا: آیش). fallow {باخ: هؤرمک}.۲-هئریک ۲(آد، دیرگی) بیرنوْع قویون جنسی.

هئریک دیزه‌سی..herik dizəsi [اؤزل آد] خوی دا کند آدی {هؤرمک دن}.

هئزه‌بوْران..hezəboran [اؤزل آد] هشتَری ده چای و (۲) کند آدی، تبریز ده کند آدی {هیْزلی بوْران یئری، یازابوران بورانلی اوتلاق}.

هئزه‌جان..hezəcan [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اوتلاقلی یورد}.

هئژمونی..hejemoni [آد] اوْتوریته {یونانجا دئییلمه‌گینه رغما اگه‌من کلمه سیله ایلگیلیدیر؛ باخ: اگه منلیک}.

هئش‌آوا..heşava [اؤزل آد] میانا دا کند آدی {ائش+آوا: (بیرینین) ائشییه باغیشلانان اوْبا}.

هئقئل چیلیک..heqelçilik [آد] هئقئل فلسفه سی، ایده آلیست دیالئکتیک نظریه‌سی اساسیندا اوْلان فلسفی گؤروش {هئقئل-آدیندان}.

هئکتار..hektar [آد، یو، یوْز] متریک سیستیمینده ۱۰۰۰۰مترمُربع اؤزئی اؤلچوسو (فا: هکتار).

هئکتو..hektu [آد، یو: یوْز] اؤلچو بیریم‌لریله بیرلیکده یوْز قات آنلامینی آرتیران بیر سؤز (فا: هکتو).

هئگئمونی..hegemoni [باخ] هئژئمونی.

هئل..hel [آد، بیتگی] زنجفیل عایله سیندن تروْپیک بیتگی و بوُ بیتگی‌نین ادویه کیمی ایشله دیلن توْخومو و ترکیبینده عطیرلی یاغ اوْلان و چوْخ ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

هئلئن..helen [آد، یونانجا] یوُنان، قریک. grek

هئلئنیزم..helenizm [آد، یو: هئلئن آدلی شخص آدیندان] مقدونیه‌لی اسکندر ین شرقه استیلاسیندان سونْرا باشلانان قاریشیق یوُنان شرق اوُیقارلیغی نین چیچک لنمه‌سی دؤورو.

هئللتمک..hellətəmək [تاثیرلی ائیلم] فیرلاتماق (فا: غلتاندن، چرخ دادن).

هئللهمک..helləhmək [تاثیرلی ائیلم] فیرلاتماق (فا: غلتاندن، چرخ دادن).

هئللنقج..hellənqəc [آد] فیرلانان چرخ و هر شئی، فلکه.

هئللنمک..hellənmək [تاثیرسیز ائیلم] یخیلاراق ویا آشاآشا حرکت ائتمک، فیرلانماق(فا: غلتیدن) {ال سؤزیله ایلگی‌لیدیر و ال ایله فیرلاتماق و دؤندرمک مفهومونو یئتیریر}.

هئللهنن..hellənən [صفت] هئللنمه اؤزللیگی اولان (فا: گردنده). turing

هئلیس..helis [آد، فر، مت] بیر سیلیندیرین آنا خطلرینی ثابت بیر آچی ایله کسن اَگری.

هئلیکوْپتئر..helikopter [آد، فرانسیزجا] دیک یئنیب قالخان و اوُچابیلن پروانه‌لی بیر نوْع داشیت.

هئلیکوْن..helikon [آد، فرانسیزجا] چمبربیچیملی پوْفله‌مه‌لی پاخیر چالقی آلَتی.

هئلیوتراپی..helyotrapi [آد، فرانسیزجا] آتوم سایی‌سی ۲، یوْغونلوق ۰,۱۳ هاوادا آز مقداردا اوْلان بیر خالص قاز، قیسالتماسی. He

هئلیوتراپی..helyotrapi [آد، فرانسیزجا] گوْنش ایشین‌لاریلا تداوی.

هئلیوقراف..helyoqraf [آد، فرانسیزجا] گوْنش ایشینلارینین مقدار، سوْره و اؤزل لیکلرینی اؤلچن آلَت.

هئماتوْلوژی..hematoloji [آد، فرانسیزجا] قان بیلیمی.

هئموْفیلی..hemofili [آد، فرانسیزجا] قانین لاختالاشماسیندا کی بیر پوْزوقلوغا باغلی قاناما خسته‌لیگی.

هئموْقلوبین..hemoqlobin [آد] قانا قیرمیزی‌لیق وئرن یوُوارجیق شئی‌لره دئییلن آد (فا: هموگلوبین). haemoglobin {یو‹هایما›: قان+ لا‹قلوْبوس›: یوُوارجیق، کوْره جیک}.

هئی..hey [اوْنلم] ۱-تلَسمه، قوروخوتما، آلقیش مقامیندا خطاب اوچون دئییلن سؤز "هئی هارا گئدیرسن". ۲-بیر شئیین دایما آراسی کسیلمه‌دن تکرار لاندیغی اوْچون دئییلن سؤز "یاغیش هئی یاغیر". ۳-گوج و قوت آنلامیندا" جانیندا هئی یوخدور" {های / ای سؤزلرینه باغلی بیر سس تقلیدی‌دیر}.

هئی‌دن‌دوشمک(کسیلمک)..heydən düşmək(kəsilmək) [تاثیرسیز ائیلم] گوْجدن دوْشمک، اوْزولمک.

هئیبت..heybət [اؤزل آد] آذربایجان‌دا یئر آدی[۲۴۰].

هئیبه..heybə [آد، ع‹عَیبه›] چییین وبعضا دَه آتین ترکیندن آشیریلان کیچیک ایکی تایلی خوُرجون (فا: خورجین کوچک).

هئیراتی..heyratı [هرات شهری آدیندان] شرق تورک موغام‌لاریندان بیرینین آدی (فا: موغامی در موسیقی ترکی شرقی).

هئیراتی..heyratı [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، اؤزونون مارشسایاغی ریتمی و ایفا طرزی نین موختلیفلیگی جهتدن دیقتی جلب ائدن قدیم منشالی ماراقلی رقصدیر. "هئیراتی" واختیله گنجه ده چوخ گئنیش یاییلمیش رقص اولوب. جاوانلار "هئیراتی" موسیقیسی نین آهنگیله اویغون رقص اویونو دوزلتمیش و اونو "یاللی" آدلاندیرمیشدیلار. رقصین مردلیک، جسارت ایفاده لی خاراکتئری، سلیس ریتمی اونو رئسپوبلیکانین هر یئرینده تانیتمیشدیر[۲۴۵].

هئیراتی خوْروز..heyratı xoruz [آد] ایری دؤیوشکن خوْروز نوْعو.

هئیراتی کلاغایی..heyratı kəlağayı [آد] ایری گوْللو کلاغایی.

هئی‌سیز..heysiz [صفت] گوجسوز، طاقت‌سیز.

هئیکل..heykəl [آد، عربجه] یوْنتو، داشدان و توُنجدان و بوُجور شئی لردن‌حاضرلانمیش‌اینسان و حیوان صورتی(فا: ~)figure

هئیکلچی..heykəlçi [آد] یوْنتوجو، (فا: هیکل تراش). sculptor

هئیکلچیلیک..heykəlçilik [آد] یوْنتوجولوق (فا: هیکل تراشی).

هئیوا..heyva [آد، بیتگی] گوْل‌گیللردن ایری چیچکلی و پمبه یاپراقلاری‌نین آلتی توکلو و اوْرتا یوکسک‌لیکده، ساری رنگلی و توُرشمزه و آلما بؤیوکلوکده میوه‌سی اوْلان بیر آغاج(فا: به، توج، سفرجل)cydonia volgaris {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ آویا›؛ بو کلمه آیوا شکلینده روسجایادا گئچیبدیر، کلاوسون[٦]}.

هئیوا توخومو..heyva toxumu [آد، بیتگی] هئیوا میوه سینین توخومو (فا: بهدانه).

هئیواگولو..heyva gülü [آد] آذربایجان خالق اویون

هئیواگوْلو..heyva gülü [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن و یاللی هاوالاریندان. بیریدیر، آذربایجانین رایونلاریندا، خوصوصیله شاماخی، آستارا و ناخجیواندا چوخ مشهوردور. رقص سولو طرزینده دیر، اونو آنجاق قادینلار اوینایرلار. حرکتلر مولایم، پلاستیک، و ایفاده لیدیر[۲۴۵].

هئیوالی..heyvalı [اؤزل آد] سالوُر بوْیوناعایدیئرآدی(م١٦جی قرن)[۲۲۵].

هئیوا مُربّاسی..heyva murabbası [آد] هئیوا میوه سینی قایناداراق شکر وآیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع مربّا.

هئیوَره..heyvərə [آد، ص] گوْبود، قانماز، یئته نک‌سیز، آغزی پوزوق {ع‹عیب›عیبه‌ره›هئیوه‌ره[٦]}.

هئیوَره‌له‌مک..heyvərələmək [تاثیرسیز ائیلم] بوْش‌بوش گزمک، بوش بوشونا دوْلانماق.

هئیوَره‌لیک..heyvərəlik [آد] قانمازلیق، گوْبودلوق، بوش بوغازلیق.

هبران..həbəran [اؤزل آد] ساوه ده کند و داغ آدی.

هبس..həbəs [ظ، ع‹عبث›] بیهوده اولاراق، یاوا حالدا.

هُبوُط..hubut [آد، عربجه] آشاغی یئنمه (فا: ~).

هبه..həbə [آد، عربجه] باغیش (فا: بخشش). donation

هبیتات..həbitat [آد، اینـ] یئرلشمه، اوْتورما (فا: هبیتات).

هپ..həp [ظ] هامی، بوتون اوْلاراق، سوْرکلی اوْلاراق، {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

هَپات..həpat [اؤزل آد] هَبه: سومر و هوروی تانریچالاریندان[۲۱۱].

هپ‌بیر آغیز اوْلماق..həp bir ağız olmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤز بیرلیگی اوْلماق.

هپ‌بیردن..həp birdən [ظرف] بیردن بیره.

هپچیل..həpçil [صفت] حئیوانسال و بیتگی‌سل یئمک‌لرله بسله‌نن[۲].

هپسی..həpsi [ظرف] هامیسی، هپ برابر، بیرلیکده[۲].

هپگه..həpgə [آد، دا] بویوندان سالاناراق بیر نوع ایکی تایلی

کیف و خورجون.

هپند..Həpənd [صفت، دا] باشی بوْش، آخماق، دوُزسوز، زارافات جا یوْنگول سؤیوش مقامیندا دئییلن بیر سؤز "بیر منه دیین یوْخدور آی هپند سن‌نیه گیریبسن مئیدانا".

هپی بولاغی..həpibulağı [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی {اوْبا بولاغی}.

هپیتگه..həpitgə [آد] قیزیل گوموش‌ساخلاماق‌اوچون بالاجابز کلی قاب.

هپیمیز..həpimiz [باخ] هامیمیز.

هتّاک..həttak [صفت، عربجه] پرده یئرتان، سیر ساخلامایان.

هتک..hətk [آد، عربجه] پرده یئرتما، سیر ساخلاماما.

هُتل..hotel [آد، عربجه] قوْناق اثوی.

هجا..həca [آد، دیل‌ب، عربجه] سسلم، بیردفعه نفس وئرمکله سؤیله‌نیش‌له‌نن سس ویا سس بیرلشمه‌سی ویا هر کلمه ده دوُرقولارلا آیریلا بیلن بؤلوملرین هر بیری، تورکجه ده هر هجادا بیر سسلی حرف واردیر و سسسیز حرفلر اؤزلری تک حالدا سؤیله‌نه‌بیلمه دیکلری اوچون بیر سسلی حرفله بیرلیکده سؤیله‌نیللر، اؤرنک: گؤلومسَندی (گؤ+ لوْم+ سَن+ دی)، چؤره‌یی (چؤ+رَ+گی)، آ+تا+لیق، هجالارین انواع‌سی: تام‌آچیق‌هجا، آچیق‌هیجا، باغلی هجا، تام باغلی هجا، ایکینجی تام باغلی هجا[۷۳، ۷۴] (فا: بخش). syllable

هجاجا..həca həca [ظرف] هؤجّه‌له‌یه‌رک (فا: تحت الفظی). literal

هجالاما..həcalama [آد] هجالارا آییرما (فا: تهجّی). spelling

هجالاماق..həcalamaq [تاثیرلی ائیلم] هجالارا آییرماق، هؤجّه‌له‌مک.

هجاوَزنی..həca vəzni [آد] هجا سایسینا دایان شعر و نظم اؤلچوسو.

هجر..hicr [آد، عربجه] آیریلیق (فا: ~).

هجران..hicran [آد، عربجه] آیریلیق (فا: ~).

هجراندوْست..hicrandost [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

هجرت..hicrət [آد، عربجه] کؤچ، کؤچمه (فا: ~). departure

هجری..hicri [آد، عربجه] هجری‌قمَری: هجرته عاید، پیغمبرین هجرَتیندان باشلاناراق و آی کوره سینین دوْلانماسینا دایالی بیر ایلسایار، هجری ایلسایاری (فا: ~).

هجری..hicri [یازار] (ه ۱۲۸۰) آتابابا‌هجری باکی‌لی شاعردیر[۱۱۷].

هجری آیلاری..hicri ayları [آد] ۱-محرّم (۳۰گون). ۲-صفر (۲۹گون). ۳-ربیع الاول (۳۰گون). ٤-ربیع الاخر (۲۹ گون). ۵-جمادی الاول (۳۰گون) ٦-جمادی الأخر (۲۹ گون) ۷-رجب (۳۰ گون) ۸-شعبان (۲۹ گون) رمضان (۳۰ گون) ۱۰-شوال (۲۹گون) ۱۱-ذی‌القعده(۳۰گون)۱۲-ذی‌الحجّه(۲۹گون).

هجری‌ایلی..hicri ili [آد] آی کوره سینین ۱۲ دفعه یئر کوْره سینین چئوره سینه دوْلانما مدّتی، بوُ مدت ۳۵٤ گوندور.

هجو..həcv [آد، عربجه] یئرگی، بیر شخص و قوُرولوش ویا هربیر منفی‌لیکلره قارشی یؤنَلدیلمیش‌استهزالی و آجی کنایه‌لی یازی (فا: هجو). lampoon

هجو ائتمک..həcv etmək [تاثیرلی ائیلم] هجو یازماق، یئرگی‌له‌مک.

هُجوم..hucum [آد، عربجه] سالدیری، سالدیرما، سالدیریش (فا: ~).

هجویات..həcviyat [آد، عربجه] یئرگی‌لر (فا: ~).

هجویه..həcviyə [آد، عربجه] یئرگی (فا: ~).

هجین..həcin [آد، دیرگی] بیر هؤرگوْجلو دوه dromas

هدایت..hidayət [آد، عربجه] دوْغرو یول (فا: ~). ۲- Guidance هدایت۲(بازار) افصح‌الدین م۹جو یوْزیل‌ده تبریزده آغ قویونلو سارایيندا اوْلموش وتورکجه دیوانی واردیر[۱۱۷].

هدایت خاکی..hidayət xakı [یازار] (۱۳۲۱-۱۲٤۹هـ ق) گنجه ده آنادان اوْلوب، هدایت‌وخاکی تخلصونوشعرلرینده‌ایشله‌دیبدیر[۱۱۷].

هدایت‌مهری(موسااوغلو)..hidayət mehri(musa oğlu) [اؤزل آد] قوشاچایلی شاعردیر[۱۵٦].

هدر..hədər [آد، عربجه] بوشا گئتمه (فا: هدر). waste

هدف..hədəf [آد، عربجه] آماج، نشان آلیناجاق یئر (فا: ~). target

هُدوق..hoduq [اؤزل آد] سربند ده داغ آدی.

هده‌رن‌پده‌رن..hədərənpədərən [سس‌تق] هزیان، یاوا سؤز (فا: پرت). flung

هدیک..hədik [آد] بوغدا، نوْخود، مرجی‌و لوبیا کیمی شئیلر سودا پیشیریلیب ویا قوروتولموشوندان دؤزه‌لن بیر یئمک (فا: دیشلمه) {یئمک فعلیندن: یئمک+یک› یئدیک› هدیک}.

هدیک لنمک..hədiklənmək [تاثیرسیز ائیلم] هدیک کیمی اولماق.

هدیلی..hədili [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

هدیه..hədiyə [ظ، عربجه] سوْوقات، تؤحفه، ارمغان(فا: تحفه) an offering

هذلولی..hezloli [باخ] هیپئربوْلا.

هذیان..həzyan [آد، عربجه] ساچمالاما (فا: ~).

هذیمت..həzimət [آد، عربجه] ایتیلگی، پوْزقون (فا: شکست).

هر..hər [ض، فا] بیر توپلو شئیی تشکیل ائدن شئی‌لردن هر بیری، توپلو اوْلان شئی‌لرین هر بیری "هرکس، هرایش، هریانا، هریئره، بوُ سس هر طرفه یاییلیر" each

هرات..hərat [اؤزل آد] هرات شهری افغانستان شهرلریندندیر، اونون آدلانماسیندا بئیله بیر سؤز واردیر "چون ضحاک"ین قیزی هرات اوْرانی دؤزلتدی او سببدن اورا هرات آدلاندی"[۱٦٤]؛ بو سؤزو آریٚ سؤزونه باغلایانلاردا واردیر.

هرآیلیق..həraylıq [صفت] هرآیدا آلینان شئی ویا هرآیدا گؤرولن ایش.

هَراوول..həravul [آد] قوْشونون اؤن حصّه‌سینین باشچی سی. بو کلمه فارسجا و اؤزبک‌تورکجه‌سینده ده ایشله نیردی[۲۲٦].

هرایش‌گؤرن..hər iş görən [ظرف] هرایشه ال ووُران(فا: همه-کاره) cookingpot

هرایلکی..hərilki [صفت] هر ایل اوْلان، هر ایل باش وئرن.

هربدن..hərbədən [اؤزل آد] شیراز-داراب دا کند آدی.

هرتوٚرلو..hərtürlü [ظرف] هرجوٚر، مختلف یوْللارلا "هرتوٚرلو اوْلمالیدیر بوُ کدردن قوُرتولماق گرک".

هرج‌ومرج..hərcümərc [آد] قاریشیق‌لیق، قاوقا(فا: بهم ریختگی). anarchy

هرجائی..hərcayı [صفت، فا] آوارا، سرسری (فا: هرجایی). unsettled

هرجایی بنووشه..hərcayı bənövşə [آد، ب، فا] بنووشه‌گیللردن، رنگلی چیچکلی بزک بیتگی‌سی viola tricolor

هرچگان..hərçəqan [اؤزل آد] شهرکرد دا کند آدی.

هرچند..hərçənd [ظ، فا] بونا رغما، با آنکه "هرچند قاریاغیر ولی هاوا سویوق دئییل" (فا: هرچند). although

هرحالدا..hərhalda [ظرف] هر وضعیتده.

هردم..hərdəm [ظ، فا] هر آن، هرنفس ده (فا: هرآن).

هردن..hərdən [ظرف] هردم.

هردن بیر..hərdən bir [ظرف] همیشه یوخ آرا بیر، .

هرده..hərdə [اؤزل آد] ابهر، زنجاندا داغ، چاراویماق دا چای آدی.

هرز..hərz [آد] پوزوق (فا: هرز). daily

هرزامان..hərzaman [ظرف] هر واخت (فا: هرگاه). whenever

هَرزن..hərzən [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی. {باخ: هرزَند}.

هرزند .. hərzənd [آد] مرندده کند، داغ و چای آدی {بؤلگه‌ده کندین اصلی آدینی هَله‌کی سؤیلرلر، و کندین یاخینیندا و مرند جوُلفا یوْلونون قیراغیندا اوْلان یئرلره هَله-کی یئرلری و اورادا اوْلان پمپ‌بنزینه، هَله-کی پُمپ بنزینی دئیرلر (بعضا خالق دیلینده اَلَکی دئییرلر وفارسجا یاوا آنلامیندا سانیرلار) بوجور یوروم بو کلمه اوچون یانلیشدیر، بو کلمه اصلینده هوٚلاکو/هوٚله‌کی/ هَله‌کی اوْلمالیدیر}.

هرزنق..hərzənəq [اؤزل آد] هرزه‌نه: شبستر ده کند آدی.

هرزه..hərzə [آد، فا] ساچما سؤز، بوش سؤز(فا: ~) dissolute

هَرزه وَرز..hərzəvərz [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی.

هرزه ول..hərzəvəl [اؤزل آد] رودبار دا کند آدی.

هرشئی‌دن قاباق..hərşeydən qabaq [ظرف] ایلک اؤنجه (فا: قبل-ازهرچیزی) firstly

هرکس..hərkəs [ظ، فا] هامی (فا: همه). anybody

هِرکول..herkül [آد، یونانجا] پهلوان، یونان‌اساطیرینده گوٚج تانریسی (فا: ~).

هرکی‌لیک..hərkilik [آد، فا] یاساسیز، قانون سوز، دوزن‌سیز، نظام‌سیز (فا: هرکی هرکی).

هرکیم..hərkim [ظرف] هر کس اولاراق (فا: هر کس).

هرگاه..hərgah [ظ، فا] اگر (فا: هر موقع).

هَرگَلان..hərgəlan [اؤزل آد] مراغادا کند آدی، باخ: آذرشهر {اینسان و اَر گَلَن یئر: قوْناق سئور یئر}.

هرگوٚن..hərgün [ظرف] هر زامان (فا: هرروز). everyday

هرگونکو..hərgünkü [صفت] هرگون اوْلان، هرگون باش وئرن، هرگون گؤرونن، گوٚنده‌لیک.

هرگیز..hərgiz [ظ، فا] هئچ واخت، اصلا، کسین‌لیکله (فا: هرگز).

هرلتمک..hərlətmək [باخ] هرله‌مک.

هرلندیرمک..hərləndirmək [باخ] هرله‌مک.

هرلنگج..hərləngəc [هئللنمک، هئللنقچ] باخ: هئللنقج.

هرلنمک..hərlənmək [بلسیز ائیلم] فیرلانماق، باخ: هئللنمک.

هرله‌مک..hərləmək [تاثیرسیز ائیلم، سس‌تق] ۱-فیرلاتماق، هئللتمک. ۲-دوْلاناراق آختارماق "اوْغلان دوُروب گئتدی داغلاردا یوْلداشینی هرله مه‌یه باشلادی، ناخیری هرله‌مک".

هرم..herəm [آد، عربجه] چاتاج (فا: ~). pyramid

هرنه قدر..hərnə qədər [ظرف] اولدوقجا (فا: هرچقدر). whatever

هَرووول..hərövül [آد] اوردونون اؤنده گئده نی (فا: هراووُل)[۸۲].

هره..hərə [ظرف] ۱-توْپلوجا اوْلانلارین هر بیری، هر کس و هرشئی. ۲-یئر آدلاریندا تک ویا ترکیبی حالدا ایشله‌نیر.

هره‌سی..hərəsi [ظرف] هر بیری، هرهانسی‌سی .

هرهانسی‌سی..hərhansısı [ظرف] هر بیری، هره‌سی .

هری..heri [آدات، دا] بلی "هری گئچین دوروماییـن".

هریانی..həryanı [ظ، هرجایی] هر طرفی.

هزاری‌صارمی..həzarı sarimi [یازار] (۱۲۴۹ه-۱۳۴۷)تاروُمدا آنادان اوْلوب، زنجاندا وفات ائدیبدیر، توْرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

هزره..həzrə [اؤزل آد] قوُجارٛدا کند آدی[۲۴۰].

هزل..həzl [آد، عربجه] شاقا، آلای، مزاح.

هزلیات..həzliyat [آد، عربجه] هزل نوْعوندا شعر، مزاح و آلای‌لی سؤزلر.

هزیران..həziran [آد] آیین ۳۰ گوْنلوک سوْرن ٦جی آیی[۲].

هزیران بؤجگی..həziran böcəgi [آد] بیر نوع قانادلی بؤجک[۲].

هَزیر..həzir [اؤزل آد] اوُجان دا داغ و چای آدی.

هزیمَت..həzimət [آد] یئنیلگی (فا: شکست). **rout**

هزینه..həzinə [آد] چیخار، خرجلر (فا: مخارج). **expediture**

هس..həs [سس تق] مینیک ویا قوْشقو حئیوانی دالا وئرمک اوچون چیخاریلان سس.

هسپیستان..həspistan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

هسته..həstə [آد، فا] چَوده، چودَک، توْخوم (فا: ~).

هسله‌مک..həsləmək [تاثیرسیز ائیلم] دالی وئرمک (حئیوانی).

هشتاد..həştad [آد، فا] سکسن (فا: هشتاد).

هشتپر..həştpər [اؤزل آد] طوالش شهرستانی‌نین مرکزی اولاراق ایندیسه تالیش سؤزیله تانینیر (گویا ۸ قاپیلی بیر عمارتین اورادا اولماسینا خاطیر هشتپر آدلانیبدیر[۱۶۴]).

هشترخان..həştərxan [آد] هوُندوشقا؛ تویوق گیللردن ۱۵ جی یؤزیل‌ده آمئریکا دان آوروپایا گتیریلن، ائوجیل لشمیش، اتی یئمک اوچون بسله‌نن بیرقوش (فا: نوعی پرنده). **melegaris gallapava** (فا: بوقلمون) {خزرین قیراغیندا آستاراخان شهریندن گلدیگی اوچون حرف دییشمه سیله بو آدلا تانینیب وگئنه هوُندوشقا آدی دا هیند قوُشو سانیلماسینا خاطردیر، انگلیزجه ده **turkey** (ساده حئیوان) دئییرلر چونکی توْرکوستانلی بیلیرلر}.

هشترخان آشی..həştərxan aşı [آد] هشترخان اتی‌نین سویونا آرپا، جعفری و نوخود سبز قاتاراق پیشیریلن بیر نوع آش.

هشترخان شوربا‌سی..həştərxan şurbası [آد] هشترخان اتی‌نین سویونا لپه، نارین سوغان، یئرآلما، بامادور و قئیسی ووراراق پیشیریلن یئمک.

هشترودی..həştrudi [یازار] پروفئسور هشتَریلی:پروفئسور محسن هشترودی ش۱۲۸٦دا تبریزده دونیایا گلدی، و فیزیک دونیاسی‌نین بؤیوک بیلگین وعالیم‌لریندندی.

هشتَری..həştəri [اؤزل آد] هشتَری: ۱-بوشهر تبریزین ۱۲۵ک گ‌د‌ٛ طرفینده یئرآلیب(چاراوْیماق/ قاراآغاج‌شهری بوُ شهرستانین تابع-لریندندیر، بوُ آد بؤلگه‌ده یاشایان‌توْرک طایفالارینین آدینا اشارتدیر)، دنیزسوُلاری سویه‌سیندن ۱٦٦۰متر یوْکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده شهرستان و شهر نفوسو ٦٦۰۰۰ و ۲۰۰۰۰ نفر، اوْزئی گئنیش‌لیگی ٦۳۰۰ کیلومتر مُربّع ایدی، بو شهر رسمی یازیلاردا هشترود یازیلیر، ش۱۳۲۰ده بوُ یئر سراسکندخان آدیلامعروف‌اوُیدو هشترود آدی‌سونرادان قوْیما آد اولاراق‌سراسکند عوضینه‌قویولو-بدور، ظاهرا "تاریخ‌وصاف"کتابیندا هشت‌الرّود شکلینده‌بیر بؤلگه‌دن-سؤزآچیلیبدیر، آیدیندیرکی‌ساده‌جه‌ترجمه‌شکلینده بیر بؤلگه-عنوانینی، سراسکندشهری‌نین آدینا قویماق اوُیقون گؤروکمور، آیریجا بو بؤلگه‌ده ان‌آزی ۵۰یه‌قدر چای‌آدی سایماق اولار، پهلوی حکومتی ۱۳۲۰دن سونرا بو شهرین آدینی ایلکجه هشترود، سونرا شهرضا، سونرا آذران و ان سوْن دفعه یئنه‌ده هشترود قوْیدولار {باخ: سراسکند}. ۲-هشتَری بؤلگه‌سینین چایلاری: ۱-چایلار قیْزیل اؤزَنه تؤکولورلر: آرپاچای (مغامیر s۱b۳۱)، آلقو alqu(~s۳b۱۳) ، اوْزومچوچای (~s۳b۲۲)، باشبوُلاغ چای/ آغ بولاغ چای (قوردقیه-سی s۳b۱۳)، بالسین چای (~s۳b۲۳)، بَجوُوان چای/ تیرآباد (~s۳b۲٦)، تئلیم‌خان (~s۲b۱۸)، جَبئه چای/ قارا کَلَک‌چای (~s۲b۲۰)، جیْغیل چای/ شوْرسو (s۱b۵)، حسَن‌کندی‌چای (~s۳b۱۰)، خلیفه کندی چای (~s۲b۹)، داش آتان چای (~s۲b۸)، داش کؤرپوچایی (آتش بیک s۲b۷)، دره چای (قیپچاق s۵b۸)، دَلمه چای (حسن کندی s۳b۱۷)، دوُش بوُلاغ (علی بَگ کندی s۳b۹)، زَکی کندی (~s٦b۱۲)، سراسکند/ دَمه‌نوْ (~ s۱b۳۷)، سوُلو (آیدوغموش چای q٦s۱۰b۵)، سوُماچای(~s۵b۲۹)، سیاه‌چمن‌چای(قاراچمن s۳b۲۵)، شوْرچای (چاراویماق قئیدار بؤلگه‌لرینده چای‌آدی)، شیرین چای (چوگانلو۱٤ s۳b)، قئینرجه/ قوُردیئمز چای (~ s٤b۲۹)، قارابالیق (اؤکوز گنبدی s۱b۱۳)، قارانقو(هشتری، میانا، آیدوغموش s۱b۱۵۰ q۱۸)، قمرکندی چای (~s٤b۱۳)، قوُروچای (بالسین s۳b۱٤)، قوُیوجوق/ قوُیجَق(s٤b۱۲)، کَلئییت (~s۲b۱٤)، گؤگ-تپه (دیزج s۱b۱۸)، گوْللوجه‌چای(~s۲b۱۳)، گیلئیین چای (جیداقیه s۳b۱٦)، ملاقیه‌سی چای/ ذوُالقدر چای (~s۲b۹)، ناغاراچای (باشکند s۳b۹)، هئیدی چای (بالسین s۲b۱۲)، یئنگی-چای(~s۳b۱٤)، یارما (بگ‌کندی s٤b۱۵)، یوُخاری چای (گوْللوجه محمد خان s۲b۹)، ۲-چایلار قیْزیل‌اؤزَنه تؤکولورلر: آشاتاچای aşata (تازاکند s٤b۹)، آغچاریش چای (~s۳b۱۵)، اوْزوُ یوُخاری چای (جئیران s۲b۳)، تیکمه‌داش‌چایی(~ s۱b۸)،

چوُبوقلوچای (~ s3b)، داش آلتی (~ s1b5)، درین سوُ (~ s3b5)، شوْرسو (حیدرآباد s1b32)، شهنوازچای (~، s5b12)، قوُروچای (مراغا۲۸/ ۸٦q۲ 1b/ ۵۰ s)، هَزه‌بوْران/ هزاران (~s1b17)، آلمالوچای، کلقان‌چای، ۳-هشتَری بؤلگه‌سینین چایلاری(چاراوْیماق بؤلگه سی): چایلار قیْزیل اؤزَنْه تؤکولورلر: تَریان (~s4b11)، سوْغانچی (~s2b28)، شوْرجاچایی/ قوْچ کندی چایی (~s2b54)، هَرده چای (مجیدآباد s6b6)، قاراآغاج (s2b45)، ظلم آبادچای (قوشقووان s2b36)، داکه چایی (آراز گوْنئی s6b16)، چمن (s2b23)، یاریجوُق چای (~s3b11)، ٤-هشتری بؤلگه‌سینین داغلاری: آغداغ (آتش بگ و مالا قایاسی کندلرینین یاخینینداا۲۹۵۰)[٦٦]؛ آتاداغی (۷۵گ، خیدیرگوْران کندی-نین یاخینینداا-۲٦۰۰)[٦٦]؛ آراداغ (۱۹ک گ ۱۷٦۰)، آرالیق قای (۷۲ک گ د۲۳۸٤)، اَربات داغ (۵۲ک گ ب ۲۸٤۵)، اَروچ (٦۷ک گ د۲٤۲۸)، اَزجوُ (٦۳ک گ ب۲٦۱۰)، آغ اوْتاق (۲۰ک گ د۱۸۰۰)، آغ بوُلاق (۲۳ک گ د۱۹۵۰)، آغداش (۱٤ک گ ۱۹۲۵)، آغداش (۲۱ک گ د۱۹٦۲)، آلمالو (۲۱ک گ د۱۰۰۰)، اَمَن کَلَیه (گ ب۲٦٦٦)، اوْوداغی (۲۸ق-ب۲۲۹٦)[٦٦]؛ اؤکوز اؤلن (۷۱ک گ ب۲۸۰٤)، اوْج داغ (۲۰ک گ-د۱۷۸۲)، باباداغی (۷۰ک گ ۲۸۲۵)، بوْزداغ (٤۸ک ق ب۲۸۱۰/ سُلطان کندی نین یاخینینداا)[٦٦]؛ بوْزنی داغ (۲۷ک گ د ۱۸۸٦)، پَلْکَلو (۵۳ک گ د۱۵۷۵)، تَکْله داش (۱۵ک گ د۱۷۷۰)، چیراق مردان (۲۸ک گ د۲۱۷۰)، حیدری پیر (٦٤ک گ ب۲۸۱۰)، خالااوُشاغی (۵۲ک گ ب ۲۷۲۰)، خوْرده داغی/ خیردا داغی (۲۰ک گ د ۱۷۵۰)، دوْرابگه (۵٦ک گ ۲۰٦٤)، دوُزلاق (۳۱ک گ د۱۹۹۵)، روُباه (۱۹ک گ د۱٦۰۲)، زاغ (۳۲ک گ ب۲۰٤۰)، ساراچوُب (٦٦ک گ ب۲۳۷۸)، ساری قمیش (۳۲ک ق۱۹٦۸)، ساری گوْنای (٦۰ک گ د۲۵۲۸)، ساری گوْنئی (۷۳ک گ ۲۵۵٤)، سُلیمان شاه داغی (۵۸ک گ ب۲۵۹٤)، سوُچ‌خان (٦۲ک گ ۲٤۰٦)، سوْرمه‌لی (۱۳ک گ ۱۹٤۲)، سوْغانچی (۲۵ک گ ب ۱۹٦۵)، سیف‌الدین (۱۸ک ق ب۱۹۲۲)، شاه‌رضا (۵۸ک گ ۲۲۱۰)، شاهسئون-داغی(۵۲ک گ ب ۲٦٤۵، شُترچَپ (۳۵ک ب) ۲۱۸۸)، شَلوُقوزئی (٦۵ک گ ۲۲٦٦)، شوْرجا (۲٤ک گ ب ۱۹۰۰)، شَوَند (۷۵ک گ د۲٦۷۲)، شیخ بولاق (۲۲ک گ د ۱۸٦۰)، صاندیق سیندیران (٦۳ک گ ب ۲۷۷۹)، صفرعلی قجَری (۷٦ک گ ب ۲۵۷۵)، فرزو (۲۵ک گ ۱۸٦۰)، قاراآغاج (۱۵ک گ ب۱۷۱٦)، قاراداغ (۱۹ک گ ب ۱۸۷٤)، قاراداغ (۵٤ک گ د۲۳۱۹)، قاراگوْن (٦۰ک گ ۲۸۸٦)، قاراگوْنای (۵٦ک گ د۲٦۰٦)، قاراول (۵٦ک گ ۱۹۸٤)، قاراووُل داغی (۵۲ک گ د۱۸۰۰)، قالا (٦۱ک گ ب ۲۲۸۵)، زوْهوق قالاسی (۱٤ک گ د۱٦٤۰)(قوْ: ضحاک‌قالاسی)؛ قبله تپه (٦۱ک گ د ۲۷۱٦)، قبله‌داغ (٦٤ک گ د۳۱۸٦)، قَقوُرداغی (۵۱ک گ ب ۲٦۳۲)، قوُرد گوَزنی/ قورد گزه‌نی (٦۵ک گ د ۱۷۰۵)، قوُزوچو داغی (۳۷ک گ ب ۲۳٤۰)، قوُش داغی (۲۱ک گ ب۱۷۲۰)، قوْتور (۵۳ک گ د۱۷۷۱)[٦٦]؛ قوْتور داغی (٤۰ک ق ب/ دوْشر کندی نین یاخینینداا)[٦٦]؛ قوْتور داغی (۵۲ک گ ب/ واران قایا کندی نین یاخینینداا)، قیزیل داغ (۲۷ک گ ب ۱۹۵٦)، قیزیل داغ (۳۹ک گ د۱٦٦٤)، قیزیل داغی (۱۲ک قد ۱۹۸۵)، کئچَل داغی (۱٤ک ق د۲۰۲۰)، کَت دالی (٦٦ک گ د۱۸۳۹)، کَت دره سی (۷۰ک گ =۲٤۱۲)، کلبه قافار سنگری (٦۷ک گ ب ۲٤۱۵)، کله-کمر (۲٤ک ۲۱۱۰/ آغبوُلاق و مئهمان کندلری یاخینینداا)[٦٦]؛ کوْزه‌لر (٦۵ک گ ۲۲۱۹)، گُنبد (۲۲ک گ ب ۲۰۱۰)، گوْزگوْلوداغ (۱۵ک ق د۲۱۹۵)، گونئی (٦۲ک گ ۲۱٤٦)، گونئی داغ (۵٤ک گ د ۱٦۵۱)، مشهد (٦۵ک گ ۲۲٦٤)، مؤهوردار (۳۲ک ب۲۳۲۱)، موُنجوقلوداغ (۲۲ک گ د ۱۸٦۰)، نظرداغ (۵۱ک گ د ۱۵۱۰)، نَهجوْو (٦۷ک گ ۲٤۷۵)، یاکخه یاندان (۷۰ک گ ۲٦۹۵)، یوْقوش باشی (۵۸ک گ ۲۱۸۸)،

۵-هشتری(چاراوْیماق‌جنوبشرقی-چاراوْیماق)بؤلگه‌سینین کندلری : اَربات (*۱۱۵)؛ آغ بولاق گوْرانلو (*۳۸۹)؛ آغداش (*۵٤)؛ آلاچیْق (*٦۱) (قوْ: آلاکین)؛ آلچالی (قوْ: علی‌جولا، آنابولاغی (*۱۹٤)؛ آنباردان (*۱۰۰)؛ اوْچ بولاق (*۱۲۰)، اورتایال(بوْش)، آیدوْغموش (*٤۳)؛ بابیْنا/ آ-ی -اوْرتا (*۲۱۰) (قوْ: بابونه)؛ بَگلر کندی (*۱٦۰)؛ بنؤوشه‌دره(*٦۲)، بناکوه/ بنه‌کی(*٦۳)، توْخلوُجاق (*۵٤)؛ جعفر آباد؛ جویزالان(بوْش)، چؤکه‌تی(*۳۰۰) (قوْ: چوکتو)؛ چوْغانلی/ چؤللو (*۱۲۰)؛ حامام (*٦۰)؛ خوْجالار/ آ-ی-اوْرتا (*۵٤۰)؛ خیْدیر گوْران/ آ-ی (*۲۳۰)؛ دوُزلاقچی (*۱۵۰) (قوْ: دوُزایچی)؛ ذَکیرکندی (*۲٦۰)؛ زرناوا (*۱۲۵) (قوْ: زرین‌ده)؛ آلی‌جولا/ علی‌گو؛ قئینرجه (*۱۳۰)؛ قاراسیْغیر (*۵۰)؛ قَته (*٦۰) (قوْ: قطعه)؛ قوْچ احمد (*۱٤۰)؛ قوُردیئمز (*۳۰)؛ قوْزلو (*۱۲۰)، قوُیودَلن (*۱۵۱) (قوْ: قوُی دلان) ؛ قیْرمیزی باغ/ قیْرمیزی بولاق (*۱۱۰)؛ قیْزلیق (*۱۹۰)؛ قیْزیلقالا گوْرانلو (*۲۵۰)؛ قیزیل ارشق(قوْ: قیزیلجا ارشد) (*۱۱۰)؛ قیْلیج خان کندی (*۳۰۰)؛ کؤشک قاراآغاج (*۱۳۰)؛ کهریز (*۱۱۰)؛ گؤل göl (*۱۱۰)؛ گوْنه قارشو/ خاتون گوْنای (*۲۰)؛ مرتضی‌قولوکندی، مَنیشگه(*٤۱)؛ ناچیْت‌گوْرانلی (*۱۹۰)؛ ٦-هشتری(چاراوْیماق-جنوبغربی چاراوْیماق) بؤلگه‌سینین کندلری: آبداللار (*۸۵) (قوْ: آبدارلار)؛ آخساقلار؛ آرازگوْنئی/ آ-ی (*۱۹۸)

(قوْ: ارَسگنای)، آلیْ کندی (*۱۲۰) (قوْ: علی کندی)؛ آلیْچین (*۵۳) (قوْ: آلوچین)؛ ایستی‌سوُ/ (*۴۰۰) (قوْ: آب گرم)، بایینْجوق؛ پیرسَقّقه/ پیرساقا (*۱۱۰)؛ حاجی آباد (*۱۹۰)، حاجی کندی آ/ ی؛ خاتون‌گوّنای (*۲۷۰) (قوْ: خاتون‌گنای)، داش بوُلاق آ/ ی (*۴۵۰)؛ داشکَسن؛ دیبَکلی (*۳۵)؛ ساری آغوُل (*۱۲۰)، شئرالی (*۵۰) (قوْ: شیرعلی)؛ شابان کندی/ شعبان (*۴۰)، شورجاآللاه آمانلی/ شورجا ایمانلی (*۱۶۱)؛ طالب کندی؛ ظُلم آباد (*۱۳۰)؛ علی بَگلی/ آ-ی (*۳۸۰)؛ قاراصوْفو (*۱۴۰) (قوْ: قره صوُفی)؛ قوْجاکندی؛ قوُملو (*۵۰)؛ قیْزیل قالا موُصولانلو (*۱۲۰)، گؤیجه قالا (*۱۸۰)؛ گؤیداش، گوّللو (*۳۴۰) (قوْ: گلی)؛ گوّللو قارا صوْفو (*۳۵)؛ ماخوُلا/ (ماخ+ اوُلو) (*۱۱۰) (قوْ: ماخولا بالا)؛ مالا حمزه (*۹۰)؛ مریم قوُتچی (*۱۷۰)؛ واران-قایا (*۱۳۰) (قوْ:ویرانقیه)؛ ۷-هشتری(چاراوْیماق-شرقی چاراوْیماق) بؤلگه‌سینین کندلری : آغجَریش (*۴۶۵)؛ امیرآباد (*۹۵)، اوْرتاسوُ (*۵۳)؛ باروُت آغاجی (*۱۰۰)؛ باغلیجا (*۱۰۰)؛ بایرام کندی (*۱۵۶)؛ پایزاوا(*۱۷۵) (قوْ: پاییزگاه)؛ پیرعزیز (*۱۶۰)؛ پیرقوُلو (*۲۲۰)؛ تَریان قیْشلاق (*۱۱۳)، تیکان (*۱۱۰)؛ جئجیم کندی؛ چیْرچیرا (*۹۰)؛ خَندَک/ خان کندی (*۵۵)؛ دَوه یاتاغی/ دَوه یاتاغی گوْرانلی (*۱۹۰)؛ زرناوا-اکین یئری (*۱۴۰) (قوْ: مزرعه زرین آباد)؛ شکر بوُلاغی (*۹۰)؛ شوْرتپه (*۸۲)؛ شوْرقیْشلاق (*۸۰)؛ عمواوْغلو/ آ-ی (*۵۰۰)؛ قاراداش (*۱۱۰)؛ قاراگوّنای/ آ-ی-اوْرتا (*۲۶۰) (قوْ: قره گنای)؛ قاراگوّنبذ/ آ-ی (*۲۵۰)؛ قاراوَلی/ قاراؤولو (*۱۲۰)؛ قوُروچای/ قوُریچاق، کؤهنه قیْشلاق (*۲۴۳)؛ کوْراسَر/ آ-ی؛ مرادخان‌کندی (*۱۲۰)؛ مزرعه کهلو(بوْش)، موّسونلو (*۶۰) (قوْ: مسنلو)؛ موْولو گوْرانلی/ مولوی~ (*۱۲۰)؛ یاربولاغی؛ ۸-هشتری(چاراوْیماق-مرکزی-چاراوْیماق)بؤلگه‌سینین کندلری : آلتوُنجو(*۲۱۹)؛ آللاه کندی (*۵۰)، اوّچدره/ اوّچدره ناچیت (*۱۷۸)؛ ایشله کندی (*۱۸۱) (قوْ: اشلق کندی)؛ بُنیادکندی (*۱۲۳)، پئییک (*۳۸۰)؛ پالچیقلی (*۲۳۰)؛ تالار (*۱۸۰)؛ تَخْت/ آ-ی (*۲۳۴)، تیکانلی/ آ-ی (*۳۰۰)؛ تیکمه‌تره/ تیکمه تپه (*۱۸۲)، چوْدارکندی/ چوُبدارکندی (*۶۴)، چوْغانلی (*۲۰۰)؛ خدیم کندی (*۱۶۰)؛ خرّمدره (*۱۵۰)، خوْیار/ خوُبیار (*۸۰)، جارچی کندی/ داغ~ (*۱۱۰)؛ دَبَرْدان/ آ-ی (*۳۸۰)؛ دوه یاتاغی (*۱۲۰)؛ سَریک sərik (*۳۸۰)، سوُما (*۶۱)، شاهقولو کندی (*۲۵۲)؛ شوّر (*۱۴۰)؛ علی بَگ کندی (*۱۵۰)؛ قاراآغاج (*۳۵۰۰)؛ قاراکند (*۳۰)، قالاحسین آباد (*۲۳۰)، قمیشلو (*۲۰۰)؛ قوُجور/ آ-ی (*۷۰)؛ قوْشقوْوان/ آ-ی-اوْرتا (*۲۵۰)؛ قیرخ بولاق (*۲۴۰)؛ قیزل آوا (*۳۵۰)؛ قیزیل قایا؛ قیْزیل دره (*۱۰۰)؛ قیْزیلجا قَمیشلی/ قیزیلجا هاشم خان؛ قیزیلداغ (*۱۶۰)؛ کوّت‌کندی/ کوّردکندی (*۱۵۰)؛ کوّل تپه (*۱۹۰)؛ گوّل وئرن (*۲۸۰) (گل ویران)؛ گؤل بولاغی/ گؤللو بولاق (*۱۵۰)؛ گَراتلیْ/ گیردالی (*۱۵۰)؛ گوْرجا(*۳۰) (قوْ: گورجه)؛ گوّلتپه؛ گوّللوجه/ آ-ی (*۷۰)؛ ماخدیْم کندی / مختوُم-کندی (*۱۱۰)؛ مصطفی‌کندی(*۱۲۰)؛ مهدیخان کندی (*۴۰)؛ مهمانلو (*۲۵۰)؛ موّجورآوا (*۵۰) (مجیرآباد)؛ میرزابگ کندی (*۸۳)؛ ناچیْت کوْرانلی/ ناچیت هولاوارانلی (*۲۲۰)؛ نبی صوفی (*۲۷۰)؛ یاللی قوُرد (*۲۴۰)؛ یان بولاغی (*۱۸۰)؛ یاساووُل (*۲۱۰)؛ ۹-هشتری(چاراوْیماق-ورقه) بؤلگه‌سینین کندلری: آغجا اوْغلان (*۳۶)؛ آلقوُ (*۲۴۲)، اَمناوا (*۱۰۰) (قوْ: امین آباد)؛ ایمیش/ ایمیشجه (*۵۰۰)؛ بوُلقان (*۱۶۰)؛ چای سوْغانچی (*۱۴۵)؛ حسین‌آوا/ دوُزلاق حسین‌آوا/ آ-ی؛ حیدرآباد (*۶۰)؛ خارابا چوْوقان؛ خَلَج (*۱۱۰)؛ خواجه شاهی (*۳۰۰)، دین اوْغلو/ دئینوْ (*۱۷۰)؛ داغ سوغانچی (*۲۸۰)؛ دَلّلَک قَبْری (*۲۳۰)؛ دوه میدانی (*۲۶۰)؛ ساغدیل(*۱۰۰) (قوْ: سخت‌دل)؛ سلطان آوا (*۱۶۰)؛ سوْغانچی/ مهمان بولاغی/ مابان بولاغی (*۲۱۰)؛ شوْرجا امام جمعه (*۱۳۰)؛ شوْرقاراکند (*۳۴۰)؛ قاراگؤل (*۷۴)؛ قوْچوکندی (*۳۰۰)؛ قیبله بولاغی؛ قیه قیشلاغی (*۱۵۰)؛ کَلْب کندی (*۴۸۰)؛ گوّنبذ (*۱۵۰)، نرگیزآوا (*۱۹۰)؛ وَرْقه/ آ-ی-اوْرتا (*۴۰۰)؛ ۱۰-هشتری(مرکزی-سوّلوک) بؤلگه‌سینین کندلری: اَرگنه/ ارقنه (*۵۰۳)؛ بَگ بولاغی (*۳۶۰)؛ جئیران دره (*۲۸۰)؛ چای بوُلقاوا (*۳۷۰) (قوْ: بایقرارود)، چای قاراآغاج (*۲۸۰)، چیْراقلی/ چیراقچی (*۶۷۰)؛ چیْرلی (*۲۷۰)؛ خَلْفه کندی حاتم (*۶۴۰)؛ سوّلوک (*۷۲۰) (قوْ: سلوک)؛ سِیدی‌بَگ/ صِیْدی-بگ(*۴۶۰)؛ کوُماررری (*۲۷۰) کَماجَری؛ گیله‌دی (*۶۰۰) (قوْ: گله‌ده‌رود)، یاساووُل (*۲۳۰)؛ ۱۱-هشتری(مرکزی-شمالشرقی چاراوْیماق) بؤلگه‌سینین کندلری : احمدآوا؛ آغجامئشه/ آغجا مشهد (*۲۸۸)؛ اوْریادجیق (*۱۵۰)؛ ییزنی بوُداق (*۱۸۴)؛ ییزنی چراغ مردان (*۱۶۰)؛ باری(*۴۵) (قوْ: بارگاه/ برگاه) ؛ بایزید (*۱۴۰)، تازاکند (*۲۵۰)، چیراق مردان/ موْولو (*۳۰)؛ حاصار (*۱۵۰)؛ حسین آلان (*۱۷۵)؛ خان خانیم (*۱۶۳)؛ خوجامحمود (*۱۲۸)، دئینو/ دینی‌درق (*۱۵۰)، داغ قاراآغاج (*۲۴۰)؛ دانقاران (*۶۰)، زئیوه (*۳۵۰)؛ ساری قمیش (*۹۰)؛ صوْفی احمد (*۱۶۰)؛ طالش کندی (*۹۰)؛ قیزیلجا قیشلاق (*۵۰)؛ کلب‌علی کندی (*۳۶۰)؛ گؤی‌آوا (*۷۰)؛ ماخ (چاراوْیماق کندی)؛ مکه‌تی/ (*۶۰۰)(قوْ:

مکتو)؛ نصیرآوا/ آ-ی (*۹٤۰)؛ ۱۲-هشتری(مرکزی-علی آباد) بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق حسن کندی؛ اوْوشارجیق؛ بوُلقان حسن کندی؛ چای‌حسن‌کندی/ سراسکند~ (*۱۲۰)؛ خُراسانلو (*۵۷۰)؛ داش بولاق (*٤۳۰)؛ دَلمه (*٤۰)، دوْدا (*٤۹۰)؛ زرّین آباد/ آ-ی، عجمی؛ عرَبلر(*۲۰۰)؛ علی‌آباد/ آ-ی (*۸۲۰)؛ قارابالیق؛ قاراساقال (*۳٤۰)؛ قوُرو درق(بوْش)، کَلئییت (*٥٦۰) (قوْ: کلّه گِرد)؛ مسعودآوا؛ مهمان (*۲۷۰)؛ ۱۳-هشتری(مرکزی-قارانقو) بؤلگه‌سینین کندلری: آغاجَری (*٥٥)، آغجا کندی (*۳۷۷)؛ آغداغ/ چای~-داغ~؛ آیاز/ آیاز (*۳۷٦)؛ اَرَقتی/ عرقطو (*٥٦۰)؛ ائین‌آوا/ عین‌آباد (*٤۹۰)؛ بایات (*۳۰۰)؛ بره‌دی (*۳٥۰) (قوْ: بره‌ده)؛ بَگ کندی (*٥۱۰)؛ بیزوْوجیق (*٦۰۰)؛ پوّس‌اندیز/ پوُستین دوز (*۳۱۰)، تارقوُلو (*۲۷۰)؛ تلخوْ/ تلخاب (*٤٤۰)؛ تامتاراق/ طَمطَراق (*۳۳۰)؛ توُشمانلی (*۳۰۰)؛ چای حاجی کندی؛ چای سیف الدین (*٥٦۰)؛ چای گوّل تپه؛ چیبینی/ چیبینلی (*۳۰۰)؛ خوْجااوُر (*۳۳۰) (قوْ: خواجه عوُر)؛ خوُرجیستان (*٥۰۰)، داغ بابا کندی (*۱۲٥)؛ داغ بوُلقاوا (*۹۱۰) (قوْ: بایقراکوه)، دمه‌نوْ/ دَمَناب (* ۱۰۰۰)؛ دربند/ دربت (*۳۷۰)؛ ذوّلبین (*۱۰۰۰)؛ سعادتلو / ساداتلی (*۷۸۱)؛ صوْفیلر (*٤۰۰)؛ عزیزکندی (*۱۲۰)؛ قالاجیق (*٤۲۰)؛ قوْپوز (*٥٤۰)؛ قوُجور (*۱٥۳)؛ قوْیون قیشلاق؛ قیزیللی(*۲۲۰)؛ قیْزیلجا؛ قیشلاق؛ گؤیجه قیشلاق/ قوُملاق؛ گؤیرچینلی؛ گوّللو بولاق؛ گوّللوجه محمدخان (*٤٥۰)؛ گوّنبذلی، لاماشان (*٤٦۰) (قوْ: لامشان)؛ موُغامیر (*٤۲۰)؛ وزوه‌خاران/ وظیفه خوْران (*۱۱۳۰)؛ یئنگ‌آوا/ یئنگی کندی (*۱٥۰)؛ یئنگیجه (*۳۹۰)؛ ۱٤-هشتری(مرکزی-کؤهول/ کوهسار) بؤلگه‌سینین کندلری: آغ بولاق (*۲٥۷)؛ اوُشوندیل (*٥۳۷)؛ اؤکوز گوّنبدی (*۲٦۹)؛ باباکندی؛ باشماخ (*۷۰۰)، توّنه‌دی (*۳٥۳) (قوْ: تنه‌ده)؛ چای باباکندی (*۸٤۱)؛ داش سوُما؛ داغ کلئییت (قوْ: گله ده)؛ داغ‌سیف الدین (*٤٤٤)؛ دئهلان/ دیکلن (*٤۸۰)؛ دیزه‌قوُلوبگ(*٦٦۰)؛ سیه دوْلان (*۹۰)؛ قارابولاق (*۲۲۰)؛ قاراجاقایاپناهی؛ قاضی‌کندی (*۲۷۰)؛ ۱٥-هشتری(نظرکهریزی-آلمالی) بؤلگه‌سینین کندلری: ائشمه (*۳۰۲) (قوْ: اشمق)؛ آتش‌بگ (*۷٥۰)؛ ارشدآوا (*۲۰۰)؛ ایْلخیچی (*۳۲۰)؛ ایبده‌لی خان (*۳۷۰)؛ ایبده‌لی خلیفه (*۷۷۰)؛ باتمانقلیج/ آ-ی (*٦۰۰)؛ باخچاجیق (*۲۸۳)؛ بَسید/ باسوت (*٥۹۰)؛ پاشابَگ (*۹۰۰)؛ تاخجاجیق (*٤۹۰)؛ تَهْلر/ (*۳۳۰) (قوْ: تَهرابند/ تَهَربت)؛ توْپ آغاج (*٤۷۰)؛ جَبئه cəbeh (*۲٦۰) (قوْ: جَبیند)؛ حسینلو؛ داغ‌حسن‌کندی؛ دله حسن (*٤۲۰)؛ دمیرچی (*۱۲۰)؛ دوّشر/ دوشدور (*۲۷۰)، زنجیرآوا (*۲٦۰)؛ سَراسکَند/ آ-ی(٤۲ک ب-ـفرج‌نایب-ـحاجی نورعلی) (*٤۲٤) səriskənd؛ سلطان آوا (*۱۷۰)؛ شیخ الاسلام (*۲۸۰)؛ صوفوحسن؛ عزیزآباد (*۳۲۰)؛ قارادؤو (*۲٤۲)؛ قاراکَلَک/ قاراکهلیک (*٦۰۰)؛ قُربان کندی/ قوُلاوا (*۸۰)؛ کؤهول بولاقی سهندر، کَله‌نوْ (*۱۸۰)؛ گوّلچوْوان؛ گوّللوجه حسن بگ (*٤۷۰)؛ ماللاقایاسی (*۱۹۰) (قوْ: ماللاقیاس)؛ مجیدآباد؛ مؤهوردار (*٤۳۰)؛ نوْخودآوا (*٦۹۰)؛ یانبولاق (*۲۰۰)؛ ۱٦-هشتری(نظرکهریزی-شرقی قوروچای) بؤلگه‌سینین کندلری : آغ زیارت (*٥۹٥)؛ آغکند؛ آلاچیق (*٤۱۰)؛ ایبده‌لی(*۱۲۰)؛ پارالار(*٤۰۰)؛ تازاکند صوْلتی (*۲۰۰)؛ جعفر آباد (*۷۰)؛ جلیل آباد (*۱۲۰)؛ چوُبوقلو (*۳۸۰)؛ حبش سرچشمه (*۲۸۰)؛ داش بولاق خارابالیق (*۳۰۰)؛ سلطان آوا؛ شاهناواز/ آ-ی (*٤۹۰)؛ شیْرشیر (*۲۰۰)؛ طالب‌چیمن؛ قارقا(*٥٥۰)؛ قوْشالار (*۲٦۰)؛ قوُلو کندی؛ کریم‌آباد(*۱٦۰)؛ گوّلئیتَر/ گوّل‌یئتَر (*۱٦۰)؛ گوّل‌تپه؛ گوّللوجه امیرانلی؛ نصیرآوا؛ هزه‌بوْران/ آ-ی (*۳٥۰) (قوْ: هزاران)، یاغلی‌بولاق(*۳٥۰)؛ یهرچی (*۲۰۰)؛ ۱۷-هشتری(نظرکهریزی-نظرکهریزی) بؤلگه‌سینین کندلری: آساییش (*۲٦۹)؛ آغ بولاق (*٤۲٥)؛ آغجَریش (*۱۸٦)؛ آقاجان کندی (*۳۳)؛ آلاتمیر؛ آلاقیه (*۲۹۸)؛ اوْجاق‌کندی (*۱۸۰)، ایمران کندی (*۳۹۰)؛ بابا گوّرگور (*۱۸۰)؛ باش خلج (*۱۲۰)؛ بَگ کندی (*۱٦۰)؛ بوُرج/ آ-ی (*۱۱۰۰)؛ پیراحمدکندی، تازاکند قاراجاقایا (*۳۰۰)، تاستاغار (*٥۰۰)؛ تَرخانلار (*۳۱۰)؛ تیکانلی/ آ (*۲۱٥)؛ تئلیم خان (*٤۳۰)؛ تیمورآباد (*۱۰۰)؛ جیْغیل/ آ-ی (*۸۹۰)؛ چؤکن/ چیگین (*۲٤۳)؛ چیبانلی (*۲۹۰)؛ چیْرتیقلی (*٤٤٤)؛ حیدرآباد (*۱٥۰)؛ خلیفه کندی حمیدیه (*٤٤۰)؛ خوْرشید (*۱٥۰)، داش آلتی (*۲٦۰)؛ درین سوُ (*٤۱۰)؛ ذوُالقَدَر (*۲٥۰)؛ ساری قیه (*۲۱۰)؛ سلمان کندی (*۷٥)؛ سلیمان آغول، شیبدی (قوْ: شبده)؛ شَکَربوُلاغی (*۱۳۷) (بوْش)؛ شوْردره (*۸۰)؛ قاتانقو/ قیطانقوُ (*۱۹۰)؛ قاراغورت/ قاراعورت (*۲۳۰)، قاراقایا (*۱٦۰)؛ قانلی دره (*۲٦۰)؛ قاتالار/ قتلر/ قطعات (*۲۰۰)، قَمَرکندی (*۳۹۰)؛ قوُردقیه‌سی (*۳۹۰)؛ قوُیوجوق (*۲۹۰)؛ قیرخ-سیْغیر (*۱۳۰)؛ قیزیل بولاق (*۲۸۰)؛ کؤهول بوُلاق (*۲٥۰)؛ کَته‌له کَمَر (*۲۲۲)؛ کَلْب کندی (*۲۳۰)؛ گؤبک تپه (*۲۱۰)؛ گئرمی/ گِرامی (*۱٤۰)، گنج آوا/ آ-ی (*٤۳۰)؛ گوّشئییش (*۲۸۰) (قوْ: گشایش)؛ لَکْلر (*۲۱۰)؛ ماللاجیق (*٤۳۰)؛ موّشک-آوا/ تازا-کؤهنه (*۲۱۰)، مَندَربوُلاغی؛ نظر کهریز (*۷۰)؛ نیازکندی (*۲۰۰)؛ وفادار (*۷۰) (بوْش)، ولی کندی (*٥٦۰)؛

یئللی دره/ آ-ی (*۵۸۰)؛ یئله قارشی (*۳۱۰)؛ یان بولاق/ آ-ی (*۳۵۰)؛ یانیق (*۳٤۰)؛ ۱۸-هشتری-قاراآغاج بؤلگه‌سینده کند آدلاری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر) : آرپا چای (٤۱ک‌گد *۲٤۱)، آغ سقللر (۷ک‌گد *۱٤۰)، آق اطاق (٤۵ک‌گد *۱٤٦)، آل جلفا (مراغه ۳۹ک‌گد *۱۱۰)، آللو (۳٦ک‌ق‌ب * ۱٦۰)، ارزه خوران (٤۷ک‌گد *۲۱۷)، اوّچ درق قوشقوان (مراغه ۱۵ک‌ق‌د *۵۱)، اوْروجک (اروجک)، (٤۹ک‌گد *۳۷)، ایاز (۲۵ک‌ب * ۳۷٦)، بارجوق (٦ک‌گد * ۳۰۰)، باللی قایا (باللوقیه)، (٤۱ک‌گ‌ب*۲٦۰)، بوْلبول(۲۹ک‌گ‌ب*۱۹۰)، تیکمه داش (۲۷ک‌ق‌ب *۳۵۰)، جوُقان/ جوْوقان (۲۱ک‌ق *۵۱)، جیداقایا (جدا قیه)، (٤۰ک‌گد *۱۰۸)، چاللو بادیانلو (۳۹ک‌ق‌ب *۱۸۵)، چاللی جیانلی (٤۷ک‌ب * ٦۰)، چاناق بولاق (۳۵ک‌ق‌ب *٤۵۰)، چوْبانلو (۲۳ک‌ق‌ب)، داش بولاق حاجیلار (۲۲ک‌ق‌ب *۳۰۰)، داشکسن (۱۷ک‌گد *٦۰)، دلیک بوُلاق (۳۹ک‌گ‌ب *۱۳۰)، دیزج باراندوز (۱۷ک‌گد *۷۰)، زاغالار (۱۰ک‌گد *۳۸)، ساروجا (٤۵ک‌ب *۲۹۰)، ساری قیشلاق (۳۰ک‌ق‌ب *۷۰)، شخته‌لو (٤۰ک‌ب *۸۰)، علی بولاقی (٤۵ک‌گ‌ب *٦۵)، ایده‌لو (۳٤ک‌ق‌ب *۱۹۰)، قئینرجه (۳۸ک‌ق‌ب *۱۲۰)، قالا ارزه خوران (٤۵ک‌گد *٦۰)، قوْجاکندی (۳٤ک‌گ‌ب *۷۵)، قوْچو (۳۱ک‌گ *۱۲۰)، قوُش قایا (٤٤ک‌ب *۲۵۰)، قوْشا بولاق (۳٤ک‌ق‌ب * ۱۹۰)، قوُم تپه (۳٤ک‌ق‌ب *۳۹۰)، کوّل تپه (۱٤ک‌ق‌د * ۱٦۰)، کلیسه (٤٦ک‌گد *۵۰)، گؤیجه قوملاق (٤۷ک‌ب *۲۵۰)، گروس (۵۷ک‌گ‌ب *۳۵۰)، گؤیجه‌قالا (٤٤ک‌گ*۲۸۰)، گوُراسر/ آ (۳۹ک‌گد *۷۰)، گوّنه باخان (٤۱ک‌گ‌ب *۱٦۰)، لاله‌زار(٤۳ک‌ب *۲۰۰)، قره آخاجین ۳٤ک‌ق‌د *۱۳۰)، موسی قلی کندی (۲٦ک‌گ‌د*۸۰×)، مین‌باشی-حصاری (٤٤ک‌گ‌ب *۱۵۰)، یاربولاغی (٤۲ک‌گ‌د *۷۰)، یوّگورک (۳۵ک‌ق‌ب)، یونْجالو (۳٦ک‌ق‌ب *۳۰۰)، تازاکند (۲۰ک‌ق‌ب *۱۵۰)، سونْلو (۳۵ک‌ب *۲۰۰)، قارجاقایا (قرجه قیه)، (۱٤ک‌ب *۳۹۰)، قوْروقچو رودی (۷ک‌ق‌ب *٤۳۰)، قیزیلجاقارانقو (۳۰ک گ‌ب *۹۱)، کل تپه (کوّل تپه)، (۲۵ک‌ب *۳٤۰)، گؤورچینلی (۱۸ک‌گ‌ب *۱۳۰)، گؤیجه قوملاق (۱۰ک‌گ *۳۵۰)، گرگر (٤۰ک‌ب *۱۸۰)، گوّل آخور (٤۰ک‌ب *۹٤۰)، گوّللوجه عدل (۳۰ک‌ب *٤۷۰)، گوّنبذ (۱۸ک‌ق‌ب * ٤۵۰)، گوّندوغدی (٤۲ک‌ب *۵۲۰)، مندربولاغی (۲۸ک گ‌ب*۳۰۰)،

هشتَریلی..həştərili [اؤزل آد] شیخ اسماعیل هشترودی مشروطیت انقلابی نین اؤنجول لریندن ایدی[۱۳۱].

هشتمرخ..həştmərx [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

هشتیان..həştiyan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

هشجین..həşcin [اؤزل آد] هیشئیین‌ٔین قوْندارما آدی، خالخال دا یئر آدی.

هشه‌ری..həşəri [آد] ۱-چوْخ یاراماز، اَله آووُجا سیْغمایان (اوُشاق) ۲-آزقین (حئیوان) (فا: ~). ۳-آشیری جنسللیک حسی اوْلان {بعضاً یانلیشلیقلا عربجه حَشَر(چئریک) سؤزونه باغلاییرلار، حالبوکی تؤرکجه آشماق/ آشیری سؤزوندن اوْلمالیدیر چونکی افراط حالدا بیر ایشی گؤرمک بوُفعلله ایلگیلیدیر}.

هشَم..həşəm [آد، دا] هَشَن: دؤیولمک اوّچون خرمنه تؤکولن تاخیل، قوُرو اوْت {محتملا عَربجه حشم سؤزوندندیر چونکی ایکیسیده مال و ثروت معناسیندادیر[۵]}.

هشی..həşi [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

هضم..həzm [آد، عربجه] ۱-سینیدیرمه. ۲-(مج)بنیمسنمه (فا: ~).

هضیم..həzim [آد، عربجه] ۱-سینیدیرمه. ۲-(مج)بنیمسنمه (فا: ~).

هفت..həft [اؤزل آد] ۱-فارسجا یئددی معناسیندادیر، ۲-بعضا یئر آدلاریندا گؤرونور بوحاللاردا کلمه‌نین ساپدیریلمیش اولماسی محتملدیر: بوجور یئر آدلارینا ان ازی ۱۰ یئرده راست گلمک اولار.

هفت سین..həftsın [آد، فا] یئددی سین.

هفته..həftə [آد، فا] یئددی گوّنلوک دؤنم، باخ: یئددیک، week

هفته‌بازاری..həftəbazarı [آد] هرهفته‌نین بیر گوّنونده اوْلان بازار و آلوئر گوّنونه وئریلن آد، بازار گوّنو (فا: یکشنبه).

هفته‌باشی..həftəbaşı [آد] هرهفته‌نین سونْوندا ویا ایلک گوّنونده اوْلان.

هفته‌بیجار توُرشوسو..həftəbicar turşusu [آد] مُختلف گؤی‌لرله گول کلم و یئر کؤکونو سرکه‌یه قویوب و اوندان دوزه‌لن بیر نوع تورشو.

هفته‌خوُنی..həftə xunı [اؤزل آد] لنکران‌ٔدا یئر آدی[۲٤۰].

هفته‌سوْو..həftə sov [اؤزل آد] اسماعیللی‌ٔدا کند آدی[۲٤۰].

هفته‌گونلری..həftə günləri [آد] باخ: یئددیک گونلری.

هفته‌لیک..həftəlik [آد] هر هفته، یئددی گوّنلوک، یئددیلیک، یئددیکلیک (فا: هفتگی). weekly

هَفدَران..həfdəran [اؤزل آد] هئریس ده کند آدی {هپتاران/ هپتالان}.

هکتار..həktar [باخ] هئکتار .

هَکَری..həkəri [اؤزل آد] شوُشا و زنگیلان‌ٔدا یئر آدی[۲٤۰].

هَکَل آوا..həkəlava [اؤزل آد] بوْستان آباد دا کند آدی {۱-اکه+ ال+آوا: صاحب اوْلونان اوْوا. ۲-اکیلن اوْوا}.

هکّی..həkki [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

هلاک(هلاکت)..həlak(həlakət) [آد، عربجه] اؤلمه، آرادان گئتمه (فا: ~).

هلال..hilal [آد، عربجه] آیچا، یئنی آی، یای بیچیمینده آی (فا: ~).

هل‌البت..hələlbət [ظ، عربجه] البته.

هلبته..həlbətdə [ظ، عربجه] باخ: البته.

هللم قللم..həlləmqəlləm [آد] ۱-یاوا، فیریلداق، جوّوَللاغی. ۲-قاریشیق.

هللنمک..həllənmək [باخ: هئللنمک] ادا وئرمک.

هَللی..həlli [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اَللی / ائللی}.

هلمه شیک..həlməşik [آد، دا] هوْررا کیمی اولان (فا: غلیظ).

هلوْ..həlo [اؤزل آد] حلج/خلج: اوُرمیه ده کند آدی.

هَلوُلو..həlulu [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {ائللی لی}.

هله..hələ [ظ، ع‹حالا›] هئچ اوْلمازسا، حالا "هله چوْخ ایشلر گؤرمه‌لی ییک" (فا: هنوز). **yet**

هله‌بله..hələ belə [ظرف] سبب‌سیز، نیت‌سیز.

هله‌قوُش..hələquş [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {۱-آلاقوش. ۲-اوُلوقوْچ}.

هَله‌مار..hələmar [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی {اوُلومارا، بؤیوک اوْتلاق}.

هلهله..hələlə [آد، عربجه] های کوّی، قالماقال (فا: شادی).

هله‌لیک..hələlik [آد]. فعلا و بعضا خداحافظ مفهوموندا بیر سؤز (فا: فعلا). **farewell**

هله‌هله..hələhələ [ظرف] بوُ تئزلیکده، هله‌لیکده "خئیر هله هله بوُ آغا گلن آداما اوْخشامیر".

هله‌هوّله..hələhülə [آد] ۱-خالچا و پالاز توخومادا ایلمک‌لری برکیتمک اوچون یارارلانیلان اوجو کسیک دیشلی آلت. ۲-اوشاق دیلیجه یارارسیز شئی‌لر.

هلیل آباد..həlil abad [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

هم..həm [باغلاییجی سؤز، فا] ۱-اوسته‌لیک، داخی، باغلاییجی بیر کلمه اوْلاراق جُمله‌لری بیربیرینه باغلایر "یاشاییش هم آغلاماقدیر هم گوّلمک". ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله بیرلیکده بیر جنسدن اوْلان ایکی شئیی آنلادیر "هم مذهب= مذهب داش، هم مسلک= مسلک داش، هم وطن= وطن داش، هم ولایت= یورداش، هم پیاله= بیربیرینه یاخین اوْلان" ۳- یئنه‌ده، همچنین (فا: هم). **also**

همان..həman [باخ] هامان.

هماهنگ..həmahəng [ع، ص، ظ] اویقون، اوُیوملو (فا: ~).

هُمایون..humayun [اؤزل آد] زنجان دا کند آدی.

هُمایون..humayun [باخ] هوُمایون، اوغورلو (فا: خوشبخت). **imperial**

همپا..həmpa [آد، دده، فا] آرخاداش، ائش.

همّت..himmət [آد، عربجه] ۱-غئیرت، چالیشما و تلاش‌ائتمه حسّی (فا: تلاش). **ambition** ۲-جوغاتئی، سالماس دا کند آدی.

همتی‌انگورانی‌زنجانی..himməti ye əngurani ye zəncani [یازار] هـ ۱۱جی یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

همجنس..həmcins [آد] توّرداش، سوْیداش.

همچشمی..həmçeşmi [آد] بسه بس (فا: ~). **emulation**

همچنین..həmçinin [ظرف] بوجورلوکده (فا: ~). **in this manner**

همدان..həmədan [اؤزل آد] ۱-بؤلگه‌نین ایلک حُکومتلریندن اوْلان ماد حُکومتی‌نین باشکندی بوُ شهرایدی، تاریخی فاکتلارا گؤره همدان بؤلگه‌سی آذربایجان منطقه سینین گؤنئی بؤلومو سایبلیر بوُ اوُستانین کلی حالدا یوّزده ٦۰ دان چوْخو توّرکدور، رزن، کبودرآهنگ، باهار، فامنین، قهاوند شهرلرینده اهالی‌نین هامیسی توّرک اوْلاراق، همدانین اؤزونده اهالی‌نین یوزده آلتمیشی تورکدولر و اسدآباد و ملایر کیمی شهرلرده یاری‌یاخین اهالی و حدودا ٤۰ فایزه یاخین توّرکدولر، اوُستانین گونئی بؤلوملرینده توّرکلرآزراقدیلار. بوُ شهردنیز سوُلاری سویه سیندن ۱۸۲٦ متر یوّکسک‌لیکده اوْلاراق ش۱۳۸۵ده اُستان جمعیتی ۱,۷۰۰,۰۰۰ و همدان شهرستان و شهرینین جمعیتی ٦۳۷,۰۰۰ و ٤۸۰,۰۰۰ نفر، اوّزئی گئنیش‌لیگی ۳٦۷۵ کیلومترمُرّبع دیر. {هرودوت بو شهردن اکباتان شکلینده یازیب و آشور شاهی تیگلاتسر داش یازی سیندا بوُ شهردن امدانه شکلینده آد آپاریبدیر، بیر سیْرا آیری کتیبه‌لرده هئگمتان و ائکباتان و هنگ‌متَنه سؤزویله بیلینیب، بو کلمه اک+مات+ان سؤزلرینین بیرلشمه‌سی اولاراق معناجا مادلارین اگه-منلیک یوردو معناسیندادیر (باخ: ماد، اکه). مادلار زامانی همدان بؤلگه‌سی آتروپاتئن و آشاغی ماد بؤلگه سینین قوْووشوق یئری سایبلیردی}. تاریخی و گؤرمه‌لری یئرلریندن نئچه سینی آد آپارماق اوْلار: امامزادالیحیی، هادی ابن علی، اهل ابن علی، و--)، علویان کوّنبذی، قُربان بوُرجو، جامع مچیدی، بوُعلی‌سینا دینج ائوی، همدان اُستانینا تابع اوْلان شهرلردن آشاغیداکی شهرلرین آچیقلامالارینا رجوع ائتمک اوْلار: رزن، باهار، کبودرآهنگ، اسدآباد، قهاوند، ملایر. ۲-همدان بؤلگه‌سینین چایلاری: چایلار دوُزگؤلونه تؤکولورلر: قاراچای/ آبشینه (باهار- کبودرآهنگ-

آبشینه ۳b۱۱٦/ ۷s۰ /q۱۱)، کئشین (چئشین- قاراچای چایی s۵b۲٦)، قوُروچای (قلی کندی- قاراچای چایی۳۳ ۲۳s۱b/ q۰)، قاراچای (قم- بویاقچی- قیزیل حصار- بابکلو- قاراجاقایا- قاراچای کندی ۲b٤۵۲/ ۵s۰ /q۸)، ۳-همدان بؤلگه‌سینین داغلاری: الوند (۱۲ک گ۳۵۸۰)، یدوُک (۱۳ک گ‌د۲٤۱۲)، کیوارسان (۷ک گ۲۲۲۳)، سنگر (۹ک‌ق‌ب۲٤۵۲)، قَللَخبا (۲۱ک گ‌د۲٤٤٦)، آغراش (۲۵ک گ‌د۲۵۲۲)، گئچلردره (۷۰ک‌ق‌د۲۱٦۸)، قاراجا (۷٦ک‌ق‌د۱۷٤۵)، قاراقول خانا (۷۸ک‌ق‌د۱۹۰٤)، گدیک (۸۱ک‌ق‌د۱٦٦۳)، قاراووُل خانا (۸۳ک‌ق‌د۱۷۸۱)، اوُلاقایا (۸٤ک‌ق‌د۱۷٤۳)، قیزیل داغ (۸۵ک‌ق‌د۱٦۸٦)، پاشالو (۸۵ک‌ق‌د۲۳٤۳)، دییرمان (۹۰ک‌ق‌د۱۸۷۰)، قوُش قایاسی (۳۲ک‌د۲۳۰۵)، باش گونئی (۳۳ک‌ق‌د۲۱٦۸)، ساققیزلی (۳۵ک‌ق‌د۱۹٤۰)، اوْرتاداغ (۳٦ک‌د۲٦۰۹)، قیزقالا (۵۰ک‌د۲۱۷٦)، آغداغ(۵۵ک‌د۲۰۱۵)، اوْغلان‌پیر (۲۲ک ق‌ب۲۲۵۷)، قارالار (۵۰ک‌ق‌د۲۰٤۸)، جئیران گَله (۱٤ک گ‌د۲٤۲۳)، قیزیل قالاسی (۱۵ک‌ق‌د۱۹٦۵)، ساری گونئی (۱۷ک‌ق۲٤۲۲)، گوّنئی (۱۹ک‌ق‌د۲۱٤۸)، اَرجَنی (۱۹ک‌ق‌د۲۱٦٦)، گوّنئی (۳۵ک گ‌د۲۱۷۹)، چاناق (۳٤ک گ‌د۲٤۰۰)، قیزیل داغ (۳۵ک‌د۲۵۰۸)، قافلانتی (۳۵ک‌د۲۵۵۹)، قیزقالاسی (۳۵ک گ‌د۲۲٦۸)، قاراداغ (۳٦ک گ‌د۲۰٦۰)، قازان داغ (٤۰ک گ‌د۲۱۷۵)، سَرَن دیو (۲۸ک گ‌د۲۵۱۳)، قاراداغ (۱۸ک گ‌د۲۵۲۲)، وَرَکْلی آغاج (۲۵ک گ‌د۲۲۲۲)، گوّل‌دره‌سی (٦۰ک‌د۲۰٤۵)، هیزگوّنه‌لی (٦۰ک‌ق‌د۲۰۵٦)، قارالاردره (٦۰ک‌ق‌د۲۱۲۷)، بؤیوک گونئی(٦۰ک‌ق‌د۲۱۷۵)، گُمار/ گؤمر(۱۷ک‌ق‌د۲۲۰٤) ٤-همدان(شراء-جیحون دشت) بؤلگه‌سینین کندلری: گُنبد چای (۳۵۰*)، طاحون آباد (۲۹۰*)، جیحون آباد (۹۸۰*)، برکت‌آباد(۳۰۰*)، یئکْله (۷۲۰*)، قَهاوند (٦۲۰*)، دشته، بوْیاقچی (٦۹ک گ ۵۲۰*)، دیزه (٦۵۰*)، شیرین آباد (۵۸۰*)، آغدره (۱۳۰*)، رزج، قلعه نظرآباد، احمدآباد چشمه (۳۷۰*)، هیزج، راستگویان (۲۸۰*)، امیرآباد کوّرد/ علیقلی (۳۲۰*)، ، امامزادا پیرنهار/ خوْرورَه (٤٦۰*)، ۵-همدان(شراء-چاه دشت) بؤلگه‌سینین کندلری: قیْپچاق (٤٤۰*)، حاجی مقصود، قیرخلار، یِسیرلو (۳۸۰*)، بیوک آباد/ بؤیوک آباد، ایده‌لی، سَماوَک، میلاجِرد (۳۹۰*)، نوده، بوْزینه جِرد، همه‌کسی (۳۰۰*/ تو)، ٦-همدان(شراء-شور دشت)بؤلگه‌سینین کندلری: مسلم آباد، کوّزه ره، خوُماجین، قیشلاق آ/ ی، فیروزآباد (۱۲۰*)، عبدالرحیم، احمدآباد، ورکش، دؤولت آباد (٦۹۰*)، آب انبار (۵٤۰*)، راهجِرد (۷۸۰*) ، قوْزلوجا (۳۸*)، خیرآباد، مهاجرآباد، ۷-همدان(فامنین-پیشخور) بؤلگه‌سینین کندلری: آجیرلو، بوْزچَللو (بزچلو)، یئنگیجه، قبان قلی/ قابان قولو(بوْش)، باخچاقاز، ده قاراچای، عؤمرآباد، تَجرَک ، قرادای (قارادای)، قلقل آباد، صیدآباد، قمیشانه qomişana، مَرْغ آباد، مزرعه قازانلو(بوْش)، رضاباغی، مزرعه اسلک، پاوان، مزرعه سیدلو، مولوتپه(بوْش)، سولودره(بوْش)، ازناو، قیشلاق، خیمه گاه، مزرعه طغانی(بوْش)، باباحصاری، قارقالیق(بوْش)، زاغلیجا، ایره گوّنئی(بوْش)، کوی بولاق، قیزیل کندی، گول خندان، بازان/ بازران، مزرعه قاپالوق(بوْش)، معدن کوه، چوبوقلو، دهلق(بوْش)، مُبارکین (۱٤۰*)، صادق لو (۲٤۰*)، یاریْم قیه (۷۰*)، ده قاراچای، عمرآباد (۱۰۰*/ تو)، خوجاحصاری (۱۱۰*)، وَزَندان (۱۷۰*)، آغاج (۱٦۰*)، قالاجیق (۵۲۰*)، ۸-همدان(فامنین-خرمدشت) بؤلگه‌سینین کندلری: ماماهان (۱۹۳۰*)، سَرَه‌وَک/ سراوک (۱۰٤۰*)، جامیشلی، کلیجه/ گوّللوجه، حاجی آباد (٤۳۰*)، سَناج (٤۸۰*)، تاوالا (۲۳۰*)، فیض آباد (۸٤۰*)، نگارخاتون (۵۱۰*)، امین آباد، سارای (٦۲۰*)، جهان آباد (۳۳۰*)، ابراهیم آباد (۱۲۰*)، تاوا (٦۰۰*)، امیرآباد نورعلی (۲۹۰*)، زَرقان (۸۹۰*)، نصیرآباد (۵۲۰*)، خوْش آباد (٤۸۰*)، ۹-همدان(فامنین-مفتح)بؤلگه‌سینین کندلری: اَصله (۱٦۳۰*) ، یالقوُز باغ (٦۰*)، کَلله سر (٤۲۰*)، وَهْلَق (٦٦۰*)، حسام آباد (۱۳۰*)، قیزیل آباد، زَرَق (۲٤۰*)، قیه باغی، قوْشاجا (٤۰نفر*)، شیرابدال، خماجینع چاه بهار، قیزیل حصار (۱٤۰*)، تَمْچی (۲۱۰*)، راستگویان، قالاجیق، ۱۰-همدان(مرکزی-ابرو) بؤلگه‌سینین کندلری: چشمه ملک، سیلوار (۲٦۰*/ ی‌تو) silvar، چئشین (٤۵۰*)، خاکو، اَبروُ/ اَبری (۱٤۱۰*)، سیمین اَبروَ، ۱۱-همدان(مرکزی-سنگستان) بؤلگه‌سینین کندلری: سنگستان (۱۵٤۰*)، آبشینه، کُنجینه (۲۵۰*)، یگانه، سرخ آباد/ سرخ آب (۱۰٤۰*)، دنگَله کهریز، کوّردبولاق(بوْش)، ضیاالدین (۵۰*)(بوْش)، ایوَک (۳٦۰*)، مرادبولاغی (بوْش)، پُل شکسته، ده دلیان (۲۳۰*)، شیرآباد (۱٤۰*/ تو+فا)، آغجا سیدان، باخچا (۱۵۰*)، آغداش (۳۰*)، مهبار (۱۷۰*)، سبزآباد، گرگز/ گؤرگؤز (۱۱۰*) gorgoz، مرتع بولاق، عربلو (٤۳۰*)، مزرعه قارابورون، ۱۲-همدان(مرکزی-شرقی الوند) بؤلگه‌سینین کندلری: تَفریجان (۱۳۹۰*)، اکباتان سدّی، یئلفان (۱۲۸۰*/ تو+کو)، شمس آباد (۹۰*)، وَرکانه/ وَرکه‌نه (٦۲۰*)، علی آباد ورکانه، ارزان فود؟، تیکمه داش، ۱۳-همدان(مرکزی-غربی‌الوند)بؤلگه‌سینین کندلری : انصار الامام،

یئکّن آباد؛ چشمه قصابان، اوْزنان (*۱۶۰)، مهدی آباد، حیدره پُشتشهر، سوْلولان (۸ک‌گد *۱۰۵۰)، مَریانا/ مَریانَج (*۴۵۶۰)؛ تویبع جین؟، موُیی جین، وَفرجین، ۱۴-همدان(مرکزی-گنبد) بؤلگه‌سینین کندلری: حاجی آباد، بارابند/ براوند (*۵۱۰)، رحیم آباد، حِیران (*۵۸۰)، قیرخ قیز (*۲۸۰)، موُلوجه (*۴۶۰)، معروف (*۳۲۰)، سردره (*۴۳۰)، گُنبد (*۱۶۲۰)، قوُلوکندی، سیاه کمر/ قاراکند؟(بوْش)، کوْرکهریز (*۴۵۰)، مزرعه پودرزلو (بوْش)، ابهندو، آغ تپه (*۴۴۰)، باش قیشلاق(بوْش)، زنگی بولاق (بوْش)، مزرعه آغچاراهنگ(بوْش)، نَشَر (*۷۸۰)، قیشلاق نَشَر (*۱۰۰)، ۱۵-همدان(مرکزی-هگمتانه)بؤلگه‌سینین کندلری: قاسم آباد، علی آباد پشت نهر (*۲۵۰)، گراچقا (*۱۰۲۰)، ده پیاز، جوُرقان (*۳۷۶۰)، حسن آباد شَوَرین، رُباط شَوَرین (*۵۷۰)، علی آباد آغ حصار، نهران، اَمزاجِرد (*۴۴۰)، بهرام آباد، اوْولیا (*۸۱)، سولیجه(بوْش)، قیشلاق گمارده(بوْش)، قیشلاق (۳۷ک‌ق‌ب *۵۱۰)، ۱۶-همدان بؤلگه سینده توْرک کندلری(*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی‌آدلارلا تطبیق‌اولونمایان کندلر): آغبولاق (۲۱ک‌ق *۱۰۰۰)، آغچاخارابا (۱۵ک‌ق‌د *۸۰)، حصار دیزج (۳ک‌ق‌ب *۱۱۰۵)، کؤشْک آباد (۲۸ک‌ق *۹۱۰)، کوْردبولاق (۱۵ک‌د *۳۰۲)، یئنگیجه (۶ک‌ق‌ب *۱۰۵۰)،

همدان‌کندیستانلاری..həmədan kəndistanları [آذ، عربجه] گیلان کندیستانلاریندان بیر گؤرونتو:

همدانک..həmədanək [اؤزل آذ] علیشاه عوض ده کند آدی.

همدرد..həmdərd [صفت] دردبیر (فا: ~). **sympathetic**

همدردی..həmdərdi [آذ] دردلشمه (فا: ~). **sympathy**

همدم..həmdəm [آذ] یولداش (فا: ~). **companion**

همدملی..həmdəmli [اؤزل آذ] کلئیبر ده کند آدی.

همراه..həmrah [آذ] یانچی (فا: ~). **accopanying**

همراهلی..həmrahlı [اؤزل آذ] ۱-قاراداغ-گروس‌داش و کوْسالار - طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸]. ۲-کلئیبر ده کند آدی.

همزه..həmzə [آذ، عربجه] خیرتدک و سس تئللری بیربیرینه یاپیشاراق آغیزدان چیخان کسینتیلی سس.

همسایه..həmsayə [آذ] قونشو (فا: ~). **nieghbo (u) r**

همشهری..həmşəhri [آذ] شهرتاش (فا: ~). **fellow citizen**

همشیره..həmşirə [آذ، فا] ۱-باجی، قیزقارداش(فا: ~). **sister** ۲- پرستار. ۳-آستراخانبازار'دا چای و جلیل‌آباد دا تپه آدی، لنکران اطرافیندا ۱۹جوعصرده یاشامیش بیرطایفا آدیدیر و محتملا بو آددا بیر شهر ساسانی دؤورونه عاید اولمالیدیر[۱۶۱-۲۴۲].

هم‌صحبت..həm söhbət [صفت] صحبت یولداشلیغی (فا: ~). **interlocutor**

هم‌مذهب..məzhəb həm [صفت] بیر مذهبده اولان (فا: ~). Coreligigionist

هم‌فیکیر..həm fikir [آد] بیر دْشونجه‌لی، اوْیداش.

همکلاس..həmkilas [آد] بیر کلاسدا اولان (فا: ~). classmate

همگرایی..həmgərayi [آد] یؤن بیرلیگی (فا: ~). convergence

همن..həmən [ظرف] همن‌همن: درحال، فورا (فا: ~). immediately

هموار..həmvar [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸]. گئرمی‌ده-کندآدی.

همه..həmə [آد، فا] هامی.

همه‌سین..həməsin [اؤزل آد] همه سین تؤرکماده: تهران-تجریش دا کند آدی.

همه‌شان..həməşan [اؤزل آد] گئرمی ده کند آدی.

همه‌کسی..həməkəsi [اؤزل آد] همدان رزن ده کند آدی.

همیشه..həmişə [ظ، فا] دایما، هرزامان، هرواخت (فا: همیشه).

همیشه باهار..həmişə bahar [آد، بیتگی] ایلین بؤتون فصیل‌لرینده چیچک آچان جیر قیزیل گؤلو نوْعو (فا: گل همیشه بهار).

همین..həmin [ض، فا] بوُ (فا: همن).

هن..hən [دا] ائوئت، باش اؤسته (فا: بله). yes

هنا..hənа [آد] قالی چارچوبونون قیراغیندا کی دیکئی چوبوقلار {یان+ا› یانا› هنا[۶]}.

هندبال..həndbal [آد، اینـ] ال توْپو (فا: ~).

هندزمین..həndzəmin [اؤزل آد] تاروُم دا کند آدی.

هندسه..həndəsə [عربجه] جیسیم‌لرین سطح بیچیم‌لرینی اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا: ~). goemetry

هندسی یوکسه‌لیش..həndəsi yüksəliş [آد] هندسی تصاعُد (فا: تصاعد هندسی). geometrical progression

هنده ور..həndəvər [یان یؤوره] یان یؤوره.

هَندیک..həndik [اؤزل آد] هَندؤک: اوُرمیه ده کند آدی.

هُنَذی..honəzi [اؤزل آد] بجنورد دا کند آدی.

هنر..hünər [آد، فا] باشاری و یئته نک‌دن عمله گلن اینجه صنعت (فا: ~). art

هَنَک..hənək [ارمنی جه] ظارافات، شاکا (فا: شوخی). Joke {باخ: انه‌مک}.

هنک‌چی..hənəkçi [صفت] مزاح ائدن (فا: بذله گو). jester

هنَک‌چی‌لیق..hənəkçilik [آد] شاکالاشما (فا: بذله گوئی). joking

هنَگام..həngam [ظ، فا] واخت، چاغ، زامان.

هنگاما..həngama [ظ، فا] هنگامه: معرکه، گؤرولتو، قوْوغا.

هَنگَروان..həngərvan [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {باخ: انگ+ ار+ بان}.

هنوز..hənuz [ظ، فا] هله، هله ده (فا: هنوز). yet

هنیرتی..hənirti [آد] چوخ ایستی هاوا اوچون ده سؤیله‌نیر.

هنیرتی لنمک..hənirtilənmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ ایستی هاوا گلمک، چوخ ایستی هاوا پوْفلنمک.

هنیرتی‌له‌مک..hənirtiləmək [تاثیرلی ائیلم] چوخ ایستی هاوا وئرمک.

هنیرتی‌لی..hənirtili [صفت] چوخ ایستی‌هاواسی‌اولان یئر" ~گوْن، ~یئر".

هنیلتی..hənilti [اینیلتی] اینیلده‌مه سسی.

هَوس..həvəs [آد، عربجه] ایستک، اَییلیم، شوْوق (فا: ~).

هَوسکار..həvskar [آد] بیر ایشه و شئیه چوْخ ایستکلی اولان.

هَوسلنمک..həvəslənmək [تاثیرسیز ائیلم] ماراق لانماق، هوَسی اوْیانماق.

هَوسه‌مک..həvsəmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: اؤوسه‌مک، اَوسه‌مک.

هَوَسیمک..həvəsimək [تاثیرسیز ائیلم] مئیل ائتمک، ماراق لانماق، هوَسی اوْیانماق، هوسه گلمک.

هَوک..həvək [باخ] هَونگ.

هَوَمَند..həvəmənd [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

هَونْگ..həvəng [آد، فا ‹هاون›] مختلف ماددەلری دؤیوب توْز حالینا گتیرمک اوْچون قاب و دستک‌دن عبارت آلَت (فا: هاون) {محتملاً اوْوماق› اوْوان› اوْوانگ› هونگ[۵]}.

هَوه..həvə [باخ: هونگ] بؤیوک دیشلی بیر نوْع دفه، خالچا و پالاز کیمی شئیلری توْخویارکن ایلمک‌لری برکیتمک اوْچون دیشلی و اوُجو کسیک آلَت.

هَوه دیشلی..həvədişli [صفت] دیشلری هوه کیمی بؤیوک اولان.

هَوه‌لنمک..həvələnmək [بلسیزائیلم] هوه ایله دؤیولوب برکیدیلمک.

هَوه‌له‌مک..həvələmək [تاثیرلی ائیلم] ایلمک‌لری‌هوه‌ایله‌دؤیوب-برکیتمک.

هَوه‌جوُدا..həvəcuda [آد، بیتگی] خالق‌طبابتینده‌ایشله‌نن‌بیربیتگی-نوعو[۱۳۶].

هَویج..həvic [آد، بیتگی] چتیرگیللردن، سبزه اولاراق، مخروط بیچیمینده واوُزون کؤکلو، ایکی ایللیک بیتگی، کئشیر، یئر کؤکو، ساری توُرپ (فا: هویج). daucus carota

هَوین..həvin [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {ائوین، یورد}.

هَویستین..həvistin [اؤزل آد] مرند ده کند آدی {اَو+ایس+تین: روح ایزی اوْلان ائو و یئر}.

هوْ..ho [آد]هوْ سسی، باخ: هوْهوْ.

هوْبی..hobi [آد، اینـ]دوْشگوْ، والئه.

هوْپ..hop [سس تق]بیرینی دوُردورماق اوْچون سؤیله‌نن بیر سؤز، عدتا ماشینی دوُردورماق اوْچون سؤیله‌نیر (فا: وایستا، بِایست). hoopoe

هوْپ هوپ..hophop [ن، ت]بیرینی دوُردورماق و اوْیاتماق اوْچون سؤیله‌نن سؤز (فا: وایستا، بِایست). Hoopoe ۲-هوْپ هوْپ ۲(د، دا، دیرگی) بوبیو، داراق‌لی قوش (فا: هد هد).

هوْپبا..hopba [سس تق]بالاجا اوشاغین قوللاریندان توتاراق و هوْپاندیراراق دئییلن سؤز (فا: بیر- در مورد بچه).

هوْپباجا..hopbaca [ظرف]هوپبا داورانیشلی.

هوْپبالا..hopbala [باغلاییجی سؤز] کیچیک اوشاقلار آددیم آتارکن اوْلارا اوْرک وئرمک اوچون بوسؤز سؤیله‌نیر (فا: بیر - در مورد بچه).

هوْپبالان دور..hopbalan dur [باخ]دوْنبالان پیس.

هوْپبالیق..hopbalıq [آد]هوپبا گئتمه وضعیتی.

هوْپبانا هوْپبانا..hopbana hopbana [آد]آتیلا آتیلا (فا: پران پران). jumping, hopping, leaping

هوْپباندیرماق..hopbandırmaq [تاثیرلی ائیلم]آتلاندیرماق، هوْپانما-سینا یول آچماق، سیچراتماق، بیر شئیین اوستوندن آتلاندیرماق (فا: پراندن). t~ to jump/ to hop

هوْپبانماق..hopbanmaq [تاثیرسیز ائیلم]آتلانماق، آتیلماق، سیچراماق، بیر شئیین اوستوندن آتیلیب گئچمک (فا: جستن). to jump

هوْپبانیش..hopbanış [آد]هوْپبانما، آتلانما، آتلانیش (فا: پرش). jump

هوْپبانیشماق..hopbanışmaq [قا]هوپبانماق، آتیلماق.

هوْپبولداماق..hopbuldamaq [باخ]هوپبانماق.

هوْپدورماق..hopdurmaq [تاثیرسیز ائیلم]سوْمورماق، یاواش یاواش جانینا چکمک، اودماق، سورماق "توپراق سویو هوْپدوردو" (فا: مکیدن). to absorb

هوْپدوروجو..hopdurucu [آد]سوْموروجو، اوُدوجو، سوْروجو (فا: مکنده).

هوْپدورولماق..hopdurulmaq [بلسیز ائیلم]هوْپدورماق ایشی گؤرولمک (فا: مکیده شدن). to cause to be absorbed

هوْپلاتماق..hoplatmaq [تاثیرلی ائیلم]هوپلانماسینا یول آچماق.

هوْپلاتیلماق..hoplatılmaq [بلسیز ائیلم]هوپلاماق ایشی گؤرولمک.

هوْپلاشماق..hoplaşmaq [قا]آتیلیب دوْشمک، اوْیناشماق.

هوْپلاماق..hoplamaq [تاثیرلی ائیلم]سوْمورماق، هوْپدورماق.

هوْپلاییش..hoplayış [آد]هوپلاماق ایشی.

هوْپما..hopma [آد]سوْمورما، هوْپدورما (فا: مکش).

هوْپماق..hopmaq [تاثیرلی ائیلم]سوْمورماق، هوْپدورماق (فا: مکیدن). to soak

هوْپوردا‌تماق..hopurdatmaq [ائتدیرگن ائیلم]هوْپورماسینا سبب اوْلماق.

هوْپوردامق..hopurdamaq [بلسیز ائیلم]هوْپورماق، هؤپورتو ایله اوُدماق.

هوْپورماق..hopurmaq [تاثیرسیز ائیلم]هوْپلاماق، اوُدماق، هوپور-داتاراق اوُدماق، هوپ‌کیمی بیر سسله یئمک و اودماق (فا: مکیدن) to absorb {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوْپ› هوپورداتاراق ایچمک}.

هوْتان..hotan [اؤزل آد]اوُیغورلارین (م۸)قوُردوقلاری بیر شهر[۵۴] {ختن}.

هوْتم .. Hotəm [اؤزل آد]چین توْرکلری بوْی‌لاریندانديرـ[۱۵۸-۸۱].

هوْتوز..hotuz [آد، دا] ۱-قادین‌لارین سوس اوْچون ساچلارینا تاخلدیقلاری کیچیک باشلیق، هوْتوس. ۲-طاووس قوشو و تویوق کیمی قوشلارین باشلارینداا اوْلان توْکلر.

هوْچاز..hoçaz [اؤزل آد] لاچین‌دا کند و چای(هوْجازسو) آدی[۲۴۰].

هوْداق..hodaq [آد، دا] کوْتانا قوشولان اؤکوز.

هوْداق کاروان..hodaq karvan [باخ]قوُیروق دوْغدو.

هوْداقچی..hodaqçı [آد، دا] کوْتانا قوشولان اؤکوزو سورن کیمسه.

هوْدان..hodan [آد، بیتگی]سیغیردیلی سوْیوندان کؤکو قوْورولاراق یئییلن، چیچکلریندن طیبده یارارلانیلان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). borrego officinalis

هوْدو هوْدو..hodu hodu [باخ]قوْدوقوْدو.

هوْر..hor [آد]هوْرهوْر سسی. ۲-هوْر ۲(آنادولو دئییشینده) باخ: خوْر.

هوْرات..horat [اؤزل آد]باخ: هوْراند.

هوْر هوْر..hor hor [آد]سس چیخاراراق آخان سو، خور خوْر.

هوْرادیز..horadız [اؤزل آد]ماساللی‌دا یئر آدی[۲۴۰].

هوْرادیل..horadil [اؤزل آد]شاماخی‌دا سیْراداغ آدی[۲۴۰].

هوْراند..horand [اؤزل آد]هوْرات: اهرین ۴۷کق یئر آلیب و نفوسو ۸۰۰* نفر اولاراق اهالیسی تورک دولر {بو کلمه هوْر+آند سؤزلرندن دوْزلمیشدیر و هوْر"لارین آندلی ویا سندلی یئرلری مفهوموندادیر، باخ: هوررلر}.

هوْرتلاق..hortlaq [آد]بعضی‌لرینین یانلیشجا اینانديغینا گؤره مزاردان‌چیخان و اینسانلاری قوْرخودان اؤلو، خورتدان.

هوْرتلاماق..hortlamaq [تاثیرسیزائیلم] اؤلومزاردان‌چیغماق، خورتلاماق.

هوْرتلانماق..hortlanmaq [باخ] هوْرتولداتماق، خورتولداتماق.

هوْرتولتو..hortultu [آد] هوْرولداداراق چیخان سس.

هوْرتولداتماق..hortuldatmaq [تاثیرلی ائیلم] خوْرتولداتماق، هوْپلاماق، اوُدماق "سویو هورتولداتاراق ایچدی".

هوْرتولداماق..hortuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] خوْرتولداماق.

هوْرداشی..hordaşı [اؤزل آد] باخ کیْغال قالاسی[۶۶].

هوْررا..horra [آد] هوْرلا: ۱-سیوی وآخیجی بیر وضعیتده اوْلان ماده. ۲-بیر نوع سوُلو یئمک "آرپا اونوندان هوْررا پیشیردی، ایت اوچون هوررا حاضرلادی" (فا: نوعی خوراکی) {سس‌تق: خوْرولداتما}.

هوْرزوم..horzum [اؤزل آد] عثمانلی بیرلیگینده یئرآلان بیر توْرک بوْیو[۲۰۹]. (خوارزم سؤزوندن)

هوْرلا..horla [آد] باخ: هوْررا.

هوْرلاماق..horlamaq [سس‌تق] خورلاماق، خورخور دئیه سس چیخارماق (فا: خورخور صدا کردن).

هوْرلان..horlan [اؤزل آد] شبستر ده کند آدی {هوررلر یئری}.

هوْرلاییش..horlayış [آد] خورلایش.

هوْرمون..hormon [آد، یو: ترپه‌دن] بدنین ایچینده وزی‌لرین سیْزدیردیغی مادّه‌لره وئریلن آد (فا: ~).

هوْرو..horu [اؤزل آد] ماکی، مراغا، اوُجان‌داکندآدی {باخ: هوُررلر}.

هوْرولتو..horultu [آد] خورولتو.

هوْرولداماق..horuldamaq [تاثیرسیز ائیلم] خورولداماق.

هوْرولداییش..horuldayış [آد] خورولداییش.

هوْروْولو..horovlu [اؤزل آد] جبراییل'ده کند آدی[۲۴۰].

هوْرهوْر سسی..horhor səsi [آد] هوْرولداتاراق چیخان سس.

هوْرید..horid [اؤزل آد] بالاکن'ده داغ آدی(۳۰۰۵)[۲۴۰].

هوْرین..horin [اؤزل آد] هَرین: سالماس دا کند آدی.

هوْزا..hoza [باخ] هوْزو.

هوْزان..hozan [باخ] خوْزان، کؤوشن.

هوْزلانماق..hozlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیک باشلیق ائتمک، قابالانماق.

هوْزو..hozu [صفت] سلقه‌سیز، یؤندم‌سیز ایش گؤرن. {کوْسا› هوْزا[۵]}.

هوْش..hoş [سس‌تق] آت و ائششگی دایاندیرماق اوْچون چیخاریلان سس (فا: صدایی‌برای ایستاندن خر واسب). to {بو کلمه اینگیلیزجه ده hush شکلینده ایشله‌نیر}.

هوْل..hol [این، آ] هال، بؤیوک اوْتاق.

هوْل..hol [آد، عربجه] هؤول، اضطراب معناسیندا بیر سؤز.

هوْلا..hola [سس‌تق] خرمن‌دؤیمک اوچون یان یانا قوْشولان جوت "هوْلا قوْشماق: خرمن دؤیمک‌اوْچون‌جوْت قوْشماق، هوْلا مال کیمی دوْلاندیرماق: آلداداراق دوْلاندیرماق[۵]".

هوْلا..hola [اؤزل آد] پاپارلی بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

هوْلاسوُ..holasu [اؤزل آد] سایین‌قالادا کند و کندیستان آدی.

هوْلاوار..holavar [آد، یازین] بو نوع قوْشقو ایش‌واختی خالق ایچینده اوخونار و روحی کؤمک سایلیر، معمولا بایاتی شکلینده اولوللار، اؤرنک "قارا کیلیم ناز ائیلر. قوْیوق بوُلار توْز ائیلر. آی قارانلیق گئجه ده. کوْتانی پرواز ائیلر. "[۷۳، ۷۴] (فا: نوعی شعر فولکلوریک آذربایجانی) {هوْلا+وار}.

هوْلاوار چکمک..holavar çəkmək [باخ] هوْلاوارلاماق.

هوْلاوارلاماق..holavarlamaq [تاثیرلی ائیلم] هوْلاوار اوْخوماق.

هوْلدینق..holdinq [آد، این] آناوْرتاقلیق، بیر چوْخ شرکت و اوْرتاقلیغی الینده توُتان یاتیریم اوْرتاقلیغی.

هوْلناک..holnak [صفت، عربجه] قوْرخولو، دهشتلی.

هوْلوق..holuq [اؤزل آد] سرابدا کند آدی {اوُلوق/ اوْلوق/ هوْلوق: اوُلو}.

هوْلی..holı [ظرف] چیلیک دسته اوْیونوندا چیلیگی گؤیده ووُرماق "هوْلی ووُرماق".

هوْلیقان..holiqan [آد، اینـ] اؤزللیکله فوُتبالدا آشیری‌فاناتیزمی بسله-ین و چئوره‌یه ضرر وئرن طرفدار ویا کیمسه، سرسری.

هوْما..homa [اؤزل آد] ائیمیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

هوْمار..homar [اؤزل آد] خوُمار {قوُمار/ قام+ار، سحرلی و قوتسال آدام}.

هوْمار آرسلان..homar arslan [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

هوْمار تَکین..homar təkin [تاریخی اؤزل آد] خوارزَمشاهلار دؤولتی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

هوْماربای..homarbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: هوْمار+ بای[۷].

هوْماربگ..homarbəy [تاریخی اؤزل آد] توْلون‌اوْغوللاربگ‌لریندن‌توْلون بگین اوْغلو[۷].

هوْمارتاش..homartaş [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

هوْموُ..homu [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {اوُمو: اوُمود یئری}.

هوْموژئن..homojen [آد، فرانسیزجا] باغلاشیق، متجانس (فا: هوموژن).

هوْموس..homos [آد، لا] چوْروموش بیتگی‌لردن‌دؤزه‌لن توْپراق جنسی.

هوْموسئکسوْآل..homoseksual [صفت، فرانسیزجا] ائش‌جنسل (فا: ~) homosexualist

هوْموفیلی..homofili [آد، فرانسیزجا] قانین گئج لاختالانماسیله تانینان بیر نوع خسته‌لیک (فا: هموفیلی).

هوْموقلوبین..homoqlobin [آد، فرانسیزجا] قانین یوارجیق‌لارینین قیرمیزی ماده‌سی (فا: هموگلوبین).

هوْمولوْق..homoloq [آد، فرانسیزجا] بیر باشقاسی‌نین بوتونلوکله یئرینی توتان (فا: هومولوگ).

هوْمونلو..homunlu [اؤزل آد] شاهسون‌ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸] {اوممماق: اومونلو}.

هوُنان‌دؤزو..hunandüzu [اؤزل آد] ۱-توْووز'دا بیر دؤزلوک آدی ۲- هوُن بوْیو آدیلا باغلیدیر[۲۴۲-۱۶۳].

هوْو..hov [آد، سس‌تق، دا] ۱-کؤمک "بیر کؤمه‌ییم هوْووم اولایدی". ۲-باخ: هوْ. ۳-شیشمه، قابارما "بارماغی یانیب هوْو ائیله ییب". ٤- هوْوخورما سسی (فا: صدای هووهوو).

هوْوچکمک..hov çəkmək [تاثیرسیز ائیلم، ‹هاوا›] هاوا آلیب چیرک لنمک.

هوْوخماق..hovxmaq [باخ] هوْوخورماق.

هوْوخورماق..hovxurmaq [تاثیرلی ائیلم، سس‌تق] یاریم بوْکولو بارماق لارینی آغزینا توتاراق اوْنلاری نفسی ایله قیزدیرماق، هوْولاماق (فا: انگشتها را با نفس گرم کردن).

هوْوسان..hovsan [اؤزل آد] باکی'دا کند آدی[۲٤۰].

هوْولاماق..hovlamaq [تاثیرلی ائیلم] هوْوخورماق.

هوْولانماق..hovlanmaq [هاوالانماق] نفسیله هوْو ائیله مک، .

هوْووُر..hovur [آد، هاوا‹هوْوور] آزاجیق زامان، آز واخت "بیر ایکی هوْوور صحبت‌دن سوْنرا آیاغا دور" (فا: اندک مدتی).

هوْوی..hovı [اؤزل آد] هشتپر ده چای آدی.

هوْویارپاغی..hovyarpağı [آد، بیتگی] خالق‌طبابتینده ایشله‌نن بیربیتگی-نوعو[۱۳٦].

هوْویت..hoviyət [آد، عربجه] کیملیک (فا: هوویت).

هوْویت‌سیز..hoviyətsız [صفت] کیملیک‌سیز، مجهول-الهویه. anonymous

هوْها..hoha [باخ] هوْ هوْ.

هوْهوْ..hoho [آد] هوْ سسی، باخ: هوْ.

هوْهوْ..hoho [سس تق] قارامالی حرکته گتیرمک اوْچون ایشله دیلن سؤز"هوْهو دئیه اینک‌لری سوْروردو" (فا: صدایی برای راندن احشام).

هوْهوْلاماق..hoholamaq [تاثیرلی ائیلم] هوْهوْدئیه قارامالی حرکته گتیرمک.

هوْی..hoy [سس تق] های، اوْی.

هوْیدو هوْیدو..hoydu hoydu [آد] ۱-گوْله‌رک ویا اله سالاراق چیخاریلان مختلف سس‌لر. ۲- باخ: هایدی.

هوْیدو هوْیدویا گؤتورمک..hoydu hoyduya götürmək [باخ] هوْیدولاماق.

هوْیدولاماق..hoydulamaq [تاثیرلی ائیلم] هوْیدوهویدوائله‌مک (فا: هو کردن).

هوْیدوهوْیدویا گؤتورمک..hoyduhoyduya götürmək [باخ] هوْیدولاماق.

هوْیرات..hoyrat [اؤزل آد] باياتی کیمی شعرنوْعو[٥٤]. بیرنوع‌ازگی‌لی-اوْخوما.

هوْیوق..hoyuq [آد، دا] بوْستان قوْرخولوغو.

هؤپورتو..höpürtü [آد] هؤپورتوسسی، هوْپورداما.

هؤپورتولو..höpürtülü [صفت] هؤپورتوایله سس چیخارما.

هؤپوردتمک..höpürdətmək [ائتدیرگن ائیلم] باخ: هوْپورداتماق.

هؤپوردمک..höpürdəmək [تاثیرلی ائیلم] باخ: هوْپورداماق.

هؤججه‌لمک(هؤججولمک)..höccələmək(höccülələmək) [باخ] هئجالاماق.

هؤدر..hödər [اؤزل آد] هوْدَر: خوی و سالماس دا کند آدی {۱- اؤده مک دن اؤدر: وفالی، ایلقارینا باغلی. ۲-اؤتر شکلینده گئچمک و کؤچمک سوزونه باغلانیر}.

هؤده لک..hödələk [صفت] تله سیک و نقصانلی دانیشان کیمسه.

هؤرجون..hörcün [آد] ایپ نردیبان.

هؤردورمک..hördürmək [ائتدیرگن ائیلم] هؤرمک ایشین گؤردورمک.

هؤرک..hörək [آد] دوُوار (فا: دیوار).

هؤرگن..hörgən [آد] اورقان (فا: عضو).

هؤرگن‌سل..hörgənsəl [صفت] هؤرگن‌له‌ایلگی‌لی، اوْرقانیک (فا: عضوی).

هؤرگو..hörgü [آد] هؤرولموش ساچ، هؤرولموش اوْلان هر شئی، هؤروک (فا: بافته). woven

هؤرگوت..hörgüt [آد] تشکیلات، شبکه، تشکّل، اوْرتاق بیر آماجلا قورولان قورولوش (فا: شبکه). net

höргütcu..hörgütçü [صفت] هؤرگوت قوران، هؤرگوت لوین.

höргütcülük..hörgütçülük [آد] هؤرگوت قورما ایشی.

höргütsüz..hörgütsüz [صفت] هؤرگوت لنمه میش.

höргütləndirmək..hörgütləndirmək [تاثیرلی ائیلم] هؤرگوت‌له‌مک، تشکیلات لاندیرماق.

höргütləndirilmək..hörgütləndirilmək [بلسیز ائیلم] هؤرگوت لنمک ایشی گؤرولمک.

höргütlənmək..hörgütlənmək [تاثیرسیز ائیلم] تشکیلات لانماق.

höргütlü..hörgütlü [صفت] هؤرگوت لنمیش.

höргütləmək..hörgütləmək [تاثیرلی ائیلم] تشکیلات لاندیرماق، هؤرگوت دؤزلتمک.

höргütlənişi..hörgütlənişi [آد] هؤرگوت لنمک ایشی ویا بیچیمی.

höргütləyiş..hörgütləyiş [آد] هؤرگوت‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

höргütsəl..hörgütsəl [صفت] هؤرگوت‌له ایلگی‌لی.

höргütsüzlük..hörgütsüzlük [آد] هؤرگوتو اولماما وضعیتی.

höргüc..hörgüc [آد] دوه‌نین بئلینده اولان تومسک چیخینتی (فا: کوهان). hump (of a camel) {هؤرمک دن}.

höргüclü..hörgüclü [صفت] هؤرگوجو اولان (دوه اوچون).

höргüçü..hörgüçü [صفت] هؤرگو دؤزلدیب ساتان کیمسه.

höргüçülük..hörgüçülük [آد] هؤرگو دوزلتمه ویا ساتما.

höргüsüz..hörgüsüz [صفت] هؤرگوسو اولمایان.

höргüləmək..hörgüləmək [تاثیرلی ائیلم] هؤرگو شکلینه سالماق.

höргə..hörgə [آد] ۱-ایپ ایرمک اوچون ایشله‌نن آغاج، هؤرگه و ایغ. ۲-موتیف.

hörləmək..hörləmək [باخ] هئرله‌مک، هئره کیمی دوزمک.

hörmək..hörmək [تاثیرلی ائیلم] ایپ‌و تئل کیمی‌شئیلری بیربیرینه گئچیره‌رک توخوماق، دوُوارکیمی شئیلری دوزلتمک، هؤروک توخوماق (فا: بافتن). to spin or weave {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹اؤرمک›}.

hörməcə..hörməcə [آد] هؤرولن شئی.

hörən..hörən [آد] اسکی تیکینتی و شهر قالینتی سی، خارابالیق.

hörənlik..hörənlik [آد] هؤرن وضعیتینه گلمیش وخرابه‌لیک.

hörü..hörü [آد، سومرجه‹اوُرو›] ۱-هؤرمک‌ایشی (فا: بافته). ۲-تارلا-لاردا سئله قارشی دؤزه‌نیلن سد (فا: بند سیلگیر). ۳-اوْتلاق، اؤرو-

hörüş..hörüş [آد] هؤرمک ایشی ویا بیچیمی، اؤروش.

hörücü..hörücü [آد] هؤرمک ایشینی گؤرن، هؤرن(فا: بافنده) weaver

hörücülük..hörücülük [آد] هؤرو دؤزَلتمه ایشی.

hörük..hörük [آد] هؤرولموش‌ساچ، اؤرکن، ایپ وهر شئی، توْخونموش شئی (فا: گیسوی بافته). plait {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اؤرجوک›}.

hörüklətmək..hörüklətmək [صفت] هؤروکلوائتمک t~ to plait

hörüklənmək..hörüklənmək [بلسیز ائیلم] هؤروک لو اولماق.

hörüklənmiş..hörüklənmiş [صفت] هؤروک لو، هؤروک کیمی اولموش.

hörükləmək..hörükləmək [تاثیرلی ائیلم] هؤروک کیمی‌هؤرمک to plait

hörüklü..hörüklü [صفت] هؤروگو اولان، هؤرولموش.

hörüklü kükə..hörüklü kükə [آد] بیر نوع کوُکه.

hörülmək..hörülmək [بلسیز ائیلم] هؤرمک‌ایشی‌گؤرولمک (فا: چیده شدن، بافته‌شدن)tobe plaited{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اورولمک، اورولماق›}.

hörülmüş..hörülmüş [صفت] هؤروک، هؤرولو دوُوار ویا بیرینین اوستونه قالانان هرشئی "هؤرمه ساچ، ..." (فا: بافته شده).

hörülü..hörülü [صفت] هؤرولموش اولان.

hörülüş..hörülüş [آد] هؤرولمک ایشی ویا بیچیمی.

hörüm..hörüm [آد] هؤرمک ایشی، هؤرو.

hörümcək..hörümcək [آد، دیرگی] اکلَملی ، دؤرد جوْت آیاقلی، بعضی‌لری آو اوْچون آغ قوْران بیر بؤجک (فا: عنکبوت). aranea، spider {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹اؤرومجک›}.

hörümcək toru..hörümcək توْرو [آد] هؤرمجک‌لرین یاپیشقان مادّه‌دن دؤزلتدیکلری و توْخودوقلاری توْر.

hörümcəksi..hörümcəksi [صفت] هؤرمجک آغی کیمی اینجه توخولو.

hörümcək quşu..hörümcək قوشو [آد، دیرگی] باشی بؤیوک، گوْجلو، قیوریق دیمدیلکی، اوُزن قوُیروقلو، آولا گئچینن بیر قوش lanius

hörümcək quşugillər..hörümcək قوشوگیللر [آد، دیرگی] هؤرومجک قوشو و بنزرلرینی ایچینه آلان اؤتوجو قوشلار سوْیو (فا: تیره از پرندگان).

hörümcək kənəsi..hörümcək کنه سی [آد، دیرگی] بیر نوْع کنه.

hörümcəklənmək..hörümcəklənmək [تاثیرسیزائیلم] بیریئر هؤرومجک آغی ایله هؤرولمک.

هؤرومجکلی..hörümcəkli [صفت] هؤرمجَک ویا اوْنون آغی اوْلان یئر.

هؤره..hörə [باخ] هئره.

هؤنکورتمک..hönkürtmək [تاثیرسیز ائیلم] هؤنکورتو ایله آغلاتماق t~to cry

هؤنکورتو..hönkürtü [آد، سس‌تق، باخ: هین] هؤنکوروب آغلایارکن-چیخاریلان‌سس، هیْچقیراهیچقیرا (فا: هق‌هق)sob

هؤنکورتو قوْپارماق(ووُرماق)..hönkürtü qoparmaq(vurmaq) [تاثیرسیز ائیلم] هؤنکورتو ایله آغلاماق.

هؤنکورمک..hönkürmək [تاثیرسیز ائیلم] هؤنکورتو ایله آغلاماق to sob, to cry bitterly

هؤنکوروشمک..hönkürüşmək [قا] بیرلیکده هؤنکورمک.

هؤنکوره هؤنکوره..hönkürə hönkürə [ظرف] هؤنکورتو ایله.

هؤوره..hövrə [آد] فحل (فا: فحل).

هؤوسر..hövsər [آد] ۱-دنی اؤوسه‌مک اوْچون تاباق وآلَت، اؤوسر. ۲-هؤوسه‌یه‌رک بوُغدا وتاخیلدان آیریلان زیبیل.

هؤوسه‌مک..hövsəmək [باخ] اَوسه‌مک.

هؤوسه‌له‌مک..hövsələmək [باخ] اَوسه‌مک.

هؤوکه‌له‌مک..hövkələmək [باخ] اؤوکه‌له‌مک.

هؤیج..höyəc [باخ] اؤیج. ایکی اوچ یاشیندا ارکک قوْیون، اؤگج، (فا: گوسفند سه ساله).

هؤیکؤرمک..höykürmək [تاثیرسیز ائیلم] هایقیرماق، باغیرماق.

هؤیوش..höyüş [صفت، دا] بیرقدر یاش ونم، نملی، نم چکمیش.

هؤیوشله‌مک..höyüşləmək [تاثیرسیز ائیلم] نم‌چکمک، نملنمک، یاشلانماق.

هؤیوک..höyük [آد] کوْل تپه، تاریخی ییخینتی‌لی و خارابا تپه.

هوُ..hu [ن] درویشلرین شُعاری، چاغیرما سسی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

هوُبان..huban [اؤزل آد] ایلام تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هوُبه کوخان..hubəkuxan [اؤزل آد] قوْشاچای دا کند آدی.

هوُتران..hutran [اؤزل آد] ایلام تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هوُتواینی..hutuini [اؤزل آد] اوُرارتو تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هوُداق..hudaq [آد] کوْتان اؤکوزلرینه کؤمک مقصدیله قوْشولموش ایکینجی بوْیوندوروق.

هوُداقچی..hudaqçı [آد] هوُداق سوْرن.

هوُربی..hurbi [اؤزل آد] ایلام تانری‌لاریندان[۲۱۱].

هوُرپاتیلا..hurpatila [اؤزل آد] هوُرریلر دؤورو بیرخاقانین آدی (هوررى+آتیلا) {آلپ+آتیلا}.

هوُررا..hurra [ن، اینـ] یاشا آنلامیندا بیر سؤز.

هوُرری..hurri [اؤزل آد] باخ: هوُرریلر.

هوُرریلر..hurrilər [اؤزل آد] هوُرلار: میتانی‌لر یا هورریلر م.ق۳-٤جو مین ایللرده آذربایجان یوْل ایله زاقروس داغی‌نین قوزئی ایندە (زاب چایی قوزئی ایندە) خوی، سالماس و اورمو گؤلونون آرالاریندا یئرلشمیشلر و ۲جی مین ایللرده آذربایجان‌ین غربینده و بوتون ارمنستان فلاتیندا یاییلمیشلار و اوْرارتو، هیت، آسوری‌لر و کاسسی‌لرله قونشو اوْلوبلار، بوگونکو "اورفا" شهری اوْزامان "هوُرا" آدیندا اوْلاراق اوْنلارین باشکندی اوْلموشدور، بوْغازکؤی داش یازیتیندا (م‌ق ۱۵جی عصر) آدلاری hu-u-ur و دیللری hurli شکلینده حکّ اولموشدور، یوخاری بین‌النهرین‌ده‌کی هوررى‌لرین باشکندلری هابور چایی کناریندا "واشوقاننی" شهرایدی[۸]، بوُ اوُلوس م‌ق۲جی مین‌ایللره قدر هوررى آدینی داشییاراق سوْنرالار آدینی میتاننی آدینا بوُراخدی، بو قوْوم آسوریلرله دؤیوشوبلر و م ق۱۵جی یوْزیلده هیت'لره یئنیلیب‌لر، شاهلاریندان "تیشاری، شاششاتار، ماتتی وازا، هورپاتیلا، اینسوُکوش" آدلارینا اشاره ائتمک اوْلار، بوآدلارین ایچینده هورپاتیلا، آلپ آتیلا سؤزونو آندیریر، بعضی بیلگین‌لرجه حورى کلمه‌سی بو قومون آدیندان آلینمالیدیر، هورى‌لر سونرالار هیت‌لره تابع اوْلورلار، بوقوم هیت‌لر و اوْرارتولار کیمی التصاقی دیللی سایبلیرلار.

هوُرلار..hurlar [اؤزل آد] هوُریلر.

هوُرمان..hurman [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی {هورلارا عاید یئر}.

هوُرموغان..hurmuğan [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {هوُر+موُغان: باخ: هورریلر}.

هوُره..hurə [اؤزل آد] شهرکرد دا کند آدی.قروه دا داغ آدی.

هوُریش‌خانا..hurişxana [اؤزل آد] خوی دا داغ و چای آدی.

هوُزیه..huziyə [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

هوُش..huş [اؤزل آد] بیر چام آغاجی توْرو[۷].

هوُش..huş [ع ‹تو: اوُس›] دوْشونوش، اوُس (فا: ذکا).

هوُش‌آغاجی..huş ağacı [آد، بیتگی] قایین گیللردن آغ قابیق ایله تاختاسیندان ناجارلیقدا و کاغاذ دوْزلتمه‌ده یارارلانیلان و بوْیو ۳۰ مترەقدَر اوْلان سوْیوق و ایلیق اؤلکه‌لرآغاجی betulus

هوُشبگ..huşbəy [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی آتابگ‌لریندن[۷].

هوُشدولومبای..huşdulumbay [آد] مایماق، کئی (قاپناق: خسرو).

هوُشدولومواى..huşdulumvay [آد] مایماق، کئی(قاپناق: خسرو).

هوُشنگ‌جعفری..huşəng cəfəri [اؤزل آد] آذربایجانین چاغداش

شاعرلریندندیر[۳].

هوُشنگ مئیدانی..huşəng meydani [اؤزل آد] باخ: خیاو.

هوُلارَش..hularəş [اؤزل آد] اوُرمیه ده داغ آدی.

هوُلاکوبوْلخان..hulakubolxan [اؤزل آد] گنبد ده کند آدی.

هوُلاکوخان..hulakuxan [تاریخی اؤزل آد] باخ: قوُلاقوُ+خان؛ چَنگیزخان'ین تورونو. توُلای‌خان'ین اوْغلو. قوُبیلای‌خاقان'ین قارداشی. ایلخانلیلار دؤولتی‌نین قورُوجوسو و ایلک خانی، عاباسیلَر خلیفه‌لیگنی یئخاراق تاریخ ساحه‌سیندن سیلن اؤنلو کیشی[۷]. {هوُلاکی' شکلینده اوْلمالیدیر}.

هوُلاکوقالاسی..hulakuqalası [اؤزل آد] اورمیه گؤلونون شاه آداسیندادیر، بو قالانی ۷۰جی یوّزیل‌ده هولاکوخان یئنیدن بنا ائدیبدیر، آغ‌گونبذ و گاویر قالاسی آدیلادا تانینیر. باخ: قوْشاچای.

هوُلاماق..hulamaq [باخ] اوُلاماق.

هوُلستون..hulsətün [اؤزل آد] آستارا دا کند آدی.

هوُلوُ..hulu [باخ] هوّلو.

هوُلور..hulur [اؤزل آد] همدان-اسدآباد دا کند آدی.

هوُلین..hulin [اؤزل آد] اوُیغور بؤلگه سینده بیر داغ آدی[۵۴].

هوُمار تیگین..humar tigin [تاریخی اؤزل آد] سلجوُقلولار دؤنَمی اوْردوباشی‌لاریندان[۷].

هوُمار..humar [اؤزل آد] قاراخانلی حکومتی‌نین بؤیوک‌لریندن بیر قادین آدی، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

هوُمارتاش..humartaş [تاریخی اؤزل آد] اوُمارتاش: غزنه‌لی محمود دؤنَمی‌بیربگ‌آدی[۷].

هوُمام تبریزلی..humam təbrizli [اؤزل آد] باخ: تبریز.

هوُمانیت..humanit [باخ] اوُمانیته.

هوُمانیزم..humanizm [آد، لا: هوُن ائلی آدیندان] اینسانجیلیق (فا: ~).

هوُمانیست..humanist [آد، لا] اینسانجیل (فا: ~).

هوُمانیتار..humanitar [آد، لا] اینسانلیقلا ایلگیلی، اینسانی، اوُمانیتار (فا: ~).

هوُمایون..humayun [آد] ۱-قوُتلو، موُتلو. ۲-آذربایجان‌موغام‌لاریندان(فا: مقامی آذربایجانی) {فا‹همایون›، باخ: اوُمای}.

هوُمایون‌موُغامی..humayun muğamı [آد] آذربایجانین ۷جی‌اصلی موغامی سایبلیر، و یاخین شرق اولوسلارینین موسیقی‌لرینین ۲۴ شُعبه سیندن بیریدیر. بو موغامین گوشه‌لری: گؤتورگه، تمل، فعلی، نوا، نیشابور، هوُمایون، بایاتی، سوز و گداز، قوْووشما (ترکیب)، بیداد، بختیاری، نوروزی، گونش، راوندی، مثنوی، پهلوی، موْلوی، دیلروُبا، عزّال و هومایونا آیاق.

هوُمئیدان..humeydan [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

هوُمبابا..humbaba [آا، سوُمئرجه] گیلگه‌میش داستانیندا سیدر اوْرمانی بکچی سیدیر، گیلگه‌میش'ه قارشی گلیر، گیلگه‌میش و ائنکیدو طرفیندن اؤلدورولور، طبیعتین تانریسال چهره‌لریندندیر و بلکه‌ده آنادولو، ایلام ویا سوُریه تانریلاریندانديد[۱۱۶].

هوُمونلو..humunlu [اؤزل آد] هوُمنوُشون، هوُمشود: ۱-کلئیبرده کند آدی، ۲-قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸]. {اوُم+شات/ اوُم+ نوُشون› اوُم نشان: اوُمونلو / اوُمودلو}.

هوُن..hun [اؤزل آد] باخ: هوُن.

هوُنلار..hunlar [اؤزل آد] چوخ تاریخچیلر هونلارادک تورک‌لردن دانیشاندا معمولا التصاقی دیللی قوْوملاردان دانیشیلیر، چوّنکی تاریخی سندلرین آزلیغی و قارانلیق پرده‌نین آرخاسیندا گیزلنمه‌سی بونا سببدیر و ساده جه کلی دیل و کولتور بنزرلیک‌لر اساس توتولور، ولی هونلاردان باشلایاراق تورک دیللی خالقلاردان دانیشیلیر، چین اؤلکه سینین ان قدیم مرکزی سایبلان یانگشائو چینلی‌لره یوْخ بلکه تبّتلیلر، تورک‌لر و موْغول‌لارا نسبت وئریلیر، پروفئسور ائبئرهارد'ین دئدیگینه گؤره بو بؤلگه‌نین قدیم خالقی تورکلرله قاریشمیش تبت‌لیلر اوْلمالیدیر و بورانین‌مدنیّتی‌نی یارادانلار آراسیندا تبّت‌لیلر و سوْنرا تورکلرایدی، بو باخیشلا تورکلرین ایلک یوردلاری‌نین چین ایالتی اولان "شئنسی و قانسو" اوْلدوغو ایره‌لی سوّرولمکده دیر، یئنه‌ده ساری چای دوْلانباجلاری تورکلرین یوردو کیمی قلمه آلینیر، بینشان داغلاریدا هونلارین و گؤی تورکلرین یاییلدیغی یئرلرایدیلر، بیرچوْخ تاریخچیلر چین تاریخینی "هسیا"سُلاله‌سیله باشلانماسینی قئید ائدیللر، چین تاریخی-نین اصلی قایناق‌لاریندان "شی‌جی" بئله بیر مطلبه اشاره ائدیر: هونلارین ایلک اجدادلاری "هسیا= گسیا" سوْیوندان اولان "شون-وئی şunvei" آدلی بیریسیدیر، بهاالدین اؤگل بوُ میفیک و افسانَوی کیشی‌نین آدینی "هون یو hunyu" شکلینده یازیب[۸]. بعضی عالیملر لاتینجه اوْلان هیومن (اینسان: human) کلمه‌سینی بو ائلین آدینا باغلاییرلار؛ یئنه‌ده خان کلمه‌سی‌نی، هون سؤزونون آیری شکلی بیلیرلر[۴۷]؛ یئنی آراشدیرمالار هوُنلارین کسین‌لیکله تورک اوْلدوق-لارینی اثباتلامیشلار، هوْنلار تاریخده" آسیا هوُنلاری/ بؤیوک هون امپراتورلوغو، آوروپا هوُنلاری و آغ هوُنلار (آفتالیت‌لر، هیاطله) " بؤلوملرینه تقسیم اوْلوللار و هر بیری بیر بؤلگه‌ده بؤیوک اگه-منلیک‌لر قوروبلار[۲۰۹، ۸].

هوُن‌بوْیلاری..hun boyları [اؤزل آد] هوُنلارین اصلی بوْیلاری:

هیونگ‌نو، اوْغور (اوْن‌اوْغور، ساری‌اوْغور، بوُلغار)، سابیر، آوار، کوُشان (توبا/ تاپغاچ، کیداریت، تورکیش)، ائفتالیت/ آپتاللار، یاقوُت، چاووُش/ چوْواش آدیندایدی؛ هیونگ‌نوُلار ۲٤ بوْیدان تشکیل تاپیردی، چین قاپاقلاری هونلاردان کاوْ-چوْ kao-ço (آغ-هوُن) و باتیلی قاپاقلار خیوْن و آغ هون شکلینده آد آپاریبلار، هونلارین ایچینده توْروْس‌لار و سیلیفکه/ ایجَل بوْیلاری مختلف دیللی قوْملاردان اوْلموشدولار، ائبئرهارد توْوْ-پا هوُنلاریندا ۱۱٤ اوْیماق تثبیت ائدیبدیر، اوْنلارین ۲۰سی سیئن‌پی، ۳و هیونگ‌نوُ (شرقی‌هون)، ۷سی کاوْچه (آغ‌هون) اوْلوبلار، اَلبیرونی ۱۰۲۹ دا قیرقیزستاندا ایکی قای، قوُن بوْیلاریندان سؤز آچمیشدیر، (قوُن سؤزو ایندی ده آذربایجاندا چوْخلو یئر آدلاریندا گؤرسَنیر)، آغاج-اری تورکلری آوروپاهوُنلاریندادیر، ساسانی قاپاقلاردا اوْنلارا آغ-قاتلان و بیزانسلار آغ‌آتزیر، دئییرلر، سئلئنگا نهری اطرافیناچوْخلو قازینتیلاردا هوُنلارا عاید اشیا گؤرونور[۲۰۹].

هوُن‌داستانلاری..hun dastanları [اؤزل آد] مته‌خان افسانه‌سی، اوْغوزخان داستانی، سئحیرلی گئییک، قوُتلوقبلیج، بوْزقورد افسانه-سی هونلاردان قالما سایبلرلار، هوُنلارین ایزینی نیئبئلوُنگئن (نیبلونگن)داستانی‌ویاآتیلامرثیه‌سی و ایتالیانجا رومارئموُس – رومولوس افسانه لرینده گؤرمک اوْلار[۲۰۹].

هوُن‌دؤولتی‌تاریخی..hun dövləti tarixi [اؤزل آد] هونلارین یازیلی تاریخ‌لری مق۳۱۵ جی ایل چین‌له باغلانان آنلاشما ایله باشلانیر، هرچند بیر سیرا مورّخ‌لر هون‌دؤولتی تاریخینی "تومان‌خان" ایله باشلاییرلار ولی چین قاپاقلاریندا هون دؤولتی، تومان‌خان و مته-خاندان چوخ‌اسکیلره‌دایانیر، و آنلاشما بوُنا اشارتدیر وآیری طرفدن بیلیریک کی چین دؤولتی هونلارین گوّج لنمه‌سی سبب ایله مشهور چین سدّینی تیکمیشدیر (م.ق ۲۱٤)، شوّکروقایا بوُ حکومتین باشلانقیجی نی مق ۷جی عصره باغلاییر؛ مته‌خان مق ۲۰۹جی ایلده اؤزونو تانهوُ (شان‌یوُ= امپراتور) اعلام ائتدی، مته خان بایکال گؤلوندن ایرتیش چایینا کیمی بوتون سیبری بوْزقیرلارینی آلدی؛ موغوللار، توْنقوزلار، تبت‌لر و ۲٦ آسیا دؤولتی هونلارا تابع اوْلدو، بو دؤنم‌لر توپلوم سال باخیمیندان آتا ارکلیک دؤنمی سایبلیردی، مته‌خان‌دان‌سونرا اوْغلو کیوْک(گؤیوّک) kiok (۱٦۰-۱۷٤ م.ق) خاقان اوْلدو او چینه آخین ائدیب وچین باشکندی‌نی آلدی، هونلار م٤۸جی ایلده ایکیبه بؤلونه‌رک قوُزئی و گؤنئی هوُن دؤولت لری قوُرولدو، قوُزی هون دؤولتی م٤۸جی ایلدن ۱٥٦جی ایللرده اورْخون، تالاس، و غربی توّرکوستان بؤلگه لرینده قوُرولدو و گؤنئی هون دؤولتی م٤۸جی ایلدن ۲۱٦جی ایللرده قوُزئی غربی چین بؤلگه لرینده قوُرولدو، هونلارین اصلی یئخیلیش سببی چین دسیسه لری اوْلموشدور، کیوْک‌دان سونرا هون‌تانهوُلاریندان "هوخان، چی-چی" آدلارینا اشاره ائده‌بیلیریک، هونلار مجلس و قوُرولتایا "توْی" دئییردیلر (ایندیکی آذربایجان تورکجه‌سینده شنلیک‌مجلسی-دئمکدیر)، هون‌لارین نظامی تشکیلاتی ۲٤ توُمان اساسیندا قوُرولموشدور، هوُن شهرلریندن qau-dovbaruun, dereginxerem, ivolginsk آدلارینا اشاره اولونوب، چوخ بیلگین‌لرین نظریجه اوْغوز داستانی اصلینده بیر هون داستانی سایبلیر و ایندیکی‌شکلی اوْنون‌اسلامی اوْلموش شکلیدیر[۲۰۹، ۸]. بؤیوک‌هون دؤولتی اؤلکه سیندن بیر گؤرونتو:

هوُن..hun [اؤزل آد] اینسان‌آدی: ~اَر، ~آر، ~الپ، ~ای، ~بای، ~بگ، ~خان.

هوُنجان..huncan [اؤزل آد] شهرضا دا کند آدی.

هوُندوشقا..hunduşqa [باخ] هشترخان.

هوُنقار..hunqar [اؤزل آد] هون و آوار طایفالاریندان.

هوُوایدره..huvaydərə [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {آوای/ اوُوا+دره}.

هوُوئیدی..huveydi [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بویو[۲۰۹].

هوُورسین..huvərsin [اؤزل آد] اورُمیه ده کند آدی {آوارسین}.

هوُی..huy [سس تق] چاغیرماق اوْچون ایشله‌نن بیر کلمه.

هوُیدا..huyda [آد، ص، ع، فا] بس بللی، آچیقجا (فا: هوُیدا).

هوُیزگاه چای..huyizgah çay [اؤزل آد] هشتپر ده چای آدی.

هوُیلاماق..huylamaq [تاثیرلی ائیلم] هوُی دئیه چاغیرماق.

هوُیماق..huymaq [باخ] اوُیماق.

هَوین..həvin [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {اوْو+ین: اوْوا}.

هوُیوخماق..huyuxmaq [باخ: اوُیماق] شاشیرماق.

هوّت هوّت..hüt hüt [باخ] شانا پیپیک.

هوّجئح .. Hüceh [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱٥۸].

هوّجه‌قان..hücəqan [اؤزل آد] مرنده کند آدی {اوُجا+قان: اوُجا یئر}.

هؤدَر داغی..hüdər dağı [اؤزل آد] باخ: سالماس.

هؤردؤرمک..hürdürmək [باخ] هؤروتمک.

هؤرکدورمک..hürkdürmək [باخ] هؤرکوتمک.

هؤرککلیک..hürkəklik [باخ] اؤرککلیک.

هؤرکمک..hürkmək [باخ] اؤرکمک.

هؤرکن..hürkən [باخ] اورکن.

هؤرکو..hürkü [آد] قوْرخو، اؤرکو.

هؤرکوتمک..hürkütmək [باخ] اؤرکوتمک، قوْرخوتماق.

هؤرکوشمک..hürküşmək [قا] اؤرکوشمک، بیرلیکده اؤرکمک.

هؤرکوشن..hürküşən [باخ] اؤرکوشن.

هؤرگوج..hürgüc [آد] هؤرگوّج:بعضی حئیوانلارین بئلینده پیی ییغینیندان عمله گلن بیر ویا ایکی چیخینتی (فا: کوهان).

هؤروت..hürüt [ظرف] مبهوت "هؤروت هؤروت باخماق" مات مات باخماق {اؤرکمک سؤزوندن[۵]}.

هؤروتمک..hürütmək [تاثیرلی ائیلم] هؤرومه‌سینه سبب اولماق(ایت-و...).

هؤروجو..hürücü [صفت] هؤرویوجو: هوروین.

هؤروش..hürüş [آد] ایت و تولکو کیمی حئیوانلارین چیخاردیغی سس.

هؤروشمک..hürüşmək [قا] بیرلیکده هؤرومک.

هؤرومک..hürümək [تاثیرسیز ائیلم] ایت کیمی سس چیخارماق، هؤره‌مک (فا: عوعو کردن). Bowwow {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

هؤروین..hürüyən [صفت] هؤرومک ایشینی چوخ گؤرن (ایت و.).

هؤره‌مک..hürəmək [باخ] هؤرومک.

هؤسانلی..hüsanlı [اؤزل آد] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کوُرمانج بوْیو[۲۰۹].

هؤش..hüş [اؤزل آد] هوُش: کلئیبرده کند آدی{بو کند یئرلی‌لر طرفیندن هؤش شکلینده سؤیله‌نیر بوُ حالدا اؤچ و اساطیری مفهوما باغلانیر، البته هوُش فُرموندادا سؤیله نیر و بوُ حالدا اوُس و اوُز سؤزلریله ایلگیلی اوْلور}.

هؤل..hül [آد،بیتگی] بیرنوع‌میوه‌لی‌داغ‌آغاجی {آلی / آلچا سؤزوندن}.

هؤلو..hülü [آد، بیتگی] اؤزو یوُمشاق توّکجوک‌لرله اؤرتولو و ایری شافتالی نوْعو بیر میوه و بوُ میوه‌نین آغاجینا وئریلن آد، ساری شافتالی، هوُلو (فا: هلو) {آلی سؤزونون دَییشیلمیش شکلیدیر}.

هؤمایون..hümayun [باخ] هوُمایون.

هؤندور..hündür [صفت، دا] اوُجا، یؤکسک، اوُجا بوْیلو (آغاج وآدام ویاهر شئی) (فا: بلند قد) {اؤندور> اؤندور> هؤندور}.

هؤندوربوْی..hündürboy [صفت، دا] اوُجا بوْی

هؤندوربوْیلو..hündürboylu [صفت] اوجا بویلو، بوْیلو بوخونلو.

هؤندورجه..hündürcə [صفت] بیرآز و بیر قدر هؤندور و اوُجا.

هؤندوردن..hündürdən [ظرف] یوکسک‌دن.

هؤندورلوک..hündürlük [آد] هؤندور شئیین حالی.

هؤنر..hünər [آد، ع‹فا‹هنر›] باجاریق، یئته نک‌لیک، باشاری "بیر ایشی گؤرمک اؤچون هؤنر لازیمدیر" (فا: هنر).

هؤنرپرور..hünərpərvər [صفت] هؤنرلی، مهارتلی، باشاری‌لی (فا: هنر پرور).

هؤنرلی..hünərlı [صفت] باشاری‌لی (فا: پرهنر). skilled in arts

هؤنکوردەمک..hünkürdəmək [تاثیرسیز ائیلم] هیچقیراراق آغلاماق.

هؤنکوره هؤنکوره..hünkürə hünkürə [ظرف] باخ: هؤنکوره هؤنکوره.

هؤنو..hünü [آد، دا، دیرگی] آغجا قانادین آدلاریندان بیری.

هه..hə [ادات] ۱-بلی / ائوئت آنلامیندا بیرسؤز، "هه راضی یام". ۲-هَه شکلینده چیخاریلان سس.

هَه دئمک‌له پیلوْ اوْلماز..hə deməklə pilov olmaz [دئییم] بوْشونا دانیشماق، حالوا حالوا دئیه‌رک آغیز شیرین اوْلماز معناسیندا بیر سؤز.

هی هی..heyhey [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

هیْچقیراهیچقیرا..hıçqırahıçqıra [ظرف] هیچقیراراق.

هیْچقیرتی..hıçqırtı [باخ] هیچقیریق.

هیْچقیرما..hıçqırma [آد] هیْچقیرماق ایشی.

هیْچقیرماق..hıçqırmaq [تاثیرسیز ائیلم، سس تق] دریندن آغلاماق، هیچقیرا هیچقیرا آغلاماق (فا: هق هق کردن). to hiccup, hiccough

هیْچقیریش..hıçəqırış [آد] هیچقیریشماق ایشی ویا بیچیمی.

هیْچقیریشماق..hıçəqırışmaq [قا] هیچقیریق لا آغلاشماق.

هیْچقیریق..hıçəqırıq [آد] آغلارکن چیخان قیریق قیریق سسلر (فا: هق هق). hiccup ،hiccough

هیْربوْ..hırbo [آد] ایری یاری، سرسم، سالاق[۲].

هیْرپالاماق..hırpalamaq [تاثیرلی ائیلم] کؤتکله‌مک، ووُرماق و دؤیمک.

هیْرتی پیرتی..hırtı pırtı [آد] اسکی پوّسکو، ایشه یاراماز اشیا[۲].

هیْرچین..hırçın [آد] اؤفکه‌لی، تئز هیسله‌نن[۲].

هیْرسیز..hırsız [صفت] اوْغرو، بیرینین مالینی گیزلینجه گؤتوروب آپاران (فا: دزد) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹ایسیز›: اوتانماز، آرسیز، ایرسیز}.

هیْرسیز یاتاغی..hırsız yatağı [آد] هیرسیز و اوغرولارین گیزلندیگی یئر.

هیْرسیزلیقلا..hırsızlıqla [ظرف] اوْغرولوقلا، گیزلیجه.

هیْرلاشماق..hırlaşmaq [قا] بیرلیکده هیرلا گوْلوشمک.

هیْرلاماق..hırlamaq [تاثیرسیز ائیلم] هیریلتی ایله گولمک.

هیْرلاییش..hırlayış [آد] هیرلاماق ایشی.

هیْرناماق..hırnamaq [سس تق] یاوا یاوا گولمک.

هیْرهیرلا گوْلمک..hırhırla gülmək [آد] بوْش بوش و معناسیز جا گولمک.

هیْریل هیریل..hırıl hırıl [آد] هیْریلدایاراق.

هیْریلتی..hırıltı [سس تق] هیریلداماق ایشی، هیْریلدایان کیمسه‌نین چیخاردیغی سس (فا: هرهر).

هیْریلداشماق..hırıldaşmaq [قا] هیریلتی ایله گولوشمک (فا: هرهرخندیدن).

هیْریلداماق..hırıldamaq [تاثیرسیز ائیلم، سس تق] هیرهیر کیمی سس چیخارماق.

هیْریلداییش..hırıldayış [آد] هیریلداماق ایشی.

هیْز..hız [آد] چابوق لوق، یئهین‌لیک (فا: سرعت). speed {تقلیدی کلمه اولمالیدیر[۶]، ایز سؤزو حرکتین اثری کیمی بوُ کلمه نین کؤکو اوْلمالیدیر}.

هیْزاؤلچر..hız ölçər [آد] یئهین‌لیک اؤلچر، ایومه اؤلچر.

هیْزلا..hızla [ظرف] یئهین و چابوق اوْلاراق.

هیْزلاندیرماق..hızlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] هیزلی ائتمک، هیز وئرمک(فا: سرعت‌دادن).

هیْزلاندیریلماق..hızlandırılmaq [بلسیز ائیلم] هیزلاندیرماق ایشی گؤرولمک.

هیْزلانما..hızlanma [آد] هیْزلانماق ایشی.

هیْزلانماق..hızlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] هیز آلماق، هیزی آرتماق(فا: سرعت گرفتن).

هیْزلی..hızlı [صفت] یئهین، چابوق، سرعت‌لی (فا: سریع). fast

هیْزلی جا..hızlıca [ظرف] سوْرعت‌له (فا: سریعاً). quickly

هیْزلیلیق..hızlılıq [آد] هیزلی اوْلما وضعیتی.

هیْزلی هیزلی..hızlı hızlı [ظرف] یئهین اوْلاراق.

هیْققانماق..hıqqanmaq [تاثیرسیز ائیلم، سس تق] گوْجنمک، زوْرا دؤشمک (فا: هنّ و هن کردن). to hesitate, to stammer

هیْققیلداماق..hıqqıldamaq [تاثیرسیز ائیلم، سس تق] له‌له وورماق، له‌له سسی چیخارماق (فا: هنّ و هن کردن). to groan

هیْققینماق..hıqqınmaq [باخ] هیققیلداماق.

هیْم هیم (هیم هیملاماق)..hım hım (hımhımlamaq) [تاثیرسیز ائیلم] میریلداماق.

هیْنج..hınc [آد] کین[۲].

هیْنجا هینج..hınca hınc [تاثیرسیز ائیلم] میریلتی سسی.

هیْیوا..hıyva [اؤزل‌آد] ییْوا: بیرتوْرکمن‌بوْیو،باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

هیْیوادی .. Hıyvadı [اؤزل آد] توْرکمن-یاوموُت-کیچیک تاتار بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

هیئأت..heyət [آد، عربجه] ۱-هیئت چوغولو، بیر قورولوشون ترکیبی‌نی تشکیل ائدن آداملار توْپلوسو. ۲-گؤرکم، گؤرونوش "اینسانلیق هیئأتی" (فا: ~).

هیئت..heyət [آد، عربجه] ۱-گؤرونوش "اینسان‌هیئتی" ۲-نجوم(فا: ~).

هیئت..heyət [یازار] دوْکتور جواد هیئت ایرانین بؤیوک توْرکولوق لاریندان اوْلاراق حاذق طبیب، یازار، ادبیاتچی و تاریخ بیلگینی سایبلیر، دوْکتورهیئت وارلیق درگی‌سی‌نین یاییْنجی‌سی اوْلاراق ایران توْرکلرینین کؤلتور و تاریخ ایله‌باغلی، سایسیز دَیرلی کتاب و

مقاله‌لر چاپا بوُراخیبدیر.

هیاس..həyas [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

هیاطله..həyatilə [باخ] آغ هونلار.

هیبت..heybət [آد، عربجه] قورخو، حُرمت اوْیاندیران حال و گؤرکم (فا: ~).

هیبت..heybət [اؤزل آد] اهر و گئرمی ده کند آدی.

هیبرید..hibrid [آد، لا] مختلف جنسلی بیتگی ویا حئیوان بیرلشمه سیندن اله گلن اوْرقانیزم (فا: ~).

هیبه..heybə [آد، ع‹عیبه›] آت و قاطر اوستونه آتیلان ایکی تایلی خورجون.

هیپئربوْل..hiperbol [آد، لا] بیر نوع سارمال (فا: هذلولی). hyperbola

هیپنوتیزم..hipnotizm [آد، یو: یوخو] یوخولاتما و اوُیوتما بیلیمی (فا: ~). hypnotism

هیپوپوْتام..hipopotam [آد، دی، یونانجا] آفریقا چایلاریندا یاشایان، تازا اوْتلا بسله‌نن، ایری وُجودلو، امجک‌لی بیر حئیوان، سوُآیقیری.

هیپوتئز..hipotez [آد، فرانسیزجا] وارسایی‌م، فرضیه (فا: هیپوتز).

هیپودئرم..hipoderm [آد، فرانسیزجا] آلت دری (فا: هیپودرم).

هیت‌لر..hitlər [اؤزل آد] هیت‌لر م.ق۳جو مین ایللرده آنادولو توپراقلارینا کؤچ ائدیب و بؤیوک امپراتورلوق قوُروبلار، (م.ق۱۷۰۰جو ایللر) هیت‌شاهی موُرشیلیق آنادولودا بؤیوک امپراتورلوق قوراراق بابیل حکومتی‌نی اؤزونه تابع ائدیر و سونْرالار سوریه وفلسطینی آلیر، م ق۱۵جی یوّزیلده میتانی شاهی‌نی (هوری‌لری) اؤزونه تابع ائده‌رک اوْلارین باشکندی واسوُقاننی‌نی آلیر، ۱۳جو یوّزیلده فرعونلارلار مصرده دؤیوشورلر و اوْلارلا باریش آنلاشماسی امضا لاییرلار، هیت‌لرین باشکندی اوّل "هاتی" آدلی بیرشهر اولموش‌و اوْنلارین آدی‌دا بو شهرین آدیندان آلینمیشدیر، هیت‌لر مصر قاپاقلارینداً "ختا" سؤز ایله تانیتلیبلار، بیر دؤنم اوْنلارین پایتختی "پئتئریوُم" و سونْرا "قاراقامیش" اوْلموشدو، اوْلار اوّللر هیروگلیف و سونرالار میخی خطدن استفاده ائدیبلر، یئنی آراشدیرمالار گؤستریرکی هیت‌لر سومر وایلام آخین‌لاریندان آیریلاراق هوری‌لرله برابر غرب طرفه گئتمیشدیلر، هیت‌لر آسوریلر طرفیندن م ق ۷جی یوّزیلده آرادان گئدیللر، هیت‌لر دیل باخیمیندان پروتوتورک اوْلاراق التصاقی دیللی اوْلوبلار، شاید آنادولو توپراقلارینداً اگه‌منلیک قوُران ایلک ائل اولموشلار، بو آد اتیمولوژی یاخیمیندان ایگید سؤزونو آندیریر، اوْلارین بؤیوک تانری‌لاریندان "بؤیوک آنا، تئلئپینو، تشوب" تانری‌لارینا اشاره ائتمک اوْلار.

هیجاکی..hıcaki [اؤزل آد] قوْبوستان‌دا داغ آدی(۱۰۵۱)[۲۴۰].

هیجان..həyəcan [آد، عربجه] سئوینج، قوْرخو و قیزقین‌لیق و اوّزونتو و قیسقانجلیق وضعیتینده اوّز وئرن حالت، جوشقو (فا: ~). excitement

هیجانلی..həyəcanlı [صفت] هیجان گئچیرن، هیجان دوُیان.

هیدانالو..hidanahulu [اؤزل آد] ساووجبوُلاق دا داغ آدی.

هیدج..hidəc [اؤزل آد] ابهر ده کند آدی {۱-هودج (کجاوه) سؤزله ایگیلیدیر. ۲-هیدج سؤزو تورکجه ده "هیده" ویا "ایده" سؤزو اولابیلیر و ایده/ ایگده آغاجیلا ایگیلیدیر (مثلا دیزج سؤزو اصلینده دیزه سؤزودور ومعمولا فارسجا کیتابلاردا "ج" حرفینی بوجور حاللاردا آرتیریرلار)}.

هیدَجی..hidəci [یازار] (م۱۸۵۳-۱۹۲۸)حکیم مالللا محمد هیده‌جی هیدج‌ده آنادان اوْلوب و تهراندا وفات ائتیمشدیر، دانشنامه و دیوان " اثرینده ٦٤٠ بیت تورکجه غزل یازیلمیشدیر[۲۸].

هیدرات..hidrat [یو: سوُ] مئتال و اوْکسیدلرینین سوُ ایله کیمیاوی بیرلشمه سی.

هیدروْ..hidro [آد، یو: سو] اؤن اک اولاراق سوُ آنلامی وئریر .

هیدروآکوْستیک..hidroakostik [صفت، یونانجا] سس دالغاسینین سوُدا یاییلماسینی اینجه‌له ین بیلیم (فا: هیدروآکوستیک).

هیدروْاستاتیک..hidrostatik [آد، فرانسیزجا] دوُرقون سوُ بیلیمی، دوُرقون سوُلارین اؤزللیک‌لرینی اینجه‌له ین بیلیم (فا: ~).

هیدروْالکتریک..hidroelektrik [آد] سوُ ایله ایلگی‌لی اولان الکتریک بیلیمی (فا: ~). hydroelectric

هیدروْبیولوژی..hidrobioloji [یو] سویاشانتی‌لارینی اینجه‌له‌ین‌بیلیم (فا: ~).

هیدروْتئکنیک..hidroteknik [آد، یونانجا] سوحرکتی وترپنیشی‌نی و قورال‌لارینی اینجه‌له ین بیلیم (فا: ~).

هیدروْتراپی..hidrotrapi [آد، یونانجا] سوُ ایله تداوی، سوُ ایله درمان یؤنتَم‌لری.

هیدروْتوُربین..hidroturbin [آد، یونانجا] سوُ حرکت ایله ایشله ین توُربین(فا: ~).

هیدروْدینامیک..hidrodinamik [آد، یونانجا] سوُ ایچینده جیسیم‌لرین حرکتی‌نی آراشدیران بیلیم دالی(فا: ~).

هیدروْژن..hidrojen [آد، یو: سو+دوغما] اوْکسیژن‌له بیرلیکده سوُیو تشکیل وئرن بیرگاز (فا: هیدروژن).

هیدروْژن‌بوْمباسی..hidrojen bombası [آد، یونانجا] هیدروْژئن آتوْم‌لاری‌نین نوّوه انرژی سیندن استفاده اوْلونماسی اساسیندا ایشله ین سونْ درجه پارتلاییجی بوْمبا (فا: بمب ئیدروژنی). hydrogen bomb

هیدروْژنراتوْر..hidrojenrator [آد، یو: سوُ+ تؤره‌دیجی] سوُیون حرکتیندن سوُ توُربین‌لرده عمله گلن انرژی‌نی الکتریک انرژی‌یه چئویرن ژئنراتوْر.

هیدروْژئولوژی..hidrojeoloji [آد، فرانسیزجا] یئرسوُ بیلیمی، ژئوْلوژی و هیدرولوژی بیلیم‌لرینین یئرآلتی سوُلارین قاپاغی‌نی حرکتینی و فیزیکی کیمیاوی خاصّه‌لرینی آراشدیران ساحه‌سی (فا: ~).

هیدروْسفئر..hidrosfer [آد، یو(هیدروْ+اوْسفئر): سوُ+کؤره] سوُ یووارى، یئر کؤره سینین سوُ اؤرتوگو، یئر اوّزه رینده کی سوُلارین توْپلامی (فا: هیدروْسفر).

هیدروْفوْن..hidrofon [آد، یو‹هیدروْ+فوْن›: سوُ+ سس] سوُدا یاییلان ویا عمله گلن سس دالغالارینی توُتماق اوْچون جاهاز.

هیدروْفوبی..hidrofobi [آد، فرانسیزجا] سوُ قورخوسو (فا: ~).

هیدروْفیل..hidrofil [فر، صفت] سوسئور، سوُچول (فا: ~).

هیدروْقراف..hidroqraf [یو، صفت] سو آلانی و بؤلگه‌سینه عاید اوْلان تصویر (فا: هیدروگراف).

هیدروْقرافی..hidroqrafi [یو، صفت] جوْغرافیانین یئر سطحی سوُلاری‌نین تدقیقی و تصویری ایله اوُغراشان دال (فا: هیدروگرافی).

هیدروْکیمیا..hidrokimiya [آد، یونانجا] هیدروْسفئری عمله گتیرن سوُیون کیمیاوی ترکیبی و اوْنون تدقیق اوُصول‌لاری حاقیندا بیلیم دالی.

هیدروْلوژی..hidroloji [آد، یو‹هیدروْ+لوْقوس›: سوُ+بیلیم] سوُ بیلیمی، یئر کوْره سینین سوُ ساحه‌لرینی و طبیعت‌ده سوُیون دوْلانماسینی اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: ~).

هیدروْلوق..hidroloq [آد، فرانسیزجا] سو بیلمَنی (فا: هیدرولوگ).

هیدروْلیز..hidroliz [آد، یو: سوُ+پارچالانما] بیر مولکولون سوُ تاثیریله بؤلوملنمه‌سی وپارچالانماسی (فا: ~).

هیدروْلیک..hidrolik [فر، صفت] آخیشقانلیق بیلمیی، آخیم بیلیمی (فا: ~).

هیدروْمئتئوْرولوژی..hidrometeoroloji [آد، یونانجا] آتموْسفئرده سوُیون دوْلانماسی‌نی آراشدیران بیلیم دالی (فا: ~).

هیدروْمتر..hidrometr [آد، فرانسیزجا] سوُ اؤلچو (فا: هیدرومتر).

هیدروْمکانیک..hidromikanik [آد، یونانجا] مکانیکین مایع‌لرین تارازلیق و حرکت قانونلارینی و اوْلارین یوُدوغو برک مادّه‌لرله قارشی‌لیقلی تأثیرینی آراشدیران بؤلومو (فا: ~).

هیدرونیم..hidronim [اؤزل آد] سوُ ایله ایلگیلی آدلار؛ هیدرو: سوُ، اوْنیم: آد[۲۴۱].

هیدی چای..heydi çay [اؤزل آد] هشتَری ده چای آدی.

هیر..hir [اؤزل آد] ۱-اردبیل شهری‌نین ۲۵ک‌گ طرفینده یئر آلیب و ش۱۳۲۰ده نفوسو ۱۸۵۰* نفر تورک قئید اوْلوبدور.۲- هیر بؤلگه‌سینین داغلاری : ایوَریق (۵ک‌ق۱۶۴۲)، توُیوق (٤ک‌ق‌د۱۶۰۹)، قیسیرداغ (۱۵ک‌ق‌د۲۳۶٤)، قاچاغا (۱۷ک‌ق‌د۲۷۶۰)، خان بوُلاغی (۳۰ک‌ق‌د۲۱۰۰)،

هیرآباد..hirabad [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

هیراوا..hirava [اؤزل آد] باشاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

هیرس..hirs [آد] غضب، آجیق، اؤفکه، عصبانیت (فا: هرس). anger {اس(فنالیق) سؤزونه باغلیدیر و عربجه حرص سؤزیله باغلیلیغی یوْخدور[۵]}.

هیرسلندیرمک..hirsləndirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤفکه‌لندیرمک (فا: عصبانی کردن).

هیرسلنمک..hirslənmək [تاثیرسیز ائیلم] قیزماق، اؤفکه‌لنمک.

هیرسلی..hirsli [صفت] اؤفکه‌لی، قیزقین (فا: عصبانی).

هیرسی توتماق..hirsi tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجیغی توتماق، هیرس لنمک.

هیرسی سوْیوماق (یاتماق)..hirsi soyumaq (yatmaq) [تاثیرسیز ائیلم] هیرس کئچمک.

هیرسیندن دوْداق‌لارینی چئینه‌مک..hirsindən dodaqlarını çeynəmək [تاثیرلی ائیلم] برک هیرس لنمک.

هیرسیندن قوْورولماق..hirsindən qovrulmaq [تاثیرسیز ائیلم] هیرس بوْغماق.

هیرسینی بوغماق (یئمک)..hirsini boğmaq (yemək) [تاثیرلی ائیلم] هیرسینی یاتیرتماق.

هیروان..hirvan [اؤزل آد] سراب دا کند آدی {هوررلر وانی}.

هیروقلیف..hiroqlif [یو: قوتسال یازی‌لار] رسیم‌لی یازیلارلا هجا و سس-بیلدیرن‌خط‌لره‌وئریلن آد (فا: ~). hieroglyph

هیریشن..hirişən [اؤزل آد] کلئیر ده داغ آدی.

هیز..hiz [آد] چاپقین {تقلیدی سس اوْلاراق اؤنجه لر اینگی دؤلله مک اوْچون ایشله دیردیلر[۵]}.

هیزگوْنئیلی..hizgüneyli [اؤزل آد] هیْزگوْنه‌لی: همدان دا داغ آدی.

هیزج..hizəc [اؤزل آد] اراک-وفس ده کند آدی.

هیس..his [آد] یانان‌بیر شئیدن چیخان توستو و همین توْستو دن اشیالارین اوْزه رینه قوْنان قارا چؤکونتو، قوُروم (فا: دود). smoke {سیس کلمه سینین دؤنولموش شکلیدیر}. ۲-هیس۲(عربجه) هیرس.

هیس‌ائوی..his evi [آد] بالیق و ات کیمی شئیلری قوُرودوب ساخلاماق آماج ایله هیسه وئریلن یئر، هیسخانا.

هیس‌باسماق (باغلاماق)..his basmaq (bağlamaq) [تاثیرسیز ائیلم] هیس‌دن قارالماق.

هیس پاس..his pas [آد، دا] هیس.

هیس توْز..his toz [باخ] هیس، هیس پاس.

هیس توتموش..his tutmuş [صفت] هیس لنمیش (فا: دودگرفته). smoky

هیس لنمک..hislənmək [تاثیرسیز ائیلم] توستولنمک، هیس بوُراخماق.

هیستری..histri [آد، فرانسیزجا]بیر نوع روح و سینیرسل خسته‌لیک.

هیستوْلوژی..histoloji [آد، یو: توْخوُ+بیلیم]اینسان و چوْخ گؤزه‌لی حئیوان گؤزه‌لرینین قوُرولوشو حاققیندا بیلیم.

هیسخانا..hisxana [باخ]چوْخ هیسلی ائو.

هیسله‌مک..hisləmək [تاثیرسیز ائیلم]هیس بوراخماق، توستوله‌مک.

هیسلی..hisli [صفت]هیس وئرن، توستوله‌نن.

هیسلی پاسلی (توْزلو)..hisli paslı (tozlu) [باخ]هیس توْز.

هیش..hiş [سس‌تق]اؤکؤز و کلی‌سؤرمک اوْچون‌دئییل نسؤز.

هیشئیین..hişeyin [اؤزل آد]خالخال دا یئر آدی {هیش: ایشیق ائوی[٦٦]}.

هیشتراک..hiştrak [اؤزل آد]سالماس‌دا کند آدی.

هیشقه‌دره..hişqədərə [اؤزل آد]ماساللی‌دا کند آدی[٢٤٠].

هیق..hiyəq [اؤزل آد]خیاو دا کند آدی.

هیقروْتروپیزم..hiqrotropizm [آد، فرانسیزجا]نمه یؤنه‌لیم (فا: هیگروْتروپیزم).

هیقروسکوپ..hiqroskop [آد، فرانسیزجا]نم اؤلچر (فا: هیگروسکوپ).

هیککه..hikkə [آد، دا]ترسلیک، منم منم‌لیک" بوایشلر بوتون باش خاینین هیککه‌لیگیندن ایره‌لی گلیر".

هیککه‌لی..hikkəli [صفت]هیککه‌سی اوْلان.

هیکل..heykəl [آد، عربجه]باخ: هئیکل.

هیل..hil [اؤزل آد]قوُسار‌دا کند آدی[٢٤٠].

هَیَلان..həyəlan [آد، عربجه]توْپراق قایماسی.

هیلان..hilan [اؤزل آد]اهر ده چای و کند آدی. اوُجان و گئرمی ده کند آدی {هئلان، ایل+آن: ائللر یوُردو}.

هیلان..hilan [اؤزل آد]قاراداغ حُسینکلی طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[٣]. [١٠٨]

هیلانیک..hilanik [اؤزل آد]اوُرمیه ده کند آدی {بوْی آدی}.

هیللاوا..hillava [اؤزل آد]اردبیل ده کند آدی.

هیلمیللی..hilmilli [اؤزل آد]شاماخی‌دا کند آدی[٢٤٠].

هیلهاز..hilhaz [اؤزل آد] کیمئرلرین۷بوْیوندانبیری اوْلاراق یازیلیبدیر[٢٠٩].

هیم..him [آد، دا]بیرینه‌گوزله‌ائدیلن اشاره" گؤلنار قوللوقچویا هیم ائیله‌دی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ایمله‌مک›: اشارت ائتمک، ایم›هیم}.

هیملآوار..himlavar [اؤزل آد]اردبیل ده کند آدی.

هیملشمک..himləşmək [قا]اشاره و قاش گوزله بیربیرینه اشاره ائتمک، بیرلشه‌رک بیر ایشی ویا بیر سؤزو بیرینین بوینونا قوْیماق.

هیم‌له‌مک..himləmək [تاثیرلی ائیلم]بیرینه گؤز و الی ایله اشاره ائتمک، بیرینی بیر ایشی گؤرمگه تحریک ائتمک.

هین..hin [آد، باخ: این]بعضی ائو حئیوانی و ائو قوشلاری ساخلاندیغی کیچیک یئر، این (فا: آشیان مرغ و.).

هین..hin [اؤزل آد]ساوه-نوبران دا کند آدی.

هینادَلی داغی..hinadəli dağı [اؤزل آد]آذربایجان‌دا داغ آدی (۲۰۹۸)[٢٤٠].

هینالداغ..hinaldağ [اؤزل آد]داشکسن‌ده داغ آدی(۳۳۷۳)[٢٤٠].

هینتاغلار..hintağlar [اؤزل آد]آذربایجان‌دا کند آدی[٢٤٠].

هیندارخ..hindarx [اؤزل آد]آغجابدی‌ده کند آدی[٢٤٠].

هینج..hinc [آد، دا]اؤزج آلماغی گؤدن، اؤفکه (فا: کین، غیظ).

هینج‌سیز..hincsız [صفت]هینجی اوْلمایان، اؤفکه‌سیز.

هینجلی..hincli [صفت]هینجی اوْلان، اؤفکه‌لی.

هیندتوْرک‌سُلطانلیغی..hındtürk soltanlığı [اؤزل آد]بوُحکومت، دئلهی‌توْرک‌سُلطانلیغی ویا دهلی توْرک‌سُلطانلیغی شکلینده ده یازیلیر؛ قوُروجوسو: قَطب‌الدین‌آیبک، حاکمیت‌دؤنمی: م۱۴۱۹-۱۲۰۶؛ حاکمیت یئری: بوْتون هیندوستان؛ بوُ سیاسی تشکیلات غوُر توْرکلرینین حؤکمداری معزّالدین محمد م۱۱۹۲ده قوُزئی هیندوستانا والی گؤندردیگی قَطب‌الدین‌آیبک طرفیندن قوُرولدو و بوُ دؤولت تک بیر سوُلاله طرفیندن یوْخ بلکه اوْرتاآسیادان گؤچ ائتمیش مختلف عایله‌لر توسطایله دوام ائتدیریلمیشدیر: شمسیه خاندانی (م۱۲۱۱-۱۲۶۶)، بالابان عایله‌سی (م۱۲۰۶-۱۲۹۰)، خلج‌عایله‌سی(م۱۲۹۰-۱۳۱۰)، توُغلوق عایله‌سی (م۱۳۳۱-۱۴۱۳)؛ بوُ عایله‌لر موُغول یوْروشونو ایندوُس قیبی‌لارینداً دوُردورولدو، هیند توْرک سَلطانلیغی سوْنراکی بابور امپراتورلوغونا اوْرتام حاضرلایاراق توْرک بوْیلارینین گؤچونون یوْلونو آچدی. -بوْیلاری: هونلار، کوُشان-لاردان اوْلان قیداریت‌لر، توْرکیش‌لر، تاپغاچ‌لار، آپتال‌لار، قیْپچاقلار و تورکمنلر و هیند یئرلی خالقلاری، کوْرتلر و بَلوُچلار بوُ حکومتین ایچینده یئر آلیردیلار. بنگال دا حکومت ائدن عزالدین بالابان، سیف‌الدین آیبک، شیرخان سوُنقور، بهاالدین آیبک، قیْپچاق توْرکلری اوُلوبوْرلو(آلابوْرلو) اوُروغوندان ایدی[٢٠٩]. باخ: بابور امپراتورلوغو.

هیندآرمودو..hindarmudu [آد، بیتگی]ایستی‌بؤلگه‌لرده یئتیشن، میوه‌سی یئییلن، تاختاسی مُحکم بیر آغاج (فا: نوعی‌گیاه). psidium

هیندآوروپادیللری..hindavrupadilləri [آد]تحلیلی دیللره وئریلن بیر آد.

هیندبادامی..hindbadamı [آد، بیتگی]بیر نوع بیتگی (فا: بادام هندی).

هیندتوْیوغو..hindtoyuğu [آد، دیرگی]بیر نوع تویوق.

هیندداری‌سی..hinddarısı [آد، بیتگی]بوُغداگیللردن، داناسی یارارلی بیتگی.

هیندفوُلو..hindfulu [آد، بیتگی]باخ: آغنیلوفر.

هیندقارانفیلی..hindqaranfili [آد، بیتگی]بیر بیتگی آدی (فا: گل جعفری).

هیندکرتَنکله‌سی..hindkərtənkələsi [آد، دیرگی]ایکی یانیندا چتیر کیمی زاری اوْلان بیر کرتنکله نوْعو (فا: نوعی مارمولک).

هیندکندی..hind kəndi [اؤزل آد]تاروُم دا کند آدی.

هیندکنه‌ویری..hindkənəviri [آد، بیتگی]توْخومو یاغ و یاپراغی اوُیوشدوروجو بیر ماده وئرن بیتگی (فا: گیاه صنعتی). cannabis indica

هیندلو..hindlu [اؤزل آد]م۱۶جی یوّزیلده، آنادولودا آت‌چکن توّرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

هیندلی..hindli [صفت]هیند اهلی.

هیندەوار..həndəvar [اؤزل آد]هنَه‌وار: ماکی دا کند آدی {چئوره}.

هیندوْ قالاسی..hindo qalası [اؤزل آد]باخ: اوُرمیه.

هیندو..hindu [صفت]هیندلی، هیند اهلی.

هیندودر..hindudər [اؤزل آد]آستارا دا کند آدی.

هیندوستان‌جویزی..hindustan cəvizi [آد، بیتگی]بویو ۲۵ متر ایستی بؤلگه‌لرده یئتیشن، و پورتاغال دان بؤیوک سرت میوه‌سی (فا: نوعی گیاه). cocos nucifera

هیندوشاه‌نخجوانی..hinduşah nəxcuvani [یازار]هـ ٦جی یوّزیل‌ده یاشایاراق توّرکجه شعرلری واردیر (فا: ~)[۱۴۱].

هیندوْکوْش..hindokoş [اؤزل آد]فریدن ده کند آدی {هیندلی کووشانلارا عاید}.

هیندوُوان..hinduvan [اؤزل آد]خوی دا کند و چای آدی.

هیندی ماهور موُغامی..hindi mahur muğamı [باخ]اوُچوروم موُغامی.

هیندیبا..hindiba [آد، بیتگی]توْپلاشیق‌لار سوْیوندان یاپراقلاری سالاد اوچون ایشله‌نیلن و کؤکوّ قهوه‌یه قاریشتیریلابیلن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). cichoriom endivia

هیندی‌قوُشو..hindi quşu [آد، دیرگی]باخ: هشترخان.

هیندیلان..hindilan [اؤزل آد]میانا دا کند آدی {تمشک معناسیندا}[۶۶].

هینس..hins [اؤزل آد]قوُم دا داغ آدی.

هینگام..hingam [ظ، فا]واخت، زامان، چاغ (فا: هنگام).

هینگامه..hingamə [ظ، فا]معرکه، گوّرولتو، قوْوقا (فا: هنگامه).

هینگیلتی..hingilti [دا]ایله‌مه و هینگیلده‌مه سسی.

هینگیلده‌مک..hingildəmək [تاثیرسیز ائیلم، سس‌تق]هینگیلتی سسی چیخارماق.

هینله‌مک(اینله‌مک)..hinləmək(inləmək) [تاثیرلی ائیلم]اینه سالماق.

هینی‌آوا..hiniava [اؤزل آد] کلئیبرده کندآدی {یئنی‌آوا؛ اینی/ یووالی آوا}.

هیوُلا..həyula [آد، فا]قوْرخونج خیال.

هیهات..heyhat [ن، عربجه]چکینمه مفهوموندا بیر کلمه، نه یازیق (فا: مبادا). wellaway

هیهات‌من‌الذّله..heyhatminəzzillə [ن، عربجه]ظلمون قاباغیندا دایان بیر معنا داشییر.

هییه..hiyə [اؤزل آد]خیاو و هئریس ده کند آدی/ هیق {ییه، مالک}.

ی..Y [حرف] تورک عرب الفباسی‌نین اوْتوز ایکینجی و تورک لاتین الفباسی‌نین اوتوزبیرینجی حرفی، بو حرف سس‌سیز اوْلاراق کویلو وتیتره شیم‌لی حرف ساییلیر (fa: سی و دوّمین حرف ترکی آذربایجانی).

یا..ya [باغلاییجی سؤز، ت] ۱-وای، وا، بعضی جُمله‌لرده تعجب، گرک‌لیک، دیلک و بوجور شئیلری بیلدیرن سؤز "سیز قارنی‌نیزی دوْیوردوز یا من‌نه‌ایش گؤروم". ۲-(با، فا)سوْرو جُمله‌لرینده ویا بیر کلمه‌نین قارشیتینی بیلدیرن سؤزلرده ایشله‌نیر، "یامن یا او، سیز گلیرسیز یا اوْلار، یا سولماز یا آیناز". ۳-(عربجه) Or بیرسیرا کلمه‌لرین، باشیندا گله‌رک خطاب و چاغیریش‌و اوْنای کیمی بیرآنلامی بیلدیریر" یاآللاه"(fa: یا).

یاآللاه..yaallah [باغلاییجی سؤز، عربجه] ای آاللاه (fa: یاالله). O. God

یااینکی..yainki [ظرف] یادا، یاخوْد، یاکی.

یاب یاب..yabyab [ظرف، دده] یاواش یاواش.

یابا..yaba [آد] ۱-تاختا چنگل، شنه، اوْزون ساپلی و اوْزون دیشلی-آلت (fa: شانه) pitchfork ۲-(تاریخی اؤزل آد) یاپا، یاپوُ؛ اؤزبک لرین، اوّچ‌اوُروغ اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. {سن؛ یاپماق فعلیندن؛ دیواندا یابا، یاش و ایسلاق شئی معنالانیبدیر}.

یاباجیق..yabacıq [آد] بالاجا یابا.

یاباسوُ..yabasu [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یابا+ سو[۷].

یاباغوُ .. Yabağu [اؤزل آد] قازاق-کیچیبوّز-یئدی‌اوُروُغ-کیردَری بوْی‌لاریندانديز[۸۱-۱۵۸].

یاباقو..yabaqu [اؤزل آد] موغول منشاءلی بیر تورک بوْیو، باسمیل - ائلی‌بوُ قوْوما منسوب‌اویدیلار[۱۲]، باخ: یئربایرکو؛ یابقو {محتملا یاباقو (گنل والی) سؤزونه باغلیدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یاباقولاق..yabaqulaq [آد، دیرگی] بایقوش (fa: جغد). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یابالاشماق..yabalaşmaq [تاثیرلی ائیلم] یابا ایله بیربیرینی ووُرماق.

یابالاق..yabalaq [اؤزل آد] یابلاق، دایانیْقلی، مَتین، متحمّل[۷].

یابالاماق..yabalamaq [تاثیرلی ائیلم] یاباایله‌یغماق‌و توپلاماق و یا آتماق (fa: با شانه محصول را جمع کردن). to fork

یابالانماق..yabalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یابا ایله توْپلانماق و آتیلماق.

یابالی..yabalı [صفت] یاباسی اوْلان، الینده یابا توتموش.

یابالیق..yabalıq [آد] بیر یابانین گؤتوره‌بیلدیگی‌مقدار" ایکی‌یابالیق-اوْت".

یابان..yaban [آد] ۱-سوُیو اوْلمایان قورو چؤل (fa: بیابان). ۲-چؤلده یاشایان حئیوان قوش و بیتگی، ائوجیل اوْلمایان، اهلی اوْلمایان. wild ۳-اؤزگه، یادیئرلی خالق اوْلمایان کیمسه (fa: غریبه، اجنبی). {دده؛ دیواندا یاوا و یافا سؤزو ایستی و وئریمسیز چؤل معناسیندا ایشله‌نیب، (باخ: یاو) آیدیندیرکی بو کلمه ایندیکی یابان سؤزونون کؤکو اولمالیدیر، البته تورکجه یابان و فارسجا بیابان (بی+آب+ان) سؤزلرینین بیربیرلریله ایلگی‌سی یوخدور و بو بنزرلیک تصادفی دیر، باخ: آب، یاوا}.

یابان..yaban [اؤزل آد] پئچه‌نک بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

یابان‌آت..yaban at [آد] داغ و چؤل آتی (fa: اسب وحشی). mustag

یابان‌آرمودو..yaban armudu [آد، بیتگی] داغلاردا یئتیشن بیر آرمود نوْعو (fa: نوعی گلابی وحشی).

یابان‌آری‌سی..yaban arısı [آد، دیرگی] زارقانادلی، یابان آری‌گیللردن، آری‌یا بنزر، ایینه‌لی بیر بؤجک(fa: نوعی‌زنبور) vespa vulgaris

یابان‌آری‌سی‌گیللر..yaban arısıgillər [آد، دیرگی] توپلو یاشایان ایینه‌لی یابان آری‌لار سوْیو.

یابان‌آسماسی..yaban asması [باخ] آغ آسما.

یابان‌آغ تیکانی..yaban ağ tikanı [آد، بیتگی] چؤل آغ تیکانی، حوّننابگیللردن، یاپراقلاری آلماشیق، قیرمیزی رنگلی، یئمیشی اولان بیر بیتگی (fa: نوعی‌گیاه). rhamnus frengula

یابان‌اؤرده‌گی..yaban ördəyi [آد، دیرگی] ائوجیل اؤرده گه بنزر یاشیل بوْیونلو اؤردک، یاشیل باش چؤل اؤردگی، (fa: نوعی پرنده). anas buschas

یابان‌ائششگی..yaban eşşəyi [دیرگی] تک‌بارماقلی، آسیادا سوّرولر حالیندا یاشایان، ائوجیل لشمیش بیرائششک نوعو، چؤل ائششگی (fa: نوعی حیوان وحشی).

یابان‌اری..yaban əri [اؤزل آد] م ۱۶جی یوّزیلده سیواس بؤلگه سینده اوْلان توّرکلر ایکی قوْلا آیریلیردیلار، بیرینجی‌سی ذوُالقدرلره و ۲جی‌سی حلب توّرکلرینه منسوب ایدیلار، ذوُالقدر قوْلو عُموما اکینچیلیک‌له مشغول ایدیلار ولی حلب قوْلو کؤچَری حالدا یاشاییردیلار و قیشی حلبه گئدیب یای‌لاری اوّسکودره بؤلگه سینه قاییداردیلار، بوُ قوْلا اوُزون کؤچلرده اوْلماسینا سبب یابان‌اری دئییردیلر[۸۵].

یابان‌اریگی..yaban əriyi [آد، بیتگی] بیر نوع اریک (fa: گوجه سبز وحشی).

یابان‌انجیری..yaban ənciri [آد، بیتگی] چؤل انجیری، توت گیللردن تاختاسی دیرلی بیرآغاج واوْنون میوه‌سی. **fucus carica**

یابان‌انگیناری..yaban anginarı [آد، بیتگی] بیر دوه تیکانی نوْعو، چؤل انگیناری، ائششک تیکانی، دوغوز تیکانی.

یابان‌پازی‌یی..yaban paziyi [آد] یابان‌ایسپاناغی، یابان‌پانجاری، باخ: پازی.

یابان‌تره‌سی..yaban tərəsi [آد، بیتگی] یابان توُرپو سوْیوندان، رطوبت‌لی چاییرلاردا یئتیشن بیر بیتگی، تره دادیندا بیر داغ بیتگی‌سی، باخ: خوروزجوق. (فا: نوعی‌تره). **cardamina**

یابان‌توُرپو..yaban turpu [باخ] آجیرقا.

یابانتیراق..yabantıraq [آد، بیتگی] سوُلاق یئرلرده یئتیشن بیر نوْع دره اوْتو.

یابانجی..yabancı [صفت] اؤزگه، یاد، یابان آدام، غریبه، اجنبی، باشقا ملت‌دن اوْلان کیمسه(فا: خارجی، بیگانه). **Foreigner** {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یابانجی‌اؤلکه‌لر..yabancı ölkələr [آد] خارجی اؤلکه‌لر (فا: خارجه). **abroad**

یابانجیل..yabancıl [صفت] یاد ایله ایلگی‌لی اوْلان.

یابانجی‌لاشدیرماق..yabancılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یابانجی-حالا گتیرمک

یابانجی‌لاشماق..yabancılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاد اوْلماق، آلیشاماماق، یادیرقاماق.

یابانجی‌لاماق..yabancılamaq [تاثیرلی ائیلم] یاد کیمی گؤرمک، یادلاماق.

یابانجیل‌لیق..yabancıllıq [آد] ۱-یابانجیل اولما، یاد اولما، یابانجی آدامین حالی. ۲-وحشی‌لیک، یابانجی حئیوانین دوُرومو.

یابانجی‌لیق..yabancılıq [آد] یاد اوْلما وضعیتی.

یابان‌داوشانی..yaban davşanı [آد، دیرگی] دواشان گیللردن، قولاق و آرخا آیاق و باجاقلاری اوُزون، وجودو قیسسا، آغ و قهوه رنگی و بوْز کوْرکلو، اوّست دوْداغی یاریق، بیر امجک‌لی حئیوان (چؤل داوشانی) (فا: نوعی خرگوش). **cuniculus**

یابان‌دفنه سی..yaban dəfnəsi [باخ] چؤل دفنه سی.

یایان‌دوْغوزو..yayan doğuzu [باخ] قابان.

یابان‌سوغانی..yaban soğanı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی(فا: عنصل).

یابان‌سوْمبولو..yaban sümbülü [باخ] چان چیچگی، کدی نعناسی.

یابانسی..yabansı [صفت] آلیشیلمامیش، اؤزگه، یابان سوْو (فا: غریب).

یابانسیماق..yabansımaq [تاثیرلی ائیلم] یابانسی کیمی گؤرمک.

یابان‌قازی..yaban qazı [آد، دیرگی] اؤردک گیللردن توکلری آغ قهوه رنگی ۸۰cm اوُزونلوقدا بیرقوش نوْعو (فا: نوعی پرنده).

یابان‌کتانی..yaban kətanı [آد، بیتگی] سو قییی‌لارییندا یئتیشن پمبه چیچک‌لی، ۱٫۵متره قدر بؤیوین، سوکتانی دئییلن بیر بیتگی (فا: کتان).

یابان‌کدی‌سی..yaban kədisi [آد، دیرگی] کدی‌دن ایری ساری‌یا چالان، کوْل رنگلی قیسسا قویروقلو بیر اوْرمان کدی‌سی (فا: نوعی گربه وحشی). **filis sylvestris**

یابان‌کلَمی..yaban kələmi [آد، بیتگی] چؤل کلمی، تورپ گیللردن قوملو یئرلرده یئتیشن، سبزه کیمی یئییلن (فا: کلم وحشی).

یابان‌کهلیگی..yaban kəhliyi [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی(فا:اس بویه).

یابان‌کیرازی..yaban kirazı [آد، بیتگی] چؤل گیلانارى، بیرگیلانار نوْعو (فا: نوعی گیاه). **cerasus microcarpa**

یابان‌گوْلو..yabangülu [آد، بیتگی] گوْل گیللردن، قوش بوُرنو آدی وئریلن، میوه‌لی پارلاق قیرمیزی، اورماندا و سوْلوقلاردا یئتیشن (فا: نسترن). **rosa canina**

یابان‌لاشماق..yabanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یابان حالینا گلمک.

یابان‌لیق..yabanlıq [آد] یابان اوْلما وضعیتی، بؤیوک چؤل اوْلان یئر.

یابان‌مارولو..yabanmarulu [باخ] چؤل کاهوسو.

یابان‌مرجان‌کؤشکو..yabanmərcan köşkü [آد، بیتگی] مرجان کؤشک چیچگی‌نین چؤلده چیخان بیر نوعو، بیر نوع سیچان قولاغی (فا: نوعی گیاه). **origanum vulgaris**

یابان‌نعناسی..yaban nənası [باخ] چؤل نعناسی.

یابان‌هویجی..yaban həvici [صفت] نوعی هویج (فا: زردک بیابانی).

یابانی..yabanı [صفت، یابان+عربجه ی] چؤلده یاشایان "یابانی بیتگی ویاحئیوان، یابانی گئچی" (فا: وحشی).

یابان‌یاسمنی..yaban yasəməni [آد، بیتگی] پاتلیجان گیللردن، سوُلاق یئرلرده یئتیشن، مورچیچک‌لی، چوخ ایللیک (فا: نوعی گیاه). **stipites dulcamara**

یابانی‌حئیوانلار..yabanı heyvanlar [باخ] چؤل حئیوانلاری.

یابانی‌زیتون..yabanı zeytun [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: زیتون تلخ).

یابانی‌کهلیک اوْتو..yabanı kəhlikotu [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی، بیر نوع کهلیک اوْتو (فا: نوعی کاکوتی).

یابانیل..yabanıl [صفت] یاباندا یاشایان، ائوجیل اوْلمایان، وحشی.

یابانی‌لاشماق..yabanılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] وحشی‌لشمک، جیرلاشماق(فا: وحشی‌شدن

یابانیل‌لاشماق..yabanıllaşmaq [آد] وحشی لشمک (فا: وحشی شدن).

یابانیل‌لیق..yabanıllıq [آد] یابانیل اوْلما دورومو، وحشی‌لیک.

یابانی‌لیک..yabanılık [آد] یابانی اوْلما، وحشی‌لیک، چؤله عاید اوْلما.

یابای..yabay [اؤزل آد] یاپای، یاپان، یاپیْجی، دؤزلمیش[۷].

یابقو..yabqu [آد] ۱-گؤی تورک و اسکی تؤرک دؤولت‌لرینده خاقاندان سونْرا گلن ان یوکسک دؤزئی‌ده کی‌یؤنه‌تیجی‌عنوانی، بؤلگه‌یؤنه‌تیجیسی، غربی‌گؤی تؤرک خاقانی[۷].باخ: تؤلیس {یباقو: بیر تورک طایفاسی، یبغو[۱۴۷] ، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یافقو›}.

یابلاقخان..yablaqxan [تاریخی اؤزل آد] یابالاق خان، سیبیر خانلاریندان[۷].

یابوُ..yabu [باخ] یابی.

یابو .. Yabu [اؤزل آد] اؤزبَک-اوّج اوُروُغ بوْی‌لاریندانديr[۸۱-۱۵۸].

یابوْکتار..yabüktar [اؤزل آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

یابی..yabı [آد] ۱-آریق و الدن دوشموش ویاراشیق‌سیز آت. ۲-(مج)آریق‌سیسقا آدام حاقیندا(فا: یابوُ). pack horse {دیواندا: یابی: یهرین آلتینا قوْیولان کئچه و یهر آلتی}.

یابیتاق..yabıtaq [آد، ت] چیپلاق، یهرسیز.

یابی‌چایی..yabı çayı [اؤزل آد] تبریز- اسپاراخون کندی نین یاخینیندا بیر چای آدی[۶۶] {معناجا وحشی چای دئمکدیر}.

یابی‌لاشماق..yabılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] یابی حالینا دوشمک.

یابی‌لیق..yabılıq [آد] یابی حالینا دؤشموش آتین حالی.

یابیْر..yabır [اؤزل آد] ۱-یاپیجی، چالیشقان ۲-دؤیوشچو ۳-(تاریخی اؤزل آد) آلتای تؤرکلری، توُوا اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷].

یابیْرای..yabıray [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یابیْر+ آی[۷].

یاپ..yap [آد] ۱-(اؤناک) تاکید و آبارتما اوچون بعضی کلمه‌لرین اؤنونده گلر " یاپ یالنیز" (فا: نوعی‌پیشوند). ۲-(ت) دَییرمی و یوُمرو هر شئی.

یاپا..yapa [اؤزل آد] ۱-یاپما، چاپا ۲-هامی، بؤتونلوک ۳-وفا[۷].

یاپا..yapa [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولودا آت چکن تؤرک بیرلیگینه منسوب بیر بوْی آدی[۸۵].

یاپاقلی..yapaqlı [صفت] یاپاخلی: یونُلو {اینسان آدی: ‹قوْجا، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یاپارلی..yaparlı [آد] یاپارلو: ۱-اوْغوزتورکلرینین ۲۴ بویوندان بیری، اوْغوزنامه‌ده‌یغمامعنالانیب ۲-(ص) یاپیجی، اوْرتکَن[۷].

یاپاغی..yapağı [آد] یازدا قیرخیلان قوْیون‌یونُو(فا: پشم‌بهاره. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاپاقو›}.

یاپاقلی..yapaqlı [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

یاپالاق..yapalaq [صفت] یاپما کیمی یئره یاپیشان‌هرشئی" یاستی-یاپالاق: گؤده بوْی آدام" (فا: پت و پهن) {یاپماق‌دان: یاپا+لاق}. ۲-یاپالاق[۲](آد، دیرگی) بیر نوع ساری رنگلی و یئکه گؤزلو بایقوش (فا: نوعی جغد) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یاپاقولاق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یاپاقولاق›یاپالاق[۶]}.

یاپان..yapan [اؤزل آد] ۱-یاپیجی، باشاریلی ۲-یابان، وحشی[۷].

یاپای..yapay [صفت] ۱-یاپما، صنعی، دؤزَلتمه، مصنوع (فا: مصنوعی). artificial، product ۲-(مج)قوْندارما، قوشما (فا: جعلی).

یاپایالنیز..yapayalnız [دده: ‹یاپا›، ص، ظ] چوخ یالنیز.

یاپبا..yapba [آد] مال داوار دیشقی‌سینی بالاجا یاستی حالدا قورورداراق اوْد یاندیرماق اوچون ایشله‌نیر و بونا یاپبا دئییلیر (فا: تپاله).

یاپدیرماق..yapdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاپماسینا یول آچماق، یاپماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس انجام دادن).

یاپدیرتماق..yapdırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاپماسینا یول آچدیرماق، یاپماق ایشینی گؤردورتمک (فا: فس از فس انجام دادن).

یاپدیریلماق..yapdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاپدیرماق ایشی گؤرولمک.

یاپراجیق..yapracıq [باخ] یاپراقجیق.

یاپراق..yapraq [آد] ۱-آغاج‌لاردا یاستی (یاپری) و مختلف شکیل‌لرده یاشیل اوْلان و تنفّس وظیفه سینی داشییان بؤلوم (فا: برگ). leaf ۲-کتاب ودفتر کیمی شئیلرین هر ورقی، یاپری (فا: صفحه). page ۳-شعرده بند" گول اوْغلان سنه ده دؤرد یاپراق شعر دئیه جَگم" (باخ: بند، بؤلگو) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاپورقاق›، سن؛ یاپماق+ور+قاق}.

یاپراق‌آری‌سی..yapraq arısı [آد، دیرگی] بیر بؤجک آدی.

یاپراق‌آری‌لاری..yapraq arıları [آد، دیرگی] زار قانادلی‌لار سوْیوندان و مُختلف نوْعلاری قوُردجوق دؤنَمینده تاریم بیتگی‌لرینه و اوْرمان آغاجلارینا ضرر وئرن بؤجک‌لر.

یاپراق‌آشماق..yapraq aşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاپراق لانماق.

یاپراق‌بؤجگی..yapraq böcəyi [آد، دیرگی] سبزه و میوه‌لره ضرر وئرن بؤجک‌لرین گنل آدی.

یاپراق‌بیتی..yapraq biti [آد، دیرگی] دوُیارقالاری ۷-۳ و خوْرتوملاری ۳ اکلم‌لی، ۱ میلمیتر بوْیوندا یومشاق وُجودلو و ائش قانادلی بؤجک‌لرین گنل آدی (فا: تیره ای از حشرات).

یاپراق‌تؤکومو..yapraq tökümü [آد] آغاجلارین یاپراق تؤکولن دؤنمی، گوْز.

یاپراق‌جیق..yapraqcıq [آد] یاپراجیق، بالاجا یاپراق (فا: برگچه). foliole

یاپراق‌جیل..yapraqcıl [صفت] یاپراقلارلا بسله‌نن حئیوان.

یاپراقچیغ..yapraqçığ [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یاپراق+ چیغ[۷].

یاپراق‌داش..yapraq daş [یئرب] قوْلای جا یاپراقلانان داش.

یاپراق‌دولماسی..yapraq dolması [آد] تازا مؤو یاپراغینین‌ایچینه قیمه، ات و لپه، دؤیو، مرزه دولدوراراق و پیشیریلیب حاضرلانان بیر یئمک.

یاپراق‌سوْ..yapraq sov [صفت] یاپراق کیمی (فا: برگی). leaf-shaped

یاپراق‌سیز..yapraqsız [صفت] یاپراغی اولمایان، یاپراغی تؤکولموش (فا: بی برگ). leafless

یاپراق‌سیزلیق..yapraqsızlıq [آد] یاپراغی تؤکولموش.

یاپراق‌قانادلیلار..yapraq qanadlılar [آد، دیرگی] قانادلاری یاپراق کیمی اولان‌لار (فا: برگ بالان). neuroptera

یاپراق‌قوُرباغاسی..yapraq qurbağası [آد، دیرگی] یاشیل باغا.

یاپراق‌قوُروسو..yapraq qurusu [آد] قوُرو یاپراق رنگی.

یاپراق‌قینی..yapraq qını [آد] یاپراق ساپی‌نین گؤوده‌یه باغلاندیغی بؤلوم.

یاپراق‌کلم دولماسی..yapraq kələm dolması [آد] آزجا قیزارمیش کلم یاپراغینین ایچینه قیمه، ات و لپه، دویو، مرزه دولدوراراق و پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

یاپراق‌کیمی اسمک..yapraq kimi əsmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیوق ویا قورخودان تیتره‌مک.

یاپراق‌گمیرن..yapraq gəmirən [آد] یاپراق لا گئچینن بؤجک‌لرین گنل آدی.

یاپراق‌لاماق..yapraqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤوه‌ره‌رک یاپراق آچماق، یاشیللانماق. ۲-ایپک قوُردونا یاپراق وئرمک، یاپراق یئدیرتمک. ۳-یاپراق یاپراق ائتمک(فا: صفحه بندی). pagination

یاپراق‌لانماق..yapraqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاپراق‌لاری چیخماق، یاپراقلا اؤرتولمک، یاشیللانماق. ۲-یاپراق کیمی بیربیریندن آیریلماق، وراق لانماق. ۳-ایپک قوُردلارینا یاپراق وئریلمک.

یاپراقلی..yapraqlı [اؤزل آد] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۱۰۸].

یاپراق‌لی قارا یوْسونلار..yapraqlı qara yosunlar [آد، بیتگی] قایا وآغاج قابیق‌لاریندا قالی توکلری کیمی‌سیخ بیتن قارا یوْسونلار (فا: نوعی خزه).

یاپراق‌لی..yapraqlı [صفت] ۱-یاپراغی اوْلان، یاپراق آچان، یاپراق لا اؤرتولن" یاپراقلی آغاج، یوْز یاپراقلی دفتر". ۲-چوخ یاپراغی اولان (فا: پربرگ). many-leaved

یاپراق‌لی‌لیق..yapraqlılıq [آد] یاپراق آچمیش بیتگی‌نین حالی، یاشیل‌لیق.

یاپراق‌واری..yapraq varı [صفت] یاپراق شکلینده اوْلان، یاپراغا اوْخشار.

یاپراق‌یاپراق..yapraq yapraq [ظرف] اوْست اوْسته ییغیلمیش اوْلان یاپراقلار.

یاپری..yapı [صفت] صفحه، ورق" دوْز یاپری: مسطح‌صفحه" (فا: صفحه) leaf، page {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: دوْز وائنلی}.

یاپری داش..yapı daş [آد] شیست داشی (فا: شیست). schist

یاپریخماق..yapıxmaq [باخ] یاپیخماق.

یاپریخمیش..yapıxmış [صفت] یاپری کیمی اولموش.

یاپ‌سات..yap sat [آد] تیک سات (فا: کارِ بسازبفروشی).

یاپ‌ساتچی..yap satçı [آد] تیک ساتچی (فا: بسازبفروش).

یاپ‌ساتچیلیق..yap satçılıq [آد] تیک ساتچی‌لیق (فا: بسازو بفروشی).

یاپلان .. yaplan [اؤزل آد] توْرکمن-تکه-اؤته‌میش-داشایاق بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

یاپما..yapma [آد] ۱-یاپماق ایشی و طرزی (فا: ساخت). ۲-دؤزَلتمه، قوندارما، قاییرما، قوشما، اویدورما (فا: مجعول). ۳- fictitious یئرده ویا دوُواردا دؤزه‌نیلن تزَک، یاپیا (فا: تپاله).

یاپماق..yapmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاراتماق، اوْرتایا چیخارماق، اجرا ائتمک، اوْرتایا قویماق، اوْرَتمک، ائتمک، ائیله‌مک، اوْلماق "نه یاپیرسان؟: نه ایش گؤرورسن؟، ائو یاپماق: ائو دؤزَلتمک" (فا: ساختن). to build، to do ۲-چؤرک پیشیرمک، پیشمک اوْچون خمیری تندیرین دوُوارینا یاپیشدیرماق (فا: نان پختن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده}.

یاپمالیق..yapmalıq [آد] ۱-یاپیلمالی ایش و شئی، یاپما حالی. ۲-یاپما وتزک اوْلان یئر (فا: محل درست کردن تپاله).

یاپوُرقاق..yapurqaq [اؤزل آد] اینسان‌آدی، یاپیجی، باشاریلی[۷].

یاپی..yapı [آد] ۱- تیکینتی، بینا (فا: بنا). ۲-بیر شئیین و قورولوشون ایلکه‌لری و اساسی، بیر وارلیغین توّمو، بیر شئیین کؤکونده اولان شئیلرین بوّتونو (فا: ساختار). Structure {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاپ‌یاخین..yap yaxın [ظرف] چوخ یاخین.

یاپ‌یالنیز..yap yalnız [صفت] تامامیله یالنیز، تک، یاپا یالنیز، چوخ یالنیز

یاپیت..yapıt [آد] بیرینین چوخ امک چکدیگیندن سوْنرا اوْرتایا قوْیدوغو اثر، اوْرون (فا: اثر) impression, effect

یاپیجی..yapıcı [آد] ۱-بنا (فا: بنّا). bricklayer ۲-باشاریلی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاپیجی‌لیق..yapıcılıq [صفت] یاپی دؤزَلتمه.

یاپیخماق..yapıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاپریخماق: اسنک‌لیک و ائلاستیک لیک و یومشاق‌لیغینی الدن وئره‌رک یاتیق حالا دؤشمک، یاتیلی اولماق، یاتیخماق "دؤشَگ'ین یونو یاپیْخیدی" (فا: بهم فشرده و پخ شدن). to become flattened

یاپیخمیش..yapıxmış [صفت] یاتیق، یاتمیش (فا: پخ شده). flattened,

یاپی‌داشی..yapı daşı [آد] تیکینتی و یاپی‌نین آغیرلیغینی چکن داش.

یاپیرتماق..yapırtmaq [تاثیرسیزائیلم] قولاقلارینی‌بوْینونا یاپیشدیرماق "آت قولاق‌لارینی یاپیردیب اوّستومه یوّرودو" (فا: به گردن چسباندن گوشها توسط اسب).

یاپیرقان..yapırqan [آد، بیتگی] بیر بیتگی آدی (فا: برگ گل).

یاپی‌سال..yapı sal [صفت] یاپی ایله ایلگی‌لی (فا: ساختاری).

یاپیش..yapış [آد] یاپماق ایشی ویاپیچیمی.

یاپیشاجاق..yapışacaq [آد] بیر شیئیین یاپیشیلان یئری (فا: دستگیره).

یاپیشان..yapışan [صفت] ۱-یاپیشما اؤزللیگی اوْلان (فا: چسبان). sticky ۲-اوّره‌گه یاتان، خوشاگلن (فا: خوش آیند).

یاپیشدیرتماق..yapışdırtmaq [اتّدیرگن ائیلم] یاپیشدیرماق ایشینی گؤردورمک.

یاپیشدیرما..yapışdırma [آد] یاپیشدیرماق ایشی (فا: الصاق). affixing

یاپیشدیرماق..yapışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاپیشماسینا یوْل آچماق (فا: چسباندن). to stick ۲-یاخینلاشدیرماق، سیخ لاشدیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاپچین ماق› سن}.

یاپیشدیریجی..yapışdırıcı [صفت] یاپیشدیرما اؤزللیگی اوْلان، یاپیشماسینا سبب اوْلان (فا: چسبان).

یاپیشدیریلماق..yapışdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاپیشدیرماق ایشی گؤرولمک.

یاپیشدیریلمیش..yapışdırılmış [صفت] یاپیشقان ایله بیتیشدیریلمیش.

یاپیشقان..yapışqan [صفت] ۱-یاپیشما اؤزللیگی اوْلان ماده، بیتیشدیرن ماده، توْتقال (فا: چسب) paste ۲-سیرتیق اوْشاق و سیرتیق آدام اوّچون سؤیله‌نیر(فا: سمج). ۳- عربجه "غری السمک" ویا سریشم اوّچون دئییلیر "فهرست مخزن الادویه". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاپیشقان اوْتو..yapışqan otu [آد، بیتگی] ایسیرقان گیللردن، دوُوارلار اوّزه رینده بیتن، یاپراقلاری یاپیشقان بیر بیتگی (فا: گوش موش، اذن الفار). parietaria

یاپیشقانلاتماق..yapışqanlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاپیشقانلا یاپیشدیرتماق.

یاپیشقانلاشماق..yapışqanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاپیشقان کیمی اوْلماق.

یاپیشقانلاماق..yapışqanlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاپیشقانلا یاپیشقدیرماق، بیتیشدیرمک، یاپیشقان سوّرتمک (فا: چسب زدن).

یاپیشقانلانماق..yapışqanlanmaq [بلسیز ائیلم] یاپیشقانلا یاپیشدیریلماق.

یاپیشقانلی..yapışqanlı [صفت] یاپیشقان سوّرتولموش.

یاپیشقانلیق..yapışqanlıq [آد] یاپیشقان اؤزللیک‌لی، یاپیشقان اوْلما حالی.

یاپیشماق..yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-توْخوندوغو شئیه ایلیشیب آیریلماماق، سیْواشماق"باشماغیما پالچیق یاپیشدی". ۲-توُتماق، توْخوناراق ساخلاماق "اوُشاق آناسینین اته‌یندن یاپیشدی". ۳-بیر ایشه باشلاماق، توتماق، مشغول اوْلماق "بیر ایشدن یاپیشماق". ٤- بیرینی تنگه گتیرمک، ال چکمه‌مک "آداما یاپیشیب قوْپمور". ٥- دَیمک، توْخونماق "اوّزونه بیر سیللە یاپیشدی". ٦-سرایت ائتمک، گئچمک "سوْیوغا اؤیره‌نیشلی آداما آزار چتین یاپیشار". (فا: پیوستن، چسبیدن). to join {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یاپماق دان}.

یاپیشمالار..yapışmalar [آد] اکلنمه‌لر (فا: ملحقات). additions

یاپیشمیش..yapışmış [صفت] اکلنمیش، اک (فا: الحاقی). annexed

یاپیشیجی..yapışıcı [صفت] یاپیشما نئجه‌لیگی اوْلان.

یاپیشیق..yapışıq [صفت] یاپیشمیش، بیربیرلرینه باغلی اوْلان، یان یانا اوْلان، سیخ لاشیق، یاناشی (فا: متّصل، چسبیده). joined

یاپیشیق چنه‌لیلر..yapışıq çənəlilər [آد، دیرگی] چنه‌لری دیمدیک بیچیم اینده اوزانمیش وآز چوخ سوّموکلنمیش اوْلان بالیقلار تاقیمی، چنگل چنه‌لیلر (فا: تیره از ماهی ها).

یاپیشیق‌سیز..yapışıqsız [صفت، مج] یاپیشیغی اوْلمایان، خوشا گلمه ین آدام ویا سؤز" یاپیشیق‌سیز آدام".

یاپیشیق‌سیزلیق..yapışıqsızlıq [آد] یاپیشیق‌اوْلماما، خوشاگلمه‌مه، یاپیشاماما.

یاپیشیقلیق..yapışıqlıq [آد] یاپیشیق اوْلما وضعیتی.

یاپیشیقلی..yapışıqlı [صفت] یاناشی، لاپ یاخین، قوْنشو.

یاپیق..yapıq [آد] ایشلَنمه نتیجه سینده یاپریخمیش (فا: پخ).

یاپیقماق..yapıqmaq [باخ] یاپیخماق.

یاپیلا بیلیرلیک..yapıla bilirlik [آد] اویقولانا بیلیرلیک، ائدیله بیلیرلیک (فا: قابل عمل، قابل اجرا).

یاپیلداق..yapıldaq [صفت] اوستو باشی پریشان اوْلان کیمسه.

یاپیلماق..yapılmaq [بل] یاپماق ایشی گؤرولمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاپیلمالی..yapılmalı [صفت] یاپیلابیلن (فا: عملی). practicable

یاپیلمیش..yapılmış [صفت] ۱-پیشمک اوْچون تندیره یاپشدیریلمیش. ۲-قایریلمیش، دوْزَلدیلمیش تیکیلمیش(فا: ساخته) made

یاپیلیش..yapılış [آد] یارادیش، قورولوش (فا: بنیه). creation

یاپیم..yapım [آد] یاپماق ایشی، تیکیم، بیرخام ماده‌نین اوْستونده ایشله‌یه‌رک مال اوْرَتمه" اؤزبکستان یاپیمی= ساخت اؤزبکستان" (فا: اعمال، انشاء، ساخت).

یاپیم جی..yapımcı [آد] یاپیم ایشینی گؤرن.

یاپیم جیلیق..yapımcılıq [آد] یاپیمجی اوْلما وضعیتی.

یاپینتی..yapıntı [آد] اثر (فا: اثر). impression , effect

یاپینچ..yapınç [اؤزل آد] یاپیْنجاق، دوْزلمیش، معمولُ، اوْره‌تیلمیش[۷].

یاپینجاق..yapıncaq [آد، بیتگی] ۱-سئیرک دانالی و قیرمیزی بنک‌لی بیر نوْع اوْزوم، خینالی یاپینجاق(فا: نوعی انگور). ۲-یاپینج.

یاپینجی..yapıncı [آد] کئچه‌دن حاضرلانان بیر قولسوز و اوُزون گئییم، بیر نوع کپه نک (گئییم) (فا: نوعی لباس نمدی).

یاپینماق..yapınmaq [تاثیرسیز ائیلم] حاضرلانماق.

یات..yat [آد، خ] قالخان و زره کیمی قوْرونما آلَتلری.

یاتا..yata [ظرف] یاییق، هریئرینه یایاراق" اکینی یاتا سوُوارماق" {بو کلمه یاتای کلمه سینین معادلی دیر، باخ: یاتای}.

یاتاجاق..yatacaq [آد] یاتاق (فا: تختخواب). bedstead

یاتاجاق اوْتاغی..yatacaq otağı [آد] یاتاق اوْتاغی.

یاتار..yatar [آد] یاتماق‌واَییلمک‌سمتی، بیرشئیین آشاغی‌یاتمیش طرفی و یاتیمی، یاتمیش و یاتماغا یاخین وضعیت(فا: میل‌وخواب)

یاتاغا دوْشمک..yatağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک.

یاتاغان..yatağan [صفت] ۱-یاتماغی چوخ سئون چوخ یاتان. ۲-(آ) (میکانیک) آراجلاردا دؤنولن و فیرلانان بؤلوملرین ایچینده اوْتوروب دایاندیغی یئر، ترپه‌نن آلت‌لرین دایاق یئری (فا: یاتاقان). a bearing ۳-(آ) ایکی یانی کسیجی اوُزون ساواش پیچاغی، اوجو اَیری خنجر. {سن: ۱-چوخ یاتان. ۲-بؤیوک پیچاق خنجر؛ باخ: یاتماق+اغان}.

یاتاغان ایلان..yatağan ilan [آد، دیرگی] بیر نوع ایلان (فا: افعی). viper

یاتاغان ایلانلار..yatağan ilanlar [آد، دیرگی] ایلانلاردان بیر سوْی.

یاتاق..yataq [آد] ۱-یاتماق اوْچون اوْلان یئر، یاتماق اوْچون یورغان و دؤشک، یاتیلاجاق یئر(فا: بستر) bed ۲-ایرماق و چایلاردا سوُلارین آخدیغی یئر" چای‌یاتاغی"۳-یئر آلتیندا بیرنسنه‌دن بوْل اوْلان یئری" کؤمور یاتاغی" (فا: معدن) ٤-آراج‌لاردا ترپه‌نن بؤلوملرین اوْتوردوغو یئر (فا: یاتاغان) ٥-پاییز و قیشدا قوْیون قوُزونون ساخلاندیغی یئر "قوْیون یاتاغی" ٦-دلیجان دا داغ آدی{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاتیغ›: یاتیلاجاق یئر}.

یاتاق‌اؤرتوسو..yataq örtüsü [آد] یاتاغین اوْزه رینه سریلن اؤرتو.

یاتاق‌اوْی..yataq evi [آد] یاتیلاجاق یئر(فا: خوابگاه). bedroom

یاتاق‌اوْداسی..yataq odası [آد] یاتماق اوْچون یارارلانیلان اوْدا.

یاتاق‌تاقیمی..yataq taqımı [آد] یاتاق سئتی، یاتماق اوْچون شئلیرین بوتونو.

یاتاق‌خانا..yataq xana [آد] یاتماق اوْچون یارارلانیلان اوْدا.

یاتاقدا اوْلماق..yataqda olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاتاغا دوْشمک.

یاتاق‌دان قالخماق (دوُرماق)..yataq dan qalxmaq (durmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ساغالماق.

یاتاقسال..yataqsal [یئنی] کلینیکال (فا: بالینی). clinical

یاتاقسال طب..yataqsal tib [یئنی] کلینیکال طب (فا: طب بالینی).

یاتاقلی..yataqlı [صفت] ۱-یاتاغی اوْلان، یاتماق اوْچون یئری اوْلان قورولوش" یاتاق‌لی واقوْن، یاتاق‌لی یونیوئرسیته". ۲-یاتاغی درین وگئنیش اوْلان" یاتاق‌لی چای".

یاتاقلیق..yataqlıq [آد] یاتاق اوْچون یارالانیلان تخت وهر شئی.

یاتاق‌موْبلو..yataq moblu [آد] بوْیوت و شکلی یاتماق اوْچون مُناسب‌موبل.

یاتاق‌یئری..yataq yeri [آد] ۱-یاتاغی‌چوخ‌اولان یئر ۲-خالخالدا داغ-آدی.

یاتالاق..yatalaq [آد] ۱-خسته‌لیکدن‌یئره‌دوشموش، یاتاقدان قالخاماییان " یاتالاق‌لی خسته‌لیک" (فا: زمین‌گیر). paralytic ۲-یوْلوخوجو تیفوُس خسته‌لیگی (فا: تیفوس). typhus

یاتالاق‌لی..yatalaqlı [صفت] یاتالاق‌خسته‌لیگینه‌توتولموش (فا: تیفوسی).

یاتالقا..yatalqa [آد] دؤشَرگه، گئچیجی یاشایش یئری (فا: اقامتگاه).

یاتان..yatan [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی {باخ: یات}.

یاتای..yatay [مت، یاتماق+ای] دورقون سو اوْزونه قوشوت اوْلان خط و یاپری (فا: افقی).

یاتسی..yatsı [آد] ۱-گونش‌باتاندان یاتانا قدر وقت(فا: عشا).

یاتسی نامازی..yatsı namazı [آد] آخشام نامازیندان سونراکی گونلوک ناماز، عشاء نامازی " یاتسی نامازی قیلیرام واجب قوربتا الاله".

یاتقین..yatqın [صفت] یاتیق، بیریانا اَییلمیش (فا: خوابیده).

یاتقین لاشماق..yatqınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاتقین وضعیته گلمک.

یاتقین‌لیق..yatqınlıq [آد] یاتقین اوْلما وضعیتی (فا: خوابیده‌گی).

یاتماق..yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-دینجلمک اوچون یاتاقدا اوُزانماق، یوُخلاماق، اوُیوماق (فا: خفتن). to sleep ۲-بیلگی‌سیز وضعیتده قالماق، ایش‌سیز قالماق " یاتانلاری اوْیاتماق". ۳-جنسل ایلیشکیده اوْلماق. ٤-بیرایش ویا بیر وضعیت ساکتله‌شیب آزالماق، دایانماق، دورماق، عادی حرکت‌دن دالی قالماق " کوْلک یاتدی، ایشلر یاتدی". ٦-خسته اوْلماق، آزارلاماق " یارالانماندان سوْنرا دؤز ایکی آی یاتدیم". ۷-اوُچولماق، بیخیلماق " توْپلار گوُرولدادی سارای‌لار یاتدی". ۸-کئییمک، اوُیوشماق، یوُخلاماق " آیاقلاریم یاتیب". ۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " حبیس ده یاتماق، اوْره‌یینه یاتماق، آغلینا یاتماق، دیلی یاتماق". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یاتمالی..yatmalı [صفت] یاتماق‌اوْچون چوخ الوئریشلی (فا: خوابیدنی).

یاتمالیق..yatmalıq [آد] یاتیلاجاق یئر ویا بؤلوم (فا: محل خواب).

یاتمان..yatman [اؤزل آد] مُطیع، اوُیوملو.

یاتمیش..yatmış [آد] یوخودا اولان، یوخولو (فا: خوابیده).

یاتمیش‌لیق..yatmışlıq [آد] یاتمیش کیمی، اؤزونو یوُخولو کیمی گؤسترمه " اؤزونو یاتمیش‌لیغا ووُروب جاواب وئرمیر".

یاتوُق..yatuq [اؤزل آد] ۱-یاتیق، آغیْرقانلی ۳-گؤچَبه‌لرین کَندلرده یاشایان توْرک بوْیلاری اوْچون ایشلتدیکلری صفتلردن.

یاتوُق خان..yatuq xan [تاریخی اؤزل آد] قازان خانلاریندان.

یاتوغان(یاتوق)..yatuğan(yatuq) [آد] قانون‌وستور کیمی‌سازلارین اوْرتاق آدی.

یاتی..yatı [آد] ۱-گئجه‌نی گئچیرمک اوْچون بیر یئره گئتمه. ۲-آلتای توْرکلری، قوُناندا اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان. آلتای توْرکلری کوُماندیْ بوْی‌لاریندادیر[۱۵۸-۸۱].

یاتیب دوُرماماق..yatıb durmamaq [تاثیرسیز ائیلم] دوراماماق، اؤلمک.

یاتیب قالماق..yatıb qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوراماماق، اؤلمک.

یاتیخماق..yatıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] لای لای یاستی لاشاراق چؤکمک، یاتماق، توپراق یاتیخیب یئره چؤکمک (فا: روی هم خوابیدن).

یاتیر..yatır [آد] توخونولمایيب ساخلانیلان قیزیل گوموش ویا پول، ال دَیمه میش شئی (فا: اشیاء قیمتی، پس انداز).

یاتیرتماق..yatırtmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاتیرماق، یوخویا وئرمک، یاتماغینا سبب اوْلماق. ۲-آشاغی اَیمک، یاتیق حالا سالماق. ۳-بیرایش‌و شئین تاثیرینی آزالتماق، دایاندیرماق(فا: خواباندن)

یاتیردیلماق..yatırdılmaq [بلسیز ائیلم] یاتماغا مجبور ائدیلمک، یاتیرتماق ایشی گؤرولمک (فا: ف.م خوابیدن).

یاتیرماق..yatırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاتیرتماق، یوخویا وئرمک (فا: خواباندن). to put to sleep ۲-دایاندیرماق. ۳-یئره اوُزاتماق ٤-اتی سوغاندا یاتیرماق، باسدیرماق. ۳-پولو بیر یئره قویوب یاتیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یایتورماق‹ساخلاماق}.

یاتیریلماق..yatırılmaq [بلسیز ائیلم] یاتیرماق ایشی گؤرولمک.

یاتیریم..yatırım [آد] بیر ایش اوچون یاتیریلان پول و مال، آنامال (فا: سرمایه). capital

یاتیریمچی..yatırımçı [صفت] آنامالچی (فا: سرمایه دار). capitalist.

یاتیریم‌چیلیق..yatırımçılıq [آد] آنامالچی‌لیق(فا: سرمایه-داری capotalism

یاتیزدیرماق..yatızdırmaq [باخ] یاتیرتماق، یاتیرماق.

یاتیزدیریلماق..yatızdırılmaq [باخ] یاتیردیلماق، یاتیریلماق .

یاتی‌سیز..yatısız [صفت] گئجه‌لری یاتاق یئری اوْلمایان‌مکتب ویا بنزَر قورولوش‌لار (فا: بدون اقامت شبانه).

یاتیش..yatış [آد] ۱-یاتماق‌ایشی‌وبیچیمی " آسلان‌یاتیشیندان بللیدیر"

یاتیشلیق..yatışlıq [آد] بیر سمته یاتیلی اولان (فا: شیب). gradient

یاتیشلیق اؤلچر..ölçr yatışlıq [آد] ایییم اؤلچر(فا: شیب-پیما)grad(i)ometer

یاتیشدیرما..yatışdırma [آد] یاتیشدیرماق ایشی (فا: تسکین). quieting

یاتیشدیرماق..yatışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] ساکین‌لشدیرمک، سونا چاتدیرماق، دوُردورماق، یاتیشماسینا یول آچماق (فا: فس تخفیف یافتن).

یاتیشدیریجی..yatışdırıcı [صفت] ساکینلشدیرن، توخدادیجی(فا: مسکن)

یاتیشما..yatışma [آد] یاتیشماق ایشی (فا: فروکش). subsiding

یاتیشماق..yatışmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوْناچاتماق، تاثیری آزالماق، ساکین لشمک، دورولماق (فا: ساکن شدن). ۲-بیرلیکده یاتماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاتیق..yatıq [صفت] ۱-دیک‌اولمایان، اَییک، یاتمیش حالدا (فا: خوابیده)lying ۲-آییق اوْلمایان، خبرسیز(فا: بی‌خبر).

یاتیق..yatıq [اؤزل آد] قوسار دا چای آدی(~چای، ~دره)[۲۴۰].

یاتیق‌لیق..yatıqlıq [آد] یاتیق شئیین حالی (فا: خوابیدگی).

یاتیق یازی..yatıq yazı [آد] یازی‌لاری اَییک یازما وضعیتی، ایتالیک یازی (فا: نوشته ایتالیک).

یاتیلماق..yatılmaq [بلسیز ائیلم] یاتماق ایشی گؤرولمک.

یاتیلی..yatılı [آد، ص] ۱-یاتاقلی یئر (فا: دارای اقامت شبانه). ۲-یاتیق حالدا، اَییلمیش حالدا. in a lying position

یاتیم..yatım [آد] ۱-خالچا وپارچه کیمی شئیلرین توکلری بیر طرفه یاتیلماسی ۲-دیکئی کیمی شئیلرین دیکئی‌دن اَییلمه وضعیتی (فا: خواب). slope incline

یاتیملی..yatımlı [صفت] ۱-یاتیمی اوْلان۲-(مج)خوشاگلن، سئویملی.

یاتیملیلیق..yatımlılıq [آد] ۱-یاتیملی شئیین حالی. ۲-اؤرگه یاتما.

یاتیمینا..yatımına [ظرف] یاستی‌سینا.

یاجلو..yaclu [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

یاچانماق..yaçanmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] اوُتانماق، سیخیلماق.

یاخا..yaxa [آد] ۱-پالتارلارین بوْیون بؤلومو، بوْیونو احاطه ائدن پارچازوْلاغی. ۲-بیر یئرین قیراغی و ساحلی (فا: یقه). collar {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه یاقماق سؤزوندن آلیناراق بیر شئیین آیری‌شئیه یاخینلاشیب یاپیشان یئرینی گؤسته ریر}.

یاخاالله وئرمک..yaxa ələ vermək [تاثیرسیز ائیلم] یاخاسینی قورتارا بیلمه‌مک.

یاخابند..yaxabənd [باخ] یاخا دؤیمه.

یاخاج..yaxac [باخ] یاخی.

یاخاجاق..yaxacaq [آد] یاناجاق، یاندیرماغا یارار شئی، یاخیت.

یاخاجیْق..yaxacıq [اؤزل آد] داغ اته یی[۷].

یاخادوْنلو..yaxadonlu [اؤزل آد] ساوه شاهسئون ائلی‌نه باغلی توْرک-بوْیو[۹۸].

یاخادویمه(ایلمک، بند)..yaxa düymə(ilmək, bənd) [آد] یاخانی باغلایان دویمه و ایلمک.

یاخارجا..yaxarca [آد، دیرگی] ۱-گؤوَه سینک‌لری سوْیوندان، ایستی اؤلکه‌لرده‌یاشایان، خسته‌لیگه‌یول‌آچان بیر سینک (فا: نوعی مگس). phlebotomus ۲-یاخان، سیْجاقلیغی آرتیْران.

یاخارماق..yaxarmaq [تاثیرلی ائیلم](یالوارماق فعلی ایله بیرلیکده) "یالواریب یاخارماق"، اصرارلا ایسته‌مک (فا: التماس کردن).

یاخاری..yaxarı [باخ] یاخاریش، دُعا، تمنّی، دیلَک.

یاخاریش..yaxarış [آد] ۱-یاخارماق ایشی ویا بیچیمی (فا: التماس). ۲-دوعا، تانریدان دیله‌مه ایشی (فا: مناجات). incatation

یاخاسی الده قالماق..yaxası ələdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گیره دؤشمک، سوْرومولو قالماق.

یاخاسی اله کئچمک..yaxası ələ keçmək [تاثیرسیز ائیلم] توتولماق، یاخالانماق.

یاخاسیز..yaxasız [صفت] یاخاسی اوْلمایان "یاخاسیز کؤینک".

یاخاسیندان ال گؤتورمک (ال چکمک)..yaxasından əl götürmək (əl çəkəmək) [تاثیرلی ائیلم] بوُراخماق.

یاخاسیندان توتماق (یاپیشماق)..yaxasından tutmaq (yapışmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یاخالاماق.

یاخاسینی تانیماق..yaxasını tanımaq [تاثیرسیز ائیلم] دادانماق، بیرینه دام مراجعت ائتمک.

یاخاسینی قورتارماق..yaxasını qurtarmaq [تاثیرسیز ائیلم] جانینی قورتارماق، قوُرتولماق.

یاخاق..yaxaq [تاریخی اؤزل آد] اوُجو آتشلی اوْخ؛ سلجوُقلولارا آد وئرن، سلجوُق بگین باباسی[۷].

یاخالاتماق..yaxalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] توتدورماق، اله گئچیرتمک.

یاخالاشماق..yaxalaşmaq [قا] بیربیرینین یاخاسیندان توتماق، دالاشماق.

یاخالاماق..yaxalamaq [تاثیرلی ائیلم] توتماقاله گئچیرمک، تاپماق (فا: گرفتن).

یاخالانماق..yaxalanmaq [بلسیز ائیلم] توتوق لانماق، توتولماق(فا: دستگیر شدن).

یاخالانیش..yaxalanış [آد] یاخالانماق ایشی ویا بیچیمی.

یاخالی..yaxalı [صفت] یاخاسی اوْلان.

یاخالی قامچیلیلار..yaxalı qamçılılar [آد، دیرگی] دنیز و دادلی سوْلاردا یاشایان قامچی‌لی بیرگؤزه‌لی حیوانلار سوْیو.

یاخالیق..yaxalıq [آد] ۱-یاخا دؤزلتمک اوْچون یارایان پارچا وهرشئی suitable for collar ۲-پالتارین اوْستونه قویولان دوزلتمه یاخا (فا: نوعی یقه). collar ۳-کراوات (فا: فکل)

یاخالیق‌سیز..yaxalıqsız [صفت] یاخالیغی اوْلمایان.

یاخالیق‌لی..yaxalıqlı [صفت] یاخالیغی اوْلان.

یاخان..yaxan [صفت] یاخیْجی، یوْخ ائدیجی.

یاخانلو..yaxanlu [اؤزل آد] شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳، ۱۰۸].

یاخاوزیرآشلی..yaxa vəzir aşlı [اؤزل آد] شاهسئون ائلی‌نه باغلی بیر توْرک بوْیو[۹۸].

یاخایئنگیجه..yaxa yengicə [اؤزل آد] یقه یئینگیجه: تهران-شهریار دا کند آدی.

یاخجی..yaxcı [باخ] یاخشی.

یاخجی لاشماق..yaxcılaşmaq [باخ] یاخشی لاشماق.

یاخجی‌لیق..yaxcılıq [باخ] یاخشی‌لیق.

یاخدیرتماق..yaxdırtmaq [اتّدیرگن ائیلم] یاخدیرماق ایشینی گؤردورمک.

یاخدیرما..yaxdırma [آد] یاخدیرماق ایشی.

یاخدیرماق..yaxdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] ۱-یاخماسینا یول آچماق، سوْرتدوْرمک، (فا: مالاندن). ۲-یانماسینا سبب اوْلماق، یاندیرتماق، یاخماق ایشینی گؤردورمک (فا: سوزاندن).

یاخدیریلماق..yaxdırılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-اوْزه‌رینه‌سوتدورولمک. ۲-یاندیریلماق.

یاخشی..yaxşı [صفت] ۱-ایی، گؤزل، چکیجی، اوُیقون، یاخیشان (فا: نیکو). good ۲-(تاریخی اؤزل آد) سلجوُقلولار دؤولتی بگ و اوْردوباشی‌لاریندان. دَمیرتاش بگین اوْغلو[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاخشی-..-yaxşı [اؤزل آد] یاخشی سؤزیله اینسان آدی: یاخشْیالپ، یاخشْیبای، یاخشْیبگ، یاخشْیتای، یاخشْیتوْقا، یاخشی‌اَر.

یاخشی‌اوْلماق..Yaxşı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخشی‌لاشماق، کیفیتجه ایی وضعیته دؤشمک، ساغالماق to improve ۲-کنایه طرزینده ممنونلوق افاده ائدیر "عجب سنه‌لاپ یاخشی اوْلدو"

یاخشی‌جا..yaxşıca [ظرف] چوْخ یاخشی، دؤز اوْلاراق "~یادیما دؤشدو".

یاخشیخان..yaxşıxan [تاریخی اؤزل آد] اسفندیار اوْغوللاری بگلیگی، بگ‌لریندن[۷].

یاخشی‌داورانیش..yaxşı davranış [آد] ایی داورانما، دؤزگون حرکتلی (فا: حسن رفتار). good management

یاخشی‌راق..yaxşıraq [صفت] داها یاخشی.

یاخشی‌گؤن..yaxşıgün [آد] خوْشبخت حیات، یاخشی گئچینمه.

یاخشی‌لاشدیرماق..yaxşılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین وضعیتی‌نی داهادا گؤزل والوئریشلی ائتمک.

یاخشی‌لاشدیریجی..yaxşılaşdırıcı [صفت] یاخشی لاشدیران، تکمیل لشدیرن.

یاخشی‌لاشدیریلماق..yaxşılaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاخشی حالا سالینماق.

یاخشی‌لاشما..yaxşılaşma [آد] یاخشی‌لاشما (فا: افاقه). convalescence

یاخشی‌لاشماق..yaxşılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] کیفیت جه ایی وضعیته دؤشمک، دؤزَلمک، قیوراق لاشماق to improve

یاخشی‌لاندیرماق..yaxşılandırmaq [باخ] یاخشی لاشدیرماق.

یاخشی‌لاندیریلماق..yaxşılandırılmaq [باخ] یاخشی لاشدیریلماق.

یاخشی‌لی‌پیسلی..yaxşılıpisli [صفت] یاخشی‌لی یامانلی.

یاخشی‌لیق..yaxşılıq [آد] ۱-یاخشی‌اوْلما، ایی‌لیک(فا: خوبی).

یاخشی‌لیقلا..yaxşılıqla [ظرف] قالماقال‌سیز، دالاشمادان، مُباحثه‌سیز.

یاخشیْلیق..yaKşılık [اؤزل آد] یاکشیلیک: قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-قیْدیْق بوْی‌لاریندا‌ندیر[۸۱-۱۵۸].

یاخشی‌لی‌یامانلی..yaxşılı yamanlı [صفت] هرجوْر وضعیت، یاخشی‌وپیس،

یاخشی‌ماهنی..yaxşı mahnı [آد] خوش ماهنی (فا: آوازشیرین).

یاخشی‌نی‌پیسدن آییردائتمک..yaxşını pisdən ayırd etmək [صفت] هرطرفلی یوْخلاماق.

یاخشی‌یاخشی..yaxşıyaxşı [صفت] چوخ یاخشی.

یاخشی‌یامان..yaxşıyaman [آد] یاشاییش‌دا اوْلان یاخشی وپیس شئی‌لر.

یاخشی‌یامان‌بیلر.. yaxşı yaman bilər [صفت] یاخشی‌نی‌پیسدن-آییرابیلن آدام‌حاققیندا.

یاخشی‌یامان بیلمک(سانماق).. yaxşı yaman bilmək(sanmaq) [تاثیرلی ائیلم] یاخشی‌نی پیسدن آییرماق.

یاخشی‌یامانلیق.. yaxşıyamanlıq [آد] بیر شئیین یاخشی و پیس‌جهتی‌وکیفیتی.

یاخلاشدیرماق.. yaxlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخین لاشدیرماق، ایکی شئیی بیربیرینه یاخین لاتماق (فا: نزدیک کردن).

یاخلاشدیریلماق.. yaxlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاخلاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

یاخلاشما.. yaxlaşma [آد] یاخلاشماق ایشی.

یاخلاشماق.. yaxlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین وضعیته گلمک، یاخینلاشماق (فا: نزدیک شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یاغوماق، یاغوشماق، یاقماق‹}.

یاخلاشیق.. yaxlaşıq [صفت] بیرسایی ویا مقدارا چوخ یاخین اوْلان مقدار، یاخین اولاراق (فا: بطور تقریب). approximately

یاخلاشیلماق.. yaxlaşılmaq [بلسیز ائیلم] یاخلاشماق ایشی گؤرولمک.

یاخلاشیم.. yaxlaşım [آد] یاخین لاشما ایشی و طرزی.

یاخما.. yaxma [آد] یاخماق ایشی. ۲-یاخما۲(آد) اوزه‌رینه بال، پنیر، مربا، یاغ سؤرتولموش چؤرک (فا: نانی که روی آن عسل، پنیر--مالیده شده).

یاخماج.. yaxmac [آد] آخیجی یاختی یاندیرماق اؤچون پؤسکورن آراج (فا: مشعل).

یاخماق.. yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سورتمک، یاپیشدیرماق (فا: مالیدن) to spread ۲-یاندیرماق (فا: سوزاندن). ۳-تُهمت ووُرماق، قارا یاخماق (فا: تهمت زدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، صح، سن؛ اصلینده توخونماق معناسینادیر، یاندیرماق مفهومو مجازی‌معنادیر چونکی یاندیریب یاخماق، تهمت معناسیندا گله‌رک پیس و اینجیدیجی بیر شئیی بیرینه یاپیشدیرماق دئمکدیر بومعنا گئنیشله‌نه‌رک یاندیرماق مفهومونا دؤنوبدور و بودا تُهمت'ین یاندیریب داغیدیجی معناسینا باغلانیر، یاخماق فعل اینین متعدی حالی، بونا آیری دلیلدیر}.

یاخود.. yaxod [باغلاییجی سؤز، فا] "ویا، یادا" معناسیندا بیر سؤز، "بوگون یاخود صاباح گئده جه ییز" (فا: ویا). or

یاخی.. yaxı [آد، ت] بعضی‌خسته‌لیک‌لرین‌معالجه‌سی اوچون، او یئرین اؤزه‌رینه یاپیشدیریلان مرحَملی پارچا، یاغ و داوا سورتولموش پارچا (فا: پماد، ضماد). shelter

یاخی‌آغاجی.. yaxı ağacı [آد، بیتگی] قابیق‌لاری یاخی اوْلاراق ایشله‌نن، چؤل دفنه‌سی جنسیندن کیچیک بیرآغاج (فا: کرم دانه). daphne gnidium

یاخی‌اوْتو.. yaxı otu [آد، بیتگی] کؤپه چیچک‌گیللردن، سوُلاق یئرلرده یئتیشن، قیرمیزی و پمبه چیچک‌لی کیچیک بیر بزک بیتگی‌سی (فا: جگن). epilobium hirsutum

یاخی‌لاماق.. yaxılamaq [تاثیرلی ائیلم] یاخماق، سؤرتمک، یاخی ووُرماق.

یاخیب‌یاندیرماق.. yaxıb yandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-برک-یاندیرماق ۲-اینجیتمک، آجیتماق

یاخیب‌یاندیریجی.. yaxıb yandırıcı [صفت] یاندیریب‌یاخان، اورک-اینجیدن.

یاخیت.. yaxıt [آد] یاناجاق، یاخاجاق، اوْدون کومور یاغ و نفت کیمی یانان و قیزدیران شئیلر (فا: سوخت). fuel

یاخیتچی.. yaxıtçı [آد] یاخیت ساتان کیمسه.

یاخیت‌گؤسترگه‌سی.. yaxıt göstərgəsi [آد] یاخیت مقدارینی گؤسته رن آراج.

یاخیت‌لیق.. yaxıtlıq [آد] یاخیت دولدورولان قاب، باک fuel tanck.

یاخیت‌یاغی.. yaxıt yağı [آد] یاناجاق اوچون اوْلان یاغ.

یاخی‌تیمورُ.. yaxı teymur [تاریخی اؤزل آد] یاخی+ تیمورُ، اوْغوزخان'ین توْرونو'.

یاخیجی.. yaxıcı [صفت] ۱-یاندیریب یاخان، چوخ ایستی و یاندیریجی (فا: محرِّق). burning ۲-یاخی دؤزَلدن ویا ساتان. ۳-بیر شئیی یاخاراق یاپیشدیران.

یاخیجی‌لیق.. yaxıcılıq [آد] ۱-یاندیریب یاخما. ۲-یاخی دؤزلتمه.

یاخیش.. yaxış [آد] یاخماق ایشی ویا بیچیمی.

یاخیشدیرماق.. yaxışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] مُناسب وضعیته‌سالماق(فا: برازنده کردن)

یاخیشما.. yaxışma [آد] یاخیشماق ایشی.

یاخیشماق.. yaxışmaq [باخ] یاراشماق، یاقیشماق.

یاخیشیق.. yaxışıq [صفت] یاراشیق، اوُیقون (فا: برازنده).

یاخیشیق‌سیز.. yaxışıqsız [صفت] یاراشیق‌سیز، اوُیقون و مُناسب اوْلمایان.

یاخیشیق‌سیزلیق.. yaxışıqsızlıq [آد] یاراشیق‌لی اوْلمایان.

یاخیشیقلی.. yaxışıqlı [صفت] یاراشیق‌لی، گوستریشلی (فا: برازنده).

یاخیشیق‌لیق.. yaxışıqlıq [آد] یاراشیق‌لیق، اوُیقونلوق (فا: برازنده گی).

یاخیق..yaxıq [آد] یاخیلمیش، یانمیش یئر.

یاخیلماق..yaxılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-بیرشئی اؤزهرینه سؤرتولمک (فا: مالیده شدن) ۲-یاندیریلماق (فا: سوخته شدن). to be burn

یاخیم..yaxım [آد] یاخما ایشی.

یاخین..yaxın [صفت] ۱-اوزاقلیغی آز اولان، آرالیغی آز "یاخین کند". ۲-زامان اعتباریله اوزاق اولمایان "یاخین گله‌جک". ۳-چوخ بنزر و اوخشار شئی‌لر اوچون سؤیله‌نیر "یاخین بیر رنگ". ٤-مُعتَبر و اینانیلمیش آدام ویا قاناق، بیرینه قوهوملوق‌نسبتی اولان یا بیرینه یولداش و دوست اولان آدام حاقیندا "سیزلره یاخین آدامدیر". (فا: نزدیک). near {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یاغوق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یاخماق دان}.

یاخین‌اوزاق..yaxın uzaq [صفت، ظرف] هم یاخین هم اوزاق، مختلف "یاخین اوزاق یئرلردن ائویمیزه گلدیلر".

یاخین‌اولماق..yaxın olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین لاشماق، دوست اولماق.

یاخین‌چاغ..yaxınçağ [آد] ۱-رنسانس دؤورندن گئچمیش یوز ایله قدر اولان‌دؤنم.۲-فرانسه انقلابیندان (م۱۷۸۹) سونراکی چاغ.

یاخیندا..yaxında [ظرف] یاخین یئرده، یاخین‌لیقدا(فا: بزودی). soon

یاخیندا‌کی..yaxındakı [صفت] یاخیندا اولان، قونشولوقدا اولان، یاخین.

یاخیندان..yaxından [ظرف] یاخین یئردن، یاخین مسافه‌دن.

یاخین‌دوُرماق..yaxın durmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین‌لاشماق (دوشمک)، کؤمگی دَیمک.

یاخین‌دوشمک..yaxın düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یاخین لاشماق، یاخین دوُرماق.

یاخین‌دوغو..yaxındoğu [آد] آغ‌دنیزین دوغو قیی‌سیندا‌کی اؤلکه‌لری ایچینه آلان بؤلگه (سوریه، مصر، لبنان، اسرائیل، فلسطین و اوردون) (فا: خاورنزدیک). near east

یاخین‌زاماندا..yaxın zamanda [ظرف] بو یاخین‌لیقدا (فا: عنقریب). presently

یاخینساق..yaxınsaq [صفت، مت] تک بیر نقطه‌یه دوغرو گئدَنلر، متقارب (ایشین، خط، دالقا) (فا: خطوط متقارب).

یاخینساماق..yaxınsamaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر شئیین یاخین زاماندا اولاجاغینی دوشونمک (فا: نزدیک دیدن).

یاخین‌سسلی..yaxın səsli [صفت] بنزر سسلی.

یاخین‌قوهوم..yaxın qohum [آد] بیرینجی درجه ده یاخین‌لیغی اولان قوهوم.

یاخین‌گؤرن..yaxın görən [صفت] ۱-گؤزو اوزاغی گؤرمه ین ویا پیس گؤرن. ۲-گله جه‌یی گؤره بیلمه ین ویا محدود گؤرن.

یاخین‌لاتماق..yaxınlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخین لاشدیرماق.

یاخینلار..yaxınlar [آد] قوهوم قونشولار (فا: اقارب) relatives.

یاخین‌لاردا..yaxınlarda [ظرف] ۱-یاخین یئرلرین بیرینده. ۲-بو اطرافدا، سون زامانلاردا، بوگونلرده، بیرآز اول "~گلمیشدی".

یاخین‌لاشان..yaxınlaşan [آد] بیربیرینه‌طرف گئدن(فا: همگرا) convergent

یاخین‌لاشدیرماق..yaxınlaşdırmaq [ائتد، ل] یاخین لاشماسینا سبب اولماق.

یاخین‌لاشدیریلماق..yaxınlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاخین لاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

یاخینلاشماق..yaxınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آراسی‌و مسافه‌سی-آزالماق، یاناشماق "گمی ساحله یاخینلاشیر". ۲-زامان لاحاظیندان فاصله آزالماق "بایرام یاخینلاشیر". ۳-آرالارینداا ایلگی و سئوگی چوخالماق، باغلانتی قوُرماق "ادبیات گئتدیکجه داها آرتیق حیاتا یاخینلاشیر" (فا: نزدیک‌شدن). ۳-بنزه‌مک، اوخشاماق، اوُیقون گلمک "تیپلری بیربیرینه یاخینلاشیب".

یاخین‌لیق..yaxınlıq [آد] ۱-مسافه و زامان اعتباریله آرالیغی آز اولان. ۲-ایلگی‌لی‌اولما وضعیتی "اینسان‌لار آراسیندا یاخین‌لیق". ۳-اوخشارلیق، بنزرلیک، اوُیقونلوق "ترجمه اصلی قاناغا یاخین‌لیق گؤسته‌رير" (فا: قرابت، نزدیکی). proximity

یاخینماق..yaxınmaq [باخ] یاخیلماق.

یاخینیش..yaxınış [آد] یاخینماق ایشی ویا بیچیمی.

یاد ائتمک (ائله‌مک)..yad etmək (eləmək) [تاثیرلی ائیلم] آنماق، خاطرلاماق.

یاد ائدیلمک..yad edilmək [بلسیز ائیلم] آنیلماق، خاطرلانماق، یادا سالینماق.

یاد..yad [صفت، آد] ۱-اؤزگه، یابانجی، قوهوم اولمایان "یاد کیشی" ۲-قوربت یئر "یاد اؤلکه، یاد شهر". ۳-مجازی اولاراق ادبیاتدا رقیب و دوشمن مفهوموندا گلیر "قضا، آغلاتدی دوستلاری، گولدوردو یادی". ٤-بیر گؤروشه و بیر ایشه یاخین و اوُیقون اولمایان، ترس اولان "دیپلوماتیک حیله‌لره یاد بیر آدام ایدی" (فا: غیر آشنا، بیگانه). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹یات›: ۱-اؤزگه ۲-کاهینلیک، یادا داش ایله یاغیش یاغدیرماق؛ دیوانداکی معنالار یاتماق فعلینه باغلیدیلار: او زامانلار گؤچَبه‌لیک یاشاییشی بؤیوک ایش ساییلیردی و هر کس گؤچمه‌گه علاقه

گؤسترمه‌سیدی تنبل و توپلومدان ائشیکده اولان، تنبل و یئرینده قالیب یاتان کیمسه تانینیردی، بو کلمه‌نین معناسی اؤزگه و حتی بعضا دوشمن معناسینا دَییشیر، آیری طرفدن کاهینلیک بیرنوع اؤزگه‌لرله باغلانتی قورماقدیر و کاهین "یادا داشینی" وسیله قرار وئره‌رک تانینمامیش و اؤزگه وارلیق لارلا ارتباط تاپیر، حرف دَییشمه سیله بو کلمه جادی؛ جادو شکلینده ده سویلنمکده دیر}. ۵- یاد۲(آد، فا) آنما، خاطرلاما (فا: یاد). memory

یادا..yada [آد] ۱-یابانجی ۲-سئحیرائتمک اؤچون ایشله‌نن‌بیر داش[۷].

یادا..yada [باغلاییجی سؤز، فا] بیر سئچه‌نگی آنلادان کلمه(بیزله گل یادا اوْلارلا).

یادائل..yad el [آد] اؤزگه یئر، قوُربت.

یادائللر..yad ellər [آد] اوُزاق یئرلر، یوُردوندان اوُزاق یئرلر.

یادائللی..yad elli [صفت] باشقا اؤلکه‌لردن اوْلان، یاد.

یادائلی..yadeli [آد] اؤزگه یئر، قوُربت.

یادابؤری..yadaböri [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یادا+ بؤری[۷].

یادادوشمک..yada düşmək [بلسیز ائیلم] خاطرلانماق، آنیلماق (فا: به‌یادآورده شدن).

یاداَرکلیک..yad ərklik [آد] یادبَگلیک: بیرتوپلولوغون اؤزگه‌لر طرفیندن دوْلاندیریلماسی وضعیتی.

یاداسالماق..yada salmaq [تاثیرسیز ائیلم] خاطرلاماق، آنماق (فا: به یاد آوردن).

یاداسای..yadasay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یادا+ سای[۷].

یاتاق..yataq [تاریخی اؤزل آد] یاتاغ: آلتایدا کیشیلَر اوْیماغی اوُلوبابالاریندان[۷].

یاداقوُل..yadaqul [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یادا+ قوُل[۷].

یاداگلمک..yada gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] خاطرلانماق، آنیلماق (فا: به‌یادآمدن).

یاداوْلماق..yad olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یادلاشماق، اؤزگه‌لشمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاتیغماق›}.

یاداؤلکه..yad ölkə [آد] قوُربت، یادائلی، اؤزگه یئر (فا: غربت).

یاداؤلکه‌لی..yad ölkəli [آد، ص] یاد یئرلی، یابانجی، یاد ائللی.

یادداش..yaddaş [آد، فا ‹یادداشت›] یازیم لاما کاغاذی (فا: یادداشت).

یاددان‌چیخماق..yaddan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندن چیخماق، اوُنودولماق (فا: فراموُش شدن). forgot

یادسیماق..yadsımaq [تاثیرلی ائیلم] دانماق، بیلدیگی و گؤردوگو بیر شئیه بیلمز و گؤرمز کیمی اوْلماق.

یادگار..yadgar [آد، فا] ۱-آنیت‌لیق (فا: ~). ۲-سیبیرخانلیغی‌نین بیر خانی‌نین آدی[۲۰۹]. ۳-قوچان؛ سوُلدوز(~لو) دا کند آدی.

یادگره‌کیرجی(یادگره‌ییرجی)..yad gərəkirci (yad gərəyirci) [صفت] بلیرلنمزجی، ایندئتئرمینیست. inderminist

یادگره‌کیرجیلیک(یادگره‌ییرجیلیک)..yad gərəkircilik (yad gərəyircilik) [آد] بیلرلنمزجی‌لیک، ایندئتئرمینیسم. Inderteriminizlm.

یادلاشماق..yadlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئتدیکجه یاد اوْلماق، اوُزاق لاشماق، اؤزگه‌لشمک (فا: بیگانه شدن).

یادلاماق..yadlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوزاقلاشدیرماق، یادکیمی سایماق، اؤزگه سایماق (فا: بیگانه محسوب کردن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر}.

یادلانماق..yadlanmaq [باخ] یادلاشماق، اؤزگه ساییلماق.

یادلیق..yadlıq [آد] یاد اوْلما، اؤزگه اوْلما (فا: غریبی، بیگانگی).

یادیئرلی..yad yerli [صفت] یاد ائللی، یاد اؤلکه‌لی.

یادیرقاتماق..yadırqatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یادیرقاماسینا یول آچماق.

یادیرقالاماق..yadırqalamaq [باخ] یادیرقاماق.

یادیرقالانماق..yadırqalanmaq [باخ] یادیرقاماق، یادیرقانماق.

یادیرقاما..yadırqama [آد] یادیرقاماق ایشی.

یادیرقاماق..yadırqamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو یادکیمی گؤرمک، یاددان چیخارماق، بیر ایشی اوُزون مدت گؤرمه‌مک اؤچون اوْنا الی یاتماماق و اوْ ایشی اونوتماق (فا: ازیادبردن، غریبی کردن).

یادیرقانماق..yadırqanmaq [تاثیرلی ائیلم] یاد ساییلماق(فا: غریب محسوب شدن).

یادیمدادیر..yadımdadır [اؤنلم] خاطریمدان چیخماییب، یادیمدا قالیبدیر.

یادیندا اوْلماق..yadında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندان چیخماماق.

یادیندا ساخلاماق..yadında saxlamaq [تاثیرسیز ائیلم] خاطریندن چیخارماماق، اوُنوتماماق.

یار..yar [آد] ۱-اوُچوروم، دیک بایْر. ۲-بعضی سؤزجوقلرین اؤنونده یاردیمجی معناسیندا یئنی سؤزلر دؤزلدیر "یارقوُرول، یاربای". ۳- یولداش، آرخاداش، سئوگیلی (فا: جانان) beloved {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: ۱-سوُلارین آچدیغی اوُچوروم. ۲- توْپورجک؛ دده: یولداش؛ سئوگی آنلامیندا فارسجادا چوخ یایقین اولماغینا رغما تَوْرک کؤکلو اوْلمالیدیر، یار سؤزو یارماق فعلیندن آلیناراق یاریلیب یارارلانان شئی محسوب اوْلور و بو سؤزله

ایلگی‌لی یارارلانماق، یاری لاماق، یاردیم ائتمک، یاریشماق، یارماق، یاراتماق، یاراماق، یارین، یاراق، یاری، سؤزلرینده بومفهوما یاخین مفهوم گؤرمک اولار، فارسجادا "یار، یاری کردن" کیمی سؤزلر تحلیلی دیللرده مشترک اولاماسی اوچون یارماق سؤزونه باغلیلیغی مُناسب گؤرونور}.

یارا..yara [آد] ۱-وُجوددا کسیلمیش‌اوْلان یئر، یاریلمیش یئر (فا: زخم). wound. ۲-آغری، درد، اورک آجی‌سی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاراآلماق..yara almaq [تاثیرسیز ائیلم] یارالانماق.

یاراوْتو..yara otu [آد، بیتگی] خالق آراسیندا یارالاری ایی لشدیردیگینه اینانیلان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). anthylis vulneraria

یاراباغلاما..yara bağlama [آد] یارانی سارقی ایله باغلاما (فا: پانسمان).

یاراباغلاماق..yara bağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤمه‌یه و یاردیما یئتیرمک.

یاراباغی..yara bağı [آد] یارا باغلاماغا مُناسب‌ساریق(فا: زخم-بند dresser

یارابره..yarabərə [آد] یارا خورا، چیرکلی و چوخ یارارلی.

یاراپارا..yarapara [آد] یارابره، یارا خورا، چیرکلی و چوخ یارارلی.

یاراتقان..yaratqan [اؤزل آد] یارادان، یارادیجی[۷].

یاراتما..yaratma [آد] یاراتماق ایشی.

یاراتماق..yaratmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوخدان وار ائتمک، خلق ائتمک. ۲-تأسیس ائتمک، قوُرماق، (فا: آفریدن). to innovate {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ یاراماق سؤزونون متعدی وجه ایدی؛ باخ: یارماق، یار}.

یاراتمان..yaratman [باخ: یاراتماق، یئنی] (فا: مخترَع). invented

یاراتی..yaratı [آد] اختراع (فا: اختراع). krasyon

یاراتیق..yaratıq [آد] جانلی وارلیق، مخلوق، یارادیلان، یارادیلمیش، یارانمیش (فا: خلق شده).

یاراتیش..yaratış [آد] جانلی وارلیق، مخلوق، یارادیلان، یارادیلمیش، یارانمیش (فا: خلق شده).

یاراتیم..yaratım [آد] یاراتماق ایشی، یاراتیلان نسنه.

یاراج..yarac [باخ: یاراتماق، یئنی] وسیله، آراج (فا: آلت).

یاراجلاماق..yaraclamaq [یئنی] آماده ائتمک، تجهیز ائتمک.

یاراجلانماق..yaraclanmaq [یئنی] تجهیز اوْلونماق.

یاراحمدلی..yar əhmədli [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

یاراخوْرا..yaraxora [آد] چیرکلی ویارا یئر"ـلی: یاراسی چوْخ اوْلان".

یارادان..yaradan [آد، ص] تانری، آللاه (فا: آفریدگار). creator

یارادانجیلیق..yaradancılıq [آد] تانرینین ائوره‌نی مُناسب یاسالارلا یارادیب و ائورنین اؤزباشینا بو یاسالارلا دوْلانماسی اینانجی‌نی اؤنه سوْرن گؤروش.

یارادیجی..yaradıcı [صفت] ۱-یارادان، تانری، آللاه (فا: خدا). creator ۲-یاراتما یئته‌نگی اوْلان، خلاّق (فا: مبتکر) originated

یارادیجیلیق..yaradıcılıq [آد] ۱-تانری‌لیق، آللاه‌لیق، خالقیّت۲-خلاّقیت، بداعت، یارادیجی اوْلما (فا: ابتکار). creative power

یارادیش..yaradış [آد] یاراتیش: یاراتماق‌ایشی‌ویا بیچیمی(فا: آفرینش).

یارادیلان..yaradılan [صفت] ۱-یارانمیش، مخلوق. ۲-یارادیلمیش.

یارادیلماق..yaradılmaq [بل] یاراتماق ایشی گؤرولمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یارادیلمیش..yaradılmış [صفت] وُجوداگتیریلمیش، تؤره‌دیلمیش(فا: مخلوق)

یارادیلیش..yaradılış [آد] ۱-بیرکیمسه ده وُجود و روح اؤزل‌لیکلرینین تومو(فا: ذات)essence۲-فطرت، خلقت (فا: سرشت). creation ۳-ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ.

یارادیلیش‌جا..yaradılışca [ظرف] ذاتی (فا: فطری). natural.

یارادیلیش‌داستانی..yaradılış dastanı [اؤزل آد] بو داستان‌تورکلرین اسلام‌دان اؤنجه اینانج‌لارینی تانیدیر، داستانی ۱۹جو عصرده و.رادلوف، شامان آلتای تورکلری آراسیندان توْپلامیشدیر، داستانا گؤره هئچ شئی یوخ کن تانری و قایراخان و اوُجسوز بوجاقسیز سوُ وارایدی--[۳۰].

یارادیلیش‌دان..yaradılışdan [ظرف] دوْغوشدان (فا: فطرتا).

یارادیلیش‌گوجو..yaradılış gücü [آد] یاراتماقدرتی(فا: آفرینندگی) originative

یارار..yarar [صفت] ۱-فایدا، سوْنوج، سود، قازانج (فا: بهره). qutient. ۲-یارایان، مُناسب، الوئریشلی، باخ: یارارلی.

یارارجی..yararcı [آد] ۱-یارار دالیسینجا اوْلان (فا: متمتّع). enjoying ۲-بیر ایشدن یارارلانان کیمسه، استفاده ائدن user

یارارجیلیق..yararcılıq [آد] یارار دالیسیجا اولما ایشی (فا: سود خواهی). utilitarizm

یارارسیز..yararsız [صفت] یارارلی اولمایان (فا: غیرقابل استفاده). unutilizable

یارارسیزلیق..yararsızlıq [آد] یارارسیز اولما وضعیتی.

یارارلار..yararlar [آد] فایدالار، چیخارلار(فا: مزایا). benefits

یارارلاشدیرماق..yararlaşdırmaq [باخ] یارارلی لاشدیرماق.

یارارلاشدیریلماق..yararlaşdırılmaq [بلسیزائیلم] اوُیقون-لاشدیریلماق، یارارلی حالا سالینماق، اَلوئریشلی حالا گتیریلمک.

یارارلاشماق..yararlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یارارلی حالا دوشمک.

یارارلانان..yararlanan [صفت] یارار گؤرن (فا: برخوردار). enjoying

یارارلانما..yararlanma [آد] فایدالانما(فا: بهره مندی). enjoyment

یارارلانماق..yararlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] فایدالانماق، یارارلی اولماق، استفاده ائتمک (فا: بهره مند شدن). to exploit

یارارلانیلماق..yararlanılmaq [بلسیز ائیلم] یارارلانماق ایشی گؤرولمک، استفاده ائدیلمک، فایدالانیلماق (فا: بهره مند گردیدن).

یارارلی..yararlı [صفت] یارار وئرن، فایدالی (فا: مفید). useful

یارارلی اولماق..yararlı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخشی اولماق، الوئریشلی اولماق (فا: مفید شدن). to merit

یارارلی لاشدیرماق..yararlılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یارارلی حالا سالماق.

یارارلی لاشماق..yararlılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] الوئریشلی حالا گلمک.

یارارلیق..yararlıq [آد] یارارلی چالیشما، ایشه یاراما، الوئریشلی اولما، فایدالی اولما (فا: مزیت). preference.

یارارلی لیق..yararlılıq [آد] یارارلی شئیین حالی ووضعیتی.

یارارماق..yararmaq [تاثیرسیز ائیلم] اویقون گلمک (فا: شایستن). to befit

یارارمی؟.. ?yararmı [ض] سوْرو سؤزو کیمی ایشله‌نیر، لایق می؟.

یاراسا..Yarasa [آد، دیرگی] گوْندوز قارانلیق یئرلرده بارینان، گئجه‌لری اوچان، عادتا اؤن آیاقلاریلا یاپیشیب سالالانان و اکثرا بَوُ حالدا یاتان، سیچان بؤیوکلوغونده امجک‌لی حیئوان، گئجه قوشو (فا: خفاش). vespertilo {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹آیایئرسقو، یاریسا›اسکی شکلینه گؤره بو کلمه آیا و یارسگو کلمه‌لریندن اله گلیب، آیا سؤزو ال ایچی کیمی بؤیوک و یاپالاق حالته اشاره اولاراق یارسگو کلمه‌سی ‹یارسقاق: داغدا قاییلان یئر› کلمه‌سینه یاخیندیر وبو حئیوانین بوجور یئرلرده یاشاماسینا اشارتدیر}.

یارا سارقی‌سی..yara sarqısı [آد] یاراساریغی: یاراباغی (فا: تنزیب)gause

یاراسالار..yarasalar [آد، دیرگی] امجک‌لی یاراسا نوْعلارینی ایچینه آلان تاقیم (فا: تیره خفاش ها).

یاراسی ترس دوْشمک..yarası tərs düşmək [تاثیرسیز ائیلم] ساغالماماق، یاراسی شدّتلنمک.

یاراسیناتوْخونماق..yarasına toxunmaq [تاثیرسیزائیلم] بیرینین گیزلی و ضعیف یئرینه دَیمک.

یاراسینی تازالاماق..yarasını tazalamaq [تاثیرسیز ائیلم] دردینی تازالاماق.

یاراشان..yaraşan [صفت] اویقون، یاراشیقلی اولان (فا: شایان). worthy

یاراشدیرماق..yaraşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخیشدیرماق، یاراشیقلی ائتمک، اویقون گؤرمک (فا: پیراستن). to trim (off)

یاراشدیریلماق..yaraşdırılmaq [بلسیز ائیلم] اویقونلاشدیریلماق، یاراشان بیر شکله سالینماق، یاراشیقلی ائدیلمک، بربزک وئریلمک.

یاراشما..yaraşma [آد] اویقوناوْلما، یاخیشما، اوُیما(فا: برازش)

یاراشماز..yaraşmaz [صفت] اویقون اولماز.

یاراشماق..yaraşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اویقون اوْلماق، اوُیقون گلمک، یاخیشماق، اوُیماق (فا: برازیدن). to become {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاراشیغا میندیرمک..yaraşığa mindirmək [تاثیرسیز ائیلم] یاراشیقلی ائتمک.

یاراشیق..yaraşıq [صفت] یاراشما، بزَک، زینت(فا: برازش). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاراشیقدان اوْلماق..yaraşıqdan olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاراشیغی وگؤزللیگی یوخ اوْلماق.

یاراشیقدان سالماق..yaraşıqdan salmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤزللیکدن سالماق.

یاراشیق سیز..yaraşıqsız [صفت] یاراشمایان، گؤرکم‌سیز، یؤندم‌سیز، گؤزللیگی و قشنگ‌لیگی اوْلمایان (فا: بدقیافه). bad looking

یاراشیق سیزلیق..yaraşıqsızlıq [آد] یاراشیغی‌اوْلمایان شئیین حالی، گؤرگم‌سیزلیک، یؤندم‌سیزلیک، یاراشمامازلیق، اویقون سوزلوق.

یاراشیق لانماق..yaraşıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزل لشمک.

یاراشیقلی..yaraşıqlı [صفت] یاراشان، اویقون، یاراشیر، گؤرونوشجه قشنگ وگؤزل (فا: مناسب). suitable

یاراشیق لیق..yaraşıqlıq [باخ] یاراشیق.

یاراشیقلی لیق..yaraşıqlılıq [آد] یاراشیقلی شئیین حالی، گوزللیک قشنگ‌لیک، گؤیچک‌لیک (فا: برازندگی). scatology

یاراشیقوئرمک..yaraşıq vermək [تاثیرلی ائیلم] بزک وئرمک.

یاراق..yaraq [آد] ۱-زره، جوشن (فا: سلاح). weapon ۲-یاراشیق، بزک شئی لری. ۳-یارار ٤-اوشاقلاری قوناق لارینین اوستونه چکیلن اوزون و ناخیشلی بیر پارچا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر: ۱-یاریق، سو اوچورومو۲-زره ۳-امکان، فُرصت؛ باخ: یاراماق}.

یاراق‌چییینه..yaraq çiyinə [آد] اوردودا توّفنگی چییینه آلما ایشی و سؤزو (فا: دوش فنگ).shoulder arms

یاراقسیز..yaraqsız [صفت] سلاح‌سیز (فا: غیر مسلح). unarmed

یاراقسیزلاتما..yaraqsızlatma [آد] سلاح‌سیز لاندیرما (فا: خلع سلاح). disarmament

یاراقسیزلیق..yaraqsızlıq [آد] سلاح‌سیزلیق.

یاراقلاشماق..yaraqlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] یاراق و سلاحلا دونانماق، تجهیز اوْلماق.

یاراقلاما..yaraqlama [آد] سلاح لاندیرما، تجهیزائتمه(فا: تسلیح armament

یاراقلاماق..yaraqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سلاحلی ائتمک، تجهیز ائتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاراقلاندیرماق..yaraqlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] سلاح لاندیرماق.

یاراقلاندیریلماق..yaraqlandırılmaq [بلسیز ائیلم] سلاح لاندیریلماق.

یاراقلانماق..yaraqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] سلاح لانماق {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}.

یاراقلی..yaraqlı [صفت] سلاح لی (فا: مسلح). armed

یاراقلی‌سلاحلی..silahlı yaraqlı [صفت] چوْخ‌سلاح گؤتورموش، سلاحلانمیش.

یاراقلی‌یاساقلی..yaraqlı yasaqlı [صفت، ظ] یاخشی‌سلاح لانمیش.

یاراقلیق..yaraqlıq [آد] ۱-ناخیشلی‌اوشاق‌بؤرکو ۲-یاراق اوّچون-اوُیقون.

یاراقیاساق..yaraq yasaq [باخ] یاراق، سلاح.

یارالاتماق..yaralatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یارالاماسینا سبب اوْلماق.

یارالاماق..yaralamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یارالی ائتمک(فا: زخمی-کردن)۲-اینجیتمک.

یارالاندیرماق..yaralandırmaq [اتّدیرگن ائیلم] یارالانماسینا سبب اوْلماق.

یارالانماق..yaralanmaq [بلسیز ائیلم] یارالاماق ایشی گؤرولمک.

یارالانمیش..yaralanmış [صفت] یارالی اوْلموش (فا: زخمی). wounded

یارالانیش..yaralanış [آد] یارالانماق ایشی ویا بیچیمی.

یارالغان..yaralğan [باخ] یارغان، یار، سیْلدیریملی و اوزون دره (فا: دره).

یارالی..yaralı [آد، ص] ۱-یاراسی اوْلان، یارالانمیش (فا: زخمی). wounded ۲-دردلی، اوّزونتولو (فا: غمگین).

یارالیجا..yaralıca [اؤزل آد] کلئیبر ده کند آدی.

یارالی‌یئرینه توْخونماق..yarali yerinə toxunmaq [تاثیرسیز ائیلم] دردینی تازالاماق.

یارالی‌یارالی..yaralı yaralı [ظرف] ۱-یارالانمیش حالدا، یارالی اوْلاراق. ۲-یانیقلی یانیقلی، اوّزونتولو اوْلاراق" یارالی یارالی اوْخوماق"

یارالی‌یال..yaralı yal [اؤزل آد] آذربایجان'دا داغ آدی[۲٤۰].

یاراماز..yaramaz [صفت] ۱-ایشه یارامایان ایشه گلمه‌ین، یارارسیز، فایداسیز (فا: بی فایده) ۲-(اوشاق اوچون) سؤزه باخمایان، سیرتیق ۳-چاپقین، دوز اولمایان (فا: نا اهل، رکیک).

یاراماز‌جا..yaramazca [صفت، ظ] یاراماز بیر بیچیمده.

یاراماز‌جاسینا..yaramazcasına [ظرف] یاراماز‌جا.

یاراماز‌لاشماق..yaramazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاراماز اوْلماق (فا: نا شایست شدن).

یاراماز‌لیق..yaramazlıq [آد] یاراماز اوْلماوضعیتی(فا: بی فایدگی).

یاراماق..yaramaq [تاثیرسیز ائیلم] مفید اوْلماق، یارارلی اوْلماق، ایشه اویقون اوْلماق، لایق اوْلماق (فا: مفید واقع شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: ۱-اویقون گلمک، یاراشماق. ۲-یارماق}.

یارام‌یارام..yaram yaram [آد] اوخوجولارین زامان زامان اوخوما هاواسینی اوُزاتماق اوّچون سؤیله دیکلری سؤز، ای یار ای یار.

یارامیشلو..yaramışlu [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توّرک طایفاسی[۹۸].

یاران..yaran [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] آرخاداشلار، باخ: یار.

یارانا‌جاق..yaranacaq [آد] یارانتی (فا: خلق شدنی).

یارانان..yaranan [صفت] یارادیلمیش، وجودا گلمیش (فا: آفریده).

یارانتاق..yarantaq [آد] تسمه[۸۲].

یارانتی..yarantı [آد] اختراع. invention

یارانماق..yaranmaq [بل] ۱-دوْغولماق، تؤرَنمک، (فا: آفریده شدن). ۲-تأسیس ائدیلمک، قوُرولماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یارانمیش..yaranmış [صفت] دوْغولموش، توْرَنمیش، اوْره تیلمیش، خلق اولونموش (فا: آفریده). **created**

یارانیش(یارادیلیش)..yaranış(yaradılış) [آد] ۱-یارانماق ایشی‌ویا بیچیمی، یارانما ۲-دوْغا، خلقت، دوغولموش هر شئی **creation**

یارا ووْرماق..yara vurmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یارالاماق. ۲-اینجیتمک، طعنه ووْرماق.

یاراییش..yarayış [آد] یارار، فایدا (فا: فایده).

یاراییشلی..yarayışlı [صفت] یارارلی، فایدالی.

یارب..yarəb [عربجه] ربی، ایلاهی، یاالله **o'lord**، **o'god**

یارباغیر..yarbağır [آد] آغ جیاری یاریب پؤرتده‌دندن سونرا(ایلک قاینامیش‌سویونو ائشیگه‌تؤکمکله آجیسین آلارلار) سوْغان و آیری مخلفات لا قیزارداراق حاضیرلانان بیر یئمک.

یاربان‌ایْتەگَن .. yarban itegen [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-ساریْ باغیْش-موْنقوُل بوْی‌لاریندانديرلر[۸۱-۱۵۸].

یاربای..yarbay [باخ: یارماق] سرهنگ(فا: سرهنگ). **colnel**

یاربولاغی..yarbulağı [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

یاربّی..yarəbbi [عربجه] یارب:ربی، ایلاهی، یاالله **o'lord**، **o'god**

یارپ..yarp [صفت] ساغلام، دوُرقون، ثابت.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: ۱-ساغلام. ۲-اینسانین سئوینمکدن اوْزونده چیخان پارلاق‌لیق}.

یارپاق..yarpaq [باخ] یاپراق.

یارپاقلی..yarpaqlı [اؤزل آد] یارپاقلو: خوی دا کند آدی.

یارپان..yarpan [تاریخی اوْزل آد] ثابت، ساکن؛ قیْرقیزلارین، توْقای، ساری و باغیْش اوْیماقلاری، اوُلوبابالاریندان[۷].

یارپیز..yarpız [آد، بیتگی] یارپوز:باللی باباگیللردن، آغ و قیرمیزی چیچک‌لری اوْلان چوْخ عطیرلی و نعناع کیمی گؤزل قوخولو، چیچک‌لری ببربیرندن آیری حالقا حالیندا قیسا ساپلی و آز چوخ توکلو بیر بیتگی (فا: پونه). **mentha pulegium** {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر؛ بو کلمه ایله یارپ (ساغلام) سؤزونون آراسیندا یاخین ایلگی اولمالیدیر چونکی یارپیز اوتو (هم چیبی و هم پیشمیشی) ساغلاملیق اوچون اؤنملی بیر بیتگی سایيلير}.

یارپیز اوْتو..yarpız otu [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: گاودانه، پوفه، پونه).

یارپیزداغی..yarpızdağı [اؤزل آد] قاخ‌دا داغ آدی(۲۶۱۱)[۲۴۰].

یارپیزلیق..yarpızlıq [آد] چوخلو یارپیز بیتن یئر، یارپوزو اوْلان یئر، .

یارتاجوق..yartacuq [آد] باخ: یالتاجوق {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یارجانلی..yarcanlı [اؤزل آد] ساوه همدان شاهسئون ائلی‌نین لک بؤلوگونه باغلی بیر توْرک طایفاسی[۹۸].

یارچی..yarçı [اؤزل آد] اوْرتاق، شَریک[۷].

یارچیماق..yarçımaq [تاثیرسیز ائیلم] یاریماق، اوْزو گوْلمک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یارد..yard [آد، اینآ] ۳ فوت اوزونلوغوندا بیر اؤلچو(فا: یارد). **yard**

یاردارلیق..yardarlıq [آد، کؤ] یاری‌لیق‌اکین، اکیلمیش یئرین محصولونو اکین اکن و یئر ییه‌سی آراسیندا یاری یاریا بؤلمه اصولو (فا: شراکت نصف و نصف).

یاردا‌غی..yardağı [اؤزل آد] سراب دا داغ آدی.

یارداق..yardaq [آد] یاردیمجی، کؤمکچی (فا: کمکی).

یارداقچی..yardaqçı [آد] یاردیم ائدن کیمسه {چوْخراق منفی جهتده}.

یارداقچیلیق..yardaqçılıq [آد] یارداقچی اوْلما وضعیتی.

یاردیرتماق..yardırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاردیرماق ایشینی گؤردورمک.

یاردیرماق..yardırmaq [ائتد، ت] یارماق ایشینی گؤردورمک.

یاردیم..yardım [آد] ۱-کؤمک، معاونت، باغیش (فا: امداد). **assistance** ۲-ندا مقامیندا کؤمه‌یه چاغیریش " اوُزاقدان یاردیم یاردیم سسلری ائشیدیلیردی". {سن، یار+دیْم}.

یاردیم‌ائتمک..yardim etmək [تاثیرلی ائیلم] کؤمک ائتمک(فا: کمک کردن). **to help**

یاردیم‌ائدیلمیش..yardim edilmiş [صفت] (فا: منصور). **victorious**

یاردیمچی..yardımçı [صفت] ۱-یاردیم ائدن، کؤمکچی (فا: امدادگر). **social worker** ۲-باشقان دان سوْنرا ایکینجی مقام (فا: معاون). **assistante**

یاردیمچی‌اوْیونجو..yardımçı oyuncu [آد، ایدمان] یدک اوْیونجو.

یاردیمچی‌دیل..yardımçı dil [آد، دیلب] کؤمکچی دیل (فا: زبان کمکی). **auxillary languagye**

یاردیمچی‌فعل..yardımçı feil [آد، دیلب] کؤمکچی فعل (فا: فعل معین). **auxillary verbs**

یاردیمچی‌لار..yardımçılar [آد] (فا: انصار). **friends**.

یاردیمچی‌لیق..yardımçılıq [آد] یاردیمجی اوْلما وضعیتی، کؤمک ائتمه.

یاردیمچی‌یارقیچ..yardımçı yarqıc [آد] باش یارقیچی، یاردیمجی- اوْلان یئتگی لی.

یاردیم‌سئور..yardım sevər [صفت] یاردیم ائتمکده خوشلانان، خئییر سئور.

یاردیم‌سئورلیک..yardım sevərlik [آد] یاردیم سئور اوْلما وضعیتی.

یاردیمسیز..yardımsız [صفت] کؤمک‌سیز.

یاردیمسیزلیق..yardımsızlıq [آد] کؤمک‌سیزلیک.

یاردیملاشما..yardımlaşma [آد] کؤمک لشمه (فا: همیاری). cooperation

یاردیملاشماق..yardımlaşmaq [قا] بیربیرینه یاردیمجی اوْلماق، کؤمک لشمک.

یاردیملی..yardımlı [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایوْن آدیدیر.

یاررِی..yarrı [اؤزل آد] هیتیتلرده وبا و ساواش تانری‌سی، یاخشی اینسانلارا ساواش دا یاردیم ائدر و وبادان قوُرویار[۲۱۱].

یارسیز..yarsız [صفت] یاری اولمایان (فا: بی یار). friendless

یارسیزیولداش‌سیز..yarsız yoldaşsız [صفت] دوستو و یولداشی اوْلمایان، تک.

یارعزیز..yarəziz [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

یارغان..yarğan [آد] ۱-اطرافی‌سیلدیریملی‌ایری و اوزون دره(فا: مسیل) floody way ۲-یارارلی، فایدالی، قوْرویوجو[۷].

یارغان‌اوْتو..yarğan otu [آد، یئتگی] زیبیل‌لی یئرلرده، ها بئله تپه‌لیک‌لرده بیتن بیر ایللیک بیتگی، قوُش تره سی.

یارقان‌تارکان..yarqan tarkan [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

یارقوُرول..yarqurul [آد] کُمیسیون، کُمیته.

یارقی..yarqı [آد] بیرینین گؤردوغو ایشلری آراشدیرما ایشی، محکمه، عدالت (فا: محاکمه) {سن؛ یارماف سؤزوندن}.

یارقی-..-yarqı [اؤزل آد] یارقی سؤزیله اینسان آدلاری: یارقیْالپ، یارقیْبای، یارقیْبگ، یارقیْتان، یارقیْتای، یارقیْخان، یارقیْآر.

یارقی‌اوئی..Yarqı evi [آد] محکمه، دادگاه، (فا: محکمه). law court

یارقیتای..yarqıtay [آد] یوکسک محکمه، یوکسک یارقی قوُرولو.

یارقیچ..yarqıc [آد] قاضی (فا: داور). arbetrator,juge

یارقیچ‌لار قوُرولو..yarqıclar qurulu [آد] حاکم هیئتی (فا: هئیأت ژوری).

یارقیچ‌لیق..yarqıclıq [آد] قاضی‌لیک (فا: قضاوت). judgeship

یارقیچی..yarqıcı [آد، سن: آراشدیران] ۱-محکمه‌ایشینه باخان، حاکم. ۲-(تاریخی اؤزل آد) عُثمانلی‌لارین، ایلک دؤنَم بگ و کوْموتان آدی.

یارقی‌سال..yarqısal [صفت] یارقی‌ایله ایلگی‌لی (فا: قضایی). judicial

یارقیشلاغی..yarqışlağı [اؤزل آد] یالقیشلاغی: میانا دا کند آدی.

یارقی‌لاماق..yarqılamaq [تاثیرلی ائیلم] محاکمه ائتمک(فا: دادرسی- کردن).

یارقی‌لانماق..yarqı lanmaq [بلسیز ائیلم] محکمه ائدیلمک (فا: دادرسی شدن).

یارقی‌لانیش..yarqılanış [آد] یارقی لانماق ایشی ویا بیچیمی.

یارقی‌لیق‌باخانلیغی..yarqılıq baxanlığı [آد] یارقی‌لیق ناظرلیگی (فا: وزارت دادگستری). Ministry of Justice

یارقیْن..yarqın [اؤزل آد] ۱-گوْنَ‌اْیشیغی ۲-شیمشَک ۳-آرخاداش ٤-مُتبسّم[۷].

یارقیْنبای..yarqınbay [اؤزل آد] یارقیْنَبگ: اینسان‌آدی، باخ: یارقیْن+ بای[۷].

یارقیْنَر..yarqınər [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یارقیْن+ اَر[۷].

یارقی‌یئتگی‌سی..yarqı yetgisi [آد] یارقی لاما گوْجونو وئرن یئتگی.

یارقی‌یئری..yarqı yeri [آد] یارقی ائوی.

یارکند..yarkənd [آ، ت] اوُیغورلارین(۸جی‌قرن) قوُردوقلاری- بیرشهر[٥٤].

یارلاجیق..yarlacıq [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

یارلی..yarlı [صفت] یاری و سئوگیلی‌سی اوْلان.

یارلی..yarlı [اؤزل آد] قاراداغ حُسینکلی طایفاسینا باغلی‌اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

یارلیغاماق..yarlığamaq [تاثیرلی ائیلم] باغیشلاماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یارلیق..yarlıq [آد] ۱-فرمان، بوُیروق. ۲-یولداشلیق (فا: رفاقت) friendship. ۳-مال و جنس‌لرین اوْستونه یاپیشدیریلان و قیمتی گؤسته رن کاغاذ پاچارسی، اتیکئت lable ٤-(دده) باغیش، رحمت. ۵-گئچمیشده پوُل معیاری اوْچون ایشله نن بیر پارچا نوْعو[۱۲] {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

یارلی‌یاراشقلی..yarlı yaraşqlı [صفت] یاریاراشیقلی، یاراشیقلی.

یارلی‌یاراقلی..yarlı yaraqlı [صفت] یاریاراقلی، یاراقلی.

یارلی‌یوْلداشلی..yarlı yoldaşlı [صفت] یاریوْلداشلی، یوْلداشی اوْلان.

یارما..yarma [آد] ۱-یارماق ایشی، یاریق. ۲-بوغدا کیمی شئیلرین یاریلیب آش اوچون استفاده اولانی، بلغور groats ۳-هشتَری‌ده-چای‌آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: بوغدا و تاخیلین بؤلونن‌لری}.

یارماآشی..yarmaaşı [آد] یارما ایله پیشیریلن بیرآش آدی، معمولی آشا بلغور قاتاراق پیشیریلن بیر نوع آش.

یارماپیلوْو..yarmapilov [آد] یارما و دویونو قاینادیب و آیری مخلفات لا قاتاراق دوزه‌لن بیر نوع پیلوو.

یارماچا..yarmaça [آد] یاریلمیش، ایکیه‌آیریلمیش، یارما کیمی‌اوْلان-بوغدا.

یارماچالاتماق..yarmaçalatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یاردیرتماق، پارچالاتماق.

یارماچالاماق..yarmaçalamaq [تاثیرلی ائیلم] ایکی‌یه بؤلمک.

یارماچالانماق..yarmaçalanmaq [بلسیز ائیلم] یارماچا حالینا سالینماق.

یارماچیلوْو..yarmaçilov [آد] یارما ایله دویودن پیشیریلن چیلوو.

یارماشوربا‌سی..yarma şorbası [آد] یارما ایله پیشیریلن بیرجور شوربا.

یارماشیله‌سی..yarma şiləsi [آد] پیشمیش نوخود، یارما، آش دویوسو، جعفری، تره و قیمه کیمی شئی‌لری قاتاراق پیشیریلن و حاضرلانان بیر یئمک.

یارماغان..yarmağan [اؤزل آد] آرماغان، هَدیه[۷].

یارمالی‌چای..yarmalı çay [اؤزل آد] زنجان‌دا چای آدی.

یارماق..yarmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-اوُزون لاماسینا بؤلمک، پارچالاماق (فا: بریدن). to cut ۲-اوْرتاسیندان و ایچیندن گئچمک، مانع‌دن گئچمک "داغلاری یاریب گئچدی" ۳-یاریق آچماق، کسمک "توْپراغی یارماق" (فا: شکافتن). to split ٤-اوْغرولوق مقصدیله باغلی و قاپالی بیر یئری سیْندیریب آچماق "اوْغرولار توُکانی یاردیلار". {سومئرجه ‹دار› تار: یاریق یاریق ائتمک؛ ت، سن: پارچا لاماق؛ بو کلمه توركجه ده "یار" لا باشلانان بوتون کلمه‌لرین کؤکو سایبلیر و مفهوملارینداً بیر شئیی بؤله‌رک یارارلانماق مفهومو واردیر "یاراماق، یاراتماق، یارار، یاری، یاردیم، یاریشماق، یارین، یاراق، یاری، یارقی، یارلیغ، یارلیغاماق"؛ آچیقدیرکی یارارلانماق مفهومونو نظره آلارساق فارسجادا "یار، یاری" سؤزلرینین بونا باغلی اولماسی مُناسب گؤرونور، باخ: یار}. ۵-یارماق[۲]آد، ت: پارا، باخ: یارماق) گئچمیشده بیر نوع پارا آدی.

یارماقلی..yarmaqlı [اؤزل آد] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

یارمالاتماق..yarmalatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یارماحالیناسالدیرماق، دوْغراتماق، یاردیر ماق، پارچالاتماق (فا: بصورت‌بلغور در آوردن).

یارمالاماق..yarmalamaq [تاثیرلی ائیلم] یارما کیمی بؤلمک، ایری اوُزون‌لاماسینا ایکییه بؤلمک، (فا: بصورت بلغور در آوردن).

یارمالانماق..yarmalanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یارما حالینا سالینماق ۲-یاردیریلماق.

یارمالیق..yarmalıq [آد] یارما دوْزَلتمک اوچون آیریلمیش بوغدا (فا: مناسب برای تهیه بلغور).

یارناق..yarnaq [آد، باخ: یارماق] داغدا قایادا ویا دؤز یئرده ویا خود آغاجدا یاریق یئر (فا: شکاف، چاک).

یاروُداغی..yarudağı [اؤزل آد] قوُسار'دا داغ آدی(٤١١٠)[۲٤۰].

یارو یولداش..yaru yoldaş [آد] یارو یولداشلی، یارو یولداشی اوْلان.

یاروُق..yaruq [اؤزل آد] ۱-ایْشیق، نوُر ۲-زِره، قوْرویوجو ۳-اینسان آدی: یاروُقبای، یاروُقتاش، یاروُقتَکین، اَریاروق[۷].

یاری..yarı [صفت] بیر شئیین اوْرتادان بؤلونن قیسیملرینین هر بیری، بوتون اوْلمایان(فا: نیمه). Half {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاری‌آباد..yarıabad [اؤزل آد] ساوه-نوبران و بوُیین زهرا دا کند آدی.

یاری‌آج..yarı ac [صفت] دوْیونجا یئمه ین، یاری توخ اوْلان.

یاری‌آرالی..yarı aralı [صفت] بیرآز آرالی، یاری آچیق "قاپی ~ قالدی".

یاریم‌آسالاق..yarım asalaq [آد، دیرگی] یاری‌آسالاق: آسالاق اوْلاراق یاشایان و گرَک دیگینده اؤزو یاشایا بیلن.

یاریاراشیق (لی)..yaryaraşıq(lı) [باخ] یاراشیق.

یاریاراق..yaryaraq [آد] سلاح.

یاریاراقلی..yaryaraqlı [باخ] یاراقلی.

یاریانچاق..yaryançaq [آد] باخ: یانچاق.

یاری‌اوْتوماتیک..yarı otumatik [آد] یاری اؤزایشلر.

یاری‌اوْلماق..yarı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاری یا یئتیشمک.

یاری‌ایل..yarı il [آد] اؤیرتمه ایلینین ایکی دؤنم‌دن هر بیری.

یاری‌ایلَتگَن..yari ilətgən [صفت، فیزیک] آخیم‌لارا تماما گئچیرگن اولمایان مادّه، الکتریک آخیمینی بوتون و تام ایلَتمه ین مثتال (فا: نیمه هادی، نیمه رسانا). semicondutor

یاری‌بؤلمه..yari bölmə [آد] یاری لاما (فا: تنصیف). bisection

یاری‌بؤلن..yari bölən [آد] یاری ائله ین (فا: منصّف). dividing

یاری‌باتاقلیق..yarı bataqlıq [صفت] بیرآز باتاقلیق.

یاری‌باشقالاشما..başqalaşma yarı [آد، دیرگی] بؤجک‌لرده قوُردوجوق دؤنَمینی گئچیرمه‌دن باشقالاشما چئشیدی.

یاری‌بایاری..yarı ba yarı [ظرف] یاری یاری یا.

یاری‌بایقین..yarı bayqın [صفت] تام آییق اوْلمایان.

یاری‌بلگه‌سل..yarı bəlgəsəl [صفت] بوّتون ایله بلگه‌سل اؤزللیگی اوْلمایان.

یاری‌پیشمیش..yarı pişmiş [صفت] کامل پیشمه‌میش(فا: نیم‌پز) parboiled

یاریتماز..yarıtmaz [صفت] بیر ایشی گره یینجه یئرینه یئتیره بیلمه ین.

یاریتمازلیق..yarıtmazlıq [آد] بیرایشی لازمینجه و گریینجه یئرینه یئتیرمه‌مه.

یاریتماق..yarıtmaq [تاثیرلی ائیلم، ت: آیدینلاتماق] بیر ایشی یئته‌رینجه یئرینه یئتیرمک (فا: به نتیجه رساندن). to satisfy

یاری‌توخ..yarıtox [صفت] تامامیله توخ اوْلمایان.

یاریْجان..yarıcan [اؤزل آد] قوْشاچای دا کند آدی{یارلارلا جانلی یئر}.

یاری‌جان اوْلماق (قالماق)..yarıcan olmaq (qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] آریق لاماق وضعیف‌له‌مک.

یاری‌جان..yarıcan [باخ] یاریم جان.

یاری‌جانلی..yarıcanlı [صفت] گوجدن دوشموش(فا: نیمجان)-half dead.

یاری‌جانی قالماماق..yarıcanı qalmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزولمک، ضعیف‌له‌مک.

یاریجوُق چای..yarıcuq çay [اؤزل آد] چاراویماق دا چای آدی.

یاریجی..yarıcı [صفت] ۱-یاران، پارچالایان، یارماق ایشینی گؤرن، بؤلن. ۲-یاری‌یا بؤلن، بؤلوشدورن کیمسه.

یاریجی‌لیق..yarıcılıq [آد] ۱-یاری‌یاری‌یا بؤلمه ایشی، بولوّشدورمه. ۲-یارماق ایشی، اوْدون یارما.

یاریچا..yarıça [اؤزل آد] قوُبا‌دا داغ آدی(۲۰۸۰)[۲۴۰].

یاری‌چاپ..yarıçap [آد، مت] بیر دایره‌نین مرکزیندن گئچیب و چئوره خطینه دَین خط و جیزیق، دایره چاپی‌نین یاری‌سی.

یاری‌سایدام..yarısaydam [آد] یاری‌شفاف.

یاریش..yarış [آد] یاریشما، قارشی‌لیقلی چالیشما (فا: مسابقه، رقابت). Competition {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاریشچی..yarışçı [آد] مسابقه وئرن، یاریش ائدن.

یاریشچیلیق..yarışçılıq [آد] یاریش چی اوْلما وضعیتی.

یاریشدیریماق..yarışdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاریش ماسینا یول آچماق.

یاریشلیق..yarışlıq [آد] یاریش ائتمه یئری، پیست (فا: پیست مسابقه).

یاریشما..yarışma [آد] یاریشماق ایشی یاریش ائتمه، مسابقه وئرمه، رقابت ائتمه (فا: رقابت، مسابقه). competition

یاریشماجی..yarışmacı [صفت] یاریشجی.

یاریشماق..yarışmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاریش ائتمک، مسابقه وئرمک، رقابت ائتمک (فا: رقابت کردن). to compete {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاریشیم..yarışım [آد] یاریشما.

یاریشیمجی..yarışımcı [آد] یاریشماجی.

یاری‌فینال..yarı final [آد] سوْنا قالاجاق ایکی تاقیمی بللی ائدن اوْیونلار (ایدمان قارشی لاشما و یاریشمالاریندا).

یاری‌فینالچی..yarı finalçı [آد] یاری‌فینالا یوکسه‌لن تاقیم ویا ایدمانچی.

یاریق..yarıq [صفت] ۱-یاریلمیش‌یئر و شئی، چاتلاق، یاریلیب آچیلمیش "قایانین یاریغی". ۲-اوُزونونا کسیلمیش اوْلان "اؤزونده بیر یاریق وار" (فا: شکاف). Cleavage {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاریْق .. yarık [اؤزل آد] توّرکمن-تکه-توْختامیْش بوْی‌لاریندا‌دیر[۱۵۸-۸۱].

یاریق قایا..yarıq qaya [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

یاریق واری..yarıq varı [صفت] یاریق شکلینده اوْلان.

یاریق یاریق..yarıq yarıq [ظرف] یاریغی‌وکسیگی‌چوخ اوْلان، یاریق لانمیش.

یاری‌قاپالی..yarıqapalı [صفت] بیرآز قاپالی، یاری‌باغلی "قاپی ~ قالدی".

یاری‌قارانلیق..yarıqaranlıq [صفت] تام قارانلیق اوْلمایان، آلا قارانلیق.

یاریقلی..yarıqlı [صفت] یاریق ویاریقلاری اوْلان.

یاریقلیق..yarıqlıq [آد] چاتلاق‌لیق، یاریق اوْلما وضعیتی.

یاری‌قوُراق بؤلگه..yarıquraq bölgə [آد] یئته‌رینجه سوآلامایان جغرافی بؤلگه.

یاری‌کؤنول (لو)..yarikönül(lü) [آد] تام کؤنوللو اوْلمایاراق، ایسته‌مه‌یه‌رک.

یاری‌کؤره..yarıkürə [آد] کوره‌نین یاری‌سی، نیمکره.

یاری‌گئجه..yarıgecə [آد، ظ] گئجه یاری، گئجه‌نین اوْرتاسی.

یاری‌گؤچَبه..yarıgöçəbə [آد] هم‌یئرله‌شیک وهم‌گوچَبه یاشایشی سؤردورن.

یاری‌گئچیرگن..yarıgeçirgn [صفت، فیزیک] بعضی شئیلری گئچیریب و آیرلارینی گئچیرمه‌ین شئی(فا: نیمه‌تراوا) semipermeable

یاری‌گرچک..yarıgərçək [ظرف] تام‌گرچک‌اوْلمایان، قیسما ً گرچک اوْلاراق.

یاری‌لاتماق..yarılatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاری‌ٔیا بؤلدورمک.

یاریلاما..yarılama [آد] مناصفه (فا: تنصیف) bisection. dividing

یاری‌لاماق..yarılamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاری‌سینا یئتیرمک ۲-یاریا بؤلمک o split

یاری‌لانماق..yarılanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یاری‌سینا گلینمک. ۲-ایکی‌یه بؤلونمک.

یاری‌لایان..yarılayan [صفت] یاری‌بؤلن (فا: منصّف). dividing

یاریلغان..yarılğan [آد] ۱-باخ: یارغان (فا: مسیل) floody way ۲-اوْرمو گؤلو آدالاریندان بیری {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، چای و سوُیون یاران یئری}.

یاریلماق..yarılmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یارماق‌ایشی گؤرْولمک. ۲-پارچالانماق، یاری یا بؤلونمک (فا: شکافته شدن).

یاریلمیش..yarılmış [صفت] یاریق یاریق اولموش (فا: بریده). cut.

یاریلیغا..yarılığa [ظرف] یاری یاری‌ٔیا (فا: پنجاه پنجاه). fifty fifty

یاریلیق..yarılıq [ظرف] یاری‌لیغا، اکین اکمه‌ده ویا بیر ایشده اوْرتاق-لیغا و یاری یاری‌ٔیا بؤلونمه اصولو، یاردارلیق.

یاریلیقچی..yarılıqçı [آد] یاری‌لیغا ویاری یاری‌ٔیا ایشله ین کیمسه.

یاریم..yarım [صفت] ۱-ایکییه بؤلونن شئیین هر بیری، باخ: یاری(فا: نیمه) half ۲-(مج)ساغلیق‌سیز" یاریم‌آدام: ساغلیق سیز آدام" ۳-بنزر مفهوموندا " یاریم جان، یاریم آسالاق". ٤-توْرکمَنلرین، چاودوُر اوْیماغی، اوُلوبابا و بوْی‌لاریندان‌دیر[۱۵۸-۸۱].

یاریم‌آج..yarım ac [صفت] دوْیونجا یئمه ین، یاری توخ اوْلان.

یاریم‌آدا..yarım ada [آد] اوْچ یانی سوُ اوْلان و یالنیز بیر یانی قورولوغا باغلی اوْلان بیر قوُرولوق peninsula

یاریم‌آدام..yarım adam [صفت] ناخوش اوْلان آدام، ناقص اوْلموش آدام، ساغلیغی پوْزوق، ساغلیق‌سیز آدام.

یاریم‌آرشین..yarım arşın [صفت] آرشین‌ٔین یاریسی اوُزونلوغوندا.

یاریم‌آسیلی..yarım asılı [آد] قیسما آًسیلی، قیسما تًابع اوْلان.

یاریم‌آغیر..yarım ağır [صفت] اسپورجولارین چکی درجه‌لریندن بیری: یونگول، آغیر، یاریم آغیر چکی.

یاریم‌آغیز..yarım ağız [ظرف] ناراضی، اوْرکدن اوْلمایاراق، کؤنول سؤز.

یاریم‌آی..yarım ay [آد] ۱-آیین یاری اولان حالَتی (فا: هلال). ۲-بیر آیین یاری‌سی، ۱۵ گؤنلوک سوْره.

یاریم‌آیلیق..yarım aylıq [آد] یاریم‌آی دوام ائدن، یاریم آی نظرده توُتولان.

یاریما..yarıma [آد] ۱-یارارلی اوْلما، یارار وئرمه. ۲-آرزوسونا چاتما.

یاریماز..yarımaz [صفت] آرزوسونا چاتمایان (فا: ناکام).

یاریماق..yarımaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یارارلی اوْلماق، یارار وئرمک(فا: مفیدبودن). ۲-آرزوسونا چاتماق، ممنون اوْلماق (فا: کامیاب شدن).

یاریم‌اوْتومات (اوْتوماتیک)..yarım otumat (otumatik) [آد] تام اوْتوماتیک اوْلمایان.

یاریم‌اوْیاق..yarım oyaq [صفت] یاری یوُخولو.

یاریم‌ایللیک..yarım illik [صفت] ایلین یاریسینا عاید اوْلان.

یاریم‌باغیملی..yarım bağımlı [صفت] باشقالاریندان قسما ً آسیلی اوْلان.

یاریم‌بایقین..yarım bayqın [صفت] یاری بایقین، تام آییق اوْلمایان.

یاریم‌بؤکوک..yarım bükük [صفت] یاری بؤکولو.

یاریم‌پئشمان..yarim peşman [صفت] بیر قدر پئشمان.

یاریم‌پالتو..yarım palto [آد] قیسا پالتو.

یاریم‌پرده..yarım pərdə [آد] قیسسا پرده.

یاریم‌تاقلی..yarımtaqlı [اؤزل آد] بیر تورک اوْباسی(قاناق: اینترنت).

یاریم‌تؤن..yarım ton [آد، موزیک] سسلرین آراسیندا اوْلان-قیساتونلوسس.

یاریمجا..yarımca [آد] ۱-یاریم آدام. ۲-وُجودون یاری‌سیجا.

یاریمجاباغ..yarımca bağ [اؤزل آد] رزن ده کند آدی.

یاریم‌جان..yarım can [صفت] ۱-اؤلوم حالیندا اوْلان (فا: نیم جان). half-dead. ۲-چوْخ یوْرقون، ضعیف، اوْزگون.

یاریم‌جانلیق..yarım canlıq [آد] ۱-اؤلوم حالیندا اوْلما ۲-ضعیف‌لیک.

یاریم‌جیر..yarımcır [صفت] تامامیله جیر اوْلمایان آغاج و بیتگی.

یاریم‌چئوره..yarimçevrə [آد] یاریم‌دَیرمی، یاریم‌داییره، .

یاریمچا..yarımça [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

یاریم‌چؤروموش..yarımçürümüş [صفت] بیر قدر چؤروموش.

یاریمچیق..yarımçıq [صفت] ۱-سوْنا چاتمامیش. ۲-دوْلو اوْلمایان. ۳-بیلگی‌سی آز و ناقص اوْلان (فا: ناتمام). **incomplete**

یاریمچیق‌سسلی حرف..yarımçıq səsli hərf [آد، دیل‌ب] ائ حرفی یاری باغلی ویا یاریم دار سسلی حرف ساییلاراق یاریمچیق آدیلادا تانینیر (فا: صائت‌نیمه باز). **half narrow vowel**

یاریمچیق‌لاماق..yarımçıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] سوْنا چاتدیرماماق.

یاریمچیق‌لیق..yarımçıqlıq [آد] یاریمچیق اوْلما وضعیتی، نقص.

یاریم‌چیلپاق..yarımçılpaq [صفت] یاریم‌لوْت، یاری گئیینمیش.

یاریمچیلیق..yarımçılıq [آد] یاریمچیق اوْلما وضعیتی، نقص.

یاریم‌حصّه..yarimhissə [آد] یاریمچیق، یاریم‌پای، یاریم‌سهم.

یاریم‌خان..yarımxan [اؤزل آد] اهر ده داغ آدی.

یاریم‌دایره..yarimdairə [آد] دایره‌نین یاری‌سی (فا: نیمدایره). **half old**

یاریم‌دنیز..yarımdəniz [آد] یاری‌دَنیز:اوّچ طرفی قوُرولوق اوْلان، و یالنیز بیریاندان‌دنیزلره باغلانان‌دنیز.

یاریم‌دوْغرو..yarımdoğru [مت] بیر نقطه‌دن باشلایاراق یالنیز بیر یؤنده سوْنسوزا قدر گئدن خط.

یاریم‌دَییرمی..yarimdəyirmi [آد] یاریم‌دایره (فا: نیمدایره). **half old**

یاریم‌قانادلی‌لار..yarımqanadlılar [آد، دیرگی] بؤجک‌لر صنف‌ایندن، اؤن قانادلاری دیبدن باشلایاراق سرت لشمیش و آیری بؤلومله‌ری زار قانادلی اولان تاقیم، اؤرنگی: "تاختا قوردو، بیت، سوُ بیتی، فیدان‌بیتی، جیرجیربؤجگی، قیرمیزی بؤجک" (فا: نیمبالان).

یاریم‌قایا..yarımqaya [اؤزل آد] ماکی، خوی، رزنده کند آدی.تفرش‌ده‌داغ آدی.

یاریم‌قوُراق..yarımquraq [صفت] بیر قدَؤ قوُراق (فا: نیمه خشک).

یاریم‌کؤچَری..yarimköçəri [صفت] تام اوْتوراق اوْلمامیش، قسما کؤچَری.

یاریم‌کئفلی..yarimkefli [صفت] بیر قدر کئفلی.

یاریم‌کؤلگه..yarimkölgə [صفت] چوْخ سیخ اوْلمایان کؤلگه.

یاریم‌کوْره..yarimkürə [آد] یاری کوْره (فا: نیم کره). **hemisphere**

یاریم‌کوْل..yarımkol [صفت، بیتگی] گؤوده سینین دیب بؤلومو اوْدونلاشمیش و اوْست حصّه‌سی کلً حالیندا اوْلان بیتگی.

یاریم‌کیلوْلوق..yarımkiloluq [آد] یاریم کیلو آغیرلیغیندا اوْلان.

یاریم‌گئچیریجی..yarimgeçirici [صفت] یاریم‌ایلَتگن، یاریم‌عایق(فا: نیمه عایق).

یاریم‌گوْنبز..yarımgünbəz [صفت] گوْنبذین یاریسی ویا گوْنبذه اوْخشار.

یاریم‌گوْنبز..yarımgünbəz [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

یاریم‌گیروَنکه..yarimgirvənkə [صفت] گیروَنکه‌نین یاریسی.

یاریم‌لاشماق..yarımlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاری‌لانماق، گئتدیکجه-آزالماق.

یاریم‌لاماق..yarımlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاری لاماق، یاری یا بؤلمک.

یاریم‌لیق..yarımlıq [آد] ۱-یاریم اوْلما دوُورمو، بیر اؤلچونون یاری‌سی مقداریندا اوْلما. ۲-ساغلیق‌سیز اوْلما وضعیتی.

یاریم‌یاریم..yarımyarım [ظرف] یاری یاری، یاری مقداردا.

یاریم‌یامالاق..yarımyamalaq [صفت، ظ] اسکیک، قُصورلو، نقصلی.

یاریمیایلاق..yarımyaylaq [اؤزل آد] قوُبا'دا داغ آدی(۱۸۴۹)[۲۴۰].

یاریم‌یوُوارلاق..yarımyuvarlaq [صفت] تام یوُوارلاق اوْلمایان.

یارین..yarın [ظرف] ۱-بوگونوندن سوْنراکی گوْن (فا: فردا). **tomorrow** ۲-گله‌جک{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ یارماق سؤزوندن: گئجه‌نین یاریلماسیندان چیخان ایشیغی‌و گوْنو گؤسته‌ریر}.

یارینکی..yarınki [صفت] یارین گؤرولن ایش، یارین ایله ایلگی‌لی.

یارینتی..yarıntı [آد] سئلین آچدیغی یار و خندق، یاریلمیش‌اوْلان-شئی.

یارینماق..yarınmaq [باخ] یاریلماق.

یاریوْلداش..yaru yoldaş [صفت] یولداشلار، دوْستلار.

یاریوْلداشلی..yaryoldaşlı [صفت] یار و یولداشی اوْلان.

یارلی یولداشلی..yarlı yoldaşlı [صفت] یار و یولداشی اوْلان.

یاریئتگین..yarıyetgin [صفت] یاری‌یئتکین: تام یئتگین اوْلمایان.

یاریاریا..yarıyarıya [ظرف] یاری‌بایاری: اوْرتاسیندان بؤله‌رک، اللی اللی (فا: بالمناصفه، پنجاه پنجاه). **half and half**.

یاریوْل..yarıyol [آد] یولون یاری‌سی (فا: نیمه راه). **halfway**

یاریوْلدا قالماق..yarıyolda qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] آماجا گئدیب چاتا بیلمه‌مک.

یاریوْلدان قاییتماق..yarıyoldan qayıtmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشی یاریمچیق قوْیماق.

یاریوُموشاق..yarıyumuşaq [صفت] آزجا یوموشاق.

یاریوموللو..yarıyumulu [صفت] تام یومولو اوْلمایان، آزاجیق یومولو.

یاز..yaz [آد] ایلک باهار، قیش فصلیندن سوْنراکی فصل (فا: بهار). **spring (season)** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ دیواندا ‹یازماق› کلمه سی"چؤزمک، شاشماق و کتاب یازماق"، ‹یاز›: "باهار"، ‹یازی›: "چؤل، اوْوا"، ‹یازوق›: "باغ دان آچیلمیش

آت و حئیوان، سوچ"، معناسیندا ایشله‌نیب، دیواندا: یاز سؤزجوغونون اصلی معناسی یازدا بیتن گؤوه‌رنتی‌یه دئییلیر و یازماق سؤزوده بو اوْرتامدان یارارلانماق معناسیندادیر، بو کلمه چؤزمک و باغیندان آچماق معنادادا کسین‌لیکله اؤستده‌کی معنایا باغلیدیر چونکی چؤزمک و آچماقدان منظور مال داواری بندیندن آچیب اوتلاغا یازی‘یا و چؤله گؤندرمک دئمکدیر، همچینین شاشماق معناسیدا همان چؤزولمک و قورتولوب چؤله قاشماغی آندیریر (و گئنه یازوق سؤزو باغی آچیلمیش وبیر آیری دئییشله ییه‌سیز و صاحاب‌سیز قالان حئیوان معناسیندا همان مفهوما اشارت اولاراق بو کلمه سوْچ معناسیندادا ایذین‌سیز باغی‌نی آچاراق قاچان حئیوان اؤچون سؤیله‌نیب (باخ: یاس)، البته یازماق سؤزو کتاب یازماق معناسیندا یاز سؤز ایله ایلگی‌سی یوخدور و ایز سؤزونون دَییشمیش شکلیدیر و فقط ظاهری بنزرلیک گؤرسنمک ده دیر (باخ: ایز)، بونادا اشاره اولونمالیدیر: یاز، یای و یایلاق سؤزلری آذربایجاندا ایندیده همان معنالاردا ایشله‌نیر، ولی آنادولودا سیجاق فصله یاز دئییلیر و ایلک باهاردا یاز فصلی یئرینه و بونادا اوُیقون گله‌رک پاییز/ گؤز اؤچون ده سوْن باهار ایشله‌نیر}.

یازآغزی..yazağzı [آد] یازباشی، یازین باشلانقیجی.

یازار..yazar [آد] یازیچی اؤزل‌لیگی اولان، قازئته و درگی‌لرده یازی یازان، یازیچی (فا: نویسنده). writer

یازارجیزار..yazarcızar [صفت، آ] یازارلیق لا اوغراشان کیمسه.

یازارلیق..yazarlıq [آد] یازارین ایشی.

یازاق..yazaq [آد] ۱-یاز اوچون اوْلان، یازدا اکیلیب یایدا گؤتورولن بیتگی، یاز اکینی (فا: صیفی جات). ۲-یاز بویونجا استفاده ائدیلن گئییم، یازا عاید، باخ: یازیق.

یازال..yazal [اؤزل آد] یازلا ایلگی‌لی، تاخی، زینت، قیزآدی(فا: نام‌دختر).

یازالار..yazalar [اؤزل آد] فریمان دا داغ آدی.

یازاناق..yazanaq [آد] بیر اوْلایی بیلدیرن یازی، راپور.

یازباشی..yazbaşı [آد] یازآغزی، یازین باشلانقیجی.

یازبایرامی..yazbayramı [آد] ایل بایرامی، نوْروز بایرامی.

یازدا..yazda [اؤزل آد] یازدا بیتن گول، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یازدان یازا..yazdan yaza [ظرف] ایکی یاز آراسی.

یازدیْچ..yazdıç [اؤزل آد] آنیْت، کتیبه[۷].

یازدیرتماق..yazdırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاردیرماق ایشینی گؤردورمک.

یازدیرما..yazdırma [آد] یازدیرماق ایشی (فا: ثبت). registration

یازدیرماق..yazdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یازماق ایشینی گؤردورمک، ثبت ائتدیرمک، (فا: فس ثبت کردن، نام نویسی کردن). to register

یازدیریلماق..yazdırılmaq [بلسیز ائیلم] یازدیرماق ایشی گؤرولمک.

یازغیْر..yazğır [اؤزل آد] اوْغوز توْرکلرینین ۲٤ بوْی‘وندان بیری ساییلیر، اوْغوزنامه‌ده چوخ اؤلکه‌لره و یازلارا حاکیم معنالانیب، بعضا ًیازیْر شکلینده ده یازیلیبدیر. موُغول یوْرویوشوندن سوْنرا قارداش‌آدیلا مشهور اوْلورلار(فا: طایفه‌ای از اوغوز).

یازقاباغی..yazqabağı [آد] یازفصلینه آزجا قالمیش.

یازقان..yazqan [اؤزل آد] یازان، یازقی یازان، اسکی دؤنَم تانری‌آد و صفتی[۷].

یازقان-..yazqan- [اؤزل آد] یازقان سؤزیله‌اینسان آدلاری: یازقانالپ، یازقانای، یازقانبای، یازقانبگ، یازقانر، یازقانقوُلو.

یازقی‌لی..yazqılı [اؤزل آد] طالعلی، بختی آچیْق[۷].

یازقی..yazqı [آد] آلین یازی‌سی، قدَر مُقدّرات، (فا: مقدّرات). ۲-تانریْسال، ایلاهی.

یازقیچی..yazqıçı [صفت] یازقیچی‌لیق‌یانلی‌سی، قدریه‌چی (فا: فاتالیست

یازقیچی‌لیق..yazqıçılıq [آد] فاتالیزم، قدریه‌جیلیک، هرشئیی اؤنجه-دن یازیلمیش اوْلماغینا اینانان گؤروش(فا: جبریه) fatalism

یازقیسال..yazqısal [صفت] یازقی ایله ایلگی‌لی.

یازقیش..yazqış [ظرف] هرزامان، بوتون ایل بویونجا (فا: کل سال).

یازگلدی..yazgəldi [اؤزل آد] مراواتپه ده کند آدی.

یازگول..yazgül [اؤزل آد] یازدا بیتن گول، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یازلاماق..yazlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یازی بیر یئرده گئچیرمک(فا: بهار را گذراندن).

یازلی قیشلی..yazlı qışlı [ظرف] هم یاز هم قیش موسمینده، باخ: یازقیش.

یازلیق..yazlıq [آد] ۱-یازدا اکیلن اکین، یاز اکینی (فا: کشت بهاره) ۲-بیرنوع بوغدا جنسی (فا: نوعی گندم) ۳-یازا عاید.(بهاره)

یازلیق ائو..yazlıq ev [آد] یاز اؤچون مُناسب اوْلان ائو (فا: ویلایی).

یازما..yazma [آد] ۱-یازماق ایشی، قئید ائتمه (فا: تحریر). writing ۲-چوخراق یاز فصلینده یارارلانان نازیک باش اؤرتوگو (فا: روسری نازک). ۳-قابا قولاق خسته‌لیگی.

یازماچی..yazmaçı [صفت] باش اؤرتویو دؤزَلدن.

یازماچی‌لیق..yazmaçılıq [آد] یازماجی‌نین ایشی.

یازماق..yazmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-جیزیق‌لارلا بیر اشارتی گؤسترمک، یازی ایله بیلدیرمک، یازیلی معلومات وئرمک، یازی واسطه‌سیله

بیلدیرمک (فا: نوشتن). to write ۲-یازین سال و بیلیم‌سل بیر اثر یاراتماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه ایز سؤزوندن آلیناراق کؤکو چیوی و چیژ سؤزونه باغلانیر و یازی چیوی کیمی وسیله‌نین کرپیج و داش اوستونده اثری سایبلیر، باخ: چیوی، ایز، باخ: یاز}.

یازماکتاب..yazmakitab [آد] ال ایله یازیلان کتاب ویازی، ال یازما کتاب.

یازمان..yazman [آد] کاتِب، محرّیر، سئکرتئر (فا: منشی).

یازمانلیق..yazmanlıq [آد] ۱-کاتب‌لیک، سئکرتئرلیک (فا: سکرتری). ۲-دبیرخانا (فا: دبیرخانه). secretariat (e)

یازوق..yazuq [اؤزل آد] گناه، سوُچ[۷]، باخ: یازیق

یازی..yazı [آد] ۱-یازیلمیش شئی، بیردیلین یازی ایله گؤستر-یلمه‌سی "تؤرک یازی‌سی، فیلم آلتیندا یازی‌لار" writing (فا: نوشته)۲-چؤللوق، اوْوا، مارا، ایستئپ، دؤزوک و اوْتلاق یئر (فا: جلگه) {گ، سن: ۱-استئپ، اوْوا. ۲-یازماق ایشی}.

یازی آیقیت‌لاری..yazı ayqıtları [آد] (فا: نوشت افزار). writing

یازیب‌اوخوماق..yazıb oxumaq [تاثیرسیز ائیلم] اوخو یازی بیلمک، ساوادلی اوْلماق.

یازیب‌پوْزماق..yazıb pozmaq [تاثیرلی ائیلم، دا] یازی ایشلریله مشغول اوْلماق.

یازیب‌یاراتماق..yazıb yaratmaq [تاثیرسیز ائیلم] اثر یاراتماق و یازماقلا مشغول اوْلماق.

یازی‌بیلگی‌سی..yazı bilgisi [آد] ال یازی‌سیندا یازینین کاراکتئر و دویقولارینین آنلاماسینی آماج ائدن اینجه‌له‌مه یؤنته‌می grafoloji

یازی‌بیلیم..yazı bilim [آد] ال یازی‌سیندا حرفلرین یازیلما اؤزللیگینی بیلدیرن بیلیم graphology.

یازی‌بیلیمی..yazı bilimi [آد] ال یازی‌سینیدا یازما حرکتیندن یازارین کیملیگی‌نی چیخارماغی آماج ائدن بیلیم دالی.

یازی‌پوْزو..yazı pozu [آد] یازی ایش‌لری، یازیب اوْخوما باشاری‌سی.

یازی‌پیشیگی..yazı pişiyi [آد، دیرگی] چؤل پیشیگی.

یازیت..yazıt [آد] ۱-بیر کیمسه ویا اوْلایی یاشاتماق اوْچون بیر شئی اؤزه‌رینده قازیلان یازی، کتیبه. ۲-داش و ماغارالاردا یازیلان اسکی یازی‌لار (فا: کتیبه). inscripotion

یازیت‌بیلیمی..yazıt bilimi [آد] یازیت، داشیازی‌لاری اینجه‌له‌ین بیلیم دالی.

یازیچی..yazıçı [آد] یازار، یازی ایشلرینه باخان کیمسه، یازماق ایش ایله اوُغراشان (فا: نویسنده). Writer {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یازیغجی›}.

یازیچی‌لیق..yazıçılıq [آد] یازارلیق، یازیچی‌نین ایشی (فا: نویسندگی). writing

یازی‌خانا..yazıxana [آد] دفترخانا، یازی ایشلری آپاریلان یئر و اوْدا.

یازیْر..yazır [آد] ۱-چوْخ اؤلکه‌لر گزمیش ۲-چوْخ اؤلکه فَتح ائتمیش، فاتح۳-یازار، کاتب ٤-بیر اوغوز بوْیو، باخ: یازغیر.

یازیش..yazış [آد] یازما طرزی و بیچیمی.

یازیشما..yazışma [آد] مختلف مراسم اوْچون یازیلی چاغری و دعوتنامه‌لره‌وئریلن آد، یازیشمالار ویا چاغریلار، آدگونو، توْی، شنلیک، یاس و بوُنا تای مراسیملرده و باش‌ساغلیغی وئرمک اوْچون یازیلیر، بوجور مطالب قیساجا جناب داشقینین یازیشما کتابیندا گؤرمک اوْلار (فا: مکاتبه)[٤٥].

یازیشما..yazışma [آد] یازیشماق ایشی.

یازیشماق..yazışmaq [فا] قارشی‌لیق‌لی اوْلاراق یازیلی خبرلشمک، بیربیرینه یازماق (فا: مکاتبه کردن).

یازیشمالار..yazışmalar [آد] مکاتبه‌لر (فا: مراسلات). letters

یازیغی‌گلمک..yazığı gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] رحمی گلمک، حالینا آجیماق.

یازیق..yazıq [صفت] ۱-السیز آیاقسیز، مظلوم oppressed (فا: ذلیل) ۲-قیناما اوْزونتو و آجینما بیلدیرن سؤز" یازیقلار اوْلسون" ۳-گُناه، سوچ. ٤-باخ: یازاق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: اوْتلاق، گؤیتؤرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده: خطا، سوچ، باغیندان آچیلمیش، باخ: یاز}.

یازیق‌اوُزوق..yazıquzuq [دا] یازیق، عاجیز، السیز آیاق‌سیز.

یازی‌قایدالاری..yazı qaydaları [آد] یازی قورال‌لاری، اوْرتوقرافی.

یازیق‌جا..yazıqca [ظرف] متأسّفانه (فا: بدبختانه). unfortunately

یازیق‌جاسینا..yazıqcasına [ظرف] یازیق آدام کیمی.

یازیق‌جیغاز..yazıqcığaz [ظرف] یازیق کیمی.

یازیقدیرماق..yazıqdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یازیقماسینانَدَن‌اوْلماق، آزدیرماق

یازیق‌سیز..yazıqsız [صفت] گُناه‌سیز، سوچ سؤز.

یازیق‌لار اوْلسون..yazıqlar olsun [اؤنلم] هئیهات (فا: هیهات). wellaway

یازیق‌لانماق..yazıqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزولمک، آجینماق.

یازیق‌لیق..yazıqlıq [آد] فاغیرلیق، یازیق آدامین حالی (فا: بدبخت‌لیک (فا: بدبختی). badluck

یازیقماق..yazıqmaq [تاثیرسیز ائیلم، دا] یادیرقاماق، اؤزونو ایتیرمک، یئرینی آزماق.

یازی‌قورُولو..yazı qurulu [آد] درگی و قازئته کیمی یایین‌لاردا یازی قایدا و ایشلرینی یئریدن و قاباغا آپاران کیمسه‌لر(فا: هیئت).

یازیق‌یازیق..yazıqyazıq [ظرف] یازیق وضعیتده، مظلوم مظلوم (فا: مظلومانه).

یازی‌لاماق..yazılamaq [تاثیرلی ائیلم] یازی یازی ائتمک، قارالاماق.

یازیلماق..yazılmaq [بل] ۱-یازماق ایشی گؤرولمک، قئید اولونماق، بیراثر یارادیلماق(فا: نوشته‌شدن)to be written ۲-(س) اؤزونو بیریئره یازدیرماق (فا: ثبت نام کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یازیلمیش..yazılmış [آد] یازیلماق طرزی و ایشی (فا: مرقوم). written.

یازیلی..yazılı [صفت] یازما یول ایله، کتبی (فا: تحریرا). in writing

یازیلی..yazılı [اؤزل آد] یازیچیلی: اهر ده کند آدی{یازی و چؤلو بوْل}.

یازیلی‌بیلدیریم..yazılı bildirim [آد] ۱-بیر بیلدیریمی یازی ایله وئرمه، کتبی.

یازیلی‌سیناو..yazılı sinav [آد] یازی ایله و یازیلی اوْلاراق دؤزَنله‌نن سیناو (فا: امتحان کتبی). wrtten examination

یازیلیش..yazılış [آد] یازیلما طرزی وییچیمی (فا: مراسله). letter

یازیلیشماق..yazılışmaq [قا] ۱-آنلاشماق، ۲-مکتوبلاشماق.

یازیلیق..yazılıq [آد] دفترچه (فا: دفترچه). notebook

یازیلیم..yazılım [آد] بیلگی‌سایاردا دونانیمی حیات وئرن پروقرامملار، پروقرامملاما دیللری و بیلگی‌لری[۲](فا: نرم افزار). software

یازیلی‌یوْخلاما..yazılı yoxlama [باخ] یازیلی‌سیناو.

یازیم..yazım [آد] بیر دیلین بللی قوُرال‌لارلا یازیبا گئچیریلمه‌سی، املا (فا: دیکته). {سن: آلین یازی سی}.

یازیمسی..yazımsı [صفت] یازا بنزر، یازگونلری کیمی (فا: نوشته مانند).

یازین..yazın [باخ: یازماق] ادبیات (فا: ادبیات). ۲- Literature یازین۲(باخ: یاز) یاز آیلارینداً، یازفصلینده.

یازین‌بیلیمی..yazın bilimi [آد] ادبیات بیلیمی.

یازینتی..yazıntı [آد] یازی (فا: یادداشت). note

یازینچ..yazınç [اؤزل آد] قدَر، آلین یازیْسی، یازقی[۷].

یازینچی..yazınçı [صفت] ادبیات چی.

یازین‌دیلی..yazın dili [آد، دیل‌ب] یازی‌دیلی، ادبی دیل (فا: زبان ادبیات). liteerary langyage

یازین‌سال..yazınsal [صفت] ادبیاتلا ایلگی‌لی (فا: ادبی، ادبیاتی) literary

یازین‌سال‌اثرلر..yazınsal əsərlər [آد] ادبی‌اثرلر(فا: آثارادبی) literaty works

یازی‌یابان..yazıyaban [آد] اوْوا، قیر، "یاز گلینجه یازی‌یابان یوُرد اوْلور".

یاس..yas [آد] ۱-اؤلوم و یا فلاکتدن دوْغان آجی‌لاری بیلدیرن حرکتلر و داورانیشلار (فا: ماتم). ۲- mourning-اومودوسوزلوق (فا: کدر){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: ‹یاس›: ۱-زیان۲-اؤلوم؛ ‹یاسماق›: چؤزمک، یایماق، و داغیتماق؛ بو کلمه اسکی تورکجه‌ده ضرر، زیان و اؤلوم آنلامیندا ایشله‌نیردی و یاسماق فعلیده بو سؤزجوغه دایالی، داغیداراق چؤزمک و یایماق آنلامیندا ایشله‌نیردی بو ایکی آنلاما باخارساق بیر سیرا سؤزجوکلر اوْرتایا چیخیر: یاس کلمه سیندن ایندی یاس، یاسلاماق، ویاس توتماق سؤزو ماتم معناسیندا ایشله‌نیر، یاسماق سؤزوندن ده یاسا، یاسال و یاساق سؤزلری اله گلیرکی اصلینده بو سؤز چؤزوم گتیرن بیر آنلاییشا دئییلر، یاسماق سؤزونون یاییب داغیتماق معنا سینی یاستیق و یاستی؛ یاسسی کلمه‌لرینده گؤرمک اولار}.

یأس..yəs [آد، عربجه] اومودسوزلوق، مأیوسلوق، حوْزن، اؤزونتو.

یاسا..yasa [آد] ۱-قوُرال، قانوُن، نظام، قایدا، طرح (فا: قانون). law ۲-اینسان‌آدی: یاساخان[۷]{باخ: یاس، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاس‌اوی..yas evi [آد] یاس مجلسی، یاس اوی.

یاساباتماق..yasa batmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ کدر لنمک.

یاسابگ..yasabəy [تاریخی اؤزل آد] عُثمان اوْغوللارینْین، اوُلوبابالارینداً[۷].

یاسابوُغا..yasabuğa [تاریخی اؤزل آد] قیْپچاق خانلارینداً[۷].

یاسابیلمنی..yasa bilməni [آد] حقوقچو، یاساچی. (فا: حقوقدان). lawyer

یاساتاساری‌سی..yasa tasarısı [آد] قانون‌تاساری‌سی، حکومت-طرفیندن‌حاضرلانان و یاسالاشماق اوْچون مجلسه گؤنده ریلن طرح.

یاساتوْپلامی..yasa toplamı [آد] قانونلار مجموعه‌سی (فا: مجمع القوانین). archipelago.

یاساتوُر..yasatur [اؤزل آد] یاسایاباغلی، ایلخانلی دؤولتی‌آنادوْلو بگلَربگی.[۷]

یاسادیشی..yasadışı [صفت] یاسایا اوُیمایان، یاسایا آیقیری، یاسا قوراللارینا اویمایان (فا: غیرقانونی). illegal

یاسار..yasar [اؤزل آد] یاسوُر، یاسوُرقان: یاسایی اوُیقوُلایان؛ چَنگیز خان'ین تاتار کؤکَنلی خانیمی.[۷]

یاساسیز..yasasız [صفت] یاسایا باغلی اوْلمایان، قانونسوز(فا: بی-قانون)

یاساسیزلیق..yasasızlıq [آد] یاساسیزاوْلما، قانونسوُزلوق(فا: بی-قانونی).

یاساق..yasaq [آد] قاداغان، ممنوع، یاسال اوْلمایان هرایش ویا شئی (فا: ممنوع، قدغن). forbidden {باخ: یاس، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یاساق–..-yasaq [اؤزل آد] اینسان‌آدی، یاساقبگ، یاساغوُل.[۷]

یاساق‌ائتمک..yasaq etmək [تاثیرلی ائیلم] قاداغان ائتمک.

یاساق‌بؤلگه..yasaq bölgə [آد] قوروق بؤلگه، اوزه رینه گئچیلمه‌مین بؤلگه.

یاساقچی..yasaqçı [صفت] یاساق‌لایان، یاساق قوُرالینی قوْرویان.

یاساقچیلیق..yasaqçılıq [آد] یاساقلاما، قاروْوولچولوق.

یاساق‌عشق..yasaq eşq [آد] یاسا، دین‌و تؤره‌جه مُناسب گؤرولمه‌ین عشق.

یاساق‌لاماق..yasaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاساق ائتمک، قاداغان ائتمک.

یاساق‌لانماق..yasaqlanmaq [بلسیز ائیلم] یاساق و قاداغان ائدیلمک.

یاساق‌لانمیش..yasaqlanmış [آد] یاساق لانماق ایشی ویا بیچیمی.

یاساق‌لاییجی..yasaqlayıcı [صفت] یاساق ائدن، اؤزله ییجی.

یاساقلی..yasaqlı [آد، ص] یاساق ائدیلمیش اوْلان، قاداغان ائدیلمش.

یاساقلیق..yasaqlıq [آد] ۱-یاساق و قاداغان اوْلونما. ۲-باخ: قوْروق.

یاساقوْیان..yasa qoyan [آد] قانون قویان(فا: قانون گذار). legislator

یاسال..yasal [صفت] یاسایا اویقون و مُناسب، یاسایلایلگی‌لی (فا: قانونی، حقوقی). legal {سن: صف دؤزَلدن}.

یاسالاشدیرماق..yasalaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاسا حالینا گتیرمک.

یاسالاشماق..yasalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاساحالینا گلمک(فا: بصورت‌قانون‌درآمدن)

یاسالاق..yasalaq [آد، یئرل] یاساق اولان یئر، قوْروق یئر.

یاسالاما..yasalama [آد] یاسا و قانون قوْیما (فا: تقنین). legislation

یاسالاماق..yasalamaq [تاثیرلی ائیلم] یاسا قویماق(فا: قانونی نمودن).

یاسالاشماق..yasallaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاسال شکلینه گلمک (فا: قانونی شدن).

یاسالی..yasalı [صفت] ۱-یاسایا اویقون(فا: قانونی) ۲-یاساسی اوْلان.

یاساما..yasama [آد] یاساماق ایشی.

یاساماق..yasamaq [یاسماق، یاساماق، ل] دؤزَن وئرمک، دوزنله‌مک، یاسا قویماق (فا: قانونمند کردن).

یاسامال..yasamal [آد] ۱-داغین و تپه‌نین اؤستونده اولان دؤز یئر، تپه اوستونده یاستی یئر "گونش افق دان هیزلا یاسامالین دالینا یئندی" (فا: تپه مسطح) {باخ: یاس}.

یاسامیشی..yasamışı [آد، موغولجا] حکومتده‌نظم‌ودؤزوم، یابغو، باشچی.[۷]

یاسان..yasan [اؤزل آد] ۱-دؤزن، تاساری، پلان ۲-اشارَت، علامت.[۷]

یاساو..yasav [اؤزل آد] یاساب: خاچماز'دا چای آدی.[۲۴۰]

یاسامال..yasamal [اؤزل آد] آبشرون'دا یئر آدی.[۲۴۰]

یاساووُر..yasavur [اؤزل آد] چاغاتای لاردان بیر بگ‌آدی، باخ: یاساووُل.[۷]

یاساووُل..yasavul [آد، باخ: یاسا] ۱-اسکی دؤنملرده پولیس کیمی گؤرَوی اولان کیسمه، قاراووُلچو، قوْروقچو (فا: یساول، پاسدار) ۲-ایلخانلیلار دؤنَمی بیر بگ آدی.

یاساووُل..yasavul [اؤزل آد] یَسوْووُل: کوْمیجان، قئیدار و هشتَری‌ده کند آدی.

یاساووُل‌باشی..yasavul başı [آد] یاساوول‌لارین باشجی‌سی اوْلان.

یاساووُللوق..yasavulluq [آد] یاساوول'ون گؤرَوی، کئشیک چی‌لیک.

یاس‌بولاق..yas bulaq [اؤزل آد] زنجان-میلاجرد ده کند آدی.

یاستاغاج..yastağac [آد] اوستونده خمیرآچیلان ویا یئمک یئییلن تاختا (فا: تخته زیری خمیر نان) {باخ: یاستی}.

یاستاما..yastama [آد] دایاما، یاسلاما(فا: تسطیح، تسطیح کنی).

یاستاماق..yastamaq [تاثیرلی ائیلم] دایاماق، یاسلاماق (فا: مسطح کردن).

یاستانا..yastana [آد] یاستان: داغ‌تپه‌لرده یاستی و دوز یئر(فا: مسطّح).

یاستانماق..yastanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاستی حالا گلمک (فا: مسطّح گردیدن).

یاس‌توتما..yas tutma [آد] ماتم توتما، تعزیه(فا: عزاداری) passion play

یاس‌توُتماق..yas tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاس ساخلاماق، اؤلویه ماتم توتماق.

یاستی..yastı [صفت] یاسسی، یاییلمیش اوْلان، یایوان، دوْز یئر، گیرینتی چیخینتی‌سی اوْلمایان(فا: مسطح) flat {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاسی، یاتسی›، سن ‹یاسی، یاتسی›، صح؛ باخ: یاس}.

یاستی‌آغیز..yastıağız [آد] آغیزلاری یاستی اوْلان، قیسقاج.

یاستی‌باش..yastıbaş [صفت] باشی یاستی اوْلان.

یاستی‌بالابان..yastıbalaban [آد] بالابان‘ین ظریف سسلی نوْعو.

یاستی‌بوُرون..yastıburun [صفت] بوُرونو یاستی اوْلان.

یاستی‌بوُلاق..yastıbulaq [اؤزل آد] ماهنشان، قئیدار، آوج و خالخال‌دا داغ آدی.

یاستی‌بولاغی..yastıbulağı [اؤزل آد] اردبیل ده کند آدی.

یاستی‌بوُینوز..yastıbuynuz [صفت] بوُینوزو یاستی اوْلان.

یاستی‌بیغ..yastıbığ [صفت] بیغلاری یاستی اوْلان.

یاستی‌جا..yastıca [صفت] یاسییجا: یاستی وضعیتده.

یاستی‌دابان..yastıdaban [صفت] دابانی یاستی اوْلان.

یاستی‌دیب..yastıdib [صفت] دیبی یاستی اوْلان" یاستی دیب قاییق".

یاستی‌دیمدیکلیلر..yastıdimdiklilər [آد، دیرگی] دیمدیک‌لری یاستی‌قوشلار نوعو.

یاستی‌سوْلوجانلار..yastısolucanlar [آد، دیرگی] یاستی و اوُزون-سوْلوجانلار تاقیمی.

یاستی‌سینا..yastısına [ظرف] یاستی و ائنلی طرفی اوْسته، یاستی طرف ایله.

یاستی‌صفت..yastı sifət [صفت] اوْزو ائنلی و یاستی اوْلان.

یاستیغاچ..yastığaç [آد، دیرگی] باخ: چاپاق بالیغی.

یاستیغین یوْنگوْل اوْلسون..yastığın yüngül olsun [اوْنلم] خسته یه شفا دیله‌یی.

یاستیق..yastıq [آد] ۱-یاتماق اوْچون باش آلتی، بو بیچیمده اوْلان هرشئی (فا: بالش). a pillow ۲-ماشین وآراجلاردا بعضی بؤلوملرین اوْزه‌رینده دایاندیغی یئر (فا: بالشتک). small pillow ۳- بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر" اؤلوم یاستیغی، باشی‌نین آلتینا یاستیق‌قوْیماق: یالاندان‌سؤز وئرمک"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، باخ: یاستی}.

یاستیق اوْنو..yastıq onu [آد، بیتگی] خاچ چیچک‌لیلر تاقیمیندان چوْخ ایللیک و بعضا بیِر ایللیک اوْتسوْو بیتگی.

یاستیقاج..yastıqac [باخ] یاسقاج، خمیر تاختاسی.

یاستی‌قارین..yastı qarın [آد، دیرگی] چکی بالیق‌لاریندان کیچیک ائنلی بالیق.

یاستیق‌اوْزو..yastıq üzü [آد] یاستیغینا گئچیریلن اؤرتو و اوْز.

یاستی‌قایا..yastı qaya [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

یاستیق‌جیق..yastıqcıq [آد] بالاجا یاستیق، کیچیک یاستیق.

یاستیق‌لاتماق..yastıqlatmaq [اتدیرگن ائیلم] آرابانین اوْخونا یاستیق قوْیدورماق.

یاستیق‌لاماق..yastıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] آرابا اوْخونا یاستیق‌ووُرماق، یاستیق‌قاییرماق.

یاستی‌قلسَمه‌لیلر..yastı qəlsəmələlilər [آد، دیرگی] قیغیرداقلی بالیقلاردان بیر آت تاقیم.

یاستیق‌لی..yastıqlı [صفت] یاسدیغی اوْلان.

یاستیق‌لیق..yastıqlıq [صفت] یاستیق اوچون یارارلی.

یاستی‌کند..yastı kənd [اؤزل آد] یاستیکند شهرینین اصلی آدی.

یاستی‌کند..yastı kənd [اؤزل آد] ساییین‌قالا، بوُکان دا کند آدی.

یاستی‌لاتدیرماق..yastılatdırmaq [اتدیرگن ائیلم] یاستی-حالاسالدیرماق.

یاستی‌لاشدیرماق..yastılaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاستی‌وضعیته گتیرمک.

یاستی‌لاشماق..yastılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاستی‌اوْلماق، یاستی لانماق.

یاستی‌لاماق..yastılamaq [تاثیرلی ائیلم] یاستی وضعیته گتیرمک

یاستی‌لانماق..yastılanmaq [تاثیرلی ائیلم] یاستی وضعیته گلمک.

یاستیلماق..yastılmaq [تاثیرلی ائیلم] یاستی وضعیته گلمک(فا: مسطح شدن).

یاستی‌لیق..yastılıq [آد] یاستی اوْلما وضعیتی flatness ، plane.

یاستینماق..yastınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوزانیب دایانماق.

یاستی‌واری..yastı varı [صفت] بیر قدر یاستی.

یاستی‌یاپالاق..yastıyapalaq [صفت] کؤک ویاراشیق‌سیز.

یاستی‌یاپالاق‌لیق..yastıyapalaqlıq [آد] یؤندم‌سیزلیک، آلچاق و شیشمان اوْلما.

یاستی‌یاستی دانیشماق..yastı yastı danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزلری اوزاداراق دانیشماق.

یاستی‌یاستی..yastıyastı [ظرف] یاواش یاواش، آرام‌لیقلا.

یاس‌خانا قورماق..yas xana qurmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاس آچماق، یاس مجلسی دؤزنله‌مک.

یاس‌خانا..yas xana [آد] یاس مجلسی.

یاسدان چیخماق..yasdan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاس ساخلاما سؤره‌سی قورتارماق.

یاسدیق..yasdıq [باخ] یاستیق.

یاسسالاماق..yassalamaq [تاثیرلی ائیلم، یئرل] یاستی لاماق.

یاسقاج..yasqac [آد، ت] خمیر تاختاسی، باخ: یاستاغاج.

یاسقوُچ..yasquç [اؤزل آد] نقاب، گیزلیلیک[۷].

یاس‌قورُماق..yas qurmaq [باخ] یاس توتماق.

یاسلاتماق..yaslatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاستی ائتمک.

یاسلاما..yaslama [آد] یاسلاماق ایشی.

یاسلاماق..yaslamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-(مج) یاس توتما دؤنمیندن سوْنرا یاس آدامینی یاسدان چیخارماق اوْچون یانینا گئدیب یاس دوره سینی سونا چاتدیرماق (فا: از عزا درآوردن). ۲-دایاماق، یاسدیق کیمی شئیه دایاماق. ۳-یاتیلاماق، یاستی ائتمک.

یاسلانماق..yaslanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاسلی اوْلماق، یاسا باتماق. ۲-دایانماق، یایلانماق. ۳-یاستی لانماق، یاستی حالا گلمک.

یاسلی..yaslı [صفت] یاسدا اوْلان، یاس توتان کیمسه.

یاسلی‌لیق..yaslılıq [آد] یاسلی وماتملی اوْلما وضعیتی.

یاسماق..yasmaq [تاثیرلی ائیلم] یاییب دوز وضعیته گتیرمک، یاستی لاتماق (فا: مسطح نمودن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاسَمن..yasəmən [آد، بی، فا] زیتون گیللردن، یاپراقلاری تک دامارلی وچیچک لری گؤزل قوخولو، رنگ‌به‌رنگ بیر بزک بیتگی‌سی (فا: ~). Jasminum {فا› یاس سؤزوندن}.

یاسمن‌شکیبا..yasəmən şəkiba [یازار] گونش ۱۳۵۳ پلدشت ده آنادان اوْلدو، توركجه شعرلری واردیر[۵۲].

یاسَمن‌لیک..yasəmənlik [آد] یاسمن بیتن یئر، یاسمنی چوخ اوْلان یئر.

یاسَمَنی..yasəməni [صفت] یاسَمن رنگینده اوْلان.

یاسمیق..yasmıq [آد، بیتگی] مرجیمک (فا: عدس) {سن؛ یاستی+میق}.

یاسمیْل..yasmıl [اآ، ت] بیر تورک بویو {دیوانلاردا اشاره اوْلدوغو کیمی اصلینده باسمیل اوْلمالیدیر}.

یاسوُت..yasut [اؤزل آد] اونور، شرف، حیثیت[۷].

یاسین..yasin [عربجه] اؤلو اوْچون اوخونان قران آیه‌لریندن هر بیری.

یاسوُج..yasuc [اؤزل آد] فارس اوستانی و خوزستان آراسیندا بیر شهر آدی {یَسوُگی، یَسوک، یَسوُق سؤزلری اسکی تورک موغول طایفالاریندا اینسان آدی کیمی ایشله نیردی، یَسَوی ده توْرک عالیملریندن بیریدیر، و معناجا یاسایا باغلی اولما مفهومو وئریر، ائله سانیلیرکی یاسوج سؤزوده یاسا و قانونا اوُیما معناسی وئریر و قانونمندلیک آنلامیندادیر؛ گرامئری جهتدن اوُیقون اولماسادا بعضا بو کلمه‌نی یاس بیتگی سی سؤزیله ایلگیلی بیلیرلر[۱۶۴]}.

یاس‌یوُرد..yasyurd [اؤزل آد] تفرش ده داغ آدی.

یاش..yaş [صفت] ۱-دوْغوم دان بللی بیرگونه قدر اوْلان سوْره (فا: سنّ). age ۲-نملی و سولو اوْلان هر شئی" گؤز یاشی" (فا: تَر). moist، wet ۳-بیتگی‌لر اوچون: جانلی‌لیغین ایتیرمه میش {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

یاش آخیتماق (تؤکمک)..yaş axıtmaq (tökmək) [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق، آجی آجی آغلاماق.

یاشا..yaşa [اوْنلم] عؤمرون اوزون اولسون و ساغ اوْل آنلامیندا بیر سؤز (فا: آفرین، مرحبا). well done

یاش ائتمک..yaş etmək [تاثیرلی ائیلم] ایسلاتماق (فا: خیساندن). to wet.

یاش اؤلچر..yaş ölçr [آد] نم اؤلچر (فا: نم سنج). hygrometer

یاشاتقان..yaşatqan [صفت] یاشاماسینی و سوْرمه سینی ساغلایان.

یاشاتماق..yaşatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاشانتی‌لی ائتمک، یاشاماسینی ساغلاماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاشادان..yaşadan [صفت] دیری ساخلایان (فا: محیی). reviver

یاشادوْلماق..yaşa dolmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشی چوخالماق.

یاشادیجی..yaşadıcı [صفت] یاشادان، یاشاماسینا یول آچان.

یاشار..yaşar [آد] ۱-چوخ یاشایان، اؤلمز (فا: همیشه زنده). ۲-اینسان آدی : یاشار، یاشارآلپ، یاشارای، یاشاربای، یاشاربگ.

یاشارتماق..yaşartmaq [تاثیرلی ائیلم] گؤیرتمک (فا: سبز کردن).

یاشارتی..yaşartı [آد] یاشارماق ایشی، یاش، گؤز یاشی (فا: نم، اشک).

یاشارتیجی..yaşartıcı [آد] گؤز اوچون: یاشارمایا یول آچان.

یاشارشاد..yaşarşad [تاریخی اؤزل آد] گؤی‌توْرک پرنس‌لریندن‌و کوْرشادین آغابگی[۷].

یاشارما..yaşarma [آد] یاشارماق ایشی.

یاشارماق..yaşarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ایسلانماق، گؤزلری یاشلا دولماق ۲-گؤیرمک، یاشیل رنگ آلماق (فا: سبز شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

یاشاسین..yaşasın [اؤنلم] یاشاماق دان امر شکلی، یاشا، ساغ اوْل (فا: زنده باد). long live, bravo.

یاشام..yaşam [اؤزل آد] ۱-یاشاما سوره سی، عؤمور (فا: حیات). life ۲-(آ) یاشاییش، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یاشامابیچیمی..yaşama biçimi [آد] حیات طرزی.

یاشاماچاباسی..yaşama çabası [آد] حیاتدا قالماق اوْچون‌وئریلن-چابا وساواش.

یاشاماق..yaşamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاشامینی و وارلیغینی سؤردورمک، عؤمور سؤرمک، حیات گئچیرمک "باباسی هله یاشاییر، یاشاماق لازمدیر، حکومت اوْزون ایللر یاشادی، وارلی یاشاماق" (فا: زیستن). to live ۲-امر فورماسیندا اوُغور، باشاری و موُتلولوق-دیله‌مه معناسیندا ایشله‌نیر"مین یاشا"{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داش یازی لاریندا گلیبدیر}.

یاشاماگوجو..yaşama gücü [آد] حیاتین زورلوقلارینا قارشی مجادله گوجو.

یاشام‌بیلمنی..yaşam bilməni [آد] یاشام اؤزللیگینی اینجه‌له‌ین بیلمن (فا: زیست شناس). biologist

یاشام‌بیلیمی..yaşam bilimi [آد] یاشام اؤزللیگینی اینجه‌له ین بیلیم دالی(فا: زیست شناسی). biology

یاشامجا..yaşamca [ظرف] ۱-یاشادیغی قدر، یاشاما سوْره سینجه. ۲-حیات اوچون، حیاتا باخارساق.

یاشام‌داشلیق..yaşamdaşlıq [آد] بیریئرده و بیرلیکده یاشاما (فا: هم زیستی). symbiosis

یاشام‌دوْزئیی..yaşam düzeyi [آد] حیات‌دوْزئیی‌و سویه‌سی، یاشام استانداردی.

یاشام‌سئوینجی..yaşam sevinci [آد] قوتلو وخوش یاشاما دویقوسو.

یاشامسال..yaşamsal [صفت] یاشام لا ایلگی‌لی (فا: حیاتی). vital.

یاشام‌سوُیو..yaşamsuyu [باخ] آبِ‌حیات water of life

یاشام‌سویو افسانه سی..yaşamsuyu əfsanəsi [اؤزل آد] بو افسانه‌لر آذربایجانا باغلی اوْچ افسانه دیر "قیلقمیش، حضرت خضر و حضرت موسی، حضرت خضر و اسکندر" شکلینده آدلانیرلار، ۱جی افسانه ۳۰۰۰، ۲جی ۱۲۹۰، ۳جو ۳۳۰ ایل میلاددان قاباغا عاید اوْلور، بوداستانلار تورک ائللری‌نین کؤچوب و اؤزلوگونو آختاراماسینا مربوط اولور و بولارین یاشام سویونا چاتما چابالارینی و بونو حضرت خضر طرفیندن آذربایجان بؤلگه سینده تاپدیغینی گؤسته ریر (نوید٤-۳-۱۵۲).

یاشام‌گوْوَنجه سی..yaşam güvəncəsi [آد] حیات سیقورتاسی.

یاشاملی..yaşamlı [صفت] دیری، جانلی (فا: زنده). alive

یاشاملیق..yaşamlıq [آد] گئچینه جک (فا: معاش). livelihood

یاشاموئرن..yaşam verən [صفت] دیریلیک وئرن. (فا: محیی). reviver

یاشام‌یئنی لنمه سی..yaşam yenilənməsi [آد] یئنی‌دن دیریلمه (فا: تجدید حیات). restoration to llife

یاشام‌یازی‌سی..yaşam yazısı [آد] بیوقرافی(فا: زندگینامه). biography

یاشانابیلیرلیک..yaşanabilirlik [آد] یاشاما امکانی اولما habitability

یاشاناسی..yaşanası [آد] یاشاما آرزوسو.

یاشانتی..yaşantı [آد] ۱-یاشاما طرزی، یاشاما تجربه‌سی و گؤرگوسو (فا: طرز زندگی). ۲-یاشانیلان بیرآن، حیاتین بیر بؤلومو.

یاشانماق..yaşanmaq [بلسیز ائیلم] یاشاماق ایشی گؤرولمک.

یاشانمیش‌لیق..yaşanmışlıq [آد] گئچیمشده یاشانانلار.

یاشانیلماق..yaşanılmaq [بلسیز ائیلم] یاشا یابیلمک" ائیله یئرده-یاشانیلیرمی

یاشای..yaşay [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: یاش+ آی[۷].

یاشایانلار..yaşayanlar [آد] بیریئرده‌ساکین اولانلار(فا: سکنه) inhabitants

یاشاییش..yaşayış [آد] یاشاما طرزی و بیچیمی، دوْلاناجاق(فا: گذران).

یاش‌بوْغماق..yaşboğmaq [تاثیرسیز ائیلم] آغلاماق ایسته‌مک.

یاشجا..yaşca [صفت] یاشلاایلگی‌لی‌اولاراق(فا: سنی) based of age

یاش‌چاییر..yaşçayır [آد، بیتگی] یاش یئرلرده بیتن بیرنوْع چایر.

یاش‌دؤنومو..yaşdönümü [آد] ۱-قادین‌لارین عادتدن کسیلمه‌سی، قادین لاردا دوغومسوزلوق و قیسراق لاشما دؤنومو menopoz ۲-کیشی‌لرده ار بئزلری ضعیف‌له ییب گوجونون آزالماسی دؤنَمی andropoz ۳-دوغوم ایل دؤنومو.

یاش‌قوُرو..yaşquru [صفت] هم یاش هم قورو بیرلیکده.

یاش‌گونو..yaşgünü [آد] بیرینین دوغدوغو گون، ایل دؤنومو.

یاشلاتماق..yaşlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاش ائتمک، ایسلاتماق، نم-لتمک(فا: نم کردن).

یاشلاشماق..yaşlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاش وضعیته گلمک، ایسلانماق، نم لنمک (فا: مرطوب شدن). to become wet

یاشلاق..yaşlaq [اؤزل آد] گیز، سیْر، اَسرار، گیزلی قالماسی گره‌کن[۷].

یاشلاماق..yaşlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاش ائتمک، ایسلاتماق، نملتمک (فا: نم کردن).

یاشلانابیلر..yaşlanabilər [صفت] نم‌لنه‌بیلیر (فا: رطوبتپذیر) permeable

یاشلاندیرماق..yaşlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاش ائتمک، یاشلاتماق(فا: مرطوب کردن).

یاشلاندیریلماق..yaşlandırılmaq [بلسیز ائیلم] یاش ائدیلمک(فا: نم شدن).

یاشلانماق..yaşlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاشاگیرمک، قوجالماق (فا: پابه سن گذاشتن). ۲-ایسلانماق(فا: مرطوب شدن).

یاشلی..yaşlı [صفت] قوجالمیش (فا: بزرگسال). adult

یاشلی‌باشلی..yaşlı başlı [صفت] یاشلی وگؤرگولو، دوْلقون.

یاشلی‌قورُولو..yaşlı qurulu [صفت] مجازاً گُناهلی‌و گُناهسیز بیرلیکده، هامی.

یاشلیجا..yaşlıca [صفت] بیر آز یاشلی اوْلان.

یاشلیق..yaşlıq [آد] نملیک، نمیش‌لیک (فا: رطوبت). moisture

یاشلی‌لار ائوی (یوردو)..yaşlılar evi (yurdu) [صفت] یاشلی کیمسه‌لر ساخلانیلان یئر (فا: خانه سالمندان).

یاشلی‌لیق..yaşlılıq [آد] یاشلی اوْلما دورومو (فا: پیری). antiquity

یاشلی‌لیق‌بیلیمی..yaşlılıq bilimi [آد] یاشلی‌لار یاشاییشینی اینجه‌لیین بیلیم.

یاشما..yaşma [اؤزل آد] آبشرون‌دا آدا آدی[۲۴۰].

یاشماق..yaşmaq [آد] باش و اوْز اؤرتوسو، قادینلارین اوْزونده گؤزلریندن آشاغی بؤلومو بوْروین پارچا (فا: روسری) scarf {دیواندا: یاشماق: گیزلتمک، سن: آغیزلیق}.

یاشماق‌توتماق (ووْرماق)..yaşmaq tutmaq (vurmaq) [تاثیرلی ائیلم] اوْزونو یاشماق لا اؤرتمک.

یاشماق‌سیز..yaşmaqsız [صفت] حجاب‌سیز (فا: بی حجاب). unveiled

یاشماق‌لاماق..yaşmaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] اوْزونو یاشماقلا اؤرتمک.

یاشماق‌لانماق..yaşmaqlanmaq [بلسیز ائیلم] یاشماق لا اوْزو اؤرتولمک.

یاشماق‌لی..yaşmaqlı [صفت] اوْزونه یاشماق توتموش، یاشماغی اولان.

یاشموُت..yaşmut [تاریخی اؤزل آد] آذربایجاندا والیلیک ائتمیش ایلخانلی پرنسی[۷].

یاشنا..yaşna [اؤزل آد] شیمشک، پارلاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یاشورقان..yaşurqan [اؤزل آد] سیْخی آغیزلی، سیْر وئرمَز[۷]. {باخ: یاشماق}.

یاشوُق..yaşuq [اؤزل آد] ۱-ایْشیق، ایْشین، شعاع ۲-آشقیْن، آشمیش[۷].

یاشوُماق..yaşumaq [تاثیرسیز ائیلم] ایْشیق ساچماق، ایْشیلداماق.

یاشی اؤتموش..yaşı ötmüş [صفت] یاشلانمیش، یاشی چوخالمیش.

یاشیاریم..yaşyarım [صفت، سایی] بیر ایل یاریم یاشی اوْلان.

یاشیاریم‌لیق..yaşyarımlıq [صفت] بیر ایل آلتی آیلیق، بیر ایل یاریم‌لیق.

یاشیت..yaşıt [صفت] ائشیت یاشدا اوْلان، یاشلاری بیراوْلان، عئینی یاشدا اوْلان، یاشید (فا: همسال). of the same age

یاشیتلیق (یاشیدلیق)..yaşıtlıq (yaşıdlıq) [آد] بیر یاشدا اوْلما، بیر یاشلی‌لیق.

یاشیرماق..yaşırmaq [تاثیرلی ائیلم] گیزلتمک "مندن اوْزونو یاشیرما کی سجده گاهیم سنسن" (فا: پنهان کردن) {باخ: یاشماق}.

یاشیل..yaşıl [صفت] ۱-ساری وگؤی رنگلرینین قاریشماسیندان اله گلن رنگ، یاش اوْت و یاپراق رنگی(فا: سبز). green ۲-گؤیه-رَنتی‌لر اوچون دئییلن سؤز، تازا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

یاشیل..yaşıl [اؤزل آد] اهر ده کند آدی.

یاشیل‌اوْی..yaşıl oy [آد] اوْیلاردا چکیم‌سل وضعیتی گؤسته رن اوْی.

یاشیل‌ایشیق..yaşıl ışıq [آد] ۱-ترافیکیده گئچیشین آچیق اوْلماسینی گوسته رن چیراق. ۲-(مج) گئچیش ایذنی.

یاشیل‌باش..yaşıl baş [آد، دیرگی] چؤل اؤرده‌یینین ارکگی anas boscas

یاشیل‌باش‌بابا بگ..yaşıl baş baba bəy [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

یاشیل‌باش‌سوْنا..yaşıl baş sona [صفت] گؤزل قیز وگؤزل شئی اوچون دئییلیر.

یاشیل‌باش‌گنجعلی..yaşıl baş gəncəli [اؤزل آد] خیاو دا کند آدی.

یاشیل‌باشلی..yaşıl başlı [صفت] باشی یاشیل اوْلان.

یاشیل‌باغا..yaşıl bağa [آد، دیرگی] آغاج‌لاردا یاشایان، یاشیل رنگده بیر جنس قوُرباغا hyla arborea

یاشیل‌باقلا..yaşıl baqla [آد، بیتگی] باخ: گؤی باقلا (فا: باقلاسبز).

یاشیل‌بؤجک..yaşıl böcək [آد، دیرگی] بیر نوع بؤجک (فا: آخوندک). praying mantis

یاشیل‌بیبار..yaşıl bibar [باخ] دوْلما بیبار.

یاشیل‌چکیرگه..çəkirgə yaşıl [آد، دیرگی] اوُزون و اینجه دوُیارقالی‌سیچرایان و دؤز قاناتلی‌لاردان بیر نوع چکیرگه.

یاشیل‌زیتون..yaşıl zeytun [آد، بیتگی] زیتونون رنگ ووُرولموشو.

یاشیل‌سازان..yaşıl sazan [آد، دیرگی] باخ: دادلی سو قایاسی، قارا بالیق .

یاشیل‌قوُشاق..yaşıl quşaq [آد] اوْرمان‌لیق ویاشیل‌لیق آلان.

یاشیل‌کرتَنکله..yaşıl kərtənkələ [آد، دیرگی] بیر کرتنکله نوْعو.

یاشیل‌گؤزلو..yaşıl gözlü [صفت] گؤزلری‌نین رنگی یاشیل اوْلان.

یاشیل‌لاتماق..yaşıllatmaq [باخ] یاشیل لاندیرماق.

یاشیل‌لاشدیرماق..yaşıllaşdırmaq [باخ] یاشیل لاندیرماق.

یاشیل‌لاشدیریلماق..yaşıllaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاشیل رنگه سالینماق.

یاشیل‌لاشماق..yaşıllaşmaq [باخ] یاشیل لانماق.

یاشیل‌لاماق..yaşıllamaq [تاثیرلی ائیلم] یاشیل بوْیاماق، یاشیل ائتمک.

یاشیل‌لاندیرماق..yaşıllandırmaq [باخ] یاشیل رنگله بویاماق.

یاشیل‌لاندیریلماق..yaşıllandırılmaq [بلسیز ائیلم] یاشیل ائدیلمک.

یاشیل‌لانماق..yaşıllanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاشیل وضعیته گلمک، یاشیلا چالماق.

یاشیل‌لی..yaşıllı [آد] یاشیل گئییم گئیمیش، یاشیل رنگلی اوْلان.

یاشیل‌لیق..yaşıllıq [آد] یاشیل اوْلما وضعیتی، یاشیل بیرآلان.

یاشیل‌ماوی..yaşıl mavı [صفت] یاشیل و گؤی (ماوی) آراسیندا بیر رنگ.

یاشیلیمتیراق..yaşılımtıraq [آد] یاشیلا چالان، یاشیلیمسوْو.

یاشیلیم‌سوْو..yaşılımsov [صفت] یاشیلیمسی: یاشیلا چالار، یاشیلا اوخشار.

یاشیم..yaşım [آد] اسکی‌لرده توْرکلرجه قوُتسانمیش، دَیرلی داش[۷].

یاشین..yaşın [اؤزل آد] شیمشک، پارلاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یاشیْن..yaşın [اؤزل آد] ۱-گیزلیلیک، گیزم ۲-شیمشک[۷].

یاشیندیرماق..yaşındırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاشینماسینا مجبور ائتمک.

یاشینماق..yaşınmaq [تاثیرلی ائیلم] اوْزونه یاشماق اؤرتمک.

یاشینی اؤتمک..yaşını ötmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یاشدان اوْیانا کئچمک.

یاطری..yatrı [اؤزل آد] یاتری: گرمساردا کندآدی {باخ: یات+ری}.

یاغ..yağ [آد] اتین ایچینده اولان آغ و اَریین مادّه، ارینمیش پیی ویا سوُدا چؤزولمه‌ین آخیجی ماده، بعضی بیتگی‌لرین توخوموندان آلینان آخیجی ماده" باخ: ساری یاغ، قاتی یاغ، سیوی یاغ، بیتگی یاغی، جامیش یاغی، گؤنه باخان یاغی، قویروق یاغی، جان یاغی، پیّی، بؤیرک یاغی" (فا: روغن)oil {سومرجه ‹یا›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاغا دوْشمک..yağa düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یاغ سالماق.

یاغ‌اؤلچر..yağ ölçər [آد] سوت و بوجور شئیلرده یاغ‌اوْرانینی اؤلچن-آراج.

یاغادوُر..yağadur [اؤزل آد] یاغیْش، یاغموُر، بوْللوق، بَرکت[۷].

یاغار..yağar [آد] یاغمور، یاغیش، یاغیتی (فا: بارش).

یاغارتپه..yağartpə [اؤزل آد] لاچین‘دا چای و داغ آدی(۱٤۰٤)[۲٤۰].

یاغارلیق..yağarlıq [باخ] یاغیتی‌لی.

یاغان..yağan [اؤزل آد] ۱-اوُجو آتشلی اوْخ ۲-یاغموُر ۳-گؤیدن یئنن نوُر ٤-جانان[۷]. ۵-اینسان آدلاری: یاغانالپ، یاغانای، یاغانبای، یاغانبگ، یاغانبوْرا، یاغانبوُقا، یاغانتای، یاغانتَکین، یاغانتیگین، یاغانتیموُر، یاغانخان، یاغانَر، یاغانقوُل، یاغانقوُلو.

یاغانلیق..yağanlıq [آد، یئرل] یاغینیتی (فا: بارش).

یاغ‌باسداملی..yağ basdamlı [اؤزل آد] قاراداغ طایفاسینا باغلی-اوْباآدی[۳، ۱۰۸].

یاغ‌باسماق..yağbasmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سمیرمک. ۲-(ل) بیر قابا یاغ دوْلدورماق.

یاغ‌باغلاماق..yağbağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغ قاتی دؤزلمک، سمیرمک.

یاغ‌بال..yağbal [آد، مج] چوخ دادلی و لذت‌لی" یاغ بال ایچینده یاشاماق، نازونعمت ده یاشاماق".

یاغ‌بئزلری..yağbezləri [آناتومی] وُجوددا یاغ اؤره تن بئزلر.

یاغ‌بستیلی..yağ bəstili [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {بوْللوق یئر، بستی‌لرله یاغی اوْلان یئر[٦٦]}.

یاغ‌بویا..yağboya [باخ] یاغلی بویا.

یاغ‌پئندیر(پنیر)..yağpendir(pənir) [آد] یاغ وپنیر قویولموش دؤیمک و بللـه.

یاغ‌توتان..yağtutan [صفت] سوّت اوْزوندن کره و یاغی ییغان آراج.

یاغ‌توتماق..yağ tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوّتو چالخایاراق یاغ آلماق. ۲-بیر ایشدن چوخ قازانماق.

یاغ‌توْخوسو..yağ toxusu [آد] یاغی دوزلدن توخو.

یاغ‌تیکان..yağ tikan [آد، بیتگی] آلچاق بوْیلو تیکانلی بیتگی، دوه تیکانی.

یاغ‌چالان..yağçalan [آد] یاغ اؤره تن ایشچی.

یاغچی..yağçı [صفت] یاغی‌دوزلدن ویا ساتان کیسمه(فا: روغن‌فروش)

یاغچیخارماق..yağ çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوْتو چالخایاراق یاغ آلماق. ۲-بیر ایشدن چوخ قازانماق.

یاغچیلیق..yağçılıq [آد] یاغ دوزَلتمه و ساتما.

یاغداشی..yağdaşı [آد] کسیجی آراجلاری ایتیلدن بیر یاغلی داش.

یاغدان..yağdan [باخ] یاغ قابی.

یاغدی..yağdı [اؤزل آد] ۱-یاغمورُ ۲-اینسان آدی: یاغدیْالپ، یاغدیْبگ[۷].

یاغدیْباسان..yağdıbasan [اؤزل آد] دؤشمانا باسقین ائدن، دانیشمَند اوْغوللاری بگلیگی اوْردوباشی لاریندان. گوْموش تَکین'ین اوْغلو[۷].

یاغدیرماق..yağdırmaq [تاثیرلی ائیلم] تؤنله یه رک آتماق، ساچماق "داش یاغدیرماق، اوْد یاغدیرماق" (فا: پاشاندن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاغدیرلماق..yağdırılmaq [بلسیز ائیلم] باغدیرماق ایشی گؤرولمک.

یاغدیْقار توْقای..yağdıqar tuqay [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

یاغدیْقارخان..yağdıqarxan [اؤزل آد] قیْپچاق خانلاریندان[۷].

یاغرنگ..yağrəng [آد] یاغلی بویا، یاغلی رنگ (فا: رنگ روغنی).

یاغری..yağrı [آد] باخ: یاغرین.

یاغریْق..yağrıq [اؤزل آد] یاخاریْش، دیلَک، نیاز[۷].

یاغریْقچی..yağrıqçı [اؤزل آد] ۱-یاخاریْجی، دُعاجی ۲-فایدالی، یارارلی، ۳-(تاریخی اؤزل آد) دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یاغرین..yağrın [آد] یاغری: کؤرک سوموبو، چیگین سؤموبو {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یاغرینچی اوْغلو..yağrınçı oğlu [اؤزل آد] کیشی آدی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یاغ ساریمساق..yağsarımsaq [آد] یاغ وساریمساقلی قاتیقلا حاضر لانان یئمک.

یاغ سالماق..yağ salmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیشه رک یاغی چیخماق.

یاغسیز..yağsız [صفت] یاغی اوْلمایان، یاغی چوخ آز اوْلان.

یاغسیز لاشدیرماق..yağsızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاغ سیز حالا سالماق، یاغینی چیخارماق.

یاغسیز لاشدیرلماق..yağsızlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاغ سیز حالا سالینماق.

یاغسیز لاشماق..yağsızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغ سیز حالا گلمک.

یاغسیز لاندیرماق..yağsızlandırmaq [باخ] یاغ سیز لاشدیرماق.

یاغسیز لاندیرلماق..yağsızlandırılmaq [تاثیرلی ائیلم] یاغ سیز لاشدیرلماق

یاغسیز لانماق..yağsızlanmaq [باخ] یاغ سیز لاشماق.

یاغسیزلیق..yağsızlıq [آد] یاغسیز اوْلما وضعیتی.

یاغقابی..yağqabı [آد] یاغ تؤکولن قاب، یاغدان(فا: روغندان) oilcan

یاغقاپانی..yağqapanı [آد] بازاردا یاغ ساتیلان یئر.

یاغقوتوسو..yağqutusu [آد] مورتورلو داشیت لاردا یاغ تؤکولن یئر.

یاغ کیمی..yağ kimi [تاثیرسیز ائیلم] یاغا اوْخشار، آخیجی و دوُرو شئی حاققیندا.

یاغ کیمی اوره گینه یاتماق..yağ kimi ürəyinə yatmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ خوشونا گلمک.

یاغ کیمی قایماق..yağ kimi qaymaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ راحتجه و یئهینجه گئتمک.

یاغلاتماق..yağlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یاغلاماق ایشینی گؤردورمک، یاغلی ائتمک.

یاغلاتیجی..yağlatıcı [آد] یاغ وورما آراجی، آراج لاردا یاغلاما آلتی.

یاغلاقار..yağlaqar [تاریخی اؤزل آد] یایلا+قار؛ اوُیغور و گؤی توْرکلر دؤنَمی بیر بوْی و بیر بگ آدی؛ کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

یاغلاما..yağlama [آد] یاغ وورما، سوْرتمه، یاغلی ائتمه (فا: روغن کاری).

یاغلاماق..yağlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاغ وورماق، یاغ سوْرتمک، یاغلی ائتمک (فا: روغن زدن). ۲-بیرینی دیله توُتوب بیر ایشی گؤرمه یه چالیشماق، رؤشوت وئریب بیر ایش ایسته مک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یاغلان تپه..yağlan tpə [اؤزل آد] قوْشاچای دا کند آدی.

یاغلاندیرماق..yağlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاغلاماق، یاغلی ائتمک.

یاغلاندیرلماق..yağlandırılmaq [بلسیز ائیلم] یاغلی ائدیلمک.

یاغلانماق..yağlanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یاغلی اوْلماق(فا: روغنی شدن) ۲-کؤکلمک (فا: چاق شدن). ۳-(س، مج) وارلانماق، پوللانماق.

یاغلاو..yağlav [آد] بیر نوع یاغ قابی (فا: یغلوی). {سن ‹یاغلاغو›، فارسجا یغلاوی و یغلاوه کلمه سی بوسؤزدندیر}.

یاغلایجی..yağlayıcı [آد] آراج لاری یاغلایان ایشچی.

یاغلوجالوُق..yağlucaluq [اؤزل آد] کلئیبر ده داغ آدی.

یاغلی..yağlı [صفت] ۱-یاغی اولان (فا: روغنی). ۲-کؤک، چاق. ۳-یاغلا دوزَلمیش " یاغلی بویا". ٤-یاغا بولاشمیش (فا: چرب). fat ٥-پوللو، وارلی، گلیرلی " یاغلی ایش".

یاغلی‌ایپ..yağlı ip [آذ] (مج)دارآغاجی.

یاغلی‌باللی..yağlı ballı [صفت] آرالاری چوخ ایی.

یاغلی‌بولاق..yağlı bulaq [اؤزل آذ] هشتَری ده کند آدی.

یاغلی‌بویا..yağlı boya [آذ] یاغلا دوزلمیش بویا (فا: رنگ روغنی).

یاغلی‌بویاجی..yağlı boyacı [آذ] یاغلی بویا ایله ایش گؤرن کیمسه.

یاغلی‌تره..yağlı tərə [آذ، بیتگی] بیر نوع یئمه‌لی تره.

یاغلی‌تیکه..yağlı tikə [آذ] بؤیوک تیکه، دَیرلی بیر شئی و ایش حاققیندا.

یاغلیجا..yağlıca [آذ] ۱-یاغلی اولاراق، اولدوقجا یاغلی ۲-گون کتیره-سی

یاغلی‌خمیر..yağlı xəmir [آذ] یاغ قاتیلمیش خمیردن دؤزه‌لن‌بیر داوا و یاخی.

یاغلی‌داغ..yağlıdağ [اؤزل آذ] سراب دا داغ آدی.

یاغلی‌دیل..yağlıdil [آذ] شیرین و آلدادیجی دیل.

یاغلی‌فتیر..yağlı fətir [آذ] یاغ و یومورتا و زنجفیل یاخیلمیش فتیر.

یاغلیق..yağlıq [آذ] ۱-یاغ دوزلتمه‌یه یارایان ماده. ۲-یاغ قابی.

یاغلیقچی..yağlıqçı [صفت] یاغلیق ساتان کیمسه.

یاغلی‌قاپی..yağlı qapı [آذ] (مج)چالیشدیردیغی کیشیه چوخ یئتشن ائو.

یاغلی‌قارا..yağlı qara [صفت] پیس ویاخشی، یاغلی وچیرکلی.

یاغلی‌گولش (گؤرَش)..yağlı güləş (güreş) [آذ] وُجودو یاغلایاراق-دوزه‌نیلن گؤرش.

یاغلی‌گولشچی..yağlı güləşçi [آذ] یاغلی گولش ائدن کیمسه.

یاغلی‌لیق..yağlılıq [آذ] یاغلی اولما وضعیتی، یاغا بوُلاشمیش.

یاغلی‌واچا..yağlı vaça [آذ، دا] یانلاری هؤندور بالاجا قوللو تاوا.

یاغلی‌یاغلی..yağlı yağlı [صفت] چوخ یاغلی، لذتلی، دادلی، شیرین شیرین.

یاغما..yağma [آذ] ۱-یاغماق ایشی. ۲-غنیمت، بولّلوق. ۳-اله گئچیرمه، ساواش‌لاردا و باسقین‌لاردا تالانلاما، چالما (فا: تالان). plunder ٤-(دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر) دیواندا بیر تؤرک بویو و یئر آدی، قاراخانلیلار حکومتی‌نی قوران بوی[٨٥]. ٥-اوغوز خان دؤنَمی بگ‌لریندن[٧]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یاغماجی..yağmacı [صفت] چالیم، یاغما ائدن.

یاغماجیلیق..yağmacılıq [آذ] یاغما ائتمه ایشی، چالیجی‌لیق.

یاغماق..yağmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-گؤیدن قار یاغیش و بوجور شئیلر دؤشمک و تؤکولمک (فا: باریدن). to rain ۲-چوخ مقدارا و آراسی کسیلمه‌دن تؤکولمک " گؤیدن باشیمیزا توپراق یاغیردی". ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر " برکت یاغماق، پوُل یاغماق، گؤللـه یاغماق، اوْد یاغماق". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاغمالاماق..yağmalamaq [تاثیرلی ائیلم] سوْیماق (فا: غارت کردن) {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یاغمالانماق..yağmalanmaq [بلسیز ائیلم] غارت ائدیلمک، سوْیولماق(فا: یغما شدن).

یاغمور..yağmur [آذ] ۱-یاغیش، سو دامجیلاری شکلینده اولان یاغینتی (فا: باران) rain ۲-اوغوز بؤیوکلریندن بیر آد[٨٥]؛ ۳-گؤی تؤرک و سلجوقلو بگ‌لریندن و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[٧]. ٤-اینسان آدی: یاغموُرای، یاغموُربای، یاغموُرخان. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن، یاغماق+مور}.

یاغمور اؤلچر..yağmur ölçər [آذ] یاغمورمقدارینی اؤلچن آراج، یاغیش اؤلچر.

یاغمورالی..yağmuralı [اؤزل آذ] اوُرمیه ده کند آدی.

یاغموربوْروسو..yağmurborusu [آذ] تیکینتی‌لرده یاغمور اوْچون دوزه‌لن بورو.

یاغموربوُلودو..yağmur buludu [آذ] آتمسفرده یاغیش بوُلود.

یاغموُرجا..yağmurca [آذ] یاغمورچاق: ۱-سسسیز و قیْسا سوْرن-یاغموُر۲-داغ گئچی‌سی، آلا گئییک (فا: بز کوهی). ۳-(تاریخی اؤزل آذ) جوُجی خان'ین اوْغوللاریندان. باتو خان'ین قارداشی.

یاغموُرچاک..yağmurçak [آذ] باخ: یاغمورجا.

یاغمورسوز..yağmursuz [صفت] یاغمورو اولمایان.

یاغمورسوزلوق..yağmursuzluq [صفت] یاغیش‌سیزلیق.

یاغمورقوُشاغی..yağmur quşağı [آذ] گؤی قورشاغی.

یاغمورقوُشو..yağmurquşu [آذ، دیرگی] یاغمور قوشوگیللردن اوُزون باجاقلی‌لار تاقیمیندان باتلاقلاردا و سو قیراقلاریندا یاشایان، قیسا بوْیونلو، قاباریق و قیسسا دیمدیکلی، آیاقلاری اوْچ بارماقلی کیچیک بیر قوش (فا: نوعی پرنده). charadrius fluvialis rallrs aquaniicus

یاغمورقوُشوگیللر..yağmurquşugillər [آذ، دیرگی] یاغمور قوشو و قیزقوشو کیمی اینجه باجاقلی و بیز قانادلی قوشلار سوْیو.

یاغمورُلاماق..yağmurlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاغمورا توتماق. ۲-یاغمور یاغاجاق کیمی اوْلماق (فا: باریدن).

یاغمورُلو..yağmurlu [صفت] یاغموروچوخ اوْلان یئر (فا: هوای بارانی).

یاغمورُلوق..yağmurluq [آد] ۱-یاغیش‌لیق" بوُ ایل چوْخ یاغمورُلوق اوْلدو". ۲-یاغموردان قورونماق اوْچون گئییلن پالتار (فا: بارانی). pluvial ۳-یاغموردان قورونماق اوچون اوْلان چادیر و اوْرتو. ٤-یاغیش سوُلارینی ائوین کناریندا بیر یئره آپارماقاق اوْچون بالاجا سوُ یوْلو.

یاغمیش..yağmış [اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یاغی..yağı [آد] دوْشمن، خصم(فا: ~). enemy {سومرجه ‹تاقا›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سن؛ هر چند بو کلمه‌نی بیغماق سؤزونه باغلاییرلار ولی یاغماق فعلی بونا یاخین راق گؤرونور چونکی یاغی‌لار بیر خالق و اونون مالینا دولو و یاغیش کیمی یاغاراق تالان لاییردیلار؛ باخ: یاغما}.

یاغی اوْتو..yağı otu [آد، بیتگی] ایری چیچک‌لری اوْلان اوْتسوْو بیر بیتگی.

یاغیاخماسی..yağ yaxması [آد] یاغ سوْرتولموش چؤرک تیکه سی.

یاغیان..yağyan [اؤزل آد] بوُکان دا کند آدی.

یاغیْباستی..yağıbastı [تاریخی اؤزل آد] دوْشمنه هجوم ائتمک (یاغیْباسان)[۷].

یاغیْباسمیش..yağıbasmış [تاریخی اؤزل آد] دوْشمنه‌هجوم ائدن؛ سلجوُقلولار دؤولتی دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

یاغیر..yağır [آد] ۱-ایکی کوْرَک آراسی، سیرْت، آرخا. ۲-آتین اوْموزلاری آراسیندا‌کی یئر و آتین بئلینده‌یهر سببیله چیخان یارانین آدی، گئج ساغالان درین یارا (فا: زخم پشت اسب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ بو کلمه یاغ سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

یاغیرلاتماق..yağırlatmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغیرلی ائتمک، یارالاماق.

یاغیرلانماق..yağırlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغیرلی اوْلماق، یارالانماق.

یاغیرلی..yağırlı [صفت] یاغیری اوْلان، یاراسی اوْلان.

یاغیز..yağız [صفت] ۱-دوْرو، اسمر (فا: اسمر). ۲-ایگید (فا: دلاور). {دیواندا" یاغیز یئر" قیزیل و قارا رنگ آراسیندا‌کی بیر رنگ معنالانیب، ائله آنلاشیلیرکی بوجور یئر یاغماق سونوجو ووُجودا گلیر و بو اوزدن یاغماق سؤز ایله ایلگیلیدیر؛ البته ایگید معناسیندا یاغی سؤزونه باغلیدیر}.

یاغیز دوْرو..yağız doru [صفت] قیزیلا چالان، قارا توکلری اوْلان.

یاغیْز~..yağız ~ [اؤزل آد] یاغیْز سؤزیله دؤزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: یاغیْزالپ، یاغیْزای، یاغیْزبای، یاغیْزخان، یاغیْزَر.

یاغیزلاتماق..yağızlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یارا ائتمک، یارا آچماق.

یاغیْساوان..yağısavan [تاریخی اؤزل آد] یاغیسییان: یاغیْ+ ساوان؛ دوْشمانی قوْوان؛ سوُریه سلجوُق‌لولاری دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

یاغیش..yağış [آد] ۱-یاغمور، یاغینتی (فا: باران). rain ۲-یاغان یاغمور مقداری ۳-(مج)جسور، یامان، ایگید[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن: بوْت‌لارا کسیلن حئیوان}.

یاغیش‌اؤلچن..yağış ölçən [آد] یاغیش مقدارینی اؤلچن آلَت.

یاغیش‌سیز..yağışsız [صفت] یاغیشی اوْلمایان.

یاغیش‌سیزلیق..yağışsızlıq [آد] یاغیش اوْلماما وضعیتی، قوراق‌لیق.

یاغیش‌کیمی..yağışkimi [صفت] بوْللوق و چوْخلوق بیلدیرن بیر سؤز" گؤز یاشینی یاغیش کیمی تؤکدو".

یاغیش‌لاماق..yağışlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغیش یاغماق (فا: باریدن).

یاغیش‌لی..yağışlı [صفت] یاغیش یاغیلان هاوا ویئر، یاغیشی اوْلان.

یاغیش‌لیق..yağışlıq [آد] یاغمورلو وضعیت (فا: بارندگی).

یاغیقماق..yağıqmaq [تاثیرسیز ائیلم] عصیان ائتمک. {سن: یاغی اوْلماق}.

یاغی‌لاشماق..yağılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاغی اوْلماق.

یاغیلتی..yağıltı [آد] دری ده یاغ یئرلری طرفیندن سالقی لانان و یاغلی اوْلان ماده (فا: چربی ودنبه).

یاغی‌لیق..yağılıq [آد] دوُشمان‌لیق (فا: یاغیگری). rebellion.

یاغیمسوْو..yağımsou [آد] یاغ کیمی ویاغا بنزر (فا: روغن مانند).

یاغیمسی..yağımsı [آد] یاغ کیمی ویاغا بنزر (فا: روغن مانند).

یاغین..yağın [آد] یاغیش، یاغمور، باخ: یاغینتی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاغینتی..yağıntı [آد] یاغیش و قار و دوْلو شکلینده یاغان شئی و دامجی‌لار (فا: بارش). precipitation.

یاغینتی‌لی..yağıntılı [صفت] یاغینتی‌سی چوخ اوْلان، یاغمورلو.

یاغینتی‌لیق..yağıntılıq [آد] یاغینتی‌لی وضعیت" بوُ ایل یاغینتی‌لیقدیر".

یاغین‌لیق..yağınlıq [آد، یئرل] یاغینتی، یاغمورلو و یاغیشلی وضعیت (فا: هوای بارانی).

یاغیومورتا..yağyumurta [آد] یاغدا یومورتا وآیری مخلفاتی پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک (fa: نیمرو).

یافا..yafa [آد، ت] ۱-قوْلقان تیکانی ۲-ایستی، قوُیتو یئر.

یافا..yafa [آد، بیتگی، عبریجه، یافا شهری آدیندان] بیر پوْرتاغال نوعو.

یافئث..yafes [آ، ت] نوُح یالواج‌ین اوْغلو.

یافْئثلر..yafeslər [آد] اسکی تاریخ یازانلارا گؤره: قافقاز و اؤن آسیا و آرالیق‌دنیزی اؤلکه‌لرینده یاشایان خالقلارین و اؤزللیکله اوُلو بابالارینین آدی؛ چوخلارینا گؤره بوُ قُروپا آبخازلار، باسک‌لار، گوْرجولر، چرکزلرده داخلدیر. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، نوح‌ون اوْچ اوْغلوندان بیرینین آدیندان}.

یافْئثی..yafesi [آد] یافْئث‌لره عاید اوْلان.

یافْئثی‌دیللر..yafesi dillər [آد] یافْئثلرین دانیشدیغی دیللر، التصاقی دیللر.

یافقو..yafqu [آ، ت] بارسغان یاخین‌لیغیندا بیر شهر آدی، باخ: یابقو.

یافینْج..yafınc [آ، ت] ایلی‌چایی یاخین‌لیغیندا بیر چای و دره آدی.

یافیْشقو..yafışqu [آد، ت] قیزیلجیق ویا گوْرَن دئییلن داغ یئمیشی.

یاق..yaq [آد، دی، تبّته] آسیانین بعضی بؤلگه‌لرینده چؤلجول ویا ائوجیل اوْلاراق یاشایان، قیللاری اوْزون بیر اؤکوز نوْعو.

یاقا..yaqa [اؤزل آد] ۱-توْرکمنستان‌دا یاشایان ائیموْر، سالور، گؤکلان توْرک طایفالار بیرلیگینه یاقا ویا ساین خانی آدی وئریلیر[۸۵]. ۲-سیْنیر، سرحد[۷] {باخ: یاخا}.

یاقوت..yaqut [آد] باخ: یاکوُت.

یاقوت..yaqut [آد] دَیرلی و سرت بیر یانار داغ داشی، بوُ کلمه داش معناسیندا قُران کتابیندا گلیبدیر (الرّحمان، آیه ۵۸). {باخ: یاخماق، یاخیت: یاخان و یاخیجی معناسیندا}.

یاقوت حمَوی..yaqut həməvi [اؤزل آد] روُم شهرلرینین بیرینده آنادان اوْلوب و اوُشاقلیقدا کؤله‌لیگه آپاریلاراق سونرالار آزاد اوْلوندو (۵۹٦ هـ ق)، یاشاییشینی کتاب استنساخ ائتمکله و تجارتله سوردورووردو، معروف کتابلاریندان: مُعجم البَلَدان. معجم الأدبا. مراصَداُلاطلاع، المشترک--.

یاقوْتالپ..yaqutalp [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یاقوُت+ آلپ[۷].

یاقوتی..yaqutı [اؤزل آد] تربت جام دا کند آدی.

یاکوُب..yakub [اؤزل آد] جاکوُب: ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ[٥٤].

یاکوت..yakut [آد] ۱-توُرک‌قوْم‌لاریندان‌بیری اوْلاراق سیبیریانین قوُزئی گوْندوغان طرفینده خاتانقا و لئنا چای‌لاری آراسیندا یاشاییرلار. ۲-یاکوُت مُختار جمهوریتی بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸]. ۳-غوُر اُمراسیندان بیرینین آدی اوْلاراق ٦۳۷ ه.ق ده قتله یئتیشدی[۱۲٤]. ٤-قیز آدی، قاراخاتایلی‌امیری بوُراق حاجیب ین قیزی {باخ: یاخماق}.

یال..yal [آد] ۱-آت و بوجور حئیوانلارین بوْینوندا کی اوُزون توْکلر. ۲-مجازا ًساچ اؤچون سؤیله‌نیر " یالی آغارماق". ۳-اوُزانان وآت یله‌سی کیمی اوْلان هر شئی، داغ زیروه سیندن آیریلان قوللارین هر بیری، دنیز و چای یالی، چایلارین و دنیز قیْیی‌لارینا اوزانان تراس کیمی بؤلوملر. (fa: ~). **mane** ٤-ایته وئریلن هوْررا، چوْخ دادسیز و کئیفیت‌سیز یئمک حاققیندا دئییلن سؤز (منفی حاللاردا) " ایت یالی" {سومرجه‹زالاق، زال›: اوْد یالی؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یال، یالیغ، ییل›: آت‌یله‌سی، سن‹یالی›: آت یله‌سی، دنیز قیراغیندا دؤزه‌نیلن سارایلی یئر؛ اسکی تورکجه ده یال سؤزونه باغلی، یالماق فعلی، یال کیمی اولان آلوْ و اوْددان چیخان گؤرونتو اوچون ایشله‌نیردی، و مجازی اولاراق یانماق و یارانین التهابلانماسینا و گؤنش اؤزو چالیب قارالتماسینادا یالماق دئییلیب‌و چون تُهمت ووُرماقدا، التهاب‌لاندیرما کیمی بیر ایش ساییلیردی لذا یالا سؤزوده بونون اوچون ایشله‌نیردی، آچیقدیرکی تُهمتین یالان اولدوغو اوچون بو کلمه‌دن یالان سؤزو دوزه‌لیر، دیواندا ایشله‌نن جمله‌لردن چوخ آچیق صورتده ایکی مشخص معنا یال دان دوزه‌لن کلمه‌لرده ایزله‌نه‌بیلیر، ایلک معنا یال کیمی اوزانان و همچینین ایشیلدایان شئیلری گؤسته ریر، البته بو مفهوما باغلی اولاراق ‹یالین› سؤزو آلوو معناسیندا اولاراق یالیْنق کلمه‌سی لوّت و قین‌دان چیخاریلمیش شئی اوچون سؤیله‌نیر و گرچکده قین دان چیخاریلمیش قیلینج و هر شئی آلوْ کیمی کؤکونه باغلی شئیدن چیخاراق اوُزانان بیر شئیی آنلاتیر و ایکینجی معنادا مجازی صورتده آلوولاندیرما تُهمت ووُرما و یالان دئمک کیمی مفهوملارا راست گلمک اولار، بو سؤزه باغلی و دیواندا ایشله‌نن بیر نئچه سؤزه اشاره ائتمک اولار: یالان، یالا (تُهمت)، یالاماق (بیربیرینه تُهمت ووُرماق)، یالوُ (تای باغلاما ایپی، یال کیمی اوزانماسی سبب ایله بو کؤکه باغلیدیر)، یالماق(آلوولانماق)، یالواماق (یالاماق، دیلینی یال کیمی اوزادیب سورتمک)، یالوارماق (دیل ایله دیله‌مک و ایسته مک)، یالْوی (بوْیو، یالوارااق ایسته‌نن)، یالاواج› یالواج (تانری‌دان دیله‌ین)، یالافار/ یالاوار(ائلچی)، "یالقیل (یالی‌آغ‌آت)، یالقو (احمق)، یالما (یاغمورلوق: یالین‌لیقدان قوْرویان وسیله)، یالین› یالینق (چیپلاق)، یالنیقوق (اینسان/ چیپلاق اینسان)، یالینجاق، یالینقاچ، یالینقوز، یالقوز، یالنیز (تک آزاد)، یالینچیقا آش (دادسیز دوُزسوز آش، یالین آش)، یاللی (اوزون یال کیمی اوْلان

آذربایجان اوْیونو)، یالمان› جالمان› جلمان (یاللی، یال+مان)، یالچین، یالْتغا (مسخره)، یالتاق (›یالتقا‹ یالتقاق› یالتاق)، یالخا، یالخی، یالدیز، ایلدیریم، اولدوز (ییلدیز)؛ یالماق سؤزو دَییشه‌رک ایندی یانماق شکلینده ایشله‌نیر}.

یال..yal [اؤزل آد] دلیجان، مانه، زنجان(~بوُلاق)، ملایر(~دره)ده‌داغ آدی.

یالاب..yalab [آد] یالاپ، یالاو: ۱-پاریلتی، ایشیلتی، ایْشیق‌ساچان (فا: برق‌زنی)۲-(تاریخی اؤزل آد) اسکی دؤنَم، تانری آد و صفت‌لریندن[۷]. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یالابوُق..yalabuq [اؤزل آد] یالابیْر: پارلاق، پارلایان، ایْشیق ساچان[۷].

یالاب‌شالاپ..yalab şalap [ظرف] یالاپ‌شالاپ: یاریم یالاماق، باشدان ساوما.

یالاب‌یالاب..yalab yalab [ظرف] یالاپ یالاپ: ۱-پاریل پاریل، پاریلدایاراق. ۲-(سو اوچون) گؤرول گؤرول{باخ: یال}.

یالابیماق..yalabımaq [تاثیرسیز ائیلم] پاریلداماق، ایشیلداماق(فا: سوسوزدن) {یال}.

یالاتدیرماق..yalatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یالاتماغا مجبور ائتمک.

یالاتماق..yalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یالاماغا مجبور ائتمک.

یالاخا..yalaxa [آد] ۱-دالقاووُق. ۲-آرسیز، سیرناشیق. ۳-نکته‌لی و ساتاشان سؤزلر دیین، یالاقا {باخ: یال}.

یالادیلماق..yaladılmaq [بلسیز ائیلم] یالاتماق ایشی گؤرولمک.

یالاز..yalaz [اؤزل آد] ۱-یالْین، چیْیلاق ۲-آلوْولو[۷] (فا: شعله). flamm

یالاز~..yalaz~ [اؤزل آد] اینسان آدلاری: یالازا، یالازالپ، یالازای، یالازبگ، یالازبؤرؤ، یالازبوُغا، یالازتیموُر، یالازخان، یالازَر.

یالازلاماق..yalazlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرایشی آلوودان گئچیرمک.

یالازلانماق..yalazlanmaq [بلسیز ائیلم] آلوْولانماق.

یالاشما..yalaşma [آد] یالاشماق ایشی.

یالاشماق..yalaşmaq [قا] بیرلیکده ویا بیربیرینی یالاماق (فا: همدیگر رالیس زدن). to lick each other

یالاق..yalaq [صفت] ۱-یاوا و بوش دانیشان، یالتاق (فا: بیهوده گو). ۲-قارین قولو، گؤزو دوْیماز، یئمک دوشگونو (فا: شکمو). ۳-ایته یالاما و یال تؤکمک اوچون اوْلان چوخور یئر ویا قاب (فا: ظرف غذای سگ). pit, hole {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالاقلانماق..yalaqlanmaq [باخ] یالتاق لانماق.

یالاقلیق..yalaqlıq [آد] یاوا دانیشما، یالتاق‌لیق، قارین قوُلولوق.

یالاق‌یالاق..yalaqyalaq [ظرف] یالتاق یالتاق.

یالاما اوچوشو..yalama uçuşu [آد] یئره چوخ یاخین اوْلان اوچوش.

یالاما..yalama [آد] ۱-یالاما دوز، یالاماق اوچون آت، قویون و اینک کیمی حیوانلارین قاباغینا قویولان دوُز پارچاسی (فا: سنگ نمک‌جهت‌لیس‌زدن‌حیوان) ۲-یالاماق‌ایشی(فا: ا.م‌لیس‌زدن)

یالاما..yalama [اؤزل آد] خاچماز'دا یئر آدی[۲۴۰].

یالاماق..yalamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-دیل ایله سوْرتمک، اوْزدن دَییب گئچمک (فا: لیسیدن). to lick ۲-(اسکی اوْلاراق) تُهمت وورماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یالقاماق› سن؛ باخ: یال}.

یالاموق..yalamuq [آد، بیتگی] شام آغاجی قابیغیندان چیخان صمغ و اؤزسوُیو (فا: صمغ کاج).

یالان..yalan [صفت] دوْغرو اولمایان، آلداتماق آماجیلا سؤیله نن سؤز(فا: دروغ) lie، false {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ›یالقان‹، باخ: یال}.

یالان .. yalan [اؤزل آد] آلتای توْرکلری توُبا-کؤمنؤش بوْی‌لاریندا‌ندیر[۱۵۸-۸۱].

یالان چیخماق..yalan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْز چیخماماق.

یالان‌باشدان..yalanbaşdan [ظرف] یالاندان "یالان باشدان آغلاماق".

یالان‌پالان..yalanpalan [آد] ۱-یالان‌سؤزلر، اوُیدورو، دوْزَلتمه-سؤز.۲-اوشاق لارآراسیندا تاپماجا سؤیله‌مکله اویناناں بیر اوْیون آدی.

یالانچی..yalançı [آد، سن›یالغانچی‹] یالان دانشیان، گرچک اوْلمایان سؤزو سؤیله ین (فا: دروغگو). liar

یالانچی..yalançı [اؤزل آد] مانه ده کند آدی {باخ: یال}.

یالانچی‌آکاسیا..yalançı akasia [آد، بیتگی] سالخیم آغاجی (فا: نوعی درخت اقاقیا). robinia pseudoacacia

یالانچی‌آیاق..yalançı ayaq [آد، دیرگی] بیرگؤزه‌لی حئیوانلاردا ترپه‌نیش و بسلنمه‌یه یارایان پروتوپلازما اوزانتی‌سی.

یالانچی‌پهلوان..yalançı pəhləvan [آد] گؤره بیلمه دیگی بیرایشی گؤره بیله جک کیمی گؤسته رن کیمسه (فا: پهلوان پنبه). athletic

یالانچی‌تانیق..yalançı tanıq [آد] یالانجی شهادت وئرن، یالانچی شاهد.

یالانچی‌چیخماق..yalançı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] سؤزو دوغرو اولماماق.

یالانچی‌دوْلما..yalançı dolma [آد] بیبار، قارا بادیمجان و بوُنا بنزر بیتگی‌لرله دؤزه‌لن دوْلما.

یالانچی‌دوُنیا..yalançı dünya [آد، مج] گئچیجی و فانی اوْلان دونیا.

یالانچیزعفران..zəfran yalançı [آد، بیتگی] توپلاشیق سوولار سوْیوندان، دوه تیکانی‌نی آندیران چیچک‌لری زعفران کیمی اوْلان بیتگی (فا: آسپور، کاجیره). carthamus tinctorius

یالانچیسینماکی..yalançısınaməki [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی (فا: قدقدک).

یالانچیعوْد آغاجی..yalançı ud ağacı [آد، بیتگی] بیر نوع بیتگی. kalembek

یالانچیقایسی‌سی..yalançı qaysısı [آد، بیتگی] سالخیم آغاجی (فا: نوعی بید).

یالانچیلیق..yalançılıq [آد] یالانچی اوْلما وضعیتی.

یالانچیلیقدان..yalançılıqdan [ظرف] گرچک اوْلمایان، قوندارما، یالاندان.

یالاندان..yalandan [ظرف] اصلی اوْلمادان، آلداداراق (فا: الکی).

یالان‌دانیشماق..yalan danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْغرو سؤیله‌مه‌مک.

یالان‌ساتماق..yalansatmaq [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، یالان دئمک.

یالانسیتماق..yalansıtmaq [تاثیرلی ائیلم] یالان‌سایماق، دوْغرونو یالانلاماغاچالیشماق.

یالانسیز..yalansız [صفت] ایچینده یالان اوْلمایان.

یالانقوْز..yalanqoz [آد، بیتگی] قوْزالاق گیللردن للَک‌واری یاپراقلی بیرآغاج.

یالان‌قوُشدان..yalanquşdan [ظرف] یالاندان.

یالان‌گرچک..yalangərçək [ظرف] یالاندان یا دوْغرودان.

یالانلاما..yalanlama [آد] یالان‌اولماسیناتأکیدائله‌مه (فا: تکذیب). denial

یالانلاماق..yalanlamaq [تاثیرلی ائیلم] تکذیب‌ائتمک، گرچک-اوْلمادیغینی بیلدیرمک، یالان اوْلدوغونو آچیق لاماق (فا: تکذیب کردن).

یالانلانماق..yalanlanmaq [بلسیز ائیلم] تکذیب ائدیلمک (فا: تکذیب شدن).

یالانلیق..yalanlıq [آد] دوغرو اوْلماما، دوْز اوْلماما، یالان (فا: دروغ).

یالانماق..yalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-(س) اؤزونو یالاماق (فا: خود رالیسیدن). ۲-(بل) یالاماق ایشی گؤرولمک (فا: لیس زده شدن).

یالانی چیخماق..yalanı çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوغرو دانیشمادیغی‌نین اوْستو آچیلماق.

یالان‌یئره..yalanyerə [ظرف] دوغرولوغو اولمادان، ناحاق یئره.

یالان‌یاخماق..yalanyaxmaq [تاثیرلی ائیلم] تُهمت‌وورماق (فا: تهمت زدن). to accuse

یالانیش..yalanış [آد] یالانماق ایشی ویا بیچیمی.

یالانیق..yalanıq [آد] آلوْ اوْیناداراق گؤرسه‌نن پاریلتی و ایشیلتی.

یالانیلماق..yalanılmaq [بلسیز ائیلم] یالانماق ایشی گؤرولمک.

یالانینی توْتماق..yalanını tutmaq [تاثیرلی ائیلم] یالان سؤزونو اوْرتایا چیخارماق.

یالاو..yalav [آد] ۱-آلاو(فا: الو) ۲-باشا باغلانان بالاجاساریق، دمیربؤرکلره‌دوْلایان‌آل‌اپیک(فا: نوعی‌باند سر) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله‌نیبدیر، باخ: یال}.

یالاواچ..yalavaç [آد] یالاواچ:۱-آچ سوُسوز، یئمک‌سیز "آچ یالاواچ". ۲-(تاریخی اؤزل آد) توْرکمَنلرین، سالوُر اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. ۳-اینسان آدی، اوْکتای خان طرفیندن، محمود یالاواچ خُجند شهریندە حاکیم لیگه منصوب اوْلدو[۱۲]. ٤-رسول، ائلچی، باخ: یالواج.

یالاواج..yalavac [باخ] یالواچ.

یالاویج..yalavıc [باخ] یالواچ.

یالاییجی..yalayıcı [صفت] یالایان.

یالاییش..yalayış [آد] یالاماق ایشی ویا بیچیمی (فا: لیس).

یالپا..yalpa [باخ: یال] بوُللانا بوُللانا گئتمه، گمی‌نین دالقا تاثیریله ترپنمه‌سی (فا: تلو تلو).

یالپاق..yalpaq [صفت] ۱-یاستی، یاییلمیش شئی (فا: مستوی). ۲-اوْزه گولوجو و دالقاووق، نُکته‌لی سؤزلر دئین. ۳-سرپ یئر، اوُچوروم (فا: پرتگاه) {سن ‹یالپاق› یاپیانگ›، باخ: یای، یاییلماق، یاییاق› یالپاق}.

یالپاقان..yalpaqan [اؤزل آد] آلتایلاردا بیر شر تانری‌سی[۲۱۱].

یالپاقوُت..yalpaqut [اؤزل آد] گؤی‌تورک بیرلیگینده بیر بوْی آدی.

یالپالاتماق..yalpalatmaq [تاثیرلی ائیلم] یالپالانماسینا یول آچماق (فا: فس تلوتلو کردن).

یالپالاماق..yalpalamaq [تاثیرلی ائیلم] یالپالانماسینا یول آچماق (فا: فس تلوتلو کردن).

یالپالانماق..yalpalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشی گیجه‌لیب اوْیان‌بوُیانا گئتمک، دنگه‌سیزله‌نه‌رک یاپاجاغینی بیلمه‌مک (فا: تلو تلو کردن).

یالپی..yalpı [آد] اَییملی اوْزئی، یاماج، ایکی تپه آراسیندا کی یئنیشلی دوْزلوک (فا: زمین مسطح نسبتا شیبدار روی کوه).

یالپیرداماق..yalpırdamaq [باخ] یالاییماق.

یالپیق..yalpıq [صفت] یالپاق، یاستی، درین‌لیگی آز و گئنیش اوْلان، یایوان (فا: مسطح).

یالپیل..yalpıl [اؤزل آد] پارلاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یالپی‌لی..yalpılı [صفت] بیر یانی او بیری یانیندان یوکسک ویا قالین.

یالتاجوق..yaltacuq [اؤزل آد] کیشی آدی "یالانچی اوْغلو یالتاجوق". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یالتاق..yaltaq [صفت] مُتملّق، یالتاق‌لیق ائدن(فا: چاپلوس). flatterer {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یالتقا‹: مسخره، سن: چاپلوس، باخ: یال}.

یالتاقجا..yaltaqca [ظرف](فا: چاپلوسانه). flattering (ly)

یالتاقجاسینا..yaltaqcasına [ظرف] یالتاق‌لیق ائده‌رک.

یالتاقچی..yaltaqçı [صفت]متملّق (فا: تملق گو، دغل باز). flatterer

یالتاق‌لانماق..yaltaq lanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالتاق‌لیق ائتمک.

یالتاق‌لانیش..yaltaq lanış [آد] یالتاق لانماق ایشی ویا بیچیمی.

یالتاق‌لیق..yaltaqlıq [آد]اؤزونو اوجالتماق اوْچون بیرینی آلچالداراق نا مُناسب ایش گؤرن، تملّق (فا: چاپلوسی). flattery

یالتاق‌لیقلا..yaltaqlıqla [ظرف] یالتاق‌لیق‌ائده‌رک(فا: تملق‌آمیز) flattering

یالتاق‌یالتاق..yaltaqyaltaq [ظرف] یالتاق‌لیق ائده‌رک، یالتاق کیمی.

یالتاوار..yaltavar [اؤزل آد] ایدیل‌بوُلغارخانلیغی نین بیر خاقانی[۲۰۹].

یالتوُق..yaltuq [اؤزل آد] یالینلیق، یالین اوْلما حالی[۷].

یالتیر..yaltır [اؤزل آد] پارلاق، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یالچو..yalçu [آد] تیکینتی‌لرده ایشلتمک اوچون اهک‌له دوزلمیش بیر ماده (فا: ساروج). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالچیماق..yalçımaq [تاثیرسیز ائیلم] یارارلانماق (فا: بهره مند شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالچین..yalçın [آد] چوْخ دیک یئر، چوخ ایتی یئنیش‌لی بیر داغ، دوز و قایقان، سارپ، اوُلاشیْلماز (فا: پرتگاه) {باخ: یال+چین}.

یالچیْن—..-yalçın [اؤزل آد] یالچیْن سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: یالچیْنای، یالچیْنبای، یالچیْنتاش، یالچیْنتان، یالچیْنتای، یالچیْنَر، یالچیْنسای، یالچیْنقایا.

یالچینلاشماق..Yalçınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالچین وضعیته گلمک (فا: پرتگاه‌شدن).

یالخا..yalxa [صفت] یالخی: یانیندا باشقا شئی اوْلمایان، یالنیز، خالص "یالخی یاغ، یالخی کاباب یئدیک" (فا: ناب) {باخ: یال، یالقو›یالخو›یالخی}.[۵].

یالخی..yalxı [صفت] یالخا:یانیندا باشقا شئی اوْلمایان، یالنیز، خالص "یالخی یاغ، یالخی کاباب یئدیک" (فا: ناب) {باخ: یال، یالقو›یالخو›یالخی}.[۵].

یالداشداغ..yaldaşdağ [اؤزل آد] داشکسن‌ده داغ آدی(۱۹۴۸)[۲۴۰].

یالدیْر..yaldır [صفت] ۱-پارلایان۲-اوُلدوز، جایدیریجی، اوْرکودوجو[۷].

یالدیْر..yaldır [اؤزل آد] اینسان‌آدی: یالدیْرآلپ، یالدیْرآی[۷].

یالدیراق..yaldıraq [صفت] یالدروق: یالیز، پارلاق، سهیل اولدوزو.

یالدیْران..yaldıran [صفت] ۱-جایدیریجی۲-پارلاقلیق‌وئرن[۷].

یالدیریم..yaldırım [اؤزل آد]باخ: ایلدیریم[۷].

یالدیز..yaldız [آد] ۱-قیزیل‌گوموش‌سوُیو، اشیاءلارا یاخیلان قیزیل سویو (فا: آب طلا). ۲-(تاریخی اؤزل آد) غزنه‌لیلَر دؤولتی بگی[۷].

یالدیزچی..yaldızçı [صفت]قیزیل گوموش سویوچکن(فا: آب طلا کار).

یالدیزچیلیق..yaldızçılıq [آد]قیزیل سویو ایله ایشله‌مه(فا: آب-طلا کاری).

یالدیزقوُردو..yaldızqurdu [آد، دیرگی]باخ: اولدوز قوردو(فا: کرم شبتاب). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالدیزلاتماق..yaldızlatmaq [تاثیرلی ائیلم]قیزیل‌سوُیوچکمک(فا: آب طلا کردن).

یالدیزلاما..yaldızlama [آد]قیزیل‌سوُیوچکمه‌ایشی(فا: آب-طلا کشی).

یالدیزلاماق..yaldızlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یالدیز چکمک، بیر شئیی یالدیزلا بزه‌مک، بیر شئیین اوستونه قیزیل گؤموش سویو چکمک (فا: آب‌طلا کشیدن). ۲-(مج)ظاهری بزک وئرمک.

یالدیزلانماق..yaldızlanmaq [بلسیز ائیلم] یالدیز چکیلمک(فا: آب طلا کشیده شدن).

یالدیزلی..yaldızlı [صفت] یالدیزی اوْلان، یالدیزلا بزَنمیش.

یالدیزماق..yaldızmaq [تاثیرلی ائیلم]باخ: یالدیزلاماق{سن، باخ: یال}.

یالسیز..yalsız [صفت] یالی اوْلمایان" یالسیز دایچا" (فا: بی یال).

یالقوز..yalquz [باخ] یالنیز.

یالقوزآغاج..yalquzağac [اؤزل آد]قروه ده چای آدی، مرند ده داغ آدی. سالماس، قُروه، مرند و میانا و رزن ده کند آدی.

یالقوزاق..yalquzaq [آد]جاناوار، قورد، تک گزن جاناوار (فا: درنده).

یالقیز..yalqız [صفت] تک وکیمسه‌سیز، ائولنمه‌میش، یالقوز، یالنیز(فا: مجرد)single {یالیقوز›یالنیز، باخ: یال، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالقیزجا..yalqızca [ظرف] تک، یانیندا هئچ کیمسه اوْلمادان.

یالقیزلاماق..yalqızlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یالقیزقالماق (فا: تنها شدن).

یالقیزلیق..yalqızlıq [آذ] ۱-تک‌لیک. ۲-کیمسه‌سیزلیک (فا: تنهایی).

یالقیم..yalqım [اؤزل آذ] آلوْو، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یالقین..yalqın [باخ] ایلقین، سراب، یانیْلتیجی گؤرونتو.

یالقینای..yalqınay [اؤزل آذ] اینسان‌آدی، باخ: یالقیْن+ آی[۷].

یالکا..yalka [آذ] آت یالی {باخ: یال}.[۵]

یاللاماق..yallamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یالیندان توتماق. ۲-ایت‌لره یئمک وئرمک. ۳-(مج)بیرینه رؤشوت وئرمک.

یاللانماق..yallanmaq [بلسیز ائیلم] یاللاماق ایشی گؤرولمک.

یاللاه..yallə [ن، عربجه] " ترپَن، یئری، قالخ، معناسیندا بیر سؤزدور (فا: ~).

یاللی..yallı [آذ] جلمان اوْیونو، آذربایجاندا بیرلیکده و ال اله وئره‌رک اوْینانان بیر اوْیون (فا: ~). **turkish folk dance** {یال سؤزوندن آلینمادیر چون یاللی‌دا اینسان‌لار بیربیرینین یانیندا یال کیمی اوزون بیر صف دوزلدیللر}. ۲-یاللی۲(آذ) یالی اولان. ۳-هشتَری ده(~قورد) کند آدی.

یاللی..yallı [اؤزل آذ] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، آذربایجاندا گئنیش یاییلمیش چوخ قدیم کوتله‌وی رقصدیر. " یاللی " نین ایلکین، ایبتیدای فورماسی ایستیلیک، ایشیق و ایستی یئمک منبعیی اولان اود اوجاغی اطرافیندا مراسیم طنطنه‌سی شکلینده اولوب. بئله مراسیم طنطنه‌لرینده اونلار ایلاهییه چئوریلمیش اودا عیبادت ائدردیلر. " یاللی " آرام، آغیر تئمپده گئدن حیصه ایله باشلاییر و جلد سسلنن، قاچیش آددیملاری تصویرینده قورولموش ییین تئمپده قورتقریر. آذربایجاندا یوزلر نوع یاللی وار[۲۴۵]. ایندیلیکده آذربایجاندا ال اله وئریب بیرلیکده اوْینایان اوْیونلارا یاللی دئییلیر و چوخلو چئشیدلری واردیر.

یاللی‌باشی..yallıbaşı [آذ] یاللی اویونونا باشچی‌لیق ائدن شخص.

یاللی‌توُتماق..yallı tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاللی گئتمک.

یاللیق..yallıq [صفت] یال اوچون یارارلی.

یاللی‌گئتمک..yallı getmək [تاثیرسیز ائیلم] یاللی اوْیناماق، هالای چکمک.

یالما..yalma [اؤزل آذ] بیر نوع گئییم، یاغموُرلوق[۷].

یالماق..yalmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: یانماق، الوولانماق **mane** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: یال}.

یالمان..yalman [آذ] ۱-اَییک، یوقوش، سرپ‌ودیک‌یئر؛ اَییملی یئر، (فا: پرتگاه). **fall** ۲-کسیجی و باتیجی آراجلاردا کسن و باتان بؤلوم. ۳-آت یالی. ٤-ایت قوُیروغو {باخ: یال، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}.

یالمان..yalman [اؤزل آذ] اوُرمو گؤلو آدالاریندان بیری.

یالمانلاماق..yalmanlamaq [تاثیرلی ائیلم] یالیندان توتماق.

یالمانلانماق..yalmanlanmaq [بلسیز ائیلم] یالمان لاماق ایشی گؤرولمک.

یالمانلی..yalmanlı [باخ] یالمانی اولان.

یالمانما..yalmanma [آذ] یالتاق‌لیق ائتمه، باش اَیمه (فا: چاپلوسی).

یالمانماق..yalmanmaq [تاثیرلی ائیلم] یالتاق‌لیق ائتمک (فا: چاپلوسی کردن).

یالمانیب یالتاق لانماق..yalmanıb yaltaqlanmaq [تاثیرلی ائیلم] یالتاق‌لیق ائتمک.

یالنیز..yalnız [صفت] ۱-تک، یانیندا آیریسی اوْلما یان (فا: تنها). **alone** ۲-(با) آنجاق، ساده جه، فقط. ۳-توپلومسال رابطه‌لردن یوخسون بوراخیلان و قالان کیمسه. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یالنقوز›}.

یالنیز باشینا..yalnız başına [ظرف] تک، تک اوْلاراق.

یالنیزجا..yalnızca [ظرف] یالنیز اوْلاراق، تک باشینا (فا: صرفا). **merely**

یالنیزچی..yalnızçı [آذ، ص] یالنیزجیلیق سیاستی ایزله ین (دؤوْلت).

یالنیزچیلیق..yalnızçılıq [آذ] اوُلوسلار آراسی آنلاشمالارا قاتیلمایان.

یالنیزلاشماق..yalnızlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالنیز وضعیته گلمک.

یالنیزلیق..yalnızlıq [آذ] تک‌لیک، یالنیزاوْلماحالی(فا: تنهائی) **solitude**

یالنیش..yalnış [صفت، ظ] یالان و غلط شئیلرله دوْلو (فا: خطا، غلط).

یالنیش‌سیز..yalnışsız [صفت] خطاسیز (فا: بی خطا). **unerring**

یالواج..yaluac [آذ] باخ: یالواچ.

یالواچ..yaluaç [آذ] یالواج:۱-کتاب گتیرمیش کیمسه، پیغمبر، رسول، ائلچی " یالواج ابراهیم / ابراهیم یالواج " **prophet** ۲-(تاریخی اؤزل آذ) ۱-عُثمان اوْغوللارینین اوُلوبابالاریندان ۲-چَنگیزخان دؤنَمی تؤرکستان والیلریندن[۷]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یالاواج›، باخ: یال}.

یالواج .. yalvaç [اؤزل آذ] تؤرکمن-سالوُر بوْی لاریندانديr[۱۵۸-۸۱].

یالواجلیق..yaluaclıq [آذ] رسوللوق، نبی‌لیک، پیغمبرلیک.

یالوارتماق..yaluartmaq [ائتدیرگن ائیلم] یالوارماسینا یوْل آچماق.

یالوارما..yaluarma [آذ] یالوارماق ایشی (فا: خواهش). **request**

یالوارماق..yaluarmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] بیریندن اصرارلا بیر شئیی ایسته‌مک(فا: التماس کردن). **to entreat**

یالواریاخیش‌ائتمک..aetmək yalüaryaxiş [تاثیرلی ائیلم] یالواریب-یاخارماق، چوْخ یالوارماق.

یالواریاخارائتمک..yalüaryaxaraetmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یالوارماق.

یالواریاخارائله‌مک..eləmək yalvaryaxar [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یالوارماق.

یالواریب‌سیزلاما..yaluarıb sızlama [آد] یالواریاخار ائتمه (فا: لابه). entreaty

یالواریب‌یاپیشماق..yaluarıb yapışmaq [تاثیرسیز ائیلم] یالوارا‌راق ال چکمه‌مک.

یالواریب‌یاخارماق..yaxarmaq yaluarıb [تاثیرسیز ائیلم] چوخ-یالوارماق، یالواریب یاپیشماق.

یالواریجی..yaluarıcı [صفت] یالواران.

یالواریش..yaluarış [آد] یالوارماق‌ایشی‌و بیچیمی، یالوارما(فا: التماس)

یالواریشماق..yaluarışmaq [قا] بیرلیکده یالوارماق.

یالواریش‌یاخاریش..yaluarış yaxarış [آد] چوخ یالوارما.

یالواریلماق..yaluarılmaq [بلسیز ائیلم] یالوارماق ایشی گؤرولمک.

یالواماق..yaluamaq [تاثیرسیز ائیلم] پاریلداماق، ایْشیلداماق[۵].

یالوُنجوُق..yaluncuq [اؤزل آد] یالینچاق؛ دده قورْقوُد دؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

یالوُنموُش..yalunmuş [اؤزل آد] یالْین، چیْپلاق، صاف، آرینْمیش[۷].

یالوْ..yalou [آد] آلوْو، یالیم.

یالوُی..yaluy [اؤزل آد] بوْیو، طیلسیم، سئحیر[۷].

یالی..yalı [آد] دنیز قیراغیندا سارای دوزَلمیش بؤلگه و قیبی یالی، سوُقیبی‌سی (فا: ساحل). seaside {بو کلمه یونانجا سانیلماغینا رغما ًیال سؤز ایله کؤکداشدیر ودنیز قیراغیندا اوزانمیش ویال کیمی یئری و اوزانتینی گؤسته ریر}.

یالی‌آغارماق..yalı ağarmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساچی آغارماق، قوْجالماق.

یالی‌بگلو..yalı bəglu [اؤزل آد] قاراداغ‌بسده‌کانلی طایفاسینا باغلی-اوْبا‌آدی[۳، ۱۰۸].

یال‌یاماج..yalyamac [آد] یاماج، یالچین.

یالی‌بوْیو..yalıboyu [آد] سو قیبی‌سی.

یالینجی..yalıtcı [آد، ص] یالیتقان.

یالیتقان..yalıtqan [آد، باخ: یال] عایق، الکتریک ویا بوجور آخیم‌لارین قاباغیندا آخیشقانلیغی و ایلَتکن‌لیگی صفر ویا صفره یاخین اوْلان ماده، گئچیرمز (فا: عایق). insulation.

یالیتقانلیق..yalıtqanlıq [آد] یالیتقان اوْلما وضعیتی.

یالیتماق..yalıtmaq [تاثیرلی ائیلم] ایزوله ائتمک، تجزیه ائتمک، بیر آخیمین سیْزماسینی انگل‌له‌مک.

یالیتیلماق..yalıtılmaq [بلسیز ائیلم] یالیتماق ایشی گؤرولمک.

یالیتیم..yalıtım [آد] ایزولاسیون، الکتریک ویا هربیر آخیمی انگل‌له‌مه ایشی.

یالی‌چاپقین‌گیللر..yalıçapqıngillər [آد، دیرگی] اومورقالی حئیوانلاردان قوشلار صنفینده اولان بیر سوْی.

یالی‌چاپقینی..yalıçapqını [آد، دیرگی] دنیز قیبی‌لارییندا یاشایان و بالیق لا بسله‌نن بیر قوش نوْعو، امیرجیک، ایسکیله قوُشو (فا: نوعی پرنده). alcedo athis

یالیز..yalız [صفت] پارلاق.

یالی‌قایا داغی..yalı qaya dağı [اؤزل آد] باخ: آذرشهر.

یال‌یالمان..yalyalman [باخ] یال.

یالیم..yalım [آد] ۱-آلوْو، قیْویلجیم ۲-قیلیج و پیچاق کیمی آراجلارین کسیجی آغزی ۳-یوّکسک قایالیق ٤-اینسان آدی: یالْیمای، یالْیمبای، یالْیمبگ، یالْیمخان، یالْیمَر .

یالیم‌یالیم..yalım yalım [ظرف] آلوْو آلوْو.

یالین..yalın [صفت] ۱-چیپلاق، گئییم‌سیز، گؤستریش‌سیز (فا: لخت) ۲-ساده. bare ۳-لوْو{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یالینق›، سن›آلوو، ›یالینماق› سوْیونماق، سن ›یالانگ، یالینگ›}. simple

یالیْن—..-yalın [اؤزل آد] یالْین سؤزیله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی: یالْیناپ، یالْیناي، یالْینارس، یالْینباش، یالْینبای، یالْینبگ، یالْینبؤری، یالْیتاش، یالْیَر، یالْینقارا، یالْینوُز.

یالین‌آد..Yalınad [آد] ۱-اک آلمامیش آد، ساده آد، بیرله شیک اوْلمایان. ۲-اینسانین (سوْی آدی یوخ) ایلک آدی.

یالین‌آیاق..Yalınayaq [صفت] ۱-آیاق یالین، باشماغی اوْلمایان (فا: پیادا). ۲-(مج)لوّت، گئییمی اوْلمایان.

یالین‌باش..yalınbaş [باخ] باشی آچیق.

یالینج..yalınc [صفت] بیرله شیک اوْلمایان، یالنیز ماده‌دن اوْلوشان، قاریشیق اوْلمایان (فا: بسیط).

یالینجا..yalınca [ظرف] چیپلاق، یالنیْز، یالین، تَک باشیْنا. (فا: تنها).

یالینْجاخان..yalıncaxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه‌ده، تاتارخان'ین اوْغوللاریندان[۷].

یالینچاق..yalınçaq [اؤزل آد] چیپلاق، قورۇماسیز، صاحبسیز[۷].

یالینچیق..yalınçıq [اؤزل آد] چیپلاق، قورۇماسیز، صاحبسیز[۷].

یالین‌حال (یالین آد)..yalınhal (yalın ad) [آد، دیلب] آدین فاعلی حالتی، آدلیق حال (فا: حالت فاعلی اسم). **nomative**

یالین‌صفت..yalınsft [آد] بیرله شیک اولمایان صفت.

یالین‌قات..yalınqat [صفت] ۱-تک قات، ساده. ۲-(مج)دایانیقسیز.

یالینقاچ..yalınqaç [صفت] لوّت، قابیغی سویولموش (فا: لخت). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یالینقوق..yalınquq [آد، ت] اینسان. {باخ: یال}.

یالین‌گؤز..yalingöz [صفت] گؤز قاپاقلاری اولمایان. ۲-یالین گؤز۲ (آد، دیرگی) بیر جنس کرتنکله.

یالینلاشماق..yalınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئتدیکجه‌نازیک لشمک، چیپلاق لاشماق، یالین وضعیته گلمک، ساده‌لشمک (فا: ساده شدن).

یالینلیق..yalınlıq [آد] یالین‌اولماوضعیتی، ساده‌لیک، بزه‌کلی اولمایان.

یام..yam [آد] چاپارخانا، اولاق آتی. **a post horse** ۲-آت کیمی، آتا بنزه‌ین ۳-چؤل، قیمیق[۷]. {بعضا چینجه تیپام (اوتراق ائله‌مک) سؤزونه باغلانیر، کلاوسون[۶]؛ دیواندا یاماق سؤزو تیکمک (اونارماق) و بیربیرینه وصل ائله‌مک مفهوم‌وندادیر، بو سؤزدن اولان یام سؤزو اتصال نقطه‌سی کیمی دؤشونوله‌بیلر، بئیله‌کی قدیم چاپارلار یام دئییلن یئرلرده آتلارینی دییشه‌رک خبر یئترمگه دورمادان دوام ائدردیلر و بئیله یئرلر چاپارلارین بیربیرینه باغلانما یئری دئمکدیر}.٤-یام۲ (اؤناک) تاکید مفهومو وئریر، "یام یاشیل". **a prefix**

یام..yam [اؤزل آد] ورامین، مرند، قوچان‌ونیشابور-چکنه‌علیا دا کند آدی.

یاما..yama [آد، ت] یاماق، دلیک و بیرتیغی‌باغلایان هرشئی(فا: وصله)

یاما..yama [اؤزل آد] بوُدیست اویغورلاردا اؤلوم و کؤتولوک وئرن بیر روح آدی[۲۱۱].

یاماتا..yamata [آد، ت] ات قیزارداندا یاغین ائشیگه تؤکولمه‌مه‌سی اوچون قابین دیبینه سالینان نازیک خمیر {باخ: یاماق}.

یاماتدیرماق..yamatdırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاماتماق ایشینی گؤردورمک.

یاماتدیریلماق..yamatdırılmaq [بلسیز ائیلم] یاماق ووُردورولماق.

یاماتماق..yamatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاماماق ایشینی گؤردوّرمک.

یاماج..yamac [آد] داغ وتپه‌نین یان طرفی، داغین یاللاری، داغین ان یوکسک نقطه سیندن آشاغی یئنن یؤنو (فا: نشیب کوه). **hill-side** {سن؛ ۱-یاماماق سؤزوندن: یاماج داغین اته‌ینی داغین زیروه‌سینه اکله‌یبر. ۲-آماج› یاماج}.

یاماجلی..yamaclı [صفت] یاماجی اولان.

یاماجلیق..yamaclıq [آد] یاماجلی یئر، یاماجلاری چوخ اولان.

یاماچ..yamaç [اؤزل آد] ۱-بایئر، دیک یوقوش، داغ یا دا تپه‌نین هرهانسی بیر یانی ۲-قارشی، قارشیسی، اؤته‌کی طرف[۷].

یاماچی..yamaçı [آد] یاماق یامایان، آیاق قابی تیکن، یاماق چی.

یاماچیلیق..yamaçılıq [آد] یاماماق ایشی، یاماچی‌نین ایشی.

یامان..yamad [اؤزل آد] محتملا تؤرکلرین اوبی چاپینا وئردیکلری بیر آد[۱۲].

یامار..yamar [اآ، ت] توّرک بؤلگه سینده بیر چای و یئر آدی.

یاماشماق..yamaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] تنبل‌لیکدن بیرایشی گؤرمه‌مک، یئره یاپیشیب قالماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ یاماق کیمی بیر یئره یاپیشما آنلامیندان‌دیر}.

یاماق..yamaq [آد] ۱-یاما، بیر جیریق و بیرتیق یئرینی اؤرتن تیکه، یاماق کیمی گؤرونن (فا: وصله). **patch** ۲-اوُیمایان و یاراشمایان، یئرسیز شئی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاماقچی..yamaqçı [آد] یاماماقلا مشغول اولان کیمسه، یاماق تیکن (فا: پاره دوز، پینه چی) **patcher**، **botcher**

یاماقسیز..yamaqsız [صفت] یاماغی اولمایان.

یاماقلاتماق..yamaqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاماق ووردورماق.

یاماقلاما..yamaqlama [آد] یاماق وورما، یاماما (فا: وصله زنی).

یاماقلاماق..yamaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاماق وورماق(فا: وصله زدن). **to patch up**

یاماقلانماق..yamaqlanmaq [بلسیز ائیلم] یاماق وورولماق.

یاماقلی..yamaqlı [صفت] یاماق‌لا تیکیلمیش (فا: وصله دار). **patched**

یاماقلیق..yamaqlıq [صفت] یاماق اؤچون یارارلی، یاماق‌لیق دری و پارچا (فا: مناسب برای وصله). **suitable/ fit for patch**.

یاماق‌یاماق..yamaqyamaq [صفت] باشدان آیاغا یاماقلی، یاماق وورولموش.

یاماق‌یئرتیق..yamaqyırtıq [آد] یاماق و بیرتیغی چوخ اولان پالتار وهرشئی.

یاماماق..yamalamaq [تاثیرلی ائیلم] یاما ایله یاماماق، یاما وورماق.

یامالانیش..yamalanış [آد] یامالانماق ایشی ویا بیچیمی.

یامالی..yamalı [صفت] یاما وورولموش.

یامالیق..yamalıq [آد] یاماق‌لیق.

یاماما..yamama [آد] یاماق ایله تیکمه، یاماق لاما (فا: رفو). repair

یاماماق..yamamaq [تاثیرلی ائیلم] یاماق‌لا تیکمک، یاماقلاماق (فا: رفو کردن) to darn {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن}.

یامان..yaman [آد] ۱-مدهش، هئیبتلی" یامان آدام، امان‌ایستی‌دیر، یامان‌چالی"(فا: محتشم)۲-سؤیوش، قارقیش " یامان دئمک" (فا: فحش). bad ۳-عُثمان اوْغوللارینین اوُلوبابالاریندان. ٤-اینسان آدلاری: یامانای، یامانبگ، یامانبؤرؤ، یامانبوُغا، یامانتیمورُ، یامانخان، یامانَر، یامانسای. {یاوان سؤزوندندیر: ایلک معنا مجازی اوْلمالیدیر}.

یامان‌آد..yaman ad [آد] ۱-پیس‌آد، بدنام‌لیق۲-بعضا ًبؤیوک‌آد و شُهرت.

یامانبای .. yamanbay [اؤزل آد] قیْرقیز-تاقای-بوقوُ-قیْدیْق بوْی‌لاریندان‌دیر[۸۱-۱۵۸].

یامانجا..yamanca [صفت] یامان، پیس.

یامان‌دئمک..yaman demək [تاثیرسیز ائیلم] سؤسوش ائله مک، سؤیمک.

یامان‌دئمه..yaman demə [آد] سؤیوش ائله‌مه (فا: هتاکی). scurrility

یامان‌دَیمیش..yaman dəymiş [صفت] قارقیش افاده سی.

یامان‌گؤز..yamangöz [صفت] نظرله‌ین، پیس گؤز(فا: چشم بدنظر) evil eye

یامان‌گؤن..yamangün [صفت] پیس گؤن، آغیر وضعیت.

یامان‌گؤنه (حالا) دوْشمک..yamangünə (hala) düşmək [تاثیرسیز ائیلم] پیس وضعه دوْشمک.

یامان‌گؤنه سالماق..yaman günə salmaq [تاثیرلی ائیلم] پیس وضعیته دوْشورمک.

یامانلاشماق..yamanlaşmaq [قا] ۱-بیربیرینه یامان دئمک، سؤیوشمک. (فا: بهمدیگر فحش دادن). ۲-پیس لشمک، کوْرلانماق، خاراب لاشماق. (فا: خراب شدن). ۳-(تاثیرسیز ائیلم) داهادا باشاری‌لی اوْلماق، و بوُ وضعیته گلمک " اوْغلان بو گؤنلر برک یامانلاشیب بازاری آلیب الینه" (فا: ماهر شدن).

یامانلاما..yamanlama [آد] ۱-سؤیوش ائتمه، پیس‌له‌مه(فا: فحش دهی). ۲-یامان حالا گلمه، پیس وضعیته دوْشمه

یامانلاماق..yamanlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سؤیوش ائتمک، (فا: فحش دادن). ۲-یامان حالا گلمک، پیس وضعیته دوْشمک {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یامانلی..yamanlı [صفت، یئرل] یامان و بؤیوک شیشی و یاراسی اوْلان.

یامانلیق ائتمک..yamanlıq etmək [تاثیرسیز ائیلم] پیس‌لیک ائتمک.

یامانلیق..yamanlıq [آد] یامان اوْلما وضعیتی، پیس‌لیک.

یامانماق..yamanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-یاماق سالینماق. ۲-یاپیشیب قوْپماماق.

یامانمیش..yamanmış [صفت] یاماق وورولموش.

یامان‌یئرده آخشاملادیق..yaman yerdə axşamladıq [ف] پیس و تهلیکه‌لی یئرده قالدیق.

یامان‌یاخشی..yamanyaxşı [ظرف] پیس یاخشی بیرلیکده.

یامان‌یارا چیخارماق..yamanyara çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس و تهلیکه‌لی یارا چیخارماق.

یامان‌یامان..yamanyaman [تاثیرسیز ائیلم] پیس پیس " یامان یامان دانیشماق، آللاه سیزی قوْروسون یامان‌یامان دیللردن".

یام‌ایسکی پیستی..yam ayskı pıstı [اؤزل آد] باخ: مرند.

یام گدیگی..yam gədiyi [اؤزل آد] باخ: مرند.

یامپیری..yampiri [صفت] اَیری بوْیرو (فا: کج و معوج) {یان+پیرتلاماق +ی› یانپیرتی› یامپیرتی}.

یامتار..yamtar [اؤزل آد] ۱-یامان، گوْجلو، قُوّتلی ۲-یاغموُرلوق ۳-ایشتاهلی ٤-(تاریخی اؤزل آد) گؤی توْرکلر دؤنَمی بگلریندن و کوْرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

یامچی..yamçı [آد] ۱-آت و بوجور حئیوانلارلا اکین ایشینده ایشله-ین، آت ایله خبر آپاریب گتیرن، چاپار، پوْستاجی (فا: پستچی). ۲-اوُلاق آتی، پوْستاجی آتی a post horse ۳-بیر جور قالین یوْنلو یاغمورلوق؛ قوْلسوُز یئلک، قوُزو دری‌سیله بوْرونموش پالتار {سن: آت‌ضابطی، باخ: یام}.

یامچی..yamçı [اؤزل آد] مرند، اردبیل(۲) و زنجان دا کند آدی.

یامدوُ..yamdu [آد، ت] قاسیق {باخ: یان}.

یامروُ یومرو..yamru yumru [صفت] اَیری بوْیرو، چارپیق، انگبه‌لی.

یامسیلاتماق..yamsılatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یانسیلاماغا مجبورائتمک.

یامسیلاما..yamsılama [آد] یانسیلاما، تقلید ائتمه (فا: تقلید).

یامسیلاماق..yamsılamaq [تاثیرلی ائیلم] یانسیلاماق، تقلید ائتمک (فا: تقلید کردن، ادای کسی را در آوردن) {باخ: یانسی}.

یامسیلانماق..yamsılanmaq [یلسیز ائیلم] یانسیلانماق، تقلید اولونماق.

یامشاق..yamşaq [باخ] یاشماق.

یامشیماق..yamşımaq [باخ] یاشینماق، باشینا یاشماق اؤرتمک.

یامقا..yamqa [آد] قازیلمیش یئر، گئچمیشده قیْش واختی ارزاق ساخلاماق اؤچون قازیلان چوُخور یئر.

یاملیق..yamlıq [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

یاموُت..yamut [اؤزل آد] بیر توْرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

یاموُز..yamuz [اؤزل آد] قاسیغین ایکی طرفی و قالچانین ایکی اوُج طرفی.

یاموُق..yamuq [صفت] بیر یانا دوغرو دیک اوْلان، یالنیز ایکی قولو قوْشوت اوْلان دؤردقوْل (فا: ذوزنقه).

یاموُلماق..yamulmaq [تاثیرسیز ائیلم] اَییلمک، یاموق وضعیته گلمک.

یاموُن..yamun [اؤزل آد] دئتَله ییجی، مُراقب، مفتّش[۷].

یامی..yamı [اؤزل آد] ۱-اوُلاق آتی ۲-چؤپ، قیْیمیق ۳-اعتبار، نفوُذ[۷].

یامیاستی..yamyastı [صفت، ظ] چوخ یاستی، دومدوز.

یامیاش..yamyaş [صفت، ظ] چوخ یاش.

یامیاشیل..yamyaşıl [صفت] هریئری یاشیل، چوخ یاشیل، تامامیله یاشیل.

یامیام..yamyam [آد] آدام یئین، وحشی آدام {اوْرتا آفریقا دیللریندن}.

یان..yan [صفت] ۱-اؤن آرخا آلت و اوْست ائشیگینده قالان بؤلوم، قیراق، ساغ سول یؤنونون اوْرتاق آدی، هر شئیین قیراغی و قیراق بؤلومو (فا: جنب). side ۲-ایکینجی درجه ده اوْلان "علاج"ین یان تاثیرلری". ۳-ساغری، اوْتوراجاق "یانی‌اوسته‌اوْتورماق". ٤-آد حاللاری اکلریله مختلف افاده‌لی سؤزلر دؤزلدیر، باخ: یانی، یانیندا، یانینا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛ اسکی یانماق فعلیندن (قایيتماق معنادا) آلینمادیر و یانسیماق کلمه سیده بو سؤزه باغلیدیر، بو کلمه یانا شکلینده ایندیکی یئنی/ یئنگی/ یئنه (تازا و بیر داها) کلمه‌لرینین کؤکودور، باخ: یانماق}.

یان آغاجی..yan ağacı [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

یان آلماق..yanalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاناشماق.

یان آنلام..yananlam [آد، دیل‌ب] فرعی مفهوم (فا: مفهوم فرعی کلمه). connatntoin, secondary meaning

یانا دوُرماق..yana durmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیراغا چکیلمک.

یانا..yana [باغلاییجی سؤز] ۱-اؤترو، اوْزره "من بوایشدن یانا گرفتار اوْلدوم" (فا: بدین سبب). ۲-یان سؤزونون یؤنلوک حالی "بیر یانا آتماق: بیر طرفه آتماق؛ بیر یانا چیخارماق: بیر جوْر حلّ ائتمک" (فا: به نحوی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: یئنه، سن: یانی‌سیرا}.

یان‌ائتگی..yan etgi [آد] ایلک تاثیردن سوْنراکی درجه ده آیری تاثیر.

یان‌اؤدمه..yan ödəmə [آد] بیر گؤرَولی‌یه آلدیغی آیلیق دان باشقا تورلو سبب‌لرله اؤدەنن پول.

یاناج..yanac [اؤزل آد] جانب، یاندان[۷].

یاناجاق..yanacaq [آد] یاخیت، یاناراق آلوْلانان(فا: سوخت). fuel

یاناجاق‌سیز..yanacaqsız [صفت] یاناجاغی اوْلمایان، یاناجاق اولمادان.

یاناجاق‌سیزلیق..yanacaqsızlıq [آد] یاناجاق یوخلوغو، یاناجاق.

یاناجاقلی..yanacaqlı [صفت] یاناجاغلی اوْلان، یاناجاق لایشله‌نن.

یانار..yanar [صفت] ۱-تئز اوْدلانان، تئز آلیشان، آلوْ ساچان، (فا: مشتعل)۲-ایْشیلتی ۲-آتشلی، سیْجاق قانلی burning ۲-اینسان آدی: یاناری، یاناربای، یاناربگ، یاناربوُغا، یانارتاش، یانارتان، یانارتای، یانارخان، یانارقان، یانارقوُل.

یانار اودا سالماق..yanar oda salmaq [تاثیرسیز ائیلم] بلایا سالماق، درده سالماق.

یانارتؤکر..yanar tökər [صفت] ترپشدیکجه تورلو رنگلرله پارلایان پالتار (فا: نوعی پارچه و لباس براق).

یانارجا..yanarca [آد] مشعل، یاخیت پوْسکورن آراج.

یاناردؤنر..yanardönər [آد] ترپشینگه ایشیلدایان پارچا ویا هرشئی، شانجان.

یانارداغ..yanardağ [آد] ۱-ووْلکان، آغزیندان اوْد پوْسگورن و فیشقیران داغ(فا: آتشفشان) volcanic ۲-(تاریخی اؤزل آد) قیْرقیز اوْیماقلاریندان[۷].

یانارداغ بیلمَنی..yanardağ bilməni [آد] یانارداغ بیلیمی ایله اوُغراشان کیمسه.

یانارداغ بیلیمی..yanardağ bilimi [آد] یانار داغلاری اینجه‌له ین بیلیم دالی.

یاناشان..yanaşan [صفت] یان یانا اوْلان، یان طرفه گئچن.

یاناشدیرماق..yanaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاناشیق ائتمک، یاناشماسینی ساغلاماق، یان یانا ساخلاماق، بیربیرینه دیره‌مک (فا: مجانب کردن).

یاناشدیریلماق..yanaşdırılmaq [یلسیز ائیلم] یاناشیق‌ائتدیریلمک، یاخین لاشدیریلماق.

یاناشلیق..yanaşlıq [آد] دنیز ویا ایرماقدا اسکله.

یاناشما..yanaşma [آد] ۱-یان یانا دورما، یاناشماق ایشی (فا: مماست). tangency ۲-بیرجوتجونون یانیندا کی کؤمکچی.

یاناشماق..yanaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یان یانا دورماق، یاخین لاشماق، مُجانب اوْلماق (فا: مجانب شدن، پهلو گرفتن). to approach ۲-رابطه‌قورماق، ایلگی‌لنمک {باخ: یان}.

یاناشی..yanaşı [ظرف] بیربیرینه یاخین، یان یانا (فا: معیت). company

یاناشیق..yanaşıq [آد] ۱-یاناشمیش، یان یانا(فا: مماس) side by side ۲-ائوقیْزی؛ اولادلیق آلیْنمیش قیْز چوْجوُغو[۷].

یاناشیلماز..yanaşılmaz [صفت] یاناشماز، یاخین لاشماسی مُمکن اوْلمایان، یانینا واریلا بیلمه ین، ال چاتماز.

یاناشیلماق..yanaşılmaq [بلسیز ائیلم] یانماشماق ایشی گؤرولمک.

یاناق..yanaq [آد] اوْزون آلماجیق سوّموگوندن چنه‌یه قدر اوْلان قیسمی(فا: عارض)cheek {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانقاق›یان‌سؤزونه باغلیدیر}.

یاناقلاریندان‌قان‌دامیر..yanaqlarından qan damır [دئییم] ساغلام دولغون آدام حاققیندا.

یاناقلی..yanaqlı [صفت] یاناغی اوْلان، مجازا ً گؤزل اوْزلو" یاناقلی قیز".

یاناق‌یاناغا..yanağa yanaq [ظرف] یاناقلاری‌بیربیرینه دیه‌جک قدریاخین‌اوْلاراق.

یاناکی..yanakı [ظرف] یان طرفه چئوریلمیش وضعیتده، یاری دؤنموش حالدا (فا: یک پهلو).

یانال..yanal [صفت] یاندا اوْلان، یانا دؤشن، فرع، فرعی (فا: جنبی). secondary ،lateral

یانالجا..yanalca [ظرف] فرعی اولاراق (فا: فرعا)ً including interest

یانالار..yanallar [آد] یانال‌شئیلر، فرعیّات (فا: مخلّفات). accessories

یانان..yanan [صفت] آلوْولانان، آلیشان، اوْد توتان.

یان‌اوْرون..yan ürün [آد] بیر آنا اورون یانیندا اوره تیلن باشقا اوْرون.

یان‌اوْزرگیللر..yanüzərgillər [آد، دیرگی] تیکانلی اوْزگچ‌لیلرین آلت تاقیم‌ینا گیرن بیر سوْی.

یان‌اوْزنلر..yan üzənlər [آد، دیرگی] خرچنگ‌گیللردن شیرین سوُلاردا یاشایان بؤیوک بیر تاقیم.

یانای..yanay [آد] بیر شئیین یان طرفی، پروفیل (فا: نیمرخ).

یاناياخيلا..yanayaxıla [ظرف] سیخینتی‌سینی بللی ائده‌رک، شکایت ائده‌رک.

یانایانا..yanayana [ظرف] ۱-یاناراق. ۲-دؤنه دؤنه، تئکرار تئکرار.

یان‌با یان..ba yan yan [باخ] یان یانا.

یان‌باخماق..yanbaxmaq [تاثیرسیز ائیلم] حقارتله باخماق، اَیری باخماق.

یان‌باخیش..yanbaxış [آد] یان گؤزله باخما، ترس باخما.

یان‌باش آتماق..yanbaş atmaq [آد] بیرشئیدن‌و ایشدن بوْیون-قاچیرماق، دانماق[۱].

یانبولاق..yanbulaq [اوْزل آد] میانا، هشتَری(۲) ده کند آدی.

یانبیز..yanbız [آد، یان+بیز] اوْمبا، یان" اَللرینی یانبیزینا قوْیوب دوُردو".

یانبیزلاماق..yanbızlamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] یانی ایله ایته‌له‌مک و وورماق.

یان‌پؤرتو..yanpörtü [ظرف] یانی اوستونده، یاناکی" یان‌پؤرتو اوْتورماق".

یان‌تؤوور..yantövür [ظرف] یاناکی، یان‌طرف‌ایله" یان‌تؤووُر قاپی‌یا باخدی".

یانتای..yantay [آد، باخ: یان] کؤلگه‌لیک؛ قوْرونماق اوْچون دیرک‌لر اوزه رینده دؤزَلدیلن دام" یانتای ین آلتیندا اوْتورماق".

یان‌توتماز..yantutmaz [صفت] یانداش اوْلمایان، طرف‌سیز.

یان‌توتمازلیق..yantutmazlıq [آد] طرف‌سیز اوْلما وضعیتی.

یانج..yanc [اوْزل آد] مراغا دا داغ آدی.

یانجاق..yancaq [باخ] یانچاق.

یانجیدار..yancıdar [ظرف] چوْخ اوُزاغا گئتمه سین دئیه حئیوان آیاغینا باغلانان ایپ(فا: طناب پای حیوان).

یانجیدارائتمک..yancidar etmək [تاثیرلی ائیلم] یانجیدار ساریماق، یانجیدار باغلاماق.

یانجیق..yancıq [اوْزل آد] یانچوُق: آت زرهی، آت اوْرتوّسو[۷].

یانجیل..yancıl [آد] یانلارا دوْغرو، اوْرتادان ائشیگه طرف قاچان گوج.

یانجیل گوج..yancıl güc [آد] اوْرتادان قاچان گوج (فا: نیروی گریز از مرکز). centrifugal

یانچاق..yançaq [آد] ساغری، یان، اوْتوراجاق اوْچون اوْلان عضو (فا: سرین). retribution {یان+چاق، سن›یانجاق›: یان جیب، یان گئییم (ساواشدا)}.

یانچاقلاماق..yançaqlamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] یانچاغیندان توتماق.

یانچشمه..yançşmə [اؤزل آد] فریدن ده کند آدی.

یانچماق..yançmaq [باخ] یئنجمک.

یانچوُر..yançur [تاریخی اؤزل آد] قیپچاق خانلاریندان.چوُجی بوُغا خان'ین اوْغلو[۷].

یانچوُق..yançuq [اؤزل آد] یانجیق: آت زِرهی، آت اؤرتوّسو[۷].

یانچی..yançı [صفت] ۱-بیریله یان یاناگلن، اصلی اوْردو ایله یان یانا گلن آیری اوْردو (فا: همراه). ۲-(آ) آت زِرهی[۷].

یانچیلیق..yançılıq [آد، دا] یانچی اوْلما وضعیتی.

یانداش..yandaş [آد] طرفدار، هواخواه، بیریندن یانا اوْلان بیر ایستگه قاتیلان و اونو دستکله‌ین(فا: طرفدار) adherent {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یانداشلیق..yandaşlıq [آد] یانداش اوْلما وضعیتی، طرفدارلیق.

یاندان..yandan [ظرف] یان طرفدن، بؤیوردن "هریاندان" on one side

یاندان‌چیخماق..yandan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤزله‌نیلمه‌دن اوْرتایا چیخماق.

یاندرانلو..yandıranlu [اؤزل آد] مینودشت ده کند آدی.

یان‌دره..yan dərə [اؤزل آد] زنجان دا داغ آدی.

یان‌دوْشمک..yan düşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرلیکده گئتمک، یان یانا گئتمک.

یاندی قیندی..yandıqındı [ظرف] آجیق" یاندی قیندی وئرمک: آجیق وئرمک".

یاندیران..yandıran [صفت] آلیشدیران، اوْدلایان (فا: محرِّق). burning

یاندیرتماق..yandırtmaq [ائتدیرگن ائیلم] آلیشدیرتماق، اوْدلاتماق. t~ to burn

یاندیرماق..yandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-الوولاندیرماق، آلیشدیرماق (فا: آتش‌زدن). to burn ۲-آراج و ماشینلاری ایشه سالماق (فا: بکار انداختن). to switch on ۳-اینجیتمک، آغیر تأثیر ائتمک، اذیت وئرمک" گیجی تیکانی اَللریمی یاندیردی".

یاندیریب یاخماق..yandırıb yaxmaq [تاثیرلی ائیلم] چوْخ اینجیتمک، آغیر تأثیر ائتمک.

یاندیریجی..yandırıcı [صفت] یاخیجی، یاندیران(فا: محرِّق) burning

یاندیریلماق..yandırılmaq [بلسیز ائیلم] یاندیرماق ایشی گؤرولمک، یاخیلماق.

یاندیق..yandıq [آد، بیتگی] باقلاگیللردن ایستی وقوراق بؤلگه لرده یئتیشن ساریمتیراق کیچیک توخوملاریندان قدرت حالواسینا بنزر بیر ماده الده ائدیلن بیتگی (فا: نوعی گیاه). alhagi maurorum ۲-یاندیْق[۲](اؤزل آد)هَیَتلی، گؤسته‌ریشلی، عظمتلی[۷].

یانسی..yansı [آد] ایشیغین بیر یئره چاریپب گئری قایتماسی، رِفلکس اثری (فا: انعکاس) {باخ: یان،}.

یانسیتما..yansıtma [آد] یانسیما ایشینی گؤرمه، قایتارما (فا: انعکاس).

یانسیتماق..yansıtmaq [تاثیرلی ائیلم] یانسیما ایشینی گؤرمک، عکس ائتدیرمک، قایتارماق (فا: منعکس کردن).

یانسیجا..yansıca [آد] باشقاسینین گؤردوغو ترپه‌نیش و داورانیشی آنلامسیز اوْلاراق تکرارلاماق.

یانسیداج..yansıdac [آد] یانسیدان، قایتاریجی(فا: رفلکتور).

یانسیدیجی..yansıdıcı [آد] یانسیدان، قایتاریجی(فا: رفلکتور).

یانسیدیلماق..yansıdılmaq [بلسیز ائیلم] یانسیتماق ایشی گؤرولمک.

یانسیز..yansız [صفت] بیریندن یانا اوْلمایان، بیرایسته‌یه قاتیلمایان، طرفسیز (فا: بیطرف). imprartial

یانسیزلاشدیرماق..yansızlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یانسیزوضعیته گتیرمک.

یانسیزلیقجا..yansızlıqca [ظرف] طرفسیز اولاراق (فا: بیطرفانه). impartially

یانسیزلیق..yansızlıq [آد] یانسیز اوْلما وضعیتی (فا: بی طرفی).

یانسیلاما..yansılama [آد] یانسیلاماق ایشی (فا: تقلید). imitation

یانسیلاماق..yansılamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-تقلید ائتمک (فا: تقلید کردن) ۲-(فیزیک) قایتارماق، منعکس ائتمک (فا: انعکاس دادن). to imitate {سن‹یانگسیلاماق›}.

یانسیلانان..yansılanan [آد] تقلید اوْلونان، مُقلّد (فا: مقلّد). imitated

یانسیلانماق..yansılanmaq [بلسیز ائیلم] یانسیلاماق ایشی گؤرولمک.

یانسیما..yansıma [آد] ۱-قایتارما، قایتاریش (فا: انعکاس) reflection ۲-(دیل‌ب) دوْغا سسلرینه و بیر شئیین چیخاردیغی سسه بنزر چیخاریلان قارشی سس، پژواک.

یانسیماق..yansımaq [تاثیرسیز ائیلم] گئری قایتماق، عکس ائتمک (فا: منعکس شدن) {یان+سی+ماق، باخ: یان}.

یان‌سینیرلیلر..yan sınırlılər [آد، دیرگی] ایلبیزلرین پریمیتیو قُروپونو تشکیل ائدن بیر آلت قُروپ.

یانشاتماق..yanşatmaq [ائتد] یانشاماسینا سبب اوْلماق. {یوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانقشاتماق‹}.

یانشاق..yanşaq [صفت] یئرلی یئرسیز چوخ‌دانیشان، گوَز (فا: حرّاف)talkative{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانقشاق›؛ یانسی / یانقی‌سؤزوندن}.

یانشاقچی..yanşaqçı [کؤهنه] سازلا بیرلیکده ناغیل دیین.

یانشاقلیق..yanşaqlıq [آذ] چوخ دانیشما، زَوزک‌لیک(فا: حرّافی).

یانشاما..yanşama [آذ] گوَزلیک ائتمه، زوزک‌لیک ائتمه (فا: حرّافی).

یانشاماق..yanşamaq [تاثیرلی ائیلم] گوَزلیک ائتمک(فا: حرّافی-کردن). to babble

یان‌صنایع..yan sənaye [آذ] آنا صنایعه یاردیمجی صنایع قوْلو.

یانقا..yanqa [آذ، دیرگی] فیل. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانقان›، سن ‹یاناقان›: کرگدن}.

یانقاق..yanqaq [آذ] ۱-یاناق ۲-سئودالی ۳-توّرکمَنلرین، گؤکلان اوْیماغی، اوُلوبابالاریندان[۷]. توّرکمن-گؤکلَن بوْی‌لاریندانديr[۱۵۸-۸۱].

یانقال..yanqal [صفت] ایستی، حرارت، آتش[۷].

یانقی..yanqı [آذ] یانغی: ۱-قیزقین‌لیق، قیزیشما (فا: التهاب). ۲-سوسوزلوق (فا: عطش). ۳-thirst باخ: یانسی.

یانقیْبگ..yanqıbəy [تاریخی اؤزل آذ]بابوُرخان دؤنَمی بگ و کوْموتان آدی[۷].

یانقیر..yanqır [صفت] ۱-دیک باش و اؤزوندن دئین آدام، بوْشو بوْشونا و یئرسیزجه اؤزون گؤسترن "فیکیر وئرمه یانقیرا آز قالاجاق آنقیرا". ۲-توْخوناقلی سؤز.

یانقی‌سیز..yanqısız [صفت] یانقی‌سی اوْلمایان، ایلتهاب‌سیز.

یانقی‌سینی سؤندورمک..yanqısını söndürmək [تاثیرلی ائیلم] سوسوزُلوغونو رفع ائتمک.

یانقی‌لاماق..yanqılamaq [تاثیرسیز ائیلم،] ۱-التهاب‌لی‌اوْلماق، یانقی لی اوْلماق. ۲-باخ: یانسیلاماق {دده‌قوْرقوت کیتابیندا ایشله‌نیبدیر ‹یانقولاماق›}.

یانقی‌لانماق..yanqılanmaq [تاثیرسیز ائیلم] التهاب‌لی اوْلماق.

یانقی‌لی..yanqılı [صفت] یانقی‌سی اوْلان (فا: عطش دار). thirsty

یانقیلیج..yanqılıc [ظ، دا] یاناکی" پاپاغینی یانقیلیج قویوب" (فا: کج، مورَّب). oblique

یانقیلیجی..yanqılıcı [ظ، دا] یاناکی" پاپاغینی یانقیلیج قویوب" (فا: کج، مورَّب). oblique

یانقین..yanqın [آذ] یانغین: ۱-ضرره یول آچان بؤیوک آتش و اوْد، اوْد (فا: حریق). fire ۲-جوشقون، دؤشگون، عشق وورقونو. ۳-قیزیشما، خسته‌لیک قیزقین‌لیغی.

یانقین‌بوْمباسی..yanqın bombası [آذ] یانقین چیخارماق اوچون دوزه‌لن بومبا.

یانقین‌پیللە سی..yanqın pilləsi [آذ] یانقین ویا هربیر تهلیکه‌لی وضعیتده قاچماق اوْچون دوزه‌نیلن پیللە، قاچیش پیللە سی.

یانقین‌جی..yanqıncı [آذ] یانقین سؤندورمه گؤرَولی‌سی، یانقین-سؤندرون.

یانقین‌چیخیشی..yanqın çıxışı [آذ] یانقین دان قاچماق اوْچون تیکینتی‌لرده دوزه‌لن قاپی وچیخیش یوْلو.

یانقین‌سؤندورمه..yanqın söndürmə [آذ] اوْدسؤندورن(فا: آتشنشانی)firestation

یانقین‌سؤندوروجو(سؤندورن)..yanqın söndürücü(söndürən) [آذ] اوْد و یانقین‌سؤندورن آراج.

یان‌کسیجی..yankəsici [آذ] بیرینین جیبیندن یاواشجا بیر شئیلر چالان.

یان‌کسیجی‌لیک..yankəsicilik [آذ] یان کسیجی‌نین گؤردوغو ایش.

یانکی..yankı [اؤزل آذ] یانکوُ: سس‌دؤنوشو، ائکوْ، پئژواک[۷]. {باخ: یانماق}.

یان‌گئچیت..yangeçit [آذ] یان گئچیش (فا: بایپاس). bapass

یان‌گزمک..yangəzmək [تاثیرسیز ائیلم] گؤروشمک ایسته‌مه‌مک.

یانگی..yanqı [صفت، سن: یئنی]باخ: یئنی.

یانلارینی باسماق..yanlarını basmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانلارینی چکمک، آخساماق.

یانلارینی قاپماق..yanlarını qapmaq [تاثیرلی ائیلم]چوخ هیرسلنمیش آدام حاقّیندا.

یانلاماسینا..yanlamasına [ظرف] ۱-یان اوْلاراق، یانایاتمیش بیچیمده۲-یانینجا.

یانلاماق..yanlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یانا یاتماق و یانا دؤنمک ۲-یاناشماق.

یانلی..yanlı [صفت]بیر دوشونجه‌یه و ایسته‌یه قاتیلان و اونو دستک‌له‌ین، یانداش (فا: طرفدار).

یانلیش..yanlış [صفت]دوْزگون اوْلمایان، دوْغرو اوْلمایان (فا: خطا، سهو، اشتباه، غلط) mistake {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانغیلاماق› یانلیش یاپماق، گؤ‹یانیلوق›، سن ‹یانگیش›، یانیلیش›، باخ: یانیلماق}.

یانلیشجا..yanlışca [ظرف] یانلیش‌اولاراق، سهوا(فا: اشتباها)ً by mistake

یانلیش‌لاما..yanlışlama [آذ] ابطال ائتمه (فا: ابطال). annuling

یانلیش‌یانلیش..yanlış yanlış [صفت] یانلیش بیربیچیمده.

یانلیش‌سیز..yanlışsız [صفت] دوزگون، سهوسیز، خطاسیز.

یانلیش‌سیزلیق..yanlışsızlıq [آد] سهوسیزلیک، دوزگون اولما وضعیتی.

یانلیق..yanlıq [آد] بیر شئیین یان حصّه سی، علاوه ائدیلن شئی، یاپینا قویولان {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: چوبان چانتاسی}.

یانمانقطه‌سی..yanma nuqtəsi [آد] اوْد توتما نقطه‌سی (فا: نقطه اشتعال). burning point

یانما..yanma [آد] یانماق ایشی (فا: اشتعال). inflammation

یانماز..yanmaz [صفت] یانمایان، آلیشماز، اوْد توتمایان، آلوولانماز (فا: نسوز). nonflameble

یانماق..yanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوْد توْتوب آلوولانماق "کاغاذ یاندی"(فا: سوختن) to burn ۲-ایشیق وئرمک، ایشیلداماق "چیراق یانیر". ۳-قیزدیماسی و تبی اوْلماق، حرارتی اوْلماق "یاناقلاری یانیر، خسته‌لیکدن آلنی یانیردی". ٤-گؤن شُعالاری‌نین قاباغیندا رنگی قارالماق، رنگی بوُزارماق "دنیزده اؤزو یانمیشدی". ٥-سوُسوزلوقدان قوُروماق، قوُراق‌لیغا دؤشمک "اکینلر یاندیلار". ٦-آجیق چکمک، آجیغی اوْلماق "پاخیل‌لیقدان یانماق" ۷-اوْیوندا اوُدوزماق، بوْشا چیخماق، هئچه و پوُچا چیخماق "کارتی یانماق". ۸-چوْخ اذیت چکمک، محو اوْلماق "من یاندیم ائللر یانماسین". ۹-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "اؤره‌یی یانماق، الیندن یانماق، اوْدونا یانماق: ضرره دؤشمک، جانی یانماق: اذیت چکمک، حالینا یانماق: یازیغی گلمک". {گؤیتؤرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله نیبدیر، اسکی تورکجه‌ده یانماق فعلی یان(یان‌طرف) کلمه-سیندن آلیناراق کؤنمک معناسیندایدی، هم اوْ زامان و هم ایندیلیکده ایشله‌نن یانماق (اوْد توتماق) فعلی اصلینده یالماق اولمالیدیر، بو کلمه دَییشه‌رک ایندیکی شکله گلمیشدیر}.

یانمالی..yanmalı [صفت] ۱-حالینا آجیمالی. ۲-یانماغی گره کن شئی.

یانمیش..yanmış [صفت] یاناراق الده قالان شئی.

یان‌وئرمک..yan vermək [تاثیرسیز ائیلم] یاناشماق.

یانوار..yanuar [لا] میلادی ایلینین ایلک آیی، اوْجاق.

یانوُچ..yanuç [اؤزل آد] یانوچ: اینجه، ضیف، نارین[۷] {یان+اوُچ}.

یانوُقای..yanuqay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یانیق+ آی / بای[۷].

یانوُقبای..yanuqbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یانیق+ آی / بای[۷].

یانی..yanı [باخ] یانا کی.

یان‌یؤره..yanyörə [آد] چئوره (فا: اطراف، حوالی). environs

یان‌یؤره‌یه باخماق..yanyörəyə baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] گؤز گزدیرمک.

یان‌یؤره‌سینی دالاماق..yanyörəsini dalamaq [تاثیرلی ائیلم] هامی‌نی سانجماق، آجی لاماق.

یان‌یاخا..yanyaxa [صفت] یاخاسی یان طرفده اوْلان.

یان‌یارقیجی..yanyarqıcı [آد] کؤمکچی حاکیم.

یان‌یازی..yanyazı [آد] اصلی یازی‌نین قیراغیندا یازیلان یازی (فا: پی نوشت). marginal recommendation

یان‌یان..yanyan [تاثیرسیز ائیلم] اَیری اَیری، سایمازیانا و اکراه‌لا باخما.

یان‌یان‌باخماق..yanyan baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیرینه ایری ایری باخماق، سایمازیانا و اکراه‌لا باخماق.

یان‌یانا..yanyana [ظرف] بیرلیکده، برابر اوْلاراق، یان یانا.

یان‌یانا‌اوْتورماق..yanyana oturmaq [تاثیرسیز ائیلم] بؤیور بؤیوره اوْتورماق.

یان‌یانچاق..yanyançaq [آد] باخ: یانچاق.

یان‌یانی..yanyanı [ظرف] یانی اوْسته، یان طرفی ایله.

یانیب‌تؤکولمک..yanıb tökülmək [بلسیز ائیلم] یانیب یاخیلماق.

یانیب‌سؤنن..yanıb sönən [صفت] پاریلایان، ایشیقلانیب‌سؤنن(فا: چشمک‌زن).

یانیب‌یاخیلماق..yanıb yaxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ ناراحات اوْلماق، برک اینجیمک.

یانیت..yanıt [آد، ت] بیرسؤزون قارشی‌لیغی، جواب، عوض، بدل، اؤدول، مُکافات (فا: جواب، پاسخ). answer، reply {یانماق سؤزونون اصلی معناسی کؤنمک دیر و یانیت بیر سؤزون کؤنوب قاییدان شکلی دئمکدیر}.

یانیتجا..yanıtca [ظرف] جاواب و یانیت اولاراق (فا: جوابا). in reply

یانیت‌سیز..yanıtsız [صفت] جوابی اوْلمایان (فا: بی جواب).

یانیت‌لاماق..yanıtlamaq [تاثیرلی ائیلم] جواب وئرمک (فا: پاسخ دادن).

یانیت‌لاندیرماق..yanıtlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] جاواب لاندیرماق.

یانیت‌لاندیریلماق..yanıtlandırılmaq [بلسیز ائیلم] یانیت وئریلمک.

یانیت‌لانما..yanıtlanma [آد] جواب وئریلمه (فا: جواب دهی).

یانیتلانماق..yanıtlanmaq [بلسیز ائیلم] جواب وئریلمک (فا: جواب داده شدن).

یانیتلی..yanıtlı [صفت] جوابی اوْلان.

یانیتیش..yanıtış [آد] یانماق ایشی ویا بیچیمی.

یانیجی..yanıcı [صفت] تئز یانان، یانما اؤزللیگی اوْلان، آلیشقان (فا: محترق). burning

یانی‌سیرا..yanısıra [ظرف] بیرلیکده، برابرینده، یانیجا (فا: باهم).

یانیغینی چیخارماق..yanığını çıxarmaq [تاثیرسیز ائیلم] آجیغینی چیخارماق، انتقام آلماق.

یانی‌قارا..yanıqara [آد، یئرل] حئیوانلاردا اوْلان بیرخسته‌لیک، قارانقی، قارا قابارجیق، شاربوْن (فا: شاربن).

یانیق..yanıx [صفت] یانیخ:۱-یانمیش، اَلوْولانمیش اولان شئی (فا: سوخته). burn ۲-دردلی، آجی چکمش(فا: سوزناک). ۳-توتقون رنگ (فا: رنگ سوخته). ٤-سوُسوزللمیش (فا: عطش). ٥-سئودالی ٦-هشتَری ده کند آدی، باخ: بیجار.

یانیقداغ..yanıqdağ [اؤزل آد] شایمیان[۲٤۰]، اردبیل، خالخال، تبریز ده داغ آدی.

یانیق‌سس..yanıq ss [آد] تاثیرلی سس، اینسانی ائتگی‌له‌ین سس.

یانیق‌کرمی..yanıq kərəmi [آد] آذربایجان موسیقی‌سینده عاشق هاواسی.

یانیقلی..yanıqlı [صفت] ۱-یانمیش (فا: سوخته). ۲-آجیقلی. ۳-غملی، کدرلی" یانیقلی فریاد"(فا: سوزناک).

یانیقلی..yanıxlı [اؤزل آد] یانیخلی: توْووُز'دا کند آدی[۲٤۰].

یانیق‌لیق..yanıqlıq [آد] یانمیش اولما وضعیتی، یانیق شئیین حالی.

یانیقلی‌یانیقلی..yanıqlı yanıqlı [ظرف] حزین حزین، آجی آجی" ~ آغلاماق".

یانیقما..yanıxma [آد] یانیخما:چوخ حیف‌سی لنمه (فا: دل سوزی).

یانیقماق..yanıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانیخماق:چوخ حئییف‌سی لنمک "بوایش هرایکی‌سینه چوخ آغیر گلیردی احمدی خصوصا ًبرک یانیخدیردی" (فا: دل سوختن).

یانیق‌وئرمک..yaniq vermək [تاثیرسیز ائیلم] آجیق وئرمک، هیرس لندیرمک.

یانیلابیلیر..yanılabilir [صفت] یانلیش‌لیغا اوغرایابیلیر.

یانیلتاج..yanıltac [آد] یانیلتماج، یانیلتماجا: ۱-یانیلتماق اوچون و یانیلتاجاق یولدا سؤز سؤیله‌مه (فا: نوعی بازی با کلمات). ۲-تئز تئز سؤز سؤیله‌یه‌رک دیلی قاریشدیران و دولاشدیران بیرسؤز قروپو "اورنک: قیرخ کوپ قیرخی‌نیندا قولپو قیریق کوپ" (فا: مغلطه). misleading question

یانیلتما..yanıltma [آد] یانیلماسینا یول آچما، چاشدیرما، آلداتما، قصدا قَیکیرین آزدیرما، باخ: یانیلتاج.

یانیلتماج..yanıltmac [آد] باخ: یانیلتاج.

یانیلتماجا..yanıltmaca [آد] باخ: یانیلتاج.

یانیلتماق..yanıltmaq [تاثیرلی ائیلم] یانیلماسینا یول آچماق، چاشدیرماق، آلداتماق، قصدا قَیکیرین آزدیرماق.

یانیلتی..yanıltı [آد] سهو، اؤنمسیز یانلیش‌لیق (فا: خطیه). sin

یانیلتیجی..yanıltıcı [صفت] یانیلتی اؤزللیگی اوْلان.

یانیلساماق..yanılsamaq [تاثیرسیز ائیلم] یانلیش آلقی لاماق.

یانیلقی..yanılqı [آد] یانلیش (فا: غلط). mistake

یانیلماز..yanılmaz [صفت] یانلیش‌لیغا دوشمز.

یانیلماق..yanılmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانلیش ایش گؤرمک، سهو ائتمک "اوْغلان تصوّرووندا نه قدر یانیلمیشدیر" (فا: به اشتباه افتادن) to be mistaken {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹یانغیلماق›، دده ، باخ: یان}.

یانیلیجی..yanılıcı [صفت] یانیلان (فا: خطا کار). sinful

یانیماق..yanımaq [تاثیرلی ائیلم] حدّه‌له‌مک" اوْزوکلو بارماغیلا منی - یانییاراق آجیقلی آجیقلی باخیردی" {یان سؤزوندن آلینمادیر}.

یانیملیق..yanımlıq [آد] جان یاندیرما، جانی یانانلیق (فا: دلسوزی).

یانیناآلماق..yanına almaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخین‌لیغینا گتیرمک.

یانیناچکمک..yanına çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] یاخین‌لیغینا گتیرمک.

یانیناداوْشمک..yanınadüşmək [تاثیرسیز ائیلم] یانیجا گئتمک، بیرلیکده گئتمک" اوغلودا یانینا دوْشوب گئتدیلر".

یانیناسالماق..yanına salmaq [تاثیرلی ائیلم] یانیجا آپارماق، بیرلیکده گئتمک.

یانین‌باسماق..yanın basmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانینی چکمک، آخساماق.

یانینجا..yanınca [ظرف] یانیندا، اؤز ایله برابر، بیریئرده " اوغلونو یانینجا آپاردی، بیری ایله برابر بئشی یانینجا" (فا: به همراه).

یانیندا..yanında [ظرف] یانینجا، برابرینده اوْلماً" چکدیگی آجی‌لار - یانیندا، اؤلوم چوخ خفیف قالیر، ایکی یانیندا، هر یانیندا".

یانیندااوْلماق..yanında olmaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین ویا بیر کسین یانیجا اوْلماق" فیکری اوْنون یانینداديدر: دایم اوْنا فیکیرله شیر".

یانینداساخلاماق..yanında saxlamaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونده ساخلاماق.

یانیندان..yanından [ظرف] اونون طرفیندن (فا: ازجانب). on behalf of.

یانینی‌باسماق..yanını basmaq [تاثیرسیز ائیلم] آخساماق.

یانینی‌چکمک..yanını çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] آخساماق.

یانینی‌کسمک..yanını kəsmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ال چکمه‌مک. ۲- دایم یانیندا قالماق.

یانینی‌یئره قویماق..yanini yerə qoymaq [تاثیرلی ائیلم] اوْتورماق.

یانینی‌یئره وئرمک..yanini yerə vermək [تاثیرلی ائیلم] اوْتورماق.

یانی‌یئر گؤرمه‌مک..yani yer görməmək [تاثیرلی ائیلم] دایم آیاق اوْستونده اولماق.

یانی‌یانی..yanı yanı [ظرف] یان یانی، یانی اوْسته، یان طرفی ایله-

یاو..yav [آد] دوشمن.

یاوا..yava [صفت] ساچما سؤز، دادسیز، بیهوده، یئرسیز سؤز (فا: یاوه). absurd, uselessnes {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاوا›: ایستی و وئریم‌سیز یئر، قوْلقان تیکانی؛ ‹یاواش›: یومشاق خویلو؛ ‹یاولاق›: کؤتو؛ دیرسیز، ‹یاوریماق›: ضعیف‌له‌مک؛ ‹یاوقان›: یاوان؛ ‹یاووُز› هرشئیین کؤتوسو؛ سن ‹یاو›: دشمن؛ ‹یاووُ› ایتمیش و یوخ اوْلموش؛ بو کلمه‌لرین کؤکو یاو شکلینده دَیرسیز شئی معناسیندادیر؛ یوخاری‌دا گلن کلمه‌لر دیواندا و سنگلاخدا ایشله‌نن کلمه‌لردی، آیری طرفدن فارس دیلینده ایکی اسکی و معناجا بیربیرینه قارشی کلمه‌لره اشاره ائتمک اولار " یاوه: بیهوده سؤز، یاور: کؤمکچی"، فارسجا کلمه‌لره باخدیقدا یاور کلمه‌سینه " یافتن و یاب" کیمی بنزر کؤکلر تاپماق اولار ولی یاوه سؤزونون کؤکون و یا اونا بنزر کلمه‌لری گؤرمک اولماز، بو قونو و فارسجادا بولارین بیربیرینه ضد معنالاری و تحلیلی دیللرده اوْرتاق و بنزر کلمه اولمادیغی اوچون و همچینین تورکجه ده یاو کؤکو ایله دوزه‌لن چوخلو و گئنیش و اسکی کلمه‌لر بو کلمه‌نین توّرک کؤکنلی اولدوغونو گؤسته‌ریر و سنگلاخدا اولدوغو کیمی حتی یاو سؤزونو تک کؤک اولاراق دشمن معناسیندا گؤرمک اولار، بو کلمه فارسجا یا تورکجه‌دن گئچه‌رک یاوه شکلینده ایشلنمکده‌دیر}.

یاواسؤز..yava söz [آد] بوش سؤز (فا: چرند). balderdash

یاواش..yavaş [صفت] یئهین‌اوْلمایان، یوموشاق، آلچاق‌سسلی، خفیف، آستا (فا: بطی). slow {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: یاوا}.

یاواشا..yavaşa [آد] یابان آتلارینی یوْلا گتیرمک اوْچون دوداقلارینا تاخیلان قیسقاج.

یاواشجا..yavaşca [ظرف] اولدوقجا یاواش، آستاجا (فا: یواشکی).

یاواشجانا..yavaşcana [ظرف] چوخ یاواش.

یاواشجاجیق..yavaşcacıq [ظرف] چوخ یاواش.

یاواشجالیقلا..yavaşcalıqla [ظرف] یاواش یاواش.

یاواشجایاواشجا..yavaşca yavaşca [ظرف] یاواش یاواش.

یاواشدان..yavaşdan [ظرف] یاخ: یاواشجا.

یاواش‌سینیلن..yavaş sinilən [صفت] یاواش هضم اولان (فا: بطی الهضم). indigestible

یاواش‌لاتماق..yavaşlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاواشلاماسنیا یوْل آچماق.

یاواش‌لادیلماق..yavaşladılmaq [بلسیز ائیلم] یاواش ائدیلمک.

یاواش‌لاشماق..yavaşlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاواش اوْلماق(فا: یواش حرکت کردن).

یاواشلاماق..yavaşlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یاواش گئتمه‌یه باشلاماق، یاواش اوْلماق، هیزینی آزالتماق(فا: آهسته کردن){دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یاوالماق›}.

یاواش‌لاندیرماق..yavaşlandırmaq [ائتدیرگن ائیلم] یاواش ائتمکآزالتماق.

یاواش‌لاندیریجی..yavaşlandırıcı [صفت] یاواش لاندیران، هیزین اوْنله ین.

یاواش‌لانماق..yavaşlanmaq [بلسیز ائیلم] یاواش اوْلماق، یاواشیماق، یئهین‌لیگی آزالماق، آزالماق، ضعیف لشمک.

یاواشلیق..yavaşlıq [آد] یاواش اولماوضعیتی(فا: آهستگی). slowness

یاواش‌یاواش..yavaşyavaş [ظرف] آزارآزار، آغیرآغیر، آستا آستا، تدریجله، آزآز (فا: یواش یواش). gradually

یاواشیتماق..yavaşıtmaq [ائتد، س] یاواش لاندیرماق(فا: یواش تر کردن).

یاواشیدیجی..yavaşıdıcı [آد] یاواشیدان، آزالدان.

یاواشیماق..yavaşımaq [تاثیرسیز ائیلم] یاواش‌لانماق، آستالاشماق.

یاوالاشماق..yavalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] پیس لشمک، خارابلاشماق، سیرتیلماق، حیاسیزلاشماق (فا: خراب کردن).

یاوالاماق..yavalamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-خارابلاشماق، سیرتیلماق، حیاسیزلاشماق. ۲-(ل) پیس‌له‌مک، خاراب لاماق (فا: خراب کردن).

یاوالانماق..yavalanmaq [بلسیز ائیلم] پیس لنمک، خاراب اوْلماق(فا: خراب شدن).

یاوالیق..yavalıq [آد] ساچمالیق، پیس اوْلما، هئیوه ره‌لیک، ادب‌سیز-لیک (فا: بیهودگی). uselessness

یاوان..yavan [صفت] ۱-یاغسیز و قاتیق‌سیز، دادسیز یئمک(فا: بدون خورشت). **dry (food)** ۲-(مج)گؤرگوسوز و بیلگی‌سیز آدام، معناسیز " ~ آدام، ~ سؤز". ۳-وئریم‌سیز و گوّج سوّز توْپراق " ~ توْپراق" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یاوقان‹، باخ: یاوا}.

یاوانا..yavana [ظرف] یاوان، یاوان‌لیق‌سیز " چؤره‌گی یئمه رم من یاوانا. یاخشی دئمه رم من یامانا".

یاوانسیزلیق..yavansızlıq [آد] یاوانلیق اوْلماما وضعیتی، یاوانلیق اوْلمادان.

یاوانلاتماق..yavanlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یاوان وضعیته گتیرمک.

یاوانلاشدیرماق..yavanlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یاوان وضعیته گتیرمک.

یاوانلاشماق..yavanlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاوان‌حالا گلمک، یوْزلاشماق، پوْزولماق.

یاوانلیق..yavanlıq [آد] ۱-یاوان اوْلما وضعیتی. ۲-چورک‌له یئییلن هرشئی " یئدیگی آرپادیر یاوانلیغی دوُز" **all that is eaten with bread**

یاوانلیق‌سیز..yavanlıqsız [آد] یاوانلیغی اوْلمادان " یاوانلیق‌سیز چؤرَک".

یاوانی..yavanı [اؤزل آد] شامخور‌دا داغ آدی(۸۲۷)[۲۴۰].

یاوان‌یاوان..yavan yavan [ظرف] یاوانلیق اوْلمادان، یاوانلیق‌سیز.

یاوایاوا..yavayava [ظ، دا] هرزه هرزه، ادب‌سیزجه، حیاسیز حیاسیز.

یاوچین..yavçın [اؤزل آد] یاتچین: قوْناق، یاتی‌یا گَلن قوْنوق[۷].

یاور..yavər [صفت، فا] یاردیمجی، کؤمکجی، یار، یولداش.

یاورکندی..yavər kəndı [اؤزل آد] اهر؛ خوی دا (یاورین کندی) کند آدی.

یاورلیک..yavərlik [آد] کؤمکلیک، یاردیم اوْلما.

یاوروُ..yavru [دده] اوشاق، چوجوق، کؤرپه، باخ: یاوری.

یاوروآغزی..yavru ağzı [آد] قاوون‌ایچی ایله پمبه آراسی بیر رنگ.

یاوروُجاغیز..yavrucağız [آد] باخ: یاورو، بالاجا یاورو.

یاوروجاق..yavrucaq [آد] باخ: یاورو، بالاجا یاورو.

یاوروجوق..yavrucuq [آد] بالاجا یاورو (فا: بچه، طفل).

یاورولاماق..yavrulamaq [تاثیرلی ائیلم] یاورو دوْغورماق، بالالاماق.

یاورولوق..yavruluq [آد] اوشاق‌لیق (فا: بچگی).

یاوْری..yavrı [آد] چوجوق، اوشاق، یاروُ، کؤرپه، مجازا ضَعیف (فا: طفل) {سن، دده؛ دیواندا یاوریماق (ضعیفله‌مک) سؤزوندن[۶]؛ بو کلمه ایله یاو و یاوا سؤزلری کؤکداش اولمالیدیلار}.

یاوسی..yavsı [آد، دیرگی] بیر نوْع کنه {یاو سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

یاوشاق..yavşaq [آد] ۱-بیت‌یاوروسو۲-گوه‌زه {یاو سؤزوندن}.

یاوشان‌اوْتو..yavşan otu [آد، بیتگی] (یوْوشان) سیراجا اوتوگیللردن گؤی‌وآغ‌چیچک‌لی‌بیتگی، پلین **artemisia absinthium**؛ چئشیدلری: قارایاوشان، ارکک~ **a. abrotanum**، قارا سوّپورگه **a.scoparia**، ~سوّپورگه سی **a.annua**، آجی~ **a.compestris**، یئمه‌لی~(ترخون) **a. dracunculus**، دنیز یاوشانی **a. santoni cum** (فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یاوچان، یاپچان‹؛ آجی اولدوغو اوچون یاو کؤکونه باغلیدیر[۶]}.

یاوقا..yavqa [اؤزل آد] سوْی، سوْپ، نَسیل[۷].

یاولاق..yavlaq [صفت] دوشمن چوخ اوْلان یئر {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: یاوا}.

یاولاق‌ساریغ..yavlaq sarığ [آ، ت] بیر بگین آدی.

یاولاماق..yavlamaq [تاثیرلی ائیلم] دوشمنی تابع ائتمک (فا:به دشمن مسلط شدن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: یاوا}.

یاوموُت .. yavmut [اؤزل آد] توّرکمن بوْی‌لاریندندیر[۸۱-۱۵۸].

یاووُتماق..yavutmaq [انئد] یاخینلاشدیرماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاووُز..yavuz [صفت] ۱-پیس و کؤتو (فا: بد). ۲-بعضا ترس معنادا: ایگید وگوجلو، سرت ۳-عُثمانلی پادشاهی سَلیم‌ین عُنوانی {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده، سن: کؤتو و پیس، باخ: یاوا}.

یاووُزلاشماق..yavuzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] سرت لشمک.

یاووُزلوق..yavuzluq [آد] یاووُز اولما وضعیتی، یاووُزجا داورانیش.

یاووُق..yavuq [ظ] باخ: یاخین، یاخینلیق دوُیولان، سئوگیلی. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یاووقلاشماق..yavuqlaşmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخین لاشماق.

یاووقلاماق..yavuqlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاخین لاماق. ۲-نشان لاماق.

یاووقلانماق..yavuqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: یاخین لانماق.

یاووقلوق..yavuqluq [آد] یاخین‌لیق.

یاوومماق..yavumaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاخینلاشماق ۲-بیرینه باخینلیق گؤسترمک، دوستلوق گؤسترمک. {سن؛ یاخین / یاووق سؤزوندن}.

یاوه..yavə [اؤزل آد] نهاوند ده داغ آدی.

یاه(یا)..yah(ya) [اونلم] سئوینج و جوشقو آنلاتان بیر سؤزجوک. {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر‹اوئوت›}.

یاهالتماق..yahaltmaq [تاثیرلی ائیلم] یانیلتماق (فا: گمراه کردن).

یاهالماجا..yahalmaca [صفت] یانیلتماجا، یانیلتان سؤز (فا: نکته انحرافی).

یاهالماق..yahalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یانیلماق (فا: به اشتباه افتادن) {یانیلماق› یانالماق› یاهالماق}.

یاهو دئمک..yahu demək [تاثیرسیز ائیلم] آللاهی امدادا چاغیرماق.

یاهو..yahu [ع، سس‌تق] ای تانری o'god.

یای..yay [آد] ۱-اوْخ آتماغا یارایان نسنه، کمان، آرشه، اسنک اوْلان مثال، بوُرولموش اوْلان شئی، فنر "اوْخ آتیب یایینی گیزلتمک: ایما و اشاره ایله دئمک" (فا: کمان). bow ۲-بیر اَیری‌دن آلینان پارچا. ۳-حاللاجلیق‌دا توخماق لا بیرلیکده ایشله‌نیلن آراج ٤-کلاسیک شعرده: گؤزَلین قاشینا اشاره. ٤-یای۲ یازدان سونراکی اوّچ آیلیق فصل (فا: تابستان). summer ۵-(گؤی ب) بوُرجلاردا چایان لا اوْغلاق آراسینداکی بوُرج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یایماق›، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یای-..-yay [آد] یای سؤزیله دؤزه‌لن نئچه اینسان آدی: یایَگیم، یایبوُغا، یاییکه، یایسئو، یایسای، یایسوُن، یایقوُت.

یای‌آیراج..yay ayrac [آد] آیراج‌یای: جوُمله‌لرده ایشله‌نن یای بیچیمینده اشارت، پارانتئز "()".

یایا..yaya [صفت] پیادا، یالین آیاق، آتلی اولمایان (فا: عابر، پیاده). on foot {گؤیتوّرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، باخ: یایاق› آیاق}.

یایاق..yayaq [آد، ص] یایا، پیادا(فا: پیاده) {دده، سن؛ آیاق سؤزوندن}.

یایاکؤرپوسو..yaya körpüsü [آد] یوللاردا، یایالار اوّچون دؤزَلمیش کؤپرو.

یایاگئچیدی..yaya geçidi [آد] یایالار اوچون دوزه‌نیلن یئر و یول، یوللارین قیراغیندا یایالار اوّچون آیریلمیش بؤلوم.

یایالیق..yayalıq [آد] ۱-یایااوْلماوضعیتی. ۲-خیابانلارین قیراغیندان یایالار اوچون آیریلمیش بؤلوم (فا: پیاده رو). footpath

یایان..yayan [آد] ۱-یایا اوْلاراق، پیادا، "من اوْرایا قدر یایان گئتدیم" (فا: پیاده). ۲-(مج)الی بوش، ایلگی‌سیز.

یایان‌یاپیلداق..yayan yapıldaq [ظرف] یایان ویالین آیاق.

یایان‌یولو..yayan yolu [آد] آنجاق یایان‌لارین قوُللاندیغی یول.

یای‌اوْخ..yayox [باخ] اوْخ یای.

یای‌باشی..yaybaşı [ظرف] یای باشلانغیجیندان، یای گیرنده.

یای‌پالتاری..yaypaltarı [آد] یایداگئییلن پالتار (فا: تابستانی). estival

یایجی..yaycı [اؤزل آد] جوُلفا'دا کند آدی[۲٤۰].

یای‌جیق..yaycıq [آد] بالاجا یای (ف: کمانک).

یای‌چکر..yay çəkər [آد] یای چکمه آلتی (فا: پرگار).

یای‌جیزار..yay cızar [آد] یای چکمه آلتی (فا: پرگار).

یایچی..yayçı [صفت] یای و اوْخ ایشله دن، یای دؤزلدن. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یایچی..yayçı [اؤزل آد] مراغا، اردبیل و ماکی دا کند آدی.

یایخالاتماق..yayxalatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یایخالاماسینی ساغلاماق.

یایخالاما..yayxalama [آد] بیرشئیی سو ایله یوما(فا: آبکشی).

یایخالاماق..yayxalamaq [تاثیرلی ائیلم] (یئیخالاماق، آنادولودا: یْکاماک)سویا چکیب یوماق(فا: آب کشیدن)to wash {سن؛ یایماق‌دان}.

یایخالانتی..yayxalantı [آد] یایخانتی.

یایخالانماق..yayxalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوایله یویولماق.

یایخاماق..yayxamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیی سوُ ایله یوماق، یایخالاماق، سودان گئچیرمک (فا: آب کشیدن). to wash {باخ: یایماق}.

یایخان..yayxan [آد] کیشی آدی "یایخان کئشیش". {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یایخانتی..yayxantı [آد، باخ: یایماق] یویولموش قاب و پالتارین بولانیق و چیرکلی سویو، قاب سویو (فا: چرکاب).

یایخانماق..yayxanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سوُ ایله یوُیولماق، یایخالانماق. ۲-ییرقالانماق، اوْ طرف بوُ طرفه گئتمک "گمی یئل‌لیکده یایخانیردی"؛ یاییلاراق اوْتورماق ویا اوُزانماق "یایخاناراق اوْتوردو" {باخ: یایماق}.

یایخینماق..yayxınmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونوکنارا چکمک، قیراغا چیخماق، کنارا چیخماق، یاییْنماق(فا: خودرا کنار کشیدن) {باخ: یایماق}.

یایدیرتماق..yaydırtmaq [اتّدیرگن ائیلم] یایدیرماق، یایقین لاشدیرماق.

یایدیرماق..yaydırmaq [اتّدیرگن ائیلم] یایماسینی ساغلاماق (فا: پخش کردن). to cause to distribute

یای‌شهر..yay şəhər [اؤزل آد] یای‌شهری‌قالاسی: مراغادا کند و قالا آدی.

یای‌قارا..yayqara [آد] ۱-گرک‌سیز چیغیر باغیر. ۲-سیزلاما، شکایت.

یایقاراجی..yayqaracı [صفت] گرک‌لی گرکسیز چوخ باغیران، شیلتاقچی (فا: آدم جنجالی) {یایماق فعلیندن: چالخاماق مفهوموندا}.

یایقاراجیلیق..yayqaracılıq [آد] یایقاراجی اولْما وضعیتی (فا: جنجال).

یایقارُو..yayqaru [اؤزل آد] باهار، ایلک باهار، یازا دوْغرو گئدن زامان[۷].

یایقاش..yayqaş [اؤزل آد] قاشی یای کیمی گؤزل، قیز آدی (فا: نام‌دختر).

یایقاشلی..yayqaşlı [صفت] قاشی یای کیمی اولان (فا: هلال ابرو).

یایقی..yayqı [آد] دؤشه نجک، سریلن هرشئی، سرگی (فا: زیرانداز).

یایقی‌بالیغی..yayqı balığı [آد، دیرگی] سرین و ایلیق سولاردا یاشایان آغ اتلی بالیق نوْعو.

یایقیر..yayqır [اؤزل آد] اوُزای، سَما، اوُلدوزلار عالَمی[۷].

یایقیرُو..yayqıru [اؤزل آد] سَما، فضا، اوُزای[۷].

یای‌قیش..yayqış [ظرف] هرزامان، ایلین هر زامانی" یای‌قیش گزمکده-دیر".

یایقین..yayqın [صفت] یایغین: بیرچوخ یئرده گؤرولن، چوخ کیمسه‌لرجه دوُیولموش، اؤیره‌نیلمیش، سینیری گئنیش لنمیش (فا: رایج، متداویل، شایع). common

یایقین‌لاشدیرماق..yayqınlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یایقین‌وضعیته گتیرمک.

یایقین‌لاشدیریلماق..yayqınlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یایقین لاشدیرماق ایشی گؤرولمک.

یایقین‌لاشماق..yayqınlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یایقین‌اولْماق، یاییلماق، یایقین‌حالا گلمک

یایقین‌لاما..yayqınlama [آد] یایقین ائتمه (فا: تبلیغ). propagation

یایقین‌لیق..yayqınlıq [آد] یایقین اولْما وضعیتی (فا: پراکنش). sparse

یایقین‌یانلیش..yayqın yanlış [آد] یایقین وگئنیش ایشلَندیگی اؤچون یانلیش‌لیغینا اؤنم وئریلمه‌ین سؤز، تئریم یا دئییم (فا: غلط مشهور).

یایلا..yayla [آد] اوُجا تراس، حئیوانلارین یاییلدیغی و دیندلندیگی یئر، اوجا یایلاق، داغلاردا اولْان دؤزن یئرلر" قاراباغ یایلاسی" (فا: فلات). plateau

یایلاتماق..yaylatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یایلاماق ایشینی گؤردورمک.

یایلاجی..yaylacı [صفت] یایلایا چیخان کیمسه.

یایلاجیق..yaylacıq [اؤزل آد] قازاخ‌دا داغ آدی(۷۷۲)[۲٤۰].

یایلاچاییری..yaylaçayırı [آد، بیتگی] بیرنوْع چایییر.

یایلاچیچگی..yaylaçiçəyi [آد، بیتگی] یایلا گؤلو، اؤلمزچیچک.

یایلاداغی..yayladağı [اؤزل آد] آذربایجان‌دا داغ آدی(۳۳٤۳)[۲٤۰].

یایلاری..yayləri [اؤزل آد] یایلَری:باخ: یایلا+ اَری یایلادا یادا یایلایا چیخارکَن دوْغان اوُشاق‌لار اؤچون ایشله‌نن آدلاردان[۷].

یایلاشورباسی..yayla şorbası [آد] یوغورت اون یومورتا ویاغ کیمی موادلارلا پیشیریلن شوربا.

یایلاق..yaylaq [آد، ت] ۱-کؤچَری‌لرین یای فصلینده گئتدیکلری یئر، اوجا و سرین اوتلاق یئر (فا: ییلاق). ۲-(تاریخی اؤزل آد) نوْقای خانلیْغی خانی و نوْقایخانین خانیمی(یایلاق‌خاتون).

یایلاق..yaylaq [اؤزل آد] خیاو (~جَبه‌لو)، زنجان (~چاوانکُش) دا داغ آدی.

یایلاقچی..yaylaqçı [آد] یایلاغا گئدن وکؤچَری اولْان کیمسه.

یایلاقلاماق..yaylaqlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یایی داغلیق سرین یئرده گئچیرمک.

یایلاقلانماق..yaylaqlanmaq [باخ] یایلاق لاماق.

یایلاقلیق..yaylaqlıq [آد] یایلاق اوچون لازم اولْان وگره‌کن شئیلر.

یایلاککیگی..yayla kəkiyi [باخ] مرجان کؤشْک (فا: مرزنجوش).

یایلاماق..yaylamaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-یایلایا چیخماق. ۲-یایی بیر یئرده گئچیرمک. ۳-یای پالتاری کیمی پالتار گئیمک (فا: ییلاق کردن). ٤-قویون قوزونو یایلایا یایماق (فا: پخش کردن). ٥-یای لا برکیتمک، یای قوْیماق.

یایلانا یایلانا..yaylana yaylana [ظرف] ییرقالانا ییرقالانا.

یایلاندیرماق..yaylandırmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-ییرشئیی یای کیمی اسنک ائتمک. ۲-یایقین ائتمک، یایدیرماق (فا: پخش کردن).

یایلانماق..yaylanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یای کیمی اسنک اولْماق، ییرقالانماق. ۲-قویون قوزو یاییلاراق اوتلاماق، هرشئی یاییلیب یایقین اولماق(فا: پخش شدن)۳-یای‌لا برکیدیلمک، یایلی‌اولْماق.

یایلایاوشانی..yayla yavşanı [باخ] توکلو دالاق اوْتو.

یایلی..yaylı [صفت] ۱-یایی اولْان، یای وفنری اولْان آراج و تکر (فا: فنری). arched ۲-اوْخ ویایلا سلاح لانمیش.

یایلی‌بوخجو..yaylı buxcu [آد] یایی اولان بوخجو(فا: اره فنری). sawdust

یایلی‌ترەزی..yaylı tərəzi [آد] یای ایله دؤزَلمیش چکی و تارتی آلتی.

یایلی‌تمبور..yaylı təmbur [آد] یایلا چالینان بیرتمبورنوعو.

یایلی‌چالقی‌آلتلری..yaylı çalqıclar [آد] یایلی سازلار، یایلی چالقیجلار: کامان، کامانچا، ویولون و ویولونسئل کیمی یایلی اولان چالقی آلتلری.

یاییلیق..yaylıq [آد، ص] ۱-یای دؤنمینه عاید(فا: تابستانی). ۲-اوّچ بوجاق‌لی و چوخراق یای فصلینده یارارلانان قادین باش‌اؤرتوگو(فا: روسری‌تابستانی)۳-یای و کمانلا ایلگیلی.

یاییلی‌قیشلی..yaylı qışlı [باخ] یای قیش.

یاییلیم..yaylım [آد] ۱-یاییلماق ایشی، یایلانما، یایقین‌لیق (فا: پخشیدگی). ۲-اوتلاق، داوار و ناخیرین یاییلدیغی اوْتلاق یئر. ۳-آذربایجان موسیقی‌سینده بیرچالقی هاواسی.

یاییلیم‌آتشی..yaylım atəşi [آد] ۱-بیر نئچه سلاح‌دان عینی زاماندا آچیلان آتش، بللی بیر خط و نُقطه‌نی قوْروماق اوْچون بیردن چوخ سلاح و یاراغین اتش زامانلی آتش اوْلونماسی " یاییلیم‌لی گوْللـه". ۲-بیرلیکده سؤزله ویازی ایله آخین اتمه.

یاییلیم‌لاتماق..yaylımlatmaq [اتدیرگن ائیلم] ۱-یاییلیم لاماق ایشینی گؤردورمک، یاییلیم آتشی آچدیرماق ۲-اوْتلاغا چیخارتماق، یایدیرماق.

یاییلیم‌لاماق..yaylımlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یاییلیم آتشی آچماق ۲-اوْتلاغا یایماق.

یاییلیمی..yaylımı [آد] ۱-یاییلیم لا آتیلان " یاییلیمی گوْللـه: ناغافل گوْللـه" ۲-بیر چالقی هاواسی" خان سوُلتان توْته‌یی آغزینا آلدی بیر یاییلیمی چالدی".

یایما..yayma [آد] ۱-یایماق‌ایشی(فا: پخش) distribution ۲-سوْتلو نازیک چؤرک، سوْتلو یایما، سوْتلو سییق. ۳-مئتالچیلیق و بوجور ایشلرده ماده‌نی یایما ایشی. ٤-ساتیش سرگی‌سی، یایماچی‌نین ساتیش سرگی‌سی.

یایماجا..yaymaca [آد] ۱-یاییلان هرشئی. ۲-بالاجا تبلیغ، قیسا رئکلام.

یایماچی..yaymaçı [آد] بازار و کوْچه‌سرگی‌آچیب ساتان(فا: دستفروش).

یایماچیلیق..yaymaçılıq [آد] یایماجی‌نین ایشی (فا: دست فروشی).

یایماق..yaymaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سرگی‌له‌مک، سرمک (فا: پخش-کردن) to scatter ۲-داغیتماق، سپمک. ۳-گئنیش‌لتمک ٤-قوزونو یاییب اوتلاتماق ۵-بیرسؤزو هامی‌یا بیلدیرمک، انتشارائتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک داشیازیلاری، سن: سرمک، چالخالاماق}.

یایماکاباب..yaymakabab [آد] برگ کاباپی (فا: کباب برگ).

یایمالیق..yaymalıq [صفت] یایما اوْچون یارارلی.

یایوان..yayvan [صفت] دایاز وضعیت، یاییلمیش(فا: پخش‌شده)

یایوان‌تاباغی..yayvan tabağı [آد] گئنیش و دایاز تاباق.

یایوان‌لیق..yayvanlıq [آد] یایوان اوْلما وضعیتی.

یایوان‌یایوان..yayvan yayvan [ظرف] یاپاراق، سسلری اوزاداراق.

یاییجی..yayıcı [صفت] ۱-بیرشئیی یایان، یایماسینا سبب اوْلان، انتشار ائدن، پخش ائدن (فا: موزّع). distributer ۲-یاستی لادان، یاییب یاستی ائدن.

یاییش..yayış [آد] یایماق ایشی ویابیچیمی.

یاییشماق..yayışmaq [فا] یاییلماق، داغیلیشماق.

یاییق..yayıq [آد] ۱-یاییلمیش، یایوان (فا: هموار). level ۲-(مج)تنبل، ارینجیک. ۳-تره یاغی چیخارماق اوْچون ایچینده سوت چالخالانان قاب و بو یاغی چیخارماق اوچون بیر نوع ائنلی چنگال. ٤-آلتای تانری‌سی بایوْلکَن‌ین اوْغلو ۵-ایدیل چایی‌نا یاخین بیر چای آدی، بوُ چایین آدی ی/ د حرف دَییشمه سیله (م۲جی‌عصر) بطلمیوس'ون اثرینده diax یازلیدیر[۱۲] {باخ: یایماق}.

یاییق‌آغیزلی..yayıq ağızlı [صفت] سؤز و کلمه‌لری یایا یایا سؤیله ین.

یاییق‌لاماق..yayıqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یاییق ائتمک، یاییق‌دا دؤیمک.

یاییق‌لیق..yayıqlıq [آد] یاییق اولما وضعیتی.

یاییق‌یاییق..yayıq yayıq [ظرف] هجالاری و سؤزلری اوزاداراق سؤیله‌مه.

یاییلما..yayılma [آد] ۱-یاییلماق ایشی(فا: سرایت). contagion ۲-ایشیغین بیر قاپاقدان بللی یؤنلرده داغیلماسی (فا: انتشار).

یاییلماق..yayılmaq [بل] ۱-یایماق ایشی گؤرولمک. ۲-(س) گئنیش لنمک، یایقین اوْلماق، بؤیومک، سریلمک، دؤشنمک(فا: پخش-شدن)۳-(سوْرواوچون)یاییلیب اوتلاماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یینغیلمک‹}.

یاییلمیش..yayılmış [آد] یاییلماق ایشی (فا: منتشر). published

یاییلیش..yayılış [آد] یاییلماق ایشی ویا بیچیمی.

یاییلیق..yayılıq [صفت] یاییلمیش وسریلمش.

یاییلیم..yayılım [دده، آ] یاییلیم (فا: انتشار). distribution

یاییلیمچی..yayılımçı [آد، ص] امپریالیست.

یاییلیمچی‌لیق..yayılımçılıq [آد] امپریالیزم.

یاییم..yayım [آد، ت] ۱-یایماق‌ایشی(فا: توْزیع) distribution ۲-دؤشک، یایقی، سرگی.

یاییمچی..yayımçı [آد] یایان. رئکلامچی

یاییمچیلیق..yayımçılıq [آد] یایماق ایشی، تبلیغ، پروپاقاندا، رئکلام.

یایملاماق..yayımlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یایین لاماق، نشرائتمک، رادیو تلویزیوندان یایماق (فا: گسترانیدن). ۲-رسما to spread بیلدیرمک، آچیق لاماق.

یایملانماق..yayımlanmaq [بلسیز ائیلم] یاییلماق (فا: پخش شدن).

یایین..yayın [آد] یازیلی، سؤزلو و گؤرونتولو یاییم لانان هر شئی، چاپ اوْلان و رادیو وتلویزیون دان یایین لانان وئریلیش‌لرین بوّتونو، نشر (فا: نشریات). publication

یایین‌ائوی..yayın evi [آد] درگی وکتاب کیمی شئیلری یایین لایان ویا ساتان قورولوش، کتاب یاییلان یئر (فا: انتشاراتی).

یایین‌بالیغی..yayın balığı [آد، دیرگی] یایین بالیغی گیللردن، باشی بؤیوک، آغزی گئنیش، دری‌سی پیلک‌سیز، وُجودو اوُزون، اتی لذتلی اوْلمایان بیر چای بالیغی (فا: نوعی ماهی).

یایین‌بالیغی‌گیللر..yayın balığıgillər [آد، دیرگی] اؤرنگی یایین بالیغی اولان دادلی سولاردا یاشایان بالیقلار سوْیو. silurus glanis

یایینتی..yayıntı [آد] ۱-یاییلیش، داغیلیش (فا: پخش). ۲-سیْزان و یاییلان اوُچوجو ویا آخیجی ماده.

یایینج..yayınc [آد، یئنی کلمه] پروپاقاندا (فا: تبلیغ). propaganda

یایینج‌لاما..yayınclama [آد] تبلیغ ائتمه (فا: تبلیغات). propagandism

یایینج‌لاماق..yayınclamaq [تاثیرلی ائیلم] تبلیغ ائتمک، رئکلاملاما (فا: تبلیغ کردن). propagandism.

یایین‌حقّی..yayın haqqı [آد] یایین جیلیقدا یاینجی‌یا ویا یازارا عاید اولان حاق‌لار (فا: تجدید حق طبع بوسیله ناشر).

یایین‌دیرما..yayındırma [آد] یایین‌دیرماق ایشی.

یایین‌دیرماق..yayındırmaq [تاثیرلی ائیلم] فیکرینی و دقّتینی بیر ایشدن اوُزاق لاشدیرماق و باشقا یئره جلب ائتمک ایسته‌مک.

یایین‌دیریجی..yayındırıcı [آد] یایین‌دیران، ایشیغین یاییناماسینی ساغلاماق اوْچون قاپاغینا قاباغینا قویولان مُختلف مسطح شئیلر.

یایینلار..yayınlar [آد] ۱-نشرلر (فا: نشریّات). ۲-publications قازئت ودرگی‌لر (فا: جرائد). newspapers

یایینلاما..yayınlama [آد] نشر ائتمه (فا: انتشار). spreading abroad

یایینلانماق..yayınlanmaq [بلسیز ائیلم] نشر اولونماق(فا: نشر شدن).

یایینماق..yayınmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] ۱-آرادان چیخماق، بوْیون قاچیرماق" تاپشیریلان ایشدن یاییناماق یاخشی ایش دئییل" (فا: در رفتن). ۲-یاییلماق، فیکری بیریئره جلب اوْلماق" فیکری یاییناماق" (فا: حواس پرت شدن).

یایین‌یئنی لنمه سی..yayın yenilənməsi [آد] یئنیدن چاپ اولما (فا: تجدید چاپ). reprint.

یایینیق..yayınıq [صفت] صاف اوْلمایان بیر سطحدن یاییلان و یانسییان ایشیق و بوجور شئیلر، یاییمیش (فا: پخش شده).

یایینیم..yayınım [آد] یاییما ایشی، یاییلیم (فا: پخشیدگی).

یئ ها یئ..ye ha ye [آد،دا] ۱-آردی کسیلمه‌دن یئمه، چوْخ یئمه. ۲-کوّتله وی حالدا روّشوت یئمه، یئییب داغیتما و کوْرلاما. (فا: بخور بخور).

یئپ‌یئکه..yep yekə [صفت] چوخ یئکه، لاپ یئکه.

یئپ‌یئنی..yep yeni [صفت] تاپ تازا، چوخ یئنی، لاپ یئنی.

یئپه‌لک..yepələk [صفت] یئلپه‌لک، یئلپَک: ۱-نارین و اینجه، ظریف ۱-تازا توتولموش آلیجی قوشو اله اؤیره‌درکن اونون قاباغینا توتولان قوش. ۳-قاپاز آلتی.

یئتدیک..yetdik [صفت] چاتاجاق‌و کفایت‌قدر، چاتاسی(فا: بقدر کافی).

یئتر..yetər [صفت] ۱-امر شکلینده: کفایت ائدر، بسدیر" یئتر بوُ ایشلری گؤرمه" ۳-خبر شکلینده: کفایت ائدر، بسدیر" چؤرک ایکی گوّنلوک یئتر"(فا: ، بس). Enough {نگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئترسایی..yetərsayy [آد] حد نصاب.

یئترسیز..yetərsiz [صفت] یئترلیگی اوْلمایان، یئتر اؤلچوده اوْلمایان (فا: غیر کافی). insufficient

یئترسیزلیک..yetirsizlik [آد] یئترسیزاوْلماوضعیتی، کفایت‌سیزلیک، باشاری‌سیزلیق (فا: عدم توانائی). ability lack of

یئترلی..yetərli [صفت] ۱-یئترلیگی‌اوْلان(فا: لایق)۲-یئته‌جک‌قدر-اوْلان، بیر گؤرَوی یئرینه یئتیرمه‌گوجو اوْلان(فا: کافی)sufficient

یئترلیک..yetərlik [آد] ۱-بیر ایش اؤچون گرکلی بیلگی صاحبی اوْلما وضعیتی، لیاقت ۲-کافی اوْلما (فا: تکافو). to meet

یئترلیک‌بلگه سی..yetərlik bəlgəsi [آد] باشاری واوزمانلیق بلگه سی.

یئترلیک‌سیناوی..yetərlik sinavı [آد] بیر ایشه آلینماق اؤچون یئترلیگینی گؤستره بیلمه سیناوی.

یئترلی‌لیک..yetərlilik [آد] یئترلی اوْلما وضعیتی، یئترلیک، یئتَری، گورَوینی یئرینه گتیرمه گوجو (فا: کفایت).

یئتَری‌سیز..yetərisiz [صفت] باشاری‌سیز (فا: بی کفایت). inefficiency

یئتَک..yetək [اؤزل آد] غایه، عامل[۷].

یئتکی..yetki [اؤزل آد] یئتگی: سوْروملولوق، مهارَت، مسئولیت.

یئتکین..yetkin [اؤزل آد] یئتگین : ۱-یئتیشکین، اوُزمان ۲-ائتکیله-ییجی، چَکیجی[۷].

یئتکین—..-yetkin [اؤزل آد] یئتگین/ یئتی/ یئتیک سؤزیله دؤزه‌لن اینسان آدلاری: یئتکین خان، یئتکینالپ، یئتکینای، یئتکینبای، یئتکینخان، یئتکینر، یئتیقوُلی، یئتیکای، یئتیکبارس، یئتیکبوُغا، یئتیکتیمورُ، یئتیکقوْجا، یئتیک‌اوْزان، یئتیک‌اوُز .

یئتگه..Yetgə [آد] اوْتوریته، سلطه، قیمومت.

یئتگی‌بلگه‌سی..yetgi bəlgəsi [آد] بیر ایشی گؤرمه‌یه گؤرَولی اولماغینی گؤسته رن بلگه (فا: برگه صلاحیت).

یئتگی‌سیزلیک..yetgisizlik [آد] یئتگی‌سیز اوْلما وضعیتی.

یئتگی‌لندیرمک..yetgiləndirmək [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یئتگی‌لی قیلماق.

یئتگی‌له‌مک..yetgiləmək [تاثیرلی ائیلم] یئتگی لندیرمک (فا: صلاحیت دادن).

یئتگی‌لی یارقیج..yetgili yarqıc [آد] بیر دعوا و اختلافی آچیقلاما و چؤزمه‌یه یئتگی‌سی وگوجو و بیلگیسی اوْلان قاضی.

یئتگی‌لی..yetgili [صفت] صلاحیت‌لی (فا: صلاحیتدار). competent

یئتگین..yetgin [آد] مکمل، یئتیشمیش، گؤرگولو، تجربه‌لی (فا: بالغ، رسیده). improten، adult.

یئتگین‌لشمک..yetginləşmək [تاثیرسیز ائیلم] اولقون لاشماق.

یئتگین‌لیک..yetginlik [آد] اوْلقونلوق، کمال، مکمّلیت، یئتگی‌سیز، یئتگی‌سی اوْلمایان (فا: کمال). perfection

یئتمک..yetmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چاتماق، یئترلی اوْلماق، بیر اؤزللیگی گرکلی قدر اوْلماق، کافی اوْلماق، یئترلی اوْلماق "گوجو یئتمک، پاراسی یئتمک" (فا: تکافو یافتن). ۲-یئتیرمک، یئتیشمک، چاتماق "یاشی یئتمیشه یئتدی" (فا: رسیدن). to reach

{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئتمَن..yetmən [صفت] اوْلقوُن، گَلیشکین، اوُزمان، یئتَرلی، یئته‌نکلی.

یئتمه..yetmə [صفت] یئتیشمیش، یئتگین (فا: تکافو). to meet

یئتمیش..yetmiş [سایی] سایی‌دا آلتیمش دوققوزدان بیر آرتیق (فا: هفتاد) seventy {گؤک؛ یئتمیش و یئددی کلمه‌لری آراسیندا کؤکداشلیق گؤرونور}.

یئتمیش‌لیک..yetmişlik [آد] ایچینده یئتمیش دانا اوْلان، یئتمش یاشیندا.

یئتمیش‌ینجی..yetmişinci [صفت] سیرا سایی‌لاردا آتمیش دوْققوزونجو سایی دان سوْنراکی سایی (فا: هفتادم). seventieth.

یئتَن..yetən [آد] ۱-یئتَرلی، یئتکین، اوُستا[۷]. ۲-هر یئتن، هر کس.

یئته‌رینجه..yetərincə [ظرف] گرکدیگی قدر، گره ینجه، ایسته‌دیگی قدر.

یئته‌نک..yetənək [آد] باشارات، گؤره‌بیلمه گوّجو (فا: قابلیت) ability {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئته‌نک‌سیزلیک..yetənəksizlik [آد] یئته نک‌سیز اوْلما، قابلیت‌سیزلیک.

یئته‌نکلی..yetənəkli [صفت] یئته نه‌یی اوْلان، قابلیت‌لیک، یئته نک‌سیز، یئته نگی اولمایان (فا: مستعد). talented

یئته‌نک‌لیک..yetənəklik [آد] یئته‌نک، استعداد (فا: استعداد). applilcation

یئته‌نک‌لی‌لیک..yetənəklilik [آد] یئته نک‌لی اوْلما وضعیتی.

یئتی..yeti [روح ب] ۱-اینساندا دوشونمه، آنلاما، آلقیلاما گوّج‌لریندن هر بیری، یئته‌نک ۲-گوّج (فا: توان). sterngth

یئتیرمک..yetirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئتیشدیرمک، چاتدیرماق "بوُ مکتوبو اوْنا یئتیر". ۲-(س) بیر یئره یئتیشمک، چاتماق "اؤزونو ائوه یئتیر" (فا: رسیدن). ۳-اؤیودمک، اؤیرتمک، تعلیم وئریب بؤیوتمک "یاخشی اوْولاد یئتیرمک". ۳-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دؤزَلدیر "دقّت یئتیرمک، دیل یئتیرمک، گؤز یئتیرمک، یئرینه یئتیرمک". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئتیرن..yetirən [صفت] چاتدیران، یئتیشدیرن (فا: رساننده). bearer

یئتیریجی..yetirici [صفت] یئتیرن، وئرن، یئتیشدیرن.

یئتیریلمک..yetirilmək [بلسیز ائیلم] چاتدیریلماق.

یئتیز..yetiz [اؤزل آد] حاضر، آماده، یئتَرلی، اوْلقوُنلوُغا اَرمیش[۷].

یئتیش ها یئتیش..yetiş ha yetiş [ظرف] یئتیشمک اؤزه‌ره، چاتماق اوزه‌ره اوْلما.

یئتیشدیرمک..yetişdirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئره یئتیرمک (فا: رساندن). ۲-اؤرَتمک، بؤیوتمک، بسله‌مک (فا: پروردن).

یئتیشدیرمه..yetişdirmə [آد] واردیرما، بیر یئره یئتیرمه.

یئتیشدیریجی..yetişdirici [صفت] اؤره‌تیجی، بسله ین، تولید ائدن، اؤره‌تن.

یئتیشدیریلمک..yetişdirilmək [بلسیز ائیلم] اؤره‌تیلمک، ائییتیلمک.

یئتیشدیریم..yetişdirim [آد] یئتیشدیرمه ایشی، بسلَندیرمه.

یئتیشکن..yetişkən [صفت] یاخشی یئتیشمیش (فا: رسیده).

یئتیشگین..yetişgin [صفت] اوْلدوقجا یئتیشمیش، اولقونلاشمیش، ائولنمه چاغینا گلمیش (فا: رسیده). improten.

یئتیشگین‌لیک..yetişginlik [آد] یئتیشگین اوْلما وضعیتی.

یئتیشمک..yetişmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئتمک، یئتیرمک، وارماق قوْووشماق، چاتماق "ایشینه یئتیشدی" (فا: رسیدن). to reach ۲-بؤیومک، یاشاماق، زامانیندا بیتمک، یئتگین اوْلماق "اوْن یاشینا یئتیشدی". ۳-یاردیم ائتمک "ائوه یاخشی یئتیشیردی". ٤-چاتماق، کفایت ائتمک "چؤرک هامی‌یا یتیشدی". ۵-یئتیشر ویئتیشیر شکلینده بسدیر و کفایت‌ائدر مفهومو وئریر" یئتیشرداهی دئمه بوُجور سؤزلر". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئتیشمه‌میش..yetişməmiş [صفت] کال (فا: کال). unripe green.

یئتیشمیش..yetişmiş [صفت] ۱-گره‌یی قدر بؤیوموش، اوْلقون لاشمیش (فا: رسیده) improten ۲-گلیب چاتمیش، واصل arrived

یئتیشیلمک..yetişilmək [تاثیرسیز ائیلم] یئتیشمک.

یئتیشیم..yetişim [آد] یئتیشمه وضعیتی.

یئتیقارا..yetiqara [تاریخی اؤزل آد] ۱-یئددی+قارا ۲-یئتی+قارا ۳-یئنی‌سئی یازیْت‌لاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یئتیک..yetik [صفت، ت] ۱-یئتیشمیش، اریشمیش، بؤیوموش. ۲-بیلگی‌لی، بلد، تانیش، تانییان.

یئتیک‌لیک..yetiklik [آد] یئتیک اوْلما، تانیش اوْلما، بلدلیک.

یئتیم..yetim [آد، عربجه] ۱-آتاسی ویا آناسی اؤلموش، آتا آناسی اوْلمایان (فا: یتیم). an orphan. ۲-(مج) یازیق، فاغیر.

یئتیم‌آغولو..yetim ağulu [اؤزل آد] خوی دا کند آدی.

یئتیمجه‌سینه..yetimcəsinə [ظرف] یئتیم کیمی.

یئتیمچه..yetimçə [آد] بادیمجان، یئرآلما وسوغاندان‌پیشیریلن بیریئمک.

یئتیم‌چیلیک..yetimçilik [آد] یئتیم بؤیوتمک‌له یاشاما "آنالاری اؤلندن سونرا اوشاقلاری بؤیوده‌رک یئتیم چیلیک‌له گئچیندیلر".

یئتیمخانا..yetimxana [آد] یئتیم‌لرائوی (فا: یتیمخانه). orphan asylum

یئتیم‌سئگاه..yetim segah [آد] آذربایجان موغام‌لاریندان بیرینین آدی.

یئتیم‌لر ائوی..yetimlər evi [آد] یئتیم‌لر ساخلانیلان یئر، یئتیم خانا.

یئتیم‌لشمک..yetimləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئتیم اولماق.

یئتیم‌لیک..yetimlik [آد] آتا وآناسی اوْلمایان اوشاغین وضعیتی.

یئتیم‌یئسسیر..yetim yessir [آد] ۱-آتاآناسیزاوشاقلار، یئتیم‌لر ۲-یوْخسوُللار.

یئتینگن..yetingən [صفت] قانیق، قانع.

یئتینمک..yetinmək [تاثیرسیز ائیلم] اکتفا ائتمک، بیرشئیی یئتر قدر گؤرمک.

یئددی..yeddi [سایی] آلتی‌دان سوْنراکی‌سایی (فا: هفت) seven {یئددی سؤزونون اسکی دن کمالا یئتیرمه بیر مفهومو وارایدی ومحتملا یًئتمک سؤزیله ایلگیلیدیر[۵]، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئددی..yeddi [اؤزل آد] میانا، اهرده کند و زنجان‌دا (~بوُلاق) کند و داغ آدی. سوُلدوز (~گؤزبوُلاغی)، زنجان (~قوْل)، قزوین (~یلَک) دا داغ آدی. اردبیل (~بؤلوک چای) ده چای آدی. باخ: اردبیل (~گؤر کؤپروسو)، نمین (~دئو قیْزی تپه سی)، خالخال (~دام ماغاراسی).

یئددی‌آتیلان..yeddi atilan [آد] تاپانچا نوعو(فا: تپانچه). pistol.

یئددی‌آچیلان..yeddi açılan [آد] تاپانچا نوعو(فا: تپانچه). pistol.

یئددی‌آیلیق..yeddi aylıq [آد] ۱-یئددی آی سوْرن. ۲-یئددینجی آی بوْیلولوقدان سوْنرا آنادان اوْلان اوُشاق.

یئددی‌اقلیم دونیا..yeddi iqlim dünya [آد] بوْتون عالم، آچون.

یئددی اوُروُغ..yeddi uruğ [اآ[۷]، خ] یئددی‌اوُروق : قازاق کیچییوْز بؤلوگو اوْیماق و بوْی‌لاریندانديرِ[۸۱-۱۵۸].

یئددی‌ایللیک..yeddi illik [صفت] ۱-یئددی ایل سوْرن. ۲-یئددینجی ایل.

یئددی‌جانلی..yeddi canlı [آد] چوخ گوجلو، بیرچوخ حادثه‌لردن ساغ چیخان کیمسه(فا: هفت جان).

یئددیجه..yeddicə [آد] ۱-یالنیز یئددی، تک یئددی. ۲-باخ: یئددیک، هفته.

یئددی‌داش..yeddidaş [آد] اوشاقلار آراسیندا داشلا اوینانان بیر اوْیون.

یئددیز..yeddiz [صفت] بیر دوْغومدا یئددی دانا اوْلان اوشاقلار.

یئددی‌سیندن یئتمیشه قدر..yeddisindən yetmişə qədər [تاثیرسیز ائیلم] اوشاقدان بؤیوگه قدر، هامی.

یئددی‌قاپی قوْنشو..yeddi qapı qonşu [آد] یاخین و اوُزاق قونشولار.

یئددی‌قات..yeddiqat [آد] یئددی قاتی اولان (فا: هفت لا). sevenfold

یئددی‌قارداش..yeddiqardaş [سن، گؤی‌ب] بؤیوک آیی‌نی تشکیل وئرن یئددی اوُلدوز (فا: دب اکبر).

یئددی‌قوْل..yeddiqol [آد] یئددی ضلعی اولان (فا: هفت ضلعی).

یئددی‌قیفیل‌آلتینداساخلانماق..yeddi qıfıl altinda saxlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک برک گیزله دیلمک.

یئددیک..yeddik [آد] هفته، یئددی گونلوک سوْره (فا: ~). week {(یئنی کلمه}.

یئددیک‌گونلری..yeddik günləri [آد] هفته گونلری: آراشدیرماجی بهرام اسدی، هفته گونلرینی شنبه‌دن جومایا قدر بئیله وئریبدیر " یئللی گون، سوّت‌گونو، دوُزگونو، آرا گون، اوْدگونو، سوُگونو، آینی‌گون[۱٦] "، نداکامران کشتیبان، اینترنت‌ده همان آدلاری وئره‌رک، سوّت‌یئرینه توْپراق و آینی یئرینه آدینا کلمه‌سینی وئریبدیر، قونشو اؤلکه‌لر و گله‌نک‌لری گؤز اؤنونه آلاراق یئددیک/ هفته گونلری - آشاغی سیْرایلا اوُیقونراقدیر: " یئللی‌گون (جوُمارتئسی، شنبه)، سوّت‌گونو(بازار)، دوُزگونو (بازارتئسی)، آراگوْن، اوْدگونو، سوُگونو(جوماخشامی)، جوُما".

یئددیکلیک..yeddiklik [آد] ۱-هفته لیک " یئددیکلیک قازئته و درگی". (فا: هفتگی).

یئددی‌لر..yeddilər [آد] یئددی کیشیلیک بیر توپلولوغا وئریلن آد.

یئددیلی..yeddili [صفت] یئددی دانالی(فا: هفت گانه). the seven

یئددیلیک..yeddilik [صفت] ۱-یئددی‌سی بیر آرادا. ۲-یئددی گوْنلوک، یئددیکلیک، یئددی گوْنده بیر یاپینلانان " یئددیلیک (یئددیکلیک) قازئته و درگی". (فا: هفتگی).

یئددی‌مین..yeddi min [آد] سایی‌دا یئددی کره مین، اوْچوز مین.

یئددینجی..yeddinci [صفت] سیراسایی لاردا آلتینجی دان سونراکی سایی (فا: هفتم). seventh

یئددینجی هوْنر..yeddinci hünər [آد، مج] سینما (فا: هنر هفتم، سینما).

یئددی‌یئددی..yeddi yeddi [ظرف] هر دفعه سینده یئددی اوْلاراق.

یئددی‌یوْز..yeddiyüz [سایی] آلتی یوز دوقسان دوقوز دان سونراکی سایی (فا: هفتصد). seven –hundred

یئددی‌یوْزونجو..yeddiyüzüncü [سایی] آلتی یوز دوقسان دوقوزونجو سایی دان سونراکی سایی (فا: هفتصدم). seven-hundredth

یئدک..yedək [باخ] یدک.

یئدک‌له‌مک..yedəkləmək [تاثیرلی ائیلم] یدک کیمی چکمک (فا: یدک کردن) to tow

یئدیرتمک..yedirtmək [تاثیرلی ائیلم] یئدیرمه‌سینه سبب اولماق (فا: خوراندن).

یئدیرمک..yedirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئمه‌سینی ساغلاماق(فا: خوراندن). to feed ۲-بیر شئیی آزآز بیر آیری شئییه قاریشدیرماق. ۳-بیرینه رؤشوت‌وئرمک(فا: رشوه‌دادن) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یئمک‌دن متعدی فعل}.

یئدیرمه..yedirmə [آد] ۱-یئدیرمک ایشی. ۲-یاغ، کیریش وکندیردن دوزه‌لن‌و سوُ بورولارینی‌بیربیرینه‌توتدورمایا یارایان معجون.

یئدیریلمک..yedirilmək [بلسیز ائیلم] یئدیرمک ایشی گؤرولمک.

یئدیزدیرمک..yedizdirmək [باخ] یئدیرمک.

یئر..yer [آد] ۱-یئر اوْزو، اوْزه رینده یاشادیغمیز یئرکوْره‌سی " آی یئرین اطرافینا دولانیر" (فا: کره زمین). earth ۲-اوْتوردوغوموز توْپراق، اؤلکه " بابالاریمیزین قالدیغی یئرلر" (فا: سرزمین، منطقه). land, place, region ۳-بیر اؤزل استفاده اوْچون آیریلمیش بؤلوم، ائو ویا اکین و هر بللی ایش اوْچون آیریلمیش ساحه " اکین یئری، اوْتوراجاق یئر". ٤-ایز، اثر، بیر شئیین آیریجا حصّه سی، ایش یئری، گؤرَو یئری " پالتارین بیرتیق یئرلری، یارا یئری" ۵-یوْرغان دؤشک و یاتاجاق شئی " یئر سالماق". ٦-قاب، کیسه‌و بوجور شئیلرین ایچَری‌سینده شئی اوْلمادان چکی‌سی " یئرینی چکمک". ۷-آیری اوْلاراق گؤتورولە بیلن و ساییلابیلن هر شئی. ۸-دوروم، وضعیت " سن منیم یئریمده اولسایدین نئیلردین؟"{دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر؛ بو کلمه سومرجه ده اثریدو اولاراق دونیانین بوتون دیللرینده مُختلف دئییشلرده ایشلنمکده‌دیر: " آرامی دیلینده آراتتا، اینگیلیزجه: earth، عربجه:عرض، یونانجادا: ژئو jeo و آوروپا دیللرینده: erda..."؛ یئر ویا ایر سؤزو مکان معناسیندا ایران، ایروان، ایرانا و ایرمک کیمی‌سؤزلرین‌اوّلینده ایشله‌نیبدیر، اشاره اولونمالیدیر کی بو کلمه اصلینده تورکجه ایرمک سؤزوندن آلینمالیدیر و یئتیشیلن و اوْتورولان یئره دئییلیر، بو کلمه مجازا یئتیشیلن و اوْتورولان و ساکین اولان نوقطه نی گؤسته ره رک او نقطه یئر ویا ایر آدلانیبدیر}.

یئرئی..yerey [آد] بؤلگه، منطقه، یئر اوزندن بیر پارچا " اوْچونجو زامان یئرئی‌لری".

یئرآدلاری..yeradları [آد] آذربایجان و ایران تورکلرینین یاشادیغی بؤلگه‌لرده یئرآدلاری اوْچون بو لغتلره رجوع ائتمک اوْلار: کندآدلاری، داغ آدلاری، چای آدلاری.

یئرآدلاری بیلیمی..yeradları bilimi [آد، دیلب] ۱-مکان آدی (فا: اسامی‌مکانها). toponimy

یئر آدلارینین دوزگون یازیلیشی..yer adlarının düzgün yazılışı [آد] یئر آدلارینین یازیلیشیندا، یئرلی اهالینین‌سؤیله‌نیشی (البته کلمه‌نین کؤکونو دقّته آلاراق) ان اوُیقون کلمه اولمالیدیر، یئرآدلاری حاققیندا بیرموضوعا اشاره‌اوْلونمالیدیر کی‌پهلویچی یازار و مورّخلر و یازارلارین اصلی اؤزل لیکلریندن تورک‌قارشیتلیغیدیر

بئیله کی‌سیستماتیک‌اولاراق چالیشیرلار ایلکجه‌فارس‌دیلینه‌اوُیدورما بیر سؤیله‌نیش و آنلام وئرسینلر و امکانی اولمادیغی حالدا کوردجه وسونرادا ارمنیجه‌دن اویدورما بیر آد تاپاراق کلمه‌نی توجیه ائتسینلر و سونوندا یئنه‌ده بو ایشده معناسیز اولاندا کلمه‌نی تانینماز ویا حداقل باستانی ویا اوروپایی دیللره باغلاییرلار و بو حاقدا راحتجه سینه یالانچی‌ترجمه‌لره‌وتحریف‌اولونموش‌سؤزلره‌اشاره‌ائدیرلر ، مثلا اونلارین انمعروف‌مورّخلری‌کسروی، عنایت‌الله، جعفر شعار و آیریلاری راحتلیکله ابن‌حوقل‌دن یالان بیر سؤز نقل ائده‌رک آذربایجانلیلارین فارس اولدوغونو ثبوت ائتمگه‌چالیشیب و یالان بیر سؤز اوزه‌رینده کتابلار یازیرلار حالبوکی سؤزون اساسی قوندارما سؤزدور، یئنه ده اشاره اولونمالیدیرکی‌اونلار بوتون‌ترجمه‌لرینده‌ده‌بوُ یارامازلیغی سؤردورورلر، اؤرنک اؤچون بونو امینه‌پاکروان‌ین یازدیغی "عباس‌میرزا و آذربایجان" کتابی‌نین ترجمه‌سینده گؤرمک اولار، بو کتابدان ایکی ترجمه فارس دیلینده یاییلیبدیر، جالبدیرکی هر ایکیسینده‌ده کتابین آدیندا آذربایجان سؤزو حذف اولونوبدور و کتابین ایچینده ده آذربایجان حاقدا یازیلان بوتون سؤزلر یا کؤکوندن سیلینیبدیر ویا تحریف اولاراق آیری‌مفهومدا یازیلیبدیر.بوُموضوع‌عینا ً یئرآدلاریندا دا صادق اولاراق، آراشدیرمالاردا دقّته آلینمالیدیر.

یئرآدی..yeradi [آد] جغرافیادا یئرله‌شیم بؤلگه‌سی، گؤل، ایرماق، داغ، تپه، باغ، باغچا، وادی، کند، کیمی یئرلرین آدی، مکان آدی (فا: اسم‌مکان). placename adverp of place

یئرآلتی..yeralti [آد] یئر اؤزه‌ری‌نین آلتیندا اوْلان بؤلوم، یئر قابیغینین آلتی، یئرین ایچینده (فا: زیرزمینی، تحت الارضی). subteranean، basement.

یئرآلتی‌ترئنی..yeraltı treni [آد] مترو، یئر آلتی یوللاریلا گئدن ترئن.

یئرآلتی‌دونیاسی..yeraltı dünyası [آد] غیرقانونی ایشلری گرچک لشدیردیگی و گؤردوگو اوْرتام.

یئرآلتی‌سوُلاری..yeraltı suları [آد] گئچیریملی یئر قاتمانلاریندا یئغیشان سوُلار.

یئرآلتی‌قایناقلاری..yeraltı qaynaqları [آد] نفت گاز کؤمور-- کیمی یئرآلتیندا اوْلان دیرلی خام اؤرونلر.

یئرآلما..yeralma [آد، بیتگی] بادیمجان‌گیللردن، گؤده‌سی بوجاقلی، یاپراق‌لاری مآت یاشیل، چیچکلری باغلام بیچیمینده بیر یئره باغلانمیش، بیر ایللیک بیر بیتگی، قارتوْپو (فا: سیب زمینی). potato ،Solanum tuberosum

یئرآلمادوْلماسی..yeralma dolması [آد] آزجا پیشمیش یئرآلمانین ایچینی بوْشالداراق و اوْنا قیمه، ات، سوغان، جعفری، اوُن، زعفران، یومورتا، دوْلدوروب پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

یئرآلماسی..yeralması [آد، بیتگی] توْپلاشیق سوْولاردان، کؤک ساپلاری یومرو، ییه جک اوچون اؤزملی بیر بیتگی (فا: سیب زمینی ترشی). helianthus tuberosus

یئرآلماکؤکوسو..yeralma küküsü [آد] یومورتا، اوُن، زعفران و جویز ایچی کیمی شئیلری قاتاراق و قیزارداراق حاضرلانان بیر یئمک.

یئرائتمک..yer etmək [تاثیرلی ائیلم] سیغدیرماق، یئرلشدیرمک(فا: گنجاندن). to insert

یئرائشگی..yer eşşəyi [آد، دیرگی] بیر نوع انبورلو بؤجک.

یئرائشن..yer eşən [آد، دیرگی] بؤجک‌لرله بسله‌نن بالجا ممه‌لی حئیوان.

یئراؤلچومو..yer ölçümü [آد] ژئودزی.

یئرائله‌مک..yer eləmək [ف] ۱-(س) اؤزونه یئر توتماق ۲-(ل) بیر شئیی یئرینه قویماق، یئرلشدیرمک، یئر وئرمک.

یئرانجیری..yer ənciri [آد] واختیندان اوّل عمله گلن و تئز یئتیشن انجیر.

یئراوْزو..yer üzü [آد] یئر یووارینین اوْستو، یئر قابیغی.

یئراوْزوندن گؤتورمک..yer üzündən götürmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخ ائتمک، آرادان قالدیرماق.

یئراوْزوندن گؤتورولمک..yer üzündən götürülmək [تاثیرسیز ائیلم] یوخ ائدیلمک.

یئراوْزوندن یوخ اوْلماق..yer üzündən yox olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخا چیخماق.

یئراوْستو..yer üstü [صفت] توپراغین اوست طرفی.

یئراوْیناماق..yer oynamaq [تاثیرسیز ائیلم] یئر ترپنمک، زلزله اوْلماق.

یئربؤلوشومو..yer bölüşümü [آد] مولک بؤلوشومو (فا: تقسیم اراضی). land distrbution

یئربایئرکوُ..yerbayırku [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یئر+ بای+ اوُرقو[۷].

یئربایئرکو..yerbayırku [اؤزل آد] بیر تؤرک بوْیو اوْلاراق گؤی تورکلر زامانی یاشاییردیلار و باشچی‌لاری اوُلوغ ایرکین uluğ irkin عنوانیندا ایدی، بوُ قوْوم گؤی تورکلردن سونرا اوُیغورلارا باغلاندیلار، بعضی دیلچی عالیم‌لر، م۱۱جی قرنده اوْرتایا چیخان یاباقو yabaqu قوْومونو بوُ قوْوملا عینی لشدیرللر، یاباقو قوْومو،

بوُغا بوُدراچ buğa budraç اؤندرلیگینده قاراخانلیلارلا ساواشمیشدی و باشچی‌لاری اسیر دؤشموشدور[۸۵].

یئربگ..yerbəy [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یئر + بگ[۷].

یئربه یئر..yerbeyer [ظرف] هربیری اؤز یئرینده.

یئربه‌یئرائتمک..yerbeyer etmək [تاثیرسیز ائیلم] هرشئیی اؤزیئرینه-قویماق، یئرلشدیرمک.

یئربه‌یئراوْلماق..yerbeyer olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرلشمک، یئرینده قرار تاپماق.

یئربیچیم بیلیمی..yerbiçimbilimi [آد] ژئومورفولوژی. geomorphology

یئربیلمنی..yerbilməni [آد] یئر اوُزمانی.

یئربیلیمی..yerbilimi [آد] یئرین لای‌وقاتلارینی اینجه‌له‌ین بیلیم، ژئولوژی.

یئربیلیمسل..yerbilimsəl [صفت] ژئولوژیک، یئربیلیم ایله ایلگی‌لی اوْلان.

یئرپولو..yerpulu [آد] پیر یئرده قالماق اوْچون وئریلن پول.

یئرپه‌نک..yerpənək [آد، بیتگی] باخ: یئلپه نک (فا: خیار، گل به سر).

یئرپیراساسی..yer pirasası [آد، بیتگی] باللی بالاگیللردن، کؤتو قوخولو بیر بیتگی، آسلان قویروغو (فا: گیاهیست).

یئرپیرده‌مک..yerpirdəmək [تاثیرسیز ائیلم] قیْمیلداماق.

یئرترَپمی..yertərpəmi [آد] یئر دئپرمی، یئر سارسینتی‌سی، زلزله.

یئرتوتماق..yer tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-پیر یئری و ساحه‌نی اشغال ائتمک. ۲-روْل اوْیناماق "جبارلی اثرلرینده، قادینلار گؤرکملی یئر توتور".

یئرتوتو..yertutu [آد] باخ: چیپه‌لک.

یئرتوتو مُربّاسی..yertutu morabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق، شکر، آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا، "چیپه‌لک مُربّاسی".

یئرچؤکونتوسو..yer çöküntüsü [آد] چؤکونتوسو اوْلان یئر.

یئرچامی..yerçamı [آد، بیتگی] ۵-۱۰cm اوجالیقدا، لیمون ساری‌سی، اوتسوْو، یئرسروی‌سی (فا: ماش‌دارو) ajuga chamepitrys

یئرچَرده‌گی..yerçərdəyi [گؤی‌ب] یئرچَوده‌یی: یئر مرکزینده توپلانمیش اوْلان چوخ سیخی یووارلاق نسنه (کوّتله).

یئرچکیمی..yerçəkimi [فیزیک] یئر جاذیبه سی.

یئردن‌اوجا..yerdən uca [آد] اوشاقلارآراسیندا قورد قوزو اولاراق اوجا یئره آیاغین قویان قورد طرفیندن توتولابیله‌مین بیر اوْیون آدی.

یئردن‌چیخما..yerdən çıxma [صفت] یئر آلتندان و قازیلاراق تاپیلان شئی.

یئردن‌گؤیه قدر..yerdən göyə qədər [صفت] سوْن درجه.

یئردن‌یئره ووُرماق..yerdən yerə vurmaq [تاثیرلی ائیلم] هئچ ائتمک، پوُچا چیخارماق.

یئردوْنبالانی..yerdonbalanı [آد، بیتگی] گؤبه‌لک‌لر قُروپونا داخل اوْلان و یئرآلمایا اوْخشار میوه‌سی و خوْش دادی اوْلان بیر بیتگی.

یئرده قالانی..yerdə qalanı [آد] باشقالاری.

یئرده قالماق..yerdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] جزاسیز قالماق، باخیم‌سیز قالماق.

یئردیبلی..yerdibli [ظرف] بوتونلوکله، تامامیله، کؤکوندن.

یئردَییشدیرمه..yer dəyişdirmə [مت] پیر ایشلم ده ایکی پارامترین بیربیریله یئرلرینین دَییشمه‌سی (فا: اصل جابجایی).

یئردییشمک..yer dəyişmək [تاثیرلی ائیلم] یئربه‌یئراولماق (فا: جابجا کردن) to change

یئردییشمه..yer dəyişmə [آد] ۱-اولدوغو یئردن آیری یئره کئچمه، یئربه‌یئر اولما (فا: جابجا). ۲- displacement, replacement (دیل‌ب) ایکی بنزر حرفلرین بیربیرینه دییشمه سی: واغزال / وازغال، توپراق / تورپاق.

یئردییشیمی..yer dəyişimi [آد] یئرعوض‌له‌مه (فا: تغییرمکان) displacement

یئرسارسینتی‌سی..yersarsıntısı [آد] دئپرم، ترپم.

یئرساراماشیغی..yersarmaşığı [آد، بیتگی] یئرده سوْروُنن خیردا آچیق گؤی و قیرمیزی ویا آغ چیچگی اوْلان چوخ ایللیک بیر نوْع سارماشیق بیتگی‌سی، پیشیک نعناسی. glochoma

یئرساریمساغی..yersarımsağı [آد، بیتگی] باللی بالاگیللردن، رطوبت‌لی یئرلرده یئتشن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

یئرساقیزی..yersaqqızı [آد] بیتوْم.

یئرسالماق..yersalmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اؤزونه یئر توتماق. ۲-(ل) یاتماق اوْچون یاتاق حاضرلاماق.

یئرسروی‌سی..yersərvisi [باخ] یئر چامی.

یئرسل..yersəl [صفت] یئرله ایلگی‌لی.

یئرسوُب..yersub [اؤزل آد] گئچمیش توْرکلرده بیر تانری آدی[۱۲]. {یئر+سوُ}.

یئرسوْرمک..yersürmək [تاثیرلی ائیلم] شوْخوملاماق (فا: شخم زدن). ploughman

یئرسوْرمه..yersürmə [آد] شوْخوملاما (فا: شخم). blough

یئرسیز..yersiz [صفت] ۱-یئری و یوردو اوْلمایان. ۲-اویقون سوز، یئرینده دوز دئییلمین سؤز، (فا: نابجا). out of place

یئرسیز چیخماق..yersiz çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر ایشده ویا بیر اوْیوندا اصلی سرمایه و یاتیریمی الدن وئرمک، اوُدوزماق.

یئرسیزلیک..yersizlik [آد] ۱-یئری و یوردو اوْلماما وضعیتی. ۲-اویقون سوزلوق (فا: بیخودی). ecstasy

یئرسیز یوردسوز..yersiz yurdsuz [صفت] ۱-ائوسیز ائشیک‌سیز، باریناجاق یئری اوْلمایان. ۲-مکان‌سیز (فا: لامکان). omnipresent

یئرسیز یوواسیز..yersiz yuvasız [باخ] یئرسیز یوردسوز.

یئرظرفی..yerzərfi [آد] مکان ظرفی(فا: ظرف‌مکان) adverb of place

یئرفی..yerfi [اؤزل آد] قوُبا'دا کند آدی[۲۴۰].

یئرفیسدیغی..yerfısdığı [آد، بیتگی] باقلاگیللردن ایستی یئرلرده یئتیشن چیچک‌لری توپراغا قویلاناراق باقلاسوْو اؤرون وئرن کیچیک بیربیتگی (فا: بادام زمینی). arachis hypogaea

یئرفیندیغی..yerfındığı [آد، بیتگی] باخ: یئرفیسدیغی.

یئرقابیغی..yerqabığı [آد] یئر اوزو، یئرین اوست قابیغی و اؤزه‌رینده قارالار ودنیزلر اوْلان‌بؤلوم(فا: پوسته‌زمین) earths crust

یئرقاتی..yerqatı [آد] توپراق اوْلان قات، یئرلایه سی.

یئرقارا..yerqara [تاریخی اؤزل آد] قارا توْپراق؛ آلتای داستانلاریندا بیر بگ آدی[۷].

یئرقازان..yerqazan [صفت] یئر سؤکن آراج ویا کیمسه.

یئرقوُردو..yerqurdu [آد] یومشاق توپراقلاردا و چیمن لیکلرده یاشایان و یئری دلیک دلیک ائده‌رک بیتگیلره هاوا و سو یئتیرمه سی اؤچون یارارلی بیر حئیوان (فا: کاترپیلار). caterpillar

یئرکَدیک..yerkədik [اؤزل آد] اسماعیللی'دا داغ آدی(۲۳۱۸)[۲۴۰].

یئرکؤکو..yerkökü [آد، بیتگی] ساری قیرمیزی رنگلی، اوُزون مخروط بیچیملی‌میوه‌لی، یئمه‌لی، تره‌وز بیربیتگی، کئشیر (فا: هویج). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرکؤکوپیلوْوو..yerköküpilovu [آد] لوبیا پیلوو کیمی اولاراق لوبیا عوضینه یئر کؤکوندن استفاده اولونور.

یئرکؤکوخوروشتو..yerköküxuruştu [آد] دوغراق یئرکؤکونو قیزاردیب اونا ات، رُب و قورا آرتیراراق حاضرلانان بیر نوع خوروشت (فا: خورشت هویج).

یئرکؤکودولماسی..yerköküdolması [آد] آزجا پیشمیش یئرکؤکونون ایچینی بوشالداراق و اونا قیمه ات سوغان و لپه یا دویو دولدوراراق و پیشیره‌رک حاضرلانان بیر یئمک.

یئرکؤکومُربّاسی..yerkökümorabbası [آد] بو میوه‌نی قایناداراق، شکر، آیری شئیلر قاتاراق دوزه‌لن بیرنوع مربّا.

یئرکلمی..yerkələmi [آد، بیتگی] کؤکو شلغم کیمی‌شیشگین کلم-نوعو(فا: کلم)

یئرگئشنیزی..yer geşnizi [آد، بیتگی] بیر نوْع زهرلی یابانی بیتگی.

یئرگؤبه‌لگی..yer göbələyi [باخ] دونْبالان.

یئرگؤی آغلاماق..yergöy ağlamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ اؤزوجو اوْلای حاققیندا.

یئرگؤی..yergöy [آد] دؤنیا، کاینات، ائورن.

یئرگؤیه سیغماماق..yergöyə sığmamaq [تاثیرسیز ائیلم] چوْخ سئوینمک.

یئرگوّچ..yergüc [اؤزل آد] خاچماز'دا کند آدی[۲۴۰].

یئرگی..yergi [آد، باخ: یئرمک] بیرینین ویا بیر شئیین کؤتولویونو بیلدیرن یازی ویا سؤیله‌نیش (فا: هجویه، هجو).

یئرگیچی..yergiçi [صفت] یئرگی سؤیله‌ین (فا: هجو کننده).

یئرگیچی‌لیک..yergiçilik [آد] یئرگی سؤیله‌مه (فا: هجویه).

یئرگی‌له ییجی..yergiləyici [آد] یئرگی اؤزللیگی اوْلان.

یئرگیله‌سی..yergiləsi [آد، بیتگی] قوُش اؤزومو (فا: گیاهیست). arachis

یئرگی‌له‌مک..yergiləmək [آد] یئرگی یازماق.

یئرگین..yergin [اؤزل آد] محزوُن، حوْزونلو، بوْینو بوّکوک[۷].

یئرل..yerəl [آد] بلیرلی بیر یئرله ایلگی‌لی اوْلان، محلی، موضعی local

یئرل‌سئچیملر..yerəl seçimlər [آد] محلی سئچیملر (فا: انتخابات محلی).

یئرلشدیرمک..yerləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئرلشمه سینی ساغلاماق، یئربه یئر ائتمک (فا: گنجاندن). to insert، to put

یئرلشدیریلمک..yerləşdirilmək [بلسیز ائیلم] یئر به یئر ائدیلمک.

یئرلشگه..yerləşgə [آد] کمپ.

یئرلشمک..yerləşmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره ایییجه اوْتورماق، اسکان تاپماق، بیر یئرین یئرلی وضعینه گلمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرلشمه..yerləşmə [آد] اسکان تاپما (فا: سکنی). abode

یئرل‌لشدیرمک..yerəlləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئرل حالاگتیرمک، یؤره‌سل لشدیرمک.

یئرل‌لشمک..yerəlləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئرل‌حالا گلمک، محلی اؤزللیگی تاپماق.

یئرل‌له‌مک..yerəlləmək [تاثیرلی ائیلم] یئرل‌حالا گتیرمک. localization

یئرلم..yerləm [آد] باخ: مُختصّات (فا: موضع). place

یئرلم‌لشمک..yerləmləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئرلم حالینا گلمک.

یئرله‌بیر ائتمک..yerlə bir etmək [تاثیرلی ائیلم] داغیتماق.

یئرله‌بیر اوْلماق..yerlə bir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئره تؤکولمک، داغیلماق.

یئرله‌شن..yerləşən [صفت] مُستقر اولان (فا: مستقر). settled

یئرله‌شیک..yerləşik [صفت] ۱-بیر یئره ایییجه یئرلشمیش، اوْتورموش (فا: مسکون). habitable ۲-بیر یئرین یئرلی حالینا گلمیش اوْلان، بیر یئرده قالماغینی سوره جک اوْلان.

یئرله‌شیک‌لیک..yerləşiklik [آد] یئرله شیک اولما اؤزل‌لیگی.

یئرله‌شیلمک..yerləşilmək [بلسیز ائیلم] یئرلشمک ایشی گؤرولمک.

یئرله‌شیم..yerləşim [آد] یئرلشمه ایشی (فا: اسکان). settlement

یئرله‌شیم آلانی..yerləşim alanı [آد] یئرله شیم یئری، سئچیلن بؤلگه و یئر.

یئرله‌شیمجی..yerləşimci [صفت] اسکان تاپان (فا: مقیم). resident

یئرله‌مک..yerləmək [تاثیرلی ائیلم] یئرلشدیرمک (فا: جاکردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرلی..yerli [صفت] ۱-بیر یئرده دوغوب بؤیوموش و یئرلشمیش، بیر یئرین اهالی‌سی، بللی بیر بؤلگه‌ده یئتیشن (فا: بومی). native ۲-یورد ایچینده دوزه‌لن هر شئی.

یئرلی‌رقص..yerli rəqs [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلریندن بیریدیر، زاگاتالادا، گاخ، بالاکن رایونلاریندا ان گئنیش یاییلمیش رقصدیر. قایتاغی ریتمینده دیر. اونون مئلودییاسی بیر نئچه حیصه دن عیبارتدیر[۲۴۵].

یئرل‌یؤنه‌تیم..yerəl yönətim [آد] یئرل خالق‌ین یؤنَتدیکلری ایشلر و یوللار.

یئرلی‌اوْرون..yerli ürün [آد] بیر اوْلکه و یئرده اوْره‌تیلن مال و اوْرون.

یئرل‌یایین..yerli yayın [آد] یئرل رادیو ویا تلویزیون یایینی.

یئرلی‌چی..yerliçi [آد] یئرلی اهالی‌نی اؤزگه‌لره‌نسبت ساوونان.

یئرلی‌چی‌لیک..yerliçilik [آد] اؤز یئرلی‌سینی ساوونما گؤروشو.

یئرلیک..yerlik [آد] بیر گؤرونتونون اوْتوراجاق یئری، اوْتوروش (فا: زمینه). field، back ground

یئرلیک‌حال..yerlik hal [آد، دیل‌ب] باخ: باش‌سؤز، مفعول فیه. locative

یئرلی‌لر..yerlilər [آد] یئرلی اهالی (فا: اهالی). inhabitants

یئرلی‌لشدیرمک..yerliləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئرلی شرایطه اویقون‌لاشدیرماق.

یئرلی‌لشدیریلمک..yerlilşədirilmək [بلسیز ائیلم] یئرلی ائدیلمک.

یئرلی‌لیک..yerlilik [آد] یئرلی اوْلما، بیر یئره باغیم‌لی‌لیق.

یئرلی‌یئرسیز..yerli yersiz [صفت] ۱-یاخشی پیسی بیر یئرده، هامی‌لیقلا. ۲-(ظ) اویقون سوز و دوزَنسیز بیر بیچیمده.

یئرلی‌یئرینده..yerli yerində [ظرف] اولدوغو یئرده، اؤز یئرینده، دوزَنلی یئرده اوْتورموش اوْلموش "هرکس یئرلی یئرینده اوْتورسون".

یئرلی‌یاتاقلی..yerli yataqli [ظرف] گئنیش وآیرینتی‌لی، چوخ بؤیوک، هامی.

یئرمالی..yermali [صفت] یئرلی اوْرونو.

یئرمانتاری..yermantarı [باخ] دوْنبالان.

یئرمک..yermək [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین کؤتولویون سؤیله‌مک، هجو ائتمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، یارماق سؤزوندن آلینمادیر}.

یئرمومو..yermumu [یئرب] دوْغال پارافین، هیدروکربن‌لاردان دوزه‌لن بیر نوع موم.

یئرمه‌جی..yerməci [آد] یئرمه وپیسله‌مه خویو اوْلان.

یئرهؤرومجگی..yerhörümcəyi [آد، دیرگی] توپراق اوْزه ینه آغینی دؤشه ین ایری بیر نوع هؤرومجک mygale avicularia

یئره‌آتماق (توُللاماق)..yerə atmaq (tullamaq) [تاثیرلی ائیلم] ایشیگه آتماق.

یئره‌باتاسان (باتسین)..yerə batasan (batsın) [اوْنلم] قارغیش افاده سی.

یئره‌باتماق..yerə batmaq [تاثیرسیز ائیلم] آدی سوُراغی قالماماق.

یئره‌باخان..yerə baxan [آد، ص] ظاهراً ساکت ودینمز وایچینده فتنه‌لی و حئیله‌لی اولان آدام "سوُیون لام آخانی، آدامین یئره‌باخانی".

یئره‌سالماق..yerə salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئره تؤکوب اندرمک. ۲-سؤزونو یئره سالماق، سؤزونه باخماماق.

یئره‌سریلمک..yerə sərilmək [تاثیرسیز ائیلم] ییخیلماق، یئرده اوزانیب قالماق.

یئره‌سوْخماق..yerə soxmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُتاندیرماق "یئنه اوْ مجلسده دوْشمن ایچینده بیزی یئره سوخدو".

یئره‌گیرمک..yerə girmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چوخ اوتانیب سیخلماق "اوتانیب یئره‌گیردی". ۲-یئره باتماق.

یئره‌ووُرماق..yerə vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مغلوب‌ائتمک، یئنمک، هئچه چیخارماق، پوُچا چیخارماق. ۲-یئره آتماق(فا: افکندن). to throw

یئریئر..yeryer [ظرف] مختلف یئرلرده، آددا بوُددا، بیر چوخ یئرده.

یئریئمیش..yeryemiş [آد] بوستان میوه‌لری، خشکه بار.

یئریاپالاغی..yeryapalağı [صفت] بوْیجا قیسا و گوْده آدام حاققیندا.

یئریاتاغی..yeryatağı [آد] یئره سریلن یاتاق.

یئریاغی..yeryağı [آد] نفت، پئتروْل، قارا قیْزیل.

یئریتدیرمک..yeritdirmək [ائتدیرگن ائیلم] یئریمه‌سینه کؤمک ائتمک.

یئریتمک..yeritmək [ائتدیرگن ائیلم] یئریمه سینه سبب اوْلماق.

یئری‌دئییل..yeri deyil [باغلاییجی سؤز] دوْز دئییل " بوسؤزلرین یئری دئییل ".

یئری‌دوشدوکجه..yeri düşdükcə [ظرف] موقع سینده (فا: بموقع). timely

یئری‌دوْشنده (گلنده)..yeri düşəndə (gələndə) [ظرف] مقامی چاتدیقدا.

یئریدیلمک..yeridilmək [بلسیز ائیلم] یئریتمک ایشی گؤرولمک.

یئریش..yeriş [آد] ۱-یئریمک طرزی. ۲-یوْرویوش، آخین.

یئریش ائتمک..yeriş etmək [تاثیرسیز ائیلم] آخین ائتمک، هجوم ائتمک.

یئریشلی..yerişli [صفت] بنزر " جئیران یئریشلی ".

یئریشین آزدیرماق..yerişin azdırmaq [تاثیرلی ائیلم] (آت و...) قوْدورماق.

یئریک..yerik [آد] بوْیلو قادین‌لاردا آغیز دادی‌نین آزماسی حالی (تاماه آنلامیندا) (فا: ویار). pica {یئریک‌له‌مک ایشی خوش بیر ایش اولمادیغی اوچون (بیر نوْع یوْنگول خسته‌لیک کیمی اوْلاراق) یئرمک سؤزوندن آلینماغی مُناسب گؤرونور و یئریمک فعل ایله ایلگی‌سی یوخدور}.

یئریکله‌مک..yerikləmək [تاثیرسیز ائیلم] بوْیلو قادین‌لارین آغیز دادی آزماسی سونوجو بعضی یئمک‌لره احتیاج دویماق و اوْنو ایسته‌مک.

یئری‌گؤرونمک..yeri görünmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین یئرینی بوش گؤرمک.

یئری‌گلدیکجه..yeri gəldikcə [ظرف] مُناسب گؤرولورکن (فا: بالاقتضا). as occasion

یئری‌گلمیشکن..yeri gəlmişkən [ظرف] مقامی گلمیشکن.

یئریلمک..yerilmək [بلسیز ائیلم] یئرمک ایشی گؤرولمک.

یئریمک..yerimək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-آددیملاماق، حرکت ائتمک، یوْرومک ۲-بیرشئیین ایچینه باتماق {گؤک ‹یورومُاق›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوْگورمک›، سن ‹یوْرمک›}.

یئرین‌تکین ده..yerin təkində [ظرف] یئرین دیبینده.

یئریندن ائله‌مک..yerindən eləmək [تاثیرسیز ائیلم] آوارا قویماق.

یئریندن اوْلماق..yerindən olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اؤزونو ایتیرمک و یا حرکته گئچمک مفهوموندادیر" خانیم قیز بو سؤزلرله یئرینده اوْلدو".

یئریندن اوْیناتماق..yerindən oynatmaq [تاثیرلی ائیلم] لاخلاتماق.

یئریندن ترپتمک..yerindən tərpətmək [تاثیرلی ائیلم] حرکت وئرمک.

یئریندن دلی کیمی قالخماق..yerindən dəli kimi qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] هؤل ایله قالخماق.

یئریندن قیمیلدانماماق..yerindən qımıldanmamaq [تاثیرسیز ائیلم] ترپنمه‌مک، سسی چیخماماق.

یئرین‌دوْلانما حرکتی..yerin dolanma hərəkəti [تاثیرسیز ائیلم] یئر کوره سینین انتقالی حرکتی (فا: حرکت انتقالی زمین). the earth's movement

یئرینده..yerində [ظرف] زامانیندا، وقتی یئتیردیکده (فا: بجا). oprotune

یئرینده اوْتورتماق..yerində oturtmaq [تاثیرلی ائیلم] حددینی گؤسترمک.

یئرینده اوْلماماق..yerində olmamaq [تاثیرسیز ائیلم] اویقون اوْلماماق.

یئرینده توُرپ اکیلمک..yerində turp əkilmək [تاثیرلی ائیلم] اوُچولوب داغیلماق.

یئرینده‌جه..yerindəcə [ظرف] دایاندیغی یئرده، دوردوغو واوْتوردوغو یئرده.

یئرینده دوْنماق..yerində donmaq [تاثیرسیز ائیلم] دوْ نوب قالماق، حئیرتده قالماق.

یئرینده‌قالماق..yerində qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] اولدوغو یئرده اوْلماق.

یئرینده یئل‌لر اسمک..yerində yellər əsmək [تاثیرسیز ائیلم] نشانی قالماماق و محو اوْلماق. یئرین‌فیرلانما حرکتی: یئر کوره سینین وضعی حرکتی (فا: حرکت وضعی زمین). the earth's rotation

یئرینمک..yerinmək [باخ: یئرمک] تاسف ائتمک، پشیمان اوْلماق.

یئرینه اوْتوران..yerinə oturan [صفت] (فا: جانشین). successor

یئرینه دوْشمک..yerinə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] اویقون اوْلماق.

یئرینه قویماماق..yerinə qoymamaq [تاثیرلی ائیلم] حساب ائتمه‌مک، سایماماق " اوْنو آدام یئرینه قوْیمادیلار: سایمادیلار ".

یئرینه گئچمه..yerinə geçmə [آد] یئرینه‌اوتورما (فا: جایگزین) superseding

یئرینه گلمک..yerinə gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] اؤلن بیر آروادین یئرینه اره گئتمک.

یئرینه یئتیرمک..yerinə yetirmək [تاثیرلی ائیلم] حیاتا گئچیرمک.

یئرینه یئتیرمه..yerinə yetirmə [آد] ایفاء (فا: ایفاء). fulfillment

یئرینی آلان..alan yerini [آد، ص] جانشین (فا: جانشین). successor

یئرینی آلما..alma yerini [آد] جانشین اولما (فا: جانشینی). succession.

یئرینی آلماق..almaq yerini [تاثیرسیز ائیلم] حیاتا کئچمک.

یئرینی توتماق..tutmaq yerini [تاثیرلی ائیلم] عوض ائتمک.

یئرینی دار ائله‌مک..dar eləmək yerini [تاثیرلی ائیلم] چتین لیک تؤرَتمک.

یئرینی گؤسترمک..göstərmək yerini [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئرینی-بیلدیرمک ۲-حدینی گؤسترمک

یئرینی هئچ کسه بیلدیرمه‌مک..yerini heç kəsə bildirməmək [تاثیرلی ائیلم] گیزلتمک.

یئریوُرد..yeryurd [آد] اوْتورولان ویاشانیلان یئر.

یئریووارى..yer yuarı [آد] یئر کوره سی، دؤنیا، یئر، ارض.

یئری یوخدور..yeri yoxdur [فعل] یئرسیزدیر، گرک‌سیزدیر.

یئزنه..yeznə [آد] باجی اری، کوْره کن. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئزه‌مک..yezəmək [تاثیرلی ائیلم، ت] آراماق اوْزه‌ره دوْلاشماق.

یئستیکان..yestikan [اؤزل آد] یازتیکان: خوی دا کند آدی {چؤل تیکانی، اوْتلاق لی و تیکانلی بؤلگه}.

یئسیر..yesir [آد] یئسسیر: باخ: اسیر. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یئسیرلیک..yesirlik [باخ] اسیرلیک.

یئشَرمک..yeşərmək [باخ] یاشارماق.

یئشمک..yeşmək [باخ] یئنجمک.

یئشیک چی..yeşikçi [باخ] یئشیک دؤزلدن.

یئشیک..yeşik [] ۱-بؤیوک تاختا قوتو. ۲-میز چکمه‌جه‌سی {یئذمک فعلی دیواندا بوخجالاماق معناسیندا گله‌رک بو کلمه‌نین کؤکودور، یئذمک› یئذیک› یئشیک؛ بو کلمه روسجایا تورکجه‌دن گئچیبدیر[۶]}.

یئغ..yeğ [باخ] یئی.

یئغرک..yeğrək [باخ] یئی.

یئغَن..yeğən [آد، آنادولو، باخ: یئی] ۱-بیرینین قارداش و باجی‌سی اوشاغی، بیرینه گؤره عمی، عمه، دایی و خالاسینین اوشاغی. ۲-یئی، اوْستون توُتولان، یئی‌لنمیش. ۳-داماد، کوْره کن. ٤-توکلو دیشی دوه و بیر هؤرگوجلو دوه‌نین یاخینلاشماسیندان اله گلن بیردوه تؤرو ۵-اینسان آدی: یئغَناَلپ، یئغَنای، یئغَنبگ، یئغَنبوْغا، یئغَنبؤری، یئغَنر {یئی سؤزوندن: معناجا عایله‌یه ایبی بیریسی گلمکدیر}.

یئغَنچیک..yeğənçik [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارینداآدی گئچن-بیربگ[۷].

یئغَن سیلیگ..yeğən silig [تاریخی اؤزل آد] اوُیغورخاقانلیْغی دؤنَمی، بیر کوْموتان آدی[۷].

یئغنی..yeğni [اؤزل آد] ۱-خفیف ۲-آلچاق کؤنوللو، مُتواضع[۷].

یئغین..yeğin [اؤزل آد] یئهین: ۱-اوْستون ۲-بَرکتلی ۳-گوْجلو، هیْزلی[۷].

یئغین-..-yeğin [اؤزل آد] یئغین سؤزیله‌دوْزه‌لن اینسان آدلاری: یئغینالپ، یئغینبای، یئغینبگ، یئغینتیمورُ، یئغینخان، یئغینَر.

یئغینخان..Yeğinxan [تاریخی اؤزل آد] چین'ده حکومت ائتمیش، تورک خانلاریندان[۷].

یئغینَک..yeğinək [اؤزل آد] ۱-یئغیناق ۲-اوْستون ۳-سلجوُقلولار دؤنَمی و دده قورقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یئک..yek [باخ یئگ] بیر، تک.

یئک..yek [اؤزل آد] یَک:شامانلاردا روح معناسیندا، ، باخ: آینالار[۲۱۱]. بو کلمه دیواندا ‹یاک›یَک شکلینده شئیطان معناسیندا گلیبدیر {محتملا یاًغی کیمی سؤزلرله بیر کؤکدندیر}.

یئکان..yekan [اؤزل آد] مرنده کند آدی {یئگ+ان}.

یئکانلی..yekanlı [اؤزل آد] یئکان‌بؤلگه‌سی‌نین مبارزلریندن[۱۳۱].

یئکتمک..yekətmək [تاثیرلی ائیلم] بؤیوتمک، شیشیرتمک(فا: بزرگ-کردن).

یئکتمه..yekətmə [آد] بؤیوتمه، شیشیرتمه (فا: بزرگ نمایی).

یئکشنبه..yekşənbə [آد] بازار گوْنو.

یئکلمک..yekəlmək [تاثیرسیز ائیلم] یئکه اولماق، بویجا آرتماق (فا: بزرگ‌شدن).

یئکله..yeklə [اؤزل آد] یکله: رزن ده کند آدی.

یئکوْن..yekün [آد] توپلام، توپلاما، بیر نئچه سایی‌نین توپلامی[۱](فا: حاصل‌جمع) {یئگ کلمه سیله ایلگی‌لیدیر}.

یئکوْنلشدیرمک..yekünləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] توپلاماق(فا: جمع زدن).

یئکوْنلشدیریلمک..yekünləşdirilmək [بلسیز ائیلم] توپلانیلماق.

یئکوْنلوک..yekünlük [آد] توْپلانما.

یئکوْن وورُماق..yekün vurmaq [آد] توْپلاماق: جمع‌وورُماق(فا: جمع-بندی کردن).

یئکه..yekə [صفت] ۱-ایری، بؤیوک، حجمجه بؤیوک "یئکه داش، یئکه ائو" (فا: بزرگ). **large, big** ۲-یاشلی، کامالا چاتمیش، یئتیشگین "یئکه قیز، یئکه اوغلان" ۳-گؤی‌توّرک بگی و کوّرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری. ٤-اینسان‌آدی: یئکه‌بای، یئکه‌قوْجا، یئکه-قوُل.

یئکه—..yekə- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ١٦ آد سایماق اوْلار).

یئکه‌باش..Yekəh baş [صفت] ۱-باشی بؤیوک. **with a large head** ۲-بؤیوک رتبه‌لی، اوجا مقاملی.

یئکه‌باشلی..Yekə başli [صفت] باشی بؤیوک ائوجیل حئیوانلارین آدی.

یئکه‌باشلی‌لیق..yekə başlılıq [آد] باشی بؤیوکلوک.

یئکه‌پر..yekəpər [آد، ص، تو+فا] چوخ یئکه (فا: پرجثه). **huge**

یئکه‌دالاق..yekə dalaq [آد] دالاغی شیشمیش، خسته.

یئکه‌راق..yekəraq [صفت] بؤیوک تَهر، بیر قدَر یئکه.

یئکه‌قارین..yekəqarin [آد، ص] قارنی یئکه، چوخ یئین، قارین قوُلو، دوْیماق بیلمه ین (فا: شکم گنده). **pot-belly**

یئکه‌کوّلوّگ..yekə külüg [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یئکه‌لتمک..yekələtmək [تاثیرلی ائیلم] داها یئکه ائتمک، داهادا بؤیوتمک.

یئکه‌لشدیرمک..yekələşdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئکه‌لندیرمک.

یئکه‌لشدیریلمک..yekələşdirilmək [بلسیز ائیلم] یئکه‌لندیریلمک.

یئکه‌لشمک..yekələşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئکه‌لنمک.

یئکه‌لندیرمک..yekələndirmək [تاثیرلی ائیلم] بؤیوتمک، ایری لشدیرمک.

یئکه‌لندیریلمک..yekələndirilmək [بلسیز ائیلم] یئکه ائدیلمک.

یئکه‌لنمک..yekələnmək [تاثیرسیز ائیلم] یئکه اولماق، ایری لشمک.

یئکه‌لیک..yekəlik [آد] یئکه شئیین حالی، ایری‌لیک.

یئکه‌یئردن دانیشماق..yekə yerdən danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشیندان یئکه دانیشماق.

یئکه‌یئکه..yekə yekə [صفت] بؤیوک بؤیوک **big-big**

یئکه‌یوْسوُن..yekə yosun [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور خاقانلیْغی دؤنَمی، کوْموتان آدی[۷].

یئکینمک..yekinmək [تاثیرسیز ائیلم] تلاش‌ائتمک، گوّجون‌توْپلاییب-بیرایش گؤرمک "کوْروْغلو بیر یئکیندی ایکی یئکیندی". {باخ: یئکوّن}.

یئگ..yeg [صفت] یئی **yey**: ایندی‌لیکده بو کلمه‌عینی شکیلده آز ایشله‌نیر ولی هله بعضی سؤزلرده گورؤنور: "بیزدن یئی‌لر: جین پریلر، آلئیبانی، فارسجادا ایشله‌نن سؤیلم ده (از ما بهتران) بوندان آلینمادیر" (فا: یک، خوب). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤک: داها ایبی، اوّستون؛ یئگ سؤزو دده‌قوْرقود کتابیندا گنیش شکیلده‌ایشله‌نیب بوکلمه‌ایله ایگ، ایگید، ایگیتمک / ائیتمک سؤزلری کؤکداش گؤرونور، یئکه (بؤیوک)، یئک‌له‌مک/ یئگ‌له‌مک، یئگین/ یئهین کیمی کلمه‌لره‌ده اشاره ائتمک اولار، محتملا فارسجا یک کلمه سیده بونونلا ایلگی‌لیدیر (یک سؤزو سایی کلمه‌لری ایچینده تحلیلی دیللرده اورتاق کلمه ساییلمیر)}.

یئگان‌محله..yegan məhəllə [اؤزل آد] یگان‌محله:رضوانده ده کند آدی.

یئگانه..yeganə [آد، فا] بیر، بیرجه، تک اوْلان، یالنیز.

یئگرک..yegrək [صفت] داها ایبی، یاخشی راق، یئیرک. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یئگلنمک..yeglənmək [تاثیرسیز ائیلم] یئی‌لنمک: یئی توتولماق.

یئگله‌مک..yegləmək [تاثیرلی ائیلم] یئی‌له‌مک: یئی توتماق، ترجیح ائتمک.

یئگ‌لیک..yeglik [آد] یئی‌لیک:بیر شئیین باشقالاریندان اوستون ساییلماسی، رجحان.

یئل..yel [آد] ۱-کوّلک، هاوانین هیزلی حرکتی (فا: باد). **wind** ۲-روماتیزم آغری‌سینین خالق ایچینده آدی. ۳-معده و باغیرساقلاردا دوزه‌نیلن گاز. ٤-مجازا اَیتی‌لیک، سُرعت، هیز معناسیندا ایشله‌نیر "اوُشاقلار یئل کیمی قاچیردیلار". ۵-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوزَلدیر "ایچینده یئل گزیب یئنگه‌لر اوْنابیر: آدی سانی قالماماق". {سومرجه ‹ییل، زال، لیل›؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یئل›اسینتی، جین؛ سن؛ یئل ویال کلمه لری آراسیندا معنا و شکل‌لحاظیندان کؤکداشلیق واردیر}.

یئل—..yel- [اؤزل آد] یئل سؤزیله دوّزه‌لن بیر نئچه اینسان آدلاری: یئلارسلان، یئلای، یئلبؤری، یئلباتوُ، یئلباتوُر، یئلبارس، یئلبگ، یئلتان، یئلتای، یئلتوُتار، یئلَر، یئلسئو، یئلسای، یئلَسدی، یئلَسَن، یئلَسی، یئلَسین، یئلقارا، یئلوُز، یئلینجه،

یئل—..yel- [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله-نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۳۵ آد سایماق اوْلار).

یئل‌آپاردی..yelapardi [آد، یئرل] ۱-ساج اوستونده پیشیرین نازیک یاغلی یوخا، (یایما). ۲-چوخ یونگول ونازیک اوْلان هر شئی.

یئل آتینا مینمک..yel atına minmək [تاثیرسیز ائیلم] یئهین یئریمک، ایتی گئتمک.

یئل آیاق (لی)..yelayaq(lı) [آد، ص] یئهین یئریین، چوخ ایتی گئدن.

یئل اوْجاق..yel ocaq [اؤزل آد] یاردیملی‌دا کند آدی[۲٤۰].

یئل اؤلچر..yel ölçər [آد] یئل اؤزللیکلرینی اؤلچن آراج (فا: بادسنج). anemometer

یئل اؤلچمه..yel ölçmə [آد] یئل اؤزللیکلرینی اؤلچمه (فا: بادنگاری). anemology

یئل انجیری..yelanciri [آد، بیتگی] بیر انجیر نوْعو[۱].

یئلان سوُتپه..yelansutəpə [اؤزل آد] شامخوْر‌دا داغ آدی[۲٤۰].

یئل اوْدان..yel udan [آد] آتلاردا هاوا اودارق گؤرونن بیر خسته‌لیک.

یئل بئیین..yelbeyin [صفت، آ] باشی بوْش، یونگلول آدام، سفئه.

یئل بئیینجه سینه..yelbeyincəsinə [ظرف] یئل بئیین آداما یاراشان بیر طرزده.

یئل بئیین لیک..yelbeyinlik [آد] باشی بوشلوق، یونگول لوک، سفئه‌لیک.

یئلبای..yelbay [تاریخی اؤزل آد] میْصیر-تؤرک دؤولتینده، بگ و کوْموتان آدی[۷].

یئلبوُغا..yelbuğa [تاریخی اؤزل آد] میْصیر-تؤرکدؤولتینده، سوُریه والیسی[۷].

یئلبه..yelbə [آد، دیرگی] چوْخ ایتی یئریین بالاجا کؤچَری قوُش.

یئلبه کیمی..yelbə kimi [صفت] چوْخ ایتی گئدن "بوُ آت یئلبه کیمی-گئدیر".

یئلبیز..yelbiz [آد، دا] قادین ساچی (فا: گیسوی زن).

یئلبیزلنمک..yelbizlənmək [بلسیز ائیلم] یئلبیزیندن توتولماق، ساچیندان یاپیشیلماق.

یئلبیزله‌مک..yelbizləmək [تاثیرلی ائیلم] یئلبیزیندن توتماق(فا: ازگیسوی کسی گرفتن).

یئلبیس..yelbis [اؤزل آد] آلتایلارین آبوُقاآن تانری سینین قیزی[۲۱۱].

یئل بیلیمی..yelbilimi [آد] یئل اؤزللیکلرینی اینجه‌له ین بیلیم دالی (فا: باد شناسی). anemology

یئلپازا (یئل پازان)..yelpaza (yelpazan) [باخ] یئلپیک.

یئلپازالاماق..yelpazalamaq [تاثیرلی ائیلم] یئل پازا ایله یئل‌له‌مک.

یئلپازالانماق..yelpazalanmaq [بلسیز ائیلم] یئل پازا ایله یئل لنمک.

یئلپاق..yelpaq [آد، دا] ۱-دایاز چای. ۲-ایستی قانلی.

یئلپَزه..yelpəzə [باخ] یئلپازا، یئلپیک.

یئلپه نک..yelpənək [آد، بیتگی] خیار (فا: خیار) {یئل سؤزوندن[٦]}.

یئلپیچ (یئلپینج)..yelpiç (yelpinc) [باخ] یئلپیک.

یئلپیک..yelpik [آد] ۱-یئل ووران، یئلپازا، سرین‌له‌مک اؤچون یئل وورما آلتی (فا: بادبزن). ۲-نفس دارلیغی سببیله وُجودا گلن کؤکس خسته‌لیگی، آسم (فا: آسم). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یئلپیک›: یئل چارپماسی، سن ‹یئلپگوّج، یئلبازه›}.

یئلپیک لتمک..yelpiklətmək [ائتدیرگن ائیلم] یئلپیک‌له سرین لتمک.

یئلپیک لنمک..yelpiklənmək [بلسیز ائیلم] یئلپیک‌له یئل لنمک.

یئلپیک له‌مک..yelpikləmək [تاثیرلی ائیلم] یئلپیک‌له یئل له‌مک.

یئلپیک واری..yelpik vari [صفت] یئلپیک کیمی، یئلپیگه اوْخشار.

یئلپیمک..yelpimək [تاثیرلی ائیلم] یئل وورماق، پئلپیک‌له‌مک (فا: بادزدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئلپیمه..yelpimə [آد] پئلپیک‌له‌مه (فا: باد زنی).

یئل تَک..yeltək [ظ، ص] ۱-ایسته‌ییندەقارارلی‌اوْلمایان (فا: هرجایی). ۲-باخ: یئل کیمی.

یئلتَکین..yeltəkin [تاریخی اؤزل آد] عاباسیلر(معتصم)دؤنَمی‌فَرغانا تورک والی‌سی[۷].

یئلتَنمک..yeltənmək [تاثیرسیز ائیلم] شوْوقاگلمک، هیجانلانماق، هوسلنمک، "تیمور بو ایشه یئلتنسه ده بو ایشی باشارامادی".

یئلته‌مه..yeltəmə [آد] بیر چئشید موسیقی آلتی و چالقی هاواسی. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یئلته نیش..yeltəniş [آد] یئلتنمک ایشی ویا بیچیمی.

یئلَج..yeləc [صفت] یئله‌ین، یئله‌گن، یئلی چوخ اوْلان، هاواسی بول وتمیز اوْلان (فا: باد خیز).

یئل جویزی..yelcəvizi [آد] طبابت ده ایشله‌نن بیر بیتگی میوه سی.

یئل چؤپو..yelçöpü [آد، بیتگی] چیچک‌سیز بیر بیتگی آدی.

یئل چؤکونتولری..yel çöküntüləri [آد] یئل ایله گتیریلیب چؤکن توپراق (فا: رسوبات بادی). eolian

یئلچار..yelçar [آد، دا] پارلاق و یونگول.

یئل چکن..yel çəkən [آد] تیکینتی ده هاوانی انشیگه چکمک اؤچون اولان دلیک ویا بالاجا قورقو (فا: هواکش). vent

یئلچی..yelçi [تاریخی اؤزل آد] یئل کیمی، هیْزلی؛ تیموُرخان دؤنَمی بیر بگ آدی[۷].

یئل خسته‌لیگی..yel xəstəliyi [آد] روماتیزم آغری‌سینین خالق ایچینده آدی.

یئلدا..yelda [باخ] یلدا.

یئل دیرمک..yeldirmək [تاثیرلی ائیلم] قوْشدورماق.

یئل‌دییرمانی..yel dəyirmanı [ظرف] یئل گوج ایله ایشله‌نن دییرمان (فا: آسیاب بادی). windmill

یئل‌سئور..yelsevər [صفت] یئل ایسته‌ین بیتگی ویا دیرگی (فا: باددوست). anemophilous

یئلسالوُ..yelsalu [تاریخی اؤزل آد] یالینچاق‌خان‌ین اوْغلو[۷]. {یئل+سالماق‌دان}.

یئل‌سل..yelsəl [صفت] یئل ایله ایلگی‌لی (فا: بادی). windy

یئل‌سوْمورانلار..yelsomuranlar [آد] قورجوقلاردان بیر تاقیم (فا: بادکشداران). termatoda

یئل‌سوُیو..yelsuyu [آد، یئرلی] یئردن چیخان ایستی مینئرال سولارین خالق آراسیندا آدی.

یئلسه‌مک..yelsəmək [تاثیرسیز ائیلم] هاوا آلاراق پوزولماق، بایاتلاماق.

یئلَسَی..yeləsəy [تاریخی اؤزل آد] یئل+اَسینتی‌سی؛ قیْرقیز اوْیماق بگ‌لریندن[۷].

یئلغین..yelğin [اؤزل آد] یئل آلان یئر، روزگارلی یئر[۷].

یئلفان..yelfan [اؤزل آد] یلفان:همدان دا کند آدی.

یئلقوْتلوغ..yelqutluğ [اؤزل آد] اینسان آدی، یئل+قوُتلوغ[۷].

یئل‌قوْوان..yelqovan [آد، بیتگی] ۱-توْخومو کؤلک واسطه سیله اوُزاقلارا آپاریلان بیر بیتگی نوعو، سوْپوروم[۱]. ۲-فکرینده و ایشینده ثابت قدم اوْلمایان آدام. ۳-یئلین یؤن و جهتین گؤسترمک اوْچون دیک بیر دیره‌گه ووُرولان یاستی و یوْنگون لوحه (فا: بادنما). cock weather ٤-ساعاتین‌دقیقه‌لرین گؤستَرن قوْلجوق(عقربه) (فا: عقربه دقیقه شمار). minute hand

یئل‌قوْوان‌قوُشو..yelqovan quşu [آد، دیرگی] پرده آیاقلی‌لاردان توتقون رنگلی و قارنی آغ وقارا بنک‌لی اوْلان بیردنیز قوشو puffinus

یئل‌قوْوان‌گیللر..yelqovangillər [آد، دیرگی] یئل قوْوان قوشو کیمی قوشلار سوْیو.

یئل‌قیران..yelqıran [صفت] یئل کسن.

یئلک..yelək [آد] ۱-جیلیققا؛ جاکئت آلتیندا گئییلن قولسوز پالتار(فا: جلیقه). ۲-تئلک، قوش قانادینین بؤیوک توکو (فا: پر). ۳-اوخون یای کیریشینه تاخیلان بؤلومونده کی دنگه تئلگی ٤-یئل کیمی، هیْزلی {سن ‹بیلاک› نازیک اؤست گئییم، اوْخ، قوش تئله‌یی؛ بو کلمه یئل کلمه سیله ایلگیلی اولاراق یونگوللوک مفهوموندادیر}.

یئلگؤک..yelgök [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارین‌دا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یئل‌کسن..yelkəsən [صفت] یئل قاباغینی آلان آغاج ویا آیری نسنه‌دن دوزَلمیش دووار، قاییق‌لاردا یئل تاثیرینی آزالتماق اوْچون قاباغینا قویولان آیرودینامیک شکلینده شئی، یئل‌لیک.

یئلک‌سیز..yeləksiz [صفت] یئلگی اوْلمایان، جیلیققاسیز.

یئلک‌لنمک..yelklənmək [تاثیرسیز ائیلم] یئلک و تئلک‌لی اوْلماق، قاناد آچماق.

یئلک‌له‌مک..yeləkləmək [تاثیرلی ائیلم] اوخ‌قویروغونا توْک‌وتئلک-تاخماق.

یئلکلوْ..yeklü [اؤزل آد] یئکه‌لو، یئی‌لو: شاهسون ائلی بوْیلاریندان[۳]. [۱۰۸].

یئلکن..yelkən [آد] گمی و قاییق‌لاردا یئل گوجوندن یارارلانماق اوْچون پارچا و دیرکدن دوزه‌لن بیر آلت (فا: بادبان کشتی). Asail {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئلکن‌آچماق..yelkən açmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْلا دوْشمک (گمی وقاییق).

یئلکن‌بئزی..yelkən bezi [آد] یئلکن دوزَلتمه‌یه یارایان یئر وپارچا.

یئلکن‌بالیغی..yelkən balığı [آد، دیرگی] اطلس اوْقیانوسوندا ایستی بؤلگه‌لرده یاشایان بیرینجی‌سیرت اوْزگجی یئلکن کیمی اوْلان بیر بالیق (فا: نوعی ماهی).

یئلکن‌چکمک..yelkən çəkmək [باخ] یئلکن آچماق.

یئلکنچی..yelkənçi [صفت] یئلکن دوزَلدن کیمسه.

یئلکنچی‌لیک..yelkənçilik [آد] یئلکن دوزَلتمه ایشی.

یئلکن‌سیز..yelkənsiz [صفت] یئلکنی اوْلمایان.

یئلکن‌قالدیرماق..yelkən qaldırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْلا دوْشمک (گمی وقاییق).

یئلکن‌گمی‌سی..yelkən gəmisi [آد] یئلکن‌له‌حرکت‌ائدن گمی، یئلکن‌لی گمی.

یئلکن‌لنمک..yelkənlənmək [تاثیرسیز ائیلم] یئلکن ووُرولماق.

یئلکن‌له‌مک..yelkənləmək [تاثیرسیز ائیلم] یئلکنی آچیب یولا چیخماق.

یئلکن‌لی..yelkənli [صفت] یئلکنی اولان، یئلکن‌له حرکت ائتدیریلن.

یئلکن‌لیک..yelkənlik [آد] یئلکن اوچون الوئریشلی.

یئلکنی سویا سالماق (وئرمک)..yelkəni suya salmaq (vermək) [تاثیرلی ائیلم] تسلیم اوْلماق.

یئلکن‌یاریشی..yelkən yarışı [آد] یئلکن‌لی گمی‌لر آراسیندا دوْزه‌لن یاریشما.

یئلکیم..yelkim [اؤزل آد] هاواسی گؤزل یئر[۷].

یئل کیمی..yelkimi [صفت] یئل تک هیزلی و یئهین.

یئل کیمی گزمک..yelkimi gəzmək [تاثیرسیز ائیلم] بوش بوش گزمک.

یئلگه..yelgə [آد] ۱-یئلبیز، قادین ساچی(فا: گیسو)۲-آت یالی(فا: یال).

یئل لتمک..yellətmək [ائتدیرگن ائیلم] یئل لندیرمک.

یئل لَنتی..yellənti [آد] یوّنگول یئل، اسینتی، یاواش اسن هاوا، یئل لنمه.

یئل لنجک..yelləncək [آد] سالینجاق، اوُچونجاق، کوُف گئتمه قورغوسو، ایکی آغاج ویا اوجا یئردن سالالاناراق کوُف گئتمه آلتی، کوُف (فا: وسیله تاب بازی).

یئل لنجک لی..yelləncəkli [صفت] یئل لنجه یی اوْلان.

یئل لندیرمک..yellndirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-ترپتمک، دالغالاندیرماق. ۲-بیرینی بیر ایشه قیزیشدیرماق، تحریک ائتمک. ۳-شیشیرتمک.

یئل لندیریلمک..yelləndirilmək [بلسیز ائیلم] یئل لندیرمک ایشی گؤرولمک.

یئل لنمک..yellənmək [بل] ۱-یئل ایله دولدورولماق، یئل وورولماق ۲-(س) یئل ایله دولماق "قارنی یئللنمک". ۳-اؤزونو یئلپیک له یئل له‌مک. ۳-بوْش بوْش گزمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئللوُز..yelluz [آد] اخلاق‌سیز، یوّنگلول (قادین و آغا اوچون).

یئل له دیلمک..yellədilmək [بلسیز ائیلم] یئل لتمک.

یئل له مک..yelləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئل وورماق، سرین له‌مک اوّچون یئلپیک و یئلپازا ایله یئل ووُرماق، پوّفله‌مک (فا: دمیدن). to blow ۲-خرمنی ساوورماق، توزونو یئله وئرمک. ۳-بیرینی بیر ایشه قیزیشدیرماق، بیرینی قوُراراق بیر ایشه سالماق. ٤-شیشیرتمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئل له مه..yelləmə [آد] ۱-یئل له‌مک ایشی. ۲-جدی اوْلمایان ایش، "یئللهمه ایش".

یئلله نه یئلله نه..yellənə yellənə [ظرف] ۱-یئلله‌نه‌رک، دالغالاناراق ۲-نازلاناناز‌لانا، ازیله ازیله، ناز وْ غمزه ایله.

یئل له نیب اوُچماق..yellənib uçmaq [تاثیرسیز ائیلم] روُحلانماق، بیریئره گئتمه یه‌جان آتماق.

یئل لی..yelli [صفت] ۱-یئلی چوخ اوْلان، کوّلک‌لی. ۲-(مج)تئز قیزان، هیسلی ۳-یئل خسته‌لیگینه توتولموش" قیچی یئللی".

یئل لیک..yellik [آد] ۱-یئل چوخ اولما. ۲-یئل کسن.

یئلم..yeləm [آد، بیتگی] پیشیک اوْتو، بیرنوع سوُواشان اوْت. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یئلماز..yelmaz [آد، دیرگی] چوخ ایتی گئدن، ساری‌قیرمیزی‌لی، زهرلی‌ایلان.

یئلماناق..yelmanaq [آد، تورکمنجه] اطلس.

یئلمک..yelmək [تاثیرسیز ائیلم] تلَسیک و عجله ایله قاچماق.

یئلمه..yelmə [اؤزل آد] اؤنجو، یوْل گؤسته‌رن، مهماندار[۷].

یئلمیش..yelmiş [اؤزل آد] بؤیوک خاقان گؤیوک'ون قیْزی[۲۰۹].

یئلمیک..yelmik [آد، بیتگی] باخ: یئملیک، یئمه‌لی بیر اوْت آدی.

یئلن..yelən [آد] ۱-قیراق، "پارچانین یئلَنی، قالی یئلنی" (فا: حاشیه هر چیزی). ۲-آرزو، ایستَک، دیلَک. ۳-فیْرتینا.

یئلن سیز..yelənsiz [صفت] یئلنی اوْلمایان، حاشیه‌سیز.

یئلَنقج..yelənqəç [صفت] قابیغی اؤزاؤزونه چاپیلیب سویولان آغاج.

یئللنلی..yelənli [صفت] یئلنی اوْلان، حاشیه‌لی (فا: حاشیه دار).

یئل وئرمک..yel vermək [تاثیرسیز ائیلم] یئل ایله قوروتماق ویا توزونو آلماق.

یئل ووُرماق..yel vurmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیتگی‌لره ویا یئمیش‌لره یئل ووُراراق خاراب لانماق، "بوُ ایل بیتگی‌لری یئل ووُردو".

یئل اَکن..yel əkən [صفت] یوکسک وچئوره‌سی آچیق اوْلان یئر (فا: زمین بلند بادخیز).

یئله لنمک..yelələnmək [تاثیرسیز ائیلم] یَله‌لنمک:ساچ کیمی شئیلر یاواش یاواش دالغالانماق (فا: در باد تکان خوردن).

یئله نک.. yelənək [آد] یَله‌نک: نازیک بیر پارچا نوعو {سن: چپت، چابک؛ باخ: یئل}.

یئله وئرمک..yelə vermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-ساوورماق، محصولو یئله توُتاراق تمیزله‌مک ویا قوُروتماق. ۲-الدن وئرمک، اسراف ائتمک.

یئله ین..yeləyən [آد] یئلَچ، یئل آلان یئر، یئلی چوْخ اوْلان یئر-

یئل یه له ک..yelyəpələk [ظرف] چوخ تلَسیک قاچماق.

یئل یَه رک..yelyəpərək [ظرف] چوخ تلَسیک قاچماق.

یئلیز..yeliz [اؤزل آد] یئلیس:یئل+ ایز؛ یئللی، روزگارلی، هاوالی[۷].

یئلیکَن..yelikən [اؤزل آد] اسماعیللی'دا کند آدی[۲٤۰].

یئلیمسی..yelimsi [اؤزل آد] یئلیمچی:میانادا کندآدی {یئلین+چی}.

یئلین..yelin [آد،باخ:یئل] ۱-اینک‌قویون و جامیش کیمی حئیوانلاردا ممه‌نین سوّت توپلانان بؤلومو، ممه‌لرده سوت وزی‌لری، باخ: قیرمیزی یئلین، قیزیل یئلین (فا: پستان گاو، غده شیری). ۲-یئل آلان یئر.

یئلینجه خان..yelincəxan [تاریخی اؤزل آد] اوْغوزنامه‌ده، بوْغا خان'ین نوه‌سی[۷].

یئلین سالماق..yelin salmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئلینی سوّت له دوْلماق.

یئلینسوْی..yelinsoy [آد، یئر] ممه‌لی حئیوانلاردا یئلین خسته‌لیگی، سوّت وَزی‌لری بؤیویه‌رک عمله گلن بیر خسته‌لیک (فا: نوعی بیماری اعضای شیرده).

یئلینکا..yelinka [آد] آتا باغلانان داشقا و آرابا {یئل سؤزوندن}.

یئلینگه..yelingə [آد] آتا باغلانان داشقا و آرابا {یئل سؤزوندن}.

یئلینگه کمر..yelingə kəmər [اؤزل آد] قزوین ده داغ آدی.

یئلین‌له‌مک..yelinləmək [تاثیرسیز ائیلم] یئلینی سوّت‌له دوْلماق.

یئم..yem [آد] ۱-حئیوانلارا وئریلن ییه‌جک (فا: آذوقه، علوفه). provender ۲-بالیق و قوش کیمی حئیوانلاری آولاماق اوّچون یارارلانان ییجه جک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئم‌توربا‌سی..yem torbası [آد] ایچینه یئم وآرپا تؤکوب حئیوانلارین بوینونا آسیلان توربا.

یئمچی..yemçi [آد] یئم ساتان ویاحئیوانا یئم وئرن کیمسه.

یئمچی‌لیک..yemçilik [آد] یئم یئتیشدیرمه ویا یئم وئرمه ایشی.

یئم‌دوغرایان..yem doğrayan [آد] حئیوانلارا وئریلن یئمی دوْغرایان ماشین.

یئمسک..yemsək [صفت، دا] آخساق.

یئمسیز..yemsiz [صفت، ظ] یئمی اوْلمایان.

یئمسیزلیک..yemsizlik [آد] آج قالما، آج قویما، (حئیوان اوّچون).

یئمک..yemək [آد] ۱-قارنینی دوْیورماق اوچون هر جور ییه‌جک (فا: خوراک). food ۲-(ل) بیر شئیی دیشلریله چئینه ییب اوْدماق (فا: خوردن). to food on ۳-بیرینه آلاجاغینی وئرمه‌مک، بیرینین حقّینی یئمک. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئمک‌آلتی..yemək aləti [آد] یئمک‌دن اؤنجه یئییلن یونگول ایچه جک.

یئمک‌ائوی..yemək evi [آد] رستوران (فا: رستوران). restaurant

یئمک‌اوْداسی..yemək odası [آد] یئمک یئییلن اوْدا، یئمک ائوی، یئمک خانا.

یئمک‌ایچمک..yemək içmək [آد] ۱-یئییله‌جک و ایچیله‌جک شئی‌لر. ۲-یئیب ایچمک.

یئمک‌بوْروسو..yemək borusu [آد] سیندیریم‌بوْروسو(فا: مری). oesophagus

یئمک‌خانا..yemək xana [آد] یئمک یئییلن یئر، آش خانا.

یئمکسیز..yeməksiz [صفت] یئمه‌یی اوْلمایان یئر "یئمک‌سیز پانسیون".

یئمکلی..yeməkli [صفت] یئمک‌وئریلن یئر و توپلانتی "یئمکلی پانسیون".

یئمکلیک..yeməklik [آد، ص] ۱-یئمک اوچون آیریلان، یئمک. ۲-یئیجه جک شئی، یئییب ایچیله جک شئی.

یئملَتمک..yemlətmək [اتّدیرگن ائیلم] یئم وئردیرمک.

یئملندیرمک..yemləndirmək [باخ] یئم‌له‌مک.

یئملندیریلمک..yemləndirilmək [بلسیز ائیلم] یئم وئریلمک.

یئملنمک..yemlənmək [بلسیز ائیلم] یئم وئریلمک.

یئمله ییجی..yemləyici [صفت، آد] یئم وئرن، یئم پایلایان.

یئمله‌مک..yemləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-حئیوانلارا یئم وئرمک (فا: علف دادن). ۲-(مج)بیرینه قاناجاق بیچیمده داورانماق.

یئمله‌مه..yemləmə [آد] یئم وئرمه (فا: تعلیف). putting to grass

یئملی..yemli [صفت] یئمی اوْلان.

یئملیک..yemlik [یئم+لیک] ۱-یئم وئریلن یئر، آخور، یئم توربا‌سی. ۲-بیر بیتگی آدی (فا: شنگ). thagopogon

یئملیک‌سیز..yemliksiz [صفت] یئملیگی اوْلمایان.

یئم‌لیک‌لی..yemlikli [صفت] یئملیگی اوْلان.

یئملیک‌لیک..yemliklik [آد] چوخلو یئملیک بیتن یئر.

یئم‌وئریمی..yem verimi [آد] بیر بللی زامان ایچَریسینده بیر اکینین وئردیگی یاشیل اوْت ویا قورو یئم مقداری.

یئمه..yemə [آد] ۱-یئمک ایشی. ۲-ییه جک، داد، لذّت.

یئمک‌ایچمک..yemək içmək [آد] مُختلف ییه جک و ایچه جک‌لر، بسلَنمه.

یئمه‌لی..yeməli [صفت] ۱-یئمگه یارایان، یئییلن. ۲-سئویملی ویا ایسته‌مه‌لی یئمک ویا هرشئی، خوشا گلن (فا: لذیذ).

یئمه‌مزلیک..yeməməzlik [آد] یئمه گه هوسی و ایسته‌گی اوْلمایان "یئمه مزلیک‌دن قورو چؤپ اوْلوب".

یئمی‌آرتیق دوْشمک..yemi artıq düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قوُدورماق.

یئمیش..yemiş [آد] بیتگی‌لرده توخوملاری داشییان اوْرقان، بوستان‌میوه‌سی، هرجور قورو میوه (فا: میوه) fruit {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئمیشان..yemişan [آد، بی] گوّل‌گیللردن، میوه‌سی بالاجا آلمایا بنزه‌ین و قیرمیزیمتیل قارا، یاپراقلاری قیسا ساپلی، تیکانلی بیر بیتگی (فا: زالزالک). Grataegus {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئمیشان‌لیق..yemişanlıq [آد] چوخلو یئمیشان بیتن یئر.

یئمیش‌جیل..yemişcil [آص] یئمیش‌لرله بسله‌نن.

یئمیشچی..yemişçi [صفت] یئمیش ساتان ویا بئجه رن.

یئمیشلنمک..yemişlənmək [تاثیرسیز ائیلم] آغاجلار مئیوه وئرمک.

یئمیشلی..yemişli [صفت] یئمیشی اوْلان.

یئمیشلی..yemişli [اؤزل آد] اوْزه گیر بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی قرن)[۲۲۵].

یئمیشلیک..yemişlik [آد] یئمیش باخجاسی (فا: بوستان).

یئن..yen [آد] ۱-کؤینک قولو، پالتارین اته یی. ۲-یئنمَک[۷].

یئنال..yenal [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: یئن+ آل[۷] {یئنه‌رک آلان}.

یئنتیموُر..yenteymur [تاریخی اؤزل آد] تیموُر خان، دؤنَمی، سارای ناظرلاریندن[۷].

یئنجمک..yencmək [تاثیرلی ائیلم] ازه‌رک یومشاتماق (فا: له کردن).

یئنجه..yencə [اؤزل آد] شهرکرد دا داغ آدی.

یئنجیلَک..yenciləк [اؤزل آد] خفیف، نارین، اینجه[۷].

یئنجیلمک..yencilmək [بل] ازیلمک، سیخیشماق" پالتار یئنجیلدی" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئندیرتمک..yendirtmək [ائتدیرگن ائیلم] یئندیرمک ایشینی گؤردوْرمک.

یئندیرمک..yendirmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-آشاغی گتیرمک (فا: پیاده کردن). to land ۲-برک وورماق. ۳-قیمتی آزالتماق (فا: تخفیف دادن). to give a discount {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئندیرمه..yendirmə [آد] اوُجوزلاتما (فا: تخفیف). discount

یئندیریش..yendiriş [آد] یئندیرمک ایشی ویا بیچیمی.

یئندیریلمک..yendirilmək [بلسیز ائیلم] یئندیرمک ایشی گؤرولمک.

یئندیریم..yendirim [آد] دیر و فیات دوشورمه، اوجوزلاتما (فا: تخفیف).

یئندیریملی..yendirimli [صفت] دیری دوْشورولموش، اوجوزلانمیش.

یئندیریملیک..yendirimlik [آد] دیری دوشورولموش اولان.

یئنقچ..yenqəç [آد، دیرگی] باخ: یئنگچ.

یئنکند..yenkənd [اا] یئنی کند: توْرکوستاندا بیر شهر آدی {دیوان لغات تورک ده ایشله‌نیبدیر ۲۰۱(۳جوجیلد،۱٤۹)}، بو کلمه گؤسته‌ریرکی یئنی سؤزو آیری کلمه ایله بیلیکده تک کلمه شکلینه گلدییندە بعضا بیغجاملاشیر و یئن ویا یئنگ شکلینده سؤیله‌نیلیر و بو اوْزدن تورکجه ده یئنی سؤزجوقلر دوْزلتمک اوچون یارالی اولابیلیر}.

یئنگ..yeng [باخ] یئنی.

یئنگ‌آوا..yengava [اؤزل آد] میانا و هشتَری ده کند آدی.

یئنگچ..yengəç [آد، دیرگی] یئنقچ: ۱-اکلم باجاقلی‌لاردان قابیق‌لیلار صنف‘یندن، باش و کؤکس قیسمی قیسا و ائنلی، بیرینجی جوْت آیاغی قیسقاج کیمی، دنیزلرین قایالیق دیبلرینده یاشایان، اتی لذتلی اوْنورقاسیز بیر حئیوان (فا: خرچنگ). ۲-فلکی بوُرجلاردا ائکیزلر و آسلان آراسیندا کی بورج(فا: خرچنگ). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ یئنجمک سؤزوندن}.

یئنگچ‌دؤنَنجه‌سی..yengəç dönəncəsi [آد] یازادا گونشین قوزئیدن گوْنئیه دوْغرو دؤنمه سی.

یئنگچ‌گیللر..yengəçgillər [آد، دیرگی] یئنگچه اوْخشار اوْنورقاسیز اکلم باجاقلیلار قُروپو.

یئنگچ‌واری..yengəçvari [ظرف] یئنگچ یئریشی.

یئنگمک..yengmək [تاثیرلی ائیلم] اوستون گلمک و اوُدماق {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر.}.

یئنگه..yengə [آد] ۱-دوْیون و توْیدا گلینه قیلاووزلوق ائدن قادین، گلین بزه‌ین۲-دایی، عمی و قارداش آروادی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یئنغگه›: قارداش‌آروادی؛ سن: گلینی‌دامادا تاپشیران‌قادین؛ باخ: اینجه}.

یئنگه‌پوُلو (یئنگه‌پایی)..yengə pulu (yengə payı) [آد] توْیدا یئنگه یه وئریلن هدیه.

یئنگه‌لیک..yengəlik [آد] یئنگه اولما وضعیتی.

یئنگی..yengi [صفت] ۱-ظفر، اوُتقو، اوُدما و اوْستون گلمه. ۲-یئنی سؤزونون‌آیری گؤرکمی۳-اینسان آدی: یئنگیالپ، یئنگیَر، یئنگیای، یئنگیبای، یئنگیبگ، یئنگیچاچام {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یئنگ›؛ یئنی و یئنمک سؤزونه باغلیدیر، اینگلیزجه yankee سؤز ایله هئچ ایلگی‌سی یوخدور؛ باخ: یان، یانماق}.

یئنگی-..-yengi [اؤزل آد] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ٤۵ آد سایماق اوْلار).

یئنگی‌بالیق..Yengibalıq [اؤزل آد] کاشغرلیجه اوُیغورلارا عاید بیر شهر[۱۲]. {یئنگی‌بایلیْق}.

یئنگیجه..yengicə [اؤزل آد] تک‌ویا ترکیبی‌حالدا یئر آدی اوْلاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۰ آد سایماق اوْلار).

یئنگیچیجی..yengiçici [تاریخی اؤزل آد] یئنگی+چیچی؛ بابوُرخان’ین قیْز نوه سی[۷].

یئنگیش..yengiş [اؤزل آد] اوستون گلن، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

یئنگی‌کند..yengi kənd [اؤزل آد] م۷-۹جوعصرتوْرکوستاندا قوُرولان بیر شهر آدی (ایندیکی آدی جان‌کنت‌دیر)[۱۲].

یئنگی‌یئتیشمیش..yengi yetişmiş [باخ] یئنی یئتمه.

یئنلی..yenli [صفت] یئنلری اوْلان، یئنگلی (فا: سرآستین دار).

یئنمز..yenməz [باخ] یئنیلمز.

یئنمزلیک..yenməzlik [باخ] یئنیلمزلیک.

یئنمک..yenmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مغلوب ائتمک، اوْستون گلمک، آشاغی ائتدیرمک[۲] (فا: غلبه یافتن). ۱-باخ: ائنمک، یوخاریدان آشاغی گلمک[۱](فا: پیاده‌شدن) ۳-یئمک ایشینه قونو اولماق. ویا آشینماق، سورتولب گئتمک[۲]. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹یئنگمک›}.

یئنمه‌لی..yenməli [صفت] یئمه‌سی اوْلان.

یئنن..yenən [صفت] آشاغی یئنن.

یئنوّل..yenül [اؤزل آد] مُتَواضع، آلچاق کؤنوللو[۷].

یئنه..yenə [ظرف] بیر داها، گئنه، تکرار، تازاشدان، یئنی‌دن (فا: ایضاً، دوباره). again {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یانا› سن؛ یان سؤزوندن}.

یئنه‌جک..yenəcək [آد] ۱-پیلله کانین لاپ آشاغی پیله سی. ۲-یئنیش.

یئنه‌لتمک..yenəltmək [ائتدیرگن ائیلم] یئنه‌له‌مک ایشینی گؤردوْرمک.

یئنه‌لنمک..yenələnmək [بلسیز ائیلم] تکرارلانماق، گئنه‌لنمک.

یئنه‌له‌نیش..yenələniş [آد] یئنه‌لنمک ایشی ویا بیچیمی.

یئنه‌له‌ییش..yenələyiş [آد] یئنه‌له‌مک ایشی ویا بیچیمی.

یئنه‌له‌مک..yenələmək [تاثیرلی ائیلم] تکرارلاماق، تکرار ائتمک.

یئنه‌له‌مه..yenələmə [آد] گئنه‌له‌مه، تکرارلاما (فا: تکرار). repoetition

یئنه‌له‌مه‌لی..yenələməli [صفت] تکرارلانمالی.

یئنه‌لی..yenəli [صفت] یئنیدن (فا: تکراری). repetitious

یئنی..yeni [صفت] ۱-تازا. ۲-ایلک دفعه تؤرَنمیش و مئیدانا گلمیش(فا: تازه). new {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یئنغی›؛ باخ: یان}.

یئنی..yeni [اؤزل آد] آذربایجان‘دا بو سؤزله باشلایان نئچه یئر آدی[۲۴۰].

یئنی آی..yeni ay [آد] آیچا (فا: هلال).

یئنی اینسان..yeni insan [آد] چاغداش اینسان، چاغداش آدام.

یئنی ایل..yeni iyl [آد] قاباغیمیزدا اوْلان ایل.

یئنی باخیش..yeni baxış [آد] یئنیدن گؤزدن گئچیرمه (فا: تجدید نظر). revision

یئنی باخیم..yeni baxım [آد] یئنیدن گؤزدن گئچیرمه (فا: تجدید نظر). revision

یئنی باشدان..yeni başdan [ظرف] باشدان باشلایاراق، یئنی‌دن.

یئنی باهار..yenibahar [آد، بیتگی] سازاق گیللردن آمریکانین ایستی بؤلگه لرینده یئتیشن و اوْرونو ادویه اوچون ایشله‌نن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). pimenta officinalis

یئنی تاپینتی‌لار..yeni tapıntılar [ظرف] یئنی کشف لر(فا: اکتشافات. exploration

یئنیجه..yenicə [صفت] ۱-اولدوقجا یئنی (فا: تازه). ۲-یاخین گونلرده.

یئنی‌چئری..yeniçeri [آد] عثمانلی امپراتورو ۲جی محمود دؤنمینده م. ۱۳۶۲جی ایلده اوْرهان قاضی طرفیندن قورولان پیاده عسگرصنفی‌و بو قوشوندا اولان ارلرین‌آدی(فا: ینیچری). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئنی‌چئری اوْجاغی..yeniçeri ocağı [آد] یئنی چری عسگرینین کیچیک‌لیکدن یئتیشدیریلدیگی عسگری قوُرولوش.

یئنی‌چئری‌لیک..yeniçerilik [آد] یئنی چری عسگرلیگی، یئنی چئری ده قوللوق ائتمه، یئنی چری دئوری.

یئنی‌چاغ..yeniçağ [آد] استانبول فتحی (م۱۴۵۳)دن فرانسه انقلابینا قدر اوْلان دؤنم (آوروپالیلارجا).

یئنی‌چی..yeniçi [صفت] یئنی‌لیک یانلی‌سی اوْلان، یئنی قورالی و یاسالاری اؤنه سوْرن و بولاری ساووُنان کیمسه (فا: تجدّد خواه). progressive ،modern (minded)

یئنی‌چی‌لیک..yeniçilik [آد] یئنی شئی‌لر و گؤروشلر ایسته‌مه ایشی (فا: تجدّد خواهی). revival.

یئنی‌داش دئوری..yenidaş devri [آد] داش‌لاردان مُختلف سلاح‌لار و وسیله‌لر دوزلمه گه باشلانان دؤنم (فا: عصر نوسنگی). neolithic

یئنیدن..yenidən [ظرف] بیر داها، چوخ یاخیندا (فا: دوباره). again

یئنیدن‌باخیملاماق..yenidən baxımlamaq [تاثیرلی ائیلم] تجدید نظر ائله‌مک (فا: تجدید نظر کردن). to review

یئنیدن‌دوزلتمک..yenidən düzəltmək [تاثیرلی ائیلم] یئنیدن‌قاییرما (فا: بازیافتن). to recover

یئنی‌دن‌سؤیله‌مه..yenidən söyləmə [آد] تکرارلاما (فا: بازگو). repetition

یئنی‌دن‌قاییرما..yenidən qayırma [آد] تجدید بنا (فا: نوسازی). renovator

یئنی‌دن‌قوُرما..yenidən qurma [آد] تجدید بنا (فا: بازسازی). restoration

یئنیدن‌قیرما..yenidən qırma [آد] قیرینتی recrusher

یئنی‌دونیا..yenidünya [آد] یئنگه دونیا، امریکا قاره سی. ۲- یئنی‌دؤنیا، (آد، بیتگی) گؤل‌گیللردن بیرآغاج، مالتا اریگی (فا: زرد آلوی ژاپنی). **eriobotrya japonica**

یئنی‌دؤنیا آسلانی..yenidünya aslanı [آد، دیرگی] پوما، کدی‌گیللردن، اوزونلوغو ۱۲۰cm، قویروغو ۷۰ cm، سیرتی قهوه رنگی، قارنی آغ، آمریکادا یاشایان بیر ممه‌لی نوعو **feis concolor**

یئنیرجه..yenircə [آد] ۱-گئدیکجه گئنیش‌له‌ین یارا. ۲-(طب) سوموک و دیش توخوسونون خاراب اولماسی وضعیتی.

یئنی ساری..yeni saray [اؤزل آد] آلتون‌اوردو دؤنمی تیکیلن بیر شهر آدی[۲۰۹].

یئنی‌سئی..yenisey [اؤزل آد] سیبیریادا ۳۸۰۰کیلومتر اوزونلوقدا چای اولاراق قوزئی بوز اُقیانوسونا تؤکولور، چایین آشاغی آخارقالاری ایلین۷ آیی بوز حالیندا اولور{یئنی+سئی}.

یئنی‌سئی‌یازیلی‌داشیازیلاری..yenisey yazılı daşyazıları [اؤزل آد] یئنی سئی چای‌نین قیراغیندا آباقان و توّوا (سایان) ایالت‌لرینده ایندیه تک ۵۱ه قدر تورکجه یازیت تاپیلیب، بویازیتلار قیرقیز اوغوز و تورکیش تورکلرینه عایددیر، خطلری اورخون خطلرینه گوره هله اولغونلاشمامیش خط ساییلیر و م۵جی یوزیله عایددیر، حرفلری ۱۵۹ دور و چوخلو تصویری شکیللری واردیر.

یئنیستان..yenistan [اؤزل آد] آستانا دا کند آدی.

یئنیش..yeniş [آد] ۱-آشاغی یئنمه؛ قارشی آنلامی: یوقوش؛ (فا: سراشیبی). ۲-دنیز سولارینین آی یووارى تاثیریله آشاغی گئتمه‌سی (فا: جزر). ۳-(آد) غلبه، غالبیت، اوتقو[۷].

یئنیش‌آشاغی..yenişaşağı [ظرف] اوجا بیر یئرین باشیندان آتگینه دوغرو طرفی "تپه‌نی یئنیش‌آشاغی دؤشمک" (فا: پستی بلندی).

یئنیش‌چیخیش..yenişçıxış [آد] دره تپه‌لی یئر (فا: پستی بلندی).

یئنیش‌قالخیش..yenişqalxış [آد] (فا: جزر و مد). **tide**

یئنیشلی..yenişli [صفت] یئنیشی اولان.

یئنیشلی‌چیخیشلی..yenişəli çıxışlı [صفت] یئنیش چیخیشی اولان، یئنیشی یوخوشو اولان(فا: پستی بلندی).

یئنیشلی‌یوقوشلو..yenişli yoquşlu [صفت] یئنیش چیخیشی اولان، یئنیشی یوخوشو اولان(فا: پستی بلندی).

یئنیشمک..yenişmək [فا] بیربیرینی یئنیک ائتمک ایسته‌مک.

یئنیش‌یوقوش..yenişyoquş [صفت] یئنیش و چیخیشی اولان.

یئنیک..yenik [صفت، ت] ۱-آشینمیش، سورتولوب گئتمیش، ۲- یئندیریلمیش، یئنمیش، دؤشموش، دؤشورولموش[۲] (فا: مغلوب). **recessive**

یئنی‌گنج..yenigənc [آد] یئنی یئتمه، گنجلیک چاغینا تازا یئتیشمیش (فا: نوجوان). **youngster,adolescence**

یئنی‌گؤموش..yenigümüş [آد] پاخیرنیکل وجینقو مئتاللارینین قاریشما سیندان ال گلن گوموش کیمی بیر مئتال.

یئنی‌گؤن..yenigün [آد] یاز بایرامی، ایل بایرامی، گؤنش ایلینین باشلانقیج گؤنو، نوروز بایرامی.

یئنی‌لتمک..yenilətmək [تاثیرلی ائیلم] یئنی‌لیک قازاندیرماق.

یئنی‌لرده..yenilərdə [ظرف] یاخین گئچمیشده.

یئنی‌لشدیرمک..yeniləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] یئنی‌لیک قازاندیرماق.

یئنی‌لشدیریلمک..yeniləşdirilmək [بلسیز ائیلم] یئنی حالا گتیریلمک.

یئنی‌لشمک..yeniləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئنی‌لیک قازانماق.

یئنیلگی..yenilgi [آد] بیرساواش‌ویاریشدا اودوزما، مغلوب‌اولما

یئنیلمز..yenilməz [صفت] یئنیلمه‌ین، اودوزماز، باسیلماز (فا: شکست ناپذیر). **invincible**

یئنیلمزلیک..yenilməzlik [آد] یئنیلمز اولما حالی، باسیلمازلیق.

یئنیلمک..yenilmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-مغلوب اولماق، اودوزماق، باسیلماق{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یانغیلاماق‹}. ۲-(بل) یئمک ایشی گؤرولمک.

یئنیلمیش..yenilmiş [صفت] مغلوب اولموش (فا: مغلوب). **recessive**

یئنی‌لندیرمک..yeniləndirmək [باخ] یئنی لشدیرمک.

یئنی‌لنمک..yenilənmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئنی‌وضعیته گلمک. ۲-(بل) تکرارلانماق.

یئنی‌له‌مک..yeniləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-تازالاماق ۲-بیر ایشی بیر داها گؤرمک (فا: تجدید کردن). **to renew**

یئنی‌له‌مه..yeniləmə [آد] تازالاما، تکرارلاما (فا: تجدید). **renewal**

یئنی‌له‌نه‌بیلمز..yenilənəbilməz [صفت] یئنیلنمز؛ تجدید اولونمایان "نفت یئنی‌له‌نه بیلمز انرژیدیر" (فا: تجدید ناپذیر). **renewal**

یئنی‌له‌نه‌بیلیر..yenilənəbilir [صفت] تجدید اولونابیلر، تجدید اولونان "یئل یئنی‌له‌نه بیلیر انرژیدیر" (فا: تجدید پذیر). **renewal**

یئنیلیش..yeniliş [آد] یئنیلمه، مغلوب اولما.

یئنی‌لیکچی..yenilikçi [باخ] یئنیچی(فا: متجدّد). **modernized**

یئنی‌لیکچی‌لیک..yenilikçilik [باخ] یئنی چیلیک، تجدّد (فا: تجدّد)

یئنی‌لیک..yenilik [آد] تازالیق (فا: تازگی). **freshness**

یئنیمسی..yenimsi [صفت] یئنی کیمی، تازا.

یئنی یئتمه..yeni yetmə [آد] ۱-یئنی گنج (فا: نوجوان). ۲-تازا یئتیشمیش (فا: تازه بدوران رسیده). parvenu

یئنی یئتمه لیک..yeni yetmələk [آد] یئنی یئتمه وضعیتی، ارگن لیک، جوْخ گنج اوْلما وضعیتی.

یئنی یئتمیش..yeniyetmiş [صفت] یئنی یئتمه (فا: نورس). young

یئنی یئنی..yeniyeni [ظرف] یئنی اوْلاراق، بوگونلرده، چوخ یاخین لاردا.

یئوسوُر..yevsur [اؤزل آد] آذربایجان میل دؤزون'ده یئر آدی[۲۴۰].

یئولاخ..yevlax [اؤزل آد] آذربایجان جمهوریتینده رایون و شهر آدی،

یئهمالا..yehmala [اؤزل آد] یئکمالا، یکمالا:ماکی‌داکند آدی {یئگ+ مارا}.

یئهوُ..yehu [اؤزل آد] گؤی‌تورک‌خاقانی، ایشبارا'نین قارداشی[۵۴].

یئهین..yehin [صفت، ظرف] هیزلی، سرعتلی، گوّر، شدّتلی، سریع (فا: تند، سریع‌اُلسیر) fast {باخ: یئگ / یئی؛ یئگ سؤزو ایله ایلگی‌لیدیر و یئگین شکلینده گوجلو و گوّر آنلامینددی}.

یئهین یئهین..yehin yehin [صفت] تئزتئز، هیزلی هیزلی، ایتی ایتی.

یئهین ترن..yehin tərn [آد] هیزلی ترن express train

یئهینجه..yehincə [ظرف] هیزلی اولاراق (فا: سریعا). quickly

یئهین لتمک..yehinlətmək [تاثیرلی ائیلم] هیْز و سرعتی‌نی چوخالتماق.

یئهین لشدیرمک..yehinləşdirmək [تاثیرلی ائیلم] داهاداهیز لاندیرماق.

یئهین لشدیریلمک..yehinləşdirilmək [بلسیز ائیلم] سرعت لندیریلمک.

یئهین لشمک..yehinləşmək [تاثیرسیز ائیلم] یئهین اوْلماق، هیزلی اوْلماق.

یئهین لنمک..yehinlənmək [تاثیرسیز ائیلم] یئهین اوْلماق، هیزلی اوْلماق.

یئهین له‌دیجی..yehinlədici [صفت] تسریع ائدن (فا: تند کن). accelerator

یئهین له‌مک..yehinləmək [تاثیرسیز ائیلم] یئهین اولماق، سرعتی آرتماق.

یئهین لیک..yehinlik [آد] ۱-یئهین اوْلما وضعیتی، گوّرلوک، ایتی لیک، سرعتلی لیک(فا: تندی) rapidity ۲-هیز، سُرعت speed

یئی..yey [صفت] ۱-یئگ، اعلا ۲-سوْیلو، اصیل(فا: عالی).

یئی بوُغا..yey buğa [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یئیتَم..yeytəm [آد] اَسکی، قدیم[۷].

یئیخالاما..yeyxalama [آد] یئیخالاماق ایشی.

یئیخالاماق..yeyxalamaq [تاثیرلی ائیلم] یایخالاماق، سوُیا چکمک (فا: آب کشیدن).

یئیخاماق..yeyxamaq [باخ] یئیخالاماق.

یئیرک..yeyrək [صفت] یئگرَک:داهااییی، داهااوْستون، یئی‌دن-اوْستونلوک درجه‌سی، چوخ‌اییی‌وگؤزل، مقبوُل، قبول گؤرَن (فا: عالی).

یئیگوّ..yeygü [اؤزل آد] ارمغان، بخشیش، احسان[۷].

یئیگی..yeygi [آد] حئیوانلار اوچون قیشا ساخلانیلان یئیه جک، یئم (فا: علوفه).

یئی لنمک..yeylənmək [باخ] یئگ‌لنمک، عالی وضعیته سالینماق.

یئی له‌مک..yeyləmək [باخ] یئگ‌له‌مک، عالی وضعیته سالماق.

یئینی..yeyni [صفت] آغیراوْلمایان، یونگول، خفیف {یئییلیب آزالان}.

یئینی له‌مک..yeyniləmək [تاثیرلی ائیلم] خفیف‌له‌مک.

یئیه..yeyə [آد] قوْوارا، مثال وهرشئی یونماق اوْچون، اوْزه‌ری دیش-دیش پولاد آلت، توْرپو(فا: سوْهان) {باخ: یئییلمک}.

یئیه جک‌سیز..yeyəcəksiz [باخ] ییه جک‌سیز، آزیق سیز.

یئیه جک‌سیزلیک..yeyəcəksizlik [باخ] ییه جک‌سیزلیک، آیق سیزلیق.

یئییب ایچمک..yeyib içmək [تاثیرسیز ائیلم] یئمک و ایچمک‌له مشغول اوْلان.

یئییب یاتان..yeyib yatan [تاثیرسیز ائیلم] بیرایشله‌مشغول‌اوْلمایان، بوش واقت سؤرن.

یئییتمه..yeyitmə [باخ] یئییلمه، توّکه‌نیش، آرادان گئتمه "تنبیل‌لیک یئییتمه آزاری کیمی بیر شئی دیر".

یئییجی..yeyici [صفت] ۱-یئییمجیل ۲-(مج) روشوت آلان (فا: راشی).

یئییجیل..yeyicil [آد] باخ: یئییم جیل.

یئییجی لیک..yeyicilik [آد] یئییجی اوْلما وضعیتی.

یئییش..yeyiş [آد] یئمک ایشی ویا بیچیمی.

یئییلمک..yeyilmək [بل] ۱-یئمک ایشی گؤرولمک، چئینه‌یب اوُدولماق. ۲-(س) یئییلیب چوّرومک، اپریمک، ایشله‌نیب توّکنمک و آرادان گئتمک، سؤرتولوب گئتمک (فا: فرسودن، خورده شدن). to wear {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئییلمه..yeyilmə [آد] یئییلمک ایشی، یئییتی، یئییلیب گئتمه، توّکنمه، سؤرتولوب آرادان گئتمه (فا: فرسوده شدن، خورده شدن).

۲-یئییلمه۲(آد) ان چوْخ اوْز قیسمینه چیخان پیس یارا، دَری ورَمی، قوُرد ائشه‌نه‌یی.

یئییلیم..yeyilim [آد] یئییلمک ایشی، یئییتی.

یئییم..yeyim [آد] یئمک ایشی، باخ: یییم.

یئییمجیل..yeyimcil [صفت] چوخ یئین(فا: پرخور). gluttonous

یئییمجیللیک..yeyimcillik [آد] یئییمجیل اوْلما(فا: پراشتهایی hyperorexia

یئییملی..yeyimli [صفت] ذوق ایله یئین، چوخ یئین.

یئیین..yeyin [باخ] یئهین، غالب، قَوی، اوْستده اوْلان.

یئییتی..yeyinti [آد] ۱-دمیر کیمی شئیلر پاسلاناراق آرادان گئتمه‌سی (فا: خورندگی). corrosion ۲-یئمه‌لی هرشئی، ییمه جک‌لر. ۳-اسراف ائتمه، خالقین مالینی کوْرلاما.

یئییتیلنمک..yeyintilənmək [تاثیرسیز ائیلم] یئییلیب آرادان گئتمک(فا: فرسودن to wear

یئییتیلنمه..yeyintilənmə [آد] یئییلیب آرادان گئتمه (فا: فرسایش).

یئییتیلی..yeyintili [صفت] دادلی، لذتلی.

یبوست..yubusət [آد] دیشقی‌نین برک اولماسی دورومو قاریندا حس ائدیلن اذیت (فا: ~). constipatin med)

یحتَمِل..yəhtəmil [صفت] اولاسی (فا: ممکن). probably

یحیی..yəhya [اآ، عربجه] دیری، جانلی {عربجه حیّ سؤزوندن}.

یحیی..yəhya [اؤزل آد] ضیاآباد و تاروُمدا(~آباد) کند و زنجاندا چای-آدی.

یحیی‌شیدا..yəhya şeyda [یازار] گونش۱۳۰۳ده تبریزده آنادان اولوب، ادبیات ماراقلی سی اولاراق گؤزل شعرلری و غزللری واردیر" ائتمه‌یب بیر لحظه راحت چشم خونباریم منیم. تا دوشوب مندن اوزاق یارِ وفاداریم منیم. "۱۱۷.

یخلقان..yıxıqan [اؤزل آد] یئخیلقان: خوی دا داغ آدی.

یخنی..yəxni [آد، دا] ۱-رُب و قیزاریلمیش سوْغانلا دوزه‌لن ساده بیر ات شوْرباسی. ۲-(دده) قوْوورما.

ید..yəd [آد، عربجه] ال (فا: دست).

یدالله‌خدایی..xudayı yədulla [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

یدءبیضا..yədibeyza [آد، عربجه] اساطیره گؤره حضرت موسی‌نین مُعجزه گؤستَرن الینه اشارت اوْلور، مجازا مَهارت و باجاریق.

یدک..yədək [آد، ص] ۱-بیر شئیی ایشله درکن همان جنسدن سونرالار ایشلَتمک اوْچون ساخلانان شئی، بیر شئیین آیری اؤرنه‌یی، زاپاس (فا: ~). spare ۲-بیر ایش گؤرمک اوْچون بیر نفرین آیریلماسی وضعیتینده یئرینه اوْتورماغا اؤنجه‌دن قارارلانمیش اوْلان کیمسه. ۳-آرابانی چکیب آپارماق اوْچون اوْنو چکن حئیوانین بوینونا باغلانان ایپ، آراج و ماشین‌لاردا وگمی‌لرده اوْلارا قوشولان و چکیلن هرشئی (فا: یدکی). {سن: یدک آتی؛ یئتمک› یئتک› یدک}.

یدک آتی..yədək atı [آد] احتیاط اوْچون یاندا آپاریلان آت.

یدک..yədək [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

یدک‌اوْیونجو..yədk oyuncu [آد، ایدمان] اویونجولاردان بیرینین هر هانسی سببیله اویوندان چیخیب و اوْنون یئرینه اوْینایان اوْیونجو.

یدک‌ایپی..yədək ipii [آد] یدک چکمه ایپی.

یدک‌جیل..yədəkcil [صفت] یدک‌ده گئتمه‌یی‌سئون‌قوشقوحئیوان-حاقّیندا.

یدکچی..yədəkçi [آد] یدک حالیندا اوْلان "یدک یاردیم جی، یدک فوتبالیست، یدک حئیوان، یدک آراج".

یدکچی‌لیک..yədəkçilik [آد] یدک چی‌نین ایشی وگؤرَوی.

یدکده‌قالماق..yədəkdə qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] هامی دان گئری ده قالماق.

یدک‌گمی‌سی..yədək gəmisi [آد] یدک چکمه گمی‌سی.

یدکلشمک..yədəkləşmək [تاثیرسیز ائیلم] قارشی‌لیقلی اوْلاراق یدکلیک ائتمک.

یدکلنمک..yədəklənmək [بلسیز ائیلم] یده‌یه‌آلینماق، یدک‌اوْلاراق-گمی‌یه قوشولماق.

یدکله‌مک..yədəkləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر شئیه یدک حاضرلاماق، یدک اوْلاراق دالی‌سیجا چکمک. ۲-الیندن توُتوب دالیجا آپارماق.

یدکلی..Yədəkli [صفت] یدگی اوْلان، باغلی یدک ده اوْلان.

یدکلیک..yədəklik [آد] یدک اوچون مناسب اوْلان.

یدک‌وئرمک..yədək vermək [تاثیرلی ائیلم] دالی جا چکمک.

یَدَن..yədən [اؤزل آد] یده‌یی اوْلان، یَده‌یینه آلان، تَدبیرلی[۷].

یده‌یه آلماق..yədəyə almaq [تاثیرلی ائیلم] دالیجا چکمک.

یده‌یینه آلماق..yədəyinə almaq [تاثیرلی ائیلم] دالیجا چکمک.

یرَقان..yərəqan [عربجه] ساریلیق‌خسته‌لیگی(فا: یرقان). icterus

یزدان..yəzdan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] یارادان، تانری، آللاه.

یَزَک..yəzək [آد] اوْردونون اؤنده گئدن بؤلومو ، عسگری قیْلاووُز، (فا: ~، طلایه، پیش قراول)[۸۲]. {ایز+ک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ییزک yizək›}.

یزَن..yəzən [اؤزل آد] اردبیل و خیاو(~آوا) و آوج ده کند آدی.

یزید..yəzid [آد، عربجه] اُمَوی حُکومتینین اوّچونجو و امام حسین (ع) ین قتلینه باعث اولان خلیفه.

یزیدی..yəzidi [آد، عربجه] ۱-یزیده عاید اوْلان، یزید کیمی اوْلان. ۲-آزاراق گؤرسه‌نن و ابلیسین گوّجونو اوّستون توتان بیر مذهب (فا: ~).

یسار..yəsar [آد] ۱-سوْل (فا: چپ). left ۲-وارلیلیق، وارلی اولما.

یساقی..yəsaqi [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

یساول باشی..yəsavulbaşı [اؤزل آد] قوچان دا کند آدی.

یسرلو..yəsirlu [اؤزل آد] یئسیرلو: کبودرآهنگ‌ده کند آدی. {یازیرلو ، اوْغوز بوْیلاریندان یازغیر/ و یازیر بوْیونا باغلی کند}.

یَسوُقا..yəsuqa [اؤزل آد] یاسایا باغلی، توُمان خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

یَسوُقان بَگیم..yəsuqan bəyim [اؤزل آد] اینسان آدی، باخ: یاسوُقان+بَگیم[۷].

یَسوُکَن..yəsukən [اؤزل آد] یاسوُقان؛ باهادوُر خان'ین اوْغوللاریندان[۷].

یَسوُکَنباقاتوُر..yəsukənbaqatur [تاریخی اؤزل آد] کاراییتلر دؤولتی بگ‌لریندن[۷].

یَسوُگَی..yəsugəy [تاریخی اؤزل آد] یاساقان، یاساق+ آی؛ چَنگیز خانین توْرونو و قوُبیلای خانین قارداشی[۷].

یَسوُگَی باقاتوُر..yəsugəy baqatur [تاریخی اؤزل آد] چَنگیز خاقان'ین باباسی.

یَسوُنتیموُر..yəsunteymur [اؤزل آد] اسن تیموُر؛ چَنگیزلی خانلاریندان[۷].

یسَوی..yəsəvi [یازار] خوْجا احمد یسوی/ توّرکوستان پیری، توّرک تصوُّف شعری‌نین قوُروجولاریندان م۱۱جی عصرین سونوندا توّرکوستانین سایرام قصبه سینده آنادان اوْلوبدور وسوْنرا یسی شهرینه یئرلشمیش و یسوی طریقتی‌نی قوروبدور، "دیوان حکمت" - یسَوی‌نین معروف کتابیدیر.

یَسی..yəsi [اؤزل آد] م۱۲جی قرن ده احمدیسَوی‌نین توّرکوستاندا تحصیل آلدیغی شهرین آدی(اوْ سایرام'دا دوْغولدو)[۵۴].

یشمی..yəşmi [آد، دا] یاشیل و قیرمیزی رنگ.

یعقوب..yəqub [آد، عربجه] ارکک کهلیک، اوْغلان آدی.

یعقوب‌آباد..yəqubabad [اؤزل آد] کرج، بوُیین زهرا، آبیک (~آباد)؛ باهار (~شاه)، ماکی (~علی کندی) کند آدی.

یعقوب‌اُصولی..yəqub usuli [اؤزل آد] مرندلی چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

یعنی..yəni [باغلاییجی سؤز، عربجه] دئمک، سؤزون قیساسی(فا: ~). namely

یَغَن..yəğən [اؤزل آد] فیل معناسیندا، قاراخانلی بیر پرنس آدی: یغن-تگین.

یقه..yəqə [باخ] یاخا.

یقین..yəqin [ظ، عربجه] اینانج لا، اینامیلا، شک‌سیز، شبهه‌سیز (فا: ~).

یقیناً..yəqinən [ظ، ع] شُبهه‌سیز اولاراق (فا: یقیناً). surely

یقینلو..yəqinlu [اؤزل آد] قئیدار دا کند آدی.

یک‌لنگه..yəklingə [اؤزل آد] یئکه‌لنگه: قوچان و نیشابور دا کند آدی.

یکسان..yəksan [آد، فا، یالنیز دیوان ادبیاتیندا ایشله نیبدیر] ائشیت، دؤز (فا: یکسان).

یلبه..yəlbə [باخ] یلوه.

یلدا..yəlda [آد] ایلین ان اوُزون گئجه‌سی، قیشین ایلک گئجه‌سی (فا: شب یلدا). the longest night of winter {بو کلمه‌نی سُریانی دیلینه باغلاییرلار ولی ان اوزون گئجه اولدوغو اوچون یال سؤزونه باغلی اولمالیدیر، باخ: یال}.

یلدەمک..yəldəmək [تاثیرلی ائیلم، یئل› یل] تلَسیک قاچماق، یئهین قاچماق.

یلدیرمک..yəldirmək [یئل›یل] قاچماغینا سبب اوْلماق، یئلدیرمک.

یلک..yələk [باخ: یئل] یئلک، جیلیقا(فا: جلیقه). waistcoat

یلمک..yəlmək [یئل› یل] قاچماق.

یلوه..yəlvə [آد، دیرگی] فلوریاقوشو chloris chloris {باخ: یئل}.

یله..yələ [آد] ۱-آت یالی، آت بوینوندا اوزون توکلر (فا: یال اسب). ۲-بیر نوع قادین گئییمی (بئل طرفینده دار اولان و شلته تومان اوستوندن گئییلن) (فا: ~) {باخ: یال}.

یله‌لی..yələli [صفت] یله‌سی اوْلان.

یله‌لی‌قوُرد..yələli qurd [آد، دیرگی] سیرتلان.

یَمَک..yəmək [اا، ت] توّرکلردن بیر بؤلوک.

یمَنی..yəməni [آد] بیر نوع توردان دوزلمیش باش اؤرتوگو (فا: نوعی روسری) {یمن اؤلکه‌سی آدیندان}.

یمَنی قوْندارا..yəməni qondara [آد] بیر نوع آلتی اَیری اوستو مخمل ناخیشلی باشماق (فا: نوعی کفش).

یموق..yəmuq [اؤزل آد] مانه‌ده کندآدی {تورک‌بوْیوآدی، یَماک[۱٤۷]}.

یمین..yəmin [آد، عربجه] ۱-ساغ ال(فا: سمت راست). ۲-آند (فا: سوگند).

ینقاق..yənqaq [اؤزل آد] آیدرویش‌ده کندآدی {باخ: یانقاق، یاناق}.

ینگوران..yənguran [اؤزل آد] سوُلدوز دا داغ آدی.

یوْباز..yobaz [صفت] ۱-متعصّب، فاناتیک (فا: متعصّب). ۲-اینجه-لیک سیز و قابا کیمسه {باخ: یاووُز}.

یوْبازجا..yobazca [صفت، ظ] یوْباز بیر وضعیتده وییچیمده.

یوْبازلاشماق..yobazlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوباز وضعیته گلمک.

یوْبازلیق..yobazlıq [آد] یوباز اوْلما وضعیتی.

یوْیْر .. yobır [اؤزل آد] آلتای تؤرکلری توبُا-تیرگئش بوْی لاریندا ندیر[۸۱-۱۵۸].

یوْبود..yobud [باخ] گوْبود.

یوْخ..yox [باغلاییجی سؤز] ۱-بیرشئیین حاضردا ویا عُمومیتله اوْلمادیغینی بیلدیریر، وار اوْلمایان" اوْنون ائوی یوْخ، ائوده هئچ-کس یوْخ" no، not ۲-سوُال و سوْرویا منفی جاواب یئرینده ایشله‌نیر، خیبر "ایشین وارمی؟: یوْخ" (فا: نه). ۳-هئچ و یوْخلوق معناسیندا ایشله‌نیر "یوْخون اؤزو قارادیر". ٤-جُمله ده "علاوه اوْلاراق" معناسیندا ایشله‌نیر"مسأله تک بیزی یوْخ، بوْتون اهالی‌نی ایلگی‌لندیریر". ۵-یوْخدور شکلینده جُمله ده ایشی بیلدیریر "میزین اؤستونده کتاب یوْخدور". ٦-یوْخام شکلینده "سئومیرم، آجیغیم گلیر، خوْشوما گلمیر" معناسی وئریر "من بوُ ایشده یوْخام". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹یوْق›؛ اسکی تورکجه ده ایشله‌نن یوْق (یوْخ)، یوْغ (ماتم) و یوْذماق (سیلمک، محو ائتمک) کلمه‌لرینین آراسیندا کؤکداشلیق اولمالیدیر}.

یوْخ ائتمک..yox etmək [تاثیرلی ائیلم] پوُچا چیخارماق.

یوْخ ائتمه..yox etmə [آد] آرادان آپارما (فا: ازاله). destroyed

یوْخالاتماق..yoxalatmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْخا چیخارتماق، یوخ ائتمک.

یوْخالماق..yoxalmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخ اوْلماق، ایتمک.

یوْخ اوْلما..yox olma [آد] آرادان گئتمه (فا: هلاک). perdition

یوْخ اوْلماق..yox olmaq [تاثیرسیز ائیلم] وارلیغی اورتادان قالخماق.

یوْخ اولماز..yox olmaz [صفت] آرادان گئتمز(فا: زوال‌ناپذیر) destructible

یوْخ اولموش..yox olmuş [صفت] ایتمیش (فا: مفقود) lost.

یوْخ باهاسینا..yox bahasına [ظرف] دیریندن چوخ دوْشوک، آشاغی بیر دیرده.

یوْخجو..yoxcu [آد، فلسفه] یوْخجولوق یانلی‌سی اوْلان، نئهیلیست.

یوْخجولوق..yoxculuq [آد] نئهیلیزم، هرجور گرچک و وارلیغی انکار ائدن بیرگؤروش، هئچ جور سیاست دؤزه‌نی‌نی قبول ائتمه‌یب و هئچ باسقی‌یی بنیمسه‌مه‌ین (فا: نهیلیزم). nihilism

یوْخدور..yoxdur [فعل] وار دئییل معناسیندا ایشله‌نیر "میزین اوْستونده کتاب یوْخدور". (فا: نیست). he (she or it) is not

یوْخسا..yoxsa [اونلم] عجبا؛ بیر شئی و ایشین ترس وضعیتینی دوْشونه‌رک سؤیله‌نن سؤز "یوخسا گئدیبدی" (فا: مگه). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْخسوز..yoxsuz [صفت] یوخسول، یوخ اوْلموش.

یوْخسوزلوق..yoxsuzluq [آد] یوخسوللوق، یوخسوز اوْلماوضعیتی "باخچا دووارلاری یوخدو و بیز بو یوخسوزلوقدان ضرر گؤردوک".

یوْخسول..yoxsul [آد] یوخسوز، فقیر (فا: بی چیز). poor

یوْخسوللار..yoxsullar [آد] فاغیرلار (فا: مساکین). the poor

یوْخسول لاشدیرماق..yoxsullaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوخسول وضعیته گتیرمک.

یوْخسول لاشدیریلماق..yoxsullaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یوخسول ائدیلمک.

یوْخسول لاشماق..yoxsullaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخسول اولماق. to get poor

یوْخسول لانماق..yoxsullanmaq [باخ] یوخسول لاشماق.

یوْخسول لوق..yoxsulluq [آد] ۱-یوخسول اوْلما وضعیتی، فقیرلیک (فا: مسکنت) ۲-وئریم‌سیزلیک، یئترسیزلیک. inmdigence

یوْخسون..yoxsun [یوْخ+سوُن] محروم، عادی، فاقد.

یوْخسون لو..yoxsunlu [صفت] یوخسون بیر وضعیتده.

یوْخسون لوق..yoxsunluq [آد] یوخسول اوْلما وضعیتی، محرومیت.

یوْخلاتماق..yoxlatmaq [ائتیرگن ائیلم] کنترل ائتیرمک.

یوْخلاما..yoxlama [آد] وار یوْخونو آراشدیرما، کونترول ائتمه، سیناما.

یوْخلاماجی..yoxlamacı [آد] کونْترولْجو.

یوْخلاماق..yoxlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر شئیین وارلیغینی آراشدیرماق، بیر ایشین ویا شئیین دؤزگونلوگونو بیلمک ایسته‌مک، کونترول ائتمک (فا: کنترل کردن). to control, to check {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوْقلاماق›: یوکسلمک، چیخماق، کونترول ائتمک؛ بوُکلمه یوْق (یوُخاری ویوکسک) سؤزوندن آلینمادیر}.

یوْخلانماق..yoxlanmaq [بلسیز ائیلم] واریوخو آراشدیریلماق، کنترل ائدیلمک.

یوْخلانیلماق..yoxlanılmaq [بلسیز ائیلم] یوْخلانماق ایشی گؤرولمک.

یوْخلاییجی..yoxlayıcı [آد] یوخلاماجی، کونترولجو، یوْخلایان(فا: کنترلر.

یوْخلاییش..yoxlayış [آد] یوخلاما ایشی، کنترول و تفتیش ائتمه (فا: چک و تست). verification, check up

یوْخلوق..yoxluq [آد] یوخ اوْلما، یوخسوللوق (فا: نیستی). Nonexitence {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْخوش..yoxuş [ظرف] یوکسه‌له‌رک دوام ائدن یول، یئنیش قارشیتی، یوخاری قالخان یؤن، یوقوش (فا: سربالا). ascending {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوْقوش یئر›: یوْکؤش یئر}.

یوْخوش یئنیش..yoxuş yeniş [باخ] یئنیش قالخیش، یئنیش یوخوش.

یوْخوشلولوق..yoxuşluluq [آد] یوخوشو چوخ اوْلان یئر.

یوْخومساماق..yoxumsamaq [تاثیرلی ائیلم] واراوْلان بیر شئیی یوْخ اوْلاراق قبول ائتمک، یوْخساماق (فا: نیست فرض کردن).

یوْخون..yoxun [باخ] یاخین.

یوْد..yod [آد، یونانجا] یُد: بوْز رنگلی، مئتال کیمی پاریلدایان بیر نوْع کریستال مادّه اوْلاراق طبابتده ایشله‌نیر" یارایا یوْد سوْرتمک، دیش خمیرینه یوْد ووُرماق".

یوْر..yor [اؤن اک] "یوْریوخسول، یوْریورقون".

یوْراج..yorac [باخ: یورماق] راپرت (فا: گزارش). report

یوْرت..yort [صفت] آت یئریشی‌نین بیرنوعو.

یوْرتا یوْرتا..yorta yorta [دده، ظ] تلَسیک چاپاراق، قاچاقاچا.

یوْرتاق..yortaq [صفت] یورقا، هروله ائدن {سن، یوْرتماق‌دان}.

یوْرتاولاماق..yortavlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوْرتا یئریش‌له یئریمگه باشالاماق.

یوْرتدوُرماق..yortdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] یورتماغا مجبورائتدیرمک.

یوْرتماق..yortmaq [تاثیرلی ائیلم] سوْره کلی یول یئریمک، یوْرت-گئتمک {یئریمک و یوْرومک فعللرینه باغلیدیر}.

یوْردام..yordam [آد] ۱-چابوق لوق، یاتقین‌لیق، آلیشقان‌لیق، یئتی(فا: مهارت)۲-قیلاووز، یاردیمجی {باخ: یوْرتماق}.

یوْردام‌سیز..yordamsız [صفت] جانسیز، چابوق اوْلمایان.

یوْرداملی..yordamlı [صفت] ۱-باجاریق‌لی ۲-یاراشیق‌لی (فا: برازنده).

یوْردورماق..yordurmaq [تاثیرلی ائیلم] یورماسینی گؤردورمک، یورواملاماسینی ساغلاماق (فا: فس تفسیر کردن).

یوْرغالاتماق..yorğalatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوْرقا حالیندا یئریتمک.

یوْرغالانماق..yorğalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یورغا یئریمک، سرعتله گئتمک.

یوْرغون..yorğun [دا] باخ : یوْرقون.

یوْرغمال..yorğmal [آد] گروگان[۸۲].

یوْرقا..yorqa [آد] یوْرغا:دوْزَنلی‌و منظم آت یئریشی، خوش یول‌گئدن، خوش یئریین(فا: یورقه) {سن؛ یوْروک+قا؛ باخ: یوْرتماق}.

یوْرقالیق..yorqalıq [آد] یوْرغالیق: یوْرقا یئریین آتین حالی.

یوْرقان..yorqan [آد] یاتارکن اوستونه اؤرتولن اؤرتو(فا: لحاف) quilt {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوْغورقان›، هؤرمک سؤزیونه باغلیدیر}.

یوْرقان آغی..yorqan ağı [آد] یوْرقانا گئچیریلن آغ و پارچا.

یوْرقان‌اوْزو..yorqan üzü [آد] یوْرقانی چیرکدن قوْروماق اوْچون اوستونه چکیلن اؤرتو، یوْرقان اوْزونه چکیلن پارچا.

یوْرقان‌ایپلیگی..yorqan ipliyi [آد] یورقان تیکمک اوْچون ایپ وساپ.

یوْرقان‌ایینه سی..yorqan iynəsi [آد] یورقان تیکمه‌یه یارایان ایینه، تبه‌نه.

یوْرقانچا..yorqança [آد] کیچیک یوْرقان، اوشاق یورقانی.

یوْرقانچی..yorqançı [صفت] یورقان و یاسدیق کیمی شئیلر دوْزلدن.

یوْرقان‌چیلیق..yorqançılıq [آد] یورقان دوزلتمه.

یوْرقان‌دؤشک..yorqandöşək [آد] یاتاجاق اوْچون گره کن شئیلر.

یوْرقان‌دؤشکدن دوُرماق (قالخماق)..yorqandöşəkdən durmaq (qalxmaq) [تاثیرسیز ائیلم] ساغالماق، خسته‌لیکدن قوُرتولماق.

یوْرقان‌دؤشگه دوْشمک(یخیلماق)..yorqandöşyə düşmək (yıxılmaq) [تاثیرسیز ائیلم] خسته‌لنمک.

یوْرقان‌سیرییان (تیکن)..yorqan sırıyan (tikən) [آد] یوْرقان تیکیب حاضرلایان.

یوْرقان‌قاوقاسی..yorqan qavqası [آتا سؤزو] بیر فرعی شئیی بهانه ائدیب اصلی آماجا اوُلاشماق حاققیندا دئییلن بیر سؤز.

یوْرقانلی..yorqanlı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

یوْرقانلیق..yorqanlıq [صفت] یورقان اوْچون اوْلان پارچا و اؤز آستار.

یوْرقانی قالین..yorqanı qalın [صفت، دا] یانداشی و طرفداری چوخ اوْلدوغو اوْچون عمل‌لرینین اوْستو آچیلمایان کیمسه.

یوْرقون..yorqun [صفت] یوْرغون:خسته، یورولموش اوْلان، دؤشگون و اوْزگون کیمسه (فا: خسته). tired {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْرقون آباد..yorqun abad [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

یوْرقون‌آرقین..yorqun arqın [ظرف] چوخ یورولموش، گوجو قالمامیش.

یوْرقون‌دوْشمک..yorqun düşmək [تاثیرسیز ائیلم] یورک یورولماق.

یوْرقونلاشماق..yorqunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یورقون دوشمک to get tired

یوْرقونلاماق..yorqunlamaq [باخ] یوْرقونلاشماق.

یوْرقونلوغو چیخماق..yorqunluğu çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] استراحت ائدیب گوْجو اؤزونه قاییتماق.

یوْرقونلوغونو آلماق (چیخارتماق)..yorqunluğunu almaq (çıxartmaq) [تاثیرسیز ائیلم] استراحت ائتمک.

یوْرقونلوق..yorqunluq [آد] یورقون اوْلما وضعیتی (فا: خستگی). fatigue

یوْرقون‌یوْرقون..yorqun yorqun [ظرف] یوْرولموش اوْلاراق، یوْرقون وضعیتده.

یوْرما..yorma [آد] یوْروم (فا: تفسیر). commentary

یوْرماق..yormaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-چالیشدیریب یورقون ائتمک (فا: خسته کردن) to tire ۲-بیر موضوعو آچیقلاماق، بیر آنلام‌وئرمک، یوروملاماق، یوْزماق (فا: تفسیرتعبیر کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیرج

یوْرومجو..yorumcu [آد] یوروملایان کیمسه (فا: مفسّر).

یوْرنوُق..yornuq [اؤزل آد] استراحتگاه، دینلَنمه یئری.

یوْروجو..yorucu [صفت] ۱-یوْرقونلوغا یول آچان (فا: خسته کننده). ۲-یورومجو، یوْروملویان، ائلئشدیرمن (فا: مفسّر) ۳-اؤنجو، یوْل گؤسته‌رن عسگری قیْلاووُز {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: اوستا، قیلاووُز}.

یوْرولماز..yorulmaz [صفت] یوْرولمایان، یورولماق بیلمه ین (فا: خستگی ناپذیر). indefatigable

یوْرولمازلیق..yorulmazlıq [آد] یورولمازآدامین وضعیتی یورولمادان، .

یوْرولماق..yorulmaq [بلسیز ائیلم] ۱-چالیشیب یوْرقون اوْلماق (فا: خسته‌شدن). ۲-آچیق لانماق، یوروملانماق (فا: تعبیرشدن).

یوْرولماقسیزین..yorulmaqsızın [ظرف] دایانمادان، استراحت ائتمه‌دن.

یوْرولوم..yorulum [آد] یوْرولوب آرادان گئتمه (فا: خستگی). fatigue

یوْروم..yorum [آد] یورولاما ایشی، بیر موضوع‌نو چوخ آچیقلاما (فا: تفسیر، تعبیر). explanation

یوْروم بلگه..yorum bəlgə [آد] تعبیرنامه (فا: تعبیرنامه). preparation

یوْرولاماق..yorumlamaq [تاثیرلی ائیلم] آچیق لاماق، تفسیر ائتمک.

یوْرولانماق..yorumlanmaq [بلسیز ائیلم] یوروم لاماق ایشی گؤرولمک.

یوْرولولوق..yorumluluq [آد] یورومجو اوْلما ایشی.

یوْریوخسول..yoryuxsul [آد] یوخسوللار.

یوْز..yoz [صفت] ۱-خام، دوْغادا اوْلدوغوکیمی و ایشلنمه میش "یوْز توپراق" (فا: بکر). ۲-تربیت ائدیلمه میش، قابا (فا: تربیت‌نشده). ۳-سوْیسوز (فا: بی اصل) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹یوْزاماق›}.

یوْزدورما..yozdurma [آد] یوْزدورماق ایشی.

یوْزدورماق..yozdurmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوْرماق ایشینی گؤردورمک، یوْروملاتماق (فا: تفسیرکردن) {یوْرماق سؤزونون دؤنولموش شکلیدیر}.

یوْزلاشدیرماق..yozlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْزلاشماسینا سبب اوْلماق.

یوْزلاشماق..yozlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] سوْیسوز لاشماق، پوزولماق، دوْغاداکی ایبی اؤزللیگینی ایتیرمک (فا: اصلیتش را از دست‌دادن).

یوْزلوق..yozluq [آد] یوْز اوْلما وضعیتی.

یوْزما..yozma [آد] یوْروم (فا: تفسیر). commentary

یوْزماق..yozmaq [تاثیرسیز ائیلم] ساپماق، یانیلماق و یانیلتماق (فا: از مسیر اصلی خارج شدن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹یوْزاماق›: قیسراق قالماق؛ ایندیکی معنادا ساپماق دوغال حالدان چیخماقدیر}. ۲-یوْزماق،(تاثیرلی ائیلم) آچیق لاماق، یوروم لاماق، یوْرماق (فا: تعبیر و تفسیر کردن) {بو کلمه بو معنادا یوْرماق سؤزوندندیر}.

یوْزولماق..yozulmaq [بلسیز ائیلم] آچیق لانیلماق، یوروم لانیلماق.

یوْسما..yosma [آد] بزکلی قادین، گؤزل قادین {باخ: یوْسون}.

یوْسماجا..yosmaca [ظرف] یوْسمایا یاراشیقلی بیچیمده، یوسما کیمی.

یوْسماراق..yosmaraq [صفت] کیچیک آلچاق بوْیلو، بسته بوْیلو.

یوْسماق..yosmaq [تاثیرلی ائیلم] آلداتماق، مفتون ائتمک {باخ: یوْسون}.

یوْسمالیق..yosmalıq [آد] ظریف‌لیک، اینجه‌لیک، ناز.

یوْسون..yosun [آد، دیرگی] چیچک‌سیز بیتگی‌لردن و ان چوخ سو اوْزونده و دییینده یئتیشن بیر بیتگی (فا: خزه، جلبک). alg {سن

‹یوْسون، یوْسک›؛ بو کلمه یوسما کیمی آلددیجی و سو اوزونده یاراشیقلی اولماسی اوچون اوْسوغ سؤزوندن اله گلیب، باخ: یوسون۲}. ۲-یوْسون۲(آد)طرز، اوُسلوب (فا: طرز). {سن؛ دیواندا اوْسوغ سؤزو بومعنایا یاخین گؤرونور ‹بوُ ایش اوْسوغو موُنداغ›: بو ایشین اُصولو بؤیله دیر؛ بو آددان ‹اوْسماقلاماق›؛ اوْسماق فعلی آلداتماق و آلداتاراق قیفیلی آچماق معناسیندادیر، و بوندانda اوْسون› یوْسون (یوْل یؤندم) و اوْسما/ یوْسما (آلداتیجی و گؤزل شئی) سؤزلرینین دوزلمه‌سی آیدینلاشیر٦}.

یوْسوُنبوُقا..yosunbuqa [تاریخی اؤزل آد]قوْچوْ اوُیغورلاری، پرَنسلریندن٧.

یوْسون‌بیلیمی..yosun bilimi [آد] یوسون‌لاری اینجه‌له‌ین بیلیم دالی (فا: جلبک شناسی).

یوْسونجول..Yosuncul [صفت] یوسونلا بسله‌نن حئیوان.

یوْسونلاماق..yosunlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوْسون بیتمک، یوْسون باغلاماق.

یوْسونلانماق..yosunlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوسون اوْلوشماق، یوسونلا بورونمک.

یوْسونلو..yosunlu [صفت] یوسونو اوْلان، یوسونلا قابلانمیش اوْلان.

یوْسون‌واری..yosun varı [صفت] یوْسون کیمی، یوْسونا اوْخشار.

یوْغ..yoğ [آد] اؤلو گؤمولدوکدن‌سوْنرا وئریلن یئمک (فا: ~). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ یوْغ و یوْغورماق بیر گؤکدندلر، چونکو یوْغ یئمه‌یی، بیر سیرا موادین یوْغورماسیندان عمله گلیر}.

یوْغالاماق..yoğalamaq [تاثیرسیز ائیلم]وارلیغی اوْرتادان قالخماق، یوخ اوْلماق {یوْخالاماق سؤزونون دَییشمی اوْلمالیدیر}.

یوْغاناق..yoğanaq [اؤزل آد] ییْغیناق، کوْتله٧.

یوْغچو..yoğçu [اؤزل آد] یوْغچی: یاس توُتان، یاسچی، یوْغ وئرن٧.

یوْغرولتماق..yoğrultmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْغرولماسینا سبب اوْلماق.

یوْغرولماق..yoğrulmaq [بل] یوْغورماق ایشی گؤرولمک" مگر شاه بدنی قیزیلدان باغبان بدنی پالچیق دان یوغرولوبدور؟" (فا: سرشته شدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْغرولموش..yoğrulmuş [آد] یوغرولماق ایشی.

یوْغروم..yoğrum [آد] یوغورماق ایشی.

یوْغورت..yoğurt [آد، ت]قاتیق، سوْتو پیشیریب سوْیوداراق مایا ووروب باسدیریلدیقدان سوْنرا اله گلن آغارتی (فا: ماست). yoghurt {باخ: یوْغورماق}.

یوْغورت‌آشی..yoğurt aşı [آد]قاتیق آشی، معمولی آش اولاراق یوغورت قاتاراق یئییلن بیر نوع آش.

یوْغورت‌اوْتو..yoğurt otu [آد، بیتگی] کؤک بویاگیللردن، سوْت کیمی اؤز سویو اوْلان بیر بیتگی جنسی (فا: شیرپنیر). galium

یوْغورتجوق..yoğurtcuq [آد، بیتگی]بیربیتگی آدی(فا: پنیرجیک)anacomptis

یوْغورتچو..yoğurtçu [اؤزل آد] یوْقورتچو:سراب دا کند آدی.

یوْغورتچو..yoğurtçu [آد] یوغورت دوزَلدن وساتان کیمسه.

یوْغورتچولوق..yoğurtçuluq [آد] یوغورت دوزَلتمه یا ساتما ایشی.

یوْغورتدورماق..yoğurtdurmaq [باخ] یوْغورتماق.

یوْغورتدورولماق..yoğurtdurulmaq [بلسیز ائیلم] یوغورتدورماق ایشی گؤرولمک.

یوْغورت‌شوربا‌سی..yoğurt şorbası [آد] یوغورتلا دوزَلمیش بیر جور یئمک.

یوْغورتلاماق..yoğurtlamaq [تاثیرلی ائیلم] یوغورت قاتماق.

یوْغورتلو..yoğurtlu [صفت] یوغورت قاتیلمیش، یوغورتا بولاشمیش.

یوْغورتما..yoğurtma [آد]مُخمِّر (فا: مخمِّر). fermented

یوْغورتماق..yoğurtmaq [تاثیرلی ائیلم، انتد] یوغورماسینا سبب اوْلماق، یوغورماق ایشینی گؤردورمک.t~to knead

یوْغورماق..yoğurmaq [تاثیرلی ائیلم]قوُرو و توْز کیمی‌شئیلری آخیجی ماده‌یه قاتیب خمیر شکلینه گتیرمک (فا: سرشتن). to mix {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹یوْغورماق› خمیرائیله‌مک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوْغلاماق› یاس یئمه‌یی وئرمک، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوْغ› یاسدا وئریلن یئمک، باخ: یوْغ}.

یوْغوروجو..yoğurucu [صفت] یوْغوران (فا: خمیرگیر). kneader

یوْغوروم..yoğurum [صفت] ۱-یوغرولاجاق قدر اوْلان ۲-یوْغورما ایشی.

یوْغون..yoğun [صفت] ۱-قالین، غلیظ، آغیر(فا: قطور). thick ۲-(مج)آرالیق‌سیز، چوخ سیخی. ۳-دولو، قالین، ایری شیشمان، کؤک٤-قابا، کوْبود. ۵-اینسان‌آدی: یوْغونالپ، یوْغونای، یوْغونبای. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤک؛ یوْغورماق دان}.

یوْغونجا..yoğunca [صفت]چوخ یوغون.

یوْغونلاتماق..yoğunlatmaq [انتدیرگن ائیلم] یوْغون لاماسینا سبب اولماق، کوْبودلاتماق to cause to become fat

یوْغونلاشدیریلماق..yoğunlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] داها یوغون-ائدیلمک.

یوْغونلاشماق..yoğunlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوغون وضعیته گلمک.

یوْغونلاماق..yoğunlamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوغون اوْلماق. to grow fat

یوْغونلانماق..yoğunlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوْغون لاماق، کوْبودلاشماق.

یوْغونلوق..yoğunluq [آد] ۱-بیر جیسمین بیر سانتی مترمکعب کوتله سینین سوُیا گؤره آغیرلیق اوْرانی، غلظت (فا: تکاثف). ۲-کؤکلولوق، شیشمانلیق (فا: چاقی). thickness,

یوْغونلوق اؤلچر..yoğunluq ölçər [آد] غلظت اؤلچر (فا: چگالی سنج). pyknometer

یوْقا..yoqa [باخ] یوُقا.

یوْقوش..yoquş [آد] یوْکوش: ۱-دیکینه و یوُخاری دوْغروچیخان یول.

یوْقوش باشی..yoquş başı [اؤزل آد] یوْکوش‌باشی: هشتَری ده داغ آدی.

یوْکوش..yokuş [آد] یوْقوش:۱-دیکینه و یوُخاری دوْغروچیخان یول.

یوْل..yol [آد] ۱-بیریئردن آیری یئره گئتمک اوْچون گئچیلن یئر، گندیش گلیش یئری " کندین یوْلو" (فا: راه). road ۲-یولجولوق، سفر، مُسافرت" یارین یولا چیخاجاق". ۳-یؤنتم، دوْزن، داورانیش، توتوم، پیچیم، طرز، سیستم، دوزنتی، آماج، مقصد " یاشاماق اوْچون بیر یوْل لازیمدیر، یوْلونا سالماق". ٤-بیرآخیجی ماده‌نین آخیلدیغی یئر و ایز " سوُ یوْلو" (فا: مسیر). coures ٥-کز، دفعه " ایکی یوْل بوُ کتابی اوْخودوم". ٦-اینانج، بیر دوْنیا گؤروشو " دوْز یولدان چیخمایین". ۷-یوْلوندا و یوْلدا شکلینده " اوُغروندا، اوْچون، نامینه" سؤزو کیمی معنا وئریر " وطن یوْلوندا مُبارزه ائله‌مک". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتوْرک داش یازی لاریندا ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یوْل و یال کلمه‌لرینین آراسیندا کؤک بیرلیگی اوْلمالیدیر}.

یوْل..yol [اؤزل آد] اینسان‌آدی: یوْلداشبَگیم، یوْلَر، یوْلسئو، یوْلسای.

یوْل آچان..yol açan [اؤزل آد] ۱-کلئیر ده داغ آدی.۲-اؤندَر، اؤنجو.

یوْل آچماق..yol açmaq [تاثیرسیز ائیلم] یول گؤسترمک.

یوْل آچیقدیر..yolaçıqdır [اؤنلم] بوُیورا بیلرسن، گئده بیلرسن.

یوْل آشیری..yolaşırı [آد] یوْل ویا یوْللارین اؤته سینده اوْلان هرشئی.

یوْل آغزی..yol ağzı [آد] ایکی یولون کسیشدیگی یئر، گیریش نقطه.

یوْل آلماق..yol almaq [تاثیرسیز ائیلم] بیراستقامتده یولا دوْشمک، گئتمه‌یه باشلاماق.

یوْل آیریمی..yol ayrımı [آد] یوللارین بیربیریندن آیریلدیغی یول.

یوْل آییران..yol ayıran [آد] دمیر یوللاریندا دمیر یوللارینی بیربیریندن آییران ویا بیربیرینه‌باغلایان قورغو و بو قورغونو اداره-ائدن.

یوْلا..yola [اؤزل آد] ۱-عرف، عادت، اُصول، اَرکان ۲-مَشعله، قندیل ۳-(تاریخی اؤزل آد) بوُلقار خانلیْغی دؤنَمی، بگ و کوْموتان آدی[۷].

یوْل ائله‌مک..yol eləmək [تاثیرلی ائیلم] بللی یولو چوخ گندیب گلمک.

یوْلاچ..yolaç [اؤزل آد] ۱-یوْل گؤسته‌ریجی، مهماندار، رهبر، اؤندر، اؤنجو.۲-اینسان‌آدی: یوْلاچبگ، یوْلاچبؤری، یوْلاچخانر.

یوْلاچیخماق..yola çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوزاق بیر یولجولوغا چیخماق.

یوْلادوْشمک (دوْزَلمک)..yola düşmək (düzəlmək) [تاثیرسیز ائیلم] گئتمک، حرکت ائتمک.

یوْلار..yolar [آد] افسار، باخ: یوُلار. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلاسالماق..yola salmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-مُشایعت ائتمک. ۲-راضی سالماق.

یوْلاغا..yolağa [آد] باخ:یولاق، گئچی‌یولو، قیسا یوْل.

یوْلاق..yolaq [آد] یوْلاغا: ۱-گئچی‌یولو، زوْلاق، نازیک یول، جیغیر. ۲-قیْسا یوْل، کَسدیرمه یوْل.{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر: چای، سوُ یوْلو؛ باخ: زوْلاق ‹یولاق پارچین› یوْل یوْل اوْلان پارچا}.

یوْلاق..yolaq [اؤزل آد] اوْغوز-قیْنیق بوْیوناعایدیرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

یوْلاقچی..yolaqçı [صفت] ۱-یول اوچون تدارکات حاضرلایان. ۲-یولچو، یولدان گئچن، مُسافر. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یوْلاگئتمه..yola getmə [آد] گئچینمه (فا: مدارا). moderateness

یوْلاگتیرمک..yola gətirmək [تاثیرلی ائیلم] دیله توتاراق راضی ائتمک، هیدایت ائتمک.

یوْلاگلدی..yola gəldi [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

یوْلاگلمک..yola gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] راضی لاشماق، هدایت اولونماق.

یوْلالدی..yolaldı [اؤزل آد] ایلَرله‌ین ۲-تربیه‌لی، گله‌نکلرینه باغلی[۷].

یوْلاوئرمک..yola vermək [تاثیرلی ائیلم] دوْلاندیرماق، اداره ائتمک.

یوْل اوْتو..yol otu [آد، بیتگی] باخ: قیْرخ بوْغوم.

یوْل اوْزونو..yol uzunu [ظرف] یول بویونجا.

یوْل اوّستده..yol üstdə [ظرف] یول آغزیندا.

یوْل اوّستو..yol üstü [آد] یبر یئردن گئچه‌رک، یولدان گئچیرکن.

یوْلای..yolay [آد] ۱-یوْل+آی، یوْلو آیدین ۲-قازاق خانلیغی دؤنَمی، بگ‌لریندن (چار کاترینا'یا عُصیان ایله اوْنلَنمیش بیر توْرک بگی)؛ ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یوْلایاخین..yola yaxın [آد] یوْلا یوْووق: اوْزو یوْلا، سؤزه‌باخان، سؤز ائشیدن.

یوْلایاخین‌لیق..yolayaxınlıq [آد] اوْزو یوْلالیق.

یوْل‌باسانلو..yol basanlu [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدر توْرکلرینه‌باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

یوْل‌باشانلو..yol başanlu [اؤزل آد] بیرتوْرک بوْیو، باخ: سلجوقلولار[۲۰۹]. {باسانلو}.

یوْل‌پوْلو..yolpulu [آد] یوْلدا خرج لنمه‌سی گره کن پوُل.

یوْل‌خرجی..yol xərcı [آد] یوْلدا خرج لنمه‌سی گره کن پوُل.

یوْل‌کئشدی..yol keşdi [اؤزل آد] دیوان دره دا چای آدی.

یوْلباخ..yolbax [اؤزل آد] اینسان آدی؛ یوْلباخان، قوْناق‌سئوَر، مسافرپرور[۷].

یوْل‌بوْیو..yolboyu [ظرف] یولجولوق سوره سی.

یوْلبوُغا..yolbuğa [تاریخی اؤزل آد] بایبارس خان'ین اوْردوباشی-لاریندان[۷].

یوْل‌بیلمز..yolbilməz [صفت] نابلد (فا: نابلد). **unskilled**

یوْل‌بیلن..yol bilən [صفت] گؤرگولو، بیلمن، تدبیرلی، بیلگی‌لی.

یوْل‌بیلیر..yol bilir [صفت] گؤرگولو، بیلمن، تدبیرلی، بیلگی‌لی.

یوْلپان..yolpan [آد، باخ: یوْلماق] باشی کسیلمیش اوت، کوْل.

یوْلتای..yoltay [تاریخی اؤزل آد] ماناس داستانیْندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یوْلجو..yolcu [صفت] یوْلچو:۱-یولا چیخان، گزیجی، یوْل بیلن(فا: مسافر). **passenger** ۲-دیلنچی (فا: متکدّی). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلجوائوی..yolcu evi [آد] مسافرخانا.

یوْلجوگمی‌سی..yolcu gəmisi [آد] ۱-یولجو داشیماق اوْچون‌دنیز داشیتی.

یوْلجولوق..yolculuq [آد] ۱-گزی، گزیجیلیک (فا: سیاحت). **travel** ۲- دیلنچیلیک، (فا: گدایی). **begging**

یوْل‌چکمک..yol çəkmək [تاثیرسیز ائیلم] یول سالماق. ایز بوُراخماق و دؤزَلتمک.

یوْل‌چکن (دوزلدن، سالان)..yol çəkən (düzəldən, salan) [صفت] یول قاییران (فا: راه ساز). **road-builder**

یوْلچوبَگلی..yolçubəyli [اؤزل آد] صابرآباد؛ آوج-فُرقان'دا(❋۷۰) کند آدی[۲۴۰].

یوْلداش..yoldaş [آد] ۱-یوْل آرخاداشی، بیر یوْلدا و ایشده برابر گئدن، دوْست (فا: رفیق). **friend** ۲-(مج) سایقی اوْچون آدلارین اولینده ایشله‌نر" یوْلداش حسنلی". {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلداش‌آباد..yoldaşabad [اؤزل آد] ساوه-نوبران دا کند آدی.

یوْلداش‌جاسینا..yoldaşcasına [صفت] یولداش کیمی، دوست کیمی.

یوْلداش‌جانلی..yoldaşcanlı [صفت] یولداش سئون، یولداش ایسته ین.

یوْلداش‌جانلی‌لیق..yoldaşcanlılıq [آد] یولداش جانلی اوْلما.

یوْلداش‌جیغاز..yoldaşcığaz [صفت] یولداش کیمی.

یوْلداش‌سیز..yoldaşsız [صفت] یولداشی اوْلمایان، دوستو اوْلمایان.

یوْلداشلار..yoldaşlar [آد] اصحاب، دوستلار(فا: اصحاب). **possessors**

یوْلداش‌لاشماق..yoldaşlaşmaq [قا] بیربیریله یولداش اوْلماق.

یوْلداش‌لی..yoldaşlı [صفت] ۱-یولداشی دوستو اوْلان. ۲-(ظ) تک باشینا یوخ یولداشلا بیرلیکده.

یوْلداش‌لیق..yoldaşlıq [آد] یول آرخاداشلیغی، آرخاداشلیق.

یوْلداش‌واری..yoldaşvarı [صفت، ظ] یوْلداش کیمی.

یوْلدام..yoldam [اؤزل آد] ۱-اوُیسال، یوْلاگلن، اوْزو یوْلا ۲-اُصول، طرز[۷].

یوْلدان‌ائله‌مک..yoldan eləmək [تاثیرسیز ائیلم] گئتمه‌سینه مانع اوْلماق.

یوْلدان‌چیخارتماق..yoldan çıxartmaq [تاثیرسیز ائیلم] آزدیرماق(فا: ازراه‌بدربردن)**seduce**

یوْلدان‌چیخماق..yoldan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یولو آزماق، ساپماق، منحرف اوْلماق.

یوْلدان‌چیخمیش..yoldan çıxmış [صفت] ساپمیش، آزمیش(فا: گمراه). **misled**

یوْلدان‌ساخلاماق..yoldan saxlamaq [باخ] یوْلدان ائله‌مک.

یوْلدان‌قالماق..yoldan qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئده بیلمه‌مک.

یوْلدان‌گئچن..yoldan geçən [آد] یاياق، (فا: عابر). **passer –by wayfarer**

یوْلدان‌گلمک..yoldan gəlmək [تاثیرسیزائیلم] یولجولوقدان‌قاییتماق.

یوْلدؤیمک..yol döymək [تاثیرسیز ائیلم] بیریئره چوخ گئدیب گلمک.

یوْلدورتماق..yoldurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] باشقاسینا یوْلدورماق.

یوْلدورقا..yoldurqa [آد، ت] قیلیج کیمی اوْزونجا بیر بیتگی.

یوْلدورماق..yoldurmaq [بل] یولماق ایشی گؤرولمک، چکیب قوپاریلماق{سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر} to cause somone to pluck.

یوْلدوزَنله‌ین..yol düzənləyən [صفت] یولو دوْزَنه سالان (فا: جاده صاف کن). road-roller

یوْلدَییشَن..yoldəyişən [باخ] یول آییران.

یوْلری..yoləri [اوْزل آد] ۱-تؤره‌یه باغلی، ۲-طریقته باغلی[۷].

یوْلسالماق..yol salmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوْل وورماق و دوْزَلتمک. ۲-بیر یئره چوخ گئدیب گلمک.

یوْلسوز..yolsuz [صفت] ۱-یولو اوْلمایان. ۲-یوْل یوْل اوْلمایان پارچا وبونا بنزر هر شئی. ۳-تؤره‌لره و توپلوم گؤروشونه اویمایان، ساپیق (فا: گمراه). dissipated, dissolute {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلسوز یؤنتمسیز..yolsuz yöntəmsiz [صفت] بیر قورالا و یؤنتمی اوْلمایان.

یوْلسوزلوق..yolsuzluq [آد] یولسوز اوْلما(فا: بی-دیانتی)dissoluteness

یوْلغون..yolğun [باخ] یوْلقون.

یوْلقوْروما..yolqoruma [آد] یوللارا باخما(فا: راهداری). toll thorough

یوْلقوُلو..yolqulu [صفت] ۱-تؤره و قوُراللارا باغلی، ارشاد اوْلموُش. ۲-قیْیچاق خانی توْختامیش'ین باباسی (بعضا: یوْلقوُلا)[۷].

یوْلقوم..yolqum [اوْزل آد] یوْلقون: سبزوار دا داغ آدی.

یوْلکسمک..yolkəsmək [تاثیرسیز ائیلم] سوْیقون دوْزَ نله‌مک.

یوْلکسن..yolkəsən [آد] سویقونچو، قولدور (فا: راهزن). brigand

یوْلکیلیمی..yol kilimi [آد] ائنسیز و اوزون اوْلاراق توْخونموش کیلیم-توْرو.

یوْلگؤزله‌مک..yol gözləmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین گلمه سینی گؤزله‌مک.

یوْلگؤسته رن..yol göstərən [آد] باشچی، اؤندر، بؤیوک.

یوْللاتماق..yollatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوللاماق ایشینی گؤردورمک.

یوْللاری آیری اوْلماق..yolları ayrı olmaq [تاثیرسیز ائیلم] باشقا باشقا یوْللارا گئتمک.

یوْللاری اؤلچمک..yolları ölçmək [تاثیرسیز ائیلم] بوش بوشونا گزمک.

یوْللاشما..yollaşma [آد] گئچینمه (فا: مدارا). moderateness

یوْللاشماق..yollaşmaq [فا] راضی لاشماق، اوْزلاشماق، آنلاشماق، یوْلا گئتمک(فا: مداراکردن) to be on good terms (with)

یوْللاما..yollama [آد] گؤندرمه (فا: ارسال). sending

یوْللاماق..yollamaq [تاثیرلی ائیلم] گؤندرمک.

یوْللانان..yollanan [صفت] گؤنده ریلن، یولا دوشن (فا: رهسپار).

یوْللانما..yollanma [آد] گؤنده‌ریلمه، یوْلادوشمه(فا: روانه)despatched

یوْللانماق..yollanmaq [بلسیز ائیلم] ۱-گؤنده ریلمک(فا: ارسال شدن). ۲-(س) بیر یئره گئتمه‌یه باشلاماق، یئریمک، حرکت ائتمک.

یوْللانیش..yollanış [آد] گؤنده ریلمه.

یوْللاییجی..yollayıcı [صفت] یوللایان، گؤنده رن (فا: فرستنده). sender

یوْللو..yollu [صفت] ۱-یولو اوْلان. ۲-قوُراللارا مُناسب اوْلان.

یوْللودره..yolludərə [اوْزل آد] مراغا دا داغ آدی.

یوْللوق..yolluq [آد] ۱-یولجویا یول اوچون وئریلن یئمک و پارا (فا: توشه راه). ۲-یئره و یولا سریلن اینجه و اوزون دوشتی.

یوْلما..yolma [آد] یوْلماق ایشی. آغ قالا دا کند آدی.

یوْلماق..yolmaq [تاثیرلی ائیلم] بیچمک، قوْپارماق، چکیب چیخارماق (فا: کندن). to pluck ,to tear out {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلو (نو) چاشدیرماق..yolu (nu) çaşdırmaq [تاثیرسیز ائیلم] آزماق.

یوْلو آچیق..yolu açıq [صفت] اؤنونده انگل اوْلمایان.

یوْلو آزماق..yolu azmaq [تاثیرسیز ائیلم] یولو ایتیرمک.

یوْلو بیر اوْلماق..yolu bir olmaq [تاثیرسیز ائیلم] اورتاق اینانجدا اوْلماق.

یوْلوداشیما باخانلیغی..yol və daşıma baxanlığı [آد] یوْل و داشیما ناظرلیگی (فا: وزارت راه‌وترابری) ministry of roads and transportation

یوْلو دوشمک..yolu düşmək [تاثیرسیز ائیلم] تصادفا بیِر یئره گئتمک.

یوْلوْغلو..yoloğlu [تاریخی اوْزل آد] یوْل‌اوْغلو: ۱-فَدایی ۲-آداق، ۳-بیرینه باغلی[۷].

یوْلوُشدورماق..yoluşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] یوْلوق یوْلوق ائتمک.

یوْلوئرمک..yolvermək [تاثیرسیز ائیلم] کئچمه‌سینه ایجازه و امکان وئرمک.

یوْلوئریلمز..yolverilməz [صفت] آشیلماز، گئچیلمز یئر.

یوْلوت..yolut [صفت] یوْلونموش plucked, hairless

یوْلوخدورماق..yoluxdurmaq [تاثیرلی ائیلم] یولوخماسینا سبب اوْلماق، یاییندیرماق، گئچیرمک، یایماق (فا: مبتلا کردن، سرایت دادن).

یوْلوخدوروجو..yoluxdurucu [صفت] یاییجی گئچیریجی، یاییجی (فا: ساری).

یوْلوخماق..yoluxmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-سرایت ائتمک(فا: سرایت کردن) ۲-حالین سوروشماق اوْچون بیرینین یانینا گئتمک، "خسته‌نی یولوخماغا گئتدیک" (فا: احوالپرسی کردن) {سن ‹یوْلوق›؛ یوْل سؤزوندن: یوْل آچماق معناسیندا}.

یوْلوخوجو..yoluxucu [صفت] سرایت اٹدیجی.

یوْلوخوجولوق..yoluxuculuq [آد] یولوخما، سرایت ائتمه (فا: ساری)

یوْلوق..yoluq [صفت] ۱-توکلری یولونموش (فا: پرکنده) plucked ۲-یوْخسول، لوْت، کاسیب {سن، یوْلماق‌دان}.

یوْلوق‌ارسلان..yoluq arslan [تاریخی‌اؤزل آد] کرمان سلجوُقلولاری، بگلربندن[۷].

یوْلوم..yolum [آد] ۱-سوُ یولو(فا: آبراهه). ۲-اُصول، قایدا. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلون یوْلچوسو..yolun yolçusu [آد] عادتا دوْز یوْلا گئتمه ین آدام حاققیندا.

یوْلونا دوْشمک (گیرمک)..yoluna düşmək (girmək) [تاثیرسیز ائیلم] عادّی حالا دوْشمک.

یوْلونا سالماق(قویماق)..yoluna salmaq(qoymaq) [تاثیرلی ائیلم] نظاما سالماق، دوْزَنله‌مک.

یوْلونتو..yoluntu [آد] یولونموش شئی.

یوْلوندان چیخماق..yolundan çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] یولونو کسمک، مانع اوْلماق.

یوْلونماق..yolunmaq [بل] ۱-قوْپاریلماق(فا: کنده شدن). to be plucked ۲-چوخ کدرله نه‌رک چیرپینماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْلونموش..yolunmuş [صفت] توکلری چکیلیب چیخاریلمیش (فا: کنده).

یوْلونو گؤرمک..yolunu görmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یولونا سالماق. ۲-روْشوت وئرمک.

یوْلونو گؤزله‌مک..yolunu gözləmək [تاثیرلی ائیلم] یولونو بکله‌مک، منتظر اوْلماق.

یوْلووُران..yolvuran [آد] ۱-یوْل دوْزلدن. ۲-یوْل کسن.

یوْلویلا..yoluyla [ظرف] یولوندا گئده‌رک، آراجی‌لیغیلا، یوْنتم ایله.

یوْل‌یوْردام..yolyordam [آد] داورانیش، قورالار.

یوْل‌یوْرغونو اوْلماق..yolyorğunu olmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره چوخ گئدیب گلمک.

یوْل‌یوْرماق..yolyormaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ گئدیب گلمک.

یوْل‌یوْلداشی..yolyoldaşı [آد] برابر یوْل گئدن.

یوْل‌یوْنتم..yolyöntəm [آد] اوُسلوب (فا: اسلوب). method.

یوْل‌یول..yolyul [ظرف] زولاق، جیزیق جیزیق.

یوْم..yovm [آد، عربجه] گوْن، گوْندوز.

یوْم..yom [آد] اوُغور، طالع، ایی‌خبر، (فا: سعادت). {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، محتملا عربجه یُمن سؤزونون قیسالمیشیدیر}.

یوْمبالاق..yombalaq [باخ] دوْمبالاق.

یوْم‌توُتماق..yom tutmaq [تاثیرلی ائیلم] اوُغورلو توُتماق.

یوْمسوز..yomsuz [صفت] اوغورسوز.

یوْموت..yomut [اؤزل آد] م۱۶جی یوْزیلده خزر اؤته‌سی دیْش سالوُر توْرکمن‌لرینه باغلی بیر بوْی آدی؛ شجره تراکمه کتابینا گؤره یوْموت‌بوْیو، قوُلمی‌دن qulmi (اوُغورچیک‌آلپ‌ین نوه‌سی) تؤره‌نیبلر[۸۵]؛ اوغلان آدی {یوْم+اوُت: اوُغورلو؛ یاوموُت/ یایموُت/ یموُت شکلینده ده یازیلیر}.

یوْمیه..yovmiə [آد، عربجه] یوْومیه:هرگوْن اوْچون وئریلن خرج، گوْنده‌لیک، هر گوْنکو گلیر ویا آیری شئی.

یوْن..yon [آد، یو، فیزیک] الکتریک یوْکلنمیش آتوْم ویا آتوْم قُروپو.

یوْنات..yonat [اؤزل آد] تام، اسکیک‌سیز، قُصورسوز[۷].

یوْنت قوشو..yont quşu [باخ] قوُیروق سالالیان.

یوْنتا..yonta [آد] کوْلش (فا: پوشال). stuffing

یوْنتاج..yontac [آد] یوْنقار، رنده (فا: رنده). plane

یوْنتاج‌لاماق..yontaclamaq [تاثیرلی ائیلم] یوْنقارلاماق (فا: رنده کردن). to plane

یوْنتاج لایان..yontaclayan [صفت] رنده‌له‌ین، یوْنقارلایان.

یوْنتالاماق..yontalamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] یونماق.

یوْنتالانماق..yontalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یونولماق.

یوْنتالانمیش..yontalanmış [صفت] یونولموش.

یوْنتاماق..yontamaq [تاثیرلی ائیلم] یونماق.

یوْنتماق..yontmaq [تاثیرلی ائیلم] یونماق.

یوْنتوماق..yontumaq [تاثیرلی ائیلم] یونماق.

یوْنتو..yontu [آد] داش ویا آیری برک ماده‌دن یونولوب دوْزه‌نیلن اثر و هئیکل، یوْنوت (فا: مجسّمه). statue

یوْنتوج..yontuc [آد] مُجسّمه (فا: مجسمه). statue

یوْنتوجو..yontucu [آد] یونتو دوْزَلدن کیمسه(فا: هیکل تراش). scuptor

یوْنتوجولوق..yontuculuq [آد، ص] یونتو دوزلتمه‌صنعتی، هئیکل یوْنما ایشی.

یوْنتوق..yontuq [آد، ص] یونولموش هر شئی.

یوْنتولماق..yontulmaq [بلسیز ائیلم] یوْنتوماق ایشی گؤرولمک.

یوْنتولمامیش..yontulmamış [صفت] قابا.

یوْنجا..yonca [آد، بیتگی] توپلاشیق سوْورلادان، اوُج یاپراقلاری باشاق کیمی قیرمیزی آغ و مور چیچک‌لی و یئم‌لیک اوچون یئتیشدیریلن بیر چایر بیتگی‌سی (فا: یونجه). trifolium, medicago.leg، alfalfa, {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوْرینجا› کلمه‌نین اسکی شکلی یوْریماق فعلیندن اله گلمه سینی گؤسته ریر چونکی یونجا ایل بوْیو نئچه یول بیچیله‌رک و دوباره یئریمک حالیندا بیتمه‌سی بو مفهومو آندیریر٦}.

یوْنجالی..yoncalı [اؤزل آد] اردبیل، مراغا دا کند و سایین‌قالا دا چای آدی.

یوْنجالیق..yoncalıq [آد] یونجا تارلاسی. سالماس دا داغ آدی.

یوْندا..yonda [آد] یوْندا: قوش توکلرینین آلتیندا‌کی اینجه قیللار {یوُن سؤز ایله ایلگی‌لی اولمالیدیر}.

یوْندورماق..yondurmaq [ائتد] یوْنماق‌ایشینی گؤردوْرمک، قازدیرماق(فا: فس تراشیدن، حجّاری کردن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْنقا..yonqa [آد] یوْنقارلایان وسیله (فا: رنده).

یوْنقار..yonqar [آد] ۱-یوْنولان و کسیلن شئیلر" آغاج یونقاری، دمیر یوْنقاری" (فا: تراشه). ۲-یوْنقالاماغا عاید وسیله، یوْنقا (فا: رنده) ۳-اوچ تئللی باغلاما (فا: نوعی ساز). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْنقارلاماق..yonqarlamaq [تاثیرلی ائیلم] یونقاریونقاریونماق(فا: رنده کردن)

یوْنقالاماق..yonqalamaq [تاثیرلی ائیلم] یونقاریونقاریونماق(فا: رنده-کردن)

یوْنقارلانماق..yonqarlanmaq [بلسیز ائیلم] یوْنولماق(فا: رنده شدن).

یوْنقالانماق..yonqalanmaq [بلسیز ائیلم] یوْنولماق(فا: رنده شدن).

یوْنقالایجی..yonqalayıcı [صفت] یوْنقالایان، یونقا ایله یوْنان (فا: رنده کننده)

یوْنلاشماق..yonlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم، فیزیک] الکتریک‌له یوْکلنمک-(آتوْم ویا آتوم قُروپو)، یوْن حالینا گلمک {باخ: یوْن}.

یوْنما..yonma [آد] یوْنماق ایشی و بیچیمی (فا: تراش شده).

یوْنماداش‌چاغی..yonmadaş çağı [آد] داشلاری یوناراق تورلو آراجلار دوزه‌نیلن چاغ (فا: دوره سنگ تراشیده).

یوْنماق..yonmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوْنتماق، بیر شئیی اوزدن دیلیم دیلیم کسه‌رک آییرماق (فا: تراشیدن). to shave ۲-بیرینین مالینی آزآز چکمک، بیریندن پول سیزدیرماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْنوت..yonut [آد] یوْنتو، هئیکل، مجسمه.

یوْنوجا..yonuca [آد] پارازیت گؤبه‌لک‌لرین تؤرَتدیگی خسته‌لیک (فا: بیماری قارچی). {محتملا یُوْنتولاما سببیله یوْنماق‌داندیر}.

یوْنوجو..yonucu [صفت] یوْنان، یوْنما ایشی گؤرن (فا: خرّاط). turner

یوْنوجولوق..yonuculuq [آد] خراطلیق (فا: خراطی). turnery

یوْنوق..yonuq [صفت] یونولموش.

یوْنولما..yonulma [آد] یوْنولماق ایشی.

یوْنولماق..yonulmaq [بل] یوْنتولماق، یونماق ایشی گؤرولمک (فا: تراشیدن، خراطی شدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْنولمامیش..yonulmamış [آد، مج] ۱-گلیشمه میش، اویقارسیز، کوْبود (فا: نتراشیده). ۲-یونوجو آلتلرله هامارلانمامیش rough

یوْنولموش..yonulmuş [صفت] یوْنوق‌حالا گلمیش (فا: تراشیده).

یوْوشان..yovşan [باخ] یاوشان.

یوْوشانلی..yovşanlı [اؤزل آد] میانا و سالماس دا کند آدی.

یوْوشوتماق..yovşutmaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: یاووُماق] یومشالتماق، دیله‌توتاراق اؤزونه یاخین لاشدیرماق (فا: نرم کردن).

یوْووز..yovuz [باخ] یاووُز، سرت.

یوْووزماق..yovuzmaq [باخ] یاووُماق، یاخین‌لاشماق ایسته‌مک.

یوْووشدورماق..yovuşdurmaq [تاثیرلی ائیلم] یاخین لاشدیرماق (فا: نزدیک کردن).

یوْووشدورولماق..yovuşdurulmaq [بلسیز ائیلم] یاخینلاشدیریلماق، اویقونلاشدیریلماق.

یوْووشماز..yovuşmaz [صفت] یووشمایان (فا: مردم گریز) unsociable

یوْووشماق..yovuşmaq [تاثیرسیز ائیلم] اویوشماق، اویقون لاشماق (فا: مانوس شدن).

یوْووق..yovuq [باخ] یاخین.

یوْیماق..yoymaq [تاثیرلی ائیلم، ت] سیلمک، پوْزماق، محو ائتمک.

یؤر..yör [اؤن اک] "یؤریؤندوم".

یؤرتَم..yörtəm [اؤزل آد] اُصول، بیچیم، طرز[۷].

یؤرگَنج..yörgənç [اؤزل آد] داغ دؤنه‌مَجی، داغ یوْلو[۷].

یؤروْک..yörük [اؤزل آد] یؤروک، یؤروِیَن، یؤرویوجو، گؤچَبه[۷].

یؤرورمک..yörürmək [باخ] یؤگورمک، یؤرومک، یئریمک.

یؤرونگه..yörüngə [آد، مت] دولانان یول و ایز، یئرینگه، مدار (فا: مسیر).

یؤره..yörə [آد] یان یؤوره، چئوره (فا: اطراف، محیط). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹هؤره، یؤره›، باخ: هؤرمک› اؤرمک› اؤرکن› اؤره› یؤره}.

یؤره‌سل..yörəsəl [صفت] یؤره ایله ایلگی‌لی، یئرل(فا: منطقه‌ای، محلی).

یؤره سل‌لیک..yörəsəllik [آد] یؤره‌سل اوْلما وضعیتی.

یؤره‌سل‌لشمک..yörəsəlləşmək [آد] محللی لشمک.یئرل‌لشمک.

یؤره‌سل‌لشمه..yörəsəlləşmə [آد] محللی لشمک.یئرل‌لشمک.

یؤریؤندوم..yöryöndüm [آد، دا] دؤزن و نظام، سلیقه ساهمان.

یؤریؤنده‌مه سالماق..yöryöndəmə salmaq [تاثیرلی ائیلم] قایدا ونظمه سالماق.

یؤن..yön [آد] بللی بیرنقطه‌یه گؤره اوْلان استقامت، ایزله نه جک یوْل (فا: سمت، مسیر) path {اؤن سؤزوندن[۶]؛ اینگیلیز جه‌ده ایشله‌نیر، yon, yond, yonder (اوْ طرف)}.

یؤنئی..yöney [مت] وئکتور (فا: بردار). vector

یؤن‌بلیرتیجی..yön bəlirtici [آد] یؤن‌بلیرله‌مه ایشینه یارایان آلت، یؤن‌بلیرتن.

یؤنَت..yönət [اؤزل آد] ۱-بیچیم، طرز، یؤنَتم ۲-اوُیقوُن، اوُیوملو[۷].

یؤنَتسل..yönətsəl [صفت] یؤنه تیم سل.

یؤنْتم..yöntəm [آد] یؤندم، سیستیم، اُصول(فا: متد). method

یؤنْتم‌بیلیم..yöntəm bilim [آد] مئتوْدولوژی (فا: متدولوژی).

یؤنْتَم‌سیز..yöntəmsiz [صفت] بیر یؤنتمه دایانمایان.

یؤنْتَم‌سیزلیک..yöntəmsizlik [آد] یؤنتم‌سیز اوْلما وضعیتی.

یؤنَتمک..yönətmək [تاثیرلی ائیلم] دوزَنله‌مک، بللی قوراللارا اویقون ائتمک، اداره‌ائتمک (فا: سوق‌دادن).

یؤنتملی..yöntəmli [صفت] اُسلوبلو (فا: با اسلوب). methodical (ly)

یؤنَتمن..yönətmən [آد] بیر قوُرولوشو یؤنه‌تن (فا: کارگردان). director

یؤنَتمن‌لیک..yönətmənlik [آد] بیر یئری یؤنَتن سیستیم، مُدیریت، بیر یئری یؤنَتمه وضعیتی (فا: مدیریت).

یؤنَتمه‌لیک..Yönətmələk [آد] یؤنَتمه و اداره ائتمه قوراللارین بوتونو.

یؤن‌چئویرمک..yön çevirmək [تاثیرسیز ائیلم] اوْز چئویرمک، یؤنونو دَییشمک.

یؤندش..yöndəş [مت] یؤنلری بیراوْلان.

یؤندش‌آچی‌لار..yöndəş açılar [آد] ایکی قوْشوت خطلرله بیر اَیری خطّین کسیشمه سیندن اله گلن ائشیت و برابر زاویه‌لر.

یؤندم..yöndəm [آد] قایدا، دؤزن، یؤنتَم (فا: نظام). mode

یؤندمدن چیخماق..yöndəmdən çıxmaq [تاثیرسیز ائیلم] دؤزن-سیزلشمک، عئیبه جرلشمک.

یؤندم‌سیز..yöndəmsiz [صفت] قابا، کوْبود، بیچیم‌سیز، سلیقه‌سیز "یؤندم‌سیز شئی" (فا: بدقلق). moody

یؤندم‌سیزلیک..yöndəmsizlik [آد] یؤندم‌سیز شئیین وضعیتی، ناتارازلیق.

یؤندملی..yöndəmli [صفت] گؤرکملی، قایدالی، گؤرونوشجه یاخشی.

یؤندملیلیک..yöndəmlilik [آد] گؤرکم‌لیلیک، گؤرونوشجه یاخشی اوْلما.

یؤنده‌مه دوْشمک..yöndəmə düşmək [تاثیرسیز ائیلم] قورالا دؤشمک.

یؤنده‌مه سالماق..yöndəmə salmaq [تاثیرلی ائیلم] نظمه سالماق (فا: بنظم درآوردن). to regulate

یؤنَرگه..yönərgə [آد] اوست مقاملاردان آشاغی داکی‌لارا وئریلن بویروق (فا: مقررات، تعلیمات، دستورات).

یؤنسوز..yönsüz [صفت] آماج‌سیز، هدف‌سیز. ۲-یارارسیز، گرک‌سیز.

یؤنسه‌مه..yönsəmə [آد] بللی‌بیر آماجا ویا سونوجا یؤنه‌لن anisotrapy

یؤن‌ظرفی..yön zərfi [آد، دیلب] یون بیلدیرن ظرف "ایچَری گیردی".

یؤنَلتج..yönəltəc [آد] فرمان، ایکی‌تکر(دوچرخه)وآراج لاردا یؤنَلتمه‌یه یارایان و یؤنَلتمه ایشینی گؤرن آلت.

یؤنَلْتمک..yönəltmək [باخ] یؤنَتمک.

یؤنَلتیم..yönəltim [آد] یؤنَلدیم: یؤنَلتمک ایشی.

یؤنلَج..yönləc [آد] فرمان،ایکی‌تکر(دوچرخه)وآراج لاردا یؤنَلتمه‌یه یارایان و یؤنَلتمه ایشینی گؤرن آلت.

یؤنَلدیجی..yönəldici [صفت] نظاما سالان، نظم وئرن directive

یؤنَلدیلمک..yönəldilmək [بلسیز ائیلم] بیراستقامته دوْغرو دوْغرولتماق، یؤن وئرمک.

یؤنَلمک..yönəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-بیر یؤنه دوغرو یولا چیخماق. ۲-هدف آلماق، آماج اوْلاراق بنیمسه‌مک.

یؤنَلمه..yönəlmə [آد] یؤنلمک ایشی (فا: عطف). inclination

یؤنلَندیرمک..yönləndirmək [تاثیرلی ائیلم] ایزله‌یه جگی یولو گؤسترمک.

یؤنلو..yönlü [صفت] ۱-اؤزو یولا، سؤزه باخان. ۲-یؤنو اوْلان "دؤرد یؤنلو شکیل".

یؤنلوک..yönlük [صفت] یؤن وئرمه یئته‌نگی.

یؤنلوک‌حال..yönlük hal [آد، دیل‌ب] "کیمه، نه‌یه، هارایا" کیمی سوْرولارا یانیت وئرن کلمه "آغاجا" (فا: حالت گرایش). daative

یؤنه‌تن..yönətən [آد] یؤنَتمک ایشینی گؤرن، یؤنتمن، دوْلاندیران.

یؤنه‌تیجی..yönətici [صفت] یؤنه‌دیجی: یؤنه‌دن کیمسه.

یؤنه‌تیجی‌لیک..yönəticilik [آد] یؤنه‌تیجی‌نین ایشی.

یؤنه‌تیش..yönətiş [آد] یؤنَتمک ایشی ویا طرزی.

یؤنه‌تیلمک..yönətilmək [بلسیز ائیلم] یؤنه‌دیلمک:اداره ائدیلمک.

یؤنه‌تیم..yönətim [آد] اداره، اداره ائتمه، یؤنَتمه، یؤنَتمک ایشی.

یؤنه‌تیم قورولو..yönətim qurulu [آد] اداره هیئتی، عمومی هیئت.

یؤنه‌تیم‌یئری..yönətim yeri [آد] قوروم ویا قورولوشلاری یؤنَلدیلن یئر ومرکز.

یؤنه‌تیم‌سل..yönətimsəl [صفت] یؤنه تیم‌له ایلگی‌لی.

یؤنه‌لیش..yönəliş [آد] یؤنَلمک ایشی (فا: جهت گیری).

یؤنه‌لیک..yönəlik [صفت] بللی بیر یؤنه چئوریلمیش اوْلان، متوجه، عاید.

یؤنه‌لیم..yönəlim [آد] ۱-دورومونو، یئرینی آیری بیر یئره گؤره بیلدیرمه ۲-(بیتگی‌لرده) بیریؤنه طرف گئتمه، دوْغرولوم، تروپیزم.

یوُئه‌چی‌لر..yueçilər [اؤزل آد] چینه‌یاخین‌بؤلگه‌لرده یاشاییردیلار، م.ق ۱۳۰-۱۳۹جی ایللرده هوُنلار طرفیندن مغلوبیته اوُغرادیقدان-سوْنرا غربده فرغانه(یوان) بؤلگه‌سینه گئتدیلر، یوُئه‌چی‌لر کؤچَری بیر دؤولت ایدیلر، کیچیک یوُئه‌چی‌لر، نانشان داغلاری ایله تبّت‌لیلر آراسیندا یاشاییردیلار، یوُئه چی‌لرین تورک اولمالارینا اینانیلیر. یوُئچی آدی چین تلفظودور، اوْنلاری‌توْخار لارلا بیر بیلمه‌لی‌ییک، چوْنکی یوُنانلی مورّخلر توْخارلاری یاخشی تانیییردیلار، بو مورّخلر یوُئچی‌لری، توخار و سیت‌لرله(ساکالار) عینی‌لشدیریرلر، بطلمیوس م.ق. ۲.جی یوْزایلده، "تاقوْروْی Thagouroi" آدیندا بیر ملّت، تاقوْروْن آدیندا بیر داغ و توُقارا آدیندا بیر شهردن آد آپاریر، استرابوْن یوُنان مورّخی، باکتریان بؤلگه سینی یوُنانلیلاردان آلان قوْوملار آراسیندا توْخارا آدیندا بیر قوْومدان دانیشیر، همان دؤوره‌ده چین لیلر یوُئچی‌لرین کؤچوندن و اوْنلارین تاهیا(باکتریا) سرحدلرینه یئتیشمه‌سیندن بحث ائدیرلر، بو سؤزلر بیر- بیری ایله توتوشور (قایناق: اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی).

یوُباتما..yubatma [آد] یوُباتماق ایشی.

یوُباتماق..yubatmaq [تاثیرلی ائیلم] گئجیخدیرمک، اوزاتماق و لنگیتمک(فا: به‌تاخیر انداختن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوُبانماق›، ‹اوُبانماق›گیزلنمک}.

یوُبادیلماز..yubadılmaz [صفت] گئجیکمز، تاخیره دؤشمز.

یوُبادیلماق..yubadılmaq [بلسیز ائیلم] تاخیره سالینماق، گئجیکدیریلمک.

یوُباندیرماق..yubandırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُباتماق، گئجیکدیرمک، تاخیره سالماق.

یوُبانما..yubanma [آد] گئجیکدیرمه، گئجیکمه (فا: تأخیر). transposed

یوُبانمادان..yubanmadan [ظرف] گئجیکمه‌دن، گئج اوْلمادان(فا: زود). quickly

یوُبانماق..yubanmaq [تاثیرسیز ائیلم] گئجیکمک (فا: دیر کردن). to delay {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوُبانماق›گیزلنمک ‹یوُباماق› اهمال ائتمک}.

یوُبانیش..yubanış [آد] تاخیر (فا: تعویق). delay

یوُپ..yup [اؤن اک] یوُپ یوُمرو.

یوُپ‌یوُمرو..yupyumru [صفت] چوخ یومرو و یوُوارلاق.

یوُخ داغ..yuxdağ [اؤزل آد] مرند ده داغ آدی {یوُغ داغ}.

یوُخا..yuxa [آد] ۱-نازیک یاپیلمیش چؤرک، یایما(فا: نوعی‌لواش) ۲-اینجه، نازیک "اؤره‌یی یوُخا". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوُفقا›: اینجه؛ یوُوماق و یوُوولماق سؤزو یوُوارلانماق و یومشاماق معناسیندا گلیب و گرچکدن یوُوارلانماق سورتولوب یووارلاق حالا گلمکدیر، و بو مفهوما دایاناراق یوُوقا› یوُفقا› یوُخا سؤزو دؤزه‌لیر چونکی اینجه‌لیک بیر نوع یومشاقلیقدیر}.

یوُخاچی..yuxaçı [آد] یوُخا و نازیک چؤرک پیشیرن (فا: لواشپز).

یوُخاری..yuxarı [صفت] ۱-اؤست یان، بیرشئیین اؤست بؤلومو (فا: بالا). upper part ۲-آرتیق، چوْخ "یاشی ییرمی‌دن یوُخاریدیر". ۳-یوْکسک، اؤستون "یوُخاری وظیفه" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹یوْقار، یوْقارو›؛ باخ: یوْخلاماق}.

یوُخاری‌اوُج..yuxarıuc [آد] سمت الراس (فا: سمت الراس). zenith

یوُخاری‌باش..yuxarı baş [ظرف] اوتاق ویا بیر اوْتوروم مجلسینده ان سایقین و حُرمت‌لی یئر (فا: صدر). **top**

یوُخاری‌تَرجان..tərcan [اؤزل آد] **yuxarı** قارقین-بوْیوناعایدیئرآدی(م۱۶جی‌قرن)[۲۲۵].

یوُخالاماق..yuxalamaq [تاثیرلی ائیلم] یوُخا یایماق.

یوُخالتماق..yuxaltmaq [تاثیرلی ائیلم] نازیک لتمک، اینجَلتمک.

یوُخالماق..yuxalmaq [تاثیرسیز ائیلم] نازیک‌لشمک، اینجَلمک "اوْره‌یی یوُخالماق".

یوُخالیق..yuxalıq [آد] ۱-یوخا اوْچون یارارلی اوْلان. ۲-اینجه‌لیک

یوُخو..yuxu [آد] ۱-یوخلاما ویاتما وضعیتی، دیْش و ائشیک اوُیارانلارا قارشی بیلینجین بوْتون ایله ویا بیر بؤلومونون ایتدیگی (فا: خواب). **sleep** ۲-بؤیوک سکوت ایچینده اوْلما وضعیتی. ۳-یوخلایاراق گؤرولن شئیلر، دوْش (فا: روْیا). ٤-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوْزَلدیر "قفلت یوُخوسو، اؤلوم یوُخوسو، گؤزونه یوُخو گلمه‌مک"{سوُمرجه‌اوُ؛ دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‌ اوُ، اوُیو‌یاتیلاجاق یئر}.

یوُخوآپارماق..yuxu aparmaq [تاثیرسیز ائیلم] برک یوُخلاماق، یوُخلاماق، یاتماق.

یوُخوباسماق..yuxu basmaq [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یوخوسو گلمک.

یوُخو پیشیگی..yuxu pişıyi [آد، مج] چوخ یاتان آدام حاققیندا.

یوُخوجول(یوُخوجو)..yuxucul(yuxucu) [صفت] چوخ یاتان، یاتماغی چوخ سئون.

یوُخوجولوق..yuxuculuq [آد] یاتماغی چوخ سئومه.

یوُخو خسته‌لیگی..yuxu xəstəliyi [آد] نوْرمال دان چوْخ یاتما خسته‌لیگی.

یوُخودا اوْلماق..yuxuda olmaq [آد] یاتیب یوُخو ایچینده اولماق.

یوُخوداانزال‌اوْلما..yuxuda inzal olma [آد] احتلام اولما (فا احتلام).

یوُخوسو آغیر..yuxusu ağır [صفت] یاتارکن راحتجه دورامایان، آغیریوخولو.

یوُخوسو چین اوْلماق..yuxusu çin olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخودا گؤردوگو حیاتا گئچمک.

یوُخوسوز..yuxusuz [صفت] ۱-یوخودان دوْیمایان کیمسه، یوُخو نیازی احساس ائدن. ۲-(مج)آییق، اوْیانیق. **sleepless**

یوُخوسوزلاتماق..yuxusuzlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوخودان محروم ائتمک.

یوُخوسوزلاشماق..yuxusuzlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخوسو آزالماق.

یوُخوسوزلاماق..yuxusuzlamaq [تاثیرسیز ائیلم] باخ: یوخوسوز لاشماق.

یوُخوسوزلوق..yuxusuzluq [آد] یوخوسوز اوْلما وضعیتی، اویوماما، اویویا بیلمه‌مه (فا: بیخوابی). **sleeplessness**

یوُخوسوقاچماق..yuxusu qaçmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخوسو گلمه‌مک.

یوُخوسوگلمک..yuxusu gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] یاتماق‌ایسته‌مه‌مک، یوُخواحتیاجی‌دوُیماق

یوُخوسوگلمه‌مک..yuxusu gəlməmək [تاثیرسیز ائیلم] یاتماق-ایسته‌مه‌مک یا یاتا بیلمه‌مک.

یوُخوسونا حرام قاتماق..yuxusuna həram qatmaq [تاثیرسیز ائیلم] تئز آییلماق.

یوُخوسونا گلمک(گیرمک)..yuxusuna gəlmək(girmək) [تاثیرسیز ائیلم] یوُخودا گؤرمک.

یوُخوسونادا گلمه‌مک(گیرمه‌مک)..yuxusuna da gəlməmək (girməmək) [تاثیرسیز ائیلم] هئچ‌خیالینا گتیرمه‌مک، هئچ دوْشونمه‌مک، آغلینا بئله گتیرمه‌مک.

یوُخوسوندادا گؤرمه‌مک..yuxusunda da görməmək [تاثیرسیز ائیلم] مُمکن اوْلمایان شئی حاقّیندا "بو شئی‌لری هئچ یوخوسوندادا گؤره بیلمزدی".

یوُخوسونو آلماق..yuxusunu almaq [تاثیرسیز ائیلم] یاتیب دینجلمک.

یوُخوسو یوْنگول..yuxusu yüngül [صفت] یاتارکن راحتجه اوْیانان.

یوُخوکیمی(گلمک)..yuxu kimi (gəlmək) [صفت] تامامیله-اوُنودولموش‌بیرشئی اوْچون.

یوُخوگؤزوندن تؤکولمک..yuxu gözündən tökülmək [تاثیرسیز ائیلم] چوخ یوخوسو گلمک.

یوُخوگتیرن..yuxu gətirən [صفت] یوُخلادیجی، یوخولادان.

یوُخولاتماق..yuxulatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوخو گتیرمک.

یوُخولاماق..yuxulamaq [تاثیرسیز ائیلم] یوخویا گئتمک، یاتماق، اویوماق.

یوُخولو یوُخولو..yuxulu yuxulu [ظرف] یوخولو حالدا (فا: خواب آلود).

یوُخولو..yuxulu [صفت] یوخو احتیاجی دوُیان و یوخوسو گلن کیمسه، یوخو ایچینده اوْلان (فا: خواب آلود). **sleepy**

یوُخولوق..yuxuluq [آد] ۱-قصاب‌لیق حئیوانلارین تیموس و پانکراس بئزلرینه وئریلن اوْرتاق آد، قارا جییار و دالاق. ۲-قوْنداقدا کی اوشاقلارین اللرینه وئریلن و اوْلاری دوموک ائدیب یوخلادان شئی (فا: مشغولیت بچه).

یوُخولولوق..yuxululuq [آد] یوخولو حالدا اوْلما(فا: خواب آلودگی).

یوُخون(وُز)شیرین‌اوْلسون..yuxun(uz)şirin olsun [اوْنلم] یاخشی-یاتماق آرزولاماق سؤزو.

یوُخویا باتماق(دالماق)..yuxuya batmaq(dalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] برک یوُخلاماق.

یوُخویا قالماق..yuxuya qalmaq [تاثیرسیز ائیلم] واختیندا اوْیانا بیلمه‌مک، یاتیب قالماق.

یوُخویا گئتمک..yuxuya getmək [تاثیرسیز ائیلم] برک یوُخلاماق.

یوُخویاوئرمک..yuxuya vermək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یاتیرتماق ۲-آلداتماق.

یوُخویا وارماق..yuxuya varmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-برک یوُخلاماق. ۲-سکوتا گیرمک.

یوُداق..yudaq [باخ] اوْداق.

یوُداق .. yudak [اؤزل آد] آلتای توّرکلری آلتای کیشیلر بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

یوُدماق..yudmaq [باخ] اوُدماق.

یودوتماق..yudutmaq [ائتدیرگن ائیلم] یودورتماق: یوماق ایشینی گؤردورمک.

یوُدورتماق..yudurtmaq [ائتدیرگن ائیلم] یودوتماق:یوماق ایشینی گؤردورمک.

یوُدوم..yudum [اؤزل آد] اوُدوم، بیر ایچیشده اوُدولان مقدار[۷].

یوُرت..yurt [باخ] یوُرد.

یوُرتاو..yurtav [آد] آت یئریشی‌نین بیر نوْعو.

یوُرتچو..yurtçu [صفت] کند وچادیرلارین قوْروقچوسو.

یوُرتچو..yurtçu [اؤزل آد] بوُ طایفا م۱۵جی یوّزیلده آغ قوْیونلو بیرلیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش‌لری وارایدی.

یوُرتمه..yurtmə [آد] بیر نوع یئریش(فا: چهارنعل) {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، یوّروتمک‌دن}.

یوُرتَن‌داغ..yurtən dağ [اؤزل آد] شاماخی‘دا داغ آدی[۲٤۰].

یوُرچ..yurç [آد، ت] قادینین کیچیک قایینی.

یوُرچی..yurçı [اؤزل آد] ۱-بئجه‌ریکلی، ماهر ۲-یئرچی، یئر گؤسته-رن[۷].

یوُرد..yurd [آد] ۱-اینسانین دوْغولوب بؤیودوگو یئر، بیر شئیین چوخ یئتیشدیریلدیگی یئر، گؤچَبه اینسان‌لارین اوْتوردوغو چادیر، یاشاییش یئری، وطن (فا: وطن). country ۲-بیر سیرا کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سؤزلر دوّزَلدیر "اوُشاق یوُردو: اوُشاق باخجاسی، قهرمانلار یوُردو، یاشلی‌لار یوُردو، اوْدلار یوُردو". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، گؤیتورک و ، سنگلاخ دا ایشله نیبدیر‹یوُرت›}.

یوُرد–..-yurd [اؤزل آد] اینسان‌آدی: یوُرداَر، یوُرداقان، یوُرداقوُل، یوُردال، یوُردالپ، یوُردان، یوُردای، یوُردبای، یوُردبگ، یوُردخان/ یوُردقان، یوُردبیلدی، یوُردَر، یوُردَری، یوُردسئو، یوُردسای.

یوُرد..yurd [آد] یوُرت:اردبیل؛ شیراز(~بابا)، سراب(~لار)دا داغ آدی. مینودشت (~زینل، ~کاظم) ده کند آدی.نیر ده چای آدی.

یوُردائتمه..yurd etmə [آد] یئرلشمه (فا: توَطُّن).

یوُرداوْغلو..yurdoğlu [اؤزل آد] وطن بالاسی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

یوُردچو..yurdçu [اؤزل آد] یوُرتچو: آغ‌قوْیونلو بیرلیگینده‌بیرتورک بوْیو[۲۰۹].

یوُردداش..yurddaş [آد] یوُردلاری بیراولان، وطنداش(فا: همشهری).

یوُردداشلیق..yurddaşlıq [آد] وطنداشلیق، هم وطن‌لیک(فا: هموطنی).

یوُردسئور..yurdsevər [صفت] یوردون‌ایسته‌ین(فا: وطن‌پرست). patriotic

یوُردسئورلیک..yurdsevərlik [آد] یوُرد سئور اوْلما وضعیتی(فا: وطن-پرستی).

یوُردسال..yurdsal [صفت] یوُرد لا ایلگی‌لی.

یوُردسالان..yurdsalan [صفت] مُقیم (فا مقیم:). resident

یوُردسالمیش..yurdsalmış [صفت] یئرلشمیش (فا: متوطِّن).

یوُردسوز..yurdsuz [صفت] ائو ائشیک‌سیز، یوُردوندان محروم اوْلموش(فا: خانه بدوش) vagabond ۲-باخیم‌سیز، کیمسه‌سیز (فا: بی سروسامان). homeless

یوُردسوزیوواسیز..yurdsuzyuvasız [صفت] باخ: یوُردسوز.

یوُردگاه..yurdgah [اؤزل آد] یوُرتگاه: نائین یاخین یندابیرخارابا کند.

یوُردلاق..yurdlaq [اؤزل آد] یوُرد ائدینیلمیش یئر، یوُردلاشدیریلمیش یئر[۷].

یوُردلاماق..yurdlamaq [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه یورد دوزَلتمک، یوُوا قورماق.

یوُردلاندیرماق..yurdlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] باریناجاق یئر صاحبی ائتمک.

یوُردلانماق..yurdlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئر ویوُرد صاحبی اوْلماق.

یوُردلوق..yurdluq [آد] بیراگه‌منلیک آلتینداا‌ولان‌بؤلگه(فا: قلمرومالکانه)

یورُدنویان..yurdnoyan [تاریخی اؤزل آد] نوْقای خانلیْغی دؤنَمی، بگلریندن[۷].

یورُدوکورْاولْماق(قالماق)..yurdu kor olmaq(qalmaq) [تاثیرسیز ائیلم] یوردوناصاحب‌اولانقالماماق.

یورُدوندا تورُپ اکمک..yurdunda turp əkmək [تاثیرلی ائیلم] خارابا و ویران قویْماق، داغیتماق.

یورُدیوُوا..yurdyuva [آد] ائو ائشیک.

یورُدیوُواسیز..yurdyuvasız [صفت] یورُدیوُواسی‌اولْمایان، یاشام-یئری‌اولْمایان

یورُقا..yurqa [ظرف] خوش یئریشلی گئدن آت، باخ: یورْقا {یوّروک}.

یورُقوْل..yurqol [اؤزل آد] سقز ده چای آدی.

یورُقون..yurqun [آد، بیتگی] باخ: یولُقون.

یورُماتیْ..Yurmatı [اؤزل آد] باشقیْرد بوْی‌لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

یوُس..yus [اؤن اک] یوُس یوُمورو (فا: پیشوند).

یوُس‌یوُمورو (یوُمرو)..yus yumuru (yumərü) [صفت] چوخ یومورو.

یوُس‌یوُوارلاق..yus yuvarlaq [آد] چوخ یووارلاق.

یوُشالو..yuşalu [اؤزل آد] ساوه ده داغ آدی.

یوُغ..yuğ [آد] ۱-یاسلیق، باخ: یوْغ(فا: ~)۲-جوت بوْیوندوروغو، جوت ماللاری‌نین بوْینونا قویولان اوزون آغاج. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوْغ، یوُغ›: یاسلیق؛ اوْخ/ یوْق/ یوُغ سؤزیله ایلگیلیدیر، باخ: اوْخ}.

یوُغاق..yuğaq [اؤزل آد] بیر سو قوُشو[۷].

یوُغروُش..yuğruş [اؤزل آد] اسکیدن، خالقدان‌بیری‌اولْماسینا رغما، گؤسترددیگی باشاری سوْنوجو، بگ مرتبه‌سینه قالخاراق، دؤولتین اوّست دوْزئی قدمه‌لرینده گؤرَو آلان کیشی[۷].

یوُغنوق..yuğnuq [آد] بیر نوع بوْغولما خسته‌لیگی"ائله بیل بوْغازینا ~ چیخیب، وارایکن یوْخ‌دئمه‌جوابین ~ اوْلور".

یوُغو..yuğu [باخ] یوُغ (ایکینجی معنادا).

یوُفقا..yufqa [باخ] یوُخا، اینجه.

یوُفقالاماق..yufqalamaq [باخ] یوُخالاماق.

یوُفقالیق..yufqalıq [باخ] یوُخالیق.

یوُلا..yula [اؤزل آد] ۱-سوُ قاییناغی، یئردن فیْشقیْران سوُ، گؤزه ۲-ایْشیلداق، ایْشیق وئرن، مَشعله، قندیل، باخ: یوْلا[۷].

یوُلا..yula [اؤزل آد] آلتای شامان لاریندا بیر نوع روحا وئریلن آد[۲۱۱].

یوُلار..yular [آد] حئیوانین بوینونا گئچیریلن ایپ و تسمه، نوْخدا (فا: مهار، افسار). {ددە، سن، ت: آت آغیزلیغی}.

یوُلاف..yulaf [آد، بی، یو] بوغداگیللردن، حئیوان یئمی اوچون یئتیشدیریلن بیتگی(فا: جو دوسر). **avena sativa** {بعضا یوُنانجا دئییلیر؛ ولی یوْلماق سؤزوندن آلینمالیدیر[۵]}.

یوُلافلیق..yulaflıq [آد] یولاف تارلاسی.

یوُلاق..yulaq [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یوُلا[۷].ساوه ده کند آدی.

یوُلقون..yulqun [آد، بیتگی] قوُراق‌لیغا و شوْرانلیغا داواملی خیردا سالخیم شکلینده چیچکلری اوْلان کوْل آغاشجیق (فا: گز). **pamarix** {سن، یوْلماق‌سؤزوندن‌آلیناراق دوْزه‌لیب[۶]}.

یوُلقون آغاج..yulqun ağac [اؤزل آد] تیکان‌تپه ده کند آدی.

یوُلقونلو..yulqunlu [اؤزل آد] ملیکان دا کند آدی.

یوُلقونلوق..yulqunluq [آد] یوُلغون بیتمیش یئر، یولغون کوْللوغو.

یوُلوغ تیگین..yuluğ tigin [تاریخی اؤزل آد] بیلگه خاقان و کوّل تیگین'ین نوه سی[۷].

یوُلوغبیریم..yuluğbirim [تاریخی اؤزل آد] اوُیغورلاردؤنَمینده‌آلینان محصول وئرگیسی[۷].

یوُلوق..yuluq [اؤزل آد] ۱-باخیملی ۲-یاغماجی. ۳-خراج، وئرگی[۷].

یوُلوق آرسلان..yuluq arslan [تاریخی اؤزل آد] آرتوق اوْغوللاری - ایلقازی بگین اوْغلو[۷].

یوُلوم..yulum [اؤزل آد] ۱-فداکار، یاردیم‌سئوَر ۲-یوْل و تؤره‌یه باغلی[۷].

یوُلومبای..yulumbay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یوُلوم+ بای[۷].

یوُلومخان..yulumxan [تاریخی اؤزل آد] بوُخارا خانلیْغی، خانلاریندان[۷].

یوُلون..yulun [اؤزل آد] یوْلجو، یوْلا گئدن[۷].

یوُلون‌تیگین..yulun tigin [اؤزل آد] بیر اوُیغورخاقانی'نین آدی[۵۴].

یوُم..yum [آد] دُعا خئییر دُعا، آرزی، موُتلولوق، باخ: یوْم. {ددە قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر، توفارقاندا بیر محله آدی یوُمیان (yumyan)دیر، بعضا بئیله سانیلیرکی بو محله نین آدی رومیان اولمالیدیر و رومللار دئمکدیر (تورکلر ایچینده رومللو طایفاسی واردیر) ولی جناب دکتر حسن م. جعفرزاده نین دئدیگینه گؤره ده بو کلمه یوُمیان اولمالیدیر و معناجا سعادت، خئیر و قوتساللیق دئمکدیر، دئییلمه لیدیرکی بو محله ده بیر قوتسال مکان "سید اوجاغی" آدیندا موجوددور}.

یوُمار..yumar [باخ: یوُماق] یوُمرو.

یوُمارلاتماق..yumarlatmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمورو حالا گتیرمک.

یوُمارلاشماق..yumarlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریلیب یوُمورو حالا گلمک.

یوُمارلاماق..yumarlamaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریلیب یوُمورو حالا گلمک.

یوُمارلاندیرماق..yumarlandırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمورو حالا گتیرمک.

یوُمارلانماق..yumarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریلیب یوُمورو حالا گلمک.

یوُماغا دؤنمک..yumağa dönmək [تاثیرسیز ائیلم] قیْوریلماق، بوْزوشمک، ییغیشماق.

یوُماق..yumaq [اؤزل آد] یوُملو، یوُمولو[۷].

یوُماق..yumaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-سو ایله یایخالاماق، سوُیا چکمک "قابی یوُماق" (فا: شستن). ۲-مجازا بیرینین سوُچونو یوُماق "تقصیریمی اؤز قانیملا یوُیارام". ۳-یوُماق۲ (آد) یووارلاق بیچیمده ساریلمیش شئی "یوْن یوُماغی" (فا: کلاف نخ). clue {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ‹یوُمقاق› ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، باخ: یوممای}.

یوُماق یوُماق..yumaq yumaq [ظرف] کیچیک یووارلاق‌لار بیچیمینده.

یوُماقجا..yumaqca [آد] بالاجا یوماق.

یوُماقلاشماق..yumaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوماق بیچیمه گلمک، ساریلیب یوماق حالینا دوشمک (فا: بصورت کلاف در آمدن).

یوُماقلاماق..yumaqlamaq [تاثیرلی ائیلم] یوُماق‌بیچیمه گتیرمک.

یوُماقلانماق..yumaqlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُماق بیچیمه گلمک، یووارلاق لانماق.

یوُماقلیق..yumaqlıq [صفت] بیریوماق قدر"بیریوماق‌لیق ساپ" (فا: کلاف).

یوُمالاتماق..yumalatmaq [تاثیرلی ائیلم] دیغیرلاتماق، یوُمرولاتماق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُمالاق..yumalaq [صفت] اوْووج ایچینده یومورولانمیش یومشاق شئی (فا: گرد شده) {سن: غلطک}.

یوُمالانماق..yumalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] دیغیرلانماق، کله‌ماغاللاق آشماق.

یوُمبالاتماق..yumbalatmaq [تاثیرلی ائیلم، دا] باخ: یوُوارلاماق، یوُمرولاماق.

یوُمبالاماق..yumbalamaq [تاثیرلی ائیلم، دا] باخ: یوُوارلاماق، یوُمرولاماق.

یوُمدارماق..yumdarmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] توپلاماق، خالقی‌بیریئره-توْپلاماق

یوُمدورماق..yumdurmaq [تاثیرلی ائیلم، ائتد] یوُموق‌ائتمک، یوُممماغا مجبور ائتمک، یوُمورولماسینی ساغلاماق(فا: بستن).

یوُمراق دؤیوشو..yumraq döyüşü [آد] بوکس اویونو (فا: بوکس). boxing

یوُمرو..yumru [صفت] یوُمورو: ۱-یوُوار، یوُماق بیچیمینده، توْپ بیچیمینده، یوُوارلاق، یوُمولو، یوُموق (فا: مدوَّر) round ۲-بیرگؤی‌تؤرک‌بگی، کؤرشادین قیْرخ یوْلداشیندان بیری. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُمروجا..yumruca [صفت] یوُمرو، یومورو‌جا.

یوُمروجوق..yumrucuq [صفت] آزاجیق یوُمرو، یوُمرو‌جا.

یوُمروداش..yumrudaş [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی.

یوُمروصفت..yumru səfət [صفت] اؤزو یومرو اوْلان.

یوُمروغو آلتیندا اوْلماق..yumruğu altında olmaq [تاثیرسیز ائیلم] ظلم آلتیندا قالماق.

یوُمروق..yumuruq [آد] الین سیخیلمیش وضعیتی، بارماقلارین باغلی بیچیمی (فا: مشت). Fist {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹یوُدوروق›}.

یوُمروق‌اوْیونو..yumruq oyunu [آد] بوْکس.

یوُمروق‌حاققی..yumruq haqqı [آد] زوْربالیق لا اله گتیریلن شئی.

یوُمروق‌لاتماق..yumruqlatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یوُمروق ووُردورماق.

یوُمروق‌لاشماق..yumruqlaşmaq [قا] یوُمروقلا وورو‌شماق(فا: مشت زنی کردن)

یوُمروق‌لاماق..yumruqlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیرینی یوُمروقلا وورماق(فا: با مشت زدن).

یوُمروق‌لانماق..yumruqlanmaq [بلسیز ائیلم] یوُمروقلا وورولماق(فا: مشت خوردن).

یوُموروقلو..yumuruqlu [اؤزل آد] بیر تؤرک بوْیو، باخ: خوارزمشاهلار[۲۰۹].

یوُمروق‌یئمک..yumruq yemək [بلسیز ائیلم] یوُمروقلا وورولماق، دؤیولمک.

یوُمروکؤک..yumru kök [آد، بیتگی] یئرآلما و کئشیر (یئرکؤکو) کیمی یومرو کؤکلو اوْلان (فا: نوعی ریشه). anacomptis

یوُمرولاتماق..yumrulatmaq [ائتدیرگن ائیلم] یومرولاماق، گیرده‌لندیرمک(فا: گرد کردن)

یوُمرولاشماق..yumrulaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یومروحالا گلمک(فا: گردشدن).

یوُمرولاماق..yumrulamaq [تاثیرلی ائیلم] گیرده‌لمک (فا: گرد کردن).

یوُمرولانماق..yumrulanmaq [بلسیز ائیلم] گیرده لنمک (فا: گرد شدن).

یوُمرولماق..yumrulmaq [تاثیرسیز ائیلم] قیوریلیب یوُمورو حالا گلمک(فا: گردشدن).

یوُمرولموش..yumrulmuş [صفت] قیوریلیب یوُمورو حالا گلمیش.

یوُمرولو..yumrulu [آد] باخ: یوُمرو.

یوُمرولوق..yumruluq [آد] یوُمرو اولْما وضعیتی.

یوُمروياناق..yumru yanaq [صفت] یاناقلاری یوُمرو و کؤک.

یوُمرویوُمرو..yumru yumru [ظ، صفت] یوُمرو بیچیمده.

یوُمسوز..yumsuz [صفت] اوُغورسوز (فا: بد یمن).

یوُمسوزلوق..yumsuzluq [آد] اوُغورسوزلوق (فا: بد یمنی).

یوُمشاتدیرماق..yumşatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] یوُمشالتدیرماق: یوُمشالتماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس نرم کردن).

یوُمشاتدیرماق..yumşatdırmaq [اتّدیرگن ائیلم] یوُمشالتدیرماق: یوُمشالتماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس نرم کردن).

یوُمشاتما..yumşatma [آد] یوُمشاتماق ایشی.

یوُمشاتماق..yumşatmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمشالتماق : ۱-یوُمشاق، ائلاستیک و اسنَک وضعیته سالماق، برک‌لیگینی آرادان قالدیرماق (فا: نرم کردن). ۲-هیرسینی سوْیوداراق یولا گتیرمک، راضی ائتمگه چالیشماق. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُمشاتمالیق..yumşatmalıq [آد] آراجلاردا و آرابالاردا تیتره‌یشی و سارسینتی‌نی آزالدان دوزَنتی (آمورتیزوْر) (فا: کمک فنر).

یوُمشاجیق..yumşacıq [صفت] چوخ یومشاق، خوشا گئدن(فا: نرم نرم).

یوُمشادیجی..yumşadıcı [صفت] یوُمشالدان، یونگول‌لشدیرن(فا: نرم کننده).

یوُمشادیش..yumşadış [آد] یوُموشاتماق ایشی.

یوُمشادیلماق..yumşadılmaq [بلسیز ائیلم] یوُمشاق حالا سالینماق.

یوُمشاق..yumşaq [صفت] ۱-سرت اولْمایان، راحتجه اَیریلن‌و شکیل دَییشن، برک اولْمایان، قولْایجا بوکولن و ازیلن (فا: نرم). ۲- soft خوشاگلن، دینج خوُیلو (فا: لطیف ملایم). fine {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُمشاق‌اوْرکلی..yumşaq ürəkli [صفت] اوْره‌یی یوُمشاق (فا: رقیق القلب). tenderhearted

یوُمشاق‌اورک‌لیک..yumşaq ürəklik [آد] قلبی یوُمشاق‌لیق.

یوُمشاق‌اوْزلو..yumşaq üzlü [صفت] اوْزو یولا، ایسته‌نیلن‌بیر شئیی-اسیر گه‌مه‌ین.

یوُمشاق‌اوْزلولوک..yumşaq üzlülük [آد] یوُمشاق اوزلو اولْما وضعیتی.

یوُمشاق‌باشلی..yumşaq başlı [صفت] اوُیسال، راحتجه یولا گئدن.

یوُمشاق‌بدنلیلر..yumşaq bədənlilər [آد، دیرگی] ایچ‌اوْنورقالاری وچاتی‌لاری اولمایان، سوموکسوْز حئیوانلار (فا: نرم تنان).

یوُمشاقجا..yumşaqca [آد، دیرگی] ۱-یومشاق‌وُجودلو و اومورقاسیز حئیوانلار. ۲-یومشاق بیر بیچیمده.

یوُمشاقجالار..yumşaqcalar [آد، دیرگی] باخ: یومشاق‌بدنلیلر.

یوُمشاق‌خویلو..yumşaq xuylu [صفت] طبیعتی یومشاق(فا: نرمخو soft-natured

یوُمشاق‌داماق..yumşaq damaq [آد] داماغین بوغازا یاخین بؤلومو.

یوُمشاق‌دانیشماق..yumşaq danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] مُلایم دانیشماق.

یوُمشاق‌سس‌سیز حرف..yumşaq səssiz hərf [باخ] آخیجی سس‌سیز حرف.

یوُمشاق‌سوُ..yumşaq su [آد] ترکیبینده کیرئج دوزلاری آز اولْان سوُ.

یوُمشاق‌قوْز..yumşaq qoz [آد] قابیغی یوُمشاق اولْان جویز، باخ: کیرکیت قوْز، کاغاذ قوْز.

یوُمشاق‌لاشماق..yumşaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُمشاق وضعیته گلمک(فا: لطیف‌شدن).

یوُمشاق‌لیق..yumşaqlıq [آد] اینجه‌لیک، لطیف‌لیک(فا: لطافت) fineness

یوُمشاق‌واری..yumşaqvarı [صفت] اینجه اولْاراق، یوُمشاق حالدا.

یوُمشاق‌یئنیش..yumşaq yeniş [آد] اوزای و اوچاقلاردا باشاری ایله یئره چارپمادان اولْان یئنیش.

یوُمشاق‌یومشاق..yumşaq yumşaq [ظرف] یومشاق اولْاراق، ملایمجه، یومشاقجا.

یوُمشالدیجی..yumşaldıcı [صفت] یوُمشادیجی، ملین. lenitive

یوُمشالدیلماق..yumşaldılmaq [باخ] یوُمشاتماق.

یوُمشالماق..yumşalmaq [باخ] یوُمشاماق.

یوُمشاماق..yumşamaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوُمشالماق، برک‌لیگینی الدن وئرمک (فا: نرم شدن). ۲-هیرسی to become soft سوْیوماق، یولاگلمک {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن؛

اسکی‌تورکجه‌ده یوُوماق (یوُوارلاماق)، یوُمماق و یوُمشاماق بیر مفهومدا بوُ کؤکه باغلانیللار{.

یوُملوُ..yumlu [اؤزل آد] موُتلو، قوُتلو، مُبارک، حُضورلو[۷].

یوُممماق..yummaq [تاثیرلی ائیلم] قیساراق باغلاماق، یوُموق بیر حالا گتیرمک، قاپاماق، اؤرتمک (فا: بستن). **to close** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُمورتا..yumurta [آد] ۱-گنل‌لیکله قوُشلارین دوغدوغو سوّبه و بیضی بیچیمینده شئی (فا: تخم مرغ). **egg** ۲-ارککلیک و دیشی گؤزه‌لرینین بیرلشمه سیندن دؤزه‌لن توْخوم {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن ‹یومورتقا›؛ یوُممماق فعلینه باغلیدیر}.

یوُمورتاآغی..yumurta ağı [آد] یوُمورتانین ساری‌سینی بوروین و ساران، آزآخیشقان وسایدام ماده (فا: سفیده). **albumen**

یوُمورتابادیمجان..yumurtabadımcan [آد] قیرمیزی‌بادیمجانی یاغدا آزجا قیزاردیب و یومورتا ووراراق حاضرلانان بیر نوع یئمک (فا: املت).

یوُمورتابامادور..yumurtabamador [باخ] یومورتا بادیمجان.

یوُمورتابایرامی..yumurta bayramı [باخ] قیزیل یوُمورتا بایرامی.

یوُمورتاجی..yumurtacı [صفت] یوُمورتا آلیب ساتان.

یوُمورتاجیق..yumurtacıq [آد] ۱-ارککلیک و دیشی‌لیک گؤزه‌لرینین بیرلشمه‌سی سوْنوجو دؤزه‌لن توخوم. ۲-بالاجا یوُمورتا، توخومجوق (فا: تخمک). **ovule**

یوُمورتاچی..yumurtaçı [آد] یوُمورتا آلیب ساتان.

یوُمورتاچی‌لیق..yumurtaçılıq [آد] یوُمورتا آلیب ساتما ایشی.

یوُمورتادوغماق..yumurta duğmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمورتالاماق.

یوُمورتاسی ترس گلمک..yumurtası tərs gəlmək [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئرده قرار تاپا بیلمه‌مک، ال‌آیاغادوشمک، اؤزونو ایتیرمک.

یوُمورتاگؤزه سی..yumurta gözəsi [آد] اووْسفئر.

یوُمورتالاما..yumurtalama [آد] یوُمورتالاماایشی(فا: تخمگذاری **layingegg**

یوُمورتالاماق..yumurtalamaq [تاثیرلی ائیلم] یوُمورتا دوغورماق (فا: تخم گذاشتن).

یوُمورتالایان..yumurtalayan [صفت] یوُمورتادوغان(فا: تخم‌گذار). **oviparous**

یوُمورتالایانلار..yumurtalayanlar [آد، دیرگی] یومورتلاما یوْل ایله اوْره‌ین حئیوانلار.

یوُمورتالی..yumurtalı [صفت] یوُمورتاسی اولان.

یوُمورتالیق..yumurtalıq [آد] ۱-قادین جنسلیک وزی (فا: تخمدان). ۲-یوُمورتا وئرمک اؤچون یئتیشدیریلن "یوُمورتالیق توْیوق". ۳-چیچک‌لرده دیشی جیگین توْزلانماسیندان عمله گلن حصّه، توْخوملوق.

یوُمورتاواری..yumurtavarı [صفت] یوُمورتایا اوْخشار، یوُمورتا شکیللی.

یوُمورتلاتماق..yumurtlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یوُمورتالاماسیناسبب-اوْلماق.

یوُمورتلاماق..yumurtlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یوُمورتالاماق، یوُمورتاوئرمک. ۲-گؤزله‌نیلمه‌دن اوْرتایا چیخماق.

یوُمورتلانماق..yumurtlanmaq [بلسیز ائیلم] یوُمورتالاماق ایشی گؤرولمک.

یوُمورجاق..yumurcaq [آد] یاراماز کیچیک اوشاق (فا: شیطون، تخم جن).

یوُمورلاماق..yumurlamaq [تاثیرلی ائیلم، ت] باخ: یومورولاماق.

یوُمورلانماق..yumurlanmaq [تاثیرسیز ائیلم، ت] یومورو اوْلماق، یومرو بیچیمه گلمک.

یوُمورو..yumuru [باخ] یومرو.

یوُموروجوق..yumurucuq [آد] باخ: یومروجوق.

یوُموروق..yumuruq [باخ: یوُممماق] باخ: یومروق (فا: مشت).

یوُمورولو..yumurulu [صفت] باخ: یوُمرولو.

یوُموش..yumuş [آد] یوُموچ:۱-اؤیود۲-بوُیروق ۳-مؤژده ٤-یوُموق[۷]. ۵-اینسان‌آدی: یوُموشای، یوُموشبای، یوُموشخان، یوُموشَر.

یوُموشاق..yumuşaq [باخ] یومشاق.

یوُموشقا..yumuşqa [اؤزل آد] بیر داغ یئمیشی[۷].

یوُموق..yumuq [صفت] ۱-یومولموش‌اوْلان، یومولو (فا: بهم آمده). ۲-گوّل، غوْنچاگوّل[۷]. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُموق یوموق..yumuq yumuq [ظرف] توُمبول تومبول.

یوُموقلاشماق..yumuqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوموق حالینا گلمک.

یوُمولما..yumulma [آد] یوُمولماق ایشی.

یوُمولماق..yumulmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-باغلانماق، قاپانماق، "گؤزلری یومولدو"(فا: بسته شدن). ۲-سالدیرماق، هیزلا بیرینین اوّستونه گئتمک (هجوم بردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوملوشماق›}.

یوُمولو..yumulu [صفت] یومولموش اوْلان (فا: بهم آمده).

یوُمیش اوْغلانی..yumış oğlanı [آد] قوللوقجو ملَک و فرشته. {دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یوُن..yun [آد] بعضی ممه‌لی حئیوانلارین دری‌لری اؤزه رینده عمله گلن توکلر (فا: پشم). **Wool** {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یوّنگ، یوُنگ‹}.

یوُن‌آتان..yun atan [آد، ص] حلاّج (فا: حلاّج). **cotton-beater**

یوُنا..yuna [آد، یوُن+ا›] حئیوانلارین سیرتینا و یهرین آلتینا قویولان چوُل، پالانین آلت پارچاسی (فا: پارچه زیر زین).

یوُناق..yunaq [اؤزل آد] اؤزَرینده‌پالتار و یوُن‌دؤیولن‌و یاخانان سالداش[۷].

یوُنان..yunan [آد] قریک، یوُنانیستان: تؤرکیه جُمهوریته‌نین غربینده یئر آلان بیر اؤلکه‌نین آدی.

یوُنان‌اوُیقارلیغی..yunan uyqarliği [آد] اسکی یونان اوُیقارلیغی: هرودوت یازیر: یونانلیلار میلاددان اؤنجه ۲۰۰۰جی ایللرده بالکان یاریم-آداسیندان گؤنئیه گؤچ ائدرلر، میلاددان اؤنجه ۱۳جو یوزایللرده تروْیا ساواشی اؤز وئریر، یونان قارانلیق چاغلاری میلاددان اؤنجه ۱۱۰۰–۸۰۰ ایللری آراسیندا اولاراق، بو دؤنمدن سونرا یوناندا اصلی و پارلاق اوْیقارلیق دؤنمَی باشلار، آنتیک یونان، بوگونکو یونانیستان توپراقلاری و اطرافیندا قورولان دؤولت شهرلر و اویقارلیقلاردیر، بو دؤنم میلاددان اؤنجه ۷۵٦ دان باشلار و میلاددان اؤنجه ۱٤٦ دا روْما اشغالیلا سونا چاتار. بو شهر دؤولتلر، دموکراسینین ایلک تمللرینین قوْیور، میلاددان اؤنجه ٦جی یوزایللرده پئرس شاهیلا ساوش اؤز وئریر، آنتیک یونان اویقارلیغینین زیروه سی اسکندر دؤنمی اولموشدور، بو دؤنم هئلئنیستک دؤنم آدلانیر (میلاددان اؤنجه ۱٤٦–۳۲۳)،یوناندا چوْخ تانریلی دین حاکیم اولموشدور، توْپلوم صینیفلارا آیریلیرمیش، آنتیک یونان کؤلتورو، روما ایمپاراتورلوغونا بؤیوک تاثیر گؤسته‌ره‌رک، باتی کؤلتورونون تملی سایبلیر، بو دؤنم یوناندا اؤنلو بیلگینلر اورتایا چیخدی ، هرودوت (Herodot)، توُکیدیدس (Tukididis)، گزنفون (Ksenofon)، دئموْسدئنئس (Demosthenes)، افلاتون (Eflatun)، آریستوْ (Aristo)، اونلارین ان اؤنملیلریندندیر. اسکی یوناندا ان بؤیوک و معروف شهر آتینا (Atina) شهری ایدی، اسپارتا(Sparta)، کوْرنیت(Korint)، و تئبایی(Tebai) شهرلری ده اؤنملی ایدی، یونان نوفوسو میلاددان اؤنجه ۸۰۰ دن ۳۵۰ ایللرینه قدر ۷۰۰ مینده ۸–۱۰ میلیونا قدر چیخدی.

یوُنانلی..yunanlı [آد] یوُنان اهلی.

یوُنانجا..yunanca [آد] یوُنان دیلی، قریکجه، یونانجا بیر چوخ قایناقلاردا تورکلر حاققیندا بیلگیلره ال تاپماق اولور، تورکجه آدلار و کلمه‌لری دؤزگون اوخوماق اؤچون بو دیله عاید بیر سیرا اؤزللیکلری نظرده توتماق لازیمدیر، بو اؤزللیکلرین بیر نئچه سینی بئیله سیرالاماق اولار: ۱–بو دیلده "ش" حرفی اولمادیغی اوچون بیر سیرا تورکجه کلمه‌لر، س(c,s) حرفلریله یازیلمیشدیر، مثلا یونانجا یازیلان ایسکیت‌لر طایفاسی همان ایشغیتلر/ ایشغوزلار/ ایچ-اوْغوزلار اولمالیدیر، البته بعضاً ترس اوخونوش اولابیلیر مثلا سیروس یازیلان کلمه‌نی، فارسجادا کوُروُش اوخویورلار. ۲–بعضی حرفلر مثلا "c" حرفی نئچه جوره "ک"k، س"s" کیمی اوْخونابیلینیر، آدلارین اوْخونوشوندا بونا دقت ائدیلمه لیدیر. ۳– یونان‌لار اینجه سس‌دن سونرا، سوندا گلن "ک، ف k, f " صامیتینی "س s " شکلینده اوخویورلار، اگر بونو باشقا بیر دیله، اؤرنگین یارلیس (Yarlis) سؤزونو تورکجه‌یه چئویرسک، "یارلیک Yarlik " شکلینده اولار. ٤–بیلیندیگی کیمی یونان و لاتین دیلییندە ایشله نن اؤزل سؤزلرین سونوندا (ios, ius,us,os) حرفلری گلیر مثلا "هوْمئرhomer یونانجادا (Homeros) و هئرودوت herodotیونانجادا (Herodotos) کیمی یازیلیر، بو اؤزدن مثلا یونانجا و لاتینجه ده اولان (Gaius) طایفا آدینی قایی (kayı) آدی کیمی اوخوماق، قوراللارا ترس دؤشمور. ۵–یونانجادا اؤزل آدلارین سونونا (e,a,o) حرفلری گلیر و اونلار سؤیله‌نیشده دئییلمیر مثلا: هومئرین کیابیندا ایلیاد (ilyada)، هئکاب (hekabe)سؤزلرینی مثال وورماق اولار.

یوُنانیستان..yunanistan [آد] قریک، باخ: یوُنان: تؤرکیه جُمهوریته نین غربینده یئر آلان بیر اؤلکه‌نین آدی.

یوُن‌اَییرن..yunəyyrn [صفت] یوُن اَییریب ایپ اؤره تن.

یوُنت..yunt [آد] ۱–باخ: یوُند، آت سؤروسو. ۲–اینسان آدلاری: یوُنتال، یوُنتبای، یوُنتبیل، یوُنتَر، یوُنتسای.

یوُنچو..yunçu [آد] یون ایشینه باخان، یون آلیب ساتان(فا: پشم ریس).

یوُنچولوق..yunçuluq [آد] یون ایشنه باخما (فا: پشم‌ریسی‌و پشم فروشی).

یوُند..yund [آد] یوُنت:۱–آت سؤروسو(فا: گله اسب) ۲–دیشی آت، مادیان. ۲–چادیر، اوْبا، یوُرد[۷]. ۳–اوُیقارلیق[۷].{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، دده قورقود کیتابیندا ایشله نیبدیر}.

یوُندا..yunda [باخ] یوُندا.

یوُن‌داراغی..yundarağı [آد] یون تمیزله‌مک اؤچون دمیر دیشلی آلت.

یوُنداغی..yunddağı [اؤزل آد] قارقین بوْیوناعایدیئرآدی(م۱٦جی قرن)[۲۲۵].

یوُن‌دارایان..yun darayan [آد] یون تمیزله ین ایشچی ویا آلت.

یوُن‌دیدن..yun didən [صفت] یون دیدیب تمیزله ین.

یوُنسوز..yunsuz [صفت] اوستونده یونو اوْلمایان، یون وئرمه ین.

یوُنقو..yunqu [اآ، ت] توّرکوستاندا بیر چای آدی.

یوُنقوُش..yunquş [آد، دی، ت] باخ: طاووس قوُشو.

یوُن‌قیرخان..yunqırxan [آد] قویون یونو قیرخان.

یوُن‌قیرخما..yunqırxma [آد] یون قیرخماق ایشی (فا: پشم‌چینی).

یوُن‌کیمی..yunkimi [صفت] آغارمیش و بوْزارمیش ساچ و ساققال حاققیندا" قوْجالیب ساققالی اوْلوب یوُن کیمی".

یوُنلاماق..yunlamaq [تاثیرلی ائیلم] ایچرَی‌سینه یوُن قویماق (فا: با پشم انباشتن).

یوُنلانماق..yunlanmaq [بلسیز ائیلم] یونلا دولدورولماق (فا: با پشم انباشته شدن).

یوُنلو..yunlu [صفت] یونو چوخ اولان (فا: پشم آلو). hairy

یوُنلوق..yunluq [آد] یون وئرن قوْیون" یونلوق قویون".

یوُنلولوق..yunluluq [آد] یون وئرمه قابلیتی، حئیوانین و قوْیونون یوُنلا اؤرتولمه‌درَجه‌سی" بوحئیوان‌لارین یونلولوغو یوُخاریدی".

یوُنیفورم..yunıform [آد، فرانسیزجا] رسمی پالتار و گئییم.

یوُنیفیکاسیوْن..yunifikasion [آد، لا: بیر+اتمک] عُمومی بیر قایدایا سالما.

یوُنیوئرسال..yuniversal [آد، این] ۱-ائورن‌سل، هرشئی‌قاورایان، هرجهتلی، ۲-صنعتی‌نین بوّتون اؤزللیکلرینی بلد اوْلان ایشچی(فا: ~)

یوُنیوئرسالیزم..yuniversalizəm [آد، این] ائورن‌سل جیلیک (فا: یوُنیورسالیزم).

یوُنیوئرسیته..yuniversitə [آد، این] بیلی یوُردو، اوْخول سوْنراسی مختلف بیلیم‌لرین اوْخوندوغو یئر، بیلیم‌اوْجاغی (فا: دانشگاه).

یوُن‌یویان..yunyuyan [صفت] یونو یویوب تمیزله ین.

یوُوا..yuva [آد] ۱-قوشلارین وبعضی حئیوانلارین یاشاما و یومورتالاما یئری (فا: لانه). nest ۲-(مج) گئل‌لیکله عایله‌نین اوْتوردوغو یئر، ائو، مسکن، یورد. ٤-اوشاق یوواسی (اوُشاق باخچاسی) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوُیا›؛ باخ: اوْیماق}.

یوُوا توُتدو..yuva tutdu [آد] اوشاقلارآراسیندا بیری آوچی و او بیریلر دووشان اولوب بیربیرلرینی قووالاییب توتماغا چالیشاراق اویناناان بیر اوْیون آدی.

یوُواجیق..yuvacıq [آد] بالاجا یووا.

یوُوار..yuvar [آد] ۱-قان ایچینده‌کی بالاجا یوُوارلاق یادا سؤبه بیچیمده‌کی گؤزه‌لرین آدی" آغ‌یوُوار، آل‌یوُوار" (فا: گلبول). ۲-کوّره سل بیچیم.

یوُوار یوُوار..yuvar yuvar [ظرف] یوُوارلاق کیمی.

یوُوارجیق..yuvarcıq [آد] بالاجا و یووارلاق (فا: گوُیچه). corpuscle

یوُوارسال‌آچی..yuvarsal açı [صفت] کُروی‌زاویه(فا: زاویه کروی). spherical angle

یوُوارلاتماق..yuvarlatmaq [اتّدیرگن ائیلم] یوُوارلاماق ایشینی گؤردورمک.

یوُوارلاجیق..yuvarlacıq [صفت] کیچیک و یوُوارلاق.

یوُوارلاشدیرماق..yuvarlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُوار وضعیته گتیرمک.

یوُوارلاشدیریلماق..yuvarlaşdırılmaq [بلسیز ائیلم] یوُوار حالا گتیریلمک.

یوُوارلاق..yuvarlaq [س ‹یووالاق›] ۱-یومرو، توْپ وکوّره بیچیمنده اولان ۲-بیر سایی‌نین دییرمی و یووارلانما شکلی، "۳,٤٦نین یووارلاغی ۳,۵ دیر" (فا: مدوّر). round

یوُوارلاق آغیزلی‌لار..yuvarlaq ağızlılar [آد، دیرگی] گرچک چنه‌نین یئرینده گئنیش بیر امیجی آغیزلاری اوْلان، اسکلت‌لری سؤموک لشمیش چوخ ایلکل وُجودلو حئیوانلار.

یوُوارلاق سایی..yuvarlaq sayı [آد، مت] بوتون و تاماملانمیش سایی.

یوُوارلاق سوْلوجانلار..yuvarlaq solucanlar [آد، دیرگی] سرت بیر کیتین‌له اؤرتولو، وُجودلاری‌حالقاسیز و اوُزون‌اینجه‌سوْلوجانلار توْپلولوغو.

یوُوارلاق لاشدیرماق..yuvarlaqlaşdırmaq [تاثیرلی ائیلم] یوُوارلاق بیچیمه سالماق.

یوُوارلاق‌لاشماق..yuvarlaqlaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُوارلاق‌بیچیمه-دوشمک (فا: گردشدن).

یوُوارلاق لانماق..yuvarlaqlanmaq [باخ] یوُوارلانماق.

یوُوارلاق‌لیق..yuvarlaqlıq [آد] یوُوارلیق، یوُمرولوق.

یوُوارلاماق..yuvarlamaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-هئللتمک، دؤندەره‌رک-آپارماق، دیغیرلاتماق (فا: غلت دادن). to roll a barrel ۲-یومرولاماق to roll ۳-بیر سایی‌نی یووارلاق اتمک "۳,٤٦نین یووارلارغی ۳,۵ اوْلار". {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یوُوماق›، سن ‹یوُوالاتماق›}.

یوُوارلانا یوُوارلانا..yuvarlana yuvarlana [ظرف] یوُوارلاناراق، یوُوارلاناجاق بیچیمده.

یوُوارلانماق..yuvarlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یوُوارحالاگلمک.۲- هئللنمک ، یوُوارلاق لانماق (فا: غلت داده شدن). to roll down

یوُوارلانیش..yuvarlanış [آد] یوُوارلانماق ایشی ویا بیچیمی.

یوُوارلانیلماق..yuvarlanılmaq [بلسیز ائیلم] یوُوارلاق‌حالاگلینمک، یوُوارلاق‌ائدیلمک.

یوُوا سالماق..yuva salmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُرد و مسکن سالماق.

یوُواسیز..yuvasız [صفت] یوواسی اوْلمایان(فا: بی‌آشیان). hopmeless

یوُواق..yuvaq [آد ، آناتوْمی] ۱- جییار توْخوسوندا عمله گلن قابارجیق‌لار. ۲-چنه‌ده دیش کؤک‌لرینین یئرلشدیگی یئر.

یوُواقلیق..yuvaqlıq [آد] چنه‌ده دیش کؤک‌لرینین یئرلشدیگی یئر، یوُواق.

یوُوالا..yuvala [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی {اوْوا}.

یوُوالاق..yuvalaq [صفت] یوُوار، یوُوارلاق. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُوالاما..yuvalama [آد] یوُوا سالما، یووا تیکمه (فا: لانه زنی).

یوُوالاماق..yuvalamaq [تاثیرلی ائیلم] یوُواسالماق(فا: لانه‌درستکردن).

یوُوالانماق..yuvalanmaq [تاثیرسیز ائیلم] یوُوا صاحبی اوْلماق.

یوُوالو..yuvalu [اؤزل آد] قارایوُوالی:م۱۶جی یوّزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدرتوّرکلرینه باغلی بیر بوْی آدی[۸۵].

یوُوالی..yuvalı [صفت] یوواسی اوْلان.

یوُوقا..yuvqa [باخ] یوُخا.

یوُوقالاماق..yuvqalamaq [باخ] یوُخالاماق.

یوُوقالیق..yuvqalıq [باخ] یوُخالیق.

یوُوقو..yuvqu [آد] یوواق، سیلیندیر (فا: غلطک) {یوُوار›یوُوقو}.

یوُوماق..yuvmaq [تاثیرلی ائیلم، ت] یوُوارلاماق.

یوُووُغ..yuvuğ [آد] سئل اؤزوندن یوُوارلانان‌داشلار{دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، یوُماق‌سؤزوندن}.

یوُیاق..yuyaq [آد] یویوناجاق یئر (فا: حمام). bath

یوُیوجو..yuyucu [آد] یوُیان، یوُماق ایشینیه باخان (فا: شوینده).

یوُیوجولوق..yuyuculuq [آد] یویوجونون ایشی (فا: رختشویی). laundry

یوُیولابیلیرلیک..yuyulabilirlik [آد] یوُیولما اؤزللیگی (فا: قابلیت شستشو). washability

یوُیولما..yuyulma [آد] یوُیولماق ایشی.

یوُیولماق..yuyulmaq [بل] یوماق ایشی گؤرولمک، سویا چکیلمک، تمیزلنمک، (فا: شسته شدن). to be washed {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوُیولمامیش..yuyulmamış [صفت] سوُیا چکیلمه میش (فا: نشسته).

یوُیولموش..yuyulmuş [صفت] یوُیولو، تمیزلنمیش (فا: شسته شده).

یوُیوناجاق..yuyunacaq [آد] یوماغا یارایان یئر، حامام (فا: حمّام). bath

یوُیوناق..yuyunaq [آد] یوُیوناجاق یئر، یویونما یئری(فا: محل آبتنی).

یوُیونتو..yuyuntu [آد] ایچینده‌پالتاروبنزر شئیلرین یوُیولموشو، چیرکسوُ.

یوُیوندورماق..yuyundurmaq [تاثیرلی ائیلم] بدنینی یوماق، چیمیزدیرمک، چیمدیرمک (فا: فس استحمام کردن). to bath

یوُیونما..yuyunma [آد] یوُیونماق ایشی.

یوُیونماق..yuyunmaq [تاثیرسیز ائیلم] چیممک، یایخالانماق(فا: استحمام کردن). to wash {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یونماق‹}.

یوّپ..yüp [اؤن اک] "یوّپ یونگول".

یوّپ یونگول..yüp yüngül [صفت] لاپ یونگول، اوْلدوقجا یوّنگول.

یوّتی .. yüti [اؤزل آد] آلتای توّرکلری آچ کَستی بوْی‌لاریناندیر[۸۱]-[۱۵۸].

یوّجه..yücə [باخ] اوُجا.

یوّرک..yürək [باخ] اؤرک.

یوّروتمک..yürütmək [اتّدیرگن ائیلم] یئریتمک.

یوّروتوم..yürütüm [آد] یئریتیم، یئریتمک ایشی.

یوّرودولمک..yürüdülmək [بلسیز ائیلم] باخ: یئریدیلمک.

یوّرورمک..yürürmək [باخ] یوّگورمک، یؤرومک، یئریمک.

یوّروش..yürüş [آد] ایره‌لی دوْغرو گئتمه، یئریمه، یوّرویوش.

یوّروش ائتمک..yürüş etmək [تاثیرسیز ائیلم] هُجوم ائتمک.

یوّروشچو..yürüşçü [آد] یوروش ائدن، یوروشه قاتیلان (فا: مهاجم).

یوّروش موُغامی (چارگاه موُغامی)..yürüş muğamı (çargah muğamı) [آد] توّرک چالقی‌سیندا do پرده سینین آدی، چارگاهین گوشه‌لری بولاردان عبارتدیر: گؤتورگه، تمل، کرکوکی، بسته‌نیگار، چارگاه، فیروز، مُخالف کیمی، مُخالف، جوهری، مُخالف(کریم-آبادی)، حاصار، بیداد، مغلوب، منصوریه، غزّال، تمَله آیاق، باخ: آذربایجان موُغاملاری (فا: مقام چهارگاه).

یوْروک..yürük [صفت] ۱-یئهین یئریین، هیزلی گئدن. ۲-اینسان آدی: یوْروکالپ، یوْروکبیگه، یوْروکبیلگه، یوْروکَر.

یوْروکتیمور..yürükteymur [تاریخی اؤزل آد] قوْچوْ اوُیغورلاری، پرَنسلریندن[۷].

یوْروم..yürüm [اؤزل آد] یاشام، حیات، عؤمور[۷].

یوْرومک..yürümək [تاثیرسیز ائیلم] یئریمک، یئهین گئتمک (فا: راه-رفتن) {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، گؤ‹یوروماق، یوْگوْرومک›}.

یوْرونگه..yürüngə [آد] مدار (فا: مدار). circuit

یوْرویوش..yürüyüş [آد] یوْروش، یئریمک ایشی، ایره‌لی‌یه دوْغرو آخین ائتمه، چیخیش وحرکت ائتمه (فا: رژه). parade

یوْرویوش ائتمه..yürüyüş etmə [آد] هجوم ائتمه (فا: حمله ور). attacking

یوْره..yürə [اؤزل آد] دایره، حلَزون، چمبر[۷].

یوْره‌کی..yürəki [اؤزل آد] بؤیوک خاقان قوُبیلای‌یْن قیْزی[۲۰۹].

یوْره‌گیر..yürəgir [اؤزل آد] یوْره‌غیر: باخ: اوْره‌گیر؛ اوْغوزلاردان بیر بوْی؛ اوْرکلی، جسور {باخ: اوْره‌مک}.باخ: سلجوقلولار[۲۰۹].

یوْز..yüz [سایی] سایی‌دا دوْقسان دوققوزدان سونراکی سایی (فا: صد). hundred ۲-(مج)چوْخ و غیر مُعیّن مقدار معناسیندا دئییلن بیر سؤز" یوْزلرجه آدام". ۳-اینسان آدی: یوْزای، یوْزبای، یوْزبَگیم، یوْزبیکه، یوْزخانیم، یوْزقارا. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یوْز ایلدن بیر..yüz ildən bir [باخ] اسهال اوتو.

یوْزباش..yüzbaş [اؤزل آد] یوْزباشی:اهر(~کندی)، ساوه‌ده (~آباد) کند آدی

یوْزباشی..yüzbaşı [آد] ۱-یوزنفره یاخین بیر قروپون باشچی‌سی (فا: سروان). captai ۲-ملیکان، قئیدار، تاروُم دا کند آدی.

یوْزباشی‌لیق..yüzbaşılıq [آد] یوْزباشی اوْلما وضعیتی.

یوْزبند..yüzbət [اؤزل آد] یوْزبَت، اوْزونده: کلئیبر ده کند آدی.

یوْزبَگ..yüzəbəy [تاریخی اؤزل آد] بابوُرخان دؤنَمی اوْردوباشی-لاردان[۷].

یوْزبند..yüzbənd [اؤزل آد] اهر ده کند آدی {یئرلی اهالی اوْزونده شکلینده ده سؤیله‌یرلر}.

یوْزبولاق..yüzbulaq [اؤزل آد] کلبَجر‹ده داغ آدی[۲٤۰].

یوْزبیر..yüzbir [اؤزل آد] آذربایجان خالق رقصلرندن بیریدیر، ماهنی ایله موشاییت اولونان چوخ گئنیش یاییلمیش رقصدیر. رقص بیر قدر جلد تئمپده گئدیر، قیزغین صورتده بیر سیرا رنگارنگ حرکتلرله ایفا اولونور. اونو هم کیشیلر، هم ده قادینلار اوینایرلار. اؤز دؤورونده چوخ مشهور اولان بو رقص ایندی نادیر حاللاردا یاد ائدیلیر[۲٤٥].

یوْزده..yüzdə [آد] یوْزسایيدا و یوْز بؤلومده بیر اوْرانی آنلاتماق اوْچون ایشله‌نن سؤز، یوْزه بؤلونن شئیدن آلینان مقدار" یوْزده بئش: یوْز بؤلومدن بئشی"(فا: درصد)percent

یوْزده‌لیک..yüzdəlik [آد] بیر ساتیشدا آراچی‌یا وئریلن مقدار، پورسانت.

یوْزده‌یوْز..yüzdəyüz [ظرف] ۱-تماماً، یوْز فایز، شُبهه‌سیز(فا: صددرصد).

یوْزر..yüzər [صفت] هر بیرینده یوْز، هردفعه یوزو (فا: صدتایی).

یوْزر یوْزر..yüzər yüzər [ظرف] یوْز یوز (فا: صدتا صدتا).

یوْزَرلیک..yüzərlik [آد، بی، ت] باخ: اوْزَرلیک.

یوْزقوتو..yüzqutu [اؤزل آد] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اوْبا آدی[۳، ۱۰۸].

یوْزکره..yüzkərə [ظرف] چوخ چوخ، تکرار تکرار، چوخ کره، یوْز داناسی بیرآرادا اوْلان، یوز دفعه (فا: صد بار).

یوْزلر..yüzlər [آد] اوْندالیق سایی‌سیستیمینده بیرسایی‌نین ساغدان سولا اوچونجو سایجیق‘ین اوْلدوغو یئر.

یوْزلوجه..yüzlücə [ظرف] چوخ چوخ، یوزکره.

یوْزلوک..yüzlük [آد] ۱-ایچینده یوْزدانا(فا: صدتایی)۲-اوْندالیق سیستم لی سایی‌لارداساغدان‌سولا اوچونجو سایجیق(فا: صدگان).

یوْزلوک بیریملر بؤلوگو..yüzlük birimlər bölüyü [آد، مت] یوْزدن دوققوزیوز دوقسان دوُققوزا قدر اوْلان سایی‌لار بؤلوگو.

یوْزلوک تره‌زی..yüzlük tərəzi [آد] بیر شئین چکی‌سینی یوزده بیر آغیرلیغی ایله تاراز لاشدیران تره زی.

یوْزلوکچو..yüzlükçü [صفت] یوزده‌لیک‌آلان(فا: بهره کاری) percentage

یوْزمک..yüzmək [باخ] اوْزمک.

یوْزمینلرجه..yüzminlərcə [صفت] دانیشماقدا چوخلوق بیلدیرن بیرسوز.

یوْزناب..yüznab [اؤزل آد] خالخال دا کند آدی.

یوْزوجو..yüzücü [صفت] سودا اوزن (فا: شناگر). swimmer

یوْزوجولوک..yüzücülük [آد] سودا اوزمه (فا: شناگری). swimming

یوْزوک..yüzük [باخ] اوْزوک.

یوْزونجو..yüzüncü [صفت] یوْزسایی‌سینین سیرا صفتی، سیرادا دوقسان دوققوزدان سونراکی سایی (فا: صدم). hundredth

یۆزیل..yüzil [آد] یۆزایل: ۱-یۆز ایلیک سوره، : عصر، قرن. ۲-ایچینده یاشانیلان چاغ century (فا: قرن)

یۆزیللیک..yüzillik [صفت] یۆزیل‌سۆرن عصیر، قرن(فا: قرن). century

یۆزیۆز..yüzyüz [ظرف] هردفعه یوز اوْلاراق (فا: صدتا صدتا).

یۆس .. yüs [اؤزل آد] آلتای تۆرکلری توُبا بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

یۆسرو..yüsru [آد، بیتگی] اینجه ایشلر گؤرمه‌گه یارایان قارا رنگلی بیر آغاج (فا: یسر).

یۆسوُف .. yüsüf [اؤزل آد] تۆرکمن-تکه-توْختامیش بوْی‌لاریندانديرِ[۱۵۸-۸۱].

یۆسوف..yüsüf [اؤزل آد] شهریار، گئرمی، شبستر، ماهنشان، ماکی، قوچان، زنجان و اوُرمیه (~آباد)؛ اهر (~لو)، قوچان (~خان)، خوی و سایین‌قالادا(~کندی) کند آدی.خوی دا(~علی)داغ آدی.

یۆسوف..yüsüf [آد] (ش ۱۲۹۰-۱۲۳۰)عبدالخالق‌باکی‌لی‌شاعردیر[۱۱۷].

یۆسوف..yüsüf [آد] یوسف: ۱-دینی‌حیکایه‌لره‌گؤره‌گؤزل‌لیگی ایله تانینان ح یعقوبون اوْغلو اولان یالواج۲-اوْغلان آدی.

یۆسۆفانلی..yüsüfanlı [اؤزل آد] قاراداغ تورک ائلینده چله‌بیانلی-طایفاسینا باغلی بیر بوْیدور (اوْبالاریندان: پیرانلی، گنانلی، دورمو-شکانلی، قاراپاچانلی، شاه‌گلدی، یۆزقوتو/ آیازخانلی، استکانلی، لـله‌لی، قوْتورلار، حسرَتان، کؤهولجوک، لارجان، آتالی، خنه‌یه، باسداملی، دلیلر، داودان، قیزیل یوْل، سیراملی/ گؤی‌آغاج)[۳، ۱۰۸].

یۆسوف‌بهنون(دالغین)..yüsüf behnun(dalğın) [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

یۆسوفجوک..yüsüfcük [آد، دیرگی] ۱-سینیرقانادلی، قانادلاری بؤیوک، آیاقلاری قیسسا، قارنی اوُزون بیر جنس بؤجک، قیز بؤجگی (فا: نوعی حشره). libellula ۲-قومرویا بنزه‌ین و اوْندان کیچیک بیر قوش turtur auritus

یۆسوف‌حسین زاده..yüsüf hüsenzadə [اؤزل آد] ادبیات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر، شعرلریندن: دل سؤزون ساخلامیشام سینه ده دلداره دئیم.فاش ائدم سیرریمی‌اوْل محرم اسراره دئیم--[۶۴].

یوُسوف‌زُلیخا..yüsüf züleyxa [اؤزل آد] باخ: شیادحمزه، علی‌خلیل-اوْغلو.

یوُسوفعلی بگ قاشقایلی..yüsüfəli bəy qaşqaylı [اؤزل آد] میرزا مأذون قاشقایلی‌نین شاگردی اولوب و قاشقای‌لارین‌بؤیوک شاعرلریندندیر[۶۴].

یۆسوفعلی بیگ قاراخانلو..yüsüfəli bəy qaraxanlı [یازار] حافظ-قاشقایلی:قارا خانلو قاشقایلی ائلی‌نین بؤیوک شاعرلریندن اوْلوب و تۆرکجه گؤزل شعرلری واردیر.

یۆسوف‌کُردنژاد..yüsüf kürdnəjad [اؤزل آد] اوُرمولو چاغداش شاعردیر[۱۵۶].

یۆسوف‌وزیر چمن زمینلی..yüsüf vəzir çəmən zəminli [یازار] (م۱۹۴۳-۱۸۸۷) شوشالی یازیچی و شاعردیر.

یۆغروک..yüğrük [آد، باخ: یورومک] ایی‌یئریین، یاخشی‌قاچان.

یۆغنَک..yüğnək [اؤزل آد] آلچاق کؤنوللو، مُتواضع. (تاریخی اؤزل آد) دده قوْرقوُد داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

یۆک..yük [آد] ۱-داشینان شئی. ۲-(مج)بیرینین بوْینونداکی آغیرگؤرَو. ۳-الکتریک ییغینتی‌سی (فا: بار). load {دیوان لغات تورک و سنگلاخدا ایشله‌نیبدیر؛ دیواندا یۆذمک/ یۆیمک (یۆکله‌مک) کؤکوندندیر}.

یۆک‌آراباسی..yük arabası [آد] یوک آپاران آرابا، یوک داشییان.

یۆک‌آلتی..yükalətı [آد] اوستونه یوک ییغماق اوچون اولان قورغو.

یۆک‌باغلاما..yük bağlama [آد] یوکلری باغ باغ ائتمه (فا: باربند). packing

یۆک‌بلگه..yük bəlgə [آد] یوکو داشیماغا اولان ایذین بلگه‌سی (فا: بارنامه). road-bill

یۆکجو..yükcü [صفت] یوهجو، داشییجی (فا: حمّال). بئلینده ویا بیر آراجلا یوک داشییان کیمسه (فا: باربر). porter

یۆکجولوک..yükcülük [آد] یۆهجولوک: داشیی جیلیق، حامّاللیق، یوک داشیما ایشی (فا: باربری). porterage

یۆک‌حئیوانی..yükheyvanı [آد] یوک داشیمادا ایشله‌نیلن حئیوانلار.

یۆک‌داشیما..yükdaşıma [آد] یوکجولوک(فا: بارکشی) transportation

یۆک‌داشییان..yükdaşıyan [صفت] یوک داشیما آراجی (فا: بارکش). truck

یۆکسک..yüksək [صفت] ۱-اوُجالیغی چوخ اوْلان، هۆندور، عادی سَویه‌دن یوُخاری‌دا اوْلان سَویه "یۆکسک یئر" (فا: بلند). tall ۲-دَیری چوخ اوْلان، اردم‌لی، کیفیت‌لی، "~مدنیت، ~ایدئا" {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سن‹اۆکسک، یوکسک›؛ یۆک‌سؤزو-ندن آلیناراق معناجا یۆکله‌نیب اوجا اولماغی‌آندیریر}.

یۆکسک‌اوخول..yüksəkoxul [آد] یوخاری‌مکتب: اورتامکتبدن-سوْنراکی‌مکتب (فا: دبیرستان). secondary school

یۆکسک‌باخیشلی..yüksəkbaxışlı [صفت] اردملی(فا: بلندنظر). high-minded

یۆکسکجه..yüksəkcə [صفت] بیر قدر یۆکسک، یۆکسک.

یوکسکدن باخماق..yüksəkdən baxmaq [تاثیرسیز ائیلم] خوْر باخماق.

یوکسکده‌دوُرماق..yüksəkdə durmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْستون اوْلماق، ایره‌لی‌ده‌اوْلماق

یوکسک‌رتبه‌لی..yüksək rütbəli [صفت] اوُجا مقام‌لی (فا: عظیم الشأن). great

یوکسک‌فیکیرده اوْلماق..yüksək fikirdə olmaq [تاثیرسیز ائیلم] یاخشی فیکیرده اوْلماق.

یوکسک‌گرگین‌لیک..yüksək gərginlik [صفت] گرگین‌لیک‌درجه‌سی - یوکسک اوْلان.

یوکسکلیک..yüksəklik [آد] ۱-اوجالیق (فا: بلندی). height. ۲- داغلیق، تپه‌لیک. ۳-اؤلچوجه چوخ اوْجا اوْلان، اوّچ بوْیوتدان بیری (ائن، بوْی، یوکسک‌لیک) اوجالیق.

یوکسک‌لیک اؤلچر(اؤلچن)..yüksəklik ölçər(ölçən) [آد] اوجالیق اؤلچر، آلتیمتر.

یوکسک‌معاشلی..yüksək maaşlı [صفت] یوکسک گلیرلی.

یوکسک‌وولتلو..yüksək voltlu [صفت] یوکسک الکتریک آخیمینا عاید اوْلان.

یوکسَل..yüksəl [آ] اوُلولوق، بؤیوکلوک[۷]. اوغلان آدی.

یوکسَلای..yüksəlay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: یوکسَل+ آی[۷].

یوکسَلتج..yüksəltəc [آد، فیزیک] چوخالدان، اوجالدان، آمپلی فایر، فرکانسی یوکسلدن آراج(فا: بلندگو). lordspeaker

یوکسَلْتمک(یوکسَتمک)..yüksəltmək(yüksətmək) [تاثیرلی ائیلم] ۱- یوکسگه‌چیخارماق، قالدیرماق (فا: ترفیع‌نمودن)۲-بیرسایی‌نی نئچه-یول اؤزونه چاپدیرماق، گوجلندیرمک، اوجالتماق، آرتیرماق (فا: بالا بردن).

یوکسَلْتمه (یوکسَتمه)..yüksəltmə (yüksətmə) [آد] ۱-یوکسگه چیخارما. ۲-بیرسایی‌نی اؤزونه چاپدیرما، گوجلندیرمه (فا: ترفیع).

یوکسَلْتی..yüksəlti [آد] بیر نقطه‌نین بیر سطحدن اوجالیغی و یوکسک‌لیگی" تبریزین یوکسلتی‌سی (یوکسک‌لیگی)دنیز سوُلاری اؤزئییندن ۱۲۰۰متردیر" (فا: ارتفاع).

یوکسَلتیلمک..yüksəltilmək [بلسیز ائیلم] یوکسک ائدیلمک.

یوکسَلدیلمک..yüksəldilmək [بلسیز ائیلم] ۱-اوُجالدیلماق۲- گوْجلندیریلمک.

یوکسَلمک..yüksəlmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-اوُجالماق، قالخماق" تیکینتی یوُکسلدی، گوْنش یوُکسلدی" (فا: صعود کردن). to be promoted ۲-گوجلنمک، چوخالماق، آرتماق، حُرمتی و ائتگی‌سی آرتماق "قیزدیرماسی یوکسلدی، روُحیه‌سی یوُکسلدی، گلیری یوُکسلدی، سسی یوکسلدی".

یوکسلمه..yüksləmə [آد] اوجالما(فا: صعود، ارتقاء). promotion، rise

یوکسوز..yüksüz [صفت] یوکو اوْلمایان، بوش داشیت(فا: بدون‌بار).

یوکسونمک..yüksünmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئی اؤزونه یوکله‌مک، عُهده‌سینه آلماق (فا: به دوش گرفتن).

یوکسه‌دیلمک(یوکسَلْدیلمک)..yüksədilmək(yüksəldilmək) [بلسیز ائیلم] اوجالدیلماق، آرتیریلماق، گوجلندیریلمک، یاخشی لاشدیریلماق (فا: بالا برده شدن).

یوکسه‌لن..yüksələn [اؤزل آد] اوُلو، کیشی[۷].

یوکسه‌لیش..yüksəliş [آد] اوُجالیش، بؤیویوش(فا: ارتقاء). promotion

یوکسه‌لیش اؤلچر..yüksəliş ölçər [آد] بیر شئیین اوجالیغین اؤلچن آراج (فا: افرازیاب). altimeter

یوکسه‌لیم..yüksəlim [آد، گؤیب] بیراوُلدوزون گؤی کوره‌سینده اُستوا دؤزلم[۷]ینه گؤره آچی‌سال اوزاق‌لیغی (فا: ارتفاع زاویه‌ای).

یوکسه‌یه قالخماق..yüksəyə qalxmaq [تاثیرسیز ائیلم] اوْستون اوْلماق.

یوکصاندیغی..yük sandığı [آد] یوک قوْیماق اوْچون دؤزه‌نیلن صاندیق.

یوکقالدیران..yük qaldıran [صفت] آغیر شئیلری و یوک‌لری قالدیران.

یوکگؤتورمه..yük götürmə [آد] آراج‌لاردا یوک گؤتورمه گوْجو، یوکله‌مه.

یوکلَتمک..yüklətmək [ائتدیرگن ائیلم] یوک‌له‌مک ایشی گؤرولمک.

یوکلم..yükləm [دیل‌بیلیمی] جُمله‌ده ایش،ترپه‌نیش و حرکت بیلدیرن کلمه، فارسجادا مسند یا گزاره دئییله‌رک اسمی جمله‌ده خبر، و فعلی جمله ده فعل دئمکدیر (فا: خبر).

یوکلنمک..yüklənmək [تاثیرلی ائیلم] یوکله‌مک ایشی گؤرولمک (فا: بار زده شدن).

یوکلنمیش..yüklənmiş [صفت] یوک ووُرولموش.

یوکلو..yüklü [صفت] یوکو اوْلان، یوکلنمیش (فا: باردار).

یوکلوجه..yüklücə [ظرف] یوکلو اوْلاراق.

یوکلوک..yüklük [آد] ائولرده یورقان دؤشک قویولان یئر (فا: باردان).

یوکلولوک..yüklülük [آد] یوکلو اوْلما وضعیتی (فا: بار داری).

یوّکله‌دیلمک..yüklədilmək [اتدیرگن ائیلم] یوّکله‌مک‌ایشینی گؤردورمک.

یوّکله‌مک..yükləmək [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیریوّکو بیر داشیت‘ین اوستونه قویماق، یوک وورماق(فا: بار زدن) ۲-(مج)بیر ایشی بیرینه وئرمک، بوْنونا قوْیماق(فا: تحمیل کردن)to impose (فا: موظف‌نمودن)۳-الکتریک‌انرژی‌سی‌وئرمک(فا: باردار کردن).

یوّکله‌نیلمک..yüklənilmək [بلسیز ائیلم] یوکلنمک ایشی گؤرولمک.

یوّکله‌یه‌جی..yükləyici [صفت] یوک‌له ین، یوکله‌مه ایشینی گؤرن.

یوّکله‌یش..yükləyiş [آد] یوّکله‌مک ایشی.

یوّکله‌مه..yükləmə [آد] یوکله‌مک ایشی (فا: بارگیری). road-bill.

یوّک‌ماشینی..yük maşını [آد] یوّک داشییان ماشین، یوّک آپاران.

یوّکنَک..yüknək [اؤزل آد] م۱۱جی قرن ده ادیب احمد یوّکنَگی (یوّکنَکلی) نین توّرکوستاندا دوْغولدوغو شهرین آدی[۵۴].

یوّکنوّ..yüknü [اؤزل آد] سَجده، سَجده اوْلان[۷].

یوّکوم..yüküm [آد] گؤرولمه‌سی و ائدیلمه‌سی زورونلو اوْلان ایش، تکلیف، وظیفه (فا: مجبوریت، مکلفیت).

یوّکوملندیرمک..yükümləndirmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرشئیین سوروملولوغونو اوْزه‌رینه آلدیرماق (فا: مکلّف کردن).

یوّکوملو..yükümlü [آد] یوکومو اوْلان، سوْروملو (فا: مکلّف).

یوّکوملولوک..yükümlülük [آد] یوکوملو اوْلما وضعیتی (فا: مکلّفیت).

یوّکون..yükün [آد، شیمی] یوْن (فا: یون). ۲-یوّکون؛(اؤزل آد) باش اَیمه، تعظیم. (قُرانین ایلک چئویریسینده، ۱۰جی‌قرن بو سؤزجوّک، ناماز قارشیْلیغی ایشلنمیشدیر.)[۷].

یوّکونتوّر..yüküntür [اؤزل آد] باش اَیدیریر، دیز چؤکتوّرور[۷].

یوّکونج..yükünc [آد، ت] ناماز، باش ایمه، تعظیم ائتمه (فا: نماز).

یوّکونگَن..yüküngən [اؤزل آد] اَییلَن، سایقیْلی، تعظیم ائدن[۷].

یوّکونمک..yükünmək [تاثیرسیز ائیلم] بیرینین اؤنونده سایقی گؤسترمک اوچون اَییلمک، سجده ویا رکوع ائتمک، باش اَیمک (فا: سجده کردن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، بو کلمه یوّک سؤز ایله ایلگیلیدیر و سجده ائتمک بیر نوع بیعت ائدیب و قارشی فرمان و گؤرَولری قبول ائدیب اؤزونه یوکله‌مکدیر، فعلین دؤنوشلو شکلی بو مطلبه قانیتدیر}.

یوّکونمه..yükünmə [آد] سجده ائتمه، ناماز قیلما، باش اَیمه(فا: سجده).

یوّکونو توْتماق..yükünü tutmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-لازیم اوْلان و گره کن شئیلری اؤزو اوْچون تأمین ائتمک. ۲-مال و دؤولت ییغماق.

یوّکونوّر..yükünür [اؤزل آد] عبادت ائدن[۷].

یوّکونوّک..yükünük [اؤزل آد] اَییلمه، تعظیم[۷].

یوّک‌یئری..yük yeri [آد] ۱-یوک ییغیلان یئر ۲-یورقان‌دؤشک یئری.

یوّگ..yüg [باخ] یوّن.

یوّگورک..yügürək [آد] ۱-باخ: یوّگوروک. ۲-مراغا دا کند آدی.

یوّگورمک..yügürmək [تاثیرسیز ائیلم] قاچماق (فا: دویدن). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر ، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر، دده؛ قدیم یوّگ سؤزو اوْخ یئله‌ییه دئییلیردی، یوّگورمک/ یئریمک- یوّگ‌تئله‌ییننین‌اوْخلا یئهین گئتمه‌سیندن‌آلینمیشدیر}.

یوّگورک..yügürük [صفت] یاخشی قاچان، ایی یئریین.

یوّلَک..yülək [اؤزل آد] ۱-یئلک، تئلک، اوْخوُن آرخاسیْنداکی‌دنگه توّیو[۷]. ۲-اینسان‌آدی: یوّلَکخان، یوّلَکبای، یوّلَکبَگیم، یوّلَکبیگه.

یوّلکوج..yülküc [باخ] اوّلگوج.

یوّلمن..yülmən [آد] داغ زیروه سی‌نین اوُجو.

یوّلوک آرسلان..yülük arslan [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیْتلارینداییربگ‌آدی[۷]. {یوّلَک}.

یوّله‌مک..yüləmək [باخ] اوّله‌مک.

یوّن..yün [باخ] یوُن.

یوّن‌ایرمه..yün əyirmə [آد] یوّن ایرمک ایشی (فا: پشمریسی) wool-spining

یوّنُس‌امره..yünüs əmrə [یازار] یوُنس امره م۱۲۴۰جی ایلده آنادولودا آنادان اوْلدو، بؤیوک تورک شاعری اوْلاراق اؤیودلر رساله‌سی و شعر دیوانی اوْندان یادگار قالیبدیر (فا: ~).

یوّنسلو..yünüslü [اؤزل آد] سوُلدوز دا کند آدی.

یوّنگول..yüngül [صفت] ۱-چکی‌سی آز اوْلان " یوّنگول باشماق" (فا: سبک). light ۲-چتین اوْلمایان، آسان اوْلان " یوّنگول ایش" (فا: راحت). ۳-تاثیری آز اوْلان" یوّنگول کوّلک". ۳-(مج)دیرسیز ایش ویا آدام " یوّنگول آدام" (فا: چیپ). chip {سن ‹یونگول، ییگیل›، دیواندا یئنیگ (خفیف) و‹یئنگمک›: (آشاغی یئندیرمک، شکست وئرمک) بو کلمه نین کؤکودور؛ اَنمک سؤزوده بونلارا باغلیدیر}.

یوّنگول آیاق..yüngül ayaq [صفت] ۱-قیوراق اولماسی سببیله مجازا اوُشاق اوْچون دئییلیر " بوُ ایشی وئر بوُ اوْغلانا یوّنگول آیاقدیر، تئز گئدیب‌آلار"(فا: تیزپا)swift-footed ۲-آیاغی یونگول، عوامین دئییشینه گؤره بعضی‌لرینین گلمه‌سی بیریئره اوُغور گتیریر(یاخشی اولماسی اوچون)" یوّنگول آیاق آدام".

یوْنگول‌ائدیلمک..yüngül edilmək [بلسیز ائیلم] آسانلاشدیریلماق، ضعیف‌له دیلمک.

یوْنگول‌ال..yüngül əl [صفت] الی یونگول، باخ: یوْنگول آیاق۲.

یوْنگول‌جه..yüngülcə [صفت] بیر قدر یوْنگول، آزاجیق.

یوْنگول‌چکمک..yüngül çəkmək [تاثیرلی ائیلم] آغیرلیغی‌نی آزالتماق، چکی‌سینی آزالتماق، اسکیک چکمک، گره‌گیندن آز شئی وئرمک.

یوْنگول‌خاصیتلی..yüngül xasiətli [صفت] خاصیت جه یوْنگول.

یوْنگول‌راق..yüngülraq [صفت] اوْدوقجا یوْنگول.

یوْنگول‌صنایع..yüngül sənaye [آد] بالاجا و بالاجا وسایل دؤزلدن صنایع.

یوْنگول‌طبیعتلی..yüngül təbiətli [صفت] خاصیت جه یوْنگول.

یوْنگول‌لتمک..yüngüllətmək [تاثیرلی ائیلم] آغیرلیغی‌نی آزالتماق، - چکی‌سینی آزالتماق.

یوْنگول‌لشدیرمک..yüngülləşdirmək [باخ] یوْنگول لتمک، ساده‌لشدیرمک.

یوْنگول لشدیریجی..yüngülləşdirici [صفت] آغیرلیغینی آزالدان.

یوْنگول‌لشدیریلمک..yüngülləşdirilmək [بلسیز ائیلم] یوْنگول-ائدیلمک، وزنی آزالدیلماق.

یوْنگول‌لشمک..yüngülləşmək [تاثیرسیز ائیلم] ۱-چکی‌سی آزالماق۲- ساده‌لشمک.

یوْنگول‌لشمیش..yüngülləşmiş [صفت] یونگول‌اولموش(فا: مخفّف).

یوْنگول‌لوک..yüngüllük [آد] یوْنگول اوْلما وضعیتی.

یوْنگول‌له‌دیلمک..yüngüllədilmək [بلسیز ائیلم] یوْنگول ائدیلمک.

یوْنگول مزاج..yüngül məzac [صفت] خاصیت جه یوْنگول.

یوْنگول‌واری..yüngül varı [صفت] اوْلدوقجا یوْنگول.

یوْنگول‌یاراق..yüngül yaraq [ظ، دا] یوْنگول گئییمیش.

یوْنگول‌یوُخو..yüngül yuxu [آد] اوْیاقلیق و یوخلاماق آراسیندا اولان یوُخو (فا: چرت). nap.

یوْنلو..yünlü [صفت] یوْنو اولان.

یوْنوس‌بالیغی..yünüs balığı [آد، دیرگی] بالینا گیللردن‌دنیزلرده سوْرولر حالیندا یاشایان، بوْی ۳ متر، بالیق کیمی حئیوان (فا: نوعی ماهی). delphinus

یوْنوس بالیغی‌گیللر..yünüs balığıgillər [آد، دیرگی] بالینالارین بیرآلت سوْیو.

یوْگن..yügən [آد] یوْیَن: آتین باشینا گئچیریلن قوْشقو لوازیماتی (فا: افسار)

یوْین..yüyən [آد] یوْگن: آتین باشینا گئچیریلن قوْشقو لوازیماتی (فا: افسار)

یوْین‌سیزدانیشماق..yüyənsiz danışmaq [تاثیرسیز ائیلم] فیکیر لشمه‌دن دانیشماق.

یوْین‌لتمک..yüyənlətmək [تاثیرلی ائیلم] باشینا یوْین گئچیرتمک.

یوْین‌له‌مک..yüyənləmək [تاثیرلی ائیلم] باشینا یوْین گئچیرتمک.

یوْین‌لنمک..yüyənlənmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْین‌لی اوْلماق.

یوْین‌لی..yüyənli [صفت] یوْینی اوْلان.

یوْین‌ین چکمک..yüyənin çəkmək [تاثیرلی ائیلم] قارشی‌سین آلماق، حدّینی گؤسترمک.

یوْین‌ینی اله گئچیرمک..yüyənini ələ geçirmək [تاثیرلی ائیلم] اؤزونه تابع ائمک.

یوْیورتْمک..yüyürtmək [ائتدیرگن ائیلم] یوْیورمه‌یه و قاچماغامجبورُ ائتمک.

یوْیورک..yüyürək [آد] یوْگورک.

یوْیورمک..yüyürmək [باخ] یوْگورمک.

یوْیوروش..yüyürüş [باخ] یوْرویوش.

یوْیوروشمک..yüyürüşmək [تاثیرسیز ائیلم] یوْگوروشمک، یوْرویوشمک.

یوْیوروک..yüyürük [آد] یئنی آیاق توتان اوشاغین یاخشی یئریمه‌سی و اؤیرَنمه‌سی اوچون اوْلان اؤزل آراباجیق (فا: رورَوَک).

یوْیوره یوْیوره..yüyürə yüyürə [ظرف] قاچا قاچا، قوْشاراق.

یهر..yəhər [آد] اوْستونده اوْتورماق اوْچون آتین بئلینه باغلانان اوْتوراجاق (فا: زین). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ایر›دده؛ اَیمک›ایر›یهر}.

یهرآلتی..yəhraltı [آد] یهری بئلینه برکیدن قایش(فا: زیرزین).

یهربوُرون..yəhərburun [صفت] بوُرنو یاستی.

یهرجیلیک..yəhərcilik [آد] یهر دوزلتمه و ساتما ایشی.

یهرچه..yəhərçə [آد] بالاجا یهر.

یهرچی..yəhərçi [آد] یهردوزَلدن و ساتان کیمسه(فا: زین-ساز)saddler

یَهَرچی..yəhərçi [اؤزل آد] هشتَری ده کند آدی.

یهرسیز..yəhərsiz [صفت] یهری اوْلمایان.

یهرقاشی..yəhrqaşı [آد] یهرین دال وقاباق طرفینده چیخینتی‌لی بؤلومو.

یهرقالتاغی..yəhrqaltağı [آد] یهر دوزلتمک اوچون قفس کیمی‌اولان بؤلوْم.

یهرقاییران..yəhərqayıran [آد] یهر دوزَلدن اوُستا.

یهرلتمک..yəhərlətmək [ائتدیرگن ائیلم] یهر قوْیدورماق (فا: زین کردن).

یهرلنمک..yəhərlənmək [بلسیز ائیلم] یهرلی اوْلماق (فا: زین گذاشته شدن).

یهرلهمک..yəhərləmək [تاثیرلی ائیلم] یهر وورماق (فا: زین کردن).

یهرلی..yəhərli [صفت] ۱-یهری اوْلان. ۲-تیکان‌تپه‌ده کند آدی. قزوین و ابهرده داغ آدی.

یهودی..yəhudi [آد] ح موسی (ع) ‘ین دینینده اولان (فا: ـ). jew

یهودی باقلاسی..yəhudi baqlası [باخ] آجی باقلا.

یپار..yıpar [آد] مشک، خوش ایی. {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر؛ ایی سؤزونه باغلیدیر}.

یپرادیجی..yıpradıcı [صفت] اپریدیجی.

یپـراق..yıpraq [صفت] اَپریک.

یپراماق..yıpramaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤهنه‌لیب الدن دوشمک، دوشگون حالا دوشمک، اپریمک (فا: پژمردن) {اپریمک}.

یپرانماق..yıpranmaq [تاثیرسیز ائیلم] کؤهنه‌لیب‌داغیلماق، سؤرتولوب گئتمک.

یپرانمیش..yıpranmış [صفت] کؤهنَلمیش، الدن دوشموش، اوزولموش (فا: پژمرده، ژولیده). {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ اوپراق›}.

یپندیرماق..yıtdırmaq [باخ] یپرتدیرماق.

یپخاماق..yıxamaq [باخ] یایخالاماق.

یپخدیرماق..yıxdırmaq [ائتد] یپخماق ایشینی گؤردورمک. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یپخدیریلماق..yıxdırılmaq [بلسیز ائیلم] یپخدیرماق ایشی گؤرولمک.

یپخقین‌لیق..yıxqınlıq [آد] یپخقین اوْلما وضعیتی، خراب‌لیق.

یپخما..yıxma [آد] یپخماق ایشی (فا: تخریب). demolition

یپخماجی..yıxmacı [آد] یپخماق ایشینی گؤرن، یپخی جی.

یپخماق..yıxmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-یئره‌آشیرماق، یئره وورماق ” کؤلک آدامی یپخیر“ (فا: افکندن) ۲-پوْزماق، داغیتماق، محو ائتمک ” شهرلری یپخدیلار“. ۳-حاکمیت‌دن سالماق ” حکومتی یپخدیلار“ ٤-بیرینین بوینونا آتماق، یوّک‌له‌مک، حواله ائتمک ” بوْینونا یپخماق“ {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ یپقماق›؛ باخ: یپغماق}.

یپخی..yıxı [آد] یپخینتی (فا: خرابه).

یپخینج..yıxınç [اؤزل آد] یپخما؛ اوُیغور یازیْتلاریندا بیر بگ آدی[۷].

یپخیجی..yıxıcı [صفت] یپخیمچی، یپیخان، داغیدیجی، ویران ائدن (فا: مخرّب، تخریب کننده). subversive

یپخیجیلیق..yıxıcılıq [آد] یپخما، تخریب، داغیدیجی‌لیق، ویران ائتمه.

یپخیش..yıxış [آد] یپخماق ایشی ویا یپچیمی (فا: عمل تخریب).

یپخیشماق..yıxışmaq [فا] بیربیرینی یپخماق.

یپخیق..yıxıq [صفت] یپخیلمیش اوْلان (فا: مخروبه) ruined {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یپخیق تؤکوک..yıxıq tökük [ظرف] یپخینتی، یپخی.

یپخیق‌لیق..yıxıqlıq [آد] یپخیق اولما (فا: خرابی). ruined condition

یپخیلا دوُرا..yıxıla dura [ظرف] گاه یپخیلاراق وگاه دوراراق، چتین لیکله.

یپخیلایپخیلا..yıxıla yıxıla [ظرف] دؤشه دؤشه، یپخیلیب دوُراراق.

یپخیلقان..yıxılqan [صفت] چوخ یپخیلان، آیاغی بودورن(فا: کسی و یا اسبی که زیاد بزمین میخورد).

یپخیلقان..yıxılqan [اؤزل آد] ماکی دا کند آدی {ییغیلقان}.

یپخیلما..yıxılma [آد] پوزولما، تخریب اوْلما(فا: سرنگون) shot down

یپخیلماز..yıxılmaz [صفت] سارسیلماز، دئوریلمز(فا: مستحکم). fortified

یپخیلمازلیق..yıxılmazlıq [آد] سارسیلمازلیق، داغیلمازلیق، یئنیلمزلیک، آلینمازلیق، محکم‌لیک (فا: سقوط ناپذیری، مستحکمی).

یپخیلماق..yıxılmaq [تاثیرسیز ائیلم] ۱-یئره دوشمک و دَیمک، چئوریلمک، اؤزآغیرلیغی ایله یئره دؤشمک” باشی گیجه‌لیب یپخیلدی“ (فا: به زمین خوردن). to drop ۱-(بل) یپخیق ائدیلمک ” ائوی یپخیلدی“ (فا: خراب شدن). to be overthrown ۳-حاکمیت‌دن سالینماق” تاخدان یپخیلدی“ {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یپخیلمیش..yıxılmış [صفت] یپخیلیب داغیلمیش، یئره یپخیلان اوشاق وکیمسه (فا: زمین خورده).

یپخیلی..yıxılı [صفت] یپخیلمیش.

یپخیلیش..yıxılış [آد] یپخیلماق ایشی ویا یپچیمی(فا: واژگونی).

یپخیم..yıxım [آد] یپخینتی، فلاکت.

یپخیمچی..yıxımçı [صفت] تیکینتی‌لری یپخان کمیسه.

یپخین..yıxın [اؤزل آد] آفَت، یپْخیم ، ضرر[۷].

یپخینتی..yıxıntı [آد] یپخیم(فا: خرابه). ruined place

یئر..yır [آد] ازگی، تورکو، نغمه، شعر. باخ: شعر {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر}.

یئراق..yıraq [اؤزل آد] ایراق، اوزاق، مَسافه‌لی[۷].

یئراقو..yıraqu [اؤزل آد] یئرجی، چالقیجی، ائنسترومان چالان، موّزیسیَن.

یئرتدیرما..yırtdırma [آد] یئرتدیرماق ایشی.

یئرتدیرماق..yırtdırmaq [انتدیرگن ائیلم] یئرتماق ایشینی گؤردورمک، یئتدیرماق (فا: درانیدن) {بو کلمه یارماق سؤز ایله ایلگی‌لیدیر}.

یئرتلاق..yırtlaq [صفت] یئرتیلمیش کیمی اوْلان شئی (اؤزل اوْلاراق گؤز) (فا: دریده شده).

یئرتماج..yırtmac [آد] پالتو، کت، اتک، جاکت کیمی گئییم‌لرین- آرخاسیندا تیکیلمه میش یئری(فا: چاک، شکاف). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتماج‌سیز..yırtmacsız [صفت] یئرتماجی اوْلمایان.

یئرتماجلی..yırtmaclı [صفت] یئرتماجی اوْلان.

یئرتما..yırtma [آد] یئرتماق ایشی.

یئرتماق..yırtmaq [تاثیرلی ائیلم] پارچا پارچا ائتمک، جیریب داغیتماق، یئرتیق حالا سالماق (فا: پاره کردن). to tear {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتیجی..yırtıcı [صفت] دیش و دیرناقلار ایله یئرتان، قان تؤکن (فا: درنده، دد). wild beast {باخ: یارماق، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتیجی جاسینا..yırtıcıcasına [ظرف] یئرتیجی یئر وضعیتده.

یئرتیجی حئیوانلار..yırtıcı heyvanlar [آد] بهایم (فا: بهایم). beast

یئرتیجی قوشلار..yırtıcı quşlar [آد، دیرگی] پنجه‌لی، ایری دیمدیکلی، اتی یئییلن قوشلار تاقیمی.

یئرتیجی لاشماق..yırtıcılaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] وحشی لشمک.

یئرتیجی‌لار..yırtıcılar [آد] بهائم (فا: بهائم). predators

یئرتیجیلیق..yırtıcılıq [آد] یئرتیجی اوْلما وضعیتی (فا: درندگی). rent.

یئرتیش..yırtış [آد] یئرتماق ایشی ویا بیچیمی.

یئرتیشماق..yırtışmaq [قا] بیربیرینی یئرتماق (فا: همدیگر را دریدن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتیق..yırtıq [صفت] ۱-یئرتیلمیش، جیریلمیش (فا: پاره شده) seam ۲-بیراورقانین و چوخراق نازیک باغیرساغین دری آلتیندان چیخماسی سببیله اوْلان خسته‌لیک، دَبه. {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتیق جا..yırtıqca [ظرف] یئرتیق اوْلاراق.

یئرتیق دئشیک..yırtıq deşik [آد] دئشیلمیش، یئرتیلمیش.

یئرتیق‌لیق..yırtıqlıq [آد] یئرتیق اوْلما وضعیتی.

یئرتیق یاماق..yırtıq yamaq [آد] یئرتیق‌شئی‌لری یاماماً" یئرتیق یاماق ائتمک".

یئرتیق یئرتیق..yırtıq yırtıq [آد] پارچا پارچا اوْلموش، پارچالانمیش.

یئرتیللمیش..yırtıllmış [صفت] یئرتیق.

یئرتیلما..yırtılma [آد] یئرتیلماق ایشی (فا: پارگی). tear

یئرتیلماق..yırtılmaq [بل] یئرتیق ائدیلمک، جیریلماق، یئرتماق ایشی گؤرولمک، دئشیلمک (فا: پاره شدن). to tear {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئرتیلمیش..yırtılmış [آد] یئرتیلماق ایشی ویا بیچیمی (فا: پاره شده).

یئرتیلمیش‌لیق..yırtılmışlıq [آد] یئرتیلما حالی (فا: حالت پاره‌گی).

یئرتینما..yırtınma [آد] پارچا پارچا اوْلما (فا: پاره گردی).

یئرتینماق..yırtınmaq [تاثیرسیز ائیلم] پارچا پارچا اوْلماق (فا: پاره شدن). to tear

یئرتینیش..yırtınış [آد] یئرتینماق ایشی ویا بیچیمی (فا: پاره‌گی).

یئرقالاتماق..yırqalatmaq [انتدیرگن ائیلم] یئرقالاماغا مجبورائتمک (فا: فس تکان دادن). to rock/ to swing ~t.

یئرقالاشماق..yırqalaşmaq [تاثیرسیز ائیلم] یئرلیکده یئرقالانماق (فا: باهمدیگر تکان خوردن). to rock all together

یئرقالاما..yırqalama [آد] ترپتمه، یئرینده‌اویناتما(فا: تکاندهی).

یئرقالاماق..yırqalamaq [تاثیرلی ائیلم] ترپتمک، یئرینده اویناتماق (فا: تکان دادن). to rock , to swing {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› یئرقاماق‹}.

یئرقالانایئرقالانا..yırqalana yırqalana [ظرف] اویان بویانا حرکت ائده‌رک(فا: تلوتلو).

یئرقالانماق..yırqalanmaq [بلسیز ائیلم] یئرقالاماق ایشی گؤرولمک، سیلکه‌له‌مک (فا: تکان داده شدن). to rock, to swing

یئرقاماق..yırqamaq [تاثیرلی ائیلم] یئرقالاماق(فا: تکان‌دادن)to rock {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر› ایرقاماق‹}.

یئرقانماق..yırqanmaq [بلسیز ائیلم] یئرقالانماق (فا: تکان خوردن).

یئرلاما..yırlama [آد] تورکو و ازگی سؤیله‌مه(فا: آوازخوانی).

یئرلاماق..yırlamaq [تاثیرسیز ائیلم] ازگی سؤیله‌مک(فا: آواز خواندن).

یئری..yırı [اؤزل آد] سوْل، سوْل طرف، تَک طرف، تَک طرفلی[۷].

یئریم..yırım [اؤزل آد] ۱-سوْلاق۲-یاریْم۳-یوُرد، توْپراق٤-گؤی تؤرکلر دؤنَمی، بگلریندن و کؤرشاد'ین قیْرخ یوْلداشیندان بیری[۷].

یئریق..yırıq [آد] یئرتیلمیش، یئرتیق، باخ: یاریق.

یئریئغیش..yırğış [آد] یئیغیشدیرما ایشی، سلقه سهمان(فا: سروسامان).

یئش..yış [اؤزل آد] یاش، یاشیل، اورمان، یاشیللیق ایچینده کی بؤلگه[۷].

یئشیخ چخماق داغ(ایشیق)..yışıx çaxmaq dağ(ışıq) [اؤزل آد] گئرمی ده داغ آدی.

یئغ..yığ [اؤزل آد] یئغیلی، توپلو، بیریکیم[۷].

یئغاج..yığac [آد] ۱-مخزن (فا: مخزن). reservoire ۲-یئغیجی ۳-کؤرشاد'ین قیزخ یولداشیندان بیری[۷].

یئغاچخان..yığaçxan [تاریخی اؤزل آد] ایلخانلیلار دؤنَمی، بگ لریندن[۷].

یئغان..yığan [اؤزل آد] یئخان:۱-یئغیجی۲-یئخیجی[۷]. ۳-(تاریخی اؤزل آد) یَغَن، فیل، شخص آدیلا بیرلیکده عنوان کیمی ایشلهنیر[۱۴۷].

یئغانتَکین..yığan təkin [تاریخی اؤزل آد] قاراخانلیلار دؤنَمی بگ و کومُوتان آدی[۷].

یئغجام..yığcam [صفت] قیسساجا، خلاصه، توپلو، داغینیق اولمایان (فا: چکیده، اجمال). destilled, abstract

یئغجاملاما..yığcamlama [آد] توپارلاما(فا: خلاصه کنی). summarization

یئغجاملاماق..yığcamlamaq [تاثیرلی ائیلم] توپارلاماق (فا: خلاصه کردن). to make an abstract of

یئغجاملیق..yığcamlıq [آد] یئغجام شئیین حالی (فا: انسجام).

یئغجاملاشمیش..yığcamlaşmış [صفت] اؤزت لنمیش

یئغدیرما..yığdırma [آد] یئغدیرماق ایشی.

یئغدیرماق..yığdırmaq [اثد] یئغماق ایشینی گؤردورمک، کومُا لاتدیرماق (فا: ف س جمع نمودن). t~ to gather {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئغریق..yığrıq [اؤزل آد] محجوب، اوتانقاچ[۷].

یئغلاماق..yığlamaq [تاثیرسیز ائیلم، باخ: یوُغ] یاس توتوب آغلاماق(فا: ماتم گرفتن).

یئغلینج..yığlınç [اؤزل آد] عفّتلی، ادبلی، ناموُسلو[۷].

یئغلیق..yığlıq [اؤزل آد] بیر نوع اوخ (فا: یغلق: نوعی تیر پیکان دار)[۱۴۷].

یئغما..yığma [آد] ۱-توپلاما، کومالاما، قالاما (فا: جمع و جور شده). ۲-مونتاژ" یئغما کامپیوتر، یئغما ماشین" (فا: مونتاژ).

یئغماتاکیم..yığma takım [آد] یئغمادسته:مختلف یئرلردن سئچیلیب-توپلانان دسته.

یئغمادسته..yığma dəstə [آد] یئغماتاقیم:مختلف یئرلردن سئچیلیب-توپلانان دسته.

یئغماق..yığmaq [تاثیرلی ائیلم] ۱-بیر یئره توپلاماق، کومالاماق، قالاماق" آداملاری بیر یئره یئغماق". ۲-بیرلشدیره‌رک قوراشدیرماق "ماشینی سؤکوب یئغماق" (فا: جمع کردن). to gather {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئغماقویماق..yığma qoymaq [تاثیرسیز ائیلم] اورتاق و شریکلی پول آرایا قویماق.

یئغمالاماق..yığmalamaq [تاثیرلی ائیلم] توپلاماق، کومالاماق(فا: جمع کردن).

یئغناق..yığnaq [آد] یئغیناق، یئغینجاق، یئغین، یئغیلمیش، توپلا-نیمش، قوناقلیق، مجلس (فا: انجمن). {سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئغوا..yığva [آد] چال چاغیر اوچون بیر یئره یئغیشما، شنلیک، توپلانتی (فا: مجلس جشن).

یئغی..yığı [آد] یئغماق ایشی (فا: جمع آوری).

یئغیجی..yığıcı [آد] یئغان، توپلایان، کومالایان (فا: جمع کننده).

یئغیش..yığış [آد] یئغیشماق ایشی ویا بیچیمی (فا: گرد هم آیی).

یئغیشان..yığışan [صفت] یئغیلان (فا: جمع شونده).

یئغیشدیرما..yığışdırma [آد] یئغیشدیرماق ایشی(فا: جمع-آوری) collecting

یئغیشدیرماق..yığışdırmaq [تاثیرلی ائیلم] توکولموش وسپه لنمیش شئی لری بیریئره یئغماق(فا: برچیدن). to pick up

یئغیشدیریلماق..yığışdırılmaq [بلسیز ائیلم] یئغیشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: برچیده شدن).

یئغیشماق..yığışmaq [قا، ت] ۱-کومالاشماق، توپلاملاشماق، بیر آرایا گلمک. ۲-بؤزوشمک (فا: جمع شدن). to gather

یئغیشیق..yığışıq [صفت] اوست اوسته کومالاشمیش (فا: جمع شده).

یئغیشیلماق..yığışılmaq [باخ] یئغیشماق.

یئغیشیم..yığışım [آد] ۱-بیرسیرا تؤرتؤکونتونون بیریئره کوما لاشماسی(فا: تمرکز) ۲centralization-(یئرب) کنگلومرا.

یئغیلان..yığılan [باخ] یئغیشان.

یئغیلتی..yığıltı [صفت] بیریئرده توپلانمیش (فا: جمع شده، گرد آمده).

یئغیلماق..yığılmaq [تاثیرسیز ائیلم] بیر یئره توپلاشماق، دریلیب توپلانیلماق، بیریکیلمک (فا: جمع شدن). to gather

یئغیلمیش..yığılmış [صفت] مُدوَّن (فا: مدوَّن). collected into a book

یئغیلی..yığılı [صفت] یئغیلمیش حالدا اولان، توپلانمیش حالدا اولان (فا: جمع و جور شده).

یئغیلیش..yığılış [آد] یئغما و توپلانما ایشی (فا: گرد آمده).

یئغیلیشماق..yığılışmaq [قا] بیریئره یئغیشماق(فا: گردهم آمدن

یئغیلیم..yığılım [آد] جمعیت (فا: جمعیت). populution

یئغیم..yığım [آد، ت] ۱-توپلاما ایشی ۲-یئغیلمیش و توپلانمیش محصولون مقداری. ۳-توپلانتی، یئغینتی (فا: ذخیره). reserve collection,

یئغیم‌جیل..yığımcıl [صفت] یئغماغی سئون "چوخ یئغیم جیل قادین دیر" (فا: جمع کننده).

یئغیم‌جیللیق..yığımcıllıq [آد] یئغیم‌جیل آدامین اؤزللیگی (فا: جمع کننده گی).

یئغیملاماق..yığımlamaq [تاثیرلی ائیلم] بیر نسنه‌نی بیریئره توپلاماق، کومالاماق (فا: توده کردن).

یئغین..yığın [صفت] ۱-یئغیلمیش، کوما، تپه‌لنمیش، توده، قالاق، یئغینتی بیر شئی، یئغیم (فا: پشته). mound ۲-بیریئره توپلانما (فا: تمرکز). Centralization {دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر، سنگلاخ سؤزلویونده ایشله نیبدیر}.

یئغین..yığın [اؤزل آد] داها ایی، سیخی، دایانیقلی، اوستون[۷].

یئغیناجاق..yığınacaq [باخ] یئغیناق.

یئغیناق..yığınaq [آد] یئغیلان یئر، تپه‌لنمیش یئر، توپلوم، کیتله. عسگر یئغیناغی، (فا: تجمع، تجمّع سربازان). session

یئغیناق‌ائله‌مک..yığınaq eləmək [تاثیرسیز ائیلم] یئغیلیب دانیشماق (فا: گردآمدن).

یئغیناق‌سالماق..yığınaq salmaq [تاثیرسیز ائیلم] توپلاشماق، یئغیشماق(فا: گرد هم آمدن).

یئغینتی..yığıntı [آد] ۱-یئغیلی اولان شئیلر، بیر آرایا یئغیلمیش شئیلر "دمیر تؤللانتی یئغینتی‌سی" (فا: کپّه) pile ۲-مختلف یئرلردن توپلانمیش شئیلر "یئغینتی کند".

یئغینجا..yığınca [اؤزل آد] گنل و سوسیال قورال، توپلومون بَنیمسه-یب اوُیقولادیغی قورالار[۷].

یئغینجاق..yığıncaq [آد] توپلانتی، مجلس، قوناقلیق(فا: جلسه) session

یئغینجاق یئری..yığıncaq yeri [آد] توپلاشما یئری (فا: پاتوق). haunt

یئغَنچوُر..yığənçur [تاریخی اؤزل آد] یئغَن+چوُر؛ اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیربگ[۷].

یئغَنَک..yığənək [اؤزل آد] ۱-توپلوم ۲-یئغَن؛ سلجوقلولاردؤنَمی بگ‌لریندن[۷].

یئغین‌گونو..yığın günü [آد] حشر گونو (فا: روز حشر). resurrection

یئغین‌لاشدیراج..yığınlaşdırac [آد] غلیظ له‌دن (فا: کندانسور). condensor

یئغین‌لاشدیرما..yığınlaşdırma [آد] غلیظ لشدیرمه(فا: تغلیظ). condensatin

یئغین‌لاشدیرماق..yığınlaşdırmaq [آد] غلیظ لشدیرمک (فا: تغلیظ کردن).

یئغین‌لاما..yığınlama [آد] غلیظ لندیرمه (فا: تغلیظ). accomulated

یئغین‌لاماق..yığınlamaq [تاثیرلی ائیلم] غلیظ لندیرمک (فا: تغلیظ). accomulated

یئغین‌لانما..yığınlanma [آد] قلیظ لنمه (فا: تغلیظ).

یئغین‌لانماق..yığınlanmaq [تاثیرسیز ائیلم] غلیظ لنمک (فا: غلیظ شدن).

یئغین‌لی..yığınlı [صفت] غلیظ لنمیش (فا: تغلیظ شده).

یئغین‌لیق اؤلچر..yığınlıq ölçər [آد] غلظت اؤلچر (فا: چگالی سنج).

یئغین‌یئغین..yığın yığın [صفت] توپاتوپا (فا: دسته دسته).

یئل..yıl [آد] ۱-ائل ۲-اینسان آدی: ~بارس، ~تاش، ~تان، ~تای.

یئلتاس .. yıltas [اؤزل‌آد] آلتای تورکلری کیشیلر بوی لاریندادیر[۸۱-۱۵۸].

یئلدیر..yıldır [اؤزل آد] ۱-اؤرکودوجو، هئیبتلی، قورخوسوز[۷]. ۲-اینسان آدی: یئلدیرالپ، یئلدیرای، یئلدیرباش، یئلدیربای، یئلدیربگ، یئلدیرخان، یئلدیرقان.

یئلدیراق..yıldıraq [صفت] پاریلداییجی (فا: تشعشع کننده).

یئلدیران..yıldıran [اؤزل آد] اؤرکودوجو، قورخودوجو، گؤسته‌ریشلی[۷].

یئلدیرقان..yıldırqan [اؤزل آد] ایلدیران، اؤرکودن، قورخودان[۷].

یئلدیریجی..yıldırıcı [صفت] یالدیران: ۱-جایدیریجی ۲-پارلاقلیق-وئرن[۷].

یئلدیریم..yıldırım [آد] باخ: ایلدیریم؛ عُثمانلی ۱جی بایزید'ین عُنوانی.

یئلدیز..yıldız [باخ] اولدوز.

یئلدیقو..yıldıqu [اؤزل آد] اولدوز کؤمه‌سی، آتیلای خان'ین سوْن خانیمی[۷].

یئلغای..yılğay [اؤزل آد] تورکمن ائللریندن بیری، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

یئلقی..yılqı [اؤزل آد] ۱-آت یاوروسو ۲-آت سوّروسو ۳-اوّرکونتو، ایلما[۷]. ٤-آغ قالا دا کند آدی.

یئلقین..yılqın [اؤزل آد] ایلمیش، اوّرکک، بئزگین[۷].

یئلما..yılma [آد، باخ: یال] ۱-بیر شئیدن گؤزو قورخوب خئیریندن گئچمه، اوّرکمه. ۲-بیخما، اوسانما. ۳-(ص) یئلماز، قورخوسوز. ٤-دیکیوکوش، داغ یاماجی[۷]. ٤-اینسان آدی: یئلمابگ، یئلمابؤری، یئلمابوغا، یئلمازبای، یئلمازَر.

یئلماز..yılmaz [آد] ایلماز، قورخوسوز، باتور، دایانیقلی، اوغلان آدی.

یئلماسین..yılmasın [اؤزل آد] ایلماز، قورخوسوز[۷].

یئلماق..yılmaq [باخ: یال] ۱-بیر شئیدن گؤزو قورخوب خئیریندن گئچمک، اوّرکمک. ۲-بیخماق، اوسانماق.

یئوا..yıva [اؤزل آد] ۱-اوغوز تورکلرینین ۲٤ بوی‘وندان بیری سایبلیر، اوغوزنامه‌ده یوکسک آتلاری اولان و هُنرلی معنالانیب، بعضا ایوا شکلینده ده یازیلیر، بوُ قووم کوّتله‌لر حالیندا آذربایجانا گلیبلر و چوخ احتمال کی قاراقویونلولار بوُ بوی‘وندان بیری آددا حلب تورکلری، ذوالقدر و یئنی‌ایل طایفالارینا بوی آدی گؤرونور، صفوی‌لر دؤنمی بونلاردان بیر اوبا قاجار بیرلیگی ایچینده، آذربایجانا کؤچدولر و صفوی‌لره قاتیلدیلار، لیاقتلی امیرلردن امام قولوخان بوُ اوبایا منسوب ایدی[۸۵].

یئوانلو..yıvanlu [اؤزل آد] قاراقویونلو بیرلیگینده بیر تورک بویو[۲۰۹].

یئر..yır [اؤزل آد] یئر، توپراق، اراضی، یئر اوزو، دونیا[۷].

یئرتینچی..yırtınçü [اؤزل آد] یئردینچی: ائورن، کاینات[۷].

یئرقا..yırqa [اؤزل آد] مسعود، موتلو، موتلولوق دولو[۷].

یئرمی..yirmi [سایی] اون دوققوزدان سونراکی سایی (فا: بیست). twenty

یئرمی‌جه..yirmicə [آد] یئرمی داناسی بیرآرادا اولان (فا: بیست گانه).

یئرمی‌دؤرد..yirmi dörd [اؤزل آد] صفوی‌لر دؤنمی بوُ آددا بیر اوبا قاجار بیرلیگینده، آذربایجانا کؤچوب صفوی‌لره قاتیلدیلار[۸۵].

یئرمی‌لی..yirmili [آد] یئرمی داناسی بیرآرادا اولان (فا: بیست گانه).

یئرمی‌لیک..yirmilik [آد] ایچینده یئرمی داناسی اولان (فا: بیست گانه).

یئرمینجی..yirminci [صفت] سیرادا اون دوققوزونجو سایبدان سونراکی سایی (فا: بیستم). twintieth

یئریک..yirik [آد] ۱-یاریق، یئرتیق. ۲-اوست دوداغی یاریق اولان کیمسه، میریق (فا: لب شکری).

ییز..yiz [آد، بی، ت] سله اوتو، artemisia abrotonon

ییسوُن..yisun [تاریخی اؤزل آد] یوسوُن؛ چَنگیزخان دؤنَمی بیلگینلریندن[۷].

ییسوُنای..yisunay [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: ییسوُن+ آی[۷].

ییسوُنبوُداق..yisunbudaq [تاریخی اؤزل آد] اوُیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ[۷].

ییسوُنبوُغا..yisunboğa [تاریخی اؤزل آد] چاغاتای خانلاریندان[۷].

ییسوُنتیموُر..yisunteymur [تاریخی اؤزل آد] چاغاتایلار خانی. چاغاتای خان’ین تورونو[۷].

ییسوُنَر..yisunər [اؤزل آد] اینسان‌آدی، باخ: ییسوُن+ اَر[۷].

ییگ..yig [صفت، ت: یاخشی، ایگ] باخ: یئگ، یئی.

ییگه..yigə [اؤزل آد] دایانیقلی، قوی، مَتین[۷].

ییلوُن..yilun [اؤزل آد] (یوُلون) ایری، هَیبَتلی، گؤسته‌ریشلی[۷].

ییلوُنتکین..yiluntəkin [تاریخی اؤزل آد] دوققوز اوغوز داستانیندا آدی گئچن بیر بگ. بوُغو خان’ین تورونو[۷].

ییئال..yinal [اؤزل آد] تورک سردارلارینا وئریلن بیر عنوان، باخ: اینال[۷].

ییئچکَلوّ..yinçkəlü [اؤزل آد] نازیک، آنلاییشلی، کیبار[۷].

ییئچکه..yinçkə [اؤزل آد] اینجه، ظریف، نارین[۷].

ییئچوّ..yinçü [اؤزل آد] ۱-اینجه، ظریف ۲-اینجی[۷].

ییندک..yindək [اؤزل آد] دایمی، اَبَدی، سوّرَکلی، قالیجی[۷].

ییئنگ..ying [آد، ت] سوّموک.

ییو..yiv [باخ] ایو، اویوق (فا: شیار). groove

ییلوّ..yilü [اؤزل آد] تاپغاچ تورکلرینین باشبوُغو اولاراق م۳۱۱ده چینی‘ین باشکندی ”لویانگ“ی ضبط ائتدی[٥٤].

ییین..yiən [صفت] یئین: یئییجی (فا: خورنده).

ییین چوّنقیرالی..yiyən çonqıralı [اؤزل آد] اوُرمیه ده کند آدی.

ییین‌عربلو..yiyən ərblu [اؤزل آد] اوُرمیه‌ده کند آدی {یئگ+ان}.

ییه..yiyə [آد] ۱-مالیک، ارباب، هرهانسی بیرشئیین مالکی (فا: صاحب). owner، pellet ۲-(مج) وارلیغین صاحبی (فا: خداوند). the lord {گؤک‹ایدی›، دیوان لغات تورک ده ایشله نیبدیر‹ ایذی›: صاحب، سن‹ایگلنمک›: ییه‌لنمک؛ بوکلمه اگه سؤزوندن آلینمادیر، اگه / اجه / آغا‹ ایه‹ اده‹ ایدی / ایذی‹ ایبی‹ ایبه‹ ییبه}.

ییه جک..yiyəcək [آد] یئیه‌جک، یئمگه ال وئریشلی شئی، اکمک، ات و یوغورت کیمی یئییلن هر شئی (فا: طعام). food

ییه جک‌سیز..yiyəcəksiz [باخ] یئیه جک‌سیز.

ییه چیخماق..yiyə çıxmaq[تاثیرسیز ائیلم]صاحب اوْلماق (فا: صاحب شدن).

ییه دوُرماق..yiyə durmaq[تاثیرسیز ائیلم]صاحب اوْلماق (فا: صاحب شدن).

ییه‌سیز..yiyəsiz[صفت]صاحب‌سیز (فا: بی صاحب). **ownerless**

ییه‌سیزلیک..yiyəsizlik[آد]صاحب‌سیزلیک (فا: بی صاحبی).

ییه‌لنمک..yiyələnmək[تاثیرسیز ائیلم]صاحب اولماق، بیر شئیه ویا بیلگی‌یه صاحب اولماق (فا: صاحب شدن، مالک شدن). **to own**

ییه‌لنمه..yiyələnmə[آد]استملاک (فا: تملیک). **acquisition**

ییه‌له‌مک..yiyələmək[تاثیرلی ائیلم]مولکیتینه گتیرمک، بیر شئیی ویا بیلگی‌نی بیرینه عاید ائتمک (فا: صاحب و مالک کردن).

ییه‌له‌مه..yiyələmə[آد]بیری اوچون تملیک ائتمه (فا: ا.م مالک کردن).

ییه‌لیک اکی..yiyəlik əki[دیل‌بیلیمی]باخ: ییه‌لیک حال (فا: اضافه ملکی). **the possessive case**

ییه‌لیک حال..yiyəlik hal[آد، دیل‌ب]ییه‌لیک حالدا کلمه بوُ سوال‌لارا یانیت وئریر (کیمین، نه یین، هارانین)، "قاپی‌نین، تهرانین" (فا: حالت اضافه یا تعلق اسم). **Genitive**؛ ییه‌لیک حال یا بللی اولور: بو حالدا هر ایکی کلمه ده اکلی اوْلور "سوُیون کؤپویو" (فا: حالت اضافه معین). ویا بلسیز اوْلار: بو حالدا ایلک آد اکسیز و سوْن آد اکلی اولور "آغاج یاپراغی" (فا: حالت اضافه غیر معین).

ییه‌لیک..yiyəlik[آد]مالکیت، صاحب اوْلما.

AZERBAİJANİ TURKİSH DİCTİONERY

Azərbaycan sözlüyü

Yazar : ismail cəfərli

ویژگیهای فرهنگ " آذربایجان سؤزلویو" با بیش ۱۲۰۰۰۰ لغت:

۱-ارائه توضیحات بزبان ترکی برای کلیه لغات ومعادل های فارسی و انگلیسی برای واژه های اصلی و جدید(حدود ۸۵۰۰۰ مورد).

۲-شرح بیش از ۱۵۰۰ اسامی گیاهی همراه با معادلهای علمی.

۳-شرح بیش از ۱۲۰۰ اسامی جانوری همراه با معادل های علمی.

٤-قید نامهای‌زیبا و متداول‌در زبان‌ترکی‌برای‌دختران و پسران و معانی آنها(۱۵۰۰۰ مورد).

۵-قیدنام شهر و روستاهای آذربایجان و دیگر مناطق تُرک نشین ایران (حدود۱۳۰۰۰ مورد).

٦-قید نام کوهها (موقعیت،ارتفاع)، رودها (طول، شیب، دبی)، (حدود۵۰۰۰مورد).

۷-ارائه تلفظ واقعی اکثر توپونیم های مناطق ترک‌نشین همراه با ترکیب جمعیتی و بررسی‌های ائتیمولوژیک.

۸-ارائه اطلاعات مختصر در مورد دانشمندان، شاعران، بزرگان، حکومتها و ملل ترک (حدود ۱۰۰۰ مورد)

۹-ریشه یابی(بررسی های اتیمولوژیک) برای اکثر واژه ها.

۱۰-مقایسه لغات ترکی امروزی و زبان سومری.

۱۱-تطابق کلمات با لغات دیوان لغات الترک (نوشته محمود کاشغری در قرن ۵ هجری).

۱۲-تطابق کلمات با لغات کتیبه های اورخون (قرن اول هجری).

۱۳-تطابق کلمات با لغات سنگلاخ(نوشته میرزا مهدی‌خان کاتب‌نادرشاه‌افشار،قرن۱۲ هجری).

۱٤-تطابق کلمات‌بالغات‌صحاح‌العجم (نوشته‌هندوشاه‌بن‌سنجرنخجوانی در تبریز ،قرن۷هجری).

۱۵-تشریح لغات انگلیسی و فارسی اخذ شده از زبان ترکی.

۱٦- قید تلفظ کلمات با حروف جدید آذربایجانی (لاتین).

۱۷-ارائه توضیحات ائتیمولوژیک و مقایسه نظرات مختلف موجود در مورد ریشه کلمات

۱۸- قیدنام طوایف ترکان در دوره های مختلف تاریخی و شرح ائتیمولوژیک بر آنها.